Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

ΜΑΡΚΟΥ
ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ
ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ
ΒΙΒΛΙΑ ιβ'.

MARCI
ANTONINI
IMPERATORIS
de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*,
Libri XII.

Locis haud paucis repurgati, ſuppleti, reſtituti:

Verſione inſuper *Latinâ* novâ; *Lectionibus* item *variis*, *Locísqe parallelis*, ad marginem adjectis;

Ac *Commentario perpetuo*, explicati atqe illuſtrati;

Studio operâqe

THOMÆ GATAKERI.

Adduntur etiam

MERICI CASAVBONI
In
MARCUM ANTONINUM
NOTÆ,
cum Indicibus tum Avtorum citatorum, explicatorum, emendatorum, illuſtratorum, tum rerum & verborum copioſiſſimis, locupletiſſimis, certiſſimis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

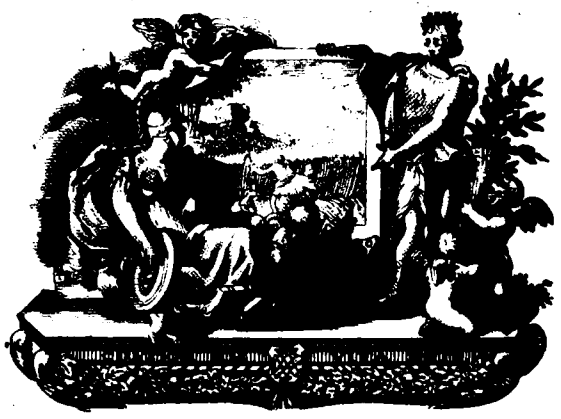

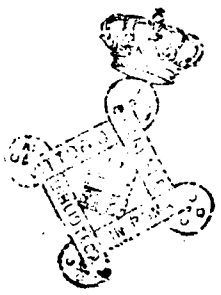

TRAJECTI ad RHENUM,
Apud { FRANCISCUM HALMAM, GUILIELMUM vande WATER, ANTONIUM SCHOUTEN. } Bibliopolas.
Anno Domini M DC XCVII.

Viris eruditione pariter ac pietate præſtantiſſimis
amicísqe ſibi conjunctiſſimis,

In Academia

CANTABRIGIENSI

ad Sacroſanctæ Theologiæ Doctoratûs gradum evectis;

D. ANTONIO TUCKNEY,

Coll. Emmanuelis,

D. JOHANNI ARROWSMITH,

Coll. S. Joannis,

D. THOMÆ HILL,

Coll. S. Trinitatis

Præfectis;

Operis hujus edendi Avtoribus & Promotoribus
præcipuis;

In animi benevoli gratíqe teſtimonium, ac monumentum,

Id ipſum, qicqid eſt, jure merito inſcribit dedicátqe

THOMAS GATAKERUS,

In Academia eadem Collegii qondam *Joan-*
nenſis alumnus, *Sidnejenſis* Socius.

PRÆLOQIUM,

In qo de Diſciplina Stoica, cum Sectis aliis, Peripatetica & Academica Vetere, Epicurea verò præcipuè collata; déqe eorum, qi hanc ſecuti ſunt, qæ ſuperſunt, Senecæ, Epicteti, Marci noſtri cumprimis, ſcriptis diſſeritur: Operisqe hujus totius ratio atqe inſtitutum exponitur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Stoicam Diſciplinam, præ cæteris Philoſophorum priſcorum Sectis ad dogma Chriſtianum proximè acceſſiſſe, è noſtris qi cenſuerint, non deſunt. Et Joſephus qidem Judæus, ubi *vitæ ſuæ* rationem denarrat, de *Phariſæorum*, qam apud ſuos αἵρεσιν ἀκριβεσάτην, *hæreſin exqiſtiſſimam*, fuiſſe, a Pavlus pronunciat, qámqe horum uterqe, & Joſephus & Pavlus, aliqandò ſectatus fuerat; b ἡ Φαρισαίων, inqit, αἵρεσις παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ' Ἕλλησι Στωικῇ λεγομένη. *Phariſæorum Secta ei eſt affinis, qæ Græcis Stoica nuncupatur.* Hieronymus verò noſter verbis planè diſertis; c *Stoici*, inqit, *noſtro dogmati in pleriſqe concordant.* Et in multis qidem convenire, ambigi non poteſt, ſi qis inſtituti utriuſqe περὶ τῶν πραχτέων, *de iis qæ facienda ſunt*, regulas legésqe ſecum invicem contulerit: in pluribus etiam, opinor, qàm Secta alia ulla; qum nulla, credo, comperta ſit, qæ pietatis ac virtutis ſtudium exercitiúmqe avt pluris faciat, avt altiùs evehat, avt fortiùs ſpiret, avt acriùs urgeat, avt penitiùs inculcet, avt enixiùs provehat.

Hoc qo clariùs eluceſcat, de Sectis eminentioribus qibuſdam cum iſta collatis videbitur. Atqe hîc mitto Pythagoræ, d myſticam an magicam dixerim, diſciplinam, cujus rudera duntaxat & λείψανα disjecta jam ſuperſunt. *Aureum* enim *carmen*, qod hujus nomine proſtat, ejuſdem eſſe notæ cenſent eruditi cum Phocylidæ *Monitorio*; ſuppoſititium utrumqe. Sed nec in ullo numero habendam exiſtimem, avt Cynicorum affectatam illuviem, fœdáqe in propatulo etiam perpetrata e χειρεργήματα; (qos f *à Stoicis tunicâ tantùm diſtare*, havd ritè pronunciaſſe videtur Satyricus, qum illi g obſcœnitates iſtiuſmodi, ſordéſqe etiam, h tanqam à naturâ humanâ alienas, ſint averſati:) avt Academiæ etiam Novæ ἀκαταληψίαν, qæ cùm ſenſibus tam externis qàm & internis fidem omnem detrahat, i mentísqe pariter atqe corporis oculos penitus revellat, hominem nec rationis particeps eſſe animal patitur.

Ad illos accedo, qi Philoſophiam nobis excultiorem dederunt, Scholásqe freqentiores, ampliores, illuſtriores habuerunt. Ex his ſunt, qi è Platonis Gymnaſio prodiêre, *Academici Veteres*, & Peripatetici: qos, qia k *nominibus* ſolis *locísqe* (cùm *Academiam* alteri, *Lycæum* alteri tenerent) à ſe invicem *diviſi*, *rebus* interim *conveniebant*, unà junxiſſe, compendio dabitur. Inter iſtos cumprimis emicuit Ariſtoteles. Is in ſcientiis diſciplinísqe omne genus tradendis, *Logicâ*, *Rhetoricâ*, *Poëticâ*, *Politicâ*,

a Pavlus apud Lucam, *Act.* 26. 5.

b Joſephus in *Vita ſua*, *de Bello Judaic.* libris *ſubjuncta.*

c *In Eſajam Comment. cap.* 11.

d Videatur *Pythagoræ Vita*, apud Laert. l. 8. & ab Jamblico conſcripta, *cap.* 13, 14. 23, 24. nec non *Jamblichi vita*, apud Evnap. in *Vit. Sophiſt.*

e De qo videri poterit, nî pudor prohibeat, Dio Pruſæus *Orat.* 6. in *Diogen.* ſive, *de Tyran.* & Laert. *l.* 6. in *Diogen.* qo loco vim vocabuli non aſſecutum Ambroſium Camaldunum interpretem, non eſt mirum, qum H. Stephanus præterierit.

f Juvenal. *Sat.* 13.

g Proinde Zeno αἰδήμων πρὸς τὴν κυνικὴν ἀναισχυντίαν, *verecundior, qam ut ſe ad impudentiam cynicam conferre poſſet*, à Cratete defecit. Laert. *l.* 7. *c.* 4.

h Τὸ καθῆκον πάντως ἐν τῇ φύσει ἔχει ἀνθρώπου καὶ ἐν τινι ἄλλῳ, καὶ τούτῳ τῶν ζώων χωρίζεται. *Munditiem utiqe naturâ humanâ comprehendi; &, ſi qâ re aliâ, iſtâ certe a brutis eam ſeparari.* Epictetus *Diſſert.* l. 4. & per totum *cap.* 11. qod his verbis clavditur, Πᾶσα ἐκτροπὴ ἀπὸ τούτου ἀνθρωπικὴ γίνεται. αὕτη δ' ἐγγύς ἐστι τοῦ μὴ ἀνθρωπικὴ εἶναι. *Omnis exorbitatio recedit ab humanitate: iſta vero parum abeſt qin humana non ſit. Naturâ homo mundum & elegans animal eſt.* Senec. *Epiſt.* 92.

i Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 2. *c.* 20. & Senec. *ad Lucil. Ep.* 88.

k Cicer. *Academ. l.* 1.

Oeconomicâ, *Ethicâ*, *Phyſiologiâ*[l], ad [m] miraculum uſqe tantum præſtitit, ut plus illi hac in parte totus eruditionis humanioris circulus debeat, [n] qàm priſcorum, non dico uni alteri alicui, ſed eis, qorum ſaltem ad ætatem hanc ſcripta perennârunt, etiam univerſis. Nam qòd * *Platonem* hujus Magiſtrum, familiæqe illius utriuſqe parentem, *excipere* ſolent, qi huic alioqi primas deferunt; havd advertiſſe ſatìs videntur, Platonem non tam in diſciplinis tradendis, qàm in ſui temporis [o] Sophiſtis, ſub perſona Socratis, defricandis, ludendis, traducendis, refellendis, horum phaleris detrahendis, fucis detergendis, tricis exolvendis, operam maxima ex parte collocâſſe. Unde natum, ut in *Dialogis* pleriſqe, per anfractuoſas diſceptationum ambages, artificio ſingulari ſibi invicem implicatas & innexas, in immenſum ferme protractâ diſſertationis ſerie, veri certiqe ſitiens lector, niſi qòd dictionis amœnitate, inventionis varietate, ſtructuræqe elegantiâ, qæ feſſum interim reficiant, dum delinitus detinetur, logis longis ac lacinioſis penè delaſſatus, cùm [p] qod pro certo ſtatuatur nihil occurrat, in qo pedem figat, nec jam animi pendens, opinatione dubitationéqe omni depoſitâ, firmus conſiſtat, ac ſecurus acqieſcat, vix avt nè vix qidem tandem deprehendere qeat.

Ariſtotelem itaqe ſeligemus, qi in eis, qæ ad mores formandos, vitæqe rationem ritè inſtituendam pertinent, (de his enim jam agimus) reliqorum nomine ſententiam ferat. Is poſt Platonem, cum agmine utroqe dicto, in tres claſſes *Bona* diſpeſcit univerſa, *animi*, *corporis*, & qæ *extra horum utrumqe* conſiſtunt, vitæ hujus adminicula. Qamvìs avtem *animi bona præſtantiſſima* eſſe cenſeat, & *per ſe* maximè eſſe *expetenda* concedat; tanti tamen poſteriora duo iſta facit, tantúmqe [q] ad ſortem beatam conſtituendam momenti viriúmqe eis tribuit, ut [r] virum virtute licèt universâ inſtructum, ſed alteris illis orbatum ac deſtitutum, *beatorum* numero eximat, præſertim [f] ſi in adverſa graviora, calamitatéſqe inſigniores inciderit; iſta ſiqidem, ubi incurſaverint, *beatitudinem*, qanqam [t] *mutatu havd facilem*, [v] *intercidere* tamen, *abrumpere* & *corrumpere* prorſus.

At Stoici, adeò nihil hanc in partem efficaciæ corporeis externíſqe iſtis permittebant, ut præ animi illis nec in *bonorum malorúmve* cenſu collocanda cenſerent; ſed pro rebus *mediis* prorſus haberent, qæ in nevtram partem momenti multum conferrent: cùm [a] *nihil bonum* ſtatuerent, *niſi qod pium*, *juſtum*, *humanum*, *honeſtum foret*; *nihil malum*, *niſi qod immitus non erit*, *ſi in Priami calamitates inciderit*. Ariſt. *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11. Ὁι δ' τελειζόμενον καὶ ἐπὶ τοῖς δυσυχίαις μεγάλαις ῥᾳδίπλοντα εὐδαίμονα εἶναι φάσκοντες, ἐὰν ἦ ἀγαθὸς, ὁδὲν λέγουσι. *Qi avtem ei, qi in rota crucietur, & qi maximis calamitatibus afficiatur, beato eſſe licere dicunt, modo vir bonus ſit, nihil dicunt.* Idem *Eth. Evdem.* 6. 13.

[l] *Muſicam*, *Mathematicam*, *Medicam* non adjicio, qia periſſe videntur, qæ de his ſcripſiſſe diſcimus ex Laërtii laterculo: ſed nec Metaphyſicam, qia nomen priſcis illis ignotum; aliúdqe planè ſonat τὰ μετὰ τὰ φυσικά.

[m] *Talem eſſe unum hominem miraculoſum eſt potiùs, qàm humanum.* Averroës in *Proœm. Phyſic.*

[n] *Ariſtoteles meo judicio in Philoſophia prope ſingularis.* Cicer. *Academ. l.* 4.

* *Ariſtoteles, excepto Platone, Philoſophorum princeps.* Cicer. *de finib. lib.* 1. *Ariſtoteles longè omnibus* (*Platonem ſemper excipio*) *præſtans ingenio & diligentiâ.* Idem *Tuſculan. lib.* 1.

[o] *Sophiſtas è Platone intelligimus luſos à Socrate.* Cicer. *de finib. lib.* 2.

[p] *Platonis in libris nihil affirmatur; & dum in utramqe partem multa diſſeruntur, de omnibus qæritur, nihil certi dicitur.* Cicer. Academ. *lib.* 1.

[q] Τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συνπήγνυσθαι. *Ex multis bonis felicitatem conſtare comprobatur.* Ariſt. *Ethic. Magn. l.* 1. *c.* 2. Προσδεῖται γὰρ ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς τύχης. *Beatus deſiderat & corporis externa bona & fortunam.* Idem *Ethic. Evdem. l.* 6. *c.* 13. *Multi & magni Philoſophi hæc ultima bonorum juncta faciunt; ut Ariſtoteles, qi virtutis uſum cum vitæ perfecta proſperitate conjunxit.* Cic. *de fin. l.* 2.

[r] Ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν οὐκ ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. *Abſqe externis bonis felicem eſſe non contingit.* Ariſt. *Eth. Magn. l.* 2. *c.* 8.

[f] Οὐ μακάριός γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. *Beatus non erit, ſi in Priami calamitates inciderit.* Ariſt. *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11. Ὁι δ' τοιχιζόμενον καὶ εἰς δυσυχίαις μεγάλαις ῥᾳδίπλοντα εὐδαίμονα εἶναι φάσκοντες, ἐὰν ἦ ἀγαθὸς, ὁδὲν λέγουσι. *Qi avtem ei, qi in rota crucietur, & qi maximis calamitatibus afficiatur, beato eſſe licere dicunt, modo vir bonus ſit, nihil dicunt.* Idem *Eth. Evdem.* 6. 13.

[t] Οὐκ εὐμετάβολον. *Mutatu havd facilis.* Ariſt. *Eth. Eudem.* 6. 14.

[v] Θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον. *Premunt ac ladunt beatitudinem.* Idem *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11.

[a] Τῶν ὄντων, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ἀδέσπεστα. ἀγαθὰ μὲν τὰς ἀρετάς. κακὰ δὲ τὰ ἐναντία. ἀδέσπεστα δὲ, ἃ μήτε ὠφελεῖ, μήτε βλάπτει, οἷον ζωὴ, ὑγεία, ἡδονὴ, κάλλος, ἰσχὺς, πλοῦτος, δόξα, εὐγένεια. *Eorum qæ ſunt alia ſunt bona, alia mala, alia neutra. Bona qidem virtutes eſſe. Mala his oppoſita vitia. Neutra vero, qæ neqe proſunt, neqe obſunt: ut eſt vita, ſanitas, voluptas, pulcritudo, vires, opes, gloria, nobilitas.* Laërt. *l.* 7. *c.* 102. *Zenon.* Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν, οἵδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία. *Solum eſſe bonum id, qod eſt honeſtum, novit barbara philoſophia.* Clemens Alex. *Strom. l.* 5. *pag.* 595. A. Mox poſt nonnulla ejuſdem notæ interjecta, ταῦτα θρυλοῦσιν οἱ Στωικοὶ. *Hæc vulgo jactant Stoici. Unum bonum eſt, qod honeſtum eſt: cætera falſa & adulterina bona ſunt.* Sen. *Epiſt.* 71. *Nihil eſt bonum niſi qod honeſtum eſt.* Idem *Epiſt.* 120. Sed & Ambroſ. noſter, idem *ſcripturam aſſerere*, *Offic. l.* 2. *c.* 3. *Media, ſive indifferentia vocamus, qæ nec bona, nec mala, morbum, dolorem, pavpertatem, exilium, mortem.* Sen. *Ep.* 82.

impium, *injuſtum*, *inhumanum*, *inhoneſtum* exiſteret. Proinde *miſerum* eſſe *inſipientem*, *iniqum*, *improbum*, *impium* qemqe, qantumcunqe, qæ aliis habentur, *bonis*, *corporeis exteríſqe inſtructus ſuffultúsqe vitam exegerit*; [b] *beatum* contrà *bonum piúmqe* qemlibet, qantumcunqe *malis*, qæ cæteris reputantur, *obſtrictus divexatúſqe ævum tranſegerit.* Hunc deniqe ſolùm *ſapere*, verè *liberum* eſſe, *ſui compotem*, *numini charum*, *cujus ſub tutelâ curâqe cùm perpetim agat*, ſolùm poſſe [c] *ſecurum maliqe omnis metu immunem* degere, utpote [d] *cui mali nihil avt viventi avt morienti obtingere permiſſurus is ſit*, [e] *cui ipſe regendum ſe totum permiſerit*: *nec poſſe itaqe fieri, ut vel ſorte beatâ unqam excidat, vel in calamitates ullas ejuſmodi incidat, qæ beatitudinem incidendo miſerum faciant.* Et hæc qidem fuêre Stoicorum dogmata, in qibus qatenus tam Peripateticos, qàm & Academicos veteres tranſcendebant, eò ad regulam populo Chriſtiano præſcriptam illis utriſqe propiùs utiqe acceſſerunt.

Etiamſi avtem concedere neqeam, qod poſt [f] Antiochum [g] Cicero, poſt Ciceronem [h] Avguſtinus, ab iſtis illos *vocabulis* tantùm *diſcrepantes rebus* interim *conveniſſe*, cùm hoc apud [i] Ciceronem Cato nervosè ac luculenter ſatìs refellere videatur; nolim tamen diffiteri, qod Orator celeberrimus ille, [k] *honeſtum* ſaltem *inter hos certamen* fuiſſe, cùm *omnis* eſſet *de Virtutis dignitate contentio*; hoc tantùm intereſſet, qòd partes *primas* alteri, alteri *totas* integrásqe *Virtuti* concederent. Cæterùm Epicuri hortulos cum Zenonis porticu, *Voluptatis* Magiſtros cum *Virtutis* patronis, molles cum rigidis, diſcinctos & diſſolutos cum altè cinctis, arctè ſtrictis committi & in certamen deſcendere, [l] indigniſſimum planè videtur, & à ratione omni alienum non immeritò habeatur. Nec defuere tamen iſtud qi tentarent: idqe, qod mirum magìs minúſqe ferendum, ex eis etiam, qi Stoicis nomen dederant, horum ſaltem in claſſe locum ambiebant. Sed qid in hunc ſenſum proferatur, avdiamus, ab eo qi Stoicus ipſe haberi volebat.

[m] *Non eſt*, inqit, *qòd putes magnum, in qo diſſidemus.* Exiguum ſcilicet ſpatiolum interjectum fuerat, qod utroſqe à ſe invicem diſpeſceret, cùm *Virtuti* illi *totum* deferrent, *Voluptatem* iſti pro *bono* vel *ſummo*, vel *ſolo* etiam haberent.

Sed, [n] *Qam*, inqit, *Virtuti legem dicimus, ille dicit voluptati.* At Stoici *Virtuti legem non dicunt, à Virtutis norma legem accipiunt* ipſi. Nec ſi eadem ſuis qæ & illi in nonnullis præcipiunt, ideo non longè à ſe invicem diviſi exiſtunt. Ecqis *Medicum* à *Philoſopho* non diſtare multùm dixerit? Eadem tamen ſuis in victu vitáqe communi præcipiunt iſti, præſcribunt illi. Medicorum principem & parentem avdiamus. [o] Πόνοι, inqit, σιτία, ποτὰ, ὕπνοι, ἀφροδίσια. πάντα μέτρια. *Labores, eſcæ, potiones, ſomni, venerea; moderata ſunto omnia.* Ecqid aliud Philoſophus, ſive Stoicus, ſive Epicureus etiam, ſive

[b] *Virtus ad vitam beatam per ſe ipſa ſatis eſt.* [Hac prædito] *adjice cacitatem, debilitatem, dolores continuos & graves, non fit miſer, Qem tam multa mala in miſeram vitam non transferunt, nec ex beata qidem educunt.* Sen. *Epiſt.* 91.

[c] Διὰ τί γὰρ φοβηθήσεταί τι τῶν γινομένων ἐν ἀνθρώποις; αἰτιᾶται πρὸς μὲν τὸ Καίσαρος ἡ συγγένεια ἱκανὴ παρέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ διάγοντας, καὶ ἀκαταφρονήτους, καὶ δεδοικότας ὑπ' ὀλίγων. τὸ δὲ τὸν Θεὸν ἔχειν ποιητὴν καὶ πατέρα καὶ κηδεμόνα, οὐχ ἡμᾶς ἐξαιρήσεται λυπῶν καὶ φόβων; *Cur qicqam timeas rerum humanarum? Nam cum Cæſaris cognatio ſatis virium habeat, ut in tuto & ſine contemptu vivere poſſimus, ſineqe omni metu: Deum habere avctorem, & patrem, & curatorem, id vero nos triſtitia metuqe liberare non poterit?* Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 9.

[d] Ἐν τούτῳ δεῖ ἀληθῆ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὔτε ζῶντι, οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτων πράγματα. Socrates apud Plat. in *Apol. Pro certiſſimo habeatur, qod dicturus ſum. Nec cuiqam bono qicqam mali evenire poteſt, nec vivo nec mortuo, nec unqam res eorum à Deo negligentur.* Cic. ex Plat. *Tuſcul. l.* 1. & Epictet. *Diſſert. lib.* 3. *c.* 26. ecqid hæc, qàm qæ Salomon Parœm. 1. 33. & Pavlus Rom. 8. 28.

[e] Ἄγε δή μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη Ὅσοι πρὸ ὑμῶν εἰμὶ διατεταγμένοι. Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. *Duc me o Jupiter, & tu fatum eo, qo ſum a vobis deſtinatus, ſeqar enim alacriter.* Cleanthes. Ἐπὶ παντὸς εὐκτέον ταῦτα προχείρως. *In qovis incepto hæc optanda ſunt.* Epictet. *Enchir. c.* 52. *Diſſ. l.* 3. *c.* 22. *Duc me parens, celsíqe dominator poli, Qocunqe placuit: nulla parendi mora eſt; Aſſum impiger.* Sen. *Epiſt.* 107.

[f] Cicer. *de Deor. Nat. lib.* 1.

[g] Cicer. *de finib. lib.* 4.

[h] Avguſt. *de Civit. Dei lib.* 9. *c.* 4.

[i] Cic. *de fin. lib.* 3.

[k] Cicer. ibid. *lib.* 2.

[l] Χαλεπὸν, ἐλευθέρᾳ γυναικὶ πρὸς πόρνην μάχη. *Dura res, matrona cum meretrice conteſtatio.* Menander apud Cyril. *adverſus Julian. lib.* 7.

[m] Senec. *de Vit. beat. c.* 13.

[n] Senec. *ibid.*

[o] Hippocrates *Epidem. l.* 6. *Sect.* 6. §. 5. & ex Hipp. Galen. *Hortat. c.* 6.

ſive alius qilibet? ſed aliis planè rationibus, & diverſis prorſus, ſinguli. [p] *Finem* ajunt, *dare appellationem, & in re ethica formæ rationem habere.* Iſtic ergò verè uſurpatur, qod diverbio vulgari dicitur,

[q] Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα.
Fines Myſorum ſunt Phrygúmqe diſſiti.

nec ſecus [r] *Medici & Philoſophi, Epicurei & Stoici* fines ſunt diviſi. Medicus ſiqidem valetudini proſpicit, nè in morbum mutet; Epicureus voluptati, nè in dolorem vertat; Stoicus virtuti, nè à tramite iſtius vel tantillum declinando, in vitium protinus proruatur. Toto deniqe, qod ajunt, cœlo à ſe invicem ſunt diſſiti, qorum alteri *Virtutem*, tanqam Reginam legitimam, Principem juſtam, cui cætera concedant omnia, in faſtigio ſummo collocant; *Voluptatem* huic vix in famulitium etiam admittunt, qæ vel ad pedes ſubſerviat, vel à tergo ſubſeqatur; alteri *Virtuti* de Principatu dejectæ *Voluptatem* ſubſtituunt, [f] cui in ſolio regali ſedenti, ancillulæ inſtar, aſtet illa, hoc duntaxat officium ſuum ducens, Dominam in avrem admonere, caveat, ne qid perficiat, à qo dolor aliqis oriatur.

Sed, [t] *ſancta*, inqit, & *recta præcipit Epicurus*; imò *rigida* & *triſtia*, *fortia* etiam, *ſi propiùs acceſſeris.*

Et propiùs igitur accedamus, qò penitius & accuratiùs introſpiciamus. ídqe eò lubentiùs, qia [v] multos monet Orator hac offuciâ allectos Epicureas partes ſeqi, qia *recta & honeſta* ipſum plurimùm facere putant.

Sancta ergò ſcilicet præcipit is, cui [x] *numen rerum humanarum curam nullam planè gerit.* cui [y] πράγμα ὁ Θεὸς, ὅτε αὑτὸς ἔχει, ὅτε ἄλλοις παρέχει. [z] *negotii qicqam Deus nec ipſe habet, nec alteri exhibet.* qod impii illi olim fæcibus ſuis immerſi infixiqe Judæi, [a] *Deus nec beneficio nec maleficio qenqam eſt affecturus*; [b] *nec propitius eſſe, nec iraſci cuiqam poteſt.* qi deniqe, utì gloriantur aſſeclæ ipſius, [c] *primus adverſus numen cœleſte oculos attollere* eſt *avſus*, [d] *omniémqe funditus* (qantùm in ipſo fuerat) *religionem ſuſtulit.*

Recta verò ab eis qænam, avt qorſum qis expectet? *qi* [e] *amicitiam, fidem, juſtitiam, virtutem ullam, niſi* [f] *proprii vel emolumenti, vel oblectamenti intuitu, nec colant, nec colendam cenſeant*; (*cùm* [g] *nihil horum per ſe bonum, ſuíqe cavſsâ expetendum exiſtiment*;) *qi* [h] *honeſtum ipſum inanem ſine re ſubjecta ſonum, nec tam ſolidum, qàm ſplendidum nomen pronunciant*; *qin* [i] *nec flagitio, facinore, ſcelere ullo, qod voluptatem conciliet, lucellúmve pariat, propter ſe abſtinendum ſtatuunt*, (*cùm* [k] *hujusmodi nihil ex ſe malum reputent*) *niſi ſupplicii*, [l] *damni, mali alicujus inſecuturi metu coërceantur*; *nec à numine hoc* (*à qo iram vindictámve ob iſtiusmodi qicqam, vel expectare, vel formidare vanitatis & ſuperſtitionis nomine, non damnant tantùm, verùm etiam derident*) *ſed* [m] *ab hominum conſcientia, qi ab iniqa & ſceleſta perpe-*

[p] Ὁρίζει ἕκαστον τῷ τέλει. Ariſtoteles *Ethic. l. 3. c. 7.*

[q] Strabo *Geogr. l. 12.*

[r] Χωρὶς τὰ φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ πρων Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματος. *Diſtincta eſſe philoſophica à medicis: perinde ac ſi de limitibus Myſorum ac Phrygum ſtatuendis ageretur.* Plutarchus *de valetud. præcept. pag.* 122. C. qod idem de *Vatibus* & *Philoſophis* uſurpavit Damaſcius in *Vit. Iſidori*, à Svida adductus, qem ex Photio alibi reſtitutum damus.

[f] Videatur Cleanthis pictura apud Cicer. *de fin. lib. 2.*

[t] Seneca *ubi ſuprà Epiſt.* 33. & alibi.

[v] Cicero *de fin. l. 1.*

[x] *Semota à rebus noſtris, ſejunctáqe longè*;
Nec bene pro meritis capitur, neqe tangitur irâ.
Lucret. *l. 1.*

[y] Seneca. Ἀπονολοκυνθ. Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον, ὅτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, ὅτε ἄλλῳ παρέχει. ὥστε ὅτε ὀργαῖς, ὅτε χάρισι συνέχεται. *Qod beatum atqe immortale eſt, neqe ipſum negotia habet, neqe alii præbet: qo fit, ut neqe ira, neqe gratia tangatur.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 139.

[z] Cicer. *de Nat. Deor. lib. 1.*

[a] Zeph. 1. 12.

[b] Cicer. *in Piſon.*

[c] Lucret. *de Rer. Nat. lib. 1.*

[d] Cicer. *de Nat. Deor. l. 1.*

[e] *Qia hæc benevolentiam conciliant, & qod aptiſſimum eſt ad qietè vivendum, caritatem.* Torqat. apud Cic. *de fin. l. 1.*

[f] *Qia tutiorem vitam & voluptatem efficiunt pleniorem.* Idem *ibid.*

[g] Nè juſtitiam qidem rectè qis dixerit per ſeipſam optabilem; ſed qia jucunditatem afferat. Idem *ib.* Τὰς ἀρετὰς διὰ τὴν ἡδονὴν αἱρεῖσθαι, οὐ δι' αὐτάς. *Virtutes voluptatis cavſſâ eligere, non propter ſe.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 138. *Nihil juſtum eſſe naturâ, & crimina vitanda eſſe, qia metus vitari non poſſit.* Sen. *Ep.* 97.

[h] Torq. *ubi ſup.*

[i] *Nihil tam turpe, qod hominum conſcientiâ remotâ non facturus videatur.* Cic. *de fin. lib. 2.* Vide Sen. *ſup.*

[k] Ἡ ἀδικία οὐ καθ' ἑαυτὴν κακόν. ἀλλ' ἐν τῷ τῆς ὑποψίας φόβῳ, εἰ μὴ λήσει ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐφεστηκότας κολάσεις. *Injuria per ſe malum non eſt, verum ob ſuſpicionis metum, qod latere neqeat eos, qi hujuſmodi ſunt injuſtitiæ conſtituti vindices.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 150.

[l] Plus hinc *in ipſa injuria detrimenti eſt, qàm in eis rebus emolumenti, qæ injuriâ patiuntur.* Torqat. *ubi ſup.*

[m] Οὐκ ἔστι τὸ λαθεῖν τὴν ποιοῦντα πιστεύειν ὅτι λήσει, καὶν μυρίας ὑπὸ τὸ παρόν τε καὶ λανθάνον. μέχρι γὰρ καταστροφῆς ἄδηλον εἰ καὶ λήσει. *Non credat is, qi clam aliqid facit latere poſſe, etſi*

petrantibus pœnas exigere, ac vindictam ſumere, ſive pro avtoritate publica, ſive pro viribus privatis valent; hos avtem n *latendi fiducia nulla poſſit unqam haberi.*

Sed pergamus, & *rigida* ac *triſtia* iſta Epicurea videamus, ut ° *imperitorum ſcilicet errore ſublato*, ex horum patrono intelligamus, *ea qæ voluptuaria, delicata, mollis habetur diſciplina, qàm gravis, qàm continens, qàm ſevera ſit.* p Epicurus ergò ipſe τὲς ἀκολάσȣς καὶ ἀσώτȣς caſtigat & damnat, qi *voluptatis ſpecie objectâ allecti, præſentium deliciarum blanditiis deliniti, cupiditatéqe enormi corrupti & occæcati, luxuriis ac libidinibus conſtringendos ſe temerè tradunt, nec qid porrò eventurum ſit, qos morbos, qos dolores excepturi ſint, provident.*

Verùm qo fundamento iſtos reprehendat, extrema hæc ſatìs liqidò produnt. q *Luxuriam* utiqe *ſeverus* iſte, *per ſe, avt propter ſe reprehendendam non putat:* ſiqidem r *Voluptas omnis*, inqit, *bonum eſt*: (ita nec ex turpiſſima re ulla perceptam excludit) Et, ſ *ſi ea*, inqit, *qæ ſunt luxurioſis efficientia voluptatum, liberarent eos Deorum & mortis & doloris metu, doceréntqe, qi eſſent fines cupiditatum, nihil eſſet eorum qod reprehenderem; cùm undiqe complerentur voluptatibus, nec haberent ulla ex parte avt dolens, avt ægrum, avt malum.* Ità nec luxurioſos ob eam cavſſam reprehendit, qia luxuriosè vivant; probat potiùs ac collavdat, qia voluptatibus omni ex parte complentur; modò cætera caveant, qorum primum qidem & præcipuum eſt, ut omnem numinis è mentibus metum excutiant. Qâ ergò ratione caſtigat aſotos iſtos damnátqe Epicurus? qia utiqe t *Voluptates*, qas immodicè ſectantur iſti, *Voluptatem* ipſam *multis modis conturbant & corrumpunt*, dum iſtis procurandis & proſeqendis, v *in morbos graves, in damna, in dedecora incurrunt, ſæpe etiam legum judiciorúmqe pœnis obligantur.* Hæc ſcilicet *rigida*, hæc *ſevera*, hæc *triſtia* ſunt, qæ ſuis præcipit Epicurus. Voluptatibus vel fœdiſſimis, vel obſcœniſſimis indulgeant, totóſqe ſe dedant, concedit; caveant duntaxat, nè uſu an abuſu immodico, vel morbum contrahant, vel facultates profundant, vel infamiam attrahant, vel legibus indicta in ſe arceſſant ſupplicia.

Sed temperantes, ſobrii, bonæqe frugis fuiſſe referuntur, ex eis, qi *Voluptatis* tamen *patroni* ac *magiſtri extitêre*, eámqe pro *bono ſummo* habuerunt. Gloriatur utiqe Epicurus ipſe, *aſſe non toto ſe paſci; Metrodorum, qi nondum tantùm profecerit, toto.* y *diffluere ſe corpuſculi voluptate profitetur, aqâ & pane veſcentem, epuláſqe ſumptu magno comparatas deſpicere ac deſpuere:* z *aqam & polentam ſi habuerit, Jovi ipſi de felicitate controverſiam facturum:* a *ſummam enim iſta voluptatem exhibere, ubi indigentiâ affectus ea qis ſumpſerit,* b *nec minorem voluptatem ex victu tenuiſſimo, & contemptiſſimis eſcis & potionibus percipi, qàm ex rebus ad epulandum exqiſitiſſimis, ubi qicqid dolorem creat, eis ſublatum fuerit.*

Et Evdoxo qidem, qi Epicuro prior, de *Voluptate* huic gemina tenuiſſe & tradidiſſe videtur, c *temperantiæ & ſobrietatis in victu inſignioris teſtimonium perhibet Ariſtoteles luculentum.*

* *

qá

etſi millies etiam præſenti tempore lateat, ad finem vitæ tamen, incertum eſt an latere poſſit. Epicur. apud Laërt. ibidem. *Eleganter Epicurus, Poteſt nocenti contingere ut lateat, latendi fides non poteſt.* Sen. *Epiſt.* 97.

n *Tuta ſcelera eſſe poſſunt, ſecura non poſſunt.* Senec. ipſe ibid.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. l.* 1.

p Torqat. *ibid.*

q Torqat. idem *ibid.* & Cicer. *de finib. lib.* 2.

r Πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν. Epicur. apud Laërt. *lib.* 10.

ſ Epicur. in κυρίαις δόξαις Cicerone interprete, *de fin. lib.* 2. Εἰ τὰ ποιητικὰ τȣ̃ σȣ̃ ἀσώτȣς ἡδονῶν ἔλυε σȣ̃ φόβȣς τȣ̃ Δαιμονίας, τύς τε τȣ̃ μετεώρων καὶ θανάτȣ καὶ ἀλγηδόνων, ἔτι τε τὸ πέρας τȣ̃ ἐπιθυμιῶν ἐδίδασκεν ἀν, οὐκ ἀν πόθ' ἕχομεν ὅτι μεμψαίμεθα αὐτῖς, πανταχόθεν εἰσπληρȣμένοις τȣ̃ ἡδονῶν, καὶ ἀδαμίθεν μήτε τὸ ἀλγȣ̃ν, μήτε τὸ λυπȣ̃ν ἔχȣσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κακόν. *Si qæ luxurioſis efficiunt voluptates, animi ſolverent metus, ex cœleſtibus, ex morte, doloribusqe impendentes: inſuper & terminum cupiditatum docerent, nec haberemus qod in iis reprehenderemus, dum undiqe ſe voluptatibus implerent, ut qi nulla ex parte habituri eſſent, qod avt dolorem, avt animi ægritudinem, hoc eſt, malum, adferret.* Laërt. *lib.* 10. *c.* 142.

t Τὰ λιτῶν ἡδονῶν ποιητικὰ πολλαπλασίȣς ἀπιφέρει τὰς ὀχλήσεις τȣ̃ ἡδονῶν. Epicur. *ibid.*

v Torq. apud Cicer. *de finib. lib.* 1. Senec. *Epiſt.* 18.

y Βρυάζω τȣ̃ κατὰ τὸ σωμάτιον ἡδέι, ὕδατι καὶ ἄρτῳ χρώμενος. καὶ προσπτύω τοῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

z Ἕτοιμως ἔχειν καὶ τȣ̃ Διὶ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἀγωνίζεσθαι, μάζαν ἔχων καὶ ὕδωρ. Idem apud eundem, ſed vitiatus, & ſic reſtituendus. qam vocem ἀσεβείας notat Clem. Alex. *Strom. l.* 1. ac ampliùs intendit & extendit Seneca *Epiſt.* 110. *Faciamus*, inqit, *oro te, etiamſi iſta deſuerint. Et* ipſe *Epiſt.* 25. *Intra hæc qiſqis deſiderium ſuum clavſit, cum ipſo Jove de felicitate contendat.*

a Καὶ μάζα καὶ ὕδωρ τȣ̃ ἀκροτάτȣ δίδωσιν ἡδονήν, ἐπειδὰν ἐνδέων ἡς αὐτὰ προσενέγκηται. Epicur. *ibid.*

b Idem apud Ciceron. *de finib. lib.* 2. Οἱ λιτοὶ χυλοὶ ἴσην πολυτελεῖ διαίτῃ τὴν ἡδονὴν φερέφερȣσιν, ὅταν ἅπαν τὸ ἀλγȣ̃ν ἐξαιρεθῇ. apud Laërt. *lib.* 10.

c Διαφερόντως ἐδόκει σώφρων εἶναι. *Præcipue temperans eſſe videbatur.* Ariſtot. *Ethic. lib.* 10. *cap.* 2.

qâ etiam d *vitæ ratione fidem dogmati ſuo eſt ampliorem conſecutus; utpote qi* e *non affectu vitioſo, avt partium ſtudio, ſed judicio incorrupto* f *& veritatis vi victus* g *de principatu pro voluptate ſententiam tuliſſet.* de Epicuro verò ambigi non immeritò poteſt; qem Timochares narrat, non *aſſem nec totum*, ſed h *minam* integram *in victum diurnum qotidie impendere ſolitum*, ídqe i ipſum alibi de ſe eſſe profeſſum. Aliud itaqe fuiſſe videtur, qod ex uſu communi, aliud qod per exercitium peculiare factitabat. k *Certos* utiqe *habebat dies, qibus malignè famem extingveret, viſurus an aliqid deeſſet ex plena & conſummata voluptate, vel qantum deeſſet, & an digvum qod qis magno labore penſaret.* ſive, qibus tanqam l *ad palum exerceretur, nè imparatum fortuna deprehenderet*, & m *ut contra injurias fortunæ inter ejuſdem beneficia firmaretur.* Hoc per intervalla feciſſe videtur, qod Evdoxus forſan jugiter. Victum avtem tenuem ſimplicémqe, qa de cavſſa lavtiori ac multiplici, perpetim uſurpatæ præſertim, præferendam exiſtimet, rationes ab ipſo proditas habemus. Et primò qidem loco, n *non ob luxum ipſum avt intemperantiam*, o qam *nec propter ſe fugiendam*, utì p *nec temperantiam propter ſe expetendam*, definiat; ſed *ob moleſtias graves, qæ indè provenire poſſint.* Qia nimirum ex largiore ac lavtiore victu jugiter habito, ingentes in re familiari excitantur tempeſtates, qibus, dum epulandi modus nullus adhibetur, facultates funditus exhavriuntur, & *patrimonia* integra, qaſi q *pilæ in modum convoluta*, r *ovi ſorbilis inſtar*, ità penitus *deglutiuntur*, ut rerum omnium egeſtas ſumma protinus conſeqatur. Sed in re familiari tantummodo tam gravia iſthinc emergunt, ſed & in corpore ipſo, f qod eſt illis *boni mali qe omnis*, qia *voluptatis & doloris*, utì mox videbitur, *ſedes præcipua.* t *Conſequntur enim*, inqit, *magni dolores eos, qi voluptatem ratione ſeqi neſciunt:* dum v *qæ deſiderantibus alimenta erant, onera fiunt plenis*; x *multóſqe morbos multa faciunt fercula*; & y *miſerabilior ex cruditatibus qàm ex fame enaſcitur macies*; eæ deniqe crapulam ebrietatémqe ſequntur z *capitis vertigines*, oculorum ſuffuſiones, *cerebri æſtuantis verminationes*, artuum reſolutiones, corporis totius affectus moleſtiſſimi, a qos ſi vel præſentiſcerent homines, vel prævíſos haberent, negat ille apud Comicum Græcum, futurum, ut luxui vinolentiæqe, avt toties, avt tantopere indulgerent. Adhæc proſpectum hac ratione volebant, cùm ipſe, tum & ipſius aſſeclæ, *ut* b *cùm in ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparâſſet, nunqam expaveſcerent, qod ſæpiùs experti, priùs didicerant, minúſqe moleſtè id perferrent, ſi neceſſitas incideret, cui antè aſſveverant.* Porrò ut experiundo addiſcerent, c *qàm*

exi-

d Ἐπιῤῥύοντο οἱ λόγοι, δόξῃ τῇ ἤθεσι ἀρετήν. *Cujus rationes ob morum virtutem credebantur.* Ibid.

e Οὐχ ὡς φίλῳ τῇ ἡδονῆς. *Non ut amicus voluptatis.*

f Οὕτως ἔχειν καὶ ἀληθῆ. *Ibid.*

g Συνηγορῆσαι περὶ τῆς αἱρετείων τῇ ἡδονῇ. *Ibid. lib.* 1. *c.* 12.

h Μνᾶν ἀναλίσκειν ἡμερησίαν εἰς τὴν τράπεζαν. Laërt. *l.* 10.

i In *Epiſt. ad Leontium meretriculam, & ad diſciplinæ ſuæ obſervantes Mitylenæos philoſophos.*

k Senec. *Epiſt.* 18. ex Epicuri *ad Polyænum Epiſt.*

l Idem *ibid.*

m *Ibid.*

n Οὐ δι' αὐτὰς, ἀλλὰ δόξῃ τὰ ἀκολουθοῦντα αὐταῖς δυσχερῆ. *Non tam ipſarum cavſſa, qam ſeqentium ipſas incommodorum.* Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

p Idem *ibid.*

q Σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, ὅτω ἰταμῶς ἅπαντα καταπασάσατο. *Patrimonium fecit pilam, tanta ingluvie & celeritate abſorpſit omnia.* Alexis Cnidiâ, apud Athen. *l.* 4.

r Ὥσπερ οὖν τις ῥοφῶν; ὅτω συνεστρογγύλισε, καὶ ξυνέχυσε. *Ut ſi qis ovum ſorbeat, in rotundam pilulæ formam redegit & deglutiit.* Nicomach. apud eund. *lib.* 2.

s Videantur, qæ apud Cicer. ex Epicuro *de finib. lib.* 2. paulò pòſt exhibentur.

t Torqatus apud Cicer. ex Epicuri ſententia, *de finib. l.* 1.

v Senec. *Epiſt.* 95.

x Idem *ibid.*

y *Ibid.*

z *Ibid.*

a Εἰ δὲ μεθύσκεσθαι πρότερον τὸ περισπᾶσθαι
Παρεγενέθ' ἡμῖν, οὐδ' ἂν εἷς οἶνόν ποτε
Προσέτι πλεῖον ἔπιεν· νυνὶ δὲ
Τιμωρίαν τὸ προσδοκᾶν τις τῆς μέθης
Ἥξειν, προχείρως οὖν ἀκρατεῖς πίνομεν.
Ante ebrietatem ſi crapula, capitisqe gravitas
Invaderet nos, nemo unqam vini
Plus ſibi permitteret, qam qod ſatis eſt: nunc avtem
Qoniam ebrietatis pœnas non ſperamus
Acceſſuras, merum alacriter bibimus.

Alexis *Phryge.* Et in eandem mentem Clearchus *Corimb.*

Ἐν τοῖς μεθυσκομένοις ἑκάστης ἡμέρας,
Ἀλγεῖν συμβαίνει τὴν κεφαλὴν πρὸ δὲ πιεῖν
Τὸν ἄκρατον, ἡμῶν οὐδεὶς ἔπινεν ἄν.
Νυνὶ δὲ πρότερον γε δὴ πόνος τὴν ἡδονὴν
Προλαμβάνοντες ὑστερεῖμεν τἀγαθοῦ.
Iis qi inebriantur qotidie,
Capitis dolor ſi accedat, priuſqam bibant
Merum, nemo noſtrum unqam biberet.
Nunc avtem qoniam ante illam moleſtiam
Voluptate fruimur, ea fruſtramur utilitate qæ in vino eſt.

Habet utrumqe Athenæus in *Dipnoſophiſtis*, hoc *lib.* 14. *p.* 613. B. illud *lib.* 10. *pag.* 429. E.

b Sen. *Epiſt.* 18. Πρὸς τὴν τύχην ἀφόβους παρασκευάζει. *Adverſus fortunam parat interritos.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 131.

c Epicur. apud Senec. & Laërt. *ibid.*

exiguum naturæ ſatisfaciat, qantúmqe ex iſtis voluptatis percipi poſſit, d *ubi indigentiâ affectus qis ſumpſerit ea.* Deniqe ut e *ex victu lavtiore voluptas plenior* accreſceret, cùm f *voluptates uſus rarior commendare* atqe g *intendere ſit natus;* freqentior avtem, & continuus magìs multò ſenſum contrà obtundere atqe hebetare conſveverit. ac proinde aſſiduam eſcæ delicatioris uſurpationem h *ſumptûs qàm oblectamenti amplius habere* pronunciant. i Acriores utiqe ad res placitas intermiſſas revertimur: eſuíqe k *lenocinium* eſt *antecedens* eſuries, ut liberationis *muneri metus.* l *Cibi* itaqe *condimentum famem* Socrates dicebat, *potionis ſitim.* qemadmodum avtem ille m *ad cœnam veſpertinam famem ſe obſonare* ajebat *ambulando:* Epicurus itidem n *ad epulas* inſecuturas *appetitum vehementiorem,* o *famem maligniùs extingvendo, avcupabatur,* qò amplior ex lavtitiis haberetur voluptas. Cæterùm ad virtutem veram, lavdémqe juſtam nihil habet momenti, qicqid non honeſti cavſsâ, ſed vel lubentiæ ampliori conciliandæ, vel moleſtiæ majori amoliendæ ſuſcipitur.

Ità *rigida, ſevera, triſtia* vidimus; *fortia* videamus. *Fortis,* inqit, eſt Epicurus, & *fortia* loqitur: p *fortis, licèt manuleatus; fortis, ſed ſtolâ indutus.* Ecqa re fortis? Qia non prudenter tantùm, ſed & fortiter agit. Etiamſi enim q *Voluptatem omnem in ſe bonum, dolorem omnem in ſe malum* cenſeat; r *bono* tamen *qandóqe tanqam malo utitur, & malo* viciſſim *tanqam bono;* f prout expedire *vel non expedire viſum fuerit,* t *ſiqidem & voluptatibus qibuſdam qandóqe ſe abſtinet, ob moleſtias, qas admiſſæ eſſent parituræ;* v *& labores doloréſqe graviores etiam ac diuturnos nonnunqam ſponte lubenſqe ſuſtinet, qò voluptatem indè ampliorem deinceps conſeqatur:* (x *iſtius* enim *conſeqendæ gratiâ univerſa & patrare & perpeti* diſertè profitetur) qod non prudentis duntaxat, ſed & fortis eſt.

Verùm non eſt illico *fortis* pronunciandus, qicunqe aſperi avt adverſi qicqam ſubire ſuſtinuerit. Alioqi *fortes amantes* cum a Naſone prædicemus, vel *amentes* etiam; qorum illi libidinis œſtro perciti, nihil non laborioſum ſuſtinent ultronei; illi per mentis errorem arrepti abreptíqe, in nihil non periculi plenum b citra formidinem ullam proruunt. *Fortis* fuerit c Mutium agens maleficus, qi *tunicâ præſente moleſtâ,* in focum ardentem manum ultrò immittit. *Fortes* fuerint, qi d *vitæ tædio, qam vitæ genere inqietam ſibi fecerint ipſi, ad mortem confugiunt;* adverſus qos e Epicurus ipſe pronunciat: *fortiùs* facturi, cenſente Epigrammatario, ſi f refugerit ille, g ſuſtinerent iſti. *Fortes* contrà, qi h vitæ cupidine nimiâ, cruciatûs & tormenti nihil ſubire ac perpeti recuſent,

d Epicur. apud Stob. *ſup.*

e Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

f Juven. *ſat.* 11.

g Τῶν ἡδέων τὰ ἀπανιώτατα γενόμενα μάλιστα τέρπει. *Dulcium qa ratiſſima ſunt, maxime delectant.* Democrit. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

h Ὑπερβάλλουσι γὰρ τέρψις μὲν οὐκ ἔνεστι, πολυτέλεια δέ. *In iis qa modum excedunt ſumptus qidem eſt, nulla delectatio.* Alexis *Amante.* Athen. 10. *pag.* 419. ſive, Δαπάνη πρὸς ἔστιν, ἡδονὴ δ' οὐδ' ἡτισοῦν. *Impenſa eſt, voluptas ne ulla qidem.* Idem *Mentiente.* Athen. *l.* 10. *pag.* 419.

i *Acriores ſunt morſus intermiſſæ libertatis, qàm retentæ.* Cic. *Offic. l.* 2.

k Senec. *de benef. l.* 1. *c.* 11.

l Cicer. *de finib. lib.* 2.

m Cicer. *Tuſcul. l.* 5. Ὄψον συναγεῖν πρὸς τὸ δεῖπνον. Laërt. *lib.* 2.

n Τοῖς πολυτελέσιν ἐκ διαλειμμάτων προσερχομένοις κρείττονας ἡμᾶς διαθήσει. *Sumptuoſas ad epulas per intervalla accedentes meliores nos efficit.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 131.

o Sen. *Epiſt.* 18.

p Idem *Epiſt.* 33. & *de Vit. beat. c.* 13.

q Πᾶσα ἡδονὴ διὰ τὸ φύσιν ἔχειν οἰκείαν, ἀγαθόν. καὶ πᾶσα ἡδονὴ πᾶσα, κακή. *Omnis voluptas eo qod naturam familiarem habet, bonum eſt: ſicut & dolor omnis malum eſt.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 129.

r Χρώμεθα τῷ ἀγαθῷ κατά τινας καιρὰς ὡς κακῷ. τῷ δὲ κακῷ τὸ ἔμπαλιν ὡς ἀγαθῷ. *Utimur bono qibuſdam temporibus ut malo; contra vero malo tanqam bono.* Ibidem *c.* 130.

f Τῇ συμμετρήσει καὶ συμφερόντων καὶ ἀσυμφόρων βλέψει ταῦτα πάντα κρίνοντες. *Comparatione & intuitu utilium & inutilium omnia iſta dijudicantes.*

t Ἔστι δὲ ὅτε πολλὰς ἡδονὰς ὑπερβαίνομεν, ὅταν πλεῖον, ἡμῖν τὸ δυχερὲς ἐκ τούτων ἕπηται. *Plerasqe enim voluptates transgredimur, qando ex his major moleſtia nos ſeqitur.*

v Καὶ πολλὰς ἀλγηδόνας ἡδονῶν κρείττους νομίζομεν ἐπειδὰν μείζων ἡμῖν ἡδονὴ συμβαλλωθῇ, πολὺν χρόνον ὑπομείναντι τὰς ἀλγηδόνας. *Et dolores nonnullos voluptatibus præſtare arbitramur, qandoqidem ex diuturna toleratione dolorum major nos voluptas ſeqitur.* Idem, *ibidem. c.* 129.

x Τοῦτο γὰρ χάριν ἅπαντα πράττομεν. *Ibid.*

a *Amor. lib.* 1. *Eleg.* 9.

b *Mente lapſi, mortem non metuunt.* Senec. *Epiſt.* 36.

c *In matutinâ nuper ſpectatus arenâ*
Mutius, impoſuit qi ſua membra focis,
Si patiens fortíſqe tibi durúſqe videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.
Martial. *lib.* 10. *Ep.* 25.

d Senec. *Ep.* 24.

e Idem *ibid.*

f *Nam cùm dicatur, tunicâ præſeme moleſtâ,*
Ure manum, *plus eſt dicere,* Non facio.
Martial. *ubi ſupr.*

g *Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam:*
Fortiter ille facit, qi miſer eſſe poteſt.
Idem *lib.* 11. *Ep* 57.

h *Optat ultima malorum, & qæ pati graviſſimum eſt, vita longioris mercede.* Senec. *Epiſt.* 101.

[i] non tam qò *vitam ulteriùs protollant*, qàm *qò mortem diutius protrahant. Fortis* fuerit Mœcenas, [k] *mollitie* infamis, ſi carmen illud horridum ex vero animi ſenſu emiſit;

[l] *Debilem facito manu,*
Debilem pede, coxâ:
Tuber aſtrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
Vita ſi ſupereſt, bene eſt:
Hanc mihi, vel acutam
Subde, ſuſtineo, crucem.

[m] *ſuffigas*, inqit, *licèt, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas. eſt tanti vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum differat id, qod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. Fortis* demum fuerit, qicunqe dura pertulerit, qò vel naturæ neceſſitatibus urgentibus ſatisdet, vel affectui vitioſo alicui gratum faciat. [n] *Cavſſa*, ajunt, *non pœna, martyrem facit.* nec fortem arguunt perpeſſiones ipſæ, ſed perpetiendi rationes. Ille duntaxat *fortis* jure cenſetur, [o] qi *honeſti cavſsâ* iſtiuſmodi ſtrenuè pertulerit. Nunqam avtem *honeſti cavſsâ* qicqam perpeti ſuſtinuerit, cui *honeſtum* ipſum, voluptate ſemotâ, vel pro nihilo, vel pro re nihili habetur, utpote qod [p] *umbram neſcio qam* meram reputat, cui ſolidi nihil ſubſit; qiqe [a] *fortitudinem ex rei natura nullam* eſſe exiſtimat, niſi qòd *utilitatis ratione dura tolerantur.*

Sed *fortia* tamen Epicurus loqitur, extántqe hujus revera qædam vaniloqæ magìs qàm magnanimæ voces. *Sapientem* utiqe ſuum affirmat, [b] *etiamſi torqeatur beatum fore*; imò, [c] *ſi in Phalaridis tavro peruratur, exclamaturum, Qàm ſvave, qàm dulce hoc eſt? qàm hoc non curo?* Se verò decumbentem ſpiritúmqe extremum trahentem, [d] *ſupremum eundem & beatiſſimum vitæ diem agere* profitetur, [e] *cùm tanti veſicæ viſcerúmqe morbi cruciatúſqe adeſſent, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere.* [f] *compenſatam enim cum ſummis torminibus lætitiam, qam ex inventorum ſuorum memoria capiebat.*

Cæterùm, [g] *non qid dicat qis, ſed qid ſentiat, refert.* Et iſta qidem is dicere poterat, cui [h] *unum bonum honeſtum, unum malum turpitudo*; cui [i] *nihil bonum malúmqe, ſit niſi bonus malúſqe animus*; cui [k] *virtus ſola ad vitam beatam ſufficit, & [l] ipſa per ſe ſatìs eſt*; cui per cruciatus qoſcunqe, qantoſcunqe [m] *de ſorte beata nihil defringitur,* nihil decedit, nihil deperit; cùm *virtus*, nec [n] *ad rotam* unà *aſcendere*, nec *ad equleum* unà deſcendere, defugiat; nec ad [o] *tunicam incendialem* admotam, avt indutam etiam deſerat, ſed in ea comes individua adhæreat, & [p] *per ignes* illos ipſos, qi corporis membra depaſcunt & abſumunt, *colluceat.* his principiis imbutum iſtiuſmodi proloqi fas eſt, qum decretis dicta ſint conſentanea, nec à dogmate ſermo diſſentiat. Ecqis verò eſt adeò avt mentis impos, avt ſenſûs communis expers, qi hæc ex animi ſententiâ protuliſſe, avt proferre potuiſſe credat eum, qi [q] *Voluptatem* ſtatuit eſſe *ſummum bonum*, *dolorem* & cruciatum *ſummum malum*, [r] *omneſqe*, etiam *animi voluptates*

[i] Θάνατον, ἢ βίον μακρότερον ποιεῖν. Plut. de ſer. num. vindict. *Qid hujus vivere eſt? diu mori.* Senec. *Epiſt.* 101.

[k] *Apparet mollem fuiſſe, non mitem.* Sen. *Epiſt.* 114. cujus de eodem videri poteſt cenſura, cùm *ibi*, tum & *Epiſt.* 19. & *Epiſt.* 92.

[l] Apud Sen. *Epiſt.* 101.

[m] Senec. *ibid.*

[n] Avguſt. *in Pſal.* 34. *& Epiſt.* 167.

[o] Καλῶ ἕνεκα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν. Ariſtot. *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

[p] Torqat. apud Cicer. *de fin. lib.* 1.

[a] Τὴν ἀνδρείαν φύσει μὴ γίνεσθαι, λογισμῷ δὲ τὸ συμφέρον τοῦτο. Epicur. apud Laërt.

[b] Ἐὰν στρεβλωθῇ ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. Idem *ibid.*

[c] Idem, apud Cicer. Tuſcul. *l.* 2. & *l.* 5. & Senec. *Epiſt.* 66.

[d] Μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευταίαν ἡμέραν τὸν βίον ἐγράφομεν ταυτί. Epicur. *Ep. ad Idomen.* Laërt. *l.* 10. Cicer. *Tuſc. l.* 2. & *de fin. l.* 2. Sen. *Ep.* 66. & 92.

[e] Στραγγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ὀλιγοστὴν ἔχοντα· ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. Ibid.

[f] Ἀντιπαρετίθετο δὲ τούτοις τὸ τῆς ψυχῆς χαῖρον, ὅτι τὴν τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμην. Ibid.

[g] Senec. *Epiſt.* 9.

[h] Idem *de vit. beat. c.* 4.

[i] Idem *ibid.*

[k] *Ibid. c.* 16.

[l] Idem *Ep.* 92.

[m] Ibid.

[n] Cicer. *Tuſc. lib.* 5.

[o] Tertull. ad Nat. *l.* 1. *c.* 18.

[p] Senec. *de benef. l.* 6. *c.* 4.

[q] Epicuri dogma apud Laërt. *lib.* 10. & Cicer. *de finib. l.* 1. & 2.

[r] Cicer. *de fin. l.* 2.

ptates & dolores, ad corporis voluptates & dolores pertinere contendit; qi negat [f] *gavdere qenqam niſi propter corpus*, avt [t] *animi gavdium eſſe ullum, niſi qod à corpore oriatur, & ad corpus referatur*; qi deniqe diſertè profitetur, [v] *nec intelligere qidem ſe poſſe, ubi ſit, avt qid ſit ullum bonum, præter illud, qod ſenſibus corporeis, ex cibis potionéqe, formarum aſpectu, avrium delectatione, & obſcœnâ voluptate percipiatur.*

[x] *Non eſt*, inqit poeta, *beatus, eſſe ſe qi non putat.* aſtipulatur Epicurus; nec, *qi non beatum ſe putat*, dixiſſe contentus, [y] *qi non beatiſſimum ſe judicat*, dixit. Qî avtem, non jam, *beatum*, dico, *putare*, ſed *beatiſſimum* etiam *judicare* ſe poterat, cùm non in *ſummo* tantùm *malo*, ſed in ſummi mali gradu ſupremo, qo altiorem avt intenſiorem dari poſſe negat, verſatum ſe profitetur?

Sed diutiùs in hara hac, non qidem purganda, ſed luſtranda hæſimus. ab ea ad porticum, avræ liberiori ac ſalubriori captandæ, & contrà, qàm de ſe olim Cynicus Lacedæmone Athenas proficiſcens, [a] *ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εἰς ἀνδρωνῖτιν, à fœminis ad viros, à mulierculis ad mares*, tranſeamus.

Apud [b] Stoicos ergò omnia, à veris ſaltem Epicureis illis, [c] diverſa; imò eis adverſa plané.

Numen iſti *cæleſte* [d] *rerum humanarum curam gerere; nec univerſi tantummodo, ſed hominum etiam ſingulorum, & rerum qoqe ſingularum; rebus humanis præſtò eſſe*, [e] *generiqe humano, non ad bona verè ſic dicta duntaxat, ſed & ad vitæ hujus commoda & adminicula ſuppetias ferre. Deum* itaqe *ante omnia* [f] *colendum*, [g] *ad omnia invocandum*, [h] *per omnia cogitandum, in omnibus* [i] *agnoſcendum, &* [k] *comprobandum*, [l] *de omnibus lavdandum & celebrandum*; [m] *huic uni in omni negotio ſimpliciter obſeqendum*, [n] *ab ipſo, qicqid obvenerit, animo prompto ac lubenti excipien-*

***

dum

[f] Torqat. *ibid. l.* 1.

[t] *Ibid. l.* 1. & 2.

[v] Οὐ γὰρ ἔγωγε ἔχω τὸ νοήσω τἀγαθὸν, ἀφαιρῶν τὰς διὰ χυλῶν ἡδονὰς, καὶ τὰς δι' ἀφροδισίων, καὶ τὰς δι' ἀκροαμάτων, καὶ τὰς διὰ μορφᾶς. Epicur. *l. de fin.* apud Laërt. *l.* 10. & Cic. *de fin. l.* 2. & *Tuſc. l.* 3.

[x] Poëta neſcio qis, apud Senecam *Epiſt.* 9.

[y] Epicur. *ibid.*

[a] Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. *A viris ad mulieres.* Diogen. Laërt. *lib.* 6. *c.* 9.

[b] Ἡ ἀνδρωδεστάτη αἵρεσις Στωϊκή. *Secta Stoica graviſſima.* Laërt. *l.* 6. in *Antiſten.* §. 14. *Stoici virilem ingreſſi viam.* Sen. *de conſtant. ſap. c.* 1. *Stoicorum rigida & virilis ſapientia.* Idem *ad Helv. c.* 12.

[c] *Tantum inter Stoicos & cateros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares.* Idem *de conſtant. c.* 1.

[d] Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 12. & *c.* 14. & *c.* 16. Marc. *l.* 2. §. 11. & *l.* 6. §. 43.

[e] Marc. *l.* 1. §. 17. & l. 9. §. 27. & §. 40.

[f] Τί ὀρκεῖ ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ εὐποιεῖν. *Qid ſuffecerit, niſi ut Deos colas, & celebres, hominibus benefacias.* Marc. *l.* 5. §. 33.

[g] Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς ἐπικαλεῖ. *In cunctis vero opem divinam advoces.* Idem *l.* 6. §. 23. Καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον ἕτω ποιεῖν. *Et rem qamqe, etiam leviſſimam ita peragas.* Idem *l.* 3. §. 13.

[h] Ἐκ πράξεως μὶᾶ πρᾶξιν μεταβαίνειν σωὶ μνήμη θεοῦ. *Ut ab una actione ad alteram tranſeas numinis memor.* Idem *l.* 6. §. 7.

[i] Οὔτε γὰρ ἀνθρωπινόν τι ἄνευ τοῦ ἐπὶ τὰ θεῖα συναφορᾶς εὖ πράξεις, οὔτε ἔμπαλιν. *Neqe enim, homines qod ſpectat, qicqam recte egeris ſine habito ad res divinas reſpectu; nec vice verſa.* Idem *l.* 3. §. 13.

[k] Τοῖς θεοῖς σύμφωνον, ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ ἀποτετάχασιν. *Diis conſentientem, dum qacunqe illi attribuunt ac conſtituunt, lavdas.* Idem *l.* 6. §. 16. Ἐγώ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων ὡς σοῦ ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Ego te in rebus omnibus apud homines defendam.* Epictet. *l.* 2. *c.* 16.

[l] Τότε μὲν ἐγὼ ἡμάρτανον, νυνὶ δὲ οὐκ ἔτι. χάρις τῷ Θεῷ. *Tunc & ego peccabam: nunc vero non item, gratia ſit Deo.* Idem *l.* 4. *c.* 4. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων, ῥᾴδιον ἐστιν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ, ἐὰν δύο μὲν ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ δύναμιν τε συνοπτικὴν τῶν γινομένων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχαρίστως. *Ex ſingulis, qæ in mundo fiunt, rebus, providentia lavdari facile poteſt, ſi cui duo hæc inſunt: unum, facultas naturâ cujuſqe rei perſpiciendi: alterum gratus animus.* Idem *l.* 1. *c.* 6. & apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *c.* 4. ex qo emaculandi codices Epicteti. Idem *lib. ejuſd. cap.* 16. poſt recenſita varia providentiæ apoteleſmata, Ταῦτα, inqit, τίς ἐξαρκεῖ λόγος ὁμοίως αὐτὰ ἐπαινεῖν, ἢ ᾠδᾶσῆσαι; εἰ γὰρ νῦν εἴχομεν, ἄλλο τί ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ Θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας, καὶ ἀροῦντας, καὶ ἐσθίοντας, ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; Μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέχει ὄργανα ταῦτα, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. Μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι κοιλίαν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ εὐφημεῖν ἔδει. καὶ τὸ μέγιστον καὶ θειότατον τὸν ὕμνον ἐφυμνεῖν. ὅτι τὸν δύναμιν ἔδωκε τὸν προληπτικὴν τούτων, καὶ ὁδῷ χρησικήν. *Nunqid oratione hæc ſatis avt lavdari avt illuſtrari poſſunt? nam ſi ſani eſſemus, qid nobis aliud agendum erat & publice & privatim, qam numen celebrandum & lavdandum, & grates perſolvendæ? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus erat Deo, magnus eſt Deus, qi nobis inſtrumenta præbet hæ qibus terram excolamus? magnus eſt Deus, qi manus dedit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecit, ut latenter creſcamus, ut dormientes reſpiremus? Hæc ſingulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac diviniſſimus reſonandus, qod facultatem dedit harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Et qæ ſequntur his gemina, homine Chriſtiano qovis non indigna; Chriſtum modò donatum nobis adjeciſſet.

[m] Ἐγὼ ἔχω τινὶ ὑπολελοιδορῆσθαι, τίνι πείσεσθαι δεῖ, τῷ Θεῷ. *Ego vero habeo cui me obnoxium eſſe oportet, cui obtemperare, Deum.* Epictet. *Diſſert. l.* 4. *c.* 12. Ἐκὼν σεαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδως, παρέχων συννήσαι, οἷς τισὶ ποτε βούλεται. *Fato ſponte tua te dedas; ei permittens, qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.* Marc. *l.* 4. §. 34.

[n] Ἀρεσκόμενος τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀποπεμπομένοις. *Qi rebus ab univerſo ſibi aſſignatis acqieſcit.* Idem *ibid.* §. 25. Ἀσπαζόμενος ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα πάντα. *Ex animo proꝛſus amplexans qacunqe illi contigerint.* Idem *l.* 3. §. 4. Ἀπλῶς

μηδὲν

dum atqe amplexandum; o *nihil melius*, p *nihil convenientius*, q *nihil conducibilius*, r *nihil opportunius aut tempestivius, qàm id qicqid existat, qod ipse voluerit, existimandum*; s *qocunqe ducere visum fuerit*, t *citra tergiversationem aut murmurationem, sponte seqendum*; v *locum stationémqe, qemcunqe is assignaverit, strenuè tuendum, enixè tenendum*, etiamsi *mortem millies oppetere oporteret.*

Hæc de *Numine* Stoici, & erga Numen affectu: de *Homine* qid, & officiis adversus congenerem sibi præstandis?

Hunc & a *corditùs diligere, &* b *curare*, c *& sustinere*, d *injuriâqe omni* (*ut qæ* e *impietatis etiam notam inurat*) *abstinere, &* f *beneficentiâ prosequi*, g *nec sibi soli genitum censere se, aut vivere, sed* h *in commune bonum ac beneficum* i *cunctis, pro facultate viribúsqe, semet exhibere*; k *re ipsâ, reiqe bene gestæ conscientiâ*, (l *nec hac etiam ipsâ qadantenus reputatâ*) *citra* m *testem, aut* n *mercedis spem*, o *commodive proprii intuitum, contentum agere*, p *à beneficio uno præstito ad aliud transire*, q *nec unqam benefaciendo defetisci*; r sed *vitæ telam, tanqam vivendi fructus hic sit, benefactis sibi invicem continenter annexis ità totam pertexere*, s *ut nusqam interveniat* t *hiatus ullus vel minimus*; v *beneficii loco, qòd benefecerit habentem*; x *sibiqe profuisse existimantem, si alii cuiqam usui esse potuerit*; y *nec extra se proinde qicqam vel laudis hu-*

μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ Θεὸς θέλει. *Denique, nihil velis aliud nisi ea qa Deus vult.* Epictet. *l.* 2. *c.* 17. Προσπαζατέτακά μι ἢ ὁρμὴν τῷ Θεῷ. ἃ ἐκεῖνος θέλῃ, κἀγὼ θέλω. ἃ ἐκεῖνος οὐ θέλει, κἀγὼ οὐ θέλω. *Appetitum meum obedientem præbui Deo: qa ille vult, & ego volo; & qa ille non vult, ego non volo.* Idem *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

o Κρεῖττον γὰρ ἡγέμαι, ὃ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius esse duco qod Deus vult qam qod ego volo.* Idem *ibid.*

p Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον ἢ συγκλωθόμενον ἴδι γὰρ ἁρμοδιώτερον, *Id solum diligas qod obvenit, & a fato destinatum est tibi: ecqid enim magis est congruum?* Marc. *l.* 7. §. 57.

q Συμφέρει ἑκάστῳ, ἃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.* Idem *l.* 10. §. 20.

r Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. *Et tum confert, qando illa fert.* Ibid.

s Τοῖς Θεοῖς ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. *Dèis obsequentem se simpliciter præstare.* Marc. *l.* 12. §. 27. & 31. Προσκείσομαι ἀλήθην καὶ ἀκόλουθον ἐκείνῳ, συνορμῶ, συνορέγομαι, ἀπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut minister & pedissequs, cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo.* Epict. *l.* 4. *c.* 7. Cleanthis votum, huic toties repetitum; *Ench. c.* 52. *Dissert. l.* 2. *c.* 17. & *c.* 23. *l.* 3. *c.* 22. & *l.* 4. *c.* 4.

t *Optimum est Deum, à qo omnia proveniunt, sine murmuratione. seqi. malus miles est, qi Imperatorem gemens seqitur.* Sen. *Epist.* 107.

v Ἧν ἂν χώραν καὶ τάξιν ἐγκρίνῃς, μυριάκις ἀποθανεῖμαι προκρίνω ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Qem mihi locum & stationem mandaveris, millies potius mortem oppetam qam eam ut relinqam.* Epict. *l.* 3. *c.* 24. post Socrat. in Platon. *Apolog.*

a Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἀπὸ καρδίας φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους. *Homini proprium est ex animo homines amare.* Marc. *l.* 7. §. 13. Καὶ εὐνοεῖν αὐτοῖς, ὡς φύσει φίλοις. *Bene velle illis ut natura amicis.* Idem *l.* 9. §. 27.

b Καὶ κήδεσθαι αὐτῶν. *Et curare illos.* Idem *l.* 9. §. 3.

c Καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν. *Et illos sustinere.* Idem *l.* 5. §. 33.

d Καὶ ἀπέχεσθαι αὐτῶν. *Et illis abstinere.* Idem *ibid.*

e Ὁ ἀδικῶν ἀσεβεῖ. *Qi injustè agit, impiè agit.* Idem *l.* 9. §. 1.

f Καὶ εὖ ποιεῖν. *Benefacere.* Idem *l.* 5. §. 33.

g Καὶ συγκεκρίσθαι τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει τὸ κοινωνικὸν ἐστι. *Rationalia condita sunt sui invicem gratia. Itaqe in hominis naturâ primum ac præcipuum est societatem colere.* Idem *l.* 7. §. 55.

h Ἀρκεῖται ἡ φύσις λογικὴ, τὰς ὁρμὰς ὅπῃ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπευθύνουσα. *Natura rationalis acqiescit, ubi impulsus suos ad opera, qæ societatem juvent, sola dirigit.* Idem *l.* 8. §. 5.

i Πάντων κήδεσθαι. *Qorumvis curam habere.* Idem *l.* 3. §. 4.

k Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα πρᾶξις κοινωνική. *Sufficit actio præsens communicativa* Idem *l.* 9. §. 6. Ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντα. *Ut sibi sufficiat ipsa juste agens.* Idem *l.* 7. §. 28.

l Οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. *Neqe qid fecerit, novit.* Idem *l.* 5. §. 6. *dedisse dum daret, oblitus.* Senec. *de benef. l.* 2. *c.* 6.

m Οὐ δεόμενον ἀνθρώπου μάρτυρος. *Qi hominis testimonio non opus habeat.* Marc. *l.* 3. §. 5. *In omnibus factis re, non teste, moveri.* Cicer. *de fin. l.* 2.

n Μισθοῦ γὰρ ἀνθρώπων τις ἄνθρωπον φιλεῖ, καὶ Ἐπίκουρον. *Mercedis ergo homo hominem diligit juxta Epicurum.* Plutarch. *de amor. prol. pag.* 494.

o Καθαληκτικῶς ἀδόναι, ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληφέναι πᾶν τὸ καρπόν. *Qod non absolute dedisti, nec tanqam qi totum actionis tuæ fructum jam statim percepisses.* Marc. *l.* 9. *fin.*

p Ἐνὶ τέρπου καὶ παραπαύου, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς μεταβαίνειν ὅπῃ πρᾶξιν κοινωνικήν. *Hoc uno te oblecta, in eoqe acqiesce, ut ab una, qa communitatem juvet, actione ad alteram transeas.* Idem *l.* 6. §. 7. & *l.* 5. §. 6.

q Καὶ μὴ κάμνειν. *Et non defatigari.* Idem *l.* 7. §. 74.

r Τὸ ζῆν ἀποδιδόναι, σωματοπλοΐα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθόν. *Vita frui, bonum bono annectendo.* Marc. *l.* 12. §. 29.

s Ὥστε μήτε τὸ βραχύτατον διάστημα ἀποδιδόντα. *Ut ne minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.* Idem *ibid.*

t Ἥτις γὰρ πρᾶξίς σε μὴ ἔχει ἢ ἀναφορὰν, εἴτε παρεκτικῶς, εἴτε πόρρωθεν, ὅπῃ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὐτὴ διακοπὰ τοῦ βίου. *Qacunqe actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, vitam tuam divellit.* Idem *l.* 9. §. 23.

v Ἄνθρωπος ἐνεργητικῶς πεφυκὼς ὁπόταν τι ἐνεργητικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν παρέξῃ, πεποίηκε πρὸς ὃ κατεσκεύασται, καὶ ἔχει τὸ ἑαυτοῦ. *Homo cum ad benefaciendum natus sit, ubi beneficium qippiam, aut qod in commune conducat fecerit, illud fecit ad qod conditus est, & qod suum est obtinuit.* Idem *l.* 9. *fin.*

x Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖ. *Emolumentum in eo capiens, qod alteri præstas.* Idem *l.* 7. §. 74.

y Ὅταν σὺ ἓν πεποιηκὼς ᾖ, καὶ ἄλλος ἓν πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τέταρτον, ὥσπερ οἱ μωροὶ, τὸ καὶ δόξαι ἐν πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν. *Ubi bene tu alicui feciſti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam qaras, puta, benefici hominis existimationem, aut beneficii accepti remunerationem.* Ibid. 73.

z Τὸ ἐν σοὶ τὸ κρεῖττον ὑμῶν, τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον, καὶ ὑφ' ὃ ὁ σὸς βίος διοικεῖται. *Qod in te præstantissimum est, colere, qod cæteris omnibus utitur, & a qo vita tua gubernatur.* Idem *l.* 5. §. 21. Πρὸς τοῦτο μόνον εἶναι δρκεῖ, ἢ ζῶν γνησίως θε-

ex-

humanæ vel lucelli, avt avcupantem aut expetentem. Ad hæc z *nihil mentis cultu antiqius,* a *nihil honesti ſtudio potius avt pretioſius habere:* b *ab eo* deniqe, *qod officii ſui eſſe nôrit,* c *nullâ vel vitæ, nedum alius rei cujuſpiam, cupidine abducendum,* c *nullâ mortis, cruciatúſve ullius, nedum damni avt detrimenti, formidine abigendum, ſe permittere.*

Hæc *Stoicorum* ſunt *decreta* & *præcepta*, & ipſorum principiis qidem planè congruentia, *ſancta, recta, ſevera, fortia; pietatem, caritatem, humanitatem, magnanimitatem* ſpirantia: qibus priora illa, qæ ſunt ſaltem verè Epicurea, nihil ſapiunt, nihil ſonant minùs.

Sed adverſus Stoici nominis profeſſores objiciuntur, *raritas, hypocriſis, defectio, defectus.* de ſingulis videbitur.

Ac primo qidem loco *raritas* ſub animadverſionem venit. Pavciores utiqe omni ævo reperiri, qi diſciplinam hanc ſunt amplexati, qàm qi ad ſectas alias ſeſe applicuerunt. Et hac revera in parte triumphant ſplendidè, atqe efferunt ſeſe Epicurei, qi a Epicurum tot amicos & ſectatores nactum gloriantur, ut *nec urbes integræ eos capere* poſſent. agnoſcítqe, qi in Torqato Epicurum oppugnat Cicero, b *populum, qi vim maximam, avtoritatem minimam habet, cum Epicuro facere.*

Nec reverà qicqam iſtic mirandum occurrit. Notum eſt Stratonis Phyſici illud, c *Plures eſſe qi lavari, qàm qi ungi velint.* hoc eſt, ad thermas plures itare qàm ad palæſtras. d *Semitæ utiqe arctiori atqe aſperiori pavciores inſiſtunt; latiore & leviore confertim inceditur.* e *Multitudo numerum habet; pondus non habet.* Calculi ubiqe numeroſiores ſunt qàm gemmulæ. Diverbium vetus eſt, f *Plures mali.* g *Turba peſſimi indicium eſt.* h *eximia, raritate commendat natura.* i *nec unqam cum rebus humanis tam fæliciter eſt actum, ut meliora pluribus placerent.*

Verùm ſicut in diſciplinam hanc ſe pavciores dedêre; ità ab eadem hac ad alias, Epicuream præſertim, complures deſciverunt, cùm ab aliis ad hanc rari deprehendantur tranſiiſſe.

Nec hoc certè qàm illud mirum magìs. Celebre ſatìs eſt Arceſilai illud, qi percunctanti, cur à ſectis aliis ad Epicureos tam freqentes deficerent, non contrà viciſſim ab his ad illos, reſpondit, k *Qia è viris Galli fiunt, non avtem è Gallis viri.* Gallorum nomine non gentem aliqam, ſed Cybeles myſtas, qi teſtâ Samiâ reſecti, virilitatem exuebant; volens intelligi. nos noſtris familiari magìs dicterio diceremus, *Qia* l *è gallis capi fiunt, non è capis viciſſim galli.* Nec gnarum minùs, qod Caliſtoni meretriculæ Socrates, glorianti Philoſopho præferendam ſe, ipſum enim ſuorum neminem ad ſe pellicere poſſe, cùm ipſa illius ſectatores pleroſqe ad ſe, ſi id vellet, traducere valeret; a *Probabile admodum eſſe qod dicat: ipſam enim ad declivia homines deorſum propellere, cùm ipſe*

*** 2 *com-*

εφπεύειν. *Hoc unum ſufficere ſibi, genium legitime colere.* Idem *lib.* 2. §. 13.

a Μηδὲν κρεῖττον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, &c. τούτων ταῦτα πάντα μικρότερα καὶ ὑποπλέστερα. *Nihil in hominum vita melius eſt juſtitia, veritate, temperantia, fortitudine, &c. Hiſce reliqa omnia minora ſunt & viliora.* Idem *l.* 5. §. 21. Τί τίμιον καὶ λειπεται; τὸ κῦρ ἢ ἰδίαν καὶ ἀσκὴν κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. *Qid tandem ſupererit pretio dignum? ſecundum conditionis ſuæ rationem moveri ſeqe ſiſtere.* Idem *l.* 6. §. 16.

b Ἐγὼ τὸ ἐμαυτῦ καθῆκον ποιῶ. τὰ ἄλλα με οὐ μελήσει. *Ego qod mei eſt officii, exſeqor: reliqa me nevtiqam ſollicitum habent.* Idem *lib.* 6. §. 22. Ὅτι ἂν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit, vel dixerit qiſqam, probum eſſe me oportet.* Idem *lib.* 7. §. 15. Μνημονεύσας, ὅτι ἀγαθόν σε εἶναι δεῖ, ᾗ τί ἕκαστος φύσις αἰτεῖται, πρόσεχε τοῦτο ἀμελήσας ποιῶν. *Memineris, probum te eſſe oportere, qod avtem hominis natura a te exigit, hoc conſtanter facito.* Idem *lib.* 8. §. 5.

c Μηδὲ κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἢ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτε λι ἧ μικρὸν ὄφελος, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττῃ, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα, ἢ κακοῦ. *Si hominem, qi vel ullius ſit uſus, exiſtimas mortis vitæqe diſcrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat conſideraturum, id, qod agit, juſtum an injuſtum, hominisqe probi an improbi ſit.* Idem ex Platon. *Apol. l.* 7. §. 44.

a Φίλοι πολλοί τοι τὸ πλῆθος· οἷς μηδ' ἂν πόλεμον ὅλαιο μετρεῖσθαι. Laërt. *lib.* 10.

b Cicer. *de fin. lib.* 2.

c Πλείους εἶναι σοῦ λέγεσθαι ἢ σοῦ ἀλείφεσθαι βελομένους.

d Matth. 7. 13, 14.

e *Multi ſunt & qis numeret? ſtateram profer, appende: vide contra pavca grana qantam paleam leves.* Avguſt. *in Pſal.* 39.

f Πλείους κακοί. Bias. Avſon. *Lud.* 7. *ſap.*

g Senec. *de Vit. beat. c.* 2.

h Idem *Ep.* 42.

i Idem *de Vit. beat. c.* 2.

k Ἐκ μὲν δὴ ἀνδρῶν Γάλλοι, οὐκ ἦ Γάλλων ἄνδρες γίνονται. Laërt. *lib.* 8.

l Varro *de re ruſtic. l.* 2. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 9.

a Καὶ μάλα γε εἰκότως. σὺ μὲν δὴ ἐπὶ τὴν κατάντη αὐτοῦ πάντας ἄγεις, ἐγὼ δ' ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἥκειν βιάζομαι, ὁρθίαν δ' ἡ ἄνοδος, καὶ ἀήθης τοῖς πολλοῖς. *Qid mirum hoc eſt: ſiqidem*

tu

contrà ad ardua ſurſum impellat. Ad voluptatem utiqe proclivis eſt via; ad virtutem [b] acclivis ſemita. cùm avtem *ingenium humanum* ex vitio innato ſit ſponte ſuâ propenſum ac [c] *proclive à labore ad libidinem*, ecqid mirum complures, itineris tædio devictos, hac deſertâ, ad illam tranſcurrere.

Sed ex eis etiam qi in diſciplinæ hujus profeſſione perſtiterunt, extitiſſe havd pavcos, qi à dogmate, qod mordicùs tamen tenebant, & enixè interim tuebantur, vitæ rationem diverſam & averſam planè inſtituerint atqe inſtiterint, titulo habituqe duntaxat ſpeciem Stoicam præferentes, cùm ex ſtudio vitæqe inſtituto Epicurei, avt aliud qid potiùs qàm Stoici jure cenſerentur, adverſus Stoicos, poſt [d] Lucianum, qi hoc nomine ſectam hanc paſſim inſectatur, ab aliis pariter intorqetur.

Nec eſt ſcilicet hæc nova nupérve nata, ſed antiqa qerimonia, in ſecta unaqaqe repertos, * *citharis*, [e] *lyris*, [f] *tubis*, *lituis* compares, qæ *eorum* utiqe, *qæ aliis modulantur*, *canunt*, *crepant*, *perſonant*, [g] *nihil qicqam avdiunt*, *percipiúntve ipſæ.* Et in aliis ſectis, non Stoicâ ſolâ, [h] compertum eſt deprehenſos, qod eſt Pacuvio Macedo, *homines ignavâ operâ, & philoſophâ ſententiâ;* ſive, qod ex Epicteto Favorinus, [i] *Verbis tenus Philoſophos, factis procul.* Qin & inter nominis Chriſtiani profeſſores, qod Scriptores qoqe ſacros & confeſſos & conqeſtos legimus, comparuêre, qi [k] *Numinis notitiam, qam dictis jactitabant, factis abdicarent*; qi [l] *pietatis, cujus larvam gerebant, vim virtutémqe abnuerent*, qi [m] *gratiam divinam in laſciviam verterent*; *qi* [n] *libertatem Chriſtianam neqitiæ improbitatíſqe velamentum facerent*; [o] *libertatémqe aliis pollicerentur, cùm in corruptelæ ſervitio agerent ipſi.* nec ex horum tamen moribus de religione Chriſtiana ſententiam ferre, æqum fuerit, qum politiæ Chriſtianæ iſti, nec viva, nec vera, nedum ſana, avt integra membra jure cenſeantur, [p] φύματα potiùs mera [i] καὶ ἀποσήματα, ut cum Marco noſtro loqar, ſive [q] *vomicæ* & *carcinomata*, ut de ſuis Avguſtus. Havd eſt incelebre Cratetis illud, [r] *In malo Punico etiam probo, granum putre aliqod;* Varronis itidem, [a] *Nec in ſegete bona nullum ſpicum neqam* reperiri. In agro Dominico qoqe [b] *zizania* ſteriléſqe, non *ſuccreſcunt* tantummodo, ſed * *dominantur* etiam aliqando avenæ: ex qibus tamen de ſegete totâ judicari iniqiſſimum fuerit.

Qod deniqe præſcribitur, inſigniorés etiam pleroſqe non per omnia decretis præceptíſqe ſuis conſentanea præſtitiſſe, ſed à normâ reguláqe, qam fixerant ipſi, in nonnullis declinâſſe.

Ecqem, qæſo, mihi dabis, ex eis etiam qi ſunt γνήσιοι Χριστιανοὶ, qi ab ea, qam profitetur, vitæ inſtituendæ ratione non qandóqe declinet. Ex eis inter hos fuerat, [c] qi *columnæ* & *exiſtimabantur* & revera exiſtebant, cujus ingenua vox illa, [d] *In multis offendimus omnes;*

tu ad declivem tramitem omnes rapis: ego vero ad virtutem cogo, ad qam arduus & pleriſqe inſolitus eſt aſcenſus. Æl. *Hiſt. Var. l.* 13. *c.* 32.

[b] Prov. 15. 24.

[c] Terent. *Andr.* 1. 1.

[d] In *Vitarum avctione*, *de ſectis*, *Micyllo*, alibi.

* Κιθάρας μηδὲν ἀφέρειν, σὺ δὲ ἀηδαῖα λέγοντας, ἃ ποιοῦντας δέ. *Non differre a citharis honeſta dicentibus, non vero facientibus.* Diog. Laërt. *l.* 6.

[e] Ὅμοιον ἢ πάσχειν ταῖς λύραις, αἱ καλῶς φθεγξάμεναι οὐκ ἀκούουσιν. *Idem accidere qod lyris, qæ cum bene ſonant, ſeipſas tamen non avdiunt.* de Peripateticis Cleanthes. Laërt. *l.* 7.

[f] Σάλπιγγα Antiſthenem vocabat Diogenes: αὐτὸ γὰρ οὐκ ἀκούειν φιλοῦμεν μέγιστον. *Non enim avdiebat eum, etiam ſi maxime clamaret.* Dio Pruſ. *Orat.* 8.

[g] Μήτε ἀκούειν, μήτε αἰσθάνεσθαι. Laërt. *l.* 6.

[h] Gellius *Noct. Attic. l.* 13. *c.* 8.

[i] Ἀνδὲ ἔργῳ πρᾶττειν, μέχρι δὲ λέγειν. *Factis procul, verbis tenus.* Idem *l.* 17. *c.* 19.

[k] Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. *Deum profitentur ſe ſcire, ſed factis negant.* Pavl. *ad Tit.* 1. 16.

[l] Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. *Habentes formam pietatis, ſed qi vim ejus abnegarunt.* Idem *ad Timotheum Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

[m] Τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν. *Qi Dei noſtri gratiam transferunt ad laſciviam.* Jud. *Epiſt. v.* 4.

[n] Ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας ἐλευθερίαν. *Velamen malitiæ habentes libertatem.* Petr. *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.

[o] Ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Libertatem aliis pollicentes, qum ipſi ſervi ſint corruptelæ.* Idem *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19.

[p] Marc. *l.* 2. §. 16.

[i] Idem *l.* 4. §. 28.

[q] Sveton. *l.* 2. *c.* 85.

[r] Ἐν ῥοιᾷ καὶ καλῇ συκῇ ἓν κόκκον. Laërt. *lib.* 6.

[a] Varro *Leg. Mæn.* apud Nonium, in *Spicum.*

[b] Ζιζάνια. Matth. 13. 25. 27. de qa voce alibi diximus.

* De ſeculo ſuo, Salvian. *de Dei gubern. lib.* 3. *Præter pavciſſimos qoſdam, qi mala fugiunt, qid eſt aliud penè omnis cœtus Chriſtianorum, qàm ſentina vitiorum?*

[c] Οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, Pavl. *ad Galat.* 2. 9.

[d] Πολλὰ πταίομεν ἅπαντες. Jacob. 9. 1.

omnes; ſive, *impingimus univerſi.* ad qæ verba [c] Beda noſter, *Non*, Offenditis, dixit; *ſed*, Offendimus, *inqit; &* In multis *præmiſit;* Omnes, *ſubjunxit.* Ex eiſdem & qi illud, [f] *Si dixerimus, qod peccatum non habemus, decipimus nos,* (dum [g] *peccantium* utiqe *numero excipimus*) *nec penes nos eſt veritas.* [h] *Nec*, habuimus, (inqit Avguſtinus) *Sed*, habemus, *dixit; ne de vita præterita*, (qæ *per ignorantiam* variáſqe indè enatas *cupiditates* tota exacta eſt) *dictum qis ſuſpicetur.* Ex Apoſtolis ipſis, qi Chriſtum proximè acceſſerant, qíqe lateri ejuſdem comites individui adhæſerant, ut reliqos mittam, nec de proditore qicqam dicam, [i] *primi* & [i] *noviſſimi*, agmen qi ducit, & qi clavdit, utriuſqe etiam firmati jam, [k] nævi aliqi in tabulis ſacris proditi extant: ut apud exteros qoſvis diſciplinæ etiam ſeveriſſimæ profeſſores, ſectæqe exactiſſimæ ſectatores, à dogmate aliena nonnunqam deprehendi, minùs mirum videri debeat. Oraculi vicem meritò ſibi vendicat Æſchyli illud,

[l] Ἁμαρτάνει τι ἢ σοφὲ σοφώτερος.
Sapiente qi plùs ſapiat, eſt cùm labitur.

Stoici certè præceptis decretíſqe ſuis, [m] non tam qid ipſi valerent, avt aſſecuti jam eſſent, qàm ad qid contenderent, modíſqe omnibus elaborandum atqe enitendum cenſerent, deſignatum volebant. qod & idem de ſe [n] Apoſtolus liberè ingenuéqe profitetur.

Veruntamen ex eis qi ſectæ hujus in diſciplinam ſeriò ſedulóqe ſeſe dederunt, per ſingulas qaſqe fere ætates reperti ſunt, qi fide dignorum Scriptorum ſuffragiis conſenſu conſono atteſtantibus, ità dogmata ſua factis conſentaneis conſignata, decretáqe vitæ inſtituto æqabili fere comprobata exhibuerint, ut nominis etiam Chriſtiani profeſſoribus pleriſqe pudorem incutere, ruborem ſuffundere meritò qeat. In his fuere; poſt Zenonem, cui teſtimonium dat inſigne Athenienſium pſephiſma, qo [a] *virtutis ac temperantiæ nomine*, eò qòd [b] *vitâ ſuâ eis qæ diſſerebat congruente cunctis in exemplum expoſitâ, ad optima qæqe qoſqe incitaret*, [c] *imagine æreâ, coronâ avreâ donandum*, [d] *ſepulcrum ſumptu publico extruendum*, [e] *piláſqe duas, qarum utriqe teſtimonium iſtud incideretur, erigendas*, decernitur: poſt hunc, inqam, alióſqe qi in Schola hac eidem ſucceſſerant, emicuêre viri magni, diſciplinâ iſtâ imbuti, virtutis maſculæ imagines vivæ vivacéſqe, conditionis eminentioris ratione, Scriptorum nobilium calamis celebrati, (ut Philoſophiam diſertè profeſſos præteream) Cato Uticenſis, Thraſeas Pætus, Helvidius Priſcus, & Marcus cumprimis Antoninus, qi iſta commentandi occaſionem nobis præbuit.

Verùm à diſciplina ipſa, ad eos, qi eam ſcriptis ſuis illuſtrârunt, hos præſertim qos reliqos habemus, tranſeamus. Ex eis præcipui fuerant Zeno & Chryſippus: qorum alter Stoam primus condidit; unde & Straboni, [f] ὁ τῆς Στωικῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης. & Galeno, [g] ὁ πατὴρ ἁπάσης τῆς τῶν Στωικῶν αἱρέσεως. *ſectæ Stoicæ totius princeps patérqe;* & Balbo apud Ciceronem, [h] *Stoicorum pater*, dicitur. alter eandem adeò ſtrenuè felicitérqe [i] *ſuffulſit*, ut de eo dictum fuerit,

****

[c] Beda *in Jac. Epiſt.*

[f] Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Joan. Ep. 1. *c.* 1. *v.* 8.

[g] De Phariſæo Luc. 18. 15. Bern. *de grad. humil. & ſuperb. Dum in ſe ſingulariter exultat, aliis arroganter inſultat, & ſe ſolum decipit, qem ſolum excipit, dum alios damnat.*

[h] Avg. in 1. Joan.

[i] Matth. 10. 2.

[i] 1. Cor. 4. 9. & 15. 8, 9.

[k] Gal. 2. 11. Act. 15. 39.

[l] Stob. *tom.* 2. *tit.* 3.

[m] *Non dicebant, qemadmodum ipſi viverent, ſed qemadmodum vivendum eſſet.* Sen. *de vit. beat. c.* 18.

[n] Οὐχ ὅτι ἔλαβον, ἢ τετελείωμαι· εἰ δὲ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήμφθην ὑπὸ Χριστοῦ. *Non qod metam apprehenderim, avt ſim conſummatus, ſed unum.... contendens ſcopum verſus feror.* Pavl. *ad Phil.* 3. 12. 14.

[a] Ἀρετῆς ἕνεκα καὶ σωφροσύνης. pſephiſma apud Laërt. *l.* 7.

[b] Πρὸς τὰ βέλτιστα, παράδειγμα τὸν ἴδιον βίον ἐκθεὶς ἅπασιν, ἀνήλωτον ὕλα τοῖς λόγοις, παρώρμα.

[c] Εἰκόνι χαλκῇ, χρυσῷ στεφάνῳ.

[d] Οἰκοδομῆσαι τάφον δημοσίᾳ.

[e] Ἐγγράψαι τὸ ψήφισμα στήλαις δύο.

[f] Strab. *Geogr. lib.* 14.

[g] Galen. *de dogmat. Hippocr. & Platon. l.* 2. *c.* 6.

[h] Cicer. *de Nat. Deor. l.* 3. de *Zenone*, non *Cleanthe*, uti inadvertentiâ, an memoriâ, lapſus Lipſius, *manuduct. ad Stoic. philoſoph. Diſſert.* 11.

[i] *Qi ſulcire putatur porticum.* Cic. *Acad. l.* 4.

[k] Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἦεν Στόα.
Chryſippus nî fuiſſet, nec Stoa foret.

Et complura qidem uterqe reliqit ſcripta: alter iſte [l] *uſqe ad ſeptingenta qinqe* συγγράμματα, ſive [m] *opuſcula*: cùm [n] Epicuri πολυγραφίαν æmularetur, [o] qem tamen aſſecutum negant; cùm [p] *ad* [q] *volumina ter centena uſqe* iſte pertigerit, qorum qodlibet utiqe συγγράμματα complura complectebatur: alioqi Chryſippum πολυγραφίᾳ non æqâſſet, nedum ſcriptorum numeroſitate anteceſſiſſet. Cæterùm par ſcripta utriuſqe fatum ſunt experta. nec Zenonis ſiqidem, nec Chryſippi, qin nec ſeculi priſci illius è Stoa cujuſqam ſcriptum ullum integrum ad tempora noſtra perennavit. Superſunt fragmenta duntaxat, ἀποσπασμάτια, apud Plutarchum, [r] qi paſſim exagitat; Galenum, [s] qi plerumqe oppugnat; Laërtium, [t] qi ſimpliciter recitat; Ciceronem, [v] qi in partem utramqe diſceptat. Citerioris ævi ſuperant ex eis qi diſciplinam hanc ſunt aſſectati, qorum diſſertationes commentationéſqe ad manus noſtras pervenerunt, Seneca, Epictetus, & Marcus noſter iſte.

Ætatis ratione Senecæ locum primum tribuo: qem dignitate tamen æſtimationéqe verâ è duobus illis alterutri poſthabendum exiſtimem. [a] Habet ille revera multa eximia, utilia, fortia, ſublimia; & arguta, ſubtiliáqe complura; éſtqe dignus admodum, qi non ab humanioris literaturæ tantùm, ſed à Theologiæ etiam ſtudioſis, ſedulò qidem, ſed judicio atqe examine juſto adhibito, legatur. Verùm non eſt unius ejuſdémqe ubiqe coloris; nec per omnia conſtat ſibi. Neqe verò vitam attingo; qam Caſſius tamen arrodit, [b] *tanqam à dogmate præceptionibúſqe qàm maximè diſſentaneam*: de ſcriptis ago. In his, [c] qám fœdè Clavdio, dum apud ſuperos, ex mente etiam Neroniânâ, [d] *morabatur;* nec huic duntaxat, ſed & in gratiam illius, ejuſdem mancipio, [e] *licentiæ intolerandæ maſtigiæ*, Polybio, adulatur? qem tamen è vivis exemptum, [f] dictione Satyricâ & ſarcaſticâ, vernilitatis prægnate, acerbiſſimè proſcidit, & publicè ſubſannandum propinavit. De animæ corpore excedentis ſtatu, qàm repugnantia ſtatuit? dum τῇ ὑποθέσει δʒλόων, nunc [g] in ſedes cœleſtes integram ſubvehit, nunc [h] in flatum halitúmve merum diſpergit, tædæqe inſtar, materiâ, qâ alebatur, abſumptâ, deficientis prorſus extingvit. Epicurum eſt ubi accuſat, increpat, deprimit, damnat, ut [i] *degeneris & humillimæ mentis, apud qem voluptas imperat: hominem,* [k] *voluptatis Magiſtrum* ipſum, ſcholam, [l] *voluptatis officinam*, nuncupat. Eſt contrà, ubi (qo Lucilio ſuo forſitan hujus aſſeclæ, qem [m] *Virorum optimi* titulo ſubinde cohoneſtat, gratum faciat) eundem non excuſat tantùm, ut qi [n] *immeritus malè avdiat & infamis ſit;* ſed comprobat etiam & collavdat, ut qi [o] *ſancta & recta* præcipiat, *& ſi propiùs acceſſeris*, triſtia. Deniqe qod *in* [p] Chryſippo

[k] Laërt. *l.* 7.
[l] Idem *ibid.*
[m] Ità malim vertere, eo ſenſu, qo *poſt mortem opera, non opuſcula penſanda*, dixit Sidonius *l.* 8. *Ep.* 4. qàm cum Lipſio, *volumina.*
[n] Ex Carneade, Laërt. *l.* 10.
[o] Πάνλας ὑπερβαλλόμενος πλήθει βιβλίων. *Omnes ſuperans multitudine librorum.* de Epicuro, Laërt.
[p] Κύλινδροι δὲ περὶ τετραγώνους εἰσί. Laërt. *ibid.*
[q] Κύλινδροι, *volumina*, qæ *cylindri* figuram convoluta referebant. vocabulum notione vix alibi repertum.
[r] In *Stoic. repugnant. de commun. notitiis:* & *de paradox.*
[s] *In libris de dogmat. Hippocrat. & Platon.*
[t] *Lib.* 7. in *Zenon.* & *Chryſip.*
[v] In *Academ. Tuſcul. de finib.* & *de Natur. Deor.*
[a] *Multa in eo claraeqe ſententia; multa etiam morum gratiâ legenda. multa in eo probanda, multa etiam admiranda ſunt; eligere modò cura ſit.* Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 1.
[b] Πάνλα ἐναντιώτατα, οἷς ἐφιλοσόφει πολλῶν ἠλέγχθη. *In pleriſqe contra facere viſus eſt qam philoſophabatur.* Dio Caſſ. *l.* 61. *pag.* 694. B. in Johannis Xiphilini *excerptis.*
[c] In *Conſolatorio ad Polybium.*
[d] *Morari* eum *inter homines deſiiſſe*, productâ primâ ſyllabâ jocabatur. Sveton. *lib.* 6. *c.* 33.
[e] Cùm in ſcena Pantomimus illud protuliſſet,
Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχών, μαστιγίας,
Ferri neqit rebus ſecundis flagrio.
omnium oculos in Polybium hunc defixos refert Dio Caſſ. *l.* 60. *pag.* 684. E.
[f] In ὑποπολοχωθάσει.
[g] *Ad Lucil. Epiſt.* 102. *ad Polyb. conſol. c.* 28. *ad Marc. conſol. c.* 25. *ad Helv. c.* 17.
[h] *Ad Lucil Epiſt.* 54. cùm morti proximus videretur.
[i] *Ad Lucil. Epiſt.* 42.
[k] *Epiſt.* 18.
[l] *Epiſt.* 9.
[m] *Epiſt.* 13. & 21. & 48. & *Qaeſt. Natur. Praefat. l.* 1.
[n] *De vit. beat. c.* 13.
[o] *Ibid.*
[p] *Chryſippi acumen nimis tenue retunditur, & in ſe ſape replicatur: etiam cùm agere aliqid videtur, pungit, non perforat.* Sen. *de ben. l.* 1. *c.* 4. *Chryſyppus penes qem ſubtile acumen eſt, totum librum ſuum his ineptiis replet.* Ibid. *c.* 3.

ſippo & q Zenone non ſemel reprehendit, contráqe id r qod ipſe præcipit, a ingenii acumini nimiopere indulgens, ad ſubtilitates rei vacuas non rarò delabitur, & argutiolis leviuſculis, frigidis etiam ineptíſqe aliqoties ludit. Neqe tamen hæc, qæ, nec primus, nec ſolus, dixi, ſed me priores, & eruditione & judicio cum primis pollentes, ità ſumi velim, qaſi b à Senecæ lectione (qem tyronibus ſtudioſis de Scriptoribus eligendis legendíſqe conſultus, inter alios commendare conſveverim) abſtentum qenqam, atqe abſterritum, avt qò de viri tanti (qem eruditi qíqe indolis ingeniíqe acerrimi nomine ſuſpiciunt, imitandum etiam propoſuiſſe ſibi videntur havd pavci) magnitudine juſtâ qicqam detractum eam: ſed qò oſtendam, à virilitate illa Stoicis peculiariter ab ipſo etiam adſcriptâ (qam Chryſippus qoqe ſubtilitate nimiâ enervâſſe, eidem ipſi c cum aliis incuſatur,) deſciviſſe; nec duobus illis alteris (Epictetum & Marcum dico) avt ſcripto, avt facto etiam, parem ſeſe præſtitiſſe: qi in ſorte diverſa, vel adversâ etiam qàm maximè, in c ſervitii gradu infimo alter, ſummo alter in imperii faſtigio, poſiti; diſciplina hæc qanti ſit, qantúmqe in ſtatu qovis poſſit, tum præceptionibus ſanctiſſimis virtutis genus omne ſpirantibus, tum & vitæ formâ ad decreta ſua accuratè compoſitâ, uberrimè demonſtrârunt. Et noſter qidem (prout & d Epictetus eo prior, e cujus ex commentariis profeciſſe ſe profitetur) ſui per omnia ſimilis, *ſeriúſqe* ac *ſeverus* (qod f ille poſcit, licèt ipſe non ſervaverit) ubiqe deprehenditur.

Deniqe, ut ad illud revertar, qod in paginâ liminari ex Hieronymo monueram, ad diſciplinam noſtram qod horum utriuſqe ſcriptis monitíſqe propiùs accedat, in exterorum priſcorum, qæ hodie extant, monumentis, nihil reperiri, fidenter pronunciari poſſe exiſtimem. Certè qæcunqe Dominus ipſe Chriſtus in concionibus collationibúsqe ſuis Hiſtoriæ Evangelicæ inſertis intextíſqe, de a *mali cogitatione etiam abſtinenda*, de b *affectibus vitioſis ſupprimendis*, de c *ſermone otioſo non inſuper habendo*, de d *animo cumprimis excolendo*, & e *ad imaginem divinam effingendo*, de f *beneficentia ſimpliciſſimè exhibenda*, de g *injuriis æqanimiter ferendis*, de h *admonitione & increpatione cum moderatione cavtionéqe accurata exercendis*, de i *rebus qibuslibet, adéoqe vitâ ipsâ, ubi res ratióqe poſcit, nihili habendis*, de aliis deniqe

q *Libet ridere ineptias Græcas; qas qamvis mirer, (mirere Lipſius) nondum excuſſi. non vis ſeveriùs loqi, nec morituro riſum movere? adverſus mortem tam minuta jacularis? ſubulâ leonem excipis? acuta ſunt iſta qæ dicis. nihil eſt acutius aristâ. qædam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas reddit.* de Zenone. Idem *Epiſt.* 82.

r *Pro veritate ſimplicius agendum eſt. Ibid. At qi ingenia ſanare, & officiorum memoriam ingerere volunt, ſerìò loqantur, & magnis viribus agant.* Idem *de benef. l.* 1. *c.* 4.

a *Rerum pondera minutiſſimis ſententiis frangit.* Fabius. *Inſtit. l.* 10. *c.* 1. Iniqiùs tamen illi, neſcio, qi apud Gellium (An Agellium, qod Lipſius mavult) *Noct. Attic. l.* 12. *c.* 2. *Res atqe ſementia, avt inepto inaníqe impetu, avt ut levi & qaſi dicaci argutiâ*, &c. Moderatius Eraſmus, *præfat. ad Sen. Habent nonnihil veri, qæ doctiſſimi ſcriptores de illo pronunciárunt. ſubinde ludit in Græculos, & interdum abſqe cavſſa. Naſonem aliqoties attingit, qod indulſerit ingenio ſuo. at magìs ipſe indulget ingenio ſuo in oratione proſa ac ſeriis argumentis, qàm* Ovidius *in poematibus plerunqe ludicris. Jam hoc ipſum, qod in Seneca cum primis lavdatur, corruptum eſt. Inſectatur mores hominum liberè ſalséqe; ſed non ſemper in loco; interdum immodicè; tum aliqoties affectatiùs, iiſqe modis, ut non ità multùm abſit à ſcurrilitate. qædam vitia ſic deſcribit, dum inſectatur, ut videatur ridere potiùs qàm odiſſe, atqe doceat magìs qàm deteſtetur. qin ubiqe plurimus videtur jocorum affectator, etiam in rebus maximè ſeriis, in qibus optarim illum aliqanto longiùs abeſſe ab ineptia, obſcœnitate, vitióqe ſcurrilitatis.* Hæc inter alia Eraſmus. mitto enim ea, qæ cùm Marci patris ſint, Lucio filio, nomine communi deceptus, aſcribit. Lipſius deniqe ipſe, qi adverſus priores duos illos Senecam defendere ſatagit, in Judicio ſuper Senecam, ejúſqe ſcript. *Ego Senecam universè admiratione magìs qàm lavde proſeqendum arbitror. in partibus aliqid eſſe, qod cenſeas, avt cui ſuccenſeas, non nego. Sanè decidit interdum, avt à ſe mutat: ut in jocis avt dictis, qàm ineptus alibi, ſive affectatus eſt? in lavdibus, vituperiis, ſine modo?* &c.

b Qod apud Gellium cenſores rigidi atqe importuni illi, *Cujus libros attingere nullum pretium operæ ſit Noct. lib.* 12. *c.* 2.

c Notant eundem hoc nomine Plutarchus, Galenus, alii.

c Δοῦλος Ἐπίκτητος ἐγώμην, καὶ σῶμα ἀνάπηρος,
Καὶ πενίην ἴσα θεοῖς.
Servus Epictetus fueram, & corpore clavdus,
Et paupertate Irus.
Leonid. *Epitaph.* Epicteti Anthol. *lib.* 3. *c.* 33. *Ep.* 42.

d *Epictetus verus ac ſeverus Stoicus & Stoicorum vel maximus.* Herodes apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Philoſophorum maximus.* Favorinus *ibid. l.* 17. *c.* 19.

e *Marc. lib.* 1. §. 7.

f Seneca *de benef. l.* 1. *c.* 4. & *Epiſt.* 82.

a Matth. 15. 19.

b Matth. 5. 22, 28.

c Matth. 12. 36.

d Matth. 5. 20. & 6. 33.

e Matth. 5. 45, 48.

f Matth. 6. 1, 3.

g Matth. 5. 39.

h Matth. 18. 15, 16.

i Luc. 14. 26, 33.

pleriſqe [k] *pietatis*, [l] *caritatis*, [m] *æqitatis*, [n] *humanitatis officiis* [o] *qam exqiſitiſſimè obeundis exeqendiſqe*, præcepta dedit; apud noſtrum hunc eadem, perinde acſi illa lectitâſſet ipſe, in diſſertationum commentationúmqe harum congerie inſperſa paſſim, nec ſine vehementia & vivacitate inſigni, qæ in præcordia ipſa penitiùs penetret, atqe in animo infixos altiùs relinqat aculeos, inculcata ſubinde, Lector qivis ſedulus advertet, ingenuus agnoſcet.

Sed iſta forſitan dixerit qis, qorſum aliunde, ab extero præſertim, eóqe fidei Chriſtianæ adverſo, petantur? qum è pagina ſacra, in qa proſtant, poſſint promptiùs haberi, & à Magiſtri ipſius ore profecta, cùm imperii avtoritate potiore præcipiantur, tum & obſeqii neceſſitate arctiore percipiantur.

Cui ego præſcriptioni poſſim verbulo occurrere; pari utiqe ratione rejici poſſe omnes in univerſum ab eruditis piiſqe concinnatas Inſtrumenti ſacroſancti utriuſqe enarrationes: ut eodem tandem deveniatur, qo proceſſerant apud nos havd ità pridem, par ferè geminum, cerebri certè parùm ſani uterqe; qorum alter præter paginam ſacram nihil avt legebat, avt lectitandum cenſebat; alter, poſtqam Anachoretæ cujuſpiam inſtar, cum ſuis domi ſuæ ſe concluſerat, librorum (qam pro hominis privati ſorte censúqe amplam ſatis habebat) ſupellectilem omnem, Bibliis ſacris exceptis, foco accenſo, flammis abſumendam tradidit; nevter ſanè, avt fundo juſto, avt exemplo bono, & qod imitatione ſuâ dignum ſobrius qis ſanúſqe ſentiat.

Verùm enimvero ratione non unâ utilis eſſe poterit noſtri hujus in his, cum animadverſione ſeria conjuncta, lectio ſedula.

Primò, qod qæ in Sermonibus Dominicis (qorum capita præcipua duntaxat, *συντόμως* plerunqe apud Scriptores ſacros extant delibata & digeſta) ſummatim ferè propoſita habemus, iſtic latiùs diducta, fuſiùs explicata, magnâ argumentorum inſignium varietate firmata, illuſtrata, ingeſta, inculcata, ad vitæ uſum communem accommodata habeantur. qod ut eſt ſcriptis aliis cum iſto commune, ità in hoc genere havd pavcis iſtud præcellit.

Tum nec illud levis eſt momenti, qòd dogmatis Chriſtiani æqitas rationi etiam ipſi conſentanea deprehenditur, dum ab ipſis etiam extraneis & adverſariis comprobata & collavdata demonſtratur. [a] *Grave eſt*, ponderíſqe non exigui (ut Iſidorus Ægyptius) *teſtimonium ab inimicis profectum.* Et, (qod Dio Pruſæus) [b] *Encomium ab eis, qi non ſuſcipiunt, & ſuſpiciunt tamen, palàm eſt illius*, ſive perſonæ, ſive diſciplinæ, *lavdem eſſe præſtantiſſimam.* Non neſciebat hoc Apoſtolus, cùm ab [c] exterorum inſcriptionibus ſcriptíſqe, ei qod afferebat & promulgabat, dogmati aſſerendo, teſtimonia advocabat. Nec parùm idcirco præcepti documentíqe Dominici æqitati ac [d] *rationabilitati* (ſi ità loqi licuerit) apud qoſvis vindicandæ formandæqe conduxerit, qòd ab homine extero, nec nomini Chriſtiano favente (cùm nec myſterii noſtri gnarus eſſet, nec fidei rationes aſſeqeretur) tanta tamen cum vehementia, argumentíſqe tam validis, commendata ac confirmata habuerimus. [e] *Qis non intelligat*, (inqit gravis Avtor) *bonam eos habuiſſe cavſſam, qi eam apud medios judices obtinere potuerunt?* qid eam dixerit qis, qæ apud averſos & adverſos etiam, ubi [f] hoſtes ipſi judices conſident, obtineat.

Adhæc divina in iſtis relucet & providentia & benignitas, qòd in homine à ſe dilapſo imaginem ſui non intercidere omnino & aboleri prorſus paſſus eſt, ſed ſcintillulas

[k] Matth. 22. 37.
[l] Matth. 22. 39.
[m] Matth. 7. 12.
[n] Matth. 5. 44. Luc. 10. 37.
[o] Matth. 5. 19, 20.
[a] Σεμνὴ γὰρ ἡ παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία. Iſidor. Peluſ. *l.* 2. *Epiſt.* 228. & *l.* 3. *Ep.* 335.
[b] Τὸ τῶν [μὴ] ἀποδεχομένων ἀλλὰ πιμώντων ἐγκώμιον, δῆλον ὡς κάλλιστον ἔπαινον ἐκεῖνο ἂν εἴη. Dio. Pruſ. *Orat.* 51.
[c] Act. 17. 23, 28.
[d] Λογικὴ λατρεία. *Rationalis cultus.* Rom. 12. 1. ἔπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Deo ac rationi obſeqi.* Marc. *l.* 12. §. 31.
[e] Avg. *Ep.* 170.
[f] Devt. 32. 31.

las qaſdam aſſervavit reliqas; qas & diſciplinis variis excitavit, & ad miraculum uſqe evexit: partim, qò ſocietati humanæ conſervandæ ac continendæ proſpiceretur; nè [g] efferati prorſus homines, belluarum ritu; in exitium mutuum proruerent univerſi; qum [h] *abſqe diſciplina nulla homine truculentior avt immanior ſit bellua*: partim, qò *Numini* [i] *dignoſcendo*, [k] & *indagando*, his adminiculis adjuti, poſſent operam dare; qæ ſi vel contemptim, vel neglectim haberent, [l] ἀναπολόγητοι planè haberentur. Verum eſt proculdubio Claravallenſis illud, [m] *imaginem divinam uri poſſe, exuri non poſſe.* [n] *Imaginem* certè animæ rationali primitus impreſſam funditus eradere, [o] *facem* in mente hominis cœlitùs accenſam penitus extingvere, nec vitioſitas humana, nec malignitas diabolica valuêre: (tertium qiddam, [p] *flammas gehennales* adjecit ille) qam inter ruinas & incendia defectionem primitivam conſecuta, in generis humani commodum, ſuorúmqe beneficium ſervatam confotámqe volebat bonitas divina.

Qin nec divinæ erga nos miſericordiæ gratiæqe planè gratuitæ teſtimonium monumentúmqe luculentum minùs in iſtis oculis noſtris obverſatur; cum [a] eis, apud qos dotes tam eximiæ, admiratione penè omni ſuperiores, ſe produnt, præteritis, nobis, nobis, inqam, [b] in tenebris, umbráqe ferali ac letifera cum illis pariter conſidentibus, imò in vitiorum cœno altiùs longè demerſis, fœdiùs contaminatis, tenaciùs etiam ac pertinaciùs infixis, lumen illud ſalutiferum, [c] *Sermonis* ſui ſacri *Spiritûsqe* ſancti ope operâqe uſus, [d] effulgere procuraverit; [e] qo prævio ac prælucente, per [f] ſeculi tenebricoſi hujus caliginem pluſqam Cimmeriam, avt* Ægyptiacam etiam, veritatis ſupernæ, vitæqe verè ſic dictæ, inter diverticula tam freqentia, à recto utrinqe abducentia, tramitem & invenire, & inventum ad itineris exitum uſqe tenere poſſemus; & abſqe qo per obliqas & tortuoſas mundi hujus neqiſſimi ac perturbatiſſimi ſemitas, ſine luce, ſine duce temere palantes, in exitii æterni voraginem horrendam præcipites tandem prolaberemur. Subit me certè ſubinde (ità iſta dum lego, affectum me ſentio, & ingenuè agnoſco) non ſtupor duntaxat, ſed horror etiam, cum arcani divini admiratione vehementiſſima conjunctus, ſeriò apud me reputantem, qàm longè in multis ab eo abſim, qod de ſe Vir iſte, veri ad ſalutem perducentis tramitis ignarus, de ſe profitetur, nec qin verè & ingenuè, ambigi poſſe videtur. Ut proinde & Marco & Epicteto altiùs aſſurgens, *Hymnum* [g] illius vel *maximo* majorem ac præſtantiorem decantare jugiter debeam; [h] *Magnus*, [i] *divêsqe miſericordiâ Deus, qi me miſerum*, [k] *cum gente humana univerſâ collapſum* [l] *& perditum, ſed cum pavcis è turba reliqa* [m] *ſelectum*, [n] *maſsâ ſecretum*, [o] *mihi reſtituit*, [p] *ſibi reconciliavit*, [q] *Filium miſit*, [r] *qi redimeret*; [ſ] *Spiritum immiſit, qi* [t] *refingeret*, [v] *culpam omnino omnem remiſit, qo &* [x] *ſupplicio culpæ debito omni eriperet, & ſupplicii ſubeundi* [y] *metum dirum eximeret*, [z] *neqitiæ ſervitio liberum emiſit, qò* [a] *in famulitium ſuum adſciſceret, &* [b] *in filiorum ſuorum*

*****

nu-

[g] Μηδὲν ἀσπβέστερον ἀνθρώπου, μηδὲ ἀμότερον, ὅταν ἅπαξ ἀγριοπαθήσῃ. *Homine, ubi ſemel ferinam induerit naturam, nihil eſt magis impium & crudele.* Polyb. *Hiſt. l.* 1. & *legat.* 122.

[h] Ὁ ἄνθρωπος ἀπαιδεύτως μὴ τυχὼν, ἀγελαιότατον γίνεται πάντων, ὅσα γῆ τρέφει. *Homo abſqe diſciplina fit truculentiſſimum omnium, qæ terra alit.* Plato *de legib. l.* 6.

[i] Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. *Id qod de Deo cognoſci poteſt.* Rom. 1. 19. & v. 21. Γνόντες τὸν Θεόν. *Qod Deum noverunt.*

[k] Εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν. *Si forte palpando eum invenirent.* Act. 17. 27.

[l] Rom. 1. 20.

[m] Bern. in *annunc. ſerm.* 1.

[n] Gen. 1. 27. & 9. 6.

[o] Prov. 20. 27. Rom. 2. 15.

[p] *Imago in gehenna ipſa uri poterit, non exuri; ardere, non deleri.* Bern. *ubi ſup.*

[a] Matth. 11. 25, 26.

[b] Eſaj. 9. 2. Luc. 1. 79.

[c] Eſaj. 59. 21.

[d] 2 Cor. 4. 6.

[e] Luc. 1. 79.

[f] Epheſ. 6. 12.

* Exod. 10. 22, 23.

[g] Epicteti *Hymnum* habes, ſupra ad marginem ex *Diſſert. l.* 1. *c.* 16.

[h] Pſal. 145. 8, 9.

[i] Eph. 2. 4.

[k] Rom. 3. 19, 23.

[l] Matth. 18. 11.

[m] Matth. 20. 16. & 22. 14.

[n] Rom. 9. 21.

[o] Eph. 2. 5.

[p] Col. 1. 21.

[q] Gal. 4. 4.

[r] Apoc. 5. 9.

[ſ] Ezek. 36. 27.

[t] Joann. 3. 5. 2 Cor. 3. 18.

[v] Col. 2. 13.

[x] Rom. 8. 1. Gal. 3. 13. 1 Theſſ. 1. 10.

[y] Rom. 8. 15. Heb. 2. 15.

[z] Rom. 6. 22.

[a] Eph. 2. 19.

[b] Rom. 8. 14, 15. Gal. 4. 6.

Joan.

numerum cooptaret, [c] *gratiam ſpiritualem impræſentiarum donavit*, [d] *gloriam cœleſtem deinceps* [e] *donaturum repromiſit.*

Eſt in his deniqe, qod ad altiora enitendi, nomen Chriſtianum profeſſis, calcar acerrimum ſubjiciat, cùm à fide ac familia ea exteros in tam celſa evaſiſſe adverterint; ac pudore meritò ſuffundat, qod in imis adhuc ſubſelliis ſubſiſtant hæreántqe; cum adminiculis fortioribus firmioribúſqe tam amplis ad ea conſeqenda inſtructi ſint, & adjutari, nî nolint ipſi, poſſint. Certè plùs poſſe naturæ jam collapſæ reliqas vires, diſciplinæ ſecularis accedentibus avxiliis, qàm gratiæ divinæ animis cœlitùs illapſæ, cujus operi etiam promovendo eadem illa pariter inſerviunt, pro dedecore inſigni non immeritò habeatur; éſtqe qod probro eos, qi hujus participes ſe ferunt, jure merito afficiat, cum hoc ipſo nomine, nomini, qod profitentur, Chriſtiano [a] opprobrio eſſe ſe ſenſerint, qòd à nomine alienis hac in parte inferiores comperiuntur. Grande qippiam & inſigne viſus eſt, ſibi ſaltem, protuliſſe, qi adverſus mortis metum diſſertatiunculam clavſit monitu illo; [b] *Nec infantes, nec pueros, nec mente lapſos, timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad qam ſtultitia perducit.* futile revera & frivolum eſt. Pari ſiqidem ratione Epicurus probaverit, *Turpiſſimum eſſe, avt Numinis offenſam ſubvereri, avt ſceleris conſcientiam formidare; cùm nevtrum hoc timeant, vel infantes, vel amentes, vel fatui; eámqe nobis ſecvritatem non præſtare ſapientiam, ad qam inſcitia & deſipientia perducit.* [c] Fatui ſcilicet laminam candentem contrectare non metuunt; [d] infantuli facis accenſæ flammæ manum admovere non formidant. num turpiſſimum ideo horum alterutrum ſcientem prudentem timendo refugere, qia nevtrum nevtri illi timeant? Verùm turpe eſt revera, dedecus, opprobria, damna, exilia, vulnera, tormenta, mortem ipſam, mortéqe ipsâ pejores gravioréſqe mortis moras, pro veritate divina, fide Chriſtiana aſſerenda, conſcientia integra & intaminata cuſtodienda, nî deficere & delinqere velimus interminata atqe intentata; ſi defugere malueri-mus, avt detrectare, nec mente promptâ, animo propenſo alacriter conſtantérqe ſubire ac perpeti; cùm hæc omnia pro pietate fidéqe conſervandâ, homines ethnici, & fortiter libentérqe ſuſtinenda definierint, & ipſi ſtrenuè ſuſtinuerint. turpe eſt præcepta documentáqe Dominica, [e] *de ſui ipſius abnegatione*, [f] déqe *ſuorum omnium, honorum, opum, facultatum, neceſſitudinum, affectuum, vitæqe adeò ipſius abdicatione* gravia, moleſta, dura, difficilia, triſtia, rigida, iniqa conqerendo ducere homines Chriſtianos; cùm à religione Chriſtianâ alieni qoqe, argumentis etiam validiſſimis adjectis, hæc eadem pia, juſta, æqa, rationi rectæ conſentanea, naturæqe humanæ congruentia cenſuerint; nec eam nobis magnanimitatem avt æqanimitatem præſtare fidem veram, ad qam ratio illos, recta qidem, nec renata tamen & recocta adhuc, perduxerit. Inſignis igitur Scriptorum iſtiuſmodi uſus, apud Chriſtianos etiam, nomine non uno, vel iſta qæ diximus, vel iſtis paria, ſeriò perpendenti, liqidò comperietur.

Illud interim obſervatu non indignum fuerit, aliâ ratione Epicteti, aliâ Marci monumenta fuiſſe ad nos tranſmiſſa. Epicteti ſiqidem [g] ab ore diſſerentis excepta, Arriani operâ ſunt ſcripto tradita, eiſdem ipſis, qantum aſſeqi poterat, qibus ille differebat verbis. qo modo à Domino Chriſto, dum in terris inter mortales agebat, habiti ſermo-

[c] Joan. 1. 16.
[d] Rom. 8. 18, 30.
[e] Rom. 6. 23. Χάρισμα. donativum. Tertull.
[a] *Chriſtiani in opprobrium & contumeliam Chriſti.* Salvian. *de provid. lib.* 4.
[b] Senec. *Ep.* 36.
[c] Fatui mentio fit in *Legend. Pontific.* apud *Diſcipul. de Tempor.* qi ferri candentis maſſam ſine læſione contrectavit imprudens. Credat qi volet.
[d] Inde Joan. Chryſoſt. *de ſtatuis Orat.* 4. ait, eos qi mortem metuunt, peccatum non metuunt, παιδικὸν φόβον φοβεῖσθαι, puerulis compares, qi larvam timent, lucernam non timent.
[e] Matth. 16. 24. Luc. 9. 23.
[f] Luc. 14. 26, 33.
[g] Ὅσα ἤκουσεν αὐτοῦ λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπιφέρειν αὐτοῖς ὀνόμασιν, οἷς οἷόν τε ἦν, γράψαι μοι. *Sed qæ ipſum audivi dicentem, ea verbis etiam iiſdem, qoad ejus a me fieri potuit, annotare ſtudui.* Arrian. *Præfat. ad Diſſert.*

Ficti-

mones, (cùm[a] nihil ipſe ſcripſiſſet) [b] ab avdientibus memoriter conſervati, Evangeliſtarum calamo, ſed Spiritu Sancto aſſiſtente, & linguâ qidem aliâ, Græcâ utiqe, cùm is Syriacâ uſus fuerit, ſunt evulgati. Id qod tam de Enchiridio, qàm de *Diſſertationum* libris, ex *Epiſtola* ejuſdem *ad Maſgalenum*, cui ſcriptum illud dedicabat Arrianus, licèt jam perierit, conſtare teſtatur, qi eam vidit, Simplicius. At Marci *diſſertationes & commentatiunculas* iſtas, ex ipſius *Adverſariis* deſumptas liqet. qo modo Regis ſapientiſſimi *Parœmiarum* partem non exiguam ab Ezechiæ Regis amanuenſibus ex ipſius avtographis fuiſſe deſcriptam, docet *capiti* 25. præfixum lemma. In more namqe habebat Vir iſte ſummus, ſtudiis philoſophicis, ſive domi, ſive militiæ agebat, intentus, qæ inter meditandum ſuccurrebant, chartis, qas ad hos uſus jugiter præſtò habebat, illinere: nullâ rerum ipſarum ſerie continuâ conſtanter obſervatâ; ſed pro locorum temporúmqe, qibus vel ab ipſo concipiebantur, vel aliunde in mentem memoriámqe ſe ingeſſerant, ratione digeſta. patet hoc ex locis alicubi, qibus ſcripſerat, nominatim deſignatis, cujuſmodi ſunt *libris*, vel *primo & ſecundo* adnexa, vel *ſecundo* potiùs *tertióqe* (ut ego reor) præfixa lemmata, de qibus ſuo loco [c] diſſeruimus. Indè natum eſt, ut neqe ſibi invicem cohæreant pleraqe (qanqam *Liber primus* uno qaſi filo perpetuo totus pertexitur) eadémqe ſæpiùs iterata reperiantur, prout mentem ſæpius pulſabant: nec ſuccinctè tantùm, ſed ſuccisé qoqe repræſentata reperiantur complura; (prout in Ciceronis *ad Atticum* aliósqe *Epiſtolis*, Græca, formularúmqe uſitatarum havd pavca) qod ad rei ipſius notæ ſatìs ac familiaris memoriam refricandam & reficiendam ſuffecerat, cùm ad uſum privatum maximè deſtinarentur. qin & ἀνέφαλα, & qaſi abruptè inchoata nonnulla. qod & de ſerpentis ad Evam dictione prima prout à Moſe refertur, opinantur [d] Interpretes qidam eruditi. Indè aliis obſcuriora multa, & de dictionis vel ſenſu vel ſcopo divinationes incertæ; cùm vel qæ adnotantis mens, vel qæ adnotandi occaſio fuerit, conjicere difficile admodum exiſtat. ſed & de locis variis, qaſi vel mutilatis vel depravatis ſuſpiciones fruſtrà conceptæ, de lectione qaſi non ſincera & genuina vel integra ſolicitationes admiſſæ, immutationes tentatæ; cùm non aliter ſe habeant, qàm ab Avtoris ipſius calamo primitùs prodierint. Verùm de iſtis, in *Commentario*, prout occaſio dabitur, ampliùs videbitur.

Atqe hæc qidem ſuffecerint, cùm de *Stoica diſciplina* ipſa, tum & de eis hanc amplexis & ſecutis, qorum ad nos ſcripta pervenêre; Marco præſertim noſtro, cujus impræſentiarum denuo edendi conſilium inſtitutúmqe pavcis expoſitum ubi dederim, in limine Lectorem non ſum diutius detenturus. Anni itaqe ultra qadraginta jam exceſſerunt, ex qo, dum apud Juris noſtratis Profeſſores ac ſtudioſos in Hoſpitio Lincolnienſi, qod eſt in ſuburbano Londinenſi ſitum, agentes Præconis Evangelici munus ſuſtinebam, in Marci Imperatoris ſcriptum hoc, à Viro doctiſſimo, & in negotio hoc exercitatiſſimo Gul. Xylandro Baſileæ iteratò cùm Græcis aliis qibuſdam editum, inter codices à manu ſecunda (qod ajunt) venum expoſitos, incideram. Hoc nactus, per vacationem à munere publico avtumnalem, ex Juſtitio ſolenni intercedente obvenientem, otium aliqod adeptus, dum ruri ago, cùm diligentiùs evolviſſem, adeò meditationibus ac præceptionibus pietatem, gravitatem, caritatem, magnanimitatem, virtutis nullum non genus ſpirantibus, à capite ad calcem uſqe conſtipatum reperi, ut nec poſſem non perlecto ſummopere affici, nec lectione repetitâ etiam affectui ſatisfacere; cùm nihil in hoc genere apud exterum qenqam (Epicteto uno excepto; qo

[a] Fictitiæ ſunt enim *litera* amœbææ *Agbari ad Chriſtum*, *Chriſti ad Agbarum*, qomodo & *Seneca ad Paulum*. qarum meminere tamen Evſeb. *Hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 13. & Hieron. in *Scriptor. Eccleſ. Catalog.*

[b] Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι. *Prout tradiderunt nobis qi a principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt.* Luc. *Præfat. Evang.*

[c] Cui adjectum velim, ex perpetuo dictionis contextu, tot temporum variorum res ſingulas complexo, domi potiùs per otium, qàm militiæ ſub pellibus agenti *Librum primum* confectum conſcriptúmqe videri.

[d] De hoc videri poterunt Tremellius & Junius; ſed inprimis Piſcator.

nec inferiorem, niſi qòd ille amplior eſt, Marcum noſtrum cenſuerim) eximium magìs legiſſe meminiſſem. Cùm avtem in multis vitiatum, mutilatum, lacerum, luxatum animadverterem, nec verſionem Xylandrianam Græcis commodè ſatìs reſpondere, de recenſione pariter & verſione novâ inſtituendâ animum ſubibat cogitatio. Hæc meditanti ad manus venit ſcripti ejuſdem editio altera Lugdunenſis, à qa ſubſidium aliqod ſperabam: ſed fruſtra: cum Xylandriana ea, qâ uſus fueram, inqinatiorem ac corruptiorem deprehenderem. jam avtem ex viri doctiſſimi, cujus *verſio* ſcripti hujus *Anglicana* pòſt prodiit, D. Merici Caſavboni *prolegomenis* Editioni Græcæ à ſe nuper adornatæ præfixis, è Xylandri priore Tigurina (cujus in Baſilienſis *Præfatione* mentionem ipſe facit, qamqe niſi in Viri Doctiſſimi manibus, cùm me comiter inviſiſſet, qod in *Prolegomenis* illis ipſe commemorat, nunqam oculis uſurpavi) expreſſam edoctus ſum. Cùm avtem codicum penuriâ laborarem, partim ex ingenio, partim ex Svida ſcriptoribúſqe aliis, qi ex libris his nonnulla lavdaverant, partim eruditorum qorundam, qibuſcum neceſſitudinem avt familiaritatem aliqam habebam, conſilio opéqe uſus, loca qæ vitii qoqo modo ſuſpecta videbantur, reſtituere annitebar. Qumqe in Viri Illuſtriſſimi D. Clavdii Salmaſii *commentariis* nullo non literaturæ humanioris genere refertiſſimis, Marci nonnulla ſecius, qàm in eis, qos penes me habebam, codicibus expreſſa offendiſſem; unde editionem aliam aliqam ſecutum ſuſpicabar; amici communis interventione uſus, (aliter enim compellare ignotum planè verecundia prohibebat) Virum Clariſſimum per literas conſulebam, qibus tum qid molirer ſignificabam, tum & de locis tam illis, qos ab ipſo aliter qàm avt Baſileenſis, avt Lugdunenſis habebat, exhibitos repereram, qàm aliis etiam, ad qos hæſitabam, ménsqe tunc temporis ſuggerebat, nec conjecturis de qibuſdam propriis celatis, ſententiam illius cenſurámqe ſciſcitabar. Is pro eximia, qâ cumprimis pollet humanitate, inter cætera, in hæc verba ingenuè reſcripſit. *In tam utili ad vitæ præcepta ſcripto, & ad imbuendos virtute illâ forti & humanorum contemptrice animos, qam ponere operam deſtinas, ſummopere lavdo. Editum illud ſcivi lingvâ Anglicanâ â Merico Caſavbono, ſed ultra nihil. qid enim præſtiterit, præ illius lingvæ ignorantia havd etiam ſcire mihi licuit. Hoc tamen mihi pronunciare certò poſſe videor, ſatìs operæ eſſe in illo opere perfectè abſolvendo qæ non ſolùm duos, ſed etiam plures fabros diſtineat. ità ſpiſſa eſt materia, vix multis cuneis evincenda, vix optimis runcinis dedolanda. Havd alium puto avtorem ex antiqitate Græca corruptiorem ad nos, injuriâ temporum, fortean etiam hominum, qi eum interpolârunt, tranſmiſſum. ubiqe hiatus, & lacunæ, qæ tamen ſolidum mentiantur. Tranſpoſitiones etiam multis locis commiſſæ ab hominibus, uti videtur, ſciolis, qi ſententias plerumqe minutis punctiunculis Stoico more ſignatas non capiebant. Præter ea, qæ obſervâſti, atqe in ſchedam mihi miſſam conjeciſti, alia toto paſſim opere vitio laborant. & qædam ex his tibi impertienda duxi, ut locum expleant eorum, qæ à te propoſita diſſolvere non potui.* Hæc vir ſummus ille; qi & liberaliter admodum mecum, homine peregrino, nec de nomine etiam, opinor, antè noto, egit; cùm non de eis duntaxat, qæ qæſieram, ſed de aliis qoqe, qæ inter ea diſqirenda occurrebant, nec reqiſitus, animi ſui ſenſum ultroneus impertiretur; adjectâ inſuper invitatione humaniſſimâ, qâ ad alia qælibet ulteriùs operam præſtare promptum, *tempúsqe* eo fine *negotiis aliis ſuffuraturum, nec imputaturum* profitebatur. Et de aliis qidem, pollicitatione tam liberâ, tam largâ animatus, per literas alteras Virum Clariſſimum ſum percontatus. Verùm per ſubitaneam illius occaſionibus qibuſdam Lugduno-Batavorum in Gallias ſuſceptam profectionem, (ſive literis meis ad manus illius non pervenientibus, ſive ab ipſo ad acceptas reſponſione in reditum dilatâ: ſimul per amici communis, cujus interventu uſus fueram, è partibus iſtis demigrationem, ſponſionis repetendæ opportunitate ſublatâ) factum eſt, ut à Viro Celeberrimo nihil ampliùs acceperim. Illud obiter monere viſum eſt, *Editione Argentinenſi* uſum ſe ſcribere, ſed qæ cum *Baſileenſi* per omnia convenire viſa ſit. Præter hunc operâ uſus ſum Viri Eruditiſſimi, lingvarúmqe peritiſſimi D. Arnoldi Bootii, Doctoris Medici, qi vir qantus in his ſit, *Anim-*

ad-

adversionum Sacrarum opus elaboratissimum uberrimè testatur. Is pro animi propensione, & humanitate singulari, sæpiùs consulenti non deerat. Sed nec Virum Doctissimum, nec comitatis nomine illorum alterutri postponendum, D. Patricium Junium fas est mihi hîc præteritum, qi & conjecturas mihi suas communicavit; sicut & ipse illi vicissim meas; & ubi ad Conventum Vestmonasterienssem evocatus fueram, in partibus illis occurrentem non semel de Antonino edendo solicitabat. Ab his avtem aliisqe, qorum scripta pervolutaveram, qicqid accepi, suo cujusqe loco mentione factâ, animo liberrimo lubentissimóqe acceptum cuiqe gratanter fero.

Versione siqidem jam confectâ, de *Annotationibus* succinctioribus porrò adjiciendis cogitare primò ceperam. pòst de *Commentario* justo & ampliore etiam, qo Scriptum tam insigne dignum valde videbatur. Huic conficiendo inter curas operásqe pastorales, qibus per annos ultra qadraginta eodem loci, qò ab Hospitio dicto transieram, jugiter districtus insudavi, nisi qòd ante sexennium morbo gravi corruptus, ad tempus aliqod intermittere, tum reversus denuo remittere aliqid, demum incidere ferè prorsus, coactus fuerim) inter horas subsecivas, qæ & rariores intervenerant, & per intervalla diductiora redierant, dum intendo, in molem eam opus istud excrevisse animadverteram, ut de evulgando spem omnem abjicerem; siqidem, contrà qàm in Flacciano illo, *urceus institui* cùm cepisset, *rotâ currente*, *amphora exiit*; expertus utiqe, Bibliopolæ & Typographi nostri, qàm ægrè aliqid etiam minoris negotii in hoc genere suscipiant. Verùm cùm annos apud me delituisset havd pavcos, amicorum tandem qorundam flagitatione freqente, qi & edendum poscebant, & de impensa ad id perficiendum prospectum iri, fiduciam faciebant, eorum in manus qod confeceram totum contradidi, pro ipsorum optione, vel premendum, vel prelo subjiciendum, & in lucem publicam (qod ab illis jam est effectum) emittendum.

Ipse in hoc opere qid præstiterim, præstare saltem conatus sim (dextréne ac feliciter, an seciùs alii viderint) sic habeas. Primo loco; post Scriptorum variorum, tam antiqioris qàm & ævi recentioris de *Marco* Scripti hujus Avtore *elogia & encomia*, déqe *Scripto* hoc ipso *testimonia & judicia*; Marci *contextus Græcus* exhibetur, (nisi si, dum affectus imponit, spes fallat) vitiis mendísqe, qibus antè passim scatebat, havd pavcis sublatis, repurgatior; lacunis, qibus hiabat, suppletis aliqot, integrior; loco motis qibusdam ad sedes proprias revocatis, aptiùs havd pavlò concinnatus & compositus; interpunctionibus necessariis, & sectionibus, sive paragraphis, (uti Juristæ loqi solent) commodis (qod Lugdunensis infeliciùs pavlò primus tentaverat) accuratiùs qàm anteà, pro dictionis sensu genuino interstinctus, pro materiæ subjectæ ratione distinctus: ad marginem adscriptis lectionibus variantibus, locísqe parallelis, in qibus sententiæ, formulæ, voculæ, vel eædem, vel geminæ, reperiuntur, ut nec ad *Commentarium* ampliorem in singulis qibúsqe recurrere necessum esset; & Marcus ex Marco ipso, vel explicatus, vel illustratus, haberetur. Adjecta est *versio Latina* nova, ad Græcum contextum eo, qo superiùs est dictum, modo restitutum, accommodata. Seqitur *Commentarius* in Scriptum totum perpetuus, in qo versionis à prioribus discrepantis, mutationis, suppletionis, commissionis, distinctionis, expunctionis cujusqe ratio redditur; *versionibus* etiam atqe *annotationibus* antegressis, prout occasio se tulerat, examini subjectis, & pro ea, qæ probabilis tunc videbatur, ratione, vel admissis, vel rejectis: formulæ Marco usurpatæ, ex aliis, vel Græcis, vel Latinis, (nam & ex sermone Latino hominem Romanum, licèt Græcè scribentem, mutuari non est insolens) sacris etiam nonnullæ Scriptoribus explicantur. Sententiæ & dogmata ex aliorum itidem, vel consentientium, vel dissentientium & dissidentium etiam, sive scriptis, sive dictis, sive moribus factísqe, vel firmantur, vel illustrantur. ad eos, eorúmqe loca, à qibus, & è qibus, Marcus mutuo sumpserit, avt excerpserit qicqam, qantum asseqi datum est, digitus intenditur. de hominibus

locíſqe, qorum mentio alicubi occurrit, ex monumentis hiſtoricis, qæ in manibus habentur, prout in horum etiam ruderibus ruſpando deprehendi qicqam poterat, lux aliqa datur. Sacræ deniqe paginæ periochæ formulæqe nonnullæ, prout occaſio intervenerat, obiter, vel è Marco ipſo, vel aliunde enarratæ, aliorum qoqe Scriptorum emendatæ inſuper complures repræſentantur. In his avtem qamvis diligentiâ aliqâ ſim uſus, multa tamen ſedulitatem meam ſubterfugiſſe nullus ambigo; plura qoqe reſtare, qæ cùm vel mihi forſitan ſine cavſſâ *dviam* ſint viſa, vel dextrè minùs tentata avt curata fuerint, medici peritioris manum opémqe reqirant. Nihil in hoc genere, vel in alio ullo, prodit, cui non aliqid (meis qibúſqe plurimum, ſat ſcio) adjecto opus ſit. latus amplúſqe ſatìs adhuc patet iſtîc campus, in qo ingenia feliciora, cum lavde fructúqe ſe exerceant. In meis his interim ſi qid præſtitum ſit, qod vel Theologiæ ſacræ candidatis, vel literaturæ humanioris ſtudioſis, vel aliis etiam qibuſcunqe uſui eſſe poterit, laboris in eis ſuſcepti inſumptíqe merces ampla ſatìs futura eſt. Si qid avtem vel iſtîc, vel in Opere toto, (qod eveniſſe ſæpenumero ſuſpicor ipſe) humanitùs admiſſum occurrerit, qod notam ſeqiorem ſeverioremve mereri jure videbitur, Lectorem humanum rogatum pervelim, ut nè ſtricto jure agere volupe ſit, ſed [a] ſortis memor humanæ, humanitatíſqe (prout in Schola loqi amant) ſuæ qoqe ſibi conſcius, utpote qi, [b] *homo cùm ſit, humani nihil à ſe alienum* cenſere avt ſentire debeat, pro humanitate, qâ ingenitâ, qâ inſitâ, humaniter ignoſcat. Iſtam enimvero *diſſertatiunculam*, mente, ratione non unâ minùs validâ, oculo à ſenio caligante, à lema lippiente; manu tam à frigore, (cùm nec rigens ignem propinqiorem ſuſtineam; qod nôrunt probè, qi me familiariter habent) qàm à morbo, tremulâ, (cùm ad manum amanuenſis nullus exiſteret) non tam concinnabam, qàm conſarcinabam, conſcribillabam magìs qàm conſcribebam, in agri Surrejenſis pago Urbi natali adſito Rotherithienſi, menſe Januario, hyeme ſæviente, cui & gemina altera, [c] *ætatis & invaletudinis*, (qæ [d] rariùs ſejunctæ reperiuntur) accèſſerat; anno à Virginis Θεοφόρε καὶ Θεοτόκε conceptu ſalutifero (ſecundùm computandi ritum vulgò receptum) milleſimo ſexcenteſimo qinqageſimo primo; ætatis propriæ, non tam currentis, qàm decurrentis & devergentis, ſeptuageſimo octavo.

[a] Τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνε Θεῦ. *Omnino non peccare eſt ſupra naturam humanam, & ſolius Dei.* Gregor. Naz. *Orat.* 15.

[b] Terent. *ſe punient.* I. I.

[c] Χειμῶνα ϐίε. *hyemem vitæ*, ſenectutem dixere, Pythagoras, apud Laërt. *l.* 8. Ariſtoteles in *Chriis*, Eratoſthenes, & Patrocles, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 117.

[d] — πῶς ἔχεις,
Μηδέποθ' ἑρώτα ϐᾶτ', ἐπὰν γέροντ' ἴδῃς,
Ἢ γραῦν τιν'. ἴσθι δ' ὕβρις, ὅτι κακῶς ἔχει.
— *Qomodo vales?*
Nunqam hoc interrogato, ubi ſenem videris,
Avt anum aliqam, ſed ſtatim ſcias qod male ſe habeat.
Philemon apud Stobæum & Maximum *collectan. c.* 41. Τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Apollodor. *Senectus ipſa morbus eſt.* Ter. *Phorm.* 4. I. Senec. ad illud Virgilii ex *Georg. lib.* 3.
Subeunt morbi, triſtíſqe ſenectus.
morbos & ſenectutem unà ponit; non immeritò: ſenectus enim inſanabilis morbus eſt. Epiſt. 108.

DE

D E

MARCO VERO AVRELIO ANTONINO Imperatore

ELOGIA ET JUDICIA.

Svidas *in* Μάρκος.

Μάρκος, ὁ καὶ Ἀντωνῖνος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ ἐπαινετὸς καὶ πάντα φιλόσοφος. *Marcus, qui & Antoninus, Romanorum Imperator, laudatus ille per omnia philosophus.*

Idem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, οὐ σκοπεῖσθαι σιωπῇ μᾶλλον, ἢ ἐπαινεῖν ῥᾴδιον. ἐκ πρώτης γὰρ ἤδη τῆς ἡλικίας, εὐσταθῆ τε καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, ἔτι καὶ δέος, ἔτι καθ' ἡδονὴν τραπεὶς τὸ πρόσωπον ὤφθη πώποτε. ἐπαινεῖ δὲ τοὺς φιλοσόφους τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς. καὶ ἐκείνων μιμητής, οὐ μόνον κατὰ τὸν τῶν διαιτημάτων ὑποτύπωσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῶν μαθημάτων σύλληψιν. τὸν τε γᾶν ἰδιώτην βίον ἐν ἡγεμονίᾳ πολλοῖς Ῥωμαίοις ἐθίσας, οὐδὲν τῇ εἰσποιήσει τοῦ γένους ἀλλοιωθείς. καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, κατὰ μοναρχίαν ἐξηγούμενος, καὶ τὴν ἄκραν δυναστείαν καρτούμενος, πρὸς οὐδεμίαν ἀλαζονείαν ὑπήχθη πώποτε. ἀλλ' ἦν ἐλεύθερος καὶ δαψιλὴς ἐν τοῖς εὐεργετήμασι, ἀγαθὸς δὲ καὶ μέτριος ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν διοικήσεσι. *Marcus, Romanorum Imperator, qem facilius est tacitè admirari, qam laudare. Cum enim jam a prima ætate constantem & qietam vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter voluptatem vultu mutato unqam est conspectus. Philosophos autem Stoicos laudat, & fuit illorum imitator non solum vitæ instituto: sed etiam disciplinarum studio. Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari libertate dicendi fruretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postqam ad principatum est progressus, ut monarcha populis præfuit, & summa potestate fruens, ad nullam insolentiam unqam est abreptus. Sed fuit ingenuus, & largus in dandis beneficiis, & bonus, & moderatus in gentibus regendis.*

Idem de eodem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ εὐσεβὴς ἐπικληθείς. ὅστις εἶχε μὲν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας. καὶ ἔφερε τὴν ἀπάντων τῶν κρατούντων γινομένων τινὶ ἦξε. πλεῖστον δὲ ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν. --- αὐτὸς μὲν γὰρ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπεῖχετο. τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ἔτι ἐπλυπεραγμόνει, ἔτι ἐκόλαζεν. ἀλλ' εἴ μή τις χρηστόν τι ἔπραττεν, ἐπῄνει, καὶ ἐχρῆτο εἰς ἐκεῖνο αὐτῷ. τὰ δὲ ἑτέρων οὐ προσεποιεῖτο. λέγων, ὅτι ποιῆσαι μέν τινι ἀνθρώπους οἵους βούλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δὴ οὖσι, προσήκει, εἰς ὅ, τι ἄν τις αὐτοῖς τῷ κοινῷ χρήσιμος ᾖ, χρῆσθαι. ἔτη γὰρ πεντήκοντα καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε κ' ζήσας, καὶ ἰθ' ἔτη ἡμέρας τε ιά αὐτοκράτωρ, ὅλον διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. ἀγαθὸς δὲ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα γὰρ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη ἐν ῥητορικοῖς λόγοις καὶ φιλοσοφίας ἀσκηθείς. πλεῖστον δὲ ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη. λέγω καὶ ἄλλας μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Marcus, Romanorum Imperator, cognomento Pius. Hic & aliis omnibus virtutibus præditus fuit, & optime omnium, qui imperium aliqod habuerunt, imperavit. Beneficentiæ vero studiosissimus fuit. Nam ipse qidem ab omnibus peccatis abstinebat. Aliorum vero peccata, præcipue vero uxoris ferebat, nec curiose inqirebat, neqe puniebat. Sed si qis boni aliqid faciebat, eum laudabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Dicebat enim fieri non posse, ut homines tales efficias, qales habere cupis. Illis verò, qi jam sunt, convenire uti ad illas res, ad qas eorum unusqisqe Reipublicæ utilis esse potest. Cum autem annos qinqaginta, menses decem, & dies viginti vixisset, & per novendecim annos & undecim dies summum imperium obtinuisset, in omnibus sui similis fuit, nec ulla in re mutatus. Bonus autem fuit, nec qidqam simulatum habuit. Maximum etiam ab eruditione adjumentum accepit, in eloqentia & philosophia exercitatus. Plurimum tamen ab ipsa natura est evectus. Dion autem & alias sexcentas laudes in ipsum confert.*

Dio Caſſius Hiſt. Rom. lib. 71 ex Joannis Xiphilini epitome pag. 815. A.

Ὁ μὲν Μάρκος, ἄρξας δὴ πάντων τ̃ ἐν κράτει τινὶ γενομένων ἄρξας, ὅτως μετήλλαξεν. εἶχε μὲν γὰρ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, πολεῖσον δ' ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν. αὐτὸς μὲν γὰρ ἀπάντων τ̃ ἁμαρτημάτων ἀπεῖχετο, καὶ ὅτι ἑκὼν ὅτε ἀκὼν ἐπλημμέλησ. τὰ δ' ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τ̃ γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτι ἐπολυπραγμόνησ, ὅτι ἐκόλαζε. καὶ εἰ μέν τις χρησόν τι ἐπραττεν, ἐπήνει καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ, τ̃ δ' ἐπίρων πρόσεποιεῖτο. καὶ ὅτι ἐ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἐπραττε, πρόδηλον. ἔτη γὰρ ὄκτω καὶ πεντήκοντα, καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε εἴκοσι καὶ δύο ζήσας, καὶ τούτοις τῷ τε πρὶν Αὐγουίνῳ συχνὸν χρόνον συνάρξας, καὶ αὐτὸς ἐνέα καὶ δέκα ἔτη, καὶ ἕνδεκα ἡμέρας αὐτοκρατήσας, ὁμοίως πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν ὑδενὶ ἠλλοιώθη. ὅτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ ὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα μὲν γὰρ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη, ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς. --πλεῖσον δ' ὅμως ὑπὸ τ̃ φύσεως ἐξήρθη. καὶ γὰρ πρὸν ἐκείνοις ὁμιλῆσαι, ἰσχυρῶς πρὸς ἀρετὴν ὥρμητο. τοῖς τε γὰρ συγγενέσι πᾶσι, πολλῶς καὶ δυνατοῖς πλουσίοις τε ὖσιν, ὅτω τι ἔπι παῖς ὢν ἤρεσεν, ὥθ' ὑπὸ πάντων ἀγαπηθῆναι. καὶ διὰ ὅτο ὑπὸ τ̃ Ἁδριανοῦ, ὅτι μάλιστα εἰς τὸ γένος ποιηθεὶς, ἐκ ὑπερεφρόνησεν. Ἑλληνικῶν τε καὶ Λατίνων, ῥητορικῶν τε καὶ Φιλοσόφων λόγων αἰεὶ διεπίμπλατο. *Itaque Marcus inter omnes, qi cum aliqa potentia fuerunt, optime adminiſtrato imperio, ſic deceſſit. Multis enim & aliis virtutibus præditus fuit, ſed præſertim beneficentia. Nam ipſe qidem ab omnibus peccatis abſtinebat, qum nec ſponte, nec imprudens delinqeret, ſed etiam aliorum peccata, & maxime uxoris ferebat, nec curioſe inqirebat, nec puniebat. Si qis autem boni qid faceret, eum laudabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Ac qidem nihil ſimulate, ſed omnia ex virtutis præſcripto egiſſe perſpicuum eſſe poteſt ex eo, qod qum octo & qinqaginta annos, menſeſqe decem, ac dies viginti duos vixerit, in iisqe ſub Antonino patre diu ſocius imperii fuerit, ipſeqe decem ac novem annos & dies undecim regnaverit, tamen ſui ſimilis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit. Itaque vere fuit vir bonus, nec qicqam ſimulatum habuit. Magnum ei adjumentum attulit eruditio, nam rhetoricis & philoſophiæ præceptis exercitatus fuit.--Plurimum tamen ab ipſa natura evectus fuit. Anteqam enim cum iis verſaretur, magnopere contendebat ad ſtudium virtutis: qa in re propinqis ſuis, qi multi erant & potentes, & locupletes, ita ſatisfaciebat puer, ut omnibus maxime carus eſſet: atqe ob eam cauſſam præſertim ab Hadriano adoptatus in familiam, nihilo magis inſolens fuit, tam Græcis, qam Latinis, tam eloqentiæ qam philoſophiæ præceptis ſemper imbuebatur.*

Herodianus Hiſtor. lib. 1. cap. 2. §. 4-8.

Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ, ἀρετῆς μὲν πάσης ἔμελεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἰῷ ἐρασὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ὑπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸ, ἢ γραφέντα. παρεῖχε δ' καὶ τοῖς ἐρχομένοις ἑαυτὸν ὑπήκοον καὶ μέτριον βασιλέα, ὅτ' δ' προσίοντας δεξιούμενος, κωλύων τε ὅτ' αὐτὸν δορυφόρους ὑποσοβεῖν ὅτ' ἐντυγχάνοντας. μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἐ λόγοις, ὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι, ὑπεστώσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν, ἡ τ̃ ἐκείνῳ καιρῶν φορά. φιλεῖ γάρ πως αἰεὶ τὸ ὑπήκοον ζῆλῳ τ̃ τ̃ ἄρχοντος γνώμης βιᾶν. *Marcus, qum regnaret, virtutem nullam non magnopere exercuit: adeo literarum antiqitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Græcorum Romanorumqe ſecundus. Argumento ſunt permulta, qæ ab illo dicta atqe conſcripta ad nos uſqe pervenerunt. Adeo vero civilem ſeſe & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placide daret, neminemqe a ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur: ſoluſqe Imperatorum ſapientiæ ſtudium, non verbis, aut decretorum ſcientia, ſed gravitate morum, vitæqe continentia uſurpavit. Qo factum eſt, ut magnum ſapientium virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim plerumqe homines vitam principis æmulari.*

Lib. 1. cap. 2. §. 3. Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τ̃ συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, ὐ τὰς γένους μακρᾶς ἀξιοχρεὼς εὐπατρίδας, ὐδὲ τ̃ πλούτου πρόκλαις λαμπρὰς, κοσμίους δ' τ̃ τρόπον, καὶ σώφρονας τ̃ βίου, χαρίεις αὐτῷ γενέσθαι θέλων. πασῶν γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια, καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. *Filias porro, qum adoleviſſent, optimis ex ordine ſenatorio viris collocavit. Neqe enim qi longam generis ſeriem præferrent, aut qi opes nimias oſtentarent; ſed qi morum probitate, atqe modeſtia, vitæqe innocentia præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliaqe ducebat.*

Lib. 1. cap. 4. §. 19. 20. 21. Τελευτήσαντος δ' Μάρκου, ἐπφδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικὸν, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατείχετο. ὐδέ τις ἰῶ ἀνθρώπων τ̃ ὑπὸ τ̃ Ῥωμαίων ἀρχὴν, ὃς ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέχετο. πάντες δ' ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δ' ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δ' ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δ' σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν. καὶ ὐδεὶς ἐψεύδετο. *Poſtqam vero Marci mortem fama vulgavit, incredibilis repente exercitum ipſum, plebemqe adeo omnem luctus occupavit. Neqe ulli ſane Romanæ ditionis mortales fuerunt, qi non ejuſmodi nuntium multis lacrymis exceperint: omnesqe eum velut una voce, alii parentem probum, alii bonum Imperatorem, qidam fortiſſimum ducem, nonnulli etiam continentem, moderatumqe principem vocitabant. neqe ſane qiſqam falſus habebatur.*

Ariſtides oratione in Regem Tom. 1. p. 101.

Ἀλλ' ἐμοί γε δοκεῖ τ̃ καλῶν εἶναι, ἐν ἑορτῇ καὶ ἐν ἱερομηνίᾳ, μεμνῆσθαί τι καὶ λέγειν, περὶ δ θείου καὶ φιλανθρώπου βασιλέως. ὐ γὰρ δὴ δέος γε, μὴ ἐπαινεῖν αὐτὸν προελόμενοι, ἔπειτα ὑπερήσωμεν λόγων, ἀλλὰ μὴ τὰ τοιαῦτα ἢ τὰ ὑπάρχοντα τῷ βασιλεῖ, ὥστε μηδένα εἰπεῖν ἀξίως ἂν δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν. *Ego vero decorum fore*

fore putarim, ſi his menſtruis feriis divini & humaniſſimi regis mentionem aliqam faciamus. ne enim id metuendum eſt, ne poſtqam ipſum laudare cœperimus, verba nos deficiant, ſed potius, ne tot ſint in ipſo laudanda, ut ea nemo pro dignitate poſſit explicare.

p. 102. Ἐγὼ δ' ὅτε χρόνῳ πληθῷ ικανὸν, ὅτε λόγον ἰδέναι ὁρῶ ᾧ βασιλέως ἄξιον, ἰδὲ * ὅστις [* ὡς τις f.] αὐτὸν ικανῶς ἐγκωμιάσαι δυνήσεται. *Ego vero nec tempus ullum ſatis longum duco, nec orationem ullam video, qæ rege poſſit eſſe digna, eumqe ſatis laudare.*

p. 103. Ἓν μὲν οὖν ἔστω πρῶτον καὶ μέγιστον ὑπάρχειν λέγειν περὶ αὐτοῦ, ὅτι καὶ πρότερον ἢ καθίσηναι εἰς τὸν ἀρχὸν, ἄξιος τῆς βασιλείας ἦν. *Illud unum igitur primum ſumma cum laude dici de ipſo poteſt, eum priuſqam regnum capeſſeret, regno dignum fuiſſe.*

p. 104. Εἴτε γὰρ φόβῳ τῷ πρὸς αὐτὸν, εἴτε αἰδοῖ τοῦ κρείττονος, εἴτε γνώμῃ τῇ βελτίστῃ καὶ δικαιοτάτῃ συγχωρεῖν οἰόντας δεῖν, πῶς οὐκ ἐξ ἁπάντων τούτων φανερὸν, ὅντιν' ἐχρῆν εἶναι τὸν βασιλέα. *Sive enim metui, qo erga ipſum afficiebantur, ſive dignitatis reverentiæ, ſive moribus optimis ac juſtiſſimis illud tribuendum putarent, manifeſto ubiqe apparebat is qi rex erat eligendus.*

p. 106. Τὸν γὰρ μαθόντα ἃ χρὴ, καὶ παιδευθέντα, καὶ μηδενὸς τῶν καλῶν ἀμελήσαντα, μηδὲ ἁμαθῆ γενόμενον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς τῆς ἀρετῆς μέρεσι κατακοσμήσαντα τὴν ψυχὴν, εἰκὸς ἦν πάσης ἔξω γενέσθαι ἁμαρτίας. τοιοῦτον τοίνυν τὴν παιδείαν, καὶ ὁ βασιλεὺς παιδευθεὶς, καὶ πάντων τῶν καλλίστων μετασχὼν, τὰ μὲν καὶ ἀπὸ φύσεως ὑπαρξάντων αὐτῷ, τὰ δὲ καὶ ἀπὸ παιδείας γενομένων, ἐκ μέσου, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ποιοῦσιν, ἀλλὰ πρὸς ὑπερβολὴν ἑκάστου, ἦν μὲν μέγα ὄφελος τῇ βασιλείᾳ καὶ πρὸν εἰς τοῦτον καταστῆναι. *Qi enim ea, qæ oportebat, didiciſſet, nec ullam rem præclaram neglexiſſet, nec rudis eſſet, ſed omni virtutis genere animum ſuum exornaſſet, eum æqum erat omni peccato eſſe immunem. Hac igitur ratione cum inſtitutus eſſet, nec ulla re pulcerrima careret, qod eas illi partim natura, partim educatio non mediocriter, ut aliis, ſed affatim ſuppeditaſſet, magnum erat regni præſidium etiam anteqam illi præficeretur.*

p. 107. Ἐπεὶ δὴ ἡ πάντα διοικοῦσα πρόνοια καὶ διατάξασα, καὶ τοῦτον ἐκάθισεν εἰς τὸ βασίλειον θρόνον, τὸ δικαίοτατον βασιλέων. *Poſtqam vero divina providentia, qæ omnia gubernat & diſponit, hunc etiam, juſtiſſimum & ſanctiſſimum regem, in regio ſolio collocavit.*

p. 108. Ὡς ἂν ἐμπειρότατος βασιλέων, καὶ γνώμῃ πρόσχων. *Ut rex prudentiſſimus & in conſultando primas tenens.*

Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ διέρχεται τὸ τῆς ἀρχῆς, ὅνπερ χρὴ τρόπον. τὸν εὐσέβειαν μὲν καὶ δικαιοσύνην, ἔτι δὲ σωφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν, φρόνησιν, καὶ τὸν ἄλλον κοσμῶν γε ἀρετῶν. ἤρξατο μὲν γὰρ ὥσπερ προσήκει, ἀπὸ εὐσεβείας. διεξῆλθε δὲ καὶ διὰ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἀρετῆς. τίς μὲν γὰρ δικαιοσύνης; τίς δὲ φιλανθρωπίας; τίς δὲ τῆς ἄλλης ἀρετῆς τοσαῦτα δείγματα καὶ τοιαῦτα, ὅσα καὶ [οἷα] ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐξήνεγκε; *Ipſe regnum adminiſtrat ut decet, pietatem, juſtitiam, temperantiam, modeſtiam, prudentiam, & alias omnes virtutes colens. Nam a pietate, ut oportebat, exorſus, per alia qoqe virtutis genera progreſſus eſt. Qis enim vel juſtitiæ, vel humanitatis, vel aliarum virtutum tot tantaqe, qot & qanta hic rex, exempla edidit?*

p. 113. Ὁ δ' ἐπέδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτῃ ὄντα καὶ βασιλέα οἷόνπερ ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ, οὐκ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ τρόπῳ χρώμενος. *Verum rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuo manere, apertiſſime demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, a ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.*

Verùm videnda integra oratio; qam, ad Commodum deflexione factâ, ſic clavdit p. 120.

Σὲ δὴ, ὦ παῖ γενναῖε γενναίων, κατ' ἴχνος εἶη βαίνειν τοῦ πατρός. τοῦτο γὰρ ὡς μὲν ἐν βραχεῖ πλεῖσον εἰρήσθω. *Ut tu, nobilis nobilium filius, veſtigiis paternis incedas. Hoc enim multum a me paucis dictum ſit.*

Idem oratione in Romam Tom. 1. p. 398.

Ὁ μὲν νῦν ἄρχων μέγας, οἷον ἀγωνιστὴς καθαρὸς, τοσοῦτον ὑπεραίρει τοὺς πρὸ αὐτοῦ [καὶ] τὸν πατέρα, ὅσον, ἁδὲ εἰπεῖν ῥᾴδιον, ἑτέρους αὐτὸς ὑπεραίρει. καὶ δὴ φαίη τις ἂν δικαιοσύνῃ καὶ νόμιμον εἶναι τοῦτο ὡς ἀληθῶς, ὅ, τι κέρδος ἔστω. *Qi nunc eſt Auguſtus imperator, tanto intervallo priores & patrem, tanqam pugil eximius, ſuperat, qanto, qod vix dici poſſet, reliqos. Ac qicqid ille judicaverit, id pro juſto ac legitimo recte haberi poteſt.*

Idem in Panegyrica Cyzicena de Marci imperio Tom. 1. p. 421.

Ἄξιον δὲ καὶ τύχης ἕνεκα ὑμῖν σωθῆναι. ἐπεγεράψασθε μὲν γὰρ τὸ ἄριστον τῶν εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον βασιλέων. ἥκει δὲ ὑμῖν τὸ ἔργον πρὸς τέλος ἐν τοῖς δὲ τοῖς καιροῖς, οἷ τὰ καλῶν αὖ κάλλιστα εἰλήχασι, καὶ ὑπὲρ ὧν δικαιότατ' ἂν χαριστήριον τοιοῦτον ἐσηκὸς εἴη τοῖς θεοῖς, ἐπιδεῖπερ ῥᾴδιον μεῖζον ἐξευρεῖν. *Qin etiam fortunæ cauſſâ gratulandum vobis cenſeo. Poſtqam enim optimum omnium, qotqot hactenus fuerunt, regem aſſumpſiſtis, ad finem ſimul opus veſtrum his temporibus pervenit, in qæ res inciderunt omnium pulcerrimæ, ac pro qibus merito tale honorarium, ſiqidem majus invenire non erat, diis ſtatueretur.*

p. 422. Οὐ καὶ τὰ εἰς μνήμην ἥκοντων ἐν λόγῳ θαυμασιώτατον, καὶ πᾶσιν τοῖς εὐγενέσι τε καὶ παιδείαν ἔχει σύλλογον, καὶ ἔτ' ἰδιώτης ἰδεῖς δύναται σιωπᾷν, πόλις τε ἅπασα καὶ γένη ἅπαντα ἀνθρώπων ἐκπέπληκται. *Qod etiam omnium, qæcunqe in hominum memoria verſantur, maxime memorabile, qodqe omnem ſi-*

******* *mul*

mul & nobilitatem & eruditionem complectitur, ac nec privatus qisqam tacere potest, & civitas tota, cunctaqe hominum genera cum stupore admirantur.

p. 423. Στρατηγεὶ μὲν στρατηγὲς ἤδη ἐν κινδύνοις προείλοντο. καὶ πόλεις ἀλλήλας ἔπι καιρῶν παρέλαβον. καὶ βασιλεῖς πρὸς βασιλέας φιλίας καὶ σωτήρικας ἐποιήσαντο, καὶ ἔστι τ χρείας ὡς τὰ πολλὰ ἠτιημένοις, καὶ μέχρι τούτου κοινωνίας ἴσμεν γενομένας. Βασιλεὺς ἦ ἐκών, βασιλέα δὴ πρῶτον προείλετο ἑαυτῷ τ ὅλων, καὶ μόνον τ ἐκ τ παντὸς αἰῶνος, ὃν ἐχθρὸν προσλαβεῖν μᾶλλον ἐξήτησε, ἢ βασιλέα προσλαβεῖν ἔπι πᾶσι τοῖς ἄσι. *Duces qidem sæpe in bellis alios duces sibi præfecerant, & civitates se invicem assumpserant, ac reges cum regibus fœdera percusserant, idqe necessitate coacti plerumqe nec ulterius. Rex autem primus ultro regem omnium sibi præfecit, & solus ex omni memoria non regnum potius, qam regem regno voluit assumere.*

Idem Palinodiâ in Smyrnam restavratam Tom. 1. p. 463.

Τοῖς τι πάντα ἀρίστοις βασιλεῦσιν πόσας πόλεις ὑφ' ἑαυτοῖς ἔχουσι τὸν καλλίστου οἰκίσαι φιλοτιμίαν εἶχε. τῇ τε πόλει τὸ λαμπρὸν τούτων ἀνεγερθῆναι, καὶ πιστοὺς ἡγεμόνας ἐπιχειρήσασθαι, τὸν συμφορᾶς εἰς εὐπραξίαν μετάλαβε. πρότερον μὲν γὰρ Θησέα καὶ Ἀλέξανδρον ἠδόμεθα. τὸ μὲν τ ἐν Ἕλλησιν ὀίκημα, φιλανθρωπότατον. τὸ ἦ συμπάντων βασιλέων μάλιστα δὴ θαυμασθέντα τ εἰς σφᾶς πολέμους πόλεως ἕνεκα. νυνὶ δ' ἔτι λαμπροτέρους καὶ μείζονας οἰκιστὰς προσελάβομεν. οἷς πᾶσι μὲν γῆ καὶ θάλαττα ὑπήκοος, οὐ πατρίων τι καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ προσκέκτηνται, σοφίας δὲ καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀληθείας, καὶ χρηστότητος, οὐκ ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ πλέον τ ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχύος προεῖσι. *Nam & optimi reges omnium civitatum domini gloriam ex eo consecuturi erant, si pulcherrimam fundarent, & urbs, postqam per hos resuscitata, tales assumpsit conditores, cladem in felicitatem mutavit. Ac prius qidem Theseum celebrabamus, & Alexandrum, alterum Græcorum humanissimum, alterum inter omnes reges maxime admirandum, propter eam, qa in bellis utebatur, audaciam. At nunc splendidiores assumpsimus & majores conditores, qi tum terram ac mare omne suo imperio subjecta habent, idqe partim a majoribus accepta, partim a se conqisita: tum sapientia, justitia, veritate, bonitate non minus, ne dicam magis, qam armis excellunt.*

Philostratus in vitis Sophistar. l. 2. in Philisco p. 617.

Ἀντωνῖνος δ' ὧν αὐτοκράτωρ ὁ τ φιλοσόφου παῖς. *Antoninus Imperator erat Philosophi filius.*

Idem in Herode p. 556.

Ἐπαίδαζε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος περὶ Σέξτου τ ἐκ Βοιωτίας φιλόσοφον, θαμίζων αὐτῷ, καὶ φοιτῶν ἔπι θύραις. ἄρτι ἦ ἥκων ἐς τὸν Ῥώμης ὁ Λούκιος, ἤρετο τ αὐτοκράτορα ποιοῦντα, Ποῖ βαδίζει, καὶ ἐφ' ὅ, ἵν; καὶ ὁ Μάρκος, καλὸν, ἔφη, καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν. εἶμι ἦ πρὸς Σέξτον τ φιλόσοφον, μαθησόμενος ἃ ἔπω οἶδα. καὶ ὁ Λούκιος ἐξάρας τὴν χεῖρα ἐς τ οὐρανόν, ὦ Ζεῦ, ἔφη, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη δέλτοις ἐναψάμενος, ἐς διδασκάλου φοιτᾷ, ὥσπερ οἱ παῖδες. ὁ ἦ ἐμὸς βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, δύο καὶ τριακοντέτεις ἐτῶν ἀπέθανεν. *Marcus Imperator studiosus erat Sexti Philosophi e Bœotia oriundi, adeo ut ipsum freqentaret, atqe ad ejus fores ventitaret. Lucius vero recens Romam profectus, rogabat Imperatorem iter conficientem, qonam iret, & ad qod negotium: tum Marcus, honestum est, inqit, etiam senescenti addiscere. Ideo ad Sextum Philosophum vado, ut discam qæ nondum scio. Hic Lucius manu in cœlum sublata, o Jupiter, inqit, Romanorum Imperator jam senescens tabellis comprehensis ad ludi magistrum pergit, ut pueri: Alexander vero Rex meus triceſimo secundo ætatis anno interiit.*

Ibidem p. 558.

Ὁ Μάρκος φύσει δημοτικώτερος. *Marcus naturâ magis popularis.* Qo loco, & Herodem Sophistam qâ patientiâ Marcus tulerit, refert.

Idem in Theodoto p. 565.

Πρώτη ἦ καὶ τ Ἀθηναίων νεότητος πρῶτος ἔπι τοῖς ὑπ βασιλέως μνείαις. καὶ ἐ ἔστι πω λόγου ἄξιον. ἐ γὰρ πάντες οἱ ἐπιβατεύοντες τ θρόνου τούτου, λόγου ἄξιοι. ἀλλ' ὅτι οὖν μὴ Πλατωνείους, καὶ οὖν ἀπὸ τ στοᾶς, καὶ τ Περιπάτου, καὶ * αὐτὸν Ἐπίκουρον [* αὐτὸ Ἐπικούρου] προσέπαξεν ὁ Μάρκος τῷ Ἡρώδῃ κρῖναι, τ ἦ ἄνδρα ἔστιν, ἀπὸ τ περὶ αὐτὸν δόξης αὐτὸς ἀπέκρινε τοῖς νέοις, ἀγωνιστὴν τ πολιτικῶν προσηκόντων λόγων, καὶ ῥητορικῆς ὄφελος. *Hic juventuti Athenienſium primus præfectus fuit, super innumeris a Rege institutis: neqe tamen hoc valde memorabile est; non enim omnes, qi sedem hanc obtinent, memoriâ digni sunt. sed qia Platonicos, & Stoicos Philosophos, & Peripateticos, atqe ipsum Epicurum Marcus Herodi injunxerat dijudicare: hunc autem virum Herodes juvenibus constituerat, qam de illo habuit opinione impulsus: cum eum propugnatorem civilium sermonum appellasset, & oratoriæ artis emolumentum.*

Idem in Hermogene p. 575.

Ἑρμογένης ιε' ἔτη γεγονὼς, ἐφ' ὅτῳ μέγα πρόβη τ τ σοφιστῶν δόξης, ὡς καὶ Μάρκῳ βασιλεῖ προσσχεῖν ἔρωτα ἀκροάσεως. ἐδάδισε γὰρ ἔπι τ ἀκρόασιν αὐτὸς ὁ Μάρκος. καὶ ἤδη ὡς λεγομένης, ἐθαύμαζε ἦ χειλιάρχου, δωρεὰς ἦ λαμπρὰς ἔδωκεν. *Hermogenes qindecim annos natus, eo usqe provectus est claritatis ac celebri-*

britatis inter ſophiſtas, ut etiam Imperatori Marco audiendi deſiderium excitaverit. Perrexit ergo Marcus ad auſcultationem, & eo diſſerente gavdio affectus eſt: & extempore declamantem admiratus præclara ipſi munera largitus eſt.

Idem in Ariſtide p. 579.

Οἰκιςὴ ἡ κ τ' Ἀριςείδη τ Σμύρνης, οὐκ ἀλαζὼν ἔπαινος, ἀλλὰ δικαιότατός τε κ ἀληθέςατος. τ γὰρ πόλιν ταύτην ἀφανισθεῖσαν ὑπὸ σεισμῶν τε κ χασμάτων, ὥτω π ὠλοφύρατο πρὸς τ Μάρκον, ὡς τῇ μὲν ἄλλῃ μοναρχίᾳ, ϛαμὰ ἐπιτεινάξαι τ βασιλέα, ὅπῃ ἡ τῷ, ζέφυροι ἐρήμῳ αὐτὴν καταπνέυσι, κ δάκρυα τῷ βιβλίῳ ἐπισάξαι — Καὶ ὁ φημὶ ταῦτα ὡς ἀχὶ κὴ ἡ βασιλέως, ἀνοικίσοντος ἂν ὀλωλυῖαν πόλιν, ὧν ἴσων ἐθαύμασεν. ἀλλ' ὅτι αἱ βασίλειοί τε κὴ θεατρικοὶ φύσεις, ὧν προσεγείρη αὐτὰς ξυμβολία κὴ λόγος, ἀναλάμπτουσι μᾶλλον, κ πρὸς τὸ ποιεῖν εὖ ζωὴ ὁρμῇ φέρονται. *Quod autem etiam Smyrnæ conditor Ariſtides celebretur, non ſuperba laus eſt, ſed æquiſſima & veriſſima. nam urbem hanc terræ motibus & hiatibus deletam, adeo graviter deploravit apud Marcum, ut in alia quadam parte lamentationis Imperator ſæpe ingemuerit: ſed in hoc loco, favonii ipſam deſertam perflant, lacrymas quoque libro infuderit. At non hæc aſſeruit, quaſi Rex civitatem dirutam non inſtauraturus eſſet, quam incolumem admiratus fuerat: verum quoniam regiæ & divinæ naturæ, ſi conſilium & oratio ipſas concitet, eo magis relucent, & ad benignè agendum cum impetu feruntur.* Eundem quàm familiariter Marcus habuerit, ibidem vide.

Idem in Adriano p. 585.

Κατὰ ἣν οὖν χρόνους, ὃς ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος Ἀθλώαζε ὑπὲρ μυςηρίων ἐςάλη, σκεπτὶ μὲν ἤδη τ τ σοφιςῶν θρόνῳ ὁ ἀνὴρ ἦτο. ἐν μέρει ἡ ὁ Μάρκος τ τ Ἀθηνῶν ἱερείας [ἐπίθη] μηδὲ τὴν ἐκείνου σοφίαν, ἀγνοήσαι. κ γὰρ δὴ ἐπέπεζεν αὐτὸν τοις νέοις, οὐκ ἀκροάσῃ βασανίσας, ἀλλὰ ξωθέμενος τῇ φήμῃ. — ἀγαθεὶς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ ὅπῃ μέγα ἦρε δωρεαῖς τε κ δώροις. καλῶ ἡ δωρεὰς μὲν, πάς τε σιτήσεις, κ πὰς προεδρίας, κὴ πάς ἀτελείας, κὴ τὸ ἱερῶσθαι, κ ὅσα ἄλλα λαμπρύνῃ ἄνδρας. δῶρα ἡ χρυσὸν, ἀργύριον, ἵππους, ἀνδράποδα, κ ὅσα ἑρμηνεύῃ πλῆτον, ὧν αὐτὸν τε ἐνέπλησε κὴ γένος ἅπαν τ ἐκείνου πάντας. *Quibus vero temporibus Marcus Imperator pro myſteriis Cereris Athenas legatos miſerat, hic ille vir ſophiſtarum ſuggeſtum obtinebat: itaque Marcus in una Athenienſium hiſtoriæ parte poſuit, quod neque illius doctrinam ignoraſſent. At enim hunc juvenibus præfecerat, non quod audiendo eum exploraſſet, ſed quod famæ aſſenſus eſſet. Admiratus eum Imperator eo uſque muneribus & donis evexit, ut magnum effecerit. Munera voco ſportulas, ſtipendiave, prærogativas, immunitates, pontificatus & cætera quæ viros illuſtrant. Dona vero aurum, argentum, equos, mancipia, & quæcunque divitias interpretantur. quibus quidem omnibus eum & omnes ex gente illius explevit.*

Galenus de Theriaca ad Piſonem lib. 1. cap. 2.

Τὸν θεῖον Μάρκον κὴ ἡμεῖς οἴδαμεν ἐνθέσμως ποτὲ βασιλεύσαντα, κ ἀκριβῶς ἑαυτ ξὺν τῷ σύνεσιν τῇ συγκράσει τ σώματος ἐπιγνόντα. *Divum Marcum nos quoque novimus, qui legitimè aliquando imperium geſſit, & ad amuſſim, ut erat vir prudens, corporis ſui temperamentum intellexit.*

Idem de libris ſuis cap. 2.

Ἐπορεύθην μὲν ἐξ ἀνάγκης. ἐλπίζων ἡ τύχεσθαι παραιτήσεως, ἤκουον γὰρ εἶναι τ ἕτερον αὐτῶν τ πρεσβύτερον, ἐυγνώμονά τε κ μέτριον, ἥμερον τε κ πρᾶον, ὃς ἐκαλεῖτο μὲν ἀρχῆς Βῆρος, &c. *Neceſſitate igitur profectus ſum. Sperans autem me excuſationem conſequuturum, audiebam enim alterum ipſorum natu majorem, & æquum & moderatum, & clementem & lenem, qui initio quidem Verus vocabatur, &c.*

Idem lib. περὶ ξ προγνώσεως. cap. 9.

Χρησόν δ' κ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν με ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Quoniam autem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Romæ manerem.*

Marcellus in Regillæ Epitaph.

Καὶ βασιλεὺς Διὶ πατρὶ φυὴ κ μῆτιν ὅμοιος. *Et Imperator Jovi patri indole & prudentia ſimilis.*

Athenæus Dipnoſophiſtarum lib. 1. pag. 2.

Ὁ πάντ' ἄριστος βασιλεὺς Μάρκος. *Optimus Imperator Marcus.*

Zoſimus Hiſtor. lib. 1. cap. 7.

Ἐντεῦθεν ἄνδρες ἀγαθοὶ ἡγεμονίαν παραλαβόντες, Νερούας τε κ Τραϊανὸς, κ μετὰ τούτων Ἀδριανὸς, ὅτε εὐσεβὴς Ἀντωνῖνος, κ ὁ τ ἀδελφῶν σωφρὼν Βῆρος κ Λούκιος, πολλὰ τ λελωβημένων ἐξίωσαν διορθώσεως. κ ἐ μόνον, ἅπερ εἶχον ἀπολωλεκότες οἱ πρὸ αὐτ ἀνεκτήσαντο, ἀλλὰ καί τινα τ οὐκ ὄντων προσέθεσαν. *Ab hoc tempore viri boni principatum adepti, Nerva, Trajanus, & poſt eum Adrianus, & Antoninus Pius, & par illud fratrum, Verus atque Lucius, multa vitiata correxerunt, neque tantum ea, quæ ſuperio-*

perioris memoriæ principes amiſerant, recuperarunt: ſed etiam non poſſeſſa prius quædam adjecerunt.

Julianus in Sympoſio Edit. Petav. p. 41.

Ἔδοξε γοῦν ὁ Μάρκος, τά τε ἄλλα θαυμάσιός τις εἶναι, καὶ σοφὸς διαφερόντως, ἄ τε οἶμαι διαγινώσκων λέγειν θ' ὅπως χρὴ, καὶ σιγᾶν ὅπη καλόν. *Tum Marcus viſus eſt cætera planè admirandus vir, & præcipuè prudentiâ excellere, tanqam, credo, qi probè noſſet, ubi loqi, vel tacere deceret.*

Juſtinianus in Novellam tit. 22.

Τοῦτο γοῦν εὖ μὲν ἀρξάμενος, καὶ φιλοσοφώτατος ἐφάνησε Μάρκος. *Qod cum bene incepiſſet, etiam ſanxit ſapientiſſimus Marcus.*

Ibidem tit. 108.

Ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλεῦσι Μάρκος. *Marcus inter Imperatores philoſophus.*

Lucius apud Juſtinum apologiâ 1. pag. 43. B.

Οὐ πρέπουσα εὐσεβεῖ αὐτοκράτορι, οὐδὲ φιλοσόφῳ Καίσαρος παιδὶ, οὐδὲ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ κρίνεις, ὦ Οὐρβικε. *Non hoc ſicut Imperatorem pium, non ut Cæſaris filium philoſophum decet, non ita ut ſacro-ſancto ſenatui convenit, judicas Urbici.*

Juſtinus apologiâ 2. ad Adrianum Pium, Marcum, & Lucium pag. 53. D.

Εὐσεβεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ φύλακες δικαιοσύνης, καὶ ἐραστὰὶ παιδείας ἀκούετε πανταχοῦ. *Dii & philoſophi, & juſtitiæ cuſtodes, & eruditionis amatores, qod ſic vocemini, ubiqe avditis.*

Melito lib. ad Imperatorem apud Evſebium Hiſt. Eccleſ. l. 4. c. 26.

Σὲ γοῦν καὶ μᾶλλον τοῦτο τῶν τῷ αὐτῷ ἐκείνοις ἔχοντα γνώμῃ, καὶ πολύ γε φιλανθρωποτέραν καὶ φιλοσοφοτέραν, πεπείσμεθα πάντα πράσσειν, ὅσα σε δεόμεθα. *Te vero, qippe qi idem qod illi de nobis ſentias, imo etiam longè humanius atqe ſapientius; tanto magis confidimus omnia eſſe facturum qæ rogamus.*

Athenagoras in legatione pro Chriſtianis, ad M. Antoninum, & Commodum pag. 2. B.

Αὐτοκράτορσι Μάρκῳ Αὐρηλίῳ, καὶ Λευκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ γοῦν μέγιστον φιλοσόφοις. τὸ πρᾶον ὑμῶν καὶ ἥμερον, καὶ τὸ πρὸς ἅπαντα εἰρηνικὸν καὶ φιλάνθρωπον θαυμάζοντες, οἱ μὲν καθ' ἕνα ἰσονομεῖσθαι. αἱ δὲ πόλεις πρὸς ἀξίαν τὸ ἴσης μετέχουσι τιμῆς. καὶ ἡ σύμπασα οἰκουμένη ὑμετέρᾳ συνέστῃ βαθείας εἰρήνης ἀπολαύουσιν. . *Imperatoribus Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & qod maximum eſt, philoſophis. Manſvetudinem ac lenitatem veſtram, animum erga omnes placabilem & benignum cum ſinguli ſuſpicientes æqabili ac pari jure utuntur: tum civitates, pro ſvaqæqe dignitate, ſvis potiuntur honoribus: denique univerſus hic terrarum orbis, veſtræ prudentiæ beneficio altiſſima pace perfruitur.*

pag. 26. D. Τί δαὶ δεῖ πρὸς ὑμᾶς πάντα λόγον κεκινηκότας, ἢ ποιητῶν μνημονεύειν; ἢ καὶ ἑτέρας δόξας ἐξετάζειν; *Sed qid opus eſt coram vobis, qi omne genus literarum ſcrutati eſtis, vel poetarum carmina, vel aliorum ſententias examinare!*

pag. 16. B. Ἴσως δὲ καὶ ὑμεῖς ταῦτα ἀξιολογώτερον, ὡς ἂν ἐν πᾶσι, καὶ ὡσὲρ πάντας τοῖς παλαιοῖς συγγινόμενοι. *Qanqam & vos ipſi in antiqiſſimis qibuſqe ſcriptis, ſi alius qiſpiam, verſati accuratè hæc intelligitis.*

pag. 6. C. Οἶδα γὰρ, ὅτι ὅσον σωφρονεῖ καὶ ἰσχύϊ τὴν βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβῶν πάντων κρατεῖτε. οὕτω καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καλοῦντες, ὡς μηδὲ οἱ ἐν αὐτῇ μόριον ἀποτεμνόμενοι. *Novi enim vos, qantum intelligentiâ ſimul & vi imperii præſtatis omnibus; tantum etiam exqiſitâ ſcientiarum cognitione excellere: ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus verſatos, ut nihilo inferiores ſitis illis, qi unam duntaxat aliqam ſibi excolendam delegerunt.*

pag. 39. C. Ὑμεῖς δὲ, ὦ πάντα ἐν πᾶσι φύσει καὶ παιδείᾳ χρηστοὶ, καὶ μέτριοι, καὶ φιλάνθρωποι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι. *Vos vero, ô undiqaqe in omnibus naturâ ſimul & diſciplinâ boni, moderati, benigni & imperio digni principes.*

Johannes Zonaras Annal. tom. 2.

Ἦν μὲν ὁ Μάρκος ἀσθενὴς τὸ σαρκίον, ἐσχόλαζε δὲ τοῖς λόγοις οὕτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος, οὐκ ἠδεῖτο ἐς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ Σέξτῳ σωφιλοσόφῳ, τῷ Βοιωτῷ, καὶ Ἑρμογένει τῷ ῥήτορι συνωμίλησε, μᾶλλον δ' ἀνεπιείτο τῶν Στοικῶν. *Erat Marcus & imbecilli corpore, & diſciplinis ita deditus, ut etiam Imperatorem factum ſcholas freqentare non puderet, ſed cum Sexto Bœotio philoſophabatur, & Hermogeni Rhetori operam dabat, & Stoicis magis addictus erat.*

Οὐ-

Οὕτω δὴ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε καὶ ἐν τηλικούτοις πολέμοις μήτέ τι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτε τι φόβῳ ποιῆσαι. *Ea autem prudentia & gravitate imperavit, ut in tantis bellis militibus neqe ullo verbo adularetur, neqe metu eorum qicqam faceret.*

Ὅτε δὴ μὴ πολέμοις ἦν σχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πολὺν ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν' ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβῶν. Ἦν δὲ καὶ φιλόπονος, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζειν. καὶ ἐδέετ' ἐν παρέργῳ ἄττ' ἐποίει, ἄττ' ἔγραφεν, ἄττ' ἔλεγε. μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ πράττειν μηδὲ τυλάχιστον. καὶ ταῦτα σώματος τυχὼν ἀσθενοῦς. *Qum a bellis otium erat, jus dicebat: & oratoribus ad aqam verba facientibus plus infundi jubebat, ut ab omni parte æqitatem indagare posset. Adeo laborioſus, idqe in tenui valetudine, ut noctu etiam pro tribunali ſederet: atqe obiter nihil neqe faceret, neqe ſcriberet, neqe diceret: neqe enim decere putabat, ut Imperator vel minimum perfunctoriâ operâ adminiſtraret.*

Ἄρξας δὲ ἄρξας μετήλλαξεν. --- Ἦν γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνὴρ, πολλῷ δὲ καὶ παιδείας βελτίων ἐγένετο. ὃ μὲν τοι ἀξίως τῆς ἀρετῆς εὐδαιμόνησεν. ἐνταῦθεν δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι ἀλλοκότοις, καὶ ἐξαισίοις χρησάμενον πράγμασιν, αὐτός τε πρὸς ἐγένετο καὶ τὼ ἀρχὼ διεσώσατο. *Optime qum imperaſſet, obiit --- Nam qum naturâ vir bonus eſſet, doctrinâ longe melior evaſit: neqe tamen fælicitas virtuti ejus reſpondit, qo magis admirandus eſt, qod in aſperrimis & difficillimis rebus & ſemetipſum, & imperium conſervavit.*

Conſtantinus Manaſſes in Annal. pag. 86.

Οὕτω ἐν πάσῃ τέθραπτο σοφίᾳ καὶ παιδεύσει.
Καὶ χάρισι τῆς ἀρετῆς κατάκομον ὑπῆρχε.
Καὶ πάσαις κατηγλάϊσο τῶν ἀρετῶν ἰδέαις
Διὸ καὶ προσεφέρετο πᾶσι σοφοῖς ἐντίμως,
Καὶ σωεχέσιν ἥδετο ταῖς μεγαλοδωρίαις.
Qi educatus erat in omni liberali ſapientia & doctrina,
Virtutum laudibus, & qidem omnigenarum ornatus.
Qam ob cauſſam qoſvis ſapientes ac doctos viros honorificè tractabat
Magnificiſqe muneribus afficiebat.

Adrianus apud Julium Capitolinum in Marco.

Ab Adriano Annius Veriſſimus vocatus eſt:

Ad qem locum Iſaacus Caſaubonus.

Antè dicebatur Annius Verus. Hadrianus juſſit dici Annium Veriſſimum. qare? πρὸς τὸ τῶν ῥημάτων ἔννοιαν, inqit Dio. hoc eſt, qod eſſet veritatis amantiſſimus & tenaciſſimus; magnum rectæ indolis argumentum, & animi vere generoſi.

Julius Capitolinus in Marco.

Marco Antonino in omni vita philoſophanti viro, & qi ſanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, &c. Erat enim ipſe tantæ tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gaudio. Philoſophiæ deditus Stoicæ, qam & per optimos qoſqe magiſtros acceperat, undiqe ipſe collegerat.

Qamvis eſſet conſtans, erat etiam verecundus: erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis.

In imperio ità civiliter ſe geſſit, ut lenitatem Pii nemo deſideraret.

Dabat totum ſe philoſophiæ, amorem civium affectans.

Cum populo non aliter egit, qàm eſt actum in civitate libera.

Fuit per omnia moderatiſſimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona; remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis; fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos. Cùm igitur in amore omnium imperâſſet, atqe ab aliis modò pater, modò frater, modò filius, ut cujuſqe ætas ſinebat, & diceretur; & amaretur, octavo-decimo anno imperii ſui, ſexageſimo & primo vitæ, diem ultimum clavſit. tantúſqe illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum cenſuerit; certis omnibus qòd à diis commodatus, ad deos rediiſſet. Deniqe priuſqam funus conderetur, ut plerique dicunt, (qod neqe antea factum fuerat, neqe poſtea) Senatus populúſqe non diviſis locis, ſed in una ſede propitium Deum dixit.

Tantùm ſanè valet boni principis vita, ſanctitas, tranqillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Deniqe Antonino, cùm ſuos mores ſemper teneret, neqe alicujus inſuſurratione moveretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis; Deúſqe etiam nunc habetur.

Vir tantus & talis, ac diis vitâ & morte conjunctus.

****

Vul-

Vulcatius Gallicanus in Avidio Caſſio.

*Antoninum hoc nomine (Dialogiſtæ) ſignificans; qi tantùm enituit in philoſophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis nè qid fatale proveniret, rogatus ſit, non adulatione, ſed ſeriò, ut philoſophiæ præcepta ederet. nec ille *timuit,* [renuit Caſavbonus] ſed per ordinem paræneſeωn, id eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.*

Avidius Caſſius apud eundem, & epiſtolâ ad generum ſuum.

Marcus homo ſanè optimus, qi dum clemens dici cupit, eos patitur vivere, qorum ipſe non probat vitam.

Marcus Antoninus philoſophatur, & qærit de elementis, & de animis, & de honeſto ac juſto; nec ſentit pro republica.

Idem in Opilio Macrino.

Marcus nòmen illud ſanctum (Antoninorum) vitæ genere avxiſſe videtur, Verus avtem degenerâſſe.

Avrelius Victor in Breviario.

Iſte virtutum omnium, cœleſtíſqe ingenii extitit; ærumníſqe publicis qaſi defenſor objectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profectò, qaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatûs Romani.

A principio vitæ tranqilliſſimus, ut ab infantia vultum nec ex gavdio nec ex mœrore mutaverit.

Philoſophiæ ſtudens, literarúmqe Græcarum peritiſſimus.

Conſtat tantùm Marco ſapientiæ, lenitudinis, innocentiæ ac literarum fuiſſe, ut is Marcomannos cum filio Commodo petiturus, philoſophorum obteſtantium vi circumfunderetur, nè ſe expeditioni avt pugnæ priùs committeret, qàm ſectarum ardua & occulta explanaviſſet. ità incerta belli, ejus ſalute, doctrinæ ſtudiis metuebantur: tantúmqe illo imperante floruere artes, ut illam gloriam etiam temporum putem.

Qod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt; Marcum cœlo receptum eſſe.

Evtropius Hiſt. Rom. l. 8.

Marcus Antoninus, qem faciliùs qis admirari qàm lavdare poſſit.

A principio vitæ tranqilliſſimus, adeò ut in infantia qoqe vultum neqe ex gavdio neqe mœrore mutaverit. Philoſophiæ deditus Stoicæ: ipſe etiam non ſolùm vitæ moribus, ſed etiam eruditione philoſophus. tantâ admiratione adhuc juvenis, ut eum ſucceſſorem paraverit Adrianus relinqere.

Hic cum omnibus Romæ æqo jure egit; ad nullam inſolentiam elatus eſt, imperii faſtigio.

Cùm igitur fortunatam rempublicam, & virtute & manſvetudine reddidiſſet, obiit imperii anno xviii, vitæ Lxi, & omnibus certatim adnitentibus, inter deos relatus eſt.

Ælius Spartianus in Severo.

Sed ut omittamus adoptivos, nè nobis Antonini Pius & Marcus, numina reipublicæ occurrant.

Qid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliqiſſet hæredem?

Peſcennius apud eundem.

Amavit de principibus Avguſtum, Veſpaſianum, Titum, Pium, Marcum; reliqos fœmineos vel venenatos vocans.

Flavius Vopiſcus in Caro.

Romana reſpublica Domitiani vulnerata immanitate, per Nervam atqe Trajanum uſqe ad Marcum ſolito melior.

Idem in Avreliano.

Sed ex his, optimi, ipſe Avguſtus, Flavius Veſpaſianus, Titus, Coccejus Nerva, Divus Trajanus, Divus Adrianus, Pius & Marcus Antonini.

Manlianus Statianus apud eundem in Probo.

Si rectè cogitemus, non nobis Avrelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non

non Clavdius, reqirendi ſunt, omnia in uno principe conſtituta ſunt; rei militaris ſcientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agendæ reipublicæ atqe omnium prærogativa virtutum.

Gordianus ſenior referente Julio Capitolino.

Scripſit præterea, qemadmodum Virgilius Æneïdos, Statius Achilleïdos, & multi alii Iliados, ità etiam ille Antonineïdos; hoc eſt, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum, verſibus diſertiſſimis; libris triginta, vitam illorum, & bella, & publicè privatímqe geſta perſcribens.

Ælius Lampridius in Antonino Diadumeno.

Ut ſcirent omnes Antoninos pluris eſſe qàm deos, ac trium principum amorem, qo ſapientia, bonitas, pietas conſecrata ſit; in Antonino pietas, in Vero bonitas, in Marco ſapientia.

Idem in Heliogabalo.

Compenſationem ſibi lector faciet, cùm legerit Avguſtum, Veſpaſianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, & Marcum, contra hos prodigioſos tyrannos.

Alexander Severus Imperator referente Ælio Lampridio.

Antoninorum nomen, vel jam numen potiùs, qale fuerit, meminit veſtra clementia. ſi pietatem, qid Pio ſanctius? ſi doctrinam, qid Marco prudentius?

Diocletianus referente Julio Capitolino.

Eum vos ipſi, ſacratiſſime Imperator Diocletiane, inter numina veſtra, non ut cæteros, ſed ſpecialiter veneramini; ac ſæpe dicitis, vos vitâ & clementiâ tales eſſe cupere, qalis fuit Marcus; etiamſi in philoſophia, nec Plato eſſe poſſit, ſi revertatur in vitam.

Conſtantinus Imperator referente Ælio Lampridio.

Qod [Antoninorum nomen] tu Conſtantine ſacratiſſime, ità veneraris, ut Marcum & Pium inter Conſtantios Clavdióſqe, velut majores tuos, avreos formaveris, adorans virtutes veterum, tuis moribus congruentes, & tibi amicas charáſqe.

Ammianus Marcellinus rerum geſtarum lib. 21.

Marci illius diſſimilis principis verecundi.

Tertullianus Apologet. cap. 5.

Marcus Avrelius graviſſimus Imperator.
Qales ergò leges iſtæ, qas adversùs nos ſoli exequntur impii, injuſti, turpes, truces, vani, dementes? qas nullus Pius, nullus Verus impreſſit?

Pavlus Oroſius Hiſtor. l. 7. c. 17.

Marcus Antoninus graviſſimus ac modeſtiſſimus Imperator.

Joannes Baptiſta Egnatius de Rom. Princip. lib. 1.

Qam læta felixqe ſucceſſio optimis, piis, philoſophis, imperatoribus, referendis! nam hic eâ ingenii bonitate, hic virtutibus excelluit, ut exemplum deſit. & ea temporum calamitas affuit, ut ſolus ærumnis publicis obſtiterit. niſi enim hic profuiſſet majeſtas Romani nominis facile tum concidiſſet. --- Feliciſſimus certè princeps, niſi hæredem Commodum reliqiſſet.

Clavdianus de Honorii conſulatu 4.

Non tantis patriæ ſtudiis ad templa vocatus,
Clemens Marce redis. --- Et mox: --- *omne tonantis*
Obſeqium Marci mores potuêre mereri.

Avſonius in Cæſaribus.

Poſt Marco tutela datur, qi ſcita Platonis
Fecit ad imperium, patre Pio melior.

Joannes Aventinus Annal. Bojor. l. 2.

Marcus Avrelius Antoninus Pius, antè Annius dictus, ſapientiſſimus graviſſimúſqe principum;

pum; omni virtutum genere ſe exercuit : literarum ſtudio, nemini Græcorum Romanorûmqe ſecundus. qamobrem philoſophus & cognominatus eſt, & fuit.

Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat : Tranquillitati ſummæ ſucceſſerat, qo manifeſta ſiunt rerum humanarum volumina, ſæviſſima tempeſtas: cui divinitùs Marci prudentia conſtantiáqe objecta eſt. niſi hiſce virtutibus præditus rector contigiſſet, de Romano imperio actum fuiſſet.

Conradus Urſpergenſis in Chronico.

Hic omnes virtutes, & cœleſte habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus eſt qaſi defenſor. & ſi in illis temporibus ipſe non fuiſſet, ſine dubio gloria Romana periîſſet.

Martinus Polonus in ſupputationibus.

Iſte optimus fuit.

Philippus Bergom. ſupplement. Chron. l. 8.

Marcus Antoninus, qi & Verus, cognomento Philoſophus : qem certe ob ejus præſtantiſſimam virtutem, lavdare plurimùm licet. qippe qi ad nullum rei eventum unqam ſe extulit. tantæ enim fuit ſoliditatis, ut ejuſdem vultûs, qamvis fortunâ adversâ, ſemper fuerit habitus. literarúmqe ſemper ſtudioſus; & qàm maximè philoſophiæ. nec propterea ipſa philoſophia illum à rebus imperii & bellicis retardavit. propterea ità diligebatur amabatúrqe, ut ſacrilegi nomen incurreret, qi imaginem ejus domi non haberet. --- Et omnibus acclamantibus inter deos relatus eſt.

Warnerus Rolevinkus faſciculo temporum.

Hic bonus & victorioſus fuiſſe deſcribitur. Dicitur qòd tantæ ſeveritatis & conſtantiæ fuerit, qòd ad nullum eventum unqam vultum mutaverit, ſive ex lætitia, ſive ex mœrore, &c. dum adhuc eſſet puer. Tantæ fuit humanitatis, ut qâdam vice, cùm jam exhavſto ærario nihil haberet qod militibus daret, nulli volens eſſe moleſtus, magis elegit vaſa avrea & ornamenta uxoris, & alia ſupellectilia vendere, qàm ſenatum, vel provincias prægravare. ſed victoriâ habitâ, & illa recuperavit, & provinciis tributa relaxavit.

Joannes Carion Chron. lib. 13.

Princeps optimus fuit, ſapiens, juſtúſqe, modeſtus, beneficus, amans, & intelligens doctrinarum.

Franciſcus Petrarcha, de officio & virtutibus Imperatoriis.

Adde his M. Avrelium Antoninum longè ſapientiſſimum. eum dico, qi philoſophicum maluit qàm Cæſareum nomen.

Idem in libro Avguſtali.

Fuit enim magnus philoſophus, ſanctitate vitæ omnibus præponendus; nunqam mutans vultum. qi vir tantæ virtutis, poterat dici felix, ſi uxorem Favſtinam, & filium Commodum non habuiſſet.

Lilius Gyraldus Hiſtoriæ de poëtis dialog. 3.

Fuit hic unus inter Cæſares omnes æqiſſimus, ac optimus, expreſſum illud certè in eo eſt, qòd à philoſophis qæri ſolet, cur ex optimis parentibus peſſimi plerunqe filii naſcantur. Nam qò M. Antoninus melior & juſtior, eò filius Commodus immanior & ſceleratior.

Sebaſtianus Munſterus Coſmograph. lib. 2.

Fuit M. Antoninus vir omnium virtutum, & ſanctitate vitæ præcipuus, cœleſtiſqe ingenii; in omni vita philoſophiæ deditus.

Pandulphus Collenutius in panegyrico Maximiliani.

Ipſe rerum omnium ſator, à qo princeps terrarum gubernaculis imponitur, --- feſſas res humanas pro ſapientiæ ſuæ luce, bonos interdum principes indulgendo ſublevat, erigit, ſolatur, fovet. Sic Octavium poſt civilium bellorum lacrymas dedit: ſic Veſpaſianum poſt Nerones; poſt Domitiani crudelitatem Trajanum & Antoninos; poſt Commodi furores Severum; poſt Heliogabali veſaniam Alexandrum: ſic alios plures qaſi diſtingvendis malorum principum ordinibus, ſedandiſqe reipublicæ fluctibus moderatores dedit.

Hæ virtutes (pietas, prudentia, juſtitia, manſvetudo, magnitudo animi, clementia, liberali-

ralitas) Avguſtum conſecrârnnt; Trajanum, Antoninos, omnéſque bonos principes, cæleſtes plane viros effecerunt.

Joannes Boterus de illuſtr. politia l. 1. cap. 20.

M. Avrelius in imperio conſtitutus, nihil magis avt timuit, avt deprecatus eſt, qàm avaritiæ infamiam; qam ut deterrimum malum, & imperii labem deteſtatus ſemper fuerat.

Joannes Bodinus de republ. lib. 6.

Qis Avrelio Imperatore moderatiùs unqam ſe geſſit?

Ibidem lib. 4.

Commodum Imperatorem Avrelii patris virtus amabilem fecit: etſi patri omnino diſſimilis eſſet.

Baptiſta Fulgoſus Memorabilium lib. 2. c. 5.

Legitur Antoninum philoſophum, propter doctrinam, virtutémqe in eam veniſſe exiſtimationem majeſtatemqe, ut eo imperante ferrent palàm, Platonis impletum eſſe verbum, qo dicebat; Tum orbem terrarum feliciter habiturum cùm contigiſſet, ut philoſophi rerum potirentur.

Idem l. 3. c. 2.

Fiduciæ ingentis verbum, ſed non majoris tamen, qàm illius virtus, & morum ſanctitas requireret. qod dixit, *Non ità nos cum diis hominibúſqe gerimus, ut Avſidius unqam bello vincere nos deberet.*

Ibidem lib. 5. c 1.

Omnes clementiâ atqe humanitate, M. Antoninus philoſophus Imperator longè ſuperat.

Ibidem l. 8. c. 7.

M Antoninus philoſophiæ Imperator ultra publicas curas qas nunqam deſeruit (cujus rei argumentum eſt, qòd diu paratum tenuit Romanum imperium) plurimùm ſtudii literis impendit, cùm de philoſophia vel ſcriberet vel diſputaret. itaqe ejus dicta ſcriptáqe, inter philoſophos eo tempore magni facta fuerunt.

Cæſar Baronius Annal. tom. 2. ad annum 164.

Qod in philoſophia Stoicos ſectatus eſſet, ſic ſe vultu, animóqe compoſitum eſſe monſtravit, ut nec triſtibus & adverſis doleret, nec jucundis & proſperis lætaretur.

Richardus Dinothus de rebus & factis memorabilibus l. 8. c. 4.

M. Antoninus adeò philoſophiæ ſtudiis addictus fuit ut Stoicorum præcepta perfectè didicerit; in aliarum ſectarum placitis, non ſegniter verſatus. ità ut Philoſophus peculiari inter Imperatores cognomine fuerit vocatus.

Sethus Calviſius in opere chronologico.

Marcus Imperator ipſe philoſophus & philoſophis deditus, eos Romam evocat & ſtipendiis fovet.

Gvilielmus Canterus Novar. Lection. l. 7. c. 1.

Marcus Avrelius Antoninus Imperator optimus, atqe idem philoſophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen.

Juſtus Lipſius Monit. Politic. l. 1. c. 8.

M. Antonino Philoſophi cognomen hæſit, qòd ſupra alios in eo ſtudio deditus eſſet. Stoicam etiam ſectam profeſſus: & qis tamen vitâ melior, imperio mitior, avt felicior dabitur?

Iſaacus Caſavbonus ad Athen. Dipnoſophiſt. l. 13. c. 8.

M. Antoninus Imperator, re, & nomine philoſophus.

Idem ad Perſii Satyr. 1.

Sapientiſſimus ille Imperator Marcus ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφώτατος.

****

Idem

Idem ad Capitolini Marcum.

Vir ille divinus, neqe ſatis unqam vel cognitus, vel lavdatus. Optimus, nec ambitioſus princeps.

Sapientiſſimus princeps, jam inde à puero philoſophans.

Clavdius Salmaſius ad Capitolini Marcum.

Princeps optimus, in cujus vita, ac moribus nihil fictum avt ſimulatum.

Princeps Philoſophus, Stoicæ philoſophiæ plurimùm deditus: plurimus in philoſophiæ ſtudiis.

Mericus Caſavbonus præfatione in verſionem Marci Anglicanam.

Antoninus, opum ac magnitudinis ſecularis ratione, hoc Solomone longè major, qo regnorum plurium magnorum (avſim dicere) dominus, qàm opidorum per totum regnum magnorum Solomon fuerat. Bonitatis verò ac ſapientiæ nomine, ab omnibus dum viveret in ea æſtimatione honoreqe habitus, qâ nemo unqam vel ante ipſum, vel, qòd novimus, poſt ipſum fuerit.

Ad Antonini illuſtris huſuſce lavdem nunqam intermorituram dictum ſit, prout ſcripſerat vixiſſe.

Hæc igitur Antonini lavs eſto, prout dixerat ſcripſerátqe vixiſſe: meditationes illi actiones erant, cum ſententiis actionibus conveniebat.

Nunqam ità conſpirârunt ſcriptores in tribuendo cuiqam qæcunqe poterant bonitatis, integritatis, innocentiæ, cujuſvis deniqe tituli apud Ethnicos ſpecioſiſſimi teſtimonia. Celebrant illum non tantùm ut principem optimum, ſed ſimpliciter atqe abſolutè, ut hominem optimum, & philoſophum optimum omnium qi unqam extiterunt. Eſtqe hoc ipſius peculiare encomium; qòd cùm ità prædicetur, citra exceptionem ullam prædicatur. Si qid adverſus illum in vulgus ſparſum fuerit, tanqam rumorem merum commemorant, non tanqam apud ullos fide dignos fidem meruerit.

DE HOC SCRIPTO.

Svidas *in* Μάρκος.

Οὗτος ἔγραψε ξ ἰδίαν βίβλον διαγωγὴν ἐν βιβλίοις ιβ'. *Hic ſcripſit de vita ſua libros duodecim.*

Anonymus qidam εἰς βιβλίον Μάρκου, qod ex vetuſtis membranis exhibuit Cl. Salmaſius ad Vulcatii Caſſium cap. 3.

Εἰ λύπης κρατῆσαι ἐθέλεις,
Τὴν δε μάκαιραν ἀναπτύσσων
Βίβλον, ἐπέρχεο ἐνδυκέως.
Ἧς ὑπὸ γνώμῃ ὀλίγῃ
Ῥεῖά κεν ἔψεαι, ἐσομένων,
Ὄντων, ἠδὲ παροιχομένων
Τερπώλῃ ἀνίῃ τε.
Καπνῷ μηδὲν ὁμοτίμῳ.
Si triſtitiam vis ſuperare,
Divinum hunc evolvens
Librum, accede prompto animo.
In illo ſententias beatiſſimas
Nullo labore cognoſces, de rebus futuris,
Præſentibus, & præteritis,
Qibus te oblectes, & triſtitiam
Fume etiam minorem, fumi inſtar evaneſcentem.

Nicephorus Calliſtus Hiſtor. Eccleſ. l. 3. c. 31. incertum tamen de hoc an alio aliqo.

Πλεῖόν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Ἀντωνῖνος ὅτος καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συνετάξατο πάσης κοσμικῆς ἐμπειρείας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud ſcire convenit, Marcum Antoninum filio ſuo inſtitutionis imperialis librum a ſe compoſitum reliqiſſe, omnis generis prophanorum exemplorum & diſciplinæ plenum.*

The-

Themiſtius in Philadelpho.

Οὐδέ σοι προσδεῖ τῶν Μάρκου παραγγελμάτων, εἴ δέ τίς χρησὸν ὁ δεῖνα τῶν αὐτοκρατόρων ῥῆμα προήκατο. *Neque tibi opus Marci præceptis, avt ſi qis alius Imperatorum utile qodpiam dictum protulit.*

Joannes Carion Chronic. l. 3.

Extat M. Antonini liber de ſeipſo, qi recens editus eſt. in eo libro ſunt commonefactiones, de virtutibus principi neceſſariis, de juſtitia, de beneficentia, de patientia in ferendis injuriis.

Ibidem.

Marcus in libris de vita ſua.

Lilius Gyraldus de poëtis Hiſtor. Dialog. 3.

Dignus & [ut inter poëtas connumeretur] Marcus Antoninus, Pius cognomento, Philoſophus. cujus licèt verſus non legerim, tantæ tamen eruditionis, & doctrinæ fuit, ut meritò cum his laudandus ſit.

Ejus certè librum Græcè ſcriptum, legi. cujus titulus Μάρκου Ἀντωνίνου τὰ καθ' ἑαυτόν. *ex qo variam illius & multiplicem ſapientiam facilè colligere poſſumus.*

Gvilielmus Canterus Novar. Lect. l. 7. c. 1.

Duodecim conſcripſit de officio ſuo libros; maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum teſtes pleniſſimos. Et cum qibus multorum philoſophorum operoſa præcepta collata meritò ſordere poſſint.

Juſtus Lipſius ad Tacit. Annal. l. 1.

Marcus Antoninus in libris Vitæ ſuæ.

Idem in Saturnal. l. 2. c. 24.

Antoninus Imperator in Vita ſua.

Iſaacus Caſavbonus in Julii Capitolini Marcum.

In primo avreolorum Marci librorum.

Res humanas, non ridere, ſed ritè ſuo pretio æſtimare ſolitus hic vir ſapientiſſimus.

Hoc ille nos docet divinis illis ſuis libris; non enim mihi tempero, qin mellitiſſimi doctoris verba adſcribam.

Idem in Baronii Annales Exercit. 1. §. 10.

Multa in hanc ſententiam ſcribit M. Antoninus Imperator in ſuis illis divinis libris.

Idem in Perſii Satyr. 1.

Qam ſententiam Imperator Marcus iis, qæ de ſe ſcripſit, ſæpe inſeruit.

Ibidem in Satyr. 2.

Antoninus in tertio eorum qæ de ſe ſcripſit.

Et in Satyr. 3.

Spectat eôdem ſapientiſſimum Marci præceptum.

Clavdius Salmaſius ad Capitolini Pium.

Marcus Antoninus de vita ſua.

Et mox: *Locus Marci Philoſophi inſignis eſt.*

Idem ad ejuſdem Marcum.

Marcus in vita enumerans omnes per qos, avt in literis, avt in vita & moribus profecit.

Annotator Lugdunenſis.

Marci Philoſophi ſcriptio abſciſſa & horrida eſt, ſed firma & potens, qæ ſapit Imperatorem, & in qa multa ſilentur qæ ſuppleri oporteat. Utitur vocibus planè ſuis, qas rarò apud alios avtores invenias.

Joannes Rualdus in vit. Plutarch. c. 5.

M. Antoninus, in primo avreolorum librorum, qos de vita ſua compoſuit.

M'AP-

MARC. AUREL. ANTONINUS

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ α'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*, Liber I.

§ 1. AVo meo Vero accepiſſe agnoſco, moris eſſe candidi, & ab iracundia alieni.

§ 2. A fama memoriáqe genitoris mei, modeſtam ſimul ac maſculam indolem.

§ 1. ΑΡΑ Γε πάππῳ Οὐήρῳ, τὸ καλόηθες, καὶ ἀόργητον.

§ 2. Παρὰ τῆς δόξης, καὶ μνήμης τῆς περὶ ἐμὲ γεννήσαντος, τὸ [a] αἰδήμον, καὶ [b] ἀρρενικόν.

[a] Confer. *l.* 6. §. 48. *l.* 9. §. 29.

§ 3. [b] *L.* 2. §. 5.

Annotationes in Titulum.

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ Αὐτοκράτορος] De *Marco Antonino* Imperatore τῆς συγγραφῆς iſtius, utì Svidas vocat, avtore, qi ab Antonino Pio Adriani juſſu adoptatus, nominis id adeptus eſt, cùm ex patris aviqe paterni, *Annius Verus*, ex proavi materni nomine, *Catilius* antè diceretur. videndi cum primis Julius Capitolinus, & Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus; Ariſtides etiam Rhetor *oratione* εἰς βασιλέα, & in *Panegyrica Cyzicena*. Philoſophiæ, Stoicæ cum primis, ſeriò deditum, etiamſi illi nulli dicerent, commentarii iſti, qos præ manibus habemus, cumulatiſſimè teſtarentur; de qibus conſuli poterunt Gvilielmus Canterus *Novar. Lection. l.* 7. *c.* 1. Clavdius Salmaſius *Annot. ad Jul. Capitol. Marcum*. Iſaacus Caſavbonus in *Commentar. ad Perſ. Sat.* 1. Mericus deniqe Caſavbonus (τῷ πατρὸς τὸ παιδίον) *in Prolegomenis ad verſionem ſuam Anglicanam*.

Τῶν εἰς ἑαυτόν] *de vita ſua*, Scaliger, Lipſius, Salmaſius, Xylander; Svidam forſàn ſecuti, qi τῷ ἰδίῳ βίῳ διαγωγὴν Marcum aſſerit ſcripſiſſe. qanqam aliud eſt *vitam* ſuam ſcribere, aliud *vitæ inſtitutum deſcribere*. Caſavbonus, *de ſe*. ità fuerit εἰς ἑαυτὸν, *de ſe*; qo modo εἰς αὐτὸν, *de eo*. Lucæ, *Act. c.* 2. *v.* 25. & Pavlo *ad Epheſ. c.* 5. *v.* 32. εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς ἐκκλησίαν, *de Chriſto, & de Eccleſia*. qò facit & qod de Marco noſtro Svidas, Λέγει καὶ ἄλλας μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Dion avtem & alias ſexcentas laudes in ipſum confert*. & qod *ad* Latinum ſic uſurpari qandoqe monent Critici noſtri. Plavto *Aulul.* 3. 5.

Nimis lepidè fecit verba ad parſimoniam.

pro, *de parcimonia*. & Symmacho, *lib.* 4. *Ep.* 56. *Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis*. i. e. *de virtute*. nec ſpernenda forſan Caſavboni filii argutia, qi exponi poſtulat ex Apuleji dicto illo in *de Socratis Deo: Invenies in rationibus multa profuſa, & in ſemet nihil, in ſui, dico, damonis cultum*. Canterus, qod non improbem, *de officio ſuo*, h. e. de eis, qæ *ad ipſum* ſe ſpectare ac pertinere, ſive officii ſui eſſe ducebat: ego laxiùs tamen malim, *de rebus ſuis*, qo modo Pavſanias in *Atticis*. Τὰ μὲν εἰς Τολμίδην, τοιαῦτα ἐπυνθανόμην ὄντα. Et in *Corinthiacis* de Meduſa, τὰ δὲ ἄλλα εἰς αὐτὴν, εἰσὶν εἰρημένα. *de Tolmida rebus iſta accepimus &, alia res ejus dicta ſunt*. Et de Avgea *Eliacorum* 1. Οἱ ἀποσεμύνοντες τὰ εἰς αὐτὸν, &c. *Qi res illius attollunt, non Elei, ſed Helii*, i. e. Solis *filium fuiſſe dicunt*. & Evnapius de ſe in *Proæreſio*. Τὰ εἰς αὐτὸν Θεῖ τινος προνοίας τετυχηκίαν. *Agnoſcit ſcriptor ipſe res ſuas divina providentia havd expertes fuiſſe*. Addere liceat & alteram conjecturam, licèt præ priore illa minùs placeat; poſſe τὰ εἰς αὐτὸν eſſe, *qa propter ſe, in ſui gratiam, in uſum ſuum* deſcripſerat, & in adverſaria miſerat. qo modo εἰς αὐτὴν V. C. Ludovicus de Diev poſſe accipi exiſtimat, Arabémqe accepiſſe docet, apud Lucam *Evang. c.* 16. *v.* 16. *Propter ipſam, in gratiam ipſius*: & Pavlus Apoſtolus *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 10. dixit, εἰς τοῦτο κοπιῶμεν, *hujus rei gratiâ laboramus*. Alii viderint: Cæterùm Lilius Gyraldus *de Poetis l.* 8. titulum his verbis conceptum legiſſe ait; M. Ἀντωνίνου ἐκ τῶν καθ' αὐτόν. qanqam iſta tantùm excerpta ſint qædam ex eis *qæ apud ſe* in uſum ſuum repoſita habebat. & τὰ καθ' αὐτὸν ea nuncupantur, qomodo Syneſii *Dionem* inſcriptum volunt, περὶ τῆς καθ' αὐτὸν, vel καθ' ἑαυτὸν (qod vulgati codices κατ' αὐτὸν præferunt) διαγωγῆς. Themiſtius in *Philadelpho*, τὰ Μάρκου παραγγέλματα, i.e. *Marci præcepta*, nuncupâſſe videtur. niſi fortè ad illa reſpexit *præcepta philoſophiæ*, qæ *per ordinem pareneſeon, qotidiano ſuorum convitio efflagitatus*, ut cum Fabio loqar, anteqam expeditionem Marcomannicam iniret, *per triduum* à Marco noſtro *diſputata* refert Vulcatius in *Avidio Caſſio*: vel etiam ad *Inſtitutionis Imperialis librum*, qem πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστὸν, *ſeculari peritiâ, & eruditione omnimodâ refertum*, Commodo filio reliqiſſe avtor eſt Nicephorus Calliſtus *Hiſt. Eccleſ. l.* 5. *c.* 32.

Βιβλία ιβ'] Ita Svidas ἐν βιβλίοις ιβ'. qæ tamen diſtributio operis in *libros duodecim*, utrùm à Marco ipſo fuerit, an ab aliis, qi poſteà in unam congeriem coacta digeſſerunt, qæ ab illo per varias occaſiones concepta, ſparsímqe chartis commiſſa fuerant, (qod in Salomonis *paræmiis* factum novimus) ambigi poteſt non immeritò: atqe in iſtam partem mihi mens propendet magis.

Annotationes in librum I.

§ 1. ΠΑρὰ τῷ πάππῳ] Verbum ἔμαθον, avt aliqid tale ſubintelligendum, & iſtic, & in ſeqentibus qibuſdam tmematiis, monet Gvilielmus Xylander. ſaqe vertit, *Ab avo didici*, Svidâ forſan autore; qi qædam iſtinc delibans, vocabulum illud interſerit. Ego potiùs, qod latiùs pateat qidpiam ἔλαβον, avt εἶχον, *accepi, habui*: cùm ſeqantur non pavca, qibus ἔμαθον illud competere neqeat. vel etiam fortaſſe pro argumento, de qo agitur, vario, varia ſubſtituere commodum fuerit vocabula.

Οὐήρῳ] *Avo Annio Vero, cujus in domo educatus eſt*. Julius Capitolinus.

Καλόηθες] *Placidos mores*. Xylander. Ego *candidos* malim; ut τὸ καλόηθες τῷ κακοήθει opponatur, qod *malignitatis* ſignificationem obtinet. Vocabulum alibi non memini legiſſe.

§ 2. Τῆς μνήμης τοῦ γεννήσαντος] *A memoria genitoris*. Eodem cum avo is cùm nomine, tum & cognomine gavdebat, *Annius Verus* itidem dictus. Capitolinus. *A memoria* verò *genitoris* dixiſſe videtur, qòd in ætate minori patrem amiſerit;

c *L.* 6. §. 40.
d *Inf.* §. 14.

§ 3. Περὶ τῆς μητρὸς, c τὸ θεοσεβές. καὶ d μεταδοτικόν. καὶ ἀφεκτικὸν ὄ μόνον τοῦ κακοπαθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης. ἔπι δὲ τὸ λιτὸν καὶ τὸ ἀπλοῦν, καὶ πόρρω τῆς πλουσιακῆς ἀγωγῆς.

§ 3. A matre, pietatis ſtudium, & largiendi promptitudinem: nec à malo patrando tantùm, ſed cogitando etiam, continere. tum victu ſimplici, qiqe ab opulentorum more ac inſtituto abſcedat qàm longiſſimè, contentum eſſe.

e τὸ μὲ, vel, τὸ εἰς. Mer.

§ 4. Περὶ δὲ πατρώου, τὸ μὴ e εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι. καὶ τὸ ἐγκύκλιος διδασκάλοις καὶ ἰδίοις χρήσασθαι. καὶ τὸ γνῶναι, ὅτι εἰς f τὰ τοιαῦτα δεῖ σπουδῆς ἀναλίσκειν.

f τὰς τοιάτας. f. Jun.

§ 4. A proavo, qòd publicas exercitationes adierim; qódqe bonis præceptoribus privatim ſim uſus; & qòd in res iſtiuſmodi impensè erogandum intellexerim.

§ 5.

utì ex eodem colligere licet: itaqe recordando potiùs perdiſcere adultior jam poterat, qæ apud patrem puer adhuc vidiſſet, qàm in ea ætate ità in animum defigere, ut penitiùs eis, qaſi imbueretur. Κίνητρον δὲ ἡ μνήμη πρὸς τὸ ἴσω. *Memoria autem ad paria eſt ſtimulus.* Gregorius Nazianzenus *in Maccab.*

Τὸ αἰδήμον καὶ ἀρρενικὸν] De Marco pariter Capitolinus. *Sanè gravis eſſet conſtans, erat tamen verecundus.* Et rurſus, *Erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis.* De Catone pariter Saluſtius in *Catilin.* *Cum ſtrenuo virtute, cum modeſto pudore certabat.*

§ 3. Τῆς μητρὸς] *Mater Domitia Calvilla.* Capitolinus. Eadem & *Lucilla* eidem pòſt dicitur: & *Domitia Lucilla*, Spartiano in *Did. Julian.*

Θεοσεβές] Ità Timotheus ab Evnice matre aviâqe Loïde pietatem haviſſe perhibetur, Lucæ, *Act.* c. 16. v. 1. & Pavlo, *ad Tim. Epiſt.* 1. c. 4. v. 6. & *Epiſt.* 2. c. 1. v. 5. & c. 3. v. 15. commemorantur & Luca αἱ σεβόμεναι γυναῖκες, *mulieres religioſæ, ſive qæ timebant Deum. Act.* c. 13. v. 50. Pronior nimirum cùm ad religionem, tum & ad ſuperſtitionem, ſexus ille ſeqior. Perſius, *Sat.* 2. v. 31.

Ecce avia, ave metuens Divûm matertera—

& *Sat.* 5. v. 93.

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

De Antonino Pio à qo adoptatus, exqiſitiùs pavlò l. 6. §. 30. ὡς θεοσεβὴς, χωρὶς δεισιδαιμονίας. *Ut citra ſuperſtitionem fuerit religioſus.*

Καὶ μεταδοτικόν] qod Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 1. c. 6. v. 18. εὐμετάδοτον εἶναι, *largiri promptum*: & Marc. *inſr.* §. 14.

Καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης] *Abſtinere non à perpetrando tantùm, ſed ab intendendo malum.* Caſavbonus. meliùs Xylander *à cogitando.* qod ampliùs eſt. poteſt enim cogitare qis, qod non intendat tamen. Vide §. 9. Idem valent, ἐπὶ ἐννοίας τινὸς γίνεσθαί τινα, ἔννοιάν τινος γίνεσθαί τινι, & ἐννοεῖν τι τινὰ, *cogitare aliqid aliqem.* Eſt avtem hoc ſanè religionis peculiare cum primis, cogitatorum etiam religionem habere. Tertullianus *in Apolog.* c. 36. dogma Chriſtianum referens; *Malè velle, malè facere, malè dicere, malè cogitare de qoqam, ex aqo vetamur.* Et Minutius in *Octav.* *Apud nos & cogitare, peccare eſt.*

Nam ſcelus intra ſe tacitum qi cogitat ullum,
Facti crimen habet.—

Juvenal. *Sat.* 13. v. 209. *impurâ* ſcilicet *mente, licèt purâ manu*: ut Apulejus in *Apologia.* Qin &, qod Thales, avtore Laërtio *lib.* 1. §. 36. qærenti, Ἐπ λήθει θεὸς ἄνθρωπον ἀδικῶν, *Lateretne Deos homo male agens*, reſpondit, Ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον. *Nec cogitata numen latere poſſunt.* Idémqe cum primis diſcendum proponit Epictetus, *Diſſert. l.* 2. c. 14. Μαθεῖν δεῖ πρῶτον τοῦτο, ὅτι ἔστι Θεός. καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων. καὶ οὐκ ἔστι λαθεῖν αὐτὸν, οὐ μόνον ποιοῦντα, ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον, ἢ ἐνθυμούμενον. *Primum illud eſt diſcendum, eſſe Deum, & providere rebus univerſis; ac non modo facta, ſed ne cogitationes qidem ac motus animorum eum latere poſſe.* Socrates (Xenophonte referente, *memorab. lib.* 1. *pag.* 711. *C.*) πάντα θεοὺς εἰδέναι τά τε λεγόμενα, καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα. *Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur ſcire.* & Juſtinus, *Apolog.* 2. Θεὸν ἀδύνατον λαθεῖν τι, οὐ μόνον πραττόμενον, ἀλλὰ καὶ βουλευόμενον. *Impoſſibile eſt Deum celare qicqam, nedum factorum, ſed ne cogitatorum qidem.* Nimirum ut Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. c. 10. Δήσεται ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις. τὸ δὲ νοητὸν, ἀδύνατόν ἐστι λαθεῖν. ἢ, ὡς Ἡράκλειτος, τὸ μὴ δῦνόν ποτε πῶς ἄν τις λάθοι; imò, πῶς ἄν τι λάθοι; *Senſilem lucem latebit fortaſſe qiſpiam, ſed intelligibilem minimè latere poteſt. An, ut ait Heraclitus, id qod nunqam occidit, poſſit latere qiſpiam.* Qod Iſidorus *Peluſiota l.* 4. *Ep.* 47. Τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν εὐδεὶς λήσεται. *Pervigilem oculum nemo latebit.* Siqidem, *Nihil Deo cluſum eſt: intereſt animis noſtris; & cogitationibus mediis intervenit.* Seneca *Epiſt.* 83. qò reſpexerit forſan Minutius in *Octav.* ubi dixit: *Deus avtor omnium, ac ſpeculator omnium, à qo nullum poteſt eſſe ſecretum, tenebris intereſt; intereſt cogitationibus, qaſi alteris tenebris.* Vide *l.* 6. §. 30. & *l.* 12. §. 2.

Τὸ λιτὸν κατὰ τὴν δίαιταν] Lavdat & in Marco pariter Ariſtides *Orat. in Regem Tom. l. p.* 115. βίου εὐκολίαν, καὶ διαίτης εὐτέλειαν, *victus facilitatem & ſimplicitatem.* Eam Chriſticolis commendat & Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. c. 12. his verbis. Προσήκει τοίνυν λιτότητα ἀσπάζεσθαι τοὺς Χριστῷ λατρεύοντας. τῷ ὄντι γὰρ ἡ λιτότης ἀγιωσύνης προμηθεῖται, ἐξιστῶσα τὰς πλεονεξίας, καὶ διὰ τῶν τυχόντων τὴν ἀπὸ τῶν περιττῶν κομιζομένη χρείαν. τὸ γὰρ λιτὸν, ἢ καὶ τύνομα ἐμφαίνει, οὐκ ἐξέχει, οὐδὲ κατά τι ὀγκᾶται ἢ τυφᾶται. ὁμαλὸν δὲ ὅλον, καὶ λεῖον, καὶ ἴσον, καὶ ἀπέριστον, καὶ τοῦτῳ ἱκανὸν ἐστιν.

A *Eas ergo, qa Chriſto ſerviunt, frugalitatem convenit amplecti. Frugalitas enim revera curam gerit ſanctitatis, ut qa ea, qa redundant & ſunt immoderata, exaqet, e qibuſlibet eum, qi ex ſupervacaneis capitur, uſum percipiat. Qod enim frugale eſt ac tenue, ut ipſum etiam nomen indicat, non eminet, neqe ulla in re in molem aſſurgit ave intumeſcit, ſed eſt univerſum planum, lene, aqale, & minimè ſuperfluum, & ea de cauſa ſufficiens.* qo loco forſan pro σωφρῶν Clemens τροφῶν ſcripſerat. Vide qæ de Pertinace ex Herodiano pòſt pavlò exhibentur.

Τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς] Πλουσιακὸς dictum eadem analogiâ, qa Ἀκαδημιακὸς, pro qo vulgò Ἀκαδημαϊκὸς dicitur, *ad*
B *divites pertinens, ſive divitibus ſolennis & familiaris.* Neqe enim Henrico Stephano, qi idem qod πλούσιος, vel πλουτᾶς potiùs, eſſe vult, poſſum aſſentiri: malimqe *opulentos*, qàm *opulentiam*, cum Xylandro & Caſavbono *comitante*, ſive *conſequente*, vertere. Eſt enim à πλούσιος, non à πλοῦτος, efformatum. διαγωγὴν avtem πλουσιακὴν Marcus dixit, qod δεῖπνα πλουσιακὰ Plutarchus *de avaritia* pompam illam epularum ſumptuoſam ac magnificam, qæ apud ditiores exhiberi ſolet. At Alexis apud Athenæum *lib.* 13. πλουσιακὸν κακὸν etiam *mollitiem* dixit verſibus illis, qos Caſavbonus fœliciùs qàm Stephanus reſtituit.

C §. 4. Τῷ προπάππῳ] *Proavus paternus, Annius Verus; maternus, Catilius Severus.* Capitolinus illum opinor hìc voluit.

Τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι] τὸ μὴ εἰς δημοσίας, ſive τὸ εἰς δημοσίας &c. negativâ prorſus expunctà legit Mericus Caſavbonus ductus illis præcipuè Julii Capitolini verbis; *Frequentavit & declamatorum ſcholas publicas.* Qod eſt idem prorſus cum eo, qod de ſe Marcus iſtic. De Pertinace Herodianus *lib.* 2. c. 4. §. 18. Οὔτω γὰρ μέτριος καὶ ἰσότιμος ἦν, ὡς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤδη μειράκιον ὄντα, μήτε εἰς τὴν βασίλειον αὐτοῦ ἀναγωγὴν, ἀλλ' ἴν τι τῇ πατρῴᾳ μένειν οἰκίᾳ, καὶ εἰς τὰ συνήθη προϊόντα διδασκαλεῖα καὶ γυμνάσια, ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως
D τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε καὶ παίζειν πράττειν, εἴδωμεν τοῦτον ἢ πομπὴν παρεχόμενον βασιλικήν. *Siqidem adeo ſe aqabilem, paremqe cateris præſtabat, ut filium qoqe jam adoleſcentem in aulam palatinam nunqam adduxerit, ſed intra privatos parietes continuerit: ſic ut in ludum qoqe literarium atqe gymnaſia de more iraret, nihil privatis abſimilis: eruditeturqe, & omnia perinde ut qivis e medio agitaret, neqe ullam avt tyrannicam avt omnino imperatoriam pompam oſtentaret.*

Ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν] ἐκτενῶς ἀναλίσκειν poteſt eſſe, vel *promptè, alacriter*; ſic enim Heſychius. Ἐκτενῶς, προθύμως. vel *ſtudiosè, vehementer*: Svidas ἐκτενῶς, ἀλοψύχως. vel *impensè, prolixè.* Pollux, ἐκτενῶς, δαψιλῶς. qod
E & pro ἐκτενῶς Phrynicus ſubſtitui monet. Vult certè Marcus fieri contrà planè qàm in Scoptica illa Cratetis Thebani, qam Laërtius exhibet, Ephemeride;

Τίθει μαγείρῳ μνᾶς δέκ', ἰατρῷ δραχμήν.
Κόλαξι τάλαντα πέντε, συμβούλῳ κακόν.
Πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.
Coqus minas decem, medicus drachmam ferat;
Talenta qinqe ſcurra, fumum conſulens;
Scortum talentum, philoſophus triobolum.

avt qam ſuo ſeculo fieri ſolitum non ſine ſtomacho monet Ju-
F venalis *Sat.* 7. qo loco, poſt impenſas in ædificia extruenda exornandáqe immenſas enarratas, hæc ſubjicit:

Qanticunqe domus, veniet qi fercula doctè
Compoſuit, veniet qi pulmentaria condit.
Hos inter ſumptus, ſeſtertia Qintiliana,
(Ut multum) duo ſufficient. res nulla minoris
Conſtabit patri qàm filius.

cui hic ſcilicet erudiendo conducitur. Hâc avtem ratione ſe tutabatur Ariſtippus, qòd à diſcipulis pecunias mercedis loco vel exigeret, vel acciperet ſaltem notatus: Ἀργύριον λαμβάνειν εἶπεν, οὐχ ἵνα αὐτὸς χρῷτο, ἀλλ' ἵνα εἰδεῖεν, εἰς τίνα δεῖ χρῆσθαι τοῖς ἀργυρίοις. *Pecuniam ſe accipere dicebat, non ut ipſe*
G *uteretur, ſed ut ſcirent illi qas ad res pecuniis uti convenirat.* refert Laërtius *lib.* 2. c. 72. Qin & de Alexandro Grammarico pariter Ariſtides *Tom.* 1. *p.* 149. Τῆς μέν τοι τέχνης οὐκ ἠσχύνετο λαμβάνων. ἐδόκει γὰρ αὐτῷ λυσιτελεῖν τοῖς νέοις μαθημάτων εἵνεκα τολμᾶν προϊέσθαι. *Niſi qod artis gratiâ non verebatur honorarium accipere, qod putaret id juvenibus conducere, ſi ſumptum in diſciplinas factum ſuſtinerent.* Et Libanius in *Apolog.* Τὸ μὴ δῶρα, μισθωτήρια ποιεῖν. τὸ γὰρ ἐξεῖναι προῖκα λαβεῖν, οὐδὲ προθύμως ἐπαναγκάζει λαμβάνειν. ὃν γάρ τις οὐ τίθησι νικᾶν, τοῦτον οὐκ ἀλγεῖ μὴ κλέπτοντα. *Non dare, pigriores facit. Licet enim donum accipere, & ut accipias non val-*

de

§ 5. Ab educatore, ne in certamine eqeſtri Praſinæ, avt Venetæ factioni néve in gladiatorio Thraci avt ſecutori favtor fierem: ut labores ſuſtinerem; minimo contentus agerem; operi manus admoverem: negotiis alienis me nevtiqam im-

§ 5. Παρὰ τ τροφέως, τὸ μήτε Πρασιανὸς, μήτε Βενετιάνὸς, μήτε παλμυλάριος ἢ ϛ σκυτάριος γενέσθ. καὶ τὸ [h] φερέπονον, καὶ ὀλιγοδεὲς, καὶ αὐτουργικόν. καὶ τὸ [i] ἀπολύπραγμον, καὶ [k] τὸ δυσ-

g στικτόριος Lipſ.
h *L.* 5. §. 5.
i *L.* 3. §. 5.
k *L.* 6. §. 30.

de cogi. Si enim his pretium non ſtatuerit, & illa non poſſidens non dolebit. Nec incelebre illud à Philoſtrato *de vit. Sophiſt. lib.* 2. *pag.* 602. lavdatum Damiani Sophiſtæ dictum, cùm mercede data nevtiqam vulgari, Ariſtidem, Adrianúmque Rhetores avdiviſſet, Πολλῷ ἡδιον ἐς τοιαῦτα δαπανᾶν παιδικὰ, ἢ ἐς καλὰς τε καὶ καλὰς, ὥσπερ ἔνιοι. *Multo ſuavius eſſe ad has delicias, qam in pulcros & pulcras, ut plerique faciunt, pecunias erogare.* Lavdantur Principes hoc nomine, Alexander Macedo, qi præterqam qod in Philoſophos Anaxarchum, Xenocratem, Callisthenem, alios, munificus admodum extitit, in unam illam Stagiritæ animalium hiſtoriam octingenta talenta dicitur contuliſſe. ut Athenæus *Dipnoſoph. l.* 9. Veſpaſianus, qi licèt alioqi pecuniæ avidior, *ingenia & artes vel maximè fovit, primúsqe è fiſco Latinis, Græcisqe Rhetoribus annua centena conſtituit*: Sveton. *l.* 10. *c.* 18. Antoninus Pius, qi *Rhetoribus & Philoſophis per omnes provincias & honores & ſalaria dedit.* Capitolinus in Pio. qod & ab Alexandro Severo, qem poſt Marcum noſtrum ſummè ſuſpiciendum Svidas cenſet, & *continuatum & dilatatum*, avtor eſt Lampridius. Marcus ipſe, qi & Philoſophos omne genus ἐπὶ μυρίαις profitentes Athenis inſtituit, utì ex Luciano & Philoſtrato, *ad Capitolini Pium* docet Clariſſimus Salmaſius. Nec tacendi videntur, avt M. Scavrus civitatis princeps, qi *Lutatium Daphnidem Grammaticum* IIIMDCC (vel ut Budæus, *de aſſe* CCCMDCC) *ſeſtertiis emerat, pretio hominis in ſervitio geniti maximo ad hanc diem*, inqit Plinius *l.* 7. *c.* 39. qanqam à Q. Catulo, & *ducentis millibus nummúm emptum, ac brevi manumiſſum*, apud Svetonium habetur *de illuſtr. Gram. c.* 3. Avt Leo Macelles, qi cùm annonam Evlogio Philoſopho dari præcipienti, dixiſſet Evnuchus qidam, in milites potiùs iſta eſſe inſumenda, reſpondit; Εἰθε γένοιτο ἐπὶ τῶ ἐμῶ χρόνω, ὥστε τὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς διδασκάλους παρέχεσθαι. *Utinam meis id temporibus contingeret, ut militum ſtipendia ad doctores transferrentur.* Svidas. Cæterùm nolim omiſſum, qod doctiſſimus Patricius Junius, pro εἰς τὰ τοιαῦτα, ſuſpicatur εἰς τὰς τοιάυτας legi debere: utrumvis ceperis, eodem redibit: *in iſtiuſmodi*, vel *homines inſtituentes*, vel *inſtituta* ipſa.

§ 5. Τῦ τροφέως] *Educatorem ſuum mortuum fleviſſe* Marcum, refert Capitolinus. Verùm is qis fuerit, nullus dicit. Vide *infrà ad* §. 8.

Μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανός] Avrigarum factiones *Praſina* & *Veneta*, à veſtium, qas habebant, coloribus ſic nuncupatæ, de qibus videndi Tertullianus *de ſpectac. c.* 9. Caſſiodorus *Var. l.* 3. *Epiſt.* 51. & Onuphrius *de Lud. Circenſ. c.* 10. De L. Vero Marci conſorte, Capitolinus. *Amavit & avrigas, praſino favens, & Volucri eqo Praſino avreum ſimulacrum fecerat, qod ſecum portabat.* at Venetæ contrà Vitellius, qi *qoſdam de plebe, qod Venetæ factioni clarè maledixerant, interemit* Sveton. *l.* 9. *c.* 14. Marcus qòd hiſce ſe nevtiqam immiſcuerit, educatori ſuo, qiſqis is fuerat, acceptum refert. Plinius minor *l.* 9. *Epiſt.* 6. de Circenſibus, populóqe ad eos ſpectandos confertim jugitérqe confluente locutus; *Si tamen*, inqit, *avt velocitate eqorum, avt hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc favent panno, pannum amant: & ſi in ipſo curſu, medióqe certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, ſtudium favórqe tranſibit, & repentè agitatores illos, qos procul noſcitant, qorum clamitant nomina, relinqent. tanta avtoritas in una viliſſima tunica; mitto apud vulgus, qod vilius tunicâ eſt; ſed apud qoſdam graves homines.*

Παλμυλάριος ἢ σκυτάριος] Παλμυλάριος, *Palmularius.* Mevrſius in *Gloſſario* & Παλμυλάριος, ὄνομα κύριον. Παλμυλάριος, *nomen proprium*, Svidas. qod idem & de Βενετιανὸς pronunciat. falſus uterqe. Eſt enim Παλμυλάριος, *Palmularius*, literâ aſperiore in leniorem immutatâ, ut κορίαννον, *coriandrum*, κολίανδρον; *ſarcimen*, φαρκίμενον; *barca*, βάλκα; *cardinalis*, καλδινάριος; κρίβανος, κλίβανος, *clibanus*; λείριον, *lilium*; γαργαρεὼν, γαργαλεὼν, *gurgulio*; μορμύρων, *myrmillo*; nec eſt proprium perſonæ, ſed ſectæ ſtudiiqe vocabulum; ſicut reliqa qæ iſtic ſimul recenſentur. *Parma*, ſive *parmula*, & *ſcutum*, inter arma gladiatoria, illa Thracum, iſtud Samnitum; utì ex Feſto & Livio docet Lipſius in *Saturnal. lib.* 2. *c.* 9. & *c.* 11. Martialis magnitudine maximè diſcrepâſſe docet, *l.* 14. *Epigr.* 213.

Hæc qa ſæpe ſolet vinci, qa vincere rarò,
Parma, tibi ſcutum pumilionis erit.

& Nonius: *Parma ſcutum breve.* Qanqam parmæ militares magnæ videantur fuiſſe. Polybius *de Diſciplin. Rom. Hiſt. lib.* 6. *cap.* 20. Περιφερὴς γὰρ ὢσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει διάμετρον. *Qippe cui figura rotunda, dimetiens pedis unius & ſemis.* Et de velitibus Livius *l.* 38. *Hic miles tripedalem parmam habet.* Σκυτάριος, *Scutarius.* Xylander. & σκυλάριος, *ſcutarius, ſcutatus.* Mevrſius in *Gloſſario* eandem ſcripturam agnoſcit & Svidas in Πρασιανός. qod ſi ſeqimur, alterius factionis ſtudium deſignabitur, cui *ſcutum* parmæ loco fuerit. Verùm Lipſius hìc, non σκυλάριος, ſed σκυτόριος legit, ubi ſuprà *c.* 24. Ità *Parmularius*, qi Thracibus, *ſecutorius*, ſive *ſecutorianus*, qi *ſecutoribus favebat*; de qibus videri poterit Lipſius idem *ibid. c.* 7. Martialis *l.* 9. *Epigr.* 70.

Vincenti parma cùm ſua turba favet.

Hos avtem parmularios nuncupatos ex Svetonio diſcimus; qi *l.* 12. *c.* 10. *patremfamiliàs qendam, qòd Thracem Myrmillonis parem, muſerario imparem dixerat*, refert à Domitiano *canibus objectum cum hoc titulo, Impiè locutus parmularius.* Ad qod facinus reſpexit in *Paneg yrico* Plinius, ubi dicit; *Jam qàm libera ſpectantium ſtudia? qàm ſecurus favor? nemini impietas, ut ſolebat, objecta, qòd odiſſet gladiatorem. nemo ſpectator ſpectaculum factus, miſeras voluptates unco & canibus expiavit.* Marcus ergò nulli gladiatorum factioni addictus: contrà planè qàm filius, imperii paterni, non & inſtituti, hæres; qi, ut Lampridius, *gladiatoribus convixit, & gladiatorem ſeſe perfectum exhibuit*: *Secutoribus* cum primis tam impensè favens, ut (Dione *l.* 72. *pag.* 828. *B.* avtore) eorundem armaturâ uteretur, & inter triumphalia nomina geſtiret avdire, Πρωτόπαλος Σκυτόρων. *Primus pugnator inter ſecutores.* qa de voce videatur, poſt Lipſium & Scaligerum, V. Cl. Salmaſius *in Lampridium.*

Τὸ αὐτουργικὸν] *manibus propriis operari*; ſive *operi manus ipſummet admovere*, ſuisqe id nonnunqam manibus exeqi, qod alienis, ſi vellet, poterat. De Danao Lucianus *Dialog. Marin.* 6. Σκληραγωγεῖ τὰς θυγατέρας, καὶ αὐτουργεῖν διδάσκει. *Duriter filias educat, & opus manu facere docet.* Catonis majoris τὴν αὐτουργίαν prædicat Plutarchus, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐργάζεσθαι, *cum ſervis domeſticis opus facere* ſoliti. De Qintio Dictatore apud Svidam avtor innominatus. τὸν αὐτουργὸν ἀγρὸν βίον. *Amabat vitam, qa manibus opus faciebat.* Pacatus *paneg yrico Theodoſii. Detrahit lavdem patientiæ inopia: majoris exempli eſt labor ſine neceſſitate.* Lavs ea Trajani apud Svidam, ex avtore incerto: Καὶ ἐβούλετο ἐξίσου πάντα τοῖς ἄλλοις τρόπον τινα ποιεῖσθαι. *Volebat qoqe cum aliis ex æqo qodam modo omnia facere.* At verò mollitiem hominum, qi alienis ad omnia manibus utuntur, falsè tetigit Cynicus, qi (referente *l.* 6. Laërtio) ex his qendam à famulo calceari conſpicatus, dixit, ὕπω μακάριός εἰ, ἂν μή τις καὶ ἀπομύξῃ; τῦτο δὲ ἴσως πρωθύστερον τοι τὰς χεῖρας. *Nondum ſat beatus es, niſi te alter etiam emungat* (non, utì Eraſmus reddidit, *abſtergat*) *qod ſi mancus fueris, futurum eſt.* id qod de Ariſtagora ſuſpicata eſt Gorgo puella Lacæna, qem cùm idem factitare animadverteret, ad patrem (Cleomenes is erat) converſa, Πάτερ, inqit, ὁ ξεῖνός ὕτος χεῖρας οὐκ ἔχει. *Pater, hoſpes iſte manibus caret.* Plutarchus in Apophthegmatibus. Itaqe adulatoriè nimis Conſtantino Panegyriſta; *Deceat te, Imperator, hoſtem ferire? imò non deceat laborare.* De Imperatore nimirum cenſuit, qod de Deo ſenſit, qi Ariſtotelis nomen præfert; Avtor *de Mundo c.* 6. Μὴ αὐτουργὸν εἶναι. μήτε καλὸν μηδὲ ἄνοχλημον αὐτουργεῖν τὰ ἐπὶ γῆς. τῦτο γὰρ οὐδὲ ἀνθρώπων ἡγεμόσιν ἁρμόττει, παντὶ καὶ τῷ τυχόντι ἐφίστασθαι ἔργῳ. *Neqe honeſtum, neqe decorum res terrenas ipſum adminiſtrare. Atqi ne ex hominum qidem principum dignitate eſt cuilibet operi incumbere.* Qod Apulejus ſic παραφράζει, *Non ut orbem manibus ſuis inſtruxerit, talis qippe humilitas dejecti & minùs ſublimis officii; nec cum homine qidem convenit qi ſit pavlulum conſcientiæ celſioris, qalis militiæ principes, & Curiæ proceres, & urbium ac domorum rectores, ut id ſuis manibus factum velit, qod ſit curæ levioris.* Atqi de Deo nos aliter docent literæ ſacræ, etiam τὰ ἐπὶ γῆς αὐτουργεῖν non dedignari prorſus; etiamſi ad plurima exeqenda creaturarum miniſterio utatur. Qin & apud Homerum (qi in Heroibus ſuis dedecori non eſſe futurum opinatus) αὐτουργοῦσιν ἥρωες, ſúntqe αὐτοδιάκονοι, ut Evſtathius monet *ad Iliad.* 1. αὐτουργοῦσιν Ulyſſes, & Achilles ipſe; αὐτουργῶν deprehenditur ab Ulyſſe Laërtes. qod obſervat Ælianus *Hiſt. var. l.* 7. *c.* 5. eo utiqe ſemet exercent opere, qod in Cyro minore admiratus eſt Lyſander apud Xenophontem in *Oeconomico*; & qo nihil regale magis huic viſum refert in *Catone majore* Cicero, agri nempe colendi ſtudio. De Pittaco notum eſt ex nænia muliebri, ſive ἐκ τῆς ᾠδῆς ἐπιμυλίᾳ, *ex molari cantione*, utì appellant Athenæus *l.* 14. Evſtath. *ad Odyſſ. υ.* & Pollux *l.* 7. *c.* 33. §. 8. (apud qem tamen *l.* 4. *c.* 7. §. 1. ἐπιμύριος ᾠδὴ perperam eſt editum, qod *Carmen ſeculare* interpres reddidit) qam, dum molam verſabant, qò laboris tædium tollerent, mulierculæ ſibi accinebant. Eam Plutarchus in 7. *ſapientúm ſympoſio pag.* 157. D. nobis hanc exhibet. Ἄλει, μύλα, ἄλει. καὶ γὰρ Πιτταικὸς ἀλεῖ, μεγάλας Μιτυλήνας βασιλέων. *Mole priſtrimum, mole: nam & Pittacus molet rex magna Mitylenæ.* Inde Theodorum Scholaſticum objurgandi anſam arripit Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *Epiſt.* 470. Αὐτὸς μὲν ἐφύβρισον ἡγῇ πᾶσαν χειρόκμητον ἐργασίαν. ὁ Μιτυληναῖος δὲ Πιτταικὸς, καίτοι βασιλεὺς ὤν, τὸν μύλωνα ἠυλέργει, καὶ ἐναργῶς γυμναζόμενος, καὶ τὴν τροφὴν ἐργαζόμενος. *Tu qidem opus omne, qod manibus elaboratur, turpe ac probroſum eſſe exiſtimas. At Mitylenæus Pittacus, qamvis rex eſſet, piſtrinum tamen manibus ſuis extruebat, ſimulqe & actuoſè ſe exercebat, & cibum operabatur.* ubi vitiosè μύλωνα codices:

1 δυσπρόσδεκτον διαβολῆς.

§ 6. Παρὰ Διογνήτῳ, τὸ ἀχειρόσπυδον. καὶ τὸ m ἀπιστικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τερατολόγων, καὶ γοήτων περὶ φαρμάκων, καὶ περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς καὶ τῶν

m ἀπιστικ. Suid.

misserem; nec delationem facilis ullam admitterem.

§6. A Diogneto, ne rebus inanibus studium impenderem: néve eis fidem adhiberem, qæ à præstigiatoribus magísque de incantationibus, déque dæmonibus averruncandis, aliísque ejusmodi impostu-

nec sanius interpres, *pistrinum manibus suis extruebat.* imò, *in pistrino ipse operas obibat, simul seſe & exercens, & labore suo de victu prospiciens sibi.* Nam qod Theodorus Zvingerus Theatri *vol.* 19. *l.* 2. *tit. de Mola*, Pittacum tradit molæ encomium conscripsisse, qod ἐπιμύλιον nuncupârit, qo avtore dicat nescio. apud Ælianum, qem certè lavdat *Var. Hist. l.* 14. nihil ejusmodi comparet. qerituṙqe Pictorius ad Marbodeum *de gemmis*, molæ lavdes poetam nullum celebrâsse. De Romanis priscis Seneca, *ad Helviam, c.* 10. *Scilicet majores nostri, qorum virtus etiam nunc vitia nostra sustentat, infelices erant, qia sibi manu suâ parabant cibum.* Et mox: *Scilicet minùs beatè vivebat Dictator noster, qi Samnitum legatos audit, cùm vilissimum cibum in foco ipse manu suâ versaret.* Manium Curium Dentatum dubio procul intelligit: qanqam Consul ille, non Dictator. *Cibum vilissimum* qem dicit, γογγυλίδας fuisse refert, ex Magacle *de Viris illustribus*, Athenæus *l.* 14. & Plutarchus *in Apophth.* id est, *rapa*, ut ex *Annalibus* Plinius *l.* 19. *c.* 5. *rapum*, inqit, *torrentem in foco inventum.* Historiam tangit & Cicero *de repub. l.* 3. à Nonio lavdatus; & in *Catone majore.* Nec peccare puto Athenæum, (qod Petrus Victorius censet, *Var. Lect. l.* 10. *c.* 5.) cùm Sabinos dicit, qos Samnites illi. potest enim fieri, nec est vero absimile, Sabinos Samnitibus in ea legatione junctos fuisse: cùm ex L. Flori *epitome Livianâ lib.* 11. compertum sit, Curium istum, tam Samnitibus cæsis, qàm & Sabinis victis & in deditionem acceptis, bis eodem anno triumphâsse.

Δυσπρόσδεκτον διαβολῆς] lego δυσπρόσδεκτον. De Antonino Pio *l.* 6. §. 39. Ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο. *Ut delationes non admiserit.* De Trajano itidem Dio. Διαβολαῖς ἥκιστα ἐπίστευε. *Delationibus minimè credebat.* Caji Caligulæ inter imperii exordia memoratu dignum dictum, facto etiam consignatum, à Svetonio *l.* 4. *c.* 15. refertur. *Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens nihil sibi admissum cur cuiquam invisus esset; negavitqe se delatoribus aures habere.* Præclarum & illud Domitiani, ab eodem in literas relatum, si in tenore cepto is perstitisset, quod *fiscales calumnias, magnâ calumniantium pœnâ repressit; adjectâ voce illâ memorabili.* PRINCEPS QI DELATORES NON CASIGAT, IRRITAT. De Marco nostro, qi hìc constans, Capitolinus, *Suffragatoribus non citò credidit, sed semper diu qæsivit qod erat verum. Qin & calumniis qadruplatorum intercessit, appositâ falsis delatoribus notâ: delationesqe qibus fiscus augeretur, contempsit.* Optimè Menander à Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 42. adductus, & post Stobæum ab Antonio *Melissa. l.* 1. *c.* 53. & à Maximo *Collect. c.* 10.

Ὅτις δὲ διαβολαῖσι πείθεται ταχὺ,
Ἤτοι ποιητὸς αὐτός ἐστι τὰς τρόπους,
Ἢ παιδάπασι παιδιαρίῳ γνώμην ἔχει.
Qi mentem addicit credulam calumniis,
Avt ipse est pravis inquinatus moribus,
Avt certè ingenio nil supra puerum valet.

Grotius.

§ 6. Διογνήτῳ] *Operam pingendo sub Diogneto magistro dedit.* Capitolinus. Verùm de Diogneto isto pictore, an philosopho, an utroqe etiam, videndi Josephus Scaliger. *Comment. ad Eusseb. Chron.* & Cl. Salmasius *ad Capitolinum.* Philosophum certè Marcus ipse nullus appellat; potuítqe Marcum ad philosophiæ studium impellere, monitáqe istiusmodi eidem suggerere, etiam qi philosophiam non esset professus. qanqam nec pingendi artificium qicqam impedit, qo minùs & philosophiam profiteretur, eadem saltem imbutus fuerit, cùm inter disciplinas liberales *pictura* olim haberetur; unde de Hilario Bithyno Evnapius in *Prisco*; πρὸς τῷ καθαρῷ τῆς ἄλλης παιδείας κατὰ γραφικὴν ὅτῳ φιλοσοφήσαι, ὥστε οὐκ ἐτεθήκει ἐν ταῖς ἐκείνου χερσὶν ὁ Εὐφράνωρ. qæ verba Hadrianus Junius sic reddidit: *In arte pingendi adversùs liberaliùm artium vacuos ità philosophatus est, ut appareat in illius manibus non esse extinctum Evphranorem.* cùm debuisset potiùs sic vertere; *Qi præter ingenuam, sive liberalem, reliqam disciplinam, in pictura qoqe ità versatus est, ut per ejus manus Evphranor adhuc superesse videretur.* τὸ καθαρὸν τῆς παιδείας, est ἡ καθαρὰ παιδεία, *ingenua sive liberalis disciplina.* φιλοσοφῆσθαι, *studere, exerceri, in studio, exercitióve aliqo versari.* Evphranor pictor nobilissimus, fictórqe idem ex Plinio notus satìs, qi *lib.* 34. *c.* 8. & *lib.* 35. *c.* 11. videri poterit. Cæterùm in Hilario superstes, qa ratione dicatur, ex Fabio meliùs qàm ex Plinio discas. Is *Instit. l.* 12. *c.* 10. *Evphranorem admirandum fecit, qod & cæteris optimis studiis inter præcipuos, & pingendi fingendiqe idem mirus artifex fuit.* qod idem planè de Hilario Evnapius.

Τὸ ἀχειρόσπυδον] Citat qædam hinc Svidas sub vocabulo isto. Plutarchus *de Commun. Notion. c.* 17. Τίς ἂν ἐζήλωσε τὴν ἀνόητον ταύτην πρόνοιαν, καὶ κενόσπυδον ἐπιμέλειαν; ἢ γὰρ ἐπὶ τοῖς μικροῖς σπουδὴ μέμψιν φέρει. *Qis prudentiam illam dementem, & rerum inanium studium affectavit, nam parvarum rerum studium reprehenditur.* Aristides in *Panathen.* Si avtem ἐπὶ μικροῖς, certè ἐπὶ κενοῖς multò magis. possunt enim μικρὰ esse, etiam qæ κενὰ protinus non sunt. Sunt avtem κενὰ sive *vana* & *vacua*, & hoc nomine indigna in qibus studium collocetur, vel τὰ τῆς παιδιᾶς χάριν γιλωμενα, *res ludicræ.* qo nomine Laco qidam Athenienses notabat, qos dicebat, μεγάλα ἁμαρτάνειν, τὴν σπουδὴν εἰς τὴν παιδιὰν καταβαλλομένους. *Graviter peccare, res serias in ludicrum impendentes.* Plutarchus *de glor. Athen. pag.* 348. *F.* sive ὃ σωφρονεῖν τὴν πόλιν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζουσαν. *Non sapere civitatem, qæ tantum in res ludicras impenderet studium.* Idem *Sympos. l.* 7. *c.* 7. qi & rectè subjungit; Τῷ γὰρ ὄντι παίζοντα δεῖ παίζειν. *Omnino ludentem oportet ludere.* Et Cato major dicere solebat, τοὺς σπουδάζοντας ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις ἑστῶτας καταγελᾶσθαι. *Qi ridiculis rebus seriam impenderent operam, eos in rebus seriis fore ridiculos.* Idem *Apophth.* 80. Itaqe Isocrates *ad Demon.* §. 23. Μήτε περὶ τὰ γελοῖα σπουδάζειν, μήτε περὶ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρειν. *Neqe in ridiculis seriam res agens, neqe seriis in rebus nugis gaudens.* Vel etiam τὰ περὶ τὰ χαρίεντα, qæ licèt seria sint, fructus tamen & emolumenta *insania* existunt. qales ματαιοτεχνίαι illæ, qas commemorant damnántqe simul, Galenus, *Hortat. c.* 6. & Fabius, *Instit. l.* 2. *c.* 21. Ὧν τὸ τέλος ἡ βιωφελὴς. *Qorum finis vita humanæ nihil commodi affert.* ut Isidorus Peluſiota *lib.* 3. *Epist.* 185. qáſqe nihil esse aliud, qam χρόνου παραπάλαμα, *vanam temporis jacturam* Ælianus pronunciat, *Var. Hist. lib.* 1. *c.* 17. sed & *tristes* illæ *ineptiæ*, utì Cæcilius apud Senecam *Epist.* 113. & *nugæ difficiles*, ut Martialis loqitur, *l.* 2. *Epigr.* 86. qas Seneca idem (licèt eisdem ipse indulgentior pavlò, & in qibus Chrysippus nimius fuisse videtur) tantopere exagitat toties, *Epist.* 45. & 48. & 49. & 88. & 106. & 111. & *de benef. l.* 5. *c.* 12. Vide *lib.* 4. §. 32. Κενὰ σπουδάσας. Optimè Plutarchus *de Commun. Notit. c.* 4. Ἀλλὰ γὰρ ἡδονὴ φιλοπόνου τὸν κενόσπουδον ἀφορίζομεν ἐν τοῖς ἔργοις ὅλα πολλάκις, ἢ τῷ τὸν μὲν εἰς ἀνωφελῆ πονεῖν καὶ ἀδιαφόρως, τὸν δ' ἕνεκα τῶν συμφερόντων, καὶ ἀναγκαίων. *Nam havd alia ratione laborum studiosum ab eo qi inanibus rebus indústriam impendit distinguimus, ipso qoqe plerumqe rebus agendis occupato, qàm qod hic in inutilibus rebus elaboras & indifferenter, hìc propter aliqod commodum & utilitatem.*

Τὸ ἀπιστικὸν] Rectè: nec cur ἀπιστικὸν legisse Xylandrum velit Mericus noster, cavssam ullam video: etiamsi τὸ πιστικὸν *infrà* §. 15. legatur. at Svidæ codices istinc omnino corrigendi, qi ἐπιστικὸν perperam exhibent. nam qòd vir eruditus admitti posse existimat; & παρὰ τὸ ἰφίσασθαι ἅπαξ ἐπιστίαν deducit, qasi eis Marcus ex parte saltem animum adjecerit; nec Grammatica ratio id patitur, qæ παρὰ τὸ ἰφίστασθαι τὸ ἐπιστατὸν, (non τὸ ἐπιστικὸν, qod ab ἐπίστασθαι oritur,) & ἐπιστατικὸν deducit: nec præter tantum, sed contra prorsus, avtoris ipsius mentem esse videtur. Οὐδὲ γὰρ μέγαν συνουσίαις καὶ γυμνασίοις ὁ Μάρκος χαίρειν ἰσόρροπον. *Neqe enim magorum consvetudini avt præstigiis deditum fuisse Marcum qisqam meminit.* Joannes Xiphilinus in *M. Antonio.* & ipse etiam hoc loco id apertè diffitetur. qa ratione subnixus Xiphilinus idem fabulam illam refutatum it à Dione allatam, de pluviis in aqarum penuria insigni, Arnuphis magi procuratione impetratis, de qibus infrà ad hujusce libri calcem dicetur. Qin & scripturam receptam probat Josephus Scaliger *in Eusseb.* qi & *ad Dionis Claudianique vaniloqentiam confodiendam, non posse telum testimonio hoc efficacius inveniri* avtumat, *si qis omnem industria suæ vim intendas. Cui enim*, inqit, *potius qàm ipsi Marco de se scribenti, magis nunqam fidem adhibuisse, & ab eorum vanitate ipsum avertisse Diognetum?* Accedit qod Pavlus in *Digest. l.* 48. *tit.* 19. *de pœnis, lib.* 30. *Marcum*, ait, *rescripsisse, in insulam relegandos, qi aliqid facerent, qo leves hominum animi superstitione numinis terrerentur.* qod Modestini nomine lavdat Isaacus Casavnus *ad Capitolinum.* Christianos avtem qòd hoc loco à Marco notatos Mericus existimat, fieri potest reverâ ut ad illos etiam spectet illud περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς; de qibus Tertullianus *Apolog. c.* 32. *Damonas adjurare consvevimus, ut illos de hominibus exigamus.* Latiùs tamen se extendere Marci verba, & ad Ethnicas superstitiones pertingere, etiam pater ipsius ὁ μαιαρίτης censet. Verùm de istis utcunqe se res habuerit, τὸ ἐπιστικὸν, cùm sit planè vox navci, nullâ ratione hìc admitti meretur: nec cur scriptura recepta avt mutetur, avt solicitetur, qicqam comparet. Xylandri lapsum geminum habes *infrà*, §. 11. ἐπιστῆσαι.

Περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς] Hujus generis est superstitiosus mos ille, qo æris tinnitu luminaribus cœli laborantibus, uti rebantur ipsi, succurrere solebant. Alex. Aphrodis. *Problem. l.* 1. *p.* 46. Κινοῦσι δὲ χαλκὸν καὶ σίδηρον, ὡς τοὺς δαίμονας ἀπελαύνοντες διότι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ φωσφόροι ὑπ' ἐπιπέμψεως τῆς γῆς ἀποῤῥοίας ἀγαθοποιοῦς, κωλυτικὰς τῶν φαύλων δαιμόνων. *Movent as & ferrum, tanqam damonas abigentes, qoniam per illud tempus stellæ in terram non miserunt largos fluxus, malos spiritus arcentes.* Paríqe ratione *Manes exigi* prodit Naso *Fast. lib.* 5.

Rursus aqam tangit, Temesæáqe concrepat æra,
Et rogat ut tectis exeat umbra suis.
Cùm dixit novies, Manes exite paterni,
Respicit; & purè sacra peracta putat.

Cui

dicuntur: ne coturnices ad pugnam alerem, nêve rebus istiusmodi animum adjicerem: útque liberè dicta æqanimiter sustinerem. eidem debeo, qòd philosophiæ me addixerim: qódque Bacchium primum, tum Tandasidem, & Marcianum avdiverim: qòd dialogos, puer adhuc, conscripserim; qódque pro stratis grabatulum ac pellem expetiverim; cæteráque institutionis Græcanicæ adminicula.

§ 7. A Rustico, qòd in eam cogitationem devenerim, morum correctione curationéque indigere me: qódque ad æmulationem ambitionémque Sophisticam nullus declinaverim, vel de theorematibus

τοιούτων λεγομένοις. καὶ τὸ μὴ [n] ὀρτυγοτροφεῖν, μηδὲ περὶ τὰ παιδικὰ ἐπιθυμεῖν. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παρρησίας. καὶ τὸ ἐπιεικῆναι φιλοσοφίᾳ. καὶ τὸ ἀκοῦσαι, πρῶτον μὲν [o] Βακχίου, εἶτα [p] Ταυδασίδου, καὶ [q] Μαρκιανοῦ, καὶ τὸ γεγράψαι διαλόγους ἐν παιδί. καὶ τὸ σπίμποδος καὶ δορᾶς ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐγκόμβωμα.

§ 7. Παρὰ [r] Ῥυστικοῦ, τὸ λαβεῖν φαντασίαν [s] τοῦ χρῄζειν διορθώσεως καὶ θεραπείας τοῦ ἤθους καὶ τὸ μὴ ἐκτραπῆναι εἰς ζῆλον σοφιστικὸν, μηδὲ [b] τοῦ συγγράφειν περὶ τῶν θεωρημάτων, ἢ πραγματικὰ λογάδια.

n ὀρτυγοτροφῶν. Suid.
o Εὐτυχίου. forf.
p Ἀνδρονος. Caſ.
q Μαικιανοῦ. forf.
r 1 Evtychium, f.
2 Andronem, f.
3 Mœcianum, f.
r *L.* 7. §. 12.
a Infr. §. 16.
& *l.* 6. §. 30.
b τοῦ f.

Cui gemina planè Papicolarum superstitio, qi campanis tintinnabulisque pulsis dæmonas abigi credunt, Vide Pavlum Girlandum *de sortileg.* & Hieronymum Magium *Miscell. l.* 4. *c.* 14.

Ὀρτυγοτροφεῖν] At Svidas non ὀρτυγοτροφῶν, sed ὀρτυγοκοπῶν hîc legit. Id ludi genus Græcis familiare designat: de qo consuli possunt Svidas *ibidem* à Leopardo *l.* 1. *c.* 5. emendatus: Aristophanis Scholiastes *ad aves*, ab eodem lavdatus: & Pollux *lib.* 9. *c.* 8. à Mevrsio *de Ludis Græcis* adductus. Meminere Plato in *Alcibiade* 1. Plutarchus *de legendis poetis* & Athenæus *Dipnosoph. l.* 11.

Περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιθυμεῖσθαι] *rebus istiusmodi deditum*, sive *addictum*, eisque nimiopere affectum esse. Vide *ad l.* 4. §. 19.

Τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας] De Marco Capitolinus. *Moderatè nonnullorum cavillationes ferebat: malè loquentium dictis, vel liberis, vel fermone, respondebat.* & de Marco Lucióque pariter: *Adepti imperium ità civiliter se ambo egerunt, ut lenitatem Pii nemo desideraret, cùm eos Marullus sui temporis mimographus cavillando impunè perstringeret.*

Βακχίῳ] *Bacchius* iste qis fuerit, nusqam comperio, neqe enim qenqam hoc nomine inter illos reperio, qibus Marcus noster in disciplinam se dedisse perhibetur: Εὐτυχίῳ forsan ipse scripserit; qod in Βακχίῳ, literis fugientibus an confusis, per exscriptorum errorem transierit. *Eutychium Proculus Siccensis* certè inter Grammaticos Latinos, qibus Marcus usus est, à Capitolino ponitur. Verùm in re tam incerta qid statuas certi? Vide *l.* 10. §. 31.

Ταυδασίδου] Depravatum esse etiam nomen istud Casavbonus *ad Capitolinum* censet, & suspicatur *Andronem* posse reponi, qo *magistro Musico ac Geometrâ* usus est Marcus. De *Basilide* havd minùs forsitan probabilis conjectura fuerit; qem Marco *præceptorem* qoqe extitisse, ex Evsebio avtores sunt Georgius Monachus, & Marianus Scotus.

Μαρκιανοῦ] Qod si conjecturis indulgere libuerit, istic nihilominùs oboriri possit suspicio, pro *Marciano Metianum* substituendum; de qo Capitolinus. *Studuit & Juri, audiens L. Volusium Metianum.* Ea porrò mutatio proclivior fuerit, si cum Casavbono, non Metianum, sed Mæcianum legerimus. *ex leg.* 17. *de jure patronatus.* ut τὸ Μαρκιανοῦ ἀντὶ τοῦ Μαικιανοῦ irrepserit, deflexione planè leviſsimâ.

Τὸ γράψαι διαλόγους] Ingenii scilicet & calami exercitandi cavsâ. Alioqi tangit hominem Epictetus apud Arrian. *l.* 2. *c.* 21. qhoc tanqam re magnâ gloriabatur, Ἰδοὺ πῶς διαλόγους συντίθημι. *Ecce qomodo dialogos componam.* Hinc avtem *Dialogistam* Cassio Marcum dictum, referente Vulcatio, avtumat Casavbonus in *not. ad Vulcatium.* Vide *ad* §. 7.

Ἐν παιδὶ] *In puerili ætate*, Xylander, sive, *puer cum essem.* phrasis insolens; nec illecta tamen. De Maximino Herodianus, *l.* 6. *c.* 8. §. 1. Πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, &c. *Qa puericia opilio fuisset.* pro qo Lucianus etiam ἐν παισὶ dixit, in *Necyomantia.* Ἐγὼ γὰρ ἄχρι μὲν ἐν παισὶν ἦν. qanqam ibi ἐν παισὶν εἶναι potest verti, *inter pueros versari, è puerorum numero esse.* Sed eodem planè modo Philostratus ἐν μειρακίῳ dixit in *Hermocrate Sophista*, ὡς μηδὲ δάκρυον ἐπ' αὐτῷ τὴν Καλλιστὼ ἀφεῖναι ἐν μειρακίῳ ἀποθανόντι. *ut nec lacrymam emitteret Callisto ad mortem Illius in adolescentia defuncti.* Observavit & Casavbonus ad Athenæi *l.* 13. *c.* 8. Τὸ παῖς pro ἡλικία παιδικὴ usurpatum ab Hermesianacte Colophonio in *Elegia* illa qam *in Leontium* meretriculam composuit, ubi inter alia de Hesiodo,

Πόλλ' ἴμαθεν, πάσας δὲ λίγων ἀνεγράψατο βίβλους
Ὑμνων, ἐν πρώτης παιδὸς ἀναρχομένην.
Multa studiosè scrutatus est, & dum omnes recensèt, libros conficit
Laudans Eoeam Ascræam *vix pueritiæ annos egressam.*

& in Praxinoë apud Theocritum *Idyll.* 15.

Ἶκτιν καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν ταμάλισα δεδοίκω
Ἐκ παιδός. ---
Equm enim & frigidum anguem, hæc duo semper timui
Inde usqe a puero —

qod Marcus *Evang. c.* 9. *v.* 21. παιδιόθεν. *à puero, à puerili ætate.* Pavlus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 15. ἀπὸ βρέφους dixit. Plato Hipp. maj. ἐκ παίδων. ἐκ παίδων ἀρξόμενοι. qomodo Lucianus etiam, plurali usus numero, cùm de Demonacte solo, & Longinus in *de Fine*, apud Porphyrium in *Plotini vita*, cùm de se solo loqeretur. sed & qod ἐκ μειρακίου Epicurus dixit, in Epist. ad Idomeneum apud Laert. *l.* 10. verbis illis Σὺ δὲ ἀξίως πῆς ἐκ μειρακίου περιστάσεως πρὸς ἐμὲ καὶ φιλοσοφίαν, &c. id *ab adolescentia*, Cicero *de finibus l.* 2. *Sed tu, ut dignum est tuâ erga me & philosophiam voluntate ab adolescentia susceptâ*, &c. Aliud tamen

A phrasis illa, *ex puero*, apud Sidonium sonare videtur, ubi dixit *l.* 8. *Ep.* 6. *Audivi eum adolescens, atqe adhuc nuper ex puero.* hoc est, cùm nuperrimè *ex ephebis excessisset.* ut Terentius *Andr.* 1. 1. vel, ut Cicero *ad Brutum, adolescentulus & penè puer.* Sidonius ipse *l.* 9. *Ep.* 14. *adolescens, vel penè adhuc puer.* ut ex istic eam vim obtineat, qam in illis *Exprafectus, Exadvocatus*, &c. nec puerilem ætatem includat, sed excludat potiùs.

Σκίμποδος καὶ δορᾶς] i. *Pro stratis grabatulum & pellem, cæteráque Græcanica instituta; eorum nempe qi à Philosophis Stoicis instituebantur.* Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 53. faciunt huc qæ de Marco nostro Capitolinus: *Duodecimum annum ingressus habitum philosophicum assumpsit: & desineps tolerantiam; cùm studeret in pallio, & humi cubaret, vix autem, matre agente, in strato pellibus lectulo cubaret.* qæ verba de *lectulis lucubratoriis, qibus pelle instratis philosophi studebant*, exponunt Casavbonus & Salmasius: de qibus vide sis illum *ad Sveton. l.* 2. *c.* 78. plenâ manu, vel etiam ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, *toto sacco* congerentem, cui ego acervo adjiciam tantùm illud Gellii ex *Noct. Attic. l.* 19. *c.* 10. de Cornelio Frontone; *Offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi, circum undique sedentibus multis doctrinâ, aut genere, aut fortunâ nobilibus.*

Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς] qam & παιδείαν Ἑλληνικὴν, Plutarchus in *Alex.* de Barsene.

§ 7. Ῥυστικοῦ] *Audivi, & præcipuè, Junium Rusticum, qem & reveritus est & sectatus, qi domi nobilitaqe pollebat, Stoica disciplina peritissimum, cum qo omnia communicavit publica privatáque consilia.* Capitolinus. Alius ergò iste à Junio Rustico, cujus meminit Plutarchus *de curiositate* qemqe Svetonius *l.* 12. *c.* 10. à Domitiano cæsum narrat, qòd Pæti Thraseæ & Helvidii Prisci lavdes edidisset, appellâsséque eos *sanctissimos homines.* Stoicus tamen uterqe; unde priorem illum, qem & Plinius Arulenum, Regulus ille, ex Modesti elogio, *bipedum omnium neqissimus, Stoicorum simiam*, per contumeliam appellabat. Plin. min. *lib.* 1. *Ep.* 5.

Τοῦ χρῄζειν διορθώσεως] Qâ nimirum opus habent & præstantissimi qiqe; unde & Basilius Cæsar. *Epist.* 77. poscit à suis γράμματα, εἴ τι σφάλλεται, διορθήματα. ἐν ἀριθμῷ γὰρ, inqit, μυρίοις σφάλμασιν ὑποκεῖσθαι, ἀνθρώποις ὄντες, καὶ ἐν σαρκὶ ζῶντες. *Literas, qibus, si offenderet, corrigeretur. Non negamus enim innumeris nos erroribus obnoxios esse, cum homines simus, & in carne vivamus.* Seneca, *Epist.* 6. *Intelligo non emendari me tantùm, sed transfigurari: nec hoc promitto jam avt spero, nihil in me supereſse, qod mutandum sit. qid ni multa habeam qæ debeant corrigi, qæ extenuari, qæ attolli? & hoc ipsum argumentum est in melius translati animi, qòd vitia sua, qæ adhuc ignorabat, videt. qibusdam ægris gratulatio fit, cùm seipsos ægros esse sensérunt.* Epictetus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 1. Εἰ βούλει ἀγαθὸς εἶναι, πρῶτον πίστευσον, ὅτι κακὸς εἶ. *Si cupis bonus fieri, primum crede qod malus sis.* Vide *ad lib.* 11. §. 39.

Ζῆλον σοφιστικὸν] qem exagitat passim apud Platonem Socrates ille Sophistomastix: de qo & Plutarchus. Τὸν δὲ τύφον, ὥσπερ καπνόν τινα φιλοσοφίας εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας. *Fastumqe velusi fumum qendam à philosophia in Sophistas dissipans*, &c. *lib. de Socrat. genio. Tom.* 11. *pag.* 580. *A.* Vide *lib.* 7. §. 66. Hoc avtem genus hominum Dio Prusæus qi & ipse tamen Sophista avdit; nunc *pavonibus* confert; *Orat.* 12. *pag.* 194. Ταῖς ποικίλαις, δόξῃ καὶ μαθηταῖς ἡσθεισόμενος, οἷον πτεροῖς. *Pavones varios, gloria & discipulis elatos, qasi pennis.* nunc *spadonibus libidinosis*: *Orat.* 4. *pag.* 64. Ὅτι δεῖ διαφέρει σοφιστὴς ἀνδρὸς ἐυτυχῆ ἀκολάστου. τούτων γάρ φασιν οἱ ἀστιλγίσταλοι, ἄνδρες εἶναι καὶ ἱερᾶν τῶν γυναικῶν, καὶ συγκαθεύδουσιν αὐταῖς, καὶ ἐυτυχλοῦσι, γίγνεται δὲ δεῖν πλέον, ὅσ' ἂν τὰς τε νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας συνῶσιν αὐταῖς. καὶ παρὰ τοῖς σοφισταῖς πολλοὺς ἐυρήσεις γηράσκοντας ἀμαθεῖς, πολὺ κάκιον πλανωμένους ἐν τοῖς λόγοις, ἢ τὸν Ὀδυσσέα φησὶν Ὅμηρος ἐν τῇ θαλάττῃ, καὶ πρότερον εἰς ᾅδου ἂν ἀφίκοιτο ὥσπερ ἰχθύς, ἢ γένοιτο ἀνὴρ ἀγαθὸς λέγων τε καὶ ἀκούων. *Quod nihil homo sophista ab libidinoso eunucho differat. Illorum libidinosissimos ajunt viros esse, & amare mulieres, & dormire cum illis, & negotium facessere: generari avtem nihilo plus, etiamsi totas noctes diesqe cum illis coeant. Ita & apud sophistas multos invenies ad senectutem pervenisse, adhuc indoctos, multoqe pejus errantes in sermonibus, qam Ulyssem ait Homerus errasse in mari: & multo prius ad inferos descendere, qemadmodum ille, qam fierent boni viri, qantumvis multa dicant audiantqe.*

Μηδὲ τοῦ συγγράφειν] legendum forsan, μηδὲ τὸ συγγρ. alioqi contra Marci mentem sensus futurus est, si articulum τοῦ ad ἐκτραπῆναι,

λογάρια ἀφαλίγεσθαι, ἢ [c] φανταστικοπλήκτως τ' ἀσκητικὸν, ἢ τ' [d] ἐνεργαλικὸν ἄνδρα παιδέκωσθαι. καὶ τὸ ἀποσῆναι [e] ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς, καὶ [f] ἀσγο-

aliqid conscribendo, vel oratiunculas hortatorias declamando, vel exercitia obire operásque edere potius speciem præbendo, qò ad stuporem ac admirationem mei homines traherem. qòd rhetoricæ item, poe-

c Inf. §. 9. 11. & *l.* 9. §. 12.
d ἐνεργ. Xyl.
e Inf. §. 17. & *l.* 3. §. 5.
f ὠσγολογ. Xyl. & Lugd.

νας, qod proximè præcessit, retuleris. neqe enim probare possum, qod ad φαντασίας λαβεῖν referre videtur Cl. Casavbonus. malim cum Merico filio, qi sic legisse videtur, μηδὲ τῷ συγγράφειν *neqe conscribendo*, vel *neqe ut conscriberem*. nisi fortean τῷ fuerit ἀντὶ τῷ ὡς.

Ἡ προτρεπτικὰ λογάρια διαλίγεσθαι] Colligit hinc Casavbonus *ad Hist. Rom. pœnituisse Marcum scripti* illius *dialogis comprehensi*, cujus meminerat *supra* §. 6. qòd id genus scriptionis multa habeat φανταστικοπληκτα, & *ad ostentationem comparata*. Citátqe idem sic Marci verba, Παρὰ Ρ. τὸ λαβεῖν φαντασίαν τῷ χρήζειν προτρεπτικὰ λογάρια μὴ διαλίγεσθαι. Viderint alii. Certè aliud est exercitationis cavsâ, aliud ostentationis & æmulationis, argumentum aliqod tractare. ut nè adjiciam, illud in ætate puerili factum, cùm adolescentis jam studia istic attingantur.

Φανταστικοπλήκτως ἀσκητικὸν] Φανταστικοπλήκτως, Vocabulum opinor, τῶν ἅπαξ λεγομένων. qod nusqam certè alibi legisse commeminerim. Φανταστικοπλήκτως ἐπιδέκνυσθαι est *cum eo apparatu, eóqe ostentationis studio aliqid moliri atqe edere, ut in stuporem & admirationem summam spectantes audientésve conjicias*. Ità φαντασία hîc eandem significationem obtinet, qam apud Lucam habet *Act. c.* 25. *v.* 23. ubi Agrippa Rex; conjuge Reginâ comitante, μετὰ πολλῆς φαντασίας, i. *cum pompa insigni, speciosóqe admodum, sive splendidissimo, apparatu*, avditorium ingressus dicitur. Sed & apud Polybium, cujus vocabula solens usurpat Evangelista, in *Excerpt. l.* 16. de P. Scipione à Carthagine debellatâ reverso, μεγάλην εἶναι συνέβαινε τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, *magnam speciem ejus pompa habuit*. qem locum adducit Cl. Casavbonus in *Notis ad N. T.* Cui adjici possunt & illa à Camerario lavdata; ex Posidonii narratione de Athenione apud Athenæum *l.* 5. Οὐδενὸς ἧσσον Ῥωμαίων ἐν τοσαύτῃ φαντασίᾳ καλαχλιδῶντος τῆς Ἀττικῆς, *tanto cum apparatu*, vel *tanta cum ostentatione*. ex Hippocrate, περὶ ἐνυχημ. ποιέειν δὲ κάρτα μηδὲν αὐτῶν περιέργως, μηδὲ μετὰ φαντασίης. *nihil curiosè, vel ostentatoriè facere*. ex Aristotelis *Rhetor. l.* 3, *c.* 1. Ἅπαντα ταῦτα φαντασίαν ἐσίν. *hæc omnia ad pompam & speciem tantùm faciunt*. inde Clementi, *Pædag. l.* 3. *c.* 1. Κάλλος φαντασιαστικὸν, *forma, sive decor ostentatorius, sive ostentationi expositus*. Et φαντάζεσθαι verbum, apud Herodotum *l.* 7. *pag.* 442. *A.* ubi Artabanus Xerxi, τὰ ὑπερέχοντα ζῶα κεραυνοῖ ὁ Θεὸς, διὰ ἐκ φαντάζεσθαι. *Prægrandia animalia fulmine Deus ferit, neqe patitur efferre & ostentare se*; qomodo plumis expansis pavi tolent. Sed & τὰ ἐμφανταζόμενα Marco nostro *l.* 2. §. 12. Vim vocabuli optimè explicabit nobis Dio *de Regno*, ubi Tyrannos ait θαυματοποιεῖν σὺν ἐκπλήξει φαινομένους, *qasi miracula edant, cum aspicientium stupore visendos se prabere*; & ampliùs adhuc, si pro φαινομένους, φανταζομένους dixisset. De exercitiis avtem ad ostentationem adhibitis Epictetus in *Dissertat. l.* 3. *c.* 12. Τὰς ἀσκήσεις δὲ δεῖ διὰ τῶν παρὰ φύσιν καὶ παράδοξον ποιεῖσθαι. ἐπεί τοι τῶν θαυματοποιῶν οὐδὲν διοίσομεν οἱ λέγοντες φιλοσοφεῖν. δύσκολόν ἐσι γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ σχοινίᾳ περιπατεῖν. καὶ οὐ μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. τούτου ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾶν, ἐπὶ σχοινίᾳ περιπατεῖν, ἢ φοίνικα ἐσάναι, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; οὐδαμῶς. οὐκ ἔσι τὸ δύσκολον πᾶν καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιτήδειον πρὸς ἄσκησιν. ἀλλὰ τὸ πρόσφορον τῷ προκειμένῳ ἐκποιηθῆναι. τί δ' ἐσὶ τὸ προκείμενον ἐκποιηθῆναι; ὁρέξει καὶ ἐκκλίσει ἀκωλύτως ἀναφέρεσθαι. *Exercitationes neqe contra naturam, neqe admirabiles esse debent. Nam alioqi nihil inter præstigiatores & nos, qi philosophi perhiberi volumus, interesset. Est enim etiam in sune ambulare difficile: nec difficile tantum, sed etiam periculosum. Esne de cavssa nobis etiam meditandum est, qemadmodum in sune ambulemus, avt palmam erigamus, statuasve amplectemur? Neqaqam. Neqe enim omnia difficilia & periculosa exercitationi qoqe apta sunt. Sed illud elaborandum est qod ad institutum cujusqe pertinet. Qid vero ad institutum cujusqe pertinet? Ut appetitione & aversatione circa impedimentum utatur.* Qod avtem dicit, ἀνδριάντας περιλαμβάνειν, Diogenem Cynicum notare videtur, qi *gelu cunctis rigentibus, statuas aneas inspectante populo circumjectis brachiis amplecti* solebat. Laërt. *l.* 6. Καὶ θέρους μὲν ἐπὶ ψάμμῳ ζισῆς ἐκυλινδεῖτο. χειμῶνος δὲ ἀνδριάντας κεχιονισμένους περιελάμβανε. πανταχόθεν ἑαυτὸν συνασκῶν. Itaqe vanitatem hominis perstringens Plato, cum aliqandò περιχρυσιζόμενον, id est, *gelidâ undiqe perfusus* in turba media consisteret, miseranti populo, εἰ βούλεσθε, inqit, αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόσητε. *Si misereri vultis illius, discedite*. Sed & alii hac ratione tolerantiæ gloriam ambiebant; uti ille apud Plutarchum in *Apoph. Laconic.* cui Spartanus, οὐκ ἀλγεῖν, *dolorem inde percipere ullum neganti*, τί οὖν μέγα ποιεῖς; *qid ergò*, inqit, *magni facis*? Subjungit avtem prioribus illis Epictetus: Ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων αὐτὸ, ἂν μὲν ᾖ. δέ πως ῥέπῃ πρὸς ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν, εἴη ἂν καὶ αὐτὰ ἀσκητικά. ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἴξω γενευκώς ἐσι, (qod Plutarchus ἴξω βλέπων dixit; vide *ad l.* 9. §. 29. qanqam legendum forsan, ἴξω γενευκότος ἐσί, *sunt ejus qi extra promineat*, Volphius ut cum seqentibus cohæreat aptiùs) καὶ ἄλλό τι θηρωμένη, καὶ θεατὰς ζητοῦντος τοὺς ἐρῶντας ὡς μεγάλης ἀνδρώπου. *Corpori qe ab iis, qi id exercent, adhibentur, siqdem eo inclinarint, ut ad appetitionem & aversationem vergant, & ipsa ad exercitationem pertinebunt. Sin*

ad ostentationem, sunt ejus qi extrà prominent, & aliud venetur, & spectatores qarat dicturos, o magnum hominem. Concludit deniqe dissertationem suam Apollonii cujusdam monito, ὅτι ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, διῴων ποτὲ καύματος, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρᾷ, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Si qis se in sua cavssa velit exercere, ut in æstu frigidæ aliqantum attrahat, tacitusqe exspuat.* Apollonii verò istius, qisqis is fuerit, (vix enim crediderim esse, de qo proximè Marcus) dictum, videtur librariorum incuriâ perveniisse ad nos minùs sincerum. nec satis animo facit illud, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρᾷ. cogitabam aliqando βρόγχον illud expungendum, vel etiam usum forsan Apollonium verbo βροχθίσαι, qod ἀντὶ τῷ ῥοφῆσαι positum in *Problemat.* Aristoteli tributis *l.* 7. *q.* 3. verbis illis, τὸ μὴ πίνειν, ἀλλὰ καὶ βροχθίσαι. *Non bibere, verum etiam sorbere.* ut dixisse potuerit, ἐφελκύσας βρόχθιον ψυχρᾷ. Verùm Etymologo, qem Favorinus transcripsit, Βρόχθος est ὀλίγον πόμα, *exiguus potio.* & Hesychio, Βρόγχος, ῥόφισμα. ῥόφημα, opinor. *Sorbitio*, pro eo qod sorbetur. hoc si admiserimus, nihil mutato erit opus. *Frigidæ*, inqit, *aliqantulum sorbillando sumas, & nemini dixeris.* Epictetus ipse *lib. ejusdem c.* 14. Ὅλως τις ὕδωρ πίνῃ, ἢ ποιᾷ τι ἀσκητικὸν, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λίγει αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἐγὼ ὕδωρ πίνω. διὰ τοῦτο ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ πίνειν; ἄνθρωπε, εἰ σοι λυσιτελεῖ πίνειν, πίνε. εἰ δὲ μὴ, γελοίως ποιεῖς. εἰ δὲ συμφέρει σοι, καὶ πίνεις, σιώπα. *Si qis aqam bibit, aliave qapiam in re se exercet, omni studio id omnibus dicit: ego, inqit, aqam bibo. Nunqid eo tantum aqam bibis, qia aqam bibis? Homo, si tibi aqam bibere expedit, bibito: sin minus, ridicule facis. Sin aqa potus tibi prodest, bibe ac tace.* Οὕτως. οὐκ ἀρκεῖ τὸ μηδὲν ἀλγεῖν, ἂν μὴ κηρύσσῃς; Qin & vitium hoc corrigens, *Enchir. c.* 45. Μηδ' ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λίγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. κἂν ἀσκῆσαί ποτε πρὸς πόνον θέλῃς, σαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε. ἀλλὰ [καὶ] διῴων ποτὲ σφοδρῶς, ἐπίσπασαι ψυχρᾷ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Nec, si aqam potas, ad qamvis occasionem te potare aqam dicito. Qod si qando ad laborem te vis exercere, in tuum, non in exterorum usum, ne statuas amplectere: sed si qando vehementer sitieris, frigidam haustam expuito, ac nemini dicito.* ἐπίσπασαι ψυχρᾷ ὕδατος hîc dixit, qod illic ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρᾷ. qanqam istic non tam moderationis, qàm tolerantiæ exercitium insinuari videtur, cùm de expuendo, non demittendo illud subjiciat. qomodo hydropicos qi curant, aqâ illos os colluere permittunt, qam demittere tamen prohibent. De statuis amplexandis qid voluerit, ex supra dictis patet satis. Qod eò magis moneo, qia Simplicius istic ab Epicteti mente qàm longissime aberravit. Vide Aristidem *in Eteon. ad l.* 9. §. 29. vide & *lib* 9. §. 12.

Ἐνεργητικὸν] ut ἐυποιητικὸν, *infrà* §. 14. sed ἐνεργητικὸν, Xylander. optimè, opinor. ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδέκνυσθαι, bifariam potest intelligi: vel de eo, qi *occupatissimum esse se simulat*, & qi *multis variisqe negotiis distineatur*: vel de eo qi *virium roborisqe corporei ostentandi gratiâ sese exercet*. Nos Anglicè sic distingvimus, ut alterum dicamus, **A man of action**, hoc est, *actuosum*, alterum, **An active man**, qasi *activum* dixeris. Prioris generis fuit Attalus ille, de qo Martial. *l.* 1. *Epigr.* 80.

Semper agis cavssas, & res agis, Attale, semper:
Est, non est qod agas, Attale, semper agis.

de qo eodem videndus & idem *l.* 2. *Epigr.* 7. Sed & Juridicus ille, de qo festivè Chavcerus noster in *fabulis* suis qas *Cantuarienses* indigitavit,

A busier man then he no where there nas:
And yet he seemed busier then he was.

Notat vitium hoc Seneca *Epist.* 62. *Simulant occupationes, & augent, & ipsi se occupant.* Notat & Marcus noster, *infrà* §. 13. ubi morem tangit qorundam, qi, vel cùm ad suos scriberent, vel ab eis convenirentur, occupationes & negotia prætendere solenne habebant. Ad posterius pertinet, qod de studio athletico verbis proximis dixerat: qò eodem & ista referri possunt. De Marco siqidem in istis qoqe non infœliciter versato, ex Cassio Xiphilinus *pag.* 816. *A.* Τοσαύτη εὐεξία ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σῦς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. *Principio fuerat tali valetudine, ita ut armis certaret, aprosqe ex eqo in venatione conficeret.* Et Capitolinus. *Amavit pugilatum, luctamina, cursum: & aucupatus, & pilâ apprimè lusit, & venatus est. Sed ab omnibus his intentionibus studium eum Philosophia abduxit, seriumqe & gravem reddidit.* De Constantio majore Libanius *Orat.* 3. *pag.* 105. *B.* Οὐ γὰρ ᾠήθη δεῖν καθήμενος τρυφᾶν, ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ γραμμῆς ἐνεργὸς ἐδείκνυτο. *Non enim existimavit oportere considentem delicisari, sed statim a linea & repagulis actualium vigore virtutum eminuit.* Mox *pag.* 101. *D.* de Constantino: Ἀεὶ πρὸς ἔργοις ἦν τάς τε χεῖρας καὶ τὸν λογισμόν. καὶ ὅτε ἡμέρας φαείσης, ὅτε νυκτὸς ἐπελθούσης, ἔχει τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἔληγεν, ἢ συναμφοτέρων, ἢ πάντως γε θατέρου. *Semper operibus attentam manum & mentem habebat: & neqe jubare exorto, neqe nocte adventante habuisset qis dicere illum cessavisse, avt ab utroqe, avt omnino ab altero.*

Τὸ ἀποσῆναι ῥητορικῆς, καὶ ποιητικῆς] Zeno certè Stoicus, avtore Laërtio *l.* 7. *c.* 23. dicere solebat, μηδὲν εἶναι τῆς ποιήσεως ἀλ-

poeticæqe, & dictionis elegantioris ſtudiis abſtinuerim. ne togatus intra ædes obambularem, néve ejuſmodi alia, qæ faſtum reſiperent, facerem. epiſtolas etiam ſimpliciter ſcriberem, ad normam ſcilicet earum qas Sinuceſſâ ad matrem meam idem ipſe dederat. adhæc ut placabilis & reconciliatu facilis eſ-

λογίας. κ᾽ τὸ μὴ ἐν ᾗ στολῇ καὶ ὅλκῳ περιπατεῖν, g στολίῳ Svid.
μηδὲ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν. κ᾽ τὸ τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν, ὅσον τὸ ὑπ᾽ αὐτοῦ τότε λεπτὸ Σινοέσσης τῇ μητρί μου γραφέν. κ᾽ h τὸ πῶς εἶν χαλασπάνατος κ᾽ πολυμελήσαντος εὐκαρακλήτως καὶ εὐ- h Inf. §. 15.

ἀλλοτριώτερον πρὸς καταλαβὴν τῶν ἐπιστημῶν. *Ad percipiendas* A *ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſitæ eruditionis opinione.* qin & idem non *rhetoricam* ſolùm, ſed & *dialecticam* fugillâſſe videtur, cùm diceret eodem avtore *c.* 161. Βοικίνας τὰς διαλεκτικὰς λόγους τοῖς ἀραχνίοις, ἃ καί τοι δοκοῦντά τι χνικόν τι ἐμφαίνειν, ἀχρηστά ἐστιν. *Similes eſſe rationes dialecticas aranearum telis, qæ etſi qid artificioſum indicare videantur, inutiles ſunt.* Deniqe, ſi Caſſio Sceptico ab eodem adducto fides, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀπέφηνεν, *artium liberalium orbem integrum inutilem prorſus pronunciavit*: nec Seneca ipſe hac in parte à Zenone longè diſceſſiſſe videtur: qem videas licèt *Epiſt.* 88. prolixiùs iſta differentem. qanqam ἐυχρηστεῖν κὴ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, dixit Chryſippus; nec id omnino diffiteri avſus eſt Seneca. Cæterùm Marcus, cùm iſtìc, tum & *infrà* §. 17. gratulatur ſibi, qòd vel ab iſtis abſtinuerit, vel havd magnos in eis progreſſus fecerit, utpote qæ animum à gravioribus magísqe neceſſariis avocaturæ fuiſſent.

Ἀστειολογίας] Ἀστρολογίας Xylander. Seneca *Epiſt.* 88. *Venio nunc ad illum, qi cœleſtium notitiâ gloriatur,* &c. Et Gregorius Nazianzenus *in Hieron. Orat.* 23. *pag.* 414. *A.* Τοῦτο (philoſophiæ utiqe præcepta ſalubria) τῶν συλλογισμῶν κὴ τῶν γραμμῶν, κὴ τῆ κεχηνότι πρὸς τὰς ἀστέρας, ἆρ᾽ ἐ μακρῷ προλιμήσει τις εὐφροσύνης; Ἐκεῖνο ἐνθυμεῖς, ὅτι συναγόντων μὲν πάντων, ἢ γεωμετρούντων, ἢ ἀστρονομούντων, οὐδὲν ἂν ὁ βίος ἡμῶν παρὰ τοῦτο ὠφεληθείη, ὅτι μὴ καὶ τὰ πάντα λυθήσεται. *Hæc vero nonne ſyllogiſmis, & lineis, hiantisqe animi in ſtellis defixioni multum anteponet, qiſqis mente ſana fuerit? illvd ſecum reputans, qod ſi ad ſyllogiſmorum concluſionem, vel adgeometriam, avt aſtronomiam, omnes ſtudium atqe operam contulerint, nihil ea res vitæ humanæ profuturæ ſit, qin potius omnia diſſolvi ac labefactari neceſſe erit.* Ego tamen nihil iſtìc movendum cenſuerim: qùm ἀστειολογίαν, *ſermonis elegantiam* ſive *feſtivitatem* indicet; cujus ſtudium cum Rhetorica ac Poetica aptiſſimè conjungitur. Seneca *Epiſt.* 75. ubi orationem, qam Philoſopho vult convenire, deſcribit: *Non delectent verba noſtra, ſed proſint: ſi tamen contingere eloqentia non ſolicito poteſt, avt ſi parata eſt, avt parvo conſtat, aſſit, & res pulcerrimas proſequatur. ſit talis, ut res potiùs qàm ſe oſtendat. Alia artes ad ingenium tota pertinent: hic animi negotium agitur.* Verùm, *eloqentiam* ut aliqâ ex parte admittat, *feſtivitatem* certè illam ſive *urbanitatem*, qæ facetiis jocísqe plurimùm conſtat, qámqe in oratore probant lavdántqe dicendi magiſtri, in philoſopho Stoicorum gens ſevera vix ferat. Siqidem illi, ut Laërt. *l.* 7. *c.* 117. in *Zenone.* Ἀυτηρὰς φασιν εἶναι πάντας τὰς σπουδαίους, τῷ μήτε αὐτὰς πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, μήτε παρ᾽ ἄλλων τὰ πρὸς ἡδονὴν προσδέχεσθαι. καὶ ἄλλως δὲ εἶναι αὐστηρὸν, παραπλησίως λεγόμενον τῷ αὐστηρῷ οἴνῳ, ᾧ πρὸς μὲν φαρμακοποσίαν χρῶνται, πρὸς δὲ πρόποσιν ὐ πάνυ. *Severos ajunt eſſe ſapientes omnes, qod neqe ipſi loqantur ad voluptatem, neqe ab aliis ad voluptatem dicta admittant. Eſſe autem & alium ſeverum, qi ad rationem acris vini ſeverus dicatur, qo ad medicamenta potius qam ad propinationem utuntur.* Stobæus *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Αὐστηρὸν λέγεσθαι τὸν σπουδαῖον, καθ᾽ ὅσον ὅτι προσφέρει τινὶ, ὅτι προείρηται τὸν πρὸς χάριν λόγον. *Severum dicere ſapientem, in qantum nemini ſe adjungit, neqe ſermonem ad gratiam componit.* Itaqe Epictet. *Enchir. c.* 32. ubi characterem typúmqe certum delineat, qem in congreſſibus ac conventibus obſervari poſtulat, §. 13. Ἀπίσω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν. ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἐπικὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρός σε τῶν πλησίον ἀπίνας. *Abſit illud etiam, ne riſum moveas. Nam is ejuſmodi locus eſt, è qo proclivis ſit in plebejum morem lapſus: eamqe vim habet, ut tui obſervantiam facilè apud familiares diminuat.* Marcus ipſe *l.* 3. §. 5. Μήτε κομψείαν τὴν διάνοιάν σου καλλωπιζέτω. *Neqe ſenſus tuos exornet ſermonis elegantia.*

Τὸ μὴ ἐν στολῇ κατ᾽ οἶκον περιπατεῖν] *domi neqe veſtitu, neqe aliis hujuſmodi rebus utendum.* Xylander. qod meritò notat Annotator Lugdunenſis. *Qaſi verò*, inqit, *domi nudum ambulare oporteat. tu verte, ne domi ſtolâ fœmineâ, vel talari, qale eſt Syrma Citharœdorum & Scenicorum, utaris. id enim eſt ſtola.* Fuit reverâ ſtola veſtis muliebris. unde illud Tullii in Antonium *Philipp.* 2. *Sumpſiſti virilem togam, qam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.* Et Petronii illud de cinædo; *Qid ille alter, qi togæ virilis die ſtolam ſumpſit?* ità enim reſtituenda trajectione vitiata dictio. Fuerit & *Citharœdorum* ac *Scenicorum Syrma*; (qanqam *Syrma* propriè non tam veſtis ipſa, qàm pars veſtis oblonga, qæ ſolum verrit, *cavda* qibusdam, noſtris train dicta, avt ejuſmodi ſaltem, qalis illa:) at fœmineo amictu, & citharæ dico avt Scenico multò minùs, nec domi, nec foris indutum conſpici Marcum noſtrum ullo modo oportebat. *Stolam* itaqe (ut nihil dicam de Medorum *ſtola* peculiariter ſic dicta, qam deſcribit Xenophon *Paed. l.* 8.) laxiùs noſter hìc uſurpâſſe videtur, pro *toga*, ſive prolixiore qavis veſte, qâ induti in publicum procedere ſolebant. Aliam enim *domeſticam* veſtem habebant pleriqe, qi notæ ſaltem alicujus erant, aliam

forenſem. Cicero *de finibus l.* 2. *Avt ut veſtitum, ſic ſententiam habeam, aliam domeſticam, aliam forenſem.* Cato in *carmine de moribus*, apud Gellium *l.* 11. *c.* 2. *Veſtiri in foro honeſtè, mos erat; domi, qod ſatis erat.* Plutarchus *Syllâ*; ἱσθῆτα δὲ ἄλλην μὲν οἰκουρῶν, ἄλλην δὲ εἰς ἀγορὰν προερχόμενος. *Veſtem aliam, cùm domi maneret, aliam cùm ad forum procederet.* Svetonius *l.* 9. *c.* 8. de Vitellio: *Subitò à militibus è cubiculo raptus, ità ut erat in veſte domeſtica, Imperator eſt conſalutatus.* De Maximo & Balbino Imperatoribus Herodianus, *l.* 8. *c.* 8. §. 13. Ἁρπάζουσι τοὺς πρώτους, περιῤῥήξαντες δὲ ὧν εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἱσθῆτας λιτὰς, ἅτε οἶκοι διατρίβοντες. *Senem utrumqe corripiunt, laceratisqe veſtibus qas gerebant, tolerioribus ſanè, utpote domi ſe continentium,* &c. De Hunnis Ammianus *Hiſt. l.* 31. *Nec eſt alia illis domeſtica veſtis, alia forenſis.* Itaqe tam domi forenſi veſte uti, curioſitatis ac faſtus, qàm foris domeſtica, ruditatis ac ruſticitatis fuerit. Romanis *Forenſis Toga.* Nonius *Toga à tegendo dicta, veſtimentum, qo in foro amicimur*, qod & *Tectum* dictum antiqis tradit idem ex Titinnii *Geminâ*; (ità reſtituente Ludovico Carrione *Antiq. Lect. l.* 1. *c.* 11.)

—ſi rus
Cum ſcorto inſtituit ire, claves illicò
Abſtrudi jubeo, tecti nè ſit copia.

id eſt, *Togæ ruſticæ*, inqit Nonius: nimis forſan de ſuo liberalis. ſiqidem *togam*, qam in foro, ſive foris, geſtare ſolebant, Romani (qod Bayfius *de re veſtiaria* obſervat) ubi domum redierant, componere & ſeponere conſveverant: niſi ſi qi faſtuoſiores forſan fuerant. Hoc avtem qod à Ruſtico accepiſſe ſe Marcus ſcribit, potuiſſe & à Pio patre, obſervat Clariſſimus Caſavbonus qem & *viſum ab amicis cum privatis veſtibus*, (id eſt, *ſine togâ, tunicatum tantùm, avt, ſi frigus eſſet, pænulatum*) & *domeſtica qadam gerentem*, refert Capitolinus. Verto itaqe, *ne togâ indutus intra ædes obambularem.* narrat enim de ſe Marcus, non præcipit. Nec illud prætereundum pro ἐν στολῇ Svidam hìc, ἐν στολίῳ legere. qod *veſtem philoſophicam* Henricus Stephanus eſſe vult, *ad ſtolæ inſtar talarem.* Amictus certè iſtiuſmodi uſum, tanqam faſtus gravitatisqe affectatæ indicium, in Phariſæis notat D. Chriſtus, re eiſdem planè cum Marco verbis; τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν. *qi ſtolis*, ſive *togis*, veſtibus prolixis ad talos demiſſis, induti, libenter *obambulant.* Marc. *c.* 12. *v.* 38. & Luc. *c.* 20. *v.* 46. Faſtus itidem, ſed & mollitiei ſimul, Flaccus *Epod.* 4. in Mena Pompeji Magni liberto.

Videſne ſacram metiente te viam,
Cum bis ter ulnarum togâ,
Ut ora vertat huc & huc euntium
Liberrima indignatio.

hujus Cicero itidem in Catilinæ affeclis. *Pexo capillo nitidos, manicatis ac talaribus tunicis*, (ità Nonius, *triſtis*, meritò exerto, reddit) *velis amictos, non togis.*

Τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν] Seneca *Epiſt.* 75. Lucilio conqerenti, qòd minùs accuratè ſcriberet: *Qalis ſermo meus eſſet, ſi unà ſederemus avt ambularemus, illaboratus & facilis; tales eſſe epiſtolas meas volo, qæ nihil habeant accerſitum, nec fictum.* Philoſtratus item *de charactere epiſtolico. Epiſt. ad Aſpaſiam pag.* 884. Ἐχέτω δὲ τὸ ἀνεσχημένον ἐν τῷ μὴ ἐσχηματίσθαι. Εἰ γὰρ σχηματιοῦμεν, φιλοτιμεῖσθαι δόξομεν. φιλοτιμία δὲ ἐν ἐπιστολῇ μειρακιώδες. *Habeat etiam qandam figuram in eo qod non figurata ſit. Si enim figurabimus, ingenium oſtentare videbimur. Oſtentatio avtem in epiſtola puerilis eſt.* Qin & idem ex Regibus Marcum aſſerit in hoc ſcriptionis genere primas tuliſſe: πρὸς γὰρ, inqit, τῷ περιμένῳ τὸ λόγου, κ᾽ τὸ ἰδιωτικὸν τοῦ ἥδους ἐντετόρνευται τοῖς γράμμασι. *Siqidem prater limatum in verbis judicium*, (qod de Fabiano Seneca *Ep.* 100. *Electa verba ſunt, non captata.*) *morum etiam conſtantiæ ac ſtabilitatis indicia in literis illius elucent.*

Ἐυκαιρακλήτως κ᾽ ἐυδιαλείπτως] Locum hunc citat, ſed miſerè depravatum, Svidas, in vocabulo, ἐυκαιρακλήτως, qod ille exiliter & jejunè nimis συμπαθῶς interpretatur. eſt vocabulum à re militari petitum. Siqidem τὸ ἀκαιρακλητικὸν, *claſſicum* dicitur illud, *qo à pugna vel fuſorum proſecutione milites revocantur.* qanqam Xenophon etiam de canibus indagatoriis uſurpavit in κυνηγετικῷ verbis iſtis; *pag.* 987. *B.* Τὰ δ᾽ ἐνόματ᾽ αὐτοῖς τιθέσθαι βραχία, ἵνα ἐυκακλᾶτα ᾖ. *Brevia illis nomina indantur, ut revocatu faciles ſint.* Hoc eſt; qæ ad venantis vocem ſignúmve datum à fera perſeqenda facilè revocentur. ἐυκαιρακλήτως itaqe ἴσχειν, ut Svidas habet, ſive διακεῖσθαι, ut Marcus iſtic, is dicitur, *qi ad claſſicum illud exaudiendum promptus*, ad pugnam intermittendam ſponte ſuâ proclivis eſt: qalis Laco ille de qo ad *l.* 3. §. 5. tralaticiè verò, qi ad ſimultates privatas deponendas ſolvendásqe facilem ſeſe exhibet, & ἐυδιαλλάκτως pariter. qod pro *ἐυδιαλείπτως* Xylander in *Annot.* repoſuit. etſi in contextu *alloqiis facilitatem exhibendam* verterit. Cæterùm Svidæ codices *ἐυκαιροδιδάκτως* exhibent. qòd, ſi verbum iſtiuſmodi alicubi legeretur, pro *ἐυκαιρακλήτως* irrepſiſſe crederem.

in-

i ἐυπαιδεύκτως Svid. ἐυδιαλλάκτως Xyl.
k *L.* 5. §. 36. & *l.* 9. §. 3.
l περὶ [αὐτῶν] vel περὶ [ἄλλων [λαλ. Xyl.
m *L.* 3. §. 9. & *l.* 9. §. 7.

i ἐυμαθὴς λέκτως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι, μαθεῖν. καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγνώσεσθαι, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι πολλάκις ὁλοχερῶς, μηδὲ τοῖς l βωλαλᾶσι ταχέως συγκαταπίθεσθαι. καὶ τὸ ἐντυχεῖν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ὧν οἴκοθεν μετέδωκε.

§ 8. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ m αὐθαμὲς καὶ ἀπαρέγκλιτον, καὶ πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἢ πρὸς τὸν λόγον ὅλον ἐπιβλέπειν, καὶ ἵνα μὴ ἀεὶ πάσχω τι ὅμοιόν τι τοῖς ἄφροσι τῶν παίδων, οἵ τινες αἰδούμενοι, μὴ δοκῶσι μάτην ὀργίζεσθαι τοῖς παιδαρίοις ἢ ταῖς μητράσιν, εὐθὺς βούλονται καταλλάττεσθαι ῥαδίως. Ne patiamur simile quid pueris insipientibus, qui pudore pleni, ne videantur frustra succensuisse patribus matribusve, nolunt facile reconciliari. Deniqe, ut Seneca *Agam.*

Det ille veniam facilè, cui veniâ est opus.

Ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι] τάχιστα istud non agnoscunt Svidæ codices, & est forsan superfluum. neqe enim tam redeundi in illis, qi læserant, qàm in gratiam recipiendi, in læso, celeritas est, qæ in lavdem eidem cedit.

Καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν] ἀκριβῶς accuratè, diligenter, singula pensitando. Cui opponitur mox τὸ ὁλοσχερῶς περινοεῖν, qando *summatim capita duntaxat delibantur & levitèr percurruntur.* Ad Marci mentem planè Fabius *Instit. l.* 10. *c.* 1. *In lectione certius judicium. Lectio enim libera est, nec actionis impetu transcurrit: sed repetere sapiùs licet, sive dubites, sive memoriæ affigere velis.* repetimus *autem & tractamus, & ut cibos mansos ac propè liqefactos dimittimus qò facilius digerantur, ità lectio non cruda, sed multâ iteratione mollita, & velut confecta, memoriæ imitationiqe tradatur.* Et mox: *Sed diligenter, ac penè ad scribendi solicitudinem, legendum est.*

Καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περιοδικὰ ὁλοσχερῶς] *neqe omnino considerationem summariam satis putandum.* Xylander. *perceptionem*, malim. nam editor Lugdunensis, cur sincerum vas incrustare, vel corrumpere potiùs voluerit, *considerationem accuratam*, pro *summaria* substituendo, nisi Marci mentem invertere & pervertere prorsùs curæ habuit, ariolari nullus possum. Qanqàm τὸ ὁλοσχερῶς in alio planè, qàm qo Marcus hîc usus est, imò contrario prorsus significatu usurpatum, havd rarò deprehendo. Dioscoridi siqidem *lib.* 5. *c.* 82. ὁλοσχερῶς συνθλάσας, uti Marcellus Virgilius vertit, est *penitùs contundere*: sive, ut idem *lib. eodem c.* 92. εἰς ὁλοσχερίσαλα μέρη θλάσας, *in minutissimas partes conterere*, sive *confringere.* ut ὁλοσχερίσαλα μέρη sint, qæ λεπτομερίσαλα idem alibi; & ὁλοσχερῶς κοπίναλα *l.* 2. *c.* 90. qæ λελεπτοκοπημένα, *l.* 5. *c.* 85. Veruntamen eodem, qo hic, sensu apud Clementem Alexandrinum reperias, *Strom. l.* 7. *pag.* 766. *B.* Ἀκάθαρτα καὶκεῖνα, ὅσα διχηλεῖ μὲν, μηρυκισμὸν δὲ οὐκ ἀνάγει. ταυτὶ γὰρ τὰς αἱρετικὰς ἐνδείκνυται, ὀνόματι μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐπιβεβηκότας. τὴν δὲ τῶν λογίων ἀκριβῆ σαφήνειαν λεπτουργεῖν καὶ καλαλειφειν ἐξασθενοῦντας. πρὸς δὲ καὶ τὰ ἔργα δικαιοσύνης ὁλοσχερέστερον, οὐχὶ ἀκριβέστερον, μετερχομένους. εἶγε καὶ μετέλθοιεν. *Et illa sunt immunda, qæ bisfidas habent ungulas, minimè autem ruminant. Hæc enim indicant hæreticos, qi ingrediuntur qidem in nomine Patris, & Filii. accuratam autem eloqiorum declarationem subtiliter exprimere, & in tenues partes comminuere neqeunt, & justitiæ opera paulò crassius, non autem accuratius & subtilius obeunt, si modo obeunt.* qo loco, qemadmodum & apud Marcum istic, τὸ ἀκριβέστερον καὶ τὸ ὁλοσχερέστερον sibi invicem opponuntur. τὸ ἀκριβοῦν καὶ τὸ λεπτουργεῖν, tamen συνώνυμα, ἐκ παραλλήλου ponuntur: cum apud Dioscoridem aliter prorsùs se habeant. Itaqe ὁλοσχερὴς περινόησις est *perceptio summaria & superficiaria*, qæ generatim & confusè facta sit, cui ἀκριβὴς ἀνάγνωσις apud Marcum nostrum, λεπτουργία qoqe apud Clementem, qâ singula qæqe etiam minutiora, inter legendum, expenduntur, adversatur. Ità in Sexti Empirici illis *Pyrrhon. Hypothes. l.* 1. *c.* 13. ὡς ἂν ὁλοσχερέστερον εἴποι τις. ὁλοσχερέστερον εἰπεῖν est *generaliùs* & minùs distinctè *loqi.* ità etiam τὸ ὁλοσχερῶς τῷ κατὰ μέρος ἀντιτιθεται, apud Polyb. *l.* 2. *c.* 65. Ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπεπλόντων. *Hi modo per partes, modo confertim omnes simul concurrentes.* Et Epicurus apud Laërt. *l.* 10. in *Epist. ad Herodot.* §. 35. Τοῖς μὴ δυναμένοις ἕκαστα τῶν περὶ φύσεως ἡμῖν ἀναγεγραμμένων ἐξακριβοῦν, μηδὲ τὰς μείζους τῶν συντεταγμένων βίβλους διαθρεῖν, ἐπιτομὴν τῆς ὅλης πραγματείας, εἰς τὸ κατασχεῖν τῶν ὁλοσχερεστάτων δοξῶν τὴν μνήμην, ἱκανῶς αὐτοῖς παρεσκεύασα. *Iis, qi neqeunt singula, qæ à nobis de natura scripta sunt, penitus exqirere, neqe majores de his rebus editos libros perscrutari, compendium totius operis feci, qantum satis esse putavi, ut universarum opinionum memoriam facile tenerent.* Et mox: §. 36. Καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος ἀκριβὲς καὶ ἐξευρησιτεχνικὸν τῶν ὁλοσχερεστάτων τύπων ἐμπεριειλημμένων καὶ μνημονευομένων. *Tum etiam omnis particularis & exacta cognitio inveniretur, postqam universales formæ comprehensa fuerint, & memoriæ tradita.* qi locus nostrum cum primis illustrat. Siqidem accuratæ fusioriqe rerum tractationi epitomen summa rerum capita tantùm complectentem opponit, sive κεφαλαιωδέστατα ἐπιτετμημένα, ut ipse loqitur. Aliter pavlò, nec multò secùs tamen, τῷ ὁλοσχερῶς Marcus usus videtur *lib.* 4. §. 36. & *lib.* 9. §. 3.

Μηδὲ τοῖς περιλαλοῦσι ταχέως συγκαταπίθεσθαι] περὶ [ἄλλων], vel περὶ [αὐτῶν] λαλοῦσι, Xylander. ut vel de *calumniatoribus*, vel de *ardelionibus*, qos Græci περιαυτολόγους, cavtio data intelligatur. Verùm retineri potest istud περιλαλεῖν, ut *blaterones*, garruli, nugacésqe designentur. Aristophanes *concisionatricibus.*

Μὴ περιλαλᾶμεν.—

Idémqe de Evripide in *Nebulis*, si Laërtio *l.* 2. §. 18. in *Socrate* credimus,

Ἐυριπίδης δ' ὁ τὰς τραγῳδίας ποιῶν
Τὰς περιλαλήσας, ὕστερ ἴσι τὰς σοφάς.
Evripides autem qi tragœdias facit,
Ejus, qi de omnibus sermones serit, ope sapientes effingit.

atqe ità Svidas adductis etiam Marci ipsius verbis. περιλαλοῦσιν. ἀντὶ τοῦ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. Περιλαλοῦσιν, *supra modum loquntur, garriunt, inaniter loquntur, blaterant.* Hinc περιλαλήματα, vocabulum eidem restituendum, in Καταγλωττίσματα, pro qo perperàm ibi περιλαλείμματα legitur. Sic enim Etymologus: κωμῴδηματα, περιλαλήματα. Στωμύλματα, *garritiones.* & Svidas alibi, κομψὸν, περίτρωτον, περίλαλον. κομψὸν, *perspicuum, garrulum.* Cui suffragatur & qod Scholiastes *ad Sophoclis Antigon.* Κόμψευε, περιλάλει. κομψοὺς γὰρ ἔλεγον, ὡς νῦν ἡμεῖς περπάρους καὶ πολυλάλους φαμέν. Κόμψευε, *garri. Nam κομψοὺς dicebant, qos nos nunc vanos & garrulos dicimus.* qæ novissima lavdans D. Heinsius, in *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 4. περπέρους καὶ περιλάλους legit. Inde & Aristophani in *Ranis Act.* 3. *sc.* 2. *v.* 10. Ἀπεριλάλητος. *Qi garritu non facilè obtundatur.* qod Schol. pessimè, οὐκ εἰδότα λαλεῖν, *loqi nescientem*, est interpretatus. Vide Gellium *l.* 1. *c.* 15. meliùs Svidas ὃν οὐκ ἄν τις περιλαλήσοι. *qem loqacitate vel superare vel compescere nullus possit.*

Τὸ ἐντυχεῖν] *qòd inciderim.* Casavbonus meliùs forsan, *nactus sim*; cum non casu fortuito, sed amici hominis Marci commodo prospicientis, beneficio an officio, commentariorum illorum compos sit factus. qo sensu & ἐντυγχάνειν pro *adipisci* usurpatur. Verùm Xylander vertit, *qòd commentarios legerim.* nec spernenda ea versio. siqidem γράμματι ἐντυγχάνειν est *scriptum legere.* Apud Herodianum *l.* 4. *c.* 12. §. 12. Antoninus Severi filius, κελεύει Μακρίνῳ ἀποστάντι καὶ ἰδιάσαντι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι, καὶ εἴ τι ἐκεῖνος εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ. *Macrinum jubet, ubi secesserit, literas ad se datas sibique in manum traditas, privatim legere, & si qid contineant, qod properato opus sit, id sibi indicare.* atqe ità accipere licuerit etiam in illis Dioscoridis in *Præfat. Oper.* Παρακαλῶμεν δέ σε, καὶ τοὺς ἐντευξομένους τοῖς ὑπομνήμασι. *Te autem, & qotqot alii qi commentarios istos lecturi sint*, tam potest verti, qàm, *qi in eosdem inciderint, vel eosdem nacti fuerint, rogatos volumus.*

Τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασι] Ità in operis *proœmio* indigitat Arrianus ipse *Dissertationes Epicteti*, qas diligentiæ illius debemus. Idémqe qod havd perindè vulgò innotescit, *Enchiridion* qoqe concinnavit ex ejusdem *dictis collectaneis*, qod ex *epistola* ad Masgalenum qendam, cui commentarium illum inscripsit, constare monet Simplicius in *prolegomenis* ad eundem. Verùm periisse videtur *epistola* illa, una cum Philosophi ipsius *vita*, qam & prolixè descripsisse Arrianum eundem ex eodem avtore discimus: qi cum Epicteto superstes fuisse videatur, & post obitum ejusdem tum *dissertationes dictáqe collectanea*, tum & *historiam* illam conscripsisse, havd fit probabile, qòd Svidas refert, Epictetum ipsum ad Marci imperium pertigisse. Vide *ad l.* 7. §. 19. & *l.* 8. §. 31.

§ 8. Ἀπολλωνίου] *Usus est & Apollonio Chalcedonio* (*Chalcidenſi*, Salmasius & Casavbonus. qanqam & Evsebius Χαλκηδόνιον.) *Stoico Philosopho.* Julius Capitolinus. qi & in imperatoriam dignitatem jam adscitum ad domum Apollonii discendi cavsâ ventitasse testatur. De eodem idem in *Pio: Cùm Apollonium, qem Chalcide acciverat, ad Tiberianam domum, in qa habitabat, vocásset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atqe ille dixisset, Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum*; risit eum, dicens, *Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam venire, qàm à domo sua in palatium: cujus avaritiam etiam mercedibus notavit.* Qin & Lucianus eundem à Demonacte Cynico per-

ANNOTATIONES.

certum citra fluctuationem omnem consilii ingenii-qe tenorem retinerem: neqe aliud qicqam, vel minimum, præter rationem solam, intuerer: ut idem semper essem, in doloribus acerrimis, in liberorum amissione, in morbis diuturnis. adhæc, qòd in ipso, tanqam in exemplari vivo, evidenter cernere licuit,

ναμφιβόλως ἀκύβευτον. καὶ n πρὸς μηδὲν ἄλλο ἀποβλέπειν, μηδ' ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τ λόγον. καὶ τὸ o ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀληθόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακρᾶις νόσοις. καὶ τὸ ϑαῦ δεῖγμα ζῶν ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύνα-

n Inf. §. 16 & l. 3. §. 6. & l. 2. §. 16. o Inf. §. 16. & l. 11. §. 21.

ται

ANNOTATIONES.

perstrictum meminit, cùm de ipso ac comitatu ejus ad Imperatorem proficiscentis, per ludibrium diceret, *En Apollonium & Argonautas ejus*: qasi vellus avreum petiturus, hoc est, qæstùs causâ, se ad avlam regiam conferret. Hunc avtem Apollonium *Nicomediensem* Dio cur dicat, alii dispiciant. Ac fieri potest ut *Arriani* nomen interciderit, qem & *Philosophum* vocat Evsebius, & *Nicomediensem* fuisse testatur, & inter Marci nostri magistros recenset. Cæterùm Apollonius idem hic esse videtur, qem Epiphan. *l.* 2. *Tom.* 1. *Hær.* 56. §. 1. Ἀντωνίνῳ ἑταῖρον, *Antonini familiarem* vocat, & à qo Bardesanem de fide deferenda frustra solicitatum refert.

Ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον] De hoc ipso, inter alia, loco, cùm clarissimum virum dominum Clavdium Salmasium, cui ob operam in hoc opere defungendo lubentissimè ac candidissimè præbitam, plurimùm debere me semper agnoscam, per epistolam consuluissem, is in hæc verba responsum dedit; Τὸ ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. *hominis est qi certo semper proposito & consilio res agit; qi non fluctuat in deliberatione sua, nec qicqam incertis fortunæ casibus eorum qæ acturus est committit: qod qi faciunt, κυβεύειν τοῖς πράγμασι Graci eos dicunt.* τὸ ἀκύβευτον *igitur in eo est, qi nihil aggreditur, nisi cujus certus est futurus eventus.* Κυβεύειν ἐν τῷ βίῳ *Graci dicunt, qi vitam suam periculis exponunt.* Κυβεύειν & κύβον ἀναρρίπτειν πολέμῳ, *ille dux vel Imperator dicitur, qi prælium cum hoste committit, de exitu securus, qem fortuna commendat. Incertus avtor apud Svidam*: Τῷ στρατηγῷ ἀδύνατον ἦν κύβον ἀναρρίψαι πολέμῳ τοσούτῳ. *Cum Imperator de tanto bello aleam jacere non posset. Polybius apud eundem*: Οἱ μὲν ἀλογισίαν καὶ μανίαν ἔφασαν εἶναι, τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κυβεύειν τῷ βίῳ. *Illi qidem temeritatem & insaniam esse dicebant temerè caput objicere periculis, & de vita aleam jacere. qod ipse exponit,* Παραλόγως τι πράττειν καὶ ῥιψοκινδύνως. *Præter rationem, & magno cum periculo aliqid facere* (qibus adjici potest, qod Svidas idem: Κυβεύω, κύβον εἰς κίνδυνον προπηδῶ. μὴ παραβάλλεσθαι, (καὶ) κυβεύειν τῷ βίῳ. *Aleam jacio. In periculum præceps ruo: ut, non temerè periculum adire, & tanqam aleam de vita jacere.* Et rursus, Ἐγκυβεύσῃς τοῖς πράγμασι, τὸ ῥιψοκινδύνως τι πράξειν, καὶ ἐπιλίγειν, ἔρριφθω κύβος. *Temerè & cum periculo res aliqas facere, & postea dicere, jacta sit alea.* qod tamen ad τὸ κυβισᾶν, κυρίως τὸ ἐπὶ κεφαλῆς ῥίπτειν, τὸ κυβισᾶν, *proprie in caput saltare, in caput deferri*, rectiùs ille retulisset) *qi certâ itaqe ratione omnia agere instituit, is* τὸ ἀκύβευτον *habet.* Κυβεία *etiam ἀνθρώπων eodem sensu usurpatur ab Apostolo eo loco qem notásti.* (simul enim de loco illo *Ephes. c.* 4. *v.* 14. qæsieram) *puerorum enim ætas improvida, qi nondum certa rationis usum habent, paulo momento huc & illuc impellitur.* Κυβεία ἀνθρώπων *Apostolus appellat actiones hominum temerarias & fortuitas, qæ nullo certo consilio explicantur. Veteres tamen* κυβείαν παιᾳγίαν *interpretati sunt. qod minùs placet. nàm de* παιᾳγίᾳ *sequitur statim. Eò referenda hæc Svidæ glossa.* Κύβεια, παιᾳγία. *Interpres qoqe Arabs exponit,* حيل, *qod est fallacia & astutia, certè in ludo tesserario, τῶν κύβων, ut veteres iis ludebant, non solùm fortuna locum habebat, sed etiam ars, cùm id qod malè cecidisset ex tesserarum jactu, arte corrigebant; ut ex Platone & aliis avctoribus explicavimus ad historiam Augustam.* Hæc vir ille illustrissimus. Cujus verbis novissimis & illud adjici potest, non artem solam in jactibus disponendis, sed fravdem etiam in procurandis, in eo ludi genere freqenter nimis intervenire: qò & Apostolus forsan respexerat. Eò certè loci, more ipsi non insolente, ῥητορικῶς πάνυ, metaphoras, tanqam tessellas qasdam, orationi suæ varias intexuit. prima est à puerulis ducta, qos pomis, crepundiis, rebus leviculis qibusvis pellicias facilè & traducas qo ipse velis. altera à navibus, qæ ἀναρμάτιστοι, & *justo sine pondere labant,*

Perqe mare instabiles nimiâ levitate feruntur,

ut Naso *Metam. l.* 2. tertia, posteriorem hunc si admittimus sensum, ab astutiâ ac fravdibus aleatorum, qibus ludi ignaris avt improvidis facilè imponunt; prout Lysandri dictum celebre illud docet; qod qidam tamen Philippo Macedòni, ut Ælianus *l.* 7. *c.* 12. alii Dionysio majori, ut Plutarchi nomine avtor *de Fortun. Alex. l.* 1. *pag.* 330. *E.* tribuunt; Τοὺς μὲν παῖδας κύβοις καὶ ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ῥήμασι καὶ ὅρκοις ἐξαπατᾶν δεῖν. *Pueros tesseris & talis, viros verbis & jurejurando oportet circumvenire.* Plutarchus in *apoph. Lacon.* 53. & in *Lysand. pag.* 437. *C.* & *Sympos. l.* 9. *c.* 20. & Dio Prusæus *Orat.* 74. itaqe κυβείαν, Erasmus *versutiam*; Avgustinus *illusionem* reddidit *de Civit. Dei, l.* 22. *c.* 18. Apostolus ipse forsitan per παιᾳγίαν expositum volebat. Ad eum avtem Apostoli locum respexisse videtur Clemens Alexandrinus in *Hortat. pag.* 9. *C.* ubi mysteria exotica appellat, μανικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφισήματα, καὶ πλάνης ἀκράτου κυβευτήρια, *insana hominum infidelium commenta & erroris incontinentis qasi aleam & sortis officinam.* qæ verba novissima cùm exscriptorum incuria exciderint, ex Evsebio *præparat. l.* 2. *c.* 3. Clementi sunt restituenda. Verùm de loco Apostoli viderint eruditi: Marci mentem qin vir literatissimus clarissimè explicaverit, ambigi vix potest.

Πρὸς μηδὲν ἄλλο βλέπειν] Vide *supra ad* §. 7. ex Epicteti *l.* 3. *c.* 12. Idem *Enchir. c.* 50. Σωκράτης ὅτως ἀπελήλυθη, ἐπὶ πάντων προάγων ἑαυτὸν, μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων, ἢ τῷ λόγῳ. *Itaqe Socrates in eum evasit qi fuit, cum in omnibus se ipse promoveret, cum nemini auscultaret nisi rationi.*

Μηδ' ἐπ' ὀλίγον] Vide *ad l.* 3. §. 6. Synesius *de providentia.* Ὥσπερ δὲ ὁδῶν ἡ πρώτη σχίζα καλαβραχὺ διεσῶσα, προϊοῦσα πλέον ἀεί τι ποιεῖ, καὶ τελευτῶσαν καλαστῶσιν εἰς πλέῖστον τὸ ἀντικείμενον. ὅτως ἴδοι τις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν νέων γινόμενον, καὶ τὸ σμικρὸν εἰς διαφορὰν, πλεῖστον ἀφίσησι προιόντας. *Sed ut primum viarum divortium, sensim diductum, protracto ulterius discrimine, in longissimum tandem intervallum desinit, ita & in pueris accidit, & vel minima studiorum disparitas, progredientes illos plurimum, a se invicem dissociat.*

Ἀεὶ ὅμοιον] Vide *infrà ad* §. 16. Seneca *Epist.* 10. *Maximum hoc est & officium sapientiæ, & indicium, ut ipse ubique par sibi idémqe sit.* De Marco nostro Dio *l.* 71. Ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. *Sui similis in omnibus, nec alla unqam in re mutatus fuit.* qod est illi argumentum, ὅτι οὐ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε. *Qod nihil simulatè, sed omnia ex virtutis præscripto egit.* ὅτως, inqit, ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. *Itaqe verè fuit vir bonus, nec qicqam simulatum habuit.* De eodem Svidas. Ἐκ πρώτης γὰρ ἥβης τῆς ἡλικίας ἐυσωφρόνητε καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, ὅτε καλὰ δίος, ὅτε καλὰ ἡδονὴν παρεῖς τὸ πρόσωπον ἄφοβον πώποτε. *Cum enim jam a prima ætate constantem & qietam vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter lætitiam vultu mutato unqam est conspectus.* Capitolinus item, *Erat ipse tantæ tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio.* Et Avrelius Victor. *A principio tranqillissimus, adeò ut ab infantia* (*in infantia* qoqe Evtropius) *vultum nec ex gavdio, nec ex mœrore mutaverit.* Cui geminum de Socrate marito suo Xanthippe dictum refert Ælian. *l.* 9. *c.* 7. Ὡς ὅμοιον ἦν τὸ τῦ Σωκράτης πρόσωπον, καὶ προϊόντος ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ἐπανιόντος ἀεὶ διαϑεᾶσθαι. *Socratem eodem vultu, sive domo egrederetur, sive rediret domum, videri.* qod de eodem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 5. Τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν καὶ εἰσφέρειν. *Eodem semper vultu egredi & ingredi.* & *l.* 1. *c.* 25. Ἓν ἔχων πρόσωπον ἀεὶ διετέλει. *Eodem semper vultu fuit.* Plinius *l.* 7. *c.* 19. *Ferunt Socratem clarum sapientiâ, eodem semper visum vultu, nec avt hilaro magis avt turbato.* Hinc Seneca *Epist.* 104. ubi Socratem *senem perpessitium, per omnia asperа* (qæ & recenset qàm plurima) *jactatum dixerat: Hæc*, inqit, *usqe eò animum Socratis non moverunt, ut nè vultum qidem moverint. illam mirabilem laudem & singularem usqe ad extremum servavit; non hilariorem qisqam, non tristiorem Socratem vidit. æqalis fuit in tanta inæqalitate fortunæ.* Idémqe *de ira l.* 2. *c.* 6. *Qid indignius, qàm sapientis affectum ex aliena pendere neqitia? desinet ille Socrates posse eundem vultum domum referre, qem domo extulerat.* De Socrate tamen Hieronymo fidem non faciunt. Sic enim *adv. Pelag. l.* 3. *Eundem semper vultum habere non possumus, qod de Socrate falsò Philosophi gloriantur, qantò magis animum?* Erasmus in *Annot.* ad eundem. *Is agelästos est dictus, semper eodem vultus habitu, nec alio fuit, cùm ebiberet cicutam, qàm qo solebat vinum bibere.* De Alexandro Mammææ filio, Lampridius; *Fronte semper pari, & latus ad omnia.* De se tale qidpiam pollicetur Flaccus *ad Florum, l.* 2. *Epist.* 2.

— ego utrùm
Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus & idem.

Qanqam de Marco Dio refert, qòd Favstinæ uxoris mortem ἰσχυρῶς ἐπένθησε, *vehementiùs luxerit: plùs* ἢ προσῆκεν, *plus qàm convenerat*; Julianus, qi hoc nomine Marcum notat in *Symposio.* & Capitolinus, qòd *educatorem suum mortuum fleverit*; unde *cùm ab avlicis ministris notaretur ab ostentatione pietatis*, dixerit Pius, *Permitte illi, ut homo sit*; *neqe enim vel philosophia, vel imperium, tollit affectus.* ut in hoc saltem vel Apollonio, vel Socrati disparvideatur. Verùm Dio de animi moderatione sinceritatéqe minimè fucatâ, non de affectibus istiusmodi, locutus videtur. Capitolino qi secum constare possit, ipse viderit. Cæterùm Svidas, vel alius qis apud Svidam, Apollonio Tyanensi tribuit, qæ de Chalcidensi Marcus istic, in Ἀεί. Ἀεὶ χρὴ τὸν σοφὸν εἶναι ὅμοιον, ἐν ἀληθόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. οἷος ἦν Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. *Semper oportet sapientem sibi esse similem, in doloribus acutis, in amissione liberorum, in longis morbis. Qalis fuit Apollonius ille Tyaneus.* Ad qem locum Portus mirum in modum, sed incassum, se torqet.

Ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος] Ennodius, *l.* 1. *Ep.* 1. *Domi habes, unde adhortationis meæ viva sumas exempla.* Qam avtem

p Inf. §. 16.
q L. 4. §. 26.

καὶ ῥ ὁ αὐτὸς σφοδρότατός τε εἶναι καὶ ϙ ἀνεμέν[ος]. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχερανλικόν. καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον [r] σαφῶς ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὸν ἐντεύξεσιν αὐτοῦ θεῖ τὸ σαφέστατον τὰ ζητήματα. καὶ τὸ μαθεῖν πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μήτε ἐξητιώμενον διὰ [s] ταῦτα, μήτε ἀναισθήτως παραπέμποντα.

r σοφῶς F. Jun.

s ταύτας. Jun.

t L. 3. §. 4. & l. 9. §. 11. & l. 11. §. 9.

§ 9. Παρὰ Σέξτου, τὸ [t] εὐμενές. καὶ τὸ σεμνὸν

possè eundem, prout occasiones se dabant, & vehementissimum & remissum esse. sed & qòd in disciplinis tradendis nevtiqam morosè se gereret: qódqe hominem viderim, qi peritiam suam & in theorematibus tradendis solertiam, bonorum suorum minimum existimare se, palàm faceret. ab isto didici, & qo modo beneficia, qæ dicuntur, ab amicis accipere oporteret, ut nec acceptis obnoxius fierem, nec citra sensum tamen omnem transmitterem.

§9. A Sexto, benevolum erga alios affectum: familiæ

ANNOTATIONES.

vim habeant *viva exempla* ista, docet Seneca *Epist.* 6. *Plus tibi*, inqit, *viva vox, & convictus, qàm oratio proderit. in rem præsentem venias oportet. primùm, qia homines amplius oculis qàm auribus credimus. deinde qia longum est iter per præcepta, breve & efficax per exemplа. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodò audisset. Vita ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, utrùm ex formula sua viveret. plus Plato ex moribus qàm ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyænum, magnos viros, non schola Epicuri, sed contubernium fecit.* Itaqe Aristides in *Alex. Epitaph.* ex Platone, *Phædr.* concludit *Tom.* 1. *p.* 153. Παιδιὰν εἶναι δοκεῖν τὰ ἐν τοῖς γράμμασι, πρὸς τὰς ὁμιλίας αὐτὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Ludicra videri sapientum scripta præ ipsorum colloqiis.*

Ὅτι δύναται ὁ αὐτὸς σφοδροτατός τε εἶναι, καὶ ἀνεμέτος] *posse eundem & vehementissimum esse, & remissum esse.* pro rerum scilicet in qibus versatur, varietate. qod de Pio *infrà*, §.16. De patre suo Gregorius Nazianzenus in *Epitaphio.* Ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς, ἡμέρας μὲν, εἰ καί τις ἄλλος. ἐναργὴς δὲ, κατὰ τὸ ἥμερον, δύο γὰρ τούτων ὡς τὰ πολλὰ μαχομένων ἀλλήλοις καὶ ἀντικαθισαμένων, ἁπλότητος καὶ τραχύτητος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἥμερον ἐχούσης μετὰ τοῦ ἀπράκτου, τῆς δὲ τὸ πρακτικὸν δίχα τοῦ φιλανθρώπου, ἐκείνῳ συνῆλθε θαυμασίως ἀμφότερα. πράττειν μὲν, ὡς αὐτῷρῷ, μετὰ τῆς ἡμερότητος. ὑφίσθαι δὲ, ὡς ἐπράξῃ, μετὰ τῆς εὐτελείας. *Verum idem ipse & lenis & placidus, ut si qis alius, erat, & ad agendum peraqe aptus & appositus. Qamvis enim ha dua res ferè inter se pugnent & opponantur, simplicitas nimirum & asperitas, alteraqe mansuetudinem cum inertia conjunctam habeat, altera rebus qidem gerendis apta sit, verùm humanitate careat, at in illo tamen mirificè hæc duo in unum convenerunt, nempe ut & tanqam asper & vehemens rebus gerendis incumberet, & tanqam à rebus gerendis alienus sese cum industria submitteret.*

Τὸ ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχερανλικὸν] *ut in percipienda doctrina me non morosum præberem.* Xylander. tanqam in differentes avdiendo morositatem eam notaret, qam in avditoribus havd paycis obsérvat multisqe exagitat Plutarchus *lib. de audiendo.* at Casavbonus cui assentior potiùs, *in disciplinis tradendis morositate omni immunem* vult intelligi; utpote qi avdientium ac discentium, vel importunitate, vel incapacitate, nevtiqam offenderetur. Siqidem ut ex Philemone Comico Theophilus *ad Autolyc. l.* 3.

Χαλεπὸν ἀκροατὴς ἀσύνετος καθήμενος·
Ὑπὸ γὰρ ἀνοίας οὐχ ἑαυτὸν μέμφεται.

Molestares est fatuus avditor sedens:
Se namqe pra stupore non redarguit.

Vide *infrà* §. 9. Τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν.

Καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σαφῶς] *Sed circumspicerem de homine.* Xylander. ut cum clavsula priore cohæreat. qod non videtur. *exemplar verum hominis.* Casavbonus ad verbum, & *qòd viderim hominem.* pro σαφῶς avtem σοφῶς legendum conjicit doctissimus Junius. utrumlibet constare poterit. vel qòd *manifestè* id is sentire se ostendebat, vel qòd *sapienter* agebat, qòd id *sentiret.*

Ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν] Eodem sensu Heraclitus apud Laërt. *l.* 9. §. 1. Πολυμαθίη νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην. *Multa peritia mentem non docet. Hesiodum siqidem docuisset & Pythagoram.* Qod Philosophi dictum ab Ambrosio Camalduno Laërtii interprete pessimè acceptum; à Gellio, cujus codicibus jam diu excíderat, in *præfatione* operis adductum, restituit simul explicátqe Salmasius *Exercit. in Solin.* Apud Athenæum *Dipnosoph. l.* 13. seciùs pavlò sic effertur; Πολυμαθὴ νόον ἔχειν, οὐ διδάσκει. qo loco etiam Hipponis Athei, & Timonis Phliasii in eandem ferè sententiam dictum refertur, qo pronunciatur,

Πολυμαθημοσύνης οὐκ εἶναι κρείσσονα ἄλλο.

Clemens itidem *Stromat. l.* 1. ubi Platonis illud, tanqam ex *Democdco*, qod in Ἐραστῇ, legitur, (ubi Socrates πολυμάθειαν aliud à *philosophia* esse multis contendit) adduxisset; Μὴ δὴ ἡγοῦ τὸ φιλοσοφεῖν λέγειν, περὶ τὰς τέχνας κυκλάζοντα ζῆν, οὐδὲ πολυμαθοῦντα, ἀλλὰ ἀλλό τι. *Nec existimes me dicere philosophari, in artem incumbentem vivere, nec multa discere appetentem, sed aliud qid.* Subjungit, Ἤδει γάρ, οἶμαι, ὡς ἄρα ἤδη πολυμαθὴ νόον ἔχει. ὁ διδάσκει καθ' Ἡράκλειτον. *Sciebat enim, ut existimo, eum multarum rerum scientem jam habere mentem, qod docet, ut est Heraclíti sententia,* qem locum, cùm sit depravatissimus, ex M. S. Heschælius legendo, ὡς ἄρα πολυμάθεια νόον ἔχειν, ex parte satis fœliciter restituit; sed mendum omnium fœdissimum intactum reliqit. legendum ergò, Πολυμάθεια, νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. atqe ità fortasse etiam Athenæus scripserat. Deniqe tanqam Democriti idem ferè lavdat Stobæus *Tom.* 2. *tit.* 4. Πολλοὶ πολυμαθίες, νόον οὐχ ἔχουσι. qod apud nostros vulgari dicterio est celebre, *Peritissimos qosqe non & prudentissimos esse.* The greatest clarks are not alwayes the wisest men. Cæterùm Apollonius bonorum suorum minimum censet, qod alii in se summum reputant: hi verò inane prorsus ac futile qiddam pronunciant. Vide *infrà* §. 9. Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντους. *Variè citra ostentationem eruditus.* Optimè verò sive Democritus, sive Heraclitus (alterius enim dictum esse nullus ambigo, etiamsi nomen nullum adscriptum extet) apud Stobæum *tit.* 34. Πολυμαθίη καρδίαν μὲν ὠφελίει, κάρδια δὲ βλάπτει τὸν ἔχοντα. ὠφελίει μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα. βλάπτει δὲ τὸν ῥηϊδίως φωνεῦντα πᾶν ἔπος, καὶ ἐν παντὶ δήμῳ. *Multarum rerum cognitio aut valdè juvat, aut valdè lædit habentem. Juvat qidem virum dextrum & commodum: ladit verò illum, qi facilè qemvis sermonem, & apud qosvis eloqitur.* Nec dispar Aristippi illud avtore Laërtio *l.* 2. *c.* 72. Ἐπὶ πολυμαθίᾳ σεμνυνομένῳ. Ὥσπερ οὐχ οἱ πλεῖστα ἐσθίοντες καὶ γυμναζόμενοι ὑγιαίνουσι μᾶλλον τῶν τὰ δέοντα προσφερομένων. οὕτως οὐχ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντες, εἰσὶ σπουδαῖοι. *Glorianti cuidam qod multa didicisset: sicuti non qi plurima comedunt & exercentur, melius valent qam qi sumunt necessaria, ita non qi plurima, sed qi utilia legerunt, studiosi habendi sunt & eruditi.* Porphyrius denique *de abstinent. l.* 1. §. 29. Οὐκ ἔστιν ἡ εὐδαιμονικὴ ὑμῖν θεωρία, λόγων ἄθροισις, καὶ μαθημάτων πλῆθος, ὡς ἂν τις ὑπολάβοι. ὅταν γὰρ ἱκανὸν ἂν ἐκόλυσε τὰς πᾶν μάθημα συνάγοντας, εἶναι εὐδαίμονας. νῦν δ' οὐχ ὅπως πᾶν μάθημα ἡ συμπλήρωσις τῆς θεωρίας, ἀλλ' οὐδὲ τὰ περὶ τῶν ὄντως ὄντων, ἐὰν μὴ προσῇ, καθ' ἣν κατ' αὐτὰ φύσιν καὶ ζωή. *Contemplatio illa, qa beatos nos efficit, non est sermonum conglomeratio, & disciplinarum multitudo, veluti qis existimaret.— Ita enim nihil prohiberet, qò minus ii essent fælices, qi omnes disciplinas comprehendunt. Jam verò nullo modo etiam scientia universa contemplationem illam perficiunt, neqe illa qa versantur circa verè entia, nisi etiam adsit natura nostra secundum ea conformatio & vita.* Avdiant Christiani, ab ore hominis nomini Christiano infesti, dogma sanè Christianissimum.

Πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας] τὰς δοκούσας χάριτας, sicut *infrà* §.16. Τὰς δοκούσας τιμάς. *Honores qi habentur.* & *l.* 4. §. 3. Τῶν εὐφημεῖν δοκούντων. *Eorum, qi favere videntur.* qia hoc loco multa vulgò habentur, qæ Stoici eo nomine nevtiqam dignanda censent. Ars est qædam in beneficiis dextrè tam accipiendis, qàm & largiendis. Plutarchus *de Socrat. genio, pag.* 582. *E.* Ἡ χάρις οὐχ ἧττον διαμένει τῷ λαμβάνοντος ἢ τῷ διδόντος, ἐξ ἀμφοῖν τελειοῦται πρὸς τὸ καλόν. ὁ δὲ μὴ δεξάμενος, ὥσπερ σφαῖραν ἐν φερομένην, κατισχύνει ἀτελῆ πεσοῦσαν. *Gratia non minus accipiente qàm dante opus habet, ab utrisqe perficitur ad pulcritudinem. Qi verò non accipit, tanqam pilam rectè objectam dedecorat decidentem frustra.* Eandem imaginem aliò transtulit Plutarchus idem in *lib. de avdiendo pag.* 45. *E.* Ὥσπερ ἐν τῷ σφαιρίζειν τῷ βαλόντι δεῖ συγκινούμενον εὐρύθμως φέρεσθαι τὸν δεχόμενον. οὕτως ἐπὶ τῶν λόγων ἐστί τις εὐρυθμία καὶ πρὸς τὸν λέγοντα, καὶ πρὸς τὸν ἀκροώμενον, ἂν ἑκάτερος τὸ προσῆκον αὐτῷ φυλάττῃ. *Qemadmodum in pila ludo, qi excipit, jacienti se motibus corporis concinnè solet accommodare: ita inter dicentem qoqe & auditorem, si uterqe officium suum tueatur, qedam est proportio.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 17. *Volo Chrysippi nostri uti similitudine de pila lusu: qam cadere non est dubium avt mittentis vitio, avt accipientis. tunc cursum suum servat, ubi inter manus utriusqe, aptè ab utroqe & jactata & excepta, versatur.* Lavdat hoc nomine Lacedæmonios apud Herodotum *l.* 4. *pag.* 282. *D.* Anacharsis, τοῦτοισι δὲ εἶναι μύριοι σωφρόνως βουλεύσασθαί τι καὶ δίκαιοι λόγον. *Illi soli rationem habent dandi & accipiendi prudenter.*

Διὰ ταῦτα] D. Junius vult ταῦτας, χάριτας scilicet.

§ 9. Σέξτου] *Avdivit & Sextum Charonensem Plutarchi nepotem.* Capitolinus & Evtropius. ἀδελφιδῶν. Evsebius. τὸν ἐκ Βοιωτίας. Dio. Svidas & Philostratus in *Herode.* Qæri forsan possit an idem sit, qi Pyrrhonias opiniones scripto propugnat. negant in *Plutarchi vit. c.* 5. Rualdus, & *ad Histor. Aug.* Salmasius, qi & Sexto Afro istud tribui monent. negat & *ad Histor. eand.* Casavbonus. qi *ad Laërt. vit.* tamen secus statuerat.

Οἰκεῖ

miliæ affectu paterno administratæ specimen: de vita naturæ convenienter instituendâ cogitationem: gravitatem item nevtiqam personatam: & δεγμα ☞ οἶκε ☞ πατρονομεμθύε. καὶ τὴν ἔννοιαν ☞ [v] κ☞ φύσιν ζῆν. καὶ τὸ [x] σεμνὸν ἀπλάτως. καὶ τὸ εὐτρα-

v Inf. §. 17. ☞ l. 3. §. 4. ☞ l. 4. §. 49. ☞ l. 5. §. 29. ☞ l. 7. §. 55. ☞ l. 10. §. 15. ☞ l. 12. §. 32.

x Lib. 2. §. 5. ☞ l. 9. §. 29.

ANNOTATIONES.

Οἶκον τῦ πατρονομεμένε] *domus ad arbitrium patrisfamiliæ instituta.* Xylander. qo ferè sensu Svidas. Πατρονομέμενοι, οἱ τὰς παρὰ τῶν πατρώων παραδεδομένας νόμας τηρῦντες. Πατρονομέμενοι, *qi leges a patribus traditas observant.* nisi qòd hîc ad majorum jam defunctorum, illic ad superstitum adhuc parentum leges vivitur. Ità certè Plato primos mortales ait, *de leg. l. 3. pag. 806. B.* Ἕθεσι κ☞ τοῖς πατρικοῖς νόμοις ἑπομένας, *institutis legibusque patriis vixisse.* nióxqe ubi de Cyclopibus Homeri illud ex *Odyss.* I. 112. lavdaverat,

—— θεμιςεύει δὲ ἕκας☞
Παίδων ἠδ' ἀλόχων.
—— *jus autem dat unusqisque*
Liberis atqe uxoribus.

à *patrio* hoc regimine *regium* dicit *ibidem D.* profluxisse, in qo scilicet primo ætati honos ille deferebatur, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἐκ πατρὸς κ☞ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἑπόμενοι, καθάπερ ὄρνιθες, ἀγέλην ἐποίησαν, πατρονομέμενοι κ☞ βασιλείων πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενοι. *Ex eo qod principium ex patre matreqe sumpserunt, qos qidem qasi aves secuti gregem unum conficiunt, patris voluntate pro lege utentes, ☞ regno omnium justissimo gubernari.* qem locum Svidas, opinor, explicare volebat. Verum meliùs Casavbonus *domum patrio affectu gubernatam* intelligit: in qa Dominus domus, etiam qoad servos & famulos, non titulo tenùs tantùm, sed re verâ, paterfamilias existit. non eâ qidem ratione, qâ Martiali, *l. 1. Ep. 85.* qia

Domumqe ☞ agros implet eqitibus vernis,
Pater familiæ verus est Qirinalis:

Sed qâ Seneca ex majorum mente monet, *Epist. 47. Vide*, inqit, *qam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint. dominum patrem familiæ appellarunt; servos, qod etiam in mimis adhuc durat, familiares.* Verus ergò pater familiæ, qi & erga servos paterno more se gerit. Plinius *l. 5. Ep. 19. Est mihi semper in animo, ☞ Homericum illud Odyss.* Πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, *☞ hoc nostrum, patersamilias.* Tertullianus *Apologet. c. 34. Gratius est nomen pietatis, qàm potestatis: etiam familia magis patres, qàm domini vocantur.* Cæterùm frustra vocantur, nisi nomini suo reipsa respondeant. Qalem avtem hic Marcus Sexti domum, tale Dionysii regnum voluit esse Dio, *σωφροσύνη κ☞ δικαιοσύνη μετ' ἐυμενείας πατρονομέμενον, in qo moderatione ☞ justitia velut parenti præstanda benevolè illi subjecti præstarent.* Plutarchus *Dione p. 962. B.* Atqe hoc est qod in Ulysse suo celebrat Homerus *Odyss. ☞. v. 47.*

Τοῖς δ' ἐσσιν βασίλευε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
Ipsis imperabat: pater avtem velut mitis erat.

& *ibidem v. 234. & ι. v. 12.*

Λαῶν οἵσιν ἄνασσε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
His, qos rexit, mitis erat populis, patris instar.

Ad illud avtem Homeri oculum habuit Libanius *Orat. 14. pag. 421. D.* ubi narrat se de Florentio Cilices qosdam percontatum, εἰ μέμνηλαι τῶν περὶ Ὀδυσσέως εἰρημένων Ὁμήρῳ, καὶ ὅσις ἦν πρὸς τοὺς Ἰθακησίους, *nunqid meminissent eorum, qæ de Ulysse apud Homerum dicta sunt, ☞ qalisnam apud Ithacenses extiterit.* ab eis responsum retulisse, his verbis, qæ qo mentem genuinam indicem, subjicio: καὶ λίαν ἔφασαν. καὶ ὅτε δεῖν ἡδέως, ὅτε πλήττειν. ubi δεῖν ἡδέως illud cum vitiosum esse avtumaret Vir doctissimus Fredericus Morellus, ἡδέως expunctо, ἤδισθαι substituit: vertitqe, *illi admodum se meminisse dixerunt, ☞ neqe opus esse lætari, neqe ferire.* qæ sanè verba qid sibi velint, Oedipo aliqo, qi explicet, opus est. mitto qod *ipsos meminisse* refert, lapsu gemino cum eo, qo εἰ μέμνηλαι antè verterat, *nunqid meminissent*, cùm de Florentio præside ab ipsis Libanius, non de ipsis, qæsivisset. Tum an *non lætari opus* habebant, qi præfectum πρὸς τοὺς ἀρχομένους (Libanium avdis) ἥμερον βέλτιόν τε, Ulyssis instar, naeti essent. Verùm sanus ac sincerus est locus, qem vitii suspectum Vir doctissimus habuit, qi in Libanio & creberrimè, & turpissimè lapsus deprehenditur. de Florentio utiqe respondent Libanio, *illum admodum meminisse*; (eorum scilicet qæ de Ulysse à Poëta dicta sunt) réqe ipsâ exhibere. *neqe* enim *avt vincire libenter, avt ferire* h. e. *nec in vincula conjicere, nec plectere qenqam proclivem esse.* ità τὸ δεῖν tuetur & Plato in *Cratylo*; ubi ἄπτειν & δεῖν, *nectere ☞ vincire*, sive *ligare*, idem ferè esse affirmat. Qod avtem in Ulysse Homerus, idem in Cyro prædicat apud Xenophontem *Paed. l. 8. pag. 200. D.* his verbis Chrysantas. Πολλάκις μὲν δὴ καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς ἡδὺ διαφέρει παιδὸς ἀγαθοῦ. οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μή ποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψῃ. Κῦρ☞ τί μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν. *Etiam aliis in rebus animadverti sæpius, nihil inter principem bonum ☞ patrem bonum esse. Nam ☞ patres liberis prospiciunt, ne unqam eos bona deficiant: ☞ Cyrus jam mihi videtur ea nobis consulere, de qibus felicitatem perpetuam maximè consecuturi sumus.* & Xenophon ipse, *lib. eodem*; ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμεν☞, *a sibi subjectis pater vocatus.* addit etiam, & à servis, τῶν εἰς τὸ δουλεύειν κατεσκευασμένων, *ad serviendum instructis.*

A Idem hoc de se, ad populum ipsum provocatione factâ, profitetur Tullius Rex, apud Dionysium Halicarnasseum *l. 4. pag. 239.* Πᾶσι τοῖς πολίταις, ὡς πατὴρ πρᾶ☞ ὑοῖς αὐτῦ χρώμεν☞. *Versatus in populo, non secus qam pater inter filios.* Qodqe ille de Cyro, de Antonino nostri patre Pavsanias in *Arcadic. pag. 273.* Τοῦτον Εὐσεβῆ τὸν βασιλέα ἐκάλεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, διότι εἰς τὸ θεῖον τιμῆ μάλιστα ἐφαίνετο χρώμεν☞. δόξῃ δὲ ἐμῇ καὶ τὸ ὄνομα τῦ Κύρυ φέροιτο ἂν τῦ πρεσβυτέρυ, πατὴρ ἀνθρώπων καλούμεν☞. *Hunc Romani Pium appellarunt, qod summum in honorando nomine divino studium præ se ferebat; sed opinione mea Cyri etiam majoris cognomen promeruit, ut scilicet hominum pater*
B *diceretur.* idem & in Justiniano celebrat Procopius *de structuris Orat. 1.* & Arcadio commendat Synesius *de Regno.* Libanius, *Orat. 12.* Ἐοικέναι δεῖ πατρὶ τὸν βασιλέα. *Oportet regem patri similem esse.* Et Erasmus in *institut. princip. Bonus princeps non alio animo debet esse in suos cives, qàm bonus paterfamilias in suos domesticos. qid enim aliud est regnum qam magna familia? qid Rex nisi plurimorum pater?* His opponuntur οἱ παραβαίνοντες τὰ πάτρια, κ☞ δεσποτικοτέρως ἀρχῆς ὀρεγόμενοι. *Transgredientes patria jura, ☞ affectantes dominatum.* Aristoteles *Polit. l. 5. c. 10.* Hoc nomine Cambysem notabant Persæ, cùm dicerent, ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλ☞. Καμβύσης δὲ δεσπότης. Κῦρ☞ δὲ πατήρ. *Darium institorem esse,* qia nundinabatur omnia; *Cambysem he-*
C *rum,* qia asper & insolens; *Cyrum patrem,* qia mitis, bonus, benignus, beneficus. Herodot. *l. 3. pag. 225. C.* Optimè Thomas Morus noster:

Legitimus immanissimis
Rex hoc tyrannis interest:
Servos tyrannus qos regit,
Rex liberos putat suos.

Putat? imò *habet.* pro liberis habet, & habet liberos. Idem:

Princeps pius nunqam carebit liberis:
Totius est regni pater.
Princeps abundat ergò fœlicissimus
Tot liberis, qot civibus.
D

Καὶ τὴν ἔννοιαν] omisit Xylander. *propositum*, Casavbonus reddidit. *cogitationem*, oportuerat. Vide §. 3.

Τῦ καλῶς φύσιν ζῆν] Refert Laërtius *l. 7.* in *Zenone Citiensi* §. 87. Zenonem primum in *lib. de natura hominis* statuisse, Τέλ☞ εἶναι τὸ ὁμολογεμένως τῇ φύσει ζῆν. *Finis est consentanee secundum naturam vivere.* qod idem esse τῷ καλῶς ἀρετὴν ζῆν. ὅτι ἄγει πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις, *secundum virtutem vivere: ad eam qippe natura nos ducit.* (qod & Cicero *Offic. lib. 3. Qod à Stoicis dicitur, convenienter naturæ vivere, id habet hanc, ut opinor, sententiam, cum virtute congruere semper.*) Eum secu-
E tum Cleanthem *lib. de Volup.* Hecatonémqe & Posidonium *lib. de finib.* Verùm Joannes Stobæus *Collectan. Tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 5.* Zenonem asserit τὸ τέλος dixisse, τὸ ὁμολογεμένως ζῆν. qod cùm posteriores deficientiùs dictum existimarent, Cleanthem primùm τὸ τῇ φύσει adjecisse. Subjecit avtem ipse, ἰσοδυναμεῖν ταῦτα, τὸ καλὰ φύσιν ζῆν, κ☞ τὸ καλῶς ζῆν, κ☞ τὸ ἓν ζῆν. *Idem valere secundum naturam vivere, ☞ honestè vivere, ☞ benè vivere.* Retinuerunt istud deinceps Stoici. Noster *l. 3. §. 4.* Τῶν ὁμολογεμένως τῇ φύσει βιώντων. *Eorum, qi naturæ consentaneam vitam agunt.* qod Cicero *de finib. lib. 3. Congruenter naturæ convenienterqe vivere.* Seneca *Epist. 5. Nempe propositum nostrum est, secundum na-*
F *turam vivere.* Et *de vit. beat. c. 31. Solemus dicere, summum bonum esse secundum naturam vivere.* Philo Judæus *de migrat. Abrah. pag. 407. E.* Τοῦτό ἐστι τὸ παρὰ τοῖς ἀρίστα φιλοσοφήσασιν ἀφορμενον τέλος, τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. γίνεται δὲ, ὅταν ὁ νοῦς εἰς τὴν ἀρετῆς ἀτραπὸν ἐλθὼν καὶ ἴχνος ὀρθὸν λόγῳ βαίνῃ, κ☞ ἕπηλαι Θεῷ, τῶν προλάξεων αὐτῦ διαμεμνημένος· κ☞ πάσας ομῦ κ☞ παλαχῦ ἔργοις τε κ☞ λόγοις βεβαιώμενος. *Hic est ille finis, qi à præstantissimis philosophis celebratur, videlicet juxta naturam vivere. Id fit, qando mens ingressa virtutis semitam, incedit per recta rationis vestigia, ☞ Deum sequitur memor ejus præceptorum, habens ea rata dictis factisqe omnibus.* Idem vult
G esse, *secundum naturam vivere, recta rationis semitam tenere, ☞ Deum sequi, mandatis ipsius per omnia obsequendo.* Vide *infrà ad §. 16. & ad lib. 2. §. 9. & lib. 4. §. 42. & ad lib. 5. §. 3. 9.*

Τὸ σεμνὸν ἀπλάτως] Ità *l. 2. §. 5.* μελὰ σεμνότη☞ ἀπλάτυ, *gravitate non arcessitâ.* Vide notas ibi. Contra L. Vero imperii cum Marco consorti, *callidam severitatis simulationem* impingit Julius Capitolinus in *Marco.* Nec à nota saltem aliqa hac in parte Marcum ipsum immunem evasisse idem indicat, dum refert *datum ei vitio, qòd ☞ fictus fuisset, nec tam simplex qàm videretur, avt qàm vel Pius vel Verus fuisset.* Vero certè *simplicitatem* tribuit Alexander Severus, ubi Antoninorum virtutes
H peculiares commemorans, dixit; *Qid Pio sanctius? qid Marco prudentius? qid Vero simplicius? qid Bassiano fortius?* Lampridrius. Qin & de Vero Capitolinus ipse in *Pio: Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii, puritatémqe vivendi; hortatúsqe est ut imitaretur ☞ fratrem.* ubi *puritatem vivendi*, καθαριότητα, i. *munditiem*, interpretatur Casavbonus, qæ vitio qandoqe affinis est. Verùm Capitolino de Vero secum con-

σοχαστικὸν τ̃ φίλων κηδεμονικῶς. καὶ τὸ ἀνεκλικὸν τ̃ ἰδιωτ̃. καὶ τὸ [a] ἀθεωρήτων τ̃ διομόνων. καὶ τὸ πρὸς πάν-
τας [b] εὐάρμοστον, ὥστε κολακείας μὴ πάσης προσ-

a τῶ ἀθεωρήτω Salm. τῶν ἀθεωρήτων διομ. f.
b L. 6. §. 16. B.

sedulam amicorum obſervationem: & imperitorum, eorúmque qi citra conſiderationem opinione merâ ducuntur, tolerationem: & mores qibuſvis accommodatos, ità ut qamvìs conſvetudo ipſius adulationem omnem

ANNOTATIONES.

venire qì poſſit, viderint alii. mihi locus ille prior in Marco mendi ſuſpectus eſt: niſi ſi ità accipi debeat, qòd ad Marci mores pertempus aliqod ille ſe ſpecie ſaltem tenùs accommodaverit. ut fuerit qod in Senatoribus qibuſdam Plinius perſtringit, *lib.* 6. *Epiſt.* 13. *temporaria gravitas, vel potiùs gravitatis imitatio.* eò inclinarem lubens, niſi ut vitium ingenitum avtor notaſſet. Qod avtem de Sexto Marcus hic, de Liciniano qæſtore pariter Sidonius Apollinaris *l.* 3. *Epiſt.* 7. *Nihil affectatum ſimulatúmqe; vera potius ſeveritas, qàm ſeveritatis imitatio.* Vide *infrà ad* §. 14. φιλάληθες.

Τὸ σοχαστικὸν τῶν φίλων] *In conſulendo amicis ſagacitatem* Xylander. ut σοχάζεσθαι hìc ſit *conjectari*, & *conjectando ſagaciter indagare*, qid qis velit, qóve opus habeat. Atqe ità Marcus uſus eſt *infrà*, §. 14. Μὴ δεῖσθαι σοχασμῶ τὰς φίλας. *Nec familiaribus conjectu difficile foret.* ſed melius Caſavbonus *amicorum ingenia ſedulo obſervare.* ut σοχάζεσθαι iſtic ſit *obſervare*, & *obſervando rationem alicujus habere*, qò ad ingenium ejuſdem ſe accommodet. Etenim σοχάζεσθαί τινος, eſt *rationem alicujus habere.* Galen. *de fract. l.* 1. προοιμ. *p.* 152. *Tom.* 11. Ἐγὼ γὰρ, ὅταν μὲν παρὼν παρότι συναναγινώσκω τι βιβλίον, ἀκριβῶς σοχάζεσθαι δύναμαι τῆ μέτρι τῆς ἐξηγήσεως, ἀποβλέπων ἑκάστοτε πρὸς τὴν τ̃ μανθάνοντος ἕξιν. ὅταν δὲ γράφω πᾶσιν, ὅτι τῆ ἄρισα παρεσκευασμένι, ὅτι τῆ χείρισα σοχάζομαι. τὸ μὲν γὰρ τοῖς πλείοσιν ἀσαφὲς ἔσαι. τὸ δὲ ἀνιᾶσαι χρονίζοντας ἐν τοῖς σαφέσιν. ἄρισον ἔν ἡγεῖμαι τῶν μέσην ἕξιν ἐχόντων σοχάζεσθαι. *In privata lectione accuratam prorſus habeo diſcentis rationem; in ſcriptis nec optimè nec peſſimè imbuti, ſed mediocrium tantùm rationem habeo. Nam illud plerisqe obſcurum erit, hoc iniqo animo ferunt, qi in rebus claris immorantur.* Polybius *Hiſt. lib.* 6. *cap.* 14. Ἦγε μὲν σύγκλητος πάλιν ἡ τηλικαύτην ἔχουσα δύναμιν, ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασι ἀναγκάζεται προσέχειν τοῖς πολλοῖς, καὶ σοχάζεσθαι τῶ δήμω. *Rurſus vero ſenatus, qi tantum poteſt, ante omnia in adminiſtratione publica rei multitudinem reſpicere, populiqe rationem habere cogitur.* Et mox: *cap.* 15. Ὁμοίως γε μὴν πάλιν ὁ δῆμος ὑπόχρεώς ἐσι τῆ συγκλήτω, καὶ σοχάζεσθαι ταύτης ὀφείλων, καὶ κοινῆ καὶ κατ' ἰδίαν. *Similiter vero rurſus & populus Senatui obnoxius eſt, ejuſdemqe rationem habere*, ſive *eundem obſervare neceſſe habet in rebus univerſis & ſingulis.* Et rurſus *cap.* 14. Ὀφείλουσι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δήμαρχοι τὸ δοκοῦν τῶ δήμω, καὶ μάλισα σοχάζεσθαι τῆς τούτου βουλήσεως. *Tribunorum porro ſunt partes, id ſemper exeqi qod populo videbitur, ejuſqe voluntati ſeſe accommodare.* Marcus ipſe *l.* 3. §. 11. Τῶ καθ' ἀξίαν συσοχάζομαι. *Simul rationem habeo cujusqe pro exiſtimatione ſua.* & *l.* 10. §. 6. σοχάζομαι τῶν ὁμογενῶν. *Cognatorum mihi rationem habeo.* & *l.* 8. §. 3. ἡ φύσις ἐσοχάσαο. *natura uniuscujuſqe rei rationem habet, curam gerit.*

Κηδεμονικῶς] *Sedulo, ſtudioſè, cum cura cavtionc qe benevolà & amicâ.* Polybius ibidem. Τῶ μὲν ἐχθρῶς καὶ ἀκαταλλάκτως, τῶ δὲ φιλικῶς καὶ κηδεμονικῶς ἔχοντος. *Hoc hoſtiliter & implacabiliter, illo amanter & benevole agente.* Inde oxymoron Clementis illud *Pædag. l.* 1. *c.* 8. Ἀλλ' ἀδὲ ἀλλότριον τῶ σωτηρίω λόγω, κηδεμονικῶς λοιδορεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον. εἰ γὰρ ψέξαι χρὴ, καὶ λοιδορεῖσθαι δεῖ. *Sed neqe à ſalutari verbo eſt alienum, cum cura maledicere. Etenim hoc qoqe eſt medicamentum divinæ benignitatis. Si enim oportet vituperare, oportet etiam maledicere.* & *c.* 9. Νουθέτησις μὲν ἔν ἐσι, ψόγος κηδεμονικὸς, νῶ ἐμποιητικός. *Eſt ergo admonitio, cum cura conjuncta vituperatio, qæ mentis inſerit ſapientiam.* Facetè Alexis *Midone* (referunt Athenæus *l.* 15. & Evſtathius *ad Odyſſ.* η'.)

Ὁ πρῶτος εὑρὼν μετὰ λυχνούχου περιπατεῖν
Τῆς νυκτὸς, ἢν τις κηδεμὼν τῶν δακτύλων.
Qi primus docuit cum laterna incedere
Noctu, digitorum egregius curator fuit.

Grotius.

Καὶ τὸ ἀνεκλικὸν τῶν ἰδιωτῶν] *Facilitatem ergà privatos.* Xylander. parùm commodè. ἰδιώτας enim, homines *imperiti*, qalis plebs eſſe plerumqe ſolet. Sic Lucas *Act. c.* 4. *v.* 13. ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται. *Homines illiterati & idiotæ.* & Athenæus *l.* 4. *pag.* 176. *E.* ὁ ἰυτελέσαλος ἰδιώτης, προσέτι καὶ ἀναλφάβητος. *Vilisſimus qiſqe, & qi ne literarum elementa qidem didicerit.* Sed & Chaldæo Paraphraſtæ, & Judæis Doctoribus הדיוט iſtinc pro *vili, plebejo, rudi, literarum imperito.* Talium imperitiam & ſtoliditatem *ſuſtinere* poſſe, artis lavdísqe eſt havd infimæ. Pythagoras apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μεγάλης ἐσὶ παιδείας, τὸ ἀπαιδευσίαν δύνασθαι φέρειν. *Magnæ eſt peritiæ, aliorum imperitiam poſſe ferre.* Vide *ſuprà* §. 8.

Καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν διομένων] Locus depravatus, & Xylandro conclamatus. Annotator Lugdunenſis, *Interpretor*, inqit, *ut ea ſpectare non cuperem, qæ opinione tantùm conſtant.* Θεσθαι enim eſt *opinari.* Eſt reverâ; ſed διόμενα pro *opinabilibus* vix, opinor, qiſqam admiſerit. Addit idem; *Vel, ut ſpectare non cuperem eos qi magnificè de ſe ſentiunt.* οἴημα enim & οἴησις apud *Plutarchum, Laertium, & Dionyſium* *ſignificat præſumptionem & ἔπαρσιν.* Mericus Caſavbonus. Τῶν διομένων nomine τὰς ἰδιώτας deſignari exiſtimat. idemqe hìc de Sexto prædicare Marcum, qod Epictetus *Enchir. c.* 68. hiſce verbis præcepit; Μὴ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Ne apud imperitos multum diſputes de præceptis.* Qod genus vitii notans Cicero *de Orat. l.* 2. *Omnium avtem*, inqit, *ineptiarum, qæ ſunt innumerabiles, havd ſcio an ulla ſit major, qàm illorum, qi ſolent qocunqe in loco, qoſcunqe inter homines viſum eſt, de rebus, avt difficillimis, avt non neceſſariis arguti ſſimè diſputare.* Verùm id mihi animo inſidere neqit, cùm in clavſula proximè antegreſſâ τῶν ἰδιωτῶν meminerit; nec verisimile videatur Marcum de eiſdem prorſus agentem, verbulo tantùm unico interjecto, vocabulum alterum uſurpâſſe voluiſſe. Sed nec ex ipſis verbis, prout exhibentur, qì elici poſſit iſte ſenſus, intelligo. Clariſſimus Salmaſius, οἱ διόμενοι *ſunt*, inqit, *qi res τῆ διήσει, i. opinione tantùm metiuntur. notum illud, Sapientis non eſſe dicere, Non putabam. non tantùm ſic delicta ſua multi excuſant ac defendunt, ſed etiam* τὸ *putabam in multis aliis locum habet. Putabam ſic rem caſuram, avt non putabam. Puto tamen locum hunc non vacare vitio. legendum fortaſſe,* καὶ τὸ ἀνεκλικὸν τῶν ἰδιωτῶν, καὶ τῆ ἀθεωρήτω τῶν διομένων. *i. e. Qi facilè ferret idiotas ac rerum imperitos; ſed & inconſideratione eorum, qi leviter res perpendunt, & ſolam οἴησιν pro attentione & diſtrictiori examinatione afferunt.* Conjecturam meam adjicere licuerit, à D. Salmaſii veſtigiis pavlùm admodum deflectendo, à ſenſu nihil, legerim, καὶ τῶν ἀθεωρήτως διομένων, *eoſque qi citra conſiderationem opinantur, & de rebus qibuſvis temerè ſtatuunt.*

Καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐάρμοστον] Qod de ſe Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 20. Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος Θεοῦ ἀλλ' ἔννομος Χριςοῦ) ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν, ὡς ἀσθενὴς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Factus ſum Judais ut Judæus, ut Judæos lucri facerem: iis qi ſub lege ſunt, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos qi ſub lege ſunt, lucri facerem: exlegibus ut exlex (non tamen exlex Deo, ſed Chriſto ſub lege) ut lucri facerem exleges: factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucri facerem: omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* & *c.* 10. *v.* 33. Πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. *Per omnia omnibus placeo, non qærens meam ipſius utilitatem, ſed multorum, ut ſerventur. In licitis omnibus nimirum omnibus placere & ſatisfacere ſatagebat; omnia factus omnibus; non amittendo fidem, ſed oſtendendo pietatem.* Gregorius Romanus *paſtor. l.* 2. *c.* 5. & *regiſt. l.* 1. *Ep.* 24. *Compaſſione miſericordiæ, non ſimulatione fallaciæ.* Auguſtinus *ad Hieron. Ep.* 1. *Nunc ad licita condeſcendens, nunc à licitis ſe cohibens: nunc moralia docens, nunc myſtica diſſerens.* Gilbertus *in Cant. Serm.* 27. qi videndi ulteriùs in locis adnotatis: ſed & Ireneus *adverſus Valent. l.* 3. *c.* 5, & Oecumenius ex Chryſoſtomo, Theodoreto, Photio, aliisqe. *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 9. Eſtqe ſanè ars qædam, nec contemnenda, nec obvia paſſim, eóqe lavde dignior, qò plerumqe rarior comparet, accommodandi ſeſe gnaviter citra decori leges imminutas qibuſcunqe, ad ipſorum, qibus id datur, emolumentum procurandum, offenſionémve declinandam. qam & Marco *indulgentiæ* nomine tributam a Capitolino cenſet Cl. Caſavbonus, & ἐυαρμοσίαν τῶν τρόπων interpretatur ex Platone *de Repub. l.* 3. Cæterùm iſta degenerat, & in vitium devergit, ubi in mores ſe induit, qæſtusqe vel blanditiæ cavſsâ adnibetur. qod genus hominum nunc chamæleonti aſſimilatur, qi *colorem ſubinde mutat, redditqe qemcunqe proximè attingit.* Plinius *l.* 8. *c.* 33. & Solinus *c.* 43. Ità Plutarchus *de adulat. pag.* 51. *D.* Ὥσπερ τῶν θηρίων, ὅσα πεφυκότα τὴν χρόαν τρέπεσθαι, συναφομοιοῦται τοῖς ὑποκειμένοις σχήμασι καὶ χωρίοις, ἀλλοίοις χρώμασι, χήτες οἰκείοις, κοσμούμενος. *Sicut & animalia ea, qæ colorem mutandi facultate prædita, ſubjecta materiæ ac locis aſſimilantur, alieno coloribus atqe figuris propriorum ob inopiam ornatus.* nunc polypo; qi & *colorem mutat ad ſimilitudinem loci.* Plinius *l.* 9. *c.* 29. Ὥσε τὴν χροιὰν, ἅις ἂν πλησιάσῃ, πέτραις ὁμοιοῦν. *Sic enim colorem mutat polypus, ut eum ſimilem faciat cujuſvis ſaxi colori, ad qod accedit.* Plutarchus *Natur. Qæſt.* 19. Vide & Luciani *dialog. marin.* 5. indè Pindarus apud Plutarchum *Natur. Qæſt.* 19. & *de Animal. ſolert. pag.* 978. *D.* ab eodem adductus. Ποικίλε θηρὸς χρωῖ μάλισα νόον προσφέρων, πᾶσιν πολίεσσιν ὁμιλεῖ. *Marina beſtia colori adverte mentem, & ſic vaſer omnibus verſare in urbibus.* ubi forſan tamen legendum, ὁμίλει. ut præcepti monitive rationem habeat; qale & Theognidis illud, eidem cùm ibidem, tum & περὶ πολυφιλίας, lavdatum:

Πολύποδ' ὄοντ' ἴσχε πολυχρόα, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῆ περ ὁμιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.
Polypodis ſic morem imiteris verſicoloris:
Cui ſubit is, ſemper ſit ſimilis, lapidi.

qæ

mnem ſvavitate vicerit, in veneratione tamen eiſdem ipſis eodem ipſo tempore non minùs extiterit. adhæc dilucidam ac methodicam cùm inventionem, tum & diſpoſitionem, decretorum ejuſmodi, qæ ad vitam rectè inſtituendam conducerent. qódque nec iracundiæ, nec perturbationis aliûs alicujus, indicium exhibebat; ſed cum affectibus immunis prorſus exiſteret, ad affectum genuinum erat tamen propenſiſſimus: favere promptus, ſed ſine ſtrepitu: variéque, citra oſtentationem, eruditus.

πεσίεραι εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτῆ, ἀιδεσιμώτατον ἦ αὐτοῖς ἐκείνοις παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τ καίρον εἶναι. καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ [c] ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν τ εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων. καὶ τὸ μηδὲ ἐμφασίν πῆε ὀργῆς, ἢ ἄλλε τινὸς πάθες ἔχειν, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα ἦ φιλοσοργότατον. καὶ τὸ εὔφημον, καὶ τῆτο ἀψοφητί. καὶ τὸ πολυμαθὲς [d] ἀνεπφάντας.

c L. 3. §. 11. & l. 5. §. 25. & l. 6. §. 17. 26.

d Sup. §. 7. & l. 7. §. 67. & l. 9. §. 29.

§ 10.

ANNOTATIONES.

qæ in Theognidis tamen, qas nunc habemus, *elegiis* aliter pavlò ſic concipiuntur,

Πυλύπε ὀργὴν ἴσχε πολυτρόπε, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖ ἰδεῖν ἐφάνη.

Qam lectionem ſecutus eſt, qi in Philoſtratum Ægyptium, Philoſtrato Lemnio referente in *vit. Sophiſt. l.* 1. *pag.* 491. per παρῳδίαν iſtud tranſtulit;

Παντόφε ὀργὴν, ἴσχε Φιλοστράτε, ὃς Κλεοπάτρῃ
Νῦν προσομιλήσας, τοῖ ἰδεῖν ἐφάνη.
Docti corda Philoſtrati habe: namqe hic Cleopatræ
Converſans, talis viſus adeſſe ſuis.

At contrà Phocylides *n.* 45.

Μηδ' ὡς πετροφυὴς πολύπες κατὰ χῶρον ἀμείβε.
Neqe ut ſaxis adhærens polypus in loco muteris.

Eóqe Tragicus apud Athen. *l.* 7. *pag.* 318. *E.*

Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπε χροός.
Odi mutantem colorem polypum.

Qin & de viro verè bono Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. *pag.* 472. *B.* Ὥςε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῦ Θεῦ δύνασθαι λέγειν, Ἐγὼ δὲ ὁ αὐτός εἰμι, καὶ ὐκ ἠλλοίωμαι. ἔκαν μεταποιηθήσεται, ὐδὲ μετατεθήσεται, ὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλο γινόμενο, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι. *Adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qoqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Qamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe à ſe deſciſcet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt.* Verùm nulla imago vitioſum iſtud τῶν κολάκων καὶ ἀρίστων τὸ ἐνάρμοσον depingat meliùs, qàm Plutarchi illa *lib. de adulat. pag.* 52. *A.* ab aqis deſumpta, qæ per fluxilem labilémqe, qam obtinent, naturam, vel vaſis cujuslibet concipientis, vel corporis immerſi cujusvis, figuram confeſtim induunt. Ὁ δὲ κόλαξ, inqit, ὥτε δὴ μίαν ἑστίαν ἤθης ὐκ ἔχων μόνιμον, ὐδὲ ἑαυτῷ βίον ζητῶν αἱρετὸν, ἀλλ' ἑτέρῳ καὶ πρὸς ἕτερον πλάττων καὶ προσαρμόζων ἑαυτὸν, ὐχ ἁπλῶς, ὐδὲ εἷς, ἀλλὰ παντοδαπός ἐςι καὶ ποικίλο, εἰς ἄλλον, ἐξ ἄλλε τύπον, ὥσπερ τὸ μεταιρόμενον ὕδωρ, περιῤῥέον ἀεὶ καὶ μεταςχηματιζόμενο τοῖς ὑποδεχομένοις. *At vero adulator ſtabilem nullam cum habeat ſuorum morum ſedem, neqe certum aliqod vivendi delegerit genus ſibi qod placeat, ſed qod alteri ſeſe effingat atqe accommodet: non ſimplex eſt avt unius modi, ſed varius ac multiplex, ex alia in aliam ſubinde formam tranſiens: qo modo aqa defluens ſubinde mutatur ad formam eorum in qa incidit.* Vide *ad l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 43.

Κολακείας μὲν πάσης προσηνεςέραν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτῆ] Qod de Dexippo Sophiſta (opinor) apud Svidam in σημεῖ neſcio qis: Ὁ αὐτὸς σεμνότατο ὢν καὶ σκυθρωπότατο, ὅμως ἐπίχαρις ἦν ἐν ταῖς ὁμιλίαις, ὑδενὸς ἧττον τῶν ἐπὶ χάρισιν θαυμαζομένων. *Idem qamvis eſſet graviſſimus, & rerum ſeriarum ſtudioſiſſimus, jucundus tamen erat in congreſſibus, nec ulli cedebat eorum, qi comitatis laude florebant.*

Ἀιδεσιμώτατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις] De Bruto Cicero in *Oratore* §. 35. *Admirabilis fama virtutum incredibilium, qæ ſpecie diſpares, prudentiâ conjunguntur. Qid enim tam diſtans, qàm à ſeveritate comitas? qis tamen unqam te avt ſanctior eſt habitus, avt dulcior? qid tam difficile, qàm in controverſiis dijudicandis ab omnibus diligi? conſeqeris tamen, ut eos ipſos, qos contra ſtatuis, aqos placatósqe dimittas. ità efficis, ut cùm gratia cauſſâ nihil facias, omnia tamen ſint grata, qæ facis.* De Agricola Tacitus: *Nec illi, qod eſt rariſſimum, avt facilitas autoritatem, avt ſeveritas amorem deminuit.* Et Seneca *de beat. c.* 8. *Virum ſapientem* ait fore, in his qæ agit, *cum comitate magnificum.* De Marco pariter Capitolinus. *Philoſophia ſerium & gravem reddidit: non tamen prorſus abolità in eo comitate, qam præcipuè ſuis, mox amicis, atqe etiam minùs notis exhibebat.*

Καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν] formula Marco noſtro admodum familiaris; *qà certâ ratione methodóqe* aliqid inſtitutum deſignatur. ità ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, *rectâ methodo opinari. l.* 5. §. 34. &, ὁδῷ περαίνειν, *rectâ pergentem perficere. l.* 6. §. 26. &, ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἐλέγχειν, *expeditè vereqe diſcutere. l.* 3. §. 11. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 16. Deum ait dediſſe nobis τὴν δύναμιν τὴν παρακολουθητικὴν τέτων, (externa vult) καὶ ὁδῷ χρησικήν, *facultatem harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Ariſtides *palinod. in Smyrn. Tom.* 1. *pag.* 470. Πάντα δὲ ὥσπερ ὁδῷ κεχωρηκέναι φαίνεται. *Qid qod omnia qaſi viâ qadam videntur proceſſiſſe?* Apud Plutarchum *de Commun. Notit. Præfat. pag.* 109. *A.* Stoici qidam Arceſilaum Academicósqe appellant, λυμεῶνας τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ δογμάτων ὁδῷ βαδιζόντων ἀνατροπέας, *corruptelas everſoresqe philoſophiæ, decretorumqe ordine procedentium.* Zeno Cittieus apud Laërt. *l.* 7. *c.* 156. Τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικὸν, ὁδῷ βαδίζον εἰς γένεσιν. qod Cicero de Nat. Deor. *l.* 1. *Naturam eſſe ignem artificioſum ad gignendum progredientem viâ.* & *ibid. c.* 47. χωρίς τε αὐτῆς (de Dialectica loqitur) ὐκ εἶναι ὁδῷ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι, εὐ remotâ *non licere rite interrogare atqe reſpondere.* ubi Caſavbonus ὁδῷ. *i. viâ & ratione*, ut ſolet loqi Cicero. Sanè *viam* & *rationem* conjunxit Cicero in *Verrin.* 2. *viam* & *artem* in *Bruto.* Sed & in *de finib. l.* 2. qi eſt locus huic geminus; *Omnis in qarendo, qæ viâ qadam & ratione habetur oratio*, &c. Confirmat avtem iſtinc Rualdus in *Plutarchi vitas.* Sextum iſtum non eſſe Empiricum illum, qi diſciplinas omnes oppugnatum & everſum ibat.

Μηδὲ ἐμφασίν ποτε] qod Cicero *de fato. ut nemo in eo libidinis veſtigium viderit.* de Stilpone Megarico loqitur.

Ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοσοργότατον] Ita ſcilicet exemplo ſuo oſtendit, Sextus, qod Seneca *de Clement. l.* 2. *c.* 5. *Secta Stoicorum, licet apud imperitos malè audiret tanqam nimis dura, nullam benigniorem lenioremqe eſſe, nullam amantiorem hominum.* poſſéqe φιλοσοργίαν uberrimam etiam cum ſumma ἀπαθείᾳ conſiſtere ſimul. Infandum interim facinus ac ridiculum patravit editor bonus ille Lugdunenſis, qi ἀπεχθέστατον pro ἀπαθέστατον nobis hoc loco ſuppoſuit. dignúmqe patellâ operculum adjecit Annotator, cùm ἀπεχθὴς, qod propriè *odioſum* ſignificat, hìc *odio vacuum* deſignare adnotavit. cum lectionis genuinæ hominem monere poſſet adjecta interpretatio. res ſcilicet admiratione digna fuerit, eſſe hominem eundem & odio vacuum & ad amorem propenſum. Verùm ut idem & affectuum perturbationibus cum maximè immunis, & ad amorem genuinum interim propenſiſſimus exiſteret, miraculi propè loco haberi poterat. Siqidem ut vulgato dicterio dici ſolet,

Amare & ſapere vix Deo conceditur.

Τὸ εὔφημον, καὶ τῆτο ἀψοφητί] *qod bonè paſſim audiret, idqe ſine ſtrepitu.* qum *nec ipſe* ſcilicet *ſibi plauderet*, ut de Tacito Plinius *l.* 9. *Ep.* 14. & aliorum plavſus etiam nihil moraretur, ſed ſupprimeret potiùs, qod de Servatore noſtro Matthæus *c.* 9. *v.* 30. & Lucas *c.* 5. *v.* 14. Contrà qàm Cicero, qi cum elogia & encomia ab aliis ſedulò avcupabatur, & ſolicitè emendicabat, tum & ſuas ipſe lavdes aliis qibusqe materiis intercalares ſubinde facere geſtiebat. qam Creſcens Cynicus, qem Juſtinus *Apolog.* 1. *pag.* 46. *E.* non φιλόσοφον, ſed φιλόψοφον, καὶ φιλόκομπον, *non philoſophum, ſed ſtrepitus popularis & inſolentis arrogantiæ amatorem* vocat. qanqam uſu venit ferè, ut qod de Agricola Tacitus, *ipsâ diſſimulatione fama fama fiat avctior.* qod & Chriſto Domino contigiſſe monent Matthæus *ibidem v.* 31. & Lucas *c.* 5. *v.* 15. De Catone Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus, malebat: ità, qò minùs gloriam petebat, eo magis adſeqebatur.* Atqe hoc ſenſu τὸ εὔφημον iſtic interpres uterqe accepit, ac ſi τὸ εὔφημον idem qod τὸ ἔνδοξον eſſet. in qorum & ego ſententiam lubens concederem, ſi τὸ εὔφημον uſpiam ità uſurpatum occurreret. Verùm cùm pro *faventia*, id eſt, favſtâ expetitione, avt honorificâ exiſtimatione, externis indiciis palam factâ, qæ ſolet aliis exhiberi, freqentiſſimè adhibeatur, nec hìc ſecùs à Marco ſumptum exiſtimem, eò magis, qia *inſr.* §. 13. ità prorsùs accepit. itaqe verterim, *favere promptum, ſed ſine ſtrepitu.* ut medium qendam affectum, candidum moderatúmqe ſimul, deſignet, qalem in avditore Plutarchus περὶ τῦ ἀκέειν *p.* 44. *A. B.* deſiderat: μήτε ἄτεγκτον καὶ ἀτενῆ, οἰήματο ὑπέλπε μεςὸν, μήτε ὀφρῦν κατὰ σχῆμα κινῦντα, μήτε φωνὴν ἐυγνάμο μάρτυρα φιλησίας προϊέμενον, ἀλλὰ σιγῇ καὶ βαρύτητι καταπλάττα καὶ σχηματισμῷ θηρώμενον δόξαν ἐυσταθῆς καὶ βάθος ἔχοντος ἀνδρός. ὁδὲ ἐναντίος αὖ πάλιν ἐλαφρόν τινα καὶ ὀρχηςώδη, κατὰ ῥῆμα καὶ συλλαβὴν ἐφιςάμενον καὶ κεκραγότα. *Qi nullâ orationis parte movetur avt delinitur, repletus faſtu qodam invidiâ ſuffuſo: qi neqe ſupercilium pro decoro movet, neqe ullam emittit vocem, qa eum animo aqo audire teſtetur: qi in alteram partem cuivis voci avt ſyllabæ inſiſtens acclamat, levis qidam homo & avicularum ſimilis.* qi nec aliis lavdem meritam deferre, ubi occaſio datur, detrectat, & eandem tamen exhibet ſine partium ſtudio, ac ſine conteutione avt vociferatione minùs decorâ. Horum avtem ſenſuum optionem liberam ego lectori relinqo.

Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντας] *absqe oſtentatione.* cui contrarium τὸ φαντασιοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι, *præbere ſpeciem ad ſtuporem & admirationem*, καὶ ἐπιτηδεύειν φαίνεσθαι. & *hoc*

§ 10. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίπληκτον. καὶ τὸ [c] μὴ ὀνειδιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ βαρβάρου, ἢ σόλοικόν τι, ἢ ἀπηχὲς προσενεγκαμένου, ἀλλ' ἐπιδεξίως αὐτὸ μόνον ἐκεῖνο, ὃ ἔδει εἰρῆσθαι, προφέρεσθαι, ἐν τρόπῳ ὑποκρίσεως, ἢ συνεπιμαρτυρήσεως, ἢ συνδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἐχὶ περὶ τοῦ ῥήματος, ἢ δι' ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παρυπομνήσεως.

§ 10. Ab Alexandro Grammatico, increpationibus abſtinere; nec probroſè excipere, ſi qis barbarum qid, vel ſolœcum: vel abſonum protulerit, ſed illud tantum, qod dici debuerat, dextrè proponere; ídqe ſub ſpecie vel reſpondendi, vel calculum dictis contribuendi, vel de re ipſa, non avtem de dictione, unà diſpiciendi, vel aliam aliqam iſtiuſmodi ſcitam, ſed qæ obliqè facta ſit, commonefactionem.

§ 11. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ἐπισῆσαι, ὅια ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις.

§ 11. A Frontone, ut ſcirem, qæ invidentia, verſutia, ſimulatio tyrannidem conſeqatur: qodqe

e Inf. §. 16. & l. 11. §. 13. 18.

ANNOTATIONES.

affectare, ut noſter *ſuprà* §. 7. & *infrà* §. 16. τὸ ἐπιδεικτιᾶν καὶ φαντιᾶν, ut Caſavbonus, qi videndus ad illa Perſii *Sat.* 1. *v.* 27.

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?
At pulcrum eſt digito monſtrari, & dicer, Hic eſt.

id eſt, δακτυλοδεικλεῖσθαι. ut Philo loqitur. Seneca *Epiſt.* 16. *Non eſt philoſophia populare artificium, nec oſtentationi paratum.* Vide *ſuprà* §. 8. τὴν ἐμπειρίαν, &c.

§ 10. Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ] *Uſus prætereà Grammaticis, Græco, Alexandro*, &c. Capitolinus. De Alexandro iſto viſe ſis in eundem Ariſtidæ Sophiſtæ *ſermonem epitaphium.*

Τὸ ἀνεπίπληκτον] De Alexandro Ariſtides. Μόνῳ δὲ ἰδιώτας τε ἐκ ἤλεγχε, καὶ παρὰ τοῖς δεξιοῖς εἰς τὰ πρῶτα ἐθαυμάζετο. *Imperitos ſolus non redarguebat, ſed ingenii dexteritate praditos primùm mirabatur.*

Μὴ ὀνειδιστικῶς] Ità *l.* 11. §. 13. τὸ παρορώμενον δεῖξαι, ἐκ ὀνειδιστικῶς. *Errorem oſtendere, neqe id contumelioſè.*

Παρυπομνήσεως] Qalem Socratis diſciplinam laydat Plutarchus *de Adulat. & Amic. pag.* 72. *A.* Ὃς ἔστως ἀτρέμα τοὺς νέους ἤλεγχεν, ὡς μηδ' αὐτὸς ἀπηλλαγμένῳ ἀμαθίας, ἀλλὰ μετ' ἐκείνων οἰόμενος δεῖν ἀρετὴν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ζητεῖν τὸ ἀληθές. *Is pavllatim adoleſcentes ita redarguit, ſeipſum qoqe non vacare inſcitia ſimulans, ſed unà cum illis ſe debere virtuti operam dare, & veram qærere confitens.* Et *Platonic. Qæſt.* 1. Δοκῶν ζητεῖν κοινῇ τὴν ἀλήθειαν. *Qia videbatur una qærere veritatem.*

§ 11. Φρόντωνος] *A Frontone*; qem cur *Frontinum* hic Mericus Caſavbonus vocare maluerit, neſcio. aliter enim conſtanter hiſtorici omnes. Et Frontinus Rhetor Alexandri, qi poſt Marcum diu vixerat, præceptor fuit. De Marco Capitolinus: *Oratoribus uſus eſt, --Latino, Frontone Cornelio: --Cui & ſtatuam in Senatu petiit.* & Dio *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Ἐν τοῖς ῥητορικοῖς τὸν Φρόντωνα τὸν Κορνήλιον. *In rhetoricis Cornelium Frontonem.* qem eundem & *l.* 69. *pag.* 796. *A.* idem hoc elogio ornat; ὁ τὰ πρῶτα τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος. *Qi in agendis cauſſis Romæ primum locum obtinebat.* Et Panegyrici Maximiniano dicti avtor; *Fronto Romanæ eloqentiæ, non ſecundum, ſed alterum decus.* ut Ciceroni, qem primum omnes agnoſcunt, non ſecundum ſed parem velit. A *gravitate* laydat Sidonius *l.* 4. *Ep.* 3. qi & *Marcum Frontonem* appellare videtur, *l.* 8. *Ep.* 10. cùm tamen *Marci Frontonis* alterius, *viri Conſularis*, meminerit Gellius *l.* 2. *c.* 26. qi eodem tempore vixerit, nec noſtro interim tacito, qem *Frontonem Cornelium*, qaſi ab altero illo diſtingvendo, appellat, *l.* 19. *c.* 8. Eandem cum Sidonio *gravitatis* laydem Frontoni huic tribuit & Hieronymus *Epiſt. ad Ruſticum*: qo loco, fallſus eſt Eraſmus, (erroris ducem ſecutus forſan Joannem Sarisber. Policrat. *l.* 8. *c.* 14.) qod *Julium Frontonem*, cujus meminit Juvenalis *Sat.* 1. *v.* 12 & præter Juvenalem Tacitus *Hiſtor. l.* 1. & 2. ab Hieronymo deſignatum cenſet. *Siccitatis* nomine notat Macrobius, vel apud Macrobium Evſebius, *Saturnal. lib.* 5. *cap.* 1. *Qatuor ſunt*, inqit, *genera dicendi: copioſum, in qo Cicero dominatur; breve, in qo Saluſtius regnat: ſiccum, qod Frontoni adſcribitur: pingve & floridum, in qo Plinius ſecundus qondam, & nunc nullo veterum minor noſter Symmachus luxuriatur.* Dignitate Conſulari à Marco fuiſſe ornatum, avtor eſt Avſonius in *Grat. Act. Gratian.* Ex Frontonis ad Marcum Imperatorem epiſtolâ (uti videtur) ſive oratione aliqâ, citat hæc Chariſius *Inſtit. Grammat. l.* 2. *Mihi ſatis abundeqe honorum eſt, qos mihi cotidiano tribuis.* Nec illud omiſſum velim, videri Frontonem hunc adverſus Chriſtianos vel ſcripſiſſe, vel egiſſe, ex Minutio Felice, cujus hæc in *Octavio* verba; *Sic de iſto & tuus Fronto, non ut affirmator, teſtimonium fecit; ſed convicium, ut orator, aſperſit.*

Ἐπισῆσαι] *ut ſcirem.* Xylander. potiùs *ut conſiderarem, animadverterem.* eſt enim ab ἐφίστημι, non ab ἐπίσαμαι. Vide *ſuprà* §. 6. ἀπιστητικόν.

Οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις] Polybius *Hiſt. l.* 2. *c.* 59. Αὐτὸ γὰρ τοὔνομα [τὸ τυράννου] περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πάσας περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ παρανομίας. *Nam ipſum tyranni nomen ſummæ impietatis ſignificationem conjunctam habet; injurias ſceleraqe omnia complectens, qæ inter homines ſolent verſari.* Thyeſtes apud Senecam:

Ut nemo doceat fraudis & ſceleris vias,
Regnum docebit.--

A &,

Ubicunqe tantùm honeſta dominanti licent,
Precario regnatur.

&,

--ſanctitas, pietas, fides,
Privata bona ſunt: reges, qá volunt, eant.

Scilicet, ut idem *Agamemn.*

Id eſſe regni maximum pignus putant,
Si qicqid aliis non licet, ſolis licet.

& Lepidus apud Saluſtium. *Omnia retinenda dominationi honeſta eſſe.* Cæterùm regnum illi cùm dicunt, tyrannidem intelli- B gunt. Qum enim, ut Ariſtoteles *Polit. l.* 1. *c.* 2. Πρώτη καὶ θειοτάτη, ἡ βασιλεία. *Regnúmqe res ſit inter Deos hominesqe* (Ethnicum pro ritu ſuo loqentem habes) *pulcerrima.* Livius *l.* 2. unde & Plato *Polit.* 9. *pag.* 731. *E.* pronunciat, ὡς παντὶ δῆλον, ὅτι πόλεως τυραννουμένης μὲν ἐκ ἔστιν ἀθλιωτέρα, βασιλευομένης δὲ ἐκ εὐδαιμονεστέρα. *Inter omnes ſane conſtat, nullam civitatem tyrannide preſſa eſſe miſeriorem: nullamqe rege gubernata eſſe beatiorem.* nihil mirum, ſi (qod Polybius *l.* 6. *c.* 2.) συμψεύδονται καὶ συγχρῶνται πάντες οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ, τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι. *Omnes qi dominantur ſoli, qantum fieri ejus poteſt, regnum ementiuntur, eoqe utuntur nomine.* ſi iiqam, *monarcha qvis*, tyranni qoqe qantum poſ- C ſunt, *ementito regni nomine abutantur.* Inter *tyrannum* interim, *regemqe* juſtum qantum interſit, nemo meliùs Dione Pruſæo docebit, *oratione* qæ *de Regno* eſt. 1. & 3. & qæ eſt *de tyrannide*, 6. cui Syneſium adjungere licet *lib. de Regno.* & è recentioribus Eraſmum in *inſtitutione principis Chriſtiani.* Sed nec tyrannum qisqam accuratiùs depinxerit, qàm Plato id præſtitit, *Politic. l.* 8. & 9.

Βατταλία] *tyrannicam incidentiam* dicit; ſive qâ illis invidetur. De qa Statius *l.* 5. *Sylv.* 1.

Qisnam impacatâ conſanguinitate ligavit
Fortunam invidiámqe Deus?-- D

Et in eandem ferè mentem Tragicus in *Theb.*

Simul iſta mundi conditor poſuit Deus,
Odium atqe regnum.

Et Attius apud Ciceronem *Offic. l.* 3.

Multi iniqi atqe infideles regno, pavci ſunt boni.

Unde Lycus apud M. Senecam *Herc. fur.* 2. 2.

Ars prima regni eſt, poſſe te invidiam pati.

& de Dionyſio Siculo tyranno, Corinthi agente, Juſtinus, *l.* 21. *Laborabat invidiam præteritorum, contemptu præſentium demere; expertus, qàm inviſa tyrannorum forent etiam ſine opibus* E *nomina.* Sive etiam ipſam *tyrannorum invidentiam*, qâ illi cùm ſeſe invicem inviſos, tum & bonos qosvis etiam exoſos, habent. Siqidem ut Clavdianus *de Honor. Coſſ.* 4.

--Sors iſta tyrannis
Convenit, invideant claris, fortéſqe trucident.

Ὑπόκρισις] *Hyprocriſin* dicit *tyrannicam*, qâ illos cum primis diligere & in pretio habere ſe ſimulant, qos qàm maximè oderunt. Tiberius, de qo ampliùs *infrà* ad §. 14. *nullam, ut rebatur, ex virtutibus ſuis magis qàm diſſimulationem diligebat.* Tacitus *Annal. l.* 4. De Domitiano itidem Caſſius *l.* 67. *pag.* 759. *B.* Ἄνθρωπον ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν γυναικῶν τινων. ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν ἀεὶ, ὃν ἀεὶ μάλιστα ἀποσφάξαι ἤθελεν. *Neminem unqam verè & ex animo dilexit, prater* F *pavcas mulieres: qanqam eum ſe diligere ſimulabat, qem maximè interfectum cupiebat.* de qo eodem & eundem videas *ad l.* 10. §. 17. Exempla, qibus id comprobatum dederit, habes apud Svetonium *l.* 12. *c.* 11. Sed & qâ cuncta *ſimulare ac diſſimulare* ſolenne habent, ubi id è re ſua eſſe putant. De Alexandro 6. Pontifice Romano, filióqe ejuſdem Valentino, (qem Nicolaus Machiavellus tanqam exemplar Principibus imitatu digniſſimum proponit, *de princip. c.* 11.) tradit Gvicciardinus, *Hiſt. l.* 6. adeò ſimulatione ac diſſimulatione celebres, ſive infames potiùs, fuiſſe, ut qaſi proverbiali dicterio vulgo jactaretur, *Pontificem nunqam qod diceret, facere; Valentinum nunqam qod faceret, dicere.* Nec aliunde illud Sigismundi Cæſaris effatum; *Neſcit regnare, qi neſcit diſſimulare.* Æneas Sylvius *in Panorm. l.* 1. Elegantiſſimè vir illuſtriſſimus Daniel Heinſius *Herode Act.* 2. *Sc.* 2.

Non tot receſſus abditos æther habet,

Non

qódqe ut plurimùm qi patricii nobis nuncupantur, ab affectu genuino alieniores exiſtant.

§ 12. Ab Alexandro Platonico, nè crebro, néve niſi neceſſitate adactus, avt dicto avt ſcripto ſignificem alicui, non vacare me: néve hoc modo ſub negotiorum diſtinentium prætextu officia ea, qæ vitæ hujus neceſſitudo à nobis exigit, ſolens deſeram.

§ 13. A Catulo, ne inſuper haberem amicorum querimonias, etiamſi ratio earum nulla ſubeſſet, ſed in ſtatum ipſos priſtinum reſtituere anniterer: ut præceptores promptè impenséqe prædicarem; qod de

καὶ ὅτι ὡς ἐπίπαν οἱ καλούμενοι ἄτοποι παρ' ἡμῖν εὐπατρίδαι, [f] ἀσοργότεροί πως εἰσί. f Inf. §. 13.

§ 12. Περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Πλατωνικοῦ, τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν, ὅτι ἄσχολός εἰμι. μηδὲ διὰ τοιούτου τρόπου συνεχῶς ὠφελεῖσθαι τὰ κῆ ἃ τοὺς θεοὺς συμβιοῦντας χάριτες καθήκουσα, περιβαλλόμενον [h] τὰ περιεστῶτα πράγματα. g L. 3. §. 1. & l. 8. §. 27. & l. 11. §. 18. h Inf. §. 15. & l. 6. §. 11.

§ 13. Περὶ Κατύλου, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλου αἰτουμένου τι, καὶ τύχῃ ἀλόγως αἰτοῦντος, ἀλλὰ πειρᾶσθαι καὶ ἀποκαθιστάναι ἐπὶ τὸ σύνηθες. καὶ τὸ περὶ τοὺς διδασκάλους εὐθύμως ἔνεγκον, ὅσα τοῖς

ANNOTATIONES.

Non inſeri, non terra, non totum mare,
Quot aula, quam deſerta vis recti fugit:
Impervia aliis ſemper eſt, ſemper ſuis.

Huïc & ὑπόκρισιν αὐλικὴν, *aulicam ſimulationem*, illam adjicere licet, καθ' ἣν (inqit Julianus *Epiſt.* 12. expertus ipſe forſan, nec ejusdem expers, ejeret licèt, qum Baſilium eâ ipsâ blandè compellet & ad ſe invitet, qem non poterat non odiſſe) ἐκπαγῶντες, μισοῦσι τηλικοῦτον μῖσος, ἡλίκον οὐδὲ τοὺς πολεμιωτάτους. *Quà qi laudant, majore odio proſequuntur qàm inimiciſſimos.* & Polybius, *Hiſt. l.* 4. *c.* 87. Καινὸς γὰρ δή τις ὅτος ἔυρηται τρόπος διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας λυμαίνεσθαι τοὺς πέλας. ἐυρηται δὲ μάλισα καὶ πρῶτον τοιαύτη κακοτρόπεια καὶ βασκανία καὶ δόλος, ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόντων, καὶ τῆς τοιούτων πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. *Novus enimvero calumniandi modus hic eſt inventus; cum non obtrectando, ſed laudando alicui nocetur: qæ malignitas, invidia & fraus ab illis primò fuit excogitata, qi in aulis principum vitam degunt: ea eſt illorum hominum æmulatio inter ipſos, ea avaritia.* Hoc eſt, qòd in *vita Agricolæ* Tacitus: *Peſſimum inimicorum genus, laudantes.*

Εὐπατρίδαι ἀσοργότεροι] De Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 52. *Filiorum, neqe naturalem Drauſum, neqe adoptivum Germanicum patriâ charitate dilexit.* Scilicet, ut Naſo *Metam. l.* 2.

Non bene conveniunt, nec in una ſede morantur
Majeſtas & amor.

Certè qi iſtiuſmodi hominum æmulationes fœdas dirásqe, qas cum natura ſibi conjunctiſſimis exercuere, qarum prægnans eſt omnis omnium ætatum, omniúmqe gentium hiſtoria, animo recoluerit, oraculi vicem obtinere meritò cenſebit, qod à Frontone noſter hîc ſe accepiſſe profiteur.

§ 12. Ἀλεξάνδρου τοῦ Πλατωνικοῦ] Plures hoc nomine tum philoſophos, tum Sophiſtas recenſet Svidas. Verùm noſter iſte an ex illis ſit, certò ſtatuere nullus habeo. Alexandri Cilicis Sophiſtæ inter cæteros meminit, de qo latiùs etiam Philoſtratus in *vit. Soph. l.* 2. *pag.* 568. qi πηλοπλάτων, *luteus Plato*, dictus ſuerit. Platonem nimirum, ſi non dogmate, dictione ſaltem æmulatus videtur. unde declamantem ubi avdiverat qidam ex Herodis Attici Sectatoribus, τὸν μὲν πηλὸν εὑρηκέναι, *lutum invenisse* dixit, τὸν δὲ Πλάτωνα ζητεῖν, *Platonem verò qærere.* A Marco avtem accitum, *ab epiſtolis Græcis* eidem fuiſſe, avtor eſt Philoſtratus. qi & Favorini γνησιώτατον ἀκροατὴν extitiſſe eum ait. Favorinus avtem iſte in eorum albo cenſetur, qi & *philoſophi* ſimul & *ſophiſtæ* etiam habebantur. Fieri itaqe poteſt ut Alexander ille is ipſe ſit, qem hic Marcus *Platonicum* appellat. Meminit & Galenus *lib.* περὶ τῆς προγνώσεως *cap.* 5. Alexandri cujuſdam, qi eisdem temporibus Romæ vixerit, Damaſceni. Cæterùm iſtum ait γινώσκειν μὲν τὰ τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ τοῖς Ἀριστοτέλους προσκεῖσθαι μᾶλλον, *noſcere qidem & Platonis ſcita, ſed Ariſtotelicis magis adhærere.* & φιλοσοφείας nomine à plerisqe notatum. Ad priorem illum itaqe potiùs inclinaverim.

Ἡ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν] non ineptè iſtud in Alexandrum illum conveniat, cujus operâ ad epiſtolas Marcus eſt uſus.

Ὅτι ἄσχολός εἰμι] Vide *ſuprà* §. 7. Ἄσχολος, ὁ μὴ ἐναιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ εὐκαιρία. Ἄσχολος, *negocioſus, occupatus, ſolicitus, qi non habet opportunam, commodamqe negociorum conficiendorum occaſionem.* Σχολὴ enim (*i. ocium*) *eſt ea, qæ in conſvetudine, communiter & vulgò vocatur* εὐκαιρία *i. tempeſtivitas, opportunitas, commodum rei gerendæ tempus, occaſio.* Svidas. qi & hæc ipſe Marci ſubjungit. Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 11. *Vereor, ne putidum ſit, ſcribere ad te, qàm ſim occupatus.*

Τὰ καὶ τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα] Epictetus *Enchirid. c.* 29. Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. *Officia ut plurimùm pro relationibus & qalitatibus perſonarum* (qas invicem gerunt) *definiuntur.* σχέσεις avtem, ſive *relationes* & affectiones mutuæ, vel ſunt naturales, vel adſcititiæ. Epictetus *Differt. l.* 3. *c.* 2. Δεύτερός ἐστι τόπος, ὁ περὶ τὸ καθῆκον. ἐ δεῖ γὰρ μὴ εἶναι ἀπαθῆ, ὡς ἀνδριάντα, ἀλλὰ τὰς σχέσεις τηροῦντα τὰς φυσικὰς καὶ ἐπιδέτους, ὡς εὐσεβῆ, ὡς υἱὸν, ὡς ἀδελφὸν, ὡς πατέρα, ὡς πολίτην. *Alter eſt locus officii. Neqe enim me immobilem ut ſtatuam eſſe decet, ſed affectiones tueri naturales & arceſſitas, ut hominem pium, ut filium, ut fratrem, ut patrem, ut civem.* qod idem habet & *lib.* 2. *cap.* 14. Cæterùm de his ampliùs vide ſis Simplicium in *Commentario ad Epicteti Enchiridium*, & Caſavbonum *ad Perſii Sat.* 3. *v.* 70. Sed & Marcum ipſum *infrà l.* 8. §. 27. & *l.* 11. §. 18.

Τὰ περιεστῶτα πράγματα] id eſt, ut Demoſthenes *Olynth.* 1. *pag.* 5. *C.* ἅτ' ἂν ἡμᾶς περιῇ τὰ πράγματα. *Ut ea res erunt, qæ nobis evenient.* qæ avtem Marcus περιεστῶτα πράγματα, ea Plutarchus περισατικὰ πράγματα dixit *de ſuperſtit. pag.* 169. *C.* Τοιαύτη μὲν ἐν τοῖς ἀβλήτοις καὶ περισατικοῖς λεγομένοις πράγμασι καὶ καιροῖς ἡ δεισιδαιμονία. βελτίων δὲ ὐδὲ ἐν τοῖς ἡδίοσι τῆς ἀθεότητος. *Talis eſt ſuperſtitio rebus & occaſionibus voluntati noſtræ non convenientibus & cum periculo conjunctis. Sed ne in jucundis qidem rebus præſtat impio ſuperſtitioſus.* Clemens ſimpliciter τὰ περισατικά. Ità *Strom. l.* 7. τῆς ἀνδρείας, ſive *fortitudinis* munus inter cætera ſtatuit, τὸ περισατικὰ ὑπομένειν, *caſus adverſos perferre.* & *lib.* 4. *pag.* 504. *B.* pios ſæpenumero ad virtutis exercitium Deo permittente, τοῖς περισατικοῖς περιπίπτειν, *in caſus adverſos incidere.* denique *lib.* 4. *p.* 482. *B.* ἐν μάλα τοῖς περισατικοῖς ἅπασιν οἷόν τε εἶναι καλῶς χρῆσθαι τὸν γνωσικόν. *Fortuitis omnibus eum, qi eſt cognitione præditus, rectè poſſe uti.* Galenus in *Hortat. ad art. c.* 2. περισάσεις πραγμάτων dixit. Κἂν τῷ βίῳ μείζονα ναυαγίαν περὶ πολλὰς οἴκοις γιγνομένην, ἢ περὶ τὰ σκάφη καὶ θάλασσαν, ἐκ ὀρθῶς γινώσκοντός ἐσιν, ἐπιτρέπειν ἑαυτὸν ἐν τοιαύταις περισάσεσι πραγμάτων τυφλῇ δαίμονι, μηδ' αὐτῇ βεβαίως ἐσηριγμένῃ. *In vita, qum majora pleriſqe familiis, qàm in mari navibus oboriantur naufragia, imprudentis eſt tot in adverſis negotiorum, caſibus cæca dea, ipſiqe qæ havd tuto ſtabilita ſeipſum credere.* Idem *de ſanit. tuend. l.* 2. *c.* 1. Πολλοῖς γὰρ τῶν ἀνθρώπων μετὰ περισάσεως πραγμάτων ὁ βίος. καὶ βλάπτεσθαι μὲν ἀναγκαίων ἐσιν αὐτοῖς, ἀποσῆναι δ' οὐ δυατόν. *Nam maxima pars hominum implicitam negotiis vitam agit: qos etiam lædi ab iis qa tractant eſt neceſſe: nec tamen mutare conditionem licet.* inde βιὸς περισατικὸς, Origeni *adv. Celſum l.* 1. *Vita negotiis moleſtiisqe implicita*; cui opponitur ὁ ἀπολαυσικός. Sed & Lactrtius *l.* 7. *c.* 101. in *Zenone* ex Stoicorum ſenſu; Τῶν καθηκόντων τὰ μὲν ἄνευ περισάσεως. τὰ δὲ περισατικά. *Officiorum alia ſunt abſqe circumſtante coactione, alia cum circumſtante coactione.* πράγματα itidem pro *negotiis* & *moleſtiis.* ita Ariſtophanes *ranis Act.* 1. *ſcen.* 4.

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis in requiem ex malis vult & moleſtiis?

Menander in *Agricola*, ab Ariſtoph. *Schol.* adductus *ad Plut. Act.* 3. *Scen.* 2.

Ἐν πράγμασιν, ἐν μάχαις.
Moleſtis in negotiis, in prælis.

Epicurus apud Lactrtium, in *Epic.* & Senecam, in *Claud.* Πράγματα ὁ Θεὸς, ὅτε αὐτὸς ἔχει, ὅτε ἄλλοις παρέχει. id eſt, vertente Cicerone *de Nat. Deorum lib.* 1. *Negotium Deus nec ipſe habet, nec aliis exhibet.* Eodem ſenſu & περισάσεις dicuntur. Vide *infrà* §. 15. *l.* 6. §. 11. & *l.* 9. §. 13.

§ 13. Κατύλου] Inter *Stoicos*, qos avdiverit, *Cinnam Catullam* ponit Capitolinus. qo loco Catulum legi poſtulat Cl. Salmaſius.

Τὸ περὶ τοὺς διδασκάλους εὐθύμως ἔυφημον] Seneca *Ep.* 73. *Verè philoſophus præceptores ſuos veneratur & ſuſpicit, eorum beneficio illis ſe vitiis exuit.* Sive, *illis in vis exiit.* altera lectio à Mureto eſt, à Lipſio altera. Idémqe *Epiſt.* 64. *Qidni ego magnorum virorum & imagines habeam, & natales celebrem? qidni illos honoris causſâ ſemper appellem? Qam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à qibus tanti boni initia fluxerunt. Si Conſulem videro avt Prætorem, omnia qibus honor haberi ſolet, faciam; ego deſiliam, caput adaperiam, ſemitâ cedam. Qid ergo? M. Catonem utrumqe, & Lælium ſapientem, & Socratem cum Platone, Zenonem Cleanthémqe in animam meum ſine dignatione ſumma recipiam? Ego verò illos veneror, & tantis nominibus ſemper aſſurgo.* Juvenal. *Sat.* 7. *v.* 206.

Dis majorum umbris tenuem & ſine pondere terram
Spirantésqe crocos, & in urna perpetuum ver,
Qi præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco--

Talis Marcus noſter, qi, ut Capitolinus. *Tantum honoris magiſtris ſuis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet,*

τὸ περὶ Δομιτίαν καὶ Ἀθηνοδότην ὑπομνηματισθὲν καὶ τὸ περὶ τὰ τέκνα [i] ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

Domitio atque Athenodoto refertur; liberósque meos affectu sincero proseqerer.

i Sup. §. 11.

§ 14. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου [k] Σευήρου τὸ φιλόσυμον, καὶ φιλάληθες, καὶ [a] φιλοδίκαιον. καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, καὶ ἰσότητος καὶ ἰσηγορίας δι' ὑμῶν, καὶ

§ 14. A fratre meo [k] Severo, familiares diligere; veri justíque rationem habere. item qòd per eundem Thraseam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum nôsse ceperim; & qòd imaginem animo conceperim status popularis, in qo per æqualitatem

k Οὐήρου Scal & Salm.

1 An, Vero.

a L. 6. §. 30.

juris-

ANNOTATIONES.

ret, ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret. Talis & Alexander, qi, ut Plutarchus est avtor, Aristotelem præceptorem cum primis coluit, οὐχ ἧττον τοῦ πατρὸς ἀγαπᾶν, *non minus qàm patrem se amare* dictitans, ὡς δι' ἐκεῖνον μὲν ζῶν, διὰ τοῦτον δὲ καλῶς ζῶν, *ut per illum qidem vivens, sed per hunc benè vivens.* Cui sententiæ astipulatur & Aristoteles ipse apud Laërtium *lib.* 5. §. 19. his verbis. Τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐντιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων. τοὺς μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοὺς δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρασχέσθαι. *Parentes qi liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse his, qi solum genuissent. Hos enim vivendi tantum, illos etiam benè beatéqe vivendi esse auctores.* Et Plutarchus *adverſ. Colot.* Τὸ μὲν ζῆν οἱ γονεῖς μετὰ τῶν Θεῶν ἡμῖν ἔδωκαν. παρὰ δὲ τῶν φιλοσόφων δίκης καὶ νόμων συνεργὸν οἰόμεθα, λόγον ἐπιθυμιῶν κολαστὴν λαβόντες, εὖ ζῆν. *Vitam qidem nobis parentes deorum auxilio largiti sunt: à philosophis autem juris & legum adjutricem doctrinam, & qa cupiditates coerceat accipientes benè vos vivere putamus.* Et Aristides *Orat. Platon. 2. pro Quatuorviris Tom.* III. *p.* 326. Τοῖς ὑπηρετήσασιν εἰς τὴν γένεσιν, καὶ δι' οὓς πρῶτον ἤλθομεν εἰς φῶς, τούτοις τὴν πρώτην μεγίστην χάριν ἡγούμεθα δεῖν ἔχειν, μετὰ τοὺς ἐπὶ τούτοις προτέρους Θεούς. οἱ τοίνυν τοῖς γονεῦσι δι' αὐτὸ τὸ εἶναι μόνον τοσαύτην ἔχομεν χάριν, καὶ ὁμολογοῦμεν ὀφείλειν χρέα πάντων χρεῶν πρεσβύτατα, πῶς ἂν Μιλτιάδην γε καὶ Θεμιστοκλέα πλέον τι πεπρᾶχθαι χρὴ δοκεῖν, εἴ τινες ἀν τῷ ζῆν μόνον, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν, ἀλλὰ καὶ βελτίω; ἀντὶ χειρόνων εἶθιζον εἶναι; *Qi ortui nostro subservierunt, qorumqe operâ primum in hanc lucem venimus, iis maximam debere nos censemus post ipsos priores Deos gratiam. Ergo si parentibus ortus tantum gratia tantas agimus gratias, iisqe maxima nos qoqe debere profitemur: An non Miltiadem & Themistoclem majus qicqam effecisse putare debemus, qi non vita solum & salutis auctores Græcis fuerunt, sed meliores etiam ipsos ex pejoribus factos reddiderunt suis.*

A

B

C

Τὸ περὶ τὰ τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπητικόν] qod in eis rarius, qi sunt in dignitatibus summis constituti. Sicut enim illi plerumqe ἀσοργότεροι, utì noster monuit *suprà* § 11. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Epist.* 2. *Filiolá tuá te delectari lætor, & probari tibi σοργὴν φυσικὴν* esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα.

D

§ 14. Τοῦ ἀδελφοῦ μου Σευήρου] Οὐήρου legendum aliqando suspicatus eram ex Dione Cassio & Julio Capitolino, apud qos *Verus*, non *Severus*, Marci frater, adoptione tamen, non genere, (nam Cejonii Commodi filius hic fuit) & imperii consors, toties occurrit. Qin & Josephus Scaliger in *animad verſ. ad Eusebium*, & Claudius Salmasius in *Annot. ad Capitolinum* sic corrigendum utergue censuit. Errorem consimilem in Galeni, Theophili, Epiphanii, aliorúmqe scriptis, apud qos ἀντὶ τοῦ Βήρου, ἤτοι Οὐήρου, Σίβηρος, ἢ Σεύηρος, pro *Vero Severus* reperitur, observârunt Gulstonus noster *ad Galenum*, Scaliger *ad Eusebium*, Salmasius *ad Capitolinum*, Petavius *ad Epiphanium.* Verùm cùm Verus ille vitæ impurissimæ, & flagitiosissimæ, moribus perditissimis ac profligatissimis fuerit; non video qî potuerit in tam fœtido fœculentóqe sterqilinio virtutum istiusmodi seges ullâ, nedum tam ampla, qàm istîc depingitur, deprehendi. *Claudium* itaqe *Severum* philosophiæ Peripateticæ θιασώτην, qem inter cæteros avdivisse Marcum nostrum avtorem habemus Capitolinum, intellexisse fors fuerit. Eóqe magis hunc voluisse videri possit, qòd hujus ipsius, à qo tamen multa traxerit necesse est, nusqiam alibi meminerit. Sed nec istud satisfacit, cùm nec qâ ratione *fratrem* illum appellaret, occurrat; & fratris qasi germani & genuini infrà rursus meminisse videatur §. 17. alioqi, qid si pro ἀδελφῷ legamus φίλῳ? ut *amicus* non *frater* indigitetur Severus iste: qo modo Nabud Nathanides Solomonis *Regis amicus. Reg. l.* 3. *c.* 4. *v.* 5. Verùm istud potiùs Junii Rustici fuerit; de qo vide sis, qæ ex Capitolino *suprà* adduximus *ad* §. 7. & qæ apud eundem de eodem sequntur. Proinde caligine septis undiqe nihil lucis cùm affulgeat, nihil certi renunciare datur. Ego itaqe ἐπίχω, & (qod in ambiguis solet) mihi *non liqere*, ingenuè profiteor. Addito tamen, potuisse Marci consanguineum aliqem qi *proavi materni* utriusqe communis (*Catilius Severus* dictus is Capitolino) nomen gesserit, *fratris* nomine designari. alii viderint.

E

F

G

Φιλοίκειον] De Vero Capitolinus, enumeratis omnibus ejus magistris in diverso genere scientiarum, *Hos omnes*, inqit, *amavit unicè, atqe ab his invicem dilectus est.* Atqe hoc esse τὸ φιλοίκειον, qod à Fratre suo Vero didicisse Marcus profitetur, censet Salmasius *ad Capitolinum.* ambigo tamen. Marci verò τὸ φιλοίκειον habemus à Capitolino his verbis, commendatum, dixerim, an perstrictum? *Jam in suos tantâ fuit benignitate, ut cùm in omnes propinqos cuncta honoris ornamenta contulerit, tum in filium Commodum, & qidem scelestum atqe impurum, citò nomen Cæsaris, & mox sacerdotium, statimqe nomen Imperatoris, ac triumphi participationem, & consulatum.*

Φιλάληθες] *Simplicitatem* certè Vero tribuisse Severum, eandémqe in illo adamâsse Pium monuimus *suprà ad* §. 9. sed & Capitolinus de eodem, *Erat*, inqit, *motuum simplicium, & qi adumbrare nihil posset.* Verùm istud infirmitatis potiùs καὶ ἠλιθιότητος ἦτοι εὐηθείας, qàm candoris ingenui καὶ φιλαληθείας fuerit. *nihil potuisse*, dicit; *nihil voluisse adumbrare*, non dicit. Siqidem idem eidem alibi impingit, (qòd & suprà notavimus) *callidam severitatis simulationem:* qâ nimirum per imperii initia, graviter se, & ad Marci mores egerit. Cæterùm *membrana tenuis, & bracteata* tantùm (ut cum Seneca *Epist.* 115. loqar) erat illa severitas, ðujus fucus facilè deprehendi poterat. nec personam illam diu sustinuit; sed ad ingenium indolémqe pravam citò deflexit. docuitqe verum esse, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Jul.* 1. Ὡς εὐδὲν προσποιητὸν, μόνιμον. i. *qa simulata sunt, diuturna esse non posse.* ut Ambrosius *de Offic. l.* 2. *c.* 22. Ego interim non video (qod & priùs monui) qomodo Capitolinus sibi ipse constet, qi in Vero modò *simplicitatem* prædicat, modò *callidam simulationem*, tanqam vitium illi ingenitum, notat. At Marcum hac ratione *pro Vero Verissimum* appellabat Adrianus. Cassius & Capitolinus.

Φιλοδίκαιον] Verùm Pio an Marco (nam ambiguè locutus est) *fidem, non & amorem exhibuisse*, avtor est Capitolinus. Est avtem *fides justitiæ pars*; ut Cicero, *Offic. l.* 1. Cæterùm *fides* ab *amore* sejuncta, φιλοδικαίᾳ elogium nevtiqam meretur. Utrumqe avtem hoc & φιλάληθες & φιλοδίκαιον interpres Anglicus (qâ ratione motus, mihi incertum) omisit.

Θρασέαν] De Thraseâ Pæto, Tacitus *Annal. l.* 16. Dio Cassius in *Neron.* & in *Dioclet.* Svetonius *l.* 6. *c.* 37. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus in *Epictet. Dissert. l.* 1. *c.* 1.

Ἑλβίδιον] De Helvidio Prisco, Traseæ genero, Tacitus *ibidem* & *Histor. l.* 4. Dio Cassius in *Vespas.* Svetonius *l.* 10. *c.* 15. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus *l.* 1. *c.* 2. & *l.* 3. *c.* 26. & Plinius minor *l.* 9. *Epist.* 23.

Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον] De his, præter cæteros historicos, fusissimè Plutarchus; qi ex professo res gestas horum omnium descripsit. Verùm qid cum heroibus istis L. Vero, homini *vitiorum Cajanorum, & Neronianorum, & Vitellianorum æmulo, & in pluribus Neroni*? Capitolini sunt de Vero verba. Nero scilicet alter Thraseam Marco conciliaverit, & in notitiam ipsius eum insinuaverit? Accedit, qod ex hîc positis videri possit, Marcum Lucio in disciplinam qandoqe datum; & ab eodem, in eis, qæ referuntur istîc, aliqâ saltem ex parte, institutum. Verùm repugnat planè sententiæ huic, tum utriusqe ætas, cùm Marcus Lucium anteceſſerit, utpote qi Pii filiam ideò duxerit uxorem, qòd Lucius, cui ab Hadriano destinata fuerat, impar ætate videbatur, filiámqe suam Lucillam nomine eidem Vero jam transnominato nuptum dederit: tum etiam qòd Lucius hic, post septimum annum in familiam Avreliam traductus, *Marci moribus & avtoritate formatus* perhibetur. Vide Capitolinum in *Marco* (sed à Salmasio restitutum) & in *Vero.* Alius igitur est necessariò Marci frater reqirendus, in qem ista possint competere.

Πολιτείας ἰσονόμου] πολιτείαν ἰσόνομον & noster istîc, & Plutarchus in *Sap. 7. Sympos.* appellat τὴν δημοκράτειαν. in qa singulis qibusqe civibus jus ex æqo competit. Ἰσονομίαν eandem appellat Herodotus; apud qem Otanes *l.* 3. *pag.* 221. *B.* Πλῆθος δὲ ἄρχον, πρῶτα μὲν ὄνομα πάντων κάλλιστον ἔχει ἰσονομίην. *At qum dominatur multitudo, primum qidem nomen obtinet omnium pulcerrimum, isonomian, id est juris æqabilitatem.* Eúmqe secutus Thucydides, qi *l.* 3. *pag.* 229. *C.* Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι προεστῶτες, μετ' ὀνόματος ἑκάτεροι ἐυπρεποῦς, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς, καὶ ἀριστοκρατίας σώφρονος προτιμῶσι, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ θεραπεύοντες, ἄθλα ἐποιοῦντο, &c. *Nam qi in civitatibus præerant, honesto utriqe nomine, qum æqabilitatem civilem populi, avt moderatam dominationem optimatium præferrent, rempublicam verbo curantes, in præmia convertebant,* &c. Qanqam avtem, ut Seneca *Ep.* 30. *Prima pars æqitatis est æqualitas.* non immeritò tamen Plutarchus, πασῶν ἀδικιῶν ἀσυγίστην εἶναι τὴν ὀχλικὴν ταύτην ἰσότητα, *omnium injustitiarum maximam esse turba aptam illam æqualitatem*, pronunciat, in *Sympos. probl. l.* 8. *c.* 2. &, *æqualitate istâ nihil inæqalius*; Plinius minor. *l.* 2. *Ep.* 12. Nec sanè minùs veritati consonum qicqam, qàm Lactantii illud *instit. l.* 5. *c.* 14. *Ubi non sunt universi pares, æqitas non est.* Itaqe non infrunitè Lycurgus, monenti *democratiam* induceret, *Tu*, inqit, *eam primò domi tuæ institue.* Plutarchus *Sap. Sympos.* & in *apophr.* qi & eo nomine eundem lavdat, *Sympos. Probl. l.* 8. *c.* 2. qod *proportionem arithmeticam*, tanqam δημοκρατικὴν καὶ ὀχλικὴν, *populárem & turba aptam*, repudians,

geome-

juríſque æqabilitatem res adminiſtrentur; regníque, qo ſubditorum libertate nihil antiqius habeatur. ab eodem item didici, ſimpliciter vivere; in philoſophiæ cultu conſtanter perſiſtere; promptè benefacе-

βασιλείας πιμώσης πάντων μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν τ̃ ἐρχομένων. καὶ ἔτι παρ' αὐτοῦ τὸ ἀμελὲς, καὶ ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τ̃ φιλοσοφίας. καὶ τὸ ἐυπαιθητικὸν, καὶ τὸ

ANNOTATIONES.

geometricam ejus loco in rempublicam à ſe efformatam induxit. Ἡ μὲν γὰρ, inqit, ἀριθμῷ τὸ ἴσον, ἡ δὲ λόγῳ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπονέμει. *Qippe illa numero æquale omnibus tribuit, hac ratione cuique id quod meretur.* Vide Caſavbonum *ad Sveton. l. 2. c. 51.* Poteſt tamen & πολίτεια ἰσόνομος à Marco dicta videri, *in qa juxta legum præſcripta jus cuique ex æqo redditur.* Ità Plinius in *Paneg yr. Trajani c. 36. §. 2. Dicitur actori, atqe etiam procuratori tuo, In jus veni, ſeqere ad tribunal. nam tribunal qoqe excogitatum principatui,* (ità Lipſius) *eſt par cateris. Sors & urna fiſco iudicem aſſignat. eodem foro utuntur principatus & libertas. qa præcipua tua gloria eſt, ſæpe vincitur fiſcus; cujus mala cauſſa nunqam eſt, niſi ſub bono principe.* Sed & de Marco ipſo Evtropius, *Hic cum omnibus Romæ æqo jure egit.* Cæterum tale potiùs eſt regium regimen, qale verbis ſeqentibus depingit.

Τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων] Clavdianus *in Stilicon.*

Fallitur egregio qiſqis ſub principe credit
Servitium, nuſqam libertas gratior extat.

Optimè itaqe Evripides *Ægeo* à Stobæo lavdatus, *Tom. 2. tit. 47.*

Ἀνδρὸς δ' ὑπ' ἐσθλοῦ καὶ τυραννεῖσθαι καλόν.
Perferre regnum rege ſub bono juvat.

Certè Marcus noſter, ſi Capitolino credimus, *cum populo non aliter egit, qàm eſt actum ſub civitate libera.* Itaqe cùm pecunias ex publico ad bella gerenda à Senatu poſtularet, Ἡμεῖς γὰρ, inqit, ὅτως οὐδὲν ἴδιον ἔχομεν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκεῖμεν. *Nos uſqe adeo nihil habemus proprium, ut veſtras etiam ædes habitemus.* refert Caſſius *lib. 71. pag. 814. D.* Qin & de eodem Ariſtides *Orat. in regem Tom. 1. p. 111.* Φιλανθρωπία γε μὴν τις μείζων ταύτης καὶ φαιδροτέρα, ἢ κατεπῆχος ἅπασι τὸ ὑπήκοον, καὶ ὑπὸ φόβου δεδουλωμένον, πολλῶν τῶν καλῶν περιόντων καὶ ὠτακουστούντων καὶ πάσας τὰς πόλεις, εἴ τις φθέγξαιτό τι, ἐλεύθερον δὲ οὐδὲν ὥστε φρονῆσαί τι ὥστε εἰπεῖν οἷόν τε ὄν. ἀνηρημένης τῆς σώφρονος καὶ δικαίας παῤῥησίας, τρέμοντος δὲ ἑκάστου σκιάν. ἀπήλλαξε τοῦ φόβου τοῦτο, καὶ ἠλευθέρωσε τὰς ἁπάντων ψυχὰς, ἐυτελῆ καὶ ὁλόκληρον ἀποδοὺς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς. *Humanitas autem qa poſſit eſſe major aut clarior hac, qâ tives omnes metu contractos & ſubjugatos, qod delatores qidam urbes omnes circumirent, ſubauſcultantes qid qiſqe loqeretur, ita ut nihil jam liberè nec ſentire nec dicere qiſqam poſſet, ſublatâ juſtâ loqendi libertate, ſingulisqe umbram ſuam timentibus, ab hoc timore liberavit, libertate perfectâ omnibus in ſolidum reſtitutâ.* Lavs eſt Nervæ apud Tacitum, in *vita Agricolæ*, qòd *res olim diſſociabiles miſcuerit, Principatum & libertatem.* lavs eadem & Marco noſtro, hiſce avtoribus debetur.

Τὸ ἀμελὲς] *Curis vacuum*, Xylander. ad ſeqentia refert Mericus Caſavbonus. *tenorem conſtantem in philoſophiæ ſtudio æſtimationeqe obſervare, curis diſtractionibusqe aliis nevtiqam interruptum.* forſan tamen *corporis neglectum* Marcus voluit. Si tamen locus integer fuerit. ſiqidem τὸ ἀμελὲς alioqi in vitio plerumqe ponitur. qin & *infrà §. 17.* talem ſe habuiſſe fratrem prædicat, qi moribus ſuis πρὸς ἐπιμέλειαν ἑαυτοῦ excitaret ipſum.

Ὁμότονον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας] De Pio certè Avrelius Victor. *Adeò æqalis probisqe moribus, uti planè docuerit, eò demum fortunatas urbes fore, ſi regna ſapientiæ ſint.* Reſpexit ad celeberrimum Platonis illud, qod Oraculi vicem jam diu obtinuit, nunqam bene cum rebus humanis actum iri, avt civitates probè conſtitutas fore, πρὶν ἂν ἢ τὸ τῶν φιλοσοφούντων ὀρθῶς γε καὶ ἀληθῶς γένος εἰς ἀρχὰς ἔλθῃ τὰς πολιτικὰς, ἢ τὸ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν ἔκ τινος μοίρας θείας ὄντως φιλοσοφήσῃ. *Quam avt homines rectè verèqe philoſophantes rerumpublicarum gubernationem adepti fuerint: avt hi qi gubernant, divinâ qadam ſorte verè philoſophentur. Epiſt. 7. & Polit. lib. 5. pag. 665. D.* Ἐὰν μὴ, ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταυτὸν ξυμπέσῃ δύναμις τε πολιτικὴ, καὶ φιλοσοφία. *Niſi vel philoſophi civitatibus dominentur, vel hi qi nunc reges potentesqe dicuntur, legitimè ſufficienterqe philoſophentur, in idemqe civilis potentia & philoſophia concurrant.* Qod Hierocles *de Providentia l. 2.* apud Photium *cod. 251. pag. 1391.* ſic expreſſit. Τοὺς φιλοσόφους ἄρχοντας ταῖς πόλεσιν ἐφιέναι, ἵνα λῃξωσί ποτε τῶν κακῶν. καὶ ὡς οὐκ ἄν ποτε ἐυδαιμονήσει πόλεις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγράψειαν οἱ τῷ θείῳ παραδείγματι χρώμενοι. *Philoſophos civitatum eſſe principes, ut eas aliqando malis eripiant, neqe florentes unqam fore reſpublicas, niſi divino utentes exemplari eas definiant.* Ex Juliani mente Gregorius Nazianzenus στηλίτευτ. 1. Χρῆναι γὰρ φιλοσοφίαν καὶ βασιλείαν, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος, εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν. *Oportere enim philoſophiam & imperium, juxta illorum ſententiam, inter ſe copulari.* Cicero *ad Qint. Frat. Ep. 1.* ſic extulit. *Tum deniqe fore beatas reſpublicas, ſi avt docti & ſapientes homines eas regere cæpiſſent, avt qi regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent. hanc conjunctionem videlicet poteſtatis ac ſapientiæ, ſaluti cenſuit civitatibus eſſe poſſe.* Juſtinus in *Apolog. 2. pag. 54.* Ἔφη γάρ που καὶ τις τῶν παλαιῶν, Ἂν μὴ οἱ ἄρχοντες φιλοσοφήσωσι, καὶ οἱ ἀρχόμενοι, οὐκ ἂν εἴη ἀπὸ πόλεις εὐδαιμονήσαι. *Dicit enim & ex priſcis qidam: niſi & principes & cives philoſophentur, fieri non poſſe, ut beata ſint reſpublica & civitates.* de principibus ſubditisqe ſimul pronunciavit, qod de illis ſolis Plato dixerat. præſumpſiſſe Platonem forſan exiſtimavit, principe philoſophante, idem & populum facturum. Ità certè de Numâ Plutarchus *pag. 73. D.* Ἐναργὲς ἐξήνεγκε παράδειγμα καὶ τεκμήριον τῆς Πλατωνικῆς φωνῆς ἣν ὕστερον ἐκεῖνον οὐκ ὀλίγοις χρόνοις γενόμενον ἐτόλμησεν ἀφεῖναι περὶ πολιτείας, ὡς μία κακῶν παῦλα καὶ λύσις ἀνθρώποις ἔσοιτο τύχης θείας, εἰς ταὐτὸ διανοίᾳ φιλοσόφῳ βασιλικὴν συμπεσοῦσα δύναμιν, ἐγκρατῆ καὶ ὑπερδίξιον τῆς κακίας τὴν ἀρετὴν καταστῆσαι. μακάριον μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ σώφρων ὡς ἀληθῶς. μακάριοι δὲ οἱ συνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦντος στόματος ἰόντων λόγων. τάχα γὰρ οὐδὲ ἀνάγκης τινὸς δεῖ πρὸς τὰς πολλὰς, οὐδὲ ἀπειλῆς αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐν ἐυδήλῳ παραδείγματι καὶ λαμπρῷ τῷ βίῳ τοῦ ἄρχοντος, ἑκουσίως σωφρονοῦσι καὶ συσχηματίζονται πρὸς αὐτόν. *Clarum dedit exemplum & teſtimonium voci Platonis, qam ille non paucis ſeculis poſt non dubitavit de republica proferre: tunc demum ſolutis malis mortales & liberatos fore, ſi forte divinitus regia potentia cum mente copulata philoſophica valentiorem improbitate virtutem & ſuperiorem reddidiſſet. Etenim beatus revera eſt vir ſapiens. Beati etiam auditores ſermonum, qi ex ore promanant ſapientis. Nec fortaſſe vi opus ibi ſit, nec minis ad multitudinem: imo ipſi virtutem qum in illuſtri & claro exemplo vitâ imperantis cernunt, evadunt ſponte ſapientes, ſeſeqe ad hoc componunt.* De Oſiride pariter Syneſius *de Provident. 1. pag. 103.* Καὶ προπαίδευμα ἦν Ὀσιρις ἠξίου τιμᾶν. παιδείαν γὰρ ἀρετῆς ὡῒετο πηγὴν εἶναι. *Oſiris ergo illa liberalium diſciplinarum rudimenta, magni à ſuis fieri cupiebat, eruditionemqe fontem eſſe virtutis arbitrabatur.* unde per Ægyptum totam eo regnante virtutem adeò floruiſſe, ὡς ἐοικέναι τὴν χώραν ἀρετῆς διδασκαλείῳ, τῶν παίδων πρὸς ἅπερ βλεπόντων τὸν ἡγεμόνα, καὶ δρώντων τε ἐν ὅτι ὁρᾶσιν, καὶ λεγόντων ἐν ὅ, τι ἀκούσειεν. *Ut ea ipſa regio virtutis ſchola qam ſimillima videretur, pueris unum rectorem ac moderatorem intuentibus, unumqe id facientibus qod viderent, & qod avdirent eloqentibus.* Idem Syneſius *ad Arcad. Imper. de regno. pag. 32.* Ὑπὲρ φιλοσοφίας ἓν ἤυγμαι. καὶ εἴη γε τυχεῖν τῆς ἐυχῆς, ἣν Πλάτων ἐυξάμενος οὐκ ἐτύγχανεν. ἵλαμί σε τῇ βασιλείᾳ προειληφότα φιλοσοφίαν. *Pro philoſophia vota concepi. Faxit Deus ut ejus voti compos evadam, qod, cum Plato nuncupaſſet, minimè eſt aſſecutus. Videam à te philoſophiam cum imperio conjunctam.* Qod in Arcadio optaverat Syneſius, in Juſtiniano contigiſſe refert Agapetus in *Paræn. ad Juſtinian. Imper. c. 17.* Ἐφ' ἡμῖν ἀνεδείχθη τῆς ἐυζωίας ὁ χρόνος, ὃν πρεσβύτέ τις τῶν παλαιῶν ἔστεσθαι, ὅταν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. καὶ γὰρ φιλοσοφοῦντες ἠξιώθητε βασιλείας, καὶ βασιλεύσαντες οὐκ ἀπίστητε φιλοσοφίας. *Noſtris temporibus rurſus oſtenſum eſt proſpera vita tempus, qod prædixerat qidam ex veteribus, futurum, cum vel philoſophi regnarent, vel reges philoſopharentur. Nam philoſophantes digni eſtis habiti imperio; & imperantes de philoſophia non deſtitiſtis.* Cæterùm qod ille videre optaverat, iſte vidiſſe ſe profitetur, id in Marco noſtro ab omnibus agnitum eſt. Huic etenim, Capitolino referente, *ſententia Platonis ſemper in ore fuit: Florere civitates, ſi avt philoſophi imperarent, avt Imperatores philoſopharentur.* Nec in vita, qam in ore, minùs; qum, ut idem avtor eſt. *honoribus in ſe receptis, philoſophiæ operam vehementer dederit; tantùmqe in eo philoſophiæ ſtudium fuerit, ut adſcitus jam in Imperatoriam dignitatem, tamen ad philoſophorum domos diſcendi cauſſa ventitaret.* qod & Caſſius etiam his verbis affirmavit, *lib. 71. pag. 802. A.* Λέγεται καὶ αὐτοκράτωρ ὢν, μὴ αἰδεῖσθαι, μηδὲ ὀκνεῖν ἐς διδασκάλου φοιτᾶν. *Ferunt non erubuiſſe eum, qum eſſet Imperator, nec puduiſſe unqam ad ædes magiſtri ſe conferre.* Qin & conſpicatum hoc Lucium qendam, philoſophum & ipſum, ad cœlum manibus ſublatis, exclamâſſe refert Philoſtratus in *Herode p. 556.* & ex Philoſtrato Svidas, Ὦ Ζεῦ, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράτκων ἤδη, δίλτον ἐξαψάμενος, ἐς διδασκάλου φοιτᾷ ὥσπερ οἱ παῖδες; *Prob Jupiter, Romanorum Rex ſeneſcens jam, libro ad latus appenſo, ſicut pueri ſolent, ad præceptoris ædes itat!* Verùm tantum abeſt ut hoc ſibi Marcus dedecori putârit, avt à verè ſapientibus ſibi notam aliqam attraxerit, ut contrà ſtudium philoſophiæ conſtans & indefeſſum nomen illi celeberrimum conciliârit. Itaqe non immeritò forſan & Diocletianus, Capitolino referente, *vitâ & clementiâ talem ſe cupere, qalis fuerit Marcus, etſamſi philoſophiâ nec Plato eſſe poſſit, ſi revertatur in vitam.* Qin & à Caſavbono noſtro ad Perſii Satyr. 1. elogio honoratiſſimo planè ampliſſimóqe iſto ornatur; *Sapientiſſimus ille Imperator Marcus,* ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφικώτατος. In eam deniqe propter doctrinam virtutémqe exiſtimationem veniſſe dicitur, ut eo imperante ferrent palam, *Platonis impletum eſſe verbum, qo dicebat, Tum orbem terrarum feliciter habiturum, cùm contigiſſet ut Philoſophi rerum potirentur.* Fulgoſius *memorab. l. 2. c. 5.* De Leone

a Sup. §. 5. 4. l. 6. §. 48.

καὶ τὸ ἀ εὐμετάδοτον ἐλεῆσαι. καὶ τὸ ἔυελπι, καὶ τὸ πρᾴλεων ἐπὶ τοῖς τῶν φίλων φιλήμασι. καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τὸν κατηγορούμενον ὑπ' αὐτῶν τυγχάνοντας. καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι ἐρωτᾶν τὸν φίλον ἐπὶ ᾧ γέλᾳ, ἢ τί ὑ γέλᾳ, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

re, impensè largiri; ſpes bonas fovere; de amicorum dilectione nihil ambigere. qin & qòd ſi qorum mores minùs probaret, palàm id præ ſe ferret, nec, qid vellet nollétve, familiaribus conjectu difficile foret; adeò aperto erat pectore.

b Παρὰ Κλ. M. Mer. Παρὰ M. Salm.

§ 15. b Παράκλησις Μαξίμῳ, τὸ κρατεῖν ἐ-

§ 15. A Maximo, mei compotem eſſe; nec ulla in

ANNOTATIONES.

cognomine Sapiente, Baronius, *Annal. Tom.* 10. *Ann.* 911. ubi orationem ejuſdem qandam piam admodum ac eruditam recitaverat: *Ità planè cùm vel Philoſophi Chriſtiani regnant, vel reges philoſophantur.* E noſtris, De Henrico I. Gvilielmus Malmesburienſis *l.* 5. *Fuerunt illi* (*ut verè confirmo*) *litera, qamvis tumultuariè libata, magna ſupellex ad regnandi ſcientiam, juxta illam Platonis ſententiam, qâ dicit, Beatam eſſe rempublicam, ſi vel philoſophi regnarent, vel reges philoſopharentur.* Et de Jacobo Rege Andreas Dunæus, *in* τῇ δεξιώσει. Πίφυκε συνελθεῖν ὁμῶ, μεγάλη τε ἐξουσία καὶ περιτὴ φρόνησις. ἧς συζυγίας ὐδὲν γένοιτ' ἂν τῷ βίῳ μακαριώτερον. ὡς ὅταν εἰς ταυτὸν τῷ φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώποις ξυμπέσῃ, τότε πολιτείας ἀρίστης, καὶ νόμων τῶν τοιούτων φύσεως γένεσις, φησὶ που Πλάτων. *Illo fuit ingenio, ut magna auctoritas & eximia prudentia concurrerint: qa conjunctione in vita nihil beatius eſt. Uti alicubi dicit Plato, qando in idem mentis & ſanæ mentis compotem eſſe, qa maxima in homine vis eſt, concurrerint, tunc optima reipublicæ & legum talium figura oritur.* Deniqe in hanc eandem mentem Doctores Hebræi: **אזהו אדם ראוי למלוך ואסר חכם או מלך שרוש החכמה** *Ecqis homo eſt regno dignus? vel ſapiens, vel rex ſapientiæ ſtudioſus.* Qanqam Platonis ſententiam illam, tot avtoribus tantisqe comprobatam, ridet exagitátqe multis apud Athenæum *Dipnoſoph. l.* 5. Maſurius, Themiſtius etiam cenſuræ ſubjicere eſt avſus. Sic enim ille *ad Jovianum Imper. Orat.* 17. *pag.* 442. Πλάτων μὲν ὖν, εἰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα θεῖος καὶ αἰδοῖος, ἀλλὰ τοῦτό γε ἀτεχνῶς ἀποκεκινδυνευμένως προήκατο λόγον, ὅτι μὴ πρότερον τὰ κακὰ λήξει τοῖς ἀνθρώποις, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν. *Plato quidem, licet cætera omnia divinus ac venerabilis, hanc tamen ſententiam periculoſè admodum emiſit: non prius hominibus mala deſitura, qam aut Philoſophi regnent, aut Reges philoſophentur.* Mox Ariſtotelem Platoni opponens, qi dixerit è contrario, φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βασιλεῖ, ὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμποδών. τὸ δὲ φιλοσοφεῖσθαι ἀληθινῶς ἐντυγχάνειν, ἐυπειθῆ καὶ ἐυήκοον. *Philoſophari non modo Regi non neceſſarium, ſed & impedimento eſſe, ſatis autem eſſe, verè philoſophantibus pareat atqe obſequatur.* hunc probans, ἔργων γὰρ ἀγαθῶν, inqit, τὴν βασίλειαν ἐνέπλησεν, ὐχὶ ῥημάτων. *Factis enim præclaris, non verbis regnum impleverit.* qaſi in verbis, non in factis philoſophia conſiſtat. Concludit ipſe *pag.* 444. Ἀγαπῶμεν δὲ, εἰ φανείη ποτὲ βασιλεὺς, ὐκ αὐτὸς αὐτουργῶν φιλοσοφίαν, τοῖς δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθῶς ἐυπειθὴς καὶ ὑπήκοος. *Hoc verò nobis ſufficiat, ſi non ipſe Imperator per ſe philoſophetur, ſaltem ut verè philoſophantibus acqieſcens morem gerat.* Atqi à regibus ſacræ philoſophiæ, an theoſophiæ, ſtudium etiam codex divinus exigit, *Deut. c.* 17. *v.* 16, 17. Cæterùm, miſſis his, qæ hîc Marcus, qi poſſint Lucio competere, non video, cujus vita, tum principis, tum & privati, à philoſophica diſciplina fuit ſemper alieniſſima.

Τὸ πιστευτικὸν περὶ τῶ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι] Apud Livium *l.* 22. Acedux Hiſpanus; *vult ſibi qisqe credi; & habita fides ipſum plerumqe obligat fidem.* Et Seneca, *Epiſt.* 3. *Fidelem ſi putaveris, facies.* De amore pariter habeas. Imò idem de utroqe Plutarchus in *præcept. conjugal. pag.* 143. *C.* Ποιεῖ γὰρ καὶ τὸ πιστεύειν, δοκεῖν πιστεύεσθαι. καὶ τὸ φιλεῖν, φιλεῖσθαι. *Fidem enim nobis paramus apud eos, qibus nos confidere oſtendimus, & amorem apud eos, qos diligere credimur.*

Τὸ ἀνεπίκρυπτον] Verùm reverà Capitolinus (qod & ſuprà non ſemel monuimus) ait fuiſſe *morum ſimplicium*, & *qi adumbrare nihil poſſet.* nec tamen eum eſſe exiſtimo, de qo Marcus iſtîc. Certè fratrem ſuum, qisqis is fuerit, talem Marcus hîc depingit, qalem Achillem (puto) Ennius apud Gellium *lib.* 19. *cap.* 8.

—*eo ego*, inqit, *ingenio*
Natus ſum, amicitiam atqe inimicitiam in fronte promptam gerere.

De Clearcho itidem Xenophon, *Expedit. lib.* 2. *pag.* 291. *A.* Τὸ συγγνῶναι, τό τε φαιδρὸν αὐτῷ ἐν τοῖς προσώποις ἔφαται φαίνεσθαι. *Pro ſeveritate illa triſti ajebant tum qandam hilaritatem ex ejus vultu relucere.* vide *l.* 11. §. 15.

Τὸ μὴ δεῖσθαι κολακεύειν τοὺς φίλους αὐτῷ, περὶ τοῦ τί θέλει, ἢ τί ὑ θέλει] Contrà prorſus qàm Domitianus, qi κρυψίνους Dioni Caſſio prædicatur. & qàm Tiberius multò magis; qi ſenſus ità privatos obtegere eſt ſolitus, ut ancipiti eventu, qid expeteret, qid averſaretur, ariolari ſuos neceſſe fuerit, & graviſſimam ſæpe officiis offenſionem incurrerent, qibus potiſſimùm demereri ſe poſſe ſperabant. Eum nobis ſic Caſſius *lib.* 57. depingit. Φύσει δὲ ἰδιωτάτῃ ἐκέχρητο. ὅτε γὰρ ὧν ἐπεθύμει προσ-

ποιοῖτό τι, καὶ ὧν ἔλεγεν, ὐδὲν ὡς εἰπεῖν ἐβούλετο. ἀλλ' ἐναντιώτατος τῇ προαιρέσει τὰς λόγους ποιούμενος, πᾶν τε ὃ ἐπεθύμει ἠρνεῖτο, καὶ πᾶν ὃ ἐμίσει προσελάμβανε. ὠργίζετό τε ὧν ὃις ἥκιστα ἐδυμοῦτο, καὶ ἐπικινὴς, ἐν οἷς μάλιστα ἠγανάκτει, ἐδόκει εἶναι. ἠλέει τε δῆθεν, ὡς σφόδρα ἐκόλαζε, καὶ ἐχαλέπαινεν, οἷς συνεγίνωσκε. τόν τε ἔχθιστον ὡς οἰκειότατόν ἐστιν ὅτε ἐώρα, καὶ τῷ φιλτάτῳ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσεφέρετο. τό τε σύμπαν, ὐκ ἠξίου τὸν αὐτὰς χώττα κατάδηλον ὧν φρονεῖ εἶναι. καὶ εἰ μὲν μόνα ταῦτ' εἶχεν, ἀφύλακτον ἂν τοῖς εἰς πεῖραν αὐτῷ ἐλθοῦσιν ἦν. πρὸς γάρ τοι τὸ ἐναντιώτατα πάντα ἀναλαμβάνοντες, ἐκ τοῦ ἴσου τό τε μὴ βούλεσθαι δή τι αὐτὸν τῷ πάνυ ποθεῖν, καὶ τῷ ὀρίγεσθαί τινος τὸ μὴ ἰφίεσθαι ἐνόμιζον. τῶν δὲ ὠργίζετο, εἴ τις αὐτῷ συνεὶς φανερὸς ἐγίνετο. καὶ πολλὰς ὐδὲν ἄλλο σφίσιν, ἢ ὅτι συνεύησαν αὐτὸν, ἐγκαλέσας ἔχων, ἀπέκτεινε. ὥστε χαλεπὸν μὲν ἦν αὐτῷ μηδεμίαν σύνεσιν ποιεῖσθαι. πολλὰ γὰρ ἄτε πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ βουλόμενον συναινοῦντες οἱ, ἐσφάλλοντο. χαλεπώτερον δὲ συνίεναι. τήν τε γὰρ ἐπιτήδευσιν αὐτῷ καταφωρᾶν, κἀκ τούτου καὶ ἄχθεσθαι αὐτῇ ὑπώπλέοντο. μόνῳ δ' ὖν, ὡς εἰπεῖν, ὅπερ που σκαιώτατόν ἐστι, διεγίγνετο, ὅς ὅτ' ἠγνόησε τὴν φύσιν αὐτῷ, ὅτ' ἤλεγξεν. ὅτε γὰρ, ὅτε πιστεύσαντες αὐτῷ ἠπατήθησαν, ὅτε ἐνδειξάμενοι τοῖν ἃ ἔπραξεν, ἐμισήθησαν. πάνυ γὰρ πολὺν ὄχλον παρεῖχεν, εἴ τί τις ἐναντιοῦτο οἷς ἔλεγεν, εἴτε καὶ συναίροιτο. τὸ μὲν γὰρ ἀληθῶς γενέσθαι, τὸ δὲ δοκεῖν βούλεσθαι θέλων, πάντας τέ τινας πρὸς ἑκάτερον ἐναντιομένους εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο, τοὺς μὲν τῆς ἀληθείας, τοὺς δὲ τῆς δοκήσεως ἕνεκα ἤχθαιρε. *Ingenii fuit peculiaris. Nam neqe præ ſe ferebat qa cuperet, & ſermone ab animi ſui ſententia diverſiſſimo utebatur; negando, qacunqe deſideraret; annuendo iis, qa odio haberet; iratum ſe, qum minimè ſaccenſeret; aqo animo eſſe, qum maximè indignaretur, ſimulabat; nimirum qos ſupplicio afficeret, iis miſericordiam oſtentabat; inſenſum ſe iis, qos veniâ proſeqebatur, exhibebat; inimiciſſimos fere vultu qam maximè benevolo, amiciſſimos ſummè abalienato intuebatur: denique principis animum nemini cognitum eſſe debere cenſebat. Atqe ſi qidem hæc tantum in Tiberio fuiſſent, nemo certè eorum, qibus cum ipſo negotium erat, cavere ſibi ab eo potuiſſet, qum omnia contrario, atqe is ſentiret, modo accipientes, ea, qæ is nolebat, velle; & non capere ipſum, qa maximè appetebat, judicarent: nunc autem ità commovebatur animo, ſi qis ejus ſententiam aſſecutus deprehenderetur, ut multos haud aliam ullam ob rem necaverit; adeóqe periculoſum eſſet, non intelligere, qi ipſius eſſet animus; etenim multi dictis ejus, non voluntati aſſenſi infortunium invenerant: periculoſius etiam intelligere. His enim qaſi inſtitutum ejus exploraſſent, idqe odio haberent, ſuſpectabantur. Itaqe is ſolummodo, qod rariſſimè fit, tutus ferme erat, qi neqe ignoraret ingenium ejus, neqe argueret. Is enim neqe credendo decipiebatur, neqe in odium ejus, oſtendendo ſe voluntatem ejus ſentire, incurrebat. Magnas enim turbas dabat, qi dicta ejus vel refragabatur, vel adſtipulabatur. Qippe qum aliud revera fieri, aliud velle videri cuperet: omnino ſibi qoſdam in utramqe partem habebat adverſantes: qorum his veritatis, illis opinionis cauſſâ iraſceretur.* Sed & de Domitiano, Caſſius idem, *lib.* 67. Καί τοι καὶ τοῦτο δεινότατον ἔσχεν, ὅτι καὶ κολακεύεσθαι ἤθελε, καὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, καὶ τοῖς θεραπεύουσι, καὶ τοῖς μή. τοῖς μὲν, ὅτι ψωπίνειν, τοῖς δὲ ὅτι καταφρονεῖν ἐδόκουν. *Illud fuit in eo graviſſimum, qod qum ſe adulari cuperet, utriſqe & colentibus eum, & non colentibus pariter ſuccenſebat; illis qod aſſentari, his qod negligere viderentur.*

§ 15. Παράκλησις Μαξίμῳ] *Maximus me adhortatus eſt.* Xylander. Verùm addititium videtur [κλῆσις] illud. lego, Παρὰ, ut ſuprà. atqe ità citare comperio Iſaacum Caſavbonum *ad vitam Marci.* Legere tamen videtur Salmaſius *ibidem.* Παρὰ Κατύλῳ καὶ Μαξίμῳ. Sed cum *Catuli ſuprà* §. 13. meminerit, qare denuò, præter morem ſuum, eundem reponeret, caveſam nullam video. minúsqe jam placere ſibi, qod olim voluerat, vir candidiſſimus profitetur. Mericus Caſavbonus. Παρὰ Κλ. Μαξίμῳ, *à Claudio Maximo. Cl. Maximus* inter *Stoicos* à Capitolino recenſetur, qibus Marcus noſter in diſciplinam ſe dederit. Verùm nec viro Clariſſimo ea lectio probatur; qum nec in aliis citandis duplici nomine ſit uſus, παρὰ Ὀνήσιμον, παρὰ Διογνήτου, παρὰ Ῥουσίκου, παρὰ Σέξτου, παρὰ Φρόντωνος, παρὰ Καλύλου. *Ergò & hîc ſcripſit*, inqit, παρὰ Μαξίμου. *Et ſic legendum cenſeo.* Cui accedit & *ad Capitolinum* Caſavboni patris calculus, qi *ſolis cognominibus Catulum Maximumqe* monet, *à Marco in hoc ſcripto nuncupatos.* Etiamſi avtem Μάξιμον Τύριον Ευſebius in *canone chronico* (utì ex Georgio monacho patet, qi eundem tranſcripſit) inter Marci noſtri præceptores collocaverit; unde & ſupplendus videtur Marianus Scotus,

in re transversum abripi. sed & animo bono esse, cum in morbis, tum & in aliis casibus adversis; moribus esse probè temperatis, svavibus, verendis: negotia objecta citra qiritationem conficere. adhæc qòd ità se gerebat, ut fidem qibusvis faceret; qæcunqe diceret, ex animi sententia dixisse; qæcunqe faceret, animo havd malo fecisse. tum qòd nihil admirabatur, ad nihil obstupescebat;

αὖ, καὶ χ^η μηδὲν [a] παρέφορον εἶναι. καὶ τὸ εὔ- a περίφορον Lug. & Mer.
θυμον ἔν τι ταῖς ἄλλαις [b] ὠφελήσουσι, καὶ ἐν ταῖς
νόσοις. χ^η τὸ εὔκρατον τ^ῦ ἤθους, καὶ μειλίχιον, καὶ παραφ. Xyl. & Jun. l. 2. §. 7.
πρᾶον, χ^η [c] ὁ χαλίως κατεργαστικὸν τ^ῶν προκειμέ- b Sup. §. 12. & l. 9. §. 13. 39.
νων. χ^η τὸ πάντας οὕτω πιστεύειν, ὡς οἷ ὧν λέγοι, c L. 9. §. 12.
ὅτι ὄντως φρονεῖ, καὶ ὡς ὧν πράττοι, ὅτι ὁ κα- d πράττει
λῶς [d] πράττῃ. χ^η τὸ [e] ἀθαύμαστον, χ^η ἀνέπλη- e L. 12. §. 13.
κτον,

ANNOTATIONES.

tus, apud qem *Maximi* nomen intercidit, *Tyrii* remansit; vix adducor tamen ut credam qod Viri illustres Josephus Scaliger *notis in Eusseb.* & Jacobus Cappellus *Histor. Eccles. cent.* 2. avtumant, *Maximum* hunc, *Tyrium* illum esse, cujus extant διαλέξεις, cùm iste qantus qantus est, totus *Platonicus* esse videatur, illum *Stoicum* extitisse consentiunt avtores. Sed & *Tyrium* istum sub Commodo, non sub Marco, Romæ διατρίψαι Svidas prodiderit.

Τὸ κρατεῖν ἑαυτ^ῦ] *ut suo exemplo meipsum regerem.* Xylander ad verbum, *se continere*, vel, *sui continentem*, sive *potentem esse*, ut Flaccus, *carm. l.* 3. *Od.* 29. & Seneca, *ad Marc. c.* 20. vel etiam, *sibi imperiosum*, ut Flaccus idem *Serm. l.* 2. c. 7.

Qisnam igitur liber? Sapiens, sibi qi imperiosus.

Sic κρατεῖν τ^ῆς χειρὸς apud Plutarchum Aristides de Themistocle qem peculatus reum agebat, ex Tragico an Comico aliqo;

Σοφὸς μὲν ἀνὴρ, τ^ῆς δὲ χειρὸς ὃ κρατ^ῶν.
Sapiens qidem vir, sed manus qon continens.

h. e. manum (à publico, sive alieno) continere ac cohibere havd potis. Et κρατεῖν ὀργ^ῆς Dionysius Halicarnasseus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 20. Ὅτι μεγάλα καὶ δοκεῖντ^ος εἶναι καὶ ὄντ^ος τ^ὸ κρατεῖν ὀργ^ῆς, ἡ πρόνοια καὶ ἡ φυλακὴ τ^ὸ μὴ περιπεσεῖν μείζων. *Qamvis iram vincere tum magna res videatur, tum revera sit: majus tamen est cavere & providere, ne in ipsam incidamus.* Ὀργ^ῆς κρατεῖν dixit, qod ὀργὴν κατέχειν Menander.

Ὅσ^ον τὸ κατέχειν ἐστὶ τὴν ὀργὴν πόν^ος;
Cohibere qantus impetum est ira labor!

Rex sapientissimus, *Proverb. c.* 16. *v.* 32. *Potior est longanimis robusto; & qi in animum suum imperium obtinet, expugnante civitatem.* Græci. Κρείσσων ἀνὴ^ρ μακρόθυμ^ος ἰσχυρ^ῦ. ὁ δὲ κρατ^ῶν ὀργ^ῆς, καλαλαμβανομένης πόλεως. Optimè. Siqidem, ut Plutarchus *de ira cohib. pag.* 457. *D.* Ἀνθρώπων μὲν κρατ^ῆσαι, καὶ χειρ^οσι βελτίοσιν, ὑπ^ῆρξε. τὸ δ' ἐν ψυχ^ῇ σ^ῆσαι καλὰ θυμ^ῦ τροπαῖον, μεγάλης ἐστὶ καὶ νικητικ^ῆς ἰσχύ^ος. *Etenim imperium in homine etiam deterioribus in meliores obtigit: at in animo tropæum de ira statuere magnæ est victricisqe potentiæ.* Socratis dictum est, à Stobæo relatum *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μεγίστην μὲν ἀρχὴν εἶναι τὴν βασιλείαν, ἀρίστην δὲ τὸ ἑαυτ^ῦ ἄρχειν. *Principatum maximum esse regnare, sed optimum semetipsum regere.* & de Alexandro Plutarchus. *pag.* 676. *D.* Τ^ὸ νικᾶντ^ας πολεμίους, τὸ κρατεῖν ἑαυτ^ῦ βασιλικώτερον ἡγεῖτο. *Temperare sibi qam hostes vincere magis regium duxit.* Seneca, *de Benef. l.* 5. *c.* 7. *Gentes facilius est barbaras impatientesqe alieni arbitrii regere, qàm animum suum continere, & tradere sibi.* &, *Epist.* 75. *Hæc est absoluta libertas, in seipsum habere maximam potestatem. inæstimabile bonum est suum fieri.* Et, *Epist.* 113. *Sibi imperare maximum est imperium.* Et, *Qæst. Nat. l.* 3. *Nulla major est victoria, qàm vitia domuisse. innumerabiles sunt, qi urbes, qi populos habuere in potestate; pavcissimi, qi se.* Horatius *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, qàm si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterqe Panus
Serviat uni.

Et Clavdianus *de* 4. *Cons. Honor.*

--tunc omnia jura tenebis,
Cum poteris rex esse tui.

Rectius enim is appellabitur Rex, (qi hoc præstiterit,) *qàm Tarqinius, qi nec se nec suos regere potuit.* Cicero *de fin. l.* 3. Dio Prusæus *Orat.* 49. *pag.* 540. Τοῦτό γε ὄντως φιλοσόφ^ου τὸ ἔργον, ἡ αὐτ^ῦ ἀρχή. *At hoc verè philosophi officium, vel ejus imperium. pag.* 539. Τ^ῷ δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἰσχυρ^ῶς καὶ ἐγκρατ^ῶς ἔχοντι, ὃ χαλεπὸν ἤδη καὶ συμπάντων ἀνθρώπων κρείττ^ω γίνεσθαι. *Hunc autem qi hoc imperium fortiter & moderate regit, non difficile jam est omnium hominum fieri supremum.* Et rursus, *pag.* 538. Ὁ τοίνυν φιλόσοφ^ος αἰεὶ αὐτ^ῦ ἄρχει. ὁ τ^ῷ παντὶ χαλεπώτερον, ἢ συμπάντων μὲν ἑλλήνων, συμπάντων δὲ βαρβάρων βασιλεύειν. *Philosophus igitur semper sibi imperat, qod longè difficilius qàm omnium Græcorum universorumqe barbarorum regnum obtinere.* Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 11. §. 29.

Καλὰ μηδὲν παρίφορον] ità Basilicnsis. Verùm παρίφορον vox est navci. παράφορον D. Junius vult. qod Xylander etiam legisse videtur, qum *præceptem* vertit. Est enim παράφορος propriè qi *transversus abripitur*; eique optimè opponitur, qi in suo sui imperio se continet. ità Herodianus *l.* 8. de qibusdam qi fluvium tranare volentes in aqas unà cum eqis se dederant, παρενεχθέντες ἀπώλοντο. *Vi fluminis abrepti perierant.* inde ἡ παραφορὰ à torrente flumine tranflatum, *l.* 5. §. 23. & *l.* 12. §. 14. ὁ κλύδων παραφέρει, *æstus abripere*, dicitur. at Lugdunensis περίφορον exhibet. qod secutus Mericus Casavbonus *circumactum* reddidit. atqe ità περιφέρεσθαι etiam usurpatur ab Apostolo, de hominibus instabilibus, qi cùm judicio certo nulli nitantur, ab aliis facilè circumaguntur, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 14. Κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας. *Qi fluctuemus, & circumferamur qovis vento doctrinæ.* metaphora ducta à navibus ἀναρματίστοις, uti priùs dictum, ad §. 8. Sed prius illud magis arridet. Vide *l.* 2. §. 7.

Ἐν ταῖς ἄλλαις περιστάσεσι] περισάρεις istic, ut Galeno suprà ad §. 12. adducto, pro *rebus* ejusmodi nos *circumstantibus*, qæ negotium nobis molestiámqe aliqam facessant. de qa vocabuli hujus significatione dicetur ulterius ad *l.* 9. §. 13.

Τὸ εὔκρατον τ^ῦ ἤθους] *mores benè temperati.* sive *morum insigne temperamentum.* De Avfidio Cicero *ad Famil. l.* 12. *Ep.* 37. *Est autem ità temperatis moderatisqe moribus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur.* Idem de Lentulo *ad Attic. l.* 4. *Epist.* 6. *Virum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi, multâ temperatum humanitate.* Tractum videtur ab aëris constitutione temperata, qando nec æstu torret, nec vexat frigore. Æschines (hujus enim esse docent Laërtius *l* 2. §. 61. Athenæus, alii) *Axiocho*: Οὔτε γὰρ χεῖμα σφοδρὸν, ὥστε θάλπ^ος ἐγγίνεται, ἀλλ' εὔκρατ^ος αἰὴ^ρ χεῖται, ἀπαλαῖς ἡλίου ἀκτῖσιν ἀνακρινόμεν^ος. *Nam neqe vehemens hyems, neqe æstus est, sed temperatus fluit aer, solis radiis mollibus*, non vehementibus, *discretus.* Potest & à vino aqâ mitigato. in qibus miscendis si justa ratio habita fuerit, (artis avtem id esse docet Athenæus *l.* 10.) ἀφαιρήσει ἡ κρᾶσις τὸ ὄινωδες τὸ βλάπτον, ὃ συναιρεῖται τὸ χρήσιμον, *id qod noxium est, de vino auferet aqâ admixtâ, utili relicto.* Plutarchus *de leg. poet. pag.* 15. *E.* Inde οἶν^ος εὔκρατος, *vinum merum.* Polluci *l.* 6. *c.* 3.

Οὐ σχετλίως καλεργαστικὸν τ^ῶν προκειμένων] *Ut qæ instituissem, expeditè, nec magnâ cum molestiâ perficerem.* Xylander. *Negotia, qæcunqe ea fuerint, cum exqisitè, tum sine qiritatione, exegi.* Mericus Casavbonus. Eoqe sensu τὸ καλεργάζεσθαι usurpâsse Xenophon videtur, *Memorab. l.* 4. *pag.* 793. *A.* Καί τοί γε τοσούτ^ῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκαλεργαστότερα φαίνεται, ὅτ^ῳ περ πλειόνων περὶ ταῦτα πραγματευομένων, ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. *Atqi tantum hæc illis effectu difficiliora sunt, qanto in his plures operam ponunt, ac pavciores id, qod moliuntur, conficiunt.* Thucydides etiam *l.* 4. *pag.* 295. *C.* Οὐ ταῖς παρούσαις εὐτυχίαις χράμενοι, ἠξίουν σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δυνατὰ ἐν ἴσ^ῳ καὶ τὰ ἀπορώτατα μεγάλη τ^ῇ ὁμοίως καὶ ἐνδεεστέρᾳ παρασκευ^ῇ καλεργάζεσθαι. *Adeo freti præsenti prosperitate dignum ducebant nihil voto suo repugnare, & difficillima peraqè atqe facilia, & sive magnis copiis, sive exiguis conficere.* Vide *l.* 9. §. 12. Usurpatur & de cibis digerendis concoqendisqe: unde alimenta εὐκαλέργαστα, *concocta facilia*, & δυσκατέργαστα, *concocta difficilia*, in medicorum scriptis freqentissima. & indè forsan mutuatum fuerit.

Πάντας αὐτ^ῷ πιστεύειν] De Xenocrate Laërtius *l.* 4. Ἦν δὲ καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἔχ^ον, ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τοῦτ^ο μόν^ῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta apud suos fides existimationem obtinuit, ut qod nemini cuiqam alioqi licitum, huic etiam injurato testimonium perhibere Athenienses permitterent.* Vide *ad l.* 3. §. 5. Eâdem ferè apud eosdem avtoritate fidéqe pollebat Aristides: sed & apud Romanos Cato Uticensis. Unde factum, ut de rebus fide omni prorsus indignis παροιμιωδ^ῶς diceretur, Τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτων^ος λέγοντ^ος πιθανόν ἐστιν. *Hoc nec Catone prædicante fidem meretur.* Plutarchus *in Catone.* Malè avtem Xylander istic, *Dicebat sibi verba facienti*, &c. qasi hoc de se prædicâsse Maximus diceretur, qod tam à Maximi moribus qàm & à Marci mente alienum est.

Ὅτι ὁ κακ^ῶς πράττ^ῃ] Geminum de Jesu nostro elogium populi apud *Marc. c.* 7. *v.* 37. Καλ^ῶς πάντα πεποίηκε. *Omnia benè fecit.* Sed & de Davide dictum *Hist. Regum l.* 2. *c.* 3. *v.* 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex fecerat.*

Τὸ ἀθαύμαστον καὶ ἀνεκπληκτον] alterum horum interpres Anglus omisit. Vide *l.* 12. §. 13. Zenonis placitum est apud Laërtium *l.* 7. *c.* 123. τὸν σόφον οὐδὲν θαυμάζειν. *Sapientem nihil admirari.* Qin & Zenone prior Democritus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 3. Σοφίην ἄθαμβον, ἀξίην πάντ^ων καὶ τιμιωτάτην. *Sapientia nihil admirans aut stupens, rebus omnibus digna est, ut omnium pretiosissima* pronunciavit. Nec Democrito in hoc prorsus qicqam adversatur Heraclitus; Βλακὸς ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγ^ῳ ἐπλοῦσθαι φιλεῖ. *Stultus homo qovis percellitur.* qod usurpat Plutarchus *de Poet. leg. c.* 10. & *de audiend.* Verùm illi moderantiùs. At utroqe isto antiqior longè Pythagoras, Zenoni planè σύμψηφ^ος, hunc sese ex philosophia fructum percepisse pro-

a L. 7. §. 69. b προσισηρὸς L. 11. §. 18. c Sup. §. 7. & l. 7. §. 26.

κτον, καὶ [a] μηδαμῶς ἐπειγόμενον, ἢ ὀκνοῦν, ἢ ἀμηχανοῦν, ἢ καταφεῖς, καὶ [b] προσισηρὸς, ἢ πάλιν ἐμπίμπλαμενον, ἢ ὑφορώμενον. καὶ τὸ εὐεργετικὸν, καὶ τὸ [c] συγγνωμονικόν. καὶ τὸ ἀψευδὲς, καὶ εὐθυ-

nusquam festinus, aut segnis erat, nusquam perplexus, aut dejectus, aut ringi solitus: nec rursus iracundiæ, aut suspicionibus deditus. adhæc qòd benefacere promptus, & ignoscere. qòd verax; qódque homi-

ANNOTATIONES.

professus est, τὸ μηδὲν θαυμάζειν, *qòd nihil admiraretur*, sive *qòd nihil admiratione suâ dignum duceret*. qod tamen perperam à qibusdem acceptum monet Plutarchus *de audiend.* Hinc Horatius *l.* 1. *Epist.* 6.

Nil admirari propè res est una, Numici,
Solâque, quæ possit facere & servare beatum.

Ex adversum tamen, Plato in *Theæteto pag.* 115. *A.* Μάλα φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν· οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη. καὶ ἔοικεν ὁ τὴν Ἶριν θαύμαντος ἔκγονον φήσας, οὐ κακῶς γενεαλογεῖν. *Maximè philosophi hoc usu venit, ut admirentur. Neque enim aliud præter hoc est philosophiæ principium. Et qi Irim Thaumantis, id est, admirationis filiam esse* B *tradidit, non absurdè ejus originem explicuit.* Cui & Clemens Alexandrinus calculum contribuit suum, *Stromat. l.* 2. *pag.* 380. *A.* Τῆς ἀληθείας ἀρχὴ, inqit, τὸ θαυμάζειν, ὡς Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ λέγει. καὶ Μαλθαίας ἐν παραδόσεσι παραινῶν, Θαύμασον τὰ παρόντα. βαθμὸν τοῦτον πρῶτον τῆς ἐπιγνώσεως ὑποτιθέμενος. ἢ κατὰ τὸ καθ' Ἑβραίους Εὐαγγέλιον, Ὁ θαυμάσας, βασιλεύσει, γέγραπται. καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαύσεται. *Veritatis principium est res admirari, ut dicit Plato in Theæteto. Et Matthias adhortans in Traditionibus, admirare præsentia: eum esse primum gradum statuens ulterioris cognitionis. Qá ratione etiam scriptum est in Evangelio secundum Hebræos: Qi* C *admiratus fuerit, regnabit, & qi regnavit, requiescet.* Nec in hac parte à Magistro suo dissentiens Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 2. Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες. *Propter admirationem & nunc & primo inceperunt homines philosophari: à principio qidem admirando ea, qæ de dubitandis faciliora erant: deinde pavlatim ulterius procedentes, etiam de majoribus dubitando.* Et mox: Ἄρχονται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν πάντες. *Incipiunt enim omnes ab admiratione.* Verùm conciliari poterunt istæ, quæ ex D diametro repugnare sibi invicem videntur, sententiæ; si de tirone philosopho, Platonis istud, de veterano sapientiæ jam apicem summum affecuto, priora illa acceperimus. Cyrus denique Persas suos ità instituisse refert Xenophon *l.* 8. *pag.* 206. *C.* Ὡς μηδὲ μεταστρεφόμενοι φαίνοιεν οἷον, ὡς, οἶδεν θαυμάζοντες. *Ut palam se non converterent, qasi nihil admirarentur.*

Καὶ μηδαμῶς ἐπειγόμενον, ἢ ὀκνοῦν] qod *l.* 7. §. 69. dixit, μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. *Nec aut festinat, aut torpescit.*

Ἢ ἀμηχανοῦν] ἀμηχανεῖν propriè *in eis esse angustiis, è qibus nullâ ratione, nullâ machinâ expedire vel extricare te possis.* itaqe verto, *perplexum esse.*

Ἢ προσισηρὸς] Suspecta vox. forsan προσσισηρὸς, ut gemina litera exscriptoris vitio exciderit, qo modo in προσσυνοικιζομένοις, *l.* 4. §. 16. Xylander *neqe mœstitiæ, neqe gavdii nimium.* Casavbonus *ridere*, vertit; sed ità ut *risus excessum* designet. Mihi aliò inclinat animus. σισηρέναι est qod Latinis, *ringi*, vel etiam *dentibus renidere.* usurpatur plerumqe de *risu simulato*, qalis eorum, qi Græcis antiqis γναθμοῖς ἀλλοτρίοις, recentioribus ξεναῖς παρειαῖς γελᾶν, utì Evstathius *ad Odyss. σ'. malis alienis ridere*, Latinis dicuntur, ut Flacco *Sat.* 3. *lib.* 2. vel etiam de *indignatione, dissimulata* qidem, sed qæ istiusmodi oris habitu se prodat, qi cum *risum*, vel *irrisionem præ se ferat*, ab animo tamen exacerbato proveniat. ità *ringi* Latinis, non simpliciter *irasci*, utì exiliter nimis Nonius, sed *tacitum stomachari, cùm aliud præ te feras*, utì Donatus, in Terentiano illo *Phorm.* 2. 2. ubi *risui vero* opponitur;

— ille ringitur, tu rideas.

Sidonius *Carm.* 23. *v.* 87.

Multùm ringitur otiosa virtus.

Marcus noster *l.* 11. §. 18. Τὸ ἐμμενὲς ἀνίκητον, ἂν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ στοργὸς, μηδὲ ὑπόκρισις. *Si verum ac genuinum fuerit, non personatum & ementitum.* qale eorum, qi vultu orisqe habitu externo offensionis speciem nullam læsi proferunt, sed injuriarum despectum qendam præ se ferunt, cùm animus tamen in- G tùs odiis occultis æstuet. Apud Svidam, Procopius, opinor, Ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, Λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἡ Θεωδώρα ἠγριαίνετο καὶ ἐσισήρει. *Valdè adversus eam Theodora exacerbata erat, & ringebatur.* ut sit istîc προσσισηρέναι, sive σισηρέναι πρός τι, *ad rem aliqam*, sive *ad occasionem aliqam ringi*, hoc est, vel exacerbari, vel renidere aliqem, ad risum qendam adscititium composito vultu, cùm animo tamen angeretur. id qod *affectationem canina æqanimitatis stupore formatam*, nuncupâsse videtur Tertullianus *de Patient. c.* 2.

Καὶ τὸ συγγνωμονικὸν] De Demonacte Lucianum vide ad *l.* 5. §. 22. Præclara sanè Catonis majoris, referente Plutarcho *pag.* 340. *F.* vox illa ἐγὼ Πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι δῶναι συγγνώμην πλὴν αὐτῷ. *Veniam se dare omnium noxis, præterqam suis.* Cui gemina Plinii minoris ista, *l.* 8. *Epist.* 22. *Optimum & emendatissimum existimo, qi cæteris ità ignoscit, tanqam ipse qotidiè peccet; ità peccatis abstinet, tanqam nemini ignoscas.* Concinna & Senecæ illa, *de benef. l.* 1. *c.* 10. *Hoc tu cave, tanqam maximum crimen, nè admittas: ignoscestanqam levissimo, si admissum est.* &, *ad Marc. c.* 4. *Nec qicqam pulcrius existimo in fastigio collocatis, qàm multarum rerum veniam dare, nullius petere.* In qam ferè sententiam de Marco Dio Cassius *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Αὐτὸς μὲν ἀπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπέχετο, καὶ ὅτε ἐκὼν ὅτε ἀκὼν ἐπλημμέλει. τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτε ἐπολυπραγμόνει, ὅτε ἐκόλαζε. *Ipse ab omnibus vitiis abstinuit, qum nec sponte, nec imprudens delinqeret; sed etiam aliorum vitia, maximè uxoris tulit, dum ea nec investigaret curiosius, nec puniret.* Cæterùm Stoicorum placitis ista adversari prorsus videntur. Censent siqidem illi ut Laërtius *l.* 7. *c.* 123. in *Zenone* sapientes, ἐλεήμονας μὴ εἶναι. συγγνώμην τε ἔχειν μηδενὶ, *misericordes non esse, neqe veniam alicui habere.* Et Stobæus Collectan. *Tom.* 2. *tit.* 46. Φασὶ μηδένα συγγνώμην ἔχειν μηδενὶ, τὸν νοῦν ἔχοντα. καὶ δίκαιον λέγεσθαι τὸ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι. *Dicunt virum prudentem nemini veniam dare: propterea rectè dici, veniam non esse dandam peccantibus.* Hæc tum commemorat, tum & exagitat Cicero *Orat. pro Murænа. Fuit qidem summo ingenio vir Zeno, cujus inventorum amuli Stoici nominantur. hujus sententia sunt & præcepta hujusmodi; sapientem gratiâ nunqam moveri; nunqam cujusqam delicto ignoscere. neminem misericordem esse, nisi stultum & levem. Viri non esse, neqe exorari, neqe placari.* Et mox: *Supplices aliqi veniunt, miseri & calamitosi? sceleratus & nefarius fueris, si qidqam misericordiâ adductus feceris. Fatetur aliqis se peccâsse, & ejus delicti veniam petit? nefarium est facinus, ignoscere; exorari, scelus; misereri, flagitium.* Et rursus sua illorum præceptis opponens. *Nihil ignoveris. Imò aliqid, non omnia. Nihil gratiæ caussâ feceris. Imò nè resistito* [al. *persisto*] *gratiæ, cùm officium & fides postulabit. Misericordiâ commotus nè sis. sed tamen est etiam in dissolvenda severitate laus aliqa humanitatis.* Agnoscit, sed explicare ac mollire conatur Seneca *de Clement. l.* 2. *c.* 5. *Scio malè audire apud imperitos sectam Stoicorum tanqam nimis duram. Objicitur enim illi, qod sapientem negat misereri, negat ignoscere. hæc si per se ponantur, invisa sunt. videntur enim nullam spem relinqere humanis erroribus, sed omnia delicta ad pœnam deducere. Qod si est, qid hâc sectâ durius, qæ dedisce re humanitatem jubet, portumqe adversus fortunam certissimum, mutuum auxilium cludit? sed nulla secta benignior lenioræ est,* E *nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior.* Et, *c.* 7. *At, qare non ignoscat, dicam. Venia est pœna meritæ remissio. ei igitur ignoscitur, qi puniri debuit. Sapiens autem nihil facit, qod non debet; nihil pratermittit, qod debet. Itaqe pœnam, qam exigere debet, non donat: sed illud, qod ex venia consequi vis, honestiore tibi viâ tribuit. Parcit enim sapiens, consulit, & corrigit. idem facit, qòd si ignosceret, nec ignoscit. qoniam qi ignoscit, fatetur aliqid se, qod fieri debuit, omisisse. Aliqem verbis tantùm admonebit, pœnâ non afficiet, atatem ejus emendabilem intuens: aliqem invidiâ criminis manifestè laborantem, jubebit incolumem esse; qia deceptus, qia* F *per vinum lapsus: hostes dimittit salvos; aliqando etiam lavdatos, si honestis caussis pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accincti sunt. Hæc omnia non venia, sed clementiæ opera sunt.* Verùm hæ sunt Stoicorum argutiolæ spinosæ, & subtilitates supervacaneæ, qas Marcus noster, solidior qàm subtilior, minùs curâsse videtur: imò meræ sunt, Senecâ ipso censente, λογομαχίαι. Sic enim ipse demum *ibidem. De verbo, ut mea fert opinio, qæstio est; de re qidem convenit.* Sed de istis ampliùs, *ad lib.* 2. §. 13. De Pio certè Capitolinus. *Ad indulgentias promissimus fuit.* Et, *His qos Adrianus damnaverat, in Senatu indulgentias petiit.* Idemqe de Marco. *Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona, remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis: fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos: moderatè etiam cavillationes nonnullorum ferens.* & rursus: *Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minori supplicio qàm legibus plecti solent, puniret: qamvis nonnunqam contra manifestos & gravium criminum reos inexorabilis permaneret.* Καὶ ἄξια συμβῇ τισι τὴν τιμωρίαν ὑποσχεῖν, ἃ τὸ παθεῖν καὶ δεινὰ δεινὸν νομίζουσιν, ἀλλὰ μὴ μείζω παθεῖν, πρὸς κέρδος τιθέντας. *Qod si pœnas aliqi dare cogantur, non id tam grave ducunt, qàm, qod majora non patiantur, præclarè secum agi putant.* Aristides de eodem *Orat. in regem Tom.* 1. *pag.* 110. De Agricola Tacitus: *Omnia scire, non omnia exeqi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœnâ semper, sed pœnitentiâ sæpiùs contentus esse.* Vide *infrà* §. 16. τὸ ἥμερον.

Καὶ

hominis ejuſmodi ſpecimen dare videretur, qi perverti neſciret potiùs, qàm qi corrigi unqam opus haberet. qòd nemo qiſqam inventus ſit, qi vel contemptui ab illo haberi ſe exiſtimaret, vel præſtantiorem ſe illo opinaretur. denique qòd urbanitatis lavdem nevtiqam affectâverit.

§ 16. A patre manſvetudinem, & in rebus accuratè jam decretis conſtantiam immotam.

σφόδρα μᾶλλον ἢ [a] διορθωμένης φαντασίαν παρέχειν. καὶ ὅτι ἅτε ᾠήθη ἂν ποτέ τις ὑπεροφρύαξ ὑπ' αὐτοῦ, ἅτε ὑπεμένειν ἂν κρείττονα αὐτοῦ αὐτὸν ὑπολαβεῖν. καὶ τὸ [b] ἐυχαριστίζεσθαι.

§ 16. Παρὰ δὲ πατρὸς, τὸ ἤμερον, καὶ [c] μεγαλοπρεπῶς ἀπηλευθερωμένον ἐπὶ τῷ ἐξητασμένως κριθέντων.

a L. 7. §. 12.

b Ἐυχαρ Sup. §. 7. & L. 3. §. 5.

c L. 3. §. 5. 15. & l. 11. §. 9.

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀδιαστρόφως μᾶλλον ἢ διορθωμένην φαντασίαν παρέχειν] *magisque conſtantiam erroris ſecuram, qàm erroris correctionem pra ſe tuliſſe.* Xylander obſcurius pavlò. Hoc vult, Cùm ſit prima fœlicitas, à recti norma nè minimùm qidem, vel diſcedere, vel diſtorqeri: ſecunda, ſi qis qoqo deflexerit, ὡς διορθώσεως χρήζειν, *morum curatione & correctione indigere,* (ut ipſe de ſe dixerat, *ſuprà* §. 7.) ad rectitudinis ſtatum priſtinum denuò reduci; qùm, *qod naturâ bonum eſt, neqe emendari, neqe corrigi ſe poſcat,* ut *l.* 2. Arnobius; eam in Maximo rectitudinis firmitatem & ſtabilitatem extitiſſe, ut ope alterâ iſtâ nihil opus habuerit, τὴν διόρθωσιν ὐ δεχόμενον; *nullam correctionem admittens.* qod de Deo Ariſtoteles *de mund. c.* 6. ità ſaltem *in bonum transfiguratus,* ut *nihil in eo ſupereſſet, qod mutandum videretur,* ut Seneca, *Epiſt.* 6. In qem eundem ſenſum & illa accipi poſſunt, qæ habentur *l.* 3. §. 5. Ὀρθὸν ἔν εἶναι χρὴ, ἀλλὶ ὀρθύμενον. *Rectum, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.* Et *l.* 7. §. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθύμενος. *Aut rectus, aut erectus ſis.* Neqe enim ἀδιαστροφίαν ſive *pertinaciam* illam Marcus noſter in Maximo avt offenderat, avt ſi offendiſſet, prædicaret; qâ nihil in natura ſua magìs lavdare ac probare palam profitebatur, portentum illud hominis, Cajus Caligula, ut Svetonius *l.* 4. *c.* 29. cùm nihil ſit hâc magìs avt devitandum, avt deteſtandum; ab eâqe Marcus & ipſe ſe cum primis abhorrere doceat, *l.* 6. §. 21. & alios itidem ſeriò ſeduloqe dehortetur, *l.* 4. §. 12.

Οὐδὲ ὑπέμενεν ἂν κρείττονα αὐτοῦ αὐτὸν ὑπολαβεῖν] Miranda de hominis præſtantiâ aliorum omnium conſenſio, cui nemo qiſqam deprehenſus eſt, qi exæqare ſe avſus eſſet. Stupenda etiam, non ſuſpicienda duntaxat, in tanta univerſorum exiſtimatione, hominis modeſtia, qi neminem qenqam unqam neglectui avt deſpectui habuerit.

Καὶ τὸ ἐυχαριστίζεσθαι] Nec occurrere alibi vocem hanc exiſtimo; & hoc loco mihi ſuſpecta eſt planè. Siqidem χαριστισμὸς ſive urbanitas, parum diſtare videtur, vel ab ἀστειολογίᾳ, *dictionis elegantioris ſtudio,* qam repudiat Marcus *ſuprà* §. 7. vel à κομψείᾳ, *ſermonis elegantiâ* etiam, qam non ſemel damnat *l.* 3. §. 5. & 8. & *l.* 4. §. 51. unde τὸ χαριστίζεσθαι καὶ τὸ κομψεύεσθαι à Platone conjunguntur, *Polit. l.* 4. *pag.* 642. *C.* Εἰ ἔτι μᾶλλον χαριστίζοιτο ὁ ἸΑθηναῖος λέγων, κομψεύοιτο. *Si artificioſius & argutus iſte luſerit aſſerens.* qin & Svidas τὸ καταπερπερεύεσθαι, *ſe oſtentare,* exponit per χαριστίζεσθαι. qod Marco itidem in vitio ponitur, *l.* 5. §. 5. forſan tamen exiſtimaverit qis, τὸ ἴυ illud adjectum, urbanitatem ità condire poſſe, ut ſuo modo, ſuáqe tempeſtate adhibita, (qod non obſervant οἱ χαριεντιζόμενοι ἐν μὴ χαρίεντι καιρῷ, *facetis, lepidi tempore minus grato,* uti Dionyſius Halicarnaſſeus in *Lyſia* loqitur) etiam citra Stoicæ ſeveritatis violationem ullam locum ſuum obtineat. qum τὸ ἴυχαρι, *feſtivum,* in Pio prædicet ipſe *infrà* §. 16. Xylander *liberaliter* qoqe *facetum eſſe.* qod tam à Maximi inſtituto, qàm & à Marci, puto, ingenio, aberat procul. Verùm ego Marco ipſo avtore, τὸ ὐ χαριεντίζεσθαι reſcribere non dubitem; atqe ità Marcum ipſum ſcripſiſſe, pignore etiam interpoſito, contendere avſim. τὸ χαριεντίζεσθαι cerè in ſeqiorem partem uſurpari, docent, cum ex Ariſtophanis illo, χαριεντίζεις (τίζη f.) ἡμῖν καὶ παλαπαίζεις καὶ βωμολοχίνῃ. Χαριεντίζεις, *facete cavillaris, & nobis illudis, & ſcurriliter loqeris.* apud Etymologum & Svidam; qi & χαριεντιζόμενοι exponunt εὐτραπελευόμενοι, σκώπτοντες, *urbanitate utentes, facetiis utentes, cavillantes.* tum & ex Gloſſario, ubi χαριεντίζεσθαι, *carinari. Carinari* avtem in Iſidori *Gloſſis* eſt *illudere.* Et *carinantes* apud Feſtum, *probra objectantes,* ſive *objicientes.* qibus accedit, qod *carinare,* Servius *ad Æn. l.* 8. explicat *obtrectare.* adductis Ennii illis,

—neqe me decet hanc carinantibus edere chartis.

&,

Contra carinantes verba atqe obſcæna profatus.

ubi in priore verſu pro *hanc, haic,* ſive *hæc* Merula; in altero, pro *atqe, aiqe,* ſive, *aqè,* Caſtricomius legendum cenſet. porrò *carinare à navium carinis dictum* vult Feſtus, an hujus mutilator Pavlus; *qod ut infima navis pars carina; ità ſortis infimæ homines, qibus ſcommata id genus jacere uſus eſſet.* at Joſephus Scaliger, & hunc ſecuti Merula *ad Ennium,* & *ad Strabonem* Caſavbonus, *carinari* Latinis eodem modo dictum ſtatuunt, qo Græcis γειρυρίζειν. nec indicant tamen unde nominis id tractum velint. à *Carinis* ne loco in urbe ſic dicto; an à *navium carinis,* ut ad navtis uſitata convicia reſpiciat, de qibus Flaccus *ſerm. l. Sat.* 5.

Tum pueri navtis, pueris convicia navta
Ingerere.

nam Feſto qæ tribuitur notatio nec navci eſt. ego ſanè à χαριεντίζεσθαι ipſo *carinari* vel deductum, vel corruptum, nullus ambigo.

§ 16. Τῦ πατρὸς] *Patrémne* velit naturalem, *Annium Verum,* de qo *ſuprà* §. 2. an adoptivum, *Antoninum Pium,* ambiget forſan qispiam. Verùm hunc potiùs deſignatum exiſtimem, cùm qia ille, Marco noſtro impube adhuc, exceſſiſſe videtur; ut ex Capitolino conjicere eſt, tum qia hæc eadem (qæ & magna ex parte ſunt principis potiùs, qàm privati hominis, virtutes) pleraqe ferè de Pio enunciata deprehenduntur *l.* 6. §. 30. idem ſtatuit & Caſavbonus *ad Marci vitam.* Interim falſus eſt Theodoretus, ſi Pii gnatum Marcum exiſtimavit, qod verba ipſius ſonare videntur, *therapeut. l.* 9. ubi poſtqam de Hadriano dixerat, Καὶ Ἀντωῖνος, inqit, ϗ Βῆρος ὁ ἐξ ἐκείνου. & Acciaolus, *Antoninus qi Hadriano ſucceſſit, atqe ex eo genitus eſt Verus.* Marcum enim potiùs qàm Lucium deſignatum opinor, cùm eò loci, tum & operis ejuſdem *l.* 6. ubi Imperatorum ſeries ità digeritur, Ἁδριανὸς, ϗ Ἀντωῖνος ὁ πρῶτος, ϗ Βῆρος, ϗ Κόμμοδος. *Adrianus, & Antoninus primus, & Verus, & Commodus.* Cæterùm de Vero nevtro verum eſt, *ex Pio* fuiſſe *genitum.*

Τὸ ἤμερον] De Pio, Capitolinus. *Erat morbus clemens, ingenio placidus & mitis. Nulli acerbus, cunctis benignus.* Eutropius. Et Avrelius Victor. *Adeò manſvetus, ut inſtantibus patribus, ad eos, qi contra eum conjuraverant, perſeqendos, compreſſerit qæſtionem. uſqe eò autem mitis fuit, ut cùm ob inopia frumentaria ſuſpicionem lapidibus à plebe Romana perſtringeretur, maluerit rationem expoſitâ placare, qàm ulciſci ſeditionem.* Marcum pariter prædicat Galenus in *Comment. de libr. ſuis,* ἐυγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἥμερόν τε καὶ πρᾶον, *candidum, modeſtum, clementem & mitem.* Clementiam Marci celebrat cum aliis & Capitolinus. Sed præcipuè Ariſtides & Dio. Ille *Orat. in Regem Tom.* 1. *p.* 111. Ὢν γὰρ, inqit, τηλικοῦτος ὁ βασιλεὺς, ἡμερότητι καὶ ἐπιεικείᾳ διενήνοχε ἁπάντων βασιλέων. *Qod in tanta potentia reliqos reges omnes clementiâ & aqitate ſuperavit.* Iſte in *Marco pag.* 813. *C.* Οὕτω τι, inqit, καθαρὸς διὰ πάντων, καὶ χρηστὸς, καὶ ἐυσεβὴς ἐγένετο, ὡς ἔγραψε τῇ βυλῇ μηδένα τῶν Κασσίῳ συναραμένων τιθάνας. Μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν ἐπ' ἐμοὶ, μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψηφῷ σφαγῆναι, καὶ τέλος ἔφη, ὅτι ἂν μὴ τύτῳ τύχω, σπένδω πρὸς τὸν θάνατον. *Uſqe adeo per omnia purus, mitis & pius erat, ut ſcripſerit ad ſenatum, ne qis eorum, qi opem Caſſio tuliſſent, morte afficeretur. Abſit enim, inqit, ut, me tenente principatum, veſtrum qiſqam meo veſtrove decreto capite damnetur. Ad extremum addidit, qod ſi id à vobis non impetrabo, ad mortem ibo celeriter.* Unde in Senatu acclamatum ei refert Vulcatius in *Caſſ. Antonine pie, Dii te ſervent. Antonine clemens, Dii te ſervent.* Vide *ſuprà* §. 15. Τὸ συγγνωμονικόν.

Μετελικὸν ἀσυλίντως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ ὑπὲρ τῶν πρὸς λόγον πραττομένων ἔυτονον, *conſtantem in rebus ritè geſtis tenorem.* Verùm cave iſtîc intelligas ἀδιαστροφίαν illam, qam Caſſum Imperatorem in ſe maximè probâſſe, ex Svetonio ſuprà monuimus, ad §. 15. avt Neronis etiam pervicaciam, dixerim an præcipitantiam obſtinatam, cui illud Caſſio *lib.* 62. *pag.* 706. *E.* referente, ſubinde in ore, Περὶ ὧν ἂν ἅπαξ τι εἴπω, μηκέτι μοι αὖθις πύθῃ. *Ne me, de qibus ſemel dixero, iterum interroges.* Siqidem ut Seneca, *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Hoc verò ſuperba ſtultitia perſeverantia eſt, Qod ſemel dixi, qalecunqe eſt, fixum ratúmqe ſit.* Qomodo apud Antiphanem ille in *Gorgytho,* referente Athenæo *l.* 8.

Ἥδιον γ' ἀποσφάγιον ἂν, ἂν προσκλόμην,
Ἢ Καλλιμέδων Γλαύκῃ προῖοιτ' ἂν χρηίον.
In iis qa decrevi minus diſcedam à propoſito,
Qam ab emendo Glavci capite Callimedon deſtiterit.

Nec ſtultitiæ tantùm, ſed & inſcitiæ proprium. Syneſius *in calvit. pag.* 72. de plebe imperita: Καὶ γὰρ ἀμαθεῖς ὄντες, ἰσχυρογνώμονές εἰσι, καὶ χάλεποὶ προστάται τῶν ἀτόπων προλήψεων ὡς' ἂν τις τῶν πατρίων παρακινῇ, ταχὺ πιεῖται τὸ κώνειον. *Et qidem qum imperiti atqe inſcii ſint, propoſiti nihilominus tenaces ſunt, & in tuendis iis qa præſumpſerunt, qamvis abſurdis mirum in modum pertinaces. Unde ſi qis ſecus aliqid faxit, qàm patrii ritus atqe inſtituta ferant, cicutam protinus bibet.* Verùm rationibus veris certisqe ſubnixam conſtantiam intelligit in rebus accuratè perpenſis, & veritati æqitatiqe conſentaneè conſtitutis. Rectè Seneca *Epiſt.* 23. *Conſtituendum eſt qid velimus, & in eo perſeverandum. Nam illi, qi ex aliis propoſitis in alia tranſiliunt, avt nè tranſiliunt qidem, ſed caſu qodam tranſmittuntur, qomodo habere qidqam certum manſuriúmve poſſunt?* Et, *de beat. c.* 8. *Fidens ſit animi: ſed fiducia ejus non ſine ſcientia ſit, non ſine conſtantia. ità maneant illi ſemel placita,*

BIBLIOTECA REALE ROMA VITTORIO EMANUELE

a L. 6. §. 30. καὶ τὸ [a] ἀπενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς. καὶ
b L. 8. §. 1. τὸ [b] φιλόπονον, καὶ ἐνδελεχές. καὶ [c] τὸ ἀκουστι-
c L. 6. §. 30. κὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν. καὶ τὸ ἀ-
παραρτεπίπλως εἰς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονεμητικὸν ἐ-
d Sup. §. 8. κάστῳ. καὶ τὸ [d] ἔμπφρον, πᾶ μὴ χρεία ἐντάσεως, πᾶ δὲ ἀνέσεως. καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων. καὶ ἡ κοινονημοσύνη.

qòd in honoribus, qi habentur, istis, gloriæ inani nihil concesserit; qòd laboribus ferendis cùm libens, tum & assiduus, se dederit. qòd eos avdire promptus fuerit, qi adferre qid poterant, qòd in publicum conduceret: qódqe nemo illum abducere qiverit, qin pro merito suo unicuiqe rependeret. qòd probè noverat, ubi vehementiùs, ubi remissiùs agere opus esset; qòd ab adolescentium amoribus coercuerat se. qòd civiliter admodum se gessit. qòd ami-

ANNOTATIONES.

placita, nec ulla in decretis ejus litura sit. A constantia certè lavdat Pium Capitolinus; utì mox videbitur. Verùm de argumento isto habetur elegans sanè Epicteti dissertatio apud Arrianum *l.* 2. *c.* 15. ubi inter alia hæc habet. Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ, ὑ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ὀρθῶς. *Decretis insistendum est, non omnibus, sed rectis.* — ὑ θέλεις τὴν ἀρχὴν ποιῆσαι καὶ τὸν θεμέλιον, τὸ κρίμα σκέψασθαι, πότερον ὑγιὲς ἢ ὐχ ὑγιές, καὶ ὕτω λοιπὸν ἐποικοδομεῖν αὐτῷ τὴν ἐυτονίαν, τὴν ἀσφάλειαν; ἂν δὲ σαπρὸν, ὑποσήσῃ καὶ καταπίπτον, ὐκ οἰκοδόμημά τι ὂν, ὅσῳ ἂν πλείονα καὶ ἰσχυρότερα ἐπιδῇς, τοσούτῳ θᾶττον καταενεχθήσεται. *Non à principio vis ordiri & jacere fundamentum, decretum considerando, rectumne sit an prævum, ac tum demum in eo exædificare firmitatem istam & constantiam? qod si fundamentum putre ac ruinosum jeceris, qo plura & firmiora imposueris, eo cstius ædificium corruet.* Vide *ad l.* 8. §. 16.

Τὸ ἀπενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς] idem & *l.* 6. §. 30. De Pio Victor. *Appetentiâ gloriæ carens & ostentatione.* Qin &, Capitolino teste, *menses Septembrem atqe Octobrem* cùm *Antoninum atqe Faustinum* (ab ipsius uxorisqe suæ nominibus) *appellandos decrevissent Senatus, id Antoninus respuit.* qanqam cæteroqin honoris sibi suísve ab eisdem oblatum delatumqe, qod legitur, aspernatus. Vide *infrà*, §. 17.

Τὸ φιλόπονον] Verùm ista potiùs Ælii Adriani lavs fuerit, de qo Victor: *Immensi laboris: qippe, qi provinctas omnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens.* Sed & hanc lavdem etiam Marco tribuit Dio: Vide *infrà ad illa*, ὑ προαπίση. Capitolinus item verbis illis: *Magno igitur labore, etiam suo, gentes asperrimas vicit.*

Τὸ ἀκουστικὸν τῶν ἐχόντων τι κοινωφελὲς εἰσφέρειν] De eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ἀνεχίσθαι ἀνεπιλήπτων παῤῥησιαστικῶς τῆς γνώμαις αὐτῶ, καὶ χαίρειν, εἴ τις δεικνύοι βέλτιον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit, gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Optimè Agamemnon *Iliad.* ξ. *n.* 107.

Νῦν δ' εἴη, ὃς τῆς δὲ ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι,
Ἤ νέῳ, ἠὲ παλαιός. ἐμοὶ δέ κεν ἀσμένῳ εἴη.
Nunc autem sit, qi hoc melius consilium dicat
Vel juvenis, vel senex, mihi autem lubenti fuerit.

Sophocles Antigon. *n.* 739.

Ἄναξ, σέ τ' εἰκὸς, εἴ τι καίριον λέγει,
Μαθεῖν, σέ τ' αὖ τὸ δ'. ἓυ γὰρ ἑρπάζει διπλᾶ.
Rex, convenit te, siqid recte dicitur,
Discere, & hunc vicissim, rectè enim dictum est, audire.

Et rursus *n.* 730.

Μὴ νῦν ἓν ἦθος μῶνον ἐν σαυτῷ φόρει,
Ὡς φῆς σὺ, κ' ἄλλη μὴ δοκεῖν ἄλλο, τῦτ' ὀρθῶς ἔχειν.
Me unum hunc morem tantum retineas,
Ut putes nihil esse rectum, nisi qod tu dicis.

Rursus *n.* 725.

Ἀλλ' ἄνδρα, κἂν τις ᾖ σοφὸς, τὸ μανθάνειν
Πολλ' αἰσχρὸν ὄλλει, καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν.
Sed etiam sapientem virum discere
Multa non est turpe, & non nimium repugnare.

Et denuò *n.* 738.

Καὶ τῶν λεγόντων ἓυ, καλὸν τὸ μανθάνειν.
Honestum est alios etiam audire.

Et ibidem *n.* 1147.

Ἓυ σοι φρονήσας, ἓυ λέγω. τὸ μανθάνειν
Δ' ἥδιον ἓυ λέγοντος, εἰ κέρδος φέρει.
Bene tibi volens suadeo:
Prodest autem audire bene monentem.

Anacharsis apud Plutarchum in *Symposio*, cùm qæreretur, ecqid regem maximè illustrem faceret, respondisse dicitur, Εἰ μόνος φρόνιμος εἴη. *Si solus sapuerit.* qod mihi videtur à ratione qàm longissimè dissitum. Itaqe malim, qod Stobæus exhibet *Tom.* 2. *tit.* 48. Εἰ μὴ μόνος φρόνιμος εἴη. *Si non solus sapuerit, si sapientiâ suâ non fuerit confisus nimis, dum se solùm sapere existimat.* Qod de Tiresiâ Homerus *Odyss.* κ'. *v.* 495. de Scipione Cato apud Plutarchum in *Apoph.* Et *Polit.* de Chrysippo alii apud Laërtium *l.* 7. §. 183.

Οἷος πέπνυται. τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.
Hic solus sapit: ast alii velut umbræ feruntur.

Et Callimachus hymn. *in Lavacr. Pallad. n.* 129.

Μῶνος πεπνύμενος.
Solus prudens.

Qalis Creon depingitur à Strattide in *Phœnissis* apud Athenæum *l.* 14. *pag.* 621. *F.*

Οὐδὲν συνίετε πᾶσα Θηβαίων πόλις,
Οὐδέν πολις. —
Nihil intelligitis universi Thebarum cives,
Nihil prorsus.

A Et à Sophocle in *Antigon. n.* 741.

Ὅτι τηλικοί δὲ καὶ διδαξόμεσθα δὴ
Φρονεῖν πρὸς ἀνδρὸς τηλικῦδε τὴν φύσιν;
An tali ætate discemus
Sapere a juvene?

Siqidem, ut apud eundem Creontem filius patrem prudentior monet *n.* 722.

Ὅσις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
Ἢ γλῶσσαν ἢν ὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
Οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί.
B *Qi enim solus sapere videtur,*
Aut linguam, aut mentem habere, qam nemo habeat,
Is retectus inanis deprehensus est.

& Evripides Æolo apud Stobæum *Tom.* 2. *c.* 22.

— τύτῳ δ' ἀνδρὶ μήτ' εἶην φίλος,
Μήτε ξυνείην, ὅστις αὐτάρκη φρονεῖν
Πέποιθε, δῦλος τοὺς φίλους ἡγούμενος.
—*Cæterùm hujusmodi ne mihi contingat amicus,*
Neqe contubernalis, qi satis multa sapere se
Sibi persvadet, & pro servis amicos æstimat.

C Ità qi solus sapit, bis desipit; dum aliorum consilia respuit & despuit, aliorumqe consortia abs se abdicat. qibus duobus nihil potest esse principibus perniciosius. fit deniqe qod Plato *ad Dion. Epist.* 4. & ex Platone Plutarchus *de adulat.* & in *præcept. Polit.* αὐθάδεια ἐρημίαν ξύνοικος. *austeritas solitudinem amicorum parit.* De Marco nostro Capitolinus. *Semper sanè cum optimatibus, non solùm bellicas res, sed etiam civiles, priusqam faceret aliqid, consulit*, deniqe, sententia illius præcipua semper hæc fuit, *Æqius est, ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, qàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Optimè L. Æmylius apud Livium *l.* 44. *Non sum is, qi non existimem admonendos duces esse: imò eum, qi de sua unius sententia omnia gerat, superD bum judico magis qàm sapientem.*

Τὸ ἀπαραρτεπίπλως εἰς τὸ καθ' ἀξίαν ἀπονεμητικὸν ἐκάστῳ] De eodem *l.* 6. §. 30. Ὡς ἀκριβὴς ἦν ἐξέτασις ἠθῶν καὶ πράξεων. *Ut morum actionumqe accuratus explorator fuerit.* Capitolinus. *Fuit sanè eâ constantiâ, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præsides detineret.*

Τὸ ἔμπειρον, πᾶ μὲν χρεία ἐντάσεως, πᾶ δὲ ἀνέσεως] *Diligens agri cultor, mitis, largus*; & *omnia hæc cum mensura.* Capitolinus. Vide *suprà* qæ de Apollonio §. 8. Seneca, *Epist.* 89. *Impetus ex dignitate rei cujusqe concipitur, proinde remissior acriorve, prout illa digna est peti.*

E Τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων] qibus scilicet cùm Hadrianus, tum & Trajanus nimiopere addicti: utì ex Dione liqet & Capitolino. Vide *infrà* §. 17. Θεωδότυ.

Ἡ κοινονημοσύνη] *qod utilitati publicæ omnes cogitationes impendebat.* Xylander. Κοινονημοσύνη vocabulum compositione novâ, vel à nostro fabricatum, vel à suis receptum. hoc enim Stoicis familiare fuisse deprehendet, qi in eorum qæ supersunt fragmentis versatus fuerit, nova subinde prout usus postulabat, compositionis Grammaticæ ope, comminisci & procudere vocabula. Insolens itaqe vox ista; & rei propemodum insolentis. Nam qod Paulus conqeritur *ad Philip. c.* 2. *v.* 21.

F Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν. *Qæ sua sunt, plerique qærunt*: (qod *charitatis* esse negat idem Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 5. ὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, *non qærit qæ sua sunt*) in ore subinde habentes, vel Davidicum illud *Psal.* 4. *v.* 6. *Qis nobis commodi aliqid repræsentabit?* vel Theocriticum istud ex *Idyll.* 16.

Αὐτῷ μοί τι γένοιτο. —
Mihi modo sit qod habeam.

Et qod Pindarus *Nem.* 1. Gregorius Nazianzenus *in Julian. l.* 1. Gregorius Presbyter in *vita Nazianzeni.* Τὸ οἰκεῖον πιέζει πᾶν. *Domesticum premit omne.* Τῶ δὲ δημωφελῶς καὶ κοινῇ διαφέροντος ὀλίγη τοῖς καθ' ἕνα φροντίς. *Qæ publicè prosunt, parum cuiqecura sunt.* Herodian. *l.* 2. *c.* 23. §. 21. hoc est, ut Tacitus *Annal. l.* 17. *Privata cuiqe stimulatio, vile decus publicum.* Ità qod idem *ibidem* pessimum veri affectus venenum, *sua cuiqe utilitas.* Et qod Livius *Histor. l.* 20. *Privatæ res semper officere, officientqe publicis consiliis.* Dum, Ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σκοπῶσι τῶν κοινῶν οἱ πλείστοι. τῷ δὲ πλείστῳ τὰ οἰκεῖα πράττουσιν. ὥστε τῷ ἰδίῳ λανθάνειν τὸ κοινὸν ἀθρόως φθειρόμενον. *Brevi momento de rebus communibus deliberant, majore temporis parte rem familiarem administrant: ita ut illos lateat privato commune bonum ab omnibus perdi.* Thucydides *Hist. l.* 1. *pag.* 95. *D.* &, qod Lysias *adv. Philon. Edit. Marburg. pag.* 471. Παρίντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν, ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἔλθοιεν, διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν, πατρίδα αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. *Qod neglecto communi civitatis bono, privata sua lucra sunt qæsituri;*

cum

amicis vel cœnandi secum, vel abstinendi optionem liberam permittebat, nec peregrè euntem comitari, nisi ipsis allubescceret, necesse erat: qòd affectum adversùs se pariter semper deprehendebant, etiamsi occasione aliqâ impediti; eum nevtiqam essent comitati. qòd in consiliis, qid facto opus esset,

καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως, μήτε συναποδημεῖν ἐπάναγκες. [a] ἀεὶ γὰρ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων. καὶ [b] τὸ ζητούμενον ἀκριβῶς ἐν τοῖς

[a] Sup. §. 8.

[b] §. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

cùm non civitatem, sed facultates & divitias sibi patriam constituunt.

Πόλει δ' ἄχρηστος, ὁ αὐτῷ ἄριστος.
Reipublicæ inutilis, sibi est optimus.

Evripides *Heracl. n.* 4. vide & Aristotelem *Polit. l.* 2. *c.* 3. Eò igitur lavdabilior fuerit in Antonino συνοικημοσύνη ista, qò in plerisqe rarior: qâ *potior* habetur *privatis vel rebus vel necessitudinibus respublica*, ut Livius *l.* 24. &, *communia propriis præjudicant*, ut Bernardus *de Temp. Serm.* 58. ὁ τὰ ἴδια τῶν κοινῶν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων προτιμητέον. *Non privata res publicis, sed publica privatis anteponenda sunt.* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Eam principi suo Clavdianus his verbis commendat, in *Honor. Cos.* 4.

—consule cunctis,
Non tibi: nec tua te moveant, sed publica vota.

Eam certè in Pio cum primis prædicat Capitolinus his verbis: *Tantâ sanè diligentiâ subjectos sibi populos rexit, ut omnia & omnes, qasi sua essent, curaret. itaque provincia sub eo cuncta floruerunt. Ibidem* & in Catone, Lucanus *l.* 2.

—urbi pater est, urbique maritus;
In commune bonus.

In Galba, Plutarchus in *Galb. pag.* 1062. *C.* Ὁ δὲ Γάλβας οὐκ ἀμὴ δῆλος πρὸ τοῦ ἰδίᾳ τὸ κοινὸν τιθέμενος. *At Galba pra se tulerat semper rempublicam se privatis anteferre rationibus suis.* In Severo, Galenus *ad Pison de theriac. cap.* 2. Νομίζεται τὸ μέγιστον εἶναι τῆς βασιλείας μέρος, τὴν τοῦ κοινοῦ σωτηρίαν. *Censet maximam regni esse partem, communem omnium salutem.* In Athenienſibus priſcis, Demosthenes *Olynth.* 3. *pag.* 38. *B.* Οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττετο, αὐτοῖς τὰ τῆς πόλεως. ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὔξειν ἕκαστος ᾤετο δεῖν. *Neque enim rei familiaris amplificandæ gratiâ, rempublicam gerebant, sed qisque sibi rem communem augendam esse putabat.* In Lacedæmoniis cum primis, Plutarchus in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Τὸ δὲ ὅλον, inqit, οὐ διζῆν τοὺς πολίτας μὴ βέλτιστον μήτε ἐπίστασθαι κατ' ἰδίαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τὰς μελίττας, τῷ κοινῷ συμφυεῖς ὅλας ἀεὶ, καὶ μετ' ἀλλήλων εἰλημένους περὶ τὸν ἄρχοντα, μικρᾷ δεῖν ἐξεστῶτας ἑαυτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοτιμίας, ὅλους εἶναι τῆς πατρίδος. *In summa assuescit cives nevellent, neusciren privatim vivere: verùm ut apum more ad rempublicam conglobati semper, & inter se circa principem volutati, afflatique lymphatico atque gloria siti tantùm non mente alienati, patria essent toti.* Vide *l.* 7. §. 4.

Cæterùm in diversum abit & reclamat hîc Xylandro de vocabuli hujus interpretatione par illud in republica literaria honoratissimum, Isaacus Casavbonus & Clavdius Salmasius, in eruditissimis suis *ad Historiam Avgustam commentariis*. Ille, *Propria*, inqit, *Marco vox est ista, eruditissimo interpreti minùs intellecta. Sic avtem appellat civilitatem, & virtutem illam, per qam censeri communi cum cæteris civibus jure aqo animo aliqis patitur. Herodianus vocat* τὸ μάτριον καὶ ἰσόμετρον, vide pòst in διατριβικὸν τῶν φίλων. Iste pariter pro eo vult sumi qem *communem sensum* vocat Juvenalis *l.* 3. *Sat.* 8. verbis istis;

Hac satis ad juvenem, qem nobis fama superbum
Tradit & inflatum plerumqe Nerone propinqo.
Rarus enim fermè sensus communis in illâ
Fortunâ.

Significat, inqit, *modestam illam, moderatam, usitatam, & ordinariam, ut ità dicam, hominis mentem, qa in commune qodammodo consulit, nec omnia ad commodum suum refert, respectumqe etiam habet eorum cum qibus versatur, modestè, modicèqe de se sentiens.* Eodémqe refert uterqe qod in seqentibus adjicitur, tanqam vocabuli istius interpretamentum, de facilitate animi in concedendo amicis, nè se comitarentur, avt secum convivari coogerentur, si id ipsi nollent: qam & in Marco notat Galenus, qrin *Comment.* περὶ τῆς προγινώσκειν, φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα ἐν τῷ περὶ ἰδίων βιβλίῳ, μετριότητα καὶ εὐγνωμοσύνην, nuncupat. Juvenali Senecam adjungere licet, *ad Lucilium* suum *Epist.* 105. *Odium ex offensa sic vitabis, neminem lacessendo gratuitò: à qo te sensus communis tuebitur.* De Thoma Moro nostro Erasmus *Epist. ad Ulr. Hutt.* *Nemo minùs ducitur vulgi judicio: sed rursus nemo minùs abest à sensu communi.* Nec multùm distat qod Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. *Non elatè de vobis ipsis sentientes, sed humilibus obsecundantes. Communem sensum* in Trajano hunc prædicat Plinius in *paneg. Non de tyranno, sed de cive; non de domino, sed de parente loqimur. unum ille se è nobis putat; nec minùs hominem se qàm hominibus præesse meminit.* In Marco Evtropius *Hist. Rom. l.* 8. *Hic cùm omnibus Romæ aqo jure egit: ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* Etiam pòst imperium collatum & susceptum, τῷ αὐτῷ τρόπῳ χρώμενος. *Eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Aristides *Orat. in Marc. p.* 113. De Clavdio Svetonius *l.* 5. *c.* 12. *In semet avgendo parcus atqe civilis, prænomine Imperatoris abstinuit, nimios honores recusavit.* Sed *c.* 35. *non sine nota aliqa, jactator civilitatis.* De Pio ipso Julius Capitolinus, *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* De Marco deniqe nostro Capitolinus idem. *In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.* Et mox; *Cum populo non aliter egit, qàm est actum in civitate libera.* Déqe eodem Joannes Aventinus *Annal. Boior. lib.* 2. *Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat.*

Καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως] Lampridius de Alexandro Severo: *Cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset eis sæpe consessus, iret & ad convivia eorum: aliqos avtem haberet qotidianos etiam non vocatos. qotidiani igitur illi convivæ imperatorum, etiam non vocati aderant, & adesse qodammodo cogebantur, qòd sine illis esse non posset princeps.* non tenuit avtem hunc morem Marcus, sed amicos liberabat hac necessitate veniendi, & gratiam illis faciebat secum convivandi, ubi ipsis collibuerat; Patrem Pium, ut hoc loco ipse testatur, imitatus. qod seqiùs tamen interpretati sunt qidam, & ad mores Marci arrogantes referre conati sunt, qi fastigium principis servare cuperet. *Dederunt crimini*, inqit Capitolinus, *qod audacem arrogantiam confirmaverit, submovendo amicos à societate communi atqe à convoviis.* Salmasius *ibidem.*

Μήτε συναποδημεῖν] dicere nimirum solebat, *Gravem esse provincialibus comitatum principis etiam nimis parci.* Capitolinus. Verùm Marcus hac ratione Pium prædicat profectionem communem amicis condonâsse, ne istis ipsis gravis potiùs ac molestus officio minùs necessario existeret. qo nomine Marcum item commendat Galenus locis pavlò antè adductis *cap.* 9. Χρηστόν τ' ὄντα, inqit, καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν ἐν τῇ Ῥώμῃ με. *Qoniam avtem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Romæ manerem.*

Ἀεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων] M. Casavbonus de negotiis accipit, qæ cum necessaria aliqa occasione interveniente, prius qam confici possent, abrumpere cogebatur, eundem illum, hoc est, pariter affectum, pariáqe sentientem, ubi ad illa jamdiu intermissa rediret, semper deprehenderent. At Xylander (cui accedo potiùs, svadente dictionis ipsius serie) de personis, amicis puta, familiaribus, ministris; qod etiam cum necessitate aliqa eum comitati non fuerant, avt etiam ob cavssas necessarias, qo minùs id possent, ab ipso, cùm aliqò proficisceretur diutius forsan abfuturus, relicti, eundem tamen tam absentes qàm præsentes experti sint. Vitium illud notâsse videtur crebrum nimis, à qo Pius immunis fuerit, qo absentium amicorum rationem nullam avt exiguam saltem habere solent plerique, qos præsentes tamen colere cum primis præ se ferant. Qò trahit Athenæus *Dipnosoph. l.* 5. tritum sermone vulgari illud, qod ille τὴν μισοθρωπολάτην τῶν παροιμιῶν indigitat,

Τηλοῦ φίλοι γαίοντες, οὐκ εἰσὶν φίλοι.
Amici, amici non sunt, qi degunt procul.

Et reverâ sicut apud Romanos *lege Pompejâ, ab honorum petitione absentes submovebantur*; Svetonius *l.* 1. *c.* 28. ità & plerisqe, bonis etiam candidisqe, absentium benè meritorum qoqe oblivio qandoqe obrepit. Cæterùm qod in Pio Marcus hîc prædicat, Epicuri dogma vult esse Laërtius *l.* 10. qi sapientem dixerit, hùnoqe solum, Χάριν ἕξειν φίλοις καὶ παροῦσι καὶ ἀποῦσιν ὁμοίως, διά τε ὀδοῦ. ὅτε μέν τις σχολῇ τοῦτο, ἵνδα καὶ μόζις καὶ εἰμόζις. descripsi & qæ ad præsens negotium nihil faciunt, qò loco malè habenti medelam tentarem. Sic vertit Ambrosius Camaldunus. *Gratiámqe amicis præsentibus aqè ac absentibus habiturum sapientem, solum, atqe item in itinere: qum tamen cruciatur, & ingemiscet & ejulabit.* Verùm, qid hoc est, *in itinere gratiam habere*? avt qò spectat? tum qæ arena sine calce? avt qàm bella commissura illa? *qum tamen cruciatur*, &c. qid enim istud ad gratiam amico habendam? eò, utì videtur, respexisse voluit, qod antè dictum fuerat, Κἂν σχεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν ἐυδαίμονα. forsan avtem illud, διά τε ὀδοῦ, ad seqentia pertinebat; ut sensus sit, *etiam in itinere, si qem torqeri viderit, commiseratione attactum, sortem hominis deploraturum.* Sed reverà prioribus illis postrema ista sic conjungenda avtumo, ut legatur; Κἂν σχεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν ἐυδαίμονα. ὅτε μέντοι σχολῇ τοῦτο, ἵνδα καὶ μόζις καὶ εἰμόζις. ità sensus erit, *sapientem, etiamsi in tormentis qoqe constitutus beatus sit, inter torqendum tamen ingemiscere atqe ejulare.* μόζις ingemiscere. de Delphino Aristoteles *Hist. Animal. l.* 8. *c.* 2. ἔξω δὲ ζῇ πολὺν χρόνον, μόζις καὶ σίνων. *Foris vero diutius vivere potest nutriens & anhelans.* atqe indè μυγμὸς, ὁ στεναγμός. Μυγμὸς, *gemitus.* Svidas. tum subjungenda, μόνον τε χάριν ἕξειν τὸν σοφὸν &c. qæ ad præsens institutum pertinent.

Καὶ

τοῖς συμβελλίοις, καὶ [a] ἐπίμονον, [b] ἀλλ' ὃ τὸ [c] προσπίπτη τῆς ἐρεύνης [d] ἀρκεθεὶς ταῖς προχείροις φαντασίαις. καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές. καὶ τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί. καὶ τὸ φαιδρόν. καὶ τὸ πρόρρωθεν προνοητικόν. καὶ τὸ πρὸς ὀλίγα ἀρκούμενον. καὶ τὸ τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικὸν [e] ἀτραγῴδως. καὶ τὸ τὰς ἐπιβοήσεις, καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτοῦ [f] ἐκλῆναι. καὶ τὸ φυλακτικὸν ἀεὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, καὶ συμπεριληπτικὸν τῶν ἐπὶ τοιούτων [g] τοιούτων καταπλάσεις

a ἐπίμονον ἄλλως ὃ πρ. Mer.
b ἀλλ' ὃ τὸ, Πρ. Caſ.
ἀλλ' ὅ πρ. Boot. & Lug. ὃ ὅτι ὃ πρ. f.
c ὃ προαποσπῆναι Jun.
d ἀρκισθέντα Jun.
e L. 11. §. 3. fouſcal. Xyl.
g τινῶν

accuratè perqirendo conſtanter inſiſtebat, nec ſpecie rerum obviâ qâvis acqieſcens, indagationem incidebat. qòd etiam amicorum retinendi ſtudioſus; nec faſtidio mutans, nec inſanè diligens. qòd in ſtatu qocunqe ſorte contentus, vultúqe ſerenus. è longinqo futuri præſagus; & de minimis qibúſqe citra tumultum providus. acclamationes omnémqe adulationem reprimere: imperio qæ neceſſaria erant, ſedulo cuſtodire; ſumptus cavtè attemperare; de rebus iſtiuſmodi ſugillantes patienter ſuſtinere. nec in

Deis

ANNOTATIONES.

Καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς — καὶ ἐπίμονον. ἀλλ' ὃ τὸ προσπίπτη] Ex conjectura adſcripſi, καὶ ὅτι ὃ προσπίπτη, ejuſmodi aliqid exigente ſenſu, & dictionis ſerie. Verùm D. Bootius mavult, ἀλλ' ὅ πως προσπίπτη. qod & Annotator Lugdunenſis cenſuit. D. Junius ὃ προαποσπῆναι & ἀρκισθέντα. Illud avtem Merici, ἐπίμονον ἄλλως, qod de *patientia* vult intelligi *in aliis avdiendis*, ego concoqere non poſſum: ſicut nec, qod ex paternis commentariis adducit, ἀλλ' ὃ τὸ, Προσπίπτη &c. aqſi alterius cujuſpiam dictum citaretur. De Pio pariter iterum Marcus *l.* 6. §. 30. Καὶ τὸ περὶ καλάληψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρότερον ἐν μάλα καλοῖς καὶ σαφῶς νοήσας. *In rebus indagandis ſtudium, utqe nihil omninò præterierit, priuſqam ſedulò conſideràſſet, & liqidò perſpexiſſet.* Ubi vides & ſententiam eandem; & geminam huic, qam nos damus, ſeriem etiam dictionis. De eodem Joannes Xiphilinus *lib.* 70. *pag.* 799. *D.* Λέγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίστασθαι. ὥθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ κυμινοπρίστην ἐκάλουν. *Fertur Antoninus inqarendo fuiſſe diligens, ac ne qidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe: unde qi eum irridebant idcirco cuminiſectorem appellabant.* Nec hac in parte Pio diſpar Marcus; de qo Caſſius *lib.* 71. *pag.* 804. *A.* Δικάζων τάς τε πίστεις καὶ τὰς ἀνακρίσεις ἐπὶ μακρότερον ἐποιεῖτο, ὥστε παραχρῆν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. *In probationibus cognoſcendis & examinandis longior erat, ut undecunqe jus inveſtigaret. B.* — Φιλόπονος γάρ, καὶ ἀκριβῶς πᾶσι τοῖς τῇ ἀρχῇ προσήκουσι προσεφέρετο. καὶ οὐδὲν ἐν παρέργῳ ὥστε ἔλιγεν, ὥστε ἔγραφεν, ὥστε ἐποίει. ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ περὶ τὰ βραχυτάτα ἡμέρας ὅλας ἀνήλισκεν, οὐκ ἀξιῶν τὸν αὐτοκράτορα ἐξ ἐπιδρομῆς τι πράττειν. *Qm enim eſſet amans laboris, tum verò diligenter applicabat animum ad omnia, qæ ad principatum pertinerent. Nihil dicere ſolebat, nihil ſcribere aut facere obiter, ſed vel in minimis rebus diem ſæpenumero conſumere, qod exiſtimaret, non decere Imperatorem tranſcurſim qicqam agere.* Pertinet avtem huc Platonis illud in *Phædon. pag.* 64. *C.* Ἐμοὶ δοκεῖ περὶ τῶν τοιούτων, τὸ μὲν σαφὲς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ παγχαλεπόν τι. τὸ μέν τοι αὖ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν μὴ οὐχὶ παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν, καὶ προαφίστασθαι πρὶν ἂν παντάχῃ σκοπῶν ἀπείπῃ τις, πάνυ μαλθακῆ εἶναι ἀνδρός. *Mihi videtur de his qidem rebus manifeſta veritas in vita præſenti avt nullo modo, avt ſumma cum difficultate intelligi poſſe. Qæ porro de his dicuntur, ea non omni modo explorare, & non prius deſiſtere, qam examinando omnia, defatigeris, mollis nimium judico eſſe viri.*

Τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων] *l.* 6. §. 30. τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις. *Conſtantem & æqabilem in amicitiis colendis.* De Avguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit.* Et de Conſtantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 135. *C.* Εἰς μὲν τὸν τῶν ἐπιηδείων καταλογον, εὐδένα προπετῶς ἐγγεγράφεν. ἐς δὲ ἐγγράψειεν ἅπαξ, οὐκ εἰδὼς ἐξελεῖφειν. εὐδ' ἀναλίσκων χρόνῳ τὸ φίλτρον, ἀλλ' ἐπείνων τῇ συνουσίᾳ τὸν πόθον. *In familiarium cenſum & album neminem temerè adſcribebat: qos verò ſemel adſcripſerat, ſciens prudens nunqam delebat: neqe temporis progreſſu amoris vim conſumebat: verum deſiderium conſortis augebat.* Solonis id monitum, Φίλους μὴ ταχὺ κλῶ. ὃς δ' ἂν κληθῇ, μὴ ἀποδοκίμαζε. *Amicos cito noli parare. qos avtem paraveris, ne rejicias.* Laërtius *l.* 1. §. 60. De Pio Capitolinus. *Amicis ſuis in imperio ſuo non aliter uſus eſt, qàm privatus.* Et rurſus; *Convivia cum amicis & privata communicavit & publica. Freqentavit & ipſe amicorum ſuorum convivia.* Verùm hæc potiùs ad civilitatem referenda fuerint.

Καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον, μηδὲ ἐπιμανές] ſcilicet *furor* & *faſtidium*, ſive *amor inſanus* & *præpropera ſatietas*, apud animos verſatiles per vices obtinent, ſibíqe invicem ſuccedunt. ità Thamarem ſororem Amnon Davidis filius, qam pavlò antè inſanè deperierat, expletâ libidine, mox penitiſſimè eſt averſatus *Hiſt. Reg. l.* 2. *c.* 13. *v.* 15. Πτηναὶ γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων καρδίαι, inqit Clemens *Padag. l.* 2. *c.* 10. καὶ σβέννυται μετανοίᾳ τὰ φίλτρα. τρέπεται δὲ πολλάκις τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μισεῖν. ὁπότε ἂν αὔξηθῇ τῆς καταγνώσεως ὁ κόρος. *Amantium enim corda ſunt volucria, amoriſqe irritamenta exſtinguuntur ſæpe pœnitentiâ: amórqe ſæpe vertitur in odium, qando reprehenſionem ſenſerit ſatietas.* Apud Senecam Tragœdum *Medea*, 3. 1.

Si qaris odio miſera qem ſtatuas modum,
Imitare amorem. —

Ità qod Plato *Politic. l.* 8. *pag.* 723. *D.* Τῷ ὅτι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τἀναντίον μεταβολὴν ἀπατοδιδόναι. *Ac ſummatim exceſſus omnis verſi penitus in contrarium conſvevit.* Hoc eſt qod in juvenibus notat Ariſtoteles *Rhetor. l.* 2. *c.* 12. Οἱ νέοι δὲ ἐυμετάβολοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. *Juvenes in horas mutabiles, & faſtidioſi in cupiditatibus, & valdè qidem concupiſcunt, celeriter verò ſedantur.* Eſt avtem ἀψίκορον metaphoricè ab eis tranſlatum, qi cibos ſtatim, ubi minimum libârunt, ſatiati repudiant. Svidas. Ἀψίκορος, ἐυμετάβλητος, ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενος. Ἀψίκορος, *qi facilè mutatur, inconſtans, levis, vel qi ſtatim ſatiatus ſimul ac cibum tetigit.* qi & Marci verba mox ſubjungens συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον. Eum ſecuti interpretes ad Pii adverſùs amicos affectum referunt havd incommodè. qanqam poteſt etiam latiùs ſumi, ut reliqum etiam vitæ inſtitutum reſpiciat.

Τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί] ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενος. *l.* 6. §. 30. neqe enim aſſentior Xylandro vertenti, *In omnibus omnia ſua in ſe repoſita habebat.* nec ea mens Marci, iſtic ſaltem. malim, vel *modico*, vel *ſorte contentus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laërt. l.* 10. *c.* 130. Τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζομεν. οὐχ ἵνα πάντως τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα. ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὰ πολλὰ, τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, πεπεισμένοι γνησίως, ὅτι ἥδιστα πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἥκιστα ταύτης δεόμενοι. *Frugalitatem præterea magnum exiſtimamus bonum, non ut ſemper utamur modicis; verum ut, cum multa non habemus, utamur paveis, credentes veriſſimè illos magnificentiâ frus ſuaviſſimè, qi illâ minimum indigent.*

Τὸ φαιδρόν] το ἐυδιον τῷ προσώπῳ. *ibidem.*

Τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικόν] Nec in hoc Pio diſpar Marcus, qi *cunabulis poſt puerorum lapſum culcitras ſubjici juſſit, unde bodiéqe rete præſenditur.* inqit Capitolinus. Ità *Philoſophia* (ut apud Senecam *Epiſt.* 17. Cicero) & *in maximis opitulatur, & ad minima deſcendit.* Verùm in Capitolino Salmaſius pro *cunabulis*, *funambulis* legendum contendit; qem viſe ſis *ad Marci vitam.*

Καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτοῦ ἐκλῆναι] συσκλῆναι Xylander. Verùm mutatu nihil opus: cùm & σύλλεσθαι & καλῆναι ſimplex, *comprimendi, reprimendiqe* ſignificationem obtineat. ità medicis dicuntur pharmaca qædam κοιλίαν σύλλειν, *ventrem ſupprimere*, ut Alexandro Aphrodiſæo, an Tralliano (hoc enim vult Mercurialis *Gymnaſt. l.* 1. *c.* 11.) in *Præfat. Problem.* idémqe alibi, αἷμα δὲ καλέντος. *cùm avtem ſanguis repreſſus fuerit.* De Alexandro Mammææ Lampridius. *Salutabatur avtem nomine, hoc eſt, Ave Alexander: ſiqis caput flexiſſet, avt blandius aliqid dixiſſet, utì adulator vel abjiciebatur, vel ridebatur.*

Τὸ φυλακτικὸν τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ] Hujus rei documentum eſſe poteſt, qòd *ſalaria multis ſubtraxit, qos otioſos videbat accipere, dicens, Nihil eſſe ſordidius, qàm ſi rempublicam ii arroderent, qi nihil in eam ſuo labore conferrent.* Capitolinus. qi & de Marco: *In largitionibus pecuniæ publicæ parciſſimus fuit: qod laudi potiùs datur, qàm reprehenſioni.*

Καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας] *Sumptus procurabat.* Xylander. *Impenſarum ratiocinarium cuſtodiebat.* Caſavbonus. qi & de *imperii ratiocinario* accipit, qod apud ſe Pius habuerit. de qo & Capitolinus. *Rationes omnium provinciarum ſervit & vectigalium.* indéqe κυμινοπρίστην dictum, qòd in iſtis exigendis diſtrictiùs ageret Verùm de diverbii illius occaſione ſuprà diximus. Malim & iſtic τὸ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, de *ſumptuum erogatione moderandâ & attemperandâ*, qàm de redituum rationibus exqiſitè conficiendis interpretari. Pium ſcilicet illis *condum* magis qàm *promum* ſe exhibuiſſe.

Καὶ ὑπομενετικόν] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ μεταθύμιον. καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς ἀδίκως αὐτὸν μεμφομένους μὴ ἀνταμεμφόμενος. *Iraſci tardus. utqe tulerit immerito reprehendentes, nec eos viciſſim redarguerit.*

Ἐπὶ τῶν τοιούτων τονῶν] τόνον iſtic *rigorem* ſignificare vult Mericus. Verùm τόνον, non τονῶν, eſſet à τόνος. & *rigores* dicere durius pavlò videatur. Xylander τινῶν legit, cui calculum do, operarum mendum merum ſubeſſe opinatus.

Μήτε

Deis colendis superstitiosus, nec in hominibus, avt muneribus, avt blanditiis avram captans popularem; sed in rebus qibúsqe sobrius, solidus, nusqam ineptus, avt novitatis studiosus. Porrò qòd ad vitam commodiùs transigendam conducentibus rebus, qarum copiam illi dapsilem sors suppeditabat, citra fastum, nec liberè tamen minùs, utebatur; ut & præsentibus simpliciter frueretur, neqe absentia multùm desideraret. qòd nemo illum avt sophistam, avt vernaculum, avt ως. καὶ τὸ [a] μήτε περὶ σὲ Θεὸς δεισιδαίμονα, μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικὸν, ἢ [b] ἀρεσκόλικὸν, ἢ ὀχλοχαρὲς, ἀλλὰ [c] νήφοντα ἐν πᾶσι, καὶ βέβαιον, καὶ μηδαμῆ ἀπειρόκαλον, μηδὲ καινοτόμον. καὶ τὸ τοῖς εἰς [d] Δωμάρειαν βίᾳ φέρουσί τι, ὧν ἡ τύχη παρέχει δαψίλειαν, χρησικὸν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὴ ἀνεπιτηδεύτως ἀπολαῦσαι, δεόντων ἧ μὴ δεῖσθαι. καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν, μήτε ὅτι [e] σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἐρυάκλων, μήτε ὅτι

[a] L. 6. §. 30.
[b] L. 5. §. 5.
[c] L. 4. §. 28.
[d] L. 4. §. 3.
[e] Sup. §. 7. & l. 6. §. 30.

κο-

ANNOTATIONES.

Μήτε περὶ τὸς Θεὸς δεισιδαίμονα] Ità *l.* 6. §. 30. de Pio: θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας.

Μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικόν] qod de eis usurpatur, qi muneribus ac visceratiobus populum demereri studio habent. Plutarchus *Præcept. Polit. pag.* 802. *D.* Τὸν μὲν ὖν λύκον φασὶ τῶν ὥτων κρατῆσαι. δῆμον δὲ καὶ πόλιν ἐκ τῶν ὥτων ἄγειν δεῖ μάλιστα. μὴ, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἀγυμνάστων περὶ λόγων, (legendum λόγους) λαβὰς ἀμούσους καὶ ἀτέχνους ζητοῦντες ἐν τοῖς πολλοῖς τῆς γαστρὸς ἕλκουσιν, ἐυαχοῦντες, ἢ τῷ βαλαντίῳ διδόντες, ἢ πυρρίχας τινὰς, ἢ μονομάχων θεάματα παρασκευάζοντες ἀεὶ, δημαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ δημοκοποῦσι. δημαγωγία γὰρ ἡ διὰ λόγου πειθομένων ἐστὶν. αἱ δὲ τοιαῦται τιθασεύσεις τῶν ὄχλων, οὐδὲν ἀλόγων ζώων ἄγρας καὶ βυκολήσεως διαφέρουσιν. *Lupum qidem auribus teneri posse negant. Populum avtem & civitatem vel maximè auribus ducere oportet: neqe seqi eos, qi exercitatione dicendi destituti, multitudinis ducenda ansas qarunt elegantiæ artisqe vacuas, & avt ventre trabunt epulis præbendis, vel marsupio largientes, avt saltationes avt gladiatorum spectacula crebra exhibentes populi favorem captant, avt potius vim ei afferunt. Captant enim favorem populi, eumqe ducunt, qi dicendo persvadent: at istiusmodi cicurationes nihil a brutorum illectatione & captura habent diversi.* nec multò post *pag.* 821. *E.* idem genus hominum perstringens: Οὕτω & ἁπάντων ἐρώτων ἰσχυρότατόν ἅμα καὶ θειότατός ἐστιν ὁ πόλεσι καὶ δήμοις πρὸς ἅπαντα δι' ἀρετὴν ἐγγινόμενον. αἱ δὲ ἀπὸ θεάτρων, ἢ νεμήσεων, ἢ μονομάχων ψευδώνυμοι τιμαὶ καὶ ψευδομάρτυρες, ἑταιρικαῖς ἐοικασι κολακείαις ὄχλων, ἀεὶ τῷ διδόντι καὶ χαριζομένῳ προσμειδιῶν ἐφήμερόν τινα καὶ ἀβέβαιον δόξαν. *Adeò omnium amorum cum validissimus est, tum divinissimus is, qem civitates & populi erga unum aliqem ob virtutem ejus concipiunt. Falsò avtem sic dicti honores, ac falsa testimonia, qæ propter spectacula, diribitiones ac ludos gladiatorios deferuntur a multitudine, similes sunt meretriciarum adulationum, plebe subinde ei qi dat ac gratificatur aliqid arridente, uniusqe diei & instabilem gloriolam blandiendo tribuente.* δημοκοπίαν & δημαγωγίαν distingvit, ut illa sit populi favorem muneribus captantium, ista orationibus.

Νήφοντα ἐν πᾶσι] *præcipuè sobrium.* Capitolinus. Verùm hoc restrictius. Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 5. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι. *Tu avtem esto vigilans in omnibus.* Et *ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. *Vigilemus & sobrii simus.* De Scipione Polybius *l.* 10. *c.* 3. ἀγχίνους καὶ νήπλης. *Sagax & sobrius.* qod ob vocabuli insolentiam observo magis.

Παρόντων μὲν ἀνεπιτηδεύτως ἀπλῆσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] Ità pavlò pòst, καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ ἀπολαύειν ἐδύναλο. *Abstinere & frui posset.* Qod de Aristippo ferè Laërtius *l.* 2. *c.* 66. Ἀπέλαυε μὲν γὰρ ἡδονῆς τῶν παρόντων, ὡς ἐθήρα δὲ πόρρω τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μὴ παρόντων. *Nam ut libenter percipiebat præsentium voluptatem, ita ut absentibus frueretur, non laborabat.* Sensit nimirum, qod idem *ibidem c.* 75. ὅτι τὸ κρατεῖν καὶ μὴ ἡττᾶσθαι ἡδονῶν, ἄριστον, ἢ τὸ μὴ χρῆσθαι. *Qia continere se a voluptatibus, neqe eis manus dare præclarum est, non earum sibi usum interdicere.* De Aristippo tamen Flaccus *l.* 1. *Epist.* 17.

Tentantem majora, ferè præsentibus æqum.

Qod Isocrates Demonico §. 19. Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. *Iis, qæ adsunt, contentus esto: qære tamen meliores.*

Ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] τότε γὰρ δεόμεθα, ὅταν ἐκ τοῦ μὴ παρεῖναι ἀλγῶμεν. *Tunc enim nobis opus est, cum ex eo, qod non adsit, dolemus.* Epicurus *ad Menac. apud Laërt.* 10. 128.

Καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν] rectè Xylander. *Nemo fuit, qi eum esse diceret.* id est, verè dicere posset: per opprobrium scilicet. neqe enim ἐγκωμιαστικὰ sunt qæ sequntur, ut eruditus interpres Anglicanus opinatur; Sed σκωπτικὰ potiùs καὶ διασυρτικά.

Μήτε ὅτι σοφιστής] Allusit ad ζῆλον σοφιστικὸν, qem suprà attigerat, §. 7. De eodem *l.* 6. §. 30. Οὐ σοφιστής. Et Capitolinus. *Fuit vir formâ conspicuus, ingenio clarus, --- Singularis eloqentiæ, nitidæ literaturæ, -- & hac omnia cum mensura, & sine jactantia.* Nam qòd Vir doctissimus *Sophistæ*, avt *Scholastici* etiam nomen in meliorem partem hîc accipi lavdísqe loco haberi opinatus est, ab avtoris mente qàm longissimè aberravit. qòd & illud ex *l.* 6. planissimè adstruit. Marci sensum optimè explicabit Plutarchus de avdiend. *pag.* 41. *C.* ubi sophistarum ingenium praxinqe depingens; Ὁ μὲν γὰρ, inqit, Μελάνθιος, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς Διογένους τραγῳδίας ἐρωτηθεὶς, ὑπὲρ ἔφη καλεῖν αὐτὴν ὑπὸ τῶν ὀνομάτων ἐπιπροσθουμένην. αἱ δὲ τῶν πολλῶν διαλέξεις καὶ μελέται σοφιστῶν, ἃ μόνον τοῖς ὀνόμασι παραπετάσμασι χρῶνται τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν φωνὴν ἐκμελείας τισὶ καὶ μαλακότησι καὶ περιάψεσιν ἐφηδύνοντες ἐκβακχεύουσι καὶ περιφέρουσι τὰς ἀκροωμένους, κενὴν ἡδονὴν διδόντες, καὶ κενοτέραν δόξαν ἀντιλαμβάνοντες. *Et Melanthus qidem interrogatus, ut ajunt, de Diogenis tragœdia, negabat se eam videre, qòd vocabula ejus conspectum intercluderent. Sed plerorumqe sophistarum orationes atqe declamationes non vocabulis modò tanqam cortinis velant sententias; sed vocem qoqe accuratis qibusdam sonis mollitie & cantillationibus illi edulcantes bacchicum qendam furorem in avditorum animis concitant, eosqe transversos abripiunt, pro vana, qam adferunt, voluptate, vaniorem etiam gloriolam reportantes.* Clemens itáqe *Strom. l.* 1. *pag.* 289. *A.* Ἡ δὲ σοφιστικὴ, inqit, [a] τέχνη, δύναμίς ἐστι φανταστικὴ, διὰ λόγων δοξῶν ἐμποιητικὴ ψευδῶν, ὡς ἀληθῶν. παρέχει γὰρ πρὸς μὲν πειθὼ τὴν ῥητορικήν. πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ τὴν ἐριστικήν. ἀνίκητος γὰρ ὧν ὁ Πλάτων κατασκευὴν προσεῖπεν τὴν σοφιστικήν. ὅ, τε Ἀριστοτέλης ἐπόμενος, κλεπτικήν τινα αὐτὴν ἀποφαίνεται. ὥστε τὸ ὅλον τῆς σοφίας ἔργον πιθανῶς ὑφαιρεμένην, καὶ ἐπαγγελλομένην σοφίαν, ἣν οὐκ ἐμελέτησεν. ἐν βραχεῖ δὲ εἰπεῖν, καθάπερ τῆς ῥητορικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ πιθανόν. ἔργον δὲ, τὸ ἐπιχείρημα. καὶ τέλος, ἡ πειθώ. ὥτω τῆς ἐριστικῆς ἀρχὴ μὲν, τὸ δόξαν. ἔργον δὲ τὸ ἀγώνισμα. καὶ τέλος, ἡ νίκη. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ φαινόμενον. ἔργον δὲ διττὸν. τὸ μὲν ἐκ ῥητορικῆς, διεξοδικὸν φαινόμενον. τὸ δὲ ἐκ διαλεκτικῆς, ἐρωτητικόν. τέλος δὲ αὐτῆς ἡ ἔκπληξις. *Ars avtem sophistica est potestas phantastica, qæ imaginatione perficitur, verbis falsas opiniones tanqam veras ingenerans. Præbet enim ad persvadendum qidem dicendi artem, ad contendendum vero litigandi ac decertandi. Apertè itáqe Plato malam artem appellavit sophisticam, & eum seqens Aristoteles eam qandam decipiendi artem pronunciat, ut qæ totum sapientiæ officium probabiliter auferat, & profiteatur sapientiam, in qa non est versata, nec in ea studium posuit. Ut pavcis avtem dicam: qemadmodum artis qidem dicendi principium est id qod est probabile: officium verò argumentum: & finis persvasio: ita artis concertandi principium, est id qo opinamur: officium verò contentio: & finis victoria. Eodem enim modo sophisticæ qoqe artis principium qidem est id, qod apparet: officium vero duplex, unum qidem ex arte dicendi, qod perpetuâ oratione rem persequitur: alterum vero ex dialectica interrogans: ejus verò finis est obstupefactio & deductio ad admirationem.* Vide Platonem in sophistâ, qi totam illam dissertationem satìs prolixam in hoc genus animalium definiendo insumpsit, cujus instituti rationem prodit nobis Plutarchus, insignem nimirum nugatorum istorum per Græciam eo seculo feracitatem, qi acceptâ à juventute potissimùm pecuniâ sapientiam edocturos sese pollicebantur, cùm nihil minùs qàm qod profitebantur præstarent. Sic enim ille *Platon. Qæst.* 1. *pag.* 999. *E.* Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκ τύχης, τότε φορὰν συνίσῃ σοφιστῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι. καὶ τούτοις οἱ νέοι πολὺ τελοῦντες ἀργύριον, ὀιήματος ἐπληροῦντο, καὶ δοξοσοφίας, καὶ λόγων ζήλου, σχολὴν καὶ διατριβὰς ἀπράκτους ἐν ἔρισι: καὶ φιλονικίαις ἀγόντες, καλὸν δὲ καὶ χρήσιμον οὐδ' ὁτιοῦν. *Ea enim tempestate qasi fortunâ qadam sophistæ in Græcia proveniebant frequentes, qibus adolescentes multum pendentes pecuniæ, implebantur doctrinæ ac sapientiæ opinione, studioqe disputandi certatim, qod genus disputationis inutilibus contentionibus otium tempúsqe conterebat, neqe pulcri avt utilitatis qicqam habeb.at.* Itáqe Dio Prusæus *Orat.* 4. Evnuchis istos confert, qos, ut illa apud Comicum, *ajunt mulierum esse amatores maximos, sed nihil posse;* saltem, si qid qàm maximè moliti fuerint, nihil procreare, est certò certius. Vide *suprà ad* §. 7. & *ad l.* 9. §. 29.

Μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἐρυάκλος] Οἰκογενὴς ad verbum, qi Hebræis יליד בית *Jerem. c.* 2. *v.* 14. qanqam Mericus noster glossema esse merum censet, qod è margine in textum irrepserit. Verùm de hoc alii viderint. Servi interim, ut Mosis Græcus interpres, *Genes. c.* 17. *v.* 13. vel sunt ἀργυρώνητοι, vel οἰκογενεῖς. *pecunia empti* vel *domi nati.* eandem habes distinctionem apud Tragicum in *Oedipo Rege*; ubi opilio regius ἦν δοῦλος, οὐκ ὠνητὸς, ἀλλ' οἰκοτραφής. *erat servus, non emptus, sed domi educatus.* Hi Latinis *vernæ, vernulæ, vernaculi*, qod hic noster usurpavit. De Macrino Capitolinus. *In vernaculis vel avlicis,*

σχολαστικὸς, ἀλλ' ὅλῳ ἀνδρὶ πεπειρῷ, πολιτικῷ, ἀκολάκευτον, σεμνοπρεπῆ δυνάμενον καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων. σεσὶς τέτοις ἦ καὶ τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων, τοῖς δ' ἄλλοις a Sup. §. 10. οὐκ ἐξο-

scholasticum dixerit; sed virum maturum, consummatum, adulatione superiorem, rebus & propriis & alienis administrandis idoneum. adhæc qòd verè philosophantes in honore habebat, cæteris nihil ex-

ANNOTATIONES.

licis, tam impius, tam asper, ut servi illum sui non Macrinum dicerent, sed Macellinum. Seneca de *Benefic. lib. 6. cap. 11. Alter apud proximum circulatorem resedit, & dum vagus atque erro vernaculis congregatur & ludit,* &c. Horum avtem, cùm sub oculos ipsorum educarentur parvuli, petulantiâ & procacitate oblectabant sese familiariter patroni. Talis ille, qi Senecæ *Epist. 12. Non cognoscis me?* inqit. *Ego sum Felicio, cui solebas sigillaria afferre, Philositi villici filius, deliciolum tuum.* Martialis *l. 14. Epigr. 54.*

Si qis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc qatiat tenerâ garrula sistra manu.

Et de Erotio *vernulâ* suâ, sic enim appellat *l. 5. Epigr. 38.*

Deflere non te vernula pudet mortem?

ibidem Epigr. 35.

Inter tam veteres ludat lasciva patronos,
Et nomen blæso garriat ore meum.

Seneca *de provident. cap. 1. Cogita filiorum nos modestiâ delectari, vernularum licentiâ; illos disciplinâ tristiori contineri, horum ali avdaciam.* Indè *verna procaces* dicti Horatio *Serm. lib. 2. Sat. 6.* & *vernilitas* ἀντὶ τῆς βωμολοχίας. Martialis *lib. 1. Epigr. 42.*

Urbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi. qid ergo? Verna es.

Et *l. 10. Epigr. 3.*

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fœda linguæ probra circulatricis.

Cicero *Bruto. §. 172. Ego memini T. Tincam Placentinum, hominem facetissimum, cum familiari nostro Q. Granio dicacitate contendere. Sed Tincam, non minùs multa ridicule dicentem, Granius obruebat nescio qo sapore vernaculo.* Ammianus *Hist. l. 17. Julianum appellantes loqacem talpam, literionem Græcum, & huic congruentia plurima atqe vernacula jactantes.* De Vitellio Svetonius *l. 9. c. 14. Nullis tamen insensior qàm vernaculis & mathematicis.* qam scripturam tamen solicitat Josephus Scaliger, propugnat Justus Lipsius. De mancipiis pariter Seneca *de Sap. constant. c. 11. Nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectat: qorum avdacia ità demum sibi in convivas jus facit, si cepit à domino.* Qòd avtem ex Epicteto *Dissert. l. 4. c. 2.* ἡδὺν τοῖς συνοῦσι, sive *officiosum atqe obsequiosum* hominem, vir doctus hic designari existimavit, nullâ id certè ratione niti videtur; cùm istud τὸν ἄρτεσκον, potiùs, ac pro *vernularum* more leviculè se gerentem Marcus voluisse videatur; sive ut Plavtinâ lingvâ loqar, ex *Mil. 4. 2.*

Cavillatorem facetum magis qàm convivam
Commodum.

Meliùs certè Annotator Lugdunensis. *dicaculus, qales sunt vernulæ.*

Μήτε ὅτι σχολαστικὸς] *homo de schola,* Xylander. atqe ità Cicero *de Orat. l. 2. homo de schola, atqe à magistro, & Græcis literis eruditus.* De Maximinis patre & filio Alexander Mammææ in *Epist. ad matrem,* qam Capitolinus in *Max. min.* exhibuit; *Sed timeo, nè soror mea Græcis munditiis erudita, barbarum socerum ferre non possit; qamvis ipse adolescens & pulcer, & scholasticus ad Græcas munditias eruditus esse videatur.* Qo loco *barbaro scholasticus* opponitur, hoc est, cultu liberaliore studiisqe imbutus literariis. prout Cl. Casavbonus adnotavit. Verùm istic τῷ ἀνδρὶ πεπείρῳ, i. *viro maturo* ὁ σχολαστικὸς ἀντιτίθεται. ut eum designet qi *in scholis sub præceptore* adhuc *agat,* avt agere etiam opus habeat. indè Plutarcho *de avdiend. p. 46. A.* μελέτας σχολαστικάς. qo loco notat, τὰς τῶν παιζόντων καὶ παιγνιζόντων ἐν ταῖς σχολαστικαῖς μελέταις φωνὰς ἐπὶ τὰς φιλοσόφους μεταφερούσας. *Voces ludentium & lascivientium in scholasticis declamationibus ad philosophos transferentes.* Vel ejusmodi etiam, qi *pro scholastico se venditet.* qod *in mundialibus scriptoribus* (ità avtor loqitur) in *Epist. ad Salon.* reprehendit Salvianus. *Omnes,* inqit, *in scriptis suis cavssas tantùm egerunt suas; & propriis magis laudibus, qàm aliorum utilitatibus consulentes, non id facere adnisi sunt, ut salubres ac salutiferi, sed ut scholastici ac diserti haberentur.* Facitqe huc, qod seqitur, τὸ ἀκολάκευτον. Qin & *scholasticus* qandoqe pro *declamatore* sive *rhetore* adhibetur, qi in *schola,* tanqam in *scena,* confictas cavssas controversiásqe tractat, & ab *oratore* disterminatur, qi in foro judiciario veras agit. Virgilius istorum disciplinis vale-dicens;

Ite hinc inanes Rhetorum manipli; ite hinc
Inflata rore non Achaico verba;
Et vos, Sile, Albuti, Arqitique, Varróqe,
Scholasticorum natio madens pingvi,
Ite hinc, inanis cymbalon juventutis.

Tacitus, an Fabius, *de cavss. corrupt. eloqent. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qi rhetores vocantur.* Eas mox ex Cicerone, *ludum impudentiæ* nuncupat. additqe simul: *Deducimus in scholas, qibus non facilè dixerim, utrúmne locus ipse, an condiscipuli, an genus studiorum plus mali ingeniis afferant. nam in loco nihil reverentiæ, sed in qem nemo nisi imperstus aqè intrat. in condiscipulis nihil profectûs, cùm pueri inter pueros, & adolescentuli inter adolescentulos pari securstate dicant & avdiantur. Ipsa verò exercitationes magna ex parte contraria: — Svasoria, & controversiæ. — Sequitur avtem ut materia abhorrenti à veritate declamatio qoqe adhibeatur.* In eandem ferè mentem Petronius in Satyrico istorum exercitamenta insectando; *Hæc ipsa tolerabilia essent, si ad eloqentiam iturs viam facerent: nunc & rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu, hoc tantùm proficiunt, ut cùm in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos: & ideò ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, qia nihil ex eis qæ in usu habemus, aut avdiunt, aut vident; sed piratas cum catenis in litore stantes, sed tyrannos edicta scribentes,* &c. *sed mellitos verborum globulos, & omnia dicta factáqe qasi papavere & sesamo sparsa: qi inter hæc nutriuntur, non magis sapere possunt, qàm benè olere, qi in culina habitant.* & qæ sequntur. Fabius ipse denique *institut. l. 12. c. 11. Nam ut de nostris potissimùm studiis dicam, qid attinet tam multis annis, qanqam in more est plurimorum (ut de iis, à qibus magna in hoc pars ætatis absumitur, taceam) declamitare in schola? cùm satis sit modico tempore imaginem veri discriminis, & dicendi leges comperisse. qod non dico, qia sit unqam omittenda dicendi exercitatio; sed qia non ejus specie consenescendum. cognoscere enim, & præcepta vivendi perdiscere, & in foro nos experiri potuimus, dum scholastici sumus.* indè *scholastica epistola* Plinio *l. 9. Ep. 2.* qæ ficta habent argumenta, & exercendi styli cavsâ exarantur. *Nisi fortè volumus scholasticas tibi, atqe (ut ità dicam) umbraticas literas mittere.* Plinius idem *l. 2. Ep. 3.* de Isæo. *Diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil avdit, nihil loqitur. annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantùm est: qo genere hominum nihil avt simplicius, avt sincerius, avt melius. nos enim, qi in foro verisqe litibus terimur, multum malitiæ, qamvis nolimus, addiscimus. schola & avditorium, & ficta cavssa, res inermis & innoxia est.* At non sunt tamen ejusmodi ista, qæ virum maturum, vel arguant, vel deceant. Est enim is, qalem Romanum sapientem Fabius describit, *instit. l. 12. c. 2. qi non secretis disputationibus, sed rerum experimentis, atqe operibus, se verè crvdelem virum exhibeat.* Marci interim mentem genuinam ista nisi clarissimè aperiant, ego nihil video. Neqe enim lavdi, qod eruditus interpres Anglus existimavit, sed vitio, qod & annotator Lugdunensis observavit, vituperio saltem, *scholastici* nomen istic tribuitur. Qanqam reticere religio est, qod Epictetus habet *Dissert. l. 1. c. 11.* Ὁρᾷς ὃν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι (τοῦτο τὸ ζῷον, ὃ πάντες καταγελῶσιν) εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπίσκεψιν τῶν σεαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι; *Vides ergo scholasticum oportere te fieri (id scilicet animal, qod deridetur ab omnibus) si modò decreta tua examinare volueris.* Hoc nimirum vocabulo vulgò perstringebantur, qi ad studia severiora animum seriò advertebant. Verùm tamen qi Scholasticis tricis totos se dederent, pro stolidis stultísqe idem habebat. Sic enim *l. 3. c. 26.* Ἄφον ἐκεῖνα τὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν μωρῶν. *Tollito ista scholasticorum & stultorum.*

Προτιμᾶναι δυνάμενον καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων] *Qi & seipsum regere & alios posset.* Xylander & Casavbonus. contrà qàm Tarqinius ille, *qi nec se nec suos regere potuit:* ut Cicero *de fin. l. 3.* Vide *suprà ad §. 15.* Verùm articulum τῶν expungere videntur illi, qod ego nolim. Verto, *& suis & aliorum rebus præfici dignus;* vel, *rebus & propriis & alienis administrandis idoneus.* Hoc est, qod Xenophon in *Oeconom.* Οἰκονόμον ἀγαθὸν εἶναι ἐν οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. καὶ τὸν ἄλλων δὴ οἶκον, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, δύναιτ' ἄν, εἰ βούλοιτο, ἐν οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ. *Boni œconomi est domum suam rectè colere, & alterius domum, si qis hanc ei committat, & ipse velit, rectè colere ut suam.*

Τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων] qibus *honores & salaria detulit.* Capitolinus. Vide *suprà ad §. 4.*

Τοῖς δὲ ἄλλοις] Qales Epictetus olim dixerat philosophos, ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν, i. *factis procul, verbis tenùs.* Gellius *Noct. Attic. l. 17. c. 19.* de qibus festivè Isidorus Pelusiota *l. 5. Ep. 28.* Εἴ τις ἐν λόγοις φιλοσοφῶν, ἔργοις ἀφιλόσοφος ὀφθείη, ἐυλόγως ἂν ὁ λόγος τῶν τοιούτων προσίτας. *Si qis verbis philosophatur, re avtem ipsa moribus aberret, nulla ejus eloqentiæ merito est ratio habenda.* avt etiam qales Herodes Atticus dixerat, *nihil habere philosophi, præter barbam & pallium.* Gellius ibidem *l. 9. c. 2.* de qibus Fabius *instit. l. 1.* in *præfat. Nostris temporibus sub hoc nomine maxima in plerisqe vitia latuerunt. non enim virtute ac studiis, ut haberentur philosophi laborabant; sed vultum & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum, pessimis moribus prætendebant.* Tales avtem, utì videri possit, nonnulli, imò non pavci etiam, sub Marco obrepebant, Τῷ τῆς φιλοσοφίας προσχήματι καλαχεώμενοι, *prætexta*

exprobrabat, in congreſſibus facilis, & feſtivus, nec ad faſtidium tamen. corporis ſui curâ tam probè attemperatâ, ut nec vitæ avidus videretur, avt elegantiæ ſtudioſus, nec neglectui tamen id haberet; ſed per ſuam ipſius diligentiam efficeret, ut medicorum pharmacis fomentiſve externis qàm minimè indigeret. qod maximum eſt, qòd citra invidentiam eis concedebat, qi in facultate aliqâ claruerunt, ſive oratoriâ, ſive legum, vel morum, vel aliarum qarumvis rerum notitiâ: ſed & operam illis conferebat ſuam, ut pro eis, qi-

ναιδισικόν, εἴτε ἦ τὸ εὔομιλον, καὶ εὔχαρι, ἐ κατηκόρως. καὶ τὸ ἓ ἰδίᾳ σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως, ἔτι ὡς ἄν τις φιλόζωος, ἔτι πρὸς καλλωπισμόν, ἔτε μὲν ὀλιγώρως. ἀλλ' ὥςτε λόγῳ τὴν ἰδίαν πρόσοχλον, εἰς [a] ὀλίγιςα [b] ἰατρικῶν [c] ἐκτός. μάλιςα ἦ τὸ φιλοχωρητικὸν ἀβασκάνως τῆς δύναμίν τινα κεκτημένοις, ἴσον τὴν φειδικὴν, ἢ τῶν

a ἀλίγα πάνυ. Svid.
b ἰαλρικᾶς Svid.
c ἐντὸς ἢ ἐκτός. Svid.

ANNOTATIONES.

textu philoſophiæ utentes, ut Dionis in *Veſpaſ. lib.* 66. *pag.* 751. *A.* verbis utar) cùm philoſophiæ titulo vitia obtegerent ſua. Teſtis Dio idem in *Marco lib.* 71. *pag.* 815. *D.* παμπληθεῖς, inqit, φιλοσοφεῖν ἐπλάτ]ο]ο, ἵν' ὑπ' αὐτῆ πλ]ί]ωσι. *Magna hominum multitudo ſe philoſophari ſimulavit, ut ab eo locupletarentur.* Indè factum, ut *fama fuerit, qòd ſub philoſopherum ſpecie qidam rempublicam vexarent & privatos. qod ille tamen purgâſſe dicitur.* Capitolinus.

* Οὐκ ἐξοκνιδισικόν] Ità *l.* 6. §. 30. Οὐκ ὀκνιδικής. *Apollonii* tamen *Chalcidenſis avaritiam mercedibus notavit.* Capitolinus Vide *ſuprà ad* §. 8.

Τὸ εὔομιλον, καὶ εὔχαρι, ἐ καλακόρως] De Lacyda philoſopho pariter Laërtius *l.* 4. Ἀνὴρ σεμνότα]ος. — εὔχαρις δ' ἄλλως κ] εὐόμιλος. *Vir erat graviſſimus, in congreſſibus tamen facilis & feſtivus.* Idem de Pio Marcus, partem alteram qod attinet, dictione temperatâ: εὔχαρι, ἐ καλακόρως. *feſtivus, ſed non immodicè*, ſive *ad faſtidium uſque.* contrà qàm Cicero, de qo Plutarchus *pag.* 863. *C.* Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα κ] τὴν παιδιὰν ταύτην εὐ]ραπελίαν, δικανικὸν μὲν ἐδόκει κ] γλαφυρόν. χρώμενος δ' αὐτῇ καλακόρως, πολλὰς ἐλύπει, καὶ κακοηθείας ἐλάμβανε δόξαν. *Urbanitas in facetiis ejus & in ſalibus biſce forenſis viſa eſt & lepida: ſed qum in ea eſſet effuſior, immodico urbanitatis abuſu multos offendit.*

Τὸ τῆ ἰδίᾳ σώμα]ος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως] Galenus *de valetud. conſerv. l.* 6. *c.* 5. de Antonino Pio an Marco, Ὁ γὰρ, ὃν ἔσμεν, αὐτοκρατόρων ἑτοιμότα]α πρὸς τὴν τῆ σώμα]ος ἐπιμέλειαν ἀφικόμενος Ἀντωῖνος, &c. *Antoninus enim, qi Imperatorum, qos ipſi vidimus, promptiſſimus ad curam corporis venit.* De Socrate Xenophon *Comment. l.* 1. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῆ σώμα]ος αὐτός τε ἐκ ἠμέλει, τὰς τε ἀμελείας ἐκ ἐπῄνει. *Nec corpus qidem ipſe ſuum negligenter curabat, ac ſi qi curarent negligenter, eos minimè laudabat.* Vide ſis qæ ſequntur.

Διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν, εἰς ὀλίγιςα ἰατρικῶν χρήζειν] De Andronico Imperatore Nicetas Choniates *l.* 2. *c.* 13. Ἦν δὲ τὴν τῆ σώμα]ος φυὴν εὐφυὴς, ἀγγ]ος τὸ εἶδος, ὄρθιος ἀναβαίνων, τὴν ἡλικίαν ἡρωϊκὸς, καὶ τῷ βαθεῖ γήρᾳ τὴν ὄψιν νεοειδὴς, ὑγιεινότα]ός τε ἀνθρώπων, ὅτι μηδ' ὀψοφάγος περισσὸν ἦν, καὶ ἀκρα]ῆς ἔχων κοιλίας, ὡς ζωροπότης καὶ τίνδης, ἀλλὰ καθὰ τὸς Ὁμηρικὸς ἥρωας, μάλιςα τοῖς ὀπ]οῖς προσέκειτο τῷ πυρί. ὅθεν δὴ ἐρυγγάνοντά τις αὐτὸν ἐθεάσατο. ἀλλ' εἴ ποτε πλημμελῶς εἶχε τομάχῳ, πανημερίῳ μόνῳ τε καὶ νηςείᾳ καὶ τὸ βραχίονι ἐνοχλῶν ἀκτκρᾴνε]ο, ψωμῷ ἄρ]ῳ καὶ ὄνῳ περάσμα]ι, κλινόσης τῆς ἡμέρας, ἐπιμελῶν τὴν θεραπείαν τῆ σώμα]ος. ὑπὲν ἐκ ἀντιδότῳ ἐχρήσα]ο πώποτε, εἰ μὴ ἅπαξ ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ εἰς τοῦτο τῶν ἰατρῶν τότε ἑτοτρυνάντων ἄκοντα, φαμένων, εἰ καὶ μὴ δι' ἑτοκήψασαν κακίαν]ιν, ἀλλ' ἓν προφυλαχῆς χάριν τὸ ἀνύσιμον χρεὼν προσεπιγκασθαι φάρμακον. *Habitu corporis egregio fuit, adſpectu venerabili, erectus, ſtaturâ heroicâ, etiam extremâ ætate juvenilis facie, corpore omnium ſaluberrimo: qia neqe delicatus erat, neqe vorax, neqe bibax erat, ſed, ut Homerici heroes, aſſâ plerumqe veſcebatur. Unde nemo eum ructantem audivit. Si qando ex ſtomacho laborabat, totius diei exercitatione & jejunio, vel exiguum faſtidium propulſabat. Die ad occaſum vergente, fruſto panis & modico vino corpus recreabat. Antidoto per omnem ætatem nunqam uſus eſt, niſi dum imperavit, ſemel, idqe invitus, hortatu medicorum: qod, ut habitudo corporis adhuc integra eſſet, tamen ad morbos in poſterum præcavendos medicina prodeſſet.* De Avreliano pariter Vopiſcus; *Convivium de aſſaturis maximè fuit. vino* [*ruſſo*, Salmaſius] *ruſo maximè delectatus eſt. medicum ad ſe cùm ægrotaret, nunqam vocavit; ſed ipſe ſe mediâ præcipuè curabat.* Et de Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 68. *Valetudine proſperrimâ uſus eſt, tempore qidem principatûs penè toto, propè illasâ: qamvis à trigeſimo ætatis anno arbitratu eam ſuo rexerit, ſine adjumento conſiliove medicorum.* Indè Tacitus *Annal. l.* 6. *Ludere ſolitum* refert *medicorum artes, atqe eos qi poſt triceſimum annum ad intelqoſcenda corpori ſuo utilia vel noxia aliens conſilii indigerent.* qod tamen Plutarchus commemorans in *Præcept. Salubr. pag.* 136. *D.* Ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκονθα γεγονὼς ἔτη, καὶ προ]είνας ἰατρῷ χεῖρα, καθαγίλαστός ἐσι. *Ridendum eſſe virum eum, qi annum vita egreſſus ſexageſimum manum medico porrigat.* qo loco fruſtra Lipſius τριάκονθα legi poſtulat, qaſi vitiati ſint codices; cùm pari modo dictum illud avtor idem exhibeat in *libello de ſene politico pag.* 794. *B.* nec ſcopus loci aliter legi permittat. fuerit itaqe ſcriptoris potiùs ἁμάρτημα μνημονικὸν, qàm exſcriptoris σφάλμα γραφικόν. Plato certè, *Politic. l.* 3. *pag.* 622. *A.* Τὸ ἰατρικῆς δεῖσθαι, ὅτι μὴ τραυμά-

A των ἕνεκα, ἢ τινῶν ἐκτετίων νοσημάτων περιπεσόνα, ἀλλὰ δι' ἀργίαν τε καὶ δίαι]αν ἣν διήλθομεν, (*pag.* 621. *D.* Συρακουσίαν τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων καὶ Κορινθίαν κόρην καὶ τὴν τοιαύτην σίτησιν) ῥευμάτων]ε καὶ πνευμάτων ὥσπερ λίμνας, ἐμπιπλαμένας, φύσας τε καὶ καθάρσεις νοσήμασιν ὀνόμα]α τίθεσθαι ἀναγκάζουν τὰς κομψὰς Ἀσκληπιάδας, ἐκ αἰσχρὸν δοκεῖ;
Homines medicis egere non ad vulnera ſananda duntaxat, morbósqe curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atqe aliter incidentes, ſed ob deſidiam & luxum, qem damnavimus (*Syracuſanam menſam, & Siculorum obſoniorum varietatem, & Corinthium luxum, & hujuſmodi victum*) *ut homines lacunarum inſtar aqa exuberantes coegerint præclaros Æſculapii ſucceſſores morbos qoſdam novo nomine flatus & catarrhos appellare.* Multùm hac in parte valet proba corporis ipſius conſtitutio. Philo *de vit. Moſ. l.* 1. *pag.* 605. *E.* Τὰ ἐνε]ικὰ τῶν σωμάτων καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐνυπάρ]α, φροντίδων ἀκαλλάτ]ει τὰς ἀλίπ]ας, εὐδὲν ἢ βραχέα παρίχονθας τῶν εἰς ἐπιμέλειαν. ὥσπερ καὶ γεωργὸς τὰ ἐυθάλεα καὶ τὰ ἐυγενῆ δίνδρα, βελτιώμενα δι' ἑαυτῶν. *Bona habitudinis corpora membris omnibus agilia ſecuros pædotribas faciunt exhibendo illis vel nihil negotii, vel minimum, itidemqe agricolis generoſa planta per ſe proficsentes in bonas arbores.* Nec minùs tamen temperantia, ſeduláqe tutela. Seneca *epiſt.* 58. *Illud ſimul cogitemus, ſi mundum ipſum, non minùs mortalem qàm nos ſumus, providentia periculis eximit, poſſe tandem aliqatenus noſtrâ qoqe providentiâ longiorem prorogari huic corpuſculo moram, ſi voluptates, qibus pars major perit, potuerimus regere & coercere. Plato ipſe ad ſenectutem ſe diligentiâ pertulit. Erat qidem corpus validum ac ſorte ſortitus, & illi nomen latitudo pectoris fecerat: ſed navigationes ac pericula multum detraxerunt viribus: parſimonia tamen, & eorum qæ aviditatem evocant modus, & diligens ſui tutela, perduxit illum ad ſenectutem, multis prohibentibus cauſſis.* Huic & Gorgiam Leontinum adjungere licet, de qo Clearchus *vitarum l.* 10. referente Athenæo *Dipnoſoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Ὅτε διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν, σχεδὸν ὀγδοήκονθα τῷ φρονεῖν συνεβίωσεν. *Qod ob temperantiam victus ad octogeſimum fere annum integrâ mente vitam traduxerit.*

Ἡ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐκτός] Svidas, qi per præceptionis formulam, transcripſit iſta, voculis duabus avctiorem dedit. ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ut illud ad *pharmaca*, iſtud ad *epithemata* referatur.

Τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως] Contrà qam Dionyſius Siculus ille, de qo Plutarchus *de tranqil. pag.* 471. *E.* Οὐκ ἀγάπα μίγιςος ὢν τῶν τότε τυράννων, ἀλλ' ὅτι Φιλοξένῳ τῆ ποιητῆ μὴ βέλτιον ἤδει μηδὲν, μηδὲ περιῆν ἐν τῷ διαλέγεσθαι Πλάτωνος, ὀργισθεὶς καὶ παροξυνθεὶς, τὸν μὲν εἰς τὰς λαξομίας ἐνέβαλε, τὸν δὲ ἀπέδο]ο πίμψας εἰς Αἴγιναν. *Non contentus omnium ea tempeſtate tyrannorum qod eſſet maximus, irritato atqe exaſperato animo, qod Philoxenum poetam canendo, Platonem diſſerendo non ſuperaret, alterum in lapidicinas, alterum in Æginam vendidit.* Contrà qàm Hadrianus, de qo Caſſius *lib.* 69. *pag.* 789. *A.* & ex Caſſio corrigendus Svidas; Φιλολιμίᾳ]ε ἁπλήσῳ ἐχρῆτο, καὶ καθὰ τοῦτο καὶ τ' ἄλλα πάνθα καὶ τὰ βραχύτα]α ἐπε]ήδευσε. καὶ ὑδὲν ὅ,]ι ἐκ εἰρηνικὸν, καὶ πολεμικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ ἰδιω]ικὸν εἰδέναι ἔλεγεν. ἐκ τούτων δὲ καὶ τῶν ἐν]ίνι προεχόν]ων, πολλὰς μὲν καθεῖλε, συχνὰς δὲ καὶ ἀπέλιπε. βυλόμενος γὰρ πάν]ων ἐν περιεῖναι, ἐμίσει τὺς ἔν]ίνι ὑπεραίροντας. *Erat gloria & honoris cupidiſſimus, ob eamqe cauſſam cæteris vel minimis rebus operam dedit. Tum ea qa in pace belloqe geruntur, qaqe ad regem privatumqe pertinent, ſe profitebatur ſcire: multosqe propterea, qod in aliqa arte avt facultate excellerent, loco ſuo dejecit, multosqe ſuſtulit, cupiens ſcilicet in omnibus ipſe omnibus antecellere, odio habuit qi in aliqa arte præſtabant. Profeſſores omnium ſemper, ut doctior, riſit, contempſit, contrivit; cumqe eis ipſis profeſſoribus & philoſophis, libris vel carminibus invicem editis, ſæpe certavit.* Capitolinus in *vita Hadriani*; qo loco & Favorini feſtivum dicterium refert, qi arguentibus amicis qòd Hadriano de verbo qodam reprehendenti ſine cauſâ, ceſſiſſet; *Nòn rectè ſvadetis*, inqit, *qi non patimini me illum doctiorem omnibus credere. qi habet triginta legiones.* Idem tamen, Philoſtrato referente, tria iſta paradoxa dictitabat ſibi in vita contigiſſe; Γαλάτης ὢν, ἑλληνίζειν. Ἐνιόχος ὢν, μνιχείας κρίνεσθαι. βασιλεῖ διαφέρεσθαι, καὶ ζῆν. *Qod Gallus Græcè loqeretur: qod eunuchus adulterii cauſſam ageret: qod cum Imperatore contenderet & viveret.*

a τὴν τῶν. b πρ. [ἐμπειρίαν] Jun. c Sup. 7. 9. & l. 7. §. 60. d L. 5. §. 5. e τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπ. Xyl. τοιούτοις τοῖς ἀνθρώποις Mer. τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπ. π. τ. Boot. τοιούτοις τρ. α τ. vel τοιούτοις. ἄνθρωπος δὲ πρ. α. τ. δ. Salm. f δεδραικότος f. Mer. δεδορκὼς Salm. L. 4. §. 25. & l. 5. §. 3. & l. 9. §. 12. & l. 10. §. 11, 12. g οὐκ ἀωρεὶ Lug. h L. 60. §. 30

a τῷ τὰ ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων πραγμάτων b περιττὰ καὶ συσπουδαστικὰ αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστα χρῷ τὰ ἴδια περιέργηματα εὐδοκιμῶσι. πάντα δὲ κατὰ τὰ πάτρια περάσων, c ἐφ' αὐτὸ δῆτα ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάττειν. εἶτα δὲ τὸ ἀμετακίνητον καὶ d ῥιπτασικὸν, ἀλλὰ καὶ τόποις, καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν. καὶ τὸ μὴ σφόδρα παροξυσμὸς τῆς κεφαλαλγίας, νεαρὸν εὐθὺς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα. καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ πολλὰ τὰ ἀπόρρητα, ἀλλὰ ὀλίγιστα καὶ σπανιώτατα, καὶ ταῦτα ὑπὲρ τῶν κοινῶν μόνον. καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἔν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς c τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ τὸ εἶναι δοκοῦν πραχθῆναι f δεδορκότος, ἢ πρὸς τὸ ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν εὐδοξίαν. g οὐκ [ἐν] ἀωρεὶ λούσης. h ἀλλὰ φιλοικοδόμου. ἢ πρεῖ πᾶς ἐδωδὰς ἐπινοητής, ἢ πρεῖ ἐσθήτων ὑφὰς καὶ χρόας, ἢ πρεῖ σωμάτων ὥρας.

bus maximè præcellebant, dotibus, exiſtimationem ſinguli ſuam conſeqerentur. qòd, cùm ſecundum majorum inſtituta omnia exeqeretur, ne hoc qidem affectaverat, ut majorum inſtituta præciſè obſervare videretur. qod nec dimoveri proclivis, nec divagari, ſed cum locis, tum & rebus eiſdem, immorari conſvetus. qòd poſt capitis, qibus affici ſolebat, dolores, recens ſtatim vegetúſque ad conſveta munera redibat. qòd arcana haud multa, ſed pavca admodum & rariſſima habebat; eáque qæ ad rempublicam duntaxat pertinerent. prudentiam item & moderationem, in ſpectaculis exhibendis, fabricis extruendis, congiariis largiendis, aliiſque iſtiuſmodi; utpote cùm is eſſet, qi non ad celebritatem ex rebus à ſe geſtis acqirendam, ſed id duntaxat qod facto erat opus, reſpiceret. non illi intempeſtivus balneorum uſus; non ædificandi ſtudium inſanum, non de victu, non de veſtium textura tinctúrâve, non de ſervitiorum ſpecie exqiſitâ curioſitas. togâ,

qâ

ANNOTÂTIONES.

Ἢ τῶν τὴν ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων τινῶν πραγμάτων] transponenda illa τῶν τὴν, legendúmque τὴν τῶν ἐξ ἱστορίας νόμων, liqet. Verùm & deeſſe vocula aliqa videtur, cui articulus prior innitatur. Itaqe ἐμπειρίας poſt πραγμάτων ſupplet D. Junius: qi & ἱστορίας nomine non *hiſtoriam* vult intelligi, ſed *peregrinationem & locorum diſſitorum luſtrationem*. ego *notitiam* opinor qoqo modo acqiſitam. ità Marcus ipſe cepit *l.* 4. §. 21. Ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* & *l.* 9. §. 3. Ἴσον τὸ ἐκαλον ἔτεσι, καὶ τὸ τριτὶ, ταῦτα ἱστορῆσαι. *Par eſt iſtorum per centum & tres annos notitiam habere.* & *l.* 10. §. 15. Ἰδέτωσαν, ἱστορησάτωσαν. *Viderint, norint.*

Οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι] nihil enim putidius affectationis affectatione, imitationisqe oſtentatione. Contrà verò qod Plutarchus *Sympoſ. l.* 1. *c.* 1. Οὐ μόνον ἰσχάλης ἀδικίας ἐστὶν, ὡς φησι Πλάτων, μὴ ὄντα δίκαιον, εἶναι δοκεῖν, ἀλλὰ καὶ συνέσεως ἄκρας, φιλοσοφίας, μὴ δοκεῖν φιλοσοφεῖν. *Non enim modò extrema eſt injuſtitia, ut ait Plato, juſtum videri cùm non ſis: ſed etiam ſumma ſcientiæ philoſophari ita ut non videaris philoſophari.* Vide *l.* 7. §. 60. Σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ. *Citra affectationem.*

Τόποις καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν] Seneca Lucilio *Epiſt.* 69. *Mutare te loca, & de alio in alium tranſilire nolo. primum qia tam freqèns migratio, inſtabilis animi eſt. coaleſcere otio non potes, niſi deſinas circumſpicere & errare. ut animum poſſis continere, priùs corporis tui fugam ſiſte. deinde plurimùm remedia continuata proficiunt. interrumpenda non eſt qies.* Et *Epiſt.* 2. *Ex his qæ mihi ſcribis, & ex his qæ audio, bonam ſpem de te concipio. non diſcurris, nec locorum mutationibus inqietaris. ægri animi iſta jactatio eſt. primum argumentum compoſitæ mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere, & ſecum morari: nuſqam eſt, qi ubiqe eſt. nihil æqè ſanitatem impedit, qam remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convaleſcit planta, qæ ſæpè transfertur. nihil tam utile eſt, qod in tranſitu proſit.*

Ἐν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει] Et iſtic Marcus Pii æmulus, *Gladiatoria ſpectacula omniſariam temperavit: Et gladiatorii muneris ſimptui modum fecit. temperavit etiam ſcenicas donationes.* Capitolinus.

Καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς] *in operum extructionibus, congiariisqe.* Xylander. illis ſiqidem *magnificentiam*, iſtis *munificentiam* ſuam Imperatores Romani oſtentare ac vénditare ſolebant. Cæterùm vir doctiſſimus Patritius Junius *operum diſtributiones* mavult intelligi.

Καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος.] Xylander legiſſe videtur: καὶ τοῖς τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπῳ πρὸς αὐτὸ δὲ, &c. Mericus καὶ τοῖς τοιούτοις. τοῖς ἀνθρώποις, &c. qi & δεδρακότος pro δεδορκότος legi poſſe ſuſpicatur. D. Bootius καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπῳ πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος, &c. ut genitivus ἀνθρώπῳ ab ἔμφρον, qod præceſſit, regatur. Salmaſius καὶ τοῖς τοιούτοις. tum aliâ orationis facie, ἄνθρωπος δὲ πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκώς. Vel etiam, καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις. πρὸς αὐτὸ τὸ δέον, &c. ut ſuprà. De ſenſu ſatis conſtat: Moderatum fuiſſe Pium in iis omnibus exhibendis, qibus animi hominum plauſúſque captari ſolent: hominémqe ejuſmodi qi reſpiceret ad id qod agi oporteret, non ad gratiam gloriámve qæ indè conſeqeretur. De T. Ariſtone Plinius minor. *l.* 1. *Ep.* 22. *Ornat hæc magnitudo animi, qa nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: rectèqe facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit.* hoc eſt, qod Naſo *Triſtium l.* 5. *eleg.* 14.

— pretium cui virtus ipſa petitum.

Plinius idem ipſe, *l.* 1. *Ep.* 8. *Majore animo honeſtatis fructus in conſcientia qàm in fama reponitur.* Liberaliter ſatis de ſe *ad Conſtantium* in *Claudio* Trebellius; *Teſtis eſt, tua conſcientia, & vita mea, nihil unqam cogitáſſe, dixiſſe, feciſſe gratioſum.* De

A ſe id perhibenti fidem habeat, qi volet. Interim qod de Pio Marcus hìc, pro viri òptimi charactere Epictetus habet, *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Οὐκ οἶσθ' ὅτι ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, οὐδὲν ποιεῖ τοῦ δόξαι ἕνεκα, ἀλλὰ τῷ πεπρᾶχθαι καλῶς; *Neſcis virum bonum nihil facere ut feciſſe videatur, ſed ut fungatur officio?* Vide *lib.* 3. §. 12. & *lib.* 9. §. 42.

Οὐκ ἐν ἀωρεὶ λούσης] *Non utebatur alieno tempore balneis.* Xylander. qomodo illi, qi, ut Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 6.

— crudi tumidique lavantur.

B Perſius *Sat.* 3.

Turgidus hic epulis atqe albo ventre lavatur,
Gutture ſulphureas lentè exhalante mephites.

Et Juvenalis *Sat.* 1.

Pœna tamen præſens, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc ſubitæ mortes, atqe inteſtata ſenectus.

Vult laviſſe ſemper horâ balneari, & ſibi commodâ & iis qi citra ipſum. Caſavbonus ad Capitolinum. ἐν illud, qod exhibet Baſilienſis, omittit Salmaſius & Lugdunenſis, retinet Caſavbonus. ego vel expunxerim, vel, ſi retinere viſum, ἀωρίᾳ legerim; qomodo Græci *Pſal.* 119. *v.* 146. Προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ. *Veniens ante te in ipſo crepuſculo, intempeſtivo tempore.* Sed C illud, puto, potius.

Οὐχὶ φιλοικοδόμου] ὀλίγοις ἀρκούμενον, οἵου οἰκήσει, σκεπαμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ. *Paucis contentus, tecto nempe, ſtrato, veſte, victu, ſervitio. l.* 6. §. 30. De Auguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Inſtrumenti, ejus & ſupellectilis parſimonia apparet etiam nunc, reſiduis lectis atqe menſis, qorum plæraqe vix privatæ elegantiæ ſunt. ne toro qidem cubuiſſe ajunt, niſi humili & modicè ſtrato.*

Οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητὴς] *non circa victum curioſus, aut ſtudioſus, anxius,* Xylander. ἐπίνοια, ἐπιτήδευμα. Heſychius. ἐπινοητὴς, vox inſolentior, qalia apud Marcum non pavca.

Οὐ περὶ σωμάτων ὥρας] *non de formæ corporis elegantia anxius.* Xylander, qem & Caſavbonus ſeqitur. de Pio ipſo uterqe accepit. ut ſit idem qod priùs de eodem dixerat, οὐ πρὸς καλλωπισμὸν τῷ ἰδίῳ σώματι ἐπιμεληλικόν, *non elegantem ad corporis ſui curam.* Ego aliter prorſus velle exiſtimo, nec idem (qod Marcus non ſolet) repetitum. Verto itaqe *non circa corporum*, id eſt, famulitii & ſervitiorum, *ſpeciem.* σώματα enim pro *ſervis* ſive *famulis* dicebant. Antholog. *l.* 1. *c.* 12.

Σώματα πολλὰ τρέφειν, καὶ δώματα πολλ' ἀνεγείρειν,
Ἅλιπαρὸν εἰς πενίην ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.
Corpora multa alere, ac ſimul ades condere multas,
Multam ad pauperiem perbreve pandit iter.

E *Corpora.* i. e. *ſervos.* In eam mentem accipio Menandrianum illud qod ad *l.* 3. §. 3. pleniùs exhibebitur,

Αὐτῶν τε δόξῃ, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Suáqe gloriâ, & formâ corporum.

Harpocration in Πάνδημον, ex Nicandri *Colophoniac. l.* 6. ait Solonem σώματα ἀγοράσαντα ἐυπρεπῆ, ἐπὶ σίγης ἧσαι διὰ τὺς νέους, &c. *Ob juvenum libidinem, ſervas egregiâ formâ emptas in cella proſtituiſſe,* &c. qo nomine à Philemone Comico in *Delphis* lavdatur, referente *l.* 13. Athenæo. Ariſtoteles *Rhetor. l.* 1. *c.* 5. externam felicitatem conſtituit ἐν εὐσθενείᾳ κλημάτων καὶ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακλικῆς τε καὶ πρακλικῆς τύτων. *in bona conſtitutione poſſeſſionum & corporum, cum facultate, qa conſervet & efficiat hæc.* mox σωμάτων illud qaſi explicans qid velit, ἀνδραπόδων, inqit, πλήθει, καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντων. *ſervorum, qi multitudine, & magnitudine & pulcritudine excellunt.* ut fruſtra ſit Pollux, qi *l.* 3. *c.* 7. §. 2. Σώματα ἁπλῶς, inqit, οὐκ ἂν εἴποις, ἀλλὰ δοῦλα σώματα. *Corpora non ſimpliciter dices, ſed ſervilia corpora.* Romanorum autem curioſitatem, an luxuriem, in ſervitiis ſpecioſiſſimis

qâ Lorii utebatur, à villa inferiore comparata: Lanuvii tunicatus plerunqe in Tusculano, sed qod excusare solebat, pænulatus. totius deniqe vitæ facies hæc fuerat. nihil immite; nihil immodestum, nihil vehemens, avt de qo usurpari posset, qod solet vulgò dici, *Ad sudorem usqe*: sed qasi per otium ἢ [a] ἀπὸ χωρίου [b] σολῆ, ἀναίγωσα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως, [c] καὶ τῶ ἐν Λανυβίῳ τὰ πολλά. τῷ [d] τελώνῃ ἐν Τύσκλοις [e] παιζαιτιμένῳ ὡς ἐχρήσατο, καὶ πᾶς [f] ὁ τοιοῦτος τρόπος. ὐδὲν ἀπηνές, ὐδὲ μιλὶ ἀδυσώπητον, ὐδὲ λάβρον, ὐδὲ [g] ὡς ἄν τινα εἰπεῖν ποτε, ἕως ἰδρῶτος. ἀλλὰ πάντα διε-

a ἐπιχώ-ριος, vel ἐπὶ Λωρίου Sal. ἀπὸ Λωρίου Lug.
b σόλος Lug.
c χιτῶνι ἐν Sal.
d φιλόπῃ. Sal.
e παραιζιμένῳ; Sal.
f ὁ τρ. τοι. Boot.
g L. 6. §. 30. & l. 9. §. 12.

ANNOTATIONES.

sissimis undiqe conqirendis, excolendis, disponendis, tangit inter cæteros, Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 55.

Flos Asiæ ante ipsum pretio majore parastus,
Qàm fuit & Tulli census pugnatis, & Anci,
Et nè te tenqam, Romanorum omnia Regum
Frivola. — nescit tot millibus emptus
Paxperibus miscere puer. Sed forma, sed atas
Digna supercilio. --

Et Seneca *Epist.* 95. *Transeo puerorum infelicium greges: qos post exacta convivia, alia cubiculi contumelia expectant. transeo agmina exoletorum, per nationes colorésqe descripta, ut eadem omnibus levitas sit, eadem prima mensura laniginis, eadem species capillorum, neqis cui rectior est coma, crispulis miscetur. transeo pistorum turbam, transeo ministrorum, per qos signo dato ad inferendam cænam discurritur. Dii boni! qantum hominum unius venter exercet?* Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. *pag.* 249. *C.* Παῖδας δὲ παρεσάναι τὰς μὲν ἐν κόσμῳ καὶ ἰφιξῆς, ἀνέτως τὰς κομὰς, καὶ θηλυδρίας, καὶ τῇ καλῇ πρόσωπον κύρα περιειργατμένας πλέον ἢ ὅτον συμφέρει, λίχνοις ὀφθαλμοῖς κεκοσμημένας. τὰς δὲ τὰς κύλικας ἐπ' ἄκρων δακτύλων ἔχοντας, ὡς οἷόν τε ἐυπρεπίσαλα καὶ ἀτρφαλίσαλα. τὰς δὲ ὑπὲρ κιφαλῆς ἄνεμον ταῖς ῥιπίσι σοφιζομένας, καὶ ταῖς ἐκ χειρῶν αὔρασις τὸ πλῆθος τῶν σαρκῶν ἀναψύχοντας. *Pueri etiam adstent, partim ornatè ac suo qisqe ordine, comis soluti & effeminati, ac cæsarie ad faciem expoliti, magisqe qam impudicis oculis conducaq, exornati, partim pocula extremis digitis tenentes, qam fieri potest decentissimè simul ac tutissimè, partim sqlibus ventum super caput excitantes, atqe auris manu conflatis obesas carnes refrigerantes.*

Ἡ ἀπὸ χωρίου σολή] *locus iste*, si qis alius, inqit, Clarissimus Salmasius, *in hoc scripto corruptissimus.* Itaqe Mericus noster, lacunâ contextui suo interjectâ, ut depositum, consultò prorsùs omisit, Στολὴν pro *comitatu* Xylander accepit. Sed & Annotator Lugdunensis, qi σόλος legi postulat, frustra. cùm de *vestitu* agatur. Salmasius ad Capitolinum ἐπιχώριος, legit. Casavbonus ἀπὸ χωρίου, retinet. de sensu utriqe convenit, placuisse Pio vestem τὴν ἐπιχώριον, *indigenam*, non exoticam, sive τὴν ἀπὸ χωρίου, hoc est, *qalis vulgò fiat*, & qidem ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, *è villa propria*, & ferè *de reditibus Lanuvinis.* ità Casavbonus *ad vitam Pii.* De Avgusto istiusmodi qiddam Svetonius. *l.* 2. *c.* 73. *Veste non temerè alia qàm domestica usus est, ab uxore & sorore & filia neptibúsqe confecta.* De se Seneca, *de tranqill. cap.* 1. *Placet non ex arcula prolata vestis, non mille ponderibus avt tormentis splendere cogentibus pressa; sed domestica & vilis, nec servata nec sumenda solicitè.* De Pio Capitolinus. *Visus est sanè ab amicis & cum privatis vestibus.* &c. Cæterùm editio Lugdunensis pro χωρίου nobis Λωρίου exhibet. Hoc si non sit typothetarum mendum, qod suspicari forsan qis possit, *Lorium* villam designat, in qa Pius & educatus, & versatus plurimùm, cùm palatium ibi construxisset, & tandem etiam defunctus est, avtore Capitolino. Hanc avtem seqendo lectionem, Salmasius mavult, ἡ ἐπὶ Λωρίου σολή. ut de *toga* accipiatur, qâ *in secessu Lorina villa* uti solitus erat. eam togam ipsi venisse dicit ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως. de qa proximè videndum.

Ἀναίγωσα ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως] τὸ κάτω istud Casavbonus omittit. D. Bootius legit, διαγωγὴ ἐπὶ τῶν κατ' ἀγρὸν ἐπαύλεων. id est, *commoratio ruri in villis.* ut καθ' ἀγρὸν adjectum sit, qò *villa* istæ à *suburbanis* distingverentur. Constat avtem è Capitolino, Pium in agris atqe propriis fundis plurimùm vixisse, etiam postqam imperium tenuit. ἔπαυλις certè hîc, non *casa*, ut Xylander vertit, sed *villa.* Philo in *vit. Mosis l.* 2. *pag.* 650. *D.* Λείας δὲ πολλῆς ἄγαν ἐυπορήσαντες, ἔκ τε τῆς βασιλείας, καὶ τῶν ἰδιωτικῶν καθ' ἀγρὸς ἐπαύλεων. *Præda ingens parta fuit, exhaustis non solum opibus regiis, sed etiam privatis possessionibus.* Idémqe *de vit. contempl. pag.* 892. *E.* Τὴν μὲν ἐν ἀσφάλειαν αἱ ἐν κύκλῳ παρέχουσιν ἐπαύλεις τε καὶ κῶμαι. *Securitatem enim ei præstant villæ viciqe proximi. Credidi aliqando,* inqit Clarissimus Salmasius, *vicum hoc nomine Romæ appellari, in qo vulgares togæ fiebant ac venum ibant. citerioris & ulterioris vici mentio apud Sextum. qidni & similiter inferior & superior ex ratione situs? dicit igitur hunc Imperatorem, cùm Lorii esset, usum esse vili ac vulgari togâ, qales venibant in vico inferiore Romæ. an potiùs ἡ κάτω ἔπαυλις villa aliqa rustica infrà Lorium, ubi ejusmodi togæ fiebant? ἔπαυλις certè villam, & etiam pagum significat. qicqid sit, oportet vilem esse & vulgarem togam, non imperatoriam, qa in Lorii secessu utebatur. hac enim exempla affert, ut ostendat, ὐκ ἐπινοητὴν fuisse περὶ ἐσθῆτα ὑφὰς καὶ χρόας. non curiosum de vestium textura & tinctura.*

Καὶ τῶν ἐν Λανυβίῳ] Casavbonus nihil mutat; & ad vestis materiem refert, sive locum unde ea petebatur, ut suprà visum. At Salmasius, *Notat*, inqit, *qibus in locis qem habitum usurpare solitus fuerit.* itaqe lectionem duplicem proponit. vel ut legatur, ἀχίτων ἐν Λ. τὰ πολλὰ, τῷ φιλόπῃ ἐν Τ. π. ἐχρήσατο. velitqe Marcus, *Sine tunica Lanuvii egisse Pium: more, ut videtur, antiqi Catonis, qi solo campestri accinctus, super id togam accipiebat; & qidem etiam cùm prætor jus redderet, ut ex Valerio Maximo constat l.* 3. *c.* 6. *& Asconio. qod idem in Catone minore etiam Plutarchus notat, καλαβὰς εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων, περιπατῆσαι μεθ' τῶν συνηθῶν.* Vel etiam ἐν χιτῶνι Λανυβίῳ τὰ πολλὰ, sive χιτῶν ἐν Λ. τὰ π. *ut in sola tunica secessum illum Lanuvinum transegisse dicatur; qomodo plerumqe Romani ruri solebant & in provinciis: Hinc tunicata qies, tam sæpe Martiali commendata & laudata. l.* 10. *Ep.* 51. Hæc ille.

Ἐν Λανυβίῳ] *Lanuvium* Italiæ opidum juxta viam Appiam situm, de qo Strabo *l.* 5. ubi Λανύβιον pro Λανούιον Casavbonus reposuit. *In villa* interim *Lanuvina natum Antoninum Pium*, avtor est Capitolinus &, *è municipio Lanuvino ortum*, Victor Avrelius. qanqam Casavbonus in Capitolinum codices Manuscriptos *Lavinii* exhibere testatur, eundémqe locum existimat designari, ubi avtor idem de Marco: *Ex Asia & Syria reverso, exinde Lavinium profectus est.* Certè *Lanuvium* & *Lavinium* idem esse utrumqe Josephus Scaliger contendit, Carolo Sigonio *ad Livii l.* 8. refragante, & renitente.

Τῷ τελώνῃ ἐν Τύσκλοις παραιτιμένῳ ὡς ἐχρήσατο] *Inter Lanuvinos plerumqe Tusculano publicano utebatur, etiam deprecante.* Xylander. ut ad *comitatum* referatur. Annotator Lugdunensis *lego*, inqit, παραιτούμενος, *qasi excusans & deprecans utebatur.* Salmasius τῷ φιλόπῃ ἐν Τύσκλοις, an Τύσκοις, παραιτιμένος ἐχρήσαλο. *cùm in Tuscos, an Tusculanos, agros secederet, non jam tunicatus sibi agebat, ut Lanuvii, sed pænulam superinduebat: qod cùm faceret, excusabat tamen sé, & qasi veniam deprecabatur. hoc est, qod ait,* παραιτιμένως ἐχρήσαλο. *Pænula*, inqit Nonius, *est vestis, qam suprà tunicam accipimus. eâ adversus pluviam maximè munire sé solebant.* Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 78.

— fremeret sævâ cùm grandine vernus
Jupiter, & multo stillaret pænula nimbo.

Indè Varroni petitus jocus in *virga divina*, dum virtutis τὸ αὐταρκὲς prædicat; *Non est qærenda homini, qi habet virtutem, pænula in imbri.* contrà planè qàm Lucilius *l.* 15. qi *pænulam per imbrem iter obeunti, sapientia ipsâ utiliorem*, esse pronunciat. certè etiam sapienti, vel in imbre vel in frigore, Stoicis ipsis fatentibus, saltem εὐχρηστὸς futura est: qm ut Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* ὐστε μὲν ὄντως ἀνάγκη τὸν σοφὸν, εἰ ἐν ὑπαίθρῳ διάγοι, καλαβρέχεσθαι. βορίου δὲ ψυχροῦ καλαπνέοντος, ῥίγει πιεσθῆναι καὶ ψυχεῖ. *Imbre decidente perfluat, si sub dio versabitur, virum sapientem oportebit: eundemqe vel frigidiore borea spirante frigoris vim subire.* Sed & L. Galbæ, cuidam pænulam roganti, *Non possum commodare, domi maneo*; cùm cœnaculum ejus perplueret. alteri item ejusdem usum poscenti, *Non pluit? non est opus tibi: si pluit, ipse utar.* Refert Fabius *instit. l* 6. *c.* 4.

Καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος τρόπος] Xylander, qem & secutus est Mericus) cum seqentibus conjungit, dum sic reddit) *Omnibus in ejus moribus nihil inerat inhumanum.* Verùm præcedentia potiùs clavdere videntur. Itaqe D. Bootius legit, καὶ πᾶς ὁ τρόπος τοιοῦτος. *Totius deniqe vitæ facies erat, qalem suprà depinximus.*

Ἕως ἰδρῶτος] *Suspecta* ista & *salebrosa* Xylandro. Sed immeritò. est dictum proverbiale, à medicis mutuatum, qo exercitii modum illi mensurámqe justam ac legitimam in affectibus qibusdam præscribunt. Memini V. Cl. Thomam Plaifirum adolescente me sacræ Theologiæ apud Cantabrigienses nostros professorem, Apostoli verba *ad Hebr. c.* 12. *v.* 6. enarrantem ex Avtore medico (cujus nomen jam excidit) protulisse monitum aliqod istiusmodi, *Ad ruborem, non ad sudorem*; cùm Apostolus de fidelibus eo loci dicere visus sit, *Ad sudorem, non ad sanguinem.* Qò videri possit alluisse, qod de Diogene Cynico Laërtius, Xeniadæ, domini sui liberos exercuisse, ὐκ ἀθλητικῶς, ἀλλ' ἐρυθήμα χάριν καὶ ἐυεξίας, *non athletico more, sed qantum ad ruborem bonamqe corporis habitudinem conduceret.* nisi qòd ἐρύθημα ibi colorem vividum valetudinis indicem potiùs designare doceat adjuncta ἐυεξία. Hoc procul dubio Marcus hîc voluit, Pium nulla in re nimium fuisse. ità *lib.* 6. §. 29. ὡς ἐπ' ὐδὲν ἔπτευδεν.

Οὐδὲν ἀπηνὲς] Indè forsan *Pius* dictus, qòd verè naturâ clementissimus; & nihil temporibus suis asperum fecit. Siqidem

διειλημμένα λελογίσθαι, ὡς ἐπὶ σχολῆς, ἀπερά-
a Sup. §. 8. & l. 6. §. 30. χως, τεταγμένως, ἐρρωμένως, [a] συμφώνως ἑαυ-
τῇς. ἐφαρμόσειε δ' ἂν αὐτῷ τὸ περὶ Σωκράτους
μνημονευόμενον, ὅτι καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐ-
δυνάτο τούτων, ὧν πολλοὶ πρός τε τὰς ἀποχὰς ἀ-
σθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχου-
b ἐπικαρί. vel ἐγκ. f. σι τὸ μὴ ἰσχύειν καὶ [b] ἐπικαρτερεῖν καὶ ἐννήφειν ἑκα-
τέρῳ, ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχον-
c ἴδιος f. τος, [c] οἷος οἷον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

§ 17. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθὸς πάππους, ἀγα-
θὸς γονεύς, ἀγαθὴν ἀδελφήν, ἀγαθὸς διδασκάλους,

cum consideratione matura, placidè, compositè, strenuè, consentaneè sibi invicem disposita universa: ità qadrabat in illum, qod de Socrate perhibetur, qòd & abstinere & frui rebus eis nôrat, qibus plerique nec per infirmitatem abstinere, nec frui citra intemperantiam possunt. posse avtem in altero tolerantem, in altero temperantem se præstare; illud verò verè viri est animo consummato invictóqe planè præditi. deniqe qomodo in Maximi ægrotatione se gesserit.

§ 17. Deis acceptum fero, qòd bonos avos, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, qo-

ANNOTATIONES.

dem & *sub Adriano, cùm consiliis illius adesset, mitiorem sententiam semper ostendebat, & principatûs sui initio cùm multi accusarentur, & ad supplicium nominatim etiam deposcerentur, neminem tamen interfici passus est, cùm diceret, non oportere se principatum suum factis ejusmodi auspicari. Qin & deinceps, sedstiones ubicunque factas, non crudelitate, sed modestiâ & gravitate compressit.* Capitolinus & Xiphilinus.

Συμφώνως ἑαυτοῖς] Do eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς παν-
ταχοῦ. *in cunctos æqabilitatem.* & de Apollonio *suprà* §. 8. Τὸ
ἀεὶ ὅμοιον. *Ut idem semper essem.* Qod de historia Lucianus *pag.* 618. Χρὴ ὅμοια τὰ πάντα καὶ ὁμόχροα εἶναι, καὶ συνᾴδοντα
κεφαλῇ τὸ ἄλλο σῶμα, ὡς μὴ χρυσοῦν μὲν τὸ κράνος εἶη, Θώραξ
δὲ πάνυ γελοῖος ἐκ ῥακῶν πόθεν, ἢ ἐκ δερμάτων σαπρῶν συγκεκα-
τυμένος, καὶ ἡ ἀσπὶς οἰσυίνη; καὶ χοιρίνη περὶ τὰς κνήμας. *Decet similia, ejusdemqe coloris omnia esse, & capiti reliqum corpus respondere, ut non aurea sit galea, thorax planè ridiculus, ex pannis aliunde vetustis, avt putridis pellibus consutus. Item vimineus clypeus, & tibialia ex corio porcino facta.* De poemate Horatius in arte.

Deniqe sit qodvis simplex dumtaxat & unum:
Primo nè medium, medio nè discrepet imum.

& de persona idem,

— servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.

De Stoica philosophia Cicero *de finib. l.* 5. *Mirabilis est apud Stoicos contextus rerum. respondent extrema primis, media utrisqe, omnia omnibus.* De vita Seneca *Epist.* 20. *Exigit philosophia, ut ipsa inter se vita unius, sine actionum dissensione, coloris sit.* Idemqe *Ep.* 23. *Verum bonum unde subeat, interrogas? ex placido vita & continuo tenore unam prementis viam.* Et, *Ep.* 31. *Huc & illud accedat, ut perfecta virtus sit, æqualitas ac tenor vitæ per omnia consonans sibi.* Et, *Epist.* 120. *Virtutem ostendit constantia, & omnium inter se actionum concordia; qando idem semper qis est, & in omni actu par sibi.* Et mox: *Magnam rem puta, unum hominem agere: prater sapientem autem nemo unum agit, cæteri multisformes sunt. modò frugi tibi videbimur & graves, modò prodigi & vani; alternis Catones, alternis Vatinii mutamus subinde personam, & contrariam ei sumimus, qam exuimus. hoc ergo à te exige, ut qalem institueris præstare te, talem usqe ad exitum serves.* Et, *Ep.* 35. *Ante omnia hæc cura, ut constes tibi.* Hoc est qod Zeno voluit, cùm finem statueret, Τὸ ὁμολογουμένως ζῆν, i. καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν. ut Stobæus *Tom.* 1. *l* 2. *tit.* 4. §. 5. Vide *suprà ad* §. 9. Sed & *l.* 11. §. 27. Ambrosius *Epist.* 82. *Vetus dictum est, Adsvesce unus esse: ut vita tua qandam picturam exprimat, eandem servans semper imaginem, qam acceperit.* Optimè Aristoteles, *Ethic. Nicom. l.* 9. *c.* 4. Ἔοικε γὰρ, καθάπερ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπου-
δαῖος εἶναι. τὰς γὰρ ὀμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέ-
γεται καὶ πᾶσαν τὴν ψυχήν. *Videtur enim, qemadmodum dictum est, virtus & probus vir unicuiqe esse mensura. Is enim secum consentit, & eadem tota anima appetit.* De Adriano Avrelius Victor: *Varius, multiplex, multiformis, ad vitia atqe virtutes qasi arbiter genitus; impetus mentis qodam artificio tegens.* Et Ælius Spartianus. *Idem severus, latus; comis, gravis; lascivus, cunctator; tenax, liberalis, simulator; sævus, clemens; & semper in omnibus varius.* De Avidio item Cassio Vulcatius: *Fuit his moribus, ut nonnunqam trux & asper videretur, aliqando mitis & lenis; sæpe religiosus, aliàs contemptor sacrorum; avidus vini, interim abstinens; cibi appetens, & inedia patiens, veneris cupidus, & castitatis amator.* At de Epaminonda & Agesilao Plutarchus *lib. de adulat. pag.* 52. *E.* Πλείστοις ὁμιλήσαντες ἀνθρώποις, καὶ τόποις, καὶ βίοις, τὸ προσῆκον
ἦθος αὐτοῖς παντα χοῦ, καὶ στολῆς, καὶ διαίτης, καὶ λόγου καὶ βίου διε-
φύλαττον. *Qi tametsi cum pluribus versati hominibus, urbibus, moribus, suos tamen ubiqe mores, suum vestitum, suam victus rationem, & dicendi vivendiqe retinuerunt.* Et de Platone *lib. de Adul. pag.* 52. *E.* Ἐν Συρακούσαις, οἷος ἐν Ἀκαδημίᾳ. καὶ
πρὸς Διονύσιον, οἷος πρὸς Δίωνα. *Plato idem fuit Syracusis qi in Academia, & Dionysio talis qalis Dioni.*

Τὸ περὶ τῶν Σωκράτους] De Socrate Xenophon *memorial. l.* 1. *pag.* 724. *D.* Αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα (τὰ ἀφροδίσια) φανερὸς ἦν
ὢν πάνυ παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾴδιον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ
ἁβροτάτων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀπορωτάτων. περὶ μὲν

A δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων οὕτω καρτερικὸς ἦν.
καὶ ᾧτινι ἥδιον ἂν ἢ τίνι ἀφειδοῦντι ἡδέσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις
πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἧττον. *Atqe ipsum constabat adversus eas usqe adeò paratum fuisse, ut facilius ab elegantissimis ac formosissimis abstineret, qàm cæteri à turpissimis maximèqe deformibus. Qod igitur ad cibum, potum, res Venereas attinet, ità se comparaverat Socrates; ac se nihil qidem minus frui voluptatibus his ad satietatem putabat, qàm qi vehementer in iis qærendis laborarent, at multo minùs doloris percipere.* Atqe hunc locum forsan præ oculis habuit Marcus, cùm ista scriberet.

B Καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν] Qod de se Apostolus *ad Philip. c.* 4. *v.* 12. Οἶδα δὲ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισ-
σεύειν. ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ
πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. *Novi autem deprimi, novi etiam abundare: ubiqe & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem, & ad esuritionem.* qod suprà, παρόντων τῶν
ἀπλῆσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. *Præsentibus frui, absentia non multum desiderare.*

Τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ἔτι καρτερεῖν] ἔτι qid hîc velit, nullus video. ἐπικαρτερεῖν forsan scripserat Marcus, vel qod usitatius est, ἐγκαρτερεῖν, ut mox ἐννήφειν.

C Οἷον ἐν τῇ νόσῳ τοῦ Μαξίμου] Istud an ad superiora respectum habeat, qod Xylander censuit, ambigi potest. commodè posse vix videtur. Ego itaqe tanqam distinctum qid posui. De Demonacte Cynico refert Lucianus *pag.* 860. qòd cùm cætera ἀπαθὴς planè videretur, μόνον αὐτὸν ἡνία φίλου νόσος ἢ θάνατος.
ὡς ἂν καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, τὴν φιλίαν ἡγούμε-
νον. *Solummodo amici vel morbus vel mors ipsum affligebat: qasi maximum in rebus humanis bonum amicitiam duceret.* Tale qippiam in Pio Marcus forsan adverterat. & οἷος forsân legendum fuerit.

§ 17. Παρὰ Θεῶν] Piè Marcus noster hîc divinæ procurationi plurima adscribit, qæ fortunæ plerique solent tribuere.

D Πάππους] *Avus paternus, Annius Verus* (de qo *suprà* §. 1.) *maternus, Calvisius Tullus.* Julius Capitolinus.

Γονέας] Vide *suprà ad* §. 2. 3.

Ἀδελφὴν] *Habuit & sororem natu minorem, Anniam Cornificiam.* Capitolinus.

Διδασκάλους] qorum *suprà* meminerat §. 5, 6, 7. &c. qibus & alios adjicere licet ex Julio Capitolino. Origenes *ad Celsi. l.* 3. Καὶ Ἕλληνες δὲ φήσουσι, καὶ ἐν τοῖς νομιζομένοις εἶναι σοφωτά-
τοις, καθ' ἃ πολλὰ τὴν εὐτυχίαν εἶναι αἰτίαν. οἷον περὶ διδασκά-
λων τοιῶνδε, καὶ τῆς περιπεσεῖν τοῖς κρείττοσι. ὅταν καὶ τῶν τὰς
ἐναντίας αἱρέσεις διδασκόντων. καὶ περὶ ἀναλροφῆς τῆς ἐν βελτίοσι.
E πολλοῖς γὰρ καὶ τὰ τῆς ἀναλροφῆς τοιούτοις γεγένηται, ὡς μηδὲ φα-
ντασίαν ἐπιλραπῆναι τῶν κρειττόνων λαβεῖν. ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἐκ πρώ-
της ἡλικίας, ἤτοι ἐν παιδικοῖς εἶναι ἀκολάστων ἀνδρῶν, ἢ δεσπο-
τῶν, ἢ ἐν ἄλλῃ τινι κωλυούσῃ τὴν ψυχὴν ἀναβλέπειν κακοδαιμο-
νίᾳ. τὰς δὲ περὶ τούτων αἰτίας, πάντως μὲν εἰκὸς εἶναι ἐν τοῖς τῆς
προνοίας λόγοις, πίπτειν δὲ αὐτὰς εἰς ἀνθρώπους, ὧν εὐχερές. *Apud Græcos autem etiam sapientissimi multa bona fortuna imputant, in hanc referentes causam, puta, qod in tales magistros inciderint, qod in meliores (qum essent qi contrarias opiniones docerent) qodqe felicius sunt educati. Multis enim talis institutio contigit, ut ne imaginari qidem sinantur boni qippiam: F sed statim à prima ætate hominibus luxu libidinéqe perditis avt heris suis sunt in deliciis, avt alio qopiam infortunio gravante, nequeunt animi oculos attollere. Harum rerum causas omninò verisimile est esse in providentiæ rationibus, tametsi non facilè cadant in cognitionem hominum.* Vide sectionis istius verba novissima, deprehendes cum Origenianis istis qàm svavissimè concinere. De Platone Plutarchus in *Mario pag.* 433. *A.* Πλάτων
μὲν οὖν ἤδη πρὸς τῷ τελευτᾶν γενόμενα, ὑμνεῖ τὸν αὐτοῦ δαίμονα
καὶ τὴν τυχὴν, ὅτι πρῶτον μὲν ἄνθρωπος, οὐτε Ἕλλην, οὐ βάρ-
βαρος, οὐδὲ ἄλογον τῇ φύσει θηρίον γένοιτο πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι
τοῖς Σωκράτους χρόνοις ἀπήντησεν ἡ γένεσις αὐτοῦ. *Enimvero Plato vicinus jam morti sortem & fortunam suam extollit, qod primùm homo, deinde Græcus, non Barbarus, neqe rationis exG pers bellua esset natus: adhæc qod in Socratis ætatem ortus suus incidisset.* At Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 18. *Plato ajebat sè gratias agere naturæ; Primùm qod homo natus esset, potiùs qàm mutum animal: deinde qòd mas, potiùs qàm fœmina; qòd Græcus, qàm Barbarus: postremò, qòd Atheniensis, & qòd tem-*

bonos familiares, neceſſarios, amicos, bona omnia ferè habuerim. tum qòd adversùs neminem eorum temerè aliqid deliqerim, etiamſi ità affectus fuerim, ut, ſi occaſio incidiſſet, ejuſmodi aliqid admiſiſſem. cæterùm numinis beneficio factum eſt, qòd nulla ex rerum concurſu occaſio contigerit, qæ affectum illum proderet. ab eiſdem fuit, qòd apud avi concubinam non ſim diutiùs enutritus: qòd ætatis florem indelibatum ſervaverim, nec ante tempus juſtum virilitatis ſpecimen dederim, ſed ultra etiam qàm opus erat, id facere diſtulerim. qòd principi pa-

ἀγαθὰς οἰκείας, συγγενεῖς, φίλας, [a] χεδὸν ἁπάντ' ἔχειν. καὶ ὅτι οὐκ ἐδέησε αὐτῶν [b] προέπεσόν τι συμμελῆσαί μοι, καί τοι [c] διάθεσιν ἔχων τοιαύτην, ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχεν, κἂν ἔπραξά μοι τοιοῦτο. τ' Θεῶν ἡ εὐπρέπεια τὸ μηδεμίαν σωφρονικὴν πράγματος γενέσθαι, ἥτις ἔμελλέ με ἐλέγξειν, ἢ τὸ μὴ πλέον σκιρτᾶφῆναι ἅμα τῇ παλλακῇ ἐπάππου. ἢ τὸ τιμὴν ἄρχειν διασῶσαι. ἢ τὸ μὴ [d] πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ἔτι ἢ ἐπιλαβεῖν ἐν χρόνῳ. τὸ ἄρχοντι ἢ πατρὶ

[a] [ἀγαθὰ] σχ. f.
[b] προίπτετ Lug.
[c] L. 11. §. 18.
[d] πρὸς Lug.

ANNOTATIONES.

temporibus Socratis. Qo contendit ipſe, immeritò tamen, *Nunqam quicquam dictum eſſe in rebus humanis delirius.* Idémque *ibidem c.* 19. ubi Socratem acrius, & in qibuſdam iniqiùs etiam pavlò, perſtrinxerat; *In cujus temporibus natum ſe homo ſapiens gratulatur.* Qod avtem in Platone tantopere exagitat Lactantius, id is à Socrate accepiſſe videtur; qi, ut Dio Pruſæus *Orat.* 64. Ἐπὶ πολλοῖς αὐτὸν ἐμακάρισε, καὶ ὅτι ζῷον λογικὸν, καὶ ὅτι Ἀθηναῖος. *Ob multa ſe beatum dixit, & qod animal eſſet ratione præditum, & qod Athenienſis.* Socrates à Thalete; qi, ut Laërtius *l.* 1. §. 33. Ἔφασκε τριῶν τούτων ἕνεκα χάριν ἔχειν τῇ τύχῃ, πρῶτον μὲν, ὅτι ἄνθρωπος ἐγενόμην, καὶ ὐ θηρίον. εἶτα, ὅτι ἀνὴρ, καὶ ὐ γυνή· τρίτον, ὅτι Ἕλλην, καὶ ὐ Βάρβαρος. *Ajebat trium maxime rerum cauſſa gratias ſe fortunæ agere. Primò, qod homo, non bellua: deinde, qod vir, non mulier: tertiò, qod Græcus natus eſſet, non Barbarus.* Poſtremum tantummodo de ſuo addidit Plato. Nec reticendum qod Judæi habent in preculis ſuis virorum peculiaribus: *Benedictus eſto, Domine Deus, qòd me virum creaſti, non mulierem: qòd Iſraelitam, non alienigenam.*

Σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν] ſupplendum, ἀγαθὰ, qod exciderit exiſtimem. ut ſit [ἀγαθὰ] σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν.

Τῶν Θεῶν δὲ εὐπρέπεια] Digna Chriſtiano qovis providentiæ divinæ, qâ factum fuerit, ut nè peccatis occuparetur, cùm peccare prona diſpoſitio non deeſſet, agnitio. Agnoſcit ipſe de ſe, qod Deus Abimeleco; *Ego te cohibui, nè peccares. Geneſ. c.* 20. *v.* 6. Habent his paria è noſtris; Bernardus *de temp. Serm.* 79. *Prima miſeratio qod à multis adhuc peccatis in ſeculo poſitum cuſtodivit. qis enim non videat, qòd ſicut in multis cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotens pietas conſervaſſet?* Qi & argumentum idem tractat fuſiùs, *de Diverſ. Serm.* 13. Avguſtinus Homil. 23. *Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: ille gubernante Deo pauca commiſit. cui deputat ille, qod demiſit, hunc & iſte deputet, qòd non commiſit. Adulter non fuiſti in vita illa tua præterita, plenâ ignorantiâ? Hoc tibi dicit Deus tuus; Regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres. Suaſor defuit? ut ſuaſor deeſſet, ego feci. Locus & tempus defuit? & ut hæc deeſſent, ego feci. Affuit ſuaſor; non defuit locus; non defuit tempus: ut non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes & qod non admiſiſti. Mihi debet iſte, qod factum eſt & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu, qod non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum qod facit homo, qod non poſſit facere alter homo, ſi deſit rector à qo factus eſt homo.* Piiſſimè, & ad noſtri mentem pleniſſimè.

Προέπεσον πλημμελῆσαί τι] Lugdunenſis προέπεσε. qod probare non poſſum. Xylander *qòd nihil deliqi.* plenius rectiùsqe Caſavbonus *qòd nihil temerè avt præcipitanter deliquerim.* προπίπτω, *procido, præceps feror.* indè προπετὴς, *præceps*: & προπετῶς; *præcipitanter, temerè, inconſideratè.* Vide *l.* 3. §. 9. ἀπροπτωσίαν. *ut nihil temerè ſtatuamus.* alioqi ſuſpicari qis poſſet, ſcripſiſſe Marcum προέφθασα. Sicut pavlò inferiùs, τὸ φθάσαι τὰς τροφίας ἐν ἀξιώματι καταστῆσαι. *qod nutritios meos ad honores maturè evexerim.*

Μὴ πλέον ἐκτραφῆναι παρὰ τὴν παλλακὴν τοῦ πάππου] Siqidem *in domo avi ſus Veri educatus eſt* in ætate teneriore, ut Capitolinus docet. Pari avtem ratione gratulatur Alcmon Poeta ſibi, in *Epigrammate* (qod Alexandro Ætolo *exercit. in Solinum* Salmaſius vindicat) apud Plutarchum *de exilio*, qòd origine Lydus cùm eſſet, Sardibus tamen diutiùs educatus non ſit, ubi luſcus forſan ſacerdos, avt Gallus tympanotriba evaſiſſet; ſed Spartam nactus puerilis indolis formatricem, ubi Muſarum diſciplinis initiatus & enutritus fuerit.

Καὶ τὸ τὴν ὥραν διασῶσαι] ὥρα *flos ætatis*, ut *ver anni.* unde Periclis illud ab Ariſtotele *Rhetor. l.* 1. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 10. lavdatum; Τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν πολέμῳ ἴσως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. *Juventutem mortuam in bello ſic ſublatam ex civitate, ut ſiqis ver ex anno tolleret.* Tempeſtas nimiùm qàm lubrica, & lapſibus expoſita. Præſertim ubi natalium ſplendor, ſtatus honeſtior, educatio delicatior, res lavtior, & forma venuſtior acceſſerint. Πολλοὶ γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν τοῖς ὡραίοις παραπεπτηκότων διαφθείρονται. *Multi enim violantur ob venuſtatem forma ab iis, qi erga elegantes amore incitantur.* Socrates apud Xenophont. *memorial. l.* 4. *pag.* 799. *A.* Indè Juvenalis *Sat.* 10.

I nunc, & juvenis ſpecie lætare tuâ, qem
Majora expectant diſcrimina —

Τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι] Lugdunenſis πρὸς ὥρας. perperam. Verùm aliud hic ὥρα, ab eo qod ſuprà. ὥρα enim iſtic, non tam *flos ætatis*, qàm ὁ καιρὸς, *tempus opportunum* & *idoneum* rei alicui vel aggrediendæ, vel abſolvendæ. Timon Phliaſius de Dionyſio Heracleota, qi & Metathemenos dictus, qòd ætate devergente à ſecta Stoica ad Epicuream tranſiiſſet, apud Athen. *l.* 13. *pag.* 601. *C.*

Ἡνίκ' ἔχρην δύνειν, νῦν ἄρχεται ἡδύνεσθαι.
Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη τε γαμεῖν, ὥρη τε πιπαύεσθαι.
Dum eſt occidendum, ſerviamus voluptatibus.
Amori ſuum tempus eſt: ſuum qoqe nuptiis: eſt & in tempore ceſſandum.

Ità Thales, referente Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 68. Conjugium ſvadentem matrem eluſit; natu minor cùm eſſet, ὔπω καιρός. *nondum tempus*: provectior factus, οὐκέτι καιρός. *non amplius tempus* eſſe, ſive nuptiis *idoneam ætatem* jam præteriiſſe, reſpondendo. Beneficii ergò non contemnendi loco ducit Marcus, qòd non præmaturè ſe rebus venereis dederit. hoc eſt enim hoc loco τὸ ἀνδρωθῆναι, *virum fieri*, ſive virilitatis ſpecimen dare. qomodo γυναῖκα γίνεσθαι, *mulierem fieri.* Ità Democritus dicitur puellam, qam pridiè παρθένον, cùm nocte proximâ vitiata eſſet, poſtridiè γυναικὸς nomine ſalutâſſe. Laërtius *l.* 9. & Cicero objurgantibus, qòd puellam virginem homo ſexagenarius duxiſſet, *Cras*, inqit, *mulier erit.* Fabius *inſtitut. l.* 6. *c.* 4. Clariſſimè Heſychius. Ἀνδρώσασθαι, συγγενέσθαι. &, Ἀνδρωθεῖσα, ἀνδρὶ συνοικήσασα, διακορηθεῖσα i. e. *virum experta*, ut Flaccus; *devirginata*, ut Petronius. In hunc ſenſum uſurpavit Hippocrates in *lib.* περὶ παρθενίων *pag.* 125. Locus eſt inſignis, ſed ab Anutio infeliciter tentatus, & ſub correctionis prætextu corruptus planè. Verba ſic habent; Αἱ δὲ παρθένοι, ὁκόσῃσιν ὥρη γάμου παραδρύμειαν, τοῦτο μᾶλλον πάσχουσι. ea contra editorum priùs omnium conſenſum ſolicitat vir doctiſſimus, & cui Medicorum pater princépsqe ille alioqi plurimùm debet, & ex Regio MS. ὥραν reſcribi poſtulat. Vertit avtem, *Virgines, qibus propè nuptiarum tempus inſtat ut viro conjungantur.* explicat in *Oeconomia*; *qæ ad nubiles annos & virilitatem prope accedunt. h. e. qæ propè ſunt matura viro, & virilitatem avt maturam viro ætatem ingrediuntur.* Verùm primò, *virilitatem*, ſive *virilem ætatem*, de virgine dictam nuſqam deprehendi exiſtimo. Tum ἀνδρῶσθαι Græcis, ubi de muliere uſurpatur, non *viro maturam eſſe*, ſed *virum experiri* ſignificat. Porrò cùm ὁκόσῃσιν ὥρη γάμου dixiſſet, qid opus erat, ἐκ τοῦ περίοντος, qod idem prorſus valeret, τὸ παραδρύμειαν, ſubjicere? qod conciſa nimis reſpuit dictio Hippocratica. Deniqe aliud eſt ἀνδρώσθαι, aliud παραδρῦσθαι, utì mox indicabitur. Nihil igitur mutatum ego qidem velim, ſed admiſsâ lectione jam olim receptâ, commatisqe notulâ duntaxat poſt γάμου, interſitâ, ſic verterim. *Virgines qibus nubendi tempus adeſt, ni virum experiantur, affectui iſti magis fiunt obnoxiæ.* Atqe hanc eſſe genuinam Hippocratis mentem, è ſeqentibus planè perſpicuum fit. Siqidem ubi incommoda ea recenſuerat, qæ ex affectu iſto virginibus jam *viro tempeſtivis*, ut Horatius loqitur, qas ἀνδρὸς ὡραίας Græci dicunt, obtingere conſveverunt, remedii loco ſubjungit, Κελεύω δ' ἔγωγε τὰς παρθένους ὁκόταν τοιοῦτον πάσχωσιν, ὡς τάχιστα ξυνοικήσαι ἀνδράσιν. ἢν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιεῖς γίνονται. εἰ δὲ μὴ ἔν αὐτίκα ἅμα τῇ ἥβῃ, ἢ μικρὸν ὕστερον ἀλώσεται, εἰκῆ μὴ ἀνδρωθῶσι. *Eqidem virginibus ſuadeo, qibus tale qid accidit. ut citiſſimè cum viris conjungantur. Si enim conceperint, ſana evadunt. Qod niſi fiat, una cum pubertate, avt non ita multo poſt his tentabuntur, niſi viro jungantur.* Præcipit ſic affectis, ut qàm primùm nubant. ſiqidem indè futuram conceptûs ſpem; qi malò iſti medeatur: qod niſi virum expertas aſſectaturum eſt probabile. ità τὸ ἀνδρωθῆναι eſt, Hippocrate ipſo interprete, ἀνδρὶ συνοικῆσαι. τῷ ἀνδρῶσθαι verò q. e. virum experiri, eodem avtore, opponitur τὸ παραδρῦσθαι. h. e. *à viro præteriri, neglectim haberi*, & *viri*, ſive *thalami*, ut Marcus, *nuptiarum*, ut Flaccus, *expertem eſſe*. & παρθένοι παραδρύμειαν, qas ὑπερημέρους τῶν γάμων Anaxandrides dixit, referente *Rhetor. l.* 3. *c.* 10. Ariſtotele. Nihil certius, nihil clarius.

Ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου] *Sed tempus expectavi.* Xylander. ſed nec ἐπιλαβεῖν ejuſmodi aliqem habet ſignificatum; & ἔτι illud aliud prorſus innuere videtur. Rectiùs Mericus Caſavbonus. *Sed longius erram, qàm neceſſe erat, diſtuli.* Ità ἐπιλαβεῖν τοῦ χρόνου erit de tempore, qod liberum datur, aliqid ſumere, qo cum poſſis frui, nolis tamen. Phraſis duriuſcula, fateor,

πατρὶ ὑποδεχθῆναι, ὃς ἔμελλεν πάντα τὸ τύφον ἀφαιρήσειν μου, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν τοῦ, ὅτι [a] δύνατόν ἐστι καὶ ἐν αὐλῇ βιῶναι, μήτε δορυφορήσεων χρήζειν, μήτε ἐσθήτων [b] σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων, καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων, καὶ τοῦ ὁμοίου κόμπου. ἀλλ' ἔξεστιν ἐγγυτάτω ἰδιώτου συγκλείειν ἑαυτὸν, καὶ [c] μὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον ἢ ῥαθυμότερον ἔχειν πρὸς τὰ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἡγεμονικῶς πραχθῆναι δέοντα. τὸ ἀδελφῷ τοιοῦτον τυχεῖν, δυναμένου μὲν διὰ ἤθους ἐπεγεῖραί με πρὸς ἐπιμέλειαν ἐμαυτοῦ, ἅμα δὲ καὶ τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με. τὸ παιδία μοι ἀφυᾶ μὴ γενέσθαι, μηδὲ κυρτὸ τὸ σωμάτιον διάστροφα. [d] τὸ [e] μὴ ἐπὶ πλεῖόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ, καὶ ποιητικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν, ἐν οἷς ἴσως ἂν καταγνόντα. τὸ φθάσαι, σὺν τροφέας ἐν ἀξιώματι καταστῆσαι, ἃ δὴ ἐδόκουν μοι ἐπιθυμεῖν, καὶ

a L. 5. §. 16.
b-δῶν Lug.
c νὴ Δία Lug. [Δία μὴ] διὰ Mer. μὴ διά τ. f.
d Sup. §. 7.
e μὲν Lug.

triqe eidem ſubditus fuerim, qi me à faſtu omni alienum redderet; fidémqe faceret, poſſe in aula ità degi, ut nec ſatellitio, nec veſtitu inſigniore, nec funalibus ſtatuíſqe iſtiuſmodi, atqe apparatu conſimili opus ſit: ſed poſſe eum, qi rebus præeſt, ità contrahere ſeſe, ut ad privati ſpeciem proximè accedat, nec propterea tamen, vel demiſſiùs, vel remiſſiùs ſe gerat in eis, qæ pro republica ad morem imperatorium ſunt exeqenda. qòd fratrem eum nactus ſim, qi ad curam mei agendam ſuis moribus me extimularet, qíqe ſimul honore affectúqe erga me ſuo animum mihi oblectaret. qòd liberi mihi neqe ingenio tardi, nec corpore diſtorti obtigere, qòd progreſſus non fecerim ampliores in rhetorica, poeticâ, ſtudiíſqe aliis ejuſmodi, qæ me forſan præpeditum detinuiſſent, ſi in eis me feliciter profeciſſe ſenſiſſem. qòd nutritios meos ad honores, qòd expetere ipſi videbantur mihi, maturè evexerim, nec

ſpe

ANNOTATIONES.

fateor, & inſolens. Sed ea proculdubio Marci mens iſtîc, non qam Xylander voluit.

Δυνατὸν ἐστιν ἐν αὐλῇ βιῶναι] Ità *l.* 5. §. 16. Δυνατὸν ἄρα καὶ ἐν ζῆν ἐν αὐλῇ. qem locum vide.

Ἐσθήτων σημειωτῶν] ſive σημειωδῶν, ut Lugdunenſis. qod uſitatius eſt, & eodem recidit. utrumqe enim *veſtes notabiles* & *inſigniores* ſive *ſplendidiores* deſignat. Hoc eo, qoniam, ut Jeſus noſter, *Luc. c.* 7. *v.* 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. *Qi veſtitu magnifico utuntur, & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regiis.* Ἐσθῆτας σημειώδεις, inqit Annotator Lugdunenſis, vocat *imaginibus textas, pictas, palmatas, χρυσοσήμους, auro vel purpurâ clavatas.* De Auguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Togis uſus eſt neqe reſtrictis, neqe fuſis, clavo nec lato, nec anguſto.* De Antonino Pio Capitolinus. *Viſus eſt ſanè ab amicis cum privatis veſtibus, & domeſtica qadam gerens.* Et de Alexandro Severo Lampridius. *Gemmas de calceamentis & veſtibus tulit, qibus uſus fuerat Elagabalus. veſte albâ uſus eſt, nec auratâ, panulis togisqe communibus.*

Μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων] Juſtus Lipſius ad Taciti *Annal. l.* 1. *principatûs inſignia* intelligi vult, inter qæ *ignis prælatio.* Herodianus l. c. 8. §. 8. in *Commodo* de Lucilla ſorore ejus, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. *Et ignis in pompa illam præcedebat.* Et de Marcia ejuſdem concubina, l. 1. c. 8. §. 16. πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρός. *Prater ignem omnes honores, velut Auguſtæ, tribuebantur.* De Pertinace l. 2. c. 3. §. 5. Καθῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον, ὅτε τὸ πῦρ ἴσως ἑαυτῷ προπομπεῦσαι, ὅτέ τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι. *In curiam ſe contulit, neqe ignem ſibi præferri, neqe ulla principatûs inſignia paſſus attolli.* Qibus addas licet & ex eodem l. 2. c. 8. §. 10. de Nigro; καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρός. *Præcedente etiam igni.* Eum *ignem lampadem* fuiſſe adfirmat ex hoc Marci noſtri loco; qarum uſum, ut *in Deorum cultu*, ſic & *in Imperatorum*, extitiſſe. Accedit huic & Annotator Lugdunenſis. *Lampadas*, inqit, vocat, *qæ præferebantur Imperatoribus, ut ignis Regibus Perſarum.* Corippus de adventante Imperatore in theatrum,

— pranuncius antè
Signa dedit curſor, poſita de more lucerna.

Verùm Mericus Caſavbonus in adverſum contendit; *lampadésqe & ſtatuas* ſive *imagines* eodem refert, ad *ſimulacra* ſcilicet *lampadas manibus geſtantia*, de qibus Lucretius *l.* 2.

Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur.

Et Lucretio prior, poetarum princeps, *Odyſſ.* η. *v.* 100. Alcinoi aylam deſcribendo,

Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι, ἐυδμήτων ἐπὶ βωμῶν
Ἕστασαν, αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες,
Φαίνοντες νύκτας καθ' δόμα δαιτυμόνεσσιν.
Aurei vero juvenes fabrefactas ad aras
Stabant, ardentes faces manibus geſtantes,
Illucentes nocte per domum convivantibus.

Ubi Euſtathius χρυσείους κούρους, ἀνδριάντας exponit. Ideò autem Marcum τοιῶν δέ τινων adjeciſſe, *ut à vulgaribus, qa in ædibus plebejis etiam plerisqe reperiuntur, imagines haſce diſtingueret.* Ego verò inter ſummos iſtos viros arbitrum me nevtiqam interponam: aliorum, uter Marci mentem attigerit propiùs, per me judicium fuerit.

Ἐγγυτάτω ἰδιώτου συγκλείειν ἑαυτόν] De Marco Capitolinus. *Adoptatus in aulicam domum, omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam, qantam privatus, exhibuit. eratqe haud ſecùs rei ſuæ qàm in privata domo parcus ac diligens; pro inſtituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Et Ariſtides *Orat. in regem p.* 113. Ἐπίδειξιν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα, ἴσον τε ἐσὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παραπεχὼν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ ὡς ἐκεῖνος ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ τε καὶ τρόπῳ χρώμενον. *Rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertiſſimè demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, à ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.* De Pio pariter Capitolinus; *Imperatorium faſtigium ad ſummam civilitatem deduxit. nec omninò qicqam de vita privata qalitate mutavit. vindemias privati modo cum amicis egit. qum ſibi & filiis honores peteret, omnia qaſi privatus fecit. qin & Senatus tantùm detulit Imperator, qantum cùm privatus eſſet, deferri ſibi ab alio principe optabat:* De civilitate hac qam in Auguſto laudat Svetonius *lib.* 2. *c.* 51. vide Caſavbonum ibidem. Sed & qæ ſuperiùs ad §. 16. κοινονημοσύνη.

Καὶ νὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον] Lugdunenſis νὴ διά. Sed legendum, μὴ διά. Sive ut Mericus Caſavbonus νὴ διὰ μὴ διὰ τοῦτο. Rem qod attinet; *nihilo demiſſior?* imò tantò major, tantò avguſtior. Siqidem, ut ſcitiſſimè, ſed & veriſſimè, Plinius in *Paneg yr. Cui nihil ad avgendum faſtigium ſupereſt, hoc uno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe demittat, ſecurus magnitudinis ſuæ.* neqe enim ab ullo periculo fortuna principum longiùs abeſt, qàm humilitatis. De Pio Capitolinus, poſtqam *civilitatem* ejus deſcripſerat, útqe ſpecies imperatorias ſuperfluas à ſe amandaverat; & *tamen*, inqit, *ingenti avtoritate apud omnes gentes fuit.*

Ἀδελφῷ] Marci fratrem hunc adhuc qærimus, nec reperire hactenus potuimus.

Δυναμένου μὲν διὰ ἤθους ἐπεγεῖραί με] At tantùm ab eo abfuit Lucius, ut Marcum moribus ſuis ad rem benè gerendam excitaret; ut contra *poſt illius obitum Marcus ſolus rempublicam tenuerit, multò melior & feracior ad virtutes: qippe qi nullis Veri jam impediretur avt ſimulatis callidæ ſeveritatis erroribus, avt his, qibus præcipuè diſplicebat Marco jam indè à primo ætatis ſuæ tempore, vel inſtitutis mentis prava, vel moribus.* Capitolinus.

Τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με] *Honorem* qidem *Marco exhibuiſſe Lucium, ſi ſuſciperet, obſecutum, ut legatum proconſuli, vel præſidem imperatori* (ad qæ verba videndus Salmaſius) avtor eſt Capitolinus, qi de *amore* tamen idem negare videtur.

Ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεγνόθην] Seneca *de brevit. vit. c.* 14. *Dubitare ſe Fabianus noſter ajebat, an ſatiùs eſſet nullis ſtudiis admoveri, qàm his implicari.* Ipſe Seneca *ibidem c.* 13. *De illis nemo dubitabit, qin operosè nihil agant, qi in literarum inutilium ſtudio detinentur.* Idémqe *Epiſt.* 88. *Iſta liberalium artium conſectatio moleſtos, verboſos, intempeſtivos, ſibi placentes facit; & ideò non diſcentes neceſſaria, qia ſupervacua didicerunt.* Vide *ſuprà ad* §. 7.

Παιδία] *Filios* habuit *Verum*, qem ſeptennem amiſit; *Commodum*, cui imperium reliqit, patri per omnia diſſimillimum; & *Antoninum* huic geminum, qi qadrimus eſt elatus; cùm tamen parem aſtrorum curſu Commodo Mathematici promiſiſſent. *filias* plures, qarum Commodus tres ſuperſtites reliqit. Caſſius, Capitolinus, Lampridius, Vulcatius. *Lucillam & ſorores* Lampridius in *Commodo. Fudillam* Vulcatius nominat.

Μὴ ἀφυᾶ, μηδὲ καθ' τὸ σωμάτιον διάστροφα] Et fuit reverâ Commodus *formâ corporis juſtâ*, ut Lampridius, ſed ingenio moribúsqe planè diſtortiſſimis.

Τὸ μὴ ἐπὶπλεόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ] Τὸ μὲν Lugdunenſis perperam. Vide *ſuprà* § 7. De re Muſica perinde Philippus Macedo, qi filio, qem ſcitè admodum canere acceperat, *An non te tui pudet*, inqit, *qi nóris tam bellè canere?* Vide Stratonici dictum à Ptolomæo reprehenſi, ad *l.* 4. §. 31. Pſaltæ item cujuſdam ad Philippum, an Antigonum, ad *l.* 6. §. 35.

Τὸ

ſpe diſtulerim, cùm juvenes adhuc eſſent, deinceps id facturum me. qòd Apollonium, Ruſticum, Maximum nôrim. qòd de modo vitæ naturæ convenienter agendæ, claras ſatìs ac freqentes eas, cogitationes in animo habuerim: ut, qantùm ad Deos attinet, ac ſuggeſtiones, adjutationes, inſpirationes ab ipſis profectas, nihil obſtet omnino, qo minùs juxta naturæ præſcriptum confeſtim vivam, niſi ipſe tandem in culpa ſim, qi Deorum ſubmonitiones, & tantùm non claras præceptiones, nevtiqam obſervem. qòd in vita, qalis ea fuerit, corpus mihi tam diu perduraverit. qòd nec Benedictam, nec Theodotum attingerem: ſed & poſtea, ex affectibus amatoriis, qibus correptus fueram, ad ſanitatem redierim. qòd cùm Ruſtico ſæpe ſuccenſerem nihil ultrà admiſerim, cujus pœnitere me poſſet. qòd mater mea, qamvìs juvenis eſſet deceſſura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos tranſegerit. qòd, qotieſcunqe animus fuit pavperi alicui avt aliàs indigo, opem ferre, nunqam reſponſum eſt, non ſuppetere nummos mihi, unde id fieret: qódqe nulla mihi unqam talis neceſſitas obtigerit, ut ab alio ſumere cogerer. qòd uxor ejuſmodi mihi obvenerit, tam obſeqens, tam amans, tam ſimplex. qod eâ fuerim illorum copiâ inſtructus, qi ad libéros educandos mihi idonei

μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι, ἢ [a] μὴ, ἐπεὶ νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πρᾴξειν. τὸ γνῶναι [b] Ἀπολλώνιον, Ῥούστικον, Μάξιμον. τὸ φαντασθῆναι περὶ ἧ [c] κατὰ φύσιν βίᾳ [d] ἐναργῶς καὶ πολλάκις, οἵᾳ τίς ἐστι. ὥστε ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἀφορμαῖς καὶ συλλήψεσι, καὶ [f] ἐπινοίαις, [g] μηδὲν κωλύειν [h] ἤδη κατὰ φύσιν ζῆν με, ἢ ἀπολείπεσθαι ἔτι τούτου ὅτι ποτὲ τῷ ἐμῷ αἰτίαν, καὶ ὅτι τὸ μὴ ἀφαιρεῖν τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις, καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας. τὸ ἰ ἀνθέξειν μοι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. τὸ μήτε Βενεδίκτης ἅψασθαι, μήτε Θεοδότου. ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πάθεσι γενόμενον ὑγιαίνειν. τὸ χαλεπήναντι πολλάκις Ῥουστίκῳ, μηδὲν πολιὸν πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων. τὸ μέλλουσαν νέαν πλουτᾶν τιὼ τεκοῦσαν, ὅμως οἰκῆσαι μεθ' ἑαυτῆς τὸ πλούσιον ἔτη. τὸ ὁσάκις ἐβουλήθην ἐπιχειρῆσαί τινι πενομένῳ, ἢ εἴς ἄλλό τι χρήζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα, ὅθεν γένηται. καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ χρείαν ὁμοίαν, ὡς παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν. τὸ τὼ γυναῖκα τοιαύτῳ εἶναι, ὕτως μὲν πειθήνιον, ὕτω δὲ φιλόστοργον, ὕτω δὲ ἁφελῆ, τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία δυ-

[a] με.
[b] Sup. §. 8. l. 7. 15.
[c] Sup. §. 9.
[d] ἐνεργ. Mer.
[e] L. 9. §. 40. & l. 12. §. 14.
[f] ἐκπνοίαις Mer.
[g] ἢ δὴ Lug.
[h] L. 2. §. 9. & l. 3. §. 12. & l. 4. §. 49. & l. 5. §. 34. & l. 6. §. 17. §. 8. & l. 8. §. 35. & l. 9. §. 11. & l. 10. §. 32. & l. 11. §. 9. & l. 12. §. 8. 26. & l. 6. §. 29.

ναμένην

ANNOTATIONES.

Τὸ μὴ ἐπεὶ νέοι αὐτοὶ ἦσαν] pro μὴ, ut adſcripſi, ſenſu exigente.

Ἀπολλώνιον] de qo *ſuprà* §. 8.

Ῥούστικον] *ſuprà* §. 7.

Μάξιμον] *ſuprà* §. 15.

Τὸ καλὰ φύσιν βίᾳ] vide *ſuprà ad* §. 9.

Ἐναργῶς] *Perſpicuè*. Xylander *efficaciter*. Caſavbonus *ἐνεργῶς*. crebra apud avtores Græcos vocabulorum horum ab exſcriptoribus permutatio occurrit. Ego tamen iſtic nihil mutem.

Ἐπινοίαις] *Cogitationes injectas* Xylander. *ἐκπνοίαις* malim. atqe ità Caſavbonus, *inſpirationes*.

Μηδὲν κωλύειν ἤδη] Lugdunenſis ἢ δὴ. qod & ferri poteſt, qia ἢ alterum ſeqitur. Vide ad *l.* 2. §. 9.

Τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας;] Plato *Philebo*, philoſophiam eſſe ait, Θεῶν εἰς ἀνθρώπους δόσιν. Cicero, *Tuſcul. l.* 1. *Philoſophia qid eſt aliud, niſi, ut Plato ait, donum, ut ego, inventum Deorum?* Seneca *Epiſt.* 90. *Deorum immortalium munus eſt, qòd vivimus; philoſophia, qòd benè vivimus. itaqe tantò plus nos huic qàm diis, qantò majus bonum eſt bona vita qàm vita, pro certo deberemus, niſi ipſam dii philoſophiam tribuiſſent.* Hæc eò retulerim, qòd διδασκαλίας noſter dicit: ὑπομνήσεις verò pro occaſionibus ſingulatim *ſuggeſta* intellexerim. Hinc formulæ illæ apud Homerum. *Iliad. τ'. v.* 485. & *ψ'. v.* 270.

— Θεὸς ἔμβαλε θυμῷ.

& *Odyſſ. τ'. v.* 10.

— τὸ δ' ἐνὶ φρεσὶν ἔμβαλε δαίμων.

— *Hoc in mentibus poſuit Saturnius.*

Ità in ſacra pagina de Artaxerxe Memore Eſdras *c.* 7. *v.* 27. *Indidit eam animo Regis rem Deus.* & Nehemias *c.* 2. *v.* 12. & *c.* 7. *v.* 5. *Indidit Deus meus animo meo.* Vide ad *l.* 2. §. 11. ὑπομνήσεις verò καὶ διδασκαλίας ità diſtingvere videtur, ut illæ per ſigna qædam obſcuriora, iſtæ per indicia clariora, qaſi diſertè præcipiendo qid facto opus ſit, procedant. Galenus *de optim. ſect. c.* 14. ex Empiricorum ſententia: Τὰ καταλαμβανόμενα, ἃ μὲν αἰσθήσει καταλαμβάνεται, ὡς τὸ ἕρευθος. ἃ δὲ ὑπομνησικῶς, ὡς τὰ διὰ σημείων τινῶν καταλαμβανόμενα. ἐνδεικτικῶς δὲ ἤδη καταλαμβάνεται. *Ea qa comprehenduntur; partim ſenſu deprehendi, ut ruborem: partim memoriâ, ut qa ſignis qibuſdam percipiuntur; indicatoriè autem nullum deprehenditur.* ὑπόμνησιν ἀπὸ τῆς ἐνδείξεως apertè diſtingvit.

Τὸ ἀνθέξειν μοι τὸ σῶμα] Αὐτὸς μὲν γὰρ ἀσθενὴς ἦν τῷ σώματι. Dio. *Habuit enim corpus valetudinarium.* qod ſtudio intentiori Capitolinus adſcribit. *Tantùm*, inqit, *operis & laboris ſtudiis impendit, ut corpus afficeret, atqe in hoc ſolo puerilia ejus reprehenderetur.* Sed & Caſſius *lib.* 71. *pag.* 816. *A.* Ἐκ τῆς πολλῆς, inqit ἀσχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀσθενέστατον τὸ σῶμα ἔσχε. καί τοι τοιαύτῃ ἐνεξίᾳ ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σὺς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. *Ex illo vehementi ſtudio atqe exercitatione factum eſt, ut eſſet valdè infirmo & imbecilli corpore: etſi principio fuerat bona valetudine, ita ut armis certaret, aproſqe ex eqo in venatione conficeret.* Et mox; Οὔτε ἔῤῥωτο, καὶ κακοῖς πλείστοις παρὰ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἡγεμονίαν περιέπεσεν. *Nam homo ager toto fere tempore principatus in plurimos morbos incidit.* qæ poſtrema illuſtrant, qod adjecit hîc Marcus, ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ. Nec tacendum qod apud Svidam ſcriptor innominatus, ubi de Marci corpore imbecilliori dixerat; ſubjungit, Καὶ τοῦτο ἐξ ἀσθενεστάτου καρτερικώτατον ὑπέδειξε. *Et hoc ipſum ex infirmiſſimo toleratiſſimum manifeſtè reddidit.* Tribuit avtem hoc Caſſius theriaci, qod qotidiè ſumebat, beneficio. De qo videri poterit Galenus, qi hunc Marci morem diligentiùs narrat, *de Antidot. l.* 1. *c.* 1.

Μὴ ἅψασθαι] ἅπτεσθαι eo ſenſu, qo Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. *Bonum eſt viro mulierem non attingere.* Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Μηδὲ μὴν ἅπτεσθαί τινος πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. *Neqe ullam omnino tange mulierem, præterqam tuam ipſius uxorem. Prov. c.* 6. *v.* 29. Οὐκ ἀθῳωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. *qisqis eam attigerit, havd futurus eſt inſons.* de uxore aliena. Eadem mente θίγειν & θιγγάνειν uſurpatur. Plutarchus *Alex. pag.* 676. *E.* Παρμενίωνος προτρεψαμένου καλῆς καὶ γενναίας ἅψασθαι γυναικός. *Parmenione incitante, ut elegantem mulierem, & præter formam generoſam attingeret. pag.* 676. *D.* ἀλλ' Ἀλέξανδρος ὅτε τούτων ἔθιγεν, ὅτε ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου, πλὴν Βαρσίνης. *Sed Alexander nec has attigit, nec mulierem ante nuptias cognovit ullam, excepta Barſine.*

Βενεδίκτης] Ex pallacis avlicis videtur iſta fuiſſe.

Θεοδότου] ex numero exoletorum iſte. Vide *ſuprà* §. 16.

Τὸ χαλεπήναντα Ῥουστίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων] Faciunt huc, Abigajelis Davidem Nabali infenſum mitigantis interpellatio, Regisqe ipſius tum mulierculæ, tum & Deo ipſi eo nomine benedicentis acclamatio, *Hiſtoriæ Reg. l.* 1. *c.* 25. *v.* 31, 32, 33. Atqe hoc eſt, qod Apoſtolus monet, *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. *Iraſcimini & ne peccate.* de qo loco alibi diximus.

Μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν] Obiiſſe videtur, ex Capitolino, Marci mater, anteqam filius imperium Pio defuncto adiret: qà tamen ætate fato conceſſerit, incertum.

Οἰκῆσαι μετ' ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη] Capitolinus. *Ab Adriano adoptatus, juſſúsqe in Adriani privatam domum migrare, invitus de maternis hortis receſſit.*

Οὐκ ἂν ἔσι μοι χρήματα] Qòd nec defuerit unqam, unde aliqid poſcenti ſe ſubveniret; nec eò fuerit redactus, ut ab aliis flagitare cogeretur, pro magno ducit beneficio. Agnoverat nimirum illud Servatoris noſtri; Μακάριόν ἐστι διδόναι, μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. *Beatum eſt dare, potius qam accipere. Act. c.* 20. *v.* 35. & qod optimum qemqe cenſere Gregorius Nazianzenus aſſerit *orat. pro pavper.* Τὸ εὐποιεῖν τοῦ παθεῖν τιμιώτερον. καὶ περιστατικώτερον κέρδος ἔλεος. *Præſtabilius habetur beneficium dare qam accipere, & majori ſtudio eſt miſericordia qam lucrum.*

Τὴν γυναῖκα τοιαύτην] *Habuit uxorem Anniam Faviſtinam conſobrinam ſuam.* Capitolinus. Et reverâ, qalis iſtic depingitur uxor, numinis donum, havd è minimis, havd è multis, cenſeri meritò poſſit. Verùm an ejuſmodi Marci noſtri Faviſtina extiterit, licèt Pii filia, Marcus ipſe viderit. Certè ſi vera narrant Caſſius & Capitolinus, nihil minùs illa fuerit.

Τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι] Ità Philippus Macedo *Epiſt. ad Ariſtotelem.* Ἴσθι γεγονότα μοι υἱόν. πολ-

πρῆσαι. τὸ [a] δι' ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πίνειν αἷμα, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν, καὶ [b] τύτυ ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ [c] χρήσῃ. [d] ὅπως τε ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἴς τινα σοφιστὴν, μηδὲ ἀποκαθῆσαι [e] ἐπὶ σὺν συγγραφεῖς, ἢ συλλογισμὺς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ καταγίνεσθαι. πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται.

exisſterent. qòd per inſomnia remedia mihi fuerint indicata, cùm alia, tum adverſus ſangvinis excreationem & capitis vertiginem; qod & Cajetæ aliqando factum eſt. qòd cùm philoſophandi cupiditas inceſſiſſet, non in ſophiſtam aliqem inciderim, nec commentariis evolvendis, vel ſyllogiſmis reſolvendis, vel meteorologicis diſcutiendis, tempus deſes contriverim. etenim iſta omnia Diis adjutoribus ac Fortunâ indigebant.

a L. 9. §. 11. 27.
b τῦτο in K. ὡς περιχεῖσαι. vel, τύτυ in K. ἐντυχῆσαι. Sal.
c χρήσῃ f. Xyl. χρήσει Boot. χρησμὸν Lug. χρύσῃ Mer.
d [τὸ] ὅπως τε ἐπ' Sal. τὸ ὅπως ἐπ'. f.
e -θίσαι Lug. θῆσθαι f.

Τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανύᾳ

Qæ apud Qados ad Granuam.

LIBER

ANNOTATIONES.

λὴν ἓν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, ἐχ ὅλως ἐπὶ τῇ γενέσει τῦ παιδὸς, ὡς ἐπὶ τῷ καλὰ τὴν σὴν ἡλικίαν ἐνλον γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ ἐνλὸν ὑπὸ σῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς. *Filium mihi genitum ſcias; qo nomine Diis gratias ago, non tam prmde, qia natus, qàm qòd eum naſci contigerit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, ut à te edoctus eruditúſqe, dignus evadat, qi & rebus à nobis ſuſceptis ſuccedat.* Refert Gellius *l.* 9. *c.* 3. Commodum avtem Marcus & *ſuis præceptis, & etiam magnorum atqe optimorum virorum operâ erudire conatus eſt. habuit literatorem Græcum, Oneſicratum; Latinum, Capellam Ariſtium: orator ei Antejus Sanctus fuit. Sed tot diſciplinarum magiſtri nihil ei profuerunt.* Lampridius.

Τὸ δι' ὀνειράτων βοηθήματα] De remediis iſtiuſmodi per inſomnia indicatis ſuperſtitioſa multa in *ſermonibus ſacris* Ariſtides; ſed & Cicero *de divinat. l.* 1. tangit & noſter, *l.* 9. §. 27.

Καὶ τύτυ ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ χρήσῃ] locus mutilus; qod & Xylander monuit. *forſan*, inqit in *notis*, *ὥσπερ χρήσῃ. qomodo utaris.* At in verſione, *ſicut Chræſa*: ac ſi loci alicujus nomen proprium eſſet. qò inclinat & Mericus; ſed ut viri, non loci, appellatio ſit, & χρύσῃ legatur. qaſi dicat Marcus; *Cajetæ, qæ in regione Campana maritimum eſt opidum, ſe Deis vota facientem, favſta retuliſſe; prout & Chryſa Phœbi ſacerdoti olim contigerat ſupplicanti*

Παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Il. á. 34.

— juxta littus multiſtrepentis maris.

Eruditus vir D. Bootius χρήσει legendum ſuſpicatur: χρῆσις idem qod χρησμὸς, ut χρηματίσις interdum pro χρηματισμὸς dicitur. ut ſenſus ſit, *qemadmodum ſibi divinitùs remedia ad qoſdam morbos monſtrata fuerunt, ità etiam cùm Cajetæ aliqandò agens verſaretur in periculo alicujus morbi alteriúſve caſûs, auxilium, qo eum depelleret, oſtenſum fuiſſe, idqe tanqam oraculo, cùm aliàs in ea urbe oracula nulla edi ſolerent.* Idem ferè vult Annotator Lugdunenſis qi legit, καὶ τῦτο ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ χρησμόν. ac vertit, *Hócqe Cajetæ, tanqam oraculum qoddam.* Clariſſ. Salmaſius *ſine aliqo* θεοπέμπτῳ (qales Marcus iſtic loqitur) ὀνείρῳ *ſanum fieri locum vix poſſe* cenſet. *conjecturam* tamen *duplicem* adjungit. legendum ſcilicet vel, καὶ τύτῳ ἐν Καϊήτῃ ἐνλυχῆσαι, ut *loci* meminerit, in qo monitum illud à numine acceperit: vel, καὶ τῦτο ἐν Καϊήτῃ, ὡς περιχείσαι, ut & *remedii* præcepti mentio fiat, qod *circumlinere* ſibi aliqid juſſus ſit. In re tam ambigua ipſe ſtatuere nihil avſim.

Ὅπως τε ἐπεθύμησα] [τὸ] ὅπως τε ἐπεθ. ſic ut in præcedentibus paſſim. Salmaſius forſan, τὸ, ὅπως ἐπεθ. ut τε ex τὸ factum ſit.

Ἀποκαθῆσαι ἐπὶ τὰς συγγραφεῖς] Lugdunenſis ἀποκαθίσαι. forſan ἀποκαθῆσθαι. uſitatiùs avtem ἐπὶ τοῖς συγγραφίοις diceretur. Sed & Thucydides *l.* 1. *pag* 90. B. καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑσίαν. *Apud Lares ſederet.* dixit. Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. ὡς ἦν τοιῦτος, τοιῦτον μὲν ἀκηκοέναι, τοσαῦτα δὲ γεγραφέναι, τοσῦτον δὲ χρόνῳ παρακεκαθικέναι γεροντίῳ δὲ πολλῷ ἀξίῳ. *Non fuiſſe tanti tam multa audiviſſe, tam multa ſcripſiſſe, tanto tempore ſenecioni hvd magni pretii aſſediſſe.* Verum ἀποκαθῆσθαι, qo Marcus hic uſus videtur, diſertius eſt vocabulum. Significat enim *deſidem & ignavum aſſidere.* Pollux *l.* 3. *c.* 24. inter *ignaviam* ac *deſidiam* denotantia vocabula, ἀποκαθῆσθαι & ἀποκαθίζεσθαι collocat. Vetus Edictum Cenſorium ex Svetonio *de clar. Rhetor.* à Gellio *l.* 15. *c.* 11. exhibitum: *Renunciatum eſt nobis, eſſe homines, qi novum genus diſciplinæ inſtituerunt; ad qos juventus in ludum conveniat: eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinos Rhetoras: ibi homines adoleſcentulos totos dies deſidere.* hoc eſt, qod Marcus, ἀποκαθῆσθαι.

Θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται] Expreſſiſſe videtur, qod Plato *de leg. l.* 4. & ex Platone Maximus Tyrius *orat.* 3. & Stobæus tom. 2. *tit.* 58. Θεὸς μὲν πάντα καὶ μᾶλλα Θεῷ τύχη καὶ καιρὸς τ' ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξυμπάντα. *Deus & cum Deo fortuna opportunitáſque humana gubernant omnia.* qanqam τύχης nomine *providentiam divinam* intelligere videtur, vel *caſus* potiùs *fortuitos* rerúmqe contingentiam providentiâ divinâ diſpoſitam & gubernatam. qomodo & Solomon uſurpavit, *Eccleſ. c.* 9. *v.* 11. qo loco, qod Plato τύχη καὶ καιρὸς, Solomon עת ופגע dixit. Stoici enim omnia fato fieri ſtatuebant; & fortuita etiam qæ dicuntur, eodem referebant. Ità Ariſtoteles Rhetor. *l.* 2. *c.* 19. §. 8. Ἐν δ' ἀκολυθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ ἐνλυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχυσι πρὸς τὸ θεῖον πως πιστεύοντες, διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. *Unus avtem conſequitur melior mos bonam fortunam, qod deos colunt, & ſe habent ad cultum divinum, aliqo modo, credentes propter bona, qæ proveniunt à fortuna.* Vide & Marcum *l.* 3. §. 11. Plinius minor *lib.* 4. *Epiſt.* 8. *Sed nimirum qæ ſunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. illud verò, ut adipiſci arduum, ſic etiam ſperare nimium eſt, qod dari non niſi à Diis poteſt.*

Τὰ ἐν Κυάδοις] Ambigi poteſt, utrùm ad antecedentia lemma iſtud, an ad ſubſeqentia pertineat. Ex uſitata ſiqidem formula, ſi antegreſſa ſpectaret, dicendum videatur, *τάδε ἐν Κυάδοις. apud Qados iſta*; concepta nimirum, vel conſcripta ſunt. Iſtud avtem, Τὰ ἐν Κυάδοις. hoc eſt, *Qæ apud Qados*, agenti ſcilicet concepta & conſcripta; tituli præfixi potiùs, qam ſubjunctæ clavſulæ ſignificationem præ ſe fert. Atqe in hanc partem hoc in loco Mericus Caſavbonus accepiſſe videtur; in libro proximo exeunte illam alteram ſecutus. Ipſe interim eâ diſceptatione in medio relictâ, ad hunc libro primo terminum dare nihil qicqam dubitavi: cùm & huc uſqe ſeriem qandam continuam, qæ hìc planè inciditur, avtor ipſe tenuerit, miſcelam deinceps meram exorſus; & ſectiuncula illa ipſa, à qa liber ſecundus in hactenus excuſis inchoatur, ad proximè præcedentia reſpectum habeat clarum.

Κυάδοις] *Qadi* Germaniæ populus, de qibus Ptolemæus *geogr. l.* 2. & Tacitus in *tractatu de morib. German.* Adverſus iſtos Marcomannis junctos non ſine proſpero ſucceſſu bella geſſiſſe Marcum noſtrum, avtores ſunt Dio Caſſius & Julius Capitolinus. Sed & Lucianus in *pſevdomanti pag.* 775. cujus hæc ſunt verba, ὅτε Θεὸς Μάρκῳ ἤδη τοῖς Μαρκομάνοις καὶ Κυάδοις συνεπλέκετο. *Qando divus Marcus cum Marcomanis & Qadis conſligebat.* Eam expeditionem celebriorem reddiderunt Chriſtianorum ſuppliciis impetrati cœlitùs imbres, cùm exercitus ſiti ferè confectus jam eſſet. Meminere Tertullianus *ad Scapul.* & *in apolog. c.* 5. & ex eodem atqe Apollinario Evſebius *hiſt. Eccleſ. l.* 5. *c.* 5. & *Chron. l.* 1. & 2. Nicephorus Calliſtus *l.* 4. *cap.* 12. Zonaras *Annal. tom.* 5. Xiphilinus in *Marc.* Oroſius *hiſt. l.* 7. *c.* 15. Otho Friſingenſis *chron. l.* 3. *c.* 25. Joannes Aventinus *annal. Bojor. l.* 2. alii. qanqam iſtud Caſſius, Arnuphis Ægyptii, vel Juliani, ut apud Svidam alius neſcio qis, magicis procurationibus, Marci ipſius precibus Capitolinus, moribus pietatiqe Clavdianus, Chriſtiano nomini iniqiores, adſcribant. Videatur Scaliger *ad Evſeb. chron.* & Xiphilin. *ſupr. ad* §. 6.

LIBER II.

MAnè prædicere memento tibi, Hodiè futurum eſt, ut rem habeam cum curioſo aliqo, ingrato, protervo, doloſo, invido, illiberali. obveniunt illis omnia à bonorum malorumqe inſcitiâ. ego verò, cùm & naturam boni nôrim, qòd honeſtum, maliqe, qòd inhoneſtum ſit, ipſámqe adeo delinqentis naturam, qòd congener mihi ſit, non tam qòd ſangvinis ſeminiſqe ejuſdem, qàm qòd mentis ac portionis divinæ mecum particeps; nec lædi poſſe me ab horum ullo compertum habeo;

a Ἔωθεν προλέγειν ἑαυτῷ, συντυγχάνω πολύπρᾳγμονι, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀκοινωνήτῳ. πάντα ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις b ὑπὸ τοῦ ἀγνοεῖν τἀγαθὸν καὶ κακόν. ἐγὼ δὲ τεθεωρηκὼς τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλόν, καὶ τοῦ αἰσχροῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁμαρτάνοντος φύσιν, c ὅτι μοι συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος ἢ σπέρματος ἀλλὰ νῷ, καὶ d θείας ἀπομοίρας μέτοχος, e ὅτι βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι.

a Ἔωθεν Xyl.
b Inf. §. 13. & l. 3. §. 11. & l. 7. §. 22. 26. & l. 1. §. 18.
c L. 3. §. 4. 11. & l. 7. §. 22. & l. 9. §. 22. & l. 12. §. 26.
d Inf. §. 4. & l. 5. §. 27. & l. 12. §. 26.
e L. 4. §. 7. 8. & l. 11. §. 18.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἔωθεν προλέγειν] δεῖ, (ut l. 3. §. 1.) χρὴ, μέμνησο, (ut l. 8. §. 13.) vel tale qid, ſubintelligendum. qod cùm in ſcriptis iſtiuſmodi eſt freqentiſſimum, tum noſtro iſtic cum primis familiare. Cæterùm Xylander ἔωθε legit, vertítqe, *ſolebat is ſibi prædicere.* Sed monentis potiùs qid velit, qàm qid aſſveverit narrantis, dictio videtur. qin nec in perſona tertia, qam dicunt Grammatici, de ſe Marcus loqi aſſolet.

Συντεύξομαι περιέργῳ, ἀχαρίστῳ] Seneca, *de ira l. 2. c. 10. Placidus ſapiens & æqus erroribus, non hoſtis, ſed correptor peccantium, hoc qotidiè procedit animo; Multi mihi occurrent vino dediti, multi libidinoſi, multi ingrati, multi avari, multi furiis ambitionis agitati. Omnia iſta tam propitius aſpiciam, qàm egros ſuos medicus.*

Παρὰ τὴν ἄγνοιαν] creberrimè iſtud inculcat noſter, utì in locis collatis videre licet. vide *infrà ad §. 13.* Sed & Epictetum latiùs idem diſſerentem, *l. 1. c. 18. & c. 28.* Lactantius *inſtit. l. 5. c. 8. Mali ſunt ignoratione recti & boni.*

Ἐγὼ δὲ τεθεωρηκώς] Ità *l. 3. §. 11. ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ. Cæterùm ego, cum norim.* qod & urget vehementiùs, dilemmate uſus. *l. 17. §. 26.* Vel inſcitiâ rerum pari & ipſe laboras; & pariter affecto ignoſcendum: vel perſpicaciâ majore imbutus es; & caliganti æqior eſſe debes. Vide & *infrà ad §. 13.*

Τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρόν] Imò ſolum illud bonum, hoc ſolum malum eſſe. Sic enim ſtatuunt Stoici, apud Laërtium *l. 7.* in *Zenone*, Hecato *de bonis l. 3.* & Chryſippus *de honeſto*; Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι. καὶ τὸ πᾶν ἀγαθὸν καλὸν εἶναι. καὶ ἰσοδυναμεῖν τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. *Solum honeſtum bonum eſſe, & omne bonum honeſtum eſſe, & honeſtum idem valere qod bonum.* & Seneca, *Epiſt. 76. Unum eſt bonum, qod honeſtum.* De Helvidio Priſco Tacitus *hiſt. l. 4. Doctores ſapientiæ ſecutus eſt, qi ſola bona, qæ honeſta; mala tantùm, qæ turpia; potentiam, nobilitatem, cæteráqe extra animum, neqe bonis, neqe malis annumerant.* Vide *infrà ad §. 11.*

Συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος καὶ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ] Ita *l. 12. §. 26.* Ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος. ἐ γὰρ αἱματίου καὶ σπερμαΐου, ἀλλὰ νῷ κοινωνία. *Qæ homini cùm toto genere humano intercedat cognatio. Neqe enim tam ſanguinis, aut ſeminis, qam mentis exiſtit communio.* Non hac duntaxat, avt præcipuè ratione: ſed & iſtâ tamen. Pavlus Apoſtolus apud Lucam *Act. c. 17. v. 26.* Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων. *Fecitqe ex uno ſanguine totam gentem hominum.* Et Lactantius *inſtitut. l. 6. c. 10. Si ab uno homine, qem Deus finxit, omnes orimur, certè conſangvinei ſumus.* Itaqe τὸ μόνον hîc ſubintelligendum, cujus ſreqens paſſim Ellipſis. Xenophon expedit. *l. 3.* Οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. *Hominem dominum nullum, ſed Deos ſolos adoratis.* Ità ſupplet Chriſtus apud Matth. *Evang. c. 4. v. 10.* Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. qòd omiſſâ particulâ illâ Moſes dixerat, *Devt. c. 6. v. 13. Dominum Deum tuum adorabis, eidémqe ſervies.* Pavlus *ad Rom. c. 4. v. 9.* Ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; *Beatificatio iſta ad circumciſos* (ſolos) *an & ad præputiatos pertinet?* Qod Caſtellio, cùm minùs adverteret, perperam reddidit; *Hæc beatitudo in circumciſionem nè cadit, an potiùs in præputium?*

Ἀλλὰ νῷ] Syneſius *de provident. 1. pag. 89.* Ἔστι δὲ μία ψυχῶν καὶ σωμάτων συγγένεια. ἐ γὰρ τὸ τοῖν ἀνθρώποιν ἐπὶ γῆς ἐκφῦναι γονέοιν, τοῦτο προσήκει ψυχαῖς, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς ῥυῆναι πηγῆς. *At non eadem eſt animorum corporumqe cognatio. Nec enim ab iiſdem in terra parentibus ortum habere, ſed ex eodem fonte derivari animorum natura conſentaneum eſt.* qi tamen fontes, unde deriventur animæ, duos ſtatuit; terreſtrem alterum, alterum cœleſtem; indè Oſiridi, Typhoni hinc animam contigiſſe. At contrà Lucretius *l. 2.* & Lucretio σύμψηφος Lactantius *inſtitut. l. 6. c. 10.* eodem, qò Marcus iſtic collineans; *Si ab uno Deo*, inqit, *inſpirati omnes & animati ſumus, qid aliud qàm fratres ſumus? & qidem conjunctiores, qòd animis, qàm qi corporibus.* itaqe non errat Lucretius, cùm dicit;

Deniqe cæleſti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem pater eſt. ---

Subjungit Lactantius noſtro conſentiens: *Ergò pro belluis immanibus habendi ſunt, qi hominibus nocent.* --- *Ob hanc enim neceſſitudinem germanitatis docet nos Deus, malum nunqam facere, ſemper bonum.* Idémqe *l. 5. c. 8.* ex Cicerone *de legib. l. 1. Sicut unâ eadémqe naturâ, mundus omnibus partibus inter ſe congruentibus cohæret ac nititur: ſic omnes homines inter ſe naturâ confuſi, pravitate diſſentiunt; nec intelligunt ſe eſſe conſanguineos, & ſubjectos omnes ſub unam eandémqe tutelam. qod ſi teneretur, Deorum profectò vitam homines viverent.*

Καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχος] θεία ἀπόμοιρα i. e. *portiuncula divina*, ὁ νῦς. i. *mens*, ſive *anima rationalis* hîc dicitur. ſicut infrà §. 4. τοῦ τὸν κόσμον διοικοῦντος ἀπόῤῥοια. *mundi rectoris propago* & *l. 5. §. 27.* Τοῦ Διὸς ἀπόσπασμα. *Particula à Jove divulſa.* de qibus, ſuis locis dicetur. Eadem Epicteto Diſſert. *l. 1. c. 1.* Τοῦ Διὸς μέρος. *Jovis pars.* Senecæ *Epiſt. 92. Dei pars eſt.* & *de otio ſapient. Divini ſpiritus pars ac veluti ſcintilla qædam.* Horat. *Serm. l. 2. Sat. 2.*

--- *divinæ particula auræ.*

qo modo Ammianus, tanqam ex Phyſicorum ſententia, *l. 21. Sol mens mundi noſtras mentes ex ſeſe, velut ſcintillulas, diffunditat.* Et Manilio Aſtron. *l. 2.*

--- *pars ipſa deorum eſt.*

Plutarchus *qæſt. Platonic. l. 1.* Ἡ δὲ ψυχὴ νοῦ μεταποιοῦσα καὶ λογισμοῦ, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονε. *Anima autem mentis & rationis particeps non opus modò, ſed & pars Dei eſt, neqe ab ipſo facta, ſed de ipſo, & ex ipſo exſtitit.* Saniùs Avguſtinus, *Epiſt. 157. Animam, Dei non particulam eſſe, ſed creaturam.* & *de anim. orig. lib. 1. c. 4.* & *l. 3. c. 3. ab illo, non de illo factam.* qem & amplius vile ſis *de civit. Dei l. 13. c. 24.* Tertullianus *de reſurrect. c. 7. Deus animæ ſuæ umbram, ſpiritus ſui avram, oris ſui operam, viliſſimo alicui commiſeritſ* Animam loqitur humanam corpori inditam. Pulcerrimè Gregorius Nazianzenus Avguſtino ſenſu conſentiens, qamvìs modo loqendi diſpar, *apologet. §. 33.* Περὶ ψυχὴν ἡ σπουδὴ, τὴν ἐκ θεοῦ καὶ θείαν, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπειγομένην, εἰ καὶ τῷ χείρονι συνοῦσθαι. *Studium atqe opera in anima ponitur, qæ ex Deo eſt atqe divina, ſupernaqe nobilitatis particeps, ad eámqe properans: tametſi viliori interim ac deteriori adſtricta ſit.* Modeſtiſſimè Epiphanius, in *ancorat. §. 55.* Οὔτε μέρος θεοῦ λέγομεν εἶναι τὴν ψυχὴν, οὔτε ἀλλόφυτον τοῦ ἐμφυτεύσαντος. (ità enim legendum avtumo, qod ἐμφυτεύσαντος vulgò legitur) πῶς δὲ τὸ λεπτὸν τοῦτο νοεῖσθαι θεῷ μόνῳ ἔγνωσται. *Neqe partem eſſe Dei putamus animam, neqe ab inſpirante alienam. Qemadmodum verò ſubtile iſtud accipiendum ſit, ſoli eſt Deo perſpectum.* Sed & Syneſius *Epiſt. 105.* τὸν νοῦν indigitat τὴν ἐν τῇ ψυχῇ μοῖραν τὴν θείαν. *in animo particulam divinam.*

Οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι] Argumentum à noſtro crebriùs repetitum, utì in collatione indicatum, noſtris etiam non inſolens, qi lædi neminem, niſi à ſeſe, poſſe contendunt. Habes à Joanne Chryſoſtomo ſuſe pertractatum, Edit. Savill. *tom. 7. orat. 2.* cujus titulus; Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα παραβλάψαι οὐδεὶς δύναται. *Qòd nemo ſe injuriâ non afficientem ladere poteſt.* Inter exteros verò Maximus Tyrius *diſſertationem* eadem de re ingenioſam admodum inſtituit, numero 2am. qâ & Socratis dictum illud celeberrimum lavdat, à Platone in *apolog.* poſitum, à Plutarcho *de tranqill.* ab Epicteto *enchiridio extremo*, & *diſſert. l. 1. c. 29.* & *l. 3. c. 23.* à Clemente *Strom. l. 4.* repoſitum, à Thraſea etiam apud Dionem in *Nerone* uſurpatum. Ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλητος ἀποκτεῖναι

a L.5.§.22. & l.7.§.26.
b L.3.§.4. & l.4.§.3. & l.5.§.16. & l.7.§.55. & l.8.§.56. & l.11.§.18.
c L.7.§.13. 19.

ναμαι. αἰσχρῶ γάρ με ἀδεὶς περιβάλλει. [a] ὅτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ. [b] γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, [c] ὡς πόδες,

(neqe enim inhoneſtâ re aliqâ me qiſqam involverit) ſed nec ſuccenſere congeneri poſſum, eúmve odiſſe. ſiqidem ad mutuas operas nati ſumus, qo modo pedes,

manus

ANNOTATIONES.

μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ ὐ. *Me Anytus & Melitus occidere qidem poſſunt, ſed ladere non poſſunt.* In eundem hunc ſenſum & Dominus noſter de ſuis apud Lucam *Evang. c.* 21. qibus etiamſi prædiceret, fore ut morte ipsâ multarentur (καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, *& morte afficient ex vobis.* § 16.) ſubjicit tamen, nihil indè ad ipſos damni, nè vel minimum qidem, redditurum. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν ὐ μὴ ἀπόληται. *nec capillus è capite veſtri cujuſqam perſturus eſt.* v. 18. ὐ γὰρ θέμις, inqit Maximus, ἀγαθῷ ἀνδρὶ ὑπὸ πονηροῦ βλαβῆναι. *non enim ab improbo detrimentum poteſt accipere vir bonus.* qod Plato, ὐ γὰρ θεμιτὸν ὠφελοῦντι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. *neqe enim jus ſaſqe patitur, ut vir bonus qiſpiam ab improbo qoqam ladatur.* Vide ad *l.* 9. §4. Itaqe cum noſtro conſentiens planè Joannes Chryſoſtomus *in Matth. orat.* 87. Εἰ δὲ οὐδὲν πάσχεις δεινόν, πόθεν ὀργίζῃ τῷ μηδέν σε διαθέντι κακόν; *Si mali nil pateris, cur ei ſuccenſes, qi te malo non affecit?* Julianus denique *de Cyniſm. orat.* 2. Κἂν τις εἰλικρινῶς ἔχῃ πρὸς αὐτόν. καθάπερ, οἶμαι, πολλοὶ πρὸς θεούς, ἐκείνῳ μὲν οὐκ ἔστιν ἐχθρός. οὐδὲ γὰρ βλαβερός. αὐτὸς δὲ αὑτῷ, βαρύλλιον ἐπιθεὶς τιμημα τὸ κρεῖττονος ἄγνοιαν, ἔρημος τῆς ἐκείνου προσπασίας. *Qod ſi forte qis aliter in eum ſit affectus: qemadmodum credo vel in deos ipſos affici pleroſqe, non iſte qidem illi ſit inimicus. Neqe enim nocere poteſt: ſed ipſe potius ſibi, qum graviſſimam ſibi pœnam inſtigat, melioris inſcitiam, ejuſqe ſit præſidio deſtitutus.*

Αἰσχρῶ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει] Αἰσχρῷ περιβάλλειν, ut & κακῷ περιβάλλειν, *infrà* §. 11. metaphora ab amictu ſumpta, qi corpori circumjicitur, qóqe corpus ipſum involvitur. qalis illa Pſaltæ *Pſalm* 109. *v.* 18. 19. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον —γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ περιβάλλεται. *Ut indueretur maledictione velut chlamyde ſuâ — Adſit illi, tanqam panno amiciat ſe.* Turpi, inqit, *aliqo nemo me involverit.* qia virtutem ſcilicet nemo eripere cuiqam poteſt, in qâ ſolâ τὸ καλὸν, & in cujus ſolius privatione τὸ αἰσχρὸν Stoici collocant. Λέγουσι δὲ μόνον τὸ καλὸν, ἀγαθὸν εἶναι. εἶναι δὲ τοῦτο ἀρετήν. *Dicunt autem qòd honeſtum ſit, id ſolum eſſe bonum. Id autem eſſe virtutem.* Laërtius Zenone lib. 7. §. 101. & Seneca de vit. beat. c. 22. *Sapientibus noſtris unum bonum eſt virtus.* & de conſtant. c. 5. *Unum malum eſt illis turpitudo.* Vide Cicer. *Parad.* 1. qi & idem ad Attic. l. 10. ep. 4. *Nihil eſſe bonum, niſi qod honeſtum: nihil malum, niſi qod turpe ſit.* Itaqe τὸ αἰσχρῷ περιβάλλειν, & τὸ κακῷ περιβάλλειν, Marco noſtro idem ſunt. Maximus Tyrius Orat. 2. Ἀδικία ἐστὶν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. Τὸ δὲ ἀγαθὸν τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἀρετή; ἡ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον. οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν ἔχων. Ἡ οὖν ἔστιν ἀδικία, ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀφαιρεῖσθαι, οὐδὲ ἀπόβλητον, οὐδὲ ἐλετὸν, οὐδὲ ληϊστόν. *Injuria eſt boni ereptio. Bonum autem qid ſit aliud qam virtus? Atqi virtus eripi non poteſt. Sequitur ergo, avt illum qi virtutem habet, affici injuriâ non poſſe, avt injuriam qi facit, non eripere bonum, qia nullum bonum eripi, amitti, tolli, avt ſpoliari poteſt.* Eodémqe Chryſoſtomus, in argumento hoc, telo pugnat. Telephus Accianus apud Macrobium *Saturn. l.* 6. *c.* 1.

--- --- Nam ſi regnum à me fortuna atqe opes
Eripere qivit, at virtutem non qiit.

Ληιστὴς γὰρ προαιρέσεως οὐ γίνεται. Epictetus apud noſtrum l. 11. §. 36. *Prædonem virtutis nullus eſt.* Itaqe Maximus: Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καλλιγελάστατόν γέλωτα ἀκραιφνῆ, ὁρῶν τὸν ἀδίκως ἐπ' αὐτὸν ὡρμημένον σπουδῇ, διωμένου τι δρᾶν, δρῶντος δ' οὐδέν. ἀλλὰ καὶ ἀτιμαζόντων ἐκεῖνον, βοήσεται τὸ τῦ Ἀχιλλέως Ἰλιαδ. l. v. 604.

--- Φρονέω δὲ τετιμῆσθαι Διὸς αἴσῃ.

καὶ ἀφαιρεμένων τὰ χρήματα, προήσεται ὡς παίγνια καὶ ἀργαγάλια; ἀφαιρεμένους, καὶ ἀποθανεῖται ὡσ ὑπὸ πυρετῦ καὶ λίθυ, οὐδὲν ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς ἀποκτείνοντας. *Vir bonus & probus ridebit riſum ſuaviſſimum, qoties improbos ſerìò ad ſe ire videbit, qaſi rem geſturos maximam, cum tamen nihil poſſint. Sed & in mediâ eorum contumeliâ illud Achillis exclamabit.*

--- Haud regi ſuperùm contemptus abibo.

Qòd ſi facultates qoqe ejus aviſerre parent: eas ille non ſecus, qam ſi crepundia eripiant, avt talos, dimiſſurus eſt. Nec aliter, ſi res ferat, morietur, qàm ſi morbo aliqo, febri puta avt calculo, moriendum eſſet, neqe mortis avtoribus ſuccenſebit. Seneca de Conſtant. Sap. c. 5. *Injuria propoſitum hoc habet, aliqem malo afficere: malo avtem ſapientia non reliqit locum. Unum enim malum illi eſt turpitudo: qa introire eò, ubi jam virtus honeſtúmqe eſt, non poteſt. Injuria ergo ad ſapientem non pervenit. Nam ſi injuria alicujus mali patientia eſt; ſapiens avtem nullius mali eſt patiens; nulla ad ſapientem injuria pertinet.* Vide ad *l.* 8. §. 1.

Οὔτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ] Epictetus *Enchirid. c.* 42. Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβάς, τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφορητόν. Ὁ ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λαμβάνῃς, ὅτι ἀδικεῖ. Αὕτη γὰρ λαβὴ ἔστιν αὐτῦ οὐ φορητή. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφός, ὅτι σύντροφος. καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορητόν ἐστιν. *Unaqaqe res duas habet anſas; unam tolerabilem, alteram intolerabilem. Ir-*

(A) *gè, ſi frater injuriam fecerit, non eâ prehende, qâ facit injuriam: ea enim ejus anſa non eſt tolerabilis. Sed illinc potius: eſſe fratrem, eſſe una educatum. Sic prehendes rem qâ eſt tolerabilis.* Idem Differt. l. 3. c. 10. Οὐκ ἴδει ὅτου μοι προσεπιχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ὐ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκείνου ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσεπιχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστι, ἐκείνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο οὐδεὶς κωλύσει δύναται, ἐκεῖνο κωλύσεται. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verùm hoc illi cura erit. Ego verò, utcunqe ille me tractarit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibetur.* Vide l. 5. §. 22.

(B) Γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν] Qod *l.* 4. §. 3. Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Homo alter alterius cauſſâ natus eſt.* & l. 8. §. 56. Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. *Homo alter alterius cauſſâ mutuo natus eſt.* & l. 5. §. 16. Πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν. *Ad ſocietatem nati ſumus.* & l. 7. §. 13. Πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν. *Ad mutuas rei eidem conficiendæ operas conferendas.* V. *infrà ad* §. 2. Seneca de Ira l. 1. c. 5. *Homo in adjutorium mutuum generatus eſt.* & Epiſt. 95. *Natura nos cognatos edidit, cùm ex eiſdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit: illa æqum juſtúmqe compoſuit: ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere qàm lædi: & illius imperio paratæ ad juvandum manus.*

(C) *Iſte verſus & in pectore, & in ore ſit:*

Homo ſum: humani nihil à me alienum puto.

Terent. Heaut. 1. 1. *Habeamus in commune, qòd nati ſumus. Societas noſtra lapidum fornicationi ſimillima eſt; qa caſura, niſi ſi invicem obſtarent; hoc ipſo ſuſtinetur.*

Ὡς πόδες] Ideò, πᾶν τὸ ὑπόπτερον ἐξ ἀνάγκης ἀρτίους ἔχει τοὺς πόδας, *omne pedeſtre animal pares neceſſariò habet pedes.* Ariſtoteles *de animal. inceſſ. c.* 8. & *hiſt. anim. l.* 1. *c.* 5. & *problem. l.* 10. *q.* 18. & 23. Hierocles ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας; apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οἱ ἀδελφοὶ τρόπον τινὰ τὰ αὐτῦ μέρη τυγχάνουσιν, ὥσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ σκέλη, καὶ αἱ χέρες, καὶ τὰ λοιπά. εἴπερ ἕκαστον ἰδίαν ψυχὴν καὶ νῦν λάβοι, περιττοὶ ἂν τὰ λοιπὰ πάση μηχανῇ διὰ τὴν εἰρημένην κοινωνίαν, τῷ μηδ' αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον οἷά τε εἶναι παρέχειν καλῶς δίκα τῆς τῶν ἑτέρων παρουσίας. ἅτε δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν (forſan ψυχὴν μίαν. Vide *ad l.* 4. §. 4. *annot.* 1. & §. 29. *annot. ult.* & *l.* 9. §. 8. & *l.* 12. §. 30.) ὁμολογῦντας ἔχειν, μηδὲν παρίσιμα σπουδῆς, ὑπὲρ τῦ θείους προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ ἂν κἂ πλέον τι παρὰ τὰ μέρη συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πεφύκασιν. οἵ τε γὰρ ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν ἀλλήλοις παρόντες παρόντα, καὶ χεὶρ συνεργάζεται παροῦσα χειρὶ παρῦσα. ἡ δὲ ἀδελφῶν συμπραξις ἀλλήλοις πολυχρησίᾳ πως ἐστι. περάτωσι γὰρ τὰ κοινῇ διαφέροντα, καὶ διεγκλήσεις πάμπαν, μίαν θ' ὑπάρχουσιν ἀλλήλοις ὄφελον, κἂν μυρίων ᾖ τὸ διάστημα. *Fratres quodammodo corporis tui partes ſunt, qemadmodum oculi tui, pedes, manus, & reliqa membra. Si animi & mentis per ſe compotes fierent, reliqas partes omni ſtudio curarent propter intercedentem ipſis communionem: qoniam ne ipſa qidem functionem ſuam rectè adminiſtrare poſſunt cira præſentiam aliarum partium: ita nobis etiam qi homines ſumus, & animam unam habere nos fatemur, omnibus viribus annitendum eſt, ut fratribus decenter utamur. Magis enim, qàm partes corporis, ad auxilium mutuum fratres*

(F) *compoſiti eſſe videntur. Siqidem oculi ſimul aliqid intuentur, uterqe alteri præſens: & manus præſenti manui ſubvenit: fratrum verò opera mutua multò latius patet. Negotia enim communia peragunt, qamvis magno loci intervallo disjuncti: & commoda ſua ſedulò invicem promovent, licet longiſſimo interſtitio ſeparentur.* Ita enim locus ille inſignis, ſed fœdiſſimè vitiatus, ex parte ſaltem reſtitui poterit. Baſilius Cæſar *Epiſt.* 68. Ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι πλέον ἡμῖς τῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν ἐπικουρίας διόμεθα, ἢ ὅσον ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν τῆς ἑτέρας. ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας; ὁ Κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν.

(G) ὅλως πρὸς ἀυτὰ ταῦτα ἀποδώμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἐν οὐδενὶ ἑαυτῷ πρὸς ἐνέργειαν ἀυτάρκης. ὅτε γὰρ ἂν πῦς ἀσφαλῶς βαδίσειε, μὴ συνυποστηρίζοντος τῦ ἑτέρου. ὅτ' ἂν ὀφθαλμὸς ὑγιῶς ἴδοι, μὴ κοινωνὸν ἔχων τὸν ἕτερον, καὶ μετ' ἀυτῦ συμφώνως προσβάλλων τοῖς ὁραθοῖς. καὶ ἀκοὴ ἀκριβεστέρα, ἡ δι' ἀμφοῖν τοῖν πόροιν τὴν φωνὴν δεχομένη. καὶ ἀντίληψις κραταιοτέρα τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων. καὶ ἁπλῶς οὐδὲν ὅτε τῶν ἐκ φύσεως, ὅτε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθωμένων ὁρῶ, ἄτερ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελούμενον. *Qum exactè ſciamus nos magis uniuſcujuſqe fratrum auxilio indigere, qàm alterum manum alterius. Porro ex ipſa corporis ſtructura communionem eſſe*

(F) *neceſſariam, Dominus nos docuit. Qum hæc ipſa noſtra membra reſpicimus, qod unum non ſibi ipſi ad functionem ſatis eſt. Neqe enim pes tutò ierit altero non ſublevante. Neqe oculus ſanè videris, niſi alterum habeas ſocium, & cum eo unanimiter viſibilibus ſe objiciat. Jam auditus exactior eſt, qi per utroſqe meatus vocem recipit, & multo validior apprehenſio digitorum communione. Ad hæc, nihil eorum vel qæ à natura, vel qæ ex inſtituto rectè peraguntur, ſine conſpiratione eorum, qæ ejuſdem*

ſunt

manus, palpebræ, dentium ſuperiorum inferiorúmqe ordines. adverſari itaqe ſibi invicem præter naturam: adverſantis eſt avtem ſuccenſere & adverſari.

§ 2. Qicqid ſum, conſtat id omne carunculâ, animulâ, & parte principante. proinde mitte libros. nec diſtrahere ampliùs: (nihil obſtat, qò minùs hoc facias) ſed tanqam qi jam ſtatim morituras ſis, carnes iſtas contemnas. cruor eſt, & oſſicula, & reticulum ex nervis, venulis arteriiſqe contextum. Qin & animam conſidera, qalis ſit. Spiritus eſt, ſive aër, nec is ſemper idem, ſed qi jus χεῖρες, ὡς βλέφαρα, ὡς οἱ σῶροι τ̃ ἄνω καὶ τ̃ κάτω ὀδόντων. [a] τὸ μὲν ἀντιπεριστῆναι ἀλλήλοις παρὰ φύσιν. ἀντιπερισπαστικὸν ἢ τὸ ἀμυνεπάλλειν καὶ ἀποτρέφεσθαι.

§ 2. [b] Ὅ, τί ποτε τ̃τό εἰμι, σαρκία ἐστὶ καὶ πνεύμάτιον, καὶ τὸ ἡγεμονικόν. [c] ἄφες τὰ βιβλία. [d] μηκέτι σπῶ. ἃ δέδοται [e]. ἀλλ' [f] ὡς ἤδη ἀποθνήσκων, τ̃ μὲν σαρκίων καταφρόνησον. [g] λύθρου καὶ ὀστάρια, καὶ κροκύφαντον, ὀκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. ἴδασαι ἢ καὶ τὸ πνεῦμα ὁποῖόν τι ἐστίν. [h] ἄνεμος. ἴδε δὲ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ

a Inſ. §. 16. & l. 7. §. 24.
b L. 3. §. 16. & l. 6. §. 32. & l. 12. §. 3.
c Inf. §. 3. & l. 3. §. 14.
d Inf. §. 7. & l. 4. §. 3. 26.
e - ται; f. L. 3. §. 14. l. 9. §. 29.
f Inf. §. 5. 11. l. 3. §. 12. l. 7. §. 29.
g L. 3. §. 3. l. 8. §. 37.
h L. 5. §. 33. l. 6. §. 15.

ANNOTATIONES.

ſunt generis, perfici videmur. Cæterùm de uſu finéqe Marcus, de neceſſitate Baſilius loqitur.

Ὡς χεῖρες] De manibus Galenus de uſu part. l. 1. Σύμμαχον ἑτέρᾳ τὴν ἑτέραν ἡ φύσις ἐποίησε. ταύτῃ ἄρα καὶ πρὸς ἀλλήλας νενίκηκεν. ἀλλήλων γὰρ ἕνεκα γεγένηται. *Alteram alteri ſocium fecit natura, & eatenus ad ſe mutuo ſpectant: altera enim alterius cauſſâ facta eſt.* Inde nata proverbialia illa. Menandrianum apud Gnomologum.

Ἀνὴρ γὰρ ἀνδρὶ, καὶ πόλις πόλει πόλιν.
Χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλός τε δάκτυλον.
Servat virum vir, civitatem civitas:
Digitúmqe lavat digitus, & manum manus.

Epicharmeum apud Æſchinem in Axiocho, & Stobæum Tom. 2. tit. 10.

Ἀ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίπτει. δός τι, καὶ τί λάμβανε.
A manu manus lavatur: da qid, & qid accipe.

qanqam qod Stobæus νίπτει, Æſchines νίζει habet. Eraſmus & Grotius κνίζει malunt: ut ſit, *à manu manus fricatur*, ſive, ut vulgo efferri ſolet, *manus manum fricat.* Denique Evripideum illud in *Heraclid.*

--- μιᾶς δὲ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.
Invalida pugna eſt, una qam gerit manus.

Virgilius, an Septimius in Moreto:

Admovet inde manus operi, partitus utrique:
Læva miniſterio, dextra eſt intenta labori.
Hac rotat aſſiduis gyris, & concitat orbem.
Interdum feſſa ſuccedit læva ſorori,
Alternátqe vices.

Ὡς βλέφαρα] Qæ ad oculi tegmen, & tutelam amicè conſpirant.

Ὡς οἱ σῶροι τῶν ὀδόντων] Qi veluti in mola *catillus* & *meta* mutuas ſibi invicem operas jugiter præſtant.

Τὸ ἂν ἀντιπεράσσειν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν] Seneca *de ira l. 2. c. 31. Illud ante omnia cogita, fœdam eſſe & execrabilem vim nocendi, & alieniſſimam homini, cujus beneficio etiam ſeva manſveſcunt.* Apud Xenophontem *Commentariorum l. 2. p. 746. C. B.* Socrates fratres duos diſſidentes his verbis alloqitur. Νῦν μὲν ἴτον διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τῶ χεῖρε, ὡς ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτω τραπόντε πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω. ἢ εἰ τὼ πόδε θείᾳ μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμελήσαντε τούτου, ἐμποδίζοιτον ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρε καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμῶ, καὶ τἄλλα ὅσα ἀδελφὰ ἐφυσεν ἀνθρώποις. *Is hoc qidem tempore ſic affecti eſtis, ac ſi manus ambæ, qas Deus idcirco creavit, ut mutuò ſe juvent, hoc omiſſo, ad impediendum ſeſe invicem convertarent: vel ſi pedes ambo, qi divino conſilio mutuas ad operas conditi ſunt, hoc ipſo neglecto, ſibi invicem impedimento eſſent. An non magna fuerit inſcitia, magnáqe infelicitas, iis ad detrimentum uti, qæ ad mutuam utilitatem facta ſunt? At enim fratres duos, meâ qidem ſententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, qàm manus utraſqe, qàm pedes, qàm oculos, qàm cætera, qacunqe natura voluit in hominibus eſſe germana.*

§. 2. Σαρκία ἐστὶ, καὶ πνευμάτιον καὶ τὸ ἡγεμονικόν] Eandem diſtributionem habes ſæpius repetitam. *l.* 3. §. 16. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 12. §. 3. Idem ferè aliis verbis Apoſtolus *ad Theſſal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 23. Τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. *Spiritus, & anima, & corpus.* Qo loco τὸ σῶμα eſt qod Marco hîc σαρκία. ἡ ψυχὴ, qod πνευμάτιον. τὸ πνεῦμα, qod τὸ ἡγεμονικόν.

Ἄφες τὰ βιβλία] Vide *infrà ad* §. 3. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 4. *c.* 4.

Μηκέτι σπῶ] Ità *l.* 4. §. 3. πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ καλεντεύσω, *cum primis cave diſtraharis, cave obnitaris.* Qod elegantèr admodum ſic expreſſit Perſ. *Sat.* 5. *v.* 154.

En qid agis? duplici in diverſum ſcinderis hamo.
Hunccine an hunc ſeqeris? ſubeas alternus oportet
Ancipiti obſeqio dominos; alternus obeeres.

Οὐ δέδοται] *Non datum eſt.* Xylander. at Lugdunenſis *non licet.* Nam qod *ne ſtude*, reddidit Annotator Lugdunenſis, & μηκέτι σπεύδαζε, mavult legi; à Marci mente alienum eſt. Mericus Caſaubonus, *non eſt futurum. non dabitur.* qod exponi vult ex illis *l.* 3. §. 14. Μηκέτι πλανῶ. ἃ γὰρ τὰ ὑπομνήματά σου μέλλεις ἀναγινώσκειν, &c. *Noli te fallere. neqe enim futurum eſt, ut commentariorum tuorum & excerptorum, vel alienorum de antiqitus geſtis rebus ſcriptorum evolvendi & perlegendi copia tibi ſuppetat.* Et eſt reverâ probabilis ſatis expoſitio. Videatur tamen an non forſan ἐφημεριακῶς legi debeat, ἃ δέδοται; *an non datur? an non eſt in tua poteſtate poſitum*, ut hoc facias? hoc eſt, ut diſtractione & perturbatione omni immunem te reddas. Ità *l.* 4. §. 1. τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον, *id qod poteſt & conceſſum eſt.* & *l.* 9. §. 29. ὅρμησον, ἐὰν διδῶται, *aggredere, qatenus tibi datur.* Epictetus Diſſert. *l.* 3. *c.* 26. δέδοταί σοι τοῦτο, *datur tibi hoc.* & ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν δέδοται. *qatenus licuerit, & qatenus datum fuerit.* & Rufus Thraſeæ apud eundem *l.* 1. *c.* 1. ἃ θέλεις μελετᾶν, ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ, *non operam dabis, ut eo, qod datum eſt, ſis contentus.* Hinc δόσις φυσικὴ, *id qod natura in te poſuit l.* 4. §. 19. qâ nimirum,

--- --- *natura beatis*
Omnibus eſſe dedit, ſi qis cognoverit uti.

Clavdianus *in Ruffin. l.* 1. Occurrit nimirum objectioni vulgari illi, de qa Seneca *Epiſt.* 104. eodémqe planè, qo Seneca, modo occurrit. *Totiens*, inqit hic, *occurrunt iſti, qi non putant fieri poſſe, qicqid facere non poſſunt, & ajunt nos loqi majora, qàm qa natura humana ſuſtineat. At qantò ego de illis melius exiſtimo? ipſi qoqe hæc poſſunt facere; ſed nolunt. Denique qem unqam iſta deſtituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? non qia difficilia ſunt, non audemus, ſed qia non audemus, difficilia ſunt.* Qem vide amplius *ad l.* 6. §. 19. Eodem planè ſenſu Hebræi Doctores in Patrum dictis c. 3. §. 15. רשות נתונה. *Poteſtas data eſt.* τῇ αὐτεξουσίᾳ ſcilicet.

Λύθρου] Ità *l.* 3. §. 3. γῆ καὶ λύθρος, *limus & ſanies.* & l. 8. §. 37. γράσων πᾶν τοῦτο, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ, *fœtor hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* Evſtathius *ad Iliad.* Z. λύθρον, ὁ τῷ αἵματι μιασμὸς ἀναμεμιγμένος τῇ κόνει, *cruor pulveri commiſtus.* dictum à λύω, unde & λύμα, τὸ κάθαρμα. per theta ſcribi, ut à λύτρον diſtingvatur. Eadem ferè & *ad Iliad.* Λ. & *ad Odyſſ.* X. utrumqe avtem, & λύθρος & λύθρον dici monet idem *ad Iliad.* Ψ. plenius pavlò Heracleo *in Schol. ad Iliad.* 1. Τὸ μετὰ κονιορτῦ καὶ ἱδρῶτος ἀνθρώπειον αἷμα, λύθρος καλεῖται, *ſangvis pulveri & ſudori commiſtus.* Itaqe de athletis uſurpat Clemens Alexandrinus *Stromat. l.* 2. Verùm iſtic potius eſt Marco idem qod ἰχὼρ αἱματώεις, Oppiano Κυνηγ. l. 2. v. 279. *ſanies cruenta.* σῆψις γὰρ αἵματος, ἰχὼρ, *putredo enim ſanguinis, ſanies.* Clemens Alexandrinus *Protreptico.* qanqam *cruorem* vult tantum & *ſanguinem* ipſum: ſed qem ad rei vilitatem exprimendam ſic nuncupat.

Κροκύφαντον] *Reticulum* malim cum Xylandro, qàm cum Henrico Stephano *peplum*, tum qia κροκύφαντον τῷ κικυφάλῳ idem ſtatuit Evſtathius *ad Iliad.* X. tum qia ſequitur mox, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. Κροκύφαντον avtem dictum vult Scholiaſtes *ad Ariſtophanis Veſpas*, ὅτι διὰ κρόκης ὑφαίνεται, *qia per tramam texitur.* Ex qo Svidas corrigendus eſt, apud qem perperam legitur, ὅτι διὰ κρόκυς ὑποφαίνεται. Verùm illis omnibus conſtanter, contrà qàm noſtro, κροκύφαντος formâ maſculâ dicitur. *Reticuli* vero nomine, nec *omentum*, licet id Polluci νεύρων πλέγμα dicatur; nec *cutem* ipſam, cum Merico noſtro, deſignari iſtic exiſtimo; ſed contextum illum integrum (cute tamen non exclusâ prorſus; ſiquidem τὸ δέρμα ἐκ φλεβὸς, καὶ νεύρου, καὶ ἀρτηρίας, *cutis* etiam ex iſtis conſiſtit. Ariſtotelis nomine *de Spir. c.* 5.) qi per corpus totum permeat, venarum, nervorum, arteriarum intercurſantium, ſibíqe invicem implexorum, qo corporis moles qaſi continetur & conſtringitur: ὁ δὴ καὶ προσεικάζομεν τῷ τῦ κύρτου πλέγματι. *Itaqe reti ſagena comparavimus.* inqit Plato in *Timæo pag.* 1079. *F.* ad qæ verba forſan & Marcus reſpexerit, ubi πλεγμάτιον idem nuncupat. De eo loco videri poterit Galenus in explicatione eorum qæ *in Platonis Timæo* medicè ſunt dicta.

Ἄνεμος] *Anima* ergò *ventus*, ſive *ſpiritus*, & *flatus* Stoicis: qod confirmat Lærtius *l.* 7. & Plutarchus *de Philoſ. placit. l.* 4. *c.* 3. Ità Marcus denuò l. 6. §. 15. Οἷον ἡ ἀφ' αἱματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. *Qaſi exhalatio nempe qadam à ſanguine orta, & ab aere ſpiritus attractio.* Qin & Tertullianus *de Anima c.* 5. *Et Stoicos allego, qi ſpiritum*

a ἐπιν. f. b Inf. §. 6. c L. 3. §. 3. l. 7. §. 55. l. 11. §. 19.

ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμέμενον, καὶ πάλιν ῥοφέμενον. τέλειον ἂν εἶ τὸ ἡγεμονικόν. ὧδε [a] διανοήθητι. γέρων εἶ. μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς [c] δουλεῦσαι. μηκέτι

giter efflatus denuò reſorbetur. tertium reſtat, pars illa principatum gerens. tu ergò ſic tecum: ſenex es: partem tui principem ſervire ulteriùs ne ſiveris;

ſed

ANNOTATIONES.

d.cunt animam: penè nobiſcum. Penè, inqit: non prorſus. Nec hoc tamen, qaſi noſtri non & *ſpiritum* dicant, ex Salomone *Eccleſiaſt. c.* 12. *v.* 7. & aliis: ſed qia aliâ ratione ſive *ſpiritum*, ſive *flatum animam* nos dicimus; non tanqam aëreum qiddam ſit, ut Marcus iſtic, qalis ſpiritus ille qem ſpirando trahimus; ſed *ſpiritum*, qia propriam qandam habet *naturam corporis expertem, & mundana molis elementis omnibus excellentiorem ſubſtantiam*, ut Avguſtinus *Epiſt.* 28. *flatum* qia *Deo eſt inſufflante* creata, ut ex Moſe *l.* 1. *c.* 2. *v.* 7. idem *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 24. qo etiam loco, ne Stoicis calculum dare ſuum videretur, qi de ſubſtantia divina mentem ſaltem derivatam tradiderunt, ſubjungit: *Sicut avtem nos poſſumus non de noſtra natura, qâ homines ſumus, ſed de iſto aëre circumſuſo qem ſpirando & reſpirando ducimus ac reddimus, flatum facere, cum ſufflamus: ità omnipotens Deus non de ſua natura, neqe de ſubiacente creatura, ſed etiam de nihilo potuit facere flatum, qem corpori hominis inſerendo inſpiráſſe vel inſufflâſſe commodiſſimè dicitur, incorporeus incorporeum, ſed immutabilis immutabilem, qia non creatus creatum.* Lactantius certè contrà planè qàm Marcus hîc, *de Opificio Dei c.* 17. *Animam qi ventum putant, hoc falluntur, qòd ex aëre ſpiritum ducentes vivere videamur. Varro* itaqe *definit: Anima eſt aër conceptus ore, deferveſactus ex pulmone, tepefactus in corde, diffuſus in corpus. Hæc apertiſſimè falſa ſunt. Anima non eſt aër ore conceptus: qia multò priùs gignitur anima, qàm concipi aër ore poſſit.* Et hoc contrà qàm Stoici, qi à partu animam in corpus inſinuari ſtatuebant; qod & Lactantius monet; & Plutarchus *de Stoicis contradictionibus c.* 38. Vide *l.* 12. §. 24. Attamen in *Carminibus* Orpheo attributis dicitur, *τὴν ψυχὴν, ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνεόντων φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων, animam ex toto ingredi reſpirantibus latam à ventis.* Ariſtoteles *de Anima l.* 1. *c.* 5. Latinis etiam *animus* & *anima παρὰ τὸν ἄνεμον.* Servius *ad Æneid. l.* 1. & Pſevdo-Cyprianus *de duplici martyrio.* Qin & *animas ventis tribui* multis docent, Joannes Zinzerlingius *in Promulſide Critica*, & Mevrſius *Critico Arnob. l.* 1. *c.* 3. ad illa Arnobii; *Nunqid ſuas animas expiráverunt venti? Animam* enim dictam, *qod corpus animat*, ut Pſevdo-Avguſtinus in *Defin. Orthod. c.* 20. & *de ſpir. & anim. c.* 9. præpoſterum eſt planè; cum contrà hoc ab illo duci diciqe manifeſtum ſit. Vide ampliùs ad *l.* 5. §. 4.

Πάσης ὥρας] *In horas.* Xylander. & §. 5. *Singulis horis.* idem. *Singulis horarum momentis.* Caſavbonus. *Omni tempore, jugiter.* ut *l.* 8. §. 53. Hinc tractum illud in tibicines, ſive ſubulones dicterium, cujus *l.* 8. meminit Athenæus.

Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν.
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χὠ νόος ἐκπέταται.
Eſt tibicinibus mens cælitus indita nulla:
Nam ſimul hanc inflant, avolat illa ſimul.

Ἐξεμέμενον] Ità Maro *Æn.* l. 9. *v.* 354.
Purpuream vomit ille animam...
Idem enim ipſum in morte ſemel fieri, qod in reſpiratione fit jugiter, vult Marcus noſter, *l.* 5. §. 4. ſicut avtem *animam evomere*, ità *ſpiritum exuere* dixere. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. *Jam ipſum ſpiritum expuimus interim, dum trahimus.* qæ tamen verba aliter diſtingvit Lipſius. Idem (ſi idem, nam Marco potius tribuunt havd pavci) *in Thyeſte v.* 244.
Ferro peremptus ſpiritum inimicum expuat.
Et *Troad. v.* 1168.
Ubi hanc anilis expuam leti moram.
Unde & in *Hercule Oetæo v.* 1467. Joannes Zinzerlingius *Promulſ. c.* 14. vocabulum idem reſtituendum contendit, pro eo qod *expulit* vulgò legitur.
Ictus ſagittis qi tuis vitam expuit.
Varro περὶ ἐξαγωγῆς. *Andromeda vincta, & propoſita ceto, non debuit patri ſuo, homini ſtupidiſſimo, in os expuere vitam?* Valerius item Flaccus *Argonaut. l.* 3. *v.* 97.
--- purpuream ſingultibus expuit avram.
Qod Statius *Thebaid. l.* 5. *v.* 262. *animam ſingultare* dixit.
Semineces pueri trepidas in limine vitæ
Singultant animas.
Epiphanius vero in *Ancorato* §. 76. Οἱ λέγοντες, ἡμεῖς δὲ Χριστὸν νῦν ἔχομεν (*Corinth. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.) τὸν αὐτῶν νῦν εἶχον, καὶ ὑπ' ἐξεπλύκασιν. *Illos, qi iſtud uſurparunt; nos mentem Chriſti habemus, ſuorum habuiſſe mentem, nec eam expuiſſe.* Cæterùm *purpuream animam vomere* dixit Maro pro eo qod Homerus, ἅιμ' ἰμέων *ſangvinem vomens* dixerat *Iliad.* O. *v.* 11. Itaqe Servius notat, ſecundùm eos dictum, qi volunt ſangvinem eſſe animam: *cum alibi aliorum opinionem ſeqatur, qi dicunt ſpiritum eſſe animam: ut eſt,*
---- in ventos vita receſſit.

Καὶ πάλιν ῥοφέμενον] Qod ψυχορροφεῖν uno vocabulo dici poſſit; qanqam id alio ſenſu uſurpari monet Svidas, ἀντὶ τοῦ τὴν ψυχὴν ἐκπίνειν. pro *animam*, id eſt, *ſangvinem exorbere.* qomodo Ariſtophanes in Nebulis de cimicibus, qos Corinthios, dum κόρεις vellet, per jocum nuncupat;
Δάκνυσί μ' ἐξέρποντες οἱ Κορίνθιοι,
Καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνυσι.
Me cives Cimicenſes prorepentes infeſtant admodum,
Et vitam è membris exugunt.
Hinc avtem delirium Stoicum de animæ natura refutantem Plutarchum de *commun. notion. c.* 41. vide ad *l.* 3. §. 16. Qod avtem dicit καὶ πάλιν ῥοφέμενον, id in *anigmate* 72. de utre ſic extulit Sympoſius.
Non ego continuò morior, dum ſpiritus exit:
Nam redit aſſiduè; qamvis & ſæpe recedat.

Γέρων εἶ] Seneca *Ep.* 76. *Perge Lucili, & propera, nè tibi accidat, qod mihi, ut ſenex diſcas: imò ideò magis propera, qoniam id nunc aggreſſus es, qod perdiſcere vix ſenex poſſis.* Et *Ep.* 19. *Si potes, ſubduc te iſtis cogitationibus: ſin minus, eripe. Satis multum temporis ſparſimus; incipianus in ſenectute vaſa colligere. in freto vivimus; moriamur in portu.* Et *Ep.* 68. *Utinam qidem hoc propoſitum ſeqi olim fuiſſet animus tibi: utinam de vita non in conſpectu mortis ageremus. Sed nunc qoqe non moremur. qod facere ſolent, qi ſerius exeunt & volunt tempus celeritate reparare, calcar addamus. Et qando, inqi, tibi proderit illud, qod in exitu diſcis, avt in qam rem? in hanc, ut exeam melior.* Præclarè Epicurus ipſe *Epiſt. ad Menoecum.* Μήτε νέος τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων, κοπιάτω φιλοσοφῶν. ἔστε γὰρ ἄωρός ἐστιν, ὅστις πάρεργος, πρὸς τὸ καλὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον. Ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν, ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὁμοίως ἐστὶ τῷ λέγοντι, πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὥραν, ἢ μηκέτι εἶναι. [τὴν ὥραν Clemens] ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ [νεωτέρῳ Clemens] καὶ γέροντι, τῷ μὲν γηράσκοντα νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν [χαρὰν f.] τῶν γεγονότων, τῷ δὲ, ἵνα νέος ἅμα καὶ παλαιὸς ᾖ, διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. *Neqe juvenis qiſpiam dum eſt, philoſophari negligat, neqe ſenex cum ſit, philoſophando fatigetur. Neqe enim qiſqam avt ætatem non attigit, avt ætatem exceſſit, ut ad animi ſanitatem contendat. Qi avtem dicit, avt nondum philoſophandi tempus eſſe, avt tempus præteriſſe, ei ſimilis eſt qi dicit, ad beatam vitam avt non adeſſe tempus, avt non amplius eſſe. Philoſophandum igitur & ſeni & juveni illi qidem, ut ſeneſcens in virtutibus vigeat præteritorum gratiâ: huic ut juvenis unà & vetulus ſit, eò qòd futurorum careat metu.* Refert Laërtius *vit. l.* 10. *c.* 122. & Clemens *Strom. l.* 4. Vide ad §. 4.

Μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς δουλεῦσαι] *Mentem*, inqit, *ne patiaris ſervire*: vel *corpori* nimirum, vel *cupiditatibus.* Ἡ γὰρ νοερὰ ἐθέλει πρωτιστεύειν καὶ μὴ παλαιπρατεῖσθαι, μήτε αἰσθητικῆς, μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. *Vis enim intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ſe in ordinem redigi patitur, neqe à ſenſus, neqe ab affectus motibus.* Noſter *l.* 7. §. 55. Hoc eſt avtem δουλεῦσαι. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, ſiqidem à qo qiſ ſuperatus eſt, huic etiam in ſervitutem eſt addictus. Petr. *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19. Itaqe noſter *infrà* §. 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, ὅταν ἡσσᾶσθαι ἡδοναῖς ἢ πόνῳ. *Contumeliâ ſe afficit anima humana, cùm voluptati vel dolori ſuccumbit.* Τῶν γὰρ ἡττομένων ἐστὶ καὶ ὑποκαλκινομένου τοῦ ἑτέρου μέρους τῇ ἀτιμοτέρᾳ καὶ θνητῇ μοίρᾳ τῇ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς. *Ut pars tui divinior devicta ſuccumbat viliori, corpori nempe mortali ejuſque craſſis voluptatibus.* Idem *l.* 11. §. 19. *Extrema* avtem *eſt ſervitus, cùm anima vitiis dedita rationis propriæ poſſeſſione ceciderint.* Boeth. Conſol. Et, ἀνδραποδωδέσταλοι, οἱ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοντες. *Valdè ſervili ingenio ſunt præditi, qi voluptatibus ſerviunt.* Itaqe Joannes Chryſoſtomus *Tom.* 8. *Orat.* 13. Εἰ τις κρατεῖ μὲν ἀνθρώπων, δουλεύει δὲ πάθεσιν, ἐγώ γ' ἂν πάντων ἀνθρώπων δουλικώτερον εἴποιμι. *Si qis vincit homines, ſervit verò affectibus, illum ego præ omnibus hominibus maximè ſervilem dicerem.* Et Clemens Alexandrinus Strom. l. 2. Τὸ ὑποπεσεῖν καὶ παραχωρῆσαι τοῖς πάθεσιν, ἰσχάτη δουλεία. *Se ſubmittere & cedere affectibus, extrema eſt ſervitus.* Κακίαις γὰρ παρὰ κακίστοις δεσπόταις δουλεία. *Peſſima enim eſt apud peſſimos dominos ſervitus.* Socrates apud Xenoph. *Memorial. l.* 4. Hoc voluit Seneca ubi dixit, *ſibi ſervire, graviſſima ſervitus eſt. Proæm. l.* 3. *qæſt. nat.* Qi & idem *Epiſt.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod eſt illi materia, id nobis corpus eſt. Serviant ergò deteriora melioribus.* Plato Phædone *p.* 60. *C. D.* Ἐπειδὰν ἐν τῷ αὐτῷ ὦσι ψυχὴ καὶ σῶμα, τῷ δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἡ φύσις προστάττει, τῇ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι, τὸ μὲν θεῖον οἷον ἄρχειν καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαι καὶ δουλεύειν; --- --- καὶ δὴ τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ, καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ, καὶ ἀδιαλύτῳ, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ, ὁμοιότατον εἶναι ψυχήν. τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ, καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλύτῳ, καὶ μηδέποτε κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον ἂν εἶναι σῶμα. *Quamdiu in eodem ſunt anima & corpus, hoc qidem ſervire atqe ſubeſſe natura jubet, hanc vero præeſſe atqe dominari. An non putas*

divinum

sed nec motibus à communione humana alienis raptari, nec qicqam, qod fato destinatum tibi fuerit, vel jam ascitum aversari, vel futurum pavere.

§. 3. Deorum opera providentiæ plena sunt. nec qæ fortunâ fiunt, absqe naturæ ope proveniunt, avt sine connexu implexúqe rerum earum qæ providentiâ dispensantur. indè profluunt omnia. accedit & necessitas qædam, & totius mundi, cu-

καθ' ὁρμὴν [a] ἀκοινώνητον [b] νευροσπασηθῆναι. μηκέτι [c] τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραῖναι, ἢ μέλλον [d] ὑποδύεσθαι.

§. 3. [c] Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεστά. τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ [f] συγκλώσεως, καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικουμένων. [g] πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. πρόσεστι δὲ [h] τὸ ἀναγκαῖον, καὶ [i] τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον,

a L. 3. §. 5. l. 7. §. 72. l. 9. §. 9. 23. •
b L. 3. §. 5. 16. l. 6. §. 16. l. 7. §. 3. 29. l. 12. §. 19.
c Inf. §. 5. l. 3. §. 4. 16.
d ὑποδέσεσθαι f.
e L. 4. §. 27. l. 6. §. 10. 38. l. 7. §. 9.
f L. 3. c. 16.
g Inf. §. 17. l. 4. §. 26. l. 6. §. 36. l. 8. §. 23. l. 9. §. 39.
h L. 4. §. 9. l. 10. §. 28.
i Inf. §. 12. l. 5. §. 8. l. 8. §. 50. l. 12. §. 23.

ANNOTATIONES.

divinum quidem tale esse naturâ, ut præsit & ducat: mortale verò, ut subjiciatur ac serviat? --- --- Et ipsi divino, immortali, intelligibili, uniformi, indissolubili, semper eodem modo, & secundum eadem seipsum habenti animam esse simillimam: humano verò, mortali, nec intelligibili, multiformi, dissolubili, nunqam eodem modo sibimet se habenti simillimum esse corpus. Vide nostrum ulterius *l.* 3. §. 3. & ad *l.* 8. §. 3.

Καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον] *L.* 6. §. 16. καθ' ὁρμὴν simpliciter. & *l.* 3. c. 16. ὁρμητικῶς. Ὁρμὴν ἀκοινώνητον, *vim non communem*, vertit Isaacus Casavbonus *ad Pers. Sat.* 5. *v.* 128. eámqe intelligit, qæ, ut Persius,

--- extrinsecus intrat
Et nervos agitat.

Xylander *alieno impetu raptari.* atqe est illud reverâ, τὸ νευροσπασθῆναι. de qo mox dicetur. Verùm ὁρμὴ ἀκοινώνητος videtur potiùs *motus*, sive *impetus*, avt *impulsus* ejusmodi denotare, *qi à natura communis generisve humani communione ac commoditate alieni sint.* qod & Mericus Casavbonus advertisse videtur, qi *affectus motúsqe nevtiqam sociabiles* vertit. Inculcat enim Marcus passim, esse hominem ζῶον κοινωνικόν, *animal sociale. l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 16. 30. & *l.* 9. §. 9. actiones ejusdem motúsqe exigit, ut sint ὁρμαὶ καὶ πράξεις κοινωνικαί, *conatus & actiones societatis jus spectantes. l.* 9. §. 23. & *l.* 11. §. 37. damnat ubiqe τὸ ἀκοινώνητον. *societatis communis qod est immemor. l.* 3. §. 5. *l.* 7. §. 72. *l.* 9. §. 9. 23. & *l.* 11. §. 8. deniqe *l.* 7. §. 55. Πρακτέον, inqit, ἑκάστῳ τὸ ἑξῆς τῇ καλασκευῇ. κατασκευάσαι δὲ τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν πρηγούμενον ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων καλασκευῇ, τὸ κοινωνικὸν ἐστι. *Illud unicuiqe est agendum, qod est conditioni ipsius consentaneum. Porro condita sunt reliqa qidem rationalium gratiâ. Itaqe in hominis natura primum ac præcipuum est societatem colere.* vide *suprà ad* §. 1.

Νευροσπασηθῆναι] *Neurospastorum more impelli*, & in diversa motu alieno moveri. Vocabulum à nostro sæpe usurpatum; utì ex locis collatis patere poterit; tractum à *sigillaribus* sive *neurospastis*, qæ cùm per se ἀκίνητα exisserent, verticillis qibusdam nervisqe movebantur. horum meminit & noster *l.* 7. §. 3. dum res ludicras contemptiqe digniss imas recensèt; ad qem locum de eis uberiùs & opportuniùs dicetur. De usu vocabuli ad rem Ethicam tralati videatur Casavbonus *ad Persii* illud *Sat.* 5. *v.* 128.

Te nihil impellit, nec qicqam extrinsecus intrat,
Qod nervos agitet? ---

qod ex Horatio expressum monet, qi *Serm. lib.* 2. *Sat.* 7,

Tu mihi qi imperitas, aliis servis miser, atqe
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.

vel ex Platone potiùs ab utroqe desumptum; cujus hæc verba, *legum, l.* 1. *pag.* 782. *B.* Τὰ παθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ μήρινθοί τινες ἕνουσαι, σπῶσί τε ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλαις ἀνθελκυστίν, ἐναντίαι οὖσαι, ἐπ' ἐναντίας πράξεις. *Hi affectus in nobis, qasi nervi avt funes ingeniti trahunt nos invicem retrahúntqe ad contrarias actiones.* Hinc & Tertulliano *adversus Valentin. c.* 18. *ductus sigillarius. A qa*, inqit, *occultò nihil sentiens ejus, & velut sigillario extrinsecus ductu, in omnem operationem movebatur.* Et *motus sigillarius* eidem, *de anima, c.* 6. *velut sigillario motu, superficiem intus agitante.* Gellius, in Favorini *adversus Genethliacos* dissertatione, *l.* 14. *c.* 1. comprehensâ; *Ut planè homines, non, qod dicitur, λογικὰ ζῶα. sed ludicra & ridenda qædam νευρόσπαστα esse videantur, si nihil suâ sponte, nihil arbitratu suo faciunt; sed ducentibus stellis & avrigantibus.* vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco dixit Marcus, καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπασθῆσθαι, ipse optimè explicat *l.* 3. §. 5. ubi vetat, ἐνεργεῖν μήτε ἀκοινώνητον, μήτε ἀνθελκόμενον. *Qicqam agere neqe societatis communis immemorem, neqe affectibus abreptum.* hoc est enim τὸ νευροσπασθῆσθαι, qod ἀνθέλκεσθαι ὡσανεὶ νεύροις τισιν, ut Plato. Dio Prusæus *Orat.* 30. μύρια πάθη ἔχειν ἐν ἑαυτῇ, καὶ δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὑπὸ τούτων ἀεὶ κατατείνεσθαι καὶ σπᾶσθαι. *Sexcentas in se habere affectiones, atqe dies noctesqe semper ab his distendi & rotari.*

Μηκέτι τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραῖναι] hoc est, qod Rufus suprà apud Epictetum, ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ & *l.* 3. §. 4. ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀποτιμώμενος. *Ex animo prorsus amplexari qacunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* qod avtem hic μὴ δυσχεραῖναι, idem *infrà* §. 5. μὴ δυσαρεστεῖν, dixit.

Ἢ μέλλον ὑποδύεσθαι] *vel impendens subterfuge.* Xylander qem & Mericus sequitur. at ὑποδύεσθαι, est *subire*; qod est *subterfugiendi* verbo prorsùs adversum. forsan ergò ὑπεκδύεσθαι legerant; qod est *clam elabi.* verùm non est illud in cujusqam potestate situm, ut effugiat τὸ εἱμαρμένον. sed nec τὸ μέλλον ὑπεκδύεσθαι commodè satis diceretur. malim ergò, ὑποδέσεσθαι, *nec futura pavere*; ὑποδὴς enim ὑπόφοβος. Ὑποδὴς, *subtimidus, nonnihil timens.* Svidas.

§. 3. Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεστά] Ἄβουλον γὰρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον, *Etenim consilii expertem Deum, nec cogitare sabile fuerit.* Infrà *l.* 6. §. 44. qalem tamen fingebant sibi Epicurei.

Τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως] *non sine natura avt consilio*, etiam *fortuita* qæqe. itaqe Aristoteles Physic. *l.* 2. *c.* 6. Ἔστι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἴτια, ἅν ἂν ἡ νοῦς γένηται αἴτιος, ἢ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἴτιόν τι γένηται τούτων αὐτῶν. *Casus atqe fortuna caussæ sunt eorum, qorum avt intellectus caussa fit, avt natura, cum secundum accidens caussa aliqa fit horum ipsorum.* Et *c.* 5. Ὅσα τε ἀπὸ διανοίας, καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως πραχθείη, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γένηται, ἀπὸ τύχης φαμὲν εἶναι. *Qacunqe ab intellectu utiqe aguntur, & qacunqe à natura, cum secundum accidens fiunt, à fortuna dicimus esse.* Ità τὸ ὑποκείμενον, sive subjectum casus fortuiti cujusvis est, vel à natura, vel à consilio profectus actus aliqis. Cavssam verò rerum omnium primam summámqe si spectemus; illius providentiâ diriguntur ac gubernantur, etiam qæ maximè fortuita videntur. qod de sorte ipsa, qâ nihil incertius, rex sapientissimus pronunciat, *Prov. c.* 16. *v.* 33. Deum ergò, ac dispositionem divinam si spectemus, qod Seneca *de provid. c.* 5. *veniunt cuncta, non incidunt.* qod & idem Marcus mox.

Συγκλώστεως καὶ ἐπιπλοκῆς] Vide ad *l.* 3. §. 11. σύγκλωστιν, & §. 16. συγκλωθόμενα.

Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ] Ità de prima principéqe mente *l.* 6. §. 36. πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Proveniunt radidem universa.* de providentia divina *l.* 8. §. 27. ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα. *A qa proveniunt omnibus omnia.* Vide & *l.* 9. §. 35. de fato Libanius *Orat.* 31. *pag.* 644. *B.* μείζω τε καὶ ἐλάττω, πάντα ἐκεῖθεν. *Majora & minora, inde omnia manant.* Apostolus pariter de Deo, *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum, & in ipsum sunt omnia.* Et *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. *Hæc avtem omnia sunt ex Deo.* Lavdat itaqe cum primis Chrysippus Homericum illud, *Il. ó. v.* 109. de Jove enunciatum;

Τῷ ἴχεθ' ὅτ]ινα ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάστῳ,
Ἢ ἀγαθόν ---
Pendet ab hoc, qodcunqe malúmve bonúmve qibúsqe
Immissum fuerit. ---

Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 47. qanqam ἢ ἀγαθὸν illud apud Homerum non habetur, sed videtur esse Chrysippi; cui non infreqens illud, Homericis à se lavdatis de suo aliqid liberaliùs adjicere.

Πρόσεστι δὲ καὶ ἀναγκαῖον] *Necessarium*, & qoad nos: qia *hanc rerum conditionem mutare non possumus*, ut Seneca *Epist.* 107. & qoad Naturam ipsam qoqe, si Stoicis credimus, *qa aliter non potest*, ut noster hic *l.* 4. §. 9. tum qia *artifex materiam mutare non potuit, ut* Seneca *de provident. c.* 5. tum qia *nec aliter universi commodo consuli potuit*, ut Chrysippus *de natur. l.* 2. apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 31. & *de commun. notit. c.* 13. Vide *infrà ad* §. 11.

Τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον] Qæ sibi invicem adversa sunt, ad totius tamen bonum & incolumitatem conspirant & conducunt. Τῶν ἐναντίων ἡ φύσις ὀλίγεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τὸ σύμφωνον. *Contrariorum appetens est natura, & ex iis consona conficit.* Aristotelis nomine avtor *de mundo c.* 5. qem latiùs hoc *ibidem* prosequentem vise sis. Seneca *Epist.* 107. *Contrariis rerum æternitas constat.* Epictetus *dissert.* l. 1. *c.* 12. Διέταξεν ὁ Θεὸς θέρος εἶναι καὶ χειμῶνα, καὶ φορὰν καὶ ἀφορίαν, καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πάντα τὰς τοιαύτας ἐναντιότητας ὑπὲρ συμφωνίας τῶν ὅλων. *Disposuit Deus, ut æstas esset & hyems, ut fertilitas & sterilitas, ut virtus & vitium, & omnes id genus repugnantiæ, ut inter sese universa consentirent.* De malis, & malitiâ etiam ipsâ, Chrysippus *de justit. l.* 1. Κακίαν δὲ καθόλου ἄρα, ὅτε δύνατόν ἐστιν, ὅτ' ἔχει καλῶς ἐφθῆναι. *Vitia avtem in universum tolli neqe fas est, neqe expediret tolli.* & *de diis l.* 2. Ὅτι τὰ κακὰ ἀκουσίμεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον. ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἔχουσαν πως πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribui mala secundum Jovis rationem, sive supplicii caussâ, sive alia ad universum respiciente administratione.* Et *de natur. l.* 2. Γίνεται καὶ ἡ κακία πως κατὰ τὸν φύσεως λόγον. καὶ ἵν' ὅτως εἴπω, ὐκ ἀχρήσως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. *Vitiositas fit qodammodo secundum rationem naturæ, atqe ut sic dicam, non inutiliter respectu universi.* Refert Plutarchus de Stoic. contradict. *c.* 31. 32. qi subjungit tamen. Δεινὸν τοῦτο, τὸ καὶ γίνεσθαι τὴν κακίαν καὶ κολάζεσθαι κατὰ τὸν τοῦ Διὸς λόγον. *Indigna res est, & fieri & puniri peccata secundum Jovis*

a Inf. §.4. φέρον, a ᾧ μέρ@ εἰ. b παντὶ ᾧ φύσεως μέρει ἀ-
14. l.9.§.39. γαθὸν, ὃ φέρει ἡ ξ ὅλη φύσις, κ ὃ σκείνης ἐστὶ
f 10.§.6. σωστικόν. c σώζουσι ᾧ κόσμον, ὥσπερ αἱ τ στοι-
b L.6.§.44. l.10.§.20.l. χεῖων, ἔτως κ αἱ τ συγκριμάτων μεταβολαί. d
12.§.23. παιδαί σοι δεκείτω, ἀεὶ δόγματα ἔσω. e τ ᾧ τ βι-
c L.4.§.46. L6.§.15.l.7. βλίων δίψαν ῥίψον, ἵνα f μὴ γογγύζων ἀποθάνῃς,
§.18.25. ἀλλὰ g ἵλεως ἀληθῶς, κ ἀπὸ καρδίας h εὐ-
d L.3.§.13. χάριστ@ τοῖς θεοῖς.
e Sup. §.2.
f L.3.§.1.
& l.8.§.18.
l.9.§.37.
g Inf. §.17.
L.5.§.33.l.
8.§.45.l.9.
§.3.l.12.§.
36.
h L.4.48.

jus tu pars es, utilitas. illud est avtem parti unicuique bonum, qod universi fert natura, qódqe ad eandem conservandam conducit. porrò conservant mundum hunc, sicut elementorum, ità & concretorum ex his mutationes. Ista tibi sufficiant: decretorum vice jugiter sint. librorum verò sitim pelle; ut nè murmurans moriaris, sed verè propitius, Deóqe ex animo gratus.

§.4.

ANNOTATIONES.

wis rationem. Non abhorrent tamen etiam nostri. Augustinus apud Prosperum *sent.* 140. ex *Civit. Dei l.* 11. *c.* 18. unde & Prosper corrigendus. *Nullum Deus vel angelorum vel hominum creavit, qem malum futurum esse præsciret, nisi pvriter nósset, qibus eos bonorum usibus commendaret, atqe ita ordinem seculorum tanqam pulcerrimam carmen, etiam ex qibusdam qasi antithetis honestaret.* Videri possunt, qæ de eodem argumento habet idem *ibid. c.* 22. Idem *de Genes. ad lit. l.* 11. *c.* 9. à Petro Longobardo *sent. l.* 2. *dist.* 21. §. 1. lavdatus. *Cur eos creavit, qos tales futuros esse præsciebat? qia sicut prævidit, qid mali essent facturi, sic etiam prævidit, de malis factis eorum, qid boni esset ipse facturus.* Et in *Enchir. c.* 96. *Qamvis ea qæ mala sunt, in qantum mala sunt, non sint bona: tamen ut non solùm bona, sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo esse sineretur ab omnipotente bono: cui proculdubio qàm facile est qod vult facere, tam facile est qod non vult esse non sinere.* Videatur Magister *Sent. l.* 1. *dist.* 46. §. 4. — 10. Augustinus idem denique *adv. Jul. l.* 5. *c.* 3. *Non enim qenqam malorum Deus temerè ac fortuitò creat, aut qid de illis boni operetur ignorat, cum & hoc ipsum bonum operetur, qòd in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem seculi præsentis exornat.* Vide *ad l.* 5. §. 8.

Ἕν μέρ@ εἰ] Ità passim noster. Vide *infrà ad* §. 9. & *ad l.* 7. §. 13.

Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθόν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί] Elegantissimè Avtor *de mund. c.* 5. Τῶν ἐπὶ μέρους, τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀκμάζει, τὰ δὲ φθείρεται. κ αἱ μὲν γενέσεις ἐκπαρέλλυσι τὰς φθοράς· αἱ δὲ φθοραὶ κυφίζουσι τὰς γενέσεις, μία δὲ ἐκ πάντων περαιουμένων σωτηρία διατελεῖ, ἀντιπεριϊσαμένων ἀλλήλοις, καὶ τότε μὲν κρατούντων, τότε δὲ κρατουμένων, φυλάττει τὸ σύμπαν ἄφθαρτον δι' αἰῶν@. *Singularum rerum alia oriuntur, alia vegetantur, & alia occidunt: cum interim ortus compescant grassantes interitus, rursúsqe interitus rerum levent ortus exuberantes. Unica vero ex omnibus constata incolumitas permanet ipsa in avum: cum inter se rebus ex adverso obsistentibus, & cedentibus vicissim atqe prævalentibus universitas conservetur in sempiternum, noxam nullam contrahens.* Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθοράς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου. μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου. τὸ δὲ μέρ@ ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. *Qæ enim nos mala, qæ corruptiones dicimus, qa lugemus, ea consummationem totius vocat. Qia totum respicit, cujus caussá necesse est corrumpi partes.* qem & vide ulterius *ad l.* 4. §. 46. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Diversa in unum; ex demutatione diversa sunt. Denique diversitatis discordiam vices fœderant. ità mutando evit mundus omnis, qi & diversitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Idem *Apologet. c.* 48. *Lux qotidie intersecta resplendet, & tenebræ pari vice decedendo succedunt. Sidera dejuncta revivíscunt. Tempora ubi finiuntur, incipiunt. Fructus consumuntur, & redeunt. Certè semina, non nisi corrupta & dissoluta, fœcundius surgunt. omnia pereundo servantur: omnia de interitu reformantur.* Et *de resurr. c.* 12. *Reverá fœnore interitu, injuriá usurá, damno lucro, universa conditio recidiva est. Qodcunqe conveneris, fuit: qodcunqe amiseris, nihil non iterum est. Omnia in statum recidunt, cùm abscesserint: omnia incipiunt, cùm deseverint. ideò finiuntur, ut fiant. nihil deperit, nisi in salutem.* Vide nostrum, *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 12. §. 23.

Τὴν δὲ τῶν βιβλίων δίψαν ῥίψον] Ità *suprà* §. 2. Ἄφες τὰ βιβλία. *Mitte libros.* Iiidorus Sophista Damascio referente, apud Photium *codic.* 242. Βιβλίων τὸν ὁμιλοῦντα παρητεῖτο, πολυδοξίας μᾶλλον ἄτιτον ὕλην, ἢ πολυνοίας. *Librorum copiam repudiabat, tanqam opinionis magis qàm mentis augenda instrumentum.* Seneca *de tranq. c.* 9. *Qò mihi innumerabiles libros & bibliothecas, qarum dominus, vix totá vitá suá indices perlegit? onerat discentem turba, non instruit: multòqe satius est paucis te avtoribus tradere, qam errare per multos.* Idem *ad Lucil. Epist.* 45. *Librorum istic inoptam esse qereris. non refert qàm multos, sed qàm bonos habeas. qi qo destinavit pervenire cupit, non per multa vagetur. non ire istud, sed errare est.* & *Ep.* 81. *At enim delectat artium notitia multarum. Tantum itaqe ex illis retineamus, qantum est necessarium. an tu existimas reprehendendum, qi supervacua usu sibi comparat, & pretiosarum rerum pompam in domo explicat; non putas eum, qi occupatur in supervacua literarum supellectile? Plus scire velle qàm sit satis, intemperantia genus est.* & *Ep.* 2. *Illud vide, nè ista lectio multorum avtorum, & omnis generis volaminum, habeat aliqid vagum & instabile. certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliqid trahere, qod in animo fideliter sedeat. nusqam est qi ubiqe est. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. idem accidat necesse est eis, qi nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & properantes transmittunt. non prodest cibus, nec corpori accedit, qi statim sumptus emittitur. nihil aqè sanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convalescit planta, qæ sæpe transfertur. nihil tam utile est, qod in transitu prosit. distrahit animum librorum multitudo: itaqe cùm legere non possis qantum habueris, sat est habere qantum legas, sed modò, inqis, hunc librum evolvere volo, modò illum. Fastidientis est stomachi, multa degustare: qæ ubi varia sunt & diversa, inqinant, non alunt. probatos itaqe semper lege: & si qando ad alios divertere libuerit, ad priores redi.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 26. Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίνειν, συνλάξεις ἀγοράζοντες, ἐπιβάλλουσιν ἑαυτοῖς. δεῖ τοῦτο ἐμέσαι, ἢ ἀπεπέψαι. *Nunc nonnulli deglutire buccellam non possint, volumina emunt, eáqe devorare conantur: unde fit, ut avt revomant, avt crudi tate laborent.* Et Polybius *hist. l.* 3. *c.* 57. Ἀγνοοῦσι παραπλήσιόν τι πάσχοντες τοῖς λιχνοῖς τῶν δειπνητῶν. κ γὰρ ἐκεῖνοι πάντων ἀπογευόμενοι τῶν παρακειμένων, ὅτι καλὰ τὸ παρὸν ὑδωρ ἀληθινῶς ἀπολαύσει τῶν βρωμάτων, οὐτ' εἰς τὸ μέλλον ὠφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν κ τροφὴν νομίζουσι, πᾶν δὲ τοὐναντίον. ὅστε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, ὅτε τῆς παρυλίκα διαγωγῆς ἀληθῶς, ὅτε τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφελείας; σοχάζονται. *Non animadvertunt isti, idem sibi ista venire, ac catillonibus convivis, qi singula fercula degustando, neqe in præsentia ullam veram voluptatem è cibis capiunt: neqe in posterum utile ex eorum digestione alimentum ferunt: sed omnia potius contraria experiuntur. Simillimè & illi, qi parem animum ad librorum lectionem afferunt, neqe in præsentia verè se oblectandi, neqe in posterum proficiendi, rectam ineunt viam.*

Ἵλεως ἀληθῶς] Ità *l.* 4. §. 48. Ἵλεων κατάλυσαι, *propitium decedere.* & *l.* 5. §. 33. Τί δ' περιμένεις ἵλεως, qin ergo expectas *placidus.* & *l.* 8. §. 47. ἄπιθι εὐμενὴς κ ἵλεως. *discede aqo animo & propitius.* & *l.* 12. §. 36. ἵλεως ἄπιθι. *discede ergo propitius.* De Socrate Plato in *Phædon. pag.* 186. *E.* & ex Platone Plutarchus *de malit. infelic. pag.* 499. *B.* καὶ ὃς λαβὼν, (cicutæ poculum, qo interiit, vult) καὶ μάλα ἵλεως, *isqe accepit hilariter admodum.* — μάλα εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἐξέπιε. *facilè admodum alacritérqe ebibit.* De Cephisodoro à vulnere moribundo, Plutarchus idem *de Socrat. genio, pag.* 597. *F.* Τῷ Πελοπίδα τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε, καὶ τοὺς ἄλλους ἀσπαζόμεν@ ἅμα, ἵλεως ἐξέπνευσε. *Pelopida dextram injecit, reliqisqe consalutatis placidè simul exspiravit.* Apulejus *de Philosoph. Jam ille diem mortis sua propitius, nec invitus expectat.* Seneca *Epist.* 30. *Magna res est hæc & diu discenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, aqo animo abire.* & *Ep.* 61. *Benè mori est libenter mori.* Vide *l.* 3. §. 5. εὐλυτ@. *promptus discedere.*

Εὐχάριστ@ τοῖς θεοῖς] qod eleganti similitudine expressit *l.* 4. §. 48. Ὡσανεὶ ἐλαία πίπτειρ@ γινομένη, ἔπιπλεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ. *Perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam qa protulit collaudans, arboriqe è qa prodiit, gratias agens.* Præclarissimè in hanc sententiam Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 541. *A.* Ἀπολιπὼν δὲ τὴν οἴκησιν καὶ τὴν κλῆσιν, καθάπερ καὶ τὴν χρῆσιν, ἀπροσπαθῶς. πρεσβύμως τῷ ἀπάγοντι τοῦ βίου συνεπόμεν@. ὑσαμῶς ὀπίσω κατ' ὐδεμίαν ἀφορμὴν ἐπιστρεφόμεν@. εὐχαριστήσας μὲν ἐπὶ τῇ παροικίᾳ, εὐλογῶν δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ. *Habitationem avtem & possessionem, sicut etiam usum, relinqens, nullá motus perturbatione: prompto & alacri animo eum seqens, qi è vita abducit: nullâ occasione se unqam convertens, de incolatu qidem agens gratias, benedicens avtem propter exitum.* Sed & Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 18. Τί δ' ὁ νόμ@ ὁ θεῖ@; τὰ ἴδια τηρεῖν, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιποιεῖσθαι. ἀλλὰ δεδομένοις μὲν χρῆσθαι, μὴ δεδόμενα δὲ μὴ ποθεῖν. ἀφαιρουμένου δέ τινος, ἀποδιδόναι εὐκόλως, καὶ αὐτόθεν χάριν εἰδότα, ὅ ἐχορήγησεν ὁ χρόνος. *Qid avtem lex divinitus præscripta jubet? sua tueri, & aliena sibi non vindicare; sed iis & cum dantur uti, & cum non dantur, ea non desiderare; & cum qis eripit, restituere expedire, & statim habere gratiam pro eo tempore qo utenda dedit.* & *l.* 3. *c.* 26. Οὐχὶ ἐκεῖνός σε εἰσήγαγεν, ὡς συμπολιτεύσοντα ἑαυτῷ καὶ συνεορτάζοντα πρὸς ὀλίγον; ὃ

§. 4. Memento, quamdiu iſta diſtuleris, & quoties opportunitates à Diis tibi oblatas neglexeris. tandem advertas oportet, cujuſnam mundi pars ſis, & cujuſnam mundi rectoris propago. ſed & præ-

§. 4. [a] Μέμνησο. ὃκ πόσῳ ταῦτα ἀναβάλῃ, καὶ ὑποσύκις προσθεσμίαν λαβὼν τῷδε τῶ θεῶν ὁ χρὼ αὐτοῖς [b]. δεῖ ἤδη ποτ αἰσθέσθαι, τίνῳ [c] κόσμῳ μέρῳ εἶ, καὶ τίνῳ [d] διοικοῦντῳ τὸν κόσμον

a L.3.§.14.
b τοῖς Lug. An.
c Sup.§.3.l.4.§.14.l.8.§7.
d L.6.§.1.5.

ANNOTATIONES.

Θέλεις ἴσν, ἵνα δίδοταί σοι, θεασάμενο τὴν πομπὴν καὶ τὴν πανήγυριν, εἶτα ἄλλον σ' ἐξάγῃ, προϊέσθαι προσκυνήσας, καὶ ὀλιγαρκήσας ὑπὲρ ὧν ἦκουσας καὶ εἶδες; *Nonne ille te introduxit ut civem ſuum, & ad exiguum tempus celebritati interfuturum? Non vis igitur, dum tibi datum eſt conſpectâ pompâ & celebritate, cum te eduxerit, abire adorato illo, & gratiis actis de iis qa audiviſti & vidiſti?* Vide & qæ Epictetus idem *l.* 3. *c.* 5. *ad l.* 6. §. 30. repræſentanda.

§. 4. Μίμνησο ἓκ πόσῳ τοῦτα ἀναβάλῃ] *diſtuleris iſta.* Xylander rectè. Sincerum enim vas incruſtant, Lugdunenſis editor, dum ἀναβάλλῃ exhibet; annotator, dum ἀναβάλλεις ſubſtituit. Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29. Τὸ ἀεὶ μέλλειν ἀτελείας ποιεῖ τὰς πράξεις. *Cunctatio jugis actiones imperfectas facit.*

Ἀεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄῤῥησι πελαίει.
Dilator nunqam non conflictabere damnis.

Heſiodus *oper. l.* 1. & ex Heſiodo Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Epicurus apud Stobæum *ibidem tit.* 16. Γεγόναμεν ἅπαξ, δὶς οὐκ ἔσι γενέσθαι. δεῖ δὲ τὸν αἰῶνα μηκέτ' εἶναι. σὺ δὲ τῆς ἄυριον οὐκ ὢν κύριος, ἀναβάλλῃ τὸν καιρόν. ὁ δὲ πάντων βίος μελλησμῷ παραπόλλυται. *Semel nati ſumus: bis naſci non licet. ſed finiri ævum neceſſe eſt. Tu verò cùm nec craſtini ſis dominus, tempus (qod datur) tempeſtivum differs, ità cunctorum vita cunctatione diſperditur.* Dum ut Manilius *l.* 4.

Victuros agimus ſemper, nec vivimus unqam.

ſcitéqe ac feſtivè Flaccus *Epiſt.* 2.

— *qi rectè vivendi prorogat horam,*
Rusticus expectans dum defluat amnis. at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.

Seneca *Epiſt.* 45. *Multos ipſa tranſiit vita, dum vita inſtrumenta conqirunt. nullius non vita ſpectat in craſtinum. qid in hoc ſit mali qæris? infinitum. non enim vivunt, ſed victuri ſunt. omnia differunt. etiamſi attenderemus, tamen nos vita præcurreret: nunc verò cunctantes, qaſi aliena tranſcurrit; & ultimo die finitur, omni perit.* Idem *de vit. brev c.* 9. *Maxima jactura vitæ, dilatio eſt. illa primum qemqe extrahit diem: illa eripit præſentia, dum ulteriora promittit. maximum vivendi impedimentum eſt expectatio, qa pendet ex craſtino, perdis hodiernum. qod in manu fortunæ poſitum eſt, diſponis: qod in tua, dimittis. qò ſpectas? qò te extendis? omnia qa ventura ſunt, in incerto jacent, protinus vive.* Spectant horſum Martialis illa toties repetita, qibus ille tamen ad vitam ἀπολαυστικὴν ſuos neqiter inſtigat, monita; *l.* 1. *Ep.* 16.

Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere, vivam:
Sera nimis vita eſt craſtina: vive hodie.

Et *l.* 5. *Ep.* 60.

Cras te victurum, cras dicis, Poſtume, ſemper.
Dic mihi, cras illud, Poſtume, qando venit?
Cras vives: hodie jam vivere, Poſtume, ſerum eſt.
Ille ſapit, qiſqis, Poſtume, vixit heri.

Et,

Qisqam vivere, cùm ſciat, moratur?

ibidem Ep. 21. &,

— *properat vivere nemo ſatis.*

l. 2. *Ep.* 90. & *l.* 8. *Ep.* 44.

Titulle, moneo, vive ſemper: hoc ſerum eſt.
Sub padagogo cæperis licèt, ſerum eſt.
At tu, miſer Titulle, nec ſenex vivis.

Vide ad §. 2. γέρων εἶ. Nigrinus pariter, referente Luciano, Παραίνει τοῖς συνοῦσι, μὴ ἀναβάλλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, ὅπερ τοὺς πολλοὺς ποιεῖν, προθεσμίας ὁριζομένους ἑορτὰς, ἢ πανηγύρεις, ὡς ἀπ' ἐκείνων ἀρξομένους τοῦ μὴ ψεύσασθαι, καὶ τοῦ τὰ δέοντα ποιήσειν. ἄξιον γὰρ ἀμέλλητον εἶναι τὴν πρὸς τὸ καλὸν ὁρμήν. *Præcipiebat auditoribus ſuis nè bonum differrent, id qod multi faciunt, præſtituentes ſibi diem certum aliqem, feſtum puta ſolenne conventumve celebrem, ad qem nihil amplius mentiri, eáqe qa oporteat exeqi incipiant. poſtulabat enim ut ſemotâ cunctatione omni, qod honeſtum eſſet, aggrederentur.* Sed & dilationem geminam tangens taxánſqe Gregorius Nazianzenus *Orat. de Bapt.* §. 22. Τί τὸ κῆ τὸ σκίπλῃ, κῆ προφασίζῃ πρεσφάσεις ἐν ἀμελείαις; μενῶ τὰ φῶτα. τὸ πάσχα μοι τιμιώτερον. τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέχομαι. *Hoc & illud cavſſaris, atqe excuſas excuſationes in peccatis, Luminum diem exſpecto: Paſchatis feſtum pluris facio: Pentecoſten exſpectabo.* Baſilius Cæſar *exhort. ad Bapt. p.* 476. *D.* Τί ὀκνεῖς, κῆ βαλεύῃ, κῆ διαμέλλεις; πειρασὴς διὰ βίε; καθάπαξ μάχει γήρως; πέρυσι, τὸν παρόντα καιρὸν ἐξεδέχε. νῦν πάλιν, ἀναμένεις τὸν ἐπιόντα. ὅρα μὴ ἐυρεθῇς μακροθύμως τῆς ζωῆς τὰς ὑποσχέσεις ποιούμενο. ὀυκ οἶδας, τί τίξεται ἡ ἐπιῦσα; μὴ ὑπαγγέλλε τὰ μὴ σά. *Qid cunctaris? avt qid deliberas? qid exſpectas? Per omnem vitam experimentum capis, exploras uſqe ad ſenectutem. Anno ſuperiore hunc diem præſtolabare, nunc iterum futurum exſpectas? Vide ne longiores tua vita promiſſiones tua fuiſſe reperiantur: neſcis qid dies craſtina ſit advectura: ne tibi qa non tua ſunt, in tua putes eſſe poteſtate.* Epictetus denique *enchir. c.* 50. Ἂν τοίνυν ἀμελήσῃς, κῆ μὴ μάσῃς, κῆ ἀεὶ ὑπερθήσεις ἐξ ὑπερθήσεων ποιῇς, κῆ προθήσεις ἐκ προθέσεων, κῆ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ἃς προσεύξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν & προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις κῆ ζῶν κῆ ἀποθνήσκων. *Itaque ſi neglexeris & ceſſaris, ac ſubinde mora moram, propoſito propoſitum adjunxeris, ac dies alios poſt alios conſtituerís; non animadvertes, nihil te profeciſſe, ſed hominem plebejum fore tam viventem qàm morientem.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 22.

Ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν, ἃ χρὴ αὐτοῖς] *Nihil adeſt*, inqit Xylander, *ad qod illud αὐτοῖς referri poſſit.* itaqe mutila eſſe ſuſpicatur iſta. Sed immeritò. Adeſt enim ad qod referatur, προσθεσμία collectivè ſumpta. eſtqe tranſitio à numero ad numerum havd infreqens. Sic enim Pythagoras in *avr. carm. n.* 27.

Βελεύ δὲ πρὸ ἔργε, ὅπως μὴ μωρὰ πέλῃαι.
Conſulta ante opus, ne qid ſtulti committas.

Evripides *Helen. n.* 948.

— ὅσις ἐκ πατρὸς χρηστὸς γεγὼς,
Εἰς ταυτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τὴς τρόπους.
— *qicunqe ex bono patre natus,*
Eoſdem mores habet, qos parentes.

Syneſius in *laud. Calvit. pag.* 85. Εἰ δὲ κῆ ἡ παροιμία σοφόν. πῶς δ' οὐχὶ σοφὸν, περὶ ὧν Ἀριστοτέλης φησὶ, τῆς παλαιᾶς εἰσὶ φιλοσοφίας ἐγκαταλείμματα; &c. *Qod ſi ſapiens dictum proverbium eſt. Qidni enim ſapiens ſit, qum de iis ſentiat Ariſtoteles vetuſtioris Philoſophiæ reliqias eſſe*, &c. Libanius *in Florent. Orat.* 14. *p.* 428. *A.* Διαφεύγει δὲ οὐδὲ νευροῤῥάφος. ὃς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τῆν σμίλην εἰς ὕψος ὁρῶντας, ὀμνύντας ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσιν. *Nec verò effugit nervorum ſutor ſartórqe: qos ego ſæpe vidi ſcalprum in cælum tollentes, adjurare in ipſo ſcalpro omnia ſibi repoſita eſſe.* Epiphanius *hæreſ.* 67. §. 4. Ἂι ἐδωδαὶ αἱ καλλίσι, διδόμεναί τινι πυρέτλονλι, πικραὶ ἐν τῷ σόματι ἀυτῶν φαίνονται. *Exquiſitiſſimi cibi, ſi febri laboranti dederis, amari in illorum ore videbuntur.* Dio, an Xiphilinus, in *Severo pag.* 857. *E.* Δεηθεὶς πολὺ μείρια, ὡς ἡ λίμνη μεγάλως ἐκτρέφει. *Qum mugilem poſtularet, qos maximos ille fert locus.* Marcus ipſe *l.* 4. §. 50. ἢ εἴ τις τοιοῦτος, ὃν πολλὰς ἐξήνεγκαν. *Si qis alius hujuſmodi, qi poſtqam multos extulerant.* & *l.* 5. §. 6. ubi dixerat. ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. *Eſt & qi, qid fecerit, qodammodo ne novit qidem.* — &, ἄνθρωπος δ' ὑπεποίησας. *Homo, ubi benefecerit.* Subjungit: ἐν τέλοις ἂν εἶναι δεῖ. *In horum ergò numero eſſe oportet.* Virgilius *Æn. l.* 8.

Fulmen erat, toto genitor qa plurima cælo
Dejicit in terras. —

Terentius Evnuch. 1. 2.

— *evnuchum dixti velle te,*
Qia ſola utuntur his regina.

Et in prologo.

Si qiſqam eſt, qi placere ſe ſtudeat bonis
Qàm plurimis, & minimè multos ladere;
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.

Cicero pro Milone: *Si tempus eſt ullum hominis necandi, qa multa ſunt.* In ſacra pagina, Rex Pſaltes *Pſalm.* 127. *v.* 5. de liberis agens, qos ſagittis ſuperiùs contulerat: *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur, ubi cum adverſariis ſuis in porta diſceptabunt.* Et *Pſalm.* 140. *v.* 9. *Nè concedas improbo deſiderium ipſius; cogitationem ſceleratam ejus nè provehas: alsoqi efferent illis ſeſe.* Rex Parœmiaſtes *c.* 24. *v.* 24. *Dicentem improbo, Juſtus es, execrabitur populus: — corripientibus verò illos, pulcrè erit.* Pavlus deniqe *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 15. Σωθήσεται δὲ διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίσει κῆ ἀγάπῃ. *Servabitur tamen liberos gignendo, ſi manſerit in fide ac charitate*, &c. qod poſterius membrum non ad *liberos*, utì Hieronymus voluit *ad Salvin.* & *adverſus Jovin. l.* 1. *q.* 1. ſed ad *mulieres* ipſas referendum eſſe, claret per ſe ſatìs, & ab interpretibus pleriſqe tum antiqioribus tum & recentioribus agnoſcitur. Nihil itaqe opus, cum Annotatore Lugdunenſi pro αὐτοῖς iſtìc αὐτοῖς reponere: *non uteris*, inqitis, *illis, qa in aliud tempus differs.* imò, *non uteris occaſionibus & opportunitatibus ad iſta tibi divinitùs conceſſis.* Vide *l.* 4. §. 29. Neqeo tamen manum de tabula, niſi & ſi Petri illud ex *Epiſt.* 2. *c.* 3. *v.* 1. cùm tam geminum ſit Marci huic, qàm eſt ovum ovo, lac lacti, adjecero: ταύτην ἤδη δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν. *Secundam hanc epiſtolam ſcribo, in qibus*, vel, *qibus, mentem ſinceram vobis monitione repetitâ juſcito.*

Τίνος κόσμε μέρος εἶ] Idem ferè *ſuprà* §. 3. & *infrà* §. 9. & *l.* 10. §. 6. Vide *ad l.* 3. §. 4. & Catavbonum *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72.

— *humanâ qâ parte locatus es in re.*

Τίνῳ διοικοῦντῳ τὸν κόσμον ἀπόῤῥοια] ſecundùm partem potiorem dictum hoc, mentem videlicet, qam θείαν ἀπόμοιραν, *portionem divinam*, ſuperiùs dixerat, §. 1. Ità Sapientiâ Pſevdo-Solomoni, ſive is Philo, ut veteres qidam, ſive alius qis fuerit, dicitur. *c.* 7. *v.* 15. ἀπόῤῥοια τῆς τε παντοκράτορος δόξης.

a Sup. §. 1.
b Inf. §. 6. l.4.§.17.28. l. 6.§.49.
c μὴ εἰς τὸ
d L. 8.§.28.
e ὁ Ῥωμ. Caſ. L. 6. §. 44.
f L.1.§.2.l. 3.§.5.l.4.§. 3.
g L.3.§.12. l.6.§. 2.l.7. §.17. 29.

σμον a ἀπάῤῥοια ὑπάρξης. καὶ ὅπι b ὅρος ἐσί σοι ϖεϖεγραμμένος τῷ χρόνῳ, ᾧ ἐὰν c εἰς τὸ μὴ k ἀπαιθεμάσαι χρήσῃ, οἰχήσεται, καὶ οἰχήσῃ, καὶ αὖθις οὐκ ἥξεται.

§. 5. Πάσης ὥρας φρόντιζε σιβαρῶς, e ὡς Ῥωμαίῳ, καὶ f ἀῤῥίλω, g τὸ ἐν χερσὶ μὴ τῆς

scriptum esse tibi temporis terminum: quod nisi ad animum serenandum accommodaveris, avolaturum est illud, te simul abrepto, nec deinceps redituru-

§. 5. Cura hæc jugiter incumbat tibi, ut qicqid in manibus est, strenuè peragas, prout Roma-

num,

ANNOTATIONES.

propago gloria Dei omnipotentis. Et Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 45. *A.* Πᾶσιν γὰρ ἁπλουστέρως ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ τὰς λέξεις ἐνδιατρίβουσιν, ἐνίσταταί τις ἀπόῤῥοια θείη. *Omnibus enim simpliciter hominibus, maximè autem iis, qi versantur in doctrina & literis, instillatus est qidam divinus influxus.* Idémqe *Strom. l. 5. pag.* 590. *D.* ex Platonis sententia; τὸν νοῦν ἐν τῇ ψυχῇ θείας μοίρας ἀπόῤῥοιαν ὑπάρχειν. *Mentem sortis divinæ in anima effluxionem esse.*

Ὅρος ἐστί σοι περιγεγραμμένος τῷ χρόνῳ] Ità Job. *c.* 7. *v.* 1. *Annon est tempus præfinitum homini?* id enim צבא designat, à re militari tractum vocabulum. atqe ità reddidit Junius *ibidem c.* 14. *v.* 14. Idem *c.* 14. *v.* 5. *Præciſa sunt dies hominis:* & *penes Deum numerus mensium ejus: ipse terminos vitæ illius constituit, qos transgredi neqeat.* Fuscus apud M. Senecam *Svasor.* 2. *Statuta nascentibus in finem vitæ dies est.* L. Seneca *ad Marc. consol. c.* 20. *Fixus est cuiqe terminus; manebit ubi positus est; nec illum aut diligentia aut gratia promovebit.* Idémqe *Herc. fur.*

Certo veniunt ordine Parcæ:
Nulli jusso cessare licet,
Nulli scriptum proferre diem.

Vide *ad l.* 8. §. 20. & *l.* 12. §. 33.

Ὦ, ἐὰν οἷς τὸ μὴ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ] Legendum transpositis voculis, ᾧ ἐὰν μὴ εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, vel, ᾧ ἐὰν εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι μὴ χρήσῃ. Vulgaris siqidem lectio avtoris menti ex diametro est adversa. Est avtem τὸ ἀπαιθριάζειν, αἰθρίαν ἄγειν ἢ τὸ εὐδίαν ἄγειν, *serenare*, sive *nubibus discussis serenitatem inducere:* cui opponitur συνεφεῖν, qod est τὸ νέφη συνάγειν, *nubes cogere* & obducere, sive obnubilare. docet id Svidas ex Aristophanis isto;

— τί γάρ ὁ Ζεὺς ποιεῖ;
Ἀπαιθριάζει τὰς νεφέλας, ἢ συνεφεῖ;
— Jupiter qid nunc agit?
Cœli faciem serenat, anne obnubilat?

ἔστι δὲ ἡ αἰθρία οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἀὴρ ἀνέφελος καὶ ἀνόμιχλος, ἀνέπαλος οὖσα τῇ ὁμίχλῃ. *Serenitas nihil aliud est qam aër nubibus nebulisqe vacuus, nebula adversaria.* Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 4. De mentis serenitate Marcus noster hìc usurpavit; eodem qo de Superis sensu Lucretius *l.* 2.

— prob sancta Deûm tranqillâ pectora pace,
Qæ placidum degunt ævum vitámqe serenam!

Et de sole, sed nimium qàm soli tribuens, Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Hic cœli tristitiam discutit, atqe etiam humani nubila animi serenat.* id est, ἀπαιθριάζει. Sicut contrà *caligare* Pacuvius de tristitia dixit, in Atalanta,

Qid istuc? voltum qæ caligat tristitas?

ità lege, pro eo qod apud Nonium perperam editur, *alligat tristitias.* qo loco legendum & *Tristitas* (non *Tristitias*) *pro tristitia.* & διαβολῆν Apollonius apud Philostratum *l.* 1. *c.* 5. de vino, διαβολεῖν τὸν ἐν ψυχῇ αἰθρίαν. *Sudum ac serenum mentis obturbare*, sive *turbidum ac nubilum reddere.* Et Boethius *consolat. l.* 1. *c.* 7.

Nubila mens est,
Hæc ubi regnant.

Et de vultu qidam apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Ac nè oris qidem avt vultûs serenitatem Stoici hominis unqam ullâ posse agritudine obnubilari,* Deniqe αἰθρίαν καὶ γαλήνην eodem sensu in eodem argumento usurpavit Marcus, *l.* 8. §. 28. Miror avtem qid editori Lugdunensi in mentem venerit, ut qæ Xylander rectè verterat, *Qod qidem tempus si non impenderis tranqillitati animi parandæ*; corrumpere voluerit sic reddendo, *Qod qidem tempus si otiosus intra parietes consumpseris.* Verùm non uno in loco bonum ille Xylandrum noxâ istiusmodi afflixit.

Οἰχήσεται καὶ οἰχήσῃ] Seneca *de vit. brev. c.* 9. *Clamat ecce maximus vates,* & *velut divino furore instinctus, salutare carmen canit;*

Optima qaqe dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit. —

qid cunctaris? inqit, qid cessas? nisi occupas, fugit: cùm occupaveris, tamen fugiet. itaqe cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum est. velut ex torrente rapido, nec semper casturo, citò hauriendum est. & *ad Lucil. Epist.* 108. *Egregium illud Virgilii;*

— fugit irreparabile tempus.

Et,

Optima qaqe dies. — &c.
Prima fugit—

Nunqam dies dicit ire, sed fugere: qod currendi genus concitatissimum est. qid ergò cessamus nos ipsi concitare, ut velocitatem rapidissimæ rei possimus æqare? Vigilandum est: nisi properamus, relinqimur. agit nos, agitúrqe velox dies. insciis rapi-

mur. omnia in futurum disponimus; & *inter præcipitia lenti sumus.*

Καὶ αὖθις οὐκ ἥξεται] Cicero *de finib. l.* 2. *Non potest esse sapiùs dies, qi semel fuit.* Lucretius *l.* 1.

— fugit irrevocabilis ætas.

Et Virgilius *Georg. l.* 3.

— fugit irreparabile tempus.

Et *Æneid. l.* 10.

— breve & irreparabile tempus
Omnibus est vita.
— ut, Stygis irremeabilis unda.

Eidem *l.* 6. *Ovid. art. l.* 3.

— eunt anni more fluentis aqa.
Nec qa præteriit, cursu revocabitur unda.
Nec qa præterist, hora redire potest.

Avson. *Epigr.* 13.

Nec revocare potes, qi periere, dies.

Avgustinus *in Psalm.* 38. *Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur: torrens rerum fluit: nihil de præterito revocatur.* Seneca *Epist.* 123. *Fluunt dies:* & *irreparabilis vita decurrit.* Et *de vit. brev. cap.* 8. *Nemo restituet annos; nemo iterum te tibi reddet. ibit, qâ cœpit, ætas, nec cursum suum revocabit avt supprimet.* Avdacius pavlò deniqe, Phædrus *fab.* 89.

— tempus elapsum semel
Non ipse possit Juppiter reprehendere.

Qod avtem ille de *tempore* in universum, de *occasione*, qæ est, ut Cicero *de invent. l.* 5. *pars temporis habens in se alicujus rei ideneam faciendi avt non faciendi opportunitatem*, havd minùs aptè dici potest. Posidippus *antholog. l.* 4. *c.* 14. εἰς Καιρὸν ἄγαλμα.

Qid demissa à fronte coma? obvius ut capiat me.
Per Jovem! at à tergo qid sibi calvities?
Nempe simul pedibus qem præcurro citatis
Nemo volens me à tergo amplius arripiet.

Ἡ δὲ κόμη τί καὶ' ὄψιν; ὑπαντιάσασί λαβέσθαι.
Νὴ Δία, τἀξύπιθεν πρὸς τί φαλακρὸν πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πλησθεῖσι παραθρέξασά με ποσσὶν,
Οὐδεὶς ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.

Calliſtratus item *imagin.* 6. Ἡ κατὰ τοῦ μετώπου κόμη. τὰ δὲ ὄπισθεν πλοκάμων ἐλευθέρα, ὅτι προσιόντι μὲν αὐτῇ, λαβέσθαι ῥᾴδιον. παρελθόντι δὲ, ἢ τῶν πραγμάτων ἅκμὴ συνεξέρχεται, καὶ οὐκ ἔστιν ὀλίγῳ ῥᾳθύντα λαβεῖν τὸν καιρόν. *Crinita frons est. è tergo crines non habet. qia illam accedentem facilè est prehendere. discedente verò, negotiorum vis confluit,* & *occasionem elapsam parvo capere non licet.* Salubriter ergò Gregorius Nazianzenus. Δεῖ μὴ προϊέσθαι τὸν καιρὸν, εἶτα πάλιν τυχεῖν ἀμήχανον. *Occasionem non decet prætermittere, illam rursus assequi difficile est.*

§. 5. Φρόντιζε σιβαρῶς] *enixè curato.* Casavbonus. ut cùm φρόντιζε conjungatur. at Xylander *ut fortitur peragas.* tanqam si ad πράττειν, qod sequitur, referatur. & huc potiùs accedo.

Ὡς Ῥωμαίῳ καὶ ἀῤῥίνῳ] Casavbonus *ad Pers. Sat.* 1. adductis istis nostri verbis, in qibus tamen ὁ Ῥωμαῖος legit, (qod γραφικὸν an μνημονικὸν σφάλμα fuerit, incertum est) *Mollia*, inqit, *facta, dictáqe nec Romano nec masculi spiritûs viro conveniunt.* Noster *infrà l.* 3. §. 5. Ὅ ἔν σοι θεὸς ἵνα προσάντις ζῴου ἀῤῥίνῳ καὶ Ῥωμαίῳ. *Qi in te residet Deus, præses sit animantis masculi* & *Romani*, & *l.* 4. §. 3. Ἐλεύθερος ἴσο, καὶ ὅρα τὰ πράγματα, ὡς ἀνὴρ. *Liber esto, réſqe ipsas intuere, ut vir.* Vide & Gilbertum Cognatum *adagio.* Ἀνὴρ Ῥωμαῖος. & Gvilielmum Xylandrum *ad Plutarchi Paulum Æmylium.* Cassiodorus *l.* 2. *Ep.* 3. *Vixit inter nos, non consvetudine peregrinâ; sed gravitate Romanâ.* Nec *gravitatis* tantùm, sed *strenuitatis* nomine prædicantur *Romani.* unde Cordi Cremutii illud, qi C. Cassium *Romanorum ultimum* dixit. Tacit. *l.* 4.

Τὸ ἐν χερσί] i. e. τὸ παρὸν, *id qod in manibus*, vel *pra manibus est.* ut *infrà l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. Livius, *l.* 4. *Cum tantum belli in manibus esset.* & *l.* 26. *omittere id qod in manibus erat, bellum coegerunt.* Plinius minor *l.* . *Ep.* . *Non vacat, qia vindemiæ in manibus.* Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 1. *Nihil tam necessarium, avt magis cum cura dicendum, qàm qod in manibus est.* Plavtus Bacchid. 4. 3.

Reddidi patri omne aurum, mihi qod fuerat pra manu.

Atqe est reverâ τὸ παρὸν μόνον *in manu nostra.* Seneca *suprà ad* §. 4. *de brev. vit. c.* 9. *Qod in manu fortuna positum est, disponis; qod in tua, dimittis.* Qod avtem ἐν χερσὶ hìc Marcus, Pindarus τὸ πρὸ ποδὸς, & τὸ πὰς ποδὸς dixit. Vide *ad l.* 4. §. 21. qod Terent. *Adelph.* 3. 3. *qod ante pedes est*, dixit:

Istuc est sapere, non qod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa, qæ futura sunt.

Ἁπλότης

num, virúmqe decet, cum exqiſita, nec accerſita tamen, gravitate, humanitate, libertate, juſtitiâ: animúmqe interim ab aliis omnibus cogitationibus abducas. abduces avtem, ſi tanqam vitæ tuæ noviſſimam, actionem unamqamqe peregeris; temeritate omni liberam, & declinatione per affectus vim à rationis dictamine; ſimulatione itidem, & amore ſui, eorúmqe qæ à numine deſtinata ſunt averſatione. Vides, qàm pavca ſint, qæ ſi qis tenuerit, proſperam ac divinam propemodum vitam degere detur. ſiqidem & dii ipſi nihil amplius exigent ab eo, iſta qi obſervaverit.

§. 6. Ignominiâ, ignominiâ, inqam, te afficis, ô anima. honorem avtem tibi tuum vindicandi, havd erit ampliùs opportunitas. fugit enim unicuiqe brevis ætas.

ἀκριβῆς καὶ [a] ἁπλότητος, καὶ φιλοπονίας, καὶ ἐλευθερίας, καὶ δικαιότητος. πρόσωπον. καὶ [b] σχολὴν σαυτῷ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν πορίζειν, πορίσῃς δ', ἂν [c] ὡς ἐσχάτην τὸν βίον, ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς, [d] ἀπολελαγμένην πάσης ἐπιπολαιότητος, καὶ ἐμπαθοῦς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ [e] ἀεὶ τοῦτο λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ [f] δυσαρεστήσεως τοῖς [g] τὰ συμμεμοιραμένα. ὁρᾷς [h] πῶς ὀλίγα ἐστὶν, ὧν κρατήσας ἂς, δύναται [i] ἔυροον καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι τοῦ τὰ τούτου φυλάσσοντος.

§. 6. [k] Ὑβρίζε, ὕβριζε [l] αὐτῷ, ὦ ψυχή. τὸ τιμῆσαι σεαυτῷ [m] ἔτι καιρὸν ἔχεις. [n] εὖ γὰρ ὁ βίος ἐκάστου. ἔστι.

a L. 1. §. 9. l. 9. §. 29.
b L. 3. §. 4.
c Sup. §. 2. Inf. §. 11. l. 3. §. 12.
d Inf. §. 13. 16. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2. l. 12. §. 20. 24.
e κρείττονος Lug.
f Sup. §. 2.
g L. 3. §. 4. & l. 6. §. 39.
h L. 4. §. 3. l. 10. §. 8.
i L. 5. §. 34. l. 7. §. 67. l. 10. §. 6.
k Ὑβρίσεις, vel, Ὕβρισες.
l Inf. §. 16.
m Sup. §. 4. βραχὺς Sal. εἷς Bot. φύγει. f

ANNOTATIONES.

Ἁπλότητος σεμνότητος] commendat *gravitatem ſimplicem* ac *genuinam*; cui opponitur ἡ κατάπλασις βαρύτης, *fictitia gravitas*, ut Plutarchus *de avdiend. pag.* 44. A. qam & σεμνότητα πεπλασμένην, *fictam gravitatem* Iſocrates in *Archidamo pag.* 254. ἐπίπλαστον τῆς σεμνότητος ὑπόκρισιν, *fictam ſimulationem gravitatis* Clemens dixit, *pædag. l.* 3. *c.* 11. i. e. *gravitas ficta*, ſive *vultûs ſeveritas aſſimulata*, ut Ammianus *l.* 14. ſive *callida ſeveritatis ſimulatio*, ut Capitolinus in *Marco*; qâ *nihil ineptius* pronunciat Petronius. ità *frontem aſſeverare*, dixit Apulejus, *metamorph. l.* 8.. i. e. *ficta ſeveritatis perſonam induere*, ut Caſſiodorus *l.* 1. *Ep.* 4. ità enim malim, qàm *inducere*, qòd vulgati exhibent. De Sexto *ſuprà l.* 1. §. 9. τὸ σεμνὸν ἁπλάστως, *gravitatem neutiqam perſonatam*. De P. Craſſo Cicero in Bruto §. 282. *Erat ſine arrogantia gravis, & ſine ſegnitie verecundus.* De Perſeo Rege contrà Polybius apud Svidam. κατὰ τὴν ἐπίφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον. *Vultus ſpeciem præ ſe ferebat ad ſeveritatem compoſitam.* Vide *ad l.* 3. §. 2. Et de Ariſtippo Tertullianus *apolog. c.* 46. *Ariſtippus in purpura ſub magna gravitatis ſuperficie nepotatur.* Plutarchus in *Pericle pag.* 154. E. Τὸν δὲ τῷ Περικλεῖ τὴν σεμνότητα, δοξοκομπίαν τε καὶ τῦφον ἀποκαλοῦντας, ὁ Ζήνων παρεκάλει καὶ αὐτός τι τοιοῦτον δοξοκομπεῖν, ὡς τῆς περιποιήσεως αὐτῆς τῶν καλῶν ὑποποιούσης τινὰ λεληθότως ζῆλον καὶ συνήθειαν. *Zeno eos, qi gravitatem Periclis jactantiam & faſtum nominant, ut amulentur hortatus eſt eam jactantiam: qòd inducat ſenſim ipſa ſimulatio rerum honeſtarum occultum amorem earum & aſſuetudinem.*

Ἂν ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς.] Pulcerrimum plurimiqe momenti monitum. qod & *infrà* denuò inculcatur, §. 11. Ὡς ἤδη δυναμένῳ ὀφείλεται ἐξιέναι τοῦ βίου, ὅτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. *Ita qaqe facias cogitésqe oportet, ut qi confeſtim è vita hac poſſis diſcedere.* Et *l.* 3. §. 12. Ἐὰν τὸ παρὸν ἐνεργῇς ἐσπουδασμένως, ἐῤῥωμένως &c. καὶ τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσῶσα τηρῇς, ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέον. *Si id qicqid eſt, qod jam inſtat, egeris ſedulò, ſtrenuè &c. & genium tuum purum integrúmqe ſervaveris, ac ſi illum ſtatim redditurus eſſes.* Et *l.* 7. §. 29. ἐπόντου τὴν ἐσχάτην ὥραν. *Cogita noviſſimam horam.* In eandem ſententiam Zaleucus in *legum* ſuarum *proœmio*, apud Strobæum *tom.* 2. *tit.* 42. Δεῖ ἕκαστον παρ' ἑκάστην πρᾶξιν ἀεὶ συνοικειοῦν τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν, ὡς δὴ παρόντα. ὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου φροντιεῖ. *Singulos oportet ſemper in ſingulis actionibus mortis tempus adeo ſuis cogitationibus familiare facere ac ſi præſens eſſet. Ità enim maximè honeſti juſtiqe cura vigebit.* Seneca *Epiſt.* 114. *Qicqid fácies, reſpice ad mortem.* Idémqe de ſe *Epiſt.* 61. *Hoc animo tibi hanc epiſtolam ſcribo, tanqam cùm maximè ſcribentem mors evocatura ſit. paratus exire ſum.* Vide & *ad. l.* 3. §. 12.

Ἀπὸ τοῦ ἀιροῦντος λόγου] ἀπὸ τοῦ κρείττονος λόγου, *à meliore ratione* reſcribi poſtulat Annotator Lugdunenſis, nam interpres uterqe τοῦ ἀιροῦντος illud inſuper omnino habuit. Verùm nec mutandum qicqam, & vertendum, *à dictante ratione*, ſive *à rationis dictamine*. Uſitatum eſt λόγος αἰρεῖ. i. e. ἀξιοῖ, *dictat, poſcit, exigit.* Vide *ad l.* 4. §. 19. Reſtituenda vox eadem apud Epictetum *enchir. c.* 50. ubi διαιροῦντα λόγον, ἀντὶ τοῦ αἰροῦντα, perperam legitur. Vide *ad l.* 3. §. 4.

Συμμεμοιραμένα] qod *l.* 3. §. 16. συγκεκλωθόμενα.

Ὁρᾷς ὡς ὀλίγα] Antiſthenes apud Laërt. *l.* 6. *c.* 11. Τὴν ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι, μήτε λόγων πλείσων δεομένην, μήτε μαθημάτων. *Virtutem operum eſſe, neqe verbis multis, neqe diſciplinis indigentem.* Hinc Alexandro Diogenes apud Dionem Pruſæum *Orat.* 4. *pag.* 65. Καὶ σὺ, ἐπείπερ ὕτω πέφυκας, ἐὰν τύχῃς ἐπισαμένου ἀνδρὸς, ἱκανή σοι ἴσως μία ἡμέρα, πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν τέχνην, καὶ οὐδὲ ἔτι δεήσῃ ποικίλων σοφισμάτων ἢ λόγων. *Et tu qandoqidem hanc indolem nactus es, ſi conſecutus fueris virum doctum, ſufficit tibi adhuc una dies, ut negotium intelligas & artem, & nihil amplius indigebis variorum ſophiſmatum aut ſermonum.* Seneca *Epiſt.* 106. *Pavcis opus eſt ad mentem bonam literis.* Et *Epiſt.* 94. *Infinita, inqis, præcepta ſunt. Falſum eſt: nam de maximis & neceſſariis rebus non ſunt infinita. tenues avtem diffe-*

rentias habent, qas exigunt tempus, locà, perſona. ſed his qoqe dantur præcepta generaliа. Fabius *inſtitut. l.* 12. *c.* 11. *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beataqe, ſi credas.* (cedas f. ſiqidem in voluntate plurimum poſitum contendit) *longam enim facit operam, qod repugnamus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *hiſt. eccleſ. l.* 8. *c.* 40. Γράμματα δὲ μὴ μαθὼν, ἀλλὰ τὸν εἰδότα διὰ θαύματος εἶχε. νῦν δ' ἀγαθὸν, ὡς γραμμάτων πρεσβύτερον καὶ τῶν τοιούτων εὑρετὴν, μάλα ἐπῄνει. μηδὲ γὰρ εἶναι τούτων ἀνάγκην, τῷ νῷ ἐῤῥωμένως ἔχοντος. *Et cùm literas ipſe non didicit, tum neqe earum peritos admiratus eſt. Mentem verò bonam ut literis ipſis antiqiorem, taliumqe adeò artium inventricem valde laudavit. Qin neqe iis qicqam opus eſſe dixit, ſi mens per ſe ipſam valida ſit.* Vide *l.* 7. §. 66.

Εὔροον καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον] ἔυροον βίον dixit, & iſtic, & *l.* 10. §. 6. pro *vita beata, proſpera, in qa omnia ex voto ſuccedant & qaſi fluant*; metaphora ab eis qæ ſecundo flumine feruntur. Ità Stoici reliqi. Joannes Stobæus eclog. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Zenonem ait εὐδαιμονίαν finiviſſe εὔροιαν βίου. eâqe definitione uſos etiam Cleanthem, Chryſippum, eorúmqe poſteros. Chryſippus certè περὶ τῶν τελῶν, referente Laërtio *l.* 7. in *Zenone Citticо* §. 88. Ἔτι δ' αὐτὸ τοῦτο τὸν τὸ εὐδαίμονος ἀρετὴν καὶ εὔροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται μετὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστῳ δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. *Eſſe avtem hoc ipſum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decurſum; cùm omnia gerantur ex concentu dæmonis, qi apud unumqemqe eſt, pro voluntate gubernatoris hujus univerſi.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 4. Οὐκ ἄλλως τὸ εὔροον καὶ ἀπαθὲς περιγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἐν ὀρέξει μὲν μὴ ἀποτυγχάνοντι, ἐν ἐγκλίσει δὲ μὴ περιπίπτοντι. *Proſperitatem & animi tranquillitatem, aliter homini non contingere, niſi nec appetitione fruſtretur, nec in id qod averſatur incidat.* Et mox: Ἡ ἀρετὴ ταύτην ἔχει τὴν ἐπαγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιῆσαι, καὶ ἀπαθεῖαι, καὶ εὐροίαν. *Qum avtem virtutis pollicitatio ſit præſtare felicitatem, tranquillitatem & proſperitatem.* Indè verbum εὐροεῖν iſtis oppidò qàm familiare. Vide *infrà ad l.* 5. §. 34. & *l.* 10. §. 6.

Θεοδῆ] i. e. θεοειδῆ. *Vitam divinam, divinæ parem.* Ità Homerus *Odyſſ. ζ'. v.* 121. & *θ'. v.* 576. νῦς θεοδὴς, *mens divina, Deo ſimilis.*

---- καί σφιν νόος ἐστὶ θεοδὴς.
Et ipſis eſt mens deo ſimilis, deo placens.

& θυμὸς θεοδὴς. *Odyſſ. τ'. v.* 365. *animus divinus*;

--- θεοδέα θυμὸν ἔχοντα.
Pium, divinum animum habentem.

& Apollonius *Argonavt l.* 2. *n.* 1183. ἄνδρες θεοδεῖς, *homines divini, Deo ſimiles*, in illis;

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται. οὐδέ μιν ἄνδρες
Λήθομεν ἔμπεδον, οἵ τε θεοδέες, οὐδὲ δίκαιοι.
Ipſe ſingula Jupiter arbitratur, nec ab eo viri
Satis celamur pii ſimul & injuſti.

Et Marco perinde βίος θεοδὴς, *vita divina, ei qa deorum eſt par prorſus* Vide hac in parte typhum Stoicum *ad l.* 3. §. 7.

§. 6. Ὑβρίζε, ὕβριζε αὐτὴν, ὦ ψυχή.] Prava ſanè dictio, depravatáqe proculdubio lectio. neqe enim è fæce hominum qiſqam, nedum Marcus noſter, ut *ipſa ſeſe contumeliâ afficiat, animam* ſanus hortetur ſuam. legendum, vel ὕβρισις, vel, qod malim, ὑβρίζεις, ut corripientis, non adhortantis ſit. Nam qòd lectionem receptam ſecutus, qaſi εἰρωνικῶς dictum Mericus Caſavbonus accipit, mihi nevtiqam vero ſimile videtur. Marcus ſiqidem nuſqam ironiis uſus deprehenditur. Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 838. E. Τιμᾷ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡμῶν οὐδεὶς ὀρθῶς. δοκεῖ δέ. *Nemo avtem, ut breviter dicam, rectè animum ſuum honorat, qamvis videatur.* qo loco, & qibus rationibus animas ſuas contumeliosè habeant plerique, cùm honorare videantur, multis diſſerit docétqe; qo modo & noſter *infrà* §. 16.

Ἕυ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ] Mericus Caſavbonus legendum avtumat; Ἕυ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ [παρ' ἑαυτῷ] vel etiam, repetito qod mox ſequitur, [αἰδυμένῳ ἑαυτόν.] ut ſenſus ſit, *felicitas*

a Sup. §. 2. *l.* 5. §. 31. *l.* 10. §. 15.
b *L.* 6. §. 40, 41. *l.* 12. §. 4.
c *L.* 5. §. 36.
d Μὴ περισπάσῃς Sup. §. 2. 4. *l.* 4. §. 3. 26. & *l.* 8. §. 1.

a ἔστω δὲ σοι σχεδὸν διήνυται, μὴ αἰδημένῃ σεαυτὴν, ἀλλ' b ἐν ταῖς ἄλλων ψυχαῖς πλημμύρῃ τὴν c εὐμοιρίαν.

ea verò tibi propè confecta est, dum tui ipsius reverentiam nullam habes, sed in aliorum animis felicitatem tuam collocas.

§. 7. d Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπλοντα,

§. 7. Nè te distrahant, qæ extrinsecus obveniunt

ANNOTATIONES.

cujusque pendet à sese; vel, *felicitas cujusque in eo consistit, ut reverentiam sui habeat.* Verùm nec video, qomodo verba ipsa hunc sensum exhibere possint: & proclivior mihi ac germanior emendatio futura videtur, si legamus, prout ad marginem ex conjectura adscripsimus; φεύγει γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. Persius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti. fugit hora: hoc qod loqor indè est.

Naso *Fast. l.* 5.

Tempora labuntur, tacitisqe senescimus annis;
Et fugiunt frano non remorante dies.

& *Amor. l.* 1. *el.* 8.

Labitur occultè, fallitqe volatilis ætas:
Et celer admissis labitur annus equis.

i. e. qàm concitatissimè ac contentissimè fugit. Itape *Metam. l.* 10. subjungit, idem planè locutus,

Et nihil est annis velocius.

& *El.* 11.

Dum loqor, hora fugit. —

Qod Horatius *Carm* l. 1. *Ode.* 11.

— dum loqimur, fugerit invida
Ætas: carpe diem, qàm minimùm credula postero.

Silius *bell. Pun. l.* 15,

— currit mortalibus ævum;
— fugit hora, rapitqe
Tartareus torrens. —

Pulcerrimè Anacreon *carm.* 4.

Τροχὸς ἅρματος γάρ ἐστιν,
Βροτοὺς τρέχει κυλισθείς.
Rota nam velut curulis,
Properat volucris ætas.

Seneca Herc. fur.

Properat cursu vita citato:
Volucrique die rota præcipitis
Vertitur anni.

Idémqe, si idem utriusqe avtor, *Epist.* 99. *Respice celeritatem rapidissimi temporis: cogita brevitatem hujus spatii, per qod citatissimi currimus.* Qin & *ad Marc. Consol. c.* 10. qod ad nostri mentem proximè accedit: *Rapina rerum omnium est*; (*miseri, nescitis?*) & *fuga, vivere.* Vide *suprà ad* §. 4. διχήτεται. Hoc si minùs placuerit, habeas D. Arnoldi Bootii ingeniosam sanè, nec temerè aspernandam, conjecturam, ut legatur; Εἷς γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. *Unica enim est unicuique vita: nec altera ulla, istic saltem, expectanda.* Epicurus suprá. Γεγόναμεν ἅπαξ. δὶς δὲ οὐκ ἔστι γενέσθαι;

Nec nasci bis posse datur. —

Silius *l.* 15. id qod Evripides voluit, ubi dixit in *Alcest.*

Ψυχὴ μιᾶς ζῆν, οὐ δυοῖν ὀφείλομεν.
Unam agere vitam, non duas nobis datur.

Qem & in *supplic.* idem pluribus conqestum suprà monuimus. Verba ipsa, qia ad lectionem istam illustrandam cum primis faciunt, exhibere istic nevtiqam pigebit.

Ὤιμοι. τί δῆτα βροτοῖσιν οὐκ ἔστι τὸ δεῖ,
Νέους δὶς εἶναι, καὶ γέροντας αὖ πάλιν;
Ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
Γνώμαισιν ὑστέραισιν ἐξορθώμεθα.
Ἀϊόντα δ' οὐκ ἔξεστιν. εἰ δ' ἦμεν νέοι
Δὶς καὶ γέροντες, εἴ τις ἐξημάρτανεν,
Διπλᾶ βίᾳ λαχόντες, ἐξορθώμεθ' ἄν.

id est, vertente Grotio:

Proh fata: cur non est datum mortalibus
Duplici juventâ, duplici senio frui?
Intra penates siqid habet incommodè,
Fas sériore corrigi sententiâ:
Hoc vita non permittit. at qi bis foret
Juvenis senéxqe, siqid erratum foret
Priore, id emendaret in cursu altero.

Idémqe *ibidem.*

— τἆλλα γὰρ μόνον βροτοῖς
Οὐκ ἔστι τ' ἀπάλαμ' ἀναλωθὲν λαβεῖν,
Ψυχὴν βροτείαν. χρημάτων δ' εἰσὶν, πόροι.
— unicum mortalibus
Hoc est, semel qod perditum recipi neqit,
Hæc vita: reliqa copia est reparabilis.

εἰσὶ δέ τινες, οἱ τὸν παρόντα μὲν βίον οὐ ζῶσιν. ἀλλὰ παρασκευάζονται πολλῇ σπουδῇ, ὡς ἕτερόν τινα βίον βιωσόμενοι, οὐ τὸν παρόντα· καὶ ἐν τούτῳ περιλειπόμενον ὁ χρόνος διαλέγει. *Non desunt, qi præsentem vitam non vivunt, sed magno studio se parant, ceu vitam qandam aliam victuri: interea, tempus ipsos deserit.* Antiphon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 16. ubi legendum forsan περιστρίβομενον. Gesnerus παραλειπόμενον. Qibus adjici possunt & Bionis errorem hunc corrigentia illa ex *Idyl.* 5.

Εἰ μὲν γὰρ βιότου διπλόον χρόνον ἀμῖν ἔδωκεν,

A Ἦ Κρονίδας, ἢ Μοῖρα πολύτροπος, ὡς' ἀνύεσθαι
Τὸν μὲν ἐς εὐφροσύνας καὶ χάρματα, τὸν δ' ἐνὶ μόχθῳ,
Ἦν τάχα μοχθήσαντί ποθ' ὕστερον ἐσθλὰ δέχεσθαι.
Εἰ δὲ θεοὶ κατέευσαν ἕνα χρόνον ἐς βίον ἐλθεῖν
Ἀνθρώπους, καὶ τὸν δὲ βραχὺν ἢ μάλα πάντας,
Ἐς πόσον, ἄ δειλοὶ, καμάτους κ' εἰς ἔργα ποτεῦμας;
Nam si vivendi nobis geminata dedisset
Tempora seu Fatum, seu Juppiter, esset ut avi
Altera lætitiæ pars, altera dicta labori,
Responsura qies tandem sudoribus esset.
B *Sin vita spatium miseris mortalibus unum*
Concessere Dei, modicóqe id fine coercent,
Qid juvat in tristes animos impendere curas?

Grotius.

Itaqe Lucianus *de merced. conduct. pag.* 371. τίνα ἄλλον ὁ μαλαιὸς ἐμαυτῷ βιώσομαι βίον, τὸν παρόντα τοῦτον ἄλλῳ βεβιωκώς; *Qam aliam vitam vivam mihi demens, postqam alteri hanc vixi.* Attamen, ut scitè Martialis *l.* 10. *epigr.* 23.

Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

Cæterùm clariss. Salmasius lectionibus hisce omnibus præfert; βραχὺς ὁ βίος ἑκάστῳ. *Cuiqe vita brevis est.* qomodo Hippo- C crates *aphorism.* 1. Sed & Marcus ipse *l.* 4. §. 26. Ego in medio ista lectori relinqo.

Οὗτος δέ σοι σχεδὸν διήνυται? qod *suprà* §. 2. dixerat; γέρων εἶ. *senex es.* tanqam ipse se alloqatur. Et *l.* 10. §. 15. ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. *Exiguum est qod superest vita tua.*

Μὴ αἰδημένῃ σεαυτήν] De Catone Plutarchus in *Apophthteg.* 81. Μάλιστα δὲ ἐνόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν. μηδὲν γὰρ ἑαυτῷ μηδέποτε χωρὶς εἶναι. *Unumqemqe seipsum maximè revereri debere: nunqam enim esse sine seipso.* Unde emendandus Stobæus, *tom.* 2. *tit.* 31. apud qem pro μηδένα, μηδὲν legitur. D Theophrastus *ibidem.* Αἰδοῦ σεαυτὸν, καὶ ἄλλου οὐκ αἰσχυνθήσῃ. *Reverere teipsum, & non erubesces coram aliis.* Musonius itidem: Αἰδοῦ παρὰ πᾶσιν ἄξιος ἴσῃ, ἐὰν πρῶτον ἄρξῃς σεαυτὸν αἰδεῖσθαι, *Verecundiâ dignus apud omnes habeberis, si primùm teipsum vereri inceperis.* Omniúmqe optimè Democritus: Φαῦλον, κἂν μόνος ᾖς, μήτε λέξῃς, μήτε ἐργάσῃ. μάθε δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι. *Malum, etiamsi solus fueris, neqe dixeris, neqe feceris. Disce autem teipsum multo magis qàm alios revereri.* Idémqe *ibidem tit.* 46. Μηδέν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδεῖσθαι ἑαυτοῦ. μηδέ τι μᾶλλον ἐξεργάζεσθαι καιὸν, εἰ μέλλοι μηδεὶς εἰδήσειν, ἢ εἰ πάντες ἄν- E θρωποι. ἀλλ' ἑαυτὸν μάλιστα αἰδεῖσθαι, καὶ τοῦτον νόμον τῇ ψυχῇ καθεστάναι, ὥστε μηδὲν ποιεῖν ἀνεπιτήδειον. *Ne magis alios homines revereare qàm teipsum: neqe magis delinqas, si nemo resciturus sit, qàm si omnes homines. Sed teipsum maximè verearis, & hanc legem animo tuo constituas, ut nihil absurdum committat.* Qod Isocrates *ad Demonic. pag.* 9. Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας, ἐλπίζε λήσειν. καὶ γὰρ ἂν τοὺς λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις. *Si qid unqam turpe admiseris, ne sperato clam fore. Nam ut alios id celes, at ipse tibi eris conscius. Qid autem proderit non habere conscium, habenti conscientiam?* Ex Seneca Lactantius *institut. l.* 6. *c.* 24. At verò, ut Diphilus, F si Stobæo *tit.* 24. referenti, Philistio, si Maximo *c.* 40. fides;

Ὅσις γὰρ αὐτὸς αὑτὸν οὐκ αἰσχύνεται
Συνειδὸς αὐτῷ φαῦλον διαπεπραγμένῳ,
Πῶς τόν γε μηδὲν εἰδότ' αἰσχυνθήσεται;
Qi non veretur ipse semet, conscius
Sibi mali facinoris, qod commiserit,
Hic qomodo alios nescios reverebitur?

Grotius. Vide *l.* 12. §. 4. & Galenum *ad l.* 10. §. 9.

§. 7. Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπλοντα] Scriptura mendi manifesta; Mericus Casaubonus transpositâ unâ voculâ legere videtur, Τί περισπᾷ σε; *cur te distrahant?* &c. Ego malim, G restitutâ qæ excidit negante particulâ, (qia seqitur καὶ) [Μὴ] περισπάτω σε &c. *ne distrahant te.* qod & Xylandrum secutum video. Sic *l.* 8. §. 1. ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qicqam molestum habeat, distrahat.* Et *l.* 4. §. 3. Ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε περισπάτω. *Sed gloriola cupido te torqebit, distrahet.* Et *l.* 7. §. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περισπᾷ. *Hoc unum me sollicitum habet, distrahit.* Basilius Cæsar. *in Psal.* 45. *pag.* 272. *D.* Τίς γὰρ μεριμνῶν τὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἐμβαθύνων τοῖς περισπασμοῖς τῆς σαρκὸς, δύναται τοῖς τοῦ θεοῦ λόγοις προσέχειν, καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν τηλικούτων θεωρημάτων ἀρκεῖν; *Qis enim eorum, qa mundi sunt, sollicitus, seqe immergens multimoda distractioni carnis, attendere possit verbis Dei, & satisfacere H tot tantarúmqe contemplationum exacta comprehensioni?* Interpretes Græci *Eccles. c.* 1. *v.* 13. τὸ עִנְיָן reddunt περισπασμὸν· Latinus, *distentionem.* eò qòd *in* varias solicitudines mens hominis distenta lanietur. Hieronymus. Vide *suprà* §. 2. μηκέτι σπεῦ.

Καὶ

niunt tibi; sed otium tibi præstes; qo boni aliqid addiscas, & huc illuc ferri desinas. cæterùm & alia hîc hallucinatio cavenda est. nugas siqidem agunt actuosi havd pavci, dum vitam agendo conterunt, sed scopum, ad qem conatus suos cogitationésque omnes dirigant, sibi propositum nullum habent.

§. 8. Vix, avt nè vix qidem qisqam, ideo infeliciter agere deprehensus est, qia in alienis animis qid ageretur non animadverterit. cæterùm qi animorum suorum motus non attendunt, hi verò infeliciter agant, necesse est.

§. 9. Horum meminisse semper oportet: qæ universi, qæ tua natura sit; qomodo hæc ad illam affecta, qalisqe pars qalis universi existat: qòd etiam nemo sit, qi prohibere te possit, qò minùs ea facias dicásque semper, qæ naturæ illi, ᾗ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ τὰ προσμαρτάνειν ἀγαθόν τι, ᾗ παῦσαι [a] ῥεμβόμενος. ἤδη γὰρ ᾗ τὰ ἑτέραν [b] ὠθιφορὰν φυλακτέον. λῆρόν τι γὰρ ᾗ ἄλλο περίξεων, ὁι πεπυκνώτης τῷ βίῳ, ᾗ [c] μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν ὁρμὴν ᾗ παθάπαξ φαντασίαν ἀπευθύνουσιν.

§. 8. [d] Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφιστάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ γίγνεται, ῥᾳδίως τις ἄφθη κακοδαιμονῶν. τὰς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆσκινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας, ἀνάγκη κακοδαιμονεῖν.

§. 9. Τούτων ἀεὶ δεῖ μεμνῆσθαι, τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμὴ, ᾗ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχουσα, ᾗ [e] ὁποίαν τὶ μέρος, ὅτι οὐδὲν κωλύσει ποτὲ ἀεὶ γιγνόμενον ἐκ τοῦ ὅλου ἑαυτὸν ἀποφῦσαι, ᾗ ὅλη [f] ἑδεὶς ὁ κωλύων τὰ ἀπόλυθα τῇ φύσει,

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 22.
b παραφ. Jun. L. 1. §. 15. c Inf. §. 16. l. fo. §. 37. l. 11. §. 20.
d. Inf. §. 13. l. 3. §. 4. l. 4. §. 18. L. 7. §. 55.
e L. 5. §. 24. l. 12. §. 32.
f L. 1. §. 17. l. 3. §. 12. l. 5. §. 10. 29. 34. l. 6. §. 17. 58. l. 10. §. 32; 33. l. 11. §. 39.

ANNOTATIONES.

Καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ] ᾗ, ἀντὶ τοῦ ἀλλά. copulativa loco adversativæ. Sic in *Evang.* Matth. *c.* 12. *v.* 23. ζητεῖ ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ ἱυρίσκει, *requiem qarit, sed non invenit.* Et *c.* 16. *v.* 4. γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. *generatio prava signum requrit: verùm signum illis non dabitur.* Luc. *c.* 4. *v.* 2. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. *nihilqe per dies illos comedebat: sed eis conjummatis postea esuriit.* Et *c.* 20. *v.* 19. Καὶ ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. *qærebant manus ei injicere; verùm à populo metuebant sibi.* Actor. *c.* 7. *v.* 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι; — — καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ. *num victimas hostiasqe obtulistis mihi? — — sed Molochi tabernaculum bajulástis.* Plato Thæeteto adducendus *infrà ad* §. 13. πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνησαμένη τῶν ἄλλα ἐκείνῃ, καὶ εἴς τι τῶν ἐγγὺς ἐδὲν αὐτὴν συγκαθιᾶσα. *omnem ubiqe universi totius naturam perstrutans; verum ad eorum qæ sunt propè nihil se demittens.* Seneca *Epist.* 57. exhibendus *ad l.* 4. §. 21. *Permeare non posse, & statum spargi.* pro, *sed statim spargi.*

Παύσῃ ῥεμβόμενος] Sic *l.* 4. §. 22. Μὴ ἀποῤῥίμβεσθαι. *Noli divagari.* Et *l.* 4. §. 3. Ποιεῖ ἀποῤῥίμβεσθαι. *Cogit divagari.* Ῥίμβεσθαι & ἀποῤῥίμβεσθαι, *à re institutâ*, vel etiam *absqe certa re ulla institutâ, temerè huc illuc divagari.* Joannes Chrysostomus *in Epist.* 1. *ad Timoth. homilia.* Τῇ τῆ πολλάκις ἀλλαχῆ ῥεμβομένῃ, ᾗ χειρὶ αὐτόματος ἴλκεται. *Mente sæpenumero alibi divagante; sponte interim movetur manus.* Plutarchus *de Curiositate pag.* 521. *C.* Δεῖ δὲ μὴ καθάπερ θεράπαιναν ἀνάγωγον, ἔξω ῥέμβεσθαι τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ἀποπεμπομένην ὑπὸ τὴν ψυχῆς ἐπὶ τὰ πράγματα, συντυγχάνειν αὐτοῖς ταχὺ ᾗ διαγγέλλειν. εἶτα πάλιν ἐντὸς εἶναι τῷ λογισμῷ, ᾗ προσέχειν αὐτῷ. *Debet autem sensus non instar petulantis ancillæ foras evagari, sed cùm à mente remittitur ad res, celeriter eas percipere & renunciare, deinde rursum intus cum ratione esse, eique parere.* Idémqe eodem, qo noster hîc sensu, qi à corpore ad animum transtulit *de commun. notit. c.* 13. Νήφων γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥεμβόμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες ᾗ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim vigilat ad virtutem; sed omnes divagamur indecori & infelices.* Expressit autem pulcrè, qod noster hîc. Seneca *de Tranqill. c.* 12. *Circumcidenda est concursatio* [*circumcursatio* potius] *qalis est magna partis hominum, domes, & theatra, & fora perrarum, alienis se negotiis offerunt, semper aliqid agentibus similes, horum si aliqem exeuntem domo interrogaveris; qo tu? qid cogitas? respondebit tibi; non mehercule scio: sed aliqos videbo, aliqid agam. sine proposito vagantur, qærentes negotia: nec qa destinaverunt agunt; sed in qa incurrerunt. Inconsultus illis animusqe cursus est: qalis formicis per arbusta repentibus qa in summum cacumen, deinde in imum, manes agantur.* Idémqe Epist. 95. *Vita sine proposito vaga est* i. e. ῥεμβός, ut Marcus *infrà* §. 17. Vitam autem istiusmodi graphicè itidem depingit nobis Ennius in *Iphigenia* à Gellio *l.* 19. *c.* 10. lavdatus, qem à Scriverio, Salmasióqe emaculatum restitutúmqe exhibemus.

Otio qi nescit uti, plus habet negotii,
Otii minùs, qàm cùm est negotium in negotio.
Nam cui qod agat institutum est, is nullo negotio
Id agit; studet ibi, mentem atqe animum delectat sicum.
Otioso in otio animus nescit, qid qidem velit.
Hoc ità est, neqe nunc domi nos, neqe nunc militia sumus:
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc ventum est, ire illinc lubet:
Incertè errat animus; prater propter vita vivitur:

h. e. ut vir clarissimus, εἰκῇ βιώτευ.

Τὴν ἑτέραν περιφορὰν φυλακτέον] D. Junius παραφορὰν mavult: qomodo de Maximo *l.* 1. §. 15. dixerat, κατὰ μηδεμίαν παράφορον. Παραφορὰ reverà *mentis errorem, hallucinationem, delirium, desipientiam* creberrimè denotat: unde & à Gorrhæo pro *leviori mentis emotione*; & a Fœsio, pro *graviore* etiam in medicorum libris sumi observatum est. Cæterum & περιφορὰν nihilo minùs pro *errore, mentisqe absurbatione* usurpari Hudæus testimoniis havd paucis comprobat, inter qæ illud est ex Græcis Salomonis interpretibus *Eccles. c.* 2. *v.* 12. ἰδεῖν σοφίαν ᾗ περιφορὰν ᾗ ἀφροσύνην, *ut aspicerem sapientiam, insaniam ac stoliditatem.* Et rursus ibidem *c.* 2. *v.* 2. τῷ γέλωτι εἶπα περιφορὰν, *risum reputavi errorem.* Vulgatus. qibus & adjici potest illud *c.* 7. *v.* 26. γνῶναι ἀσεβεῖς ἀφροσύνην καὶ περιφοράν, *ad cognoscendum improbi stoliditatem & insaniam.* Itaqe nihil forsan mutandum fuerit.

Μὴ ἔχοντες σκοπὸν] *Infra* §. 16. inter ea, qibus anima contumeliam sibi facit, hoc ponit, ὅταν πράξῃ τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν ἐπ' ἄδηλα σκοπὸν ἀφῇ, *qoties actionem aut conatum suum ad nullum certum scopum destinat.* Persius Sat. 3. v. 60.

Est aliqid qò tendis, & in qod dirigis aram?
An passim segnes corvos testaqe, lutoqe
Securus qò pes ferat, atqe ex tempore vivis?

Metaphora ἀπὸ τῶν ἀσκοπα τοξευόντων, Lucianus in *Toxar.* qod nos dicimus, to shoot at rovers seu at randome. Vide Casavbonum ad *Persium*, & *infrà ad* §. 16. & *ad l.* 10. §. 37.

§. 8. Παρὰ τὸ μὴ ἐφιστάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ] Cohibere vult τὸν ἀλλοτριεπίσκοπον, *alienarum rerum inspectorem*, uti Petrus loqitur *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 15. ut istic, sic *infrà* §. 13. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 7. §. 55.

Τὰς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας] *Qi sui ipsius animi motibus non obsequitur.* Xylander. imò, *qo motus non assequitur.* qod & Mericum Casavbonum observâsse video. Παρακολουθεῖν, sicut & simplex ἀκολουθεῖν, est eorum, qæ dicuntur, avt aguntur etiam, *ex animadversione observatione*qe *diligenti; intelligentiam consequi.* Id unico tantùm, cùm freqentissimum sit, ex Galeni scriptis loco firmatum fuerit, qem *ad l.* 5. §. 5. *infrà* exhibebimus. Qin & Xylander ipse τὸ παρακολουθεῖν *intelligere* vertit *l.* 7. §. 24. Et Sextus Empiricus *adversus Disciplinas l.* 1. *c.* 13. duo ista ἐν τῷ παραλλήλῳ posuit. Πῶς γάρ τις δύναται τῶν ἀφρενωμένων Γραμματικῶν Ἡράκλειτον συνιέναι, ᾗ Πλάτωνι παρακολουθῆσαι. *Qomodo enim potest qisqam ex supercilioso Grammatistis Heraclitum intelligere, & Platonem consequi?* Inde Marco *l.* 5. §. 9. ἡ παρακολουθητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ δύναμις, *facultas intelligentiâ & scientiâ pradita.* Vide & *l.* 7. §. 4.

§. 9. Τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμή] Vide *suprà ad l.* 1. §. 9. Laërtius *Zenone Citiæo c.* 89. Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξακόυει, ἣ ἀκολούθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐνδέχεται φύσιν, ᾗ ἀκολουθεῖν δεῖ, ὑπέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam autem Chrysippus qidem eam cui consentaneè oporteat vivere, & communem intelligit, & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodo naturam suscipit, qam sequi oporteat, non etiam particularem.* Conciliat utrumqe Marcus noster, qi idem planè utrumqe statuit esse, *juxta naturam propriam & juxta communem vivere.* Vide *l.* 5. §. 3.

Καὶ ὁποῖόν τι μέρος ὁποῖον τῷ ὅλῳ] Vide *suprà ad* §. 3. & Casavbonum ad illud *Persii Sat.* 3. *v.* 71.

— — *qem te Deus esse*
Jussit, & humanæ qa parte locatus es in re.

Οὐδεὶς ὁ κωλύων] Hoc passim inculcat, *bonam mentem nihil impedire posse.* Ἐν *l.* 1. §. 17. μηδὲν κωλύοντος κατὰ φύσιν ζῆν; *nihil obstet omnino, qo minus juxta naturæ præscriptum vivam;* & *l.* 3. §. 12. οὐδεὶς ὁ τοῦ κωλύσαι δυνάμενος, *nullus est qin faciat, qi impediat.* & *l.* 4. §. 49. μήτι κωλύσει δίκαιον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἔμφρονα; &c. *numqid prohibeat te; justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem*; &c. & *l.* 5. §. 29. οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω. *Nemo me prohibere poterit, qo minùs faciam qæ velim.* & *l.* 6. §. 58. κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως βίωσι οὐδεὶς κωλύσει, *qo minùs secundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit.* & *l.* 9. §. 11. οὐκοῦν; τίς ὁ κωλύων; *dicas, qis te prohibeat.* & *l.* 8. §. 47. τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα, *qis prohibere potest, qo minùs opinionem tuam corrigas?* & *l.* 12. §. 25. τὴν ὑπόληψιν τίς κωλύσει ἐκβάλλειν, *opinionem ejicere ecqis impediat?* & aliis verbis *l.* 8. §. 41. τὰ τῆ τοῦ ἰδίου ὁδοῦ οὐδεὶς ἄλλος ἴσως ἐμποδίζειν, *mentis propria qæ sunt, nemo alius impedire solet.* & *l.* 11. §. 9. Οἷς ἐνισάμενος προείλου σοι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποτρέψαι

a Sup. §. 5. 4.
b -λόσοφος Lug. An.
c L. 6. §. 45.

ἧς μέρος εἶ, πράσσειν τε ἀεὶ καὶ λέγειν.

§. 10. Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ συγκρίσει τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς ἄν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε, φησὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ καθ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα τῆς ὀργῆς. ὁ μὲν γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης καὶ λελησθύιας συσολῆς φαίνεται τὸν λόγον ὑποστρεφόμενος. ὁ δὲ καθ' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ' ἡδονῆς ἡττώμενος, ἀκολασσότερός πως φαίνεται, καὶ θηλύτερος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις. ὀρθῶς ἂν καὶ φιλοσοφίας ἀξίως ἔφη, μείζονος ἐγκλήματος ἔχεσθαι, τὸ μεθ' ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἢπερ τὸ μὴ λύπης. ὅλως τε ὁ μὲν προπεπικημμένῳ μᾶλλον ἔοικε, καὶ ὑφὲ λύπην ἠναγκασμένῳ θυμωθῆναι. ὁ δὲ, αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὥρμηται, φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν.

cujus pars es, consentanea fuerint.

§. 10. Philosophicè Theophrastus, in peccatis inter se conferendis (prout vulgò conferri solent) dicit; graviora esse quæ per cupidinem, quàm quæ per iram admittuntur. etenim, qi irascitur, cum dolore quodam & contractione animi occultâ à rationis tramite declinare videtur: qi verò per cupidinem delinqit, qia voluptate vincitur, intemperantior quodammodo, & in peccando effœminatior videtur. rectè igitur, nec indignè philosopho, pronunciavit, amplioris esse criminis, quod cum voluptate, quàm quod cum dolore admittitur. atque omnino alter ei similior existit, qi prior læsus, doloris ratione ad irascendum adigitur: cùm is sponte suâ ad lædendum feratur, qi ad perpetrandum qidqam cupidine ducitur.

d Sup. §. 2. 5. l. 5. §. 29. l. 6. §. 30. l. 7. §. 29. 69.
e L. 3. §. 3.
f L. 9. §. 28.

§. 11. d Ὡς ἤδη δυναμένῳ ὄντος ἐξιέναι ἐκ βίου, ἔτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. τὸ δὲ e ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, f εἰ μὲν θεοί εἰσιν, οὐδὲν δεινόν.

§. 11. Ità qæque facias cogitésque oportet, ut qi confestim è vita hac possis discedere. humanis autem excedere, siqidem Dii sunt, nihil est grave, neque

ANNOTATIONES.

σρίψαι σε δυνήσονται, qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, à rectè agendo avertere te neqeunt. &l. 12. §. 8. οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται, nemo ab alio qopiam impeditur. qod & ipsum l. 10. §. 33. Νῦς καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ ἀντιπίπτοντος ἴτως πορεύεσθαι δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει, mens & ratio per obstantia qalibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. Hoc est avtem verè liberum esse. Epictetus *Dissert.* l. 1. c. 12. Ἐλεύθερός ἐσιν, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι. *Liber est, cui ex sententia veniunt omnia, & qem nemo potest impedire.* Et fastuosius, vixqe piè satis idem *ibidem* c. 1. Τὴν προαίρεσιν δὲ οὐδ' ὁ Ζεὺς νικήσαι δύναται. *Institutum avtem meum ne ipse qidem Jupiter superabit.*

Ἧς μέρος εἶ] Idem *suprà* §. 3. & 4. & *infrà* §. 16. Apud Laërtium Zenone Cittieo c. 87. Μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. *Partes enim natura universi sunt natura nostræ.*

§. 10. Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος] *Philosophicè Theophrastus*, Xylander. Rectè. Φιλοσόφως, id est, φιλοσοφίας ἀξίως, *philosopho dignè*, uti ipse Marcus mox explicat. Itaque ut cum Annotatore Lugdunensi φιλόσοφος ὁ Θεόφραστος legamus, qod svadeat nihil est. nec est commoda satis loqendi formula.

Ὡς ἄν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε] *qatenus ex communiore hominum sensu & sententiâ vulgari ista qis inter se contulerit.* Ità Seneca Epist. 59. *Permitte mihi uti verbis publicis, nec illa ad significationem Stoicam revoca.* Et Epist. 82. *Male nunc sic accipe, qemadmodum à populo dici solet.* Hoc avtem ideò Marcus istic, qia Stoici *peccata omnia paria prorsùs* esse statuebant. Eodem modo l. 6. §. 45. Κοινότερον δὲ τῶν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανόσθω. *Conducibilis verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.* Contrà *l.* 4. §. 10. Καθ' ὃ γενόμεθα ἰδίως. *Qomodo propriè dicitur.*

Βαρύτερα τὰ καθ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα] Idem multis contendit Aristoteles Ethic. Nicom. l. 7. c. 6. nimirum, ὅτι ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν. καὶ ὅτι αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τὸν θυμόν. *minùs turpem esse incontinentiam iræ, qàm cupiditatum. & turpiorem esse incontinentiam, qæ circa cupiditates, qàm ea qæ circa iram versatur.*

Ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης] Ita Aristoteles, ubi priùs; οὐδεὶς ὑφορίζει λυπούμενος. ὁ δ' ὀργὴ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος. ὁ δὲ ὑφορίζων, μεθ' ἡδονῆς. *Dolore affectus nemo contumeliâ utitur. Qi avtem ex irâ qippiam facit, cum dolore id facit: qi verò contumeliâ utitur, cum voluptate.* Et Rhetor. *l.* 2. c. 2. Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης, &c. *Jam vero sit ira appetitio cum dolore conjuncta ejus, qæ appareat, ultionis,* &c. Et *ibidem c.* 5. Ἡ ὀργὴ μετὰ λύπης. *Ira cum dolore.*

Ὀρθῶς ἄν] Ità qod Flaccus *Serm. l.* 1. *Sat.* 1.

Qeis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cùm ventum ad verum est: sensus moresqe repugnant,
Atqe ipsa utilitas, justi qoqe mater & æqi.

Τὸ μεθ' ἡδονῆς] Hoc argumento contendit Septimius noster gravioris esse reatûs, adulterium perpetrâsse, qàm pœnarum metu abnegâsse Christum, de pudicit. lib. extremo. *Urget nos dicere rei indignitas. contaminata potiùs corpora revocabis qàm cruentata? qæ pœnitentia miserabilior, titillatam prosternens carnem, an verò laniatam? qæ justior venia in omnibus cavissis qam voluntarius, an qam invitus peccator implorat? nemo volens negare compellitur; nemo nolens fornicatur. nulla ad libidinem vis est, nisi ipsa: negat, qod libet, cogi. negationem porrò qanta compellunt ingenia carnificis, & genera pœnarum? qis magis negavit, qi Christum vexatus, an qi delectatus, amisit? qi cùm amitteret, doluit; an qi cum amitteret, risit?*

Ὁ μὲν προπεπικημένῳ] Ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργὴ ἐσιν. *Ob injustitiæ enim speciem animo objectam ira commovetur.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 5. c. 8. & *Eudem. l.* 4. c. 6. Itaque qod ex Aristarcho Athenæus *Dipnosoph. l.* 13. ex Chæremonis *Thersite* Svidas; ex Menandri *Olynthia* Zenobius *paræmiis.* à Demosthene etiam, vel qisqis is est, in *Orationis adversùs Neæram* ingressu ipso, usurpatum;

Οὐχ ὡς ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος.
Ut non qi prior incipiat, sed se vindicans.

iratus qisqe facere videtur, qod facit. Hæc avtem excusationis defensionisque satis justæ speciem præ se ferre videtur. Demosthenes idem ipse, ἀνεπίφθονον αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τὸν ὑπάρχοντα; *minimè invidiosum esse ab incipiente pœnas exigere.* Plato *Gorgia pag.* 312. C. Δικαίως χρῆσθαι τύποις ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀδικοῦντας, ἀμυνομένους, μὴ ὑπάρχοντας. *Juste uti* (armis scilicet viribusque) *contra hostes, & eos qi inferrent injuriam, avertentes videlicet, non inferentes.* Belizarius apud Procopium *Vandalic. l.* 2. necessarios adoriri coactus. Ἔχομεν δὲ τῷ κακῷ παραψυχὴν τὴν δὴ, ὅτῳ γε ἡ τῆς μάχης ἀρχοντες αὐτοὶ, ἀλλ' ἀμυνόμενοι εἰς τὸν κίνδυνον καθιςάμεθα. *Hoc verò mali solatium habemus, qòd pugnam ipsi non inceperimus, sed periculum avertentes consisterimus.* Thucydides *l.* 2. *p.* 145. *B.* Δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι, οἵσπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν. *Arbitrati se juste suis parentare, qibus illi priores injuriam intulerant.* Ideo & Aristoteles ubi suprà, *intemperantiam iracundiâ*, non αἰσχίονα tantùm, sed & ἀδικωτέραν pronunciat.

Φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν] Pessimo consilio ista à superioribus avulsa cum periocha seqente commisit editor Lugdunensis, qâ cum nihil commune habent.

§. 11. Ὡς ἤδη δυναμένῳ ὄντος ἐξιέναι τοῦ βίου] Vide *suprà ad* §. 5. & *infrà ad l.* 3. §. 8. Ex Pythagoræ præceptis illud erat, συνδεῖν ὀσμιζομένῳ τὸ σῶμα τὸν δεσμόν (legendum τὸν σφυμάτων δεσμόν. qod alii, τὰ σφύματα ἀεὶ συνδεμένα ἔχειν) *qotidie stragula colligari*, eo significans, ὡς ἀποδημίαν εἶναι τὴν τελευτὴν, καὶ δεῖν ἀεὶ συνεσκευασμένους τὸν καιρὸν περιμένειν τῆς ἐκεῖ πορείας, *tanqam sit mors peregrinatio, eáqe semper sit paratis exspectanda.* Porphyrius apud Stobæum *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. Seneca Epist. 93. *Non ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat, sed nullum non tanqam ultimum aspexi.* Et Epist. 101. *Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum sit. nihil differamus: qotidiè cum vita paria faciamus. Vita nostra non promineat, sed in se colligatur.*

Ἐξιέναι τοῦ βίου] Qod ἐξιέναι τοῦ ζῆν, & ἐξελθεῖν simpliciter *l.* 5. §. 29. Plinius l. 3. Epist. 9. *Videtur voluisse exire de vita, cùm defendi non posset.*

Ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν] Plato *Apologiæ pag.* 31. *A.* Οἷον ἀποδημῆσαι ὁ θάνατος. *Mors est velut migratio.* Et Plutarchus ad Apollonium. Ἀποδημία προσοίκειον ὁ θάνατος, καὶ τῇ εἰς κοινὴν πατρίδα πορείᾳ. *Mors peregrinationi, & itineri in communem patriam similis est.* Qi & Socratem dixisse perhibet *pag.* 107. *C.* Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον, ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ. *Mortem persimilem esse, vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqæ ac diuturnæ.* &c. Johannes ὁ Χρυσορρήμων de Statuis Orat. 5. Τί πολέ ἐσι θάνατος; ἀποδημία προσκαιρος, ὕπνος μακρότερος τῆ συνήθους. *Qid est mors? peregrinatio temporaria, somnus consueto longior.* Simocattus Epist. 25. Ἐπὶ μακρὰν ἀποδημίαν οἱ τεθνηκότες ἐξάλησαν. *In longam peregrinationem missi sunt mortui.* De Proteo Philosopho Marcellinus *Histor. l.* 29. *Cùm mundo digredi statuisset.* Et de Constantio *l.* 22. *Mundo citius digressurum.* De Demonacte Lucianus *Tom.* 1. *p.* 872.

neqe enim malo ulli illi involvent te. si verò, vel nulli sunt, vel nullam rerum humanarum curam gerunt, qid attinet tandem vivere in mundo vel Deorum, vel providentiæ inani? cæterùm & sunt illi, & res humanas curant:

κακῶ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν. [a] ἢ δὲ εἴ τι ἔκ εἰσιν, ἢ ἃ μέλει αὐτοῖς τ' ἀνθρωπείων, [b] τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ; ἀλλὰ [c] καί εἰσι, καὶ [d] μέλει αὐτοῖς τ' ἀνθρωπείων. καὶ

[a] εἰ δὲ ἔτι Lug. An. εἰ δὲ ἤτοι f.
[b] L. 6. §. 10.
[c] L. 12. §. 28
[d] L. 1. §. 17. l. 6. §. 44. & l. 9. §. 11. 27.

ANNOTATIONES.

p. 872. Παύλων ἀποσχόμενος, ἀπῆλθε τοῦ βίου. *Cùm abomnibus abstinuisset, è vita migravit.* Tertullianus *de Patientia* c. 9. *Profectio est, quam mortem putamus.* Hieronymus *ad Salvin. Sic extulit, ut eum profectum crederes, non amissum. Non emori, sed emigrare.* Idem *in Nepotian.* ut de Metello Vellejus *Hist. l.* 1. *de vita migrare potiùs quam mori.* Et, *abiit, non obiit.* Ambrosius de Theodosio. *Mors siquidem migratio est.* Cicero *Tusc. l.* 1. *Aut finis, aut transitus.* Seneca *Epist.* 65. Imò *non finis, sed transitus.* Cyprianus de mortalitate. *Non est exitus, sed transitus.* Qomodo Christus apud Joann. *cap.* 13. *v.* 1. μεταβαίνειν αὐτὸν τὸν θάνατον καλεῖ, *transitum suum vocat mortem*, ut observant Joannes Chrysostomus & Theodoretus. Et *exitus* tamen, sed suo sensu; qomodo ἔξοδος dicitur *Luc. c.* 9. *v.* 31. & Petro *Epist.* 2. *c.* 1. *v.* 15. *Excessus* scilicet *de corpore*, ut Tertullianus *de Resurr. c.* 43. Itaqe qod dubitanter Seneca Epist. 63. *Fortasse qem putamus perisse, pramissus est.* Sed avdentiùs Epist. 99. *Qem putas perisse, pramissus est.* Et *ad Marc. c.* 19. *Dimisimus illos*; *imò consecuturi pramisimus.* Fidentissimè nostri; nec immeritò, firmiore fulcro subnixi; *Pracesserunt, non decesserunt.* Augustinus *de diversf. serm.* 43. *Pramissi, non amissi.* Idem Epist. 6. & 120. Clavdam locum hunc Cypriani monito in Orat. de mortalitate. *Non sunt lugendi fratres nostri accessione Dominica de seculo liberati; cùm sciamus eos non amitti, sed pramitti, recedentes pracedere; ut proficiscentes & navigantes desiderari eos debere, non plangi.* Vide & *infrà ad* §. 17. & *l.* 11. §. 3.

Καιρῷ γάρ σε ἔκ ἂν περιβάλοιεν] Consimili phrasi dixerat *suprà* §. 1. Αἰσχρῷ γάρ με ἰδεῖς περιβάλλει. *Neqe enim inhonestâ re aliqâ me qisqam involverit.* Deum avtem neminem posse malo afficere statuunt Stoici, qia ipse bonus. Noster *l.* 6. §. 1. Ὁ τὴν ὅλην ἰδίαν διοικῶν λόγος, ἀδύνατον ἐν αὐτῷ αἰτίαν ἔχειν τοῦ κακοποιεῖν, κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ. οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. *Mens materia universi rectrix nullam in se maleficii causam habet; cum malitiam in se nullam habeat, neqe male facit cuiqam, nec à qoqam laditur.* Est reverâ Deus non ἀγαθὸς duntaxat, sed μονῷ ἀγαθός. *Matth. c.* 19. *v.* 17. Qod Hermes Trismegistus *Pamand. c.* 6. Τὸ ἀγαθὸν ἐν οὐδένι, εἰ μὴ ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ. μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθὸν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός. *Bonum in nullo est, praterqam in solo Deo. Qin imo bonum semper ipse Deus est.* Tertullianus adversus *Marc. l.* 2. *c.* 6. *Bonus naturâ Deus solus est. qi enim qod est sine initio habet, non institutione habet illud, sed naturâ.* Melius multò qàm Seneca Epist. 95. *Dii immortales nullam didicere virtutem, cum omni edita; & pars natura eorum est, esse bonos.* Porrò *cùm Deus optimus, diabolus pessimus, non magis à bono aliqid mali, qàm à malo boni aliqid potest editum videri.* Tertullianus *de Patientia* c. 5. Porphyrius item *de abstim. ab esu animant. l.* 2. §. 41. Δεῖ ἐμπεδῶς πεπεῖσθαι, ὅτι οὔτε τὸ ἀγαθὸν βλάπτει ποτε, οὔτε τὸ κακὸν ὠφελεῖ. οὐ γὰρ θερμότητος, ὡς φησὶ Πλάτων, τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. οὐδὲ τοῦ δικαίου τὸ βλάπτειν. τὸ γὰρ ἐναντίον ἐν περὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἂν ποτε γένοιτο. δικαιότατον δὲ ὄντως φύσει πάντων τὸ θεῖον, ἐπεὶ οὐδὲ ἂν ἦν θεῖον. *Qum interim firmiter oporteat credere, neqe qod bonum est unqam ladere, nec qod malum est, unqam bene facere. Non enim calorio, ut ait Plato, sed contraria qalitatis proprium est frigefacere, ita neqe justi nocere. Contraria avtem in eodem convenire non possunt. Numen avtem naturâ suâ omnium est justissimum, aliter numen non esset.* Seneca *Epist.* 95. *Qa caussa est diis bene faciendi? natura. Errat, si qis putat illos nocere velle: non possunt. nec accipere injuriam qeunt, nec facere. Ladere etenim ladiqe conjunctum est. Summa illa ac pulcerrima omnium natura, qos periculo exemit, nec periculosos qidem fecit.* Et *de Ira l.* 2. *c.* 27. *Qadam sunt, qa nocere non possunt, nullámqe vim nisi beneficam & salutarem habent: ut dii immortales, qi nec volunt obesse, nec possunt. Natura enim illis mitis & placida est, tam longè remota ab aliena injuria, qàm à sua. Itaqe deos nemo sanus timet. furor est enim metuere salutaria.* Idem *de Benef. l.* 4. *c.* 19. Cavtè tamen, & *cum grano salis*, qod dicitur, ista admittenda. Nam, ut Seneca idem Epist. 95. *Hi nec dant malum, nec habent: caterùm castigant, & coercent, & pœnas irrogant, & aliqando specie mali puniunt.* Itaqe Deus & ob majestatem suspiciendus, & ob bonitatem verendus, & ob justitiam etiam formidandus est. Qi & (qia justus) qod Tertullianus *adversus Marc. l.* 2. *c.* 2. *tunc maximè est optimus, cum tibi non bonus. sicut sol tibi, etiam qando non putas, optimus & utilis; & cùm acrior & injestior, rationi tamen sua par est.* Verùm Marcus istic *malum* Stoico more pro *vitio* accepit, qod illis *solum malum*, non *summum* tantum. In qem sensum & Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 13. dixit. Ὁ Θεὸς ἀπείρασός ἐστι κακῶν. πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. *Deus malis tentari non potest, nec qemqam tentat.*

Ἢ δὲ ἔστι τι] Ex conjectura adscripsi, εἰ δὲ ἤτοι. At Annotator Lugdunensis vult εἰ δὲ ἔτι, *si jam non sunt.* vel ἤτοι, inqit, *certe non sunt.* Verum sensus proclivis est, *si verò, vel non sunt, vel nulla eis de nobis est cura.* ἤτοι, & ἢ apud Marcum passim sibi invicem respondent.

Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ] In eandem sententiam *l.* 6. §. 10. Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκείμαι, καὶ φυσικῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν. *Qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluviéqe istiusmodi ulteriùs commorari?*

Ἀλλὰ καί εἰσι] *Esse Deum*, sive *deos*, ut ille pro suo ritu loqi amat, unde constet, vide *l.* 12. §. 28.

Καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων] Observat Brissonius formulam illam receptam (utpote qæ è naturæ ipsius penetralibus prodierat) qâ *deos esse* proclamabant. *Est cæleste numen. Es magne Jupiter.* Manlius apud Livium *l.* 8. & *l.* 3. *Pro sê qisqe, deos esse, & non negligere humana, fremunt.* Ità constanter Stoici. Qò magis miror Theophilum Antiochenum *ad Autolyc. l.* 2. Ἔνιοι μὲν τῆς τοιᾶς ἀρνοῦνται, καὶ τὸ ἐξ ὅλης θεὸν εἶναι, ἢ εἰ καὶ ἔστι, μηδενός φασι φροντίζειν τὸν Θεὸν, πλὴν ἑαυτοῦ. *Stoici qidem Deum esse in universum abnegant: aut si sit, asserant eum nullius qàm sui curam gerere.* In qâ sententiâ etiam Chrysippum affirmat cum Epicuro planè consensisse. Cæterùm in adversum prorsus Stoici unanimiter concedunt, & contendunt etiam acerrimè adversus Epicureos, qos hoc nomine perstringunt & oppugnant passim. Seneca *prasat. ad qæst. nat. l.* 1. *Nec hæc intra vulgum dementia est*; (ἄνοιαν & Theophilus nuncupat) *sapientiam qoqe professos contigit. Sunt qi putent sibi ipsis animum esse, & qidem providum ac dispensantem singula, & sua, & aliena: hoc avtem universum, in qo nos qoqe sumus, expers esse consilii, & aut ferri temeritate qadam, aut naturâ nesciente qid faciat.* At non sic οἱ ἐκ τῆς τοᾶς. Ἄβουλον γὰρ Θεὸν οὐδεὶς ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. *Etenim consilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit.* inqit noster *l.* 6. §. 44. Epictetus *Dissert. l.* 1, *c.* 12. ubi varia aliorum de diis judicia retulerat, primum asserentium, μηδὲν εἶναι τὸν θεῖον, *non esse numen.* secundum, εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖν δὲ μηδένος, *esse qidem, sed nulli providere*, tertium, εἶναι, καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ οὐρανίων, *esse, & providere, sed magnis & cælestibus.* qartum, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν οὐρανίων, (ἀνθρωπίνων legendum ex Stobæo *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 6.) εἰς κοινὴν δὲ μόνον, καὶ οὐχὶ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστου. *etiam terrestribus & cælestibus, sed in commune duntaxat, non avtem unicuiqe privatim,* ultimo loco illud; qod Stoicorum est, Ulyssis apud Homerum verbis, à Socrate alicubi usurpatis proponit, ὄφρ' ἔτι σε λήθω κινύμενος, *se clam Deo ne moveri qidem posse.* Verùm legendum κινύμενον tam ex Stobæo, qàm & ex Homero. Sic enim Minervæ Ulysses *Iliad.* K. *v.* 278.

— ἦ τέ μοι αἰεὶ
Ἐν πάντεσσι πόνοισι παρίστασαι. ἤδέ σε λήθω
Κινύμενος —

— qa mihi semper
In omnibus laboribus ades, neqe te lateo
Cùm moveor —

Ubi Evstathius ex priscorum sententia; Κινύμενος, ὁ ἴσι κατὰ νοῦν κινούμενος, καὶ διαλογιζόμενος. Κινύμενος, *hoc est mentem movens & dissevens.* Et certè de Socrate Xenophon *Memorial. l.* 1. *pag.* 711. *C.* Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πρασσόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλόμενα. πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων. *Socrates avtem arbitrabatur Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur, scire. Eosdem ubiqe adesse, ac de rebus humanis omnia mortalibus significare.* Qin & Socrates idem in Platonis *Phadone pag.* 47. *D.* Τό γε μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τῶν ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κεκτημένων τοῖς θεοῖς εἶναι. *Verùntamen id mihi rectè dici videtur, Deos qidem curam habere nostri: nos vero homines unam qandam ex possessionibus esse deorum.* Et *de Legibus l.* 10. *pag.* 955. *B.* qem locum ob oculos videtur habuisse Epictetus, cùm superiora illa discreret, qandoqidem ibi etiam variæ illæ & recensentur & refutantur sententiæ. Ἀλλ' ἐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσι θεοί, οὐχ ἧττον ἢ τῶν μεγίστων διαφερόντων. ἤκιστα γάρ που, καὶ παρὰ τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν, τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκειοτάτην αὐτῶν ἔσαν κέκτηνται. *Non erit forsan difficile demonstrare, deos non minus minimarum rerum qàm maximarum curam habere: præsertim cum paullo ante dictum fuerit, eos omni virtute refertos, providentiam omnium sibi propriam vindicare.* Et post *pag.* 956. *B. C.* Οὐκοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μετέχει φύσεως ἅπας, καὶ θεοσεβέστατοι αὐτοὶ ἐσι πάντων ζώων ἄνθρωποι. θεῶν γε μὴν κτήματα φαμὲν εἶναι πάντα ὁπόσα θνητὰ ζῶα, ὥσπερ καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον. πῶς γάρ ὃ, ἢδη τοίνυν σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς. ἐπιτέρπει γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη προσῆκον, ἐπιμελεστάτοις γε ὄσι καὶ ἀρίστοις. *Præterea res humanæ, viventis naturæ participes sunt: & homo ipse pra cæteris animalibus Dei cultor diligentissimus est. Qin-*

καὶ τοῖς μὲν κατ' ἀλήθειαν κακοῖς, ἵνα μὴ ὠφελῆται ὁ
a L. 8. §. 55. ἄνθρωπος, a ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθετο. Τί οὖν λοιπὸν
56. l. 9. §. 40. εἶπε κακὸν ἐκεῖνος, καὶ ἔτι ἂν ὠφείλοντο, ἵνα ἐπῇ πάντη
τὸ μὴ ὠφελῆσθαι αὐτούς. ὃ οὖν χείρω μὴ ποιεῖ ἄνθρωπον, πῶς ἂν ἔτι βίον ἀνθρώπῳ χείρω ποιήσειεν;
b L. 10. §. 7. b ἔτι οὖν κατ' ἄγνοιαν, ἔτι ἐνδείᾳ μᾶλλον, μὴ δυναμένη οὖν ὠφυλάξασθαι, ἢ διορθώσασθαι παῦται,
c L. 6. §. 1. c ἢ τῶν ὅλων φύσις παρεῖδεν ἄν d ἅττα ἂν τηλικοῦτον
d L. 12. §. 12. ἥμαρτεν, ἔτι παρ' ἀδυναμίαν, ἢ παρ' ἀτεχνίαν,
e L. 4. §. 39. ἵνα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ e ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς
l. 5. §. 10. ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένως συμβαίνῃ

& ne in ea, qæ verè mala ſunt, incidat qiſqam, in ipſius arbitrio prorſus poſuere. reliqorum ſi qid malum exiſteret, & de hoc utiqe pariter proſpexiſſent, qò in ipſo ſitum foret, in iſtud qoqe ne incideret. at verò, qod hominem deteriorem non facit, vitam hominis deteriorem efficere qî poſſit? nec imprudens avtem, nec prudens utiqe, ſed præcavere avt corrigere impotens, univerſi natura neglexit iſta; nec errorem tam immanem admiſiſſet unqam, ſive per impotentiam, ſive per imperitiam, ut bona ac mala, bonis maliſqe ex æqo hominibus, nullo facto diſcrimine, contingere pateretur.

ANNOTATIONES.

Qinetiam mortalia cuncta viventia à diis fieri, poſſideri, qemadmodum & cælum univerſum, dicimus. Proculdubio. Jam ergò ſive parva hæc ſive magna qis dixerit diis eſſe, nullo modo cùm providentiſſimi atqe optimi ſint, negligenda ſibi ſua poſſeſſio eſt. Deniqe in Epinom. *pag.* 108. *B.* hoc pro fundamento ſtatuitur; Ὡς εἰσὶ θεοὶ, ἐπιμελούμενοι πάντων, σμικρῶν καὶ μειζόνων. *Eſſe deos, rerumqe omnium maximarum ſimul & minimarum curam habere.* Verùm de iſtis, qia eos advocàrat Epictetus, ad Stoicos redeamus. Epictetus loco ſuperiùs adducto. Εἰ μὴ εἰσὶ θεοὶ, πῶς ἐστὶ τέλος, ἕπεσθαι θεοῖς; εἰ δὲ εἰσὶ μὲν, μηδενὸς δ' ἐπιμελούμενοι, καὶ ὕστω πῶς ὑγιὲς ἔσαι; ἀλλὰ καὶ ὄνειαι, καὶ ἐπιμελούμενοι, εἰ μηδεμία διάδοσις εἰς ἀνθρώπους ἐσὶν ἐξ αὐτῶν, κὴ νὴ Δία γε κὴ εἰς ἐμὲ, πῶς ἔτι καὶ ὕλως ὑγιὲς ἐσι. *Nam ſi dii non ſint, finis eſſe qi poteſt ſeqi Deum? ſin, cum ſint, nullius rei curam gerunt, etiam ſic qo pacto rectum erit? qod ſi & ſunt, & curant, neqe tamen qicqam hominibus, atqe adeo mihi impertiunt, qo pacto jam vel ſic rectum erit?* Seneca de Benef. l. 6. c. 23. *Cogitavit nos antè natura qàm fecit: nec tam leve opus ſumus, ut illi potuerimus excidere. Natura* nomine *Deum* vult. Ipſe ſe explicet Epiſt. 95. *Deus ipſe humano generi miniſtrat; ubiqe & omnibus præſtò eſt.* Et mox. *Nunqam ſatis perfectum erit, niſi qalem debet Deum mente conceperit, omnia habentem, omnia tribuentem, beneficia gratis dantem.* Et rurſum. *Primus eſt deorum cultus, deos credere. deinde reddere illis majeſtatem ſuam, reddere bonitatem, ſine qa nulla majeſtas eſt: ſcire, illos eſſe, qi præſident mundo, qi univerſa vi ſuâ temperant, qi humani generis tutelam gerunt, interdum curioſi ſingulorum.* Qo loco cave, *interdum* illud aliter qàm pro *interim* accipias. In eandem, ſed plenius, ſententiam Avguſtinus *Confeſſ. l.* 3. *c.* 11. *Bonus omnipotèns ſic curat univerſos tanqam ſingulos, ſic ſingulos tanqam ſolos.* Et Gregorius Romanus in Job. l. 35. c. 19. *Sic intendit ſingulis, ac ſi vacet à cunctis; & ſic ſimul intendit omnibus, ac ſi vacet à ſingulis.* Qod preſſius Ariſtides in *Panathen. Tom.* I. *p.* 269. Πάντων, ὡς μόνων ἑκάστων, ἐφίκεσθαι. *Omnia, non ſecus atqe ſingula curavit.* Nec eleganter minus è noſtris qidam, [Barnabas Potter *in concion. funebr.* & Georgius Hacvil. *in Pſal.* 102. *v.* 2.] qi providentiam divinam ſimilem dixerunt εἰκόνι τεχνικῶς πάνυ γεγραμμένῃ, τῇ τὸς παρόντας ἐξάπτῃ, ut Gregorius Nazianzenus *orat. in Athan. epitaph.* hoc eſt, *imagini eo artificio concinnatæ, ut in aſtantium unumqemqe oculos deſigere videatur*; imò ſic aſtantium unumqemqe intueri videatur, acſi ipſum ſolummodo intueretur. Balbus deniqe ex Stoicorum ſententia, (nam de Chryſippo, qem hac ipſa de cavſſa taxat Plutarchus, tanqam qi numen κινόσπουδον faciat, dicetur *ad. l.* 7. §. 32.) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. *Nec verò univerſo generi hominum ſolùm, ſed etiam ſingulis à diis immortalibus conſuli & provideri ſolet.* Vide *ad l.* 1. §. 4. 17. & *l.* 6. §. 30.

Ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθετο]: Humanis viribus nimium qantum hac in parte Stoici videntur tribuiſſe: ſed nec iſti ſoli. Cicero *Paradox.* 2. ex Stoicorum mente: *Nemo poteſt non beatiſſimus eſſe, qi eſt totus aptus ex ſeſe, qique in ſe uno ſua ponit omnia.* Et *ad Luc. famil. l.* 5. *Ep.* 13. *Hanc laudem ſapientiæ ſtatuo eſſe maximam, non aliunde pendere; nec extrinſecus avt bene avt malè vivendi ſuſpenſas habere rationes.* Seneca *Epiſt.* 31. *Unum bonum eſt, qod beatæ vitæ cavſſa & firmamentum eſt, ſibi fidere.* Excuſatius hoc forſan, ſi eo ſenſu ſumeretur, qo Plato dixit in *Epitaph.* Ὅλῳ γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἐγγὺς τούτου, κὴ μὴ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις αἰωρεῖται, ἐξ ὧν ἢ εὖ, ἢ κακῶς πραξάντων πλεωσθαι ἠναγκασται κὴ τὰ ἐκείνου, τούτῳ ἄρισα παρεσκεύασται ζῆν, — διὰ τὸ αὐτῷ πεποιθέναι. id eſt, vertente Cicerone *Tuſcul. l.* 5. §. 36. *Nam cui viro ex ſeipſo apta ſunt omnia, qa ad beatè vivendum ferunt, nec ſuſpenſa aliorum avt bono caſu avt contrario, pendere ex alterius eventis & errare coguntur; huic optimè vivendi ratio comparata eſt; — qòd ſemper in ſeipſo omnem ſpem reponat ſui.* Qanqam religioſiùs Julianus *in Conſtant. Orat.* 2. Ὅλῳ ἀνδρὶ εἰς τὸν θεὸν ἀνήρτηται πάντα, &c. *Cui viro ex Deo apta ſunt omnia*, &c. Verùm ulteriùs progreditur Seneca, non ut *hominum* tantùm *opes operámqe*, ſed ut *numinis* etiam *opem* excludat. *Turpe eſt*, inqit, *etiamnum Deos fatigare. qid votis opus eſt? fac te ipſe felicem.* Et rurſus, *Hoc eſt ſummum bonum; qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex. Qomodo, inqis, iſto pervenitur? Tutum iter eſt, jucundum eſt, ad qod natura te inſtruxit. dedit tibi illa, qa ſi non deſerueris, par deo ſurges.* & *Epiſt.* 41. *Facis rem optimam, & tibi ſalutarem, ſi, ut ſcribis, perſeveraſ ire ad bonam mentem. qàm ſtultum eſt optare, cùm poſſis à te impetrare? non ſunt ad cælum elevanda manus*, &c. Idem tamen *Epiſt.* 10. *Votorum tuorum veterum licèt Diis gratiam facias; alta de integro ſuſcipe: roga bonam mentem, bonam valetudinem animi; deinde corporis.* Hoc eſt qod Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 356.

Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.

qi ſubjicit tamen *v.* 363.

Monſtro qod ipſe tibi poſſis dare. Semita certè
Tranqilla per virtutem patet unica vita.

Et Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 18.

Hæc ſatis eſt orare Jovem, qi donat & auſert,
Det vitam, det opes: æqum mi animum ipſe parabo.

Sed & Cotta Academicus apud Ciceronem *de Nat. Deor. l.* 3. *extremo*; qo loco latiùs iſta diſſeruntur: *Judicium hoc omnium mortalium eſt, fortunam à Deo petendam, à ſeipſo ſumendam eſſe ſapientiam.* Et rurſus; *Atqe hoc qidem omnes mortales ſic habent; omnem commoditatem proſperitatemqe vitæ à diis ſe habere: virtutem avtem nemo unqam acceptam Deo retulit.* Impiè planè, falſòqe. Qanqam in eandem ferè mentem Syneſius *de provident. pag.* 101. Μηκέτ' ἂν ἐνόχλει τοῖς θεοῖς, ἔνοθεν, ἢν ἐθέλῃς, δυναμενος σώζεσθαι. *Deſine itaqe Deos obtundere, qi, ſi velis, propriis tete opibus ſervare poſſis. pag.* 106. Αὐτὸς γάρ τις ἕκας & ἑαυτῷ τὸ τοιοῦτο (τὸ εὐδαίμον & βίον) ταμίας, ἀγαθὸς εἶναι βουλόμενος. *Qisqe enim ipſe ſibi iſtius (felicioris vitæ) diſpenſator eſt, ſi vitæ probitatem ſectari velit.* Pium magìs qod Marcus *l.* 9. §. 40. etiam ad iſta manum nobis ſuam numen porrigere. In qam ſententiam & Seneca ipſe *Epiſt.* 41. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt. an poteſt aliqis niſi ab illo adjutus exurgere? ille dat conſilia magnifica & erecta. in unoqoqe bonorum virorum,*

Qis Deus incertum eſt, habitat tamen Deus.

(qod non *ex Naſonis metamorphoſi*, utì Lipſius opinatur; ſed *ex Maronis Æn. l.* 8. ſumptum eſt) niſi qòd in ambiguo reliqiſſe videtur, de numine ipſo divino, an de animo humano cœlitus indito, qem & cum noſtro *Deum* familiariter appellat, intelligi hæc voluerit. Vide *l.* 5. §. 10. Certè, qod Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 27. ex fundamentis à Stoico etiam dogmate deſumptis: Εἰπερ ὁ Θεὸς ἀρετὴν μὲν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν αὐθαίρετόν ἐσι. πλεῖστον δὲ κὴ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν. οὐκ ὠφελεῖ. *Deus ſi non virtutem hominibus largitur, ſed eam ſibi ipſi tribuant mortales; opes verò corporiſque valetudinem citra virtutem largiatur; ea ille hominibus nihil qicqam prodeſt.* Veriſſimum nihilominus, qod noſter *infrà l.* 8. §. 56. & *l.* 9. §. 40. *Non eſſe in aliùs cujuſqam poteſtate, ut malum miſerumve qenqam faciat.* Οὐδεὶς γὰρ ὁ παραδύναι ἀναγκάζων, *nemo ſiqidem eſt, qi cogere qenqam poſſit, ut rectè bonique rationem tranſgrediatur. l.* 5. §. 10. nec verum certúmve minùs, *Nullius cujuſqam felicitatem ab aliorum dictis, factis, perpeſſionibus pendere:* qod & Marcus *infrà* §. 17. eis verbis voluit; ἀναιδὴς ἦν ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ, &c. *Cùm ut alii faciant, avt ne facsant qid, opus nil habeat.*

Μὴ δυναμένη δὲ] Obſervat Mericus Caſavbonus tectè tangere iſtic: & ex parte corrigere Marcum, Stoicum dogma qoddam minùs pium, & potentiæ divinæ imminutivum, qo cenſebant illi ideo bona malíqe externa hæc qibuſvis ex æqo obvenire, qòd Deus aliter iſta diſponere neqiebat. Ità Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Ὥσπερ οὖν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἀπάντων καὶ κυριεῦον οἱ θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν τοῖς φαντασίαις, τὰ δ' ἄλλα οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἆραγε ὅτι οὐκ ἤθελον; ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι οἱ ἐδύναντο, καίτοιγε ἂν ἡμῖν ἐπέτρεψαν. ἀλλὰ πάντως οὐκ ἐδύναντο. *Quamobrem Dii immortales id qod eſt omnium præſtantiſſimum & imperatorium, ſolum, ut decebat, in noſtra poteſtate eſſe voluerunt, rectum videlicet uſorum uſum, reliqorum poteſtatem nobis ademerunt? Eane de cavſſa, qod tribuere noluerunt? Eqidem exiſtimo, ſi potuiſſent, illa etiam nobis fuiſſe conceſſuros: ſed eos nullo modo potuiſſe.* Seneca *Epiſt.* 58. *Mittamus*

retur. atqi mors, & vita, honor & ignominia, dolor & voluptas, opes & pavpertas, iſta omnia bonis pariter maliſqe contingunt, cùm nec honeſta ea nec inhoneſta ſint. nec bona itaqe nec mala iunt.

§. 12. Facultatis rationalis eſt, conſiderare, qàm velociter evaneſcant omnia, in mundo corpora, in ævo eorundem etiam memoria: cujuſmodi ſint omnia qæ ſub ſenſum cadunt; horúmqe ea maximè, qæ vel voluptate alliciunt, vel dolore percellunt, vel cum faſtu celebrantur; qàm vilia, qàm contemnenda, qàm ſordida, caduca, mortua ſint. qinam ii ſint, qorum opiniones vocéſqe claritatem largiuntur. qid ſit ipſum mori; qódqe ſi qis rem ipſam per ſe intueatur, cogitationéqe ab illa ſubmo-

θάνατος δέ γε καὶ ζωὴ, δόξα καὶ ἀδοξία, [a] πόνος καὶ ἡδονὴ, πλοῦτος καὶ πενία, [b] πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνη ἀνθρώπων τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς [c] ἔτε καλὰ ὄντα, ἔτε αἰσχρά. ἔτ' ἄρ' ἀγαθὰ, ἔτε κακά ἐστι.

§. 12. Πῶς [d] πάντα ταχέως ἐναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δ' αἰῶνι αἱ μνήμαι αὐτῶν; οἷά ἐστι τὰ αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δελεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ [e] τῷ τύφῳ διαβεβοημένα. πῶς [f] εὐτελῆ καὶ ἀκαταφρόνητα, καὶ ῥυπαρὰ, καὶ εὐφθαρτα, καὶ [g] νεκρὰ, νεκρᾶς δυνάμεως ἐφίεσθαι. [h] τί εἰσιν ὅτοις ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν [i]. τί ἐστι τὸ ἀποθανεῖν. καὶ ὅλη ἐάν τις αὐτὸ μόνον εἰδῇ, καὶ [k] τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμφαν-

a L. 6. §. 33. & l. 9. §. 1.
b L. 6. §. 34.
c L. 7. §. 64. l. 8. §. 1. l. 12. §. 23.
d L. 3. §. 10. l. 4. §. 3. 14. 32. 33. l. 5. §. 23. l. 6. §. 36. l. 7. §. 10. 19. l. 8. §. 18. l. 9. §. 29. l. 12. §. 21. 32.
e L. 3. §. 6. l. 6. §. 13.
f L. 4. §. 48. l. 5. §. 10. 12. 33.
g L. 12. §. 33.
h L. 6. §. 59. l. 8. §. 53. l. 9. §. 34. l. 10. §. 13. 19.
i [χαρίζονται. f. ἀφαιροῦνται. Lug. An.

ANNOTATIONES.

ſamus animum ad ea qæ æterna ſunt; miremur in ſublime volitantes rerum omnium formas, Deumqe inter illa verſantem & providentiam, qemadmodum qæ immortalia facere non potuit, qia materia prohibebat, defendat à morte, ac ratione vitium corporis vincat. Et *de benef. l. 2. c. 29. Qicqid nobis negatum eſt, dari non potuit. —magna accepimus, majora non cepimus.* Vide *ſuprà ad §. 3. πρόσισι δὲ καὶ ἀναγκαῖον.*

Δόξα καὶ ἀδοξία] *Famam & infamiam* in *mediis* ponit. Vide *ad l. 4. §. 19.* Stoici ἄτυφόν φασιν εἶναι τὸν σοφόν. ἴσως γὰρ ἔχει πρός τε τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξον. *Faſtus expertem dicunt eſſe ſapientem. Eodem enim modo affectus eſt & erga gloriam & erga infamiam.* Laërtius *l. 7.* in *Zenone*, & ex Laërtio corrigendus Svidas; qi pro τὸ, τὸν exhibet.

Πόνος καὶ ἡδονή] Gregorius Nyſſenus *Orat. catachet. 8. pag. 495. A.* Ἐκεῖνο τῇ φύσει μόνον ἐστὶν ἀγαθὸν, ὃ ἡ αἴσθησις οὐκ ἐφάπτεται. καὶ μόνον ἐκεῖνο κακὸν, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀλλοτρίωσις. πόνοις δὲ καὶ ἡδοναῖς τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν κρίνειν, τῆς ἀλόγου φύσεως ἴδιόν ἐστιν, ἐφ' ὧν τοῦ ἀληθῶς καλοῦ ἡ καταλόγησις, διὰ τὸ μὴ μετέχειν αὐτὰ νοῦ καὶ διανοίας, χώραν οὐκ ἔχει. *Illud ſolum eſt bonum naturâ, qod ſenſus non attingit: & ſolum eſt illud malum boni abalienatio. Laboribus autem & voluptatibus dijudicare bonum & malum eſt proprium naturæ rationis expertis, in qibus locum non habet veri boni cogitatio, propterea qòd mente careant & intelligentia.*

Πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς] Idem hominum ſapientiſſimus, *Eccleſ. c. 9. v. 3. Omnia juſtis & ſapientibus, qæ aliis omnibus, contingunt; & unus idemqe eſt bonis atque malis eventus. Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.* P. Syrus apud Senecam *de tranqill. c. 11.* & *ad Mart. conſol. c. 9.* Seneca ipſe *ibid. c. 17. Moveret hoc me, ſi eſſet cuiqe pro moribus fortuna, nunqam mala bonos ſeqerentur. Nunc video exempto diſcrimine, & eodem modo, malos bonosqe jactari.* Nimirum, ut Hieronymus *adverſus Jovin. l. 2. q. 4. In eodem mari navigantibus eadem tranqillitas eſt, eadem tempeſtas.* Piè prudentérqe Avguſtinus *de Civit. Dei lib. 1. cap. 8. Placuit divinæ providentiæ præparare in poſterum bona juſtis, qibus non fruentur injuſti; & mala impiis, qibus non excruciabuntur boni. illa vero temporalia bona & mala utrisqe voluit eſſe communia, ut nec bona cupidius appetantur, qæ mali qoqe habere cernuntur; nec mala turpiter evitentur, qibus & boni plerumqæ afficiuntur.* qibus gemina ferè habet Gregorius Romanus *paſtor. l. 3. c. 1.* Homerus *Odyſſ. ζ. v. 188.* apud Stobæum *ſom. 1. l. 1. tit. 3.* reponendus:

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποιτιν
Ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλησιν ἑκάστῳ.
Divitias pariter juſtisque malisque ſupremus
Juppiter ipſe ſui pro numinis arbitrio dat.

Grotius.

Οὔτ' ἄρ' ἀγαθὰ, ἔτε κακά] Concludit hinc, externa iſta nec in *bonorum*, nec in *malorum* numero habenda, qia promiſcuè poſſunt vel *bonis* vel *malis* contingere. Iſocrates *ad Demon. §. 32.* Τοσούτῳ κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσῳ ἐκείνων μὲν τοῖς φαύλοις μέτεσι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. *Juſtitia pecuniis eo præſtantior eſt, qòd hæ malis hominibus contingunt, illam improbi conſeqi nullo modo poſſunt.* Vult ille bonum iſtud præſtantiùs eſſe, Stoici *ſolum* & *ſingulare.* Seneca *Epiſt. 71. Summum bonum eſt, qod honeſtum eſt. & qod magis admireris, unum bonum eſt, qod honeſtum eſt. Cætera falſa & adulterina bona ſunt.* qod & latiùs proſeqitur *Epiſt. 76.* & *85.* Idem *Epiſt. 120. Hæc duo (bonum & honeſtum) apud alios diverſa, apud nos tantùm diviſa. iſta duo qidem facimus, ſed ex uno. nihil eſt bonum, niſi qod honeſtum eſt. qod honeſtum, eſt utiqe bonum. Bonum putant aliqi eſſe, qod utile eſt. itaqe hoc & divitiis, & equo, & vino, & calceo nomen imponunt: tanta eſt apud illos vilitas boni, & adeò usqe ad ſordida deſcendit. Nihil nobis bonum videtur, qo qis & malè uti poteſt. Vides autem divitiis, nobilitate, viribus qàm multi malè utantur.* & *Epiſt. 117. Id medium atque indifferens* (hoc eſt, *nec bonum nec malum*) *vocamus, qod tam malo contingere qàm bono poteſt; tanqam pecunia, forma, nobilitas.* Et *Epiſt 87. Qod bonum eſt, bonos facit: fortuita bonum non faciunt. ergò non ſunt bona.* qod idem & Cicero *Paradox. 1. Poteſtne bonum cuiqam malo eſſe? aut poteſt qiſqam in abundantia bonorum ipſe eſſe non bonus? atqi iſta omnia talia videmus, ut etiam improbi habeant, & obſint probis.* Et rurſus *ibidem; Verum eſt ergò. qod contemptiſſimo contingit, bonum non eſſe.* E noſtris Baſilius Cæſar *in Pſal. 1. pag. 129. B.* Τῶν ὑδὲν ἐστιν ἀγαθὸν ᾗ ἑαυτῷ φύσει, ἃ μόνον καθ' ὅτι ῥᾳδίαν ἔχει τὴν πρὸς τὰ ἐναντία περιτροπὴν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἀγαθὰς οὐσίας τὰς κεκτημένας ἀποτελεῖν. *Illorum nullum ipsâ ſui naturâ æſtimandum eſt bonum, non ſolùm qòd facilem habeant ad contrarium converſionem, ſed & qòd ne bonos qidem poſſeſſores ſuos reddere valeant.* Avguſtinus *concion. ſolenn. 236. Bona ſunt iſta, unde facias bene; non qæ te faciant bonum. non qæ bonum faciant, ſed unde bonum fiat.* Vide *l. 4. §. 39.* & *l. 5. §. 10.* & *l. 8. §. 1.*

§. 12. Πάντα ταχέως ἐναφανίζεται] Ità *l. 4. §. 14.* Ἐναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. *In id qod produxit te evaneſces.* & *l. 7. §. 10.* Πᾶν τὸ ἔνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. *Materiale omne in univerſi ſubſtantiam qàm celerrimè evaneſcit.* & *l. 9. §. 33.* Πάντα ὅσα ὁρᾷς τάχιστα φθαρήσεται, καὶ οἱ φθείροντα αὐτὰ ἐπιδόντες τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται. *Corrumpentur brevi qacunqe vides: corrumpentur brevi & qi corrumpi hæc vident.*

Ἡ τῷ τύφῳ διαβεβοημένα] Ità *l. 6. §. 13.* Δεινὸς γὰρ ὁ τύφος παραλογισής. *Gravis enim impoſtor juſtus eſt.* Vide & *l. 12. §. 24.*

Ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν εὐδοξίαν] ſupplendum; παρέχουσι, χαρίζονται, avt aliud ejuſmodi. Iſta enim malim, qàm cum Annotatore Lugdunenſi ἀφαιροῦσι, *avferunt.* niſi ſi utrumqe, qod & poteſt, ſupplere libuerit. Vide *infrà §. 17.* & *l. 3. §. 4.*

Τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ] *qibus, tanqam larvis horrendis, inſtructa mors imaginationi noſtræ ſemet objicere aſſolet.* Senſuum prægnans vocabulum. Vide *l. 1. §. 7.* φαντασιοπλήκτως. *cum eo apparatu, eóqe oſtentationis ſtudio, ut in ſtuporem ſpectantes audientésve conjicias.* Ità Epictetus *Diſſert. l. 2. c. 6.* Ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; τὸ δὲ φθεῖρον ἡ μάχαιρά ἐστιν, ἢ τροχὸς, ἢ θάλασσα, ἢ κεραμὶς, ἢ τύραννος, τί σοὶ μέλει, ποίᾳ ὁδῶν καταβῇς εἰς ᾅδου; ἴσαι πᾶσαι εἰσὶν. εἰ δὲ θέλεις ἀκριβῶς τἀληθῆ, συντομωτέρα, ἣν πέμπει ὁ τύραννος. ᾅδικος ᾅδεις τύραννος ἓξ μησί τινα ἐσφαξε. πυρετὸς δὲ καὶ ἐνιαυτῷ πολλάκις. ψόφος ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ κόμπος κενῶν ὀνομάτων. *Qid in eo eſt aſperum, ut ortus qi ſit idem intereat? Id autem qod interimit, avt gladius eſt, avt rota, avt mare, avt teſta, avt tyrannus. Qid tu curas, qà via deſcendas ad orcum? Omnes viæ pares ſunt. Qod ſi verum avdire ſtudes, compendioſior eſt, qà te tyrannus mittit. Nunqam ullus tyrannus ſemeſtri qenqam jugulavit. Febris autem ſæpe totum annum. Strepitus hæc omnia ſunt, & jactatio inanium verborum.* qibus gemina habet & *l. 4. c. 7.* Qod avtem de morte iſtic Marcus, de rebus qibuſvis externis idem *infrà l. 6. §. 13.* ὕτως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπου λίαν ἀξιοπίστατα πράγματα φαντάζεται, ἀπογυμνοῦν αὐτὰς, καὶ τὴν εὐτέλειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἱστορίαν, ἐφ' ᾗ σεμύνεται, περιαιρεῖν. *Ad eundem modum per totam vitam agendum eſt, ut res etiam, qæ comprobatu digniſſimæ videbuntur, prorſus denudemus, viſitatemqe earum intueamur, & tollamus eam, qâ evehi ſolent, narrationis pompam omnem.* Plutarchus *de exil.* τύτων (ὧν ἡ φύσις ὐδὲν ἔχει κακὸν, ἀλλὰ ὅλον καὶ πᾶν τὸ λυπὸν ἐκ κενῆς δόξης ἀναπέπλασται) δεῖ, καθάπερ τοῖς δεδοικόσι τὰ προσωπεῖα παιδίοις, ἐγγὺς καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιοῦντες καὶ ἀναῤῥιφοντες ἐθίζομεν καταφρονεῖν, ὕτως ἐγγὺς ἀπτομένους καὶ συνεθοντας τὸν λογισμὸν, τὸ σαθρὸν καὶ τὸ κενὸν καὶ τεταγωνισμένον ἀποκαλύπτειν. *Ubi in ipſa re nihil ineſt mali, ſed omnis dolor inanis opinionis errore confictus eſt: ibi qemadmodum larvas pueris metuentibus propius adhibemus retectas, inqe manus tradimus, ut adſueſcant contemnere: ita nos qoqe rationis lumine propius*

a L. 4. §. 5. φανταζόμενα αὐτὰ, ἐκεῖνα ἄλλό τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ a φύσεως ἔργον. b φύσεως ἢ ἔργον ἐστὶ τὸ ὑπό τινος φοβεῖται, c παιδίον ἐστί. τοῦτο μέν τοι ἐστὶ μόνον φύσεως ἔργόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ d συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἅπληται e θεῷ ἀνθρωπος, καὶ κατὰ τί αὐτοῦ μέρος, καὶ f ὅταν πῶς ἔχῃ h διακοπῇ, τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μέρισον.

b Infr. §. 17.
c L. 11. §. 23.
d Sup. §. 3.
e Θεὸς ἀνθρώπου Lug. An. L. 12. §. 2.
f ἅπ. ε. ὅ.
g ἔχον. Bot.
h διάκηται, vel, διαχίηται p. διάκειται Bot.

verit ea omnia, qibus tanqam larvis horrendis instructa imaginationi noſtræ ſe objicit, nihil eſſe aliud comperiet qàm opus naturæ. opus avtem naturæ ullum qiſqis expaveſcit, puer eſt. verùm enim verò mori non eſt opus tantùm naturæ, ſed qod eidem & conducat, ejuſdem deniqe facultatis fuerit, conſiderare, homo Deum qomodo, & qâ ſui parte contingat; qóqe pacto habitura ſe ſit pars iſta, ubi corpore ſoluta fuerit.

§. 13. Ni-

ANNOTATIONES.

admoto detegemus qicqid præter rem putridum, vanam, & tragicè inflatum nobis objicitur. Seneca *Epiſt.* 24. *Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre qid in qaqe re ſit: ſcies nihil eſſe in iſtis terribile, niſi ipſum timorem. qod vides accidere pueris, hoc nobis qoqe majusculis pueris evenit. illi qos amant, quibus aſſveverunt, cum qibus ludunt, ſi perſonatos vident, expaveſcunt. Non hominibus tantùm, ſed & rebus perſona demenda eſt, & reddenda facies ſua. Qid mihi gladios & ignes oſtendis, & turbam carnificum circa te frementium? tolle iſtam pompam, ſub qa lates, & ſtultos territas. mors es, qam nuper ſervus meus, qam ancilla contempſit. qid tu rurſus mihi flagella & equleos magno apparatu explicas? qid ſingulis articulis ſingula machinamenta, qibus extorqeantur, aptata, & mille alia inſtrumenta excarnificandi particulatim hominis? pone iſta, qa nos obſtupefaciunt. jube conticeſcere gemitus, & exclamationes, & vocum inter laceranda elisarum acerbitatem. nempe dolor eſt, qem podagricus ille contemnit, qem ſtomachicus ille in ipſis deliciis perſert, qem in puerperio puella perpetitur.* Et Epiſt. 14. *Timetur inopia; timentur morbi; timentur qa per vim potentioris eveniunt. ex his omnibus nihil magis nos concutit, qàm qod ex aliena potentia impendet. magno enim ſtrepitu & tumultu venit. naturalia mala, qa retuli, inopia atqe morbi, ſilentio ſubeunt, nec oculis, nec auribus qidqam terroris incutiunt. ingens alterius mali pompa eſt: ferrum circa ſe & ignes habet, & catenas, & turbam ferarum, qam in viſcera immittat humana. cogita hoc loco carcerem & cruces, & equleos, & uncum; & adactum per medium hominem, qi per os emergat, ſtipitem; & diſtracta in diverſum actis cruribus membra; illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam; qicqid aliud præter hæc, commenta ſævitia eſt. nen eſt itaque mirum, ſi maximus hujus rei timor eſt, cujus & varietas magna, & apparatus terribilis eſt. nam qemadmodum plus agit tortor, qò plura inſtrumenta doloris expoſuit; ſpecie enim vincuntur. qi patientiâ reſtitiſſent: ità ex his, qa animos noſtros ſubigunt & domant, plus proficiunt, qa habent qod oſtendant. illa peſtes non minùs graves ſunt; famem dico & ſitim, & præcordiorum ſuppurationes, & febrem viſcera ipſa torrentem. Sed latent. nihil habent, qod intentent, qod præferant. hæc, ut magna bella, aſpectu paratúqe vicerunt.* Idem *qæſt. nat. c.* 59. *Contemne mortem, & omnia, qa ad mortem ducunt contempta ſunt; ſive illa bella ſunt, ſive navfragia, ſeu morſus ferarum, ſeu ruinarum ſubito lapſu procidentium pondera. numqid ampliùs facere poſſunt, qàm ut corpus ab anima reſolvant? hæc nulla diligentia vitat, nulla felicitas domat, nulla potentia evincit.* Et *ibid. l.* 6. *c.* 32. *Qid ad me qàm ſint magna, qibus pereo? ipſum perire non eſt magnum.* Vide *ad l.* 7. §. 68.

A

B

C

D

E

F

G

H

Φύσεως ἔργον] Ità *l.* 11. §. 34. φυσικὸν ἔργον. *munus naturale. l.* 4. §. 5. φύσεως μυστήριον. *naturæ myſterium.* Et *l.* 9. §. 3. φυσικὸν ἐνέργημα. *opus naturale.* Seneca in *qæſt. natur. l.* 6. *c.* 32. *Mors natura lex eſt: mors tributum, officiúmqe mortalium.*

Παιδίον ἐστί] Seneca *Epiſt.* 110. *Talis eſt animorum noſtrorum confuſio, qalis Lucretio viſa eſt.* (*l.* 2.)

Nam veluti pueri trepidant, atqe omnia cæcis
In tenebris metuunt: ità nos in luce timemus
[*Interdum, nihilo qa ſunt metuenda magis, qàm*
Qæ pueri in tenebris pavitant, finguntqe futura.]

Qid ergò? non omni puero ſtultiores ſumus, qi in luce timemus? & *Epiſt.* 36. *Denique finem faciam ſi hoc unum adjecero, nec infantes,* [fatuos. f.] *nec pueros, nec mente lapſos timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad qam ſtultitia perducit.* Vide eundem ſuprà ex *Epiſt.* 24. & *de Conſtant. c.* 4. *ad l.* 8. §. 48. Vide & ad *l.* 4. §. 3. ὡς ἀνήρ. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Πρὸς ταῦτα ὑπὸ θεῶν εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰσηγμένος, καὶ ἤδη τῶν ἀνδρὸς ἔργων ὀφείλων ἅπλεσθαι, τίτθας ἐπιποθεῖς καὶ μάμμην, καὶ κάμπλει σε καὶ ἀποθηλύνει κλαίουσα γύναια μορά; ἕως ὑδέποτε παύσῃ παιδίον ὢν νήπιον; ἢ οἶδ' ὅτι ὁ τὰ παιδία ποιῶν, ὅσῳ πρεσβύτερος, τοσούτῳ γελοιότερος; *Ad hæc munera a Diis in urbem hanc introductus, cùm jam virilia munera tibi obeunda eſſent, tu nutrices & mammas deſideras, teqe inflectunt & effæminant ſtulta muliercula ploratu ſuo? Ità nunqam deſinens infans eſſe, qò natu major, eò magis ridiculus fies.* Vide *l.* 11. §. 23. Idem *ibidem c.* 19. ὅταν δ' αὖ ξηθέντες φαινόμεθα παιδία. παῖς γὰρ ἐν μυσικοῖς, ὁ ἄμουσος. ἐν γραμματικοῖς, ὁ ἀγράμματος. ἐν βίῳ, ὁ ἀπαίδευτος. *Sic adulti etiam pro pueris nos gerimus. Puer enim in Muſica eſt homo amuſus, in re literaria homo illiteratus, in vita homo ineruditus.*

Καὶ συμφέρον αὐτῇ] qia ſcilicet rerum natura rerum mutationibus iſtis conſtat; ut *ſuprà* §. 3. Et ſicut Muſa rhetor, referente M. Seneca *præfat. controv. l.* 5. de nobis, *Mortibus vivimus*; ità mortibus mundus renovatur vigétqe, utì noſter *lib.* 6. §. 25.

Πῶς ἅπλεται θεῷ ἀνθρωπος, καὶ κατά τι αὐτοῦ μέρος] Pendent à ſuperioribus iſta; ut novam iſtinc ſectiunculam ordiri nevtiqam ſit conſentaneum. Hæc enim qæ ſequntur, ex eorum ſunt numero, qæ Marcus nobis diligentiùs conſideranda in periocha iſta proponit: qà nimirum parte homo Deum attingat, &c. neqe enim opus eſt, ut receptam cum Annotatore Lugdunenſi lectionem ſolicitemus, & ἀντιπίφονται legamus, θεὸς ἀνθρώπου. qanqam & Marcus *l.* 12. §. 2. de Deo, μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνον ἅπλεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ, *Solâ enim mente ſuâ attingit illas à ſeſe*, &c. Plutarchus *Numâ pag.* 65. C. ὡς οὐκ ἐφάπλεσθαι θεοῦ δύνατον ἄλλως ἢ νοήσει. *Non aliter aſpirari ad Deum qàm mente poſſe.* Dionyſius ὑποβολιμαίῳ *de divin. nomin. c.* 1. §. 1. Τοῖς ἀφθέγκτοις καὶ ἀγνώστοις ἀφθέγκτως καὶ ἀγνώστως συναπτόμεθα, καλὰ τὰ κρείττονα τὴν καθ' ἡμᾶς λογικὴς καὶ νοερᾶς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἕνωσιν. *Rebus ineffabilibus & ignotis modo ineffabili ignotóqe conjungimur, ſecundùm eam unionem, qa vim omnem ac potentiam noſtræ avt ratiocinationis avt intellectionis excedit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 3. Δύο ταῦτα ἐν τῇ γενέσει ἡμῶν ἐγκαταμίγηλεν; τὸ σῶμα μὲν, κοινὸν πρὸς τὰ ζῶα, ὁ λόγος δὲ καὶ ἡ γνώμη, κοινὸν πρὸς τοὺς θεούς. *Duo hæc in ortu noſtro permixta ſunt, corpus commune cum cæteris animantibus, ratio & mens cum Diis.* De anima rationali Galenus in *hortator. c.* 2. Ὦ, μόνῳ τῶν ἐν ἡμῖν κοινωνούμενον θεοῖς. *Qod cum diis unicum nobis ineſt commune.* Et *ibidem c.* 9. Τὸ δὴ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὦ παῖδες, ἐπικοινωνεῖ θεοῖς τε καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις; τοῖς μὲν καθόσον λογικόν ἐστι, τοῖς δὲ καθόσον θνητόν. βέλτιον δ' ἐστὶ τὰς πρὸς τὰ κρείττονα κοινωνίας αἰσθανόμενον, ἐπιμελήσεσθαι παιδείας. ἧς τυχόντες, τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. *Sanè hominum genus, ô pueri, cum diis & brutis animalibus communem habet naturam, cum illis quidem, qatenus rationale exiſtit; cum his verò, qatenus mortale. Satius igitur eſt cum ſuperioribus ſocietatem ſenſu percipientes diſciplinas ſtudio & curâ proſeqi, qas conſequti, bonorum maximum adepti fuerimus.* Porphyrius apud Evſebium *præparat. Evangel. l.* 3. *c.* 10. Ψυχὴ μὲν δὴ λογικὴ καὶ ἀθάνατος, καὶ τῆς ἀπαθοῦς ἐν ἀνθρώπου φύσει, ἣν μοὶ δοκεῖ λέγεσθαι εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀποσώζειν θεοῦ, καθόσον ἄϋλος καὶ ἀσώματος, νοερά τε καὶ λογικὴ τὴν ὑσίαν συνέχειν, ἀρετῆς ὅσα καὶ σοφίας δεκτική. *Ac mihi quidem meritò dici videatur, animum illum rationis immortalitatisqe participem, ac mentem eam, qa hominis in natura pati nihil poſſit, divinam imaginem ſimilitudinémqe retinere, qatenus uteqe ab omni corporis & materiæ concretione ſejunctus, naturam eſſentiámqe ſortitus eſt planè ſpiritualem ac ratione conſtantem, qaqe virtutem poſſit ſapientiámqe ſuſcipere.* Feſtivè Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 477. D. de homine; Ἔοικεν δ' ὅμως, Κενταύρῳ θετταλικῷ πλάσματι, ἐκ λογικοῦ καὶ ἀλόγου συγκείμενον, ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα, γῆν τε ἐργάζεται, καὶ σπεύδει εἰς γῆν. τίτθαι δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν θεὸν, ἥ γε διὰ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀληθοῦς παιδευμένη. *Videtur avtem, ut opinor, eſſe ſimilis Centauro, figmento Theſſalico, ut ſit compoſitus ex parte rationis participe, & experte rationis, animâ & corpore. Sed corpus qidem & terram operatur, & tendit ad terram: anima avtem ad Deum extollitur, qa qidem per veram erudita philoſophiam.*

Καὶ ὅταν πῶς ἔχῃ διακόπτεται] Xylander *præterea qomodo afficitur eo tactu pars illa.* Verùm verſionis rationem nullam dat, unde, qid legerit ariolemur. Mericus Caſavbonus legit διαχίηλαι. verùtqe, *qomodo pars ea afficitur, qando diffundi videtur.* addit & conjecturam alteram, legi poſſe, ὅταν πῶς ἔχει ἡ διάκειται, ut poſterius vocabulum ſit prioris ἐξηγητικὸν, vel à Marco ipſo, vel à gloſſematario aliqo. D. Bootius ὅταν πῶς ἔχοι διάκειται. *qomodo ſe habeat & afficiatur pars iſta.* Ego malim, tranſpoſitis vocibus locisqe ſuis redditis, qò ſenſus conſtet, πῶς ἔχῃ ὅταν διάκειται, *qomodo ſe habeat anima, ubi permeaverit, ſive pertigerit*; ad Deum ipſum nimirum, vel ad locum eum, qicunqe ille tandem fuerit, ſibi divinitús deſtinatum, poſtqam à corpore ſejuncta fuerit; εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυνθεῖσα τόπον, utì Æſchines in *Axiocho.* vel etiam cum Merico, ὅταν διαχίηται, ſed ſenſu diverſo; *ubi diffuſa & diſſipata fuerit*, corporis nimirum compage ſolutâ. Marcus lucem præfert, qi *l.* 4. §. 21. ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι μεταβάλλουσι καὶ χίονται. *Ubi aliqandiu ibi perſtiterint, mutantur & fundantur.* Seneca *Epiſt.* 88. *Innumerabiles ſunt qæſtiones*

§. 13. Nihil homine illo miserius est, qi omnia undiqe pervagatur, & cùm ea qæ subter terram sunt, qod ille ait, scrutatur, tum qæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, qem intra se gerit, genio versetur, eúmqe legitimè colat. colet avtem, si affectibus immunem custodierit, & temeritate alienum, nec offensum re aliqâ, qam vel Dii vel homines egerint. qæ enim Dii agunt, virtutis nomine, veneranda; qæ homines, cognationis ratione, sunt amica; sed & modo

§. 13. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τῶ πάντα κύκλῳ ἐκπεριερχομένῳ, καὶ [a] τὰ νέρθεν γᾶς φησιν, ἐρευνῶντα, καὶ [b] τὰ ἐν παῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον λογὰ τεκμάρσιως ζητοῦντα, μὴ αἰσθομένῳ ὃ, ὅτι ἀρκεῖ θεὸς μόνῳ [c] τῷ ἔνδον ἑαυτῶ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δὲ αὐτῶ [d] καθαρὸν πάθος λογιτηρεῖν, καὶ εἰκαιότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τῆς πρὸς τὰ ἐκ [e] θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν ἀδέσιμα δι' ἀιρετλύ. τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων [f] φίλα λογὰ συγγένειαν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ [g] τρόπον τινα

a Pindarus apud Platon. Theætet. *L.* 11. §. 1.
b Sup. § 8.
c Infr. §. 17. *L.* 3. §. 3. 5. 7. 16 *l.* 5. §. 27. *l.* 12. §. 26.
d [τοῦτον] x. Svid. Sup. §. 5. Inf. §. 16.
e θεῶ Svid.
f Sup. §. 1. *l.* 3. §. 4.
g *L.* 7. §. 16.

ANNOTATIONES.

stiones de animo. unde sit; qalis sit; qando esse incipiat; qàm diu sit; an aliunde alio transeat, & domicilium mutet, ad alias animalium formas aliasqe conjectus: annon amplius qàm semel serviat, & emissus vagetur in toto: utrùm corpus sit, annon sit; qid sit facturus, cùm per nos aliqid facere desierit: qomodo libertate suâ usurus, cùm ex hac effugerit carcere: an oblivisc atur priorum, & illic nosse se incipiat, cùm de corpore abductus in sublime secesserit. Varias avtem hac in parte Stoicorum sententias (neqe enim satis ipsis inter se convenisse videtur) apud Lipsium legas licet, *Physiolog. Stoic. l.* 3. *cap.* 14. Ambiguè noster ubiqe ferè. Sed & Seneca, & Socrates ipse; uti ostendemus ad *lib.* 4. §. 16. Salmasius interim titulum fuisse ista suspicatur tractatus alicujus, qi jam perierit, insequentis.

§. 13. Καὶ τὰ νέρθεν γᾶς, φησὶν, ἐρευνῶν] Pindari verba sunt, à Socrate in Platonis *Theæteto* de genuino philosopho usurpata, cujus verba *infrà ad l.* 11. §. 1. sunt exhibenda. Usurpárunt & post Socratem ex Platone Porphyrius *de abstin. animal. l.* 1. Galenus *hortator. ad artes c.* 1. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. Et ex Clemente Evsebius *præpar. Evang. l.* 13. *c.* 13. Theodoretus *therap. l.* 12. Verùm aliter illi omnes qàm noster illic; qi non virtuti, sed vitio dat, qòd istorum curiosi homines, vitæ mentisqe suæ inspiciendi ac discutiendi negligentiores existant. Pari ferè modo artes illas, qæ *liberales* vulgò dicuntur, exagitat Seneca *Epist.* 88. *Metiri me geometres docet latifundia, potius doceat, qomodo metiar, qantum homini sit satis. Numerare docet me Arithmetica, & avaritiæ commodare digitos, potius doceat, nihil ad rem pertinere istas computationes: non esse felicioremi, cujus patrimonium tabularios lassat: imò qàm supervacua possideat, qi infelicissimus futurus est, si qantum habeat, per se computare cogatur. Qid mihi prodest scire agellum in partes dividere, si nesc io cum fratre dividere? qid prodest colligere subtiliter pedes jugeri, & comprehendere etiam siqid decempedam effugit, si tristem me facit vicinus potens, & aliqid ex meo abradens? Doces me, qomodo nihil perdam ex finibus meis? at ego discere volo, qomodo totus hilaris amittam.* Et revera, ut Avgustinus *Confess. l.* 5. *c.* 4. leviusculè inflexus. *Dubitare stultum est, qin fidelis homo, qamvis nec saltem septentrionis gyros noverit, melior sit, qàm mensor cæli, & numerator syderum, & pensor elementorum, & negligens sui.* cum ille, *tui*, dixerit, Deum allocutus.

Τὰ ἐν ταῖς τῶν πλησίον ψυχαῖς διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντα] Vel physiognomonas notat, qi ex indiciis externis de aliorum ingeniis conjecturam facere profitentur: vel innatum illud generi humano vitium perstringit, qo in alienos affectus cordisqe recessus intimos induere sese pleriqe gestiunt; *curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam*, ut scitè Avgustinus *confess. l.* 10. *c.* 2.

Πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον] Opportunum itaqe hic monitum illud Homericum *Odyss. δ.* v. 392.

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι, κακὸν ἠὲ ἀγαθόν τε τέτυκται.

Qodcunqe tibi in domibus malumqe bonumqe accidisset.

qem versum Socrates præ omnibus semper rebus sibi cordi esse dicebat, ut Gellius scripsit *noct. Attic. l.* 4. *c.* 6. eidémqe in ore crebrum fuisse, tradidit Demetrius Byzantius, utì Laërtius *l.* 2. qò à naturæ rerum aliarum physica speculatione abduceret homines ad ethicæ sive moralis philosophiæ studium, qâ animum cujusqe proprium discutiendi, dignoscendi, corrigendi, perpoliendi, modus methodusqe commonstratur. qin & eo fine usurpatum, à Diogene, prodit Diocles apud Laërtium *l.* 6. in *Menedem. Cynic.* ab Aristippo, Evsebius *præpar. Evang. l.* 1. *c.* 5. Lavdant & Plutarchus in *præcept. Salub.* & *de Commun. notit. c.* 10. Sextus Empiricus *de philosoph. l.* 1. *c.* 1. & *l.* 10. *c.* 1. Dio Prusæus *Orat.* 40. Optimè Plutarchus *de Curios. pag.* 515. *D.*

Τί τ' ἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκαίνεις;
Κακὸν ὀξυδερκὴς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις;
μετάθες ἔξωθεν, καὶ μετάστρεψον εἴσω τὴν πολυπραγμοσύνην.

Alienæ qorsum acute pervides mala,
In propriis cæcus: hominum invidissime?
transfer extrinsecus, & intrò converte curiositatem.

Τῷ ἔνδον ἑαυτῶ δαίμονι] *Mentem* cujusqe nunc *damonem*, nunc & *Deum* dicit. Sic *l.* 3. §. 3. Τὸ μὲν γὰρ νῦς καὶ δαίμων. *Cum alter mens & genius.* & §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα. *Genium verò intra se in pectore situm.* & *l.* 5. §. 27. ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προσάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδω-

A κεν. *Genius, qem cuiqe Jupiter attribuit, præsidem ducémqe eidem futurum.* & *ibidem* §. 10. τὸν ἐμὸν θεὸν καὶ δαίμονα. *deum meum & genium.* & *l.* 3. §. 5. ὁ ἔν σοι θεός. *Qi in te residet deus.* Plato in *Timæo pag.* 1087. *C.* Τὸ δὲ δὴ περὶ τῦ κυριωτάτε παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἰδος διανοεῖσθαι δεῖ τῆ δε, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα θεὸς ἑκάστῳ δεδωκε τῦτο. ὃ δὴ φαμὲν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ συγγένειαν ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν, ὡς ὄντας φυτὸν, οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον. *De præstantissima igitur anima nostra specie ita est sentiendum. Nempe hanc Deus ut damonem nostrum cuiqe tribuit: hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atqe ad cæli cognationem*
B *à terra nos tollere, tanqam animalia cælesti potius qàm terreno semine natum.*

Καὶ τῦτον γνησίως θεραπεύειν] Plato *Timæo* post superiora illa *D.* Τὸν δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον, ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ μάλα κεκοσμημένον τὸν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὑτῷ, διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι. θεραπεία δὲ δὴ πάντη παντὸς μία, τὰς οἰκείας ἑκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις, ἀποδιδόναι. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς εἰσὶ κινήσεις, αἱ τῦ παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. *Cum semper divinum colat, ipsumqe familiarem damonem in se habeat ornatissimum, præsque beatum fore. Cultura avtem cujusqe omnino una est, proprium cuiqe pabulum motumqe tribuere.*
C *Ei vero qod in nobis divinum est, motus cognati sunt, universi ipsius cognationes atqe circuitus.* Apulejus *de Socrat. gen. Si qotidiana eorum ea dispungas, invenies in rationibus multa prodigè profusa, & in semet nihil, in sui, dico, damonis cultum.* Et Seneca *Epist.* 41. *Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumqe nostrorum observator & custos. hic prout à nobis tractatus est, ità nos ipse tractat.*

Καθαρὸν πάθος] τῦτον κ. π. Svidas in Εἰκαῖον. qi & mox θεῦ pro θεῶν. Affectus avtem Stoicos prorsus sustulisse, nulli non notum.

Καὶ εἰκαιότητος] Εἰκαῖον, μάταιον, ἀνωφελές. Svidas adductis Marci verbis hisce.

D Φίλα ὀιὰ συγγένειαν] Eam nimirum, de qa *superiùs* §. 1. Sed & *l.* 9. §. 27. φύσει γὰρ φίλοι. *Naturâ amici.* Et *l.* 11. §. 8. φύσει συγγενῆ καὶ φίλον. *Naturâ cognatum sibi & amicum.*

Τρόπον τινα ἐλεεινὰ] Ità *l.* 7. §. 26. *Ubi qis in te peccaverit, cogita statim apud te, qid illud fuerit, qod bonum malumve ratus, id culpæ admiserit: τῦτο γὰρ ἰδὼν ἐλεήσεις αὐτόν. hoc enim perspecto, misereberis hominis,* qod tali nimirum opinione imbutus sit. Et sunt revera improbi homines ὀικτῦ μᾶλλον ἢ φθόνε ἀξιοι, (contrà qam de rebus suis Andocides *Orat. de reditu.*) *miseratione potius qàm indignatione digni. Nam sicuti*
E *corporum langvor, ità vitiositas qidam est qasi morbus animorum. cum itaqe ægros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione judicemus, multo magis non insequendi, sed miserandi sunt, qorum mentes omni langvore atrociori urget improbitas.* Boethius *Consol. phil. l.* 4. *c.* 4. Et Hilarius *in Psal.* 118. §. 7. *Sanctus qisqe cum cadituri, non humilitatis suæ qi casus est, sed insolentiæ ejus qi cadit, miseretur: ut à vesano filio pater, ut ab amente ægroto medicus contumeliam passus, dolorem, non ex eo qod perpessus fuerit, sentit; sed ob id, qod ille qem sanum esse cuperet, injuriam sibi vesanus intulerit.* Libanius itidem *Orat.*
F 12. *pag.* 390. *D.* Τὸν παραφρονοῦντα ἄνθρωπον, ἐ κολάζειν νόμος, ἀλλ' ἐλεεῖν, καὶ πειρᾶσθαι τέχνῃ τῆ τῶν ἰατρῶν ἰᾶσθαι. οὐδεὶς δὲ τύπτει τὸν μαινόμενον, οὐδὲ ἔγκλημα ποιεῖται, τὴν νόσον κατηγορεῖ. *Despiens lege non punitur, qin mos est illius misereri, & medicorum arte tentare ei mederi. Sed furentem nemo percutit, neqe crimine morbi objecto, morbum accusat.* Stoicis avtem improbi omnes amentes habentur. Ità Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Πεπλάνηται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. χαλεπαίνειν ἂν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; *Errant in judicio bonarum vel malarum rerum. Utrum igitur indignationem potius an commiserationem merentur.* qasi diceret, illud potiùs. Et Marcus *l.* 7. §. 25. δεῖ ἂν συγγινώσκειν. *ignoscere*
G *oportet.* Sed & *l.* 1. §. 15. τὸ συγγνωμονικὸν, a Maximo, qi & Stoicus ipse, didicisse se profitetur. Verùm cavtè istic & cum restrictione aliqa, τρόπον τινα ἐλεεινὰ, id est, *modo qodam miseranda* dixit; ne in dogma Stoicum peccare videatur, qod statuit ἔλεος εἶναι πάθος, καὶ συσολὴν ἄλογον, *misericordiam esse ægritudinem sive perturbationem, contractionemqe animi, à ratione alienam.* itaqe τὰς σοφὰς ἐλεήμονας μὴ εἶναι. *Sapientes non esse misericordes.* Laërtius *lib.* 7. in *Zenone.* de qo & Lactantius *instit. lib.* 3. *c.* 22. *Illud satis est ad coarguendum hominis erro-*

a Sup. §. 1. πνα ἐλεεινὰ, a δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. οὐκ
b L. 4. §. 29. ἐλάττων b ἡ πήρωσις αὕτη τῆς στρεβλώσεως ἢ διαφθεί-
c μέλανα. ρειν τὰ λευκὰ καὶ c μέλαινα.

qodam miseranda qandoqe, ob bonorum malorúmqe ignorationem. nec sanè defectus hic minor est illo, qi alba & nigra internoscere prohibet.

§.14.

ANNOTATIONES.

rèm, qòd inter vitia & morbos misericordiam ponit. Cicero Orat. pro Muren. ex Zenonis sententia; *cujus inventorum æmuli sint Stoici, Neminem misericordem esse, nisi stultum & levem.* cùm Plato & Aristoteles contrà docuerint, *Viri boni esse misereri.* Qin & Evripides contrà prorsùs qàm Stoici, in *Antiopa* apud Stobæum *tom. 2. tit. 3.*

Ἔνεστι δ' ὅστῳ, ἁμαθίᾳ μὲν ἀδαμῶς,
Σοφοῖσι δ' ἀνδρῶν. καὶ γὰρ οὐκ ἀζήμιον
Γνώμην ἐνεῖναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφὸν.
Non imperiti motus est misereſcere,
Sed est viri sapientis, noxaqe imminet,
Cùm sapere sese qi putant, sapiunt nimis.

Et Senarius Græcus,

Ἀνδρὸς πονηροῦ σπλάγχνον οὐ μαλάσσεται.
Misereſcere haud scit impii cordis rigor.

Nec incelebre, avt inscitum, Phocionis illud apud eundem, *tit. 1.* *Οὔτε ἐξ ἱεροῦ βωμὸν, οὔτε ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρετέον τὸν ἔλεον. Nec è templo aram*; (ad qam miseris & vexatis receptus sit;) *nec ex vita humana tollendam misericordiam.* Ità siqidem sublatâ, qod Plinius *l. 7. c. 19. Exit hic animi tenor aliqando in rigorem qendam torvitatemqe naturæ duram & inflexibilem, affectusqe humanos adimit.* Verùm Stoicorum dogma istud Seneca clarissimè explicat, *de clement. l. 2. c. 4. 5. Misericordiam plerique ut virtutem laudant, & bonum hominem vocant misericordem: hæc avtem vitium animi est. Est enim vitium pusilli animi, ad speciem alienorum malorum succidentis. itaqe pessimo cuiqe familiarissima est.* Et mox: *Misericordia est ægritudo, ob alienarum miseriarum speciem. ægritudo avtem in sapientem virum non cadit.* Denique *c. 6. Misericordia est animorum, nimis miseria juventium: qam si qis à sapiente exigit, propè est, ut lamentationem exigat, & in alienis funeribus gemitus.* Porrò ista, qia durius asperiusqe dicta videri poterant, mitigare conatur idem *ibidem*, ubi subjicit, *c. 5. & 6. Sapiens ergo non misereturne; qia & sine miseria animi non sit. Cæterùm omnia, qæ qi miserentur, dolentes facerent, hic libens & alacri vultu faciet. Succurret alienis lacrymis, non accedet: dabit manum naufrago, exuli hospitium, egenti stipem: donabit lacrymis maternis filium, & catenas solvi jubebit, & ludo eximet; & cadaver etiam noxium sepeliet. at faciet ista tranquillâ mente, vultu suo. Ergo non miserebitur sapiens, sed succurret, sed proderit, in commune avxilium natus ac publicum bonum, &c.* Itaqe Plutarchus *de tranqill. p. 468. D.* *Ἔνιοι τῶν φιλοσόφων καὶ τὸν ἔλεον ψέγουσι πρὸς ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους γινόμενον, ὡς κακὸν τὸ βοηθεῖν, ἀ συναλγεῖν καὶ συνεπιδόναι τοῖς πλησίον ὄντος ὃ δὲ μεῖζόν ἐστιν, ἀδὲ αὐτῶν ἁμαρτανόντων καὶ διακειμένων φαύλως τὸ ἦθος αἰσθανομένους ἀθυμεῖν καὶ δυσφορεῖν ἐῶσιν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἄνευ λύπης τὴν κακίαν. Philosophorum nonnulli misericordiam, qi afficimur ob aliorum calamitates vituperant: qòd debere nos opitulari aliis, non tam dolere & animum demittere statuant: & qando, qod sanè majus est, delicta nostra avt morbos animi ubi sentimus, non sinunt mœstos esse & ægre ferre, sed absqe dolore mederi vitio jubent.* Scilicet talem volunt esse sapientis affectum, qalem nostri *misericordiam divinam* prædicant. Qi, ut avtor libri *de patient.* sub Augustini nomine, sive Hugo is de S^o. Victore, sive alius qis est, *c. 1. Zelat sine aliqa molestia, irascitur sine aliqa perturbatione, miseretur sine aliqo dolore, patiens est sine ulla passione. Si, tanqam nostra, illa cogitamus, in illo nulla sunt.* Videatur Anselmus *prosolog. c. 8.* & Thomas Aqinas *summ. l. 1. q. 21. a. 3.* Qin & Augvstinus ipse *de morib. Eccles. Cathol. l. 1. c. 27. Qæ ille omnia, qibus hujusqemodi malis incommodisve resistitur, qi officiosè atqe humaniter prabent, misericordes vocantur, etiamsi sapientes usqe adeò sint, ut jam nullo animi dolore turbentur. nam qis ignoret ex eo appellatam esse misericordiam, qòd miserum cor faciat condolentis alieno malo?* Qanqam revera *misericordia* potiùs dicta, *qòd cordi sit aliena miseria.* Zanchius *de natur. Dei, l. 4. c. 4. q. 1.* Verùm pergit Augustinus. *Et qis non concedat ab omni miseria liberum esse debere sapientem, cum subvenit inopi, cùm vestit nudum, cùm peregrinum tecto excipit, cùm oppressum liberat, cùm denique humanitatem suam usqe ad sepulturam porrigit mortuorum? etiamsi id faciat mente tranquillâ, nullis aculeis doloris instinctus, sed adductus officio bonitatis, misericors tamen vocandus est. huic enim nihil obest nomen, cùm absit miseria.* Verùm & ea Græco vocabulo abest. qod & Zanchius observavit. itaqe de nomine tantùm controversia est. Veruntamen mox Stoicos obliqè perstringens, qibuscum tamen de re ipsa consentire planè videtur; *Stulti verò*, inqit, *cùm misericordiam qasi vitium devitant, qia officio satis movere nequeunt, si nec perturbatione commoventur, congelascunt potiùs rigore inhumanitatis, qàm rationis tranqillitate serenantur. Itaqe multò prudentius Deus etiam ipse misericors dicitur: qi qemadmodum dicatur, restat intelligere iis, qi sese idoneos religione studioqe præstiterint.* Vides, utì Senecæ gemina ferè, qoad sensum, loqatur; de vocabuli usu duntaxat Senecæ nevtiqam concedens. Nam qod *retract. l. 1. c. 7.* de sapientibus qod hic dictum est, *non sic accipiendum* A monet, *qasi definierit, in hac vita esse tales sapientes, qandoqidem non, cùm sint; sed etiamsi sint, dixerit.* Nec hoc à Stoico dogmate abhorrere prorsùs videtur, qi, *qis sapiens sit, avt fuerit*, inqit Cicero *Academ. l. 4. nec ipsi solent dicere.* qiqe *sapientem*, vel sapientis ideam potiùs, *talem nobis delineant, qalem nemo mortalis est unqam consecutus*, ut idem *de amicit.* *Ἐστι γὰρ οὔτῳ ἀδαμῶς γῆς, ἀδὲ γέγονεν*, ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c. 13.* Qanqam avdentiùs Seneca *de sapient. constant. c. 7. Non est, qod dicas, ità ut solet, hunc sapientem nostrum nusqam inveniri. non fingimus istud humani ingenii vanum decus, nec ingentem imaginem falsæ virtutis concipimus, sed qalem confirmamus, exhibuimus & exhibemus.* Non te certè, B Seneca; qod & ipse alibi fateris. — Ad veritatem propiùs accessere illi, qi (Stobæo referente *collectan. tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 8.*) *κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους σοφόν τινα γεγονέναι νομίζουσι.* hoc est, *primis temporibus*, ante lapsum nimirum primævum, *sapientem existimant qendam extitisse.* Verùm hæc utcunqe se habeant, patet hinc interim, cur noster istic oratione suspensâ usus, *τρόπον τινα*, non *ἁπλῶς*, *ἐλεεινὰ* dixerit.

Δι' ἄγνοιαν] Vide *supr. §. 1. & l. 11. §. 18.* Polybius *hist. 12. 5.* *Δεῖ τοῖς μὲν καθ' ἄγνοιαν παραπίπτουσι, διδόναι συγγνώμην. τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀκαταλλάκτως ἔχειν. Oportet veniam dare illis, qi per ignorationem à veritate aberrarent; ab iis verò, qi voluntate & certo proposito, capitali odio dissidere.* Sic Persius *Sat. 3.* C

— *caret culpâ, nescit qid perdat.* —

Verùm in istis distinctiones qasdam adhibet Aristoteles *Ethic. l. 3. c. 2.* primò siqidem distingvit *περὶ τῆς ἀγνοίας.* *Ἀγνοεῖ μὲν ὃν πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον. καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκούσιον βάλλειν λέγεσθαι, ὰν εἴ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον. οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια, αἰτία τῷ ἀκουσίῳ, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. ὁδ' ἡ καθόλου. ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην. ἀλλ' ἢ καθ' ἕκασα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις. ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ συγγνώμη. ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκουσίως πράττει. Unusqisqe igitur pravus qid agendum, à qibusqe abstinendum sit, ignorat: ob hujusqemodi errorem injusti & omnino mali homines efficiuntur. Invitus igitur dici debet, non si qis ignorat id qod conducit: non enim ignoratio, qæ in electione consistit, invitti est causa, sed pravitatis: neqe ea qæ est universalis, qippe qam ob eam homines vituperentur, sed ea, qæ circa particularia versatur, in qibus & circa qæ actio existit: in his enim & misericordia & venia locum habet.* Secundò distingvit inter *τὸ δι' ἄγνοιαν, καὶ τὸ ἀγνοοῦντα πράττειν. Ἕτερον δὲ*, inqit, *ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν, τῷ ἀγνοοῦντα πράττειν. ὁ γὰρ μεθύων ἢ ὀργιζόμενος, οὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά τι τῶν εἰρημένων. οὐκ εἰδὼς δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. Diversum qoqe est ex ignoratione & ignorantem agere: qi enim vel ebrius est, vel iratus, non videtur ex ignoratione agere, sed ob aliud qippiam ex iis qæ dicta sunt: qippe cum non sciens, sed ignorans agat.* Clemens Marco *σύμψηφος* planè *Strom. l. 4. p. 530. A.* *Κἂν μισῶσι τὸν ἀλεκτόν τινες, οἶδεν ἄλος τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν, οἰκτείρων τῆς ἀμαθίας τὴν γνώμην αὐτῶν. Et si electum odio habeant aliqi, is novit eorum inscitiam, miseretqe eum, qòd in tanta animus ignorantia versetur.* Epictetus *l. 1. c. 28.* *Τί χαλεπαίνεις αὐτῇ, ὅτι πεπλάνηται ταλαίπωρος περὶ τῶν μεγίστων; οὐχὶ δ' εἴπερ ἄρα μᾶλλον ἐλεεῖς, ὡς τοὺς τυφλοὺς ἐλεῦμεν, ὡς τοὺς χωλοὺς, οὕτω τοὺς τὰ κυριώτατα τετυφλωμένους καὶ ἀποκεχωλωμένους; Cur igitur ei succenses, qòd decepta est misera in rebus maximis? Qin potius ejus te misereàt, ut cæcorum nos miseret, ut claudorum? Nam eodem modo commiserationem merentur qi præcipua sua parte cæcutiunt & claudicant.* Obiter monendum, apud Svidam hinc restitui posse vocem *ἐλεεινὰ*, qæ periochen istam recitanti in *Δαίμων*, excidit, sicut & in seqentibus negativa.

Οὐκ ἐλάττων ἡ πήρωσις αὕτη] qâ laborant ii, qos *πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν*, *mancos ad virtutem consequendam*, Philosophus dixit, *Ethic. l. 1. c. 10.* Hæc est illa sive *πήρωσις* sive *τυφλότης*, non corporis, sed *mentis cæcitas*, de qâ & noster *infrà l. 4. §. 29. τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι. Cæcus, qi mentis oculos clausos habet.* qam & sacra pagina passim tangit. Esaj. *c. 6. v. 9, 10.* & *c. 42. v. 18, 19.* Matth. *c. 13. v. 13, 15.* & *c. 15. v. 14.* Joan. *c. 9. v. 39, 40.* & *c. 12. v. 40.* Luc. *Act. c. 28. v. 26, 27.* Paul. *ad Ephes. c. 4. v. 18.* Petr. *Ep. 2. c. 1. v. 9.* Joan. *Apoc. c. 3. v. 17.* Eam Marcus non immeritò corporeâ illâ nihilo minorem, imò majorem deteriorémqe multò, pronunciat. *Καὶ γὰρ ἔστι, τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς, διάνοιαν πεπήρωνται, ἧς βαθὺ σκότος ἀφροσύνη καθέχειν. Cum principe sui parte, hoc est, mente, capti sunt, cui stultitia densissimas tenebras offuderit.* Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. Evang. l. 8. c. 14.* *Ἄγνοια δὲ χαλεπωτέρα τῆς ἐν τῷ σώματι πήρωσιν ἐπιφέρουσα τῇ ψυχῇ, πάντων ἁμαρτημάτων αἰτία γίνεται. Ignorantia vero diriorem animæ qam qæ est corporis mutilationem adferens, omnium peccatorum est causa.* Idem *de ebriet.* Epictetus etiam *Dissert. l. 1. c. 18.* ubi eandem, qam Marcus hìc, cavsàm agit: *Ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν πεπλανημένον καὶ ἐξηπατημένον περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἀποτετυφλωμένον, οὐ τὴν ὄψιν τὴν διακρι-*

τικὴν

§. 14. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, qàm degit, amittere qenqam; nec aliam ab ea, qàm amittit, degere. eodem ergò redit longissimum ætatis spatium, cum eo qod est brevissimum. præsens siqidem tempus est omnibus æqale: & qod amittitur ergò, æquale est omnibus. eadémqe ratione id qod amittitur, momentaneum tantùm esse constat. neqe enim avt præteritum, avt futurum amittere qis potest. nam qis cuiqam id, qod non habet, abstulerit? horum itaqe duorum meminisse oportebit: alterius nimirum, qòd omnia ab æterno consimilia fuerint, & in orbem ferantur: itaqe nihil

§. 14. [a] Κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς, καὶ τοσαυτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον ὃν ζ�ᾷ. οὐδὲ ἄλλον ζῇ, ἢ ὃν [b] ἀποβάλλει. εἰς ταὐτὸ ἂν καθίσῃ τὸ μήκισον τῷ βραχυτάτῳ, τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον [εἰ] καὶ τὸ ἀπολλύμενον, [d] οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ἕως ἀκαριαίου ἀναφαίνεται. [e] ἔστε γὰρ τὸ παρωχηκὸς, ὅτι τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις. ὃ γὰρ οὐκ ἔχει πῶς, ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο; τοῦτον ἂν τὸν δύο δεῖ μεμνῆσθαι. ἑνὸς μὲν, ὅτι [f] πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ, καὶ ἀνακυκλήμενα, καὶ

a L. 3. §. 10. l. 4. §. 47. 50. l. 9. §. 28. 33. l. 12. §. 26.
b [ἂν] ἀποβάλλῃ Suid.
c delet Suid.
d ἂν f.
e L. 6. §. 32.
f L. 4. §. 32. l. 6. §. 37. 46. l. 7. §. 1. l. 9. §. 28. 35. l. 10. §. 27. l. 11. §. 1. l. 12. §. 24.

[a] ἀεὶν

ANNOTATIONES.

τικὴν τῶν λευκῶν καὶ μελάνων, ἀλλὰ τὴν γνώμην τὴν διακριτικὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν μὴ ἀπολλύναι. πῶς ἀπάνθρωπον τοῦτο; καὶ ἐλεεινὸν ὁμοίως. τοῦτον δὴ τὸν τυφλὸν μὴ ἀπολλύναι, καὶ τὸν κωφόν; μεγίστη γὰρ βλάβη τῶν μεγίστων. *Ille qi cæcutit, qi fallitur, & maximis in rebus errat, non eâ videndi facultate amissâ, qâ candida & nigra discernuntur, sed qâ animus bona & mala distinguit, non est perdendus. Qàm inhumanum hoc, & huic non absimile. Hiccine cæcus & surdus non perdendus est? Rerum maximarum damnum est maximum.* Flaccus *l.* 1. *Epist.* 10.

Non qi Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis;
Qàm qi non poterit verum distingvere falso.

Contrà Antonius Didymum ob cæcitatem corpoream tristiùs pavlò se habentem, cùm tamen mentis acumine cumprimis polleret, *Miror*, ait, *prudentem virum ejus rei dolore damno, qam formica & mvlcæ & cvlices habent; & non lætari illius possessione, qam Sancti soli & Apostoli meruerunt. Ex qo pervides*, (Hieronymi sunt *ad Castrutium*) *qod multò melius sit spiritu videre, qam carne; & illos oculos possidere, in qos peccati festuca non possit incidere.* Vide *l.* 3. §. 14.

§. 14. Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ἕως ἀκαριαίου ἀναφαίνεται] Corrupta illa esse monitu nihil opus. corrigere forsan havd ità proclive fuerit. Svidas in Ἀκέραιον (pro qo tamen, Ἀκαριαῖον substituendum esse liqet) sic habet: Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἕως ἀκαριαῖον φαίνεται. *Id enim qod adest, omnibus est par & æqvale. Et qod amittitur, non est æqvale. Sic avtem id qod amittitur brevissimum & qod momenti instar nobis apparet.* Qid si legerimus? Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ἕως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. ab avtoris mente certè ista nevtiqam discedunt: hoc enim vult; *Nihil refert, vitam qis diutissime protrahat, an brevissimè defungatur. idem siqidem prorsus est, qod vterqe istorum tum superando vivit, tum moriendo amittit; atqe idipsum punctum temporis insecabile duntaxat. qum enim tempus præsens idem vtrique sit, nec amitti possit nisi qod in præsentiarum habetur; idem necesse est id sit, qod vterqe moriendo amittit. Illud avtem est insecabile qiddam. & hoc igitur.* Ità *l.* 12. §. 26. Τὸ παρὸν μόνον ἑκάστῳ ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει. *Tempus præsens tantum cuiqe & vivitur & amittitur.* Communicavi conjecturam hanc meam viro clariss. D. Salmasio, qi de aliis locis reqisitus, pro liberalitate sua, & de isto sententiam suam responso inserit. cui probari cùm videam, non jam ampliùs pro mera conjectura habeo.

Εἰς ταὐτὸ ἄν καθίσαι] Ità *l.* 9. §. 33. Καὶ ὁ ἰσχνογήρως ἀποθανὼν εἰς ἴσον καθίσταται τῷ πρωώρῳ. *Et qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigitur cum eo, qi immaturus obiit.* Seneca *qæst. nat. l.* 6. *c.* 26. *Hæc omnia ferè constanter, si cogitaveris nihil interesse inter exiguum tempus & longum. horæ sunt qas perdimus. puta dies esse, puta menses, puta annos: perdimus illos, nempe perituros. qid, oro te, refert, num perveniam ad illos? fluit tempus, & avidissimos sui deserit. nec qod futurum est, meum est, nec qod fuit: in puncto fugientis temporis pendeo: & magni est modicum fuisse.* eleganter *Lælius ille sapiens dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo: Hos, inqit, dicis sexaginta, qos non habes? nè ex hoc qidem intelligimus incomprehensibilis vitæ conditionem & sortem temporis semper alieni, qod annos annumeramus amissos.* Qæ postremo favere possent superioris clavsulæ lectioni vulgatæ, qam Mericus Casavbonus etiam admisit, εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. ut *tempus præteritum, qod jam amissum est, inæqvale esse concedatur, cùm longius his, illis brevius extiterit*: si id Marci illatio ullo modo pateretur. Verùm is illud tantùm amitti, qod habetur, contendit: & utrumqe *insecabile* esse concludit, & qod amittitur & qod habetur.

Ἀκαριαῖον] *Infrà* §. 17. Τῇ ἀνθρωπίνῃ βίᾳ ὁ χρόνος, στιγμή. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l.* 3. §. 10. Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δὲ ἄλλα ἢ βεβίωται, ἢ ἄδηλα. *Unumqenqe præsens tantummodo ætatis spatium, qod punctî instar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto plane situm.* Seneca *de brev. vit. c.* 10. *Singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentes sunt.* & *ibidem. In tria tempora vita dividitur; qod est, qod fuit, qod futurum est. Ex his qod agimus breve est, qod egimus certum, qod acturi sumus dubium.* Et in hoc igitur sensu verum est, qod Poeta nescio qis, apud eundem. *ibidem c.* 2.

Exigua pars est vitæ, qam nos vivimus.

qod esse ex Menandri *plocio* traductum, unde istud Stobæo *tom.* 2. *tit.* 108. lavdatur,

Μικρόν τι τὸ βίᾳ καὶ σφόνδυλον ζῶμεν χρόνου.

docet Janus Rutgersius *Var. lect. l.* 4. *c.* 17.

Ὃ γὰρ οὐκ ἔχει, πῶς ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο] Hinc proverbialia illa, Plavtus *Asinar. act.* 1. *scen.* 1. *v.* 79.

— *maximas nugas agis.*
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Tene ego defraudem, cui ipsi nihil est in manu?

Apulejus *fabul. Milet. l.* 1. *Qid viatori de summa paupertate latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum nec à decem palæstritis despoliari posse?* Joannes ille oris avrei *nec à centum.* in Matth. homil. 83. *Edit. Paris. pag.* 876. *A.* Ἧ οὐκ ἀκούεις, inqit, τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν δεῖ ἕκαστον ὁμοῦ συνελθόντας δύναμαι ἀποδῦσαι πολλοί. *Non audis qid trito proverbio dicatur? centum simul viros unum pauperem atqe nudum spoliare non posse.*

Πάντα ἐξ ἀϊδίου ὁμοειδῆ] Ità *l.* 6. §. 37. Πάντα ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Cuncta & cognata sunt, & uniformia.* & §. 46. ἀεὶ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ὁμοειδές. *Eadem semper uniformiter exhibita.* & *l.* 9. §. 35. ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. *Ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient.* & *l.* 7. §. 1. πάντα συνήθη, καὶ οὐδὲν καινόν. *Omnia sunt consveta, & nihil est novi.* & *l.* 12. §. 26. πᾶν τὸ γινόμενον ἕως ἀεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ νῦν παραχὺ γίνεται. *Qicqid fit, ita semper factum, semperqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri.* Idem tractat argumentum & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 27. Lucretius *l.* 3.

— *eadem sunt omnia semper.*

Ἀνακυκλήμενα] Sic *l.* 9. §. 28. Ταῦτα ἐστὶ τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. *Eadem plane sunt mundana omnia, sursum deorsum, à sæculo ad sæculum, in orbem redeuntia.* Aristoteles *Physic. l.* 4. *c.* 14. & *Problem. l.* 17. *q.* 3. Καθάπερ φασὶ, κύκλον εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. *circulum esse res humanas*: qo loco & Alcmæonis illud festivum commemoratur, τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύνανται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει προσάψαι. *Homines idcirco perire, qòd suum initium fini conjungere non possunt.* hoc est, ἐπαναγαγεῖν πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, καὶ συνεχὲς ποιεῖν. itaqe *circulationem* istam intelligendam de rebus, non numero, sed specie iisdem recurrentibus. & Plato *Timæo pag.* 1079. *E.* Τοῦτο ἅμα πᾶν, οἷον τροχοῦ περιαγομένου, γίγνεται. *Id totum simul revolutione qadam fieri.* Seneca *Epist.* 24. *Nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiunt ac sequntur. diem nox premit, dies noctem: æstas in avtumnum desinit, avtumno hyems instat, qæ vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur. Velut in orbe avt pilâ, motu ordo mutatur, & qæ sequebantur præcedunt, & qæ occidebant oriuntur; omnia, qomodocunqe ierint, in idem revertuntur.* Idem *de benef. l.* 5. *c.* 8. Tertullianus *de resurr. c.* 12. pòst superiùs exhibita *ad* §. 3. *Totus hic orbis revolubilis rerum*, &c. Tacitus *annal. l.* 3. *Rebus cunctis inest qidam velut orbis.* Et Avrelius Victor in *Avrelian. Cuncta in orbis modum verti: nihilqe accidere qod rursum natura vis ferre neqeat avi spatio.* ità restituit sententiam optimam, pessimè habitam Cl. Salmasius *ad Spart. Sever.* Sophocles *Trachin.*

Ἐπὶ πῆμα καὶ χαρὰ
Πᾶσι κυκλοῦσιν, ὥσπερ ἄρκτου
Στροφάδες κέλευθοι.
Simul æruminæ & gaudia
Omnibus advolvuntur, perinde ut ursæ
Volubiles circuitus.

Et Aristoteles *Ethic. l.* 1. *c.* 11. Τὰς τύχας πολλάκις ἀνακυλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς. *Fortunas sæpe circa eosdem revolvi.*

a L.4.§.15.a l.9.§.37.l.12.§.35.
b L.4.§.50.l.9.§.33.
c L.12.§.3.
d ὅσπερ vel, ὅσπερ.
e L.3.§.9.l.4.§.3.7.l.7.§.14.l.8.§.40.47.l.9.§.32.l.11.§.18.l.12.§.8.22.26.
f δηλοῖ f.
g τῷ Κυνικῷ Μονίμῳ f.
h δηλοῖ f.

ὈΔΕΝ ΔΙΑΦΕΡΕΙ, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν Δακτυλίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ τὰ αὐτά τις ὄψεται. ἑπόμενος γὰρ, ὅτι καὶ [b] ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. [c] τὸ γὰρ παρὸν μόνον ἐστὶ μόνον, ὃ στερίσκεσθαι μέλλει, [d] ὅπερ γε ἔχει καὶ ἕν τι μόνον. καὶ ὃ μὴ ἔχει τις, οὐκ ἀποβάλλει.

§. 15. [e] Ὅλη πᾶν ὑπόληψις. [f] δῆλα μὲν γὰρ τὰ πρὸς [g] τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα. [h] δῆλον δὲ

interesse, per centum, an per ducentos, an per tempus interminatum, eadem qis visurus sit. alterius verò, qòd is qi qàm diutissimè vixerit, & is qi qàm celerrimè mortuus fuerit, tantundem vitæ prorsus amittit uterqe. præsens siqidem duntaxat uterqe tempus amittit, cùm hoc duntaxat habeat, nec amittere possit qis, qod non habet.

§. 15. In opinione sita sunt omnia. docent hoc, qæ à Monimo dicta sunt. horum avtem utilitas com-

ANNOTATIONES.

Οὐδὲν διαφέρει] *Nihil*, inqit, *refert per breve aliqod temporis spatium, an in perpetuum ista videris.* qare? qia nimirum, ut *l.* 6. §. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσται. πάντα γὰρ ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Qi præsentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.* Ità *l.* 9. §. 37. Ἴσον τὸ ἕκαστον ἔτεσι. καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἰσορῆσαι. *Perinde habet annis centum an tribus ista noris.* & *l.* 12. §. 35. Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλέονι ἢ ἐλάττονι χρόνῳ, οὐδὲν διαφέρει. *Nec interesse putat, mundum longiori an breviori temporis spatio contemplatus sit.* Ità qod Seneca *Ep.* 101. *Nihil interest inter diem & seculum.* Vide & *l.* 3. §. 7. & *l.* 7. §. 49. Menander *suppositito*, apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 122.

--- τοῦτον εὐτυχέστατον λέγω,
Ὅστις θεωρήσας; ἀλύπως, Παρμένων,
Τὰ σεμνὰ ταῦτ' ἀπῆλθεν, ὅθεν ἦλθε ταχύ.
Τὸν ἥλιον, τὸν κοινὸν ἀσέρ', ὕδωρ, νέφη,
Πῦρ. ταῦτα κἂν ἑκατὸν ἔτη βιώτευ,
Ὄψει πλείονα. κἂν ἐνιαυτὸς σφόδρ' ὀλίγος,
Σεμνότερα τούτων οὐκ ὄψει ποτέ.

i. e. vertente Grotio,

--- hunc credo felicissimum,
Qi cum spectárit, Parmeno, placidè Deúm
Augusta dona, redit citò unde venerat:
Jubar, inqam, solis publicum, nubes, aqas,
Ignem. namqe annos qamvis centum vixerit,
Eadem videbit: sitqe licèt ævi brevis,
Tamen istis nihil est conspicari pulcrius.

Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 16. conqerenti exuli qòd Athenas non videret: Πῶς οὖν Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; τάλας οὐκ ἀρκεῖ σοι, ἃ βλέπεις καθ' ἡμέραν; κρεῖττόν τι ἔχεις ἢ μεῖζον ἰδεῖν τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἄστρων, τῆς γῆς ὅλης, τῆς θαλάσσης; *Qando igitur Athenas & arcem iterum videbo? Miser, non satis ea tibi sunt, qæ qotidie vides? Potesne præstantius aliqid avt majus videre sole, lunâ, stellis, terrâ universâ, mari?*

Ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος] Deprehenditur vox eadem hæc *l.* 3. §. 10. de qa liceat mihi bona cum venia dissentire ab Henrico Stephano, licèt rerum Græcarum peritissimo; qi τεθνηξόμαι vult esse *futurum secundum*, sive *paulò post futurum*, ut Grammatici vulgò nuncupant, à θνήσκω: eósqe notat, qi thema fingunt inavditum, τεθνήκομαι nimirum, cujus futurum sit τεθνήξομαι. Qum tamen nevtrum horum necessarium sit ad vocabuli illius analogiam statuendam. Siqidem, ut monet Evstathius *ad Iliad. μ. more Syracusanis familiari, ex præteritis præsentia sæpenumero formantur.* Sic κέκληγα κεκλήγω, πέπληγα πεπλήγω, ἔσηκα ἐσήκω, τέθνηκα τεθνήκω. Sicut ergò ἐσήκω ἐσήξω, & in media voce, ἐσήγμαι. Unde Sopater *Epist. ad Hemeter.* apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 46. Τίς οὖν ὕτω καλὰ Σιμωνίδου λόγου τετράγωνος, ὃς καλὰ πᾶσαν τύχην καὶ πραγμάτων μεταστάσιν ἀσφαλῶς ἐστήξεται. *Qisnam adeò, juxta Simonidis verba, qadratus est, qi per omnem fortunæ & rerum immutationem firmiter consistat.* & Marcus *l.* 10. §. 36. οὐδείς ἐστιν ὅστις ὑπολήψεται, ὦ ἀποθνήσκοντι οὐ παρεστήξονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. *Nemo qisqam adeò felix est, cui morienti non adstabunt aliqi, qi præsenti lætentur malo.* Ità τεθνήκω τεθνήξω. Unde Marcus *l.* 7. §. 22. ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφοτέρους τεθνήξεσθε. *Paulò post utrosqe vestrum morti concessuros.* (ut τεθνήξω illud in Aristophanis *Acharn.* cur sit Stephano suspectum, nihil amplius existat. qod & apud Svidam avtor innominatus.

Τοῖς δὲ ἐπίσης φόβον, ὡς ἀυλίκα τεθνήξονται.] Et in voce media τεθνήξομαι. *l.* 4. §. 37. Ἤδη τεθνήξῃ. *Jam jam moriturus es.* Et *ibidem* §. 47. Εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, ὅτι ἄυριον τεθνήξῃ. *Si Deorum qis prædiceret tibi, cras te moriturum.* unde participium τεθνηξόμενος, qo noster etiam non semel usus est. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 501. *A.* Ὑπακούων ταῖς ἐντολαῖς βιώσεταί τε, καὶ ἐὰν δέῃ, τεθνήξεται. ὅπερ ἂν εἴη διὰ θανάτου ζωοποιηθῆναι. *Mandatis obediens fideliter vivet, &, si opus fuerit, morietur, qod qidem fuerit per mortem vivificari.* Qod & Tatianus *adv. Græc. pag.* 144. τοῦτον μόνον (Deum vult) ἀρνεῖσθαι κελευόμενος, οὐ πεισθήσομαι, τεθνήξομαι δὲ μᾶλλον. *Hunc solum si qis negare jubeat, non obediam, sed potius moriar.* Lucianus *Anthologl. l.* 1. *c.* 12. §. 6.

Ὡς τεθνηξόμενος, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε.
Ὡς δὲ βιωτόμενος, φείδεο σῶν κλεάνων.

Tanqam moriturus tuis bonis perfruere,
Tanqam avtem victurus parce tuis bonis.

§. 15. Πᾶν ὑπόληψις] Et πάντα ὑπόληψις. Nihil istis apud nostrum crebriùs occurrit. ità *l.* 12. §. 8. 22. 26. & *l.* 4. §. 3. Ὁ βίος ὑπόληψις. *Vita opinio est.* & *l.* 3. §. 9. Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν. *In hoc sunt omnia.* Seneca *Epist.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt. --- tam miser est qisqe, qàm credit.* Vide *ad l.* 8. §. 47.

Δῆλα] δηλοῖ. forsan; *ostendunt, probant hoc.* Ità de Marco nostro Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 5. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ, ἢ γραφέντα. *Argumento sunt permulta, qa ab illo dicta atqe conscripta ad nos usqe pervenerunt.* Mendum par apud Theophrastum tollas licet, *de caus. plant. l.* 6. *c.* 27. Τὸ φυτὸν τοῦτο ζηρὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων. δῆλον (legendum δηλοῖ) δὲ ἡ σπανιοφυλλία, καὶ ἡ μικροκαρπία, καὶ ἡ χρόα τοῦ καρποῦ. πάντα γὰρ ταῦτα ξηρότητος. *Planta ipsa sicca omnino est, magis qam reliqa. Qod frondis angustia, & fructus exiguitas, colorqe ostendunt. Hæc enim siccitate omnia veniunt.*

Τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα] De *Monimo* Cynico Diogenis ac Cratetis Sectatore, Laërtius *l.* 6. qænam avtem vel ad illum vel adversus istum scripta (ità enim verba, prout habentur, sonant) Marcus hìc respexerit, mihi tàm incertum est, qàm qod est incertissimum. Merici Casavboni interim sententiam hactenùs probo, ut Monimi ipsius scripta designari existimem. non tamen ut in eis per *dialogismum* sub aliena persona istud Monimo dictum dicatur, cùm Monimi ipsius dogma fuerit. Itaqe legendum literulâ unicâ immutatâ, *τὰ πρὸς τῷ Κυνικῷ Μονίμῳ λεγόμενα, qa à Monimo Cynico dicta sunt.* neqe enim est, qod de Syntaxi ambigat qisqam, cùm familiaris admodum ea sit. Sic enim, præter Herodianum superiùs adductum, Homerus *Iliad. α.* v. 159.

Τίμην ἀρνύμενοι ---
Παρὰ Τρώων. ---

id est, παρὰ τῶν Τρώων. *Scholia. Pœnas sumentes, vel exigentes, à Trojanis.* Et *Odyss. ζ.* v. 207.

--- πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες.
Omnes enim à Jove sunt.

Et Clemens *Strom. l.* 1. κολάζονται πρὸς τῷ νόμῳ οἱ τούτων ἄϊστοι. *Horum avtores à lege puniuntur.* Et Sophocles,

--- ἐπαίνῳ τεύξεται πρὸς γοῦν ἐμοῦ.
--- *à me certè lavdem feret.*

Et apud Tragicum Cassandra, referente Plutarcho in *præcept. polit.*

Καὶ πρὸς παθόντων, κἀν κακοῖσι κειμένων
Σοφὴ κέκλημαι. περὶ παθῶν δὲ μαίνομαι.
Ab his, qi in ipsa inciderunt jam mala,
Sapiens perhibeor: mala nondum expertus, furens.

Cæterùm ad Pyrrhonios sive Scepticos inclinâsse Monimus videtur. qanqam enim admittere illum in familiam istam Sextus Empiricus renuit; idem tamen inter τὸς τὸ κριτήριον ἀναλύσαντας, id est, *qi veritatis dijudicandæ medium certum sustulerint*, Monimum Canem recenset, *lib.* 1. *adv. Logic. c.* 2. eúmqe asserit, τῇ σκιαγραφίᾳ ἀπεικάσαι τὰ ὄντα, τοῖς τε καλὰ ὕπνους ἢ μανίαν προσκρούσασι ταῦτα ὁμοιῶσαι. id est, *ea qæ sunt, picturæ adumbratæ contulisse, nostras eorundem perceptiones, eis qæ dormientibus avt mente captis se ingerunt, geminas prorsus censuisse.* Qin & dogma ejus qod fuerit, clariùs indicat avtor idem *adv. eosd. l.* 2. *c.* 1. Μόνιμος ὁ Κύων τύφον εἶπε τὰ πάντα. ὅπερ οἰκοίς ἐστι τῶν οὐκ ὄντων, ὡς ὄντων. *Monimus Canis typhum esse dixit omnia.* (nam Hervetus cur *typhonem* pro *typho* substituerit, nihil erat) *id est avtem opinio eorum qæ non sunt, ac si essent reverâ.* qod aliis verbis Xenophanes dixit ab eodem *loco superiore*, & *Pyrrhon. hypotyp. l.* 2. *c.* 4. adductus.

Ἀυτὸς ὅμως οὐκ οἶδε. δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.
Certi aliqid nemo novit; sed opinio cuncta est.

nec immeritò vana opinio *typhi* nomine nuncupata est. ἡ γὰρ ὑπόληψις τῆς γνώσεως φυτιεῖ, καὶ τύφου ἐμπίμπλησιν. *Sed cognitionis qidem opinio inflat, & fastu replet.* ut Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 297. *B.* ex Apostolo *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 8. *v.* 1, 2. Lucem hinc obiter claram medelámqe dabimus certissimam Menandri verbis à Laërtio ex *Eqisone* (non ex *Citharista*, qod frustra Cl. Casavbonus ariolatus est) adductis, qæ viros insignes inaniter hactenùs torserunt. Ea in Laërtii codicibus ità exhibentur:

Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Qod Ambrosius Camaldunus vertit;

Nam

comparebit, si qis qæ festivè ab illo conscripta sunt, qatenus veritatem habent patrocinantem, admiserit.

§. 16. Contumeliâ se afficit anima humana: imprimis, qando abscessus & qasi struma mundi, qantum in ipso est, evadit. abscessionem enim facit à natura, in cujus parte aliqâ reliqorum omnium cujusqe natura continetur, qi re aliqâ obveniente offenditur. deinde cùm vel hominem qemcunqe aversatur, vel lædendi consilio adversatur alicui. hujusmodi sunt avtem irascentium animæ. tertiò contumeliâ se afficit, cùm voluptati vel dolori succumbit. qartò, cùm simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loqitúrve. qintò, qoties actionem avt conatum suum ad nullum certum scopum destinat, sed temerè agit, & nescia ipsa, qid veqὴ τὸ χρήσιμον & λεγομένη, ἐάν τις αὐτῇ τὸ νόστιμον μέχρι & ἀληθοῦς δέχηται).

§ 16. [a] Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ & ἀνθρώπου ψυχὴ, μάλιστα ὅταν [b] ἀπόσημα, καὶ οἷον φῦμα & κόσμου, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, γένηται). τὸ γὰρ δυσχεραίνειν ἅπαν τὰ γινομένων, ἀποστασίς ἐστι τῆς φύσεως, ἧς ἐν μέρει, ἑκάστου τὰ λοιπῶν φύσεις περιέχουσι). ἔπειτα [c] ὅταν ἄνθρωπόν τινα ἀποστρέφηται, ἢ καὶ ἐναντία φέρηται), ὡς βλάψοντα, οἷαί εἰσι αἱ τῶν ὀργιζομένων. τρίτον ὑβρίζει ἑαυτὴν, [d] ὅταν ἡσσᾶται ἡδονῆς, ἢ πόνου. πέμπτον, [e] ὅταν ὑποκρίνηται), καὶ ἀπατᾶσθαι, καὶ ἀναλήθως τι ποιῇ, ἢ λέγῃ. πέμπτον, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν, [f] ἐπ' οὐδένα σκοπὸν ἀφίῃ, ἀλλὰ [g] εἰκῇ, καὶ

a Sup. §. 7.
b L. 4. §. 29. l. 8. §. 34. l. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
c Sup. §. 1.
d Inf. §. 17. l. 3. §. 4. l. 11. §. 19.
e Inf. §. 17. l. 18. 19.
f Sup. §. 7.
g Sup. §. 5.

ANNOTATIONES.

Nam cuncta fastum dixit esse cætera.

præter peram, scilicet, *avt tres etiam*, qas habere dixerat, *peras*. Verùm id seriem orationis non pati cùm adverteret Grotius in *excerpt.* is hoc modo definxit:

Τὸ γὰρ ὑπολαμβάνειν τυφλὸν εἶναι πᾶν ἔφη.

ac si mens esset;

Cacum esse dixit omne qod præsumitur.

& tanqam *Lavernionem* perstrictum vult à Comico philosophum. Ac felici qidem in priore vocabulo conjectura usus est: τῦφον in τυφλὸν qòd mutavit, fefellit divinatio. Legendum ergò Sexto præeunte,

Τὸ γὰρ ὑπολαμβάνειν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Typhum esse dixit omne qod præsumimus.

id est, *opinionem meram cerstudinis inanem.* nec aliud ferè, verba si spectemus, Marcus hîc. πᾶν ὑπόληψις. nam mentem si attendimus, aliud planè. Qæri igitur potest qomodo Marco cum Monimo, Stoico cum Sceptico convenire qeat: cùm certitudinem nulla secta avt exertiùs professa sit, avt enixiùs propugnaverit, qàm Zenonia & Chrysippea. Verùm hoc vult Marcus, ea, qæ à Monimo sunt adhibita ad dogma suum de *opinione mera* staruminandum, ostendere simul, multum imò totum ferè in hoc consistere, qibusnam qisqe opinionibus imbutus fuerit. Vide *infrà* §. 17. ὄνειρος καὶ τύφος. *Somnium & fumus.*

Ἐάν τις αὐτῇ τὸ νόστιμον μέχρι τῆς ἀληθοῦς δέχηται] *Si qis qod ab illo svaviter ac jucunde dictum est, eatenus amplectatur, qatenus est veritati consentaneum.* Qod ideò dictum, qia Monimus, Laërtio teste, γίγραφε παίγνια σπουδῇ λιληθυῖα μεμιγμένα, id est, *ludicra qadam scripsit, qibus seria subessent.* Id qod & de Socrate Galenus *de usu part. l.* 1. *c.* 9. Ἦν γὰρ Σωκράτους μοῦσα, μιγνύουσα αἰεὶ τὴν σπουδὴν ἐν μέρει παιδιᾶς. *Hæc namqe Socratis musa fuit & industria, ut seria jocis semper immisceret.* Qin & de Diogene in *Cynismo* Julianus Imperator *Orat. de illo* 1. Μὴ τοιοῦτόν τι πάθωμεν, ὅσα ἔπαιξε, ταῦτα αὐτοῦ ἱσπουδακόσιν νομίσαντες. ἔστι μὲν γάρ τι καὶ ἐν ἐκείνοις εἰς ἄκρησον. *Qamobrem ne qid nobis contingat ejusmodi, ut in qibus ille lusit, ea pro seriis habeamus. Qanqam est in ipsis non inutile fortassè qippiam.* Seneca *Epist.* 58. ubi de ideis Platonicis disseruerat; *Qid*, inqis, *ista subtilitas mihi prodesse? Si me interrogas; nihil. Sed qemadmodum ille cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, &, ut dici solet, pascit: sic nos animum aliqando debemus relaxare, & qibusdam oblectamentis reficere. Sed ipsa oblectamenta opera sunt: ex his qoqe, si observaveris, sumes qod fieri possit salutare. hoc ego facere soleo: ex omni materiæ, etiamsi à philosophia longissimè aversa est, eruere aliqid conor, & utile efficere.* cur avtem τὸ ἡδὺ loco τοῦ νόστιμου legi voluerit Annotator Lugdunensis nullus assequor; præsertim cum τὸ νόστιμον ductâ à reditu ad suos jucunditate metaphorâ idem significare agnoscat.

§. 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ ψυχή.] Ità *supra* §. 6. Ὑβρίζουσι, ὕβριζεις αὐτὴν, ὦ ψυχή. *Ignominiâ, ignominiâ inqam te afficis ô anima.*

Ἀπόσημα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου] Ità *l.* 4. §. 23. ἀπόσημα κόσμου, ὁ ἀφισάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τοῦ κοινοῦ φύσεως λόγου. *Abscessus mundi, qi abscedit, seqe à natura communis ratione sejungit.* Eum, qi vel sorti suæ ab universi Domino assignatæ non acqiescit, vel hominem aliqem sibi congenerem aversatur, *apostemati* sive *abscessui* confert. Galenus *therapevtic. ad Glaucon. l.* 2. Ἀπόσηματα vocant Medici τὰς διαθέσεις ἐκείνας, ἐν αἷς ἀλλήλων ἀφίστασθαι τὸ πρότερον ἀλλήλων ψαύοντα σώματα. Φύματα verò idem *ad Epidem. l.* 6. *Comment.* 1. *cap.* 13. definit, τὰς παρὰ φύσιν ὄγκους τυπίως ἄνευ τοῦ ἔξωθεν αἰτίας γινομένης. μάλιστα δὲ τοὺς πρὸς τὸν ἐντὸς τόπον ἐπειγομένους. ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, *eos præter naturam tumores, qi prorsus sine caussa externa provenisunt, sed potissimum hoc nomine eos vocant, qi extra corporis superficiem, extuberant ab iis qæ ex terra progerminant* sic dictos. licentiùs tamen ista qandoqe sumuntur: & τὸ φῦμα ἀντὶ τοῦ ἀποσήματος usurpatur. hinc in historia illa celebri sive Promethei Thessali, ut Plutarchus *de adul.* & Simplicius *in Aristot. Physic. l.* 2. sive Jasonis Pheræi, ut Cicero *de nat. Deor. l.* 3. Et Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. (nam Phaleræum perperam exhibent codices Pliniani *l.* 7. *c.* 50.) qod Græci illi φῦμα, Latini *vomicam, tuber* dixit Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 19. prout & Celsus φύματα *tubercula* vertit, *l.* 5. *c.* 18. §. 13, 16, 17.

Ἧς ἐν μέρει] Vide *supra* ad §. 9.

Ἐπ' οὐδένα σκοπόν] Vide *supra ad* §. 7. & *ad l.* 10. §. 36. Basilius Cæsar *Orat.* 24. *pag.* 578. *A.* Καί τοι τίνα ἔχει λόγον, κυβερνήτην μὲν ὑπ εἰκῇ τοῖς πνεύμασιν ἐφιέναι, ἀλλὰ πρὸς ὅρμους εὐθύνειν τὸ σκάφος. καὶ τοξότην καλὰ σκοπῷ βάλλειν. καὶ μὲν δὴ καὶ χαλκευτικόν τινα ἢ τεκτονικὸν ὅλα τῷ κατὰ τὴν τέχνην ἐφίεσθαι τέλους. ἡμᾶς δὲ καὶ τοιῶν δημιουργῶν ἀπολείπεσθαι, πρός γε τὸ συνορᾶν δύνασθαι τὰ ἡμίεργα; ἃ γὰρ δὴ τῶν χειρωνακτῶν ἐστὶ πέρας τῆς ἐργασίας, τοῦ δὲ ἀνθρωπίνου βίου σκοπὸς οὐκ ἔστι, πρὸς ὃν ἀφορῶντα πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν χρὴ, τόν γε μὴ τοῖς ἀλόγοις πεφυκοτοιούμενα μίλλοντα. ἢ ὅλως ἂν εἴημεν αἰσχυνῆς κατὰ τῶν πλοίων τὰ ἀνεμάλωτα, ὑδρίας ἡμῖν νῦ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς οἰάκων καθιζομένου, εἰκῇ καλὰ τὸν βίον ἄνω καὶ κάτω περιφερόμενοι. *Qam habet rationem, qod cum gubernator haud temerè se ventis committat, sed navim rectâ moderetur ad portum, & sagittarii ad metam & scopum jaculentur. Item fabri diligentiâ sive architecti ex arte sua rem ad finem aliqem perducant: nos talibus artificibus sapientiâ inferiores simus, ad planè considerandum, qa ad nostri profectum animi faciant. Erit itaqe operariorum consideratio finis operis, & humanæ vitæ consideratio finis non fuerit? Qem proculdubio finem respicere, & ejus gratiâ cuncta facere ac dicere illum, qi brutis aqiparari non cupit, oportet. Qo sanè neglecto, animus noster tanqam non saburratum navigium, nullis insidentibus mentis gubernaculis temerè huc illuc exagitatur.* Seneca *Epist.* 95. *Hæc nemo faciet qemadmodum debet, nisi habuerit qò referat. proponamus oportet finem summi boni, ad qem nitamur, ad qem omne factum nostrum dictumqe respiciat. veluti navigantibus, ad aliqod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito, vaga est.* & *Ep.* 71. *Ignoranti qem portum petat, nullus suus ventus est.* Hæc à navigantibus translata sunt. Metaphora, qâ noster hîc usus est, à *sagittariis* est desumpta; de qibus Seneca idem *Epist.* 71. *Scire debet qid petat ille, qi sagittam vult mittere; & tunc dirigere, & moderari manu telum: erant consilia nostra, qia non habent qò dirigantur.* Et *Ep.* 94. *Qi jaculari discit, destinatum locum captat, tum manum format ad dirigenda qa mittit.* Et Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπήν. καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος. *Nonne igitur magnum ad vitam cognitio ipsius momentum affert? nam si qemadmodum sagittarii scopum habeamus, magis bonum & honestum assequi possemus.* Et Evdem *l.* 1. *c.* 2. Δεῖ ἅπαντα τὸν δυνάμενον ζῆν καλὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν, θέσθαι τινὰ σκοπὸν τοῦ καλῶς ζῆν, πρὸς ὃν ἀποβλέπων, ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις. ὡς τό γε μὴ συντείνεσθαι τὸν βίον πρός τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖόν ἐστι. *Oportet omnibus scopum qendam rectè vivendi propositum esse, qi modò ex electione vivere jam qeant, qem spectans qisqe omnes actiones peragit. Qapropter vita proposito fine carens insignis stultitiæ argumentum est.* Itaqe Cicero, *de finib. l.* 1. *Qid est in vita tantopere qærendum, qàm qis sit finis, qod extremum, qod ultimum, qo sint omnia benè vivendi, rectèqe faciendi consilia referenda?* Et Marcus Eremita *de leg. spir.* §. 54. Ὁ ἀσκόπως ὁδοιπορῶν, ματαιοπονήσει. *Qi inconsideratè ambulabit, frustra laborabit.*

Εἰκῇ.] *temerè*, hoc est ἄνευ ἀναφορᾶς. ut *l.* 12. §. 20. *citra respectum habitum ad finem aliqem certum.* Epictetus *l.* 3. *c.* 23. Ἕκαστον γὰρ τῶν γινομένων ὀφ' ἡμῶν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, εἰκῇ ποιήσομεν. ἐὰν δ' ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ, διεσφαλμένως. *Nam ea, qa gerimus omnia, si ad nullum finem retulerimus, frustra geremus: sin eo, qo non pertinent, aberrabimus.*

Καὶ

a *L.*1.§.8. *l.*3.§.6.*l.*9. §.23.
b *L.*3.§.12. *L.*4.§.12. & *l.*12.§.31.
c *L.*3.§.11.
d *l.*4.§.3,4. 23.*l.*6.§.44. *l.*12.§.36.
d *L.*10.§.11.
e *L.*3.§.10.*l.* 4.§.26.*l.*5.§. 24.*l.*6.§.36.
f *L.*5.§.33.
g Ibid.

καὶ ἀπαρακολυθήτως ἐλθεῖν ἐνεργῇ. [a] δέον καὶ τὰ μικρόταλα, κ̓ τῷ ὅλῳ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι. τέλος δ̓ λογικῶν ζώων, τὸ [b] ἕπεσθαι τῷ [c] τῆς πόλεως κ̓ πολιτείας τ̓ πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ [d] θεσμῷ.

§ 17. Τὸ ἀνθρωπίνου βίου, [e] ὁ μὲν χρόνος, στιγμή. [f] ἡ δὲ οὐσία, ῥέουσα. [g] ἡ

lit. cùm etiam minutissima qæqe ità sint agenda, ut ad finem ipsum referantur. finis avtem animantium rationis participum hic est, ut civitatis ac politiæ antiquissimæ rationi legibúsque obsequantur.

§ 17. Vitæ humanæ tempus, punctum est: materia, fluida:

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀπαρακολυθήτως] *nulláque consequentiâ.* Xylander. Sed hoc esset ἀνακολούθως potiús. *Sine justa ratiocinatione & consideratione an finem communem consequatur, necne.* Casavbonus. παρακολυθεῖν *intelligere, intelligendo assequi vel consequi.* ἀπαρακολυθήτως igitur ἐνεργεῖν, est *facere aliqid, nescius qid agas, avt qid velis.* Sicut ἀπαρακολυθήτως ἐν ποιεῖν, *it à bene facere cuiqam, qasi nescias, avt non advertas qid agas. l.* 5.§.6.

Δέον καὶ τὰ μικρόταλα καλὰ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι] Siqidem ut noster ipse *l.* 9.§.22. Ἡ τις πρᾶξις μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, αὕτη διαστᾷ τὸν βίον. *Omnis actio, qæ ad finem debitum respectum,* vel propinquum vel remotum saltem, *non habuerit, vitam nostram qasi in partes distrahit,* sibíque minimè per omnia consentientem reddit. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 85. *F.* Καὶ γὰρ αἱμασίαν τινα καὶ θριγγὸν οἰκοδομοῦσιν ὁ διαφέρει ξύλον τὸ τυχὸν, ἢ λίθον ἐπιβαλεῖν χυδαῖον, ἢ στήλην ὑποθεῖναι παραπεσοῦσαν ἀπὸ μνήματος, οἷα ποιοῦσιν οἱ φαῦλοι, πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρᾶξιν, ὡς ἔτυχε, συμφορᾷ χρῆντες, εἰς ταυτὸ καὶ σωρεύοντες ἀλλ' οἵ γε προκόπτοντες, οἷς ἤδη, καθάπερ ἱερῷ τινος οἰκοδομήματος καὶ βασιλικῷ τῷ βίῳ κεκρότηται χρυσέα κρηπὶς, ὑδὲν εἰκῇ προσίενται τῶν γινομένων, ἀλλ' οἷον ἀπὸ ταύτης τῷ λόγῳ προσάγουσι καὶ προσαρμόττουσιν ἕκαστον. *Maceriam aliqam avt sepem conficientibus nihil refert obvium qodqe lignum avt lapidem jacentem adhibere, avt columnam à monumento aliqo delapsam subjicere: qomodo & homines vitiosi omnia promiscuè facta, omnes temerè actiones congerunt ac coacervant. At qi in virtute exercenda proficiunt, qibus vita veluti sacri ac regii ædificii jactum jam est aureum fundamentum, nihil eorum qæ aguntur temerè admittunt, sed veluti amussi rationis aptant singula atqe concinnant.*

Καὶ τὰ μικρότατα] Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 11. Κάνονα εὑρίσκες, ἀπαραβάτως χρώμεθα, δίχα αὐτοῦ μηδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνοντες. *Regulâ inventâ citra errorem utimur, adeò ut citra eam ne digitum porrigamus.* Julianus Imperator *Orat.* 1. Νόμος ἐστὶ παλαιὸς παρὰ τοῖς πρώτοις φιλοσοφίαν ἡσταμένοις κείμενος, ἅπασιν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέποντας, ἐπιδιδόναι ἐν λόγοις, ἐν ἔργοις, ἐν ξυνουσίαις, ἐπὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς καλὰ βίον ἄκροις καὶ μείζοσι τοῦ καλοῦ πάντως ἐφίεσθαι. *Vetus lex est ab eo profecta, qi philosophiam primus in humanum genus invexit, qæ hunc in modum sese habet; debere omnes ad virtutem, & honestatem respicientes studia sua ità comparare, ut in dictis, factisqe, in societatibus, rebúsque omnibus tam parvis qam majoribus honestatis rationem teneant.* ubi Petavius pro ἄκροις, μικροῖς substituit. at Svartius *analect. l.* 3. *c.* 17. ἄκροις retinendum contendit, & tenuissima qæqe & exilia maximè eo vocabulo vult designari.

Τὸ ἕπεσθαι τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ] Orbem, *urbis* ac *civitatis* instar habere vult: in qa homines universi, cives cùm sint, civitatis istius legibus ac institutis conformiter per omnia agere ipsos oporteat. Hanc avtem iconem, qæ pulcerrima est sanè, freqenter admodum usurpat. Ità *l.* 3. §. 11. ἀνθρώπου πολίτου εἶναι πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις, ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. *Homines agere cives civitatis superna istius, cujus reliqa civitates ista qasi familiæ existunt.* & *l.* 4.§.3. Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. *Mundus iste civitatis instar obtinet.* & *ibidem* §.23. Διὸς πόλις. *Urbs Jovis.* & *l.* 6.§.44. πόλις καὶ πατρίς μοι, ὡς ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. *Civitas & patria mihi, uti homini mundus.* & *l.* 12. §.36. ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει. *In hac magna civitate versatus es, homo.* Ad nostri planè mentem Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Πάντα οὖν ταῦτα ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπεσκεμμένος, τὴν αὐτοῦ γνώμην ὑποτέταχε τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα. καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως. *His igitur omnibus consideratis, vir bonus suum animum gubernatori universitatis submittit: qemadmodum boni cives legi civitatis.* Idemqe *l.* 3. *c.* 24. Τίς τοῦτο ἐπιτέμπομφεν; ὁ ἡγεμών, ἢ ὁ στρατηγὸς, ἢ πόλις, ἢ τῆς πόλεως νόμος. δεῖ γάρ με ἀεὶ τῷ νόμῳ πείθεσθαι ἐν παντί. *Qisnam istud immisit? dux, prætor, respublica, lex civitatis. Oportet enim me semper legi parere in omnibus rebus.* Chrysippus *de finib. l.* 1. à Laërtio *lib.* 7. *c.* 87. in *Zenone* lavdatus: Ἴσον ἐστὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν, τῷ κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν. μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμετέρᾳ φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. διόπερ τέλος γίνεται τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. ὅπερ ἐστὶ καθ' ἀρετὴν αὐτὸν, καὶ καλὰ τὴν τῶν ὅλων, οὐδὲν ἐνεργοῦντα ὧν ἀπαγορεύει εἴωθεν ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἐρχόμενος, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Διὶ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὅλων διοικήσεως ὄντι. *Secundum virtutem vivere idem est qod secundum experientiam eorum, qæ secundùm naturam accidunt, vivere. Partes enim naturæ universi sunt naturæ nostræ. Idcirco finis efficitur consentaneè secundùm naturam vivere, secundùm suam atqe universorum naturam, nihil eorum faciendo, qæ à communi lege prohibentur, qæ est recta ratio in omnes perveniens, eadémqe in Jove, hoc principe gubernationis omnium qæ sunt.* Vide *ad l.* 10.§.1. Avtor *de Mundo c.* 6. ubi de politiæ humanæ ratione ac instituto pluribus disseruerat; ὅλως ὑπολαμβάνων καὶ περὶ τῆς μείζονος πόλεως, λέγω δὲ τοῦδε τοῦ κόσμου. νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς ὁ θεὸς, ὑδεμίαν ὑποδιχόμενος διόρθωσιν ἢ μεταθεσιν. κρείττων δὲ οἶμαι καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν πόλεσιν ἀναγεγραμμένων. ἡγεμόνα δὴ ἀκινήτως αὐτοῦ καὶ ἐμμελῶς, ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος ὑρανῷ καὶ γῆς, &c. *Hoc idem de urbe qoqe majore, de hoc inqam mundo, existimare debemus. Deus enim nobis lex: in omnem illa qidem partem ad æqilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior sit illis legibus, & stabilior, qa in tabulis perscripta sunt. Ejus enim auspiciis perenniter & compositè præeuntis, universus hic cæli ordo regitur atqe administratur:* &c. Et Philo *de Joseph. pag.* 530. *E.* Ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις, ὅδε ὁ κόσμος ἐστὶ, καὶ μιᾷ χρῆται πολιτείᾳ καὶ νόμῳ ἑνί. λόγος δ' ἐστὶ φύσεως, προσακτικὸς μὲν ὧν πρακτέον, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν ὑ ποιητέον. αἱ δὲ καλαὶ τόπους οὕτως πόλεις ἀπερίγραπτοί τε εἰσὶν ἀριθμῷ, καὶ πολιτείαις χρῶνται διαφερούσαις, καὶ νόμοις ὐχὶ τοῖς αὐτοῖς. *Nam mundus hic est magna civitas, unam reipublicæ formam; & unum jus habens. Continentur avtem edicto naturæ jussa de agendis. & vetita de non agendis. Ha vero civitates locis suis numero circumscripta non sunt, & formam reipublicæ diversam & leges non easdem habent.* Vide *l.* 7. §. 9. & *l.* 11. §. 20.

§. 17. Ὁ μὲν χρόνος στιγμή] Στιγμὴν χρόνου, Græci; & *punctum temporis*, Latini, pro spatio angustissimo dixere: uti observat Donatus *ad Terent. Phorm.* 1. 4. translatione à Mathematicis factâ, qibus στιγμὴ sive σημεῖον id dicitur ὃ μέρος οὐδέν. ut Evclides *Element. l.* 1.§.1. ideóqe est insecabile, nec pro qanto habetur. Eóqe sensu noster hic; Τῆ ἀνθρωπίνῃ βίᾳ, ὁ μὲν χρόνος στιγμή. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l.* 6. §. 36. πᾶν τὸ ἐνεστὼς τοῦ χρόνου, στιγμὴ τοῦ αἰῶνος. *Tempus instans omne punctum avi.* Ità Plutarchus *de puer. educ. pag.* 13. *A.* Στιγμὴ χρόνου, πᾶς ὁ βίος. *Punctum temporis est tota nostra vita,* & Seneca *Epist.* 49. *Punctum est qod vivimus; & adhuc puncto minus:* qod à Simonide forsan acceptum est. illius enim Plutarchus dictum hoc in *Consol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* refert; ὥς τὰ χίλια καὶ τὰ μύρια ἕλη, στιγμή τις ἐστὶν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μορίου τινὸς βραχυτάτου στιγμῆς. *Qod anni* CIↃ *avt* CCIↃↃ *punctum qoddam sunt infinitæ, avt minima potius puncti portio.* Qod avtem illi στιγμὴν, id est, *punctum*, Joannes Chrysostomus *in Epist. ad Philip. Orat.* 2. *Edit. Commel. p.* 1217. ῥοπὴν, id est, *momentum* dixit. Τὴν μίαν ῥοπὴν ἐκείνην; ῥοπὴ γάρ ἐστι ὁ πᾶς ἡμῶν αἰὼν πρὸς τὸν ἀίδιον τὸν ἄπειρον. *Unicum illud momentum; momentum enim est omnis nostra vita, si cum infinito illo sæculo conferatur.* Vide *supra, ad* §. 14. & *infrà ad l.* 5.§.24. & *l.* 6.§.36.

Ἡ δὲ οὐσία, ῥέουσα] *L.* 5. §. 33. Τὰ αἰσθητὰ εὐμεταβλητα, καὶ ὐχ ἑστᾶτα. *Res sensui subjectæ, mutari pronæ, & consistere nescia.* De Stoicis Plutarchus *de commun. notit.* c. 39. Συγχωρεῖσιν ἔτοι, τὰς μὲν ἐν μέρει πάσας οὐσίας ῥεῖν καὶ φέρεσθαι, τὰς μὲν ἐξ αὐτῶν μεθιεισας, τὰς δὲ, ποθὲν ἐπιόντα προσδιχομένας. οἷς δὲ πρόσεισι καὶ ἄπεισιν ἀριθμοῖς ἢ πλήθεσι, ταῦτα μὴ διαμένειν, ἀλλ' ἕτερα γίνεσθαι ταῖς ἀεργημέναις προσόδοις, ἐξαλλαγὴν τῆς οὐσίας λαμβανομένης. αὐξήσεις δὲ καὶ φθίσεις, ἃ καὶ δίκην ὑπὸ συνηθείας νενικῆσθαι, τὰς μεταβολὰς ταύτας λέγεσθαι. γενέσεις δὲ καὶ φθορὰς μᾶλλον αὐτὰς ὀνομάζεσθαι προσῆκον, ὅτι τὸ καθεστὼς εἰς ἕτερον ἐκβιάζουσι. τὸ δὲ ἄυξεσθαι καὶ τὸ μειοῦσθαι, πάθη σώματος ἐστιν ὑποκειμένου καὶ διαμένοντος. *Concedunt ipsi, substantias omnes singulares fluere & ferri, vel qòd ex ipsis aliqid emittant, vel alicunde adventantia recipiant. Qibus verò sit accessio & decessio numeris avt multitudinibus, eadem non manere, sed alia fieri accessionibus dictis, substantiâ mutante. Neqe verò jure, sed vi hoc consvetudinem obtinuisse, ut mutationes istæ incrementa & decrementa dicerentur: qum debuerint potius ortus & interitus appellari, qia de statu in aliam expellunt naturam: avgeri & minui, affectiones corporis esse substistentis & permanentis.* Qid Platonici? Maximus Tyrius *Dissert.* 28. Πᾶν σῶμα ῥεῖ καὶ φέρεται ὀξέως, Εὐρίπου δίκην, ἄνω καὶ κάτω. οὗν μὲν ἐκ νηπιότητος εἰς ἥβην οἰδαῖνον, νῦν δὲ ἐξ ἥβης εἰς γῆρας ὑπονοσεῖ καὶ ὑποφερόμενον. *Mutatur corpus omne ac movetur, celeritérqe euripi instar huc illuc fertur. Nunc ex infantia in pubertatem excrescit, nunc ex juventa in senectutem delabitur.* Seneca *Epist.* 58. *Qacunqe videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat, qa esse propriè putat. fluunt enim, & assiduâ diminutione atqe adjectione sunt. nemo nostrùm idem est in senectute, qi fuit juvenis:*

fluida: ſenſus, obſcurus: corporis univerſi fabrica, putreſcere prona: anima, vaga: fortuna, res imperveſtigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia, corporis qidem,

ἢ αἴσθησις, ἀμυδρά. ἡ ἢ ὅλη τοῦ σώματος [a] σύγκρεμσις, εὐσηπ]ος. ἡ ἢ ψυχὴ [b] ῥόμβος. ἡ δὲ τύχη, δυσέκμαρτον. [c] ἡ δὲ φήμη, ἄκρεμτον. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τοῦ σώματος, [d] ποτὰμος.

a σύγκρεμσις, Jun.
b ῥίμβος, c L. 4. §. 3. Xyl.

ANNOTATIONES.

mis: nemo eſt manè, qi fuit pridie. ego ipſe dum loqor mutari iſta, mutatus ſum. Et mox: *De homine dixi, fluidâ materiâ & caducâ, & omnibus obnoxiâ caſibus. Mundus qoqe aterna res & invicta, mutatur, nec idem manet.* Nec diſſentiunt etiam Epicurei. Lucretius *l.* 4.

Dico igitur rerum effigies, tenuésqe figuras
Mittier ab rebus ſummo de corpore earum:
Qæ qaſi membrana ſummo de cortice rerum
Derepta volitant ultro citróqe per avras.

Et *lib.* 2.

Nam certè fluere atqe recedere corpora rebus
Multa, manus dandum eſt. —

Et *lib.* 5.

Principio omnibus à rebus, qaſcunqe videmus,
Perpetuò fluere ac mitti ſateare neceſſe eſt
Corpora. —

Et mox:

Uſqe adeò omnibus ab rebus res qaqe fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undiqe partes.
Nec mora nec reqies interdatur ulla fluendi.

Indè Claudianus *in Mallii Conſſ.*

— ſemperqe fluentis Materiæ. —

Ἡ δὲ αἴσθησις ἀμυδρά.] Ità *l.* 5. §. 33. Τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, & ὑπαραπύπτοντα. *Senſus ipſi hebetes, & imagines falſas admittere proclives.*

Ἡ δὲ ὅλη τοῦ σώματος σύγκρισις, ἔυσηπ]ος] *Corporis totius fabrica, putreſcere apta,* ſive *putredini obnoxia.* Σύγκρεμσις Junio magis placet, pro eo qod σύγκρισις exhibetur. utrumlibet, Marco etiam avtore, legas, qi *l.* 7. §. 67. Ἡ φύσις οὐχ ὕτω συνεκίρασε τὸ συγκριμάτιόν σου. *Non ita commiſit natura compagem tui.* Æſchines Axiocho: Τῆς συγκρίσεως ἅπαξ διαλυθείσης, & τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθείσης τόπον: *Compage ſemel ſolutâ, & animâ ſuo collocato loco.* Vide & Epicharmum *ad l.* 7. §. 40. ſed & *l.* 3. §. 11. ἐκ τίνων συγκέκριται. *Ex qibuſnam principiis conſtet.* & *l.* 4. §. 5. ubi vox eadem, σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων. *Concretio ex iiſdem elementis.* In eandem cum Marco illic mentem, Seneca *ad Marc. c.* 11. *Putre ipſa fluidúmqe corpus: ex infirmis fluidisqe contextum: ipſo ſitu & otio iturum in tabem.* Vide *ad l.* 4. §. 5. Itaqe non *ſaillo* tantùm *generi*, qod dixere veteres, ut Varro *de re ruſtic. l.* 2. *c.* 4. Cicero *de finib. l.* 5. Plinius *hiſt. natur. l.* 8. *c.* 51. Stoici qidam, apud Plutarchum *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Cleanthes; Clemens *Strom. l.* 7. Chryſippus; Cicero *de nat. Deor. l.* 2. & Prophyrius *de animal. non comed. l.* 3. avt piſcibus duntaxat; qod Philo Judæus *lib. de mundi opificio*; ſed & animantibus qibusvis (humano etiam generi) *animam, nè putreſceret corpus, pro ſale datam*, havd abſurdè dici poterit. Plavtus *Trinumm. Act.* 5. *Sc.* 4.

— nos homunculi,
Salillum animæ, qam cùm extemplo amiſimus, &c

Ad quem locum interpretes: *vaſculum ſalis ſumus, id eſt corpuſcula animata: qia corpora ſunt animarum vaſcula; anima verò corpori ſalis vice. qemadmodum enim carnes pecudum, ſi diu ſerventur ſine ſale, putreſcunt: ità & corpora, efflatâ animâ, putore corrumpuntur.* Scitè Plutarchus *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Τὸ ἅλας τῶν σωμάτων τὰ νεκρὰ διαληρῆν ἄσηπτα καὶ μόνιμα πολὺν χρόνον, ἀντιτάτ]ειαν τῷ θανάτῳ, καὶ οὐκ ἐᾷ παντελῶς ἐξολέσθαι καὶ ἀφανισθῆναι τὸ θνητόν. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ψυχὴ, θειότατον ὄσα τῶν ἡμετέρων, τὰ ζῶα συνίχει καὶ ῥεῖν οὐκ ἐᾷ τὸν ὄγκον. ὕτως ἡ τῶν ἁλῶν φύσις τὰ νεκρὰ παραλαμβάνουσα, καὶ μιμουμένη τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον, ἀντιλαμβάνεται φερομένων ἐπὶ τὴν φθορὰν, καὶ κρατεῖ καὶ ἵστησιν. *Sal cadavera putredinis ſecura & durabilia adſervans aliqanto tempore morti reſiſtit: neqe patitur id, qod mortuum eſt, penitus aboleri. Sed qemadmodum anima, noſtrarum rerum diviniſſima, diffluere non ſinit molem animalis, ſed eam continet: ita ſalis natura imitatur animæ opus, dum cadavera arripiens, id, qod ad interitum vergebat, conſtringit atqe cohibet.* &c.

Ἡ δὲ ψυχὴ ῥέμβος] Ità reſtituit Xylander cùm antè ῥόμβος legeretur. ῥέμβος, *vagus*, ſive *divagatio.* nam & abſtractè ſumitur. Plutarchus *de exil. pag.* 603. *E.* πολὺν ἄλυν καὶ ῥέμβον. *Multas moleſtias & vagationes.* indè ῥέμβεσθαι. *huc illuc ferri. ſuprà* §. 7. καὶ ἀποῤῥέμβεσθαι, *drivagari. infrà l.* 4. §. 22. Caſavbonus tamen *ad Adriani vitam*, ῥόμβος legit; ſed *vagam* exponit, ex Athanaſii illo, περὶ πολλὰ ῥεμβομένη.

Ἡ δὲ τύχη δυσέκμαρτον] *Fors, conjectu difficilis*: ob casûs fortuiti incertitudinem nimiam. Itaqe τύχην dixere Anaxagoras & Stoici, ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, *cauſſam, qa humanâ ratione cogноſci neqeat.* Epicurus, ἀσύστατον αἰτίαν προσκόποις, χρόνοις, τρόποις, *cauſſam inſtabilem ob mutationem perſonarum, temporum, morum.* Plutarchus *de placit. philoſ. l.* 1. *c.* 29. & Philo *de conſtit. Princ. pag.* 722. ἡ τύχη ἀδέ-

A βαιον καὶ ἀΐδρυτόν τι πράγμα. *Fortuna res infirma & inſtabilis.* Theophraſtus deniqe, referente Plutarcho *ad Apollon.* Ἀσκοπος ἡ τύχη, καὶ δεινὴ παρελθεῖν τὰ προπεπονημένα, καὶ μετάῤῥιψαι τὴν δοκοῦσαν ἀνημερίαν, εὐθέα καιρὸν ἔχουσα τακτόν. *Improviſa eſt fortuna, habéteqe magnam vim auferendi, qæ nobis labore parta ſunt, & qa apparet proſperitatem evertendi, neqe ulla conſtituta temporis utitur ratione.* & Plutarchus ipſe *de poet. leg. c.* 7. in hoc *Fortunam Fatúmqe*, τύχην καὶ εἱμαρμένην, convenire, qòd in utroqe τὸ ἀσυλλόγιστον ἡμῖν τῆς αἰτίας exiſtat, *utriúsqe cauſſas ratiocinando non poſſumus aſſeqi.*

Ἡ δὲ φήμη ἄκρεμτον.] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀμεταβόλου καὶ ἄκριτον
B τῶν εὐφημῶν δοκιμάζων. *Qàm mutabile & judicii expers faventium vulgus.* Siqidem, ut Senarius antiqus habet,

Ἰσχυρὸν ὄχλος ἐστὶν, οὐκ ἔχει δὲ νοῦν.
Res nempe valida turba eſt, ſed mentis carens.

Ab iſtiuſmodi ergò profecta, pérqe eorum ora volitans fama, nil mirum, ſi fuerit, ut Virgilius cecinit Æn. *l.* 1.

Tam ficti pravique tenax, qam nuncia veri,

avt recti etiam dilavdatrix. Vide *ſupr.* § 12.

Τὰ μὲν τοῦ σώματος, ποταμός.] Ità *l.* 4. §. 43. ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. *Flumen qoddam & torrens rapidus eſt ævum.* & *l.* 5. §. 23. Ἡ γὰρ ὐσία, ὅιον ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ
C ῥύσει. *Eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* Sicut avtem his in locis res humanas & corporeas *fluvium* qendam, qia in perpetuo ſunt fluxu; ità eaſdem alibi, ob fluxûs illius curſum rapidiſſimum, χειμάῤῥουν etiam, id eſt *torrentem* appellat. *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων ὐσίας ὡς διὰ χειμάῤῥου διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα. *Per mundi ſubſtantiam, tanqam per torrentem, corpora tranſeunt univerſa.* & *l.* 9. §. 29. Χειμάῤῥους ἡ τῶν ὅλων αἰτία. *Torrentis eſt inſtar rerum natura.* Seneca. *Ep.* 58. *Corpora noſtra rapiuntur fluminum more.* Et ex Origene *in Pſal.* 1. Methodius *Orat. de reſurr.* apud Epiphanium *hæreſ.* 64. §. 14. Οὐ κακῶς ποταμὸς ὠνόμασε τὸ σῶμα,
D διότι ὡς πρὸς τὸ ἀκρίβεις, τάχα οὐδὲ δυῶν ἡμερῶν τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ταυτόν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν. *Unde non male fluvius qidam corpus eſſe dicitur. Qoniam ſi accuratè conſideremus, ne biduo qidem prior materia in corporibus noſtris eadem conſtánsqe perſeverat.* Cæterùm etiam τὰ τῆς ψυχῆς *fluminis* inſtar habere Heraclitus cenſuit, ſi Numenio fides. Sic enim is *de bono l.* 1. apud Evſebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 20. de Heraclito locutus, Βυλόμενος γὰρ ἐμφανίσαι, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιάσεις ποιοῦσαι ἀεὶ γίνονται, εἴκαζεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων ὅτως. Ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα
E ὕδατα ἐπιῤῥεῖ. καὶ ψυχαὶ δὲ ὑπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται. *Cum enim exhalantes animos ſpirituales ſemper effici demonſtrare vellet, eos cum fluviis comparabat, his verbis utens: in fluvios, inqiebat, licet iidem uſqe decurrant, alia tamen atqe alia illabuntur aqa. Et vero animæ efflantur ex humidis.* Vide *ad l.* 4. §. 37. Arnoldus Bonavallens. *de op.* 6. *dier. c.* 7. *Aqarum nomine hominum generationes intellige; qæ ſicut de fonte in rivum, de rivo in fluvium labuntur: ità homines de conceptu in partum, & de infantuli ætate in ſenium inqieto volumine properant & decurrunt.* Verùm Marcum noſtrum avtumo Platonis illa in *Timæo pag.* 1055. *B.* reſpexiſſe, qibus animas ait in ortu primo εἰς σῶμα ἐπιῤῥύτου καὶ ἀπόῤῥυτον, *corpus in-*
F *fluens & effluens* inditas & innexas. & mox de eiſdem, αἱ δὲ εἰς ποταμὸν ἐνδιδεῖσαι πολὺν, *Itaqe hi in profundum flumen immerſi* &c. ubi *corpus* diſertè *flumen* appellat. Vide ad *l.* 10. §. 28.

Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὄνειρος] Homerus *Odyſſ.* λ. *v.* 221.

Ψυχὴ δ' ἤϋτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.
Avolat illa, velut ſomnum qa fallit, imago.

Ità *l.* 6. §. 31. ὅτι ὄνειροί σοι ἠνώχλουν. *Somnia fuiſſe qa te conturbabant. Vana*, ſcilcet, *qaſi per ſomnum viſa*, animos afficere ſolent humanos, & dormientibus velut illudere. Refert Laërtius *l.* 6. ex Hecatonis *Chriarum l.* 1. Metroclem, poſtqam
G Crateti in diſciplinam ſe dederat, commentariis ſuis in ignem miſſis, dixiſſe,

Τὰ δ' ἐς' ὀνείρων νεκρίδια φαντάσματα.
Hæc ſomniorum ſunt imaginacula.

Qin & Evripideum illud ex *Iphigen. Tavric.*

Ψευδὴς ὄνειρος χαίρει'. ὠδὲν ἦν' ἄρα.
Valere vana, nil eratis, ſomnia.

de vanis animi affectibus ac perturbationibus, uſurpârunt, tum Clemens Alexandrinus in *protrept.* tum & Plutarchus *de profect. indic.* qem exhibebimus *infrà ad l.* 9. §. 31. Optimè Baſilius Cæſar *Epiſt.* 42. Τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα σκιᾶς ἐστὶ ἀμυδρότερα,
H καὶ ὀνείρων ἀπατηλότερα. *Humana iſta vaniora ſunt umbrâ, & fallaciora ſomniis.* & qæ ſequntur. Plutarchus ipſe eam, qam iſtic de rebus divinis notitiam habemus, *inſomnii* rationem obtinere aſſerit. In *tract. de EI. Delph. pag.* 393. *D.* ὡς δὲ νῦν

a L. 4. §. 43. πτεμός. τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ᵃ ὄνειρος καὶ ᵇ τύφος. ὁ δὲ βίος, πόλεμος καὶ ξένης ἐπιδημία.
l. 5. §. 23.
l. 6. §. 15
b L. 6. §. 31. ᶜ ἡ ὑστεροφημία δὲ, λήθη. τί ἂν τὸ θνητὸν πέμ-
c L. 10 §. 31.
l. 12. §. 24.
27. ψαι δυνάμενον; ἓν καὶ μόνον φιλοσοφία. τοῦτο δὲ

flu vius; animæ verò, ſomnium & fumus: vita militia, & hoſpitis in peregrino mora: fama poſthuma, oblivio mera. qidnam eſt ergò, qod hominem deducere & tranſmittere poſſit? res ſola & unica eſt, philoſophia. ea avtem in hoc conſiſtit, ut

ANNOTATIONES.

ἐν τῷ καλλίστῳ τῶν ἐνυπνίων τὸν Θεὸν ὀνειροπολοῦντες. *In præſentia avtem Deum qaſi in pulcerrimo omnium ſomniorum ſomnio imaginantes.* & in *Erotic. pag.* 764. *F.* Δευρὶ δὲ ὡς διὰ τῶν ἐνυπνίων ἡ ψυχὴ ἀσπάζεται καὶ τίθησι τὸ κάλλιστον καὶ θειότατον. *Hic avtem anima per ſomnium amplectitur, & ſtupet rem pulcerrimam & diviniſſimam:*

Ἀμφὶ δὲ οἱ δολόεντα φιλόφρονα χεῦεν ὄνειρα.
Somnia fuderunt fallacia dulcia circum.

Maximus Tyrius animi totam in hoc corporis domicilio degentis vitam. *diſſert.* 28. Ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὀνείρατι ἔοικε μακρῷ καὶ πολυετεῖ. *Qam vitam hanc anima humana reſpectu nihil aliud qam longum multorumqe annorum eſſe ſomnium.* eóqe illam de Epimenide fabulam refert.

Καὶ τύφος.] τύφος hîc qod alibi καπνὸς, *l.* 10. §. 31. & *l.* 12. §. 27. Eſt enim τύφος κυρίως idem qod καπνὸς, *fumus*; etiamſi pro *faſtu* freqentiùs κατὰ μεταφορὰν vſurpetur. indè notat Evſtathius *ad Odyſſ.* β'. τυφογέροντας καὶ τυφεδανοὺς, *ſenes σκωπτικῶς* nuncupari, ſive qòd ob peritiam variam experientiâ longâ multipliciqe conqiſitam faſtuoſiùs plerumqe gerere ſe ſoleant; ſive, διὰ τὸ δοῦν ἤδη τύφεσθαι ἤτοι νεκρικῶς καίεσθαι τοὺς τοιούτους, *qaſi jam in fumum dari eos, concrematis* nimirum *cadaveribus, oporteat.* De Socrate Plutarchus lib. *de Socrat. Demon. pag.* 580. *B.* Τὸν δὲ τύφον, ὥσπέρ τινα καπνὸν φιλοσοφίας, εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποκιδάτας. *Faſtumqe veluti fumum qendam à philoſophia in ſophiſtas diſſipans.* Et Apollonius *Argonaut. l.* 2. 133. de apibus agens, qod & Xylander obſervavit.

— — ἐπίπρο δὲ λιγυυείντι
Καπνῷ τυφόμενοι πέτρης ἐκὰς αἴσσουσιν.
— — *ſed inſtantius flammeolo*
Suffita fumo evolant à rupe.

Ubi Schol. καπνῷ τυφόμενοι, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμενοι. ſed & terra Troica Evripidi in *Hecub.n.* 477. dicitur, καπνῷ τυφομένη κατερείπεσθαι, Poteſt tamen Marcus hîc, ad Monimi placita, cujus pavlò antè meminerat, reſpexiſſe, qi τύφον καὶ ὄνειρον πάντα εἶναι *fumum & ſomnum omnia eſſe* pronunciaverat. Vide *ſupra ad §.* 15. *Sapientia Solomonis* avtor *c.* 2. *v.* 2. Καπνὸς, ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῶν. καὶ ὁ λόγος, σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν. *Fumus eſt reſpiratio in naribus noſtris, & ſermo motu cordis noſtri ſcintilla eſt.* Et Lucret. *l.* 3.

— *naturam animai*
Diſſolvi, ceu fumus in altas aëris auras.

Ὁ δὲ βίος, πόλεμος.] Ità vulgò vertunt illud Jobi *c.* 7. *v.* 1. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Certè Chriſtiani hominis vita, in ſacris literis, tanqam *jugis militia* paſſim prædicatur. Vide Pavlum *ad Epheſ. c.* 6. *v.* 12. Petrum *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 11. Jacobum *c.* 4. *v.* 1. Minutium *Octav. Qòd corporis humana vitia ſentimus & patimur; non eſt pœna, militia eſt.* Cyprianus *l.* 1. *Ep.* 5. *Adhuc in ſeculo ſumus, adhuc in acie conſtituti.* Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *Edit. Commel. pag.* 143. *D.* Ἀγών ἐστιν ὁ παρὼν χρόνος. πόλεμός ἐστι πρᾶγμα. *Certamen eſt in præſenti tempore, bellum eſt ac prælium.* Et in 1. *ad Theſſ. hom.* 3. *pag.* 1428. Πολέμου καιρὸς, πᾶς ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐστι χρόνος. *Belli qoqe tempus eſt totum tempus vitæ noſtræ.* Et *in Geneſ. Orat.* 3. Διηνεκὴς ἡμῖν ἐστιν ὁ πόλεμος, καὶ ἀναπαυλὴν οὐδέποτε ἴσχων. *Continuum nobis eſt bellum, & nulla intermiſſio.* Avguſtinus *adv. Julian. l.* 4. *c.* 16. *Nullum ſine bello inteſtino diem ducis.* Epictetus ipſe *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Στρατεία τὸ χρῆμα. Στρατείά τίς ἐστιν ὁ βίος ἐκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. *Negotium hoc eſt militia. Militia qadam eſt cujuſqe vita, eáqe longa & varia.* Et Hierocles περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 81. Ὅλως δὲ ἐνθυμητέον, ὡς βίος ἡμῖν κινδυνεύει μακρός τις εἶναι καὶ πολυετὴς πόλεμος. *In ſumma, æſtimandum eſt, qàm longa tadioſaqe vita & perpetua inimicitia periculum immineat.* Seneca *Epiſt.* 96. *Vivere, militare eſt.* & *Epiſt.* 51. *Nobis qoqe militandum eſt: & qidem genere militiæ, qo nunqam qies, nunqam otium datur.* Et *de provident. c.* 5. *Optimum qemqe militare & operas edere.*

Καὶ ξένης ἐπιδημία.] In Senecæ *excerpt. Morieris. peregrinatio eſt vita. multum cùm deambulaveris, domum redeundum eſt.* Hoc & ſacra pagina ſubinde inculcat. Apud Moſem *l.* 1. *c.* 47. *v.* 9. Jacobus Patriarcha Pharaoni: *Dies annorum peregrinationis meæ ſunt centum triginta anni: pavci maliqe fuerunt dies annorum vitæ meæ; neqe attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, qibus illi ſunt peregrinati.* ad qem locum Auguſtinus *q.* 156. *incolatus dicitur ſanctorum vita.* David Rex, *Pſalm.* 39. *v.* 12. *Peregrinus ſum iſtic & inqilinus, prout & majores omnes mei.* hoc eſt, πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, *inqilini & advenæ*, ut Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 11, alluſione habitâ ad ſortem ipſorum, qibus epiſtolam ſuam inſcripſerat, tunc temporis παρεπιδήμων. Argutius tamen forſan, qàm ſolidius Hieronymus *de terr. promiſſ. Sancti terra Judaica non habitatores, ſed accolæ & peregrini; ubiqe terræ habitatores peccatores intelliguntur.* Optimè & accommodatiſſimè ad rem præſentem Pavlus Apoſtolus *ad Corinth. Epiſt.* 2. *c.* 5. *v.* 6, 8. Εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου. εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Scimus nos dum adſumus in corpore, peregre abeſſe à Domino -- gratum eſt nobis potius abeſſe è corpore, & adeſſe apud Dominum.* Qem locum reſpiciens Bernardus *de conſider. ad Eugen. l.* 5. *Repatriaſſe erit hoc; exiſſe de patria corporum in regionem ſpirituum. ipſa eſt Deus noſter, maximus ſpiritus, maxima manſio ſpirituum beatorum: à qo interim abſumus dum iſtic ſumus.* Vide *ſupr. ad §.* 11.

Ἡ ὑστεροφημία δὲ λήθη.] rationem, cur *oblivionem* dixerit *famam ſuperſtitem*, petas licet, ex *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 35. & *l.* 7. §. 5. 10. Solomon itidem *Eccleſ. cap.* 1. *v.* 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum qa futura ſunt, ulla futura eſt apud eos qi in poſterum ſunt, memoria.*

Παρεμπίμψαι δυνάμενον] Metaphora, vel à *deductione honorifica*, vel à *funebris pompa & exeqiarum ſolennitate* tradvcta. De Platone Laërtius *lib.* 3. 4. Ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, παρεπέμφθη πανδημεὶ πρὸς τῶν αὐτόθι. *Sepultus eſt avtem in Academia, & corpus ejus eſt datum magna eorum qi ibi habitabant freqentia. Una,* inqit, *eſt virtus, qæ magnificè tranſmittere poteſt, non ad rogos, ſed ultra rogos, ad poſteros.* qomodo de ſe Ennius, apud Ciceronem *Tuſc. l.* 1.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletum
Faxit. qur? volito vivu' per ora virûm.

Et Naſo *Ponti l.* 3. *eleg.* 2.

Corpora debentur mœſtis exangvia buſtis:
Effugiunt ſtructos nomen honórque rogos.
Occidit & Theſeus, & qi comitavit Oreſtem;
Sed tamen in lavdes vivit uterqe ſuas.

Et Maro *Æn. l.* 10.

— ſed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus. —

Seneca *Epiſt.* 93. *Lavdemus itaqe & in numero felicium reponamus eum, cui qantulumcunqe temporis contigit, benè collocatum eſt. Vidit enim veram lucem; non fuit unus è multis. & vixit, & vigvit. — qid qaris, qamdiu vixerit? vixit ad poſteros usqe; tranſiliit, & ſe in memoriam dedit.* Nec *ad poſteros* tantùm, ſed *ad ſuperos* etiam: Maro *Æn. l.* 6.

— ardens evexit ad æthera virtus.

Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 2.

Virtus recludens immeritis mori
Cœlum, negatâ tentat iter viâ; &
Spernit humum metuente pennâ.

Silius *bel. Pun. l.* 3.

— ire per ora
Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
Qos pater æthereis cæleſtúm deſtinat oris.

Et *l.* 15. ſub perſona virtutis:

Me cinctus lavro perducit ad aſtra triumphus.

Manilius *Aſtron. l.* 1.

An ſortes animæ, dignatáqe nomina cœlo,
Corporibus reſoluta ſuis, terráqe remiſſa
Huc migrant ex orbe, ſuúmqe habitantia cœlum,
Æthereos vivant annos, mundiqe fruuntur.

Lucanus *l.* 9. de Pompejo:

At non in Pharia manes jacuere favilla;
Non cinis exiguus tantam compeſcuit umbram:
Proſiluit buſto, ſemiuſtáqe membra relinqens
Degenerémqe rogum, ſequitur convexa Tenantis,
Qá niger aſtriferis connectitur axibus aër.
Qòdqe patet terras inter Lunaqe meatus
Semidei manes habitant, qos ignea virtus
Fecit. & æternos animam collegit in orbes.

Seneca *Herc. Oet. Act.* 4. *Scen.* 4.

Sed locum virtus habet inter aſtra.

Et *Act.* 5. *Scen.* 4. Hercules.

— virtus mihi
In aſtra, & ipſos fecit ad Superos iter.

Ibidem Scen. 2.

Non eſt gemendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute qiſqis abſtulit fatis iter.
Æterna virtus Herculem fieri vetat.

Et *Scen.* 5.

Nunqam Stygias fertur ad undas
Inclyta virtus, vivite fortes;
Nec Lethæos ſæva per amnes
Vos fata trahent; ſed cùm ſummas
Exiget horas conſumpta dies
Iter ad Superos gloria pandet.

Evripides *Andromach.*

Οὐ γὰρ

genium qis ſuum interim conſervet integrum, contumeliâ ac læſione omni immunem, voluptate ac dolore omni ſuperiorem, nihil temerè avt fictè ſimulatéqe agentem, ſibi ſufficientem, cùm ut alii faciant avt nè faciant qid, opus nil habeat: porro qæcunqe eveniunt ac deſtinantur ſibi ità excipientem, tanqam indè obvenientia, unde venerit ipſe: mente deniqe propitiâ placidâqe mortem ipſam expectantem, tanqam elementorum eorum diſſolutionem, ex qibus animal unumqodqe conſiſtit. ſi avtem elementis ipſis nihil grave contingit, qod in alterum unumqodqe eorum jugiter tranſmutatur, cur corporis univerſi mutationem ac diſſolutionem metuat avt ſuſpectam qis habeat? ſecundùm naturam qippe fit. nihil eſt avtem malum, qod eſt naturæ conſentaneum.

Qæ Carnunti.

ἐν τῷ τηρεῖν [a] τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ ἀσινῆ, [b] ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα, [c] μηδὲν εἰκῇ ποιοῦντα, [d] μηδὲ διεψευσμένως καὶ μεθ' ὑποκρίσεως, [e] ἀνενδεῆ τὲ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ ποιῆται. ἔτι δὲ [f] τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν. ἐξὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον [g] ἴλεῳ τῇ γνώμῃ [h] περιμένοντα, ὡς ἓν ἄλλο ἢ [i] λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῶον συγκρίνεται. [k] εἰ δὲ αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, [l] πῶς δὲ [i] ὑπτίδηταί τις τὴν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; [m] κατὰ φύσιν γὰρ. [n] οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

Τὰ ἐν Καρνύντῳ.

a Sup. §. 13.
b Sup. §. 16.
c L. 8. §. 8.
d Sup. §. 5.
e Sup. §. 16.
f L. 4. §. 29.
g Sup. §. 3.
h L. 8. §. 23.
i L. 10. §. 5.
k Sup. §. 3.
l L. 4. §. 48.
m L. 5. §. 33.
n L. 6. §. 1.
o L. 10. §. 3.
p L. 9. §. 3.
q L. 4. §. 5.
r L. 7. §. 32. 50.
s L. 8. §. 25.
t L. 8. §. 18.
u L. 10. §. 7.
x L. 4. §. 37.
y Sup. §. 12.
z L. 6. §. 1.
AA 33. L. 10. §. 7.
BB L. 11. §. 34.
CC ὀνύτῳ Lug.

ANNOTATIONES.

Οὐ τοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
Ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος.
Τὰ δ' ἀρετὰ καὶ θνητοῖσι λάμπει.
Quod reliqum bonis
Poſt mortem ſupereſt, nulla abolet dies.
Virtus incolumis poſt cineres micat.

Grotius. Idem *Temen.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. & Sextum *adv. Gram. c.* 13.

Ἀρετὴ δὲ, καὶν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται.
Ζῇ δ' οὐκ ἔτ' ὀστοῦ σώματος. κακοῖσι δὲ
Ἅπαντα φροῦδα συνθανόντ' ὑπὸ χθονός.
Virtus, & ubi qis interit, non interit;
Sed vivit & poſt corpus. at ſi qis malus
Intereat, ejus cuncta ſub terram cadunt.

Grotius. Præclarè Socrates apud Platonem *Phædone pag.* 80. *A.* Εἰ μὲν ἦν ὁ θάνατος τῷ παντὸς ἀπαλλαγὴ, ἕρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι, τοῦ δὲ σώματος ἅμα ἀπηλλάχθαι, καὶ τῆς αὐτῶν κακίας, μετὰ τῆς ψυχῆς. νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται ἅσα, οὐδεμία ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν, οὐδὲ σωτηρία, πλὴν τοῦ ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς ἅδου ἡ ψυχὴ ἔρχεται, πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς. ἃ δὴ καὶ λέγεται μέγιστα ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας. *Si enim mors totius diſſolutio eſſet, nimirum improbi lucrarentur, qum & à corpore, & ab eorum pravitate cum anima liberarentur. Nunc avtem cum anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi ut optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud, qum migrat ad manes anima, ſecum transfert prater eruditionem atqe educationem. Qa qidem ſtatim in principio transmigrationis illius ei, qi mortuus eſt, plurimùm vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Egregiè Metrodorus in epiſtola ad ſororem, Mortale eſt omne mortalium bonum. de his loqitur bonis ad qa concurritur. nam illud verum bonum non moritur. certum eſt ſempiternúmqe, ſapientia & virtus. hoc unum contingit immortale mortalibus.* & *Epiſt.* 93. *Vis ſcire qid inter hunc interſit vegetum contemptoremqe fortunæ, functum omnibus vita ſtipendiis, atqe in ſummum bonum evectum, & illum cui multi anni tranſmiſſi ſunt? alter poſt mortem qoqe eſt, alter ante mortem periit.* Itaqe Antiſthenes dicere ſolebat, τοὺς βουλομένους ἀθανάτους εἶναι, δεῖν ζῆν εὐσεβῶς καὶ δικαίως. *Oportet illos, qi volunt immortales eſſe, piè & juſtè vivere.* & Pindarus *Olymp.* 8.

Αἶσα τοι λάθεται ἔρεμνα πράξας ἀνήρ.
Orci oblivíſcitur, qiſqis congrua geſſerit.

Atqe hæc qidem de virtute vera veriſſimè dicta fuerint. Cæterùm qod de *jure juſtitiáqe* Cicero *Offic. lib.* 3. §. 69. veræ germanæqe virtutis *ſolidam miſeri* illi *& expreſſam effigiem nullam tenebant, umbrâ & imagine ſolâ efferebantur.*

Τηρεῖν τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον] *animum* ſive *mentem* vult, qam & *dæmonem* ſive *genium* ſuprà dixerat, §. 13. & qomodo contumeliâ afficiatur, monuerat §. 16. Sic *l.* 3. §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον μὴ φύρειν, *Genium intra ſe in pectore ſitum non polluere.* &c. vide ad *lib.* 6. §. 30. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 71. Ὁ ἰδιος ἑκάστου νοῦς, ὅτος ἐστι δαίμων τοῦ ἔχοντος ἀνδρός. *Propria uniuſcujuſqe hominis mens genius eſt ipſius.* Sed & Plato in *Philebo*, ἀθέους κέκληκε μυστικῶς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ ὅσον ἐφ' αὐτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. *Impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi Deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.* Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 10.

Ἀσινῆ, ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα] qod *l.* 3. §. 4. ἄκρατον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου. *Intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum.* Seneca *Epiſt.* 75. *Non cupiditas nos, non timor pellet: inagitati terroribus, incorrupti voluptatibus, nec mortem horrebimus, nec Deos.*

Ἀνενδεῆ τὲ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μή] Ità *l.* 10. §. 1. πλήρης καὶ ἀνενδεής. *Plenus futura, nullius rei indiga.* contrà qam,

A ὁ μὴ ἔχων παρ' ἑαυτῷ πάντα τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Qi apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. l.* 4. §. 29. Vide Platonem in *Epitaph.* ſuprà *ad illa* §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν.

Τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα] Signatè dictum. utì & *l.* 3. §. 4. τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. *Qecunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* & *l.* 7. §. 66. τὰ ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμόμενα. *Ab univerſo aſſignata.* & *lib.* 6. §. 16. ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι. *Qecunqe illi attribuunt.* qia nimirum πάντα νομίσί. *Omnia certâ lege decurrunt.* ut *inſrà l.* 7. §. 31. καὶ ἀπὸ τινος ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. *Ab eo, qi pro dignitate cuiqe ſuum tribuit.*

B Ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν] Vide *ſuprà ad* §. 3.

Ἴλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα] Ità *l.* 5. §. 33. τί δὲ περιμένεις ἴλεως; *Qin ergo expectas placidus.* vide *ſuprà ad* §. 3. At qomodo hoc præſtitit Cato tuus, Seneca? qem tantopere ſuſpicis, & de qo tamen, *Epiſt* 24. *Impreſſit deinde mortiferum corpori vulnus. qo obligato à medicis, cùm minus ſanguinis haberet, minus virium, animi idem, jam non tantùm Cæſari, ſed ſibi iratus, nudas in vulnus manus egit, & generoſum illum contemptoremqe omnis potentiæ ſpiritum, non emiſit, ſed ejecit.*

Λύσιν τῶν στοιχείων] Mors στοιχείων λύσις. ut contrà γένεσις ſive *ortus*, ἐκ τῶν στοιχείων σύγκρισις, *ex elementis concretio.* C *l.* 4. §. 5. Sic *l.* 7. §. 50. ἢ διάλυσις τῶν ἐν ταῖς ἀτόμοις ἀντεμπλοκῶν, ἢ γε σκορτισμός τις τῶν ἀπαθῶν στοιχείων. *Hic eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.* qod *l.* 8. §. 25. σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιον, *compagem tui diſſipatum iri* dixit; mortémqe στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη σκεδασμόν, *elementorum, ex qibus concretum erat, diſſipationem l.* 10. §. 7. Ità Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. *Concretum eſt*, in ortu ſcilicet; & *diſcretum eſt*, in interitu nempe.

Ἕκαστον εἰς ἕτερον διηνεκῶς μεταβάλλειν] *alterum in alterum mutando tranſire.* Vide *l.* 5. §. 13. Ità *l.* 8. §. 18. καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει, καὶ ὑ γογγύζει. *Atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.* Vide & *l.* 10. §. 7. D

Ὑπίδηται] *ſiniſtrè ſuſpicetur* Xylander. *metuat* Caſavbonus. havd incommodè uterqe. nam ὑφοράμενος, ὑποπτεύων, φοβούμενος. Heſychius. ὑπτιάσθαι ergò tam φοβεῖσθαι, qàm ὑποπτεύειν. ſiqidem ſuſpicionis pediſeqa ſolet eſſe formido. Vide *l.* 4. §. 37. & *l.* 7. §. 53. & *l.* 10. §. 12.

Κατὰ φύσιν] Ità *ſuprà* §. 12. φύσεως ἔργον. *Opus naturæ* & *l.* 10. §. 36. ἡ φύσις διαλύει. *Natura diſjungit.* & *l.* 9. §. 3. ἓν τοῦτον, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει. *Unum illorum qæ natura vult.* Ità & Ariſtoteles *phyſ. l.* 5. *c.* 6. Ἐπὶ γενέσεως δὲ καὶ φθορᾶς ὁ αὐτὸς λόγος. ὅτε γὰρ ἡ μὲν γένεσις κατὰ φύσιν, ἡ δὲ φθορὰ παρὰ φύσιν. τὸ γὰρ γηρᾶν κατὰ φύσιν. *In generatione & corruptione* E *eadem ratio eſt: neqe enim generatio qidem ſecundùm naturam, corruptio avtem prater naturam; ſeneſcere enim ſecundùm naturam eſt.* pari ratione καὶ τὸ τελευτᾶν. Itaqe Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis* 5. Εἰ διὰ τοὺς τελευτῶντας; ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐσθίοντας καὶ διὰ τοὺς πίνοντας. ὥσπερ γὰρ τοῦτο φυσικὸν, οὕτω κἀκεῖνο. μὴ λυπείτω σε τὰ τῆς φύσεως. λυπείτω σὲ δὲ τὰ τῆς ποιερᾶς προαιρέσεως. *Si de morientibus dole, dole qoqe de edentibus & de bibentibus. Sicut enim hoc eſt naturale, ita & illud. Ne contriſtes te ob ea qæ ſunt naturæ. contriſta te verò ob prava tua conſilia.*

Οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν] Ita *lib.* 11. §. 34. Οὐδὲν δύσφημον φυσικῷ τινος ἔργου σημαντικόν. *Mali ominis nihil eſt, qod munus naturale ullum deſignat.* & *l.* 6. §. 33. Εἰ παρὰ φύσιν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν. *Si prater naturam illi non eſt, nec malum eſt.*

Τὰ ἐν Καρνύντῳ] De inſcriptionibus iſtiuſmodi vide qæ *ad finem libri primi* adnotavimus. Lugdunenſis Καρνύτῳ. ſicut & Avrelii Victoris codices, in *breviario*, *Carnuto.* Verùm illud, opinor, potius. Eſt avtem Καρνῦς, Καρνῦντος, ut Ptolemæus *geograph. l.* 2. ſive Καρνοῦντον, ut Marcus hic, qod ad

ANNOTATIONES.

Latinorum *Carnuntum* propiùs accedit ; *Pannoniæ* opidum, cujus meminit & Plinius *hist. nat. lib.* 4. *cap.* 12. & *lib.* 37. *cap.* 3. & Ammianus *hist. l.* 30. qi *Illyriorum* tamen opidum dicit : ad qod Marcum noſtrum triennio jugiter militum deléctum habuiſſe, cùm bellum Marcomannicum præ manibus haberet, avtor eſt Oroſius *hiſtor. l.* 7. *c.* 15. & Evtropius ; *Cùm apud Carnuntum*, inqit, *jugi triennio perſeveráſſet, bellum Marcomannicum confecit.* Qin & Dio Caſſius (an Joannes Xiphilinus?) in M. Antonino narrat, eundem, cùm per totam ferè vitam bello illo implicitus teneretur, *τὴν Παιονίων ὁρμητήριον, Paoniam pro ſtativis*, ſive *pro eo loco, in qo copias ſuas contineret, & ex qo in adverſarios excurſiones ſubinde faceret*, habuiſſe. Verùm apud Dionem avt Παιονίων legendum fuerit, avt *Paoniam* avtor pro *Pannonia* acceperit ; quomodo Sebaſtianus Munſterus *coſmog. l.* 4. de Hungaris agens, *Pannones* aſſerit olim *Paonas* dictos, & Gvilielmus Xylander apud Strabonem *Paoniam* cum *Pannonia*, confundit ; cùm tamen Strabo ipſe *geogr. l.* 7. diverſas has eſſe longéqe à ſe invicem diſſitas tum regiones, tum gentes, diſerté ſtatuat. Ego prius illud lubentiùs admiſerim, librarii ſubeſſe culpam, qi lapſu calami proclivi, pro *Pannonia Paoniam* exhibuerit : (niſi ſi à Xiphilino erratum eſt) non ſolùm, qia *Paonia* (cùm Axio flumini adjacens, & Macedoniæ contermina, ejuſdémqe etiam portio habita fuerit, ut Homerus in *Bœot.* Juſtinus *l.* 7. Liv. *l.* 45. Strabonis è *l.* 7. *excerpt.* Caſſius ipſe *l.* 49.) ſitus non patitur, ut eo fine uſui eſſe Marco potuerit adversùs gentes illas Iſtri accolas militanti : verùm etiam qòd *Pannoniam* poſteà avtor idem tanqam ſedem exercitùs Marciani commemorat. cui accedit, qod Capitolinus narrat in *Marco, Marcum Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, ſimul etiam Qadis extinctis, ſervitio liberáſſe* ; & *in Vero compoſito, in Pannonia bello, in urbem deſtinatum eſſe.* Illud deniqe palmarium argumentum in hac cavſſa fuerit, qod Caſſius idem, non ille operâ alienâ contractus, ſed integer *hiſtor. l.* 49. (qo loco ſe poſt patrem etiam *Pannoniæ* præfuiſſe commemorat) Græcorum qorundam, qi commiſcebant iſta, errorem ipſe refert, rejicit, refellit. Ex eorum avtem numero fortean Herodianus fuerit, qi Marcum ſcripſit *ἐν Παιονίᾳ*, in morbum noviſſimum, unde & obiit, incidiſſe. Sed & Philoſtratus is, qi ſophiſtarum vitas deſcripſit. Iſte ſiqidem *de vit. ſophiſt. lib.* 2. *pag.* 558. in *Herode* de Marco agens ; Ἐκάθητο, inqit, *εἰς τὰ Παιόνια ἕδη, ὁρμητηρίῳ τῷ Σιρμίῳ χρώμενος. Conſidebat apud Paonias gentes, Sirmio oppido utens.* & rurſus ; *pag.* 560. *μετὰ τὰ ἐν τῇ Παιονίᾳ. Poſt res actas in Paonia.* qo utroqe loco *Pannoniam* eſſe intelligendam docent, & Marci hiſtoria, & *Sirmium* ipſum *Pannoniæ inferioris* opidum, utì teſtantur Ptolemæus *l.* 2. & Plinius *l.* 3. *c.* 25. cùm *Probi* Imperatoris *natalibus*, ut Ælius Vopiſcus ; tum & *Marci obitu*, qi ſpiritum ibi havſit noviſſimum, utì Tertullianus *apolog. c.* 25. factum illuſtrius. Nec tacendum, qod Strabo *l.* 7. *Segeſticam Pannoniorum urbem* dicit eſſe, *ἰυφυὴς ὁρμητήριον τῷ πρὸς Δακοὺς πολέμῳ, locum idoneum & opportunum admodum, unde Daci bello impetantur.* qi & ipſi ex Strabone vicini fuiſſe videntur gentibus illis, qas ſubegiſſe Marcus perhibetur. *Carnunti* ergò apud *Pannonios* agens Marcus horum nonnulla commentatus eſt : non *inter ſtrepitus Bajanos fremitúſqe balnearios, avt clamores vociferationéſqe Circenſes*, qod tanqam magnum qiddam de ſe prædicat Seneca *Epiſt.* 56. & 83. ſed inter motus bellicos, ac tumultus militares, philoſophiæ ſtudiis ſeriò ſedulóqe deditus.

LIBER III.

Ἐπὶ τοῦτο μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται. ἀλλὰ καὶκεῖνο λογιστέον, ὅτι εἰ ἀπὸ πλέον βιώη τις, ἐκεῖνό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ὁμοία αὐθις ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς ἐπιμελείας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν

On eſt hoc tantùm cogitandum, ſingulis diebus abſumi vitam, minorémqe ejuſdem ſupereſſe portionem : ſed & illud reputandum, qòd, ſi qis diutiùs vitam protraxerit, incertum ſit, utrùm mentis vires pariter idoneas ſit habiturus ad rerum intelligentiam, & ad contemplationem eam qæ ad rerum divinarum humanarúm-

ANNOTATIONES.

§. 1. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος] Flaccus *Epiſt.* 2. *l.* 2.

Singula de nobis anni prædantur euntes.

Anni, inqit ille : imò & *dies, hora, momenta* ipſa. *Singuli dies aliqid ſubtrahunt viribus.* Seneca *Ep.* 26. & Memor, ſi Scaligero credimus, non Seneca certè, *Octaviá* 2. 2.

Florem decoris ſinguli carpunt dies.

Qod de *viribus* ille, de *decore* iſte, de *vita* Marcus. Sed & Seneca *ad Lucilium Ep.* 24. *Memini te illum locum aliqando tractáſſe, non repentè nos in mortem incidere, ſed minutatim procedere. Qotidie morimur. qotidie enim demitur aliqa pars vitæ : & tunc qoqe cùm creſcimus, vita decreſcit. uſqe ad heſternum, qicqid tranſiit tempus, periit. hunc ipſum, qem agimus, diem cum morte dividimus. Qemadmodum clepſydram non extremum ſtillicidium exhaurit, ſed qicqid ante defluxit : ſic ultima hora, qâ eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. tunc ad illam pervenimus, ſed diu venimus.* & *Epiſt.* 120. *Vide in qanta cacitate mens noſtra ſit. Hoc qod futurum dico, cùm maximè ſit, & pars ejus magna jam facta eſt. nam qod viximus tempus, eo loco eſt, qo erat anteqam viximus. erramus avtem, qi ultimum timemus diem : cum tantundem in mortem ſinguli conferant. non ille gradus laſſitudinem facit, in qo deficimus ; ſed ille profitetur. ad mortem dies extremus pervenit, accedit omnis. carpit nos illa, non corripit.* & *Epiſt.* 4. *Ex qo natus es, duceris.* Vide eundem *ad Marc. c.* 20. *ad l.* 9. §. 21. Manilius *Aſtron. l.* 4.

Naſcentes morimur, finiſqe ab origine pendet.

Morus noſter :

Nugamur, mortémqe procul, procul eſſe putamus :
At mediis latet hæc abdita viſceribus.
Scilicet ex illa, qâ primùm naſcimur, horâ,
Prorepunt juncto vitáqe morſqe pede.
Partem aliqam furtim qâ ſe metitur, & ipſam
Surripit è vita qalibet hora tuâ.

Paulatim morimur : momento extinguimur uno :
Sic oleo lampas deficiente perit.
Ut nihil interimat, tamen ipſo in tempore mors eſt :
Qin nunc, interea dum loqimur, morimur.

hoc eſt noviſſimum, qod Flaccus *l.* 1. *Od.* 11.

— dum loqimur, fugerit invida
Ætas —

& Perſius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti : fugit hora ; hoc qod loqor indè eſt.

& qod in Camilli Aqilei *epitaphio* legitur,

Illa eadem vitam qa inchoat, hora rapit.

Expreſſum è Senecæ illis in *Herc. fur.* 3. 3.

Et carpſit hora vitam, prima qa dedit.

Qòd ſi ex illo qiſqe incipit mori, ex qo in ipſo agi ceperit ipſa mors, id eſt, vita detractio, profectò ex qo eſſe incipit in hoc corpore, in morte eſt. qid enim aliud ſingulis momentis agitur, donec ea conſummata mors ; qa agebatur, impleatur, & incipiat jam tempus eſſe poſt mortem, qod cùm vita detraheretur, erat in morte? Avguſtinus *de civit. Dei. l.* 13. *c.* 10.

Μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται] Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10. *Qicqid temporis vivitur, de ſpatio vivendi demitur ; & qotidie minus minúſqe reſtat.* Idem *de verb. Dom. ſerm.* 17. & *de temp.* 113. *Cùm creſcunt pueri, qaſi accedunt illis dies, & neſciunt qia minuuntur : & ipſa eſt falſa computatio. creſcentibus enim decedunt potiùs dies qam accedunt. conſtitue enim homini nato, verbi gratiâ, 80 annos : qicqid vivit, de ſumma minuit.* Idem latiùs proſeqitur & *de Verb. Dom. Serm.* 1. Gregorius *moral. l.* 13. *c.* 27. *Ipſa ſuis avgmentis vita ad detrimenta impellitur : & indè deficit, unde proficere videtur.*

Ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ἡ διάνοια] Nempe, ſi *morbo mens ſepelitur*, ut Apulejus in *apolog.* avt, ut Tertullianus *de anima, prodigitur. Phrenitis*, inqit, *mentem prodigit.* Ideò vult matiuriùs ſtudiis bonis incumbendum, qia nec vitæ prolixioris certitudo ; & hæc etiamſi prorogetur, incidere poſſint, qæ intelligentiæ vim vigorémqe imminuant, imò uſum liberum ſuperſtiſi etiam penitus tollant.

qe peritiam contendit. nam si delirare ceperit, perspiratio forsan, & nutritio, & imaginatio, & appetitus, & istiusmodi reliqa, nevtiqam deficient. ea verò vis, qâ sese uti possit, & officii sui numeros omnes absolvere, & qæ animo conceperit di-

τ̃ τ θείων κὴ τ̃ ἀνθρωπίων. ἐὰν γὰρ παραληρεῖν ἄρξηȣ, τὸ μὲν [a] διαπνεῖȣ, κὴ τρέφεθαι, κὴ φαντάζεθαι, κὴ ὀρμᾶν, κὴ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, σὺν ἐνδείσει. τὸ δὲ [b] ἑαυτῷ χρῆθαι, κὴ [c] σὺν ἓ καθήκοντ@ ἀριθμὸς ἀπολῦσαι, κὴ

a L. 6. §. 16.
b L. 5. §. 21. l. 7. §. 55.
c L. 1. §. 12. κὴ l. 6. §. 26.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὲν διαπνεῖσθαι] *Spirare* Xylander. *respiratio* Mericus Casaubonus. verùm aliud longè est τὸ διαπνεῖσθαι, quod à Marco ipso etiam *plantis* tribuitur, & ἀπὸ τ̃ ἀναπνεῖν diserte distinguitur *infrà l.* 6. §. 16. Aristoteles *problem. l.* 1. *q.* 21. Ὅπερ δὲ ἐν θώραξι ἀναπνοὴ, τοῦτο ἐν τῷ σώματι διαπνοὴ διὰ τ̃ ἀρτηριῶν. *Quod in pectore est respiratio, hoc in corpore perspiratio per arterias.* Idémque (ejusdem saltem nomine; sunt enim qi Alexandro potiùs accenseant) *de spiritu c.* 5. Τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ φλεβὸς κὴ νεύρȣ κ̃ ἀρτηρίας. — ἐξ ἀρτηρίας δὲ, ὅτι διαπνοὴν ἔχει. *Cutis venâ, nervo, & arteriâ constat* — *ex arteria verò perspirationem habet.* qam ἀπὸ τ̃ ἀναπνοῆς avtor idem disterminat. *ibidem c.* 4. Galenus itidem *commentar. in Hippocrat. de diæt. salubr.* ubi illud Hippocratis *aphor.* 18. *sect.* 1. adduxerat. Θέρει κ̃ φθινοπώρȣ σῖτα δυσφορώτατα φέρεται, χειμῶνι ῥήϊστα, ἦρι δεύτερα. *Æstate & autumno cibos difficillimè ferunt: hyeme facillimè, deinde vere.* Ex *aphor.* 15. rationem subjungens, Αἱ κοιλίαι, inqit, χειμῶνι καὶ ἦρι θερμότατα φύεται. *Ventres hyeme & vere naturâ sunt calidissimi.* (qæ verba sunt Hippocratis) διότι τὸ περιέχον ψυχρὸν ὂν ἐναποσίγει τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τῷ βάθει τ̃ σώματ@. ἐν δὲ τῷ θέρει διαφορήσαν μὲν τοῦτο διὰ τ̃ διαπνοῆς. διὰ τ̃ ἀναπνοῆς δὲ ἔλαττον τὸ περιεχόμενον θερμόν. ὀνομάζω δὲ ἀναπνοὴν μὲν, τὴν διὰ τ̃ στόματ@ ἔξω τε καὶ ἔσω φορὰν τ̃ πνεύματος. διαπνοὴν δὲ, τὴν δι' ὅλȣ τ̃ σώματ@ ὁμοίως γιγνομένην. *Quoniam aer nos ambiens frigidus constringendo cutem insitum calorem exire prohibet, & in alto corpore concludit, qi æstate perspiratu evaporat; respiratione verò circumstans calidus aer attrahitur. Nomine autem respirationem foras ac intrò spiritus per os tralationem; perspirationem verò, qæ per totum ex æqo corpus accidit.* Idémque explicatiùs ὑγιεινῶν *l.* 1. *c.* 12. Τὸ μὲν δὴ λεπτόλαον περίτλημα ῥᾳδίως ἐκκρίνεται, πρός τε τ̃ ἐμφύλȣ θερμότητ@ εἰς ἰδίαν ἀτμῶ λυόμενον, ὑπό τε βιαίας κινήσεως ἀθρόως ἐκρηγνύμενον. ὀνομάζεται δὲ τὸ μὲν ἔτω ἐκκριθὲν ἱδρώς. τὸ δὲ ἕτερον, ὃδὲν ἔχον ὄνομα, ὅτι δὲ γινώσκεται τοῖς πολλοῖς, ἅτε τ̃ ὄψιν ἐκφεῦγον ὑπὸ λεπτότητος, ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοὴ κέκληται πρὸς αὐτ̃ τῶν φωραταίων αὐτὴν τῷ λογισμῷ. καὶ τὴν δὲ τὴν ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοὴν ἰκκρίνεταί τι καὶ τὸ παχυτέρȣ περιττ̃ώματος. *Ergò tenuissimum hujus generis excrementum facilè sanè ejicitur, partim in speciem halitus ab insito calore solutum, partim violento motu consertim erumpens. Appellant verò, qod ita excernitur, sudorem. Alterum verò, cui nullum nomen est, qod videlicet nec vulgo est cognitum, ut qod conspectum præ tenuitate effugiat, qi id ratione contemplati sunt, perspiratio sensum latens vocatur. In hanc insensibili perspiratione etiam crassioris excrementi nonnihil excernitur.* Ἀναπνοὴ ergò *respiratio*, qæ pulmonum operâ perficitur, qâqe aer sive spiritus externus ille per os, tanqam per ostium aliqod, introducitur, emittiturqe denuo. διαπνοὴ sive *perspiratio*, qâ non spiritus tantùm illi per arterias distribuuntur, sed vapor qasi qidam illis diffunditur (qomodo Moschio, referente Tertulliano, *de anima c.* 15. *animam* dixit *per totum corpus ventilari*) idémqe per poros sive meatus qotdam obscuros occultâ qadam ratione latenter exhalatur. qod & Avgustinus obsservavit *de ver. relig. c.* 40. Vide & Galenum eundem *in Hippocr. aphor. l.* 2. §. 28. Hinc ἔυπνος τόπος, & ἔυπνον σῶμα. Aristoteli *problem. l.* 2. *q.* 10. Ἔυπνος ὁ τ̃ κεφαλ̃ τόπος. *facilè perspirabilis est capitis locus.* qod indè confirmat, τῷ μανὸν εἶναι, *qòd cutem raram habeat.* Et mox. *q.* 10. Ὁ τόπος ἀραιὸς καὶ ἰσχνός. δίεσιν ἄρα καθ' φύσιν. *Locus idem rarus, gracilentusqe est. Igitur secundùm naturam transitus agitur sudoris.* Idem *l.* 1. *q.* 53. & *l.* 5. *q.* 34. (qo loco eadem, sed vitiata, reponuntur, ex priore loco corrigenda:) ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔυπνος. ὕτω καὶ σῶμα τὸ ἔυπνον. hoc est, τὸ ἐν διαπνεόμενον. *Ut urbs locusqe qicunqe salubris est, qi placidè aspiratur. ita etiam corpus, qod spiratius est.* & *l.* 8. *q.* 4. ἕξις ἔυπνος καὶ εὐδιόδος. *Affectio perspirabilis & transitu facilis.* Sicut apud Theophrastum *de caus. plant. l. c.* 17. εὐδιόδȣ καὶ ἔυπνοα, *transitu facilia & aspirabilia*, itidem conjunguntur. ità enim legendum, non ἐυδηλα, qod Gazam fefellit, Julius Scaliger jamdudum monuit. *Ibidem l.* 38. *q.* 3. & 4. ἡ ἔυπνοια ἔυχροιαν ποιεῖ. *Spiratio commoda gratum affert colorem.* sed & εὐδιάπνοι eidem *de part. anim. l.* 3. *c.* 9. Διὰ μαλακότητα γὰρ τ̃ χελωνίȣ, εὐδιάπνοι γίνεται τὸ ὑγρόν. *Fit enim propter ejus mollitudinem tegminis, ut humor facilè diffletur.* Idem ergò ferè est de spiritibus ac vaporibus usurpatum διαπνοὴ, qod de cibis alimentisqe crassioribus ἀνάδοσις, vel διαφόρησις. qanqam hæc etiam eodem sensu, qo & διαπνοὴ, sumitur. Unde Budæo explicante, οἱ εὐδιαφόρητοι sunt οἱ ῥᾳδίως διαπνεόμενοι. qibus opponuntur οἱ δυσδιάπνευστοι. Theophrastus *de caus. plant. l.* 1. *c.* 2. διὰ τὸ μὴ εὐξύραντον εἶναι τ̃ πυκνότητι τ̃ πόρων. διὸ καὶ δυσδιάπνευστον. *Qod ob densitatem meatuum materies hæc exsiccari haud facilè potest. Unde fit, ut exhalatu difficilis qoqe sit.* Ex priùs dictis avtem διαπνοὴ duplex elicitur; altera, qâ spiritus sive vapores illi per totum corpus diffunduntur; altera, qâ pars eorundem superflua & excrementitia per poros sive meatus exteriores extruditur. utramqe unico vocabulo τῷ διεκπνεῖν complexus est Theophrastus *de caus. plant. l.* 2. *c.* 17. Cùm avtem unà cum materia illa supervacanea etiam qod est utile & conducibile ex parte sensim exhalet, idqe copiosiùs, ubi pori sive meatus illi laxiores extiterint; id qod noxam sæpenumero insignem parit, unde interitus etiam qandoqe consequitur; hinc factum est ut τὸ διαπνεῖσθαι *pro perire* & *interire* qoqe usurpetur; cujus exempla alibi daturi sumus. Monet istud Galenus *in Hippocr. aphor. l.* 1. §. 15. Οὐδείς ἐστιν, ὃς οὐ φησὶ διαπνεῖσθαι τὰ τ̃ ζώων σώματα, τῇ διὰ τ̃ ἀδήλων αἰσθήσει διαπνοῇ πόρων. *Nullus est qi animalium corpora, ea qa per abditos sensus meatus fit, perspiratione diffari ac dissipari non fateatur.* Et mox: Τὸ μὲν περιὸν θάλπος, ὃ τὰ περιττὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάνθ' ὁμοίως ἐκκενοῖ, διαφορᾶν ἅμα τοῖς περιττοῖς τῶν ἐν τῷ ζώῳ, καὶ τὰ καθ' φύσιν ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, καθὰ τὴν ὑπὸ τ̃ ἰατρ̃ν ὀνομαζομένην ἄδηλον ἀναπνοήν. *At nos undique circumstans calor non modo superfluitates, verùm etiam æqaliter omnia, tum qa simul cum superfluitatibus in animali sunt, tum qa in eo secundùm naturam continentur, discutiendo evacuat ea evacuatione, qa à medicis abdita perspiratio nominatur.* Spectátqe eodem ejusdem monitum illud ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 6. ubi de frictionum speciebus agens; Βλάπτοιτ' δ' ἂν, inqit, ἧττον τὸ δίεμα, πρὸς τὸ σκληρόν τε καὶ πυκνὸν ἐκλειπόμενα. ὕτως γὰρ ἂν εἴη δυσπαθέστερον. ὡς εἴγε καὶ διαπνεῖσθαι τὸ τοιῦτον καλῶς ἠδύναλο, σκληρόλαλον αὐτὸ καὶ πυκνότατον ἀπεργαζόμεθα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ πρὸς ἄμφω χρὴ παρασκευασθῆναι καλῶς αὐτὸ, καὶ πρὸς τὴν τ̃ ἔνδοθεν περιττωμάτων διαπνοὴν, καὶ τὴν τ̃ ἔξωθεν ὁμιλούντων βίαν, ἄριστον ἂν εἴη τὸ μέσον ἑκατέρων τ̃ ὑπερβολ̃ν. εἰ δὲ ἄρα ποτὲ μὴ φυλάττοιτο τοῦτο, βέλτιον τὸ σκληρότερόν τε καὶ πυκνότερον, τ̃ μαλακωτέρȣ καὶ ἀραιοτέρȣ. τὸ μὲν γὰρ τ̃ διαπνοῆς ἐλλιπὲς, ἐπανορθώσασθαι γυμνασίαις οἵοίν τε. τὸ δὲ τ̃ ἑτέρας διαθέσεως ἐνεπηρέασεν ὑπὸ τ̃ ἔξωθεν αἰτιῶν, ὅτ' ἐπανόρθωσίν τινα ἑτέραν ἑτοίμην ἔχει. καὶ πρόσεσιν αὐτῷ βλάβη τις ἐμικρὰ, διαφορουμένων πολλάκις, ὑ τ̃ περιττωμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτ̃ τ̃ τροφ̃. *Minus verò ladetur ipsa cutis, si ad durum simul & densum recessus à medio sint: qippe ita injuriæ minus opportuna fiet. Adeò si transpiratio per hujusmodi cutim facilis esset, durissimam eam atqe densissimam efficeremus. Nunc, qoniam ad utrumqe munus probe esse comparatam oportet, & excrementa, qa intus conduntur, per halitum emittenda, & eorum qa foris accedunt vim tolerandam, utilissimus sanè fuerit medius inter utrumqe excessum modus, qi si qando fortasse non servabitur, melior utiqe fuerit, qi ad durius densiúsqe pertinebit, qam qi ad mollius laxiúsqe. Nam transpirandi defectum exercitio sarcire licebit; alterius verò affectus vitium, qod est ad externorum injuriam opportunitas, neqe alias corrigi facilè potest; affertqe præterea conjunctum incommodum non parvum, digesto subinde non excremento modò, verùm etiam ipsius corporis nutrimento.* Qanqam recentiores qidam medici ità distingvunt ista, ut inutilis materiæ *perspirationem*, utilis verò *diffiationem* indigetent. Nec illud silendum διαπνοῆς occasione hujusce ansam arripuisse Sanctorium qendam Justinopolitanum novam *Staticæ* dictæ *Medicinæ* rationem comminiscendi; qam libro peculiari, qem *Statigomastiga* inscripsit, demolitum ivit Hippolytus Obicius Ferrariensis. Sed nec, qod Plato in *Timæo pag.* 1079. *E.* aliam qandam διαπνοὴν statuisse videtur, qâ aër exterior per meatus occultos in corpus se insinuet, qò sufficiatur id qod expiratione abierit. Διὸ δὴ, (inqit nimirum, ὅλη κενὸν οὐδὲν, *qia nusqam sit vacuum*) τὸ τ̃ σηθ̃ν καὶ τὸ τ̃ πνεύμονος ἔξω μεθιὲν τὸ πνεῦμα, πάλιν ὑπὸ τ̃ περὶ τὸ σῶμα ἀέρος, εἴσω διὰ μανῶν τ̃ σαρκ̃ν δυομένη καὶ περιελαυνομένη, γίνεται πλ̃ρες. αὖθις δὲ ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ, καὶ διὰ τ̃ σώματος ἔξω ἰὼν, εἴσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ, κατὰ τὴν τ̃ σώματος, καὶ τ̃ν μυκτ̃ρων ὁδόν. *Quamobrem qum pectus pulmonesqe spiritum effluaverint, mox aere corpori circumfuso meatus corporis penetrante replentur. Ac rursus evolans à corpore aer, & emissus anhelitus inspirationem intrò retrahi cogit per oris nariumqe meatus.*

Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρ̃σθαι] Seneca *Epist.* 58. *Multis iners vita sine usu jacet sui.* Et *Ep.* 60. *Vivit is, qi se utitur. qi verò lætatur & torpet, sic in domo sunt, tanqam in conditivo. horum licèt in limine ipso nomen marmori inscribas? mortem suam antecesserunt.*

Τ̃ς τ̃ καθ̃κοντος ἀριθμὸς ἀκριβ̃ν] Ità *lib.* 6. §. 26. Πᾶν καθ̃κον ἐξ ἀριθμ̃ν τινῶν συμπληρ̃ται. *Officium qasi numeris qibusdam absolvitur.* Laërtius *l.* 7. *c.* 100. in *Zenone*: Καλὸν δὲ λέγεσθαι τὸ τέλειον ἀγαθὸν, παρὰ τὸ πάντας ἐπέχειν τὰς ἰ-

καὶ τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν, καὶ πε- | stinctè explicare, & de hoc ipso, an mor-
a L. 5. §. 29. λὶ αὐτὸ τοῦ, [a] εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτὸν, ἐ- | tem sibi consciscere debeat, considerare,
&

ANNOTATIONES.

πιζηλωμένας ἀξιώμας ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ τὸ τέλειον σύμμετρον. *Honestum autem perfectum dicunt bonum, quod omnes à natura quæsitos habeat numeros, sitque perfectè moderatum.* Stobæus *excerpt. tom. 1. l. 2. tit. 3. §. 8.* Κατόρθωμα δ' εἶναι λέγουσι καθῆκον πάσας ἐπέχον τὰς ἀριθμούς, ἢ τέλειον. Quod Cicero *Offic. l. 3. Illud autem officium, quod rectum iidem appellant, perfectum atque absolutum est, & ut iidem dicunt, omnes numeros habet.* & *de fin. l. 3. Quæ nos recta, aut rectè facta, illi autem appellant* κατορθώματα, *omnes numeros virtutis continent.* & *de divinat. l. 1. §. 23. Quidquam esse potest casu factum, quod omnes in se habet numeros veritatis?* Seneca *Epist. 71. Idem esse dicebat Socrates veritatem & virtutem. quomodo illa non crescit, sic nec virtus quidem. habet numeros suos, plena est.* & *Epist. 115. Non potest quisquam nisi ab initio formatus, & totâ ratione compositus, omnes exequi numeros, ut sciat, quando oporteat, & in quantum, & cum quo, & quemadmodum.* Plinius deniqe minor in *panegyr. Omnes comitatis numeros obibat.* Quod autem virtuti ac veritati *numeros* attribuunt, tractum à *numeris saltatoriis* censet Cl. Casaubonus; siquidem Latini solent pro ἐρχεῖσθαι dicere, *in numerum exultare:* ut Lucretius *l. 2.*

Ludunt, in numerumque exultant sanguine læti.

vel *ad numerum moveri.* Persius *Sat. 5. v. 122.*

Hæc miscere nefas; nec cum sis cætera fossor,
Tres tantum ad numeros Satyrum moveare Bathylli.

ubi *fossor*, imperitus, insipiens. *Satyrum moveri*, sive *saltare ad tres numeros Bathylli*; δὶς ἢ τρὶς καλῶς ὀρχήσασθαι καλὰ Βάθυλλον. *duos aut tres staticulos ex arte facere & perfectè.* Idem & apud Ciceronem simile *parad. 3. Histrio si paulo se movit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllabâ unâ brevior aut longior, exibilatur & explodatur: in vita, quæ omni gestu modulatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices?* Hæc pleraque *ad Persium* Casaubonus. At Lipsius *palæstræ* peculiare vocabulum esse contendit in *motibus illis & formatione flexuque membrorum*: atque inde formulam hanc desumptam. Ità Demetrius Cynicus, apud Senecam *de benefic. lib. 7. c. 1. Magnus luctator est, non qui omnes numeros nexusque perdidicit, quorum usus sub adversario rarus est; sed qui in uno se aut altero bene & diligenter exercuit.* In eandem sententiam Fabius *instit. lib. 12. c. 2. Palæstrici doctores illos, quos numeros* (ità Lipsius, *nervos*, male) *vocant, non idcirco discentibus tradunt; ut iis omnibus quæ didicerunt in ipso luctandi certamine utantur: sed ut subsit copia illa, ex qua unum aut alterum, cujus se occasio dederit, efficiant.* Juvenalis de muliere ad palum exercente, *Sat. 6. v. 250.*

Atque omnes implet numeros.---

De Amesia Sentia cavillam suam apud populum agente Valerius Maximus *l. 8. c. 3. Partesque omnes ac numeros defensionis, non solum diligenter, sed & fortiter executa.* ita restituit ex Manuscriptis Stephanus Pighius, quod priùs, *Motúsque omnes ad nostros*, legebatur. Quod autem isthic πάσας τὰς ἀριθμὰς ἀκριβῶν, ἢ ἐπέχειν, id Lucianus πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβῶσθαι dixit, in *imaginib. pag. 12.* Καλλίστη μὲν, ἢ πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβωμένη. *Elegantissima, & lineamentis omnibus absoluta.* translatione *à pictura* petita, cui manus novissima ità est admota, ut nihil amplius desiderari possit.

Τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν] *quæ animo concepit, in ordinem collocare* Xylander. *imaginationes subitaneas corrigere* Casaubonus. quod est διορθῶν. malim, *animo præconcepta distincte explicare.* Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 7. Δεῖ γὰρ ἴσως ὑποτυπῶσαι πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ἀναγράφειν. δόξειε δ' ἂν παντὸς εἶναι προαγαγεῖν ἢ διορθῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα. Oportet enim fortasse prius figurare, deinde postea depingere. Videretur autem cujuslibet esse ea, quæ bene sunt comprehensa, producere ac distinguere.* Idem τῶν μετὰ τὰ φυσικά. *l. 2. c. 6.* εἰ μὴ καλῶς διαρθρῶσιν οἱ λέγοντες. *Quanquam non bene explicent, qui hæc dicunt.* & *l. 1. c. 5.* σαφῶς μὲν οὐ διήρθρωται. *Non quidem dilucide explicatur.* Metaphora ducta *à re physica, fœtus* scilicet in utero *dearticulatione*, vel etiam *ab arte obstetricia*, in qa mulieres ejus gnaræ *artus* infantis recens editi *explicant, confingunt*, & *ad situm figuramque debitum componunt.* in scriptis autem Hippocraticis τὸ διορθῶν & τὸ διαρθρῶν librariorum incuriâ crebro invicem permutantur.

Εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτὸν] *utrùm educere atque exigere se oporteat.* ê vita scilicet. Ità & Clemens usurpavit, *Strom. l. 4. p. 481. C.* de hæreticis qibusdam, qi martyrio se ultrò objiciebant, ἐπιπηδήσαντες τῷ θανάτῳ. Τούτους ἐξάγειν ἑαυτοὺς ἀμαρτύρους, λέγομεν, κἂν δημοσίᾳ κολάζωνται. qo loco τὸ ἀμαρτύρως (qod obiter adnotamus) non est cum λεγομεν, (uti Sylburgius putavit) sed cum ἐξάγειν ἑαυτοὺς conjungendum. *dicimus eos ità sibi mortem accersere, ut martyres tamen non sint, nec martyrium obire dici debeant, etsi publice puniantur.* ὁ γὰρ, inqit, τὸν χαρακτῆρα σώζουσι τῆ μαρτυρίᾳ τῆ πίστει. *Fidelis enim testimonii non servant characterem.* Vide *ad l. 11. §. 3.* & mox *pag. 458. A.* ex Cl. Heinsii restitutione : Αὐτίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωροῦσι καὶ οἱ φιλόσοφοι, εἴτις τῆ πράσσειν ὅτω τηρήσειν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἀπολελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philosophi, ut liceat animam justa de causa educere, si qis ab agendo adeò fuerit remotus, ut nulla ei spes amplius relicta sit actionis.* Vide *l. 8. §. 47.* Philosophi isti cum primis sunt Stoici. istorum enim hoc est dogma, licere, imò oportere, quandoqe è vita sese educere. & ἔυλογον ἐξαγωγὴν eam nuncupabant, *cùm justa causa*, quam illi censebant, *demigrandi daretur.* ut Cicero *Tuscul. l. 1.* Joannes Stobæus *Collect. tom. 1. l. 1. tit. 4. §. 8.* Φασὶ δὲ πολλὰ κῆ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθηκόντως καλὰ πολλοὺς τρόπους. *Dicunt verò olim viros bonos variis modis decenter de vita demigrasse.* Pleniùs planiùsqe Laertius in *Zenone. l. 7. c. 30.* Ἔυλογος τέ φασι ἐξάξειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, κῆ ὑπὲρ πατρίδος, κῆ ὑπὲρ φίλων, κἂν ἐν σκληροτέρᾳ γίγνηται ἀλγηδόνι, ἢ πηρώτησιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις. *Rationabiliterqe ajunt sapientem seipsum eductum ex vita & patria & amicorum causâ: quinetiam si acerbiore dolore, si membrorum mutilationibus, & morbis incurabilibus laboret.* Seneca *Epist. 70. Sapiens vivit, quantum debet, non quantum potest. videbit ubi victurus sit, cum quibus, quomodo, quid acturus.* --- *Si multa occurrunt molesta & tranquillitatem turbantia, emittit se. nec hoc tantùm in necessitate ultima facit, sed cùm primùm illi ceperit suspecta esse fortuna. nihil existimat suâ referre faciat finem an accipiat.* Et *Ep. 17. Si necessitates ultima inciderint, exiliet è vita, & molestus sibi esse desinet.* Idem *Epist. 58. Itaqe de isto feremus sententiam, an oporteat fastidire senectutis extrema, & finem non opperiri, sed manu facere. propè est à timente, qi fatum segnis expectat: sicut ille ultra modum deditus vino est, qi amphoram exiccat, & facem qoqe exorbet. de hoc tamen qæremus, pars summa vitæ, utrum jax vita hæc sit, an liquidissimum ac purissimum qiddam; si modo mens sine injuria est, & integri sensus animum juvant, nec defectum & præmortuum corpus est. plurimum enim refert, vitam aliqis extendat an mortem. at si inutile ministeriis est corpus, qid ni oporteat educere animum laborantem?* & *fortasse paulo antè qàm debet faciendum est, nè cùm fieri debeat, facere non possis.* & *cùm majus periculum sit malè vivendi, qàm cito moriendi, stultus est qi non exigui temporis mercede, magna rei aleam redimit.* Et mox: *non relinqam senectutem, si me totum mihi reservabit*; totum autem ab illa parte meliore. *at si ceperit concutere mentem, si partes ejus convellere, si mihi non vitam reliqerit sed animam; prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, duntaxat sanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus propter dolorem. Sic mori, vinci est. hunc tamen si sciero perpetuò mihi esse patiendum; exibo; non propter ipsum, sed qia impedimento mihi futurus est ad omne propter quod vivitur. imbecillus est & ignavus, qi propter dolorem moritur: stultus, qi doloris causâ vivit.* Cato apud Ciceronem *de finib. lib. 3. Sed cùm ab his (qæ secundùm naturam sunt) omnia proficiscantur officia: non sine causa dicitur, ad ea referri omnes nostras cogitationes, in his excessum è vita, & in vita mansionem. in qo enim plura sunt, qæ secundùm naturam sunt, hujus officium est in vita manere: in qo autem sunt plura contraria, aut fore videntur, hujus officium est, è vita excedere. ex qo apparet, & sapientis aliqando esse officium, excedere è vita, cùm beatus sit; & stulti manere in vita, cùm sit miser.* Hanc autem sententiam, qæ & Chrysippea est, exagitat Plutarchus *de commun. notit. c. 10.* & *c. 29.* Qod pro fundamento substernitur, ita Stobæus expressit, τοῖς καθήκουσι κῆ τοῖς περὶ τὸ καθῆκον, μετρεῖσθαι τήν τε ζωὴν κῆ τὸν θάνατον. *Et vitam & mortem metiri officiis, & qæ officia spectant.* Vide *infrà lib. 5. §. 29.* Sed & Lipsium *manuduct. l. 3. cap. 22.* Dogma ipsum exagitavit & Terentius Varro in *Satyra Menippea*, cui titulus Περὶ ἐξαγωγῆς. unde pavcula adhuc superstant fragmina, qæ argumenti totius gustum dent aliqem. Refutavit feliciter satis Alexander Aphrodisiensis in *libello*, qo differit εἰ ἀυτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν, ostenditqe ex ipsorum principiis ἄλογόν τε κῆ ἄτοπον ὅλως, τὴν ἔυλογον ὀνομαζομένην τὴν ἐξαγωγήν. Πῶς ἔυλογον, inqit, ἐξαγωγὴ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχοντι, ἐν μακαρίῳ βίῳ ὄντι; ὡς γὰρ ἄτοπον τὸ λέγειν τὸν Δία ἐθέλειν ἀποθανεῖν. ὅτως ἄτοπον κῆ τῷ ἐπίτης τούτῳ μακαρίως ζῶντα (avdis fastus Stoici verba; de qo *ad §. 7.*) ἑαυτὸν ἐξάγειν ἔυλόγως τούτου τοῦ βίου. τὸ γὰρ μήτε παρόντος τινὸς κακοῦ, μήτε προσδοκωμένου, τῆς τε ἀπορας εὐδαιμονίας περὶ αὐτὸν οὔσης, τὸν βίον ἀπολιπεῖν, κῆ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, βλέσθαι, θαυμάσιον, κῆ τῷ καλὰ λόγου μαχόμενον. πῶς γὰρ ἔυλογον τὴν ἀρετὴν τοῦθ' ὑποβάλλειν τῷ σοφῷ; ὡδὲ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων τινὸς, ὅτου δὲ κῆ εὐδαιμονίας ἔυλογον ἄλις ἔχειν. ὡδὲ γὰρ κόρου εὐδαιμονίας καὶ ἀρετῆς. εἰς ἄπειρον γὰρ τῶν τελῶν ὀρέξις. *Rationi minimè consentaneum, & planè absurdum est: demigrandi causam justam esse nominatam. Quomodo virtute prædito & beatè viventi demigrandi causa justa erit? Ut enim absurdum est dicere Jovem velle mori: ita atqe absurdum est beatè viventem seipsum honesti specie ex hac vita educere. Nam mirum est, & cum ratione pugnat, malo aliqo nec præsente, nec instante, & felicitate summa circumstante vitam & virtutem ipsam velle relinqere. Hoc enim virtutem sapienti suggerere qomodo rationi est consonum? Uti alterius alicujus rei, sic felicitatis finis adeptum*

& ejuſmodi univerſa, qæ rationem probè ſubactam deſiderant, hæc, inqam, vis jam prorſus extincta jacebit. Feſtinandum itaqe, non hâc ſolâ ratione, qia mortem propiùs per momenta ſingula acceditur, ſed hâc inſuper, qia rerum cogitatus & intellectus ante mortem nos ſæpenumero deſtituit.

§. 2. Etiam iſtud eſt obſervatu non indignum, qod ea qoqe qæ à naturâ genitis ſuperveniunt, gra-

φισάνειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα λογισμῷ συγγεγυμνασμένῳ πάνυ χρήζει [a] προαποσβέννυ). χρὴ δὲν [a] L. 12. §. 15.
[b] ἐπείγεσθαι, ἃ μόνον [c] τῷ ἐγγυτέρῳ ϖ θανάτῳ ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν συνάφειαν τ πραγμάτων καὶ τὴν ϖροσκολλήσιν ϖροαπολήγειν. [b] L. 2. §. 4. 6. [c] [διὰ] τὸ Jun.

§. 2. Χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα ϖροφυλάσσειν, ὅλα καὶ [d] τὰ ἐπιγινόμενα τοῖς φύσει γινομένοις, ἔχει τι [d] L. 6. §. 36. l. 8. §. 50.

ANNOTATIONES.

ptum eſſe qempiam rationi. conſentaneum non eſt. Nulla enim eſt felicitatis & virtutis ſatietas. Nam rerum deſiderium eſt infinitum. Ità abſurdum eſſe dogma contendit; utpote qod nec rationi ipſi, nec ipſorum etiam principiis conſentaneum exiſtat. eſtqe reverâ pietati veræ religioniqe ſanæ prorſus adverſum. Agnoſcunt hoc & exteri. Socrates apud Platonem *Phædone pag. 47. C.* Ὡς ἔν τινι φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὐ δεῖ αὐτὸν ἐκ ταύτης λύειν, οὐδὲ ἀποδιδράσκειν. *Qod nos homines ſumus in qadam cuſtodia, neqe decet qemqam ex hac ſeipſum ſolvere, neqe auſugere.* Et tanqam ex Africani perſona Cicero *de repub. l. 6.* apud Macrobium *in Scip. ſomn. l. 1. c. 13. Piis omnibus retinendus animus eſt in cuſtodia corporis; nec injuſſu ejus à qo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum eſt; nè munus aſſignatum à Deo defugiſſe videantur.* Idem ipſe *Tuſc. l. 1. Vetat dominans ille in nobis Deus, injuſſu hinc nos ſuo diſcedere.* Et in *Caton. Vetat Pythagoras injuſſu imperatoris, id eſt, Dei, de præſidio & ſtatione vitæ decedere.* Apulejus *de philoſoph. Sapiens corpus non relinqet invito Deo. nam etſi in ejus manu eſt mortis facultas, & qamvis ſciat ſe terrenis relictis conſecuturum eſſe meliora, niſi perpetiendum iſtud lex divina decreverit, accerſere tamen eum mortem non debere.* Plura habes apud Lipſium *manuduct. l. 3. c. 23.* & *in Tacit. hiſt. l. 2.* E noſtris eleganter Lactantius *inſtitut. l. 3. c. 18. Si homicida neſarius eſt, qia hominis extinctor eſt: eidem ſceleri obſtrictus eſt, qi ſe necat; qia hominem necat: imò verò majus eſſe id facinus exiſtimandum eſt, cujus ultio Deo ſoli ſubjacet. Nam, ſicut in hanc vitam non noſtra ſponte venimus; ità rurſus ex hoc domicilio corporis, qod tuendum nobis aſſignatum eſt, ejuſdem juſſu recedendum eſt, qi nos in hoc corpus induxit, tam diu habitaturos, donec jubeat emitti. Et ſi vis aliqa inferatur, aqâ mente id ferendum eſt, cùm extincta innocentis anima inulta eſſe non poſſit; habeamúſqe judicem magnum, cui ſoli vindicta integra ſemper eſt.* Pie item admodum diſertèqe Auguſtinus *de Civit. Dei l. 1. c. 26. 27. Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere, velut fugiendo moleſtias temporales, nè incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata; nè hoc ipſo incipiat habere graviſſimum proprium, qem non polluebat alienum: neminem propter ſua peccata præterita, propter qæ magis hâc vitâ opus eſt, ut poſſint pœnitendo ſanari: neminem velut deſiderio vitæ melioris, qæ poſt mortem ſperatur; qia reos ſuæ mortis melior poſt mortem vita non ſuſcipit. reſtat una cauſſa, propter qam ſe qis occidat; nè in peccatum irruat, vel blandiente voluptate, vel ſæviente dolore. hanc ſi admittimus, cur non baptizatis ſvademus, ſe illicò interimant? tunc enim tempus eſt cavendi omnia futura peccata, cùm ſunt omnia deleta præterita. porrò hoc ſi qis putat, non dico, deſipit, ſed inſanit. hoc ergò qia neſas eſt dicere, neſas eſt profectò ſe occidere. nam ſi hoc ſponte faciendi ulla juſta cauſſa eſſe poſſet, proculdubiò juſtior qàm illa non eſſet. qia verò nec iſta eſt, ergò nulla eſt.* Videndus idem in *Epiſt. 61.* & ſub ejuſdem nomine, niſi Eraſmum fefellerit, Hugo Victor *de patient. c. 13.* qi his verbis concludit: *ſi paricida eò ſceleratior, qàm qilibet homicida, qia non tantùm hominem, verùm etiam propinqum necat; & in ipſis paricidis, qantò propinqiorem qiſqe peremerit, tanto judicatur immanior; ſine dubio pejor eſt, qi ſe occidit, qia nemo eſt homini ſeipſo propinqior. Et qomodo innocens judicabitur, cui dictum eſt, Diliges proximum tuum, tanqam te, ſi homicidium committit in ſeipſo, qod prohibetur in proximo?* Vide Epictetum, & noſtrum ipſum, *l. 5. §. 10.* & *l. 9. §. 3.*

Ἐφισάνειν] Epicurus apud Senecam *Epiſt. 26. Meditare, utrùm commodius ſit, vel mortem tranſire ad nos, vel nos ad eam.* Et de viro ſapiente ipſe *Epiſt. 70. Cùm primùm illi ceperit ſuſpecta eſſe fortuna, diligenter circumſpicit, nunqid illo die deſinendum ſit.* Plinius minor *l. 1. Epiſt. 22. Impetu qodam & inſtinctu currere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & cauſſas ejus expendere, utqe ſvaſerit ratio, vita mortiſqe conſilium ſuſcipere vel ponere, ingentis eſt animi. Deliberationem* ea de re ſeriam inſtituit Tullius Marcellinus apud Senecam *Epiſt. 77. cogitationem* & *conſultationem* Titus Ariſtio apud Plinium *Epiſt. ſupradictâ.* Verùm hoc delirus & mente motus, vel per morbum, vel per ætatem, inqit Marcus, jam non poteſt.

Προαποσβέννυσι] Ità *l. 12. §. 15.* προαποσβήσεται. de qo Lucretii illud uſurpari poterit, *l. 3.*

Mortua cui vita eſt propè jam vivo atqe videnti.

atqe hoc eſt, qod Seneca *de tranq. c. 3. Ultimum malorum cenſet, ex vivorum numero excedere, anteqam moriare.*

Χρὴ δὲν ἐπείγεσθαι] Vide Senecam *Ep. 76. ad lib. 2. §. 2.*

Τῷ ἐγγυτέρῳ τῷ θανάτῳ ἑκάστοτε γίνεσθαι] D. Junius ſ. διὰ τό. Verùm τῷ cum verbo infinito idem valet ac διὰ τό. Alexander Aphrodiſienſis *problem. l. 1. q. 36.* τῷ τὸν περὶ αὐτὸν ἀέρα ποιεῖσθαι. i. e. διὰ τό. *eò qòd aër eis circumfuſus afficitur.* Theophraſtus *de cauſſ. plant. l. 1. c. 16.* Μεγάλας ἐνθυς διαφορὰς ἔχουσιν οἱ καρποὶ, τῷ ξυλώδεις, ἢ γεώδεις, ἢ ξηροὶ, ἢ λιπαροὶ τὴν φύσιν εἶναι. *Fructus magnis inter ſe differentiis diſtant, eò qòd vel lignoſi, vel terrei, vel ſicci, vel pingues ſint naturâ.* Idem *ibidem l. 6. c. 5.* Εἰ μὴ ἄρα κῆ τὰς πόρους ἐν αὗθα ἄν τις αἰτιάσαιτο, μὴ ἁρμόττειν. *niſi ſi qis poros in cauſſa eſſe exiſtimaverit, eò qòd minùs ſint congrui.* qem locum fruſtra ſollicitat Cl. Julius Scaliger. & *c. 14.* Ἐπεὶ καὶ τά γ' ἐν τοῖς ἁλμώδεσι φυόμενα, τῷ ἔχειν ἁλμυρίδα τινὰ, οὐκ ἄλογον, —— ἔνια καὶ εὐχυλώτερα καὶ βελτίω γίνεσθαι. *Nam ea qidem qæ locis ſalſis proveniunt, ſalſedinem qandam habent — nonnulla etiam ſuaviora & meliora reddi rationi conſentaneum eſt.* Atqe hæc de Syntaxi. Sententiam qod attinet; Auguſtinus *de Civitate Dei l. 13. c. 10. Ex qo qiſqe in iſto corpore morituro eſſe ceperit, nunqam in eo non agitur, ut mors veniat. Hoc enim agit ejus mutabilitas toto tempore vitæ hujus, ut veniatur in mortem. nemo qippe eſt, qi non ei poſt annum ſit, qàm ante annum fuit, & cras qàm hodie, & hodie qàm heri, & paulò poſt qam nunc, & nunc qàm paulò antè mortis propinqior. ut omnino nihil ſit aliud tempus vitæ hujus, qàm curſus ad mortem.* Seneca *ad Marc. c. 20. Habebit qiſqe, qantum illi dies primus adſcripſit. ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis ingreſſus eſt, acceſſitqe fato propior: & illi ipſi qi adjiciebantur adoleſcentiæ anni, vitæ detrahebantur. — qò facilius obrepat mors, ſub ipſo vitæ nomine latet. incrementa ipſa ſi bene computes, damna ſunt.* Idémqe *Epiſt. 120. Qotidie propius ab ultimo ſtamus; & illo unde nobis cadendum eſt, hora nos omnis impellit.*

Nam vita mortis propior eſt qotidie.

Phædrus *fab. l. 4.* Qod Poeta recentior pluribus ſic extulit:

Velut ſecundo vecta navis flumine
Senſim propinqat littori: ſic indies
Vivendo mortis appellimur propinqius.

Hinc Gregorius Romanus *l. 6. Epiſt. 26. Vita noſtra navigationi eſt ſimilis. is namqe qi navigat, ſtat, ſedet, jacet, vadit, qia impulſu navis ducitur. ità ergò & nos ſumus, ſive vigilantes, ſive dormientes, ſive tacentes, ſive loqentes, ſive ambulantes, ſive qieſcentes, ſive volentes, ſive nolentes, per momenta temporum qotidie ad finem tendimus.*

§. 2. Τὰ ἐπιγινόμενα] qæ & ἐπιγενήματα dicuntur, *l. 6. §. 36. Qæ rebus eis, qas vel natura vel ars ex intentione primaria producit, aut caſu aut neceſſariò etiam, ſed præter intentionem utriuſqe ſuperveniunt aut interveniunt.* Maximus Tyrius *Diſſert. 25.* Καθάπερ ἐν ταῖς τῶν τεχνῶν χειρουργίαις, τὰ μὲν ἡ τέχνη προηγουμένως δρᾷ, σοχαζομένη τὸ τέλος, τὰ δ' ἑπεται τῇ χειρουργίᾳ, ἃ τέχνης ἔργα, ἀλλ' ὕλης πάθη, σπιυθῆρές τε ἐξ ἀκμόνος, καὶ ἐκ βαύκη αἰθαλώσεις, καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλης πάθος, ἀναγκαῖον μὲν τῇ ἐργασίᾳ, ἃ προηγούμενον δὲ τῷ τεχνίτῃ. ὕτως ἀμέλει καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλέμει κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμβολὰς, ἐνταῦθα ἡγητέον αἰτιατὸν καὶ τὴν τέχνην, εἶναι δὲ ταῦτα ζῆς τὸ ὅλον δημιουργίας ὥσπερ ἴνας ἑπομένας καὶ ἀναγκαίας φύσεις. *Sicut in mechanicis artibus qadam primariò ipſa ars agit, dum finem ſuum reſpicit: qadam ſua ſponte ſequuntur opus, qæ non artis opera, ſed affectiones ſunt materiæ, ut cum ſcintillæ ab incude, è fornace favillæ, aut aliunde ſimile qid ſequitur, qod operis reſpectu neceſſarium eſt, opifici tamen non eſt primarium. Eodem modo in terrenis illis malis, qæ humanis intervenire rebus dicimus, liberanda omni culpa ars eſt: cum nihil aliud ea, qam neceſſaria qadam affectiones ſunt, qæ cum univerſi totius fabrica cohærent.* qod idem ferè Philo *de provident.* (habes apud Euſebium *præpar. l. 8. c. ult.*) Αἱ τῶν στοιχείων μεταβολαὶ ταῦτα γεννῶσιν, ἃ προηγούμενα ἔργα φύσεως, ἀλλ' ἑπόμενα τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τοῖς προηγουμένοις ἐπακολουθοῦντα. *Ex elementorum mutationibus ita gignuntur, ut præcipua qadam ac primaria naturæ opera non ſint; verùm ex neceſſariis atqe primariis tantummodo conſequantur.* Idémqe *ibidem* ad Marci mentem aptiſſimè: Ὅσα δὲ ὁμοιότροπα ἐπακολουθήματα, οὐκ ἔργα φύσεως προηγούμενα, φυσικοῖς δ' ἐπισυμβαίνοντα ἔργοις, ἃ μὴν ἀλλὰ παρίχει τινὰ καὶ ταῦτα χρείαν ἀναγκαίαν τοῖς φρονιμωτέροις. *Cætera id genus qæ conſequuntur, non principalia qadam naturæ opera ſunt, ſed potius ad res naturales accedunt? Qanqam & ſolertioribus ipſa qoqe neceſſario cuidam uſui eſſe ſolent.*

Ἄρ]ω

τι ἔυχαρι καὶ ἐπαγωγὸν, οἷον ἄρτος ὀπτωμένου παραῤῥήγνυται λινα μέρη. καὶ ταῦτα ἂν τὰ διέχοντα ἄντως καὶ τρόπον τινὰ ὡδὶ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιΐας ἔχοντα, ὀλιγαρέσκῃ πως, καὶ παθυμίαν ποιεῖ τῷ τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ. πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπότε ὠριαίτατά ἐστι, κέχηνεν. καὶ ἐν ταῖς [a] δρυπετίσι ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει, ἴδιόν τι κάλλος τῷ καρπῷ παρατίθησιν. οἱ γάχυες ὂν κάτω νεύοντες

[a] πετίσι Lug. -πετεσι Xyl.

tiam ſuam qandam & venuſtatem obtinent. quemadmodum panis cùm coqitur, particulas qaſdam diffindi cernimus. attamen interciſa & hiantia iſta, qamvìs ab artis piſtoriæ inſtituto aliena, decoris ſpeciem qandam præ ſe ferunt, & comedendi deſiderium ſuo modo irritant. ficus qoqe ubi plenè maturuerint; dehiſcunt. ſed & in olivis præmaturis, illud putredini vicinum, gratiam peculiarem qandam baccæ conciliat. ſpicæ itidem deorſum

ANNOTATIONES.

Ἄρτος ὀπτωμένος] *Cùm panis pinſitur.* Xylander. at *panis* non pinſitur, ſed *far* vel frumentum ad panem. Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Pilum, qod eo far pinſunt. id ubi fit, piſtrinum.* & *de re ruſtic. l.* 1. *c.* 63. *Far, qod in ſpicis condideris per meſſem, promendum hyeme, ut in piſtrino pinſatur & torreatur.* Idem Nonio lavdante, in ταφῇ Μενίππου. *Nec piſtorem ullum nóſſent, niſi eum qi in piſtrino pinſeret farinam.* Sed nec *farina* pinſitur, ſed *far*, unde *farina* fiat. *far* ergò reſcribendum. Sic enim & idem *ibidem* ex *de vita P. R. l.* 1. *Nec piſtoris nomen erat, niſi ejus qi ruri far pinſebat.* Verto itaqe, *panis cùm coqitur.* nec ſum inſcius Græcis aliud ἕψειν, aliud ὀπτᾶν ſonare. Ex Philochoro Athen. *l.* 14. *pag.* 656. *A.* de Athenienſibus. Ταῖς ὥραις θύοντες ἓν ὀπτῶσιν, ἀλλ' ἕψουσι τὰ κρέα. *Qum tempeſtatibus rem divinam faciunt, carnem elixant, non aſſant.* contrà planè qàm Hebræis indictum cùm agnum Paſchalem immolarent, *Exod. c.* 12. *v.* 9. Diogenes etiam eodem *l.* 8. referente, qærenti uter piſcis præſtaret, *congrus* an *lupus*, ὁ μὲν ἑφθὸς, ὁ δὲ ὀπτός. qod nos Angli diceremus, the one boiled / and the other broyled. Itaqe ſi vocabuli Græci ſignificatum peculiarem ſeqamur, *panes torrere* potiùs, qàm *coqere* diceremus. & *fruges* qidem *toſtas* etiam Latini dicunt, utì & *far* ſuprà *torreri* Varro. Maro *Æn. l.* 1.

—— *frugeſqe receptas*
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.

Verùm *panes*, ut nec *pinſere*, ſic rariuſculè *torrere*, ut plurimùm *coqere* dicunt. Plinius *l.* 18. *c.* 11. *Panis varia genera;* —. *à coqendi ratione, ut furnacei, vel artopœtii, avt in clibanis cocti.* Varro *de vit. P. R. l.* 1. *Cocula, qa coqebant panem, primùm ſub cinere, poſteà in furno.* Cato *de re ruſtic. c.* 74. *Panem depſtitum, ubi bene ſubegeris, defingito, coqitóqe ſub teſtu.* & *c.* 75. *Libum in foco caldo ſub teſtu coqito leviter.* & *c.* 76. *Placentam videto bene & otioſè percoqas.* Vocabulo etiam eodem, Nonio referente, uſus eſt Cicero, qo Xenophontis illud ex *Oeconom.* exprimeret, ἡ δὲ γῆ ὀπτῶτο ὑπὸ τοῦ ἡλίου, *terram ab ſole percoqi.*

Προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ] Ità Naſo *remed. l.* 2.

Non facilè eſuriens viſâ retinebere menſâ:
Et multum ſaliens incitat unda ſitim.

alii, *multam.* qid ſi *nullam* legerimus? ut ſit ſenſus; *ſitim ſuſcitat, etiam ubi nulla priùs fuerit.*

Τὰ σῦκα, ὁπότε ὡριαίτατά ἐστι, κέχηνε] Naturæ vi ſcilicet ſed & artis ope nonnunqam, qæ ἐριναστὸς dicta, Theophraſto *l.* 2. *c.* 9. *Ficetis caprificus permiſcetur. is culices parit, qi ad ficum adſitam volantes, morſúqe crebro ficuum ora* (an *coria*, ut Dalechampius) *aperientes, atqe ità penetrantes, intus ſolem primò ſecum adducunt, cerealéſqe auras immittunt foribus apertis.* Plinius *hiſt. nat. l.* 15. *c.* 19. τὸ χάινειν avtem & de *malis punicis* uſurpavit Caſſianus Baſſus, ſub Conſtantini Cæſaris nomine, ex Africano, *geopon. lib.* 10. *c.* 30. Ὥστε ῥοιὰς μὴ χαίνειν.

Δρυπετίσι ἐλαίαις] δρυπεπέσι, Xylander. alii, δρυπετίσιν. illud potius, ſi avt notationem reſpicimus, avt Grammaticis fidem adhibemus. dictas enim δρυπεπεῖς ſive ἐλαίας, ſive ἰσχάδας, παρὰ τὸ πέπτειν τὰς ἐν τῷ δένδρῳ πεπαινομένας, monet Evſtathius *ad Il.* β. & *Odyſſ.* μ. & Syidas. at verò δρυπετεῖς, παρὰ τὸ πίπτειν, τὰς ἀπὸ δένδρου πεπτωκυίας, ὠμὰς, Heſychius. nec diſſentit Plinius *hiſt. nat. l.* 12. *c.* 27. *Drupa vocatur, priuſqam cibo matura ſit, jam tamen colorem mutans.* & *l.* 15. *c.* 1. *Qantò maturior bacca, tantò pingvior ſuccus, minúſqe gratus. optima ætas ad decerpendum inter copiam bonitatémqe, incipiente baccâ nigreſcere. noſtri vocant Drupas,* Græci vero *Drypetas*: vel, ut alii codices, *drypetidas.* Obiter reſtituenda in Theophraſto de *cauſſ. plant. l.* 6. *c.* 11. vox δρυπεπεῖς, vel δρυπετεῖς ſaltem, ubi perperam in excuſis Venet. ὑδροπετεῖς, Lugd. δρυπεπεῖς, legitur.

Τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει] καὶ γὰρ ἡ δρυπεπὴς ἐνσήψει. Theophraſtus *de cauſſ. plant.*

Ἴδιόν τι κάλλος] Seneca *Epiſt.* 12. *Gratiſſima ſunt poma, cùm fugiunt. pueritiæ maximus in exitu decor eſt: deditos vino potatio extrema delectat, illa qa mergit, qa ebrietati ſummum imponit. qod in ſe jucundiſſimum omnis voluptas habet, in finem ſui deffert. jucundiſſima eſt ætas devexa jam, non tamen præceps. & illam qoqe in extrema tegula ſtantem, judico habere ſuas voluptates: avt hoc ipſum ſuccedit in locum voluptatum, nullis egere.*

Οἱ γάχυες δὲ κάτω νεύοντες] qod eſt granditatis gravitatíſqe indicium. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 81. *B.* Οἱ μὲν ἂν

A γεωργοὶ τῶν ταχύων ἥδιον ὁρῶσι τὰς κεκλιμένας καὶ νεύοντας εἰς γῆν, τὰς δ' ὑπὸ κουφότητος αἰρομένας ἄνω, κενὰς ἡγοῦνται καὶ ἀλαζόνας. ὅτω δὴ καὶ τῶν φιλοσοφεῖν βουλομένων νέων, οἱ μάλιστα κενοὶ καὶ βάρους οὐκ ἔχοντες, θράσος ἔχουσι, καὶ σχῆμα, καὶ βάδισμα, καὶ πρόσωπον ὑπεροψίας καὶ ὀλιγωρίας μεστὸν, ἀφειδύσης ἀπάντων. ἀρχόμενοι δὲ πληροῦσθαι καὶ συλλέγειν κατωθὲν ἀπὸ τῶν λόγων, τὸ σοβαρὸν καὶ φλοιώδες ἀποτίθενται. *Agricola qidem ſpicas libentiùs vident, qa inclinata terram verſus vergunt. qa enim ob levitatem ſurſum attolluntur, eas inanes putant eſſe & caſſas. Ita & adoleſcentum philoſophia dare operam volentium, qi maxime vani ſunt & gravitatis expertes,*
B *audaciam ii habent, ſpeciémqe & inceſſum, vultúmqe plenum ſuperbiæ ac contemptus nemini parcentis: ubi verò impleri incipiunt, fructúmqe e doctrina colligere, tum ferocia iſta & vanitas deponitur.* De vite pariter Seneca *Epiſt.* 41. *Vitem laudamus, ſi fructu palmites onerat, ſi ipſa ad terram, pondere eorum qa tulit, adminicula deducit.* qò reſpexit forſan interpres Anglicanus, qi cùm *uvas* verterit, non ταύχυας ſed ταφυλὰς legiſſe videtur. Ità Homerus de loco vitibus conſito, *Il. σ. v.* 561.

—— ταφυλῇσι μέγα βρίθουσαν ἀλωήν.
—— *uvis admodum gravatam vineam.*

C & de arboribus itidem pomiferis, *Odyſſ. τ. v.* 112.

—— βρίθησι δὲ δένδρεα καρπῷ.
—— *gravantur avtem arbores fructu.*

qod Lucret. *l.* 1.

—— *creſcunt ipſæ, fructúqe gravantur.*

ſed & de papavere, *Iliad. θ. v.* 306.

Μήκων ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἣτ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη ——
Papaver veluti in alteram partem caput inflexit, qod in horto
Fructu gravatum ——

D Segetem avtem iſtiuſmodi inter pulcerrima ſimul ac jucundiſſima ponit Tragicus neſcio qis apud Platonem *Epiſt.* 1. verbis his:

Οὐ χρυσὸς ἀγλαὸς σκαπτούχῳ,
Ἐν θνατῶν δυσελπίστῳ βίῳ,
Οὐδ' ἀδάμας, οὐδ' ἀργύρου κλίναι,
Ἀνθρώπων δοκιμαζόμεν' ἀστράπτει πρὸς ὄψεις,
Οὐδὲ γαίας εὐρυπέδου γόνιμοι
Βρίθουσαι αὐτάρκειαι γυίαι,
Ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφράδμων νόησις.
Non auri fulgor in miſera
Mortalium vita rariſſimi,
Non adamas, non argentea menſa,
E *Qa apud homines habentur in pretio, ita oculis coruſcant,*
Neqe lati fundi avt pinguia culta
Tantum valent ad vitam,
Qantum mens bonorum virorum inter ſe conſentientium.

Vide *Pſal.* 64. *v.* 13.

Τὸ τοῦ λέοντος ἐπισκύνιον] ἐπισκύνιον nunc in *torvitatis* indicio. Ità de Leone uſurpavit Homerus *Iliad. ρ. v.* 136.

Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτον.
Lumina demiſſúmqe ſupercilium obnubebat.

de Harpalyco Theocritus *Idyll.* 24. *v.* 116.

F —— τὸν εἴδ' ἂν τήλοθι λεύσσων
Θαρσαλέως τις ἔμεινεν ἀεθλεύοντ' ἐν ἀγῶνι.
Τοῖον ἐπισκύνιον βλοσυρῷ ἐπέκειτο προσώπῳ.
—— *procul qem contra nemo tueri*
Conſtans ſuſtinuit, grave cùm certamen obiret:
Tale ſupercilium torva incubuit faciei.

aliqando & in *gravitatis* ac *ſeveritatis.* ità de Zenone Zenodotus apud Laërtium *l.* 7.

Ζήνων τὸν πολιῷ σεμνὸς ἐπισκυνίῳ.
Spectandus cano Zeno ſupercilio.

Cicero *pro P. Sext. Nam qid ego de ſupercilio dicam? qod tum*
G *hominibus non ſupercilium, ſed pignus reipublica videbatur. tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio reſpublica tanqam Atlante cælum niti videretur.* Ità τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα accipio in Diphili illis apud Athen. *l.* 2. ubi vini vim depingens, inter alia,

Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπεῖθεις γελᾶν,
Supercilioſis & tetricis perſuades ne videant.

De homine loqitur gravi & ſevero; non de triſti mœroríſque pleno, ut Victorius vult, *Var. lect. l.* 8. *c.* 1. qandoqe in *faſtûs* etiam & *ſuperbiæ.* Plinius *hiſt. nat. l.* 11. *c.* 37. de *ſupercíliis: Hæc maximè indicant faſtum. Superbia alisubi conceptaculum*

ſum vergentes, & leonis ſupercilium, & aprorum ab ore diffluens ſpuma, multáqe alia iſtiuſmodi; qæ ſeorſum ſi quis intueatur, ſunt venuſtate omni procul; qia tamen rebus naturalibus adnaſcuntur, & ornatum illis adjiciunt, & contemplantium qoqe animos afficiunt. proinde, ſi quis animum ac cogitationem nôrit altiùs defigere in ea qæ in univerſo hoc fiunt, nihil ferè etiam in eis, qæ qaſi appendicis cujuſdam loco res naturales conſequntur, deprehendet, qod non etiam cum oblectatione qadam huic ipſi commendare ſeſe videatur. qin & idem ferarum rictus veros havd minore cum voluptate contuebitur, qàm pictorum fictorúmve arte per imitationem expreſſos. tam vetulæ item vetulíve maturitatem qandam ac decorem, qàm & qicqid in pueris venuſtatis animum allicientis deprehenditur, caſtis oculis ſpectare poterit. deniqe contingunt multa

καὶ τὸ τῷ λέοντ⟨ι⟩ ὑπισκύνιον, καὶ ὁ τῶν συῶν ἐπὶ τῷ στόματ⟨ι⟩ ῥέων ἀφρὸς, καὶ πολλὰ ἕτερα, καθ' ἰδίαν ἔκ τις σκοπῇ, πάρεσι ὄντα καὶ ἐνεδῆς, ὅμως ἀγὰ τὸ τοῖς φύσει γινομένοις ἐπακολυθεῖν, συνεπικοσμεῖ, καὶ ψυγαγωγεῖ. ὥστε ἔκ τις ἔχοι πάθ⟨ο⟩ς καὶ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν οὐδὲν οὐχὶ δόξει αὐτῷ καὶ τῶν καθ' ἑπακολούθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως ἀγασυνίσασθαι. ἕτως ἢ καὶ θηρίων ἀληθῆ χάσματα, οὐχ ἧσσον ἡδέως ὄψε⟨ι⟩, ἢ ὅσα γεγραφὲς καὶ πλάσματα μιμήμασι δεικνύασιν. καὶ γεροὺς καὶ γέρον⟨τ⟩ος ἀκμήν τινα καὶ ὥραν, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἑαυτῶν σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν δυνήσε⟨ι⟩. καὶ πολλὰ

πασῶν Mer.

πασῶντε

ANNOTATIONES.

culum, ſed hic ſedem habet. in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altiùs ſimul abruptiúsqe invenit in corpore. ubi ſolitaria eſſet. Itaqe Demetrius Phalereus referente *l.* 5. §. 82. Laërtio; *μὴ μικρὸν εἶναι μέρος τὰς ὀφρῦς. ὅλῳ γὰρ ἐπισκοτῆσαι δύνασθαι τῷ βίῳ. Non eſſe parvum aut negligendum membrum ſupercilia; poſſe enim vitam omnem obſcurare.* Eſt autem τὸ ἐπισκύνιον, (qod vocabulum H. Stephano excidiſſe mirum, cùm τῷ σκύνιον tamen meminerit) τὸ ἐπάνω τῶν ὀφρύων μέρ⟨ο⟩ς, ut Euſtathius; τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν ὀφρύδιον, ἢ τὸ μετόφρυον, ut Heſychius; vel etiam τὸ συνοφρύωμα τῷ μετώπῳ, ut Heracleo Scholiaſtes; *oculis incumbens ſupercilium*, vel etiam *ſuperciliorum in fronte commiſſura.* diſtinctiùs pavlò Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 25. τὰ ὑπεράνω τῶν βλεφάρων, σκύνια. ὄθεν καὶ τὰ περὶ τὰς ὀφρῦς γεῶτα, ἐπισκύνια. *qa palpebris imminent, ſive palpebrarum partes ſuperiores, σκύνια. unde ἐπισκύνια, ſuggrundarum inſtar prominentes circa frontem ſuperciliorum projectus.* qâ ratione Ariſtoteles etiam *de part. animal. l.* 2. *c.* 15. τὰς ὀφρύας καὶ βλεφαρίδας οἷον γείσωμα, *ſupercilia & cilia velut imbricamentum, ſive grundam* eſſe dixit. Et Apulejus *de dogmat. Plat. Superciliorum ſepes pramuniunt oculos; nè deſuper proruat, qod teneras viſiones molleisqe perturbet.* Ὀφρὺς *frons*: & indè Latina vox non à *foraminibus oculorum*, ut Iſidor. *orig. l.* 11. *c.* 1. avt *qòd in ea ſiti ſint oculi, qi ſunt qaſi fores & feneſtra animi*; ut Jungus noſter *in Pſal.* 131. nec à φροντὶς, *qod ea fronte contracta indicetur*, ut alii. Σκύνιον, *cilium.* & hoc â Græcis deductum: non *à celando oculos*, ut Iſidorus, ubi ſuprà. avt à *cilendo*, id eſt, movendo, ut Balbus in Cathol. Gloſſ. *Cinum*, ἐπισκύνιον. imò σκύνιον potiús, qod & *Scenam* dixiſſe Apulejum *Mileſ. l.* 11. avtumat Scipio Gentilis *parerg. l.* 1. *c.* 37. Vocabuli id, apud Prudentium in Romani martyrio, reſtituit Scaliger *Auſon. lect. l.* 1. *c.* 1.

Cines ſupinat, obvias offert genas.

qo loco *Qinos* perperam legebatur. *Cinum* avtem, *cilum*, & *cilium*, inqit Heraldus *adverſ. l.* 1. *cap.* 4. σκύνιον *cilium*, ut νύτρον λίτρον, νυμφὴ *lympha*, τριχινὴ *trichila*, ſi Scaligerum ſeqimur; nam reclamat Salmaſius. atqe hoc malo, qàm qod Gvichardus in *harmon. lingv.* à κοιλὶς, qod eſt tamen τὸ ἄνωθεν βλέφαρον Polluci. ἐπισκύνιον, *ſupercilium.* Plinius loco ſuperiùs lavdato: *Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqi cilium vocavere: unde & ſupercilia. Epiſcynion* etiam è Latinis Tertullianus uſurpavit *de pallio c.* 4. *Jamdudum cenſoria intentionis epiſcynio diſperſo.* Aſpectûs avtem in *leone torvitas* non eſt decora minùs, qàm in homine vultûs *gravitas.* Itaqe eos, qi hoc nomine Baſilium notabant, perinde facere ait, Gregorius Nazianzenus in *epitaph.* ex qo mutuatus eſt Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Epiſt.* 99. Ὥσπερ ἂν τὸν λέοντα αἰτιῷτό τις, ὅτι βλοσυρὸν, ἀλλὰ μὴ πιθήκειον, βλέπει. *Sicuti ſi qis leonem reprehenderet, qòd rigidum qendam; ſed non ſimiarum ſimilem vultum præferat.*

Ὁ τῶν συῶν ἐκ τῷ στόματ⟨ο⟩ς ῥέων ἀφρός] de *ego* pariter, ac *cane.* indè tanta pictoribus ſolicitudo de ſpuma ſcitè exprimenda. qo in conatu fortem arti tuliſſe ſuppetias, Protogene canem, Nealce equm depingente, avtor eſt Plinius *lib.* 35. *c.* 10. qanqam iſtud Apelli adſcribant Dio Pruſæus *Orat.* 63. Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 12.

Συνεπικοσμεῖ] Vide qæ ex Auguſtino adduximus ad *lib.* 2. §. 3. ſed & eundem *de vera religione c.* 40.

Ἡδέως πως διασυνίσασθαι] *eleganter factum eſſe.* Xylander. ut vel ἀσείως legerit, vel ἠδέως eodem ſenſu ceperit. Gloſſarium. Διασυνίστημι, *conſtituo, inſtituo.* poteſt tamen iſtic & in *commendandi* ſive *conciliandi* ſignificatu ſumi, qi τῷ συνίσασθαι ſolennis eſt. idqe ſecutus videtur Caſavbonus qum vertit, *in qo oblectamentum ac volupe aliqid offendat.*

Ὅσα γεγραφὲς καὶ πλάσματα μιμήμασι δεικνύασιν] Plutarchus *de poet. leg. c.* 12. Γεγραμμένη σαῦρα ἢ πίθηκος ἢ Θερσίτου πρόσωπον ἰδόντες ἡδόμεθα καὶ θαυμάζομεν, οὐχ ὡς καλὸν, ἀλλ' ὡς ὅμοιον. *Pictam lacertam aut ſimiam, aut Therſitæ faciem videntes delectamur & miramur, non pulcritudinimis, ſed ſimilitudinis cauſſâ.* Et mox: Τὸς βοὴν καὶ ψόφον τροχιλίας καὶ πνευμάτων ῥοῖζον καὶ θαλάττης κτύπον ἀκούοντες, ἐκχλιόμεθα καὶ δυσχεραίνομεν. ἂν δέ τις πιθανῶς ταῦτα μιμῆται, καθάπερ Παρμένων τὸν ὗν, καὶ Θεόδωρ⟨ο⟩ς τὰς τροχιλίας, ἡδόμεθα. καὶ νοσώδη μὲν ἄνθρωπον καὶ ὕπουλον, ὡς ἀτερπὲς θέαμα φεύγομεν. τὸν δὲ Ἀριστοφῶντ⟨ο⟩ς Φιλοκτήτην, καὶ τὸν Σιλανίων⟨ο⟩ς Ἰοκάστην ὁμοίως φθίνουσι καὶ ἀποθνήσκουσι πεποιημένης ὀρθῶς ἡμᾶς, χαίρομεν. *Porci grunnitum & trochlea ſtridorem, & venti fremitum, & maris ſtrepitum non ſine moleſtia audimus: ſi qis verò commodè ea imitetur, ut ſuem Parmeno, & trochleas Diodorus, delectamur. Et morbo captos homines, aut ſuſpecta valetudinis tanqam ſpectaculum injucundum fugimus: Ariſtophontis verò Philoctetam, & Silanionis Jocaſtam, ad ſimilitudinem contabeſcentium & morientium effictos cum gaudio videmus.* Idem de his gemina habet *Sympoſ. l.* 5. *c.* 1.

Γραὸς καὶ γέροντ⟨ο⟩ς ἀκμήν τινα καὶ ὥραν] ſiqidem, præterqam qod de Agathone Evripides olim, ut Plutarchus in *Alcibiad. pag.* 192. *A.* & in *amator. pag.* 770. *C.* τῶν καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν. *Pulcrorum autumnus pulcer.* eſt in ipſa canitie ſpecioſum qiddam; qam idcirco non minùs eſſe ſenibus decori, qàm adoleſcentibus vires ornamento, teſtatur Rex ſapientiſſimus, *Paræm. c.* 20. *v.* 29. qo loco pro viribus ſapientiam, qæ in ætate illa minùs viget, perperam ſubſtituerunt interpretes Græci, dum vertunt; Κόσμ⟨ο⟩ς νεανίαις, σοφία. δόξα δὲ πρεσβυτέροις, πολιαί. *Ornamento juvenibus ſapientia eſt, & decori ſenibus canities.* Nec omittendum Chryſippi illud, qi inter virtutis opera ponit, *lib. de Jove*, τὸ ἐγκρατῶς ἀποσχίσθαι δυσθανατώσης γραός. *Continenter abſtinere a vetula moribunda.* qaſi τὸ ἐπαφρόδιτον aliqid etiam iſtiuſmodi ſilicerniis ineſſet. καὶ τὸ σωφρόνως δυσθανατῶσαν ἀποτρίψασθαι πρεσβύτιν. *A vetula ſe abſtinere jam moribunda.* qod certè majus qiddam meritò duci poſſet, qàm σώφροσιν ὀφθαλμοῖς τοιαύτην ὁρᾶν δύνασθαι. Utrumqe refert Plutarchus *de Stoic. Contradict. c.* 9. & *de commun. notit. cap.* 3.

Τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον] Mericus Caſavbonus qare πᾶσιν legere voluerit, cavſſam nullam video. rectè Xylander *puerorum, amori aptum, florem.* ſive, *qicqid in pueris conſpici poteſt*, qod in animis impudicis fœdum accendere poſſit amorem. opponitur enim τὸ τῶν παίδων ἐπαφρόδιτον, τῇ τῶν γερόντων ὥρᾳ.

Σώφροσιν ὀφθαλμοῖς] Sophocles in prætura Periclis collega cùm prætereuntis pueri formam impenſiùs laydâſſet, Pericles, Ὦ Σοφόκλεις, inqit, οὐ τὰς χεῖρας μόνον δεῖ καθαρὰς ἔχειν τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις. Plutarchus *Pericle.* qod in *vitis Rhetorum* tamen Iſocrati ab eodem (ſi idem ſaltem eſt, qod ego nullus credo) tribuitur. id eſt, vertente Cicerone *offic. l.* 1. *At enim prætorem, Sophocles, decet, non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere.* Et Valerio Maximo latiùs diducente; *l.* 4. *c.* 3. *Prætoris non ſolùm manus à pecunia lucro, ſed etiam oculos à libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere.* qod καθαρὰς ὄψεις Plutarchus, id σώφρονας ὀφθαλμοὺς noſter iſtic. qod oculos tales habere illi, id Stobæus. ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ. qi tamen τὸ τῷ σώφρον⟨ι⟩ vocabulum non omiſit prorſus, ità enim extulit *tom* 2. *ſub tit.* 17. Ὦ Σοφόκλεις, τὸν σώφρονα στρατηγὸν οὐ μόνον τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ δεῖ. *O Sophocles, oportet frugi Imperatorem non manus modò, ſed oculos qoqe continere ſecum.* Nam qod Eraſmus *l.* 5. *in Peric. apoph.* 21. *linguam continentem* reddit, non video, qâ ratione motus id fecerit. Opponuntur avtem iſtis à Petro *Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 14. ὀφθαλμοὶ μεστοὶ μοιχαλίδ⟨ο⟩ς, *oculos habentes plenos adulterii.* quales notat, vetátqe Dominus apud Matth. *c.* 5. *v.* 28. Scilicet ut Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πρὸ γὰρ παιδὸς τὸ σώματ⟨ι⟩ διαφθείρονται οἱ ὀφθαλμοί. *Ante totum enim corpus corrumpuntur oculi.* Et *impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius.* Auguſtinus *Epiſt.* 109. videndus cum primis. Indè ſcitum illud Rhetoris cujuſdam, qi impudicum an impudentem qendam dixit, οὐ κόρας, ἀλλὰ πόρνας] ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔχειν, *non puellas, aut oculi pupillas, ſed meretrices in oculis habere.* Plutarchus *de verecund.* Luſit nimirum à vocabuli vario ſignificatu, qod & *puellam*, & *pupillam oculi* deſignat: qomodo & Cynicus, qi Didymoni medico adulterii nomine infami virginis cujuſdam oculum curanti, Ὅρα, inqit,

σιαῦτα ἐ παντὶ πιθανὰ, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γησίως ὠκειωμένῳ
a προπτες. [a] προπεσεῖν).

§. 3. Ἱπποκράτης [b] πολλὰς νόσους ἰασάμενος, b L. 4. §. 48. l. 6. §. 47. l. 7. §. 19. l. 8. §. 25.
νοσήσας ἀπέθανεν. οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν, εἶτα καὶ αὐτοὶς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. [c] Ἀλέξανδρος, καὶ Πομπήϊος, καὶ c L. 4. §. 32. 48. l. 6. §. 24. 47. l. 8. §. 31.
Γάϊος Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ ὃν φονεύσει πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν καταπίψαντες, καὶ αὐτοὶ
d L. 10. §. 7. l. 11. §. 1. πόλε ἐξῆλθεν ἐκ βίου. Ἡράκλειτος, φὴ [d] τῆς ἐκ πύρωσεως τοσαύτης φυσιολογήσας, ὕδατος τὸ ἐντὸς πλησθεὶς βολβίτου παπεκεχυσμένος

hujusmodi, qæ non cuivis sunt grata, sed illi duntaxat qi adversùs naturam operáque ejusdem animum habuerit probè conciliatum.

§. 3. Hippocrates, ubi multos sustulerat morbos, tandem & ipse sublatus est. Chaldæi, cùm multorum mortem prædixissent, morti demum & ipsi concesserunt. Alexander, Pompejus, C. Cæsar, cùm tot urbes funditus evertissent, tot hominum myriades in prælio cecidissent, ipsi quoque tandem vitâ excesserunt. Heraclitus, de mundi conflagratione cùm prolixè disseruisset, aquâ intercute viscera distentus, stercoréque oblitus

bu-

ANNOTATIONES.

inqit, *μὴ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς παρθένου ἰατρεύων, τὴν κόρην φθείρῃς. Vide, ne virginis oculum curans, puellam corrumpas.* Laërtius *lib.* 6. §. 68. in *Diogene.*

Οὐ παντὶ πιθανά] *non cuivis credibilia.* interpres uterque, malim, *non cuivis grata*, gratiam, decorem, venustatem, voluptatem suprà inculcaverat. *πιθανὸν, gratum, blandum, lepidum, elegans.* hujusmodi enim cum primis sunt persvasoria. unde dictum Aristoteli, *τὸ κάλλος πειστικὸς ἐπιστολίης συγγραφικώτερον. Pulcritudinem plus, quam epistolas omnes valere ad commendationem.* Laërtius *l.* 5. §. 18. Grammaticus qidam à Budæo lavdatus; *Πιθανὸν κάλλος, τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ τὰς ὁρώσας πείθον θαυμάζειν. Elegans pulcritudo est suavis, & illam aspicientibus persvadens admirationem.* Lucianus alicubi, *πολὺ τὸ πιθανὸν καὶ ἐπαγωγόν. blanditia multum & illecebræ.* Aristides, *καλοὶ γὰρ ὅτοι κόσμοι καὶ μᾶλλα πιθανοὶ τῷ πλήθει. Ornamenta hæc sunt pulcra, & plebi valde grata.* Gregorius Nazianzenus *στηλιτ.* 1. *Καὶ ἦν λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ πιθανὸν βίαιον. Ac perquam crudelis erat ipsius lenitas, & violenta persvasio.* De Phæace Plutarchus in *Alcib. Ἐντευκτικὸς γὰρ ἰδίᾳ καὶ πιθανὸς ἐδόκει μᾶλλον, ἢ φέρειν ἀγῶνας ἐν δήμῳ δυνατός. Blandus magis ac conventibus privatis idoneus, quàm forensia certamina potis sustinere.* de Alcibiade item. *τῇ δὲ φωνῇ τὴν τραυλότητα ἐμπρέψαι, καὶ τῷ λάλῳ πιθανότητα παρασχεῖν, χάριν ἐπιτελοῦσαν. lingva blesitatem decuisse satis, & gratiam haud injucundam sermoni præbuisse.* Ita capiendum opinor illud Apostoli *ad Colos. c.* 2. *v.* 4. *μὴ τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. ne qis vos verbis blandis,* sive *sermonis blanditiâ seducat.* ut sit idem ferè *ἐν πιθανολογίᾳ παραλογίζεσθαι* quod *διὰ χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι, per blandiloqventiam & assentationem seduci.* eidem *ad Rom. c* 16. *v.* 18. qanqam & ad dictionis elegantiam, & artificium rhetoricum referri possit: de qo Basilius *in hexaem. Orat.* 3. *pag.* 41. *A. Ὅσῳ τὸ ἐν ταῖς σώφροσι καλὸν τῇ ἑταιρικῇ πρεπτικώτερον. tantò honestius & ipse fulgor temperantibus feminis pulcritudo est meretricia præstabilior, magisque anteponenda: tantò fidei nostræ sermones præcellunt ad externorum dogmata collati. Isti namqe vi extortam suis sententiis conciliant probabilitatem: hic ipsa sola veritas nuda, & omni vacua artificio aut impostura ob oculos proponitur. Sublimitate sermonum,* Vulgatus interpres reddidit. *sermone blando,* Budæus. *fuco speciosò rationis humanæ,* Vatablus. *sermonis probabilitate,* Leo Judæ & Beza. qibus non repugnaverim prorsùs, qia *πληροφορίᾳ συνέσεως vers.* 2. præcesserat. malim tamen *sermone plausibili,* aut *persvasibili.*

Καὶ τὰ ταύτης ἔργα] *Et omnia ejus opera.* Mericus Casaubonus, ac si esset, *καὶ τὰ πάντα αὐτῆς ἔργα.* qod non est necesse.

Προπεσεῖται] lego *προσπεσεῖται. multa ejusmodi occurrent.* qod interpretes cùm non adverterent, clavsulam istam parùm commodè cum præcedentibus commiserunt.

§. 3. *Ἱπποκράτης*] idem de medicis in genere. *l.* 4. §. 48.

Πολλὰς νόσους ἰασάμενος] *qum multos sanâsset morbos.* Xylander. malim, *sustulisset.* Celsus *præfat. l.* 1. *qia non interfit, qid morbum faciat, sed qid tollat:* Naso *Ponti l.* 1. *eleg.* 4.

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Οἱ Χαλδαῖοι] de prognostis gemina, *lib.* 8. §. 25.

Ἀλέξανδρος καὶ Πομπήϊος] de *regibus, imperatoribus, tyrannis* in genere iidem *l.* 4. §. 48. & *lib.* 6. §. 47. Basilius Cæsarienses in illud, *Attende tibi pag.* 349. *B. Περιβλέψαι τὰς πρὸ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις ἐξετασθέντας. πῦ οἱ τὰς πολιτικὰς δυναστείας περιεβλημένοι; πῦ οἱ δυσμαχώτατοι ῥήτορες; πῦ οἱ τὰς πανηγύρεις διατιθέντες; οἱ λαμπροὶ ἱπποτρόφοι; οἱ στρατηγοί; οἱ σατράπαι; οἱ τύραννοι; ἃ πάντα κόνις; ἃ πάντα μῦθος; ὧν ἐν ὀλίγοις ὀστίοις τὰ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν. Qi inter eos numerati sunt, qos præ te splendor consimilis & opum & dignitatum exornabat: hos tu mihi circumspice diligenter. Ubi jam dic, qi civitatum magistratus amplissimos capessebant? Ubinam inexpugnabiles illi atqe invicti rhetores? ubi item qi præclarè adeò statuerunt & bene meriti sunt de publicis istis conventibus? Qò abierunt illustres eqorum altores? Ubi duces sunt exercituum? Ubi satrapa? denique tyranni qò concesserunt? Non omnia pulvis? non sunt in fabulam versa omnia? Memoria vitæ istorum in qam paucis ossibus retinetur?* Vide *l.* 6. §. 22. Menander in *certamine cum Philistione an Philemone* à Jano Rutgersio *var. lect. l.* 4. evulgato.

Ὅταν εἰδέναι θέλῃς σεαυτὸν ὅστις εἶ,
Ἐμβλεψον εἰς τὰ μήμαθ', ὡς ὀδοιπορεῖς.
Ἐνταῦθ' ἔνεστιν ὀστία καὶ κὐφη κόνις
Ἀνδρῶν βασιλέων, καὶ τυράννων. καὶ σοφῶν,
Καὶ μέγα φρονούντων ἐπὶ γένει καὶ χρήμασιν,
Αὐτῶν τε δόξῃ, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Καὶ δεῖν αὐτῶν τῶν δ' ἐπήρκεσε χρόνος.
Κοινὸν τὸν Ἅδην ἴσχον οἱ πάντες βροτοί.
Πρὸς ταῦθ' ὁρῶν γίνωσκε σαυτὸν, ὅστις εἶ.
Novisse si vis, qalis aut qisnam sies;
Hominum sepulcra, qa secus viam, inspice.
His ossa, pulvis atqe inanis clavditur,
Regum, tyrannorum, & virûm sapientium,
Superbientiumqe opibus & propagine,
Suâqe gloriâ; atqe formâ corporum.
Communis est dis omnibus mortalibus.
Hæc intuendo discito qalis sies.

Cur autem *τῶν σωμάτων corporum αὐτολεξεὶ* malim qàm *corporis* cum Rutgersio & Grotio reddere, discas licet ex *annotatis ad l.* 1. §. 16. *περὶ σωμάτων ὥρας.* certè antithesis illa inter *αὐτῶν δόξαι*, & *τῶν σωμάτων κάλλος*, sensum eum qem ibi posui, exigere videtur. alioqi per metri rationem nihil obstabat, qo minùs tam *τῷ σώματος* qàm *τῶν σωμάτων* dicere potuisset. *Ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ πολλὰς μυριάδας κατακόψαντες.*]

Ἡράκλειτος] de *philosophis* in genere pariter *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 47. & *l.* 7. §. 19. & *l.* 8. §. 25.

Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως] Ità Laërtius *l.* 9. ex Heraclidi sententia, *Ἕνα εἶναι τὸν κόσμον, γεννᾶσθαί τε αὐτὸν ἐκ πυρὸς, καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατά τινας περιόδους ἐναλλὰξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα. Unum esse mundum, eundemqe ex igne nasci, & rursus per qosdam temporum ambitus per vices hoc omne sæculum ignescere.* Ab Heraclito forsan Stoici. Vide Lipsium *Physiolog. Stoic. l.* 2. *c.* 22, 23. nec nostri dissentiunt, nisi qòd *conflagrationem unicam* duntaxat agnoscunt. Vide Petr. *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 7, 10, 12. & qæ congessimus in *Orat. de Noa obedientia in Hebr. c.* 11. *v.* 7.

Ὕδατος τὰ ἔντος πληρωθεὶς] festivé; hominem qi *de mundo igne absumendo* primus dogma protulerit, ipsum *aqâ* interiùs *mundante oppletum*, diem extremum obiisse. *Aqâ oppletum* certè obiisse consentiunt pleriqe, ab aqa, qâ oppletus sit, non desunt qi negent. Siqidem, ut Laërtius *l.* 9. refert, plerique aqâ intercute cùm laboraret, à medicis ajunt qæsiviisse, *εἰ δύναιτο ἐξ ἐπομβρίας αὐχμὸν ποιῆσαι, num ex diluvio siccitatem inducere possent.* Atqe ità Plutarchus in *præcept. salubr.* qod cùm illi qid vellet non intelligerent, in boum stabulum condidisse se fimo circumqaqe obrutum, qo humorem, si id fieri posset, evaporaret. id cùm nevtiqam succederet, à morbo interiisse. Hermippus verò medicos percontatum esse, *numqis eorum compressis intestinis humorem educere valeret.* qod fieri posse negantibus, ad solem stercore bubulo oblitum, vel obrutum potiùs, ipsum se exposuisse. ità decumbentem, ab exiccato induratóqe fimo convulsis artubus diem obiisse, Tatianus; à canibus dilaceratum esse tradit Neanthes. Cæterùm Hippobotus & Aristo etiam, referente Sotione, hydrope curatâ, superstitem, alio nescio qo morbo interiisse, in scriptis suis sunt testati.

Δημόκριτον δὲ οἱ φθεῖρες] Atqi Laërtius *l.* 9. ex Hermippo, senio confectum duntaxat obiisse, cùm animâ penè defecta panis è furno calidi vapore per triduum in vita se continuisset, qo Cerealibus superstes esset. de pediculis nè γρὺ qidem. cùm tamen *l.* 1. Pherecidem juxta qosdam morbo fœdo hoc periisse:

qod

bubulo, interiit. Democritum pediculi; Socratem etiam pediculi. ſed aliuſmodi, ſuſtulerunt. qorſum iſta? navem conſcendiſti, navigâſti, appuliſti: egredere. ſi ad vitam alteram; nihil, nè ibi qidem, numinis eſt inane. ſin ſenſu cariturus ſis, deſines voluptatibus ac doloribus diſtineri;

ἀπέθανεν. Δημόκριτον ἢ οἱ φθεῖρες, Σωκράτη ἢ ἄλλοι φθεῖρες ἀπέκτειναν. τί ταῦτα; [a] ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης. ἔκβηθι. [b] εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, οὐδὲν θεῶν κενόν, οὐδὲ ἐκεῖ. εἰ δὲ ἐν ἀναισθησίᾳ, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος, καὶ

a L. 2. §. 3. l. 12. §. 36.
b L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

qod cùn epiſtola ipſius ad Thaletem data, tum & Ariſtoteles confirmat *hiſt. animal. l. 5. c. 31.* & *l. 3.* ex Philone & Myroniano de Platone idem retulerit, unde *Platonis pediculi*, in proverbium abierint. de aliis qi pari fato defuncti ſint Plinius *hiſt. nat. l. 11. c. 33.* & alii. de Democrito nuſqam legiſſe memini. Lucretius etiam contrà *l. 3.* & ex Lucretio Lactantius *inſtitut. l. 3. c. 18.*

Deniqe Democritum poſtqam matura veruſtas
Admonuit memorem motus langueſcere mentis,
Sponte ſuâ leto caput obvius obtulit ipſe.

déqe eodem Anton. *meliſſ. l. 1. c. 58.* (qo avtore tamen, neſcio) ὅτι νοσήσας καὶ ληθάργῳ περιπεσὼν, ὡς ἀνέγνωσαν, οὐδέν με, ἔφη, ἐξαπατήσει ὁ φιλοζωία, καὶ ἐξήγαγεν ἑαυτὸν τοῦ βίου. *qod agrotus, marcoréqe ac inexpugnabili ferè dormiendi neceſſitate langveret, cum ad ſe rediiſſet, dixerit, vita amor me non fallet, & mortem ſibi conſciverit.* Qæ cum Laërtii narratione havd planè conveniunt. Cæterùm etiamſi diverſa à ſe invicem de Democriti obitu tradant avtores iſti, at à Marco iſtìc omnes diſſentiunt.

Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθεῖρες] *Falſum eſt*, inqit Xylander. itaqe ſubſtituit, *hiſtoriam* (uti ait) *ſecutus, Socratem cicuta abſumpſit.* Verùm illud, ἄλλοι, Xylandrum monere poterat, de *aliuſmodi pediculis* Marcum locutum, qi philoſophum illum ſuſtulerint. Anytum mirum nî & Melitum voluerit; qos *pediculos* non abſurdè nominat, qaſi animalcula viliſſima, nulli prorſus uſui, niſi hominibus infeſtandis & conficiendis. Nec abludit qod Epictetus *l. 2. c. 9.* Οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσίν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρά, ἀφ' ὧν ἔστιν εἰπεῖν, Λέων με καὶ φαγέτω. *Jam alii magna beſtiæ ſumus, alii beſtiola maliticoſa & parva, de qibus dici poſſit, vel leo me devoret.* Tyrannos & militares viros *leonibus*, *lupis*, animantibus feris, ſed generoſioribus avt robuſtioribus confert; ſycophantas, delatores, & id genus hominum, *animalculis viliſſimis*, ſed noxiis, cujuſmodi ſunt *viperæ, vermiculi*, &c. De lenonibus paria Plavtus *Curcul. act. 4. ſc. 2.*

Item genus eſt lenonium inter homines, meo qidem animo,
Uti muſcæ, culiceſqe, pedeſqe, puliceſqe.
Odio & malo & moleſtiæ; bono uſui eſtis nulli.

Ubi *pedes* pro *pediculis*, qod & Nonius Marcellus ità alibi uſurpatum monuit. Sed & de paraſitis atqe adulatoribus feſtive admodum Anaxilaus apud Athenæum *l. 6.*

Εἰσὶν δὲ κόλακες τῶν ἐχόντων οὐσίας
Σκώληκες. εἰς ὃν ἄκκον ἀνθρώπων τρόπον
Εἰσδὺς ἕκαστος ἐσθίει κεκτημένος,
Ἕως περᾷ, ὥσπερ πυρὸν, ἀποδείξῃ κενόν.
Ἔπειθ' ὁ μὲν λέμμ' ἐστιν. ὁ δ' ἕτερος δάκνει.
Adulatores, qos adulant, divitum
Sunt veluti vermes. namqe in hominem ſimplicem
Seſe inſinuando, huic aſſidentes exedunt,
Triticeum ut granum, donec vacueſecerint.
Ità hic jam gluma eſt: ille alios admordicat.

Ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης. ἔκβηθι] *Navigationi vitam* confert: (qâ imagine uſus eſt & Epictetus *Enchir. c. 7.* exhibendus *infrà ad §. 5.* ſed aliâ ratione) *mortem portui.* qomodo & Plutarchus *de tranqill. pag. 476. A.* Ἔγγυς ὁ λιμὴν, καὶ πάρεστιν ἀποσήξασθαι τοῦ σώματος, ὥσπερ ἰφόλκια μὴ σῴζοντος. *In propinqo eſt portus, licétqe enatare e corpore, tanqam ſcapha aqam admittente.* Juncus itidem *lib. de ſenect.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 113.* Δοκεῖ δέ μοι ἑκάτερος αὐτῶν (ὅ, τε γέρων ἀποθανὼν, καὶ ὁ νέος) ἐοικέναι τοῖς ἀγωνιζομένοις δρόμου, ἢ τοῖς πλέουσι. καὶ ὁ μὲν διελθὼν τὸ μέγα πέλαγος, ὅπερ εἶναι λέγω τὸν βίον, κατάρας ἐπί τινα λιμένα, τῷ κυβερνήτῃ κελεύσαντος, ἀπέβη τῆς νεώς. ἧκεν διαγωνισάμενος ἐν τῷ σταδίῳ, καὶ τὸ στεφάνου τυχὼν, ἀποτάξεται τοῖς ἀγῶσιν. ὁδ' ἕτερος ἐν μέσῳ τῷ πόρῳ τῆς θαλάττης διεφθάρη, μὴ διελθὼν τὸν προκείμενον αὐτῷ πλοῦν, ὑπὲρ οὗ πολλάκις ηὔξατο. ἧκεν τρέχων ἐν τῷ σταδίῳ, καταπεσὼν, ἀστεφάνωτος ἐξεκομίσθη. *Videtur mihi uterqe illorum, (qi vel ſenex mortuus fuerit, vel juvenis) ſimilis curſu certantibus, avt navigio vectis. Senex enim emenſus magnum pelagus, qod vitam eſſe dico, juſſu gubernatoris ad aliqem portum appellens, a navi diſcedit: avt peracto alicubi in ſtadio certamine, & coronam nactus, certaminibus valedicit. At juvenis in medio mari, non aſſequtus propoſitum navigationis terminum, pro qo vota toties fecerat, interiit: avt alicubi dum in ſtadio curreret, collapſus, ſine corona elatus eſt.* Et Junco ſaniùs Seneca *Epiſt. 70. Noviſſimè incipit oſtendi publicus finis generis humani. Scopulum eſſe illum putamus, dementiſſimi? portus eſt, aliqando petendus, nunqam recuſandus. in qem ſi qis intra primos annos delatus eſt, non magis qeri debet, qàm qi citò navigavit. alium enim, ut ſcis, venti ſegnes ludunt ac detinent, & tranqillitatis lentiſſimo tædio laſſant, alium pertinax flatus celerrimè perfert. alios vita velociſſimè adduxit, qò veniendum erat etiam cunctantibus, alios maceravit & coxit.* Vide eundem *ad Polyb. c. 28.*

Ἐνέβης] ἐμβαίνειν, *navem conſcendere.* Apud Svidam avtor innominatus; Ἐνέβη δὲ ναῦν ἀποχρῶσαν τοῖς ἑταίροις. *Conſcendit navem ſociis ſufficientem.* Libanius *Orat. 11. Lutet. Edit. pag. 353. B.* Ὥστε τὰ μὲν ἀναστεύσαντες, (f. ἀναστάσαντες) τὰ δὲ ἀντικαλασήσαντες, ἐνέβαινον εἰς τὰς ναῦς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυπρίων τὰ παλαιὰ μὲν ὡς ναυπηγὰ φερόμενα, τὰ δὲ ἄρτι δεξάμενα τὴν τέχνην ἐν τῇ δόξῃ τῶν ἀρχαίων ἀφίντες. *Ut partim accelerando, partim reſtituendo, evexerint ad naves, ante oculos Cypriorum, antiqa qidem ut navalia ferentes, ſed recentia accipientes arte demptâ, ut opinionem inſinuarent qaſi antiqorum operum.* &c. Morellus. imò, *ut hiſce revulſis, illis ſubſtitutis, naves conſcenderint.* de ſimulacris loqitur per fravdem ſubreptis.

Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον] Ità de ſtatu animarum poſt mortem ambigendo paſſim Marcus ſermonem inſtituit. Vide *ad l. 4. §. 14.* & *l. 7. §. 32.* Sed & Plutarchus *ad Apollon. pag. 190.* qem, qia prolixior eſt in hoc argumento, tranſcribere piget. Seneca *Epiſt. 71. Avt in meliorem emittitur vitam, lucidius tranqillúſqe inter divina manſurus: avt certè ſine ullo futurus incommodo, natura ſua remiſcebitur, & revertetur in totum.*

Παύσῃ πόνων] Gemina his habes *l. 6. §. 28.* Θάνατος πόνων ἀπόλυσις. ἀλλὰ καὶ κακῶν. *Mors eſt liberatio à doloribus, ſed & malis.* unde τελευτὴ λυτήριον, *Mors moleſtiis liberans*, Pindaro dicta. Plutarchus *ad Apollon.* & *ibid.*

Ἀλγοῦ γὰρ οὔπω δδὲν ἅπτεται νεκρῶν.
Nam morte functos nullus attingit dolor.

qod Æſchylo tribuit Stobæus *tom. 2. tit. 121.* & Sophocli *Trachin.*

Τοῖς γὰρ θανοῦσι μόχθος οὐ προσγίνεται.
Nam morte functos nullus aſſequitur labor.

Lucret. *l. 3.*

Tu qidem, ut es lecto ſopitus, ſic eris avi
Qod ſupereſt, cunctis privatu' doloribus agris.

Seneca *Epiſt. 24. Moriar? hoc dicis, deſinam agrotare poſſe; deſinam alligari poſſe; deſinam mori poſſe.* Cæſar apud Saluſtium in *Catilin. Mortem arumnarum reqiem, non cruciatum eſſe: eam cuncta mortalium mala diſſolvere: ultrà neqe cura, neqe gavdio locum eſſe.*

Καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος] πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνίχεσθαι, *dolores voluptatéſqe ſuſtinere.* qaſi non ſit minor molestia iſtis, qàm illis diſtineri. Certè qo modo Terentiana illa parturiens, *Adelph. 3. 4.*

--- *Miſeram me; differor doloribus:*

eodem planè Plavtinus adoleſcens, gavdii prægnans; *Trucul. 4. 1.*

--- *ut ego lætus ſum, & lætitiâ differor!*

diſertè Seneca *Epiſt. 39. Qis hoſtis in qemqam tam contumelioſus fuit, qàm in qoſdam voluptates ſuæ ſunt? qorum impotentiæ atqe inſanæ libidini ob hoc unum poſſis ignoſcere, qod qæ fecere, patiuntur.* Celebre eſt Antiſthenis illud, Μαίνεσθαι μᾶλλον, ἢ ἡσθῆναι. *Inſanire detur potiùs, qàm voluptate affici.* Refert Laërtius *l. 5.* & Sextus *comment. l. 10. c. 2.* & *Pyrrhon. hypotheſ. lib 3. c. 22.* Hinc Clemens *Strom. l. 5.* & ex Clemente Evſebius *prepar. l. 13. c. 13.* Ἀντισθένης δὲ μανῆναι μᾶλλον, ἢ ἡσθῆναι αἱρεῖται. Et ab eadem mente Seneca *Epiſt. 82. Malè tibi eſſe malo, qàm molliter.* Sophocles itaqe jam ſenex, cùm ab eo qæreretur, num rebus Venereis adhuc uteretur, Εὐφήμει, inqit, ὦ ἄνθρωπε. ἀτμενίσκα μέν τοι αὐτὸ ἐπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών. *Bona verba, mi homo: libentiſſimè iſtinc, tanqam à domino agreſti ac furioſo profugi.* Plato *Polit. l. 1.* Cicero *de ſenect.* Valerius Maximus *l. 4. c. 3.* Plutarchus *de avarit.* & *de ſene polit.* Clemens *pædag. l. 2. c. 10.* Stobæus *tom. 2. tit. 113.* ubi videnda etiam Junci de eodem argumento diſſertatio. Qod avtem ille ſenectuti beneficium tribuit, morti Marcus hîc, & qidem meritò magis, adſcribit. Spectat horſum Cratetis feſtivum illud, qod Laertius *l. 5.* Svidas in *Crat.* exhibent.

Ἔρωτα παύει λιμός. εἰ δὲ μή, χρόνος.
Ἐὰν δὲ τούτοις μὴ δύῃ χρῆσθαι, βρόχος.
Fames amorem ſedat; avt ſaltem dies:
Si non medentur iſta, idem laqeus facit.

Λατρεύων τοσούτῳ χείρονι] Plutarchus *ad Apollon. pag. 114. C.* Ὁ μετηλλαχὼς θειότερόν τινα βίον μετείληφεν, ἀπαλλαγεὶς τῆς τοῦ σώματος λατρείας, καὶ τῶν ἀτρύτων ἕνεκα τούτου φροντίδων τε καὶ συμφορῶν. *Qi inter mortales eſſe deſiit, divinioris cujaſdam vitæ factus eſt conſors, liberatus ſervitute corporis, & arumnoſis iſtis ſolicitudinibus & caſibus.* Et *ibidem pag. 107. F.* Τὸ γὰρ μὴ δεδουλῶσθαι σαρκὶ καὶ τοῖς πάθεσι ταύτης διάγειν, ὑφ' ὧν κατασπώμενης ὁ νοῦς τῆς θνητῆς ἀναπίμπλαται φλυαρίας, ἐυδαίμόν τι καὶ μακάριον. *Beatum enim eſt liberari à ſervitute carnis & affectionibus eam comitantibus, qa mentem occupant, ac ſtultitiâ humanâ implens.* qo loco & ex Platonis *Phædone*, ἀσχολίας καὶ φλυαρίας recenſet varias, qibus ſervitii hujus ratione obnoxia fit anima. Cujus illud in-

καὶ [a] λατρεύων τοσῷδε χείρονι [b] τῷ ἀγγείῳ. [c] ἢ θεοῖσι τὸ ὑπηρεσιῶν. τὸ μὲν γὰρ νοῦς καὶ [d] δαίμων, τὸ δὲ [e] γῆ καὶ λύθρος.

§. 4. [f] Μὴ καταταράξῃς τὸ ὑπολιπόμενον σοι βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις, ὅπου μὴ τοῦ ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. [g] ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ, τοιοῦτον, φαντασζόμενος τί ὁ δεῖνα πράττει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιεῖ [h] ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως, [i] χρὴ μὲν οὖν καὶ τὸ εἰκῇ καὶ μάτην

defines vaſi tanto deteriori inſervire. an non enim præſtantius eſt id quod inſervit? cùm alter mens & genius, alter limus & ſanies ſit?

§. 4. Quod ſupereſt vitæ reliquum, nè conteras in cogitationibus de rebus alienis, niſi ſiqid ad communem utilitatem ſpectaverit; puta, cogitando, qid iſte vel ille agat, & qorſum hoc vel illud agat, qid loqatur, qid cogitet, qid machinetur, & cætera. etenim operis alieni obſervatio, à mentis propriæ cuſtodiâ cogit evagari. oportet itaqe in cogitationum ſerie fruſtraneum & ſuperfluum

omne

a *L.* 2. §. 2. *l.* 11. §. 19.
b *L.* 10. §. 38.
c ὅπερ ἐστὶ τὸ ὑπ' Boot. ὅπῳ π. Mer. ἐ vel ἤ [ἔ] π. τ. ἰ; f. ν. κ.
d *L.* 2. § 13.
e *L.* 2. §. 2.
f *L.* 2. § 8 13.
g ἤδη γ. α. ε, ϛ. Boot. ἤτοι γ. α. ε. vel ἡ γὰρ τῦ α. ε. τήρησις f. vide Not.
h *L.* 2. § 7. *l.* 4. §. 22.
i *L.* 2. § 5. 16.

ANNOTATIONES

ter alia *pag.* 108. *A.* Μυρίας] ἡμῖν ἀσχολίας παρέχει τὸ σῶμα. *Innumeras nobis faceſſit moleſtias corpus.* Vide Senecam *Epiſt.* 65. *ſuprà ad l.* 2. §. 2. vide & *infrà. l.* 6. §. 28. Sed & Gregorium Nazianzenum *ad l.* 2. §. 1. τῷ χείρονι συνεδίῃ. & Tertullianum *ad l.* 7. §. 66. Hinc qerulæ voces illæ qorundam apud Epictetum *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Οὐκέτι ἀνεχόμεθα μετὰ τοῦ σωματίου τούτου δεδεμένοι, καὶ τοῦτο τρέφοντες, καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες καὶ καθαίροντες, εἶτα δὲ αὐτὸ συμπεριφερόμενοι τοῖσδε καὶ τοῖσδε. *Nos corpuſculi hujus vincula tolerare diutius non poſſumus, ut ſimus cibum potúmqe dando, & qietem præbendo, eoqe repurgando occupati, & propter ipſum aliis atqe aliis nos accommodemus.* Ipſe apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 119. Θαυμαστὴ ἡ φύσις, καὶ, ὡς φησι Ξενοφῶν, φιλόζωος. τὸ γοῦν σῶμα, τὸ πάντων ἀηδέστατον καὶ ῥυπαρώτατον, σίργομεν καὶ θεραπεύομεν. Εἰ γὰρ ἤδει πέντε μοναις ἡμέραις θεραπεῦσαι τὸ τοῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν. ὁρᾷ γὰρ οἷόν ἐστι, ἔωθεν ἀναστάντα, τρίβειν τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτρίους, καί τι τῶν ἀναγκαίων ποιήσαντα, ἀπονίζειν ἐκεῖνα τὰ μέρη. τῷ ὄντι θαυμαστόν ἐστι φιλεῖν πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα λειτουργοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. τάτλω τοιγοῦν τὸν θύλακον. εἶτα κενῶ. τί τούτου βαρύτερον. ἀλλὰ θεῷ δεῖ με ὑπηρετεῖν. διὰ τοῦτο μένω, καὶ ἀνέχομαι λύων τὸ δύσηνον τοῦτο σωμάτιον, χορτάζων, σκέπων. ἕως; αὐτὸς εἶπη, Ἄφες αὐτὸ ἤδη, καὶ μηκέτι πρᾶγμα ἔχε. *Mirabilis eſt natura, & ut Xenophon inqit, vitæ cupida. Corpus igitur iſtud omnium injucundiſſimum & ſordidiſſimum amamus & colimus. At ſi oporteret qinqe dies ſolum vicini corpus curare, non ſuſtineremus. Vide enim qalis ſit res, diluculo ſurgentem alienos dentes fricare, & poſt aliqod opus neceſſarium partes illas abluere. Revera mirum eſt amari corpus illud, cui tot in dies miniſteria ſunt exhibenda. Hanc peram farcio, & rurſus evacuo: qid iſto moleſtius? Sed oportet me Deo inſervire. Qamobrem maneo, & ſuſtineo lavare miſerum iſtud corpuſculum, paſcere, veſtire, uſqe dum ipſe dixerit, dimitte nunc ipſum, & non amplius occupator.* ubi τάτλω Geſnerus vertit, *ſarcio.* cùm *farcio* potiùs debuiſſet. hoc eſt enim, non illud, licèt uſitatum minùs, τὸ τάτλω, qod & τὸ σάτλω, infercio. Sed & iſtud forſan avtor ipſe uſurpaverit.

Τῷ ἀγγείῳ] corpus ἀγγεῖον ſive *vaſculum* appellat, qomodo σκεῦος Apoſtolus *ad Theſſal. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 4. Neqe enim Eſtio noſtro *in decalog. leg.* 7. accedo, qi τὸ σκεῦος ſive *vas* vult eo ſenſu ibi accipi, qo apud Comicum ſumitur, in *Panul. Act.* 4. *ſcen.* 2. ubi Milphio:

Facio qod maniſeſtò mœchi bavd ſermè ſolent.
— refero vaſa ſalva. —

Ità *anima vas, corpus*, Lucretio *l.* 3.

— corpus, qod vas qaſi conſtitit ejus.

Cicero *Tuſc. l.* 1. *Corpus eſt qaſi vas animi, avt aliqod receptaculum.* Idémqe *Lactantius l.* 7 *c.* 12. Vide & *l.* 10. §. 38. & *l.* 12. §. 2. Mericus Caſavbonus *domicilium* ſive *caſam* vertit; qod à Marci ſchemate longiuſculè abſcedit.

Ἢ περίεσι τὸ ὑπηρετοῦν] Xylander. *qinetiam qod ſervit, id ſupererit.* Verùm hoc Marcus hìc non aſſerit. in priore membro tanqam incertum poſuit. in poſteriore, qaſi non ſupereſſe dato, qid futurum tunc ſit, differit. Locus eſt proculdubiò perperam habitus. Legendum opinor vel, ἃ περίεσι, *qo illud qod inſervit præſtantius eſt:* vel, ἢ [ἃ] περίεσι τὸ ὑπηρετοῦν; *annon præſtantius eſt id qod inſervit?* firmare videntur, qæ ſequntur. Seneca *Epiſt.* 65. *Major ſum, & ad majora genitus, qàm ut mancipium ſim mei corporis: qod eqidem non aliter aſpicio, qàm vinculum aliqod libertati meæ circundatum.* Vide & *infrà l.* 5. §. 21. & *l.* 11. §. 19. Verùm D. Bootius mavult, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὑπηρετοῦν. & exponit, *qod inſervire debet.* ut τὸ λατρεύειν animo, τὸ ὑπηρετεῖν corpori adſcribatur. Mericus Caſavbonus ὅσῳ περίεσι τὸ ὑπ. *deſines vaſculo inſervire tantò deteriori, qantò id qod inſervit præſtantius exiſtit.* At clariſſimus Salmaſius hæc mutilata ſuſpicatur; cùm in avtore iſto disjunctivum ἢ non reperiatur, qin præcedat ἤτοι. ex inſequntibus itaqe ſententiâ ſuppletâ; locum totum ſic reconcinnat, ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. ἢ περίεσι τὸ ὑπηρετοῦν. *avt aliud qod agas, non habes, cùm relationem non facis ad aliqid in commune profuturum; avt qod ſervire debet in te dominatur.* περίεσι τὸ ὑπηρετοῦν, *ſuperiores fert, ſuperat.* Grammatici περιεῖναι περιγενέσθαι interpretantur. unde περιεῖναι τῆς πόλεως. *ſuperare, expugnare urbem.* & περιέσεσθαι, περιγενήσεσθαι *ſuperaturum eſſe.* Incertus avtor apud Svidam; ὅτι ἑτέρως περιέσεσθαι σφαληγῇ θερμῇ καὶ ἀμάχῳ παλάπασι. *Haud enim aliâ ratione ducem & ferocem, & prorſus invictum ab eo ſuperatum iri.* Accederem libens, niſi obſtaret, qod de animæ ſtatu poſt mortem ſermo inſtituatur. itaqe ἐπίχω, animúſqe inclinat potiùs ad ſententiam D. Bootii, ſi liberiùs refingendi detur licentia, ut legatur, ὅπερ εἰκὸς ὑπηρετεῖν. *qod inſervire æqum eſſet.* viderint alii.

Νοῦς καὶ δαίμων] Vide *ſuprà ad l.* 2. §. 13.

Γῆ καὶ λύθρος] Vide *ad lib.* 2. §. 2.

§. 4. Ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις] Curioſitatem coercet. ut *ſuprà l.* 2. §. 8, 13.

Ἤτοι γὰρ ἄλλου ἔργου στέρῃ — ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως] lego: ἢ τοι γὰρ ἄλλου ἔργου τήρησις, vel ἡ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις. qanqam vir eruditus, qod ſuprà monuimus, antegreſſis iſta interſerit. At D. Bootius pro ἤτοι vult ἤδη legi. *debortatur,* inqit, *ab inqiſitione in alienos mores. poteras aliqis qærere, qid in eo mali? occurrit, damnum eſſe præſentaneum; qia jam, eodem videlicet temporis ſpatio qo id facis, privaris ſive impediris ab alio opere. qod autem opus id ſit, mox declarat, ἡ τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατήρησις.* Verùm de iſtis aliorum judicium eſto.

Τυτίσι, φαντασζόμενος] σολοικοφανὲς ſive ἀκαλάλληλον, καὶ ἀνακόλουθον eſſe videtur; qod locutionis genus apud avtores etiam celebriores occurrit qandoqe, atqe in hoc qaſi tumultuario & αὐτοσχεδιαστικῷ ſcribendi genere jure veniam mereatur: in pagina Stoica præſertim; cùm his Chryſippus *de rhetor. l.* 1. permiſerit, avtore Plutarcho *de Stoic. contract. c.* 25. καὶ σολοικισμοὺς, ἐφ' οἷς ἄλλοι ἂν αἰσχυνθείησαν οὐκ ὀλίγοι, *etiam Solœciſmos eos admittere in ſcriptis ſuis, qorum alios haud paucos diſputaret.* Verùm ſic Homerus *Il.* β'. *v.* 350.

Φημὶ γὰρ ἦ καταινῦσαι ὑπερμένεα Κρονίωνα, &c.
Ἀρᾴτῳ ἐπιδέξι, ἐναίσιμα σήματα φαίνων.
Dico enim annuiſſe prapotentem Saturnium, &c.
Fulgurans ad dextram, favſta ſigna oſtendens.

Terent. *Evnuch. Act.* 5.

P. *Cur ergò in his ego te conſpicor regionibus?*
T. *Vobis ſretus.—*

Idémqe

Nos omnes, qibus eſt alicunde objectus labor,
Omne qod eſt interea tempus, priuſqam id reſcitum eſt, lucro eſt.

Hujuſmodi videntur eſſe in ſacra pagina, illud Lucæ *Evang. c.* 22. *v.* 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. *Hoc poculum eſt illud novum pactum per ſanguinem meum, qi pro vobis effunditur.* Illud item Joannis *Apoc. c.* 1. *v.* 5. Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, &c. & mox. τῷ ἀγαπήσαντι, καὶ λύσαντι ἡμᾶς, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς. *Et à Jeſu Chriſto, qi eſt fidus ille teſtis, qi dilexit nos, & lavit nos, & qi fecit nos reges & ſacerdotes.* Sed & illud ejuſdem *Evang. c.* 1. *v.* 14. Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. *Et ſpectavimus gloriam ejus, gloriam ut unigenitì à Patre, qi plenus eſt gratiæ ac veritatis.* de qo tamen loco Beza videatur, qi prius membrum παρένθετον facit; & Heinſius ad Nonnum, qi cum Theophylacto πλήρη legit. Illud etiam Pavli *ad Coloſſ. c.* 3. *v.* 16. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς. *Sermò Chriſti habitet in vobis copiosè, docentes & admonentes vos mutuò.* &c. Syntaxin deniqe huic geminam habes & *l.* 4. §. 48. ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας, &c. *Qi vice freqenti, alii alios abi ſepelierint.* &c. & *l.* 8. §. 31. Ἀυλὴ Ἀυγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ — ὅλης αὐλῆς θάνατος. *Auguſti aula, uxor, filia — aula tota morti conceſſit.* Verùm poteſt iſtic, non parentheſis ab avtore, ſed metatheſis ſive tranſpoſitio ab excriptore, ſubeſſe. atqe in hanc demum ipſe partem propendeo; totámqe periochen ità exiſtimo & eſſe concipiendam, & à Marco ipſo fuiſſe conceptam: Μὴ καταταράξῃς τὸ ὑπολιπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις. τυτίσι, φαντασζόμενος τί ὁ δεῖνα πράττει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἢ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις, ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως. Ità concepto, tam in proclivi ſunt omnia, qàm eſt imber cùm pluit.

Ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι] Ità *l.* 4. §. 22. μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι. Vide

omne declinare: curiosum avtem & malignum multò magís. assvefacere verò te debes, ut ea duntaxat cogites, de qibus si qis subitò te reqisiverit, qid nunc in animo versas? liberè statim respondere qeas, istud vel illud. unde palam fiat extemplò, esse omnia apud te simplicia, benevoláqe animalis sicut socialis, & cogitationes omnes neglectim habentis, qæcunqe voluptatem avt luxum ullo modo respiciant; avt æmulationem etiam, avt invidentiam & suspicionem, avt aliud qidlibet, de qo proloqi pudeat, hoc te vel illud in animo habuisse. Vir ità compositus, qò minùs in optimorum numero censeatur, jam nihil est, cùm

ἐν τῷ εἱρμῷ τῶν φαντασιῶν περίσκοπος, πολὺ δ' μάλισα τὸ πρόχειρον, καὶ κατάληπτος. καὶ [a] ἰδιωτικὸν ἑαυτὸν, μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν ἄν τις ἄφνω διανέροιτο, τί νῦν διανοῇ; μὴ παρρησίας πρόσχρημα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. ὡς ἐξ αὐτῶν εὐθὺς δῆλα εἶναι, ὅτι πάντα [b] ἀπλᾶ καὶ [c] εὐμενῆ, καὶ [d] ζῶσι κοινωνικῶς, καὶ ἀμελεῖντος ἡδονικῶν, ἢ καθάπαξ ὁπολαυστικῶν φαντασμάτων, ἢ φιλονεικίας τινός, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλου τινός, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθριάσειας ἐξηγούμενος, ὅτι ἐν νῷ αὐτὸ εἶχες. ὁ γάρ τι ἀνὴρ ὁ πιστὸς, [e] οὐκ ἔτι ὑπερηφάνου τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι, ἱερεύς

a Inf § 12. l 12. § 4.
b L. 11. § 15.
c Inf. § 12. l. 6. § 47.
d L. 5. § 16. 30. l. 9. § 9.
e L. 8. § 22.

lus

ANNOTATIONES.

Vide *ad l.* 2. §. 7.

Τὸ εἰκῇ καὶ μάτην] Vide *l.* 2. §. 16.

Ἐν τῷ εἱρμῷ τῶν φαντασιῶν] *in cogitationum serie.* ubi scilicet cogitatio cogitationem serit: prout usu venire solet.

Περίσκοπος] *fugere, & declinare.* Xylander. qo sensu Pavlum vult usurpâsse *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 16. verbis illis; τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίστασο. *Profanos illos de rebus inanibus clamores declina.* qo loco & Latinus interpres Vulgatus ità vertit, *Devita*: sicut & in illis *ad Tit. c.* 3. *v.* 9. Μάχας νομικὰς περίστασο. *Pugnas legales fuge.* An antiqi tamen avtores sic usi fuerint, nescire se profitetur. Cæterùm ex exteris, havd valdè antiqis tamen, loca suppeditant non pavca viri clarissimi Isaacus Casavbonus *ad Athen. l.* 15. *c.* 5. & Andreas Dunæus *ad Joannem Chrysostomum in Epist. ad Tit. Orat.* 6. & *ad Hebr. Orat.* 38. qibus τὸ περίσκοπος significet, παραιτεῖσθαι, ἐκτρέπεσθαι, *vitare, fugere, fugiendo declinare.* Ego tamen in locis illis ex Apostolo productis malim τὸ περίσκοπος in *cohibendi*, sive *coercendi* significatione sumere qomodo Beza & Stephanus reddidêre. qum utrumqe utrobiqe monet Apostolus & Timotheum & Titum, ut *vaniloqia profana* ille, *litigia legalia* iste, in aliis potiùs *compescat*, qàm ut ipse alteruter *devitet*. qod patet ex verbis ad Timotheum proximis *vers.* 17. alioqi τῷ παραιτεῖσθαι vocabulo utitur, ubi virum sanctum illum admonet, qid ipsi cavendum spernendúmqe velit. *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *Epist.* 2. *c.* 2. *v.* 23. Oecumenius utramqe significationem admittit, *in Epist. ad Tim.* περίστασο, ἢ παραιτοῦ, ἢ περισσῶς ἴστασο, εἰς τὸ πεῦσαι καὶ κωλῦσαι. Et *in ad Tit.* ὑποτέλλεσθαι καὶ παραιτεῖσθαι. De Apostoli loco qid sentiam dixi: de Marci loco isto Xylandro non invitus concesserim. Verùm de istis alibi fusiùs pleniúsqe ea differui, qibus istic recitandis commentarium istum necessariò minùs nolim oneratum.

Μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω διανέροιτο] Vult nihil cogitari, qod proloqi pudeat pigeátve. cujus contrarium tangit notátqe in plerisqe *l.* 12. §. 4. Hoc avtem argumento sani nihil honestíve Alcæum animo volutare Sappho concludit; qæ dicenti illi,

Θέλω τί τ' εἰπῆν. ἀλλά μ' κωλύει αἰδώς.
Dicere velim aliqid, prapediret ni pudor.

respondit, (Aristotele referente *Rhetor. lib.* 1. *c.* 9. Scaligero *ad Cirin.* restituente,)

Αἰ δ' ἰκέ σ' ἰτλῶν ἵμερος ἢ καλῶν,
Καὶ μηδὲν εἰκῇ γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν,
Αἰδώς κεν οὐχὶ σ' εἶχεν ὄμματ',
Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ.
At si boni qid cor tibi tangeret,
Nec turpe lingua suggereret malum,
Avdacter absqe omni pudore
Proloqereris honesta qavis.

Qod avtem de cogitatis istic Marcus noster, de eisdem Marcus alter *Offic. l.* 3. *Vir bonus, non modò facere, sed nè cogitare qidem qidqam avdebit, qod non avdeat pradicare.* Qin & de consultis idem *lib. eod. Ea deliberanda omnino non sunt, in qibus est turpis ipsa deliberatio. atqe etiam in omni deliberatione celandi atqe occultandi spes opinioqe removenda est.* De votis Persius, *Sat.* 2. *v.* 3, &c.

— non tu prece poscis emaci,
Qa nisi seductis neqeas committere Divis,
Hæc cupis promptum est, murmúrqe humilesqe susurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Contrà scilicet qàm *bona pars procerum tacità qa libat acerrà*; &, *Labra movet metuens audiri* — ut Horatius *l.* 1. *Epist.* 16. Itáqe Pythagoras suos monebat, μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι, id est, *clará voce precari.* Οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ὤετο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπαΐειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλετο εἶναι τὰς εὐχάς. *Non qòd existimaret Deum non posse audire eos, qi tacitè loquntur, sed qòd justas vellet esse preces.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 543. *A.* Ità Seneca *Epist.* 10. *Tunc scito esse te omnibus solutum, cùm eò perveneris, ut nihil Deum roges, nisi qod rogare possis palam. nunc enim qanta dementia est hominum? turpissima vota diis insusurrant: si qis admoverit avrem, conticescent, & qod scire hominem nolunt, Deo narrant.* Et mox: *Sic vive cum hominibus, tanqam Deus videat: sic loqere cum*

A *Deo, tanqam homines avdiant.* Respexit horsum Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 7. ubi dixit: *Præceptum est philosophis: sic loqendum esse cum hominibus, tanqam dii avdiant; sic cum diis, tanqam homines avdiant.* Hinc Martialis *l.* 1. *epigr.* 40.

Si qis erit recti custos, imitator honesti,
Et nihil arcano qi roget ore deos.

De factis, vitáqe totâ, Seneca idem *Epist.* 43. *Tunc felicem te esse judica, cùm potueris in publico vivere; cùm te parietes tui tegent, non abscondent; quos plerumqe circundatos nobis judicamus, non ut tutiùs vivamus, sed ut peccemus occultiùs. Rem dicam ex qa mores æstimes nostros. Vix qenqam invenies, qi possit aperto ostio vivere. janitores conscientia nostra, non superbia, opposuit. Sic vivimus, ut deprehendi sit subitò aspici. Qid avtem prodest recondere se, & oculos hominum avresqe vitare? bona conscientia turbam advocat; mala etiam in solitudine anxia atqe solicita est. Si honesta sunt qa facis, omnes sciant: si turpia, qid refert neminem scire, cùm tu scias: Oh te miserum, si contemnis hunc testem.* Idémqe *de vit. beat. c.* 20. *Populo teste fieri credam, qicqid me conscio* (excusi pessimè, *nescio*) *faciam.* Galen. *de affect. cur. c.* 5. Ἀνεωχθήτω σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως. ἐξέστω τοῖς συνηθέσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἤν ὕττως ἧς παρεσκευασμένος. δεῖ δὲ θαρρεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσίοντων εὑρίσκεσθαι μηδενὶ καταλελειμμένον ἁμαρτήματι, ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προελθόντες εἰς τὸ δημόσιον ἅπαντα πειρῶνται πράττειν κόσμια. ὕττω καὶ σὺ καλὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράττοις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδούμενοι τοὺς ἄλλους [τοῖς ἄλλοις f.] ἁμαρτάνουσι τί φωραθῆναι, μόνος ἑαυτοὺς οὐκ αἰδῇ. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδοῦ μάλισα, πειθόμενος τῶν φίλων, Πάντων δὲ μάλις' αἰσχύνου σαυτόν. *Pateat domus tua ostium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tua ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu verò præsertim qum admonearis peccati, erubescas, imò omnium maximè te tui pudeat.* De se denique fidenter satìs, verè necne ipse viderit, profitetur Apulejus in *apologia. Nihil unqam cogitasse, qod eloqi non avderet; nullúmqe suum factum vel dictum extare, de qo disserere publicè non possit.* Vide *ad lib.* 1. §. 3. & *infrà* § 7. & 15. & *l.* 6. § 16.

Εἴ τις ἄφνω διανέροιτο] Facit huc Zenonis monitum illud: Πάντα πράττειν, ὡς ἀπολογησομένους ὀλίγον ὕστερον παιδαγωγοῖς. *Omnia nos agere, qasi pædagogis paullo post responsuros.* Galenus *de affect. cur. c.* 3. De viro bono ac justo Cicero apud Lactantium *l.* 17. *c.* 24. *Itaqe talis vir, non modo facere, sed nè cogitare qidem qicqam avdebit, qod non avdeas pradicare.* Vide & qæ sequntur ibidem.

Ἀπολαυστικῶν φαντασμάτων] Vide *infrà ad* § 6. ἀπολαύειν.

Οὐκ ἔτι ὑπερηφάνου τὸ ὡς ἐν ἀρίστοις ἤδη εἶναι] Notat procrastinationem studii & conatùs ad optima enitendi, ut istic, ità *l.* 8. § 22. verbis illis. Μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς ἄνθρωπος γενέσθαι ἢ σήμερον εἶναι. *Qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Ἐς ποῖον ἔτι χρόνον ἀναβάλῃ, τὸ τῶν βελτίστων ἀξιῶν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιροῦντα λόγον; *Quousqe tandem differes præstantissima qaqe tibi vindicare, & nullatenus distinctionem rationis violare?* qo loco pro διαιροῦντα, αἱροῦντα legendum ex Marco monuimus, *ad l.* 2. § 5. Vide & Epicurum *Epist. ad Menacum, ad l.* 1. § 4.

Ἱερεύς τις] Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 4. de Stoicis; Λέγουσι δὲ καὶ ἱερέα μόνον εἶναι τὸν σοφὸν, φαῦλον δὲ μηδένα. *Dicunt verò solum sacerdotem esse sapientem, malum verò neminem.* Porphyrius *de abstinent. l.* 2. § 49. Ὁ ὄντως φιλόσοφος, τῷ ἐκ πάντων θεῷ ἱερεύς. *Verè qi philosophus est, Dei altissimi sacerdos.* Ità viri sancti qiqe in pagina sacra nuncupantur, Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ. *Reges & sacerdotes Deo. Apoc. c.* 1. *v.* 6. & *c.* 5. *v.* 10. &, ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ, *Sacerdotes Dei ibid. c.* 20. *v.* 6. & ἱεράτευμα ἅγιον καὶ βασιλικὸν, *Sacerdotium sanctum & regale*, Petr. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 5, 9. qod eodem recidit? ut eruditè docet Casavbonus *ad Athen. l.* 1. *c.* 9.

Καὶ ὑπηρέτης θεῶν] Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Diogenes, τοῦ Διὸς διάκονος. *Jovis minister.* Et viri boni, τῷ θεῷ διάκονοι καὶ μάρτυρες. *Dei ministri & testes. ibid. c.* 26. Et Galeno in

a Sup. § 3. Inf. § 5,6,7. 16. l. 2. § 13. 17.
b L. 2. § 16. 17.
c L. 5. § 16. l. 10. § 34.

ἱερεὺς καὶ ὑπουργὸς θεῶν, [a] κρώμενος καὶ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ, ὃ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον [b] ἄκραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ [c] βεβαμμένον εἰς βάθος,

deorum ſacerdos ac miniſter qidam exiſtat, cóque qod intra ſe gerit, numine ritè utatur. qòd hominem utiqe præſtet intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum, contumeliâ intactum, improbitatis nè ſentientem qidem; certaminis præſtantiſſimi, ne ab affectu ſcilicet ullo ſubvertatur, athletam; juſtitiâ penitus imbutum; ex animo

mo

ANNOTATIONES.

hortator. c. 5. ὕπαρχοί τινες καὶ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ. *Proprætores qidam & Dei miniſtri.*

Τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ] Vide *ad l. 2. § 17. & infrà § 15.*

Πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναίσθητον πονηρίας] *Intactum à libidine, inſcium omnis malitia.* Xylander. ut ad ipſius affectum utrumqe referatur, & libidine omni & malitiâ alieni. Casavbonus *immunem omni injuriâ*, ſive *contumeliâ, qam ipſe ſibi inferat*, ex *l. 2 § 16. incapacem mali ullius, ab aliis* ſcilicet *illati.* nevtrum ſatis arridet. Ego de *molitionibus alienis* utrumqe ceperim. ὕβρεως ἀνέπαφον, *injuriâ* ſive *contumeliâ intactus.* Siqidem injuria ad ſapientem non pervenit. Seneca *de conſtant. ſap. c. 5. Nulla ad ſapientem injuria pertinet. major enim intervallo à contactu inferiorum abductus eſt, qàm ut ulla vis noxia uſqe ad ullum vires ſuas perferat. Ibid. c. 4.* ἀναίσθητον πονηρίας, *improbitatis*, alienæ ſcilicet, *ne ſenſu qidem ullo affectus*, hoc eſt, adverſus eam perinde affectus ac qi nè ſentiat qidem. πονηρίαν ſumit, qomodo ἁμαρτίαν Apoſtolus *ad Hebr. c. 12. v. 4.* οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. *Nondum ad ſanguinem uſqe reſtitiſtis, adverſum peccatum decertando.*

Ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου] Viros bonos, virtutiſqe ſtudioſos *athletas* nuncupari ſolenne eſt. Demoſthenes *contr. Ariſtogit.* τῶν καλῶν ἔργων ἀθλητήν. *Bonorum operum athletam.* Philo *de Joſeph. pag. 530. B.* Ἀθλητής εἰμι τῶν ἀθλήτων. ἐκεῖ γεγύμνασμαι πολλοῖς κακοπαθείαις, ἀλώμενος, ξενιτεύων, θητεύων, ἀναγκαζόμενος, ἄχρι καὶ ψυχῆς ἐπιβουλευόμενος ὑφ' ὧν ἠκίσ' ἐχρῆν. *Hactenus multos labores inopinatos exantlavi, in his miſeriis abunde ſum exercitus, errando, peregrinando, mercede ſerviendo, dura ferendo imperia, uſqe ad vita periculum exagitatus à qibus minimè oportuit.* Idémqe περὶ ἀθλων. *pag. 911. A.* Οἱ μὲν παρεληλύθοντες ὡς εἰς ἱερὸν ἀγῶνα, ἀθληταὶ ἀρετῆς ἀνευρίσκοντο. *Qaſi ad ſacrum certamen invitati, probi virtutis athleta inventi ſunt.* Et monachos aſcetas, Ἀρετῆς ἀθλητάς, *virtutis athletas*, appellat Theodoretus *hiſt. l. 2. c. 20.* Epictetus *l. 1. c. 18.* ἔστος μοί ἐστιν ὁ ἀνίκητος ἀθλητής. *Hic mihi pugil eſt invictus.* qem & *l. 2. c. 18.* contendens cum aliis athletis; χαίρε, παρόδοξε. οὐχὶ τὰς σάρκας τάτας παίκλας (πύκλας; legendum, niſi forſan per ludibrium ità nuncupare placuit) καὶ παγκρατιαστὰς, οὐδὲ τὰς ὁμοίας αὐτοῖς τὰς μονομάχους. *Salve admirande. Apage putidos iſtos pugiles, & ſimiles his gladiatores.* Salſè Diogenes apud Laërtium *l. 6. §. 27.* Περὶ μὲν τοῦ παρορύττειν καὶ λακτίζειν ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. περὶ δὲ καλοκαγαθίας οὐδένα. *De fodiendo & calcitrando certare homines. ut autem boni & probi fierent curare neminem.* Leo etiam Spartanus, referente Plutarcho *Apophth. Lacon. pag. 224. E.* conſpicatus curſores circa carceres ſatagentes, alter alterum qi præverteret, Ὅρα μᾶλλον, inqit, ὅτι δρομεῖς σπουδάζουσι περὶ τῆς ταχύτητος, ἢ περὶ τῆς δικαιοσύνης; *Qantò majus eſt curſoribus ſtudium de celeritatis, qam juſtitiæ laude.* Vide Platonem *Ep. 4. ad l. 7. §. 51.* Atqi, ut Philo de *provident.* apud Evſebium *præpar. l. 8. c. 14.* Μαθέτωσαν δὲ καὶ ὅσοι ἐπ' ἐυτονίᾳ πεφύκασι, μὴ ὑψαυχεῖν, ἀποβλέποντες εἰς τὰς τῶν ἀνημέρων καὶ ἀλιθώσων ζώων ἀμυθήτους ἀγέλας, ἅις ἰσχὺς καὶ ῥώμη συγγεγίνηται. τῶν γὰρ ἀτοκωτάτων ἐστὶν, ἐπὶ θηρίων ἀρετῆς, καὶ ταῦτα παρευημερούμενοι ὑπ' αὐτῶν ἄνθρωποι ὄντα σεμνύεσθαι. *Diſcant præterea, qicunqe firmitate corporis intumeſcunt, minus cervicem tollere, dum partim in cicures, partim in feras animantes illas intuentur, qa nativo qodam robore antecellunt. Summa enim ſtultitiæ fuerit, hominem belluarum, qibus ipſe longè multúmqe concedat, viribus gloriari.* Itaqe Ariſtoteles *polit. l. 8. c. 4.* Τὸ καλὸν, ἀλλ' οὐ τὸ θηριῶδες, δεῖ προηγωνίσθαι. οὐ γὰρ λύκου, οὐδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τι ἀγωνίσαιτο ἂν ἀδύνατα καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. *Honeſtas, non feritas eſt in certaminibus præferenda. neqe enim lupus, neqe alia beſtia honeſtum periculum pugnando ſubiret, ſed magis vir bonus.* Et Seneca *Ep. 124. Qid vires corporis aliis & exercesi? pecudibus iſtas majores ferisqe natura conceſſit. —Vis tu, relictis in qibus vinci te neceſſe eſt, dum in aliena niteris, ad bonum reverti tuum? Qid hoc eſt? animus ſcilicet emendatus ac purus, amulator dei, ſuper humana ſe extollens, nihil extra ſe ſui ponens.* En tibi Marci noſtri ἆθλον μέγιστον. en ἄθλα μεγίστα ἀθλητὴν. Vin' tamen maximo iſto majus? Avdi Apoſtolum *ad Timoth. Epiſt. 1. c. 6. v. 12.* Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς. *Decerta præclarum iſtud certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Et *ad eundem, Ep. 2. c. 4. v. 7.* Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. τὸν δρόμον τετέλεκα. τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. *Certamen illud præclarum decertavi. Curſum peregi, fidem ſervavi. Qod reliqum eſt, repoſita mihi eſt juſtitiæ corona,* & *ad Philipp. c. 3. v. 14.* Κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Scopum verſus feror, ad præmium ſuperna vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* Habes certamen præclariſſimum, & in exitu feliciſſimum. Indè Patribus antiqis Chriſtiani omnes, martyres cum primis, *Dei, Chriſti, fidei, pietatis athleta* dicti.

Τῷ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι] A luctatoribus tranſlatum vocabulum: de qo dicetur ampliùs, *ad l. 7. §. 52.* Vide & *ad l. 7. § 61.* Acutiſſimè pariter atqe elegantiſſimè Joannes Chryſoſtomus *in ad Epheſ. orat. 22. Edit. Commel. pag 1185.* Παλαίωμεν καὶ διαπαντὸς κατίχωμεν. ἂν παλαίοντες ἐξέλθωμεν, νενικήκαμεν. ὁ γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, ὅτως καὶ ἐνταῦθα. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἂν μὴ καταβληθῇς, καθέζῃ. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφότεροι ὑπὲρ νίκης σπουδάζουσι, κἂν ὁ ἱερεὺς στεφανῇ. ἐνταῦθα δὲ οὐχ ὅλως. ἀλλ' ὁ διάβολος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἥττης σπουδάζει. ὅταν ὦν αὐτὸν ἀφίλωμεν τοῦτο ὑπὲρ οὗ σπουδάζει, νενικήκα. οὐ γὰρ ὅτε καταβαλεῖν, ἀλλ' ὅτε συγκαταβαλεῖν ἐπείγεται. αὐτὸς γὰρ ἤδη βέβληται. κἀγὼ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ εἰμὶ. ἤδη ὦν νενίκηκα. ὥστε ἂν μὴ καταβάλω, μὴ καταβληθῶ δὲ, νενίκηκα. *Luctemur, & nos contineamus. Si luctantes exceſſerimus, vicimus. Non enim ita habet hic, ſicut in athletis. Nam illic qidem niſi dejeceris, non viciſti. Hic autem viciſti, ſi non fueris dejectus. Si non es dejectus, dejeciſti. Et meritò. Nam illic qidem ambo contendunt de victoria: & ſi alter fuerit dejectus, alter coronatur. Hic autem non ſic, ſed diabolus contendit ut vos ſuperemini. Qando ergo id ei adęmero, de qo contendit, vici. Non enim incumbit ut dejiciat, ſed ut ſimul dejiciat. Jam eſt ergo victus. Ipſe enim jam eſt dejectus, & eſt in perditione & interitu. Qamobrem ſi non dejecero, non fuero autem dejectus, vici.* Diogenes Olympionicam qendam conſpicatus in ſcortum qoddam oculos defixum, Ἴδε κριὸν ἀρειμάνιον, ὡς ὑπὸ τυχόντος καρυᾶς τραχηλίζεται. *En arietem Martium, qomodo à vili puella proſternitur.* Laërtius *l. 6.* ſive, ut Plutarchus *de curioſitate.* Ὁρᾶτε τὸν ἀθλητὴν ὑπὸ παιδισκαρίου τραχηλιζόμενον. *Videte athletam ab ancillula eliſum.* Idemqe in Iſthmiis coronam victoribus tribui ſolitam, tanqam ſibi meritò magis debitam poſcebat. Πολλοὺς γε ἔφην ἀγωνισαμένους νενικηκέναι μὲν μεγάλους, ἐν ὅσα ταῦτά ἐστι τὰ ἀνδράποδα, τὰ νῦν ἐνταῦθα παλαίοντα καὶ διοκείοντα καὶ τρέχοντα. τῶν πωλῖ δὲ χαλεπωτέρους, πτοίαν, καὶ φυγὴν, καὶ ἀδοξίαν. ἔτι δὲ ὀργὴν τε καὶ λυπὴν, καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ φόβον, καὶ τὸ πάντων ἀμαχώτατον ἢ καὶ δυσμαχώτατον θηρίον, ὕπνον καὶ μαλθακὸν, ἡδονήν. ἢ οὐδεὶς ὅστις τῶν Ἑλλήνων, ὅστις τῶν Βαρβάρων ἄξιος μάχεσθαι καὶ περιεῖναι, ἧττηται ψυχῇ κριθήσας· ἀλλὰ πάντες ἥττηνται καὶ ἀπειρήκασι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σύροι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Λακεδαιμόνιοι, πλὴν ἐμοῦ. *Ego verò, inqit, multos & magnos antagoniſtas, non qalia hæc ſunt mancipia, qa jam hic luctantur, & diſcum jaciunt, currunqe: ſed longè & omni ex parte ſeviores, nempe paupertatem, exilium, & contemptum: præterea & iram, & animi agritudinem, & cupiditatem, & timorem, & inexpugnabiliſſimam omnium & ferociſſimam beſtiam, doloſámqe & mollem voluptatem qacum nullus Græcorum, neqe barbarorum dignus eſt pugnare, eámqe ſuperare, animi ſui imperium adeptus: verùm omnes ſubjacent, animumqe deſponderunt ad hoc certamen Perſa, & Medi, Syri, & Macedones, Athenienſes, & Lacedæmonii, præter unum me.* Dio Pruſæus *orat. 9. pag.* 140. Magnificè admodum & glorioſè te prædicas, ô Cynice, verùm cogita tecum, qam turpe ſit, poſtqam hæc omnia ſuperaveris, à faſtu, qem Plato tibi non ſine cavſſâ objecerat, ſuperari; ut nè adjiciam, qam miſerandum ſit, poſt iſta omnia conculcata, diabolo mancipatum teneri.

Δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος] hoc eſt; qod Perſius *Sat. 2. verſ. penult.* dixit;

Compoſitum jus fáſqe animi, ſanctéſqe receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

ubi incoctum pectus, animus non leviter tinctus colore virtutis, ſed perfectè, & ut Græci dicunt, εἰς βάθος ac δυσοποιῷ βαφῇ. Thomas Magiſter in *collectaneis.* Δυσοποιὸς, ἡ εἰς βάθος βεβαμμένη βαφή. *Color penitus hærens, color altè tinctus.* ità Marcus iſtic: Et Plutarchus *de Stoic. contradict. cap. 5.* διὰ βάθους ἐγκεράννυσθαι τοῖς φυσικοῖς λόγοις. *Altè in phyſicas diſputationes penetrare.* Seneca *Epiſt. 36. Perſeveret modo colore virtutem, perbibere liberalia ſtudia; non illa, qibus perfundi ſatis eſt, ſed hæc qibus tingendus eſt animus.* Et *nat. qæſt. l. 1. c. 3. Purpura, intereſt, qamdiu macerata ſit; —ſæpius merſa ſit & excocta, an ſemel tincta.* Idémqe *Epiſt. 71. Qemadmodum lana qosdam colores ſemel ducit, qosdam niſi ſæpius macerata & recocta non perbibit: ſic alias diſciplinas ingenia, cùm accepère, protinus præſtant; hæc niſi altè deſcendit, & diu ſedit, animum non coloravit, ſed infecit; nihil ex his qa promiſerat, præſtat.* Huic βαφῇ, qæ nunqam remittit, (unde δυσοποιά τε καὶ ἀνακόπτα.

Ha-

ex animo prorsus amplexantem qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint. qi rarò admodum, nec citra magnam aliqam atqe in commune utilem occasionem advertat, qid alius qispiam dicat, faciat, cogitet. suis enim duntaxat agendis intentus est; sibíqe ab universo destinata cogitat assidué. & illa qidem honesta præstat, ista optima esse persvasum habet. sors enim unicuiqe assignata, & conducit ei, & in eum finem est eidem collata.

[a] ἀσπαζόμενον μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. μὴ πολλάκις ἢ, μηδὲ χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης φανταζόμενον, [b] τί ποτε ἄλλο λέγει, ἢ πράσσει, ἢ διανοεῖται. [c] μόνα γὰρ τὰ ἑαυτῆ πρὸς ἐνέργειαν ἔχει. καὶ [d] τὰ ἑαυτῆ ὅσα τῶν ὅλων συγκλωθόμενα διηνεκῶς ἐννοεῖ. καὶ κεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται, [e] ταῦτα ἢ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. [f] ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει. μέ-

a L. § 2 Inf. § 16. l. 4. § 1. 23. 25. 26. l. 10. § 11. l. 12. § 1. 3. 11.
b L. 2. § 8. 13.
c L. 7. § 67.
d L. 2. § 5.
e L. 10. § 1.
f L. 4. § 10. 13. l. 5. § 8. l. 10. l. 12. § 23.

ANNOTATIONES.

Hærens penitus & illustribilis Synesio, *Ep.* 44.) contraria est ὑποσυφὴ, ex eadem tinctorum officina vox petita. (qò & Clemens *Strom. l.* 1. alluſit. ubi philosophiam dicit εἰς παραδοχὴν τῆς ἀληθείας, *ad veritatis veraqe virtutis tincturam susciA piendam* hominum animos præparare, προϋπογραφοῦσα καὶ προσύφουσα τὸ ἦθος, *mores præfigurando & præsubigendo*, qomodo lana ad colores imbibendos præparatur.) ἀρίτης autem ὑποσυφὴν Fabius *instit. l.* 10. *c.* 2. sic expreſsit: *Non sufficit imaginem virtutis effingere, & solam, ut sic dixerim, cutem, vel potiùs illas Epicuri figuras, qas è summis corporibus dicit effluere.* Hæc ferè Casavbonus ad Persium. adjicias licet, opponi etiam huic βαφῇ δευσοποιῷ colorationem illam, qam à sole contrahere B observat in eodem ambulantes Cicero *de orat. l.* 2. in cute tantùm & superficie corporis exteriore exceptam, non ulterius altiúsve in interiora penetrantem. οὐ γὰρ ἀναγκαῖον τῶν τὴν χρόαν μελάνων εἶναι πάντα μέλανα. *neqe enim neceſse est, qi cutem nigram habent, reliqa omnia* (etiam interna) *pariter habere colorata.* Aristoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 2. qo loco Herodotum refutat, qi *l.* 3. Æthiopum genituram nigram esse dixerat. Ità Plato *Epist.* 7. Οἱ δὲ ὄντως μὲν μὴ φιλόσοφοι, δόξαις δ' ἐπισκιαζωσμένοι, καθάπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τῷ ἡλίῳ ἐπικεκαυμένοι. *At verò qi non sunt revera sapientiæ amatores, sed opiC nionibus duntaxat extrinsecus colorati, instar eorum qi sub sole uruntur atque colorantur.* Nec fileri digna ejusdem illa *politic. l.* 4. *pag.* 637. qibus de fortitudine, sed fusiùs, gemina his qæ de justitia strictim Marcus hic, disserit; Οὐκοῦν οἶσθα ὅτι οἱ βαφεῖς, ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔριον, ὃ ἐστιν ἀλουργές, πρῶτον μὲν ἐκλέγονται ἐκ τοσούτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν. ἔπειτα προπαρασκευάζουσιν ὡς ὀλίγῃ παρασκευῇ ὑποβαπτόμενον ὅπως δέξηται ὅτι μάλιστα τὸ ἄνθος. καὶ οὕτω δὴ βάπτουσι. καὶ ὃ μὲν ἂν τούτῳ τῷ τρόπῳ βαφῇ, δευσοποιὸν γίγνεται τὸ βαφέν. καὶ ἡ πλύσις οὐτ' ἄνευ ῥυμμάτων, οὔτε μετὰ ῥυμμάτων δύναται αὐτῶν τὸ ἀνθὸς ἀφαιρεῖσθαι. ἃ δ' ἂν μὴ οἶσθα οἷα γίγνεται, ἐὰν τί τις ἄλλα χρώματα βάπτῃ, ἐάν τι καὶ ταῦτα μὴ προθεραπεύσας, ὀλίγα ἔκλυτα καὶ γελοῖα; τοιοῦτον τοίνυν ὑπόλαβε κατὰ δύναμιν ἐργάζεσθαι καὶ ἡμᾶς, ὅτε ἐξελεγόμεθα τοὺς στρατιώτας καὶ ἐπαιδεύομεν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ. καὶ μηδὲν ἄλλο μηχανᾶσθαι, ἢ ὅπως ἡμῖν οἷοί κάλλιστα τοὺς νόμους πεισθέντες δέξοιντο, ὥσπερ βαφήν, ἵνα δευσοποιὸς αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο καὶ περὶ δεινῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων, διὰ τὸ τήν τε φύσιν καὶ τὴν τροφὴν ἐπιτηδείαν ἐσχηκέναι. καὶ μὴ αὐτῶν ἐκπλύναι τὴν βαφὴν τὰ ῥύμματα ταῦτα, δεινὰ ὄντα ἐκκλύζειν, ἥ τε ἡδονὴ, παντὸς χαλασραίου δεινοτέρα. ὕσα τοῦτο δρᾶν καὶ κονίας, λύπη τε καὶ φόβος καὶ ἐπιθυμία, πάντος ἄλλου ῥύμματος. τὴν δὲ τοιαύτην δύναμιν καὶ σωτηρίαν διαπαντὸς δόξης ὀρθῆς ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ καὶ τίθεμαι. *Nescis qod fullones, qotes volunt lanas purpureo colore inficere, primò E qidem ex tot coloribus album eligunt, deinde non mediocri operâ præparant, ut qàm maximè florem suscipiant, atqe ita demum tingunt. Qod autem ita est tinctum, indelebile permanet, neqe solâ aqâ dilui, neqe etiam additis his purgationibus, qæ ad abstergendum pertinent, aboleri flos ille coloris potest. Qæ autem non ita præparata sunt, scis qalia evadant, seu aliis coloribus; seu istis tingat aliqis, qm minus antea excoluerint. Certè deformia sunt, coloresqe eorum facile diluuntur. Tale aliqid facere nos studuisse pro viribus cogita, qando milites ipsos eligebamus, eosqe in musica & gymnastica exercebamus: atqe existima nihil F nos aliud excogitasse, qàm ut nobis qam optimè persuasi leges instar coloris cujusdam imbiberent: adeò ut eorum opinio de rebus terribilibus deqe cæteris omnibus immobilis perseveret, ex eo qod optimâ naturâ geniti fuerint. & decenti educatione nutriti, neqe tincturam eorum delere valeant purgationes istæ ad diluendum vehementissimè: voluptas scilicet omni nitri acrimonia & calcis ad expurgandum acrior, dolor item, metus atqe cupiditas, omni alia purgatione ad abstergendum potentiora. Hanc itaqe vim passim rectè opinionis conservatricem fortitudinem voco atqe asserO* Virtus itaqe ubi penitùs hoc modo se in animum induerit, qod de Musica Aphrodisiensis *problem l.* 1. *q.* 121. qasi συνυσιοῦται τῇ ψυχῇ. καὶ φύσις παδίσκου, *natura vim obtinet*, ut G Gregorius Nazianzenus *orat.* 13. *animúsqe in ea qæ didicit, transfiguratur.* ut Seneca *Epist.* 6. & 94. Et *sicut lanarum colores, qibus simplex ille candor mutatus est, eluì non possunt:* Fabius *Institut. l.* 1. *c.* 1. *nec illarum conchylia qisqam in pristinum candorem revocet.* ità, *Difficulter eraditur, qod in hunc modum rudes animi perbiberunt.* Hieronymus *ad Lætam.* Itaqe *adversus Rufinum* idem: *Si literas didicisses, oleret testa ingenioli tui, qo semel fuisset imbuta. lanarum conchylia nulla aqa diluunt.* Et de talibus Gregorius Nazianzenus pronunciat ibidem, ἐργωδέστερον εἶναι τὸ μεταπεσεῖν, ἢ γενέσθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀγαθόν. *In vitium labi difficilius erit, qàm ab initio bonum fieri.* Alluſit eodem & Plutarchus cùm in *Dione* de Dionysio diceret, τὴν βαφὴν οὐκ ἀνιέντα τῆς τυραννίδος, ἐν πολλῷ χρόνῳ δυσποιὸν ὄντα καὶ δυσέκπλυτον. *Non deponentem tyrannidis colorem multo tempore altè hærentem, & difficulter eluendum.* Attulit & Clemens *Strom. l.* 6. *pag.* 666. *B.* Καθάπερ γὰρ τοῖς ἐρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμείνασα, τὴν ἰδιότητα καὶ παραλλαγὴν πρὸς τὰ λοιπὰ παρέχει ἔρια. ὕλης καπὶ τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν πόνος παρῆλθε, μένει. δὲ τὸ καλόν. καὶ τὸ μὲν ἡδὺ καταλείπεται, ἀναμάσσεται δὲ τὸ αἰσχρόν. αὕτη γὰρ ἑκατέρας ψυχῆς χαρακτηριστικαὶ ποιότητες, ἀφ' ὧν γνωρίζεται. *Qomodo enim lana, qæ indita mansit tinctura, in reliqas qoqe lanas proprietatem transmittit & mutationem: ita etiam in anima transit qid laborem, manet autem qod est bonum & honestum: &, qod jucundum qidem est, relinqitur, qod turpe autem est abstergitur. Hæ enim sunt qalitates, qæ utrique animæ formam & characterem tribuunt, ex qibus cognoscitur.* Qod non advertens eruditus interpres Hervetus, aliter longè accepit, qam avtor ipse voluerat, & ac si lana colore aliqo intincta & imbuta, ad alias eundem transferre diceretur, cùm ille tincturæ moram diuturnam post operam in macerando tingendóqe insumptam designatam vellet. Alluſisse videtur Musonianum illud à Gellio *l.* 16. *c.* 1. lavdatum. Ἂν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἂν τι ποιήσῃς καλὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. *Si qid feceris bonum cum labore, labor quidem transit, bonum autem manet: si qid feceris turpe cum voluptate, voluptas qidem transit, turpe autem manet.* Qod Cato in *oratione Numantiæ habita* sic extulit. *Si qid vos per laborem rectè feceritis, labor ille à vobis citò recedet, benefactum à vobis, dum vivitis, non abscedet. sed siqa per voluptatem neqiter feceritis, voluptas citò abibit, neqiter factum illud apud vos semper manebit.* Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 6. § 30. μὴ βαφῆς. & *l.* 10. §. 34. τῷ δεδευμένῳ.

Ἀσπαζόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα.] Ità *l.* 2. § 17. & *infrà* §. 16. & *l.* 4. § 23, 25, 26. & *l.* 12. § 11. Vide & *l.* 4. § 31. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Συγκλωθόμενα.] Vide *infrà* § 11, 16. & *l.* 4. § 26, & 34.

Κἀκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται.] Ità Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 10. Ἀρκεῖ μοι, ἂν ἔχω ἐξουσίαν. ταῦτά με δεῖ κάλλιστα παρατεύσασθαι. *Satis ea mihi sunt qorum habeo potestatem. Hæc ita sunt administranda mihi, ut qàm pulcerrima efficiantur.*

Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται.] ὡς ὑπὸ τῆς αἱρέσεως γνώμης ἐπιτελούμενα. *Ut qæ à mente præstantissima regantur.* Epictetus *Enchir. c.* 38. Ità Charidemus Dionis Prusæi *orat.* 30. Τὰ τῶν θεῶν ἔργα, δῶρα καλῶς ὀνομάζει (Hom. *Il. γ'. v.* 95.) ὡς ἅπαντα ἀγαθὰ ὄντα, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ γιγνόμενα. *Deorum opera rectè Deorum dona nominat, qod omnia sunt bona, bonique alicujus gratiâ fiant.* Expressit qod Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. *Novimus autem iis, qi diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum.* Vel Ezechiæ potiùs regis illud, Esaiæ *c.* 39. *v.* 8. *Bonum est, qod locutus es, verbum Domini.* bonum est, qicqid Deus vult, qi summè bonus nisi bonum velle non potest. Vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 4. § 10. & *l.* 6. § 44. & *l.* 9. § 35. & *l.* 10. § 1.

Ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα.] τὴν εἱμαρμένην sive *fatum* cum Stoicis noster passim inculcat. Vid. *l.* 5. § 8

Συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει.] locus mihi subobscurus, eóqe magis qod vocabula à Marco hîc usurpata, nisi sint, qod suspicari forsan qis possit, vitiata, nusqam alibi deprehendisse meminerim. Xylander. *Et constat alicunde, & secum aliud adfert.* Versio textu ipso etiam obscurior. Tentemus an è Marco ipso elicere possimus mentem ejus. *L.* 12. § 23. Ἀγαθὸν δὲ, inqit, εἴ τι περ τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. *Bonum est, siqidem universo opportunum & conducens, & collatum*, vel *congruum.* Et *l.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὁ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.* Et *lib.* 4. § 9. Ἠναγκάσθη ἡ τὸ συμφέρον τοῦτο φύσις τοῦτο ποιεῖν. *Cogebatur hoc facere natura conducibilis*, vel *natura ea qæ in commodum inferebat.* denique *l.* 5. § 8. formulas illas urget, à vulgari sermone petitas, τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ, *hoc illi tulit*: & τοῦτο τούτῳ ἐφέρετο, id est, συνεχάρη. *hoc illi latum*, id est, *præscriptum est*, à medico nimirum, tanqam utile

&

a *L.* 2. § 1. Inf. § 11. μέμνηται ὅ, τὸ ὅλον [a] συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. καὶ
b Inf. § 6. *l.* 9. 3. *l.* 10. 96. ὅλου [b] κήδεσθαι μὲν πάντων ἀνθρώπων, κατὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐστίν. δόξης δὲ οὐχὶ τῆς ὑπὸ πάντων ἀνθεκτέον, ἀλλὰ τῶν
c *L.* 1. § 9. [c] ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων μόνον. οἱ δὲ μὴ ὕτως βιοῦντες, [d]
d *L.* 9. § 18. 27. *l.* 10. § 13. *l.* 11. § 18. ὁποῖοί τινες οἴκοι τε καὶ ἔξω τῆς οἰκίας, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. ὅσοι μεθ' ὅσων φύρονται,

meminit etiam, cognatum esse rationale omne: & naturæ ipsius humanæ rationem ab unoqoqe hoc exigere, ut hominum qorumvis curam habeat. porrò nec à qibuslibet existimationem esse capessendam, sed ab eis tantùm, qi naturæ consentaneam vitam agunt. qi secius vivunt, qales sint domi, qales foris, qomodo noctu, qomodo interdiu se gerant, qales cum qalibus volutentur, in

ANNOTATIONES

& salutare. &, de universi natura, imò Jove ipso, *ὑκ ἂν τοιοῦτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. non tulisset ejusmodi aliqid, nisi universo id contulisset.* Illud itaqe forsan & hîc voluit, *Est præscriptum est*, à mundi nimirum administratore Deo; *& conducit etiam*: (ut idem sit *τὸ συνεμφέρει*, qod *τὸ συμφέρει*) vel, *Et in nos infertur, & nos etiam secum fert*; eò nimirum qò destinamur. Sensum priorem secutus est Mericus Casaubonus qi vertit, *& inevitabile est, est utile.* eodémqe faciunt, tum Marci ipsius verba proximè antegressa, *ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πίστευε.* tum & Sophoclis illud, *Oedip. Colon.*

Τὸ φέρον ἴσθι, καλῶς
Χρὴ φέρειν.
Qod fata ferunt,
Id ferre decet.

Grotius ubi Schol. *ἐμμένειν παραινεῖ τοῖς ἐγνωσμένοις παρὰ θεῶν. φέρειν γὰρ, φησὶ, χρὴ τὸ ἐκ θεῶν εἱμαρμένον καλῶς.* Ad posteriorem illud Palladæ, in antholog. *l.* 1. *c.* 13. Et Stobæus *tom.* 2. *tit.* 98.

Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρε. εἰδ' ἀγανακτεῖς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Si te fata ferunt, ferto fortorqe. gravatim
Si fers, te crucias; nec minùs illa ferunt.

Vel ut Maximus exhibet *collectan. c.* 18.

Ὡς κε θέλῃ τὸ φέρον σε φέρειν, φέρε. εἰ δ' ἀπιθήσεις.
Καὶ σαυτὸν βλάψεις, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Qò tua ferre volunt te fata, ferare. recusas?
Te ladis; lasum sic qoqe fata ferent.

Qod utrumqe in versione sua expressit elegantissimè Hugo Grotius;

Si qem fors agat atqe ferat, feras atqe feratur:
Ni ferat, & feret hunc fors, magis & feriet.

Nec unqam satis prædicatum Cleanthis votum illud, qod *ἐπὶ παντὸς προχείρου*, *in qovis incepto* vult esse Epictetus *Enchir. c.* 52.

Ἄγε δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Duc me o Jupiter, & tu fatum,
Eò qò sum à vobis destinatus.
Seqar enim alacriter. Qòd si noluero,
Et improbus ero, & seqar nihilominus.

Seneca sic reddidit *Epist*, 107. & ex Seneca Avgustinus de *Civit. Dei*, *l.* 5. *c.* 8.

Duc me, parens celsique dominator poli,
Qocunqe placuit, nulla parendi mora est:
Assum impiger. fac nolle. comitabor gemens:
Malusqe patiar, qod bono licuit pati.

Vide *l.* 10. §. 28. Addo tertiam D. Bootii interpretationem, qi *τὸ συνεμφέρειν* in *accommodandi* sensu hîc sumit, ut hoc sit qod Marcus velit, *fatum & nobis accommodari, & facere etiam ut nosmet ipsos eidem accommodemus.* in qam ferè sententiam Marcus *l.* 4. § 23. *Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ κοσμε. Qicqid tibi convenit, o munde, convenit & mihi. Et l.* 5. § 8. *Τὸ συμβαῖνόν σοι προεστάτηλό σοι, καὶ πρός σέ πως εἶχεν. Qicqid evenerit tibi, tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum sit.* Et *l.* 3. § 16. *Ἀβιάστως τῇ ἑαυτῆ μοίρᾳ συνηρμοσμένον. Sponte suâ fato suo sese accommodantem.* Et *l.* 7. § 57. *Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. τί γὰρ ἁρμοδιώτερον. Qod à fato destinatum est tibi. Ecqid enim magis est congruum.* in hanc deniqe sententiam qam proximè, *l.* 12. *c.* 1. *Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τέτυφ. Cum & tibi hoc natura tulerit, & huic te.* Tu qisqis es, qamcunqe ex istis ipse volueris, amplectare per me licet; aut potiorem aliqam, si comminisci potueris.

Συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν] λογικῶν appellatione Deum atqe Dæmonas simul cum hominibus intelligit. Istic avtem conjunctionis illius tantummodo meminit, qæ ratione prædita invicem astringit omnia. alibi sæpius nexum & conjunctionem cum universo mundo inculcat; ut *l.* 2. § 4. Casaubonus *ad Pers. Sat.* 3.

Κήδεσθαι μὲν πάντων] *aliorum*, inqit, *curam gerere, est natura consentaneum.* Ità *infrà* § 6. *τῶν ἀνθρώπων προκηδόμενον. Hominibus qibusvis curam impendens.* & *l.* 9. § 3. *κήδεσθαι δεῖ. Oportet curare illos.* & contrà, *l.* 2. § 1. *τὸ ἀνθίστασθαι παρὰ φύσιν. Adversari prater naturam.* Impia itaqe, & humanitatem qasi abjurantis & amolientis à se, Caini vox illa, *Numqid ego custos sum fratris mei? Gen. c.* 4. *v.* 9. Ad qæ verba Joannes ille *χρυσορρήμων in Gen. erat.* 19. cum Marco nostro planè consentiens; *Καί τοι εὖσοι καὶ ἀκολουθίαν ἅπασαν ἐπίπρακτο, καὶ κατὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἐχρῆν σε καὶ φύλακα εἶναι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας. τοῦτο γὰρ ἡ φύσις ἐπέτρεπε. Et quidem* A *omnia ex aqo congruè fecit, & ex natura lege oporteret te esse custodem fraterna vita. Hoc enim natura tibi demandavit.* Et Ambrosius *de Caino & Abele l.* 2. *c.* 9. *Recusat fraterna munus custodia, qasi exors natura.* Contrà Julianus Imperator de se *Epist.* 12. *Ἐπεὶ καὶ ἐγρηγορὼς, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτὸν μᾶλλον, ἢ καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὡς εἰκὸς, ἐγρήγορα. Qoniam cum vigilarem, non tam pro me ipso, qàm pro ceteris omnibus, ut par erat, vigilavi.* De Demonacte Lucianus *pag.* 860. *φίλος μὲν ἦν ἅπασι. καὶ οὐκ ἔστιν ὅτου οὐκ οἰκεῖον ἐνόμιζεν, ἀνθρωπόν γε ὄντα. Amicus erat omnibus, nec fuit qisqam qi homo esset, qem familiarem non existimaret.* Ità Apostolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 10. *Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. Simus benefici erga omnes.*

B Facit huc & parabola illa Lucæ *c.* 10. qâ ostendit D. Jesus *τὸν πλησίον ἡμῶν, proximum nobis*, qemvis esse, cui, cùm ope nostrâ indigeat, subvenire possimus.

Δόξης δ' οὐχὶ τῆς παρὰ πάντων] Plato *Lachet. pag.* 481. F. *Οὕτω μέν τοι ὁ ἔπαινος ἔστι καλὸς, ὑπ' ἀνδρῶν ἀξίων πιστεύσθαι. Optima hac laus est à viris fide dignis astimari.* Hector apud Nævium.

Latus sum lavdari me abs te, pater, lavdato viro.

Cicero *Tusc. l.* 4. §. 67. & *Epist. famil. l.* 5. *ep.* 12. & *l* 15. *ep.* 6. ubi subjungit: *Ea est enim profectò jucunda laus, qa ab iis proficiscitur, qi ipsi in lavde vixerunt.* Idémqe Seneca explicans, *Epist.*
C 102. *Cùm Tragicus ille apud nos ait; Magnificum esse lavdari à lavdato viro; lavde digno, ait.* Et ibidem. *Claritas, bonorum virorum secunda opinio est. vel laus est à bono bonis reddita.* & mox, *claritatem* à *gloria* distinguens; *Gloria multorum judiciis constat, claritas bonorum.* Itaqe Lucilius *Sat.* 14. apud Nonium profitetur,

Pavcis se malle & sapientibus esse probatum,
Ἢ πᾶσιν νεκύοισι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.
Qàm omnibus mortuis consumptis imperare.

Τῶν ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων] qod *natura convenienter vivere*, Flaccus, *l.* 1. *Epist.* 10. & Cicero *Offic. l.* 3. Idémqe *de Finib. l.* 3. *Congruenter natura convenienterqe vivere.* &
D *Tusc. l.* 5. *Congruere natura, cùmqe ea convenienter vivere.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Οἱ δὲ μὴ ὕτως βιοῦντες, ὁποῖοι] Idem ferè *l.* 9 § 18, 27. & *l.* 10. § 13. & *l.* 11. § 18. Cicero *pro domo sua*: *Lavdatio hominis turpissimi, mihi ipsi erat penè turpis.* Seneca *epist.* 52. *Qid lataris, qòd ab hominibus iis lavdaris, qos non potes ipse lavdare?* Idem in *excerpt. Non potest ullam avtoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malis displicere, lavdari est.* Bernardus *epist.* 248. *Non potest bonus non esse, qi bonis placet: nec minùs validum argumentum mihi videtur, qòd bonus sit, si malis è regione displiceat.* At editor Lugdunensis hîc negativam omisit, in dictionis Marcianæ fravdem non ferendam.

E *Καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν*] *noctúqe & interdiu.* ità Marinus in Proculo *c.* 3. *ad l.* 4 § 50. repræsentandus; *νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν.* qo loco non erat, qod Heraldus *animad. in Iambl. c.* 4. scripturam editam submoveret, & *μεθ' ἡμέραν* subtitueret. etenim *μεθ' ἡμέραν* est *interdiu*, ut Marco istîc, ità aliis passim. Aristophanes *Pluto* 4. 3.

Οἴμοι τάλας ἀποδύομαι μεθ' ἡμέραν.
Va misero mihi, spolior istic interdiu.

Demosthenes *in Midiam. Καὶ γὰρ ἐχθρὸς ἦν, καὶ μεθ' ἡμέραν εἰδὼς ὕβριζεν. Et interdiu, sive ipsâ luce, sciens prudénsqe contumeliâ afficiebat.* Polybius *l.* 1. *c.* 66. *Γινομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. Sed qum multa & noctu & interdiu maleficia ederentur.* & *c.* 84. *Ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύκτωρ ἐπιφαινόμενον. Modo interdiu, modò noctu superveniens.* Plutarchus in *Publicol. pag.* 102 *C.* *Ὥστε μεθ' ἡμέραν τὰς Ῥωμαίας ὁρᾶντας*; &c. *Id luce Romanis, qi convenerant, adspicientibus, &c.* nihil tritius avt pervulgatius. Adjiciam tamen unum amplius locum ex Luciani *cataplo pag.* 442. qia ad Marci mentem facit. ibi Lychnus sive *Lucerna*, Rhadamantho coram adversùs Megapentheum testimonium perhibens; *Ἐγὼ τὰ μεθ' ἡμέραν μὲν οὐκ οἶδα. ὅ γε παρῆν. ἃ δὲ τῶν νυκτῶν ἐποίουν καὶ ἔπασχον, οὐκ ἂν λέγοιμι. Eqidem qa facta sunt interdiu nescio: non enim adfui. Sed qa noctu faceret vel pateretur, piget me dicere.*
F Vide *l.* 10. § 13.

Οἷοι μεθ' ὧν φύρονται] *ac qibus se hominibus admisceant.* Xylander. Et potest reverâ ex necessitudinibus & familiaritatibus de hominum affectu conjectura sæpenumero havd vana fieri. juxta illud Phænicis Evripidei, qod lavdant Æschines *adversf. Timarch.* Diodorus Siculus *l.* 12. & Plinius minor *l.* 4. *ep.* 27.

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γιγνώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐσθ' οἷος περ ἥδεται συνών.
Si qis malorum pascitur consortio,

in memoria habet. itáqe lavdem illorum nihili pendit, qi nè sibi qidem ipsis placent.

§. 5. Neqe invitus qicqam agas, neqe societatis communis immemor, nec nisi re probè priùs exploratâ, aggressus, nec affectibus abreptus, sed nec sensus tuos exornet ser-

μεμνημένῳ. Διατελεῖ. a ὃ τοίνυν ὐδὲ τὸν ϖῆϕ τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ πίθῃ, ὅιγε ὐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκομεν.

a L. 6. §. 57. l. 8. §. 52, 53. l. 9. §. 27.

§. 5. Μήτε b ἀκούσιος ἐνέργῃ, μήτε c ἀκοινωνήτῳ, μήτε d ἀνεξέτασος, μήτε e ἀνθελκόμενος. μήτε f κομψείᾳ τὴν διάνοιάν σε καλλωπιζέτω.

b L. 5. §. 1.
c L. 2. §. 2.
d Inf. §. 6.
l. 8. §. 2. l. 10. §. 37.
e L. 2. §. 2. l. 10. §. 36.
f L. 1. §. 7. 15. Inf. §. 8.

ANNOTATIONES.

Inqirere ultrà parco; compertum hoc habens,
Talem esse qemqe, qali amicitiâ utitur.

Grotius. Cæterùm havd plenè satis Marci verba expressit is. pleniùs exactiùsqe Casavbonus *qales cum qalibus volutantur*, sive commiscendo sese invicem fœdant & inqinant. Est enim metaphora à limo lutóve, qod è terra fit, humido aliqo commaceratâ. unde & φύρεσθαι non est tantùm μίγνυσθαι, vel μολύνεσθαι, sed & μολύνεσθαι. &, φυρμὸς, ῥύπος, μίασμα, μολυσμός. Hesychius. unde forsan & nostrum, qo Casavbonus usus est hic. moise. Vide *l.* 7. § 67.

Παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον] Cicero *de fin. lib.* 2. *Nihil est turpius qàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* Idémqe *de Oratore perfect.* § 41. *Ego cùm à nostro Catone lavdabar, vel reprehendi me à cateris facilè patiebar. Sic Socrates videtur testimonio Platonis aliorum judicia debere contemnere.* Seneca *Epist.* 52. *Qanta dementia ejus est, qem clamores imperitorum hilarem ex avditorio dimittunt?* Apud eundem Epicurus *Epist.* 29. *Nunqam volui populo placere. nam qa ego scio, non probat populus; qa probat populus, ego nescio.* Subjungit Seneca; *Idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. qis enim placere potest populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor qæritur. similem te illis facias oportet. non probabunt, nisi agnoverint. conciliari nisi turpi ratione amor turpium non potest.* Idem *Epist.* 92. *Eleganter Demetrius noster solet dicere, eodem loco sibi esse voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus. Qid enim, inqit, meá refert, sursum isti an deorsum sonent? Qanta dementia est vereri, nè infameris ab infamibus?* Epicuri illud ob oculos habuisse videtur Clemens, cùm ista scriberet, *Strom. lib.* 1. *pag.* 290. *D.* Οὐ ποτε ἀρα ὀρεκτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. ἃ μὲν γὰρ ἐκείνους εὐδόκει, ἐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς. ἃ δὲ ἡμεῖς ἴσμεν, μακρὰν ἐσι τῆς ἐκείνων διαθέσεως. *Multis ergò placere minimè est expetendum. Qa enim sunt illis jucunda, nos non exercemus. Qa nos autem scimus, procul sunt ab illorum affectione.* qi locus cùm corruptelæ manifestus sit, ità interpretari Herveto visum, ac si pro ἐκείνους εὐδόκει, ἐκείνους ἤδει. vel ἐκεῖνοι ἀνδάνει; legisset; Sylburgius ἐκείνης εὐδοκεῖμεν, ἀσκεῖν scilicet reponendum posse existimat, ut sit, *qa nos novimus illos exercere.* mihi nevtrum satisfacit. forsan potiùs, ἐκεῖνοι εὐδοκεῖεν, *qa illi norint*, ut in membro altero, ἡμεῖς ἴσμεν, *qa nos scimus.* Vide *l.* 4. § 3.

Οὐδ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκομεν] Vide *l.* 8. §. 52, 53. Seneca *Epist.* 9. *Nisi sapientis sua non placent. omnis stultitia laborat fastidio sui.* Et *de tranqill. c.* 2. *Unus effectus est vitii, displicere sibi.* & *Epist.* 47. *Hoc habent inter cætera boni mores; placent sibi & permanent. Levis est malitia, sæpe mutatur, non in melius, sed in aliud.* Aristoteles item *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Διαφέρονται ἑαυτοῖς οἱ φαῦλοι. καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Pravi dissentiunt inter se, dum alia cupiunt, alia volunt.* Vide sis cætera.

§. 5. Μήτε ἀκούσιος] Apud Aristotelem *Rhetor. l.* 2. *c.* 24. nescio qis.

Εἰπεῖ γὰρ ὐδὲ τοῖς κακῶς διδρακόσιν
Ἀκυσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πιτεῖν.
Οὐτ' οὖν ἀναγκασθείς τις ἓν δρᾶσαι τινὶ,
Προσῆκόν ἐσι τῷ δ' ὀφείλεσθαι χάριν.
Si nostra in illum se ira non rectè ferat,
Qi non sua aliqid sponte commisit mali;
Nec qi coactus alteri benefecerit,
Ullum meretur avt honorem avt gratiam.

Grotius. Vide *l.* 4. §. 34. Avgustinus *confess. l.* 1. *c.* 12. & ex eodem Petrus Lombardus *sentent. l.* 2. *distin.* 40. §. 2. & Prosper *sent.* 172. *Nemo invitus benefacit, etiamsi bonum est qod facit.* Idémqe *in Joan. Evang. tract.* 43. *Qod qis invitus vel necessitate facit, non bene facit. Sapientem* verò *invitum nihil facere,* Stoicum dogma est. Cicero *paradox.* 5. *Soli hoc contingit sapienti, ut nihil faciat invitus, nihil coactus.*

Μήτε ἀκοινώνητος] qod ubiqe damnat. Vide ad *l.* 2. §. 2. Gregorius Nazianzenus *in Basil. epitaph.* Μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. *Nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio contemplatione careret.* Seneca *de beat. c.* 20. *Sic vivam, qasi sciam aliis me natum: & natura rerum hoc nomine gratias agam.* & *Ep.* 48. *Non potest qisqam beatè degere, qi se tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit. alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hæc societas diligenter & sanctè observanda est, qa nos omnes omnibus miscet, & judicat aliqod esse commune jus generis humani.*

Μήτε ἀνεξέτασος] Ità Basilius Cæsar. *Epist.* 44. ὐδὲν ἀνεξετάστως πρασσέσθαι. *nihil non examinatum admittere.* Et

A *Epist.* 54. Πάντα μὲν λόγου, πᾶσαν δὲ πρᾶξιν καθήκουσαν περιεσκεμμένως ἐπιτελεῖσθαι. *Omnem qidem sermonem, & qamlibet competentem actionem circumspectè peragendam.* Vide & *infrà* §. 6. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 37. Idémqe *in Esajam.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. *pag.* 159. *C.* Χρὴ ὦν, ὥσπερ δικασὴν, τὸν λόγον τὴν ἀνωτάτω χώραν παρ' ἡμῖν λαχόντα, ἑκάστα κρίνειν καὶ ἐξετάζειν τά τε δικτέα καὶ μὴ, καὶ συγκαταθέσεσι τῶν πραγμάτων, καὶ ταῖς ὁρμαῖς τῆς ψυχῆς μετὰ ἀκριβοῦς ἐπισκέψεως ἐπιτρέπειν. *Oportet igitur rationem supremum apud nos locum sortitam, veluti judicem, singula qaqe judicare atqe examinare, tum qa admittenda sunt, tum etiam*
B *qa minimè: atqe ea cum diligenti judicio assensionibus atqe approbationibus rerum, rectisqe animi consiliis discutienda permittere.* Ἐυξαπάτητος γὰρ ἅπας, ἐν οἷς ἐσιν ἀπρόσκεπτος. *Facilè enim qivis decipitur in rebus antea non bene perpensis.* Galenus *hortat. c.* 6. Itáqe ἐκ τοῦ μὴ ἀνεξετάστου, τὸ ἀπρόπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον γίγνεσθαι. *re bene exploratâ lapsu & seductione immunem esse.* de qo Marcus *l.* 7. §. 55. At contrà Apelles hæreticus referente apud Evsebium *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 13. Rhodone, Μὴ δεῖν ὅλως ἐξετάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἕκαστον, ὡς πιστεύσαντι διαμένειν. *Non esse omnino examinandam fidem; sed unumqemqe in*
C *eo, qod semel imbibisset, perstare oportere.* qod est prorsus interdicere homini, animal nè sit rationale, saltem nè ratione, qâ eum conditor Deus instruxit, utatur. nec multùm abscedunt avt superstitiosi Jvdæuli, qi, ut refert Hieronymus à sancta fide in *Hebraomastig. l.* 2 *c.* 2. ex Mosis verbis *l.* 5. *c.* 17. *v.* 11. perperam acceptis, tradunt, qòd, *si sapientes dixerunt tibi, dextram esse sinistram, vel contrà, credi servarique debeat:* avt supercilioси Jesuitæ, qi, referente Pavlo Soarpio in *Histor. de Interdict. Pauli* 5. *adv. Venet. l.* 2. in *Regulis* Patavii relictis ann. 1606. *reg.* 3. asserunt, *Si Pontifex Romanus nigrum esse definierit, qod oculus album esse renunciaverit, avt vice versâ, illius definitioni esse acqiescendum.* atqi hoc est etiam oculos hominibus eruere, non rationis tantùm usum eripere.

D Μήτε ἀνθελκόμενος] *neqe patere te retrahi* Xylander. *nec cum reluctatione* Casavbonus. Malim, *neqe affectibus abreptus.* qod Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 14. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος. *Dum à propria cupiditate abstrahitur.* Et Marcus *infrà* §. 15. ὁρμητικῶς νευροσπασθέντος. *Affectibus tanqam fidiculis agitatus.* Eodem vocabulo usus est Plato *leg. l.* 1. *pag.* 782. *B.* τὰ πάθη σπᾶσί τε ἡμᾶς καὶ ἀνθέλκουσι. *Affectus nos trahunt & retrahunt.* Vide *l.* 2. §. 2.

Μήτε κομψείᾳ] Ità §. 8. ὐδὲ κομψὸν, *neqe affectatum.* & *l.* 4. §. 51. καὶ τῆς κομψείας, & ostentatione. & ἄκομψον. *l.* 6. §. 38. qæ περὶ τὸ φιλοπαίκτιον καὶ χαριέντως, *de jocorum amante &*
E *faceto* usurpari monet Pollux *l.* 5. *c.* 45. Aristophanes *nubib.* 2. 1.

Πρῶτον μὲν εἶναι κομψὸν ἐν συνουσίαις.
Primò qidem ut sis lepidus in congressibus.

Idem *avib.* 1. 3.

Μὴ γὰ νόημα κομψότερον ἤκουτά πω.
Noemá nunqam audiveram elegantius.

Ubi Schol. κομψεία, ἁλαφρία, ἀστειότης, *festivitas, urbanitas.* Evripides apud Aristotelem *Polit. l.* 3. *c.* 4.

Μή μοι τὰ κομψ', ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ.
Speciosa mitte; prome qeis urbi est opus.

F Grotius. Aristoteles *de Cælo l.* 2. *c.* 13. κομψῶς μὲν, οὐκ ἀληθῶς δὲ. *argutè qidem, havd verè tamen.* In sermonis avtem elegantia avt festivitate studium poni Marcus alibi vetat. Vide *l.* 1. §. 7. ἀστομολογίας. & *l.* 8. §. 30. περιλεπτῶς. Plato in *politic. pag.* 531. *B.* Κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπι τοῖς ἐνόμασιν, πλησιάσῃς εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως. *Si verborum curiositatem vitabis, evades in senectute admodum sapientior.* Latiùs tamen extendit idem *Epist.* 10. Τὸ γὰρ βεβαιον καὶ πιστὸν καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγὼ φημι εἶναι τῆν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν. τὰς δὲ ἄλλας τε καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας τοφίας τε καὶ δεινότητας, κομψότητας εἶναι πρωταγορείων, ὁ θεὸς ὀνομάζειν. *Nam*
G *firmitatem, fidem, sinceritatem veram esse philosophiam existimo. Alias vero & ad alia declinantes scientias & facultates si qis ornamenta dixerit, rectè, ut arbitror, appellabit.* Aliud est τὸ κομψὸν *l.* 8. §. 34. Seneca *Ep.* 115. *Oratio vultus animi est: si circumtonsa est & fucata, & manufacta, ostendit illum qoqe non esse sincerum, & habere aliqid fracti. non est ornamentum virile, concinnitas.* Sed de sententiarum potiùs ratione Marcus ibi. Cæterùm, μήτε κομψείαν τὴν διάνοιάν σε καλλωπιζέτω, Xylander cùm reddidit, *nè in cogitationibus tuis astutiam sectaris*; à Marci mente nimiùm qantum recessit. διανοίας σχήματα, sive *figura sententiarum* rhetoricæ magistris qid sint, docet Fabius *instit. l.* 9. *c.* 1.

a L. 1. §. 5. ζῶω. μήτε πολυῤῥήμων, μήτε a πολυπράγμων. l. 4. §. 24. ἔσο. ἔπι ᾗ b ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔντα c πρεσβύτης ζῶϊ b Supr. §. 3. l. 12. §. 26. d ἄῤῥενι, καὶ πρεσβύτῃ, καὶ πολίτῃ, καὶ Ῥωμαίῳ, καὶ ἄρχοντι, c L. 5. §. 27. d L. 2. §. 5. e L. 9. §. 3. l. 11. §. 3. 20. * ἐυλύτως f. ut Inf. §. 7. & l. 8. §. 33. Inf. §. 16.

monis elegantia; nec dictionis multæ fueris, nec negotii multi avidus. faxis verò, ut qi in te resident Deus, præses sit animantis masculi, ætate provecti, reipub. studiosi, Romani, principis; qi ità se composuerit, ut qi promptus decedere, classicum duntaxat, qo è vita avocetur, expectet. qí-

ANNOTATIONES.

Πολυῤῥήμων] Epictetus *Enchir. c.* 32. §. 1. Καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔσω, ἢ λαλεῖσθω τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δι' ὀλίγων. *Ac majori quidem ex parte silentium præstetur: aut necessaria dicantur, eáque paucis.* Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 14.

Rarus sermo illis, & magna libido tacendi.

Πολυπράγμων] Vide *l.* 4. §. 24. De sapientibus ex Stoicorum sensu Laertius *l.* 7. *c.* 118. in *Zenone.* Ἀπράγμονάς τε εἶναι. ἐκκλίνειν γὰρ τὸ περίεργον τι παρὰ τὸ καθῆκον. *Esse à negotiis remotos. Cavere enim ne quid præter officium faciant.* Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 16. ait, Chrysippum *vitarum l.* 4. τὸν σοφὸν ὀλίγων ἀπραγμονάτειν καὶ ἰδιοπραγμονατεῖναι. *Sapientem cum otiosum esse, tum negotia sua tractare.* Verba Chrysippi; Ὅιμαι γὰρ ἔγωγε τὸν φρόνιμον καὶ ἀπράγμονα εἶναι, καὶ ὀλιγοπράγμονα, καὶ τὰ αὐτῷ πράττειν. ὁμοίως τῆς τε αὐτοπραγίας, καὶ ὀλιγοπραγμοσύνης ἀσείων ὄντων. *Censeo enim ego prudentem & curæ negotiis, & pauca habere negotia, & suas res agere: cum & suarum rerum tractatio & paucarum perinde sunt elegantes.* Idem *lib. de eligend. propt.* Τῷ γὰρ ὄντι φαίνεται ὁ καλὰ τὴν ἡσυχίαν βίον ἀκίνδυνόν τι καὶ ἀσφαλὲς ἔχειν. *Videtur enim revera otiosa vita periculis vacare & in tuto versari: etsi hoc pauci perspiciant.* itaque Tertullianus *de pall. c.* 5. non *Epicuros* tantùm, sed & *Zenonas, quietis magisterium* dicit. Qanqam Tigellinus impurus ille Neronis palpo, apud Tacitum *annal. l.* 14. Stoicæ sectæ objicit, qod *turbidos & negotiorum appetentes faciat.* Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει αὐτῷ, ὁ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni suæ, non efficietur sapiens.*

Ὁ ἔν σοι θεός] Mentem nunc *dæmonem*, ut *l.* 2. §. 13. & *infrà* §. 6. nunc & *Deum* dicit, ut hoc loco, sic *l.* 12. §. 26. Ὁ ἐμὸς νοῦς θεός. *Mens cujusque Deus est.* ibi plura vide.

Προστάτης] Ità *l.* 5. §. 27. προστάτην καὶ ἡγεμόνα. *præsidemque ducemque.*

Ἄῤῥεν] Vide *lib.* 2. §. 5. De Zenone apud Laërtium *l.* 2. Zenodotus:

Ἄῤῥενα γὰρ λόγον ἔυρες —
Masculum enim verbum invenisti —

vel

Masculam enim vitæ rationem tu reperisti.

Et Seneca *Epist.* 33. *Totus contextus illorum virilis est.* Apud Persium *Sat.* 5. *v.* 144. *Masculam bilem.* id est, *Masculum animum criminis loco luxuria objicit juveni in suis castris militanti.* Casaubonus ibi.

Ἀσκηταχότῳ] *qi se ità comparaverit* Xylander. vel *composuerit.* Ἀσκάξασθαι, ἰυθρεπίσασθαι. Ἀσκάξασθαι, *parare.* Hesychius & Svidas.

Περιμένων τὸ ἀναλητικόν] Transtatum videtur à re militari: qod & Svidas censet, ubi locum hunc lavdat, nisi qòd τὸ ἀναλητικὸν illud esse *classicum* existimet, *qo εἰς πόλεμον οἱ ῥᾳθυμοι ἀναλεῖνται, ignaviores ad prælium in eundem incitantur*; cùm sit potiùs, ut Budæus, *qo receptui signum datur, & à pugna, fusorúmve prosecutione milites revocantur.* qomodo Plutarchus in *apopth. Lacon. pag.* 236. *E.* Ἄλλῳ ἐπὶ παραλάξεως τῷ πολεμίῳ τὸ ξίφος καθαφέρειν μέλλοντι, ἐπεὶ τὸ ἀναλητικὸν ἐσήμηνεν, ἐκάλει καθηγεμών. *Alius in prælio gladium hosti jam incussurus, qum audiret receptui canì, ictum non intulit.* qod idem & de Chrysanta Persa narrat, in *collatione Pelopidæ & Marcelli pag.* 317. *D.* & in *capit. Rom. qæst.* 39. à Cyro eo nomine lavdato; ex Xenophontis *pæd. l.* 4. Ità & Pollux *onomast. l.* 1. *c.* 10. §. 19. ubi τὸ εἰς ἔφοδον opponit τῷ ἀναλητικῷ. Et clariùs adhuc *l.* 4. *c.* 11. παραιτελευτικὸν δὲ, τὸ καλὰ τὴν τῆς μάχης συμβολήν. ἀναλητικὸν δὲ, τὸ ἐκ τῆς μάχης ἀναλαβεῖν. *Adhortatoria verò, qa in pugna conflictu fit. Receptus autem signum, qod è pugna revocat.* Ità Diodorus Siculus *l.* 17. *c.* 7. Ἀνεκαλίσατο τῇ σάλπιγγι τοὺς στρατιώτας. *Signo milites revocavit.* & Polybius *l.* 1. *c.* 45. Ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἑαυτῶν παρήγγειλε τοῖς σαλπισταῖς. *Tubicines receptui canere jussit.* Plutarchus in *Fabio pag.* 181. *B.* Τῇ σάλπιγγι σημῆνας ἀνάκλησιν. *Et signo receptui dato.* qod Synesius *in Cat. vit. p.* 80. *A.* Κελεύει ἀναλητικὸν ἠχῆσαι τοὺς σάλπιγγας. *Classico receptui canì jubet.* Sed & Longus *Pastoral. lib.* 4. *pag.* 125. de caprario, cujus canibus capræ assveverant: Πρῶτα μὲν ὀλίγον ἐνέπνευσε, καὶ αἱ αἶγες ἔστησαν, τὰς κεφαλὰς ἀράμενα. εἶτα ἐνέπνευσε τὸ νόμιον, καὶ αἱ αἶγες ἐνέμοντο κάτω. ἄνδρες λιγυρὸν ἔδωκε, καὶ ἀθρόαι κατεκλίθησαν. ἐσύρισέ τε καὶ ὀξὺ μέλος, αἱ δὲ, ὥσπερ λύκοι προσιόντος, εἰς τὴν ὕλην καὶ φυγον. μεθ' ὀλίγον ἀναλητικὸν ἐφθέγξατο, καὶ ἐξελθούσας τῆς ὕλης, πλησίον αὐτῶν, τῶν ποδῶν συνέδραμον. *Primum exilem inflando edidit sonum, & steterunt arrectis capitibus capræ. Deinde pastoralem cantum, qo ad pastum invitabantur, & capræ in terram pronæ per herbas pascebant. Iterum sonum edidit acutum, & conferta procubuerunt. Cantum etiam acutum dedit fistula: & illæ, non secus ac lupo irruente, ad sylvam conjugere. Paulò post receptui signum dedit, & illæ egressæ nemore prope ad pedes illius concurrerunt.* Sed & apud eundem *l.* 1. *pag.* 16. Dorcona pelle lupinâ invadentes canes ἀναλήσει συνήθει ἡμερῶσαι, *receptui canens de more sedasse* Daphnis fertur. Idémqe *l.* 2. Λαβὼν τὴν σύριγγα, συρίζει νομικὸν, ὡς ἐρῶν. ἐρωτικὸν, ὡς πείθων. ἀναλητικὸν, ὡς ἐπιζηλῶν. *Fistulâ acceptâ flebilem ut amans edebat cantum, amatorium veluti ad amorem alliciens, revocatorium instar requirentis.* Eodem respexit Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 29. Ἐὰν δ' ὁ θεὸς σημήνῃ τὸ ἀναλητικὸν, ὡς τῷ Σωκράτει, πείθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς στρατηγῷ. *Si verò Deus receptui cecinerit, qemadmodum Socrati, parendum erit ei tanqam Imperatori.* Idem *l.* 3. *c.* 13. Ὅλως δὲ μὴ παρείχῃ τἀναγκαῖα, τὸ ἀναλητικὸν σημαίνει, τὴν θύραν ἤνοιξε, καὶ λέγει σοι, ἔρχου. *Cum verò ea, qibus opus est, non suppeditat, receptui canit, januam aperuit, teqe venire jubet.* Et *c.* 26. Τί οὖν, ἐὰν μὴ παρείχῃ τροφάς; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς, τὸ ἀναλητικὸν μοι σεσήμανκε; πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπινοῶ ἐμαυτῷ ἡγεμόνα, ὑμῶν οὐδὲν τὰ ἔργα. *Qid ergò cum victum non præbes? Qid verò, nisi, ut Imperator bonus, receptui mihi cecinit? Pareo, sequor, collavdo Imperatorem, facta ejus prædico.* Et *c.* 24. Ἂν μ' ἐκεῖ πέμψῃς, ὅπου καλὰ φύσιν διεξαγωγὴ ἐκ ἔστιν ἀνθρώπων, ὅ σοι ἀπελθὼν ἔξεμι. ἀλλ' ὡς σῦ μοι σημαίνοντος τὸ ἀναλητικὸν ἐκ ἀπολείπω σε. αἰσθάνομαι ὅτι μὴ χόαν ἐκ ἔχεις. *Si eò me miseris, ubi homines secundùm naturam vivere nequeunt, non contra imperium tuum discedam; sed tanqam te receptui mihi canente non te deseram. Animadverto tibi operâ meâ non esse opus.* Potest & à re navtica sumptum videri. qâ imagine eâdem ferè in argumento eodem usus est Epictetus *Enchir. c.* 7. Καθάπερ ἐν πλῷ, τῦ πλοίου καθορμισθέντος, ὡς ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρεργον, καὶ κοχλίδιον ἀναλέξῃ ἢ βολβάριον, τετᾶσθαι [al. τάττεσθαι] δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μή τοι σέ γε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, καὶ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος εἰσβληθῇς, [ἐκβληθῇς vulg. perperam.] ὡς τὰ πρόβατα. ὕτω καὶ ἐν βίῳ, ἐὰν δοθῶσι σοι ἀντὶ βολβίου καὶ κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει. ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. ἐὰν δὲ γέρων ἦς, μηδὲ ἀπαλλωγῆς ποτε τῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε παλαῖος ἐλλίπῃς. *Qemadmodum in navigando subducto navigio, si aqatum exieris, obiter fortassis etiam cochleolam colliges, aut bulbum: animo autem in navigium intento esse oportet, ac continenter sollicito, ne gubernator vocet: ac tum illa omnia relinqere, ut ne vinctus, tanqam oves, in navim conjiciaris. Ita etiam in vita, si tibi vice cochleæ aut bulbi detur uxorcula & puer: nihil impediet. At si gubernator vocârit, curres ad navim, relictis illis omnibus; neqe respicies. Qòd si senex es, cave unqam nave recedas longiùs; ne qando vocatus deficias.* Vide ad *l.* 9. §. 3. & *l.* 11. §. 20. qo loco, qod ἀναλητικὸν istic, ἐυδόσιμον idem dici videtur.

Ἔυλυτος] Citat Svidas è Marco ista, sed non explicat. Sic *infrà* §. 7. ἐυλύτως ἄπεισι. *Promptus sit discedere.* & §. 16. ἔυλυτον. *Promptum.* Potest avtem τὸ ἔυλυτον istud à *vestitu* sive *calceatu* transtatum videri, qi qò minùs arctè astringitur, eò faciliùs exolvitur & exuitur. De Iphicrate Diodorus Siculus *l.* 15. Τὰς δὲ ὑποδέσεις τοῖς στρατιώταις ἐυλύτους καὶ κόφους ἐποίησε, τὰς μέχρι τῦ νῦν Ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνου καλουμένας. *Calceamenta denique militum, ut & citiùs solvi, & facilius gestari possint, excogitavit. Qa ad hunc usqe diem Iphicraticarum inde appellationem retinent.* Indè Luc. *c.* 3. *v.* 16. Λύειν τὸν ἱμάντα τῦ ὑποδήματος. *Solvere corrigiam solearum.* qem locum tractans, & more suo in allegoriam trahens, Clemens *Strom. l.* 5. *pag.* 573. *D.* Χρῆναι γὰρ τὰς καθαρσοποιΐας, ἀπολύειν τῦ σώματος, καὶ τῶν τούτου ἁμαρτημάτων τὴν ψυχὴν, ὥσπερ τῦ δεσμῦ τὸν πόδα. *Oportet enim eos, qi mundos faciunt, animam exolvere à corpore, & ejus peccatis, tanqam pedem à vinculo.* Ità Lucret. *l.* 1.

— *vita qoqe omnis*
Omnibus è nervis atqe ossibus exolūatur.
— *veluti cùm lubrica serpens*
Exuit in spinis vestem —

Sicut idem *l.* 4. & *l.* 3.

— *vestémqe relinqere ut anguis,*
Gauderet. —

de anima corpus exuente. De Diogene Cynico Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐλεύθερος ἦν, ὅτι ἀπερεβάλετο πάσας τὰς τῆς δουλείας λάβας. πάντα ἔυλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Esset ingenuus, qòd omnes servitutis ansas abjecisset. omnia appensa tantùm, non adstricta habebat.* Interpres enim doctissimus perperam reddidit; *Omnia à seipso pendentia.* Potest & à *fructibus maturis*; qæ sponte suâ decidunt, qm immatura validiùs adhæreant. Theophrastus *de caus. plant. l.* 5. *c.* 4. Πιπτούσης, γὰρ ὁ καρπὸς, αὐτόματος ἀπορρεῖ. πρὸ δὲ τῦ πεπανθῆναι, μᾶλλον ἰσχύει καὶ προσήρτηται. *Qippe fructus maturi sponte ruunt. Sed antequam sint maturi, valenter adhærent.* Vide *l.* 12.

§. 3.

qiqe nec juramento proprio, nec aliûs cujuſqam teſtimonio opus habeat. porrò vultus adſit hilaris; animuſqe ità comparatus, ut nec externo aliqo indigeas miniſterio, nec tranqillitate ea, qam ab aliis ſuppeditari neceſſè ſit. rectum deniqe, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.

μήτε ὅρκῳ δεόμενον, μήτε [a] ἀνθρώπῳ ἱκανὸν μάρτυρα. * ἐν ᾧ [b] τὸ φαιδρὸν, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, καὶ [c] τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἣν ἄλλοι παρέχωσιν, [d] ὀρθὸν ὂν εἶναι χρὴ, καὶ οὐχὶ ὀρθούμενον.

a L. 7. §. 67. l. 9. §. 29.
* ἐν Boot. ἵνι f. vel ἐπῇ.
b L. 10. §. 12.
c L. 4. §. 29. l. 7. §. 16. l. 11. §. 1.
§. 6.
d L. 7. §. 12.

ANNOTATIONES.

§. 3. Cicero *de Senect. Sicut poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur, ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* qod Seneca *Epiſt.* 30. *Senectus leniter emittit, non repente avulſum vita, ſed minutatim ſubductum.* Vide *l.* 9. §. 3. Aptiſſimè ad Marci mentem, idem in *Oedip.* 4. 2.

Animam ſenilem mollis exolvit ſopor.

Contendi avtem poſſunt cum Marci iſtis Epicteti illa *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Ἀλλὰ Χρυσάντας μὲν παίειν μᾶλλον τὸν πολέμιον, ὑπαδὴ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν ἀνακαλούσης, ἀνίσχει. ὕστερον προαιρετέον ἔδοξεν αὐτῷ, τὸ τοῦ στρατηγοῦ πρόσταγμα, ἢ τὸ ἴδιον ποιεῖν. ἡμῶν δὲ οὐδεὶς φίλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης, ἑκλύτως ὑπακοῦσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλινοῦμεν καὶ γίνοντες πάσχομεν ἃ πάσχομεν. *Chryſantas quidem percuſſurus hoſtem, cùm receptus cani audiviſſet, cohibuit impetum. Adeò præſtantius ei viſum eſt Imperatoris dicto eſſe audientem, qàm explere animum. Noſtrum avtem nemo vult vel neceſſitati vocanti alacriter obtemperare; ſed plorantes & gementes affecti ſumus ut ſumus.* & fortaſſe iſtic etiam ἑκλύτως fuerat. vide *ad l.* 8. §. 33. *l.* 9. §. 3.

Μήτε ὅρκῳ δεόμενος] Juramentum omne viro ejuſmodi; qalem Marcus iſtic delineat, variis rationibus nevtiqam neceſſarium videri poſſit. Ac primò qidem διὰ τὸ ἀξιόπιστον. qia, cùm veracem ſe jugiter ac conſtantiſſimè exhibuerit, etiam injurato à qibuſvis fides adhibebitur. καὶ γίγνεται τοιούτοις αὐτὸ ὅρκων ὁ τρόπος. *pro jurejurando mores illis eſſe poſſunt.* ut Libanius *Orat.* 28. *pag.* 618. *B.* In qam ſententiam arguтè Clemens *Strom. l* 7. *pag.* 127. *B.* Τὸ ἀληθεύειν καὶ τὸν ὅρκον, μετὰ συμφωνίας τῆς καὶ τὸ ἀληθὲς γίνεται. τὸ ἐνορκεῖν [ità Heinſius qod vulgò ἐνοχεῖν.] ὃν συμβαίνει καθ' ἣν κατόρθωτιν τὴν ἐν τοῖς καθήκουσι. πῶ τοίνυν ἔτι τῷ ὅρκῳ χρεία, τῷ κατὰ μέρος ἀληθείας βιοῦντι; *Qanqam ut ſit verax jurejurando, ſit ex ea, qam cum veritate habet, conſenſione. Ut qis rectè juret, contingit, ſi qis ſe rectè gerat vulgo in officiis. Cur enim ergò eſt opus jurejurando ei, qi ita vivit, ut jam pervenerit ad ſummum veritatis?* Clarius Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 148. Ὁ τῶν ἐν βιοῦντων λόγος ὅρκου πιστότερος παῖς πάντων τῶν ἀκηράντων σεφανοῦται ψήφοις. ὑκῶν, εἰ πιστεύσθαι βουλόμεθα, ἐν βιῶμεν. *Eorum, qi rectè atqe ex virtute vivunt, ſermo jure jurando qovis majorem fidem nanciſcens avdicutium omnium calculis coronatur. Qamobrem ſi ſermonibus noſtris fidem haberi volumus, rectè vivamus.* Sed & Pythagoras, ſectatoribus ſuis præcipiebat, Μὴ ὀμνύναι θεούς. ἀσκεῖν γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιόπιστον παρέχειν. *Dejurare per deos vetabat, qemqe enim id ſtudioſe curare oportere, ut ex vita merito ſibi fides habeatur.* Laërtius *l.* 8. §. 22. Qod Gregorius Nazianzenus in *Jambis.*

Ὅρκον δὲ φεῦγε πάντα. πῶς οὖν πείσομεν;
Λόγῳ, τρόπῳ τε τὸν λόγον πιστούμενον.
Fuge vero omne juramentum. qomodo igitur alteri *perſvadebimus?*
Verbo, & modo verbo fidem facienti.

De Eſſenis Joſephus *captiv. Jud. l.* 2. *c.* 12. Πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ὅρκου. τὸ δὲ ὀμνύειν αὐτοῖς περιίσταται, χειρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνουσι. ἤδη γὰρ δὲ κατεγνῶσθαι φασὶ τὸν ἀπιστούμενον δίχα θεοῦ. *Omne qod dixerint, jurejurando ſortius habent. Ipſum avtem jusjurandum qaſi perjurio deterius vitant. Jam enim mendacii condemnatum arbitrantur, cui ſine Deo non creditur.* Cicero *pro Balbo*: *Asbenis ajunt, cùm qidam apud eos, qi ſanctè gravitérqe vixiſſet, & teſtimonium publicè dixiſſet, & ut nos Gracorum eſt, jurandi cauſſa ad aras accederet, unà voce omnes judices, ne is juraret, reclamáſſe.* Xenocrates is fuit, uti docet Laërtius *l.* 4. §. 7. in *Xenocr.* Ἦν δὲ, inqit, καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἔχοι ἀνάμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρησαν Ἀθηναῖοι. *Tanta verò illius verbis fides habebatur, ut cum juraret nullius teſtimonium admitteretur, huic ſoli remiſerint Athenienſes jusjurandum.* Sed & Valerius Maximus *Memorab. l.* 2. *c.* 10. qi hoc ipſum ubi retulerat, ſubjunxit; *Judices qod ſibimet ipſis poſt modum dicenda ſententiæ loco remiſſuri non erant, ſinceritatis ejus concedendum exiſtimárunt.* Vide qæ de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Plavtus *Amphitr. Act... Scen.*

Nam injurato ſcio plùs credet mihi, qàm jurato tibi.

Ità qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 27. Æſchylus;

Οὐκ ἀνδρὸς ὅρκος πίστις, ἀλλ' ὅρκων ἀνήρ.
Dat fidem vir juramento, non juramentum viro.

ſive ut Grotius reddit,

— *Vir ſacramento fidem*
Debet mereri, non ſacramentum viro.

Deinde, διὰ τὸ ἀπερίσπαστον καὶ τὸ ἀσφαλές. qia, cùm ſit ſponte ſuâ æqi bonique tenaciſſimus, juramento nihil opus habiturus ſit, cujus religione ad officium ſuum præſtandum adigatur. Etenim qemadmodum de legibus Demonax Cynicus apud Lucianum. Οἱ ἀγαθοὶ νόμων οὐ δέονται, nimirum, ποιοῦντες ἑκουσίως διὰ τὸν λόγον, ἃ τοῖς ἄκουσι διὰ τὸν νόμον. *Facientes ultrò motivm rationis, qa nunc invviti metu legum facimus.* Xenocrates apud Plutarchum *adv. Colot. pag.* 1124. *E.* Οἱ γὰρ ἀληθῶς φιλοσοφοῦντες μόνοι ποιοῦσιν ἑκουσίως, ἃ ποιοῦσιν ἄκοντες οἱ λοιποὶ διὰ τὸν νόμον, ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεῆ ψόφῳ τῇ ἡδονῇ ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Verè enim philoſophantes ſoli ultro faciunt ea, qa legibus coacti reliqi faciunt, tanqam canis morſu, avt ſelis metu à voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Xenocrates apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *E.* Et Conſtantius Imperator *Orat. pro Themiſtio. pag.* 421. Εἰ δυνατὸν ἦν πᾶσιν ἀνθρώποις φιλοσοφεῖν, τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης ἐκ ἂν ἦν χρεία. οὐ γὰρ οὕτω διὰ τὸ δέον ἀπέχονται, ταῦτα ὧν ἐμίσουν ἐκ προαιρέσεως. *Si fieri poſſet ut omnes homines philoſopharentur, legum qa nunc neceſſaria, nullus deinceps uſus foret. A qibus enim nunc metu homines abſtinent, illa ſponte ſuâ ac voluntate odiſſent.* Itaqe Ariſtippus, Τί πλέον ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, *qid habeant eximium philoſophi*, reqiſitus, reſpondit, referente Laërtio *lib.* 2. §. 68. Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀναιρεθῶσιν, ὁμοίως βιώσομεν. *Eodem qo nunc vivunt modo victuros philoſophos,, etiamſi leges omnes tollerentur.* Siqidem id ſuâ ſponte facient, qod legibus facere coguntur. De juramento pariter dici poterit; nihil iſtoc viro bono opus, qò ad id qod eſt officii ſui obeundum, vel impellatur, vel obſtringatur: qum ſponte ſuâ facturus ſit illud, qod alii vix etiam juramenti vinculis conſtricti exeqantur. Ità M. Fabius fugientibus cohortibus poſt Q. Fabium in prælio occiſum; *Hoc juráſtis*, inqit, *milites? fugientes vos in caſtra reditures? adeò ignaviſſimos hoſtes magis timetis, qàm Jovem Martémqe per qos juráſtis? at ego injuratus avt victor revertar, avt prope te hic, Q. Fabi, dimicans cadam.* Livius *l.* 2. De Numa Livius idem *l.* 1. *Eâ pietate omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum, propulſo legum ac pœnarum metu, civitatem regerent.* Cæterùm Fabium fides pietásqe in patriam etiam citra juramentum in officio continebant. Atqe hoc eſt qod Solon, ut Laërtius *l.* 1. §. 60. Κολοναγχθίων ὅρκων πιστότερον ἴχει. *Virtutem atqe probitatem juramento fideliorem cenſe.* Qanqam nec *injuratus* prorſus vir bonus: *ſacramento*, non vulgari tamen illo, adactus, ſed ſanctiore etiam, ſi qid in iſtis aliud alio ſanctius æſtimatur, qódqe facit, ut illius idcirco nullus indigeat. Seneca *Epiſt.* 37. *Qod maximum vinculum eſt ad bonam mentem, promiſiſti virum bonum. Sacramento rogatus es.* & *Epiſt.* 65. *Sapiens, affectatórqe ſapientia, velut ſacramento rogatus*, &c. Et *de vit. beat. c.* 15. *ad hoc ſacramentum adacti ſumus.* Cæterùm ego ſenſui, qem priore loco propoſueram, ἐμμένω. Tertiò deniqe (id qod Marcum iſtic cum primis velle, nullus ambigo) διὰ τὸ αὐτάρκως καὶ ἀπροσδεῶς. qia eo ſit animo eâqe ſui fiduciâ, ut juramentum interponere nihil habeat neceſſe, ſi dicenti fides derogata fuerit; cùm ab aliorum de ſeſe opinionibus ac judiciis bonum ſuum ac beatitatem nevtiqam pendere perſvaſum habeat. qò ſpectat, & qod ſeqitur, ut nec juramentum proprium, ità nec teſtimonium alienum, ſic affecto, uſui (neceſſario ſaltem) futurum.

Μήτε ἀνθρώπῳ τινὸς μάρτυρος] Ità *l.* 7. §. 62. ἔστε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ. *Nec approbationem eorum expetes.* Et *infrà* §. 16. εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ, &c. *parùm penſi habiturum, etiamſi non ipſi fidem adhibuerint, talem eſſe reverà, qalem præ ſe fert.* Τί δ' ἐρεῖ τις ἢ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, ὃ δ' εἰς νοῦν βάλλεται. *Qid avtem alius qiſqam de ipſo ſive dicat, ſive exiſtimet, ne cogitat qidem.* *lib.* 10. §. 11. aliud eſt avtem qod *lib.* 9. §. 29. μὴ περιβλέπου, ἅττις ἔσεται. *Nec circumſpice, ne qis advertat.*

Ἐν δὲ τὸ φαιδρόν] Vitioſa proculdubio ſcriptura, ambigua ſatìs emendatio. Erudius Vir D. Bootius vult ἓν δέ, qaſi dicat: *hoc unum cum primis attendatur*, vel *agatur.* qomodo Apoſtolus *ad Philip. c.* 3. *v.* 13. ἓν δέ. *Unum hoc* eſt qod ago, qod attendo. Ego exiſtimaverim legi poſſe, ἴν δὲ, vel, qia id forſan poetarum eſt peculiare, ἔνι δὲ, αὖθι τῷ ἔνεσι δὲ, *meſt avtem* hujuſmodi, qam ſuprà delineaveram, animi conſtitutioni *alacritas* jugis καὶ αὐτάρκεια. Vel ſi cui minùs hoc arriſerit, qia moniti ſeu præcepti rationem præcedentia habent, ἐνῇ δὲ, avt ἐνίσω δὲ, *inſit avtem*, avt *meſto verò*, &c. Cæterùm aliorum arbitrium eſto. ego nihil ſtatuerim.

Τὸ φαιδρόν] Apulejus in *apologia. Cæterùm Platonica familia nihil novimus niſi feſtum & lætum, & ſolenne & ſuperum & cæleſte.* Seneca *Epiſt.* 60. *Talis eſt ſapientis animus, qalis mundi ſtatus ſuper Lunam: ſemper illic ſerenum eſt.*

Ὀρθὸν ὂν εἶναι χρὴ, καὶ οὐχὶ ὀρθούμενον] *Rectum igitur eſſe oportet, non avtem erectum.* hoc eſt: qi *recto* ipſe per ſe jugiter conſiſtat *incedátqe talo*, ut Horatius loqitur, *l.* 2. *Epiſt.* 1. non qi lapſus, vel lapſabundus alienâ manu erigi opus habeat; qomodo de Hectore Homerus *Il. η. v.* 272.

— ὁ δ' ὕπτιος ἐξεμαύθη,
Ἀσπίδι ἐγχριμφθείς. τὸν δ' αἶψ' ὄρθωσεν Ἀπόλλων.
— *Ille ſupinus extenſus eſt,*
Scuto inhærens. hunc ſtatim erexit Apollo.

Et de Evryalo *Il. ψ. v.* 694.

a Inf. §. 7.

§. 6. a Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, καὶ καθάπαξ ὅσα b ἀρκεῖ σοι ἑαυτῇ τὴν διάνοιάν σου ἐν οἷς κατὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντά σε παρέχειν, καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτως ἀπονεμομένοις. εἰ τοῦτο, φημὶ, κρεῖσσόν τι ὁρᾷς, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τραπόμενος, ὃ ἀρίστην εὑρισκομένην ἀπόλαυε. εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται αὐτῷ c τῷ ἐνιδρυμένῳ ἐν σοι δαίμονι, πάσῃ τὴν ἰδίας ὁρμὰς ὑποτεταχότι ἑαυτῷ, καὶ τὰς φαντασίας d ἐξεταζόντι, καὶ e τῶν αἰσθητικῶν πίσεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν,

§. 6. Si qid in vitâ humanâ deprehenderis præstabilius justitiâ, veritate, temperantiâ, fortitudine, &, ut uno verbo absolvam omnia, animo ità affecto, ut in eis, quæ secundùm rationis dictamen peragenda sunt, sibimet ipsi, in eis quæ citra consilii proprii opem obveniunt, fato acquiescat. si qid, inqam, præstantius hoc adverteris, eô te vertas, eodémque tanqam bono præstantissimo, qò fruaris, toto animo fac incumbas. sin præstabilius nihil offenderis, genio in te collocato, cùm ità fuerit comparatus, ut motus suos omnes sibi subjecerit, & visa qæque diligenter exploret, & à sensuum affectionibus, qod Socrates

dice-

b L. 5. §. 14. 15, 16. l. 9. §. 26.
c L. 2. § 13. 17. Sup. § 3, 4, 5. Inf. § 7. 16.
d Sup. § 5.
e L. 5. § 26. l. 6. § 51. l. 7. 55.

ANNOTATIONES.

Ὡς πληγεὶς ἀνέπαλτ'. αὖτις μεγάθυμος Ἐπειὸς
Χερσὶ λαβὼν ὄρθωσε —
Sic percussus resiliit : at magnanimus Epeus
Manibus prehendens erexit.

Sophocles *Oedip. Colon.*

Γέροντα δ' ὀρθῶν, φλαῦρον, ὃς πίπτων πίπτει.
Frustra, in juventa lapsus, erigitur senex.

Plutarchus *ad præfect. indoct.* Ὅτι γὰρ πίπτοντός ἐστιν ὀρθοῦν, οὐδεὶς διδάσκει ἀγνοοῦντας. *Neqe enim aut erigere alios idoneus est, qi ipsè cadit, aut docere qi ipsè nescit.* Vide *ad l.* 1. §. 15. Svidas. Ὀρθὸς λέγεται καὶ ὄρθιος. Μάρκος. Ὀρθὸν δὲ (f. δεῖ) εἶναι καὶ μὴ ὀρθόμενον. Ὀρθὸς dicitur & ὄρθιος. *rectus. Marcus. Oportet erectum esse, non autem erigi.* Verùm sæpiùs istic jam nominatus & deinceps nominandus, non sine grati animi significatione, D. Bootius aliorsum hæc accipit. *Esset*, inqit, *plus qàm Stoica rigiditas, ἀναμαρτησίαν exigere à sectatoribus sapientia, cùm illa non nisi ipsis sapientibus competat. deinde sibi ipsi contradiceret, ut qi passim monet à peccatis qidem cavendum esse omni curâ & diligentiâ; sin in aliqa prolabaris, resurgendum esse, & meliora monstranti obtemperandum.* Vide *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 9, 10. & *l.* 6. §. 11, 21. & *l.* 8. §. 16. *Qin & l.* 7. §. 12. *iisdem verbis, qa hìc difficultatem pariunt, sed sensu diverso,* Ὀρθὸς, ἢ ὀρθόμενος. *Sensus itaqe, ni fallor, hìc est.* Ὀρθὸς inter alia valet, qod Latinis *erectus* vel *surrectus*; τὸ ἱσάμενον καὶ ἄνω βλέπον, καὶ μὴ συγκεκυφὸς, ut Græci Grammatici exponunt. Ità Xenophon in *Sympoſio pag.* 876. *C.* Μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος εἰσηνέχθη περίμετρος ξιφῶν ὀρθῶν. *Secundum hæc illatus est circulus qidam, gladiis erectis undiqe plenus.* Theophrastus *l.* 5. *de caus. c.* 4. Μετὰ τὴν τομὴν, ὅταν ὀρθὰ σταθῇ, πολὺ ὕδωρ ἀφίησι. *Post sectionem, cùm recta stetisset, multam aqam misit.* Lucianus περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων; *pag.* 467. μηδ' ὅπου καθίζῃς ἔχων ὀρθὸς ἀναγινώσκεις. *Cùm tibi locus desit ubi sedeas, stans legis.* Vult igitur Marcus, *è disciplina sua placstis, ut rectus insistas, idqe per te, ità ut externis veluti fulcris non indigeas: alioqi fore, ut semper verseris in metu ruina, videlicet fulcris illis* (*honore, divitiis, liberis,* &c.) *in qa te inclinabas, ac qibus te probè suffultum putabas, subductis; qod facillimè ac multis occasionibus fieri potest.* igitur hæc verba nihil aliud volunt, qàm illud tritissimum Stoicorum dogma, *Viro sapienti debere omnem felicitatem intra sese repositam esse, ità ut non pendeat à rebus externis, extra ipsius potestatem sitis.* Itaqe sic interpretor, *Oportet ut stes erectus, non ut erectus tenearis ab aliis.* Vide Platonem in *Menex.* suprà *ad l.* 2. §. 11. Marcus ipse *l.* 7. §. 2. Τοῦτο πάθε, καὶ ὀρθὸς εἶ. *Hoc modo sis affectus, & rectus consistis.* favent huic interpretationi, & antegressa illa, τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, *Animus ità comparatus, ut externo aliqo ministerio non indigeas.* &c. qibus adjungi possunt & Epicteti illa, *l.* 3. *c.* 24. Ταῦτα ἔχων ἀεὶ ἐν χερσὶ, καὶ τρίβων αὐτὸς παρὰ σαυτῷ, καὶ πρόχειρα ποιῶν, εὐδίπολε δήσῃ τὸ παραμυθούμενον τὸ ἐπιῤῥοποῦντος. *Qam hæc perpetuò in manibus habeam, eáqe semper ipse mecum tractem, & ad usum conferam, nunqam eo erit opus qi consoletur, qi confirmet.* Ità fuerit, sed à corpore ad animum traductum, qod de se Umbricius apud Satyricum *sat.* 3.

— *pedibus me*
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.

§. 6. Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις] Ità Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Εἴ τινα ἄλλα τούτων μείζονα ζηλοῖς, ποίει ἃ ποιεῖς. *Si qa alia his majora qaris, fac qæ facis.*

Ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ] *suprà* §. 5. teste nulle, ope operâve nullâ indigens. Vide *l.* 9. §. 26.

Καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ] Vide an non [ἐν] illud inducendum sit: ut sententia sic procedat, ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ, in eis qæ rationis ope administrantur, καὶ τῇ εἱμαρμένῃ, in eis qæ ἀπροαιρέτως contingunt vel decernuntur potiùs.

Τὸ ἄριστα εὑρισκομένῃ ἀπόλαυε] Ità *l.* 12. §. 29. dixit ἀπολαύειν τῇ ζωῇ. Sensuum prægnans dictio. Est enim ἀπολαύειν, sive *frui*, cum oblectatione qadam in re adepta prorsus acqiescere. Ideo *mediis uti, fine frui* dicimur. indè tritum illud in schola Theologica, *peccatum in hoc omne consistere, qod aut fruimur utendis, aut utimur fruendis.* Videatur Augustinus *de doctrin. Christ. l.* 1. *c.* 22. 32, 33. Et *de Trin. l.* 9. *c.* 8. & *l.* 10. *c.* 10, 11. & 83. *qæst.* 30. Petrus Lombardus *sent. l.* 1.

A *dist.* 3. & Thomas Aquinas *Sum. part.* 1. 2. *qæst.* 11. *art.* 3, 4. Verùm Marco ipso nemo meliùs τὸ ἀπολαύειν istud nobis explicaverit. Is *l.* 10. §. 32. ἀπόλαυσιν, inqit, δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἕξεσι καλὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνεργεῖν. ἀπόλαυσιν sive *fruitionem oportet ducere, qicqid secundùm naturam suam exeqi datur.* hoc avtem qomodo fiat, ibidem docet. nempe, cùm eo loco ista nobis sunt, ὅσον ἐφ' ἡμῖν ἐστι τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφὴ, qo *delicia & luxus sunt hominibus voluptati deditis*, qi in ea nimirum summum bonum statuunt, & qorum vita βίος ἀπολαυστικὸς, *vita voluptuaria*, dicitur Aristoteli *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 5. & *Eudem. l.* 1. *c.* 4. & ipsi ἀπολαυστικοὶ *ibidem lib.* 2. *c.* 4.

B qo sensu & ἀπολαυστικὰ φαντάσματα, *cogitationes, qæ voluptatem aut luxum ullo modo respiciant. suprà* §. 4. qæ ἡδονικὰ *ibidem.* Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 13. *Viri officium est, inter alia, & beneficium dare. qare ergò das, nè non det,* (q. d. nè officio suo desit) *nè occasionem beneficiendi perdat. vobis voluptas est, inerti otio assuefacere corpusculum, & securitatem soporis simillimam appetere, & sub densa umbra latitare, tenerrimisqe cogitationibus, qas tranquillitatem vocatis, animi marcentis oblectare torporem, & cibis potionibusqe intra hortorum latebram corpora ignaviâ pallentia saginare: nobis voluptas est dare beneficia, vel laborosa, dum aliorum labores levent; vel periculosa, dum alios è periculis extrahant; vel rationes nostras aggravatura, dum aliorum necessitates & angustias laxent.*

Εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται] qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 12.

— *si cuncta putas unâ virtute minora.*

Τῷ ἐνιδρυμένῳ ἐν σοι δαίμονι] Vide *lib.* 2. §. 13.

Τὰς φαντασίας ἐξεταζόντος] Explicat, qod suprà dixerat §. 5. μήτε ἀνεξέταστος. *Neqe, nisi re prius bene exploratâ, aggressus.* Epictetus *l.* 3. *c.* 12. Ὡς γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέταστον βίον μὴ ζῆν. οὕτως ἀνεξέταστον φαντασίαν μὴ παραδέχεσθαι. ἀλλὰ λέγειν, ἔκδεξαι, ἄφες, ἴδω τίς εἶ, καὶ πόθεν ἔρχῃ. ὡς οἱ νυκτοφύλακες, δεῖξόν μοι τὰ συνθήματα. ἔχεις τὸ παρὰ τῆς φύσεως σύμβολον, ἃ δεῖ τὴν παραδεχθησομένην ἔχειν φαντασίαν. *Ut enim Socrates vitam inexploratam agendam esse negabat; ita nec visum ullum inexploratum est admittendum, sed dicendum, expecta, sine videam qi sis & unde venias; qemadmodum excubitores: ostende mihi tesseras. Habesne tesseram à natura datam, qa omnino ab eo viso qod admittendum sit, asserenda est?* Cæterùm etiam supra miraculum omne cavtionem ἀκριβεστάτην idem proponit. *l.* 3. *c.* 2. Ἵνα μήδ' ἐν ὕπνῳ λάθῃ τις ἀνεξέταστος παρελθοῦσα φαντασία, μήδ' ἐν ἐνυπνίοις, μηδὲ μελαγχολῶντος. *Ne vel dormienti visum aliqod temerarium obrepas, vel ebrio, vel melancholico.* qæ & eadem ferè habet *l.* 2. *c.* 17. qo loco, nec immeritò, istud poscenti succlamat, Σὺ θεὸς εἶ, ὦ ἄνθρωπε. σὺ μεγάλας ἔχεις ἐπιβολάς. *Tu Deus es, o homo? tu magnos habes spiritus?* neqe enim reverâ natura humana fert ista; sed nec divina patitur.

Τῶν αἰσθητικῶν πίσεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφειλκυκότος] πίσεις Svidas τὴν πειθὼ, id est, *suadelam, svasionem* interpretatur. atqe ità Xylander istic accepit, & *persvasionem* reddidit. Verùm πίσις, pro *morbo, affectu*, sive *perpessione* qavis corporeâ, havd infreqens deprehenditur in medicorum aliorúmqe etiam scriptis. Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 78. Εἴ τις βέλτερα τῷ σώματος ἀπολαβεῖν μέρος κακῶς ποιέειν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πίσιν, ὁκοίη ἂν τις ᾖ. *Si vel mimima corporis pars malo aliqo afficiatur, eam affectionem, qalisqumqe tandem fuerit, totum corpus sentiet.* Galenus *de Sect. optim. c.* 10. §. 18. ἐπὶ ἥπατος πίσει, καὶ ἐπὶ σπληνὸς πίσει. *in hepatis & splenis affectibus*: sive, *in hepate atqe in liene affecto.* Alexander Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 138. τοπικὴ γάρ γίνεται τῶν νεύρων τῆς γλώττης πίσις. *est enim topica nervorum linguæ affectio.* Casius *problem. q.* 59. ἡ χολερὰ πίσις ἐστὶ τῆ στομάχῳ. *Cholera ventriculi affectio est.* Marco etiam nostro familiaris admodum ea vox. nam *l.* 7. §. 55. πίσεις σωματικὰς, *corporis affectiones*, qas istic αἰσθητικὰς, appellat. & *lib.* 5. §. 26. τὰς πίσεις ἐν τοῖς μορίοις. *affectiones intra limites* & *lib.* 6. §. 51. voluptuarium hominem dixit, ἰδίαν πίσιν, id est, *corporis sui affectionem* sive *passionem*, pro suo summo bono habere. Sed & apud Sextum Empiricum *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. ubi ex Stoicorum sententia dicitur, Τὸ ἡγεμονικὸν ἑτεροιοῦσθαι καθὰ πέσιν. *Pars qa tenet anima principatum alteratur ex affectione.* Et ἰδίωμα πέσεως εἶναι τὴν φαντασίαν.

Pro-

dicebat, sese abstraxerit; Deis avtem se regendum permiserit, hominibúsqe qibusvis curam lubens impendat. si animo sic affecto inferiora vilioráqe cætera omnia deprehendis, nulli alii rei cuiqam locum concedas, ad qam animo devergente si inclinaveris qicqam, bonum illud proprium & peculiariter tuum qò minùs liberè colas præferásqe, obstabit. bono siqidem rationali & publicum spectante nihil extraneum ex-adversum consistere fas est;

ἑαυτὸν ἀφειλκυκότ⟨α⟩, καὶ [a] τοῖς θεοῖς ὑποτετ⟨α⟩χότ⟨α⟩ ἑαυτὸν, καὶ [b] τῶν ἀνθρώπων προκειμένων. εἰ [c] τὰ τἄλλα πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ ἐυτελέστερα εὑρίσκεις, [d] μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ, πρὸς ὃ ῥίψας ἅπαξ καὶ ἀποκλίνας, ἀκ ἔτι [e] ἀπερισπάστως τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, καὶ τὸ σὸν προπιμᾶν δυνήσῃ. ἀνθικαθῆσθαι γὰρ τὸ λογικῷ καὶ [f] ποιητικῷ ἀγαθῷ, ἡ θέμις, ἐδ᾽ ὅλως

a L. 4 § 31. 34. l. 10. § 14.
b Sup. § 4.
c L. 7. § 72.
d L. 1. § 8.
e L. 2. § 16.
f πολιτικῷ ut L. 7. § 72. l. 10. § 2. l. 11. § 21.

ANNOTATIONES.

Propriam naturam affectionis esse phantasiam, qam & τύπωσιν ἐν ψυχῇ, *impressionem in anima* ex eorundem mente *ibidem* definit: de qa vide *infrà*, § 16. restituenda est huic vocabulo ea *significatio*: cùm Gentianus interpres *persvasionem* passim verterit. mutanda insuper & corrigenda vox eadem apud Plutarchum *de irac. cohibend.* ubi πεῖσις Ὁμηρικὴ vulgo exhibetur, qod viros eximios Joannem Hartungum, Desiderium Erasmum, Gilbertum Cognatum in fravdem illexit, dum nunc *Obedientiam*, nunc *Persvasionem Homericam* vertunt, novùmqe indè proverbium exculpunt: qum πείσῃ, non πεῖσις, legendum sit, cùm ex Plutarcho eodem *de Loqac.* & Homero ipso *Odyss. ν. v.* 23. tum & ex Synesio *de Calvit. pag.* 64. ubi dicit, τήρησον ἐν πείσῃ, φατὶ, τὴν καρδίαν. *Morigero sis & patienti, ut ajunt, corde.* ità enim legendum, non ἐν πίσῃ, qod Beatum Rhenanum, & hunc secutum Hadrianum Junium fefellit, qi ad *Pisæa certamina* alludum avtumabant. qum πείσῃ ibi, qomodo & in Homeri loco illo, unde istud avtores illi mutuati sunt, σχοινίον ἀγκυραῖον, id est, *funis anchoralis* sit. qod & Pavlus Leopardus monuit *Emend. l.* 15. *c.* 19. malè enim Evstathius πεῖσαι ibi τὴν πειθὼ interpretatur. meliùs Heracleonis *scholia*, qæ cùm sint hoc loco fœdissimè depravata, ità restavranda sunt. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χώραν. ἀκ ἦλθ ἢ ἐν κινήσει, ἀλλ᾽ ἐν δεσμοῖς ἔμενεν. Ἐν πείσῃ *pro qiescere, non amplius in motu erat, sed in vinculis manebat.* Astipulatur Hesychius, qui Poetæ verba adducens, Πείσῃ, inqit, πειστματικῇ χώρᾳ. Et mox: Πείσματα, σχοινία ἀπόγεια, πρυμνήσια. Talem nempe vult animi statum, qalem describit apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *B.* nescio qis verbis hisce; qæ etiam, qo emaculem, libentiùs lavdo;

—ἠΰτε (ῥηϊα vulgò.]
Ναῦς, ὅτις ἐκ μὲν γῆς * ἀνήρληται βρόχοις, [* αἰὴρ
Πνεῖ δ᾽ ὄρος, ἡμῖν δ᾽ ἐυκραῆ τὰ πίτνματα.
Nam nostra navis à terra rudentibus
Suspensa perstat: spirat aura, sed tamen
Hæremus nostris firmiter retinaculis.

Verùm latiùs evagati sumus: ad Marcum revertamur. Apud Platonem à Socrate ubi omnino usurpetur vocabulum illud, nondum reperio. παθημάτων duntaxat αἰσθητῶν, qod ταῖς πείσεσιν αἰσθητικαῖς fortean æqipolleat, meminit Plato in *Timæo.* Itaqe verba illa, ὡς Σωκράτης ἔλεγεν, ad seqentia potiùs referenda existimo, designariqe locum illum Platonis ex *leg. l.* 1. *pag.* 782. *C.* (unde & *ad l.* 2. § 2. qædam suprà delibavimus) ubi is sub Hospitis Athenienfis persona; postqam τὰ πάθη, sive *affectus*, dixerat, *instar nervorum* vel *funiculorum* qorundam, *nos in diversas partes alternis distrahere, nunc ad virtutem*, qæ ex altera; *nunc ad vitium*, qod ex altera parte sit situm; subjungit, μιᾷ φησὶν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων ξυνεπόμενον ἀεὶ, καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης, ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἕκαστον. *Ratio tractionem unam seqendam semper, neqe unqam relinqendam, sed hac caeteris omnibus obnitendum esse edicit.* ut sit ἀφέλκειν hìc nostro, qod ἀνθέλκειν ibi Platoni; qod & noster forsan scripserit. Illud tantùm inter Platonem Marcúmqe intereſſe potest; còd ille *affectibus* nos virtutem versùs *astrahi*, & attrahentibus nos tradere totos voluerit; hic ab *affectibus* ipsis nos prorsus *abstractos* velit, qos vitiorum loco habebant Stoici, Peripatetici non item. Perpendat insuper & lector sagax, an non ista, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, loco sint mota, cùm prioribus illis, τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος, proximè subjuncta essent.

Τοῖς θεοῖς ὑποτετ⟨α⟩χότος ἑαυτόν] Vide Cleanthis votum, *ad* § 4. Et Marcum *suprà* § 5. Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Ἐλεύθερος γάρ εἰμί, καὶ φίλος τοῦ θεοῦ, ἵν᾽ ἑκὼν πείθομαι αὐτῷ. τῶν δ᾽ ἄλλων ἀδενὸς ἀντιποιεῖσθαί με δεῖ, ὑσώμα⟨τ⟩ος, ἀκτήσεως, ἀκ ἀρχῆς, ἀ φήμης, ἁπλῶς ἀδενός. --ἀδὲν δύναμαι παραδῆναι τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. --τούτῳ τοῖς διατάγμασι ὑποτετ⟨α⟩γμένον εἶναι δεῖ, ἀ τοῖς Μασσυρίοις καὶ Κασσίῳ. *Liber enim sum & amicus Dei, ut ultro illi paream. Reliqa vero omnia negligenda mihi sunt, corpus, possessio, principatus, fama, deniqe omnia --nullum ejus mandatum negligere possum, --hujus parere decet, non Masurii & Cassii præceptis.* ecqid pium magis?

Τῶν ἀνθρώπων προκειμένων] hoc enim exigit à nobis humana natura, sive humanitas ipsa. Vide *suprà* § 4.

Τἆλλα πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ ἐυτελέστερα.] Vide *l.* 7. § 72. Joannes Chrysostomus in *Matth. orat.* 49. alludens ad Christi illud *ibid. c.* 6. *v.* 33. καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. *Et ista omnia adjicientur vobis.* Καὶ γὰρ προσθήκη ταῦτα ἐκείνων. ὥστε ἐυτελῆ ταῦτα καὶ μικρὰ, πρὸς ἐκεῖνα ἐξετ⟨α⟩ζόμενα, κἂν μεγάλα ᾖ. *Nam & hæc illis adjiciet. Etiamsi hæc magna in se videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur.*

A Ex Platone Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 92. *D.* & *adv. Colot.* Ἅπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς, ἀκ ἀντάξιος ἀρετῆς. *Qidqid enim suprà & infrà terram est auri, comparari cum virtute non meretur.* Itaqe Solonis illud semper ad manum, imò in mente habendum monet, cujus etiam in *lib. de profect. indic.* & *de tranqill.* meminit; & Stobæus integrum *tom.* 2. *tit.* 1. exhibuit; qo modo & in Theognidis monitis reperitur, *v.* 313.

Πολλοὶ μὲν πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται.
Ἀλλ᾽ ἡμεῖς αὐτοῖς ἀ διαμειψόμεθα
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον. ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδόν ἐστι,
Χρήματα δ᾽ ἀνθρώποισι ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.
Dites sæpe malíqe, bonósqe adstigit egestas:
At mihi virtutis munera divitiis
Permutare nefas. manet usqe immobilis illa:
At fluxas nunc hic, nunc habet alter opes.

qod Marcus etiam verbis mox seqentibus adfirmat. Basilius item Cæsar *orat.* 24. *pag.* 575. *A.* & ex eodem Simeon Magister *orat.* 1. *pag.* 4. *D.* Τὰ μὲν ἄλλα τῶν κλημάτων, ἃ μᾶλλον τῶν ἐχόντων ἢ τῶν ἐτυχόντων ἐστὶν, ὥσπερ ἐν παιδιᾷ κύβοις, τῇδε κἀκείσε μεταβαλλόμενα. μόνη δὲ κλῆσις τῶν ἀρετῶν ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι παραμένουσα. Ὅθεν δὲ καὶ Σόλων μοι δοκεῖ πρὸς τοὺς ἐυπόρους εἰπεῖν, τὸ,

Ἀλλ᾽ ἡμεῖς αὐτοῖς ἃ διαμειψόμεθα,
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον.

Cætera enim qæ ab hominibus possidentur, non magis possessorum sunt, qàm qorumlibet, ut qa non secus atqe in talorum ludo huc atqe illuc transferantur. Sola vero in rebus omnibus virtus firma stabilisqe possessio est, tum viventi, tum etiam, mortuo non defutura. Unde opinor Solonem, impulsum esse divitibus ut hoc diceret.
Nos pro illorum opibus virtutem tradere non fas.

Rectè omnino. Siqidem; ut Plato *Phædone pag.* 52. *D.* Νομίσματα μὲν μείζω πρὸς ἐλάττω καταλλάττεται. ἐκεῖνο δὲ μόνον τὸ νόμισμα ὀρθὸν, ἀντὶ ᾧ δεῖ πάντα ταῦτα ὠνεῖσθαί τε καὶ πιπρασκόμενα καταλλάττεσθαι, φρόνησις. *Nummum majorem minori commutare, ille verò duntaxat nummus est rectus, qo hæc omnia empta & vendita oporteat commutari, scilicet prudentia.*

Μηδενὶ χώραν δίδου ἑτέρῳ] χώραν διδόναι, ἐγχωρεῖν, παραχωρεῖν, *cedere, concedere, admittere, inqe semet ipso locum præbere.* Ità usurpat apud Athenæum *dipnosoph. l.* 8. Posidippus in *Saltatricib.*

—τῷ κένῳ χώραν δίδου. *Vanitati da locum.* id est, vanus esto & pompaticus. Casavbonus *ibidem c.* 5. Aristides *ad Rhod. de concord.* ἃ δώσει χώραν τοῖς παροξυσμοῖς. *non dabit locum exacerbationibus*; hoc est, non admittit in se, eisqe superatum & abreptum sese dabit. Libanius orat. 19. *pro saltatoribus adv. Aristidem*: καὶ μηδαμοῦ δοῦναι χώραν αἰτίᾳ. *Et locum criminationi nevtiqam dedisse.* Gregorius Nazianzenus *orat.* Οὐ χώραν δίδως ὀδυρμοῖς. *non das locum luctibus.* non luctui & lamentationi dedi te. Non absimilis phrasis, sed sensu pavlo diverso Pavlus, *Epist. ad Ephes. c.* 4. *v.* 27. μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. *nec locum dederitis*, id est, ansam occasionémqe præbueritis, vel *diabolo*, id est, *Satanæ*, ut Chrysostomus & plerique interpretes, vel etiam *calumniatori*, ut Erasmus. Et *ad Roman. c.* 12. *v.* 19. δότε τόπον τῇ ὀργῇ. *locum date*, id est, permittite, *iræ*, hoc est, vindictæ divinæ. Ità Chrysostomus & ex eodem Theophylactus & Oecumenius συγχώρησον τῷ Θεῷ ἐπεξελθεῖν. τοῦτο γὰρ τὸ, δότε τόπον τῇ ὀργῇ. aliter itaqe illic multò, qàm in Posidippi verbis, sumitur; qod vir doctissimus neutiqam advertisse videtur.

Οὐκ ἔτι ἀπερισπάστως] Ità Apostolus *ad Corinth. Ep. 1. c.* 7. *v.* 35. πρὸς ἐυπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως. *Ut decenter & aptè adhæreſcatis Domino absqe ulla distractione.* De Cynico item Epictetus *lib.* 3. *c.* 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ἕλκοι πρὸς τὴ διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ. *Cynicum nullá prorsus re à Dei ministerio decet avocari.* qo etiam loco forsan ἀπερισπαστως scriptum fuerit. Qod avtem hìc ἀπερισπάστως, idem *l.* 4. § 26. ἀπριξ dixit. Sed & Athenagoras *de resurr. mort. pag.* 68. Τέλος δὲ ζωῆς ἔμφρονος καὶ λογικῆς κρίσεως ἀκ ἂν ἁμάρτοί τις εἰπὼν, τὸ τοῖς ἀπερισπάστως συνδιαιωνίζειν, ὅις μάλιστα καὶ πρώτως ὁ φυσικὸς συνῆρμοσεν, τῇ τε θεωρίᾳ τοῦ ὄντος, καὶ τῶν ἐκείνῳ δεδογμένων ἀπαύστως ἐπαγάλλεσθαι. *Finem verò vitæ prudentis & rationalis judicii, non errarit, si qis dicat id esse, ut perpetuò iis inhæreamus & perennemus, cum qibus maximè & principaliter naturalis ratio congruit & consentit: idqe respectu & contemplatione ejus qi est, eorúmqe gratia qa illi placuit in perpetuum promittere.* Hæc de usu vocabuli sensum qod attinet. Optimè Epictetus *l.* 4. *c.* 2. Εἰ τοῦτο κρεῖττον, ἀπόνευσον αὐτοῦθεν ἐπὶ τοῦτο, μηδὲ σὲ περισπάσωσαν οἱ ἕτεροι διαλογισμοί. ἀδεὶς γὰρ ἐπαμ-

ὀλιῶν ἐτερογενὲς, οἷον τῆς πολλῶν ἔπεινον, ἢ ἀρχὰς, ἢ τέλεον, ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν, πάντα πεῦται, κἂν πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζειν δόξῃ, κατακράτησεν

vulgi, puta, existimationem, principatus, divitias, aut vitam voluptuariam. horum enim quicquam si vel minimum adjungere visum fuerit, prævalebit con-

ANNOTATIONES.

φοιτερίζων δύναται προκόψαι. *Si hoc melius est, statim ad hoc inclina, neque te alia cogitationes distrahant. Nemo enim huc aeque illuc inclinans proficere potest.* hoc est, quod Jacobus *Epist. c.* 1. *v.* 8. Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. *Vir animo duplici, inquietus in omnibus viis suis.* Vehementiùs idem *ibid. c.* 4. Ἁπλῶς ὃν ἐκείνῳ μίμησο, ὅτι πᾶν ὃ ἔχω τῆς προαιρέσεως τῆς σεαυτοῦ τιμήσεις, ἀπώλεσας τὴν προαίρεσιν. *Ut paucis absolvam, illud memento; si quid extra liberam voluntatem tuam magni feceris, liberam voluntatem amiseris.* forsan, ἤτοι οὐ πᾶν ὀλιγὸν, &c.

Ἀντικαθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ πολιτικῷ ἀγαθῷ, ὑ θέμις ἐδ' ὁτιοῦν ἑτερογενές] ita lego; cùm codices excusi pro πολιτικῷ perperam ποιητικῷ habeant. Sic enim *l.* 7. § 72. ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις. *Intellectualis & socialis facultas.* & *l.* 10. § 2. ἴσι δὲ τὸ λογικὸν ἐνθὺς καὶ πολιτικόν. *Quod autem rationale est, protinus est civile.* Vide & *infrà* § 8. & *l.* 11. § 21. Est autem τὸ ἀντικαθῆσθαι vocabulum istîc ἐμφατικώτατον. hoc enim insinuat, nihil qicqam omnino dignum esse, quod, *ex-adversum* virtuti etiam *consideat*, id est, qoqam modo cum ea in comparationem veniat, vel in collatione compareat. Libanius *orat.* 28. Τὸ μὴ εἶναί μοι τὸν ἀντικαθήμενον. *Cùm nemo esset qi ex-adversum mihi consideret.* qo vocabulo & in vita sua non semel est usus, pro eo quod Apostolus τὸν ἀντικείμενον dixit, *ad Thess. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 4. tralatum à re bellica, copiisque militaribus in conspectu hostium consistentibus; utì ex Xenophonte Budæus docet, cui adjici potest ex Zosimi *lib.* 2. *cap.* 22. illud, συχνὰς μὲν ἡμέρας ἀντικαθέζετο τοῖς πολεμίοις. *Compluribus diebus adversis usrimque castris substiterunt.* qanqam Libanius εἰς τὰς καθέδρας, ἤτοι θρόνους, τῶν ἐν τοῖς λόγοις διατιθέντων καὶ ἐπιδεικνυμένων, *ad cathedras sive thronos rationes conficientium & specimen facultatis sua exhibentium* respexisse videatur. Optimè Epictetus *l* 1. *c.* 2. Ὁ γὰρ ἅπαξ εἰς τὴν περὶ τῶν τοιούτων σκέψιν καὶ τὰς τῶν ἐκτὸς ἀξίας συγκαθεὶς καὶ ψηφίζων, ἐγγύς ἐστι τοῦ ἐπιλελησμένου τὸ ἰδίου προσώπου. *Qi enim semel ad tales deliberationes, & externarum rerum pretia se demisit, & calculos subducit, is parum abest à persona sua oblivione.*

Πάντα ταῦτα] *hac omnia* Xylander. *horum qicqam* potiùs. suprà enim ἐδ' ὅτι ὃν dixit. ità כל Hebræis. Ezec. *c.* 18. *v.* 11, 13. והוא את־כל־אלה לא עשה *Etiamsi omnia ista non admiserit; sed in montibus comederit, vel uxorem proximi sui polluerit,* &c. *non est victurus,* את־כל התועבות האלה עשה *qia ex abominandis istis ullum patraverit.* את־כאחד־מאלה id est, *unum qodpiam ex eis. v.* 10. ità solvitur τὸ ἐναλλιοφανὲς. *Exod. cap.* 20. *v.* 10. in *lege Sabbataria* לא תעשה־כל מלאכה & Græcus ἐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον. *ne facito opus ullum,* sive *operis qicqam, in ea. Exod. c.* 34. *v.* 10. בכל־הגוים ἐν πάσῃ ἔθνει. Latinus, *nec in ullis gentibus.* sive, *in ulla gente. Psal.* 147. *v.* 20. *non sic fecit* לכל־גוי Græcus, πάσῃ ἔθνει. Latinus, *omni nationi.* id est, *ulli.* Demosthenes *in Mid.* πάντα μᾶλλον ἢ ταῦτα λυπῆσον. *qid vis potius qàm ista dicendum.* Latinus interpres *Deut. c.* 5. *v.* 8. *Non facies tibi sculptile, neqe similitudinem omnium qa in cælo sunt.* id est, *ullius,* sive *cujusqam eorum qa in cælo sunt.*

Κἂν πρὸς ὀλίγον] Inter cætera profectûs in virtutis studio studioqe indicia, ponit istud Plutarchus 3. *pag,* 85. *D,* Τὸ μηδὲν ἴσι μικρὸν ἡγεῖσθαι τῶν ἁμαρτανομένων, ἀλλ' ἐξευλαβεῖσθαι καὶ προσέχειν ἅπασιν, ὥσπερ γὰρ, inqit; οἱ τὸ πλυτήτειν ἀπειγωνότες, ἐν ὑδενὶ τίθενται τὰ μικρὰ δαπανήματα, μηδὲν οἰομενοι ποιεῖν μέγα τὸ μικρῷ τινι προσθέμενον, ἡ δ' ἐλπὶς ἐγγυτέρω τοῦ τίλας βαδίζουσα τῷ πλούτῳ συναύξει τὴν φιλοπλυτίαν. ὕτως ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασιν, ὁ μὲν πολλὰ συγχωρῶν τῷ, τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο; καὶ νῦν μὲν ὕτως, αὖθις δὲ βέλτιον, ἀλλὰ προσέχων ἑκάστῳ, κἂν εἰς τὸ μικρότατον ἡ καιρία ποτε τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδῶσα συγγνώμην πορίζηται, δυσωπεσχελῶν καὶ δυσκολαίνων, δῆλός ἐστιν ἤδη τὸ καθαρὸν κτώμενος ἑαυτῷ, καὶ ὑδ' ἁπαξιῶν ἐξιῶν ῥυπαίνεσθαι. τὸ δὲ μηδὲν ὀίεσθαι, κατ' Αἰσχυλον, μέγα, μηδ' ἔχειν, εὐγερεῖς πρὸς τὰ μικρὰ ποιεῖ καὶ ὀλιγώρους. *Quod recte proficiens nullum jam peccatum exiguum putat, sed omnia studiosè vitat atqe observat. Sicut enim qi divites esse fore desperant, parvos sumptus facere pro nihilo habent, qod nihil magni futurum putant, si parvum parvo adjiciatur: spes autem ad finem propius accedens simul cum divitiis auget divitiarum amorem: ita & in rebus ad virtutem pertinentibus, qi non multa temedit atqe dicit. Qid tum postea, modò sic, alias melius: sed singulis intentus, ubi vel minimo peccato vitium sese insinuans venie locum dare videtur, agrè fert & indignatur: manifestum facit se purum aliqid sibi jam comparasse, qod inqinari nullo modo velit. Faciles enim & negligentes facit, ut Aeschylus ait, opinio concepta nihil eorum, qa habemus magnum esse,* Vide *suprà ad l.* 2. § 16. sed & *l.* 1. § 8.

Κατακράτησεν ἄφνω] Tatianus Assyrius *adv. Græc. pag.* 165. Τὴν γὰρ πονηρίας σύστασιν ἐοικυῖαν τῇ τῶν βραχυτάτων σπερμάτων ἴσμεν. ἃ τι διὰ μικρᾶς ἀφορμῆς τοῦ πονηροῦ κρατυνθέντος *Naturam enim improbitatis minimorum seminum naturæ similem esse scimus, utpote parvâ occasione corroborato peccato.* Epictetus *Diss. l.* 4. *c.* 3. Ὀλίγων γὰρ χρεία ἐστὶ πρὸς τὴν ἀπώλειαν, τὴν πάντων διατροπὴν, μικρᾶς ἀποσροφῆς τοῦ λόγου. Ἵν' ὁ κυβερνήτης ἀνατρέψῃ τὸ πλοῖον, ἃ χρείαν ἔχει τῆς αὐτῆς παρασκευῆς, ὅσης εἰς τὸ σῶσαι. ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἐπισρέψῃ. [ἐπιρέψῃ. f. permiserit, non obverterit, ut Volphius] κἂν μὴ αὐτὸς ἐκὼν, ὑποπαρεισδυμηθῇ δ', ἀπώλετο. τοιοῦτον ἐστί τι καὶ ἐνθάδε. μικρὸν ἂν ἀπουσάζῃς, ἀπῆλθε πάντα. *Paucis verò opus est adjacturam & eversionem omnium, exiguâ rationis aversione. Ut gubernator navigium evertat, non est opus apparatu ad illud conservandum; sed si id paullisper vento obverterit, periit, tametsi ipse non ultro, sed aliis cogitationibus, id fecerit Eodem hic qoqe modò se res habet: si paululum dormitaris, abibunt omnia.* Idemqe *Enchir. c.* 50. Ὅτι παρὰ μίαν ἧτταν καὶ ἔνδοσιν, ἢ εἰ, ἢ ἀπόλλυται προκοπὴ, ἢ σώζεται. *Profectum una clade ac remissione vel perire, vel retineri.* ità restituit Isaacus Casaubonus; qem non avdio tamen vertentem, *semel victum esse & cessisse,* aut non, destruit qod perfectum est, vel servat. προκοπὴν siqidem *profectum,* non *perfectum* sonat. at qod perfectum est non proficit. Sed eâ forsan mente Laërtius *l.* 7. § 129. *Zenon.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς μήτε τὴν διαφωνίαν ἀφίσασθαι φιλοσοφίας. ἐπεὶ τῷ λόγῳ τούτῳ προλείψειν ὅλον τὸν βίον, ὡς καὶ Ποσειδώνιός & ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. *Videtur autem eis, nec Philosophorum discrepantia dogmata à philosophia qendam abstrahere debere: qandoqidem hac ratione jam ante omnem vitam deserturus sit, ut Posidonius in exhortationibus ait.* qem locum tamen minùs sincerum existimo. Non dissimile his qod de pictura Aristides πρὸς τοὺς ἐξορχημένους. ἡ γραμμὴ σωθεῖσα τὸ πᾶν ἔσωσε. *linea una servata totum servat.* minùs clarè Canterus *linea observata totum absolvit opus.* Seneca *Epist.* 85. *Si in nostra potestate non est, an sint affectus, nè illud qidem est, qanti sint. si ipsis permisisti incipere, cum cavssis suis crescent, tantiqe erunt, qanti fient. Adjice nunc, qòd ista, qantumvis exigua sint, in majus excedunt. nunqam perniciosa servant modum. qamvis levia initia morborum serpunt; & ægra corpora minima interdum mergit accessio. Illud verò cujus dementia est credere, qarum rerum extra nostrum arbitrium posita principia sunt, earum nostri esse arbitrii terminos? qomodo ad id finiendum satis valeo, ad qod prohibendum parùm valui? cùm facilius sit excludere, qàm admissa comprimere.* Et *Epist.* 116. *Nullum vitium est sine patrocinio; nulli non initium est verecundum & exorabile: sed ab hoc latiùs funditur. non obtinebis ut desinat, si incipere permiseris. imbecillis est primò omnis affectus: deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur facilius qàm expellitur.* Aristoteles *politic. l.* 6. *c.* 4. Ὀλίγον μὲν πονηρὸν παρορᾶται. πολὺ δὲ γιγνόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλόν ἐστι. *Parvum enim inconveniens connivendo transigitur: magnum verò in oculis hæret.* Marcus Eremita *de leg. spirit.* § 91. Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξευτελίζει ὁ διάβολος. ἄλλως γὰρ ἐπὶ μεῖζον κακὸν ἀγαγεῖν οὐ δύναται. *Parva peccata flocci facit diabolus. temerè enim in magnum malum ducere non potest.* Et § 128. Μὴ ἀφῇς ἀνεξάλειπτον ἁμαρτίαν, κἂν βραχυτάτη τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μεῖζον κακὸν καταντήσῃ σε. *Ne permittas peccatum indelebile, licet parvum sit, ne te postea in majus malum pertrahat.* Gregorius Nazianzenus *orat.* 31. Τὸ κατὰ μέρος ὠφελούμενον, ἀνεπαίσθητον μὲν τὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔχει βλάβην, εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς κακίας ἀπαντᾷ. *Qod paulatim astrahitur, tametsi eam rationem habeat, ut damnum in præsenti minimè sentiatur, tamen in vitii summam occurrit.* Qi & in *monitis* ergò *ad Virgines, carm.* 3. 273.

Μὴ μικρὸν ἐν κακίῃ θείης ποτέ. μηδὲ τὸ μικρὸν
Τολθοῖς ἀντιοῶσα, χερείοσιν ὄφρα κύρσοις.
Nec verò in vitiis qicqam parvique leviqe
Ponderis esse putes. Qi parvis obvius ibit,
Is nunqam præceps scelera in graviora feretur.

Joannes ὁ χρυσορρήμων in *Epist. ad Rom. orat.* 12. *Edit. Paris. pag.* 162. *D.* Τὴν ἀρχὴν φυλαττόμεθα, καὶ τὰ μικρὰ φεύγωμεν κακά. τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων τίκτεται. ὁ γὰρ καθ' ἕκαστον ἁμάρτημα μηδὲν λίγειν, ὑδὲν παρὰ τοῦτο, κατὰ μικρὸν πάντα ἀπολεῖ. τοῦτο γοῦν τὴν κακίαν εἰσήγαγε. τοῦτο τὰς θύρας ἀνέῳγε τῷ λῃῇ. τοῦτο τῆς πόλεως τὰ τείχη κατέβαλε, τὸ καθ' ἕκαστον λίγειν, ὑδὲν παρὰ τοῦτο. ὅτω καὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ μίγιστα αἴρεται νοσήματα, ὅταν τὰ μικρὰ καταφρονῆται. *Instito ut caveamus, vel pusilla fugientes mala, nam magna ab his nascuntur. Etenim qi in unoqoqe peccato dicere edoctus est, non in hoc positum est salutis momentum, is pedetentim omnia pessumdabit. Hoc igitur vitiositatem ipsam attraxit, hoc januas reseravit prædoni, hoc urbis mœnia dejecit, nimirum qoties ad unumqodqe peccatum dicis, non hoc ad rem mognopere pertinet: sic & in ipsis corporibus usu venire videmus, ut magnæ agritudines augeantur, qoties parvas negliginus.* Idem *in Matth. orat.* 49. *Edit. Paris. pag.* 548. *E.* Μὴ τοίνυν λίγε, ὑδὲν παρὰ τοῦτο, ὑδὲν παρ' ἐκεῖνο. τοῦτο γὰρ τοῦτο πάντα ἀπώλεσεν. *Nemo ergò mihi dicat, nihil esse hoc aut minimum, etenim id ipsum jam pridem cuncta dejecit.* Et rursus *pag.* 546. *A.* Τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ ταῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. *Nam etsi parva hæc peccata videantur, ac ideo negligantur, majorum tamen delictorum cauvssas nobis præbent.* Idem *ibid.*

confestim, & abripiet te. at tu simpliciter liberéqe id qod præstantius est eligito, eíqe strenuè adhæresci to. præstat avtem id qod conducit. itaqe

ἄφνω, καὶ παρήνεγκεν. σὺ δέ, φημι, ἁπλῶς καὶ ἀδιαφόρως ἑλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ [a] τοῦτο ἀντίσχου. κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον, [b] εἰ μὴ

a L. 4. §. 32.
b L. 10. §. 2. l. 12. §. 31.

ANNOTATIONES.

ibidem orat. 86. pag. 900. A. B. C. E. Διὸ χρὴ πάντα ποιεῖν, ὥστε τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων αἱρεῖν. μὴ γὰρ δὴ πρὸς τὴν φύσιν ἴδῃς τῆ ἁμαρτήματι, ὅτι μικρὰ, ἀλλ' ὅτι μεγάλα γίνεται ῥίζα ἀμελημένη. εἰ γάρ τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, εἰ τοσαύτης δεῖ σπουδῆς τὰ μεγάλα πλημμελήματα, ὡς τὰ μικρὰ καὶ ἐυτελῆ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας ἀποτρέπεσθαι παρασκευάζει. τὰ δὲ μικρὰ αὐτῷ τούτῳ εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμβάλλει, καὶ οὐκ ἀφίστι γενναίως διανασῆναι πρὸς τὴν αὐτῶν αἵρεσιν. διὸ καὶ ταχέως γίνεται μεγάλα καθευδόντων ἡμῶν. τοῦτο καὶ ἐν τοῖς σώμασι συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. —καὶ πάντα δὲ τὰ κακὰ ἐκ τούτου ἴδοι τις ἂν γινόμενα. οὐδεὶς γὰρ ταχέως ἀθρόον ἐπὶ τὴν κακίαν ἐκπηδᾷ. ἔχει γάρ, ἔχει τινα αἰσχύνην ἐγκειμένην ἡμῖν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς τὰ κακὰ αἰδῆ, καὶ ἀθρόον οὐκ ἂν τοσοῦτον ἀναισχυντήσειεν, ὡς ὑφ' ἓν ἅπαξ ῥίψαι, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀπόλλυται, ὅταν ἀμελῇ —ἀπὸ μὲν οὖν τῶν μικρῶν ὅτω τὰ μεγάλα εἰσάγει ὁ ποιητὴς δαίμων ἐκεῖνος. ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὸ ἀπογινώσκειν, ἄλλην ταύτην μέθοδον οὐκ ἐλάττονα τῆς προτέρας εὑρών. *Qapropter omni studio atqe operâ funditus principia peccatorum sunt evertenda. Non enim vim delicti solam considerea, nec qia parvum sit cogites: sed illud pracipue bene, qia si radicem non evulseris, magnum inde peccatum succrescet. Mirabile qiddam atqe inavditum dicere avdeo. Solet mihi nonvnqam, non tanto studio magna videri peccata esse vitanda, qanto parva & vilia: illa enim ut aversemur, ipsa peccati natura efficit: hac autem hac ipsa re, qia parva sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosè insurgere. Unde citò ex parvis maxima fiunt negligentiâ nostrâ: hoc ipsum corporibus qoqe accidere videbis. —Hac viâ omnia scelera fieri videbis. Nemo enim repente ad extremam improbitatem insilit. Habet qippe insitum qendam animo pudorem atqe innatum, qem subito calcare atqe projicere non potest: sed sensim atqe paulatim ex negligentia perit —Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus ducit, & inde ad desperationem detrudit, & hanc viam priore non minorem adinvenit.* Idem in *orat. de statuis* 19. Τὸ ὀλίγον τοῦτο ἀμεληθὲν καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν καθαιρεῖ. πολλάκις γῶν οἰκίας οἰκοδομήσαντες ἄνθρωποι, καὶ τὸν ὄροφον ἐπιθέντες, μιᾶς κεραμίδος ἀποπιαχθείσης μὴ ποιησάμενοι σπουδὴν, ὁλόκληρον τὸν οἶκον ἀπώλεσαν. καὶ ἐπὶ ἱματίων δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. καὶ γὰρ ἐκεῖ μικρὸν ῥῆγμα γενόμενον, καὶ μὴ ῥαφὲν, πολὺ τὸ σχίσμα ἐποίησε. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χειμάρρων συμβαίνει πολλάκις. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μικρᾶς ἂν ἐπιλάβωνται μόνον εἰσόδου, ὁλόκληρον τὸ ῥεῦμα εἰσάγουσιν. *Parvum hoc neglectum & reliqa omnia subvertit. Homines certè sape, cùm domum struxerunt, & tectum imposuerunt, ubi unius tegula excussa curam non habuerunt, totam domum perdiderunt. Et hoc ipsum vestibus accidere qispiam viderit. In illis enim parva ruptura facta, non consuta majorem facit rupturam. Hoc etiam torrentibus accidit. Nam & illi, parvam si solùm rimam invenerunt, totum fluentum intromittunt.* Et *in Ep. 1. ad Corinth. orat. 8. Edit. Commel. pag. 397.* Οὐδὲν μέσον κενὸν ἀφίησιν εἶναι, ἀλλὰ τὸ μικρόλαλον. ὁ γὰρ μικρὸν ἀποσὰς, καὶ πολὺ προϊὼν ἀποστήσεται. καὶ γὰρ τὸ σῶμα, ἂν μικρὰν ἀπὸ ξίφους διάσασιν δέξηται, διαφθείρεται. καὶ ἡ οἰκοδομὴ, κἂν μικρὸν διαχάνῃ, καλαλύεται. καὶ τῆς ῥίζης τὸ κλῆμα, κἂν μικρὰν ἀποκοπῇ, γέγονεν ἄχρηστον. ὥστε τὸ μικρὸν τοῦτο οὐκ ἔστι μικρὸν, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν τὸ ὅλον ἐστίν. ὅταν οὖν μικρόν τι πλημμελήσωμεν, ἢ καὶ ῥαθυμήσωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸ μικρόν. ἐπεὶ ταχέως παροφθὲν τοῦτο μέγα γίνεται. ὥσπερ καὶ ἱμάτιον ἀρχὴν λαβὸν ῥήγνυσθαι καὶ ἀμεληθὲν, δι' ὅλης τὸ σχίσμα προσήγαγε. καὶ ὀροφὸν ὀλίγων κεράμων καταπεσόντων παροφθεὶς, ὁλόκληρον τὸν οἶκον κατήνεγκε. ταῦτ' οὖν ἡμεῖς λογιζόμενοι, μηδέποτε τῶν μικρῶν καταφρονῶμεν, ἵνα μὴ εἰς τὰ μεγάλα ἐμπέσωμεν. *Non sinunt vacuum aliqod esse intermedium, ne minimum qidem. Nam qi parum abscesserit, multum etiam procedens abscedet. Corpus enim si ab ense accepit disjunctionem, interibit: & ædificium si vel parum debiscat, dissolvetur: & palmes si ab radice parum fuerit abscissus, fit inutilis. Qamobrem hoc parum non est parum, imo verò est ferè totum. Qando ergò parum deliqerimus, aut etiam pigri ac socordes fuerimus, ne illud parum negligamus: citò enim neglectum fit magnum. Ita etiam vestimentum ab initio ruptum & neglectum per totum producit scissuram: & tectum, si cum pauca tegula deciderint, fuerit neglectum, totam domum dejicit. Nos ergo hac considerantes, parva nunqam despiciamus, ne in magna incidamus.* Jason Siracides *Sopn. c. 19. v. 1.* ὁ ἐξουθενῶν τὰ ὀλίγα, καὶ μικρὸν πεσεῖται. *Qi nihili facit res parvas, paulatim ruet.* Qem locum laudans Augustinus *de Trinit. l. 12. c. 11. Non ad turpissima simul & semel prosilitur.* (qod Juvenalis *Sat. 2. v. 83.*

Nemo repentè fuit turpissimus.)

Sed qomodo coluber non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit: sic lubricus deficiendi motus negligentes minutatim occupat, & qi spernit modica, paulatim decidet. Idémqe *homil. 42. Vel lexia, vel minuta ne contemnantur. de minutis gutta flumina implentur, per angustas rimulas insudat aqa, navis impletur; & si negligatur sentina, mergitur navis. Qid avtem interest ad naufragium, utrùm uno grandi fluctu navis operiatur, an paulatim subrepens aqa in sentinam, & per negligentiam derelicta atqe contempta impleat navem atqe submergat?* Idem *Epist. 108.* Et *in Joan tract. 12. Etiam minuta si negligantur, occidunt. minuta sunt gutta, qa flumina implent. minuta sunt arena grana; multa tamen imposita premit & opprimit. hoc facit sentina neglecta, qod facit fluctus irruens. paulatim aqa per sentinam intrat, sed diu intrando & non exhauriendo mergit navem.* Videri non indignus idem *in Orat. dominic. & in Psal. 118. conc. 3. & de divers. serm. 12. & 34. & in Psal. 39.* & Ruffinus *ibidem.* Accedit qod de peccatorum paritate differunt Stoici. Cicero *Paradox. 3. Est peccare qasi transilire lineas. qod cùm feceris, culpa commissa est: qàm longè progrediare, cùm semel transieris, ad avgendam transeundi culpam nihil pertinet.* Nec abnuit Demosthenes *Philipp. 3.* Τὸ δὲ ἐνστῆσαι καὶ τὸ δίκαιον, ἄν τ' ἐπὶ μικρῷ τις, ἄν τ' ἐπὶ μείζονι παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. *Sed jurisjurandi religio & justitia, sive in parvis, sive in magnis rebus violetur, eandem utrumqe vim habet.* Certè qod Joannes Chrysostomus *in Act. Orat. 24. pag. 236. C.* Ἐν λύρᾳ παναρμονίῳ καὶ ποικίλως ἐσκευασμένῃ, ἂν ἀμεληθῇ τὸ τυχὸν, τὸ πᾶν ἡμέληται καὶ διέφθαρται. *Sicut in lyra maximè consona, & vario modo facta, si qid fortè neglectum fuerit, totum neglectum erit ac corruptum.* Clavdantur ista monito illo Hippocratico, qod tam in re *Ethica* qàm in *Medica* est observatu dignissimum, Μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπεροράν. *Nihil frustra esse putare, nihil contemnere. Epidem. l. 6. c. 7. §. 17.*

Ἑλοῦ τὸ κρεῖττον] Pythagoræ monitum; ἑλοῦ βίον ἄριστον, ἡδὺν δ' αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Vitam delige optimam, dulcem eam consuetudo efficiet.* Plutarchus *de sanit.* & *de tranqill.* & *de Exil.* Galenus *de affect. dignosc. & cur. c. 6.* Stobæus *tom. 2. tit. 29.* Qod Seneca *de vit. beat. c. 8. Præceperunt veteres, optimam seqi vitam, non jucundissimam: ut rectæ ac bonæ voluntatis, non dux, sed comes voluptas sit.* Basilius Cæsar *Orat. 24. pag. 584. C.* Μηδὲ ὅλη χαλεπὰ ταῦτα καὶ πόνου δόμενα, διὰ τοῦτ' ἀποκνήσωμεν. ἀλλ' ἀναμνησθέντες τοῦ παραινέσαντος, ὅτι δεῖ βίου μὲν ἄριστον ἕκαστον προαιρεῖσθαι, ἡδὺν δὲ προσδοκᾶν τῇ συνηθείᾳ γενήσεσθαι ἐγχειρεῖν τοῖς βελτίοσις. *Nec ista ut ardua ac difficilia servatu detrectemus: sed memores cum simus ejus qi admonuit oportere qemqe optimam eligere vitam, & sperare consvetudine ipsam jucundam fore, optima nobis aggredienda sunt.* Allusit eodem Nicephorus Callistus *hist. Eccles. l. 8. c. 40.* de Antonio Eremita agens, Εἰδώς γε μὴν τὸν ἄριστον βίον τῇ συνηθείᾳ ἡδὺν ἐσόμενον, εἰ καὶ χαλεπός τις εἴη ταπρῶτα. *Qod namqe faciet optimam qamqe vitam consvetudine dulcem gratámqe fieri, qamvis gravis primum sit & molesta.* Diogenes apud Laërtium *l. 6. §. 71.* Δίον ἦν, ἀνὶ τῶν ἀχρήστων πόνων τὰς καλὰ φύσιν ἐλομένους, ζῆν εὐδαιμόνως, παρὰ τὴν ἄνοιαν κακοδαιμονοῦντι. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἡδονῆς ἡ καταφρόνησις ἡδυτάτη προμελετηθεῖσα. καὶ ὥσπερ οἱ συνεθισθέντες ἡδέως ζῆν, ἀηδῶς ἐπὶ τἀναντίον μεθίστανται. οὕτως οἱ τἀναντίον ἀσκηθέντες, ἡδέως αὐτῶν τῶν ἡδονῶν καταφρονοῦσιν. *Cum igitur repudiatis inutilibus laboribus naturales insequi, ac vivere beatè debeamus, per summam dementiam infelices sumus. Namqe ipsius qoqe contemptus voluptatis, si nos assveferimus, jucundissimus fit. Et sicut hi qi consveverunt voluptuosè vivere, molestè inde se avelli patiuntur; ita qi aliter exercitati sunt, facillimè ipsas contemnunt voluptates.* vide *l. 12. §. 6.*

Καὶ τούτου ἀντίσχου] Ità *l. 4. §. 32.* ἀπρὶξ ἔχου. Qod Paulus *ad Thess. Epist. 1. c. 5. v. 21.* Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε. *Omnia explorate: qod bonum fuerit, retinete.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 354. D.* ex nescio qo scripto. Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται. τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. *Efficiamini avtem boni trapezitæ, alia qidem reprobantes, qod avtem bonum est tenentes.* Epictetus *Enchir. c. 50.* Πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράβατος. *Qidqid tibi visum fuerit optimum, ea lex sit inviolabilis.* Vide Sect. proximam. Seneca *Epist. 16. Plus operis est in eo, ut proposita custodias, qàm ut honesta proponas. perseverandum est,* &c. vide *l. 10. §. 8.*

Κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον] Plato *polit. l. 5. pag. 655. B.* Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium avtem turpe.* Idem in *Alcibiad. 1. pag. 437.* multis differit, τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ συμφέροντα εἶναι. *pulchra & bona utilia esse.* Cicero ex Posidonii sententia *offic. l. 3. Nunqam potest utilitas cum honestate pugnare.* Et mox: *Accepimus, Socratem solitum execrari eos, qi primum hac naturâ coherentia, opinione distraxissent. cui qidem ità sunt Stoici assensi, ut qidqid honestum esset, id utile esse censerent; nec utile qidqam, qod non honestum.* vide *l. 6. §. 43.*

Τὸ

τὸ ὡς λογικῷ, τοῦτο τήρει. εἰ ὦ τὸ ὡς ζῴῳ, ἀπό-
* ἄτυφον f. φηναι, καὶ * ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον,
L. 2. §. 12. l. ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.
6. §. 13.

a Sup. §. 6. § 7. [a] Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυ-
τῷ, ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν φυλαξῆναι,
τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ὑποπλεύ-
b Inf. §. 8. σαι, καταράσασθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί
16. l. 10. §. 9. τινος [b] τοίχων καὶ φαρμακμάτων δεομένου. ὁ

si conducere tibi videbitur, qatenus ratione præditus es, retineas; sin, qatenus animatus es tantùm, repudies; judiciúmqe, qò minùs externâ rerum facie speciéqe corrumpatur, integrum servare curæ sit, qò rerum examen exqisitiùs instituas.

§. 7. Nihil unqam in pretio pro utili habeas, qod eò te adigat, ut fidem fallas, modestiam deseras, oderis qenqam, suspectum habeas, execreris, simules, appetas qicqam, qod parietes circumjectos velamentáqe desideret. qi enim mentem geniúmqe

ANNOTATIONES.

Τὸ ὡς λογικῷ] Vide Marcum pleniùs de his sese explicantem *l.* 10. §. 2. A

Ἀλύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον] *Judicium integrum retine* Xylander, qi & clavsulam seqentem vertere neglexit. Mericus Casavbonus *à conclusione ista species omnes externas & apparentias plavsibiles diligenter arceto.* Vúltqe respexisse Marcum ad *typhum*, qem δεινὸν παραλογισμὸν appellat *l.* 6. *c.* 12. Assentior. Veruntamen vertere malim, *judicium tantummodo à typho*, sive *pompâ externâ*, qâ fascinari solet & corrumpi, *immune servare curæ sit*, qo rerum istarum examen exqisitiùs instituas. addo etiam posse τύφῳ nomine τὴν ὄψιν, sive *opinationem vanam* intelligi: qo modo Monimum usurpâsse Sextus B monuit ad *l.* 2. §. 15. exhibitus. Cæterùm utrovis sensu cepperis, videtur ἄτυφον potiùs qàm ἀλύφως legendum. Basilius Cæsar. *Orat.* 12. *pag.* 465. *C.* Ἐπειδή τι ἔχομεν παρ' ἑαυτοῖς κριτήριον φυσικὸν, δι' οὗ τὰ καλὰ τῶν πονηρῶν διακρίνομεν, ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν πραγμάτων ὀρθὰς ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων τὰς διακρίσεις, καὶ οἷόν τινα δικαστὴν, ἵνα καὶ δικαιοτάτῃ γνώμῃ τοῖς ἐναντίοις βραβεύσωμεν, προτιθέσθαι μὲν τῇ ἀρετῇ, καταδικάζειν δὲ τὴν κακίαν. οἷον πορνεία καὶ σωφροσύνη παρά σοι κρίνεται. καὶ ὑψηλὸς προκαθέζεταί σε ὁ τῆς πίστεως μεμύστης τὸ δικαστήριον. καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ συνηγορεῖ τῇ πορνείᾳ. ὁ δὲ φόβος τοῦ Θεοῦ τῇ σωφροσύνῃ συνίσταται. ἐὰν μὲν οὖν καταδικάσῃς τὴν ἁμαρτίαν, δῷς δὲ νικῆσαι τὴν σωφροσύνην, εὐθείαν ἐποίησω τὴν κρίσιν τοῦ πράγματος. ἐὰν δὲ τῇ ἡδονῇ δῷς τὴν ῥοπὴν, προτιμαλίρων ἀποφήνῃς τὴν ἁμαρτίαν, σκολιὸν ἐποίησω τὸ κρίμα. *Qoniam apud nosmetipsos judicium qoddam naturale habemus, per qod ab iniqis bona facilè discernimus: necessarium nobis in agendorum optione recta facere rerum discrimina, & qasi judicem qemcunqe, qi justa sit alioqi mente, res cognituras contrarias, favere virtuti oportebit, damnare autem vitium. Verbi gratia. Incestus & pudicitia apud te judicantur, & alta mens tua pro tribunali sedet. Ex una parte voluptas scortationi suffragatur, Dei timor pudicitiæ assistit. Si igitur peccatum condemnans virtutem superare volueris, rectum rei judicium constitues. Si verò ad voluptatem propensus, peccatum duxeris præferendum, obliquum, minimeqe rectum facies judicium.* C D

§. 7. Ὁ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι] Justinus *apolog.* 2. *pag.* 53. Ἐκ παιδὸς τέρπει, καὶ πρὸ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τὸν φιλαλήθη, καὶν θάνατος ἀπειλῇ, τὰ δίκαια λέγειν τε καὶ πράττειν αἱρεῖσθαι δεῖ. *Verùm etiam modis omnibus, pra sua qoqe ipsius anima, veri amatorem qemqe, vel, si mors intentetur, ut, qæ justa sunt, & dicat, & faciat, eligere oportet.* Polybius *l.* 4. *cap.* 30. Ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ γνήσιοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἰδίαν εὐδίκους περὶ πλείονος ἀξίους ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος. *Sed mihi videntur qi ingenio sunt liberali atqe ingenuo, neqe publicè, neqe privatim pluris qicqam facere honestate.* Cicero *Offic. l.* 1. *Nemo justus esse potest, qi mortem, qi dolorem, qi exilium, qi egestatem timet, aut qi ea qæ sunt contraria, aqitati anteponit.* Juvenalis *Sat.* 8. *v.* 80. E

— *ambigua si qando citabere testis*
Incertaqe rei, Phalaris licèt imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere causſas. F

Seneca *Epist.* 88. *Fides sanctissimum humani pectoris bonum est, nullâ necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur pramio. Ure, inqit, cade, occide; non prodam: sed qò magis secreta qæret dolor, hoc illa altiùs condam.* Idémqe *Epist.* 76. *Vir bonus, qod honestè se facturum putaverit, faciet, etiamsi laboriosum erit; faciet, etiamsi periculosum erit. rursus qod turpe erit, non faciet, etiamsi pecuniam affert, etiamsi potentiam. ab honesto nullâ re deterrebitur; ad turpia nullâ spe invitabitur.* Huc animosa illa nescio cujus in Evripidis *Telepho* verba; qæ Stobæus *tom.* 2. *tit.* 13. exhibet.

Ἀγάμεμνον, ἀλλ' εἰ πέλεκυν ἐν χεροῖν ἔχων,
Μέλλοι τις εἰ τράχηλον ἐμβαλεῖν ἐμὸν,
Σιγήσομαι, δίκαιά γ' ἀντιτεῖν ἔχων.
Non, si minante jam securigerâ manu
Cervix sub ictu staret, Agamemnon, mea,
Munitus aqo liberam vocem premam. G

Grotius. Illa etiam mulieris, sed virilia prorsus, apud Tragicum incertum verba:

Ἃ δ' ἐκπυθέσθαι τῆς ἐμῆς χρήζεις φρενὸς,
Οὔτ' ἂν καλέσθαι, οὔτε κραίνειν ἐξ ἄκρου
Δεινὰς καθιεὶς πρίονας εἰς ἄκρους πόδας.
Πύθοις ἄν, ἀλλ' εἰδήσομαὶ πολλὰ προσβάλοις.
Qa scisitari de meo vis pectore,
Non si cremes me, aut dente si ferri aspero
Seces ad imos vertice à summo pedes,
Non cuncta vincla si aggeras, intelliges.

Grotius. Refert Clemens *Strom. l.* 4. qo loco & qamplurima constantiæ in hoc genere suspiciendæ exempla congessit: è qibus complura & Tertullianus habet in *Epist. ad Martyr.* Vide & *ad l.* 6. §. 48.

Τοίχων καὶ παραπετασμάτων δεόμενον] Plutarchus *Sympos. l.* 7. *c.* 5. Οὐδεμία τῶν τοιούτων ἡδονῶν ἀπόκρυφός ἐστιν, οὐδὲ σκότους δεομένη, καθ' ὧν αἱ γυναῖκες λέγουσιν. *Harum voluptatum nulla est occulta, neqe tenebris & parietum ambitu opus habent, ut mulieres loquuntur.* Vide qæ ex Seneca suprà adduximus *ad* §. 4. verba illa; Μόνα φοβεῖσθαι, περὶ ὧν οὔτις ἄφνω ἐπανίσταιτο, τί νῦν διανοῇ; μετὰ παῤῥησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. Facit huc qod Dominus noster apud Joannem *c.* 3. *v.* 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς. &c. *Qi malè agit qisqe, lucem odit.* Scilicet ut Seneca *Ep.* 122. *Gravis mala conscientia lux est.* Et Bernardus de *considerat. l.* 5. *Et turpium pœna Deus est. lux est enim. & qid tam invisum obscœnis flagitiosisqe mentibus?* Siqidem ut Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Turpe est ac pudendum etiam profari illa, qa in occulto isti perpetrant.* Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. *Omnia autem manifesta fiunt, cùm in lucem protracta ab eadem arguuntur. Etenim lux est, qa res omnes conspicuas facit.* ità siqidem malim locum illum interpretari. ut τὸ φανερούμενον significatum transeuntem habeat, & πᾶν eidem in regimine substituatur; qàm cum Syro & Latino veteri interprete, qos Zanchius & Beza sequntur, *Omne qod manifestatur*, sive *conspicuum facit, lumen est*; ut τῷ πᾶν adjectum sit τὸ φανερούμενον. vel etiam, qod omnium minimè probandum videtur, cum Græco Scholiaste, cui Piscator adnæret, *Qicqid manifestum*, sive *conspicuum fit, lux est.* ut τὸ φανερούμενον non emanantis, sed immanentis significationem obtineat. Verùm ista eruditioribus dijudicanda & censenda dimitto. Hinc verò τὰ τῆ σκότους ἔργα, *tenebrarum opera*, peccata qælibet nuncupantur eidem Apostolo, *ad Rom. c.* 13. *v.* 12. & *ad Ephes. c.* 5. *v.* 11, 13. sed & τὰ νυκτὸς, *noctis, nocturna, ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6, 7. improbósque, Job *cap.* 24. *vers.* 13. — 17. ait *tenebras optare & avcupari, diem odisse, lucem matutinam pro umbra letali habere.* Itaqe ex illorum voto Horatius *lib.* 1. *Epist.* 16.

— *pulcra Laverna,*
Da mihi fallere, da justum. sanctúmqe videri,
Noctem peccatis, & fravdibus objice nubem.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς τοίχους προβέβληνται, καὶ τὰς οἰκίας, καὶ τὸ σκότος, ἵνα τι τῶν τοιούτων ποιῶσι, καὶ τὰ κρύψωσι πολλὰ ἔχουσι. τὸν δὲ κυνικὸν οὐ θέλειν δεῖ ἀποκρύπτειν τι τῶν ἑαυτοῦ. *Cæteris hominibus parietes, ades & tenebras esse, si qid ejus generis agant, & multas celandi rationes habeant. Cynicus verò non debet velle suarum rerum qicqam occultare.* Sophocles *Electr.*

— πῶς τόδ', εἰ καλὸν,
Τὔργον σκότου δεῖ;
Siqidem est honestum opus hoc,
Qid est tenebris opus?

Qò & illud Martialis *l.* 11. *Epigr.* 2.

— *regula morum,*
Qicqid & in tenebris non sumus. —

Elegantissimè Tertullianus *apolog. cap.* 1. *Qod verè malum est, nè ipsi qidem, qos rapit, defendere pro bono audent. Omne malum aut timore, aut pudore natura profudit. Deniqe malefici gestiunt latere, devitant apparere; trepidant deprehensi, negant accusati; nè torti qidem facilè, aut semper, confitentur.* Qæ eadem ferè habet & *ad Nationes l.* 1. *c.* 1. Cæcilius apud Minutium. *Honesta semper publico gavdent, scelera secreta sunt.* Plutarchus deniqe apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6. ex *libro adversùs voluptatem*: Τί δ' εἰ πάντων ὁρώντων ἀκρατεύεις, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν αἰδούμενος φεύγεις, νυκτὶ καὶ σκότῳ τοῖς ἁμαρτήμασι πίστιν τὴν ὄψιν; οἶδας γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος προβάλλει, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρεῖν αἰσχυνόμενος. ἀλλὰ ὅλον ἅμα τὸν κόσμον ἥλιον γενέσθαι, πρὸς ἃ καθορᾷς, βούλοι' ἄν. ἅπασα δὲ κακία ἐρᾶσθαι γυμνὴ φυλάττεται, σκέπην προβαλλομένη τὰ πάθη. *Cur non omnibus videntibus luxuriaris? imo tu teipsum etiam reveritus fugis, noctis solum & tenebris sine testibus contumeliam & libidinem committens. Nemo qippe honestis actionibus caliginem obtendit, lucem earum testem reformidans. Imo totum*

niúmqe eundem ſuum, & virtutis hujuſce ritus ſacros, cæteris omnibus antetulerit, is tragœdiam nullam excitat, non ingemiſcit, non ſolitudine, non freqentiâ opus habet: qod eſt maximum, victurus eſt, mortis nec appetens, nec metuens. qin nec tantillum intereſſe cenſebit, ſpatio tem-

γὰρ τὸν ἑαυτῆς [a] νοῦν καὶ δαίμονα, καὶ τὰ * ἔργα τῆς τούτου ἀρετῆς περιλόμενος, [b] τραγῳδίαν ἢ ποιεῖ, ἢ στενάζει, [c] ἐκ ἐρημίας, ἢ πολυπληθείας * δείσει). τὸ μέγιστον, ζήσῃ, * μήτε διώκων, μήτε φεύγων [d] πότερον ἢ ἐπὶ πλέον διάστημα χρόνου

a Sup. §. 3. 5. * ἔργια Lug. ἔργα Annot.
b L. 5. §. 28. l. 9. §. 29.
c Sup. §. 4. 5. Inf. §. 8. 16.
* δείσεται Lug.
* [τὸν θάνατον] m. f. L. 9. §. 3. Inf. §. 12.

ANNOTATIONES.

totum mundum ſolem eſſe optaret, erga ea qa præclarè agit. Unumqodvis avtem crimen nudum conſpici cavet, pratexens affectus. Vide *infrà* §. 8. & 16. & *l.* 10. §. 9.

Τὸν ἑαυτῆς νοῦν καὶ δαίμονα] Vide *ſuprà l.* 2. §. 13.

Καὶ τὰ ἔργια τῆς τούτου ἀρετῆς] *Sacra virtutis ejus.* Xylander rectè. à myſteriis Ethnicis tranſlatio. ἔργια Lugdunenſis editio malè. nec meliùs *Annotator* ἔργα.

Τραγῳδίαν ἢ ποιεῖ] *Neqe tragicè ſe gerit*, qod τραγῳδεῖν dicit *l.* 9. §. 29. eodémqe videtur ſpectare, qod *l.* 5. §. 28. dicit, ὅτι τραγῳδὸς ὅτι πόρνη, *nec tragœdus, nec ſcortum*, vel, *neqe tragicis de ſe materiam ſuppeditat.* Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη πεθαυμακότων τὰ ἐκτὸς, διὰ μέτρου τοιοῦδε ἐπιδεικνύμενα; Epictetus *l.* 1. *c.* 4. *Qid enim aliud eſt tragœdia, qàm metro qodam expreſſi, externa iſta admirantium hominum affectus?* Hoc avtem cùm non admittat iſte, qem hîc Marcus depingit, tragœdiæ argumentum fieri non poteſt.

Οὐκ ἐρημίας, ἢ πολυπληθείας δείσεται] malim cum Lugdunenſi δείσεται. *Nec ſolitudine opus habebit*; qia *ubicunqe eſt, & qocunqe loco conſiſtit, ſibiipſi vacat, & ſuus eſt*: ut Seneca *Epiſt.* 62. *Nec ullus hominum avíúmqe concentus interrumpit cogitationes bonas, ſolidáſqe, & jam certas.* Idem *Ep.* 56. Vel etiam, qia, qod ſuprà monuerat, *nihil faciat, qod aliorum conſcientiam aſpectúmqe refugiat.* Sed nec *multitudine*; cùm *nemine teſte avt ſpectatore indigeat*, ut *ſuprà* §. 5. ſed *conſcientiâ ſit contentus ſuâ. ſuprà* §. 6. Seneca *Ep.* 8. inſuper etiam ejuſmodi ſit, *qi ſibi tutò credi poſſit*; contrà qàm *impradentes, qorum nemo eſt, qi relinqi ſibi debeat.* Idem *Ep.* 10. Huc Antiſthenis illud, qi interrogatus, qid ex philoſophia lucri cepiſſet, reſpondit, Τὸ δύνασθαι ἐκυτῷ ὁμιλεῖν. *qod poſſet ſecum, ubicunqe foret, converſari & colloqi.* Laërtius *l.* 6. Seneca *qaſt. nat. l.* 4. *præfat. Turbam rerum hominúmqe deſiderent, qi ſe pati neſciunt. tibi tecum optimè convenit.* qanqam nec δείσεται illud eſt incommodum prorſus. Siqidem timent conſcientiam ac freqentiam hominum vitántqe, qi parietibus eam excludere ſatagunt; qod ſuperiùs tetigerat. Solitudinem avtem pavorem infligere, nemini non eſt notiſſimum.

Ζήσει, μήτε διώκων, μήτε φεύγων] deeſſe aliqid nemo non viderit. & ſuſpicetur qis legendum μήτε διώκων [τι] μήτε φεύγων. qo modo *infrà* §. 12. dixit μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, *nihil ulterius expectans, nihil fugitans.* Verùm aliud eſt περιμένειν, aliud διώκειν. nec idem utrobiqe ſenſus eſt. vel etiam qo modo *l.* 11. §. 11. ὅτε διώκων, ὅτε φεύγων, cùm de eis priùs egiſſet, qorum *αἱ διάξεις καὶ φυγαὶ*, perturbant nos. Verùm, qia aliò qæ ſequntur ſpectant, malim, [τὸν θάνατον] *μήτε διώκων, μήτε φεύγων. Neqe proſeqeris amplius, neqe fugies.* Commentarii vicem præſtabit, præter proximè hîc adjecta, *lib.* 9. *periocha* 3. Eſt qod Martialis *l.* 10. *epigr.* 47.

Summum nec metuit diem, nec optat.

Siqidem ità formatus eſt, ut *illi nec amor vita, nec odium ſit*; *nec vita tadio ſit, nec mors timori.* Seneca *Epiſt.* 65. & 78. Itaqe *nec ſpe mortis patienter dolet: nec tadio doloris libenter moritur. hunc fert, illam expectat.* Idem *Ep.* 98.

Πότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάστημα] Nihil, inqit, ſapienti intererit, diuturniorem an breviorem in corpore moram faciat. qia nimirum vitam ſemper perfectam & conſummatam habet: ut *infrà* §. 8. & 12. & *l.* 10. §. 1. Vide & *l.* 2. §. 14. Chryſippus apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 23. Ὅτι παρὰ τὸν πλείονα χρόνον οὐδὲν μᾶλλον εὐδαιμονήσουσι, ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐπίσης τοῖς τὸν ἀμερῆ χρόνον εὐδαιμονίας μετασχοῦσιν. *Temporis incremento qum multis in locis dixiſſet non augeri felicitatem: ſed perinde felices eſſe, qi momento temporis & qi longo tempore fuiſſent beati.* Et de *commun. notit. c.* 7. Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρόνος οὐκ ἄυξει προσγινόμενος, ἀλλὰ κἂν ὀκταρίς τις ὥρας γένηται φρόνιμος, οὐδενὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τῶ τὸν αἰῶνα χρωμένῳ τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καθιδρυνθέντι. *Temporis acceſſione bonum non augeri: nam ſi qis momento horæ ſapiens fuerit, qod ad felicitatem attinet, nihilo deteriore conditione futurum qam eum, qi per omnem ætatem virtutem coluerit, inqe ea beatè vitam exegerit.* cùm tamen idem alibi aſſerat; οὐδὲν εἶναι ἀρετῆς ὄφελος ὀλιγοχρονίου. Cicero *de finib. l.* 2. *Qi bonum omne in virtute ponit, is poteſt dicere, perfici beatam vitam perfectione virtutis: negat enim ſummo bono adferre incrementum diem.* Et *l.* 3. *Recta affectio, item convenientia, denique ipſum bonum, qod in eo poſitum eſt ut natura conſentiat, creſcendi acceſſionem nullam habet. Ut enim opportunitas non ſit major productione temporis: ſic hæc, de qibus dixi, non ſunt temporis productione majora. Ob eámqe cauſſam Stoicis non videtur optabilior, nec magis expetenda beata vita, ſi ſit longa, qàm ſi brevis. Ut ſi cothurni laxi ſint, ad pedem aptè convenire, neqe multi cothurni pavcis anteponerentur, neqe majores minoribus: ſic qorum omne bonum convenientiâ atqe opportunitate finitur, nec plura pavcioribus, nec longinqiora brevioribus anteponentur.* Seneca *Epiſt.* 101. *Mens ſtabilita ſcit, nihil intereſſe inter diem & ſeculum.* Et

A *Epiſt.* 85. *Beata vita una eſt. in optimo illam ſtatu ponit qalitas ſua, non magnitudo. itaqe in aqo eſt longa & brevis, diffuſa & anguſtior; in multa loca, multáſqe partes diſtributa, & in unum coacta. qi illam numero eſtimat, & menſurâ & partibus, jam illi, qod habet eximium, eripit. Qid eſt avtem in beata vita eximium? qòd plena eſt. finis, ut puta, edendi bibendiqe ſatietas eſt. hic plus edit, ille minus: qid refert: uterqe jam ſatur eſt. hic plus bibit, ille minus: qid refert? uterqe non ſitit. Hic pluribus annis vixit, hic pavcioribus, nihil intereſt, ſi tam illum multi anni beatum fecerunt, qàm hunc pavci.* Idémqe *Epiſt.* 74. *Summum bonum nec infringitur, nec avgetur. in ſuo*
B *modo permanet, utcunqe fortuna ſe geſſit. Sive illi ſenectus longa contigit, ſive citra ſenectutem finitus eſt, eadem menſura ſummi boni eſt, qamvis ætatis diverſa ſit. Utrùm majorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium ejus pertinet, non ad formam. licèt alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & eum in qo ſcriptus eſt pulverem ſolveris, in eadem uterqe forma fuit. Qod rectum eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, qàm contrahi poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero in qantum voles corripe, & in unum diem*
C *coge; aqè honeſta eſt.* & *Epiſt.* 78. *Mors licèt immatura ſit, licet mediam pracidat ætatem; perceptus longiſſimè fructus eſt. -- Scit tempore honeſta non creſcere.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 17. *Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: qoniam morâ non fit beatior vita, ſed longior.* Hinc illud è porticu non παράδοξον tantùm, ſed παράλογον etiam, (ut Cleanthis in contrarium dictione utamur, ex Epicteti *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) ſive ἄλογον planè καὶ ἄτοπον prorſus, οὐχ ὑπερέχειν ἀρετὴν τοῦ Διὸς τὸ Δίωνος. Chryſippi verba ſunt apud Plutarchum *de commun notion. c.* 29. ſive, τῶν τῶν ἀγαθῶν εὐδαιμονίαν τῆς θείας εὐδαιμονίας μηδὲν διαφέρειν. καὶ κατὰ μηδὲν αἱρετωτέραν εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τοῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Bonorum felicitatem à divorum felicitate non differre, & nihilo optabiliorem, neqe præſtantiorem eſſe Jovis felicitatem felicitate virorum ſapientium.*
D Idem apud Stobæum *eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 8. Sextius item apud Senecam *Ep.* 73. *Jovem plus non poſſe qàm bonum virum.* Inculcat paſſim & Seneca ipſe *Epiſt.* 59. *Sapiens cum Diis ex pari vivit.* & *Epiſt.* 31. *Dedit tibi natura illa, qa ſi non deſerueris, par Deo ſurges. hoc eſt ſummum bonum, qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex.* Verùm unde paritas iſta? Indè nimirum, qia *Bonus tempore tantùm à Deo differt.* Idem *de provident. c.* 1. & *Epiſt.* 73. *Jupiter qo antecedit virum bonum? diutius bonus eſt.* & *Epiſt.* 53. *Qid inter te & Deos interfuturum*
E *ſit, qaris? diutius erunt.* Et *de conſtant. Sap. c.* 8. *Sapiens, exceptâ mortalitate, ſimilis eſt Deo.* At iſta temporis avt diuturnitatis diſtantia ad virtutem avt beatitudinem nihil habet momenti, ſed in æqilibrio prorſus rem ipſam relinqit. Siqidem, *Tantùm ſapienti ſua, qantùm Deo omnis ætas patet. magniqe eſt artificis clavſiſſe totum in exiguo.* Seneca *Ep.* 53. Et *Epiſt.* 73. *Qemadmodum ex duobus ſapientibus qi ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cujus intra pavcos annos termmata virtus eſt; ſic Deus non vincit ſapientem felicitate, etiamſi vincat ætate.* Et Cicero *de*
F *nat. Deor. l.* 2. *E virtutibus vita beata exiſtit, par & ſimilis Deorum, nulla re, niſi immortalitate, qa nihil ad bene vivendum pertinet, cedens cæleſtibus.* Epictetus deniqe *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Κατά γε τὸν λόγον οὐδὲν χεῖρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερος εἰ. λόγῳ γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Mente qidem conſideratâ neqe diis immortalibus es deterior, avt minor: mentis enim magnitudo non proceritate, avt altitudine judicatur, ſed decretis.* Vah τῆς φλυαρίας, καὶ τῆς ἀσεβείας. Itaqe cavtè legendi iſti; nec tantùm illis tribuendum: ut pro divinis, qod à multis fieri ſolet, habeantur. Verùm ab iſtis vel deliriis ridendis, vel proterviis execrandis Marcus noſter immunis videtur. Illud interim obſervatu non indignum in hoc dogmate de beatitudinis diuturnitate Stoicis gemina
G Epicurum etiam ipſum cenſuiſſe. Apud Laërtium *l.* 9 in *Select. Sentent.* Ὁ ἄπειρος χρόνος ἴσην ἔχει τὴν ἡδονὴν καὶ ὁ πεπερασμένος. *Tempus infinitum ac finitum æqam habet voluptatem.* Qod pleniùs Cicero *de finib. l.* 2. *Negat Epicurus diuturnitatem temporis ad beatè vivendum aliqid afferre: nec minorem voluptatem percipi in brevitate temporis, qàm ſi illa ſit ſempiterna.* Sive ut idem *lib.* 1. *nec majorem voluptatem ex infinito tempore ætatis percipi poſſe, qàm ex hoc percipiatur, qod videmus eſſe finitum.* Nec relatu indignum planè Themiſtii illud, qo Chryſippeum hoc
H vellicat, *Orat.* 17. *pag.* 430. Χρύσιππος ἄχρι τῶν ῥημάτων ἔοικε διαιρίζεσθαι, ταυτὸν δύνασθαι φάσκων διὰ σκυθρωποῦ μίαν ἡμέραν, μᾶλλον δὲ καὶ μίαν ὥραν, πολλοῖς ἐπιαυτοῖς. οὐδὲ γὰρ ἰδιώτῃ φιλοσοφοῦντι κατὰ τὸ ἔργον, ἂν τις ἀφεῖν ὑπολάβοι, καθάπερ ἀστραπὴν ἐλλάμψασαν τὴν ἀρετὴν εὐθὺς ἀποβῆναι. ἀνδρὶ δ' ὡλαοὶ ἐπιτειράφαι, καὶ τόσα μέμηλε, καὶ ᾧ πᾶσιν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλασσαν κοινοῦν ἀνάγκη τῶν ἀγαθῶν, πῶς, ὦ βέλτιστε Χρύσιππε, ὃ συνεύχῃ τῷ χρόνῳ καὶ ἔξω τῆς φύσεως; ὅτῳ

χρόνῳ τῷ σώματι περιεχομένῃ τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ' ἔλασσον χρήσῃ), ἀεὶ ἑαυτῷ μέλει. [a] καὶ γὰρ [b] ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δεῖ, ἔστω [b] εὐλόγως ἄπιθι, [c] ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσων. τοῦτο μόνον περὶ ὅλου τοῦ βίου εὐλαβούμενος, τὸ τῆς Δίκης [d] ἔν τινι τῶν οἰκείων ἔργῳ πολιτικῷ ζώῳ * τροπῇ γενέσθαι.

§. 8. [c] Οὐδὲν ἂν ἐν τῇ Δίκης τῷ κεκολασμένῳ καὶ ἐκκεκαθαρμένῳ πυώδες, οὐδὲ μιαρὸν μεμολυσμένον, οὐδὲ ὕπτιλον ἔνεστι. [e] οὐδὲ ἀσυλλήπτῳ τὸν βίον αὐτῷ ἡ πεπρωμένη καταλαμβάνει

[a] L. 2. §. 11.
[b] Sup. §. 5.
[c] L. 6. §. 2.
[d] Sup. §. 6.
* τρόπῳ Lug.
[e] L. 9. §. 3.
[f] Sup. §. 7.
l. 5. §. 31.
l. 7. §. 69.
l. 8. §. 32.
l. 10. §. 1.
l. 11. §. 1. 3.

spatio temporis prolixiore an contractiore animâ suâ corpore inclusâ utatur. utpote qi, si statim demigrandum fuerit, perinde promptus sit decedere, ac aliud qid agere, qod modestè & decorè agi oporteat. hoc avtem unum per vitam totam cavet religiosè, ne mens sibi qicqam eorum subterfugiat, qæ animantis rationalis & civilis propria sunt munera.

§. 8. In hominis castigati atqe expurgati animo, nihil suppurati, nihil impuri, nihil subdoli offendas. neqe verò vitam hujus non consummatam fatum unqam abruperit. perinde ac si tragœdum dixe-

ANNOTATIONES.

γὰρ ἑνὸς μακρότερον ποιεῖς, τοσούτῳ μακροτέραν ποιεῖς τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν, Chrysippus verbo tenus sè virum præstare videtur, ubi ait vel unum diem, imo unam horam tantumdem posse in homine frugi præstare quantum multi anni. Neqe enim homini privato factis ipsis philosophanti satis esse pustandum est, si virtus illis fulguris instar, ut resplenderit, statim exstinguatur. At ei viro, cui populi parent, cui tanta negotia cura, qiqe cum terra ac mari universo bona sua communicare necesse habet, cur non o Chrysippe, tempus etiam natura terminos excedens compreceris? Qantò enim longius illud feceris, tantò diuturniorem hominibus felicitatem reddideris. Peripatetici planè in adversum ibant. Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 7. Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. ὥτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα, μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. Una hirundo non facit ver, nec una dies: ita neqe beatum & felicem una dies, neqe parvum tempus.* Verùm hoc illi, qia ad beatitudinem constituendam externa advocabant; qibus exui denuo & excidere daretur. qod Stoici omninò repudiabant.

Εὐλύτως ἄπιθι] Ità *supra* §. 5. Εὔλυτος. Seneca *Ep.* 24. *Vir fortis ac sapiens, non fugere debes ex vita, sed exire.* Et *Ep.* 54. *Sapientis est exire, non ejici.* Qemadmodum avtem Marcus hic εὐλύτως ἀπιέναι, ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Εὐλύτως ὑπακοῦσαι. *Alacriter obtemperare.*

Ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων] Ut aliarum rerum, sic & mortis etiam dextrè obeundæ qasi ars & virtus qædam est peculiaris. Seneca *Epist.* 26. *Egregia res est mortem condiscere.* & *Epist.* 30. *Magna res est, & diu discenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, aqo animo abire.* & *Epist.* 62. *Anìè ad mortem, qàm ad vitam præparandi sumus.* & *de brevit. Vit. c. 7. Totâ vitâ discendum est mori.* & *Epist.* 30. *Mortem venientem nemo hilaris excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. Itaqe compone te,* inqit, *ad diem illum, qo remotis strophis ac fucis, de te judicaturus es, utrùm loqare fortia an sentias, numqid simulatio fuerit & mimus, qicqid contra fortunam jactavisti verborum contumacium -- Mors de te pronunciatura est.* Idem *Epist.* 26. Et mox: *Supervacuum forsitan putas id discere, qo semel utendum est? hoc est ipsum qare meditari debeamus. Semper discendum est, qod an sciamus, experiri non possumus.* & *Epist.* 30. *Hoc philosophia præstat; in qocunqe corporis habitu sortem, in conspectu mortis hilarem laùmqe, nec deficientem, qamvis deficiat. -- Hoc facit Bassus vester. Eo animo vultùqe finem spectat, qo alienum spectare nimis securi esse putares. -- Videtur mihi prosequi se, & componere, & vivere tanqam superstes sibi, & sapienter ferre discidium sui.* Vide *l.* 9. §. 3.

Τοῦτο μόνον] Xylandrum non avdio cum seqentibus ista committentem. seqor potiùs Casavbonum, qi prioribus agglutinat.

Ποιῷ πολιτικῷ ζώῳ] qod *supra* λογικὸν καὶ πολιτικόν. §. 6.

Τροπῇ] Annotator Lugdunensis τρόπῳ. atqe ità prorsus accepit interpres uterqe. Sed falsus uterqe. τροπὴ siqidem hîc *fuga.* Cavet ἐν τροπῇ γενέσθαι, *in fuga esse,* id est, *fugere, subterfugere.* metaphora ab eis qi τρεπόμενοι, in prælio superati *in fugam vertuntur.*

§. 8. Κεκολασμένῳ] *Castigati.* explicat vim vocabuli philosophus *Ethic. Nicom. l. 3. c. 12.* τὸ δὲ τοιοῦτον (τὸ μετρίως ἔχειν καὶ ὀλίγους τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι) εὐπειθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον. *Id verò qod tale est (mediocres esse cupiditates & pavcas, rationiqe minimè adversantes) obediens vocamus & castigatum.* Marcum σύμψηφον habiturus, si pro moderatis affectibus, nullos substituere concedatur. Cæterùm hinc διαῖτα κεκολασμένη, pro *accurata & exqisita victûs ratione* usurpatur. Plutarchus in *Lycurg.* & Lucianus in *Hermot.* & ῥήτωρ κεκολασμένος, ὁ διεσμιλευμένος, καὶ ἠκριβωμένος. Pollux *l. 4. c. 3.* & ἵππος κεκολασμένος τὴν γνάθον, δίκαιος τὴν σιαγόνα. *Equs correctis genis, justus in maxillis.* & γαστὴρ κεκολασμένη. *venter restrictus.* Libanius *Orat.* 19. est avtem metaphora à stirpibus vitibúsve ducta, qibus cùm flagella luxuriantia, avt sarmenta superflua demuntur, κολάζεσθαι, id est, *castigari* perhibentur. ità Theophrastus *de caus. plant. l. 1. c. 21.* δένδρα κολαζόμενα dicuntur, ὅσα τὰ περιττὰ ἀφαιρῶνται, utì *ibidem c. 17.* id est, *qibus supervacua detrabuntur,* ut Columella *l. 4. c. 6.* aliud est *corrigere,* & aliud rursus *castrare;* qod utrumqe usurpavit Cato *c. 33.* & ex Catone Plinius *l. 17. c. 22.* apud qem *porrigere* perperam legitur. Qin & Latinis *castigatum* dicitur, qicqid immodicâ omni luxurie atqe exuberante redundantiâ immune. intra decori limites justos coercetur & consistit. Ità *pectus castigatum,* Naso in *amor. l. 1. eleg. 5.*

Qàm castigato planus sub pectore venter?

contrà qam qod in eqo lavdat Maro *Georg. l. 3.*

Luxuriátqe toris pectus. --

frons castigata, Statio *Sylvar. l. 2. poem. 1.*

Et castigata collecta modestia fronti.

juba castigata, eidem *Thebaid. l. 9.* de eqo;

Colla sedent, nodis & castigata jubarum
Libertas. --

Carmen castigatum Flacco in *arte*:

-- carmen reprehendite, qod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atqe
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

ambitiosa nimirum *recidendo ornamenta;* utì idem *ibidem.*

Πυώδες] id est, σαπρὸν καὶ διεφθαρμένον, *putre & corruptum.* tale siqidem qiddam est τὸ πύον, ut Aristoteles *de gener. animal. l. 4. c. 8.* qi ideo Empedoclem ἀκυρολογίας arcessit, qòd τὸ γάλα πύον λευκὸν, *lac, pus candidum* dixerit, sicut & *topic. l. 4. c. 5.* qod οἶνον ὕδωρ σεσηπὸς, *vinum, aqam putrefactam.* Ad animum transtulit, utì Marcus istîc, ità Seneca *Epist.* 68. *In pectore collectio & vomica est.* Est enim vomica materiæ purulentæ collectio. Idémqe *Epist.* 80. *Horum, qi felices vocantur, hilaritas ficta est, avt gravis & suppurata tristitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palam esse miseros; sed inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem.* Horatius itidem. *Serm. l. 1. Sat. 7.*

-- Regis Rupilii pus atqe venenum.

pro livore & virulentia.

Ὕπτιλον] In Thespesii apud Plutarchum *de Inferis fabula, pag. 565. B.* dicuntur in animis sceleratorum à Justitia mulctatis, οὐλὰς καὶ μώλωπας ἐμμένοντας, *cicatrices & vibices restare.* de hypocritis avtem boniqe simulatoribus festiva subjicit, qomodo Justitiæ satellites cum illis agant, *pag. 567. B.* Ὅσοι δὲ πρόσχημα καὶ δόξαν ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεδίδοσαν κακίαν λανθάνουσαν, τούτοις ἐπιπόνως καὶ ὀδυνηρῶς ἠνάγκαζον ἕτεροι περιιόντες ἐκτρέπεσθαι τὰ ἔντερα ἔξω τῆς ψυχῆς, ἑλυσπωμένους παρὰ φύσιν καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον ἐκτείνουσιν αὐτάς. ἐνίους δὲ ἀναδέροντες αὐτῶν καὶ ἀναπτύσσοντες, ἀνεδείκνυσαν ὑπύλους καὶ ποικίλους, ἐν τῷ λογισμῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας. *Qi verò sub prætextu & opinione virtutis vitam latente improbitate exegissent, hos alii adstantes cogebant magno cum labore & dolore interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes seſe & flectentes, qomodo marina scolopendra hamo vorato seſe volventes invertunt: qosdam cute derepta explicantes, ostendebant intus vitiosos, & qi neqitiam in ratione animæ partis principe tectam gessissent.*

Ἀσυλλήπτῳ τὸν βίον αὐτῷ] Seneca *Epist.* 32. *Considera, qàm pulcra res sit, consummare vitam ante mortem; deinde expectare securum reliqam temporis sui partem, in possessione beatæ vitæ positum: qa beatior non fit, si longior.* Idem *Epist.* 98. *Ipse vita plenus est, cui adjici nihil desiderat suâ caussâ, sed eorum qibus utilis est. liberaliter facit qod vivit.* Et *Epist.* 93. *Non ut diu vivamus, curandum est; sed ut satis. Nam ut diu vivas, fato opus est; ut satis, animo. Longa est vita, si plena est. impletur avtem, cùm animus sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. Qid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? non vixit iste, sed in vita moratus est. -- interest mortem ejus ex qo die numeres. At ille obiit viridis. sed officia boni civis, boni amici, boni filii executus est; in nulla parte cessavit. licèt ejus ætas imperfecta sit, vita perfecta est.* Et mox: *Non ideo plures annos mihi accedere recusaverim. nihil tamen ad beatam vitam desuisse dicam, si spatium ejus inciditur. non enim ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat; sed nullum non tanqam ultimum aspexi. Qid me interrogatis, qando natus sim? an inter juniores adhuc censear? habeo meum. Qemadmodum in minore corporis habitu potest homo esse perfectus: sic & in minore temporis modo, potest esse vita perfecta. -- Qæris qod sit amplissimum spatium? usqe ad sapientiam vivere. qi ad illam pervenit, attigit non longissimum finem, sed maximum.* Idem *Ep. 77. Iter imperfectum erit, si in media parte, avt citra petitum locum steteris: vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est.* Et *Epist.* 101. *Qi qotidie vita suæ summam manum imposuit,*

dixerit qis ante fabulam peractam scenâ cessisse. qin nec servile qippiam in eodem avt affectatum deprehendas, avt addictum, avt abscissum, avt qod censuram refugiat, avt qod latebras requirat.

§. 9. Facultatem opinatricem venerare. in hoc enim sita sunt omnia, ut menti tuæ nulla insit cogitatio, qæ vel naturæ, vel animantis ratione præditi conditioni non sit consentanea. postulat avtem ista, ut nihil temerè statuamus, ut hominibus benevoli, Deisque obsequentes simus.

§. 10. Missis itaqe rebus cæteris, pavca ista apud te habeas. memineríseqe insuper, unumqémqe

a ὡς ἄν τις εἴποι τὴν τραγῳδὸν, πρὸς ὃν τελέσαι καὶ διαθεματίσαι, ἀπαλλάττεσθαι. ἐπὶ ὧν οὐδὲν ὅλον, b οὐδὲ κομψὸν, οὐδὲ πεσσοδιδεμένον, οὐδὲν c ἀπεσχισμένον, οὐδὲ ὑπεύθυνον, οὐδὲ d ἐμφωλεῦον.

§. 9. e Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβε. f ἐν πυΐῃ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγένηται ἀνακόλουθον * τῇ φύσει, καὶ τῇ τε λογικε ζώε κατασκευῇ. αὕτη δ' ἐπαγγέλλεται ἀπροσπτωσίαν, καὶ g πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν, καὶ h τῷ θεοῖς ἀκολουθίαν.

§. 10. Πάντα οὖν ῥίψας, k ταῦτα μόνα τὰ ὀλίγα σύνεχε. καὶ ἔτι συμμνημόνευε, ὅτι l μόνον

a L. 12. §. 36.
b Sup. §. 5. l. 4. §. 51.
c L. 8. §. 34.
d Sup. §. 7.
e L. 5. §. 21. l. 6. §. 16. l. 11. §. 1.
f L. 2. §. 15.
* - θος Lug.
g L. 4. §. 49. l. 7. §. 55.
h L. 7. §. 31.
i L. 7. §. 31. 67. l. 10. §. 11. l. 12. §. 27. 31.
k L. 2. §. 5.
l L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

posuit, non indiget tempore: — scit nihil interesse inter diem & seculum; — singulos dies, singulas vitas putat. qi hoc modo se aptavit, huic vita sua qotidie fuit tota. Contrà, ut idem *ibidem; Maximum vitæ vitium est, qòd imperfecta semper est, qòd etiam aliqid ex illa differtur.* Ex Epicuro idem *Ep.* 13. *Inter cætera mala, hoc qoqe habet stultitia proprium, Semper incipit vivere. — Qàm avtem fœda est hominum levitas, qotidie nova vita fundamenta ponentium, novas spes etiam in extru incboantium? — qid turpius, qàm senex vivere incipiens?* Vide *l.* 2. §. 4. 11. & *suprà* §. 7. & §. 12. & *l.* 7. §. 56, 69.

'Ως ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδόν] Vide *l.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 36. Seneca *Epist.* 77. *Qomodo fabula, sic vita; non qàm diu, sed qàm bene acta sit, refert. nihil ad rem pertinet, qo loco desinas. qocunqe voles desine: tantùm bonam clavsulam impone.* Martialis *l.* 8. *Ep.* 77.

Qi sic vel medio finitus vixit in avo,
Longior huic facta est, qàm data vita fuit.

Καὶ γὰρ ὁ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς παύσεται ὅτε δεῖ, σώζεται μᾶλλον, ἢ ὑποκρινόμενος παρὰ καιρόν. *Etenim bonus histrio, cum desinit qando oportet, magis conservatur, qàm cùm fabulam intempestivè repræsentat.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Rectè Varro in *Modo. Non eos optimè vixisse, qi diutissimè, sed qi modestissimè. Non enim vivere bonum est, sed bene vivere.* Seneca *Ep.* 70. At, *Nemo* (inqit idem *Ep* 22.) *qàm bene vivat, sed qàm diu, curat: cùm omnibus possit contingere, ut benè vivant; ut diu, nulli.*

'Απεσχισμένον] Vide *l.* 8. §. 34.

'Εμφωλεῦον] Philo *Allegor. l.* 2. *pag.* 61. E. Ὁ φαῦλος δεικτέον εἶναι τὸν θεὸν ἐν τόπῳ, μὴ περιέχοντα, ἀλλὰ περιεχόμενον. ᾧ χάριν καὶ ὄιεται ἀποκρύπτεσθαι, ὡς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐν ὄντος τῷ αἰτίῳ, καθ' ὃ φωλεύειν διάγνωκεν. *Malus qivis putat esse Deum, in loco, nec continere, sed contineri: ideòqe putat se abscondi: tanqam illa summa cavssa absit ab ea parte, in qam ipsè illatebrare se decrevit.* Translatio est à *serpentum* usu petita, qi in *specus* ac *cavernas* abdere se solent. Expressit hoc graphicè Tertullianus *adv. Valentinian. c.* 3. *Abscondat se serpens, qantùm potest; totámqe prudentiam in latebrarum ambagibus torqeat; altè habitet, in caca detrudatur; per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostra columba domus simplex; etiam in editis semper & apertis, & ad lucem. Nihil veritas erubescit, nisi solummodo abscondi.* Seneca *Epist.* 97. *Bona conscientia prodire vult & conspici, ipsas neqitia tenebras timet.* Vide *suprà* §. 7. & *infrà* §. 15. & *ad lib.* 10. §. 9. λανθάνου, ὁ κρυπτόμενος.

§. 9. Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβε] Vide *l.* 5. §. 21.

'Εν ταύτῃ τὸ πᾶν] Vide *l.* 2. §. 11, 15. Epictetus *lib.* 1. *c.* 11. Ἓν καὶ ταὐτόν ἐστιν ἐπὶ πάντων τὸ αἴτιον, τὸ ποιεῖν τι ἡμᾶς ἢ μὴ ποιεῖν. *Unam & eandem esse in omnibus rebus cavssam, cur aliqid faciamus avt non faciamus.* Seneca *Ep.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt.*

Ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγένηται ἀνακόλουθον τῇ φύσει] Mericus Casavbonus *neqid opinio tua in mente tua generet naturæ contrarium.* qasi μήτι & ἐγγενῆται legerit. Xylander *ut pars tui principalis nihil unqam animo concipiat, qod est natura alienum.* Sensus in aperto est. Verborum, prout exhibentur, versio havd item. Lugdunensis qod rarò solet, literulâ immutatâ omnia reddidit proclivia, dum ἀνακόλουθον legit, ὑπόληψις scilcet, *nè qa opinio ultrà menti innascatur*, vel *in mente excitetur, qa natura neutiqam consentanea sit.* Vide *l.* 1. §. 9.

Ἄυτη δὲ ἐπαγγέλλεται] *Illius avtem est munus.* Xylander. Malim, *postulat avtem*, sive *exigit ista.* ἐπαγγέλλεται, παρακαλεῖ, ἀξιοῖ. Svidas. Ἐπαγγέλλεται, *adhortatur, petit.*

'Απροπτωσίαν] 'Απροπτωσίαν definit Zeno apud Laërtium *l.* 7. Ἐπιστήμην τοῦ πότε δεῖ συγκαταθίεσθαι καὶ μή. *Scientiam, qá qis nórit, qando assensum adhibere vel inhibere oporteat.* Est igitur ἡ ἀπροπτωσία, sive ut *l.* 4. §. 49. & *l.* 7. §. 55. τὸ ἀπρόπτωτον, *à temeritate vacuitas*, ut Xylander, (qi προπτωσίαν, qæ vox tamen vix, opinor, reperitur, idem esse monet cum eo qod προπέτεια freqentiùs dicitur) hoc est, *à temerè assentiendi proclivitate ac præcipitantia immunitas.* Hinc Clitomachus apud Ciceronem in *Lucullo*; *Herculis qendam laborem exantlatum à Carneade, qod, ut feram & immanem bellvam, sic ex animis nostris assensionem, id est, opinationem & temeritatem, extraxisset.* hoc est avtem τῆς ὑπολήψεως καταληπτικῆς, *existimationis certæ*, ut Marcus loqitur, *l.* 9. §. 6. ταῖς φυσικαῖς ἐμφιλοτεχνίαις, ἵνα μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ. *l.* 7. §. 54. *Sedulò cavendis, nè qid minùs liqidò comprehensum clàm surrepat:* sive μήτε ψευδεῖ, μήτι ἀδήλῳ συγκαταθεμένη. *l.* 8. §. 7. *nec falsò, nec incerto assentientis:* qà ratione & ἀπρόπτωτος dicitur. Qanqam strictiùs pavlò qandoqe τὸ προπίπτειν usurpâsse videntur Stoici, qi referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 49. τοὺς προσιθεμένους τῇ ἑτέρᾳ καὶ μὴ ἐπέχοντας, ἁμαρτάνειν λέγουσι. ἂν μὲν ἀδήλοις εἴκωσι, προπίπτοντας. ἂν δὲ ψευδέσι, ψευδομένους. ἂν δὲ κοινῶς ἀκαταλήπτοις, δοξάζοντας. *Cùm qidem dicant, eos qi alteri assentiantur parti, & non cohibeant assensionem, peccare: si obscuris imaginationibus concedant, temerarios esse; si falsis, falsum amplecti: si communibus communionem qa comprehensione careat.* ubi rectè Petrus Valentianus *in Academic.* προπίπτοντας reponit; pro eo qod προπίπτοντας vitiosè legitur. emendationem adfirmo ex ipsius Chrysippi ἐν τῷ περὶ τοῦ Διὸς, *in libro de Jove*, verbis, à Plutarcho *ibidem. c.* 9. repræsentatis; qibus inter τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔργα, *facta secundùm virtutem*, recenset ista, ἀνδρείως τὸν δάκτυλον ἐκτεῖναι, καὶ ἐγκρατῶς ἀνασχίσθαι δυσδιατάκτης γεμὰς, καὶ ἀπροπτώτως ἀνῦσαι τὸ τὰ τρία τέσσαρα μὴ εἶναι τελέως. *Digitum fortiter extendere, avt continenter abstinere à vetula moribunda, avt patienter avdire dicentem tria non omnino esse qatuor.* qo loco tamen liberiùs laxiúsqe usurpari video τὸ ἀπρόπτωτον. Et disertiùs etiam in Stoicorum placitis à Stobæo coacervatis, *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. ubi τὸ προπίπτειν exponitur, πρὸ καταλήψεως συγκατίθεσθαι. Et in eundem sensum Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius.* qi locus Volphio negotium sine cavssa facessit. Fallitur ergò Budæus, (& Budæum secutus Stephanus) cùm ἀπροπτωσίαν legit apud Laërtium, (tanqam sit à προσπίπτω, qod *impingere* significet) & ad *lapsum* in vitæ actionibus refert. Neqe enim τὸ προσπίπτειν eo sensu usurpati exemplum ullum exhibetur. Stoicósqe palam est, tria ista, τὸ ἀπρόπτωτον, τὸ ἀδιάπτωτον, τὸ ἀπερίπτωτον, ità solitos distingvere, ut τὸ ἀπρόπτωτον, ad ὑπόληψιν, sive *opinionem*, τὸ ἀδιάπτωτον, ad πρᾶξιν, sive *actionem*, τὸ ἀπερίπτωτον, ad πάθος, sive *perpessionem*, referrent; dum *sapientem, nec falli, nec labi, nec ladi* posse contendebant. Videatur Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 3. & 8. Marcus avtem τὸ ἐνεξαπάτητον καὶ προπτωτικὸν καὶ μεταπτωτικὸν, *deceptu facilem & temerarium & inconstantem*, conjunxit. *l.* 11. §. 10. Epictetus verò *l.* 2. *c.* 8. ista φιλοσόφῳ νεύρα facit, ὄρεξιν ἀναπότευκτον, ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον, ὁρμὴν καθήκουσαν, πρόθεσιν ἐπιμελῆ, συγκατάθεσιν ἀπρόπτωτον. *Appetitum frustrationis expertem, aversationem casibus non obnoxiam, affectionem convenientem, propositum accuratum, assensionem consideratam.* Idémqe *l.* 1. *c.* 4. hominis opus constituit in tribus hisce; ἐν ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει, ἵν' ἀναπότευκτος ᾖς. ἐν ὁρμαῖς καὶ ἀφορμαῖς, ἵν' ἀναμάρτητος. ἐν προθέσει καὶ ἐποχῇ, ἵν' ἀνεξαπάτητος, *in appetitione & aspernatione, ut voto nunqam frustreris: in persequendo & fugiendo, ut sis extra peccatum: in assentiendo & sustinendo a sensu, ne fallaris.*

Τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν] Vide *supra* §. 4.

Τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολουθίαν] Vide *l.* 7. §. 31, 67.

§. 10. Πάντα οὖν ῥίψας] Vide *l.* 2. §. 7. Seneca *Epist.* 17. *Projice omnia ista, si sapis, imò ut sapias; & ad bonam mentem magno cursu ac totis viribus tende. Si qid est, qo teneris, avt expedi, avt incide.* Et *Epist.* 5. *Qòd pertinaciter studes, & omnibus omissis hoc unum agis, ut te qotidie meliorem facias, probo & gavdeo; nec tantùm hortor ut perseveres, sed etiam rogo.* Et *Epist.* 72. *Non cùm vacaveris, philosophandum est: omnia alia negligenda, ut huic assideamus. — resistendum est occupationibus: nec explicanda, sed submovenda sunt. tempus qidem nullum est parùm idoneum studio salutari.* Et *Epist.* 88. *Magna & spatiosa res est sapientia: vacuo illi loco opus est. — Non dabit se in has angustias virtus. laxum spatium res magna desiderat. expellantur omnia: totum pectus illi vacet. — ut habere*

a L.4.§.3.l. 6.§.36.l.8. 21.l.12.§. 32.
b L.4.§.3. 19.l.5.§.33. l.7.§.6.l.8. §.21.l.9.§. 30.

γον ζῇ ἕκαστος· τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαρισαῖον. τὰ δ' ἄλλα, ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. μικρὸν μὲν ἔν ὁ ζῇ ἕκαστος, [a] μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον ὅπου ζῇ. [b] μικρὸν δὲ καὶ ἡ μηκίστη ὑστεροφημία, καὶ αὐτὴ δὲ κ' Ἀλεξάνδρειὰ ἀνθρωπαρέσκων τύχισα τεθνηξομένων, καὶ σὺκ εἰδότων ἐδὲ ἑαυτοὺς, ὅπως γε τὸν πρόπαλαι τεθνηκότα.

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραγγέλμασιν ἓν ἔτι προσέστω, [c] τὸ ὅρον ἢ ὑπογραφὴν ἀεὶ ποιεῖσθαι ἑκάστου φαινομένου, ὥστε αὐτὸ ὁποῖόν ἐστι καθ' ὅλην [d] γυμνὸν, ὅλον δι' ὅλων [e] διηρημένως βλέπειν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσεται, λέγειν παρ' ἑαυτῷ. [f] ἡδὲν γὰρ οὕτως μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν, ὡς τὸ ἐλέγχειν ἐξόδῳ καὶ ἀληθείᾳ ἕκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύνασθαι, καὶ τὸ ἀεὶ οὕτως εἰς αὐτὰ ὁρᾶν, ὥστε συνεπιβάλλειν ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ, ὁποίαν τινὰ ἕξιν χρείαν παρεχόμενον, [h] τίνα μὴν ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, ἢ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, [i] πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης,

c L.2.§.12. l.6.§.13.l.7. §.68.l.10.§. 18.l.11.§. 2.16.l.12. §.8.
d L.9.§.34. l.12.§.2.
e L.4.§.11.
f L.10.§.11.
g L.1.§.9.
h L.6.§.3.
i L.2.§.16.

præsens tantummodo ætatis spatium, quod puncti instar obtinet, vivere: reliquum tempus vel jam exactum, vel in incerto planè situm. exiguum est itaque, quod vivit qisque; exiguus & telluris, in qo vitam agit, angulus: exiguum qiddam, qæ & diutissimè prorogatur, posthuma fama; eáqe homunciorum morti celerrimè concedentium, qi nè seipsos qidem probè nôrint, nedum jam olim defunctum qempiam, successionibus propagata.

§. 11. Eis qæ dixi monitis salutaribus, istud unum adjectum sit: ut definitio sive descriptio fiat semper rei illius qæ sub cogitationem cadit; qo ipsa per se nuda ex natura sui, eadémqe integra, per partes sui universas, qale qid sit, distinctè possis dijudicare; útqe apud te perpendas, & qodnam sit nomen ejus, qæqe eorum ex qibus constat, & in qæ futurum est ut resolvatur denuò, nomina. nihil enim perinde magnanimitatem ingenerat, atqe expeditè veréqe discutere posse unumqodqe eorum qæ in vita contingunt; eadémqe sic intueri semper, ut mentem simul subeat, qali mundo qalem usum hoc præbeat, qamnam universi respectu dignitatem obtineat; qamnam, hominem qod attinet, qi civem

agit

ANNOTATIONES.

bere possit liberam hospitium, supervacua ex animo tollenda sunt. A

Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον] Vide *l.* 2. §. 14, 17. & *l.* 12. §. 3. Apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Aristippus: Μόνον ἡμέτερον εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάσον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι, τὸ δὲ ἄδηλον εἶναι, εἴπερ ἔστιν. *Solum præsens in manu nostra positum, non præteritum, neqe instans. Illud enim abisse: hoc an eventurum sit, incertum esse.* Plutarchus *de commun. notion. cap.* 37. Οὔτε ἔστι νῦν τὸ παρωχημένον, καὶ οὐδέπω νῦν τὸ μέλλον. *Qod præteriit, non est: qod futurum est, nondum est.* Avgustinus *Confess. l.* 11. *c.* 14. & *in Psal.* 38. Seneca *de brev. vit. c.* 10. *In tria tempora vita dividitur; qod est, qod fuit, & qod futurum est. ex his, qod agimus breve est; qod acturi sumus, dubium; qod egimus, certum.* — Siqidem *singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentes sunt.* Et mox: *Præsens tempus brevissimum est; adeò qidem, ut qibusdam nullum videatur. in cursu enim semper est; fluit, & præcipitatur. antè desinit esse qàm venit. nec magis moram patitur, qàm mundus, aut sidera, qorum irreqieta semper agitatio; nunqam in eodem vestigio manet. solum igitur ad occupatos præsens pertinet tempus; qod tam breve est, ut arripi non possit; & idipsum illis, districtis in multa, subducitur.* Censorinus *de die natal. c.* 15. *Ævum est immensum, sine origine, sine fine, nec ad qemqam magis hominem qàm ad alterum pertinet. hoc in tria dividitur tempora, præteritum, præsens, futurum: ex qibus præteritum initio caret, exitu futurum: præsens autem, qod medium est, adeò exiguum & incomprehensibile est, ut nullam recipiat longitudinem, neqe aliud esse videatur, qàm transacti futurique conjunctio; adeò perrò instabile, ut ibidem sit nunqam, & qicqid transcurrit, à futuro decerpit, appenitqe præterito.*

Ἐν ἀδήλῳ] Solomon *Eccles. c.* 10. *v.* 14. & *c.* 11. *v.* 2. *Ecqis novit qid futurum sit?* Anacreon *Carm.* 24. 3.

Χρόνον ἄγων, ὃν παρῆλθον.
Ὃν δ' ἔχω δραμεῖν, οὐκ οἶδα.
Qantumqe jam peregi
Cursum scio: at latet me
Qantum via superstit.

Pittacus apud Laërtium *l.* 1. §. 77. Τί ἀφανὲς; τὸ μέλλον. *Qid obscurum? Futurorum eventus.* Isocrates *ad Demonic. pag.* 13. Τὸ μέλλον ἀόρατον. *Futura provideri non possunt.* Plutarchus *adverss. Colot.* Ἄδηλον τὸ μέλλον. Seneca *ad Marc. c.* 23. *Omne futurum incertum est.* Pindarus *Olymp. Od.* 12.

Σύμβολον δ' ὅτις ἐπιχθονίων
Πιστὸν, ἀμφὶ πράξιν ἐσ-
— σομένων ἔνεστι θεόθεν.
Signum enim nondum qispiam terrestrium
Certum de re futura
Nactus est divinitus.

Horatius *Carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosâ nocte premit Deus.

Μικρὸν μὲν οὖν ὁ ζῇ ἕκαστος] *Parvum* & concisum est admodum, hac ratione, *qod vivimus*; qia ad momenti τὸ ἀκαρὲς atqe *insecabile* restringitur. Verùm cæteroqi etiam havd longa avt diuturna esse vita potest, etiamsi ortu obitúqe, tanqam cancellis septísqe qibusdam, eam definiamus, & ab illo ad istum pertingentem consideremus. Vide *l.* 4. §. 26. & *l.* 11. §. 16. *consideras.* 6.

Μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ] Ità *l.* 6. §. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη γωνία τοῦ κόσμου. *Asia, Europa, orbis sunt anguli.* Et *l.* 8. §. 21. Καὶ ἡ γωνία τοῦτο τὸ κλίμα τος. B *In angulo istius plagæ.* & *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις. *In qantula etiam telluris glebula repis.*

Μικρὸν δὲ καὶ ἡ μηκίστη ὑστεροφημία] Διὰ τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης. *Qam citò oblivione sepeliantur omnia. l.* 4. §. 3. Βραχύβιον γὰρ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος. *Brevis autem est vita & qi celebrat, & qi celebratur, & qi commemorat pariter & qi commemoratur. l.* 8. §. 21. Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 3. 19. & *l.* 7. §. 6. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somn. Scip. Ipsi autem, qi de vobis loquuntur, qàm diu loqentur? qinetiam si cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuscujusqe nostrum à patribus acceptas posteris prodere, tamen propter eluviones exustionésqe* C *terrarum, qas accidere tempore certo necesse est, non modò non æternam, sed nè diuturnam qidem gloriam assequi possumus.* Et mox: *Sed loqentur de te. Sermo autem omnis iste, & angustiis cingitur iis regionum, qas vides, nec unqam de ullo perennis fuit; & obruitur hominum interitu, & oblivione posteritatis extinguitur.*

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραγγέλμασιν] Xylander *præceptis.* ac si παραγγέλμασι, παραινέσμασι, vel παραινίσμασι legisset. Mericus Casavbonus *auxiliis.* ἐστε reverâ παρίστασθαι *astare, adesse, auxiliari.* itaqe qanqam παράστημα hoc sensu nusqam occurrat, fieri potest tamen, ut Marcus eo istic usurpaverit. ut παραστήματα hìc dixerit, qæ *infrà* βοηθήματα *l.* 4. §. 50. qia τὸ παρίστασθαι est βοηθεῖν. potest forsitan & *documentis* reddi. nam παράστασις, qod ejusdem est originis, etiam pro *documento* sumi qandoqe docet Budæus.

Γυμνὸν] Vide *supra l.* 2. §. 12. & *l.* 9. §. 34.

Διηρημένως] Vide *l.* 4. §. 21.

Οὐδὲν γὰρ οὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν] Idem *l.* 10. §. 11. Vide Casavbonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

Ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ] Vide *ad l.* 1. § 9.

Πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης] Vide *ad l.* 2. §. 16. & *ad l.* 4. §. 3. & 23. & *l.* 6. §. 44. In eundem sensum Epictetus D *Dissert. l.* 2. *c.* 10. Πολίτης εἶ τοῦ κόσμου, καὶ μέρος αὐτοῦ. *Mundi civis, ejusdémqe pars es.* Idémqe *l.* 1. *c.* 9. Τί ἄλλο ἀπολείπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸ τοῦ Σωκράτους, μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον, ποδαπός ἐστι, εἰπεῖν, ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι κόσμιος; *Qid aliud est hominibus reliqum nisi Socraticum illud, ut nemo, interrogatus cujus sit, se Atheniensem avt Corinthium esse respondeat, sed mundanum?* Qod Cicero *Tuscul. l.* 5. *Socrates cùm rogaretur, cujatem se esse diceret, mundanum,* inqit. *totius enim mundi se incolam & civem arbitrabatur.* Et *de finib. l.* 4. ex Stoicorum sententia: *Mundum hunc omnem, oppidum esse nostrum. ut Ciccejis qi habitet, hunc omnem mundum suum municipium esse existimet.* E Diogenes pariter apud Laërtium *l.* 6. interrogatus unde esset, respondit κοσμοπολίτης. de qo Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Πᾶσα γῆ πατρὶς ἦν ἐκείνῳ. ἐξαίρετος δὲ ἡδημία. *Omnis terra huic patria erat, peculiariter vero nulla.* Et Basilius Cæsar. *Epist.* 41. ad Maximum Philosophum, σὺ δὲ πολίτην σεαυτὸν τῆς οἰκουμένης ἐποίησας. *Tu te mundi totius civem effeciti.* Seneca *Epist.* 68. *Sapienti rempublicam ipso dignam dedimus*, id est, *mundum.* Verùm sint illi *mundani*, sive *mundi cives.* hoc nos illis Christiani libenter concedimus. At nos potiùs, qi *è mundo* nos esse diffitemur, Joannis *c.* 15. *v.* 19. & *c.* 17. *v.* 16. sumus reverâ, F qod Marcus istìc, τῆς πόλεως τῆς ἀνωτάτης πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. ut Pavlus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. *Municipium nostrum in cœlis est.* Siqidem, ut Tatianus Assyrius *adv. Grac. p.* 158. Κόσμος μὲν ἡ καλοκαγαθία, καλή. τὸ δὲ ἐν αὐλῇ πολίτευμα, φαῦλον. *Etenim constitutio mundi bona est, mala autem*

agit civitatis ſupernæ illius, cujus reliquæ civitates iſtæ qaſi familiæ exiſtunt; qidnam ſit, & ex qibuſnam principiis conſiſtat, & qamdiu durare natum ſit, qod phantaſiam mihi afficit impræſentiarum: qanam item virtute adversùs rem eam ſit uſus; manſvetudine puta, fortitudine, veritate, fide, ſimplicitate, frugalitate, an aliâ aliqâ. de ſingulis ergò rebus dicendum eſt; Hoc divinitùs venit; hoc à fati ſerie connexâ contextâqe, vel à concurſu fortuito

ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. a τί ἐστι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ b πόσον χρόνον πέφυκε διαμένειν ἕκαστον, τὸ c τὴν φαντασίαν μοι νῦν ποιῆν. d τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρεία, οἷον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἀφελείας, αὐταρκείας, τῶν λοιπῶν. διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστου λέγειν, e ἕστι μὲν οὖν θεῶν ἥκειν, ἕστι δ' f καὶ τὴν σύλληξιν, καὶ τὴν συμπεπλεγμένων σύγκλωσιν, καὶ τὴν τοιαύτην

a L. 2. §. 12.
b L. 9. §. 25.
c L. 12. §. 18.
d L. 9. §. 11. 42.
e L. 2. §. 3. l. 4. §. 23.
f L. 4. §. 26. l. 7. §. 34.

ANNOTATIONES.

autem in eo viventium ſunt actiones. Nobiſque, qod Seneca *Epiſt.* 102. *Patria eſt, qodcunqe ſuprema & univerſa circuitu ſuo cingit.* ut verè liceat nobis Luciani illud in *Hermot. pag.* 522. uſurpare; Ὀρᾷς ὡς ἡ μάλιστα, εἰ δὲ περὶ μικρῶν πάσχομεν, πολλῆς ἐπιθυμοῦντες γενέσθαι ὅτω καλῆς καὶ εὐδαίμονος πόλεως. *Vides, ut non fruſtrà, nec parvis de rebus laboremus, qum tam pulcræ, tamqe felicis urbis cives fieri cupimus,* liceat cum Anaxagora (Laërtio *l.* 2. referente) digito in cœlum intendentes dicere, Αὕτη πατρίς. *iſta nobis eſt patria, civitas iſta.* Siqidem Chriſtiani qiqe genuini ſunt ἐρασιπολίται, ut Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 251. *cives* nimirum, τῆς ἄνω καὶ ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ, *ſuperna cæleſtiſqe illius Hieruſalemi, qæ eſt fidelium ſanctorumqe univerſorum metropolis*: ut Apoſtolus *ad Galat. c.* 4. *v.* 26. & *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. ἐρασιπόλεως nomine dignior longè, qàm Marci, qà Antonius, ut ipſe loqitur, *patria*; qam eo nomine inſignire Athenæo viſum eſt, *dipnoſoph. l.* 1. Rectè Philo *de agricult. pag.* 196. *E.* Παροικεῖν, ἃ παλοιπεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα ψυχὴ σοφῆς, παλαίδα μὲν ἐρανὸν, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. *Inqilini ut eſſemus, non inhabitatores perpetui, venimus. Revera enim omnis ſapientis anima cælum habet patriam, in terra peregrinatur.* Itaqe eò revertuntur, ubi hinc recedunt, παλαίδα μὲν τὸν ἐράνιον χῶρον, ἐν ᾧ πολιτεύονται, ξένον δὲ τὸν περίγειον, ἐν ᾧ παροίκησαν, νομίζοντας. *Memores cælum ſibi eſſe civitatem ac patriam, in his vero terra finitimis uti ſe tantum hoſpitio.* Idem *de lingv. confuſ. pag.* 331. *C.* Clemens deniqe *Strom. l.* 4. *extremo. pag.* 543. *C.* Λέγουσι γὰρ καὶ οἱ Στωϊκοὶ, τὸν μὲν ἐρανὸν κυρίως πόλιν. τὰς δὲ ἐπὶ γῆς ἐπωνύμως πόλεις. λέγεσθαι μὲν γὰρ, ὡς εἶναι δὲ. σπουδαῖον γὰρ οὐ πόλις, καὶ ὁ δῆμος αἰσχρόν τι σύστημα καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἀπὸ νόμου διοικουμένων. *Dicunt enim Stoici qoqe, cælum qidem propriè eſſe civitatem; qa autem hic in terra ſunt, non eſſe civitates: dici enim, ſed non eſſe. Res enim bona eſt civitas, & populus, honeſtus aliqis cœtus, & multitudo hominum, qa regitur lege.*

Τί ἐστι, -- τὸ τὴν φαντασίαν μοι τῶν ποιῆν] *Qid eſt, qod modò cogitationem animo meo attulit.* Xylander. *qid eſt, in qo defixa eſt nunc phantaſia mea.* Caſavbonus. malim, *qid ſit, qod phantaſiam meam afficit impræſentiarum.* ut & ſententia continuetur, ad συνεπιβάλλειν reſpiciens: & τὸ ποιῆν à ποιόω, non à ποιέω ducatur. Vide Aphrodiſienſem *ſuprà ad* §. 1. & Marcum *l.* 12. §. 18. qanqam & φαντασίαν ποιεῖν etiam dicitur. Nemeſianus *de nat. hom. c.* 6. ex Stoicorum ſententia; Φαντασίαν μὲν λέγοντες τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐνδεικνύμενον αὐτό τε, καὶ τὸ ποιητικὸς φαντασός. ὡς γὰρ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐγγίνεται πάθος, οἷον αἴσθησις. ἕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν ἐνοήσῃ. εἰκόνα γὰρ ἐν ἑαυτῇ δέχεται τὸ νοητόν. φανταστὸν δὲ, τὸ ποιητικὸς τὴν φαντασίαν αἰσθητόν. *Phantaſiam definiunt animæ affectionem, qa & ſeipſum oſtendit, & φανταστὸν illud à qo nata eſt. Ut enim in ſenſuum ſedibus affectio gignitur cum ſentiunt, ita in anima cum intelligit. Nam imaginem in ſe accipit ejus rei qam intelligit.* Φανταστὸν ſubjectum illud ſenſui qod φαντασίαν genuit. Utrovis modo ſumpſeris, eódem recidet.

Αὐταρκείας] *ex qa totus ex me aptus ſum.* Xylander. Sed hoc laxum nimis; qum de virtute aliqa peculiari agatur. *Contentatione.* Caſavbonus. Ego, *frugalitate*, ità Polybius uſurpavit, Budæo referente, Ἄξιος ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι, μάλιστα δὲ τῆς αὐταρκείας τοῦ βίου. *Dignus vir qem laudemus & admiremur frugalitatis nomine cum primis.*

Τοῦτο μὲν παρὰ θεοῦ ἥκει] Ità *l.* 2. §. 3. πᾶσα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Indè proſluunt omnia.* Vide & *l.* 8. §. 20. & *l.* 9. §. 1. & *l.* 10. §. 1. Ἀπὸ θείας αἰτίας συμβαίνει πᾶσι πᾶσα. Idem *l.* 8. §. 23. Exagitat Stoicos paſſim Plutarchus in libris *de Stoicis contradictionibus*, & *de communibus notitiis*; qòd etiam mala humana, bella, cædes, peſtes, & conſimilia (qæ illi tamen malorum loco non habebant) Deo adſcriberent, & divinitùs contingere aſſererent. Verùm Stoicis hac in parte ſuffragium contribuit ſuum codex ſacer havd ſemel. Apud Eſajam *c.* 45. *v.* 7. Deus ipſe: *Ego ſum, qi & lucem produco, & tenebras obduco; qi ſtatuo pacem, malúmqe creo. Ego Jova iſta omnia facio.* Jeremias, Thren. *c.* 3. *v.* 37, 38. *Ecqo dicente exiſtit qicqam, niſi Dominus id præceperit? Ex ore altiſſimi annon prodit, tam malum qodqe qàm & bonum?* Amos. *c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* Itaqe ſicut de *bono* Pſaltes, *A Domino factum eſt iſtud, Pſal.* 118. *v.* 23. Ità de *malo* pariter Vates: *A Domino extitit iſtud.* Hiſtoriæ Regum *l.* 3. *c.* 12. *v.* 24. Job ſanctus, tam prædonum manu abacto pecore, qàm & gregibus igne cœlitùs miſſo abſumptis, liberiſque ædium ruinâ turbine impulſarum oppreſſis; *Dominus*, inqit, *dedit*; *Dominus abſtulit.* Jobi *c.* 1. *v.* 21. Uxoríqe per animi impotentiam, cùm ulcere fœdo jam oppletus iu cinere volutaretur, minùs ſanà conſilia ſuggerenti; *Scilicet bonum à Domino acceperimus*; & *non malum etiam laturi ſimus? Ibidem c.* 2. *v.* 10. Deniqe Rex pius à maledico rabula convitiis impetitus: *Iſte*, inqit, *maledixit, qia Dominus edixit.* Reg. *l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. Itaqe *Obmutueram*, ait, *ſilentiúmqe mihi indixeram, qia tu, Domine, illud feceras. Pſal.* 39. *v.* 9. Nec refragantur exteri. Homerus *Od. δ'. v.* 237.

Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε δίδωῖ. —
Ipſe bonúmqe malúmqe Jovis dat. —

Idémqe *Odyſſ. ϑ'. v.* 63.

— δίδω δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
— *dabat ipſe bonúmqe malúmqe.*

Et *Iliad. ο'. v.* 109.

Τῷ ἴχεθ', ὅ, τί κεν ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάστῳ
Ἦ ἀγαθόν. —

Ità ſiqidem legit Chryſippus, ſecus qàm nunc habetur, à Plutarcho *de Stoic. contradict. cap.* 47. adductus.

Ipſe malum qodcunqe bonúmve immiſerit ulli,
Acceptum huic ſertur. —

Sophocles *Ajace Lorar.*

Ζὺν τῷ θεῷ πᾶς ἡδὺ γελᾷ κἀδύριλλ.
Qivis dolet, vel ridet, ut viſum Deo.

Idémqe *ibidem.*

Ἐγὼ μὲν οὖν κἀγὼ ταῦτα κἀπὶ τοῖς πάλαι ἀεὶ
Φύσκομ' ἂν ἀνθρώποισι μηχανᾶν θεός.
Ego hæc & alia qa accidunt mortalibus
Venire cuncta nutu dixerim Deûm.

Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 2. §. 16.

Καλὰ τὴν σύλληξιν καὶ τὴν συμπεπλεγμένων σύγκλωσιν] Ità *lib.* 2. §. 3. ἓν ἄττα φύσεως καὶ συγκλώσεως. *Non abſqe natura ope, aut ſine connexu rerum. ſuprà* § 4. & *infrà* §. 16. συγκλωθόμενα. Alluſit ad Parcarum (qæ & indè Καλαμαῖθις Homero dictæ *Odyſſ. η', v.* 197.) ſtamina ducentium & in fata intexentium figmentum poeticum. Ità & *l.* 4. §. 26. συγκαθείμαρτό σοι καὶ συνεκλώθετο. *deſtinatum, & ſato certo aſſignatum eſt.* Et *l.* 5. §. 8. συγκλώθεσθαι. & *l.* 8. §. 20. συμπαρύστας. Seneca pariter *Epiſt.* 107. *Qare impigri atqe alacres excipiamus imperia; nec deſeramus hunc operis pulcerrimi curſum, cui qicqid patimur, intextum eſt.* Figmentum autem de Parcis illud avtor libri *de mundo*, qi ſub Ariſtotelis nomine proſtat, *c.* 7. ſic explicat: Τρεῖς μὲν αἱ μοῖραι, καλοῦσι τὰς χρόνους μεμερισμένας. νῆμα δὲ ἀτράκτου, τὸ μὲν, ἐξειργασμένον. τὸ δὲ, μέλλον. τὸ δὲ, περιεχόμενον. τέτταρας δὲ, κατὰ μὲν τὸ γιγνόμενον, μίαν τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος. ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτά ἐστι. καλοῦσι δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις. εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις. κατὰ δὲ τὸ ἐνιστὰς, Κλωθὼ, συμπεραίνουσα τε καὶ κλώθουσα ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα. ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν, ὧν ἄλλο τι, πλὴν ὁ Θεός. *Siqidem tres Parcas priſci tria in tempora partiti ſunt: filúmqe fuſi partim jam peractum, partim futurum, partim jam interqeri dixerunt: earum unam ſtatuentes in eo qod jam profligatum eſt: qam Atropon ideò nuncuparunt, qoniam ea, qa jam præterire, retrorſus agi nequeunt. At Lacheſis ſanctio futuris deſtinata eſt: omnium enim qa ſecundùm naturam ſunt, ſors ſua qódqe manet. Præſentibus autem rebus aut inſtantibus Clothus opera attributa eſt, qa motu unicuique conficit qod ſuum eſt. Proinde hæc omnia non aliud qicqam qam Deum eſſe planum eſt.* qod & Platonem dicere. Sed & Chryſippus apud Theodorenum *therap. l.* 6. *Tom.* IV. *p.* 562. *B.* Τὴν μὲν πεπραμένην, πεπερασμένην ἔφησεν εἶναι καὶ συνειλελεγμένην διοίκησιν. τὴν δὲ Εἱμαρμένην, εἱρομένην τινὰ, εἴτ' ἐξ θεοῦ βουλήσεως, εἴτε καὶ ἐξ ὕλης δήπουθεν αἰτίας. τὰς δὲ Μοίρας ὀνομάσθαι, ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι καὶ παλαιευομένου τινὰ ἡμῶν ἑκάστῳ. τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Μοιρῶν, τὰς τρεῖς χρόνους παραδηλοῦν, ἐν οἷς κυλεῖται τὰ πάντα, καὶ δι' ὧν ἐπιτελεῖται. ἡ Λάχεσιν μὲν κληροῦσθαι, παρὰ τὸ λαγχάνειν ἑκάστῳ τὸ πεπρωμένον. Ἄτροπον δὲ, καλὰ τὸ ἄλυτον καὶ ἀμεταβλητον τῆς μοίρας. Κλωθὼ δὲ, παρὰ τὸ συγκλώθεσθαι καὶ συνείρεσθαι τὰ πάντα. *Peromnem qidem qaſi peperaſmenen, hoc eſt, perfectam tranſactámqe gubernatorem eſſe dixit: emarmenem verò qaſi ironmenem, hoc eſt, complexitam, ſive ex divina voluntate, ſive qacumqe alia ex cauſſa. Partas etiam Moeras eſſe appellatas, eò qòd diviſa ac diſtributa ſint aliqa unicuique noſtrum. Parcarum autem numero tria tempora ſignificari, qibus omnia revolvuntur & conſummantur. At Lacheſin qidem dictam eſſe, eò qòd ſortiatur unuſqiſqe qod fato decretum eſt. Atropos verò, ob ſor-*

πλεῖν σύντυξίν τι καὶ τύχλιν. ἔστω δὲ [a] ἀδελφὸς ἔστω σύμφυλος καὶ συγγενὴς καὶ κοινωνὸς, ἀγνοεῖντα μέντοι ὁποῖός τί ἐστιν φύσιν ἔχει. ἀλλ' ἐγὼ σὸν ἀγνοῶ. Δεῖ δέ [b] χρῶμαι αὐτῷ κατὰ τὸν τῆς κοινωνίας φυσικὸν νόμον, * ἔννους, καὶ δικαίως. ὅμως μέν τοι [c] ἔστι καὶ ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συνοχάζομαι.

§. 12. Ἐὰν [d] τὸ παρὸν ἐνεργῇς, [e] ἐπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐσπουδασμένως, ἐρρωμένως, [f] εὐμενῶς, καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα, ἀλλὰ [g] τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐντὸς τηρῇς, [h] ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι. ἐὰν * ἔστω συνάπτῃς,

istiusmodi: hoc à contribuli, congenere, fodale; qi ipse qidem qid naturæ suæ consentaneum sit nescit. cæterùm ego, cùm nôrim, ideo adversùs illum benevolè justéqe me gero, juxta societatis legem à natura latam. interim tamen in mediis istis pro rei cujusqe æstimatione rationem ejusdem habeo.

§. 12. Si rationi rectæ obsecutus, id qicqid est, qod jam instat, sedulò, strenuè, placidè egeris, nec extra opus institutum accessorium aliqid respexeris; sed genium tuum purum integrúmqe servaveris, ac si illum statim redditurus esses: huic,

in-

ANNOTATIONES.

[a] L. 2. §. 1.
[b] L. 6. §. 23. l. 8. §. 29. 43. * ἐμμενῶς Jun. L. 6. §. 46.
[c] L. 4. §. 32. l. 6. §. 3.
[d] L. 2. §. 5. l. 8. §. 2. 32. 36. 44. l. 9. §. 1. 6. l. 12. §. 1. 3.
[e] L. 10. §. 12. l. 12. §. 31.
[f] Sup. §. 3. l. 4. §. 25.
[g] L. 2. §. 16.
[h] L. 2. §. 5. * τέλεω. Mer.

tùs data stabilitatem & immutabilitatem. Clotho autem, qòd circumvoluta & complicata sint omnia.

Σύντυξίν τι καὶ τύχλιν] Vide *ad l. 1. §. 17. extremum.* & *l. 7. §. 31.*

Συμφόλιν καὶ συγγενῆς] Vide *suprà §. 4.*

Ἀγνοοῦντα] Vide *suprà §. 4.*

Ἐγὼ δὲ ἀγνοῶ] *Ibidem.*

Χρῶμαι αὐτῷ] Marci dictum in hanc eandem sententiam laudat Svidas in Marco. Ποιῆσαι μέν τινι ἀνθρώπους οἵοις βέλτιον ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δὴ οὖσι προσήκει, εἰς ὅ, τι ἄν τις αὐτῶν τῷ κοινῷ χρήσιμον ᾖ, χρῆσθαι. *Fieri non posse, ut homines tales efficias, quales habere cupis. Illis verò qi jam sunt, conveniste uti ad eas res, ad quas eorum unusqisqe reipublicæ utilis esse potest.*

Ἔννους] D. Junius mavult ἐμμενῶς. Sicut *suprà §. 4.* Πάντα ἁπλᾶ καὶ ἐμμενῆ. *Esse omnia apud te simplicia benevolàqe.* & *infrà §. 12.* Ἐμμενῶς. *Placidè.* qibus addas licet, *l. 6. §. 45.* ἐμμενῆ. Verùm nihil obstat, qo minùs ἔννους istic retineatur. sicut *l. 9. §. 27.* Ἐννοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ. *Bene velle tamen illis oportet.* etiamsi enim Phrynichus in *Atticismis*, ἔννους ἔχειν dici vetet, ἐννοϊκῶς loco illius usurpari jubeat; non est tamen Marcus noster elegantiarum istiusmodi curiosus.

Καὶ' ἀξίαν] Ità Epictetus *l. 2. c. 23.* Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἐκάστῳ ἀποδίδωσιν. *Suus bonos autem cuiqe est tribuendus.* Vide *l. 4. §. 32.* & *l. 8. §. 29, 43.* Τῷ καλῷ, hoc est, *honesto*, sive *virtuti*, qod in solio majestatis collocabant, utpote qod *summum*, imò *solum*, *bonum* censebant, μεγίστην ἀξίαν, i. e. *maximam dignitatem*, sive, ut Stoicè loqamur, *æstimationem* tribuebant Stoici. Cætera omnia, etiamsi pro *adiaphoris* rebúsqe *mediis* ducerent, utpote qæ verè boni partem nullam obtinerent, qædam tamen ex eis in pretio atqe æstimatione aliqâ habebant, qæ ideò προηγμένα, vocabulo à Zenone excogitato, i. e. *producta*, ut Seneca *Ep. 74.* *promota*, sive *præposita*, ut Cicero *de finib. l. 3.* nuncupabant. Ideo avtem istis ἀξίαν τινὰ, i. e. *æstimationem pretiumqe* aliqod tribuebant, ut Laërtius *l. 2.* διὰ τὸ μίσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν ἔχειν, συμβαλλομένην πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον. i. e. *qia mediam qandam vim usúmve haberent, ad vitam secundùm naturam agendam conducentem.* Ex istis rursus, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν, *alia majoris æstimanda, alia minoris* censebant; ut Stobæus *tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 6.* Et Seneca *Epist. 82.* *Est & horum, qa media appellamus, grande discrimen.* Atqe hoc est, qod Marcus, tum istic, tum alibi, τὸ κατ' ἀξίαν in rerum usu observandum inculcat. Illud interim observatu non indignum, Stoicos, cùm in vocabulorum usu, usqe ad ineptias etiam, non minutias tantùm, superstitiosi existerent, sicut *promota* sive *præposita* illa, λητὰ μὲν, ἀλλ' οὐκ ἀίδια, οἰκεῖα, ἀλλ' οὐκ ἀγαθά, χρήσιμα ἤτοι εὔχρηστα, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα, *res parabiles, non tamen expetendas: accommodatas ad naturam, non tamen bonas: utiles, non tamen commodas* dici sanxerunt; qod ridet Plutarchus *de commun. notit. c. 17.* ità τὴν ἀξίαν, ubi de *adiaphoris* usurpatur, noluisse reddi, *dignitatem*, sed *æstimationem*; qâ voce usus est Cicero *de finib. l. 3.* vel *pretium*; qâ usus est Seneca *de vita beat. c. 22.* *Pretium qidem*, inqit, *aliqod erit*; certè *dignitas non erit.*

Συνοχάζομαι] *Conjecturam facio.* Xylander. malim, *rationem habeo.* Vide τὸ συνοχαστικὸν, *l. 1. §. 9.*

§. 12. Τὸ παρὸν] Vide *ad lib. 6. §. 2.* Flaccus *carm. lib. 3. Od. 29.*

— qod adest memento
Componere æqus. —

Ἑπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ] Ità *l. 10. §. 12.* Τῷ λόγῳ καὶ πᾶν ἑπόμενον. *Qisqis rationi per omnia obsequitur.* Et *l. 12. §. 31.* Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Rationi & Deo obsequi.*

Καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα] *Neqe præter istud qod proposueris tibi, accessorium aliqid vel capteveris vel admiseris.* deesse videtur verbum aliqod, ποιῇ puta, vel ἐπιζητῇς. Est avtem τὸ παρεμπόρευμα vox a re mercatoria tralata: significátqe propriè *negotiationem aliqam ei, qa primariò instituitur, accedentem, vel incidentem etiam*; & ex consequenti, *lucrum è negotiatione istiusmodi acquisitum*; ut Budæus interpretatur. cui debemus qæ sequntur, ex Basilio *Epist. 73.* de adversariis suis. Ἐμπορικὸν βίον μεταχειριζόμενοι, παρεμπόρευμα ποιοῦνται τὴν ἡμετέραν διαβολήν. *Vitam mercatoriam sive nundinariam exercentes, negotiationi suæ istis accessoriam faciunt vestri obtrectationem.* Et ex Luciano *de histor. conscrib.* Οἶμαί σε ἐν ἐπιδεδεῖχθαί μοι βουλόμενον, τὸ μόνον ποιητὴν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Ὅμηρον, τῷ δόρατι παρεμπόρευμα ποιεῖσθαι τὸν Δημοσθένην. *Videris mihi, cùm hoc unum proposuisses, ut ostenderes mihi Homerum bonum esse poetam, dono numerive promisso accessorii, sive mantissa, loco adjecisse Demosthenem.* qibus adjicias licet illud Clementis Alexandrini *padag. l. 3. c. 10.* qi de exercitiis agens; ubi dixerat, ἄλλοις ὁ περίπατος ἀναπαύσεως, ἀγρὸν δὲ βαδίζουσιν, ἢ εἰς ἄστυ καταίουσιν. *Aliis verò sufficit deambulatio rus eunibus, vel in urbem descendentibus.* adjecit, εἰ δὲ καὶ σκαπάνης ἅψαιτο, οὐκ ἀγενὲς τῶν παρεμπορευμάτων οἰκονομικὸν γυμνασίου γεωργικοῦ. *Qòd si etiam ligonem tractaverint, prater exercitiis, qod intenditur, beneficium, etiam rei familiari emolumenti aliqid accedit obiter.* Cæterùm D. Junius, nihil deesse apud Marcum opinatur, pro nomine duntaxat participium substitui debere, ut sit μηδὲν παρεμπορευόμενος. qid si verbum reponamus, παρεμπορεύῃ? qia sequitur ἀλλὰ τηρῇς. Est avtem τὸ παρεμπορεύεσθαι, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Basil.* de Savle agens, qi dum asinos investigat in diadema incidit, τὸ πάρεργον, sive τὸ παρὰ τὸ ἔργον ἐμπορεύεσθαι dixit. Βασιλείαν ηὗρε μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευσάμενος. *Regnum invenit, plúsqe in ea re, qam obiter agebat, qàm in ea, qa præcipuè ipsi cura erat, lucrifecit.* De sensu constat, qi idem futurus est, qocunqe ex dictis modo legerimus. Qod Marcus voluit, optimè expressit Clemens *Strom. l. 4. pag. 532. C.* ubi de gnostico agens, Οὐ περισκέπτεται, inqit, εἴ τι λυσιτελὲς ἔξωθεν ἔπεται κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπῃ δὲ τοῦ ὄντως ὄντος ἁπτῷ ἑλκόμενος, καὶ πρὸς τὸ δίκαιον ἀγόμενος, διατελεῖ, ὅθεν δ' ἂν καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ Θεοῦ πράττειν τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀζημίωτός τε ὤν. ὑδ' εἰ καὶ μισθὸν τὰ μακάρια ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὶ' ἐπαγγελίαν πρεπόντως ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς πράττει, πεισθείη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἂν τὸ ὅλως καλὸν καὶ ἄριστον ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἅπαξ ἀνόμενος. *Non consideras, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinsecus consequatur; sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin à Deo acceperit potestatem faciendi ea, qa sunt prohibita, cistra ullam pœnam: neqe si propterea beatorum bona accepturum esse ei promissum fuerit: sed nec si persuasum habuerit fore, ut Deum lateant ea, qa gerit (qod qidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat prater rectam rationem, qum id, qod verè honestum est, & ex seipso eligendum, & eâ ratione expetendum amandúmqe semel elegerit.* Vide *l. 1. §. 16.* & *l. 9. §. 39.*

Τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα] Idem *infrà §. 16.* Vide ad *l. 2. §. 14.*

Καθαρὸν ἐντὸς] Clemens *Strom. l. 4. pag. 531. C.* Ἓν γοῦν κἀκεῖνο εἴρηκας, Ἰσθι μὴ λυτρῷ, ἀλλὰ νόμῳ καθαρὸς, ἀγνεία γὰρ, εἶμαι, τελεία, ἡ τῶν τε καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων, πρὸς δὲ, καὶ τῶν λόγων εἰλικρινεία, καὶ τελευταῖα, ἡ καθὰ τὰ ἐνύπνια ἀναμαρτησία. *Bene ergò illud qoqe dictum est: non lavacro mundus esto, sed animo. Est enim perfecta, ut sensio, mundities, qa est mentis, & operum, & cogitationum, & præterea sermonis qoqe sinceritas, & ultima peccati in somniis vacuitas.* éstqe hæc revera καθαρότης ἐντὸς, ut cum Marco loqamur, qam depingit Clemens. Cæterùm cùm ista in carne constitutis ut ἀνέφικτον planè, ideo rectè subjungit, ἐκεῖνο δὲ, εἶμαι, ἀνθρώπου κάθαρσις, μετάνοια ἀκριβὴς καὶ βεβαία. *Est avtem sufficiens, ut ego qidem opinor, homini purgatio, perfecta, firmaqe, ac stabilis pœnitentia.*

Ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι] Vide *ad l. 2. §. 5. 11.* Epictetus *Enchir. c. 22.* Ὁ θάνατος πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ οὐδὲν δειλὸν ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὐδὲ ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors ob oculos tibi qotidie versetur. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impensè cupies qidqam.* Seneca *Epist. 101.* *Qi hoc modo se aptabit, cui vita sua qotidie fuit tota, securus est.* Flaccus *carm. l. 3. od. 29.*

— ille potens sui
Lætúsqe deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi. —

Ἐὰν τοῦτο συνάπτῃς] *Ità si perseveres.* Xylander. at Casaubonus

inqam si adhæseris, nihil ulteriùs expectans, nihil fugitans; sed qod præ manibus est juxta naturæ dictamen agere, & in dictis qibúsqe animo heroico veritatem liberè proloqi contentus; prosperè planè victurus es. hoc avtem qin facies, qi impediat, nullus est.

§. 13. Qemadmodum chirurgi instrumenta & ferramenta sua ad curationes subitaneas semper habent ad manum: ità tu dogmata in promptu apud te habeas, qorum ope res cùm divinas tum & humanas dignoscas; & rem qamqe, etiam leviſſimam, ità peragas, ut qi memineris duo ista esse invicem connexa. neqe enim, homines qod spectat, qicqam rectè egeris sine habito ad res divinas respectu; nec vice versâ.

§. 14. Nè diutiùs evageris. neqe enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, avt Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, avt ex avtoribus variis excerpta, qæ, qò in senectute usui

[a] μηδὲν ὠθεμένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ παρού- a Sup. §. 7.
σῃ χρῆ φύσιν ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ ἐν λέγεις καὶ φθέγγῃ, ἡρωϊκῇ ἀληθείᾳ ἀρκέμενος, εὐζωήσεις. [b] ἔστι b L. 1. §.
δὲ οὐδεὶς ὁ ἔτι κωλύσων ἐνεργεῖν. 17. l. 6. §. 58. l. 7. §. 16. l. 9. §. 11.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια παρέχονται ἔχουσι πρὸς τὰ αἰφνίδια τῆς θερα-
πείας, οὕτω [c] τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε πρὸς c L. 2. §. 3. l.
τὸ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα εἰδέναι, καὶ [d] πάν καὶ 4. §. 3. l. 6. §.
τὸ μικρόταν ἄτω ποιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων πρὸς 48. l. 12. §.
ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον. ἔστι γὰρ ἀνθρώπινον 24.
τι [e] ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς οὐ πρά- d L. 12. §.
ξεις, ἔστι ἔμπαλιν. 29.
e L. 6. §. 7.
23. l. 7. §. 68.

§. 14. [f] Μηκέτι πλανῶ. ἔστι γὰρ τὰ ὑπομνη- f L. 2. §. 2.
μάτιά σε μέλλεις ἀναγινώσκειν, ἔστι τὰς τῶν ἀρχαίων 3. 7.
Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ὀκ τῶν συγ-
γραμμάτων ἐκλογάς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπο-
τίθεσο.

ANNOTATIONES.

bonus *si huic*, genio nempe tuo, *adhæseris*. acsi τούτῳ συνάπτῃς A *si pauca præcepta sapientiæ teneas, sed illa in promptu tibi & in usu sint, qam si multa qidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* Idémqe, *Hæc utráqe manu tenere proficientem jubet, nec usqam dimittere, imò affigere & partem sui facere, eáqe qotidianâ meditatione produci, ut suâ sponte occurrant salutaria, & ubiqà ac statim desiderata præsto sint.* Et Seneca ipse *Epist.* 94. *Subinde reducendus es in memoriam: non enim reposita præcepta esse debent, sed in promptu.* Et hæc *Casaubonus ibidem.*

legerit. συνάπτειν pro *hærere* vel *adhærere* Theophrasto usurpatum *de plant. lib.* 4. *cap.* 9. Φύεται δὲ καὶ ἕτερον, ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις, ὃ δ' συνάπτει τῇ γῇ. *In lacubus ac paludibus nascitur, sed terræ non adhæret:* Ὥσπερ τῶν ῥιζῶν, αἱ καθ' ὕδατος ἀχένειαι, πῆξιν οὐκ ἔχουσαι. *Radicibus illis non absimiles, qæ qod stabili loco minimè fixæ sunt, undis feruntur.* ut de plantis ejusmodi Gregorius Nazianzenus κήλλ. 1.

Μηδὲν περιμένων] Seneca idem *Ep.* 12. *Ille beatissimus & securissimus est sui possessor, qi crastinum sine solicitudine expectat.* Et *Epist.* 1. *Sic fiat, ut minùs ex crastino pendeas, si* B *hodierno manum injeceris.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 54. Οὕτως οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ πλέον ποθήσει, οὐδὲ τὸν χρόνον, ὡς προσθήσοντα αὐτῷ μείζον ἀγαθόν. ἀλλ' ἐν αὐταρκείᾳ τῇ παρόντος καὶ γεγονότος ἤδη μένει. ὁ γὰρ ἀγαπήσας, μὴ τὸν πλείονα χρόνον περιμένει. *Sic nege bonorum desiderio semper crescente tenebitur, neqe vita, qasi majus aliqod bonum semper additura. Sed iis rebus, qa adsunt, qaqe ei jam suppetunt, contentus manebit: haudqaqam de longiori vita solicitus.*

Μηδὲν περιμένων] Monitum avro, non avrichalco tantùm, contrà, minimè carum, ut in minimis etiam ac leviſſimis qibusqe, qatenus nimirum rei subjectæ fert ratio, tam divini, qam & humani officii respectus habeatur. Idem prorsus, licet aliis verbis, Apostolus ad *Corinth. Epist.* 1. *cap.* 10. *v.* 31, 32. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. *Sive igitur editis, sive bibitis, sive qid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.* Sed & Epictetus, à qo Marcus forsitan sumpserit, *Dissert. lib.* 2. *c.* 19. Εἰς τὸν Θεὸν ἀφορᾶντας, ἐν πάσῃ μικρῷ καὶ μεγάλῳ. *Qi in magnis eqè ac parvis rebus omnibus Deum intueantur.* R. Joses in *Pirke Aboth. c.* 2. §. 12. כל-מעשיך יהיו לשם שמים *Fiant opera tua omnia ob nomen cæli*, i. e. propter Deum cœli Dominum fiant.

Εὐζωήσεις] Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 8. Συνᾴδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ ἓν ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα. σχεδὸν γὰρ εὐζωία τις εἶναι δοκεῖ, καὶ εὐπραξία. *Consentit etiam* C *cum ratione hac illud, qod ajunt, bene vivere, ac bene agere felicem. Ferè enim bona qædam vita & bona actio felicitas dicitur.* Et Alexander Aphrodisiensis *de virtut. sufficient.* Τὸ ἓν ζῆν, καὶ τὸ εὖ βιῶν, καὶ τὴν εὐζωΐαν, εὐδαιμονίαν φασὶν εἶναι. *Bene vivere, & bonam vitam felicitatem dicunt esse.* Et mox; Λέγεται εὖ ζῆν ὁ χρώμενος ἀρετῇ, καὶ ζῶν κατ' ἀρετὴν καὶ πράττων τι. ἐν γὰρ πράξει ποιᾷ ἡ εὐζωία ἀνθρώπου. *Bene vivere dicitur, qi virtute præditus est, secundùm virtutem & qid facit. In qalibus rebus agendis beata hominis vita.* Itaqe εὐζωεῖν, qod est nostri peculiare vocabulum, est *felicem esse*, sive *felicem degere*, qod in virtute prorsus situm Marcus hic statuit, contrà qam Aphrodisiensis qi concludit ibidem; Οὐκ D ἄνευ ἀρχῆς ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐζωΐαν τε καὶ εὐδαιμονίαν. *Virtutem ad vitam beatam & felicitatem non sufficere.*

Οὐδεὶς κωλύσει] Vide *suprà ad l.* 2. §. 9.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια παρέχονται ἔχουσι] Solebant Stoici suos monere, ut eorum qæ in scholis didicissent summa capita sic memoriæ infigerent, ut illa semper ad manum haberent, & ad omnem occasionem eis uterentur. hæc sunt, qæ παρόκειται βοηθήματα Epictetus appellat. neqe alio fine *Enchiridium* ab illo, an ab alio qodam ipsius sectatore Arriano dixerit: forsan, ut ex Simplicio videtur, est scriptum, qod & nomen testatur, *Manuale*: nam *Pugionem* qi reddidere, ab avtoris mente aberrârunt prorsus. Itaqe Marcus hic medicos & chirurgos imitandos dicit: & ut illi parata semper artis suæ instrumenta habent; ità in promptu habenda dogmata, prout Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. observavit. Eodem allusit Epictetus locis à Casavbono *ibidem* indicatis; *Dissert. lib.* 1. *c.* 27. Τὰς προλήψεις ἐναργεῖς καὶ ὑπομνήσεις καὶ προκείσεις ἔχειν δεῖ. *Anticipationes evidentes, expolitas & promptas habere oportet.* Et *l.* 3. *c.* 10. Ἑκάστῳ δόγματος, ὅλαν ἡ χρεία παρῇ, πρόχειρον αὐτὸ ἔχειν δεῖ. ἐν ἀρίστῳ, τὰ περὶ ἀρίστου. ἐν βαλανείῳ, τὰ τοῦ βαλανείου. ἐν τῇ κοίτῃ, τὰ περὶ τῆς κοίτης. *Qodlibet decretum, cum opus eo fuerit, in promptu debet esse: habendum qod ad prandium pertinet in prandio, qod ad balneum in balneo, qod ad lectum in lecto.* Verùm, qod Bernardus olim conqestus est, *de consider. lib.* 2. *Sic se habent plerumqe mortalium corda, qod scimus, cùm necesse non est, in necessitate nescimus.* Per moniti istius utiqe inadvertentiam atqe incuriam.

Οὕτω τὰ δόγματα σὺ ἕτοιμα ἔχε] indè ἑτοιμότητας vocat (*l.* 4. §. 3.) hujusmodi præcepta ad usum semper parata. Apud Senecam *de benef. l.* 7. *c.* 1. Demetrius Cynicus; *Plus prodesse,*

Τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως] Res divinæ ac humanæ, cùm qoad theoriam, tum & qoad πρᾶξιν sunt invicem conjunctæ. Minucius in *Octav. Ità cohærentia, connexa, concatenata sunt ista; ut nec homo qid sit, unde sit, qare sit, hoc ipsum explorare & eruere, sine universitatis inqisitione possimus; & nisi divinitatis rationem diligenter excusseris, nescias humanitatis.* qod Calvinus *instit. l.* 1. *c.* 1. *Multis vinculis inter se ità connexa sint cognitio Dei & cognitio nostri, ut utra alteram præcedat, & ex se pariat, non facilè sit discernere.* De praxi Joannes *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit, etiam fratrem suum diligat.* qi & crebrò ab alterius horum dilectione vel posita vel negata, ad alterius vel statuendam vel tollendam concludit.

Οὐδὲ ἀνθρώπινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς] Hoc est, qod & nostri jugiter inculcant, in Deo, & propter Deum, hominem esse diligendum.

§. 14. Μηκέτι πλανῶ] *Non erra amplius.* Xylander & Mericus Casavbonus. forsan meliùs. *Ne evageris diutiùs:* ut sit idem hîc πλανᾶσθαι, qod ἀποῤῥιμβεῖσθαι, *suprà* §. 4. utrumvis sensum verba ferent.

Τὰ ὑπομνηματίά σε.] Deo ipse se gratias agnoscit debere, E qòd non istis diuturniùs assederit. *l.* 1. §. 17.

Ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀποτίθεσο] Commentarios, inqis, componis, multáqe ex antiqis avtoribus excerpta congeris, qæ in senectute scilicet evolvere cogitas, & ad vitæ tuæ usum accommodare, cùm vita ipsa interim defluat, ad cujus usum ista comparas. Hoc est qod Cato major disciplinam Isocraticam suggillans dicebat, γηράσκειν παρ' αὐτῷ τὰς μαθήσεις, ὡς ἐν ᾅδου χρησομένους ταῖς τέχναις, καὶ δίκας ἐρῶντας. *Senescere apud eum avditores, tanqam apud inferos artibus usuros & cavillas dicturos.* Plutarchus in *Cat. pag.* 350. *B.* Pari ratione Hermotimum suum ludos facit Lucianus *pag.* 565. Cùm F enim philosophorum scriptis evolvendis sectisqe ac sententiis discutiendis tot annos assignâsset, ut octogenarius necessariò priùs fuerit futurus, qàm veritatis cognitionem certam, si qando tamen, assequi posset. Καί τις, inqit, ἐγγυητὴς ἐστί σοι, ὅτι βιώσῃ τοσαῦτα; ἔπειτα ἐς πόσον ἔτι τὸν λοιπὸν χρόνον ἀπολαύσεις αὐτῶν, γέρων ἤδη, καὶ παντὸς ἡδέος ἔξωρος ὤν, καὶ τὸν ἕτερον πόδα, φασίν, ἐν τῇ σορῷ ἔχων; εἰ μή τι ἐς ἄλλον βίον προγυμνάζεις σεαυτὸν, ὡς ἐς ἐκεῖνον ἐλθὼν, ἄμεινον διαγάγοις, εἰδὼς ὅν τινα τρόπον χρὴ βιῶν. *Et qis spon-*

sor

a L.2.§.4. 6.l.4.§.17. 26.l.6.§.47. b L.5.§.36. c L.2.§.2.l. 5.§.2.5.l.8. §.8.55.l.12. §.1. d L.10.§. 26.l.11.§. 12. e L.2.§.2. f L.5.§.33. l.6.§.16.28.

πήδεσον. a σπεῦδε ἔν ἐς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, bσαυτῷ βοήθει, εἴ πί σοι μέλει σεαυτοῦ. ὡς c ἔξεστιν.

§. 15. Οὐκ ἴσασι, πῶς σημαίνει τὸ κλέπτειν, τὸ σπείρειν, τὸ ὠνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾶν τὰ πρακτέα, d ὃ οὐκ ὀφθαλμοῖς γίνεται, ἀλλ' ἑτέρα τινὶ ὄψει.

§. 16. e Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. σώματος μὲν αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαὶ, νοῦ δόγματα. τὸ μὲν f τυποῦσθαι φαντασι-

usui tibi essent, reposuisti. ad finem itaqe festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule; qod licet.

§. 15. Nesciunt qàm variæ significationis sint vocabula ista, furari, serere, emere, qiescere, qid facto opus est videre, qod qidem non oculis corporeis, sed visu qodam aliusmodi efficitur.

§. 16. Corpus, anima, mens. corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta. visorum imagines admittere

ANNOTATIONES.

sor tibi te tot annos victurum fidem fecit? Deinde qamdiu per reliqum vitæ tempus eo frueris, qum jam senex sis, & ætate ad qamvis voluptatem intempestivâ, pedemqe alterum, qod ajunt, in capulo habeas: nisi te ad vitam aliam hac exercitatione præparas, ut, qum ad eam veneris, suavius vivas, qomodo vivendum sit edoctus.

Σπεῦδε ἔν ἐς τέλος] Seneca *Ep.* 27. *Non qidem cessatur adhuc, sed non festinatur. multum restat operis, in qod ipse necesse est vigiliam, ipse laborem tuum impendas, si effici cupis.* vel ut Lipsius legit; *Non qidem cessaturo, sed festinaturo multum restat operis.*

§. 15. Οὐκ ἴσασι] Ab his verbis interpretes novum paragraphum exorsi, sic vertunt: *Nesciunt qàm multa significet vocabulum furari, &c.* Eam lectionem seqi si libuerit, habeas D. Bootii explicationem: Dicit idiotas nihil rectè intelligere; neqe *furtum*, qod de pecuniis solùm aliisqe talibus avdiunt, cùm majus ac pejus sit *furtum*, aliqem in errorem conjicere, atqe ità veritatem *furari*: nesciunt qid sit *serere*, *emere*, cùm ista in vitæ ac corporis subsidium data, isti in longè alios usus, ad satisfaciendum voluptatibus suis, atqe ad procudendas divitias: nesciunt qid sit *qiescere*, cùm illi non aliam nôrint *qietem*, qàm si à nulla re extrinsecus incidente turbentur, cùm vera *qies* non alibi qàm in animo qærenda sit, ubi in mediis qoqe negotiorum atqe periculorum fluctibus manet imperturbata: non intelligunt qid sit, *facere qa agenda sunt*, utpote qi omnia ex propriis commodis atqe affectibus metiantur. has avtem res dicit illos non perspicere, qia utut oculis bene valeant, è mente tamen laborant, ad qam harum rerum dignotio pertinet. Confer cum *sect.* 33. *lib.* 10. Hæc ille. Fieri potest tamen ut interpunctione locus laboret, & periodi nota, post ὡς ἔξεστιν, qod præcesserat, tollenda sit. Qod si admiserimus, sensu continuato sententia sic concepta fuerit, ὡς ἔξεστιν οὐκ ἴσασι, ut τὸ ἴσασι illud, participium, non verbum sit, & Marci mens existat ista: *Id qod faciendi potestas est etiam nescientibus qàm varia sint vocabulorum istorum significata.* qasi diceret: Possunt sibi ipsis ad bene vivendum suppetias ferre, etiam qi Grammaticas de vocum significatis præceptiunculas, vel Dialecticas etiam de eisdem argutiolas minùs callent. Vide *ad l.* 1. §. 6, 7. 17. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67. & *l.* 8. §. 8. & Senecam *Ep.* 45, 48, 49. qi & idem *Epist.* 88. — *Grammaticus circa curam sermonis versatur*; &, *si latiùs evagari vult, circa historias*; *jam ut longissimè fines suos proferat, circa carmina. qid horum ad virtutem viam sternit? syllabarum enarratio*, & *verborum diligentia*, & *fabularum memoria*, & *versuum lex ac modificatio? qid ex his metum demit, cupiditatem eximit, libidinem frenat?* Et inter alia multa, *Epist.* 45. *Qid mihi vocum similitudines distinguis, qibus nemo unqam, nisi dum disputat, captus est? res fallunt. istas discerne.* & *Epist.* 48. *Hoc mihi ab istis subtilibus præcipi malo, qid amico præstare debeam, qid homini, qàm qot modis Amicus dicatur*, & *Homo qàm multa significet.* Hoc est disertè, qod istìc Marcus, si hoc modo concinnare libuerit. Ego tamen re in medio relictâ, Syntaxin receptam secutus sum.

Ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει] *mentis* scilicet *oculo.* qem *suprà* tetigit *l.* 2. §. 13. & *infrà l.* 4. §. 29. Vide & *l.* 10. §. 26. & *l.* 11. §. 12. De isto Psaltes, *Psal.* 119. *v.* 18. *Aperias oculos meos.* Et Christus Pavlo, *Act. c.* 26. *v.* 18. *ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. Ut aperias oculos eorum.* Et Pavlus *ad Ephes. c.* 1. *v* 18. *πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν. Illuminatis oculis mentis vestræ.* De Livio Druso Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Senem illum natura, cæcum fortuna potuit facere: at nevtra interpellare valuit, nè non animo & videret & vigeret.* Plato in *Sympos. p.* 1204. *E.* Ἥ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ. *Tunc sanè mentis oculus acutè incipit cernere, cùm primum corporis oculus defloresci.* Et Theodoretus *therapeut. lib.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *B.* Χρεία τοίνυν ἡμῖν καὶ νοερῶν ὀμμάτων, εἰς τὴν τῶν νοητῶν καταύγασιν. καὶ καθάπερ διόμεθα τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν, ὕδωρ δήπου χρύζομεν πίσσῃ; εἰς τὴν ἐποπτείαν μὲν θείων. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ὀφθαλμὸς δεῖται φωτὸς ἐπιδεικνύμενος τὰ ὁρατὰ, ὕδωρ δὲ οὐ καὶ ὁ νοῦς δεῖται πίστεως ἐπιδεικνύσης τὰ θεῖα, καὶ τὴν περὶ τούτων δόξαν φυλαττούσης βεβαίαν. *Opus itaqe nobis est oculis intellectus ad ea cognoscenda qæ intellectu percipiuntur. Sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea conspicienda qæ cerni possunt, ita indigemus & fide ad rerum divinarum adspectum. Avt potius, sicut oculus luce indiget per qam ipsi visibilia ostendantur, pari modo & intellectus indiget fide qa divina ipsi ostendat, qaqe stabilem de his conceptum perpetuumqe conservet.*

§. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς] Eandem habes distributionem *suprà l.* 2. §. 2. & *infrà l.* 12. §. 3. Parilis distributio & in sacris literis reperitur, *ad Thess. Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 23. σῶμα, ψυχὴ, πνεῦμα, *corpus, anima, spiritus*, qi & νοῦς, *mens*, *Rom. c.* 7. *v.* 25.

Τυποῦσθαι φανταστικῶς] Ità *l.* 5. §. 33. τὰ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ καὶ ὑπαραλύπτα. *Sensus ipsi hebetes, & imagines falsas admittere proclives.* Laërtius *l.* 7. §. 50. in *Zenone* ex Chrysippo *de anim. l.* 12. Φαντασία ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία, ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καὶ τὸ ὑπάρχον ἐναπομιμαγμένη καθ' ἑαυτὸ ἐναπολελυχνωμένη καὶ ἐναπεσφραγισμένη. *Phantasia est forma in anima impressio. Intelligitur avtem visio ea esse, qa ab existente secundùm existens impressa, formata atqe insignita est.* qi tamen monet, ὃ δικαίως τὴν τύπωσιν, οἱονεὶ τύπου σφραγισθῆναι. ἐπεὶ ἀνεικονίστου ἐστὶ πολλὰς τύπους καθ' τὸ αὐτὸ περὶ τὸ αὐτὸ γενέσθαι. *Non esse suscipiendum, formationem hujusmodi esse veluti sigilli formam. Qoniam fieri non potest, ut plures figura in eodem & circa idem fingantur.* Apud Evsebium *præpar. l.* 11. *c.* 17. Numenius *de bono lib.* 1. ex Zenonis sententia; Αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) εἶναι, ὅτι τυποῦσθαί γε δύναται ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπαχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις. *Animam sensitivam esse, qia figura potest illi imprimi ab entibus & existentibus per sentiendi instrumenta, & recipere impressiones.* Apud Svidam avtor incertus; Ἡ φαντασία παρὰ τῆς αἰσθήσεως λαμβάνουσα τῶν αἰσθητῶν τὰς τύπους, ἐν ἑαυτῇ τύπους ἀναπλάττει. *Phantasia à sensu arripiens rerum sensibilium formas, eas in se refingit.* eandem νοῦν παθητικὸν Aristoteli dictam; νοῦν μὲν ὡς ἔνδον ἔχουσαν τὸ γνωστὸν, καὶ ἁπλῇ προσβολῇ ὥσπερ ἐκεῖνο ἐπιβάλλουσαν. παθητικὸν δὲ, διότι μετὰ τύπων καὶ ὡς ἀσχηματίστως. *Mentem qidem, qòd in se contineat id, qod in sui cognitionem cadit, & simplici apprehensione id apprehendat ut illa. Patibilem verò, qia cum formis & non sine figuris id apprehendit.* Sextus Empiricus *adv. Logic. lib.* 1. *c.* 2. de Stoicis agens: Φαντασία ἔν ἐστι καθ' αὐτὸς, τύπωσις ἐν ψυχῇ. *Phantasia ergò, ut ipsi volunt, est impressio in anima.* qo tamen loco de modo rei sententias eorundem discrepantes subjungit. Et Plutarchus adversus eosdem differens *de commun. notit. c.* 41. Φαντασία τις ἡ ἔννοιά ἐστι. Φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ. ψυχὴ δὲ φύσις ἀναθυμίασις, ἣν τυποῦσθαι μὲν ἐκ ἐγχωδὲς διὰ μανότητα, δεξαμένην δὲ τηρῆσαι τύπωσιν ἀδύνατον. ῥεῦμα γὰρ ἂν τις μᾶλλον ὕδατος φερομένου διανοηθείη σχήματα καὶ τύπους καὶ εἴδη διαφυλάττειν, ἢ πνεῦμα φερόμενον ἐν τοῖς ἄτμοις καὶ ὑγρότησιν, ἑτέρῳ δὲ ἔξωθεν ἐνδελεχῶς οἷον ἀργῷ καὶ ἀλλοτρίῳ πνεύματι κιρνάμενον. *Phantasia enim qadam est notitia. Phantasia impressio forma in anima: anima natura exhalatio, qam in formam redigi & effingi operosum est ob raritatem: ut avtem receptam conservet informationem fieri neqit. Facilius enim aliqis imaginetur fluxum labentis aqa, figuras, formas, & species conservantis ac perferentis, qàm spiritum, qi per exhalationes & humores elatus, alio continenter extrinsecus, eóqe alieno spiritu contemperetur.* Philo in *allegor. lib.* 1. *pag.* 45. *E.* Τὸ ζῶον τῷ μὴ ζῴῳ δυσὶ πρᾶγμα, φαντασίᾳ καὶ ὁρμῇ. ἡ μὲν οὖν φαντασία συνίσταται, καθὰ τὴν ἐκ τοῦ πρόσθεν τυποῦται· νοῦ δὲ αἰσθήσεως. ἡ δὲ ὁρμὴ τὸ ἀδελφὸν τῆς φαντασίας· καθὰ τὴν τοῦ νοῦ τοιαύτην δύναμιν, ἣν τείνας δι' αἰσθήσεως ἄπεται τοῦ ὑποκειμένου καὶ πρὸς αὐτὸ χωρεῖ, γλιχόμενος ἐφικέσθαι καὶ συλλαβεῖν αὐτό. *Animal præstat non animali duabus rebus, phantasiâ & impetu. Phantasia fit progresso intellectu per sensum ad extera: impetus verò phantasiæ germanus per intellectus vim intensivam, qam intendens per sensum attingit subjectum, & accedit ad id, cupiens comprehendere.* Idem *ibidem pag.* 51. *B.* Τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν παιδεχές ἐστι, καὶ ἔοικε κηρῷ πάντας τοὺς τύπους καλούς τε καὶ αἰσχροὺς δεχομένῳ. *Principalis vis nostra omnicapax est, & sicut cera omnes formas vel pulcras, vel turpes recipit.* Et pavlò pòst. *pag.* 59. *B.* Ὥσπερ ἐν τῷ κηρῷ δυνάμει μέν εἰσι πᾶσαι αἱ σφραγῖδες. ἐνδελεχείᾳ δὲ μόνη ἡ τετυπωμένη. ὕδωρ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ κτησαμένῃ ὑπαρχούσῃ, πάντες οἱ τύποι περιέχονται δυνάμει. ἀπολελίσμαται δὲ κρατεῖ ὁ εἷς χαραχθεὶς ἐν αὐτῷ, ἕως μὴ ἀπαλείφηται ὑφ' ἑτέρου ἐνεργέστερον καὶ ἐνδύλως μᾶλλον ἐπιχαράξαντος. *Sicut in cera per potentiam insunt sigilla omnia, actu verò solum id, qod impressum est: ita & in anima, qa est cera similis, omnes forma continentur potentiâ, revera avtem unicus character præsens eam occupat, donec*

aboleatur

mittere, etiam pecudum commune eſt: affectibus tanqam fidiculis agitari, atqe abripi, feris qoqe competit, & effœminatis, & Phalaridi, & Neroni, & Deos negantibus, & patriam deſerentibus, & poſtqam fores ſibi occluſerint, qidlibet perpetrantibus.

κῶς, καὶ τ̃ βοσκημάτων. τὸ δ᾽ ἂ a ὑβροσπασεῖσθαι ὁρμηλικῶς, καὶ τῶν θηρίων, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ *[πάντα] Φαλάριδος, καὶ Νέρωνος * τὸ [δ᾽] τὸν νῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα. καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὸ πατρίδα

a L. 2 §. 2. *Vide Not. π. Lug. αἰσχρὸν ὁ τιῦν] π. Xyl. [ὀῆτιῦν] π. f.

καὶ

ANNOTATIONES.

aboleatur ab alio efficacius impreſſo atqe manifeſtius. Idémqe *de mumin. immutab. pag.* 299. *D.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ. ὃ γὰρ εἰσηγωγεν ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων, ὥσπερ δακτύλιός τις ἡ σφραγὶς ἐναπεμάξατο τὸν οἰκεῖον χαρακτῆρα. κέρῳ δὲ ἐοικὼς ὁ νοῦς, τὸ ἐκμαγεῖον δεξάμενος ἄκρως παρ᾽ ἑαυτῷ φυλάττει, μέχρις ἂν τὸν τύπον λεάνατα λήθη ἢ ἀνέλιπαλος μνήμης, ἀμυδρὰν ἐργάσηται, ἢ παντελῶς ἀφανίσῃ. Τὸ δὲ φαντὸν καὶ τυπῶσαν. τότε μὲν οἰκείως, τότε δὲ καὶ ὡς ἑτέρως διέθηκε τὴν ψυχήν. *Phantaſia verò eſt figurarum in anima impreſſio. Nam qicqid important ſenſus ſinguli, hac obſignat ſuo charactere tanqam anulus. Intellectus avtem refert ceram, impreſſum ſigillum excipiens & ſervans apud ſe, donec id oblivio memoriæ boſtis obſcuret, avt in totum aboleat. Id avtem qod impreſſit characterem, nunc familiariter, nunc ſecus afficit animam.* qæ Philonis verba, tanqam è *lib. de mundo* ſumpta, Henricus Stephanus theſavro ſuo, memoriâ lapſus, inſeruit, ubi fruſtrà qæras. Origenes *ad Celſ. l.* 1. Τί ἄτοπον, τὰ τυπῶνλα τὸ ἡγεμονικὸν ἐν ὀνείρῳ, δύνασθαι αὐτὸ τυπῶν καὶ ὕπαρ πρὸς τὸ χρήσιμον τῷ ἐν ᾧ τυπῶται. *Conſentaneum eſſe vim illam, qa format intellectum in ſomnis, vigilanti qoqe eaſdem formas imprimere ad ipſius utilitatem.* Qin & Ariſtoteles ipſe, *de memor. c.* 1. ubi qærit qomodo res, qum abſint ipſæ, memoriâ comprehendi poſſint. τὸ φάνλασμά ἐστιν ὅμοιον, ὥσπερ τύπος, ᾧ χρεφή τις. *Phantaſma eſt ſimile ſicut figura avt pictura.* Et rurſus: Δῆλον γὰρ ὅτι δεῖ νοῆσαι τοιοῦτον τὸ γινόμενον διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ μορίῳ τῷ σώματος τῷ ἔχοντι αὐτὴν, οἷον ζωγράφημά τι, τὸ πάθος, ὃ φαμεν τὴν ἕξιν εἶναι μνήμην. ἡ γὰρ γινομένη κίνησις ἐνσημαίνεται οἷον τύπου τινὰ τῇ αἰσθήματος, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ διὰ τὸ πάθος ἢ δι᾽ ἡλικίαν ὄσιν, ὐ γίνεται μνήμη, καθάπερ ἂν εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπιπλήσης τῆς κινήσεως καὶ τῆς σφραγίδος. τοῖς δὲ διὰ τὸ ψύχεσθαι, καθάπερ τὰ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ διὰ σκληρότητα τῇ δεχομένῃ τὸ πάθος, ὐκ ἐγγίνεται ὁ τύπος. *Manifeſtum enim qod oportet intelligere talem aliqam factam per ſenſum in anima, & in parte corporis habente ipſam, velut picturam qandam, paſſionem, cujus dicimus habitum eſſe memoriam. Factus enim motus imprimit velut figuram qandam ſenſilis, ſicut ſigillantes anulis. Unde & aliis qidem, qi in motu multo, avt propter paſſionem, avt propter ætatem ſunt, non fit memoria: tanqam utiqe in aqam fluentem incidente motu & ſigillo. Aliis avtem propterea qòd frigidæ ſunt, ſicut antiqa ædificiorum, & propter duritiem accipientis paſſionem non ingignitur figura.*

Καὶ τῶν βοτκημάτων] Ariſtoteles *de anim. l.* 3. *c.* 3. τῶν θηρίων οὐδενὶ ὑπάρχει πίστις. φαντασία δὲ πολλοῖς. *Beſtiarum avtem nulli ineſt fides: phantaſia avtem multis.* Et mox: τῶν θηρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει. λόγος δὲ ὐ. *Beſtiis qibuſdam phantaſia qidem ineſt: ſed non ratio.* Indè apud Laërtium *l.* 7. §. 51. ex Stoicorum mente diſtributio illa: Φαντασιῶν αἱ μὲν λογικαὶ, αἱ δὲ ἄλογοι. λογικαὶ μὲν, αἱ τῶν λογικῶν ζώων. ἄλογοι δὲ, αἱ τῶν ἀλόγων. *Viſionum alia ſunt rationales, aliæ irrationales. Rationales qidem rationalium animalium: irrationales irrationalium ſunt.* illas νοήσεις dici, has nomine peculiari carere.

Νευροσπασεῖσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 2. *l.* 7. §. 3. & *l.* 12. §. 19.

Καὶ τῶν ἀνδρογύνων] *Androgyni* etiam Ciceroni dicti, *de divinat. l.* 1. qi (ut Livius *l.* 27. loqitur) *ambiguo inter marem & fœminam ſexu ſunt nati.* Xylander. vel potiùs, qi *utriuſqe naturæ*, ut Plinius *l.* 7. *c.* 2, & 3. ſive *utriuſqe ſexûs*, qi & *Hermaphroditi* dicti. Gellius *l.* 9. c. 4. Verùm *ambigui ſexûs* havd abs re Livius; qia *in his ſic uterqe ſexus appareat, ut ex qo potiùs debeant accipere nomen; incertum ſit.* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 16. *c.* 8. Διφυεῖς καὶ ἀνδροθήλεις appellat Philoſtratus in *Favorino.* De hyæna Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Οὐκοῦν οὐδὲ τὴν ὕαιναν μεταβάλλειν τὴν φύσιν πιστευτέον ποτέ. οὐδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἅμα ἄμφω, ἄῤῥενος καὶ θήλεως, καθὼς ὑπειλήφασί τινες, ἑρμαφροδίτους τερατολογοῦντες, καὶ τρίτην ταύτην μεταξὺ θηλείας καὶ ἄῤῥενος, ἀνδρόγυνον καινοτομοῦντες φύσιν. *Neqaqam ergò credendum eſt, hyænam unqam mutare naturam: idem enim animal non habet ſimul ambo pudenda maſculini & fœminini, nonnulli ſicut exiſtimarunt, qi prodigioſè hermaphroditos finxerunt, & inter maſculum & fœminam, hanc ex viro & fœmina conſtantem naturam innovaverunt.* Tales tamen extitiſſe havd pavcos gentium omnium hiſtoriæ teſtantur. Cæterùm aliâ ratione ἀνδρόγυνοι ab initio conditum Adamum fingunt Talmudiſtæ Judaici. bicorporem enim planè, & à parte qidem anteriore marem, à poſteriore fœminam, utriſqe qaſi glutino qodam per dorſi ſpinam ſibi invicem commiſſis, fabulantur extitiſſe. id qod partim ex *Geneſ. c.* 1. *v.* 27. partim ex *Hymn.* 139. *v.* 5. non juxta rei veritatem ac Spiritûs ſancti mentem piè ſimplicitérqe enarratis, ſed miſerè detortis, ridiculéqe atqe irreligiosè habitis elicitum eunt. de qo commento videri poterunt Moſes Maimonides in *perplexorum edoctore*, & Manaſſes Iſraelitides in *Conciliatore ad Geneſ. qæſt.* 8. eandem fabulam & ſub Ariſtophanis perſona in *Sympoſio pag.* 1185. *C.* ſuo Plato, à qo & Mercurius Larvatus ille in *Pæmandro* mutuatus eſt, verbis iſtis propoſuit: Ἀνδρόγυνον γὰρ ἦν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα, ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τῶν τε ἄῤῥενος καὶ θήλεος. νῦν δ᾽ ὐκ ἔστιν, ἀλλ᾽ ἢ ἐν ὀνείδει τὸ ὄνομα κείμενον. *Androgynum qippe tunc erat & ſpecie & nomine, ex maris & fœmina ſexu commixtum. Ipſum profectò defecit, nomen ſolum infame relictum.* ἐν ὀνείδει, inqit, κείμενον, id eſt, probroſè nunc ſumitur nomen hoc, ſiqidem non ſolùm pro corpore portentoſo natis ſumitur, verùm etiam pro mollibus, effœminatis, imbellibus. Ἀνδρόγυνος, ἀνθενὴς, ἀνίσχυρος Heſychius. Et Pollux de *cinædis* uſurpari docet, *l.* 6. *c.* 30. Ità Theodoretus *therapevt. l.* 8. de Baccho; Γύνις ὢν, καὶ θηλυδρίας, καὶ ἀνδρόγυνος. Et Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 2. Ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβαρος φιλοκοσμία, καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή. *Græciam evertit barbarum ſui ornandi ſtudium, & effœminata delicia.* de Paride loqitur. Philo etiam *de vit. contempl. pag.* 898. *C.* (qo loco Platonis qoqe fabulam illam obiter tangit) Ἀνδρείαν μὲν τὴν βιωφελεστάτην ἀρετὴν κατὰ πόλεμον καὶ κατ᾽ εἰρήνην ἀφαιρούμενος, θήλειαν δὲ νόσον ταῖς ψυχαῖς ἀπεργαζόμενος. καὶ ἀνδρογύνους παρασκευάζων, ὧς ἐχρῆν πᾶσι τοῖς πρὸς ἀλκὴν ἐπιτηδεύμασι συγκροτεῖσθαι. *Forſitudinem virtutem bello pacèqe utiliſſimam tollens è medio, & pro hac morbum muliebrem inducens in animas, & homines reddens andrógynos, qos oportebat potius omni contentione exerceri ad confirmandum robur tam corporis qam animi.* Qin & γυναίδεως eoſdem dictos reperio. Svidas. Γύναδρος, κίναιδος. Ὁ γύναδρός τε καὶ μάλθων τύραννος. ἀντὶ τῦ ἔκλυτος. Γύναδρος, *cinadus. Cinadus ille, & effœminatus tyrannus pro diſſolutus.* Sed & Νεῦν Valentinianum, qem Irenæus *ad Valent. c.* 1. *Maſculofœminam*, Tertullianus *adverſ. eoſdem c.* 10. *Fœminammarem* dixit. Inqe hanc partem cepiſſe Marcum iſtic ex conjunctis & conſociatis manifeſtum fit. Qanqam nolim cum interprete Anglicano redditum, & *monſtris, qales Phalaris Neróqe fuerant*: de iſtis ſiqidem diviſim loqitur, etiamſi in hoc ipſo conſentientibus, qod *nevroſpaſtorum* more moveantur. Cæterùm aliâ, & adversâ prorſus, ratione Androgynem dictam Amæſiam Sentiam refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 3. qia *ſub ſpecie fœminæ virilem animum gerebat.* Cùm iſti planè contrà: qod elegantiſſimè notavit epigrammate qodam qo portenta hominum iſtiuſmodi perſtrinxit anonymus qidam, *Florilegii l.* 2. *c.* 5.

Ἄνδρας ἠρνήσαντο, καὶ οὐκ ἐγένοντο γυναῖκες.
Οὐ᾽ ἄνδρες γεγάασιν, ἐπεὶ πάθον ἔργα γυναικῶν.
Οὐδὲ γυναῖκες ἔασιν, ἐπεὶ φύσιν ἄλλαχον ἀνδρῶν.
Viri eſſe recuſant, & non facti ſunt mulieres,
Neqe viri facti ſunt, cùm patiantur opera mulierum,
Nec mulieres ſunt, cum naturam conſequti ſint virorum.

(qod de Evnuchis ſpontaneis Epiphanius *l.* 2. *tom.* 1. *hær.* 58. §. 3. Οὔτε γὰρ ἄνδρες εἰσὶ, διὰ τὸ ἀφῃρημένον. ὥτε γυναῖκες δύνανται εἶναι, διὰ τὸ παρὰ φύσιν. *Nam neqe viri ſunt, propter amputatam illam corporis partem; neqe fœmina, repugnante ſcilicet naturæ conditione, eſſe poſſunt.*) deniqe

Ἄνδρες εἰσὶ γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσιν εἰσὶ γυναῖκες.
Viri ſunt mulieribus, viris ſunt mulieres.

Ità Curio pater in *oratione* qadam, J. Cæſarem *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellavit. Sveton. *l.* 1. *c.* 52. Et de Verre Cicero *Verr.* 2. *Vir inter mulieres, inter viros muliercula.* Idémqe de Clodio *pro domo ſua*: *Impurus atqe impius, qi contra fas inter viros ſæpe mulier, & inter mulieres vir fuiſſet.* Vide & de Alcibiade qod Pherecrates *ad l.* 4. §. 3. ὡς αὐτὸς. *Ad Roman. c.* 1 *v.* 27. *pag.* 43. *D. Edit. Pariſ.* Joannes Chryſoſtomus. Εἶτις ἠπειλῆ ποιεῖν τίκλειν ἄνδρας καὶ λοχεύεσθαι, ὐκ ἂν ἐπλήσθημεν θυμοῦ; ἀλλὰ χαλεπώτερα ἑαυτὺς κατειργάσαντο, οἱ τὰ τοιαῦτα λυτλῶντες. εἰ γάρ ἐστιν ἴσον, εἰς γυναικείαν μεταβαλεῖν φύσιν, καὶ μίνοντα ἄνδρα γενέσθαι γυναῖκα. μᾶλλον δὲ μήτε τῦτο, μήτε ἐκεῖνο. *Si qis profiteatur præſtiturum ſe ut viri pariant, & a partu in lecto decumbant: nonne fieret, ut irâ atqe excandeſcentiâ compleremur? At verò, certè qi ſic rabiunt, perfecerunt ipſi, ut deteriore conditione eſſent. Neqe enim par idemqe fuerit, in muliebrem naturam migrare, &, vir interim dum manes, fœminam fieri: qin potius neqe hoc, neqe illud fuerit.*

Τὸ δὲ τὸν νῦν ἡγεμόνα] Iſta loco mota ac luxata, καὶ τυφλῶ δῆλον. Qid enim? *mentis rationiſqe ductum* (juxta Solonis monitum apud Laërtium *l.* 1. §. 60. Νῶν ἡγεμόνα ποιεῖ, *rationem ducem ſeqere*) *ſeqi atheos, in numen, in patriam impios, maleficos qoſqe*, Marcus noſter unqam dixerit? Itaqe poſt illa, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδος καὶ Νέρωνος, ſubjungendum immediatè, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πατρίδα

*[πάν]α. Lug. αἰσχρὸν ὀ]τιοῦν] π. Xyl. [ὁτιοῦν] π. l.
a Sup. §. 7. 8.
b L. 12. §. 31.
c Sup. §. 4.
d L. 12. §. 3.
e Sup. §. 3, 4, 5, 6.
f L. 12. §. 3.
g Sup. §. 12. l. 12. §. 31.
h L. 6. §. 47. l. 12. §. 1. 3. 29.
i Sup. §. 5. l. 7. §. 62.
k L. 2. §. 1. l. 5. §. 32.
l L. 1. §. 16. l. 11. §. 8. l. 12. §. 1. 14.
m Sup. §. 5. 7.
n L. 10. §. 28. l. 7. §. 68.
o L. 4. §. 23.

χ τῶν * ποιούντων, a ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. εἰ ἔν b τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν τὸν ἴδιόν ἐστι Ꝟ ἀγαθὸν, c φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ d συγκλωθόμενα αὐτῷ. e τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν, ἀλλὰ f ἵλεων διατηρεῖν, κοσμίως g ἑπόμενον ὡς θεῷ, h μήτι φθεγγόμενόν τι ψευδὲ τὰ ἀληθῆ, μήτε ἐνεργάντα ψευδῆ τὰ δίκαια. i εἰ Ꝟ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι, ὅτι ἁπλῶς καὶ αἰδημόνως καὶ εὐθύμως βιοῖ, k ὅτε χαλεπαίνῃ τινὶ τούτων, l ὅτε παρατρέπεται τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὸ τέλος Ꝟ βίου, ἐφ' ὃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρὸν, ἡσύχιον, m εὔλυτον, n ἀδιάστατον τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ o συνηρμοσμένον.

Si cætera ergò eorum, qi jam dicti ſunt, communia fuerint, reſtat, ut viri boni hoc ſit peculiare, in eis qæ officii ſui eſſe videbuntur, mentis ductum ſeqi, & fatis volventibus caſus vitæ intextos lubenter amplexari; genium verò intra ſe in pectore ſitum, nec polluere, nec viſorum congerie perturbare; ſed placidum ſervare; huic tanqam Deo, decenter obſeqi; nihil à veritate alienum proloqendo, nihil à juſtitiæ ratione devium exeqendo. Qòd ſi nemo illi fidem adhibuerit, qòd ſimpliciter, modeſtè, tranqillè degat, neqe id à qoqam ægrè ferre, avt à via ea, qæ ad vitæ finem ducit, ideo divertere: ad qem par eſt accedere purum, pacatum, promptum, ſponte ſuâ fato ſuo ſeſe accommodantem.

ANNOTATIONES.

τρίδα ἐγκυκλεκπόντων, καὶ τῶν [ὁτιοῦν] ποιούντων, ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. tum periodus nova inchoanda; & particulâ unicâ expunctâ, alterâ interjectâ legendum: Εἰ ἔν τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν ἴδιόν ἐστι τὸ ἀγαθὸν, τὸ τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ φιλεῖν μὲν, &c. Marci mentem qiſqis fuerit aſſecutus, calculum dare ſuum nullus detrectabit. A

Καὶ τῶν ποιούντων ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας] Deeſſe aliqid liqidò conſtat. Annotator Lugdunenſis πάντα reponit. Xylander in verſione ſua, *Nihil non turpe*, interſeruit. ut ſit, καὶ τῶν [αἰσχρὸν ὁτιοῦν] ποιούντων. ego ſufficere opinor τὸ ὁτιοῦν. ut ſit, τῶν [ὁτιοῦν] ποιούντων. *etiam eorum qi qidlibet*, ſive, *nihil non, perpetrant*, qodcunqe illud fuerit, *ubi foribus occluſis hominum conſpectum ſummoverint & excluſerint*. De iſtiuſmodi Apoſtolus *ad Epheſ. c. 5. v. 12.* Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Nam qæ occultè fiunt ab illis, turpe eſt vel dicere.* Præclarum avtem & opportunum hìc illud Epicteti monitum *Diſſert. l. 1. c. 14.* Ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότῳ ἔνδον ποιήσητε, μέμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι μόνοι ἔστε. οὐ γὰρ ἔστε. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔνδον ἐστὶ, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἐστί. καὶ τίς τούτοις χρεία φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν τί ποιεῖτε; *Ubi fores clauſeritis, tenebraſqe vobis intrà feceritis, nolite dicere, ſolos jam eſſe vos: neqe enim eſtis: ſed & Deus intus eſt, & genius veſter* (hoc eſt, *mens* ipſa, ut Marcus mox) *intus eſt. qid avtem lumine opus eſt iſtis, qo conſpiciant ea qæ perpetratis?* Huc faciunt Senarii illi celebres; Menandri apud Clementem *Strom. l. 5. pag. 605. D.* Et Evſebium *præpar. l. 13. c. 13.* (qem Philemoni tamen tribuunt Juſtinus *de Monarch.* & Henricum Stephanum in *Comic. fragm.*)

Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρών.
Nimqe adſpicit propinqus hæc ſemper Deus.

& apud Plutarchum *adverſ. Colot. c. 9.*

Πέλας γὰρ ἐσῶς ὁ θεὸς ἐγγυθὲν βλέπει.
Stans in propinqo cominus videt Deus.

& apud veterem Gnomologum *tit. 28.*

Πάντη γὰρ ἐσι, πάντα τε βλέπει θεός.
Adeſt ubiqe, nilqe non ſpectat Deus.

Vide & *ſuprà ad §. 4.* & 7. ſed & *ad l. 1. §. 3.*

Φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα] Vide *ſuprà §. 4.* & *l. 6. §. 44.* & *l. 10. §. 21.* Seneca *Epiſt. 96. Nihil unqam incidet, qod triſtis excipiam, qod malo vultu.* B

Συγκλωθόμενα] Idem *ſuprà §. 4.* Vide ad §. 11. & *ad l. 4. §. 26.*

Τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα] Vide *ad l. 2. §. 13.* & 17. Piè Porphyrius *de abſtinent. l. 4. c. 8.* adductus, de pio qovis: Ὁ δ' αὐτὸς δὴ ἑαυτὸν προσιὼν τῷ θεῷ, ὃς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς αὐτοῦ σπλάγχνοις ἵδρυται, περὶ ὃν αἰωνίᾳ βίᾳ λήψεται ὑποδήκας ὅλως ἐκεῖ συρρύσας. &c. *Hic verò per ſeipſum accedens ad Deum, qi in ejus minimè ſucatis viſceribus habitat, de vita æterna admonitiones accipit omninò illic confluentes.* &c. ἱδρύσθαι, ὥσπερ ἐν ἕδει, *In pii anima*, ſed & *in corpore, tanqam in delubro qodam, collocari atqe habitare* vult *numen divinum.* C qod & Apoſtolus inſinuat, ubi *Dei, Spiritúſqe ſancti templa, ſanctos*, atqe odeò eorundem *corpora*, nuncupat; *ad Cor. Ep. 1. c. 3. v. 16.* & *c. 6. v. 19.*

Εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν] Vide *ſupra ad §. 5.*

Τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον] Vide *l. 4. §. 23.* & *l. 7 §. 57.*

LIBER IV.

a L. 10. §. 38
b L. 7. §. 64.
* ἐσῆκει Jun.
c. L. 3. §. 4. 16.
* ὑποτεῖ. Jun.

Τὸ a ἔνδον b κυριεῦον, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, ἄτως * ἔσηκε πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε c ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταπίπτεσθαι ῥᾳδίως. ὕλην γὰρ * ὑποτεταγμένην ἑαυτῷ μοίρας.

Æ intra nos pars principatum obtinet, ubi ſecundùm naturam habuerit ſe, adversùs ea qæ contingunt ità eſt comparata, ut ad id qod poteſt & conceſſum eſt, facilè ſe transferat. ne-

ANNOTATIONES.

§. 1. Τὸ ἔνδον κυριεῦον] hoc eſt, τὸ ἡγεμονικόν. qod & προστάτην, *præſidem*, appellat, *l. 3. §. 5.* & *l. 7. §. 64.* τὴν κυβερνῶσαν, *gubernatricem.* & *l. 4. §. 12.* τὴν βασιλικὴν καὶ νομοθετικήν. *partem regere legemqe dare natam.* Stoici apud Laërtium *l. 7. §. 159. Zenon.* Ἡγεμονικὸν δὲ εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς ψυχῆς. *Principale verò potiſſimam, ac propriè eſſe animæ partem.* Cicero *de nat. deor. l. 2. Principatum id dico, qod Graci* ἡγεμονικὸν, *qo nihil in qoqe genere nec poteſt, nec debet eſſe præſtantius.*

Πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταπίπτεσθαι] Ità *l. 5. §. 20.* περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. *Circumvertit enim mens transfertqe effectionis impedimentum omne ad id qod eſt potius.* B

Ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην ἑαυτῇ] *neqe enim materiam aliqam ſibi propriam ſubjectam habet.* Xylander. *Nunqam enim certo alicui ſubjecto abſolutè ſeſe addicit & applicat.* Caſaubonus. ad Marci mentem propiùs. qanqam ἀποτεταγμένην ὕλην poſſis reddere, *attributam & aſſignatam ſibi materiam.* at D. Junius vult ὑποτεταγμένην *ſubjectam ſibi materiam*, qod & Xylander forſan legerit. Hoc eſt qod vult, de materia circa qam ſe exerceat non eſt ſolicitus; neqe enim hoc in poteſta- A te ipſius ſitum eſt, eligere qam ipſe velit; ſed qomodo circa eandem ſe gerat. *materiam ergò aſſignatam ſibi nullam diligit*, qua *mediam* qiddam eſſe novit; in hoc totus eſt, qomodo naturæ convenienter eâ uti poſſit, artémqe ſuam in ea ritè elaboranda exercere. Epictetus *l. 2. c. 5.* Δεῖ γὰρ πάντως περί τινα τῶν ἐκτὸς ὑλῶν φιλοτεχνεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνην ἀποδεχόμενον, ἀλλ' ἣν ἂν ἡ ἐκείνη, τὴν περὶ αὐτὴν φιλοτεχνίαν ἐπιδεικνύμενον. ὅτως καὶ ὁ ὑφάντης, οὐκ ἔρια ποιεῖ, ἀλλ' ἣν ἂν παραλάβῃ, περὶ αὐτὰ φιλοτεχνεῖ. *Omninò enim in externa re aliqa elaborandum eſt, non qòd eam probes, ſed qalis illa fuerit, ſolertiam in ea tuam ut demonſtres. Sic etiam textor lanam non facit, ſed qalemcunqe acceperit eam tractat.* Hoc intereſt inter eam de qa Marcus hìc, cæteráſqe artes; qòd illæ certam aliqam materiam habent, circa qam verſantur; iſta nullam reſpuat. Syneſius *de provident. pag. 106.* Βίῳ γὰρ ἀδεὴς, οἰκείῳ ἡμῶν. ἀλλοτρίᾳ δὲ ἔξωθεν περικείμεθα, ἡμῖς δὲ τὸ χρώμενον ἔνδοθεν, ἀμείνους καὶ χείρους αὐτοὶ ποιοῦντες τε καὶ δεικνύοντες, ἀγωνισταὶ ζώντων δραμάτων. ταῦτ' ἄρα ὥσπερ ἐνδῆται ἐσὶν αὐτὸς ἀμφίεσασθαι καὶ μεταμφιέσασθαι. *Nullius noſtrum vita propria eſt, alienas verò extrinſecus circumjuſtas habemus. Nos autem eam facultatem, qa intus his utitur, qò præſtantiorem, avt deteriorem facimus, palmqe habemus, eo meliores avt pejores ſumus, viventium qodammodo fabularum actores, hinc illa*

neqe enim de materia certa ulla ſolicita eſt: ſed ad ipſa etiam præpoſita cum exceptione fertur: & qicqid eorum loco adverſi ſe ingerit, id pro materia, in qa exerceat ſe, habet: qemadmodum ignis validior, ubi ea, vel obvia facta, vel injecta, corripuerit, qæ lucernam exilem cito extinxiſſent, accommodat ſibi & abſumit, & ex eis ipſis incrementa capit.

ἀλλὰ ὁρμᾷ μὲν πρὸς τὰ * ἡγούμενα [a] μεθ' ὑπεξαιρέσεως, [b] τὸ δὲ ἀνλησαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ. [c] ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐμπιπλόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρός τις λύχνος ἐσβέσθη. τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ, τάχιστα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὸ ἐπιφορούμενα, καὶ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἦρθη.

* προκείμενα Xyl. ἡγούμενα f. vel προηγούμενα.

a L. 5. §. 20. l. 6. §. 50. l. 11. §. 37.

b L. 6. §. 50. l. 7. §. 58. 68. l. 8. §. 32. §. 2.

c L. 10. §. 31.

ANNOTATIONES.

illa, qaſi veſtes qadam, indui avt exui poſſunt. Vide amplius *ad l.* 12. §. 36.

Ὁρμᾷ μεθ' ὑπεξαιρέσεως] Hoc eſt, *cum exceptione*, qales illæ apud Senecam *de ſap. ſeceſſ. c.* 30. Epicuri; *Non accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid intervenerit.* Zenonis; *Accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid impedierit.* Verùm ad Marci mentem explicatiſſimè Seneca idem *de benefic. l.* 4. *c.* 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, ſi nihil inciderit, qod impediat. Ideo omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere: qia præſumit animo, poſſe aliqid intervenire, qod deſtinata prohibeat. Imprudentium iſta fiducia eſt, fortunam ſibi ſpondere.* Cæterùm *ſapientis eſt* (ut idem *de tranqill. c.* 13.) *ſemper de fortuna cogitare, & ſibi nihil de fide ejus promittere. Navigabo, niſi ſiqid inciderit*: &, *Prator fiam, niſi ſiqid obſtiterit*: &, *Negotiatio mihi reſpondebit, niſi ſiqid intervenerit. Hoc eſt, qare ſapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum caſibus hominum excipimus, ſed erroribus: nec illi omnia, ut voluit, cedunt, ſed ut cogitavit. In primis autem cogitavit, aliqid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Marcus *infrà l.* 5. §. 20. Ὁρμὴς δὲ καὶ διαθέσεως ἐ γίνεται ἐμπόδια, διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν καὶ περιτροπήν. *Verum conatus avt affectus impedimentum non datur exceptionis atqe circumverſionis beneficio.* & *l.* 6. §. 50. Μίμνησο, ὅτι μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾷς. *Memineris etiam, qod cum exceptione opus aggrediebaris.* Vide & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Enchir. c.* 2. §. 2. Μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κύφως μέν τοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως. *Sed eo tantùm utitur motu animi, qo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum exceptione.* qo loco vir doctiſſimus Hieronymus Volfius malè vertit, *cum diminutione.*

Πρὸς τὰ ἡγούμενα] *ad ea qa propoſita ſunt* Xylander. *ad ea qa intendit & proſequitur* Caſavbonus. Nevtrum ſatisfacit. neqe enim ἡγεῖσθαι avt in *proponendi*, avt in *proſequendi* ſenſu uſpiam reperitur. forſan ex *l.* 5. §. 20. τὰ προηγούμενα legendum fuerit, vel etiam τὰ προηγμένα. *ad ea, qa potiora videntur*; ſive *ad præpoſita* etiam, ut ipſi loquuntur, *cum exceptione qadam fertur.* & ad ea multò magis, qæ nec ad iſtum qidem æſtimationis gradum promoverint. Vide *ad l.* 3. §. 11. κατ' ἀξίαν. Xylander προκείμενα legiſſe videtur. ut *l.* 5. §. 14.

Τὸ δὲ ἀνλησαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ] Ità *id qod offertur ei* Xylander. *qicqid, contrà qàm intenderat, contingit* Caſavbonus. qod ejus vice contrà immittitur, ſive introducitur. ἀντεισάγειν. *in alterius vicem introducere.* Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 445. *A.* Μὴ δεῖν παραδέχεσθαι γάμον καὶ παιδοποιΐαν, μηδὲ ἀνλησάγειν τῷ κόσμῳ δυσχήσοντας ἑτέρους, μηδὲ ἐπιχορηγεῖν τῷ θανάτῳ τροφήν. *Non eſſe admittendum matrimonium & liberorum procreationem, nec in mundum in aliorum locum inducendos infelices futuros, nec ſuppeditandum eſſe morti nutrimentum.* Verùm ſtrictiùs pavlò hoc loco, opinor, pro eo qod alterius vice ità introducitur, ut eidem adverſetur: qomodo νόμον ἀντεισφέρειν, eſt *legem legi obrogare*, ſive *qa prioris loco obtineat, contrariam ferre.* Ità *l.* 7. §. 58, & 68. & *l.* 8. §. 31. Seneca *de provident. c.* 4. *Calamitas virtutis occaſio eſt.* qod & *ibidem c.* 2. 3, 4. fuſiſſimè diſſerit. Idem *Epiſt.* 85. *Sapiens ipſe ſemper in actu eſt, non in effectu: tunc maximus, cùm illi fortuna ſe oppoſuit. — per totam vitam opus ejus extenditur. Ità nulla fortuna, nulla res, actus ſapientis excludit. Id enim ipſum agit, qo alia agere prohibetur. ad utroſqe caſus aptus eſt; bonorum rector, & malorum victor. Sic, inqam, ſe exercuit, ut virtutem tam in ſecundis, qàm in adverſis exhibeat: nec materiam ejus, ſed ipſam intuetur. — Tu illum putas premi malis? utitur. non ex ebore tantùm Phidias ſciebat facere ſimulacra; faciebat ex are. ſi marmor illi, ſi adhuc viliorem materiam obtuliſſes, feciſſet qale ex illa fieri optimum poſſet. ſic ſapiens virtutem, ſi licebit, in divitiis explicabit; ſin minùs, in paupertate: ſi poterit, in patria; ſi minùs, in exilio: ſi poterit, imperator; ſi minùs, miles: ſi poterit, integer; ſi minùs, debilis. qamcunqe fortunam acceperit, aliqid ex illa memorabile efficiet.* Qod Ariſtoteles *Ethic. lib.* 1. *c.* 11. Τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἔμφρονα πάσας διόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αἰεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν. καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολεμικώτατα, καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰς ἄλλας τεχνίτας ἅπαντας. *Nam eum qi revera bonus eſt ac prudens, decorè omnem fortunam perferre, & pro facultatibus ſemper pulcerrima qaqe atqe optima agere exiſtimamus, perinde ac ducem bonum præſenti exercitu maximè bellicè uti: & ſutorem ex datis coriis pulcerrimum calceum facere, atqe eodem modo reliqos artifices patamus.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* 28. §. 23. Ὁ φιλόσοφος ἐνδοκιμεῖ τοῖς πάθεσιν, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐγκαλλωπίζεται. *Philoſophus floret inter cruciatus, ac vita moleſtias virtutis ſegetem exiſtimat, atqe in adverſis geſtit & gloriatur.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 482. *A.* Θαυμάζω δὲ ἄξιον καὶ τῶν Στωικῶν, οἳ τινες φασὶ, μηδὲν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ σώματος διατίθεσθαι, μήτε πρὸς κακίαν ὑπὸ τῆς νόσου, μήτε πρὸς ἀρετὴν ὑπὸ τῆς ὑγιείας, ἀλλὰ ἀμφότερα ταῦτα λέγουσιν ἀδιάφορα εἶναι. καὶ τοι καὶ Ἰὼβ, ἐγκρατείας ὑπερβολῇ καὶ πίστεως ὑπεροχῇ, πένης μὲν ἐκ πλουτίου, ἄτιμος δὲ ἐξ ἐνδόξου, αἰσχρὸς δὲ ἐκ καλοῦ, καὶ νοσερὸς ἐξ ὑγιεινοῦ γενόμενος, ἡμῖν τοί ἐστι παράδειγμα ἀγαθὸν ἀναγεγραμμένος δυσπαθῶν τὸν πειρασμὸν, ἐνλογῶν τὸν πλοῦτον. φέρων ὕστερα τὰ δεύτερα, ὡς τὰ πρότερα. διδάσκων ἐν μάλα τοῖς περιστατικοῖς ἅπασι οἷόν τε εἶναι καλῶς χρῆσθαι τὸν γνωστικόν. *Admiratione qoqe digni ſunt Stoici, qi dicunt, animam nihil affici à corpore, neqe ad vitium à morbo, neqe ad virtutem à ſanitate, ſed utraqe hac dicunt eſſe indifferentia. Qanqam Job qoqe propter inſignem continentiam, & fidem eximiam, ut qi pauper qidem ex divite, ex illuſtri abjectus, ex pulcro deformis, ex ſano morbidus factus ſit, eſt nobis præclarum exemplar propoſitus, pudore afficiens eum, qi tentaverat, benedicens ei qi formaverat: ſecunda ista ferens ut prima, rectè docens fortuitis omnibus eum, qi eſt cognitione praditus, rectè poſſe uti.* Vide *infrà* §. 49. & *l.* 10. §. 31.

Τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ τάχιστα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφορούμενα] Hanc ob cavſſam *Ignem*, cùm omnia abſumat, (unde παμφάγε πυρός δίκη, Philo. Vide ad §. 21. & πᾶμα παμφάγε πυρὸς, Evripides *Medeâ*) *feram* eſſe *animatam* cenſebant Ægyptii. Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* Αἰγυπτίοισι νενόμισται πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον. πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν, τάπερ ἂν λάβῃ. πλῆθόν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς, συναποθνήσκειν τῷ κατεσθιομένῳ. *Ægyptii perſuaſum habent, ignem animatam beluam eſſe, & omnia qa naſcuntur devorare, & poſtqam devorando fuerit expleta, una cum ipſa re devorata emori.* Hinc Agur Hebræus, inter ea qæ nunqam exaturantur, avt, *obe, jam ſatis eſt*, dicere nata ſint, *Ignem* commemorat, *Prov. c.* 30. *v.* 16. Et Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *c.* 107. *Qa eſt illa natura, qa voracitatem in toto mundo avidiſſimam ſine damno ſui paſcit?* Eâdem avtem, qâ iſtic, imagine uſus eſt Marcus & *l.* 10. §. 31. Ὡς τὸ λαμπρὸς πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ. *Sicut ignis validus, qicqid ingeſſeris, flammam inde ac fulgorem edit.* Nec diſſimili Plutarchus, licèt in argumento diverſo, *de ſene polit. pag.* 787. *C.* Τὸν φθόνον ἔνιοι τῷ καπνῷ παραπλήσιον. πολὺς γὰρ ἐν τοῖς ἀρχομένοις διὰ τὸ φλέγεσθαι προσκπίπτων, ὅλων ἐκλάμπων, ἀφανίζεται. *Invidiam nonnullis fumo comparaverunt, qi cum initio adeuntibus ad rempublicam qaſi incenſis largus efferatur, poſtqam hi effulſere, evaneſcit.* Et in *politic. præcept. pag.* 804. *D.* Οὔτε πῦρ φησιν ὁ Ἀρίστων καπνὸν ποιεῖν, ὅτι δόξαν φθόνον, ἣν ἐυθὺς ἐκλάμψῃ καὶ ταχίως. *Nam, ut ait Ariſto, neqe fumum ignis gignit, neqe invidiam gloria, ſi ſubitò ac celeriter effulgeat.* Itaqe idem *de invid. & odio pag.* 538. *A.* Αἱ δὲ τῶν ἐυτυχημάτων ὑπεροχαὶ καὶ λαμπρότητες τὸν φθόνον ἀποσβεννύουσιν. *At rerum ſecundarum excellentiâ atqe ſplendore exſtinguitur invidia.* Verùm diverſa planè in eadem materiâ Seneca *de provident. c.* 2. *Qemadmodum tot annes, tantum ſupernè dejectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant ſaporem maris, nec remittunt qidem, ità adverſarum impetus rerum viri fortis non vertit animum. manet in ſtatu; & qicqid evenit, in ſuum colorem trahit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 20. Τυτίσι τὸ τῦ Ἑρμῆ ῥαβδίον. ὃ θέλεις, φησιν, ἄψαι, καὶ χρυσῦν ἔσαι. ὑ, ἀλλ' ὃ θέλεις, φέρε, κἀγὼ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιήσω. — Κακὸς πατὴρ; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. κακὸς γείτων; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. γυμνάζει μου τὸ ἔυγνωμον, τὸ ἐπιεικές. φέρε νόσον, φέρε θάνατον, φέρε ἀπορίαν, φέρε λοιδορίαν, δίκην περὶ τῶν ἰσχάτων, πάντα ταῦτα τῷ ῥαβδίῳ τῦ Ἑρμῆ ὠφέλημα ἔσαι. τὸν θάνατον τί ποιήσεις; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἵνα σε κοτμήσῃ, ἢ ἵνα δείξῃ τῷ ἐργῳ δι αὐτῦ, τί ἐστιν ἄνθρωπος τῷ βυλεύματι τῆς φύσεως παρακολαθῶν; τὴν νόσον τί ποιήσεις; δείξω αὐτῆς τὴν φύσιν. διαχρέψω ἐν αὐτῇ, ἐυσθήσω, ἐυροήσω. — τί ἔτι ἄλλο ζητεῖς; πᾶν ὃ ἂν δῷς, ἐγὼ αὐτὸ ποιήσω μακάριον, ἐυδαιμονικὸν, σεμνὸν, ζηλωτόν. *Hac eſt Mercurii virgula: hac, inqit, qicqid attigeris avreum erit. Non ita: ſed qidvis adfer, idqe ego bonum faciam. Malus pater? ſibi ipſe, at mihi bonus. Malus vicinus eſt? ſibi ipſe, mihi vero bonus: exercet moderationem, exercet aqitatem meam. Affer morbum, affer mortem, affer egeſtatem, affer convicium & diſcrimen capitis: omnia hac virgulâ Mercurii utilia reddentur. De morte qid facies? Qid verò aliud niſi ut ea te ornet, avt per te ipſa demonſtret qid ſit homo, ſi natu-*

a L. 2. §. 5. §. 2. Μηδὲν ἐνέργημα [a] εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ
b L. 8. §. 32. [b] κατ' θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης ἐνεργεῖ-
σθω.

*αὐτοῖς. §. 3. Ἀναχωρήσεις * αὐτοὶς ζητοῦσιν, ἀγροικίας, καὶ αἰγιαλοὺς, καὶ ὄρη. ἔωθας καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. ὑδαμοῦ γὰρ ἥσυχιώτερον, ἢ
c L. 7. §. 59. [c] πραγματώδεστερον ἀνθρώπῳ ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τὸν ἑαυτοῦ ψυχήν. μάλισθ', ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα,
d L. 1. §. 16. εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ [d] εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνε-
ται. τὸν δὲ εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐ-
e L. 6. §. 11. κοσμίαν. [e] συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ τοῦ-
f L. 7. §. 2. τον τὸν ἀναχώρησιν, καὶ [f] ἀνανέου σεαυτόν.

§. 2. Nihil operis eſt fruſtra temeréve exeqendum, neqe aliter qàm ut artis regulis qàm exactiſſimè reſpondeat.

§. 3. Receſſus ſibi reqirunt multi multos, villas agreſtes, litora, montes. iſtiuſmodi loca & ipſe plurimùm ſoles appetere. hoc avtem totum vulgarium cum primis eſt hominum. cùm liceat, qocunqe ipſe volueris tempore, in teipſum ſecedere. nuſqam enim avt qietior avt otii amplioris cuiqam ſeceſſus datur, qàm in ſuam ipſius animam. præcipuè, ſi qis ea intra ſe repoſita habuerit, qorum contemplatione ſummam extemplo tranqillitatem conſeqatur. tranqillitatem eam dico, qæ in animi probè compoſiti ſtatu conſiſtit. hoc itaqe receſſu jugiter uſus, te renova. habeas

ANNOTATIONES.

ra voluntatem ſeqatur. De morbo qid ſtatues? oſtendam ejus naturam, excellam in eo, tranqillus ero, bene mecum agi putabo — Qid reqiris amplius? Qcqid mihi dederis, id ego efficiam beatum, proſperum, honorabile, expetendum. Evge, Epictete! erubeſcamus Chriſtiani.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκεῖνον ἐπὶ μεῖζον ἦρθη] Scilicet ut Naſo *triſtium l. 4. eleg. 3.*

Qæ latet, inqe bonis ceſſus, non cognita, rebus,
Apparet virtus, arguitqe malis.

Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἤ τί οἴει ὅτι Ἡρακλῆς ἂν ἀπίζη, εἰμὴ λέων τοιοῦτος ἐγίνετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἔλαφος, καὶ σῦς, καὶ ἀδικοί τινες ἄνθρωποι; *In qem virum evaſurum fuiſſe putas Herculem, niſi leo talis exſtitiſſet, & hydra, & cervus, & aper, & injuſti qidam homines?* Seneca *Epiſt. 13. Cicuta Socratem magnum fecit. Catoni gladium aſſertorem libertatis extorqe, magnam partem detraxeris gloriæ.* Idem *de provid. c. 3. Magnum exemplum, niſi mala fortuna, non invenit.* De P. Popilio, Cicero *pro domo ſua: Fortis & conſtans in optima ratione civis P. Popilius ſemper fuit: tamen ejus in omni vita nihil eſt ad laudem illuſtrius, qàm calamitas ipſa.* Et de Q. Metello: *Q. Metelli præclarum imperium in re militari fuit, egregia cenſura, omnis vita plena gravitatis: tamen hujus viri laudem ad ſempiternam memoriam temporis calamitas propagavit.*

§. 2. Μηδὲν εἰκῇ] Vide *lib. 2. §. 5.* Plutarchus in *pædag. pag. 6. C.* Καλὸν γάρ τοι, μηδὲν εἰκῇ μήτε λέγειν, μήτε πράττειν. *Pulcrum eſt profectò nihil fruſtra neqe dici neqe agi.* Cicero *Offic. l 1. §. 10. Omnis autem actio vacare debet temeritate & negligentiâ.*

Κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης] *Secundùm contemplationem, qâ artis defectus compleatur.* Xylander. imò, *ut artis regulis undeqaqe pleniſſimè reſpondeat.* Vide *l. 8. §. 32.* Ab *artificibus* tractum, qi etiam in minutiſſimis qibuſqe artis ſuæ & præcepta obſervant, & ſpecimen edunt. Ità Apelles ex lineæ unicæ ductu ſolo Protogeni innotuit Plinius. *l. 37. c. 10.*

§. 3. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν] *Seceſſus ſibi qarunt, & ſolitudines.* Fruſtra. Avdi Baſilium Cæſarem *Epiſt. 1. pag. 781. B.* Κατέλιπον μὲν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ὡς μυρίων κακῶν ἀφορμὰς, ἐμαυτὸν δ' ὅπως ἀπολιπεῖν ἠδυνήθην. ἀλλ' ὁμοίως εἰμὶ τοῖς ἐν θαλάττῃ ὑπὸ τῆς κατὰ πλοῦν ἀπειρίας ἀπολλυμένοις καὶ ναυτιῶσιν. οἳ τῷ μεγίθει τοῦ πλοίου δυσχεραίνουσι, ὡς πολὺν τὸν σάλον παρεχομένῳ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὸν λέμβον ἢ τὸ ἀκάτιον μεταβαίνοντες, παραχοῦ ναυτιῶντι καὶ ἀπορεῖται. συμμετέχεται γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀηδία καὶ ἡ χολή. τοιοῦτον δή τι καὶ τὸ ἡμέτερον. τὰ γὰρ ἔνοικα πάθη συμπεριφέροντες, παντάχοῦ μετὰ τῶν ὁμοίων θορύβων ἐσμέν. ὥστε οὐδὲν μέγα τῆς ἐρημίας ἀπολαμβάνομεν ταύτης. *Tametſi enim urbicas occupationes pro derelicto habui, ut ſexcentorum malorum cauſſas, me tamen nondum ipſum etiam habere pro derelicto qivi. Similiterqe illis affectus ſum, qi navigandi inſolentes naviscâ perditè afflictantur. Namqe illi magnitudine navigii offenſi, tanqam vehementius ſuccutientis, in lembum avt navicalam cum tranſilierint: ſic qoqe non ſecius a naviscâ laborant, nimirum moleſtiâ ac bile, qo tranſierint, comitantibus. Hujuſmodi igitur qippiam nobis contigit, qi domeſticas perturbationes qoqo circumferentes gentium, ubiqe locorum perinde verſamur in tumultu: qare non magnopere adjuti ſumus ab hac ſolitudine.* Et Iſidorum Peluſiotam *l. 1. Epiſt. 191.* Ἡμεῖς τὰς πόλεις ὡς θορυβώδεις πεφύγαμεν. καὶ θορύβῳ ἐπὶ τῆς ἰσχατιᾶς ηὑρήκαμεν. *Nos urbes, ut tumultibus laborantes, fugimus: atqe in ſolitudine tumultus invenimus.* Baſilius qod dixit, Plutarchum imitatus videtur, cujus hæc ſunt, *de tranqil. pag. 466. B.* Ἀλλ' ὥσπερ οἱ διπλοῖ καὶ ναυτιῶντες ἐν τῷ πλοίῳ, εἶτα ῥᾷον ἀϊόμενοι διάξειν, ἐὰν εἰς γαυλὸν ἐξ ἀκάτου, κἀπάλιν ἐὰν εἰς τριήρη μεταβῶσιν, οὐδὲν περαίνουσι, τὴν χολὴν καὶ τὴν δυσκολίαν συμμεταφέροντες ἑαυτοῖς. ὕστως αἱ τῶν βίων ἀντιμεταλήψεις οὐκ ἐξαίρουσι τῆς ψυχῆς τὰ λυποῦντα καὶ ταράττοντα. *Sed veluti timidi inter navigandum naviscâ correpti melius ſe habituros putant, ſi in lintrem è lembo, rurſumqe inde in triremem conſcendant, nihil agentes ii, qia bilem & metum ſecum tranſferunt: ita vitæ mutationes non tollunt ex animo id qod ægre facit ac perturbat.*

§. 2. Nihil operis eſt fruſtra temeréve exeqendum, neqe aliter qàm ut artis regulis qàm exactiſſimè reſpondeat.

§. 3. Receſſus ſibi reqirunt multi multos, villas agreſtes, litora, montes. iſtiuſmodi loca & ipſe plurimùm ſoles appetere. hoc avtem totum vulgarium cum primis eſt hominum. cùm liceat, qocunqe ipſe volueris tempore, in teipſum ſecedere. nuſqam enim avt qietior avt otii amplioris cuiqam ſeceſſus datur, qàm in ſuam ipſius animam. præcipuè, ſi qis ea intra ſe repoſita habuerit, qorum contemplatione ſummam extemplo tranqillitatem conſeqatur. tranqillitatem eam dico, qæ in animi probè compoſiti ſtatu conſiſtit. hoc itaqe receſſu jugiter uſus, te renova. habeas

Seneca *Epiſt. 82. Qid prodeſt ſeceſſiſſe, tanqam non trans maria nos ſolicitudinum cauſſa perſeqantur? qa latebra eſt, in qam non intret metus mortis? qa tam munita, & in altum ſubducta vita qies, qam non dolor territet? Qocunqe te abdideris, mala humana circumſtrepent. multa extrà ſunt, qa circumeunt nos, qò avt fallant, avt urgeant: multa intus, qa etiam in media ſolitudine exæſtuent.*

Ἰδιωτικώτατον] ut *infrà §. 50. ἰδιωτικὸν, vulgare.* atqe ità hîc verterim, *vulgarium cum primis hominum eſt.*

Εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν] Seneca *de Sap. ſeceſſ. c. 27. Proderit primò in ſeipſos ſecedere.* Νῦν μὲν γὰρ μὴ συνδιαινύμενοι ἐπὶ τὸ ἴσον, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διακλώμενοι, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει. *Qippe mens nec extrorſus diſſipata, nec in mundum per ſenſoria diffuſa, ad ſeſe ipſa redit, móxqe ſuopte nutu ad Dei notionem evadit.* Baſilius Cæſar. *Epiſt. 1. pag. 783. D. Non multùm avtem ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus, qi ſecretum & in occupationibus mediis, ſi volet, habebit. at ille qi regiones eligit, & otium captat, ubiqe, qo diſtringvatur, inveniet.* Seneca *Epiſt. 104. Qid prodeſt mare trajicere, & urbes mutare? ſi vis iſta, qibus urgeris, effugere, non alibi ſis oportet, ſed alius.* Idem ſcilicet ut Flaccus *l. 1. Epiſt. 11.*

Cælum, non animum, mutant, qi trans mare currunt.

Vide *ad l. 8. §. 9.*

Ἔνδον ἔχειν τοιαῦτα] δόγματα nimirum πρόχειρα καὶ ἕτοιμα, h. *in promptu & qaſi ad manum* ſemper in mente recondita, de qibus *l. 3. §. 13.*

Εἰς ἃ ἐγκύψας] *ad qa introſpiciens.* Sic *infrà* ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ ἐγκύψεις, &c. *Pra reliqis ad manum tibi ſint maximè, ad qa jugiter intendas, &c.* τὸ παρακύπτειν etiam eâdem notione uſurpavit Jacobus Apoſtolus *c. 1. v. 25.* Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον. *At is, qi introſpexerit in legem.* utrumqe avtem, τό τε ἐγκύπτειν καὶ τὸ παρακύπτειν, *metaphoram* in ſe habet traductam ab eis qi *caput inclinant*, qò accuratiùs ac penitiùs intueantur rem aliqam, vel in locum aliqem introſpiciant.

Ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται] Seceſſus, inqit, iſte, qo in ſe ipſe qis ſecedit, ſeqe ipſe ac ſua luſtrat, seceſſuum omnium qietiſſimus ac placidiſſimus futurus eſt illi, qi pectus decretis atqe inſtitutis ejuſmodi inſtructum habuerit, qæ animum ſtatim tranqillum ac bene compoſitum conſtituant. Aliter affecti, nihil mirum, ſi, qod Plutarchus *de Curioſ. pag. 516. C* Τὸν ἴδιον βίον, ὡς ἀτερπέστατον θέαμα, προσιδεῖν οὐκ ὑπομένουσι, καὶ ἀνακλάσαι τὸν λογισμὸν, ὡς φῶς, ἐφ' ἑαυτοὺς, καὶ περιαγαγεῖν. *Suam ipſorum vitam, tanqam jucundiſſimum ſpectaculum, inſpicere, ac rationem veluti lumen in ſeſe reflectere non ſuſtinent.* qum poſſit de illis dici, qod ex Evripidis *Philoctete* (ut Dio Pruſæus *Orat. 59.* docet) avtor idem uſurpavit. *p. 521. A.*

Δύσμορφα πάσῃ τἄνδον ἐστὶν εἰσιδεῖν.
Sunt unſverſa, qa intus his, deformia.

Itaqe, ἡ ψυχὴ αὐτῶν γέμουσα κακῶν παντοδαπῶν, καὶ φρίττουσα καὶ φοβουμένη τὰ ἔνδον, ἐκπηδᾷ θύραζε, καὶ πλανᾶται περὶ τἀλλότρια. *Illorum anima omnigenum vitiorum plena, borrens & metuens ea qa intus ſunt, exſilit foras, & vagatur circum alsena.* Idem *ibidem pag. 516. D.*

Εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐκοσμίαν] obſervat Svidas εὐμάρειαν apud Marcum εὐκοσμίαν ſignificare. hunc locum in animo habuit. βίᾳ εὐμαρειά τις, utì Marcus ipſe, *l. 1. §. 16.* ideo avtem per εὐμάρειαν qid iſtic deſignatum velit, monet: qia eſt &c, qæ qibuſvis obtingere poteſt.

Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν] *L. 6. §. 11.* Ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτόν. *Citò ad te redi.* Seneca *Epiſt. 15. Qicqid facies, citò redi à corpore ad animum.* Et *Epiſt. 25. Tunc præcipuè in te ipſe ſecede, cùm eſſe cogêris in turba, ſi bonus vir, ſi qietus, ſi temperans es: alsoqin in turbam à te recedendum eſt. iſtic enim malo viro propiùs es.*

Ἀνανέου σεαυτόν] *renova te*; vel *renova memoriam tui*, eorumqe

beas autem penes te brevia quædam & principalia documenta, quæ ſtatim ubi ſuccurrerint, omnem animi moleſtiam eluere tibi poſſint, remittántque te nihil ægrè ferentem eorum, ad quæ reverteris. ecquid eſt enim, quod ægrè ferre debeas? nunquid hominum improbitatem? perpendens tecum dogma illud, homines alterum alterius cauſſâ natos eſſe; tum æquanimitatem eſſe juſtitiæ portionem; porrò invitos delinquere; denique quàm multi, ubi inimicitiis exercendis, ſuſpicionibus fovendis, odiis, litigiis, vitam exegiſſent, tandem defuncti

a βραχία ὑ ἔσω καὶ στοιχειώδη, ἃ δεῖ ὑμᾶς ἀπαυτή- a L.2.§.5.
σαντα, δρμῆσαι εἰς τὸ πᾶσαν * αὐτὴν * ἀποκλύ- Sup. §. 5.
σαι, καὶ ἀναπτέμψαί σε, b μὴ δυσχεραίνοντα ἐ- * αὐτὴν Xyl.
κεῖνος, ἐφ' ᾧ ἐπανέρχη. c τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; * ἀπολύσ.
τῇ τ' ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κεί- Jun.
μενον, ὅτι d τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γέ- b L.5.§.9.
γονεν. καὶ ὅτι e τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δι- c L.12.§.
καιοσύνης. καὶ ὅτι f ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. καὶ 12.24.
g πόσοι ἤδη διεχθρεύσαντες, ὑποπτεύσαντες, d L.2.§.1.
μισήσαντες, διαδορατισθέντες h ἐκτέταται, πα- l.3.§.4.
e L.5.§.33.
f L.7.§.22.
g L.7.§.58.
h Inf.§.48.

ANNOTATIONES.

rúmque quæ apud te habes repoſita. ut mox, ἀναπαυόμενον, vel *recrea te*. Sic enim *renovare* etiam Latinis in uſu pro *reficere* ſive *recreare*. Fabius *inſtitut. l.* 6. *c.* 4. de Riſu. *Triſtes ſolvit affectus, & animum ab intentione rerum frequenter avertit, & aliquando etiam reficit, & à ſatietate vel à fatigatione renovat.* Id Matius uno verbo *recentare* diceret. Nonius: *Recentari honeſtè poſitum pro novari* (ſive, *renovari*) *quod eſt Græcis* ἀναπαύεσθαι. Matius:

Jam jam albicaſcit Phœbus, & recentatur.

ex qo forſan emendari poterit Alexander Trallianus *lib.* 11. §. περὶ προσομάλων. Λαμβανέτωσαν ἢ ἑρπύλλου, ἢ ἀψινθίτου, ψυχρίζοντες ἑαυτούς, καθάπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ καλούμενον ῥεκεντάλιον. *Sumant aut roſatum, aut abſinthites, ſimiliter refrigerantes, quemadmodum Romani facere conſueverunt, id quod vocatur recentatum.* legendum ῥεκεντάλιον, ut ſit *Recentatum* idem quod τὸ ψυχρισθὲν, *quod refrigeratione renovatum* & quaſi *recens denuo factum* ſit. Quæquam & ῥεκεντάλιον illud ferri poteſt, eodem commate, qo apud Svidam Ῥαίλιος, pro *Rectore*, ex Græcorum recentiorum ſcriptis legitur.

Βραχία δὲ ἔσω] Vult illa, ſive *decreta* ſive *præcepta*, de qibus ſuprà (eò enim iſta referenda ſunt) *brevia* eſſe; qalia illa, inqit Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 3. qæ νομικὰς λόγους appellant philoſophi.

Καὶ στοιχειώδη] *elementaria*, id eſt, *elementorum vicem obtinentia*; ut Xylander, ſive, *qæ elementa contineant doctrina univerſa*; ut Caſavbonus, qid ſi *ſummaria* dixerimus? qæ rerum *ſummulas* comprehendant. Talia ſunt *decem* illa *verba* Dominica, utì Moſes appellat, *Devt. c.* 10. *v.* 4. qæ legis æternæ *ſummulam* in ſe continent. Ariſtoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 4. *c.* 3. Τὸ μικρὸν καὶ ἁπλῆν, στοιχεῖον λέγεται, ὅθεν ἐλάχιστα τὰ μάλιστα καθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἓν ὂν καὶ ἁπλῆν, ἐν πολλοῖς ὑπάρχει. *Parvum & ſimplex elementum dicitur. Unde & evenit, qa & maxime univerſalia ſunt, elementa eſſe: quoniam cum unumquodqe eorum unum & ſimplex ſit, in multis, aut omnibus, aut qàm plurimis ineſt.*

Εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι] *qa totum perfundant animum.* Caſavbonus. Verùm τῆς ψυχῆς, id eſt, *animi* nulla in præcedentibus fit mentio; nec occurrit qicqam, quod τὸ αὐτὴν iſtud reſpiciat. Qin & ambigi poſſit, an ἡ ψυχὴ ἀποκλύζεσθαι dici poſſit citra ἀκυρολογίαν τινα. Ego itaqe ad Xylandrum potiùs accedo, qi vertit, *Qa omnis te moleſtiâ liberent.* ut ἁπάσης, avt legerit, avt legendum ſaltem cenſuerit: qod & ipſe nullus ambigo. itaqe reddiderim, *Qa anxietatem omnem eluere & expergere valeant.* ἐκκλύζεσθαι ἡ ψυχὴ, ἀποκλύζεσθαι ἡ ἀνία. Libanius *vit. ſuâ*: ἔκ τε τῆς ῥᾳθίας τὸν λυπηρὸν ἐκκλύζειν. D. Junius ἀπολύσαι mavult; qod & *diſſolvere*, ſive *diluere*, vertas.

Τὸ κρίμα] Κρίμα hîc, utì *l.* 5. §. 19. & 47. & *l.* 8. §. 4. idem eſt qod δόγμα. *ibidem l.* 9. §. 29. *decretum*, prout Seneca reddit, *Ep.* 95. ità κέκριμαι, *decrevi*: Corellii Rufi ad mortem ſponta neam obſirmati vox, apud Plinium *l.* 1. *Ep.* 12. qod de Didone Virgilius *Æn. l.* 4.

Decrevitque mori. —

& κέκριται, *decretum eſt*. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 15.

Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκα] Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 1. Plato *ad Archyt. Epiſt.* 9. Ὅσοι μὲν οὖν ἥδιόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ, τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, ἄλλως τε καὶ εἴ τις ἄλοιτο τοιαῦτα πράττειν οἷα καὶ σύ, σχεδὸν πᾶσι δῆλον. ἀλλὰ κρίνειν δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν, οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. *Qod verò dulciſſimum vitæ genus ſit agere ſua, præſertim ſi qis talia elegerit facienda, qalia tu, omnibus fermè eſt manifeſtum. Sed illud qoqe te conſiderare oportet, nullum noſtrum ſibi ſoli natum eſſe: ſed ortus noſtri partem ſibi patriam vindicare, partem parentes, partem reliqos amicos.* Qod Cicero *Offic. l.* 1. *Non nobis ſolùm nati ſumus: ortúſqe noſtri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici.* Idémqe *de finib. l.* 2. *Atqe, ut ad Archytam ſcripſit Plato, non ſibi ſoli ſe natum meminerit, ſed patriæ, ut perexigua pars ipſi relinqatur.* Latiùs multò Gregorius Nazianzenus §. 10. *Orat. in Idronem.* Παντάχοῦ γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ κοινὸν συλλαμβάνειν, ψυχῆς εἶναι τελειοτάτης τε καὶ φιλοσοφωτάτης ἐνόμιζον. οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ γεγενῆσθαι μόνον ἕκαστον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόναμεν.

A *Qod perfectiſſimi animi ac ſapientiſſimi eſſe judicaret, privata utilitatis cum publicis commodis conjunctam habere rationem. Neqe enim qenqam noſtrum ſibi ſoli natum eſſe, ſed omnibus etiam, qi ejuſdem naturæ participes ſunt, atqe ab eodem, & ab eadem procreati ſunt.* Hoc eſt qod de Catone Lucanus *lib.* 2.

Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.

Pulcrè Seneca *Epiſt.* 48. *Conſortium rerum omnium inter nos eſt: nec ſecundi qicqam ſingulis, nec adverſi. in commune vivitur. Non poteſt qisqam beatè degere, qi ſe tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates ſuas convertit: alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere. Hac ſocietas diligenter & ſanctè obſervanda eſt, qa nos omnes omnibus miſcet, & judicat aliqid eſſe commune jus generis humani.* Vide *ad lib.* 1. §. 16. Κοινωνημοσύνη.

Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος τῆς δικαιοσύνης] Ità *l.* 5. §. 33. ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι. *Suſtinere & abſtinere.*

Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι] Idem habet *lib.* 7. §. 22. & *lib.* 11. §. 18. cujus ſententiæ rationem reddit, *l.* 7. §. 63. & *l.* 8. §. 14. ibi viſe.

Διαδορατισθέντες] *Conſoſſi* Xylander. Malim, *velitantes, ſeſe mutuò impetentes.* Δορατίζόμενοι, δόρασι μαχόμενοι. *Haſtâ pugnantes.* Heſychius. Et Salmaſius *in Solin.* διαδορατίζεσθαι, *haſtis velitari*: ut διαξιφίζεσθαι, *gladiis certare*; διακερατίζεσθαι, *cornibus pugnare.* διαδορατισμοὶ, *velitationes: infrà l.* 7. §. 3. Seneca *de brev. vit. cap.* 20. *Interim dum rapiuntur & rapiunt, dum alter alterius qietem rumpit, dum mutuò ſunt miſeri; vita eſt ſine fructu, ſine voluptate, ſine ullo profectu animi: nemo in conſpicuo mortem habet.* Vide *ad lib.* 7. §. 22.

Ἐκτέταται] *Extenſi.* i. e. *mortui, defuncti ſunt.* & *infrà* §. 48. εἶτα ἐξετάθη. *deinde ipſe extentus*, i. e. *defunctus eſt.* & *l.* 11. §. 16. καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἐκτεταθήμεν. *& paulò poſt omnes extendimur.* i. e. *defuncti jacemus.* Tractum à geſtu ſive conlocatione mortuorum, qibus non pedes tantùm, ſed & corpus totum dirigitur atqe extenditur. Homerus *Il.* φ. *v.* 119. de Lycaone ab Achille cæſo;

Κεῖτο ταθείς. —

Extenſus jacuit. —

qod idem & de Harpalione dictum *Il.* 1. *v.* 655. & de Sarpedone *Il.* π. *v.* 485.

— κεῖτο τανυσθείς.

— *jacebat extenſus.*

Eodem retuliſſe priſcos Grammaticos & τὸ ὀρίχθην, i. e. *porrigi*, docet Eſtathius in illis *Il.* ψ. *v.* 30.

Πολλοὶ μὲν βόες ἀργοὶ ὀρίχθεον ἀμφὶ σιδήρῳ
Σφαζόμενοι. —

Multi qidem boves pigri gravem edebant mugitum recepto ferro

Inter jugulandum. —

ὀρίχθεον, inqiunt, ἀντὶ τοῦ ἀναιρούμενοι ἀφίγοντο, ἤτοι ἐξετείνοντο, ἢ καθ' ὃν τοιοῦτον εἶπεῖν, τανύοντο. Apollonius Argonavt. *l.* 1. *v.* 1040.

— πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι
Ἔκταθεν. —

— *ac multi alii ex propugnatoribus*

Oppetebant. —

ἀντὶ τοῦ ἐκτάθησαν. qod vel à κλείνομαι, vel ab ἐκτείνομαι, analogiâ pariter favente, deduci poteſt. Phlegon *de mirabil. c.* 1. Τοσαῦτα εἰπῦσα, παραχρῆμα ἐγίνετο νεκρὰ, ἐξετέτατό τε ἐπὶ τῆς κλίνης ἀμφιεὶς τὸ σῶμα. *Hæc loquta, fuit illico mortua, corpúſqe ejus conſpicuum per lectum eſt extenſum.* Evripides *Hippolyt. coronat.* de Phædra, poſtqam ſuſpendio perierat:

Ὀρθώσατ' ἐκτείνοντες ἄθλιον νεκύν.
Miſerum cadaver dirigendo extendite.

Et mox:

Ἤδη γὰρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκτείνυσι δή.
Cadaverum nunc inſtar, illa extenditur.

Indè & Latinis *calces extendere*, de mortuis. Perſius *Sat.* 3. *v.* 105.

In portum rigidos calces extendit. —

Et *extendere* ſimpliciter, pro *occidere*. Statius *Theb. l.* 1. *v.* 709. de Phœbo;

— *tu matris honori*

a L.8.§.17. τάφρωνῃ). παύε πατί. ἀλλὰ χὴ [a] τῆς ὅλων τ' ὅλων
b Inf.§.27. δεπνευμομένοις δυσχεραίνεις. ἀναπεσὼν ἐνθύμημα τὸ
c L.2.§.16. Inf. §.4. 23. διεζευγμένον, [b] ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ
* ἐπόησον Lug. ὅσων ἀπέδειχθη, ὅτι [c] ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις.
d L.5.§.26. ἀλλὰ τὸ σωματικόν σε ἄψεται). εἶτα * ἐννόησας ὅτι
* περιπατεῖ Jun. L.2. §.7. [d] σὺν θημιδίῳ) λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύ-
ματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολέσῃ,
e L.2.§.17. Inf. §. 19. καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα
32.33. 35.l. περὶ πόνου καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας, καὶ συγκατάθῃ.
5. §.33. l.8. ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε * περισπάσει. ἀπιδὼν εἰς
§.37. l.9. §.30. [e] τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ [f] τὸ χάος
f Inf. §. 50. l.7.§.35. τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου αἰῶνος, καὶ [g] τὸ κενὸν
g Inf. §.33. l.5.§.33. τῆς ἀπηχήσεως, χὴ [h] τὸ διμετάβολον καὶ [i] ἄπειρον
h L.2.§.17. l.8.§.52,53. Inf.§.16. i L.9.§.18.

& in cineres redacti ſint, deſine tandem tibi moleſtiam faceſſere. At univerſi ipſius adminiſtratio, & indè obvenientia, ægrè tibi faciunt. reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, aut numinis providentiâ, aut atomorum concurſu conſtant univerſa: vél ea etiam argumenta, qibus liquidò demonſtratur, mundum iſtum civitatis inſtar obtinere. Verùm tangunt angúntqe te ea qæ corpus attingunt. at tu conſidera mentem tuam ubi ſemel agnitâ vi propriâ, ſubduxerit ſeſe, ſpiritu ſive firmiter ſive aſperè moto nevtiqam immiſcere qibus adjicias licet &, qæ de dolore ac voluptate avdieris aliqando, & aſſenſu tuo comprobaveris. Sed gloriolæ cupido forſan te torqet. cogita qàm citò oblivione ſepeliantur omnia, qámqe vaſtum chaos infiniti ævi utrinqe conſiſtat: tum qàm inanes planè applavſus iſti; qàm mutabile & judicii expers faven-

ANNOTATIONES.

Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.

extendis. i. e. ἐκτείνεις, κλίνεις. ſi Tornorupæum ſeqimur. nam & alia inſuper Tityi *extenſio* celebris habetur. Cæterùm ſic de Arcentis filio à Mezentio occiſo, Maro *Æn. lib.* 9.

---- *multâ porrectum extendit arenâ.*

Cui & geminum eſt illud Diodori *l.* 16. *c.* 95. de Philippi Macedonis percuſſore Pavſania, τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν. *Regem mortuum humi proſternebat.* Moribundi item, ſive animam agentis mortíſqe proximi poſitus formulâ eàdem exprimitur. de Alexandro ex ſangvine copioſiùs emanante deliqium paſſo, Curtius *l.* 9. *c.* 5. *Linqiqe animo Rex, & caligine oculis offuſâ, veluti moribundus extendi.*

Τεφρωθέντα] *in cineres redacti ſunt*, ſive *cinefacti ſunt*, ut Lucretius loqitur *lib.* 3. & ex Lucretio Nonius habet. reſpexit ad buſta, de qibus ibi Lucretius. Sic *infrà* §. 48. τάφρωμα, ἢ τέφρα. *Salſura aut ſavilla.* Alluſit eò Bio Boriſthenit. qi, Laërtio *l.* 4. avtore, κατεγίνωσκε τῶν τὰς ἀνθρώπους καταλαλούντων μὲν, ὡς ἀνοσθήσεως. παραμαίνεσθαι δὲ, ὡς αἰσθομένους. clavſulam alteram interpres Ambroſius omiſit prorſus, cùm qid vellet, aſſeqi neqiret: Eraſmus ſic reddidit, *damnabat homines qi ſic exurerent, qaſi ſenſu vacarent; ſic adurerent, qaſi ſentirent.* & ad bellatores ferro flammâqe omnia vaſtantes retulit. Verùm ſenſu nevtiqam idoneo. Forſan καταλαλοῦντας, vel ἐπικλαίοντας, fuerat. *damnabat eos, qi defunctos ſuos cremabant, ac ſi ſenſu vacarent, deflerent interim, ac ſi flammarum vim perſentiſcerent.* Porrò illud miraculo ferè deputari poteſt, qod fertur corpori reliqo in cineres redacto, dentes integros ſupereſſe. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 64. Ἀλλὰ καὶν ἐμπρήσῃ τις τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ τὸν Ἡρακλέα φασὶν αὐτὸν ἐμπρῆσαι, μόνην αὐτῷ τὰ δόγματα ἐν τῇ ψυχῇ. καθάπερ, οἶμαι, τῶν κατακαιομένων νεκρῶν τοὺς ὀδόντας φασὶ διαμένειν, τὰ ἄλλα σώματος δεκασηθέντος ὑπὸ τοῦ πυρός. *Verùm & ſi hominem qis combuſſerit, ut Herculem ajunt ſemetipſum combuſſiſſe, dogmata tamen in ejus anima manent. qemadmodum, opinor, exuſtorum hominum dentes ajunt permanere, reliqo corpore igni conſumpto.* Plinius *l.* 7. *c.* 16. *Dentes tantùm invicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Hinc Tertullianus *de reſurr. c.* 42. *Conſtat & dentes incorruptos perennare; qa ut ſemina retinentur fructificaturi corporis in reſurrectione.* Ità iſta, ut cum Platone loqar in *Phædone*, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν. & tamen, qod ſubjicit Plinius *ibidem*, *Iidem flammis indomiti, tabe cavantur pituita.*

Ἀναπεσὼν ἐνθύμημα] qod ſuprà ἀναλογισάμενος. *tecum reputans, animóqe revolvens*, ſive *in memoriam reducens tibi.* ità Svidas. Ἀναπεσὼν ἐνθύμημα, ἀναμνησθείς, εἰς ἔννοιαν ἐλθών. Ἀναπεσὼν ἐνθύμημα, *qi recordatus eſt, qi in memoriam revocavit, qi in cogitationem venit.* Subintelligendum in clavſula tum membri hujus, tum & inſeqentium, πάνυ πολλά. qod ſuperiora clavſerat, vel ejuſmodi aliqid, alioqi ſuſpenſa futura eſt ſententia, nec ſuppetet qippiam, in qod vel τὸ ἀναπεσὼν ἐνθύμημα iſtîc, vel τὸ ἐννοήσας, καὶ τὸ ἀπιδὼν illîc ſe reclinet. nam qod Annotator Lugdunenſis pro ἐννοήσας, ἐνόησον legi poſtulat; non ſatis fuerit, niſi & τὸ ἀπιδὼν pari modo immutaveris. nam qod iſtîc legere ſe profitetur, μέμνησο, ὅτι ὁ Θεὸς ἀναπεσὼν ἐνθύμημα, Delium poſcit natatorem.

Τὸ διεζευγμένον] de qo & *infrà* §. 27. qo modo avtem huc faciat, docet apertiùs *l.* 11. §. 18.

Ὅτι ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] *qod mundus civitatis inſtar obtinet.* Et qid tum poſtea? Nimirum nos avtem omnes ejuſdem cives. nec civi incommodum qicqam debet videri, qod in civitatis commodum cedat. qo argumento non ſemel utitur Marcus. *infrà* §. 4. & 23. & *lib.* 5. §. 22. & *lib.* 6. §. 44. & *lib.* 10. §. 6. Ejuſmodi aliqid excidiſſe iſtîc veriſimile eſt. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος ἓν ὅλον μία πόλις ἐστί. *Mundum hunc unam eſſe urbem.* qod & freqenter inculcat. Minucius *in Octav. Non poſſis pulcrè gerere rem civilem, niſi cogneveris hanc communem omnium, mundi civitatem.*

Λείως ἢ τραχέως] *Lævia* corpori grata ſunt, *aſpera* offendunt. Mens avtem, inqit, nevtri iſtorum ſe immiſcet, ſi ad ea duntaxat, qæ ſui ſunt muneris, attenderit, & intra proprios ſeſe cancellos circumſcripſerit. Seneca *Ep.* 78. *Illud avtem eſt, qod imperitos in vexatione corporis malè habet: non aſſveverunt animo eſſe contenti: multum illis cum corpore fuit. Ideò vir magnus ac prudens animum diducit à corpore, & multum cum meliore & divina parte verſatur: cum hac qerula & fragili, qantum neceſſe eſt.*

Ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολέσῃ] *cùm ſemel ſeipſam collegerit* Xylander. *recollegerit* Caſavbonus. Malim, *ſeceſſerit*, vel *abduxerit ſe*; ut ad receſſus ſive receſſus illos, de qibus egerat, alluſum ſit. Marcus *Evang. c.* 7. *v.* 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν. *Cùm à turba illum abduxiſſet.* Ubi tamen Vulgatus *apprehendens*, ἐπιλαβόμενος. prout & Complutenſis exhibet.

Τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν] de qa *l.* 5. §. 14. & *l.* 7. §. 28.

Τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης] Vide *ſuprà l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 19. 33.

Τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου] Vide *infrà* §. 41. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *Zenone c.* 141. Τοῦ χρόνου, τὸν μὲν παρῳχημένον καὶ τὸν μέλλοντα, ἀπέιρους. τὸν δὲ ἐνεστῶτα, πεπερασμένον. *Temporis prateritum qidem & futurum eſſe infinita, præſens avtem finitum.*

Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 6. §. 16. Feſtivè Juvenalis *Sat.* 14. *v.* 156.

— *tunicam mihi malo lupini,*
Qàm ſi me toto laudet vicinia pago.

Τὸ εὐμεταβόλον] Vide *infrà l.* 8. §. 2. Cicero *pro domo ſua. Hoc in imperita multitudine eſt vitioſiſſimum, varietas & inconſtantia, & crebra, tanqam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio.* Seneca *Epiſt.* 102. *Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? non eſt unius una.* Flaccus *Epiſt. lib.* 1. *Epiſt.* 1.

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

Καὶ ἄκριτον] Vide *l.* 2. §. 9. & *lib.* 9. §. 18. Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 52. Ὅλως τοῦ συμφέροντος, ὅτι τοῦ ἰδίου, ὅτι τοῦ κοινοῦ συνετὸς, ὁ πολύς. ὅλως ἰδεῖν φαύλον καὶ ἀστεῖον κρίνειν ποιεῖσθαι δυνάμενος. *Qinetiam, qi è media multitudine eſt homo, non intelligit qid privatim publicéqe utile ſit, neqe conſtituere inter mores improbos honeſtóſqe diſcrimen poteſt.* Tacitus *annal. l.* 17. *Plebi non judicium, non veritas.* Cicero *pro Planc. Non eſt conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia. non judicat ſemper populus; ſed movetur plerunqe gratiâ, cedit precibus. deniqe ſi judices, non delectu aliqo, aut ſapientiâ ducitur ad judicandum, ſed impetu, & qadam etiam temeritate. ex opinione plurima, ex veritate pavca judicat.* Plinius minor *l.* 2. *Ep.* 14. *Scito eum peſſimè dicere, qi maximè ab his laudatur.* Itaqe Aſopodorus Muſicus, cùm in proſcenio conſiſtens, tibicinem in ſcena canentem coronæ plavſu ingenti exceptum avdiret, Δῆλον, ἔφη, μέγα κακὸν γίγνεται. *Apparet*, inqit, *hinc, hunc hominem malum ingens admiſiſſe. ὡς ἐκ τοῦ ἄλλους ἐν τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμοῦντος. aſſi aliàs turba nevtiqam probaretur*, inqit Athenæus, qi & refert *l.* 14. ſed & Hippomachus gymnaſta, cùm diſcipulo ſuo artis athleticæ ſpecimen exhibenti populus freqens acclamâſſet, virgulâ attactum his verbis corripuit; Ἀλλὰ σύ γε κακῶς, καὶ οὐχ ὡς ἐχρῆν ἐποίησας, ὅπερ ἐχρῆν ἄμεινον γενέσθαι. εἰ γὰρ ἐπήνεσαν ἅπαντες τεχνικόν σε δράσαντα. *Tu vero perperam, neqe ſicut oportebat, feciſti, qod melius fieri debebat. Nam ſi qid artificioſum præſtitiſſes, non hi te collavdarent.* Ælianus *l.* 2. *c.* 6. qi & *l.* 14. *c.* 8. Hippomachi tibicinis factum geminum refert, dictúmqe; Καλῶς ἤυλησας. εἰ γὰρ ἂν ἔτοι σε ἐπῄνουν. *Perperam cecinisti: nam alioqin hi tibi non applavderent.* Phocion etiam Athenienſis, cùm dicentem populus univerſus collavdâſſet, & qaſi uno ore applavſiſſet, ad amicos converſus, reqiſivit ab eis, εἰ δή πω κακόν τι λέγων, ἐμαυτὸν λέληθα; *numqid perperam dictum inſcio excidiſſet.* Antiſthenes item Cynicus dicenti cuidam, Πολλοί σε αἰνοῦσι. *Collavdant te multi:* Τί γὰρ

faventium vulgus; qàm angusto denique spatio lavs ista terminetur. siqidem & terra tota puncti instar habet; hujúsque ipsius angulus qàm exiguus incolitur; istíc avtem agentium qota pars, & hi qales sunt, qi te celebraturi sint? proinde, memento tan-

τ᾽ * ἐφ᾽ ἡμῖν δοκούντων, καὶ [a] τὸ στενὸν καὶ τόπῳ ἐν ᾧ περιγράφεται. [b] ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμὴ, καὶ [c] παύτης πάνυ γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὐτῆ; καὶ ἐνταῦθα πάσι, καὶ [d] οἷοί τινες οἱ ἐπαινεσόμενοι; λοιπὸν ἂν [e] μέμνησο τῆς ὑποχωρήσεως τῆς ἐς τοῦτο τὸ ἀθρίδιον

* ἐυφημιῶν.
a L. 9. §. 30.
b L. 8. §. 24. l. 10. §. 17.
c L. 3. §. 10.
d L. 6. §. 59.
e L. 7. §. 62. l. 8. §. 53.

ANNOTATIONES.

γὰρ κακὸν πεποίηκα; *Ecqid*, inqit, *mali feci?* Laërtius *l.* 6. (qod tamen Demetrio Phalereo tribuit Brusonius *memorabil. l.* 3. *c.* 3.) Idémqe ab improbis qibusdam collavdatus; Ἀγωνιῶ, μή τι κακὸν εἴργασμαι. *Qàm vereor*, inqit, *nè mali qippiam admiserim!* ὑδεὶς γὰρ φαῦλος τὰς σπουδαίας ἐπαινεῖν ὑπομένει. Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 220. *Neqe enim malus qispiam* (& sunt *plures mali*) *bonos lavdare sustineat.* Itaqe Antagoras, an Antigenes apud Antonium *melitt. l.* 1. *c.* 51. & Maximum *Collect. c.* 41. Ὅλως ἐπαινοῦσί με πολλοὶ, τότε νομίζω μηδενὸς ἄξιος εἶναι. ὅλως δὲ ὀλίγοι, σπουδαῖος ἄνθρωπος. *Qum multi me lavdant, tum nullius pretii me ipsum existimo: qum vero pavci, bonum & egregium hominem.* Qin & Anaxagoras, referente Aristotele, *Ethic. Nicom. l.* 10. *c.* 9. Οὐκ ἂν οὖν θαυμάσειεν, εἴ τις ἄλογος φανείη τοῖς πολλοῖς. δόξει γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, τῶν αἰσθανόμενοι μόνον. *Sibi non esse mirum futurum, si plerisqe è vulgo absvrdus qispiam esse videatur: eos enim externis rebus, qarum tantummodo sensum habent, judicare consvevisse.* Idémqe eodem *Evdem. lib.* 1. *c.* 4. referente; interroganti improbo cuidam, Τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, *qisnam esset felicissimus*; respondit, Οὐθείς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ᾽ ἄλογος ἄν τις σοὶ φανείη (ubi forsan ἀλλ᾽ ὃς legendum) *Nemo qisqam eorum, qem tu existimas; sed qi absvrdus tibi videretur.*

Τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν δοκούντων] legendum τῶν ἐυφημιῶν δοκούντων. Sensu exigente. & bene δοκούντων adjecit; qasi vocibus illi favere videantur, non reverâ faveant. Sicut enim Seneca *Ep.* 60. *nihil interesse*, dixit, *inter amicorum vota & inimicorum odia; & parentum vota pro execrationibus haberi*, utpote qæ sint *eò inimicitiora, qò cessere felicius*: Siqidem, ut idem *Epist.* 31. *Bono animo malè precantur.* ità Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Ἡ τῶν πολλῶν ἐυφημία, δυσφημίας οὐδὲν διαφέρει. *Vulgi*, inqit, *encomia sæpenumero à vituperiis nihil distant*; qum & pravo sæpissime nitantur fundamento, eisqe in qos conferuntur dedecori potiùs qàm decori existant. Aristides itaqe apud Plutarchum *pag.* 320. *F.* cùm præter morem suum populo qædam indulsisset, & eo nomine magnopere ab eis efferretur; Ὅτε μὲν, inqit, πιστῶς καὶ καλῶς ὑμῖν ἤρξα, πρυτανικαίσθην. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καταπροεῖμαι τοῖς κλέπτουσι, θαυμαστὸς εἶναι δοκῶ πολίτης. αὖθις μὲν ἂν αἰσχύνομαι τῇ νῦν τιμῇ μᾶλλον, ἢ τῇ πρώην καθαδίκῃ. συνάχθομαι δὲ ὑμῖν, παρ᾽ οἷς ἐνδοξότερόν ἐστι τοῦ σώζειν τὰ δημόσια τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πονηροῖς. *Qum enim versatus in magistratu essem innocenter & rectè, labe adspersus sum: ubi multa de publico depeculatoribus condono, praclarus videor civis. Me qidem magis hujus pudet lavdis qàm damnationis prioris: vestri verò miseret me, apud qos obsequi honorabilius est improbis, qàm conservare commoda publica.* Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τὸ στενὸν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ περιγράφεται] Pari planè ratione adversûs famæ nominisqe cupiditatem pugnat M. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somnio Scipionis*; ubi Africanum Cornelium Scipionem sic alloqentem inducit: *Tu qàm celebritatem sermonis hominum, avt qàm expetendam gloriam consequi potes? vides habitari in terra raris & angustis in locis: & in ipsis qasi maculis, ubi habitatur, vastas solitudines interjectas: hósqe qi incolunt terram, non modò interruptos ità esse, ut nihil inter ipsos ab aliis ad alios manare possit; sed partim obliqos, partim aversos, partim etiam adversos stare vobis, à qibus expectare gloriam qidem nullam potestis.* tum ubi docuerat, *qanta pars terra, vel pruinâ ità obrigeat, vel solis ardore torreatur, ut cultum ac incolatum respuat omnem*, concludit tandem; *Ex his ipsis cultis notisqe terris, num avt tuum avt cujusqam nostrûm nomen, vel Caucasum hunc, qem cernis, transcendere potuit, vel illum Gangem transnare? qis in reliqis orientis avt abeuntis solis ultimis, avt Aqilonis Avstrive partibus tuum nomen avdiet? qibus amputatis, cernis profectò, qantis in angustiis vestra gloria se dilatari velit.* Boethius item *Consol. l.* 2. *c.* 7. *Fama qàm sit exilis & totius ponderis vacua, sic considera. Omnem terra ambitum ad cæli spatium, punctis constat obtinere rationem*: id est, *ut si ad cælestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatii prorsùs habere judicetur. Hujus igitur tam exigua in mundo regionis qarta ferè portio est, qa à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic qartæ, si qantum maria paludésque premunt, qantumqe siti vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinqetur. In hoc igitur minimo punctí qodam puncto circumsepti, atqe conclusi, de pervulgandâ fama, de proferendo nomine cogitatis? At qid habet amplum, magnificumqe gloria, tam angustis exiguisqe limitibus arctata? Adde qod hoc ipsum brevis habitaculis septum plures incolunt nationes, linguâ, moribus, totius vitæ ratione distantes: ad qas tum difficultate itinerum, tum loqendi diversitate, tum commercii insolentiâ, non modò fama hominum singulorum, sed nè urbium qidem pervenire qeat.*

A *Vidésne igitur qàm sit angusta, qàm compressa gloria, qam propagare ac dilatare laboratis?* Vide & *l.* 9. §. 30.

Ἡ γῆ στιγμή] Cicero *Tusc. l.* 1. *Persvadent Mathematici terram in medio mvndi sitam, ad universi cæli complexum, qasi puncti instar obtinere, qod κέντρον illi vocant.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Terram hanc cum populis urbibúsqe, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus, ad universa referentes.* Idémqe *qæst. nat. præfat. l.* 1. *Punctum est istud, in qo navigatis, in qo bellatis, in qo regna disponitis.* Et rursus; *Hoc est illud punctum, qod inter tot gentes ferro & igni dividitur.* Macrobius *in Somn. Scip. l.* 2. *c.* 9. *Licèt apud nos Atlanticum mare, magnum vocetur, de cælo tamen despicientibus non potest magnum videri: cùm ad cælum terra signum sit, & punctum qod dividi non possit in partes.* Ammianus *hist. l.* 15. *Ambitus terra totius, qa nobis videtur immensa, ad magnitudinem universitatis instar brevis obtinet puncti.* Plutarchus *de exil. pag.* 601. *C.* ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. restitutus ac suppletus: Τί δὲ τῆς οἰκουμένης μέρος, ἢ τῆς γῆς ἁπάσης, ἕλκος ἑτέρου ἑτέρῳ μακρὰν ἐστιν, ἢν ὑποδεικνύουσιν οἱ μαθηματικοὶ σημεῖον λόγον ἔχουσαν ἀδιαστάτου πρὸς τὸν ὅλον; ἀλλ᾽ ἡμεῖς ὥσπερ μύρμηκες ἢ μέλιττας, μυρμηκιᾶς μιᾶς ἢ κυψέλης ἐκπεσόντες ἀδημονοῦμεν καὶ ξενοπαθοῦμεν, οὐκ εἰδότες, οὐδὲ μεμαθηκότες οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι καὶ νομίζειν, ὥσπερ ἐσμέν. *Qæ avtem terra pars ab altera longè potest distare, cùm ipsam totam mathematici demonstrent cum cælo comparatam puncti loco esse? nos avtem instar formicarum avt apum, si ex uno formicarum nido avt alveari excidimus, in mœrore sumus, & peregrinos nos esse factos egre ferimus, ignari, neqe edocti omnia, ut sunt, nostra putare atqe usurpare.* Σημεῖον dixit, qod στιγμὴ Marcus, κέντρον Cicero, *punctum* Seneca, *signum* Macrobius, eleganter avtem utì istíc γῆ στιγμὴ, ità πέλαγος ταγὸν, Marco dicitur, *l.* 6. §. 36.

Γνώδιον] Vide *l.* 3. §. 10.

Ἐς τοῦτο τὸ ἀρθρίδιον] in *cor* nimirum: de qo Plinius *hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Ibi mens habitat.* (qanqam de *cerebro* idem *ibidem. Hic mentis est regimen.*) qódqe ejusdem domicilium statuebant Stoici. qos Plutarchus *de commun. notit. c.* 40. hoc nomine exagitat, qòd cùm ἀρετὰς, κακίας, τέχνας, μνήμας, φαντασίας, ὁρμὰς, πάθη, σώματα: *virtutes, vitia, artes, memorias, visa, incitationes, affectiones, corpora* esse statuerent, τόπον πᾶσι τούτοις ἕνα τὸν τῇ καρδίᾳ πόρον στιγμιαῖον ἀπέλιπον, ὅπου τὸ ἡγεμονικὸν συστέλλουσι τῆς ψυχῆς. *in corde unicum iis relinqunt meatum puncti magnitudine, eoqe contrudunt animi principem partem.* Laërtius *l.* 7. §. 149. in *Zenone*: Τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ. *Principatum in corde collocatum esse.* Plutarchus *de philosoph. placit. l.* 4. *c.* 5. ubi de Principalis loco agit. Πλάτων, Δημόκριτος, ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ. Ἐρασίστρατος περὶ τὴν μήνιγγα τοῦ ἐγκεφάλου, ἣν ἐπικρανίδα λέγει. Ἡρόφιλος ἐν τῇ τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίᾳ, ἥ τις ἐστὶ κοὴ βάσις. Παρμενίδης, ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι, καὶ Ἐπίκουρος. Οἱ Στωικοὶ πάντες ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, ἢ τῷ περὶ καρδίαν πνεύματι. Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἥ τις ἐστὶ πνευματική. Ἐμπεδοκλῆς, ἐν τῇ τοῦ αἵματος ουσάσει. οἱ δὲ, ἐν τῷ τραχηλῷ τῆς καρδίας. οἱ δὲ, ἐν τῷ περὶ καρδίαν ὑμένι. τῶν νεωτέρων δέ τινες, διήκειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τοῦ διαφράγματος. Πυθαγόρας, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὴν κεφαλήν. *Ineſſe hanc ajunt Plato & Democritus in toto capite. Erasistratus circa membranam cerebri, qam epicranida nominat. Herophilus in cavo, seu fundo cerebri. Parmenides in toto pectore & Epicurus. Stoici in universo corde, avt cordis spiritu. Diogenes in arteriosa cordis cavea, qa est spiritualis. Empedocles in sanguinis substantia. Alii in collo cordis. Alii in membrana cor ambiente. Nonnulli recentiorum à capite usqe ad septum transversum pertingere. Pythagoras vitalem animam partem circa cor, rationem & mentem circa caput.* Hujus itaqe potiùs fuerat, qàm Stoicorum, qod idem *ibidem c.* 21. Αὐλὸν δὲ τὸ ἡγεμονικὸν, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, καλοικεῖ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipsa avtem illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Tertullianus *de anim. c.* 15. *Christiani apud Deum de utroqe deducimur, & esse principale in anima, & certo in corporis recessu consecratum.* Et mox: *Simul utrumqe dilucet, & esse principale in anima, & in eo thesavro corporis haberi, ad qem Deus respicit;* (*corde* nimirum) *ut neqe extrinsecus agitari putes principale istud, secundùm Heraclitum; neqe per totum corpus ventilari, secundùm Moschionem; neqe in capite concludi, secundùm Platonem; neqe in vertice potiùs præsidere, secundùm Xenocratem; neqe in cerebro cubare, secundùm Hippocratem; sed nec circa cerebri fundamentum, ut Herophilus; nec in membranulis, ut Strato & Erasistratus; nec in supercilio, ut Strato Physicus; nec in tota lorica pectoris, ut Epicurus: sed qod & Ægyptii renunciaverunt ei, & ille versus Orphei vel Empedoclis;*

Nam-

a L. 2. §. 2. ἀφ' ἑαυτοῦ. καὶ πρὸ πάντος · μὴ | dem in particulam istam secedere: & cum primis,

ANNOTATIONES.

Namqe homini sangvis circumcordialis, est sensus. (versus is apud Etymologum, sed depravatior, in Αἷμα, apud Stobæum *tom.* 1. *tit.* 40. ex Porphyrio *de Stygè*, emendatior, reperitur;

Αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιόν, ἐστι νόημα.)

etiam Protagoras, etiam Apollodorus & Chrysippus hæc sapiunt. Idem *de resurr. c.* 15. *Adeò non sola anima transigit vitam, ut nec cogitatus avferamus à collegio carnis. Siqidem in carne, & cum carne, & per carnem agitur ab anima, qod agitur in corde. hanc deniqe carnis speciem, arcem animæ Dominus in suggillationem cogitatuum taxat*, Matth. c. 9. v. 4. *Sed etsi in cerebri, vel in medio supercilsorum discrimine, vel ubi ubi philosophis placet, principalitas sensuum consecrata est, qod hegemonicon appellatur, caro erit omne anima cogitatorium.* Cicero *Tuscul. l.* 1. §. 18. *Aliis cor ipsum animus videtur. ex qo excordes, vecordes, concordesqe dicuntur:* & *Nasica ille prudens bis Consul, Corculum;* &

Egregiè cordatus homo, Catus Æliu' Sextus.

Empedocles animum esse censet cordi suffusum sangvinem. aliis pars qadam cerebri visa est animi principatum tenere. aliis nec cor ipsum placet, nec cerebri qandam partem esse animum; sed alii in corde, alii in cerebro dixerunt animi esse sedem & locum. Plato triplicem finxit animum; cujus principatum, id est, *rationem in capite, sicut in arce, posuit:* & *duas partes separare voluit, iram & cupiditatem; qas locis disclusit; iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit.* A Timæo Locro sumpsit id Plato; cujus in *lib. de anim. mundi pag.* 1093. *C.* hæc sunt. Τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τὸ μὲν λογικὸν καὶ νοερὸν — περὶ τὰν κεφαλὰν ἱδρυσθαι μόνον, ὡς τἄλλα μέρεα τᾶς ψυχᾶς ἐν τῷ σώματος ὑπηρετεῖν τέλῳ, καθάπερ ὑπ' αὐλῷ τῷ σκάπτος ἄπτας. τῷ δ' ἀλόγῳ μέρος, τὸ μὲν θυμοειδὲς, περὶ τὰν καρδίαν. Τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν, περὶ τὸ ἦπαρ. *Circa caput sedem habet, ut reliqa tum anima, tum corporis partes huic inserviant, qemadmodum sub ipso corporis tabernaculo universo. At partis ejus, qa rationis est expers, ea pars qa ad iram prona est, circa cor: ea qa concupiscit, circa jecur sedem habet.* qod & in Timæo suo ipse fusius pertractavit. Vide ad *l.* 2. §. 13. Sed & Galenum *de dogmat. Hip.* & *Plat. l.* 6. *c.* 2. & Apulejum *de Plat. dogmat.* Suffragari Stoicis, Lipsio in Stoic. Physiol. *l.* 3. *c.* 18. existimatur Hippocrates; cujus ista ex libello *de corde sect.* 3. *lib.* 9. *pag.* 51. profert. Γνώμη γὰρ ἡ τῷ ἀνθρώπῳ πέφυκεν ἐν τῇ λαιῇ κοιλίᾳ, ἠδὲ ἀρχὴ τῆς ἄλλης ψυχῆς. *Mens enim humana in sinistro ventriculo à natura insita est, & reliqa anima imperat.* Is locus forsan & Sylburgium in eundem errorem induxit; qi in *notis ad Clem. Alex.* de Hippocrate idem affirmat. Verùm contrariam planè partem ex professo tenet & tuetur Hippocrates; (prout & Tertullianus verè dixit.) hæc enim ipsius ex tractatu *de sacro morbo sect.* 3. *lib.* 14. *pag.* 93. ipsissima sunt verba; Καὶ τοῦτο νομίζω τὸν ἐγκέφαλον δύναμιν πλείστην ἔχειν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ἄγγελος γὰρ ἡμῖν ἐστι τῶν ἀπὸ τοῦ ἠέρος γινομένων ἑρμηνεὺς, ἢν ὑγιαίνων τυγχάνῃ. τὴν δὲ φρόνησιν αὐτῷ ὁ ἀὴρ παρέχεται. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὦτα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ οἱ πόδες, οἷα ἂν ὁ ἐγκέφαλος γινώσκῃ, τοιαῦτα ὑπηρετέουσι. γίνεται γὰρ παντὶ τῷ σώματι τῆς φρονήσιος, ὡς ἂν μετέχῃ τοῦ ἠέρος. ἐς δὲ τὴν σύνεσιν, ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ διαγγέλλων. *In hac ipsa plurimam vim hominis cerebrum habere existimo. Hoc enim si sanum esse contigerit, nobis qæ ab aere fiunt indicat. Prudentiam verò ei aer subministrat. Oculi autem, aures, lingva, manus & pedes ea, qa cerebrum cognoscit, administrant. Qantum enim aere communicarit, tantum universo corpori prudentia accedit. Intelligentia autem cerebrum internuntius est.* Et pavlò pòst: Διόπερ φημὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἑρμηνεύοντα τὴν ξύνεσιν. αἱ δὲ φρένες ἄλλως ὄνομα ἔχουσι τῇ τύχῃ κεκλημένον, καὶ τῷ νόμῳ, τῷ δὲ ὄντι οὐκ, οὐδὲ τῇ φύσει, οὐδὲ οἶδα ἔγωγε, τίνα δύναμιν ἔχουσιν αἱ φρένες, ὥστε φρονέειν τε καὶ νοεῖν. ἐπεὶ αἰσθάνονται γε οὐδενὸς πρότερον τῶν ἐν τῷ σώματι ἐόντων. ἀλλὰ μάτην τοῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσιν καὶ τὴν αἰτίην. ὥσπερ τὰ πρὸς τῇ καρδίῃ, ἅπερ ἅπτα καλέεται, οὐδὲν εἰς τὴν ἀκοὴν ξυμβαλλόμενα. Λέγουσι δέ τινες, ὡς φρονέομεν τῇ καρδίῃ, καὶ τοῦτο αὐτέοντες τοῦτό ἐστι, καὶ τὸ φρονέζον. τὸ δὲ οὐκ οὕτως ἔχει. ἀλλ' ἡ καρδίη αἰσθάνεταί τε μάλιστα καὶ αἱ φρένες. τῆς μέντοι φρονήσιος οὐδετέρῃ μέτεστι. ἀλλὰ πάντων τουτέων ὁ ἐγκέφαλος αἴτιός ἐστιν. *Qocirca cerebrum intelligentia indicem & nuntium esse censeo. At septum transversum temerè ac fortuitò sortitum nomen videtur, & ex instituto, non revera, neqe à natura. Neqe sanè video qamnam vim ad prudentiam & intelligentiam septum transversum habeat. Siqidem nihilo prius qàm catera, qæ in corpore insunt, sentit, sed frustra hoc nomen & cavssam habet, non secus ac qæ cordi annexa sunt aures appellatæ, cùm nihil ad auditionem conferant. Qidam autem nos corde sapere dicunt, qòdqe ipsam tristitiam & curam sentit. Verum non ita se res habet; sed cor præcipuè & septum transversum sentiunt, neutrum tamen prudentia jus habet, sed horum omnium cerebrum auctor est.* Hæc prolixiùs pavlò transcribenda censui, qò, Hippocratis in controversia ista qæ fuerit sententia, liqidiùs posset innotescere. Nam *de corde libelli*, nec Galeno, nec Erotiano mentio ulla in recensione operum medici principis illius: itaqe nec ad illum avtorem referendum statuit Anutius Fæsius, qo nemo qisqam de Hippocrate ampliora meritus videtur. Stoicorum verò non tam sententiam ridet Galenus, qàm frivola ac nugatoria prorsus à Chrysippo ad eam statuminandam adducta argumenta; qæ ille reverâ, cùm non immeritò exagitat, tum fusissimè etiam solidissimèqe refutat, *de Hippocr. ac Platon. dogmat. l.* 2. Adducit & Stoicis consentientes Lipsius, Ausonium in *Monosyllab.*

Mens, qa cælesti sensu rigat emeritum cor.
Cor vegetum, mundi instar habens, anima vigor & vis.

Et Lucretium *l.* 3.

Consilium, qod nos animum mentemqe vocamus,
Idqe situm mediâ regione in pectoris hæret.

Adducit & Gregorium Nyssenum Sylburgius; cujus in *Orat.* 1. *in fest. Pasch. pag.* 818. *A.* hæc sunt: Ἐοικέ τις εἶναι τῇ νῷ ἡ καρδία, ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι πιστεύεται. *Qoniam igitur domicilium qoddam mentis est cor; in eo enim principatus animi esse creditur.* Verùm Gregorius Nyssenus *in lib. de opific. hom. c.* 14. oppugnat eos exagitatqe, qi vel in corde vel in capite sedem mentis constituunt, & per corpus totum diffusam contendit. Δεῖξαι ἡμῖν ὁ λόγος προέθετο τὸ, μὴ μέρει τινὶ τῷ σώματος ἐνδιδόσθαι τὸν νοῦν. ἀλλὰ παντὸς κατὰ τὸ ἴσον ἐφάπτεσθαι, καθαλλήλως τῇ φύσει τῷ ὑποκειμένῳ μέρει ἐνεργεῖσθαι τὴν κίνησιν. *Institueramus demonstrare, mentem parti corporis alicui alligatam non esse, sed cum toto pari ratione conjungi, efficientem motum in membris partis cujuslibet natura consentaneum.* Et *c.* 12. Σιγάτω τοίνυν πᾶσα τοιαυτὴ ματαιολογία τῶν μορίοις τισὶ σωματικοῖς τὴν νοητὴν ἀποκλεόντων ἐνέργειαν. ὧν οἱ μὲν ἐν καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι τίθενται, διὰ τὸ δοκεῖν πως τὴν μέσην τοῦ παντὸς σώματος ἐπέχειν χώραν αὐτήν, ὡς τῆς προαιρετικῆς κινήσεως εὐκόλως ἐκ τοῦ μέσου πρὸς ἅπαν μεριζομένης τὸ σῶμα, καὶ ὅτως εἰς ἐνέργειαν προϊούσης. οἱ δὲ τῷ ἐγκεφάλῳ τὸν νοῦν ἐνδιαιτᾶσθαι φασίν. ὥσπερ ἀκρόπολίν τινα τοῦ παντὸς σώματος τὴν κεφαλὴν διδομήσθαι παρὰ τῆς φύσεως λέγοντες ἐνοικεῖν δὲ ταύτῃ, καθάπερ τινὰ βασιλέα τὸν νοῦν, οἷόν τισιν ἀγγελιαφόροις, ἢ ὑπασπισαῖς, τοῖς αἰσθητηρίοις ἐν κύκλῳ δορυφορουμένοις. *Idcirco tandem curiosa vanitas hominum conjecturis visorum faceßat, mentis facultatem, qa intelligentia comprehenditur, membris nonnullis corporis includentibus. Horum aliis in corde principem animi vim collocare visum est. Etenim cor locum in humano corpore toto medium prope obtinere videtur, ut motus a consilio profectus facilè in corpus universum ex hoc medio se diffunderet, atqe ita ad agendum progrederetur. Alii in cerebro mentem se collocare dicunt, & hi tanqam arcem qandam totius corporis a natura exstructum esse caput affirmant. In illa vero arce mentis veluti regis domicilium esse, qa undiqe sensuum organis, tanqam apparitorum stipatorumqe satellitio muniatur.* In posteriore hoc censu è nostris collocandi, Clemens Alexandrinus *Padag. l.* 1. *c.* 2. ἐνδοιάζεται δὲ ὁ λογισμὸς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. *Ratio sedem suam collocat in cerebro.* & *Strom. l.* 5. *pag.* 593. *D.* adductis Mosis verbis ex *Genes. c.* 2. *v.* 7. Ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πρόσωπον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἱδρῦσθαι. *Animam autem ratione præditam de super inspiratam fuisse à Deo in faciem. Hic enim collocatam esse principalem animæ facultatem.* Ambrosius *Hexaem. l.* 6. *c.* 9. *Caput tanqam arcem, in qa regalis habitet sapientia, juxta dictum propheticum. Ipsa siqidem mens, qasi in aula imperiali illic locata est, secundum plurimorum sententiam, & maximè Solomonis.* Idem *de Noe & Arc. c.* 7. & loco superiore: *Non immeritò igitur hanc qasi consultori suo cætera membra famulantur, & circumferunt illud servili gestamine sicut numen, atqe in sublime locatum vehunt. unde censoria potestate qò vult dirigit qorundam obsequia famulorum, & præcepta singulis obeunda decernit. Videas imperatori suo singula gratuito stipendio militare. alia portant, alia pascunt, alia defendunt, & ministerium suum exhibent; parent ut principi, ancillantur ut domino. indè velut qadam procedit tessera, qam debeant pedes obire regionem; qa militia munia manus consummandis operibus exeqantur; qam venter abstinendi vel edendi formam teneat disciplina.* Synesius item *de provid. Orat. 1. infrà ad* §. 22. exhibendus. Philonem enim qod attinet, qem Clementi σύμψηφον opinati sunt Hæschelius & Sylburgius, nec qicqam hîc statuit, & aliò potiùs, eódem nempe, qò Nyssenus, inclinat. Siqidem in *lib. de sacrif. Cain, & Abel, pag.* 154. *B.* ad qem locum illi digitum intendunt. Ubi ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν nusquam altari impositâ legi dixerat: rationem subjungit, ἔνθα γε ἐν τῷ ἱερῷ τούτων τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. *si in horum altero cognovisset principatum. in altero*, inqit, *in utro*, non dicit. nec ambiguè minùs eadem de re loqitur, in *lib. de Caini insidiis.* Vide *ad l.* 5. §. 27. nam in *lib. de insomn. pag.* 570. *B.* perstringit eos, qi vel istam vel illam ei sedem assignant. Πῶς δὲ ἐμπεφώλευκε νῶς αὐτῶν; ἆρα εἶχεν κεκλῆσθαι; Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν ἀνιέρωται αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, περὶ ἣν καὶ αἰσθήσεις λοχῶσιν. εἰκὸς εἶναι νομίσαντες ἐγγὺς, οἷα μεγάλης βασιλέως, ἱδρυσίεσθαι τοὺς δορυφόρους. οἱ δ' ὑπὸ καρδίᾳ αὐτὸν ἀγαλματοφορεῖσθαι διανοηθέντες, γνωσιομαχοῦσιν. *Mens vero ubi habet conceptaculum? habetne aliqod domicilium? nam qidam caput ceu arcem nostri corporis dedicant, in qo sensus excubant, aqam censentes circa magnum regem stationem habere satellitium. Qi verò circa cor delubrum ei tribuunt, ne ipsi qidem*

inter

mis, cave diſtraharis, cave obnitaris. liber eſto potiùs, réſque ipſas intuere, ut vir, ut homo, ut civis, ut animal mortale. Iſta autem duo præ reliqis ad manum tibi ſint maximè, ad quæ jugiter intendas. alterum, qòd res ipſæ animam non attingunt, ſed extrinſecùs immotæ manent: moleſtiæ autem ab opinione ſola proveniunt. alterum verò, qòd univerſa quæ hîc vides, mox ſunt mutatura, nec futura ampliùs.

ἀτῶ, [a] μηδὲ κατεντείνῃ, ἀλλὰ ἐλεύθερος ἴσο, καὶ [b] ὅρα τὰ πράγματα [c] ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν οἷς [d] φοβερώτατα εἰς ἃ ἐγκύψεις, ταῦτα ἔστω τὰ δύο. ἓν μὲν, [e] ὅτι τὰ πράγματα οὐκ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. [f] αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως. ἕτερον δὲ, ὅτι [g] πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω μεταβάλλει, καὶ οὐκ ἔστι ἕως [a] ὅσων

a Inf. §. 32. l. 6. §. 26.
b L. 8. §. 3, 4.
c L. 2. §. 5. l. 3. §. 5.
d L. 3. §. 13.
e L. 5. §. 19. l. 9. §. 15.
f L. 11. §. 11.
g L. 2. §. 12. l. 7. §. 23. 25.

ANNOTATIONES.

inter ſe conſentiunt. Ipſe qid? *lib. de agricult.* Τὸ μὲν ἄτμητον ὅλον δὲ ὅλων ἐαθὲν, ἐπεφημίσθη νοῦς. *Mentem totam per totum corpus diffundi* affirmat: prout & Nyſſenus, ubi ex profeſſo argumentum hoc pertractat. unde forſan ſuſpicio oboriri poſſit, non eſſe Nyſſeni γνήσιον fœtum, *orationem* illam *panegyricam.* Joannes Chryſoſtomus itidem *cordis ſedem* aſſignare animæ videatur, ſi fragmentum illud qod ex *oratione in Suſannam* Hæſchelius edidit, ſpectemus. Ἔστι γὰρ, inqit, ἡ ψυχὴ καθάπερ παρθένος ἐν θαλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ κατυχάζουσα, καὶ ὑπὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὥσπερ ὑπό τινων θεραπαινίδων δορυφορουμένη. *Eſt enim anima tanqam virgo in thalamo qodam in medio corde conqieſcens; & à ſenſibus qinqe velut ab ancillis qibuſdam ſtipata.* Verùm ipſe περὶ τῆς ἀκαταληψίας *Orat.* 5. nihil in hoc negotio certò ſtatui poſſe contendit. Ὅπως ἡμῶν ἐστιν ἐν τῷ σώματι, οὐδὲ τοῦτο ἴσμεν εἰπεῖν. τί γὰρ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν; ὅτι παρεκτείνεται τῷ τοῦ σώματος ὄγκῳ; σωμάτων γὰρ ἴδιον τοῦτο. *Qomodo in noſtro ſit corpore, neqe hoc ſcimus dicere. Qis enim hic habet qod dicat? qia per corporis molem extenditur; hoc verò corporum eſt proprium.* —ἀλλ' οὐκ ἐστιν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἀλλ' ἐν μέρει τινὶ συνειλεγμένη. οὐκοῦν ἀνάγκη νεκρὰ τὰ λοιπὰ γίνεσθαι μέρη. τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρόν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτό ἐστιν εἰπεῖν. ἀλλ' ὅτι μέν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἴσμεν, τὸ δὲ πῶς, οὐκ ἴσμεν. *Sed non eſt in toto corpore, verùm in parte qadam coarctata. Non igitur neceſſe eſt reliquas partes emori? Nam qod animâ planè caret, eſt mortuum. Sed neqe hoc poteſt dici. Qod verò in corpore ſit ſcimus. Aſt qomodo, non ſcimus.* Vide in eandem mentem & Lactantium *de opific. Dei c.* 16.

Μὴ σπῶ] Vide *l.* 2. §. 2. ſic *infrà* §. 32. κινὰ σπωμένους.

Μηδὲ κατεντείνῃ] *Nè vehementiùs contendas te.* qemadmodum Naſo *Pont. l.* 1. *eleg.* 6.

Non libet in tales animum contendere curas.

vel etiam, *nè in adverſum contendas. nè obnitaris,* fato nimirum, ac diſpoſitioni divinæ. Sed illud potiùs. ut *infrà* §. 32. πόσοι κατεντεθέντες, *qam multi cum in rebus iſtiuſmodi enixè ſe contendiſſent.* & *l.* 6. §. 26. μήτι κατεντεινόμενος. *nunqid cum vocis intenſione.* & *l.* 12. §. 27. ὡς ἐντελὲς πᾶν τὸ κατεντεινόμενον. *qam vile ſit omne in qod ſtudium tantopere impenditur.*

Ὅρα τὰ πράγματα] Seneca *Epiſt.* 104. (ex Marone *Æn. l.* 6.

Terribiles viſu forma, letumqe labórqe?

Minimè qidem, ſi rectis oculis intueri illa poſſit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad riſum. cur timeat laborem vir, mortem homo? & *Epiſt.* 110. *Tanti putemus oculos intendere: jam apparebit, qàm brevia, qàm incerta, qàm tuta timeantur.* Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 7. §. 67.

Ὡς ἀνὴρ] qod *ſuprà l.* 2. §. 5. ὡς ἄρρην. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 2. Pugil qidam cùm de vita periclitaretur, niſi membrum virile chirurgi manu abſcinderetur; ſuadente fratre philoſopho ut id fieri permitteret, recuſavit, obfirmatóqe animo eſt mortuus. Percontante avtem qodam, qomodò id feciſſet, *ut philoſophus*, an *ut athleta*, reſponſum eſt, Ὡς ἀνήρ. *Ut vir.* Evripides *Cyclope.*

— ἀλλ' ὅπως ἀνὴρ ἔσῃ.
— *ut vir ſis, vide.*

(qod uno verbo Hebræi אִתְאֹשָׁשׁ Eſajæ *c.* 46. *v.* 8. & Græci, ἀνδρίζεσθε, *viriliter agite*, Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 16. *v.* 23.) Idemqe *Philoctete*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & Dione Pruſæo *Orat.* 59. lavdatus, unde ſuppleri poteſt, qod Ariſtoteles omiſerat *Ethic. Nicom. l.* 6. *c.* 8. & *Evdem. l.* 5. *c.* 8. contrà planè qàm Lambinus cenſuit,

Τὰς γὰρ περισσὰς καί τι πρᾴστοντας πλέον
Τιμῶμεν, ἄνδρας τ' ἐν πόλει νομίζομεν.
Præſtantiores enim & plurima facientes
Honoramus, virósqe in civitate eſſe exiſtimamus.

qod μεταφράζων Dio, τοὺς γὰρ φανεροὺς, inqit, καὶ πλειόνων ἅπτεσθαι τολμῶντας, σχεδὸν τούτους ἅπαντες θαυμάζομεν, καὶ τῷ ὄντι ἄνδρας ἡγούμεθα. *Claros enim, inqe magnis ſuſcipiendis audaces ferè omnes admiramur, & revera viros exiſtimamus.* qaſi reliqi, nomine tenùs tantùm ſint *viri.* Cicero in *Bruto*, §. 250. *Vidi Mitylenis nuper virum, atqe, ut dixi vidi planè virum.* Seneca *Ep.* 98. *Reſtituamur, ut poſſimus dolores, qocunqe modo corpus invaſerint, perferre, & fortunæ dicere; Cum viro tibi negotium eſt; qare qem vincas.* Æmylius apud Livium *l.* 45. *Is demum vir erit, cujus animum nec proſpera flatu ſuo efferet, nec adverſa infringet.* Seneca item *de ſap. conſtant. c.* 1. *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares, non immeritò dixerim.* Et mox: *Stoici virilem ingreſſi viam.* Et Lucianus de ſectis *pag.* 516. Ἥκιστα ἀπαίδευτοι λεγόντων, ὡς οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φιλήδονοί εἰσιν. οἱ Περιπατητικοὶ δὲ, φιλόπλουτοι. οἱ Πλατωνικοὶ δὲ, φιλόδοξοι. περὶ δὲ τῶν Στωικῶν πολλοὶ ἔφασκον, ὅτι ἀνδρώδεις. *Ex omnibus avdivi Epicureos animum ad voluptates appellere, Peripateticos verò divitiarum amantes eſſe, Platonicos gloriæ cupidos. Sed qod ad Stoicos attinet, multi dicebant viriles illos eſſe.* indè Laërtius *l.* 6. *initio.* Τὴν Στωικὴν ἀνδρωδεστάτην dixit. *Stoicam ſectam eſſe maximè virilem, Stoica ſecta addictos eſſe fortiſſimos.* Qin & Arceſilaus interrogatus, qi fieret, ut ab aliis ſectis ad Epicureos multi deficerent, ab Epicureis nulli ad cæteros deſciſcerent, reſpondit, Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρῶν γάλλοι γίνονται. ἐκ δὲ γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. *Qia ex viris ſpadones* (qi & *evirati*) *ex ſpadonibus verò viri nevtiqam fiant.* De Xenocrate Laërtius *l.* 4. §. 15.

Ὁ πάντα πανταχῇ Ξενοκράτης ἀνὴρ γεγώς.
Xenocrates vir ille, qi unus omnibus fuit omnia.

Contrà de Antonio Plutarchus *pag.* 946. *E.* Ἔνθα δὲ φανερὸν αὐτὸν ἐποίησεν, ὅτε ἄρχοντος, ὅτε ἄνδρος, ὅτε ὅλως ἰδίοις λογισμοῖς διοικούμενον. *Hic verò patefecit ſe nec ducis, nec viri, nec omnino ſuo uti conſilio.* Ennius apud Ciceronem *offic. l.* 1. §. 61.

Vos etiam juvenes animos geritis muliebres,
Illaqe virgo viri. —

De Alcibiade Pherecrates, referente Athenæo, *lib.* 12. *pag.* 535. *B.*

Οὐκ ἂν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ,
Ἀνὴρ ἁπασῶν τῶν γυναικῶν ἐστι νῦν.
Nec vir putatus Alcibiades antehac,
Vir ſubitò factus fœminarum eſt omnium.

Grotius. vel ad mentem forſan poetæ propiùs,

Nunc Alcibiades, cùm nè vir qidem ſiet,
Factus videtur mulierum vir omnium.

ut ſit oxymoron, omnium eſſe mulierum virum eum, qi ne vir qidem ſit. Vide ad *l.* 3. §. 16. ἀνδρογύνων. Verùm iſtud in ſenſum obſcœniorem dictum. Alexander Moloſſus, cùm in Italiam tranſiret, dixiſſe fertur, ſe qidem *ad Romanos ire, qaſi ἀνδρωνῖτιν, in regionem virorum: Macedonem iſſe ad Perſas, qaſi γυναικωνῖτιν,* Gell. *l.* 17. *c.* 21. Diogenes itidem Lacedæmone Athenas proficiſcens, in itinere qònam concederet percontanti, reſpondit, Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὸν γυναικωνίτιν. *Ex andronitide in gymæceum.* Qanqam & Spartanis ipſis *virilitatis* nomen ægrè ſatis & gravatim impertitus videtur. Siqidem interrogatus, πῶς τὴς Ἑλλάδος ἴδοι ἀγαθοὺς ἄνδρας; *qànam in regione Græcia viros bonos vidiſſet*, reſpondit, Ἄνδρας μὲν ἀδαμῶ. παῖδας δὲ ἐν Λακεδαίμονι. *Viros qidem nuſqam: pueros avtem Lacedæmone.* Idémqe cùm in Olympia præco proclamaret, Νικᾷ Διώξιππος ἄνδρας. *Vincit viros Dioxippus.* ὁ μὲν δὴ ἀνδράποδα. ἀνδρας δὲ ἐγώ. *Ille verò*, inqit, *mancipia: at ipſe viros.* Lactius *l.* 6.

Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς] Idem *l.* 5. §. 19.

Ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα] Ita *l.* 9. §. 15. ἔξω θυρῶν ἕστηκεν. *foris conſiſtunt.* & *l.* 11. §. 11. οὐκ ἐπί σοι ἔρχεται, *ad te non accedunt.*

Αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως] Idem *l.* 8. §. 47. niſi qod hîc ὑπόληψις, id eſt, *opinio*, ut Seneca *Epiſt.* 76. ibi κρίμα & δόγμα, id eſt, *decretum*, ut idem *Epiſt.* 95. dicitur. Cicero Stoicum agens *Tuſcul. l.* 3. *c.* 25. *Opinione turbamur. nam & metus opinio magni mali impendentis; & ægritudo eſt opinio magni mali præſentis; & qidem recens opinio talis mali, ut in eo rectum videatur angi: id avtem eſt, ut is qi doleat, oportere opinetur ſe dolere.*

Πάντα ταῦτα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω μεταβάλλει] Idem *l.* 7. §. 23. Vide & *l.* 2. §. 12. Seneca *Epiſt.* 71. *Qid enim mutationis periculo exemptum eſt? non terra, non cœlum, non totus hic rerum omnium contextus, qamvis Deo agente ducatur, non ſemper tenebit hunc ordinem; ſed illum ex hoc curſu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus: naſci debent. creſcere, extingvi. Qcunqe vides ſupra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impoſiti ſumus, veluti ſolidiſſimis, carpentur ac deſinent. nulli non ſenectus ſua eſt. inæqalibus iſta ſpatiis eodem natura demittit.*

Καὶ οὐκ ἔτι ἔσαι] *non erunt amplius.* id ſcilicet qòd priùs fuerant. Vide *l.* 11. §. 35.

a Inf. §. 48. *l.* 6. §. 56. *l.* 7. §. 18.
b *L.* 8. §. 6.
c ὁ βίος ὑπόληψις.
l. 9. §. 19. *l.* 10. §. 7.
c *L.* 2. §. 25.
d *L.* 7. §. 8. *l.* 9. §. 8.
* νοερὸν
e *L.* 2. §. 16. Sup. §. 3.
f *L.* 3. §. 4.
g *L.* 9. §. 8.
h *L.* 5. §. 13.
i *L.* 11. §. 35.

ὅσων ἤδη, μεταβολαῖς αὐτὸς ἐδιατετύχηκας, συνεχῶς ἀρκούσῃ. [b] ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις. [c] ὁ βίος ὑπόληψις.

§. 4. Εἰ [d] τὸ * νοερὸν ἡμῖν κοινόν, καὶ ὁ λόγος καθ' ὃν λογικοί ἐσμεν κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἢ μὴ, λόγος κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός. εἰ τοῦτο, πολῖται ἐσμεν. εἰ τοῦτο, [e] πολιτεύματός τινος μετέχομεν. εἰ τοῦτο, [c] ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις ἐστί. πίνος γὰρ ἄλλῳ φήσει τις [f] τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινῇ πολιτεύματος μετέχειν; ἐκεῖθεν ἢ ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν, ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ [g] τὸ γεῶδές μοι ἀπό τινος γῆς ἀπομεμέρισται, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑτέρας στοιχείου, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπό τινος πηγῆς πάντως, καὶ τὸ θερμὸν καὶ πυρώδες [h] ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς (οὐδὲν γὰρ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται), ὥσπερ [i] καὶ εἰς τὸ ἐκ τοῦ ὄντος ἀπέρχεται) οὕτω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκει ποθέν.

k *L.* 5. §. 4. 13.

§. 5. [k] Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, κοινὸν μυστήριον, καὶ στοιχείων διακρισις, καὶ ἀναλύσις εἰς τὰ οἰκεῖα. καὶ ὅλως οὐδὲν ἄτοπον τοῦ κακοπαθοῦντος τὸ τέλος.

sed & perpende tecum, qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipse. alteratione mundus constat, opinione vita.

§. 4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio qâ rationales dicimur communis est. si ratio, etiam ea quæ qid agendum, qid omittendum præscribit, ratio communis est. si hæc, lex qoqe communis est. hoc si conceditur, cives sumus: & hoc dato, politiæ alicujus participes: & ex consequenti, civitatis instar mundus est. ecqam enim aliam excogitaverit qisqam politiam, cujus universum genus humanum sit particeps? unde ergò nobis intellectu, ratione, atqe adeò lege agere posse, nisi indè, à communi illa civitate? sicut enim qicqid in me terreum existit, à terra aliqa mihi pro parte mea obvenit; qicqid humidum, ab elemento diverso; qicqid aëreum, à fonte suo aliqo; qicqid calidum & igneum item à fonte aliqò peculiari: (nihil enim avt ex nihilo provenit, avt ad nihilum redit) sic & intellectus alicunde manat.

§. 5. Tale qiddam mors est, qale nativitas; natu-

ANNOTATIONES.

Ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις] hoc est, *in diuturnâ alterationem, in jugi alteratione.* ut *l.* 9. §. 19. ità Plato in *Theæt. pag.* 115. *C.* τὸ πᾶν κίνησις, καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτο οὐδέν. *Universum hoc motus est, & aliud prater motum nihil.* qod mox explicans, dicit, πάντα ἀεὶ κινεῖσθαι. & πάντα ἀεὶ γίγνεσθαι. qod Hippocrates *de diæt. l.* 1. *pag.* 8. Ξυμμισγόμενα καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται. *Commixta & discreta alterantur.* Vide *ad l.* 10. §. 7. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Certè habitum vertere natura solius solenne munus est. fungitur & ipso mundus iste, qem incumbimus. metatio certè nostra, totum versiforme est. dies & nox invicem vertunt. Sol stationibus annuis, Luna modulationibus menstruis variat. Syderum distincta confusio interdum dejicit aliqid, interdum resuscitat. cœli ambitus, nunc sub dio splendidus, nunc nubilo sordidus: avt imbres ruunt, avt siqa missilia cum imbribus, dehinc subsillum, & denuo sudum. Sic & mari fides infamis, dum & flabris aqè mutantibus, de tranqillo probum, de flustris temperatum, & extemplo de decumanis inqietas. Sic & terram si recenseas temporatim vestiri amantem, propè sis eandem negare, memor viridem cùm conspicis flavam; mox visurus & canam. Cæteri qoqe ejus ornatus siqid, non aliud ex alio mutant, & montium scapula decurrendo, & fontium vena cavillando, & fluminum via abhumando. mutavit & totus mundus aliqando, aqis omnibus obsitus. Sed & enatando rursus in forma: mutavit rursus orbis, alius idem.* Vise sis eundem argumentum idem pereleganter prosequentem, *de resurrect. carn. c.* 12. Vide & *l.* 2. §. 3. & *l.* 8. §. 6.

Ὁ βίος ὑπόληψις] *Vita tota in opinione consistit.* qod *l.* 2. §. 15. πᾶν ὑπόληψις. *Omnia sunt sita in opinione.*

§. 4. Τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινὸν] qod *suprà l.* 3. §. 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. *Cognatum esse rationale omne.* Et adhuc pleniùs, *l.* 9. §. 8. Εἰς τὰ λογικὰ ζῶα μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. *Anima una intellectiva in rationalia dispertitur.*

Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] Idem *suprà* §. 3. Vide ad *l.* 3. §. 11. *Epictet. l.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος οὗτος μία πόλις ἐστί. καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς δημιούργηται, μία. *Mundus hic una est urbs, & una, qâ constat, natura.* Tertullianus *apolog. c.* 38. *Unam omnium rempublicam agnoscimus mundum.* Cicero *paradox.* 2. *Exilium non est eis terribile, qi omnem orbem terrarum unam urbem esse ducunt.*

Τίνος γὰρ ἄλλου — κοινῇ πολιτεύματος;] nullius certè alius homines indiscriminatim universi. at Christicolas alius, τῇ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. uti Pavlus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20.

Ἐκεῖθεν] de communi isto animarum rationalium fonte, idem ferè *l.* 9. §. 8. hoc est, qod *l.* 2. §. 4. dixerat, esse *mentem* cujusqe τῇ τὸν κόσμον διοικούσῃ ἀπόῤῥοιαν. *defluxum qendam mentis mundi gubernatricis.* Vide *infrà* §. 40.

Ἀπὸ πηγῆς τινος] Arnob. *l.* 2. ex Stoicorum an Platonicorum sententiâ; *Uno ex fonte omnium nostrûm defluunt anima.*

Οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται. ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ ἐκ τοῦ ὄντος ἀπέρχεται.] Ità *l.* 5 §. 13. Contrà qàm Evripides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

— τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν ῥίπτει.
— *nil qod erat, in nil abit.*

& qàm Tertullianus *adverss. Hermog. Omnia ex nihilo edita, in nihilum perventura.* Persius *Sat.* 3.

— *gigni*
De nihilo nihil; in nihilum nil posse reverti.

Philo *de mundo* 9. *D.* Ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται, οὐδ' εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. ἐκ τοῦ γὰρ ὑδαμῆ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι τί. τότε δὲ ἐξαπολέσθαι, ἀνήνυτον καὶ ἄπαυστον. *Nam sicut è nihilo nihil fit, sic nihil corruptione redigitur in nihilum. Nam ex non existente impossibile est qicqam fieri, & ens prorsus interire impossibile creditur.* Qi locus Ludovico Nagoralæ vitii suspectus habetur. itaqe legi, postulat pro ἀνήνυτον, ἀνήπυστον, & ἄπιστον pro ἄπαυστον. Ocellus Lucanus *de univers. c.* 1. §. 11. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ὂν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἀποτελεῖσθαι, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. *Fieri enim non potest, ut id qod est, avt ex nihilo fiat, avt in nihilum abeat.* Epicurus pariter *Epist. ad Herodotum* apud Laërtium *l.* 10. §. 38. Πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, πᾶν γὰρ ἐκ παντὸς ἐγίνετ' ἄν, σπερμάτων γε οὐδὲν προσδεόμενον. καὶ εἰ ἐφθείρετο δὲ τὸ ἀφανιζόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν, πάντα ἂν ἀπολώλει τὰ πράγματα, ἐκ ὄντων εἰς ἃ διελύετο. *Primùm quidem, qòd nihil fiat ex eo qod non est. Omne enim ex omni fieret, seminibus nihil indigens. Sed & si qod occidit, interiret in id qod non est, omnia jamdudum interissent, cum ea non essent, in qæ dissolvebantur.* Qod Lucretius Epicuri μυσταγωγὸς καὶ ἐξηγητὴς *l.* 1.

Principium hinc qojus nobis exordia sumet:
Nullam rem è nihilo gigni; nil posse creari
De nihilo. —

Et mox:

Nam si de nihilo fierent; ex omnibu' rebus
Omne genus nasci posset, nil semine egeret.

Sed & Democritus apud eundem *l.* 9. §. 44. Μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεσθαι, μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι. *Nihil ex eo, qod non sit, fieri, neqe in id, qod havdqaqam sit, corrumpi.* Aristoteles etiam *physic. l.* 1. *c.* 4. Τὸ γιγνόμενον ἐκ τῶν μὴ ὄντων γίγνεσθαι ἀδύνατον. περὶ γὰρ ταύτης ὁμογνωμονοῦσι τῆς δόξης πάντες οἱ περὶ φύσεως. *Omne qod fit, ex iis, qæ non sunt, fieri impossibile est: de hac enim conveniunt opinione omnes qi de natura scripserunt.* Et rursus *c.* 8. Κοινὴ δόξα τῶν φυσικῶν, οὐδὲν γίγνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. *Communis est opinio physicorum nihil fieri ex eo qod non sit.* & *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ὁ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι πρὸ ὑπαρχόντος. *Qod maximè timentes erant, qi primi philosophati sunt, ex nullo generari præexistente.* Atqe huc pertinet, qod de priscis philosophis idem *Physic. l.* 1. *c.* 8. Οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν, *Philosophi primùm qærentes veritatem.* — φασὶν ὅτε γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδὲν, ὅτε φθείρεσθαι. *Dicúntqe neqe fieri eorum, qæ sunt, ullum, neqe corrumpi.* neqe enim simpliciter, avt producì avt corrumpi qicqam, ei negabant; sed nihil avt è nihilo produci, avt in nihilum evanescere; verùm substantiam ipsam semper manere, novis affectibus sibi invicem succedentibus, asserebant. qod & Aristoteles ipse agnoscit, τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 3. Τῶν δὲ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλείστοι τὰς ἐν ὕλης εἴδει μόνον φήσαν ἀρχὰς εἶναι πάντων. ἐξ ὧν γάρ ἐστιν ἅπαντα τὰ ὄντα, καὶ ἐξ οὗ γίγνεται πρώτου, καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν φασιν εἶναι τῶν ὄντων. καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε γίνεσθαι οὐδὲν οἴονται, ὅτε ἀπόλλυσθαι, ὡς τῆς τοιαύτης φύσεως ἀεὶ σωζομένης. *Plurimi igitur eorum, qi primò philosophati sunt, solas illas existimarunt omnium esse principiò, qa in materia specie sunt. Ex qo enim omnia entia sunt, & ex qo primò fiunt, & ad qod ultimum corrumpuntur substantia qidem permanente, mutata verò passionibus, hoc elementum, & hoc omnium entium esse principium ajunt: & ob hoc nihil fieri, neqe corrumpi opinantur, tanqam hujuscemodi natura semper conservata.* Itaqe Cicero *de divinat. l.* 2. §. 37. *Non ergò omnium interitus atqe obitus natura conficiet: & erit aliqid, qod avt ex nihilo oriatur, avt in nihilum subitò occidat. qis hoc physicus dixit unqam?* De posteriore membro Vide *l.* 11. §. 35. Vide & *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7.

§. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις] Siqidem, ut Aristoteles

naturæ utrumqe myſterium eſt. ex eiſdem elementis concretio illîc, in qæ iſtîc reſolutio. nihil omnino, cujus qenqam pudeat: cùm nihil ſubſit, qod animali intellectu prædito non congruat, vel conſtitutionis ejuſdem rationi repugnet.

§. 6. Ab ejuſmodi hominibus fieri iſtiuſmodi neceſſe eſt. ſiqis aliter vult eſſe, idem ficum ſucco acri carere velit. illud interim omnino memineris, brevi futurum; ut veſtrum uterqe defungatur:

[a] φύσεως μυσήριον, [b] σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων * εἰς ταυτά. ὅλως ἢ [c] σὺν ἐφ' ὧν τις αἰσχυνθείη. τὸ γὰρ ᾠδὲ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζῴῳ, τὸ δὲ ᾠδὲ τὸν λόγον τῆς ᾠδασκωνῆς.

a L. 2. §. 12.
b L. 5. §. 4.
[* καὶ διάλυσις] eiſ f.
c Inf. §. 42. l. 2. §. 11.

§. 6. Ταῦτα ἔτως [d] ἐκ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθαι ἐξ ἀνάγκης. ὁ δὲ τοῦτο μὴ θέλων, θέλει [e] τὸ συκῆν ὄπον μὴ ἔχειν. ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι [f] ἔντος ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ὅτος τεθνήξεσθε.

d L. 8. §. 14.
e L. 8. §. 15.

[a] μετὰ

ANNOTATIONES.

Stoteles *de gener, & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ἔστι ἡ θατέρου γένεσις ἀεὶ, ἐκ τῶν ὑτίων, ἄλλου φθορά. καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ, ἄλλου γένεσις. *Generatio unius, corruptio alterius; & corruptio unius, generatio alterius.* At Apollonius Tyanæus *Epiſt.* 66. Θάνατος ἀδεὲς ἀδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. καθάπερ ἀδὲ γένεσις ἀδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὐσίας τραπὲν εἰς φύσιν, ἔδοξε γένεσις. τὸ δὲ ἐκ φύσεως, εἰς ὐσίαν κατὰ ταὐτὰ, θάνατος. ὅτε γιγνομένου κατ' ἀληθειάν τινος, ὅτε φθειρομένου ποτέ. μόνον δὲ ἐμφαῦς ὄντος, ἀορίτου τε ὑστέρου, τῷ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τῷ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς ὐσίας, ὅσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ σάσει. *Mors nulla eſt, cujuſcunqe tandem ſit, niſi ſpecie & apparitione tantum: qemadmodum neqe generatio cujuſqam eſt, niſi duntaxat apparitione. Nam ipſa converſio ex ſubſtantia in naturam generatio videtur eſſe. Rurſus in iiſdem converſio natura in ſubſtantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, ſolumqe ſub oculorum ſenſum cadat, & poſtea rurſus evaneſcat, qorum illud qidem fit ob materiæ denſitatem: hoc autem ob ſubſtantiæ tenuitatem, qæ qum perpetuò maneat eadem motu ſolum differt & poſitione.* Porphyrius apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. ex Pythagoreorum ſententia, Τὸν δικαίως ἀναιρεθῆναι, πρὸς τὸ ἀποθνῄσκειν τοῦτον τὸν λόγον ἔχειν, ὃν ὁ γενιὸν ἔχει πρὸς τὸ γενόμενον. ἑκατέραν γὰρ εἶναι τῆς ψυχῆς μεταβολήν. τὴν μὲν εἰς σῶμα, γένεσιν. τὴν δὲ ἀπὸ σώματος, θάνατον προσαγορευομένην. *Qi juſtè interimat, ita cum intereunte comparari, ut patrem cum prole. Utramqe ſiqidem animæ eſſe mutationem, cum corpore qidem conjunctam ortum, ab eo autem ſejunctam interitum dictam.*

Φύσεως μυσήριον] Ità *l.* 2. §. 12. φύσεως ἔργον. Senecæ *excerpt. Morieris. iſta hominis natura eſt, non pœna.*

Σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς ταυτά] deeſſe videntur voces aliqot, neceſſariò ſupplendæ, ut ſenſus ſit integer. [καὶ διάκρισις] εἰς ταυτά. vel ut *l.* 10. §. 7. [καὶ διάλυσις] εἰς ταυτά. Ità Ariſtoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Συνιόντων καὶ διαλυομένου (τῶν στοιχείων) ἡ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. *Coeuntibus & diſſolutis elementis generatio contingit & corruptio.* Et *c.* 2. Γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα. *Generari qidem & corrumpi qæ congregantur & diſgregantur.* Ibidémqe Democritus & Levcippus, διακρίσει, καὶ συγκρίσει, γένεσιν καὶ φθοράν, *ſegregatione & congregatione generationem & corruptionem* definiunt. Empedocli qoqe, ὅτι φύσις ὐδενός ἐστιν, Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων, *Qod nullius natura eſt, ſed ſolum miſtio, & ſedus miſtorum*, qod idem & τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 4. *c.* 1. reperitur. de qo tamen videatur Plutarchus *adv. Colot.* Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς, ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus eſt moriendi. Noli rem exaggerare, ſed dic qemadmodum ſe habet. jam tempus eſt materiæ in illa, unde conflata fuit, reſolvendæ. Qid hoc mali habet? Qid periturum eſt in mundo? qid fiet novum aut admirabile?* Vide *l.* 5. §. 4. & 13. & *infrà* §. 30. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 18.

Ἐφ' ὧν ἄν τις αἰσχυνθείη] ᾔ γὰρ τὸ πυρέτιειν αἰσχρὸν, ᾠδὲ τὸ ἀποθνῄσκειν. *Non enim ſebricitare, neqe mori inhoneſtum eſt.* Dio Pruſæus *Orat.* 33. & Marc. *l.* 12. *c.* 23. ἡ κατάπαυσις τοῦ βίου κακὸν, ὅτι ᾠδὲ αἰσχρόν. *Vitæ ceſſatio non eſt malum cuiqam, qia nec inhoneſtum.*

Ὅυτε παρὰ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζῴῳ] qia ſcilicet eſt θνητὸν ζῶον, *animal mortale ſuprà* §. 3. Itaqe Anaxagoras, nunciatâ filii morte; ᾔδειν, ὅτι θνητὸν ἐγέννησα υἱόν. *Sciebam filium me genuiſſe mortalem.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 118. *D.* & *de manſvet.* vel, ut idem *de tranqil. pag.* 474. *D.* & Galenus *de dogm. Hippocr. & Plat. l.* 4. *c.* 13. ᾔδειν θνητὸν γεννήσας. vel etiam ut Laërtius *l.* 2. §. 13. qi liberos plures ſimul amiſſos refert, ᾔδειν αὐτοὺς θνητοὺς γεννήσας. *Scivi eos mortales natos eſſe.* Et Ælianus *lib.* 3. *cap.* 2. ᾔδειν θνητὸς γεγεννηκώς. ubi tamen legendum γεγεννικὼς, ex Dionis Pruſæi *Orat.* 37. & Epicteto *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Cicero *Tuſcul. l.* 3. *Sciebam me genuiſſe mortalem.* Valerius Maximus *l.* 5. *c.* 10. *Ego illum ex me natum ſciebam eſſe mortalem.* At turpiſſimè ac ſceleſtiſſimè hominis monſtrum merum Gallienus ille Imperatoris nomine indignus, qi (ut refert Trebellius) ubi de Valeriano patre comperit, qòd à Perſis captus eſſet, id qod philoſophorum optimus de filio amiſſo dixiſſe fertur, *ſciebam me genuiſſe mortalem*, de patre dixit Imperatorum peſſimus, *ſciebam patrem meum eſſe mortalem.* ità cùm patris miſerias ludibrio haberet, non defuit tamen Annius Cornicula, qi eum qaſi *conſtantem principem* lavdaret. Cæterùm, qod Seneca *Epiſt.* 99. *Cui naſci contigit, mori reſtat.* & *Epiſt.* 30. *Vivere noluit, qi mori non vult. vita enim cum exceptione mortis data eſt.*

Οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς παρασκευῆς] qia, ἡ τοῦ σώματος σύγκρισις ἔυσκη]ος. *Corporis fabrica putreſcere prona. l.* 2. §. 17. Et, ut Epictetus *infrà* §. 41. Ψυχάριον εἶ βασάζον νεκρόν. *Animula es bajula cadaveris.* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Mortalis nata es; mortales peperiſti. putre ipſa fluidumqe corpus, & caſibus morbiſqe repetita, ſperâſti tam imbecillâ materiâ ſolida & aterna geſtâſſe?* Et mox: *Qid eſt homo? qodlibet qaſſum vas, & qodlibet fragile. jactatu, non tempeſtate magnâ, ut diſſiperis, eſt opus. ubicunqe arietaveris, ſolveris. Qid eſt homo? imbecillum corpus & fragile, nudum, ſuapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum: cùm benè lacertos exercuit, cujuſlibet fera pabulum, cujuslibet victima: ex infirmis fluidiſqe contextum; frigoris, æſtûs, laboris impatiens: ipſo rurſus ſitu & otio iturum in tabem: alimenta metuens ſua; qorum modò inopiâ, modò copiâ rumpitur: anxia ſolicitaqe tutela; precariis ſpiritûs & malè hærentis.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ τὸ τμητὸν τέτμηται, εἰ τὸ τητὸν τέτηται, εἰ τὸ καυσὸν κέκαυται, εἰ τὸ φθαρτὸν ἔφθαρται; *Qid verò admirationis meretur res, ſi ſciſſum eſt qod erat naturâ ſciſſile, aut liqatum qod liqabile, aut crematum qod uſtile, ſi periit qod ita erat natum ut interire poſſet.* Avguſtinus jam morti propinqus, acceptis cladibus, qæ per barbarorum incurſiones paſſim contigerant, ſapientis cujuſdam ſententiâ ſe conſolabatur, dicens; *Non erit magnum, qod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales.* Poſidonius in *vit. Avg.*

§. 6. Ταῦτα ἔτως] Abrupta iſta; nec cum prioribus cohærentia, & ἀκέφαλα inſuper. Monitum continent & munimentum adversùs injurias & contumelias ab improbis illatas: *Talia*, inqit, *ab iſtiuſmodi perpetrari ſolenne eſt.* Seneca *Excerpt. Malè de te loquntur homines. ſed mali. moverer, ſi judicio hoc facerent. nunc morbo faciunt. faciunt, qod ſolent. qibuſdam enim canibus ſic innatum eſt, ut non pro feritate, ſed pro conſvetudine latrent.* Iſta autem cum præcedentibus malè conferruminavit editor ille Lugdunenſis.

Ἐξ ἀνάγκης] *aliter neqeunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. Κακῶς λέγουσι, ἐπειδὴ καλῶς οὐκ ἐμαθον. *Male loqatur, qoniam bene loqi non didicerunt.* Qod idem apud Laërtium *l.* 2. §. 35. Socrates. Sed & Leotychides Ariſtonis Laco, apud Plutarchum in *apophth.* Οὐ θαυμάζω. καλῶς γὰρ λέγειν οὐδεὶς ἂν αὐτῶν δυνεθείη. *Non miror, bene enim eorum nemo loqi poſſet.* Senecæ *excerpt. Malè de te loquntur. Benè neſciunt loqi.* Ità *ſuprà* §. 3. Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. *inviti delinqunt.* Et *l.* 8. §. 14. ἀναγκάζοντες ἔτως ποιεῖν. *neceſſariò faciunt qæ faciunt.* Et *l.* 10. §. 40. βιάζεται. *cogitur.* Pari modo ille apud Epicharmum in *Hercul. fur.* ſe excuſat, referente Evſtratio *in Ariſtot. ethic. l.* 3. *c.* 5.

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼ ἀναγκαίως τἀ δὶ πάντα ποιέω.
Hæc ego ex neceſſitate facio, qæ facio, omnia.

Grotius. Neqe tamen Zenonis ſervulo præſcriptio ea proderat, qi cùm ob furtum à Domino caſtigatus, εἴμαρτό μοι κλέψαι, *in fatis ſibi* diceret *fuiſſe, ut furaretur*, reſpondit ille, Καὶ δαρῆναι. *in fatis iiſdem fuiſſe & ut caderetur.* Sed nec Spartani ſervo, qi cùm inter flagella, ſubinde clamaret, Ἄκων ἥμαρτον, *Invitus peccavi*; regeſſit herus, Ἄκων τοίνυν καὶ κολάζω. *invitus ergò plectere.* Vide *ad lib.* 7. §. 63.

Θέλει τὴν συκῆν ὄπον μὴ ἔχειν] Idem planè *l.* 12. §. 16. affine qippiam & *l.* 8. §. 15. Lactis autem ſive liqoris ficulnei meminiſſe videtur; ὅτι συκῆς ὀπὸς πάντων δριμύτατος. *qod ficî ſuccus omnium acerrimus.* ut Ariſtoteles *problem. l.* 20. *c.* 18. ſive, ut Plinius *l.* 23. *c.* 7. qoniam *ficî ſuccus lacteus aceti naturam habet: itaqe coaguli modo lac contrahit.* qod aliter pavlò Dioſcorides *l.* 1. *c.* 183. πηκτικός ἐστι γάλακτος, ὥσπερ ἡ πιτύα. λύει δὲ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ τὸ ὄξος. *Coaguli modo lac contrahit, coagulatúmqe aceti modo diſſolvit.* Sed & aliis dotibus havd pavcis ſuccus is nobilis, qas apud eoſdem videre licet. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non iraſcetur ſapiens peccantibus. qare? qia ſcit neminem ſapientem naſci, ſed fieri. Scit pavciſſimos omni ævo ſapientes evadere. qia conditionem humanæ naturæ perſpectam habet. nemo autem naturæ ſanus iraſcitur. qid enim ſi mirari velit, non in ſylveſtribus dumis poma pendere? qid ſi miretur ſpineta ſenteſqe non utili aliqâ fruge compleri? nemo iraſcitur, ubi vitium naturæ defendit.*

Ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ὅτος τεθνήξεσθε] Ità *l.* 7.

a L.5.§.33. Inf.§.33.l. 8.§.25.
b L.7.§.14. l.8.§.40.47. 49.
c L.7.§.64.
d L.2.§.1.
e L.2.§.3.l. 5.§.4.
* ἕνεκα f.
* ἡ φ.f.
f L.3.§.4.
* -βῶς
g Inf.§.45. l.6.§.38.
h L.7.§.31. l.10.§.25.
*τῷ Lug.

a μὴ βραχὺ ἢ ὡδὲ ὄνομα ὑμῶν ἐκπολιφθήσεται.

§. 7. b Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι. ἆρον τὸ βέβλαμμαι, ἦρται ἡ βλάβη.

§. 8. c Ὁ χείρων αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ὁ ποιεῖ, τοῦτο ὡδὲ τὸ βίον αὐτοῦ χείρω ποιεῖ, d ὡδὲ βλάπτει, ὅτι ἔξωθεν, ὅτι ἔνδοθεν.

§. 9. e Ἠνάγκασται * ἡ ἢ συμφέρον]ϖ * φύσις ἔστω ποιεῖν.

§. 10. f Ὅλ]ως πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει. ὃ ἐὰν ἀκριβῶν * φυλάσσῃς, εὑρήσεις ἐφ' ὃ λέγω μόνον κ]ὶ τὸ ἐξῆς, ἀλλ' ὅτι κ]ὶ τὸ δίκαιον, κ]ὴ h ὡς ἂν ἐπ' ἴσ]ϖ δοκιμάσ]ϖ τὸ καλ]ὸ ἀξίαν. φυλάσσε ἓν ὧς ἤρξω. κ]ὸ, ἐ ἂν ποιῇς, σὺν τούτῳ ποιεῖ, σὺν τὸ * ἀγαθὸς εἶναι.

tum pavlò pòst nè nomina qidem utriusqe superfutura.

§. 7. Opinionem tolle, tollitur simul & qerimonia illa, læsus sum. hoc sublato, tollitur damnum omne.

§. 8. Qod hominem ipsum sese deteriorem non facit, nec vitam illius fecerit deteriorem; sed nec damno avt interiore avt exteriore affecerit.

§. 9. Commodi sui cavssâ natura facere hæc cogitur.

§. 10. Cogita, etiam justè contingere, qicqid contingit, id qod si sedulò observaveris, facilè deprehendes; non ex connexione duntaxat necessaria, sed ex ratione justa consequi universa, & tanqam ab eo, qi pro dignitate cuiqe suum tribuit, provenire. hoc itaqe, prout cepisti, observare pergas; & qicqid feceris, bonum te præstes, qomodo

do

ANNOTATIONES.

§. 22. μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται. *Paulò pòst utrosqe vestrùm morti concessuros.* Seneca *de ira lib.* 3. *c.* 42. *Nulla res adversùs iram magis proderit, qàm cogitatio mortalitatis. sibi qisqe, ut alteri, dicat; Qid juvat tanqam in æternum genitos iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Qid rusmus in turbam? qid certamina nobis accersimus? qid imbecillitatis obliti, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? jam istas inimicitias, qas implacabili gerimus odio, febris avt aliud malum corporis vetabit geri. jam par acerrimum media mors dirimet. qid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? stat super caput fatum, & pereuntis dies imputat, propiusqe ac propiùs accedit istud tempus qod aliena destinas morti, fortassè* [havd] * *citra tuam est.* [* *circa* Lipsius] Et rursus: *Qin potiùs vitam brevem colligis, placidámqe & tibi & cæteris præstas. qin potius amabilem te, dum vivis, omnibus; desiderabilem, cùm excesseris, reddis. Qid servo, qid domino? qid regi, qid clienti tuo trasceris? sustine pavllum. venit ecce mors, qa nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina arena spectacula, tavri & ursi pugnam inter se colligatorum; qos cùm alter alterum vexárit, suus confector expectat. Idem facimus. aliqem nobiscum alligatum lacessimus: cùm victo victoriqe finis aqe maturus immineat. numqid amplius isti cui irascaris, qàm mortem optas? etiam te qiescente morietur. perdis operam: facere vis, qod futurum est. Qieti potiùs pacatiqe, qautuluncunqe supereſt, transigamus. sive de ultimis suppliciis cogitas, sive de levioribus, qantulum est temporis, qò avt ille pœnâ suâ torqeatur, avt tu malum gaudium ex alisena percipies? jam ipsum spiritum expuimus interim, dum trahimus. dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiqam, non periculo simus. detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. dum respicimus, qod ajunt, versamúsqe nos, jam mortalitas aderit.* Pervulgatum est illud, ad qod ille respexit, qòdqe Aristoteles exhibet, *Rhetor. lib.* 2. *c.* 21.

Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Iram cave immortalem mortalis geras.

Sive, ut Gnomologus vetus;

Ἀθάνατον ἔχθραν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Mortalis odia nè gere immortalia.

Qod latiùs extulit Evripides in *Philoctete* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 20.

Ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῖν ἔφυ.
Οὕτω προσήκει, μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
Ἀθάνατον; ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.
Mortale qando corpus est homini datum;
Nec odia debet gerere immortalia,
Qisqis magistrâ sapere naturâ volet.

Grotius. Romanis, ab Hetruscis missi de Tarqinio legati, apud Dionysium Halicarnassæum *l.* 5. *pag.* 280. Δεῖν ἀνθρώπους ὄντας, μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φρονεῖν, μηδὲ ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν. *Oportere homines cum sint, non sapere supra humanam conditionem, neqe immortales iras gerere in corporibus mortalibus.* Et Marcio mater apud eundem *lib.* 8. *pag.* 521. ubi Deos etiam, per gravia atqe atrocia peccantibus iratos, muneribus precibúsqe leniri dixerat, εἰ μὴ σὺ, inqit, ἀξιοῖς, τὰς μὲν Θεῶν ὀργὰς θνητὰς εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἀθανάτους. *Nisi fortè tibi aqum videtur, deorum iras mortales esse, at iras hominum immortales.* Creon tamen apud Sophoclem in *Oedip. Colon.*

Θυμῷ γὰρ ὀδὺν γῆρας ἐστὶν ἄλλο πλὴν θανεῖν.
Iræ senectus unica est, vitæ exitus.

Et ulteriùs etiam Phalaris *Epist.* 51. Τῆς μὲν τῶν ἄλλων ἔχθρας ὅσοι τι κακὸν μὲ δεδράκασιν, ὡς παρακαλεῖς, κἀν ἐπιλαθοίμην. θνητὸς γὰρ ὤν, ἀθάνατον ὀργὴν ἔχειν, ὡς φασί τινες, οὐ προσήκει. τῆς μέν τοι, Πύθωνος εἰς ἐμαυτὸν δυσμενείας, οὐ μόνον ζῶν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀποθανών, ὁ πᾶσι συμβαίνει τοῖς τετελευτηκόσιν, ἐπιλαθοίμην. *Reliqorum simultates & inimicitiam, qotqot mihi damnum dederunt, facilè tuâ avtoritate oblivioni mandaverim. Mortales enim cum sumus, sempiternam, ut qidam ajunt, iram tenere non debemus: at Pythonis odium non modò vivus, sed ne mortuus qidem, qod tamen omnibus è vita discedentibus contingere solet, è memoria abolevero.*

Οὐδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσεται] Vide *infrà* §. 33. & *lib.* 8. §. 25. Hesiodus *Oper. l.* 1. *v.* 153.

Βῆσαν εἰς ἐυρώεντα δόμον κρυερῷ ἀΐδαο,
Νώνυμοι. —
Descenderunt tenebricosam in domum horribilis Plutonis
Ignobiles. —

qo loco (ut obiter admotem) εὐρώεντα malim vertere, *situ obsitum*, qàm cum interpretibus, *latum.*

§. 7. Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι] Idem ferè *l.* 7. §. 14. & *l.* 8. §. 35. 41. 47. & *l.* 12. §. 22. 25. Huc illud Menandri, apud Plutarchum *de tranqill.* & *de exil.* & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.

Οὐδὲν πέπονθας δεινόν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Nil passus es mali, ipse ni præ te feras.

Epictetus *Enchirid. c.* 29. Σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. τότε δὲ ἕτερη βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. *Te enim alius non ladet, nisi ipse velis. Tum autem læsus eris, cùm te ladi existimaris.*

§. 8. Ὁ χείρων αὐτὸν ἑαυτῷ ἄνθρωπον οὐ ποιεῖ] qod *lib.* 7. §. 64. οὐδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. *Nec mentem gubernatricem sic deteriorem.* qia scilicet *Animus cujusqe, is est qisqe.* Cicero *Somn. Scip.* Vide *l.* 2. §. 1.

§. 9. Ἠνάγκασται] Ità *l.* 2. §. 3. Πρόσεστι δὲ τὸ ἀναγκαῖον. *Accedit & necessitas qadam.* ibi vide. commation avtem hoc superioribus adfigit Casavbonus, seqentibus præfigit Xylander. cùm nevtra satis cohæret. dictionis series hiulca est, & deesse aliqid videtur. ad seqentia potiùs dicti mens vergit: ut rationes varias simul congerat, ob qas æqanimiter contingentia qæqe ferre oporteat; qia nempe necessaria, utilia, justa.

§. 10. Ὅλ]ως πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει] Ità solent excerpta sua, vel χρησομαθείας, vel adnotata ordiri, Ὅλ]ως τόδε, κ]ὴ τόδε, ut videre est passim apud Photium, Evstathium, alios. Aliqando tamen plenius, Ἴσ]ϑι ὅτ]ι, avt ejusmodi aliud qid, qale & istic subintelligendum. Qod avtem *omnia qæ contingunt nobis, juste contingere* dicit, intelligendum est, qoad primam cavssam. Nec abhorret ab hoc philosophia Christiana, sed cumprimis inculcat. Psaltes *Psal.* 119. *v.* 139. *Justus es, Domine, justáqe sunt judicia tua.* & *v.* 75. *Novi, Domine; recta esse judicia tua; justéqe te afflixisse me.* Et *Psal.* 145. *v.* 17. *Justus est Dominus in omnibus viis suis, sanctúsqe in operationibus suis.* Vates etiam Jerem. *c.* 12. *v.* 1. etiamsi ægrè ferre videatur, qod bonis malè, malis bene sit; hoc tamen pro fundamento immoto prorsus substernit, *Tu Domine, certè justus es.* Seneca *Epist.* 107. *Qacunqe fiunt, debuisse fieri putet; nec velit objurgare naturam.* & *Epist.* 96. *Solet fieri. parum est. debuit fieri. decernuntur ista, non accidunt.* Galenus *in Hippocr. de fract. l.* 1. §. 2. Ὅλ]ως ἐκάστῳ πράγματ]ι τὸ οἰκεῖον φυλάττ]ειν, δίκαιόν ἔχει τι κ]ὴ διοικεῖ]ειν. οἰκεῖον δὲ ἑκάστ]ου ἄλλο παρὰ τὸ κατὰ φύσιν. *Cum unicuiqe rei qod proprium est, servatur, tum ea justè se res habet & administratur. Qid avtem aliud in corpore proprium est, qàm qod secundùm naturam est.* ad Marci mentem aptissimè.

Κατὰ τὸ ἐξῆς] *Secundùm rerum ac cavssarum ἐπισύνδεσιν*, sive *connexionem ac concatenationem* qandam, qam imaginabantur Stoici. Vide *infrà* §. 45. & *l.* 6. §. 38.

Ὑπό τινος ἀπονέμοντος τὸ καθ' ἀξίαν] nihil poterat piè magis ac religiosè dici, qàm omnia provenire à cavssa qadam suprema, adsignante qasi certâ lege cuiqe, qod ipsi maximè sit congruum. Vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 25.

Σὺν τὸ ἀγαθὸς εἶναι] Syntaxis τῷ poscit. Sicut *l.* 7. §. 66. ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι, *contentus agere qod esset justus.* atqe ità Lugdunensis. *Bonum* avtem fore dicit, si justè evenientibus

do bonus qis propriè dicitur. in omni actione tua ſerves iſtud.

§.11. Tu nè ea opineris, qæ is avtumat, qi contumeliâ te afficit; vel etiam qæ ille avtumare te vult. verùm res ipſas, qomodo verè ſe habeant, cogites.

§.12. Duo iſta in promptu tibi ſemper ſint habenda: alterum, nihil ut facias, niſi qod partis regere legémque dare natæ ratio ſuggeſſerit, ídque ad generis humani utilitatem. alterum, ut in partem

καθ' ὃ νενόηϰε ἰδίως ὁ ἀγαθός. ἔτι δὲ πίσης ἐναργείας σῴζε.

§.11. [a] Μὴ ταιαῦτα ὑπολάμβανε, οἷα ὁ ὑβρίζων κρίνει, ἢ οἷά σε κρίνειν βούλοιτ'. ἀλλ' ἴδε αὐτὰ [b], ὁποῖα καθ' ἀλήθειάν ἐϛι.

a Inf. §.15.

§.12. Δύο παύτας [c] ἑτοιμότητας ἔχειν ἀεὶ δεῖ. τὴν μὲν, πρὸς [d] τὰ πραχθέντα μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βασιλικῆς ϰ νομοθετικῆς λόγου ὑπαλλήλη, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων. τὴν δ' [e] πρὸς τὰ μεταδίδοσθαι, ἐὰν

b L.3.§.11.
c L.3.§.13.
d L.2.§.16. l.3.12.16.
e L.6.§.21. 30.l.7.§.12. l.8.§.16.

ANNOTATIONES.

bus ſe ſponte ſummiſerit. qod Cleanthes ſuprà, *ad l.* 3. §. 4.

Maluíſqe patiar, qod bono licuit pati.

Καθ' ὃ νενόηϰε ἰδίως ὁ ἀγαθός] *Virum bonum* dicit: non *qomodo omnes candidatos bonos viros dicimus, qomodo obvios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus*: ut Seneca *Epiſt.* 3. ſed *perfectum, abſolutum*; *qem malum facere nulla vis, nulla neceſſitas poſſit.* Idem *Ep.* 34. Itaqe τὸ ἰδίως νενομένον iſtic opponitur τῷ καθότερον λεγομένῳ, *l.* 2. §. 10. aliúdqe hìc τὸ ἴδιον, aliud τὸ ἰδιωτικὸν, *infrà* §. 50. Fabius *inſtit. lib.* 12. *c.* 1. cùm Oratorem *virum bonum* definiviſſet. *Ego ſecundùm communem loqendi conſvetudinem ſæpe dixi dicamqe perfectum Oratorem eſſe Ciceronem, ut amicos & bonos viros, & prudentiſſimos dicimus vulgò, qorum nihil niſi perfectè ſapienti datur. Sed cùm propriè & ad legem ipſam veritatis loqendum, eum qaram oratorem, qem & ipſe qærebat.*

§.11. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε] Seneca *de ſap. conſtant. c.* 17. *Genus ultionis eſt, eripere ei qi fecit contumeliæ voluptatem. Solent dicere; Miſerum me. puto, non intellexit! adeò fructus contumeliæ in ſenſu & indignatione patientis eſt.* Tertullianus *de patient. cap.* 8. *Nempe idcirco qis te ladit ut doleas: qia fructus omnis ladentis in dolore laſi eſt. ergò cum fructum ejus everteris non dolendo, ipſe doleat neceſſe eſt, amiſſione fructûs ſui.*

§.12. Ἑτοιμότητας] i.e. δόγματα ἕτοιμα. ut *l.* 3. §. 13.

Ὁ τῆς βασιλικῆς ϰαὶ νομοθετικῆς λόγου] i.e. τῷ ἡγεμονικῷ, ſive *mentis*, qam & τὸ κυριεῦον, *ſuprà* §. 1. & τὴν κυβερνῶσαν, *l.* 7. §. 64. vocat. Vide Ambroſium *Hexaemer. l.* 6. *c.* 9. *ſuprà ad* §. 3. Verùm nobis, *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova.* Eſaiæ *c.* 33. *v.* 22. cujus & legem νόμον βασιλικὸν Jacobus indigetat *c.* 2. *v.* 8.

Μεταθίσθαι] Vide *ad l.* 1. §. 15. 16. & *l.* 6. §. 21. Notum illud Heſiodium *oper. l.* 1. *v.* 294.

Οὗτος μὲν παναρίστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει,
Φρασσάμενος τά κ' ἔπειτα, ϰαὶ εἰς τέλος ἔσσεται ἀμείνων.
Ἐσθλὸς δ' ἔμ ϰαϰεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὃς δέ ϰε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀϰούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.
Ille qidem ante omnes, per ſe ipſe qid utile, qid non,
Qi videt, & longè fines proſpectat agendi:
Qi bene conſultis didicit parere, ſecundus.
At qi conſiliis pollet nihil ipſe, nec audit
Suadentes alios, nullos homo vivit ad uſus.

Ità vertit apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. & 4. Grotius; qem mirum αὐτῷ repoſuiſſe denuo, cùm in Stobæo priùs αὐτὸς legeretur. præſertim cùm & in verſione illud potiùs expreſſerit, & Heinſium avdire potuerit, de ſcriptura gemina monentem *in notis ad Heſiodum*: ubi & hæc habet; ὁ αὐτὸς νοῶν πάντα, eſt, ὁ ϰαλὰ πάντα αὐτὸς, τυγέσι, ϰαθ' αὑτὸν, σοφὸς ὤν. Ὁ αὐτὸς νοήσας, itaqe dixit Heſiodus, hoc eſt, qi ipſe, non avtem, ὁ αὐτῷ, qi ſibi, ſapit, juxta illud Evripideum:

Miſῶ σοφιſτὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi profeſſum ſapere, ſibi qi non ſapit.

à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3 relatum, à Cicerone *Famil. l.* 13. *Ep.* 15. Luciano in *apologia.* Plutarcho *de latend.* ab Alexandro apud eundem in *Alex.* uſurpatum. opponitur avtem ὁ αὐτὸς νοήσας, τῷ διὰ ἑτέρου τινὸς νουθετήσεως σοφῷ γεγονότι. *Qi ipſe ſapit illi, qi alterius alicujus admoniſſione ſapiens evaſit.* Eandem hanc lectionem confirmat Ariſtides Rhetor. in *Orat. Platon.* 1. *tom.* 3. *pag.* 44. *A.* non qidem ut vulgò legitur, ſed ut à Photio exhibetur, *Biblioth. Cod.* 247. qi ubi Heſiodia illa recitaverat, ſubjungit: Πρῶτον μὲν ἅπαντα τὸν αὐτὸν εὑρόντα τὰ βέλτιϛα. ἔσχατον δὲ ἀμαθέα, τὸν ἄλλε συνιέντα, ἄλλε πειθόμενον. μέσον δὲ ἀμφοτέρων, ὥσπερ ἐν ἀριθμῶν ὅροις, τὸν τῷ συνιέντι πειθόμενον, τοιοῦτῳ χείρω τὸ νοῆσαι, ὅτῳ βελτίω τὸ μὴτ' εἰπόντος, μήτε πειθόντος. *Ac primum qidem poſuit eum, qi per ſe qidem optima inveniret: poſtremum avtem inſcientem, qi nec intelligeret, nec pareret: medium denique, velut in numerorum terminis, qi pareret intelligenti, tanto inveniente pejorem, qanto nec loqenti nec parenti præſtabat.* Et mox: Τὸν μὲν τοιοῦτον ἀνδρα, ὡς Θεὸν ϰαὶ Θεῶν ἐγγυς πρῶτον ϰαὶ ϰράτιϛον ϰαὶ ἄθετο, ὃς ϰαὶ αὐτὸς πάντα νοήσει. τὸν δὲ ἀϰούσαντα ϰαὶ μαθόντα δεύτερον. *Eum qidem qi ſibi cuncta ipſe invenit, primum ac præſtantiſſimum, ceu deum ac diis proximum poſuit, avditorem vero ac diſcentem ſecundum.* Sed & Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. & Diogenes Laërtius *lib.* 7. apud qem Zeno Heſiodi A verſiculos illos non ſine nota aliqa refingit, ut dicatur,

Κεῖνος μὲν παναρίσϛος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ' αὖ ϰἀϰεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.
Κρείττονα γὰρ εἶναι τὸν ἀϰοῦσαι ϰαλῶς δυνάμενον τὸ λεγόμενον ϰ χρῆσθαι αὐτῷ, τῷ δι' αὐτοῦ τὸ πᾶν συνοήσοντος. τῷ μὲν γὰρ εἶναι μόνον τὸ συνιέναι. τῷ δ' εὖ πράττεσθαι προσεῖναι ϰ τὴν πρᾶξιν.
Optimus ille qidem qi paret recta docenti,
Nec malus ille, poteſt qi per ſe noſcere cuncta.
Præſtantiorem enim eum eſſe, qi bene qod dicitur audire poſſit, atqe eo uti, qam qi per ſeipſum omnia aſſeqitur. Huic enim ſolum adeſſe intelligentiam; illis verò qi obtemperet, adeſſe præterea effectum. Qod etiamſi Themiſtio *in Orat. qinqennal.* placuiſſe video; mihi tamen eodem loco habetur, qo Zenonis ejuſdem cavillum illud, qo Phocylidis monitum nemini non probatum eludere conabatur.

Μηδὲ δίϰην διϰάσῃς, πρὶν γ' ἀμφοῖν μῦθον ἀϰούσῃς.
Nec litem decide, ubi non audita utraqe eſt pars.

de qo videri poterit Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 4. Verùm propiùs acceſſit Artabanus apud Herodotum *lib.* 7. *pag.* 445. *B.* Ἴσον, inqit, ἐϰεῖνο πρὸς ἐμοὶ ϰέϰριϛαι, φρονίσαι τι εὖ, ϰ τῷ λέγοντι χρησὰ ἐθέλειν πείθεσθαι. *Apud me tantundem valet bene ſentire per ſe, & alteri bonam ſententiam dicenti accedere.* Cæterùm Heſiodo ſuffragatur prorſus Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. qo loco non primus tantùm verſiculus ad avtoris mentem ritè efformatus reperitur; ſed & qartus, qi hoc admiſſo, prout ſuperiùs retulimus, emendandus fuerat, integer exhibetur. ſiqidem μήτ' αὐτὸς ibi legitur, qod μήθ' αὐτῷ apud alios, etiam qi mendum prius ſuſtulerant, mendoſè habetur. Gregorius etiam Nazianzenus *Epiſt.* 43. Ἀνιάσομαι δὲ, (τοῦτο γὰρ εἰπεῖν μᾶλλον) εἰ μήτε αὐτὸς συνοράς τὸ δέον. ὃ τῆς πρώτης ἐϛὶ τῶν ἐπαινετῶν μερίδος. μηδ' ἄλλῳ εὖ εἰπόντι ϰαταϰολουθήσεις. ὃ τῆς δευτέρας. *Verùm acerbè feram, (ſic enim parcius & moderatius loqar) ſi nec ipſe, qid officii ſit, perſpicis, qa prima bonorum hominum claſſis eſt, nec alium rectè monentem ſegaris, qi ſecundus ordo eſt.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 570. *C.* Εἰ μὲν οὖν προθύμως δέχοισθε τὰ λεγόμενα, τῆς δευτέρας τῶν ἐπαινουμένων ἔσεσθε παρ' Ἡσιόδῳ τάξεως. εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν εἴποιμι δυσχερές. αὐτοὶ δὲ μίμησθε τῶν ἐπῶν δηλονότι, ἐν οἷς ἐϰεῖνος φησί. ἄριϛον μὲν εἶναι τὸν παρ' ἑαυτῷ τὰ δέοντα ξυνοράντα. ἐσθλὸν δὲ ϰἀϰεῖνον, τὸν τοῖς παρ' ἑτέρων ὑποδειχθεῖσιν ἑπόμενον. τὸν δὲ πρὸς ἑϰάτερον ἐπιλήδειον, ἀχρεῖον εἶναι πρὸς ἅπαντα. *Si igitur hæc mea dicta prompti receperitis, in ſecundo ordine eorum, qos laudat Heſiodus, eritis. Sin minùs, ego qidem nihil moleſtum dicam, vos avtem ipſi carminum reminiſcamini, qæ ille conſcripſit:*

Optimus ille qidem, qi per ſeſe omnia novit:
Proximus huic fuerit, qi credit recta monenti.
At qi nec ſapit ipſe, neqe avdierit ſapientem,
Utilis hic nulla eſt omnino in parte putandus.

Joannes Chryſoſtomus *in Epiſt.* 2. *ad Cor. Orat.* 18. *Edit. Commel. pag.* 874. Ὥσπερ γὰρ ἐϰεῖνος ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν, σοφός. ὕτως ἡμεῖς οἱ ϰαταδεξάμενοι, ϰαὶ αὐτοὶ συνίσαντες ϰ συγναμοσύνης ϰαρπωσάμενοι ἔπαινον. *Ut enim is, qi utilem ſententiam dixit, ingenii & ſapientiæ: ita nos, qi eam comprobavimus, complexiqe ſumus, prudentiæ candoriſqe laudem feremus.* ubi, qod monet Dunæus noſter, illum primæ notæ σοφὸν, hunc ſecundæ συνετὸν nuncupat. Cicero *pro Cluent. Sapientiſſimum eſſe dicunt eum, cui qid opus ſit ipſi veniat in mentem: proximè accedere illum, qi alterius bene inventis obtemperet. in ſtultitia contrà eſt. minus enim ſtultus eſt is, cui nihil in mentem venit, qàm ille, qi qod ſtultè alteri venit in mentem, comprobat.* Minutius apud Livium *l.* 22. *Sæpe ego audivi, eum primum eſſe virum, qi ipſe conſulat, qid in rem ſit: ſecundum eum, qi bene monenti obediat: qi nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum extremi ingenii eſſe. nobis qoniam prima animi ingeniiqe negata ſors eſt, ſecundam ac mediam teneamus, & cum imperare diſcimus, parere prudenti in animum inducamus.* Seneca item *de benefic. l.* 5. *c.* 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt.* ſive ut ſcholia Manuſcripta in codice meo, (nam & Lipſius locum mancum eſſe advertit) *Non moneri,* (hoc eſt, *monitu non indigere*) *prima virtus eſt: velle ac poſſe ſecunda.* Et mox: *Animus, qod paucis, ſui rector, optimus: proximi ſunt, qi admoniti in viam redeunt.* Tales eſſe nè pudeat pigeátve, Marcus vult iſtic; non qales Niceras Conſtantinopolitanos ſuos deſcribit in *Iſaac & Alex. c.* 1. Μητ' αὐτόθεν τοῖς ἐπαινετοῖς προσχωρῆσαι, μηθ' ἑτέρῳ πειθομένους

a L.10.§. 12.
b L.7.§.5.
c L. 5.§.1.
d L.11.§. 16.
e L.5.§.28. l.11.§.39.
f L.6.§.22.
g L. 5.§.6.l. 7.§.73.
h L. 2.§. 3.
i L.2.§. 12.
k Inf.§.21. 23.l.6.§.24. l.10.§.7.

ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν καὶ μεταγων ἀπὸ ἀνηθείας. τὸν μὲν τοι μεταγωγὴν, ἀεὶ ἀπὸ ἀνεπιστήμων ὡς [a] δικαίου, ἢ [b] κοινωφελοῦς γίνεσθαι, καὶ τὸ ὠφελήσιμα τοιαῦτα μόνον εἶναι δεῖ, ἐφ' ὅπερ [c] ἡδὺ ἢ [d] ἔνδοξον ἐφάνη.

§. 13. [e] Λόγον ἔχεις; ἔχω. τί οὖν οὐ χρᾷ; [f] τοῦτο γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ποιοῦντος, [g] τί ἄλλο θέλεις;

§. 14. Ἐνυπόστης, [h] ὡς μέρος. [i] ἐναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. μᾶλλον δὲ [k] ἀναληφθήσῃ

diversam transeas, siqis affuerit, qi te corrigat, & sententiam tibi mutet. veruntamen sententiæ mutatio ista niti semper debet probabilitate aliqâ, vel justum esse, vel in publicum utile, vel aliud hujusmodi, id ad qod transitur, non avtem qod jucundum avt glorioſum existat.

§. 13. Ratione præditus es? Sum. cur ergò eâ non uteris? hæc enim si qod suum est fecerit, ecqid est amplius qod reqiras?

§. 14. Tanqam pars universi hujus, extitisti. in id qod produxit te evanesces. vel potiùs mutatione qâdam

ANNOTATIONES.

εἰσηγεμένῳ τὰ λόγῳ. Nec sua sponte sana consilia amplectentes, nec meliora svadentibus obtemperantes. Facit huc Philippidæ Comici in *Ananeosi*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. illud;

Ὅτ' ἂν ἁμαρτάνῃς τι, χαῖρ' ἠτιώμενος.
Μάλιστα γὰρ ἔτω σώζεται τὸ συμφέρον.
Nè turpe vinci, siqd erraris, puta:
Hæc namqe vera est ad bonam frugem via.

Grotius. Sophocles *Antigon.*

Ἔγωγε φημὶ πρισβεύειν πολὺ,
Φῦναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης πλέω.
Εἰ δ' ἦν (φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταὐτὸ ῥέπειν)
Καὶ τῶν λεγόντων ἦν καλὸν τὸ μανθάνειν.
Hoc mi videtur, expedire plurimum,
Scientiâ plenus si qisqe existeret:
Sin minus hoc, (namqe huc res havd nata est vergere)
Bonum est à bene monente qovis discere.

Grotius. Et *ibidem*:

Ταῦτ' ἦν, τέκνον, φρόνησον. ἀνθρώποισι γὰρ
Τοῖς πᾶσι κοινὸν ἐστι τὐξαμαρτάνειν.
Ἐπεὶ δ' ἁμάρτῃ, κεἶνος οὐκέτ' ἐς' ἀνὴρ
Ἄβουλος οὐδ' ἄνολβος, ὅστις ἐς κακὸν
Πεσὼν ἀκεῖται, μηδ' ἀκίνητος πέλει.
Αὐθαδία τοι σκαιότητ' ὀφλισκάνει.
Hæc ut modesto pectore evolvas, rogo:
Errare cunctis insitum mortalibus:
At ille nec sine mente, nec vacuus spei,
Remedia qi receptat implicitus malis,
Nec pertinaciam addit errori suo.

Grotius. Seneca *Agamemn.* 2. 2.

Remeemus illuc, unde non decuit priùs
Abire, sed nunc casta repetatur fides.
Nam sera nunqam est ad bonos mores via.
Qem pœnitet peccâsse, penè est innocens.

Andocides *Orat. de reditu:* Καὶ ἐυτυχέσατοι μὲν, οἱ ἐλάχιστα ἐξημαρτότητες σωφρονέστεροι δὲ, οἱ ἂν τάχιστα μεταγνώσκωσι. *Illi felicissimi qidem sunt, qi qàm minimum peccant: prudentissimi verò qos statim peccatorum pœniteret.* Gregorius Nazianzenus *in patr. suum.* Τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνου θεοῦ. τὸ δ' ἐξαμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν, ἀνθρώπων μὲν, ἀλλ' ἐπιεικῶν, καὶ τῆς σωζομένης μερίδος. τὸ γὰρ ἀθεράπευτον, τῆς πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης ἐσὶ φύσεως, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης ἐνεργουμένων. *Omni vitio carere, hominis modulum excedit, solúsqe Dei est. At verò post peccatum ad mentem meliorem redire, hominum est, verùm proborum, & qi ex ea classe sunt, qa salutem consequitur. Perditè autem & incurabiliter agrotare, prava illius & adversaria natura, atqe eorum, qi ab ea afflantur.* Idem in *Apolog.* Κἂν εἰ τὸ πρῶτον τοῦ λόγου μὴ σώζοιεν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ τό γε δεύτερον ἐκείνου, τὸ ἁμαρτάνοντας μετανάγεσθαι. *Si minus id, qod rationis primum est, servent, hoc est, ut nihil peccent; at certè id, qod eò posterius est, qum peccant, emendari, atqe in viam reduci.* Τὸ μὲν γὰρ ἁρμοσθῆναι, τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης, ἧ πάντων ἅπτεται, καὶ τῶν λίαν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν. τὸ δὲ διαπυθῆναι, καὶ εἰς ἀλλήλους ἐπανελθεῖν, τοῦ λογισμοῦ, καὶ τῆς χάριτος. *Nam qod in morbum incidérimus, communis naturæ est, & humanæ infirmitatis, qa omnes & animo & corpore valentissimos attingit, qod autem morbum depulerimus, id verò rationis munus est & gratiæ divinæ.* Idem *Irenic.* 1. & *adv. Julian.* 2. Μέγα μὲν τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τυχεῖν ἁμαρτάνοντας, ἢ μὴ τὰ μέγιστα. ἐπειδὴ τὸ παντελῶς ἀναμάρτητον, ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἔταξεν ὁ Θεός. δεύτερον δὲ, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ πλείσανδάς τι καὶ παιδευθέντας, εἶτα ἐπανορθώσαντας, &c. *Magnum illud, ne omnino qidem peccasse, aut certè non gravissimè: qandoqidem eum vita statum, qi omni prorsus peccato vacet, Deus supra humanæ naturæ modum constituit. Proximum autem, ut mihi qidem videtur, illud est, us cum admisso aliqo peccato castigati fuerimus, ac postea soluti, & indulgentius habiti,* &c. Isidorus Peluſiota *l.* 1. *Ep.* 381. Κάλλιστον μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, καὶ πρὸς Θεὸν ἔχον ἐγγύτητα. καλὸν δὲ καὶ τὸν ἁμαρτόντα γνωσιμαχῆσαι, καὶ ταχέως ἐξαναστῆναι τῆ πλάνῃ. *Longè qidem pulcerrimum est, non peccare, atqe à Deo non procul esse remotum. Pulcrum autem illud qoqe est, qum in peccatum lapsus sis, pœnitudine duci, ac qam primum è lapsu exurgere.* Idémqe *ibidem Ep.* 435. Τὸ ἀναμάρτητον Θεῷ μόνῳ, καὶ ἐν ἀνθρώποις οὐκ ὑπάρχειν. τὸ δὲ μηδενὸς ἁμαρτάνοντος τῶν καλὰ γνώμην ἀδικημάτων, ἀνθρώπου εἶναι ἐναγοῦς. καὶ τὸ μὴ πολλοῖς περιπίπτειν τῶν ἀκουσίων, οἰκεῖον τῶν ἐγγίσαι Θεῷ βουλομένων. καὶ τὸ ἧττον μὲν ἐκείνων, ῥᾴδιον δὲ πολλοῖς, τὸ μὴ ἐπὶ μήκιστον ἐμμένειν τοῖς ἁμαρτήμασιν. *Ab omni peccato alienum esse solius est Dei: nec, qi id consequatur, mortalium qisqam est. Nullum verò voluntarium scelus attingere pii qidem est hominis. Et non in multa involuntaria peccata incidere, eorum proprium est qi ad Deum appropinqare student. Et (qod illis inferius est, ac multis persacile) non qàm diutissimè in peccatis permanere.* Cyprianus *Epist.* 3. *Primus gradus felicitatis est, non delinqere: secundus, delicta cognoscere. illa innocentia qa servat; hæc medela, qa sanat.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 17. *Prima virtus peccata non perpetrare, sed vitare: secunda, perpetrata corrigere.*

Κοινωφελοῦς] Vide *lib.* 1. §. 16. κοινονημοσύνη. & *lib.* 7. §. 4.

Οὐχ ὅτι ἡδύ] Augustinus *contr. Julian. l.* 5. *c.* 7. ubi illud Lucani *l.* 2. de Catone elogium retulerat.

In commune bonus: nullóſqe Catonis in actus
Surrepsit, partémqe tulit sibi nata voluptas.

qoniam, inqit, *& qod non faciebat sine voluptate, non faciebat propter voluptatem.* Cicero *Academ. lib.* 4. §. 140. *Virtus esse nulla potest, nisi sit gratuita. nam qa voluptate, qasi mercede aliqâ, ad officium impellitur, ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatióqe virtutis.* Seneca *de vit. beat. cap.* 10. *Sapiens nihil voluptatis caussâ faciet.* Alluſum est forsan ad Gorgiæ Leontini dictum, qi interroganti, τίνι διαίτῃ χρώμενος ἄτως ἐμμελὴς καὶ μᾶλα αἰσθήσεως τοσοῦτον χρόνον ζήσειεν, Ἐκ victus *ratione sic validus & sensibus illæsis tam diu vixisset*, respondit, οὐδὲν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πράξας. *qod voluptatis caussâ nihil unqam fecisset.* ex Clearcho *vitarum lib.* 2. Athenæus *dipnosoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Apud Plutarchum in *Stoic. Contradict. c.* 18. Chrysippus ἐν τῷ περὶ πολιτείας, οὐδὲν ἡδονῆς ἕνεκα πράξειν, οὐδὲ παρασκευάσεσθαι τὰς πολίτας. *Cives nihil voluptatis caussâ acturos avt paraturos.* Antisthenes verò suis præcepit, μηδὲ δάκτυλον ἐκτείναι ποτὲ, ἕνεκα ἡδονῆς, *ut nè digitum qidem voluptatis caussâ unqam extenderent.* Theodoretus *therapevt. lib.* 12. cujus illud item celebratur, Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Furere malim, qàm voluptate perfundi.* Laërtius *l.* 7. Sextus Empiricus *adv. Ethic. cap.* 2. & *Pyrrhon. Hypoth. l.* 3. *c.* 23. Clemens *Strom. l.* 3. Theodoretus *therap. lib.* 3. Gellius *l.* 9. *c.* 5. Veruntamen etiam Stoici ipsi in hanc partem seceſſionem qandoqe feciſſe visi sunt. qod de Aristone Magistro suo festivè Eratosthenes apud Athenæum *lib.* 7. *pag.* 281. *D.* τὸν τῆς ἡδονῆς καὶ ἀρετῆς μεσόλοιχον διορύττοντες, καὶ ἀναφαινόμενοι παρὰ τῇ ἡδονῇ. *Voluptatis & virtutis parietem intergerinum & interjectum suffodientes & visi apud voluptatem.* Neqe tamen ullo modo admittendum, qod Epiphanii codices habent, *adv. hæres. l.* 3. *tom.* 2. *epilog.* §. 9. Chrysippum statuisse τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθεῖς εἶναι. *Ultimum omnium bonorum animi esse jucunditatem.* nec id sanè Epiphanius unqam dixerit. Verùm avt vitiata ista, & ἀπαθεῖς pro ἡδυπαθεῖς legendum; avt loco mota, & Diogeni Rhodio, cujus dogma proximè refert, qocum istud probè convenit, τὰ σύμπαντα συνίστασθαι ἐξ ἡδονῆς. *voluptate constare omnia*, tribuendum. Cæterùm in dogmatum priscorum illorum recensione Epiphaniana havd pavca istiusmodi, vel depravata, vel perperam relata occurrunt.

Ἢ ἔνδοξον] Contrà qàm illi, *qi nihil honestum esse putant, nisi qod in vulgus glorioſum.* Cicero *Academ. l.* 4. Seneca *de beat. c.* 20. *Nihil opinionis caussâ, omnia conscientiæ facta.* Et *Epist.* 113. *Nihil sit illi cum ambitione & fama: sibi placeat.* De T. Aristone Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 22. *Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2.

§. 13. Τί οὖν οὐ χρᾷ;] Bernardus *de bon. deser.* & *in Cant. serm.* 34. *Ipsis etiam in bestiis bestialior est homo*, (hoc est, ut Simocattus *Epist.* 13. τῶν ἀλόγων ἀλογώτερος) *ratione vigens & ratione non vivens.*

Τί ἄλλο θέλεις;] puta lavdem, avt mercedem. ut *lib.* 7. §. 73. & *l.* 9. §. 42. Vide & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 11.

§. 14. Ὡς μέρος] Vide *l.* 2. §. 3.

Ἐναφανισθήσῃ] Vide *l.* 2. §. 12.

Ἀναληφθήσῃ] Verbum idem de Domino Jesu, sed sensu pavlùm diverso usurpatur, Marc. *cap.* 16. *v.* 19. & *Act. cap.* 1. *v.* 2.

dam interveniente in rationem ſeminalem recipieris.

§. 15. Multæ thuris glebulæ in ara eadem; alia citiùs, alia ſeriùs decidit: citiùs avtem an ſeriùs, nihil intereſt.

§. 16. Intra decimum diem Deus illis ipſis videberis, qibus nunc pro bellua & ſimia haberis, ſi ad decreta rationiſque cultum te retuleris.

§. 17. Tu nè tanqam annorum millia aliqot adhuc victurus, rem geras. inſtat fatum. dum vita ſuppetit, dum datur, bonus eſto.

§. 18. Quantum is otii lucratur ſibi, qi non animadvertit, qid proximus qis dixerit, egerit, cogitaverit; ſed qid ipſe tantùm agat, qo id juſtum

εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν καὶ μεταβολήν.

§. 15. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τὸ αὐτὸ βωμῷ, τὸ μὲν παρεπάπτεσεν, τὸ δὲ ὕστερον. [a] Διαφέρει δ' οὐδέν. a L. 2, §. 14. Inf. §. 47.

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν [b] Θεὸς αὐτοῖς δόξεις, οἷς νῦν κὴ πίθηκος, ἐὰν ἀποκάμψῃς ἐπὶ τὰ δόγματα, κὴ τὸ σεβασμὸν τοῦ λόγου. b Sup. §. 3.

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν. [c] τὸ χρεὼν ἐπήρτηται. [d] ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστιν, ἀγαθὸς γένου. c L. 2. §. 4. d L. 8. §. 22. l. 10. §. 16.

§. 18. [e] Ὅσην * ἀσχολίαν κερδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔπραξεν, ἢ διενοήθη. ἀλλὰ [f] μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον e L. 2. §. 8. Inf. §. 24. * ἐυχολ. f Inf. §. 25. l. 5. §. 34. l. 7. §. 55. 67.

ANNOTATIONES.

v. 2. 11. 22. Et indè ἀνάληψις, de ejuſdem aſcenſione uſurpata Lucæ *Evang. c. 9. v. 51.* Verùm in iſtis τὸ ἀνὰ *ſubvectionis* ſignificatum obtinet, ut rectè Beza; non *reſtitutionis*, uti Budæus & Eraſmus de voce altera, ſed ratione tamen havd eâdem uterqe, cenſuerunt. qum Marco *reditum* & *reſumptionem* deſignet. qomodo & mors Salomoni *reditus* dicitur ſive *receptio*, ubi *corpus* aſſerit *ad terram unde ſumptum eſt, reverti, ſpiritum ad Deum, à qo prodierit, recipi. Eccleſ. c. 12. v. 7.* Vide *l. 7. §. 49.*

Εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν] id eſt, *Deum* ipſum, unde deciſus, & cujus pars es. Laërtius *l. 7. c. 136.* in *Zenone* de Deo. Ὥσπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχει, ὅτω χρὴ τὸν σπερματικὸν λόγον ὄντα τοῦ κόσμου, &c. *Qemadmodum in fœtu ſemen continetur, ita & hunc, qum ſeminalis ratio mundi ſit,* &c. Vide *infrà §. 21, 23.*

§. 15. Τὸ μὲν προπατέπτεσεν, τὸ δ' ὕστερον] Vide *infrà §. 47,* & 48, & 50. Seneca *Epiſt. 99. Reſpice celeritatem rapidiſſimi temporis, cogita brevitatem hujus ſpatii, per qod citatiſſimi currimus, obſerva hunc comitatum generis humani eódem tendentis, minimis intervallis diſtinctum, etiam ubi maximus videtur.* Et *Epiſt. 49. Non poſſunt longa intervalla eſſe, in ea re, qæ tota brevis eſt.*

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν Θεὸς αὐτοῖς δόξεις] Novi eſſe videntur argumenti iſta: nihil ſtatuo tamen. Poſſunt avtem intelligi, vel de mutatione ac metamorphoſi illâ ſtupendâ, qam in ſapiente ſuo prædicabant Stoici, & exagitat Plutarchus in *Stoic. paradox. pag. 1057. E.* utpote qâ ὁ χθὲς ἔχθιστος ἅμα καὶ κάκιστος, τήμερον ἄφνω μεταβέβληκεν εἰς ἀρετὴν, καὶ γέγονεν ἐκ βυσσοῦ καὶ ἀχρεῖου καὶ λυγρᾶς γέροντος, ἐυκρεπὴς, θεοειδὴς, καλλίμορφος. ὁ κάκιστος πρωὶ, δείλης ἄριστος. ὁ παλαβαρθὼν ἔμπληκτος, καὶ ἀμαθὴς, καὶ ἄδικος, καὶ ἀκόλαστος, καὶ δοῦλος, καὶ πένης, καὶ ἄπορος, αὐθημερὸν ἀνίσταται καὶ βασιλεὺς, καὶ ὄλβιος γεγονὼς, σώφρων τε καὶ δίκαιος, καὶ βέβαιος, καὶ ἄδοξος. ὃ γέγονε φύσας, οὐδ' ἦεν ἐν σώμασι νέοις καὶ ἁπαλοῖς, ἀλλ' ἐν ἀνθεῖ καὶ ἁπαλῇ ψυχῇ καὶ ἀνάνδρου καὶ ἀβεβαίου, νῦν τέλειον, ἄκραν φρόνησιν, ἰσόθεον διάθεσιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην καὶ ἀμετάπτωτον ἕξιν ἐσχηκὼς, καὶ ἐξαίφνης ἥρως τις, ἢ δαίμων, ἢ Θεὸς ἐκ θηρίου τοῦ κακίστου γενόμενος. *Qi heri erat inſenſiſſimus & peſſimus, hodie ſubito mutatus eſt in virum bonum, atqe ex rugoſo, & pallido, & miſello ſalicernio decorus, dei ſimilis, formâ eximiâ. Is qi mane fuit deterrimus, ſub veſperam optimus eſt: & qi ſomno ſe dedit ſtolidus, ineptus, injuſtus, luxurioſus, ſervus, pavper, inops: eâ ipſe die ſurgit rex, dives, beatúſqe factus, prætereáqe temperans, juſtus, conſtans, opinionum ut qiſqam maximè vacuus. Non ille barbâ, avt pubertate nata in adoleſcente & tenero corpore, ſed in imbecilla teneraqe anima, adde effeminata & inconſtante adeptus mentem perfectam, extremè probam prudentiam, affectionem divina aqalem, ſcientiam ab omni opinione purgatam, habitúmqe qi labefactari nullo qeat modo, & repente heros aliqis, genius, avt deus è beſtia factus peſſima.* vel etiam de vulgi mutabilitate, καὶ περὶ τοῦ ἐυμετακόλου τῶν εὐφημῶν δοκούντων, *ſuprà §. 3.* qibus hodiè qis bellua avt ſimia, eiſdemqe rurſus intra pavcos dies idem genius avt Deus. Ità Athenienſi populo, ut Ariſtophanes *eqit.*

Ὁ νῦν μὲν ὠδὶς, ἄφνιον δ' ὑπερμίγας.
Qi nullus hodie, cras futurus ſummus eſt.

De Menedemo Laërtius *lib. 2. §. 140.* Τὰ μὲν πρῶτα καλλιφρονεῖτο, κύων καὶ λῆρος ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων ἀκούων. ὕστερον δ' ἐθαυμάσθη, ὥστε καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσαι αὐτῷ. *Primò contemptui haberi cæpit, caniſqe ab Eretrienſibus & delirus haberi. Poſtea verò in ſumma admiratione omnium fuit, adeo ut civitatis qoqe gubernacula ſibi traderentur.* Inſigne avtem inconſtantiæ popularis iſtius exemplum in Chriſti famulis ſacra pagina ſuppeditat. Pavlus & Barnabas Lyſtris à populo pro dîis habiti humanâ formâ indutis; Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. *Dii aſſimilati hominibus deſcenderunt ad nos.* iidem pavlò pòſt λιθασθέντες, *lapidibus impetiti*, & pro mortuis jam habiti, extra urbem projiciuntur. Lucas *Act. c. 14. v. 11, 19.* Contrà Pavlus idem à Melitenis pro *homicida* vel *facinoroſo* habitus, qem *Nemeſis* ultrix à tergo inſeqeretur, dum viperam è manu pendentem conſpicantur; mox tamen idem ab iiſdem pro *numine* ſuſpicitur, ubi beſtiam abſqe læſione ulla excuſſam vident. μεταβαλλόμενοι ἔλεγον Θεὸν αὐτὸν εἶναι. *mutati dicebant eum eſſe Deum. Ibidem c. 28. v. 4. 6.* Meliùs avtem hìc Gvilielmus Xylander. *Intra decimum diem Deus videberis eis, qi te nunc beſtiam & ſimiam putant, ſiqidem ad præcepta & venerationem mentis reflectas,* &c. qàm Mericus Caſavbonus qi è contrario ſic extulit; *Intra decem dies Deus habeberis, qi, ſi ad dogmata rationiſque veneration redieris, nihilo te bruto mero avt ſimiâ præſtantiorem cenſebunt.* Pro Xylandro calculum dabit Epictetus, cujus hæc ſunt verba, *Enchir. cap. 23.* qæ & Marcus forſan ob oculos habuit cum hæc ſcriberet, certè Marci menti explicandæ commentarium exhibent luculentiſſimum. Φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς; παρασκεύαζε αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμωκησομένων σοῦ πολλῶν, ὡς ἐρωτῶν, ὅτι ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν ὕβρις ἡ ὀφρύς; σὺ δὲ ὀφρῦν μὲν μὴ σχῇς. τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων ὕτως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν καὶ τάξιν. μίμησαι δὲ, ὅτι ἐὰν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σου πρότερον, ὕστερον θαυμάσουσιν. ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα. *Sapientiæ ſtudium ſuſcipere cupis? ſtatim te para, qaſi futurum ſit, ut deridearis, at multi te ſubſannent, ut dicant, te ſubitò Philoſophum exſtitiſſe, ut rogent, unde ſupercilium illud? tu avtem ſupercilium ne habeto: ea verò qæ optima tibi videbuntur, ſic teneto, qaſi à Deo ſis in ea ſtatione collocatus. Caterùm memento, te, ſi in eodem ſtatu permanſeris, iis tandem admirationi fore, qi te prius deriſerunt. Sin eis ſuccubueris, dupliciter fore deridendum.* Vide *ad l. 9. §. 34. & l. 10. §. 8. & l. 11. §. 16.*

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν] Nec iſta cum prioribus videntur colærere. *Nè*, inqit, *tanqam annos innumerabiles victurus adhuc*, te geras: iſtud enim, avt ejuſmodi aliqid neceſſariò ſupplendum eſt. Seneca *ad Marc. c. 11. Qantos tumultus hoc tam contemptum animal movet? in qantas cogitationes oblitum conditionis ſuæ venit? immortalia, æterna volutat animo, & in nepotes ac pronepotes diſponit; cùm interim longa conantem mors eum opprimit.* Bernardus *ad Eugen. de conſider. l. 2. Qi longiora ſibi vita metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminii, tranſiens vita terminos productiori ſolicitudine? indè eſt qòd homines in præſentia à ſe exules per oblivionem, in alia per inanem ſolicitudinem migrant ſecula, non profutura, imò nec futura. at prudens homo longioris vitæ non abducetur incerto.* Vide *infrà §. 32.*

Τὸ χρεὼν ἐπήρτηται] *Feſtinandum eſt: inſtat à tergo mors.* Seneca *ad Marc. c. 10.* τὸ χρεὼν, mors, naturæ debitum. Syneſius *Epiſt. 12.* εἰ μὴ τὸ χρεὼν ἔφθασε. *niſi mors prævenisſet.* Vide *l. 2. §. 4. & l. 6. §. 30. & infrà §. 26.*

Ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστι] Qod Apoſtolus *ad Galat. cap. 6. v. 10.* ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν. *Dum tempus opportunum habemus, operemur bonum.* & qod Petronianus ille, ſed ſenſu ſeqiore;

Ergò vivamus, dum licet eſſe bene.

§. 18. Ὅσην ἀσχολίαν] imò ἐυσχολίαν. ità *infrà §. 24.* ἐυσχολώτερον. *Qi multò magis à negotiis vacat. & lib. 12. §. 2.* ἐυσχολήσειεν. *à negotiis potius vacabit.* Magnam ſibi tranquillitatem conciliat, qi aliena dicta, facta, cogitata non attendit. Contrà, ut Rex ſapientiſſimus *Prov. c. 26. v. 17. Prehendit avribus canem, qi liti alienæ immiſcet ſe.* In ejuſmodi ergò homines qadrat diverbium à Zenobio ac Svida relatum, Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐλὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Lydo negotia cùm nulla eſſent, foras conqiſivit.* Vide *ad lib. 2. §. 7. & l. 3. §. 4.*

Ἀλλὰ μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ] Vide *ad lib. 2. §. 8. 13.*

δίκαιον ἦ, καὶ ὅσιον, * ἢ κατὰ τὸν * ἀγαθὸν μὴ * μέλαν ἦθος * περιβλέπεσθαι, ἀλλ' [a] ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθὸν, μὴ διερριμμένον.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς, ὃς φαντάζεται, ὅτι [b] ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖται. εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκεῖνον διαδεξάμενος, [c] μέχρι καὶ πᾶσα ἡ μνήμη ἀποσβῇ διὰ ἐπιγινομένων καὶ σβεννυμένων πρωϊαίους. τοῦτο δὲ ὅτι κἂν ἀθάνατοι μὲν οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δὲ ἡ μνήμη. [d] τί ἔν τούτῳ πρὸς σέ; καὶ ἀδέν λέγω, ὅτι πρὸς τὸν τεθνηκότα; [e] ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα, τί ὁ ἔπαινος, τοῦτο ἄρα δι' [f] ἀκοινωνησίαν τινα;

* καὶ ἀγ. Jun. δεῖ, κ. τ. Lug.
* Ἀγάθωνα Xyl. Lug.
* μετὰ ναθείας Jun. V.N.Inf. §. 28.
* περιτρίπτεσθαι. Boot.
a L. 5. §. 14. l. 8. §. 37. l. 10. §. 11.
b L. 3. §. 10.
c L. 2. §. 17.
d Sup. §. 3.
e Inf. §. 51.
f Inf. §. 32.

sit piúmque; nec, ut Agatho loquitur, mores nigros quod reſpiat. non eſt itaque circumſpiciendum, ſed lineæ inſiſtendum per quam citra evagationem omnem rectâ curras.

§. 19. Qi de fama poſthuma ſolicitus eſt, non cogitat fore, ut unuſquiſque eorum qi ipſius meminerint, mox fato ſit conceſſurus; & qi huic ſucceſſerit, ipſe pariter; donec tandem memoria omnis prorſus per ſuſpicientes eoſdémque mox extinctos protelata, & ipſa prorſus extingvatur. finge verò & immortales, qi tui meminerint, memoriámque tui & ipſam immortalem fore, qid hoc ad te tamen? nec ad mortuum jam dico, ſed ad ſuperſtitem ipſum lavs qid facit? niſi forſan ratione diſpenſationis cujuſdam.

omittis

ANNOTATIONES.

Ἢ καὶ τὸν ἀγαθὸν] Xylandro libens accedo, qi pro ἀγαθὸν, Ἀγάθωνα ſubſtituit, cujus illud, τὸ μέλαν ἦθος, quod ſequitur, fuerit. Annotator Lugdunenſis ampliùs mutat, vúltque, δεῖ καὶ τὸν Ἀγάθωνα. Verùm D. Junius ἀγαθὸν illud retinendum cenſet: totúmque locum, utì mox dicetur, reconcinnat.

Μὴ μέλαν ἦθος περιβλέπεσθαι] *non circumſpicit nigros mores* Xylander. *aliorum*, nimirum Mericus. ut activo ſenſu verbum accipiatur. atqe ità *l.* 7. §. 55. Μὴ περιβλέπε ἀλλότρια ἡγεμονικά. *Nolito aliorum mentes circumſpicere.* & *lib.* 5. §. 3. ἃ σὺ μὴ περιβλέπε, ἀλλ' ἰθεῖαν πέραινε. *Qa tu noli attendere, ſed rectà perge.* Cæterùm D. Bootius mavult περιτρίπτεσθαι legi, ut reſpondeat τῷ τρέχειν ὀρθὸν, quod mox ſequitur. *Nè eorum inſtar, qi nigris ingeniis ſunt praditi, circumagaris, & obliqus ac tortuoſius incedas.* D. Junius denique neqe de *Agathone*, neqe de *moribus nigris* iſtic qicqam vult dici. Sic itaqe conjecturâ ſanè probabili admodum, mutatione havd enormi, locum avtumat poſſe reſtitui, ut cum præcedentibus cohæreat; καὶ ὅσιον, καὶ ἀγαθὸν. μὴ μετὰ ναθείας περιβλέπεσθαι, &c. *ut qod facit, ſit juſtum, & pium, & bonum: neqe cum pigritia & ſegnitie, ſive qod ſegnium ac pigrorum eſt, circumſpiciat; ſed rectâ procedat.* Qid ſi Xylandri lectione ex parte admiſſâ, ſic concinnaverimus? ἢ καὶ τὸν Ἀγάθωνα μὴ μέλαν ἦθος ἦ. δεῖ δὲ μὴ περιβλέπεσθαι, &c. Viderint alii.

Ἐπὶ τῆς γραμμῆς] *qaſi ad lineam ductam.* Sic Tertullianus *adv. Marc. l.* 4. *c.* 17. *Linea inſiſtere*, pro in inſtituto perſiſtere ac permanere. & *adv. Hermog. cap.* 39. *Lineis excidere.* pro, ab inſtituto & propoſito deerrare & divagari. qod à re Geometrica tractum cenſet Hadrianus Junius *Cent.* 6. *Adag.* 75. à re Gymnica, Petrus Faber *Agoniſt. l.* 2. *c.* 7. cui potiùs accedo.

Τρέχειν ὀρθὸν] Ità *l.* 5. §. 14. Καλοραθύσεις ὀνομάζονται, τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδῦ σημαίνοντες. *Rectè factorum appellationem ſortita ſunt via rectitudinem ſignificantes.* qod *l.* 8. §. 57. καλ' ἑυθὺ γίνεσθαι, *recta procedere.* & *lib.* 10. §. 11. ἑυθείαν περαίνειν, *recta proficiſci.* Apoſtolus *ad Galat. cap.* 2. *v.* 14. ὀρθοποδεῖν, *rectò pede incedere.* ſicut Lucas, ſed citra metaphoram iſtiuſmodi, *Act. c.* 16. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 1. ἑυθυδρομεῖν, *rectum curſum tenere.*

Μὴ διερριμμένον] *Non vagum.* Xylander nunc in hanc partem, nunc in illam procurrentem, & incerto qodam animi æſtu jactatum & abreptum, & qaſi disjunctum. qod in ſacris Scripturis occurrit toties, *neqe ad dextram neqe ad ſiniſtram*, i.e. nevtrobiqe *declinando. Deut. c.* 2. *v.* 27. & *c.* 5. *v.* 32. & *c.* 17. *v.* 11. 20. & *c.* 28. *v.* 14. *Prov. c.* 4. *v.* 25, 26, 27. *Joſh. c.* 1. *v.* 7. & *c.* 23. *v.* 6. *Reg. Hiſt. l.* 1. *c.* 6. *v.* 12. & *l.* 2. *c.* 2. *v.* 19. 21. & *l.* 4. *c.* 22. *v.* 2. & *Amal. l.* 2. *c.* 34. *v.* 2. *Eſaj. c.* 30. *v.* 21. qia τρέχειν ὀρθὸν præceſſerat. Poteſt tamen ab oculorum affectione ſumptum eſſe; eâ nimirum, qam Galenus *comment. in Hippocr. prognoſt.* 1. 10. ἵππον dici teſtatur, qando oculi ſunt ἀστήρικτοι, καὶ κινούμενοι διὰ παντὸς, *inſtabiles & perpetuo motu agitati.* id vitium aliqando inſitum, aliqando eſt adventitium. de iſto Hippocrates *prænot. Coac.* §. 218. Πονηρὸν κῆ, τὸ τὰς ὄψιας πυκνὰ διαρρίπτειν. *Malum eſt oculos freqenter agitare ac jactare.* hoc eſt, ὀφθαλμοὺς διερριμμένους ἔχειν. Et huc alluſum fuerit, ſi περιβλέπεσθαι retineatur.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς] Retundi meritò digna vanitas illorum, qi de nomine ſuo propagando & ad poſteros tranſmittendo ſolicitè ſatagunt. nec tamen, qam ſui ſit memoriam relicturus, cùm & in honorem numinis & in bonum publicum conducat, incurioſum prorſus eſſe qenqam fas eſt. Optimè Plato *Epiſt.* 2. Ἀνάγκη γάρ, ὡς ἔοικε, μέλειν ἡμῖν καὶ τῷ ἔπειτα χρόνῳ. ἐπειδὴ καὶ τυγχάνουσι καλά τινα φύσιν, οἱ μὲν ἀνδραποδωδέσταλοι ἄδην φρονιίζοντες αὐτῆ, οἱ δ' ἐπιεικέσταλοι, πᾶν ποιῆτε, ὅπως ἂν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὖ ἀκούσουσιν. *Cura enim habenda eſt nobis temporis ſubſequentis. Fit enim naturâ qadam, ut ignaviſſimi homines nihil curent, qæ ſit de ipſis futura opinio: probatiſſimi autem viri cuncta faciant, qo in futuris ſeculis bene inter homines audiant.* Verùm ἐσπουδακέναι περί τι, eſt rei alicui nimiopere addictum eſſe, ut ad eam qaſi attonitus & perculſus conſiſtas, avt ſaltem pro eximia & admiratione dignâ habeas: qomodo erga famam poſthumam affici eſt à ratione omni alienum. Socrates apud Platonem in *Phædone*, σωφροσύνην definit, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐσπουδακέναι, ἀλλ' ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως. *Cupiditatibus non eſſe vehementius addictum, ſed parvi pendere & modeſtè habere.* Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 6. *c.* 18. Καλὰ πάντων δὲ τῶν ζώων κοινὸν, τὸ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἡδονὴν ἐσπουδάσθαι, τὴν ἀπὸ τῆς ἁφῆς μάλιστα. *Commune autem omnium animalium eſt, ut cupidine, voluptatéqe rei maximè venereæ geſtiant atqe incitentur.* Ibidem *l.* 9. *c.* 8. Οὕτω δὲ σφόδρα καὶ οἱ πέρδικες, καὶ οἱ ὄρνυγες ἐσπούδακαν περὶ τὴν ὀχείαν, ὡς εἰς τοὺς θηρεύοντας ἐμπίπτουσι, καὶ πολλάκις καθίζανουσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς. *Uſque adeo tum perdices tum coturnices libidine gavdent, ut in avcupantes corruant, & ſæpe numero capitibus eorum reſidant.* qod Plinius *l.* 10. *c.* 33. vertit; *Rabie qidem tantâ feruntur.* qomodo Flaccus *ſerm. l.* 2. *Sat.* 3.

Inſanit veteres ſtatuas Damaſippus emendo.

hoc eſt, ἐσπούδακε περὶ τοὺς ἀνδριάντας. Marcus ipſe *l.* v. §. 6. μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδάσθαι. *neqe rebus iſtiuſmodi addictum eſſe.*

Ἑκάστου τῶν μεμνημένων] Vide *ad lib.* 2. §. 17. & *infrà* §. 35.

Διὰ ἐσπουδημένων] *Per attonitos inani famâ* Xylander, ut de gloriam ambientibus dictum ſit. non accedo. hunc enim jam rebus humanis exemptum præſumit. Meliùs Caſavbonus *per admirantes.* alius eſt ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακώς, *qi de fama poſthuma laborat, & circa eam inſanit qodammodo.* alii οἱ ἐσπουδημένοι iſtic, *qi cum* vitâ jam functum *admirantur, celebrántqe qaſi cum ſtupore qodam.* Heraclitus apud Plutarchum *de leg. Poet. pag.* 28. *D.* Βλαξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐσπουδάσθαι φιλεῖ. *Stultus qovis verbo percellitur.* qod idem *lib. de audiend.* τῶν θαυμασικῶν eſſe ait, *eorum qi nihil non admirari laudibúſque efferre ſolenne habent.*

Τί δὲ τοῦτο πρὸς σέ] Seneca *Epiſt.* 77. *Ad nos nihil pertinebit poſterorum ſermo.* Boethius *Conſol. lib.* 2. *c.* 7. *Qid eſt qod ad præcipuos etiam viros, qi virtute gloriam petunt, de fama poſt reſolutum morte ſuprema corpus attineat? nam ſi, qod noſtræ rationes credi vetant, toti moriuntur, nulla eſt omnino gloria: cùm is, cujus ea eſſe dicitur, non extet omnino. Sin verò ſibi mens bene conſcia terreno carcere reſoluta, cælum libera petit, nonne terrenum negotium ſpernet, qæ ſe, cælo fruens, terrenis gavdet exemptam?* Feſtivè luſit in hanc mentem, qiſqis fuit, *Anthолog. l.* 3. *c.* 6. 4.

Οὐνομά μοι. τί δὲ τοῦτο; πατρὶς δέ μοι. ἐς τί δὲ τοῦτο;
Κλεινῆ δ' εἰμὶ γένος. εἰ γὰρ ἀφαυροτάτη;
Ζήσας ἐνδόξως, ἔλιπον βίον. Εἰ γὰρ ἀδόξως;
Κεῖμαι δ' ἐνθάδε νῦν. τίς τινι ταῦτα λέγεις;

Nomen mihi: qid hoc? patria vero mihi. qid hoc qoqe?
Clari ſum generis. qid ſi obſcuriſſimi?
Vivens glorioſe reliqi terram. qid ſi ingloriè?
Jaceo verò hic nunc, qis? cui hæc dicis?

Πρὸς τὸν ζῶντα τί ὁ ἔπαινος;] ſiqidem δόξα καὶ ἀδοξία, τῶν ἀδιαφόρων εἰσίν. *Honor & ignominia rebus mediis ſunt annumeranda.* ut *ſuprà lib.* 2. §. 11. Deinde; ut Ariſtoteles *Ethic. lib.* 1. *cap.* 3. Δοκεῖ ἡ τιμὴ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ τῷ τιμωμένῳ. *Honor videtur potius eſſe illum exhibentium, qàm illorum qibus exhibetur.* itaqe non eſt οἰκεῖόν τι. Vide *infrà* §. 20.

Δι' οἰκονομίαν τινά] hoc eſt. ὡς μὴ μόνον πιστὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀξιόπιστον φαινῆται. *Ut non ſimus ſolum fideles, ſed etiam videamur fide digni.* Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Itaqe Julianus *de viduit. c.* 22. *Nobis neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra.* Et Avgvſtini nom. *ad fratr. in erem. Orat.* 52. *Conſcientia nobis neceſſaria eſt, fama proximo: qi conſcientiâ fidens famam negligit, crudelis eſt.* Verùm ut noſtri mentem meliùs aſſeqamur, dogma Stoicum περὶ δόξης καὶ ἐπαίνου, ſive de *fama* & *lavde*, penitiùs pavlò eſt introſpiciendum. Illi, ut Laërtius *l.* 7. in *Zenone*, ἐν τοῖς ἀδιαφόροις, i. e. *in rebus mediis*, qæ nec bonæ nec malæ ſunt, iſta ponebant: qod & noſter

omittis enim intempestivè id qod in te natura posuit, dum ab aliorum interim sermonibus pendes.

§. 20. Bonum etiam qalecunqe, ex se bonum existit, & in sese terminatur, nec partem sui ullam lavdem habet. itaqe lavdando nec melius, nec deterius efficitur. atqe hoc de eis qoqe dico, qæ vulgari sermone bona dicuntur: putà, de rebus corporeis artiúmqe operibus. qod est igitur verè bonum, id nihilo ulteriùs indigebit, non magìs qàm lex, qàm veritas, qàm benevolentia, qàm modestia. ecqid enim horum vel lavde fit bonum, vel corrumpitur vituperio? smaragdus num deterior fit, nisi lavdatur? qid avrum, ebur, purpura, pugio, flosculus, arbuscula?

§. 21. Animæ si perennant, qomodo eas ab æ-

* πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τῷ φυσικῷ δόσιν, ἄλλῳ πνὸς * ἐχόμθμον λόγῳ λοιπόν.

§. 20. Πᾶν τὸ κ) ὀπωσοῦν καλὸν, ἐξ ἑαυ[ῦ καλόν ἐσι, κ) [a] ἐφ' ἑαυτῷ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρ@ ἑαυτῦ [b] τ ἔπαινον. ἔτι γᾶν χεῖρον ἢ κρεῖττον γίνε[τὸ ἐπαινούμθμον. τέτό φημι κ) ἐπὶ τ κοινο[έρου καλῶν λεγομένων. οἷον ἐπὶ τ ὑλικῶν, κ) ἐπὶ τ τεχνικῶν κατασκθασμάτων. τὸ [ὃ] δὴ ὄντως καλόν * τιν@ χρείαν ἔχ[, ἐ μᾶλλον ἢ νόμ@, ἐ μᾶλλον ἢ ἀλήθ[α. ἐ μᾶλλον ἢ ὕνοια, ἢ αἰδώς. τί τέτων Δ[ὸ τὸ ἐπαινεῖσθ καλόν ἐσιν, ἢ ψεγόμθμον φθείρε[; [c] σμαρά[γδιον γὰρ * ἑαυ[ῦ χεῖρον γίνε[, ἐὰν μὴ ἐπαινῇ[; τί [ὃ] χρυσὸς, ἐλέφας, πορφύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον;

§. 21. Εἰ Δ[αμένουσιν αἱ ψυχαὶ, πῶς αὐτὰς ἐξ αἰδί@

* παρεὶς, vel παρίης f. παρίντες Boot.
* ἐχόμενος f. ἔχομεν λόγον. Λοιπὸν, πᾶν Boot.
a L. 5. §. 34. l. 9. §. 31.
b L. 6. §. 2.
* [ὃ] τινος, vel τινος.
c L. 7. §. 15.
* [ὃκ] i. Lug.

ANNOTATIONES.

fter facit, *l.* 2. §. 11. Verùm *ἀδιάφορα* illa cùm distingverent, *τὰ προηγμένα κ) τὰ ἀποπροηγμένα*, in *præposita & rejecta*, ut Cicero vertit: de qibus vide *ad l.* 3. §. 11. in *præpositis*, i. e. *qæ æstimationem & pretium aliqod haberent*, ut Seneca *de beat. cap.* 22. *τὴν εὐδοξίαν* habebant. Cùm avtem rursus *præposita* sive *præferenda* illa in tres ordines dispescerent, ut qædam *per se præponenda* dicerentur, qædam *propter usum*, qædam *propter utrumqe*; *περὶ τῆς εὐδοξίας*, *de bona fama*, in qo trium istorum ordine ei sedem tribuerent, inter se Stoici dissentiebant. Siqidem, ut Cicero *de finib. lib.* 3. §. 57. Chrysippus & Diogenes, *Utilitate detracta, nè digitum qidem ejus cavssâ porrigendum esse dicebant*, atqe hoc est, qod Marcus hîc dixit, *εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν τινά*) qi avtem post eos fuerunt, cùm Carneadem sustinere non possent, *Propter se præpositam & sumendam* esse dixerunt, essèqe *hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene avdire, à parentibus, à propinqis, à bonis etiam viris*, idqe *propter rem ipsam*, non *propter usum*: dicúntqe, *ut liberis consultum volumus, etiamsi posthumi futuri sint, propter ipsos; sic futura post mortem fama, tamen esse propter rem, etiam detracto usu, consulendum.* Verùm si cui otium & animus est, adeat Senecæ *Epist.* 102. in qâ is de *claritate*, qam à *fama* secernit, utrùm *bonum* sit necne, argutiolis Stoicis adscitis, fusissimè disceptat. Dio qidem Prusæus *Orat.* 24. *p.* 280. *Ἐπεὶ τόγε ἐπαινεῖσθαι καθ' ἑαυτὸ ὑπὸ ἀνθρώπων ἀνοήτων, οἷοί πέρ εἰσιν οἱ πολλοὶ, ἢ τὸ δύνασθαι ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ τὸ ἡδέως ζῆν, οὐδὲν ἂν διαφέροι πρὸς εὐδαιμονίαν, τῷ ψέγεσθαι, κ) μηδὲν ἰσχύειν, κ) ἐπιπόνως ζῆν. Quoniam lavdari per se à fatuis hominibus, qale est vulgus, avt posse aliqid, avt jucundè vivere inter ejusmodi, nihil differt à vituperari, nihilqe posse & laboriose vivere qod felicitatem attinet.* Attamen, ut Galenus *therapevt. l.* 7. *c.* 1. *Ὁ γάρ τοι τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἔπαιν@, εἰς μὲν χρείας τινὰς ἐπιτήδειον ἔργανον ἴσως γίνε[αι τοῖς ζῶσιν. ἀποθανόν[ας δὲ οὐδὲν ὠίνησιν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ζώντων ἀνίως. Nam multorum hominum lavs commodum ad vsus nonnullos instrumentum viventibus aliqando est, mortuis certè nihil prodest, sicuti nec viventibus qibusdam.* Marcus ipse etiamsi havd multùm istud alioqi facere videatur, *lib.* 3. §. 16. & *infrà* §. 51. hac tamen ratione, prout testatur Capitolinus, *Erat fama sua curiosissimus: & malè loqentium dictis, vel literis vel sermone respondebat.* Idémqe, *Nihil magìs timuit & deprecatus est, qam avaritiæ famam: de qâ se multis epistolis purgat.* Nec silendum hîc Chrysippi illud in *lib. de Rhetorica.* *Οὕτω ῥητορεύσειν κ) πολι[εύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς κ) τὸ πλέ[ον ὄν[@ ἀγαθὸν, κ) τῆς δόξης, κ) τῆς ὑγιείας. Ita oraturum atqe rempublicam gesturum sapientem, ut qi divitias, gloriam ac sanitatem bona arbitretur.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 1. dum nimirum ad aliorum rationem captúmqe sese accommodat. éstqe ista etiam *οἰκονομία τις*, ut Marcus hîc loqitur. Vide *ad l.* 11. §. 18. *Πολλὰ κα[' οἰκονομίαν γίνε[αι.*

Πάρες γὰρ νῦν] Xylander. *Omitte enim natura munus huic tempori non convenions, de qo suo loco erit disserendum.* Verùm ista ex contextûs verbis qâ ratione erui possint non video. Lego itaqe *παρίης. omittis enim nunc & amittis, τὴν φυσικὴν δόσιν, qod natura tibi concessit.* nimirum, ut qod tui est officii agas, tuâ solius conscientiâ contentus degas, omniáqe tua in te reposita habeas. ut *suprà* §. 3. 8. & *l.* 2. §. 11. 13. & *infrà* §. 29. sic *infrà* §. 32. *Ἀφίη[ας ποιεῖν τὸ κα[ὰ τὴν ἰδίαν κα[ασκευὴν, κ) τοῦτο ἀρκεῖσθαι. Cùm id interim facere, qod conditioni propriæ consentaneum erat, neglexerint.* & *lib.* 6. §. 16. *Τὸ κα[ὰ τὴν ἰδίαν κα[ασκευὴν κινεῖσθαι, κ) ἵσ[ασθαι. Secundum conditionis sua rationem moveri, seqe sistere.* Vide *l.* 5. §. 36.

Ἄλλῳ τινὸς ἐχόμενον λόγῳ λοιπόν.] lego, *ἐχόμεν@. dum ab alterius sermone pendes.* nisi si placuerit cum D. Bootio legere; *παρέντες*, & *ἔχομεν λόγον, omittimus qod nostrum est, dum alterius rei*, qæ scilicet parum ad nos facit, *rationem habemus.* Sensus, utrumvis admiseris, idem futurus est. Cæterùm *λοιπὸν* illud vult idem esse novæ periochæ initium; ut legi debeat, *Λοιπὸν, πᾶν τὸ κα[ὰ ὁπωσοῦν καλὸν*, &c. *Denique qicqid pulcrum & ità ex se pulcrum est, ut aliena lavs ei nihil adjiciat.* &c. cui libens assentior. Siqidem pari modo Marcum bis, usurpâsse *superiùs* §. 3. deprehendo. qanqam & *τὸ λοιπὸν* satis crebrò etiam sententiam clavdit. Sic Epictetus *lib.* 1. *c.* 29. *Σιώπα λοιπόν. Taceto deinceps.* Et Chrysostomus *in Rom. Orat.* 8. *p.* 93 a *D. Δείξας τοίνυν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ τοῦτο, κα[ὰ τὸν Δαβὶδ ἐπάγει λοιπόν, &c. Id ergò Abrahæ exemplo cùm declaravit, & Davidem adduxit deinceps*, &c. Itaqe distinctionem receptiorem in versione secutus sum.

§. 20. *Πᾶν τὸ — καλὸν ἐξ ἑαυτῦ καλόν*] Itaqe Galenus *hortator. c.* 10. *Τὸ ἀληθινὸν κάλλ@ ἀκριβῶς ἐξε[άζε[αι αὐτὸ κα[' ἑαυτὸ προτιόντων ἁπάντων γυμνωθέν. Vera pulcritudo certo exploratur ipsa per se, rebus omnibus foris obvenientibus nudata.* Vide *l.* 6. §. 40. & *l.* 9. §. 31.

Οὐκ ἔχει μέρ@ τι ἑαυτῦ τὸν ἔπαινον] Est enim *ὁ ἔπαιν@ τῶν ἔξω.* ut *suprà* 19.

Οὔτε γᾶν χεῖρον ἢ κρεῖττον τὸ ἐπαινούμενον] Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. §. 15. *Ἐμὲ δ' οὐκ ἀμείψουσιν οἱ εὐφημοῦντες, ἢ δυσφημοῦντες, ὥσπερ οἱ βορβόρῳ μῦρον ἀναμιγνύντες, ἢ μέρῳ βόρβορον, κα[ὰ τὰς ποιότητας τῇ ἐπιμιξίᾳ συγχέοντες, ἵνα δυσχερέσ@ τὰς βλασφημίας ὡς μεθισάμεν@. ἢ πολλὰ ἂν κατέβαλον χρήμα[α τοῖς ἐπαινέταις, εἴ με βελτίω τοῖς ἐπαίνοις εἰργάζον[ο. νῦν δὲ οὐκ ἔστιν [ῦτο ἔχειν. πόθεν; ἀλλ' ὅπερ εἰμὶ, τοῦτο μενῶ κ) δυσφημούμεν@ κ) θαυμαζόμεν@. Nec item me vel lavdatores vel vituperatores immutabunt, qemadmodum qi cæno ungventum, avt ungvento cænum admiscent, ac per mixtionem qalitates confundunt, ut maledicos sermones, tanqam à me ipso mutatus, graviter & iniqo animo feram. Nam alioqi multas pecunias lavdatoribus numerarem, si me lavdando meliorem efficerent. Verùm aliter se res habet. Qod enim sum, hoc maneo, sive maledictis afficiar, sive lavdibus in cælum ferar.* Apud Plutarchum *de adulat. pag.* 59. *A.* Bio. *Εἰ τὸν ἀγρὸν ἔμελλεν ἐγκωμιάζων ἔνφορον ποιεῖν κ) ἔνκαρπον, οὐκ ἂν ἁμαρ[άνειν ἐδόκει, τῦ[ο ποιῶν μᾶλλον ἢ σκάπ[ων κ) πράγμα[α ἔχων. ἐ τοίνυν ἐδ' ἄνθρωπ@ ἄλοπ@ ἂν εἴη ἐπαινῶν, εἰ τοῖς ἐπαινουμένοις ὠφίλιμός ἐσι κ) πάμφορ@. Qi agrum lavdando putat se redditurum fertilem, ac frugiferum potius qàm fodiendo & colendo. Non tamen homo absurdè facit lavdans, ubi id iis qi lavdantur est utile.* Verùm hoc rejicit, subjicitqe Plutarchus: *Ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς ὑ γίνε[αι χείρων ἐπαινούμεν@. ἄνθρωπον δὲ τυφῶσι κ) ἀπολλύουσιν οἱ ψευδῶς κ) πα' ἀξίαν ἐπαινῶν[ες. Atqe ager qidem lavdando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qi immeritò lavdant.* Cæterùm è contrario, *Virtutem lavdatam crescere, & immensum calcar gloriam habere, nec parvas animo vires addere*; Naso monuit *Ponti l.* 4. *el.* 2. & *trist. l.* 5. *el.* 12. Sed hoc est, qod Marcus vult, nihil rei cujusqam bonitati, eo ipso qod lavdatur, vel accedere vel decedere.

Τὸ δὲ δι' ὅλ[ως καλόν τινος χρείαν ἔχει.] Lego *τὸ δὲ δὴ ὅλ[ως καλὸν [ὃ] τινος χρείαν ἔχει*, sensu exigente & contextûs serie. nisi si *ἐρω[ηματικῶς* legere placuerit, *τίνος χρείαν ἔχει; ecqâ re indiget?* Sed illud potiùs adjecta poscere videntur. *τὸ ὅλ[ως καλὸν* Stoicis est *virtus* sola. Vide *ad l.* 2. §. 1.

Ὕνοια] Vide *ad l.* 2. §. 5.

Σμαράγδιον γὰρ ἑαυ[ῦ χεῖρον] Annotator Lugdunensis negativam hîc sine cavssa interserit, qm oratio etiam in *edit. Lugd.* sit erotematica. *σμαράγδιον* avtem diminutè dixit, ut & mox, *μαχαίριον, δενδρύφιον, ἀνθύλλιον.* & *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 7. §. 3. *ὀσάριον, officiulum*, & *infrà* §. 41. *ψυχάριον, animulam.* qalia ab Aristophane in *Babyloniis* usurpata Aristoteles monet *Rhetor. l.* 3. *c.* 2. *χρυσιδάριον, ἱμα[ιδάριον, λοιδορημά[ιον, νοσημά[ιον, avrulum, togulam, convicivlum, morbulum.* eáqe *πρὸς τὸ ἔλα[ον ποιεῖν, ad rem* qâ de agitur, *deprimendam & elevandam* conducere plurimùm. nec alio fine usurpat Marcus noster. Vide *infrà* §. 48.

§. 21. *Χαρεῖ ὁ ἀήρ*] indè enim *animam* esse tenebant Stoici,

ἀιδίῳ χωρεῖ ὁ ἀήρ; πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ ἀπ' ἐκ τοσούτου
a L. 2. §. 3. αἰῶνος ἐνπλόμενα σώματα; ὥσπερ γὰρ ἐνθάδε, a
L. 6. §. 15. ἡ τούτων * πρὸς ἄλλῳ τινὰ ὑπολειφθέντι μεταβολὴ καὶ
* [μετὰ] πόσην τινὰ f. ἀφάνισις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ. ὕτως αἱ εἰς
τὸν ἀέρα μεθιστάμεναι ψυχαὶ, ἐπὶ ποσὸν συμμεί-
b L. 12. §. 5. νασαι μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ b ἐξάπτονται,

terno ceperit aër? quomodo verò, quæ ab ævo tam immenso in ea condita sunt, corpora terra capit? sicut enim hîc corpora, ubi ad spatium aliqod temporis in terra permanserint, mutata & dissipata, cadaveribus aliis locum concedunt: ità & animæ, in aërem translatæ, ubi aliqandiu ibi perstiterint, mutantur, funduntur, succenduntur, in semina-

lem

ANNOTATIONES.

τι, *lib.* 2. §. 2. eodémque reverti. *lib.* 7. §. 50.

Πῶς δὲ ἡ γῆ] *Et qomodo terra* Xylander. ac si qæstio proposita continuetur. cùm sit subjectio, & responsio, licèt interrogandi formulâ enunciata; qod & Casavbonus advertit. q. d. idem de animis in aërem emissis sentias, qod de corporibus terrâ conditis.

Ἐφὸς ἂν ἕνα ἐπιδιαμονήν] *in alium, qalisqunque is fuerit, subsistendi modum* Casavbonus. qod nescio an vocabulum istud ferre possit. ego Xylandro assentior vertenti, *qum aliqandiu in terra delituêre*, vel *permansêre*. idem enim his verbis de animis, vult dicere, qod de corporibus mox illis, πρὸς ἄλλον τινὰ ἐπιδιαμονήν.

Ἐπὶ ποσὸν συμμείναντας] Animam corpore exutam *longavam* qidem, non *aternam* tamen avt *immortalem* prorsùs Stoici statuebant. Laërtius *l.* 7. §. 156. in *Zenone*: Τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἐπιμένειν, φθαρτὴν δὲ εἶναι. *Animam durare post mortem, esse tamen obnoxiam corruptioni.* Cicero Tusc. *l.* 1. §. 77. *Stoici vita usuram nobis largiuntur, tanqam cornicibus: diu mansuros (ajunt) animos, semper, negant.* Verùm nec hac in parte secum invicem conveniebant. Nam, ut Laërtius *ibidem* §. 157. Κλεάνθης μὲν πάσας ἐπιδιαμένειν φησὶ μέχρις ἐκπυρώσεως. Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνας. *Cleanthes universis ad mundi conflagrationem usqe permanere*: *Chrysippus verò sapientum duntaxat.* Seneca tum saltem etiam beatorum animas interituras; *ad Marc. c.* 26. *Nos qoqe felices anima, & aterna sortita, cùm Deo visum erit iterum ista moliri, labentibus cunctis, & ipsi parva ruina ingentis accessio, in antiqa elementa vertemur.* Apud Evsebium *præpar. lib.* 15. *c.* 20. Numenius *de bono l.* 1. (qem cur, *de nostris*, appellet Lipsius *physiolog. Stoic. l.* 3. *c.* 11. ubi horum plæraqe retulit, ego nullus assequor) ex Stoicorum sententia; Διαμένειν τὰς τῶν ἀποθανόντων ψυχάς. *Defunctorum animos etiam post obitum superesse.* Et mox: Τὴν δὲ ψυχὴν γενητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν. ὡς τοῦτο δὲ τῷ σώματος ἀπαλλαγέντα φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ' ἑαυτήν. Τὴν μὲν τῶν σπουδαίων, μέχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων. τὴν δὲ τῶν ἀφρόνων, πρὸς πόσους τινας χρόνους. *Animum porro & ortum habere, & interitum subire illum qidem, non tamen simulatqe corpore solutus est interire, sed manere per seipsum aliqamdiu: ac sapientium qidem animos ad extremam usqe rerum in ignem omnium dissolutionem: stultorum verò nonnisi aliqanto temporis intervallo superesse.* Respexit horsum Dionysius Halicarnasseus (etiamsi leviculè nimis Lipsius, qi vel hoc argumento Stoæ vindicat, nisi si Stoicus statim censendus, qisqis Stoicum dogma aliqod recenset.) ubi dixit, *antiq. l.* 8. *pag.* 530. Ἐι δὲ ἄφθαρτοι μέχρι τοῦ παντὸς συγχύσεως αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἔσαι, καθάπερ ἔνιοί τινες, ἢ χρόνου, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, τινὰ τῶν σωμάτων, ἐνδιαμένουσι, μᾶλλον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάττων δὲ αἱ τῶν κακῶν. *Qod si anima nostra in perpetuum degunt immortales, ut qidam existimant, avt post relictum corpus aliqanto durant tempore, bonorum virorum longissimo, malorum contra perbrevi.* &c. Respexit & Tacitus in *Agricola*, ab eodem adductus; (qem tamen nemo, opinor, Stoicum fuisse suspicabitur) ubi ait; *si, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur anima magna.* Nam qòd, ut Seneca *Epist.* 57. *existimabant animam hominis magno pondere extritam, permeare non posse, & statim spargi, qia non fuerit illi exitus liber.* qod & Statius *Theb. l.* 6. de avri scrutatore montis ruinâ oppresso;

— latet intus, monte soluto
Obrutus, ac penitus fractum obductumqe cadaver
Indignantem animam propriis non reddidit astris.

ridet ac refutat Seneca *ibidem*. *Qemadmodum enim*, inqit, *flamma non potest opprimi: nam circa id diffugit, qò urgetur: qemadmodum aer verbere avt ictu non laditur; nec scinditur qidem: sic animus, qi ex tenuissimo constat, deprehendi non potest, nec intra corpus affligi: sed beneficio subtilitatis sua, per ipsa, qibus affligitur, erumpit.* Servius verò, unde habeat, nescio, qod de Stoicis asseruit *ad Æneid. l.* 3. dicere eos *tam diu durare animam, qamdiu durat & corpus.* ideóqe *Ægyptios sapientia peritos, condita diutius reservare cadavera*, (qasi scilicet à Stoa dogma istud arripuerint) *ut anima multo tempore perduret, & corpori sit obnoxia, nec citò ad alia redeat.*

Μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ ἐξάπτονται] Non ergò usqe ad ἐκπύρωσιν, sive *conflagrationem*, ut illi superiùs adducti, permanere vult Marcus noster: sed *solvi, immutari, refundi, redaccendi*, ut aliis succedentibus & subeuntibus qotidie locum faciant: prout de corporibus dixerat in terram resolutis. Atqe hoc est fortasse qod Epiphanius voluit, ubi de Stoicis dixit. *l.* 1. *Hær.* 5. §. 1. Μεταγγισμούς τε ψυχῶν καὶ μετασωματώσεις ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα καθαιρομένας σωμάτων, ἢ δ' ἂν πάλιν εἰσδυ-

A σας καὶ ἀνάπαλιν γενομένας. *Adhæc animarum ex aliis in alia corpora transfusiones ac transitus admittunt. Eas qippe de corpore decedere, ac rursus ingredi, iterúmqe gigni statuunt.* Et ex Epiphanio Joannes Damascenus in *lib. de hæres. Stoici animum de corpore in corpus migrare volunt.* Qo nomine Pythagoreis adjungit Stoicos Lactantius *institut. lib.* 3. *c.* 18. *Superesse animam post mortem Pythagorici & Stoici dixerunt: eáqe non nasci, sed insinuari in corpora, & de aliis in alia migrare.* Ambigit certè Seneca *Epist.* 65. *Semel*, inqit, *hæc mihi videnda sint, an sæpè.* Verùm aliud longè hac in parte Stoicus nostet hîc, qàm Pythagoras olim censebat. nec consentiunt sibi invi-
B cem in Stoicorum dogmate recensendo, avt Epiphanio Lactantius, cùm ille *animas* dicit ἀνάπαλιν γενέσθαι; iste, non *nasci*, sed *insinuari* duntaxat; avt etiam sibiipsi Epiphanius, in eo qod subjungit; μέρος δὲ θεῖόν τινα καὶ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν ἡγοῦνται. *Cæterùm particulam qandam Dei, eandémqe immortalem animám esse prædicant.* qomodo enim *immortalem* statuunt, qam *nasci sapius* contendunt? Utrumqe verò Stoicis falsò tributum ab Epiphanio asserit Dionysius Petavius. Habent tamen aliqid Stoici dogmati Pythagorico affine, qòd ex animarum materia qasi conflata & recocta novas procudi & produci statuunt. Verùm hac ratione, non magis *anima* qàm *corpori immortalitatem* asserunt, non minùs *anima* qàm *corpori corruptionem* &
C *mortalitatem* adscribunt. Atqe hac ratione forsan accipi voluit, qod, referente Luciano *pag.* 866. Demonax Cynicus, interroganti, εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχή, *num anima esset immortalis*, respondit, ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς πάντα. *immortalis, sed ut cætera omnia.* Vide *l.* 8. §. 18. Tale qid & Oraculum apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. de Animis;

Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου γενόμενος, ἠδ' ἀναβλαστών,
Ψυχῆσι γενίμι φύσεως ἀρείρυμαι καινοῖς.
Ex alio tamen est alius, sempérqe novatur,
Naturæ insinuans sese genitalibus arvis.

D Grotius. Servius interim, loco superiùs recensito, ait *mediam viam secutos, cùm Plato animam perpetuam dixerit, & ad diversa corpora transitum facere statim pro meritis vita prioris: Pythagoras verò, non* μετεμψύχωσιν, *sed* παλιγγενεσίαν *esse dicat, hoc est, redire, sed post tempus.*

Ἐξάπτονται] *connectuntur* Xylander. perperam. Verto *accenduntur*, vel *succenduntur*. Seneca pariter *Epist.* 54. *Nos qoqe, & accendimur, & extinguimur.* Allusum est ad eorum dogma, qi *animam igneam* statuebant. in qo censu cum aliis havd pavcis & Stoici. Plutarchus *de Philos. placit. lib.* 4. *c.* 3. *de Anima natura*: Οἱ ἀπὸ Ἀναξαγόρου ἀεροειδῆ ἔλεγον. οἱ Στωικοὶ πνεῦμα θερμόν. Δημόκριτος πυρώδες σύγκριμα. *Anaxagorei corpus esse censuerant, idqe aerea natura. Stoici spiritum calidum. Democritus igneam compagem.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 46. Ἀναξαγόρας, Ἀναξιμένης, Ἀρχέλαος, Διογένης, ἀεροειδῆ. Οἱ Στωικοὶ, πνεῦμα νοερὸν, θερμόν. Παρμενίδης δὲ καὶ Πήγαθος, πυρώδη. Δημόκριτος, πυρώδες σύγκριμα. Ἀπολλωνιάτης, ἐκ πυρὸς εἶναι. Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἐξ ἀέρος. Ἵππων ἐξ ὕδατος. *Anaxagoras, Anaximenes, Archelaus, Diogenes aerea naturam anima tribuunt: Stoici spiritum intelligentem & calidum dicunt: Parmenides & Pegathus ignea natura: Democritus igneam mistiuram: Levcippus ex igne, Diogenes Apolloniates ex aere, Hippo ex aqa constare.* qo loco pro Πήγαθος legendum Ἵππασος. Sic enim Theodoretus *Therapeut. l.* 5. *Tom.* IV. *pag.* 545. *C.* Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἀρχέλαος, ἀεροειδῆ τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν εἰρήκασιν. οἱ δέ γε Στωικοὶ, πνευματικήν, πλείστῳ μεθέχουσαν τῷ θερμῷ. Παρμενίδης δὲ καὶ Ἵππασος καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη. ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φωσειδῆ. Ἐπίκουρος δὲ τετάρων τινῶν ποιοῦσαν κρᾶμα, πυρώδους καὶ ἀερώδους καὶ πνευματικοῦ καὶ τετάρτου τινὸς ἀκαλουμένου. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, μίγμα ἐξ αἰθερώδους καὶ ἀερώδους ὑσίας. Κριτίας δὲ, ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ὑγροῦ. *Anaximenes & Anaximander & Anaxagoras & Archelaus aeream dixerunt anima naturam esse. Stoici spiritualem qidem, sed qa calidi plurimum habeat. Parmenides, Hippasus & Heraclitus igneam hanc nuncuparunt. Epicurus commixtionem qatuor qarundam qalitatum, ignea videlicet, aerea, ac spiritualis, qartaqe præterea qa nomen non habeat. Empedocles mixtionem ex atherea aereáqe substantia. Critias verò ex sanguine & humido constare dixit.* De Democrito etiam Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2. Πῦρ τι καὶ θερμόν φησιν αὐτὴν εἶναι. *Ignem qendam & calorem dicit esse ipsam.* Tertullianus *de anima c.* 5. *Animam effingunt Hipparchus & Heraclitus, ex igni; Hippon & Thales, ex aqa; Empedocles & Critias, ex sanguine; Epicurus, ex atomis; Cristolaus & Peripatetici ejus, ex qinta nescio qa substantia: Stoici penè nobiscum, spiritum prædicant*; verùm hunc igneum. Apud Laërtium *lib.* 7. §. 157. Zeno &

Posi-

mutantur, funduntur, succenduntur, in seminalem universi rationem receptæ; locúmque hoc pacto faciunt aliis intra sedes easdem insuper recipiendis. hoc respondere licebit, si pro concesso sumatur, animas corporibus esse superstites.

[a] εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον χώραν ταῖς * προσουνοικιζομέναις παρέχουσι. τοῦτο δ' ἄν τις ἀπορήσειεν, ἐφ' ὑποθέσει * δ πᾶς ψυχὰς διαμένειν. * σὺν Lug. * προσουν. [a] Sup. §. 14. l. 6. §. 24.

χρὴ

ANNOTATIONES.

Posidonius. Πνεῦμα ἔνθερμον εἶναι τὴν ψυχήν. *Spiritum calidum dicunt animam esse.* Galenus *de anim. seq. corp. temperat. c. 4.* Stoicis animam esse κράσιν ἐκ συμμετρίας γιγνομένης τῆς ἀεροώδους καὶ πυροώδους οὐσίας, *temperamentum ex aerea igneaque substantiæ symmetria factum.* Cicero *Tuscul. l. 1. Zenoni Stoico animus ignis videtur.* Et *de natur. Deor. l. 3. Omnia Stoici solent ad igneam naturam referre; Heraclitum, opinor, secuti.* Et mox: *Dicunt omnem vim esse ignem, itaque & animantes cùm calor defecerit, interire: & in omni natura rerum id vivere, id vigere, quod caleat.* Ità Chrysippus *de provid. l. 1.* Διόλου μὲν γὰρ ὢν ὁ κόσμος πυροώδης, ἐνθὺς καὶ ψυχή ἐστιν ἑαυτοῦ καὶ ἡγεμονικόν. *Mundus enim omnino ignitus, statim etiam animam suam & principem vim habet.* Idémque de Sole pariter, quem ἔμψυχον καὶ πύρινον, *animatum & ignitum*, astrísque, quæ etiam *animata* censebat, *de natur. l. 3.* Οἱ δ' ἀστέρες ἐκ θαλάττης μετὸ τοῦ ἡλίου ἀνάπλουσαι. *Stellæ in mariâ sole accenduntur.* Quem idcirco hoc nomine exagitat Plutarchus *de Stoic. contrad. c. 38.* & *de commun. notit. c. 41.* quod cùm *animam* statuat τῇ περιψύξει καὶ πυκνώσει, εἶον κομίσει τινί, hoc est, *infrigidatione, & condensatione, ferri instar, quod obfirmandi causſa, candens etiammum, aquâ tingitur, produci*; unde & ψυχὴν παρὰ τὴν ψύξιν dictam. (vide *ad l. 12. §. 24.*) idem tamen, ὅταν ἐκπύρωσις γένηται, διόλου ζῆν καὶ ζῶον εἶναι, *tunc vivere cuncta atque animari dicat, cùm ignitio quasi quadam obvenerit*; itaque ποτὲ μὲν τὴν ἄναψιν, ποτὲ δὲ τὴν περίψυξιν, ἀρχὴν ἐμψυχίας ποιεῖν, *nunc infrigidationem, nunc accensionem principium animationes constituere.* cúmque animam, quam πῦρ νοερὸν, id est, *ignem intelligibilem* definit, περιψύχεσθαι produci velit; torqueri posse in Chrysippum, quod Cleanthes olim respondit, narranti cuidam, vidisse se ἐγχύλους ἐν ὕδατι θερμῷ ζῶσας, *anguillas quæ in aqua calida degerent*; ἀκῶν ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἐψήσομεν, *In frigida igitur coquemus eas.* Sed & Porphyr. *ad Boethium de anima*, apud Eusebium *præpar. l. 15. c. 11.* Πῶς δὲ οὐκ αἰσχύνης γέμων, ὁ πνεῦμά πως ἔχειν αὐτὴν ἀποδιδοὺς, ἢ πῦρ νοερὸν, τῇ περιψύξει καὶ οἷον βαφῇ τοῦ ἀέρος ἀναφθὲν, ἢ φωσφόρον; *Cui non ejus indignitatis plena videatur oratio, qi eo vel spiritum, vel spiritualem ignem contineri doceat, qi circumstantis aeris refrigeratione, & asperso quasi humore vel succendatur, vel etiam roboretur.* Verùm de ignea animæ natura Stoicis consentiunt, Phurnutus, an Cornutus, *de Deis c. 3.* Καὶ γὰρ αἱ ἡμετέραι ψυχαὶ πῦρ εἰσι. *Nam & nostra anima sunt ignis.* Varro *de ling. Lat. l. 4. Ignis à nascendo, quòd hinc nascitur, omne: & quod nascitur, ignescit*; *ideò calet: ut qi denascitur, ignem amittit, ac frigescit.* Et ibidem.

Ova parire solet genu' pennis condecoratum,
non animas, ut ait Ennius.
Indè venit, pullis divinitus insinuans se,
Ipsa anima: —

sive, ut Zeno Citticus, animalium semen ignis, qi anima & mens: qi calor è cælo, qia hic innumerabiles & immortales ignes. Itaque Epicharmus Ennii de mente humana dicet;

Istic est de Sole sumptus ignis, isque mentis est.

Sic enim Scaliger restituit. Idemque Ennius in *Epicharmo* à Prisciano *l. 6.* prolatus:

Terra corpus est; at mentis ignis est.

Virgilius *Æn. l. 6.*

Igneus est ollis vigor, & cælestis origo.

E nostris etiam Lactantius; *de opific. Dei c. 8. eo* (capite scilicet) *mens, & ignis ille divinus, tanquam cælo, tegitur.* Cùm autem anima ignis haberetur, qo accenso homines vivere, extincto emori necesse existeret; enatum est hinc delirium illud, de qo Servius *ad Æn. l. 1. Grave* nimirum *esse, perire navsagio, qia anima est ignea, & perire videtur in mari.* id qod tangit etiam Synesius in *Epist. 3.* digitum simul intendens ad dictum qoddam Homericum, qod huc trahi solebat; *Odyss. δ. v. 511.*

Ἄϊαι δ' ἐξαπόλωλεν, ἐπεὶ πίεν ἀλμυρὸν ὕδωρ.
Ajax disperiit, postqam bibit aqoris undam.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμενα] Laërtius. *l. 7. §. 156.* in *Zenone*; de Stoicis agens: Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν ψυχὴν αἰσθητικὴν εἶναι τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα. φθαρτὴν δὲ εἶναι· τὴν δὲ τῶν ὅλων ἄφθαρτον, ἧς μέρη εἶναι τὰ ἐν τοῖς ζώοις. *Opinantur verò animam sensibilem esse nobis ingenitum spiritum, esse tamen obnoxiam corruptioni. Caterùm universi animam esse incorruptibilem, cujus partes sunt animantium animæ.* Qid clarius? Hinc tamen *immortalem esse animam* concludebat Pythagoras, referente Laërtio *l. 8. c. 28.* Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόσπασμα τοῦ αἰθέρος. — ἀθάνατόν τε εἶναι αὐτήν. ἐπειδὴ περ καὶ τὸ ἀφ' οὗ ἀπέσπασται, ἀθάνατόν ἐστι. *Animam verò avulsionem ætheris esse — esseqe illam immortalem, quandoquidem & id, à qo avulsa, est, immortale sit.* Numenius *de bono l. 1.* apud Eusebium *Præparat. l. 15. c. 20.* Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ὅλῳ φασὶν, ὃ καλοῦσιν αἰθέρα. *Animum autem in universo esse ajunt, qem ætherem ipsi vocant.* — τὰς δὲ λοιπὰς προσεπιφυήναι ταύτῃ. *Ad eum vero reliqam multitudinem adhærescere.* Et mox: Ἔνιοι δὲ τὴν μὲν τοῦ ὅλου αἰδιον. τὰς δὲ λοιπὰς συμμίγνυσθαι ἐπὶ τελευτῇ εἰς ἐκείνην. *Nonnullis etiam placet, universi qidem animum sempiternum esse, reliqos verò sub interitum cum eo misceri.* Videmus hìc, qis sit ille λόγος σπερματικὸς, de qo istic; & *suprà §. 14.* & denuò *l. 6. §. 24.* Unam scilicet animam communem & universalem somniabant Stoici, unde reliqæ omnes essent qasi decisæ sive qæ reliqarum omnium fons qidam existeret; in qem etiam denuò qasi refunderentur. Vide *suprà §. 4. infrà §. 23.* & 34. & *l. 9. §. 7.* Verùm Mercurius Ægyptius, referente Tertulliano *de anim. c. 33.* dicit, *animam digressam à corpore non resundi in animam universi, sed manere determinatam.*

Ταῖς προσουνοικιζομέναις] *adventantibus.* Xylander *insuper excipiendis*, atqe intra sedem eandem recipiendis. Sed qoqo modo verteris, legendum videtur, προσουνοικιζομέναις. nam Casaubonus dum vulgatam seqitur scripturam, Marci mentem minùs cepit. Par mendum apud Tatianum *adv. Græc. pag. 156.* animadvertere licet. Πῶς ὕλη καλὸν προσυνάπλειν τὴν εἰς τὰς μεμηνότας βοήθειαν, καὶ μὴ τῷ θεῷ; *Aut qo jure insanorum restitutio materia & non Deo tribuitur.* lege προσουνάπλειν. iterata litera scriptorem minùs cavtum fugerat. Qod avtem de animabus Marcus, idem de hominibus pariter Epictetus *l. 3. c. 26.* Ἔξελθε. δὸς ἄλλοις τόπον. δεῖ γενέσθαι καὶ ἄλλους, καθάπερ καὶ σὺ ἐγένου, καὶ γενομένους ἔχειν χώραν, καὶ οἰκήσεις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἂν δ' οἱ πρῶτοι μὴ ὑπεξάγωσι, τί ὑπολείπεται; *Exi, da locum aliis: oportet alios ita nasci, ut & tu natus es, & natos habere locum, & habitationes, & victum. Si verò primi non discesserint, qid relinqitur?*

Ἐφ' ὑποθέσει τοῦ τὰς ψυχὰς διαμένειν] Nihil itaqe certi hìc statuit Marcus. Sed & ambiguè passim loqitur. *l. 3. §. 3.* Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον. *Si ad vitam alteram.* & *l. 6. §. 24.* Ἤτοι ἐλήφθησαν εἰς τοὺς τοῦ κόσμου σπερματικοὺς λόγους, ἢ διεσκεδάσθησαν εἰς τὰς ἀτόμους. *Vel in easdem mundi rationes seminales recepti, vel in atomos pariter sunt dissipati.* & *l. 7. §. 32.* Ἤτοι σβέσις ἢ μετάστασις. *Vel est extinctio, vel translatio.* qibus gemina habet, & *l. 7. §. 50.* & *l. 8. §. 25. 58.* & *l. 10. §. 7.* Nec aliter Seneca, qi vestigium qâ figat, incertum planè se prodit; nunc in hanc partem, nunc in alteram inclinans, prout argumenti, in qo versabatur, ratio trahere avt propellere videbatur. Polybium de fratre defuncto compellans, *c. 28. Ne invideris fratri tuo: qievit tandem tutus, tandem æternus est, fruitur nunc aperto & libero cælo: ex humili & depresso in eum emicuit locum, qisqis ille est, qi solutat vinculis animas beato recipit sinu. Erras: frater tuus non perdidit lucem, sed securiorem sortitus est. non reliqit ille nos, sed antecessit.* Helviam matrem de filii exilio mœrore plenam refocillans; *c. 17. Qalem me cogitès, accipe. lætum ac alacrem, velut optimis rebus. Sunt avtem optima, qum animus — ad summa prorumpit, & pulcerrimo divinorum spectaculo fruitur, æternitatisqe sua memor, in omne qod fuit, futurúmqe est omnibus seculis, vadit.* Marciæ de filii excessu dejectæ animum erigens *c. 25. Non est qòd ad sepulcrum filii tui curras. pessima ejus, & ipsi molestissima istìc jacent, ossa cineresqe: non magis illius partes, qàm vestes, aliaqe tegumenta corporum. Integer ille, nihilqe in tenis relinqens, fugit, & totus excessit: pavlúmqe supra nos commoratus, dum expurgatur, & inhærentia vitia situmqe omnem mortalis avi excutit; deinde ad excelsa sublatus, inter felices currit animas; excipitqe illum cætus sacer, Scipiones, Catonesqe, utiqe contemptores vitæ, & mortis beneficio liberi.* & qæ sequntur. Lucilio itidem ubi animum vult addere, & adversus mortis formidinem confirmare, *Epist. 102. Cùm venerit dies ille, qi mixtum hoc divini humaniqe secernat, corpus hoc ubi inveni, relinqam: ipse me diis reddam. nec nunc sine illis sum, sed gravi terrenóqe detineor. per has mortalis avi moras, illi meliori vitæ longioriqe proluditur. qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus, & præparat, non sibi, sed illi loco in qem videmur emitti, jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in aliam natura sumimur partem. alia origo nos expectat, alius rerum status. nondum cælum nisi ex intervallo pati possumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriam prospice: non est animo suprema, sed corpori. Dies iste, qem tanqam extremum reformidas, æterni natalis est. Depone onus. qid cunctaris, qasi non priùs qoqe relicto, in qo latebas, corpore exieris? Hæres, & reluctaris. tum qoqe magno nisu matris expulsus es. gemis, ploras. & hoc ipsum flere, nascentis est. sed tunc debebat ignosci. rudis & imperitus omnium veneras: ex materno visterum calido mollique fomento, afflavit avra liberior. Nunc tibi non est novum separari ab eo, cujus antè pars fueras. aqo animo membra jam supervacua dimitte; & istud corpus inhabitatum diu pone. scindetur, obructur, abolebitur. qid contristaris? ità solet fieri. pereunt semper velamenta nascentium.*

χρὴ δὲ μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆθος τῶν θανατωμένων ὑπὸ σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐκάστης ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων, ὑφ' ἡμῶν τε καὶ ἄλλων

qin & reputanda eſt non ſepultorum tantum hoc modo corporum multitudo, ſed & animalium, qæ qotidie tum à nobis, tum à beſtiis, comedun-

ANNOTATIONES.

qid iſta ſic diligis, qaſi tua? iſtic opertus es, Veniet, qi te revelet, dies, & ex contubernio fœdi atqe olidi ventris educat. Hinc nunc qoqe tu, qantùm potes, ſibvola: jam hinc altius aliqid ſublimiuſqe meditare. Aliqando natura tibi arcana retegentur: diſcutietur iſta caligo; & lux undiqe clara percutiet. tunc in tenebris vixiſſe dices, cùm totam lucem totus aſpexeris: qam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè intueris, & tamen admiraris tam procul. qid tibi videbitur divina lux, cùm illam ſuo loco videris? hæc cogitatio nihil ſordidum animo ſubſidere ſinit, nihil humile, nihil crudele. Deos omnes rerum eſſe teſtes ait, illis nos approbari, illis in futurum parari jubet, & æternitatem proponere. Vides, qàm magnanimè, qàm magnificè ſe effert, dum mulierculis ſolamina adhibet: dum Lucilium ſuum altiùs erigere conatur: dum Tyranni liberto fœdiſſimè adulatur: ὡς χωρὶς ὑπεξαιρέσεως ἀναμφισβήτως de iſtis pronunciat. Verùm, ut idem ille *Epiſt.* 82. *Magna hæc verba excidunt, cùm mors propiùs acceſſit.* Vis igitur, qibus animam jam agens, rationibus ac cogitationibus ipſe ſe ſuffulciebat: & (ſi Lucretio ſaltem fidem adhibemus, qi de morti propinqis cecinit *l.* 3.

Nam vera voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur perſona, manet res.)

Qid reverâ Seneca ipſe hac in parte ſenſerit? Avdi Lucilium ſuum alibi ſic alloqentem, *Epiſt.* 54. *Uni morbo qaſi aſſignatus ſum. ſatis aptè dici ſuſpirium poteſt. nullum mihi videtur moleſtius. aliud enim qicqid eſt, agrotare eſt. hoc eſt animam agere. itaqe medici, hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando ſpiritus ille, qod ſæpe conatus eſt. Ego verò & in ipſa ſuffocatione non deſiſti cogitationibus lætis ac fortibus acqieſcere. Qid hoc eſt? inqam. tam ſæpe mors experitur me? faciat. at ego illam diu expertus ſum. Qando? inqis, anteqam naſcerer. Mors eſt, non eſſe id, qod antè fuit: ſed qale ſit, jam ſcio.* (ità ſunt diſtingvenda, qæ in excuſis, ſerie continuatâ, ſenſu nullo bono, leguntur) *hoc erit poſt me, qod ante me fuit. Si qid in hac re tormenti eſt, neceſſe eſt & fuiſſe anteqam prodiremus in lucem: atqi nullam ſenſimus tunc vexationem. Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſiqis exiſtimet lucerna pejùs eſſe cùm extincta eſt, qam anteqam accenderetur? nos qoqe accendimur, & extingvimur: medio illo tempore aliqid patimur: utringe verò alta ſecuritas eſt.* Libet illud Tragici ex Phœniſſis hic uſurpare *n.* 1682.

Ὁ δ' Οἰδίπους πῦ ποτ' ἐστὶ τὰ κλεῖν' αἰνίγματα;
Ubi nunc eſt Oedipus ille, & inclyta ænigmata?

& Homericum illud *Odyſſ.* π. *v.* 181.

Ἄλλοιός μοι, ξεῖν', ἐφάνης νέον, ἠὲ πάροιθεν.
Alius mihi hoſpes appares qàm ante.

qantùm enim Seneca iſte ab illo mutatus; qi de *animæ immortalitate* tam erectè, tam elatè diſſerebat; tam diſertè, tam clarè, tam fidenter pronunciabat? Etenim qid iſta ſunt aliud qàm qod Evripides *Troad.*

Τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω.
Non eſſe natum, & mortuum eſſe, idem puto.

Qod Lucretius *l.* 3.

Reſpice item, qàm nil ad nos anteacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, qàm naſcimur, anté.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit poſt mortem deniqe noſtram.

qod Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 55. *Omnibus à ſupremo die eadem, qa ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus, avt corpori, avt animæ, qàm ante natalem.* qod ipſi deniqe in eadem *ad Marciam conſolatione* excidit, *c.* 19. *Mors nos in eadem tranqillitate, in qa anteqam naſceremur jacuimus, reponit.* Itaqe paſſim fluctuabundus, anceps, ambiguus. *Epiſt.* 63. *Fortaſſe; ſi modò ſapientum vera fama eſt, recepitqe nos locus alius; qem putamus periiſſe, præmiſſus eſt.* Et *Epiſt.* 76. *Si modo ſoluta corporibus animæ manent, fælicior illis ſtatus reſtat, qàm eſt dum verſantur in corpore.* Idem *Epiſt.* 117. *Cùm de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, avt timentium inferos, avt colentium.* Verùm iſta ipſe rejicit, ridet, pro fabulis habet, *Epiſt.* 82. & *ad Marc. c.* 19. Imò ſomnii fermè loco ponit dogma hoc ipſum, ſive ὑπόληψιν potiùs. Ità enim *Epiſt.* 102. *Qomodo moleſtus eſt jucundum ſomnium videnti, qi excitat: avſert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen veræ habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. revocavit enim me cogitationi apta traditum, & iturum, ſi licuiſſet, ulteriùs. Juvabat de æternitate animarum qærere; imò meherculè credere. credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum, rem gratiſſimam promittentium magis qàm probantium. dabam me ſpei tantæ. — Jubitò expertectus ſum.* Ità & à Stoicis ſuis ſecedit Seneca, dum *non probatis*, uti ipſe cenſet, *aſſentitur temerè*, tum & ad Scepticos inclinat, dum in qo inſiſtat, *nihil certi* habere profitetur. Qid divinus ille Plato, avt Socrates potiùs, qo nemo in hoc negotio avt fortiùs avt fidentiùs avt efficaciùs etiam verſatus videtur? Diſſertationem ſcilicet uberrimam ſpecioſiſſimámqe in *Phædone pag.* 68. *B.* aggreſſurus his verbis præfatur: Ὡς κινδυνεύω ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι περὶ αὐτοῦ τούτου ὁ φιλοσόφως ἔχειν, ἀλλ' ὥ-

σπερ οἱ πάνυ ἀπαίδευτοι, φιλονείκως. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν περί του ἀμφισβητῶσιν, ὅπῃ μὲν ἔχει περὶ ὧν ἂν ὁ λόγος ᾖ, οὐ φροντίζουσιν, ὅπως δὲ ἃ αὐτοὶ ἔθεντο, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο προθυμοῦνται. καὶ ἐγὼ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοσοῦτον μόνον ἐκείνων διοίσειν. οὐ γὰρ ὅπως τοῖς παροῦσιν ἃ ἐγὼ λέγω δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμήσομαι, εἰ μὴ ἴσως πάρεργον, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἐμοὶ ὅτι μάλιστα δόξει, ὅταν ἔχειν. λογίζομαι γάρ, ὦ φίλε ἑταῖρε, (καὶ θέασαι εἰς πλεονεκτικῶς) εἰ μὲν τυγχάνει ἀληθῆ ὄντα ἃ ἐγὼ λέγω, καλῶς δὴ ἔχει τὸ πεισθῆναι. εἰ δὲ μηδὲν ἐσι τελευτήσαντι, ἀλλ' ὧν τοῦτόν γε τὸν χρόνον αὐτὸν τὸν πρὸ θανάτου ἧττον τοῖς παροῦσιν ἀηδὴς ἔσομαι ὀδυρόμενος. ἡ δὲ ἄγνοιά μου αὕτη οὐ ξυνδιατελεῖ (κακὸν γὰρ ἂν ἦν) ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀπολεῖται. *Qi in periculo ſum, ne in hoc ipſo tempore, non ut philoſophum hac in re me geram, ſed ut contentioſum atqe pertinacem, qod qidam homines à diſciplina alieniſſimi facere ſolent. Illi enim ubi aliqa de re ambigitur, non ut res ipſa, de qa agitur, ſe habeat, curant, ſed ut qa poſuerunt ipſi, præſentibus videantur vera, obnixè contendunt. Atqe ego mihi videor in hoc duntaxat in præſentia ab illis differre, qod non, ut præſentibus probem ea qa dico, annitar, niſi qid præter rem ſorte contigerit, ſed ut mihi ipſi vera qàm maximè videantur. Sic enim cogito dulcis amice, & vide qanto cum lucro ſit ratio mea. Si ſortè vera ſunt qa dico, opera pretium eſt ita credere: ſin autem nihil ſupereſt poſt mortem, attamen hoc qod mihi vita ſupereſt, tempore deplorando præſentibus minùs ero moleſtus. Hæc autem ignorantia minimè perſeverabit mecum: malum id enim eſſet, ſed pavlò poſt delebitur.* Qid illa ejuſdem in *apologia* extrema? Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἐρχόμεθα ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ. *Sed tempus eſt jam hinc abire, me, ut moriar, vos, ut vitam agatis: utrum autem ſit melius, Dii immortales ſciunt; hominem qidem ſcire arbitror neminem.* Cicero *Tuſc. l.* 1. qi & ipſe in hoc argumento *probabilia tantùm conjecturâ ſeqi* ſe profitetur, *cùm ultrà qò progrediatur, qàm ut veriſimilia dicat non habeat*; *certa dicturos, qi & percipi ea poſſe dicunt, & ſe ſapientes eſſe profitentur.* Qò faciunt & qæ loco ſuprà dicto Socrates ille idem pavlò antè poſuerat *pag.* 22. *D.* Τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦδέ ἐστιν, ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα. δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον, &c. *Nam mortem timere nihil eſt aliud qàm ſapientem videri eum qi non ſit ſapiens. Qippe qum id ſit ſcire videri qa neſciat. Nemo enim ſcit, mortem &c.* Diſſertationem deniqe de argumento hoc ſuam, his tandem verbis (qod & Lactantio, *Inſtitut. l.* 7. *c.* 8. obſervatum) concludit, *Harum ſententiarum qa vera ſit: Deus aliqis viderit.* qid ſunt avtem, inqam, hæc omnia, niſi ignorantiæ hac in re propriæ ingenua confeſſio, claram ſatìs & illorum perſtrictionem in ſe continens, qi certi aliqid de ea ſtatuerent? Nec ſunt aliuſmodi, qæ in Phædone *pag.* 48. *B.* Magnus idem ille de ſe, ad ſuos; Νῦν δὲ ἴσως ἔστι, ὅτι παρ' ἄνδρας τε ἐλπίζω ἀφίξεσθαι ἀγαθούς. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πάνυ διϊσχυρισαίμην. *Nunc certò habetote, ſperare me ad viros bonos iturum: ſed hoc qidem havd omnino aſſeverarem.* ubi & de ſtatu animæ poſt mortem diſſertationem illam prolixam ſic clavdit *pag.* 84. *F.* Καλὸν τὸ ἆθλον, καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη. τὸ μὲν οὖν τοῦτο διϊσχυρίσασθαι ὅτως ἔχει ὡς ἐγὼ διεληλύθα, οὐ πρέπει νῦν ἔχοντι ἀνδρί. ὅτι μέν τοι ἢ ταῦτ' ἐστὶν, ἢ τοιαῦτ' ἄττα, περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπείπερ ἀθανάτου γε ἡ ψυχὴ φαίνεται οὖσα, τοῦτο καὶ πρέπειν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι, οἰομένῳ οὕτως ἔχειν. καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος. *Præmium pulcrum eſt, & ſpes eſt ingens. Hæc igitur eo pacto ſe prorſus habere, qo ego expoſui, non decet virum ſana mentis aſſerere: eſſe tamen vel hæc, vel talia qadam circa animos noſtros, eorúmqe habitationes, qandoqidem animus ipſe immortalis apparet, & decere mihi videtur, & dignum qaſi periclitantem iſta exiſtimare. Honeſtum enim periculum eſt.* Sunt enim utiqe & hæc, prout priora illa, optantis ſperantíſqe potiùs, qàm ſpondentis ſtatuentíſve, vera eſſe qæ opinatur: & in minore damno ponentis, etiamſi falſa avtumet. Scitè proinde Tertullianus de anim. *c.* 1. *Adeò omnis illa tunc ſapientia Socratis, de induſtria venerat conſulta æqanimitatis, non de fiducia compertæ veritatis.* Ità ſummi illi philoſophi, ſapientiæ nomine turgidi, animæ æternitatem vitámqe futuram, *fide dimidiatâ*, ut Minutius loqitur, credebant, & qaſi per nebulam iſta intuebantur; conjectûris meris atqe humanis ſuſpicionibus nitentes. At nos Chriſtiani λόγον βεβαιότερον, cui inſiſtamus, habemus, ut Petrus *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 19. qibus *non caro & ſanguis*, ſed *Deus Pater, qi in cælis eſt*, Matth. *c.* 16. *v.* 17. & *filius*, qi *in ſinu patris exiſtit*, Joan. *c.* 1. *v.* 18. & ſpiritus, qi τὰ βάθη τοῦ θεοῦ *ſcrutatur, ad* Cor. *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 10. ea liqidò patefecerunt. Qo nomine nobis virtutis, veritatis, fidei, pietatis, ſanctitatis ſanctè colendi neceſſitas major incumbit; qi iſtarum præmia, fide certâ ſubnixi, ſperamus. *Rom. c.* 8. *v.* 24, 25. & *Hebr. c.* 11. *v.* 1. nec *ſpes* nobis *incerti*, ut illis, qod *Seneca Epiſt.* 10. Sed certiſſimi *nomen eſt boni. Rom. c.* 5. *v.* 5. Præſertim cùm illi, præmio-

duntur. qàm ingens enim horum turba abſumitur, & in veſcentium viſceribus hâc ratione qaſi ſepelitur? & tamen capit hæc omnia locus iſte, dum partim in ſangvinem, partim in ζώων. ὅσῳ γὰρ ἀριθμὸς πανταναλίσκει, καὶ ἀτμοί πως διαπίπτει ἐν τοῖς τῶν τρεφομένων σώμασι, καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα * αὕτη, μᾶλλον τοὺς ἐξαιματοῦ- * αὐτὰ ſ. σης,

ANNOTATIONES.

miorum iſtorum incerti, iſtis tamen etiam ad mortem uſque illaborandum atque inhærendum cenſuerint.

Θάπτεται ἐν τοῖς τρεφομένων σώμασι] Alluſiſſe videtur huc in dogmate Pythagorico explicando Ovidius *Metamorph. lib.* 15. *v.* 84.

Hev, qantum ſcelus eſt in viſcere viſcera condi;
Congeſtoque avidum pinguescere corpore corpus?

Clariùs de Metio Suffetio Ennius *annal. lib.* 2. apud Priſciamum, *lib.* 6.

Vulturis in ſylvis miſerum mandebat hemenem.
Hev, qàm crudeli condebat membra ſepulcro?

Lucretius *l.* 5. de homine à feris diſcerpto ac depaſto;

Pabula viva feris prabebat dentibus hauſtus,
Viva videns vivo ſepeliri viſcera buſto.

Attius Atreo, apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Natis ſepulcrum eſt ipſe parens.

Naſo de Tereo *Metamorph. l.* 6.

Flet modo, ſeqe vocat buſtum miſerabile nati.

Lycophron de Pelope:

Οὐ πάππον ἐν γαμφαῖσιν ἐννάια ποτὲ
Ἔρκυνι' ἱρινὺς θυρίοι ξιφηφόρος,
Ἄσαρκα μῶλαι' ἰλύμβισιν τάφῳ,
Τὸν ὠλενίτην χόνδρον ἐνδιαιλεμένη.
Cujúſqe avum qondam in molaribus ſuis
Hercynna Educa, qa gerit ſeceſpitana,
Fartim minutal frendicans, tumulo indidit,
Humeri vorax epulata cartilaginem.

Scaliger. Idem de cadaveribus à feris dilaniatis & devoratis:

Πολλῶν γὰρ ἐν σπλαγχνοῖσι τυμβευθέντων,
Βρωθεὶς πολυτίχοισι καμπίοις γνάθοις
Νήριθμος ἱρμός. —
Nam plurimarum ventre funerabitur
Serratidentum fauce camparum abditum
Examen ingens. —

Et de Saturno:

Τύμβος γεγὼς κίνλαυρος ὠμόφρων τροφᾶς.
Prolis ſepulcrum triſte ſemiferus ſua.

Joſephus Scaliger. De ſe Ignatius *ad Romanos.* Κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνλαι, μηδὲν μηδὲν καταλείψωσι τῶν τὸ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς, βαρύς τινι ὑπνηθῶ. *Adulationibus feras capite, ut mihi ſint ſepulcrum, & nihil de corpore meo relinqant, ut ne, ubi obdormivero, cuiqam gravis inveniar.* Valerius Maximus de Artemiſia *l.* 4. *c.* 6. *Qid de illo inclyto tumulo loqare, cùm ipſa Mavſoli virum ac ſpiritus ſepulcrum fieri concupierit, eorum teſtimonio, qi eam extincti oſſa potione aſperſa bibiſſe tradunt?* Apulejus *fab. Miles. l.* 5. *At hic jam tua eſt exiſtimatio, utrùm ſororibus pro tua cara ſalute ſolicitis adſentiri velis, & declinatá morte nobiſcum ſecura pericali vivere, an ſaviſſima beſtia ſepeliri viſceribus.* Qintilianus *declamat.* 12. *Æſtuant adhac intra pectus ſepulta ventribus noſtris cognata viſcera.* Nicolaus Clemangius *Ep.* 33. *Patre in ſcropharum alvis impiſſimá crudelitate ſepulto.* Neotericus innominatus;

Alit cadaver alites, alit feras:
Vivum ſepulcrum mortuo ſic obſtigit.

Prout & Andreas Cæſar *in Apocal. cap.* 16. A canibus devoratos, *canum ventres viva ſepulcra ſortitos.* Qod Ὑρκανίαν ταφὴν, Diogenes dixit. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 123. eò qòd Hyrcanis id ſolenne in propinqis ſuis; qi & eo fine canes alebant, qos πόνας ἰνλαφίας nuncupabant. Ex Oneſicrito Strabo *Geogr. l.* 11. Hàc ratione γύπες, ἔμψυχοι τάφοι. *Vultures animata ſepulcra.* Gorgiæ dicti: qem eo nomine perſtringit Hermogenes *de ideis lib.* 1. *cap.* 5. & Dionyſius Longinus *de ſublim.* 3. §. 6. Venter item τάφος καὶ τάρλαρος, non *buſtum* avt *ſepulcrum* tantùm, ut ſuprà, ſed *Orcus* & *Tartarus.* Plutarchus *Convv. pag.* 159. *B.* Τῷ γὰρ ὄντι τοῦτό ἐςι τὸ μίασμα τῆς ταυτὸς ἡμῶν, καὶ ὁ τάρλαρος, ὡς ἐν ᾅδου, δεινῶν τινων ῥευμάλων, καὶ πνεύμαλος ὑμῖν καὶ πυρὸς συμπεφορμένου, καὶ νεκρῶν περίπλεως. *Revera enim corporis noſtri contaminatio ſunt iſta, atqe orcus veluti apud inferos exitroſis qibuſdam fluminibus, & ventis ſimul atqe igni confuſis, cadaveribúſqe oppletus.* Ciborum conditura, ἐνλαφιασμός. Idem *de eſu carn. Orat.* 1. Ἡμεῖς δὲ ὕτως ἐν τῷ μιαιφόνῳ τρυφῶμεν, ὥστε ὕψον τὸ κρέας προσαγορεύομεν, εἶλα ὄψα πρὸς αὐλὸ τὰ ὄψα διόμεθα, ἀναμιγνύνλες ἔλαιον, οἶνον, μέλι, γάρον, ὄξος ἡδύσμασι Συριακοῖς, Ἀραβικοῖς, ὥσπερ ὄνλας νεκρὸν ἐνλαφιάζονλες. *Nos autem ita flagitioſas inter cades iſtas luxuriemus, ut carnem obſonii nomine dignemur, deinde obſoniis indigemus ad ipſam condiendam carnem, admiſcentes oleum, vinum, mel, garum, acetum, aromata Syriaca & Arabica, haud aliter ac ſi reverà cadaver humi condendum condiremus.* Et Porphyrius *de abſtinent. lib.* 2. §. 50. Ἦρα γε ὁ τῷ πατρὸς ἱερεὺς, αὐλὸς τάφος γίγνεσθαι νεκρῶν σωμάλων ὑπομένει; *Num qi Patris ſummi ſacerdos eſt ipſum ſe cadaverum ſepulcrum ſuſtinebit?* Ità denique de Jona

A à balena abſorpto Baſilius Selevcienſis *Orat.* 12. *Edit. Commel. pag.* 104. Ἦν Ἰωνᾶς ἐν ζώνλι τάφῳ φερόμενος, νηχόμενον οἰκῶν δυσμαλήριον, ἐγκυϊόμενον φάραγξι, θανάτῳ χαρίεν οἰκῶν, νεκρῶν παιδοχεῖον, καὶ ζώνλων, οἰκῶν γαςέρα θνλὰ μηλέρα. *Jonas in vivo ſepulcro ferebatur, nantem habitans carcerem, impactum gurgitibus, leti ſedem habitans, mortuorum receptaculum, non vivorum, habitans alvum mortis matrem.*

Καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα ἄυλη] forſan, αὐτὰ, ut de *ventre* intelligatur: alioqi de terra ſumendum fuerit. De *ventre* avtem feſtivè Diphilus in *Paraſito* apud Athenæum *l.* 6.

— ταλαιπωρόλερον ᾄδειν ἐςι γὰρ
B Τῆς γαςρὸς, οἷς ἢν πρῶλον ἂν πάνλ' ἐμβάλοις,
Ἀλλ' οὐχ ἕλερον ἀγγεῖον. ἐν πήρᾳ φέρεις
Ἄρτους ἂν. ἀλλ' εἰ ζωμὸν, ἢ διαφθερεῖς.
Εἰς σπυρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' εἰ φακῆν,
Οἰνάριον εἰς λάγηνον, ἀλλ' εἰ κάρυα.
Εἰς τὴν Θεοῖς ἐχθρὰν δὲ ταύτην εἰσφορᾶς
Τὰ πάνθ' ἑαυλοῖς ᾄδειν ὁμολογούμενα.
— nam certè ventre nihil eſt miſerius:
In illum cuncta conjicis: at in vas aliud
Idem non liceat: panem fers in mantica,
Jus non fers; aliter manticam corruperis:
In utrem villum immittis; non & carabum.
C *At in illum Diis inviſum compingi ſolent*
Etiam qa inter ſe nil habent commercii.

Grotius. Alius qidam:

Hev, qàm ſtupenda nos agit voracitas!
Qicqid ferarúmve, pecoriſve paſcitur,
Qicqid volucrium aerem pennis qatit,
Qicqid profunda piſcium maria incolit,
Qicqid reponit terra frugum, fructuum,
Noſtris id omne ut ſepeliatur ventribus?

Seneca *Epiſt.* 89. *Profunda & inſatiabilis gula, hinc maria ſcrutatur, hinc terras, alia hamis, alia laqeis, alia retium va-*
D *riis generibus cum magno labore perſeqitur. nullis animalibus, niſi ex faſtidio, pax eſt.*

Δέχεται] indè αἱ τῆς γαςρὸς δεξάμεναι Philo *de agric. pag.* 192. *D.* Ἡ δὲ πρὸς πᾶν σιτίον τε καὶ ποτὸν ἄφεσις ἑνθὺς ὁρμήσασα, ταῖ' ἤδη εὐτρεπισθείσαι ἐπιλείσαι, καὶ πεῖναν ἄληκλον καὶ ἄπλησον ἴσχει τῶν ἀκόπτων, ὡς κἂν αἱ τῆς γαςρὸς ἀποπληρωθῶσι δεξάμεναι, μαργῶσαν ἔλι καὶ μαιμῶσαν τὴν ἀεὶ κενὴν ἐπιθυμίαν περιβλέπεσθαι καὶ περιφοιτᾶν, μή τί πῃ παραφανὲν λείψανον ἄφεσθον, ἵνα καὶ τοῦτο παμφάγῳ πυρὸς δίκῃ ἐπιλιχμήσηται. *Qi mox in omnes cibos potuſqe facto impetu, ex jam apparatis carpit qodlibet, inanemem famem habens abſentium: ut*
E *etiam qm ventris ſenſinam expleverit, concupiſcentia tamen avida & inanis etiam tum circumſpiciat, ne qid reliqum oculos fugerit, ut hoc qoqe more ignis omnivori abliguriat.*

Διὰ τὰς ἐξαιματώσεις] ad verbum, *ob ſangvificationes*: qia pars nimirum in ſangvinem convertitur. Alexander Aphrodiſienſis *problem. l.* 1. *q.* 118. vegetativæ animæ operationes recenſens; τὰς πέψεις τῶν τροφῶν, καὶ τῶν χυμῶν τὰς μεταβολὰς, καὶ τὰς ἐξαιματώσεις, καὶ ἀναδόσεις, τὰς θρέψεις, τὰς ὁμοιώσεις. *Ciborum concoctiones, ſuccorum mutationes, & ſangvificationes, & diſtributiones, aſſimilationes.* Galenus *ad Glauc. lib.* 2. *cap.* 12. Γενᾶσθαι δὲ ἡμῖν τὸ μελαγχολικὸν περίτλωμα ἐν ἥπατι καὶ τὴν ἐξαιμάτωσιν, ἀνάλογον τῇ καὶὰ
F τὸν οἶνον τρυγί. *Fecis vini ſimilem atra bilis redundantiam, dum in jecore ſangvis conficitur, generari.* Et indè ἡ ἐξαιματωτικὴ, *ſangvinem generandi facultas.* Aphrodiſienſis *ibidem lib.* 2. *q.* 63. Ἡ θερμὴ καὶ ὑγρὰ συμμίξις κρᾶσις τοῦ ἥπατος βλαςάνει τὴν ἐξαιματωτικὴν δύναμιν, ἣ φυλάσσει καὶά τινας. ἡ δ' ἐξαιματωτικὴ, γυνῇ τὴν ἐξαίματωσιν. ἡ δ' ἐξαιμάτωσις, δείκνυσι τὸ ἔργον, αὐτὸ τὸ αἷμα. *Calidi & humidi in jecore congruenter temperata mixtura facultatem generandi ſangvinem producit, vel juxta qosdam conſervat. Facultas vero generandi ſangvinem gignit ſangvinis effectionem, ſangvinis avtem effectio indicat opus, ipſum ſangvinem.* Idem & αἱματώσις. Galenus *de*
G *dogmat. Hipp. & Plat. l.* 8. *c.* 7. Ἡ πέψις ἡ σιτίων, ἤτ' ἀνάδοσις, ἤθ' αἱματώσις, ἤτε θρέψις. *Ciborum concoctio, diſtributio, ſangvificatio & nutritio.* Idémqe, Αἱματῶσα ἡ τροφὴ καὶὰ τὸ ἧπαρ. *In jecore alimentum in ſangvinem vertitur.* Scitè Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 1. *c.* 6. ut oſtendat ex ſangvine lac conſiſtere. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ μὲν κατεργασία τῆς τροφῆς ἐξαιματοῦται, τὸ δὲ αἷμα ἐκγαλακτοῦται, παραπλεύσει γένεσις τὸ αἷμα τοῦ γάλακτος. *Si ergò cibi qidem confectio in ſangvinem mutatur, ſangvis verò lacteſcit, ſangvis eſt lactis præparatio.* Et
H mox, ut totam corporis humani fabricam ex ſangvine; καὶ δὴ τὸ καὶὰ γαςρὸς, τὸ μὲν πρῶτον ὑγρὸν ἐςὶ σύσασις γαλακτοειδής. ἔπειτα ἐξαιματουμένη σαρκοῦται ἡ σύσασις αὕτη. πηγνυμένη δὲ ἐν τῇ ὑςέρᾳ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ θερμοῦ πνεύματος, ὑφ' οὗ διαπλάττεται τὸ ἔμβρυον, ζωογονεῖται. *Quietiam qi eſt in utero, primum qidem eſt lactea humidi coagulatio, deinde hæc coagulatio in ſangvinem converſa caro efficitur: concreta avtem in utero à*

a *L.*2.§.12. *l.*7.§.29.*l.*8. §.11.*L.*12.§. 10.18.29.
b *L.*2.§.7. *l.*3.§.4.
c Sup.§.18. Inf.§.32.
d *L.*5.§.36. *l.*7.§.54.
e *L.*3.§.4. 16.*l.*6.§.39. 44.45.*l.*7.§. 57.

σὺς, ἀφ' ὧν τὰς αἰς τὸ ἀεροῶδες ἢ πυρῶδες ἀλλοιώσῃς. πῶς ἐπὶ τούτῳ ἡ ἱστορία τῆς ἀληθείας; a διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.

§. 22. b Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς c τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι, καὶ d ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν.

§. 23. e Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοι εὐάρμοστόν ἐστι,

aëriam, igneámqe naturam transmutantur, quænam est istic veritatis notitia? elicitur ea per distributionem rei in materiam & formam.

§. 22. Noli divagari; sed in omni conatu tuo justitiæ ratio habeatur, in omni viso intellectus integer servetur.

§. 23. Qicqid tibi convenit. ô Munde, convenit &

ANNOTATIONES.

naturali & calido spiritu, à qo effingitur fœtus, vivificatur. Vide *l.* 10. §. 25.

Εἰς τὸ ἀεροῶδες ἢ πυρῶδες] scilicet διὰ τῶν ἀτμίδων καὶ τῶν ἀναθυμιάσεων, *per vapores & exhalationes*, qorum illi ad *aëreum*, an *aqeam* potiùs, istæ ad *igneam* naturam propiùs accedunt. Vide Aristotelem *meteor. l.* 1. *c.* 3.

Διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες] hoc est, *in materiam & formam*, ut vulgò dicitur. De eadem hac divisione monet & *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 11. & *l.* 12. §. 29. addit tamen membrum tertium, τὴν ἀναφορὰν, *finem*, *lib.* 12. §. 10. & quartum etiam, τὸν χρόνον, *tempus*, *ibidem* §. 18. Verùm ista duo sunt τῶν ἔξω τῷ ὑποκειμένῳ, *illorum, qa sunt extra subjectum*, duo illa tantùm τὰ συστήσαντα. *constituentia.* Laërtius *l.* 7. §. 134. in *Zenone.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιοῦν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην, τὸ δὲ ποιοῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν Θεόν. τοῦτον γὰρ ὄντα ἀίδιον διὰ πάσης αὐτῆς δημιουργεῖν ἅπαντα. *Videtur autem illis duo esse rerum omnium principia, faciens videlicet ac patiens. Qod igitur patitur, materiam esse sine qalitate substantiam. Qod autem faciat, rationem in ipsa esse deum. Hunc enim qippe sempiternum per ipsam omnem singula creare.* Vide *l.* 12. §. 30. Seneca *Epist.* 64. *Dicunt Stoici nostri, duo esse in rerum natura, ex qibus omnia fiant, causſam & materiam. materia jacet iners, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. causſa autem, id est, ratio, materiam format, & qocunqe vult, versat: ex illa varia opera producit.* Et pòst aliis verbis: *Nempe universa ex materia & ex Deo constant. Deus ista temperat, qa circumsusa rectorem sequntur & ducem. Potentius autem est qod facit, qod est Deus, qàm materia patiens Dei.* Lactantius *Instit. l.* 7. *c.* 3. *Stoici naturam in duas dividunt partes. unam, qa efficiat; alteram, qa se ad faciendum tractabilem præstat. in illa prima esse vim faciendi; in hac materiam: nec alterum sine altero esse posse.* Reliqa pavlò pòst exhibebimus.

§. 22. Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 7. *nè aberres, vel tantillum, aut ab aqitate in conatibus, aut à veritate in assensionibus.*

Ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι] Vide Senecam *Ep.* 89. *infrà ad* §. 32.

§. 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοι εὐάρμοστόν ἐστι, ὦ κόσμε] qia nimirum ipse mundi pars sum. Mundus autem Stoicis Deus ipse. Vide *ad l.* 10. §. 21. Plutarchus *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεὸν καὶ κόσμον, καὶ ἁρμονίαν, καὶ τὴν γῆν λέγουσι. τὸν δ' οὐρανὸν πάντων, ὧν ἐν αἰθέρι. *Adhac deum esse mundum, stellas, terram: supremum autem omnium deorum esse mentem, qa est in æthere.* Epiphanius *hæres. præfat.* Στωικοὶ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον Θεὸν νομίζουσιν. *Stoici mundum hunc, qi sub sensus cadit, deum esse putant.* & *l.* 1. *hær.* 5. de eisdem: Φάσκοντες εἶναι νῦν τὸν Θεὸν, ἡ παντὸς τοῦ ὁρωμένου κόσμου, ψυχὴ τί φημι καὶ γῆς, καὶ ἄλλων, ὡς ἐν σώματι ψυχή. *Deum esse mentem asserunt, qa totius aspectabilis moles, cæli nimirum ac terræ, caterarumqe rerum velut corporis anima sit.* Arius Didymus in *Epitom.* apud Evsebium *præpar. l.* 15. *cap.* 15. Οἱ Στωικοὶ δὲ ὅλον τὸν κόσμον, σὺν τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ, προσαγορεύουσι Θεόν. *Stoici mundum universum cum partibus ejus singulis deum appellant.* Seneca *qæst. nat. lib.* 2. *c.* 45. *Vis Deum mundum vocare? non falleris. Ipse enim est totum qod vides, totus operibus suis inditus, & se sustentans vi suâ.* Idem *Epist.* 94. *Totum hoc, qo continemur, & unum est. & Deus est: & socii ejus & membra sumus.* Manilius *Astronom. l.* 1.

Qâ pateat mundum divino numine verti,
Atqe ipsum esse Deum. ——

Plinius *nat. hist. l.* 2. *c.* 1. *Mundum & hoc, qod nomine alio cælum appellare libuit, cujus circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est.* Pertinet huc Æschyli illud, apud Clementem *Strom. l.* 5. & Evsebium *præpar. l.* 13. *c.* 13.

Ζεύς ἐστιν αἰθὴρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεῦς δ' οὐρανός.
Ζεύς τοι τὰ πάντα, χ' ὅ, τι τῶν δ' ὕπερτερον.
Æthera, tellúsqe, & poli arx est Jupiter:
Est cuncta; & istis qicqid est sublimius.

Cui affine Ennii illud ex *Epicharmo* à Varrone lavdatum. *l.* 4.

Istic est is Jupiter, qem dico, qem Graci vocant
Aerem; qi ventus est, & nubes, himber postea,
Atqe ex himbre frigus; ventus pòst fit, aer denuo.
Hacce propter Jupiter sunt ista, qa dico tibi.

Pertinent & Evripidis illa toties repetita, à Cicerone *de natura Deor. l.* 2. §. 65. Plutarcho *de exil. ad princ. indoct.* & *physic. qæst.* 29. Luciano *Jove Tragœd.* Athenagora *in legat.* Clemente Alexandrino *hortat.* & *Strom. l.* 5. Evsebio *præpar. l.* 13. *c.* 13. Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3. aliis.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τὸν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχοντ' ὑγρᾶις ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόν δ' ὑγῶ Θεόν.

Qod Cicero licentiùs vertit;

Vides sublime fusam immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur,
Hunc summum habeto divum, hunc perhibeto Jovem.

Castigatiùs Grotius:

Sublime susum cernis immensum æthera,
Cujus tenetur uvidis amplexibus
Terra? hoc putato numen, hoc perbibe Jovem.

Et ex Evripide Ennius in *Thyeste* (unde & ex Evripidis tragœdia cognomine fuisse desumpta, proclivis est conjectura) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. & 3. Apulejum *de mund.* Festum in *sublime*:

—— adspice hoc
Sublime candens, qem vocant omnes Jovem.

Uterqe Chrysippum expressit; qi, ut Cicero ibidem, *disputavit, Æthera esse eum, qem homines appellant Jovem.* Qod & Plato Comicus;

Ἀήρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσειε κἀξ Δία.
Aer, qem nuncupare qis Jovem qeat.

Respexit eadem & Lucretius verbis versibúsqe illis *lib.* 5.

Deniqe jam tuere hoc, circum superáqe, qod omnem
Continet amplexu terram: qod procreat ex se
Omnia; qod qidam memorant, recipitqe perempta.

Cato apud Lucanum *lib.* 9.

Jupiter est qodcunqe vides, qocunqe moveris.

Idem de *Deo* dogma Judæis Ethnici affingebant. cùm enim simulacra nulla admitterent, manus tantùm inter precandum cœlos versùs expanderent, *Cœlum eis* pro *numine* habere avtumabant. Diodorus Siculus *lib.* 40. apud Photium *cod.* 244. *pag.* 1151. de Mose Judæorum legislatore verba habens, Ἄγαλμα δὲ Θεῶν τὸ σύνολον οὐ κατεσκεύασε, διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸν Θεόν. ἀλλὰ τὸν περιέχοντα τὴν γῆν οὐρανὸν μόνον εἶναι Θεὸν, καὶ τῶν ὅλων κύριον. *At nullam omnino deorum imaginem statuamve fabricavit: qod in deum minimè cadere formam humanam; sed cœlum hoc, qod terram circumqaqe ambit, solum deum esse, cunctáqe in potestate habere judicaret.* Indè illud Juvenalis *Sat.* 14.

Nil prater nubes, & cæli numen adorant.

Cæli numen, i. e. cœlum ipsum, qod numen illis est. ut numina Deorum, pro Diis ipsis. qo modo de Judæis iisdem Petronius,

Et cæli summas advocet avriculas.

Qanqam nec desunt, qi lumen legant. Sed ad exteros, Stoicos maximè, redeamus. Varro apud Avgustinum *de Civit. Dei lib.* 7. *c.* 6. *Deum se arbitrari animam mundi:* & *hunc ipsum mundum esse Deum.* qæ verba explicans Augvstinus: *Sicut hominem sapientem, cùm sit ex animo & corpore; tamen ab animo dicimus sapientem: ità mundum Deum dici ab animo, cùm sit ex animo & corpore.* Ea explicatio Avgustiniana lucem dat verbis, cùm Chrysippi apud Ciceronem, ubi suprà; *Vim divinam in ratione esse positam, & universæ naturæ animo atqe mente: ipsumqe Mundum Deum dici, & ejus animi fusionem universam.* tum & Senecæ *qæst. nat. præfat. Qid est Deus? Mens universi. Qid est Deus? Totum, qod vides; & qod non vides, totum.* Atqe hæc est διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ αἰτιῶδες, de qa *suprà* §. 21. Distinctiùs pavlò Laërtius *lib.* 7. §. 137. in *Zenone.* Λέγουσι δὲ κόσμον τριχῶς. αὐτόν τε τὸν Θεὸν, ἐκ τῆς ἀπάσης οὐσίας ποιὸν (sicut τὴν ὕλην ἄποιον contrà dicunt) ὃς δὴ ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγέννητος, δημιουργὸς ὢν τῆς διακοσμήσεως. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀστέρων. καὶ τρίτον, τὸ συνεστὸς ἐξ ἀμφοῖν. *Mundum verò tripliciter dicunt; ipsumqe deum, qi omni substantiæ qalitates formaverit, qi & incorruptibilis & ingenitus sit, opifex tanti operis ac ornamenti: ipsumqe ornatum astrorum, & tertium, qi sit ex utrisqe compositus.* Verùm sexfariam dici Κόσμον, sive Mundum, ex Diodoro monet Josephus Scaliger qem vide sis *ad Manil. l.* 5. ubi inter cætera, Κόσμος ἐστὶν ὁ διακοσμούμενος πάντα. ἔοικε δὲ τοῦτ' ἡ προνοια λέγεσθαι. *Mundus est, qi ornat omnia. videtur verò nunc dici providentia.*

Ὀνδὶ

& mihi. nihil mihi immaturum vel ſerum eſt, qod eſt tibi tempeſtivum. fructûs inſtar id eſt omne mihi, qod tempeſtates tuæ, ô Natura, ferunt. à te omnia ſunt, in te conſiſtunt, ad te redeunt. *O urbs amica Cecropis*, inqit ille: tu verò non dictu-rus es, *O urbs amica Jovis.*

§. 24. *Pauca agas*, inqit, *ſi tranqillus eſſe cupis.* an non præſtiterat dixiſſe, qæ neceſſaria ſunt

ὦ κόσμε. [a] ἡδύ μοι σοῦ ὥρων, ἡδὺ ὄψιμον, τὸ σοὶ εὔκαιρον. πᾶν μοι καρπὸς, ὅ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ὦ φύσις. [b] ἐκ σοῦ πάντα [c], ἐν σοὶ πάντα, [d] εἰς σὲ πάντα. Ἐκεῖνο μὲν φησι, πόλι φίλη Κέκροπος. σὺ δ' οὐκ ἐρεῖς, ὦ [e] πόλι φίλη Διός;

§. 24. [f] Ὀλίγα πρῆσσε, [g] φησιν, εἰ μέλλεις εὐθυμήσειν. * μή ποτε ἄμεινον [h] τ' ἀναγκαῖα πράσσειν,

a L. 10. §. 20. l. 11. §. 13. l. 12. §. 35.
b L. 6. §. 36. l. 10. §. 1.
c L. 8. §. 50.
d Sup. 14. 21. l. 8. §. 18.
e Sup. §. 3.
f L. 3. §. 11.
g Democritus.
* μηδὲν ἀμ. τοῦ ἀν. Xyl.
h L. 11. §. 19.

ANNOTATIONES.

Ὑμοῖ μοι πρόωρον, ἡδὺ ὄψιμον, τό σοι εὔκαιρον] Propertius *l.* 3. *Eleg.* 3.

Optima mors, parcâ qa venit ipſa die.

i. e. τῇ κατρομίῃ. Scaliger. de cæteris ſingulis pariter. Ità *l.* 11. §. 13. Οὐ δίχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει εὔκαιρον; *Annon amplecteris, qod univerſi natura nunc eſt tempeſtivum.*

Πᾶν μοι καρπὸς] Ità *l.* 2. §. 3. Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις. *Illud eſt autem parti unicuique bonum, qod univerſi fert natura.* & *lib.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ τόδε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. *Confert cuique, qod fert cuique natura univerſi: & tum confert qando illa fert.* καρπὸς autem iſtîc pro *emolumento*, qod ex re qapiam provenit, ut fructus ex ſtirpe vel arbore. Ità Apoſtolus *ad Philip. cap.* 1. *v.* 22. καὶ τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καρπὸς ἔργου, qod *opera pretium* Latinis. Vide *l.* 6. §. 30.

Ὦ φύσις] qomodò *Mundum*, ità & *Naturam* dicebant. Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Qid enim aliud eſt Natura qàm Deus, & divina ratio, tots mundo & partibus ejus inſerta?* & *qæſt. nat. l.* 3. *cap.* 45. *Vis illum Naturam vocare? non peccabis. eſt enim ex qo nata ſunt omnia, cujus ſpiritu vivimus.* Ità iſti (Lactantii ſunt verba ſuperiùs pavlò poſitis ſtatim ſubjuncta) *uno Natura nomine res diverſiſſimas comprehenderunt, Deum & Mundum, artificem & opus. dicíntqe alterum ſine altero nihil poſſe; tanqam Natura ſit Deus Mundo permiſtus. nam interdum ſic confundunt, ut ſit Deus ipſa mens Mundi, & Mundus ſit corpus Dei.*

Ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα] Meliùs iſtâ Apoſtolus noſter de *Deo*, *ad Rom. cap.* 11. *v.* 36. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Propterea qod omnia ex eo, & per eum, & in ipſum ſunt.* Vide *l.* 12. §. 26. Pacuvius *Chryſe* apud Varronem *ling. Lat. l.* 4. & Ciceronem *de divinat. l.* 1. & 2.

Hoc vide circum, ſupráqe, qod complexu continet
Terram: noſtri cælum memorant, Graji perhibent Æthera.
Qicqid eſt hoc, omnia id animat, format, avget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in ſeſe omnia; omniúmqe idem eſt pater.
Indidémqe eadémqe oriuntur, de integro eadémqe occidunt.

Iſta enim cum primis illis connexa vult Joſephus Scaliger qæ Voſſius mavult adnecti verſiculo ejuſdem illi ex Nonio, & Varrone *ibidem.*

Mater eſt terra; ea parit corpus, animam æther adjugat.

Ἐν σοὶ πάντα] Ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδέν. εἰ γάρ τι ἐστὶν, ἐν τῷ παντί ἐστι. *Extra univerſum nihil prorſus conſiſtit; ſed qicqid fuerit, illud in univerſo eſt.* Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 8.

Ὦ πόλι φίλη Κέκροπος] Ex Tragœdo aliqo, de Civitate Athenienſi dictum.

Ὦ πόλι φίλη Διὸς] Mundum appellat Διὸς πόλιν. qomodo & Dio Pruſæus. *Orat.* 36. Τοῦ Διὸς πόλιν μᾶλλον ἢ οἶκον, *Jovis civitatem potius qàm domum.* qippe cujus ipſe Rex ſit potiùs, qàm paterfamilias: etiamſi Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ ἔστι τις καὶ οἰκοδεσπότης. *In magna hac urbe eſt qidam paterfamilias.* Eſtqe reverâ illa Διόσπολις multò potiùs nuncupanda, qàm illa Ægyptiaca, de qa Stephanus Byzantius. Verùm potiore adhuc jure ἡ τοῦ Θεοῦ πόλις illa, de qa Pſaltes *Pſalm.* 87. *v.* 3. Apoſtolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. Joannes *Apoc. c.* 3. *v.* 12.

§. 24. Ὀλίγα πρῆσσε, φησὶν,] *dicere ſolent.* Caſavbonus *φασὶ.* imò, *inqit ille*, φησί. Qis avtem hoc dixerit, docet nos Seneca *de ira l.* 3. *c.* 6. *Proderit nobis illud Democriti ſalutare præceptum, qo monſtratur tranqillitas, ſi neqe privatim, neqe publicè multa, avt majora viribus noſtris egerimus.* Et *de tranqill. cap.* 12. *Hoc ſecutum puto Democritum, ità cepiſſe;* (hoc eſt, volumen egregium, qod περὶ εὐθυμίας inſcripſit, ut Seneca *ibidem cap.* 2. ab hoc monito exorſum) *Qi tranqillè volet vivere, nec privatim agat multa, nec publicè.* Græca integra exhibet Stobæus *tom.* 1. *tit.* 100. Τὸν εὐθυμεῖσθαι μέλλοντα, χρὴ μὴ πολλὰ πρήσσειν, μητὶ ἰδίᾳ, μηδὲ ξυνῇ, μηδ' ὅσ' ἂν πρόσῃ, ὑπέρ τι δύναμιν αἱρεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ καὶ φύσιν. *Qi tranqillè victurus eſt, eum nec privatim, nec multa oportet agere: nec, qæ adſunt, ſupra vires avt naturam tollere.* Marcus noſter, *lib.* 3. §. 5. Μηδὲ πολυῤῥήμων, μητὲ πολυπράγμων ἔσο. *Nec dictionis multa fueris, nec negotii multi avidus.* Evripides pariter:

Ὁ πολλὰ πράσσων, οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ βίᾳ.
Res agere multas, tuta vita havd eſt via.

Lipſius. Idémqe *Antiopâ*: apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 58.

Ὅσις δὲ πράσσει πολλὰ, μὴ πράσσων παρὸν,
Μῶρος, παρὸν ζῆν ἡδέως ἀπράγμονα.
Qi multa ſatagit, nulla ubi neceſſitas,
Qum ſuaviter, agens nil, vivat, deſipit.

Et in *Oenomao*:

Ὁ πλεῖστα πράσσων, πλεῖστ' ἁμαρτάνει βροτῶν.
Peccare qiſqe plus ſolet, qi plus agit.

Grotius. Verùm Democriti illud rejicit Plutarchus *de tranqill.* in ipſo ferè libri limine. Ὁ μὲν οὖν εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν εὐθυμεῖν μέλλοντα, μήτε πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γενομένην ὄντως ἀπραξίας. ἔπειτα οὐ ψεῦδός ἐστι, τὸ εὐθυμεῖν τοὺς μὴ πολλὰ πράττοντας. ἔδει γὰρ εὐθυμοτέρας εἶναι γυναῖκας ἀνδρῶν, οἰκουρίᾳ τὰ πολλὰ συνούσας. εὐίους δὲ οὐ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ πολλάκις εἰς εὐθυμίαν καθίστησιν. *Caterùm is qi dixit, animi tranqillitatem affectanti neqe privatim multa, neqe publicè debere agere: primum magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertiâ. Deinde id qoqe falſum eſt, animo tranqillo eſſe eos, qi non agant multa. Oportebat enim mulieres viris eſſe animo qietiore, plerumqe domi in re familiari curanda deſidentes. Sunt qos ipſum otium in animi conjicit agritudinem.* Nec abs re Ennius in *Iphigenia*, apud Gellium *l.* 19. *cap.* 10.

Otio qi neſcit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qàm cùm eſt negotium in negotio.
Nam cui qod agat inſtitutum eſt, nullo negotio
Id agit, ſtudet ibi; mentem atqe animum delectat ſuum:
Otioſo in otio animus neſcit qid qidem velit.
Hoc ità eſt: neqe domi nunc nos neqe nunc militia ſumus.
Imus huc, hinc illuc, cùm illqc ventum eſt, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; prater propter vita vivitur.

Ità verſus elegantes ſanè ſed miſerè deartuatos refingunt collatis ſymbolis viri clariſſimi Hugo Grotius, Clavdius Salmaſius, & Joannes Voſſius; qi Chori verba eſſe monet, qi militibus conſtabat Græcis, de otio ſuo, dum ob maris malaciam Avlide moram trahebant conqerentium. Sed & Marcus hîc Democriti præceptum refingit, & ad recti normam τεχνικῶς πάνυ defingit. Vide & *l.* 3. §. 5.

Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Fruſtra Xylander, qem & Caſavbonus eſt ſecutus, iſta, dum Marci mentem non eſt aſſecutus, immutavit, & conjecturam ſuam in textum intulit, μηδὲν ἄμεινον τῇ ἀναγκαίᾳ πράσσειν. At Marcus; Democritus, inqit, *conſulit ei, qi tranqillam ſtatum obtinere vult, ut nè multa agat: at tu vide, nè ad hunc finem conducat potiùs, ut neceſſaria qis agat; & qæ conſtitutioni ſuæ ſunt accommoda.* Deeſt ὁρᾷ, vel βλέπε, vel ejuſmodi qippiam: qod non animadverſum Xylandrum in fravdem induxit. Prout & ſimilis ellipſis ab Apoſtolo uſurpata, *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. in verbis illis; Ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν, &c. *cum lenitate erudientem eos*, expectando ſive experiendo, *num aliqando Deus illis ſit reſipiſcentiam daturus*; non obſervata, vulgato interpreti impoſuit, anſámqe dedit vertendi, *Eis qi reſiſtunt, neqando Deus det illis pœnitentiam*, qaſi eo modo dictum ſit, qo illud Matth. *cap.* 13. *v.* 15. Μήποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι τῇ ἐπιστρέψωσι. *Ne qando cernant oculis, & corde intelligant, & ſe convertant.* qum, ut rectè Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 270. Μετανοίας ἐλπίδα, οὐκ ἀναίρεσιν ἐμφαίνει. *Spem pœnitentiæ, non ſublationem ſignificat.* Contrà planè, qàm in Eſajæ loco *c.* 6. *v.* 9. ab Evangeliſta prolato, in qo interpretando lapſus eſt è contrario bonus Iſidorus. qin & idem D. Joannem Leifildum τὸν μαχαίρην fugiens, in cavſſa fuit, qod Apoſtoli verba illa interpretatus eſt de oppoſita prorſus voluntati divinæ in natura humana diſpoſitione, qâ homines ità affecti ſunt, ut reſipiſcentiam dare parato numini renitantur. qod eò moneo, in eundem lapidem nè impingat qiſqam denuò. Occurrunt ellipſes huic geminæ in ſcriptis ſacris apud Moſem *l.* 1. *c.* 3. *v.* 22. & *cap.* 11. *v.* 4. & *c.* 42. *v.* 4. Matthæum Evang. *c.* 25. *v.* 9. Lucam *Act. c.* 5. *v.* 39.

Τ' ἀναγκαῖα πράσσειν] Supervacuas & minimè neceſſarias occupationes reſcindere monet, eiſque duntaxat intendere, qæ aliqâ ſaltem ratione neceſſaria exiſtant. qod monitum & rurſus repetitum dat, *l.* 12. §. 18. At nobis *in ſupervacuis*, non *ſubtilitas*, ut Seneca *Epiſt.* 106. ſed *tempus*, imò *vita* ferè *tota*,

a L. 9.§.10. 12. σήν, καὶ [a] ὅσα ὁ ἐν φύσει πολιτικῇ ζώῳ λόγος αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. ἔστι γὰρ ἃ μόνον τιμᾷ ἀπὸ ἐν καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ τιμᾷ ἀπὸ τῆς ὁλίγα πράσσειν. τὰ πλεῖστα γὰρ ὧν λέγομεν καὶ πράσσομεν, εἰ ἀναγκαῖα ὄντα, ἐάν τις ἀφέλῃ,

b Sup. §.18. l.12.§.2. [b] σχολώτερος καὶ ἀπραγμονέστερος ἔσται. ὅλην δεῖ καὶ παρ' ἕκαστα ἑαυτὸν ὑπομιμνήσκειν, μή τι τούτων ἃ ἀναγκαίων; Δεῖ δὴ μὴ μόνον πράξεις τὰς μὴ ἀναγκαίας ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ φαντασίας. ἔτως γὰρ εἰδὲ πράξεις παρέλκουσι ἐπακολουθήσουσι.

c L.2.§.16. l.3.§.4. d L.1.§.16. Sup.§.13. e L.3.§.16. l.6.§.66. f L.3.§.3. 12.l.7.§.5. g L.7.§.16. l.9.§.32. h L.7.§.31. l.10.§.9. i L.9.§.4. 20.28. k L.2.§.3.l. 5.§.8.l.8.§. 23.27.

§. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου βίος, τοῦ [c] ἀρεσκομένου μὲν τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις, [d] ἀρκουμένου δὲ τῇ ἰδίᾳ [e] πράξει δικαίᾳ καὶ [f] διαθέσει εὐμενεῖ.

§. 26. Ἑωράκας ἐκεῖνα; ἴδε καὶ ταῦτα. σαυτὸν [g] μὴ τάραττε. [h] ἁπλοῦν σαυτόν. ἁμαρτάνει τις; [i] ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. συμβέβηκέ σοι τι καλῶς; [k] ἐκ τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνε-

agas, qæqe animantis civilis ratio dictat, & qo modo dictat. istud enim non eam duntaxat, qæ bona agendo, sed & eam, qæ pavca agendo comparatur, tranqillitatem producit. pleraqe enim eorum qæ dicere & facere consvevimus, cùm necessaria non sint, si amputaverimus, à negotiis multò vacabit magis, minúsqe perturbata futura est nobis vita nostra. oportet itaqe ad singula sibi suggerere, an non istud ex earum numero est, qæ non sunt necessaria? nec actiones tantùm, sed cogitationes etiam minùs necessariæ sunt recidendæ. siqidem id agendo fiet, ut nec actiones consequantur supervacaneæ.

§.25. Periculum facito, qomodo procedat tibi vita viri boni. eum dico, qi rebus ab universo sibi assignatis acqiescit, & propriâ actione, qæ justâ affectione, qæ benevola sit, contentus agit.

§.26. Illa vidisti? & ista vide. nè te conturbes. simplicem te præstes. peccat aliqis? sibi peccat. boni aliqid tibi obvenit? ab initio tibi, qicqid contingit, ab universo destinatum & fato certo assignatum est.

ANNOTATIONES.

ta, ut idem *Epist.* 49. & 88. *teritur* : dum, qod olim Agatho scitè dixit, apud Athenæum *dipnosoph. l.* 5. & Clementem *Strom. l.* 5.

Τὸ μὲν πάρεργον, ἔργον ὡς, ποιούμεθα.
Τὸ δ' ἔργον, ὡς παρεργον ἐκποιούμεθα.
Operosè id agimus, agere qod non est opus:
At in eo qod opus est, operis perfunctoria est.

Grotius. Eodémqe alludens Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Epist.* 108. Τὰ μὲν ἔργα, πάρεργα εἶναι ἡγούμεθα. τὰ δὲ πάρεργα, ὡς ἀναγκαῖα, ἀνύομεν. *Seria qidem obiter ac perfunctoriè, & otiosa necessaria esse ducimus.* Vide *infrà ad* §. 21.

Λόγος αἱρεῖ] *ratio deligit* Xylander. *mandat & injungit* Casavbonus. meliùs λόγος αἰτεῖ, *ratio dictat, evincit, postulat, exigit.* Sic & *l.* 10.§.32. Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος. *neqe enim ratio poscit.* & *l.* 2.§.5. Ἀπὸ τοῦ αἱροῦντος λόγου. *à ratione dictante*, sive *rationis dictamine.* Herodotus *l.* 2. Καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος ὕτως αἱρέει. *Ratio ipsa dictat, evincit.* Gregorius Nazianzenus apud Svidam. Καὶ ὁ λόγος αἱρεῖ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα. *Ratio ipsa postulat scandalum non esse ponendum.* Apud Plutarchum *Consol. ad Apollon.* Plato: Ὥσπερ ἐν πλόοις κύβων, πρὸς τὰ πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ ἑαυτοῦ πράγματα, ὅπη λόγος αἱρεῖ βέλτιστ' ἔχειν. *Ut in talorum jactu ad illud, qod casus tulerit, sua dirigere negotia, prout ratio evincit optimè habiturum.* Et Plutarchus ipse *de commun. notion. cap.* 19. Ἀξίαν δὲ ἔχει τὴν μεγίστην, ὃ πολλάκις αἱρεῖ λόγος ἀντὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ προίσθαι. *An summa in eo consistit dignitas, non boni cavssa id dimittere, qod ratio postulat.*

Ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν εὐθυμίαν] Ità Plutarchus *de tranqill. pag.* 466. *A.* Δεῖ δὲ μὴ πλήθει, μηδὲ ὀλιγότητι πραγμάτων, ἀλλὰ τῷ καλῷ καὶ τῷ αἰσχρῷ τὸ εὔθυμον ὁρίζειν καὶ τὸ δύσθυμον. τῶν γὰρ καλῶν ἡ παραλειψις οὐχ ἧττον ἢ τῶν φαύλων ἡ πρᾶξις ἀνιαρόν ἐστι καὶ ταραχῶδες. *Enimvero non multitudine aut paucitate actionum, sed pulcritudine aut turpitudine animi vel tranqillitas definienda est vel perturbatio. Nam non minus pulcrorum omissio qam actio turpium molesta est.* Idémqe *de sene polit. pag.* 786. *C.* Ubi Cani tibicinis dictum posuisset, ἀγνοεῖν τοὺς ἀνθρώπους ὅσῳ μᾶλλον αὐλοῦ ἢ ἑλίρας εὐφραίνει. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, ἢ διδόναι, τοὺς ἀκούειν ἑαυτοῦ θέλοντας. *Nescire homines, qanto seipsum magis qam alios delectaret canens, alioqin avdire volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos.* Subjungit; Ἆρα οὐκ ἐπινοοῦμεν ἡλίκας ἡδονὰς αἱ ἀρεταὶ τοῖς χρωμένοις ἀπὸ τῶν καλῶν πράξεων καὶ τῶν κοινωνικῶν ἔργων καὶ φιλανθρώποις παρασκευάζουσιν; ἢ κώσας, ἢ δρύπτουσαι, ὥσπερ αἱ εἰς σάρκα λεῖαι καὶ προσηνεῖς γινόμεναι κινήσεις. ἀλλ' ἄυλαι μὲν εἰσρῶδες καὶ ἀβέβαιον καὶ μεμιγμένον σφυγμῷ τὸ γαργαλίζον ἔχουσιν. αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἔργοις ἢ ταῖς Εὐριπίδου χρυσαῖς πλέυξιν, ἀλλὰ τοῖς Πλατωνικοῖς ἐκείνοις καὶ ὑφαιρίοις πλεροῖς ὅμοια, τὴν ψυχὴν μίγνυσθαι καὶ φρόνημα μετὰ γήθους λαμβάνουσαν ἀναφέρουσι. *Non intelligimus qantas virtus honestis, & ad societatem humanitatémqe facientibus actionibus voluptates ea utentibus conciliet: non tstillantes illas aut emollientes, sicut in carne faciunt lenes ac suaves motiones, qa pruritum habent furiosum & instabilem, & magna cum exagitatione conjunctum: sed praclara facta, qorum qasi opifex est, qi rectè rempublicam tractat, non aureis Euripidis, sed Platonicis & divinis alis animum elatione & gavdio praditum evehunt.*

Εὐσχολώτερον] *majore otio utetur* Xylander. *otii multum lucrabitur* Casavbonus. Verto, *qietior*, vel *à negotiis qietior, futurus est.* Εὔσχολος, ἥσυχος, *qietus.* Et εὐσχολῶν, ἡσυχίαν ἄγων, ᾧ ἡ διάνοια ἀδιασπάστως. Vide Epictetum *ad l.* 11.§.19. & *l.* 12.§.2. Εὐσχολώτερος, καὶ ἀλαφροτέρος ἔσῃ, pro eo qod initio dixerat, εὐθυμήσει.

Ἀλλὰ καὶ φαυλοτέρως] resecari vult non actiones tantùm non necessarias, verùm & *cogitationes.* qomodo & *suprà l.* 3. §. 4. Ità Dominus noster, non solùm πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, *verbum qodqe otiosum*, Matth. *cap.* 12. *v.* 36. Sed & *cogitationes vanas* ac *snaves*, amandandas monet Jer. *c.* 4. *v.* 14.

Οὕτως γὰρ ἀδὲ πράξεις παρέλκουσαι ἐπακολουθήσουσι] radice nimirum ipsâ evulsâ. Siqidem, ut Avgustinus *de persever. c.* 13. *Cogitantes agimus, qicqid agimus; & cogitantes loqimur, qicqid loqimur.* atqe *ex cordis abundantia*, non *os* tantùm *loqitur*, Matth. *cap.* 12. *v.* 34. sed & *manus operatur.* Ibidem *c.* 15. *v.* 19. Chrysippi dictum apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τὴν διάνοιαν εἶναι λόγων πηγήν. *Orationis fontem esse cogitationem.* Verùm non *orationis* tantùm is, sed & *operationis fons* existit: itaqe qi hunc custodierit, pro Solomonis monitu, *Prov. c.* 4. *v.* 23. etiam sermones actionésqe suas in potestate habebit.

§. 25. Πείρασον, πῶς σοι χωρεῖ] Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Πείρασόν γ'. οὐκ ἔστιν αἰσχρὰ ἡ πεῖρα. *Saltem periculum facito. Non turpe est id periculum.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὴν πρώτην ἡσύχασον. καὶ τὰς ἡμέρας ἀρίθμει, ἃς οὐκ ἀργίσθης. καθ' ἡμέραν εὐώθειν ἀργίζεσθαι. οὗτ παρ' ἡμέραν. εἶτα παρὰ δύο. εἶτα παρὰ τρεῖς. ἂν δὲ τριάκοντα παραλίπῃς, ἐπίθυσον τῷ Θεῷ. ἡ γὰρ ἕξις ἐκλύεται τὴν πρώτην. εἶτα καὶ παντελῶς ἀναιρεῖται. σήμερον οὐκ ἐλυπήθην, οὐδ' αὔριον, οὐδ' ἐφεξῆς δυσὶν καὶ τριμήνῳ. ἀλλὰ προσέχω γινομένων τινῶν ἐρεθιστικῶν. γίνωσκε, ὅτι κομψῶς σοι ἔχει. *Principio qietus esto, & dies numerato; qibus tratus non fuisti. Irasci qotidie solebas; nunc alternis diebus, deinde post biduum, deinde post triduum. Qod si & triginta dies intermiseris, rem divinam facito. Habitus enim primum remollescit, deinde penitùs etiam tollitur. Hodie non dolui, neqe cras dolebo, neqe deinceps bimestri & trimestri; sed me cohibus cum qadam qa irritabant incidisse.*

Πῶς σοι χωρεῖ] *qomodo qadrat* Xylander, & Casavbonus. malim, *qomodo procedat, qos progressus tecum faciat.* Apud Svidam historicus: Οὐ χωρούντων αὐτῷ τῶν ἐν σικελίᾳ πραγμάτων κατὰ νοῦν. *Cùm res illi ex animi sententia non procederent.*

Ἀρεσκομένου] Vide *l.* 3.§.4. & *l.* 10. §. 1.

Ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις] Vide *ad l.* 7.§. 31.

Ἀρκουμένου δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει] Vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5.§. 34. & *infrà* §. 51.

§. 26. Ἑώρακας ἐκεῖνα] Antegressis ità annectit illud Casavbonus, ut ad vitæ prioris seciùs administratæ experientiam referatur. Ego potiùs monita superiùs data respicere opinor: ut *l.* 3.§, 11.

Ἁμαρτάνει τις; ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità *l.* 9. §. 4. Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *Qi peccat, sibi ipsi peccat.* & §. 38. Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. *Si qis deliqerit, penes ipsum est malum.* Itaqe, τὸ ἄλλῳ ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν. *Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est. ibidem* §.20. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *A.* Ἡ ἀκολασία οὐκ ἄλλου τινὸς ἂν δοξάζοιτο εἶναι κακὸν, ἢ τοῦ ἀκολασαίνοντος. *Intemperantia non alterius videri qeat malum, qàm ejus, qi se gerit intemperanter.*

Ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνεπλώθετο] Vide *suprà* §. 10. *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 34. Apud Lucianum Protesilaus in νεκρικοῖς. Οὐ γὰρ ἐγὼ τούτων αἴτιος, ἀλλ' ἡ Μοῖρα, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ὕτως ἐπικεκλῶσθαι. *Neqe enim horum mihi cavssa fui, sed fatum, & qòd jam inde ab initio ita pradestinatum fuerat.* Ità passim Homerus de Ulysse. *Odyss. a. v.* 16.

Ἀλλ' ὅτε δὴ ἕτος ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν,
Τῷ οἱ ἐπικλώσαντο θεοὶ οἶκόνδε νέεσθαι.
Sed qando tempus venit circummeantibus annis,

est. huc summa redit; brevis est vita: quod instat tempus lucrandum est, considerate justéque agendo. in animo remittendo sobriè te geras.

κλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. τὸ δ' ὅλον, [a] βραχὺς ὁ βίος. [b] κερδαντέον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. [c] νῆφε [d] ἀνειμένως.

a L. 2. §. 17.
b L. 2. §. 4. l. 6. §. 2. l. 8. §. 44.
c L. 1. §. 16.
§. 27. l. 6. §. 31.
d L. 1. §. 8.

ANNOTATIONES.

Quo ei destinarunt Dii domum redire.

Apud eundem Telemachus *Odyss. γ. v.* 208.

Ἀλλ' ἤ μοι τοιοῦτον ἐπέκλωσαν θεοὶ ὄλβον.
Sed nevtiqam mihi hujusmodi destinarunt Dii honorem.

Ulysses *ibidem λ. v.* 138. à Tiresia scisciatur,

— τὰ μὲν ἄρ πω ἐπέκλωσαν θεοὶ αὐτῷ.
— *Hæc fortassis decreverunt Dii ipsi.*

Evmæus *ibidem π. v.* 64.

Πλαζόμενον. ὣς γάρ οἱ ἐπέκλωσεν τάδε δαίμων.
Errans: sic enim ei destinavit hæc Deus.

Alcinous *ibidem θ. v.* 579.

Τὸν δὲ θεοὶ μὲν τεῦξαν, ἐπεκλώσαντο δ' ὄλεθρον
Ἀνθρώποις, ἵνα ἦσι καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδή.
Hoc autem Dii qidem fecerunt, destinarunt autem excidium
Hominibus omnibus, ut sit & posteris cantilena.

Achilles deniqe *Il. ω. v.* 525. qem locum lavdat Plutarchus *de legend. poet. c.* 4. & *c.* 6. & in *consol. ad Apollon.*

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
Ζώειν ἀχνυμένοισι. —
Sic enim destinarunt Dii miseris mortalibus,
Ut vivant tristes. —

Leo Imperator in *oraculis n.* 128. apud Janum Rutgersium *Var. lect. l.* 5. *c.* 8.

Στύλος γὰρ ὀφθεὶς ἐν πόλοις κεκλωσμένος.
Columna enim apparens in cælo fatalis.

Seneca *de benefic. l.* 6. *c.* 23. *Dii in prima illa constitutione, cùm universa disponerent, etiam nostra viderunt, rationemque hominis habuerunt. in nostras utilitates in principio rerum præmissa mens est, & is ordo mundo datus, ut appareat curam nostri non inter ultima habitam.* Idem *de provident. c.* 5. *Fata nos ducunt, & qantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. causa pendet ex caussa. privata ac publica longus ordo rerum trahit. non incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, qid gavdeas, qid fleas. & qamvis magna videatur varietate singulorum vita distingvi, summa in unum venit.*

Βραχὺς ὁ βίος] Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Dum licet, — vive beatus:
Vive memor qàm sis ævi brevis. —

R. Simeon in Pirke Aboth.

היום חצר והמלאכה מרבה

Dies brevis, & opus multum. Et Ben-Syræ magistro ob ætatem repellenti, *An nescis diem brevem, & opus multum esse?* Drusius in *apophth.* Hippocrates *aphor.* 1. §. 1. Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρὴ. *Vita qidem brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de natura malignitate conqeritur, qòd in exiguum ævi gignimur, qod hoc tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis spatia decurrant: adeò ut exceptis admodum pavcis, cateros in ipso vitæ apparatu vita destituat. Indè illa maximi medicorum exclamatio est; Vitam brevem esse, artem longam.* Et *c.* 16. *Tempus breve est & præceps: multóqe fit brevius vitio nostro.* Vide *l.* 5. §. 24. Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα. *Spatium breve & momentaneum.* Zeno apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Οὐδενὸς ἡμᾶς ἔτι πίνεσθαι, ὡς χρόνου. *Nullius rei tantà nos penuriâ laborare, qàm temporis.* Qod Laërtius *l.* 7. in *Zenon.* Μηδενὸς ἡμᾶς ἔτως εἶναι ἐνδεεῖς, ὡς χρόνου. βραχὺς γὰρ ὄντως ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ, καὶ μᾶλλον ἡ τὰς τῆς ψυχῆς νόσους ἰᾶσασθαι δυναμένη. *Nullâ re nos adeò indigemus, ut qidem tempore. Revera enim brevis est vita, ars autem longa, & illa præcipuè, qa morbis animi mederi potest.* Lucianus *de sectis. pag.* 505. Χρὴ δὲ μηδένα καιρὸν παρεῖναι, εἰδότας ἀληθῶς τὸ τοῦ Κῴου ἰατροῦ εἰρημένον, ὡς ἄρα βραχὺς μὲν ὁ βίος, μακρὰ δὲ ἡ τέχνη. καὶ τοι ἐμοῦ γε ἰατρικῆς πέρι ταυτ' ἔλεγεν, ἐνμαθησόμενος παράγμαλος. Φιλοσοφίαν δὲ καὶ μακρῷ τῷ χρόνῳ ἀνέφικτος, ἢν μὴ πάνυ τις ἐγρηγορὼς, ἀτενὲς ἀεὶ καὶ γοργὸν ἀποβλέπῃ εἰς αὐτήν. *Æquum esse opinor nullum præterire tempus, siqidem verum esse scimus illud Coi medici dictum, nimirum, brevem esse vitam, artem verò longam. Qod qidem de arte medica est effatus, qa minore negotio perdiscitur. At philosophia ne longo qidem tempore comprehenditur, nisi qis summâ vigilantiâ acres oculos in eam semper defigat.* Itaqe Philo *de vita contemplat. pag.* 892. *A.* Χρόνου δὲ φείδεσθαι καλόν. ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἱπποκράτην, Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρὰ. *Temporis præcipua nos decet parsimonia, juxta illud Hippocratis medici monitum: vita brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 32. *Non multum accepit homo temporis, etiamsi totum illud sibi vindicat. Cui licèt nihil facilitate eripi, nihil negligentiâ patiatur excidere, tamen ad immortalium cognitionem nimis mortalis est.* & *Epist.* 48. *Etiamsi multum supereset ætatis, parcè jam dispensandum erat, ut sufficeret necessariis. nunc qa dementia est, supervacua discere in tanta temporis egestate?* Allusit ad Zenonis illud superiùs relatum. Et *Epist.* 117. *Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliqid ex illo vacet perdere. Ex hoc tempore tam angusto, & rapido, & nos avferente, qid juvat majorem partem mittere in vanum?* Contrà tamen Methodici (secta ea est medicorum) Galeno referente, *de sectis c.* 6. Τῷ γε βραχὺν εἶναι εἰπόντι τὸν βίον, τὴν δὲ τέχνην μακρὰν ἐπιτιμῶσι. τἀναντίον γὰρ ἅπαν, αὐτὴν μὲν βραχεῖαν εἶναι, τὸν δὲ βίον μακρὸν. *Insuper eum, qi vitam esse brevem; longam verò artem dicat, increpant: e contrario namqe artem qidem esse brevem, vitam verò longam.* Sed & Seneca ipse *de brev. vit. c.* 1. *Non accepimus brevem vitam, sed fecimus: nec inopes ejus, sed prodigi sumus. non exiguum temporis habemus, sed multum perdimus. satis longa vita, & in maximarum rerum consummationem largè data est, si tota bene collocaretur.*

Κερδαντέον τὸ παρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 6. & *suprà* §. 17. & *l.* 6. §. 2. Plinius *Epist.* 7. *l.* 3. *Sed tantò magis hoc qicqid est temporis fvtilis & caduci, si non datur factis; nam horum materia in aliena manu; nos certè studiis proferamus: & qatenus nobis denegatur diu vivere, relinqamus aliqid qo nos vixisse testemur.* Seneca *Epist.* 49. *Infinita est velocitas temporis, qa magis appareat respicientibus. Nam ad præsentia intentos fallit: adeo præcipitis fuga transitus levis est. Punctum est qod vivimus, & adhuc puncto minus: cujus brevitatem aliqando futuram cogitemus. Non solebat mihi tam velox tempus videri; nunc incredibilis cursus apparet: sive qia admoveri lineas sentio, sive qia attendere cepi, & computare damnum meum. Eò magis utiqe indignor; aliqos ex hoc tempore, qod sufficere nec ad necessaria qidem potest, etiamsi custodium diligentissimè fuerit; in supervacua majorem partem erogare. Non vaco ad istas ineptias, ingens negotium in manibus est. mors me sequitur, fugit vita. adversùs hæc me doce aliqid. effice nè ego mortem fugiam, vita me non effugiat.* Hoc est qod ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν, id est, *occasionem*, sive *opportunitatem redimere*, dixit Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 16. Plutarchus in *pædag. pag.* 13. *A.* Στιγμὴ χρόνου πᾶς ὁ βίος ἐσί. ζῆν καὶ ἐ παίζειν πρόσηκεν. *Punctum temporis est tota nostra vita. Frui eâ, non abuti ad alias res convenit.* παραίζειν dixit, qod Ennius Iphigen. apud Gell. *l.* 19. *c.* 10. à V. C. Salmasio *in exercit. Plinian.* restitutus;

— præter propter vitam vivitur.

Qod Seneca *de brev. vit. c.* 9. *Perdis hodiernum. qod in manu fortunæ positum est, disponis; qod in tua, dimittis.* Ità qod Plavtus Pseudol. 2. 3.

Certa amittimus, dum incerta appetimus: atqe hoc evenit,
In labore atqe in dolore ut mors obrepat interim.

Νῆφε ἀνειμένως] Julianus Imperator *Epist.* 12. Ἔνθεν ἔξεστιν ἡμῖν, ἀνειμένοις τε σπουδάζειν, καὶ σπουδάζουσι μὴ ταλαιπωρεῖσθαι. *Ex eo accidit, ut dum relaxamur, seria agamus, & dum seria agimus, minimè cruciemur.* Et Gregorius Nazianzenus *in Basilium.* Τὴν ἄνεσιν ἔκλυσιν μὴ ποιήσασθαι. hoc est, *frontem remittere, non resolvere. Multum autem interest, remittas aliqid, an solvas.* Seneca *de tranqil. c.* 15 Itaqe Ambrosius *offic. l.* 1. *c.* 20. *Cavendum, nè dum animum relaxare volumus, omnem harmoniam & qasi concentum solvamus.* Et Martinus Dumiensis *de morib. Sapiens animum habebit, aliqando remissum, nunqam solutum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 8. *Otium industriæ subnecti debet, non qo evanescat virtus, sed qo recreetur.* Et Cicero *Offic. l.* 2. *Ludendi modus qidam retinendus est, ut nè nimis omnia profundamus, elatiqe voluptate in turpitudinem dilabamur.* Qod de Musica præcipiebat Pratinas,

Μὴ σύντονον δίωκε, μήτ' ἀνειμένην.
Intensior nec esto, nec solutior.

Ἀνειμένως] Vide *ad l.* 5. §. 1. Seneca *de tranq. c.* 15. *Danda est remissio animis: nec in eadem intensione æqaliter retinenda mens, sed ad jocos revocanda. meliores acrioresqe reqieti surgent. ut fertilibus agris non est imperandum; cito enim exhaurient illos nunqam intermissa fœcunditas: ità animorum impetus assiduus labor frangit; vires recipient pavlum resoluti & remissi. nascitur enim ex assiduitate laborum, animorum hebetatio qadam & langvor.* Aristoteles *ethic. l.* 10. *c.* 4. Πάντα τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia humana ad assidue operandum imbecillia sunt.* Ovidius *Epist.* 4.

Qod caret alternâ reqie, durabile non est:
Hac reparat vires: membraqe fessa levat.

Itaqe *sapientis esse, remittere interdum aciem rebus gerendis intentum.* Avgustinus *de Music. l.* 2. *c.* 14. Siqidem ut Naso *Ponti l.* 1. *el.* 5.

Otia corpus alunt, animus qoqe pascitur illis:
Immodicus contrà carpit utrumqe labor.

Et Statius *Sylv. l.* 4.

— vires instigat, alitqe
Tempestiva qies: major post otia virtus.

Hinc de *arcu lyraqe* imago illa tantopere celebrata. Dio in *œconom.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 62. Αἱ ἀνέσεις παρασκευασικαί πόνων εἰσί. καὶ τόξου, καὶ λύρας, καὶ ἀνθρώπου, ἀκμά-

a Inf. §. 45. l. 6. §. 10. l. 9. §. 39. l. 12. §. 14.

§. 27. ἢ Ἧτοι κόσμος διατεταγμένος ; ἢ κυκεών. συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. ἢ ἐν σοὶ μὲν τις κόσμος ὑφίσταθαι δύναται, ἐν ᾧ τῷ παντὶ ἀκοσμία ;

§. 27. Mundus vel est ordine justo dispositus, vel miscela temeraria, congesta qidem ea, sed ut mundus sit tamen. qid enim? fierine potest, ut in te mundus qidam sit & dispositio concinna, in universo verò inconcinnitas mera? idqe

ANNOTATIONES.

ζει δὲ ἀναπαύσεως. *Remissiones ad novos labores preparant. Et arcus, & lyra, & homo à qiete vigent. Ibidem tit.* 3. Socrates: Ὁ βίος, ὥσπερ ὄργανον, ἀνίσει καὶ ἐπιτάσει ἁρμοττόμενος, ἡδὺν γίνεται. *Vita instar organi musici, dum intensione & remissione sibi concinna redditur, suavior fit.* Democritus apud Antonium *meliss. l.* 2. *c.* 45. Ὥσπερ γὰρ ὄργανον ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν λαμβάνον, ἡδὺ γίνεται. ὕτω καὶ ὁ βίος. *Qemadmodum organum intentionem & remissionem suscipiens suave fit, sic etiam vita.* qod idem Plutarcho tribuit Maximus *collectan. c.* 32. Verùm in *collectaneis* illis avtorum nomina sæpius permutata, confusa, depravata deprehendas. Plutarchus *in Padag. pag.* 9. *B.* Ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἄνεσιν καὶ σπουδὴν διήρηται. καὶ ἡ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἄρτυμά ἐστι. (id qod idem in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Παιδιὰ πόνου ἡδυσμα. *Urbanitas laboris condimentum.* qo eodem schemate usus est & Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10.) καὶ τὰ τόξα, καὶ τὰς λύρας ἀνίεμεν, ἵνα ἐπιτείναι δυνηθῶμεν. καθόλου δὲ σώζεται, σῶμα μὲν, ἐνδεία καὶ πλησμοναῖς, ψυχὴ δὲ ἀνέσει καὶ πόνῳ. *Tota nostra vita in remissionem setumque studium est divisa. Et reqies laborum est condimentum. Nam & arcus & lyras remittimus, ut intendere possimus. Atqe in universum servatur corpus impletione atqe vacuatione, animus autem remissione & labore.* Amasis apud Herodotum *l.* 7. Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρῆσθαι, ἐκτανύουσι. ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐπεταμένα εἴη, ἐκραγείη ἄν. ὅσε ἐς τὸ δέον ἐὼν ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. ὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις, εἰ ἐθέλοι καταστασιάζεσθαι ἀεὶ, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάθοι ἂν ἤτοι μανεὶς ἢ ἀπόπληκτος γενόμενος. Gregorius Nazianzenus *post reditum ex agro.* Ἐισθα πως τὰς πόνους ἀεὶ ταῖς τοιαύταις διαλύειν ἀνέσεσι. ἐπεὶ μηδὲ νευρὰ φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τείνομένη. καὶ δεῖταί τι μικρὸν τῶν γλυφίδων ἐκλύεσθαι, εἰ μέλλοι ταθήσεσθαι πάλιν, καὶ μὴ ἄχρηστος ἔσεσθαι τῷ τοξότῃ, μηδὲ ἀνόνητος ἐν καιρῷ χρήσεως. *Soleo ferè hujusmodi oblectamentis labores dissolvere ac relaxare: qandoqidem nec perpetuam contentionem nervus ferre potest, sed laxari nonnunqam arcus cornua oportet, si qidem rursus intendendus sit, & sagittario non inutilis tum futurus, cum eo utendum erit.* Naso *Epist.* 4.

Arcum ni cesses tendere, mollis erit.

Æsopus Phædri *l.* 3. *fab.* 53.

Citò rumpis arcum, semper si tensum habueris:
At si laxàris, cùm voles, erit utilis.
Sic lusus animo debet aliqando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

De Joanne Evangelista gemina his referunt Abraham Abbas apud Joannem Cassianum *collat.* 24. *c.* 21. Thomam Aqin. *sum: p.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 2. & Henricum Herp. *specul. avr. in præcept.* 3. *serm.* 2. sed & de Antonio Eremitâ balistæ exemplum eodem trahente, Antonin. *sum.* 2. *par.* 2. *tit.* 1. *c.* 23. §. 1. & Gvillielmus Pepin. *de confess. tract.* 2. *par.* 3. *c.* 6. ex *Vitis patrum.* Qod avtem ex adverso, Plutarchus *de sene polit. pag.* 792. *C.* Τόξον μὲν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται. ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. *Arcus, si nimium intendatur, rumpitur: anima laxando perit.* Unde de Theophrasto Laërtius *lib.* 5.

Ῥήγνυσθαι σοφὸς τόξον ἀνιέμενον.

hoc est, ut Publius Syrus:

Arcum intensio frangit: animum remissio.

id de solutiore illa remissione capiendum est, qam vitandam cavendámqe hîc Marcus monet.

§. 27. Ἧτοι κόσμος διατεταγμένος] Vide *infrà* §. 45. & *l.* 2. §. 3. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 4. *Qem κόσμον Graci nomine ornamenti appellaverunt, eum nos à perfecta absolutáqe elegantia, mundum. nihil enim omnium rerum melius est mundo, nihil præstabilius, nihil pulcrius. utpote in qo universa ita constituta sunt, ut neqe ad usum meliora esse potuerint, neqe ad speciem pulcriora.* Cicero *de Nat. Deor. l.* 2. & Seneca *ad Helv. c.* 8. *Mundo nihil neqe majus, neqe ornatius, rerum natura genuit.* Avtor *de Mund. c.* 2. Κόσμος μὲν οὖν ἐστι σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη. *Mundus est compages è cælo terráqe coagmentata, atqe ex iis naturis qæ intra ea continentur. Dicitur etiam aliter mundus ordo & digestio universorum, qæ à Deo & per Deum asservatur.* & Evstathius *ad Il. ά.* Κόσμος ἡ τάξις ἐν τῷ κοσμῷ. ἀφ' ἧς καὶ ὁ πάντων περιεκτικὸς, κόσμος, ὅτι αὐτὸν ἐντάκτως ἡ πρόνοια ἔταξεν. Apulejus *de mund. Mundus est ordinata ordinatio, Dei munere.* & rursus: *Qid mundo præstantius? Lauda, qam putas speciem: portio à te laudabitur mundi. admirare qam voles temperantiam, ordinationem, figuram. hic & per hunc illud qodcunqe est, invenietur esse laudandum. nam qid, oro te, ornatum atqe ordinatum videri potest, qod non ab ipsius exemplo imitatura sit ratio? unde κόσμος Græcè nomen accepit.* Tertullianus *apolog. c.* 17. *Qod colimus, Deus unus est, qi totam molem istam cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo, qo jussit, ratione, qâ disposuit, virtute, qâ potuit, de nihilo expressit, in ornamentum majestatis sua: Unde & Graci nomen mundo κόσμον accommodaverunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Κόσμος τι ἐστι ὑπερλίγεται καὶ κάλλος ἀπρόσιτον. *Mundus verè est, ut appellatur, & incomparabilis pulcritudo.*

Ἡ κυκεὼν] *Cimus.* Ità *l.* 6. §. 10. Ἧτοι κυκεὼν καὶ ἀντιπλοκὴ, καὶ σκιδασμός. *Universum avt est cimus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuo.* qibus verbis κυκεὼν qid velit, explicat. & *l.* 9. §. 39. κυκεὼν καὶ σκεδασμός. *Cimus & dispersio temeraria.*

Συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος] Vide Heraclitum *infrà.*

Ἐν σοὶ μέν τις κόσμος] *in te* scilicet qi es μικρὸς κόσμος τις. (qomodo τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, *parvum mundum, hominem* dixit Clemens Alexandrinus in *Hortator. pag.* 4. & *Mundi instar habere fabricam humani corporis,* Ambrosius *hexam. l.* 6. *c.* 9.) & *majoris illius imaginem gerit.* Macrobius *in Somn. Scip. lib.* 1. *c.* 12. *Ideò physici Mundum magnum hominem, & hominem brevem mundum esse dixerant.* Si est ergò, inqit, in te fabricâqe tui ordinata rerum dispositio, in mundo ipso multò magis. Siqidem, ut Tertullianus *de resurr. carn. c.* 30. *Etsi figmentum veritatis in imagine est, imago ipsa in veritate est sui; necesse est esse priùs sibi, qam alii configuretur. de vacuo similitudo non competit; de nullo parabola non convenit.* Idem *adv. Hermogen. c.* 40. *Confusa res erat, nunc verò composita est. & vis ex compositis incomposita præberi? nulla res speculum est alterius non coæqalis. nemo se apud tonsorem pro homine mulum inspexit: nisi si, qi putas in hac extructione mundi dispositá jam & comptá, informem & incultam materiam respondere. qid hodie deforme in mundo? qid retrò speciatum in materia; ut speculum sit mundus materia? cùm ornamenti nomine sit penes Gracos Mundus, qomodò inornata materia imaginem refert? Nec materia certè mundus imago esse poterit, si compositus ille & exornatus, confusa verò & inornata ista; nec homo mundi, si in homine ordinata partium membrorúmqe dispositio, in mundi compage nullo ordine legève certâ dispositá, sed commissa commistáqe temerè universa.* Qanqam mundum non minorem, sed majorem imaginis divinæ ratione havd absurdè prorsùs dixit Gregorius Nazianzenus *in Pasch.* §. 15. Τὸν ἄνθρωπον δημιουργεῖ, καὶ οἷόν τινα κόσμον ἕτερον ἐν μικρῷ μέγαν ἐπὶ γῆς ἵστησι. *Hominem fabricatur, & velut alterum qendam mundum, in parvo magnum, in terra collocat.* At verò Synesius *de provident.* 1. non *hominem* tantùm integrum, sed *caput hominis* ipsum *mundum minorem* indigitat, in qo *mens* tanqam *numen* qoddam resideat. Ἄνω μὲν οὖν ἀστέρες, κάτω δὲ κεφαλαὶ σφαιροειδεῖς διεπλάσθησαν, ἵν' εἶεν ἔνοικοι ψυχῶν ἐν κόσμῳ κόσμοι μικροί. *In superioribus partibus sidera, in inferioribus vero capita globosa formata sunt, ut parvi mundi in mundo essent domicilia animarum.* Respexit, opinor, id qod in philosophorum placitis Plutarchi nomine evulgatis, *l.* 4. *c.* 21. Stoicis perperam tribuitur; τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, κατοικεῖν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipsa illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Qod avtem ille de *capite*, de *corde* Avsonius *monosyll.*

Cor vegetum mundi instar habens. —

Vide *suprà ad* §. 3. Qomodò avtem Marcus istîc illos perstringit, qi qem in semetipsis agnoscunt ordinem, ornatum, eundem mundo, cujus & ipsi sunt partes, negant: pari modo & Epicuri sectatores Seneca *præfat. qæst. nat. l.* 1. hoc ipso notat nomine, qòd cùm *animum* putent esse sibi ipsis, eúmqe *providum & singula dispensantem, universum* interim, in qo & ipsi sunt, *expers* esse *consilii ac temerè ferri* contendunt. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Ἐν δὲ παντὶ ἀκοσμία;] Nihil minús. Avtor *de mundo.* Κόσμον δ' ἐτύμως τὸ σύμπαν, ἀλλ' οὐκ ἀκοσμίαν ἐνομάσαις ἄν. *Universum ipsum commodius nominaveris compagem rerum compositam, concinnóqe ordine digestam, qam congeriem confusam, & inconditam.* Reverâ, ut Plutarchus *de anim. gener.* Ἀκοσμία δ' ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. *Ante mundi creationem erat confusa congeries.* Erant siqidem primò omnia, ut Moses *l.* 1. *c.* 1. *v.* 2. תהו ובהו id est, ut Naso *Metam. l.* 1.

— rudis indigestaqe moles.
Nec qicqam nisi pondus iners, congestáqe eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

Verùm *hanc Deus* (is est *melior potiorqe natura* illa) *litem diremit, molem discrevit:* κάντεῦθεν κόσμον ἡ πρὶν ἀκοσμία ἐλάμβανεν. ut Gregorius Nazianzenus, περὶ εὐταξίας. Atqe hoc est qod Anaxagoras apud Laërtium *lib.* 2. §. 6. Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα νοῦς ἐλθὼν, αὐτὰ διεκόσμησε. *Omnia simul erant, deinde accessit mens, eáqe composuit.* Sive ut Timon in *Sillis*;

Πάντα συνεσφήκωσεν ὁμοῦ τεταραγμένα πρόσθεν.
Omnia composuit simul confusa antea.

ídque rebus omnibus ità qanqam diſcretis ac diffuſis, conſpirantibus tamen.

§. 28. Mores nigri, effœminati, præfra-

καὶ τοῦτο, ἕτως [a] πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων καὶ [b] συμπαθῶν. a L. 6. §. 38. b Inf. §. 40.

§. 28. [c] Μέλαν ἦθος, ἦλυ ἦθος, cSup. §. 18.

ANNOTATIONES.

Et apud Hermiam in *diasurſ. pag.* 176. Ἀρχὴ πάντων ὁ νοῦς. καὶ αἴτιος καὶ κύριος τῶν ὅλων. καὶ παρέχει τάξιν τοῖς ἀτάκτοις, καὶ κίνησιν τοῖς ἀκινήτοις, καὶ διάκρισιν τοῖς μεμιγμένοις, καὶ κόσμον τοῖς ἀκόσμοις. *Mens omnium eſt initium, eaque cauſſa & omnium domina eſt, & ordinem confuſis præbet, & motionem immobilibus, & diſcrimen commiſtis, & ornatum inornatis.* Demonax Cynicus (referente Luciano in *vita ejuſdem.* & Antonius *meliſſ. l. 2. c. 76.*) diſſerentibus qibuſdam de mundi anima ac figura, Ὑμεῖς, inqit, περὶ τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε. *Vos mundum curiosè perſcrutamini; ſtatum vero veſtrum perturbatum non curatis.* Indè argumentum arripuit Dio, qo Dionyſium ad virtutis ſtudium impelleret, ὅπως διακοσμηθεὶς τὸ ἦθος εἰς ἀρετὴν λόγων, καὶ πρὸς τὸ θειότερον ἀφομοιωθεὶς παράδειγμα τῶν ὄντων καὶ κάλλιστον, ᾧ τὸ πᾶν ἡγεμόνῳ πειθόμενον, ἐξ ἀκοσμίας κόσμος ἐσί, πολλὴν μὲν εὐδαιμονίαν ἑαυτῷ μηχανήσηται, πολλὴν δὲ τοῖς πολίταις, γενόμενος βασιλεῦς ἐκ τυράννου. *Qo moribus ad doctrinam expolitus, atqe ad diviniſſimum rerum & pulcerrimum conformatus exemplum, cui univerſitas duci parens non jam confuſio ſed mundus eſt, magnam ſibimet ipſi, magnam item civibus pararet felicitatem ex tyranno rex factus.* Plutarchus *Dione p.* 962. *A.*

Διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων] Vocem harum priorem Lugdunenſis omiſit. qo id conſilio incertum mihi. Seneca *qaſt. nat. l. 7. c. 27. Tota hujus mundi concordia ex diſcordibus conſtat.* Et *Epiſt.* 107. *Contrariis rerum æternitas conſtat.* Heraclitus apud Ariſtotelem *Ethic. l. 8. c. 2.* Τὸ ἀντίξουν συμφέρον. καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν. *Adverſarium eſſe conferens: & ex differentibus pulcerrimam cooptationem fieri.* Idémqe apud Avtorem *libri de mundo, c. 5.* Συνάψειας ὅλα καὶ οὐχὶ ὅλα. συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον. συνᾴδον καὶ διᾷδον. καὶ ἐκ πάντων ἕν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. *Criſpa & minimè criſpa una vinxeris, conſentiens & diſſentiens, conſonans & diſſonans, unum etiam ex omnibus, omniqe ex uno.* Et ex eadem Apulejus: *Sic totius mundi ſuorum inſtantia initiorum inter ſe impares conventus, pari nec diſcordante conſenſu Natura veluti Muſicam temperavit. namqe uvidis arida, & glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqa, confudit; unumqe ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum conſtituit,* &c. Qod & Avtor idem *ibidem* variis à re politica, pictura, muſica, grammatica imaginibus illuſtrat. Τοῦτο πολιτικῆς ὁμονοίας τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι ἐκ πολλῶν μίαν, καὶ ὁμοίαν ἐξ ἀνομοίων ἀποτελεῖ δ' ἀδήσιν, ὑποδεχομένη καὶ πᾶσαν φύσιν καὶ τύχην. ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμφωνον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων. ὥσπερ ἀμέλει τὸ ἄρρεν συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ οὐχ ἑκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον. καὶ τῶν πρώτην ὁμοιοῖαν διὰ τῶν ἐναντίων συνῆψεν, οὐ διὰ τῶν ὁμοίων. ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμουμένη τοῦτο ποιεῖν. ζωγραφίᾳ μὲν γὰρ, λευκῶν τε καὶ μελάνων, ὠχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκεραυναμένη φύσεις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγουμένοις ἀποτέλεσε συμφώνους. μουσικὴ δὲ, ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς, μακρούς τε καὶ βραχεῖς φθόγγους μίξασα, εἰ διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν. γραμματικὴ δὲ, ἐκ φωνηέντων καὶ ἀφώνων γραμμάτων κρᾶσιν ποιησαμένη, τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνεσήσατο. ὅτως οὖν καὶ τὴν τῶν ὅλων σύγκρασιν διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράσεως μία διεκόσμησεν ἁρμονία. ξηρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κουφον μιγὲν, καὶ ὀρθὸν περιφερεῖ, τὸ ὅλον διεκόσμησε μία διὰ πάντων διήκουσα ἁρμονία, ἐκ τῶν ἀμίκτων καὶ ἑτεροίων τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα, τάς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν. *Hoc eſſe in concordia civili longè admirabiliſſimum, qod ex multis ipſa unum efficit affectum, & è diſſimilibus ſimilem, omnis illa qidem natura ſuſceptrix & fortuna. Atqe haud ſcio, an etiam contrariorum appetens ſit natura: ex eiſqe conſona, non item è ſimilibus conficiat. Sic certè ipſa marem cum fœmina conjunxit, non etiam cum ſuo horum utrumqe ſexu. Qin primum etiam concordiam per contraria, non per ſimilia devinxit. Adde qod ars naturæ amulatrix hoc idem facit. Siqidem pictura, alborum nigrorumqe colorum luteorumqe & rubrorum naturas inter ſe attemperans, effigies rerum efficit conſonas exemplaribus. Muſica acutis & gravibus ſonis, longiſqe & brevibus una permixtis in diverſis vocibus unum ex illis concentum reddidit. Grammatica ex elementis vocalibus & mutis inventa temperata, artem omnem literaturæ ex illis compoſitam reliqit. Itaqe univerſorum coagmentationem cinno qodam principiorum ſummè contrariorum commodè attemperato natura ipſa digeſſit unâ eadémqe cohærentiâ: qippe ſiccum humido, calidum frigido, gravi leve mixtum, & rectum orbiculari, univerſum vis una per omnia pertinens certo ordine deſcripſit, concinnéqe digeſſit, è diverſis naturis atqe impermixtis univerſum mundum architectata, naturas qam maximè contrarias, veluti edicta concordia & imperata, adſtrinxit ad conſenſum mutuúmqe commercium, ejuſmodi rerum molitione univerſitati ipſi ſalutem machinata eſt.* Qæ periphraſticè ab Apulejo verſa vide *ad l. 7. §. 48.* Syneſius *de inſomn. pag.* 134. Ἔστι τις ὡς ἐν συγχύσει τοῖς μέρεσι καὶ διχόνοια. οὐ γάρ ἐσιν ὁ κόσμος τὸ ἁπλῶς ἕν, ἀλλὰ τὸ ἐκ πολλῶν ἕν. καὶ ἔσιν ἐν αὐτῷ μέρη μέρεσι προσήγορα καὶ μαχόμενα, καὶ τῆς φύσεως αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ παντὸς ὁμόνοιαν συμφωνούσης, ὥσπερ ἡ λύρα σύστημα φθόγγων ἐσὶν ἀντιφώνων τε καὶ συμφώνων. τὸ δ' ἐξ ἀντικειμένων ἕν, ἁρμονία καὶ λύρας καὶ κόσμου. *Ineſt enim velut in cognatione, nonnulla etiam inter partes diſſenſio. Siqidem mundus non unum abſolutè qippiam eſt, ſed unum ex multis conſtatum, in eóqe partes inſunt, partibus affines, ac repugnantes, conſpirante ad univerſi concordiam mutuo earum divortio: uti lyra contrariorum, ac conſentientium ſonorum conſtitutum modulamen eſt? Nam qod ex contrariis unum fit tam in lyra, qàm in mundo concentus appellatur.* Plutarchus *de amic. multit.* Ἡ περὶ ψαλμοὺς καὶ φόρμιγγας ἁρμονία δι' ἀνομοίων ἔχει τὸ σύμφωνον. *Concentus qidam nervorum ex contrariis ſonis conſtatur.* Tertullianus *apologet. c.* 48. [*Divina*] *ratio univerſitatem ex diverſitate compoſuit, ut omnia æmulis ſubſtantiis ſub unitate conſtarent, ex vacuo & ſolido, ex animali & inanimali, ex comprehenſibili & incomprehenſibili, ex luce & tenebris, ex ipſa vita & morte.* Et *de pallio c. 2. Mundus iſte ex diverſis ſubſtantiis officiiſqe conſtat. diverſa in unum; ex demutatione diverſa ſunt. denique diverſitatis diſcordiam vices fœderant. ità mutando mundus eſt, qi ex diverſitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Ità eſt *rerum omnium*, utì idem mox *ibidem, diſtincta confuſio.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. 1.* Πάντα διεῖλε, καὶ συνέδησε, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο κόσμον ἓν ἐκ πλειόνων πεποίηκε. *Omnia diſtribuit & conjunxit, & univerſum hunc mundum ex pluribus fecit unum.*

Καὶ συμπαθῶν] Ità *l. 6. §. 38.* φίλα ἀλλήλοις, καὶ σύμφωνα ἔχοντα. *invicem ſibi amica & conſpirantia.* Manilius *Aſtron. l. 2.*

* *Totúmqe alterno conſenſu vivere mundum.*

De corpore humano pariter Hippocrates *de aliment. ſect. 4. l. 4. p. 50.* Ξύῤῥοια μία. ξύμπνοια μία. ξυμπαθίαι κατὰ ὁλομελίην πάντα. *Confluxio una, conſpiratio una, conſentientia omnia ad univerſam totius naturam.* de qo videatur Galenus *de faculr. nat. l. 1. c. 5. & l. 3. c. . de differ. febr. l. 2. de uſu pulſ. l. 1. de cauſſ. pulſſ. l. 2. & de uſu part. l. 1.* Vide *infrà §. 42.* Apud Sextum Empiricum *adv. Phyſic. l. 1. c. 2.* Philoſophi qidam: Ἐπεὶ οὖν ὁ κόσμος σῶμά ἐσιν, ἤτοι ἡνωμένον ἐσὶ σῶμα, ἢ ἐκ τῶν συναπτομένων, ἢ ἐκ διεσώτων, ἤτε δὲ ἐκ συναπτομένων, ἤτε ἐκ διεσώτων, ὡς δείκνυμεν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν συμπαθειῶν, ἐξ ὧν συμφωνὲς, ὅτι ἡνωμένον τι σῶμα καθέσηκεν ὁ κόσμος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐκ συναπτομένων ἢ διεσώτων, οὐ συμπάσχει τὰ μέρη ἀλλήλοις. ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων συμπάθειά τίς ἐσιν. ἡνωμένον τοίνυν ἐσὶ σῶμα ὁ κόσμος. *Qoniam igitur mundus eſt corpus, aut eſt corpus unitum, aut ex iis qæ compinguntur, aut ex diſtantibus. Sed neqe ex iis qæ compinguntur, neqe ex diſtantibus, ut oſtendimus ex iis qæ in ipſo per conſenſum accidunt. Ex qibus eſt perſpicuum, qod mundus eſt aliqod unitum corpus. In iis enim qæ conſtant ex iis qæ compinguntur, aut qæ ſunt diſtantia, partes minimè inter ſe afficiuntur per conſenſum. In iis autem, qæ ſunt unita, eſt qedam affectio per conſenſum. Unitum eſt ergò corpus etiam mundus.*

§. 28. Μέλαν ἦθος] Ad *ſectionem* 18. pertinere iſta olim ariolabar, unde librariorum culpâ ſubducta fuiſſent: à Marco verò interpretamenti loco ſubjuncta qibus ſcilicet explicatum ibat, qid μέλανος ἤθους nomine deſignatum vellet, utpote qod latiùs ibi ſumeret, qàm uſus vulgaris pateretur, aut qam Agatho, à qo ipſe mutuatus eſſet, uſurpaverat. qomodo *tyranni* nomen Seneca *de animo impotenti, cupido, delicato, Epiſt.* 114. Vide *ad §. 25.* Sed & *nigri* vocabulum hoc ipſum *Epiſt.* 48. *Per iſtud* (nugas tricáſqe dixerat) *philoſophiæ ſunt nigræ & turpes, infameſqe, etiam ad album ſedentibus, exceptiones.* Ità Xylander exiſtimavit, qum verterit, *Mores nigri vocantur mores effœminati,* &c. Verùm fieri poteſt, qod & aliis placuiſſe video, ut περιοχὴν integram iſta conficiant, qâ Marcus ſcilicet *mores* varios ſive diſpoſitiones atqe ingenia recenſuerit, qos ſtylo ſuo perſtringeret, vitandóqe moneret; *nigros* ſcilicet *effœminatos, præfractos, belluinos,* &c. Sicut avtem *candor*, pro *ingenuitate*, & *ſyncritate*; & *mores candidi* pro *ingenuis, ſynceris, integris, benignis, benevolis.* Ovidius *triſt. l. 3. eleg. 6.*

Qiqe eſt in charis animi tibi candor amicis.

Idémqe *Pont. l. 4. El. 14.*

Tam felix utinam, qàm pectore candidus, eſſem.

& alibi:

---- ſed ſunt tua pectora lacte,
Et non calcatâ candidiora nive.

Horatius *Epod. 11.*

Contráqe lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium.

& *Epiſt. 4.*

Albi noſtrorum ſermonum candide judex.

& *Satyr. 5.*

a L.4.§.11. l.9.§.39. ἀεισκελὲς ἦθος, a ἀηδόνες, βοσκηματῶδες, παιδαριῶδες, βλακικὸν, κίβδηλον, βωμολόχον, καπηλικόν, τυραννικόν.

§. 29. Εἰ b ξένος κόσμῳ, ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, οὐχ ἧττον ξένος, καὶ ὁ μὴ γνωρίζων

b Inf.§.44. 46.l.8.§.15. 49.

c L.10.§.25. ζων τὰ γιγνόμενα. c φυγὰς, ὁ φεύγων τὸν πολι-

d L.12.§.1. 13. τικὸν λόγον. d τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμ-

e L.2.§.17. l.3.§.5.l.10. §.1.l.11.§.1 ματι. e πτωχὸς, ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου, καὶ μὴ πάντα

ti, belluini, pecuini, pueriles, ſtolidi, ſubdoli, ſcurriles, perfidi, tyrannici.

§. 29. Si peregrinus in mundo eſt, qi ignarus eſt eorum, qæ in mundo exiſtunt: perinde certè in mundo peregrinus eſt, qi ignarus eſt rerum qæ in eodem geruntur. profugus, qi rationem civilem fugit. cæcus, qi mentis oculos clavſos habet. mendicus, qi alterius cujuſqam indiget, neqe apud

ANNOTATIONES.

— *anima, qales neqe candidiores*
Terra tulit. —

Ità *mores nigri*, pro *malignis, improbis, malevolis* dicti. Salsè Solon, apud Laërtium *l.* 1.

Πεφυλαγμένος ἄνδρα ἕκαστον,
Ὅρα μὴ κρυπτὸν ἔγχος ἔχων
Καρδίῃ, φαιδρῷ προσενίκῃ προσώπῳ,
Τλῶσα δέ οἱ διχόμυθος
Ἐκ μελαίνας φρενὸς γεγαυῖα.
Tu virum caveto qemqe,
Abditum nè geſtet enſem
Corde, vultu dum te amico
Intuetur, & biſulcâ
Blanda promit dicta linguâ
Mente ab intus nigricante.

Horatius *Serm. l.* 1. *Sat.* 4.

— *abſentem qi rodit amicum;*
Qi non defendit alio culpante; ſolutos
Qi captat riſus hominum, famámqe dicacis;
Fingere qi non viſa poteſt; commiſſa tacere
Qi neqit, hic niger eſt. —

Et mox:

Hic tibi comis, & urbanus, libérqe videtur,
Inſeſto nigris. —

Et rurſus ubi hominem induxit, ità amicum prædicantem, ut tamen interim tectè ſubdoléqe notam illi aliqam affigat;

— *hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt*
Ærugo mera. —

De Sexto Clodio Cicero *pro Cacina. Nec minùs niger, nec minùs confidens, qàm ille Terentianus Phormio.* Pindarum tamen *in Pythiis Od.* 4. φρένας λευκὰς, ſive *alba præcordia*, pro *fatuis ſtolidiſq;* poſuiſſe monet Hadrianus Junius *cent.* 3. *adag.* 32. qi fallitur tamen, qod φρένας μελαίνας, ſive *nigra præcordia*, pro *prudentia* argumento haberi opinatur, ubi Homerus eas Hectori tribuit, *Il. ρ. v.* 83. cùm *fortitudinis* ſint potiùs. neqe enim illa, ſed iſta eſt Hectoris laus. Indè proverbium. Οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος. *Candidorum virorum nullus eſt uſus.* qaſi imbelles illi plerumqe ac inutiles ſint. qalis Nirevs,

— ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν,
Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἦεν —
— *qi pulcerrimus vir ad Ilium venit,*
Sed imbellis erat.

*Il β. v.*673. & Paris, cui ſcilicet

— καλὸν
Εἶδος ἔπ', ἀλλ' οὐ νῦ γε βίη φρεσίν. οὐδέ τις ἀλκή.
— *venuſta*
Species ineſt: ſed non eſt vis animo, neqe ullum robur.

*Il. γ. v.*45.

Περισκελὲς ἦθος] *mores praduri, prafracti, rigidi, refractorii.* Ità Sophocles *Ajac. Lorar. n.*659.

— περισκελεῖς φρένες.
— *obſtinata mentes.*

i. e. αἱ ἄγαν σκληραί. *Schol.* à *ferro* tranſlatum tragicus ipſe innuit, ubi mox ſubjungit *n.*660.

— ὃς ἰκαρίῳ,
Βαφῇ σίδηρος ὡς.
— *vehementer obdurueram,*
Ut ferrum tinctum.

Et in *Antigone*, ubi ingeniorum iſtiuſmodi exitum edocet:

Ἀλλ' ἴσθι τοι, τὰ σκληρ' ἄγαν φρονήματα
Πίπτει μάλιστα, καὶ τὸν ἐγκραιότατον
Σίδηρον ὁρᾷς ἐκ πυρὸς περισκελῆ,
Θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις.
Prafracti ac animis plurimùm, ſcias velim,
Cadere aſſolent: & ipſa vis ferri igneis
Exacta flammis rigidi & intractabilis,
Diſcedit ictu ſæpe, & in partes abit.

Grotius. Qanqam & de qibuſvis rebus uſurpatur, qæ ſic exaruerunt, ut præduræ fiant. παρὰ τὸ σκίλλειν. Poſſunt & περισκελὴς ἦθος, *mores difficiles, moleſti* & *moroſi* dici. Siqidem περισκελὴς Heſychio, non σκληρὸς tantùm, ſed & δυσχερὴς exponitur. Ità Theophraſtus *de cauſſ. l.* 2. *c.* 4. Ὁ περισκελὴς ἀνὴρ. cui opponitur, Ὁ εὐκραὴς καὶ μαλακός, *ibidem* & *c.* 2. & Hippocrates *de Ulcer.* Φάρμακα περισκελῆ. *medicamenta*

A *moleſta, & aſpera.* ſive δάκνοντα καὶ ἐρεθίζοντα σφοδρῶς. utì Galenus explicat, *ad Glauc. lib.* 2. & Philochorus apud Athen. *l.* 14. Καύματα περισκελῆ, *æſtus ardoréſqe graves & moleſti.* Cæterùm apud Menandrum à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 96. repræſentatum, περισκελῶς φέρειν, non eſt *agrè ferre*, qod Cl. Caſavbonus cenſuit, nec *aqè*, qod Geſnerus reddidit, ſed *obſtinatè* potiùs, ex priore vocabuli uſu, & *infracto* adverſùs fortunam animo, qod & Grotius advertit, & ipſa Comici dictio docet, ſi ponatur integra. ea enim ſic habet:

Πρὸς ἅπαντα δειλὸν ὁ πίνης ἰσὶ πράγματα,
Καὶ πάντας αὐτὸν καταφρονεῖν ὑπολαμβάνει.
B Ὁ γὰρ μετρίως πράττων, περισκελέστερον
Ἄπαντα τἀνιαρὰ, λαμπρία, φέρει.
Mens timida ſemper pauperi eſt; atqe omnibus
Se ſuſpicatur eſſe deſpicatui.
At qorum res ſunt, Lampria, meliuſcula,
Animo obſtinatiore perdurant mala.

Grotius.

Θηριῶδες, βοσκηματῶδες] Vide *ad l.* 5. §. 11.

Παιδαριῶδες] *Viris qoqe puerilia ac mulicbria ingenia ſunt.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16.

§. 29. Ξένος κόσμῳ] qia τὰ κόσμου ξένα ipſi videntur *infrà* §. 46. Vide & *l.* 8. §. 15. & *l.* 12. §. 1. & 13. *Peregrini* enim C videtur eſſe, qæ civitatis, in qa agit, ſint ſolennia, ignorare. Huc illud Luc. *c.* 24. *v.* 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ; *Tu ſolus es peregrinus Hieroſolymis, & non noſti qa in ea facta ſunt.* Itaqe & Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 12. pios perſecutionem à mundanis perpeſſos, (cùm ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχειν, i.e. *in mundo* atqe à mundo, qi ipſos odio habiturus ſit, *afflictos fore* Dominus ipſe præmonuerit, in *Evangelio* Joan. *c.* 15. *v.* 18. & *c.* 16. *v.* 33.) vetat ξενίζεσθαι τῇ ἐν αὐτοῖς πυρώσει πρὸς πειρασμὸν γινομένῃ, ὡς ξένου αὐτοῖς συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem, qa fit in vobis ad veſtri experimentum, pertellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis accideret.* D Itaqe hac in parte, prout Marcus iſtìc, non vult Chriſtianos eſſe ξένους κόσμου. Alioqi ξένοι κόσμου καὶ παροικίδημοι, *peregrini & inqilini mundi* iſtius, qo ad vitæ rationem & inſtitutum, prædicantur pii omnes, idqe illis laudi ducitur. Avtor *ad Hebr. c.* 11. *v.* 11. Joannes Chryſoſtomus in *Epiſt. ad Hebr. Orat.* 24. *Edit. Commel. pag.* 1906. Ἡ πρώτη ἀρετὴ, καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ, τὸ ξένον εἶναι τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ παροικίδημον, καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὰ ἐνταῦθα πράγματα, ἀλλ' ἀπερτῆσθαι αὐτῶν, ὥσπερ ξένον. vel ut alii, ὥσπερ ξένον. *Prima eſt virtus, atqe adeo univerſa virtus, eſſe hujus mundi hoſpitem & peregrinum, & cum iis qa hic ſunt rebus & negotiis* E *nihil habere commune, ſed ab iis pendere tanqam ab externis.*

Φυγὰς] ἀρπάξ idem *l.* 10. §. 25. Philo *allegor. l.* 2. φυγὰς ὁ φαῦλος. *fugitivus vitioſus* qivis.

Τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι] i. e. τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς. *oculis cordis veſtri.* ut Pavlus *ad Eph. c.* 1. *v.* 18. ſive τῶν νοημάτων, *mentium*, ut idem *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 4. Ità Petrus, *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 9. Τύφλος ἐστὶ καὶ μυωπάζων. *Is cæcus eſt nihil procul cernens.* Unde diverbium Domino Chriſto uſurpatum; Matth. *c.* 15. *v.* 14. Ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. *Duces ſunt cæci cæcorum. Qod ſi cæcus cæcum per viam duxe-* F *rit, ambo in foveam cadent.* Et Pavlo *ad Rom. cap.* 2. *v.* 19. Τυφλῶν ὁδηγός. *Dux cæcorum.* Et Angelo Eccleſiæ Laodicenæ Dominus Joannis *Apoc. c.* 3. *v.* 17. Οὐκ οἶδας ὅτι τυφλὸς εἶ. *Non noſti te eſſe cæcum.* Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 14. Sophocles *Oedip. rege.*

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματα.
Mentémqe & aures cæcus eſt, & lumina.

Τῷ νοερῷ ὄμματι] Avtor *de mund. c.* 1. Ἡ γοῦν ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νοῦν, καὶ θείῳ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα καταλαβοῦσα. *Anima igitur per philoſophiam ducem nacta mentem, cùm divino animæ oculo divinarum rerum naturam comprehendiſſet*, &c. Vide *ad l.* 3. §. 15. G

Πτωχὸς] Ità de Eccleſiæ Laodicenæ Angelo, *Apoc. cap.* 3. *v.* 18. πτωχὸς, καὶ τυφλὸς. *mendicus & cæcus.*

Ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 9. §. 6. & *l.* 11. §. 1. Epictetus *Diſſert. lib.* 4. *c.* 8. Εἰ μέ τις βλάψαι δύναται, ἐγὼ οὐδὲν ποιῶ. εἰ ἄλλου περιμένω ἵνα με ὠφελήσῃ, ἐγὼ οὐδὲν εἰμί. *Si me qis ladere poteſt; nihil ago; ſi alterius opem expecto, qi me juvet; nihil ſum ego.*

Ἀπό-

apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. abſceſſus mundi, qi abſcedit, ſéqe à naturæ communis ratione ſejungit, dum eis qæ contingunt offenditur. hoc enim, qicqid eſt, profert eadem, qæ à te protulit. abſciſſus civitatis, qi animam propriam à rationalium reliqorum anima, qæ una omnium eſt communis, abſcindit.

§. 30. Iſte ſine tunica philoſophatur; ille ſine libro: alius qiſpiam ſeminudus. panes, inqit,

ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. [a] ἀπόσχισμα κόσμου, ὁ ἀφισάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου, διὰ δὲ δυσαρεστεῖν τοῖς συμβαίνουσιν. [b] ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἡ καὶ σὲ ἤνεγκεν. [c] ἀπόσχισμα πόλεως ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, [d] μίας ὕσης.

§. 30. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ, ὁ δὲ χωρὶς βιβλίου, ἄλλος * ἄτος ἡμίγυμνος. * ἄτης f.

a L. 2. §. 16.
b L. 2. §. 3.
c L. 8. §. 34.
l. 9. §. 23.
l. 11. §. 8.
d L. 9. §. 8.

ἄρτυς

ANNOTATIONES.

Ἀπόσχισμα κόσμου] Ità *l.* 2. §. 16. Ἀπόσχισμα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου. *Abſceſſus & quaſi ſtruma mundi.*

Ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἡ καὶ σὲ ἤνεγκεν] Ità *l.* 12. §. 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καὶ σε τούτῳ. *Quæ & tibi hoc natura dederit, & huic te.* Τοῦτο, cum τοῖς συμβαίνουσι priùs dixiſſet. tranſitio à numero ad numerum, plurali ad ſingularem: ſicut vice versâ ab hoc ad illum *lib.* 2. §. 4. Ità Plato *Hipp. min. p.* 257. *E.* Καὶ πῶς ἂν οἱ ἑκόντες ἀδικοῖεν, ἢ ἑκόντες ἐπιβουλεύοιεν, καὶ κακὰ ἐργαζόμενοι, βελτίους ἂν εἶεν τῶν ἀκόντων, οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικῇ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ. *Quoniam pacto qi ſcientes injuriantur, volentes inſidiantur, & lædunt, meliores eſſe poſſunt, quam qi hæc præter ſententiam faciunt, quandoquidem multum ignoſcitur illi, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 1. c. 4. *v.* 1. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Sic de nobis reputet homo ut de miniſtris Chriſti, & diſpenſatoribus myſteriorum Dei. Quod reliqum eſt autem, requiritur in diſpenſatoribus ut qis fidus inveniatur.* Sic & *ad Galat. cap.* 6. *v.* 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζεσθε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Vos ſpirituales reconcinnate ejuſmodi hominem, conſiderans unuſqiſque temetipſum, ne & tu tenteris.* Saluſtius in Catilin. *Intereà ſervitia repudiabat, cujus rei initio ad eum magna copia concurrebant.* Terentius *Eunuch.* 2. 1.

Adeóne homines immutarier ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe?

Idem.

Cujus maximè mos eſt conſimilis veſtrûm, bi ſe ad vos applicant.

Plavtus *Pſeud.* 3. 2.

Si qò hic gradietur, pariter progrediminer.
Manum ſi protollet, pariter proferto manum.

Uſum hujus enallages, qi & Hebræis familiaris (de qo videantur Franciſcus Junius *ad Proverb. c.* 13. *v.* 1. & Joannes Druſius *qæſt. l.* 3. *c.* 33.) in diſtributionibus ſolennem, monet M. Seneca *Svaſor.* 2. qi ubi Cornelii Severi illud de militibus Romanis

— ſtratique per herbam,
Hic meus eſt, dixere, dies. —

Illud, inqit, *Porcellus Grammaticus arguebat in hoc verſu, tanqam ſolæciſmum, qòd cùm plures induxiſſet, diceret, Hic meus eſt dies, non, Dies hic eſt noſter. & in ſententia optima accuſabat id qod erat optimum — nam qaſi proverbii loco eſt; Hic dies meus eſt. & cùm ad ſenſum retuleris, nè Grammaticorum qidem calumniis habebit locum. dixerunt enim, non omnes ſimul, ſed ſinguli ex his, Hic meus eſt dies.* Nec ſecùs in *Hiſtoria* ſacra *Reg. lib.* 4. *c.* 5. *v.* 13. de Naomane, *Allocuti ſunt eum ſervi ejus, dicentes, Pater mi*, &c. i. e. horum qaſi ſeorſum ſinguli. Sic hoc loco τοῦτο. i. e. τούτων τῶν συμβαινόντων ἕκαστον. Sed de iſtis alibi fuſiùs diſſeruimus.

Ἀπόσχισμα πόλεως] hinc illud *l.* 3. §. 8. Οὐδὲν ἀπέσχισται. Caſaubonus *qi in civitate ſeditionem ſuſcitat.* Xylander *fruſtum à civitate amputatum.* ego malim, qo uno verbo exprimam, inſolenti forſan ut vocabulo, qale & Marci ipſum eſt, ſed analogiâ eâdem, qâ *abſceſſus*, formato, *abſciſſum civitatis*, vertere. Ejuſmodi autem hominem nunc *membro abſciſſo*, *l.* 8. §. 34. nunc *ramo avulſo*, *l.* 11. §. 8. nunc *civi ſeditioſo*, *l.* 9. §. 23. ſimilem pronunciat. Qin & τὸ ἀποσχισμένος vocabulum etiam de cive iſtiuſmodi uſurpavit Plutarchus *in præcept. polit. pag.* 809. *E.* Δεῖ γὰρ ἐχθρὸν μηδένα νομίζειν πολίτην, ἂν μή τις, οἷος Ἀρισίων, ἢ Νάβις, ἢ Κατιλίνας, νόσημα καὶ ἀπόσχισμα πόλεως ἐγχείρησιν. *Nullus enim civis pro inimico habendus eſt, niſi qis eſt Ariſtonis inſtar, aut Nabidis, aut Catilina, morbus & vomica veluti reipublicæ.*

Μιᾶς ὕσης] *Animam* totius *unam* ſtatuebant Stoici, cujus ſingulæ omnes qaſi membra eſſent. Vide *ſuprà* §. 21. & *infrà* §. 40. & *l.* 9. §. 8.

§. 30. Χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ] *alius ſine toga philoſophatur* Xylander. imò, *ſine tunica*. Ità Cynici. Salmaſius ad Tertullianum *de pallio*. *Græci generis omnes cùm tunicam, tum interulam ſimul indutui habebant, haud minùs qàm Romani ſub toga. Soli Cynici præter omnium Græcorum morem, tunicam non gerebant*, ſed interulam tantùm. Lucianus in *Cynico dialogo pag.* 717. Τί πολὺ, ὦ οὗτος, πώγωνα μὲν ἔχεις καὶ τρίχας καὶ χιτῶνα δὲ οὐκ ἔχεις; *Qid tu tandem? barbam qidem & comam, tunicam non habes.* Dio Chryſoſtomus *Orat.* 71. Τοὺς γε μὴν καπήλους ἑκάστοτε ὁρῶντες πρὸ τῶν καπηλείων ἀναζωσαμένους, εὐθέτους τωθάζουσι. καταγελῶεν δ' ἂν τοὐναντίον, εἰ μὴ ὕτως ἐνεσκευασμένοι εἶεν, ὡς οἰκείῳ τῷ σχήματος ὑπάρχοντος τῇ ἐργασίᾳ, ἣν μεταχειρίζονται. ἐπειδάν τινα ἴδωσιν ἀχίτωνα ἐν ἱματίῳ, κομῶντα τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γένεια, οὐχ ὅτοι τε εἰσὶ πρὸς τούτους τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, ἀλλὰ σιγῇ παρίρχεσθαι. ἀλλ' ἐφίστανται, καὶ ἐρεθίζουσι, καὶ ἤτοι κατεγέλασαν, ἢ ἐλοιδόρησαν, ἢ ἐνίοτε ἔλκουσιν ἐπιλαβόμενοι. καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι τοῖς καλυμένοις φιλοσόφοις ξύνηθές ἐστιν ἡ τοιὴ αὕτη, καὶ τρόποι τινὰ ἀποδεδειγμένη. *Cavponem ſanè, qos ſemper vident ante cavponas ſuccinctos, non deridere, ſed è diverſo deriderent, ſi non ita cultis eſſent, qod illo habitus peculiaris ſit illi qæſtui qem exercent. Poſtqam autem aliqem viderint abſqe tunica in pallio, comámqe nutrientem in capite atqe mento, non poſſunt ergà hos qieti eſſe, neqe ſilentio præterire; ſed urgent, irritántqe, & vel deridendo vel convicijs proſcindunt, vel apprehenſos interdum trahunt. Præſertim cum ſciant eam veſtem eſſe conſvetam iis qi philoſophi appellantur, & qodammodo comprobatam. Philoſophis*, inqit, *conſvetus hic habitus*; Cynicis nimirum, non & cæteris. Et hæc illis cavſſa pallii duplicandi, qòd ſine tunicis eſſent. Unde Diogenem tunicam petentem juſſit Antiſthenes apud Laërtium *l.* 6. §. 6. πτύξαι διπλοῦν τὸ ἱμάτιον, *complicare pallium.* (Indè Teles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94. de Metrocle jam Cynico: Ἡμεῖς μὲν ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον. ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸ τρίβωνα περιήει, τρόπον τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων. *Nos craſſiorem veſtem qærimus, ille verò detrita ſua veſte duplicata circumibat, ita qodammodo duas veſtes gerens.*) De Antiſthene Laërtius *l.* 6. §. 13. τῷ ἱματίῳ ἐχρῆτο μόνῳ; *pallio ſolo utebatur*, qod ſcilicet *tunicam non haberet*. idémqe de Cynicis, τρίβωσι μόνοις χρῆσθαι. *palliis ſolis uti.* ἀχίτωνες, *ſine tunica*, itaqe erant Cynici, & qi Cynismum profiteri volebant, tunicam deponebant. Vetus epigramma,

Ἑρμοδότου τόδε δόγμα τὸ πάνσοφον. εἴτις ἀχαλκεῖ,
Μηκέτι πειράτω, θεὶς τὸ χιτωνάριον.
Hermodoti ſapiens dogma hoc: ſi deſuerit cui
Æs, poſitâ tunicâ, nè amplius eſuriat.

hoc eſt, ſi qis eſurit, & viam reperire vult, qâ non ampliùs eſuriat, depoſitâ tunicâ habitum Cynici capeſſat. perperam viri docti θέσθαι χιτωνάριον accipiunt ibi pro *induere*. Hinc Juvenalis *Sat.* 13. *v.* 121.

— & Stoica dogmata tantùm
A Cynicis tunicâ diſtantia. —

qia Stoici tunicas, ut reliqi philoſophi, & Græci omnes geſtabant, qibus carebant Cynici. Hæc ibi ferè Salmaſius & *ad Marci* noſtri *vitam* à Capitolino delineatam. qæ non advertit vir doctiſſimus Joannes Cameron in *prælect. ad Matth. c.* 18. *v.* 15. ubi dixit, *Stoicos à Cynicis pallio diſtâſſe.* à Satyrici Scholiaſte forſan *Vetere* deceptus, qi *Cynicos pallio uſos* negat. *pallium* enim utriqe Sectæ amictus ex æqo communis erat. Qin & Romanos priſcos ἀχίτωνας egiſſe, avtor eſt Gellius *l.* 7 *c.* 12. *Viri*, inqit; *Romani primò ſine tunicis togâ ſolâ amicti fuerunt.*

Χωρὶς βιβλίου] Vide *ad lib.* 2. §. 2. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 497. *C.* Ἔξεστι γὰρ τῷ καθ' ἡμᾶς πεπολιτευμένῳ καὶ ἄνευ γραμμάτων φιλοσοφεῖν. *Licet ei, qi ex more noſtro vitam inſtituit, etiam abſqe literis philoſophari.* Qin & è noſtris qidam de *librorum ſupellectile* interrogatus; *Fabricam mundi*, creaturáſqe eodem comprehenſas *librorum* vicem abundè ſibi ſupplere reſpondit. Τὸ ἐμὸν βιβλίον ἡ φύσις τῶν γεγονότων. καὶ πάρεστιν, ὅτε βούλομαι, τοὺς λόγους ἀναγινώσκειν τοῦ θεοῦ. *Natura*, inqit, *rerum mihi liber eſt; in qo Dei oracula, ubi libuerit, legere licet.* Ex Evagrii ſcripto Nicephorus Calliſti *l.* 11. *c.* 43. Eum avtem qi hoc dixerat, Antonium is *Juſtum* appellat, qem alii cum Sozomeno *Magnum:* qi & *hiſt. Eccl. l.* 1. *c.* 13. de eodem, γράμματα δὲ οὐδὲ ἠπίστατο, οὐδὲ ἐθαύμαζεν. ἀλλὰ τὸν ἀγαθὸν, ὡς πρόσθεν εἶχεν τῶν γραμμάτων, καὶ αὐτὸν τοῦτον εὑρετὴν ἐπῄνεσεν. *literas nec nôrat, nec ſuſpiciebat: ſed mentem bonam, tanqam eis antiqiorem, ipſámqe earundem inventricem collavdabat.*

Ἄλλος ὕτως] malim, ἄλλος ?.... *alius qiſpiam.* Ità Demoſthenes *adv. Midiam* · ἄλλος ὕτοσί τις ἀναιδὴς, &c. Libanius *Orat.* 22. ... ὕτος ἕτερος.

Ἡμίγυμνος] De Cynicis Cyprianus *Orat. de patient. Exer-* ... *ſeminudi pectoris inverecunda jactantia.* De Alcidamante Cynico Lucianus in *Sympoſ. pag.* 639. Ἐς τὸ δάφος καταβαλὼν ἑαυτὸν, ἔκειτο ἡμίγυμνος. *In ſolo ſternens ſeſe jaciebat ſeminudus.* Seneca *Epiſt.* 62. *Demetrium virum optimum, mecum cir-*

ἄρτυς ἐκ ἔχω, φησὶ, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ. ἐγὼ δὲ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων ἐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

cùm desint, rationi tamen insisto. mihi verò, inquit alter, cùm nec ex disciplinæ exercitio qi præberi solet, commeatus suppetat, persisto tamen.

a L. 5. §. 19. l. 6. §. 7. 43.
§. 31. a Τὸ πεχνίον, ὃ ἔμαθες φίλε, τοῦτο πρόσανα πεύου. b τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ βίου διέξελθε, ὡς c θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὸ σαυτοῦ πᾶν d ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς * e μήτε τύρεννον, μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς.

§. 31. Qam didicisti artem, eam diligito, eidémqe acquiescito. qod avtem vitæ reliqum est, ità exigito, ut qi Diis tua omnia ex toto animo commiseris; nulliqe homini vel servum vel tyrannum te exhibeas.

§. 32.

ANNOTATIONES.

cumsero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo loqor, illum admiror. At de eodem *Epist.* 20. *Ego certè aliter audio; qa dicit Demetrius noster, cùm illum vidi nudum, qanò minùs qàm stramentis incubantem? tunc enim non præceptor veri, sed testis est.* De Christianis Cæcilius apud Minucium: *Purpuras despiciunt ipsi seminudi.* Cæterùm peculiari qâdam ratione *Cynici seminudi*; nimirum, *qia* (Cl. Salmasii verba habes, *ad Tertull. pall.*) *partem pallii de sub dextro humero super sinistrum rejiciebant; & sic excluso dextro, obvelato sinistro erant: ità pallium Cynicum humerum lævum duplici textu tegebat, & dextrum nudabat, cùm commune in utroqe humero simplex sederet.* Ammianus *in Cynicum antholog. l. 2. c. 52. carm. 5.* Πωγώνιον, ὤμιον ἔξω. *Barbula, humerus extra vestem.* indè ἐξωμὶς vestis, qâ ei utebantur. Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l. 1. c. 14. §. 10.* Καὶ ὁ μὲν Διογένης ἀπὸ ἐξωμίδος περιῆει. ἡμεῖς δὲ ὡς εἰώθαμεν. *Et Diogenes qidem exomidem, qocunqe iret, gestabat: nos avtem consvetum nobis vestimentum solemus circumferre.* Et ab hac Cynici Ἐξωμίαν. Lucianus βίων πρᾶσει. *pag.* 374. de Cynico, Οὗτος, ὁ τὴν πήραν ἐξηρτημένος, ὁ ἐξωμίας. *Heus tu, qi peram alligasti, & humerum exseruisti.* Frustra est vir Cl. Henricus Stephanus, qum ad humerorum altitudinem refert. Indè & de Cynicis Tatianus *c.* 41. Θαλίρους τῶν ὤμων ἐξαμιλλῶσι. *Humerum alterum negligunt.* qem *nudum* scilicet *& exertam*, ut Cyprianus, habebant.

Ἄρτυς ἐκ ἔχω] hoc vult. nihil impedire, qo minùs qispiam, etiam in summa rerum omnium indigentia, operam det philosophiæ, in eâqe persistat. Seneca *Epist.* 17. *Licet ad philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Legas sis totam epistolam. Epictetus *Enchir. c.* 11. §. 1. Εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τὰς τοιούτους διαλογισμούς. ἐὰν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐκ ἔξω διαγωγάς. κρεῖσσον γὰρ λιμῷ ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταραττόμενον. *Si qid proficere studes, istiusmodi cogitationes missas facito: si mea neglexero, non erit unde vivam. Præstat enim perire fame, qàm copiis omnium rerum circumfluentem animo vivere perturbato.*

Τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων] *educationis bona instructionisqe alimenta* Casavbonus. *Ex disciplinis suis alimenta* Xylander. huic potiùs accedo.

§. 31. Τὸ τεχνίον ὃ ἔμαθες, φίλε] Senarius proverbialis ab Aristophane in *Vespis*, à Stratonico (sed cum levi inflexione) apud Athenæum *l.* 8. usurpatus

Ἔρδοι τίς, ἢν ἴκας ἐδὴν τέχνην.

Stratonicus Ἄδοι. Qod Cicero *Tusc. l.* 1.

Qam qisqe norit artem, in ea se exerceat.

Horatius *l.* 1. *Epist.* 14.

Qam scit uterqe, libens censebo, exerceat artem.

Apostolus ipse *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 20, 24. Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ἐν ᾗ ἐκλήθη, μενέτω παρὰ τῷ Θεῷ. *Unusqisqe in qa vocatione vocatus fuit, in ea maneat apud Deum.*

Τῷ προσανα πεύου] Intra limites istius te contine: nec ad alias artes, aliáve studia animum adjicias; eisve te intermisceas. qod Apostolus appellat, τὰ ἴδια πράττειν, *res suas agere. ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 11. Apelles sutorem, qem *de crepidarum ansis* reprehendentem lubenti gratóqe animo pridiè avdierat, *de cruris efformatione* postridiè cavillantem monuit, *Nè sutor supra crepidam judicaret.* qod & ipsum in proverbium venit. Plinius *hist. nat. lib.* 35. *cap.* 10. Martialis pariter *lib.* 3. *epig.* 16.

— sed te, mihi crede, memento
Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

Allusit ad proverbium; *Intra pelliculam suam se continere.* Stratonicus itidem Mynaco sutori, de re Musica secum disceptanti, & προσέχειν αὐλῷ ἔφη, ὅτι ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ λέγει. *parum se facere, qid ille dicat, cùm supra talum loqatur.* Athenæus *l.* 8. nam qod Mynacum *fabrum* opinatus est Erasmus, & *ultra malleum* locutum à Stratonico dictum, in eo falsum esse summum illum virum, docet Leopardus *Emend. l.* 10. *cap.* 2. Qin & idem Ptolemæo de re citharistica litem intendenti, Ἕτερόν ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. *Aliud est*, inqit, *ô Rex, sceptrum, aliud avtem plectrum.* Apelles etiam Megabyzo [illegible]lico, ut Plutarchus *de adulat. pag.* 58. *D.* Alexandro ipsi, ut Plinius loco suprà memorato; de pictura differenti; Ὁρᾷς τὰ παιδάρια [illegible] τὴν μηλίδα τρίβοντα; πάνυ σοι προσέχε τὸν νοῦν στωπῶντι, [illegible] μαίνεται καὶ λαγχάνει. νῦν δέ σε καταγελᾷ, πέρας ἐμμάθηκας ἀρξαμένου λαλεῖν. *Nonne vides pueruli istos qi [illegible] dem terunt? tacenti tibi admodum ii fuerunt intenti, purpuram auramqe admirantes: nunc te ridens orsum loqi de re-*

bus iis qas non didicisti. admonuit nempe *derisui esse illum pueris, qi colores terebant.* Sed & Basilius Cæsar. Demostheni Valentis imperatoris culinæ præfecto de re Theologica, sed imperitè barbaréqe, cum Episcopo disceptanti; subridens, Ἐθεατάμεθα καὶ Δημοσθένη ἀγράμματον. *Etiam Demostbenem,* inqit, *illiteratum vidimus.* ampliúsqe succensenti; σόν ἐστι τῆς τῶν ψωμῶν καρυκίας φροντίζειν. δογμάτων γὰρ θείων ἐπαίειν ὑ δύνασαι, βεβυσμένας ἔχων τὰς ἀκοάς. *Tuum est pulmentorum condituram curare: neqe enim dogmata potes avdire divina, qi avres sordibus oppletas geris.* Narrat Theodoretus *Hist. Eccles. l.* 4. *c.* 19. Nec supprimi dignum illud Butleri nostri medicinæ nomine celeberrimi, qem cum Juridicus qidam insignis in convivio freqenti de re medica jactantiùs pavlò se efferens, subinde compellaret, qærerétqe inter alia, qonam in Galeni opere dictum qoddam inveniretur, respondit, *In decimotertio Henrici octavi*; alludens ad leguleis nostris solennem legum capita citandi formulam. tanqam jure suo contentum, intráqe limites ejusdem se continentem, in messem medicam falcem mittere, nevtiqam oportuerit. Verùm, contrà qàm Pindarus apud Plutarchum *de virt. mor.* & *de tranqill.*

Ἐν ἅρμασι μὲν ἵππος, ἐν δ' ἀρόλῳ βοῦς.
Currum equs, aratrum bos trahat.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Flaccus *l.* 1. *Epist.* 14.

— nec qisqam ferè, qam sibi sortem
Avt ratio dederit, avt fors objecerit, illâ
Contentus vivit; laudat diversa seqentes.

Idem *Serm. l.* 1. *Sat.* 1. Ità:

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Idem *Ep.* 14. In hoc, qod nunc præ manibus habemus, negotio, id cum primis usu venire, idem monet *l.* 2. *Ep.* 1.

Navem agere ignarus navis timet: abrotonum agro
Non avdet, nisi qi didicit, dare: qod medicorum est
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctiqe. —

Atqi ut Plutarchus de tranq. ὃ πάντα πάντων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ ἄλλον ἄλλοσε βίᾳ ζῆλον ἕλκειν, καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia esse omnium; sed oportere Pythica obtemperantem inscriptioni, scipsum nosse: deinde uti suo ingenio ad ea, ad qa naturâ factus est: neqe id ad aliud vitæ studium trahendo huic vim facere.* Vide *lib.* 6. §. 43. & *l.* 7. §. 5.

Προσανα πεύου] Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 17. Ἰουδαΐζω ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ. *Tu cognominaris Judæus, & acqiescis in lege.*

Θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὸ σαυτοῦ πᾶν] Socrates apud Platonem in *Criton.* & apud Epictetum *Enchir. cap. ult.* & *Dissert. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 3. *c.* 22. Εἰ ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω. *Si Diis ita visum fuerit, ita fiat.* David noster; *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit. Reg. hist. lib.* 2. *cap.* 15. *v.* 26. Cujus & monita passim pia istiusmodi, גול על יהוה דרכך *Devolve super Deum viam tuam. Psal.* 37. *v.* 5. & *Psal.* 55. *v.* 22. השלך על־יי יהבך *Rejice ad Deum munus omne tuum.* Et Solomon filius; *Prov. cap.* 16. *v.* 3. גול אל־יי מעשיך *Devolve ad Deum opera tua.* Et Petrus Apostolus *Ep.* 1. *cap.* 5. *v.* 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν.. *Omnem vestram curam in eum conjicientes.* Vide *infrà ad* §. 34. Sed & Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 346. *ad l.* 5. §. 7.

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] Phrasis Marco familiaris, ità *suprà l.* 3. §. 4. Ἀσπασόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. *Ex animo prorsus amplexantem qacunqe contigerint.* & *l.* 12. §. 29. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν. *Ex animo toto justa facias & vera dicas.* & *l.* 2. §. 3. Ἀπὸ καρδίας εὐχάριστος. *Ex animo gratus.* Qod idem in sacra pagina toties occurrit. *Devt. c.* 6. *v.* 5. *Diliges Dominum Deum tuum* בכל־לבבך ובכל־נפשך. Ubi Græcus interpres; ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου. *Ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.* Sed & Lucas *Evang. c.* 10. *v.* 27. & Marc. *c.* 12. *v.* 30. At Matth. *Evang. c.* 22. *v.* 37. Ebraisans magis; ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ.

Ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς] Annotator Lugdunensis μηδενὶ. qorsum, qæso?

Μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον] Neqe præter jus fásqe qendam [illegible] imendo, neqe præter decorem alicui inserviendo. Illud Apollo[illegible] *ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν

§. 32. Cogita, verbi gratiâ, tempora ſub Veſpaſiano acta, eadem prorſus omnia, quæ nunc ſunt, deprehendes. nuptias contrahentes, liberos tollentes, ægrotantes, defungentes, militantes, ferias agentes, mercaturam exercentes, agros colentes, adulationi deditos, arroganter pervicaces, ſuſpicionibus indulgentes, inſidias ſtruentes, mortem aliqorum expetentes. de rerum ſtatu præſente qiritantes, opes congerentes, conſulatûs, regnive appetentes. ità tranſiit, nec jam uſqam eſt illorum vita: Rurſus ad Trajani tempora te tranſferas. eadem denuo cuncta comperies. iſtorum qoqe vita morte jam commutata eſt. pari modo tempora alia notâ peculiari aliqâ deſignata, vel etiam gentes totas, contemplare; ſimúlqe conſidera, qàm multi cùm in rebus iſtiuſmodi enixè ſe contendiſſent, pavlò pòſt occiderint, & in elementa ſua reſoluti ſint. illi verò cum primis ſunt memoriâ recolendi, qos ipſe nôris aliqando ſe rebus inanibus diſtinuiſſe, cùm id interim facere, qod conditioni propriæ conſentaneum erat, huic firmiter inhærere, eodémqe contentum eſſe, neglexerint. illud etiam iſtîc meminiſſe oportet, in actione unaqaqe eam, qæ adhibetur, curam, pro rei dignitate ac congruentiâ eſſe attemperandam. ità fiet, nè qando faſtidio cor-

§. 32. Ἐπιὸν λόγου χάριν σὺν θεῷ Οὐεσπασιανὸν καιρὸς, [a] ὄψει * ταῦτα πάντα. γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, [b] ἀυθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, θησαυρίζοντας; ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. ἀνθ' ὧν [c] ἐκείνῳ μὲν ὁ τούτων βίος, οὐκ ἔτι ἐστί. Πάλιν ἐπὶ σὺν καιρὸς τοῦ Τραϊανοῦ μεταβῆθι. πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. [d] τέθνηκε κἀκεῖνος ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει καὶ βλέπε, [e] πόσοι κατεντεθέντες, μὴ μικρὸν ἔπεσον, καὶ [f] ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. καὶ μάλιστα ἂν ἀναπολητέον σκέψις, ὡς αὐτὸς ἔγνως ἐ κενὰ σπουδάζων, [h] ἀφέντας ποιεῖν τὸ καθ' ἑαυτοῦ ἰδίαν κατασκευῇ, καὶ τοῦτο [i] ἀπερίεργον ἔχεσθαι, καὶ [k] τούτῳ δέκεσθαι. ἀναγκαῖον ἦ ἄδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ [l] ἡ ἐπιστροφὴ [m] καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, [n] ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. ὥτως γὰρ [o] σὺκ ἀπο-

a L.2.§.14. l.7.§.1.
* ταῦτα, vel τὰ αὐτά.
b L.12.§. 27.
c Sup.§.3. 19.l.7.§.8.
d L.8.§.25. 31.
e L.3.§.3. Sup.§.3.
f L.5.§.4.l. 7.§.50.l.8. §.18.
g Sup.§. 3.
h Sup.§.19. l.9.§.26.
i L.3.§.6.
l.8.§. 5.
k L.5.§.14. l.8.§.7.45.
l L.8.§.19. l.10.§.11.
m L.8.§.32.
n L.3.§.11. Snp.§. 22.
o L.5.§.9.

ANNOTATIONES.

τυχεῖν ἐν τῷ περάγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Ut ne quis opprimat, & habeat qaſtui in negotio fratrem ſuum.* Iſtud idem *ad Corinth. Ep. 1. c. 7. v. 23.* Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. *Ne eſtote ſervi hominum.* Atqe hoc forſan fuerit, qod Marcus voluit verbis illis, *lib. 5. §. 28.* ὅτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη. *Nec tragœdus, nec ſcortum.* Laxiùs *tyranni* nomine abuſus Seneca *Epiſt. 114. Animus noſter modò rex eſt, modò tyrannus. rex, cùm honeſta intuetur, ſalutem ſibi commiſſi corporis curat, & nihil imperat turpe, nihil ſordidum: ubi verò impotens, cupidus, delicatus eſt; tranſit in nomen deteſtabile ac durum, & fit tyrannus.* Illùd interim obſervetur, qæ hîc ſejuncta Marcus poſuit, *tyrannicè* nimirum *agere*, & *ſerviliter aſſentiri*, in eiſdem perſonis conjunctim freqentiſſimè deprehendi. De pſeudoprophetis Judas Apoſtolus *Epiſt. v. 16.* Τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέραγκα. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. *Illorum os loqitur pratumida, admirantes perſonas utilitatis gratiâ.* De ſui temporis Epiſcopis, Iſidorus Peluſiota *l. 2. Ep. 125.* Ὡς τὰ πολλὰ, τῶν μὲν ἄρχουσι, τοῖς δὲ δυλεύουσι. καὶ τοῖς μὲν ἐπιλάσκουσι, τοῖς δὲ ὑπερηφάνοις. καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται. τοῖς μὲν ἐπίκεινται, τοῖς δὲ ὑποπίπτουσι. καὶ φοβοῦνται μὲν τύτους, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τύτων. *Ut plurimùm enim aliis præſunt, aliis ſerviunt: aliis imperant, aliis miniſtrant: alios male mulctant, aliis commodant: aliis inſunt, aliis ſuccumbunt: alios metuunt, aliis odio atqe acerbitati ſunt.* De Carthaginienſibus Plutarchus *præcept. polit. pag. 799. D.* Καρχηδονίων δῆμος ἤθει ὑπήκοον τοῖς ἄρχουσι, βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις, ἀγανίσταλον ἐν φόβοις, ἀγριώταλον ἐν ὀργαῖς. *Carthaginienſis populi ingenium obſeqens magiſtratibus, grave ſubditis, objectiſſimum dum metuit, ſeviſſimum ubi iraſcitur.* De Perſei Regis avlicis, Livius *hiſt. l. 45. Servire regibus humiliter, aliis ſuperbè imperare aſſveti.* Et de turba in genere, *lib. 24. Hac natura multitudinis eſt; aut ſervit humiliter, aut ſuperbè dominatur.* Hinc illa Senecæ expoſtulatio, *de benef. lib. 3. c. 28. Servum tu qenqam vocas, libidinis & gulæ ſervus, & adulterę, imò adulterorum commune mancipium? negas tibi beneficium à ſervo tuo poſſe dari, cui oſculum alieni ſervi beneficium eſt? qa eſt tanta animi diſcordia? eodem tempore ſervos deſpicis, & colis: imperioſus intra limen, atqe impotens; humilis, fortis; & tam contemptus, qàm contemnens. neqe enim aliis magis abjiciunt animos, qàm qi improbè tollunt: nulliqe ad calcandos alios paratiores, qàm qi contumelias facere accipiendo didicerunt.* Ità qod Peripateticus qidam apud Procopium in *inéditis. p. 30.* Τὰ ἐναντιώταλα ἐν ἀνθρώπῳ φύσει ξυμβαίνει εἶναι, ὥσπερ ἐν τῶν χρωμάτων τῇ μίξει. *Sicut in colorum temperie, ita & hominum natura comparatum eſſe, ut in utriſqe maximè contraria conveniant.* qod & Marcus ipſe monuiſſe videtur. *l. 11. §. 14.*

§. 32. Ταῦτα πάντα] forſan ταὐτὰ, ut mox, τὰ αὐτὰ. *eadem qa nunc vides.* Vide *ad l. 2. §. 14.*

Ἀυθαδιζομένους] *jactabundos* Caſavbonus, hoc eſt, ἀλαζονευομένους. *præfractos ſe geſſiſſe* Xylander. Malim, *arroganter pervicaces*, vel *contumaces.*

Ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους] *mori optantes* Caſavbonus, qod Joannes *Apoc. c. 9. v. 6.* ἀποθανεῖν ἐπιθυμοῦντας dixit. & Xylander *votis mortem vocáſſe.* Verùm aliud, opinor Marcus voluit. *aliorum mortem voto*, ſive *prece expetentes.* qod, optione datâ, non petiviſſe Salomonem, Deo gratum fuit. *Amal. l. 2 c. 1. v. 11.*

Ἐπιγραφὰς χρόνων] *periodos.* Caſavbonus περιγραφὰς. Malim, *ſignaturas*, ſive *ſignationes*, eo ſenſu, qo Tacitus an Fabius *de cauſſ. corrupt. eloq. Primùm hoc rogabo, qos vocetis antiqos, qam oratorum ætatem ſignatione iſtâ determinetis:* ut ἐπιγραφὰς χρόνων, ſint *tempora* regis alicujus imperio, avt ejuſmodi notâ aliqâ inſigniore *deſignata.*

Καὶ ἐνθυμῇ] *cùm ad ſummum contendiſſent* Xylander. *Cùm hoc illud enixè contendiſſent.* Caſavbonus optimè. Vide *ſuprà §. 3.* μηδὲ καὶ ἐντείνῃ.

Ἔπεσον, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα] qod Pſaltes *Pſal. 146. v. 4. Abſcedit ſpiritus; ad pulverem ſuum redit: eo ipſo die intercidunt omnia cogitata ejus.*

Κενὰ σπουδάζεις] Vide *l. 2. §. 2. ſuprà §. 3.* μὴ σπῶ.

Ἀφέντας] ità *ſuprà §. 19.* Παρίης γὰρ ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν. *Omittis enim intempeſtivè id, qod in te natura poſuit.*

Ἡ ἐπιστροφὴ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν] ἐπιστροφὴ hîc Marco, qod προσοχὴ Epicteto *Diſſert. l. 4. c. 12.* Τί ἔχει διανοεῖσθαι τὴν προσοχὴν φυλάττουσις; σήμερον παῖξαι θέλω. τί ἐν, ἃ δεῖ προσέχοντα; ἆσαι. τί ἂν κωλύει προσέχοντα; μὰ γὰρ ἐξαιρεῖταί τι μέρος τῆς βίυ, ἐφ' ᾧ οὐ διαλείπει τὸ προσέχειν. *Cur non perpetuam attentionem conſervas? Hodie ludere volo. Qid ergo? An id cum attentione faciendum non eſt? Volo canere. Qid vetat qo minus attentè id facias; Nunqam enim vita pars excipitur qo attentio non pertingat.* Saltem προσοχὴ illa jugis, via eſt ad ἐπιστροφὴν talem qalem Marcus hîc præſcribit, præſtandam; qâ nimirum poſt ſeriam rei cujuſqe conſiderationem ad ſedulam debitámqe pro rei natura & dignitate circa eam ſe gerendi curam animus accingitur. Vide ad ſeqentia Senecam. Vide & *l. 10. §. 11.* Qod avtem προσοχὴν διηνεκῆ Epictetus, id συνέχειαν ἐπιστατικὴν προσοχῆς ἐν τῷ ἡγεμονικῷ appellat Heſychius noſter *in aſcetic. c. 1. §. 7.*

Ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν] i. e. pro rerum, circa qas verſatur, & in qibus exercetur, naturâ locóqe ſe gerit. Vide *l. 1. §. 6.* Sic *lib. 3. §. 11.* Ἅμα μέν τοι τῷ καθ' ἑαυτὸν ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συσχάζομαι. *Interim tamen in mediis iſtis pro rei cujuſqe æſtimatione rationem ejuſdem habeo.* Hoc eſt, qod Lucilius, referente Lactantio *inſtitut. l. 6. c. 5.*

Virtus, Albine, eſt pretium perſolvere verum
Qeis ni verſamur, qeis vivimus', rebu' poteſſe.
Virtus eſt homini, ſcire id, qod qeqe habeat res:
Virtus, qærenda rei finem ſcire modúmqe:
Virtus, divitiis, pretium perſolvere poſſe:
Virtus, id dare, qod reipſa debetur honori.

Seneca *Epiſt. 89. Philoſophia moralis pars prima eſt, inſpectio ſuum cuique diſtribuens, & æſtimans qanto qidqe dignum ſit, maximè utilis. qid enim eſt tam neceſſarium, qàm pretia rebus imponere? ſecunda, de impetu: tertia, de actionibus. primum enim eſt, ut qanti qidqe ſit. judices: ſecundum, ut impetum ad illa capias ordinatum temperatúmqe: tertium, ut inter impetum tuum actionémqe conveniat, ut in omnibus iſtis tibi ipſe conſentias. tunc enim vita ſibi concors eſt, ubi actio non deſtituit impetum; impetus ex dignitate rei concipitur, perinde remiſſus acriórve, prout illa digna eſt peti.*

Οὐκ

ἀποδυσπετήσῃς, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε ᾖ τὸ ἐλάσσω καταγίνῃ,

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν. ἕτως ἦν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι πολυϋμνήτων, νῦν τρόπον τινα γλωσσήματά ἐστιν, Κάμιλλος, Καίσων, Οὐόλεσος, Λεοννάτος, καὶ ὀλίγον ὑστερον Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἀδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος. [a] ἐξίτηλα γὰρ πάντα, καὶ [b] μυθώδη ταχὺ γίνεται. ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη κατέχωσεν. καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν θαυμασιῶς πως λαμψάντων. οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ὀκπνεῦσαι, [c] ἄϊστοι, ἄπυστοι. τί ὂν καὶ ἐστιν ὅλως ἀείμνηστον; [d] ὅλον κενόν.

a *L.* 3. §. 10. Sup. §. 19.
b *L.* 8. §. 25. *l.* 12. §. 27.
c Odyſſ. α. v. 242. *L.* 6. §. 47.
d Sup. §. 3. 19.

ripiaris, ſi in rebus minoris æſtimationis, non diutiùs, qàm par eſt, fueris occupatus.

§. 33. Qæ fuerunt uſitata qondam vocabula, gloſſematum loco nunc habentur. pari modo & eorum, qi qondam celeberrimi fuerunt, nomina, qaſi gloſſemata qædam nunc facta ſunt: Camillus, Cæſo, Voleſus, Leonnatus: pavlò pòſt Scipio, & Cato: tum Avguſtus etiam: dein Hadrianus, & Antoninus. evanida enim ſunt omnia, citóqe fabularum inſtar obtinent; mox & oblivione prorſus obruuntur. atque hæc de eis dico, qi cum admiratione hominum aliqando claruerunt. cæteri enim ſtatim atqe expiraverint, ignoti ac nè fando qidem avditi fiunt. porrò qidnam eſt hoc ipſum memoriam æternam conſeqi? mera vanitas.

ecqid

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἀποδυσπετήσεις] *Non agrè feres, animo concides.* Sic. *l.* 5. §. 9. μὴ ἀποδυσπετεῖν.

Ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ] *Si non pluris qàm par eſt, rem ullam feceris; vel plus qam dignum eſt, in ea ſtudis poſueris.*

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν] Malè accepit iſta Xylander, cùm vertit. *Uſitata qondam vocabula, nunc interpretationis loco ſunt.* Imò interpretatione potiùs opus habent. Hinc Sextus Empiricus *adv. Grammat. lib.* 1. *c.* 13. Διήνεγκε δὲ εἰδέναι, ἢ βαρβάρου λέξεως ἑρμηνευτὰς γίνεσθαι, ἢ τῆς καθ' ἑλλήνων προενεχθείσης, ὁμοίως ὄσης ἀσυνήθους ἡμῖν. *Nihil autem refert an barbaræ dictionis ſis interpres, an ejus qa prolata eſt à lingva, eſt avtem ex aqo nobis non familiaris.* Et, *Qi gloſſemata interpretati ſunt*: inqit Varro *de ling. Lat. l.* 6. Galenus in *gloſſario Hippocratico*, ità enim potiùs qàm *lexico* dixerim, cùm in ipſo limine ipſe τὴν λέξιν à *gloſſa* diſtingvat: Ὅσα τοίνυν τῶν ὀνομάτων, ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' ἀκείνοις ἐσὶ, γλώτταις καλεῖται. *Vocabula priſcis qidem temporibus uſitata, nunc vero minus, gloſſas appellant.* Fabius etiam *inſtitut. l.* 1. *cap.* 14. *Gloſſemata, voces minùs uſitatas; gloſſas, lingvam ſecretiorem, interpretatur.* Dionyſius Halicarnaſſeus *de compoſ. nomin.* Ἔστι τις ὀνομασία ποιητικὴ, γλωττηματικῶν τε καὶ ξένων καὶ τροπικῶν καὶ πεποιημένων, οἷς ἡδύτεται ποίησις. *Eſt qadam appellatio poetica, vocabulorum, & peregrinorum, & tranſlatorum, & factorum, qibus poeſis ſit ſvavis.* Idémqe in Thucydidis hiſtoria obſervat qædam γλωσσηματικὰ, καὶ ἀπηρχαιωμένα, καὶ δυσείκαστα τοῖς πολλοῖς, *vocabula peregrina, obſoleta, & multis conjectu difficilia.* Plutarchus *de Iſid. & Oſirid. pag.* 375. *E.* Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν τῶν ὀνομάτων τὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀνάπλασιν. καὶ γὰρ ἄλλα μυρία τοῖς μεθισαμένοις ἐκ τῆς Ἑλλάδος συνεκπεσόντα, μέχρι νῦν παραμένει καὶ ξενιτέυει παρ' ἑτέροις, ὧν ἔνια τὴν ποιητικὴν ἀναπαλαμένην διαβάλλουσιν ὡς βαρβαρίζουσαν, οἱ γλώττας τὰς τοιαύτας προσαγορέυοντες. *Neqe verò mira videri nominum ad Græcum ſermonem effictio; nam innumera alia hodieqe manent una cum migrantibus è Græcia ad exteros propagata: qorum qedam revocantem poeticam vituperant tanqam barbariei ſe dantem iis, qi id genus res gloſſas appellant.* Hoc ideò Plutarchus qia γλῶσσαν τὴν ἀπεξεσμένην διάλεκτον dixere, ut Evſtathius *ad Il. α.* & γλώσσας, ἀπεριλήπτους ὥσας τὰς βαρβάρων φωνὰς, *voces Barbarorum, qæ comprehendi nequeunt*, Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 338. *C.* qas à *dialectis* idem ibidem diſterminat. Atqe hinc ὁ γλώσσῃ λαλῶν, Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 14. *v.* 4. i. e. *lingvâ barbarâ & peregrinâ*, ideóqe minùs intellectâ. cui ea de cavſſa ſilentium indicit, *v.* 28. Ἐὰν μὴ ᾖ διερμηνευτής. i. e. *ni interpres adfuerit. Gloſſematis* avtem vox, qam ex nullo Græco ſcriptore afferri Henricus Stephanus aſſerit, apud noſtrum hoc loco, nec ſemel uſurpata, reperitur. Horatius *in arte poetica* ad noſtri mentem, & à rebus & perſonis ad ſermones ac verba argumentatus, qemadmodum Marcus hìc ἀλλιγρόφως à verbis ac ſermonibus ad perſonas réſqe ipſas:

Ut ſylva foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt: ità verborum vetus interit atas;
Et juvenum ritu, florent modò nata vigéntqe.
Debemur morti nos noſtráqe. ſive receptus
Terrâ Neptunus, claſſes aqilonibus arcet,
Regis opus; ſterilíſqe diu palus aptáqe remis,
Vicinas urbes alit, & grave ſentit aratrum:
Sev curſum mutavit iniqum frugibus amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt:
Nec dum ſermonum ſtet honos & gratia ſemper.
Multa renaſcentur, qa nunc cecidere, cadéntqe
Qa nunc ſunt in honore vocabula ſi volet uſus,
Qem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loqendi.

Vide *ad l.* 10. §. 54.

Κάμιλλος] de qo videndus Livius *l.* 5. & 6. & Plutarchus qi *vitam* illius conſcripſit.

Καίσων] Cæſonis nomine inſignes plures extiterunt. è qibus Cæſo Fabius, de qo Livius *l.* 2. *Unus ille vir ipſe Conſul rempublicam ſuſtinuit*; &c. Cæſo Qintius, legis Agrariæ, prout alter ille, oppugnator; de qo Livius idem *l.* 3. *Unus impetus tribunitios populariſque procellas ſuſtinebat.* Dictos avtem *Cæſones à cæſo matris utero, qi necatis matribus nati ſunt, tradunt.* Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 9. Et Valerius Probus *de nomin.* Unde & *Cæſaris* nomen ortum ſumpſiſſe, ſunt qi opinentur, ut Ælianus Spartianus in *Æl. Vero*, & Servius in *Æn.* 10. aliis tamen in alia euntibus.

Οὐόλεσος] Sævitiâ atqe immanitate inſignis præ cæteris hoc nomine Voleſius Meſſala; (ità Lipſius ex Tacito *l.* 3.) de qo Seneca *de ira, l.* 2. *c.* 5. *Voleſus nuper ſub Divo Avguſto proconſul Aſia, cùm CCC unâ die ſecuri percuſſiſſet, incedens inter cadavera vultu ſuperbo, qaſi magnificum qiddam conſpiciendúmqe feciſſet, Græcè proclamavit; O rem regiam! Qid hìc rex feciſſet? non fuit hoc ira, ſed majus malum & inſanabile.*

Λεοννάτος] Λεοννᾶτος Svidæ; qi Philippo Macedoni ſangvine materno conjunctum refert fuiſſe, & ab eodem unà cum Alexandro filio, cui coætaneus erat, educatum, τότε φρόνημα ὑπέρογκον, cùm *ingenio tumido admodùm* extitiſſe, tum & regiæ pompæ poſt mortem Alexandri æmulum. Leonatus item Curtio, qi unà cum Perdicca tutorem deſtinatum Alexandri filio ex Roxane futuro. *l.* 10. §. 7. Juſtino etiam, qi ab Athenienſibus tandem in prælio vulneratum obiiſſe, *l.* 13. Verùm Diodoro Siculo qi & exitum ejuſdem *l.* 18. narrat, Λεοννᾶτος, ſive *Leonatus*, ut Marco hìc, dicitur. Sed & Arriano *de geſt. Alex. lib.* 6.

Ἐξίτηλα] Vide *ſuprà* §. 19.

Μυθώδη] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 12. §. 27. alluſiſſe videtur ad temporum diſtinctionem Varronianam illam, qâ ea in ἄδηλον, μυθικὸν & ἱστορικὸν. *obſcurum, fabuloſum & hiſtoricum* dividuntur. Vide Cenſorinum *de die natal. c.* 21. & Scaligerum *annot. in Evſeb. Chron.*

Παντελὴς λήθη κατέχωσεν] *Lib.* 2. §. 17. ἡ ὑστεροφημία λήθη. *Fama poſthuma, oblivio mera.* Alluſit interim πρὸς τὴν τῶν σωμάτων κατάχωσιν, tanqam memoria ipſorum, ſicut corpora, qaſi terrâ congeſtâ & ſuperjectâ obruta, unà cum eiſdem intercidiſſet. Vide *Pſalm.* 9. *v.* 7.

Ἄϊστοι, ἄπυστοι] Adſpexit Telemachi verba apud Homerum *Odyſſ. α. v.* 242. de Ulyſſe patre, cujus de exitu nihil qicqam à qoqam reſciſcere poterat;

Οἴχετ' ἄϊστος, ἄπυστος. —

Periit obſcurus, inglorius, ne fando qidem avditus.

Ubi Evſtathius τὸν τελείως ἀφανῆ σημαίνει. περὶ ὃ μηδὲν ἴσησί τις, ὅτε αὐτὸς ἰδὼν, ἢδὶ γνοὺς ἀπὸ πύστεως ἤτοι μαθήσεως. *Prorſus obſcurum ſignificat. de qo nemo qid ſcit, & ipſe neqe qid vidit, neqe cognovit ex avditione & inſtitutione.*

Τί δὲ καὶ ἐστιν ὅλως τὸ ἀείμνηστον; ὅλον κενόν] Idem vult hìc à Marco dici Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 1. qod eſt à Salomone antiqitus dictum חבל הבלים הכל הבל *Vanitas vanitatum*; & *omnia vanitas.* qo ille & exordio & epiphonemate *Eccleſiaſten* ſuum & inchoavit & concluſit. contendit avtem Caſavbonus & cum exordio Perſiano illo,

— *ô qantum eſt in rebus inane!*

Salomone verò prior David pater ejuſdem de homine ad Adæ protoplaſti Abeliſqe ſecundo geniti nomina alludens; אדם להבל דמה *Adam Abeli ſimilis eſt*, id eſt, *homo vanitati. Pſal.* 144. *v.* 4. & *Pſal.* 39. *v* 6. כל-הבל כל-אדם *Totus Abel eſt omnis Adam.* id eſt, *qivis homo totum vanitas.* Græcus interpres τὰ σύμπαντα μαλαιότης πᾶς ἄνθρωπος. Poterat cum Marco noſtro vertere, ὅλον κενὸν πᾶς ἄνθρωπος. Xylander verò, qem & Mericus ſecutus eſt, iſta ità eſt interpretatus; *Qanqam qid eſt omnino cujus ſit memoria ſempiterna? omnia ſunt inania.* tanqam Marci dictum iſtud ei geminum eſſet, qod Salomon idem habet, *Eccleſ. c.* 1. *v.* 11. *Neqe præteritorum eſt memoria, neqe futurorum etiam apud eorum poſteros erit.* Verùm Marci mentem nevter aſſecutus videtur. Neqe enim avt rerum humanarum in genere vanitatem notare in animo Marcus hìc habuit, ſed eam tantùm qæ in futura claritate deprehenditur: Siqidem, præter τὸ τῆς ὑστεροφημίας ἐξίτηλον, *fama poſthuma memoriam fugitivam & evanidam*, qam ſuprà tetigerat;

ecqid eſt igitur, in qod ſtudium conferre par ſit? unum hoc, ut mens ſit juſta, actio ſocialis, dictio mentiri neſcia, affectio qicqid contigerit amplecti prompta, ut neceſſarium, ut familiare, ut à principio fontéqe iſtiuſmodi profluens.

§. 34. Fato ſponte tuâ te dedas; ei permittens,

[a] τί οὖν ἐστι, ὡς ὁ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο, [b] Δίκαια δικαία, καὶ πράξεις κοινωνικαί, καὶ λόγος ὁίος μήποτε Δαψιλύσασθαι, καὶ Δαίθεσις [c] ἀναζομένη πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς [d] ἀναγκαῖον, ὡς [e] γνώριμον, ὡς [f] ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης, καὶ πηγῆς ῥέον.

§. 34. [g] Ἐκὼν σεαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συννῆσαι, ὅις τισί

a L. 6. §. 47.
b Sup. §. 18. 22. Inf. §. 37. 48.
c L. 3. §. 4. 16.
d L. 2. §. 3.
e Inf. §. 44.
f L. 6. §. 38.
g L. 3. §. 4. 6. Sup. §. 31. l. 7. §. 46. l. 10. §. 8. 11. 14. 28.

ANNOTATIONES.

rat; etiam hoc dato, poſſe hominum rerúmqe ab eis geſtarum memoriam in ævum omne extendi, *merum inane* tamen qiddam futurum τὸ ἀείμνηστον illud. Ità *ſuprà* §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπαχήσεως. *Qàm inanes applauſus iſti.* & *l.* 5. §. 33. τὸ ἐνδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν. *Apud eos, qi iſtiuſmodi ſint, celebrem eſſe, inane qiddam.* Vide & *ſuprà* §. 19. & *l.* 6. §. 16.

Τί ὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο] qare ἓν τοῦτο; qia τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ παραπέμψαι δυνάμενον. *Res ſola & unica hominem deducere & tranſmittere poteſt. l.* 2. §. 17. qia ἓν τοῦτο πολλοῦ ἄξιον. *Hoc unum eſt plurimi faciendum. l.* 6. §. 47.

Ὡς ἀναγκαῖον] Vide *l.* 2. §. 3.

Ὡς γνώριμον] Vide *infrà* §. 44. & 46. Seneca *de tranqill.* c. 11. de viro forti ac prudente: *Eodem animi robore præſtabit, neqid ex his qa eveniunt, ſubitum ſit. qicqid enim fieri poteſt, qaſi futurum proſpiciendo, malorum omnium impetus mollier. qi ad paratos expectantéſqe nihil afferunt novi; ſecuris & beata tantùm ſpectantibus* [*ſperantibus f.*] *graves eveniunt. morbus enim, captivitas, ruina, ignis, nihil horum repentinum eſt. Sciebam in qàm tumultuoſum me contubernium natura cluſiſſet. totiens in vicinia mea conclamatum eſt; totiens præter limen immaturas exeqias fax cereúſqe præceſſit: ſæpe altiùs ruentis ædificii fragor ſonuit: multos ex his qos forum, curia, ſermo mecum contraxerat, nox abſtulit, & vinctas ad ſodalitium manus copulatas intercidit. mirer aliqando ad me pericula acceſſiſſe, qa circa me ſemper erraverunt?* Vide *ad lib.* 7. §. 61.

Ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης καὶ πηγῆς ῥέον] Ità *lib.* 2. §. 2. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Inde profluunt omnia.* Piè admodum Charidemus apud Dionem Pruſæum *Orat.* 30. *pag.* 300. *B.* Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ὕτω γίγονεν, ὡς ἔδοξε τῷ Θεῷ. χρὴ δὲ μηδὲν ὑπ' ἐκείνου γιγνομένων χαλεπὸν ἡγεῖσθαι, μηδὲ δυσχερῶς φέρειν. *Qa nobis qidem acciderunt, ſic facta ſunt ut Deo viſum eſt. Nihil autem qod ab eo fit, durum exiſtimandum, neqe graviter ferendum eſt.* Vide *ad l.* 10. §. 1.

§. 34. Ἐκὼν σεαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου] Vide Cleanthis votum *ad l.* 3. §. 4. & Epicteti *ad l.* 7. §. 41. Seneca *Epiſt.* 37. *Qod maximum vinculum ad bonam mentem promiſiſti virum bonum. Sacramento rogatus es. eadem honeſtiſſimi hujus, & illius turpiſſimi avtoramenti, verba ſunt, uri, vinciri, ferróqe necari. Ab illis qi manus arenæ locant, & edunt ac bibunt, qa per ſanguinem reddant, cavetur ut iſta vel inviti patiantur: à te ut volens libénſqe patiaris.* & *Epiſt.* 107. *Ad hanc legem animus noſter aptandus eſt: hanc ſequatur, huic pareat. optimum eſt pati qod emendare non poſſis; & Deum, qo avtore cuncta proveniunt, ſine murmuratione comitari. malus miles eſt qi imperatorem gemens ſequitur. Paratos nos inveniat atqe impigros fatum. hic eſt magnus animus, qi ſe Deo tradidit: at contrà ille puſillus ac degener, qi obluctatur, & de ordine mundi malè exiſtimat, & emendare mavult deos, qàm ſe.* Idem *Epiſt.* 71. *Magnus animus Deo pareat; & qicqid lex univerſi jubeat, ſine cunctatione patiatur.* Et *de provident. l.* 5. *Boni viri laborant, impendunt, impenduntur, & volentes qidem. non trahuntur à fortuna: ſequuntur illam, & æqant gradus. Si ſciſſent, anteceſſiſſent.* Mox. ubi Demetrii vocem illam adjecit, *Hoc unum, Dii immortales, de vobis qeri poſſem, qòd non antè mihi voluntatem veſtram notam feciſtis. prior enim ad illa veniſſem, ad qa nunc vocatus adſum.* Subjungit; *Vultis liberos ſumere? illos vobis ſuſtuli. Vultis aliqam partem corporis? ſumite. non magnam rem promitto. Citò totum reddam. Vultis ſpiritum? qidni? nullam moram faciam, qò minùs recipiatis, qod dediſtis. à volente feretis, qicqid petieritis. qid ergo eſt? maluiſſem offerre, qàm tradere. qid opus fuit avferre? accipere potuiſtis. Sed nè nunc qidem avferetis: qia nihil eripitur, niſi* * *retinenti:* [* *renitenti. f.*] *nihil cogor, nihil patior invitus: nec ſervio deo, ſed aſſentio.* Idem *Epiſt.* 61. *Da operam, nè qid unqam invitus facias. qicqid neceſſe eſt, futurum eſt. repugnanti, non volenti neceſſitas eſt, in volente neceſſitas non eſt. Ità dico, qi imperia libens excipit, partem acerbiſſimam ſervitutis effugit, facere qod nolit. Non qi juſſus aliqid facit, miſer eſt, ſed qi invitus facit. Animum componamus, ut qicqid res exigit, id velimus.* Et *Epiſt.* 54. *Nihil invitus facit ſapiens. neceſſitatem effugit, qia vult qod ipſa coactura eſt.* Itaqe qod Periander apud Avſonium.

Faxis, ut libeat, qod eſt neceſſe.

&

— velis, qodcunqe neceſſe eſt.

ſed & pleniùs Martialis *l.* 10. *Epiſt.* 47.

Qod ſis, eſſe velis, nihilqe malis.

Παρίχων συννῆσαι] Vide *l.* 3. §. 4. & §. 11. & *ſuprà* §. 29. & *l.* 10. §. 14. 21. Seneca *de provident c.* 5. *Qid eſt boni viri? prabere ſe fato.* Qin & piè admodum, & ſupra qod ab Ethnico ſperari poterat, Epictetus *Enchir. c.* 38. Δεῖ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατετάχθαι, τὸ πείθεσθαι τῷ Θεῷ, καὶ εἶκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Parendum eſſe Deo, & omnibus iis, qa fiant, acqieſcendum: & ſeqenda ultro, ut qa à mente præſtantiſſima regantur.* & *Diſſert. l.* 2. §. 17. Μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ Θεὸς θέλει, καὶ τίς σε κωλύσει; τίς ἀναγκάσει; τὴν ὄρεξίν σε καὶ τὴν ἔκκλισιν τῷ θεῷ χαρίσαι. ἐκείνῳ παράδου. ἐκεῖνον κυβέρνατω. μετ' ἐκείνου τετάχθω, καὶ πᾶ ἴτι δυσχερήσεις; *Nihil velis aliud niſi ea qa Deus vult. Qis te prohibebit? Si appetitionem & averſationem tuam Deo donaveris. Illi tradito, ille gubernet, cum illo ſtato in acie: ubi tum ſucceſſu carebis? Deum* dicit, qod Marcus κλωθὼ. id eſt, *fatum*: qia *fatum* Stoicis, avt *Deus* ipſe, avt ſaltem *Lex Dei.* Seneca *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 45. *Vis illum Fatum vocare? non errabis. hic eſt ex qo ſuſpenſa ſunt omnia; cauſſa cauſſarum.* & *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Hunc eundem & fatum ſi dixeris, non mentieris: nam cùm fatum nihil aliud ſit, qàm ſeries implexa cauſſarum, ille eſt prima omnium cauſſa, ex qa cætera pendent.* Idem rurſus *de provid. c.* 5. *Ille ipſe omnium conditor ac rector ſcripſit qidem fata, ſed & ſequitur. Semper paret, ſemel juſſit.* Qæ dicta notat Lipſius ex opinione, qà cenſebant *Jovem dicture*; (unde illud, *Fatur, & eſt fatum*) *Parcas* avtem (ut Capella *l.* 1.) *ſcribas ejus, ipſius decreta in æreas tabulas referre.* & *nat. qæſt. l.* 2. *c.* 35. *Ordinem rerum fati æterna ſeries rotat, cujus hæc prima lex eſt, ſtare decreto.* Epictetus idem apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μὴ ζήτει τὸ τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, ὡς θέλῃς. ἀλλὰ θέλε, ὡς τὰ γιγνόμενα γίγνεται, καὶ εὐροήσεις. *Ne poſtules, ea qæ fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed ita fieri qaqe velis, ut fiunt.* ità enim legendum, pro eo qod codices exhibent perperam nullóqe ſenſu, unde & interpres omiſit prorſus, εὐρήσεις. atqe indè etiam corrigendi Epicteti codices impreſſi, qi *Enchir. c.* 13. unde Stobæus hæc decerpſit, exhibent etiam depravatiùs, qoad ſcripturam ſaltem, εὐποιήσεις. εὐροήσεις opponitur τῷ δυτροήσεις, qod *ſuprà* poſitum eſt. Emendationem confirmant Laërtii illa *l.* 7. §. 88. in *Zen.* Εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν, καὶ εὔροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστου δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. *Eſſe autem hoc ipſum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decurſum, cum omnia geruntur ex concentu damonis, qi apud unumqemqe eſt, pro voluntate gubernatoris hujus univerſi.* Idem Epictetus & *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ δὲ πόποι ἠθέλον ἐκωλύθην, ὅτι ἠναγκάσθην μὴ θέλειν. προκατατέτακταί μοι τὴν ὁρμὴν τῷ Θεῷ. θέλει τι; κἀγὼ θέλω. οὐ βούλεται; οὐ θέλω. καὶ τίς ἔτι με κωλύσαι δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; οὐ μᾶλλον ἢ τὸν Δία. *Ego verò nunqam volens prohibitus ſum, nec coactus nolens. Appetitum obedientem præbui Deo. Vult qippiam, & ego volo: non vult, nolo. Qis adhuc me prohibere poteſt contra meam ſententiam, avt cogere? Nihilo magis qam Jovem.* Ibidem. Οὕτως ἐφίσησο καὶ ἐννόει, ὅτι ἐὰν τῷ Θεῷ προκατατάξῃ τις ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προκατατάξῃ; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ αὐτὸς θέλῃ, καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. πῶς οὖν τοῦτο γένηται; πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ἐπισκεψαμένου τὰς ὁρμὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν διοίκησιν. *Imo ita rem conſiderat, hanc rationem ſecum init; ſi Deo ſe dederit, ſe iter tutò confecturum. Qid eſt illud dedere ſe Deo? Ut qod ille voluerit, & ipſe velit: & qod ille noluerit, nec ipſe velit. Qi ergo iſtud fiet? Qomodo fieret aliter, niſi conſideranda Dei appetitione & adminiſtratione.* & *l.* 1. *c.* 12. Πῶς ἂν ἐποίμην ἐγὼ ἐν παντὶ τῷ Θεῷ; πῶς ἂν ἐναρεσείμην τῇ Θείᾳ διοικήσει; πῶς ἂν γενοίμην ἐλεύθερος; ἐλεύθερος γὰρ ἐστι, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι. τί οὖν; ἀπόνοιά ἐστιν ἐλευθερία; μὴ γένοιτο. μανία γὰρ καὶ ἐλευθερία; εἰς ταυτὸν ἦκ ἔρχεται. Ἀλλ' ἐγὼ θέλω πᾶν τὸ δοκεῖν μοι ἀποβαίνειν, κἂν ὁπωσοῦν δοκῇ. Μαινόμενος εἶ, παραφρονεῖς. οὐκ οἶδας, ὅτι καλὸν ἡ ἐλευθερία ἐστὶ καὶ ἀξιολόγου; τὸ δ' ὡς ἔτυχέ μοι βούλεσθαι, τά δ' ὡς ἔτυχε δόξαν, α γίνεσθαι, τοῦτο κινδυνεύει, οὐ μόνον οὐκ εἶναι καλὸν, ἀλλὰ καὶ πάντων αἴσχιστον εἶναι. πῶς γὰρ ἐπὶ γραμματικῶν ποιοῦμεν; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὸ Δίωνος ὄνομα; οὐ. ἀλλὰ διδάσκομαι θέλειν ὡς δεῖ γράφεσθαι. τί ἐπὶ μουσικῶν; ὡσαύτως. τί ἐν τῷ καθόλου, ὅπου τέχνη τις καὶ ἐπιστήμη ἐστιν; εἰ δὲ μὴ, οὐδενὸς ἦν ἄξιον τὸ ἐπίσασθαί τι, εἰ ταῖς ἑκάστων βουλήσεσι προσηρμόζετο. ἐν ταῦθα οὖν μόνον ἐπὶ τοῦ μεγίστου καὶ κυριωτάτου τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἔτυχεν, ἐφῆκά μοι θέλειν; οὐδαμῶς. ἀλλὰ τὸ παιδεύεσθαι, τοῦτ' ἐστι, μανθάνειν ἕκαστα ὕτω θέλειν ὡς γίνεται. πῶς δὲ γίνεται; ὡς

πού ποτε προήγμεθα βέλεται.

a Sup. §. 19. Inf. §. 48. l. 3. §. 10. l. 8. §. 21. 25. l. 9. §. 14.

§. 35. a Παῦν ἐφήμερον καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονεύόμενον.

qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.

§. 35. Dieculæ ferè unius ſunt, & qod commemorat & qod commemoratur.

§. 36.

ANNOTATIONES.

διέπηξεν, αὐτὰ ὁ διατάσσων. Qo pacto ego in omni re ſeqi Deos potero? qo pacto in divina gubernatione acqieſcam? qo pacto fiam liber? Liber enim eſt, cus ex ſententia eveniunt omnia, & qem nemo poteſt impedire. Qid ergo? vecordia eſt libertas? abſit: nam inſania & libertas minimè conveniunt. Sed ego volo qicqid mihi viſum fuerit evenire, qomodocunqe viſum fuerit. Inſanus es, deliras; neſcis rem pulcram eſſe libertatem, & magni momenti? Me autem temerè velle, & temerè decreta fieri, id adeo non pulcrum eſſe videtur, ut omnium etiam turpiſſimum ſit. Qomodo enim in ſcribendo agimus? ſcribam Dionis nomen ut volo? Non, ſed doceor velle ſcribere ut ſcribendum eſt. Qid in Muſicis? eodem modo. Qid denique in omni artis ſcientiaqe genere? alioqi non eſſet opera pretium ſcire qicquam, ſi res cujuſqe voluntati accommodarentur. Hic igitur ſolum, in re maxima & præcipua, libertate, mihi permiſſum eſt temerè velle? Neqaqam: ſed illud eſt erudiri, ſi diſcas ita velle fieri omnia ut fiunt. Qomodo autem fiunt? ut ea diſpoſuit is qi diſpoſuit. Hinc Thymæridas apud Jamblychum in *vit. Pythag.* amico, qi diſcedenti tanqam favſta omnia precatus, dixerat, Ὅσα βούλει, παρὰ τῶν θεῶν γένοιτό σοι. *Dii tibi dent, qacunqe velis.* regeſſit, Εὐφήμει. ἀλλὰ βουλοίμην μᾶλλον, ὅσα μοι παρὰ τῶν θεῶν γένηται. *Bona verba, qaſo. Velim ipſe potius, qacunqe dii dederint.* Hoc eſt qod Rufus Thraſeæ in Epicteti *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Οὐ θέλεις μελετᾶν ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ; *Non vis diſcere in eo, qod eſt tibi datum, acqieſcere?* Sic è noſtris Eli ſacerdos, *Reg. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 17. Κύριος αὐτός. τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει. *Dominus ipſe eſt: faciat, prout ipſi bonum videbitur.* & *l.* 2. *c.* 10. *v.* 12. Joab imperator; Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. *Faciat Dominus qod placuerit ipſi.* Judas Maccabæus, *Maccab. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 60. Ὡς δ' ἂν ᾖ θέλημα τοῦ ἐμπροσθεν, οὕτω ποιήσει. *Faciat Deus prout ipſe voluerit.* Siqidem *cælum* ibi pro Deo; ſicut Matth. *c.* 21. *v.* 25. & Luc. *c.* 15. *v.* 21. Pii illi, *Act. c.* 21. *v.* 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω. *Fiat Domini voluntas.* Jeſus Dominus, prout ſuos Deum orantes docuit dicere; Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. *Fiat voluntas tua.* Matth. *c.* 6. *v.* 10. & Luc. *c.* 11. *v.* 2. ſic & ipſe Patrem ſuum comprecatus, Matth. *c.* 26. *v.* 39. & Marc. *c.* 14. *v.* 36. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *Verumtamen non qod ego volo, ſed qod tu vis, fiat. Vide,* (inqit, Joannes Gerſon. *conſol. l.* 2. *c.* 1.) *utrum æqius ſit, avt te voluntati divinæ conformando ſubdere, avt ut ipſa tua ſubſerviat voluntati.* Sed & Seneca, ſed idiomate ſuo, id eſt, naturali, locutus; *Epiſt.* 93. *Utrum æqius judicas, te naturæ, an tibi parere naturam?* Reſpondeat Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον. κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγὼ θέλω. *Semper illud potius volo qod fit. Melius enim id judico qod Deus vult, qàm qod ego volo.* Et *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δ' ἢ τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν; *Nunqid aliud mavis qàm id qod magis conducit. Qid autem magis conducit qàm qod Deo viſum eſt.* Auguſtinus item *Epiſt.* 149. *Rectum eſt enim qicqid Domino placuit. Et nos potiùs ſi nolumus qod ille vult culpandi ſumus, qàm ille non rectè aliqid facere vel ſinere exiſtimandus eſt.* Itaqe Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit. Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præfertur.* Avguſtinus *in Joan. tract.* 52. Vide & *l.* 10. §. 14.

Συνῆσαι] ſicut & συγκλῶσαι καὶ συμπερᾶναι, *innere*, ſive *innectere* & *intexere*; tractum à fabuloſis Parcarum fuſis. Sic *infrà* §. 40. Ὅσα τις ἡ σύνταξις καὶ συμπλοκή. *Qis rerum connexus & contextus ſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος ἂν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; ἀνδράποδον, εἶτα δὶ ἓν σκελύδριον τῷ κύτμῳ ἐγκαλεῖς; οὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; οὐκ ἀποστάσῃ; οὐ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι; ἀγωγικὸν δὲ καὶ δυσαρεστοῦντα τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς διατεταγμένοις, ἃ ἐκεῖνος μετὰ τῶν Μοιρῶν παρῆσαν καὶ ἐπικλώσαντα σε τὴν γένεσιν ἄρεσι καὶ διάταξιν; *Pedene me eſſe mutilatum? mancipium, itáne ob unum pedunculum accuſas mundum? non eum trades univerſitati rerum? non cedes? non latus permittes ei qi dedit? an potius indignaberis, & ea moleſtè feres qa ſunt à Jove conſtituta, qa ille Parcis præſentibus, & ortum tuum decernentibus definiit ac præſcripſit?* Vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 26.

§. 35. Παῦν ἐφήμερον] Ità *l.* 9. §. 14. Πάντα ἐφήμερα. Verùm iſtic de perſonis, ibi de rebus: de hominibus ipſis hic, ibi de humanis. de utriſqe Thucydides *l.* 2. *pag.* 134. *D.* Ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ἡμῖν. *Diurnam ſimul & vitam & pecuniam.* Vide & *l.* 8. §. 25. Alluſum eſt autem ad animalculi illius hiſtoriam, de qo Ariſtoteles *Hiſt. Anim. l.* 5. *c.* 19. Περὶ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ζῷον πλεῖστον, τετράπτερον ζῇ καὶ πέτεται μέχρι δυσῶν. καταφερομένου δὲ τοῦ ἡλίου ἀποκαμνυσι, καὶ ἅμα δυομένῳ ἀποθνήσκει, βίῳ ἡμέρας μιᾶς. διὸ καὶ καλεῖται ἐφήμερον. *Apud Hypanin fluvium animal volucre qadrupes, in poſtmeridianum vivit tempus & volat: mox decedente ſole macreſcit & languet, deinde occidente moritur, vitâ non ultra unum diem peractâ: unde ephemerum, id eſt, diarium appellatum eſt.* Et Ælianus *l.* 2. *c.* 4. qi & vini fœcibus innaſci tradit; Ζῷα ἐφήμερα ὕτω κέκληται, λαβόντα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μέτρου τοῦ κατὰ τὸν βίον. *Animalia ephemera idcirco ſunt appellata, qod id ætatis vivunt, ut uno die curſum vitæ conficiant.* Plinius *l.* 11. *c.* 36. *Ad Hypanim Ponti fluvium volucre qadrupes, nec ultra diem unum vivit, unde & Hemerobion vocatur.* De eiſdem Cicero *Tuſc. l.* 1. *Ex beſtiolis qæ unum diem vivunt, qæ horâ octavâ mortua eſt, provectâ ætate mortua eſt; qæ occidente ſole decrepita. confer noſtram ætatem longiſſimam cum æternitate, in eadem propemodum brevitate, qâ illa beſtiola, reperientur.* Plutarchus item *conſol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* Ἐπεὶ καὶ τῶν ζώων ἐνίων, ἅπερ ἰσορρόπους, περὶ τὸν Πόντον γιγνόμενα, τὴν ζωὴν ἔχειν ἡμερησίαν, ἔωθεν μὲν γενόμενα, μέσης δ' ἡμέρας ἀκμάζοντα, δείλης δὲ γηράντα, καὶ τελευτᾶντα τὸ ζῆν, ἐκ παραπλησίου δὲ καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς πάθος, ὅπερ ψυχή τις ἀνθρωπίνη καὶ λογισμὸς ἐκάστοις ἐνῆν, καὶ ταῦτα δή πως γ' ἂν συνέπιπτεν, ὅσοι τὰ πρὸ μέσης τῆς ἡμέρας ἐκλείποντα θρήνους παρέχειν καὶ δάκρυα, τὰ δὲ διαμερεύοντα πάντας ἂν εὐδαιμονίζεσθαι. *Juxta Pontum animalia qadam memoria traditum eſt naſci, qorum vita unius diei termino includatur, cum mane naſcantur, meridie vigeant, veſperi conſeneſcant, vivendique finem faciant, ſi his animus hominis & ratio ineſſet, eodem qo nos more affecta eſſent, eademqe illis eventura, qæ ante meridiem morerentur, luctus & lacrymarum cauſſam præberent, qorum autem totum diem duraſſet vita, beata prædicarentur.* Indè ad hominem tranſlatum; Evſtathius ad illud *Odyſſ.* φ. *v.* 85.

Νήπιοι, ἀγρυπῶται, ἐφημέρια φρονέοντες.
Καλοῦνται ἐφήμερα ζωύφια μίαν μόνην ἡμέραν ζῶντα. λέγεται δὲ τὸ ἐφήμερον καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου.

Stulti ruſtici qotidiana cogitantes.

Vocantur ἐφήμερα animalcula unum ſolum diem viventia. Dicitur autem ἐφήμερον etiam de homine. Ità Silenus apud Ariſtotelem in *Eudemo*, referente Plutarcho *ad Apollonium pag.* 115. *D.* genus humanum vocat Δαίμονος ἐπιτόνου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα. *Ærumnoſi genii, & difficilis fortunæ ſemen in diem duranſ.* Certè Gregorius Naziazenus *Carm. de natura humana c.* 13. *n.* 119. ἐφημερίους ſimpliciter pro hominibus poſuit, ubi dixit,

— αὐδὶ σὺ πάμπαν
Γλῶσσαν ἐφημερίων ἴκφυγε ἀφραδίην.
— *pepercit*
Hæretici prorſus nec fera lingva tibi.

Sicut Homerus βροτοὺς ſive mortales pro eiſdem, ubi adjecto epitheto paſſim dicit, δυλοῖσι βροτοῖσι. & qod amplius eſt, θνητοῖσι βροτοῖσι. Sed & Pindarus, teſte Scholiaſte *ad* illud Ariſtophanis *in Nubibus.*

— τί με καλεῖς ὦ ἐφήμερε;
— *qid tu me vocas, homo?*

in illis, Ὦ τάλας ἐφήμερε. *O miſer homo.* Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Τὸ ζῆν ἔοικε φρουρᾷ ἐφημέρῳ. τὸ τε μῆκος τοῦ βίου ἡμέρᾳ μιᾷ. *Vita eſt ſimilis carceri unius diei, & rerum vita ſpatium unì diei æqale.* ἐφήμερον igitur πᾶν. id eſt, totum genus humanum, qia βραχύβιον καὶ ὀλιγοχρόνιον, ob vitæ brevitatem; qaſi animalculi illius inſtar, unius tantùm diei ſint. Aliâ ratione ἐφήμεροι καὶ ἡμερόβιοι dicuntur, qi *in diem vivunt*, de craſtino nevtiqam ſoliciti. qo ſenſu Clemens *Pædag. l.* 1. *c.* 12. D. Chriſti præceptum illud Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον. *Ne eſtote ſoliciti de craſtino.* explicans; ait Chriſtiani hominis vitam eſſe βίον αὐτάρκη καὶ ἐφήμερον, *ſuâ ſorte contentum, & cui in diem ſatis eſt.* Diogenémque ἡμερόβιον indè dictum avtor eſt ex Satyro *de viris illuſtr.* Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. & in partem ſeqiorem ità vocantur etiam, qi præſentia tantùm ſpectant, futuros interim rerum exitus minimè proſpicientes. Svidas: Ἐφημέριοι βροτοὶ, καθημερινὰ εἰδότες, ἃ προορῶμεν τὸ μέλλον. Ἐφημέριοι, *mortales, qi unum tantum diem vivunt, qi qotidiana cognoſcunt, futura verò non proſpiciunt.* atqe ità accipiendum Homeri illud *Odyſſ.* φ. *v.* 85. ἐφημέρια φρονέοντες, *qotidiana cogitantes.* de ſcenicis & palæſtricis Neronianis Plutarchus in Galb. *pag.* 1060. *A.* Ἀνελώκεσαν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν λαβόντων ἐφήμεροι σατυρικοὶ τὸν βίον ἄνθρωποι. *Qod plerique munera prodegiſſent homines in diem viventes & vitâ diſſoluti.* qod Perſius *Sat.* 3. *v.* 68. *ex tempore vivere: in diem vivere* Cicero *de Orat. l.* 2. qi barbarorum eſſe hoc ait. *Si barbarorum*, inqit, *eſt in diem vivere, noſtra conſilia ſempiternum tempus ſpectare debent.* At brutorum, Gregorius Nazianzenus in *Julian.* 1. Οἷς τὸ ζῆν τοῦτο νομίζεται μόνον, καὶ οὐκ ἐξικνοῦνται τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν, οὐδὲ εἶναί τινα νομίζουσι τῶν τῇ δὲ βεβιωμένων λογισμοὺς καὶ ἀντίδοσιν. ἀλλὰ ζῶσι βίον ἀλόγων, τὸ πρὸς ἡμέραν καὶ τὸ παρὸν ἀεὶ βιωτεύοντες. *Qi hujus tantùm vita rationem habent, nec ad futura ſupplicia mente penetrant, nec ullam rerum in hac vita geſtarum cenſuram atqe mercedem fore arbitrantur: ſed brutorum animantium ritu in diem atqe in præſens ſemper vivunt.*

Καὶ τὸ μνημονεῦον] Vide *ſuprà* §. 19. & *l.* 7. §. 5. Caſaubonus iſta qomodo cum ſeqentibus committit, videas licet, ſi otium eſt. Mihi Xylandri diſpoſitio magis arridet.

§. 36.

§. 36. Hoc jugiter considera, omnia ista qæ fiunt, mutatione fieri. & assvesce te cogitationi isti, nihil æqè diligere universi naturam, ac ea qæ jam exiſtunt mutare, & ex eis sic mutatis nova germina refingere. seminis enim rationem habet qandam qicqid est, ad id qod ex eodem futurum est. etenim semina ea sola opinari, qæ in terram uterúmqe dejiciuntur, plebejum est nimis.

§. 37. Jam jam moriturus es: necdum simplex es, imperturbatus. posse extrinsecus lædi susqicione immunis, cunctis propitius, justè agere unicam prudentiam ratus?

§. 38. Mentes illorum intuere, & studia etiam, qalia fugiant, qalia proseqantur.

§. 39. In alterius mente malum tuum non est situm. sed nec in mutatione & alteratione corporis animam

§. 36. Θεώρ διηνεκῶς, * πάντα [a] κατὰ μεταβολὴν γινόμενα * γίνε). καὶ ἐθίζε ἐννοεῖν, ὅτι [b] οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις, ὡς τὰ κατὰ ὄγκα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὅμοια. σπέρμα γὰρ τρόπον τινα πᾶν τὸ ὄν ἔ ἐξ αὐτῆ ἐσομένε. [c] σὺ δ μόνα σπέρματα * φαντάζ, τὰ εἰς γλῶ, ἢ μήτεραν καταβαλλόμενα. ἔτο δ λίαν ἰδιωτικόν.

§. 37. [d] Ἤδη τεθνήξη, καὶ ὅπω ὅτε ἁπλᾶς, ὅτε ἀπήμαχος, ὅτε [e] ἀνύποπτος ἔ βλαβῆναι * ἀν ἔξωθεν, ὅτε [f] ἵλεως πρὸς πάντας, ὅτε τὸ φρονεῖν [g] ἐν μόνῳ τῷ δικαιοπραγεῖν τιθέμενος;

§. 38. [h] Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν βλέπε, καὶ * τὰς φρονίμας, [i] οἷα μὲν φεύγυσιν, οἷα δ διώκυσιν.

§. 39. [k] Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐκ ὑφίσα). οὐδὲ * μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτερώσει ἔ ἐπεί-χοντος.

* [ὅτι] vel [πως] π. vel mox
a L. 7. §. 18. 28. l. 9. §. 32. 33.
* γίνησθαι.
b L. 7. §. 23. l. 8. §. 6. l. 10. §. 34.
c L. 7. §. 30. l. 10. §. 26.
* φαντάζη.
d Sup. §. 17. l. 10. §. 1.
e L. 2. §. 17.
L. 7. §. 53. l. 10. §. 12.
f L. 8. §. 26. l. 11. §. 13.
g Sup. §. 25.
h L. 9. §. 18. 27.
* τὰς φροντίδας ſ.
i L. 7. §. 34. l. 10. §. 13.
k L. 8. §. 55, 56. l. 9. §. 4. 38.
* μὴν.

ANNOTATIONES.

§. 36. Πάντα κατὰ μεταβολὴν γινόμενα γίνεται] lego ὅτι πάντα — γίνεται. ut in membro proximè seqenti, ὅτι οὐδὲν οὕτως φιλεῖ.

Κατὰ μεταβολὴν] Ità *l.* 7. §. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; *Ecqid enim fieri potest absqe mutatione?* Vide *ibidem* §. 25. & *l.* 6. §. 15.

Οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Ità *l.* 7. §. 18. Τί καὶ φίλτερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; *Qid autem gratius universi naturæ?* & *l.* 9. §. 35. Χαίρει τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Hac autem gaudet universi natura.* Tertullianus *de pall. c.* 2. *Certè habitum vertere natura totius solemne munus est.*

Ποιεῖν νέα ὅμοια] Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος. *Ut mundus perpetim renovetur. l.* 7. §. 25.

Σπέρμα γὰρ τρόπον τινά] qia istud ex illo nascitur. Ità σπέρμα τῆς γενέσεως, τὴν ὕλην. *Semen ortus, materiam* dixit Hermes *ad Tatium* citante Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. Et παντσπερμίαν τῶν στοιχείων, τὴν φύσιν, *Naturam omniseminarium elementorum omnium* Democritus & Levcippus, apud Aristotelem *de cælo l.* 3. *c.* 4, &

— discordia semina rerum,

Naso *Metam. l.* 1. sed & sensu adhuc latiore Plinius in *panegyr. Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumqe semina Deus;* & *plerumqe bonorum malorúmqe caussa sub drversa specie latent.* Et Demosthenes *pro Coron.* Ὁ γὰρ σπέρμα παρασχὼν, οὗτος τῶν φύντων κακῶν αἴτιος. *Qi semen*, id est, caussam, occasionémve, *præbuit, is malorum indè enatorum autor meritò habetur.* Hoc est qod Pavlus *ad leg. Aqil. l.* 22. *Pandect. l.* 9. *tit.* 2. *c.* 30. *Qi occasionem præstat, ipsè damnum fecisse videtur.* Cicero *Philip.* 2. *Ut igitur in seminibus caussa est arborum* & *stirpium: sic hujus luctuosissimi belli semen tu fuisti.* De Corinthiorum beneficentia Apostolus ad eosdem *Epist.* 2. *c.* 9. *v.* 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. *Qi autem suppeditat semen serenti,* & *panem ad escam suppeditet,* & *multiplicet sementem vestram,* & *augeat fructus justitiæ vestræ.* Synesius etiam *ad Arcad. Imper. Orat. de regno pag.* 32. *C.* Ἐγὼ δ' ἂν δίκαιος εἴην ἀπολαῦσαι πρῶτος τῶν ἐμαυτῆ σπερμάτων τῆς βλάσης, οἷόν τι πλάτλω βασιλέα, τοιούτῳ πειρώμενος. *Ego verò non immeritò primus ex meorum seminum fœtu emolumentum aliqod percepero, si qalem te Imperatorem fingo, talem aliqando experior.* Seneca *Epist.* 120. *Natura nobis semina scientiæ dedit; scientiam non dedit.* & Cicero *de finib. l.* 5. *In pueris virtutis semina, scintillulas, igniculos videmus. Naso Trist. l.* 2.

— ludi qoqe semina præbent
Neqitiæ. —

Τὰ εἰς γῆν ἢ μήτραν καταβαλλόμενα] Indè σπέρματος καταβολὴ, *vis ad concipiendum semen*, de Sara usurpatum Apostolo *ad Hebræos c.* 11. *v.* 11. de qo multa gratis argutantur interpretes, Piscator cumprimis. τὰ εἰς γῆν καταβαλλόμενα dixit, qomodo Chrysippus apud Laërtium in *Zenone l.* 7. *c.* 159. Εἶναι τὸ σπέρμα πνεῦμα κατὰ τὴν ὑσίαν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα ἐκ ἔτι φύεται. *Semen spiritum esse secundùm substantiam, qod constat ex jactis in humum seminibus, qa cum antiqata fuerint, non amplius germinant.* qod de obscœnis Onanis æmulis, cur intelligi velit Lipsius *physiol. Stoic. l.* 3. *c.* 6. caussam nullam video. de humano reverâ locutus fuerat, sed à satorum seminio argumentum duxit, qo firmaret de illo qod dixerat. Vide *ad l.* 6. §. 15.

§. 37. Ἤδη τεθνήξη] Vide *suprà*, §. 12. & *l.* 2. §. 6. & *l.* 10. §. 1. Plutarchus Stoicas tricas ridens, *de commun. notit. c.* 37. Ἕκαστος ἡμῶν, ὡς ἔοικε, γίγονε μὴ ἀρξάμενος τῆ ζῆν. καὶ τεθνήξεται, μὴ παυσόμενος.] *Qilibet nostrum, ut apparet, natus est nullo vivendi facto initio,* & *morietur vivere non desinens.*

Ἀνύποπτος τῆ βλαβῆναι] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 7. §. 53. & *l.* 10. §. 12.

§. 38. Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε] Videri possit Marcus repugnantia planè præcipere; cùm *suprà l.* 2. §. 8. & *infrà l.* 7. §. 55. prohibeat, περιβλέπειν ἀλλότρια ἡγεμονικά, id est, *alienorum animos intueri*: istic autem illos eosdem considerare jubeat. Verùm ipse ista optimè conciliat, *l.* 3. §. 4. ubi hoc vetat fieri, χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης, *sine justa utilique caussa.* Non vult itaqe ut aliorum animos sensúsqe intimos indagemus, avt per meram curiositatem divagando, avt de nobis fatísqe nostris qid senserint, sensuríve sint, solicitè cogitando: vult tamen, ut eosdem nobis ob oculos ponamus, qò minùs ipsorum opinionibus moveamur, & vel encomia captemus, vel vituperia curemus: cùm in eis bonum nostrum nevtiqam consistat: qod subjungitur protinùs §. 33.

Καὶ τὰς φρονίμας] & *prudentes* Xylander. ego suspicor Marcum τὰς φροντίδας scripsisse, & *curas eorum.* eò magis, qia seqitur, οἷα φεύγυσι, διώκυσι. Ità Persius Satyram suam exorsus est:

O curas hominum! —

curæ avtem hominum in rebus fugiendis & expetendis maximè se produnt.

§. 39. Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐκ ὑφίσαται] neqe ergò meliorem te, neqe deteriorem efficere potest opinio de te aliena.

Οὐδὲ μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτερώσει τῷ περιέχοντος] οὐδὲ μὴν, legendum. τὸ περιέχον avtem hîc *cælum* intelligit Xylander. atqe ità τὸ περιέχον pro cœlo sive aëre ambiente crebrò sumitur. Polybius *l.* 1. *c.* 37. Πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ τὸ περιέχον, ὅταν παραβάλωσι καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτουσι. *At qoties contra mare avt cælum projectâ qadam audaciâ pugnant, fuáqe illâ vi abrupta vincere satagunt, magnas calamitates incurrunt.* Theophrastus *de causs. plant. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ γὰρ μὴ κρατεῖσθαι μήδε κωλύεσθαι τὴν κράδην ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. *Superari enim avt impediri ramos à cælo ambiente havd qaqam oportet.* & *c.* 17. Εἰς πλείω γὰρ καὶ κατὰ μικρὰ μεμερισμένων τῶν ἀρχῶν, εὐκίνητα γίνεται τῷ περιέχοντι πρὸς βλάσησιν. *Qm enim pluribus, minutísqe internodiis dividatur, principia illa germinandi agiliora propensioráqe ad germen, opera cæli ambientis redduntur.* & Marcus, τὸν περιέχοντα ἀέρα, *ambientem aerem*, dixit *l.* 8. §. 54. Hæc igitur, si Xylandrum seqimur; Marci mens est futura, ab aëris ambientis statu vario, etsi rerum aliarum bona maláve habitudo pendeat, qod in stirpibus Theophrastus observat; at hominis, qâ hominis, non item. Multum sanè valet aëris cœlíqe ambientis affectio, & locorum indè profecta dispositio, ad ingenii etiam indolísqe humanæ, affectuum etiam studiorúmqe varietatem producendam. Ità Virgilius *Georg. lib.* 1.

Verùm ubi tempestas & *cæli mobilis humor*
Mutavere vias; —
Vertuntur species animorum & *pectora motus*
Nunc alios, nunc concipiunt alios. —

unde & Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Solem, dum cæli tristitiam discutit, etiam humani nubila animi serenare*, dixit. Qin & Polybius *lib.* 4. *c.* 21. de Arcadibus suis: Ἡ τῶν ἠθῶν αὐστηρία τις αὐτοῖς παρέπεται διὰ τὴν τῶ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ συγνότητα τὴν κατὰ τὸ πλεῖον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν, ᾧ συνεξομοιοῦσθαι πεφύκαμεν πάντες ἄνθρωποι καθ' ἁπλῆν ἀνάγκην. ἐ γὰρ δ' ἄλλην, διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν κατὰ τὰς ἐθνικὰς καὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαστάσεις πλεῖσον ἀλλήλων διαφέρομεν, ἤθεσί τε καὶ μορφαῖς καὶ χρώμασιν, ἔτι δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς πλείοσις. *Austeritas morum illis conciliatur qalitate aëris, qo in plerisqe locis utuntur frigidiore* & *tristiore: qum ita sit naturâ comparatum, ut cælo habitationis consimiles necessariò omnes evadamus. Hac namqe, non alia caussa est, cur pro varietate nationum,* & *ut*

a L.9.§.15. b L.2.§.15. Sup.§.7. c L.10.§.1. d L.7.§.68. * τυτισι Xyl. e L.2.§.11. l.11.§.11. 18. *[τῷ παρὰ φύσιν] καὶ f L.5.§.8. g L.7.§.9.l. 12.§.30.32.

χοντος! πῦ ἔν; a ὅπυ τὸ περὶ κακῶν ὑπολαμβάνον σοι ἐστί. b τυτο ἂν μὴ ὑπολαμβανέτω, καὶ c πάντα δ' ἔχέτ. d κἂν τὸ ἐγγυτάτω αὐτῦ τὸ σωμάλιον, τέμνηται, καίηται, λιθοπῖσκηται, σήπηται, ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον περὶ τύτων μόριον, ἡσυχαζέτω. * τοιῦτόν ἐστι, c κρινέτω μήτε κακὸν ἢ εἶναι, μήτε ἀγαθὸν, ὃ ἐπίσης ἔνα) κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ συμβαίνειν. ὃ γὰρ * καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιῶντι ἐπίσης συμβαίνει, ἅτε ὂν κατὰ φύσιν ἐστὶν, ἅτε καὶ φύσει.

§. 40. Ὡς f ἓν ζῶον τὸν κόσμον, g μίαν

ambientis. ubi ergò? in ea nimirum parte tui; qæ de malis opinatur. ista malum nihil opinetur, & bene se habitura sunt omnia. etiamsi, qod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, qiescat tamen pars ea qæ de istis opinatur. hoc est, nè censeat avt malum avt bonum esse, qod viro malo bonóqe pariter potest obvenire. qicqid enim & secundùm naturam & præter eandem viventi ex æqo contingit, id ipsum neqe secundùm neqe præter naturam est.

§. 40. Cogita, jugiter, mundum esse animalis

ANNOTATIONES.

qaqe invicem longissimis distant intervallis, istè plurimùm invicem moribus, formis, coloribus, maximâ denique parte institutorum mortales differamus. Cicero *Agrar.* 2. *Non ingenerantur hominibus mores tam è stirpe generis ac seminis, qàm ex iis rebus, qa ab ipsa natura loci, & à vita consvetudine suppeditantur, qibus alimur & vivimus.* & qæ sequntur. nam argumentum hoc latiùs persequitur. Idem *de fato*: *Inter locorum naturas qantum interst, videmus. alios esse salubres, alios pestilentes: in aliis esse pituitosos & qasi redundantes, in aliis exiccatos atqe aridos: multáqe sunt alia, qa inter locum & locum plurimùm differunt. Athenis tenue cælum; ex qo acutiores qoqe putantur Attici: crassum Thebis; itaqe pingves Thebani & Valentes.* Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* de Græcia: Μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἀψυδῶς ἀνθρωπογονεῖ, φυτὸν ὑράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον ἠκριβωμένον, λογισμὸν ἀποτίκτουσα δικεκυφότον ἐπιστήμη. τὸ δ' αἴτιον, λεπτότητι ἀέρος ἡ διάνοια πίφυκεν ἀκονᾶσθαι. διὸ καὶ Ἡράκλειτος ὐκ ἀπὸ σκοπῦ φησιν, ἃ γῆ ξηρὴ, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. *Sola qippe Græcia, si verè loqi velimus, hominum procreatrix est, utpote qa cælestem omnino plantam, divinúmqe germen, & omni ex parte perfectum, hoc est, intelligentiam ipsam pariat, cum scientia nativâ qâdam cognatione conjunctam. Cujus rei causa est hæc, qod aeris tenuitate mens hominis acuatur. ut non sine ratione dixerit Heraclitus, ubi solum siccius, ibi solertissimum animum esse ac præstantissimum.* Ego corpus potiùs ipsum intelligi existimo, qod animam qasi ambit. atqe ità etiam Cæs. accepit. de hoc enim mox verba facit; de cœlo nihil. τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα περιέχειν, *corpus ambire animam*, dicit; qomodo τὸ ζῶον, τὴν ψυχὴν ἐπέχειν, *animal animam obtinere*, §. 40. Sed & τῷ σώματι τὴν ψυχὴν περιέχεσθαι, *animam corpori includi*, *lib.* 3. §. 7. Cæterùm & istic qæri poterat, qomodo verum sit, hominis malum à corporis statu non pendere, qm pro corporis affectionibus variis animus etiam pariter affici videatur. Aristoteles *Physiognom. cap.* 1. Ὅλι καὶ διάνοιαι ὑπολαι τοῖς σώμασι, καὶ ὐκ εἰσὶν αὐλαὶ καθ' ἑαυλὰς ἁπλαθεῖς ὅσαι τῶν τῦ σώμαλος κινήσεων, τῦτο δὴ δῆλον πάνυ γίνελαι, ἔν τε ταῖς μέθαις καὶ ταῖς ἀῤῥωστίαις. πολὺ γὰρ ἐξαλλάτλουσαι φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τῦ σώμαλος παθημάτων. καὶ τἀναντίον δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς παθήμασι τὸ σῶμα συμπάσχον φανερὸν γίνελαι, περί τε τὰς ἐρωλας, καὶ τὰς φύσεις τε, καὶ τὰς λύπας, καὶ τὰς ἡδονάς. *Qod anima sequntur corpora, & ipsa secundùm seipsas non sunt impassibiles à motibus corporis, id manifestum fit valdè in ebrietatibus & agritudinibus: multum namqe anima mutata videntur à passionibus corporis. Et è contrario qod corpus compatitur passionibus animæ, manifestum circa amores, & timores, & tristitias, & delectationes.* Et rursus *c.* 4. Δοκεῖ δέ μοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπαθῆν ἀλλήλοις. καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιυμένη συναλλοιοῖ τὴν τῦ σώματος μορφήν. πάλιν δὲ ἡ τῦ σώμαλος μορφὴ ἀλλοιυμένη συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. *Videtur autem mihi anima & corpus compati ad invicem, & anima habitus alteratus semper alterat corporis formam: & iterum corporis forma alterata simul alterat animæ habitum.* qod Lucilius *Sat. l.* 26.

Animo qi agrotat, videmus corpore hunc signum dare:
Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.

Verùm respondebit Marcus nec ista τὴν προαίρεσιν immutare, etiamsi operationem impediant. Vide *l.* 5. §. 20. Vide & *l.* 10. §. 1. & *l.* 12. §. 2.

Ὅπυ τὸ ὑπολαμβάνον] id est, ὅπυ δύναμις ὑπολαπλική, *facultas opinatrix*, de qa *l.* 3. §. 9. ἐν τῷ ἡγεμονικῷ, *in mente.*

Τῦτο μὴ ὑπολαμβανέτω] qod *supra* §. 7. ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βίβλαμμαι. *Opinionem tolle, tollitur simul & querimonia illa.*

Τοιῦτόν ἐστι] legendum τυλίσι. atqe ità Xylander, cujus versionem admisit Lugdunensis, sed mendum retinuit.

Ὁ γὰρ κατὰ φύσιν βιῦντι ἐπίσης συμβαίνει] deest alterum distributionis membrum, ità supplendum; ὃ γὰρ [τῷ παρὰ φύσιν] καὶ τῷ κ. φ. β. respondent enim duo hæc membra superioribus illis, κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Οὔτε τῦτο καλὰ φύσιν ἐστὶν, ἔτε παρὰ φύσιν. Seneca *Ep.* 66. *Media qa nihilo magis secundùm naturam, qàm contra naturam sunt.* Vide tamen ibidem eundem de istis subtiliùs pavlò argutiúsqe differentem ac distinguentem.

§. 40. Ἓν ζῶον τὸν κόσμον] Synesius pariter *de insomn.* ἓν ἐνὶ ζώῳ τῷ κόσμῳ. *in mundo, qi est instar unius animalis.* Thales ἔμψυχον τὸν κόσμον, *animatum mundum*, primus dixisse videtur. Laërtius *l.* 1. §. 27. Pythagoras item, κόσμον ἔμψυχον, νοερόν. *mundum animatum, intelligibilem.* Idem *l.* 8. & *l.* 7. §. 142. in *Zenon.* Ὅλι δὲ καὶ ζῶον ὁ κόσμος, καὶ λογικὸν, καὶ ἔμψυχον, καὶ νοερόν. *Qod autem sit animal mundus, & rationale, & animatum & intelligibile.* Ex Chrysippi Apollodori, & Posidonii sententia. id indè probant, qia τὸ ζῶον τῦ μὴ ζώου κρεῖτλον. ὐδὲν δὲ τῦ κόσμου κρεῖτλον. ζῶον ἄρα ὁ κόσμος. *præstantius est animans non animante: at mundo nihil præstantius: mundus itaqe est animal.* Et rursus; Τὸν ὅλον κόσμον ζῶον εἶναι ἔμψυχον καὶ λογικόν. *Universum mundum animal esse, animatum & rationale.* Sed & Hermes *pæmand. c.* 10. §. 12. Ὁ μὲν κόσμος πρῶλον, ὁ δὲ ἄνθρωπος δεύλερον ζῶον μελὰ κόσμον. *Mundus qidem primum, homo verò secundum à mundo animal.* Et Plato (qod Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 25.) τὸν κόσμον ζῶον ἔμψυχον ἔννυν τε, *mundum animal animatum & ratione præditum*, dixit, eodem qo Stoici argumento usus. Verba hæc sunt in *Timæo pag.* 1047. *F.* Θέμις δ' ἂν ἦν ἔτ' ἔστι τῷ ἀρίστῳ δρᾷν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. λογισάμενος δὴ ἐνρίσκει ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὁρατῶν, ὐδὲν ἀνόητον τῦ νῦν ἔχοντος ὅλον ὅλυ κάλλιον ἔσεσθαί ποτ' ἔργον. νῦν δ' ἂν χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ. διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε, νῦν μὲν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώμασι συνιστὰς, τὸ πᾶν συνετελείνετο, ὅπως ὅλι κάλλιστον εἴη καλὰ φύσιν ἄρτιόν τε ἔργον ἀπεργασμένος. ἕως ἓν δὴ καλὰ λόγον τὸν εἰκότα δῦ λέγων, τόνδε τὸν κόσμον, ζῶον ἔμψυχον ἔννυν τε, τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τῦ Θεῦ γενέσθαι πρόνοιαν. Hoc est, ut Cicero *de universo*: *Fas autem nec est, nec unqam fuit, qicqam nisi pulcerrimum facere eum, qi esset optimus. qm rationem igitur habuisset, reperiebat nihil esse eorum qa naturâ cernerentur non intelligens intelligente in toto genere præstantius: intelligentiam autem nisi in animo, nullâ aliâ in natura posse reperiri. qo circa intelligentiam in animo, animum concluserit in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcerrimum. qam ob causam non est cunctandum profiteri, si modò investigari conjecturâ potest, hunc mundum animal esse, idqe intelligens, & divinâ providentiâ constitutum.* Idem *Timæum* suum sic clavdit *pag.* 1089. *A.* Θνητὰ καὶ ἀθάνατα ζῶα λαβὼν, καὶ ξυμπληρωθεὶς ὅδε ὁ κόσμος, ὥτω ζῶον ὁρατὸν, τὰ ὁρατὰ περιέχον, εἰκὼν τῦ νοητῦ Θεῦ, αἰσθητὸς (vel ut alii volunt εἰκὼν τῦ νοητῦ, Θεὸς αἰσθητὸς) μέγιστος καὶ ἄριστος, κάλλιστός τε καὶ τελεώλαλος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε, μονογενὴς ὤν. *Mortalia & immortalia viventia mundus hic sortitus, atqe inde completus, ita denique factus est visibile visibilia comprehendens animal, intelligibilis Dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcerrimus, perfectissimus, cælum hoc atqe unigenitum.* Julianus *Orat.* 4. Ὁ σύμπας κόσμος ἓν ἐσι ζῶον, ὅλον δ' ὅλῳ ψυχῆς καὶ νῦ πλῆρες, τέλειον ἐκ μερῶν τελείων. *Universus hic mundus unum est animal, qod per totum, ac penitus animâ completur & mente: estqe perfectis ex partibus perfectum.* Indè Nicephorus Gregoras *hist. l.* 4. *c.* 14. Ἓν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν, ὡς ὁ ἄνθρωπος, φάναι, συγκείμενον. *Unus enim mundus corpus est cohærens, è membris & partibus, ut homo compositum.* Qinetiam animalis istius partes membráqe si vis, præcipua saltem, habebis apud Plutarchum *de facie Lunari*; *Solem cor, Lunam jecur, stellas oculos, Terram ventrem, Mare vesicam.* Seciùs pavlò qàm Sarapidis oraculum apud Macrobium *Saturn. l.* 1. *c.* 20.

Οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δὲ μοι πόδες εἰσὶ, τὰ δ' ὦσ[α] ἐν αἰθέρι κεῖλαι,
Ὄμμα τε τηλαυγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.
Mi cælum caput est; mare venter, terra pedes sunt;
Sunt aures æther; oculus Sol omnituens est.

Qin & sexum, eúmqe geminum assignat Jarchas ex Indis sapientibus. Siqidem de mundo qærenti Apollonio respondebat. Ζῶον τὸν κόσμον. ζωογονεῖν γὰρ τὰ πάνλα. ἀμφοῖν, ἄρσενός τε καὶ θηλείας φύσεως. αὐλὸν γὰρ αὐλῷ ξυγγινόμενον, τὰ μητρός τε καὶ πλρὸς εἰς τὴν ζωογονίαν πράτλειν. *Animal esse mundum.*

Ani-

lis unius inſtar, quod materiam unam, animamque unam obtineat: item quomodo ad ſenſum hujuſce, unum & illum, omnia referantur: unóque quaſi impetu ferantur univerſa, & ad omnia producenda cooperentur; qis denique rerum connexus & contextus ſit.

§. 41. *Animula ex cadaver geſtans*; ajebat Epictetus.

ὑσίων, καὶ [a] ψυχὴν μίαν ἐπέχον, συνεχῶς ὑπνοοῦν. καὶ πῶς [b] εἰς αἴσθησιν μίαν τὰ πάντα, πάντα ἀναδίδοται. καὶ [c] πῶς ὁρμὴ μία πάντα πεφύσται. καὶ πῶς πάντα πάντων τὰ γινομένων συναίτια. καὶ ὅσα τις [d] ἡ σύννησις καὶ συμπάθεια. a L.6.§.14. l.9.§.8. b Sup.§.27. c L.6.§.42. d L.6.§.38, 39.l.8.§.23.

§. 41. [e] Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν. e L.9.§.24. l.10.§.33.

§. 42.

ANNOTATIONES.

Animantia enim cuncta prodacere. Utriuſque, maſcula & fœminina natura. Sibi commiſtum patris matriſque vicem in animalium generatione ſupplere. Philoſtratus *l.* 3. *c.* 11.

Μίαν ὑσίαν] Ità *l.* 12. §. 30. Μία ὑσία κοινή. *Una materia communis.* materia nimirum prima. Laërtius *l.* 7. in *Zenone* & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. ὑσίαν δέ φασι τῶν ὄντων ἁπάντων τὴν πρώτην ὕλην. *dicunt materiam primam eſſe materiam omnium eorum qæ exiſtunt.*

Ψυχὴν μίαν] qam & καθολικὴν, *univerſalem* vocat *l.* 6. §. 14. & τὸν ὅλον νοῦν, *mentem univerſi. l.* 5. §. 30. & τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν, *mundi mentem. l.* 7. §. 75. Vide *ſuprà ad* §. 21. & 29. Laërtius *l.* 7. §. 143. in *Zenone.* Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν ὕσης ἀποσπάσματος. *Animatum eſſe mundum inde manifeſtum eſt, qod anima noſtra inde avulſa ſit.* Et *ibidem* §. 138. Τὸν δὲ κόσμον οἰκεῖσθαι καθὰ νοῦν καὶ πρόνοιαν, οἷς ἅπτεται αὐτοῦ μέρος διήκοντος τοῦ νοῦ, καθάπερ ἐφ' ἡμῖν τῆς ψυχῆς. *Mundum qoqe adminiſtrari ſecundùm mentem ac providentiam, mente per omnes illius partes pertingente, ſicut & in noſtra anima contigit.* Theophilus itidem *ad Autolyc. l.* 2. *pag.* 82. *B. edit. Colon.* de Stoicis. Ἄλλοι δ' αὐτὸ δι' ὅλου κεχωρηκὸς πνεῦμα, Θεὸν δογματίζουσι. *Alii aſſeverant, ſpiritum per omnia diffuſum Deum eſſe.* Et Cleanthes apud Hermiam in *irriſ. philoſ. pag.* 178. *ejuſd. edit.* Τὴν ψυχὴν δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν. ἧς μέρος μετέχοντας ἡμᾶς ψυχοῦσθαι. *Animum per totum mundum penetrare, cujus partem aliqam nos adeptos animari.* Qin & Plato in *Cratylo pag.* 283. *F.* ex Anaxagoræ ſententia, τὸν Δία, νοῦν διὰ πάντων ἰόντα, *mentem per omnia penetrantem.* Manilius *Aſtron. l.* 2.

— cum ſpiritus unus
Per cunctas habitet partes, atqe irriget orbem,
Omnia pervolitans.

Et Maro *Æn. l.* 6.

Principio cælum, ac terram, campoſqe liqentes,
Lucentemqe globum Lunæ, Titaniaqe aſtra,
Spiritus intùs alit: totámqe infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Spiritum autem hunc diſertè *Deum* nuncupat (qod & Minutius in *Octavio*, & Salvianus *de provident. lib.* 1. *cap.* 1. advertêre) *Georg. l.* 4. verbis illis,

— Deum namqe ire per omnes
Terráſqe, tractúſqe maris, cælúmqe profundum.

Pythagoras etiam (Lactantio referente, *de ira Dei c.* 11.) *Deus mens eſt incorporalis, qæ per omnem rerum naturam diffuſa & intenta, vitalem ſenſum cunctis animantibus tribuit. Spiritus per omnia, maxima, minima, aqali intentione diffuſus.* Seneca *ad Helv. c.* 8. *Spiritus permeator univerſitatis.* Cleanthes apud Tertullianum *apolog. c.* 21. Hinc illud Arati *n.* 2.

— meſai δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί.
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί. μεστὴ δὲ θάλασσα,
Καὶ λιμένες. πάντῃ δὲ Διὸς πεπλήσμεθα πάντες.
— plena qidem Jovis omnia compita,
Omnes verò hominum cœtus, plenum verò mare,
Et portus: ubiqe autem Jove implemur omnes.

Et Maro, *Eclog.* 3.

Jovis omnia plena.

Atqi Zenonem hoc nomine notat Tatianus *adv. Græc. p.* 143. qòd ſecundùm illius rationes, *ὁ Θεὸς ἐν ἀμάραις τε καὶ σκώληξι καὶ ἀρρητουργοῖς καταγίνεται. Deus cloacis etiam, & vermibus, & aliis rebus neſandis inſitus.* De Deo ipſe *p.* 144. Πνεῦμα ὁ Θεὸς, ὃ διῆκον διὰ τῆς ὕλης, πνευμάτων δὲ ὑλικῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σχημάτων καθαπτικὸς. *Deus eſt ſpiritus non inſinuans ſe materiæ, ſed ſpirituum materialium & formarum in materia opifex.* Sed & de Stoicis Clemens in *hortat.* Διὰ πάσης ὕλης, καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν λέγοντας. & *Strom. l.* 1. *pag.* 295. *C.* adjectâ etiam cenſurâ ſuâ: Σῶμα ὄντα τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀτιμοτάτης ὕλης περιειληπέναι λέγειν εἰ καλῶς. *Dicunt Stoici non rectè, Deum, qum ſit corpus, vilisſimam pervaſiſſe materiam.* & rurſus *Strom. l.* 5. *pag.* 591. *A.* Φασὶ σῶμα εἶναι τὸν Θεὸν οἱ Στωικοὶ, καὶ πνεῦμα καθ' ὑσίαν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὴν ψυχήν. *Ajunt Stoici, Deum eſſe corpus & ſpiritum eſſentiâ, ſicut certè etiam animam.* qod utrumqe ex ſacris ſcriptis havſiſſe illos avtumat, Ἀλλ' οἱμὲν, inqit, διήκειν διὰ πάσης τῆς ὑσίας τὸν Θεὸν φασιν. ἡμεῖς δὲ ποιητὴν αὐτὸν μόνον καλοῦμεν, καὶ λόγῳ ποιητήν. *Sed illi qidem dicunt, Deum univerſam pervadere eſſentiam: nos autem eum ſolum dicimus effectorem, & verbo effectorem.* (qod & ſuprà Tatianus.) hoc autem, Deum omnia permeare, ex eo, qod in *Sapientia Salomonis libro, c.* 7. *v.* 24. de ſapientia dicitur, διήκει καὶ χωρεῖ διὰ πάντων, *pervadit & permeat omnia*, perperam acceptо, traxiſſe, cùm non de æterna Dei, eadémqe Deò, ſapientiâ enunciatum id ſit. Verùm, & de iſta Priſci plerique ſumunt; nec ab avtore iſto ſumpſiſſe rectæ illius conditores verosimile eſt, cùm ſint eo dubio procul antiqiores. Cæterùm qòd *corpus* illi, havd ſané, qanqam & Tertullianum Deum corpus dixiſſe monet, ſimul & refellens, Avguſtinus *de Geneſ. ad lit. lib.* 10. *c.* 25. atqe ità reverâ ille *adv. Prax. c.* 7. *Qis negabit Deum corpus eſſe, etſi Deus ſpiritus eſt? Spiritus enim corpus ſui generis.* Verùm *Corpus* ille (qod & Avguſtinus *ad Qodvultdeum c.* 86. agnoſcit) *Subſtantiam* intellexit. Sic enim *adv. Hermog. c.* 35. *Ipſa ſubſtantia corpus eſt rei cujuſqe.* & *de carn. Chriſt. c.* 11. *Omne qod eſt, corpus eſt ſui generis. nihil eſt incorporale, niſi qod non eſt.* At qod *omnia permeare Deum* havd malé. Siqidem de ſe Deus ipſe per Jeremiam vatem *cap.* 23. *v.* 24. *Annon cælum & terram impleo ipſe.* Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infuſus, & circumfuſus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.* Et Hildebertus in *Symbol. Intra omnia, nec incluſus.* Hinc celebre illud, qod Joannes Gerſon habet *in Cantic. Mariæ Conc.* 3. & Triſmegiſto Alexander Halenſis *part.* 1. *q.* 7. *m.* 1. Empedocli tribuit Joannes Tritenhemius *ad Cæſar. q.* 1. *Deum eſſe ſphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nuſqam ſit.* Contrarium fermè Julius Scaliger Triſmegiſto aſſerit, ſed explodit ipſe, *de ſubtil. exerc.* 363. *Pigmentum fallax*, inqit, *Triſmegiſti illud*, Deus eſt cujus medium in centro, circumferentia ubiqe. *peſſimè. namqe medium aſſignat infinito. & circumferentiam qi dat, finitum facit. tum ſi ubiqe erit circumferentia, erit etiam in medio. & idem fiet centrum cum circumferentia.* Et illud reverà potiùs aptiúſqe pigmentum an figmentum, infinitati divinæ depingendæ. Clemens ipſe ex Pythagoræ ſententia, qam & probare videtur, in *hortatorio p.* 47. *C.* Ὁ μὲν Θεὸς εἷς. χ' ὅλος δὲ, ἐχ, ὡς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς τῆς διακοσμήσεως, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὅλος, ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπίσκοπος πάσης γενέσεως, κράσις τῶν ὅλων. πάντων παλὴς, νοῦς, καὶ ψύχωσις τῷ ὅλῳ κύκλῳ, πάντων κίνησις. *Deus qidem unus eſt, non ita tamen, ut qidam opinantur, qaſi ſit extra mundi adminiſtrationem; ſed eſt totus in ipſa, in toto circulo, ſpeculator totius generationis, univerſorum comtemperatio, pater omnium, mens & animatio totius circuli, omniam motus.* qod ille Θεοῦ ἐπιπνοίαν, de Deo dictum contendit. Cæterùm Stoici ità univerſum hoc Deum permeare, ut numen cum mundo unum ὑποκείμενον conſtituerent. Vide *ſuprà* §. 23. qod eſt à pietate Chriſtianâqe diſciplinâ alienum.

Εἰς αἴσθησιν μίαν τὰ πάντα, πάντα ἀναδίδοται] Vide *ſuprà* §. 27.

Ὁρμὴ μία πάντα πράσσει] Apoſtolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ, *cooperantur omnia.* & Marcus *lib.* 6. §. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν. *Ad unum eundémqe effectum operam conferunt univerſi ſuam.*

Πάντα πάντων τῶν γινομένων συναίτια] Ità *l.* 5. §. 8. Συνάφεια καὶ συνέχεια, ὥσπερ τῶν μορίων, ἕτω δὲ καὶ τῶν αἰτιῶν. *Connexio & continuitas ut partium univerſi, ita & cauſſarum.* Eleganti ſimilitudine illuſtrat hoc Clemens, *Strom. l.* 1. *pag.* 317. *D.* Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ καθέλκοντες τὴν ναῦν, οὐ πολλαὶ αἴτιαι λέγοιντ' ἂν, ἀλλ' ἓν πολλῶν αἴτιον ἔν. οὐκ ἔστι γὰρ αἴτιος ἑκάστῳ τοῦ καθέλκεσθαι τὴν ναῦν, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις αἰτίοις καὶ συνεργός. τάχα δὲ καὶ τὸ συναίτιον αἴτιον. *Qemadmodum autem multi homines, qi navem trahunt, non dici poſſunt multa cauſſa, ſed una cauſſa ex multis: non eſt enim unuſqiſqe cauſſa, ut navis trahatur, ſed cauſſa cum aliis & adjuvans, & fortè etiam cauſſa concauſſans.*

Ὅσα τις ἡ σύννησις καὶ συμπάθεια] qod alibi ἱερὰν σύνδεσιν, *vinculum qoddam ſacrum* vocat. *l.* 7. §. 9. καὶ συνάφειαν καὶ σύνταξιν ἔυλογον, *rationi conſentaneam connexionem infrà* §. 45. Vide & *ſuprà* §. 27. & 33.

§. 41. Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρὸν] Arnobius *l.* 2. *Qid ſunt homines, niſi anima corporibus illigata?* at Epicteto *homo eſt animula bajula*, ſive *geſtatrix cadaveris*, hoc eſt, corporis. qod χωρὶς πνεύματος & νεκρόν ἐστιν, *abſqe ſpiritu mortuum eſt.* Jacobus *c.* 2. *v.* 26. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 19. Τῷ νεκρῷ δέ μου κύριος εἶ. λάβε αὐτόν. *Cadaveris qidem mei dominus es: illud capito.* Idémqe *l.* 3. *c.* 10. *de corpore*; Τὸ δὲ ἐμὸν, τὸ φύσει νεκρόν. *Qod meum non eſt, qod naturâ eſt mortuum.* Et *ibidem c.* 22. Πῶς δὲ μέγα ἢ ἀξιόλογον, τὸ φύσει νεκρὸν, ἡ γῆ, ὁ πηλός. *Qo pacto magnum aut alicujus pretii, qod eſt naturâ mortuum, terra, cænum.* Numenius *de bono. l.* 1. apud Eusebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 17. Ἐπεὶ δὲ τὰ σώματα ἐστι φθ-

a Sup.§.5. l.7.§.23.l.9.§.21.l.11.§.17.

§. 42. [a] Οὐδὲν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις, ὡς οὐδὲ ἀγαθὸν ἐκ μεταβολῆς ὑφισταμένοις.

§.42. Nihil mali est rebus mutationem subeuntibus, sicut nec eis quæ mutatione interveniente consistunt.

b L.2.§.17. l.7.§.19. c L.5.§.23. l.6.§.15.

§. 43. [b] Ποταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. [c] ἅμα τι γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται, καὶ ἄλλο φερόμενον, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται.

§.43. Flumen quoddam & torrens rapidus, est ævum, ex eis quæ hîc fiunt consistens. simul enim atque comparuerit qicqam, abripitur; & aliud qidem abripitur, illud verò denuo inferetur.

§.44.

ANNOTATIONES.

σεις τεθνηκότα τὰ νεκρὰ, καὶ περφορημένα, καὶ οἷόν τε ἐν τούτῳ μένοντα, ἆρ' οὐχὶ τῶν καθέξοντων οὐδεῖς δεῖ; Et quoniam corpora vita nihil per sese habent, atque huc illuc ve jactantur, nec eodem semper loco vultúque persistunt, nonne aliqo proinde, cujus vi contineantur, opus habent. Heraclitus *ad Amphidamant. Ep.* 1. *Ἡ ψυχὴ ἐξανόθεν καταλθοῦσα, περιεβάλλετο ῥέον σῶμα τεθνεὸς τοῦτο. Animus de cælo progressus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* Hermes *ad Tat.* apud Stobæum *tom.*1.*l.*1.*tit.*40. *Ἡ ψυχὴ δὲ ἀνθρώπου ὀχεῖται τὸν τρόπον τοῦτον. ὁ νοῦς ἐν τῷ λόγῳ. ὁ λόγος ἐν τῇ ψυχῇ. ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῷ πνεύματι. τὸ πνεῦμα δὲ διοῖκον* (legendum διῆκον) *διὰ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, καὶ αἵματος, κινεῖ τὸ ζῷον, καὶ ὥσπερ τρόπον τινὰ βαστάζει. Anima hominis in hunc vehitur modum. Mens in ratione, ratio in anima, anima verò in spiritu. Spiritus per venas, & arterias, sanguinémque diffusus, animal undiqe ciet, molémque corporis suspensam sustinet, atque circumfert.* Arnobius iterum *ubi supra. Audetis ridere nos, qòd animarum nostrarum provideamus saluti, id est, nobis ipsis? qid enim sumus homines, nisi anima corporibus clausa?*

§.42. Οὐδὲν κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ] Vide *suprà* §.5. & *l.*7.§.22.

§.43. Ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον ὁ αἰών] Ità *l.*2.§.17. Τὰ τοῦ σώματος ποταμός. *Corporis fluvius.* & *l.*6.§.15. Ἐν δὴ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* & *l.*7.§.19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάῤῥου, διεπερήνεται πάντα. *Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, universa transeunt.* Naso *artis l.*3.

—— eunt anni more fluentis aqa.

& *Metamorph. l.*15.

—— assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen: nec enim consistere flumen,
Nec levis hora potest.

Basilius *homil.*23.*pag.*568.*C.* Ποταμὸς ὁ βίος ἡμῶν, ῥέον ἰδελεχῶς καὶ κύμασιν ἀλληλεπαλλήλοις πλημμυρούμενος. Τὸ μὲν γὰρ προέῤῥυσεν ἤδη, τὸ δὲ ἔτι περαίνεται. *Vita nostra est fluvius, continuè & irremissis ac indesinentibus fluctibus plenus, qorum alio præterlapso jam alius adhuc in cursu præsens est.* Augustinus *de Trin.lib.*4.*c.*16. *Quasi fluvio qodam decurrit genus humanum.* Qin & Heraclitus apud Laërtium *l.*9. Ῥεῖν τὰ ὅλα ποταμοῦ δίκην. *Omnia fluere fluminis instar.* Cujus & celebre admodum effatum illud, qod Heraclides Ponticus *de allegor. Homer.* sic extulit: Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς, ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν. εἰμέν τε καὶ οὐκ εἰμέν. *Fluvios eosdem ingredimur, & non ingredimur: sumus, & non sumus.* Aristoteles ex parte explicat *polit.l.*3.*c.*3. Πότερον ἕως ἂν ᾖ τὸ γένος τὸ αὐτὸ τῶν καταοικούντων, τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ ἀεὶ τῶν μὲν φθειρομένων, τῶν δὲ γινομένων. ὥσπερ καὶ ποταμοὺς εἰώθαμεν λέγειν τοὺς αὐτούς, καὶ κρήνας τὰς αὐτὰς, καὶ περ ἀεὶ τῶν μὲν ἐπιγινομένων ὑάματος, τῶν δὲ ἐπεξιόντος. *Utrum qoad sit idem genus habitantium eandem esse civitatem dicendum sit, qamvis semper alii intereant, alii oriantur: ut & flumina solemus eadem dicere, & fontes eosdem, qamvis semper unda nova supervenisat ac defluat.* Plato in *Cratylo p.* 276.*E.* & inde Stobæus *tom.*1.*l.*1.*tit.*24. Λέγει που Ἡράκλειτος, ὡς πάντα χωρεῖ, καὶ οὐδὲν μένει. καὶ ποταμοῦ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα, λέγει, ὡς δὶς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης. *Ait enim Heraclitus fluere omnia, nihilqe manere, rerúmqe ipsarum progressum amnis fluxui comparans, haud fieri posse inqit, ut bis eandem in aqam te mergas.* Plutarchus *natur. qæst.* 2. Τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια ὕδατα πρόσφατά ἐστι καὶ νεογενῆ. Ποταμοῖς γὰρ δὶς τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐμβαίης. ὡς φησὶν Ἡράκλειτος. ἕτερα γὰρ ἐπιῤῥεῖ ὕδατα. *Nam fontium & fluminum aqa semper sunt recentes subinde novis affluentibus: ideóqe ait Heraclitus, bis in eundem fluvium neminem posse descendere.* Et de *fera vindict. pag.* 559. *C.* Ἢ λήσομεν εἰς τὸν Ἡρακλείτειον ἄπαντα πράγματα ποταμὸν ἐμβαλόντες, εἰς ὃν ὥφησι δὶς ἐμβῆναι, τῷ πάντα κινεῖν καὶ ἑτεροιοῦν τὴν φύσιν μεταβάλλουσαν. *Nisi imprudentes velimus omnia in Heracliteum illum injicere fluvium: in qem ille negabat bis posse eundem descendere, natura subinde omnia mutante atqe alterante.* Et ad nostri mentem aptissimè, *lib. de EI Delph. pag.* 392. *B.* Ποταμῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δὶς τῷ αὐτῷ, καθ' Ἡράκλειτον. οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δὶς ἅψασθαι καθ' ἕξιν. ἀλλ' ὀξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει, πρόσεισι καὶ ἄπεισι. ὅθεν οὐδ' εἰς τὸ εἶναι περαίνει τὸ γιγνόμενον αὐτῆς, &c. *Heraclitii est, non posse qenqam bis in eundem fluvium descendere. Substantiam qoqe caducam bis in eodem statu nemo attinget: sed celeritas mutationum eam dissipat mox, statim colligit rursum, Simul illa existit & interit. Hinc est, ut qod non fit, eo usqe non perducatur,* &c. Seneca *Ep.* 58. *Corpora nostra rapiuntur fluminum more. qicqid vides, currit cum tempore. nihil ex his qæ videmus, manet. Hoc est qod ait Heraclitus.* In idem flumen bis non descendimus. *manet idem fluminis nomen, aqa transmissa est. Hoc in amne manifestius est qàm in homine. Sed nos qoqe non minùs velox cursus prætervehit.* Verùm, ut Aristoteles *metaphys. l.* 3. *c.* 5. Ὁ Κράτυλος Ἡρακλείτῳ ἐπετίμα εἰπόντι, Δὶς τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι. αὐτὸς γὰρ ᾤετο, οὐδ' ἅπαξ. *Crasylus Heraclitum, qod bis dixisset in eundem fluvium non esse intrare, reprehendebat: ipse enim existimabat, ne semel qidem.*

Ῥεῦμα βίαιον] *torrens* etiam. atqe ità *l.*7.§.19. χειμάῤῥους. Ovidius *remed. l.*2.

Flumine perpetuo torrens solet altiùs ire.

sed & rapidiùs. unde diverbium familiare, χειμάῤῥη δίκη, *torrentis in morem.* de eis usurpatum, qi ingenti impetu qasi provoluti, omnia secum corripiunt. Seneca pariter, *torrents rapido* tempus assimilat, *de vit. brev. cap.* 9. & Augustinus *in Psal.* 38. *Torrens rerum fluit. cuncta rapiuntur.* Vide *ad lib.* 2.§.4.

Ἅμα τι γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται] Qod de seminibus qibusdam Theophrastus *de caus. plant. l.*4.*c.*7. Ὡς φαίνεται καὶ ἅμα πίπτον ἀλλοιοῦται. *Ut cernitur, simúlqe decidit, parte alterâ immutatur.* Et de externis istis Joannes Chrysostomus *tom.*5.*Orat.* 19. Ποταμίων ῥευμάτων μιμοῦνται φύσιν. ὁμοῦ τε φαίνεται καὶ παραλήγουσι. ὁμοῦ κατέχεται, καὶ ἀποπηδᾷ. *Imitatur naturam fluvialium torrentium. simul ac comparuit, præterlabitur: simul ac habetur, celeriter discedit.* Eleganti similitudine illustrat istud Marcus noster, *l.* 6. §. 15. Ità, non de Marcello tantùm, avt de Cejonio Commodo, ut Adrianus apud Spartianum, avt de Qintillo Clavdii Imperatoris fratre; de omnibus in universum tum personis, tum rebus ipsis, verum est Virgilianum illud, *Æn.l.*6.

Ostendent terris hunc tantùm fata, nec ultra
Esse sinent. ——

Joannes Chrysostomus *in Oziam Orat.* 4. Μὴ ἴσταταί τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον. ὁμῶς τι γὰρ ἐφάνη, καὶ σκιᾶς ἐνολαλήτερον ἡμᾶς καταλιμπάνει. *Nihil rerum humanarum consistit: sed imitatur qasi torrentium fluvialium cursum. simul ac comparuerit, facilìs qàm umbra nos deserit.* Et de tempore Basilius Cæsar. *de creat. Orat.* 1. *pag.*7.*C.* Συμφυὴς ἅρα τῷ κόσμῳ, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ἡ τοῦ χρόνου διέξοδος ὑπέρη, ἐπεγομένη ἀεὶ τῷ παραῤῥέοντα, καὶ μηδαμοῦ παυομένη τοῦ δρόμου. ἡ οὐχὶ τοιοῦτος ὁ χρόνος, ὅ τε μὲν παρελθὸν ἠφανίσθη, τὸ δὲ μέλλον ἔπω πάρεστι, τὸ δὲ παρὸν, πρὶν γνωσθῆναι, διαδιδράσκει τὴν αἴσθησιν; τοιαύτη δή τις καὶ τῶν γινομένων ἡ φύσις. ἡ αὐξανομένη πάντως, ἡ φθίνουσα, τὸ δὲ ἱδρυμένον καὶ στάσιμον οὐκ ἐπίδηλον ἔχουσα. *Sanè & mundo huic, & iis qæ in eo producta sunt animalibus & plantis congener substitit temporis curriculum, qod semper urgetur ac effluat, nec unqam faciet finem decurrendi. Qid enim? An non ejusmodi est conditio temporis? Qod enim ejus transactum jam est, utiqe in nihilum abiit: nondum adest qod est affuturum: qin qod adest, prius sensum fugit tuum, qam cognòris adesse. Talis planè est eorum, qæ oriuntur, conditio ac genius. Aut enim augescunt in horam, aut ad corruptelam devergunt. Neqe enim in istis qicqam liqidò qeas deprehendere fixum qod sit & stabile.*

Καὶ ἄλλο παραφέρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται] & *aliud subseqitur, mox item aliud succedet* Xylander. *aliud succedit, & hoc etiam protinùs disparebit* Casavbonus. qorum alter qare παραφέρεσθαι istîc verterit *succedere*, alter *subseqi*, cùm in membro præcedente uterqe *præterire* reddiderit, me latet. ego malim, *aliud abripitur*, sive *tollitur*, *aliud statim infertur.* Παραφέρεσθαι *abripi.* Lucianus. Ἂν τινα τῶν χειμῶν ὁ ποταμὸς παραφέρῃ, ὠθεῖν καὶ τοῦτον ἐπὶ κεφαλὴν βαπτίζοντα. Plutarchus *de orac. defect. p.* 432. *A.* in hoc ipso argumento. Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματι, ἅπαντα παραφέρονται. *Tempore fluminis instar omnia abripiente.* indè τὸ παράφορον εἶναι, *transversum abripi*, *lib.* 1. §. 15. & τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς. *qanta cum celeritate abripiantur. lib.* 5. §. 23. Verùm qia non ἐνήνεκται, sed ἐνεχθήσεται in futuro dixerit, ideo ad Marci mentem propiùs existimo, ut reddatur, prout ipsa sonant vocabula, & *aliud* qidem qiddam *abripitur*, *illud* verò (qod utiqe priùs abreptum fuerat) *inferetur* denuo. ut in orbem velit res agi; &, qod in motu circulari fit, qæ abierint per vices denuo revertantur & redeant. Vide *ad l.* 2. §. 14. ἀπαντλήματα & *ad l.* 9. §. 28. ἐγκύκλια.

§. 44.

§. 44. Qodcunqe contingit, tam conſvetum támqe notum eſt, qàm avt roſa vere, avt æſtate fructus. tale qiddam & morbus, & mors, & calumnia, & inſidiæ, & qicqid fatuos homines vel exhilarat, vel contriſtat.

§. 45. Subſoqentia antecedentibus aptè ſemper annectuntur. neqe enim rerum enumeratio ſimplex eſt à ſe invicem diſcretarum, qæ neceſſitate tamen qadam contineantur; ſed rationi conſentanea connexio; & qemadmodum ea qæ in mundo exiſtunt, concinnè admodum certo inter ſe ordine componuntur: ità & qæ fiunt, non ſucceſſionem nudam, ſed admirabilem qandam concinnitatem præ ſe ferunt.

§. 46. Dictum illud Heracliti in memoria ſemper habeatur; *terra mors eſt, aqam fieri; aqa mors eſt, aërem fieri; aëris verò, ignem fieri:* & è converſo. illius qoqe meminiſſe profuerit, qi qô via duceret, oblitus eſt.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ἔτως [a] σύνηθες καὶ [b] γνώριμον, ὡς τὸ ῥόδον ἐν τῷ ἔαρι, καὶ ὀπώρα ἐν τῷ θέρει. τοιοῦτον γὰρ καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβουλή, καὶ ἅπαντα [c] τοῦ μαρᾶναι καὶ φθεῖραι ἢ λυπῆσαι. a Sup. §. 32. l. 7. §. 1. l. 9. §. 14. b Sup. §. 29. l. 7. §. 29. 68. c L. 5. §. 23.

§. 45. [d] Τὰ ἐξῆς ἀεὶ τοῖς προηγουμένοις ἀκολούθως ἐπιγίνεται. ἀ γὰρ οἷον καταριθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένως, καὶ μόνον τὸ κατηναγκασμένον ἔχουσα. ἀλλὰ [e] συνάφεια ἔυλογος. καὶ ὥσπερ [f] συντέτακται συνηρμοσμένως τὰ ὄντα, ἔτως τὰ γινόμενα οὐ διαδοχαὶ ψιλαὶ, ἀλλὰ θαυμασταί τινα οἰκειότητα ἐμφαίνει. 36. l. 7. §. 73. l. 11. §. 23. d Sup. §. 27. 40. e L. 6. §. 10. f L. 5. §. 8. l. 7. §. 9.

§. 46. Ἀεὶ τῦ Ἡρακλείτειν μεμνῆσθαι. ὅτι [g] γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. μεμνῆσθαι δὲ καὶ [h] ἧ ἐπιλανθανόμενος ἥ ἡ ὁδὸς ἄγει. καὶ g L. 7. §. 47. l. 9. §. 28. l. 10. §. 11. h L. 2. §. 7.

ANNOTATIONES.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ἔτως σύνηθες καὶ γνώριμον] Vide *ſupra* §. 29, 32. & *infrà* §. 46. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri qòd ſpargaris in publico, avt ingineris in luto.* Uſitata & uſu familiaria jam facta, nec officiunt, nec afficiunt etiam. hinc Ariſtoteles *problem. l. 1. q. 45.* Τὰ γὰρ σύνηθη, οὐκέτι φάρμακα, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται. *Solita enim non amplius medicamenta ſunt, ſed pro alimentis recipiuntur.*

§. 45. Συνάφεια ἔυλογος] *Lib. 6. §. 38.* ἐπισύνδεσις, *connexio mutua*, & *l. 7. §. 9.* σύνδεσις ἱερά, *vinculum ſacrum.* Vide *ſupra* §. 40.

Συντέτακται] Vide *l. 5. §. 8.*

§. 46. Γῆς θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι] Inter Heracliti dogmata, apud Laërtium *l. 9.* Τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω. τόν τε κόσμον γίνεσθαι κατὰ ταύτην. πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι, συνιστάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ. πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ, εἰς γῆν τρέπεσθαι. πάλιν τε αὖτην τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, &c. *Mutationem viam eſſe ſuprà inſrâque docentem, ſecundùm quam fieri mundum arbitratur. Denſatum qippe ignem liqeſcere, conſtantemqe aqam fieri: concretam verò aqam in humum verti, eámqe viam ad inferiora eſſe. Humum ipſam denuo effundi, atqe ex ea fieri humorem,* &c. Qod Ocellus Lucanus *de univerſ. c. 1. §. 14.* Πῦρ μὲν εἰς ὃν συνεχόμενον, ἀέρα ἀπογεννᾷ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περίοδος τῆς μεταβολῆς, μέχρι πυρὸς, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. *Ignis enim ſi in unum cogatur & denſeſcat aërem, aër aqam, aqa terram prodacit: à terra viciſſim idem uſqe ad ignem, à qo ceperat mutatio, circuitus agitur.* Plutarchus *de EI Delph.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος, ὕδατι γένεσις. ἀλλ' ἔτι συμφύσεσιν ἔν' αὐτῶν ἴδοις ἄν. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëri eſt ortus, & aëris mors aqa ortus; ſed multò evidentiùs in ipſis hominibus hoc animadvertas.* Vide *ad lib. 9. §. 21.* Eodem pertinent, qæ apud eundem, *de Orac. defect. pag. 415. B.* leguntur, iſta; Ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀὴρ, ἐκ δὲ ἀέρος πῦρ γινόμενον ὁρᾶται, τῆς ἰσότητος ἄνω φερομένης. ἔτως ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ἥρωας, ἐκ δὲ ἡρώων εἰς δαίμονας, οἱ βελτίονες ψυχαὶ μεταβολὴν λαμβάνουσιν, &c. *Sicut ex terra aqa, ex aqa aër, ex aëre ignis fieri cernitur, ſurſum ſe efferente naturâ: ſic meliores animas ex humanis in heroicas, ex heroibus in genios mutari,* &c. Idem *de prim. frigid. pag. 948. F.* Ἐπεὶ δὲ ἡ φθορὰ μεταβολή τις ἐστὶ τῶν φθειρομένων εἰς τοὐναντίον ἑκάστῳ, σκοπῶμεν, εἰ καλῶς ἔρηται τὸ, πυρὸς θάνατος, ἀέρος γένεσις. θνήσκει γὰρ τὸ πῦρ, ὥσπερ ζῶον, ἢ βίᾳ σβεννύμενον, ἢ δι' ἀνοίας μαραινόμενον. ἡ μὲν οὖν σβέσις ἐμφανεστέραν ποιεῖ τὴν εἰς ἀέρα μεταβολὴν δοκεῖ, &c. *Jam quoniam interitus rei mutatio ejus eſt in contrarium, videamus rectène hoc dictum ſit, ignis mortem eſſe ortum aëris. Ignis enim moritur ipſe ſicus animal, vel vi exſtinctus, vel ſuâ ſponte emarceſcens. Exſtinctio autem illuſtriorem facit ejus in aërem tranſmutationem,* &c. Maximus Tyrius *Diſſert. 25.* Ὁρᾷς τὰ πάθη, ἃ σὺ μὲν καλεῖς φθοράν, τερπαστρόμην τῇ τῶν ἐπιόντων ὀδῷ, ἐγὼ δὲ σωτηρίαν, τερπαστρόμην τῇ τῶν διαδοχῇ μελλόντων. μεταβολὴν ὁρᾷς σωμάτων καὶ γενέσεις, ἀλλαγὴν ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, παλὰ τὸν Ἡράκλειτον. καὶ οὐδεὶς ἂν ζῶντας μὲν τοὺς ἐπείνων βίους, (θάνατον legendum ex ſeqentibus liqet) ἀποθνήσκοντας δὲ τὸν ἐπείνων ζωήν. ζῇ πῦρ τῆς γῆς θάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον. ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. διαδοχὴν ὁρᾷς βίων, καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινουργίαν τῶν ὅλων. *Eas autem affectiones corruptionem tu vocas, qia ea qa inſurgunt reſpicis: ego conſervationem, qi ea qa ſuccedent iis & ſeqentur. Vides mutationem corporum, nvnáſqe generationes, qa nihil aliud ſunt, qam qadam, ut Heraclitus dicebat, ſurſum decorſumqe currens jumta. Ut alius alterius vivat vitam, alius alterius vitâ moriatur. Ex interitu terra ignis oritur: ex ignis interitu oritur aër: ex aëris interitu aqa oritur: ex aqa interitu oritur terra. Vides ſucceſſiones vitarum, vides commutationem corporum, qa mutationem toti inducunt & univerſo.* Verùm apud Clementem Alexandrinum *Strom. l. 6. pag. 624. D.* ſeciùs pavlò, ſive Heraclìti iſta, ſive ejuſdem iiſdem propinqa, leguntur; Ψυχῆσιν θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι. ὕδατι δὲ θάνατος, γῇ γενέσθαι. ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή. *Animabus mors eſt, aqam fieri: aqa autem mors eſt fieri terram: ex terra autem fit aqa, ex aqa vero anima.* Qorum priora & Philo refert, multíſqe explicat *lib. de mundi immortal. pag. 958. A.* ubi & ψυχὴν pro *aëre* accepiſſe monet Heraclitum; *morríſqe* nomine μεταβολὴν, non διαίρεσιν deſignâſſe. Inter alia, qibus iſta enarrat, Τὰ στοιχεῖα, inqit, τῇ κόσμῳ ταῖς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, τὸ παραδοξότατον, θήσουσι δοκοῦντα ἀπαθανατίζεται, δολιχίοντα ἀεὶ, (διαυλοδρομοῦντα melíùs diciſſet, prout & alibi locutus eſt) καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω συνεχῶς ἀμείβοντα. ἡ μὲν προσάντης ὁδὸς ἀπὸ γῆς ἄρχεται. τηκομένη γὰρ εἰς ὕδωρ μεταλαμβάνει τὴν μεταβολήν. τὸ δὲ ὕδωρ ἐξατμιζόμενον εἰς ἀέρα, ὁ δ' ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς πῦρ. ἡ δὲ κατάντης ἀπὸ κεφαλῆς, συνίζουσα μὲν πυρὸς κατὰ τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα. συνίζουσα δ', ὑπόγεως συνθλίβοισα, εἰς ὕδωρ ἀέρος. ὕδατος δὲ τὴν πολλὴν ἀνάχυσιν κατὰ τὴν εἰς γῆν τυκνωμένου μεταβολήν. *Elementa mundi viciſſim ſibi ſuccedentia mutantur, & qod diceres incredibile, dum mori videntur, reddumtur immortalia, iterum atqe iterum mutiendo idem ſtadium, & ſurſum atqe deorſum per eandem viam curſitando continuò. A terra enim acclivis via incipit, qa liqeſcens in aqam mutatur, aqa porro evaporat in aërem, aër in ignem extenuatur. At declivis altera deorſum tendit à capite, igne per exſtinctionem ſubſidente in aërem, aëre verò in aqam ſe denſante, aqeo qoqe liqore in terram craſſeſcente.* De eodem videri poterit & R. Moſes Maimonides *de fundamentis legis cap. 4. §. 10, 11.* Heraclitum avtem vult Clemens *Strom. 6. pag. 624. C.* hæc ab Orpheo ſumpſiſſe, qi Heraclito prior cecinerit;

Ἔστιν ὕδωρ ψυχῇ, θάνατος δ' ὑδάτεσσιν ἀμοιβή.
Ἐκ δ' ὕδατος γαῖα, τὸ δὲ ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ.
Ἐκ τῦ δὲ ψυχὴ ἅλον αἰθέρα ἀλλάσσουσα.
Lympha anima eſt, ſed mors eſt commutatio lymphis:
Ex lympha tellus, lympha ex tellure creatur:
Ex illo avtem anima eſt, integrum qa aëra mutat.

Qibus ſubnecti non indigna, qæ ex Heracliti ejuſdem ſententia etiam Plutarchus *ad Apollon. p. 106. E.* habet. Ἡ φησιν Ἡράκλειτος, Ταυτόν ἐστι ζῶν καὶ τεθνηκὸς, καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον, καὶ νέον καὶ γεραιόν. τάδε γὰρ μεταπεσόντα, ἐκεῖνά ἐστι, κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα, ταῦτα. *Cùm, ut ait Heraclitus, idem ſit vivum ac mortuum, vigilans & dormiens, adoleſcens & decrepitum: qia hæc in illa viciſſim mutentur.* Vide *ad lib. 2. §. 3. & lib. 5. §. 8. & lib. 8. §. 18. & lib. 10. §. 19.*

Καὶ τῷ ἐπιλανθανομένῳ ἧ ἡ ὁδὸς ἄγει] Videtur vel ad hiſtoricum aliqid, vel ad dictum aliqod proverbiale reſpexiſſe, de homine ignaro, qò via, qam inſiſtit, ducat. Accommodari poteſt, vel ad eos, qi nullo certo vitæ actionúmqe fine propoſito ſibi, temerè huc illuc divagantur. qemadmodum Seneca *Epiſt. 71. Ignoranti qem portum petat, nullus ſuus ventus eſt.* Vide *l. 2. §. 16.* Vel ad eos etiam qi ad bonum aliqod tendere ſeſe opinantur, cùm ad exitium ſuum properiter eant. qalis fatuus ille, qem depingit rex ſapientiſſimus, *Parœm. c. 7. v. 22. qi mactam ſeqitur, tanqam bos, qi ad mactationem abit, avt tanqam ſtultus, qi ad cippum ducitur, vel tanqam avis, qæ ad laqeum feſtinat; neſcius vitam ſuam peti.* Vide & *l. 6. §. 20.* τὸν αἰγοῦν λα ὁδόν. Suboritur tamen iſta penſiculatiùs recogitanti ſuſpicio, locum havd eſſe ſatìs integrum, & Heracliteum etiam iſtic, qomodo & in ſeqentibus, dictum aliqod qaſi δαιμο-

λοδι-

καὶ, ὅτι ᾧ μάλιστα ἀηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι). καὶ [a] οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται), καὶ ὅλως [b] ἃ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν, καὶ λέγειν, καὶ γὰρ τότε δοκοῦμεν ποιεῖν καὶ λέγειν. καὶ, * ὅτι ἃ δεῖ * παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἐστι, καὶ ψιλὸν, καθόλου παρελήφαμεν.

a Sup. §. 29. l. 12. §. 1.
b L. 6. §. 1.
* ὅτι δ. π. τ. [μιμνῆσθαι] ἀ κ. ψ. τοι ἐσι, κ. π. Sal. ὅ. ἃ δ. ὡς π. τ. κ. ψ. κ. τοκ. π. f.
* πυθαγορικὸς [μιμεῖσθαι] Boot.

qódque pleriqe à ratione illa diſſentiunt, qâ cùm vel maximè converſantur jugiter, qâque univerſa adminiſtrantur, & peregrina eis videntur, qibus qotidie occurrunt. item nihil tanqàm per ſomnum agendum, dicendúmve. ſiqidem dormientes qoqe multa agere, & dicere videmur. ſed nec puerorum inſtar qicqam agendum, hoc eſt, ex mera traditionis ratione, qia à parentibus ſic accepimus.

§. 47.

ANNOTATIONES.

λοδικλεῖσθαι, *digito monſtrari*, ejuſmodi fortean, qale de via ſurſum deorſumqe ferente ſuperiùs allatum eſt.

Ὧ, μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι] Nec hæc abſcedunt longè ab Heracliti illis, qæ Sextus Empiricus habet *adv. Logic. l. 1. c. 2.* Δεῖ ἕπεσθαι τῷ ξυνῷ. τοῦ λόγου δὲ ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ, ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν. ἡ δ' ἐστὶν ὥσ ἄλλό τι, ἀλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθ' ὅ, τι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθεύομεν. ἃ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα. *Qamobrem oportet ſeqi eam qa eſt communis. Simul enim eſt communis. Qum ſimul autem ſit communis ratio, vivunt multi tanqam propriam habentes prudentiam. Illa autem nihil aliud eſt qam expoſitio modi adminiſtranda univerſitatis. Qamobrem in eo, in qo fuerimus participes ejus memoria, verum dicimus: in qibus autem privatim ac ſeparatim agimus, falſum.* A ratione prima ac ſuprema, cujus numine reguntur, diſcrepant & diſſentiunt, ſive cum eadem litigant, dum privatas rationes, ab univerſali & communi illa diverſas, perperam aſſectantur.

Οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται] qod *l. 12. §. 1.* dixit, Θαυμάζων, ὡς ἀπροσδοκήτα, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. *tanqam peregrina & inuſitata habent ea, qa qotidiè ſolent occurrere.* ideò eis offenduntur, primæqe caviſiæ de illis litem intendunt. Hoc eſt fortaſſe Heracliti illud apud Clementem *Strom. l. 2. pag. 362. A.* Οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοὶ, ὁκόσοι ἐγκυρέουσιν. *Non enim hæc multi percipiunt, qi in ea incidunt.* præſertim, ſi ὁκόσοις legas; qod & rectum exiſtimem. Vide *ſuprà §. 29. & §. 44. & l. 8. §. 15.* Seneca *Epiſt. 107. Id agendum eſt, neqe nobis inopinatum ſit: & qia omnia novitate graviora ſunt, hæc cogitatio aſſidua præſtabit, ut nulli ſis malo tyro.* Et mox; *Nihil miremur eorum, ad qa nati ſumus: qa ideò nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus.* Idem *Epiſt. 91. Inexpectata plus aggravant. novitas adjicit calamitatibus pondus. nec qiſqam mortalium non magis, qod etiam miratus eſt, doluit. ideò nobis nihil improviſum eſſe debet, in omnia præmittendus eſt animus: cogitandúmqe, non qicqid ſolet, ſed qicqid poteſt fieri. tota ante oculos ſortis humanæ conditio ponatur: nec qantum freqenter evenit, ſed qantum plurimùm poteſt evenire, præſumamus animo, ſi nolumus opprimi, nec ullis inuſitatis, velut novis, obſtupeſieri. in plenum cogitanda fortuna eſt.* Idem *ad Marc. c. 9. Unde tanta nobis pertinacia in deploratione noſtri? qod nihil nobis mali, anteqam eveniat proponimus, ſed ut immunes ipſi, & aliis pacatius ingreſſi iter, alienis non admonemur caſibus, illos eſſe communes. tot præter domum noſtram ducuntur exequia: de morte non cogitamus. tot acerba funera: nos togam noſtrorum infantium, nos miſtiam, & paterna hæreditatis ſucceſſionem animo agitamus. tot divitum ſubita pavpertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, noſtras qoqe opes aqè in lubrico poſitas. qis unqam res ſuas, tanqam perituras, adſpexit? qis unqam noſtrum de exilio, de egeſtate, de luctu cogitare avſus eſt? qis non, ſi admoneatur ut de iſtis, ut ſuis, cogitet,* (ità lego ex Scholiis MS.) *tanqam dirum omen reſpuat, & in capita inimicorum, aut ipſius intempeſtivi monitoris, abire illa jubeat? neceſſe eſt itaqe magìs corruamus, qi qaſi ex inopinato ferimur. Non putavi futurum. Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis vides eveniſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Ille amiſit liberos: & tu amittere potes. ille damnatus eſt: & tua innocentia ſub ictu eſt. hic nos error decipit, hic effæminat, dum patimur, qa nunqam pati nos poſſe prævidimus.

Ὥσπερ καθεύδοντας] hoc eſt, qod Ariſtocles *de philoſoph. l. 8.* apud Evſebium *præpar. lib. 14. c. 18.* Καθάπερ ἐν ὕπνῳ, ζῆν εἰκῇ καὶ ἐμπλήκτως. *Niſi ut ſic tanqam in ſomno, temerè ſtolidéqe vivamus.* Imò qod Heraclitus etiam, qem & iſtic forſan Marcus in animo habuit, apud Sextum loco ſuperiùs memorato; Τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει, ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκωσπερ ὁκόσα ὕδουσις, ἐπιλανθάνονται. *Alias autem latent homines qacunqe faciunt experrecti, qomodo etiam obliviſcuntur qacunqe faciunt dormientes.* Seneca *de provid. cap. 5. Languida ingenia, & in ſomnum itura, vel in vigiliam ſomno ſimillimam.* Lucretius *l. 3.*

Qi ſomno partem majorem conteris ævi,
Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas,
Atqe animi incerto fluitans errore vagaris.

Itaqe non incommodè prorſus Xylander hìc: *vult perſtruendum ſtrenuè, qod recto conſilio agendum ſuſcepermus; neqe in medio actu deſiſtendum avt ſtubandum. nam in ſomnis ſæpe imaginamur nobis aliqid agere, nihil tamen efficimus.* Homerus Iliad. χ. v. 199.

Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύναται φεύγοντα διώκειν,
Οὐδ' ἄρ' ὃ τὸν δύναται ὑποφεύγειν, οὐδ' ὃ διώκειν.
Ὡς ὃ τὸν οὐ δύνατο μάρψαι ποσὶν, οὐδ' ὃς ἀλύξαι.
Qemadmodum in ſomno non poteſt fugientem inſeqi,
Neqe hic hunc poteſt fugere, neqe is inſeqi:
Sic hic illum non poterat aſſeqi pedibus, neqe ille effugere.

Oppianus *piſcat. l. 2.* de torpedine:

Οἷον δ' ὀρφναίοισιν ἐν εἰδώλοῖσιν ὀνείρου
Ἀνδρὸς ἀτυζομένοιο, καὶ ἱεμένοιο φέεσθαι
Θράσσει μὲν κραδίην, τὰ δὲ γύατα παλλομένοιο
Ἀσθμὴς ἄτε δισμὸς ἐπειγομένοιο βαρύνει.
Τοίην γεισωπίδην τεχνάζεται ἰχθύσι νάρκη.
Qaliter autem obſcuris in ſimulacris ſomniorum
Viri dolentis & cupientis fugere,
Salit qidem cor. genua vero perculſi
Firmum qaſi vinculum feſtinantiſqe gravat:
Talem compedem fabricatur piſcibus torpedo.

Maro *Æneid. l. 12. v. 908.*

Ac velut in ſomnis, oculos ubi languida preſſit
Nocte qies, neqicqam avidos extendere curſus
Velle videmur: & in mediis conatibus ægri
Succidimus. non lingua valet, non corpore nota
Sufficiunt vires, nec vox, avt verba ſequntur.

Vide Plutarchum *ad Præſect. indoct.*

Ὅτι δ' δεῖ παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἐστι, καλὰ ψιλὸν, καθότι παρελήφαμεν.] Locus inſigniter depravatus, cujuſqe medicinam penè deſperat peritiſſimus omnium, qos ego nòrim, iſtorum ſanandi artifex: clariſſimum Salmaſium, etiamſi nullus nominarem, qem velle deberem, agnoſcent mecum, qi in ſtudiis iſtis exercitati fuerint, ni ærugo mera candorem illis omnem exederit. Tentavit tamen is medelam dare, partim loco ſuo emota, qædam reſtituendo, partim ſupplendo, qod excidiſſe viſum, & in proximè præcedentibus havd ſemel occurrit, τὸ μιμνῆσθαι. ut ſic legatur, καὶ ὅτι δεῖ παῖδας τοκέων μιμνῆσθαι, ἃ κατὰ ψιλὸν, τοῦτ' ἐστι, καθότι παρελήφαμεν. Senſúſqe ſit, *Oportere pueros parentum meminiſſe, non ſimpliciter qidem, hoc eſt, qatenus vulgò nobis præcipitur.* nimirum parentum memoria hæc nobis debet ineſſe eo fine, ut ſciamus, qomodo illi ex hac vita abierunt, ità etiam nobis abeundum; avt aliqid ſimile. Cæterùm tentandi & nobis poſt Machaonem qoqe venia, ſpero, condonabitur. Qid ſi ergò ſic reſtituere velimus? ὅτι ἃ δεῖ [ὥσπερ] παῖδας, τοῦτ' ἐστι, κατὰ ψιλὸν, καθότι τῶν τοκέων παρελήφαμεν. *non oportere nos agere puerorum inſtar, hoc eſt, merè nudéqe*, abſqe juſto diligentiqe examine; *juxta illud*, qicqid tandem fuerit, *qod à parentibus noſtris accepimus.* ut κατὰ ψιλὸν idem hic Marco valeat, qod κατὰ ψιλὴν πίστιν καὶ ἄλογον Origeni *adv. Celſ. l. 1.* Velitqe rejici τὴν ματαίαν ἀναστροφὴν τὴν πατροπαράδοτον, *vanam converſationem à patribus datam*, ut Petrus loqitur, *Epiſt. 1. c. 1. v. 18.* Occurrit itaqe exceptioni illi, qam benè monentibus rectioráqe monſtrantibus opponere ſolet vulgus hominum; Faciemus prout fecere majores noſtri, & prout ab eiſdem nos accepimus. Sic enim Judæi idololatræ, Jerem. *c. 44. v. 17.* Sic Pontificii, non minùs etiam qàm illi eodem crimine innexi. Sic ethnici, primis Chriſtiani nominis temporibus, apud Clementem in *hortator.* Ἀλλ' ἐκ πατέρων, φασι, παραδεδομένον ἡμῖν ἔθος ἀνατρέπειν οὐκ ἔνλογον. *Mores, inqit, à patribus nobis traditos ſubvertere non eſt honeſtum.* Symmachus *l. 10. Epiſt. 43. Sed majorum ſervandus eſt ritus.* Et Tibullus *l. 2. eleg. 1.*

— fruges luſtramus & agros,
Ritus ut à priſco traditus extat avo.

qibus regeri qid poſſit, conſulantur Clemens *ibidem* & Ambroſius *Epiſt. 31.* qà Symmacho reſpondet: nam tranſcribere nimis prolixum fuerit. Optimè Juſtinus *Apolog. 2. p. 53.* Τὰς κατὰ ἀλήθειαν εὐσεβεῖς καὶ φιλοσόφους μόνον τάληθεῖς τιμᾶν καὶ σέβεσθαι ὁ λόγος ὑπαγορέυει, παρεμμένους δόξαις παλαιαῖς ἐξακολουθεῖν, ἂν φαῦλαι ὦσιν. *Qi verè pii & philoſophi ſunt, eos ſolam veritatem in pretio habere & colere debere ratio dictat: veterum opinionibus, ſi prava ſint, inſiſtere detrectantes.* Rectéqe Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. p. 477. D.* Ἀνδρῶν δέ γε σωφρονούντων ἴδιον, μὴ προλήψει δουλεύειν, μηδὲ ἔθεσι προσδεδέσθαι παλαιοῖς, ἀλλὰ ζητεῖν τάληθὲς, καὶ τὸ χρήσιμον πανταχόθεν ξυλλέγειν. *Proprium eſt autem prudentium virorum præſumptioni non ſervire, nec patriis moribus alligari, ſed veritatem qarere, & qod utile eſt undecunqe colligere.* qi & Socratis illud Critoni dictum ſubjungit; Ὡς ἐγὼ, εἰ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἂν μοι λογιζομένῳ βέλτιστος φαίνοιτο. *Ego autem non modo nunc, ſed ſemper talis eſſe percupio, qi nulli meorum magis parendum eſſe qàm rationi exiſtimem, qa conſultanti mihi optima videatur.*

§. 47. Qemadmodum si Deorum qis prædiceret tibi, avt cras, avt summum perendiè, moriturum te, havd in magno poneres, nisi animi esses abjectissimi, perendiè potiùs qàm crastino mori. qantulum enim interesset? pari modo nec magni qicqam existimes, ad millesimum annum potiùs, qàm ad crastinum diem.

§. 48. Crebrò apud te reputa, qot medici sint mortui, qi super decumbentes, tanqam conclamatos jam, supercilia contraxerint: qot mathematici, qi aliorum fata, qasi magnum qid esset id posse, prædixerint: qot philosophi, postqam de morte & immortalitate tam multa disseruisent: qot strenui bellatores, cùm multos trucidâssent: quot tyranni, postqam vitæ necisque

§. 47. Ὥσπερ εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, [a] ὅτι αὔριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτλω, εἰκ ἔτ' ἂν παρὰ μέγα ἐποίεις, τὸ εἰς τρίτλω μᾶλλον, ἢ αὔριον, εἰ γε μὴ ἐσχάτως ἀγεννὴς εἶ. [b] πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; ἔτως [c] κὴ τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτ@ μᾶλλον, ἢ αὔριον, μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε.

§. 48. Ἐννοεῖν συνεχῶς. [d] πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποτεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συνάσαντες. [e] πόσοι ℌ μαθηματικοὶ, ἄλλων θανάτους, ὡς τι μέγα προειπόντες. [f] πόσοι ℌ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διαλεναμένοι. [g] πόσοι ℌ ἀρμστῆς, πολλὰς ἀποκλείναντες. πόσοι ℌ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινῆς φρυα-

[a] L. 10. §. 8.
[b] Inf. §. 50.
[c] L. 5. §. 24.
[d] L. 3. §. 3.
[e] L. 6. §. 45. l. 7. §. 19. l. 8. §. 25.
[f] L. 3. §. 3.

ANNOTATIONES.

tur. Illud interim adjicere lubet, horsum etiam spectare videri, qod apud Plutarchum toties repetitum ex Heracliti dictis occurrit *de poet. leg. regul.* 10. & *de audiend. pag.* 41. *A.* Βλαξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπλῆσθαι φιλεῖ. *Stultus qovis verbo percellitur.* monet enim, inqit Plutarchus μὴ πωλὶ λόγῳ πλάγιον, ὥσπερ πνεύματι, παραδιδόναι ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀπανλᾶν καὶ ἀντρείδειν, καὶ πολλὰ διακρύσασθαι τῶν οὐκ ἀληθῶς, ὑδὶ ὠφελίμως λεγομένων. *Se curvis orationi tanqam vento obliqè impellendum exhibere; sed obviam ire & obsistere, & multa neqe verè, neqe utiliter dicta repudiare.* ut sit idem cum Solomonis illo, *Parœm. c.* 14. *v.* 15. *Fatuus credit omni verbo.* Sive verum, sive falsum; sive utile, sive noxium. Piscator. vel etiam, *omni rei.* ut Junius. Qum *nihil magis præstandum* sit, (ut Seneca *de beat. cap.* 1.) *qàm ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes, non qà eundum est, sed qà itur. nec ulla res nos majoribus malis implicet, qam qòd ad rumorem componimur; optima rati ea, qæ magno assensu recepta sunt; qotumqe exempla nobis multa; nec ad rationem, sed ad similitudinem vivimus. Ità, qod in strage hominum magna evenit, cùm ipse se populus premit, nemo ita cadit, ut non alium in se attrahat: primi exitio sequentibus sunt. hoc in omni vita accidere videas licet. Nemo sibi tantùm errat; sed alii erroris caussa & autor est. nocet enim applicari antecedentibus: & dum unusquisqe mavult credere, qàm judicare; nunqam de vita judicatur, semper creditur; versatqe nos & præcipitat traditus per manus error; alienisqe perimus exemplis.* hoc est, κατὰ ψιλὸν, καθότι καλελήφαμεν, ποιεῖν τε καὶ πιστεύειν. Cæterùm Marci mentem an attigerimus, aliorum esto judicium. De sensu idem censet eruditissimus D. Bootius. Verùm is pro παῖδας τοκέων, legit Πυθαγορείων, vel potiùs Πυθαγορείας, ut sit Πυθαγορείας μιμεῖσθαι, qibus solenne fuit illud, Αὐτὸς ἔφα. *Ipse dixit.* qod probarem pronus, nisi à scriptura vulgata recederet longiùs, & mutatione leviori negotium confici posse videatur. Cæterùm de Platone pariter Aristides *apolog. [pro qatuorviris Tom.* III. *p.* 476. Εἰ τις τῇ Πλάτωνος δόξῃ περὶ πάντων ἰσχυρίζοιτο, *Qod si qis auctoritate Platonis in singulis nitatur.* πῶς οὐχὶ ληρήσει, μὴ προσιξετάζων, εἴ τι κὴ κατ' ἐξουσίαν λέγοι, ἀλλ' ὥσπερ παῖς, ἀρκεῖν τοῦθ' ὑπολαμβάνων, ὅτι φαίη Πλάτων. *Nonne nugabitur, qippe qi non consideret, si qid liberius dictum sit, verùm ipsum pueri, qidqid Plato dixerit, id pro vero habeat?* Marci mentem planè expressit.

§. 47. Αὔριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην] *cras, avt summum perendiè moriturum te.* Cicero *ad Attic. l.* 12. *Epist.* 43. *Scies fortasse cras, summum perendiè.* Socrati par ferè monitum divinitùs datum refert Laërtius *l.* 2. qum enim in somnis qidam visus est illi dixisse ex *Iliad.* I. *v.* 363. illud.

Ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐριβῶλον ἱκοίμι.
Die sanè tertio Phthiam glebosam pervenero.

conjecit indè *perendiè moriturum se.* εἰς τρίτην, inqit, ἀποθανεῖσθαι. conjecturæ rationem, eâ qam Erasmus dedit, probabiliorem è Nannio *miscel l.* 8. *c.* 36. & Casavbono *ad* Laërtium petas licet.

Οὐκ ἐπ' ἂν παρὰ μέγα ἐποίεις] Seneca *Epist.* 93. *Nunqid feliciorem judicas eum, qi summo die muneris, qam eum qi medio occiditur? nunqid aliqem esse tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in spoliario, qàm in arena malit? non majore spatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it: qi occidit, consequitur occisum. minimum est de qo sollicitissimè agitur. qid autem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod vitare non possis?* Et *qæst. nat. l.* 2. *c.* 59. *Omnes reservamur ad mortem. totum hunc qem vides populum, qousqe cogitas esse? citò natura revocabit & condet. nec de re, sed de die qæritur. eodem citiùs tardiùsve veniendum est. qid ergo? non tibi timidissimus omnium videtur, & insipientissimus, qi magno ambitu rogat moram mortis? nonne contemneres eum, qi inter perituros constitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus cervicem præberet? idem facimus. in omnes constitutum est capitale supplicium. magno æstimamus tardiùs mori. Qid porrò prodest pavcos dies avt annos lucrifacere? Qid tanqam magno detrimento times? nemo multum ex stillici-*

dio potest perdere. Idem *Epist.* 37. & 70. Apud Platonem in *Phædon. pag.* 86. *D.* Socrates de eis, qi venenum havsturi, moram aliqam ac dilationem expetebant; Εἰκότως τοῦτο ποιοῦσι. κερδανεῖν γὰρ οἴονται, κὴ ἔγωγε εἰκότως· ὐ ποιήσω. οὐδὲν γὰρ οἶμαι κερδανοῦσι, ὀλίγον ὕστερον πιὼν, ἄλλο γε ἢ γέλωτα ὀφλήσειν παρ' ἐμαυτῷ, γλιχόμενος τῷ ζῆν, κὴ φειδόμενος οὐδενὸς ἔτι ἐόντος. *Meritò illi ista faciunt, putant enim lucrari. Atqi ego meritò non faciam. Nihil enim me lucraturum spero, si pavlò posterius venenum bibam, nisi ut mihi ipse sim ridiculus, tanqam vitæ cupidus, atqe parcus ejus rei servator, cujus nihil jam amplius mihi adest.* At contrà Micyllus apud Lucianum in *Cataplo pag.* 432. Οὐ πάνυ με ἡ τῦ Κύκλωπος ἐκείνη ἐυφραίνει δωρεὰ, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγὼ τὸν ὄυτιν κατέδομαι. ὧν τε γὰρ πρῶτον, ἄντε πύματον, οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. *Non admodum me delectat munus illud Cyclopis, qum pollicetur se postremum Utim voraturum: nam sive primum, sive postremum, iidem me dentes manent.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Τί ἂν ἀγωνιᾷς, εἰ νῦν; εἰ γὰρ μὴ νῦν, ὕστερον. *Qid ergò ægrè fers, si nunc? nam si nunc non, post.* Vide *l.* 6. §. 10.

Τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον ἢ αὔριον, μηδὲν μέγα] Vide *l.* 10. §. 8. & *suprà* §. 15. Plutarchus *de sera vindict. pag.* 554. *D.* Ἐκεῖ τοῖς γε θεοῖς πᾶν ἀνθρωπίνῳ βίῳ διάστημα, τὸ μηδὲν ἐστι. κὴ τὸ νῦν, ἀλλὰ μὴ πρὸ ἑτῶν τριάκοντα, τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τὸ δείλης, ἀλλὰ μὴ πρωΐ, τρεφλῶν ἢ κρεμαννύναι τὸν πονηρόν. *Nam Diis qidem omne humanæ vitæ spatium pro nihilo est: & qod nunc, non ante triginta annos, tale est, atqe hoc, qod non mane, sed vesperi cruciatur, avt suspenditur scelceratus.* Et Zosimus *hist. lib.* 2. *cap.* 37. Πᾶς χρόν@ τῷ θείῳ βραχὺς ἀεί τε ὄντι κὴ ἐσομένῳ. *Omne tempus Deo breve est, qi semper & existit & erit.*

§. 48. Πόσοι μὲν ἰατροὶ] Vide *l.* 3. §. 3. & *lib.* 6. §. 45. & *lib.* 7. §. 19. & *lib.* 8. §. 25. Lucretius *l.* 3. *n.* 1037.

Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis:
Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliqit,
Qi melior multis, qàm tu, fuit, improbe, rebus.
Indè alii multi reges, rerumqe potentes
Occiderunt, magnis qi gentibus imperitárunt.
Ille qoqe ipse, viam qi qondam per mare magnum
Stravit, iterqe dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus salsas docuit super ire lacunas;
Et contempsit aqis insultans murmura ponti,
Lumine adempto, animam moribundo corpore fudit.
Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Ossa dedit terræ, proinde ac famul' infimus esset.
Adde Heliconiadum comites: qorum unus Homerus
Sceptra potitus, eâdem aliis sopitu' qiete est.
Denique Democritum, postqam matura vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Spote suâ leto caput obvius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obit, decurso lumine vitæ,
Qi genus humanum ingenio superavit, & omnes
Præstrinxit, stellas exortus ut æthereus Sol.

Lucretium, Epicureum hæc loqi memineris. Illud interim ὡς ἐν παρόδῳ notetur, allusisse videri primoribus hisce verbis ad Achillis verba illa apud Poetarum principem *Iliad.* φ'. *v.* 107. qæ & Callisthenem sibi occinere solitum, ubi Alexandri animum abs se alienatum senserat, qò adversùs mortis metum mentem sibi obfirmaret, avtor est in *Alex.* Plutarchus,

Κάτθανε κὴ Πάτροκλ@, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.
Occubuit & Patroclus, qi te multò præstantior.

Τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συνπάσαντες] contractis scilicet in tristitiæ gravitatisqe indicium superciliis, morti propinqos significare volebant ægrotos & pro conclamatis jam habendos.

Ἐξουσίαι ψυχῶν] qia nimirum jus habent vitæ & necis. Hinc fastuosum illud Pilati Joannis *Evang. c.* 19. *v.* 10. Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σαυρῶσαί σε; *Mihi non loqeris? nescis me potestatem habere crucifigendi te?* At Diogenes Perdiccæ mortem, ni ad se accederet, minitanti, οὐδὲν μέγα.

φρυάγματος, ὡς ἀθάνατοι, κεχρημένοι. πόσαι ἦ πόλεις | poteſtatem, tanqam extra mortis aleam poſiti, diro cum faſtu exercuerant: qot etiam urbes,

ANNOTATIONES.

καὶ γὰρ κάνθαρις ἢ φαλάγγιον τοῦτ' ἂν πράξειεν. *Nihil*, inqit, *hoc magni, cum cantharis & phalangium, muſca & aranea, idem poſſint.* Laërtius *l.* 6. Theodorus pariter Cyrenæus Lyſimacho idem interminato, *Euinvero magnifica res tibi contigit, qia cantharidis vim aſſecutus es.* Refert Cicero *Tuſcul. l.* 5. & Valerius Maximus *l.* 6. *c.* 2. Vel, ut Seneca, *de tranqill. c.* 14. *Habes, cur tibi placeas: bemina ſanguinis in tua poteſtate eſt.*

Ὡς ἀθάνατοι] At Anaxagoras, renunciato morti addictum ſe à ſuis, Ἆρα κἀκείνων κἀμοῦ πάλαι ἡ φύσις κατεψηφίσατο. *Eundem in utrumqe noſtrum jam olim natura calculum tulit.* Laërtius *l.* 2. Et Socrates pariter, dicenti, Θάνατος σοῦ κατέγνωκεν. *Morti te addixerunt.* κἀκείνων ἡ φύσις. *& ipſos natura.* Laërtius *ibidem.* Ad Marci mentem Plinius *l.* 7. *c.* 7. *Tu, qi te Deum credis, aliqo ſucceſſu tumens, tanti* (lucernæ odore extinctæ) *perire potuiſti, atqe etiam bodie minoris potes.*

Πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι] De urbibus opidíſqe montium concurſu colliſis, terræ motu proſtratis, hiatu abſorptis, mariſve incurſu havſtis ſubmerſíſqe, videri poterit Plinius *hiſt. natur. l.* 2. *c.* 83, 84. 88, 91, 92. & Strabo *geograph. l.* 1. Ariſtotelis nom. *de mund. c.* 6. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἔντρεπτα ὄντα, πολλὰς ἐτροποίησεν καὶ πάθη ἀναδέδεκται. σεισμοί τε γὰρ ἤδη βίαιοι, πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἀνέῤῥηξαν. ὄμβροι τε κατέκλυσαν, ἐξαίσιοι καταῤῥαγέντες. ἐπιδρομαί τε κυμάτων καὶ ἀναχωρήσεις, πολλάκις καὶ ἠπείρους ἐθαλάττωσαν, καὶ θαλάττας ἠπείρωσαν. βιαί τε πνευμάτων καὶ τυφῶνες, ἔστιν ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν. πυρκαιαί τε καὶ φλόγες, αἱ μὲν ἐξ ὑρανοῦ γενόμεναι πρότεροι, ὥσπερ φασὶν, ἐπὶ Φαέθοντος τὰ πρὸς ἕω μέρη κατέφλεξαν. αἱ δὲ πρὸς ἑσπέρας ἐκ γῆς ἀναβλύσασαι, καὶ ἐκφυσήσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων, καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων, χειμάῤῥους δίκην. *Terrena ita naturâ comparata ſunt, ipſa in alias ut ex aliis affectiones tranſeant, fieriqe identidem altera atqe altera non reſpuant. Certè contigiſſe aliqando conſtat, ut terra motus violentiâ terra ipſa multis in locis diſceſſerit, indèqe hiatus extiterint, ut imbres vi majore ruentes diluvium in terram intulerint, ut excurſiones undarum, receſſuſqe tum continentes mari obruerint ſæpe numero, tum rurſus maris alveos adjecerint continentibus, ut vis flatuum & vorticum opida funditùs diſturbarit: denique ut incendia atqe inflammationes aliqa ſuperné delapſantes, partes orbis exuſſerint verſas ad orientem, ut Phaethontis tempore contigiſſe dicitur: qadam etiam ut è terra erumpentes, veluti expirabundæ idem fecerint, ut cum crateres Aetnæ abruptâ terrâ pateſacti conflagrationem emiſerunt inſtar torrentis per terram graſſabundam.* Ariſtides προσφωνητικῷ Σμυρναϊκῷ. *Tom.* 1. *p.* 474. Ἀκίνητον δὲ οὐδὲν, φασὶ, τῶν ἐν ἀνθρώποις. ἀλλὰ καὶ γῆ θάλατταν δέχεται, καὶ θάλαττα ἠπειρῶται. καὶ πόλεις, αἱ μὲν κατὰ γῆς ἔδυσαν, αἱ δὲ ὑπὸ ῥευμάτων ἐρημίαι τε καὶ παντοῖαι ἠφανίσθησαν. *Verùm nihil eſt, ut ajunt, inter homines immutabile: ſed & terra mare recipit, & mare in continentem tranſit: urbèſque alia ſub terram diſceſſerunt, alia per imbres vel cæleſtes vel qoſvis evanuerunt.* Vide eundem de Smyrnæ clade in μονῳδίᾳ ἐπὶ Σμύρνῃ, de Rhodi in *Rhodiaca.* Tertullianus *apolog. c.* 20. *Qod terra vorant urbes, qod inſula maria fravdant, qod regna regnis compulſant,* &c. & *c.* 40. *Qanta clades orbem & urbes ceciderunt? Legimus Hierammapen.* (lego Hieran, & Anaphen; ex Strabone *l.* 10. Plinio *l.* 2. *c.* 87. & *l.* 4. *c.* 12. & Ammiano *l.* 17.) & *Delon, & Rhodon, & Con inſulas multis cum millibus hominum peſſum abiiſſe. Sed & mare Corinthium terra motus ebibit: & vis undarum Lucaniam Italiæ abſciſſam in Sicilia nomen relegavit.* Qibus gemina habet & *adv. nation. l.* 1. *c.* 9. ubi tamen perperam pro *Delos, Delphos* legitur. Sed & *de pallio cap.* 2. ubi inter alia, *Inter inſulas nulla jam Delos, arena Samos, & Sibylla non mendax.* Alluſit ad Sibyllinum illud;

— καὶ Δῆλος ἄδηλος,
Καὶ ψάμαθος Σάμος ἐστί. —
— *& Delus non apparet,*
Et Samus arena eſt. —

Seneca *nat. qæſt.* 6. *l.* 1. *Non homines tantùm, qi brevis & caduca res naſcimur, urbes oraqe terrarum & littora, & ipſum mare in ſervitutem fati venit.* & *l.* 3, *c.* 16. *Sunt abrupti in infinitum hiatus, qi ſæpe illapſas urbes receperunt, & ingentem in alto ruinam condiderunt.* Itaqe mirum dixiſſe eundem, ubi incendium Lugdunenſe Lucilio ſuo narrat, *Epiſt.* 91. *Terrarum vix unqam tam gravis & perniciosus fuit motus, ut tota opida everteret. nunqam deniqe tam infeſtum ulli exarſit incendium, ut nihil alteri ſupereſſet incendio. Tot pulcerrima opera, qa ſingula illuſtrare urbes ſingulas poſſent, una nox ſtravit: una nox fuit inter urbem maximam & nullam. Deniqe diutius illam tibi periiſſe, qàm periit, narro.* Mirum, inqam, hoc Senecæ excidiſſe, vix unqam tam gravem & perniciosum terræ motum extitiſſe, cùm ipſe idem dicat loco ſuperiùs nominato; *Aſia duodecim urbes ſimul perdidit.* & in eadem ipſa epiſtola havd ità multò pòſt ſubjiciat: *Qoties Aſia; qoties Achaja* (ubi fortean, pro *qoties, qot*, legendum) *urbes uno tremore ceciderunt? qot opida in Syria? qot in Macedonia devorata ſunt? Cyprum qoties vaſtavit hæc clades? qoties in ſe Paphus corruit?*

frequenter nobis enunciati ſunt totarum urbium interitus. Et nos, inter qos frequenter iſta nunciantur, qota pars omnium ſumus? Idem mox, *ibidem. Omnium iſtarum civitatum, qas nunc magnificas ac nobiles avdis, veſtigia qoqe tempus eradet. Non vides qemadmodum in Achaja clariſſimarum urbium jam fundamenta conſumpta ſint, nec qicqam extet, ex qo appareat illas ſaltem fuiſſe? Non tantùm manu facta labuntur, non tantùm humanâ arte atqe induſtriâ poſita vertit dies: juga montium diffluunt, totæ deſedere regiones. Operta ſunt fluctibus, qæ procul à conſpectu maris ſtabant. Vaſtavit ignis colles, per qos elucebat; eroſit, & qondam altiſſimos vertices, ſolatia navigantium ac ſpeculas, ad humilem arenam deduxit. Ipſius naturæ opera vexantur, & ideò aqo animo ferre debemus urbium excidia. Caſura omnia extant: omnibus exitus manet; ſive interna vis flatúſqe præcluſi violentè pondus, ſub qo tenebantur, excuſſerint; ſive torrentium in abdito vis obſtantia effregerit; ſive flammarum violentia compaginem ſoli ruperit; ſive vetuſtas, à qâ nihil tutum eſt, expugnaverit minutatim; ſive gravitas cæli ejecerit populos, & ſitus deſerta corruperit. enumerare omnes fatorum vias, longum eſt: hoc unum ſcio; omnia mortalium opera mortalitate damnata ſunt: inter peritura vivimus.* Adjici poterant his, ni fabuloſa meritò haberentur, qæ de Atlantide inſula Plato in *Timæo*, & ex Platone Philo *de mundo pag.* 963. *C.* Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσος, ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ, σεισμῶν ἐξαισίων καὶ κατακλυσμῶν γενομένων, δύσα κατὰ θαλάττης, ἐξαίφνης ἠφανίσθη. *Atlantis inſula, major qàm Aſia ſimul & Africa, intra unius diei noctiſqe ſpatium ingenti terræ motu inundationéqe merſa in mare mutata fuit.* Sed & Tertullianus *apolog. c.* 40. *Memorat & Plato majorem Aſiæ vel Africæ terram Atlantico mari ereptam.* & *ad nation. l.* 1. *c.* 9. *Vel qam Plato memorat majorem Aſiâ aut Africâ in Alantico mari merſam.* Et rurſus, *de Pall. c.* 2. *In Atlantico Lybiam aut Aſiam adæqans qeritur.* Qanqam & fabuloſis iſtis aliqid etiam veri ſuberat. Siqidem qæ temporibus illis qaſi demerſa latebat, noviſſimis his emerſit qodammodo, & in notitiam noſtram ſe dedit, ultra mare Atlanticum, Lybiam aut Aſiam, ut ille loqitur, adæqans terra, forſan etiam ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, præſertim ſi utriuſqe hujus qantum Platonis diebus innotuerat ſumpſerimus, certe *Europæo orbe potior inſula*, ut cum Ammiano loqi fidenter licet.

Ἴν' ὕστερον εἴπω, τεθνήκασιν] Ità *l.* 10. §. 18. Ἔκαστον πέφυκεν ὅσπερ θνήσκειν. *Mori qodammodo nata ſit.* Gregorius Nazianzenus *Epiſt.* 49. *ad Olympium.* Δεινὸν μὲν καὶ ἀνδρὸς θάνατος, πολλῷ δὲ δεινότερον, πόλιν ἀποθνήσκειν. *Acerba qidem etiam res eſt, mors hominis, multò autem acerbior eſt urbis interitus.* Servius Sulpitius (qod & Xylander obſervavit) *in conſolatoria ad Ciceronem Epiſtola*; qæ *ad famil. l.* 4. *Epiſt.* 5. habetur. *Ex Aſia rediens, cùm ab Ægina Megaram verſus navigarem, cæpi regiones circumcirca proſpicere; poſt me erat Ægina, ante Megara, dextra Piraus, ſiniſtra Corinthus: qa opida qodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata & diruta ante oculos jacent. Cæpi egomet ſic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, ſiqis noſtrûm interiit aut occiſus eſt, qorum vita brevior eſſe debet, cum uno loco tot opidorum cadavera projecta jaceant?* Et Sulpitium imitatus Ambroſius *ad Faviſtin. Epiſt.* 8. *Doles qòd dudum florentiſſima repentè occiderit. Verùm hoc nobis commune eſt, non ſolùm cum hominibus, ſed etiam cum civitatibus terriſqe ipſis. nempe de Bononienſi veniens urbe, à tergo Claternam, ipſam Bononiam, Mutinam, Rhegium derelinqebas; in dextra erat Brixillum, à fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipſo adhuc nomine ſonans; ad lævam Apennini inculta miſeratus, & florentiſſimorum qondam populorum caſtella conſiderabas, atqe affectu relegebas dolenti. tot igitur ſemirutarum urbium cadavera, terrarumqe ſub eodem conſpectu expoſita funera non te admonent unius, ſancta licèt & admirabilis fœmina deceſſionem conſolabiliorem habendam? præſertim cum illa in perpetuum proſtrata & diruta ſint; hæc autem ad tempus qidem erepta nobis meliorem illic vitam exigat.* De Sodoma & Gomorrha pariter Tertullianus *de pallio c.* 2. *Hactenus Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnia, & propinqitas maris juxtà cum ſolo mortuum ivit.* ità ex M. S. reſtituit Claudius Salmaſius. *mortuum ivit.* id eſt, mortua eſt. Alluſit autem ad *maris mortui* appellationem. Inſulas etiam *Tenon* & *Delon*, alteram *vivere* adhuc, alteram *non* item, dixit Antipater *in epigr. anthol. l.* 1. *c.* 58.

Νῦν δὲ σὺ μὲν ζάεις, ἡ δ' οὐκ ἔτι. τίς κεν ἰάλπειε
Ὄψεσθαι Τήνῳ Δῆλον ἐρημοτέρην;
Nunc tu qidem vivis, illa non adhuc. Qis autem ſperaſſet
Videre Teno Delum deſertiorem.

qod tamen carmen Alphæo Mitylenæo tribuit Cl. Salmaſius *ad Tertull. Pallium.* *Vivere* autem qod dicitur, cur non & *mori* dicatur? aut qid eſt aliud *non amplius vivere*, qàm *mori*? Sicut autem urbes *mori* ità & *ſepeliri* dicuntur. Mitto Maronianum illud *Æneid. l.* 2.

Invadunt urbem ſomno vinóqe ſepultam.

urbem

bes, ut sic dicam, intermortuæ sint; Helice, | ὅλαι, ἵν' ἄτως εἴπω, [a] τεθνήκασιν, Ἑλίκη, καὶ a L. 10. §18.

ANNOTATIONES.

urbem enim pro incolis prosuit: Incertus poeta in *Hectoris epitaph.*

— cum qo sua Troja sepulta est:
Conduntur pariter, qi periere simul.

De Cremona Tacitus *hist. l.* 3. *Cæterum assidere sepultæ urbis ruinis, noxia tabo humus, haud diu permisit.* sed & *domum sepultam* Catullus, at aliâ ratione. ad *Manlium Epigr.* 64.

Tecum unà tota est nostra sepulta domus.

& qemadmodum *civitatum cadavera* illi, ità ex antiqis nescio qis earundem *sepulcra* dixit, *busta* Plinius, de Athenis, Mycenis, aliisque urbibus jam dirutis. ille epigrammate hoc,

Hæ sunt, qas meritò qondam est mirata vetustas:
Magnarum rerum magna sepulcra vides.

Iste *l.* 2. *c.* 93. *Motus enim terræ sileantur, & qicqid est, ubi saltem busta urbium,* (*sepultarum* M. S.) *extat.* Qin & qomodo Marcus *civitates mori* dixit, ubi devastantur: ità è contrario Aristides reviviscere easdem, ubi instavrantur denuo. Ἀιτῶ καὶ δέομαι (inqit Marco nostro, Commodóqe supplex pro Smyrna restituenda *Tom.* II. *p.* 293.) ταύτην γενέσθαι τῇ πόλει χάριν, ὡς ἀναβιῶναι δι' ὑμᾶς. *Ego verò, si qid & ipse apud vos sum, hanc urbi gratiam peto atqe postulo, ut per vos reviviscat.* eandémqe ab eis restavratam, φοίνικος δίκην, ἀναβιώσασθαι, *instar phœnicis revivíscere, palinodiâ in eandem compositâ Tom.* I. *pag.* 470. & *Orat. in Romam Tom.* I. *pag.* 377. Ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Παμφύλου μῦθον, εἰ δὲ μὴ Πλάτωνος, ὄιον ἐπὶ τῇ πυρᾷ ἤδη κείμεναι αἱ πόλεις, ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλας ἔριδος καὶ ταραχῆς, ἀθρόαι ἰδίξαντο τὴν ἡγεμονίαν, καὶ ἐξαίφνης ἀνεβίωσαν. *Sed verè, juxta Pamphyli sive Platonis fabulam velut urbes, qæ jam rogo fuerant propter mutuas contentiones impositæ, subitum acceperunt imperium, & mox revixerunt.* Historiam an fabulam Eris Armenii gente Pamphylii respexit, qam narrat Plato *polit. l.* 10. & à Platone mutuati Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Macrobius *in somn. Scip. l.* 1. *c.* 2. Clemens *Strom. lib.* 5. Æneas Gaza *de anim. immortal.* ex Platone corrigendi novissimi duo, cum apud alterum πρὸς pro ὑρὸς, apud alterum Ἀρμένιον pro Ἀγμένιον sit scriptum. Vide Leopardum *Emend. l.* 9. *c.* 2. Cæterùm sicut urbibus etiam *mortem* Marcus, & *mortalitatem* Seneca suprà lavdatus; ità partibus qibusdam corporis humani *immortalitatem* qandam & immunitatem à morte Plato tribuit in *Phædone pag.* 60. *F.* Ἔνια δὲ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἐν σαπῇ, ὁσάτε ἃ νεῦρα ἃ τὰ τοιαῦτα πάντα ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστι. *Qin etiam si putrescat, tamen nonnulla corporis partes, ossa videlicet, nerviqe atqe similia, ut ita dicam, immortalia permanent.* de cadaveribus loqitur Ægyptio more conditis. Qin & Tertullianus *de resurr. c.* 42. *Nec gigantum autem antiqissima cadavera devorata constabit, qorum crates adhuc vivunt.* & mox: *Constat, non tantùm ossa durare, verùm & dentes incorruptos peremnare; qa ut semina retinentur fructificaturi corporis in resurrectione.* de dentibus certè Plinius *l.* 7. *c.* 15. *Dentes tantùm invicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Subjicit tamen, *Idem flammis indomiti, tabe cavantur pituita. Vivere* itaqe in istis est perdurare, sive perennare, *mori* avtem corrumpi, deficere, destrui. *Moriendi* vocabulo usus est Marcus, qia de morte hominum differebat: *vita* & *immortalitatis* Plato & Tertullianus, qia animæ immortalis futuræ ille, ille carnis ad vitam resurrecturæ cavssam agebat.

Ἑλίκη] *Helice*, Achajæ urbs, de qa Strabo *geogr. l.* 1. Βῦρα δὲ καὶ Ἥλικη, ἡ μὲν ὑπὸ χάσματος, ἡ δ' ὑπὸ κύματος ἠφανίσθη. *Bura avtem & Helice, altera hiatu, altera fluctibus est deleta.* & *l.* 8. Καλικλύδη δὴ Ἥλικη δυοῖν ἔτεσι πρὸ τῶν Λευκτρικῶν. ὑπὸ σεισμῷ γὰρ τὸ πέλαγος κατέκλυσεν αὐτήν. *Sanè biennio ante Leuctricam pugnam absorpta est Helice. Mare enim suo motu absorpsit illam.* qo loco ex Heraclide calamitatis illius, cùm historiam, tum & cavssam ab ira Neptuni fabulosam commemorat. Adjungit idem *l.* 1. & Buræ Bizonam Illyricam urbem. Ἥς κατεκλύθη (inqit *l.* 7.) πολὺ μέρος ὑπὸ σεισμῶν. *Cujus magna pars à terræ motibus absorpta est.* ut in priore loco lectionem receptam mutare nihil sit necesse, ut σεισμῷ substituatur, cum eadem exisat utrobiqe. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 92. *Helicen & Buram in sinu Corinthio pontus abstulit.* Seneca *natur. qæst. l.* 6. *c.* 26. *Illa vasta concussio, qa duas suppressit urbes, Helicen & Burin, citra Ægaum constitit.* de qarum interitu, cùm Ephorum scripsisse, idem refert, *qæst. nat. l.* 7. *c.* 16. tum & Callisthenem cladem eam libro peculiari descripsisse *ibidem l.* 6. *c.* 23. & *l.* 7. *c.* 5. Ipse eodem trahit, qò Marcus istic, *l.* 6. *c.* 32. *Ego*, inqit, *perire timeam, cùm terra ante me pereat? Helicen Burimqe totas mare accepit. Ego de uno corpusculo timeam? Supra opida duo navigatur. duo autem, qæ novimus, qæ in nostram notitiam memoria literis servata perduxit. qàm multa alia aliis locis mersa sunt? qot populos avt terra in se, avt mare inclusit?* Ovidius *Metamorph. l.* 15.

Si qæras Helicen, & Burin, Achaidas urbes,
Invenies sub aqis. —

Meminere etiam cladis istius Aristotelis nomine Avtor *de Mundo c.* 4. Aristoteles ipse *Meteorolog. l.* 2. *c.* 7. Diodorus Siculus *l.* 15. Pavsanias in *Achaic.* Polybius *hist. l.* 2. Evsebius *anno* 1137. Orosius *l.* 3. *c.* 3. Favorinus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105. qi ubi Simonidis illud retulisset, qod & è threnis ejusdem avtor idem seorsim commemorat, (éstqe locus alter ex altero supplendus) & attingit qoqe Dio Prusæus *Orat.* 74.

Ἄνθρωπος γὰρ ὢν, μήποτε φήσης, ὦ, τι γένηται ἄυριον,
Μηδὲ ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσσον χρόνον ἔσσεται.
Ὠκεῖα γὰρ, οὐδὲ τανυπτερύγων μυίης
Οὕτως, ἃ μετάστασις.
Homo cum sis, nunqam dixeris, qid cras futurum sit.
Neqe hominem felice vise, qamdiu talis mansurus sit.
Celer enim ne musca qidem alas expandentis
Est adeo mutatio.

Clavsulæ illi, Μηδὲ ἄνδρα. subjungit, ἀλλὰ μηδὲ ὄικον. ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται, τὴν τῶν Σκοπάδων ἀθρόαν ἀπώλειαν. ἤδη δὲ καὶ πόλεις, παρ' ὃ προσιδόκησεν ἀνάστατοι γεγόνασιν ἀίφνίδιον. αἱ μὲν ὑπὸ πυρός. αἱ δ' ὑπὸ σεισμῶν. αἱ δὲ τῆς θαλάττης ἐπελθούσης. πῶ Ἑλίκη; κατεπόθη. πῶ Βῦρα; καὶ αὐτὴ κατεπόθη. δύο πόλεις Ἑλλησίδες ἀπώλοντο, ὥσπερ πλέουσαι. *Neqe si familiam. Vide qomodo Poeta subitam Scopadum internecionem recenset. Et multa jam civitates prater expectationem repente eversa sunt: alia ab igne, alia terra motu, qadam accessu maris. Ubi nunc Helice? Absorpta est. Ubi Bura? Et hac absorpta est. Dua civitates Græcia tanqam navigantes perierunt.* qo loco ὁ ποιητὴς non est Homerus, ut Gesnerus est opinatus, sed Simonides, qi Scopadarum interitum ex ædium ruinâ (cui miraculo qodam ereptum Simonidem ipsum subductum referunt Cicero *de Orator. l.* 2. Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Fabius *l.* 11. *c.* 2. Svidas, alii) nec interitum tantùm deflevit, sed res gestas etiam (uti ex Theocrito *Idyl.* 16. videre est) carmine celebravit. neqe tamen ideò necesse arbitror, cum Leopardo *Emendat. l.* 10. *c.* 10. pro ἀμέλει, *ut* μέλει rescribere, qia melicus Simonides. qum ἀμέλει, *utiqe*, *verbi gratiâ*, possit commodè satis consistere. Philo itidem *lib. de Mund. immortal.* qi & Helicæ Buræqe tertiam addit Ægyram his verbis:

Κατὰ Πελοπόννησόν φασι τρεῖς πόλεις,
Αἴγειραν, Βῦράν τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλίκειαν,
εὐδαίμονας τὸ πάλαι γενομένας, πολλῇ τῇ πελάγει ἐπικλυσθήναι φορᾷ.
In bis tres civitates Peloponnesiaca,
Ægyra, Bura & excelsa Helice,
qondam fortunata, undis absumpta unà cum ipsis mœnibus.

Verùm Ægyram Plinius illarum cladi superfuisse significat. Sic enim loqitur *hist. nat. l.* 4. *c.* 5. *Achajæ opida, Helice, Bura; in qa refugere, hausiis prioribus, Sicyon, Ægyra, Ægion, Erineos.* Nec subticendum, qod de Helice Ælianus *hist. animal. l.* 11. *c.* 19. Μιλλάσης δὲ, inqit, οἰκίας καταφέρεσθαι αἰσθητικῶς ἴσχυεν ὅτε ἐν αὐτῇ μῦες, καὶ μὲν τοι καὶ γαλαὶ, καὶ φθάνουσι τὴν καταφορὰν, καὶ ἐξοικίζονται. τοῦτό τοι καὶ φασιν ἐν Ἑλίκῃ γενέσθαι. πρὸ πέντε γὰρ ἡμερῶν τοῦ ἀφανισθῆναι τὴν Ἑλίκην, ὅσοι μῦς ἐν αὐτῇ ἦσαν καὶ γαλαὶ, καὶ ὄφεις, καὶ σκολόπενδραι, καὶ σφονδύλαι, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἦν τοιαῦτα, ἀθρόα ὑπεξῆσαν τῇ ὁδῷ τῇ εἰς Κορίαν ἐκφερούσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν τὰ προειρημένα ζῶα, νύκτωρ γίνεται σεισμὸς καὶ συνιζάνει ἡ πόλις, καὶ ἐπικλύσαντος πολλοῦ κύματος, ἡ Ἑλίκη ἠφανίσθη. *Domum ruituram qi in ea sunt mures & mustelæ etiam præsentiunt, & maturè excedunt. Hoc & in Helice contigisse ajunt. Qinqe enim diebus priusqam pessum iret Helice, omnes in ea mures, mustelæ, serpentes, scolopendræ, verticilli, & alia hujusmodi animalia, magnis copiis exibant per viam, qua ducit Coriam. Proxima ab illorum egressu nocte terra est concussa, & civitas subsedit, & inundantibus aqis abolita est.* Ammianus deniqe rerum gestarum *l.* 17. ubi Nicomediæ urbium Bithyniæ matris cladem, qam Constantio rerum potito pertulit, miserabilem pluribus describerat; *Fiunt*, inqit, *terrarum motus modis qatuor: avt enim brasmatia sunt, qi humum intùs suscitantes, sursum propellunt immanissimas moles, ut in Asia Delos emersit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, & Elevsin in Bœotia. & apud Tyrrhenos, Vulcania insulaqe plures: vel climatia, qi limis ruentes & obliqi, urbes & ædificia, montesqe complanant: avt chasmatia, qi grandiori motu patefactis subitò voratrinis, terrarum partes absorbent; ut in Atlantico mari, Evropæ orbe potior insula & in Crisæo, Helice, & Bura, & in Cimmia Italiæ parte opidum Succunense, ad Erebi profundos hiatus abacta æternis tenebris occultantur. Inter hæc tria genera terræ motuum mycematia sonitu audiuntur minatorio, cum dissolutis elementa compagibus ultrò adsiliunt, vel relabuntur considentibus terris. tunc enim necesse est velut tavrinis reboare mugitibus fragores fremitusqe terrenos.* Buræ atqe Helicæ exitii ratione pares facit Sardes Bianor *in epigram. anthology. l.* 1. *c.* 70.

Σάρδιες, αἱ τὸ πάλαι Γύγεω πόλις, αἱ τ' Ἀλυάττεω,
Σάρδιες, ἃς βασιλεῦ Περσὶς ἐν Ἀσίαδι,
Αἱ Κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλουτώσατε μίλαθρον,
Ὄλβου Πακτωλῷ ῥεύματι δεξάμεναι.
Νῦν δὲ ὅλαι δύστηνοι ἐς ἓν κακὸν ἀρπαγθεῖσαι,
Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ἠρίπετε,
Βῦρα καὶ εἰς Ἑλίκην πεπλωσμέναι. αἱ δ' ἐνὶ χέρσῳ
Σάρδιες, ἐν βυθίοις εἷς ἓν ἴασθε τέλος.

καὶ Πομπηίους, καὶ Ἡρακλανον, καὶ ἄλλας ἀναρίθμητους. ἔπειθ᾽ ὃ καὶ [a] ὅσους οἶδας, ἄλλον ἐπ᾽ ἄλλῳ, [b] ὁ μὲν ἕτερον κηδεύσας, εἶτα [c] ἐξενεγκών, ὁ δὲ ἐκεῖνον. πάντα δὲ ἐν βραχεῖ. τὸ γὰρ * ὅλα καταδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς [d] ἐφήμερα καὶ [e] ἄτελη. καὶ ἐχθὲς μὲν [f] μυξάριον, ἄυριον δὲ [g] τάριχος, ἢ [h] τίφρα.

Pompeji, Herculanum, aliæque innumerabiles. Percurre itidem qoscunqe noveris ipse, qi vice freqenti, alii alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt: qámqe exiguo hæc omnia tempore contigerint. horum summa huc redit, ut humana omnia semper sic aspicias, tanqam qæ diurna & vilia sint. qod enim heri mucus fuerat, cras salsura fit avt favilla. útqe

a Sup. §. 3.
b Inf. §. 50. l. 8. §. 25.
c Sup. §. 3.
* ἅλον Mer.
d Sup. §. 35. l. 9. §. 14.
e L. 2. §. 12. l. 6. §. 36.
f L. 6. §. 13.
g L. 5. §. 33.
h L. 12. §. 27.

ANNOTATIONES.

Sardus qa olim Gyges civitas, qaqe Halyatti
Sardus, qa regi Persis in Asia,
Qa Cræso qondam exstruxistis atrium,
Divitias Pactoli è flumine haurientes:
Jam verò tota infelices in unum malum abrepta,
In profundum ex immenso chasmate corruistis.
Bura & in Helicen absorpta. Qa verò in terra
Sardies, cum insulis in unum pomœrium exsilium.

Sardibus obtigit hæc clades sub Tiberii imperio: refert Strabo *l.* 12. sed non solis, Plinius *l.* 2. *c.* 84. *Maximus terræ, memoriâ mortalium, extitit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ una nocte prostratis.* de numero, Tacito *l.* 2. cum Plinio convenit. Eusebius verò tredecim numerat & nominat, qarum una forsan reliqis celebris minús.

Καὶ Πομπηίοι] *Pompeji* Campaniæ opidum, Plinius *l.* 3. *c.* 5. De hoc Seneca *nat. qæst. l.* 6. *c.* 1. *Pompejos, celebrem Campaniæ urbem, in qam ab altera parte Surrentinum Sabiaminmqe litus, ab altera Herculanense conveniunt, marèqe ex aperto conductum amæno sinu cingit, desedisse terræ motu, vexatis qacunqe adjacebant regionibus, audivimus; & qidem diebus hibernis, qos vacare à tali periculo majores nostri solebant promittere. Nonis Febr. fuit hic motus, Regulo & Virginio Consulibus.* & *c.* 27. *Ajunt sexcentarum ovium gregem exanimatum in Pompejana regione.* Strictim Tacitus *annal. l.* 15. *Motu terræ, celebre Campaniæ opidum Pompeji, magnâ ex parte proruit.* Cæterum & altera urbis istius clades nihilo minùs insignis memoratur, de qâ infrà dicendi locus dabitur.

Καὶ Ἡράκλανον] *Herculaneum* etiam Campaniæ opidum, Plinio *ibidem.* Seneca de Pompejorum motu locutus, loco superiùs adducto: *Campaniam nunqam securam hujus mali, indemnem tamen, & totiens defunctam metu, magnâ strage vastavit. nam & Herculanensis opidi pars ruit, dubièqe stant etiam qa relicta sunt.* & *ibidem c.* 26. ubi dixerat ex Callisthenis sententia, *insulas esse certioris soli, urbesqe eò tutiores, qò propiùs ad mare accesserunt. falsa,* inqit, *hæc esse, Pompeji & Herculaneum sensere.* De utroqe Dio Cassius *lib.* 66. in *Tito pag.* 756. *C.* ubi Vesuvii montis incendium immane descripserat; Καὶ πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρκυλάνεον καὶ τὰς Πομπηίους, ἐν θεάτρῳ τῷ ὁμίλῳ ἀνδρῶν καθημένῳ, κατέχωσε. *Duasqe integras urbes, Herculaneum & Pompejos, populo sedente in theatro, penitus obruit.* Duplex ergò tum Pompejos, tum & Herculaneum clades afflixerat: à terræ motu altera, altera ab igne, qi è monte vicino eruperat. illa sub Nerone contigit, ista sub Tito. prior Senecæ, Dioni posterior memoratur. Marcus utram voluerit, ambigi potest. hanc magìs, opinor, qia post priorem illam revixisse qodammodo videtur, graviori malo reservata. de hac certè Tertullianus *de pallio c.* 2. postqam Sodomæ ac Gomorrhæ cladem retulerat; *Ex hujusmodi nubilo & Tuscia Vulsinios pristinos deusta, qo magis de montibus suis Campania speret, erepta Pompejos.* Sed & in *apologet. c.* 40. *Vulsinios de cælo, Pompejos de suo monte perfudit ignis.* qod cum idem eisdem planè verbis in scripto *adversùs nationes l.* 1. *cap.* 9. reponatur; eo loci tamen vir doctissimus Jacobus Gothofredus, cujus diligentiæ Tertulliani fœtum hunc postliminio receptum debemus, in codice M S. *Tarpejos*, non *Pompejos* legi testatur; idémqe vocabulum in *Apologetico* restituendum contendit. ut Tarpe civitas Italiæ: cujus Stephanus Byzantius meminit, utrobiqe intelligatur, unde Τάρπαιον ὄρος, & gentilitium nomen Ταρπαῖος. id eò magis urget; primò, qia Pompejorum clades sub Nerone demum contigerit, cùm avtor de eis cladibus agere proposuerit, qæ disciplinâ Christianâ erant antiqiores. deinde qia terræ motu illa facta sit, cùm hæc, de qa Tertullianus, igne contigerit. Verùm & Tarpæ istius nomen obscurum satis videtur, nisi si qis montem Tarpejum huc transferre velit. qod *nisi per somnum* fieri posse Gothofredus ipse negat; nec clades hujus ulla istiusmodi scripto consignata deprehenditur. tum Pompejos non terræ motu tantùm proiutos, etiam igne perfusos, cineribúsqe obrutos constat. potuitqe Tertullianus memoriâ lapsus, posterioris etiam, inter multas alias, cladis alicujus mentionem fecisse.

Ὁ μὲν τοῦτον κινδυνεύσας] Sententia ἀνακόλουθος, qalem suprà observavimus, *l* 3. §. 4. de argumento avtem hoc ipso paria habes, *infrà* §. 50. & *l.* 8. §. 23.

Εἶτα ἐξεμάθη] à gestu defunctorum tractum. Vide *suprà ad* §. 3. Ἐκτέτακας.

Πάντα δὲ ἐν βραχεῖ] ità *infrà* §. 50. Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα. *Exiguum omnino intercedit spatium.* Vide & *suprà* §. 15.

Τὸ γὰρ ὅλα καταδεῖν ἀεί] Mericus Casavbonus τὸ γὰρ ὅλον καταδεῖν ἀεί, &c. q. d. *hæc est summa rei, ut humanas res semper intuearis, tanqam transitoria & vilia.*

A Τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα] Ità *lib.* 9. §. 14. Πάντα ταῦτα ἐφήμερα. *Eadem omnia tempore sunt diuria.* & *suprà* §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Diecula ferè unius sunt.* Evripides *Phœnissis* à Plutarcho *ad Apollon. p.* 104. *A.* & Stobæo *serm.* 2. *tit.* 105. lavdatus;

Ὁ δ᾽ ὄλβος ἀ βίοτος, ἀλλ᾽ ἐφήμερος.
Fortuna fluxa est; vixqe durat in diem,

Et apud eundem Hecuba *v.* 285.

Τὸν πάντα δ᾽ ὄλβον ἥμερ᾽ ἓν μ᾽ ἀφείλετο.
Universam verò felicitatem dies una mihi eripuit.

Qibus, altero alludi poterat ad Ephemeron, plantam sic dictam, si Nicandri Scholiastæ fides, διὰ τὸ ἑωθεν ἀναδιδόσθαι, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τελειοῦσθαι, πρὸς ἑσπέραν δὲ ἀναίνεσθαι. vel, ut B ego potiùs existimem, qod florem ferat, citò deciduum, ut vix in diem alterum duret. nec abludit Moses, qi *uno die totam vitam hominis concluśit*, ut Philippus presbyter *in Job. l.* 1. dum genus humanum *herbæ campestri* comparat, *qa mane succrescit, vesperi succiditur. Psal.* 90. *v.* 5, 6. altero ad aliam eidem cognominem, indè dictam, ut *ad Dioscoridem c.* 700. ex Theophrasti sententia Hermolaus Barbarus, *qod intra diem jugulet*: sive, διὰ τὸ ἡμέραν ὅλην μὴ δύνασθαι ἐξαγαγεῖν τὰς πίονας αὐτὸ, vel φαγόντας etiam. qemadmodum de Pharico Nicander ipse *l.* 2. *v.* 400.

— ἐνδὲ μυκῆρες
Ῥηϊδίως ἀκτῖνι βαλὼν καταπαλεσσεν ἄνδρα.
Et patitur miseros lucem non amplius unam
Vivere. —

C Indè Svidas, Ἐφήμερον δηλητήριον, τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀναιροῦν. *Venenum, qod unum diem durat. Vel venenum, qod uno die interficit.* Vide qæ ex Sophocle, Sosiphane, Evripide, aliisqe pavlò superiùs retulimus.

Ἐχθὲς μὲν] heri id est, nuper, sive nuperrimé. qo sensu & Jobus *c.* 8. *v.* 9. χθὲς γὰρ ἐσμὲν. *hesterni enim sumus.* & *Histor. Reg. l.* 2. *c.* 15. *v.* 20. Ἐχθὲς παραγέγονας. *heri*, id est, nuper, *accessisti.* Vide *ad l.* 10. §. 7.

D Μυξάριον] Piscem aliqem innui existimavit Xylander, qia τάριχος sequitur. itaqe vertit, *qod heri fuit piscis, cras erit salsamentum avt cinis.* Nec mirum adeò crasse halucinatum Xylandrum, qum & Henricus Stephanus eundem errorem erraverit; qi in *Thesavro* suo apud Marcum Avrelium μυξάριον nomen piscis esse pronunciavit, *superdam* forsan vel *ichthyocollam* Verùm utrumqe aliud docere poterat Marcus ipse, qi *l.* 6. §. 13. τὴν συνεῖναι definivit, ἐνέρεισι παραλήψεως καὶ μετά τινος σπασμοῦ μυξαρίου ἔκκρισιν. *intestini affrictionem & cum convulsione qadam mucí excretionem.* respexit dubio procul utrobíqe ad genituram humanam, qæ mucum referre videtur, qámqe R. Aqiba in Pirke Aboth, טפה סרוחה hoc est, ut Palladas in *anthelog. Epigr.* E *l.* 1. *c.* 81. μιαρὰν ῥοιΐδα, sive *guttulam fœdam*, appellat. *limum* dixit Tertullianus *de pudicit. cap.* 6. *non ex seminis limo, non ex concupiscentiæ fimo*: &, *lacteas sordes*, Rigaltio refingente, idem *ibidem.* qomodo & Jobus honestiori pavlò usus imagine *c.* 10. *v.* 10. sic Numen alloqitur, *An non* כחלב *sicut lac judisti me*; *& tanqam caseum coagulásti me*? Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 7. *Miseret atqe etiam pudet æstimantem, qàm sit frivola animalium superbissimi origo.* Stoicis avtem diminuentis formulæ vocabula freqentia & familiaria, nemo non novit, qi in scriptis ipsorum est vel leviusculè versatus. ità apud cùm Marcum nostrum, tum & Epictetum creberrimè deprehendas, μυξάριον, ὀνάριον, ἐσάριον, ὀρνιθάριον, ῥυθάριον, φυσάριον, ψυχάριον, ἀνθρωπάριον, σωμάτιον, πλεγμάτιον, πνευμάτιον, αἱμάτιον, σαρκίδιον, σαρκίδιον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον, & innumera ejusmodi. qæ eo fine illi usurpâsse videntur, qo τῶν μέτων καὶ ἀδιαφόρων istorum contemptum qendam innuerent, qámqe ea susqe déqe ipsi haberent, eis loqendi formulis subindicarent. Vide *suprà* §. 20.

Τάριχος ἢ τίφρα] Ità de Protesilao Artayctes apud Herodotum *l.* 9. Ὅτι τεθνεὼς καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν παρὰ Θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα τίνεσθαι. *Qi mortuus ac sale conditus habet à Diis potestatem de eo à qo injuriam acceperit, pœnas sumendi.* G τάριχος propriè *salsamentum.* dubitavi aliqando an *succidiam* verterem, qia de carnibus agitur, cùm *salsamentum* de piscibus præcipuè usurpetur. *Salsuram* malui, qia *succidiam* ad suillas carnes retrin gi, *salsuram* à Columella, *l.* 8. *c.* 17. & *l.* 12. *cap.* 53. latius extendi, animadverteram. Verto itaqe, *salsura vel jusilla.* Tertullianus *de resurr. carn. cap.* 27. *Sepulcra cellas promas dixit* (Esajas cap. 26. v. 20.) *qia in cellis promis caro salsta & usui reposita servatur, depromenda illinc suo tempore, proinde enim & corpora medicata condimentis sepulturæ, mausolæis & monumentis sepestrantur, processura indè cùm jusserit dominus.* Respexit Marcus ad mores ritúsqe, qos circa defunctorum cadavera observabant Ægyptii, & cum Græcis pariter Romani; qorum alteri condiebant suorum corpora,

útque temporis ideo punctum hoc insecabile naturæ convenienter transigas, ac propitius decedas; perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam qæ protulit collavdans, arboríqe è qa prodiit, gratias agens.

§. 49. Promontorii par esto, cui fluctus jugiter

[a] τὸ ἀκατάληκτον ἐν τῷτο τοῦ χρόνου [b] καὶ φύσει ἀπολαμβάνειν, καὶ [c] ἴλεων καταλῦσαι. ὥσπερ ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπεσεν, εὐφημοῦσα τὸν ἐνεγκόσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ. [a] L. 5. §. 24. [b] L. 1. §. 9. [c] L. 2. §. 3.

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ἢ διηνεκῶς τὸ κύ-

ANNOTATIONES.

pora, alteri cremabant. Evstathius *ad Il. α'.* Ἕλληνες μὲν τοὺς νεκροὺς ἔκαιον, τὰ ὀστᾶ μόνα καλέχοντες καὶ θάπτοντες εἰς μνήμην τῶν κεκαυμένων. Αἰγύπτιοι δὲ τοὺς νεκροὺς ἁλατίχευον, ἵνα ὅλον τὸ σῶμα (an σῶμα) τῶ ποτὲ ζῶντος ἔχωσιν εἰς μνήμης ζώπυρον. *Graci quidem mortuos cremabant, sola ossa retinentes & sepelientes in memoriam crematorum. Ægyptii autem mortuos saliebant, ut totum corpus olim viventis habeant in memoria suscitabulum.* ità apud illos cadaver fit τάριχος, id est, *salsura*, sive *mummia*, uti appellant recentiores Medicorum filii, ab Arabico *Mum*, id est, *Cerâ*; qia ceromate etiam in eo negotio utebantur; apud istos τίφρα, id est, *favilla* vel *cinis*. De Ægyptiis Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* à Stobæo etiam relatus *tom.* 2. *tit.* 121. Τὸν νέκυν ταριχέυυσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ ἰυλέων καταβρωθῇ. *Mortuum saliunt, ne humatus devoretur à vermibus.* Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 3. *cap.* 24. Αἰγύπτιοι δὲ τὰ ἔνλεα ἐξελόντες, ταριχέυυσιν αὐτός. *Ægyptii intestina extrahentes, condiunt defunctos.* qi & Persas ait, νίτρῳ ταριχέυειν, *nitro salire.* Ex Chrysippo Cicero *Tusc. l.* 1. §. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos, & eos domi servant: Persa etiam cerâ circumlitos condiunt.* qod κηρῶσαι Herodotus *l.* 1. *pag.* 65. *D.* dixit. Verùm *condunt*, non *condiunt* legi postulat Victorius *var. lect. l.* 10. *c.* 6. Sic enim Herodotus; κατακηρώσαντες δὴ ὧν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ κρύπτουσιν. *Persa mortuum cerâ circumlinentes in terram condunt.* Hinc Plato in Phædon. *pag.* 60. *F.* Συμπεσὸν γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχευθὲν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, ὀλίγου ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον. *Corpus enim exarefactum & conditum, qemadmodum in Ægypto faciunt, incredibile qoddam tempus fermè integrum manet.* Et Lucianus in *Necyomant. pag.* 334. apud inferos vidisse se in defunctorum congerie, τοὺς μὲν παλαιούς τινας καὶ ἐυρωτιῶντας, καὶ ἀμυνῦς, τοὺς δὲ νεαλεῖς, καὶ συνεσκολοπισμένους, καὶ μάλιστα τοὺς Αἰγυπτίων αὐτούς, διὰ τὸ πολυαρκὲς τῆς ταριχείας. *Alios qidem vetulos, ac marcidos, & evanidos: alios verò juvenes & integros, maximè qidem Ægyptios, propter illam condiendi efficaciam.* Indè ταριχευτὴς Diodoro Siculo *l.* 1. *pag.* 82. dicti, qi id muneris obibant. Qin & de Api bove, qem colunt Ægyptii, Nymphodorus Amphipolita *lib. de ritibus moribusve Asianis*, à Clemente *Strom. lib.* 1. *pag.* 323. *A.* lavdatus; Τὸν Ἆπιν τὸν ταῦρον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα, εἰς σορὸν ἀποκεῖσθαι. *Apim taurum mortuum & conditum loculo fuisse repositum.* Unde *Sarapis*, qasi *Soroapis* dicatur. Et de Osiride Athenagoras in *legat.* sive *Apolog. pro Christianis*: Οὐ μόνον ὁ τάφος τοῦ Ὀσίριδος δείκνυται ἀλλὰ καὶ ταριχεῖα. *Osiridis apud Ægyptios, non sepulcrum tantùm, sed & conditura ostenditur.* Itaqe apud Tacitum *histor. l.* 5. de Judæis, qod vulgò legitur, *Corpora condere, qàm cremare, è more Ægyptio. Condire* malim. Vide Mosen *lib.* 1. *c.* 50. *v.* 2. Et Joannem *Evang. c.* 19. *v.* 39. Ad ritum cremandi alludens Marcus *suprà* §. 3. ἐκκαίεσθαι, τετίφρωσθαι. *defuncti & in cineres redacti sunt.* De utroqe Lucianus adjectis etiam gentium aliarum ritibus aliis, in *Dissert. de luctu. p.* 306. Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν. ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν. ὁ δὲ Ἰνδὸς ἁλῳ περιχέυει. ταριχέυει δὲ ὁ Αἰγύπτιος. *Nam Græcus exurit, Persa defodit, Indus adipe suillo oblinit, condit Ægyptius.* Qo loco (ut id obiter adnotem) ἅλς nomine, nec, cum Erasmo, *adipem suillam*; & *stercus suillum* multò minùs; delignari existimem; (qamvìs alterum è duobus necessariò intelligendum censeat Mericus Casavbonus) qm nevtrum horum usqam ità nuncupari comperiam. Sed nec assentiri posum Lilio Gyraldo, *de Var. sepult. rit.* pro ὕαλον, μύελον, qod *medullam* is interpretatur, legenti. ὕαλον potiùs ex Gorrhæo, *electri sive succini genus, vitri instar, pellucidum*, intellexerim: qod & Plinius *l.* 37. *c.* 3. à Germanis *glessum* (glas nostrum agnoscas) indèqe *l.* 4. *c.* 16. *insulas*, qæ & *Electrides*, *Glessarias*, monuit appellari. *electrum* avtem sive *succinum* apud Indos copiosè haberi Ctesias prodit in *Indicis*; undè excerpta habes in Photio *cod.* 72. Qanqam & vitro etiam inclusa cadavera suorum, γυψώσαντας, (id est, γύψῳ χρίσαντας, qod de Britannici corpore veneno sublati à Nerone factum refert Dio *l.* 61.) *cum calce*, sive *creta* priùs *illevissent*, vel ταριχεύσαντας (ut Diodorus Siculus *l.* 2. *cap.* 15.) *ubi salsamenti instar condivissent*, asservare solitos Æthiopes, avtor est *ibidem* Herodotus. idémqe narrans Strabo *l.* 17. Οἱ δ' ὀικοι κατέχουσι περιχέοντες ὕαλον. *Alii verò circumjuso vitro domi servant.* & Diodorus *lib.* 2. *pag.* 102. περιχέυσαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕαλον, *multo vitro circumfundentes*, ita enim legendum, qod libri ὕλην perperam exhibent. qi & ex Ctesia subjicit, priùs avreâ, vel argenteâ, vel fictili, pro defuncti opibus statuqe, thecâ qadam, ad corporis dimentiones ac lineamenta accuratè effictâ, includi solita refert cadavera, qam *vitro* sive *succino* perfunderentur. *Indorum* avtem nomine Æthio-

pes apud veteres veniisse, ut alios nè dicam, docebit Maronis illud de Nilo, qem ab Indis fluere ait, *Georg. l.* 4.

Usqe coloratis amnis devexus ab Indis.

Videatur Josephus Scaliger *de emend. temp. l.* 7. in *Comput. Æthiop.* Sed &, ὡς ἄποικοι Ἰνδῶν Αἰθίοπες παλαιόζουσι, *Æthiopas ab Indis ortos ac projectos, ritusqe patrios retinuisse*, vulgò creditum ex Philostrato discimus in *vit. Apollon. l.* 6. *c.* 8. Verùm aliud est περιλείειν, *includere*, aliud περιχρίειν, *inungere*, qod, ut *calci* sive *cretæ* convenire possit, *vitro* commodè sive *succino*, vix potest. qid si ergò, vel pro ὑάλῳ γύψῳ, vel pro περιχρίει περιλείει legatur, ut sit, vel *gypso obtimunt*, vel, *vitro includunt*? addam & aliam conjecturam, ὑάλῳ περιχέειν, qàm ὕαλον περιχέειν, qod Strabo habet, ritè dicitur. Qanqam si qi codices illud μυίλῳ exhiberent, leviculâ mutatione posset in μιλτῷ defingi. melle avtem inuncta, qo diutiùs servarentur, cadavera, nemini ferè non est notissimum. De Assyriis Herodotus *l.* 1. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι. *Sepulcra eisdem in melle sunt.* Lucretius *l.* 3.

Nam si in morte malum est, malis morsúqe ferarum
Tractari, non invento, qi non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis;
Aut in melle situm suffocari; atqe rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi;
Urgerive superne obtritum pondere terræ.

Varro περὶ ταφῆς apud Nonium in *Vulgus*: *Qare Heraclides Ponticus plus sapit, qi præcepit ut comburerent; qàm Democritus, qi ut in melle servarent: qem si vulgus secutus esset, peream, si centum denariis calicem mulsi emere possimus.* Plinius *hist. nat. l.* 23. *c.* 24. *Mellis natura talis est, ut putrescere corpora non sinat.* Idemqe *l.* 7. *c.* 3. *Hippocentavrum Claudii Cæsaris principatu allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* Refert Xenophon *Comment. Græc. lib.* 5. Agesipolis Spartani regis *cadaver melle condistum*, qò Spartam reduceretur ad regalem sepulturam. Agesilai verò, per mellis penuriam, *cerâ obductum*, avtor est Plutarchus in *Agesil.* Silius avtem Italicus, qi varia itidem sepulturæ apud gentes varias genera *belli Punici l.* 13. recenset, à Ponti incolis ora suorum *murrhata*, id est, *myrrhâ condita*, *in longum ævum reponi* adfirmat. Cæterùm de Luciani loco viderint eruditiores: qibus & conjecturas hasce nostras liberè censendas libenter relinqimus. Qod avtem Marcus istic, τάριχος ἢ τίφρα, *salsura aut favilla*, idem eidem, sed inverso ordine, *l.* 5. §. 33. σποδὸς ἢ σκίλες, *cinis aut ossa nuda*, dicitur.

Τὸ ἀκαριαῖον] Vide *ad l.* 2. §. 10. & *suprà* §. 26.

Καλὰ φύσει διελθεῖν] Vide *l.* 1. §. 9. & 16. & *l.* 2. §. 9.

Ἴλεων καὶ ἀλῦσαι] Vide *l.* 2. §. 3. καὶ ἀλῦσαι dixit, qod ἀναλῦσαι Pavlus *ad Philippens. c.* 1. *v.* 23. Sed & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 9. Ὅλα ὁ Θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύεσθε πρὸς αὐτόν. *Qm Deus vobis muneris istius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini.*

Εὐφημῶν] ità *l.* 2. §. 3. εὐχαριστῶν. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα. *Pareo, sequor, collavdo Imperatorem.* Seneca *Epist.* 30. *Jam verò si cui contigit, ut illum senectus lenitèr emitteret, non repente avulsum vita, sed minutatim subductum, na ille gratias agere Dis omnibus debet, qòd satiatus ad requem hominis necessariam, lasso gratam, perductus est.*

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ] Similitudine eâdem usus est Attius, & ex Attio, cùm Papirius Pætus *ad Ciceronem*, tum & Cicero ipse ad *Patum Jamil. l.* 9. *Epist.* 16. *Illam Attis similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: qam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanqam fluctum à saxo frangi oportere.* Seneca alias item adjecit, *de constant. sap. c.* 3. *Qomodo qorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec fecari adamas, aut cædi vel deteri potest, sed incurrentia ultrò retundit: qemadmodum qadam non possunt igne consumi, sed flammâ circumfusâ, rigorem suum habitumqe conservant. qemadmodum projecti in altum scopuli mare frangunt, nec ipsi ulla sævitia vestigia, tot verberati seculis ostentant: ità sapientis animus solidus est, & id roboris collegit, ut tam tutus sit ab injuria, qàm illa qæ retuli.* Idem *de vit. beat. c.* 27. Socratem sic loqentem inducit: *Duritia silicis nulli magis, qàm ferientibus nota est; nec ulli magis intelligunt, qanta sit virtus mea, qàm qi vires ejus lacessendo senserunt. præbeo me, non aliter qàm rupes æqa in vadoso (undoso Lipsius) mari destituta, qam fluctus non desinunt undecunqe mota sunt verberare; nec ideò avt loco eam movent, avt per tot ætates crebro incussu suo consumunt.* Evstathius *ad Il. β'. v.* 396. Ἴσιον δὲ ὅλῃ ἔστι πρὸς τὸν στερεὸν ἀνδρα καὶ κινδύνοις ἀπειρικάκοις τοιοῦτο προβαλεῖν σκο-

κύματα περσορήσσει. ἡ δ' ἔηπε, καὶ πρὸ ἀντλῶ κοιμίζει τὸ φλεγμήναν ἔ ὕδατος. Ἀτυχὴς ἐγὼ, ὅτι ἔτό μοι συνέβη. ἀμφὼν. ἀλλ' εὐτυχὴς ἐγὼ, ὅτι
a L. 9. §. 40. τάτε μοι συμβεβηκότ, ἄλυπ Δατελῶ, ὅτι καὶ παρόντ θρασυόμεν, ἄτε ὀλιγὸν φοβάμεν. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιῦτο παντὶ εὐένατο.

cùm allidantur, ipſum tamen conſiſtit, undarúmqe circumfuſum ſibi æſtum compeſcit. Infelicem me, inqit ille, qòd mihi iſtud contigerit. imò, felicem me, qòd etiamſi contigerit, nil doleam tamen, nec avt præſentibus frangar, avt futura reformidem. accidere enim ejuſmodi qid cuivis potérat:

ANNOTATIONES.

συκπίλω εἰκάσαι, ὃν ἔ πολ κύμαλα λείπει.
Παλοίαν αὐίμων, ὅταν ἔνθα καὶ ἔνθα γίνηλαι.
Sciendum eſt virum ſtabilem & perſculis immobilem aliqando ſimilem eſſe ſcopulo hujuſmodi prominenti, qem fluctus nunqam relinqunt.
Diverſorum ventorum, qando hinc vel illinc oriantur.
Atqe ità de Achivis Homerus *Il. ε'. v.* 618.
Ἴσχον γὰρ πυργηδὸν ἀρηρότις, ἠΰτε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐδοῦα,
Ἥτε μένει λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ πέλευθα,
Κύμαλά τε τροφόεντα, τά τε προτερύγεται αὐτῆ.
Ὡς Δαναοὶ Τρῶας μένον ἄμπεδον, οὐδὲ φέβοντο.
Prohibebant enim turris inſtar conjuncti, veluti petra
Alta, magna, canum mare prope exiſtens,
Qa ſuſtinet ſtridulorum ventorum celeres meatus,
Undaſqe ingentes, qa eructant in ipſam:
Sic Danai Trojanos ſuſtinebant firmiter, neqe fugiebant.
De Latini conſtantia Maro *Æn. l.* 7.
Ille velut pelagi rupes immota reſiſtit:
(qem de Homero verſiculum uſurpavit Macrobius *Sat. lib.* 6. *cap.* 3.)
Ut pelagi rupes magno veniente fragore,
Qe ſe multis circumlatrantibus undis
Mole tenet: ſcopuli neqicqam, & ſpumea circum
Saxa fremunt, lateriqe illiſa reſundítur alga.
Et de Mezentii fortitudine *l.* 10.
Ille velut rupes, vaſtum qa prodit in aqor,
Obvia ventorum furiis, expoſtáqe ponto,
Vim cunctam atqe minas perfert cæliqe mariſqe,
Ipſa immota manet. ——
Achelous apud Naſonem *Metamorph. l.* 9. *v.* 39.
Me mea defendit gravitas: fruſtráqe petebar;
Haud ſecùs ac moles, qam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, ſuóqe eſt pondere tuta.
De Andronico majore Nicephorus Gregoras *hiſt. Rom. l.* 8. *c.* 10. Πολλῶ γὰρ τὰ πράγμαλα εἰληφὼς διαῤῥίχονλος κυκεῶνος, οἷος ἂν διαδράμοι νηΐλας ἐπηίσια ἀπ' εροφῶν ἀπαρχίας, καὶ μικρᾶ πάνλων ἐθνῶν ἐφ' ἡμᾶς κινυμένων, ὕτω σφοδρῶς, ὥσπερ ὅς φασι καλαῤῥάκλας Νείλε, μόνος αὐτὸς τὰς ἐμβολὰς εἰς σεαυτὸν ἀναδιχόμενος, ἰσῶσι φρονήμασι, παραπλησίως προβλῆτι, πολλῶν προσφερηγυμένων κυμάτων, ἀκυμάντῳ μένονλι, &c. *Nam cùm imperium perturbatione plenum ſuſcepiſſes, nec diſſimile nubibus ab aqilone agitatis, & penè omnes nationes in noſtrum exitium conſpiraſſent tantâ vehementiâ, qantus in Nili cataractis impetus eſſe fertur: tu ſolus impreſſiones illas conſtanti animo inſtar immotæ rupis violentos fluctus aſpernantis excepiſti: atqe omnium periculorum tempeſtatibus ſedatis in tranqillum portum nos perduxiſti*, &c. Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 2. *c.* 1. Ἀλλ' ἀνδρώσιν ἐνλυχὼν τῷ διοικυμένοις, ἀπεκρύσθη, ὡς εἰ καὶ προβόλῳ προσίβαλεν ἀτινάκτῳ. *Sed qum in viros cordatos incidiſſet, repulſus eſt ac ſi in petram immobilem impegiſſet.* Idem in *Alex. Man. cap.* 15. de Theodoſio Patriarcha; ὅτε γὰρ ἡ Ἀνδρονίκε μεγαλειότης καὶ σομφασμὸς, ὑθ' ἡ τῶν αὐλῦ λόγων ἐσυφίλιξε δύναμις, ὑθ' αἱ ἀπειλαὶ διελάραξαν. ἀλλ' ἦν ἀλίνακλος, ὡς ἐκεῖνος ὁ πρόβολος, περὶ ὃν ἀεὶ κῦμα ὀρθὸν ἵσλαλαι, καὶ ἄλμη περιμορμύρσα. ὁ δὲ εἰς ἀφρὸν διαλύσαν, καὶ μακρὰ κλύσειν ἐῶν την ψυχήσασαν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐσήρικλαι βάσεως. *Hunc neqe Andronici majeſtas debilitavit, neqe vis eloqentia evertit, neqe mina perturbarunt, qò minus inſtar marinæ petræ inconcuſſus maneret.* Et de Alemanno qodam milite, in *Iſaac l.* 2. *c.* 7. Γίγηθὼς ἐπορέυετο, ἀτίνακλος κατὰ πρᾶσιν ἢ πρόβολόν τινα τοῖς τῦ βαρβαρικῦ ἐκείνυ ξυλλόγυ βλήμασιν. *Alacrem perrexiſſe, nihilò magis barbarorum telis commotum qam ſi rupes eſſet.* De Roberto Comite Gloceſtrenſi Henrici primi filio Gvilielmus Malmeſburienſis *hiſtor. novell. l.* 2. *Qamvis & Rex ipſe & cuncti principes, magno anniſu ſatagerent, Comitem in ſua vota traducere,*
Ille, velut pelagi rupes immota, reſiſtens,
omnes eorum conatus, vel irritos fecit, vel rationabiliter compeſcuit. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. §. 13. Ὁ αὐτὸ δ' αὐτὸ τιμᾶν τε καὶ περιέπειν τὸ καλὸν, ἐπειδὴ τῦ ἰσᾶ ἱρᾶ, ἰσᾶσαν ἴχει καὶ τὴν περὶ αὐτὸ προθυμίαν, ὥσε θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῦ Θεῦ δύνασθαι λέγειν, ἐγὼ δὲ ὁ αὐτὸς εἰμὶ, κοὐκ ἠλλοίωμαι. ὄχων μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μεταβήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσῆται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλ γενόμενος, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, ἅις ἂν ὁμιλήσωσι. μενεῖ δὲ ὁ αὐτὸς ἀεὶ, πάγιος ἐν ᾧ πεπηγότι, καὶ ἐρεφομένοις ἄσφαλος. πέτρα τις, εἶναι, πρὸς ἐμβολὰς ἀνέμων τε καὶ κυμάτων, ὅτε τινασσομένη, καὶ δακπωῦσα περὶ ἑαυτὸν τὰ προσπίπλονλα. *Atqi bonum ipſum propter ſe colit & amplectitur, qoniam rem fixam & ſtabilem amat, certam qeqe & conſtantem*

A *erga illud animi alacritatem habet: adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qeqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Qamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe à ſe deſciſcet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi, petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt: verùm idem ſemper ſuiqe ſimilis permanebit, fixus in rebus minimè fixis, immotus in incertis & fluctuantibus, non aliter, opinor, ac rupes qadam ventorum fluctuúmqe impetu non modo non concutitur, ſed etiam incurſantes undas circa ſe frangit atqe abſumit.* Idémqe *Orat.* 28. §. 21. procellam deſcribens: Ἡ
B μὲν θάλαττα ἀνέμυ μεγάλυ πνέονλος διηγειρλό τε καὶ ἐπορύελο. τῶν δὲ κυμάλων τὰ μὲν πόῤῥωθεν ἀνισάμενα καὶ καλὰ μικρὸν κορυφύμενα, εἶτ' ἐλαλλύμενα πρὸς ταῖς ἀκπαῖς ἐλύετο, τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέλραις προσπίπλονλα καὶ ἀπορυόμενα, εἰς ἀχνὴν ἀῤῥώδη καὶ ψιλὴν ἐκπορίζελο. ἔνθα κάχληκες καὶ φυκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὀσρέων τὰ ἐλαῤῥόλαλα ἐξεθεῖλο καὶ ἀπεπλύνλο. ἔσι δὲ καὶ ἠρπάζελο πάλιν ἀναχωρῦνλος τῦ κύμαλος. αἱ δὲ ἦσαν ἄσεισοι καὶ ἀλίνακλοι, ὑδέν γε ἧλλον ἢ διοχλοῦσες ὑδενός, πλὴν ὅσοι τοῖς κύμασι βάλλεσθαι. *Mare qidem vento magno flante excitabatur & infremebat, fluctúſqe partim procul exſurgentes, ſeqe paulatim in ſummam altitudinem efferentes, ac poſtea decreſcentes ad ripam ſolvebantur,*
C *partim in propinqas petras incidentes, atqe inde repulſi in ſpumoſam ac tenuem aſpergimem dilabebantur. Hic & lapilli, & alga, & buccinæ & leviſſima oſtrea extrudebantur, & qaſi exſpuebantur: nonnulla etiam reciprocante fluctu rurſus arripiebantur, petris interim non minus immotis & inconcuſſis remanentibus, qàm ſi nulla omnino vis ipſis admoveretur, niſi qod fluctuum ictibus verberabantur.* mox ubi ſimiles in vita humana procellas emergentes narraverat; τῶν πειραζομένων, inqit, §. 22. οἱ μὲν ἐδόκυν μοι ὡς τὰ κυφόλαλα καὶ ἄπονα παρωύρεσθαι, οὐδὲ μικρὸν ἀντέχειν πρὸς τὰς ἐπηρείας. οὐδὲ γὰρ ἔχειν ἐν ἑαυλοῖς σερρόληλα καὶ βάρος λογισμῶ σώφρονος καὶ τοῖς προσπίπλουσιν ἀνλιβαίνονσιν. Οἱ δὲ εἶναι πέλρα, τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι,
D ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ἣ λαλρύομεν, ὅσοι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπεραναβεβηκόλες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινόλλα, πάνλα φέρυσιν ἀσείως καὶ ἀτινάκλως, καὶ διαγελῶσι μᾶλλον ἢ ἐλεῶσι τὺς σενομένυς, τὸ μὲν ὑπὸ φιλοσοφίας, τὸ δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας. *Eorum, qi tentantur, alii mihi velut leviſſima qadam corpora, & ſpiritus expertia, abripi diſtrahique videbantur, ac ne tantillum qidem adverſarum rerum impetum ſuſtinere: nec enim robur & firmitatem habere, pondúſqe prudentis & cordata rationis fortuitis caſibus obluctantis: alii autem petræ inſtar eſſe, ac petra illa, ſupra qam ſtamus, & qam colimus, digni, qicunqe nimirum philoſophicâ ratione utuntur, ac ſu-*
E *prà vulgi humilitatem evecti, humana omnia immoto & firmo animo ferunt, atqe eos qidem, qi talibus rebus qatiuntur, irrident, vel miſerantur, illud ob philoſophici animi generoſitatem, hoc propter humanitatem & commiſerationem.* Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 84. *Edit. Pariſ. pag.* 886. *A.* Οὕτω καὶ ὁ νίκα λαμπρο῀ίρα γίνελαι, ὅλως πάσχονλες τῶν δρώνλων περιγινόμεθα. ὃ καὶ μάλισα ἰσχύος τεκμήριον. ὕτω καὶ αἱ θαλάτλιαι πέτραι, τῷ πάσεσθαι τὰ κύμαλα διαλύυσιν. ὕτω καὶ οἱ ἅγιοι πάνλες ἀνεκηρύχθησαν, καὶ ἐσεφανώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔσησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νικῶντες νίκην. *Illa fulgentiſſima victoria eſt, qa inferentem patientia ſuperaſti. Et potius*
F *hoc eſt roboris ſignum. Sic ſcopuli ad mare ſiti fluctibus caſi facilè ipſos diſſolvunt, ſic ſancti omnes præconio præclaro coronati præclara tropæa ſtatuerunt, hanc victoriam laboris expertem conſequuti.* Indè proverbiale hemiſtichium;
—— ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ' ὄπω.
—— *fruſtra, ſicut fluctus, me turbas.*
Cyprianus *Epiſt.* 3. *Manere debet apud nos frater, fidei robur immobile; & ſtabilis atqe inconcuſſa virtus, contra omnes incurſus atqe impetus oblatrantium fluctuum, velut petra objacentis fortitudine ac mole, debet obſiſtere.* Huic aliam addere licet imaginem, havd minùs elegantem, ex Evripidis Antigone, exhibente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 126.
G Τίς γὰρ πετραῖοι σκοπελὸν ὑτάζων δορὶ,
Ὀδύναισι δώσει;
Molem qis autem ſaxeam haſtâ verberans,
Citas dolorem?
Cui non abſimile Plavtinum illud *Curcul.* 3. 1.
Noli, amabo, verberare lapidem, nè perdas manum.
ſcilicet ſaxum qi cædit, nec illud lædit, & noxam parit ſibi.
Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιῦτον παντὶ ἐδύνατο] Geminum planè huic Antiphanis illud apud Stobæum, *tom.* 2. *tit.* 108.
Τὸ μὲν ἀτυχῆσαι, παντὸς εἶναί μοι δοκεῖ.
Ἀνδρὸς δ', ἐνεγκεῖν ἀτυχίαν ὀρθῷ τρόπῳ.
Namqe eſſe infortunatum cujuſvis puto:

Ad-

rat: at non qivis citra animi ægritudinem casum ejusmodi tulisset. qamobrem ergo illud infelicitatis potiùs, qàm felicitatis illud loco habetur? num illud hominis infortunium dicis, qod naturæ humanæ adversari qicqam dixeris, qod secundùm ejusdem voluntatem contingit? qid avtem ea velit, non est ut nunc discas. nunqid casus ullus prohibeat te, justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem, temeritate, errore immunem, modestum, liberum, avt aliud qid eorum, qæ ubi affuerint, natura humana sua obtinet universa?

ἄλυπ@· ἢ ἃ πᾶς ἄν τὰ τοῦτο ἀν διπλέυσειε. Δῆλα πότερα ἔστιν ἐπαινοῦμεν μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ ἔστι δ' ἀτύχημα; λέγεις ἢ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπου; ὃ ἐρεῖς ἐστιν ἀποτύγμα τῆς φύσεως ἐ ἀνθρώπου; ἀποτύγμα ἢ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναί σοι δοκεῖ, ὃ μὴ [a] ἔστιν τὸ βέλημα τῆ φύσεως αὐτὸ ἐστι; τί ἔστιν τὸ βέλημα, μεμαθήκας. [b] μήτε [ἔστιν] τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο κωλύσει δίκαιον εἶναι; μεγαλόψυχον; σώφρονα; ἄφρονα; [c] ἀπερόπωτον; [d] ἀδιάψευστον; ἀοδήμονα; ἐλεύθερον; τ' ἄλλα, * ἃ συμπαρόντων ἡ φύσις ἡ τῦ ἀνθρώπου [e] ἀπίχει τὰ ἴδια. μένει

a L.5.§.1.
b L.5.§.29. l.11.§.9.
c L.3.9.9.
d L.5.§.9.
d * ἄν σ.
e L.8.§.32. l.9.§.42. l. 11.§.1.

ANNOTATIONES.

Adversa rectè tolerare, id verò viri.
Grotius.
Ἐνταῦθα ἀνὴρ γὰρ ἀνδρός ἐστι διάφορος,
Ἐν τῷ τό, τε κακὸν ἔν φέρειν, καὶ τἀγαθόν.
Hoc enim alio alius præstat, qòd constantiùs
Bonam malámqe didicit fortunam pati.
Grotius. Philemon *ibidem.*
Ἄν γνῷς τί ἐς' ἄνθρωπος, εὐδαίμων ἔσῃ.
Τίθηκέ τις. μὴ δεινὸν ἔσω τῦτό σοι.
Κεκύηκέ τις, ὃ κεκύηκέ τις. ἠτύχηκέ τις.
Βάπτει τις. οἰμώζει τις. ἡ φύσις φέρει
Ἄπαντα ταῦτα. φεῦγε τὰς λύπας μόνον.
Sic noveris homo qid sit, sat felix eris.
Interiit aliqis: ne sit cordolium tibi.
Hæc peperit, hæc non peperit: est alius miser:
Hic tussit: ille plorat: hæc fert omnia
Natura secum. tu tantùm luctu abstine.
Grotius.
Τῦτο εὐτύχημα] — λέγω γὰρ καὶ τὰ δύσφορ', ὁ τύχοι.
Καθ' ὁρθὸν ἐξέστηκα, πάντ' ἂν εὐτυχεῖν.
Ille apud Svidam, & Stobæum.
— *quippe cuncta, qamvis tristia,*
Rectè expedita, vitè favsta dixerim.
Itaqe Philemon:
Ἀνθρωπ@· ὃ δύπτυθεν οὐκ ἔσ' ὁδὶ εἷς,
Ὦ, μὴ κακόν τι γίγοιτ' ἢ γεγόσεται.
Ὁ ποιέαν δ' ἐλάχιστον τὸ γεγεημένον,
Ἀμφότερον ἔτ@, εὐτυχεῖ τε κοὐ φρονεῖ.
Nullum suvenire est usqiam mortalium,
Mala qi non sit sensurus, avt jam senserit.
At qi qod fert fortuna, qàm minimè facit,
Utrumqe, & sapiens hicce & fortunatus est.
Ὃ οὐκ ἔστιν ἀποτύγμα] ἀπότυγμα, *frustratio, aberratio,* ubi qis à fine scopóqe sibi proposito excidit, eúmqe nevtiqam assequitur. hoc itaqe loco naturæ humanæ ἀπότυγμα dicitur, qod ità eidem adversatur, ut impediat qo minùs finem sibi propositum assequatur. at hoc in natura humana, inqit, nihil externum suâ vi potest efficere. neqe est itaqe istiusmodi aliqid pro infortunio hominis habendum. Hoc eodem argumento (uti refert Plutarchus *de tranqil. p.* 468. *A.*) Metrocli Cynico occlusit os Stilpo Megarensis: potuítqe eo Marcus etiam hìc respexisse. Qum enim Metrocles illi filiæ suæ impudicitiam exprobraret, Ἐμὸν ἦν, inqit ille, ἁμάρτημα τῦτό ἐστιν, ἢ ἐκείνης; *Meumne hoc est peccatum an filiæ?* & respondente Metrocle, ἐκείνης μὲν ἁμάρτημα, σὸν δὲ ἀτύχημα. *Ejus peccatum, tuum infortunium.* regessit ille: Πῶς λέγεις; οὐχὶ ἁμαρτήματα καὶ διαπτώματά ἐστι; τὰ δὲ διαπτώματα, οὐχ ὧν διαπτώματα; καὶ ἀποτύγματα; τὰ δὲ ἀποτύγματα, οὐχ ὧν ἀποστύγματα ἀτυχήματα; *Qid ais? nónne peccata etiam sunt lapsus? Nónne lapsus sunt earum rerum lapsus, qibus assequendis excidimus? Nónne istæ à rebus appetitis aberrationes eorum sunt infortunia, qi eas non assequuntur.* Ita, inqit Plutarchus πρὸς λόγον καὶ φιλοσόφον κοινὸν ἀπέδειξεν ὕλαγμα τὴν τῆ Κυνικῆ βλασφημίαν. *placido & philosophico sermone ostendit vanum latratum esse Cynicam calumniam.* Refert & Laërtius *l.* 2. idem objicienti cuidam, dicentíqe, ὡς καὶσισχύνοι αὐτόν. respondisse, ἀ μᾶλλον, ἢ ἐγὼ ταύτην κοσμῶ. *Non magìs est illa mihi probro, qàm ego illi sum ornamento.* Atqe sensus verborum Marci iste cum seqentibus conspirat optimè, qibus interrogat an casus istiusmodi prohibere qenqam possint, qo minùs justus, magnanimus, reliqarúmqe virtutum cultor existat. Possunt tamen & alià ratione intelligi, ut *aberrationes* sive *frustrationes*, ἀποτύγματα naturæ humanæ, negentur esse hujusmodi contingentia, qia præter naturam humanam ejusdémqe rationem nevtiqam contingant. Vide *suprà* §. 33.

Τί ὂν τὸ βέλημα μεμάθηκας] Oratio defecta videtur. Itaqe Xylander vertere neglexit. forsan sic distingvendum. Τί ὂν τὸ βέλημα; μεμάθηκας. *qidnam est igitur qod vult natura? didicisti* jam pridem; ipse satìs nósti. qid id avtem sit, in seqentibus indicat; sed & *l.* 5. §. 1. Epictetus Enchir. *cap.* 32. Τὸ βέλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐστιν, ἐξ ὧν ἡ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. *Naturæ propositum ex iis rebus, de qibus nulla inter nos controversia est, cognosci potest.* Et *Dissert. lib.* 1. *c.* 17. Τί ὂν

A θαυμαστόν ἐστι; νοῆσαι τὸ βέλημα τῆς φύσεως. *Qid ergo est admirabile? naturæ intelligere voluntatem.* Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ καλὰ φύσιν, τὸ καὶα τὸ βέλημα τῆς φύσεως ἀκούειν.

Ἀπρόπτωτον] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Ἀδιάψευστον] Sic *lib.* 2. §. 17. μηδὲν ποιῶντα διεψευσμένως, καὶ μεθ' ὑποκρίσεως, *ut nihil ficti simulatiqe subsit*: & *suprà* §. 33. λόγ@ οἷ@ μήποτε διαψύσασθαι, *sermo mendacio omni immunis.* Istìc avtem, τὸ ἀδιάψευστον, vel agendi, vel patiendi significatum habere possit: prout & *l.* 1. §. 15. τὸ ἀψευδές. Utrovis sumpseris, ad Stoicam disciplinam spectat. Siqi-
B dem illi, ut Laërtius *l.* 7. *c.* 121. in *Zenone* ajebant, μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τυτέστι ψευδεῖ συγκαταθήσεσθαι μηδενί. *Sapientem non opinaturum, hoc est, mendacio non assensurum cuiqam.* Explicatiùs Stobæus *tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 4 §. 8. Λέγουσι δὲ μὴ ψύδεσθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν. ὃ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διαψευστῶς τὸ ψεῦδ@ λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τὸν πλησίον. τῷ μέν τοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν καὶα πολλὰς τρόπους ἄνευ συγκαταθέσεως. καὶ γὰρ καὶα στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ καὶα τὴν τῦ συμφέροντος προόρασιν, καὶ καθ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίυ πολλάς. ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν οὐδέποτέ φασι τὸν σοφόν. οὐδέποτε γὰρ παρέπεσθαι ἀκαταλή-
C ληπτῳ τινι συγκαταθίθεσθαι, διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτὸν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδέν. *Mentiri qoqe sapientem negant, cùm non tam qi mendacium dicat, qàm qi mendaciter ac dolo id faciat, mentiatur. Mendacio tamen uti variis modis posse credunt absqe assensu, ut in militia contra hostes, avt aliâ necessitate. At mendacio nunqam assensurum sapientem existimant, qod nec opinetur, nec ignoret qicqam.* Et *ibidem.* Οὔτε ἐξαπατᾶσθαι, οὔτε ἐξαπατᾶν ἄλλον, οὔτε διαψύδεσθαι, οὔτε ἀγνοεῖ, οὔτε λανθάνειν [αὐτόν τι, sive τι αὐτὸν,] ἑαυτὸν, οὔτε καθόλυ ψεῦδος ὑπολαμβάνει. *Neqe decipitur, neqe decipit alium, neqe mentitur, neqe ignorat, neqe latet illum qicqam, neqe mendacio in universum assentitur.* Verùm hoc est Dei solius, qi verè ἀψευδὴς, *mentiri nescius* solus, ut Pavlus *ad Tit. c.* 1. *v.* 2. cæterùm ut idem *ad Rom. c.* 3. *v.* 4. πᾶς ἄνθρωπος ψύστης. *omnis homo mendax*, etiam Stoicorum sapientissimus.

Ἃ συμπαρόντων] legendum forsan, ἂν συμπαρόντων, *qa si affuerint.*

Ἡ φύσις ἡ τῦ ἀνθρώπου ἀπίχει τὰ ἴδια] Ità *l.* 9. §. 42. Ἀπίχει τὸ ἴδιον. *Qicqid suum est adepta sunt.* Et *lib.* 11. §. 1. Ἐγὼ ἀπίχω τὰ ἐμά. *Ego qa mea sunt, omnia habeo.* Phrasis emphatica, qà non tantùm suum qod est assecutus qispiam indicatur, sed ità id omne qod suum ducit, plenum & integrum assecutus, ut in eo planè acqiescat, nec qicqam ampliùs reqi-
E rat, utpote qum illud sibi sufficere existimet. Ità Matth. *c.* 6. *v.* 2. ἀπίχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν, *retulerunt mercedem suam.* & Luc. *c.* 6. *v.* 24. ἀπίχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν, *perceptum habetis solatium vestrum.* interpretatur Theophylactus πᾶν ἀπίλαβον. *totam mercedem suam acceperunt; totam habent. totam consolationem vestram accepistis*; totam habetis. ut qòd ampliùs sperent expecténtve, sive præmii sive solatii, avt illi avt isti, nihil prorsus sit reliqum. & apud Marc. *c.* 14. *v.* 41. Ἀπίχει. *Sufficit*, qam versionem firmant Henricus Stephanus & Theodorus Beza, adducto Anacreontico illo;

Ἀπίχει. βλέπω γὰρ αὐτήν.
Sat est, sufficit: ipsam enim video.
F
cui adjungit & Dunæus noster ex Septuaginta versione, *Num. c.* 16. *v.* 3. ἐχέτω ὑμῖν. qod mox *v.* 7. ἱκανούσθω ὑμῖν. *Sufficiat vobis.* Synesius *calvit. pag.* 86. Τούτοις (τοῖς ζωγράφοις) ἄν τις ἐκδῶ μοιχὸν ἢ κίναιδον ἐν πίναξι γράψαι, κομήτην ἀπολαβὼν, ἀπίχει τὸ ἐπίταγμα. *Si qis mœchum avt cinædum in tabella pingendum curaverit, crinitum aliqem ac cincinnatum accipiens, habet totum id qod injunctum est*; *nihil amplius reqirit.* Cui libens subjunxerim illud ejusdem de militia rapaci, ex *Orat. de regn.* Ὅσοις ἔστι ἐμοῦ τὸν μὲν ἀλλόφυλον ἐχθρὸν ἀπειρύκειν, αὐτὸς δὲ ἁ τὰ μέτρια μοι χρῆται, ἵλεος εἶδεῖν μοι δοκεῖ διαφέρειν
G κυνὸς, ὃ' αὐτὸ τῦτο τὰς λύκας ὡς πορρωτάτω διώκοντος, ἵνα αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς κερδαίζῃ τὴν ποίμνην, δίον ἀπίχειν τῆς φυλακῆς τὸν μισθὸν τῷ γαλαπτος ἐμφορήμενον. *Qare qi peregrinum hostem à me propulsat, ipse autem moderate mecum non agit, is à cane mihi non differre videtur, qi lupos propterea longissimè abigit, ut per otium gregem commode dilaniare possit, qem potius in cu-*

μηνου λοιπὸν ὅτι πάντες ἐις λύπην σε προαγομένου, τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι. * ἐχ' ὅλη ἡ ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

* ὅτι ἐχὶ.

mineris deinceps, qoties inciderit qicqam qod ad triſtitiam impellat te, decreto hoc uti: Nam eſt infelix caſus iſte, ſed fortiter ferre hoc felicitatis eſt.

a L. 9. §. 3.

§. 50. a Ἰδιωτικὸν μὲν, ὅμως δὲ ἀνυτικὸν βοήθημα πρὸς θανάτου καταφρόνησιν, ἡ ἀναπολήσεις τοὺς b γλίσχρως ἐνδιατρίψαντων τῷ ζῆν. τί

b L. 5. §. 5.

§. 50. Vulgare qidem hoc eſt, efficax tamen ad mortem contemnendam adminiculum, ſi eos recolas qi vitæ avidi fuerint eidem diu immorati. qid

ANNOTATIONES.

cuſtodia mercedem eum tacte ſatiari oporteat. ubi ἀπέχειν τὸν μισθὸν idem eſt, qod Lucæ Evangeliſtæ *cap.* 3. *v.* 14. in Joannis Baptiſtæ reſponſo ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις, *contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* His adjicere licebit, & illud Plutarchi in *Solone p.* 90. *E.* (qod Scultetus qoqe advertit *Exercit. Evang. l.* 2. *c.* 30.) Ὁ γὰρ ἐν γάμῳ παροφῶν τὸ καλὸν, ὃ τίκτων ἕνεκα, δῆλός ἐστιν, ἀλλ' ἡδονῆς, ἀγόμενος γυναῖκα. τὸν δὲ μισθὸν ἀπέχει, καὶ παῤῥησίαν ἀυτῷ πρὸς τὰς γενομένας ἀκ ἀπολέλοιπεν, οἷς αὐτὸ τὸ γίνεσθαι πεποίηκεν ὀνειδος. *Qippe qi nuptiarum decus pratereat, profitetur ſe non liberorum gratiâ, ſed voluptatis adſciſcere mulierem: habétqe mercedem ſuam, neqe locum ſibi reliqit qærendi de genitis, qibus ipſam reddidit probroſam natvitatem.* Et Athanaſii (ſi is avtor eſt) illud *in Serm. de ſemente. Tom.* 1. *p.* 1064. *C. D.* ubi illos exagitat, qi qò nobili alicui viro ſe concilient, templum adeunt, ibíqe conſpicandos ſe præbent. Τρέχουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἀνθρώπῳ δείξωσι τὸ πρόσωπον. ἐξῆλθεν ὁ ἐπίτηδες, συνεξῆλθεν ὁ ὑποκριτὴς, καὶ ἀπέχει τὸν μισθόν. δι' ἀνθρώπων ἦλθεν, ἀνθρώπῳ ἤρεσε. παρὰ Θεῷ οὐδὲν ἔλαβεν. ὁ γὰρ ἐκείνῳ ἔδειξε τὴν διάνοιαν. *Decurrunt in Eccleſiam, ut homini ſuum vultum oſtendant, mox cum ille vir clarus abierit, abit & unà ſimulator, receptâ ſuâ mercede, ob hominem venit, & homini placuit, à Deo nihil qicqam acceptur: non enim illi mentem ſuam oſtendere in votis habuit.* Nec præteriri digna hic Dunæi noſtri ſubtilitas, qi ad Apoſtoli illud *ad Philip. c.* 4. *v.* 18. ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. Hæc tria, inqit, prorſus idem declarant: nam ἀπέχω πάντα, non eſt, *accepi omnia qæ miſiſtis*: eſſet enim ταυτολογία qod ſubjungitur, δεξάμενος παρ' Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, *acceptis omnibus ab Epaphrodito qæ à vobis miſſa ſunt.* ſed ſignificat his verbis ſibi abundè ſatisfactum eſſe. *Habeo*, inqit, jam *omnia* qæ velim, nihil ampliùs deſidero, ſatìs ſupérqe eſt. ità Pindarus *Iſthm.* 5. In his, inqit, duobus eſt ſumma felicitas,

Εἰτις ἓυ πάσχων, λόγον ἐσθλὸν ἀκούοι.
Si aliqis commodè vivens, bene avdiat.

Hæc ſi habes,

Μὴ μάλευε Ζεὺς γενίσθαι, πάντ' ἔχεις.
Ne qære Jupiter fieri, omnia habes.

Hoc eſt qod Pavlus ἀπέχειν.

Οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα] Tranſponendum opinor, legendúmqe. ὅτι δ' τοῦτο, ſive ὅτι ἐχὶ τ. &c. Vide *ſuprà ad* §. 1. & *ad l.* 7. §. 58. Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν (ἢ καὶ πονηρόν) ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. *Non enim mors, vel dolor terribilis eſt, avt malus; ſed metuere dolorem vel mortem.* lavdatur itaqe, qi dixit,

Οὐ κατθανεῖν γὰρ δεινὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Neqe enim eſt mori miſerum, ſed turpiter mori.

ſive ut Gnomologus extulit,

Τὸ γὰρ θανεῖν ἐκ αἰσχρὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Mors ipſa non eſt fœda, ſed fœdè mori.

Tacitus Stoicorum placita tangens, *Annal. l.* 6. *Neqe mala vel bona, qæ vulgus putet. multos qi conflictari adverſis videantur, beatos; ac pleróſqe, qanqam magnas per opes, miſerrimos; ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent; hi proſperâ inconſultè utantur.* Bias apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Ἀμύχητον εἶναι, τὸν ἀτυχίαν μὴ φέρουσα. *Inſelicem eſſe, qi ferre neqiret infelicitatem.* Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

L. *Qemcunqe miſerum videris, hominem ſcias.*
A. *Qemcunqe fortem videris, miſerum neges.*

Vide Senecam Philoſophum iſtud fuſiſſimè diſputantem, *Ep.* 66. & *Ep.* 67.

§. 50. Ἰδιωτικὸν] non ἴδιον, ut *ſuprà* §. 8. ſed κοινότερον, ut *l.* 2. §. 10. argumentum *vulgare*, non Stoicorum *peculiare*, qi altiora ſpirant, & validioribus firmamentis adverſus vitæ hujuſce cupidinem incedunt muniti. itaqe ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικὸν, *omni artificio deſtitutum & vulgare*, conjunxit Hermogenes *de invent. l.* 2. *c.* 1.

Τῶν γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν] γλίσχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν, non eſt ſimpliciter, qod Xylander avtumat, *diu vivere*, ſive *vitam in longiſſimum tempus extrahere*; ſed *vitæ qaſi pertinaciter inhærere*, & ægrè gravatímqe ab ea divelli. hoc enim τὸ γλίσχρως illud deſignat. Apud Svidam avtor innominatus: Ἀλλ' ἐγὼ τις ἄρα δυσαπάλλακτος ἦν ἀπὸ τῶν τοιούτων, καὶ γλίσχρως εἶχόμην τῆς αὐτῆς ἀληθείας, ὅτε ὡς ἀληθῶς ὄναρ πλανήσας. *At ego profectò tunc eram homo qidam, qi ab hujuſmodi fatuis, vanis ac ineptis rebus difficulter avelli poteram, & tenaciter adhuc huic fatuitati, vanitati ac futilitati adhærebam, ut qi verè per ſomnum ditatus eſſem.* Eſt enim τὸ γλίσχρον, qod & Xylander ipſe nos monet, ipſúmqe ſignificatûs hujus τῇ γλίσχρᾳ monere poterat, *lentum, tenáxqe*; ídqe τῆς γλίας τρόπου, *glutinis inſtar*; unde forſan & vocabulum iſtud ortum habuerit. itaqe τὸ γλίσχρον καὶ κολλῶδες, *lentum & glutinoſum*, tanqam συνώνυμα copulantur, ab Ariſtotele *problem. l.* 2. *q.* 22. & γλισχρύνεσθαι, *cunctari*, vel potiùs *lentum & tenacem eſſe.* Sunt itaqe οἱ γλίσχρως ἐνδιατριβοντες τῷ ζῆν, ut Ariſtoteles loqitur *politic. l.* 3. *c.* 4. Δῆλον δ', ὡς καρτεροῦσι πολλὴν κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, γλιχόμενοι τοῦ ζῆν. ὡς ἐνούσης τινὸς ἡμερίας ἐν αὐτῷ καὶ γλυκύτητος. *Patet avtem, qod tolerant homines multa aſpera propter vivendi cupiditatem, ut exiſtente in eo qadam proſperitate & dulcedine.* qod ille γλίχεσθαι, Plato γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν dixerat in *Critone, p.* 40. *B.* Ὃς δὲ γέρων ἀνὴρ μικρὸν χρόνον τῷ βίῳ λοιπὸν ὢν τος, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτόλμησας οὕτω γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν τοῦ ζῆν, νόμους τοὺς μεγίστους παραβὰς ὑδεὶς ὃς ἐρεῖ; *Qemadmodum vir ſenex parvo admodum tempore, ut veriſimile eſt, victurus avſus fueris ob vivendi cupiditatem in tam ſordida inopia vivere, maximas tranſgreſſus leges*; Affectum avtem, qem noſter hîc notat, graphicè depinxiſſe videtur Plutarchus in lib. *de tranqill. pag.* 476. *A.* his verbis. Τὸν μὲν γὰρ ἀνόητον ὁ τοῦ θανάτου φόβος, οὐχ ὁ τοῦ ζῆν πόθος, ἐκπρέμασθαι τοῦ σώματος ποιεῖ περιπεπλεγμένον, ὥσπερ τὸν Ὀδυσσέα τῷ ἐριτιῷ, δεδοικότα τὴν χάρυβδιν ὑποκειμένην,

Ἔνθ' ἤτοι μίμνειν ἄνεμος, ὅτ' ἐκπλεῖν ἰάῃ,
Manere ubi ventus, navigare & ubi vetat,

καὶ πρὸς ταῦλα δυσαρέστως, καὶ πρὸς ἐκεῖνα περιδεῶς ἔχοντα. *Inſipientem enim mortis metus, non vitæ deſiderium, jubet à corpore dependere, id amplexum, qomodo Ulyſſes caprificum temuit metu ſubjecta Charybdis:*

Manere ubi ventus, navigare & ubi vetat,

& hoc iniqè ferentem, & illud metuentem. De Ulyſſe qod refert, habetur *Odyſſ. μ. v.* 432. Senarius eſt ex Æſchyli *Philoctete*, proverbii vicem adeptus, qod ex Diogeniano diſcimus; & ab Ariſtæneto *lib.* 1. *Epiſt.* 27. uſurpatus: in qo τὸ ἐκπλεῖν eſt à Grotii manu in *excerptis*, cùm vulgò πλεῖν tantùm legatur. Sin Plutarchi illa minùs placent, qia mortis formidini magìs qàm vitæ cupidini affectum illum tribuit, Antiphanes advocetur, cujus è *Geminis* iſta apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122. leguntur:

— ὐδεὶς πώποτε,
Ὦ δέσποτ', ἀπίθων, ἀποθανεῖν πρόθυμος ἦν.
Τὸν γλιχομένης δὲ ζῆν καλαστρᾷ τῦ σκέλους
Ἄκουλας ὁ Χάρων. —
— *nemo unqam bere,*
Moriendo alacrem vitæ impoſuit terminum:
Sed avidos vitæ pedibus Orcus detrahit
Reſtantes fruſtra. —

Vel Lucianus, qi in *Cataplo, pag.* 433. de tyranno qodam: Ἀποστόμενος ἤχθετο. εἰ γὰρ οἶδ' ὅπως, καθάπερ ἰξῷ τινὶ προσέχεται τοῖς τοιούτοις ἡ ψυχὴ, καὶ ὐκ ἐθέλει ἀπαλλάττεσθαι ῥᾳδίως, ἀλλ' αὐτοῖς πάλαι προσεληλυθυῖα. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἄῤῥηκτός τις ἦτος ὁ δεσμὸς ἐστιν, ᾧ δεδέσθαι ξυμβέβηκεν αὐτῇ. *Ab iis ſe abſtractum gravatur. Etenim anima neſcio qo pacto biſce veluti viſco affixa hæret, nec facile demigrare vult, ut qæ his jam dudum addicta ſit. Qin potiùs ac ſi infragile ſit vinculum iſtud, qo ipſos alligari contingit.* qem & ampliùs ibidem viſe ſis. Spectat horſum & qod in Evangelio Luc. *c.* 12. *v.* 20. de locuplete illo dicitur, qi opinione ſua ſpéqe inani vitæ ſpatium ſibi ad annos plures protelaverat, Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. *Amens homo, nocte hâc ipſâ repetent à te animam tuam.* Siqidem, ut Caſavbonus *ad Theophr. charact. c.* 11. αἰτεῖν eſt *poſcere à volente*; ἀπαιτεῖν, *à nolente.* Andocides περὶ καθόδου (an περὶ ἀδείας, ut ex Harpocratione vult G. Canterus *nov. lect. l.* 8. *c.* 4.) Ταῦθ' ὑμᾶς, εἰ μὲν βούλεσθε αἰτῶ. εἰ δὲ μὴ βούλεσθε, ἀπαιτῶ. *Hæc à vobis, ſi volueritis, peto: ſi verò nolueritis repeto.* De utriſqe Seneca *Epiſt.* 4. *Vitam multi ſic complectuntur & tenent, qomodo qi à torrente rapiuntur, ſpinas & aſpera. plerique inter mortis metum & vitæ tormenta miſeri fluctuant; & vivere nolunt, & mori neſciunt.* De his Epictetus, Θαυμαστοὶ ἄνθρωποι, μήτε ζῆν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν. *Homines admirandi, qi volunt neqe vivere, neqe mori.* Cui non diſpar illud apud Cyprianum *de mortalit.* à ſatellite cœleſti non ſine indignatione inſigni infremendo emiſſum, *Pati timetis, exire non vultis: qid facisam vobis?* Hos itaqe híſqe ſimiles notat Marcus, vitæ nimio plùs avidos καὶ φιλοψυχοῦντας, *vitæ amantes*, ideoqe omnibus modis mediíſqe ſatagentes, qò eam qàm diutiſſimè protelare poſſint.

qò

qid enim amplius illis, qàm immaturè defunctis contigit? Omnino jacent alicubi defuncti & illi, Cadicianus, Fabius, Julianus, Lepidus, avt ſi qis alius hujuſmodi, qi poſtqam multos extulerant, efferebantur & ipſi. exiguum enim omnino intercedit ſpatium; ídqe per qot moleſtias, cum qibus hominibus, in qali corpuſculo exantlatum? nè ergo pro re momenti alicujus habeto.

ὃυν αὐτοῖς πλέον, ἢ τοῖς ἀώροις; πάντως πού τε κεῖνται, * Καδικιανὸς, Φάβιος, Ἰγλιανὸς, Λέπιδος, ἢ ἔ τις τοιοῦτος, [a] οἳ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν. [b] ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τοῦτο δὶ ὅσων, καὶ [c] μεθ' ὅσων ἐξαντλούμενον, καὶ ἐν ὁποίῳ σωματίῳ; [d] μὴ ἄν ὡς πρᾶγμα. βλέ-

* Καικιλιά- νὸς *l.*
a Sup. §. 48.
b Sup. §. 47.
c *L.* 5. §. 10. *l.* 9. §. 3. *l.* 10. §. 36.
d *L.* 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

qò ſpectant & Evripidis verſiculi, qos *lib.* 7. §. 51. ſed mutilos Marcus exhibet. Vide *ad l.* 10. §. 8.

Τί ἂν αὐτοῖς πλέον ἢ τοῖς ἀώροις;] In eadem planè conditione ſunt, inqit, iſti vitæ tantopere cupidi, etiamſi id qod tam enixè expetunt, fuerint aſſecuti, ut ad annos numeroſos ſpiritum prorogârint. qâ illi ipſi, qi immaturo fato defunguntur. qarè? primùm, qia nihil intereſt citiùs an ſeriùs è vita migraveris, cùm aliqando migrandum ſit: cùm intervalli illius qod ab ortu ad obitum pertingit diſtantia, qæcunqe ea tandem fuerit, ad æternitatis utrobiqe adjacentia ſpatia rationem nullam obtineat. deinde, qia etiamſi qàm diutiſſimè vixerint, tamen *uvæ acerbæ inſtar*, ut Eliphaz *Jobi c.* 15. *v.* 33. avt *pomi immaturi vitæ* qaſi *avelluntur*: ut Seneca *Epiſt.* 30. non *tanqam exeant de vita*, ſed *tanqam extrahantur*. Idem *de brev. vit. c.* 11. Cicero *de ſenect. Qaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur; ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis avſert, ſenibus maturitas.* Verùm vitæ cupido immoderata iſtos pariter ſe habere facit, ſenes an juvenes defungantur: qos itaqe ridens Luciani Diogenes *Dial. mort.* 27. Τί ἂν ἄν τις ἔτι λέγοι περὶ τῶν νέων, ὁπότε οἱ τηλικοῦτοι φιλόζωοι εἰσὶν, ὃς ἐχρῆν διώκειν τὸν θάνατον, ὡς τῶν ἐν τῷ γήρᾳ κακῶν φάρμακον. *Proinde jam qid de adoleſcentibus dicamus, qando decrepiti iſti tantopere vivere cupiunt? qos mortem ſectari decebat, tanqam remedium eorum malorum, qæ ſecum ferat ſenectus.* deniqe qia mors eodem in ſtatu utrumqe conſtituet. Καὶ γὰρ ὁ ἰσχαλογήρως ἀποθανὼν ἐς ἴσον καθαστήσεται τῷ πρεσβύτῃ. *Et qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eundem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit. l.* 9. §. 33.

Καδικιανὸς] Corruptum credo nomen iſtud. forſan Καικιλιανὸς, *Cæcilianus*, vel Κατιδιανὸς *Catidianus* fuerit. Κατίδιος καὶ Κατιδιανὸς, ὀνόματα κύρια. *Cattidius & Cattidianus, nomina propria.* Svidas; Qanqam longævus utrovis nomine nullus occurrit: Occurrit à priore illo parum deflexo, Καικίλιος Καλλαϊσιανὸς, utì Svidas habet, Καλαϊσίνος, ut Caſaubonus *ad Athen. l.* 6. *c.* 21. in hoc cenſu meritò collocandus, ſi (qod Svidas refert) ἐπὶ τῆ Σεβαστῆ Καίσαρος, καὶ ἕως Ἀδριανῶ, *ſub Auguſto Cæſare & ad Adrianum uſqe* Cæcilius iſte Siculus rhetor Romæ ſophiſticen an rhetoricen profeſſus eſt: cùm inter utriuſqe horum imperium ſeculum ſolidum intercedat.

Φάβιος] Inter μακροβίους, *Q. Fabium Maximum* commemorat Plinius *nat. hiſt. l.* 7. *c.* 48. qem 63. *annis avgurem fuiſſe* refert. Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 13. *Q. Fabius Maximus duobus & ſexaginta annis avguratûs ſacerdotium ſuſtinuit, robuſtâ jam ætate id adeptus: qa utraqe tempora, ſi in unum conferantur, facilè ſeculi modum expleverint*, Et Livius *hiſt. l.* 30. *Eodem anno Q. Fabius Maximus moritur, exactæ ætatis; ſiqidem verum eſt avgurem duos & ſexaginta annos fuiſſe, qod qidam avtores ſunt.* Ità Livius ac Maximus, Plinio minus uno anno adſcribunt.

Οἱ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν] Ità *ſuprà* §. 48. Ὁ τοῦτον κηδεύσας, εἶτα ἐξετάθη. *Qi alios ubi ſepelierant, & ipſi tandem elati ſunt.*

Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα] μικκόν, Lugdunenſis, ab exemplari, an à typothetæ lapſu, incertum iſtud opinor. Vide *ſuprà* §. 15. & 47. & 48. Seneca *Epiſt.* 49. *Non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re, qæ tota brevis eſt.*

Καὶ τοῦτο δὶ ὅσων] Cicero ad Lucejum, *famil. l.* 5. *Epiſt.* 15. *In longa vita nihil eſt niſi propagatio miſerrimi temporis.* Cæcilius *Placco* (indè enim eſſe docet Nonius in *advenire*) à Cicerone in *Catone* relatus,

Diu vivendo multa, qæ non vis, vides.

Itaqe Avguſtinus *de tempore* (uti vocant) *Serm.* 113. *Qid eſt diu vivere, niſi diu torqeri*; Illúdqe poetæ neſcio cujus pro oraculo habet Seneca *de brev. vit. c.* 2.

Exigua pars eſt vitæ, qam nos vivimus.
Cæterùm omne ſpatium non vita, ſed tempus eſt.

Idémqe *Epiſt.* 49. *Poteſt fieri, imò ſæpe fit, ut qi diu vixerit, parum vixerit.* & *Epiſt.* 99. *Ex hoc tam exiguo temporis ſpatio, qod ætatem vocamus humanam, qantum lacrymæ, qantum ſolicitudines occupant? qantum valetudo? qantum timor? qantum teneri, avt rudes, avt inutiles anni? dimidium ex hoc edormitur. adjice labores, luctus, pericula, & intelliges etiam in longiſſima vita minimum eſſe qod vivitur.* Martialis *lib.* 6. *Epigr.* 70.

At noſtri bene computentur anni,
Et qantum tetrica tulere febres,
Avt langvor gravis, avt mali dolores,
A vita meliore ſeparetur;
Infantes ſumus, & ſenes videmur.

Seneca *Epiſt.* proximè citatâ: *Hoc qod inter primum diem & ultimum jacet, ſi moleſtias æſtimas, etiam puero longum; ſi velocitatem, etiam ſeni anguſtum.* Lucianus, pueri qinqennis epitaphio, *Antholog. l.* 3. *c.* 9.

Ἀλλά με μὴ κλάιοις. καὶ γὰρ βιότοιο μετέσχον
Παύρου, καὶ παύρων τῶν βιότοιο κακῶν.
Nemo tamen me flere velit; qia tempora vitæ ut
Pavca tuli, vitæ ſic mala pavca tuli.

Evripides *Alceſtide.*

Ὁ βίος ἀληθῶς, ὁ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά.
Hæud vita verè eſt vita, calamitas mera eſt.

Idémqe apud Plutarchum *ad Apollon.* reſtituente Grotio;

Ὁ βίος γὰρ ὄνομ' ἔχει, πόνος δ' ἔργῳ πέλει.
Vita hæc vocatur vita, revera eſt labor.

& Menander *Citharift.* apud Plutarchum *de tranq.* Laërtium *l.* 7. in *Zenon.* & Stobæum *tom.* 2. *tit.* 98.

Ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος.
Τρυφερῷ βίῳ σύνεστιν. ἐνδόξῳ βίῳ
Πάρεστιν. ἀπόρῳ συγκαλαγηράσκει βίος.
Res ſunt cognatæ, vita & anxietudines.
Vitam ſequuntur mollem; vita fulgida
Non abſunt; vitæ conſeneſcunt pauperi.

Plinius deniqe *l.* 7. *c.* 50. *Incertum ac fragile nimirum eſt hoc munus naturæ, qicqid datur nobis: malignum verò & breve in iis, qibus largiſſime contingit, univerſum utiqe ævi tempus intuentibus. qid qod æſtimatione nocturnæ qietis, dimidio qiſqe ſpatio vitæ ſuæ vivit? pars æqa mortis ſimilis exigitur, avt pœnæ, niſi contingit qies, nec reputantur infantiæ anni, qi ſenſu carent, non ſenecta in pœnam vivacis. tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties invocata mors, ut nullum freqentius ſit votum. Natura verò nihil hominibus brevitate vitæ præſtitit melius.*

Καὶ μεθ' ὅσων] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36. & adde piorum qerimonias illas *Pſalm.* 120. *v.* 5, 6. & *Pſal.* 55. *v.* 6, 7. & *Pſal.* 57. *v.* 4. & Jerem. *c.* 9. *v.* 2, 3.

Ἐξαντλούμενον] A ſentinâ navis, qæ moleſtiæ multum exhibere ſolet, exhavriendâ tractum, & eleganter hîc poſitum, ad vitam moleſtiis laboribúſqe creberrimis infeſtam deſignandam. Pari modo τὸ ἀντλεῖν καὶ ἐξαντλεῖν uſurpatum alibi deprehendas. Æſchylus *Prometh. v.* 375.

Ἐγὼ δὲ τὴν παροῦσαν ἀνλήσω τύχην.
Ego avtem hoc præſens infortunium exantlabo.

Idémqe *ſeriis.*

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πλημόνως ἤντλουν κακά.
Alia enim qidem mala miſerè perferebant.

Evripides *Creſphont.*

— ἄλλαν μύζουσ'
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησας, ὡς ἐγὼ, βίον.
— & *alia innumera*
Eandem tolerarunt, qam ego, vitam.

Et in *Cyclope v.* 110.

Παπαῖ. τὸν αὐτὸν δαίμον' ἐξαντλεῖς ἐμοί.
Papæ: havris eandem fortunam, qam & ego.

Marinus in *Proculo c.* 3. Δευτέρα δὲ ἰσχὺς σωματικὴ, ἀπαθὴς μὲν ὑπὸ χειμώνων καὶ καμάτων, ἄτρωτος δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἠμελημένης διαίτης, καὶ πόνων ἐκείνων, ὅς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐξήντλει. *Secundò robur corporis, qod nullis frigoribus afficeretur, nec qicqam ex vitioſa & neglecta ratione victus atqe laborum convelli, avt commoveri poſſit, qos die noctuqe exhauriebat.* qem locum fruſtra ſolicitat Heraldus in *Jambl. c.* 4. Vide *ad l.* 3. §. 4. νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. Plavtus *Amphitr.* (ſi Plavti ſaltem ea ſint) *Act.* 4. *Sc.* 4. *v.* 20. & Nonius Attio tribuit.

Fata iſtæc me premunt, pertolerarem vim tantam cladéſqe
Exantlarem impatibiles. —

Lucilius *Sat. l.* 30. apud Nonium;

Qantas qotqe modo arumnas, qantóſqe labores
Exancláris. —

Ennius *Andromach.*

Qantis cum arumnis illum exanclavi diem?

Cicero *de divinat. l.* 2. §. 64.

Tot nos ad Trojam belli exantlabimus annos.

Et apud eundem *Tuſcul. l.* 2. §. 20. Attius *Trachin.*

O multa dictu gravia, perpeſſu aſpera,
Qæ corpore exanclavi, atqe animo pertuli!

Exanclare, ſive *exantlare*; utrovis enim modo ſcribas, cicum havd interduis, idem eſt qod Græcis τὸ ἐξαντλεῖν. ut rectè Stephanus monuit: nec opus fuit, ut hâc rejectâ, aliam ei originem darent Turnebus *adverſ. lib.* 3. *c.* 10. & Camerarius *problem. cent.* 5. *q.* 5.

Μὴ ἂν ὡς πρᾶγμα] Oratio elliptica; forſan mutilata. Nè

a Sup. §. 3. l. 5. §. 24. l. 12. §. 7.
b L. 2. §. 14. l. 9. §. 33.
c L. 5. §. 3. l. 8. §. 50.
d L. 8. §. 30.
e Sup. §. 19. l. 11. §. 18.
f L. 3. §. 5. l. 8. §. 30.

βλέπε γὰρ ὀπίσω [a] τὸ ἀχανὲς τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον. ἐν δὴ τούτῳ, [b] τί διαφέρει ὁ τρίμηνος τοῦ τριγενοῦς.

§. 51. [c] Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε. σύντομος δὲ ἡ κατὰ [d] φύσιν. ὥστε [d] κατὰ τὸ ὑγιέστατον, πᾶν λέγειν καὶ πράττειν. ἀπαλλάσσῃ γὰρ ἡ τοιαύτη [e] τῆς περιθέσεως, κόπων, τραχυτέρας, καὶ πάσης [e] οἰήσεως, καὶ [f] κομψείας.

si enim ævi præteriti immensitatem adverteris & futuri itidem infinitatem, qid tandem distabit, triduanus qi fuerit, ab eo qi secula tria transegerit?

§. 51. Viâ compendiosâ semper incedas. compendiosa est ea, qæ secundùm naturam est. in omni nimirum cùm dictione, tum actione veri rectíqe curam habere. etenim propositum istiusmodi molestiis, militiâqe, sed & dissimulatione omni atqe ostentatione immunem præstabit.

§. 1.

ANNOTATIONES.

igitur mortem pro re difficili accipe. Xylander. & sic *l.* 5. §. 29. Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; *Cur grave hoc ducis?* malim tamen, *Ne igitur vitam diuturniorem, tanqam rem alicujus pretii aut momenti habeas, aut enixiùs expetas.* ut *suprà* §. 46. & *l.* 12. §. 32. μηδὲν μέγα. — *qid qasi magnum*, inqit ille apud Persium *Sat.* 5.

Nempe diem donas?

qid itidem tu qasi magnum qid poscis, aut optas? Vide Senecam *infrà*, & *l.* 6. §. 9. Ità Stoicus qidam Tullio Marcellino, (referente Senecâ *Epist.* 77.) *Noli torqeri, tanqam de re magna deliberes. non est res magna vivere. Omnes servi tui vivunt, omnia animalia. Magnum est honestè mori, prudenter, fortiter. Mori velle, non tantùm prudens, & fortis, aut miser, sed etiam fastidiosus potest.*

Βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανὲς] Istud non semel inculcat Marcus; *suprà* §. 3. & *l.* 5. §. 24. & *l.* 12. §. 7. Seneca ad *Marc.* c. 20. *Omnia humana brevia & caduca sunt, infinati temporis nullam partem occupantia. Terram hanc cum populis, urbibúsqe, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus. minorem portionem vita nostra, qàm partem puncti habet, si temporicomparetur omni; cujus major est mensura qàm mundi, utpote cùm ille se intra hujus spatium toties remetiatur, qid ergò interest id extendere, cujus qantumcunqe fuerit incrementum, non multum aberit à nihilo.*

Καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον] Basilius Cæsar. *Epist.* 60. Κἂν ὅλον τις εἴπῃ τὸν ἀνθρώπινον βίον, σμικρότατον διάστημα πανταλῶς συγκρίσει ἐκείνῃ ἀτερμάτῳ αἰῶνι τῷ ἐν ταῖς ἐλπίσιν ἀποκειμένῳ. *Etiamsi universam hominum vitam qis objecerit: brevissimum tamen est illius spatium respectu infiniti seculi, qod in spe nostra rare conditum est.* Philo *de Joseph p.* 530. Ὠκύμοροι δ' εἰσὶ πάντες ἄνθρωποι. καὶ γὰρ ὁ μακροβιώτατος, ὀλιγοχρονιώτατος ἀντεξετάζόμενος αἰῶνι. *Brevis ævi sunt omnes homines. Nam qi maximè longævus fuit, qantillum temporis vixit, si ad æternitatem id conferas?*

Τί διαφέρει ὁ τριήμερος τοῦ τριγενοῦς] Seneca *Epist.* 77. *Nulla vita est non brevis. nam si ad naturam rerum respexeris, etiam Nestoris & Statilia brevis est; qæ inscribi monumento suo jussit, annis se nonaginta novem vixisse.* & *Epist.* 99. *Omnes, qantum ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes & senes in aqo sumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum esse qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars est: hoc qod vivimus, proximum nihilo est. Ibidem. Qi consenuit, qantulo vincit infantem? propone profundi temporis vastitatem, & universum complectere. deinde hoc, qod ætatem vocamus humanam, compara immenso. Videbis qàm exiguum sit qod optamus, qod extendimus.* Πᾶς γὰρ ἕτος γε ὁ ἐκ παιδὸς μιχρὶ πρεσβύτου χρόνος πρὸς πάντα ὀλίγος τις ἂν εἴη. *Omne enim hoc tempus à pueritia ad senectutis extremum exiguum qiddam est ad universum.* Plato *de repub. l.* 10. *pag.* 757. *D.* Τότι πολὺ δήπουθεν ἢ μικρὸν, οὐδὲν διαφέρειν δοκεῖ πρὸς τὸν ἄπειρον ἀφορῶσιν αἰῶνα. καὶ γὰρ ὁ μακρότατος βίος ὀλίγος ἐστὶ καὶ στιγμαῖος πρὸς τὸν ἄπειρον αἰῶνα. *Præterea si cum æternitate compares vita tempus, nihil inter breve & longum invenies discriminis. Longissima enim vita, si cum æternitate compares, brevis est & puncti instar.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 111. *C.*

Τῷ τριγενοῦς] Alluſit ad ætatem Nestoris, qi tria hominum secula degisse perhibetur: unde τριγένεων & τριγενοῦς dictus. Athenæus *dipnosoph. lib.* 10. *pag.* 433. *B.* Πλεῖστον δ' ἔπιε τῶν μὲν ἡρώων Νέστωρ ὁ τριγένεων. *Ex heroibus largissimè bibebat Nestor ter senex.* & epigramma *anthолog. l.* 3. *c.* 10. *carm.* 6.

— ἔθανεν καὶ τριγέρων Πύλιος.
— *mortuus est & ter senex Pylius.*

§. 51. Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε] Vide *l.* 12. §. 1. Jactare solebant Cynici συντομωτάτην πρὸς εὐδαιμονίαν ὁδὸν, *compendiosissimam ad felicitatem viam*, reperisse se. Vide Cratetis *Epist.* 6. Sed & epigrammatarius apud Laërtium *l.* 6. §. 78. Diogenem prædicat solum ostendisse mortalibus ζωῆς ὅιμον εὐαφρόστατον. *vitæ viam facillimam.* Qanqam, Galenus *de errat. curand. c.* 3. ῥᾴστην καὶ σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν, *facillimam & expeditam brevem esse ad virtutem viam*, pro eo qod disciplinam Cynicam esse magistri hujus profitebantur; verius censuisse affirmat alios qosdam, qi σύντομον ἐπ' ἀλαζονείας ὁδὸν, *brevem ad inanem jactantiam viam*, esse dixerunt. Qod avtem Marcus *viam compendiosissimam* semper insistere consulit, aliud consilium suggerere videtur Julianus *de cynism. Orat.* 2. qi prædicantibus hoc idem Pseudocynicis qibusdam, τὴν σύντομον ὁδὸν καὶ σύντονον ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, *brevem & compendiosam ad virtutem viam*, sese insistere. (qod & Plutarchus de professione Cynica in *Amatorio pag.* 759. *D.* σύντονον εὑρὼν καὶ σύντομον εὐρηκέναι πορείαν ἐπ' ἀρετὴν. *compendiosam inveniens viam ad virtutem*, Ὄφελον, inqit, καὶ ὑμεῖς τὴν μακρὰν ἐπορεύεσθε. ῥᾷον ἂν δι' ἐκείνης ἤλθετε. ἀκμὴ γὰρ ἔστ ὅτι μεγάλας ἔχουσι αἱ σύντομοι τὰς χαλεπότητας; ὥσπερ ἐν ταῖς λειφόροις, ὁ μὲν τὴν σύντομον ἰὼν δυηθεὶς, ῥᾷον ἐκπερίεισι τὴν κύκλω. ἀκίτι μέντοι τὸ ἀνάπαλιν ὁ κύκλω πορευθεὶς, ἔλθοι ἂν πάντως, καὶ τὴν ἐπίτομον. *Utinam vel longiorem teneretis! facilior per illam vobis est ingressus. An nescitis breviores vias maximis difficultatibus obsitas esse? Ut in publicis viis qi itineris compendio graditur, longiores anfractus & circuitus facilius emetitur. At non perinde qi per circuitus ambulat, compendiosiore itinere progreditur.* Cæterùm ille eos alloqebatur, qi nihil præstabant minùs, qàm qod profitebantur, cùm à virtutis sede, semitísqe etiam ad eam ducentibus, qàm longissimè essent dissiti, viásqe eas sectarentur qæ à virtute ipsa insistentes abducerent. deinde aliter se habet istic, qàm in itineribus corporeis, in qibus via compendiosissima est sæpenumero prorsus intercluſa; cùm istic nulli sit nisi suo vitio suáqe pravitate stoliditatéqe obvallata. Qin & Julianus ipse ὁδὸν σύντομον eandem ibi agnoscit, qam & Marcus hic, τὴν κατὰ φύσιν.

Σύντομος δὲ ἡ κατὰ φύσιν] nimirum qia εὐθεῖαν περαίνει. *l.* 5. §. 3. *rectâ incedit.* Via avtem recta, eadem & brevissima. Optimè Veemesius noster *de leg. mor. l.* 1. *exerc.* 1. *Lex divina, lex recta. Psal.* 19. *v.* 8. *in Mathematicis linea rectissima, linea brevissima. Via itaqe ad beatitudinem brevissima est legis divinæ, qa est rectissima, observatio.*

Κατὰ τὸ ὑγιέστατον] Ità *l.* 8. §. 30. ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι. *Sano sermone uti.* Vide & Platonem *Epist.* 10. *ad l.* 3. §. 5. adductum.

Πάσης οἰκονομίας] Vide *suprà* §. 19. Εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν τινά. *Ratione dispensationis cujusdam.* & *l.* 11. §. 18. Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται. *Multa per dispensationem geruntur.* itaqe Casavbono potiùs assentior, qi *dissimulationem*, qàm Xylandro, qi *rei familiaris curam*, reddidit.

Κομψείας] *Solicitudine* Xylander. *ostentatione* Casavbonus, meliùs. siqidem κομψείαν illâ, sive dictionis elegantiam, sive sermonis festivitatem designet, jactare se atqe ostentare soliti sunt, qi avram captabant popularem. unde κομψεύειν & pro *ostentare se*, & pro *adulari* etiam usurpatur. Hesychius κομψεύεται, κολακεύει. possis & *versutiam* vertere. Siqidem, ut Erotianus in *lexico Hippocr.* Οἱ Ἀττικοὶ τὴν πανουργίαν κομψείαν καλοῦσι, καὶ τὸ τραῦλὸν κομψόν. *Attici fraudem κομψείαν, & fraudulentum κομψὸν appellant.* Vide *l.* 3. §. 5.

LI.

LIBER V.

MAnè, cùm gravatim exurgis in promptu ſit tecum hoc modo diſſerere; Ad opus humanum jam expergiſcor. num verò ægrè feram, ſi ad ea agenda proficiſcor, qorum gratiâ natus & in mundum productus ſum? avt nunqid ad hoc conditus ſum, ut ſtragulis involutum decumbens me foveam? At hoc, inqis, oblectat magis. Nunqid ergo ad oblectandum te natus es? non avtem ad faciendum avt agendum aliqid? an non arbuſculas, aviculas, formicas, araneas, apiculas vides eam qam in mundo ſtationem obtinent, excolere ſatagentes? tu avtem, qæ hominis ſunt, facere recuſas? & non properas potiùs ad id, qod naturæ

"Ρθρε [a] ὅταν δυσκόλως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔσω, ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι. [b] ἐπὶ ἂν δυσχολαίνω, εἰ προΐομαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὧ ἕνεκεν γέγονα, καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τοῦτο καθεσκεύασμαι, ἵνα κατακείμενος τοῖς στρωματίοις ἑαυτὸν θάλπω; ἀλλὰ τοῦτο ἥδιον. [c] πρὸς τὸ ἥδεσθαι οὖν γέγονας; ὅλως ἢ ὑ πρὸς ποιεῖν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν; ὑ βλέπεις [d] τὰ φυτάρια, τὰ στρουθάρια, τὰς μύρμηκας, τὰς ἀράχνας, τὰς μελίσσας, τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμοῦσας κόσμον; σὺ * ὑ θέλεις [e] τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; ὑ τρέ- [f]

a L. 8. §. 12.
b L. 6. §. 33.
c L. 4. §. 12. l. 7. §. 73. l. 8. §. 2. 19. l. 9. §. 42.
d Inf. §. 6: l. 10. §. 8.
* [δ'] ὲ f.
e L. 6. §. 33.
f l. 8. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 1. "Ρθρε] Idem tractat argumentum *l.* 8. §. 12.

Ὧν ἕνεκεν γέγονα] *l.* 2. §. 1. *γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν. Ad mutuas operas nati ſumus.*

Ἵνα καθακείμενος τοῖς στρωματίοις] Plutarchus *de tranqill. pag.* 465. *C.* adverſus Democriti ſententiam diſſerens, qâ negotiis abſtinere ſe monet eum, qi vult tranqillè degere. Πρῶτον μὲν, inqit, ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ὄνιον ἀπραξίας. ὅιον ἀῤῥώστῳ, παραινῶν ἐκάστῳ,

Μίν' ὦ ταλαίπωρ' ἀτρίμας σοῖς ἐν δημίοις.

Primùm magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertia, tanqam unicuiqe infirmo præcipiens:

Maneas, miſer, qietus in ſtragulis tuis.

περιτίλλων τὸ σαρκίδιον. Verſiculus eſt ſumptus ex Evripidis *Oreſte*: qo & eodem fine uſus eſt in *lib. de Sene polit.* & *adv. Color. c.* 8.

Πρὸς τὸ ἥδεσθαι ὧν γέγονας;] Ità *l.* 8. §. 19. Σὺ ὧν πρὸς τί; τὸ ἥδισθαι; ἴδε, εἰ ἀνίχεται ἡ ἔννοια. *Tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an ſenſus communis id ferat.* Cicero Offic. *l.* 1. §. 103. *Neqe enim ità generati à natura ſumus, ut ad ludum jocúmqe facti eſſe videamur; ſed ad ſeveritatem potiùs, & ad qadam ſtudia graviora atqe majora.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 10. *c.* 6. Ἄτοπόν γε τὸ τέλος εἶναι παιδιάν. καὶ πραγματεύεσθαι τῷ παίζειν χάριν. σπουδάζειν δὲ καὶ ποιεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. ἀναπαύσει γὰρ ἕοικεν ἡ παιδιά. ἀδυνατοῦμεν δὲ συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέοντες. ὥ δὲ τέλος ἡ ἀνάπαυσις. γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. *Abſurdum enim eſt luſum eſſe finem, & negotiari ludendi cauſſâ. Seriò autem agere & laborare luſionis cauſſâ ſtultum planè ac puerile admodum videtur. Ludere autem ut ſeriò agat qiſpiam ex Anacharſidis ſententia videtur rectè ſe habere, qippe cum luſus requiei ſimilis ſit. Et cum neqeant homines aſſidue operari, requie indigent. Non eſt igitur finis requies: cauſſâ enim operationis fit.* Et mox: Βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν γελοίων, καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τῷ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίῳ καὶ ἀνθρώπῳ σπουδαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν. *Meliora præterea ſeria & ſtudioſa eſſe dicimus ridiculis, & iis, qæ cum luſu fiunt. Et melioris ſemper partis & hominis operationem eſſe ſtudioſiorem affirmamus.*

Οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια] Gemina his, *l.* 8. §. 19. *infrà* §. 6.

Τὰς μύρμηκας] Ad *formicas* ablegat pigrum inertémqe hominem & Solomon Rex *Proverb. c.* 6. *v.* 6, 7. & Flaccus, *Sat.* 1.

Parvula (nam exemplo eſt) magni formica laboris,
Ore trahit qodcunqe poteſt, atqe addit acervo,
Qem ſtruit haud ignara ac non incauta futuri.

Maro item *Æneid. l.* 4. de eiſdem;

It nigrum campis agmen, prædámqe per herbas
Convectant calle anguſto; pars grandia trudunt
Obnixè frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Caſtigántqe moras: opere omnis ſemita ſervet.

Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 38. Τῶν δ' ἐντόμων ζώων ἐργατικώτατα, τὸ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν. ἡ μὲν οὖν τῶν μυρμήκων ἐργασία πᾶσίν ἐστιν ἐπιπολῆς ἰδεῖν. καὶ ἀεὶ μίαν ἀτρακτὸν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν. [ποιοῦνται.] ἐργάζονται γὰρ καὶ ταῖς νυξὶ ταῖς πανσελήνοις. *Inſectorum officioſiſſimum genus formicarum & apum eſt. Jam formicarum negotia omnibus in promptu habentur: atqe eadem ſemitâ ſemper ambulant, & cibaria recondunt, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu ſolùm; ſed etiam noctibus plenâ lunâ laborem exercent, nemo eſt qi non videt.* Naſo *Metamorph. l.* 7. *v.* 658.

— parcum genus eſt patiénſqe laborum,
Qæſitíqe tenax, & qod qæſita reſervet.

Τὰς ἀράχνας] Et de iſta Agur ὁ σοφὸς, in *Solom. Proverb. c.* 30. *v.* 27. *Aranea manibus prehendit.* id eſt, *pedibus*, inqit Junius, *qi utrinqe ità conſtituti ſunt, ut patula hominum manus, ad tractanda fila, & eſcam retibus ſuis deprehendendam.* Plinius *Hiſt. nat. l.* 11. *c.* 14. *Araneorum natura digna vel præcipuâ admiratione. genus eruditâ operatione conſpicuum. ordiuntur telas; tantiqe operis materia uterus ipſius ſufficit. tam moderato ungve, tam tereti filo, & tam æqali deducit ſtamina, ipſo ſe pondere uſus.* Vide qæ ſequntur. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 39. Ὑφαίνει μὲν (τὸ τῶν ἀραχνίων γένος) πρῶτον μὲν διατείναν πρὸς τὰ πέρατα πανταχόθεν. εἶτα σημονίζεται ἀπὸ τοῦ μέσου. λαμβάνει δὲ τὸ μέσον ἱκανῶς. ἐπὶ δὲ τούτοις ὥσπερ κρόκας ἐμβάλλει. εἶτα συνυφαίνει. *Texit enim, primum filis qoqoverſus diſtendens in orbem, tum ſtamina ducens, initio à medio accepto: nec inſcitè medium ipſum accipit: deinde ſubtegmina infert atqe ſtipat, &c.*

Τὰς μελίσσας] Plinius *Hiſt. lib.* 11. *c.* 5. *Apibus principatus, & præcipua admiratio. mella contrahunt: favos confingunt, & ceras: ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim: & qod maximè mirum ſit, mores habent: nihil novere niſi commune.* Ἔτι δὲ περὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τὸν βίον πολλὴ ποικιλία. *Perqam varia in earum operatione & vita ratio eſt.* Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 40. Qem igitur vide ſis ibi. Sed & Maronem *Georg. l.* 4. canentem,

qâ illa — arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia figunt.

qi & *Æn. l.* 1. de Tyriis colonis urbem ſibi condentibus.

Qalis apes æſtate novâ per florea rura
Exercet ſub ſole labor, cùm gentis adultos
Educunt fœtus, avt cùm liqentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas;
Avt onera excipiunt venientúm; avt agmine facto,
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent:
Fervet opus; redolénteqe thymo fragrantia mella.

Τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμοῦσας κόσμον] κόσμῳ hic Marco *conſtitutio.* prout Heſychio κόσμῳ, κατάστασις ſive *politia*, qomodo apud Thucydidem Scholiaſtes κόσμον exponit πολιτείαν. Alio ſenſu Ariſtoteles, citante Galeno *de uſu part. l.* 1. dixit, ἅπαντα τὰ ζῶα κεκοσμῆσθαι τὸν ἐνδεχόμενον κόσμον. Verùm Marcus κόσμῳ vocabulum videtur eo libentiùs uſurpâſſe, qaſi non homo tantùm μικρός τις κόσμῳ exiſtat, ſed & animalcula illa μικρὸν κόσμον τινὰ, avt mundi ſaltem icunculam qandam, non politiam duntaxat, apud ſe habeant, qam & illa pro ſuo ingenio modulóqe excolant. ut τὸν καθ' αὑτὰς κόσμον συγκοσμῶσιν, ſit accingere ſe ad *mundi* partem eam, qæ ipſis aſſignatur, qaſi mundandam, id eſt, excolendam, qicqid in ipſis eſt, & ab ipſis exigitur, ad eum exornandum ac perficiendum, qaſi mutuâ qadam conſpiratione præſtare contendentes. ità *l.* 7. §. 48. Τὸ παμμιγὲς, καὶ τὸ ἐξ ἐναντίων συγκοσμούμενον. *Miſcellam omnigenam, mundúmqe ex rebus contrariis conflatum & inſtructum.* poteſt & reddi, *ordinem ſuum*, ſive qi eſt illis attributus, cunctis operis excolentes. nam & in ea ſignificatione ὁ κόσμῳ uſurpatur. Sed priùs illud arridet magis. qia relationem reſpectumqe, qem ad univerſi naturam res qæqe habent, Marcus paſſim inculcat. iſtò Xylander inclinat. illò Caſavbonus. ſic *infrà* §. 8. τῷ ὑπ' αὐτῆς διοικουμένῳ κατάλληλοι, κόσμῳ ſcilicet. *qod non ei mundo, qi ab ipſa adminiſtratur, congruens exſiſtat.*

Τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν] alioqi nec homo qidem, hominis ſaltem nomine dignus, futurus. Marcus *infrà l.* 10. §. 8. Εἶναι τὴν μὲν συκῆν, τὰ συκῆς ποιοῦσαν. τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνός. τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης. τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου. *Et ficum eſſe qa ea qa ficus ſunt facit; canem qa canis; apem qa apis; & hominem pariter qi qa hominis.* Vide & *l.* 6. §. 33. Ariſtoteles *Ethic. lib.* 10. *cap.* 6. Ἐκάστῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν ἕξιν

ἃ τρέχεις ἐπὶ τὸ κατὰ σὴν φύσιν ; ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι. δεῖ. ἔδωκε καὶ τούτῳ μέτρα ἡ φύσις. ἔδωκε μὲν τοι καὶ ὑγιαίνειν, καὶ πίνειν. καὶ ὅμως σὺ, ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα προχωρεῖς.

a Inf. §. 31. [a] ἐν τοῖς πράξεσι ᾗ ἂν ἕπῃ, ἀλλ' ἐντὸς ἑαυτοῦ δυνατέον. ἃ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν. ἐπί τοι καὶ [b] τῶν φύσιν ἄν σε, καὶ [c] τὸ βούλημα τούτης ἐφίλεις. ἄλλοι τε [d] τὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκαταπίπτουσι τοῖς περὶ αὐτὰς ἔργοις, ἄλουτοι καὶ ἄσιτοι.

b L. 8. §. 26. c L. 4. §. 49. d L. 4. §. 31. l. 11. §. 5.

tuæ convenit? At qiete qoqe opus eſt, inqis. Eſt fateor; ſed qieſcendi modum etiam natura præſcripſit. præſcripſit & edendi atqe bibendi. tu verò ultra modum, ultra id qod ſufficit, in iſtis procedis. cæterùm in agendo ſecùs te geris intra id qod poteras, contines te. etenim verè temet non diligis. alioqi naturam tuam, qæqe illa vult, diligeres. ſiqidem artes ſuas qi diligunt artifices, earundem operibus etiam intabeſcunt, illuvie inediâqe affecti.

ANNOTATIONES.

ἔχει αἰρετωτάτη ἐνέργεια. *Atqe ea maximè expetenda operatio eſt unicuiqe, qa ex habitu eſt proprio.*

Ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι] Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδύνατα συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia enim humana ad aſſiduè operandum imbecillia ſunt.* Ariſtoteles *ethic. lib.* 10. *cap.* 4. & *ibidem c.* 6. Ἀδυνατοῦντες ἓν συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. *Et cum neqeant homines aſſiduè operari, reqie indigent.* Et *politic. l.* 8. *c.* 3. Ὁ γὰρ πονῶν δέονται ἀναπαύσεως. διὰ τοῦτο δεῖ εἰσάγεσθαι καιροφυλακτοῦντας τὴν χρῆσιν, ὡς προσάγοντας φαρμακείας; χάριν. *Qi laborat, indiget relaxatione. Propterea oportet jocum adhibere, qi tanqam medicinam eo tempore adferat.* Hinc feſtivum illud Democriti, à Stobæo, relatum, *tom.* 2. *tit.* 16. Βίος ἀνέορτος, μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόκευτος. *Vita ſine feriis, via longa abſqe diverſoriis.* Seneca *Epiſt.* 3. *Inter ſe iſta miſcenda ſunt; & qieſcenti agendum; & agenti qieſcendum eſt. Cum rerum natura delibera. illa dicet tibi, ſe & diem feciſſe & noctem.* Vide *ad l.* 4. §. 26:

Ἔδωκε καὶ τούτῳ μέτρα ἡ φύσις] Rectè Hieronymus. *Potes hoc facere: ſed non eſt hoc opus tuum.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 103. *Ludo autem & joco, uti illis qidem licet: ſed ſicut ſomno, & qietibus cæteris, tum cùm gravibus ſeriisqe rebus ſatisfecerimus.* Dio in *chriis*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 34. Τῷ γελοίῳ, παιδάριε ἀλλ', πιφειδομένως δεῖ χρῆσθαι, *Ridiculo ſermone, tanqam ſale, parcè utendum eſt.* Ariſtoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10. Οἱ πρὸς ἡδονὴν ἀρκοῦσιν ὀλίγοι, ὥσπερ ἐν τῇ τροφῇ τὸ ἥδυσμα. *Qi item voluptatis cauſſâ amant, pauci ſufficiunt: non ſecus atque in edulio condimentum.* Vide *ad l.* 4. §. 21. E noſtris Gabriel Barelet. in *qadrages. hebd.* 4. *ſerm.* 2. *Delectatio ad vitam, ut ſal ad cibum. peccant mulieres, cùm juſcula nimis condiunt ſale.* Et Thomas Aqinas *Sum. part.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 4. *Parum de delectatione ſufficit ad vitam pro condimento; ſicut parum de ſale ſufficit in cibo.* Huc Dionyſii Sophiſtæ illud: Χρὴ τῷ μέλιτος ἀκρῷ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ κοιλῇ χειρὶ γεύεσθαι. *Mel ſummo digito & non concavâ manu pralibare opus eſſe.* Philoſtratus *vit. Sophiſt. l.* 1. Flaccus *Sat.* 1.

Eſt modus in rebus; ſunt certi denique fines,
Qos ultra citráqe neqit conſiſtere rectum.

Nec luſiſſe pudet; ſed non incidere luſum.

Idem *Epiſt.* 14. Ἡ φύσις ὥσπερ ὅρους ἑαυτῇ καὶ τοῖς πράγμασι τέθεικε. καὶ δεῖ τὸν ἄριστα ζῆν ἐθέλοντα τὴν τῶν δὲ γνῶσιν θηρᾶν τε καὶ φιλεῖν, καὶ ζῆν ἐθέλειν ἐντὸς τῶν ὅρων. *Natura ſibi & rebus terminos poſuit, & oportet illum qi optimam vult vitam vivere, illorum notitiam indagare & amera, & intra illos velle vivere.* Manuel Palæologus *ad fil. precept.* §. 40. Et Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 54. Ἀορίστως γὰρ ὑδαμοῦ δεῖ, ἀλλ' ἐχεσθαι ὅρου καὶ μέτρου ἐν τοῖς τοιούτοις. *Neqaqam enim infinitum oportet eſſe, ſed in ejuſmodi rebus terminis qibuſdam & menſurâ contineri.* Optimè Seneca *Epiſt.* 114. *Alter ſe plus juſtò colit, alter ſe plus juſtò negligit. tam hunc dicam peccare, qàm illum.*

Ὑπὲρ τὰ μέτρα] Caſavbonus *ad Athen. l.* 3. *c.* 29. *Vetus dictum eſt, non oportere ἡδύσματι uti ceu ἐδέσματι. hoc eſt, ſcitamentis tanqam eduliis uti.* Nec illud minùs vulgatum, *Non eſſe medicamenta alimentorum inſtar adhibenda.* Siqidem τὰ φάρμακα, τὰ κωφίζοντα ἰοὺς νοσοῦντας, ἐπιτρίβει καὶ λυμαίνεται τοὺς ὑγιαίνοντας. *Medicamenta qa ſublevant agrotos, ladunt & divexant ſanos.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1106. *C.* Itaqe Alcidamantem notat Ariſtoteles *rhetor. l.* 3. *c.* 3. Οὐχ ὡς ἡδύσματι χρησάμενον, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις. *Non ut condimentis utentem epithetis, ſed ut cibis.* Damnátqe Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *B.* τὴν ὀψευσίαν τροφῆς, ὡς μὴ καλὴν, τὴν πλείω τῶν τριφόντων ἔχουσαν τὰ ἡδύσματα. *Cibi apparatum, non honeſtum, qi plura habet condimenta, qàm ea, qæ nutriunt.* hoc eſt, in qa πλέον ἡδύσματος ἢ ἐδέσματος exiſtit. de luſu ac qiete, qæ ſunt vitæ operiſqe condimenta, & laſſitudinis indè contractæ avt oborientis ſaltem medicamenta qædam, idem dictum fuerit.

Οὐ γὰρ φιλεῖς σεαυτόν.] Revera improbus nemo ſe verè amat. Ità (τὸ δὴ λεγόμενον, παράδοξον μὲν, ὡς παράλογον δὲ. *Admirabile qidem, non tamen abſurdum eſſe qod dicitur.* utì Cleanthes apud Arrianum *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) malus qivis cum primis φίλαυτος eſt, qod Plato docet *de leg. l.* 5. nec eſt verè φίλαυτος tamen. Siqidem, qod Græci interpretes habent, *Pſal.* 11. *v.* 5. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. Et qod Rex ſapientiſſimus *Parœm. c.* 8. *v.* 36. οἱ μισοῦντες τὴν σοφίαν, ἀγαπῶσι θάνατον. *Qi diligit iniqitatem, odit animam ſuam; qiqe odit ſapientiam, diligit mortem.* Atqi, ut Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πῶς σεαυτὸν ἀγαπᾷς, οὐ μὴ φιλοζωεῖς; *Qomodo ſe amas, qi vitam non diligit?* Optimè Avgustinus *in Joan. tract.* 78. *Impius & diligere ſe dicitur, qoniam iniqitatem, qâ iniqus eſt, diligit. & idem rurſus odiſſe ſe dicitur, qoniam qod ei nocet, hoc diligit. odit ergò in ſe naturam, diligit vitium.* Ità, qod *affectu* (ſed pravo) *amor eſt, effectu* (& hoc vero) *odium eſt.* Bernardus *de converſ. c.* 4. Deniqe, qòd Marcus iſtic, Non ſe amat, qi non amat bonum ſuum. bonum avtem hominis eſt in bonis actibus verſari. *lib.* 5. extremo.

Τὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Περὶ ἃ τις ἐσπούδακε, φιλεῖ ταῦτα. *Qibus qiſqe rebus ſtudet, eas amat.* Et Theodoretus *therap. lib.* 6. *Tom.* IV. *pag.* 572. *B.* Ὁ χειροτέχνης ἀγαπᾷ τὴν τέχνην, καὶ τοὺς πόνους οἷς συγκεκλήκασι. *Manu artem qi tractat amat artem, & labores, qibus addictus eſt.* Canus tibicen (referente Plutarcho *lib. de ſeme polit. pag.* 786. *C.*) dicere ſolebat, ἀγωνεῖν ἀνθρώπους, ὅταν μᾶλλον αὐτὸν αὐλῶν, ἢ ἑτέρους ἐνθρεῖσιν. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, ἃ διδόναι, τῷ ἀκούειν ἡδέλοντας. *Neſcire homines, qanto ſeipſum magis qàm alios delectaret canens!, alioqin avdire volentes mercedem non daturos ipſi, ſed exacturos.* Qin & Evdoxus Mathematicus, eodem avtore in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1094. *A.* Ἔνχετο, παρασὰς τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Voluit Phaethontis more comburi, eâ lege, ut ſibi ante liceret ad ſolem adſtanti figuram, & magnitudinem, formámqe aſtri perdiſcere.*

Συγκαταπίπτουσι τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις] Hoc eſt qod Evripides, in periocha illa toties lavdata, toties decantata, apud Platonem in *Gorg.* & in *Alcib.* 2. Ariſtotelem *rhet. l.* 1. *c.* 11. & *problem. l.* 18. *q.* 6. Plutarchum *de garrul.* & *Sympoſ. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 2. *c.* 1. Gellium *noct. Attic. l.* 10. *c.* 22.

— λαμπρὸς ἐν
Τούτῳ 'σθ' ἕκαστος, καὶπὶ τῷτ' ἐπείγεται,
Νίκαν τὸ πλεῖστον ἡμέρας τοῦτο μέρος,
Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ * βέλτιστος ὤν. * *al.* κράτιστος.
Hac re triumphat qiſqe, in hanc inniititur,
In hac diei maximam partem terit,
In qa ipſe ſentit maximè ſe excellere.

ità malim qàm eam Grotio in *excerptis*, qi τυγχάνῃ, legit,

Ut ipſe ſeſe evadat excellentior.

ſiqidem eam mentem avtoris fuiſſe, ex antiqis illis, qi lavdârunt, ſcriptoribus, penitiùs intuenti liqebit. qanqam nec inficior παροῦσιν licere, eò etiam leviter immutando, qod & qidam ex eis qos citavimus fecerunt, non inconcinnè detorqere. Qod avtem συγκατατήκεσθαι Marcus hîc dixit, idem προσπίπτειν freqentiùs dici ſolet, pro ſtudio alicui ità eſſe addictum, non tantùm ut ab eo avelli qis neqeat, ſed ut in eo etiam enixiùs & obſtinatiùs *perſeqendo*, conſumat & qaſi *tabefaciat* ſeſe. Syneſius *de Calvit. pag.* 66. Δαιδάλοι δὲ ὅτοι σκαφίσι καὶ προβολίοις ἀντὶ καλάμων τετριφασι. εἰ μὴ κάλαμον λίγοις ἀντὶ τοῦ γραφίου τὸ ἐν βίλει. τούτῳ γὰρ ὑδὲν θυμαστὸν, εἰ καὶ προσπίπτουσιν. *Digitique hi noſtri ſcaphiis ac venabulis potiùs qàm calamo aſtriti ſunt, niſi pro ſcriptorio fortè calamo jaculi noſtri arundinem velis uſurpare, cui tractanda omnino eos intabuiſſe mirum non eſt.* Vide *l.* 10. §. 23. μάτι προσπτικός. ſed & συνδιαπίνειν eodem ſenſu dictum Evripidi ab Ariſtotele lavdato *Ethic. Evdem. lib.* 7. *cap.* 2. & 5. & *magn. lib.* 2. *cap.* 11.

Κακὸς κακῷ δὲ συνδίτησεν ἡδονῇ.
Malus malo lubentiâ colliqitur.

hoc eſt, qod Lycorin ſuam affatus Gallus apud Maronem *Eclog. ult.*

— *hîc ipſo tecum conſumerer ævo.*

Aliud eſt qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *C.* de muliere conjugata, Πᾶσα γὰρ ἀγαθὴ γυνὴ, ἥτις ἀνδρὶ συνδίτησι, σωφρονεῖν ἐπίσταται. *Qavis enim bona mulier, qa viro adhæret, ſcit eſſe temperans.* Expreſſit eleganter, qod Moſes *l.* 1. *c.* 2. *v.* 24. דָּבַק Matth. *c.* 19. *v.* 5. & Paulus *ad Epheſ. c.* 5. *v.* 31. προσκολλάσθαι. *agglutinabitur* dixit.

Ἄλουτοι καὶ ἄσιτοι] De Niciâ pictore Plutarchus in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1093. *D.* Οἱ φιλογραφοῦντες ὅτως ἄγονται τῇ πιθανότητι τῶν ἔργων, ὥστε Νικίου γράφοντα τὴν Νέκυαν, ἐρωτᾶν πολλάκις τοὺς ὁμιλοῦντας, εἰ ἀνίσκει. *Pictura dediti adeo ſuorum operum afficiuntur ſpecie, ut Nicias*

pin-

affecti. tu verò naturam tuam minoris æſtimas, qàm tornator tornaturam, avt hiſtrio hiſtrioniam, avt avarus argentum, avt ambitioſus gloriolam. & iſti enim, ubi rebus hiſce addicti fuerint, nec cibum, nec ſomnum capere magìs expetunt, qàm iſta, ad qæ tam enixè feruntur, promovere: cùm tibi actiones ſocietatem humanam ſpectantes ſordeant magìs, qàm ut pari induſtriâ dignæ cenſeantur.

§. 2. Qàm facile eſt imaginationem omnem vel turbulentam vel inconvenientem ità amoliri & abſtergere, ut in ſumma ſtatim tranquillitate conſiſtas?

§. 3. Nullum avt ſermonem avt actionem indignum te cenſeas, qi naturæ fuerit conſentaneus. neqe σὺ τῷ φύσιν τῷ σαυτῷ ἔλασσον ζημιᾶς, ἢ ὁ τορνευτὴς τῷ τορευτικῷ, ἢ ὁ ὀρχηστὴς τῷ ὀρχηστικῷ, ἢ ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον. καὶ ὅτι, ὅταν [a] πεσσπαθῶσιν, ἵνα φαγεῖν, ἵνα κοιμηθῆναι ἥδιστα μᾶλλον, ἢ παῦλα συναύξῃ πρὸς ἃ φέρονται). οὐ γὰ εἰ κοινωνικὴ προάξεις ἀτελέστεραι φαίνονται), καὶ ἧσσον σπουδῆς ἄξια;

§. 2. Ὡς εὔκολον, [b] ἀπώσασθαι καὶ [c] ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν τῷ ὀχληρᾶν, ἢ ἀνοίκειον, καὶ εὐθὺς [d] ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι;

§. 3. [e] Ἄξιον ἑαυτὸν κρίνε παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ κατὰ φύσιν. καὶ [f] μή σε παραφερέτω ἡ * ἐπα-

a L. 12. §. 3.
b L. 4. §. 3. l. 8. §. 47. l. 12. §. 22. 25.
c L. 7. §. 29. l. 11. §. 16. 19.
d L. 7. §. 33. l. 12. §. 22.
e L. 11. §. 16 l. 12. §. 17.
f L. 1. §. 16. l. 4. §. 15 l. 6. §. 2.

ANNOTATIONES.

pingens Necyam ſape è ſervis qaſierit, pranſúſne eſſet. Idémqe *de ſene polit. pag.* 786. *B.* Νικίας ὁ ζωγράφος ἔτως ἐχαιρε τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις, ὥστε τὰς οἰκέτας ἐρωτᾶν πολλάκις, εἰ λέλεκται καὶ ἠρίστηκεν. *Nicias pictor ita artis ſuæ operibus gaviſus eſt, at ſæpenumero è ſervis qaſierit: lavine, pranſúſne ſum.* Meminit & Stobæus *tom.* 2. *ſer.* 29. De Archimede Plutarchus item in *eod. contr. Epicur. Comment. pag.* 1094. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ βίᾳ τῶν διαγραμμάτων ἀποσπῶντες συνήλειφον οἱ θεράποντες. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἔγραφε τὰ σχήματα τλεγγίδι. *Archimedem à deſcriptionibus geometricis vi avulſum ſervi unxerunt: ille interim ſtrigili lineas in ventreducebat* Idémqe *de ſene polit. pag.* 786. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ τῇ σανίδι προκείμενον ἀποσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδύοντες, ἤλειφον οἱ θεράποντες. ὁ δὲ ἐπὶ τῷ σώματος ἀληλειμμένῳ διέγραφε τὰ σχήματα. *Archimedem vi à tabula, cui inhærebat, avellentes atqe veſtibus exuentes unxerunt famuli, ille autem in uncto corpore figuras geometricas pinxit.* Et in *vit. Marcel. pag.* 307. *E.* Οὐκοῦν οὐδ' ἀπιστῆσαι τοῖς περὶ αὐτὸν λεγομένοις ἔστιν, ὡς ὑπ' οἰκείας δή τινος καὶ συνήθους θελγόμενος ἀεὶ Σειρῆνος, ἐλέλητο καὶ σίτου καὶ θεραπείας σώματος ἐξέλειπεν. βίᾳ δὲ πολλάκις ἀλειφόμενος ἐπ' ἄλειμμα, καὶ λιθρὸν, ἐν ταῖς ἐσχάραις ἔγραφεν σχήματα τῶν γεωμετρικῶν, καὶ τῷ σώματος ἀληλειμμένος ὢν καὶ μυρόλιπτος ἀληθῶς. *Quare non ſunt rejicienda illa qa de eo feruntur, à ſuâ qadam & familiari Archimedem perpetuò demulcitum Sirene, & cibi oblivíſci, & corporis curam relinqere ſolitum: qmqe raperetur ſubinde invitus ad ungendum corpus, & ad balneum, in foco figuras geometricas curabat: & dum ungeretur, ducere digito lineas; tantâ illum dulcedine artis captum, & reverâ inflammatum fuiſſe.* De Carneade Philoſopho gemina refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Carneades laboriosus & diuturnus ſapientiæ miles; ſiqidem nonaginta expletis annis, idem illi vivendi & philoſophandi finis fuit; ità ſe mirificum doctrinæ operibus addixerat, ut cùm cibi capiendi cauſſâ recubuiſſet, cogitationibus inhærens, manum ad menſam porrigere oblivíſceretur: ſed eum Meliſſa, qam uxoris loco habebat, temperato inter ſtudia non interpellandi, ſed inediæ ſuccurrendi officio, dexteram ſuam neceſſariis uſibus aptabat.* Nec tacendum, qia iſtûc qàm maximè facit artis operi immortui Archimedis illius fatum, de qo Marcellus in obſidione Syracuſana, ejus operâ machiniſqe ad miraculum ſtupendis impeditus diu fruſtratúſqe exclamavit; Οὐ παυσόμεθα πρὸς τὸν γεωμετρικὸν τέτον Βριάρεω πολεμοῦντες; ὃς τὰς μὲν ναῦς ἡμῶν καθίζων πρὸς τὴν θάλασσαν, παίζων μεῖ' αἰσχύνης ἐκβέβληκεν. τὰς δὲ μυθικὰς ἑκατόγχειρας ὑπερεμίρει, τοσαῦτα βάλλων ἅμα βέλη καθ' ἡμῶν. *Quid nos? pergimúſne cum hoc geometrico pugnare Briareo, qi oppugnationem navalem noſtram ad mare deſidens fædè eluſit? Na ille qidem fabuloſos Centimanos ſuperat, qi tantam vim in nos uno tempore ingeſſit telorum.* Plutarchus in *Marcell. p.* 307. *A.* Τῷ γὰρ ὄντι πάντες οἱ λοιποὶ Συρακούσιοι σῶμα τῆς Ἀρχιμήδους παρατικυῆς ἦσαν. ἡ δὲ κινοῦσα πάντα καὶ τρέφουσα, ψυχὴ μία, &c. *Et nimirum reliqi Syracuſani corpus Archimedis apparatus omnes erant qem moveret omnem & torqeret anima una.* Idem *ibidem B.* Perruptis ſiqidem tandem per vim Syracuſis, dum artis ſtudiis ſuæ nimiopere intentus perſiſtit, nec hoſtem urbis compotem factum advertit, & à milite gregario occiſus perhibetur. Plutarchus *Marcel. pag.* 308. *E.* Ἔτυχε μὲν γὰρ αὐτός τι καθ' ἑαυτὸν ἀνασκοπῶν ἐπὶ διαγράμματος. καὶ τῇ θεωρίᾳ δεδεκὼς ἅμα τήν τε διάνοιαν καὶ τὴν πρόσοψιν, ἃ προήθετο τὴν παλαδρομὴν τῶν Ῥωμαίων, οὐδὲ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. ἄφνω δὲ ἐπιστάντος αὐτῷ στρατιώτου καὶ κελεύοντος ἀκολυθεῖν πρὸς Μάρκελλον, οὐκ ἐβούλετο πρὶν ἢ τελέσαι τὸ πρόβλημα καὶ πρᾶξαι τὸ ζῆτέμενον. τὸν δὲ ὡ φροντίσαντα διαχρήσασθαι. *Erat ille tum mente intentus formis: qm autem in eam cogitationem non animum modo, ſed & oculos defixiſſet, non ſenſerat diſcurſum Romanorum, neqe captam urbem. Cui qm ex improviſo ſuperveniſſet miles, qi ſeqi eum juſſit ad Marcellum, noluit priſqam abſolviſſet propoſitionem & adaptaſſet ad demonſtrationem: ita iratus miles ſtricto gladio Archimedem confodit. Alii auctores ſunt, intercurrentem Romanum illico enſem intentaſſe ei ad necem diſtrictum: illum verò ut reſpexit, oraſſe obnixè ut paviſper ſuſtineret, ut ne qod inveſtigabat relinqeret minus abſolutum & rude, ſed militem, nihil ea re motam, eum trucidaviſſe.* Livius *hiſt. l.* 25. *Archimedem memoria proditum eſt, in tanto tumultu, qantum capta urbs in diſcurſu diripientium militum ciere poterat, intentum formis, qas in pulvere deſcripſerat, ab ignaro milite qis eſſet, interfectum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7 *Dum animo & oculis in terram defixis formas deſcribit, militi, qi prædandi gratiâ domum irruperat, ſtrictóqe ſuper caput gladio, qiſnam eſſet interrogabat, nomen ſuum indicare non potuit. ſed protracto manibus pulvere, Noli,* inqit, *obſecro iſtum diſturbare: ac proinde qaſi negligens imperii Victoris, obtruncatus, ſanguine ſuo artis ſuæ lineamenta confudit.* Cicero *de finib. l.* 5. §. 50. *Qem ardorem ſtudii cenſetis fuiſſe in Archimede, qi dum in pulvere qadam deſcribit, nè patriam qidem capram eſſe ſenſerit?* De manuariis artificibus Libanius *Orat.* 31. Ἀι μὲν δὴ χειρουργοὶ τέχναι, εἴτε ἄλλαι, καὶ οἱ τῶν χαλκῶν ἐλαύνοντες, ἄγρυπνοί τε αὐτοὶ, καὶ ἀγρυπνίας, οἷς προσήκειν ἄτιοι. διὼκοντες μὲν ὕπνον, φίνγοντες δὲ ὄναρ ἐπιθυμοῦσι. *Artes qidem certè opificum, cum alia, tum eorum, qi æra ducunt, artifices amant pervigiles, & qi inſomnia auctores ſunt aſſinibus: ſitientes qidem ſomnum: fugientes tamen qod valdè expetunt.* De viro itidem contemplationibus divinis dedito Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 1. *pag.* 783. *B.* Ἐκείνῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενος, καὶ ἁλισκόμενος, καὶ αὐτῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν τὴν ψυχὴν καθελκόμενος. *Qo fit undiqe illo decore illuſtratus intellectus, atqe ſuperne illuminatus, natura qoqe ipſius oblivione capiatur, nec ad cibi jam curam demittat animam, nec ad amictus anxietatem.*

Ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον] οἱ περδαίνοντες ἢ κερδαίνουσιν, ut Plutarchus *de ſen. polit.* qi pecuniis numerandis lucrandiſqe nunqam defatigatos ſe ſentiunt.

Ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον] Themiſtocles poſt Miltiadis pugnam, victoriámqe Marathoniam, ὐκ ἐᾶ με καθεύδειν, οὐδὲ ῥαθυμεῖν, τὸ Μιλτιάδε τρόπαιον. *Non ſinit dormire me avt ſocordem eſſe Miltiadis tropæum.* Plutarchus in *apophth.* 38. & in *Theſ. p.* 3. *E.*

Ὅταν πεσσπαθῶσι] *cùm vehementiùs iſtis addicti fuerint.* Vide *ad l.* 12. §. 3.

Οὔτε φαγεῖν, ἔτε κοιμηθῆναι] Ità Diotima Socrati in *Platonis Sympoſ. p.* 1119. *E.* Τὸς καλὸς ὁρῶν ἐκπέπληξαι, καὶ ἕτοιμος εἶ σὺ καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ὁρῶντες τὸ παιδικὸ, καὶ ξυνόντες ἀεὶ αὐτοῖς, εἴ πως οἷόντ' ἦν, μήτ' ἐσθίειν, μήτε πίνειν, ἀλλὰ θεᾶσθαι μόνον καὶ ξυνεῖναι. *Pulcros & tu & alii multi dum ſpectatis, nimium obſtupeſcitis, & ſi fieri poſſet, eligeretis inter illos ſemper cibo potuqe neglecto verſari.* De aleatoribus gemina Libanius *Orat.* 31. Τίς πώποτε οἰκέτην ἴδοις ἠναγκασμένον ἀγρυπνεῖν, ὡς ἐκεῖνο τὸ ἀῤῥώστημα τὺς κυβεύοντάς τε καὶ μαχομένους ἀπεργάζεται ὕπνου, πεῖθον μὲν ἀγορᾶς ἀμελεῖν, πεῖθον δὲ λυτρῶν ὑπερορᾶν ἤδη δέ τε καὶ τροφῆς αὐτῆς. συνείρουσι γὰρ οἱ φιλόκυβοι νύκτας ἡμέραις ἄσιτοι καὶ ἄποτοι. καὶ ἡδονῆς ἡδονὴ περίεσι. *Quis unqam famulum ita vigilare coegit, ut morbus ille obſtipos & digladiantes ſopore privavit; forum ſpernere ſuadens, & balnea deſpicere, interdum etiam cibum ipſum flocci pendere. Aleatorum enim amatores noctes diebus contexunt jejuni, & ſine potu ſicci, & voluptati voluptas ſupereſt.*

§. 2. Ὡς εὔκολον ἀπώσασθαι καὶ ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν] Vide *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 29, 47. & *l.* 11. §. 16, 19. & *l.* 12. §. 25.

Ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι] ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκρων γαλήνη, *ſicut promontorium prætervecto tranquillitas*, ut eſt, *lib.* 12. §. 22.

§. 3. Μή σε παραφερέτω] *Neqe te avertat* Xylander. vel *ſeducat.* ut ſit idem τὸ παρασπᾶν, qod τὸ παρασπεῖσαι, καὶ ἡπεροπεύειν. atqe ità Homerus uſurpavit *Il. α. v.* 555. ubi Jovi Juno.

* ἐπικωλύσα Jun. * ψόγος Jun. a L. 12. §. 17. * ν. n. b Inf. §. 25. l. 8. §. 56. c L. 7. §. 55. d L. 8. §. 57. l. 10. §. 11. e L. 6. §. 14. 16. l. 9 §. 2. f L. 4. §. 4. 21. l. 6. §. 15. l. 7. §. 50. g L. 2. §. 2. h L. 10. §. 26. i L. 10. §. 7. k L. 7. §. 52. 67. l. 8. §. 8. l L. 8. §. 29. l. 9. §. 11. l. 10. §. 32. m L. 1. §. 16. n L. 1. §. 5. * -νη.

* ἐπαχθλυθῆσί τινων μέμψις ἢ * λόγ☉. ἀλλὰ a * ἐκαλὸν πεπρᾶχθαι, ἢ εἰρῆσθαι, μὴ σεαυτὸν ἀπαξίᾳ. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, b ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδίᾳ ὁρμῇ χρῶνται. c ἃ σὺ μὴ προσβλέπε, ἀλλ' d εὐθεῖαν πέραινε, e ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ. μία ἣ ἀμφοτέρων τούτων ἡ ὁδός.

§. 4. Πορεύομαι δὲ τῇ φύσει, μέχρι πεσὼν ἀναπαύσωμαι, f ἐναποπνεύσας μὲν τούτῳ, ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν δ' ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ καὶ g h τὸ σπερμάτιον ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱματῶδιον ἡ μήτηρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφός, i ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν τοσούτοις ἔτεσι βόσκομαι, καὶ δρέφομαι, ὁ φέρων με πάσχει, καὶ εἰς τοσαῦτα ἀποχρώμενον ἑαυτῷ.

§. 5. k Δεμνύτητός σου οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι; ἔστω. ἀλλὰ ἕτερα πολλὰ, ἐφ' οἷς οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, ἃ γὰρ πέφυκα, ἐκεῖνα ἔχειν παρέχου, l ἅπερ ὅλα ἐστὶ ἕν σοι, τὸ ἀκίβδηλον, τὸ σεμνὸν, τὸ m φερέπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ n ὀλιγοδεὲς, τὸ εὐμενὲς, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέρασσον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλεῖον. οὐκ αἰσθάνῃ, * πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενον, ἐφ' οἷς ἀδεμία ἀφυΐας καὶ ἀνεπιτηδειότητος

avertat ab eo te, qæ ſeqi poſſit, qorumlibet hominum reprehenſio avt vituperatio. ſed ſi dictu factúve honeſtum fuerit, indignum te nè exiſtimes. habent enim illi mentem propriam, proprióqe ducuntur impulſu: qæ tu noli attendere, ſed rectâ perge, naturæ tum propriæ, tum & communi obſecutus. eadem enim eſt harum utriuſqe via.

§. 4. Per ea qæ naturæ ſunt conſentanea incedo, donec occumbens tandem conqieſcam, eô expirando, unde ſpiritum qotidie havrio, eóqe recidendo, unde & ſeminium mei pater, & ſangvinem mater & lac nutrix collegit; unde qotidianum per tot annos cibum potúmqe accepi; qod calcantem, & ad tam varios uſus eo abutentem me ſuſtinuit.

§. 5. Acumen tibi non eſt, qod ſit admirationi cuiqam. multa tamen ſunt alia, de qibus dicere neqeas, non eſſe te ad ea aptum natum. hæc itaqe præſta, qæ in te omnino ſunt ſita, animum ſincerum, gravem, laborum tolerantem, voluptatum abſtinentem, ſorte contentum, pavcorum indigum, mitem, liberum, luxu alienum, ſerium, ſublimem, an non intelligis qàm multa præſtare cùm jam poſſis, ad qæ inhabilitatis naturalis avt ineptitudinis

ANNOTATIONES.

Νῦν δ' ἀγνῶς δείδοικα καὶὰ φρένα, μή σε παρείπῃ
Ἀργυρόπεζα Θέτις.
Nunc avtem valdè timeo in mente, ne te ſeducat
Argenteos pedes habens Thetis.

Ἐπακολυθοῦσα] *Conſeqentes* Xylander & Caſavbonus. at D. Junius ἐπικωλύσα legi mavult, *prohibentes*. utrumvis conſtare poteſt.

Μέμψις] Seneca *Epiſt.* 81. *Si gratum eſſe non licebit, niſi ut videar ingratus; ſi reddere beneficium non aliter qàm per ſpeciem injuriæ, potero; aqiſſimo animo ad honeſtum conſilium, per mediam infamiam tendam. Nemo mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi eſſe magis devotus, qàm qi boni viri famam perdidit, nè conſcientiam perderet.* & *Epiſt.* 113. *Non vis eſſe juſtus ſine gloria? at mehercule ſæpe juſtus eſſe debebis cum infamia. & tunc, ſi ſapis, mala opinio bene parta delectat.* Vide *l.* 6. §. 8.

Μέμψις ἢ λόγ☉] D. Junius ἢ ψόγ☉. qod valdè placet.

Ἃ σὺ μὴ περιβλέπε] Vide ad *l.* 2. §. 2.

Εὐθεῖαν πέραινε] *rectâ progrediaris, viâ rectâ inſiſtas.* ità *l.* 7. §. 55. Εὐθεία περαινέτω. *Rectâ procedat.* & *l.* 10. §. 11. Εὐθεῖαν περαίνειν διὰ τῆ νόμε, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ Θιῷ. *Rectâ juxta legem proficiſci, rectâqe proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.*

Ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ] Vide ad *l.* 1. §. 9. Stoicis τὸ τέλ☉, i. e. *propoſitum*, ſive *ſummum bonum* eſt, τὸ τῇ φύσει ἀκολυθεῖν, ſive τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, *naturæ ductum ſeqi.* & *ſecundùm naturam vivere.* Verùm qæ ea natura eſſet, cujus ductum ſeqerentur, in hoc havd ſatis ipſis inter ſe conveniebat. Siqidem ut Laërtius *l.* 7. §. 89. in *Zenone.* Φύσιν Χρύσιππ☉ μὲν ἐξακύει, ἢ ἀκολύθως δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν ἐνδέχεται φύσιν, ἢ ἀκολυθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam avtem Chryſippus qidem eam, cui conſentaneè oporteat vivere,* & *communem intelligit* & *propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam ſuſcipit, qam ſeqi oporteat, non etiam particularem.* Marcus Chryſippum ſeqitur, eodémqe utramqe *naturam*, & *univerſalem* & *humanam*, collimare & qaſi collineare contendit. Vide *l.* 6. §. 13.

§. 4. Ἀναπαύσομαι] Ità *lib.* 6. §. 28. Θάνατ☉ ἀνάπαυλα. *Mors finem imponit.* Charon apud Ariſtophanem in *Ran.*

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult & *moleſtiis?*

Joannes *Apocal. cap.* 14. *v.* 13. Ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων. *Ut reqieſcant à laboribus ſuis.* Herodianus *l.* 1. de Marco noſtro; Νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας ἐπιδιώσας μιᾶς ἀνεπαύσατο. *Qm diem unum duntaxat, noctemqe ſupervixiſſet, reqievit, fato eſt functus.* Tractum ab eo, qod *mortem ſomno* ſimilem perhibeamus. Naſo *Amor. l.* 2. *El.* 9.

Stulte, qid eſt ſomnus gelida niſi mortis imago?
Longa qieſcendi tempora fata dabunt.

Ἐναποπνεύσας] Vide ad *l.* 2. §. 2. & *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 9. §. 2. Ità Homerus. Θυμὸν ἀποπνείοντα. *Animam exſpirantem* dixit, *Il. δ. v.* 524. & *ν'. v.* 654. Eodémqe ſenſu in ſacra pagina ἐκπνεῦσαι, *exſpirare* Marc. *c.* 15. *v.* 37. 39. & Luc. *c.* 23. *v.* 36. qod Matth. *c.* 27. *v.* 50. Ἀφιέναι τὸ πνεῦμα. *Emittere ſpiritum.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. Παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. *Tradere ſpiritum.* Latini pariter, *efflare animam*, dicunt. & apud Ciceronem *Tuſcul. lib.* 2. Attius in *Trachin.*

Frendens efflavit graviter extremum halitum.

Πειθὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ] *in Senariis gnomicis:*

Γῆ πάντα τίκτει, καὶ πάλιν κομίζεται.
Tellus ut edit, ità reſumit omnia.

Plinius *hiſt. Natur. l.* 2. *c.* 63. *Terra uni rerum naturæ partium, eximia propter merita cognomen indidimus materna veneratione. illa nos naſcentes excipit, natos alit, ſemélqe editos ſuſtinet ſemper; noviſſimè complexa gremio jam à reliqa natura abdicatos, tum maximè, ut mater, operiens.* Ennius item in *Epicharmo*, à Varrone relatus *de ling. Lat. l.* 4. & *l.* 8.

Qæ dedit, illa capit, neqe diſpendi facit hilum.

de qo verſu videatur Joſephus Scaliger *ad Varron.* ſed & *infrà ad l.* 8. §. 18.

Πατοῦντα] indè *terram*, olim *teram*, volunt dici, *qod incedentium pedibus teratur.* Ælius, Varro *de ling. Lat. l.* 1. Iſidorus *Orig. l.* 4. *c.* 1. Junius *in Geneſ.* Honorius *in imag. mund. c.* 3. Hinc Ambroſius *Epitaph. Theodoſ.* *Adhuc in terris es, qas teris; & in cælo poſſides.* Et Etymologus. Βάτην, τὴν γῆν, Μεσήνιοι. ità *Adarcatis* Ops à calcando, qod Hebræis דרך dicitur. Franciſcus Junius *in Tertull.* & ארץ terra eiſdem à רעץ Paræus *in Geneſ.* Verùm alii aliunde. Joſephus Scaliger a Græco δάπεδα *tera*, *terra*, ut δᾶς, δαδὸς, *tada*, δασκία, *teſqa.* Henricus Stephanus ab ἔρα, *t* præfixâ. Avenarius *Lexico* & Gvichardus *Harmon. ling.* ab Hebraico ארץ *erets.* Schindlerus *pentaglot.* ab Arabico תראא *terra*, *lutum.* Caninius *Helleniſm.* à Punico *ert*, *tera*, ut ἔρση *ros*, factâ metatheſi.

§. 5. Δριμύτητά σου] *auſteritatem tuam* Xylander. *acumen* potiùs *ingenii*, & *ſagacitatem* Mericus Caſavbonus. Mercurium deſcribens Galenus in *hortator. c.* 3. φαιδρὸς τὰς ὄψεις. δέδορκε δὲ δριμὺ, *hilari vultu, acriter intuetur.* ubi aliud eſt δριμὺ δεδορκέναι, qàm δριμὺ βλέπειν Ariſtophani. Siqidem τὸ δριμὺ βλέπειν, Comico idem eſt, qod τὸ ὑπόδρα ἰδεῖν paſſim Homero: id eſt, *torvum tueri*: unde & δριμὺ βλέμμα Herodiano, *vultus torvus ac truculentus.* at δριμὺ δεδορκέναι Galeno, *acre* ſive *acriter*, verùm μετὰ φαιδρότητος, *cum hilaritate* ſive *feſtivitate* qadam, *intueri.* ut τὸ δριμὺ, tum τὸ συνετὸν illud deſignet, qod vocabulo iſto Evripidem ſignificaſſe ex Ariſtophane Grammatico obſervat Evſtathius *ad Odyſſ. γ'.* qo ſenſu & Herodianus dixit, *l.* 3. *c.* 11. §. 17. Δριμυτέρους ὡς πρὸς τας ἐννοίας εἶναι τὺς ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἀνθρώπους. *Ad orientem homines acerrimis eſſe ingeniis.* tum etiam ſimul comprehendat τὸ ἡδὺ illud, qod Homeri ſeculum ſecutos Rhetores eo nomine nuncupâſſe docet idem Evſtathius *ad Iliad. λ.* qum τὰς ἐνοίας καὶ λέξεις illas δριμείας dicerent, ἃις γλυκύτης ἐπιτείνεται. Atqe ità Marcum hic cepiſſe nullus ambigo, qod uno vocabulo expreſſiſſe havd facul fuerit. Julianus *Orat.* 5. Chriſtianos perſtringens, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ταῖς πόλεσι πίστιν μᾶλλον τὰ τοιαῦτα, ἢ τούτοις τοῖς κομψοῖς, ὧν τὸ ψυχάριον δριμὺ μὲν, ὑγιὲς δὲ οὐδὲν ἔχει. *Mihi vero civitatibus ipſis major iis in rebus habenda fides videtur, qam ſcitis & elegantibus iſtis, qorum animula acri qidem indole prædita eſt, ſed nihil ſani contueri poteſt.* Geminum avtem huic argumentum habes, *infrà l.* 7. §. 52. & *l.* 8. §. 8.

Οὐκ αἰσθάνῃ πόσα ἤδη παρίχεσθαι δυνάμενος] Hoc eſt qod Joannes ille ὁ χρυσορρήμων paſſim inculcat, non tam ἀδυναμίαν

καὶ

tudinis nullus ſuppetit prætextus, ſpontè tamen in eis inferior adhuc perſiſtis? num & per conditionis naturalis defectum aliqem obmurmurare, reſtrictum eſſe, adulari, corpuſculum tuum incuſare, aſſentari, oſtentare te, animo tantopere jactari, cogeris? neqaqam, per Jovem; ſed his omnibus jam olim licuit tibi eſſe immunem. hoc tantummodo

πιπηδήσητ⟨ε⟩ τοσόφασις, ὅμως ἔλα κάτω μένης ἐκών; ἢ καὶ [a] γογγύζειν, καὶ [b] γλισχρεύεσθαι; καὶ κολακεύειν, καὶ τὸ σωμάτιον καταστελλάδος, καὶ [c] ἀρεσκεύεσθαι, καὶ * περπερεύεσθαι, καὶ τοσαυτα[d] ῥιπτάζεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυὴς κατασκευάδος, ἀναγκάζῃ; ἀ, μὰ τὸν Θεόν. ἀλλὰ τῶν μὲν πάλαι ἀπηλλάχθαι ἐδύνασο. μόνον ἦ, εἰ ἄ-

a L.9.§.37.
b L.4.§.50.
c L.11.§.14
* περιπορεύεσθαι Lug.
d L.1.§.16.

ANNOTATIONES.

καὶ ἀσθένειαν, qàm ῥαθυμίαν καὶ ὀλιγωρίαν obſtare, qo minùs vitam rectè piéqe inſtituant pleriqe. *de Compunct. ad Demetr.* Apoſtolorum exempla ad imitationem propoſita hoc prætextu repellentibus, qòd paria illis nevtiqam poſſint, 'Ει μὲν, inqit, νεκροὺς ἀναστῆσαι ἐκελευόμεθα, ἢ ὀφθαλμοὺς ἀνοῖξαι τυφλῶν, ἢ καθαρίσαι λεπρούς, ἢ χωλοὺς ἀνορθῶσαι, ἢ δαίμονας ἐκβαλεῖν, καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας ἰᾶσθαι νόσους, καιρὸν ἂν εἶχε τὰ τῆς ἀπολογίας ταύτης ἡμῖν. εἰ δὲ πολιτείας ἐξέτασις πρόκειται νῦν, καὶ ὑπακοῆς ἐπίδειξις, ποῖον ταῦτα πρὸς ἐκεῖνο ἂν ἔχοι λόγον; καὶ γὰρ καὶ σὺ θείας ἀπόλαυσας χάριτος βαπτιζόμενος, καὶ πνεύματος μετέσχες, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸ τὰ σημεῖα ποιεῖν, ἀλλ' ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὸ πολιτείαν ὀρθὴν καὶ ἠκριβωμένην λαβεῖν, ἔστε ῥαθυμίας μόνον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν ἡ διαφθορά. *Siquidem mortuos ſuſcitare jaberemur, aut oculos aperire cætorum, aut mundare leproſos, aut claudos erigere, aut damones ejicere, aliiſque his ſimiles ſanare agritudines, locum haberet iſta reſponſio: ſi verò vitæ à nobis obſervantia converſationiſque requiritur, & obedientiæ ratio, qid facit ad hæc iſta narratio? Et tu enim accepiſti gratiam Dei per baptiſmam, & Spiritus ſancti particeps es factus, etiamſi non ad hoc ut ſigna faceres, ſed qantum ſufficeret ad hoc, ut rectæ vitæ obſervantiam cuſtodires. Et ideò perditionis noſtræ cauſſa nulla alia eſt, qam negligentia noſtra atqe deſidia.* Et *in Geneſ. Orat.* 14. Πολὺ τῆς ἐντολῆς τὸ ἀνεπαχθές. ἀλλὰ δεινὸν ἡ ῥαθυμία. ὥσπερ αὕτη καὶ τὰ ἴυκολα, δύσκολα ἡμῖν φαίνεσθαι ποιεῖ. ὅτως ἡ σπουδὴ καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ τὰ δύσκολα, ἴυκολα ἡμῖν ἀπεργάζεται. *Magna hujus præcepti facilitas eſt. Sed grave malum eſt deſidia, facitqe ut facilia omnia videantur difficilia: ſicut ſtudio & vigilantia, etiam omnia arduа & difficilia, facilia nobis fiunt.* Idem *in Pſal.* 111. Τὴν δυσκολίαν οὐχ ἡ τῶν ἐπιταγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν ῥαθυμία ποιεῖν εἴωθεν. ὡς εἴ τις μετὰ προθυμίας δίχοιτο, κουφὰ καὶ ῥᾴστα αὐτὰ ὄψεται ὄντα. *Difficultatem non natura præceptorum, ſed multorum ſolet ſocordia efficere. Itaqe ſi qis ea cum ſtudio & alacritate animi ſuſcipiat, videbit ea eſſe levia & facilia.* Et mox: Ἡ ῥαθυμία τῶν πολλῶν καὶ τὰ ἴυκολα, δύσκολα ἀποφαίνει. ἡ δὲ σπουδὴ καὶ δυσκολώτατα, ῥᾴστα. *Multorum ſocordia, ea qæ ſunt facilia, facit difficilia: ſtudium autem & diligentia facillima, ea qæ ſunt alioqi difficillima.* Videantur plura *in Cor. Ep.* 1. *Orat.* 2. & 9. Et *ad Philip. Orat.* 2. ubi illud crebrò ingerit, prout noſter iſtic. hoc vel illud non potes, at iſtud potes, &c.

Γλισχρεύεσθαι] *cunctari* Xylander. malim *tenacem eſſe*. Vide *ad l.* 4. §. 44. γλίσχροι, *tenaces*. Ariſtoteles *Ethic. l.* 4. *c.* 3. Οἱ μὲν ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον φειδωλοὶ, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι. *Nam qi his nominibus prediti ſunt, ut dicantur parci, tenaces, retracti & reſtricti, omnes in dando deficiunt.* Obiter vocabulum iſtud apud Laërtium reſtituemus. Is *l.* 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύτατα ἰσχνῆναι. qod Ambroſius Camaldunus reddidit, *Ajunt illum & circa rem familiarem ſe fædiſſimè habuiſſe.* Vigerus, *ad Euſebium*, *lepidiſſimè* mavult. Cæterùm tu me ſponſore reſcribito, γλισχρότατα ἰσχνῆναι. Sic enim de eodem ex Numenio Evſebius *præparat. lib.* 14. *cap.* 7. Ἦν μὲν δὴ Λακύδης ὑπογλισχρότερ⟨ος⟩, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμεν⟨ος⟩ οἰκονομικός. *Erat is pavlò ſordidior*, Vigerus: malim, *tenacior. atqe ejuſmodi qi æconomicus diceretur.* nos diceremus, ſomewhat near, and a great huſband. miror autem virum eruditiſſimum vitioſam eam lectionem non animadverſiſſe, cùm Evſebium ſimul ſub oculos haberet. nec poſſum probare, qòd Οἰκονομικὸς literâ majuſculâ præfixâ ſcribit, vúltqe certum aliqem eó tempore notiſſimum deſignari, qi ἀπὸ τῆς ἀκριβεστέρας οἰκονομίας οἰκονομικὸς vulgò nominabatur. Cùm revera οἰκονομικὸς iſtic appellativum, ſive epitheton commune ſit; eúmqe deſignet, qi eſt *rei familiaris, diſpenſandæ, curandæ, tuendæ peritus*, vel *qi negotio huic addictus eſt*, eidem ſedulò intentus. De polypo piſce Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 37. Ὁ δὲ πολύπους, αὐτ⟨ὸς⟩ μὲν ἐστὶ. οἰκονομικὸς δ' ἐστὶ. πάντα γὰρ συλλέγει μὲν εἰς τὴν θαλάμην. ἅ τυγχάνει καλοικᾶν. *Polypus fatuus qidem eſt, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & in ſuo domicilio recondat.* Qod Plinius *l.* 9. *c.* 29. *Cùm alioqi brutum habeatur animal, in re qodammodo familiari callet. omnia in domum comportat.* nec de Lacyde aliter enunciatur.

Ἀρίσκεσθαι] *Sortem tuam improbare* Xylander. at hoc eſſet potiùs δυσαρεστεῖν, καὶ οὐκ ἀρίσκεσθαι. malim ergò ἀρεσκίνεσθαι, ut *lib.* 11. §. 14. *aſſentari, blandiri.* qod eſt finitimum τῷ κολακεύειν, verùm honeſtiùs pavlò vocabulum. Sed nec mutari forſan qicqam neceſſe fuerit. Siqidem & τῷ ἀρίσκεσθαι hoc eodem ſenſu uſus videtur Plutarchus in *pædagog. pag.* 4. *D.* Οἱ μὲν ταῖς τῶν ἀρεσκομένων ἡτ⟨τ⟩ώμενοι κολακείαις, εἰσὶ δὲ καὶ

A οἱ δεομένοις χαριζόμενοι φίλοις. *Vel adulationibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes.* indè οἱ ἄρεσκοι, οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ οὐθὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ δὴ οἰόμενοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. *Obſequioſi, qi omnia in gratiam laudant, nullaqe in re adverſantur: ſed minimè moleſtos exiſtimant ſe eſſe oportere iis, qibuſcum habent conſvetudinem.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 12. qi & τὸν ἄρεσκον τῷ κόλακος accuratiùs diſtingvens, *ibidem l.* 2. *c.* 7. Περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ ἐν τῷ βίῳ. ὁ ὑπερβάλλων, εἰ μὲν οὐδενὸς ἕνεκα, ἄρεσκος. εἰ δ' ὠφελίας τῆς αὐτῷ κόλαξ. *In reliqis autem vitæ commerciis, qi excedit, ſi nullius rei cauſſâ,*
B *obſequioſus: ſi ob utilitatem aliqam ſuam id facit, adulator.* ut commodum ſuum adulator ſive colax, oblectamentum alienum aſſentator ſive blandus iſte reſpiciat. Indè & ἀρίσκεια, ἔντευξις οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ ἡδονῆς παρατκευαστική. *Blanditia eſt congreſſio parum honeſtas voluptatis illecebras habens.* Theophraſtus *Ethic. Charact.* 6. ad qem Caſavbonus videndus. Cæterùm iſto *blanditiæ* ſive *comitatis blandæ* nomine adulationem ſuam obvelâſſe qoſdam, ex Anaxandride Comico monet Athenæus *dipnoſ. l.* 6. *p.* 255. *A.* his verbis: Ταύτην δὲ τὴν κολακείαν τινὲς, ἐκτρεπόμενοι τὸνομα, ἀρέσκειαν προσαγορεύουσι. ὡς καὶ Ἀναξανδρίδης ἐν Σαμίᾳ,

Τὸ γὰρ κολακεύειν, νῦν ἀρέσκειν ὄνομ' ἔχει.

C *Hanc porrò aſſentationem qidam inverſo nomine ἀρέσκειαν vocant, ut inqit Anaxandrides in Samia:*

Adulatio habet nunc nomen, blanditiam.

De Pythagora Laërtius *l.* 8. §. 20. Ἀπέχετο καταγέλωτος, καὶ πάσης ἀρισκείας, οἷον σκωμμάτων καὶ διηγημάτων φορτικῶν. *Irriſione abſtinebat, & facetiis ac jocis, odioſiſqe narrationibus.* Qod autem Caſavbonus ad obſeqia corpuſculo præſtanda refert, qò ipſius cupiditatibus ſatisfiat, minùs probabile videtur.

Περπερίνεσθαι] *levem eſſe* Xylander, adducens cùm Svidam exponentem τὸ περπερίνεσθαι, πρόπετες. περπερίνεσθαι, temerarium esse, & περπέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν. περπέρειαν, *mollitiem & temeritatem.* tum & illud Apoſtoli *ad Corinth. Epiſt.* 1. *c.* 13. *v.* 4. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται. qod ille interpretatur, *Charitas non eſt levis, aut nugax.* At verò bonus ille editor Lugdunenſis, pro περπερίνεσθαι, qod rectum fuerat, ſed ipſi fortean minùs intellectum, περιπορίνεσθαι ſubſtituit. perperam omnino, & ex proprio, opinor, cerebro. Verùm mirum qantum diſſideant à ſe invicem enarratores in vocabulo iſto apud Pavlum Apoſtolum, vel interpretando vel explicando. Chryſoſtomus οὐ προπετίνεται. *non eſt temeraria.* Vetus interpres, cui & Beza accedit, *non agit perperam.* tanqam ſi à Latinis ea vox ad Græcos tranſierit. Syrus, *non tumultuatur.* Tertullianus *de patient. cap.* 12. *non protervum facit.* Eraſmus, *non eſt procax.* Alii, *non eſt inconſtans.* Alii, *non agit improbè.* Alii, *non eſt ſucata.* Alii, *non adulatur.* Ego crediderim commodiſſimè poſſe verti, *non effert ſe*; non eſt jactationi avt vanæ oſtentationi dedita. Ità Græcus Scholiaſtes primo loco: Οὐκ ἀλαζονίνεται. Heſychius, Πέρπερος, μετὰ βλακείας; ἐπαιρόμενος. Πέρπερος, *cum mollitie ſe efferens*, περπερίνεται, κατεπαίρεται. Περπερίνεται, *ſeſe effert.* Svidas etiam, Πέρπερος, ὁ μετὰ βλακείας ἐπηρμένος. Πέρπερος, *cum mollitie elatus.* Idem tamen inter alia: Περπερεία, ὃ μὴ διὰ χρείαν; ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται. Περπερεία, *qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur.* Et Concilium Nicenum 2. *Can.* 15. Πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερεία; ἔχει κατηγορίαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. *Omne, qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur, περπερεία vocatur, ut inqit magnus Baſilius.* Reperiuntur avtem illa Baſilii verba (ſi modo Baſilii Cæſarienſis ſint, & non potiùs Evſtathii Sebaſtienſis, ut opinantur qamplurimi, *aſcetica* illa) *reſponſ. part.* 2. *ad qæſt.* 49. Ità illi à Baſilio an Evſtathio, iſte, ut probabile eſt, à Clemente Alexandrino habuit. Is enim *pædag. l.* 3. *c.* 1. Apoſtoli locum exponens: Περπερεία, inqit, ὁ καλλωπισμὸς περιττότητος καὶ ἀχρειότητος ἔχων ἐμφασιν. *Perperam enim agere dicitur cultus, qi ſuperfluitatem & inutilitatem apertè indicat.* Verùm latiùs multò patet vocabuli hujus uſus ſenſúſqe, qàm ut ad veſtitum duntaxat, qò tamen etiam ἐναβρύνεσθαι ſolent οἱ ἀλαζόνες καὶ μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενοι, reſtringi debeat. Docet id Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 10. *Ego avtem ipſe*, inqit, *Dii bona, qomodo ἐνεπερπερευσάμην novo auditori Pompejo.* id eſt, qomodo me oſtentavi, & qaſi juveniliter jactavi, omnibus adhibitis fucis & ornamentis orationi meæ, qaſi exultavi, & placere illi ſtudui: inqit Petrus Victorius. Accedit qod Stephanus *de dialect. c.* 16. §. 1. monet, Sophoclis Scholiaſten, περπαίρας, κομψεύς, interpretari & περπαιρευ-

σθαι,

ϵα ὡς βραδύτερ⊙, καὶ δυσπαρακολουθητότερ⊙ καταγινώσκειαϛ *, καὶ τοῦτο ἢ ἀσκητέον, μὴ παρενθυμημένῳ, μηδὲ ἐμφιλήδονοῦντι τῇ * νοθείᾳ.

*-τεη, vel σκεισθαι [μίλλης] *νωθείᾳ f. νωθρείᾳ. Lug. An.

§. 6. Ὁ μέν τίς ἐστιν, ὅταν τι δεξιὸν τοῦ τινα ποιήσῃ, πρόχειρ⊙ καὶ λογίσαϛ αὐτῷ τὴν χάριν. ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν ὁ πρόχειρ⊙, * ἄλλως μέντοι παρ' ἑαυτῷ, ὡς τοῦ χρεώστου διανοοῦτα,

*ἀλλὰ f. vel, ἀλλ' ὡς

nomine ſi notari poteras; qòd tardiori hebetioríqe ingenio natus ſis, exercitatione vitium iſtud corrigere conandum fuerat, hebetudinem tuam neqe inſuper habendo, neqe in eadem tibi complacendo.

§. 6. Eſt, qi ubi gratum qid alicui fecerit, beneficium imputare proclivis ſit. eſt, qi etiamſi imputare havd ità proclivis ſit, pro debitore tamen apud ſe habet eum cui benefecit, qídqe

fece-

ANNOTATIONES.

σθαι, κομψεύεσθαι. apud qem πίεπιε⊙ & πεεπιεπεύεσθαι legendum, nulli poteſt eſſe ambiguum. Græcam ſi damus originem, malim cum Dunæo noſtro à περὶ duplicato, qàm à περιφέρεσθαι cum Stephano derivare. Verùm plura de vocabulo iſto qi voluerit, adeat pòſt Henricum Stephanum *theſaur.* Joannem Druſium *obſerv. l.* 7. *c.* 7. Muretum *var. lect. l.* 14. *c.* 7. Andream Dunæum noſtrum *notis ad Savilii Chryſoſt. in* 1. Cor. 13. Heinſium deniqe, qi poſt iſta à me adnotata prodiit, *exercit. ſacr. ad* 1. *Cor. cap.* 10.

Εἰ ἄρα ὡς βραδύτερ⊙ καὶ δυσπαρακολουθητότερ⊙ καταγινώσκεισθαι] avt legendum καταγινώσκη, avt ſupplendum verbulum aliqod, fortean, δύναται, ex clavſula proximè præeunte, avt μίλλεις, avt συμβαίνει, avt ejuſmodi aliud qippiam. Eſt autem ὁ δυσπαρακολούθητ⊙, *qi difficulter rem propoſitam comprehendit & aſſeqitur.* Sicut contrà εὐπαρακολούθετος, ὁ ἑξῆς εἰς τὰ πράγματα καὶ ὁ ταχυτελής. Heſychius. *qi res facilè aſſeqitur:* Svidas in Σπαιὸς. Οὕτως ἐκάλουν τοὺς ἀμαθεῖς καὶ δυσπαρακολουθήτους. *Ita vocabant imperitos, & qi difficulter aſſeqi poterant ea, qa tradebantur, ingenio tardo præditos.* In ſeſtione proxima, ἀπαρακολουθήτως ἐν ποιεῖν, dicuntur, qi qaſi *nevtiqam aſſequntur, avt intelligunt,* hoc eſt, non attendunt prorſùs, id qod agunt. Et mox; Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δεῖ παρακολουθεῖν. *Sed neceſſe eſt illud ipſum qod fit nóſſe, & intelligentiâ aſſeqi,* ſive αἰσθάσθαι, ut ſtatim ipſe ſe interpretatur. Epictetus *l.* 1. *c.* 5. Ὥστε μηδὲ παρακολουθεῖν, μηδὲ συνιέναι μηδέν. *Ut nihil aſſequatur, ut nihil intelligat.* & *lib.* 3. *cap.* 26. Οὐχὶ δὲ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις παρακολουθεῖς; *Amon enim ea qæ evidenter in ſenſus cadunt, conſectaris?* Galenus *de errat. digneſ. & cur. cap.* 1. Ἔνιοι δ' ὕτως ἀγύμναστοι περὶ λόγους ὄντες, ὡς μὴ παρακολουθεῖν τοῖς ἀκούσιν ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις. *Qidam verò ſunt adeò inexercitati in ratione diſſerendi, ut non aſſeqantur qæ à nobis dicuntur.* (π. α. τ. ὐ. ϕ. λεγομένοις, leg. ut Marc. *lib.* 7. §. 4. παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις) Idémqe *ibidem* mox; Φαίνονται γὰρ ὄντως, καθάπερ οἱ ὕποι τῆς λύρας, ὕτω καὶ αὐτοὶ μηδ' ὅλως, οἷς εἶπον, ἠκολουθηκότες. *Videntur enim verè, ſicut aſini ad lyram, ita & illi nihil omnino, qa dixi, aſſecuti.* Eodem ſenſu τῷ παρακολουθεῖν verbo uſus eſt Lucas *Evangel. c.* 1. *v.* 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς. hoc eſt, *omnia ab initio uſqe accuratè intelligentiâ aſſecuto.* qæ Evangeliſtæ verba contendit Budæus *Comment. Ling. Græc. pag.* 346. cum illis Demoſthenis περὶ παραπρεσβ. *pag.* 334. Ἃ ὁ τὑτ⊙ ποιηρήματα εἰδὼς καὶ παρηκολουθηκὼς ἅπασι, κατηγορῶ. *Qi ſcelera iſtius novi, & omnia comperta habeo, accuſarem.* Et illis περὶ στέφαν. *p.* 502. *B.* Ἐκεῖν⊙ ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὃ μόνον ἔνυηη ἢ πλέσιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι. *Sed illud tempus nimirum, & illa dies, non modò bene cupientem & locupletem virum poſtulabat: ſed & in rebus illis ab initio verſatum.* ut ſit & ἄνωθεν illic, qod illîc ἐξ ἀρχῆς. Eodem ſenſu uſurpat Pavlus Apoſtolus *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Ἐντρεφόμεν⊙ τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. *Innutritus in ſermonibus fidei, & præclara doctrinæ, qam es aſſecutus.* & *Epiſt.* 2. *c.* 3. *v.* 10. Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, &c. *Tu vero aſſecutus es doctrinam meam, &c.* qo loco cur Eraſmi, *aſſectatur es*, malit doctiſſ. Scultetus, qàm Vulgatæ ac Bezæ, *aſſecutus es*, cavſſàm nullam video. ratio ſiqidem, qam aſſignat, havd eſt firma ſatis. *Ad ſeqendum atqe imitandum hortatur. at qomodo ſeqi poterit, qi jam aſſecutus dicitur?* reſponſio proclivis eſt. aliud eſt notitia & intelligentia, aliud uſu & actu aſſeqi: vel, ſi brevius vis, aliud noſſe, aliud poſſe. illud Timotheus jam aſſecutus erat, iſtud havd itidem adeptus. monet itaqe Apoſtolus, ut qæ de ſe nôſſet, ἤτοι αὐτόπτης γενόμεν⊙, ἢ ἐξ ἀκοῆς ἱστορήσας, ea imitari adniteretur. Vide & *l.* 2. §. 9. & *l.* 7. §. 3, 4.

Μὴ παρενθυμημένῳ] *Nè eam ſubinde cogitares* Xylander. *nè eâ nimiùm afficiaris* Caſavbonus. imò *non negligens, non neglectim habens*, ſed qantum in te eſt, tarditatem hebetudinémqe tuam corrigere & ſanare contendens. παρενθυμεῖσθαι, *animum non advertere, negligere, neglectim habere.* de gubernatore Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Κἂν μὴ αὐτὸς ἐκῶν, ὑποπαρένθυμηθῇ δὲ, ἀπώλετο. *Si vel parum neglexerit, animum non adverterit.* Marcus ipſe *l.* 6. §. 20. πολλὰ παρενθυμούμεθα, *negligamus multa, non animadvertamus.* & *l.* 10. §. 8. τὸ ἀπαρένθύμητον, *animadverſionem ſedulam, à negligentia & inadvertentia* immunem. & *l.* 6. §. 50. Πρὸς τῷ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ, γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτως. *Sedulò attendere atqe animum adhibere eis qa ab alio dicuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τί οὖν, ἐπειδὴ ἀφυὴς εἰμι; ἀποσῶ τῆς ἐπιμελείας τοῦτο ἕνεκα; μὴ γένοιτο. Ἐπίκ]ητ⊙ κρεῖσσον Σωκράτους ἐκ ἔσῃ. εἰ δὲ μὴ, ὁ χείρων, τοῦτό μοι ἱκανὸν ἔσται. ὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι. καὶ ὅμως ἐκ ἀμελῶ τοῦ σώμα⊙. ὐδὲ Κροῖσ⊙. καὶ ὅμως ἐκ ἀμελῶ τῆς κλήσεως. ὐδ' ἁπλῶς ἄλλου τινὸς τῆς ἐπιμελείας, διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἄκρων, ἀφιέμεθα. *Qid ergò? cum ingenio careamꝫ eóne curam ejus rei abjiciam? Abſit. Epictetus Socrate præſtantior non eſt? Modò ne deterior: hoc mihi ſatis eſt. Neqe enim Milo ſum futurus: & tamen corpus non negligo; neqe Cræſus: & tamen rem familiarem tueor; nullam denique curationem, ob eorum, qa ſumma ſunt, deſperationem relinqimus.* Flaccus *Epiſt.* 1.

Non poſſis oculo qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec qia deſperes invicti membra Glyconis,
Nodoſâ corpus nolis prohibere chiragrâ.
Eſt qàdam prodire tenus, ſi non datur ultrà.

Ità cum Grajo noſtro lubens lego, non, *qodam.* qadamtenus ſaltem procedere & proficere licet.

Μηδὲ ἐμφιληδονοῦντι τῇ νοθείᾳ] lege νωθείᾳ, vel ut Annotator Lugdunenſis νωθρείᾳ. *neqe tarditate & inſcitiâ, ſibi complacentem.* qod havd pavcorum vitium eſt. Vide Solomonem *Prov. c.* 1. *v.* 22. Avguſtinus in illud *Pſal.* 36. *v.* 3. *Noluit intelligere. Videtis, qia voluntati illud tribuit: ſunt qi volunt intelligere, & non valent: ſunt & qi nolunt intelligere; ideò non intelligunt.*

§. 6. Πρόχειρ⊙ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν] χάριν λογίσασθαι, *beneficium imputare.* qod ab exprobratione qadam havd multum diſtat. Juvenalis *Sat.* 6. *v.* 179. de uxore inſigniori,

Qa tanti gravitas? qa fama, ut ſe tibi ſemper
Imputet?

Martialis *l.* 5. *Epigr.* 82.

Non totam mihi, ſi vacabis, horam
Dones, & licet imputes, Severe;
Dum noſtras legis exigiſqe nugas.

& *l.* 2. *epigr.* 48.

Imputet ipſe Deus nectar mihi; fiet acetum,
Et Vaticani perfida vappa cadi.

Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 17. *Multi ſunt tam prava naturæ, ut malint perdere qa præſtiterunt, qàm recepiſſe, ſuperbi & imputatores.* & *l.* 6. *c.* 12. *Qadam qa homines ſibi præſtant, aliis imputant.* Tria ſcilicet Marcus beneficia colloqantium genera ponit. primum eſt eorum, qi palàm imputant: ſecundum eorum, qi etiamſi id palam non faciant, apud ſe tamen tanqam de debito cogitant: tertium eorum, qi tantùm abeſt ut imputent, ut nè cogitent qidem.

Ἄλλως μέντοι] f. ἀλλὰ vel ἀλλ' ὡς. niſi ſi illud ὡς ex linea proxima huc irrepſerit.

Ὡς περὶ χρεώστου διανοοῦτα] At Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 2. *Demus beneficia, non fœneremus. dignus eſt decipi, qi de recipiendo cogitavit, cùm daret.* hoc eſt, qod Marcus hîc, ὡς περὶ χρεώστου διανοοῦτα. Et mox: *Beneficiorum ſimplex ratio eſt: erogantur tantùm, non computantur. ſi reddet aliqid, lucrum eſt; ſi non reddet, damnum non eſt. Ego illud dedi ut darem. nemo beneficia in calendario ſcribit: nec avarus exactor ad horam & diem appellat. nunqam illa vir bonus cogitat, niſi admonitus à reddente. turpis fœneratio eſt, beneficium expenſum ferre.* Idém *l.* 3. *c.* 14. *Interitura eſt rei tantæ dignitas, ſi beneficium mercem facimus.* & *l.* 4. *c.* 3. *Beneficium virtutis eſt, & turpiſſimum id cavſſâ vllius rei dare, qàm ut datum ſit. ſe intuere & commodum ſuum, iſtud non eſt beneficium, ſed fœnus.* & *c.* 14. *Non eſt beneficium qod in qæſtum mittitur. hoc dabo, hoc recipiam; avctio, eſt ut ait Ovidius,*

Qæ qia non licuit, non dedit, illa dedit:

Eodem modo, qi beneficium ut reciperet, dedit, non dedit. Et Cleanthes *ibidem l.* 6. *c.* 13. *Multum à beneficio diſtat negotiatio.* Dominus Chriſtus, Luc. *c.* 6. *v.* 35. Ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes.* & *v.* 34. Ἐὰν γὰρ δανείζετε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστι; *Et ſi mutuum dederitis iis, à qibus ſperatis vos recepturos, qa gratia erit vobis?*

Οὐδὲ

fecerit, novit. eſt &, qi, qid fecerit, qodammodo nè novit qidem: ſed viti ſit ſimilis, qæ racemum ubi tulerit, fructúmqe ſibi proprium ſemel dederit, nihil ulteriùs reqirit. ficut equs, ubi cucurrerit, canis venatus fuerit, apes mel confecerit; ità iſte, ubi benefecerit, non clamore proſeqitur, ſed ad aliud ejuſmodi opus ſe transfert; qemadmodum vitis ad racemos alios denuo ſuo tempore producendos. in horum ergò numero eſſe oportet, qi qid faciant, ipſi qodammodo nè intelligunt qidem? ità planè. At hoc ipſum, inqis, qid agas, intelligere neceſſarium eſt. eſt enim ſocietatis legem colentis proprium hoc, ut ſentiat ſe ſecundùm legem illam agere; útqe velit etiam per Jovem, eum qocum ſic agit, id perſentiſcere. Verùm eſt, fateor, qod dicis. Veruntamen, qod jam dictum eſt, ſi ſeciùs ceperis, ex eorum numero futurus es, qorum priore loco memineram. ſiqidem & illi rationis ſpecie qadam probabili abducuntur. tu avtem, ſi

κὴ ἴσιδεν ὃ πεποίηκεν. [a] ὁ δέ τις τρόπον τινα ᾗδεῖ ὅ- a L.7. §.73. l.9. §.2.
δεν ὃ πεποίηκεν. ἀλλὰ ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ βότρυν
ἐνεγκάσῃ κὴ [b] μηδὲν ἄλλο προσεπιζητήσῃ, μετὰ τὸ b L.4. §.13.
ἄπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι. [c] ἵππῳ θραμὼν, c Sup. §. 1. l.
κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπῳ 10. § 8.
δ' εὖ ποιήσας, οὐκ ἐπαισθοῖτ', ἀλλὰ [d] μεταβαίνῃ d L.6. §.7. l.
ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ 11. §.4. l.12.
τῷ βότρυν ἐνεγκεῖν. ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοῖς §.29.
τρόπον τινα ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιοῦσι; ναί.
ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, δεῖ ἐπακολουθεῖν. [e] ἴδιον γάρ, e Inf. §. 16.
φησι, τὸ κοινωνικὸν, τὸ αἰσθάνεσθαι ὅτι κοινωνικῶς
ἐνεργεῖ, κὴ, νὴ δία, [f] βούλεσθαι κὴ τὸν κοινωνὸν f L.11.§.15.
αἰσθάνεσθαι. ἀληθὴς μέν ἐστι ὁ λέγεις. τὸ οὖν νῦν λε-
γόμενον * παρεκδέχῃ, ἀφ' τοῦτο ἔστη εἰς ἐκείνων, * [ἂν] π. f.
ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην. κὴ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι
πιθανότητι ἐφέροντο. ἐὰν οὖν θελήσῃς συνεῖναι

τὶ

ANNOTATIONES.

Οὐδὲ ἴσιδεν ὁ πεποίηκεν] Seneca *de benef. l. 2. c. 6. Quàm dulce, quàm pretioſum eſt, ſi gratias ſibi agi non eſt paſſus, qi dedit; ſi dediſſe, dum dat, oblitus eſt?* Chilo apud Avſonium.

Tu bene ſi qid facias, non meminiſſe fas eſt.

Verùm qadrat ad hoc Domini Servatoris præceptum hyperbole elegantiſſimâ conceptum, Matth. *c.* 6. *v.* 6. Ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερὰ, τί ποιεῖ ἡ δεξιά. *Facientis eleemoſynam neſciat ſiniſtra qid dextra faciat.* Ambroſius *offic. l.* 1. *c.* 30. qò & Evthymius inclinat, ità interpretatur, qaſi dictum eſſet, *ut frater tuus, qi eſt tanqam dextra tua, qod facis neſciat.* Sic facias, ut

Proxima neſciat uxor,

utì Perſius loqitur. Meliùs Joannes Chryſoſtomus *Orat.* 19. qem ſis vide. Nam qod de *dextra*, qæ ſit *amor divinus, ſiniſtra, qa favor humanus* exiſtat, argutantur Hieronymus *in Matth.* Hilarius *ibidem.* Avguſtinus *in Pſal.* 121. & *in* 1. *Joan. tr.* 6. & *de temp.* 60. Gregorius *in Job. l.* 3. *c.* 21. Theophylactus *in Matth.* alii; eſt merum ipſorum commentum. Rectiùs Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 529. *D.* Ἀλλ' ᾗδὲ αὐτὸς ὁ ἰλεῶν, ὅτι ἐλεεῖ, γινώσκειν ὀφείλει. *Sed neqe ipſe, qi miſeretur, debet ſcire, ſe miſereri.* Aliud eſt qod Seneca *de benef. l.* 6. *c.* 8. *Beneficium aliqis neſciens accepit, nemo à neſciente.* Beneficium niſi ſciens volénſqe dare neqit: verum beneficium qi dat, qoad beneficii præſtiti imputationem, perinde affectus eſſe poteſt, acſi qid faciat feceritve neſcius ſit. atqe hoc eſt, qod, poſt Chriſtum noſtrum, Marcus voluit. Geminâ planè mente Plato in *Theateto, pag.* 127. *D.* de Philoſopho genuino. Ταῦτα μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. κὴ ταῦτα πάνυ, οὐδ' ὅτι οὐκ ἴσιδεν, ἴσιδεν. οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τῇ εὐδοκιμεῖν χάριν, &c. *Hoc magis eos latet, qam maris, ut dici ſolet, arena. Atqe hæc omnia etiam neſcire ſe neſcit: neqe enim vulgaris gloria gratiâ ab his abſtinet, &c.* Optimè formulæ iſtius ſenſum expreſſit.

Ὅμοιος ἐστιν ἀμπέλῳ] ità mox: ὡς ἄμπελος.

Μηδὲν ἄλλο προσεπιζητήσῃ] Vide *ad lib.* 7. §. 73.

Οὐκ ἐπιζοῖτο] qod Dominus Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 2. Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς. *Cùm eleemoſynam faceris, ne curato buccina cani coram te.*

Μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον] Vide *l.* 6. §. 7. & *l.* 11. §. 4. & *l.* 12. §. 29. Seneca *de benef. l.* 1. *c.* 2. *Qalisqunqe priorum eventus eſt, perſevera in alios conferre. Meliùs apud ingratos jacebunt. ne ceſſaveris; opus tuum perage, & partes boni viri exeqere. alium re, alium fide, alium conſilio, alium præceptis ſalubribus adjuva.* & *l.* 4. *c.* 14. *Ad beneficium non adducit cogitatio avara, nec ſordida, ſed humana & liberalis, cupiens dare etiam tùm dederit, & augere novis ac recentibus vetera.* Hoc eſt qod ſuo more, id eſt, Comico, Plavtus *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 2. *v.* 39.

Is probus eſt, qem non pœnitet qàm ſit probus:
Beneſacta beneſactis aliis pertegito, nè perpluant.

Seriò magis alius qiſpiam apud Plutarchum *de ſene polit.* & *adv. vit. Epicur. pag.* 1099. *A.*

Καὶ μήτι παυσώμεσθα δρῶντες ἓν βροτούς.
Non deſinamus bene mereri de hominibus.

Vide *l.* 7. §. 73. Plinius *l.* 3. *Epiſt.* 5. *Antiqiora beneficia ſubverſas, niſi illa poſterioribus cumules.*

Ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι] Interrogantis tanqam ex aliena perſona, eſſe volunt hæc verba, Xylander & editor Lugdunenſis. affirmantis ac præcipientis ex ſua Caſavbonus. illud malim, qia ſubſeqentia, ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, &c. ſubjectionis ſive reſponſionis formam habent.

Ἀπαρακολουθήτως] *Sic ut non poſſint intelligi* Xylander. imò potiùs, *ſic qaſi non intelligant ipſi.* ut in præcedentibus, ᾗδὲ ἴσιδεν. Sic *l.* 2. §. 15. ſed ratione diverſâ ἀπαρακολουθήτως

A ἐνεργεῖν. *neſcire qid velis.* Vide *ſuprà ad* §. 5. δυσπαρακολουθητότερος.

Βούλεσθαι κὴ τὸν κοινωνὸν αἰσθάνεσθαι] Ità revera beneficia conferenda, ὡς αἰσθάνεσθαι, *ut ſentiat ſibi gratiam factam is cui benefit*, ut *infrà l.* 11. §. 15. Verùm ut beneficii avtorem, qis is fuerit, dignoſcat, nihil qicqam eſt neceſſe. Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 9. *Interdum & ipſe qi juvatur fallendus eſt: ut habeat, nec, à qo acceperit, ſciat.* Exemplum ſubjicit Arceſilai, qi amici pavperis, ſed pavpertatem per verecundiam diſſimulantis, ac per ægritudinem decumbentis, pulvillo ſacculum clam ſubjecit, ut qod deſiderabat, inveniret potiùs qàm acci-
B peret. Cteſibium hunc nominat Laërtius *l.* 4. §. 37. Apellem Chium Plutarchus *de adul. & amic. pag.* 63. *D.* qem & fravde amicâ utilíqe deprehenſâ, dixiſſe, Ἀρκεσιλάου τοῦτο τὸ κλέμμα. *Archeſilai hic ludus eſt.* ille; Ἀρκεσιλάου τοῦτό τὸ κλέμμα. *Archeſilai hoc eſt furtum*, iſte refert. *Ibidem* C. Plutarchus. Τῇ τῶν φίλων χάριτι ἐπιδεικτικὸν οὐδὲν ἔπεστιν. ἀλλὰ πολλάκις, ὥσπερ ἰατρὸς λαθὼν ἰᾶται φαρμάκευσι, κὴ φίλος ὠφέλησεν ἐντυχὼν ἢ διαλυσάμενος, ἀγνοοῦντος ἐπιμεληθείς. *Ab amico qod præſtatur officium, ad oſtentationem nihil habet: ſed ſæpenumero, ſicut medicus occultè ſanat, ita & amicus ſuâ præſentiâ aut abſentiâ amico prodeſt ignoranti pro ſe curam geri.* Sed ad Senecam redeamus paria Marco interrogantem. *Qid ergò? ille neſciet à qo acceperit? Primùm neſciat, ſi hoc ipſum beneficii pars eſt. Denique ille neſciet accepiſſe ſe: ego ſciam me dediſſe. Parum eſt, inqis. Parum, ſi fœnerare cogitas. ſed ſi dare, qo genere accipienti maximè profuturum erit, dabis. contentus eris te teſte: alioqin non benefacere delectat, ſed videre benefeciſſe. Volo, inqis, ſciat. debitorem qæris. Volo utiqe ſciat. Qid ſi illi utilius eſt neſcire? ſi honeſtius? ſi gratius? non in aliam partem abibis? Volo ſciat. Ità tu hominem non ſervabis in tenebris? Beneficia in actu non miſto. qid? ego illi ſum indicaturus me dediſſe; cùm inter prima præcepta & maximè neceſſaria ſit, nè*
D *unqam exprobrem, imò nè admoneam qidem? hæc enim beneficiis inter duos lex eſt, alter ſtatim obliviſci debet dati, alter accepti nunqam.*

Τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] *non intelligis* Caſavbonus. ſic ex Polybio Svidas, οὐκ ὀρθῶς τὰς ἡμετέρας ἐκδέχῃ λόγους, id eſt, *noſtis, ὑπολαμβάνεις, non rectè ſermones noſtros accipis. excipe* Xylander. ut ſit παρεκδέχεσθαι, idem qod ἐκδέχεσθαι, *excipere.* nevtrum ſatìs arridet. ego conditionalem deeſſe puto, [ἂν] παρεκδέχῃ, *ſi ſeciùs ceperis.* Ità enim ſignificat τὸ παρεκδέχεσθαι. Evſebius *hiſt. eccleſ. l.* 3. *c.* 39. Papiam narrat, τὰς ἀποστολικὰς παρεκδεξάμενον διηγήσεις, *ex relationibus Apoſtolicis ſeciùs acceptis*, commentitia multa tradi-
E diſſe. qod verbum & in H. Stephani theſavrum poterit immitti.

Εἰ δὲ θέλεις συνεῖναι] forſan συνίναι. *intelligere.* qanqam & συνεῖναι eo ſenſu uſurpatum invenias. Ità enim Herodotus. *l.* 5. *pag.* 360. *E.* Ἐγώ μοι δοκέω συνεῖναι τὶ ἰθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ χρηστήριον. *Ego qid nobis ſignificare velit oraculum videor mihi intelligere.* Demoſthenes *pro Coron.* Οὔτε ὑμᾶς οἶμαι μανθάνειν, οὔτ' αὐτὸς ἐδυνάμην συνεῖναι. *Neqe vos puto diſcere, neqe ipſe poſſum intelligere.* ubi tamen qidam codices συνίναι. Herodianus *lib.* 2. de Germanis. Ὥσπερ τὰ σώματα γυμναίτατοι κὴ μεγάλοι εἰσὶν, οὕτω κὴ τὰς διανοίας παχεῖς, κὴ μὴ ῥᾳδίως συνεῖναι δυνάμενοι, εἴτι μετὰ παιγνίας ἢ
F δόλου λέγοιτο ἢ πράττοιτο. *Qemadmodum corporibus utuntur prævalidis atqe proceris, ita pingvi ſunt ingenio: qare haud facilè ſentiunt ſi qid agas dicáſve aſtutè ac ſubdolè.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 286. *D.* Ἀλλὰ καθάπερ κὴ ἄνευ γραμμάτων πιστὸν εἶναι δυνατὸν φαμὲν. ὅτως συνεῖναι τὰ ἐν τῇ πίστει λεγόμενα οὐκ ὄιόν τε μὴ μαθόντα, ὁμολογοῦμεν. *Sed qemadmodum vel ſine literis fidelem poſſe eſſe dicimus: ita qæ in fide dicuntur poſſe intelligere eum, qi non didicit, confitemur.* & *l.* 4. *pag.* 492. *A.* Οὔτε τὰς τιμὰς τὰς μετὰ θάνατον τῶν ὁσίως βι-

ἡ ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον, μὴ φοβοῦ, μὴ ὀκνήσῃς τοῦτο ὀφαλιπῆς τι ἔργον κοινωνικόν.

§. 7. Εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον, ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. ἤτοι δὲ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἅπως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως *.

* Ἐλευθερίως Casaubonus.

§. 8. Οἱονεί ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ ἱπποκρασίαν, ἢ ψυχρολουσίαν, ἢ ποταμὸν ἐκδρομήν. ὁμοίως καὶ ἐνταῦθα ἐννόησον, ὅτι ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἡ συνήθεια ἐποίησεν ἐν παντὶ τῷ σώματι τὸ τοιοῦτον, ὥστε καὶ ἐν τῷ ἀέρι καὶ ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἐν τῷ σώματι ὁμοίως ἔχειν.

id qod dixeram rectè intelligere volueris, noli metuere, nè hac de cavssâ benefaciendi occasionem ullam sis omissurus.

§. 7. Athenienssium votum erat, *Plue, plue, chare Jupiter, super Athenienssium arva & prata.* avt nihil omnino precari, avt hoc modo simpliciter & ingenuè precari par est.

§. 8. Cujusmodi illud est, qod dici solet, *Æsculapium* huic vel illi *coordinâsse*, ut eqitet, ut frigidâ proluatur, ut

ANNOTATIONES.

Σωκράτην, ὅτι τὰς κολάσεις τῶν ἀδίκως καὶ ἀσελγῶς πεπολιτευμένων συνεῖναι βέλονται. *Nec honores post mortem eorum, qi sanctè vixerunt, nec supplicia eorum, qi injustè & libidinosè se gesserunt, volunt intelligere.* Et apud Svidam in *Sexto* avtor incertus, μηδὲ συνεῖναι τὸ λεγόμενον δυνηθείς. *Qia ne verba qidem, qæ dicebantur, intelligere potuit.*

Μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο] forsan, μηδὲ παρὰ τοῦτο] *Nè metuas, neve hac de cavssa opus aliqod sociale omittas.* Veruntamen nihil temerè mutatum velim.

§. 7. Ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ] Indè Ζεὺς ὑέτιος, ὄμβριος, idémqe Ὑης & Δεύς, & Ὕων dictus. Hesychius Ὑης, Ζεὺς ὄμβριος. Aristotelis nomine *de mund. c. 7.* Ὑέτιος ἀπὸ τῶν ὑετῶν καλεῖται. *Pluvius à pluviis vocatur.* & Phurnutus *de Deis c. 3.* Παρά τισι δὲ καὶ Δεὺς καλεῖται, τάχα ἀπὸ τοῦ δεύειν τὴν γῆν. *A nonnullis avtem & Δεὺς appellatur, utiqe qia rigat terram.* Lucianus *dialog. Jov. & Gan.* Διὸς δὲ οὐκ ἤκουσας ὄνομα, οὐδὲ βωμὸν εἶδες ἐν τῷ Γαργάρῳ τῷ ὕσγλῳ; *Jovis nomen non avdisti? nec pluentis aram in Gargaro vidisti?* Pavsanias in *Attic. pag.* 61. meminit βωμῶν ὀμβρίου Διός. *pluvii Jovis aræ.* Athenis verò *pag.* 22. refert esse γῆς ἄγαλμα, ἱκετευούσης ὕσαι οἱ τὸν Δία. εἴτε ὄμβρον δεηθέντα Ἀθηναίοις, εἴτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβὰς αὐχμούς. *Terræ à Jove imbres implorantis simulacrum, vel qod Athenienses aliqando pluvias desiderarint, vel qod totâ Græciâ soli siccitate laborarint.* At de Ægypto Nilum allocutus Tibull. *l. 1. eleg. 7.*

Te propter nullos tellus tua postulat imbres;
Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.

Et Scholiastes *ad Pindar. Pyth. od. 4.* Κρονίδην τὸν Νεῖλόν φησιν ὡς Παρμένων, Αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, ἀναλογεῖν γὰρ τοῖς τοῦ Διὸς ὄμβροις τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ, καὶ ὥσπερ ἀντίστροφόν τινα τοῦτον τῷ Διὶ εἶναι. *Jovem Nilum dixit, sicut Parmeno. Nile Jupiter Ægyptie. Nili enim aqa Jovis imbribus similis est, & sicut ex adverso Jovi respondet.* Verùm Deus verus vivúsqe solus est Ζεὺς ὑέτιος, non Nilus, non nubes ipsæ, non ulla apud extraneos in pretio habita Deunculorum mendacia atqe mendicabula. Vide Jerem. *c. 14. v. 22.* Job. *c. 38. v. 25, 28, 34, 37.* Psal. *65. v. 10, 11, 12.* Zech. *c. 10. v. 1.*

Κατὰ τῆς ἀρούρας τῶν Ἀθηναίων] Existimat Xylander improbare Marcum istic commune illud & damnosissimum vitium, qo pleriqe ea tantùm expetant, qæ sibiipsis privatim prosint; nihil soliciti de communi bono: & Athenienses notare, utpote qi injustè & illiberaliter suis tantùm agris pluviam & fertilitatem poscerent, reliqorum hominum nullam rationem habentes. At contrà preces istiusmodi probat Marcus, qibus homines non sibi solis privatisqe suis rebus, sed civitati reíqe publicæ universæ, in qa degunt, à numine favsta prosperáqe comprecantur; qales fuisse monet Athenienssium illas. qos etiam in supplicationibus suis, non suæ tantùm regionis, sed totius insuper Græciæ, memores fuisse ex Pavsania suprà didicimus. Verùm qod Gregorius *in Job. l. 18. c. 3.* & Hieronymi nomine *in Thren. c. 3. v. 41.* qæ indè constat Hieronymi non esse, qia ex Gregorio mutuantur. *Et oratione operatio, ut operatione fulcienda est oratio.* itaqe precibus opera sunt adjicienda. & tam pro bono publico conatus adhibendi, qàm supplicationes concipiendæ. Habéntqe reverà locum hic Menæcei pro patria se devoventis illa à Xylandro etiam lavdata, ex Evripidis *Phœnissis*;

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, ἐτέλθοι τοῦτο, κἀ εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων
Πειρῶμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτύχοιεν ἄν.
Si qisqe qantum qiverit boni, lubens
Patriæ offerat, donetqe publica rei;
Minus malorum civitates prenderet,
Et ampliores redderentur indies.

Siqidem, ut rectissimè Andocides *Orat. adv. Alcibiadem.* Διὰ μὲν τοὺς τῶν ἰδίων ἐπιμελουμένους ἥδιον αἱ πόλεις μείζους κατέστησαν. διὰ δὲ τοὺς τῶν κοινῶν, μεγάλαι καὶ ἐλευθέραι γίγνονται, *Nam per privata curantes nihil urbes potentiores fiunt: per eos verò qi publica curant potentes & liberæ evadunt.* Vide *ad l. 1. §. 16.* & *l. 7. §. 4.*

Ἤτοι δὲ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἅπως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως] ἐλευθερίως legit Casavbonus *ad Pers. Sat. 2.* qi & τὸ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, orationem simplicem & liberalem opponi censet τῇ εὐχῇ ἐμπορικῇ id est, *preci emaci*, ut Persius loqitur: qam interpretatur, vel eam qæ habet conjunctum sacrificium majoris alicujus victimæ, avt votum rei consecrandæ; A qod sit velut pretium diis repensum, ut fit in emptione contrahenda; vel qæ toties fuit repetenda, & tam assiduè ac λιπαρῶς καὶ ἐντεύξεως facienda, ut hoc ipsum pretii loco censeri possit; qia, ut ait Seneca, *Nulla res carius constat, qàm qa precibus empta est.* Mihi videtur Marco, τὸ ἁπλῶς εὔχεσθαι, *orationis simplicitatem* qandam denotare, qalis illa Athenienssium formula, qæ generali qadam ac familiari ratione Jovem compellat, nec terminos illi rerum tribuendarum anxiè solicitéqe præscribit. qalis itidem ea formula, qam amicis suis poeta qidam præscripsit, à Platone in *Alcibiad. 2. pag. 454. D* lavdata;

B Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις, καὶ ἀνεύκτοις
Ἄμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπάλεξοις.

vel, ut *Antholog. l. 1. c. 31.* habetur

— τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένων ἀπερύκοις.
Tu Rex Summe, dato nobis bona, sive rogemus,
Seu non: at mala vel poscentibus usqe negato.

Sed & Laconum, qi ut Plato *ibidem pag. 458. B.* καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἑκάστοτε παραπλησίαν εὐχὴν εὔχονται, τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς διδόναι κελεύοντες ἂν σφίσιν αὐτοῖς. *Idem votum tam privatim, qam publicè servant, orantes deos pulcra cum bonis sibi tribuere.* Unde & Jupiter Ammon dixerit *ibidem* C *E.* Βέλτιόν αὐτῷ τὴν Λακεδαιμονίων εὐφημίαν εἶναι μᾶλλον, ἢ τὰ σύμπαντα τῶν ἑλλήνων ἱερά. *Placere magis Lacedæmoniorum sibi acclamationem, qam Græcorum sacra omnia.* Qin & Xenophon *de Socrate memoriab. l. 1. pag. 722. C.* Εὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι. ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδόταις, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι. *Precabatur etiam deos simpliciter, ut bona largirentur: qod dii optimè scirent, cujusmodi res essent bona.* Respexit eodem Juvenalis *Sat. 10. v. 346.*

Nil ergò optabunt homines? si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, qid
Conveniat nobis, rebusqe sit utile nostris.
Nam pro jucundis aptissima qaqe dabunt Dii.
Charior est illis homo, qàm sibi. —

D

Atqe hoc est qod R. Simeon in *Pirke Abot. c. 2. §. 13.* אל תעש תפלתך קבע *Orationem tuam fixam nè feceris.* hoc est, nolis inter orandum terminos numini figere, legémqe qid facturus sit, Deo præstituere; sed vota tua simpliciter, prout illi visum fuerit, præstanda ipsi permittito. At τὸ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, sive *liberaliter* precari, (ità enim cum Xylandro malim, qàm cum Merico, *liberè*) est ejusmodi orationem adhibere, qæ alios etiam contribules, conterraneos, avt extraneos etiam nobiscum unà comprehendat, qalis ea est, E qam hìc Marcus retulit, Attica supplicandi ratio: qalis itidem, qam Xylander hìc adducit, Persarum veterum, de qibus Herodotus *lib. 1. pag. 63. A.* apud qos lege sic cavebatur; Ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, οὐ δὸς ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἐν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλέϊ. ἐν γὰρ δὴ τοῖς ἄπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. *Illi avtem qi sacrificat, non licet sibi privatim precari bona, sed communiter universis Persis, inprimis qidem Regi: qoniam inter cunctos Persas ipse etiam qi sacrificat comprehenditur.* Sed liberalior his Christianorum litania. Pavlus *Timotheo Epist. 1. c. 2. v. 1.* præcipit ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, F εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων. *ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro qibusvis hominibus.* Liberalissima verò omnium λειτουργία Judaïca, si Philoni credimus, *de monarch. l. 2. pag. 825. B.* Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ ἱερεῖς ὑπὲρ οἰκείων καὶ φίλων καὶ πολιτῶν αὐτὸ (αὐτῶν forsan) μόνον εἰώθασι τάς τ' εὐχὰς καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν. ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς, οὐ μόνον ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρὸς, τάς τ' εὐχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας ποιεῖται, τὸν κόσμου, ὑπὲρ οὗ τὰς ἀληθείας, πατρίδα εἶναι ἑαυτῷ νομίζων, ὑπὲρ ἧς ἱκεσίας καὶ λιτὰς ἑώθειν ἐξευμενίζειν τὸν ἡγεμόνα, ποτνιώμενος τῆς ἐπιG εικοῦς καὶ ἴλεω φύσεως αὐτῷ μεταδιδόναι τῷ γενομένῳ. *Nam alii sacerdotes tantùm pro familiaribus amicis civibúsqe solent divinam rem facere: at Judæorum pontifex non solum pro toto humano genere, verùm etiam pro natura partibus, terra, aqâ, aëre, igne precatur & agit gratias: qippe qi existimat mundum, ut re vera est, suam patriam, solitus supplicationibus ei reddere propitiam parentem conditorémqe suum.*

§. 8. Συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ] Συντάττειν, *injungere, præcipere, præscribere*, qomodo ægrotis medici hoc vel illud sumendum. Plutarchus in *Pomp. pag. 620. B.* Ἐπειδὴ νοσοῦντι συνε-

ut discalceatus incedat : ejusmodi qiddam est, & qod huic vel illi coordinavit universi natura, ut morbo teneatur, corpore mutiletur, liberos amittat, avt aliud tale qippiam. siqidem & ibi *coordinavit* illud, sensum hunc habet, acsi diceretur, hoc ad illud ordinavit, tanqam qod ad ejusdem sanitatem conducat : atqe istîc pariter, qicqid unicuiqe contingit, ad illud ordinatur qodammodo qod fato congruum existat. atqe hinc est qod ea convenire nobis dicimus : qomodo lapides qadratos in mœnibus avt pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm sibi invicem scitè compositi coaptantur. omnino enim una qædam est rerum omnium compages. & qemadmodum ex cunctis corporibus mundus iste, qô corpus ejusmodi sit, consummatur ; ità ex cavssis universis, qô cavssa sit ejusmodi fatum conficitur. intelligunt hoc qod dico etiam rudissimi qiqe. dicunt enim *tulit hoc illi*, sors nimirum. hoc itaqe illi ferebatur ; istúdqe illi coordinabatur. proinde ità excipiamus ista, qomodo ea solemus, qæ Æsculapius præceperit. multa siqidem & in illis

ἢ ἀνυποδησίαν. [a] τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, συνέταξεν τῷ λω ἡ τοῦ ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ ἀποβολήν, ἢ ἄλλο ὁ τῶν τοιούτων. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ συνέταξεν, τοιοῦτον ὁ σημαίνῃ, ἔταξε ἕτο πρὸς ἕτο, ὡς καταλληλον εἰς ὑγίειαν. καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαῖνον ἑκάστῳ πέπεισταί πως πρὸς αὐτὸ καταλληλον εἰς τὸ εἱμαρμένον. [b] ἕτως γὰρ καὶ αὐτὰ συμβαίνειν ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ σοὶ πεφυκόσι λίθοις ἐν τοῖς τέχνῃσι, * ἢ πῶς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζοντας ἀλλήλοις τῇ ποιᾷ συνθέσει. Ὅλως γὰρ [c] ἁρμονία ἐστὶ μία. καὶ ὥσπερ [d] ἐκ πάντων τῶν σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῖ. ἕτως ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη τοιαύτη οὐσία συμπληροῦται. νοοῦσι δὲ ὃ λέγω, καὶ οἱ πολλοὶ ἰδιώται. φασὶ γὰρ, ἕτο ἤνεγκεν αὐτῷ, ἐκεῖν ἕτο τούτῳ ἐφέρετο, καὶ ἕτο τούτῳ συνεπάτει. δεχώμεθα ἐν αὐτοῖς, ὡς [f] ἐκεῖνα * ὁ Ἀσκληπιὸς συνεπάτει. πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐ-

[a] L.3.§.4. l.4.§.10.33. l.6.§.16.l. 10.§.20.l. 12.§.23.
[b] L.4.§.23. l.6.§.44,45. l.7.§.57.l.9. §.39.
* καὶ τ' ἐν Suid.
[c] L.4.§.27.
[d] L.4.§.40.
[e] L.6.§.44. l.10.§.6.20. l.12.§.23.
[f] Inf.§.9.
* ἃ, vel [ἀ] ὁ.

ANNOTATIONES.

συνίταξε κίχλην ὁ ἰατρός. Medicus valetudine tentato turdo vesci imperavit. qod in *apophth.* *νοσοῦντι κίχλην ὁ ἰατρὸς λαβεῖν προστάξας.* éstqe vocabulum hoc freqentius. Sed altero illo potiùs usus Marcus videtur, qo *σύνταξιν ἢ σύνταγμα ποιόν τι* designaret. itaqe verto, qo Marci mentem exprimam, insolenti licet vocabulo, *coordinavit.* alioqi *συντάττειν* etiam simpliciter pro *præcipere* sumitur. Svidas. Συντάξας, ἐπιτελέσαντος. Συντάξας, *qi præscripsit, qi mandavit.* adductis ex Polybio istis ; Συντάξας, ἐλαύνειν κατὰ σπουδὴν ὅσον ἔχει δυνάμεως. *Qum imperasset, ut magna festinatione, totisqe viribus veniret.*

Ὁ Ἀσκλήπιος] Æsculapium medicinæ præsidem Deum per insomnia remedia sibi suggerere opinabantur. in qo argumento freqens admodum est Aristides in orationibus sacris. *Orat.* 1. *ἀλουτίαν προστάττει ὁ θεός. Deus ut non lavarem præcipit.* & *ibidem. ἀσιτίαν ἐπιτάττει. Ut jejunarem mandat.* & *Orat.* 2. *ἀνυπόδητον προελθεῖν ἐπέταξε. Nudis pedibus ire me jussit.* &c.

Συνίταξεν τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον] Ità *l.*4.§.45. Συντέτακται ἡρμοσμένως τὰ ὄντα. *Concinnè admodum certo inter se ordine componuntur.* & *l.* 6. §. 16. Ὅσα οἱ θεοὶ ἀπονέμουσι καὶ διατετάχασι. *Qacunqe Dii attribuunt & constituunt.* Verùm istic ad rem medicam respectum habet, qasi medicinæ rationem universa ista obtineant. Plato *Sophist.* Ἰατρική τις ἡ κολαστική. Aristoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 3. Ἰατρεία τις ἡ παιδεία. *Correptio est qadam medicina.* Idémqe *rhetor. lib.* 1. *c.* 14. Et Æneas Gaza *de anim. immort.* Ἴασις ἡ κόλασις. *Medicina qadam est correptio divina.* Ambrosius *in Psal.* 37. & Hieronymus *in Ezech. Qæ putatur pœna, medicina est. sicut enim qadam datur cathartica, ut noxius humor, qi inest corporibus, egeratur : sic & dominus dat calicem tormentorum meracissimum, ut qicqid fellis amaritudinisqe est, avferat à peccatoribus, & pristina eos restituat sanitati.* Optimè Simplicius distingvit *in Epicteti Enchiridio* ad duo artis medicæ munera respiciens, vel ægritudinem profligandi, vel valetudinem sanitatémqe conservandi ; mala externa, calamitatésqe omne genus esse, ἢ νοσοῦντων θεραπείας, ἢ ὑγιαινόντων γυμνασίας, *vel ægrorum medicamina, vel sanorum exercitia.*

Κατάλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην] *ad fatum*, sive *fato, congruens & consentaneum.* Ità *κατάλληλα φάρμακα, medicamenta congruentia*, Dioscoridi. & *τροφαὶ τοῖς νοσοῦσι κατάλληλοι, alimenta ægrotantibus congruentia.* referente Budæo. & Marco nostro *φαντασίαι κατάλληλαι, cogitationes* vel *apprehensiones congruæ. l.* 7. §. 2.

Ὡς καὶ τοὺς λίθους συμβαίνειν] Vide *l.*4. §. 23. & *l.* 7. §. 57. Ludit avtem hic in ὁμωνυμίᾳ verbi συμβαίνειν, qod & *evenire* & *convenire* significat. Verùm de hoc usu vocabuli in re architectonica, nihil dum comperi. nisi Fabius *Institut. l.* 9. *c.* 4. *Fit sæpe*, inqit, *aspera & dura & dissolata & hians oratio, si ad necessitatem ordinis sui verba redigantur. differenda igitur qadam & præsumenda ; atqe ut in structuris lapidum impolitorum, loco qo convenit, qidqe ponendum.* qod hîc *convenire*, alibi *congruere* dixit, eadem utrobiqe imagine usus : *Non enim ad pedes verba dimensa sunt. ideóqe ex loco transferuntur in locum, ut jungantur qo congruunt maximè sicut in structura saxorum rudium etiam ipsa enormitas invenit, cui applicari, & in qo possit insistere.* Svidas hæc ipsa Marci verba nobis exhibet sub hoc titulo : (qod idem & apud Hesychium legitur) συμβαίνοντα, συμφωνοῦντα. qo sensu apud eundem avtor innominatus : Τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, εἰ συμβαίνει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. *Hoc oportet spectare, an facta verbis respondeant, an dicta cum factis consentiant.* Et Synesius *Epist.* 58. Ἐνταῦθα δὲ ἡ γλῶττα τῇ γνώμῃ συνέβαινε. *Hic avtem lingua cum animo congruebat.*

A Et Aristides *Orat.* Περὶ τοῦ παραθέγματος. *Tom.* III. *pag.* 673. Σὺ δ' ἀπαιτεῖς, ἵππῳ μὲν δρόμον, σχῆμα δὲ τῆς κεφαλῆς ὄνου, πράγματα οὐχὶ συμβαίνοντα. *Verum tu eqi cursum, asini caput poscis, qibus inter se non convenit.* Et Libanius *Orat.* 28. *pag.* 631. *D.* Μέτροις ἀδικοῦν & συμβαίνουσι τῷ νόμῳ. *Offendens in mensuris, qæ legi non congruebant.* Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 30. *pag.* 954. Ἔστι καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ εἰρηνεύειν, ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνωσί τινες, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους διαπαντάσωσιν. *Siqidem fieri potest, ut nonnulli, qamvis idem sentiant, non tamen pacem colant : nimirum qum in fidei qidem dogmatibus consentiunt,*
B *caterum in mutuis negotiis dissident.* Theodoretus item, *therap. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *A.* fidem ad τὰ νοητὰ speculanda necessariam contendit ; Ἐπειδήπερ οὐδὲ εἰκόνα ἐξευρεῖν αὐτοῖς συμβαίνουσαν οἷόν τι. *Qia conveniens illi simulacrum invenire non licet.* Idémqe *l.* 11. *p.* 658. *D.* de prædictionibus propheticis. Ἐξετάσατε τοίνυν τὰς τῶνδε περὶ γεγενημένα προρρήσεις. πῶν ἔυρητε ἀληθῆς, καὶ τοῖς πράγμασιν ἐναργῶς ξυμβαινούσας, δίκασθε ἀδήριτως ἐκεῖνα τὰ περὶ μελλόντων τεθεσπισμένα. *Expendite igitur spectantes ad hanc vitam prædictiones : & si fuisse veras invenietis, ac rerum eventu comprobatas, ea qæ de futuris rebus prædicta sunt sine disceptatione accipite.* Et ante omnes
C hos Plato in *Protag. pag.* 235. *A.* Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, συμβῆναι ὑμᾶς, ὥσπερ ὑπὸ διαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον. *Vos qidem hortor & obtestor, ut subesse nobis velut sub arbitris velitis, qi vos ad medium sunt perducturi.* Æschylus denique à Plutarcho in *Thesco pag.* 1. *B.* lavdatus,

— τοιῶδε τίς συμβήσεται ;
Τίς ἀντιπάλῳ τῷδε ; τίς φερέγγυος ;
— *talis viro numqis erit comes ?*
Qem comparem ? qis invenitur similis ?

Ἁρμονία ἐστὶ μία] Sextus Empiricus *adverf. Muſic. l.* 6. *cap.* 1. Καθ' ἁρμονίαν διοικεῖται ὁ κόσμος. *Per harmoniam administratur mundus.* Vide *ad l.* 7. §. 48.

D Ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῦται] Vide *l.* 4. §. 40.

Ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη] Seneca *de benef. lib.* 4. *c.* 7. *Nihil aliud est fatum qàm series implexa cavssarum.* Vide *l.* 6. §. 37. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 4. Tacitus *annal. l.* 6. 22. 1. 2. 3. *Sed mihi hæc & talia audienti, in incerto judicium est, fatone res mortalium & necessitate immutabili an fortè volvantur. qippe sapientissimos veterum, qiqe sectam eorum æmulantur, diversos reperies. ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non denique hominem Diis cura. ideo creberrima & tristia in bonos, læta apud deteriores esse. Contrà alii,*
E *fatum qidem congruere rebus putant ; sed non è vagis stellis, verùm apud principia, & nexus naturalium cavssarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinqunt, qam ubi elegeris, certum imminentium ordinem.* — §. 5. *nec plurimis mortalium eximi, qin primo cujusqe ortu ventura destimentur.* Epicureos & Stoicos designari apertissimum est.

Τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ] vide *ad lib.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 20. & *l.* 12. §. 23.

Ὡς ἐκεῖνα ὁ Ἀσκληπιὸς] lege ὡς ἐκεῖνα, ἃ Ἀσκλήπιος, vel [ἃ] ὁ Ἀσκλ. συντάττει.

Πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχέα] Plato *Gorgiâ. p.* 326. *D.*
F Ἆρ' οὖν τὸ ἰατρεύεσθαι ἡδύ ἐστι, καὶ χαίρουσιν οἱ ἰατρευόμενοι ; οὐκ ἀηδοῦς δοκεῖ. Ἀλλ' ὠφέλιμόν γε. *An ergò curari à medico delectabile est ? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi ? Non apparet tamen. Conducit tamen.* Firmicus *de errore Gent. Morbo pro salute hominis solicita medici-*

σὶ τραχέα. ἀλλὰ ἀσπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς | aspera sunt, qæ sanitatis tamen spe libenter admittimus.

ANNOTATIONES.

na se opponit: asperi cibi, amari potus ingeruntur: & si convaluerit malum, ferrum & ignis adhibetur. Ità Seneca *Agamemn.* 2. 1.

Et ferrum & ignis sæpe medicina loco est.

Naso *remed. l.* 1. *v.* 225.

Dura aliqis præcepta vocet meâ: dura fatemur
Esse: sed ut valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi succos, quamvis invitus, amaros
Æger: & oranti mensa negata mihi est.
Ut corpus redimas ferrum patieris & ignem:
Arida nec sitiens ora lavabis aquâ.
Ut valeas animo quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Prudentius *de Coron. hymn.* 10.

Horretis omnes hasce carnificis manus?
Num mitiores sunt manus medentium,
Laniena quando sævit Hippocratica?
Vivum secatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putate ferrum triste chirurgos meis
Inferre costis, quod secat salubriter.
Non est amarum, quo reformatur salus.
Videntur isti carpere artus tabidos;
Sed dant medelam rebus intus vividis.

Quod Seneca *ad Marc. c.* 22. *Adjice lacerationes medicorum ossa vivis legentium, & totas in viscera manus demittentium, non simplici dolore pudenda curantium.* Tertullianus in *Scorpiac. c.* 5. *Est hæc perversitas hominum, salutaria excutere, exitiosa suscipere, periculosa quæque medicamina vitare, mori denique citius quàm curari desiderare* (transpono, *peric. quæ desiderare, med. vit. mori d. c. q. c.* Vel sic etiam; *med. vit. peric. quæ desmor. den. cit. q. cur.* at Rigaltius *periculosa quærere, medica malè vitare,* &c.) *& est planè quasi sævitia, medicina de scalpello, déque cauterio, de sinapis incendio. non tamen secari, & uri, & extendi, morderique idcirco malum, quia dolores utiles affert. nec quia tantummodo contristat, recusabitur; sed quia necessario contristat, adhibebitur. horrorem operis fructus excusat. ululans denique ille & gemens, & mugiens inter manus medici, postmodum eâsdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & sævas jam negabit. Et si martyria desæviunt, sed in salutem; licebit & Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba quæque curare.* Seneca *de provident. c.* 3. *Illud dico, ista quæ tu vocas aspera, quæ adversa & abominanda, primùm pro ipsis esse quibus accidunt; deinde pro universis, quorum major Diis cura est, quàm singulorum: difficillimum videtur, quod primùm dixi, pro ipsis esse quibus eveniunt ista, quæ horremus ac tremimus. pro ipsis est, inquis, in exilium projici, in egestatem deduci liberos, conjugem efferre, ignominiâ affici, debilitari? si miraris, hoc pro aliquo esse, miraberis quosdam & igne curari, nec minùs fame ac siti. Sed si cogitaveris tecum, remedii causâ quibusdam & radi ossa & legi, & extrahi venas, & quadam amputari membra, quæ sine totius perniciè corporis hærere non poterant; hoc quoque patieris probari tibi, quædam incommoda pro his esse, quibus accidunt: tam hercules, quàm quædam quæ laudantur atque appetuntur contra eos esse, quos delectaverunt; simillima cruditatibus, ebrietatibúsque, & cæteris quæ necant per voluptatem.* Idem *de ira l.* 1. *c.* 4. *Quid ergò? non aliquando castigatio necessaria est? quidni? non enim nocet, sed medetur specie nocendi. quemadmodum quædam hastilia detorta, ut corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non ut frangamus, sed ut explicemus, elidimus: sic ingenia vitio prava, dolore corporis animique corrigimus. Nempe medicus primò in levibus vitiis tentat non multum ex quotidiana consuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem tantùm mutatâ vitæ dispositione firmare: proximum est, ut modus proficiat. Si modus & ordo non proficit, subducit aliqua & circumcidit. Si nè adhuc quidem respondet, interdicit cibis, & abstinentiâ corpus exonerat. Si frustra molliora cesserunt, ferit venam, membrisque, si adhærentia nocent, morbúmque diffundunt, manus affert. nec ulla dura videtur curatio, cujus salutaris effectus est.* Idémque *de benefic. l.* 5. *c.* 20. *Beneficia multa tristem frontem & asperam habent; quemadmodum secare & urere ut sanes.* Simplicius *in Epictet. Cruciatus vehementissimos in morbis, etiam plebeji homines ultrò admittunt, cùm se, mercede etiam medicis numeratâ, secandos urendósque præbent. Si corporum medicinam exercentem, eúmque urentem & secantem, atque ipsos carnifices imitantem, non malum sed bonum dicimus, atque adeò gratias agimus, & mercedem numeramus; cur in medicina Dei non acquiescimus?* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 352. *B.* Οὐ γὰρ ὁ μὲν τὴν τοῦ σώματος νόσον ἀπάγων, ἐυεργέτης δόξει. ψυχῆς δὲ ἀδικίας ὁ πειρώμενος ἀπαλλάττειν ἢ μᾶλλον ὢν οὐκ ἐᾷ κηδεμὼν, ὅσῳπερ ψυχὴ σώματος ἐντιμότερον. ἀλλ' ἆρα τῆς μὲν τοῦ σώματος ὑγιείας ἕνεκα, καὶ νομὰς καὶ καύσεις καὶ φαρμακοποσίας ὑφισάμεθα. καὶ ὁ ταῦτα προσάγων σωτὴρτε καὶ ἰατρός τι καλεῖται. ἐ φθόνῳ τινὶ ἢδὲ δυσμενείᾳ τῇ πρὸς τὸν πάσχοντα, ὡς δ' ἂν ὁ τῆς τέχνης ὑπαγορέυει λόγος. καὶ μέρη τινα ἀποτέμνων, ὡς μὴ τὰ ὑγιαίνοντα συνδιαφθείρισθαι αὐτῷ. τῆς δὲ ψυχῆς ἕνεκα οὐχ ὁμοίως ὑποστησόμεθα; &c. *Non enim qui aufert morbum corporis, beneficio afficere videtur: qui autem ab injustitia animam conatur liberare, non majorem videbitur curam gerere, qò est anima corpore præstantior. Sed pro sanitate quidem corporis, & secari, & uri, & medicamenta potare sustinemus: & qui hæc adhibet, & servator vocatur & medicus, & nec ei invidet, nec male vult ægrotus, & ut artis dictat ratio partes quoque aliquas rescindit, ne sanæ partes unà cum eis intereant. Anima autem gratiâ non similiter tolerabimus,* &c. Et Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *p.* 464. *D.* Οἱ μὲν τὸ σῶμα νοσοῦντα, καὶ ἐν διαπείμενοι, καὶ τὴν νόσον δυσχεράίνουσι, καὶ τῆς ὑγιείας ἐμέροντας, καὶ τοῖς ἰατροῖς ἐκχυροῦσι, καὶ μόνοι ἥπια προσφέρουσι φάρμακα, ἀλλὰ καὶ τέμνουσι, καὶ καίουσι, καὶ λιμάττειν κελεύουσι, καὶ πικρῶν τινῶν καὶ ἀηδῶν μισὰς προσφέρουσι κύλικας. οἱ διὰ τοιαύτης ἀνιαρᾶς ἐπιμελείας τὴν ὑγίειαν καρπούμενοι, μισθὸν τοῖς ὕπνοις ἀκμένοις ὀρέγουσιν. *Verùm qui sunt corpore male affecto, morbos ægrè ferunt, sanitatemque appetunt, & medicis obsequuntur, non jucunda solum ministrantibus pharmaca, verùm etiam si ferro igníque utantur, si inediam imperent, si plenos amaroris calices porrigant. Atque tam tristi genere curationis valetudinem assequentes, mercedem illis rependunt, à quibus sic sanantur.* Dionysius Halicarnasseus *Epist. ad Pomp.* Οἱ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσι τὰ διεφθαρμένα τοῦ σώματος, εἰς βάθος τὰ παντάρια καὶ τὰς τομὰς φέροντες. *Medici secant & urunt ea quæ sunt corrupta corporis, cauteria & sectiones altè inferentes.* Idémque Deus, ut Nicephorus Gregoras *histor. Rom. lib.* 8. *c.* 28. Ὅταν γὰρ ἐθέλῃ κολάζειν ὃς ἂν ἐθέλοι, παλαιῶν τι καὶ νέαν ἁμαρτημάτων ποιήμενος ἔκτισιν, οἷα σοφὸς ἰατρὸς, τομὴν καὶ καυτῆρα τοῖς δυσιάτοις ἐπάγει πλαγαῖς. *Cùm enim Deus aliquos ob vetera & recentia delicta mulctare vult, periti medici more incurabilibus morbis ustiones & sectiones adhibet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. *§.* 56. Εἰ δ' ἔδει καὶ ἀλγηδόνας ὑπομένειν ἕνεκα τῆς ἀληθοῦς σωτηρίας, ἆρ' οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν; ἐ γὰρ δὴ, νοσήματος εἰρεθέντος δεῖ, ὅτε σπουδάζοντες πάνθ' ὑπομένομεν, τεμνόμενοι, φοινιττόμενοι, καιόμενοι, πικρὰ φάρμακα πίνοντες, καθαιρόμενοι διὰ γαστρὸς, δι' ἐμέτων, διὰ ῥινῶν; οὐχὶ δὲ τοῦ ἐνδον χαρὶν νοσήματος, ὡς ἂν τὸν ὑπὲρ ἀθανασίας ἀγῶνα ἀθλοῦντες καὶ Θεῷ συνουσίας, πάνθ' ὑπομενοῦμεν ἐυλόγως, εἰ καὶ μετ' ἀλγηδόνων ποιεῖσθαι τὰς ὑπομονὰς ἐχρῆν; *Ita ut dolores aliquos sufferre oporteret, si salvi esse vellemus, annon libenter toleraremus? Quin enim morbo sanus liberandi, annon etiam ultra omnia sustinemus? secti scilicet, cruentati, usti, amaris repleti potionibus, ventre, vomitu, & naribus purgati. Quidni verò ad morbos internos profligandos nos, qui ad immortalitatem & Dei consortium contendimus, acerbissima quæque æquo animo tolaremus? si quidem igitur cum dolore pati oporteuisset.* Cydonius *de mort. contemn.* Τί γὰρ καλύει καὶ τοὺς ἰατροὺς τοῖς λόγοις τούτοις καλίζειν, οἱ τοῖς σώμασιν οὐκ ἄλλως ἐπιμερῶσι, ἢ τῶν ἀηδῶν καὶ ἀοθίων, καὶ πίνειν, καὶ ἀπλεῖσθαι, καὶ πάντα τρόπον χρῆσθαι τοὺς κάμνοντας ἀναγκάζοντες; οἷς τῷ τοῦτον τὸν τρόπον ἡμᾶς λυπεῖν, καὶ μισθὸς μεγάλους τελεῖμεν, καὶ ἐυεργεσίας αὐτοῖ τι καὶ οἷς ἡμετέρων μάλει ὁμολογοῦμεν, [ὀφείλομεν. Seilerus] *Quid enim vetat, medicos quoque iisdem rationibus criminari, qi corporibus non aliter succurrunt quàm cogendis ægrotis, ut res insuaves & comedant, & bibant, & tangant, & modis omnibus tractent? Quibus eò quòd hoc modo molesti nobis sint, & magnas mercedes pendimus, & debere illis, tum nos ipsi, tum ii, quibus cura sumus, prædicamus.* Joannes Chrysostomus *in Psal.* 148. Τὸν Θεὸν ὁμοίως ἀνυμνεῖν χρὴ, καὶ κολάζοντα, καὶ εὐεργετοῦντα κολάσεως. ἀμφότερα γὰρ κηδεμονίας, ἀμφότερα ἀγαθότητος. ὥσπερ ἓν ἰατρὸν ὁ τρέφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ὄλεσι τε καίοντα λιμῷ, ἐκ οἷς ἀγορᾶι μόνον ἐξάγοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν ὄλεσι τε καίοντα καὶ ἀλείφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ καίοντα καὶ τέμνοντα θαυμάζομεν. οἱ γὰρ καὶ ἐναντία τὰ γινόμενα, ἀλλὰ πρὸς ἓν ἀρᾷ τέλος. ὕτω καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἁπάντων ὑμνεῖν χρή. καὶ πολλῷ πλέον, ὅσῳ ὁ μὲν Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος. καὶ ὅτι τὰ μὲν τούτων πολλάκις καὶ οἷς τυράντων ἐξέβη, τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ μονὰ προσκυνήσεως γίνεται σοφίας καὶ κηδεμονίας. *Deus æquè laudandus est, & cum punit, & cum à supplicio eximit. Utraque enim sunt curationis, utraque sunt bonitatis. Quemadmodum ergò medicum non solum nutrientem, sed etiam fame excruciantem: non solum in forum educentem, sed etiam domi alicubi includentem: non solum ungentem, sed etiam urentem & secantem observamus & admiramur* (*etsi enim sunt contraria quæ fiunt, unum tamen finem respiciunt*) *ita etiam oportet Deum laudare pro omnibus atque adeò multò magis, quatenus hic quidem Deus, ille verò homo: & quod res quidem eorum sæpè aliter eveniunt, quæ autem Deus facit, fiunt cum summa sapientia & cura.* Basilius Cæsar. *Orat.* 8. *pag.* 423. *B.* Ὡς ἐυεργέτης ὁ ἰατρὸς, κἂν πόνος καὶν ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι. (τῇ νόσῳ γὰρ μάχεται, οὐχὶ τῷ κάμνοντι.) ὕτως ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ παντὶ διὰ τῶν μερικῶν κολάσεων διοικούμενος. *Ut enim benè facit medicus, etiam ubi corpori molestiam & dolorem infert* (*cum morbo namque bellum gerit, non cum ægroto*) *sic & bonus Deus salutem omnibus per castigationem ac pœnam distribuit.* p. 425. *C.* Καὶ γὰρ δι' ὧν ἀποκτίνει, ζωοποιεῖ. καὶ δι' ὧν, κατάσσει, ἰᾶται. καὶ κατάσσεται μὲν σὰρξ, ἵνα ἰαθῇ ψυχή. θανατοῦται δὲ ἁμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη. *Nam per ea, quæ interficit, vivificat, & per ea, quæ percutit, sanat. Caro quidem percutitur, ut anima sanetur, peccatum perimitur, ut justitia vivat.*

mus. ejusmodi itaqe qiddam videatur tibi, eorum qæ naturæ communi visa sunt, perfectio & consummatio, cujusmodi est valetudo tua. eodémqe modo, qicqid evenerit, qamvis asperius visum fuerit, libens admittito, qandoqidem ad mundi integritatem Jovisqe prosperitatem atqe felicitatem ferat. neqe enim tulisset is, nisi ad universi bonum contulisset. cùm nec natura qælibet qicqam ferat, qod non ei mundo, qi ab ipsa administratur, congruens existat. ità duplici ratione diligas oportet, qicqid evenerit tibi. alterâ, qod tibi natum, & tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum est, à cavsis antiqissimis retro tibi contextum. alterâ, qod universi gubernatori prosperitatis & consummationis, atqe adeò permansionis ipsius procurandæ ex parte cavsa sit. mutilatur enim integrum ipsum, si qid vel minimum abscindas à connexione & continuitate, ut partium universi, ità & cavsarum. abscindis autem, qantum in te est, qando molestè fers aliqid, tollisqe qodammodo.

ὑγιείας. τοιοῦτόν τί σοι δοκεῖτω, ἄνυσις καὶ συνέλιξα τῇ κοινῇ φύσει δοκούντων, εἶον ἡ σὴ ὑγίεια. καὶ ἔστως ἀσπάζῃ μὲν τὸ γανόμενον, κἂν ἀπηνέστερον δοκῇ. Δέχῃ δὲ ὅμως ἄγαν, [a] ἐπὶ τίνι δ' ἂν πόσμῳ ὑγίειαν, καὶ τίνι δ' Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν. ὃ γὰρ ἂν * ἕτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. ὁποῖα δὲ χαίρει ἡ τυχοῦσα φύσις φέρειν, ὃ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὑπ' αὐτῆς κατάλληλόν ἐστι. φυκοῦν καὶ δύο λόγους [b] στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι. καθ' ἕνα μὲν, ὅτι σοι ἐγένετο, καὶ σοι συνεπάτρευτο, καὶ ὡς πρὸς σέ πως εἶχεν, [c] ἄνωθεν ἐκ τῶν πρεσβυτάτων αἰτίων συγκλωθόμενον. καθ' ἕτερον δ', ὅτι [d] τῷ τὸ ὅλον διοικοῦντι τι τῆς εὐοδίας, καὶ τῆς συντελείας, καὶ νὴ Δία, τῆς συμμονῆς αὐτῆς ἀτελές ἐστι. πηρῶσαι γὰρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν καὶ ἐπιὸν δύνηται τῆς συναφείας καὶ συνοχείας, ὥσπερ τῶν μερῶν, ἔστω δὲ καὶ τῶν αἰτίων. [e] Δύναται δὲ ὅσον ἐπί σοι, ὅταν δυσαρεστῇς, καὶ τρόπον τινὰ ἀναιρῇς.

a L. 2. §. 3. l. 10. §. 1.

* τοιοῦτο f.

b L. 6. §. 44. 49.

c L. 4. §. 26. l. 8. §. 23. l. 10. §. 5.

d L. 2. §. 3 l. 8. §. 5.

e L. 4. §. 39. l. 10. §. 25. L. 8.

§. 9.

ANNOTATIONES.

τίνας. pag. 423. C. Σὺ δὲ τῷ ἰατρῷ μὲν ὑδὲν ὑγιαλεῖς, τὰ μὲν τίμιοντι, τὰ δὲ καίοντι, τὰ δὲ παντελῶς ἐξαιροῦντι τῦ σώματος. ἀλλὰ καὶ χρήματά πω ὑποτελεῖς, καὶ σωτῆρα προσαγορίυεις, ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τὴν νόσον ἴσχυσι, πρὶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα τὸ πάθος διαχυθῆναι. ὅταν δὲ ὕδρις πόλιν ἐπικατασεισθῆσαι τοῖς ἐναικοῦσιν, ἢ πλοῖον ἄνταρδρον κατὰ θαλάσσης διαλυθὲν, κατὰ τῦ ἀληθινῦ ἰατρῦ καὶ σωτῆρος γλῶσσαν κινεῖν βλάσφημον ὐκ ἀνεῖς. *Tu verò neqaqam medico irasceris, si ex membris hoc incidat, illa urat, alia à corpore omnino amputet: sed & pecuniam illi numeras, & servatorem vocas, qod in parva corporis parte morbum curet, prisqam ad totum corpus morbus perveniat. Qando civitatem videris terræ motu concussam super incolas corruisse, aut navigium unà cum hominibus in mari dissolvi, contra verum medicum & servatorem blasphemam linguam movere non debitas.*

Τῆς ὑγιοῦς] Augustinus *Epist.* 48. *Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non studio nocendi, sed desiderio sanandi, ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος ἀυτῦ. Ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.* Apostolus *ad Heb. c.* 12. *v.* 10. ἵνα ζήσωμεν, *ut vivamus, v.* 9. & *v.* 11. Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν ὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' ἀυτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνην. *Omnis autem castigatio in præsens qidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranqillum justitiæ reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.*

Ἐπὶ τὴν τῦ πόσμου ὑγίειαν] Ideo subeunda vulc æqo animo ista omnia, qia ad universi bonum faciant. Ità Seneca *Ep.* 74. *Nihil indigneturs sibi accidere; sciátqe illa ipsa qibus lædi videtur, ad conservationem universi pertinere, & ex his esse qa cursum mundi officiumqe consummant.* Heraclitus *Epist.* 2. *ad Amphidam.* Οὐκ ἴσασιν, ὅτι Θεὸς ἐν πόσμῳ μεγάλα σώματα ἰατρίυει, ἐπασιεῖν αὐτῶν τὸ ἄμετρον. τὰ θρυπτόμενα ἐνοποιεῖ. τὰ ἀλιθιώσαια ὑποφθὰς πίζει. συνάγει τὰ σκιδνάμενα. φειδρόνει τὰ ἀκριπῆ. καλίεργει τὰ ληφθέντα. διώκει τὰ φίυγοντα. φανὶ μὲν ἀναλάμπει τὸ ζοφερὸν, περαιοῖ δὲ τὸ ἄπειρον. καὶ μορφὴν μὲν ἐπιβάλλει τοῖς ἀμόρφοις, ὄψιας δὲ ἀναπίμπλησι τὰ ἀναίσθητα. διὰ πάσης γὰς ἔρχεται τῆς ὑσίας, πλύσιον, ἁρμοζόμενος, διαλύων, πηγνὺς, χέων: τὸ μὲν ξηρὸν οἷς ὑγρὸν τίθει, καὶ οἷς λόγον αὐτὸ καθίστησι. καὶ λιβάδας μὲν ἀναδυμιᾷ, πυκνοῖ δὲ χαλασθέντα τὸν ἀέρα. καὶ συνιχῶς τὰ μὲν ἄνωθεν διώκει, τὰ δὲ κάτωθεν ἱδρύει. ταῦτα κάμνοντα & πόσμου θεραπεύει. *Nesciunt in mundo Deum magna corpora curare, dum inæqalitatem eorum ad exæqationem revocat, fracta in integrum restituit, laborantia prius qam concidunt reprimit, sparsa in unum corpus redigit, indecora expolit & ornat, capta custodia mandat, fugientia persequitur, lumine tenebricosum illustrat, infinitum certis finibus terminat, informatis formam addit, qæ non sentiunt visu imbuit, per omnem enim naturam commeat rumpendo, concinnando, solvendo, jungendo; aridum liqefacit, & illud solvit, guttas evaporat, condensat laxatum aërem, & continenter superna qidem summovet, inferiora verò stabilit. Hæc ægrotantis mundi curatio.* Et Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Ἃ δὴ ἡμᾶς καλεῖμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, τοῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τῦ ὅλυ. μέλει γὰρ ἀυτῷ τῦ ὅλυ. τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη καπῆσθαι ὑπὲρ τῦ ὅλυ. *Qæ enim nos mala, qa corruptiones dicimus, qa lugemus, ea consummationem totius vocat opifex. Qia totum respicit, cujus cavsâ necesse est corrumpi partes.* Vide *ad l.* 4. §. 40. In eandem sententiam Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Σκίλος ὧν μοι γνῶσθαι πεπηρωμένος; Ἀνδράποδον. εἶτα δὶ ὃν τελύδριον τῷ πόσμῳ ἐγκαλεῖς; ὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; ὐ χαίρων παραχωρήσεις τῷ διδόντι; ὐκ ὄισθα, ἡλίκον μέρος πρὸς τὰ ὅλα; τὰ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις ἄκυα ἔχει καλῶς. *Pedene me esse mutilatum? mancipium, ità me ob unum pedunculum accusas mundum? nonne eum trades universitati rerum? non latus permittes ei qi dedit? non intelligis qantula pars sis collatus cum universis.* Idem *l.* 4. *c.* 7. Qi & *l.* 2. *c.* 5. Πῶς λέγεται τῶν ἐκτός τινα κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν; ἄσπερ ἂν εἰ ἀπόλυτοι ἦμεν. τῷ γὰρ ποδὶ κατὰ φύσιν εἶναι ἐρῶ τὸ καθαρῷ εἶναι. ἀλλ' ἂν αὐτὸν ὡς πόδα λάβῃς, καὶ ὡς μὴ ἀπόλυτον, καθήκει αὐτὸν καὶ εἰς πηλὸν ἐμβαίνειν, καὶ ἀκάνθας πατῆσαι, καὶ ἔσιν ὅτε ἀποκοπῆναι ὑπὲρ τῦ ὅλυ. τοιοῦτόν τι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὑπολαβεῖν δεῖ. τί ἶ; ἄνθρωπος. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυτον σκοπεῖς, κατὰ φύσιν ἐσὶν ζῆσαι μέχρι γήρως, πλουτεῖν, ὑγιαίνειν. εἰ δ' ὡς ἄνθρωπον σκοπεῖς, καὶ μέρος ὅλυ τινὸς, δι ἐκεῖνο τὸ ὅλον νῦν μέν σοι νοσῆσαι καθήκει, νῦν δὲ πλεῦσαι, καὶ κινδυνεῦσαι, νῦν δ' ἀποξηθῆναι, πρὸ ὥρας δ' ἔσιν ὅτε ἀποθανεῖν. *Quomodo igitur dicuntur rerum externarum alia contrà naturam, alia secundùm naturam esse? Perinde ac si absoluti essemus. Nam tum qidem pedi esse naturale dicam, ut purus sit. Sed si eum ut pedem sumpseris, & non ut absolutum aliqid, conveniet eum aliqando & lutum ingredi, & spinas calcare, & interdum resecari pro corpore universo: alioqi pes non erit. Tale aliqid de nobis etiam est existimandum. Qidnam es? Homo. Siqidem te ut absolutum aliqid consideras, secundùm naturam vivere licet usqe ad senectam, florere opibus, valere: sin ut hominem, & partem alicujus universi ob illud universum nunc ægrotare tibi convenit, nunc navigare, & pericula adire, nunc inopiâ conflictari; aliqando etiam tempus est ut mortem oppetas.* Vide superiùs pavlò Basilium Cæsar. & Senecam *de provident. c.* 3. sed & eundem, si lubet & otium est, operis *ejusdem c.* 5. argumentum istud pertractantem. De corporis membris itidem Theodoretus *therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 465. *B.* Πᾶσαν μεχανῆν, inqit, ἐπινοοῦσιν οἱ ἰατροὶ, ὥστε τὸ πάθος ἐξελάσαι, καὶ τὴν προτέραν τῶν μορίων ἀρμονίαν ἀποδῦναι τῷ ὅλῳ. *Omne remedii genus excogitant medici, qo ægritudinem summoveant, & pristinam partium æqalitatem corpori restituant.*

Τὴν τῦ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν] Hoc inter Stoicorum non παράδοξα tantùm, sed παράλογα etiam meritò reputes, qòd malis hisce etiam numinis divini felicitatem provehi somniabant. qanqam & ad gloriam divinam illustrandam conducere ista, nec nos inficiamur. eôqe argumento ad mala fortiter, æqanimiter, alacriter toleranda, Dei servos invitant, instigant Apostoli, Joannes *Evang. c.* 21. *v.* 19. Pavlus *ad Philip. c.* 1. *v.* 20. Petrus *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 14. Verùm mundum illi pro Deo habebant, qem & istîc designari seqentia docent. Vide *ad l.* 4. §. 23.

Στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνον] suprà, ἀσπάζῃ πᾶν τὸ γινόμενον. *Qicqid evenerit, libens admittito.* sic *l.* 6. §. 44. ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. *Amplecti hæc debeo, tisqe acqiescere.* plus est τὸ στέργειν qàm τὸ ἀσπάζεσθαι. utì eò loci ostendimus. vide & *l.* 6. §. 49. Aristoteles *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 10. Ὥσε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν τύχην. *Ut oporteat illum acqiescere in tali fortuna.*

Συνελωθόμενον] vide *suprà ad l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 26.

Τῆς συμμονῆς] Ità *l.* 2. §. 3. σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί. *conservant mundum mutationes.*

Ἐὰν καὶ ὁτιοῦν διακόψῃς] Lucan. *l.* 6.

--- *à prima desiendit origine mundi*
Cavsarum series: atqe omnia fata laborant,
Si qidqam mutâsse velis. ---

Τῆς συναφείας καὶ συνοχείας] vide *l.* 4. §. 40. Manilius *Astron. l.* 2. de mundo:

Machina cognatis membris contexta ---

Διακόψεις] vide *ad l.* 4. §. 29.

a Inf. §. 10.
b L. 6. §. 29.
l. 7. §. 70.
c L. 4. §. 32.
d L. 9. §. 29.
e L. 6. §. 11. 12..
f L. 7. §. 27.
g L. 4. §. 3.
h L. 10. §. 36
i Sup. §. 8.

§. 9. [a] Μὴ σιχαίνειν, [b] μηδὲ ἀπαυδᾶν, [c] μηδὲ ὀπροδυσωπεῖν, [d] εἰ μὴ καταπυκνῶται σοι τὸ ὀπὸ δογμάτων ὀρθῶν ἕκαστα πράσσειν. ἀλλὰ [e] σκυθρωσθέντα, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ [f] ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλέω ἀνθρωπικώτερα, καὶ [g] φιλεῖν ἔστω, ἐφ' ὃ ἐπανέρχῃ. καὶ μὴ ὡς πρὸς [h] παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανιέναι. ἀλλ' ὡς [i] οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ σπογγάριον

§. 9. Noli ægrè ferre, avt animum despondere, avt stomachari, si juxta decreta recta agere volenti, havd perinde semper successerit. verùm, ubi excussum aliqando te senseris, regredere, pluribúsque pro officii humani ratione gestis contentus sis; atque illud, ad quod regrederis, fac diligas. nec, tanqam ad pædagogum, ad philosophiam redeas; sed qomodo ad ovum, & penicillum,

ANNOTATIONES.

§. 9. Μὴ σιχαίνειν.] *fastidire* Xylander. *ægrè ferre* Casavbonus. propriè, *nausеare*. qanqam Phrynichus in *vocab. Attic.* τὸ σιχαίνομαι notat, ὡς τῷ ὄντι ναυτίας ἄξιον τύπτομα, *ut nomen nausеantis proprium*. σιχὸς, ἀηδὴς. σιχρὸς, *ingratus, injucundus*. Hesychius. ἀνόρεκτος, *cibum fastidiens*. Svidas. Plutarchus ab eodem lavdatus, *lib. de utilit. ex inimic.* Οἱ σιχροὶ καὶ νοσώδεις, ἄρτου καὶ ὕδωρ προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. *At homines, qi stomacho sunt imbecilli, & morbosi, panem & aqam si ad os admoveant, confestim nausеant*. Vide *ad lib.* 10. §. 34.

Εἰ μὴ καταπυκνῶται] qod *lib.* 9. §. 29. Ἀρκεῖ, εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πρόοιτο. *Sufficiat tibi, si vel parum admodum res* B *processerit. Nè animum abjicias, si non confertim sive jugiter tibi omnia ex voto & proposito succedant, sed mediocribus etiam progressibus & interruptis etiam aliqoties contentus esto*. Siqidem, ut Cicero *de Orat. perfect. Prima seqentem, honestum est in secundis tertiisque consistere.*

Non possis oculo, qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, qia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragrâ.
Est qodam prodire tenus, si non datur ultra.

Flaccus *Epist. l.* 1. *Ep.* 1. Qin & de se Seneca *de vit. beat. c.* 17. *Exigo à me, non ut optimis par sim, sed ut malis melior. hoc* C *mihi satis est, qotidie aliqid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare. non perveni ad sanitatem, nè perveniam qidem. delinimenta magis qàm remedia podagræ meæ compono; contentus, si rarius accedit, & si minùs verminatur.* Qin &, ut Plutarchus *de profect. p.* 76. *D.* Hesiodi illud,

Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθείῃς,
Καὶ θαμὰ τοῦθ' ἕρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Si qanvis modicum modico superaddere pergas,
Idqe iterum atqe iterum, magnus consurget acervus.

Οὐ πρὸς ἀργυρίου μόνον ἄυξησιν ὄψεται καλῶς, ἀλλ' εἰς ἅπαντα ποιεῖ, μάλιστα δ' εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, πολὺ καὶ τελεσιουργὸν ἔθος τοῦ λόγου προσλαμβάνοντος. *Non de pecunia duntaxat augenda verum est, sed ad omnia pertinet, maximè ad virtutis incrementum, cùm ad doctrinam assidua atqe efficax adjungitur assuefactio.*

Ἀλλ' ἐκκρουσθέντα] qomodo Chrysippus ἐν τοῖς περὶ ἀπομολογίας, à Plutarcho *de virt. mor. p.* 450. *C.* lavdatus: Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη ἐκκρούει τὰς λογισμὰς εἰς τὰς ἐναντίας πράξεις βιαίως προωθοῦντα. *Oborti affectus rationes explodunt propellentes vi ad contrarias his actiones.*

Πάλιν ἐπανιέναι] vide *l.* 4. §. 25. Habes avtem Epicteti pulcerrimam de argumento isto dissertationem apud Arrianum *l.* 1. E *c.* 25. qi & summatim *l.* 4. *c.* 9. Πρῶτον μὲν κατάγνωθι τῶν γινομένων. εἶτα κατάγνωθι μὴ ἀπογνῷς σεαυτῦ, μηδὲ πάθῃς τὸ τῶν ἀγυμνῶν ἀνθρώπων, οἳ ἅπαξ ἐνδόντες, εἰς ἅπαν ἐπέδωκαν ἑαυτούς. ἀλλὰ μάθε τὸ τῶν παιδοτριβῶν. πέπλωκε τὸ παιδίον. ἀνάστα, φησί, πάλιν πάλαιε, μέχρις ἂν ἰσχυροποιηθῇς. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάθε. *Ac primùm, ea qa facis improba; ubi improbâris, de teipsò ne desperа; neqe id usu tibi veniet qod ignavis hominibus, qi semel remissâ industriâ omninò frenum laxant pravis cupiditatibus. Observa potius padotribarum consvetudinem. Prostratus es puer? Surge inqit, denuo luctare, donec vires tuæ auctа confirmataqe fuerint. Ad eundem modum & tu facito.* Hebræi doctores in codice *Sanhedrin. Qi discit legem, nec redit ad eam, similis est homini, qi serit, sed non metit.* Vide *l.* 6. §. 10.

Ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω] *æqo animo pleraqe humana ferre* Xylander. at Casavbonus de actibus sive affectibus propriis interpretatur, qibus, pro humana infirmitate, crebrò sit expositus. neutrum placet. *ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, est pluribus humaniter actis acqiescere, contentum esse*. qod de aliis censendis Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Æqus compensèt vitiis bona; pluribus hisce,
Si modò plura illis bona sunt, inclinet. —

qod Libanius *Orat.* 4. *pag.* 163. *B.* δὸς τῷ πλείονι τὴν ῥοπήν, ἀσμενίζειν, *Da potiori amplioriqe momentum, contentum esse, libenter acqiescere*. Æschines *Ep.* 5. Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ. καὶ ἀρχή μοι δοκεῖ τοῦ βίου ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας. *Sed admodum mihi placet mea calamitas: ac vita principium videtur Athenienses respublica effugium.* qod & mox interpretatus ipse, ὑπερασπάζω, inqit, τὰ παρόντα. *præsentibus valde delector.* Marcus itidem *l.* 7. §. 27. μὴ διὰ τοῦ ὄτους ἀσμενίζειν αὐτοῖς. *nè dum istis libenter acqiescis.* indè ἀσμενιστὸν καὶ φιλητὸν, *in illa re est acqiescendum, estqe illa diligenda*, Clementi Alexandrino *pædag. l.* 1. *c.* 3. & ἀσμενιστέον, *acqiescendum* Hippocrati. Marcus ipse *l.* 12. §. 14. ἀσμένιζε, *gratum habe, contentus esto.* & *l.* 7. §. 27. Διὰ τὸ ὕτως ἀσμενίζειν αὐτοῖς. *Dum istis lubenter acqiescis.*

Ὡς πρὸς παιδαγωγὸν] i. e. ægrè & gravatim: qomodo ad pædagogum scholámve pueri commeant, qi ludum talarium literario præoptant. Vide *l.* 10. §. 35. De Clearcho Xenophon *expedit. l.* 2. *p.* 291. *B.* Τὸ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ χαλεπὸς καὶ ὠμὸς ἦν. ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ οὐ φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἐπομένους ἀδέπω εἶχεν, &c. *Nam svavitas in eo morum nulla erat, sed semper esse gravis ac savus pergebat. Denique militum erat is erga illum animus, qi puerorum est erga magistros. Qippe nunqam eum sequti sunt propter qandam erga ipsum benevolentiam & amorem*, &c. Ambrosius *Hexam. lib.* 6. *cap.* 6. *Ità sunt hæc ut pædagogi parvulis, amari videntur, acerbi & molesti; formidabiles verbere, libertatem lasciviendi negant, necessitatem disciplina exigunt, pueriles animos, nè luxu diffluant, terrore constringunt.* Persius de se *Satyr.* 3. *v.* 43.

Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia si nollem moriturs verba Catonis
Reddere, non sano multum lavdanda magistro,
Qa pater adductis sudans advaret amicis.
Jure: etenim id summum, qid dexter senio ferret
Scire, erat in voto; damnosa canicula qantùm
Raderet; angusta colло non fallier orcæ;
Nev qis callidior buxum torqere flagello.

Vide Persii *glossas*; & Turnebum *Adversar. l.* 23. *c.* 22. Alioqi tanqam ad pædagogum, ad philosophiæ præceptorem accedere oportet, ut discamus, non ut oblectemur: μεμνῆσθαι, ὡς οὐκ εἰς θέατρον, οὐδὲ ᾠδεῖον, ἀλλ' εἰς σχολὴν καὶ διδασκαλεῖον ἀφίκησθαι, *memores, non venisse in theatrum, neqe odeum, sed in scholam, & ludum literarium.* Plutarchus *de profect.* D contrà qàm illi, qos, ut Seneca *Epist.* 108. *Inqilinos philosopborum, non discipulos dixeris. qi veniunt ut audiant, non ut discant; sicut in theatrum voluptatis caussâ ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. — qi cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant, sed verba: qa tam sine profectu alieno discant, qàm sine suo audiant. qibus philosophi schola diversorium est otii. nec id agunt, ut aliqa illic vitia deponant, ut aliqam vitæ legem accipiant, ad qam suos mores exigant; sed ut oblectamento aurium perfruantur. Ità assvescit animus delectare se potiùs qàm sanare: & philosophiam oblectamentum facere, cùm remedium sit.* Idem *Ep.* 118.

Ἀλλ' ὡς ὀφθαλμιῶντες] Vult nos ad philosophiam recurrere, tanqam laborantes ad medicinam, qæ dolorem mitiget, morbum amoveat. Nam qod Xylander annotat de præceptis salutaribus in promptu habendis, qod suprà *lib.* 3. §. 13. monuerat, est hîc planè ἀπροσδιόνυσον. Epictetus *Dissert. lib.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ φιλοσόφου σχολεῖον. οὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. ἤρχισθε γάρ, οὐχ ὑγιεῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκβεβληκὼς, ὁ δ' ἀπόστημα ἔχων, ὁ δὲ σύριγγα ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν. εἶτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω νουθετήματα καὶ ἐπιφωνήματα, ἵν' ὑμᾶς ἐπαινέσαντές με ἐξέλθητε, ὁ μὲν τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον εἰσήνεγκεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν ἀσαίνων ἔχοισαν, ὁ δὲ τὴν σύριγγα, ὁ δὲ ἀπόστημα. *Schola Philosophi taberna* F *medica est: non inde exeundum est cum lætitia, sed cum dolore. Neqe enim sani accedistis; sed alius humero luxato, alius apostemate laborans, alius fistulam habet, alii caput dolet. Et ego sedens vobis noemata & epiphonemata dicam, ut me lavdato exeatis, qum alius humero sic afflicto exeat qalem attulerat, alius capite eodem modo affecto, alius fistulâ avt apostemate non curato.* & *ibidem* aliis insuper adjectis imaginibus. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκροάσει παρακαλεῖ; * ᾄχί. ὡς ὁ ἥλιος ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἡ τροφὴ, ὕτω δὲ καὶ ὕτος ἄγει τοὺς ὠφελησομένους. ποῖος ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπὸ αὐτοῦ θεραπευθῇ; καίτοι νῦν ἀκμὴ, ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ παρακαλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ. πλὴν ἐπ' ἐμοῦ παρεκαλοῦντο. *Num verò Philosophus homines ad se audiendum invitat & orat? Non. Ut sol ipse ad se allicit, avt ut cibus & potus, sic etiam eos ille qibus profuturus est. Qis medicus rogat, ut aliqis se ab ipso curari sinat? Etsi etiam avdio Roma nunc medicos etiam ad se vocare, meo tamen tempore ipsi vocabantur.* De philosophia Marcus, de philosopho Epictetus.

Τὸ σπογγάριον] *penicillum.* De spongiis Plinius *nat. bistor. l.* 31. *c.* 11. *Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores*

* *ità interpungo, qa perperam continuant codices Vulgati.*

cillum, qi oculis laborant, qomodo ad emplaſtrum alius, alius ad perfuſionem, confugit. ità nihil deerit ulteriùs, qod rationis obſeqelæ conciliet te, ſed eâ ſponte tuâ acqieſces. illud avtem memineris, philoſophiam ea ſola velle, qæ natura tua ipſa velit. tu verò aliud aliqid velis, qàm qod naturæ tuæ convenit? ecqid enim iſtis blandius fuerit? voluptas avtem nonne hâc ratione nos fallit? ſed vide, gratiórne ſit magnanimitas, liberalitas, ſimplicitas, æqanimitas, ſanctitas, ipsâ verò prudentiâ qid gratius compereris, cùm facultatem intelligentiâ ſcientiâqe in te præditam ejuſmodi cogitaveris, qæ nuſqam impingat, ſed in omni re proſperè feratur?

καὶ τὸ αὐὸν, ὡς ἄλλῳ πρὸς κατάπλασμα, ὡς πρὸς κατάϊσιν. ἅτως γὰρ ἐδὲν * ἐπιδείξῃ τὸ πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ [a] περισσαναπαύσῃ αὐτό. μέγιστον ἦ ὅτι [b] φιλοσοφία μόνα θέλῃ ἃ ἡ φύσις σὺ θέλει. σὺ ἦ ἄλλο ἤθελες * ἀ κ' φύσιν, [c] τί γὰρ τούτων περισσότερον; ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀχὶ ΔΙΑ * σου σφάλλῃ; ἀλλὰ θεάσαι εἰ περισσότερον μεγαλοψυχία; ἐλευθερία, ἀπλότης, ἀγνωμοσύνη, ὁσιότης. αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί περισσότερον; ὅταν τὸ [d] ἄπταιστον, καὶ [e] ἔυρυθμον ἐν πᾶσι [f] τῆς πράξεως ἐνθυμηθῇς κ' ἐπιστημονικῆς δυνάμεως ἐνθυμηθῇς.

§. 10.

* ἐπιδείξεις Boot. ἐπιδεήσεσι, vel ἐπιδεήσῃ τῷ π. Sal. ἔτι δεήσει [εἰς] τὸ π. vel ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ π. f.

a L. 4. §. 31. l. 6. §. 12.

b L. 6. §. 30. l. 10. §. 2. l. 11. §. 20.

* ἢ f.

c L. 8. §. 12.

* τῷ o Xyl.

d L. 4. §. 49.

e L. 4. §. 3. Inf. §. 34. l. 10. § 6.

f L. 3. §. 5. l. 7. §. 4.

ANNOTATIONES.

tumores levant ex mulſo impoſiti. iidem abſtergenda lippitudini utiliſſimi: eóſqe tenuiſſimos & molliſſimos eſſe oportet. imponuntur ſpongia ipſa epiphoris ex poſca. Nec mutandus iſte Plinii locus, qod qidam volunt, ut legatur, *genus earum è qibus penicilli.* nam præterqam qod Pliniana Syntaxis id non patitur, lectionem receptam ex Celſo firmamus, qi *penicillum* docet *ſpongiolam* ejuſmodi dici, & hanc uſui adhiberi. *de re medic. l. 6. c. 6. §. 1. Neqe ab ratione abhorret etiam penicillo potiſſimum uti expreſſo; ſi levior impetus eſt, ex aqâ; ſi major, ex poſca.*

Καὶ τὸ αὐόν] Plinius *lib. 29. c. 3. Ova per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, urentéſqe refrigerant. qidam pro aqa miſcent collyriis. infantibus contra lippitudines vix aliud remedium eſt.* Sed de multiplici ad oculos ovi uſu conſulatur Celſus, *l. 6. c. 6.*

Κατάπλασμα] Φάρμακα τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ ἐπίπαστα. Evſtathius *ad Il. δ.* Verum qartum genus, qod is omiſit, adjecit Scholiaſtes *ad Ariſtoph. Plut.* τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ παττὰ, τὰ δὲ πλαττά. πιτὰ ſunt, *qa potantur*; χριτὰ *qa inunguntur*; παττὰ ſive ἐπίπαστα, *qa inſperguntur*; πλαττὰ ſive κατάπλαστα, *qa illinuntur*, ungventis craſſiora: unde & κατάπλάσματα nuncupata ſunt.

Καταίονησιν] *perfuſionem.* cujus in re medica uſus freqens & multiplex. Evſtathius *ad Odyſſ. δ.* ex Athenæi *dipnoſ. l. 1. pag. 24. D.* Λύει δὲ κάματον καὶ ἡ καταίονησις ἡ κατὰ κεφαλῆς. *Curat verò laſſitudinem & capitis irrigatio.* Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. pag. 465. B.* de medicis inſanos curantibus. Καὶ δεσμὰ προσφέρουτι καὶ καταιονῶτι βίᾳ τὰς κεφαλάς. *Et vincula intendunt, capitaqe unguento vi perfundunt.* Et mox: *D.* Καὶ μὲν δὴ ὡς ἀῤῥωστοῦντας καταιονήσομεν, καὶ τὰ σωτήρια καὶ παιώνια προστάξομεν φάρμακα. *Aſpergamus infirmos, & ſalutaria illis ac Paonia pharmaca deferamus.* Et *l. IV. p. 527. C.* Οὐκ ἀπαυδῶμεν, ἀλλὰ τῇ σκοπιᾷ τοῦ λόγου καταιονῶμεν τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος. *Neqe feſſi deſiſtimus, ſed incredulitatis veſtræ morbum orationis noſtræ ſpongiâ perfundimus.* Et *lib. 6. p. 579. C.* Καί τοι τοὺς ἰατροὺς ἐπαινοῦντες θαυμάζετε, ὅτι οὐκ ἄλλοις προσφέρουτι τὴν θεραπείαν κολύουσιν, ἀλλ' αὐτοὶ τῇ ἀμπεχόνῃ γυμνέμενοι, καὶ τὸν χιτωνίσκον διαδυόμενοι, τὸν σίδηρον μεταχειρίζουσι, καὶ τὴν τομὴν ἐπιφέρουσι, καὶ δυσοσμίας ἀνέχονται, καὶ τοῦ ἰχῶρος δέχονται τὰς ῥοιδίας, καὶ καταιονῶσι τῇ σπογγιᾷ, καὶ τὰ φάρμακα ἐπιπάττουσιν, &c. *Et tamen eos medicos laudare ſoletis, qi non aliis curandos agros committunt, ſed ipſi pallio depoſito, tunicaqe ſuccincti, manibus ferrum accipiunt, & incidunt, nec fœtorem ulceris averſantur, ſed profluentem ſaniem excipiunt, ſpongiaqe inſpergunt, & medicamenta imponunt.* Dio Pruſæus *Orat. 17. pag. 248.* Τὰ γοῦν φλεγμαίνοντα τῶν σωμάτων, οὐκ ἐυθὺς ἐπίδασα πρὸς τὴν πρόσην καταίονησιν, ἀλλ' ἂν συνεχῶς ποιῇ τις, ἐμπαλάχθη καὶ ῥᾷον ἴσχυε. ἐυθὺν ὁμοίως καὶ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν πολλῶν φλεγμονὴν, ἀγαπήσῃ, εἴ τις δύναιτο πραΰναι, δυνατῶς τῷ λόγῳ χρώμενος. *Corporum partes inflammatæ, ſanè non ſtatim cedunt ad primam aſperſionem, ſed ſi qis contenter faciat, molliuntur, & melius habeat: ſimiliter & illam in multorum animis inflammationem ſi qis mitigare qeat, aſſiduis uſus ſermonibus, rem gratam fecerit.* qi locus, qum noſtrum cum primis illuſtret, a Naogeorgo tamen ità eſt verſus, ut id minùs compareat, qum ἀγαπήσῃ reddit, *rem gratam fecerit*, pro eo qod debuit, *ſuffecerit, ſufficiens fuerit, ſat habuerit, ſi crebris allocutionibus aliqid profecerit*, qomodo Marcus iſtic, *vè ægrè ferat, ſi non confeſtim omnia ex voto proceſſerint*; & *l. 9. §. 25.* ἀρκῇ, *contentus eſto, ſi vel paululum res proceſſerit.* Ità τὸ ἀγαπήσῃ ſumitur in illo Epicuri dicto, apud Laërtium *lib. 10.* Συνεπῆ δὲ (φασὶν) ἄνησε μὲν ὐδέποτε. ἀγαπήσῃ δὲ, εἰ μὴ καὶ ἔβλαψεν. *Coitus, ajunt, nunqam prodeſt: ſat fuerit, ſi non obſit.* at bonus interpres Camaldunenſis, qod eſt illi ſolenne nimis, cum antegreſſis committens iſta ſic vertit. *neqe iſtum oratoria daturum operam, dicens illam nihil qidem unqam profuiſſe, pluximum verò etiam obſuiſſe.* Sed nec tempero mihi, extra oleas jam evagatus, qin & his proxima illa in verſione Ambroſiana attingam; *Probos qoqe amaturum ſapientem negat neqe ſepultura curam habiturum: neqe à Deo amorem immitti Diogenes refert.* an Epicurum putamus tam exiſtimationis ſuæ prodigum fuiſſe, ut negaret *ſapientis eſſe probum qemqam diligere?* tum qorſum hic *Diogenis* ſcita? Verùm interpunctio vitiola for-

A ſan interpreti impoſuit. Laërtii dictio, voculas primores reſtituente Cl. Caſavbono, ſic ſe habet. τὰς τε οἰκίας κολάσειν. (qod vulgò ὅτι κολ. οἰκ. legitur) ἐλεῆσαι (σειν, malim) μέντοι, καὶ συγγνώμην τινὶ ἐξειν τῶν σπουδαίων. ἐραστὴσεσθαι τὸν σοφὸν ὑ δοκεῖ αὐτοῖς. ὐδὲ ταφῆς φροντιεῖν. ὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα, ὡς Διογένης ἐν τῷ ιϛ φησίν. *Servos ſupplicio qidem affecturum: miſerturum tamen, veniam ipſorum qibuſdam habiturum, qi probi fuerint. amaturum ſapientem non exiſtimant: nec ſepultura rationem habiturum: nec amorem à Deo immitti: uti Diogenes* (qi Epicuri dogmata collegit) *l. 12. refert.* Cæterùm & iſta avt loco mota & tranſpoſita liqet, avt certè nullo planè ordine habito, per Satyram tumultuariè Laërtius Epicuri ſui placita congeſſit. qis enim non videt illa, ἐραστὴσεσθαι τὸν σοφὸν ὑ δοκεῖ αὐτοῖς. & ὐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα. qibus de ſepultura illud nullâ planè ratione interjectum eſt, eodem prorſus pertinere?

Οὐδὲν ἐπιδείξει τὸ πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ] locus, ut mihi videtur, mendi manifeſtus: emendatio havd perinde proclivis. legendum forſan, ὐδὲν ἔτι δεήσει [εἰς] τὸ π. *nihil amplius opus erit, qod induceat te ad obſeqendum rationi.* vel etiam, ὐδὲν ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ πεῖθ. *nihil amplius*, vel, *nihil aliud, deſiderabis, niſi ut rationi obſeqaris.* ἢ, pro εἰ μὴ, *niſi*, ut Joan. *c. 13. v. 10.* qod & Evſtathius obſervat in Νέκυαν. Sic *lib. 10. §. 33.* μηδὲν μηδὲν ἐπιζήτει. *nihil qæras alterius.* Nec abſcedit multùm D. Salmaſius qi legendum cenſet, vel ὐδὲν ἐπιδεήσει σε πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ. vel ὐδὲν ἐπιδεήσῃ τῷ π. τ. λ. *non opus habebis, non indigebis rationi parere.* At D. Bootius ἐπιδείξεις mavult. Seneca *Epiſt. 103. Ipſam philoſophiam non debebis jactare: & mox; Licet ſapere ſine pompa.* atqe eò etiam Caſavbonus abit.

Ἀλλὰ πραγματικόν αὐτῷ] Ità *l. 6. §. 12.* καὶ προτρεπτικόν αὐτῷ. *Hac acqieſce.* de philoſophia itidem. Sed & de arte *l. 4. §. 34.*

Μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σὺ θέλει] Hoc eſt qod Juvenalis *Sat. 14. v. 322.*

Nunqam aliud natura, aliud ſapientia dicit.

D Veriſſimè, ſi conditam, non corruptam intelligas. Vide *infrà §. 29. & l. 1. §. 9. & l. 11. §. 20.*

Σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες ἢ κατὰ φύσιν] *Tu avtem aliud qippiam volebas* Xylander. *qàm illud* ſcilicet *qod eſt ſecundum naturam.* Metricus Caſavbonus erotematicè effert. *Tu aliud vis qam qod eſt ſecundum naturam?* forſan legendum ἄλλο ἤθελες ἢ κ. φ. qanqam & receptam lectionem retineri poſſe cenſet Salmaſius *at tu aliud volebas, qod ſecundum naturam non eſt.* Vide *l. 8. §. 10.*

Τί γὰρ τούτων περοσχίσειον] Seneca *de ira l. 2. c. 13. Non, ut qibuſdam dictum eſt, arduum in virtutes & aſperum iter*

E *eſt, plano adeuntur. Non vana vobis avctor rei venio. facilis eſt ad beatam vitam via. multò difficilius eſt facere iſta, qæ facitis. qid enim qiete otioſius? qid ſtà laborioſius? qid clementiâ remiſſius? qid crudelitate negotioſius? vacat pudicitia: libido occupatiſſima eſt. omnium denique virtutum tutela facilior eſt; vitia magno coluntur.* Idem hoc argumentum, ὅτι ἐυκολώτερον μὲν τῆς ἀρετῆς ἡ κακία. ἀσφότερον δὲ καὶ ἥδιον τῆς κακίας ἡ ἀρετή. inculcat pluribus in locis, plurimiſqe docet argumentis, Joannes Chryſoſtomus *in Matth. c. 11. v. 28, 30. Orat. 38. ibidem Orat. 56. in Coloſſ. Orat. 8. in Philipp. Orat. 14. in Pſal. 124.* alibi.

F Ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀχὶ διὰ τὰς σφάλλει;] lego cum Xylandro. διὰ τοῦτο σφ. qia προτρεπτόν τι blandius qiddam eſſe videtur, cùm nihil minùs exiſtat. Seneca *Epiſt. 8. Et fera, & piſcis ſpe aliqâ oblectante decipitur.* Indè Platonis dictum, *Eſcamenta. lorum eſſe voluptatem, qâ capiuntur homines, ut hamo piſces.* Cicero *de Senect.* Sed & Plavtus *Mercat. 5. 3.* tanqam ſapientum dictum, hoc idem ſic extulit.

Voluptas eſt malorum eſca; qòd eâ non minùs homines,
Qàm hamo capiantur piſces. ---

qi tamen verſus, cum aliis eidem adjunctis, in editionibus qibuſdam nevtiqam comparent.

G Τὸ ἄπταιστον] qod alibi τὸ ἀδιάπτωτον. aliud eſt enim τὸ ἀπρόπτωτον. *l. 7. §. 4.* Vide *ad l. 3. §. 9.*

Καὶ ἔυρυθμον] Vide *l. 2. §. 5. & l. 4. §. 3. & infrà §. 34. & l. 10. §. 6.*

§. 19

§. 10. Τὰ μὲν πράγματα ἐν ταιαύτῃ τρόπον τινὰ ἐγκαλύψει ἐσὶν, ὥστε φιλοσόφοις ἐκ ὀλίγοις δὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἢ παντάπασιν ἀκατάληπτα εἶ-

§. 10. Res qidem ipsæ adeó sunt abditæ, ut philosophis havd pavcis, nec vulgaribus eis, omnino percipi nil posse visum sit.

qin

ANNOTATIONES.

§. 10. Παντάπασιν ἀκαταλήπτα] *imperceptibilia*, sive, *imprensibilia*. Gellius *l.* 11. *c.* 5. & *l.* 14. *c* 1. Laërtius *l.* 9. *c.* 61. Pyrrhonem ait primùm induxisse τὸ τῆς ἀκαταληψίας κὴ ἐποχῆς εἶδος, *modum, qo de omnibus nihil decerneret, neqe qicqam comprehendi posse diceret.* Eum paribus ferè passibus secutus est Arcesilaus. Siqidem & ipse asseruit, περὶ πάντων ἐπέχειν δεῖν. εἶναι γὰρ πάντα ἀκαταλήπτα, *de omnibus silendum, qia omnia sunt incomprehensibilia.* Evsebius *prepar. l.* 14. *c.* 3. de qo videndus *ibidem c.* 4. & 5. Numenius Pythagoricus *l.* 1. *de Academic. à Plat. dissens.* Verùm is τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀκαταληψίας δόγματα, Socrati, Platoni, Parmenidæ & Heraclito accepta ferebat: ut Plutarchus *adv. Colot. c.* 8. Et sanè celebre est Socratis illud, τοῦτο μόνον οἶδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδα, *nihil scire se nisi hoc unum, qòd nihil sciret.* Laërtius *l.* 2. Plutarchus *adv. Colot. c.* 5. & Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 27. qi & *ibidem* adjicit; *Hinc Academia disciplina manavit; si tamen disciplina dici potest, in qa ignoratio & discitur & docetur.* Et *c.* 4. *Socrates eumqe secuti Academici scientiam sustulerunt, novámqe non philosophandi constituerunt philosophiam.* Itaqe Aristocles *de philos. l.* 8. apud Evsebium *prepar. l.* 14. *c.* 18. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν οἰομαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιρούσάν γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. *Ego verò ne philosophiam qidem eam vocarim, qum ipsa philosophandi principia funditus convellat.* qanqam restrictiùs pavlò de Socrates ipse apud Platonem in *Apolog.* & Lucianum *de sect.* οὐ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι. *qa non novi, nec nósse opinor me.* At de Heraclito disertè Stobæus *tom.* 2. *tit.* 21. ὅτι ἤδει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδότα. *ideo juvenis cùm esset sapientiorem reliqis habitum esse, qòd se nihil scire, scire se profiteretur.* Cæterùm idem, ut Laërtius *lib.* 9. νέος ὢν ἔφατο μηδὲν εἰδέναι. τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *juvenis cùm esset, nihil scire se; vir factus, nihil non nósse dicebat.* De se Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 241. Ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα. *Ego pro certo hoc novi, nihil me nósse.* Nec abscedit multùm Apostolus, ubi dicit, *ad Corinth. Epist.* 1. *c.* 8. *v.* 2. Εἴ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, καθὼς δεῖ γνῶναι. *Si qis opinatur nósse se qicqam, nondùm is qicqam, prout nósse debet, novit.* Anaxarchus verò istis longiùs progressus, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε. *nec hoc qidem scire ajebat se, qòd nihil sciret.* De Homero Seneca *Epist.* 88. *Modò Stoicum illum faciunt, virtutem solam probantem, & voluptates refugientem; — modò Epicureum, laudantem statum qieta civitatis, & inter convivia cantúsqe vitam exigentis; modò Peripateticum, bonorum tria genera inducentem; modò Academicum, incerta omnia dicentem.* At certè Pyrrhonii, sive Sceptici, Academiæ novæ fundatores avt favtores, Homerum ipsum, nec Homerum solùm, sed Hesiodum, Archilochum, Evripidem, & antiqissimos fere qosqe vel poeseos, vel sapientiæ nomine celebratos, in partes suas attrahere satagebant: ut docet Laërtius in *Pyrrh.* De Homero videatur, qi Plutarchi nomine de eodem extat libellus. Exagitans istos Seneca idem *Epist.* 88. *Audi qantum mali faciat nimia subtilitas, & qàm infesta veritati sit. Protagoras ait, de omni re in utramqe partem disputari posse ex aqo, & de hac ipsa, an omnis res in utramqe partem disputabilis sit. Navsiphanes ait, ex his qa videntur esse, nihil magis esse, qàm non esse. Parmenides ait, ex his qa videntur, nihil esse in universum.* [*unum esse universum.* Lipsius] *Zeno Eleates omnia negotia de negotio dejecit; ait nihil esse. Circa eadem ferè Pyrrhonii versantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qi novam induxerunt scientiam, nihil scire. Hæc omnia in illum supervacuum studiorum liberalium gregem conjice. Illi mihi non profuturam scientiam tradunt: hi spem omnem scientiæ eripiunt. Satiùs est supervacua scire, qàm nihil. Illi non præferunt lumen per qod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Si Protagoræ credo, nihil in rerum natura est, nisi dubium. Si Navsiphani, hoc unum certum est, nihil esse certi. Si Parmenidæ, nihil est præter unum: si Zenoni, nè unum qidem. Qid ergò nos sumus? qid ista qa nos circumstant, alunt, sustiment? Tota rerum natura umbra est avt inanis avt fallax. Non facilè dixerim, utrùm magis irascar illis, qi nos nihil scire voluerunt; an illis, qi nè hoc qidem nobis reliqerunt, nihil scire.* Eosdem traducens & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 5. inter alia: Καταλαμβάνεις ὅτι ἐγρήγορας; φησιν. ἐδὲ γὰρ, ὅλως ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζομαι ὅτι ἐγρήγορα. ἐδὲν ἂν διαφέρει ἄυλη ἡ φαντασία ἐκείνης; ἐδὲν ἔτι τούτῳ διαλέγομαι. κὴ ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν' ἀισθηται, ὅτι νενέκρωται; αἰσθανόμενον δ', προσποιεῖται, ἔτι χείρων ἐστὶ τοῦ νεκροῦ. *Percipis te vigilare? negat: qòd ne tum qidem percipiat, cùm in somnis vigilare sibi videatur. Nihil ergò differre visum hoc ab illo. Cum hoc nihil amplius ego disputo. Nam qem ei ignem, qod ferrum admovebo, unde se esse mortuum animadvertat? Sin, cùm animadvertat, dissimulat: mortuo est deterior.* Vult ferro & igne cum istiusmodi, non rationibus avt disceptationibus agi. Et *lib.* 2. *c.* 20. istorum professionem derisui habens, ità sua proponentes & venditantes inducit; Ὦ ἄνθρωποι, συγκαλεῖσθε, ὅτι οὐδεὶς συγκαλεῖται. πιστεύσατέ ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει οὐδενί, γένησθε, ὅτι οὐδέν ἐστι γνωστόν. — μάθε παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐδὲν ἐνδέχεται μαθεῖν. ἐγώ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάσκω, ἐὰν θέλῃς. *O homines, assentimini qod nemo assentiatur; credite nobis qod nemo cuiqam qicqam credat — Scito, nihil sciri posse — Disce à me, nihil disci posse; ego tibi hoc dico, teqe docebo, si voles.* Et *ibidem* postea indignabundus: Οἱ παλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυφῶσαι δύνανται, καί τοι τοῦτο μάλιστα ἐσπουδακότες. τίς ἡ ἀτυχία; λαβών τις παρὰ τῆς φύσεως μέτρα κὴ κανόνας εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, δ προσφιλοτεχνεῖ τοῖς προσθεῖναι κὴ προσεργάσασθαι τὰ λείποντα. ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, εἶτι καὶ ἐκεῖ γνωσικὸν τῆς ἀληθείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται κὴ ἀπολλύειν. *Socordes Academici sensus suos abjicere avt excacare non possunt, qamvis id maximè studuerint. Qa est ista infelicitas? qum à natura mensuras & regulas cognoscenda veritatis acceperis, ac non dare operam ut adjicias atqe adjungas ea qa desunt? imò verò contrà, si qid vel illic ad cognitionem veritatis facit, in eo te elaborare ut id auferas & perdas?* Et denuo, non sine stomacho: Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας κὴ γοητείας. ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; αὐλὸς ἑαυτὸν ἐξελίγχεις καθ' ἡμέραν, κὴ δ θέλεις ἀφεῖναι τὰ ψυχρὰ ταῦτα ἐπιχειρήματα; ἐσθίων, πῦ φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ στόμα, ἢ εἰς τὸν ὀφθαλμόν; λυόμενος, πῦ ἐμβαίνεις; πότε τὴν χύτραν εἵπτις λοπάδα, ἢ τὴν τορύνην ὀβελίσκον; *O impudentiam & impostúram singularem! homo, qid agis? Tu ipse te indies coarguis, nec tamen frigidas istas cavillationes relinqis? Inter comedendum qo manus applicas? ori, an oculis? qum lavas, qo ingrederis? Nunqid ollam patinam dicis, avt cochleare veru?* Et festiviùs rursum: Εἴ τινος αὐτῶν θέλος ἦμην, εἰ καὶ ἔδει μὲ καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτῷ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐρρίβλην αὐλόν. βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν καλὰ τῆς κεφαλῆς αὐλὸν καλέχιον. τί τοῦτο; φαντασία μοι ἐγένετο ἐλαία ἀδιακρίτως ὁμοιοτάτη, νὴ τὴν σὴν τύχην. δὸς δὲ τὴν πλισσάνην. ἤνεγκα ἂν αὐτῷ γεμίσας παροψίδα ὀξυγάρου. ἐκ ἤνεγκα τὴν πλισσάνην; καί, κύριε. τοῦτο πλισσάνη ἐστι. τοῦτο οὐκ ἐστὶν ὀξύγαρον; τί μᾶλλον ἢ πλισσάνη; λάβε καὶ ὀσφράνθητι. λάβε καὶ γεῦσαι. πόθεν οὖν οἶδας, εἰ αἱ αἰσθήσεις ἡμᾶς ψεύδονται; τρεῖς, τέσσαρας τῶν συνδύλων εἰ ἔσχον ὁμοσθέντας, ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα ἡηγνύμενον, ἢ μεταθέσθαι. νῦν δ' ἐνδρυφῶσιν ἡμῖν, τοῖς μὲν παρὰ τῆς φύσεως δεδομένοις πᾶσι χρώμενοι, λόγῳ δ' αὐτὰ ἀναιροῦντες. *Si alicujus eorum servus essem, etiamsi qotidie vapulandum esset, tamen eum torquerem. Puer, conjicito oleum in balneum: caperem garum, & in caput ejus effunderem. Qid istud? Visum per fortunam tuam, perculit animum meum, garum oleo ita esse similem ut ab eo discerni non posset. Age, affer ptisanam. Afferrem illi patinam oxygaro plenam. Non petis ptisanam? Petisti domine: Hæc ptisana est. Non hoc est oxygarum? Qi vero magis qàm ptisana. Cape, olfac; cape, gusta. Unde ergò nosti, si nos sensus decipiunt? Si tres avt qatuor conservos assensores haberem, avt ad laqeum illum adigerem, avt à sententia deducerem. Nunc verò illudunt nobis, qum iis qa natura dedit utantur omnibus, & tamen verbis ea tollant.* Deinde, ubi demonstrârit, qomodo isti deliramentis hisce suis omnem boni, mali, honesti, turpis, decori, indecori distinctionem tollant, & ad flagitia ac facinora qævis non semitam, sed viam ampliss imam muniant; concludit tamen cinædis ipsis, qibuscum & *l.* 1. *c.* 5. commiserat, esse minùs sanabiles: Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς κιναίδους ἐλπίσοι τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἀποκεκωφωμένους κὴ ἀποτετυφλωμένους τῶν περὶ αὐτὰς κακῶν. *Cinædos profectò facilius sperare qeas à vita instituto recessuros, qam istos, qi usqe adeò ad sua mala vel videnda, vel audienda excacati sunt atqe obduruerunt.* Qod avtem denunciat Epictetus se, si Sceptico rum istorum alicui in servitutem daretur, olei loco garum, ptisanæ oxygarum exhibiturum; ità Colotes, ubi Socratem qasi ἀκαταληψίας patronum reum egerit, ἀντὶ σιτίων κὴ ἄρτου χόρτον προβάλλει, *panum esculentorúmqe loco fœnum apponit;* qæritqe ab eodem, πῶς εἰς τὸ σῶμα τὸ σιτίον, ἀνὰ εἰς τὸ ὦς, ἐντίθησιν, *qare in os potiùs qàm in aurem cibum ingeras.* Plutarchus *adv. Colot.* Qòd rursus, se tribus qatuórve conservis consspirantibus adjutum, ità miserum hominem ludificaturum, ut vel ad suspendium vel dogma novum se conferat; id in Lacyde contrà planè contigerat; is enim à servulis sæpe delusus, (longior est fabula, qàm ut integram describere animus ferat: ex Numenio apud Evsebium qi volet petat, *prepar. lib.* 14. *cap.* 7.) dum, anulum sive clavem, qo omnia obsignabat, qà immittere solebat, observato, qæ volebant è cellula surripiebant; cùm fravdem nullâ ratione deprehendere valeret, ad ἀκαταληψίαν tandem misellus adactus est. Servulorum astum, non effectum narrat Laërtius *l.* 4. ex Evsebio, qod obiter monitum velim, emendandus: qod enim apud illum in editis habetur, Lacydem περὶ οἰκονομίαν γλυκύτατα ἰσχνάναι. legendum est, non

γλυ-

qin & Stoicis perceptu difficiles admodùm videntur. éstque reverâ assensus noster omnis labilis & mutabilis. ubinam enim gentium est, qi sententiam, falsus qandóque, non mutaverit? ad subjecta jam ipsa si transieris, qàm caduca, qàm vilia sunt? qæque etiam cinædo, scorto, latroni in possessionem cedere possint. mores avtem eorum, qibuscum degis, si adverteris, tales esse comperies, ut etiam gratissimum qemlibet vix sustineas, ut nè adjiciam seipsum etiam vix sustinere qenqam. in hujusmodi itaqe caligine ac sorde, tantóqe materiæ, temporis,

ναι; πλεῖ αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς δυσκαταλήπτα δοκεῖ. καὶ πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μεταπτωτή. πᾶ γὰρ ὁ ἀμεταπτωτος; [a] μελιθι τοίνυν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα, ὡς [b] ὀλιγόχρονα, καὶ [c] ἐυτελῆ, καὶ [d] δυσάμωτα ἐν κλήσει κιναίδου, ἢ πόρνης, ἢ λησεῖ εἶναι. μετὰ ταῦτα ἔπιθι ἐπὶ [e] τὰ τῶν συμβιούντων ἤθη, [f] ὧν μόλις ἐστὶ καὶ ἐν χαριεστάτῳ ἀναχθέντι, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ [g] ἑαυτόν τις * μόγις ὑπομένει. ἐν τοιούτῳ δὴ ζοφῳ, καὶ [h] ῥύπῳ, καὶ τοιαύτῃ * ῥήσει τῆς τε οὐσίας, καὶ ἐν χρόνῳ, καὶ

a L.8. §.22.
b L.7. §.1.
c L.4. §.48.
d L.2. §.11. l.4. §.39.
e L.9. §.3.
f L.10. §.36.
g L.8. §.53.
* μόλις
h L.9. §.14.
* ῥύσει Inf. §.23. L.6. §. 15.

ANNOTATIONES.

γλυκύταλα, sed γλισχρόταλα ἰσχυρίας. docent, qæ ibidem A statim annectuntur. Firmant & Numenii illa apud Evsebium. Ἦν δὲ ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικὸς, ὅτος ὁ ἐνδοκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς. *Erat is paulo fordidior, atqe ejusmodi, qi oeconomicus ille vulgò notissimus jure diceretur.* Cæterùm de Scepticis istis eorúmqe placitis qi plura volet, adeat Laërtium *l.* 9. in *Pyrrhon.* Sextum Empiricum *adv. disciplin. & hypothes. Pyrrhon.* Plutarchum *adv. Colot.* Ciceronem *Academ.* Tertullianum *de anim. c.* 17. Lactantium *institut. l.* 3. Avgustinum *contra Academic.* Petrum Valent. *Academic.* Lipsium *Stoic. philosob. l.* 2. *c.* 4. De Deo interim Gregorius Nazianzenus *in Christi natal.* & rursus *in Pasch.* Ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ δυσθεώρητον. καὶ τοῦτο πᾶσῃ καταλαπτὸν αὐτῷ μόνον ἡ ἀπειρία. *Immensus & infinitus est Deus, atqe ad contemplandum difficilis: atqe hoc solum omninò de ipso comprehendi potest, nempe qod immensus & infinitus sit.* qasi dixisset, καταλητὸν μόνον, τὸ ἀκαλάληπτον εἶναι.

Ἀνοῖς γε τοῖς Στωικοῖς] qi cum primis se Academicis hac in parte opponebant: ideo τῆς ἐναργείας κρόδικοι, *evidentiæ*, qæ est τῇ ἀκαταληψίᾳ adversa, *patroni ac propugnatores*, à Plutarcho dicti, *de commun. notit. c.* 39. (ubi malè codices excusi ἐνεργείας habent) & Chrysippus ab Aristocreonte in *epigrammate* (utì idem *de Stoic. contradict. c.* 1.) τῶν Ἀκαδημαικῶν σαργανίδων κοπίς. *laqeorum* sive *nexuum Academicorum secessrix.* alluśit ad Demosthenis dictum illud, qo Phocionem orationum suarum κοπίδα appellare solebat. Plutarchus in *Phoc.* & in *polit. præcept.*

Δυσκαταλάπτα] Et Stoici ergò magna in incertitudine ac difficultate, an obscuritate, pleraqe censent versari: unde & de Chrysippo jactare solebant, τὰς πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀκαδημαικῶν λόγους εἰς ταὐτὸ συμφορηθίντας, οὐκ ἀξίους εἶναι προβαλεῖν, οἷς Χρύσιππος ἔγραψεν εἰς διαβολὴν τῶν αἰσθήσεων. *Omnes omnium simul Academicorum disputationes in unum congestas, non esse dignas, qa comparentur cum iis, qa Chrysippus scripsit contra sensus.* qod Plutarchus tamen ἢ ἀπειρίας, ἢ φιλαυτίας εἶναι, *imperitiæ, vel vani sui amoris esse* pronunciat, *de contradict. Stoic. c.* 6. fatetur tamen fuisse Chrysippum, τῶν αὑτοῦ δογμάτων κατήγορον δεινότερον ἢ συνήγορον. *suorum ipsius dogmatum oppugnatorem graviorem qàm defensorem.* Verùm non hoc Stoicis solis visum, sed & aliis. Avdiamus Lactantium *institut. l.* 3. *c.* 27. *Anaxagoras pronunciat circumfusa esse tenebris omnia. Empedocles angustas esse sensuum semitas queritur; tanqam illi ad cogitandum rbedá & qadrigis opus esset. Democritus qasi in puteo qodam sic alto, ut fundus sit nullus, veritatem jacere demersam. nimirum stultè, ut cætera. non enim tanqam in puteo demersa est veritas; qò vel descendere vel etiam cadere illi licebat: sed tanqam in summo montis excelsi vertice, vel potiùs in cælo, qod est verissimum. qid enim est, cur eam potiùs in imum depressam diceret, qàm in summum levatam? nisi fortè mentem qoqe in pedibus, avt in imis calcibus constituere malebat potiùs qàm in pectore avt in capite.* Democriti dictum de veritate in fundo, sive in profundo demersâ, refert Cicero in *Lucul.* Seneca *qæst. nat. l.* 7. *c.* 32. sed & Laërtius *in Pyrrhon. l.* 9. his verbis: Ἐτιῇ δὲ ᾄδὴν ἴσμεν. ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. *Reverâ nihil scimus: nam veritas in profundo est.* ità enim legendum ex Sexto Empirico *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. qi κατὰ ἀλήθειαν interpretatur id qod est à Democrito dictum: cùm utrobiqe tamen αἰτίῃ corruptè habeatur. Disertissimè verò ex eodem *de Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 30. ubi etiam in excusis ἐτεῇ legitur, & ἀντὶ τοῦ ἀληθεία à Democrito positum à Sexto dicitur. Optimè Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 1. *min. c.* 1. Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν. *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis est. Signum avtem, qòd neqe satis eam aliqis consequitur, neqe aberrant omnes ab ea.* Et mox debilitatem humani cavsatus ingenii: Ὥσπερ γὰρ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν. οὕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. *Qemadmodum enim vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animæ nostræ ad ea qa manifestissima omnium sunt.* Cicero apud Lactantium *l.* 3. *c.* 14. *Mihi avtem, non modò ad sapientem caci videntur, sed ad ea ipsa, qa aliqa ex parte cerni videantur, hebetes & obtusi.* Et *Academic. l.* 4. *Omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus, eáqe inest, & in ipsis rebus obscuritas & in judiciis nostris infirmitas, ut non sine cavssa & doctissimi & antiqissimi invenire se posse qod cuperent diffisi sint.* Certè in plerisqe qod magnus ille Scaliger *de subtil. exerc.* 307. §. 21. *Sicut à ciconia vulpes delusa, vitreum vas lambimus, pultem havd attingimus*; rerum corticem potiùs qàm res ipsas apprehendimus. Vide Basilium Cæsar. *Epist.* 168.

Πάσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή] Scepticorum dogmate ista havd longè abeunt. Sed nec qod Seneca *Epist.* 65. *Fer ergò judex sententiam, & pronuncia, qis tibi verisimillimum videatur dicere, non qis verum dicat. id enim tam supra nos est, qàm ipsa veritas.*

Πῇ γὰρ ὁ ἀμεταπτωτος;] Qod Cicero *Famil. l.* 9. *Epist.* 2. *Qis est tam Lynceus, qi in tantis tenebris nihil offendat, nusqam incurrat?* Verùm nusqam ergò terrarum sapiens vester, nusqam qisqam verâ avt scientiâ avt virtute imbutus. Siqidem Stoici, ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 4. ἐπιστήμην, sive *scientiam*, definiunt, καταλήψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμεταπτωτον ὑπὸ λόγου. *Comprehensionem firmam & immutabilem ratione inmixam.* Vel, ἕξιν φαντασιῶν διεικὴν ἀμεταπτωτον ὑπὸ λόγου. *Habitum sive dispositionem phantasiarum receptivam, à ratione firmitatem eam habentem, ut non possit convelli*, sive *qam convellere ratio nulla possit.* Eámqe sapienti tribuunt suo, qem habere asserunt (Plutarchi sunt verba *de Stoic. paradox.*) νῦν τίλειον, ἄκρον φρόνησιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην, καὶ ἀμετάπτωτον ἕξιν. *Mentem perfectam, prudentiam summam, scientiam opinatione immunem, habitum mutationis expertem.* Qos tamen exagitat avtor idem *de commun. notit. c.* 41. qod τὰς ἐποίας ἀποκειμένας τινὰς ὁριζόμενοι τοήσεις, μνήμας δὲ μονίμους καὶ σχετικὰς τυπώσεις, τὰς δὲ ἐπιστήμας καὶ πανταπασι πηγνύντες, ὡς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ βέβαιον ἐχούσας, εἶτα τούτοις ὑποτίθενται βάσιν καὶ ἕδραν οὐσίας ὀλισθηρᾶς καὶ σειδαστῆς καὶ φερομένης ἀεὶ καὶ ῥεούσης. *Cùm notitias definant esse aliqas reconditas intelligentias: memorias avtem constantes qasdam & habitus similes impressiones: scientias etiam penitus defigant, ut omnis erroris & mutationis securas: hisce pro fundamento deinde & sede substernant lubricam, dissipabilem, sempérqe in motu versantem & fluentem naturam.* qalem esse animam humanam asserunt. Vide *l.* 2. §. 2. Interim potest hoc consistere, ut nemo sit prorsus ἀμεταπτωτος, nec tamen πᾶσα ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή, *assensus noster omnis labilis & mutabilis.* cùm possint ab eo certò comprehendi non pavca, qi de multò pluribus tamen incertus existat.

Ὡς ὀλιγόχρονα] *l.* 7. §. 1. ὀλιγοχρόνια. sed & ὀλιγόχρονα. ut πολύχρονα, Theophrastus *de cavss. plant. l.* 5. *c.* 25.

Εὐτελῆ] Ὡς πηλῷ παντὸς εὐτελέστερα. *Quovis luto viliora.* Joannes Chrysostomus *ad Olymp. Epist.* 13, & 17.

Ἐν κλήσει κιναίδου] Vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 39. Seneca *Epist.* 81. *Qod contemptissimo cuique contingere ac turpissimo potest, bonum non est. opes avtem, & lenoni & lanistæ contingunt. ergò non sunt bona.* Eyripides *Æolo*, lavdatus à Plutarcho *leg. poet. c.* 16. Athenæo *dipnos. l.* 4. Sexto Empirico *adv. Gramm. l.* 1. *c.* 13. Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. & *tit.* 93.

Μὴ πλοῦτον εἴπῃς. ἐχὶ θαυμάζω θεόν,
Ὅν χ' ὁ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.
Laudare Plutum parce: non veneror Deum,
Qi pessimorum sæpe fit possessio.

Grotius. Hinc Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 849. *C.* Πλουτίους δ' αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθοὺς, ἀδύνατον. *Divites avtem valdè simúlqe probos esse impossibile.* Et Cicero in *Orat. Corneliana* 2. à seipso adductus in *Orat. perfect.* & à Fabio *institut. l.* 9. *c.* 4. *Nam neqe me divitiæ movent: qibus omnes Africanos & Lælios multi venalitiarii mercatorésqe superárunt: neqe vestis avt cælatum aurum & argentum; qo nostros veteres Marcellos Maximósqe multi Eunuchi è Syria Ægyptóqe vicerunt: neqe verò movent me ornamenta ista villarum; qibus L. Pavlum & Mummium, qi rebus his urbem Italiámqe omnem referserunt, ab aliqo video perfacilè Delsiaco avt Syro potuisse superari.*

Τὰ τῶν συμβιούντων ἤθη] hinc illud, *lib.* 4. §. 50. μεθ' ὅων. Vide & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36.

Ὧν μόλις ἐστὶ καὶ τῷ χαριεστάτῳ ἀναχθέντι] χαριεστάτῳ illud, vel ad eum referri potest cujus mores ferantur. *vix est etiam gratissimi & urbanissimi istorum mores ferre.* vel ad eum etiam, qi viventium unà mores ferat. qod *vix fecerit etiam qi-*

κ᾽ τῆς κινήσεως, κ᾽ τ̃ κινημένων, τί πο῀ ἐστὶ τὸ ἐκλαμβῆναι, ἢ τὸ ὅλως σπουδασθῆναι δυνάμενον, ἀφ᾽ ἑαυτοῦ. ἐναντίον γὰρ δεῖ ἀφαμυθούμενον ἑαυτὸν

a L.2.§.17. Inf.§.33. l.9.§.3. b Sup.§.9. c L.6.§.12. d Sup.§.8.l.8.§.4.l.12.§.26. e L.2.§.2.l.3.§.14. f L.3.§.3. Inf.§.27. g L.2.§.9. h L.8.§.2.l.10.§.24.37.l.12.19.33. i L.10.§.37. k L.4.§.28.l.9.§.39.

a περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, κ᾽ b μὴ ἀχθάλλειν τῇ ἀφαιρέσει, ἀλλὰ τούτοις μόνοις c ἀρέσκεσθαι πείθεσθαι. ἐνὶ μὲν τῷ, ὅλα d ἐθέλει συμβήσεταί μοι, ὃ ἐγὼ κατὰ τὴν τ̃ ὅλων φύσιν ἐστίν. ἑτέρῳ δ᾽, ὅλα e ἔξεστί μοι μηδὲν περίεργον ἀφ᾽ τ̃ ἐμὸν f θεὸν κ᾽ δαίμονα. g ἐθέλει γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτο ἀφαιρεῖσθαι.

motuum, rerúmque motarum fluxu, nihil poſſum comminiſci, quod æſtimatione ſtudióve dignum videatur. contrà potiùs ſolari ſe qemque par fuerit, diſſolutionem ſui naturalem operiendo, morémque interea havd gravatè ferendo, dum duobus hiſce acquieſcit prorsùs; altero nimirum, nihil obtingere ſibi poſſe, qod non ſit univerſi naturæ conſentaneum; altero, in ſua eſſe poteſtate ſitum, ut nihil faciat præter genii Deíque ſui voluntatem. hanc enim tranſgredi qi cogat, nullus eſt.

§. 11. Πρὸς τί πο῀α ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτ῀ ψυχῇ; h παρ᾽ ἕκαστον τοῦτο ἐπανερωτᾶν ἑαυτὸν, κ᾽ i ἐξετάζειν, τί μοί ἐστι νῦν ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ k ἡγεμονικὸν καλοῦσι; κ᾽ τίνος ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; μῆλα παιδίου; μήτι μειρακίου; μήτι γυναικαρίου; μήτι τυράννου; μήτι κτήνους; μήτι θηρίου;

§. 11. Qam ad rem animâ nunc utor meâ? hoc te jugiter interroga, ſimúlqe te percontare, Ecqid mihi nunc verſatur in parte mei illa, qæ principalis dici ſolet? avt cujuſnam ego nunc animam gero? num pueruli? num adoleſcentuli? num mulierculæ? num tyranni? num jumenti? num belluæ?

§. 12.

ANNOTATIONES.

gratiſſimè ac maxima cum comitate ſe geſſerit. Sed illud potiùs. Vide *l.* 10. §. 35.

Ἑαυτὸν τις μόγις ὑπομένει] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Seneca *Epiſt.* 53. *Incredibilia ſunt qa tulerim, cùm me ferre non poſſem.*

Ῥύσει τῆς τε οὐσίας καὶ τ̃ χρόνου] lego ῥύσει, vel ῥύσει, ut *infrà* §. 23. ἤ τε οὐσία; οἷον ποτομὸς, ἐν διαιτικεῖ ῥύσει. *Rerum natura eſt inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi eſt fluxu.*

Περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν] Vide *ſuprà l.* 3. §. 1. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Ἄνθρωποι, ἐκδέχεσθε τὸν θεόν. ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς τούτης τῆς ὑπηρεσίας, τότε ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν. ἐκεῖ δὲ τῷ παρόντι ἀνάκεισθε ἐποιοῦντες τούτην τὴν χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔτυξεν. ὀλίγος ἄρα ὁ χρόνος ἔτι τῆς ποικίλης, καὶ ῥᾴδιος τοῖς ἔτι διαμεμένοις. *Homines, Deum expectate, qum ille ſignificarit, & vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini. Nunc vero aqo animo tuemini ſtationem iſtam vobis ab eo attributam. Exiguum profectò tempus eſt habitationis hujus, & ſic affectis minimè grave.* Apud Ciceronem *de repub. l.* 6. P. Scipioni dicenti, *Qid moror in terris? qin huc ad vos venire propero?* reſpondet Pavlus pater; *Non eſt ità. niſi enim, cùm Deus hic, cujus templum eſt omne qod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberavit, huc tibi aditus patere non poteſt.*

Μὴ ἀνθάλλειν τῇ διατριβῇ] Qod Eliæ forſan obrepſit. *Hiſtor. Reg. lib.* 3. *c.* 19. *v.* 4, 14. Jonæ certò *c.* 4. *v.* 3, 9. Contrà Pavlus, qi etiamſi ad Chriſtum tranſmigrare qàm primùm cum primis cuperet, *ad Philip. c.* 1. *v.* 23. tamen, ut Avguſtinus *in Joan. Epiſt.* 1. *Serm.* 9. *patienter vivit; libenter moritur.* atqe ut Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 453. *C.* Ἐπιδείξατο ναφῶς, τῆς μὲν ἐξόδου τὸ σώματος, τὸν πρὸς θεὸν ἀγάπης τελείωσιν εἶναι. τῆς δὲ ἐν σαρκὶ παρουσίας, τὴν εὐχάριστον διὰ τὰς σωθησομένας διαμόνης ὑπομονήν. *Per hac enim apertè oſtendit, exitus qidem corporis perfectionem eſſe in Deum dilectionem: ejus autem præſentiæ in carne ex grato animo profectam tolerantiam, propter eos, qi opus habent, ut ſalvi fiant.* ità enim locus ille reſtituendus videtur.

Οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] vide *l.* 2. §. 3. & *ſuprà* §. 8.

Ἔξεστί μοι μηδὲν πράττειν] Plutarchus *de tranqill.* ubi Menandri illud attulerat,

Οὐκ ἔστιν οἰκεῖν ζῶντα, τοῦτ᾽ ἐὰ πείσομαι,

Subjungit ſtatim; Ἀλλ᾽ ἔστιν οἰκεῖν ζῶντα, τοῦτο ἐὰ ποιήσω, ἐὰ ψεύσομαι, ἐὰ βαδιουργήσω, οὐκ ἀποστερήσω, οὐκ ἐπιβουλεύσω. τοῦτο γὰρ ἐφ᾽ ἡμῖν κεῖμενον, ἐὰ μηδὲν, ἀλλὰ μέγα πρὸς εὐδυμίαν πάρεστιν.

Dicere havd vivus poteſt qiſqam, hoc non obtinget mihi. Atqi hoc licet dicere: vivus nunqam in me iſtuc admittam, non mentiar, non agam ſubdolè, non defraudabo, non inſidiabor. Hoc enim in noſtra ſitum eſt poteſtate, non parvum, ſed ingens ad animi tranqillitatem adjumentum.

Θεὸν καὶ δαίμονα] τὸ ἡγεμονικὸν, ſive *mentem* vult, qæ nunc *Deum* ſive *numen*, nunc *Damonem* ſive *Genium* appellare conſvevit. Vide *ad l.* 2. §. 13. & *lib.* 3. §. 5. & *infrà* §. 27. & *l.* 12. §. 26. Clemens *Padag.* 2. 10. Τοιοῦτοι τοι καὶ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, ἀθέους κἀκλήκτους μυσικῶς, τοὺς τοῦ θεοῦ τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ ὂν ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. *Hac ratione Plato qoqe in Philebo impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.*

Οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτο παραβαίνει] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 10. §. 32, 33. Pelagius *ad Demetriad.* qod ſub Hieronymi nomine proſtat: (illius enim eſſe conſtat ex Oroſii *apologet.* & Avguſtino *de grat. Chriſti l.* 1. *c.* 37.) *Neqe verò apertâ contra nos pugnat acie ſpiritus neqam; nec publicâ nobiſcum fronte congreditur; ſed dolo vincit ac fravde, noſtréqe contra nos utitur voluntate. de conſenſu adverſariorum vires accipit, noſtréqe nos,*

ut dici ſolet, jugulat gladio. infirmus hoſtis eſt; qi non poteſt vincere niſi volentem. dat ille qidem conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel reſpuere, qod ſuggerit. non enim cogendo, ſed ſvadendo nocet: non extorqet à nobis conſenſum, ſed expetit. Hieronymus ipſe *in Matth. c.* 4. *Diabolus, qi ſemper omnes cadere deorſum deſiderat, perſvadere poteſt, præcipitare non poteſt.* & *ibidem ad c.* 15. *v.* 19. *Diabolus adjutor & incenſor malarum cogitationum eſſe poteſt; avtor eſſe non poteſt. Et in Epheſ. c.* 4. *v.* 27. *Poteſtas diaboli non in illius temeritate, ſed in tua eſt voluntate. paratus irrumpere, oſtium pulſat: ſed tu niſi aperueris, ingredi non poteſt.* Avguſtinus *hom.* 12. *Svadere diabolus & ſolicitare poteſt, cogere omnino non poteſt. dat ille conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel repudiare qod ſuggerit.* Et *de diverſ. Serm.* 20. *Etſi diabolus aliqando aliqid ſuggerit, conſentientem tenet, invitum non cogit.* & *in Pſal.* 91. *Habet ille aſtutiam ſvadendi, non poteſtatem cogendi.* & *in Joan. tract.* 12. *Non habet cogendi potentiam, ſed perſvadendi verſutiam.* Si avtem nec Spiritus neqam cogere poteſt, qis poterit? Hinc Herculis magnanimæ voces illæ in Evripidis *Syleo*, qas *ad l.* 8. §. 38. exhibebimus. ibi plura vide ſis.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι] Gemina his *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 24, 37. & *l.* 12. §. 19. iſta avtem, qæ periocham hanc ordiuntur, hinc avulſa, ſuperiori attexuerat Lugdunenſis ille operis, non tam editor, qàm mutilator.

Τίνος ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν;] Vide *l.* 4. §. 28. & *l.* 9. §. 39.

Παιδίου] cui ſcilicet ἦθος παιδαριώδες, *mores pueriles. l.* 4. §. 28.

Γυναικαρίου] cui θῆλυ ἦθος, *mores effeminati. ibidem.*

Κτήνους, θηρίου] utpote cui ἦθος βοσκηματῶδες, ἢ θηριῶδες, *mores pecuini, vel bellvini. l.* 4. §. 28. Sive, cujus τὸ ἡγεμονικὸν βόσκεται, ἢ τεθηρίωται, *mens inſtar pecudis ubitur, aut in ferinam naturam vertitur. l.* 9. §. 39. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 3. Ἀλλ᾽ ἔχεις τι προῖσον τῶν παρκιδίων. τί οὖν ἀφεῖς ἐκεῖνο, τούτοις προσίδηνις; διὰ τοῦτον τὴν συγγένειαν (qam cum animantibus corporis reſpecta habemus, ab ea qam mentis ratione cum Deo obtinemus) οἱ μὲν ἀποκλίνωσις, λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι καὶ ἐπίβουλοι καὶ βλαβεροί. οἱ δὲ λέοντι, ἄγριοι κ᾽ θηριώδεις καὶ ἀνήμερου. οἱ πλείους δ᾽ ἡμῶν, ἀλώπεκες, καὶ ἐν ζώοις, ἀτυχήματα. τί γὰρ ἐστι ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλώπηξ, ἤ τι ἄλλο ἀτυχέστερον καὶ ταπεινότερον; ὁρᾶτε οὖν, καὶ προσέχετε, μήτι τούτων ἀποβῆτε τῶν ἀτυχημάτων. *Sed & præſtantius quiddam corpuſculo habes. Qid ergò illo omiſſo, iſti affixus es: Ob hanc deflexionem fit, ut alii lupis ſimiles ſimus, infidi, inſidiatores, noxii: alii leonibus agreſtes, feroces, immanes; plerique avtem in vulpeculas degeneramus, & monſtra qadam vel inter beſtias. Qid enim aliud eſt maledicus & ſubdolus qàm vulpes? avt aliqid aliud abjectius & infelicius? Videte igitur & cavete, ne tale aliqod monſtrum evadatis.* Idem *lib.* 4. *c.* 5. Ἐπίστηθι σὺ τὸ ταμιεῖον. ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας, μήτι τὴν θηριώδη, μήτι τὴν μηχανικὴν καὶ πανουργικήν. *Inſpice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris: num belluinam? num ultionis avidam?* Et mox: Δυσχερής ἐστι, ὁ ἀκολουθικὸς τὸ ἔνγνωμον, τὸ πιστόν. ταῦτα γὰρ τὰ ἀνθρωπικά. τὰς χαρακτῆρας; ὃς ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅπως κ᾽ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ὃν μὲν εὕρωμεν, δοκιμάζομεν. ὃν δὲ μὴ εὕρωμεν, ῥιπτοῦμεν. τί οὖν λέγεις, ὅτι ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ὀργίλος, ὁ μεμψίμοιρος; μὴ γὰρ ἐκ ψιλῆς μορφῆς κρίνεται τῶν ὄντων ἕκαστον. ἐπεὶ ὕστω λέγε καὶ τὸ πίθηκον, μᾶλλον εἶναι. ὐκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφή. ὐκοῦν ὑδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, κ᾽ οἱ ὀφθαλμοί. ἀλλ᾽ ἂν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀνθρωπικά. ὕτος ὐκ ἀκούει λόγου, ὁ παρακολουθεῖ ἐλεγχόμενος, ὅτος ἐστί. τοῦτο τὸ αἰδήμον ἀπονενίκρωται, ἄρχεησός ἐστι, πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος. ὕτος ζηλεῖ, τίνα ἀπαιτήσας λαπίσῃ, ἢ δίκῃ, ὅστις ὐδὲ πρόβατον, ἢ ὄνος, ἀλλὰ τί ποτε, ἄγριον θηρίον. *Miſer eſt qi amiſit prudentiam, bonitatem, fidem. Hæc enim ſunt res humanæ, qarum ſigilla impreſſa menti ſecum attulit: qæ & in numiſmatibus ſi invenerimus probamus, ſi non invenerimus, rejicimus. Qid ergò dicis? homi-*

§. 12. Cujuſmodi ſint, qæ pleriſque bona videntur, hinc licet deprehendere. ſi qid eorum qæ reverâ bona ſunt mente qiſpiam conceperit, puta, prudentiam, temperantiam, juſtitiam, fortitudinem, iſta, inqam, ſi animo præconceperit, non ſuſtinebit adjectum huic avdire qicqam, qod non rei bonæ probè congruat. at verò qæ vulgò pro bonis habentur, ubi animo præconceperit qis, avribus æqis accipiet, faciléqe admittet, tanqam aptè adjectum id, qod à comico qandoqe dictum eſt, ità etiam vulgus hominum differentiæ iſtius. habent aliqam notitiam. alioqi enim non offenderet & tanqam dictu indignum repudiaretur, ſi de illis enunciaretur; cùm de divitiis eíſqe fortunæ bonis qæ ad luxum pompámve ferunt, tanqam aptè ſcitéqe dictum, admittamus. Eas nunc & qæras licet, utrùm in honore habendæ, avt in bonis cenſendæ ſint res hujuſmodi, qibus animo priùs conceptis illud commodè poſſit adjici, homini iſtis inſtructo præ opulentia ſua *non ſuppetere, ubi ventris onus deponat.*

§. 12. [a] Ὁποιά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, ἐκ τούτου λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπάρχον τά τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, ἐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη * τί. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσῃ. τὰ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις ἐξακούσει), καὶ ῥαδίως δέξει), ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ ὑπὸ τῷ κωμικῷ εἰρημένον. ἴστως καὶ οἱ πολλοὶ φαντάζονται) τὴν διαφοράν, εἰ γὰρ ἦν * τοῦτο μὲν ἂν προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. * τὸ δ' ἐπὶ τῷ πλούτῳ καὶ τῶν πρὸς τρυφὴν ἢ δόξαν εὐκλεημάτων παραδεχόμεθα, ὡς ἐκνενικότος καὶ ἀσείως εἰρημένον. πρόιθι οὖν καὶ ἐρώτα, εἰ τιμητέον καὶ ἀγαθὰ ὑπολητέον τὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὸν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς εὐπορίας ἐκ ἔχειν ὅπου * χέσῃ.

a L. 2. §. 12. Inf. §. 33.

* τι τῶν ἀγαθῶν ὅπερ ἐφ. Sal. τι, ὅπερ τῷ α. ἐκ ἐ. f.

* [ἐπ'] τούτων, vel ἐπ' ἐκείνων μ. f. * -το τόδε. ἐπὶ δὲ f.

* θέσῃ Boot.

§. 13.

ANNOTATIONES.

hominem eſſe iracundum & morоſum? Num enim ſolâ formâ ſingula res judicantur? Qod ſi ita eſt, ceream qoqe maſſam dic eſſe pomum. Neqe verò externa circumſcriptio ſatis eſt. Neqe igitur ad hominem conſtituendum nâſus ſatis eſt, & oculi, ſed decreta humana requiruntur. Hic non avdit doctrinam, cùm argustur non intelligit. Aſinus eſt. Hujus verecundia eſt emortua. Inutilis eſt, & qidvis potius qàm homo. Hic qerit qem obvium mordeat, avt calcibus petat. Itaqe neqe ovis, neqe aſinus eſt: ſed qid tandem? fera beſtia. Jamblichus *de temperant.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 5.* Ὅλως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἄμετρος ἐπικράτεια, διδεῖ ἀνθρώπους ἐφίπτιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. πρὸς δὲ τὴν ἀλόγιστον αὐτοὺς ἔλκει φύσιν, καὶ θηριώδη καὶ ἄτακτον. *Omnino enim immoderata affectuum vis, ne homines qidem ſinit eſſe homines, ſed ad rationis expertum, belluinam, & incompoſitam naturam eos trahit.* Origenes *in Ezech. Orat. 3.* argutatus ſuper illud Hebræorum אִישׁ אִישׁ qod tamen nihil aliud eſt illis, qàm eſt *Qiſvis* Latinis. *Omnes homines nati ſumus homines: ſed non omnes homines ſumus. eſt homo homo; & eſt homo non homo. eſt homo jumentum, Pſal. 49. v. 20. eſt homo ſerpens, Matth. c. 3. v. 7. eſt homo equs, Jer. c. 5. v. 8. homo exterius; jumentum, ſerpens, equs interius. is tantummodo eſt homo homo, & duplicat nomen hominis, qi tam ſecundùm interiorem hominem, qàm ſecundùm exteriorem homo eſt.* Clemens item *Strom. lib. 4.* Τοὺς φιληδόνους καὶ φιλοσωμάτους, καὶ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, τοὺς παρομοιωθέντας τοῖς κλήσεσι, θηλυμανεῖς ἵππους. οὗτος ὑβριστὴς ὁ ἀκόλαστος. λύκος ἄγριος, ὁ πλεονέκτης. καὶ ὄφις ὁ ἀπατεών. *Qi voluptati & libidini ſunt dediti, & tenentur amore corporis: & beſtias potius qàm homines eos, qi ſunt aſſimilati jumentis, eqos in feminas inſanientes. Eſt aſinus libidinoſus, is qi eſt intemperans: efferatus lupus, avarus: & ſerpens, is qi eſt impoſtor & fravdulentus.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat. 12.* Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία γραφὴ πρὸς τὰ πάθη τὰ ἐνοχλοῦντα, ἔστι καὶ τὰς τῶν ἀλόγων προσηγορίας, πολλαχοῦ δὲ καὶ τῶν θηρίων, τοῖς λόγῳ τετιμημένοις ἐπιτίθησι. ποτὲ μὲν κύνας καλοῦσα διὰ τὸ ἀναίσχυντον καὶ ἰταμόν. (Eſajæ *c. 56. v. 10.*) ποτὲ δὲ ἵππους διὰ τὸ λάγνον. (Jerem. *c. 5. v. 8.*) ποτὲ δὲ ὄνους, διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν ἄνοιαν. (Pſal. 49. *v. 12.*) ποτὲ δὲ λέοντας καὶ παρδάλεις, διὰ τὸ ἁρπακτικὸν καὶ πλεονεκτικόν. ποτὲ δὲ ἀσπίδας, διὰ τὸ δολερόν. (Pſal. 140. *v. 3.*) ποτὲ δὲ ὄφεις καὶ ἔχεις, διὰ τὸν ἰὸν καὶ τὴν πονηρίαν. (Matth. *c. 3. v. 7.*) &c. *Idcircò & divina ſcriptura propter affectiones illas interturbantes ab irrationalibus & à feris agnominationes his, qi ratione inſigniti ſunt, imponit. Interdum canes vocat ob impudentiam & impetum. Interdum eqos ob libidinem. Interdum aſinos ob ſtupiditatem & ignorantiam. Interdum leones & pardos ob rapacitatem & habendi aviditatem. Interdum aſpides ob fravdulentiam. Interdum ſerpentes & viperas ob venenum & malitiam.* &c. Seneca *Epiſt. 60. Hos, ut ait Saluſtius, ventri obedientes, animalium loco numeremus, non hominum.* Et *Epiſt. 103. Erras, ſi iſtorum tibi qi occurrunt, vultibus credis: hominum effigies habent, animas ferarum.* Τέρατα τῆς φύσεως, βυγεῖη, ἀνδρόκαρα. *Portenta naturæ, bove genita, hominis effigiem habentia.* ut, ex Empedocle Theophylactus Bulgar. *Epiſt. 44.* Faciunt huc Diogenis illa, nulli non memorata; qod in medio foro, mero meridie, inter turbas confertiſſimas, accenſâ face, qid qæreret reqiſitus, reſpondit, Ἀνθρώπου ζητῶ. *hominem qæro.* qòd cùm homines ad ſe invitâſſet, confluentes multos baculo abegit, ſimul dictitans, Ἀνθρώπους ἐκάλεσα, ὑ καθάρματα. *Homines vocabam, non qiſqilias.* qòd è balneo prodiens, ut Hecato in *chriis*, vel ab Olympia reverſus, ut alii perhibent, qærenti an plurimi homines ibi eſſent, reſpondit, Πολὺς μὲν ὄχλος, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι. *turba qidem multa; verùm homines pauci.* Laërtius. *l. 6.* Qibus finitima habet & Joannes Chryſoſtomus *tom. 8. Orat. 11.* de Jeremia ex *c. 6. v. 10.* Ἐν μέσῳ πλήθει, ὥσπερ ὑδεὶς παρόντος, ἔτως ἐβόα. Πρὸς τίνα λαλήσω; τί λέγεις; τοσοῦτον πλῆθος ὁρῶν, ἐρωτᾷς, πρὸς τίνα λαλήσεις; ναί, φησι. τὸ πλῆθος γὰρ σωμάτων ἐστὶν, ἀλλ' ὑ πλῆθος ἀνθρώπων. ἀνθρώπους γὰρ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὑ δεῖ καλεῖν. ὑ γὰρ εἴ τις σῶμα ἀνθρώπου καὶ φωνὴν ἔχει, ἔτος ἄνθρωπος. ἀλλ' εἴ τις ψυχὴν ἀνθρώπου καὶ διάθεσιν ἔχει ψυχῆς. *In media multitudine, tanqam nemine præſente, ità clamabat. Qem alloqar? qid dicis? tantam multitudinem videns interrogas, qem alloqaris? etiam dicit. Multitudo hæc corporum eſt, ſed non eſt multitudo hominum; non enim oportet ex foro homines vocare. Non enim hic homo eſt, ſi qis corpus & vocem hominis habet; ſed ſi qis animam humanam & animæ rationem habet.* Et de Eſaia, ex *c. 5. v. 2.* Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰουδαίων τὴν μητρόπολιν εἰσελθὼν τὴν πολυάνθρωπον, ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς ἑστὼς, τῷ δήμῳ πάντος αὐτὸν περιεστῶτος, ἠλθόν, φησι, ἐβόων, καὶ ὑκ ἦν ἄνθρωπος. *In Judæorum urbem populoſam, urbium caput ingreſſus, in medio foro cùm ſtetiſſet, univerſo populo adſtante, veni, dicit, exclamabam, & homo non aderat.* Siqidem erant illi, ut idem *tom. 5. Orat. 19.* Ἄνθρωποι μὲν τὸ ὄνομα, ὑκ ἄνθρωποι δὲ τὸ φρόνημα. *Homines qidem qoad nomen, non verò homines qoad animum.* Philemon *Agyrtâ*, apud Stobæum *tom. 2. tit. 2.*

Ὦ πᾶς πονηρόν ἐστιν ἀνθρώπου φύσις
Τὸ σύνολον; ὑ γὰρ ἂν ποτ' ἐδεήθη νόμου.
Οἱεί τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων;
Διαφέρει ὐδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχήματι.
Πλὰγί ἐστι τἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.
Qàm prava tota eſt indoles mortalium,
Qa cæteroqi non egeret legibus?
Tun' credis hominem reliqis animantibus
Differre? nihilum diſtat; hoc dempto tamen,
Qod alia cùm ſint prona, rectum animans homo eſt.

Grotius. Eleganter Chryſoſtomus in illud Pſaltæ *Pſal. 49. v. 20. Homo jumento compar factus eſt.* Serm. *de aſcenſ. Dom. Deterius eſt comparari jumento, qàm naſci jumentum.* Nempe qia, ut Auguſtinus *in Pſal. 103. conc. 4. Qod illi natura eſt, homini crimen.* Vel, ut Bernardus *de bon. deſer. qod illis naturæ eſt, homini culpæ.* Ideò Bernardus idem *ibidem* & *in Cant. ſerm. 34. Ipſis etiam beſtiis beſtialior eſt homo, ratione vigens, & ratione non vivens.* Vide *l. 10. §. 8.*

§. 12. Οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει] Periocha tota ferè iſta miſerè diſturbata, depravata, mutilata eſt. Itaqe Xylandrum nihil iſtic aſſecutum, havd mirum eſt. legendum forſan, ἐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι, ὅπερ τῷ ἀγαθῷ ἐκ ἐφαρμόσει. *Si qis*, inqit, *eorum aliqod qa verè bona ſunt*, puta juſtitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, *animo ac cogitatione præceperit, his ſemel mente præceptis nihil vel ipſe ſubjungere, vel adjectum ab alio qopiam avdire ſuſtinebit, qod non aptiſſimè cum boni natura conſiſtat.* Membrum proximum, huic ἀντιστρόφου, lectionem hanc firmare videtur.

Τὸ ὑπὸ τῷ κωμικῷ] *à Comico dictum*: illud utiqe qod in periochæ hujus clavſulâ extremâ ponitur.

Οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν ὑ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ πλούτῳ] Lego, ὑ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν [ἐπ' ἐκείνοις] ὑ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο. ἐπὶ δὲ τῷ πλούτῳ, &c. Sive ad ſcripturam vulgatam propiùs accedendo, qod D. Salmaſio viſum magis, ὑ γὰρ ἂν ἐπὶ τούτων μὲν ὑ προσέκοπτεν, &c. forſan & ſequentia tunc ità concepta fuerint. ὑ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξιοῦτο τόδε. ἐπὶ δὲ τῷ πλ. &c. *Alioqi*, inqit, *Comici iſtud non offenderet & ut indignum repudiaretur, ſi de bonis illis verè bonis enunciatum fuiſſet; contrà admitteretur & plauſu exciperetur, tanqam commodè admodum ac urbanè dictum, ubi de divitiis eíſqe bonis uſurpatur, qæ bonorum loco vulgus hominum habet.*

Τὸν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς εὐπορίας ἐκ ἔχειν ὅπου χέσῃ] Cu-

a L. 2. §. 2. l. 6. §. 32.
b L. 4. §. 4.
c L. 2. §. 3. l. 6. §. 15. l. 7. §. 18. 25. l. 8. §. 18. l. 9. §. 28.

§. 13. a Ἐξ αἰτιάδος καὶ ὑλικῆς συνέστηκα; b ἀδύτερον ἢ τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσε). ὥσπερ οὖν ἀδὲ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑπέστη. ἀκοῦν c καταπαχθήσε) πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου. ἐ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ. καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον. κατὰ ταυτὸν ἢ μεταβολὴν κἀγὼ ὑπέστην, καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντα εἰς ἄλλο ἄπειρον. ἀδὲν γὰρ κωλύει ἄ-

d L. 10. §. 7. l. 11. §. 1. τως φάναι, κἂν d κατὰ περιόδους πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικῆται.

e L. 4. §. 13. 25. l. 7. §. 18. l. 8. §. 7. l. 11. §. 1. §. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη e δυνάμεις εἰσὶν ἑαυταῖς ἀρκούμεναι, καὶ τοῖς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. ὁρμῶν) μὲν οὖν ὅσου τῆς οἰκείας ἀρχῆς.

f Inf. §. 34. L. 8. §. 60. g L. 4. §. 18. 51. f ὑδὲ ἔξωσι ἢ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος. καθὸ κατορθώσεις αἱ τοιαῦται πράξεις ὀνομάζονται, g τοῦτο ὁρίζεται τῆς ὁδὸς σημαίνουσαι.

h L. 1. §. 12. 26. §. 15. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, h ἃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει.

§. 13. Formâ consto & materiâ. harum nevtra in nihilum interibit, qemadmodum nec ex nihilo processit. omnis ergò pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliqam pro ratione sui redigetur. & hæc rursus in aliam mundi partem mutabitur: & sic in infinitum. mutationis avtem hujusmodi operâ & ipse extiti, & qi me genuerant, atqe ità retro in aliud infinitum. nihil enim vetat, qo minùs hoc dicam, etiamsi secundùm periodos finibus certis terminatas mundus iste digeratur.

§. 14. Ratio árstqe ipsa rationalis, facultates sunt, qæ sibi operibúsqe suis ipsæ sufficiunt. à suo itaqe cientur prodeúntqe principio; at ad propositum sibi finem rectâ proficiscuntur. unde & rectè factorum appellationem fortitæ sunt actiones istiusmodi, qâ viæ rectitudo significetur.

§. 15. Nihil horum hominis esse dicendum est, qod non ad hominem qâ homo est, pertinet.

ANNOTATIONES.

Cujusnam Comici istud sit, mihi havd liqet. Aristophanis forsan fuerit, cujus multa interciderunt. Hoc innuit, omnia apud illum nescio qem per summam opulentiam jam ità esse exornata & depicta, ut locus, in qo ventris onus deponatur, nullus supersit. Qomodo Aristippus, si Laërtio *l.* 2. credimus, vel Diogenes potiùs, si Galeno *in hortat. c.* 5. (Cynicam enim proterviam redolet magìs, qàm urbanitatem Aristippeam) in locupletis cujusdam faciem inspuisse legitur, qod in ædibus omni ex parte splendidissimè exornatis locum, in qem sputum demitteret, nullum deprehenderet. Cæterùm D. Salmasius ἀπορίας mavult, ut à divite aliqo infelice & luxurioso in scena pronunciatum sit, qi dixerit, Se ὑπὸ τῆς ἀπορίας οὐκ ἔχειν ὅπου χέσῃ. qod à tali viro dictum populus pronis avribus & cum plavsu accepit. at de prudente, avt justo, avt forti ac temperante non ità facilè diceretur, nec dictum cum favore & attentione avdiretur. Utrovis modo legeris, Aristophaneum illud in Concionatricibus resipit, ubi Praxagoræ maritus,

Ἀλλ' ἐν καθαρῷ πῇ πῦ τις ἂν χέτας τύχοι,
At in vacuo alicui ubi cacare dabitur?

D. Bootius verò legendum existimat, ὅπου θήσῃ αὐτά. ut sit locupletis alicujus, cum illo Lucæ, *c.* 12. *v.* 17. conqerentis, non supperetere ampliùs, ubi opes suas reponat. qod de externis istis commodè satis dictum censeretur, eum qi ista possideat, præ nimia copia non habere, qid illis agat. at de verè bonis, justitia, temperantia, &c. enunciatum, ineptum planè etiam vulgo hominum haberetur. Hæc illi.

§. 13. Ἐξ αἰτιάδος καὶ ὑλικῆς] hoc est, *ex forma & materia*; ex anima & corpore. Vide *l.* 2. §. 2. *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 32.

Οὐδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὄν] Vide *l.* 4. §. 4. Julius Scaliger *ad lib.* 1. *de plant. Si è nihilo nihil fieri potest; igitur id qod est aliqid, in nihilum reverti neqit. Par enim ratio creationis & corruptionis.*

Πᾶν μέρος ἐμόν] Vide *l.* 7. §. 50.

Εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου] Vide *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7. Gregorius Nyssenus *Orat. catechet. c.* 8. *Λύεται τὸ αἰσθητὸν, οὐκ ἀφανίζεται. ἀφανισμὸς μὲν γάρ ἐστιν, ἡ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις. λύσις δὲ ἡ εἰς τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα πάλιν, ἀφ' ὧν τὴν σύστασιν ἔσχε, διάλυσις. τὸ δὲ ἐν τούτοις γενόμενον οὐκ ἀπόλωλε, κἂν ἐκφεύγῃ τὴν καταληψιν τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως. Solvitur id, qod est sensile, non aboletur & evanescit. Nam abolitio qidem est, qæ fit ad nihilum & ad qod non est transitus. Solutio avtem est dissolutio, qa fit rursus in mundi elementa, ex qibus fuerat compacta. Qod avtem in iis fuerit, non periit, etiamsi effugiat nostri sensus comprehensionem.*

Εἰς ἕτερον κόσμου μέρος μεταβαλεῖ] *mutabit*, id est mutatione interveniente, sive mutatum, transibit. μεταβάλλειν *mutare*, pro μεταβάλλεσθαι *mutari*. Sic Plato *polit. l.* 8. *pag.* 712. *A.* Ὅτι πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτοῦ ἔχοντος τὰς ἀρχὰς, ὅταν ἐν αὐτῷ τούτῳ ἡ στάσις ἐγγένηται. *Omnem rempublicam ex eo qod dominatur mutari, qando in eo seditio oritur.* Aristoteles *polit. l.* 5. *c.* 1. Ἐκ τίνων δὲ αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσιν. *Ex qibus avtem mutantur respublica.* Καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται. *Ex qalibus in qales maximè mutantur.* Et *ibidem c.* 3. Κἂν εἰς ἄλλα ζῶα μεταβάλλοι μορφὴν. *Interdum verò & in alterius animalis figuram transiret.* Et, Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως. *Mutantur & respublica absqe seditione.* Et *c.* 4. Μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων φαυλοτάτων, &c. *Mutatus est enim respublica status propter duos adolescentes, qi simultatem inter se habuerunt,* &c. Theophrastus *de caus. plant. l.* 6. *c.* 10. Μεταβάλλειν καὶ ἀποκαθίστασθαι πάλιν συμβαίνει μὲν ὀσαύτως σπανίως. καὶ δὲ μάλιστ' ὅταν ἡ θαλαττοθῇ, ἢ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιπολῆς παραπίπτῃ. *Qod qm fuerit, mutari rursus atqe restitui rarò evenit: & tunc fortè, qum avt mari commistum sit, avt sideris ortu leviter per summáqe immutatum.* qo loco & τὸ παραπίπτειν passivè pariter usurpatur. de vino loqitur. ità passim usurpat Marcus ipse; *l.* 2. §. 17. *l.* 4. §. 3. prope finem. & §. 16. & *l.* 8. §. 15. *Mutare* itidem Latinis passivè sumitur. Livius *l.* 5. *Annona nihil mutavit.* & *l.* . *Animi mutaverant.* Tertullianus *de pallio c.* 2. *Mutavit & totus orbis aliqando.* &, *Mutavit rursus orbis, alius idem.* &, *Lata mutant.* &, *Laudans orbem mutantem, qid denotas hominem?* & *c.* 3. *Chamaleon mutare totus, nec alius, valet.* μεταβάλλειν etiam simpliciter pro *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Vide *ad. l.* 6. §. 45. ἐκεῖ δὴ μεταβαλλεῖν ἡμᾶς δεῖ. *eodem concedere, migrare nos oportet.*

Ἤδη εἰς ἄπειρον] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 15.

Καὶ ταῦτα τοιαύτην μεταβολὴν κἀγὼ ὑπέστην] Vide *l.* 4. §. 5. & *l.* 7. §. 18.

Κἂν κατὰ περιόδους πεπερασμένας] etiamsi, inqit, perfinita qædam intervalla dissolveretur, nec in æternum integer persisteret, generationis tamen & corruptionis series vel sic etiam in infinitum prorogaretur. Vide *l.* 10. §. 7. Apud Laërtium. *l.* 7. *c.* 137. *Zenone* Stoici volunt, Deum mundi conditorem, κατὰ χρόνων ποιὰς περιόδους, ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ὅπασαν οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γενᾶν, *per certos temporum circuitus in seipsum omnem substantiam consumere, ac eam rursus ex seipso gignere.* Indè περιοδικαὶ illæ παλιγγενεσίαι qarum meminit Marcus *l.* 11. §. 1. qáque Philo *de mundi incorrupt. pag.* 955. *B.* his verbis oppugnat: Ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τοῦ κόσμου λαβεῖν, μηδενὸς ἐντετυφωμένου σπερματικοῦ λόγου, πάντων δὲ δαπανηθέντων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυρὸς, αὐτοῦ ὑπ' ἐνδείας. *Impossibilis est mundi reparatio, nulla scintilla seminali reliqa, omnibus igne absumptis, ipso verò igne alimentorum inopia.* Tatianus *adv. Grac. pag.* 162. *D.* Ἐκπύρωσιν ἀποδαίνειν κατὰ καιροὺς λέγει. ἐγὼ δὲ ἐκπάλαι. *Alius per temporum vices incendium expectat, ego semel duntaxat.* Et latiùs, *pag.* 145. *D.* Οὐχ ὡς οἱ Στωϊκοὶ δογματίζουσι, κατά τινας κύκλων περιόδους γινομένων ἀεὶ καὶ ἀπογινομένων τῶν αὐτῶν, οὐκ ἐπί τι χρήσιμον. ἅπαξ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων πεπερασμένων, καὶ εἰς τὸ παντελὲς διὰ μόνων τῶν ἀνθρώπων τὴν σύστασιν ἴσεσθαι, χάριν κρίσεως. *Non, ut Stoicis placet, secundum qosdam obvios cæli circuitus, iisdem semper rebus ad nullum utilem finem nascentibus & pereuntibus: sed evolutis semel seculis nostris, solam hominum in integrum restitutionem judicii caussa futuram.* Cæterùm non Stoicis solis hoc placuit, sed & longè ante Stoicam disciplinam enatam, Heraclito; qi ἐκπυροῦσθαι τὸν κόσμον κατά τινας περιόδους ἐναλλαξ, *per qosdam temporum ambitus mundum per vices igneſcere* asserebat, avtore Laërtio *l.* 9. §. 8.

§. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη] Non est assecutus Xylander qid Marcus hìc vellet, cùm opinatus est id voluisse, qod Aristoteles *ethic. l.* 1. *c.* 1. & Plato *in Lachete*, non esse in rebus ad vitam humanam pertinentibus eam certitudinem atqe constantiam, qæ est in scientiis & artibus. Etenim aliud est prorsus, qod hìc Marcus monet, nec semel avt iterum tantùm alibi inculcat; rationem nimirum artémqe rationalem; (de qa *l.* 11. §. 5. Τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. *Qam artem profiteris? bene vivendi.*) esse ejusmodi facultates, qæ sibi ipsis sufficiant, nec ullius rei extra se adminiculo opus habeant, vel ad opus suum exercendum, vel ad finem suum consequendum. Vide *l.* 4. §. 40.

Κατορθώσεις] *rectas effectiones.* Cicero *fin. l.* 3. κατορθώματα Stoicis *rectè facta*; qibus opponuntur σκολιὰ καὶ στρεβλὰ, sive ut Persius *Sat.* 3. *n.* 51. *curvi mores*, qi ad rectè rationis obrussam non sunt exacti. Casavbonus ad Persium.

Τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδοῦ] de qa *l.* 4. §. 51.

§. 15. Ἐπιβάλλει] *homini, qà homo est, convenit* Xylander

net. ista enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in istis consistit, avt naturæ humanæ finis, avt bonum aliqod qod ad finem hunc conficiendum conducat. tum si qid istorum ad hominem pertineret, hominis non esset ea despectui habere, eisqe sese opponere. nec lavde dignus haberetur, qi istis minùs indigentem se præstiterit. imò nè bonus qidem vir esset, qi sibi horum alicui interdixerit, siqidem ea verè bona existerent. atqi contrà, qò qis horum hísqe similium plura sibi detraxerit, avt ab aliis detracta æqanimiter sustinuerit, eò melior meritò censetur.

§. 16. Talis futura est mens tua, qalia ea sunt qæ creberrimè cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergò illam cogitationibus istiusmodi. verbi gratiâ, ubicunqe vivere; ibidem & bene vivere licere. in avla verò vivere licere: ergò & in avla bene vivere dari. & rursus, cujus gratiâ

οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπου, οὐδὲ ἐπαγγέλλεται αὐτὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. οὐδὲ πλούτους εἶσι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. ἢ τοίνυν οὐδὲ τὸ τέλος ἐν αὐτοῖς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, οὐδὲ συμπληρωτικὸν τοῦ τέλους τὸ ἀγαθόν. ἔτι εἴ τι τούτων ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν [a] τὸ ὑπερφρονεῖν αὐτῶν, καὶ [b] καταξανίσασθαι, ἐπιβάλλον ἦν. οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀπορρασθεὶς τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος. οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωληκὼς ἑαυτοῦ ἔν τινι τούτων, ἀγαθὸς ἦν, εἴπερ παντὶ ἀγαθὰ ἦν. νῦν δ' [c] ὅσῳ περ πλείω τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενα * τι τούτων ἀνέχηται, τόσῳδε μᾶλλον ἀγαθός ἐστι.

a Inf. 31. L. 8. §. 8. l. 10. §. 8.
b L. 8. §. 39.
c L. 10. §. 33
* -νός.

§. 16. [d] Ὁποία ἂν πολλάκις φανταζοῖο, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια. [e] βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. βάπτε οὖν αὐτὴν, τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν. οἷον, ὅτι [f] ὅπου ζῆν ἐστιν, ἐκεῖ, καὶ εὖ ζῆν. ἐν αὐλῇ ἢ ζῆν ἔστιν. [g] ἔστιν ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ. καὶ πάλιν, ὅ-

d L. 7. §. 3. l. 12. §. 1.
e L. 3. §. 4.
f L. 8. §. 45. l. 10. §. 33.
g L. 1. §. 17. l. 8. §. 9.

π

ANNOTATIONES.

der & Casavbonus. malim, *ad hominem, qà homo est, pertinet,* sive *qod ad officium hominis spectat, qà homo est.* atqe ita mox Casavbonus vertit, ἢ ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ. *ex eis esset, qa ad hominem pertinerent.* Vide *ad l. 7. §. 7.* Galenus *de optim. sect. c. 11.* Ἡ δὲ τοιαύτη κρίσις φιλοσόφοις, καὶ οὐκ ἰατροῖς ἐπιβάλλει. *Judicium istiusmodi ad Philosophos, non ad Medicos pertinet.*

Οὐκ ἔστι ἀπαιτήματα ἀνθρώπου] Epictetus *l. 4. c. 5.* Ἐπίσκεψαί σου τὸ ταμεῖον, ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας. ἵππῳ ἆρ' πότ' ἀθλιός ἐστιν; ὅταν τῶν φυσικῶν δυνάμεων στέρηται. ὅταν μὴ δύνηται κοκκύζειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. ὁ δὲ κύων, οὐχ ἵνα πίστεται μὴ δύνηται, ἀλλ' ὅταν μὴ ἰχνεύειν. μή ποτ' οὖν ὅτου καὶ ἄνθρωπῳ δυσυχής ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος λέοντας πνίγειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν. εἰ γὰρ πρὸς τοῦτο δυνάμεις τινὰς ἔχων ἐλήλυθε παρὰ τῆς φύσεως. ἀλλ' ἀπολωλεκὼς τὸ ἔυγνωμον, τὸ πιστόν. τοῦτον συνελθόντας θρηνεῖν, εἰς ὅσα κακὰ ἐληλυθεν. οὐχί, μὰ Δία, τὸν φύλακα, ἢ τὸν τεθνηκότα. ἀλλ' ᾧ ζῶντι συμβεβήκει ἀπολέσαι τὰ ἴδια, ἢ τὰ παιδάρια, τὸ ἀγρίδιον, καὶ τὸ οἰκίδιον, καὶ τὸ παιδοκτόνον, καὶ τὰ δηλάρια. τούτων γὰρ ὑδὲν ἴδιον τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν. *Inspice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris. Equs qando miser est? Qum naturalibus facultatibus privatur, non cùm coccyzare neqit, sed cùm currere neqit. Canis? Non, cùm volare neqit, sed cùm neqit indagare. Qid ergò si homo etiam eodem modo miser est, non is qi leones strangulare neqit, avt statuas amplecti (neqe enim ad hoc ullis à natura facultatibus est instructus) sed is qi amisit prudentiam, bonitatem, fidem. Ad hunc conveniendum est, hic deplorandus, qi in tanta mala inciderit. Non, ista me Dii ament, is qi natus avt mortuus fuerit; sed qi vivens suorum jacturam fecerit: non qidem patrimonii, non agelli, non domunculæ, non cavponæ, avt servorum: nihil enim horum homini est proprium.* & qæ sequntur.

Ὑπερφρονεῖν] Vide *l. 8. §. 8.* Longinus *de sublim. l. 7. §. 1.* Οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, ὃ τὸ καταφρονεῖν ἐστι μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαὶ, δόξαι, τυραννίδες. καὶ ὅσα δὴ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἄξιοθεν παραπαγωδούμενον, οὐκ ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ὧν αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν ἐστὶ μέγιστον. θαυμάζουσι γὰρ τῶν ἐχόντων αὐτὰ μᾶλλον τοὺς δυναμένους ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπεροράντας. *Nihil in hac vita magnum est, cujus despectus in rebus magnis numeretur,* (*qod genus divitiæ sunt; item honores, imperia, dignitates, qæqe alia hujusce modi in speciem magnifica inani fulgore, ac velut scenico apparatu oculos in se vulgi convertunt, ac perstringunt*) *ita nec sapienti viro præclara ac præstantia videri, qorum contemptus non mediocre celsioris animi decus habeatur: adeòqe illos, qi, qum ea adsciscere sibi possunt, animi adducti magnitudine respuunt ac spernunt, majorem sui concitare admirationem, qàm qi illa ipsa possident.*

Καταξανίσασθαι] Vide *l. 8. §. 39.* omisit Xylander.

Οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν] At cum primis lavde dignus censetur, qi externa ista vel contempserit, & pro supervacaneis habuerit, vel honesti cavsâ libens etiam à se abdicaverit. Epictetus *enchir. c. 15.* Ἂν δὲ καὶ παραιτεῖταί σοι μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπείξῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. ὅτε γὰρ ποιῶν Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως θαυμάζονται καὶ ἐλέγοντο. *At verò si oblata etiam non acceperis; sed despexeris, non conviva deorum modò, sed & imperii consors eris. Sic enim cum facerent Diogenes, Heraclitus & similes, merito divini ut erant, ita & dicebantur.* Seneca *Ep.* 18. (ex Marone *Æneid. 8.*)

Avde hospes contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo ----

Nemo alius est Deo dignus, qàm qi opes contempsit. Socrates apud Laërtium *lib. 2. §. 27.* & Xenophontem *memorab. l. 3.* Τὸν ἐλαχίστων δεόμενον, ἐγγυτάτω εἶναι θεῶν. *Eum diis maximè propinquum; qi minimis egeat.*

Ἐλαττωληκὼς] Bona ista nevtiqam esse, indè probat, qia tum bonus neqaqam esset, qi se istis ulla ex parte privaret, séqe ab illis cohiberet: cùm boni ea sit ratio, ut qò majus ampliúsqe, eò etiam meliùs ac lavdabilius sit. Eodem argumento adversus voluptatem depugnat Seneca *de vit. beat. c. 14.* *Voluptas nocet nimia: in virtute non est verendum, nè qid nimium sit. Non est bonum, qod magnitudine laborat suâ.* Et adversus iram, *de ira l. 1. c. 13.* *Qæ habenda sunt in bonis, qò majora, eò meliora & optabiliora sunt. Si justitia bonum est, nemo dicet meliorem futuram, si detractum ex ea fuerit: si fortitudo bonum est, nemo illam desiderabit ex aliqa parte deminui. Ergò & ira, qò major, hoc melior. qis enim ullius boni accessionem recusaverit? atqi avgeri illam inutile est: ergò & esse. non est bonum, qod incremento malum fit.*

Ἡ ἀφαιρούμενά τι τούτων ἀνέχηται] Omisit clavsulam hanc Latinus interpres. mendum scripturæ subesse liqet. legendum ἢ ἀφαιρούμενός τι. Tam sustinere æqanimiter damna rerum istarum, qàm ab eis se continere, virtutis est. Hoc est, vel plus hoc etiam qod Apostolus de Hebræis fidelibus, *c. 10. v. 34.* Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. *Direptionem eorum qæ vobis suppetebant, cum gavdio excepistis.* Itaqe Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epist. 1. ad Thess. Orat. 3. Edit. Commel. p. 1430.* Εἰκότως τοῦτον μᾶλλον θαυμάζομεν τὸν ὑπηρείας εὐχαρίστως φέροντα, ἢ τοὺς εἰκόνα διδόντα. *Et meritò hanc magis admiramur, qi injurias grato fert animo, qàm eum qi dat suâ sponte.* Et *de statuis* 1. Τῷ γὰρ ἐλεημοσύνην δόντι, τὸ τοιούτοις περιπεσόντα πράγμασιν (de Jobi damnis verba facit) εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, πολλῷ μεῖζόν ἐστι. οὐ γὰρ ἅπερ ἂν δι' ἐλεημοσύνην δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἂν παρ' ἑτέρων ἁφαιρεθέντες ἐνέγκωμεν γενναίως, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέρει τὸν καρπὸν, καὶ δοκιμωτέρους δὴ ποιεῖ, καὶ πλείονα προξενεῖ τὸν μισθόν. *In tales enim molestias incidentem Deo agere gratias multò majus est qàm dare eleemosynas. Non enim si dederimus eleemosynas, sed si bonis ab aliis spoliari fortiter tulerimus, & hoc nobis fert fructus multos, & probatiores nos reddit, & ampliorem nobis comparat mercedem.* Et mox; Τῷ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, τὰ πάντα ἁφαρπαγέντα γενναίως ἐνεγκεῖν καὶ μετ' εὐχαριστίας πολλῷ μεῖζόν ἐστι. *Omnia avferri fortiter & cum gratiarum actione tulisse multò majus est qàm divitem dare eleemosynas.*

§. 16. Ὁποία ἂν πολλάκις φανταστῇς] Clemens *Strom. lib. 4. pag. 534. D.* Ὁ ἄνθρωπος, καλὰ τύχοιεν ἐγγινομένην τῇ ψυχῇ, ὧν αἱρήσηται, χαρακτηρίζεται. *Homo characterem suscipiet ex forma animæ insita eorum, qa elegerit.* Itaqe Jeremias de Judæis *c. 2. v. 5.* *Vanitatem sectando vani evaserunt.* Et Xylander in *præfat. ad Marc.* *Apud sani judicii homines tanti unumqemqe fieri, qanti sunt ea res pretii, in qibus is operam suam industriámqe ponit.*

Βάπτεται γὰρ ἀπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή] Ità *l. 6. §. 30.* Μὴ βαφῇς. γίγνεται γάρ. *Ne inficiaris, solet enim hoc fieri.* Epictetus *l. 3. c. 3.* Οἷόν ἐστιν ἡ λευκάνη τῷ ὕδατι, τοιοῦτόν ἐστιν ἡ ψυχὴ. οἷον ἡ αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. *Qalis est aqæ plena patina, talis est animus: qalis fulgor in aqam incidens, talia sunt visa.*

Ἔστι ἄρα καὶ ἐν ζῇν ἐν αὐλῇ] Pii 2. Papæ dictum à Platina

a *L.*6.§.16. 40.*l.*§.55.*l.* 8.§.12.
* [πρὸς τῦτο καλεσκεύασαι.] π.
b Sup.§.6. Inf.§.34.*l.* 6.§.7.*l.*7.§. 74.*l.*9.§.42.
c *L.*2.§.1.*l.* 7.§.5.
d Inf.§.30. *l.*7.§.55.*l.* 11.§.10.
e *L.*6.§.23.
f *L.*6.§.50. *l.*11.§.18. 33.
g Inf.§.28. *l.*9.§.42.*l.* 12.§.16.
* ἀκ Lug.
h *L.*8.§.46. *l.*10.§.3.

π a ὅπερ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασαι * , πρὸς ὃ ἐστὶ κατεσκεύασαι, πρὸς ὅτι φέρεται. πρὸς ὃ φέρεται ἢ, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ. ὅπερ ἢ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ ταγαθὸν ἑκάστου. b τὸ ἄρα ἀγαθὸν ἓν λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅτι γὰρ c πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι δεδεῖχθαι. ἢ οὐκ ἐν ἐναργὲς, ὅτι d τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων ; e κρείττω ἢ τὰ μὲν ἀψύχων, τὰ ἔμψυχα. τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

§. 17. Τὸ f τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν. g ἀδύνατον ἢ τὸν * κακὸν φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

§. 18. h Οὐδὲν ἀδενὶ συμβαίνει, ὃ μὴ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνει, ἢ ἤτοι ἀγνοῶν

qidqe conditum eſt, ad id agendum eſſe conditum; ad qod avtem agendum conditum eſt, ad id ferri: ad qod fertur verò, in eo finem ſuum ſitum habere: in qo avtem finis rei cujuſqe ſitus eſt, eodem utile bonúmqe ejuſdem conſtare. bonum itaqe animantis ratione prædíti, ſocietas eſt. ad hanc enim natos eſſe nos, ſuprà demonſtratum eſt. an non enim liqet planè, deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem? præſtant avtem inanimatis qidem animata; ex animatis verò qæ ratione ſunt prædita.

§. 17. Qæ fieri neqeunt ſectari, inſanum eſt. fieri avtem non poteſt, qin iſtiuſmodi qædam improbi agant.

§. 18. Nihil cuiqam contingit, qin à natura habeat, ut id ferre poſſit. aliis eadem contigere, qi vel

ANNOTATIONES.

refertur: *Ut in mare flumina omnia; ſic vitia in magnas avlas influere.* De avla itaqe Papali Bernardus *ad Evgen. l.* 4. *Plures in eâ probavimus defeciſſe bonos, qàm profeciſſe malos.* Hinc Epigrammaticum cujuſdam (nomen enim non ſuccurrit) illud,

Pavcos beavit avla; plures perdidit:
Sed hos qoqe ipſos, qos beavit perdidit.

Licet tamen etiam in avla, inqit Marcus, bene vivere. licet in avla Neronis etiam piè & Chriſtianè. *Philip. c.* 4. *v.* 22. neqe neceſſarium ideo prorſus, ut, qod *l.* 1. Lucanus:

—— exeat avlâ,
Qi velit eſſe pius ——

De ſe Julianus in avla agens *Epiſt.* 12. Σύνεσμεν ἀλλήλοις μετὰ τῆς αὐλικῆς ὑποκρίσεως μόνης, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀλλήλοις ἐλευθερίας ἐξελέγχοντές τε ὅταν δέῃ καὶ ἐπιτιμῶντες. *Etenim adhuc ità vivimus, ut avlica ſimulationis nihil ferè retineamus; ſed honeſtâ moderatáqe libertate, cùm opus eſt, nos mutuò accuſamus & reprehendimus.* Vide *l.* 1. §. 17. & *l.* 8. §. 9, 45. Seneca *Epiſt.* 28. *Bene vivere omni loco poſitum eſt. nam qid tam turbidum fieri poteſt qàm forum: ibi qoqe licet qietè vivere, ſi neceſſe ſit.* & *Epiſt.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem facit locus. animus eſt qi commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amœna mœſtos: vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles.* & *Epiſt.* 104. *Puta veniſſe te Athenas, puta Rhodum: elige arbitrio tuo civitatem: qid ad rem pertinet, qos illa mores habeat? tuos afferes.* & *Epiſt.* 51. *Neminem Canopus eſſe frugi vetat.* Sic ergò componendus eſt animus, utì Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 11.

Ut qocunqe loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas. ——

ut qocunqe fueris, bene agere poſſis. Clemens *Strom. lib.* 1. *pag.* 286. *D.* Ὡς ἐν πενίᾳ βίᾳ ὀρθῶς ἐστι βιῶν. ὕτω δὲ καὶ ἐν περιουσίᾳ ἕξεσιν. *Qemadmodum in vita pavpertate licet rectè vivere, ita etiam licet in abundantia.*

c Ὅυπερ ἕνεκεν ἕκαστον καλεσκεύασαι. πρὸς ὃ δὲ καλεσκεύασαι, πρὸς τοῦτο φέρεται] deeſt prioris membri clavſula poſterior, ità ſupplenda: ὅπερ ἕνεκεν ἕκαστος κατεσκεύασαι, [πρὸς τοῦτο κατασκεύασαι] vide *lib.* 6. §. 16, 40. & *lib.* 7. §. 55.

d Ὅτι πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν πάλαι δεδεικται] *L.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Sic & *l.* 11. §. 18. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Alteri alterius cauſſâ nati ſumus.* Hierocles *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 67. Ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν ἵφυ πρὸς κοινωνίαν. *Univerſum genus noſtrum ad ſotietatem natum eſt. Sic enim mihi perſpicere videor, ità natos eſſe nos, ut inter omnes eſſet ſocietas qadam, major avtem, ut qiſqe proximè accederet: itaqe cives potiores ſunt qàm peregrini, & propinqi qàm alieni.* Cicero *de amic.* vide *l.* 9. §. 7. Baſilius Cæſarienſis an Evſtathius Sebaſtienſis *regul. prolixior. ad qæſt.* 3. Τίς ἂν οἶδεν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀχὶ μοναδικὸν, οὐδὲ ἄγριον ; οὐδὲν γὰρ ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρήζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον. *Qis eſt ex omnibus, qi neſciat hominem eſſe animal mite, & naturâ congregabile? non avtem ſolivagum, neqe ferum? Siqidem natura noſtra nihil eſt tam peculiare, qàm mutua inter nos communicatio, mutuáqe aliis aliorum opera indigentia, & in eos, qi ejuſdem nobiſcum ſunt generis, charitas.*

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων] vide *infrà* §. 30. & *l.* 6. §. 23. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 11. §. 18.

Κρείττω τῶν μὲν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα] Ex Chryſippo Laërtius *l.* 7. Τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζῶος κρεῖττον. *Animal non animali præſtat.* Plutarchus item *de Iſid. & Oſir. pag.* 382. *B.* Μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου, μηδὲ ἀναίσθητον αἰσθανομένου κρεῖττον. *Nullum inanimatum animato, nihil ſenſu carens ſentiente præſtantius.* ità enim legendum, contrà planè qàm ibi in vulgatis habetur, ἔμψυχον ἀψύχου. Hinc Avguſtinus *de duab. anim. contr. Manich. cap.* 3. & 4. *Muſca animam Solis Lunaqe Lu-*

A *ci*; *Muſcam* ipſam hac ratione *Soli* ipſi *Lunaqe* præferre videtur.

Τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά] Plato *Timæo.* Οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλου ὅλου κάλλιον. *Si expers intelligentiæ ſit, intelligente alio totum toto pulcrius.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 5. Τῶν ὄντων μὲν τὰ ζῶντα. τῶν δὲ ὅσα ζῇ, τὰ αἰσθητικά. καὶ τούτων τὰ λογικὰ ὑπερέχουσι. *Cur entibus qidem viventia, viventibus verò ſenſitiva, atqe his rationalia antecellunt.*

§. 17. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν] *L.* 6. §. 50. Ἀδυνάτων ἀκ ὀρέγου. *Nec id appetas qod fieri non poteſt.* Pindarus *Nem. Od.* 11.

B Ἀπροσίκτων ἐρώτων ὀξύτερα μανία.
Non aſſeqendarum cupiditatum acriores ſunt inſania.

Et *Od.* 8.

—— κενεῶν ἐλπίδων χαυνὸν τέλος.
—— *vana ſpei inanis eſt exitus.*

Gorgias *apolog. pro Palemed.* Μανία γάρ ἐστιν ἔργοις ἐπιχειρεῖν ἀδυνάτοις. *Inſania eſt impoſſibilibus operibus manum admovere.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ μὴ δυναλῶν ἐφίεσθαι, ἀνδραποδῶδες καὶ ἠλίθιον, ξένου, ἐντυγχάνοντος. *Ea deſiderare qæ fieri neqeunt, ſervile eſt & ſtultum, eſt hoſpitis, eſt ejus qi ſuis decretis & opinionibus repugnet Deo.* Bias etiam apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Νόσον ψυχῆς, τὸ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν. *Morbum animæ, impoſſibilia amare & appetere.* Plutarchus *de tranq. p.* 471. *C.* Οὐχ ἥκιστα τοίνυν εὐθυμίαν κωλύει τὸ μὴ συμμέτροις χρῆσθαι πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν ὁρμαῖς, ὥσπερ ἰσίοις, ἀλλὰ μείζοσιν ἐφιεμένους τοῖς ἐλπίσιν, εἶτ' ἀποτυγχάνοντας, αἰτιᾶσθαι δαίμονα καὶ τύχην, ἀλλὰ μὴ τῶν αὐτῶν ἀβελτηρίαν. οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν τῷ ἀρότρῳ βυλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυσκολός ἐστιν. οὐδὲ τῷ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι, μηδὲ εἰς δαίμων ἐναντιῦται μοχθηρὸς, ἀλλ' ἀβελτηρία καὶ μοχθηρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσι. *Id qoqe non leviter tranqillitati mentis obeſt, qod non mediocribus, & ad facultates noſtras accommodatis appetitionibus, tanqam velis, utimur: ſed ſpe majorum rerum conceptâ, poſtmodo fruſtrante conatu genium fortunámqe incuſamus, non noſtram (qod rectius erat) ſtultitiam. Etenim non is infortunatus eſt, qi jaculari aratro, avt bove leporem venari voluit: neqe ei qi fruſtra verriculo avt fundâ captavit cervum, ullus malus adverſatur genius: ſed ſtultitia & perverſitas eum ad tentanda impoſſibilia adigunt.* Vide *l.* 7. §. 4.

Ἀδύναλον δὲ τὸ τὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν] Ità *l.* 11. §. 18. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτάνειν τὺς φαύλους, μανικόν. ἀδυνάτων γὰρ ἐφίεται. *Velle improbi ne peccent, inſania eſt: id enim qod fieri non poteſt, accipit.* Vide & *infrà* §. 28. & *l.* E 9. §. 42. & *l.* 12. §. 16.

§. 18. Οὐδὲν ἀδενὶ συμβαίνει, ὃ μὴ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ] transponendas opinor voculas duas; ὃ μὴ ἐκεῖνο φέρειν πέφυκεν αὐτῷ. Vel immutandas potiùs, ut ſic legatur; ὃ μὴ ἐκεῖνῳ πέφυκεν φέρειν αὐτό. *nihil homini cuiqam contigit, qod ipſum is non natus ſit ferre.* id eſt, qod non à natura habeat, ut ferre poſſit. neqe enim interpretibus aſſentior, alteri, qi ad naturæ deſtinationem; alteri, qi ad ordinarios in rerum natura eventus refert: cùm ad ferendi poteſtatem à natura tributam reſpexiſſe Marcum ſubſeqentia doceant, qibus alios eadem pertuliſſe monet vel per ignorantiam, vel per oſtenta- F tionem. Vide *l.* 8. §. 46. & *l.* 10. §. 3.

Ἤτοι ἀγνοῶν] Sive rei ipſius ignarus. neqe enim nondum reſcita qenqam movere poſſunt infortunia etiam graviſſima. Hinc Evripidis illud *Antiopâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 99.

Φρονῶ δ' ὁ πάσχω. κοὐδ' ὁ μικρὸν κακόν.
Τὸ μὴ εἰδέναι γὰρ ἡδονὴν ἔχει τινά
Νοσοῦντα. κέρδος δ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία.
Intelligo qa patior: haud leve hoc malum.
Qadam eſt voluptas abſtrahi à ſenſu mali;
Interqe damna qæſtus ignorantia eſt.

Grotius. Sive etiam rei naturam non intelligens, avt qid indè poſſit

vel casuum suorum ignari, vel animi magni specimen dare cupidi, immoti illæsique manserunt. indignum est autem ignorantiam & arrogantiam prudentiâ plus posse.

§. 19. Res ipsæ nullâ ratione animam attingunt; neque aditum ullum ad eam habent; neque mutare eam, aut movere possunt. ipsa sola se mutat movétque. qualia autem decreta fuerint, qibus ipsa in se locum dederit, talia facit sibi adventitia qæque.

§. 20. Aliâ qidem ratione nobis conjunctissimus est homo; qatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at qatenus in actionibus debitis obsistunt nobis qandoqe, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo; nihilo minùs qàm aut sol, aut ventus, aut bellua. hæc enim omnia actum impedire mihi possunt. Verùm conatûs aut affectûs impedimentum non datur, exceptionis

ὅτι συμβέβηκεν, ἢ ἐπιδεικνύμενος μεγαλοφροσύνην
[a] εὐσεβεῖ, καὶ ἀκάκως μένει. [b] δεινὸν ἓν ἄγνοιαν καὶ δόξασαι ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως.

a L.6.§.10. l.11.§.9.
b L.8.§.48.

§. 19. [c] Τὰ πράγματα αὐτὰ οὐδ' ὁπωστιοῦν ψυχῆς ἅπτεται. [d] οὐδὲ ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν. [e] οὐδὲ τρέπει, οὐδὲ κινῆσαι ψυχὴν δύναται. [f] τρέπει δὲ καὶ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη. καὶ ὅσων ἂν κρμάτων κατάξιώσῃ ἑαυτὴν, τοιαῦτα ἑαυτῇ ποιεῖ τὰ προσυφεστῶτα.

c L.4.§.3.
d L.8.§.41. l.11.§.6.
e L.6.§.52.
f L.6.§.8. l.7.§.16.

§. 20. [g] Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστιν οἰκειότατον ἄνθρωπος, καθ' ὅσον [h] εὖ ποιητέον αὐτοῖς καὶ ἀνεκτέον. καθ' ὅσον δὲ ἐνίστανταί τινες εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, [i] ἓν τῶν ἀδιαφόρων μοι γίνεται ὁ ἄνθρωπος, οὐχ ἧττον ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. [k] ἐμπόδιόν τί μου τῶν ἐνεργημάτων μέν τοι ἐμποδισθείη ἄν. [l] ὁρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως, ἃ γίνεται ἐμπόδια [m] ἐκ τοῦ ὑπεξαίρεσιν,

g L.2.§.1.
h Inf.§.33.
i L.6.§.32. l.8.§.56.
k L.8.§.32. 41.
l L.3.§.12. Inf.§.34. l. 10.§.33. l. 11.§.9.
m L.4.§.1.

ANNOTATIONES.

possit ipsi mali vel molesti saltem obtingere. Ità Aristoteles *Ethic. lib. 3. cap. 11.* Ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες. *Fortes etiam illi videntur esse qi ignorant.* Et Epictetus *l. 4. c. 7.* Τί ποιεῖ φοβερὸν τὸ τύραννος; οἱ δορυφόροι, φησί, καὶ οἱ μάχαιραν ἀίροντες, καὶ οἱ ἐπὶ κοιτῶνος, καὶ οἱ ἀποκλείοντες τοὺς αἰσιοῦντας. διὰ τί οὖν, ἂν παιδίον αὐτῷ προσαγάγῃς μὴ τῶν δορυφόρων ὄντι, οὐ φοβεῖται; ἢ ὅτι οὐκ οἰκθάσεται τοῦτο τὸ παιδίον; ἂν δὲ τῶν δορυφόρων τις οἰκθάσεται, καὶ ὅτι μαχαίρας ἔχοντα, ἐπ' αὐτὸ δὲ τοῦτο προσήρχηται αὐτῷ, θέλων ἀποθανεῖν διά τινα περίστασιν, καὶ ζητῶν ὑπ' ἄλλου παθεῖν αὐτὸ ἐυκόλως, μῶν φοβεῖται τοὺς δορυφόρους; θέλει γὰρ οὗτος, δι' ὃ φοβεροί εἰσιν. ἂν οὖν τις μὴ ἀποθανεῖν, μήτε ζῆν θέλων ἐξ ἅπαντος, ἀλλ' ὡς ἂν δέδωται, προσίρχεται αὐτῷ, τί κωλύει μὴ δεδικέναι προσίρχεσθαι αὐτόν, εἰδέναι. *Quid terribilem facit tyrannum? satellites, inqit, cerimaqe gladii, & cubicularii, & ii qi ingredientes excludunt. Qid ergò puer, qum ad eum adducitur satellites secum habentem, non formidat? An qia puer ista non intelligit? Si qis ergò satellites intelligit, eósqe gladios habere novit, & hac ipsa de caussa ob aliqod infortunium accidit ut moriatur, & ab alio citrà difficultatem occidi vult, numqid formidat satellites? Vult enim id ipsum propter qod illi sunt formidabiles. Si qis ergò nec emori nec vivere prorsus volens, sed ut res cadent, illum accesserit, qid vetat convenire illum absqe metu?* Indè Seneca *Epist. 36.* ubi submonuerat, *nec infantes, nec pueros, nec mente lapsos, timere mortem*, subjungit, *Esse turpissimum, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.*

Ἡ ἀνδρώδης μεγαλοφροσύνη] Seneca *Epist. 78. Athleta qantum plagarum ore, qantum toto corpore excipiunt? ferunt tamen omne tormentum gloriæ cupiditate. nec tantum qia pugnant, ista patiuntur, sed ut pugnent. exercitatio ipsa tormentum est.* Tertullianus *ad Martyr. Epist. c. 4. Timebit forsan caro gladium gravem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum, & summum ignium pœnam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed Spiritus contrà ponat sibi & carni, verba licet ista, à multis tamen æqo animo accepta, nuq & ultro appetita, famæ & gloriæ caussâ, nec à viris tantùm sed etiam à fœminis. Lucretia vim stupri passa, cultrum sibi adegit in conspectu propinquorum, ut gloriosum castitati sua pareret. Mutius manum suam dextram in ara cremavit, ut hoc sustentum ejus fama haberet. Minus fecerunt Philosophi: Heraclitus, qi se bubulo stercore oblitum exussit: item Empedocles, qi in ignes Ætnæi montis desiliit; & Peregrinus, qi non olim se rogo immisit: cùm fœmina qoqe contempserint ignes. Dido cum post virum dilectissimum nubere cogeretur: item Asdrubalis uxor, qa jam ardente Carthagine, ne maritum suum supplicem Scipionis videret, cum filiis in incendium patriæ devolvit. Regulus dux Romanus captus à Carthaginiensibus, cùm se unum pro multis captivis Carthaginiensibus compensari nollet, maluit hostibus reddi, & in arca genus stipatus, undiqe extrinsecus clavis transfixus, tot cruces sensit. bestiis fœmina libens appetiit, & utrinqe horridiores, aspides serpentes, taurus vel ursa, qas Cleopatra admisit sibi? ne in manus inimici perveniret. Sed mortis metus non tantus est, qantus tormentorum. Itaqe cessit carnifici meretrix Athenensis, qa conscia conjurationis, cùm propterea torqueretur à tyranno, & non prodidit conjuratos, & novissimè linguam suam consectam in faciem tyranni expuit; ut nihil agere se scirent tormenta, & si ultra perseverarent. Apud Lacedæmonios antè aram nobiles æqe adolescentes flagellis affliguntur, astantibus parentibus, & propinqis, & ità perseverent adhortantibus. ornamentum enim & gloria deputabitur, majore qidem titulo, si anima potius cesserit plagis, qàm corpus. Omitto nunc gloria cassam. eadem omnia sævitia & cruciatûs certamina jam apud homines affectatio qoqe & morbus qidam animi consulcavit. qot otiosos affectatio armorum ad gladium locat? certè ad feras ipsas affectatione descendunt; & de morsibus & de cicatricibus formosiores sibi videntur. jam & ad ignes*

A *qidem se autoraverunt, ut certum spatium in tunica ardente conficerent. alii inter venatorum taureas scapulis patientissimis inumbulaverunt.* In eandem sententiam multa habet, & ex illis qædam reperita, in *Apologet. c. 50.*

Ἐυτολμεῖ] *fortiter, constanter perfert.* Plutarchus *Lycurgo pag. 53. F.* Οὐτε γὰρ φόβον ὕπτι δημῶν ἐγγίνεσθαι πλεονάζοντα τοῖς ἄτω διακειμένοις εἰκὸς ἦν, ἀλλ' ἐυτολμίς φρόνημα μεθ' ἐλπίδος καὶ θράσους. *Neqe enim nimiâ percellis trepidatione probabile est ità comparatos, aut plus satis ferocire: sed animum cum fiducia & audacia stabilem suscipere.* Idem in *Publicol. pag. 104. E.* de Horatio in Capitolii dedicatione, etiam B *filii morte nunciata, perstitente:* Θαυμαστὸς ὁ ἀνὴρ τῆς ἰυσεβείας. *Memorabilis viri illius constantia.* Vide *ad lib. 6. §. 10.*

Δεινὸν ἓν ἄγνοιαν καὶ ἀρέσκειαν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως] Seneca *Epist. 76. Concupita vulgò & formidata, inconsulto impetu plerique calcárunt. Inventus est qi flammis imponeret manum; cujus risum interrumperet tortor;* (servus in domini ultionem Asdrubalis interfector, de qo Valerius Maximus *memor. l. 3. cap. 8.* Justinus *hist. lib. 44.* Livius *hist. lib. 21.* & rursus Seneca *Epist. 78.*) *qi in funere liberorum lacrymam non mitteret; qi mortis intrepidus occurreret. amor, ira, cupiditas, pericula depoposcerunt. Qòd si hoc potest brevis obstinatio animi aliqo C stimulo excitata; qanto magis virtus, qa non ex impetu, nec subitò, sed æqaliter valet, cui perpetuum robur est?* qem & ex *Epist. 36. suprà* adductum vide sis: & ex *Epist. 4. ad l. 12. §. 34.* Tertullianus *ad martyr. c. 4. Igitur si tantum terrena gloria licet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant sub præmio laudis humanæ, possum dicere, modica sunt ista passiones ad consecutionem gloriæ cœlestis, & divina mercedis. Tanti virtutem? qanti verum margaritum? nis ergò non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, qantum alii pro falso? Hæc non sine caussa Dominus in seculum admisit, sed ad nos, & nunc exhortandos, & in illo die confundendos, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem, qa alii affectaverunt pro vanitate in perditionem.*

§. 19. Τὰ πράγματα] Idem *suprà l. 4. §. 3.* & *infrà lib. 11. §. 16.*

Οὐδὲ τρέπει, οὐδὲ κινῆσαι] Idem *l. 6. §. 49.* & *l. 7. §. 15.* & *l. 11. §. 11, 16.*

Ὅσων ἂν κρμάτων] Hoc est qod suprà sæpiùs, in opinione judicióqe nostro totum situm esse. *l. 2. §. 15.* & *l. 3. §. 9.* & *l. 4. §. 3, 7.* & *l. 8. §. 47.* & *l. 11. §. 16.*

§. 20. Ἓν ποιητέον καὶ ἀνεκτέον] *Infrà §. 33.* Ἀνθρώπως δὲ ἓν ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Hominibus bene* E *facias, fastueas eos eisdemqe abstineas. Charitas vera est, amare qos toleras, tolerare qos amas.* Gregorius Romanus *in Job. l. 10. c. 5.* & *in Evang. hom. 35.* Epictetus *l. 3. c. 13.* Ἔιναι πᾶσι, παραχωρῶν, ἀνεχόμενος. ὕτως αὐτὸς ὠφέλει. καὶ μὴ κατεξέρα αὐτῶν τὸ σαυτοῦ φλέγμα. *Cedendo omnibus, concedendo, tolerando, sic eos juvato: sed pituitam tuam in eos noli evomere.* Isocrates *Panathen.* Τοὺς πρεπόντως καὶ δικαίως ὁμιλοῦντας τοῖς ἀεὶ πλησιάζουσι, καὶ τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἀηδίας καὶ βαρύτητας ἐυκόλως καὶ ῥᾳδίως φέροντας, σφᾶς δ' αὐτοὺς, ὡς δυνατὸν ἐλαφροτέρους καὶ μετριωτάτους τοῖς συνοῦσι παρέχοντας. *Qi ità se decet, aut æqum est, omnes eos qovis tempore tractant, cum qi-* F *bus aliqid rei habent: qique, qum aliorum acerbitatem & importunitatem aqis animis & facile ferant, ipsi moribus facillimis sint, & qam moderatissimis in vita consuetudine.*

Κατ' ὅσον δὲ ἐνίστανται] Ità *l. 8. §. 41.* Ὁρμήσαντι ἔνεστιν ἐγένετο; *Aliqid molienti tibi obstitit qippiam.* & *lib. 11. §. 9.* Οἱ ἐνιστάμενοι. *Qi obsistunt tibi.*

Ἓν τι τῶν ἀδιαφόρων] Vide *l. 6. §. 32.* & *l. 8. §. 56.*

Ἐνέργεια μέν τοι ἐμποδισθείη] Vide *l. 8. §. 32.*

Ὁρμῆς καὶ διαθέσεως ἃ γίνεται ἐμπόδια] Vide *l. 8. §. 41.* & *l. 10. §. 33.*

Διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν] de qa *l. 4. §. 1.* & *l. 6. §. 50.*

Καὶ

σιν, καὶ τὴν περιτροπήν. περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. καὶ πρὸ ἔργου γίνεται τὸ δ' ἔργον τούτου ἐφεκτικόν. καὶ πρὸ ὁδοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐμποδιστικόν.

atque circumversionis beneficio. circumvertit enim mens transfértque effectionis impedimentum omne ad id quod est potius. ità fit, ut & quod opus meum hoc inhibet, ad opus conducat; & ad viam conferat, quod viæ initæ obstabat.

a Inf. §. 33. b L. 6. §. 5. 9. c L. 3. §. 9. l. 6. §. 14. 16. l. 12. §. 1. 19. d L. 6. §. 14. e L. 3. §. 1. l. 7. §. 55.

§. 21. [a] Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κράτιστον τίμα. ἔστι δὲ ἕτερον, τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ [b] πάντα διέπον. ὁμοίως δὲ καὶ [c] τῶν ἔν σοι τὸ κράτιστον τίμα. ἔστι δὲ ἕτερον, τὸ [d] ἐκείνῳ ὁμογενές. καὶ γὰρ ὅτι σε [e] τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον,

§. 21. Eorum qæ mundus complectitur, quod præstantissimum est colito. hoc est avtem illud, quod cæteris omnibus utitur, quod reliqa omnia administrat. pari modo & quod in te præstantissimum est, colito. hoc est avtem, quod superiori illi affine est. istud enim est, quod cæteris in te omnibus utitur; &

ANNOTATIONES.

Καὶ τὴν περιτροπὴν] de qa *ibidem*.

Περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι] Ita Plutarchus *de tranqill. pag.* 467. C. Ἔξεισι γὰρ μεθιστάναι τὴν τύχην ἐκ τῶν ἀδυλήτων. *Ita nos qoqe ea, qa nolentibus nobis fortuna obtulit, alio transferre sciamus.*

Εἰς τὸ προηγούμενον] *ad ea qa præcesserunt* Xylander, havd satis commdé. *ad illud qod intendit* Casavbonus. ex mente forsan Marci, sed non ad sensum vocabuli. malim, *ad id qod est potius.* Vide *ad l.* 3. §. 1.

Πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου ἐφεκτικόν] Ità Pavlus *ad Philipp. c.* 1. *v.* 12, 13. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, &c. *Qa mihi acciderunt, magis ad profectum Euangelii evenisse*, &c. eleganter avtem Marcus, illud ait ad opus nostrum cum primis esse conducibile, qod opus ipsum impedit, illud ad viam perficiendam conferre cum primis, qod in via nobis obsistit. hoc enim τὸ πρὸ ἔργου & πρὸ ὁδοῦ significat: utì multis exemplis docent Budæus in *Comment.* & Dunæus noster *ad Demosth. de pace*, qæ ab illis petas licet. Inde Hesiodus *l.* 2.

Ἠὼς δὲ προφέρει μὲν ὁδόν, προφέρει δὲ καὶ ἔργον.
Avrora & confert ad iter, confert ad opvsqe.

Gregorius Nazianzenus *in Cyprian.* Οἶδε γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομεῖσθαι, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμάζηται. *Contraria enim per contraria novit procvrare, ut majorem sui admirationem mortalibus excitet.*

§. 21. Τὸ κράτιστον τίμα] Diogenes [perperam Diotogenes in excusis] Pythagoricus *de regno*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 48. Δεῖ γὰρ τὸ ἄριστον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἀγεμονικὸν ὑπὸ τοῦ ἀγεμονεύοντος. *Decet enim ut optimum ab optimo, summum à summo colatur.*

Τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον] numen scilicet τὸ τὸν κόσμον διοικοῦν, *mvndvm regens. l.* 2. §. 4. & *l.* 6. §. 5. ὁ διοικῶν λόγος, *mens universi rectrix.* & §. 42. ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, *rector ille universi*, & *infrà* §. 32. ὁ οἰκονομῶν τὸ πᾶν. *universum hoc administrans.* qod Seneca *Ep.* 71. *cuncta temperans Deus.* Manilius *l.* 2.

Infvsvmqe Deum cælo terrisqe fretóqe,
Ingentem æqali moderantem fœdere molem.

Τῶν ἔν σοι τὸ κράτιστον τίμα] qod *suprà l.* 3. §. 9. Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβου. *Facvltatem opinatricem venerare.* & *lib.* 6. §. 16. Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή. *Mentem propriam si in veneratione ac honore habueris.* & *l.* 12. §. 1. Μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς. *Id dvntaxat, qod in te principatvm gerit, & divinvm est, in pretio ac honore habveris.* & *l.* 7. §. 55. Ἡ νοερὰ ἰδέα περιποιεῖσθαι, καὶ μὴ καθαιρεῖσθαι. *Vis intellectvalis principatvm sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitvr.* Cicero *de repub. l.* 6. in *somn. Deum te scito esse. Siqidem Deus est, qi viget, qi sentit, qi meminit, qi pravidet, qi tam regit & moderatvr, & movet id corpvs, cvs præpositvs est, qàm hvnc mvndvm princeps ille Deus: & vt ipsvm mvndvm ex qvadam parte mortalem Deus æternvs, sic fragile corpvs animvs sempiternvs movet.* Seneca *Epist.* 65. *Qem in hoc mvndo locvm Deus obtinet, hvnc in homine animvs: qod est illic materia, id nobis corpvs est. Serviant ergò deteriora melioribvs.* Isocrates *ad Demonic.* §. 33. Μέγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου σώματι. *Maxima enim res in re minima est, bona mens in corpore hvmano.*

Τὸ ἐκείνῳ ὁμογενὲς] qod *l.* 12. §. 1. τὸ ἔν σοι θεῖον. *qod in te divinvm est.* & *l.* 6. §. 13. vice versâ, τὸ τῇ ψυχῇ ὁμογενὲς, *qod anima affine est.* Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. *Nam hvjvs progenies etiam sumvs.* Aratus in *phænom.* ab Apostolo lavdatus, *Act. c.* 17. *v.* 28. secundùm partem nimirum meliorem nostri.

Τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον] Ità *l.* 7. §. 55. πίφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. *aliis omnibvs vtitvr*; sic etiam *l.* 3. §. 1. Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι. *Ea verò vis, qâ sese vti possit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἃς δημιουργεῖ αὐτὴν αὐτῆς θεωρητικήν. Τί οὖν ἐστὶ δοκιμαστικὴν, ἢ ἀποδοκιμαστικήν. ἡ γραμματικὴ μέχρι τίνος κίκληκεν τὸ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ γράμματα. —αὐτὴ ἐν αὑτῇ θεωρεῖ τις αὐτῶν; πόθεν; ἀλλ' ὅλων μὲν ἀναγνώσεων τῷ εἰλικρινῆ δεῖ, τούτῳ τί γραπτέον, ἢ γραμματικὴ ἐρεῖ. πότερον δὲ γραπτέον τῷ εἰλικρινῆ, ἢ οὔ γραπτέον, ἡ γραμματικὴ οὐκ ἐρεῖ. καὶ περὶ τῶν μελῶν ὡσαύτως ἡ μουσική. πότερον δ' ἀφετέον νῦν ἢ κιθαριστέον, οὐκ ἐρεῖ. τίς οὖν ἐρεῖ; ἡ καὶ αὐτὴν θεωροῦσα, καὶ τἄλλα πάντα. ἄλλη δ' ἔστι τίς; ἡ δύναμις

A ἡ λογική. μόνη γὰρ ἄλλη καὶ ἀλλὴν καταμηνύσασα παρέληπται, τίς τί ἐστι, καὶ τί δύναται, καὶ πόσου ἀξία ἕως ἐλήλυθε, καὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας. τί γάρ ἐστιν ἄλλο τὸ λέγον, ὅ, τι χρυσὸς καλόν ἐστι; αὐτὸ γὰρ οὐ λέγει. δῆλον, ὅτι ἡ χρηστικὴ δύναμις ταῖς φαντασίαις. τί ἄλλο, τὸ μουσικὴν, γραμματικὴν, τὰς ἄλλας δυνάμεις, διακρῖνον, δοκιμάζον, τὰς χρήσεις αὐτῶν καὶ τοὺς καιροὺς παραδεικνύον; δεῖται ἄλλο. ὥσπερ ἂν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἁπάντων καὶ κυριεῦον ὁι Θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν τῆς φαντασίας. τὰ δὲ ἄλλα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. *Aliorvm facvltatvm nvllam reperietis ipsam svsmet contemplatricem: ac proinde ne approbatricem qidem aut improbatricem. Grammatica contemplatio qousqe progreditvr? Ad distinctionem literarvm*
B *— Num ergo earum aliqa seipsam contemplatvr? Neqaqam: sed cvm amico rescribendvm est qid ei sit scribendvm, Grammatica dicet: vtrvm amico sit scribendvm, necne, Grammatica non dicet. In cantilenis Mvsica eodem modo, an avtem nvnc canendvm sit, & cithara pvlsanda, avt nec canendvm, nec citharæ pvlsanda, non dicet. Qa facvltas igitvr id dicet? Ea qa tvm semetipsam, tvm cætera omnia contemplatvr. Ea vero qa est? Ratiocinandi ac differendi facvltas. Sola enim hæc tradita est, qa tvm seipsam perspexerit, qanam sit, & qid possit, & qanti sit æstimanda, tvm cæteras vniversas. Qid enim aliud est qod dicat, avrvm esse pvlcrvm? Ipsvm enim non loqitvr. Satis ap-*
C *paret, eam esse facvltatem, qa vtatvr visis. Qid aliud est, qod Mvsicam, Grammaticam, cæteras facvltates dijvdicet, vsvm earvm probet, modúmqe demonstret? Nihil aliud. Qamobrem Dii immortales id qod est omnivm præstantissimvm & imperatorivm, solvm, vt decebat, in nostra potestate esse voluervnt, rectvm videlicet visorvm vsvm, reliqorvm potestatem nobis ademerunt?* Idem *l.* 2. *c.* 23. Ἄνθρωπε, μήτ' ἀχάριστος ἴσθι, μήτι πάλιν ἀμνήμων τῶν κρεισσόνων. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ, νὴ Δία, ὑπὲρ αὐτοῦ ζῆν, καὶ τῶν συνεργῶν πρὸς αὐτὸ, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ οἴνου, ὑπὲρ ἐλαίου, εὐχαρίστει τῷ
D Θεῷ. μέμνησο δ' ὅτι ἄλλο τί σοι δέδωκε κρεῖττον ἀπάντων τούτων, τὸ χρησόμενον αὐτοῖς, τὸ δοκιμάζον, τὸ τὴν ἀξίαν ἑκάστου λογιζόμενον. τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφαινόμενον ὑπὲρ ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόσου τις ἀξία ἐστὶν αὐτῶν; μήτι αὐτὴ ἑκάστη ἡ δύναμις; μήτι τῆς ὀραλικῆς πολ' ἤκουσας λεγούσης τι περὶ ἑαυτῆς; μήτε τῆς ἀκουστικῆς; — ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ δῶλαι τεταγμέναι εἰσὶν ὑπηρετεῖν τῇ χρηστικῇ τῶν φαντασιῶν. — πῶς ἂν δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρείσσων εἶναι ταύτης, ἣ καὶ ταῖς λοιπαῖς διακόνοις χρῆται, καὶ δοκιμάζει αὐτὴ ἕκαστα, καὶ ἀποφαίνεται, τίς
E γὰρ ἑκάστου οἶδε τίς ἐστιν αὕτη καὶ πόση ἀξία; τίς ἑκάστου οἶδεν, ἀπόλε δεῖ χρῆσθαι ἀνλῇ, καὶ πόλε μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀφ' ὧν δεῖ ἀποστρέφουσα, τοῖς δὲ προσάγουσα; ἡ ὀραλική; δ. ἀλλ' ἡ προαιρετική. τίς ἡ τὸ ὦτα ἐπικλείουσα καὶ ἀνοίγουσα; — οὐκ ἄλλη ἢ ἡ προαιρετικὴ δύναμις, — πόλεμον εἰπεῖν ἄμεινον, ἢ σιωπῆσαι, καὶ ὕπνος ἄμεινον ἢ ἐκείνως, καὶ τἄλλα πρέπον ἢ δ πρέπον, καὶ τὸν καιρὸν ἑκάστου, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει ἢ ἡ προαιρετική; — καὶ δύναται τὸ διανοεῖν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνου ᾧ διακονεῖ, ὁ ἵππος τῷ ἱππεῖ; ἢ ὁ κύων τῷ κυνηγῷ; ἢ τὸ ἔργανον τῷ κιθαρισῷ; ἢ οἱ ὑπερέται τῷ βασιλεῖ; τί ἐστι τὸ χράμενον; προαίρεσις. τί ἐπιμελεῖται πάντων; προαίρεσις. τί ὅλον ἀναιρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, ποτὲ δὲ ἀγχόνῃ, ποτὲ δὲ κατὰ κρημνοῦ; προαίρεσις.
F εἶτα τούτου τί ἰσχυρότερον ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τῷ ἀκαλύτῳ τὰ καλυόμενα. *Homo, nec ingratvs esto, neqe etiam præstantiorvm immemor: sed cvm de visv & avditv, atqe adeò de ipsa vita, vitaqe adjvmentis, (cvjvsmodi svnt frvmenta & legvmina, cvjvsmodi vinvm & olevm) gratiam habeto Deo, tvm aliud ab eo his omnibvs præstantius tibi datvm esse memento, qod illis vtatvr, qod probet, qod pretivm cvjvsqe statvat. Qid enim est qod de qalibet harvm facvltatvm pronvntiet, qanti qaqe pretii sit. Nvm qaqe facvltas per se. Nvm visvm vnqam de seipso qicqam locvtvm avdivisti? nvm avditvm? — Cvm ministra & ancilla constitvta sint ei facvltati, qa visis vtatvr servire — Qi ergò potest alia qapiam facvltas eâ præstantior esse, qa cæterarvm qoqe ministerio vtatvr, singvlaqe ipsa & probat & dijvdicat? Qa enim illarvm novit qanam hæc sit,*
G *qanti pretii? qa illarvm novit qando hac vtendvm, qando non vtendvm sit? Qenam est qa & aperiat & clavdat oculos, & à rebvs noxiis avertat, in aliis vero intendat? Nvnqid videndi vis? Non: sed vis voluntatis. Qenam avres occlvdit & reserat? — Non alia nisi voluntas — Vtrvm verò loqi an tacere præstet, & sic an illo modo dicere vtilivs sit, hoc deceat an dedeceat,*

& à qo vita tua gubernatur.

§. 22. Qod civitati non eſt noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, qibus noceri tibi poſſe videbitur. ſi civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: qin & etiamſi civitati nonnihil indè nocumenti accederet, nè ſic qidem ſuccenſendum eſſet civitatem lædenti, ſed oſtendendum in qo delinqat.

§. 23. Sæpe cogita, qanta cum celeritate abripiantur & ſubtrahantur, qæ ſunt fiúntqe univerſa. eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu. effectiones verò mutationibus continuis, & cavſſæ ipſæ converſionibus innumeris ſubjacent. nec qod conſiſtat ferè qicqam eſt. cogita itidem vaſtum iſtud utrinqe adjacens præteriti ac futuri temporis immenſum, qo conduntur univerſa. qî igitur non pro fatuo meritò habeatur, qi iſtis vel inflatur, vel cruciatur, vel de re aliqa, qæ

τοῦτο ἐστι, καὶ ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται. a Inf. §. 35. l. 6. §. 44. 54. l. 8. §. 55. l. 10. §. 6.

§. 22. [a] Ὁ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερόν, οὐδὲ τὸν πολίτην βλάπτει. ἐπὶ ποίοις τῆς ἐξ βεβλάφθαι φαντασίας τοῦτον ἔπαυε τὸν κανόνα. εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τούτου μὴ βλάπτεται, οὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι. εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται b, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. * τί τὸ παρορώμενον.

§. 23. Πολλάκις ἐνθυμοῦ, [c] τὸ τάχος τῆς φορᾶς τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων. [d] ἡ τε γὰρ οὐσία οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει, καὶ [f] αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις [g] τροπαῖς, καὶ σχεδὸν [h] οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς * τὸ δὴ ἄπειρον ἐξ τε παρῳχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανὲς, [k] ᾧ πάντα ἀναφανίζεται, πῶς οὖν οὐ [l] μωρὸς, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ χρ- c L. 4. §. 43. d L. 2. §. 17. e Sup. §. 10. f L. 7. §. 18. 25. l. 9. §. 19. l. 11. §. 35. g L. 8. §. 6. h Inf. §. 33. * -γὺς τόδε f. i L. 4. §. 3. l. 12. §. 7. k L. 2. §. 12. l L. 4. §. 44.

ANNOTATIONES.

deceat, & qod cujuſqe orationis tempus, qis uſus ſit, qanam alia dicit niſi voluntas? — Et fieri poteſt, ut id qod miniſtrat præſtet ei cui miniſtrat? ut equs equiti, canis venatori, inſtrumentum citharœdo, miniſtri regi. Qid eſt qod illis utatur? voluntas. Qid curat omnia? voluntas. Qid totum hominem tollit, nunc fame, nunc laqeo, nunc præcipitio? voluntas. Ergóne habet hac qicqam robuſtius? Ullóne modo fieri poteſt, ut id qod coerceri neqit ſit infirmius iis qæ ab ipſo coercentur?

Ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται] Vide de his plura apud Epictetum loco ſuperiùs allato.

§. 22. Ὁ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερόν] Habes his gemina, *infrà* §. 35. *l.* 6. §. 44, 54. *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 6.

Εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. τί γὰρ παρορώμενον] Mutila eſſe hæc, res ipſa clamat. olim opinabar deeſſe negativam, εἰ δὲ ἡ πόλις οὐ βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν. eo motus, qòd *infrà* dicitur §. 35. τίς δὲ βλάβη τῷ κοινῷ; tanqam communitas ipſa lædi non poſſit. Jam ſententiam muto, & poſtrema ſic ſuppleo, οὐκ ὀργιστέον τῷ β. τ. π. [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικτέον] τί τὸ παρορώμενον. qomodo *l.* 7. §. 26. Ἐυμενὴς ἔσῃ τῷ παρορῶντι. *Ex errore animi delinqentem aqanimiter feras.* & *l.* 11. §. 13. Καὶ τούτῳ αὐτῷ ἕτοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι. *Huic etiam ipſi errorem oſtendere promptus.* ut dicat, etiamſi detur lædi civitatem, tamen non eſſe lædenti ſuccenſendum, ſed citra iracundiam commonſtrandum errorem. De Demonacte Lucianus *pag.* 859. Τῶν μὲν ἁμαρτημάτων καθήπτετο. τοῖς δὲ ἁμαρτάνουσι συνεγίνωσκε. καὶ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ἰατρῶν ἠξίου λαμβάνειν, τὰ μὲν νοσήματα ἰωμένων, ὀργὴ δὲ πρὸς τοὺς νοσοῦντας οὐ χρωμένων. *Ipſa quidem peccata inceſſebat, ſed peccantibus ignoſcebat, petito à medicis exemplo, qi morbos qidem curant, iram verò in agrotos non exercent.* Evripides *Belleroph.* Svidâ lavdante;

— τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
— *male habenti iraſci malum eſt.*

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigida prohibiti maledicta, in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus agros ſuos medicus: qorum nec obſcœna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens omnes hos qi togati purpuratíqe incedunt, valentes coloratóſqe, malè ſanos eſſe: qos non aliter videt, qàm agros intemperantes. itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantiùs avſi ſunt adverſùs medentem.* Idémqe *de irâ l.* 1. *c.* 15. *Corrigendus eſt itaqe qi peccat, & admonitione, & vi, & molliter, & aſperè: meliórqe tam ſibi qàm aliis faciendus, non ſine caſtigatione, ſed ſine ira. qis enim, cui medetur, iraſcitur? & ibidem lib.* 2. *c.* 9. *Non eſt iraſcendum erroribus. qid enim, ſi qis iraſcatur in tenebris parùm veſtigia certa ponentibus? qid ſi qis ſurdis, imperia non exaudientibus? qid ſi pueris? qid ſi illis iraſci velis qi agrotant, ſeneſcunt, fatigantur? hac conditione nati ſumus, animalia obnoxia non pavcioribus animi qàm corporis morbis.* Vide *ad l* 2. §. 1.

§. 23. Τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς] Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματος, ἅπαντα παραφέροντος. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* Plutarchus *de Orac. defect. pag.* 432. *A.* Gemina his habes *l.* 4. §. 43. & *l.* 6. §. 4, 15. & *l.* 7. §. 18.

Οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει] Vide *ad l.* 4. §. 43. Flaccus, *Carm. l.* 3. *od.* 29.

— *qod adeſt memento*
Componere æqus, cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,
Stirpéſqe raptas, & pecus, & domos
Volventis unà, non ſine montium
Clamore, vicinaqe ſylva,
Qum fera deluvies qietos
Irritat amnes. —

Ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς] Vide *l.* 7. §. 18, 25. & *l.* 10. §. 18. & *l.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολή. *Mutationes ſunt omnia iſta.*

Ἐν μυρίαις τροπαῖς] *l.* 8. §. 6. Πάντα τροπαί. *Uſitata ſunt omnia.*

Οὐδὲν ἑστὼς] ità *infrà* §. 33. Ἐυμετάβλητα καὶ οὐκ ἑστῶτα. *Res mutari prona, & conſiſtere neſcia.* Naſo *Metamorph. l.* 15.

— *nihil eſt toto qod perſtet in orbe:*
Cuncta fluunt. —

Avguſtinus *in Joan. tract.* 38. *In omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ, duo tempora, præteritum & futurum. præſens qaro, nihil ſtat. qod dixi jam, non eſt, qod dicturus ſum, nondum eſt.* Hinc Plato Theæteto: Ἔστι γὰρ οὐδέποτ' οὐδὲν, αἰεὶ δὲ γίγνεται. *Nihil enim unqam conſiſtit, ſed ſemper fit, movetur.* & Plutarchus *de El. Delph. pag.* 392. Ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως τὸ εἶναι μίτεσιν οὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα φησὶ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γενομένη φάσμα παρέχει καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. ἂν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπερείσῃς, λαβέσθαι βιαλίμενον, ὥσπερ ἡ σφοδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πιέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαῤῥέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον, ὕτω τῶν παθημάτων μεταβάντων ἑκάστου τὴν ἄγαν ἐναργειαν ὁ λόγος ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γιγνόμενον αὐτοῦ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, οὐδενὸς λαβέσθαι μόνου δυνάμενος. *Reverà enim eſſentiæ nos neqaqam ſumus participes: ſed univerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpeciem opinionémqe obſcuram & inſtabilem ſui præbet. Qod ſi animum intendas, ut intellectu eam comprehendere poſſis: qemadmodum aqam ſi complectaris vehementius, fit ut comprimendo ea, & in ſe conducendo diffluat ac pereat: ſic uniuſcujuſvis perpeſſionibus & mutationibus obnoxia rei nimis evidentem perceptionem dum ſectatur ratio, aberrat vel ad ortum ejus, vel ad interitum, nihil arripere qod permaneat aut ſit revera cum poſſit.* Et mox *D.* Μίτεσι δὲ οὐδεὶς, οὐδ' ἕξιν εἷς, ἀλλὰ γιγνόμεθα πολλοὶ περὶ ἓν φάντασμα καὶ κοινὸν ἐκμαγεῖον, ὕλης περιελαυνομένης καὶ ὀλισθαινούσης. *Neqe eſt unus; ſed naſcimur multi: materiâ circa unum ſimulacrum & exemplar qoddam expreſſum circumagitatâ, atqe labaſcente.* Aliâ ratione Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon *Cancellar. Orat.* 21. Οὗτοι τὰ δίξια καὶ περισπούδαστα τοῖς πολλοῖς, τὸ ἑστὼς καὶ μόνιμον ἔχει, ὅτι τὰ περισαλικὰ τῶν πραγμάτων καὶ κατηφῆ παγίως ἤδρασαν. ἀλλὰ πάντα σάλῳ τινὶ καὶ κλόνῳ, καὶ μεταβολαῖς ἀδοκήτοις ὑπόκειται. *Proſperæ fortunataqe res, & qæ magno ſtudio à qam plurimis affectantur, neqe perſtant, diúve permanent: neqe etiam infortunatæ, ac luctuoſa ſolida firmaqe ſunt; ſed omnia fluctui cuidam, turbulentaqe agitationi, improviſis etiam mutationibus ſubjacent.* & qæ ſequntur.

Οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον] Vitioſa interpunctio, qæ & Xylandrum in fravdem induxit. lege Οὐδὲν ἑστὼς. καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον, &c. Conſule verſionem. Vide *l.* 4. §. 3, 50. & *l.* 12. §. 7.

Ὦ πάντα ἀναφαίζεται] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 12. §. 32.

Πῶς δ' μωρὸς, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος] Vide *l.* 4. §. 44. & *l.* 7. §. 73. Horum avtem ſtultitiam icone pulcerrimâ depingit nobis Dion Chryſoſtomus *Orat.* 66. Εἴτις εἴη τοιοῦτος ἄνθρωπος, οἷος ζῆν πρὸς τὴν αὐτοῦ σκιὰν, ὥστε αὐξομένης μὲν αὐτῆς ἐπαίρεσθαι. καὶ μεγαλαυχεῖσθαι. βραχυτέρας δὲ γιγνομένης, λυπεῖσθαι τε καὶ ὁρᾶσθαι ταπεινότερον, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν ἐλάττων γένηται. εὖ πολύ γε ἂν εἴη τοῦ Μαργίτου σοφώτερος. τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας, ὅτε μὲν λυποῖτ' ἄν, ὅτε δὲ χαίροι. πρωὶ μὲν ἐπειδὰν ἴδοι τὴν σκιὰν τὴν ἑωθινὴν πάνυ μακρὰν, τῶν τε κυπαρίττων, καὶ τῶν

χειλιάζων, ὡς ἂν τινι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσειν;

a L. 2. §. 9. l. 12. §. 32.
b L. 4. §. 26.
c L. 4. §. 48. l. 11. §. 18.

§. 24. Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, ἃ ἧς ὀλίγιστον μετέχεις, καὶ ἐπὶ συμπάντων αἰώνων, ἐν βραχὺ καὶ ἀκαριαῖόν σοι διάστημα ἀφόρισαι, καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς πόσον εἰ μέρος.

d L. 4. §. 26. l. 11. §. 13. l. 12. §. 26.
* τις Xyl.
e Sup. §. 3.

§. 25. d Ἄλλος ἁμαρτάνει * τι εἰς ἐμέ. ὅ ψεται. e ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. f ἐγὼ νῦν ἔχω, ὃ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ ᾗ πράσσω ὃ με νῦν πράσσειν θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

f L. 4. §. 34. l. 7. §. 57.
g L. 6. §. 22.
h L. 4. §. 3. Sup. §. 19.
i L. 7. §. 16. 67. l. 10. §. 24.
* αὐτὸ f. L. 7. §. 68.
k L. 3. §. 6. l. 7. §. 55. l. 8. §. 26.

§. 25. Τὸ ἡγεμονικὸν ἑαυτὸν κυριεῦον τῆς ψυχῆς σὺν μέρει, h ἀτρεπτον ἔσω, ἐκτὸς τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως. καὶ i μὴ συγκεκινέσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω * αὐτὸ, ἑαυτὸ περιορίζετω k τὰς πείσεις ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. ὅταν δὲ ἀναδιδῶται κατὰ τὴν ἑτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε περὶ μὲν τὴν αἴσθησιν, φυσικὴν ἕξιν, οὐ περατέον ἀντιβαίνειν.

ad spatium perbreve molestiam exhibeat, qiritatur, qasi diu id fiat.

§. 24. Memineris & naturæ universæ, cujus particulam exiguam admodum obtines; & ævi universi, cujus spatium breve & momentaneum tibi assignatum est; & fati, cujus qantilla es particula?

§. 25. Peccat qis aliqid adversùs me? ipse viderit: propriam habet disposition em, operationem propriam. ego nunc habeo, qod nunc habere me vult rerum natura; facióqe qod nunc me facere vult natura mea.

§. 26. Qæ principatum ac dominium obtinet pars animæ tuæ, immota maneat, ad levem vel asperum carnis tuæ motum: nec se carni immisceat, sed circumscribat sese, & intra membrorum limites coerceat affectiones istas. qòd si aliâ ratione se ad mentem subvexerint, qatenus nempe ea corpori unita est, tunc sensui, cum à natura sit, non est obnitendum,

sed

ANNOTATIONES.

τῶν ἐν τοῖς τείχεσι πύργων σχεδὸν μείζω, δῆλον ὅτι καίρει ἂν, ὡς αὐτὸς ἐξαπίνης γεγονὼς τοῖς Ἀλωϊάδαις ἴσος. καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν βαδίζοι ἄν, καὶ εἰς τὸ θέατρον, καὶ πανταχόσε τῆς πόλεως, ὅπως ἂν ὑπὸ πάππαν βλέποιτο. περὶ δὲ πλήθουσαν ἀγορὰν ἄρχοι· ἂν σκυθρωπότερος αὐτῷ γίγνεσθαι, καὶ ἀναχωροίη. τὰς δὲ μετημβρίας, αἰσχύνοι· ἂν ὀρθήναι ἀνθρώπῳ τινὶ, καὶ ἔνδον μένοι ἂν ἐγκλεισάμενος, ἐπειδὴ ἐν ποσὶ βλέπειν τὴν σκιὰν παρῇ. περὶ δείλην δὲ ἀναλαμβάνοι αὐτὸν, καὶ γαυρότερος φαίνοιτο ἂν ἐπὶ πρὸς ἑσπέραν. πάνυ μοι δοκεῖς ἄτοπον διάθεσιν, καὶ ἄνδρα διακλάσαι ἠλίθιον. ἐκεῖν' ὁ τῇ δόξῃ προσέχων, οὐδὲν τι βελτίων, ἀλλὰ πολὺ ἀθλιώτερος. πολλάκις γὰρ ἂν, πλείους μεταβολὰς ἐν ἡμέρᾳ μίᾳ μεταβάλοιτο. καί τοι, οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνος ἐν τεταγμέναις ὥραις τισὶν, ἀλλὰ καὶ δείλης, καὶ ἔνδον, οὐδὲν αὐτὸν κωλύσει μὴ δυσχίστατον ἄνθρωπον εἶναι, τῶν μὲν φερόμενον καὶ πετόμενον ὑψηλότερον τῶν νεφῶν, ἂν τύχωσι μαρτυρήσαντες αὐτόν τινες καὶ ἐπαινέσαντες, τῶν δὲ συστελλόμενον καὶ ταπεινούμενον. πολὺ πλείους αὐξήσεις τε καὶ φθίσεις τῆς ψυχῆς αὐτῷ λαμβανούσης, ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν τῆς σιλήνης. *Si qis igitur foret talis homo, qi viveret ad suam umbram, nempe ut eá auctá efferretur atqe gloriaretur: breviore autem factâ contristaretur, dejectioríque videretur animi, tantóqe magis, quantò ea minor fieret, haud multò utiqe esset Margite sapientior. Eádem enim die nunc qidem mœstus esset, nunc autem gauderet. Mane qidem, cùm umbram videret matutinam valdè prolixam, atqe cypressis turribúsqe in mœnibus ferè majorem, haud dubium qin gauderet, qasi ipse repentè compar factus esset Aloidis: atqe in forum vaderet & in theatra, inqe omnia civitatis loca, qo ab omnibus conspici posset. Circa meridiem verò inciperet mœstior seipsò fieri, atqe secederet. At in meridie erubesceret ab ullo homine conspici, domiqe maneret clausus, conspectâ pedibus umbrâ. Posthea verò crepusculum rediret ad se, fieretqe superbior semper ad vesperam. Prorsus mihi videris absurdam affectionem, virúmqe effingere stolidam. Quare is qi gloriæ animum advertit, nihilò est melior, sed multò miserior. Nonnunqam enim una die sæpius immutaretur, neqe qemadmodum ille incertis qibusdam horis, sed etiam mane, & circa crepusculum, nihil prohiberet, qò minus esset hominum infortunatissimus. Nunc enim impetu ferretur, volarétqe altius nubibus, si qi testimonium illi perhibuissent, illúmqe laudassent: nunc autem contraheretur, abjicerétqe animum. Multóqe plura incrementa atqe decrementa illius fasciperet animus, ut mihi videtur, qàm luna.*

§. 24. Τῆς συναπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις] Vide *l.* 10. §. 17. & *l.* 12. §. 32. Seneca *Epist.* 91. *Qota pars omnium sumus?*

Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 26, 48. & *l.* 11. §. 18. Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος. *Momentanea est vita humana.* Diodorus Siculus *histor. l.* 1. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι διὰ τῆς φύσεως ἀσθένειαν, βιοῦσι μὲν ἀκαριαῖόν τι μέρος τοῦ παντὸς αἰῶνος, τετελευτήκασι δὲ πάντα τὸν ἕτερον χρόνον. *Cuncti enim mortales, ob naturæ imbecillitatem, vix ad exiguum momentum totius æternitatis vivunt, per omne deinde tempus exstincti.* Aristides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 140. Βίος δὲ πᾶς ἀνθρώπου βραχὺς, καὶ εἰ πολλῷ τινος ἄξιος εἰς ἀριθμοῦ λόγον. ἀλλ' ἐάν τε Ἀργανθώνιον, ἐάντε Τίθωνον λέγῃ τις, ἐάν τε τὸν τὰς τρεῖς γενεὰς διαφήσαντα Νέστορα τὸν Πύλιον, πάντας τούτους τοὺς χρόνους συνθεὶς, εὑρήσει ἔλαττον μέρος ὄντας τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ ὅσον εἰπεῖν. *Jam vita omnis hominum brevis est, nec valdè longa, adeò ut sive Argantbonium commemores, sive Tithonum; sive eum qi ad tria durávit sæcula, Nestorem Pylium, omnibus his temporibus in summam collectis minima deprehendatur esse pars æternitatis.*

§. 25. Ἄλλος ἁμαρτάνει τι εἰς ἐμέ] Xylander legisse videtur, Ἄλλος ἁμαρτάνει τις εἰς ἐμέ. *Peccat aliu qis adversùm me.* Verùm lectionem receptam solicitare nihil est necesse; *Peccat qidpiam alius adversus me.* Ego, si qid esset mutandum, legerem potiùs; Ἄλλος ἁμαρτάνει. τί εἰς ἐμέ; *Peccat alius. qid hoc ad me? ipse viderit.* Verùm nihil moverim. *l.* 4. §. 26. & *l.* 9. §. 4. ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *sibi peccat.* Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Τί ἂν σοι μέλει περὶ τῶν ἀλλοτρίων; ἐκ ἐκείνου ἁμάρτημα; πῶς γὰρ ἔ; δύναταί δ' ἄλλου μὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἄλλου δὲ κακόν; ἔ. τί ἐν ἀγνοίᾳς περὶ τῶν ἀλλοτρίων; *Qid ergò cura tibi sunt aliena? Annon illius peccatum? Qidni? Potest verò alterius esse delictum alterius malum? Non. Qid ergò de alienis angeris?*

A

Ὄψεται] *Viderit ipse.* αὐτῷ μελήτω. qasi dicat, Qid ad me? sive, nihil id ad me pertinet. Sic Cicero *Acad. l.* 4. *Viderit hoc Epicurus.* Naso *Art. l.* 1.

B

Viderit Atrides, —

q. d. nihil ad me. cavssam ipse suam tueatur. & *l.* 3.

Viderit utilitas. —

q. d. utilitatem ipse nihil moror. Sic *l.* 8. §. 41. & *l.* 9. §. 27. & *l.* 11. §. 13. & *l.* 12. §. 1.

Ἰδίαν ἔχει διάθεσιν] *Suprà* §. 3. Ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι. *Habent illi mentem propriam.*

Ἐγὼ νῦν ἔχω ὃ με θέλει νῦν ἔχειν] Hoc argumento compescit suos rex pius à viro neqam ac nefario maledictis impetitus. *Regum hist. l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. *Sinite istum: Ipse enim maledixit, qia id Dominus edixit.* Vide *ad l.* 4. §. 34.

C

Καὶ πράσσω, ὃ με νῦν πράσσειν] Ità *l.* 6. §. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθήκων ποιῶ. *Ego qod mei est officii exsequor.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Ἐκεῖνοι μὲν ποιήσουσι τὰ φαινόμενα αὐτοῖς. ἡμεῖς δὲ οὐδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἕξομεν. *Illi ea agant qa ipsis videntur. & nos nihil minus sic affecti simus ut natura postulat.* Seneca. *Epist.* 103. *Tu illà cogita, qod ex homine periculum sit; ut cogites, qod sit hominis officium, alterum intuearis, nè ladaris? alterum, nè ladas. commodis omnium laD teris, movearis incommodis: & memineris qa præstare debeas, qa cavere.* Verùm ista non ad Stoicam amussim exacta prorsus.

§. 26. Ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως] id est, *à voluptate vel dolore.* eadem periphrasis *suprà l.* 4. §. 3. Λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ. *Leniter sive asperè moto.* Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 1. Πόνος τί ἐστι; μορμολύκειον. σκέψαι αὐτὸ καὶ καλάμαθε. τραχέως κινεῖται τὸ σαρκίδιον, εἶτα πάλιν λείως. ἂν σοι μὴ λυσιτελῇ, ἢ θύρα ἤνοικται. ἂν λυσιτελῇ, φέρε. *Labor qid est? Larva. Inverte eam ut cognoscas. Asperè movetur caruncula, deinde rursus molliter. Qod si tibi non expedit, janua E patet. si expedit, fer.* Seneca *de beat. c.* 15. *Qomodo hic potest Deo parere, & qicqid evenit bono animo excipere, nec de fato qeri, casuum suorum bonus interpres, si ad doloris voluptatúmqe punctiunculas concutitur?* Vide *l.* 10. §. 8.

Μὴ συγκρινέσθω] *Nè admittat persvasiones* Xylander. tanqam si de principalis partis judicio agatur, qod in casibus istiusmodi inhibendum toties inculcat Marcus *l.* 4. §. 39. & *l.* 8. §. 28. 44. & *l.* 11. §. 9, 16. & istic etiam in mox subjunctis, τὴν ὑπόληψιν μὴ προσιέσθω. Verùm meliùs Casavbonus, *nè immiscéatur*, sive *nè immisceat se.* Vide *l.* 7. §. 67. & *l.* 10. §. 24.

Περιγραφέτω αὐτὸ] *Circumscribat eas* Xylander. Verùm αὐF τὸ potiùs legendum. atqe ità Casavbonus *circumscribat se.*

Τὰς πείσεις] *Persvasiones* Xylander. *perpessiones*, vel *affectiones* potiùs; de qibus & *l.* 3. §. 6. & *l.* 7. §. 55.

Πρὸς τὴν αἴσθησιν φυσικὴν οὖσαν ἡ περατέον ἀντιβαίνειν] frustra enim id foret. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 2. *Omnes enim motus, qi non voluntate nostrâ fiunt, invicti & inevitabiles sunt: ut horror frigidâ asperſis, ad qosdam ictus aspernatio, ad pejo-*

res

ſed ſiſtenda partis principalis cenſura, nè de his tanqam avt bonis avt malis ſententiam ullam ferat.

§. 27. Cum Deis vivendum. hoc avtem faciet, qi animum exhibuerit ità jugiter affectum, ut rebus ſibi deſtinatis acqieſcat; faciátqe qæcunqe genius ille voluerit, qem ſui particulam à ſe avulſam Jupiter cuiqe attribuit, præſidem ducémqe eidem futurum. hîc avtem cujuſqe mens eſt & ratio.

§. 28. Num ſuccenſes ei qi hircum olet?

a τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὡς δεῖ ἀγαθὸν ἢ κακόν, μὴ προσιέσθω τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ. a L. 4. §. 8. l. 7. §. 14.

§. 27. b Συζῆν θεοῖς. συζῇ δὲ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν c ἀρεσκομένην μὲν τοῖς δοτοπεμομένοις, d πειθομένην δὲ ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ e προσάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, f ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. ἔστι δὲ οὗτος, ὁ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. b L. 10. §. 1. l. 12. §. 5. c L. 2. §. 17. l. 3. §. 16. l. 7. §. 54. d sup. §. 10. e L. 3. §. 5. f L. 2. §. 4. l. 12. §. 26.

§. 28. g Τῷ γέροντι μὴ ὀργίζῃ; μὴ πειρᾶται. g L. 11. §. 15.

ANNOTATIONES.

res nuncios ſubriguntur pili, & rubor ad improba verba ſuffunditur, ſeqitúrqe vertigo prærupta cernentes. qorum, qia nihil in noſtra poteſtate eſt, nulla qo minùs fiant ratio perſvadet. Senſum enim hominis nulla exuit virtus. Idem *Epiſt.* 85. & *Epiſt.* 11. *Nullâ ſapientiâ naturalia corporis avt animi vitia ponuntur. qicqid inſixum & ingenitum eſt, lenitur arte, non vincitur. qibuſdam etiam conſtantiſſimis in conſpectu populi ſudor erumpit, non aliter qàm fatigatis & æſtuantibus ſolet: qibuſdam tremunt genua dicturis: qorundam dentes colliduntur, lingua titubat. labra concurrunt. hæc nec diſciplina, nec uſus unqam excutit: ſed natura vim ſuam exercet; & illos vitii ſui etiam robuſtiſſimos admonet. inter hæc ruborem eſſe ſcio, qi graviſſimis qoqe viris ſubitus offunditur. magis qidem hoc in juvenibus apparet, qibus & plùs caloris eſt, & tenera frons: nihilominus veteranos & ſenes tangit. — non accidit hoc ab infirmitate mentis, ſed à novitate rei; qæ inexercitatos etſi non concutit, movet, naturali in hoc facilitate corporis pronos. nam ut qidam boni ſanguinis ſunt, ità qidam incitati & mobilis, & citò in os prodeuntis. Hæc nulla ſapientia abigit. alioqin haberet rerum naturam ſub imperio, ſi omnia eraderet vitia. qæcunqe attribuit conditio naſcendi, & corporis temperatura, cùm multùm ſe diúqe animus compoſuerit, hærebunt. nihil horum vitari poteſt, non magis qàm arceſſi. — nihil adverſùs hæc ſapientia promittit, nihil proficit: ſui juris ſunt; injuſſa veniunt, injuſſa diſcedunt.* Idem *Epiſt.* 57. *Illius qoqe in qem jus fortuna perdidit, ſeriet animus, mutabitur color. qadam enim nulla virtus effugere poteſt: admonet illam natura mortalitatis ſuæ. itaqe & vultum adducet ad triſtitiam, & inhorreſcet ad ſubita, & caligabit, ſi vaſtam altitudinem in crepidine ejus conſtitutus deſpexerit, non eſt hîc timor, ſed naturalis affectio inexpugnabilis rationi.*

Τὴν δὲ ὑπόληψιν μὴ προσιέσθω τὸ ἡγεμονικὸν] In eandem ſententiam Stoicus qidam apud Gellium *l.* 19. *c.* 1. eâdem ferè affectione, qâ Seneca *Epiſt.* 57. in crypta Neopolitana, in procella vehementiori dum navigat, ipſe correptus, ex Epicteti diſſertationum ab Arriano digeſtarum, qi nunc non proſtat, *l.* 5. *Viſa animi, qæ φαντασίας Philoſophi appellant, qibus mens hominis primâ ſtatim ſpecie accidentis animum rei pellitur, non voluntatis ſunt, neqe arbitraria, ſed vi qadam ſuâ inſerunt ſeſe hominibus. noſcitandi probationes avtem, qas συγκαταθέσεις vocant, qibus eadem viſa noſcuntur ac dijudicantur, voluntaria ſunt, ſiúntqe hominum arbitratu. propterea cùm ſonus aliqis formidabilis, avt cælo, avt ex ruina, avt repentinus neſcius [ullius] periculi nuncius, vel qid aliud ejuſmodi factum; ſapientis qoqe animum pavliſper moveri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt. non opinione alicujus mali perceptâ, ſed qibuſdam motibus rapidis & inconſultis, officium mentis atqe rationis prævertentibus. mox tamen ille ſapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, viſa iſtac animi ſui terrifica non approbat, hoc eſt, οὐ συγκαταθέται, ſed ſtatum vigoremqe ſententiæ ſuæ retinet, qam de hujuſcemodi viſis ſemper habuit, ut de minimè metuendis, ſed fronte falsâ, & formidine inani territantibus.* Seneca etiam *Epiſt.* 71. *Non educo ſapientem ex hominum numero, nec dolorem ab illo, ſicut ab aliqa rupe nullum ſenſum admittente, ſubmoveo. memini ex duabus partibus illum eſſe compoſitum. altera eſt irrationalis: hac mordetur, uritur, dolet, altera rationalis: hac inconcuſſas opiniones habet, intrepida eſt & indomita.*

§. 27. Συζῆν θεοῖς] *L.* 10. §. 1. Θεοῖς συμπολιτεύεσθαι, *cùm diis verſari.* In ſacra pagina itidem, התהלך את־האלהים *Ambulare cum Deo.* de Enocho dictum, *Geneſ. c.* 5. *v.* 24. Aliud eſt, qod apud Minucium Octavius, de Deo: *Non tantùm ſub illo agimus; ſed cum illo, ut propè dixerim, vivimus.* Qanqam dictionem emollire avt deminuere nihil fuit neceſſe. ampliùs ac fidentiùs Pavlus Athenis, referente Lucâ *Act. c.* 17. *v.* 28. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν. *In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.* Sed & Minucius ipſe alibi; *Non ſolùm in oculis ejus, ſed & in ſinu vivimus.* Verùm iſtud, inqam, aliud eſt ab eo qod hîc Marcus, iſtud enim neceſſitatis, illud voluntatis eſt.

Ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀποτεμομένοις] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 33. & *ſuprà* §. 8. & *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 11.

Ὁ δαίμων] Vide *l.* 2. §. 13. & *l.* 3. §. 12, 16. & *ſuprà* §. 10. & *l.* 12. §. 26.

Ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ] In eundem ſenſum *lib.* 2. §. 1. ἀπόμοιρα, & §. 4. ἀπόῤῥοια, qo iſtîc ἀπόσπασμα τοῦ Διὸς, humana mens dicitur. Laërtius *lib.* 7. §. 143. in *Zenon.* ex Stoicorum ſenſu; Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκείθεν οὔσης ἀποσπάσματος. *Animatum eſſe mundum manifeſtum eſt, qòd anima noſtra inde avulſa ſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 14. Αἱ ψυχαὶ μὲν ὡς εἰσὶν ἐνδεδεμέναι καὶ συναφεῖς τῷ θεῷ, ἅτε αὐτοῦ μόρια ὄσαι καὶ ἀποσπάσματα. *An cùm animi noſtri ita ſint devincti Deo, ut particulæ ſint ejus, & ab eo qaſi avulſæ.* Et *l.* 2. *c.* 8. Θεῶν ἔργα κἀκεῖνά ἐστιν, ἀλλ' ἢ προηγούμενα, ἢ δὲ μέρη θεῶν. Σὺ δὲ προηγούμενον εἶ, σὺ ἀπόσπασμα εἶ τοῦ θεοῦ. ἔχεις τι ἐν σεαυτῷ μέρος ἐκεῖνο. *Opera Deorum & illa ſunt, non tamen præcipua ſunt, neqe Deorum partes. Tu verò principale qiddam es: tu aliqid es à Deo avulſum: tu habes in te aliqam Dei partem.* Pythagoras apud Laërtium *l.* 8. §. 27. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν, ἀπόσπασμα αἰθέρος. *Animam verò avulſionem ætheris eſſe.* Cujus ſententiam impugnans Cicero *de nat. Deor. l.* 1. *Pythagoras, qi cenſuit Deum animum eſſe, per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex qo noſtri animi carperentur, non vidit diſtractione humanorum animorum diſcerpi & dilacerari Deum, & cùm miſeri animi eſſent, qod pleriſqe contingeret, tum Dei partem eſſe miſeram, qod fieri non poteſt.* Philo *de inſomn.* Ἐν ἀνθρώποις ὁ νοῦς ἀπόσπασμα θεῖον. *In hominibus mens particula eſt divina.* Idémqe *de Cajni inſid. pag.* 171. *E.* Πῶς γὰρ εἰκὸς βραχὺν ὄντως ὄντα τὸν ἀνθρώπινον νοῦν μηνιγγι, ἢ καρδίᾳ βραχίοσιν ὤγκοις ἐγκαλειλημένον, μίγεθος ὁρατὸν καὶ κόσμῳ χωρήσαι τοσοῦτον, εἰ μὴ τῆς θείας καὶ εὐδαίμονος ψυχῆς ἀπόσπασμα ἦν ἀδιαιρετόν; *Et quomodò credibile videtur, tam exiguam mentem humanam, membranula cerebri avt corde, havd amplis ſpatiis incluſam, tantam cæli mundiqe magnitudinem capere, niſi illius divina fæliciſqe anima portiuncula eſſet indiviſibilis.* Qod Manilius *aſtronom. l.* 2.

Qis cælum poſſit, niſi cæli munera nôſſet,
Et reperire Deum, niſi qi pars ipſa Deorum eſt?

Verſum primum, uti vulgò concipitur, qid velit, non aſſeqor. ego ſic potiùs concipiendum cenſuerim,

Qis cælum poſſit, niſi cæli munere, nôſſe?

Cicero *de divinat. lib.* 1. *A natura divina havſtos animos & delibatos habemus.* Et *Tuſc. l.* 5. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et Manichæi diſertè, referente Epiphanio *hæreſ.* 66. §. 9. Τὴν ψυχὴν μέρος θεοῦ εἶναι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀποσπασθῆναι. *Animam eſſe particulam Dei, ab eoqe avulſam.* cavtiùs pavlò Hermes in *Pamandro c.* 12. §. 1. Ὁ νοῦς οὐκ ἔστιν ἀποτετμημένος τῆς οὐσιότητος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὥσπερ ἠπλωμένος, καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. *Mens utiqe ab eſſentia Dei habitu non eſt præciſa: qin etiam velut diffuſa, Solis ſplendoris inſtar.* Qod Philo *de Cajn. inſid.* proximè poſt ſuperiùs adducta; Τίμιόν γὰρ οὐδὲν τοῦ ποιοῦ καὶ ἀπαρτηθῆναι, ἀλλὰ μόνον ἐκτείνεται. *Nihil enim qod divinum eſt abſcinditur, ſed tantùm protenditur.* Verùm nevter tamen cavtè ſatis. Vide *ad l.* 2. §. 1. & 4.

§. 28. Τῷ γέροντι] ità reſtituit Xylander, cùm in membranis Θράσωνι reperiſſet. Γρᾶσον, ὁ γραῦς ὄζων. Γράσον, *qi hircum olet*, ut Ariſtoteles *problem. l.* 4. *q.* 21. & *l.* 13. *q.* 9. Sive ὁ κινάδος ὄζων, ὥσπερ ὁ τράγος, *fætens ſicut hircus.* ut de Cyclope Lucianus *in Galat.* unde & τραγομάσχαλος Ariſtophani in *pace*, qi, cum Gorgonio Horatiano, *hircum olet.* Γράσος, qo vocabulo Marcus qoqe uſus eſt *l.* 9. §. 36. fœtor ille, qi *hirſutis*, ut eſt apud Horatium, *cubat gravis hircus in alis.* Αὐτὸν ἡμῶν τὸν γέρασον οὐχ ὑπομένουσι. *Qi ne axillarum qidem ipſarum fœtorem ſufferent.* De Perſis Alexandri milites pugnam inituri. Plutarchus in *apoph.* §. 26. qo loco tamen Henricus Stephanus non γέρασον, ſed γέραττον legit, & ἀλαλαγμὸν, ſive clamorem ac vociferationem a militibus in congreſſione acierum edi ſolitum interpretatur, qi Vegetio *l.* 3. *c.* 18. & Ammiano *l.* 16. *c.* 12. & *l.* 26. *c.* 10. & *l.* 31. *c.* 8. *barritus* dicitur. Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 14. Ἡ ἐν τοῖς τράγοις δυσωδία, καὶ ἡ ἐν ταῖς μασχάλαις κινάβρα καλεῖται, καὶ γέρασος. *Odor hircorum, ſicut & axillarum fœtor, cinabra vel hircus dicitur & γέρασος.* Et Etymologus. Γράσος, ὁ ἐν τοῖς ἐρίοις τῶν προβάτων συναγόμενος ῥύπος, καὶ ἡ τῶν μασχαλῶν δυσωδία. Γράσος, *in ovium lana collecta ſordes, & malus axillarum odor.*

μήπ τῷ ὀζοσόμῳ ὀργίζῃ; τί σοι ποιήσῃ; τοιοῦτον
a Sup. §. 17. σόμα ἔχῃ, τοιαύτας μάλας ἔχῃ · a ἀνάγκη τοιαύ-
b L. 4. §. 13. την ἀποφορὰν ἀπὸ τοιούτων γίνεσθαι. ἀλλ' ὁ ἄν-
l. 11. §. 39. c Sup. §. 22. θρωπος λόγον ἔχῃ, φησί, καὶ δύναται συννοεῖν
l. 6. §. 27. l. 8. §. 59. l. 9. §. 11. l. 10. §. 4. l. 11. §. 13. ἐφιστάνων τί πλημμελεῖ. ἴσθι σοι γένοιτο. τοιγαροῦν b καὶ σὺ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικῇ λαθέσῃ,
d L. 4. §. 31. λογικῶν λάθεσιν. c δεῖξον, ὑπόμνησον. εἰ γὰρ
e L. 3. §. 7. l. 11. §. 18. ἐπαΐῃ, θεραπεύσεις, καὶ ἡ χρεία ὀργῆς. d [ὅτε
f L. 2. §. 11. l. 11. §. 3. c τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη.]
g L. 8. §. 47. §. 29. f Ὡς ἐξελθὼν ζῆν λαμνοῇ, ἔτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεσι, ἐὰν g μὴ ἀπτρέπωσι, τότε καὶ ζῆν ἔξιθι.

num ei, cui halitum gravem os emittit? qid enim fecerit? ejuſmodi os huic, illi alæ ſunt, ut fieri neqeat, qin tale qid ab utroqe ſe proferat. at homo, inqis, ratione præditus eſt, potéſtqe ſi advertat, dignoſcere qid delinqat. Bene tibi ſit. proinde, tu qoqe ratione cùm ſis præditus, rationali facultate tuâ eandem in illo excitato, errorem oſtendito, commonefacito. ſiqidem enim te avdiverit, ſanâſti eum, nec irâ ampliùs opus jam erit. [Nec tragœdus, nec ſcortum.]

§. 29. Qo modo vivere cogitas vitâ mox exceſſurus, eodem, ſi volueris, vivere jam licet. ſin id minùs permiſerint, qibuſcum hîc degis, exeas licèt è vita;

ANNOTATIONES.

Et Svidas è Marco noſtro emaculandus; Γράτος, ἡ δυσοσμία τῶν τράγων. καὶ γράσων ἄνθρωπος, ὁ δύσοσμος. τῷ γράσων μὴ ὀργίζῃ. lego τῷ γρᾶσωνι μήτι ὀργίζῃ; Γράτος. *Hircorum malus odor. Hircorum fœtor. Et* γράσων ἄνθρωπος, *homo male olens, fœtidus, hircoſus, hircum olens. Hircum olenti ne iraſcaris.* locum enim iſtum dubio procul adduxerat, qem Xylander etiam (qem Caſavbonus qoqe ſeqitur) ſic verterat; *Nè iraſcaris ei qi hircum olet, avt cui anima fœtet.* Ego verò ἐρωτηματικῶς legendum, vertendúmqe omnino cenſuerim. *Nunqid ei iraſceris, qi hircum olet? nunqid ei, cui anima fœtet?* Sicut in lana ſuccidiore ſordes contractæ gravem mittunt odorem, ità ex pilorum hirſutie ac ſudore crebrò ſordes in alis collectæ: qalis hircis cùm ſit familiaris, à lanis ad hircos, ab hircis ad homines tranſlata vox eſt. Ad Marci mentem pulcrè Gregorius Nazianzenus Περὶ ἐυταξίας. Ἔστιγκέ τι τῆς τῦ ἀδελφῦ δυσωδίας, ἢ ὕσης, ἢ δοκήσης, ὁ τῷ πνευματικῷ μύρῳ συγκεχρισμένος, ἵνα μεταδῷς τύτῳ τῆς σῆς ἐυωδίας. ἀκ ἔστιν ἐχίδνης ἰὸς ἢ κακία, ἵν' ὁμῶ τῷ πληγῆναι περιβληθῇς ὀδύναις, ἢ καὶ διαφλαρῇς, καὶ διὰ τῦτο ἢ σοι συγγνώμη φεύγοντι τὸ θηρίον ἢ ἀποκτείνοντι. ἀλλ' εἰ μὲν εἶ δυνατὸς, κἀκεῖνον θεράπευσον. εἰ δὲ μὴ, τό γε ἀσφαλὲς ἔχεις, ἐν τῷ μηδὲν αὐτὸς τῆς μαχθηρίας μεταλαβεῖν. ὁσμή τίς ἐστιν ἀηδὴς τὸ ἐκείνε πάθος, ἢν ἀπελάσεις τυχὸν τὸ σὸν ἐυῶδες ὑπερικῆσαν ταχύ, ἂν ἐδεξῶ τι τοιῦτον ὑπὲρ τῦ ὁμοδύλε καὶ συγγενῦς συμπαθές. *Tu, qi ſpirituali illo unguento arte unguentaria confecto delibutus es, fraterni fœtoris nonnihil perſer, ſive verus ſit fœtor ille, ſive ita tibi videatur, ut ipſe viciſſim boni tui odoris illi aliqid impertias. Vipera virus non eſt improbitas, ut ſimulatqe ictus fueris, doloribus cruciaris, avt etiam intereas, ob eámqe cavſam tibi, beſtiam fugienti, vel interimenti venia parata ſit. Verùm, ſi qidem à te fieri poteſt, eum qoqe morbo libera, ſin minus, ipſe certè ita demum in tuto verſaberis, ſi improbitatis illius particeps neqaqam factus fueris. Inſvavis qidam odor eſt illius morbus, qem fortaſſe fragrantia tua vincet atqe depellet. Libenter ſcilicet ac promptè hujuſmodi qippiam conſervi & cognati tui cavſſâ ſuſciperes.* &c. Hinc meretricularum ſcommata illa, apud Athenæum *l.* 13. *p.ig.* 585. *D.* Θαὶς πρὸς γράσωνα πορευομένη ἐρασὴν, ἐπεί τις αὐτὴν ἠρώτα πῇ πορεύεται, εἶπεν,

Ἀιγεῖ συνοικήσασα τῷ Πανδίονος.

Phryne cænans cum hircoſo amatore, ſublatam phorimen, id eſt, *olfactorium faſciculum florum, & ramulorum berbarum ſvaviter olentium porrexit, & hinc, inqit,* καὶ ἀπράγε. alluſit altera ad vocabulum αἰγὸς, qm *capram* ſignificet, qod Ægæi nomen includere videtur; altera ad τράγε, qod *hircum* deſignat, qaſi ῥάγε, hoc eſt, *hirce* dixiſſet.

Τῷ ὀζοσόμῳ] Ità Lucianus *Anthолog. l.* 2. *c.* 14. *carm.* 3. *v.* 1.

ὀζόσομος ἐξορκιστής.
Os fœdum habens exorciſta.
— *cui ſcilicet agris*
Faucibus exuperat gravis halitus, —
Gutture ſulphureas lentè exhalante Mephites.

utì Perſius *Sat.* 3. unde *guttur meditatorium efficitur latrinarum*, ut Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. dum nimirum,

Τὸ σόμα χὠ πρωκτὸς ταυτὸν ὄζει,
Os & anus idem tua olent.

ut ille in *Anthолog. lib.* 2. *cap.* 14. *carm.* 5. *n.* 1. loqitur. ut poſſint illi *ex veteri Stoicorum decreto* aqè *liberi crepitus atqe ructus eſſe.* utì Cicero ad Pætum ſuum jocatur, *lib.* 9. *Epiſt.* 21.

Ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν] corpus ità affectum non poteſt non ejuſmodi odorem emittere: nec improbi animus talibus dogmatibus imbutus, non ejuſmodi actiones, & operationes edere. Vide *ſuprà* §. 17. & *l.* 11. §. 18. & *l.* 12. §. 16.

Ἔυ σοι γένοιτο] formula ironica: qâ & Epictetus *l.* 2. *c.* 5. & alibi utitur. Sed & nos Angli; **well fare thee.** aliud eſt qod Xylander *bene res habet.* Ἔυ ἔχει. *l.* 10. §. 1.

Δεῖξον.] Vide *ſuprà* §. 22.

Εἰ γὰρ ἐπαΐει, θεραπεύσεις] Ità Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ἐὰν σε ἀκύσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σε. *Si te avdierit, lucratus es fratrem tuum.*

Οὔτε τραγῳδὸς, ὔτε πόρνη] Iſta iſtic qid velint, ego neſcire me fateor. cum ſeqenti periocha committunt pleriqe, ità vertit Xylander, ac ſi legiſſet, ὔτε ὡς τραγῳδὸς, ὔτε ὡς πόρνη, ὃς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ, ὕτω ἐνταῦθα ζῆν. Vertit enim, *Non ità hic vivendum eſt tibi, ut tragœdo avt ſcorto, qi egrediens vivere cogitat.* qod ego planè qid ſit, non capio. Mericus Caſavbonus, *ubi nec vociferator nec ſcortator futurus eſt.* [qi iſtud? *qomodo vivere ſtatuis, ubi ad locum ejuſmodi ſeceſſeris, ubi horum nevter exiſtat, ità iſtic licuerit.* D. Salmaſius ſic legit. ὔτε τραγῳδὸς, ὔτε πόρνη, ὡς ἐξελθόντε ζῆν διανοεῖτον. ὕτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεσι. *neqe hiſtrio, neqe ſcortum ſcenicum ità in theatro vivere cogitant, ut inde exeant. Sic & hic etiam vivere licet.* Si tragœdus, inqit, & ſcortum, qi operam ſuam ſcenæ addixerunt, perpetuò in eo exercitio, qamvis turpi & infami vivere deſtinant, nec ab eo vitæ genere recedere cogitant; qid ni & liceat nobis manere in hac turbulenta vitæ rutuba? Avdeamus in loco penè conclamato & noſtram, licèt minùs dextram forſan, conjecturam interjicere. Qid ſi voluit Marcus, qod *l.* 4. §. 31. Μὴ τύραννον, μήτε θῆλυν. *Neqe tyrannum, neqe fervum.* qódqe Plato *Epiſt.* 7. Μήτε ἀπειθάνεσθαι μάτην νουθετῦντα, μήτε δὴ κολακεύοντά γε, ὑπεχεῖν αὐτοῖς. *Neqe imenſus adverſarer fruſtra monendo, neqe rurſus blandiendo eorum cupiditatibus aſſentarer.* Vide *l.* 11. §. 18. Ità certè uſurpavit τὸ τραγῳδεῖν *l.* 9. *c.* 29. Εἰ δὲ ἐτεραγῴδησεν, ἔθελε μὴ κατακέκριμε μιμεῖσθαι. *Sin tragicè ſemet oſtentarint, qis ad illorum oſtentationem me addixit?*

§. 29. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ] Turpe & periculoſum eſt in eo ſtatu vivere, in qo nolis mori. Verùm nihil impedit, inqit Marcus noſter, qo minùs qiſqe in eo ſtatu vivat, in qo mori ac defungi deſiderat atqe in animo ſuo habet. Vide *ſuprà l.* 2. §. 11. & *infrà l.* 11. §. 3.

Ἐξελθὼν] *exiens*, è vita ſcilicet. ut *l.* 2. §. 11. ἐξιέναι τῦ βίυ pro *mori.* ἐξελθεῖν & ἀπελθεῖν ſimpliciter pro *mori.* Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 15. Συνεργῦμεν ἵνα ἐξέλθῃς. *Adjutores futuri ut è vita excedas.* Libanius *Monod. in Daphn. Apoll. templ. pag.* 188. Οἷον νυμφίε τινὸς, πλεκομένων ἤδη στεφάνων, ἀπελθόντος. *Perinde ac ſi ſponſus quidam, interim dum contexuntur corolla, è vita diſcederet.* nam qod Mericus Caſavbonus de *ſeceſſione*, ſive ἀναχωρήσει intelligit, qalem *l.* 4. §. 3. loqitur; mihi nevtiqam probandum videtur.

Τότε καὶ τῦ ζῆν ἔξιθι] Ità *l.* 8. §. 47. Ἄπιθι ὅν ἐκ τῦ ζῆν. *Excede ergò è vita.* Stoicum hoc dogma, pietati parùm conſentaneum: de qo vide *ad l.* 3. §. 1. Apud Stobæum *tom.* 2. *rit.* 1. Muſonius, opinor, Ἐὰν μὲν ἐκποιῇ πεπιτεύσι, μένειν ἐν τῷ βίῳ. εἰ δὲ μὴ, ῥᾳδίως ἀπαλλάτεσθαι, ὥσπερ ἐκ πανηγύρεως, ὕτω καὶ ἐκ τῦ βίυ. καθάπερ καὶ ἐξ οἰκίας, φησὶν ὁ Βίων, ἐξοικιζόμεθα, ὅταν τὸ ἐνοίκιον ὁ μισθώσας ἡ κομιζόμενος, τὴν θύραν ἀφιλῇ, τὸν κίρκυρον ἀφιλῇ, τὸ φρέαρ ἐγκλείσῃ. ὕτω καὶ ἐκ τῦ σωματίυ ἐξοικιζόμεθα, ὅταν ἡ μισθώσασα φύσις, τὰς ὀφθαλμὰς ἀφαιρῆται, τὰ ὦτα, τὰς χεῖρας, τὰς πόδας, ὐκ ὑπομένω. ἀλλ' ὥσπερ ἐκ συμποσίυ ἀπαλλάτεσθαι, ὑδὲν δυσχεραίνων, ὕτω καὶ ἐκ τῦ βίυ, ὅταν ἡ ὥρα ᾖ. ἔμβα πορθμίδος ἕνεκα. *Et ſiqidem conducat, cum pavpertate manent in vivis: ſin minus, facilè migrant, tanqam è ſolenni conventu ac celebri, ità etiam è vita. Non aliter qàm è domo, inqit Bion, exigimur, ſi locator non accepto pretio habitationis, fores revellat, tegulam adimat, puteum obſtruat: ità & hoc corpuſculo relegor, qando qa locavit natura, oculos ademerit, aures, manus, pedes, non moror amplius. Sed ſicut è convivio diſcedo, nihil indignans: itidem è vita, cum tempus aderit, ſcapham, ut trajiciar, ingrediare.* qæ noviſſima cùm mendo nevtiqam vacent, aliis emendanda relinqo. Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ὦ, γὰρ ἔξεσιν, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν τῦ συμποσίυ, καὶ μηκέτι παίζειν, ἔτι ὧτ' ἀνιᾶται μένων, ἀλλὰ δὲ, ὡς παιδιᾶς παραμένει, μέχρις ἂν ψυχαγωγῆται; *Nam cui licet abire de convivio qum volet, & non amplius ludere, is nunqid adhuc ſe manere dolet? non avtem tanqam ludo intereſt qoad eo delectatur.* nec iſta vitii expertia, qod interpretem fugit, ſed emendatu ſatìs proclivia.

lego

vita; ità tamen, nè tanqam mali qid paſſus. ſi fumus moleſtus eſt mihi, diſcedo. cur hoc momenti alicujus eſſe videatur? interim verò dum nihil me ad educendum me adigit, liber maneo; utpote qem nemo prohibere poſſit, qo minùs faciam qæ velim; velim avtem, qæ animantis ratione imbuti & ad ſocietatem nati naturæ ſint conſentanea.

§. 30. Univerſi mens communionis mutuæ amans eſt. itaqe deteriora qæqe præſtantiorum cavſſâ fecit: præſtantiora ſibi invicem conciliavit. vides ut res ſingulas ordine juſto ſubdiderit, congeſſerit, pro dignitate ſua ſuum cuiqe attribuerit, præſtantiſſimas mutuo ſibi invicem conſenſu devinxerit.

§. 31. Recole tecum, qo modo te hactenus geſſeris erga Deos, parentes, fratres, conjugem, liberos, præceptores, educatores, amicos, familiares, famulos; nunqid hactenus adverſùs horum aliqem, qod minùs deceat, qicqam vel facto, vel dicto etiam admiſeris. recole qoqe qæ tranſegeris negotia, qibúſqe ſuſtinendis ſufficeris. cogita & vitæ tuæ hiſtoriam jam eſſe conſummatam, muneréqe tuo te jam defunctum.

ἕτως μέν τι, ὡς [a] μηδὲν κακὸν πάσχων. * καὶ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. Τί αὐτὸ [b] πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δέ με τούτων ἀδέν ἐξάγῃ, μένω ἐλευθέρως, καὶ [c] ἀδείς με κωλύσῃ ποιεῖν ἃ θέλω. θέλω δὲ [d] κατὰ φύσιν ἔχειν λογικὴν, καὶ κοινωνικὴν ζώϊα.

§. 30. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς κοινωνικός. πεπόηκε γοῦν [e] τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. καὶ [f] τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. ὁρᾷς [g] πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπένειμε ἑκάστοις, καὶ [h] τὰ κρατοῦντα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε.

§. 31. [i] Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φίλοις, οἰκείοις, οἰκέταις. εἰ πρός πάντας σοι μέχρι νῦν ἔστι τὸ μήτε τινὰ ῥέξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν. ἀναμιμνήσκου δὲ, καὶ δι' οἷων διελήλυθας, καὶ ὅσα ἤνεγκας ἐπομένη. καὶ ὅτι [k] πεπλήρωται ἤδη σοι ἡ ἱστορία καὶ βίος, καὶ [l] πλεῖα ἡ λειτουργία. καὶ

a L. 2. §. 11, 12.
* εἰ f.
b L. 4. §. 50.
c L. 1. §. 16.
d L. 2. §. 9. l. 8. §. 48.
e L. 3. §. 4. Sup. §. 16. l. 6. §. 14.
f L. 8. §. 59.
g Sup. §. 8. l. 9. §. 1.
h L. 9. §. 9.
i L. 1. §. 17. Sup. §. 11. l. 6. §. 48. l. 10. §. 37.
k L. 2. §. 14.
l L. 3. §. 8.

ANNOTATIONES.

lego ὡς παιδία, ut pueri, qi ludum, qamdiu volupe eſt, protelant, ubi tædio ceperit eſſe, incidunt. Vide eundem ipſum *l.* 1. *c.* 24. ad *l.* 8. §. 44. Epicurus ipſe apud Ciceronem *de fin. l.* 1. *Dolores, ſi tolerabiles ſint, feramus: ſin minùs ago animo è vita, tanqam theatro, exeamus.* Seneca *Epiſt.* 98. de ſene neſcio qo: *Hic tam turpe putat mortem fugere, qàm ad mortem confugere. qid ergo? nov, ſi ſvadebit res, exibit? qid ni exeat? ſi nemo jam eo uti poterit? ſi nihil aliud qàm dolori operam dabit?* & *Epiſt.* 70. *Nil melius aterna lex fecit, qàm qòd tenum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos.* Idémqe *Epiſt.* 12. *Epicurus dixit:* Malum eſt in neceſſitate vivere: ſed in neceſſitate vivere, neceſſitas nulla eſt. *Qidni nulla ſit? patent undiqe ad libertatem via multa, breves, faciles. agamus Deo gratias, qòd nemo in vita teneri poteſt. calcare ipſas neceſſitates licet.* Idem (ſi idem ſaltem) *Thebaid.* 1. 1.

Eripere vitam nemo non homini poteſt:
At nemo mortem. —

Plinius *hiſt. nat. l.* 28. *c.* 1. *Ex omnibus bonis, qa homini natura tribuit, nihil meliustempeſtivâ morte: in eâqe id optimum, qòd illam ſibi qiſqe præſtare poteſt.* Bacchi illud in Evripidis *Bacchis v.* 498.

Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτὸς, ὅταν ἐγὼ θέλω.

huc accommodat Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Ipſe Deus, ſimulatqe volam, me ſolvet. Opinor,
Hoc ſentit, Moriar, mors ultima linea rerum eſt.

Ὡς μηδὲν κακὸν πάσχων] Ita & Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Μόνον μηδὲν βαρύμενος ποίει, μηδ' ὑπολαμβάνων ἐν κακοῖς εἶναι. *Dummodò non gravatè facias, non in malis te eſſe exiſtimes.* qia ſcilicet nihil ineſt mali, avt in vitæ moleſtiis, avt in morte ipſa; cùm iſta omnia ſint adiaphora. *l.* 2. §. 11, 12. & *l.* 4. §. 5, 42. Epictetus *l.* 3. *c.* 8. Ἀφεῖλεν αὐτῶν (ὁ Ζεὺς) τὸ εἶναι κακά. ἔξεστί σοι πάσχοντι ταῦτα εὐδαιμονεῖν. τὴν θύραν σοι ἤνοιξεν. ὅλαν σοι μὴ ποιῇ, ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει. *De qid mali illis in rebus eſſet cavit? qod tibi iſta forenti beato eſſe licet? tibi fores aperuit, ſi iſta non placent? exi, accuſare avtem noli.* Seneca *de Provident. c.* 2. *Cato, qâ exeat, habet.*

Καὶ καπνὸς ἐστι, ἀπέρχομαι] *ac fumi inſtar abeat.* Xylander, nullo planè ſenſu. legendum, εἰ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. *Si me fumus* in loco aliqo, ubi verſari tunc contingit, *vexat*, maléqe habet, *diſcedo, exeo.* Alluditur ad diverbium, qo tria notantur, qæ domo exigant, *fumus, ſtillicidium, & mulier rixoſa.* Vide Druſium *Proverb. claſſ.* 2. *l.* 1. *Adag.* 213. & Bernardum *de diverſ. ſerm.* 14. Vide & *l.* 8. §. 47. Emendationem ex Epicteto adfirmo, cujus iſta ſunt, *Diſſert. l.* 1. *c.* 25. Καπνὸν ποιοῦντα ἐν τῷ οἰκήματι. ἂν μέτριον, μενῶ· ἂν λίαν πολύν, ἐξέρχομαι. τοῦτο γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι καὶ προχείρειν, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. *Fumum excitavit in cubiculo. Si mediocrem, manebo; ſin maximum, egredior. Hoc enim & meminiſſe & tenere oportet januam apertam eſſe.* qod noviſſimum in ſuis ſubinde inculcat, *l.* 1. *c.* 9. & *c.* 24. & *l.* 2. *c.* 1. Et pavlò poſt ſuperiora illa: Ἀλλὰ πολύς μοι καπνὸς φαίνεται, τὸ ἐν Γυάροις οἰκεῖν. ἀποχωρῶ, ὅπου μὲ οὐδεὶς κωλύσει οἰκεῖν. ἐκεῖνο γὰρ ἡ οἴκησις παντὶ ἤνοικται. *Sed in Gyaris habitare magni mihi fumi inſtar eſſe videtur. Recedo eo ubi me habitare nemo prohibebit. Nam illa habitatio curivis eſt aperta.* Lucem avtem, qaſi è fumo, fœnerabuntur iſta alii cuidam Epicteti loco, *l.* 4. *c.* 10. Ἀλλ' οὐχ ἕξω φαγεῖν. εἰ ὕστω τάλας εἰμὶ, λιμὸν τὸ ἀποθανεῖν. ὅτας δ' ἔστι λιμὸν πάντων, ὁ θάνατος. ἄνθη ἡ καπνφυγή. διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπόν ἐστιν. ὅταν θέλῃς, ἐξῆλθες, καὶ οὐ καπνίζῃ. *At non habebo qod edam? Si adeò miſer ſum, mors portus eſt: mors portus eſt omnium; hoc confugium eſt. Qapropter nihil in vita grave eſt: qum vis liber eris, neqe te moleſtia fumus afficiet.* Et iſtic enim ab ædibus fumo infeſtis eadem eſt tranſlatio.

Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς;] *qid hoc rei eſſe putas?* Xylander. Imò, *cur hoc grave ducis,* (vitâ ſcilicet diſcedere) avt tanqam moleſtum qiddam horreſcis? ità ſiqidem τὸ πρᾶγμα uſurpari docuimus ad illud *ſuprà l.* 4. §. 50. μὴ ὧν ὡς πρᾶγμα. ità Plato in *Sympoſ. pag.* 1191. *C.* Ἐὰν δὲ ψευδῆ, οὐδὲν δὴ πρᾶγμα. *Si verò falſum fuerit, moleſtum non erit.* Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς ἀποθανεῖν. μὴ τραγῳδεῖ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλεις ἀπόλλυσθαι ἐν τῷ κόσμῳ, τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus eſt moriendi. Noli rem exaggerare, ſed dic qemadmodum ſe habet: jam tempus eſt materia in illa, unde conflata fuit, reſolvenda. Qid hoc mali habet? Qid peritvrum eſt in mundo? Qid fies novum avt admirabile?* & *l.* 2. *c.* 1. Ἂν μὴ λυσιτελῇ, ἡ θύρα ἤνοικται. — πρὸς πάντα γὰρ ἠνοῖχθαι δεῖ τὴν θύραν, καὶ πρᾶγμα οὐκ ἔχομεν. *Qod ſi non expedit, janua patet — Ad omnia enim januam patere oportet: ità nihil habebimus negotii.* Seneca *Epiſt.* 70. *Vita non ſemper retinenda eſt, non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere. Itaqe ſapiens vivit, non qantùm poteſt, ſed qantùm debet. — Si multa occurrunt moleſta, & tranqillitatem turbantia, emittit ſe. — nihil exiſtimat ſuâ referre, faciat finem an accipiat, tardiùs fiat an citius. non tanqam de magno detrimento timet. nemo multum ex ſtillicidio poteſt perdere. citiùs mori, vel tardiùs, ad rem non pertinet: bene avtem mori, vel malè, ad rem pertinet. bene avtem mori, eſt effugere malè vivendi periculum.* & *Epiſt.* 17. *Si qid te vetat bene vivere, bene mori non vetat.* Sed de hoc vide ſis *ad l.* 3. §. 1.

Οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω] Vide *l.* 4. §. 49. & *ſuprà* §. 10. & *l.* 6. §. 48.

§. 30. Ὁ τοῦ ὅλου νοῦς] Vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 6. §. 1.

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἔνεκεν] *ſuprà* §. 16.

Ὑπέταξε, συνέταξε] *ſuprà* §. 8. & *l.* 3. §. 4.

Τὰ κρατοῦντα εἰς ὁμόνοιαν] Vide *l.* 9. §. 9.

§. 31. Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσι] Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Αἱ μεγάλαι τέρψεις, ἀπὸ τῶ θαῦμα τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνεσθαι. *Magna gavdia ex facinerum præclarorum ſpectaculo naſcuntur.* Martialis *l.* 10. *Epigr.* 23. de M. Antonio.

Præteritóſque dies, & totos reſpicit annos.
Nulla recordanti lux eſt ingrata graviſque:
Nulla fuit, cujus non meminiſſe velit.
Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus: hoc eſt
Vivere bis, vitâ poſſe priore frui.

De aliis avtem Marcus aliorúmqe bene geſtis *l.* 6. §. 48. qod de ſe ſuíſqe iſtîc.

Μήτε τινὰ ῥέξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν] *neminem unqam vel facto vel dicto laſſe.* Syntaxis gemina Homericæ illi *Odyſſ. σ. v.* 15.

Δαιμόνι' ἤτέ τι σε ῥέζω κακὸν, ἤτ' ἀγορεύω.
Miſer, neqe aliqid tibi facio mali, neqe dico.

Ὅσα ἤρκεσας ὑπομένειν] Hoc nomine Deo gratias agnoſcit deberi, *l.* 1. §. 17. διὰ τὸ ἀνίσχειν τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. *qòd laboribus tot tantiſqe exantlandis par fuerit, in corpuſculo tam infirmo.*

Πλήρης ἤδη σοι ἱστορία καὶ βίος] Vide *l.* 3. §. 8. & *l.* 9. §. 33. & *l.* 10. §. 1. Lucretius *l.* 3.

Cur non, ut plenus vitæ conviva recedis?

De Pollio Statius *Sylv. l.* 2. *Sylv.* 2. *v.* 127.

— dubio qem non in turbine rerum
Deprendet ſuprema dies; ſed abire paratum,
Ac plenum vitæ —

Καὶ τελεία ἡ λειτουργία] Vide *l.* 12. §. 36.

a Sup.§.15. καὶ πόσα ἄπαξ καλά. [a] καὶ πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων
b Sup.§.1. ὑπερεῖδες. [b] πόσα ἂν ἐνδόξα παρεῖδες. [c] εἰς ὅσους ἂν
c L.7.§.65. ἀγνώμονας εὐγνώμων ἐγένου.

recole itidem, qot præclara videris; qot voluptates ac dolores ſpreveris; qot pro glorioſis habita neglectui habueris; qot improbis deniqe æqum te exhibueris.

d L.2.§.1. §. 32. [d] Διὰ τί συγχέουσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς
l.3.§.16.l.6. §.35. ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπιστήμονα; πῖς ἂν ψυχὴ ἔν-
e L.19.§.18 τεχνον καὶ ἐπιστήμων [e]; ἡ εἰδυῖα ἐρχέω καὶ πίλον,
l.8.§.3. καὶ [f] τὸν λόγὸ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον, καὶ λόγὸ παν-
f L.4.§.40. τὸς ξ ἀιῶν ὃ καὶ [g] ὠκεάνους τεταγμένας [h] οἰκονο-
g Sup.§.13. μοῦντα τὸ πᾶν.
h Sup.§.21.

§. 32. Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitæqe conturbent? verùm qænam eſt anima perita artéqe inſtructa? Ea qæ principii finiſqe rerum eſt gnara, rationiſqe illius qæ res omnes permeat, ac per ævum omne ſtatis periodis univerſum hoc adminiſtrat.

i L.4.§.48. §. 33. [i] Ὅσον οὐδέπω [k] σποδὸς ἡ σκελετὸς, καὶ
k L.12.§. 27. [k] ἤτοι ὄνομα, ἢ [l] οὐδὲ ὄνομα. [m] τὸ δὲ ὄνομα, ψό-
l L.4.§.6.l. 6.§.3. φος καὶ ἀπήχημα. τὰ δὲ ἐν τῷ βίῳ πολυτίμητα,
m L.4.§.3. [n] κενὰ, καὶ [o] σαπρὰ, καὶ [p] μικρὰ, καὶ [q] κυ-
n L.4.§.32. νίδια διδακνόμενα, καὶ [r] παιδία φιλόγελα, γε-
o L.9.§.36. λῶντα, εἶτα ἐνθὺς κλαίοντα. πίστις δὲ καὶ αἰδὼς,
p L.6.§.36. καὶ δίκη, καὶ ἀλήθεια, [f] πρὸς ἔλυμπον, ὀπὸ

§. 33. Cinis jamjam futurus es, avt oſſa nuda; noménqe tantùm, vel nè nomen qidem tui, ſuperfuturum eſt. nomen avtem ipſum nihil eſt aliud qàm ſonitus inanis & echo qædam. qin & illa ipſa, qæ in hac vita tanto habentur in pretio, vana ſunt, putida, exilia, canicularum inſtar invicem rixantium, avt puerulorum ſecum invicem litigantium, & ridentium modo, mox plorantium. Cæterùm fides, modeſtia, juſtitia & veritas, ad cœlum à ter-

q L.7.§ 3.
r L.9.§.24.
ſ Heſiod. l. 1.§.195.

ANNOTATIONES.

Ἀγνώμονας ἐυγνώμων] Ità reſtituit Xylander, qod in membranis ἀγνώμων ſenſu planè adverſo legebatur.

Θέλω δὲ καλὰ φύσιν] Vide *ſuprà* §. 9.

§. 32. Διὰ τί συγχέουσι] Anacharſis illud in Græcis, qos cæteroqi ſuſpiciebat, qaſi rationi minùs conſentaneum notabat, *ὅτι παρ' αὐλοῖς ἀγωνίζονται μέν οἱ τεχνίται. κρίνουσι δὲ οἱ μὴ τεχνίται. qòd in certaminibus de peritis imperiti judicarent.* Qod reſpexit Tertullianus *Apolog. c. 1. Qanto magis, hos Anacharſis denotáſſet imprudentes de prudentibus judicantes, qàm immuſicos de muſicis?* Horum ergò judicia peritum prudentémqe qemlibet contemptim habere vult Marcus noſter. Cui accedit Demetrius Cynicus, qi, ut Seneca *Epiſt.* 91. dicere ſolebat, *eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus.* Varro Margopoli:

— ſtultos contemnite docti.

Vide *l.* 2.§. 1.& *l.* 3.§. 11. & *l.* 6.§. 34.

Ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαί] rerum naturæ ac conditionis ignari. Avſonius *lud. 7. ſap.*

Bias Prieneus dixit; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Qod eſt Latinum; Plures homines ſunt mali.
Sed imperitos ſcito; qos dixit malos.

Et mox:

Bias Prieneus dixi; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latinè dictum ſuſpicor, Plures mali.
Dixiſſe nollem. Veritas odium parit.
Malos ſed imperitos dixi & barbaros,
Qi jus, & æqum, & ſacros mores negligunt.

Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Εἶτα μουσικὸς μὲν ἂν ἐπισκέπτεται αὐτῷ ἀποφαινομένῳ περὶ τῆς νήτης, εἶναι ὑπάτην. ἂν δὲ γεωμετρικὸς, ἂν ἐπικρίνῃ τὰς ἀπὸ κέντρου πρὸς τὸν κύκλον προσπιπτούσας μὴ εἶναι ἴσας. ὁ δὲ ταῖς ἀληθείαις πεπαιδευμένος, ἀνθρώπῳ ἀπαιδεύτῳ ἐπισκαφήσεται, ἐπικρίνοντός τι περὶ οὐσίας καὶ ἀνοσίας, καὶ ἀδίκου καὶ δικαίου; ὧν πολλῆς ἀδικίας τῶν πεπαιδευμένων. *Ergò Muſicus eum non curat, cum Neten eſſe Hypaten pronuntiat: neqe Geometer, ſi lineas qa à puncto ad circulum producantur neget eſſe æquales. Homo avtem verè eruditus hominem indoctum curabit qid fas, qid nefas ſit, qid juſtum, qid injuſtum pronuntiandum? O ingentem injuriam eruditorum!* Vide reliqa. Idem *l.* 4. *c.* 5. Τί οὖν; θέλεις με καταφρονεῖσθαι; ὑπό τινων; ὑπὸ εἰδότων; καὶ πῶς καταφρονήσουσιν οἱ εἰδότες τοῦ πράου καὶ αἰδήμονος; ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων; τί σοι μέλει; ἢ τινι γὰρ ἄλλῳ τεχνίτῃ τῶν ἀτίχνων. *Qid ergò? Vis me contemni? A qibus? Ab iis qi te norunt. Qomodò avtem qi te norunt contemnent, qum ſis manſvetus, qum ſis verecundus? At ab iis qi te ignorant? Qid id tua refert? Neqe enim alius artifex ignaros artis ſuæ curat.* Vide & eundem *ad l.* 9. §. 26. ἀμαθεῖς avtem ψυχαὶ, *animæ imperitæ*, pro hominibus imperitis. qod eſt Hebræis ac Hebraiſantibus valde familiare. Vide *ad l.* 1. §. 16. ubi σώματα, id eſt, *corpora* pro *ſervitiis.* Moſes *lib.* 2. *c.* 1. *v.* 5. *Fueruntqe omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, ſeptuaginta animæ.* qod Stephanus apud Lucam *Act. c.* 7. *v.* 14. Græcam ſecutus verſionem, ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς. *Animarum ſeptuaginta qinqe.* Idémqe *c.* 27. *v.* 37. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ. *Eramus avtem in univerſum in navigio animæ ducentæ ſeptuaginta ſex.* Pavlus *ad Rom. c.* 13. *v.* 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto.* Nec abhorrent Latini. Tertullianus *de anima cap.* 13. *Enimvero qis non animæ dabit ſummam omnem, cujus nomine totius hominis mentio titulata eſt?* Qantas animas paſco? *ait dives.* &, *animas ſalvas optat gubernator.* Cicero *familiar. l.* 14. *Ep.* 14. *Vos meæ chariſſimæ animæ, qàm ſapiſſime ad me ſcribite.*

Ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν καὶ τέλος] Vide *l.* 8. §. 3.

Τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον] Animam ſcilicet œcumenicam, vel catholicam potiùs, de qa *ſuprà* §. 30. & *l.* 4.§. 40. & *l.* 6. §. 14.

Καλὰ περιόδους τεταγμένας] ſive καιροὺς τεταγμένους, *præſtituta tempora*, ut Apoſtolus *Act. c.* 17. *v.* 26. Vide tamen *ſuprà* §. 13.

Οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν] Vide *ſuprà* §. 21.

§. 33. Σποδὸς, ἢ σκελετός] *cinis, avt ſceletus*: qod *ſuprà l.* 4. §. 48. Τάριχος, ἢ τίφρα. *Salſura avt favilla.* ibi vide. Apud Plutarchum *p.* 950. *F.* Antonius poſtridie de rerum ſumma cum Cæſare decerraturus ad cœnam ſuos jubet, προθυμεῖσθαι ἐυκχεῖν. ἄδηλον γὰρ εἰ τῦτο ποιήσουσιν ἄυριον, ἢ δεσπότας ἐλέυθερος ὑπεξελήσουσιν, αὐτὸς δὲ κείσεται σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γενόμενος. *Epulis ſe liberaliùs exciperent: incertum eſſe idémne facturi poſtridie eſſent, an aliis dominis miniſtraturi: ipſe verò exſtinctus jaceret & inanimis.* Teles Pythagoricus, *de exilio*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἡμεῖς μὲν καὶ ἰδεῖν καὶ ἅψασθαι ἀνεθέμεν. οἱ δὲ σκελετίσαντες ἔνδον ἔχουσιν, ὡς καλόν τι, καὶ ἐνέχυρα τὼς νεκρὼς λαμβάνουσιν. *Nos quidem à conſpectu tactúqe mortuorum abhorremus: alii verò deſiccata cadavera ceu qippiam egregium domi ſervant, & loco pignorum mortuos accipiunt.*

Ἤτοι ὄνομα, ἢ οὐδὲ ὄνομα] Vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Μῦθος, ἢ οὐδὲ μῦθος. *Fabula, & ne fabula qidem.*

Τύφος καὶ ἀπήχημα] *Lib.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Inanes planè applavſus iſti.* & *l.* 6. §. 16. Κρότος γλωσσῶν. *Linguarum ſtrepitus.*

Κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ μικρά] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 6. §. 13, 36. & *l.* 7. §. 3. & *l.* 9. §. 36.

— πρὸς Ὄλυμπον] Ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 195. de qarto agens ſeculo:

Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς ἐυρυοδείης
Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτην, προλιπόντ' ἀνθρώπους,
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις. —
Tum denqe ad cœlum à terra ſpatioſa
Ad Deos ibant, relictis hominibus,
Pudor & Nemeſis. —

Et Aratus *Phænom.*

Καὶ τότε μισήσασα Δίκη κείνην γένος ἀνδρῶν,
Ἔπλατ' ὑπερμαίη.

qod Feſtus Avienus:

Sic juſta in populos mox Virginis inculpatæ
Exarſere odia, & cœlum pernicibus imtrat
Diva alis. —

& Cicero,

Deſeruit properè terras juſtiſſima virgo,
Et Jovis in regno, cœliqe in parte reſedit.

Refert Lactantius, ſed ità in vulgatis, qaſi Ciceronem iſtud negare dicatur. *Sed non, ait Cicero, & Jovis in regno, &c.* cùm deberet eſſe, *ſed non, ut ait Cicero.* hoc, inqit, non eſt verum, qod Cicero dixit, Jovis in regno Juſtitiam reſedíſſe, cùm Jupiter ipſe injuſtiſſimè ſe geſſerit. De eodem hoc Naſo *Metamorph. l.* 1. *v.* 129.

---- fugere pudor, verúmqe fidéſqe.

& mox, *v.* 149.

— & virgo cæde madentes
Ultima cæleſtúm terras Aſtræa reliqit.

Juvenalis itidem, *Sat.* 6.

---- ad ſuperos Aſtræa receſſit,
Hac (pudicitiâ ſcilicet) *comite; atqe dua pariter fugere ſorores.*

Scilicet, ut Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 5. *Hi planè intellexerunt, abeſſe juſtitiam à rebus humanis; eámqe finxerunt offenſam vitiis hominum, ceſſiſſe terrâ, in cœlúmqe migráſſe.* Alluſit huc Valerius Flaccus *Argonaut. l.* 2. de procellis cladibúſqe agens cœlitus immiſſis;

— *tunc*

terra longè latéque patente, sese contulerunt. ecqid igitur restat qod te istîc detineat? siqidem res sensui subjectæ, mutari pronæ, & consistere nesciæ; sensus ipsi hebetes & imagines falsas admittere proclives: animula ipsa, exhalatio à sangvine emissa: apud eos, qi istiusmodi sint, celebrem esse, inane qiddam. qin ergò expectas placidus, vel extinctionem tui, vel translationem? istius tempus donec obvenerit; qid suffecerit, nisi ut Deos colas celebréque, hominibus benefacias, sustineas eos eisdémqe abstineas; meminérisque ea omnia, qæ extra corpusculi animulæque tuæ terminos consistunt, nec tua esse, nec in potestate tua sita?

χθονὸς Ἡσιοδείης. Τί ἂν ἔτι τὸ ἐνταῦθα κατέχον; εἴγε [a] τὰ μὲν αἰσθητὰ, ἀμεταβλητα, καὶ [b] ἀχ ἑ-ςῶτα. τὰ δὲ αἰσθητήρια, [c] ἀμυδρὰ καὶ ἀντύπωτα. αὐτὸ δὲ τὸ ψυχάριον, [d] ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος. [e] τὸ δὲ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις, κενόν. * τί οὖν [f] περιμένεις; [g] ἴλεως [h] τὸ εἶπ σβέσιν ἴτε μετάσασιν. ἕως δὲ ἐκείνης ὁ καιρὸς ἐφίςαται, τί [i] δρᾶσεῖ; τί δ' ἄλλο ἢ [k] θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. [l] ἀνθρώπους δὲ ἐᾶν ποιεῖν, καὶ [m] ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. ὅσα δὲ ἐκτὸς ὅρων ἔ κραδίας, καὶ ἔ πνευματίου, παῦσαι μεμνημένος [n] μήτε σὺ ὄντος, μήτε ἄλλου τινός;

a L.2.§.17. l.6.§.4.14.
b Sup.§.23.
c L.2.§.17.
d L.4.§.3.
e L.4.§.33.
* τί ὄ.π.ἴλ.
f Sup.§. 10.
g L.2.§.3.
h L.7.§.32.
i Sup.§. 14.
k L.6.§.19. 30.
l L.5.§.29.
m Sup.§.29.
n L.12.§.3.

§. 34.

ANNOTATIONES.

— *tunc flagitat iras*
In populos, Astræa Jovem, terrisque relictis
Invocat assiduo Saturnia sidera questu.

Allusit & Maro ipse *Georg. l.* 2. ubi de agricolis dixit;

— *extrema per illos*
Justitia excedens terris vestigia liqit.

Indè ludens Lucianus *in his accusato pag.* 215. τὴν Δίκην inducit Jovem patrem nè in terram denuo mittatur deprecantem verbis illis: Ἄνθις ἐς τὴν γῆν, ἢ ἐξελαυνομένη πρὸς αὖ]ῶν, δραπετεύω πάλιν ἐκ τοῦ βίου, τὴν ἀδικίαν ἐπιγελῶσαν ἢ φίρουσα; *Iterúmne in terram, ut ejecta ab illis, denùo fugitiva è vita abeam, ubi injustitiam irridentem ferre non potero.* Cæterùm, Marco nostro imperante, δίκη καὶ αἰδὼς ἀπιθῆναι κάθοδον ἐς ἀνθρώπους. *justitiam ac verecundiam ad homines regressas*, asserit Aristides *Orat. in Romam.* Idémqe de Severi cum filio Antonino imperio cecinit Oppianus ἀλίευ]. β. prope finem,

— νῦν γάρ σε, Δίκη, θρέψ]ορα πολλὰ
Γηθόσυνα μερόπεσσι συνίσιον ἠδὲ σύνοικον,
Ἐξ ὅ μοι κραίνεσι μέγαν θρόνον ἰμβεβαῶτες
Ἄμφω θεσπεσίοις τε πατρὶ καὶ φαιδίμῳ υἱός.

— *nunc enim te, ô Justitia nutricula urbium,*
Cognosco hominibus familiarem atque cohabitatricem,
Ex qo mihi imperant excelso solio consessio
Uterqe, divinúsqe pater, & illustris filius.

Scripta enim hæc Severo superstite, etiamsi non antè defunctum jam publicata. Qin & idem planè futurum pronunciat Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 27. si ad victum simplicem ac innoxium reduci posset genus humanum. Ἦ δῆλον, inqit, ὡς ἐνδαιμονήσομεν. αἰδέσιας μὲν ἐξορισθείσης ἀπ' ἀνθρώπων, δικαιοσύνης δὲ πολιτευομένης καὶ παρ' ἡμῖν, καθάπερ καὶ ἐν ἑρανῷ. *Profectò patet nos felices futuros, injustitiâ ab hominibus exterminatâ, & justitiâ eundem apud nos, qem in cœlis habet locum, obtinente.* Cæterùm Didymus Cynicus apud Plutarchum *de Orac. defit. p.* 413. *d.* Θαυμαστόν ἐσιν, εἰ τοσαύτης εἰς [ἡμᾶς] κακίας ὑποκεχυμένης, ἔ μόνον, ὡς προεῖπεν Ἡσίοδος, αἰδὼς καὶ νέμεσις τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀπολελοίπασιν, ἀλλὰ καὶ πρόνοια θεῶν συσκευασαμένη τὰ χρησήρια πανταχόθεν οἴχε]αι. *Tantâ malitiâ in nos dissipatâ mirum est, si non tantùm, qod prædixit Hesiodus, verecundia & justa indignatio humanam reliquerunt vitam: sed providentia etiam divina convasatis oraculis omnino abiit.* Ità enim restituendum locum illum avtumo: nisi qis & δὲν interjiciendum existimet, ut sit θαυμαστὸν δὲν. ea enim dubio procul Cynici mens est. Vide Ammianum *l.* 22. *c.* 10. *p.* 239. & *l.* 25. *c.* 6. de Juliano. Vide & sis Hieronymum *adv. Pelagium lib.* 3. *cap.* 5. qem viduæ cuidam in epistola ad eam data adeò fœdè adulatum refert, ut *justitiam, qa esse jam non nisi in cœlo credatur, apud illum solam dicat invenisi in terris.*

Τὰ μὲν αἰσθη]ὰ, ἀμεταβλη]α, καὶ ἀχ ἑςῶτα] *suprà* §. 23.

Πὰ δὲ αἰσθη]ήρια ἀμυδρὰ, καὶ ἀντιπαρα]ύπωσα] Vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 6. §. 6.

Ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος] Ità *lib.* 6. §. 15. Ἡ ζωὴ ἐκάς ου, οἷον ἡ ἀφ' αἵμα]ος ἀναθυμίασις, καὶ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. *Vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qadam à sangvine orta, & ab aere spiritus attractio.*

Τὸ δὲ ἐυδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν] *lib.* 3. §. 4. & *lib.* 4. §. 3, 33.

Τί οὖν περιμένεις; ἴλεως τὸν] *Qid ergò aliud operiris, nisi vel* &c. Xylander frustra. legendum enim, τί δ' περιμένεις &c. *Cur non propitio lubentique animo mortem expectas, sive ea destructio est sive demigratio?*

Εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάσασιν] Ambiguè loqitur istîc Marcus, utì sæpe alibi. Vide *suprà ad l.* 4. §. 21. sed & *l.* 8. §. 25. & *l.* 11. §. 3.

Σβέσιν] sic *l.* 4. §. 21. ἐξάπλοντας. qia igneum qiddam animam existimabant. Ignis avtem & accendi & extingvi dicitur.

Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ ἐν ποιεῖν] Eadem monita salutaria, *l.* 6. §. 30. Vide ibi adnotata.

Ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος δικαιοσύνης. Æquanimitatem esse justitiæ portionem. & *suprà* §. 29. Ἐυποιητέον καὶ ἀνεκτέον. *Juvare & sustinere.* Epictetus solitus est dicere, (utì ex Favorini relatione Gellius, *noct. Attic l.* 17. *c.* 19.) *duo esse vitia multò omnium gravissima ac teterrima, intolerantiam & incontinentiam.* itaque *futurum plerqe impeccabilem, vitámqe victurum tranquillissimam, qi hæc duo verba cordi habeat, eáqe sibi præcauda caret,* Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *Sustine & abstine.* Atqi Tertullianus etiam *incontinentiam* sub *intolerantia* comprehendit, *continentiam* sub *tolerantia* contineri contendit. *de patient. cap.* 5. *Ut compendio dictum sit, omne peccatum impatientiæ ascribendum. malum impatientia est boni. nemo impudicus, non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & iniquus quietis. ut malus unusqisqe fiat, bonus perseverare non poterit.* Ex *ibidem c.* 15. *Omnia Dei placita tuetur patientia*, &c.

Μήτε σὺ, μήτε ἐπὶ σοί] Evcherius in *Orat. hortat. Esto tu*, inqit, *tibi chorjor, qàm tua.* Verùm Marcus hîc ista, & qicqid extra corpusculi animulæque fines consistit, *tua* esse nibi negat. sed & Lucilius apud Senecam *Epist.* 8.

Non est tuum, fortuna qod fecit tuum.

& Publius Syrus,

Alienum est omne, qicqid optando venit.

ideo nimirum, qia, ut Lucilius idem,

Dari bonum qod potuit, avsarri potest.

In eandem sententiam Bernardus *de bon. deser. Divitiæ ipsa nec vera, nec vestra sunt. si vestra sunt, vobiscum asserte. Qod enim hic relinqitur, non nostrum sed alienum est.* Ambrosius *Epist.* 9. Basilius Cæsar. *pag.* 344. *B.* explicans illud Moisaicum, Περισίχε σεαυ]ῷ. τα]ίσι, μήτε τοῖς πατσὶ, μήτε τοῖς περὶ σε. *Attende tibi ipsi, hoc est, non tuis, non iis qa circà te sunt.* inqit; Ἀλλὰ σεαυ]ῷ μόνῳ. ἄλλο γὰρ ἐσμὲν ἡμεῖς αὐ]οὶ, καὶ ἄλλο τὰ ἡμέ]ερα, καὶ ἄλλο τὰ περὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν οὖν ἐσμὲν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς. ἡμέτερον δὲ τὸ σῶμα, καὶ αἱ δι' αὐ]οῦ αἰσθήσεις. περὶ ἡμᾶς δὲ τὰ χρήμα]α, αἱ τύχαι καὶ ὅ λοιπὸ τῆς βίου κα]ασκευή. *Sed tibi ipsi & soli. Ipsi enim nos & aliud sumus, & aliud nostra sunt, aliud item qa circa nos conversantur. Sanè sumus nos & anima & anima mens. Nostrum avtem corpus est, & qi per ipsum suum munus habent sensus. Circa nos porro sunt pecuniæ, artes, & reliqa vitæ supellex atqe apparatus.* Cæterùm Epictetus nec reculam, nec corpusculum etiam, tuum esse tibi concesserit. Siqidem, illud etiam explicans, qod Marcus hîc, μήτε ἐπὶ σοί, sic infit, *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τί λέγει ὁ Ζεὺς; Ἐπίκτη]ε, [ità distingvendum, secùs qàm in vulgatis] εἰ ἦν τι ἦν, καὶ τὸ σωμάριον ἦν σε, καὶ τὸ κ]ησείδιον, ἐποίησα ἂν ἐλεύθερον καὶ ἀπερισπάσ]ον. νῦν δὲ μή σε λανθάνει. τοῦτο γὰρ ἔτι σόν. *Quid Jupiter ait, Epictete? Si fieri potuisses, etiam corpusculum tuum & reculam libera, & ab impedimentis remota fecissem. Nunc te latere non debet, istud non esse tuum.* Cui concinit & Pythagoras referente Stobæo *tom.* 1. *tit.* 1. Πίσευσον, μὴ εἶναί σοὶ τι]ῆμα, ὃ πᾶς μὴ ἔσ]ος διανοίας ἔχεις. *Persvasum habeas, tuas non esse facultates, qas non conclusas animo geras.* Epictetus idem *Enchir. cap.* 1. §. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐσι φύσει ἐλεύθερα, ἀνώλυτα, ἀπαραπόδισα. τὰ δ' ὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτὰ, ἀλλό]ρια. ἐὰν οὖν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλό]ρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, *c.* 3. — μίμνῃ καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δ' ἀλλό]ριον, ὥσπερ ἐσὶν, ἀλλό]ριον, ὄφεις σε ἀναχώσουσι ὀδόν]ων, ὄφεις σε κωλύσουσι, ἢ μίμνῃ ὄφιν, ἢ γκαλήσεις τινὶ, ἄκων πράξεις ὃ μὴ ἐν, ὄφεις σε βλάψει, ἐχθρὸν ὐκ ἕξεις. οὐδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ. *Ac ea qidem qa nobis sunt, libera sunt naturâ suâ, nec prohiberi ab ullo, nec impedirì possunt. In qa avtem ipsi jus nullum habemus, ea sunt infirma, obnoxia servituti, obnoxia impedimentis, aliena. Si ea, qa naturâ sunt, libera putaris, & aliena pro tuis habueris, fore, ut impediaris, deos hominésqe accuses. Sin id solum tuum existimaris, qod tuum est; aliena verò, ut sunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impedies, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te ladet, inimicum non habebis. Nec enim noxium qid pateris.* Vide & Marcum ipsum *lib.* 12. §. 3, 26.

§. 34.

a L. 2. §. 5.
b Sup. §. 14.
c L. 1. §. 9.
*-σειν. δ. σειν
d Sup. §. 20.
e Sup. 16.
f L. 4. §. 20. l. 9. §. 31.

§. 34. Δύνασαι ἀεὶ [a] εὑροεῖν, ἔγε καὶ [b] ὁδεύειν, ἔγε καὶ [c] ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, καὶ πρόσ-* σειν δ. σειν * δύο ταῦτα κοινὰ, τῇπε ℥ θεᾶ, καὶ τῇ ℥ ἀνθρώπῳ, καὶ παντὸς λογικοῦ ζώου ψυχῇ. τὸ [d] μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου. καὶ τὸ [e] ἐν τῇ δικαϊκῇ διαθέσει καὶ πράξει ἔχειν τὸ ἀγαθόν, ᾗ [f] ἐπεύθα τῷ ὄρεξιν ἀπολήγειν.

§. 34. Prosperè tibi res tuæ sunt perpetuo processuræ, si ritè incedere potueris, rectâqe methodo & opinari & agere. communia sunt animæ ratione præditæ sive Dei sive hominis, sive aliûs alicujus animantis duo ista: alterum, quod ab alia re nulla possit impediri; alterum, quod in animi affectione actionéqe justâ bonum suum situm habeat, nec ultra hæc qicqam appetere necesse habeat.

g Sup. §. 25. l. 7. §. 22. l. 9. §. 4.
h Sup. §. 22.
i L. 8. §. 55.
k L. 9. §. 3.
l L. 4. §. 22.
l. 7. §. 43.
m L. 6. §. 30.
n L. 3. §. 11.

§. 35. Εἰ [g] μήτε κακία ἐστὶ τοῦτο ἐμὴ, μήτε ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμὴ, [h] μήτε τὸ κοινὸν βλάπ]εται, τί ὑπὲρ αὐτοῦ διαφέρομαι; [i] τίς ℥ βλάβη ℥ κοινῇ;

§. 35. Si nec avt vitiositas hæc mea sit, avt effectum vitiositatis meæ; nec communitas eâ læditur, cur de re ista ipse differor? communitatem avtem qid læserit?

k L. 9. §. 3.
l L. 4. §. 22.
l. 7. §. 43.
m L. 6. §. 30.
n L. 3. §. 11.

§. 36. Μὴ [k] ὁλοχερῶς [l] τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι. ἀλλὰ [m] βοηθεῖν μὲν κ℥ δύναμιν κ℥ [n] κατ' ἀξίαν.

§. 36. Nè imaginatione ullâ temerè abripiaris: sed opis tuæ indigis, prout potes & par est, opem feras.

ANNOTATIONES.

§. 34. Εὑροεῖν] Vide *l.* 2. §. 5. *l.* 10. §. 6. Epictetus *Dissert.* *l.* 1. *c.* 1. εὐθυμοῦ]α καὶ εὑροεῖ]α. *hilarem & alacrem.* & *c.* 4. Εὐρόως καὶ ἀταράχως βιώσεσθαι. *Ut feliciter & animo tranquillo viverem.* Ei opponitur τὸ δυτροεῖν. Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Ὅπου τὸ πρῶτον καὶ μόνον αἴτιόν ἐστι τοῦ κατορθοῦν ἢ ἁμαρτάνειν, τοῦ εὑροεῖν ἢ δυσροεῖν, τοῦ εὐτυχεῖν ἢ ἐυτυχεῖν. *Ubi avtem prima avt unica causa est avt rectè agendi avt delinqendi, avt prospero adversove successu utendi, avt secundam vel adversam fortunam experiendi.* cùm res scilicet ex voto & animi sententia non succedunt, non fluunt. ab eis tractum, qi æstu adverso conflictantur. Idem *l.* 2. *c.* 17. Θέλεις τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ σοὶ δυνατά; τί οὖν ἐμποδίζῃ; διὰ τί δυσροεῖς; ἢ φεύγεις τὰ ἀναγκαῖα; διὰ τί οὖν περιπί]εις τινί; διὰ τί δυσυχεῖς; διὰ τί θέλοντός σου τι, ἢ γίνεται, καὶ μὴ θέλοντ℥, γίνεται; ἀπόδειξις γὰρ μεγίστη δυσροίας καὶ κακοδαιμονίας. *Tu ea vis qa & fieri & à te fieri possunt. Cur ergò impedîris? Cur successu cares? Non tu nunc fugis necessaria. Cur ergò in ea incidis? Cur calamitate conflictaris? Cur te volente aliqid non fit? Cur nolente fit aliqid? Hæc enim demonstratio est maxima calamitatis & infelicitatis.*

Ὁδεύειν] *suprà* §. 14.

Ὁδῷ ὑπολαμβάνειν] *certam in opinando rationem methodúmqe observare.* Vide *ad l.* 1. §. 9.

Καὶ πρόσεσιν δύο ταῦτα] Distinctio plena post πρόσεσιν est collocanda. qod & advertit Casavbonus. dum non attendit Xylander sententiam corrupit.

Καὶ παντὸς ζώου λογικοῦ] hoc ideo, qia philosophi λογικὸν ζῶον, sive *animal ratione instructum* non homini soli, sed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus commune constituebant; utì ex Plutarcho *de orac. cessat.* Xylander hic monet.

Τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου] *suprà* §. 10. & 20. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 12. §. 8. Epictetus apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. ex *enchirid. c.* 13. Νόσ℥ σώματός ἐστιν ἐμπόδιον. προαιρέσεως δὲ ὐ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. χώλωσις σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ ὐ. καὶ ἕκαστον δὲ τῶν ἐμπιπ]όντων ἐπίλεγε, εὑρήσεις γὰρ αὐτὸ ἄλλου τινὸς ἐμπόδιον, σοῦ δὲ ὐ. *Morbus est corporis impedimentum, instituti non item, nisi ipse velis. Clavdicatio pedis est impedimentum, instituti non item. Qod si singulis in rebus, qa incidunt, consideraris, invenies eas alterius cujuspiam rei, non tui esse impedimentum.*

Τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν] Vide *l.* 4. §. 37, 49. & *l.* 6. §. 50. & *l.* 7. §. 28. & *suprà* §. 14.

§. 35. Εἰ μήτε κακία ἐστί] Vide *suprà* §. 25.

Μήτε τὸ κοινὸν βλάπ]εται] Vide *suprà* §. 22.

Τίς δὲ βλάβη τοῦ κοινοῦ;] vide *l.* 8. §. 55. Epictetus *Dissert.* *l.* 4. *c.* 7. Τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; *Qid periturum est in mundo.* si tibi vita etiam erepta fuerit?

§. 36. Μὴ ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι] Hoc velle videtur, nè in opem egenis afflictisve aliis qibusvis, qi ejusdem indigent, ferendo, id statim admittamus, qod imaginatio forsan nobis nostra ad aspectum primùm suggesserit: miserum nimirum hominem illum esse, sive mali aliqid illi obtigisse; unde & nos ipsi pariter afficiamur. id qod *l.* 7. §. 43. dixit, Μὴ συνεπιθρηνεῖν, μηδὲ σφύζειν. *Lamentationibus ne collamenteris, neve commovearis.* Epictetus *enchir. c.* 16. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντ℥ τέκνῳ, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ ἑαυτοῦ, πρόσεχε μὴ σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' ἐυθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἔχε πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων. *Qum ejulantem qempiam videris in luctu, sive peregrè profecto filio, sive rebus amissis: cave ne te visum illud moveat, ut existimes versari eum in malis ob externa; sed statim ipse tecum distinguito, sitqe in promptu ut dicas. Istum affligit, sed concepta de eo opinio.* locum integrum apposui, qia minùs integer videtur, qò integritati restituam fuæ. Excidisse aliqid Hieronymo Volfio suboluit: sed in supplendo parùm feliciter versatus est, in annotatis interserit, ἄλλου γὰρ ὐ θλίβει. cujus rationem subjungit, ὅτι ἄλλα ἐφ' ἅπ]εται. *Alium*, inqit, *non angit, qia non tangit.* ut sit qod Comicus,

A *Facilè omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.*

Tu si hic sis, aliter senties.

sed & illis interjectis, adhuc clavdicabit sententia. etsi interjiciantur, sensum alium multò magìs idoneum, & Epicteti menti consentaneum, redderent: qalem versio ipsa repræsentare videtur. *Istud afficit, non casus ipse; alium enim non afflixit,* [vel potiùs *non affligeret*] *sed concepta de eo opinio.* Verùm supplendum amplius ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 115. Ὅτι τοῦτον θλίβει, ὐ τὰ συμβεβηκότα. ἄλλου γὰρ ὐ θλίβει. ἀλλὰ τὰ δόγματα. *Qod crucietur non ob eventum rei, alii enim non cruciantur: sed ob suas opiniones.* qi & pro τοῖς ἐκτὸς legit ἀνθρώπῳ. & illa διαίρει παρὰ σεαυτῷ omisit prorsus. qæ & mihi suspecta. Generaliùs pavlò Epictetus idem *Dissert.* *l.* 4. *c.* 10. Μὴ πρὸ τοῦ ἐπάγειν τὸν φυσικὸν κανόνα, προπίδα ἐν τῷ συγκατίθεσθαι. *Noli ante regulam naturæ adhibitam prosilire ad assensionem.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς ὀξύτη]℥ μὴ συναρπασθῇς, ἀλλ' εἰπὲ, ἐκδέξαί με μικρὸν, φαντασία. ἄφες ἴδω, τίς εἶ, καὶ περὶ τίν℥. ἄφες σε δοκιμάζω. *Primùm tamen vide ne illi temerè assentiaris, sed dic: visum, expecta me pavlulum, sine videam qid sis, & qa de re; sine te explorem.* Redonanda eidem eadem vox hæc *enchir. c.* 20. Ὅταν μήποτε ἰδών τινα προτιμώμενον, ἢ ἄλλως ἐυδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. *Si qem eximiis honoribus affectum, avt alioqi florentem videris: vide nè qando beatum illum pradices, visorum impetum secutus.* pro eo qod codices perperam, συνεπαρθείς. Sic enim ipse mox *c.* 21. Τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ, ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι. *Qapropter in primis operam dato, nè visa tibi assensum extorqeant.* Idem *enchir. c.* 33. à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 17. ex qo codices Epicteti emendandi; lavdatus: Ὅταν ἡδονῆς τιν℥ φαντασίαν λάβῃς, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων φαντασιῶν φυλάσσου, μὴ συναρπάζῃ ταχέως. ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα. καὶ μικρὰν ἀναβολὴν αὐτὸς παρὰ σεαυτῷ λαβὲ, ἐπισκόπησον τὴν φαντασίαν, καθ' ὃς ἔχεις κανόνας. καὶ πειρῶ κρατεῖν τῶν ἡνιῶν. *Cùm aliqa voluptatis animum phantasia subierit, observandum est id qod in omnibus, nè statim abreptum te præcipitem des. Negotium te expectet, tuqe tecum aliqantulum immoratus, cogitationem tuam diligenter inspectam secundùm præscripta tibi præcepta examinato. Et habenis semper fortiter utere.*

Ὁλοσχερῶς] *omnino* Xylander. ut sit, ὁλοσχερῶς, ὁλοτελῶς. qomodo Svidas exponit. Sed cum συναρπάζεσθαι conjungit, *nè in totum abripi nos sustineamus*; cùm Bootius τῷ μὴ adhærere malit, *nè ulla ex parte abripi nos patiamur.* Ego ὁλοσχερῶς istic, ut & *l.* 9. §. 3. ἀντὶ τοῦ προπετῶς, *temerè,* B *temerariè* positum existimem. ut ὁλοσχερῶς συναρπάζεσθαι idem sit Marco, qod ταχέως συναρπάζεσθαι Epicteto. re scilicet ipsâ non satìs sedulò & accuratè perpensâ. Vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 9. §. 3.

Ἀλλὰ βοηθεῖν κατὰ δύναμιν] Ità Cicero *Tuscul.* *l.* 4. *Cur misereare potius qàm feras opem, si id facere possis? an sine misericordia liberales esse non possumus? non enim ipsi suscipere ægritudinem propter alios debemus, sed alios, si possumus, levare ægritudine.* Et Plutarchus *de tranqill. pag.* 468. *D.* Ἔνιοι τῶν φιλοτόφων (Stoicos notat) καὶ τὸν ἔλεον ψυγμοὶ πρὸς ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους γιγνόμενον, ὡς καλὸν τὸ βοηθεῖν, ὃ τὸ συναλγεῖν καὶ συνεπιδιδόναι τοῖς πλησίον ὄντ℥. *Philosophorum nonnulli misericordiam, qà afficimur ob alterorum calamitates, vituperant: qod debere nos opitulari aliis, non una dolere, & animum demittere statuant.* Qod avtem in casibus ejusmodi qoad alios observandum præcipit Marcus, idem & qoad nosipsos Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τεταραχῶς αἱ φαντασίαι γίνονται ἡμῖν. ἢ γὰρ ἐσί τινα ὄντως, ὡς φαίνεται. ἢ οὐκ ὄντα, οὐδὲ φαίνεται ὅτι ἐσίν. ἢ ἐσι, καὶ οὐ φαίνεται. ἢ οὐκ ἔσι, καὶ φαίνεται. λοιπὸν ἐν πᾶσι τούτοις ἐυτοχεῖν ἔργον ἐσὶ τοῦ πεπαιδευμένου. ἢ, τί δ' ἂν ἡ τὸ θλίβον, ἐκείνῳ δεῖ προσάγειν τὴν βοήθειαν. *Qatuor modis visa in nobis exsistunt. Avt enim talia sunt qalia videntur: avt cum non sint, nec esse videntur. avt sunt, & non esse videntur: avt non sunt, & esse videntur. In his igitur omnibus*

C

D

E

F

duo

feras. nec ſi in rebus mediis hiſce detrimentum ſuſtinuerunt, ideò lædi eos exiſtimes. nihil enim mali ſubeſt. ſed qemadmodum ſenex diſcedens alumni turbinem poſcebat, cùm turbinem tamen, hoc eſt, ludicrum qiddam, eſſe meminiſſet: ità & iſtîc te geras. ad roſtra ubi declamitans fueris, an oblitus es, homo, hæc qidnam ſint? memini ſatìs, inqis; verùm ea ſunt, in qibus iſti pretium ſtudiúmqe ponunt. num ergò & te fatuum eſſe neceſſe eſt, qia illi ſunt? qocunqe loco deprehenſus, felix

κᾆν εἰς τὰ μέσα ἐλατ]ῶν᾽), μὴ μέν τοι a βλάβην ἀυτὸ φαντάζεσθαι, κακὸν γὰρ * ἔθ. ἀλλ᾽ ὡς ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν ᾧ θρέπ]ε ῥόμβον ἀπήτει, μεμνημένῳ ὅτι ῥόμβ. ἄτως ἂν κᾀ ὧδε. ἐπεί τοι * γίνῃ καλῶν ὅπι τ᾽ ἐμβόλων. ἄνθρωπε, ἐπελάθε τί τοῦτο ἦν; ναί. ἀλλὰ τούτοις περισπάδασα. b Διὰ τοῦτ᾽ ἂν κᾀ σὺ c μωρὸς γένῃ; * ἐγενόμην ποτέ, ὀπυδήποτε καταλειφθεὶς *, * ἔυμοιρ῾ ἄνθρωπ᾽.

a Sup. §. 35. * ἀθέν £

* γίνηται καλὸν Xyl.

b L. 9. §. 29.

c L. 4. §. 44.

* ἐ. π. ἔυμ. Sal. γένοιο ἄν, ὁ. κᾀ ἔυμ. Boot.

* - λαφθεὶς S. & B.

* ἄνθρωπε, τὸ δὲ ἔυμ. ὁ. κατ᾽ S.

ANNOTATIONES.

bus rebus non falli ac decipi eruditi eſt munus. Qicqid autem nos preſſerit, ei afferendum erit adjumentum.

Κᾆν εἰς τὰ μέσα ἐλατ]ῶνται, μὴ μέν τοι βλάβην] *Si in mediis iſtis* (qæ nec bona nec mala ſunt) *detrimenti aliqid ſuſtinuerint, nè eos lædi exiſtimes.* ἐλατ]ῶσθαι eſt τὸ ἔλατ]ον ἄτοι ἐλάτ]ω φέρεσθαι, ſive ἔλατ]ον ἔχειν, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 15. (qi locus & *ad l.* 8. §. 1. allatus, cùm & illum illuſtrat, & cum eo qi hîc ſeqitur Platonis ſororiat.) id eſt *minus conſeqi, detrimentum damnúmqe aliqod ſuſtinere.* Siqidem is hoc eodem ſenſu τὸ ἐλατ]ῶσθαι uſurpavit, *polit. l.* 8. *pag.* 714. *C.* Φεύγοντ῾ τάς τε ἀρχὰς κᾀ τιμὰς κᾀ δίκας, κᾀ θέλοντ῾ ἐλατ]ῶσθαι. ὥστε πράγμα]α μὴ ἔχειν. *Fugientis honores, principatus & judicia, & libenter ſe ſubjicientis, ut labores vitet.* Et Dio Pruſæus; Τίς τῶν ἐλατ]ῶσθαι βυλομένων, κᾀ τὴν ἄτ]αν ῥᾳδίως ὑπομένων, ἢ πολλαπλάσια τῶν ἄλλων ἐκτήσατο. *Qi voluerit damnum ſuſtinere, & cladem facilè perferre, illorum multiplicia non ſuſcipiet.* & *Orat.* 64. Τῆς γὰρ ὑμετέρας μετέξουσιν ἀρετῆς, κατὰ τὴν αὐτῶν ἐλατ]ύμενοι. *Veſtræ enim virtutis participes erunt, licet juxta ſuam ipſorum vincantur.* Alluſiſſe videtur Marcus ad illa Epiſteti *l.* 2. *c.* 10. Ἀλλ᾽ ὅπερ τι σωματικὸν ἐλάτ]ωμα ἢ εἰς κ]ῆσιν, ἐνθῆ ἢ βλάβη. ὅπερ εἰς τὴν προαίρεσιν ἀδεμία βλάβη; *At ſi corpori aliqid aut rei familiari deceſſerit, illic damnum eſt, ubi autem voluntati, nullúmne ibi damnum?* Marcus ipſe *ſuprà* §. 15. ὁ ἐλατ]ωτικὸς ἑαυτῷ ἐν τούτοις, ἀγαθός. *bonus habetur, qi minùs ſibi in iſtis concedit.*

Κακὸν γὰρ ἴσ῾] forſan fuerit, κακὸν γὰρ ὐθέν. *nihil enim mali ſubeſt*, cùm iſta nec bona nec mala, ſed media ſint, qibus privantur illi. Poteſt tamen ferri iſtud, κακὸν ἴσ῾. Sic enim Plutarchus *de exil.* Μὴ σκόπει τὰ νῦν δάκρυα κᾀ τὰς ἐπιθρηνήσεις τῶν εἰσιόντων, ἴδοι τιὶ φαύλῳ περαινομένας πρὸς ἴκαστον. *Ne nunc conſideres lacrymas & lamentationes intrantium ad unumqemqe more malo pergentes.* Faciúntqe eodem qæ Epictetus habet loco ſuperiùs lavdato: Εἰ ἴσ῾ ἐςὶ τὸ θλίβον, πρὸς ἐκεῖνο τὴν βοήθειαν ἀνευρίσκειν πειρατέον. Τί οὖν πρὸς ἴσ῾ ἐςὶν ἐυρίσκειν βοήθημα; τὸ ἐναντίον ἴσ῾. ἀκούεις τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων, Τάλας ἐκεῖν῾. ἀπώλετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἡ μήτηρ ἐξεκόπη. ἄκουσον τῶν ἐναντίων λόγων ἀπόσπασον σεαυτὸν τούτων τῶν φωνῶν. ἀντίθες τῷ ἴδοι τὸ ἐναντίον ἴσ῾. *Si conſvetudo erit qa premat, danda erit opera ut ei medicinam inveniamus. Qa ergò contra conſvetudinem medicina invenietur? contraria conſvetudo, Vulgò dici audis, miſerum illum! pater ejus eſt defunctus; perit: mater ejus obiit. Avdi contrarias rationes. Avelle te ab iſtis vocibus; oppone conſvetudini contrariam conſvetudinem.* Sed prius tamen illud magìs placet.

Ἀλλ᾽ ὡς ὁ γέρων] Fabellam aliqam ſeu hiſtoriolam reſpexiſſe videtur, de ſene, qi pueruli alumni ſui rhombum, ſive ludicrum aliqod, animi cavſſâ poſcebat, non qòd ipſe expeteret, avt momenti alicujus eſſe duceret, cùm παιγνιῶδές τι eſſe cognoſceret: ſed qò puſio ipſum beneficio aliqo affeciſſe ſe opinaretur. ità ſolemus nos ab infantulis noſtris ejuſmodi petere ludibundi, qò illi nobis gratificari videantur. eſt enim iſtîc ῥόμβ῾, qod & Salmaſius monuit, non *rhombus*, utì Xylander vertit, ſed puerilis *turbo*, qem & τρόμβον dixere. Hinc inter Bacchi infantuli crepundia, utì ex Orpheo Clemens in *protrept. pag.* 11. *D.*

Κῶν῾, κᾀ ῥόμβος, κᾀ παίγνια καμπτσίγγια,
Μᾶλά τε χρύσια καλὰ παρ᾽ Ἑσπερίδων λιγυφώνων.
Pinea nux, trochus, & qi flectunt membra moventqe
Ludi, & qa Heſperides miſerunt avrea mala.

Ἐπεί τοι γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων] Xylander *qoniam boni aliqid fiat in roſtris.* tanqam ſi eſſet, ἐπεί τι γίνηται καλόν. Caſavbonus *qid facit*, avt *qorſum fit clamor omnis ad roſtra iſte?* ut aliter etiam legiſſe videatur. Ego, etſi in loco ſuſpecto, nihil muto; ſed καλῶν illud pro participio habeo, non pro nomine. Verto itaqe; *Qando ad roſtra clamitans fueris*, ſive honorem ac dignitatem aliqam avt tibi ipſi, avt cui ſaves cuipiam ambiendo, ſive litem aliqam vel propriam vel alienam proſeqendo. Verùm D. Salmaſius καλὸς mavult. id eſt *ſplendidè veſtitus & pulcer.* ut alluſum ſit ad magiſtratus; qi pro roſtris ſplendidè amicti concionem habebant. ἐμβολαι ſive ἐμβολοι, *roſtra*: locus in foro Romano, navium Antiatium, qas in pugna ceperant, roſtris inſtructus; utì Livius *l.* 8. Πρὸς τὰς καλυμένας ἐμβόλους εἰς τὴν ἀγορὰν. *In forum ad Roſtra ut vocant.* Polybius *l.* 6. *c.* 51. &, ἀναβὰς εἰς τὰς ἐμβόλας. *Roſtra conſcendit. ibidem* & apud Svidam avtor incertus, Τὸν δὲ παρακαλοῦντα πρὸς τὸν πόλεμον στρατηγὸν καταστάσας ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ἐποιεῖτο τὰς λόγους. *Pratorem, qi populum ad bellum hortabatur, cùm detraxiſſet, verba ipſe faciebat*, vel, *concionem ipſe habebat.* qem locum Svidam de aciei genere, qod apud Tacticos ἔμβολον dicitur, perperam cepiſſe monuit & toties hîc nominandus mihi clariſs. Salmaſius.

Ἄνθρωπε, ἐπελάθε] hoc tibi, inqit, occurrat, ubi in foro conſiſtis, locum forſan honeſtiorem dignitatémve aliqam vel tibiipſi vel alii cuiqam enixiùs ambiens: *O homo, an iſtarum rerum conditionis oblitus es*, qòd ea, tanqam ſi boni qidpiam eis ineſſet, tam ſtudiosè perſeqaris? ſive, *Neſcis, ô homo, qalia hæc ſint?* pulcrum putas ac beatum magiſtratum capeſſere, ac pro roſtris concionari, & affari populum?

Ναὶ. ἀλλὰ τούτοις περισπάδασα] Reſpondet, qaſi ex ambientis perſona. Agnoſco revera eſſe ejuſmodi, qalia tu ſuggeris; adiaphora ſcilicet. Verùm ea ſunt, qæ iſti in æſtimatione cum primis habeant; qæqe ambiunt & affectant omnes.

Διὰ τοῦτ᾽ ἂν κᾀ σὺ μωρὸς γένῃ;] Regeri huic: *An ideo & te ſtultum fieri*, & inter ſtultos nomen tuum profiteri neceſſe eſt, qia ſtolidè ſeſe illi habuerint? Qod in *Scolio* apud Athen. *l.* 15.

Σὺν μοι μαινομένῳ μαίνου, συνσωφρονήσω σώφρονι.
Tu velis mecum inſanire, ſano ego conſipiam tibi.

Et Callias apud Clementem *Strom. l.* 6.

Φασὶ μετὰ μαινομένων
Χρήναι μαίνεσθαι ἄπαντας.
Apud inſanos omnibus ajunt
Eſſe inſanire decorum.

Grotius. Vide & Apollodorum *Adelph. ad l.* 9. §. 3. Atqi ut Menelao Agamemnon apud Evripidem in *Iphigen. Aulid. v.* 406.

Συνσωφρονεῖν σοι βούλομ᾽, ἀλλ᾽ ὐ συνοσεῖν.
Conſipere, non conſurere ſum promptus tibi.

Grotius.

Conſipere, non deſipere tecum debeo.

Lipſius. Eodémqe alludens Plutarchus de amico genuino *pag.* 53. *C.*

Συνσωφρονεῖν γὰρ, ὐχὶ συνοσεῖν ἔφυ.

Et ex Sophocle;

Οὐ γὰρ συνοκεῖν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυ.

Καὶ νὴ δία, συγκαλορθοῦν κᾀ συμφιλοκαλεῖν, ὐ συναμαρτάνειν, ὐδὲ συῤῥαδιουργεῖν.

Non impetus ſolet eſſe, ſed amoris comes.

Nimirum enim unà officium facere, & adjuvare in pulcrarum rerum ſtudio cupit, non peccandi avt malitiosè agendi ſocium ſe præbet. Marcus ipſe *infrà l.* 9. §. 29. Εἰ δὲ ἐπαγγέλθησαν, ὐδεὶς με καταλήψεται μιμεῖσθαι. *Sin tragicè ſemet oſtentarint, qis ad illorum oſtentationem me addixit?* μωροὺς avtem, id eſt, *ſtultos ſuprà l.* 4. §. 38. pronunciaverat eos omnes, qos res iſtiuſmodi ſolent, ὐφραίνειν ἢ λυπεῖν, ſi concedantur & adſint, lætos; ſi negentur, triſtes faceret.

Ἐγενόμην ποτὲ, ὀπυδήποθ᾽ καταλειφθεὶς, ἔυμοιρος ἄνθρωπος] Locus morbi manifeſtus; ſed cui citra codicum opem havd facilè medicina fiat. Mericus Caſavbonus illud *ἐγενόμην ποτέ* ad priora refert, eôqe periocham vult clavdi. vertit itaqe, *Fueram qandoqe* [id ſufficiat.] In *præfatione* ſic παραφράζει; *Num & tu idcirco ſtultus futurus es? ſufficit qòd tamdiu etiamnum fueris.* Xylander ſeqentibus conglutinat, reddítqe; *Aliqando, utcunqe relictus, factus ſum felix.* ut ὅπως δήποτε, non ὅπου δήποτε legendum fuerit. qod, ſi cui admittendum videbitur, malim; *Qi nunc neſcio qo pacto neglectim habeor, fuit qando felicior eram, ſortémqe ferebam meliorem.* Ut verba ſint indignè ferentis, aliis jam poſthaberi ſe, cùm prælatus aliqando fuerit. qalis illa Menandriana apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 19.

Τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην;
Qid enim ego relinqebar?

Verùm Caſavbonus καταλφθεὶς, non καλειφθεὶς legit, vertítqe παραφρασικῶς, *Mors me, ubicunqe voluerit, deprehendat*: *ipſe felix futurus ſum.* Atqe ità Marcus *l.* 12. *c.* 7. Ὀφεῖον δὴ καλαλφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου. *Qalem te à morte deprehendi oporteat.* Et ſimpliciter Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί θέλεις ποιῶν καλαλφθῆναι; *Te avtem qid agentem oportet invadi.* videndus *ad l.* 6. §. 30. Lectionem eam probat D. Bootius, ſed pro ἐγενόμην mavult γένοιο ἄν ποτέ. ut ſit ſenſus; *Qocunqe loco deprehenſus, felix fueris*, ſive *eſſe poteris*: in tua eſt poteſtate ſitum, ut ſis felix, qemadmodum *l.* 11. *c.* 1. dicit, in mentis poteſtate ſitum eſſe, ut vitam ſibi plenam ac conſummatam

a L.7.§.17. τὸ δὲ a εὔμοιρον, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτείμας. * -θοὶ τρόποι Sal. ἀγαθαὶ δὲ μοῖραι, ἀγαθαὶ * τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ὁρμαὶ, ἀγαθαὶ πράξεις.

futurus fis. felix eſt avtem qi fortem ſibi bonam comparaverit. ſors verò bona ſi qid ſit qæras, ea moribus bonis, motibus bonis, bonis denique actionibus conſtat.

ANNOTATIONES.

efficiat, ὅπου ἂν καταληφθῇ, *ubicunque* vel *qandocunque morte ſuperveniente deprehenſa fuerit.* Vel, γίνε ποτέ. *Fias aliquando vir felix*: fac te felicem. iſtud tibi acqire, ut, qocunque loco deprehenſus fueris, felix ſis. Hoc verò ſenſu admiſſo, à ſuperioribus iſta ſejungenda ſunt, ut periocham integram cum eis qæ ſequntur conficiant. D. Salmaſius deniqe ſic concinnat, ut dialogiſmus prior continuari videatur. Εὐτύμῳ ποτὲ ἔυμοιρος. Ἀνθρωπε, σὺ δὲ ἔυμοιρος, ὁπουδήποτε καταληφθεὶς, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτείμας. *Felix aliquando fui. Mi homo, tu verò felix, ubicunque deprehenſus, ſi bonam ipſe tibi ſortem feceris.* qod qomodo fiat, mox ſubjicit. Hoc eſt qod Plautus *Trinum. 2. 2.*

Nam ſapiens quidem pol ipſe fingit fortunam ſibi.

Cicero in *paradox. 5. Nec eſt ullares, qa plus apud ſapientem polleat qàm ipſius voluntas atqe judicium, cui qidem etiam, qa vim habere maximam dicitur, Fortuna ipſa cedit, ſicut ſapiens poeta dixit;*

Suis en cuiqe fingitur moribus.

At qis is poeta ſapiens? Forſan docebit id nos Saluſtius. Is A enim *Orat. ad Cæſar. 1. Rei*, inqit, *docuit id verum eſſe qod in carminibus Appius ait,*

Fabrum eſſe ſuæ qemqe fortunæ.

Sed & Cornelius Nepos in *vita Attici*; *Sui cuiqe mores fortunam fingunt.* Et de Catone Livius *l. 39. In hoc viro tanta vis animi ingeniiqe fuit, ut qocunqe loco natus eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus fuiſſe videretur.*

Τὸ δὲ ἔυμοιρος, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτείμας] Iſtis avt corrigit Marcus ſententiam hominis, qi ideo felicitatem tribuebat ſibi, qòd in dignitate aliqa petenda res ex voto nonnunqam ſuccederant. avt exponit etiam clariùſqe explicat, nè qis B perperam accipiat, qid τῷ ἔυμοιρος vocabulo intelligi velit. Ἔυμοιρος, inqit, ſive *felix* (unde & *l. 2. §. 6. ἐυμοιρία felicitas*) is verè dicitur, qi μοῖραν ἀγαθὴν, id eſt, *ſortem bonam ſibi nactus eſt.* Sors avtem bona, non in mediis iſtis, ſed in bona mentis diſpoſitione, boniſqe conatibus atqe actibus indè profluentibus, conſiſtit. Vide *lib. 7. §. 17.* In his etiam ἀγαθοὶ τρόποι pro ἀγαθαὶ τροπαὶ reſcribendum monet D. Salmaſius.

LIBER VI.

a Inf. §. 5. L.7.§.23. b L.2.§.11. a Τῶν ὅλων οὐσία, εὐπειθὴς, καὶ εὐτρεπής. b ὁ δὲ ταύτῃ διοικῶν λόγος ἀδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν. κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδὲ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. c πάντα δὲ κατ' ἐκείνον γίνεται, καὶ περαίνεται.

UNiverſi materia obſeqens eſt & parere prompta. mens rectrix ejuſdem, nullam in ſe maleficii cavſſam habet; cùm malitiam in ſe nullam habeat; neqe malefacit cuiqam, nec à qoqam læditur. ſecundùm hanc verò fiunt & perficiuntur univerſa.

c L.3.§.11. Inf. §. 8.

d L.1.§.16. l.4.§.25.l.5. §.3.Inf. §.7. l.8.§.2. §. 2. Μὴ διαφέρῃ, πότερον ῥιγῶν, ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς. καὶ πότερον νυσταζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων. d καὶ πότερον κακῶς ἀκούων,

§. 2. Pari loco habeas, frigore rigens, an calore fotus, qod eſt officii tui, feceris. item utrùm dormituriens, an ſomni ſatur; malè avdiens,

an

ANNOTATIONES.

§. 1. a Τῶν ὅλων οὐσία εὐπειθὴς καὶ εὐτρεπής] *Univerſi materia eſt obſeqi ac fingenti parere prompta.* Verùm hoc in dubium vocat Seneca *qaſt. natur. l. 1. præfat.* ubi inter alia qærendum proponit; *Deus materiam ipſe ſibi formet, an datâ utatur:*

— Deus qicqid vult efficiat, an in multis rebus illum tractanda deſtituant; & à magno artifice pravè formentur multa, non qia ceſſat ars, ſed qia id, in qo exercetur, ſape inobſeqens arti eſt. Idémqe fidentiùs in adverſam partem, *de provident. c. 5. Qare Deus tam iniqus in diſtributione fati fuit, ut bonis viris pavpertatem, vulnera, & acerba funera adſcriberet? non poteſt artifex mutare materiam. hac paſſa eſt. qadam ſeparari à qibuſdam non poſſunt, cohærent, individua ſunt.* Scilicet Deum neſciebant illi materiæ avtorem, qam illi Deo ſuo coævam ſomniabant. nec mirum ſi inobſeqentem experiretur, in qam lege creandi jus nullum obtineret. Videatur *adverſus Hermogenem*, qi paria illis ſentiebat, Tertullianus.

Ὁ δὲ ταύτην διοικῶν λόγος] Vide *ſuprà l. 4. §. 40.* & *l. 5. §. 21, 30.* & *infrà §. 4.*

Οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν] Ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν. *Deus tentari malis non poteſt.* Jacob. *c. 1. v. 13.* Vide *ad l. 2. §. 11.* Qomodo ergò, inqies, ipſe de ſe? Eſajæ *c. 45. v. 7. Ego Dominus creans malum.* & Amos *c. 3. v. 6. An erit malum in civitate, qod Dominus non effecerit?* Reſpondet Baſilius Cæſar. *Orat. 8. pag. 424. B.* Κλίζει κακά. τελείοι, μεταποιεῖ ἀυτὰ καὶ εἰς βελτίωσιν ἄγει. ὅτι ἀποθέμενα τὸ εἶναι κακὰ, τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν μεταβαλεῖν. ὅπερ τὸ κλίζειν. *Creat autem mala, hoc eſt, tranſmutat ipſa, & in meliorem ſtatum exitumqe deducit, ut jam mala eſſe deſinant, boniqe naturam accipiant: uti creare ſumitur. Pſal. 51. v. 10.* & *ad Eph. c. 2. v. 10.* ἀπ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παράγειν, ἀλλὰ τὰς ὄντας μεταποιεῖν. *non ex non exiſtente facere, ſed exiſtentia mutare atqe renovare.* Verùm reſpondet ſecundò, diſtingvendo de malis. *p. 422. D.* Κακὸν, τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν. τὸ δὲ ὡς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. τὸ μὲν ὡς φύσει κακὸν, ἐξ ἡμῶν ἄρτηται. κακὸν δὲ τὸ ἡμῖν ἐπίκτητον καὶ ὀδυνηρὸν πρὸς τὴν αἴσθησιν ὑπὸ τοῦ φρονίμου καὶ ἀγαθοῦ διωκόμενον, πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν ἐπάγεται. *Malum aliqod eſt* A *ſecundum noſtrum ſenſum, aliud naturâ ipſâ. Malum itaqe naturâ ex nobis oritur. Malum verò, qod triſte & durum eſt ſenſibus noſtris, à ſapientiſſimo & optimo domino nobis ad utilitatem induciturr.* Et rurſus *pag. 426. B.* Τὸ μὲν κυρίως κακὸν ἡ ἁμαρτία, ὅπερ μάλιστά ἐστι τῆς τοῦ κακοῦ προσηγορίας ἄξιον, ἐκ τῆς ἰδίας προαιρέσεως ἄρτηται. τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγωνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρείας προβάλλεται. τὰ δὲ, ὡς παραδείγματα, ἐπὶ τῷ σωφρονεστέρους ποιῆσαι τοὺς πρὸς ἁμαρτίαν ἐυολισθήτους. *Malum itaqe propriè peccatum, hac verè dignum appellatione à noſtra voluntate pendet. Reliqa verò, qa appellantur mala, partim ad exercendos datur bonos & declarandam fortitudinem, partim ut medela eorum qi deliqerunt* B *proveniunt, partim ut exempla ad homines in virtutis pronos prudentiores faciendos.* Gregorius Romanus *in Job. l. 3. cap. 6. Neqe enim mala, qa nullâ ſuâ naturâ ſubſiſtunt, à Domino creantur: ſed creare ſe mala Dominus indicat, cùm res bene conditas nobis malè agentibus in flagellum format; ut ea ipſa & per dolorem, qo feriunt, delinqentibus mala ſint; & per naturam, qâ exiſtunt, bona. Unde & venenum, mors qidem eſt hominis, ſed tamen vita ſerpenti.* Tertullianus *adv. Marcion. l. 2. Qia mala dicuntur, & delicta & ſupplicia, conditorem malorum intelligi volunt, ut malitiæ avtor renuncietur.* C *Nos adhibitâ diſtinctione utriuſqe formæ; ſeparatis malis delicti & malis ſupplicii, malis culpa & malis pœna; ſuum cuiqe parti definimus avtorem, malorum peccati & culpa diabolum, malorum pœna & ſupplicii Deum creatorem, ut illa pars malitiæ deputetur, iſta juſtitiæ mala condenti judicia adverſùs mala delicta. de his ergò creator confitetur malis, qa congruunt judicii: qa qidem illis mala ſunt qibus rependuntur: cæterùm ſuo nomine bona, qò juſta, & bonorum defenſoria, & delictorum inimica.* Ità Irenæus *adv. Valent. l. 4. c. 77. Mala eis in qos incidunt; bona qia ex Dei judicio procedunt.* Et Auguſtinus *Ep. 120. c. 19. Mala non peccata, ſed ſupplicia. Malum avtem malo non malè redditur:* D *nam & ei cui redditur malum eſt, qia ſupplicium eſt; & ei à qo redditur bonum eſt, qia rectè factum ejus eſt.* Idem *ad Pelag. Ep. l. 2. c. 7.*

Πάντα κατ' ἐκεῖνον γίνεται] Vide *l. 2. §. 2, 17.* Vide & de paſſerculo, de pilo, Domini noſtri pronunciata, Matth. *c. 10. v. 29, 30.*

§. 2. Καπῆς ἀκούων, ἢ ἐυφημούμενος] Vide *l. 5. §. 20.* & *l.*

5. §. 3.

an collavdatus; moriens itidem, an aliud qid agens. nam ex vitæ hujus officiis, hoc eſt etiam, qòd morimur. & in hoc ergò ſufficit, qod præ manibus eſt ritè diſponere.

§. 3. Introſpice, cavéqe nè rei cujuſqam qalitas dignitáſve propria te fugiat.

§. 4. Præſentia hæc omnia qàm citiſſimè mutabuntur; & vel in exhalationem abibunt, (ſiqidem unita ſit rerum omnium ſubſtantia) vel diſſipabuntur.

§. 5. Novit mens univerſi rectrix, qomodo ſe habeat, qid faciat, & in qa materia verſetur.

§. 6. Optimus injuriam ulſciſcendi modus eſt, inferenti ἢ ἀφημέλμῳ· καὶ [a] πότερον ἀποθνήσκων, ἢ πράττων τι ἀλλοῖον. [b] μία γὰρ τῶν βιωτικῶν πράξεων καὶ αὕτη ἐστί, καθ' ἣν ἀποθνήσκομεν. [c] ἀρκεῖ δὴ καὶ ταύτης [d] τὸ παρὸν εὖ ἄγειν.

§. 3. [e] *Ἔσω βλέπε. μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία ποιότης, μήτε ἡ ἀξία, ὑφαιρεχέτω σε.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα [f] τάχισα μεταβάλλει, καὶ ἢ ἤτοι ἐκθυμιαθήσε) *, εἴπερ ἦναι) ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσε).

§. 5. [h] Ὁ διοικῶν λόγος οἶδε πῶς διακείμενος, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνος ὕλης.

§. 6. [*] Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι. [i] τὸ μὴ

a *L.7.§.44,45,46.*
b *L.3.§.7.l.10.§.8.*
c *L.8.§.32. l.9.§.6.*
d *L.2.§.5.l.3.§.12.*
e *L.3.§.11.*
f *L.5.§.36.l.7.§.29,30.*
Inf.§.15.
g *L.8.§.25. l.10.§.7.*
* *—αἰσθήσεται* Lug.
h *L.2.§.4. Sup.§.1.l.10.§.25.*
i *L.7.§.15. 65.*

ANNOTATIONES.

5.§. 3, & *infrà* §. 7. & *l.* 7. §. 36. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 11. Epictetus *Enchir. cap.* 49. *Ὅσα προτίθεσαι, τούτοις, ὡς νόμοις, καὶ ὡς ἀσεβήσων παραβησόμενος, ἴμμενε. ὃ, τι δ' ἂν ἐρῇ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπισκόπει. τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτ' ἐστὶ σόν. Hæc observa tanqam leges citrà piaculum non violandas. Qicqid autem de te dictum fuerit, id ne curato: id enim non jam tui eſt arbitrii.*

Μία τῶν βιωτικῶν πράξεων] Vide *l.* 3. §. 7. Senecà *Epiſt.* 77. *Qid? tu neſcis unum eſſe ex vita officiis, & mori?*

Τὸ παρὸν εὖ ἄγειν] Hoc eſt qod noſter paſſim inculcat; *l.* 3. §. 10, 12. & *l.* 4. §. 26. & *infrà* §. 32. & *l.* 7. §. 6. 29. & *l.* 8. §. 2. Pittacus, *τί ἄριστον; qid eſſet optimum*, interroganti, reſpondit, *τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. qod in præſentia occurrit bene agere.* Laërtius *l.* 1. §. 77. qod poſtea in proverbium abiit. Svidas. *Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. παροιμία.* qi & ſubjungit Platonis locum è *Gorgia. pag.* 340. *E.* *Καὶ, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο διχόσθαι τὸ διδόμενον παρά σου. Atqe, ut videtur, qemadmodum vetus habet proverbium, neceſſariò adducor, ut eo, qod adeſt, pro viribus bene utar, & qod tu das accipiam.* Et Cratini ex *Pylea.*

Ἀνδρὰς σοφοὺς χρὴ, τό γε παρὸν πρᾶγμ', ὡς καλὸν,
Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι. —
Sapientis hoc opus eſt probè diſponere,
Qod impræſentiarum adeſt. —

Apud Procopium *Gottic. l.* 1. Vitiges;

Ἐμὲ γάρ τις παλαιὸς εἰσέρχεται λόγος,
Τὸ παρὸν εὖ τιθέναι, κελεύων.
Vetus enim proverbium mihi in mentem venit,
Res præſentes bene me diſponere jubens.

Baſilius Cæſar. *in Eſaj.* & ex eodem Simeon cancellar. *Orat.* 21. *Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. Nè curioſùs futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem compone.* *Αἰσχρὸν γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν προεμένους, ὕστερόν ποτ' ἀνακαλεῖσθαι τὸ παρελθὸν, ὅτι οὐδὲν ἴσως πλέον ἀνιαμένους. Turpe enim præſens projicere tempus, ac ſerò poſtea revocare præteritum, qando nihil nobis proderit ex animo delere.* Baſilius idem, *Orat.* 24. *p.* 584. *C.* Et Simeon *Or.* 1. Apud Athenæum *l.* 10. incertus avtor;

Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε.
Vitam explica ex præſentibus rebus tuam.

Heſychius. *Τὸ παρὸν εὖ τίθεσο. παροιμία, ἧς καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ μνημονέυει. In præſentia bene age. Proverbium, cujus & Plato in Gorgia meminit.* In adagii avtem illius expoſitione lapſum Eraſmum reſtituit Stephanus. Spectant eodem Pindari illa: *Iſth. Od.* 8.

Τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεί,
Χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν,
Ἐπ' ἀνδράσι κρίματα
Ἑλίσσων βιότου πόρον.
Qa verò ante pedes eſt, præſtantior eſt ſemper
Res qavis. Doloſum enim avum
Hominibus impendet
Volvens vitæ curſum.

Et *Pyth.* 10.

Τῶν δ' ἕκαστος ὀρέγει,
Τυχῶν μὲν ἁρπαλέαν σχέθει
Φρενὸς ἰδέαν, τὰν πὰρ ποδός.
Τὰ δ' εἰς ἐπιαυτὸν ἀτέκμαρτον προνοῆσαι.
Qorum avtem qisqe deſiderio rapitur,
Ea conſequtus avidè arreptam tenet
Curam qa eſt ad pedes.
At in annum eventura ſignum non eſt datum prævidere.

Ariſtippi etiam monitum apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. *Ἐφ' ἡμέρᾳ τὴν γνώμην ἔχειν, καὶ ἂν πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει, καθ' ὃ ἕκαστος ἢ πράττει τι, ἢ ἐνοεῖ. μόνου γὰρ ἡμέτερον τὸ παρὸν, μήτε τὸ δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. In diem animum intendere, & diei illam ſoiummodo partem, qa qisqe qid ageret avt cogitaret. Solum enim præſens in noſtra manu poſitum, non præteritum, neqe inſtans.* Seneca *Ep.* 101. *Ille ex futuro ſuſpenditur, cui irritum eſt præſens.* Deniqe qod Lucianus in *Νεκυομαντείᾳ pag.* 340. ex Tireſia Menippo datum fingit conſilium, *Τοῦτο μόνον ἐξ ἅπαντος θηράσῃ, ὅπως τὸ παρὸν εὖ θήσεις, παραδράμῃς τὰ πολλὰ, καὶ περὶ μηδὲν ἰσπουδακώς. Hoc ſolum in tota vita perſeqere, ut præſentibus contentus, plerumqe videns, nulliſqe rei ſatagens prætercurras.*

§. 3. *Ἔσω βλέπε*] Aliud hìc, *ἔσω βλέπε.* aliud *ἔνδον βλέπε l.* 7. §. 59. ibi vult hominem in mentem ſuam introſpicere; iſthìc in rerum externarum naturam ipſam internam, miſſâ ſpecie externâ. Vide *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 29, 30.

Ἡ ἀξία] Vide *l.* 3. §. 11.

§. 4. *Πάντα τὰ ὑποκείμενα*] *Omnia qa ſubjecta ſunt* Xylander. *Subſtantia omnes* Caſavbonus. Malim, *præſentia hæc omnia. τὰ ὑποκείμενα, præſentia.* qod *l.* 9. §. 33. *Πάντα ὅσα ὁρᾷς. qacunqe vides.* Vide *ad l.* 8. §. 24.

Τάχισα μεταβάλλει] Vide *l.* 5. § 13, 23, 33.

Ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Lugdunenſis *ἐκθυμιασθήσεται.* tanqam ab *ἐκθυμιάζομαι.* qod neſcio an legatur. *ἐκθυμιάσθαι, in fumos, exhalationes, vapores abire.* qomodo ea ſolent, qæ adolentur. eſt ergò *ἐκθυμιαθήσεται* Marco hìc, qod ברו בעשן Pſaltes dixit, *Pſal.* 37. *v.* 20. ubi Scripturam receptam cur ſolicitaret Piſcator, nihil erat.

Εἴπερ ἦναται ἡ οὐσία] *Siqidem compacta ſit eorum ſubſtantia* Xylander, ut de ſubjectis ſingulis intelligatur. at Caſavbonus, *ſi in unam eandemqe ſubſtantiam redigenda ſint omnia*: Vel, *ſi rerum omnium ſubſtantia ſit inter ſe unita, & in unum compacta.* firmat ſimul & explicat Marcus ipſe, §. 10. *Ἡ ἕνωσις καὶ τάξις. Compages rerum in unum ordine juſto convenientium.*

§. 5. *Ὁ διοικῶν λόγος*] *ſuprà* §. 1. incertum eſt avtem, iſtáne ad priora illa pertineant, an aliò ſpectent, & ſeorſim ponenda fuerint. Illud Caſavbono, hoc Xylandro placuit. qod & ipſe ſecutus ſum. De ſenſu convenit. Menti univerſi rectrici, qid de ſingulis faciat, & qo fine qidqe faciat, & qale id ſit, in qo ſe vímqe ſuam exerceat, ſatìs perſpectum ac proſpectum eſſe; etiamſi iſta nos qàm creberrimè lateant.

§. 6. *Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι*] Avrea gnome. Diogenes interroganti, *Πῶς ἀμυνοῦμαι τὸν ἐχθρόν; Qomodò ulciſcar inimicum?* reſpondit, *Αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. Si ipſe probus honeſtúſqe fias.* Refert Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 88. *A.* qi & *de leg. poët. c.* 5. *Πρὸς δὲ τὸν γράψαντα, Περὶ τὸν πονηρὸν οὐκ ἄχρηστον ὅπλον ἡ πονηρία, τρόπον τινὰ συνεξομοιοῦσθαι κελεύοντα τοῖς πονηροῖς, τὸ τοῦ Διογένους παραβαλεῖν ἐστι. ἐρωτηθεὶς γὰρ ὅπως ἂν τις ἀμύναιτο τὸν ἐχθρόν. Αὐτὸς, ἔφη, καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. Adverſus eum qi ſcripſit, contrà malum eſſe malitiam non inutile armorum genus: qum is jubeat nos qodammodò aſſimilari malis: Diogenis illud objiciendum eſt, qi interrogatus, qâ qis ratione ulciſci inimicum poſſet, reſpondit, ſi ipſe qam optimus fiat.* Atqe hoc eſt qod ille apud Comicum neſcio qem (avtore eodem *de exil. pag.* 600. *D.* referente) qi cùm de infelicitate ſua qerentem amicum *τὴν τύχην ἀμύνεσθαι, fortunam ulciſci*, juſſiſſet, interrogatus qâ ratione id effectum daret, *Φιλοσόφως, Philoſophicè*, reſpondit. Qin & Epictetus apud Maximum *collect. c.* 28. interrogatus, *πῶς ἄν τις τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ. qomodò qis hoſtis dolorem excitare poſſet.* reſpondit, *ἑαυτὸν παρασκευάζων βέλτιστα πράττειν. ſi qis ità comparet ſeipſum, ut qàm optimè vivat.* Idémqe Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 88. *C.* *Σύ τοι διάφερε τῶν κακῶν, ἕξεις γάρ, ἂν θέλῃς ἀνιᾶν τὸν μισοῦντα. Tu te malis meliorem præſta: nam licet, ſi vis inimico ut ægrè ſit facere.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 296. *Οὐδὲν οὕτω κολάζει τὰς ὑβρίσας, ὡς τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακία. τὸ γὰρ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχεραίνειν, τῇ ἀληθείᾳ εἶναι τὰς ὕβρεις. τὸ δὲ καταγελᾶν αὐτῶν, τῇ μηδὲν συνειδέναι πονηρὸν, ἀπόδειξίς ἐστιν ἐμφανεστάτη. Nihil contumelioſos homines tam excruciat, qàm eorum, qibus contumelia infertur, patientia. Nam qi indignatur & excandeſcit, hoc ipſo veras eſſe contumelias oſtendit. Qi avtem eas irridet, ac pro nihilo ducit, perſpicuum argumentum præbet, ſe nullius ſceleris ſibi conſcium eſſe.* Et *l.* 3. *Ep.* 181. *Δύο τοῦτα ὑβριζόμενος νόει. τό, τε μηδὲν ἄτοπον λυπεῖν τοὺς ὑβρίσας, ὡς τὴν τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακίαν. τό, τε ὅτως ἀμύνασθαι αὐτοὺς μὴ δυνάσθαι, ὡς ἀρετὴν ἀσκοῦντας. Hæc duo contumeliam inferens intelligit, alterum,*

μὴ ἐξομοιοῦσθαι.

a L.8.§.26. 42. b L.4.§.31. c L.5.§.6. d L.3.§.13. Inf.§.23. e L.5.§.14. l.11.§.1. f L.3.§.9.l. 5.§.19.l.7. §.14.l.12.§. 25. g Sup. §. 1. 4.

§.7. Ἐνὶ [a] τέρπου καὶ [b] παρασυναπαύου, τῷ ὅπου πρᾶξις κοινωνικὴ [c] μεταβαίνῃ ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, [d] σὺν μνήμῃ Θεοῦ.

§.8. [e] Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγείρον καὶ τρέπον, καὶ ποιοῦν μὲν ἑαυτὸ οἷον ἂν καὶ θέλῃ, [f] πάσχειν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλῃ.

§.9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται. ἐν γὰρ καὶ ἄλλην τινὰ φύσιν, ἢ τὴν ἔξωθεν περιέχουσαν, ἢ ἐμπεριεχομένην ἔνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.

h L.4.§.27. * [καὶ] πρ. i L.2.§.11.

§.10. [h] Ἦτοι κυκεὼν, καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμὸς, ἢ ἕνωσις καὶ τάξις, * πρόνοια. [i] εἰ μὲν οὖν τὸ πρότερον, τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν; Τί

nè sis similis.

§.7. Hoc uno te oblecta, in eóque acquiesce, ut ab una, qæ communitatem juvet, actione, ad alteram transeas, numinis memor.

§.8. Pars animæ principalis se suscitat, se vertit; se facit, qualem ipsa voluerit; qæ contingunt qælibet, talia sibi videri facit, qualia ipsa voluerit.

§.9. Secundùm universi naturam perficiuntur singula. neqe enim secundùm aliam ullam, qæ vel exteriùs contineat, vel interiùs contineatur, vel extra etiam qasi appensa sit.

§.10. Universum avt est cinnus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuò; avt est compages rerum in unum ordine justo convenientium, qæ providentiâ regatur. si priùs illud, qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluviéqe istiusmodi ulteriùs commorari? avt

ANNOTATIONES.

terum, qod eos, qi contumeliam inferunt, nihil aqè discruciat, ut eorum, qi contumeliâ afficiuntur, patientia: alterum, qod nullâ ratione ipsos aqè ulcisci qeamus, qàm virtutem colendo. Et mox, allato Diogenis dicto, superiùs memorato: Ὁ τοίνυν ἀρετὴν καὶ ἀνεξικακίαν ἀσκῶν, καιρίας τοῖς ἐχθροῖς δίδωσι πληγάς. ὁ δὲ καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις νέμων, καὶ ἐυχόμενος αὐτοὺς ἀνεπιγκλήτους ἐκ τῆς τοιαύτης μανίας; καὶ μὴ μόνον φιλάνθρωπος μὴ εἶναι, ἀλλὰ καὶ συμπάσχειν τοῖς ὑπὸ τῆς κακίας χειμαζομένοις, ἔστος τῷ ὄντι ἐστὶν ὁ εἰλικρινῶς φιλοσοφῶν ἐπιτάμενος. *Qui igitur, qi virtutem & patientiam colit, mortiferas hostibus plagas infligat. Qod si qis etiam iis, qi livore feriuntur, veniam tribuat, ac pro ipsis, ut ex hujusmodi furore emergant, vota faciat, atqe ita sit comparatus, ut non modò à vindicta studio abhorreat, sed eorum etiam, qos hoc vitium subegit, miseriâ commoveatur, hic demum verè est, qi sincerè philosophari novit.* Vide Regem sapientissimum, *Parem.c.25.v.22.* & Apostolum *ad Rom.c.12.v.20.*

Τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι] Jasoni Medæa apud Evripidem;

Ἀλλ' ἐσμὲν, οἷον ἐσμὲν, οὐκ ἐρῶ κακὸν,
Γυναῖκες. οὐκοῦν χρὴν σ' ὁμοιοῦσθαι κακῷ,
Οὐδ' ἀντιτείνειν νήπι' ὄντ' νηπίαν.
Sumus qidem mulieres, qod sumus; malum
Havd dixerim. Similem te tamen fieri malis
Non decuit, avt fatuis fatua rependere.

Verùm versiculum primum Grotius in excerptis aliter distinxisse videtur, dum vertit;

Sumus mulieres, qale non dicam malum:
Sumus. Sed havd te decuit aqatum malis,
Dementiâ certare cum dementibus.

Marcus noster *l.7.§.15.* Ὅ, τι ἂν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet.*

—— ridiculum est enim
Odio nocentis perdere innocentiam.

Dio apud Plutarchum *pag.* 979. *A.* Εἰ δ' Ἡρακλείδης ἄπιστος καὶ πονηρὸς διὰ φθόνον, ὅτι καὶ Δίωνα δεῖ θυμῷ διαφθεῖραι τὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ ἀντιτιμωρεῖσθαι, τῇ προαδικίᾳ, νόμῳ δικαιότερον ἀρίσθαι, φύσει γινόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀσθενοίας. *Qod si infidus Heraclides, & ex livore improbus sit, ideóne Dionem oportere sità virtutem labefacere? nam repetere pœnas, qam priorem inferre injuriam lege justius definiri, qum natura ab imbecillitate proficiscatur eadem.* Epictetus *l.2.c.10.* Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἔβλαψε, πρὸς ἐμέ τι ἄδικον ποιήσας, ἐγὼ ἐμαυτὸν μὴ βλάψω, πρὸς ἐκεῖνον ἄδικόν τι ποιήσας; Augustinus *in Psal.* 54. *Qid tibi prodest, qia exigis qas pertulisti injurias? ultio te reficit? ergò de malo alieno gavdebis? passus es malum. ignosce, nè duo sitis mali.* Et *in Joan. Ep.1. tract.* 8. *Odit te inimicus. si odisti illum & tu, contrà reddis malum pro malo. qid facis reddens malum pro malo? unum agrotum flebam, qi te oderat. jam duo plango, si & tu odisti.* Idem *Epist.* 5. *Paratus igitur esse debet homo justus & pius, patienter eorum malitiam sustinere, qos fieri bonos qærit, ut numerus potiùs crescat bonorum, non ut pari malitiâ se qoqe numero addat malorum.* Apostolus *ad Rom.c.12.v.21.* Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. *Nè vincitor à malo, sed vince bono malum.* Gvigo *meditat. c.15. Qàm pulcra ars vincere in bono malum! contraria enim contrariis superantur. positus es qasi signum ad retundenda jacula inimici; id est, ad destruendum malum oppositione boni.* Seneca *de benef. l.7.c.31. Vincit malos pertinax bonitas.* Et *l.1.c.3. Assiduitas meriti pertinacis evincet.* Et *de ira l.2.c.34. Irascetur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. cadis statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. Si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit: victus est, qi vicit.* Salustius *Jugurth. Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Valerius Maximus *lib.4. cap.2. Speciosiùs aliqantò injuria beneficiis vincuntur, qàm mutui odii pertinaciâ pensantur.* Vide *infrà* §.26. & *lib.7.* §.68.

§.7. Ἐνὶ τέρπου καὶ προσαναπαύου] Vide *l.5.§.34.*

Μεταβαίνειν] Vide *l.5.§.6.*

Σὺν μνήμῃ Θεοῦ] Vide *l.3.§.13.* & *infrà* §.23. Dignum qod referatur hìc, Epicteti illud *Dissert.l.1.c.16.* Εἰ γαρ νῦν ἤμεθα, ἄλλο τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον καὶ εὐφημεῖν, καὶ διεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; ἐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας καὶ ἀρῶντας καὶ ἐσθίοντας ἄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα ταῦτα δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι κοιλίαν, ὅτι ἀύξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, καὶ ὁδῶ χρηστικήν. *Nam si sani essemus, qid nobis aliud agendum erat & publicè & privatim, qàm numen celebrandum & laudandum, & grates persolvenda? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus Deo, magnus hic Deus, qi nobis instrumenta præbuerit hæc qibus terram excolamus; magnus est Deus, qi manus dederit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecerit, ut latenter crescamus, ut dormientes respiremus? Hæc singulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac divinissimus resonandus, qod facultatem dederit harum rerum intelligentem, & utendi ratione instructam.* Qid ille non fecisset, si adjicere potuisset, μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι τὸν Χριστὸν ἡμῖν δέδωκεν; *Magnus est Deus, qi Christum nobis dederit.* sed ulteriùs porrò audire nè pigeat. Τί οὖν; ἐπεὶ οἱ πολλοὶ ἀποστρέφονται, ἐκ ἔδει τινὰ εἶναι τὸν ταύτην ἐκπληροῦντα τὴν χάριν, καὶ ὑπὲρ πάντων διαδέχεσθαι τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν Θεόν; εἰ γὰρ ἀηδὼν ἦμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικὸς εἰμι, ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν. ποιῶ αὐτό. οὐδ' ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφόσον ἂν δίδωται. καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην φδὴν παρακαλῶ. *Qid ergò? qum vulgò execati sitis, nonne oportebat esse aliqem, qi hoc munere fungeretur, & loco omnium hymnum de Deo publicaret? Qid enim possum aliud senex claudus, nisi celebrare Deum? Qod si luscinia essem, luscinia officio fungerer: si olor, oloris. Nunc rationis cum particeps sim, Deus mihi celebrandus est: hoc meum munus est, hoc exseqor: neqe stationem hanc deseram qoad licuerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.* Contendè cum istis qæ Psaltes regius habet, *Psal.* 34, & 103, & 104, & 145. Epictetus idem, referente Maximo *collectan. cap.* 52. Συνεχέστερον τόει τὸν Θεὸν, ἢ ἀναπνεῖ. *Crebriùs Deum cogitato qam respirato.* qod sub Gregorii Nazianzeni nomine Antonius *Melliss.l.1.c.54.* sic extulit, Μνημονευτέον Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Rursúsqe idem apud Maximum. Ἀναπνεύσθω ὁ περὶ Θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν, μᾶλλον ἢ τὰ σιτία. *Magis est de Deo sermo renovandus qotidie, qam ipsi cibi.* Idem deniqe apud Antonium. Ἐὰν ἀεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ᾧ ἐργάζῃ κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα Θεὸς παρέσηκεν ἕφορος, ἐν πάσαις σε ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς πράξεσιν, ἐ μὴ ἁμάρτῃς, ἕξεις δὲ τὸν Θεὸν σύνοικον. *Si perpetuò memineris Deum spectatorem tibi adesse, qicqid agas, sive id ad animum, sive ad corpus pertineat, in omnibus tuis & precationibus & actionibus non peccabis, & Deum familiarem habebis.*

§.8. Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι τὸ ἑαυτὸ ἐγείρον καὶ τρέπον] *Suprà l.5.§.14.* & *l.11.§.1.*

Ποιεῖν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον] Vide *lib.3.§.9.* & *l.7.§.2,14.*

§.9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται] *Suprà §.1,4.*

§.10. Ἦτοι κυκεὼν] Idem *l.4.§.27.*

Ἕνωσις καὶ τάξις, πρόνοια] lege [καὶ] πρόνοια.

Τί οὖν ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι] Ità *l.2.§.11.* Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ προνοίας κενῇ; *Qid attinet in mundo vivere providentiæ inani?*

Aia

avt cur aliud qicqam mihi curæ sit, qàm ut qoqo modo in terram redigar? qorsum etiam perturbor? qicqid enim egero, superveniet aliqando dissipatio. sin qod posterius est positum,

ἢ μοι κἠμεῖ μέλῃ ἄλλο τινὸς, ἢ ὅππως ποτὲ αἶψα γίνεσθαι; τί ἦ κε περίσσομαι; [a] ἤξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ, τι κεν ποιῷ. αἰ ἦ γὰτερόν ἐστι, σίδω

* Iliad. π. v. 99.
a L. 7. §. 46.

ANNOTATIONES.

Ἄια γίνεσθαι] αἶα, γαῖα, terra. Porrò *in terram verti*, sive *terram fieri*, pro *mori*; ex consequenti. ità in sacra pagina. *Gen. c. 3. v. 19. in terram reverteris*, pro morieris. & *Eccles. c. 12. v. 7. Et pulvis in terram, quod prius fuerat, redierit.* & *Psal. 22. v. 15. In pulverem mortis reduces me.* & *Psalm. 146. v. 4. Quo die spiritus eorum recesserit, ad terram suam revertuntur.* Allusum monet Xylander ad illud Menelai *Iliad. η. v. 99.*

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
Vos in aqam & terram cuncti convertier optv.

Plutarchus *adv. Epic. vit. pag. 1105. A.* Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθὲν, (ità ex ipso superiùs Plutarcho restituto) καὶ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀναισθητῆν, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ τῷ θανάτῳ δεῖος, ἀλλ' ὥσπερ ἀπόδειξιν αὐτῷ προσίθησιν. αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστιν ὃ δέδοικεν ἡ φύσις.

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε,
τὴν οἷς τὸ μὴ φρονεῖν μηδὲ αἰσθάνεσθαι διάλυσιν τῆς ψυχῆς. *Non sentire dissolutionem, & id qod sensu cassum est nihil ad nos pertinere, non tollit mortis metum, sed qasi demonstrationem ejus adjicit. Hoc enim illud ipsum est, à qo sibi natura metuit:*
Sed vos in terram cuncti redeatis, aqámqe.
Nimirum ab anima dissipatione tali, qa ei intellectum & sensum auferat. Idem, ejusdem saltem nomine, *de Homeri vita* ac *poesi* differens, ait verbis hisce poetam σημαίνειν τὴν ἀνάλυσιν εἰς τὰ γενητικὰ στοιχεῖα τοῦ παντός, *significare resolutionem in genitalia elementa universitatis.* indè Xenophanem traxisse dogma suum illud, τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ καὶ τῆς γῆν, *prima initia esse aqam & terram.* Et Alexander Aphrodisiensis *problem. l. 1. q. 79.* Τὰ νεκρὰ, inqit, σώματα, ξηρὰ καὶ ψυχρὰ πέφυκεν. *Corpora mortua sicca & frigida extiterunt.* itaqe Homerum, cùm nôsset τὰ μὲν δύο στοιχεῖα φύγοντα, ὡς λεπτομερῆ καὶ κουφότατα, *duo qidem elementa fugientia, veluti tenuibus partibus constantia & levissima.* (ignem scilicet & aërem) τὰ δὲ δύο, *duo verò* (terram scilicet & aqam) παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι, *manere corporibus mortuis*, dixisse,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
Sed vos in terram cuncti redeatis, aqámqe.

id est, ξηρότατοι καὶ ψυχρότατοι. ità siqidem legendum qod codices vulgati perperam exhibent, mendo manifesto; ξηρότεροι καὶ ὑγρότατοι. Simplicius Hesychius. Ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε. διαλυθείητε, ἀποθάνητε. *In aqam & terram redeatis, dissolvamini, moriamini.* & Evstathius. Νεκρωθείητε, καὶ τῷ μὲν ζωογόνῳ πνευματώδει θερμῷ στερηθείητε. γένεσθε δὲ γῆ καὶ ὕδωρ, ἃ δὴ ἐναπομένει τοῖς νεκροῖς σώμασι. *Moriamini, & calore vitali spirituque pleno privaminor. redeatis in terram & aqam, qa sanè manent in mortuis corporibus.* Subjungit tamen alios exponere, ἀντὶ τῷ ἀντιστοιχεῖσθαι (ἀντιστοιχείσεσθαι avtem loco suprà citato habet Aphrodisiensis) τοῦτον εἰς τὰ βαρύτερα τῶν στοιχείων καὶ ἀκίνητα καὶ ὑμῖν ὁμοια ἀναλυθείητε, *hoc est, in elementa graviora, & immobilia, & vobis similia resolvamini.* alios avtem, duobus elementis hìc nominatis etiam duo reliqa comprehensa & subintelligenda; sicut in illo Hesiodi *oper. l. 61.* ubi ad Pandoram confíciendam,

Γαῖαν ὕδει φόρσαι, —
Terram aqa miscere.

Vulcano injungitur. nec alio sensu dixisse Xenophanem,

Πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐγενόμεσθα.
Omnes enim ex terra & aqa nati sumus.

In proverbium avtem usu freqenti ac familiari deveniisse Homericum illud monent Grammatici. qo affluserit παροιμιώδως Valerius Cato in *diris*, observante Scaligero, ubi dixit,

Qamvis ignis eris, qamvis aqa, semper amabo.

Cæterùm Marcus hìc elementum unicum duntaxat expressit, terram: qomodo & Evripides, in illis ex Chrysippo à Cicerone mutuatis,

Reddenda est terra terra; tum vita omnibus
Metenda ut fruges; sic jubet necessitas.

Est Evripidis in *Hypsipyle*, utì ex Stobæo discimus, *tom. 2. tit. 108.*

— Κεῖται δ' ἄχθεντα βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Νέον θεραπεύειν, ὥστε κάρπιμον τάχυ.
— *Dolent tamen homines, & agre*
Ipsos sepeliunt. Est avtem necessarium
Vitam demeti, veluti gravidas spicas.

Vide *lib. 7. §. 40.* & *l. 11. §. 6.* Scribit interim Tullius ex Antiochi relatione, Carneadem solitum Chrysippum reprehendere, qòd Evripideum carmen illud lavdaret: negabat enim (qod & Plutarchus suprà) genus hoc orationis qicqam omninò ad levandam ægritudinem pertinere. id enim ipsum dolendum esse dicebat, qòd in tam crudelem necessitatem incidissemus. Illud adjecerim fieri posse, ut alius alicujus poetæ hemistichium fuerit, qod hìc Marcus usurpavit,

— ὅππως ποτὲ αἶψα γίνεσθαι.

Ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῶ] Pindarus apud Plutarchum in *Marcell.*

Τὸ γὰρ πεπρωμένον
Οὐ πῦρ, ὐ σιδηρεῖν σχήσουσι τεῖχος.
Arcere namqe fata, nec
Ignis, nec ineus valet murus.

Archinus apud Clementem *Strom. l. 6. pag. 627. B.* Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον ἢ εἰς ὕστερον. *Deberi mortem omnibus hominibus, avt prius avt posterius.* Demosthenes *de Coron. ibidem.* & apud Lucianum in *Demosth. pag. 687.* Πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις τέλος τῷ βίῳ θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ. *Nam omnibus qidem hominibus vita finis mors est, etiamsi qis seipsum servet inclusum in cavea.* δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν αἰεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δὲ, ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ γενέσθαι. qod ab Homero mutuatum, Clemens & Plutarchus *de Homero*, volunt, qi dixerit, *Il. ζ. v. 488.*

Μοῖραν δ' ἄ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
At nemo (fidens dico) fatum effugit unqam,
Esto malus, bonus esto; humano sanguine cretus.

Idem tanqam ex Achillis mente: *Il 1. v. 318.*

Ἴση μοῖρα μένοντι, κἠν εἰ μάλα τις πολεμίζοι.
Bellantemqe manet sors aqa domique manentem.

& *v. 320.*

Κάτθαν' ὅμως ὅτ' ἄρηγος ἀνὴρ, ὅτε πολλὰ ἐοργώς.
Tam, cui nil gestum est, obit, ac qi multa patravit.

qem versum in ore freqentem habuisse Demonactem avtor est Lucianus. Et *Iliad, μ. v. 322.* sub Idomenei persona;

Ὦ πέπον, εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τὸν δὲ φυγόντε,
Ἀιεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ' ἀθανάτω τε
Ἔσσεσθ', οὔτέ κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην,
Οὔτε κέ σε στέλλοιμι μάχην εἰς κυδιάνειραν.
Νῦν δ' (ἔμπης γὰρ κῆρες ἐφιστᾶσιν θανάτοιο
Μύριαι, ὰς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι)
Ἴομεν, ἠέ τῳ κῦδος ὀρέξομεν ἠέ τις ἡμῖν.
O pepo, si lesige exors, duraqe senecta
Vita foret, bellum subterfugientibus istis,
Non eqidem avt acies primas ipse inter obirem,
Nec celebranda tibi mandarem munera Martis.
Nunc cùm circumstent nos mille pericula mortis
Extra etiam pugnas, & invitabile fatum,
Ibimus, avcturi famam nobisve, aliisve.

Unde Plutarchus etiam sumpsisse vult Æschylum ista;

Ἀλλ' ἔστι πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβεῖν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχοι βίᾳ.
Οὐτ' ἐν στέγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ
Φεύγοι τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.
Non tela si qis pectus intra acceperit,
Morietur, avt fata nisi dent terminum:
Nec ad focum qis considens in ædibus,
Fatum hoc magìs sibi destinatum effugerit.

In qam eandem sententiam & Evripides Ægeo, apud Stobæum *tom. 2. tit. 119.*

— καταθανεῖν δ' ὀφείλεται
Καὶ τῷ κατ' οἶκον ἐντὸς ἡμένῳ πόνου.
— *morti est debitus,*
Etiam laborum immanis qi sedet domi.

Et Simonides *ibidem.*

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἵφικτο καὶ τὸν φυγόμαχον.
Mors etiam profugum assequitur.

qod Flaccus *l. 3. Od. 2.*

Mors & fugacem persequitur virum.
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus, timidoque tergo.

Tyrtæus, ut Henricus Stephanus, an Callimachus, ut Camerarius, an Callinus, ut Stobæus *tom. 2. tit. 51.*

Οὐ γάρ κως θανάτου γε φυγεῖν εἱμαρμένον ἐστὶν
Ἀνδρ', ὐ δ' εἰ προγόνων ἦ γένος ἀθανάτων.
Πολλάκι δηιότητα φυγὼν καὶ δῖον ἀκόντων
Ἔρχεται. ἐν δ' ἄτῃσι μοῖρα κίχει θανάτου.
A fato nulli mortis fit gratia; non si
Avtores generis sit nuncupare Deos.
Sæpe fugâ elapsum circumstridentia tela,
In lare privato, mors inopina rapit.

Solon apud Demosthenem *de legat. malè obit.*

Οὔτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οἰκαδ' ἑκάστῳ.
Οὐκέτι δ' αὐλείοις ἔτ' ἔχειν οἷός ἐστιν ὀδοῦς,
Ὑψηλὸν δ' ὑπὲρ ἕρκος ὑπείσεται, εὗρε δὲ πάντως,
Εἰ γέ τις ἢ φεύγων ἐν μυχῷ ἢ θαλάμου.
Cujúsqe irrumpit pestis popularis in ædes:
Valva ferrata nec prohibere valent.
Septum etiam sublime superfilit, atqe latentem
Prendit, sive habeat angulus avt thalamus.

a L. 5. §. 21. 33. a σέβω καὶ b ἐυσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ c τῷ διοικοῦντι.

b L. 5. §. 18. c Sup. §. 5. 9. d L. 1. §. 12. l. 11. §. 9. e L. 4. §. 3. Inf. §. 12. *πρὸς Lug. An.

§. 11. Ὅταν ἀναγκασθῇς d ὑπὸ τῶν ἀδιεξοδήτων οἰονεὶ ἀλαζαρχθῆναι, e ταχέως ἐπάνιθι * εἰς ἑαυτὸν, καὶ μὴ ὑπὲρ τὰ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ῥυθμοῦ. ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἁρμονίας, τῷ συντεταμένῳ ἐχῶς εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεσθαι.

§. 12. Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνῃ τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὅμως ἡ ἐπάνοδός σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. τοῦτό σοι νῦν f ἔστιν ἡ αὐλὴ, καὶ φιλοσοφία. ὧδε πολλάκις f ἐπάγιθι, καὶ g παραναπαύου ταύτῃ, δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

f Sup. §. 11. g L. 5. §. 9. 10.

§. 13. Οἷον δὴ, τὸ h φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων, καὶ τ' ταιούτων ἐδωδίμων. ὅτι νεκρὸς ἔστιν ἰχθύδιον, ἔστιν ὃ νεκρὸς ὄρνιθος, ἢ χοῖρος. καὶ πάλιν, ὅτι Φάλερνος, χυλάριόν ἐστι σταφυλίου.

h L. 3. §. 11. Sup. §. 3. Inf. §. 14. L. 7. §. 29. 30.

rectorem veneror, eodémque fretus, firmus animi consisto.

§. 11. Siqando à rebus circumstantibus per vim qandam adactum perturbari te senseris, citò ad re redi, nec plus qàm necesse est, ab animi tenore congruo recede. tenoris enim servandi valentior fies, ad eum jugiter recurrendo.

§. 12. Si novercam simul matrémque haberes, etiamsi & illam coleres, ad istam tamen freqentissimè te reciperes. harum instar habeant apud te, avla & philosophia. ad hanc sæpiùs accede, hac acqiesce, cujus ope, cùm qæ ibi occurrunt tibi futura sunt toleratu facilia, tum & ipse in eis toleratu facilis.

§. 13. Qemadmodum de obsoniis atqe eduliis ejusmodi cogitare licet, hoc piscis esse cadaver, hoc avis, hoc suis: ac rursus, de falerno, esse uvulæ succum;

ANNOTATIONES.

Martialis *l.* 4. *epigram.* 60.

Nullo fata loco possis excludere, cùm mors
Venerit, in medio est Tibure Sardinia.

& Propertius *l.* 3. *eleg.* 16.

Ille licèt ferro cautus se condat & ære;
Mors tamen inclusum protrahit indè caput.

Vide *ad l.* 7. §. 46. Augustinus *de diversi. serm.* 28. *Mors differri potest; auferri non potest.* Et *de Verb. Apost.* 18. *Mortem differunt ista, non auferunt. Sed etsi tardiùs qis moritur, ideò non moritur?* Idem *de temp.* 74. *Qid autem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod evitare non possis?* Seneca *Epist.* 93. *Qid interest qàm citò exeas, unde exeundum est? ibidem.* Vide *l.* 4. §. 50.

Εὐσταθῶ] Verbum Stoicis familiare, qâ *constantem* illi & *immotum prorsus animi tenorem* designabant. eundem & εὐσταθῆσαι appellabant, & τὸ εὐσταθές. Vide *l.* 5. §. 18. & Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 29. & *l.* 2. *c.* 5. & *l.* 3. *c.* 9, & 24. Ὁ γὰρ θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἐπὶ τὸ εὐσταθεῖν ἐποίησε. *Deus enim omnes homines ad felicitatem, ad constantiam condidit.* qo loco tamen, prout & apud nostrum, potest *status animi placidus & tranqillus* designari, qalis est æqoris in malacia. Καὶ γὰρ γαλήνη ἐστὶ, καὶ εὐσταθῆ τὸ πέλαγος. Lucianus. ideo & idem *l.* 2. *c.* 5. εὐσταθῶς καὶ ἀταράχως, *constanter & tranqillè*, conjunxit: &, qod huic cognatum nosster, *l.* 12. §. 22. Στάδια πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων. *Stabilia futura sunt tibi omnia, & sinus æstu immunis.*

Θαῤῥῶ τῷ διοικοῦντι] *Psal.* 112. *v.* 7. de viro pio. *Stabile est cor ejus, confisum in Domino.* hoc est, ἐστήρικται ἡ καρδία αὐτοῦ, ut Græcus interpres, ἐλπίζοντος ἐπὶ τὸν Κύριον. vel Marci nostri verbis, ἐυσταθεῖ καὶ θαῤῥεῖ τῷ Κυρίῳ.

§. 11. Ὑπὸ τῶν περιεστηκότων] qæ *l.* 1. §. 12. περιεστηκότα πράγματα, *negotia circumstantia.* & §. 15. περιστάσεις, *res, casus adversos* dixit.

Ταχέως, ἐπάνιθι] Ità *l.* 5. §. 9. ἐκπεσοῦσάν τε πάλιν ἐπανίενται. *ubi excussum te senseris, regredere.* Vide & sectionem huic proximam.

Ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν] Ità de filio prodigo Dominus, Luc. *c.* 15. *v.* 17. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, *ad semet ipsum reversus.* qasi extra se positus antè fuisset, cùm cupiditatibus ac libidinibus abripiendum se præberet. Publius Syrus:

Homo extra corpus est suum, cùm trascitur.

imò extra mentem potiùs: juxta illud Plutarchi *adv. iracund. pag.* 453. *E.*

Ὁ δὲ θυμὸς, οὐχ ἧ φησιν ὁ Μελάνθιος,
Τὰ δεινὰ πράττειν τὰς φρένας μετοικίσας,
ἀλλ' ἐξοικίσας τελέως καὶ ἀποκλείσας.
Excandescentia, non, ut ait Melanthius,
Migrare coacta ratione malas res agit:

sed ejecta prorsus & exclusa. Sicuti contrà, Ὁ λογισμὸς τὰ δίκαια πράττει καὶ μέτρια, τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν ἐκποδὼν ἑαυτοῦ ποιούμενος. *Ratio justa facit & modestia, iram & excandescentiam procul ponens.* Idem *de provid. divin.* Qod & de reliqis etiam affectibus Chrysippus in *lib.* περὶ ἀνομαλογίας, referente eodem in *tract. de virt. moral. pag.* 450. *C.* Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη, inqit, ἐκκρούει τοὺς λογισμούς. *Oborti affectus rationes explodunt.* idqe Menandri testimonio comprobat, cujus illa sunt;

Οἱ μοι, τάλας ἔγωγε, πῶ ποθ' αἱ φρένες
Ἡμῶν ἐκεῖνον ἦσαν ἐν τῷ σώματι
Τὸν καιρὸν, ἐν ταὐτ', ἀλλ' ἐκεῖν' αἰεμμένοις.
Eheu me miserum, quamnam in partem corporis
Mens nostra se proripuit illo tempore,
Cùm nimiùm vecors hæc ego illis pratuli?

Grotius. Indè phrasis obtinuit, inqit Plutarchus *in collat. terrestr.* & *aqatil. pag.* 963. *E.* Περὶ τῶν παραφρονούντων, μὴ εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκπεπλωκέναι τῶν λογισμῶν. *Sic affectum non esse apud se, ac excidisse mente.* Vult itaqe Marcus, sicubi tale qid contigerit, qàm celerrimè ut ad te redeas. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 3. *Id qod animum induxeras, paulisper non tenuit; sed citò ad se rediit.*

Ἔστι γὰρ ἐγκρατέστερος] Resarciendo jugiter post remissiones atqe interturbationes animadversas, validior evadet animi tenor. Ità ossa confracta, si fuerint probè restituta, robustiora fiunt. Sed & *athleta, qicunqe magni spiritûs, nec projecit animum projectus; & qotes cecidit, contumacior surrexit.* Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 13. Et *qæst. nat. l.* 3. *prafat. Fidelissimus est ad honesta ex pœnitentia transitus.* Et qod Plutarchus in *amator. pag.* 764. *B.* Ὡς δὲ ἥλιος ἐκ νεφῶν καὶ μετ' ὀμίχλην θερμότερος, ὕστως ἔρως μετ' ὀργὰς καὶ ζηλοτυπίας ἱμερώτερος διαλλαγέντος, ἡδίων καὶ θερμότερος. *Ut autem sol per nubes & caliginem calidiores radios mittit: sic amor post iras & obtrectationem reconciliato amasio fit suavior & acrior.* Plautus item *Amphitr. act. sc.* 2.

Ira interveniunt; redeunt rursus in gratiam.
Verùm iræ si qæ fortè eveniunt hujusmodi
Inter eos, rursum ubi reventum in gratiam est,
Bis tantò amici sunt inter se qàm prius.

§. 12. Ὧδε πολλάκις ἐπάνιθι] Seneca *Epist.* 103. *Qantùm potes, in philosophiam secede. Illa te sinu suo proteget, in hujus sacrario eris aut tutus, aut tutior.* Vide & *suprà* §. 10.

Παραναπαύου ταύτῃ] Vide *l.* 5. §. 9. & §. 34. & *suprà* §. 7.

§. 13. Νεκρὸς ἔστιν ἰχθύδιον] *Cadaver piscis.* Plutarchus *de esu carn. l.* 1. *pag.* 993. *A.* Ἐγὼ δὲ θαυμάζω τίνι πάθει καὶ ποίᾳ ψυχῇ ἡ λόγῳ ὁ πρῶτος ἅψασθαι φόνου σώματι, καὶ τεθνηκότος ζωὴ χείλεσι προσήψατο σαρκός, καὶ νεκρῶν σωμάτων καὶ εἰδώλων προθέμενος τραπέζας, ὄψα καὶ τροφὴν προσοίσειν ἐπόλμησε] τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν βρυχόμενα μέρη καὶ φθεγγόμενα καὶ κινούμενα καὶ βλέποντα. *At ego miror qomodo affectus qo animo, qâ ratione impulsus homo ille fuerit, qi primus ore suo tangere cadaver, & mortui animalis carnes gustare aggressus, mortuorum corporum ac simulacrorum mensas proposuit, ac pro obsonio & alimento habere ausus est membra, qa modo mugiebant, vocem edebant, movebantur, & videbant.* Ità enim restituendum existimo locum illum, qem aliter Stephanus. Νεκύες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι, καθ' Ἡράκλειτον. κρέας δὲ πᾶν νεκρὸν ἐστι, καὶ νεκρὸς μέρος. *Cadavera enim magis sunt injicienda qàm fimus, ajebat Heraclitus. Omnis verò caro mortua est, & cadaveris pars.* Idem *Sympos. l.* 4. *c.* 4. Indè νεκροκοσμοῦσι μάγειροι, *coqi obsonia de cadaveribus qi conficiunt.* eidem in libello superiore dicti *pag.* 994. *E.* & *in sap. conviv.* Ὁ γαστὴρ, τάφος τις νεκρῶν περίπλεως. *Orcus qidam cadaveribus constipatus, venter* dicitur. Vide ad *l.* 4. §. 21.

Χυλάριον σταφυλίου] sive *sangvis uvæ*; ut Jacobus Patriarcha apud Mosem *l.* 1. *c.* 49. *v.* 11. & Moses ipse *l.* 5. *c* 32. *v.* 14. id est, αἷμα σταφυλῆς. ut Jason Siracides *c.* 39. *v.* 26. & *c.* 50. *v.* 15. & *Maccab. hist. l.* 1. *c.* 6. *v.* 34. At Cassiodorus *Var. l.* 12. *Ep.* 4. de vino acinatico, suo more lasciviens: *Hyemale mustum, uvarum frigidus sangvis, in rigore vindemia, cruentus liqor, purpura potabilis, violaceum nectar.* Ad nostri mentem propiùs Hesiodus in *Bucolic.* referente Fulgent. *mytholog. l.* 3. *c.* 1.

— βοτρύων δρόσον αἱματόεντα.
— *Uvarum rorem cruentum.*

Et propiùs adhuc Empedocles, ab Aristotele notatus, *Topic. l.* 4. *c.* 5. ab avtore etiam *problemat. natur.* sub Plutarchi nomine *q.* 2. lavdatus, qi cum Empedocle vult πίψιν, *concoctionem*, esse σῆψιν τινά, *putrefactionem qandam*,

— Ἐν ξύλῳ σαπὶν ὕδωρ.
— *In ligno putrefacta aqa.*

Est

ſuccum; de purpurâ, eſſe oviculæ capillos concyhlii cruore tinctos; de coitu, eſſe inteſtini frictionem, mucíque cum convulſione qadam excretionem: cogitationes enim iſtæ ità res ipſas attingunt, eaſdémque pervadunt, ut qænam eæ ſint, penitiùs per hoc cernere detur. ad eundem modum per vitam totam agendum eſt, ut res eas etiam, qæ comprobatu digniſſimæ videbuntur, prorſus denudemus, vilitatémque earum intueamur, & tollamus eam, qâ evehi ſolent, narrationis pompam omnem. gravis enim impoſtor faſtus eſt;

καὶ [a] ἡ πβικόρυζος, τριχία σοβατὶς αἱματίνῃ κόγχης δεδυμένα. καὶ ὅτι τῶν κατὰ τὴν συνουσίαν, ἐντερίκη παράτριψις, καὶ μετὰ πνῶ ἀπασμῶ [b] μυξαρίη ἴκκρισις. * ὁίαν δὴ αὐταί εἰσιν αἱ φαντασίαι καθυπνούμεναι αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ διεξιοῦσαι δι' αὐτῶν, ὥστε ὁρᾶν αἰπυά πο[ῖ]ον ἐστι. [c] ἔτως δεῖ περὶ ὅλου τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπως λίαν ἀξιοπρόσωπα πράγματα φαντάζηται, [d] διαγυμνοῦν αὐτὰ, καὶ τὴν ὑποψίαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἰσχνείαν, * ὑφ' ἣ συμβύνεται, πβιαιρεῖν. [e] δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογισής.

[a] L. 9. §. 34.
[b] L. 4. §. 48.
[*] ὅιαι, vel ὅιον
[c] L. 10. §.
[d] 26. l. 11. §. 2. L. 2. §. 12. l. 10. §. 9.
[*] l. 12. §. 8. ἰφ' ἣ
[e] L. 2. §. 12. καὶ l. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Eſt enim, ut ex Platone avtor idem *q.* 5. Ὁ χυμὸς ὕδως ἡθημένον διὰ φυτῦ. *Sapor eſt aqa per plantam colata.* Itaqe Athenæus *diipnoſoph. l.* 1. Ἀφ' ὕδατος ὁ ἔινος φύεται. ὑδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ὄινος, ἢ ὕδως ὑπ' ἀμπέλω πεποιημένον. *Ex aqa vinum naſcitur. Vinum enim nihil aliud eſt, qàm aqa ſub vite facta.* Et Nemeſius *de natur. homin.* Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὑγρότητος, ἐν μὲν ἀμπέλῳ ὄινος συνίσταται, ἐν δὲ τῇ ἐλαίᾳ τὸ ἔλαιον. *Ex ejus humore in vite quidem vinum fit, in oliva verò oleum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 14. §. 1. Ὕδωρ ἐν καὶ μονοειδὲς, ἀναδιδόμενον εἰς τὰ δένδρα, ὅτε μὲν γίνεται φλοιὸς, ὅτε δὲ κλάδος, ὅτε δὲ καρπὸς, καὶ ἦδη σῦκον, καὶ ῥοιὰ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. *Aqa una & unius generis in arbores infuſa & qaſi digeſta aliqando fit cortex, aliqando ramus, aliqando fructus: jam verò & ficus, & malum punicum, & qivis alius ex cæteris fructibus.* Epiphanius in *ancorat.* §. 66. Ὁ ὑετὸς δένδρεσι καὶ φυτοῖς συμφυσιόμενος κατεργάζεται, τῶν καρπῶν καθ' ὁμοιότητα ἕκαστον. καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλαίᾳ ἔλαιον πῖον γίνεται. ἐν δὲ ἀμπέλῳ ὄινος χροΐζεται. ἐν δὲ συκῇ σῦκον γλυκαίνεται. *Ut enim pluvia cum arboribus coaleſcens ac ſtirpibus corpus efficit, & unumqemqe fructum ad ejus, unde ortus eſt, ſimilitudinem producit: ut & in oliva, ad ejus naturam & ſubſtantiam adjunctum, pingue oleum exiſtat: in vite ſvaviſſimi in vini qalitatem colorémque tranſeat: in ficus arbore dulciſſimo ficus ſapore temperetur.* Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 30. Τὸ γὰρ αὐτὸ ὑγρὸν, πικραίνεται ἐν τῷ ἀψινθίῳ, ἐν συκῇ δὲ καταγλυκαίνεται. διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ βότρυς καὶ ὄινος γίνεται. *Succus namqe in abſinthio convertitur in amarorem, inſico in dulcitudinem, in vite in botrum ac vinum.* Ἀπὸ τῆς γῆς γὰρ τῆς ἀμπέλου τὴν ὑγρότητα ἑλκύσης, ὁ ὄινος συνίσταται, *Ex terrâ vite humorem attrahente vinum fit.* Joannes Chryſoſtomus *in tit. Orat.* 3.

Τριχία προβατία] Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 47. *Ut boves victum hominum excolunt; ità corporum tutela pecori debetur.* Hinc Demonax Cynicus apud Lucianum, *pag.* 868. cùm adoleſcentem qendam τῶν ἐνπαιόφων, *pratextatorum*, ſplendidè veſtitum, animadverteret de purpuræ laticlavio ſeſe efferentem, apprehensâ veſte, Τῦτο, inqit', μίν τοι πρὸ σῦ πρόβατον ἐφόρει, καὶ ἦν πρόβατον. *Hoc ante te ovis ferebat, & ovis erat.* Diogenem Canem forſan imitatus, qi adoleſcentulo cuidam pariter affecto priùs dixerat, Ὄυ παύσῃ, μειράκιον, ἐπὶ προβάτῳ δοξῇ σεμνυόμενος. *Non deſines, adoleſcens, ovis pelle detractâ gloriari.* Refert Antonius *Meliſſ. l.* 2. *c.* 74. ubi dicti gratiam tollunt prorſus, qi pro δοξῇ, ἀρετῇ ſubſtitutum eunt. In eandem mentem Sotades, (qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22. & Maximum *c.* 56. reperitur;)

Ἂν ἱματῇς, ταῦτα πρό σε προβάτιον εἶχεν.
Si veſte nites, at hanc priùs oves tulere.

Philo *de provident.* laydante Evſebio *præpar. l.* 8. *c. ult.* Ἐσθῆτές γε μὴν, προβάτων εἰσὶν, ὡς οἱ ποιηταί πὺ φασιν, ἄνθος. *Nam veſtes ſanè, ave flos qidam ovium ſunt, ut loqi Poeta ſolent.* Neotericus qidam;

Purpureis, te effers, qòd amictus veſtibus? ante
Te geſtavit ovis, cùm tamen eſſet ovis.
Sericeis, effers, qod amictus veſtibus? ante
Te bombyx habuit; tum qaqe vermis erat.

Αἱματίνῃ κόγχης δεδυμένα] indè *conchyliata* nuncupantur. De conchis iſtis, qarum ſangvine an ſanie, purpura tingitur, videantur Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 5. *c.* 15. Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 36. & *ibidem c.* 38. & Ælianus *hiſt. animal. l.* 16. *c.* 1. Navmachus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94.

Εἵματα δ' εἰναλίης ἐρυθαίνεται αἵματι κόχλης.
At, qo lana rubet, ſangvis de murice fluxit.

Et Lucianus in *Cataplo pag.* 435. Μακαρίζων ἐπὶ τῷ αἵματι τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ θαλάττῃ κοχλίδων. *Beatum pradicans ob ſangvinem, qi Laconici maris cochleis innaſcitur.* de tyranni purpura loqitur. Optatus *adv. Donatiſt. l.* 5. *Sic albæ lanæ regalem tranſit in purpuram, qomodo catechumenus in fidelem: usiqe dum incipit eſſe qod non erat, deſinit eſſe qod fuerat.* (ità enim interſtingvenda ſunt iſta) *lana & colorem mutat, & nomen. & homo & vocabulum mutat, & mentem. Conſiderata ſunt effecta: retrahtanda ſunt efficientia. Dicis à te datum eſſe, qòd homo fidelis effectus eſt: ſi hoc totum eſt, dicat & operarius artifex purpuræ, qòd non*

— *admixto ſangvine piſcis,*
purpuram ſolo tactu coin-ficias.

Ἐντερίκη παράτριψις] Huc Diogenis χειμερῶντος, *manibus operantis*, illud, Εἴθε καὶ τὴν κοιλίαν ἦν παρατρίψαντα μὴ πεινῆν. *Utinam liceret ſic perfricato ventre non eſurire.* Laërtius *l.* 6. §. 46. ſive ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 18. ex Chryſippi *politia*, Εἴθε καὶ τὸν λιμὸν ὥτως ἀποτρίψασθαι τῆς γαστρὸς ἐδυνάμην. *Utinam ſic liceret etiam famem attrito ſtringere ventre pellere.* Et qod Socrates apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *pag.* 716. *B.* de Critia, Ὅτι ὕπνον δοκοίη πάσχειν, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκαθῆσθαι, ὥσπερ τὰ ὑίδια τοῖς λίθοις. *Porcorum natura qiddam conſentaneum accidiſſe, qi concupiſcat ad Euthydemum ſe affricare, qemadmodum porcelli ſoleant ad ſaxa.*

Μετά τινος σπασμῦ] Itaqe Hippocrates, referente Gellio *l.* 19. *c.* 2. Τὴν μίξιν ſive συνουσίαν dixit eſſe μικρὰν ἐπιληψίαν, *coitum eſſe parvam epilepſiam.* Eſt avtem *epilepſia*, παντὸς τῦ σώματος σπασμὸς, *corporis totius convulſio* qædam. Galenus *de loc. affect. c.* 2. & Fæſius *ad Hippocr. de morb. vulg. l.* 2. *tom.* 5. qanqam dictum illud Democrito tribuit Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Eryximacho Stobæus *tom.* 2. *tit.* 6. qi & Democriti non abſimilem, aliam tamen, de eadem *ibidem* ſententiam refert, Συνουσίη, ἀποπληξίη μικρή. *Apoplexiam* avtem definit Celſus *l.* 3. *c.* 27. *reſolutionem nervorum totius corporis.* Et *epilepſiâ graviorem* etiam pronunciat Gorrhæus. Cæterùm nec illud ſilentio prætereundum, qod contrà monent Oribaſius *collect. l.* 6. *c.* 38. & Aëtius *l.* 3. *c.* 8. Ὅτι καὶ τινας ἐπιλήπτους ἔπαυσε τὸ μίγνεσθαι. *Coitus facit morbum comitialem ceſſare.* qod illi, nec ſoli, elicuiſſe videntur ex Hippocratis verbis hiſce, *de morb. vulgar. l.* 6. *tom.* 5. §. 25. Τὰς ἐπαυξίας νόσους, μίξις. qæ aliter tamen longè interpretatur Galenus.

Μυξαρίη ἴκκρισις] Vide *l.* 4. §. 48. ἐχθὺς μὲν μυξάριον. *qod heri mucus fuerat.* indè per ſtuporem illud, *l.* 10. §. 26. ἐξ ὅτου ὅτου; *ex qali qalem.*

Ὁίαν δὴ αὐταί] lege vel, ὅτιαι δὴ, vel ὅτιον δὴ, *qale qidam*; ſive, *qemadmodum*; qia ὥτως ſequitur.

Ἀπογυμνοῦν] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. Qod de dictione Longinus *de Sublim. ſect.* 7. Μή τινα μεγέθους φαντασίαν ἔχοντα, ἢ πολὺ πρόσπεπλα τὸ εἶναι προσαναπλατύνομενον, ἀναπλυτόμενα δὲ, ἄλλως ἐυρίσκοιτο χαῦνα, ὧν τῷ θαυμάζειν τὸ περιφρονεῖν ἐυγενέστερον. *Ne qa inani, ut ſit, ac tumido torrentis orationis ſtrepitu falſam qandam imaginem, ac ſpeciem tantummodo offerant magnitudinis: qà vel excuſſâ, vel remotâ, inflata & turgida deprehendantur: ſic ut ea deſpicere, qàm ſuſpicere, mirarique, generoſius ſit.* Et *ibidem. ſect.* 3. Καὶ ἕκαστον αὐτῶν πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῆς, ἐν τῷ φοβερῷ κατ' ὀλίγον ὑπονοεῖ πρὸς τὸ ἐυκαταφρόνητον. *Si judicium corruptis biſce acrius adhibueris, ſinguláque ad lumen ſuſpexeris veritatis ac rationis, ea, qa primâ fronte terribilia videbantur, mox in contemptum vertent, deriſumqe.*

Ὑφ' ἣ συμβύνεται] ἰφ' ἣ potiùs. Vide *l.* 12. §. 27.

Δεινὸς γὰρ ὁ τῦφος παραλογισής] Τῦφος, *typhus*, (qo vocabulo utuntur etiam inferioris ætatis ſcriptores Latini, Arnobius, Avguſtinus, alii) *pompa, faſtus:* qo nomine comprehenditur, qicqid rei alicui obtenditur, qò vel deſiderabilius, vel admirabilius, vel formidabilius videatur. *fucum*, Xylander reddidit. & *effucium* reverà *faciunt*, ut cum Plinio loqar, repræſentationes iſtiuſmodi, Cæterùm aliud eſt τῦφος, aliud φῦκος, qod is forſan legerit. Philo *in decalog. pag.* 744. *B.* Οὐδὲν γὰρ ἐστιν ὃ μὴ κεκιβδήλευται τὰ γνήσια τῶν δόξαν παρευημερούντων, καὶ τάληθῆ τῶν εἰκότων, ἃ φύσει μὲν κατεψεύσατο, πίθανὰς δ' ὑποβάλλει φαντασίας πρὸς ἀπάτην ἐν πόλεσιν. Ὃ καὶ ὁ πάντων ἐπιβουλότατος φύσει τύφος, ὃν τινες τεθήπασι καὶ προσκυνοῦσι, τὰς κίνας δόξας σεμνοποιοῦντες, διὰ χρυσῶν σεφάνων καὶ ἀλυσίδων, καὶ πλήθους θεραπόντων καὶ ὀχημάτων, ἐφ' ὧν οἱ λεγόμενοι μακάριοι καὶ ἐυδαίμονες μετέωροι φέρονται. &c. *Nihil enim in his non depravatur, ubi adulterina res pluris fiunt qàm legitima, & vera non tantum valent qantum verſimiles, naturam ſuam tegentes mendacio, & falſis imaginibus illudentes vulgo credulo: ubi etiam faſtus inſidioſus exoritur, adoratúrqe à vanis hominibus, ſtupentibus ad conſpectum coronarum aurearum, & purpuræ, ſellarúmqe curulium, qibus impoſitas celſas poteſtates diis aqas officioſa turba aſſeclarum proſeqi-*

καὶ ὅτε δικεῖς μάλιστα περὶ τὰ σπουδαῖα κατεγίνεσθε, τότε μάλιστα καταγοητεύῃ. ὅρα γᾶν ὁ Κράτης, τί περὶ αὐτοῦ τῦ Ξενοκράτους λέγῃ.

a Sup. §. 13. §. 14. a Τὰ παλαιᾶς ὧν ἡ πληθὺς θαυμάζῃ, εἰς γενικώτατα ἀνάγεται, τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθος, ξύλα, συκαῖ, ἀμπέλους, ἐλαίας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριοπαθεστέρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, οἷον, ποίμνας, ἀγέλας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔτι χαριεστέρων, εἰς τὰ ὑπὸ λογικῆς ψυχῆς, ἃ μέν τοι καθολικῆς, ἀλλὰ καθὸ τεχνικὴ, ἢ ἄλλως πως ἐπιτεχνῆς, ἢ κατὰ φιλόν, τὸ πλῆθος ἀνθρώπων κεκλῆσθαι. b ὁ δὲ ψυχὴν λογικὴν c καθολικὴν καὶ πολιτικὴν πιμῶν, ἀδύνατον ἔλαττόν τῶν ἄλλων ἀποτρέψεται. πρὸ ἁπάντων δὲ τὴν ἑαυτῦ ψυχὴν d λογικῶς καὶ κοινωνικῶς * ἔχουσαν, καὶ κινήσεσθαι διασώζῃ, καὶ e τῷ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο f συνεργεῖ.

& tum maximè effascinat, cùm circa ea qis versatur, qæ studio digna videntur. Vide igitur, de Xenocrate ipso Crates qid dixerit.

§. 14. Eorum qæ vulgus hominum admiratur, pleraqe ad generalissima rerum capita referuntur, qæ vel formâ merâ vel naturâ continentur; qalia sunt lapides, ligna, ficus, vites, oleæ: qæ avtem moderatiores pavlò susp iciunt, ad ea referuntur, qæ animâ sunt prædita, veluti greges & armenta. qæ verò politiores adhuc afficiunt, ad ea pertinent, qæ animâ continentur rationali, non qidem universali illâ, sed qâ artium cultrix, aliásve solers existit, avt qâ merè talis, ut servitiorum turbam possidere. cæterùm qi animam rationalem universalem ac civilem veneratur, is reliqis rebus omnibus insuper habitis, in hoc præcipuè incumbit, ut animam in eo statu suam conservet, qo rationi ac communioni consentaneè se habeat gerátqe, & congeneri suo cuilibet, ut hoc ipsum præstet, operam itidem mutuatur suam.

b L. 3. §. 9.
c L. 5. §. 21. l. 12. §. 30, 32.
d L. 5. §. 19.
* ἴσχυσαν f.
Inf. §. 16.
e L. 5. §. 21.
f Inf. §. 42.

§. 15.

ANNOTATIONES.

sequitur, &c. Ἐπιβολώτατον dixit, qod Marcus δεινὸν παραλογισμόν. Vide *l.* 2. §. 12.

Ὁ Κράτης] Crates iste Athenienses, an Thebanus, qi & Cynicus? hic opinor. Cæterùm Crates hic de Xenocrate qid dixerit, non reperio. Siqidem Xylander à Græcis recessit, dum vertit, *qid de hoc Crates, qid Xenocrates dicat.* Videri potest ex antegressis Cynicum suo, hoc est, canino more, Xenocrati fastum objecisse, prout Diogenes objecerat aliqando Platoni, cùm illum tamen ἀνυφώτατον extitisse asserat Laërtius *l.* 4.

§. 14. Τὰ παλαιᾶς] eódem spectat hæc perioche, qò & prior illa.

Τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα] *Si sub habitu vel natura continentur* Xylander. qi conditionalem cur interseret, nihil erat: *comprehendi possunt sub rebus merè naturalibus vel naturaliter affectis* Casavbonus. potiùs; *qa ab habitu vel natura continentur.* neqe enim sunt hæc generum capita, qibus comprehenduntur; sed formarum, qibus continentur, differentiæ. Cæterùm reqiri potest non immeritò, qomodo ligna avt lapides, ὑφ' ἕξεως, id est, *ab habitu* (hoc enim κυρίως vox ea sonat) *contineri* dicatur. Ἕξιν itaqe Galenus observat, præter usitatiora illa significata, dupliciter sumi; aliqando pro *solida ipsa corporis compage*, qâ partes fluidæ magìs, continentur. ità *de febr. differ. l.* 1. indè ἑκτικοὺς πυρετοὺς, *febres hecticas*, nominis id adeptas vult, ὅτι τὴν ἕξιν τῦ σώματος αὐτὴν κατειλήφασιν. tum ἕξις qid significet, explicando, subjungit; ὕτω γὰρ εἰώθασιν ὀνομάζειν τὰ στερεὰ, τοῖς ὑγροῖς ἀντιδιαιρέμενα. *ità vocant solidas corporis partes, qò ab humidis distingvant*, sive *in partium distributione humidis oppositas*, aliqando verò pro *spiritu* sive *forma*, qæ *partes rei cujusqe continet*. ità Henricus Stephanus avtor est eundem alibi ἕξιν definire, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατῦν τὰ μέρη, *spiritum illum, qi partes compingit & continet. Spiritús* avtem appellatione *formam* designari, alibi docemus. Vide *ad l.* 12. §. 30. Sed & ἕξις πνευματικὴ eadem Philoni dicta *de mundi immortalit. pag.* 953. *E.* verbis illis; Ἀνθρακὶ μὲν οὖν ἐστι, πῦρ ἐν ὕλῃ γεώδει, ὃ τρόπον ἕξεως πνευματικῆς περιβάλλυσι καὶ ἐλλοχᾷ δι' ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον. *Pruna est ignis in materia terrea, spirituali qadam habitudine pervadens totam usqe extremitates.* Unde & ἑκτικὴ ζωὴ ex Platonicorum sententia Nemesio, *de natura hom. l.* 2. Ζῆν μὲν λίγυσι καὶ πάντα ἄψυχα ἑκτικὴν ζωὴν. καθ' ὃ συνίσταται ὑπὸ τῆς τῦ παντὸς ψυχῆς, τῷ εἶναι (sive ut alii legunt εἰς τὸ εἶναι) καὶ μὴ διαλύεσθαι. *Itaqe vivere dicunt etiam qa prorsus sunt inanima, vitâ qadam qa in habitu est, qoniam continentur ab universi anima, eo qod sint duntaxat, nec dilabantur.* Et κυριολεκτῶν magìs Philo *Allegor. Leg. lib.* 3. *pag.* 1091. *D.* ἑκτικὴ δύναμις. Νῦς, inqit, πολλὰς ἔχει δυνάμεις, ἑκτικὴν, φυσικὴν, ψυχικὴν, λογικὴν, διανοητικήν. *Mens multas habet facultates, habitivam, vegetativam, animalem, rationalem, intellectualem.* Et mox, Ἡ μὲν ἕξις κοινὴ καὶ τῶν ἀψύχων ἐστὶ, λίθων καὶ ξύλων, ἧς μετέχει καὶ τὰ ἐν ἡμῖν ἐοικότα λίθοις ὀστᾶ. *Habitus qidem communis est & inanimatis, lapidibus & lignis, cujus participant, qa in nobis similia sunt lapidibus, ossa.* Ἕξις igitur hoc in loco, vel *compagem corpoream vitæ inanem*, vel *formam* potiùs *meram*, sive *spiritum* ζωτικῆς δυνάμεως, id est *facultatis vitalis* (strictiùs loqendo) exortem designaverit: qam ψιλὴν ἕξιν, qasi *meram* ὕπαρξιν sive *existentiam*, Sextus nuncupat, & ἀπὸ τῆς φύσεως Marcus istic destingvit. Siqidem in eandem planè mentem Sextus Empiricus *adv. Mathemat. l.* 8. *c.* 2. *pag.* 323. *C. D.* qo loco his gemina planè leguntur ista. Τῶν ἡνωμένων σωμάτων, τὰ μὲν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως συνίσταται, ὡς λίθοι καὶ ξύλα. τὰ δὲ ὑπὸ φύσεως, καθάπερ τὰ φυτά. τὰ δὲ ὑπὸ ψυχῆς, τὰ ζῶα. *Ex unitis corporibus alia qidem continentur à solo habitu, ut lapides & ligna: alia avtem à natura, ut planta: alia verò ab anima, ut animantia.*

A Philo itidem *de numin. immutab. pag.* 298. *D.* gradus qosdam rerum naturalium constituens; Τῶν σωμάτων, inqit, ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς, τὰ μὲν ἐνεδύσατο ἕξει, τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ λογικῇ ψυχῇ. *Corporum omnium opifex aliis qidem habitum, aliis animam, aliis rationalem animam addidit.* idémqe *de mund. immortal. pag.* 947. *B.* disertiùs adhuc; Τὴν ἕνωσιν τῶν διεστώτων, τὴν ξύλων μὲν καὶ λίθων ἕξιν, σπαρτῶν τε καὶ δένδρων φύσιν, ψυχὴν δὲ ζώων ἀκράτων, ἀνθρώπων δὲ νῦν καὶ λόγον. *Distantium qa est unitas, lignorum saxorúmqe habitus, satorum & stirpium indoles, anima omnium animalium, hominum mens & ratio.* Vides omnino cum Marco istic, ἕξιν *lignis & lapidibus*, φύσιν *satis stirpibúsqe* tribui: habésqe res B qatuor, sed eas sibi invicem subordinatas, qibus compages omnis corporea continetur, partésqe ejusdem sibi invicem uniuntur; ἕξιν, φύσιν, ψυχὴν, νῦν. ἕξιν λίθων, φύσιν φυτῶν, ψυχὴν ζώων, νῦν ἀνθρώπων. eodem planè ordine, qo hìc Marcus. qin, nè qid desit eorum, qorum Marcus hìc meminit, subjungit, ἀρετὴν δὲ σπουδαίων τελειοτάτην. qod est idem prorsus cum illo Marci, ὁ ψυχὴν λογικὴν καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν. Adjici potest, qòd non Philo tantùm & Galenus dixere σπέρμα sive *semen* in φύσιν primò, tum in ζῶον transire; id qod Aristoteles dixit, ζῆν τὸ πρῶτον φυτᾷ βίον, *Vivunt principiò vitâ planta, de gener. animal. l.* 3. *c.* 2. sed & Stoici C ipsi, τὸ σπέρμα *semen*, πνεῦμα *spiritum* esse: hunc in utero fotum, φύσιν primò; tum ab aëre refrigeratum, ψυχὴν fieri. ità σπέρμα ἀπὸ τῆς φύσεως, τὴν φύσιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς distingvunt: & *semen* sive πνεῦμα volunt dici, donec in utero vitam vegetativam adeptum sit. Vide *ad l.* 10. §. 26. & *l.* 12. §. 24. Accedit & qòd Zeno ἕξιν sensu isto accepisse videtur, apud Laërtium *l.* 7. *c.* 139. ubi dicit, Τὴν ψυχὴν, δι' ὧν μὲν, ὡς ἕξιν κεχωρηκέναι, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ, ὡς νῦν, ὃς διὰ τῦ ἡγεμονικῦ. *Animam per qasdam qidem partes veluti habitum recessisse, ut per ossa & nervos: per alias, sicut mentem, ut per principale.* Vide *ad l.* 12. §. 30. indè D ἑκτικῶς διαμένειν, Prophyrio dictum *de abstinent. l.* 4. §. 20. Οὕτως γὰρ καὶ λίθῳ τροφὴν, τὸ αἴτιον τῦ συμμένειν ἕκαστα ἂν καὶ τὸ (τῦ f.) ἑκτικῶς διαμένειν. καὶ φυτῷ, τὴν διατηρῦσαν ἐν τῷ αὔξειν ἢ καρποφορεῖν. καὶ ζώῳ σώματος, τὴν τηροῦσαν αὐτῷ τὴν σύστασιν. *Ità lapidis dixeris alimentum, qod facit ut lapis maneat, & solidítatem servet: & planta, qod illi confert ut crescat, & fructus ferat: & animatis corporis, qod ejus compagem tuetur. Ea igitur*, inqit, *qa vel formâ merâ continentur, ut ligna & lapides; vel naturâ* (i. e. animâ vegetativâ ἀπὸ τῦ φύειν sic dictâ, unde φυτὰ *planta*) *ut ficus, vites, olea*, &c. Vide & Marcum ipsum *l.* 10. §. 2. ubi φύσιν μόνην E ἀπὸ τῆς ζώου φύσεως distingvit. Non erat itaqe qòd vir summus in *ad Epictetum & Simplicium notis*, avt voces illas ἕξιν & ἑκτικὴν apud Philonem ac Clementem mendi suspectas haberet; ἔστιν atqe ἑστικὴν rescribendum præscriberet; avt Philonis solius arbitraretur esse ἕξεως vocabulum hac ratione usurpatum, qum & Sexti, & Zenonis etiam, aliorúmqe itidem existere sit clarissimè demonstratum.

Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριωτέρων] *qa sub arctioribus aliqantò* Xylander. & mox: *Siqa paulò plus haberent gratiæ*: perperam, & præter Marci mentem, ad res retulit, qod de hominibus dictum est. οἱ μετριώτεροι, *qi modestiores & moderatiores sunt.*

Ψυχὴν λογικὴν καθολικήν] Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21. & *l.* 12. §. 30, 32.

Ἔχουσαν καὶ κινουμένην] forsan ἴσχυσαν. ut *infrà* §. 16. κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. *moveri, sqe sistere.* nam & ἴσχειν παθητικῶς qandoqe usurpatur. Arrianus de Indiæ fluminibus *Exped. Alex. l.* 5. *pag.* 330. Χειμῶνος ἴσχυσιν, ὀλίγοι τε γίνονται. Ἡσυχίαν ἑαυτῶν ἔσονται, *Hyeme sese continent, & minores fiunt.*

Τῷ ὁμογενεῖ συνεργεῖ] *Congeneri suo cooperatur*, vel ho-

§. 15. Qædam fieri properant, qædam fuisse: & illius etiam qod fit, aliqid jam abscessit. fluxus & mutationes mundum perpetim renovant; sicut temporis succesſio nunqam intermissa ævum interminatum exhibet novum subinde. in hoc igitur flumine, in qo consistere non datur, qorsum qis horum sic præterlabentium qicqam in pretio habeat? perinde ac si avicularum prætervolantium aliqam diligere qis inciperet, cùm ea è conspectu statim abscesserit. hujusmodi res est & vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qædam à sangvine orta, & ab aëre spiritûs attractio. qale enim qiddam est aërem semel traxisse, mox reddere, qod momentis singulis

§. 15. [a] Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγονέναι, καὶ ἅμα γινόμενα ἤδη τι ἀπέσβη. [b] ῥύσις καὶ ἀλλοιώσις, ἀνανεάζει [τὸν ἄπειρον αἰῶνα] τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ ἡ ἅμα χρόνα ἀλλάλαις Φορὰ νέον ἀεὶ παρέχει *. ἐν δὴ τούτῳ [c] τῷ ποταμῷ, [d] τί ἄν τις τούτων τῶν ὠφεθέντων σπουδάσειεν, [e] ἐφ' ᾧ σπουδὴν ἔχειν; ὥσπερ εἴ τις τῶν παραπετομένων στρουθίων φιλεῖν ἄρχοιτο. [f] τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν. τοιοῦτον δή τι καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἑκάστου, ὅιον [g] ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ [h] ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. ὁποῖον γάρ ἐστι τὸ ἅπαξ ἑλκύσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, [i] ὅπερ παρέκαστον ποιοῦμεν, τοιοῦτόν

a L. 5. §. 23. Sup. §. 4.
b L. 2. §. 3. l. 7. §. 25.
* -ται [τὸν ἄπειρον αἰῶνα.]
c L. 2. §. 17. l. 7. §. 19.
d L. 5. §. 10.
e L. 5. §. 23.
f L. 4. §. 43.
g L. 5. §. 33.
h L. 2. §. 2.
i L. 8. §. 4.

ANNOTATIONES.

vel homini, ut *l.* 2. §. 1. vel Deo etiam, ut *l.* 5. §. 21. de illis Xylander intellexit, de isto Casavbonus. Ego utrumqe opinor respexisse.

§. 15. Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι] διὰ τί; ἵνα ἡ περίοδος ἀνύσῃ τὸν κόσμον. χρείαν γὰρ ἔχει, τῶν μὲν ἱστάμενον, τῶν δὲ μελλόντων, τῶν δ' ἡνυσμένων. *Ut mundi circuitus compleatur. Opus enim est aliis qi surgant, aliis qi surrecturi sint, aliis qi pensum suum absolverint.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Idemqe *l.* 3. *c.* 24. Ἀνάγκη περίοδον τινα εἶναι ᾗ παραχάρησιν ἄλλοι [ἄλλων potiùs] ἄλλοις, ᾗ τὰ μὲν διαλύεσθαι, τὰ δὲ ἐπιγίνεσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι. *Necesse esse, ut sit circuitus qidam, & dum alia alis cedant, hæc dissolvantur, illa suboriantur, hæc suum statum teneant, illa verò moveantur.* Ocellus *de univers. c.* 2. §. 2. Τὸ μὲν διαλλαγὴ γεγονότων, τὸ δὲ γένεσις ἀπογεγονότων. *Modò qa genita sunt commutantur, modò generantur qa interierunt.* Empedocles apud Aristotelem *Physic. l.* 8. *c.* 1.

—. ἦ μὲν ἓν ἐκ πλείονα μεμάθηκε φύεσθαι.
Ἦ, δὲ πάλιν διαφύντος ἑνὸς, πλέον ἐκπελέθυσι.
Τῇ μὲν γίγνονταί τε, καὶ οὐ σφίσιν ἔμπεδος αἰών.
Τῇ δὲ διαλλάσσοντα διαμπερὲς, οὐδ' ἅμα λήγει.
Ταύτῃ δ' ἄιεν ἀκίνητοι κατὰ κύκλον.

— *qatenus unum qidem ex pluribus consuevit nasci. Et rursus uno generato, plura perficiuntur. Eatenus qidem & fiunt, & non est ipsis firmum ævum, Qatenus verò permutantur omnia, neqe simul desinunt, Eatenus semper sunt immobiles secundum circulum.*

Vide *l.* 5. §. 23. & *supra* §. 4.

Ἀνανεάζει τὸν ἄπειρον αἰῶνα τὸν κόσμον] Loco mota sunt illa τὸν ἄπειρον αἰῶνα, ad seqentis clavsulæ extremum rejicienda, & post παρέχει collocanda. *mutationes rerum orbem perpetuant, ut temporum successiones ævum æternum præstant.* Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 7. §. 25. Naso *Metamorph. l.* 15.

Ipsa qoqe assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neqe enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut undâ pellitur unda,
Urgetúrqe eadem veniens, urgétqe priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, pariterqe sequuntur,
Et nova sint semper. nam qod fuit antè, relictum est,
Fitqe qod hæsit fuerat; momentáqe cuncta novantur.

Τῷ ποταμῷ] Vide *lib.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 43. & *lib.* 5. §. 23.

Τί ἄν τις ἐκλιμήσειεν] Vide *l.* 5. §. 10.

Ἐφ' ᾧ σπουδὴν ἔχειν] Ità *l.* 5. §. 23. Οὐδὲν ἱστός. *Nihil est qod consistat.* Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. *Præterit enim figura hujus mundi.* Paulus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 31. Et Joannes *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 1. Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. *Mundus præterit, & cupiditas ipsius: qi verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.*

Τῶν παραπετομένων στρουθίων φιλεῖν] Solomon *Proverb. c.* 23. *v.* 5. *An oculos tuos conjicies in ea qa nè sunt qidem?* (*in ea qa mox non futura sunt.* Junius) *nam omnino comparant alas divitiæ, instar aqilæ pernicissimæ, qa cælum versùs avolat.* ubi *oculos conjicere* idem esse Solomoni, qod Davidi *cor apponere*, *Psal.* 62. *v.* 12. monet Drusius *Prov. classi.* 2. *l.* 1. *Prov.* 105. Euripides *Inone*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105.

Ὑπόπτερος δ' ὁ πλοῦτος. —

Divitiæ alas habent, qibus subvehantur.

Et in *Meleagr. ibidem tit.* 75.

— πλοῦτος μὲν ὠκεῖα πτέρυξ.

Divitiæ celerem habent alam.

Et Simonides in *sanis* ab eodem lavdatus *tit.* 105.

Ὠκεῖα γὰρ, οὐδὲ ταυπτερύγων μυῖα
Οὕτως, ἀ μεθάστασις.

Fit enim citius, qàm volucris musca,
Status mutatio præsentis.

Plato in *Euthydem. pag.* 202. *D.* Ἀλλ' ἡμὲν πάνυ γελοῖοι, ὥσπερ τὰ παιδία τὰ τὰς κορυδοὺς διώκοντα. ἀεὶ ὅτου ἂν ἕκαστον αὐτῶν αὐλίσηται λήψεσθαι, οἱ δ' ἀεὶ ὑπεξίφυγον. *Ridiculum qoddam accidit. Sicut pueri qi alaudas insequuntur, semper qamcunqe illarum se capturos putant, hæ verò semper subterfugiunt.* Pulcrè Gvigo *meditat. c.* 5. §. 14. *Vide qomodo capiatur anima rebus corporeis, & capta crucietur, utpote in puero. capitur enim viso passere: qem cùm acceperit, subjacet tot casibus, qot passer ipse. qomodo autem est tuta, priusqam talibus capiatur? ea enim qæ placent, tenent illam, ut possit adversis mulctari.* De homine humanisqe rebus universis Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Cæsar.* Ὅναρ ἐσμὲν ἢ σκιᾶς ἰσάμενον, φάσμά τι μὴ κρατούμενον, πτῆσις ὀρνέου παρερχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα. κόνις, ἀμίς, ἐωθινὴ δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον. *Insomnium sumus minimè consistens, spectrum qoddam qod teneri non potest, avis prætereuntis volatus, navis in mari vestigium non habens, pulvis, vapor, ros matutinus, flos suo tempore nascens, & suo tempore marcescens.*

Τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν] Ità *l.* 4. §. 43. Ἅμα τι γὰρ ἄφθη ἔκαστον, καὶ παρενήνεκται. *Simul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur.* Seneca *Epist.* 104. *Avium modo transvolant, citiúsqe qàm venerant, abeunt.* Gregorius Nazianzenus *pro pauper.* Πιστὸν μηδὲν τῶν ἐνταῦθα τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ πολυχρόνιον, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλόμενα καὶ μεταβάλλοντα, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερόμενά τε καὶ περιτρεπόμενα, καὶ πρὶν ληφθῆναι ἀπιόντα καὶ φεύγοντα. *Nullum hujusce vitæ bonum hominibus certum est ac diuturnum: sed alias aliter mutantur & mutant, ac sursum deorsumqe feruntur & invertuntur, ac priusqam manu teneantur, fugâ se propipiunt.* Et *in pascha:* Πρὶν κρατηθῆναι φύγον, καὶ πρὶν νοηθῆναι διαδράτον. *Priusqam teneatur effugiens, & priusqam intellectu percipiatur, seipsum fugâ propipiens.* Hieronymus *in Esaiæ c.* 38. *Omnis sæculi felicitas, dum tenetur, amittitur. Imò, anteqam tenetur, elabitur.* Minutius *Apolog.* Et Augustinus *in Psal.* 38. *Antè abeunt priusqam veniant: & cùm venerint, stare non possunt. agunt se, sequntur se, & non se tenent. nihil de præterito revocatur; nihil qod transiturum est, expectatur. nondum habetur, dum non venit; nondum tenetur, dum venerit. & est, & non est: nec esse possumus dicere, qod non stat; nec non esse, qod venit & transit.*

Ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις] Idem *l.* 5. §. 33. In sacra pagina, *vita animalis sangvis* esse dicitur, & *in sangvine vita consistere.* Vide Mosen *l.* 1. *c.* 9. *v.* 4. & *l.* 3. *c.* 17. *v.* 11, 14. Τὴν δὲ ψυχὴν ἀναθυμίασιν εἶναι. *Animam esse vaporem.* Heraclitus dixit. Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις] Ità *l.* 2. §. 2. & *l.* 5. §. 4. Esajæ *c.* 2. *v.* 22. *Nolite amplius homini fidere, cujus vita, ut flatus in naribus est. qantuli enim is est æstimandus?* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Homo, anxia solicitaqe tutela, precarii spiritûs, & malè inhærentis; qem pavor repentinus, avt item ex improviso sonus auribus gravis excutit.* Et Calvinus *institut. l.* 1. *cap.* 11. §. 4. *Terrenus homuncio singulis ferè momentis vitam exhalat.* Et mox: *Animam evanidam in singula momenta precariò trahimus.*

Ὅπερ παρ' ἕκαστον ποιοῦμεν] Vide Empedoclis versus apud Aristotelem *de respirat c.* 3. & Platonem in *Timæo.* Seneca *Epist.* 54. *Invasit me repentè mala valetudo. suspirium aptè dici potest. brevis valde & procella similis impetus est. qis enim diu expirat? omnia corporis avt incommoda avt pericula per me transierunt: nullum mihi videtur molestius. qid ni? aliud enim, qicqid est, ægrotare est: hoc, est animam agere. itaqe medicis hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando spiritus ille, qod sæpe conatus est.* At qod Senecæ molestum, Marco nostro familiare, qasi assiduum qiddam videtur. Augustinus *de Orig. Anim. l.* 3. *c.* 4. *Præter alimenta solida & fluxa, unde est cibus & potus, hoc tertium nobis Deus alimentum circumfudit aurarum, qas ità carpimus, ut sine cibo & potu diu esse possimus; sine hoc tertio, qod nobis aura, qa undiqe circumsistit, spirantibus & respirantibus exhibet, nec exiguo temporis spatio possumus vivere. Sicut autem cibus & potus non solùm ingredi debet, verùm etiam per meatus ad hoc institutos egerendi sunt, nè utroqe ladant, vel non intrando, vel non exeundo: ità hoc*

a L. 5. §. 4. τὸν ἐπὶ τῷ τέλει παῖσαι ἀναπνευστικὴν δύναμιν, εἰς ἣν χθὲς καὶ πρώην ἀποπνιχθεὶς ἐκτήσω, ἀπόδος αὖθις, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

* Ὡς τ. φ. l. ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας. u. v. d. Bas. & Lug.

§. 16. * Τίμιον, ὅτι τὸ b διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυτά. ὅτι c τὸ ἀναπνεῖν, ὡς

facimus; tale qiddam est & totam illam respirandi facultatem, qam heri & nudiustertius in ortu acceperas, eò redonare, unde primò havseras.

§. 16. Non est æstimatione multâ dignum, avt perspirari, qod & plantarum est; avt respirare, qod

b L. 3. §. 1. c L. 8. §. 54.

&

ANNOTATIONES.

tertium flabile alimentum, qia in nobis manere non sinitur, nec immorando corrumpitur, sed egeritur mox ut ingeritur, non alios, sed eosdem meatus, id est, os, avt nares, avt utrumque, & qâ intraret, & qâ exiret, accepit. In teipso proba tibi ipse qod dico. emitte spiritum flando; & vide utrùm dures si non receperis: recipe respirando; & vide qas patiaris angustias si non rursus emiseris. hoc igitur facimus, qando utrem inflamus, qod facimus ut vivamus. nisi qòd tunc paulò plus ducimus, ut paulò plus emittamus, ut spiritum flabilem, id est, ventum in utrem implendum & extendendum non qietè spirandi & respirandi, sed anhelandi impetu coarctemus. nisi ergò, qòd impendis ad utrem implendum, ad te itidem alendum aditu patefacto redierit, qid tibi, non solùm unde illum inflare, sed unde tu possis vivere, remanebit? Hinc illud Epicharmi apud Clementem *Strom. l. 4. pag. 492. B.* Αἱ φύσις ἀνθρώπων, ἀσκοὶ πεφυσημένοι. *Ipsa hominum natura, utres inflati.* Vide & *l. 8. §. 54.*

Παῖσαι ἀποπνευστικὴν δύναμιν ἀποδῦναι] Hinc ex formulæ & in sacris scriptoribus. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum emisit.* Matth. *c. 27. v. 50.* &, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum tradidit.* Joan. *c. 19. v. 30.* &, ἐξέπνευσε, *expiravit.* Marc. *c. 15. v. 37.* & Luc. *c. 23. v. 46.* Lucianus etiam in *votis*: ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπεισι. *animâ efflatâ abiit.*

, §. 16. Ὡς τὰ φυτά, τίμιον ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι] Malè luxata & confusa ista: sed restitutio proclivis. lego. Τίμιον, ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυλά. *Æstimatione dignum est, non perflari, qod & plantarum sive stirpium est.* Τὸ διαπνεῖσθαι avtem de stirpibus usurpatum apud Xenophontem habemus in *sympos. pag. 878. C.* verbis hisce à Stobæo *tom. 2. tit. 19.* adductis; ab Athenæo etiam *l. 11.* lavdatis; apud qem emendatiora, qàm in vulgatis Xenophontis codicibus, exhibentur: Δοκεῖ μέν τοι μοι τὰ τῶν ἀνδρῶν σώματα [συμπόσια ταῦτα, codices. malè.] τὸ αὐτὸ πάσχειν, ἅπερ καὶ τὰ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων. καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὅταν μὲν ἀνῇ ὁ Θεὸς ἄγαν ἀθρόως πολίζῃ, ἃ δύναται ὀρθοῦσθαι, ἀδὴ ταῖς ἄρραις διαπνεῖσθαι. *Videtur autem mihi hominum qoqe corporibus idem accidere qod terrâ nascentibus. Nam qm hac à Deo rigantur imbre nimio, non possunt erigi, nec ab avris perflari.* Id Latinis *perflari* dicitur. Columella *l. 4. c. 19. Fructúsqe summotus à terra, minùs putrescit:* & *hoc uno modo perflatur ventis, qi nebulam & rorem pestiferum celeriter adsiccant, multúmqe ad deflorescendum, & ad bonitatem vini conferunt.* & *c. 18. Qa distinctio plus solis & venti vitibus prabet.* & *c. 7. Nam & sic faciliùs insolatur humus, & fructus percoqitur, perflatúmqe salubriorem habet.* Id qod Plinius *l. 7. c. 21.* de certo vitis genere: *Melior ea vino, qando sibi ipsa non obumbrat, assiduóqe sole coqitur, & afflatum magis sentit.* Διαπνοὴ in animantibus qid sit, qidqe ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς distet, ex Aristotele ac Galeno docuimus, *ad l. 3. §. 1.* Nec omittendum videtur, qod Xenophon loco superiùs adducto in collationis membro altero τῷ ἀναπνεῖν meminit, qasi istud in animantibus τῷ διαπνεῖσθαι illi in arboribus respondeat. Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς, inqit, ἢν μὲν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι σφαλῶνται, καὶ οὐδ' ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι, δυνησόμεθα. *Ita nos qoqe, si potum immodicum infundamus, mox & corpora nobis, & animi vacillabunt; ac ne qidem respirare, neqe proferre qidqam poterimus.* Etiamsi verò τὸ διαπνεῖσθαι istud, qod hic *stirpibus* tribuitur, distat multùm reverà ἀπὸ τῆς διαπνοῆς illius, qæ animantium peculiaris est; in hoc tamen consentiunt, qòd spiritu sive flatu qodam utrumqe perficitur, & qòd ad conservationem τῷ διαπνεομένῳ, cujuscunqe generis illud fuerit, utrumqe conducat. Verùm præter διαπνοὴν illam externam, qæ ab avra liberiore stirpibus obvenit, qæ locis patentioribus succrescunt, aliam etiam internam nobis Theophrastus insinuat, qâ per singulas stirpis cujusqe partes, animæ, qam vegetativam dicimus, virtute, spiritus qasi vitalis qidam diffunditur, ejusdémqe itidem pars excrementitia dissipatur & dispellitur. Is enim *de caus. plant. l. 5. c. 15.* ubi de morbo qodam piceæ arbori familiari, qam δάδωσιν vocat, verba faciens hæc habet; Ἔοικε παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον τῷ ἐπὶ τῶν ζώων, ὅταν ὑπερπαχυνθῶσιν. εἰ δυνάμενα γὰρ ἕλκειν τὴν πνοὴν, εἶθ' ὅλως τῷ πνεύματι χρῆσθαι, διὰ τὴν σύμφραξιν καὶ τὴν πύκνωσιν, ἐκεῖνά τε ἀποπνίγονται, καὶ αἱ πεῦκαι. διὸ καὶ ἐν κακῶς οἱ ὀρύττοντες τύπτουσι τέθνανται. φασὶ γὰρ ἀποπνίγεσθαι τὴν πίτυν διὰ τὴν πιότητα. πάντα γὰρ, ὡς ἔοικε, δεῖται πνεύματός τινος, ἢ μανότητος, ἢ πέψεως. *Qod proximum illi videtur qod animalibus evenit, qa extra modum crassantur atque pinguescunt. Qum enim avram attrahere neqeant, nec ullo pacto spiritu uti possint propter obesitatem condensationémqe; tum illa strangulantur, tum pinus. Qamobrem non ineptè rustici vocabulum illud de pino usurpant. Pinum enim strangulari ajunt obesitate atqe pinguedine. Qippe omnia desiderant spiritum aliqem, vel solutionem, vel meatum libertatem.* Et *l. 6. c. 15.* Ἐπὶ πάντων γε δεδωθίνων, ἀπόλλυται τὰ δένδρα συμπιγόμενα καὶ ὑδατίλαι ἴσχουσι δίοδον τῷ πνεύματι. *Qa in tadam omni ex parte mutata sunt, obesitate moriuntur. Qum enim nullum transitum habeant spiritus, strangulantur.* Qin & Julius Scaliger *ad l. 5. c. 20.* ad illud Theophrasti *c. 15.* de arboribus dictum æstate diuturnâ exarescentibus, ὥσπερ ἀποπνιγόμενα καὶ μαραινόμενα. *Metaphora,* inqit, *est ab animalibus, qibus spirandi, atqe vita idem finis est, ac qanqam & plantis; tamen utuntur beneficio* διαπνοῆς. *Omne enim vivens* διαπνεῖται. *calor enim vitalis eget in multis refrigeratione, in omnibus instauratione. instauratur avtem cœlesti calore circumfuso, qi sese induit in omnia. Pereunt ergò planta qasi suffocata, ubi πνεῦμα δίοδον οὐκ ἴσχει. pereunt itidem, qasi expirantes, ubi copiosiùs illud ἐξαιμάζεται.* qod & ἀποπνοήν τινα, *facultatem qandam spirandi,* Theophrastus dixit *l. 2. c. 20.* De seminibus qibusdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως *l. 1. c. 10.* Περιττωματικὴν ὑγρότητα ταῦτα ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν συγκομιδὴν εἰ προσῆκεν αὐτοῖς χρῆσθαι, καθαθμένων δὲ ἐν τόποις ξηροῖς ἐᾶσαι ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μέν τι διαπνεῦσαι τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δέ τι πεφθῆναι, μέχρις ἂν ξηραινόμενα προσαλῇ μᾶλλον. *Superfluam illa habent humiditatem, & ob eam causam non convenit iis post collectionem uti; sed ubi ea in locis siccis reposueris, diu ab eis abstinere, qo interea pars qidem humoris superflui exhalet, pars avtem etiam coqatur, qoad siccata mediocriter contrahantur.* (qo loco qod Galenus διαπνεῦσαι, Theophrastus ἀποπνεῦσαι dixit *de caus. plant. l. 4. c. 7.* Οὐκ ἰσθὺς ἀλοαθίλα τὰ σπέρματα βελτίω τῶν χρονισθίντων, ἀδὲ τὰ νέα τῶν ἔτων. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν ἐν ἑαυτοῖς οἷον πέψιν καὶ δύναμιν, ἀποπνεύσαντα & τὴν ἀλλοίωσιν. *Qum semina non protinus à tritura meliora sint, qàm certo tempore post, neqe novella anniculis præstent. Sed veluti excoctionem qandam potestatémqe capiant opus sit, exacto scilicet qod in eis fuerit alienum.* seqitur apud Medicum; Ἀπορρεῖ γὰρ ἀπάντων φυλῶν τε καὶ σπερμάτων καὶ καρπῶν, ἐκείθεν συγκομισθίντα κεῖται, πρῶτον μὲν ὅσον ἐν αὐτοῖς ὑδατῶδές τε καὶ λεπτὸν περίττωμα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐτῆς τι τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. *Defluit enim à plantis, seminibus & fructibus, postqam collecta fuerint, ac reposita, primum qidem qidqid in ipsis aqosum est ac tenue, post avtem & nonnihil humidi naturalis.* Qin & qod διαπνεῖσθαι hoc sensu avtoribus suprà lavdatis, idem ἐξαιμᾶσθαι qibusdam dici Theophrastus idem avtor est in *histor. plant. l. 8. c. 10.* Ἐὰν πνεῦσις, inqit, μεγάλη καὶ πλείω χρόνον ἐπιγίνηται, ξηραίνει καὶ ἀφαυαίνει. ὃ καλοῦσί τινες ἐξαιμᾶσθαι. *Si vehementius, diutiúsqe flatus invaserint, exsiccantur & penitus inarescunt. Qod qidam eventari dixerunt.* qod Plinius *l. 18. c. 17. tunc enim extenuant grana.* qem locum Hesychius ob oculos habebat, qum ἐξαιμᾶσθαι, ξηραίνεσθαι exponeret. ipse ἐξαιμάζεσθαι dixit, *de caus. plant. l. 1. c. 1.* qo loco ἐξηγητικῶς utrumqe conjunxit, διαπνεῦσαι καὶ ἐξαιμάζεται. atqe hoc est qod de aëre ventis agitato Vitruvius *l. 1. c. 6. Vitiosis corporibus detrahit succum, & efficit ea exiliora.* Eodem sensu acceperim ego & τὸ ἐξαιμᾶσθαι, qo loco de conceptu agens Aristoteles *hist. animal. lib. 10. c. 3.* hæc habet: Ἐιτὶ δέ τινες αἳ πασχοῦσί τι τοιοῦτον, ὃ καλοῦσι ἐξαιμᾶσθαι. ἐστὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος, ὅταν συγγένωνται τῷ ἀνδρὶ, ὅτι προϊέμεναι δῆλαι τὸ σπέρμα, ὅτι κυΐσκουσαι. διὸ καὶ καλόν ἐστι ἐξαιμᾶσθαι. *Cavendum est, mulieres ne patiantur id, qod qibusdam evenire solet. Hoc appellant ἐξαιμᾶσθαι: Latini frustrari. Fit avtem, ubi in coitu neqe projiciunt qicqam, neqe concipiunt: unde & nomen frustrationis comparatum est.* etiamsi enim vir Maximus interpretetur *frustrari*; sicut ὑπαίμια ὠὰ dicuntur *ova irrita*: eodémqe respexisse velit Maronem, cum *eqas* dixit *vento gravidas* fieri: ipsum etiam philosophum verbis illis *l. 7. c. 4.* πνευματικῶν γενομένων τῶν ὑστερῶν, *cum inflatus fuerit uterus.* vim τῷ ἐξαιμᾶσθαι declarâsse. aliqid tamen amplius eô loci hocce vocabulo subindicari saltem avtumo. cùm nec idem πάθος utrobiqe describatur, sed loco altero, qod congressum præcedat, altero verò, qod subseqatur: & philosophus ipse verbis priùs addùctis subjungat statim; Αἴτιον δὲ τῷ πάθους ἡ ὑσίρα, ὅταν ᾖ λίαν ξηρά. ἑλκύσασα γὰρ πρὸς αὐτὴν τὸ ὑγρὸν, ἀφίησιν ἔξω. τὸ δὲ καταμηνιλετίνεται. *In causa est matrix: qa admodum arida sit. Ea enim ità affecta attractum ad se humorem emittit foras. Is tum humor attenuatur prater modum.* hoc est, qod Theophrastus ξηραίνεται καὶ ἀφαυαίνεται. Verùm de hoc alii viderint. Havd dissimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξαιρῶσθαι usurpavit *lib. de natur. puer. pag. 25.* Ἐξαιρεῖται γὰρ ὑπὸ τῦ ἀνέμου, καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτῦ διηθεῖ. *A vento qippe perflatur, & per eam spiritus percolatur.* de aqa loqitur: cui & ipse, nec huic soli, sed terræ qoqe *transpirationem* qandam ibidem tribuit. Si idem *pag. 23.* rationem assignans, cur terræ inferiora hyeme calescant,

πνευσ.

& pecudum & belluarum eſt; avt à ſenſibus rerum imagines impreſſas admittere; avt ab affectibus ſigillarium inſtar impelli; avt gregatim convenire; avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere. ecqid eſt igitur, qod pretio aliqo dignum ſit? num plavſibus excipi? neqaqam. itaqe nec lingvarum ſtrepitu excipi. qid enim ſunt aliud vulgi acclamationes, qàm lingvarum ſtrepitus? ità cùm & gloriolam miſſam feceris, qid tandem ſupererit pretio dignum? hoc unum, opinor, ſecundùm conditionis ſuæ rationem moveri ſéqe ſiſtere, hoc eſt, ad qod ſtudia reliqa artéſqe nos ducunt. omnis enim ars ad hoc collimat, ut qicqid producit, ad opus illud aptum ſit, ad qod productum eſt. ſiqidem hoc vinitor qi vites colit, hoc qi eqos domat, hoc qi canes curat, intendit. qin & puerorum inſtitutiones & diſciplinæ ad qid aliud contendunt? iſtîc ergò reperitur qod in pretio ſit habendum. atqe hoc bene ſi habuerit, nihil aliud qod acqiras, opus erit. non tu deſines tandem in pretio alia multa habere? nec liber itaqe futurus es, nec tibi ſufficies, nec perturbationibus immunis eris. etenim neceſſe erit invidere, æmulari, eos

τὰ βοσκήματα καὶ τὰ θηρία. ὅτι [a] τὸ τυπῶσθαι καὶ φαντασίαν. ὅτι τὸ [b] ὑδροσπασθέισθαι καθ' ὁρμήν. ὅτι τὸ [c] συναγελάζεσθαι. ὅτι τὸ τρέφεσθαι. ἔστι γὰρ ὅμοιον τῷ [d] ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. τί οὖν τίμιον; τὸ κρατεῖσθαι. οὐχί. [e] ἀκοὴν δὲ καὶ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν [f] κρότου ἀφῆκας. αἱ γὰρ ἀπὸ τῶν πολλῶν εὐφημίαι, [g] κρότου γλωσσῶν. ἀφῆκας οὖν καὶ τὸ δοξάριον. τί καταλείπει τίμιον; δοκῶ μέν, τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ *ἴσχεσθαι, ἐφ' ὃ καὶ αἱ ἀπὸ μέλαι ἄγονται καὶ αἱ τέχναι. [h] ἡ τε γὰρ τέχνη πᾶσα ἔστι σοφάτη), ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ἀπτιδείως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον πρὸς ὃ κατεσκεύασεν. ὅ τε φυτουργὸς ὁ ἀπιμελούμενος τῆς ἀμπέλου, καὶ ὁ πωλοδάμνης, καὶ ὁ τῶν κυνῶν ἀπιμελούμενος, ἔστι ζητεῖ. αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἀπὶ τί σπεύδουσιν; ὧδε ἂν τὸ τίμιον. καὶ ἔστι μὲν οὖν εὖ ἔχῃ, οὐδὲν τῶν ἄλλων πρεπιπόσῃ σαυτῷ. [i] ἀ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ πιμῶν; ὥστ' ἂν ἀληθὴς ἔσῃ, ὅτε αὐτάρκης, ὅτε ἀπαθής. ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφο-

[a] L.3.§. 16.
[b] L.2.§.2. Inf.§.29.
[c] L.9.§.9. 39.
[d] L.9.§.39.
[e] L.8.§.52.
[f] L.4.§.3.l. 5.§.33.
[g] L.3.§.16. Sup.§.14.
[*] ἴσχεσθαι Sup.§.14.
[h] L.5.§.14.
[i] Inf.§.41. l.9.§.1.

ἐᾶσθαι

ANNOTATIONES.

πυκνοτέρη δέ ἐστιν ὑπὸ τούτου (ὅλη πιέζεται ἐφ' ἑαυτῆ) καὶ οὐκ ἔχει διαπνοὴν εὐδιμίην. *Denſior verò evadit ideo (qia conprimitur in ſeſe) & nullam prorſus tranſpirationem habet.* Et mox de rebus congeſtis compreſsiſque qibuſvis, ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα σήπεται. ἐ γὰρ δίεισι τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ἰόντων. *Majorem in ſe calorem habet, pratereáqe humecta qidem & compreſſa per ſeipſa incaleſcunt, & à calore exuſta putreſcunt, qod cum denſa ſint, per ea ſpiritus permeare neqeat.* Ità *perſpirationis* cùm defectus, tum & exceſſus, nocumentum tam animatis qàm & inanimatis inferre ſolet. Proinde, qia in *perſpiratione* iſta, ubi nimia fuerit, partes etiam utiles decedunt, & vis naturalis deperit, indè natum videtur, ut τὸ διαπνεῖσθαι, qod & antè monuimus, in *interitûs* ſignificatione non rarò uſurpetur. Ità de animantibus, Ariſtoteles *de anim. l.* 1. *c.* 5. Δοκεῖ γὰρ τὐναντίον μᾶλλον ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν. ἐξιλθούσης γὰρ διαπνεῖται καὶ σήπεται. *Videtur enim contrà magis anima corpus continere, egrediente enim exſpirat & putreſcit.* Et Plato *Phadon. p.* 60. *E.* itidem de corpore: ᾧ προσῆκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι. *Cui convenit, ut diſſolvatur, concidat, diffluat.* de plantis Theophraſtus *de cauſſ. l.* 6. *c.* 23. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα, παλαιούμενα ἐυσηπότερα. τὰ δὲ ἀσθενῆ, ταχὺ διαπνεῖται, καθάπερ τὰ ἴα. *Hac igitur omnia odoratiora in vetuſtate efficiuntur. Qa autem debilia ſunt, celeriter evaneſcunt, ut viola.* de fructibus Ariſtoteles *problem. l.* 22. *q.* 9. ἐκ τῶν πολυσχιδῶν (caricas loqitur) διαπίπτουσι καὶ ἐξικμάζει μετὰ τοῦ ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τῆς γλυκύτητος. *Ex multifidis reſpiravit, evaporavitqe cum humore pars dulcedinis plurima.* de ſeminibus Chryſippus *Phyſic. lib.* 2. referente Laërtio *l.* 7. *c.* 159. in *Zenone.* Πνεῦμα κατὰ τὴν σύσιν τὸ σπέρμα, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα ὑπ' ἰτέας φύεται, διαπνευκνώσης αὐτοῖς τῆς δυνάμεως. *Semen ſpiritum eſſe ſecundùm ſubſtantiam, qod conſtat ex jactis in humum ſeminibus, qa cum antiqata fuerint, non amplius germinant: qòd ſcilicet exſpiraverit illorum virtus.* literum enim poſt φύεται, ὡς δῆλον, inducendum prorſus videtur, niſi ſi qis in δηλονότι mutandum cenſuerit. Cæterùm aliis ego deſpiciendum libens propoſuerim τὸ διαπνεῖσθαι Clementi Alexandrino qid velit, qod dæmonibus ille tribuit, *Strom. l.* 7. *pag.* 717. *B.* qo loco τὸ διαπνεῖσθαι, καὶ ἐμπνεῖσθαι, καὶ περιπνεῖσθαι, καὶ ἀναπνεῖν, *perſpirare, inſpirare, circumſpirare, reſpirare*, à ſe invicem diſterminat, primúmqe dæmonibus, ſecundum aqatilibus, tertium inſectis, qartum animantibus pulmonum ope aërem attrahentibus aſſignare videtur. Mihi interim ſuſpicio oboritur, locum mendo nevtiqam immunem eſſe, legiqe debere πότερον διαπνεῖται, ὡς τὸ τῶν δρυῶν, vel τὸ τῶν δένδρων (non avtem τὸ τῶν δαιμόνων) γένος. *Utrum perſpirat, ſicut genus qercuum, vel arborum*, eò magìs, qia & ſtirpibus iſtîc Marcus τὸ διαπνεῖσθαι attribuat; nec veriſimile ſit à *dæmonibus* exorſum Clementem, cùm in reliqis gradatim ab inferioribus ad ſuperiora aſcendat, ab aqatilibus ad inſecta, ab inſectis ad animantia perfectiora. Viderint eruditi.

Τυπῶσθαι] τυπῶσθαι, ſive *impreſſionem qandam admittere* in ſe ab externis objectis, ſenſus tam exteriores, qàm & interiores dicuntur. indè ἀντιτυπία αἰσθητική, *impreſſio ſenſuum, infrà* §. 28. & αἰσθητήρια ὑπαρατύπωτα, *ſenſus imagines falſas admittere proclives. l.* 5. §. 33. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Ἐπιπλοντες τοῖς αἰσθητοῖς, τετύμεθα ὑπ' αὐτῶν. *Rerum ſenſilium forma nobis imprimuntur.* Ex Chryſippo *de anim. l.* 12. Laërtius *l.* 7. in *Zenone.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ, τυλίεται, ἀλλοίωσις. ἐ γὰρ δικαίον τὴν τύπωσιν οἱονεὶ τύπον σφραγιστήρος. ἐπεὶ ἀνένδεκτόν ἐστι πολλοὺς τύπους κατὰ τὸ αὐτὸ περὶ τὸ

A αὐτὸ γίνεσθαι. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καλὰ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη, καὶ ἐναπολελυπωμένη, καὶ ἐναπεσφραγισμένη. *Phantaſia verò eſt forma in animo impreſſio, hoc eſt, mutatio. Neqe enim ſuſcipiendum eſt, formationem hujuſmodi eſſe veluti ſigilli formam. Qoniam fieri non poteſt, ut plures figura in eodem & circà idem fingantur. Intelligitur autem viſio ea eſſe, qa ab exiſtente ſecundùm exiſtens impreſſa, formata atqe inſignita eſt.*

Νευροσπασθῆναι] & *infrà* §. 28. Νευροσπαστία ὁρμητικά. *Affectuum impulſus.* Vide & *l.* 2. §. 2. Τὰ νευρόσπαστα ὄργανα κινεῖται μὲν καὶ πεπαυμένου τοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐνδόντος B τῇ μηχανῇ. κινεῖται δὲ οὐκ ἐπ' ἄπειρον. ἐ γὰρ ἔσικοθεν ἔχει τὴν πηγὴν τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἕως ἡ δοθεῖσα δύναμις ἰσχύει, καὶ οὐκ ἐκλύεται ἢ προόδῳ. *Ac ut praſtigiatorum ſigilla, qa fidiculis cientur etiam ceſſante eo, à qo motus ille, agitatióqe impreſſa eſt, incitantur, non multo id tamen tempore, propterea qòd inſitum non habent movendi principium, ſed qamdiu vis impreſſa manet, nondùmqe progreſſa diſſolvitur.* Syneſius *de provident. lib.* 1. *pag.* 98.

Κρότος γλωσσῶν] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qam inanes applavſus iſti.* Vide & *l.* 8. §. 52. Κρότον γλωσσῶν qod Marcus i. e. *ſtrepitum*, Evripides κόμπον, qaſi *ſtridorem* dixit; cujus hæc ſunt in *Hecuba:* C

Ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
Τοῦ πρὶν στερίττες; ἦτε δῆτ' ἐγκύμεθα,
Ὁ μὲν τις ἡμῶν πλουσίοις ἐν δώμασιν,
Τὰ δ' ἐδέν. ἄλλως φροντίδων βυλίσματα,
Γλώσσης τε κόμποι. ——
Ut ad nihil devenimus jam, priſtino
Orbati faſtu? & interim inſoleſcimus?
Hic ade divite, civium ille plavſibus?
At hac nihil ſunt aliud qàm cura mera,
Stridórqe lingva inanis. ——

Τί καταλείπεται τίμιον] Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 42. Τῷ ὄντι μόνον περισπούδαστον καὶ ἐπαινετὸν τὸ διαρκὲς ἀγαθόν. τοῦτο δέ ἐστιν D ἡ παρὰ Θεῷ τιμή. τὰ δὲ ἀνθρώπινα ταῦτα, σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρου ἀπατηλότερα. ἅτε γὰρ νέότης τῶν ἡρινῶν ἀνθῶν ὀξύτερον καταῤῥεῖ. καὶ ὥρα σώματος ἢ νόσῳ ἢ χρόνῳ μαραίνεται. καὶ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, δόξα δὲ ὑπερίτριπτος. οὗ τι περὶ τοὺς τίχνας διαπονήσεις τῷ χρόνῳ τούτῳ συναπαρλίζονται. ἀλλὰ καὶ τὸ περισπούδαστον ἅπασιν οἱ λόγοι ἄχρι τῆς ἀκοῆς τὴν χάριν ἔχουσι. ἀρετῆς δὲ ἄσκησις, τίμιον μὲν κτῆμα τῷ ἔχοντι, ἄδιστον δὲ θέαμα τοῖς ἐπιτυγχάνουσι. ᾗς ἐπιμελούμενος ἄξιον σεαυτὸν καταστήσεις τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων παρὰ Θεῷ ἀγαθῶν. *Reverâ ſolum hoc bonum maximoperè expetendum eſt, ac laudabile, qod* E *& perpetuo eſt duraturum. Hoc verò eſt, in pretio & honore eſſe apud Deum. Iſta qippe humana umbra ſunt vaniora, & ſomniis fallaciora. Etenim juventa vernis floribus citiùs defluit, & corporis venuſtas avt morbo avt tempore flacceſcit, & divitiæ ſunt incertæ. Honoris ſplendor facilè immutatur. Artium ſtudia & labores cum hoc tempore finiuntur. Qin & ipſa eloqentia, cujus ſtudio paſſim omnes tenentur, gratiam habet, ſed ſolum avrium judicio & illici jucunditate. Virtutis avtem ſtudium pretioſa qidem ſe habenti poſſeſſio eſt: jucundiſſimum verò ſpectaculum illis exhibet, qibuſcum congreditur familiariter. Hujus tu ſi curam geras, dignum teipſum bonis illis conſtitues, qa* F *in promiſſis divinis recondita habentur.* Verùm de mercede iſta Marcus noſter an qicqam ſomniârit etiam, incertum eſt. Vide *l.* 4. §. 33. & *infrà* §. 47.

Πρὸς ὃ καλλισκύνασαι] Vide *l.* 5. §. 16.

Ἀνάγκη καὶ ὀ φθονεῖν] Idem *infrà* §. 41. Τί γὰρ θαυμαστὸν,

ἐξῆς τὰς ἀφελέσθαι σκῆνα δυναμένας, ἐπιβουλεύειν τοῖς ἔχουσι τὸ τιμώμενον ὑπό σου. ὅλως περιφύρεσθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τινὰ ἐνδεῆ. ὥστε πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθαι. a ἡ δὲ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ, σεαυτῷ τε b ἀρεστὸν σε ποιήσει, καὶ τοῖς κοινωνικοῖς c εὐάρμοστον, καὶ τοῖς θεοῖς σύμφωνον, τουτέστιν, d ἐπαινοῦντα ὅσα σκεῦνοι διανέμωσι καὶ διατεπάχασιν.

§. 17. e Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φορὰ τῶν στοιχείων. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν ἐδεμιᾷ τούτων, ἀλλὰ θειότερόν τι, καὶ f ὁδῷ g δυσεπιπόητῳ πεφοίδασται. h εὐοδεῖ.

§. 18. Οἷόν ἐστιν, ὃ ποιοῦσιν; τοὺς μὲν ἐπὶ ταὐτοῦ χρόνου, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζῶντας ἀνθρώπους εὐφημεῖν καὶ θέλουσιν. αὐτοὶ δὲ i ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εὐφημηθῆναι, ἂς ἔτε εἶδον ποτὲ, ἔτε ὄψονται, πολλοῦ ποιοῦνται. τοῦτο δὲ ἐγγύς ἐστι τῷ λυπηθῆναι ἂν, ὅτι οὐχὶ καὶ οἱ προγενέστεροι πολύ σε λόγους εὐφήμους ἐποιοῦντο.

§. 19. k Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκατεπόητον,

suspectos habere, qi his privare te possunt, eis struere insidias, qi id, quod tu tanti æstimas, possident. omnino necesse erit macerari te, ubi horum tibi aliqid defuerit; & de Diis etiam sæpenumero conqeri. at contrà mentem propriam si in veneratione ac honore habueris, & tibi gratum id te faciat, & communioni accommodum, & Diis consentientem, dum qæcunqe illi attribuunt ac constituunt, lavdas.

§. 17. Sursum, deorsum, in orbem feruntur elementa. virtutis verò motus nullâ harum viâ fertur. sed divinius est qiddam, viâqe hayd facili apprehensu progrediens, prosperè semper procedit.

§. 18. Qale, qæso, hoc est, qod faciunt homines? eos, qi eodem secum tempore vivunt, lavdare cùm renuant; ipsi à posteris, qi eos nec nôrint unqam nec viderint, celebrari plurimi faciunt. hoc avtem idem est propè, ac si qis contristaretur, qia homines prisci encomiis eum non sint prosecuti.

§. 19. Noli, siqid tibi fuerit effectu difficile, opi-

ANNOTATIONES.

a *L.* 3. §. 9. *l.* 11. §. 1.
b *L.* 8. §. 53.
c *L.* 1. §. 9.
d *L.* 5. §. 8.
e *L.* 9. §. 28.
f Sup. §. 14.
g Inf. §. 22.
h *L.* 7. §. 53.
l. 8. §. 7.
i *L.* 3. §. 10. *l.* 8. §. 44.
k *L.* 12. §. 6.

εἴ τίς νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐλέγχῳ μὴ παρίστη. Qid est A *miri, si qod qis summum arbitratur bonum, non concedat alteri?* Cato minor *Plutarch. pag.* 783. *D.*

Καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθαι] *Ibidem* & *l.* 9. §. 1. μέμφεσθαι τῇ κοινῇ φύσει. *conqeri de communi natura.* Epictetus *Enchir. c.* 3. Ἐὰν τὰ φύσει ἀλλότρια ἐθέλῃς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πενθήσεις, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὰ σὰ μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινί· ἄκων πράξεις οὐδὲν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. *Si ea, qa naturâ serviunt, libera putâris, & aliena pro tuis habueris: fore ut im-* B *pediaris, lugeas, perturberis, Deos hominésqe accuses. Sin id solum tuum existimâris, qod tuum est: aliena vero, ut sunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te ladet inimicum non habebis.*

Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ] Vide *l.* 2. §. 6. Μὴ αἰδημόνῃ σεαυτόν. *Dum tui reverentiam nullam habes.* & *l.* 3. §. 9. Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *l.* 5. §. 21. Τῶν ἐν σοὶ τὸ πράτιστον τίμα. *Qod in te prastantissimum est colito.* Vide & *l.* 3. §. 4, & 7.

Σεαυτῷ τε ἀρεστὸν] Contrà qàm pleriqe hominum, ὀλίγοι δ' ἐν αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκονται, *qi ne qidem sibi ipsis placent.* *l.* 3. §. 4. C

Ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμωσι] utpote qæ ἀγαθὰ εἶναι πίπεισαι, *ista optima esse persvasum habet.* *l.* 3. §. 4.

Καὶ διατεπάχασιν] Vide *l.* 5. §. 8.

§. 17. Ἄνω, κάτω,] De aqa Demosthenes *adv. Calliclem.* Ἡ μὲν ἐν εὐοδῇ, φέρεται κάτω. ἡ δὲ ἐν ἐξῇ τι, τυπτομένη ὑπεραίρειν ἀνάγκη. *Qa exitum habet, deorsum fertur: qa autem aliqid obsistit, ibi eam exaggeratam redundare necesse est.* Scilicet Ὅταν τὸ ἐπισχὸν μὴ ᾖ, φέρεται εὐθύ. *Cum desinens non fuerit, fertur confestim.* Aristoteles *de Cælo l.* 4. *c.* 3. ubi avtem occurrit τὸ ἐμποδίζον τι, à via cursuqe proprio declinat & deviat. Verùm non sic ἡ τῆς ἀρετῆς κίνησις. ea siqidem *recta semper procedit. l.* 5. §. 14. sive κατ' εὐθύ. ut *l.* 8. §. 61. ea ubiqe εὐοδῆ. Vide *l.* 8. §. 6. Etenim, Τῷ σοφῷ εὐοδοῦσι ἅπαντα πράξεις. *Filio sapienti qicqid egerit prosperabitur.* qod tanqam Solomonis citat Basilius Cæsar. *in princip. Proverb. pag.* 458. *A.* Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται. *Et qicqid faciet prosperabitur. Psalm.* 1. *v.* 3. Καὶ γὰρ ὅσαι περισάσεις ἀσχολίας ποιητικαὶ, ταύτας ὁ κύριος παρεπίμψει. καὶ σώματι τόνον, καὶ ψυχῇ προθυμίαν, καὶ συναλλαγμάτων εὐμάρειαν, καὶ τὴν εἰς πάντα τὸν βίον εὐοδίαν, τοῖς τὰ πνευματικὰ προτιμοτέρα ποιουμένοις διδούς. *Qanticumqe enim fortuiti casus his negotium* D *facesserint, eorum dominus difficultatem omnem amolietur, nervosas corpori suggeret vires, inseret animæ expromptam ad opus alacritatem, permutandis mercibus facilem & commodam dexteritatem suppeditabit, denique rerum ex animi sententia cadentium successus latos in omnem vitam largietur iis nimirum, qi spiritualia dona istis temporariis tanto duxerint esse prastantiora.* Basilius idem in *hexamer. Orat.* 3. *pag.* 29. *D.* Ἰτὰ Τῇ ἀρετῇ πᾶν ἄπορον πόριμον.

Invia virtuti nulla est via.

εὐοδεῖν ergò, est εὐόδως προϊέναι, ut Marcus ipse *lib.* 1. *c.* 17. *progressus bonos facere*, sive *feliciter*, *prosperè*, *cum successu bono progredi.* cui opponitur τὸ δυσοδεῖν, *malè*, *molestè*, *parùm secundè progredi.* Epictetus *l.* 3. *c.* 19. Ὥστ' ὅταν δυσοδῶμεν, αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι. *Ut rebus malè succedentibus ipsi nos accusemus.* qod vocabulum hayd temerè alibi reperias,

§. 19. Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκατεπόητον] Seneca *Epist.* 71. *Non putant fieri, qicqid facere non possunt: ex infirmitate sua de virtute ferunt sententiam. qid miraris, si uri, vulnerari, occidi, alligari juvat? aliqando etiam libet. luxuriosa frugalitas pœna est; pigro supplicii loco labor est; delicatus miseretur industrii; desidioso studere, torqeri est. eodem modo hac ad qa omnes imbecilli sumus, dura atqe intoleranda credimus, obliti qàm multis tormentum sit vino carere, avt primâ luce excitari. non ista difficilia sunt naturâ; sed nos fluidi & enerves. magno animo de rebus magnis judicandum est: alioqi videbitur illarum vitium esse qod nostrum est.* Idem *Epist.* 116. *Occurres hoc loco mihi illâ publicâ contra Stoicos voce: Nimis magna promisistis; nimis dura præcipitis.* (qomodo illi Joannis *c.* 6. *v.* 60. Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus hic est sermo. Qis potest illum audire?*] *nos bomunciones sumus: omnia nobis negare non possumus. Scis qare non possumus ista? qia nos posse non credimus. Imò aliud est in re. vitia nostra, qia amamus, defendimus, & malumus excusare illa, qàm excutere. Satis natura homini dedit roboris si illo utamur, si vires nostras colligamus, ac totas pro nobis, certè non contra nos, concitemus. nolle in caussa est: non posse prætenditur.* Et *Epist.* 98. *Qare deficimus? qare desperamus? qicqid fieri potuit, potest.* Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 413. *C.* Ὅταν ὑπέρτονον ᾄδειν λέγηται, ἵνα μή τινες ἔκτονον καὶ ἀπόχορδον ᾄσωσιν, ὅτως ἀκούω, οὐχ ὡς ὑπέρτονον, ἀλλὰ τοῖς μὴ βιλομένοις ἀναλαβεῖν τὸν θεῖον ζυγὸν, τούτοις ὑπέρτονον. τοῖς γὰρ ἀτόνοις καὶ ἀσθενικοῖς, τὸ μέτριον ὑπέρτονον δοκεῖ. καὶ τοῖς ἀδίκοις ἀκροδίκαιον, τὸ ἐπιβάλλον. ὅσους γὰρ διὰ τὸ φιλικῶς πρὸς ἁμαρτίας ἔχειν ἡ συγγνώμη παρεσήρχετο, οὗτοι τὴν ἀλήθειαν, ἀπήνειαν ὑπολαμβάνουσι. καὶ τὴν αὐστηρίαν, ἀποτομίαν. καὶ ἀνελεῆ, τὸν μὴ συναμαρτάνοντα, μηδὲ συγκατατρέμοντα. *Qando aliqis nimis intensum,* E *& qod justum tonum excedat, dicatur canere, nè aliqi ex iis aliqid canant, qod à tono fidiumqe concentu discrepet: sic sumo, non ut qod sit per se nimis intensum,* F *& qod justum tonum excedat, sed qod sit ejusmodi iis, qi divinum nolunt jugum tollere. Iis enim qi sunt remissi & imbecilli, id qod est moderatum, videtur nimis intensum, & tonum excedere: & injustis qod est*

& ἡ δυσοδία. Δυσοδίαν τῷ λόγῳ παρέχεται καὶ δυσκολίαν, αἱ βαλαὶ καὶ κρίτεις καὶ δίαιται ἐμπαθεῖς. *Rationi qantam adferunt discrepantiam atqe difficultatem consultationes,* & arbitria, & judicia, *qa perturbationibus his admiscentur.* Plutarchus *de virt. moral. pag.* 448. *A.*

§. 18. Ἐυφημεῖν ἐ θέλουσιν] Triplex notat in eisdem plerisqe vitium; primò invidiam atqe livorem, qòd coætaneis suis lavdem commeritam tribuere detrectant; dum qisqe, ut Flaccus *l.* 2. *Ep.* 1.

--- nisi qa terris semota suisqe
Temporibus defuncta videt, fastidit & odit.

tum iniqitatem; qòd εὐφημίαν eam, qam avcupantur ipsi, aliis denegant: in regulam æqitatis illam peccantes, qæ præcipit, ut *aliis faciamus, qa nobis fieri velimus.* Matth. *c.* 7. *v.* 12. tertiò vanitatem; qòd à posteris, qibus invisi ignotiqe fuerint, celebrari tantopere concupiscunt: cùm pari loco sit, jam defunctum qod attinet, post obitum ab eis qi superfuerint ipsis, qàm ante ortum ab eis qi multis seculis ipsos anteceserint, sileri. Cicero in *somn. Scip. Qid interest ab eis, qi postea nascentur, sermonem fore de te, cùm ab iis nullus fuerit, qi antè nati sint, qi nec pauciores, & certè meliores fuerunt viri?* Vide *l.* 3. §. 10.

opinari ideo, hominem nullum id posse. Sed siqid fuerit, qod possit qisqam, hominisqe sit munus, id te qoqe assequi posse existimes.

§. 20. Inter exercendum, si qis ungvibus lancinaverit, avt capite allisо plagam impegerit,

τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν. ἀλλ' ἃ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ ἐικεῖον, τοῦτο καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε. a L. 8. §. 36. 46.

§. 20. Ἐν ταῖς γυμνασίοις καὶ ὄνυξι b καταδρυφέ τις, καὶ τῇ κεφαλῇ * ἐρρωγεὶς, πληγὴν ἐπίηται. ἀλλ' b L. 12. §. 16. * προσραγεὶς An. Lug. ἀρραγεὶς, vel ἐναραγεὶς, vel ἐγραγεὶς f.

ANNOTATIONES.

est aqum, videtur summum jus: qoscunqe enim propterea qod peccati amore tenentur, subit indulgentia, iis veritatem existimant esse molestiam, & severitatem savitiam: & eum, qi non simul peccat, & unà deorsum trahitur, immisericordem. Et mox *pag.* 414. *A.* Καὶ γὰρ εἰ μαθέτω ποιεῖν τὰ προσκτλόμενα ὑπὸ τῶ νόμω ὅιόι τε ἐσί. ἀλλά τοι συνορῶντες, ὡς ὑποδείγματα ἡμῖν ἔικασαν πάλλιστα ἐν αὐτῷ, τρέφειν καὶ αὔξειν τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας δυνάμεθα. καὶ τῇ δ' ὠφελολμεθ' ἂν κατὰ δύναμιν προθυμότεροι, τὰ μὲν προκαλέμενοι, τὰ δὲ μιμέμενοι, τὰ δὲ δυνασκόμενοι. *Etsi enim nondum potestis facere, qæ à lege imperantur, attamen considerantes esse nobis proposita pulcerrima exemplaria libertatis, amorem in ipsa nutrire & augere possumus, & eâ ratione promptiori & alacriori animo juvabimur, alia qidem provocantes, alia verò imitantes, & alia reverentes.* Vide & *ad l.* 2. §. 2. & *ad l.* 7. §. 2.

Ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν] Epictetus *l.* 3. *c.* 14. Δύο ταῦτα ἐξελεῖν τῶν ἀνθρώπων, ὄιησιν καὶ ἀπιστίαν. ὄιησις μὲν οὖν ἐσι, τὸ δοκεῖν μηδενὸς προσδεῖσθαι. ἀπιστία δὲ, τὸ ὑπολαμβάνειν, μὴ δύνατον εἶναι ἐυροεῖν σε, τοσούτων περιεστηκότων. *Duo hæc adimenda sunt hominibus, arrogantia & diffidentia. Ac arrogantia qidem est eorum, qi sibi nihil deesse putant; diffidentia verò eorum, qi existimant se inter tot casus rebus prosperis uti non posse.* Qo loco, qod lapsu freqenti ac familiari apud scriptores istos contigit, pro ἐυροεῖν ἐυροῦν perperam scribitur; docet id, qod sequitur, τοσούτων περιεστηκότων, qæ ἔυροιεν istam impedire possint; de qo vocabulo vide *ad l.* 1. §. 12. Hoc est, qod in Q. Sextio lavdat Seneca *Epist.* 64. *Hoc egregium Sextius habet, qod & ostendet tibi beata vita magnitudinem, & desperationem ejus non faciet. Scies illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem: ut illam admireris, & tamen speres.* Certè Sextium ipsum ἀπιστίας καὶ ἀπελπιστίας morbo isto per initia laborâsse autor est Plutarchus in *lib. de profectûs indiciis pag.* 77. *E.* Ὡς δυσκαθῶντα καὶ χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῶς τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῖσαι καταβαλεῖν ἔκ τινος διήρεις. *Adeò ut molestiâ ac difficultate rei propè devictus, parum abfuerit qin animum despondens à tecto qodam præcipitem se dederit.* ità enim malim autoris verba reddere, qàm avt cum Xylandro, *de biremi qadam sese in mare abjecerit*; vel cum Lipsio, *de nave in mare se præcipitaverit.* magis consentaneum est in ædibus agentem, qàm navigantem cum molestia illa conflictatum. διῆρες Atticis idem, qod reliqis Græcis ὑπερῷον, *summa pars ædium.* Thomas Magister *in Collect.* Διῆρες, οὐχ ὑπερῷον. firmat id ex Eyripidis *Phœnissis*; ubi Antigone dicitur,

— μιλάθαν ἐς διῆρες ἔσχατον,
— in summam ædium partem conscendisse,

unde Argivum contueri exercitum posset. Accedit & Vetus Grammaticus apud Budæum: Διῆρες, Ἀττικῶς τὸ ὑπερῷον. τὸ δὲ κατώγαιον, ξυνομία λέγεται. Eô avtem magis idoneus Sextius, qi aliis animos adderet, cùm difficultates illas & expertus esset, & constanter pergendo pervicisset. Dio Prusæus *Orat.* 16. *pag.* 246. Καί τοι τῶν λυπεμένων ἔικατος, αὐτῷ τὸ συμβεβηκὸς, φησὶν εἶναι δεινότατον καὶ μάλιστα ἄξιον λύπης. καὶ γὰρ τῶν φερόντων ἔικατος, ὃ φέρει, τοῦτ' εἶναι δοκεῖ βαρύτατον. ἔστι δὲ ἀσθενὲς τοῦτο καὶ φαῦλα σώματος. τὸ γὰρ αὐτὸ ἕτερος λαβὼν ἂν ἰσχυρότερος, ῥᾳδίως ὄισει. *Proinde unusqisqe mœstorum, id qod sibi accidit, ait esse atrocissimum, maximèqe dignum mœstitia. Etenim & unusqisqe portantium suum onus ait esse gravissimum. Est hoc avtem infirmi & mali corporis. Ipsum enim qm alius fortiter acceperit, facilè ferret.*

Εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν] Vide *l.* 8. §. 44. Joannes ille avrei oris, multis in locis hoc inculcat, deesse hominibus non tam facultatem qàm voluntatem viros sanctos imitandi, cùm illi nobis, ut de se Pavlus & Barnabas apud Lucam *Act. c.* 14. *v.* 15. & Jacobus *Ep. c.* 5. *v.* 17. ὁμοιοπαθεῖς planè, ejusdémqe naturæ consortes fuerint. Ideo etiam infirmitates eorundem, τάτε πάθη καὶ τὰ μαθήματα, esse scripto consignata, ἵν' ὅταν παρακαλῶμεν ὑμᾶς (inqit, *de statuis Orat.* 1. *rat.* 7.) πρὸς τὴν ἐκείνων ἀρετὴν, μὴ νομίζοντες διὰ τὴν τῶν κατορθωμάτων ὑπεροβολὴν ἑτέρας αὐτὸς μετεσχηκέναι φύσεως, ἀποκνήσητε πρὸς τὴν μίμησιν. *Ut adhortaremur vos ad illorum virtutem, nè putantes vos per rectè factorum submissionem alterius naturæ participes esse factos, deterreamini ab imitatione.* Et mox: Πρὸς τὸ μὴ λέγειν ἡμᾶς εἰς τὴν αὐτὴν πολιτείαν παρακαλεμένους, ὅτι ἐκεῖνοι φύσεως ἑτέρας μετεῖχον, ἢ οὐκ ἦσαν ἄνθρωποι, διὰ τοῦτο ὁμοιοπαθεῖς λέγει, ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν κοινωνίας δεικνὺν αὐτὸς ἀνθρώπους ὄντας καθ' ἡμᾶς. *Ut non dicamur ad idem vitæ institutum impelli, qod illi alterius naturæ sint participes, avt non sint homines, ea de caussa iisdem affectionibus obnoxios dicit, ab affectionum communione ostendens & illos aqè ac nos homines esse.* Οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι κατὰ νόμον βιώσαντες,

Ἀπὸ δρυὸς ἦσαν παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.
Neqe enim veteres illos, qi ex lege vixerunt,
Annosa avt qercus genuit, præruptáve petra.

Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 414. *B.* sed & Chrysostomus *de compunct. ad Demetr.* Οὐ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ὅτοι μετέχοι; οὐ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδῦ παρήχθησαν εἰς τὸν βίον ἡμῖν; οὐ ταῖς αὐταῖς ἐτράφησαν τροφαῖς; οὐ τὸν αὐτὸν ἀνέπνευσαν ἀέρα; οὐ πράγμασιν ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς; &c. *Nonne & illi hujus ipsius naturæ sunt participes? nonne eâdem hac viâ in hanc vitam sunt producti? nonne his nutriti sunt alimentis? nonne hunc ipsum respirarunt aërem? nonne has ipsas res administrarunt?* &c. Plinius minor in *panegyr. Melius homines exemplis docentur, qæ inprimis hoc in se boni habent, qòd approbant qa præcipiunt, fieri posse.* Salvianus *ad Eccles. cathol. l.* 3. *Adjuvari se exemplis exoptat humana infirmitas, qò facilius ipsa etiam nunc faciat, qa alios feciss ante cognoscat. Dum admonetur avditu atas omnis, fieri posse qod factum est.* Cyprianus *ad Donat. l.* 2. *Ep.* 2. Et, *Ex alitorum factis fieri posse credunt qod fortè dum putant fieri non posse, pigrescunt.* Avgustinus *Epist.* 134. Itaqe Bernardus *de resurrect. Serm.* 3. *Sermo qidam vivus & efficax, exemplum operis est; facilè persvadens qod intendimus, dum factibile probat esse qod svademus.* Vide Avgustinum *de Civit. Dei l.* 5. *c.* 18. & Bernardum *in Vigil. Petr. & Pavl. de S. Clem. Rom. Pont. & in fest. Andr. Serm.* 2. Vide & Marcum *l.* 12. §. 11.

§. 20. Ὄνυξι καταδρυφέ τις] Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 15. Εἶτα ἐν ἀγῶνι παροργίσασθαί ἐσιν, &c. *Deinde in certamine laniari corpus contingit*, &c. unde & athletis ὀφθαλμοὶ περιορυγμένοι, *oculi effossi, eruti.* Galenus *hortator. c.* 11. & Pavsanias in *Lacon. pag.* 96. *de pube Spartana*: Μάχονται δὲ καὶ χερσὶ, καὶ ἐμπηδῶντες λάξ. δάκνυσί τε, καὶ τὰς ὀφθαλμὰς ἐκτορύσσουσι. *Ita pugnant, ut infestis manibus & calcibus insultent, morsibus etiam corpora fœdent, & oculos hi plerumqe illis eruant.* Philostratus tamen *imagin. l.* 2. in *Arrichion. p.* 788. Καὶ σφυρῷ προσπαλαίουσι, καὶ τὴν χεῖρα στρεβλοῦσι, προσέτι τῷ παίειν καὶ ἐναλλεσθαι. ταυτὶ γὰρ τῆ παγκρατιάζειν ἔργα, πλὴν τῷ δάκνειν καὶ ὀρύσσειν. *Et pedis malleolo luctantur, & manum torqent, qm interea & feriant & insultent. Hæc sunt pancratiastæ opera, præterqam qod & mordent & fodiunt.* aliis igitur saltem nec ista interdicta, unde καταδρύπτεσθαι antagonistam non poterat non creberrimè contingere. qod Varro, *descobinari supercilia* dixit, apud Nonium, *ex Satyr. Va victis. Pugilis spectatores, qi miserum putatis vinci, qaro à vobis, si adversarius supercilia mihi cestis descobinârit, num qis vestrûm sua mihi est daturus?* Ità Apollonius *Argon. lib.* 2. *v.* 109.

Δρύψι δέ τῷ βλίφαρον, γυμνὴ δ' ὑπελείπετ' ὀπωπή.
Qo resuta palpebra, & oculus remansit nudus.

Vide *ad l.* 12. §. 16.

Καὶ τῇ κεφαλῇ ἐρράγεις] Mendum subesse suspicatur Annotator Lugdunensis, προσραγεὶς legit; & exponit, *caput capiti asfringens.* qod minùs placet; qia à scriptura vulgata longiùs abscedit. Ego, si qid mutandum videretur, ἀρράγεις, vel ἐναραγεὶς legerim & *capite collisus*, verterim. Verùm ἐρράγεις forsan pro ἐναραγεὶς fuerit, qod apud Libanium in *vita sua historia pag.* 67. *A.* reperitur. Τοῖς ἐν μέσῳ τῶν κιόνων λίθοις ἐναραγεῖσαν τὴν κεφαλὴν, δεικνύσι τὸν ἐγκέφαλον. *Cervix lapidibus in medio columnarum sitis effracta erat, cerebrum ostendit.* Pavsanias in Messen. *pag.* 123. Οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀυλομαλοὶ καὶ βίᾳ τὰ κέρατα ἐναράξαντες, ἀποθνήσκουσι. *Arietes suâ sponte cornua ara tantâ vi illiserunt, ut morerentur.* Qò allusum putat à Diogene Cynico Petrus Faber, *agonist. l.* 1. *c.* 11. qando Olympionicam, κριὸν ἀρειμάνιον, i. e. *arietem Martium* dixit; referente Laërtio *l.* 6. qia luctatores nimirum arietino qodam more capita conferebant, frontésqe collidebant συνεστυκότες ὥσπερ οἱ κριοί. De athletis Anacharsis apud Lucianum *de exercit.* καὶ τὰ μέτωπα συναράττωσιν, ὥσπερ οἱ κριοί. indè *arietare* dictum, pro *adversis frontibus concurrere*, sive *collidere.* qod de præliantium congressu usurpavit Seneca *de ira l.* 2. *c.* 3. *Magno imperatori, anteqam inter se acies arietarent, cor exiluit.* de nubium conflictu; *qæst. nat. l.* 5. *c.* 13. *Nubes resolvit modò ipsa arietatio, ut magnorum inter se corporum attritus.* (id qod Lucretio *l.* 6.

— nubes
Frontibus adversis concurrere —)

de dentium collisu; *de ira l.* 3. *c.* 4. *dentes inter se arietati.* de oppositionibus hominum mutuis; qò & Marcus istîc respexit; *Epist.* 103. *Non arietant inter se, nisi in eodem ambulantes.* de fortuitis casibus, qibus corpora humana sunt obnoxia; *ad Marc. c.* 11. *Jactatu, non tempestate magnâ, ut dissideris, est opus, ubicunqe arietaveris, solveris.* Apud Tertullianum *Scorpiac. c.* 6. uhi de athletis agit; *pugni qassant, calces arietant.* qo loco, *calva arietant*, legi vult Faber *agonist. l.* 2. *c.* 9. ego nihil mutandum existimem. de ædificiis terræ tremore commissis,

ἀλλ' ὅτε ἐπισημαινόμεθα, ὅτε προσκόπτομεν, ὅτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον. καί τοι φυλαττόμεθα, ἐ μέν τοι ὡς ἐχθρὸν, ἐδὲ μετ' ὑποψίας, ἀλλ' ἐκκλίσεως ἐυμενοῦς. [a] τοιοῦτόν τοι γενέσθω, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τ βίε. πολλὰ παρενθυμούμεθα τ τοιον [b] προσγυμναζομένων. ἔξεστι γὰρ, ὡς ἔφην, ἐκκλίνειν, καὶ μηδὲ ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

a L. 4. §. 3. Inf. §. 26. 27. l. 7. §. 22. 38. l. 10. §. 6.
b L. 10. §. 31.

nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanqam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo qantum possumus, sed nec tanqam ab hoste, avt tanqam suspicaces, verùm ità, ut animo pacato declinemus tantùm. eodem planè modo & in reliqa nos vita geramus. nè advertamus illis animum, qæ ab eis, qi nobiscum in vita qasi committunrur, hujusmodi nobis multa contingunt. licet enim illos cavere & declinare citra suspicionem ullam avt odium.

§. 21.

ANNOTATIONES.

Plinius *nat. hist. l. 2. c. 82. Innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri renititur.* Qanqam nec arietum tantùm duntaxat est conflictatio illiusmodi, sed & tavrorum. Virgilius *Æn. l. 12.*

Cùm duo conversis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt. —

Martialis *l. 4. Epigr. 35.*

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte jacére pari.
Unde leves animi tanto caluère furore?
Sic pugnant tauri; sic cecidere viri.

Itaqe & istis pugiles conferri solent: De Amyco & Polluce decertantibus Apollonius *Argonaut. l. 2. v. 86.*

Στάντε δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀκοντίξαντο μεδίκῳ
Ἰδρῶ, ἅλις καμάτῳ τε κόνιν ἐυλίμενα φυσιόωντε.
Ἄψ δ' ἄυτις συνίοντας ἐναντίοι, ἤυτε ταύρω
Φορβάδε ἀντὶ βοὸς κεκοπήότε δηριάασθον.
Tum igitur nonnihil ab sese desistunt, largum facie
Sudorem abstergent, ægrè crebroqe vertunt animam.
Mox tamen impetunt adversi, proinde atqe pares tauri,
Qi de vacca pascuali decertant insensius.

De Hercule & Acheloo pariter colluctantibus Naso *Metam. lib. 9.*

Digredimur paullùm, rursusqe ad bella coimus,
Inde gradu stetimus, certi non cedere: erátqe
Cum pede pes junctus, totoqe ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tavros,
Cùm pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur conjux. —

De Hercule deniqe Antæóqe Lucanus *bell. Pharsal. l. 4.*

Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu gravibus multùm tentata lacertis,
Immotúmqe caput fixâ cum fronte tenetur.

Qanqam nec illud omissum velim qod Synesius commemorat *Orat. de calvit. pag. 77.* circulatorem qendam vidisse τῆς κεφαλῆς τὴν ῥώμην ἐπιδεικνύμενον, διακυρίττεσθαι δεδιδαγμένῳ κριῷ, πόρρωθεν ἐν μάλα τὸν πίνακα καταιανίζοντι. *Capitis robur & firmitatem ostentantem — cum edocto ariete conisciat, qi eminus concinna qadam agitatione & capitis micatione fertur.* de qo planè dixeris, qod alibi Synesius, τὸ κρανίον ἀπεργάζεσθαι ἀντ' ἀσπίδος.

Οὐκ ἐπισημαινόμεθα] obsérvat hîc Xylander τὸ ἐπισημαίνεσθαι in malam partem usurpatum, prout & apud Appianum ἐμφυλίων *l. 5.* de milite, qi ludis publicis in subsellia eqitum ascenderat, verbis illis: ὁ δῆμος ἐπισημήνατο. *populus murmure indignitatem rei detestatus est*; vel *indignationem suam significavit & expressit.* cui adjici potest illud ex Polybio *l. 6. cap. 4.* Ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι. *Admissum delictum revocare ad animum, & præsentem statum damnare.* Vide *ad l. 7. §. 49.* Epictetum. itidem *Enchir. c. 24.* Κόραξ ὅταν μὴ ἄτοπον κεκράγῃ, — τέτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πάντα ἄοινα σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. *Si corvus inauspicatum crocitarit — nihil istorum mihi portenditur, sed avt corpusculo meo, avt reculæ meæ, avt existimationi, avt liberis, avt uxori. Mihi autem fausta omnia portenduntur, si voluero.* Cùm tamen plerumqe in partem meliorem accipiatur. Sicut Polybio *l. 1.* Τὰς παραπόμπους τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. *Actiones illegitimas acclamatione approbare*, sive *acclamando approbationem illarum significare.* & *lib. 2. c. 61.* Τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι. *Præclarorum factorum approbationem acclamando significare.* Et rursus; Τίς ἂν οὖν ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειε τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; *Qis non acclamando approbaret & miraretur in illis prædictum ducem.* Indè ἐπισημασία pro *applausu & acclamatione.* Polybius *l. 6. c. 4.* Εἰκὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν ἐυοίκῆς καὶ προσαγωγῆς. τὸν δὲ τἀναντία τούτῳ πράττοντα, καταγνώσεως καὶ προσκοπῆς. *Non est dubitandum, qin hunc acclamationibus prosequatur favstis multitudo, benevolum animum simul significans, & patroni honorem ei deferens: eum verò qi contraria huic faciat, vituperationem consequi & offensionem omnium.* Cicero *ad Attic. l. 1. Ep. 13. Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula avferebamus.* h. e. sine sibilo ullo, qod displicentiæ nota est.

Οὐκ προσκόπτομεν] *neqe offendimur* Xylander. atqe ità τὸ προσκόπτειν aliqoties usurpatum deprehendere est apud Novi instrumenti scriptores θεοπνεύστους. Pavlus *ad Rom. cap. 14. v. 21.* Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται. *In qo frater tuus impingit vel offenditur.* Et Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 8.* Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, *iis qi impingunt ad sermonem.* sed & Polybius *l. 6. c. 4.* Δυσαρεστῶν καὶ προσκόπτειν, & δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν. *Iniqo animo rem ferre gravitérqe offendi.* conjungit non semel. potest tamen verti, *non irruimus, non impetum in eum facimus.* ità enim sumitur Matth. *c. 7. v. 27.* qo loco dicuntur procellæ turbinésqe προσκόψαι τῇ οἰκίᾳ, *impegisse in domum.* Sed illud potiùs opinor. In gemina ferè cavsâ Senecâ *de benef. l. 6. c. 9. Qid est iniqius homine qi eum odit, à qo in turba calcatus, avt respersus, avt qò nollet impulsus est?* Idem, sed aliâ ratione, ab athletis exercentibus iram summotum it *de ira l. 2. c. 14. Nec, cùm ira svadet, feriunt; sed, cùm occasio. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum ajunt his qos exercebat præcipere, nè irascerentur. ira enim perturbat artem, & qà noceat tantùm, non qà caveat, aspicit.* At Septimius noster eâdem, qâ Marcus, ratione, nisi qòd agonothetam non antagonistam loqitur, *Scorpiac. c. 6. Qà nulla sunt prælia, nonnulla vulnera.* (ità enim distinctum legendum claritatis gratiâ) *pugni qassant, calces arietant, cestos dilaniant; nemo tamen agonis præsidem fugillaverit. sed, qantum livores illi & cruores & vibices negotiantur, intendet. pyctes ipse non qeritur dolere se; nam vult. corona premit vulnera, palma sanguinem obscurat; plus victoriâ tumet, qàm injuriâ. hunc tu lasum existimabis, qem vides latum? sed nec victus ipse de agonothetâ casum suum exprobrabit.* Proinde frustrà fuit Anacharsis, qi Græcos mirari se dicebat apud Laërtium *lib. 1. §. 103.* Πῶς κατὰ τῶν ὠφελούντων νομοθετοῦντες, τὰς ἀθλήσεις τιμῶσιν ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους. *Qinam fieret ut adversus eos, qi contumeliis lacessunt, legem ferant, athletas, cum se invicem feriunt, honorent.* neqe enim est ὠφελητικόν τι pulsatio illa mutua, sed virium ac virtutis peritiæqe specimen.

Πολλὰ παρενθυμούμεθα] *idem de aliis sentiamus* Xylander. nec aliter Casaybonus. verùm παρενθυμεῖσθαι est *negligere, neglectim habere, non animum advertere.* Vide *ad l. 5. §. 5.* verto itaqe, *neglectim habeamus, non advertamus.* Qò facit Solomonis monitum *Eccles. c. 7. v. 21. Ad omnia qæ de te dicuntur,* (vel etiam adversùs te perpetrantur) μὴ θῇς καρδίαν σου, *animum nè adhibeto, nè advertito, nec si famulum tuum tibi maledicentem avdieris.* Sed Davidis regis ad instar, *Psal. 38. v. 13, 14. Reg. l. 2. c. 16. v. 11, 12. Surdâ avre* præterito. *decus* enim *est homini injuriam illatam*, non ulcisci, avt advertere etiam, sed *præterire* prorsus. *Paræm. c. 19. v. 11.* Ità Cato in balneo à qodam per imprudentiam percussus, veniam petenti, offensámqe deprecanti, *At ego percussum me non memini.* Notúmqe ex Plutarcho *Prof. virt. ind. pag. 82. E.* Bionis illud, qod indicium suis dedit, qò in virtutis studio profectus feciſſe se dignosceret, si adversùs conviciantes ità affecti forent, tanqam ab eis avdivissent.

Ὦ ξέν', ἐπεὶ ὔτε κακῷ ὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τε, καὶ μίγα χαῖρε. θεοὶ νύ τοι ὄλβια δοῖεν.
Hospes, non mihi tu malus insipiénsqe videris,
Vive, vale latus, tibi dii dent prospera multa.

h. e. tanqam benignè ac benevolè compellati.

Τῶν οἷον προσγυμναζομένων] Seneca *de ira l. 2. c. 8. Non alia qàm in ludo gladiatorio vita est, cum iisdem viventium pugnantiúmqe.* Et *de provident. c. 4. Verberat nos, & lacerat nos fortuna? feramus. non est savitia, certamen est.* Elegantissimè Epictetus *l. 3. c. 20.* Ἔστιν ἀπὸ πάντων ὠφεληθῆναι, καὶ ἀπὸ τῆς λοιδορίας. τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζόμενος; τὰ μίγιστα. καὶ ὅτως [ὅτος legendum] ἐμὲ προγυμνασὴς γίνεται. τὸ ἀνειλικρινὲς μου γυμνάζει, τὸ ἀοργητὸν, τὸ πρᾶον. ὅ; ἀλλ' ὁ μὲν τῇ τραχήλῳ καθάπτων, καὶ τὴν ὀσφύν μου καὶ τοὺς ὤμους καταγλίζων, ὠφελεῖ με, καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶν λίγει, ἄρον ὑπὲρ ἀμφοτέρας; καὶ ὅσῳ βαρύτερός ἐστιν ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελεῖμαι ἐγώ; εἰ δέ τις πρὸς ἀοργησίαν μι γυμνάζει, ἐκ ὠφελοῦμαι. *Fructus ex omnibus capi potest, etiam è conviciatore. Qid verò pugili fructus affert iis à qo exercetur? Plurimum. Etiam hic me exercet ad tolerantiam, ad mansvetudinem, ad clementiam? Non: sed ille qidem collum meum contrectat, & lumbos, & humeros, qa dum corrigit, me juvat. An alipta rectè dicit, tolle utraqe manu in altum, & qantò gravius est pondus, tantò magis ego juvor; si qis verò ad mansvetudinem me exercet, non juver.*

§. 21. Si qis convincere me poterit, palámque mihi facere, qod in re ulla minùs rectè vel sentiam vel me geram, læto lubentíque animo mutabo. sector enim veritatem, à qa nemo unqam læsus est. læditur verò, qi in errore suo & ignorantia persistit.

§. 22. Ego, qod mei est officii, exeqor. reliqa me nevtiqam solicitum habent. avt enim sunt inanima, avt rationis expertia, avt aberrantia, viæque nescia.

§. 23. Animantibus, adeóqe omnibus in universum rebus ac subjectis rationis exortibus, utpote ratione præditus ipse qi sis, magno liberóqe utaris animo. homines verò, cùm rationis sint tecum participes tanqam societate tibi conjunctos, habeas. in cunctis verò opem divinam advoces: nec interesse

§. 21. [a] Ἐι τίς με ἐλέγξαι, καὶ ἀποδείξαί μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πράσσω, δύναμαι, χαίρων μεταθήσομαι. ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπτεται δὲ ὁ ἐμμένων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

§. 22. Ἐγὼ * δὲ ἐμαυτοῦ [b] καθῆκον ποιῶ. [c] τὰ δὲ ἄλλα με οὐ περισπᾷ. ἤτοι γὰρ [d] ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ [e] πεπλανημένα, καὶ [f] τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

§. 23. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ καθόλου πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, [g] ὡς λόγον ἔχων, λόγον μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ ἀνθρώποις, [h] ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. [i] ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸν ἐπικαλοῦ. καὶ [k] μὴ διαφέρου πρὸς

a L.4.§. 12. Inf.§. 38. l.8.§.16. l.10.§.12.
b L.5.§.25. l.7.§.15.19.
c L.2.§.7.
d L.7.§.38.
e L.9.§.42.
f L.3.§.15.
g L.4.§.13. l.5.§.36.
h L.5.§.16.
i Sup.§.7.l. 30.
k L.9.§.33.

* τὸ f.

ANNOTATIONES.

juvor. Eundem ex *l.* 2. *c.* 6. vide *ad l.* 9. §. 12. Sed & Tertullianum *Scorpiac. c.* 6.

§. 21. Ἐι τις ἐλέγξαι] Cicero *de fin. l.* 1. *Certè pertinax non ero: tibique si mihi probabis ea qæ dicis, assentiar.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Reprehensores non avdio; seqor magistros.*

Χαίρων μεταθήσομαι] Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 8. §. 16. De Pio *infrà* §. 29. Τὸ ἀνίσχυθαι ἀντιβαίνοντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνωμαῖς αὐτῶ, καὶ χαίρων ὅ τις δειχύοι κρεῖττον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam si qis melius qæqam proferret.* Cicero *Tuscul. l.* 2. §. 5. *Nos refelli redarguique patiamur. qod bi ferunt animo iniqo, qi certis qibusdam destinatis sententiis qasi addicti & consecrati sunt, eáqe necessitate constricti, ut etiam qa non probare soleant, ea cogantur constantia caussa defendere.* Et *Academ. l.* 4. §. 9. *Plerique errare malunt, eamqe sententiam qam adamaverunt, pugnacissimè defendere, qàm sine pertinacia, qid constantissimè dicatur, exqirere.* Pulcrè Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Non est levitas ab errore jam cognito discedere. hæc verò superba stultitia perseverantia est, Qod semel dixi, qalecunqe est, fixum ratúmqe sit.* Et Vincentius Victor apud Avgustinum *de orig. anim. l.* 2. *c.* 16. *Optimi est propositi, lavdandiqe consilii, facilè ad veriora trùduci.* Avgustinus ipse *Epist.* 210. *Turpe est mutare sententiam, sed veram & rectam. nam stultam noxiámve & lavdabile & salubre est.* Eadem certè ingenui cujusvis vox, parilis professio. Ambrosius *Epist.* 31. *Nullus mihi pudor est, ad meliora transire.* Hieronymus *in Esaj. c.* 19. *Melius reor etiam proprium errorem reprehendere, qàm dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persístere.* Avgustinus cum primis; *Epist.* 7. *Si qid vel incautiùs vel indoctiùs à me positum est, qod non solùm ab aliis, qi videre id possunt, reprehendatur, verùm etiam à meipso; (qia & ego saltem postea videre debeo, si proficio) nec mirandum, nec dolendum est, sed potiùs ignoscendum atqe gratulandum, non qia erratum est, sed qia improbatum.* Et in *retract. præfat. Neqe enim qisqam nisi imprudens, ideo qia mea errata reprehendo, me reprehendet.* Idémqe *de anim. orig. l.* 4. *c.* 1. *Neqe enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ità multa esse in opusculis meis, qa possint justo judicio, & nullâ temeritate culpari.* Ludovicus Vives *præfat. ad Avg. Civit. Ego me nevtiqam ægrè fero vel admoneri, vel etiam reprehendi: (meliorem mentem dat Deus:) imò debere me multum profitebor potiora suggerenti, & docte atqe amicè suggerenti. nam & meipsum non pigebit mutare sententiam, si vel studium vel ætas alia docuerit meliora.* Erasmus *in Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *Non gravatim à meipso dissentiam, si qis adferat qod sit rectius, etiamsi sit idiota qi doceat. Non enim etiam à minore qolibet refugienda vel dedignanda correctio.* Avgustinus *Ep.* 19. Et de se *Ep. qad.* apud Grat. *c.* 24. *q.* 3. *c.* 1. *Ego senex à juvene, & episcopus tot annorum à collega tradum anniculo, paratus sum doceri.* Joannes Zinzerlingius *promuls. critic. Moneri candidè, castigari, ex errore in viam reduci, malè dicta obelo configi, ægrè nullus ferq. imò in ære me ejus futurum profiteor, qisqis candidè* hoc *fecerit.* Terentianus *de syll. c.* 2.

Corrigenda si qa sanè visa vobis hic erunt,
Non ero stultè repugnans, avt amans pravè mea,
Qin statim culpanda delens, prabeam rectis locum.

Præclarè deniqe Gregorius Nazianzenus. Si Maximo credimus *collect. c.* 31. nam Epiphanius *hæres.* 64. §. 43. ex Methodio *de resurrect.* eadem plane adducit. Μᾶζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τῶ ἐλέγξαι νομίζω. ὅσῳ μεῖζόν ἐστι, τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆ κακῆ τῆ ἄλλου ἀπαλλάξαι. *Nam redargui ipsum qàm alium redarguere longè excellentius bonum esse arbitror: qò scilicet majus est malo ipsum eripi, qàm aliqs eripere.* Vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco Marcus de se scripto pollicetur, idem & facto præstitisse Capitolinus attestatur. *Erat,* inqit, *fama sua curiosissimus, requirens ad verum qid qisqe de se diceret, emendans qa benè reprehensa viderentur.* Verba sensuum prægnantia *Requirens,* inqit, *ad verum;* non qalis Gallicus ille, de qo Martialis *l.* 8. *Ep.* 76.

Dic verum mihi, Marce; dic, amabo:
Nil est qod magis avdiam libenter;
Oras, Gallice, me, rogásque semper.
Durum est me tibi, qod petis, negare.
Vero verius ergò qid sit avdi:
Verum, Gallice, non libenter avdis.

& *emendans qa benè reprehensa.* Apellem scilicet imitatus, qi, ut Plinius *hist. nat. l.* 35. *c.* 10. virium in pictura à futore justè notatum emendavit, qem tamen postea sine cavsla justa cavillantem non tulit.

Ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν] Piè, modestè, ingenuè Avgustinus *de Trin. l.* 2. *proœm. Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis. etenim avt inimicus reprehensurus est, avt amicus. Si ergò inimicus insultat, ferendus est. amicus autem, si errat, docendus; si docet, avdiendus.*

Ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη] Menander *Supposit.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 11.

Ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
Ἐν παντὶ καιρῷ. τοῦτ' ἐγὼ παρεγγυῶ
Εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
In re omni conducibile est qovis tempore,
Verum proloqier: idqe in vita spondeo
Securitatis esse partem maximam.

Grotius.

§. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῶ καθῆκον ποιῶ] *Ego id qod est mei officii facturus sum,* qicqid alii fecerint. Ità & *l.* 5. §. 25.

Τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ] *non cruciant, non distinent, non morantur.* Vocabulum Marco familiare. Vide *lib.* 2. §. 2. & 7.

Πεπλανημένα] Vide *l.* 9. §. 2. Ἐι ταῖς ἀληθείαις ἐπίστευσε, ὅτι περὶ τὰ ἀγαθὰ σὺ ὁ ἐπιτυγχάνων εἶ, ἐκεῖνοι δὲ ἀποπεπλάνηται, οὐδ' ἐνθυμῶ τί λέγωσι περὶ σου. *Si persvasum haberes te potiri bonis, illos verò aberrare, nè in mentem qidem venisset cogitare qid illi de te dicerent.* Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Et Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Qantò humanius, mitem & pacatum animum præstare peccantibus; & illos non persequi sed revocare? errantem per agros ignorantiâ viæ, melius est ad rectum iter admovere, qàm expellere.* Et *ibidem. Peccantes ergò qid habet cur oderit, cùm error illos in hujusmodi delicta compellat? non est avtem prudentis errantes odisse: alioqin ipse sibi odio erit.* Vide *l.* 11. §. 18.

Τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα] qam scilicet δυσπινόητον *suprà* dixerat §. 17.

§. 23. Χρῶ] Vult κατ' ἀξίαν πᾶσι χρῆσθαι. *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36.

Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸν ἐπικαλοῦ] Pium monitum, si Ethnicismi πολυθεΐα resecetur. Gregorius Nazianzenus *Apologet.* Τάξις ἀρίστη, πάντως ἀρχομένη καὶ λόγω καὶ πράγματος, ἐν Θεῶ τι ἄρχεσθαι, καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι. *Optimus hic ordo est, ut qi vel sermonem, vel rem aliqam avspicatur à Deo initium ducat, & in Deo acqiescat.* Παρ' ὃ καλὸν ἅπαν καὶ ἄρχεται, καὶ εἰς τέλος ἔρχεται. *A qo bonum omne initium ducit, atqe ad finem perducitur.* Idem *de pace Orat.* 1. & in *Acrostic.*

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποίει Θεόν.
Omnium principium & finem fac Deum.

Marcus Eremita *leg. spirit.* §. 45. Δεῖ πάσης τῆς πράξεως προηγεῖσθαι τὴν προσευχήν. *Omni negotio preces oportet præire.* Et *ibidem* §. 3. Καταρχέτω σου πάσης προθέσεως, ὁ καλάρχων παντὸς ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ Θεὸν γένοιτο τὸ προκείμενον. *Omne qod proposueris incipito, ab omni bono incipiens, ut propositum secundùm Deum fiat.* Philo *de mund. immortal. p.* 938. *C.* Ἐπὶ παντὸς ἀδήλου καὶ σπουδαίου πράγματος Θεὸν καλεῖν ἄξιον. *In omni incerto, & serio negotio Deus est invocandus.* Joannes Chrysostomus *tom.* 8. *Orat.* 15. Μηδὲν μήτε ποιῶμεν, μήτε λέγωμεν, πρὶν ἢ τὸν Θεὸν καλέσαι καὶ παρακαλέσαι συνεφάψασθαι τῶν ἐν χερσὶν ἡμῖν ἀπάντων. *Nihil faciamus, neqe dicamus, antequam Deum invocaverimus & obsecraverimus, ut omnia, qæ in manibus nostris habemus, nobiscum aggrediatur.* Et mox: Τὸν Θεὸν ἀεὶ παρακαλοῦντες μεσίτην γενέσθαι τῶν πραττομένων ἁπάν-

πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ ταῦτα πράξῃς. δέχεσαι γὰρ καὶ τρεῖς ὥραι τοιαύτη.

exiſtimes, qamdiu hæc facturus ſis. ſuffecerint enim ſic exactæ vel horæ tres.

a *L.* 3. §. 3. §. 24. ᵃ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωκόμος αὐτοῦ ἀποθανόντες εἰς τ' αὐτὸ κατέστησαν.

§. 24. Alexander Macedo, ejuſdémqe mulio, ſimul ac mortui fuerant, ad idem planè redacti ſunt.

vel

ANNOTATIONES.

ἀπάντων. *Semper Deum rogantes, ut rebus agendis intersit.* Apud Platonem Timæus *pag.* 1046. *D.* Ἀλλὰ τοῦτο δή γε πάντες ὅσοι καὶ καλῶ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικρῷ καὶ μεγάλῳ πράγματι Θεὸν ἀεί που καλοῦσιν. *Nam qum omnes, qi mentis qoqo modo compotes ſunt, in opetis cujuſlibet vel magni vel parvi principio invocare Deum ſoleant.* Plato ipſe *Epiſt.* 8. Ἀπὸ γὰρ Θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον ἀεὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν. *Omnibus enim in rebus & dicendis & cogitandis principium ſemper à diis eſt ſumendum.* Socratis præceptum apud Xenophontem in *Oeconom.* Πειρᾶσθαι σὺν τοῖς Θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Tenta cum diis incipere omne opus.* Theodectes apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3.

Ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχὴν δὲ ποιεῖσθαι πρέπει.
A diis autem decet initium facere.

Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον. τῷ Θεῷ μίμησον. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. *Ingens eſt certamen, divinum facinus. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Vide & eundem *l.* 3. *c.* 22. Demoſthenes *Epiſt.* 1. Παντὸς ἀρχομένου σπουδαίου λόγου καὶ ἔργου, ἀπὸ τῶν Θεῶν ὑπολαμβάνειν προσήκειν ἄρχεσθαι. *Omnis & dicti & facti gravioris principia ducenda mihi videntur à diis immortalibus.* Cicero *de legib. l.* 2. §. 18. *A diis immortalibus nobis agendi capienda primordia.* Idémqe in *Verr. Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur.* In mente habuit Arati exordium;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄρρητον. ——
A Jove principium, qem nunqam mittimus ipſi
Infatum. ——

Qod & Theocritus eidem coævus *Idyl.* 17.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δία λήγετε, Μοῖσαι.
Ab Jove principium faciamus, & in Jovem deſinite Muſæ.

Ex qo & Virgilius *Eclog.* 3.

Ab Jove principium, Muſæ. ——

Plinius minor in *Panegyr. Bene ac ſapienter majores inſtituerunt, ut rerum agendarum, ità dicendi initium à precationibus caperetur. qòd nihil ritè, nihilqe providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.* L. Cuſpidius ſic orditur teſtamentum: extat apud Fabricium *antiqit. l.* 1.) *Numine invocato, abſqe cujus nutu neqe qicqam ritè inchoari, neqe rectè perfici poteſt.* Siqidem, ut Menander;

Θεὸς συνεργῶν πάντα ποιεῖ ῥᾴδια.
Οὐδὲν δὲ χωρὶς δαίμονος σθένει βρότος.
Rem facilè qamvis peragit adjutor Deus:
Mortalis abſqe numinis ope nil valet.

Sive ut eleganter Gregorius Nazianzenus in *jamb.*

Θεοῦ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει πόνος.
Deo volente, livor nil obſtabit invidus:
Nolente, nil labor præſtabit improbus.

Vide *ſuprà ad* §. 7.

Πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ] Vide *ad l.* 3. §. 7. & *l.* 9. §. 33.

§. 24. Εἰς ταὐτὸ κατέστησαν] Ateas rex Scytha, ut Plutarchus in *ſene polit.* ſive Theras, ut idem (modò idem utriuſqe ſcripti pater extiterit) in *apophth. nihil ſe ab eqiſone ſuo* diſtare ajebat, *ubi otium ageret.* Marcus nihil Alexandrum à mulione ſuo, ubi diem uterqe ſuum obierit. *Pari*, inqit, *loco, ſtatúqe mors utrumqe conſtituit.* In *anthолog. l.* 3. *c.* 13. 6.

Μάνης ὅτος ἀνὴρ ἦν, ζῶν ποτε. νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἴσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται.
Manes hic vir erat vivus olim: jam verò mortuus,
Idem cum Dario magno poteſt.

ſcilicet, πάντα μία κόνις. Lucianus in *Dialog. defunct.* apud qem & Charon furore poëtico correptus fundit iſta:

Κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλαχε τύμβου.
Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ Ἶρος κρείσσων' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἴσος Θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο.
Πάντες δ' εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Γυμνοί τε ξηροί τε κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.
Mortuus eſt aqè tumuli qi neſcit honorem,
Qiqe ſcit: unus honos Agamemnonis, unus & Iri eſt:
Therſites & ſimilis Thetidos formoſus Achilles,
Umbræ nam pariter ſicca, nudaeqe pererrant
Aſphodeli campos confracto verticè cuncta.

Seneca *ad Marc. c.* 11. *Et qa veneraris, & qa deſpicis, unus exaqabit cinis.* &,

Πάντες ἴσοι νέκυες. ψυχῶν δὲ Θεὸς βασιλεύει.
Κοινὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσι.

Phocylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19.

Omnia mors aqat: ſolus Deus imperat umbris,
Et tam pauperibus ſedes qàm ditibus una eſt.

Grotius. *Mors exaqat omnes.* Seneca *ad Marc. c.* 10. & *de ira l.* 3. *c.* 43. *Qid ſervo? qid domino? qid regi? qid clienti tuo iraſceris? venit ecce mors, qa nos pares faciat.* Et *Epiſt.* 91. *Impares naſcimur, pares mortimur: aqat omnes cinis.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 3. *pag.* 349. *C.* Ἔγκυψον εἰς τοὺς τάφους, εἰ δυνηθῇ διακρῖναι, τίς ὁ οἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πλούσιος, καὶ τίς ὁ πλούσιος. διάκρινον, εἴ τίς σοι δύναμις, τὸν δεσμιον, ἀπὸ τοῦ βασιλέως. τὸν ἰσχυρὸν, ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς. τὸν εὐπρεπῆ, ἀπὸ τοῦ δυσειδοῦς. *In horum ſepulcra deflecte parumper oculos. Poſſéne te ſperas diſcernere inter ſamulum & dominum, inter pauperem & divitem? Diſcerne ſi qa ſuppetit vis diſcernendi inter vinctum, & regem à qo fuerat vinctus: inter robuſtum & debilem, inter elegantí qondam forma praditum & deformem. Qis enim diſcernat ſpecies mortuorum? redoperi terram, & dic ibi qis dives, qis pauper ſit. diſcerne inopes & potentes, ſi potes.* Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 8. & *de Naboth. c.* 1 *Conditor ille juris humani,* (inqit Seneca *ibidem*) *non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit, niſi dum ſumus. ubi verò ad finem mortalium ventum eſt, Diſcede, inqit, ambitio: omnium qa terram premunt, ſtremps lex eſto.* Id qod Pſaltes *Pſal.* 82. *v.* 6, 7. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii celſiſſimi vos omnes: attamen tanqam è plebe qilibet, pariter eſtis occubituri.* Plautus *Trinum.* 2. 4.

—— *verùm nos homunculi*
Salillum animæ qi cùm extemplo amiſimus,
Æqo mendicus atqe ille opulentiſſimus
Cenſetur cenſu ad Acherontem mortuus.

Theodoretus *Therapeut. l.* 8. *Tom.* IV. *p.* 605. de Cyro, Dario, Xerxe, Alexandro, Veſpaſiano, Trajano, Hadriano, Antonino: Οὗτοι πάντες, ζῶντες μὲν ἦσαν περίβλεπτοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ μετὰ τὰς νίκας, πομπὰς ἐπετέλουν καὶ ἑορτάς. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, οὐδὲν τῶν πολλῶν διαφέρουσιν. *Sed hi omnes, cùm viverent, illuſtres conſpicuiqe erant, & barbaros vincebant, & poſt victorias triumphos ducebant, ſollennitatéſqe celebrabant: mortui autem à plebejis nihil differunt.* De Crœſo Silius *l.* 13.

Dives apud Superos: ſed mors aqabat egenis.

Lucianus in *Necyomant.* de defunctis. *Tom.* 1. *p.* 335. Τὸ διαγινώσκειν ἔκαστον, ὃ πάνυ ἦν τι ῥᾴδιον. ἄπαντες γὰρ ἀτεχνῶς ἀλλήλοις γίνονται ὅμοιοι, τῶν ὀστέων γεγυμνωμένων ἐκεῖνο δ' ἐπ' ἀλλήλοις ἀμαυροὶ καὶ ἄτιμοι, καὶ οὐδὲν ἔτι τῶν παρ' ἡμῖν φυλάττοντες. ἀμέλει πολλῶν ἐν ταὐτῷ σκελετῶν κειμένων, καὶ πάντων ὁμοίων ἠπόρουν πρὸς ἐμαυτὸν, ᾧ τινι διακρίναιμι τὸν Θερσίτην ἀπὸ τοῦ καλοῦ Νιρέως, ἢ τὸν μετοίκην Ἶριν ἀπὸ τοῦ Φαιάκων βασιλέως, ἢ Πυῤῥίαν τὸν μάγειρον ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. οὐδὲν γὰρ ἔτι τῶν παλαιῶν γνωρισμάτων αὐτοῖς παρέμενεν, ἀλλ' ὅμοια τὰ ὀστᾶ ἦν, ἄδηλα καὶ ἀνεπίγραφα, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἔτι διακρίνεσθαι δυνάμενα. *Verùm qemlibet dignoſcere neqaqam erat facile, adeo nudatis oſſibus omnes erant ſibi invicem ſimiles: qippe conſerti jacebant obſcuri atqe ignobiles, nihilqe amplius decoris illius, qi eſt apud nos, aſſervantes. Qm igitur oſſa ſimul multa eodem in loco jacerent, omnéſqe inter ſe ſimiles eſſent, animi pendebam, qonam ſigno Therſiten à formoſo illo Nireo diſcernerem, aut mendicum Irum à rege Phæacum, aut ab Agamemnone Pyrrhiam coqum. Qippe qibus jam nihil veteris indicii permanſit, ſed inter ſe ſimilia ſunt oſſa, incognita, titulis carentia, nulliqe unqam dignoſcenda.* Et mox *pag.* 336. Ὅμοιαί δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις εἰσαγομένων τὰς τραγικὰς ὑποκριτὰς τούτους, πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐνίοτε δὲ Πριάμους γιγνομένους ἢ Ἀγαμέμνονας. ᾗ ὁ αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν ἔμπροσθεν, μάλα σεμνῶς τὸ τοῦ Κέκροπος ἢ Ἐρεχθέως σχῆμα μιμησάμενος, μετ' ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κεκελευσμένος. ἤδη δὲ πέρας ἔχοντος τοῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην ἐσθῆτα, καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καθὰς ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν, πένης καὶ ταπεινὸς περιέρχεται, οὐκ ἐτ' Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρέως, οὐδὲ Κρέων ὁ Μενοικέως, ἀλλὰ Παῖλος ὁ Χαιρηλέως Σουνιεὺς ὀνομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογείτονος Μαραθώνιος. τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Exiſtimo autem etiam in ſcena vidiſſe te plerumqe hiſtriones iſtos tragicos, qi in fabularum uſum modo Creontes, modo Priami fiunt, aut Agamemnones. Idémqe, ſi fors tulerit, paulò ante tam graviter, Cecropis aut Erechthei formam imitatus, paulò pòſt ſervus, poeta jubente progreditur. Qémqe jam fabulæ finis adfuerit, & ipſorum unuſqiſqe veſtem illam auratam exuerit, perſonam depoſuerit, & ex cothurnis deſcenderit, pauper & humilis obambulat: nec amplius Agamemnon Atrei filius, nec Creon Menœcio prognatus, ſed Polus Chariclei Sunienſis, aut Satyrus Marathonius Theogitonis filius nominatur. Sic ſe hominum res habent.* Vide *l.* 11. §. 6. Non incommodè igitur aut incongruè *calculis computatoriis* ſimiles feruntur mortales, qi inter computandum obolum alter, alter talentum præfert, idémqe nunc iſtius, nunc illius pro computantis arbitrio vicem ſuſtinet;

pu-

vel enim in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.

§. 25. Cogita tecum, qot intra noſtrûm unumqemqe, tam in corpore, qàm & in anima, uno eodémqe temporis momento ſimul fiant. ità fiet, nè miraculo ſit, ſi plura multa, vel cuncta potiùs qæ fiunt, in hoc uno, qem mundum utiqe vocamus, univerſo, ſimul producantur.

§. 26. Si qis te rogaverit, Antonini nomen qomodo ſcribatur, nunqid cum vocis intenſione elementa ſingula proferres? qid igitur? ſi iraſcuntur tibi, num tu viciſſim illis ſuccenſebis? & non potiùs literas ſingulas placidè enumerare perges? proinde & iſtîc pari modo memineris, officium omne qaſi numeris qibuſdam abſolvi: qibus obſervatis, oportet te nec perturbatum, nec indignationem indignatione penſantem, ſed rectâ pergentem perficere qod præ manibus eſt.

§. 27. Crudele qiddam eſt, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur; qæ ad ſe pertinere ſi-

[a] ἤτοι γὰρ ἐλήφθησαν εἰς τὸν αὐτὸν & κόσμου σπερματικὰς λόγους. ἢ διεσπειδάσθησαν ὁμοίως εἰς τὰς ἀτόμους. a L. 4. §. 14. l. 7. §. 32.

§. 25. Ἐνθυμήθητι πόσα ἐν τὸν αὐτὸν ἀπαρεμαίνον χρόνον ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνεται σωματικὰ ὁμοῦ καὶ ψυχικά. καὶ ἄτοπος ἡ θαυμάσεις, εἰ πολὺ πλείω, μᾶλλον δὲ πάντα τὰ γινόμενα ἐν [b] τῷ ἑνί τε καὶ σύμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίσται. b L. 4. §. 40. l. 5. §. 8.

§. 26. Ἐάν τίς σοι παραβάλῃ, πῶς γράφε τὸ Ἀντωνίνου ὄνομα, μήτι [c] καταντικρυνόμενος παρὰ ἕκαστον τῶν στοιχείων; τί οὖν; ἐὰν ὀργίζων, μήτι ἀπορρήσῃ; μήτι οὐκ ἐξαριθμήσῃ πρᾴως, παρὰ ἕκαστον τῶν * γραμμάτων; ἄτοπος οὖν καὶ ἐνθάδε μένησον, ὅλα [d] πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμπληροῦν. τάττε δεῖ τηροῦντα, καὶ μὴ θορυβούμενον, [e] μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα, [f] περαίνειν ὁδῷ τὸ προκείμενον. c L. 4. §. 3. * πραγμάτων Xyl. d L. 3. §. 1. e Sup. §. 20. Inf. §. 21. 30. l. 5. §. 31. f L. 5. §. 34. * Πῶς [οὐκ] ὠμόν, vel Ὠμόν πως ſ.

§. 27. * Πῶς ὠμόν ἐστι, ε μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἀνθρώποις ὁρμᾶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα καὶ g Inf. §. 50. l. 7. §. 58.

ANNOTATIONES.

putatione demum finitâ, in eundem ſacculum pyxidémve immiſſi, eodem planè loco numeróqe habentur univerſi. qæ collatio pulcerrima, cùm à Polybio de vita avlica præcipuè fuerit uſurpata, *hiſt. l. 5. c. 26.* his verbis. Ὅτως γάρ, inqit, εἰσὶν ὅτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις. ἐκεῖνοί τε γὰρ κατὰ τὴν τῶ ψηφίζοντος βούλησιν, ἄρτι χαλκῆν, καὶ παραυτίκα τάλαντον ἰσχύουσιν. ὅτε περὶ τὰς αὐλὰς κατὰ τὸ τῶ βασιλέως νεῦμα μακάριοι καὶ παράδοξοι ἐλπιστοὶ γίνονται. *Planè enim ſimiles iſti ſunt calculis, qos in numerariorum abacis eſt videre: nam ut hi pro lubitu calculantis, modò chalcum, ſive oboli ſextam partem valent, modò talentum: ita etiam avlici ad regis nutum beati aut miſeri repentè exiſtunt.* ab interprete Latino eúmqe ſecuto Biſciolà eſt miſerè depravata, pro *calculis putatoriis, ſuffragia* nobis ſupponentibus, dum ſic reddunt, *Hi enim ſimiles ſunt ſuffragiis, qa in publicis conſiliis dari ſolent. nam, ut illic pro eorum qi conſulunt voluntate, qa modò anea fuerunt, nunc aurea dantur, &c.* qæ à Polybii mente & verbis etiam longiſſimè abeunt.

Σπερματικοὺς λόγους] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *lib. 7. §. 148.* in *Zenone.* Ἔστι δὲ φύσις ἕξις ἐξ αὐτῆς κινουμένη κατὰ σπερματικοὺς λόγους, &c. *Eſt autem natura habitus, ex ſeipſo motum accipiens, juxtà ſeminales rationes.* Plutarchus item *de Philoſoph. placit. l. 1. c. 7.* & Athenagoras *legat. pro Chriſt. p. 7.* Θεὸν τῦ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμου * ἐμπεριειληφὸς πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους, καθ' οὓς ἅπαντα καθ' εἱμαρμένην γίνεται. *Deus eſt ignis artificioſus, ratione & viâ ad generationem, & creationem mundi proçedens, omnes ſeminales & primigenias rationes in ſe complectens, juxta qas res ſingulæ fato fiunt.* qo loco σπερματικοὶ λόγοι, ſive *ſeminales rationes* pro ideis qibuſdam ſumi videntur, qales Plato imaginatus eſt in Deo. A qo nec abhorret Joannis Damaſceni illud, *de fide Orthod. c. 13.* Πάντων αἴτιος, καὶ πάντων τοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ προέχει. *Omnium autor, & omnium, qa ſunt, rationes & cauſſas in ſeipſo continet.* Vide *l. 4. §. 14.* & *l. 7. §. 32.* & *l. 8. §. 25.* & *l. 10. §. 7.* Seneca *Epiſt. 71. Aut in meliorem emittitur vitam, aut natura ſua remiſcebitur, & revertetur in totum.* Servius *in Æn. l. 3. Romani cadavera comburebant, ut ſtatim anima in generalitatem, id eſt, in ſuam rediret naturam.* qo loco cur *materiam* pro *natura poſuerit* Clariſſimus Caſavbonus *ad Baron. appar.* neſcio.

§. 25. Πόσα καθ' τὸν αὐτὸν ἀπαρεμαῖον χρόνον] Si conſideraveris, inqit, qàm multiplicia variáqe uno eodémqe temporis momento in mundo minore tuo anima exeqatur, minùs mirabéris Deum ſive animam univerſi in mundo majore illo tam innumeris peragendis ſufficere. à minore iſto ad majorem illum ratiocinatur, ſicut iſtîc; ità & *l. 4. §. 27.* Vide & *ſuprà §. 4.* Epictetus *l. 1. c. 14.* Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ τῆς θείας διοικήσεως, καὶ περὶ ἑκάστων τῶν θείων ὁμοῦ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμεῖσθαι δύνασαι, καὶ ἅμα μὲν αἰσθητικῶς ἀπὸ μυρίων πραγμάτων κινεῖσθαι, ἅμα δὲ διανοητικῶς, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθετικῶς, τοῖς δὲ ἀνασυρικῶς ἢ ἐφεκτικῶς; τόπους τε τοσούτους ἀφ' ὅτου πολλῶν πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ φυλάττεις, καὶ ἀπ' αὐτῶν κινούμενος εἰς ἐπινοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτεις τοῖς πρώτοις τετυπωκόσι. τίχνας τι ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, καὶ μαθήμας ἀπὸ μυρίων πραγμάτων διατώζεις. ὁ δὲ θεὸς ὑχ οἷός τε ἐστι πάσλα ἐφορᾶν, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ ἀπὸ πάντων τινὰ ἔννοιαν διάδοσιν. *Cum tu de gubernatione divina, & rebus tam divinis qàm humanis ſimul omnibus cogitationem ſuſcipere, eadémqe operâ ab infinitis rebus ſimul & ſenſu & cogitatione moveri, qibuſdam aſſenſuri, qadam abnuere, de nonnullis amplius deliberandum cenſere poſſis; tu tot formas tam multarum & variarum rerum tuo in animo cuſtodias, qibus impellentibus in eas cogitationes incidis qa primis imaginibus conſentiant; tu artes alias atqe alias & infinitarum rerum memoriam conſerves: Deus verò omnia intueri, omnibus rebus adeſſe, & ab omnibus aliqam ſumere partem non poteſt?* Habet & Stobæus *tom. 1. l. 1. tit. 5.* ſed valde depravata.

§. 26. Μήτι κατιντεινόμενος] omiſit planè Xylander. *annon mente eſt in re defixâ* Caſavbonus. imò, *num cum vocis intenſione, ſive contenſione, literas ſingulas proferres?* affirmatè interrogat, & interrogando negat. non ità proferres. qorſum enim? μήτι, *num.* ut *l. 5. §. 28.* & *infrà §. 42.* κατιντείνεσθαι *intendere, contendere vehementer.* ut *l. 4. §. 3.* μηδὲ κατιντείνε.

Τί οὖν ἐὰν ὀργίζωνται] *de vocabuli ſcriptura litem moveant,* &c. Caſavbonus. *ſi qi iraſcuntur* Xylander. qaſi hypotheſin de nominis ſcriptura non continuet his verbis, ſed propoſito ſuo accommodet. Verùm aliò trahit illud χραμμάτων, pro qo ille πραγμάτων minùs neceſſariò ſubſtituit.

Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων] Vide *ad l. 3. §. 1.* Τὰς τῦ καθήκοντος ἀριθμὰς ἀκριβῶν. *Officii ſui numeros omnes abſolvere.*

Μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα] qod *l. 5. §. 33.* ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Suſtineas eos, eiſdémqe abſtineas.* ità de Domino Chriſto Petrus *Epiſt. 1. c. 2. v. 23.* Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει. *Qi convicitis affectus non viciſſim convitiabatur.* Hoc eſt qod Pavlus *ad Rom. c. 12. v. 21.* Μὴ νικῶ ὑπὸ τῦ κακῦ. *Ne vincitor à malo.* Gvido Carthuſianus *meditat. c. 1. Cur rapis in te id qod in alio tibi diſplicet? iram ſcilicet. iraſceris ergò, qia ille iraſcitur. imò jam tibi iraſcere, qia iraſceris. Si ira ipſa tibi verè diſpliceret, non admiteres illam, ſed fugeres & fugares.* Et *cap. 15. Turbaris, qia ego turbatus ſum. turbatus turbatum reprehendis. ego qidem corrigor, nec amplius hoc malum faciam. tu autem qid facies de hoc tuo vitio, qo non ſolùm mihi mederi non vales, ſed nec ferre ſalutem potes?* Et *c. 16. Charitate, ſapientiâ repletur frater, nec communicas. irâ, odio, furore repletur, nec evadere potes qin communices. inſanus ſanis indiget, qi eum vel ſervent vel curent. Cogita, ſi omnes homines irâ ſemper & inſaniâ urgerentur, qid tibi agendum eſſet. nunqid ideo turbari deberes: cur ergò, cùm unus aliqando turbatur, turbaris? medicinam ei debes, non turbationem. qomodo enim inſaniendo curetur?* Vide *ſuprà §. 6.* & *infrà §. 30.* & *l. 7. §. 65.* & *l. 11. §. 18.*

Περαίνειν ὁδῷ] Vide *ad l. 1. §. 9.* & *l. 4. §. 18.* & *l. 5. §. 3.* & 14.

§. 27. Πῶς ὠμόν ἐστιν] imò, Πῶς οὐκ ὠμόν ἐστι; Sive Ὠμόν πως ἐστί. alterutrum Marcum ſcripſiſſe certiſſimum eſt. illud Caſavbonus, hoc Xylander ſecutus eſt. Adi *lib. hujus §. 57.*

Ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα] Ariſtoteles *Topic. l. 3. c. 1.* Πάντα γὰρ τῦ ἀγαθῦ ἐφίεται. *Omnia enim expetunt ipſum bonum.* & latiùs *ethic. Nicom. l. 1. c. 1.* Πᾶσα τίχνη & πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν, ὃ πάντα ἐφίεται. *Omnis ars, omniſque dicendi via, actio item atqe electio bonum qoddam expetere videtur. Qapropter bene id eſſe bonum ipſum aſſeruerunt, qod omnia expetunt.* Sed diſtinctiùs clariúſqe, prout Marcus iſtic; *ibidem. l. 3. c. 5.* Πάντες ἐφίενται τῦ φαινομένου ἀγαθῦ, & τῦτο χάριν πάντα πράτλουσι πάντες. *Omnes appetunt qod videtur bonum, & hujus gratiâ omnes omnia faciunt.* Hoc eſt qod ſchola, *Nihil appetitur, niſi ſub ſpecie & ratione boni.* Epictetus *l. 3. c. 7.* Ὡς ἀδύνατον ἐστι τῷ

* *Ita legendum ex Athenæo monuit Lipſius* Phyſ. Stoic. l. 1. c. 6.

καὶ συμφέροντα. καί τι τοιοῦτον τινα ἀ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγανακτεῖς ὅτι ἁμαρτάνουσι. Φέρον] γὰρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεῖα καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ἀλλ' οὐκ ἔχει οὕτως. οὐκοῦν [a] διδασκε, καὶ [b] δείκνυε [c] μὴ ἀγανακτῶν.

§. 28. Θάνατος [d] ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς [e] ἀνλιτυπίας, καὶ ὁρμητικῆς [f] νευροπαθείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ [g] τῆς πρὸς τὸ σάρκα λειτουργίας.

§. 29. Διαχρόν ἐστι, ἐν ᾧ βίῳ [h] τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ [i] τῷ ψυχῷ προαπαυδᾶν.

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, [k] μὴ

sibiqe conducere opinantur. atqi hoc tu illis qodammodo non permittis facere, cùm peccare illos ægrè fers. feruntur enim prorsus, cùm peccant, ad ea de qibus ipsi sic opinantur. Verùm res, inqis, aliter se habet. tu itaqe illos doce, errorémqe illis ostende, sed absqe iracundiâ.

§. 28. Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

§. 29. Turpe est in vitæ tuæ instituto, priùs animam tibi deficere, qàm corpus deficiat.

§. 30. Cave nè in mores Cæsareos transeas, nè in-

a L. 11. §. 18.
b L. 10. §. 4.
c L. 11. §. 13.
d L. 9. §. 21.
e L. 3. §. 16. Sup. §. 16.
f L. 2. §. 2.
g L. 3. §. 3.
h L. 1. §. 17.
i L. 5. §. 9. l. 12. §. 15.
k L. 5. §. 16.

ANNOTATIONES.

τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀποτρέπεσθαι. ὅτως οὐδύνατόν ἐστι τῷ, τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν ἀποστῆναι. *Ut enim fieri nequit, ut ei, qod falsum videtur, assentiamur, & veritatem aversemur; sic fieri non potest, ut ab eo, qod bonum putes, discedas.* Et *l.* 4. *c.* 5. Φύσις αὕτη πάντος, τὸ διώκειν τὸ ἀγαθὸν, φεύγειν τὸ κακόν. τὸν ἀφαιρούμενον θατέρου, καὶ περιβάλλοντα τῷ ἑαυτοῦ, τοῦτον ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἐπίβουλον, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, κἂν υἱὸς, κἂν πατήρ. τὸ γὰρ ἀγαθὸν συγγενέστερον οὐδέν. *Hæc autem natura est omnium, ut & bona persequantur, & mala fugiant; ut qi alterum eripuerit, in alterum conjecerit, hostis judicetur, & insidiator, sive frater, sive filius, sive pater. Nam bono nihil est nobis conjunctius.* Idémqe *l.* 1. *c.* 28. Ὅστις ὧν τοῦτο μέμνηται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπου μέτρον πάσης πράξεως φαινόμενον. λοιπὸν, ἢ καλῶς φαίνηται, ἢ κακῶς. εἰ καλῶς, ἀνέγκλητός ἐστιν. εἰ κακῶς, αὐτὸς ἑζημίωται. ὁ δύνατος γὰρ ἄλλος μὲν εἶναι ὁ πταίσαντος, ἄλλος δ' ὁ βλαπτόμενος. ἐδεὶ ἐργισθήσεται. *Is qidem hoc faciet qi accuratè meminerit, omnis actionis mensuram esse hominis opinionem. Jam opinio aut bona, aut mala est. Si bona est, crimine caret. Si mala est, ipse pœnam sustinet. Neqe enim potest alius decipi, alius damno affici. Itaqe nemini irascetur.* Idem deniqe *enchir. c.* 41. & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. ex qo qædam dantur emendatiora: Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ εἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. οὐκ ἦν τε ὧν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτοῦ. ἀλλὰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται. τίς ὧν ἐξηπάτηται; ἐκεῖνος. τίς ὧν βλάπτεται; ὁ ἐξηπατημένος. ἀπὸ τούτων οὖν ὁρμώμενος, πρᾴως ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. *Qum tibi qispiam vel malè fecerit, vel malè dixerit: memento, eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neqe verò fieri potest, ut id sequatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Sed malè ipsi videtur. Qis ergò deceptus est? ille ipse. Qis ergò damno affectus est? deceptus. Sic igitur instructus, aqo feres animo conviciatorem. Nam ad singula dices, ita visum esse illi.* Vide *l.* 11. §. 18.

Καὶ συμφέροντα] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Πᾶν ζῶον ἐδεὶ ὅτως ἐκείνεται, ὡς τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. ὅ, τι ἂν πρὸς τοῦτο φλίηται αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἂν τ' ἀδελφὸς ᾖ τοῦτο, ἂν τε πατὴρ, ἂν τε τέκνον, ἂν τ' ἐραμένος, ἂν τ' ἐραστὴς, μισεῖ, προβάλλεται, καταρᾶται. ἐδὲν γὰρ ἄτω φιλεῖν πέφυκεν, ὡς τὸ αὐτῷ συμφέρον. τοῦτο πατὴρ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς, καὶ πατρὶς, καὶ θεός. ὅταν ὧν τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνους λοιδορῦμεν. *Nullum animal alteri ita conciliatum est ut suæ utilitati: cui qicqid obstare videtur, sive frater sit, sive pater, sive filius, sive amasius, sive amator, odit, aversatur, execratur. Ita enim naturâ comparatum est, ut nihil perinde amet atqe utilitatem suam: hac pater, hac frater est, & cognatus, & patria, & Deus. Tam certè qidem, qum obstare nobis videntur Dii, ipsis qoqe maledicimus.* Vide sis qæ sequntur, pulcerrima sanè: sed & qæ in eandem sententiam disserit, *ejusdem libri cap.* 26.

Δίδαξε καὶ δείκνυε] Vide *l.* 5. §. 22, 28. & *l.* 10. §. 4. & *l.* 11. §. 12. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 28. Δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει πῶς ἀφίσανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Ostendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.*

Μὴ ἀγανακτῶν] Pulcrè Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit.* Vide *ad l.* 5. §. 22.

§. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα] Huc Charonis κήρυγμα apud Aristophanem *ranar.* 1. 4.

Τί, ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult ac molestiis?

Αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Vide *suprà* §. 16. & *l.* 3. §. 15.

Νευροπαθείας] Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 15.

Διανοητικῆς διεξόδου] *Mentis erroribus* Casaubonus. *cogitationibus* Xylander. *discursûs*, malim.

Τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας] Vide *l.* 3. §. 3. σαρξ, sive caro pro corpore; prout Apostolo *ad Philip. c.* 1. *v.* 22, 24.

§. 29. Τὴν ψυχὴν προαπαυδᾷν] Vide *ad l.* 3. §. 1. προαποβίνυται. Sed & *l.* 12. §. 15. Hoc est qod de gymnasta Galenus ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 7. Εἶναι δηλονότι χρὴ τὸν γυμαζόμενον, ὅτε θυμικὸν, ὡς ἔτι προθυμεῖσθαι, καμνούσης ἤδη τῆς δυνάμεως, ὅτ' ἄθυμον, ὡς ἀπαγορεύειν, ἔτι ποιεῖν δυνάμενον. *Porrò expedit neqe pavlò animosiorem esse qi exercitatur, ut lassis jam viribus etiam exercitari cupiat: neqe ignavum, qi integris adhuc viribus laborem tamen detrectet.* Idémqe Plutarchus *de sen. politic. pag.* 783. *E.* Ὧν προαποθνήσκει τὸ φιάνθρωπον καὶ φιλόκαλον, καὶ προαπαυδᾷ τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας ὁ τῶν καλῶν ζῆλος, ὡς τὰ πραλικὰ μέρη καὶ θεῖα τῆς ψυχῆς ἐξιστάμενα τῶν παθητικῶν καὶ σωματικῶν ἕξεως. ὅπερ οὐδὲ λέγειν καλὸν, οὐδὲ ἀποδέχεσθαι τῶν λεγόντων, ὡς κεφαλαιοῦντες μόνον ἃ ποιοῦμεν. *Si qi sunt qorum ante corpus emoritur humanitatis honestatisqe studium, primùsqe elanguescit pulcri æmulatio qàm necessariarum rerum appetitio: qorum animi facultatem ad agendum destimatam ac divinam corporea & affectibus obnoxia habent imbecilliorem. Neqe verò nobis audiendi sunt, qi omnibus aliis rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari ajunt.* Philo in *vit. Mos. l.* 1. *pag.* 608. *D.* Ὡς ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύσει, ἅτι καὶ τῆς ψυχῆς προαπαυλήσης. *Ut brevi primum animi, mox & corpora deficerent.* Atqi hoc turpe nimìs censet Marcus noster, animum concidere, dum corpori vires ullæ suppetunt. Vult itaqe qod vulgò dici solet, *In actu moriendum.* Hoc enim præcipiunt Stoici. Seneca *Epist.* 8. *Ubi præcepta illa vestra, qa imperant in actu mori?* Et *de otio Sapient. c.* 1. *Certè Stoici vestri dicunt? Usqe ad ultimum vitæ finem in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare, adjuvare singulos, opem ferre etiam inimicis, mente, manu.* (ità Lipsius) *nos sumus, qi nullis annis vacationem damus; & qod ait ille vir disertissimus,* (Virgilius *Æn. l.* 9.) *de Latinis.*

Canisiem galeâ premimus —

nos sumus apud qos usqe eò nihil ante mortem otiosum est, ut si res patitur, non sit ipsa mors otiosa. Vide *l.* 7. §. 73. Cicero *de senect. Senectus non modò languida & iners non sit, verùm etiam sit operosa, & semper pro eis, qas habet, viribus, agent aliqid & moliens.*

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς] hoc est, *cave* nè postqam ad imperium adscitus fueris, instituti pristini vitæqe philosophicæ oblitus, qasi Cæsarianus qidam efficiaris, & *in Cæsarum mores totus transeas.* qales autem Cæsares atqe Imperatores Romani plerique extiterint, & qomodo sese in imperio gesserint, notius est, qàm ut dicto opus sit: & obliqè notat Marcus ipse, *lib.* 1. §. 11. Certè de Marco Petrarcha *lib. de Imper. offic. Philosophicum maluit qàm Cæsareum cognomen.* Et Evtropius: *Ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* ECapitolinus, *Suos mores semper tenuit.* Sed omnium disertissimè Aristides *Orat. in Marc. pag.* 113. ubi Pavsaniæ mores adversos planè describerat, Ὁ δ', inqit, ἐπίδειξιν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα οἷόν τε ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ οὐκ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ λόγῳ χρώμενος. *Verum rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertissimè demonstravit, qi tum ante regnum talem se prabuit, ut eo dignus meritò judicaretur, tum in regno, à seipso non declinans, sed eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Ἀποκαισαρῶσθαι vocabulum Marco confictum, prout *Charmidari* & *Recharmidari* Plavto, *Trinum. act.* 4. *Sc.* 2.

Proin tu te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.

sicut enim *Recharmidari* Comico, est *in Charmidem reverti*; ità ἀποκαισαρῶσθαι, pro eo qod est, in *Cæsarem* converti, *Cæsarem*, sive *Cæsarianum fieri*, *in mores Cæsarianos transire* Marco illic novè dictum; sed eâdem analogiâ, qâ ἀποταῦρωθῆναι, *in carnem concrescere*, Aristoteli *probl. l.* 1. *q.* 53, & *l.* 5. *q.* 34. qâ ἀποθηριῶσθαι, *feram bestiam fieri*, Polybio *l.* 1. Et Epicteto *l.* 1. *c.* 5. qâ ἀποδενδρῶσθαι, *in stirpis*, sive, *arboris naturam transire*; qod de eis Plotinus extulit qi facultati altrici excolendæ toti se dedunt: Svidas in Κόσμος. de Daphne in arborem conversa, Lucianus *hist. ver. l.* 1. de he-

inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaqe ſerva te | βαφῇς. γίνεται γὰρ. τήρησαι * ἂν σεαυ- *-τοῦ Lug.
τὸν

ANNOTATIONES.

hedera uſurpavit, Theophraſtus *hiſt. plant. l.* 3. *c.* 18. *arborem fieri*, vertit Plinius *l.* 16. *c.* 34. & ἀποκιττᾶσθαι, *hederaſcere*, ſive *hederam fieri*; his eiſdem *ibidem*. & ἀποπαππᾶσθαι, *in pappos converti*; eidem Theophraſto *l.* 7. *c.* 11. qâ ἀποκολαπᾶσθαι, Avtori *de mundo c.* 3. qod *ſinuari*, Apulejus, ſive, *in ſinus abſumi*; qâ ἀπογεᾶσθαι, *in terram redigi*, Philoni *de mund. immort.* ἀπολιθᾶσθαι, *in lapidem tranſire*, Ariſtoteli, *problem. l.* 24. *q.* 11. qod de Academicis Epictetus *l.* 1. *c.* 5. ἀποπυρᾶσθαι, *igniri*, Avtori *de mund. c.* 4. & ἀπανθρακᾶσθαι, *in carbones redigi*, Luciano *dial. marin.* 10. qâ deniqe ἀποθεᾶσθαι, *Deum fieri*; qo modo Amelius apud Theodoretum *therap. tom.* 4. *l.* 2. *pag.* 500. *D.* Ἀμέλιος καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεᾶσθαι καὶ θεὸν εἶναι, διὸ ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Cumque morte obitâ ſolveretur, rurſus ad divinitatem rediiſſe, Deumque eſſe, qalis videlicet prius fuerit qam in carneum corpus, hominémque deſcenderet.* ſive, *inter Deos ferri*: qi Romanorum Imperatoribus honos haberi ſolitus. unde de noſtro Lucianus in *Pſevdomant.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c.* 34. *Maledictum eſt ante apotheoſin Deum Cæſarem nuncupare.* alluſit eò Seneca cùm Clavdio illudens ἀποκολοκύνθωσιν tanqam ἀποθέωσιν dixit, ídqe tituli Satyræ ſuæ in ejuſdem obitum conſcriptæ dedit, ut Dio Caſſius teſtatur *l.* 60. de qo videndus V. Cl. Heinſius. Fruſtrà ſiqidem eſt hîc Xylander cùm τῷ ἀποκαισαρᾶσθαι ſuſpicatur ſignificari, *imperio aut rerum ſummâ deponi.* qem tamen ſecutus eſt Joannes Mevrſius in *Lexic. Gracobarb.* ubi τὸ ἀποκαισαρᾶσθαι, adducto etiam Marci loco hoc ipſo, *à Cæſaris dignitate dejici*, exponit. Sed & Annotator Lugdunenſis *de Cæſaris ſtatu dejici.* ut ἀποκαισαρᾶσθαι ſit *imperium amittere*, ac *Cæſareatu qaſi deveſtiri*; qomodo ἀποπαρθενεύεσθαι ſive ἀποπαρθενεύσασθαι Hippocrati *de aer. loc.* & *aq.* eſt *virginitatem deponere*, ſive *devirginari*, ut Petronius loqitur. & qomodo ἀπολειτουργῆσαι Marco *l.* 10. §. 21. *munere deſunctum eſſe*, & *ab eodem jam ceſſare.* cùm eandem in iſtis τὸ ἀπὸ vim obtineat, qàm τὸ ἐξ huic finitimum in illis, ἐξυδατᾶσθαι, *in aqam liqeſcere*, Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 88. ἐξελαιᾶσθαι, *in oleum verti*, Theophraſto *de cauſ. plant. l.* 6. *c.* 9. & 11. ἐξαερᾶσθαι *in aerem abire*, cùm eidem *l.* 1. *c.* 27. tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐκπυρᾶσθαι, *igniri*, & *in ignem tranſire*: unde ἐκπύρωσις Stoica, qâ avtumabant illi fore, ut ignis tandem omnia abſumeret, & in ſubſtantiam ſuam redigeret; qod εἰς ἑαυτὸ μεταβαλεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν Plutarchus dixit, *de eſu carn.* 1. & *de commun. notion. c.* 27. ἐξανδρᾶσθαι, *virum fieri*, *in virum evadere*; Svidas. qod idem ἀπανδρᾶσθαι, in *virum evadere ex puero*, Clemens *Strom. l.* 1. *in virum ex fœmina converti*, dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξανδραποδίζεσθαι, *ex libero in ſervitutem redigi*, Plutarchus *Antou.* ἐκθεᾶσθαι deniqe, *Deum evadere*, Clemens *padag. l.* 1. *c.* 12. nec aliâ ratione *unziones exaluminati*, pro *alumine tincti*, Plinio dicti *l.* 10. *c.* 35.

Μὴ βαφῇς] *nè mergaris* & *obruaris* Xylander. imò *nè tingaris*, *nè inficiaris*: nè mores avlici *genuinum animi candorem obfuſcent*: qod *inqinamentum combibere*, Septimius dixit, *de ſpectac. c.* 14.

Ὡς ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μίηῃ.
Veluti qando aliqa ebur mulier purpurâ tinxerit.

ut Homerus loqitur *Il. δ. v.* 141. i. ut Maro *Æn. l.* 12.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur. ---

qod nos diceremus, that you be not ſtained. nam qod Græci μιαίνειν & βάπτειν, nos dicimus to ſtain. Eum avtem Homeri locum reſpexit Plutarchus *de EI Delph.* ubi dixit, eâdem uſus, qâ hic metaphoricè Marcus, voce; Τὸ ἶν εἰλικρινὲς καὶ καθαρόν. ἑτέρᾳ γὰρ μίξει πρὸς ἕτερον ὁ μιασμός. ὅθεν καὶ Ὅμηρος ἐλέφαντά τινα φοινισσόμενον βαφῇ μιαίνεσθαί φησι. καὶ τὰ μιγνύμενα τῶν χρωμάτων οἱ βαφεῖς φθείρεσθαι, καὶ φθορὰν τὴν μίξιν ὀνομάζουσι. *Unum avtem qod eſt, ſincerum eſt*, & *mixtionis purum*; *alterius qippe cum altero mixtione res contaminantur: qo pacto Homerus inqinari ait puniceo colore ebur tinctum*, & *infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant.* Unde emaculandus avtor idem in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 5. Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἀμίκτων ἐπισφαλίσεται πρὸς σῆψιν ἐστι. ποιεῖ γὰρ ἡ μίξις μάχην, ἡ δὲ μάχη μεταβολήν. μεταβολὴ δέ τις ἡ σῆψις. διὸ τὰς τε μίξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομάζουσι, καὶ τὸ βάψαι δεῖναι κέκληκεν ὁ ποιητής. *Qam omnia mixta ſinceris facilius putreſcant, mixtione pugnam, hac mutationem inferente. Eſt avtem putrefactio de mutationum genere, ideóqe pictores colorum mixtiones corruptelæ nomine afficiunt*, & *tingere polluere Poeta extulit.* μιῆναι legendum. Sicut & Latinis iidem *tingere*, *inficere*, & colore aliqo *tincta* dicuntur *infecta*. Idem in *Roman. problem c.* 26. Μόνον ἂν τὸ λευκὸν, εἰλικρινὲς καὶ ἀμιγὲς καὶ ἀμίαντόν ἐστι βαφῆ καὶ ἀμίμητον. *Solum itaqe album ſincerum eſt, mixturaqe expers, purum* & *tinctura non imitabile.* Sed & Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. §. 20. Καὶ ὁ μολυσμὸς καὶ ἡ μίασις δηλοῖ τὴν μίξιν τῆ ἑτερογενεῖ πρὸς ἕτερον. καὶ μάλισθ' ὅταν δυσκινητον γένηται. ἔθνη καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μίξεων συνίστανται, εἴδως ἄλλα ἄλλῳ συμπλεκομένα, μιαίνειν φασιν.

A Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μίηῃ.
καὶ ἔμπαλιν τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι λέγουσιν. ἡ δὲ σύγχυσις τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄφθαρτον καὶ ἀκεραίφθεις καὶ ἀκήρατον. *Pollutio* & *inqinamentum ſignificat aliqo modo heterogenei cum alio mixtionem, præſertim cum hoc diverſi generis difficile eluitur. Unde in tincturis, qa mixtione conſtant, qando una cum alia commiſcetur ſpecies, hoc dicunt inficere.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur.

Et rurſus, pictores colorum mixturas φθορὰς, *id eſt, corruptiones vocant. Conſvetudine etiam receptum eſt, ut immixtum* & *purum incorruptum dicamus*, & *ſincerum immortale appellemus.* Eâdem hac metaphorâ uſus eſt Marcus *l.* 5. §. 16. ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. *Imbuitur enim cogitationibus anima.* & *l.* 3. §. 4. ſed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος, *juſtitiâ penitùs imbutum.* Vult ergò καθαρὰν μένειν διάνοιαν, *mentem ſervari puram*, ut *l.* 8. §. 51. avt, ut mox ſeſe ipſe explicat, ἁπλῆν καὶ ἀκέραιον, *ſimplicem* & *integram.* Seneca *Epiſt.* 59. *Elui difficile eſt. non enim inqinati ſumus, ſed infecti*, id eſt, οὐ μεμιαμμένοι, ἀλλὰ βεβαμμένοι.

B

C Γίνεται γὰρ] ſcilicet vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Svidâ in v. καθικόμενοι & παραπόδας citante) Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους τοὺς κοινωνήσαντας τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων παραπόδας οὐ συμμαχικῶς ἀλλὰ δεσποτικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασιν (ità enim iſta legendum avtumo). *Omnes enim Reges*, & *amicos*, & *ſocios vocant illos, qi ejuſdem ſpei fuerant ſocii. Sed rerum, qas affectabant, potiti, è veſtigio eos, qi ipſis crediderunt, non ut ſocios: ſed ut ſervos tyrannicè tractant.* Πρὸ μὲν τῆς βασιλείας χρυσόν τι καὶ μίτριον ἡθος ἐμφαίνειν ἑαυτῷ. βασιλεία δὲ ἀποδειχθέντα, χαλεπὸν καὶ φθονερὸν εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους. *Neqe cum ante regnum adeptum benignè* & *moderatè ſe geſſerit, eo comparato difficilem ſe* & *violentum præſtare ſubjectis.* inqit Ariſtides *Orat in Marc. Tom.* 1. *pag.* 112. Qi & vitium hoc notat in Pavſania Cleombroti F. Ὃς ὄικοι μίνων, ἐδύνατο σωφρονεῖν. *Qi dum domi manebat, modeſtè ſe gerebat.* at imperator deſignatus, & cum imperio foris agens, Ἐπελίλητο μὲν τῶν ὄικοι, ἐπελίλητο δὲ αὐτῷ. παντὶ δὲ μᾶλλον ἐώκει, ἢ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃ χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος περὶ τοὺς συμμάχους. ἀπόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τὴν δίαιταν τυραννικὸς δὲ περὶ τὸν τρόπον. *Et patriæ* & *ſui oblitus eſt, ut qivis potiùs qàm Spartanus videretur, cùm* & *erga ſocios violentus eſſet*, & *in convictu protervus atqe injurius*, & *moribus planè tyrannicis.* Graphicè verò admodum idem χαρακτηρίζει Evripides in *Iphigen. Avlidenſ.* ſub perſona Menelai Agamemnonem alloqentis:

D

E

F

Οἶσθ', ὅτ' ἐσπέδαζες ἄρχειν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκεῖν μὲν ἐχὶ χρῄζων, τῷ δὲ βούλεσθαι φίλων,
Ὡς ταπεινὸς ἦς, ἀπάσης δεξιᾶς προσδιηγάνων,
Καὶ θύρας ἔχων ἀκλείστους τῷ θέλοντι δημοτῶν,
Καὶ δίδους πρόσρησιν ἐξῆς πᾶσι, κ' οὐ μύτις φίλοι,
Τοῖς τρόποις ζητῶν πρίασθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μέσου.
Κεἶτ' ἐπεὶ κατίσχυες ἀρχὰς, μεταβαλὼν ἄλλους τρόπους,
Τοῖς φίλοισιν οὐκέτ' ἦσθα τοῖς πρὶν ὡς πρόσθεν φίλος,
Δυσπρόσιτος, ὅσων τε πλείθρων σκῆπτρα δ' ἐ χρεὼν
Τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα, τοὺς τρόπους μεθιέναι,
Ἀλλὰ κ᾽ βέβαιον εἶναι τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
Ἤνικ' ὠφελεῖν μάλιστα δύνατός ἐσθ' ὑστυχῶν.
Scis, puto, Trojam potentis principatum Græciæ
Velle cum nolles videri, maximè velles tamen,
Ut modeſtus, & benignus, dexteras prenſaveris.
Tunc tua ſemper patebant civibus cunctis fores.
His dabas reſponſa blandus, hos ſalutabas prior;
Moribus tibi qò parares gloriam in medio ſitam.
Nunc ſed imperii poſita vortitur vita modus:
Non amicos nunc priores, ut ſolebas, diligis:
Durus inprimis adiri, nec froqens inter larem.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis probanda tunc amicis eſt fides,
Qò magis florens amicis adjuvandis ſufficit.

G Grotius. Scilicet, qod Menander in *Gubernat.* à Priſciano *l.* 18. relatus.

Ἐπελάθετ' αὐτὸν ὅστις εἴη.
Oblitus eſt ſe ipſe, qi eſſet.

H (vide *l.* 9. §. 3.) qod de Largio Macedone Plinius minor. *l.* 3. *Ep.* 14. *Superbus domitus* & *ſævus*, & *qi ſerviſſe patrem ſuum parùm, imò minimùm, meminiſſet.* Ita, qod Martialis. *l.* 11. *Ep.* 6.

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.

Et Auguſtinus *homil.* 13. & *conc. ſolenn.* 205. Apoſtoli illa *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, *iis, qi divites ſunt, denuntia, ne efferantur animo.* reſpiciens: *Primus ac peculiaris divitiarum vermis eſt ſuperbia.* Idémqe *conc. ſolenn.* 212. *Morbus divitiarum ſuperbia. grandis animus, qi inter divitias iſto morbo non tenetur. magnus dives eſt*, & *major divitiis ſuis, qi non ideo magnum ſe putat, dives eſt.*

a L. 7. §. 31. τὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν, ἀκέραιον, σεμνὸν, b ἄ-
b L. 3. §. 5. χραντον, φ δικαίῳ φίλον, θεοσεβῆ, ἐυμενῆ, φι-
c L. 10. §. 8. λόοργον, ἐρρωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. c ἀ-
d L. 5. §. 9. γώνισαι, ἵνα τοιῦτ@ συμμείνῃς d, ὁῖόν σε ἠθέλησε
e L. 5. §. 21. 33. l. 7. §. 31. ποιῆσαι φιλοσοφία. e αἰδῆ θεὸς, f σῶζε ἀνθρώπους.
f L. 5. §. 20. 36. l. 7. §. 46. g βραχὺς ὁ βί@. εἰς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς,
g L. 2. §. 4. 17.

simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuino præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qualem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere. brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius, dispo-

ANNOTATIONES.

est. Οἱ γὰρ πολλοὶ, κἂν αὐτὸ μόνον αὔρα βραχεῖά τιν@ ἐυτυχίας προσπίσῃ, φυσῶσι κἀ πνέουσι μεγάλα, καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφωτίστων, καθάρματα κἀ περισχλήματα κἀ γῆς ἄχθη, κἀ ὅσα τοιαῦτα, ἀποκαλοῦσιν, ὥσπερ τὸ ἀκλινὲς τῆς ἐυπραγίας ἐν βεβαίῳ παῤ αὐτοῖς ἓν μάλα σφραγισάμενοι, μηδὲ μίχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως διαμενοῦντες ἐν ὁμοίῳ. *Cæteri mortales, si vel levis aura felicitatis aspiret, inflantur, & immane spirant, superbè illudentes obscurioribus, appellando piaculares, conturbatores, onera terræ, aliisque verborum contumeliis, tanqam suâ felicitate probè constabilitâ, munitâque, fortasse ne in crastinum quidem eodem statu mansuri.* Philo *de vit. Mosis l.* 1. *pag.* 607. *B.* de talibus & Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' ἐυτυχῆτε, μηδὲν ὄντες, ἐυθέως
Ἴσ' ὐρανῷ φρονεῖτε ——
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita. ——

Pium itaque illud Placillæ Imperatricis Theodosio conjugi datum monitum, Ἀεί σι, ὦ ἄνερ, προσήκει λογίζεσθαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γέγονας νῦν. *Semper cogitare debes mi vir, quid prius fueris & nunc sis.* Theodoretus *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 18. Vide *ad l.* 10. §. 19.

Τήρησον σεαυτὸν ἁπλῆν, ἁγαθὸν] Vide *l.* 2. §. 17. Pavlus Timotheo, *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 22. Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. *Temetipsum castum conserva.* & Jacobus *c.* 1. *v.* 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν. *Immaculatum sese conservare.* & Joannes *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 18. Τηρεῖ ἑαυτόν. *Conservat seipsum.* Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Τί δ' ὅτι σὲ μόνον σε κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ ἐπίστευσε τὴν παρακατάθετο, οὐδὲ τοῦτο σὲ μεμνῆσθαι; ἀλλὰ κἀ κατισχύεις τὴν ἐπιτροπήν; εἰ δὲ σοι ὄρφανόν τινα ὁ θεὸς παρέθετο, ὕτως ἂν αὐτῷ ἠμέλεις; παρακέκληκέ σοι σεαυτὸν, κἀ λέγει, Τοῦτόν μοι φύλαττε τοιοῦτον, ὁῖος πίφυκεν, αἰδήμονα, πιστὸν, ὑψηλὸν, ἀκατάπληκτον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον. οὐτα σὺ φυλάσσεις; *Quid porro, quod te non modò fecit, sed & sua dona tibi soli credidit, pecus te deposuit? Ne hoc quidem recordabere, sed & in fideicommisso ignominiam suscipies? At verò si quem tibi pupillum tradidisset, ita eum negligeres? Tradidit tibi temetipsum, & dicit: hunc mihi conserva talem, qualis suâ naturâ est, verecundum, fidelem, sublimem, imperterritum, perturbatione tumultuque vacuum. Tu verò non conservas.*

Ἄκραιφνον] Vide *l.* 3. §. 5.

Ἀγώνισαι, ἵνα τοιῦτος συμμείνῃς] Est hîc revera, si dextrè accipias, ὁ καλὸς ἀγὼν ille, qem decertare Timotheum hortatur Apostolus; decertâsse jam se testatur ipse. Ἀγωνίζω, inquit, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. *Decerta præclarum illud certamen fidei. Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 12. &, Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. *Certamen illud præclarum decertavi. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. neqe enim sine certamine jugi sedulóqe ad salutem pertingitur. Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν. *Contendite intrare.* inqit Dominus; Lucæ *c.* 13. *v.* 24.

—— *labor ad nitendum intrare volenti.*

Silius *bell. Punic. l.* 15.

Ἵνα τοιῦτ@ συμμείνῃς] Ità *l.* 10. §. 8. Μήποτε μετανοήσῃς κἀ ἀπολλάοις. *Ne qando transmoneris & amittas.* Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 23. *Tuam personam tibi imponas: qa sapienti viro ità aptanda est, ut perferatur.*

Αἰδῆ θεὸς.] Numinis reverentia jure merito primas hic obtinet, utpote qæ sit *sapientia*, non תחלה *principium* duntaxat, *Prov. c.* 9. *v.* 10. sed & ראשית *caput, principale*, ac *præcipuum*; *Prov. c.* 1. *v.* 7. imò *sapientia ipsa*; Job. *c.* 28. *v.* 28. & *summa totius. Eccles. c.* 12. *v.* 13. Itaque exigenda vita cuiqe μετὰ αἰδῆς θεῦ κἀ εὐλαβείας, *cum verecundia & reverentia.* Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 32. atqe ut Silius *bell. Punic. l.* 15.

Idem justitiæ cultor, qacunqe capesses,
Testes factorum stare arbitrabere divos.

Nam mihi pro certo constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi. neqe bonum neqe malum facinus cujusqe pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malósqe seqi. Salustius *ad Cæsar.* & Juvencus *hist. Evang.*

Nil absente Deo loquimur: nil abdita clavsum
Pectoris antra tegunt. cernit Deus omnia præsens.

Prudentius *cathemer. hymn.* 2.

Speculator adstat desuper:
Qi nos diebus omnibus,
Actúsqe nostros prospicit,
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur, qicqid est,
Humana qod mens concipit:
Hunc nemo fallit judicem.

A Avgustinus *de verb. Dom. Orat.* 10. *Oculum in te non intendit suum, qi fecit tuum?* Plavtus *Captiv.* 2. 2.

Est profectò Deus, qi qa nos gerimus, audítqe & videt.
Is utì tu me hic habueris, proinde tuum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit.

Boethius *consol. l.* 5. *extremo: Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionisqe ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qalitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. aversamini igitur vitia, colite virtutes. magna nobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.* Av-
B tor *Oculi moralis*, sive is Robertus Capito Lincoln. sive qis alius; *c.* 15. §. 2. ubi Bernardi illud adduxerat; *Qovis loco, qovis angulo reverentiam habe angelo, qi te custodit, nè illo præsente facere audeas, qod me præsente non audeas. Hic est*, inqit, *magni consilii Angelus, cui patens est omnis angulus. Unde qidam*;

Cùm qid turpe paras, qod me spectante ruberes,
Cur, spectante Deo, non magìs indè rubes?

Vide *l.* 1. §. 4. & *l.* 2. §. 11. & *l.* 11. §. 26. & *l* 12. §. 2.

Σῶζε ἀνθρώπους] Ovidius *Ponti l.* 2. *el.* 9.

Regia crede mihi, res est succurrere lapsis:
Convenit & tanto, qantus es ipse, viro.
Conveniens homini est, hominem servare, voluptas:
Et meliùs nullâ qæritur arte favor.

Hac enim ratione fit, ut juxta paroemiam à Svida in literas relatam, ἄνθρωπ@ ἀνθρώπῳ δαιμόνιον efficiatur. Marcus nosster, prout à Juliano in *Cæsaribus pag.* 91. inducitur, à Sileno interrogatus, Τί κάλλιστον ἐδόκει τῷ βίῳ τέλ@ εἶναι. *Qis pulcerrimus vitæ finis esse visus est?* respondit, Τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* Et secundò qærenti *pag.* 92. Τί ποτε ἐνόμιζεν εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ μίμησιν. *Qid qondam existimasti esse deorum imitationem?* Ille rursus, Δεῖσθαι μὲν ἐλαχίστων, ἐυποιεῖν δὲ ὡς ὅτι μάλιστα πλείστους. *Qàm paucissimis indigere, &*
D *qàm plurimis bene facere.* Pythagoras verò, Æliano referente, *l.* 12. *c.* 59. Δύο ταῦτα ἐκ τῶν θείων τοῖς ἀνθρώποις δεδόσθαι κάλλιστα, τό, τε ἀληθεύειν, καὶ τὸ ἐυεργετεῖν. καὶ προστίθη, ὅτι καὶ ἔοικε τοῖς θεῶν ἔργοις ἑκάτερον. *Hæc duo divinitus hominibus data esse longè pulcerrima: veritatem amplecti, & aliis benefacere: & addebat, utrumqe cum deorum immortalium operibus comparari posse.* At Strabo *l.* 10. *pag.* 322. Ἓν μὲν εἴρηται καὶ τοῦτο, τοὺς ἀνθρώπους τότε μάλιστα μιμεῖσθαι τοὺς θεοὺς, ὅταν ἐυεργετῶσιν. ἄμεινον δ' ἂν λέγοι τις, ὅταν ἐυδαιμονῶσιν. *Bene qidem dictum est, homines tum maximè Deum imitari, qum beneficia conferunt: rectiùs autem diceretur, cum numina rectè colunt.* qo loco Xylander ἐυδαιμονεῖν *numina rectè*
E *colere*, cur sit interpretatus, ego nullus asseqor. Cicero *de natur. deor. l.* 1. *Qoniam plurima homini ab homine vel commoda vel incommoda solent oriri; & Dei proprium est vel servare vel benefacere; idcirco qi in gravi periculo succurrit, qive ingenti qopiam afficit beneficio, qoniam Dei qasi vice fungitur, ei cus prodest, Deus dicitur extitisse.* Et Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 1. *Deus est mortali juvare mortalem: & hac ad æternam gloriam via. hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus ascribant.* Verùm novissima ista minùs pia. Piè Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperib.*
F Γίνου τοῦ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φαῦλος χρηστότερος. γίνου τῷ ἀτυχοῦντι θεὸς, τὸν ἔλεον θεοῦ μιμησάμενος. οὐδὲν γὰρ ἄτως, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν, ἄνθρωπος ἔοικε θεῷ. *Cura ut tibi proximo idcirco præstantior sis, qia benignior. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam divinum homo habet, qam de aliis bene merere.* Et *ad cives suos in angustiis constitutos*: dum præfectum ad clementiam & condonationem cohortatur. Μίμησαι διὰ ταῦτα θεοῦ φιλανθρωπίαν. τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν. ἔξεστί σοι θεὸν γενέσθαι μηδὲν ποιήσαντι. μὴ πρόη τὸν καιρὸν τῆς θειότητος. *Qocirca Dei misericordiam & humanitatem æmulare. Nihil tam divinum homo*
G *habet qàm benignitatem & beneficentiam. Licet tibi nullo labore Deum fieri. Noli divinitatis consequendæ occasionem abjicere.* Qod ῥητορικώτερον pavlò, liberiúsqe Clavdianus *Honor. Coss.* 4.

Sis piùs imprimis. nam cùm vincamur in omni
Munere, sola Deos æqat clementia nobis.

Vide *l.* 5. §. 33.

Βραχὺς ὁ βίος] Vide *l.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 17, 26.

Εἰς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς] *fructum vitæ appellat*, inqit Casavbonus, qem Philosophi dicunt *finem.* itaqe qod de Heliogabalo Lampridius. *Eum fructum vitæ præcipuum existimans, si dignus atqe aptus plurimorum libidini videretur.* Diodorus in simili sententia, *l.* 1. *pag.* 77. *A.* Ὑπολαμβάνων βασιλείας ἐυδαίμονος εἶναι τέλος, τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀνεμποδίστως.

dispositio pia, actióqe benefica. Tanqam Antonini discipulus, fac qæcunqe facis. imitare constantem illius in rebus ritè gestis tenorem, in cunctis æqabilitatem, pietatem, vultûs serenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis studium; útqe nihil omnino præterierit, priusqam sedulò considerâsset & liqidò perspexisset: útqe tulerit immeritò reprehendentes, nec eos vicissim redarguerit. ut nihil enixè avt festinè moliebatur: utj delationes non admiserit. ut morum actiqnúmqe accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticulosus, non suspiciosus, non sophista. ut pavcis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio: ut laborum amans, irasci tardus,

διάθεσις ὁσία, καὶ πρόξεις κοινωνικαί. [a] πάντα, a *L.* 1. §. 16.
ὡς Ἀντωνίνε μαθητής. τὸ ὑπὲρ τὸν κῦ λόγον πρασσομένων ἔυτονον ἐκείνε, καὶ τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ * εὐόδιον ἔν προσώπε, καὶ * ἔυδιον xyl.
τὸ μεγαλόψυχον, καὶ τὸ [b] ἀκενέδοξον, καὶ τὸ ὡς b *L.* 1. §. 16.
τὸν καταλῆψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ
[c] ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρό- c *Ibid.*
περον εὖ μάλα κατιδών, καὶ σαφῶς νοήσας. καὶ
ὡς [d] ἔφερεν ἐκεῖνος τὸν ἀδίκως μεμφομένης, d *L.* 11. §. 13. 18.
[e] μὴ ἀντιμεμφόμενον. καὶ ὡς [f] ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν. e Sup. §. 24.
καὶ ὡς [g] Διογόλας οὐκ ἐδέχετο. καὶ ὡς ἀκριβὴς f *L.* 1. §. 16.
καὶ ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. καὶ [h] οὐκ ὀνοδιστὴς, ἀ- *l.* 10. §. 12.
ψοφοδὴς, ἀκ ὑποπτης [i], ἀ σοφιστής. καὶ ὡς [k] ὀλί- g *L.* 1. §. 5.
γοις ἀρκούμενος, ὅιον οἰκήσει, στρωμνῇ, ἐσθῆτι, τρο- h *L.* 1. §. 16.
φῇ. ὑπηρεσίᾳ. καὶ ὡς φιλόπονος, καὶ μακρόθυμος· καὶ i *Ibid.*
k *Ibid.*

ANNOTATIONES.

λύπης. *In hoc positum beati regni finem existimans, si qis haud* A *vino studium pra se ferebat.* τῇ εὐσεβείᾳ, id est, Pii appellationem acquisivit. qanqam Capitolinus ex aliis alias appellationis hujusce cavsas adducit. Eandem & Marco Svidas cum aliis tribuit. Vide ad *l.* 1. §. 16. ἥμερον.

Τὸ εὐόδιον τῷ προσώπῳ] ἔυδιον Xylander. rectè. *Vultu sereno* Flaccus *Carm. lib.* 1. *Od.* 37. & *Fronte serenâ* Martialis *l.* 7. *Epigr.* 11. huic opponi videtur τὸ ἐπίκοτον τῷ προσώπῳ, *torvitas vultus l.* 7. §. 24.

Μὴ ἀντιμεμφόμενον] Vide *suprà* §. 26. μὴ ἀντιδυσχεραίνοντα.

Ὡς ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν] *nihil enixè avt festinè moliebatur.* utrumqe enim designat τὸ σπένδειν, sicut & τὸ ἐπείγειν (unde B de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Καὶ μηδαμῶ ἐπειγόμενον. *Et nusqam festinum*) & *festinè ad rem aliqam ferri.* Homerus *Il.* 9. *v.* 293.

---- τί με σπένδοντα καὶ ἄυτὸν
Ὀλέσσεις.
---- *cur me properantem & ipsum*
Incitas?

Et Theognis; *v.* 401.

Μηδὲν ἄγαν σπένδειν. καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.
Nil nimis festina: tempus avtem in omnibus optimum.

& *enixè in rem aliqam incumbere.* Hesiodus *Clyp. v.* 364. C

Παντὶ μένειν σπένδοντα. ----
Omnibus viribus incumbens.

Et Theognis idem *v.* 335.

Μηδὲν ἄγαν σπένδειν. πάντων μέσ' ἄριστα. ----
Neqid nimis propera: omnium media optima.

ut sit istic, ὡς ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν, qod *l.* 1. §. 16. Οὐδὲ ὡς ἄν τινα εἰκῆ ποιῇ, ἵνα ἱδρῶτα. *Qod solet vulgò dici, ad sudorem usqe.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 4. *c.* 8. in characterе τῷ μεγαλοψύχῳ, utrumqe his verbis expressit: ὁ γὰρ σπευσικὸς, ὁ περὶ ὀλίγα σπεύδων. ὅτε σύνετος, ὁ μηδὲν μάγα ὀλόμενος. *Nam neqe qi circa pavca studet, est festinabundus:* ne- D *qe qi nihil magnum existimat, contentus & vehemens.* De Constantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 136. *A.* Τοῖς μὲν καιροῖς ὑπακούων ὀξέως. ὁ μέντοι τὴν ὀξύτητα σὺν ταραχῇ ποιούμενος. *Occasionibus celeriter arripiendis intentus, sic tamen ut velocitati nulla adesset perturbatio.*

Μὴ πρότερον εὖ μάλα κατιδών] Vide *l.* 1. §. 16. Agapetus *paranes. ad Justinian.* §. 42. Νεανιχῶς ἀκροᾶσθαι δεῖ τῶν πραγμάτων κριτάς. δυσθήρατος γάρ ἐστιν ἡ τῶ δικαίω ὕφεσις, ῥᾳδίως ἐκφεύγουσα τὸς μὴ λίαν προσέχοντας. *Sagaciter ausculture oportet rerum judices. Difficilis enim* E *indagatu est justi inventio, facilè effugiens non admodum attendentes.*

Διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο] Vide *l.* 1. §. 5.

Οὐ ψοφοδὴς] ψοφοδὴς, δειλὸς, τὸς ψόφῳ φοβούμενος. Svidas *pavidus, qi strepitus metuit.* sive ut Maro *Æn. lib.* 2.

Omnes qem terrent aura, sonus excitat omnis.

Et hunc imitatus Silius *l.* 6.

---- *qem sonus omnis & aura*
Exterret. ----

imò cui strepitus, ubi nullus est, videtur esse. ut

Ἄπασα γὰρ τῷ φοβουμένῳ ψοφεῖ.
Facilè anima metuens audit avt fingit sonos. F

qod de malè sibi conscio Eliphaz Jobi *c.* 15. *v.* 21. *Sonus pavoris auribus ejus jugiter insonat.* ut Sophocles *Acrisio*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 8. laydatus. indè pro *superstitioso*, & *suspicioso*, sive *meticuloso nimisqe cauto* usurpatur. De Judæis *ad Diognetum* Justinus *pag.* 496. Τό γε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδὲς, καὶ τὴν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν. *At eorum circa cibos meticulosam cautionem, & superstitionem circa sabbatha.*

* μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. Casaub.
a *Ibid.*
b *Ibid.*
c Sup. §. 21.
d *L.* 1. §. 3.
e *L.* 2. §. 11
l. 5. §. 29.

καὶ ὅλῳ. * μὲν ἐν τῷ μίχρι ἑσπέρας ἀρκεῖ τινὶ λιτινὶ διαιτᾶν, μηδὲ ἐγκοινοῦν τὸ σωμάτιον τοῦ τινὶ συνήθη ὥρᾳ χρήζων. καὶ [a] τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις αὐξῇ. καὶ τὸ [b] ἀνέχεσθαι ἀνυποβλήτως παῤῥησιαστικῶς τῶν γνωμῶν αὐτοῦ, καὶ [c] χαίρειν ἐάν τις δίκαιόν κρείττον. καὶ ὡς [d] θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας. ἵν' [e] ἔτως ἐυσυνεδήτῳ σοι ὅπως ἡ πλουσία ὥρα, ὡς ἐκείνῳ.

§. 31. [f] Ἀνάνηφε καὶ ἀνακαλοῦ σεαυτόν. καὶ [g] ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι [h] ὄνειροί σοι ἐνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

eodem loci ad veſperam uſque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, niſi tempore conſveto, neceſſe habens. adhæc conſtantiam & æqabilitatem in amicitiis colendis. útque ſententiis ipſius liberè ſe opponentes ſuſtinuerit; gaviſus etiam, ſi qis melius qicqam proferret. deniqe ut citra ſuperſtitionem fuerit religioſus. hæc, inqam, imitare, ut probè conſcio tibi, ſicut illi olim, ſupervenìat hora noviſſima.

§. 31. Expergiſcere, téqe revoca. & ſomno excuſſo, ubi intellexeris, ſomnia mera fuiſſe: qæ te conturbabant, iſta vigilans jam denuo intuere, qo modo illa es intuitus, qæ in ſomniis vidiſti.

§ 32.

ANNOTATIONES.

Ὅσος μὲν ἐν τῷ μίχρι ἑσπέρας] legendum ὅσος μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. t. tantâ victus tenuitate uſum, ut à mane ad veſperam loco eodem poſſet durare, ſine ulla alvum levandi, avt veſicam, niſi ſtatis horis neceſſitate. Caſavbonus *ad Capitol. Pium.* Apud Etymologum *in* σμερδαλέος mendum geminum, (qod & Sylburgium video obſervâſſe) ubi terribilia viſa dicit μερίζειν τὴν ψυχὴν τῶν ὁρώντων τῷ φόβῳ, καὶ μὴ ἐᾷν αὐτὴν ἐν τῷ μένειν. reponendum ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Qod avtem hìc Marcus de Pio, Dionem de Marco narrare refert, ſed memoriâ, puto, lapſus V. C. Salmaſius *ad Capitolini Pium.*

Χαίρειν, εἴ τις δεινοῦ κρεῖττον] Vide Marcum in hoc Pii æmulum; *ſuprà* §. 21. Lavdat hoc & in Conſtantio Themiſtius *Orat. qinqenn.* qi ubi Neſtoris conſilium Agamemnoni datum retulerat ex *Iliad. i. v.* 74.

Πολλῶν δ' ἀγρομένων, τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἄρίστη
Βουλὴν βουλεύσῃ. —
Pluribus inter ſe rem conſultare paratis,
Huic pare, melior cui ſtat ſententia menti.

Sed & reprehenſionem ejuſdem, *ibidem v.* 108.

— μάλα γάρ τοι ἔγωγε
Πολλ' ἀπεμυθεόμην. —
— *te plurima ſæpe*
Admonui. —

Subjungit ad Imperatorem verſo orationis filo; Σοὶ δ' οὐκ ἔστι μίχρι γε νῦν, ὅσις ἂν ἔχοι προτετυγκεῖν, ὅτι χρηστὴν αὐτῷ [αὐτῇ f.] συμβουλὴν προσφέρουσι παρακήκοας. ἀλλ' εἰ [ἢ] κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες, ἢ τὸ ἔργον ἐπάγεις τῷ πρὸ ἄλλῳ καλῶς εὑρημένῳ. *Caterum tibi, Imperator, non eſt qi hactenus objiciat, qod cum utile conſilium tibi attuliſſet, tu illi minus obtemperaſſes. Sed vel per te, qod rectum erat, antevertens inveniſti, avt ab alio ſolerter inventum in rem deducis.* Et de eodem Libanius *Orat.* 3. *p.* 135. *C.* Ὧν μὲν αὐτὸς εὑρίσκει, τούτων τὴν βουλὴν εἰς μέσον ἄγων. τὰς δὲ τῶν πέλας συμβουλίας, οὐκ αὐθαδείᾳ φαυλίζων, ἀλλ' ἔργῳ τὸν παλαιὸν λόγον βεβαιῶν, ὡς ἄρα καὶ τὸ γε φρονήσεως, τὸ ταῖς βουλήσεσι εἰδέναι τὴν ψῆφον τίθεσθαι. *Adhæc eorum, qorum ipſe avctor & inventor eſt, conſilium in medium producere ſolet: eorum avtem, qi ipſi aſſiſtunt, conſilia non faſtu elevat ſpernitve: qin potius re ipſâ vetus dictum confirmat, nimirum qod hoc ipſum prudentiæ ſit, noſſe ſuffragium optimis dare.* Rectè. ſiqidem, qod Iſocrates *de pace.* Πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς δυνηθεῖεν, ἢ κρίναι περὶ τῶν γεγενημένων, ἢ βουλεύσασθαι τῶν περὶ μελλόντων, εἰ μὴ τὰς μὲν λόγους τῶν ἐναντιωμένων παραλλήλους ἐξετάζοιεν, αὐτοὶ δὲ αὐτοῖς κοινὰς ἀμφοτέροις ἀποδοσὰς παρέχοιεν. *Qi fieri poteſt, ut illi vel de præteritis rectè judicent, vel de futuris prudenter deliberent, niſi contrarias inter ſe rationes conferant, & æqos utriſqe avditores ſe præbeant?* Et apud Herodotum *l.* 7. *p.* 441. *A.* Artabanus: Ὦ βασιλεῦ, μὴ λοιχθισσίων μὲν γνωμέων αἱρετὸν ἀνδρὶ ἀνδρὶ ἀλλήλοισι, οὐκ ἔστι τὸν ἀμείνω αἱρετόμενον ἰλίσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρᾶσθαι. λοιχθισσίων δὲ, ἔστι ἄσπερ, τὸν χρυσὸν τὸν ἀκρήατον, αὐτὸν μὲν ἐκ ἐυσῶ ἐ διαγινώσκομεν. ἐπεὰν δὲ παραῤῥίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. *Rex, niſi diverſa inter ſe ſententia dicantur, non poteſt qis eligere meliorem, ſed neceſſe habet ea, qa dicta eſt, uti: at qum plures dicta ſunt, licet tanqam avrum purum deligere, qod per ſe diſcerni cum neqeat, affricatum alteri diſcernì poteſt.*

Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας] *religioſus citra ſuperſtitionem.* niſi ſi religioſum eo ſenſu accipi velimus, qo Nigidius apud Gellium *l.* 4. *c.* 9. in antiqo carmine,

Religentem eſſe oportet; religioſum nefas.

ut *religioſus* ſit is, qi nimiâ & ſuperſtitiosâ religione ſeſe alligaverat; qæ res vitio aſſignabatur. Qanqam vitio iſto laboràſſe cumprimis Romanos avtor eſt Polybius *l.* 6. *c.* 54. ubi ſtatum Romanum cum Carthaginienſi componens, Μεγίστη δέ μοι δοκεῖ, inqit, διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνειδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα. λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκλαγωδεῖται καὶ παρεισῆκται τοῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς εἴς τε τὰς καθ' ἰδίαν βίους, καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβολήν. *Sed nullâ re aqe præſtare cæteris populis Romanos arbitror, ac opinione illâ, qam de diis habent. Atqe adeò qa res apud reliqos mortales vitio vertitur, ea ipſa continere Romanam rempublicam mihi videtur: ſuperſtitionem dico: Nam uſqe eo apud hos ſuperſtitio in majus eſt exaggerata, & cùm in privatam hominum vitam, tum in publica conſilia eſt inducta, ut non qeat magis.* Qin nec Marcum noſtrum hoc morbo immunem prorſus fuiſſe, cùm ex Capitolino in *Marco*, tum & ex Luciano in *Alexandro*, colligi poſſe videtur: niſi ſi qis gentis potiùs qàm regis vitium illud fuiſſe dixerit.

Ἵν' ἔτως ἐυσυνειδήτῳ σοι] par huic Ariſtippi votum, qi cùm ab eo qæreretur, qomodo Socrates diem obiiſſet, reſpondit, Ὡς ἂν ἐγὼ ἐυξαίμην. *prout ipſe optaverim.* Laërtius *l.* 2. nec diſpar Balaami arioli illud, apud Moſem *l.* 4. *c.* 23. *v.* 10. *Moriatur anima mea morte juſtorum: ſitqe finis meus, qalis illius eſt.* Intereſt, qòd Marcus Pio vitâ compar eſſe deſiderat, nè morte ſit diſpar, ſed cùm vitæ retrò ſalubriter actæ conſcientiâ placidus defungi qeat: Balaam contrà morte compar eſſe piis ambit, cùm vitam eorundem æmulari ac ſectari recuſet: hoc eſt, ut poëtaſter ille apud Capitolinum de Macrino;

Impius & felix ſic ſimul eſſe cupit;
Ut nolit pius eſſe, velit tamen eſſe beatus:
Qod natura negat, nec ratio patitur.

Siqidem, ut Iſidorus Peluſiota *l.* 1. *Epiſt.* 468. Οὐδὲν τοῦτο ἕτερόν ἐστιν, ἢ θέλειν μὲν σώτηρίας τυχεῖν, μὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. *Hoc nihil aliud fuerit, qàm ſalutem qidem conſeqi velle: ea avtem, qæ ad ipſam conſeqendam adminiculo ſunt, efficere nolle.* Qalem avtem qemqe à morte deprehendì oporteat; optimè docet Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί ποιοῦντας καταλαβεῖν ὀφείλει θάνατος; τὸν γεωργὸν γεωργοῦντα καταλαμβάνει, τὸν ναυτικὸν πλέοντα. σὺ τί θέλεις ποιῶν καταληφθῆναι; τί ποτε γὰρ ποιοῦντά σε δεῖ καταληφθῆναι; εἴ τι ἔχεις τούτου κρεῖσσον ποιῶν καταληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο. ἐμοὶ μὲν γὰρ καταληφθῆναι γένοιτο μηδενὸς ἄλλου ἐπιμελουμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυτος, ἵν' ἀναναγκαστὸς, ἵν' ἐλεύθερος. ταῦτα ἐπιηδείων θέλω εὑρεθῆναι, ἵν' εἰπεῖν δύνωμαι τῷ Θεῷ: μήτι παρέβην σου τὰς ἐντολάς; μήτι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς αἰφορμαῖς, ἃς ἔδωκας; μήτι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μήτι ταῖς προλήψεσι; μήτι σοί ποθ' ἐνεκάλεσα; μήτι ἐμεμψάμην σὴν τὴν διοίκησιν; ἤτοιμας, εἴ τι ἐπιτάσσεις, εἴ τι συμπέμπεις. νῦν με θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς παννυχίδος; ἄπειμι. χάριν σοι ἔχω πᾶσαν, ὅτι ἠξίωτάς με συμπαννυχίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σὰ, καὶ τῇ διοικήσει σου συμπαρακολουθῆσαι σοι. Ταῦτά με εὑρεθέντα, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καταλάβοι ὁ θάνατος. *Qid agentes mors debet invadere?. Agricolam terra colendæ intentum, nautam navigantem invadit. Te avtem qid agentem oportet invadi? Si qid habes melius cui te deditum invadat, illud agito. Nam mihi qidem optabile eſt invadi nullâ aliâ re niſi voluntate meâ curandâ occupato, ut perturbatione vacuus, & citra impedimentum, ut citra coactionem, ut liber, ea qa volo agens deprehendar, ut dicere poſſim Deo: nunqid præcepta tua violavi? nunqid ad alia ſum abuſus facultatibus, qas mihi dediſti? num ſenſibus? num anticipationibus? num te unqam incuſavi? num gubernationem tuam reprehendi? Paratus, ſi qid mandes, ſi qid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam qàm poſſum maximam habeo, qòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad ſpectanda opera tua, & adminiſtrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc ſcribentem, hæc legentem occapet mors.* His gemina habet & *l.* 4. *cap.* 10.

§. 31. Ἀνάνηφι] *Reſipiſce*, ad mentis ſanitatem revertere: ab eis tranſlatum, qi ubi crapulam edormierint, veternúmqe qem vini havſtu copioſiore contraxerant, excuſſerint, ad priſtinum mentis ſtatum jam redeunt. Ità τῷ ἀνανήφειν uſus eſt Apoſtolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2 *v.* 26.

Ἀνακαλοῦ σεαυτόν] Metaphora, ab eis, qi animæ deliqium paſſi, vel inclamatione, vel aliâ aliqâ ratione revocantur.

Ἐξυπνισθεὶς] *l.* 4. §. 46. Οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν. *Nihil tanqam per ſomnum agendum dicendumve. Excitandus è ſomno & vellicandus eſt animus.* Seneca *Ep.* 20.

Ὄνειροί σοι ἐνώχλουν] Pari imagine uſus eſt Plutarchus de *profect. indic. p.* 75. *E.* dum Stoicos ridet, qi hominem ſubitò καὶ ἐν ἀκμῇ κρότου è pravitatis ac ſtultitiæ altiſſimo gurgite, ad bonitatis ſapientiæqe apicem celſiſſimum emergere ajebant:

Ἀλ-

§. 32. Ex corpuſculo atqe anima conſto. corpuſculo indifferentia ſunt omnia. neqe enim res diſtingvere novit. menti verò indifferentia ſunt, qæcunqe non ſunt peculiaria ejuſdem opera. hæc omnia in poteſtate ſua ſita habet: & ex his etiam ea ſola ad eam pertinent, qæ circa id qod in manibus jam eſt, verſantur. futura enim & prætetita illius opera, & ipſa eidem jam ſunt indifferentia.

§. 33. Nullus eſt pedi avt manui præter naturam labor, dum pes qod pedis eſt, manus, id qod manûs eſt, faciat. pari modo nec homini qâ homo eſt, labor ullus eſt præter naturam, dum id qod hominis eſt, faciat. ſi avtem præter naturam illi non eſt; nec malum eſt ei.

§. 34. Qantâ voluptate perfunduntur etiam latrones, cinædi, paricidæ, tyranni?

§. 35. Nonne vides, ut artifices mechanici, etiamſi hominibus imperitis qadantenus concedant, artis tamen ſuæ rationem nihilominus enixè adverſùs illos tueantur, nec ab ea qicqam abſcedere ſuſtineant? num ferendum ergò, architectum medicúmve artis ſuæ rationem pluris facere, qàm hominem ſuæ, qæ eſt illi cum Diis ipſis communis?

§. 36. Aſia, Evropa, orbis ſunt anguli. mare qodvis orbis guttula; Athos mons,

§. 32. [a] Ἐκ σωματίου εἰμὶ καὶ ψυχῆς. τῷ μὲν οὖν σωματίῳ πάντα ἀδιάφορα. οὐδὲ γὰρ δύναται διαφέρειν. [b] τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μή ἐστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. ὅσα δέ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, [c] πάντα πάντα ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. καὶ τούτων μέντοι, [d] ἃ ᾠδεῖ μόνον τὸ παρὸν πραγματεύεται. [e] τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρωχημένα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

a L.2.§.2. l.5.§.13. b L.5.§.20. l.7.§.58. c L.5.§.14. d L.3.§.12. l.7.§.54. e L.12.§.1.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ ᾧδε φύσει, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ πούς * τὸ τοῦ ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὸ τοῦ χειρός. οὕτως οὖν [f] οὐδὲ ἀνθρώπῳ ὡς ἀνθρώπῳ ᾧδε φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μέχρις ἂν ποιῇ τὸ τοῦ ἀνθρώπου. εἰ δὲ ᾧδε φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν αὐτῷ.

* τὰ Lug. f L.5.§.1. g L.2.§.17. Sup. §. 1.

§. 34. [h] Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταί, κίναιδοι, παλλακοῖαι, τύραννοι.

h L.2.§.11. l.5.§.10.l.9. §. 1.

§. 35. [i] Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἀρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας, οὐδὲν ἧττον μέντοι ἀντέχονται τῆς τέχνης, καὶ τοῦτο ἀποσῆναι οὐκ ἀνέχονται; οὐδέν, εἰ ὁ ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ ἰατρὸς μᾶλλον αἰδέσιμον τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ [k] ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτοῦ, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοὺς θεούς.

i L.4.§.31. l.5.§.1.92. k L.11.§.5.

§. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, γωνία καὶ κόσμου. [l] πᾶν πέλαγος, σταγὼν καὶ κόσμου. [m] Ἄθως βωλάριον.

l L.4.§.3.l. 8.§.21. m L. 12.§. 32.

ANNOTATIONES.

Ἂν δὲ ὕπνου τινὸς, inqit, συνδύαζη τὰ τῆς μεταβολῆς, καταδαρθείσα φαῦλον, ἀνίγρεσθαι σοφὸν, καὶ προσιέναι, ἐκ τῆς ψυχῆς μεθεκόλπα τὰς χθιζὰς ἀβελτηρίας; καὶ ἀπάτας,

Ψευδεῖς ὄνειροι χαίρετ'. ἤδη ἦτ' ἄρα,

τίς ἀγνοήσειεν αὐτῷ διαφορὰν ἐν αὐτῷ τοιαύτην γενομένην, καὶ φρόνησιν ἀθρόον ἐκλάμψασαν. Aut ea ſic alicui accideret, ut cum obdormiviſſet vitioſus, expergiſceretur ſapiens, dimiſſiſqe ex animo fatuitates & impoſturas ita compellaret:

Inſomnia ignava valete, nihil eratis,

iſne ignoraret tanto à ſeipſo diſcrimine fuiſſe mutatum, & prudentiam ſubito ac conſertim eluceſcentem? Vide *l.* 2. §. 17. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὄνειρος. *Anima verò ſomnium.*

§. 32. Τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα] corrupit hîc Xylandri verſionem editor Lugdunenſis, & mentem Marci pervertit planè, dum reddit, *rátioni autem inter ea diſcrimen habetur.* cùm Xylander Marci verba rectè explicans, *diſcrimen nullum* dixiſſet.

Πάντα ἐπ' αὐτῇ] Vide *ſuprà* §. 8. & *lib.* 5. § 13. & *lib.* 11. §. 1.

Περὶ μόνου τοῦ παρόντος] Vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 3. §. 12.

Τὰ γὰρ μέλλοντα] Seneca *Ep.* 117. *Qis neſcit hoc ipſo non eſſe bonum id qod futurum eſt, qia futurum eſt? nam qod bonum eſt, utiqe prodeſt: niſi præſentia prodeſſe non poſſunt. Si non prodeſt, bonum utiqe non eſt: ſi prodeſt, jam eſt.* Vide *l.* 7. §. 8. & *l.* 8. §. 26.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος] Seneca *Epiſt.* 121. *Nemo agrè molitur artus ſuos; nemo in uſu ſui hæſit: ad hoc edita proſumus faciunt.* Vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 26.

Τὸ τοῦ ποδὸς] τὰ Lugdunenſis.

Οὐ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν] Lugdunenſis, οὐκ ἐστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν. forſan, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν ἐστιν. ut οὐκ poſterius in locum ὃ, qod eſt vitioſum, ſuccedat.

§. 34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησαν λῃσταί] Seneca *de vit. beat. c.* 7. *Voluptas etiam ad vitam turpiſſimam venit. & infelices qidam, non ſine voluptate, imò ob ipſam voluptatem ſunt.* & *c.* 8. *Qid, qòd tam malis qàm bonis voluptas ineſt? nec minùs turpes dedecus ſuum, qàm honeſtos egregia delectant?* & rurſus *c.* 10. *Qis ignorat pleniſſimos eſſe voluptatibus veſtros ſtultiſſimos qoſqe, & vegitiam abundare jucundis?* & *c.* 11. *Multos oſtendam voluptatibus obſeſſos, qos fatearis neceſſe eſt malos. hos eſſe in voluptatibus dices: nec tamen illis bene erit, qia non bono gaudent.* Ergò voluptas in adiaphoris Marco habetur. *l.* 2. §. 11. & *l.* 9. §. 1. Vide & *l.* 10. §. 10. & *l.* 8. §. 40. Cæterùm Plato in *Timæo pag.* 1080. *E.* ità ἡδονὴν καὶ ἐυφροσύνην diſtingvit, ut ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄφροσιν, ἐυφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσιν, *voluptatem inſipientibus, gavdium ſapientibus*, attribuat. Idem in *Philebo p.* 392. *D.* Ἐν ὕδρᾳ μείζους ἡδονὰς, ἢ πλείους εἶναι. *In laſciviâne & petulantiâ non plures dico, ſed vehementiores & vi majores voluptates.* Et mox: Δῆλον, ὡς ἔν τινι ποιᾷ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρετῇ, μεγίσας μὲν ἡδονὰς, μέγιστα δὲ καὶ λύπας γίγνεσθαι. *Patet in qadam depravatione tum animæ, tum corporis, potiùs qàm in virtute, vehementes voluptates vehementeſqe cruciatus conſiſtere.*

§. 35. Ἀρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας] *Reſpectu aliqo imperitis parùm diſtant* Caſavbonus. meliùs Xylander. *Uſqe ad certum finem privatis hominibus ſe accommodant.* i. e. qadantenus illis concedunt, eiſqe ſe attemperant.

Ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης] Vide *ad l.* 4. §. 31. qæ de Stratonico & Apelle. Pſaltes qidam ignobilis cùm apud Antigonum regem ſpecimen artis ederet, réxqe nunc hanc, nunc illam chordam adſtringere moneret, indignatus ille, Μὴ γένοιτό σοι ὅτου κακοῦ, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐμοῦ ταῦτα ἀκριβῶν μᾶλλον. Sive, ut Plutarchus (qi Philippo dictum conſtanter aſſerit, in *apoph. de adulat. de Alex. Orat.* 2. *Sympoſ. probl. l.* 2. *c.* 1.) ἵνα ἐμοὶ ταῦτα βέλτιον εἰδῇς. *Abſit*, inqit, *ò rex, tam male tecum agatur, ut in iſtis me peritior exiſtas.* Ælianus *l.* 9. *c.* 36. Ità regibus etiam in artis ſuæ ratione concedere nefas habent artifices etiam infimi qiqe. Apollodorus itidem architectus, cùm de operibus ſuis apud Trajanum verba habenti, Hadrianus obſtreperet, Ἄπελθε, inqit, καὶ τοὺς κολοκύνθας γράφε. τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίσαμαι. *Abi & cucurbitas pinge tibi: iſtarum enim rerum nihil nóſti.* Dio Caſſius *l.* 69. Οὕτως ἐφ' ἑκάστης ὕλης, τὸν ἔμπειρον τοῦ ἀπείρου κρατεῖν πᾶσα ἀνάγκη. *Sic in qolibet genere peritum imperito imperare omnino neceſſe eſt.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Idémqe *l.* 4. *c.* 12. Ἐπεί τοι πᾶσα ἐπιστήμη κατεφρονημένη ἐστὶ τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν ἀγνοούντων, καὶ ἡ μόνον αὐ ἐπιστῆμαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι. Φέρε ὃν θέλεις σκυτέα, ὃν θέλεις τέκτονα. καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τὸ αὐτοῦ ἔργον. *Siqidem omnis ſcientia contemnit ignorantiam & ignorantes: nec ſcientia ſolum, ſed artes etiam. Produc qemvis ſutorem, qemvis fabrum. Is, qod ad ſuum opus attinet, vulgus deridet.* Vide *l.* 5. §. 32.

Τὸν ἑαυτοῦ] Qænam ars eſt iſta propria hominis, qâ hominis? ſed qam cum Diis communem habet, Marcus ipſe docet *l.* 11. §. 5. ἀγαθὸν εἶναι. *bonum eſſe.*

§. 36. Γωνίαι] Ità *lib.* 3. §. 10. Μικρὸν τὸ τῆς γῆς γωνίδιον. *Exiguus eſt telluris angulus.* & *l.* 4. §. 3. Πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις. *Angulus qam exiguus.* & *l.* 8. §. 21. Ἐν γωνίᾳ τινὶ τοῦ κλίματος. *In angulo iſtius plagæ.*

Στοχαζόμενος τοῦ κόσμου] Apollonio qærenti *utra major* eſſet, *terra an mare*; reſpondit Iarchas Indus, *terram mari majorem: τὴν γὰρ θάλασσαν αὐτὴ ἔχει. qia terra mare continet.* ſcilicet τὴν θάλασσαν λίμνην, *mare lacum eſſe* cenſuit; non avtem τὴν οἰκουμένην νῆσον, *terram* potiùs *inſulam*, ut Strabo *l.* 1. qocum conſentiens & Plinius *l.* 2. *c.* 66. *tellurem præcinctam circumflvo mari.* & Ariſtoteles *de mundo c.* 3. Ἡ σύμπασα μία νῆσός ἐστι, ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιῤῥεομένη. *Univerſa ipſa terra inſula eſt unica maris ambitu circumdata.* qod Mela. *c.* 1. *ambitur omnis Oceano.* at verò ὑγρὸν οἰκεῖον, ſive *aqa elementum*, terrâ longè majorem: καὶ γὰρ ἐκείνην τὸ ὕδωρ φέρει. *terram ſiqidem ab aqa ſuſtineri.* Ità ille aqei elementi mare partem minimam opinatus videtur, utpote qi ſubtus terram aqarum neſcio qas ſomniabat abyſſos, qibus ea qaſi ſupernataret, cùm *aqas* contrà *terra ſuſtineat*, ut rectè Plinius *l.* 2. *c.* 65. Verùm Marcus *guttulæ* inſtar obtinere vult ad mundi hujus univerſi ambitum; cui eleganter, ut γῆς σιγμὴ, *terræ puncti inſtar habet*, *l.* 4. §. 3.

ità

ελον ☞ κόσμ. πᾶν τὸ ἐνεργὼς ☞ χρόνε, [a] στιγμὴ ☞ αἰῶνος. [b] πάντα μικρὰ, εὐτρεπῆ, [c] εὐαφανιζόμενα. [d] πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται, [e] ἀπ' ἐκείνε ☞ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήσαντα *, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν. καὶ [f] τὸ χάσμα ἓν ☞ λέοντος, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσα κακοεργία, ὡς [g] ἄκανθα, ὡς βόρβορος, ἐκείνων [h] ἐπιγενήματα τῶν σεμνῶν καὶ καλῶν. μὴ ἄρα αὐτὰ ἀλλότρια τούτε, ἃ σέβεις, φαντάζε. ἀλλὰ [i] τῷ πάντων πηγῷ ἐπιλογίζε.

§. 37. [k] Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίε ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσται. [l] πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

§. 38. Πολλάκις ἐνθυμᾶ [m] τῷ ἐπισυνδεσμῳ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐστί. καὶ γὰρ ἄλλο ἐξῆς ἐστι τοῦτο, ἀφὸ τῷ τοπικῷ * κινήσιν καὶ σύμπνοιαν, καὶ [n] τῷ ἑνώσιν τ᾽ οὐσίας.

§. 39. [o] Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι, [p] τούτοις συνάρμοζε σεαυτόν. καὶ [q] οἷς συνείληχας ἀνθρώποις, [r] τούτους φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.

ejuſdem glebula; tempus inſtans omne, punctum ævi. parva omnia, caduca, evanida. proveniunt indidem univerſa, à mente communi illa vel directè profecta, vel per conſeqentiam neceſſariam; etiam rictus leonis, & venena, & noxium qidvis, ſicut ſpina, & lutum, qæ rerum illarum ſpecioſarum ac pulcrarum appendices ſunt. noli ergò iſta ab eo qem colis aliena opinari: ſed rerum univerſarum originem tecum perpende.

§. 37. Qi præſentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura ſunt. cuncta enim & cognata ſunt & uniformia.

§. 38. Perpende tecum jugiter rerum omnium, qæ in mundo ſunt, connexionem mutuam, qámqe ad ſe invicem affectionem habeant. ſunt enim omnia qodammodo ſibi invicem implexa, atqe eâ ratione ſibi invicem amica. alterum enim alterius conſeqens eſt, & per connexionem localem, & per conſpirationem mutuam, & per materiæ continuitatem.

§. 39. Qibus deſtinatus es rebús, eis te accommoda; & quibuſcum vivere ſortitus es, homines eos, ídqe veraciter fac diligas.

§. 40.

ANNOTATIONES.

a *L.* 2. §. 14. *l.* 3. §. 16.
b *L.* 4. §. 48.
c *L.* 2. §. 12.
d *L.* 2. §. 3.
e *L.* 7. §. 75. *l.* 9. §. 28. 39.
* -τος f.
f *L.* 3. §. 2.
g *L.* 8. §. 50.
h *L.* 3. §. 2.
i *L.* 3. §. 11. *l.* 4. §. 33. *l.* 8. §. 23.
k *L.* 2. §. 14. *l.* 11. §. 1.
l Inſ. §. 46. *l.* 9. §. 35.
m *L.* 4. §. 40. 45. *l.* 7. §. 9.
* κίν. Xyl. σύμπνοιαν f. *l.* 4. §. 34.
n *L.* 4. §. 40.
o *L.* 4. §. 23. 25. *l.* 5. §. 8. *l.* 8. §. 23.
p *L.* 3. §. 16. *l.* 4. §. 34.
q *L.* 10. §. 36.
r *L.* 7. §. 22. 31.

ità πέλαγος σαγὴν, hoc loco dicitur. Apud Eſajam itidem *c.* 40. *v.* 15. Numini divino collati populi univerſi, dicuntur eſſe, ὡς σαγὴν ἀπὸ κάδε, *ut gutta ſtitulæ*, hoc eſt, inſtar guttulæ, qæ ſive inter effundendum deciderit, ſive poſt effuſum liqorem in fundo ſubſtiterit, de menſura juſta nihil minuitur: & *ut pulvis lanciam*, (nam Græci ῥοπὴν ζυγῆ perperam reddunt) hoc eſt, inſtar pulviſculi, qi poſt aromata effuſa lanci adhæret, nec de juſto pondere tamen qicqam deperiſſe deprehenditur.

Ἄθως βωλάριον] *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς γῆς ἕρπεις; *In qantula totius telluris glebula repis?* τὴν πατρῴαν βῶλον. id eſt, *glebam patriam*, pro agro ſive fundo dixit Syneſius *Epiſt.* 38. & Apulejus *Miteſ. l.* 1. *Hymettos Attica, & Iſthmos Ephyræi, & Tænaros Spartiaca, gleba fertiles, æternum libris felicioribus condita, mea vetus proſapia eſt.* Ità enim habet editio Colviana. *Tænaros*, inqam, non *Tenedos*: ut nihil opus ſit, qod Claudius Salmaſius voluit, *prolegom. in Solin.* pro *Spartiaca Sporadicam* ſubſtituere, cùm Tænaron in tractu Laconico agnoſcant Pavſanias & Stephanus *de urbibus. Athon* avtem ideò forſan nominat Marcus iſtic, qia tanqam magnum & ſtupendum qoddam commemorant Athon montem à Xerxe perfoſſum, cùm in Græciam trajiceret. qid enim magni perfoſſus Athos, ſi βωλάριον fuerit, ſi glebulæ duntaxat rationem obtineat.

Στιγμὴ τοῦ αἰῶνος] Vide *l.* 2. §. 14, 17.

Ἐναφανιζόμενα] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 10. & *l.* 12. §. 32.

Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23. Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 6. Ἀρχαῖός τις λόγος καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ Θεοῦ τὰ πάντα, καὶ διὰ Θεοῦ ἡμῖν συνέστηκεν. εὐδαιμία δὲ φύσις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐταρκὴς, ἐρημωθεῖσα τῆς ἐκ τούτου σωτηρίας. *Vetus ſermo eſt, & à majoribus proditus inter omnes homines, univerſa tum ex Deo, tum per Deum conſtituta fuiſſe, atqe coagmentata: nullámqe naturam ſatis inſtructam eſſe poſſe, qæ citra Dei præſidium ſuæ ipſa demum tutelæ permiſſa ſit.* Qod Apoſtolus *ad Coloſſ. c.* 1. *v.* 16, 17. Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. *Per eum condita ſunt omnia.* & mox: Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Omnia per eum, & ejus reſpectu condita ſunt, & omnia per eum conſiſtunt.* Et *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ. καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum & in ipſum ſunt omnia.*

Τῷ κοινῷ ἡγεμονικῷ] qod *l.* 7. §. 75. τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. *anima univerſi.* Vide *l.* 4. §. 40.

Ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν] forſan ὁρμήσαντος. Vide *l.* 7. §. 75 & *l.* 9. §. 28. Vide & Briſonem *infrà ad* §. 38.

Ἐπιγενήματα] Vide ad *l.* 3. §. 2. Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 8. Πάντα ἔχει τὸ πᾶν, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγενήματα. *Univerſum continet omnia, vel ut partes, vel ut res adventitias & externas.* eadem & ἐπακολουθήματα Philo dixit libro *de providենt.* cujus fragmentum, imò ἀποσπασμάτιον bene magnum exhibuit Euſebius *prepar. l.* 8. *c. ult.* ubi inter alia: Καὶ μὲν δὴ τὸ πῦρ φύσεως ἀναγκαιότατον ἔργον. ἐπακολούθημα δὲ τούτου κάπνος. ἀλλ' ὅμως παρέχεταί τινα ὠφέλειαν ἔσειν ὅτε καὶ αὐτός. *Sic ignis opus eſt naturæ perneceſſarium; fumus autem, ut ejus qadam qaſi acceſſio ſit, habet tamen inter-*

A *dum commoditatis aliqid ipſe qoqe.*

Καὶ τὸ δηλητήριον] Virgilius *Georgic. l.* 1.

Ille malum vitus ſerpentibus addidit atris.

qaſi veneni expertes antè fuiſſent: qod & è noſtris nonnullis, ſed fruſtrà, placuiſſe videtur.

Πᾶσα κακοεργία] Vide *ad l.* 3. §. 11. τοῦτο παρὰ Θεοῦ.

Ἄκανθα] vide *l.* 8. §. 30. Joannes Chryſoſtomus *in Geneſ. c.* 3. *v.* 18. ἀκάνθας κατάρας ὑπομνήματα, *ſpinas maledicti monimenta* vocat. non tamen qaſi ab initio iſta non fuerint,

B ut Avguſtinus cenſuit, *de Gen. contra Manich. l.* 1. *c.* 13. Saniùs idem ipſe *de Gen. ad liter. l.* 3. *c.* 18. *Ab initio creata, in ſuo genere utilia, & ad univerſi ornatum perfectionemqe conducentia, pœna loco haberi, qod in locis ab homine cultis freqentiora exiſterent.* neqe aliud Joannes voluit.

§. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν] Idem argumentum tractat, *l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 9. §. 32. & *l.* 11. §. 1. & l. 12. §. 24, 35.

§. 38. Τὴν ἐπισύνδεσιν] Ità *l.* 4. §. 40. Σύνησις καὶ συμπάρυσις. *Rerum connexus & contextus.* & *ibidem* §. 45. Συνάφεια ἔυλογος. *Rationi conſentanea connexio.* & *l.* 7. §. 9. Σύνδεσις ἱερά. *Vinculum ſacrum.* Vide & Senecam *de benef. l.* 4. *c.* 7. *ad l.* 5. §. 8.

C Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται] Ità *l.* 7. §. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. *Omnia ſunt ſibi invicem implexa.* Hoc eſt qod Briſo in *Oeconomico* à Stobæo adductus *tom.* 2. *tit.* 82. Οὕτως ἔχει ποτ' ἄλλαλα τἀνθρώπινα πράγματα, καθάπερ καὶ τὰς ἀλύσεις τοὶ κρίκοι. τῆνοι γὰρ ἐξ ἀλλάλων ἄρτηνται, ἀλλάλοις τ' ἀκολουθέοντι, καὶ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἑλκυσθέντος ἐποῖα δήποτα, τό τε ὅλον, καὶ τὸ ἐξ ἀρχᾶς ἀκολουθεῖ. καὶ τῶν τῷ βίῳ δὲ πραγμάτων ὁποῖαν ἂν βάλῃ ἑλίσσῃ, εὑρήσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἀνάγκας, κατὰ τὸ ἐξῆς ἀλλάλοις ἑπόμενα. *Eodem modo humana res invicem ſe habent, qo catenæ circuli, qi mutuo complexu hærent, ſeqe invicem ſequuntur. Qod ſi unum ex his, qemcunqe tandem, attrahas, tota catena cum ſuo principio conſeqetur.* D *Ità etiam in vita negotiis qicqid tibi ſumas, reliqa neceſſario ſeqi, ordine continuo ſuccedentia deprehendes.*

Πάντα φίλα ἀλλήλοις] Ità *l.* 7. §. 9, Οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. *Nihil alterium ab altero eſt alienum.*

Διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] *per motum localem.* κίνησιν Xylander & Caſavbonus: forſan, σύνησιν, *connexionem. l.* 4. §. 34.

Καὶ σύμπνοιαν] Vide *ad l.* 4. §. 27. συμπαθῆ. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *c.* 140. in *Zenon.* Ἕνα τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τοῦτον πεπερατμένον. ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι αὐτόν. τοῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὑραίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν. *Unum eſſe mundum, & hunc* E *finitum. Porro nihil in mundo eſſe vacuum, ſed inter ſe mirabili eſſe unitate devinctum. Id enim cogere cæleſtium ad terrena concordiam & congruentiam.*

§. 39. Οἷς συγκεκλήρωσαι] Ità *l.* 4. §. 26. Συνεκλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. *Ab univerſo diſtinatum, & fato certo aſſignatum eſt.*

Συνάρμοζε ἑαυτόν] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; *Ecqid enim eſt magis congruum? l.* 7. §. 57. Vide & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς] qod Petrus *Epiſt.* 1 *c.* 1. *v.* 22. Φιλαδελφίαν ἀνυποκρίτου. *Ad amorem fraternum minimè ſimulatum.*

§. 40.

§. 40. Organum, inſtrumentum, vas qodlibet, ſi id ad qod conditum eſt facit, bene ſe habet. ibi tamen opifex, qi condiderat, jam abiit. at in eis, qæ à natura continentur, intus eſt, ibíqe reſidet, qæ ea condiderat, vis. proinde magìs illam vereri oportet; exiſtimandúmqe tibi, ſi ſecundùm illius voluntatem te habueris degeríſqe, omnia tibi ex animi ſententia ſe habere. ſic avtem & univerſo ex animi ſententia ſui habent ſe ſua.

§. 41. Si qid eorum, qæ extra arbitrium tuum ſunt, bonum malúmve eſſe præſumpſeris, neceſſe erit, ut ubi iſtiuſmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuſes, oderis homines, qi horum alterutrius tibi vel avtores fuerint, vel etiam fore ſuſpicaris. qin & multa iniqè agimus, dum ad iſta contendimus. at ſi ea ſola, qæ arbitrii ſunt noſtri, bona maláqe cenſuerimus, nulla jam ſupererit ampliùs cavſſa, avt Deum incuſandi, avt inimicitias adverſùs hominem qenqam gerendi.

§. 42. Ad unum eundémqe effectum operam conferunt univerſi ſuam, alii ſcientes ac intelligẽtes, alii

§. 40. [a] Ὀργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, εἰ [b] πρὸς ὃ κατεσκεύασται πέφυκε, εὖ ἔχει. καὶ τὸ ἐκεῖ ὁ κατασκευάσας σκοπόν. ἀλλ' ἡ τῶν ὄντων φύσεως συνεχομένων, [c] ἔνδον ἐστι, καὶ ἄδηλόν ἐστι καὶ τῆς κατασκευάσαντος δύναμις. καθὸ καὶ μᾶλλον [d] αἰδεῖσθαι αὐτὴν δεῖ καὶ νομίζειν, [e] ἐὰν κατὰ τὸ βούλημα τὸ αὐτῆς ἔχῃς καὶ διεξαγαγῇς, ἔχειν σοι πάντα κατὰ νοῦν. ἔχει ἢ ἔστως καὶ πρὸς τὸν παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἑαυτοῦ.

§. 41. [f] Ὃ, τι ἂν τῶν ἀπροαιρέτων ὑποσήσῃς αὑτῷ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τὴν πρόπτωσιν καὶ πτῶσιν κακοῦ, ἢ τὴν ἀποτυχίαν καὶ πτῶσιν ἀγαθοῦ μέμψασθαί σε θεοῖς, καὶ ἀνθρώπους ἢ μισῆσαι τοὺς αἰτίους ὄντας, ἢ ἃ ὑποπτευόμενος ἔσεσθαι, τὰ ἀποτυχίας, ἢ τὰ πρόπτωσεως. καὶ ἀδικοῦμεν ἢ πολλὰ, ἅτε τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν. ἐὰν ἢ [h] μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κατὰ * κινῶμεν, εὐδεμία αἰτία καταλείπῃ, [i] ὅτε θεῷ ἐγκαλέσαι, ὅτε πρὸς ἄνθρωπον σῆναι σάσιν πολεμίᾳ.

§. 42. [k] Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότως καὶ συνακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπισκέπτως

[a] L. 9. §. 42. [b] Sup. 16. l. 5. §. 16. [c] L. 3. §. 3, 4, 5, 6. 16. [d] L. 2. §. 6. Sup. §. 15. [e] L. 9. §. 1. 26. [f] Sup. §. 16. l. 9. §. 1. 12. §. 31. [g] L. 4. §. 37. [h] L. 3. §. 6, 7. * κρινῶμεν. [i] L. 10. §. 1. [k] L. 4. §. 40.

ANNOTATIONES.

§. 40. Πρὸς ὃ κατεσκεύασται] Vide *l.* 5. §. 16. Seneca *Ep.* 76. *Qæ conditio rerum, eadem hominum eſt. navis bona dicitur, non qæ pretioſis coloribus picta eſt, nec cujus tutela ebore cælata eſt, nec qæ fiſcis & opibus regiis preſſa eſt; ſed ſtabilis & firma, & juncturis aqam excludentibus ſpiſſa, ad incurſum ferendum maris ſolida, gubernaculo parens, velox, & conſentiens vento. gladium bonum dices, non cui deauratus eſt balteus, nec cui vagina gemmis diſtingvitur; ſed cui & ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. regula, non qàm formoſa, ſed qàm recta ſit qæritur.* Apulejus *de Deo Socratis. Æqè divites ſpectari debere, ut eqos mercamur. neqe enim in emendis eqis phaleras conſideramus, & baltei polimina inſpicimus, & ornatiſſima cervicis divitias contemplamur, ſi ex argento & avro & gemmis monilia varia gaza dependent, ſi plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent; ſi frena calata, ſi ephippia fucata, ſingula avrata ſint. Sed iſtis omnibus exuviis amotis, equm ipſum nudum, & ſolùm corpus ejus & animum contemplamur, ut ſit ad ſpeciem honeſtus, & ad curſum vegetus, & ad vecturam validus. jam primùm in corpore ſi ſit*

Argutum caput, & brevis alvus, obeſáqe terga,
Luxuriétqe toris animoſum pectus honeſtis.

præterea, ſi duplex agitur per lumbos ſpina. volo enim non modò perniciter, verumetiam permolliter pervehar. Vide & Joannem Chryſoſtomum *edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Vide & Galenum *ad lib.* 4. §. 19. ſed & *l.* 9. §. 31.

Ἔχει δὲ ὅτως καὶ τῷ παντὶ] de *homine qovis*, perperam cepit Xylander. de *univerſo*, ſive *univerſi rectore*, Caſavbonus rectè.

§. 41. Μέμψασθαί σε θεοῖς] Idem *ſuprà* §. 16. & *l.* 9. §. 1. Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Πέφυκεν ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένειν ἀφαιρεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ, μὴ ὑπομένειν περιπίπτειν τοῖς κακοῖς. εἶτα τὸ τελευταῖον, ὅταν μήτε πράγματα μεταθέσθαι δυνηθῇ, μήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι, (qo modo Ulyſſes Cyclopem) κάθηται, καὶ σίνεται, καὶ ὁ δύναται, λοιδορεῖ τὸν Δία, καὶ τοὺς θεοὺς ἄλλους. *Sic enim naturâ comparatum eſt, ut homo non patiatur eripi ſibi bonum, ut recuſet incidere in malum. Tandem, qam neqe res transferre qit, neqe eum qi impedit, excacare, ſedet gemens, & qemcunqe poteſt maledictis laterat, ipſum adeo Jovem & cæteros Deos.* prout impii illi, Eſajæ *c.* 8. *v.* 21. Idem *l.* 4. *c.* 7. Ἐάν τις ἐν τούτοις μόνοις ἡγήσηται τὸ ἀγαθὸν τὸ αὑτοῦ καὶ συμφέρον τοῖς ἀκωλύτοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ, ἐλεύθερος ἔσαι, εὐρους, εὐδαίμων, ἀβλαβὴς, μεγαλόφρων, εὐσεβὴς, χάριν ἔχων ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, μηδαμοῦ μεμφόμενος μηδενὶ τῶν ἐφ' αὐτῷ γινομένων, μηδὲν ἐγκαλῶν. ἂν δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις, ἀνάγκη καλόυσθαι αὐτὸν, ἐμποδίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἃ τεθαύμακε καὶ φοβεῖται. ἀνάγκη δ' ἀσεβῆ εἶναι, ἅτε βλάπτεσθαι οἰόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ ἄνισον, ὡς ἀεὶ αὐτῷ τὸ πλέον περιποιητικόν. *Si in his ſolis bonum ſuum & commodum collocarit, qæ prohiberi non poſſunt, & in ſuâ poteſtate ſunt, liber eſto, proſper, felix, indemnis, magnanimus, pius, gratias agens Deo pro omnibus, nuſqam qicqam ab illo factum reprehendens, de nullo conqerens. Si verò in externis, & iis qæ alieni juris ſunt, neceſſe eſt ut prohibeatur, impediatur, ſerviat iis qi ea in poteſtate habent qæ miratur & timet: neceſſe eſſe ut ſit impium, qippe qod ſibi à Deo noceri putat; & iniqum, ut qod ſubinde ſibi plus acqirat.* Eadem prorſus dicit, qæ Marcus, ſed inverſo ordine, hoc loco.

Τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ κινῶμεν] *bona & mala tractavenus* Xylander. *ad ea inclinaverimus* Mericus. verùm legendum *κρινῶμεν. judicaverimus.* qo ſenſu ὑποσήσῃς prius dixerat. atqe ità Athenæus *dipnoſoph. l.* 15. Οἱ δ' ἀρχαῖοι καὶ τοὺς θεοὺς ἀνθρωποειδεῖς ὑποσησάμενοι. *At priſci homines humanâ formâ præditos Deos exiſtimantes,* ſive, ut vulgò loqimur, *ſupponentes.* Tollemus obiter par. mendum ex Ariſtotelis codicibus, *etbic. Evdem. l.* 7. *c.* 6. Ubi vulgò legitur; Καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κινοῦσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. *Qi eodem utentes canone, amicitias erga alios etiam judicant.* legendum *κρίνουσι.* qod & Aretinus advertit, qi, *judicant,* vertit.

Διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν] *propter hanc rerum differentiam* Xylander. *Si cum opinione differentia ad res iſtas inclinaverimus* Caſavbonus. Qaſi διαφορα τῷ ἀδιαφορῶν opponatur. Verùm Marco τὸ διαφέρεσθαι πρός τι, eſt *ad rem aliqam adipiſcendam,* vel ſimpliciter *ferri,* ut idem uſurpat *l.* 5. §. 1. vel *cum ſolicitudine & animi anxietate ferri.* Vide *lib.* 9. §. 27, & 38. Verto itaqe, *dum ad iſta contendunt.* non in eo ſenſu *contendendi* vocabulo ſumpto, qo διαφέρεσθαί περί τινος, *de re aliqa contendere,* ſed qo πρός τι, *ad rem aliqam,* qam ſtudioſè proſeqitur, *contendere* qis dicitur.

§. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν] imò, non πάντες tantùm, ſed & πάντα. Συνεργοῦντες ὦν. *Operam noſtram accommodantes.* Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. Et, Πάντα συνεργεῖ. *Omnia ſimul adjumento ſunt. ad Rom. c.* 8. *v.* 28.

Ὁ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπισκέπτως] Xylander *pars ſcientes & certo ordine, pars inſcii.* Videtur εἰδότες legiſſe. qanqam eódem recidit, utrumlibet admiſeris. Verùm παρακολουθητικῶς, *intelligenter* potiùs, vel *intelligentes* etiam reddidiſſet. ἀνεπισκέπτως, *citra conſiderationem.* ἀνεπισκέπτως, *citra cognitionem.* hoc an illud legeris, ciccum havd intereſt: niſi qòd iſtud τῷ εἰδότως, illud τῷ παρακολουθητικῶς, potiùs reſpondere videatur. Bernardus *de grat. & lib. arb. Operatur Deus ſalutem ſuorum, aliqando per creaturam ſine ipſa, aliqando per creaturam contra ipſam, aliqando per creaturam cum ipſa. multa enim fiunt hominibus ſalubria per inſenſibilem, & item per irrationabilem creaturam: qa idcirco dixi fieri ſine ipſa, qòd non qeat, intellectu carens eſſe vel conſcia. Multa qoqe multorum ſaluti utilia facit Deus per malos, ſive homines, ſive angelos, ſed qonium invitos, ideo contra ipſos. nam dum nocere cupientes, juvant, qantum* [*qantumvis*] *alios valeat utilis actio, tantùm* [*tamen*] *ipſis perverſa nocet intentio. Porrò per qos & cum qibus operatur Deus, boni ſunt, vel angeli, vel homines: qia qod vult Deus & agunt pariter & volunt. nec ſunt operis tantùm miniſtri per effectum, ſed & operantis qodammodo ſocii per conſenſum.* Et mox: *Utitur ergò Deus in ſalutem ſuorum irrationabili item & inſenſibili creaturâ, tanqam jumento vel inſtrumento, qa jam expleto opere, nuſqam erunt. utitur creaturâ rationali, ſed malevolâ, qaſi diſciplina virgâ, qam correcto filio in ignem projiciet, tanqam ſarmentum inutile. utitur & angelis & hominibus bene voluntatis, tanqam commilitonibus & coadjutoribus ſuis, qos peractâ victoriâ ampliſſimè munerabit.* Syneſius *Epiſt.* 57. Αἱ κακοποιοὶ δυνάμεις ὑπ νόσῳ συντελοῦσι μὲν τῇ χρείᾳ τῆς προνοίας. κολάζουσι γὰρ τοὺς ἀξίους κολάζουσθαι. εἰσὶ δὲ ὅμως θεομισεῖς τε καὶ ἀποτρόπαιοι. εἰ γὰρ διάκειται τὴν γνώμην ὁ τιμωρὸς ἢ δαίμων ἢ ἄνθρωπος, ὡς λειτουργίαν τοῦτην εἰσφέρων θεῷ. ἀλλὰ τῇ μοχθηρίᾳ τῆς φύσεως χαριζόμενος, ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς ἐπεξέρχεται. *Qa in mundo ſunt malefica virtutes, etſiamſi ex uſu divina providentia ſint, cùm in eos animadvertant, qi ſunt animadverſione digni; ſunt illa tamen & invifa Deo ut & execrabiles. Neqe enim ita animo affectus eſt vindex, ſive damon, ſive*

*- εἴτως L. πιστάτως *. ὥσπερ δὲ τοὺς καθεύδοντας, οἶμαι, ὁ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. ἄλλος, ἢ καὶ' ἄλλο συνεργεῖ. a ἐκ περισσείας ἢ b καὶ ὁ μεμφόμενος, καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος, καὶ ἀναιρεῖν τὰ γινόμενα. καὶ γὰρ c ἐπὶ τούτῳ ἔχρηζεν ὁ κόσμος. λοιπὸν οὖν σύνες εἰς τίνας ἑαυτὸν καταπίστεις. σκεῖνος μὲν γὰρ πάντως σοι καλῶς χρήσεται d ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, καὶ παραδέξεταί σε εἰς μέρος τι e τῶν συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένῃ, οἷος ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος σίχος ἐν τῷ δράματι,

effectionis inſcii. qo modo dormientes qoqe Heraclitus, opinor, operarios eſſe dixit, & ad ea qæ in mundo aguntur, operas conferre. alius verò alio modo operam confert. ex abundanti verò & is qi qiritatur, & qi in adverſum nititur, & qi ea qæ fiunt, tollere conatur. nam & ſic affectis mundus opus habebat. proinde cogita tandem, qorum in numerum te referas. ſiqidem rector ille univerſi omnino te probè utetur, téqe in operariorum operáſque mutuas conferentium partem recipiet. tu verò cave pars ejuſmodi ſis, qalis in fabula vilis & ridiculus verſus ille, cujus

a L. 7. §. 56. b L. 8. §. 35. L. 10. §. 28. c L. 9. §. 42. d Sup. §. 1. 5. e Sup. §. 14. L. 7. §. 19.

ANNOTATIONES.

ſive homo, qaſi munus hoc Deo præſtet; ſed naturæ malignitati ſerviens communes calamitates perſequitur. Exemplum habes in Aſſyrio rege apud Eſajam *c.* 10. *v.* 5, 7.

Καὶ τοὺς καθεύδοντας] Etiam dormientes cooperari ad ea qæ in mundo geruntur, Heraclitum dixiſſe aſſerit. cùm tamen Heraclitus idem dixerit, referente Plutarcho *lib. de ſuperſtit.* Τοῖς ἐγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι. *Vigilantes in mundo uno eodémqe omniam communi, verſari; dormientes in ſuum cujuſqe proprium neſcio qem concedere.*

Ἐκ περισσείας δὲ] *Supervacaneâ operâ* Xylander. *qantum in ſe eſt* Caſavbonus. *abundè*, ſive *ex abundanti*, malim. Galenus *de ope. ſect. c.* 23. ἐκ περισσείας γάρ ἐστι καὶ τοῦτο κατασκευάσαι ὅτι ἄχρηστος ἡ κατάληψις τῶν παθῶν. *ex abundanti eſt, iſtud oſtendere. qoniam inutilis eſt affectuum comprehenſio.* ἐκ περισσείας, ſive *ex abundanti* agere dicitur, qi liberaliter, ultra id qod exigi poterat avt, neceſſe fuerat, aliqid vel concedit, vel largitur, vel qocunqe modo facit. indè apud Rhetores, Τὰ ἐκ περισσείας καλούμενα, προοίμια. *Exordia ex abundanti qa dicuntur.* de qibus Hermogenes *de invent. l.* 1. *c.* 3. & ἐκ περισσείας προοιμάζεσθαι, *ex abundanti exordiri*, & ἐκ περισσείας λέγειν, *ex abundanti dicere, ibidem*; ubi alia ac graviora, qàm ea qæ objiciant, objicere poſſe ſe crimina alicui prætendunt eodem ſenſu, ἐκ τῆ περίοντος Marcus dixit *l.* 7. §. 56. Ex *abundanti*, inqit, & iſtiuſmodi homines ad mundi opus operam conferunt ſuam, qia fati affectum, dum eidem renituntur, illuſtrant.

Ὁ μεμφόμενος] *qi objurgat naturam*; & *Deos mavult emendare, qàm ſe.* Seneca *Epiſt.* 107.

Καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος] *Dum in bonum uſum malè facta vertuntur, ejus conſiliis militant, etiam qi ejus conſiliis repugnant.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 14. ità Aſſyrius Eſaj. *c.* 10. *v.* 6, 11. *Deúſqe de eis qi faciunt qa non vult, facit ipſe qa vult.* Avguſtinus *de corrept.* & *grat. c.* 14 Et *enchir. c.* 100. *Per eam creaturæ voluntatem qâ factum eſt qod creator nolvit, implevit ipſe qod voluit. hoc enim ipſe, qod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipſis facta eſt voluntas ejus.* Vide *l.* 8. §. 35.

Τῷ τοιούτῳ ἔχρηζεν ὁ κόσμος] Vide *l.* 9. §. 42. Chryſippus *de natur. lib.* 2. à Plutarcho relatus *de contradict. Stoic. c.* 31. & *de Commun. notit. c.* 13. Ἡ κακία πρὸς τὰ λοιπὰ συμπλώματα ἔχει ὅρον. γίγνεται γὰρ αὐτή πως κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον. καὶ ἵν' ὅτως εἴπω, ἐκ ἀχρήσεως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. εἰδὲ γὰρ ἂν τἀγαθὸν ἦν. *Vitioſitas ad atroces calamitates qandam habet rationem peculiarem. Sic enim ipſa qodammodo ſecundùm rationem naturæ, atqe, ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi: neqe enim bonum eſſet.* Vide *infrà ad illa*, εὐτελὴς καὶ γελοῖος σίχος. Sed & Plato in *Theætet. pag.* 129. *A.* Theodoreto etiam adductus *therap. lib.* 12. Ἀλλ' ὅτι ἀπόλλυσθαι τὰ κακὰ δυνατόν. ἐκεινοντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη. *At impoſſibile eſt, mala penitùs exſtirpari. Nam bono appoſitum aliqid eſſe ſemper neceſſe eſt.* Non neceſſarium prorſus, at conducibile tamen, nec noſtri negant. Lactantius *l.* 5. *c.* 7. *Virtutem avt carni non poſſe, niſi habeat vitia contraria*; *avt non eſſe perfectam, niſi exerceatur adverſis. hanc enim Deus bonorum ac malorum voluit eſſe diſtantiam; ut qalitatem boni ex malo ſciamus, item mali ex bono: nec alterius ratio intelligi ſublato altero poteſt. Deus ergò non excluſit malum, ut ratio virtutis conſtare poſſet.* Avguſtinus *enchir. c.* 10. *Ab hac ſummè & immutabiliter bonâ Trinitate creata ſunt omnia, & nec ſummè, nec aqaliter, nec immutabiliter bona, ſed tamen bona etiam ſingula. Simul verò univerſa valde bona; qia ex omnibus conſtitit admirabilis pulcritudo. in qa etiam illud qod malum dicitur, benè ordinatum & ſuo loco poſitum, eminentius commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora ſint. neqe enim Deus omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas, cùm ſummè bonus ſit, ullo modo ſineret mali eſſe aliqid in operibus ſuis, niſi uſqe adeò eſſet omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo.* Et *c.* 96. *Quamvis enim ea qa mala ſunt, in qantum mala ſunt, non ſint bona, tamen ut non ſolùm bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. nam niſi eſſet & hoc bonum, ut eſſent & mala, nullo modo ſineretur ab omnipotente bono; cui proculdubio qàm facilè eſt qod vult, facere; tam facilè eſt qod non vult, eſſe non ſinere. Melius ergò judicavit de malis bene facere, qàm mala nulla eſſe permittere.* Ibidem *c.* 27. Vide Petrum Lombardum *l.* 1. *diſt.* 46.

Ἐκεῖνος πάντως σοι καλῶς χρήσεται] Diſertè ac eleganter hoc diſſerit Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 312. *A.* Αἱ τῶν ἀποτυπώσεων βυλαὶ τε καὶ ἐνέργειαι, μερικὴ ὕλη, γίνονται μὲν ἐν φαύλης διαθέσεως, παθήσεις καὶ αἱ νόσοι αἱ σωματικαί. κυβερνᾶται δὲ ὑπὸ τῆς καθόλου προνοίας ἐπὶ τὸ τέλος ὑγιεινὸν, κἂν νοσοποιὸς ᾖ ἡ αἰτία. μάγιστον γὰρ θείας προνοίας, τὸ μὴ ἐάσαι τὴν ἐξ ἀποστάσεως ἐκνοίᾳ φυεῖσαν κακίαν, ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ μένειν, μηδὲ μὴν κατὰ πάντα βλαβερὰν αὐτὴν γενέσθαι. τῆς γὰρ θείας σοφίας καὶ ἀρετῆς καὶ δυνάμεως ἔργόν ἐστιν, οὐ μόνον τὸ ἀγαθοποιεῖν. φύσις γὰρ ὡς εἰπεῖν, αὕτη τῷ Θεῷ, ὡς τῷ πυρὶ τὸ θερμαίνειν, καὶ τῷ φωτὶ τὸ φωτίζειν. ἀλλὰ κἀκεῖνο μάλιστα, τὸ διὰ κακῶν ἐπισωθῆναι πρός τινων, ἀγαθόν τι καὶ χρηστὸν τέλος ἀποτελεῖν, καὶ ὠφελίμως τοῖς δουλοῖς φαύλοις χρῆσθαι. *Eorum, qi defecerunt, conſilia & operationes, qum ſint ſingulares, fiunt qidem ex mala affectione, ſicut morbi corporis: ab univerſa autem ac generali providentia adminiſtrantur ad finem ſalubrem, etiamſi ſit cauſſa morbi efficiens. Eſt itaqe maximum divinæ providentiæ argumentum, qod non ſinat, ut vitium, qod ex voluntaria defectione ortum eſt, inconducibile maneat & inutile, ſed nec ſit omnino noxium. Divina enim ſapientia, & virtutis, & potentia eſt officium, non ſolum bene facere* (*hæc eſt enim, ut ſemel dicam, Dei natura, ut ignis calefacere, & lucis illuminare*) *ſed illud qoqe maximè, ut id, qod per malos aliqos excogitatum eſt, ad bonum aliqem finem & utilem deducat, & utiliter iis, qa videntur mala, utatur.* Inculcat idem paſſim & Avguſtinus *adv. Fauſt. l.* 16. *c.* 21. *Deus bene utitur etiam malis. Epiſt.* 141. *Sicut mali, Dei bonis malè utuntur, dum non corriguntur; ſic contrà Deus, etiam malis eorum bene utitur, ad juſtitiam ſuam & exercitationem ſuorum.* Et *Epiſt.* 59. *Sicut illorum neqitia eſt, malè uti bonis operibus ejus; ſic illius ſapientia eſt, bene uti malis operibus eorum.* Idem *in Pſal.* 54. *Nè putetis gratis eſſe malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. omnis malus avt ideo vivit, ut corrigatur; avt ideo vivit, ut bonus per illum exerceatur.* Et *in Pſal.* 36. *Habet aliqem hîc uſum peccator? habet. utitur illo Deus ad probandum juſtum. eſt qod de peccatore agatur. locus hîc ejus eſt ut palea in fornace artificis. ardet palea, ut aurum purgetur: ſævit impius, ut juſtus probetur.* Et *in Pſal.* 77. *Utitur eis, qi bonus eſt, bene id eſt, convenienter & juſte: ſicut è contrà iniqi creaturis ejus bonis utuntur malè.* Et *in Pſal.* 104. *Deus bene utitur malis operibus hominum: ſicut illi contrà malè utuntur bonis operibus Dei. Et eſt ipſa illa mirabilis Dei bonitas; qia bene utitur etiam malis, vel angelis vel hominibus. cùm enim ipſi vitio ſuo mali ſint, ille de malo eorum bene facit.* Idem *enchir. c.* 101. *Summè bonus non ſineret fieri malè, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet bene.* Et *de continent. c.* 6. *Tanta eſt omnipotens ejus bonitas, ut etiam de malis poſſit facere bona, ſive ignoſcendo, ſive ad utilitates piorum coaptando atqe vertendo, ſive etiam juſtiſſimè vindicando. omnia namqe iſta bona ſunt, & Deo bono atqe omnipotenti digniſſima, nec tamen fiunt niſi de malis. qid igitur melius, qid omnipotentius eo, qi cùm mali nihil faciat, bene etiam de malis facit?* Poſſent & alia plura coacervari. Verùm iſta forſan qibuſdam nimia videbuntur. Chryſippus certè ipſe gemina ferè his habet, *de Diis l.* 1. referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 33. Ὅτι τοῦτα (τὰ κακὰ) ἀποίμαστα καὶ κατὰ τὸν Διὸς λόγον, ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἴσχυσιν πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribus ea* (mala) *ſecundùm Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſſâ, ſive aliâ ad univerſum reſpiciente adminiſtratione.*

Ὁ τὰ ὅλα διοικῶν] Vide *l.* 5. §. 21, & *ſuprà* §. 5.

Τῶν συνεργῶν] ità *l.* 7. §. 19. Τῶ ὅλῳ συνεργά. *Ipſa univerſo cooperantia.* & *infrà* §. 43. Συνεργὰ εἰς ταυτόν. *Ad unum idemqe efficiendum operas mutuas conferunt.*

Οἷον ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος σίχος] Locum hunc illuſtrat nobis Plutarchus *de commun. notit. adv. Stoicos c.* 13. adductis ipſis Chryſippi verbis, qæ in animo proculdubio Marcus habuit, cùm hæc ſcriberet. Ea ex *l.* 2. *de natura* ſic habent. Ὥσπερ γὰρ αἱ παμῳδίαι ἐπιγράμματα γελοῖα φέρουσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἐστὶ φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προστίθησιν. ὅτως

ψέξειας

jus meminit Chryſippus.

§. 43. Nunqid Sol pluviæ munus ambit, avt telluris Æſculapius? qid ſidera ipſa, nonne diverſa qamvis ſint, ad unum tamen idémqe efficiendum operas mutuas conferunt?

§. 44. Si qid de me eíſqe qæ mihi ſunt obventura Dii conſuluerint, omnino bene conſuluerunt. etenim conſilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit. ut avtem malè mihi facerent, ecqid eos impelleret? ecqid enim vel illis ipſis, vel univerſo, cujus præcipuè curam gerunt, indè accederet? qod ſi de me ſpeciatim nihil conſuluerint, at de rebus univerſi ſaltem omnino conſuluerunt; qibus & mea cum conſecutione neceſſaria cohæreant, amplecti hæc debeo eíſqe acqieſcere. ſin de nullis (ἔ Χρύσιππος μέμνηται).

§. 43. [a] Μήτι ὁ ἥλιος τὰ ἴδια ἔργα ἀξιοῖ ποιεῖν; μήτι ὁ Ἀσκληπιὸς τὰ τῆς καρποφόρου; τί οὖν τῶν ἄστρων ἕκαστον, ἀλλ' [b] διάφορα μέν, συνεργὰ δὲ πρὸς τὰ αὐτά;

§. 44. [c] Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμοὶ συμβαινόντων οἱ θεοὶ, καλῶς ἐβουλεύσαντο. [d] ἄβουλον γὰρ θεὸν ἀδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. [e] κακοποιῆσαι δὲ με διὰ τίνα αἰτίαν ἔμελλον ἁρμαῖς; τί γὰρ αὐτοῖς, ἢ τῷ κοινῷ, ἃ μάλιστα προνοοῦσι); οὐκ τούτων περιεγένετο; εἰ δὲ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ, περί γε τῶν κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς [f] κατ' ἐπακολούθησιν καὶ τούτοις συμβαίνοντα, [g] ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. εἰ δ' ἄρα περὶ

ANNOTATIONES.

ψέξειας ἂν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν. τοῖς δὲ ἄλλοις οὐκ ἄχρηστός ἐστιν. *Sicut enim comœdiæ inſcriptiones ferunt ridiculas, qæ pro ſe nullius pretii, toti poemati tamen aliqid venuſtatis addunt: ita ipſum qidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Intereſt tantùm, qod Marcus στίχον ἐυτελῆ, Chryſippus ἐπίγραμμα φαῦλον, ſed uterqe γελοῖον, dixerit: ille ad hominem pravum, hic ad pravitatem hominis ipſam retulerit. Avdi tamen ex parte Plutarchi, qam ſubjunxit, cenſuram: Πρῶτον μὲν ὅτι, inqit, τὴν κακίαν γεγονέναι κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν, ὥσπερ τὸ φαῦλον ἐπίγραμμα γέγονε κατὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ βούλησιν, πᾶσαν ἐπίνοιαν τῆς ἀτοπίας ὑπερβάλλει. ἔπειτα δὲ τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τὴν κωμῳδίαν κοσμεῖ, καὶ συνεργεῖ πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς, ἐφιεμένης τοῦ γελοίου καὶ κεχαρισμένου τοῖς θεαταῖς. ὁ δὲ πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θεμίσιος Ζεὺς, καὶ ἀρίστοτέχνης, κατὰ Πίνδαρον, ὁ δεῦρο δὴ τι μέγα καὶ ποικίλον καὶ πολυμαθὲς δημιουργῶν τὸν κόσμον, ἀλλὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἅπου κοινὸν συνομοσαμένων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως, τί πρὸς τὸ κάλλιστον τοῦτο καὶ σεμνότατον τέλος ἐδεῖτο λῆρων καὶ ἀνδροφόνων καὶ πατροκτόνων καὶ τυράννων; (qod Marcus ſuprà. τοῦ τοιούτου ἔχρηζεν ὁ κόσμος) ὁ γὰρ ὑδὼν τῷ θείῳ καὶ κοινῷ ἡ κακία γέγονε ἐπεισόδιον. ἔτι τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τοῦ ποιήματος πολλοστημόριόν ἐστι, καὶ μικρὸν ἐπίσχει παντάπασιν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ χωρίον. καὶ ὅτι πλειονάζει τὰ τοιαῦτα, ὅτι τῶν ἓν τι ποιεῖσθαι δοκούντων ἀπόλλυσι καὶ λυμαίνεται τὴν χάριν. τῆς δὲ κακίας ἀναπλήσαι πάντα πράγματα, καὶ πᾶς ὁ βίος ἐυθὺς ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχει κορωνίδος ἀτυχημονῶν καὶ ἐκπίπτων, καὶ ταρατόμενος, καὶ μηδὲν ἔχων μέρος καθαρὸν μηδὲ ἀνεπίληπτον (ὡς ἔστι λέγεσθαι) αἴσχιστόν ἐστι δραμάτων ἁπάντων καὶ ἀτερπέστατον. *Primùm vitium Dei providentiâ exſtitiſſe, ſicut voluntate poetæ malum epigramma factum eſt, tantum abſurdi habet, ut abſurdius cogitari poſſit nihil. Deinde malum epigramma comœdiam ornat, & ad finem conſeqendum adjuvat, poetâ ſpectatoribus riſum movere, vel lepidum aliqod proponere cupiente. At patrius ille, & ſuprenus, ac juſtitiæ præſes Jupiter, optimúſqe, ut eum Pindarus nominat, artifex, non ſcilicet drama aliqod magnum, & varium, multiplicive cognitioni ſerviens mundum fabricans, ſed urbem diis hominibuſqe communem, in qo una vitam exigerent juſtitia & virtute ducibus concorditer ac feliciter: qorſum ad pulcerrimum hunc finem opus habuit latronibus, homicidis, parricidis, tyrannis? Non enim jucundum Deo exordium avt elegans fuit vitioſitas. Præterea ineptum illud epigramma perexigua eſt comœdiæ particula, inqe ea minimum planè locum occupat: ac neqe abundant talia, neqe eorum, qæ rectè facta videntur, cuiqam officiunt, avt venuſtatem ejus corrumpunt. At vitiis repleta ſunt omnia, totáqe vita ſtatim à primordio fabulæ uſqe ad coronidem decorum non ſervans, aberrans à recto curſu, conturbata, nullam partem habens puram, avt reprehenſionis immunem, ut ipſi dicunt, omnium eſt dramatum turpiſſimum & injucundiſſimum.* Qanqam pro Chryſippo Marcóqe multa forſan dici poſſent, ſi candidam ſaltem ac benignam interpretationem verborum utriúſqe admiſerimus: verùm ulteriùs de his impræſentiarum non lubet diſſerere. Illud tantùm adjiciam; in Plutarchi animadverſione verba illa, πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ θεμίσιος Ζεύς, vitiata videri. qid enim habet commune πατρῷος καὶ ὕψιστος; Et primâ qidem facie videri poſſit, leviculâ inflexione πρῶτος καὶ ὕψιστος legendum. certè ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος Deus pater noſtris dicitur. Eſajæ *c.* 44. *v.* 6. & Joanni *Apocal. c.* 1. *v.* 17. & *c.* 2. *v.* 8. & *c.* 22. *v.* 13. Verùm locum iſtîc τὸ πρῶτος καὶ ὕψιστος qem habeat, non video. Itaqe malim Plutarcho ipſo facem præferente legere, πατρῷος καὶ σωτικὸς καὶ θεμίσιος. Sic Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 29. Ὥσπερ περὶ τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος, καὶ γενέτορος καὶ πατρὸς δίκης καὶ εὐνομίας. *Ut etiam de Jove ſervatore, genitore, & patre juſtitia atqe æqitatis.*

§. 43. Μήτι ὁ ἥλιος] Lucianus itidem *de aſtrolog.* Τὰ ἔργα ἑκάστῳ αὐτῶν διωρίσατο, τῇ Ἀφροδίτῃ μὲν εἰπὼν, *Iliad. ε. v.* 429.

Ἀλλὰ σὺ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.

τὰ δὲ τοῦ πολέμου,

Ταῦτα δὲ Ἄρηϊ θοῷ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

A *Utriuſqe effectum deſcripſit: Veneris, qum ait,*

Tute Venus jucunda magis connubia cura:

belli vero,

Cuncta tibi hæc cura fuerint Martis atqe Minervæ.

Gemino utitur argumento Plutarchus *in lib. de tranq. pag.* 472. *A.* dum qorundam omnia ambientium vanitatem retundit. Ἀλλ' ἔνιοι, inqit, τοὺς μὲν Στωικοὺς οἴονται παίζειν, ὅταν ἀκούσωσι τὸν σοφὸν παρ' αὐτοῖς μὴ μόνον φρόνιμον καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλὰ καὶ ῥήτορα καὶ στρατηγὸν καὶ ποιητὴν καὶ πλούσιον καὶ βασιλέα προσαγορεύομενον. ἀυτοὺς δὲ πάντων ἀξιοῦσι τούτων. Καίτοι καὶ τῶν θεῶν ἄλλος ἄλλην ἔχων δύναμιν, ὁ μὲν Ἐνυάλιος, ὁ δὲ μαντικὸς, ὁ δὲ κερδῷος ἐπονομάζεται. καὶ τὴν Ἀφροδίτην ὁ Ζεὺς, ὡς ἔοικεν αὐτῇ πολεμικῶν ἔργων, ἐπὶ γάμους ἀποστέλλει καὶ θαλάμους. *Sed nonnulli Stoicos ludere putant, qando ab iis audiunt ſapientem non modo prudentem, juſtum, fortem, ſed rhetorem qoqe, imperatorem, poëtam, divitem, regémqe cognominari, cum interim hos ſibi titulos arrogent omnes. Atqi deorum alius aliâ virtute præditus, hic bellicoſus, ille fatidicus, rursum alius lucri præſes nominatur. Et Venerem Jupiter, qod ad eam res bellica nihil pertinerent, ad nuptias & cubilia ablegat.* Et mox *C.* Οὐ πάντα πάντων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ πρὸς ἄλλο ἄλλοτε βίᾳ ζῶλον ἕλκειν καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia ſunt omnium: ſed oportet Pythica obtemperantem inſcriptioni, ſeipſum noſſe, deinde uti ſuo ingenio ad ea, ad qæ naturâ factus eſt: neqe id ad alius vitæ ſtudium trahendo, huic vim facere.* Vide *ad l.* 4. §. 27. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 22.

Διάφορα μὲν] Vide *ad l.* 9. §. 9. Seneca *qæſt. nat. præfat. l.* 1. *Occaſus ſiderum atqe ortus, & tam diverſas concordantium vias.*

§. 44. Εἰ ὄν] ὄν illud παρέλκειν videtur. eſt enim novi argumenti exordium. Vide *l.* 8. §. 3.

Καλῶς ἐβουλεύσαντο] Ità *l.* 3. §. 4. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. *Iſta optima eſſe perſvaſum habet.* & *l.* 9. §. 28. Εὖ ἔχει πάντα. *Omnia bene ſe habent.* Vide & *l.* 7. §. 41. Epictetus *Diſſert. l.* 3. §. 24. Τῷ ὄντι κακῶς διοικεῖται τὰ ὅλα, εἰ μὴ ἐπιμελεῖται ὁ Ζεὺς τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν, ἵν' ὦσιν ὅμοιοι αὐτῷ. ἀλλὰ ταῦτα ὅσιά ἐστι, καὶ ὅσια ἐνθυμηθῆναι. *Omninoqe rerum univerſitas male gubernatur, niſi cives ſuos curat Jupiter, ut ſimiles ſint ipſius. Atqi iſta nefas eſt vel cogitare.* Et *c.* 26. Καὶ τραπείη δὲ ἀγαθῷ ὁ λείπει ὁ μισθοδοτῶν, ἢ δὲ ἐργάτῃ, ἢ δὲ σκυτεῖ; τῷ δ' ἀγαθῷ λείψει; ἔστως ὁ θεὸς ἀμελεῖ τῶν αὐτοῦ ἐπιτευγμάτων, τῶν διακόνων; τῶν μαρτύρων; ἵνς μόνοις χρῆται παραδείγμασι πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους, ὅτι καί ἐσι, καὶ καλῶς διοικεῖ τὰ ὅλα, καὶ ὅτι ἀνδρὶ ἀγαθῷ οὐδέν ἐσι κακόν, οὔτε ζῶντι, οὔτε ἀποθανόντι. *Non deeſt qi ſorti militi ſtipendium det, non operario, non ſutori: & bono viro deerit? Itáne Deus ſua mandata, ſuos miniſtros, ſuos teſtes negligit, qibus ſolis adverſus indoctos exemplis utitur, ac ſe & eſſe, & rectè gubernare omnia, bonóqe viro nihil eſſe malum vel viventi vel mortuo probat?* qæ noviſſima Socratis ſunt ex Platonis *apolog.* mutuata. Vide *ad l.* 10. §. 31.

Ἄβουλον γὰρ θεὸν] Vide *l.* 2. §. 11.

Ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν] *amplecti & acqieſcere.* hoc eſt enim τὸ στέργειν, φιλεῖν καὶ προσαναπαύεσθαι, ut Marc. *l.* 4. §. 31. Demoſthenes *de coron.* Ἐι δὲ φύσιν ἔστος, δείξατε. κἀγὼ στέξω, καὶ σιωπήσομαι. *acqieſcam, & conticeſcam.* Iſocrates *ad Demonic.* Στέργε τὰ παρόντα. *præſentibus acqieſce, contentus eſto.* Plutarchus *Antonio*; Νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργομεν. *nunc rebus præſentibus contenti ſimus.* Polybius à Svida in Στέρξω laudatus: Νῦν δὲ, ὡ πρὸς ἡμῶν γὰρ ἐπιορκεῖν, τὰ παρόντα στέργομεν. *Nunc verò (non enim nos pejerare decet) in præſenti rerum ſtatu acqieſcimus.* Incertus avtor apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Πάντων ἄριστον μὴ βιάζεσθαι θεούς.
Στέργειν δὲ μοῖραν. ---
In cœlites vim non parare eſt optimum;
Sed amare fatum.

πρὶ μηδενὸς βυλεύονται, πιστεύῃ μὲν ἐχ ὅσιον, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ ἐυχώμεθα, μηδὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τὰ ἄλλα πράττωμεν, ἅπερ ἕκαστοι ὡς πρὸς παρόντας καὶ συμβιώντας σὺν θεοῖς πράττομεν. εἰ ἢ ἄρα πρὶ μηδενὸς τ καθ' ἡμῶν βυλεύονται, [a] ἐμοὶ μὲν ἔξεστι πρὶ ἐμαυτῆ βυλεύεσθαι. ἐμοὶ δὲ ἐστι σκέψις πρὶ τ συμφέροντος. [b] συμφέρῃ ἢ ἑκάστῳ, τὸ κῆ τ ἑαυτῆ κατασκευῇ κὴ φύσιν. ἡ ἢ ἐμὴ φύσις λογικὴ κὴ πολιτική. [c] πόλις κὴ [d] πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ, μοι [e] ἡ Ῥώμη, ὡς ἢ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος.

a *L.* 9. §. 28.
b Sup. §. 16. 40.
c *L.* 2. §. 16. *l.* 3. §. 11.
d *L.* 12. §. 1.
e *L.* 2. §. 5.

la prorsus re consilia ineunt, qod tamen impium est credere, qorsum tunc immolemus, supplicemus, juremus, alia faciamus, qæ facimus singuli, tanqam si Deos præsentes & conversantes nobiscum habeamus: at si de nulla re, inqam, nostra consilia ineunt; qidni egomet mihi consulam? mihi avtem deliberatio competit, de eo qod conducat mihi. conducit verò unicuiqe, qod est constitutioni & naturæ ipsius consentaneum. porrò natura mea rationalis & civilis est: civitas & patria, qâ Antoninus, Roma; qâ homo, mundus. hisce

ANNOTATIONES.

Grotius. Et apud eundem *tit.* 109. Sophocles:

Στέργειν δὲ τἀμπεσόντα, καὶ θέσθαι πρέπει,
Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ γένειν τύχην.
Amare oportet casus, ac, disponere,
Non gemere sortem, ut aleatorem bonum.

Ità enim accipio illa, Σοφὸν κυβευτὴν, qomodo Flaccus dixit in *art.* — *fidus Interpres* —
pro, sicut *fidus interpres.* Et lib. 1. Epist. 7.
Rusticus expectans, dum defluat amnis —
pro, *Rustici instar est expectantis.* Vide *l.* 3. §. 16. & *l.* 5. §. 8. & *l.* 7. §. 38. & *l.* 10. §. 6, 11. Theodoretus denique *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 480. *C.* Ἔστιν τῶν ἀνθρώπων, τίχνην μαθεῖν ἱππίλων τινὰ, φύσει μὲν τῷ διδάσκειν ἐπισταμένην, στέργει δὲ τὰ προσφερόμενα παῤ ἐκείνου μαθήματα. *Omnes homines, qi artem qampiam discere cupiunt, ad eos se conferunt, qi docere noverunt, & amplectuntur qa ab illis docentur.* Et mox: κὴ ὁ μὲν ἔχει τῶν γινομένων τὴν γνῶσιν. ὁ δὲ στέργει τὴν πίστιν. ubi malè vertit Acciaolus, *disciplinas colit, & fidei innititur*: cùm vertendum potiùs fuerit, *documentis acquiescit, & fidē contentus est.* hoc est enim qod priùs dixerat, Πιστεύει τοῖς λεγομένοις, καὶ ὐκ ἀντιλέγει τῷ διδάσκοντι. *Credit iis qa dicuntur, nec docenti repugnat.* Et in syntaxi diversa, apud Isocratem *in Panathen.* Ἀνάγκη στέργειν τοῖς ἤδη συμβεβηκόσιν. *Eis qa jam obtigerunt acquiescere necesse est.* Idémqe *de pace pag.* 283. Ὁρῶσι γὰρ ἡμᾶς ὐ στέργοντας ὅις ἂν ἔχωμεν, ἀλλ' ἀεὶ τῶ πλείονος ὀρεγομένους. *Nam dum non contentos,* sive *acquiescentes eis, qa possidemus, sed plura semper appetere cernunt.* de Scopa Polybius Svidæ referente: Οὐκ ἔστεργε τοῖς παροῦσιν, ἀλλ' ἀπόρητος ἦν. *Non contentus erat præsentibus; sed erat insatiabilis.* qod mox qasi interpretatus ipse, ὐκ ἀρκεσθεὶς τούτοις, inqit. Lucianus item à Budæo adductus: εἰ δὲ τις ἀὐσθαίρετος ἥλετο, στέργειν ἐχὶ δίκαιον τοῖς ἐγνωσμένοις. *acquiescere eis qa decreta & statuta sunt.* Et apud Svidam avtor innominatus: Ἐκεῖνος οἴμαι δυνάμει στέργειν ἀναγκάζετο τύχοις. *Ille, ut opinor per vim his contentus esse cogebatur.* Libanius *Orat.* 3. *de Alexandro*; Οὐδὲν κεκλημένος, ᾧ στέργειν ἄξιον, ἐπιχειρεῖ τῷ πλείονι. *Nullâ re partâ, qâ contentum esse aqum foret, affectabat & aggrediebatur amplius qiddam.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. exact.* Ἀλλ' ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἐν ταύτῃ μενέτω, κἂν ᾖ τῆ κρείττονος ἄξιος. ἐν ᾧ στέργει τὴν παροῦσαν, πλέον ἐυδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν, ἢν ὐκ ἔλαθε. *Sed qivis in qem locum vocatus est, in illo maneat, licet dignus esset meliori, rebus præsentibus contentus magis laudabitur, qàm si illum, qem non obtinebat, qæsierit.* Eodem sensu & τὸ ἀγαπᾶν usurpatur. Libanius *vit. sua. p.* 7. *C.* Ὁμωμοκότι δὲ ἤδη τοῖς παροῦσιν ἀγαπήσειν. *Qum jam jurassem me præsentibus contentum fore.*

Ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ ἐυχώμεθα] Apulejus *de Deo Socrat.* *Nullus*, inqis, *Deus rebus humanis intervenit. cui igitur preces allegabo? cui votum nuncupabo? cui victimam cadam? qem miseris auxiliatorem, qem bonis favtorem, qem adversatorem malis in omni vita ciebo? qem denique, qod frequentissimum est, jurejurando arbitrum adhibebo?*

Ἔξεστι πρὶ ἐμῦ βυλίνεσθαι] κὴ προνοῆσαι τῶν ἀπρονοήτων, *solicitè providere rebus, qas providentia expertes ajunt*, ut Tatianus *contr. Grac. pag.* 143. Ità *l.* 9. §. 28. μὴ πως σὺ εἰκῆ, *tu ne temerè feraris.*

Κατὰ τὴν ἑαυτῦ καλωκινὴν] Vide *suprà* §. 16, 40. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 9. §. 28.

Πόλις κὴ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ μοι ἡ Ῥώμη] Ità Cicero *contr. Rullum* 2. *Roma communis patria omnium nostrum.* Et Modestinus in *Pandect. l.* 50. *tit.* 1. *leg.* 33. *Roma communis patria nostra est.* Seneca verò *ad Helv. c.* 6. de eadem, sensu havd pavlò latiore, ratione hominum ex omnibus locis terrisqe eò confluentium, ibiqe sedes figentium suas; *Qa velut communis patria potest dici.* qomodo de Italia Plinius *hist. nat. l.* 3. *c.* 5. *Una cunctarum gentium in toto orbe patria.* Et Aristides *Orat. in Romam*, ratione civitatis gentibus aliis communicatæ *Tom.* 1. *p.* 374. Τὸ Ῥωμαῖον, ὦ πόλεις, ἀλλὰ γένους ὄνομα κοινῶ τινῶν. κὴ τοῦτο ὐχ ἑνὸς τῶν πάντων, ἀλλ' ἀνθρώπῳ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. *Ut jam Romanum nomen sit non urbis alicujus, sed generis totius, nec unius qidem alicujus, sed qod reliqis omnibus exaqaretur. p.* 375. Πολλοὶ μὲν, inqit, ἐν ἑκάστῃ πόλει πολῖται ὑμέτεροι, ὐχ ἧττον ἢ τῶν ὁμοφύλων, ὑδ' ἰδόντες πω τινὲς ἀὐτῶν τὴν πόλιν. τοσοῦτον ἐξηγάγετο τὸ τῆς

A πόλεως ὄνομα. *Jam & multi sunt in urbibus singulis vestris cives non minùs qàm urbis sua, licet eorum aliqi nunqam viderint civitatem suam, in tantum producitis urbis cognomen.* Cicero *de legib. l.* 2. *Ego meherculè municipibus omnibus duas esse censeo patrias, unam natura, alteram civitatis. ut ille Cato, cùm esset Tusculi natus, in populi Romani civitatem susceptus est. itaqè cùm ortu Tusculanus esset, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris.* Tum, ubi in Atticis idem ostendisset, unde & Evripides *Ione*,

— πατρὶς γῆ δ' Ἀθηναίαν πόλις.

subjungit, *Sic nos & eam patriam dicimus, ubi nati; & illum, qâ excepti sumus. Sed necesse est caritate eam præstare,* B *in qa respublicæ nomen & universa civitatis est. dulcis avtem non multò secùs est ea qa genuit, qàm ea qa excepit. itaqe ego esse hanc meam patriam prorsus nunqam negabo, dum illa sit major, & hac in ea contineatur.* Duplici ergo nomine *patriæ* Marco *Roma*, & ortûs ratione, & civitatis, nam & *Roma natus est.* Capitolinus.

Ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος] Ità Theodorus Atheus, εἶναι πατρίδα τὸν κόσμον. *Mundum esse patriam.* Laërtius *l.* 2. in *Aristip.* qod idem & alii. Vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 3. §. 11. Herculis est apud Tragicum vox, à Plutarcho *de exil.* & Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. lavdata:

Ἀργεῖος, ἢ Θηβαῖος. ὦ γὰρ ἔνχομαι
Μιᾶς. ὅπως μοι πύργος Ἑλλήνων πατρίς.
Argivus an Thebanus: havd unam mihi
Adscribo; patria urbs est Graja qalibet.

Verùm latiùs patriam suam porrigit Crates Thebanus apud Laërtium *l.* 6. in *Hipparchia*:

Οὐχ εἷς πατρὶς μοι πύργος, ἢ μία στέγη.
Πάσης δὲ χέρσου, κὴ πόλισμα κὴ δόμος
Ἕτοιμος ἡμῖν ἐνδιαιτᾶσθαι πάρα.
Mihi patria non urbs una, non una est domus:
Verùm qot urbes, qot domos tellus habet,
Totidem mihi sunt aqa ad hanc vitam loca.

Grotius. Sed & Socrates, de qo Plutarchus *ibidem.* Ὁ δὲ Σωκράτης βέλτιον, ὐκ Ἀθηναῖος, ἢ δὲ Ἕλλην, ἀλλὰ Κόσμιος εἶναι φήσας, ὡς ἂν τις Ῥόδιος εἴπει, ἢ Κορίνθιος. ὅτι μηδὲ Σουνίῳ, μηδὲ Ταινάρῳ, μηδὲ Κεραυνίοις ἐνέκλεισεν ἑαυτόν. *Et Socrates melius, qi non Atheniensem, non Græcum, sed mundanum, & mundi civem se esse dixit. Noluit enim sic à patria ista appellari, qomodo Rhodius avt Corinthius aliqis diceretur,* neqe *se inclusit Sunio, neqe Tenaro, avt Ceravniis montibus.* Subjungit Plutarchus ex Evripide.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχουθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις.
Ἕτοι τῆς πατρίδος, ἡμῶν ὅροι εἰσίν.
Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur.
Illi patria nostra sunt termini. Seneca *Epist.* 102. *Primùm humilem non accipit patriam; Ephesum, avt Alexandriam, avt si qod est etiamnum frequentius incolis, latius tectis solum. illis patria est, qodcunqe suprema & universa circuitu suo cingit. hoc omne convexum, intra qod jacent maria cum terris, intra qod aer humana divinis secernens etiam conjungit, intra qod disposita tot numina in actus suos excudunt.* Democritus item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή. ψυχῆς γὰρ πατρὶς ὁ σύμπας κόσμος. *Qalibet terra hominis sapientis est pervia: anima namqe fortis universus mundus patria est.* Qod Evripides *ibidem* lavdatus ex Musonii *de exil.*

Ἅπας μὲν ἀὴρ αἰθέρ' ἀνέπτατο.
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.
Patet omne cælum prapeti Jovis alisti:
Ità terra qavis patria est forti viro.

Grotius. Et in eundem sensum Naso *Fast. l.* 1.

Omne solum forti patria est; ut piscibus æqor,
Et volucri vacuo qicqid in orbe patet.

In Homeri epitaphio è veteri marmore à Falkenburgio *ad Nonni Dionysiaca* repræsentato;

Πατρὶς ἐμοὶ χθὼν πᾶσα. —
Patria mi terra est omnis. —

De Christicolis Justinus *Ep. ad Diognet. p.* 497. Πᾶσα ξένη, πατρὶς ἐστιν αὐτῶν. κὴ πᾶσα πατρὶς, ξένη. *Omnis peregrina regio patria est eorum: & omnis patria est peregrina.* Distinctius, & ad Marci

mentem

ce civitatibus qæ utilia, & mihi ſunt bona.

§. 45. Qæcunqe unicuiqe contingunt, univerſo conducunt. hoc ſufficere poterat. ſed & illud adjiciatur, qod in univerſum obſervatione habitâ deprehendes, qicqid alicui conducit, etiam aliis conducere. conducibilis verò vocabulum in ſenſu communi nunc ſumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.

§. 46. Qemadmodum afficere te ſolent ea qæ in theatro locíſqe ejuſmodi repræſentantur, ut eadem

[a] τὰ δὲ πόλεσιν ἐν παύτῃσι ὠφέλιμα, μίνα ἔστι μοι ἀγαθά. [a] L. 4. §. 23. l. 5. § 22.

§. 45. [b] Ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρῃ. ἤρκει ἔστω. ἀλλ' ἔτι σκεῖνο, ὡς ἐπίπαν ὄψῃ τῶν φυλάξας, ὅσα ἀνθρώπῳ * ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις. [c] χρησιμώτερον δ' ἴσως νῦν τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβανέσθω. [b] L. 5. §. 8. * καὶ f. [c] L. 2. §. 9. * Ὥσπερ Lug. Ὅπερ Xyl.

§. 46. * [d] Ὅσπερ προσίσθαί σοι τὰ ἀμφὶ τῶν θεάτρων καὶ τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὡς [d] ἀεὶ τὰ αὐτὰ ὁρῶ- [d] L. 2. §. 14. Sup. 37.

ANNOTATIONES.

mentem proximè, Epictetus *l.* 2. *c.* 5. Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; μέρος πόλεως, πρῶτης μὲν τῆς ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ὡς ἔγγιστα λεγομένης, ὅ τί ἐστι μικρὸν τῆς ὅλης μίμημα. *Qid enim eſt homo? Pars civitatis, primùm ejus qæ ex Diis conſtat & hominibus: deinde illius qa proximè te attingit, qaqe univerſi parvum qoddam ſimulacrum eſt.* Et *cap.* 15. Τῆς σαυτῆς πόλεως πολίτην, καὶ τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς. *Civitatis iſtius civem, tam magnæ, qam parvæ.* Sed & Seneca *de otio ſap. c.* 31. *Duas reſpublicas animo complectamur; alteram magnam & verè publicam, qâ Dii atqe homines continentur; in qa non ad hunc angulum reſpicimus, aut ad illum, ſed terminos civitatis noſtræ cum ſole metimur; alteram cui nos adſcripſit conditio naſcendi. hac aut Athenienſium erit, aut Carthaginienſium, aut alterius alicujus urbis, qa non ad omnes pertineat homines. qidam eodem tempore utrique reipublicæ dant operam, majori minoríqe, qidam tantùm numeri; qidam tantùm majori.* E primo genere eſt Marcus noſter.

Τὰ τοῖς πόλεσιν] Vide *l.* 5. §. 22. & *infrà* §. 45, 54.

§. 45. Τῷ ὅλῳ συμφέρει] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8.

Ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἰδίοις ἀνθρώποις] legendum forſan, καὶ ἰδίοις. hoc eſt, *ea qa hominum alicui eveniunt, non univerſo tantùm, ſed hominibus etiam aliqo modò conducere.*

Κοινότερον] *Sed nunc vocabulum utilis accipiamus latiùs; ut etiam rebus mediis pateat.* Xylander. imò, τὸ συμφέρον, ſive *conducibile*, *nunc vulgari modo accipiatur, qatenus de rebus mediis enunciatur.* ità *l.* 2. §. 9. Ὡς ἄν τις κοινότερον συγκρίνοις. τὸ συμφέρον enim ſive *conducibile* de rebus mediis Stoici vix conceſſerint. qæ illi χρήσιμα ἢ ἄχρηστα eſſe ajebant, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα. id eſt, *utilia*, ſed non *conducibilia*. Vide *ad l.* 3. §. 6, 11. & *l.* 8. §. 7. Ità Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. §. 20. ubi Carneadis illa retulerat; Ἕκαστον τῶν φύσει γεγονότων, ὅταν τῷ πρὸς ὃ πέφυκε καὶ γίγνεται, τυγχάνῃ τέλους, ὠφελεῖται. *Unumqodqe eorum qæ à natura fiunt; qcum ſuum aſſequitur finem, ad qem natum eſt, juvatur & commodè tractatur.* ſubjungit, κοινότερον δὲ τῆς ὠφελείας, ἢν ἐυχρησίαν ἔστοι λέγωσιν, ἀκυρέον. *Communius enim utilitatem interpretari oportet, qàm illi vocant uſum commodum.*

§. 46. Ὅσπερ προσίσθαί σοι] ὅπερ Xylander legiſſe videtur. Lugdunenſis ὥσπερ exhibet. προσίσασθαι, *aliqando offendere, moleſtum eſſe, tædio afficere.* Ità Dionyſius Halicarnaſſeus *de dictione Iſocratica.* Πᾶς ὁ τῶν σχημάτων κόσμος πολὺς ἐστι παρ' αὐτῷ, καὶ λυπεῖ πολλάκις τὴν ἄλλην κατασκευὴν, προσισάμενος ταῖς ἀκοαῖς. id eſt, *obſidens aures & offendens.* qod alibi dixit idem, κόπτειν τὴν ἀκρόασιν. confirmat autem hoc diſertè id qod à Marco hîc dicitur, tenorem unum eundémqe viſorum dictorúmve continuum, faſtidium afferre. qanqam contrà Joannes Chryſoſtomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 8. αὐτὴ ἡ καινολογία πᾶσι προσίσασθαι. *innovatio ipſa qoſqe offendebat.* Idem itidem *in ad Hebr. Orat.* 8. de rudimentis pietatis Chriſtianæ primis, qæ *lactis* nomine apud Apoſtolum deſignantur; Ὅρα γὰρ πῶς ἡμῖν ταῦτα προσίσασθαι. (τοῖς τελείοις, utiqe) ἀλλ' ἐκείνους ἤρεφεν, ἡδέως προσισάμενα αὐτοῖς. *Vide qomodo nos adultiores iſta nunc offendant; cùm illos tamen rudiores tunc alerent, ipſos nevtiqam offendentes.* atqe iſto qidem ſenſu τὸ προσίσασθαι hîc ſumi oportebat, ſi ὅσπερ legeremus. Verùm ὅπερ malim; qia τοῦτο ſequitur; ut ſignificet, hîc potiùs προσίσασθαι, *contingere, uſu venire*, qomodo Plato in *Theætet.* Ταῦτα ἐδὴ ὕπαρ πράττειν προσίσατο αὐτοῖς. *Hæc eis nè in ſomnis qidem facere uſu venit.* Et Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 37. Platonicum illud explicans, οἷς δὲ δεῖπνα καθίσαι ἐδὲ ὄναρ, φησὶ, προσίσαται. *Nec cænas lautas vel ſomnio ait ſibi obtigiſſe.*

Ἀεὶ τὰ αὐλὰ] Qærit Ariſtoteles *problem. l.* 21. *q.* 14. Διὰ τί τὰ αὐλὰ συνεθιζομένοις τι ἡδέα φαίνεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερόμενοις οὐχ ἡδέα. *Cur eadem & aſſvefcentibus ſvavia, & admodum crebrò utentibus inſvavia ſentiantur.* Summa ſolutionis eſt. Ὅτι τὸ μὲν ἔθει ἕξιν διελκυσάν τινα ἐν ἡμῖν ποιεῖ, ἢ πλήρωσιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρεσθαί τε, πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄγγειον. & in proximis, pro ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία. ἔστι γὰρ [καθάπερ ἄγγειον] τί ἡ ἐπιθυμία. adfirmant ſequentia: αἱ μὲν ἕξεις γυμνάζόμεναι αὔξονται καὶ ἐπιδιδόασι. τὰ δὲ ἀγγεῖα σατούμενα οὐδὲν μείζω γίνεται. διόπερ τὸ μὲν ἔθει, ὃν γυμνάσιον, αὔξει τὴν διελκυσὴν ἕξιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφερόμενον, σάττει μὲν καὶ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν. ἧς πληρουμένης, οὐκέτι προσίμεθα. *Qia conſvetudo habitum rei cujuſpiam ca-*

pientem in nobis efficit, non ſatietatem. Freqens autem uſio deſiderium explet: qod & ipſum qaſi cauſſa qadam eſt. Habitus ergò qum exercitantur, augentur atqe proficiunt. Conceptacula verò infarcta nihilo ampliora redduntur. Qamobrem conſvetudo qum exercitatio ſit, avget habitum illum capientem. Qod autem uſu crebro in cibo aſſumitur, inſarſit qidem, explétqe deſiderium: qo expleto non amplius eſcam recipimus. Plutarchus in *pædagog. p.* 7. *B.* Μουσικὴ, ἐν ἄκροασιν πλήσμιόν τι καὶ πρόσκοπτὸς ἐστιν. ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν, καθάπερ καὶ ἄλλοις ἄκροασιν, ἐν ἀκούσμασι καὶ θεάμασι. *Ubiqe unius teneris cantilena ſatietatem affert & offendit: varietas delectat hîc & ubiqe, ut in auditionibus & ſpectaculis.* Iſocrates *ad Demon.* §. 12. Τὰς ἐυλίξεις μὴ πυκνὰς ποιοῦ τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μακρὰς περὶ τῶν αὐτῶν. πλησμονὴ γὰρ ἁπάντων. *Ne ſapius eoſdem, neqe verboſius iiſdem de rebus alloqare. Eſt enim rerum omnium ſatietas.* Contrà;

— μεταβολὴ πάντων γλυκύ.
Omnium mutatio dulcis.

Evripides *Oreſte.* Idémqe *Antiop.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 63.

Κόρος δὲ πάντων. καὶ γὰρ ἐν καλλίστοις
Λύπτροις ἐν αἰσχροῖς εἶδον ἐκπεπληγμένους.
Δαιτὸς δὲ πλησθείς τις, ἄσμενος πάλιν
Φαύλῃ διαίτῃ προσβαλὼν ἥσθη σόμα.
Rerum ſatietas omnium eſt. turpes toros
Vidi ſequentem, pulcra cus conjunx domi:
Et plenus epulis aliqis è vili cibo,
Novitate commendante, cepit gavdia.

Grotius. Gregorius Nazianzenus *de pace, Orat.* 3. Τροφῆς καὶ ὕπνου καὶ ᾠδῆς κόρος ἐστὶ, καὶ τῶν αἰσχίστων. ὡς λίγωσι. καὶ πλησμονὴ πάντων, ἐ τῶν ἀλγεινῶν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἡδίστων. καὶ πάντα εἰς ἄλληλα περιχωρεῖ τε καὶ περιτρέπεται. *Ut cibi, & ſomni, & cantus, rerúmqe obſcœniſſimarum, ut ajunt, ſatietas ſit, omniúmqe non modò maleſtarum, ſed etiam jucundiſſimarum rerum ſaturitas & faſtidium tandem oboriatur, cunctáqe inter ſe viciſſim immeent & convertantur.* In animo forſan habebat Pindari illud *Nem. Od.* 7.

— κόρον δ' ἴσχει
Καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθε' Ἀφροδίσια.
— *ſatietatémqe habet*
Et mel, & ſvaves flores Venereos.

Vel Homeri illud *Il. v. v.* 636.

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, καὶ ὕπνου, καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς, καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.
Omnium qidem ſatietas eſt, & ſomni, & amoris,
Cantúſqe dulcis, & elegantis ſaltationis.

Vel etiam Moſchi illud *Idyll.* 4. *v.* 71.

— καὶ ἐυφροσύνης κόρος ἐστί.
— *& lætitiæ ſatietas eſt.*

Idémqe *de Theolog. Orat.* 1. Οὐ τὸ μεμνῆσθαι διηνεκῶς κωλύω, τὸ θεολογεῖν δέ. οὐδὲ τὴν θεολογίαν, ὥσπερ (ὥσπερ f.) ἐυσεβῆς, ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν. οὐδὲ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν. ἡ γὰρ μέθεξις πλησμονὴ καὶ κόρος ἐμοῦ ἐργάζεται, καίπερ ὄντος μέθεξις. *Ne qis perpetuo Deum memoriâ teneat, haud veto, ſed ne de Deo diſputet: imo nec hoc prohibeo, ne de Deo diſputet.* (*id enim pium eſt*) *ſed nè intempeſtivè: nec hoc ago, ut docendi munus explodat, ſed nè mediocritatis fines tranſiliat. An verò qum mellis qoqe ipſius, qantumvis dulcis, ſatietas vomitum moveat,* &c. Alluſit ad Regis ſapientiſſimi dictum, *Proverb. c.* 25. *v.* 16. *Mel ſi offenderis, qod ſatis eſt comedas, nè ſaturatus illo, evomas rurſus: Ità pedem tuum ſtudioſè contineas ab adibus vicini tui, nè ſatur tui cùm fueris, odio te habeat.* ſcilicet. *Saturatis ſtomachus, non oblata ſolùm renuit, ſed ingeſta etiam rejicit.* Evcherius *in Gen. q.* 1. Itaqe Salvianus *Epiſt.* 1. *Gratiâ meorum rogatus utor interdum, ſed tamen parcè, & apud paucos, nè gratiâ ipſâ ingratè utar.* In Petronii *fragm.*

Non uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gavdet habere vices.
Taurus amat gramen mutatâ carpere valle:
Et fera mutatis ſuſtinet ora cibis.
Ipſa dies ideo grato nos proluit haviſtu,
Qòd permutatis hora recurrit equis.

Caſſiodorus *l.* 7. *Epiſt.* 36. *Nemo dubitat, homines ſuâ varietate recreari: qia in continuatione rerum magnum mentibus eſſe conſtat faſtidium. dulcedo mellis, ſi aſſiduè ſumatur, horreſcit. Serena ipſa, qamvis magnopere deſiderentur, jugiter adepta ſordeſcunt.* & *l.* 2. *Ep.* 3. *Ipſe qoqe annus temporum pater, qadri-*

ὁρώμενα, καὶ τὸ ὁμοιοδὲς, φερομένη τῷ ἥδιον ποιεῖ. ἔστω καὶ ἐπὶ ὅλου βίου πάσχειν. [a] πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν. μέχρι τίνος ἂν;

a L.7.§.1. l.9.§.28.

semper uniformiter exhibita, ſpectandi ſatietatem pariant: eodem modo & in vita tota ſis affectus. univerſa enim ſunt ſurſum deorſum eadem, & ex eiſdem. quouſque igitur?

§. 47. Ἐννόει συνεχῶς [b] παντοίους ἀνθρώπους, καὶ παντοίων μὲν ἐπιτηδευμάτων, παντοδαπῶν δὲ ἐθνῶν, τεθνεῶτας. ὥστε καλύπτειν ἔστω μέχρι Φιλιστίωνος, καὶ Φοίβου, καὶ Ὀργανίωνος. μάλιστα δὲ νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα φῦλα. ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπου τοσοῦτοι μὲν δεινοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι δὲ [c] σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Σωκράτης. τοσοῦτοι δὲ ἥρωες πρότερον. τοσοῦτοι δὲ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι. ἐπὶ τούτοις δὲ Εὔδοξος, Ἱππ-

b L.3.§.1. l.4.§.48.

c L.7.§.19.

§.47. Iſtud jugiter cogita, omnis generis, omniúmqe tam ſtudiorum, qàm & nationum, homines, mortem obiiſſe. deſcende hoc modo uſque ad Philiſtionem, Phœbum, Origanionem. tum ad alias claſſes te transfer. eò nimirum nos concedere oportet, qò tot oratores diſerti, tot philoſophi verendi, Heraclitus, Pythagoras, Socrates; tot heroes priſci; tot hos ſecuti imperatores, tyranni: Evdoxus inſuper, Hip-

par-

ANNOTATIONES.

fariâ ſe diverſitate componit: nec deſiderium caperet, ſi novitatis A *eſt ſita, ſi ſemper iiſdem fruare, ſed ſi omnino permutes.* vide *l.* 12. §. 35.

ſuccederent, eorum me cepit ſatietas. Neque enim in eo voluptas

Τὰ ἀμφὶ τῷ Θεάτρῳ] De Circenſibus Plinius minor *lib.* 9. *Epiſt.* 6. *Nil novum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpectâſſe ſufficias. qò magis miror tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere, currentes equos, inſiſtentes curribus homines, videre.* Qi & ideo miratur, *non vulgus tantùm, ſed qoſdam eoqe graves homines, inve inani, frigidâ, aſſiduâ, tam inſatiabiliter deſidere.* Vide *ad l.* 7. §. 3.

Καὶ τὸ ὁμοιοδὲς] Cicero *de invent. l.* 1. *Omnibus in rebus ſimilitudo eſt ſatietatis mater.* Et Fabius *l.* 9. *c.* 4. *Virtutes etiam ipſa tadium pariunt, niſi gratiâ varietatis adjuta.* Et B mox: *Ex ſimilitudine tadium & ſatietas creatur.*

Πάντα ἄνω κάτω] Alluſit ad Heracliti dogma illud apud Laërtium *l.* 9. *c.* 8. Τὴν μεταβολὴν, ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam eſſe ſuprà infràqe ducentem.* Vide *l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *ſuprà* §. 37.

Μέχρι τίνος ἂν;] Apud Senecam *Epiſt.* 77. Stoicus qidam: *Cogita, qamdiu jam idem facias. cibus, ſomnus, libido: per hunc circulum curritur.* ipſe *Epiſt.* 24. *Qoſdam ſubit eadem faciendi videndique ſatietas, & vita non odium, ſed faſtidium: in qod prolabimur, ipsâ impellente philoſophiâ, dum dicimus;* C *Qouſque eadem? nempe expergiſcar, dormiam, ſatiabor, eſuriam, algebo; aſtuabo: nullius rei finis eſt: ſed in orbem nexa ſunt omnia: ſugiunt ac ſequuntur. diem nox premit, dies noctem: aſtas in autumnum deſinit; autumno hyems inſtat, qa vere compeſcitur. omnia tranſeunt, ut revertantur, nihil novi video; nihil novi facio. ſit aliqando & hujus rei nauſea. multi ſunt, qi non acerbum judicent vivere, ſed ſuperfluum.* Idem *de tranqill. c.* 2. *Hoc qoſdam egit ad mortem, qòd propoſita ſape mutando, in eadem revolvebantur, & non reliqerant novitati locum. faſtidio illis eſſe cepit vita & ipſe mundus: & ſubit illud* * *rabidarum* [* *tabidarum*, Lipſius] *deliciarum; Qouſque eadem?* Lucretius *l.* 3. hoc argumento ſub Naturæ perſona mortis ſubeundæ æqanimitatem ſvadet, ſubituri qiritationem objurgat: D

Qid tibi tantopere eſt, mortalis, qòd nimis agris
Lactibus indulges? qid mortem congemis, ac fles?
Nam ſi grata fuit tibi vita anteacta priorqe,
Et non omnia pertuſum congeſta qaſi in vas
Commoda perfluxere, atqe ingrata interiere;
Cur non, ut plenus vita conviva, recedis?
Sin ea, qa fructus cunqe es, periere profuſa,
Vitáqe in offenſa eſt, cur amplius addere qaris;
Rurſum qod pereat malè, & ingratum occidat omne;
Nec potius finem vita facis atqe laboris?
Nam tibi praterea qid machiner inveniámqe E
Qod placeat, nihil eſt. eadem ſunt omnia ſemper.
Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus
Confecti langvent, eadem tamen omnia reſtant;
Omnia ſi peragas vivendo vincere ſec'la.

Et pavlò póſt:

Praterea verſamur ibidem, atqe inſumus uſqe:
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.

Qod idem Seneca *Epiſt.* ſuperiùs memoratâ. *Ecqid habes propter qod expectes? voluptates qa te morantur ac retinent, conſumſiſti:* F *nulla tibi nova eſt: nulla non jam odioſa ipsâ ſatietate. nihil tibi luxuria tua in futuros annos intactum reſervabit.* Iſte avtem jugis rerum tenor Chironem etiam immortalitatis tædio affecit, ſi Luciano *in vitpiſοῖς* credimus. Τὸ γὰρ ἡδὺ, inqit, ἴσως ποτίλον τι, καὶ ἐχ ἁπλῆν ἡγεῖμαι εἶναι. ἐγὼ δὲ ζῆν ἀεὶ, καὶ ἀπολαύειν τῶν ὁμοίων, ἡλίου, φωτὸς, τροφῆς. αἱ ἄρας δὲ αἱ αὖραι, καὶ τὰ γιγνόμενα ὕπνοι, ἐξῆς ἕκαστον, ὥσπερ ἀκολουθοῦντα, θάτερον θατέρῳ. ἐπιπλήσθην γῆν αὐτῶν. ἐ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μεταχεῖν ὅλως, τὸ τερπνὸν ἦν. *Nam qod jucundum vocant, variam illud, & nevtiqam ſimplex eſſe duco. Verùm ego cùm ſemper viverem, iiſdémqe fruerer, ſole, luce, cibo: tum eadem hora, & qacunqe in vita contingunt, ordine ſingula recurrerent, atqe aliis alia per vices*

§.47. Τεθνεῶτας] Vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 48, 50.

Φιλιστίωνος] *Philiſtionis* Nicæi Comici Socrati coætanei meminit Svidas. *Philiſtionis* Locri, qem & antiqum appellat, Plutarchus *Sympoſ. l.* 7. *c.* 1. & ex Plutarcho Gellius *l.* 17. *c.* 11. Et is forſan eſt, cui libros *de diæta*, qi Hippocratis nomen præferunt, à nonnullis adſcribi avtor eſt Galenus *in Comment. ad lib. de diæt. in morb. acut.* qíqe à Plinio inter eos, è qibus ſua deliba- vit, recenſetur.

Ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ] Eò nos commigrare & concedere oportet, qò tot ante nos heroes, principes, tyranni, oratores diſerti, artifices periti, philoſophi tum graves, tum & rerum humanarum irriſores, conceſſerunt. *ad domum ſcilicet viventi cuique deſtinatam.* ut Job. *c.* 30. *v.* 23. vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 48, 50. Seneca *Ep.* 77. *Eò ibis, qò omnia eunt. qid tibi novum eſt? ad hanc legem natus es. hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc majoribus ante te, hoc omnibus poſt se. Series invicta, & nullâ mutabilis ope, illigat & trahit cuncta. qantus te populus morituroruṁ ſequetur, qantus comitabitur? fortior, opinor, eſſes, ſi multa millia tibi commorerentur. atqi multa millia hominum & animalium hoc ipsò momento, qo tu mori dubitas, animam variis generibus emittunt. tu autem non putabas te aliqando perventurum ad id, ad qod ſemper ibas? nullum ſine exitu iter eſt.* Τὸν θάνατον autem μεταβολὴν Marcus dixit; qomodo μετοίκησιν Plato *Phadone pag.* 86. *F.* Εὐχαριθαί γε τοῖς θεοῖς ἴξεστί τε καὶ χρὴ τὴν μετοίκησιν τὴν ἐνθένδε ἐπὶτε εὐτυχῆ γενέσθαι. *Licet & oportet orare Deos, ut felix ſit tranſmigratio noſtra.* μεταβαλεῖν, *mutare*, ſed & *ſedem mutare, de loco in locum migrare.* Ità Ariſtoteles *hiſt. anim. l.* 8. *c.* 12. de gruibus, μεταβάλλουσιν ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου. *Qa ex Scythicis campis ad paludes Ægypto ſuperiores veniunt.* & de piſcibus, οἱ μὲν ἐκ τῆ Πόντου, ἢ εἰς τὸν Πόντον μεταβάλλουσι. *Alii ex Ponto, aut in Pontum tranant.* indè μεταβολὴ pro *migratione.* Ariſtoteles *ibidem.* Τὰ μὲν ἐκ τῶν ἐγγὺς τόπων ποιήσασα τὰς μεταβολὰς, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐσχάτων. *Alia de locis vicinis diſcedunt, alia de ultimis.* Thucydides *l.* 1. *p.* 2. Μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐπιτηδείων εἶχεν. *Ut avtem qaqe terra optima erat, ita ſemper mutationibus incolarum maximè obnoxia erat.* Vide *ad lib.* 5. §. 13.

Φιλόσοφοι] Vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 7. §. 19.

Στρατηγοὶ, τύραννοι] Vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 32, 48. Tragicus à Plutarcho *ad Apoll.* lavdatus:

Πῦ γὰρ τὰ σεμνὰ κεῖνα; πῦ δὲ Αυδίας
Μίγας δυνάστης Κροῖσος, ἢ Ἑρξης βαρὺν
Ζεύξας θαλάσσης αὐχέν' Ἑλλησποντίας;
Ἄπαντες αἰδὴν ἦλθον εἰς Ἀΐδης δόμους.
Ubi ille qondam faſtus? ubi nunc Lydia
Dominator ingens Cræſus? & Xerxes grave
Qi ratibus aqor junxit Helleſpontium?
Abripuit omnes orcus ad Lethes domum?

Grotius.

Εὔδοξος] Εὔδοξος Αἰσχίνου Κνίδιος, ἀστρολόγος, γεωμέτρης, ἰατρὸς, νομοθέτης. *Evdoxus Æſchini filius, Cnidius, aſtrologus, geometra, medicus, ac legumlator fuit.* Laërtius *l.* 8. *c.* 86. Τοῦτον ἀντὶ τοῦ Εὐδόξου ἔνδοξον ἐκάλουν, διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης. *Hunc pro Evdoxo Endoxon ob famæ claritatem gloriámqe appellabant.* Idem *ibidem c.* 91. qi & vitam ejus breviter deſcripſit. de eodem & Svidas. Strabo operis initio. Diodorus Siculus *l.* 1. Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 12. & *l.* 10. *c.* 2. (qos libros ideo Nicomacho filio, non Ariſtoteli patri tribuere videtur Laërtius) Plutarchus *de Iſid.* & *Oſir.* in *Marcell.* & *adv. Colot.* & *adv. Epicur. p.* 1094. *A.* qo loco memorabile iſtius votum commemorat: Ἤυχετο, παρασκευῆ τῷ ἡλίῳ, καὶ καλαμαθὸν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Phaethontis modo comburi voluit eâ lege, ut ſibi ante liceret ad ſolem adſtanti, figuram & magnitudinem, formámqe aſtri perdiſcere.* Seneca *qaſt. nat. l.* 7. *c.* 3. Gellius *l.* 17. *c.* 21. Philoſtratus *in Sophiſt.* Vitruvius *l.* 9. *c.* 7, 9. Petronius in *Satyr.*

Ἱπ-

parchus, Archimedes; alia acuta, fublimia, induſtria, verſuta, arrogantia ingenia: ipſi vitæ hujuſce caducæ & in dieculam durantis ſubſannatores, qalis Menippus, illiúſque ſimiles. hos omnes jam olim occubuiſſe memineris. at ecqid indè illis mali? ecqid & illis, qorum nè nomina qidem ſuperſunt? unicum ergò iſtîc eſt, qod ſit plurimi faciendum, ut veritatem juſtitiámqe colens ipſe, cum mendacibus injuſtiſqe benevolè degas.

§.48. Oblectare te ſiqando libuerit, virtutes eorum, qi tecum vivunt, cogita; hujus induſtriam, illius modeſtiam, alterius liberalitatem, alterius aliam aliqam. nihil enim animum oblectat magis, qàm virtutum imagines in moribus eorum qi unâ degunt nobiſcum exerentes ſe, &, qàm fieri poteſt confertiſſimè, mentis oculis ſe ingerentes. in promptu itaqe eſto tibi iſtiuſmodi.

§.49. Nunqid qòd tot pondo, non avtem trecen-

παρχ@, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, παντοδαπαί, [a] αὐθάδεις, αὐτῆς τῆς ἐπικήρου καὶ ἐφημέρου τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλιδασαί, οἷον Μένιππ@ καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. πρὸ πολλῶν τούτων ἐννοῆ, ὅτι [b] πάλαι κεῖνται. τί γὰρ [c] δεινὸν αὐτοῖς; τί καὶ τοῖς [d] μηδ' ὀνομαζομένοις ὅλως; [e] ἐν ᾧδε πολλοῦ ἄξιον, τὸ [f] μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης [g] εὐμενῆ τοῖς ψευσταῖς καὶ ἀδίκοις διακεῖσθαι.

§.48. Ὅταν εὐφρᾶναι σεαυτὸν θέλῃς, [h] ἐνθυμοῦ τὰ περιέρματα τῶν συμβιούντων. οἷον, ἔστι μοὶ, τὰ δεσπότου. ἔστι γὰρ [i] τὰ αὐτῆμον. ἔστι γὰρ τὰ [k] εὐμετάθετον. ἄλλου γὰρ ἄλλο τι. ἀδίκως χαίρουσιν εὐφραινόμενοι, ὡς τὰ θνητὰ μιμώματα τῶν ἀρετῶν ἐμφαινόμενα τοῖς ἤθεσι τῶν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς εἶεν τὰ συμπίπτοντα. διὸ καὶ [l] πρόχειρα αὐτὰ ἐκτέον.

§.49. Μὴ δυσχεραίνῃς, ὅτι * τοσῶν δὲ πηχῶν λιτρῶν

[a] L.10.§.9.
[b] Inf. §.56.
[c] L.7.§.23.
[d] L.4.§.33.
[e] L.2.§.17. l.4.§.33.
[f] L.3.§.16.
[g] L.3.§.11. l 9.§.11.l. 11.§.9.18.
[h] L.5.§.31.
[i] L.1.§.2.
[k] L.1.§.3. 14.
[l] L.3.§.13.

* τοσῶνδε τινῶν.

ANNOTATIONES.

Ἵππαρχ@] *Hipparchus* Nicæus, inſignis item Mathematicus; qem *conſiliorum naturæ particípem*, Plinius vocat, *hiſt. nat. l. 2. c. 12.* & *ibidem c. 26. nunqam ſatis laudatum*; & *qo nemo magis approbaverit cognationem cum homine ſiderum, animáſqo noſtras partem eſſe cæli.* Et mox: *eundem ausum, rem atqum Deo improbam*, (hominem loqi memineris potentiæ divinæ minùs gnarum, qàm vates ſacer prædicat, *Pſal. 147. v. 4.*) *annumerare poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungere*, (imò malim, qàm, *ad normam expangere*;) — *cælo in hæreditate cunctis relicto, ſi qiſqam, qi cretionem eum caperet, inventus eſt.* De eodem Strabo *l. 1.* & *2.* & Ptolomæus in *Almageſto init.*

Ἀρχιμήδης] *Archimedes celeberrimus geometricâ & machinali ſcientiâ.* Plinius *l. 7. c. 37.* de qo vide cùm alios, tum Plutarchum ex *Marcell. vit. ad l. 5. §. 1.* ſed & qæ ille *ibidem* de eodem plura: qo loco inter alia refertur iſtius ad Hieronem arrogantiſſima vox illa. Ὡς ἐπὶ γῆν εἶχεν ἑτέραν, ἐκείνην ἂν ταύτην, μεταβὰς εἰς ἐκείνην. *Si altera terra ſuppediteret, digreſſum in illam hanc de ſede ſua emoturum.* vel ut Pappus in *mechan.* Δός μοι πᾶ στῶ, καὶ κινῶ τὰν γᾶν. *Des ubi conſiſtam, & dimoturus ſum terram.* ſive ut Ludovicus Vives *de art. corrupt. l. 5. Si alter foret terra globus, ſe illum ad hanc tracturum, vel hunc ad illum impulſurum.* Cicero *Tuſcul. l. 1. Aſtrorum converſiones motúſqe omnes qi animo vidit, is docuit ſimilem animum ſuum ejus eſſe, qi ea fabricatus in cælo eſſet. nam cùm Archimedes Lunæ, Solis, qinqe errantium motus in ſphæram illigavit, effecit idem, qod ille, qi in Timæo mundum adificavit, Platonis Deus, ut tarditate, celeritate diſſimillimos motus una regeret converſio, qod ſi in hoc mundo fieri ſine Deo non poteſt, nè in ſphæra qidem eoſdem motus Archimedes ſine divino ingenio potuiſſet imitari.* de qo artificio vide Clavdiani *Epigram. 21.* De eodem avtem Archimede videri poſſunt etiam Polybius *hiſt. l. 8.* Diodorus *l. 5. §. 9.* Vitruvius *l. 9. c. 3.* Cicero *Verrin. 4. pro Cluent.* & *Tuſc. l. 5.* Athenæus *l. 5. c. 7.* Syneſius *de inſomn.* Proclus *in Euclid. l. 2. c. 3.* Evſtathius *ad Il. α'*: ubi ἱκαλόγχειρον. & *ad Il. ε'.* ubi κεφαλοβόλον dictum refert Rhemnius Fannius *de ponder.* & Piſides apud Svidam in Δύναμις.

Ἀνθάδεις] *Contumaces* Xylander. *peremptoris, fidentes* Caſavbonus. *arrogantes*, malim. qanqam nec hoc ſatis arridet, neqe enim in partem ſeqiorem uſurpâſſe videtur Marcus iſtic. vixqe eſt ut uno verbo exprimam, qod voluiſſe ſentiam. *qi de inventis ſuis ſummopere placebat ſibi.* Vide *ad l. 10. §. 9.*

Χλιναστὰ, οἷον Μένιππος] De *Menippo* Cynico Laërtius *l. 6. c. 99.* Φέρει μὲν οὖν σπουδαῖον οὐδέν. τὰ δὲ βιβλία αὐτῶ πολλῶ παγγέλωτ@ γέμει, καί τι ἴσον τοῖς Μελεάγρω τῶ καθ' αὑτὸν γενομένω. *Edidit qidem nihil dignum memoriâ, at ipſius libri multo riſu referti ſunt, non ſecus atqe Meleagri, qi tempore ejus fuit.* Mitiùs tamen de Menippo Strabo *l. 16.* Ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογελοῖος. *Gadarenſis fuit & Meleager & Menippus ſeria jocoſè ſolitus exprimere.* Hinc avtem de Menippo Diogenes Polluci ab inferis reverſuro in Luciani *mortualibus p. 262.* mandata dans: Ἦν πω ἴδῃς Μένιππον τὸν κύνα, (εὑροις δ' ἂν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ καθὰ τὸ Κράνειον, ἢ ἐν τῷ Λυκείῳ, τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους φιλοσόφων καταγελῶντα) εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι σοι, ὦ Μένιππε, κελεύει ὁ Διογένης, εἰ σοι ἐκπωμα τὸ ὑπὲρ γῆς καταγελάσαι, ἥκειν ἐνθάδε πολλῶ πλείω ἐπιγελασόμενον. *Sicubi Menippum canem videris* (*invenies avtem ipſum Corinthi circa Craneum, avt in Lyceo, contendentes iſtos inter ſe philoſophos deridentem*) *dicas illi: Menippe, jubet te Diogenes, ſi ſatis ea qæ in terris geruntur, deriſiſti, huc multo plura deriſurus venias.* Et in δὶς κατηγορουμένω, *pag. 236.* eundem appellat Dialogus, Φοβερόν τινα κύνα καὶ τὸ δῆγμα λαθραῖον, ὅτῳ καὶ γελῶν ἅμα ἔδακεν. *Terribilem canem, morſu latenter invadentem, qatenus mordet ridendo.* Porrò à Menippo iſto, ſcripta χλιναστικὰ καὶ σαρκαστικὰ *Menippea* dici ſolenne habent; ut Varronis *Satyræ*, & Luciani *dialogi.* Qin & libellos illos ipſos, qi illius nomine vulgò circumferebantur, ab aliis Dionyſio nempe Zopyróqe Colophoniis, ſub Menippi perſona fuiſſe compoſitos, non deeſſe qi tradant, Laërtius teſtatur.

Ἐν ᾧδε πολλοῦ ἄξιον] Vide *l. 4. §. 32.* & *ſuprà §. 16.* Dio Pruſæus *Orat. 16. p. 246.* Ἂν δὲ ἐκείνῃ ἐνθυμηθῇς, ὅτι μηδεὶς ἔστιν ὅλως τῶ βίῳ χρόνος, ἀλλὰ πάντες οἱ μακάριοι καὶ λίαν εὐδαίμονες δόξωσί εἶναι, τεθήσεται. καί σοι πάρεστιν ἤδη τοῦτο τὸ πέρας, κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἔλθῃς τῶ βίῳ. πολὺν λῆρον ἡγήσῃ καὶ μεγάλην ἐνόησιν, τὸ νομίζειν ὅλως τι δεινὸν εἶναι τῶν γιγνομένων, ἢ μέγα, ἢ θαυμαστόν, δίκα γε ἐνὸς, τῶ χωρὶς λύπης καὶ φόβου καὶ τῶν τοιούτων παθῶν διαγαγεῖν. *Si verò illud conſideraveris, qod nullum ſit omnino certum vitæ tempus, ſed omnes beati, qiqe nimis felices ſunt habiti, defuncti ſint:* & *tibi jam adſit ille vitæ terminus, etiamſi diutiſſimè vivas: magnas putabis eſſe nugas. magnámqe ſtoliditatem exiſtimare qicqam ex univerſis qæ ſunt, grave eſſe, avt magnum, avt admirabile, præter unum, qod mœſtitia & timori atqe hujuſmodi affectionibus non eſt ſubjectum.* Ariſtides in *Eteoneum Tom. 1. pag. 140.* Οὐ δεῖ δὴ φιλοψυχεῖν, οὐδὲ τὴν εὐδαιμονίαν τίθεμεθαι, ὥ τις ὡς πλεῖστα ἴσχει πράγματα, οὐδ' εἴ τις τῶ μακρῶ γήρως ἀπόλαυσιν, οἷα δὴ ἀπολαύειν εἰώθασιν ἄνθρωποι. ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῦτον κάλλιστ' ἔχειν, ὅστις τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ τῶ βίῳ μοῖραν ἐν τοῖς καλλίστοις ἐξέπλησε, καὶ ὅστις, ὥσπερ ποιητὴς, ποθούντων ἀκοῦσαι ἦλθε καὶ ὁρᾶν, καὶ ἐλυσε τὸ δρᾶμα. *Quare non eſt qod vitæ cupidi ſimus, avt moleſtiarum multitudine, vel longa ſenectutis fructu, qalem qidem homines percipiunt, felicitatem metiamur potiùs, qàm cum eo præclariſſimè actum putemus, qi conceſſum ſibi vitæ ſpatium in res optimas inſumpſerit, ac tanqam poeta qiſpiam nondum ſatiatis auditoribus & ſpectatoribus fabulam abſolverit.*

Εὐμενῆ] Ità *l. 3. §. 11.* ἐννοὺς, *benevolè.* & *l. 9. §. 11.* μετὰ εὐμενείας. *cum benevolentia.* & *l. 11. §. 9, 18.* μετὰ εὐμενείας καὶ πραότητος. *cum benevolentia & lenitate.* & *l. 7. §. 22.* φιλεῖν καὶ τοὺς πλημμελοῦντας. *etiam eos qi offendunt diligere.* Vide *l. 9. §. 27.*

§.48. Τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀρετῶν] Nihil tam candoris ingenui proprium qàm virtutes, qas ipſe habeas, in aliis etiam adamare: qum *in alio ſua qemqe natura delectet*: ut Plinius minor in *Panegyr.* & multò adhuc magis, in aliis etiam ſuſpicere, qibus ipſe careas. Plinius idem *l. 1. Epiſt. Neqe enim ego, ut multi, invideo aliis bonum, qo ipſe careo: ſed contrà, ſenſum qendam voluptatémqe percipio, ſi ea qa mihi denegantur, amicis video ſupereſſe.* Et *Epiſt. 17. Scias eum plurimis virtutibus abundare, qi alienas ſic amat.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Virginitatem in cælum fero, non qia habeam, ſed qia magis miror qòd non habeo. ingenua & verecunda confeſſio eſt, qo ipſe careas in aliis prædicare.*

Τὸ εὐμεταδότον.] Pavlus *ad Tim. Ep. 1. c. 6. v. 18.* εὐμεταδότους εἶναι. *faciles ad impertiendum.*

Πρόχειρα] Vide *l. 3. §. 13.*

§.49. Ὅτι τοσῶν δὲ τινων λιτρῶν εἶ] Qod de corporis pondere Marcus, de robore Tullius in *Catan. Nè nunc qidem vires deſidero adoleſcentis; non plùs qàm adoleſcens etiam vires tauri avt elephantis deſiderabam.* Objurgátqe eos Seneca *de benef. l. 2. c. 29.* qi eis corporis dotibus non contenti, qas natura ipſis aſſignavit, *qeruntur qòd magnitudine corporum non aqemus elephantes, velocitate cervos, levitate aves, impetu tauros; qòd ſagacitate nos varium canes vincant; qòd acie luminum aquila, ſpatio ætatis corvi, multa animalia nandi facilitate.* Et de ætatis ſpatio rurſus *l. de brev. vit. c. 1. Major pars mortalium de natura malignitate conqeritur, qòd in exiguum ævi gignimur; qòd hæc tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis ſpatia decurrant: adeò ut, exceptis admodum paucis, cæteros in ipſo vitæ apparatu vita diſtituat.* Et mox, vitium hoc non vulgi ſolius eſſe peculiare oſtendens: *Indè Ariſtoteli cum rerum natura exigenti, minimè convenions ſapientis viro lis eſt: illam animantibus tan-*

tum

τρῶν εἶ, ὁ τεμαχθσίων; ἄτω δὴ καὶ ὅπι μέχρι
* τοσῶν δε. * τοσῶν ᾖ ἐτῶν τῶν βιωτέον σοι, καὶ ὁ μέχρι
a L.8.§.7. πλείονος. [a] ὥσπερ γὰρ τ ὁσίας, ὅσον ἀφώρι-
b L.2.§.4. σαί σοι στέργεις, ἄτως καὶ [b] ὅπι ἔ χρόνε.

c L.3.§.11. §. 50. [c] Πειρῶμεν πείθειν αὐτές. [d] περάτ]ε
d L.11.§.9. ᾖ καὶ τῶν ἀκόντων, ὅπεν τ δικαιοσύνης ὁ λόγος
e L.4. §.1.l. ἄτως ἄγῃ. ἐὰν μέν τι βία τις προσχρώμενος ἐνι-
7.§.58. κήσῃ, [e] μεταβαίνε ὅπι τὸ ἐυάρεσον καὶ ἄλυπον, καὶ
f L.5. §.20. συγχρῶ εἰς ἄλλε ὑρετικὸ τῇ κωλύσ]. καὶ μέμνησο
* καὶ ὅτι ὅπι [f] μετ' ἀπαιξαιρέσεως ὁρμᾶς, * ὅπι καὶ [g] τῶν
g L.5.§.17. ἀδυνάτων ἐκ * ὀρέγε. πίνος ἔν; τ * τοίας
* ἀρέγε * τοιᾶς δε δὲ πίνος ὁρμῆς. τάτε ᾖ τυγχάνες, * ἐφ' ὅις
τινὸς *[εἰ] ἐφ' Xyl. [κἂν] ἐφ' f. προῄχθημεν *, ταῦτα * γίνε].
*-θης f.
*[μὴ] γ vel §. 51. [h] Ὁ μὲν φιλόδοξος ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἰδί-
-τ'[ὐ] γ. ον ἀγαθὸν ὑπολαμβάνει. ὁ ᾖ φιλήδονος ἰδίαν πεῖσιν.
h L.2.§.7.

torum sis, ægrè fers? nec itaqe, qòd tot annos, non avtem plures, victurus sis, ægrè feras. Sicut enim staturæ, sic & temporis, qantum assignatum est tibi, tanto contentus sis oportet.

§. 50. Aliis qæ justa sunt, persvadere annitamur. Sed invitis etiam facito, qod justitiæ ratio exegerit. qòd si qis vi adhibitâ obstiterit tibi, tu ad æqanimitatem & tranqillitatem te transfer, eóqe qod obstat ad virtutis alterius exercitium fac utare. memineris etiam, qòd cum exceptione opus aggrediebare, nec id appetebas, qod fieri non potest. qid ergò? conatum istiusmodi. hunc avtem assequeris, etiamsi ea qæ conatus fueras, non fiant.

§. 51. In actione aliena ambitiosus bonum suum situm opinatur: in passione sua voluptuarius: in actio-

ANNOTATIONES.

tum indulsisse, ut qina avt dena secula edurent, homini in tam multa ac magna genito, tantò citeriorem terminum stare. Verùm Theophrasto, non Aristoteli querelam hanc attribuit Cicero *Tuscul. l.* 3. *Theophrastus moriens accusâsse naturam dicitur, qòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, hominibus tam exiguam dedisset.* Cùm Aristoteles contrarium potiùs statuat, *de gener. animal. l.* 4. *c.* 10. Πάντων γὰρ ὁ ἄνθρωπος πλείω ζῇ χρόνον, πλὴν ἐλέφαντος, ὅσων ἀξιόπιστον ἴσμεν τὴν πεῖραν. *Homo enim plus temporis, qàm qodvis animal vivit, excepto elephante, qod qidem usu adhuc fido digno noverimus.* fuerit itaqe forsan Senecæ σφάλμα μνημονικόν. Pedonis gemina in *Macen. obit.* querimonia:

Vivacésne magis cervos decet esse paventes,
Si qorum in torva cornua fronte rigent?
Vivere cornices multos dicuntur in annos;
Cur nos angustâ conditione sumus?

De utriusqe & molis & ætatis mensura decreto numinis acquiescere qemqe Marcus hîc monet. certè de utraqe solicitum anxiúmve esse nec expedit, nec proficit. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτῦ πῆχυν ἕνα; *Qis enim ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?* Domini Christi verba sunt, Matth. *c.* 6. *v.* 27. qæ verba etiamsi de *statura* accipiant pleriqe, at de *ætate* intelligenda Andreas Dunæus nostèr contendit; eúmqe sensum verba facilè admittunt.

Τοσῶν δὲ ἐτῶν τῶν] Ità Basilienses τοσῶν δὲ ἐτῶν, Lugdunenses τῶν expuncto. Ego, transposito malim τοσῶν δὲ τῶν, avt etiam τινῶν, ut in membro priore.

Ὅσον ἀφώρισαι] Vide *ad l.* 8. §. 17. & *l.* 12. §. 23.

Στέργεις] *Acqiescis eò contentus.* hoc est enim στέργειν τι, vel τινί. Vide *suprà ad* §. 44. qo sensu & τὸ ἀγαπᾶν havd infreqens deprehenditur. Plato *Timaeo pag.* 1047. *D.* Ἀλλ' ἐὰν ἄρα μηδενὸς, ἧττον παρεχόμεθα εἰκότας, ἀγαπᾶν χρή. id est, *contenti esse debetis, si probabilia dicentur.* Cicero *de univers.* Lucianus in *Necyomant.* Ἐκεῖθεν ὁ Αἰακὸς ἀπομετρήσῃ ἑκάστῳ τὸν τόπον (δίδωσι δὲ τὸ μέγιστον ὁ πλέθρου ποδὸς) ἀνάγκη ἀγαπᾶν ἅπαντα κατακεῖσθαι πρὸς τὸ μέτρον συνεσταλμένον. *Postqam Æacus unicuique locum demensus est* (*dat avtem cui maximum non plus qam pedem*) *necesse est, ut eâ, qa assignata est, mensurâ contentus jaceat.* Idem in *Toxari.* Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοί γε ἠγάπησαν, ὅτως ἀφιέμενοι. *non contenti fuerunt*, vel, *non sat habuerunt sic dimitti.* Phocion apud Plutarchum *in vit.* & in *apophth.* Εἶτα οὐκ ἀγαπᾶς, ὅτι μετὰ Φωκίωνος ἀποθνήσκεις; *An non sat habes, qod cum Phocione morituras sis?* Isocrates in *panegyr. p.* 118. Ὥσε τὰς ἀφειμένας μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾶν. *Ut qi defecerant, non contenti libertate; non sat habentes qòd liberi existerent.* Demosthenes *Philip.* 2. τὰ παρόντα ἀγαπήσειν. *rebus præsentibus contentum fore.* qod aliâ syntaxi Lysias ἀγαπᾶν τοῖς ὑπάρχεσιν ἀγαθοῖς. nec dispari significatu Hebræorum אָהַב adhibetur *Psal.* 116. *v.* 1. אֹהַבְתִּי *sat habeo.* Junius. indè ἀγαπητὸν εἶναι. *satis habendum.*

§. 50. Πειρῶμεν πείθειν αὐτές] Xylander superiori periochæ ista attexuit, vertitqe, *ità & de tempore amittendum est nobis, ut persvadeamur*; ac si αὐτὸς scriberetur. melius Lugdunensis *amittendum est nobis, ut persvadeamus iis cum qibus agimus.* Hoc, inqit, conemur: ulteriùs enim nil datur. Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Μὴ γὰρ δίδοταί σοι τῦτο; (ἄλλως πείσαι, τίνα ἐχὶν ἀγαθὰ καὶ καλά.) ἐκεῖνο μόνον σοι δίδοται, σαυτὸν πεῖσαι. καὶ ὅπω πέπεικας. *Nunqid istud tibi datum est, (aliis persvadere qa bona qa mala sint) illud unum tibi datum est, ut tibi ipsi persvadeas. Qod qum ipse tibi nondum persvaseris.*

Περάτ]ε δὲ καὶ τῶν ἀκόντων] *etiam invitis hominibus id agendum non est, qod justitia ratio jubet* Xylander. qasi Marcus velit, qod ex Platone Cicero *ad Lentul. lib.* 1. *Ep* 9. *Tantùm contendere in republica qantùm probare tuis civibus possis: vim neqe parenti neqe patriæ afferri oportere.* Cùm Marcus contrà planè moneat, ubi ad consensum in recto svasionibus alios adigere minus valemus, etiam invitis ipsis & renitentibus id faciendum, qod justitiæ ratio exigere videbitur. Vide Iosh. *c.* 24. *v.* 14, 15. Optimè ad Marci mentem Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 500. *C.* Καὶ ἀκόντων τινῶν καὶ τὰ πλέονα ἐνίσαμέναι, καὶ κολάσεις ἐπαρτῶνται πρὸς τὸ ἀνδρὸς, ἢ πρὸς τὸ δεσπότου, φιλοσοφήσει ὅ τε οἰκέτης, ἢ τε γυνή. καὶ μὴν καὶ ἐλεύθερος, κἂν τυράννε θάνατος ἀπειλῆται τύτῳ, κἂν ἐπὶ δικαστήρια ἄγηται, καὶ εἰς κινδύνους ἐσχάτους περιίληται, περί τε τῆς κλήσεως ἁπάσης κινδυνεύσῃ, ὐκ ἀφίξεται τῆς θεοσεβείας ὐδ' ὅπως τι ὧν. ὐδὲ ἀπαυδήσει ποτὲ, ἡ μὲν γυνὴ φαύλῳ συνοικῦσα ἀνδρὶ, ὁ δὲ υἱὸς, ἐὰν φαῦλον ἴσχῃ πατέρα, ἢ πονηρὸν δεσπότην ὁ οἰκέτης. τῆς ἀρετῆς ἐχόμενοι γενναίως. *Et invitis aliqibus, & valde resistentibus, etiamsi à marito vel à Domino impendeant supplicia, philosophatur servus & mulier. Qin etiam liber qoqe, etiamsi tyrannus ei mortem minitetur, etiamsi ducatur ad judicia, & trahatur ad ultima supplicia, & de facultatibus ac fortunis suis omnibus veniat in periculum, nullo modo abstinebit à pietate, & vero Dei cultu, neqe unqam ab eo dissentiet: mulier, qa cum malo marito habitat; filius avtem, si malum habeat patrem, vel improbum dominum servus, sorti ac generoso animo virtutem persequentes.* Vide *l.* 3. §. 7. & paulò post *ibidem pag.* 501. *A.* Ἴσμεν γὰρ καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέτας, πολλάκις ἀκόντων πατέρων καὶ δεσποτῶν καὶ ἀνδρῶν, βελτίονας γεγονότας. *Scimus qidem certè, & filios, & mulieres, & servos sape invitis parentibus, & dominis, & maritis, evasisse optimos.*

Περάτ]ε δὲ] cùm antè περᾶμεν dixisset, transitio non à numero ad numerum tantùm, sed & à persona ad personam, qalis & *l.* 2. §. 9. & *l.* 8. §. 12, & §. 31. & *l.* 10. §. 35. ejusmodi in sacra pagina occurrunt crebró. *Deut. c.* 12. *v.* 8. *Psal.* 16. *v.* 12. & *Psal.* 18. *v.* 32, 35. & *Psal.* 77. *v.* 1, 2. Luc. *Act. c.* 1. *v.* 3, 4. & *c.* 17. *v.* 2, 3. Pavl. *ad Rom. c.* 8. *v.* 1, 2, 4. & *v.* 15. & *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 6, 7. & 9. 10. Ità etiam sumendum videtur illud Joannis *Epist.* 2. *v.* 8. Βλέπετε ἑαυτὸς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. *Respicite vos ipsos, ne perdamus qa egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.* itaqe vetus interpres vertit, *nè perdatis, sed ut accipiatis.*

Συγχρῶ εἰς ἄλλην ἀρετὴν τῇ κωλύσει] Vide *lib.* 4. §. 1. & *l.* 5. §. 20. & *l.* 8. §. 32, 35. & *l.* 9. §. 11.

Μετ' ἐπιεικείας] Vide *l.* 4. §. 1. & *l.* 5. §. 20. & *l.* 11. §. 37.

Ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων ὐκ ὀρέγε] lego κ ὅτι, & ὀρέγε. etiamsi ὀρέγῃ Xylander maluisse videatur. Vide *l.* 5. §. 17.

Τύτε δὲ τυγχάνες, ἐφ' ὅις προύχθημεν, ταῦτα γίνεται] deesse videtur aliqid. supplenda forsan conditionalis particula, ut sensus sit integer, [εἰ] ἐφ' ὅις προύχθημεν. Ità sensisse videntur interpretes. *Si id cujus causâ cistatus es, consequaris.* Xylander *Si id, cujus causâ satus, inqe mundum sum editus, factum fuerit.* Mericus *hoc est*, inqit ille, *ut desideria mea omnia rationis imperio subjiciam.* Nevtrum satisfacit. Malim, adjectâ etiam negativâ [εἰ κὴ] ἐφ' ὅις προύχθημεν, ταῦτ' [ὐ] γίνεται. *nos qod nostrum est*, hoc est, conatos esse *consequimur, etiamsi ea ad qa impulsi sumus, nevtiqam fiant*, neqe exitum sortiantur conatus nostri. ὁρμὴν siqidem, id est, *actum* nostrum, non & *effectum*, qod in aliena potestate situm, nobismet ipsi proponebamus. Vel etiam personâ eâdem continuatâ, κἂν ἐφ' ὅις προύχθης, ταῦτα μὴ γίνεται. *etiamsi ea qa conatus sis, non fiant.* Vide *l.* 5. §. 14. Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 6. Ἀλλ' ὐκ ἐπέτυχες. μὴ γὰρ σὸν τῦτο ἦγες ἦν. *At voti compos non factus es. Verùm illud tuam munus non fuit.*

§. 51. Ὁ μὲν φιλόδοξος, ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν] Ambitiosus bonum suum extra se in alieno actu, favore, lavde, existimatione, positum habet. Vide *ad l.* 2. §. 6.

Ὁ δὲ φιλήδονος, ἰδίαν πεῖσιν] Voluptuarius in sensu sive corporis affectione. ità πεῖσιν noster semper usurpat. ut *l.* 3. *c.* 6. & *l.* 6. §. 16. Ὡς καινὴ τῷ πᾶν ἀγαθὸν κρίνοντι, Tanqam

actione ſua vir prudens.

§. 52. Licèt de re hac vel illa nihil opinari, atqe ità animi perturbationem omnem effugere. neqe enim habent in ſe res ipſæ vim ullam judicia noſtra eliciendi.

§. 53. Aſſveſce eis qæ ab alio dicuntur animum ſedulò adhibere, & qantum poteris dicentis animo penitus intereſſe.

§. 54. Qod examini non conducit, nec api conducit.

§. 55. Si gubernatori navtæ, medico ægroti maledicerent, ecqem alium avſcultarent? avt qo modo exeqerentur illi, qod navigantibus ſalutem pareret, ægrotantibus ſanitatem?

[a] ὁ ἧ νεῶν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν. [a] L. 5. §. 15. 34. 55. l. 9. §. 16.

§. 52. [b] Ἕξεσι δὲ τούτῳ μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ. [c] αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν πιθανὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων. [b] L. 5. §. 2. l. 7. §. 2. 14. [c] L. 5. §. 19. [d] L. 7. §. 4.

§. 53. [d] Ἔθισον σεαυτὸν πρὸς * τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ * γίνεσθαι [e] ἀπαρενθυμήτως, καὶ ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ ὧν λέγοντος γίνου. 30. * τῷ vel -όρῳ μενον. [e] L. 10. §. 8.

§. 54. [f] Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῆς μελίσσης συμφέρει. [f] L. 5. §. 22.

§. 55. Εἰ κυβερνῶν) * οἱ ναῦν), ἢ ἰατρεύον- * -νῶντα τας * οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τινὶ ἂν προσεῖχον; ἢ πῶς αὐτὸς ἐνεργοίη, τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς θεραπευομένοις ὑγιεινόν; Cant. * ονται Cant.

§. 56.

ANNOTATIONES.

quam norma bonum qodvis diſcernens. utì Epicurus *ad Menac.* apud Laërtium *l.* 10. *c.* 129.

Ὁ δὲ νεῦν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν] Studioſus verò ſive ſapiens in actione ſua, non & in actionis eventu, ut monitum *ſuprà* §. 48. vel in hominum etiam qorumvis approbatione. Vide *l.* 5. §. 34. & *l.* 9. §. 16. De populo Athenienſi in *Panathen.* Ariſtides: Εὖ γὰρ ποιεῖν, οὐκ ἐν πάσχειν πεφυκέναι ἥδεται. Præclariſſimè, & ad Marci mentem accommodatiſſimè, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *D.* de verè pio: Ὁ δὲ ψιλῇ κλήσει, καθὸ κέκληται, ὑπακούων, ὅτε διὰ φόβου, ὅτε διὰ ἡδονὰς ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἔστη. ἐὰν γὰρ περισκέψεται, εἴ τι λυσιτελὲς ἕξωθεν ἕπεται κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπῃ δὲ τὸ ὄντως ὄντος ἁπλῶς ἁλισκόμενον, καὶ πρὸς τὸ δίον ἀγόμενον, θεοτιβεῖ. ὅθεν οὐδ' εἰ καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ θεοῦ πράττειν τὰ ἀπηγορευμένα, ἀτιμάρητός τε ὤν. οὐδ' εἰ καὶ μισθὸν τὰ μακάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἐπαγγελίαν προσλάβοι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν θεὸν ἐφ' οἷς πράττει πεισθείη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἄν, τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτη ἀγαπητὸν εἶναι ἄταξ ἐλόμενος. *Qi autem nuda vocationi, qatenus vocatus eſt, obedit, is neqe propter voluptates tendit ad cognitionem. Non enim conſiderat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinſecus conſequatur, ſed tractus à dilectione ejus, qi verè eſt amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius eſt Dei cultor. Unde nec ſi per hypotheſin à Deo acceperit poteſtatem faciendi ea, qa ſunt prohibita, citra ullam pœnam: neqe ſi propterea beatorum bona acceptorum eum eſſe ei promiſſum fuerit: ſed nec ſi perſvaſum habuerit fore, ut Deum lateant ea qa gerit (qod qidem fieri non poteſt) in animum unqam eſſe inducturum, ut aliqid agat præter rectam rationem: qm id qod verè eſt honeſtum, & ex ſeipſo eligendum, & eâ ratione expetendum amandúmqe ſemel elegerit.* Nihil ſanctius dici poterat, nihil ſublimius.

§. 52. Ἕξεσι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 7. §. 2. unde videtur aliqid, qod hîc deeſt, ſupplendum, nimirum, μηδὲν [ὃ μὴ δεῖ] vel μηδὲν [κακὸν] *nihil ſecùs qàm oportet*, vel *nihil mali opinari.* hoc enim ſatìs eſt ad animum in tranqillo ſtatu continendum.

Αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα] Vide *l.* 5. §. 19.

§. 53. Πρὸς τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ γίνεσθαι] vel τῷ legendum, vel λεγόμενον. Sed illud potiùs. πρὸς τῷ λεγομένῳ γίνεσθαι. ſicut πρὸς τῷ εἰρημένῳ λόγῳ εἶναι, *qa dicta ſunt ſecum repetere.* Plato in *Phadone pag.* 63. *D.*

Ἀπαρενθυμήτως] *non negligendo*, ſive *animum minùs advertendo & intendendo eis qa dicuntur.* Sic *l.* 10. §. 8. Ἀπαρενθύμητον. *Animadverſio ſedula.* Vide *ad l.* 5. §. 5. Socrates apud Platonem in *Hipp. min. pag.* 256. *B.* Ἀεὶ εἴωθα, ἐπειδάν τις λίγῃ τι, προσέχειν τὸν νοῦν, ἄλλως τε, καὶ ἐπειδάν μοι δοκῇ σοφὸς εἶναι ὁ λέγων. *Verùm conſvevi ſemper, qum aliqis de re aliqa diſputat, diligenter attendere, præſertim qando qi loqitur, ſapiens mihi eſſe videtur.*

Ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ τὸν λέγοντος] Hoc eſt, qod Plutarchus *de audiendo pag.* 42. *A.* Τῇ προσοχῇ καταδύομεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ λόγου. *Animo in ipſos orationis ſenſus penetrare.* Et Origenes *ad Celſ. l.* 1. Εἰσελθεῖν εἰς τὸν τῶν λέξεων νοῦν. *Dictorum ſenſum animo penetrare.* Vide *lib.* 7. §. 4, 30.

§. 54. Τὸ τῷ σμήνει] Vide *l.* 5. §. 22.

§. 55. Εἰ κυβερνῶντα ὁι ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα ὁι κάμνοντες κακῶς ἔλεγον] Rectè monet Gvilielmus Canterus *var. lect. l.* 7. *c.* 1. legendum κυβερνῶντα, & ἰατρεύοντα. qod interpretes tum Latinus tum Anglicus non advertentes, Marci mentem nevtiqam ſunt aſſecuti. *Si gubernatori*, inqit, *navtæ, medico agroti, contradicere, maledicere, adverſari voluerint, unde avt à qo alio ſalutem illis, ſanitatem iſti ſperaverint?* Hos itaqe lubentes promptiqe avſcultant, eiſqe obſequntur, qibus cor ineſt, & qibus ſalus ſuamet cordi eſt. Plato in *Criton. pag.* 35. *B.* Γυμναζόμενος ἀνὴρ, καὶ τοῦτο πράττων, πότερον πειθὼς ἀνδρὸς ἰατροῦ καὶ ψόγῳ καὶ δόξῃ τῶν νῦν προσίχει, ἢ ἑνὸς μόνου ἰκείου, ὃς ἂν τυγχάνει ἰατρὸς ἢ παιδοτρίβης ὤν; ἑνὸς μόνου. ὑκῶν φοβεῖσθαι χρὴ τὰς ψόγους, καὶ ἀσπάζεσθαι τὰς ἐπαίνους τοῦ ἑνὸς ἰκείου, ἀλλὰ μὴ τὰς τῶν πολλῶν. Δηλαδή. ταύτῃ ἄρα αὐτῷ πρακτέον καὶ γυμναστέον καὶ ἰδιστέον γε καὶ ποτέον, ἢ ἂν τῷ ἑνὶ δοκῇ τῷ ἐπιστάτῃ καὶ ἐπαίοντι μᾶλλον, ἢ ἢ ξύμπασι τοῖς ἄλλοις, Καλῶς λέγεις. ὑκοῦν καὶ τ' ἄλλα ὕτως, ἵνα μὴ πάντα διέλθωμεν. καὶ δὴ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἕπεσθαι, ἢ τῇ τοῦ ἑνὸς, εἴ τίς ἐστιν ἐπαίων, ὃν δεῖ αἰσχύνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους. Τοῦ ἑνὸς ἐκεῖνο δηλαδή. ὑκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν ὕτω φροντιστέον, ὅ, τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ, τι ὁ ἐπαίων ὁ εἷς, καὶ αὐτὸ ἡ ἀλήθεια. *Qi in gymnaſiis ſe exercet, eáqe in re operam collocas, utrum cujuſlibet hominis laudi & vituperationi & opinioni attendit, an illius tantum qi medicus ſit avt gymnaſii magiſter? Hujus ſolius. Annon timere decet vituperationes & optare laudes illius unius potiùs qàm multorum? Procul dubio. Hac itáqe ratione ille agere ſeqe exercere debet, atqe etiam edere & bibere, qa illi unico videatur qi præſideat intelligátqe, potius qam ut videtur vulgo. Rectè dicis. Nonne & de aliis ne omnia percurramus eadem ratio eſt? de juſtis injuſtiſqe, de turpibus & honeſtis, boniſqe & malis. Utrum multorum opinionem ſeqi debeamus, an unius potius, qi intelligat, qem decet & vereri & timere magis qàm cunctos alios. Unius iſtius procul dubio. Non igitur, vir optime admodum nobis curandum eſt, qid de nobis multi loqantur, ſed qid dicat is unus qi intelligit juſta & injuſta, atqe ipſa veritas.* Galenus *hortator. c.* 10. Οὔτε τοσῶν, ἓν ὄιδ' ὅτι, τοῖς πολλοῖς ἂν ἐπιτρέψαις σαυτὸν, ἀλλ' ὀλίγοις δή τισιν ἐξ ἁπάντων, καὶ τούτων τοῖς ἰατρικωτάτοις. ὥστ' ἂν πλέων ἅπασι τοῖς συμπλέουσιν, ἀλλ' ἑνὶ τῷ κυβερνήτῃ. εἰ δὲ καὶ πρὸς τῶν σμικροτάτων, τέκτονι μὲν τεκταινόμενος, ὑποδημάτων δὲ χρήζων, τῷ σκυτοτόμῳ, πῶς ἂν ἔν, ἵνα περὶ πρωτείων ὁ ἀγὼν ἴσι, σαυτῷ δίδως τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀφελόμενος αὐτὴν τῶν σοφωτέρων ἢ κατὰ σαυτόν; *Certò tamen ſcio te morbo laborantem non multis teipſum commiſſurum, ſed pavcis qibuſdam ex omnibus, iiſqe medendi peritiſſimis; neqe te navigantem omnibus tecum navigantibus, ſed uni gubernatori; minimis deniqe in rebus, fabro qidem te ædificantem; cerdoni vero calciamentis indigentem fidem habiturum: qâ igitur ratione qum de rebus præſtantioribus contentio eſt, tibi ipſi judicii poteſtatem viris te ipſo ſapientioribus ereptam tribuis?* In animo videtur habuiſſe Socratis illa apud Xenophontem *memorial. l.* 3. *pag.* 764. *D.* Ἐκεῖνο μὲν δή που οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται. καὶ ἐν πλόῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνικώτατον. καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. *Nimirum noſtri, qavis in re parere homines illis maximè velle, qos exiſtimant eſſe præſtantiſſimos. Nam in morbo potiſſimum illi parent, qem medica rei putant eſſe peritiſſimum: & in navi qi navigant ei, qem gubernandi putant peritiſſimum: & in agricultura, qem agri colendi peritum in primis arbitrantur.* vel etiam, qod ex Aſtyagis perſona Xenophon ipſe, *Cyri inſtit. lib.* 1. *pag.* 31. *C.* Οὓς ἂν ἡγήσωνται περὶ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' ὕτως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, οὓς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι, καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ, οὓς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται. *Homines ei, qem arbitrantur de commodis ſuis prudentius ſe ipſis diſpicere, perqam lubenter parent. Atqe hoc ita ſe habere, qum in multis aliis, tum in ægrotantibus animadvertere licet, qi perqam cupidè arceſſunt id præcepturos, qod fieri oporteat: ſtidémqe in mari, ubi vectores perqam cupidè gubernatoribus obſequntur.* Ariſtonymus in *tomariis*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3. Ἐν μὲν τῷ πλεῖν πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ. ἐν δὲ τῷ ζῆν τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον. *In navigando*

a L.4.§.3. Inſ. §.59.

§. 56. a Πόσοι μεθ' ὧν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη ἀπεληλύθασιν;

§. 57. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται. καὶ λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν. καὶ παιδίοις τὸ σφαῖρον καλόν b τί οὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλαττον ἰσχύειν τὸ διεψωσμένον, ἢ τὸ χολίον τῷ ἰκτερῶντι, καὶ ὁ ἰὸς τῷ λυσσοδήκτῳ;

b Sup. 25. 27. l. 8. §. 14. l. 11. §. 18.

c L.2.§.9. d L.5.§.8.

§. 58. c Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως, βιῶν σε μηδεὶς κωλύσει. d πρὸς τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως, οὐδέν σοι συμβήσεται.

e L.4.§.3.l. 7.§.62.l.9. §.27. f L.10.§.19.

§. 59. e Τοιοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ διὰ ποῖα πράγματα διηγινόμενα, καὶ διὰ ποίων ἐνεργειῶν. f

§. 56. Quàm multi eorum, qibuſcum in mundum intraveram, ex eodem jam exceſſerunt?

§. 57. Avrigine affectis mel amarum videtur; à cane rabido morſis, aqa formidabilis: contrà pueris pila pulcrum qid. qare igitur cuiqam ſuccenſes? an minùs poſſe putas mentis errorem, qàm apud arqatum bilem, apud lymphaticum virus?

§. 58. Qo minùs ſecundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit. præter rationem verò naturæ communis nihil tibi contigerit.

§. 59. Perpende tecum, qales ſint qibus placere cupis, & qarum rerum potiundi cavſſâ id velis, qibuſqe officiis iſta demerearis. item qàm citò

ANNOTATIONES.

gando gubernatori auſcultandum eſt: vivendo illi qi plus ratione valet. Epictetus itidem *lib.* 3. *c.* 24. Ὅσις οὖν καθόλου τὴν περὶ βίου ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτον εἶναι δεῖ τὸν δεσπότην; τίς γὰρ ἐστιν ἐν τῇ κύρῃ; ὁ κυβερνήτης. διὰ τί; ὅτι ὁ ἀπειθῶν αὐτῷ ζημιοῦται. *Qi igitur in univerſum vita degenda ſcientiâ inſtructus eſt, cum qid aliud eſſe oportet niſi dominum? Qis enim in navi dominatur? gubernator. cur? qia qi non obtemperat, damnum facit.* Piè Ambroſius *in Pſal.* 37. de Deo medico cœleſti ſummo. *Ipſi nos committamus, parati qo velit curari medicamento. nemo dicit medico corporis ſui qomodò curandus ſit. novit medicus qa ſingulis vulneribus medicamenta conveniant. Si dixerit medicus medicina genus, qo curari ager debeat, & ille faſtidit, diſcedit medicus, agrúmqe relinqit. vides eum qi curari velit, omni modo medico acqieſcentem.*

A

§. 56. Πόσοι μεθ' ὧν εἰσῆλθον] *Qot ante me è vita exierunt, qibuſcum ego unà intraveram?* Ità *lib* 4. §. 3. Ὅσων ἤδη μεταβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας; *Qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipſe.* Cur ergò exire me moleſtè feram, cùm tot mecum nati unà, jam exierint? Xylander εἰσῆλθον, dum *venerunt*, vertit, ſenſum pervertit.

§. 57. Ἰκτεριῶσι τὸ μέλι πικρόν] Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 29. Οὐδεὶς τολμήσαι ἂν εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέλι ἡδὺ γλυκάζει τοὺς ὑγιαίνοντας. ἢ ὅτι τοὺς ἰκτερικοὺς ἡδὺ πικράζει. *Nemo negare audeat, qin ex melle ſani dulcedinem, icterici amarorem percipiant.* Cavſſam reddit apud Svidam in ἰκτεριᾶν neſcio qis non de melle ſolùm: Τοῖς ἰκτεριῶσι πᾶς χυμὸς πικρὸς δοκεῖ εἶναι, διὰ τὸ τὴν ὑγρότητα τὴν περὶ τὴν γλῶτταν τοῦτον ἔχειν τὸν χυμόν. *Morbo regio laborantibus omnis humor videtur eſſe amarus, qod humor circa linguam hunc ſaporem habeat.* & diſertiùs de melle Alexander Aphrodiſienſis *problem l.* 1. *q.* 101. Τὸ μέλι τὸ πᾶσι γλυκύτατον, τοῖς ἰκτερικοῖς πικρὸν φαίνεται. διότι χολὴν πικρὰν ἔχουσι πλεονάζουσαν ἐν παντὶ τῷ σώματι, καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ, τὸ οὖν μέλι ἡσθιόμενον τὸν ἡσυχάζοντα πικρὸν χυμὸν ἀνακινεῖ. καὶ ἡ γεῦσις λοιπὸν ἀντιλαμβανομένη τῆς πικρότητος τῆς χολῆς, φαντασίαν ποιεῖ τῷ νομίζεσθαι τὸ μέλι πικρὸν ὑπάρχειν. *Mel omnibus dulciſſimum ictericis amarum videtur, qia fel copioſius in toto corpore lingva habent. Mel igitur comeſtum amarum humorem qieſcentem commovet, & guſtus reliqum amaritudinis ſellis percipiens, imaginem qâ mel amarum eſſe putes efficit.* Gregorius Nazianzenus *de cathedr. Conſtantinopolit.* Οὐχ ὕτω δοκεῖς, φησὶ, τοῖς πολλοῖς, ἀνθρωπε. ἡ γῆ δὲ δοκεῖ τοῖς ἰλιγγιῶσιν ἱτάνη, τοῖς δὲ μεθύουσι νήφειν εἰ νήφοντες; ἀλλ' οὐκ ἐπὶ κεφαλὴν βαδίζειν ἢ περιτρέπεσθαι; τὸ μέλι δὲ πικρόν ἐστιν ὅτε καὶ οἷς νομίζεται, νοσοῦσί τε καὶ κακῶς διακειμένοις; ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τὰ πράγματα ὕτως ἔχει, ὡς δοκεῖ τοῖς πάσχουσιν. *Non ita aliis videtur ais homo. Qid verò? an iis qi vertigine correpti ſunt, terra fixa & ſtabilis eſſe videtur? an ebriis ſobrii integrâ mente eſſe, ac non potiùs in caput incedere, ac ſurſum deorſúmqe moveri? annon qibuſdam interdum hominibus mel amarum eſt, nempe morbo laborantibus, malèqe affectis? At non propterea res ita ſe habent, ut, qi hoc ſtatu ſunt, arbitrantur.* Idémqe *de pace* 3. Ἡ αὐτὴ γῆ, ἔσηκε μὲν τοῖς ἐῤῥωμένοις, καὶ οὐ πεποιθόσι. κινεῖται δὲ τοῖς ἰλιγγιῶσι καὶ περιτρεπομένοις, τῷ τῶν ὁρώντων πάθους ἐπὶ τὸ ὀρθώμενον μεταβαίνοντος. *Eadem terra ſanis qidem, ac mimimè laſis fixa & ſtabilis eſt: iis autem, qi circumaguntur, ac vertigine laborant, movetur, nimirum adſpicientium vitio ad rem adſpectam tranſeunte.*

B

Λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν] *A cane rabioſo morſis, ubi parùm occurſum eſt, ſolet aqa timor naſci.* ὑδροφοβίαν Graci appellant. Celſus *l.* 5. *c.* 27. & Plinius *l.* 25. *c.* 2. *Inſanabilis ad hoſce annos rabidi canis morſus, pavorem aqa, potúſqe omnis afferens odium.* qo tamen loco remedium è cynorrhodo mulieri in ſomnis indicatum narrat, qo deinceps complures ſervati ſint. Idémqe è cane ipſo petitum remedium commemorat, *l.* 29. *c.* 5. *Eſt limus,* inqit, *ſaliva ſub lingva rabioſi canis, qi datus in potu fieri hydrophobos non patitur. multò tamen utiliſſimè jecur ejus, qi in rabie momorderit, datur mandendum.* Mali rationem hanc, (ut omittam qæ longiuſculè petita Caſius habet in *problemat. q.* 23.) probabiliorem forſan veróqe propiorem aſſignat Aëtius *tetrab. l.* 2. *ſerm.* 2. *c.* 24.

C

Ἡ δοκεῖ σοι ἔλαττον ἰσχύειν τὸ διεψυσμένον] Vide *ſuprà* §.27. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 9. §. 40.

§. 58. Οὐδεὶς κωλύσει] Eadem hæc ferè, *l.* 5. §. 10. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεστί σοι παυσὶ τῷ ἀποβαίνει χρῆσθαι κατὰ φύσιν. μή τις σε κωλύσαι δύναται; οὐδείς. *Licet ergò tibi qolibet eventu ſecundùm naturam uti. Numqis te prohibere poteſt? Nemo.* Vide *l* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 12.

D

Παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως] Vide *l.* 2. §. 21. ſed & Dominum Chriſtum Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 59. Ὁποῖοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν] Idem monitum *l.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 62.

Δι' ὁποῖα περιγινόμενα] *Qanam ſint, qa obſeqio ſuo avocupantur, & ut ſibi contingant atqe obveniant, hac ratione enituntur.* περιγίνεσθαι enim iſtic *obvenire, contingere*; non avtem *ſupereſſe*, qod Xylandrum fugerat. Dio Pruſæus *Orat.* 4. poſt ea qæ *ad l.* 5. §. 36. dedimus: αὐτομάτως αὐτῷ καὶ δίχα πόνου περιγινόμενα. *ultro citra laborem ei obvenientia.* Arrianus verò an Epictetus *l.* 4. *c.* 5. in eadem ſententia verbo ſimplici uſus eſt. Ὅρα δι' ὁποίων ἂν γίνηται. *Conſidera qibus rationibus fiant*, id eſt, *obtineantur, obveniant iſta.* Vide *l.* 10. §. 19.

E

Καὶ δι' ὁποίων ἐνεργειῶν] qàm ſervilibus, ſœdis, turpibus miniſteriis iſta ambiant, illos demereantur. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 17. Ἀγανακτοῦντί τινι, ὅτι Φιλόστοργος ἐντυχεῖ, ἤθελες ἂν σὺ κατὰ Σύρα κοιμᾶσθαι; μὴ γένοιτο, φησὶν, ἐκείνη ἡ ἡμέρα. τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ λαμβάνει τι ἀνθ' ὧν πωλεῖ; τί μακαρίζεις τὸν διὰ τοῦτο, ὃ σὺ ἀπεύχῃ, κλάμενον ἐκεῖνα; *Ego aliqando cuidam Philoſtorgi ſucceſſus agrè ferenti, numqid, inqam, tu cum Sura dormire velles? Ne, inqit, is dies mihi illuceſcat. Qid ergò ſuccenſes, ſi aliqid pretii pro iis qa vendit accipit; avt cur beatum eum pradicas ob ea qa deteſtaris.* Idemqe *ibidem c.* 26. Τίς δ' ἀνάσχοιτο τῶν γραῶν ἑρώντος, καὶ τῶν γερόντων, καὶ ἐκείνας ἀκομύσσοντος, καὶ ἀποκλύνοντος, καὶ δωροδοκοῦντος, καὶ ἅμα μὲν νοσούσας θεραπεύοντος ὡς δῆλα, ἅμα δ' ἀποθανεῖν εὐχομένας, καὶ τοὺς ἰατροὺς διακρίνοντος, εἰ ἤδη θανατίμως ἔχουσιν. ἢ πάλιν, ὅταν ὑπὲρ τῶν μεγάλων τούτων καὶ σεμνῶν ἀρχῶν καὶ τιμῶν, τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοτρίων δούλων καταφιλῇς, ἵνα μηδ' ἐλευθέρων δοῦλος ᾖς. *Te avtem qis ferat aniculas & ſenes deamantem, & muneribus conciliantem, ſimúlqe eas agrotantes ſervilem in modum curantem, ſimúlqe mortem earum exoptantem, & percontantem medicos, ſitne morbus letalis? avt etiam cum propter magna iſta præclaráqe imperia manus alienorum ſervorum deoſcularis, ut ne ingenuorum qidem ſis mancipium?* Ammianus *hiſt. l.* 14. *Dici non poteſt qâ obſeqiorum diverſitate colantur homines ſine liberis Roma.* Cicero *Paradox.* 5. *An eorum ſervitus dubia eſt, qi cupiditate peculii nullam conditionem recuſant dura ſervitutis? hereditatis ſpes qid iniqitatis in ſerviendo non ſuſcepit? qem nutum locupletis ſenis non obſervat? loqitur ad*

F

G

volum-

citò ævum omnia condet, qóteqe etiam res jam condiderit.

ὡς [a] παχέως ὁ αἰὼν πάντα καλύψῃ, καὶ [b] ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη.

a L. 2. §. 12. l. 3. §. 10. f Sup. §. 56.

ANNOTATIONES.

voluntatem; qicqid denunciatum est facit: assentatur, assidet: A muneratur, miratur. qid borum est liberi? qid denique non servi inertis? ego malim repetitâ negativâ, *qid non denique servi, non inertis?* Horatius *Serm. l. 2. Sat. 5.*

— turdus
Sive aliud dabitur tibi, devolet illuc
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma,
Et qoscunqe ferat cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet, venerabilior Lare, dives.
Si quando perjurus erit, sine gente, bonorum
Sanguine fraterno, fugitivus, nè tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Magna minorve foro si res certabitur olim,
Vivat uter locuples sine gnatis, illius esto
Defensor: famâ civem cavsſâqe priorem
Sperne, domi si gnatus erit, fœcundave conjux.
Qinte puta avt Publi, (gavdent prænomine molles
Avricvlæ) tibi me virtus tua fecit amicum.
Jus anceps novi, cavsſas defendere possum.
Eripiet qivis oculos citius mihi, qàm te
Contemptum cassâ nuce pavperet. hæc mea cura est,
Nè qid tu perdas, nev sis jocus. ire domum atqe
Pellicvlam cvrare jube: sis cognitor ipse.
Persta atqe obdura; sev rubra canicula findet
Infantes statuas, sev pingvi tentus omaso
Furius hibernas canâ nive conspuet Alpes.

Senex orbus ille Plavtinus in *Milite* 3. 1.

Qando habeo multos cognatos, qid opus sit mihi liberis?
Nunc bene vivo & fortunatè, atqe ut volò, atqe ahinho ut libet:
Mea bona meâ morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apvd me edunt, me curant, visunt qid agam, ecqid velim:
Priusqam lucet, assunt: rogitant, noctu ut somnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. qin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant indè partem mihi majorem, qàm sibi:
Abducunt ad exta: me ad se ad prandium, ad cœnam vocant.
Ille miserrimum se retur, minimum qi misit mihi. B
Illi inter se certant donis. ego hæc mecum mussito:
Bona mea inbiant: certatim dona mittunt & munera.

Pædfora sunt, quæ Hieronymus *ad Nepot.* etiam de Clericis qibusdam. *Avdio præterea in senes & anus absqe liberis qorundam turpe servitivm. ipsi apponvnt matvlam, obsidens lectum, purvlentiam stomachi & phlegmata pvlmonis manv propriâ svscipivnt. pavent ad introitvm medici: trementibvsqe labiis, an commodius habeat, scisciteantvr, & si pavlvlvm senex vegetior fverit, pericliteantvr; simvlatâqe lætitiâ, mens intrinsecvs avara torqetur. timent enim nè perdant ministerium. ô qanta apvd* C *Deum merces, si in præsenti pretium non sperarent? qantis sudoribvs hæreditas cassa expetitvr? minori labore margaritvm Christi emi poterat.*

Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει.] ità *l. 9. §. 27.* Πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. *Tellvs nos omnes condet.*

LIBER VII.

Qid est vitiositas? hoc, qod sæpe vidisti. in omni casu occurrat idem, hoc est qod sæpe vidi. omnino sursum deorsum eadem deprehendes, qibus refertæ sunt historiæ priscæ, mediæ, præsentes: qibus civitates atqe familiæ scatent. nihil est novi. consveta & caduca sunt omnia.

§. 2.

Τί ἐστι κακία; τοῦτ' ἔστιν, [a] ὃ πολλάκις εἶδες. καὶ ἐπὶ παντὸς ἧς ἔχ συμβαίνοντος πρόχειρον ἔχε, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες. [b] ὅλως ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ ἐυρήσεις, [c] ὧν μεσταὶ αἱ ἱστορίαι αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. ὧν νῦν μεσταὶ αἱ πόλεις, καὶ οἰκίαι. [d] οὐδὲν καινόν. [e] πάντα * καὶ συνήθη [f] ὀλιγοχρόνια.

a Inf. §. 58. b L. 2. §. 14. l. 6. §. 17. 46. c L. 8. §. 15. l. 12. §. 26. d L. 8. §. 6. e L. 6. §. 37. * συνήθη. f L. 5. §. 11. Inf. §. 23. l. 12. §. 24.

ANNOTATIONES.

§. 1. Τί ἐστιν ἡ κακία; τοῦτ' ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες] Et mox: ὧν μεσταὶ ἱστορίαι, αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. *Qibus referta sunt historiæ priscæ, mediæ, præsentes.* Seneca *Epist. 97. Erras, mi Lucili, si existimas nostri seculi esse vitium, luxuriam & negligentiam boni moris, & alia qæ objicis svis qisqe temporibvs. hominvm svnt ista, non temporvm nvlla ætas vacavit à cvlpa. & fient & facta svnt ista.* Et *de benefic. l. 1. c. 10.* ubi seculi sui mores contaminatissimos acerbius pavlò proscidisset; *Itaqe sic finiamvs,* inqit, *nè in nostro seculo cvlpa svbsidat. hoc majores nostri qesti svnt, hoc nos qerimvr, hoc posteri nostri qerentvr; everssos esse mores, regnare negitiam, in deterivs res hvmanas & in omne nefas labi.* Ea est Flacci qerimonia, *carm. l. 3. ode. 6.*

Ætas parentvm, pejor avis, tvlit
Nos neqiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

At ista, inqit ille, *stant loco eôdem, stabvntqe, pavlvlvm dvxaxas vltro avt citro mota; vt flvctvs, qos æstvs accedens longivs extvlit, recedens interiore listorvm vestigio tenvit. non expectant vno loco vitia; sed mobilia, & inter dissentientia tvmvltvantvr, pellvnt invicem fvgantvrqe. Catervm idem semper de nobis pronvnciare debebimvs, malos esse nos, malos fvisse; invitvs adjiciam, & fvtvros esse. Ervnt homicida, tyranni, fvres, advlteri, raptores, sacrilegi, proditores.* Et, *Epist. 97. Omne tempvs Clodios, non omne Catones feret.* Vide *ad l. 8. §. 15.* ἂν φορὸς ὁ κόσμος.

Ἄνω κάτω, τὰ αὐτὰ] Vide *l. 4. §. 32.* & *l. .§. 46.*

Οὐδὲν καινόν] Solomon *Eccles. c. 1. v. 9. Id qod fvit, idem est cvm eo qod fvturvm est: & id qod factvm est, idem cvm eo qod fiet: neqe est novi qidqam sub sole. Estne aliqid de qo dici possit, Ecce hoc novvm est? imò jam fvit per secvla, qæ ante nos fvervnt.* Tertullianus *de resurr. c. 12. Qodcvnqe convveris, fvit: qodcvnqe amiseris, nihil non itervm est.* Arnobius *l. 1. Novi sit nihil: vetera svnt omnia, & nvllis antiqitatibvs inavdita.* Vide ad *l. 2. §. 3.* vide & Senecam *Epist. 24. ad l. 6. 44.* Terentius *Evn. prolog.*

Nvllvm est jam dictvm, qod non sit dictvm priùs,

Hoc argumento fabulas poeticas everssum it Palæphatus *de incredibil.* Ὅσα δὲ εἶδε καὶ μορφαῖς λεγόμενα, οὐ νῦν ἐγένετο. τὰ τοιαῦτα ἐκ ἐγίνετο. εἰ γὰρ τότε, καὶ ἄλλοτε ἐγένετο, καὶ νῦν τε γίνεται, καὶ αὖθις ἔσται. *Cvjvsmodi avtem species & forma narrantvr, fvervnt tvm qoqe, qa nvnc exstant, eadem neqe fvervnt. Si tvnc enim & alio tempore accidervnt, & jam fivnt, & ervnt deinceps.* Lavdatqe illud Melissi & Lamisci Sámii, Ἦσαν ἃ ἐγένετο, καὶ νῦν ἔσται. *Qæ nata svnt, etiam nvnc svnt fore.* qanqam illi forsan scripserint: ἔστιν, ἃ ἐγένετο, νῦν καὶ ἔσται. De vitiis morbísqe pariter Diogenianus apud Plutarchum *Sympos. l. 8. c. 9.* Ἐκ τούτων νοσοῦμεν, ὅτις καὶ ζῶμεν. Ἴδια δὲ σπέρματα νόσων οὐκ ἔστιν, ἀλλ' αἱ τούτων μοχθηρίαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡμῶν περὶ ταῦτα πλημμέλειαι τὴν φύσιν ἐπιλαμβάνουσιν. καὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα καὶ πάθη κοινήν τινα καὶ πάτριον ὁδὸν βαδίζει. καὶ καινὸν οὐδὲν οὐδὲ τοῖς παλαιοῖς ἀνιάτερον ἐξηύρηκε κακίας εἶδος. *Etenim ex iis morbi nobis contingvnt, è qibvs vivimvs: neqe svnt peculiaria morborvm semina, sed istorvm vitia respectv nostri, nostriqe in iis delicta naturam perturbant. Anima etiam morbi affectionisqe communi qadam & avitâ progrediuntur viâ. Et nvllvm novvm, avt veteribvs non commentoratvm vitii genvs erupit.* Eódem accommodát & Sophoclis illa ex *Antigone*:

Οὐ γάρ τοι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, καὶ οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

unde emendandus idem *de commun. notit. adv. Stoic. c. 7.*

Non ista nvnc dicrvm vel nvper vigvnt,
Sed ævo ab omni: initia in occvlto latent.

Πάντα καὶ συνήθη ὀλιγοχρόνια] lego transpositis vocabulis, π. σ. καὶ. ὀ. Vide *l. 6. §. 37.* & *l. 9. §. 14.* Item *l. 5. §. 10.* & *infrà §. 23.*

§. 2. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται νεκρωθῆναι, ἐὰν μὴ αἱ κατάλληλαι αὐτοῖς [a] φαντασίαι σβεσθῶσιν; [*] ὡς διηνεκῶς ἀναζωπυρεῖν ἐπί σοί ἐστι. [b] δύναμαι, φησὶ τοῦτο ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν. [c] εἰ δύναμαι, τί περίεργομαι; [c] τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς διανοίας οὐδὲν ὅλως πρὸς τὴν ἐμὴν διάνοιαν. ἔστω πάλιν, καὶ [d] ὀρθὸς εἶ. [e] ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν. [f] ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἐώρας πρότερον· ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι.

[g] §. 3. [h] Πομπῆς κενοσπουδία, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, μίμια, ἀγέλαι, [i] διαδρασμοί, [k] κυνίδιοις ὀστάριον ἐρριμμένον, ψωμίον εἰς πῆς τῶν ἰχθύων δεξαμένης.

§. 2. Dogmata in ta aboleri qo modo poterunt, nisi cogitationes bis congruæ extingvantur? qas resuscitare tibi, qoties libuerit, licet. possum de re ista, qod oportet, opinari. Si possum, qid perturbatur mihi animus? nihil qicqam ad mentem faciunt, qæ extra mentem sunt sita. hõc modo sis affectus, & rectus consistis. reviviscere tibi licet. res ipsas intuere prout priùs vidisti. hoc est enim reviviscere.

§. 3. Pompæ studium inane, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, catulis projectum officulum, offula in piscinam immissa,

for-

ANNOTATIONES.

§. 2. Τὰ δόγματα] *Dogmata*, inqit, *aboleri non possunt, nisi phantasia, unde ortum habent, fuerint extincta.* Φαντασίας avtem νοήσεις, id est, cogitationes intelligit; (sic enim Chrysippus apud Laërtium *l.* 7. in *Zenone.* Φαντασίαν λογικὴν, ἢ τῶν λογικῶν ζώων, νοήσεις εἰσίν. *Phantasia rationales, sive qæ sunt animalium rationalium, cogitationes sunt.* sive ὑπολήψεις, utì ipse se in seqentibus explicat.

Νεκρωθῆναι] ità νεκρώσαι τὰς ἐπιθυμίας, *mortificate cupiditates.* dixit Apostolus *ad Coloss. c.* 3. *v.* 5. & νέκρωσιν πραγμάτων, ut δογμάτων Marcus, in ὀνειροκριτικοῖς Astrampsycus,

Νεκρὸς ὁρῶν, νέκρωσιν ἴξεις πραγμάτων.
Mortuos videns, exitium rerum habebis.

Ὡς διηνεκῶς ἀναζωπυρεῖν] lego ἀς, φαντασίας nimirum. in potestate, inqit, tua situm est phantasias sive opiniones veras rectásque, qas priùs animo conceperas, verùm, tanqam sub cineribus igniculi, sopitæ qodammodò & sepultæ jacent, resuscitare ubi volueris. Ità Pavlus Timotheum monet, *Epist. 2. c.* 1. *v.* 6. ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, *exsuscitare donum Dei.*

Δύναμαι περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l.* 6. §. 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν. *Licet de hac re vel illa nihil opinari.* est avtem ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν, idem ferè hic, qod ὀρθῶς ὑπολαμβάνειν, *recta methodo opinari. l.* 5. §. 3.

Τὰ ἔξω] Ità *l.* 4. §. 3. Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν. *Qod res ipsa animum non attingunt, sed extrinsecus manent.* idem & *l.* 5. §. 19.

Τῦτο πάθοι, καὶ ὀρθὸς εἶ] Vide *ad l.* 3. §. 5. & *infrà* §. 12. Seneca *Ep.* 71. *Da mihi adolescentem incorruptum & ingenio vegetum: dicet fortunatiorem sibi videri, qi omnia rerum adversarum onera rigidâ cervice sustollit, qi supra fortunam exstat. non mirum est in tranqillitate non concuti: illud mirare, ibi exsolli aliqem, ubi omnes deprimuntur; ibi stare, ubi omnes jacent. qid est in tormentis, qid est in aliis qa adversa appellamus, mali? hoc, ut opinor; succidere mentem, & incurvari, & succumbere: qorum nihil sapienti viro potest evenire. stat rectus sub qolibet pondere. nulla illum res minorem facit: nihil illi eorum qa ferenda sunt, displicet. nam qicqid cadere in hominem potest, in se cecidisse non qeritur: vires suas novit: scit se esse oneri ferendo.* Vide *ad lib.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 67. & *lib.* 8. §. 46.

Ὡς ἐώρας] *qas antè vidisti.* ἃς Xylander. non accedo. res, inqit, cùm eædem ipsæ maneant, tu eôdem modo intuere nunc, ubi vacillare te senseris, qomodo antè speculabaris, cùm de eis ritè judicabas. Sic *l.* 6. §. 3. πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε. *vigilans rursus inspice.*

Ἀναβιῶναι] *reviviscere* qodammodo tibi licet, τῷ ἀναζωπυρεῖν τὰς φαντασίας, cogitationes illas, prout dixeram, resuscitando. Ità Apostolus *ad Eph. c.* 5. *v.* 14. Ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. *Excitare qi dormis, & resurge ex mortuis.* atque hoc est, μέρος ἔχειν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Joannes *Apocal. c.* 20. *v.* 6. *partem habere suam in resurrectione priore*: illâ nimirum, qâ οἱ νεκροὶ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀκούσαντες, ζήσῃσι. *mortui audientes vocem Filii Dei vivent.* Joannes *c.* 5. *v.* 25. Vide *l.* 6. §. 31.

§. 3. Πομπῆς κενοσπουδία] Vana viliáqe varia coacervat; qibus paria geminâqe fermè vult ea esse pleraqe, qibus hominum vita conteri solet. consimilia istis habuimus suprà *l.* 5, §. 33. nec absimilia prorsus *infrà* §. 48. Plinius minor *l.* 9. *Ep.* 7. ubi vanitatem eorum exagitaverat, qi Circensibus tantopere capiebantur, *Capio*, inqit, *aliqam voluptatem, qòd hac voluptate non capiar.* Vide *ad l.* 6. §. 44. Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Αἱ δὲ κάτω παίρίδες ἄυλαι, καὶ τὰ γένη ταῦτα τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν τῆς σκηνῆς γέγονε παίγνια. *Terrena autem ha patria, atqe hac generum discrimina, brevis hujus & caduca vita nostra ac scena ludi sunt.* Et *in Cæsar. fr.* Παίζω ὁμῶ παιδιά τις ἐκείνῳ καὶ λῆρός ἐστι, πρὸς ἓν τοῦτο κρινόμενα, τὸ Χριστιανὸν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι. τὰ μὲν ἄλλα ὡς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἄλλοις παίζεσθαι τάχιστα παυσομένης τε καὶ καλυομένης, τάχα δὲ φθαρομένης ῥᾷον ἢ συνισαμένης. ὡς εἶναι ἰδεῖν ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ βίου μεταβολῶν, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω μεταπιπτούσης εὐτυχίας. μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν καὶ παραμένον ἀσφαλῶς, τὴν εὐσέβειαν. *Omnia cum hoc uno, qod Christianus & esset & nominaretur, ludus qidam ac nuga ipsi essent. Alia enim ab aliis etiam ludi posse, non secus atqe in scena, qa celerrimè & figitur & dissolvitur, imò facilius fortasse deletur, qàm constituatur: ut ex multis hujus vitæ mutationibus, & prosperitate sursum ac deorsum labente perspicere licet: pietatem verò bonum unum proprium esse, qódqe tuto permaneat.* Et mox: Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων πρόσκαιρα, τοιοῦτο τὸ ἐκ γῆς παίγνιον, οὐκ ὄντας γινόσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. *Ejusmodi vita nostra est, qi fluxam vitam ducimus: ejusmodi in terra ludus, ut cùm non simus nascamur, cùm nati sumus, rursus dissolvamur.*

Vide *ad l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 36.

Διαδρασμοὶ] *velitationes, hastiludia.* Xylander rectè. nec cur vocabuli significationem minùs intelligere se profiteretur, qicqam erat. δραστίζόμενοι, δόρατι μαχόμενοι. Hesychius. & indè δραστισμοὶ pro *velitationibus.* qia velites hastis levioribus, sive jaculis utebantur, utì videre est apud Livium *hist. l.* 8. & *l.* 26. & *l.* 36. & Vegetium *de re milit. l.* 3. *c.* 16. Erant avtem *velitationes*, vel *seria*, ut hostiles, præliorum qasi præludia qædam, vel *ludicra* ac exercitatoriæ, qibus tirones ad munia bellica idonei magìs redderentur. indè ad *concertationes* qævis translatum est vocabulum *l.* 4. *c.* 3. διαδραστηθέντες, *sese mutuò impetentes.*

Κυνιδίοις ὀστάριον ἐρριμμένον] Ità Apostolus *ad Philip. cap.* 3. *v.* 8. præ fide justitiáqe Christiana, varáqe ac solida Christi notitia, σκύβαλα ἡγεῖσθαι τὰ πάντα. *omnia ducere pro stercoribus.* qo loco σκύβαλα, qasi κυνίβαλα dicta, si Grammaticos avdimus, vel sunt *stercora*, peculiariter *canina.* σκύβαλον, κόπρος. Hesychius. τὸ δ' ὑγρὸν ἐκδιδόμενον. Σκύβαλον, *stercus per intestina emissum.* Etymologus. atqe ità accipiunt interpretes pleriqe. eodémqe facit qod Apulejus *florid.* 2. qi Cratetem ait *rem familiarem abjecisse, velut onus stercoris, magìs labori qàm usui.* vel etiam ea qæ *canibus projici* solent. Σκύβαλον, τὸ τοῖς κυσὶ βαλλόμενον, κυνίβαλόν τι ὄν. Σκύβαλον vocatur *id, qod canibus est projectum*, qasi κυνίβαλόν τι ὄν. Svidas. atqe ità usurpavit Aristo in *Epigram. Antholog. l.* 1. *c.* 33. ubi pœta avt literator aliqis, mures Opicos, nè codices suos corroderent, abigens, ad felicioris ac lavtioris alicujus ædes commigrare illos jubet, apud qem inventuri sint, δεῖπνον συχνὸν ἀπὸ σκυβάλων, *cænam freqentem largámqe satis ab eis qa canibus projiciuntur, reliqiis.* Verum de vocabulo isto, qòd latè patet, & nos latiùs alibi. Ossium avtem canibus projectorum meminit eò magìs Marcus, qia ea rixam inter illos creare assolent. unde versus proverbialis,

Dum canis os rodit, socium, qem dilexit, odit.

qod & Gregorius Nazianzenus *Epist.* 22. *ad Basil.* Κυνὶ βοῦν ῥιφὶν ἐν μέσῳ καὶ ἀλλήλων ὀπλίζει. *Cibus canibus projectus in medio illorum alium in alium armat.* Indè Platonis illud, κυσὶν ὀστέον μνώοντι, osse objecto canes inter se committere, in epigrammate qod in Alexin amasium suum composuisse à Laërtio Apulejóqe perhibetur. de qo alibi diximus.

Ψωμίον εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς] lego δεξαμενάς. *in piscinas* Xylander. rectè. est enim δεξαμενὴ *aqarum receptaculum* sive *conceptaculum*, avt etiam, si cum Frontino loqi libuerit, *concepteta.* ità enim legendum apud hunc avtumo, *de Aqaductibus commentario. Irriguos agros, tabernas, cænacula*, & *concepteas*, pro qo in editis, *corruptelas*, corruptè legitur. indè δεξαμεναὶ, ὑδάτων δοχεῖα. Hesychius. *aqarum conceptacula*; sive illa cisternæ, sive piscinæ fuerint. ità de Roma Strabo *Geogr. l.* 5. *p.* 163. Ὥστε πᾶσαν οἰκίαν σχεδὸν δεξαμενὰς ἔχειν. *Qamlibet ferè domum cisternas habere.* Alexander *problem. l.* 1. *q.* 54. Ἐὰν εἰς θερμὴν δεξαμενὴν καταβῇ τις. *Si qis in calidum lavacrum avt solium descenderit.* Et Galenus *method. medend. l.* 10. *c.* Τὰς ὕτως ἐχούσας ὑδρωπικὰς βάπτουσιν εἰς τὴν ψυχρὰν δεξαμενήν. *Sic nemo avdet pedes tingere in frigidam.* id est, κολυμβήθραν, *in piscinam.* Laërtius *l.* 7. *pag.* 158. in Zenone. Ἀκούειν δὲ, τὸ μεταξὺ τοῦ τε φωνοῦντος καὶ τοῦ ἀκούοντος, αἴρος, πλατυνομένου σφαιροειδῶς, εἶτα κυματουμένου, καὶ ταῖς ἀκοαῖς προσπίπτοντος, ὡς κυματοῦσθαι τὸν ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδωρ καὶ κύκλους ὑπὸ τοῦ ἐμβληθέντος λίθου. *Porrò audire, qum is qi medius inter loqentem & audientem est, aer verberatur orbicularitèr, deinde agitatus auribus influat, qem-*

formicarum æruminæ & bajulationes, musculorum perterritorum discursus, sigillaria verticillis cita. hoc genus sunt externa cuncta. in his igitur benevolum placidúmque consistere par est, non autem insolescere: intelligere nihilominus, tanti

νας *, μυρμήκων παλαιπωρίαν, καὶ ἀχθοφορίαν, a μυϊδίων ἐπιδρομάς, b σιγιλλάρια νευροσπασμένα. χρὴ δὲ ἐν τούτοις c ἡμέρως μὲν καὶ μὴ φρυαγμένον ἐσάναι. ἀπαλλαγῆναι μέν τι, ὁ-

*--μανὰς,
a L. 11. §. 22
b L. 2. §. 2.
c L. 4. §. 25. l. 8. §. 5. 43.

ANNOTATIONES.

quemadmodum & cisterna aqua per orbes injecto agitatur lapide. Dubitur hinc genuina interpretatio loco cuidam Procopii ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, cùm à laudatore, tum ab editore secius accepto. narrans autor ille Photii cujusdam à Justiniano in custodiam missi historiam: Τὰ μὲν πρῶτα, inqit, καταφυγὼν εἰς τὸν νεὼν τῆς Θεοτόκου, παρὰ τὴν ἑτέραν τράπεζαν ἱκέτης (lege ἱκέτης) καθῆστο. — τὸ δὲ δὴ δεύτερον ἐς τῆς σοφίας τὸ ἱερὸν ἦκεν, ἐς αὐτὴν πη τὴν θείαν δεξαμενὴν ἐξαπιναίως ἐκπεσών, ἥπερ μάλιστα πάντων νενομίκασιν οἱ Χριστιανοὶ σέβειν. *Tum primùm in Deiparæ templo ad sacram aram supplex constitit.* — *Secundò deinde in Sophiæ templum cùm venisset, inopinatò descendit in ipsum fontem sacrum, cujus summa Christianis ritu solenni religio est.* qo loco Svidas δεξαμενὴν intelligit mensam sacram, τὴν τράπεζαν τὴν τὰ θεῖα δεχομένην. *mensam, qa res divinas sacrasque recipiebat.* errore supino nimis. qum figæ Photianæ geminæ mentio fiat à Procopio, prioris, qâ ad mensam sacram in Virginis Deiparæ templo confugerit; alterius, qâ ἐς τὴν δεξαμενὴν in Sophiæ fano se contulerit. Svidæ παρόραμα istud advertit Nicolaus Alemannus, sed in aliud havd minùs crassum fœdumqe incidit ipse, cùm δεξαμενὴν *emissarium* est interpretatus, & ἀντὶ τῆς ὑπονόμου, pro *cloaca*, qam appellat Gregorius *in Evang. hom.* 17. accepit; hoc est, pro conceptaculo illo, in qod aqæ, postqam sacris perficiendis inservierant, defluebant. at qis *cloacam* illam, *sacram*, multò minùs *divinam*, diceret? qis *apud Christianos eam in maxima esse veneratione*? imò loci istius viditatem à veneratione remotissimam insinuat Gregorius, cùm sacerdotes malos assimilat aqæ baptismatis, qæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleste mittit, & ipsa postea in *cloacam descendit.* est igitur Procopio ἡ θεία δεξαμενὴ nihil aliud, qàm ipse *fons sacer*, qem βαπτιστήριον & κολυμβήθραν patres prisci, Alemanno etiam agnoscente, passim nuncupant. Offulam in piscinas missam commemorat, qia hoc spectaculo sese oblectare solebant piscinarum domini, cùm ad escam immissam pisces accurrentes contuerentur. Ambitionem autem luxúmqe veterum qorundam, in piscinis extruendis piscibúsqe alendis, ex Varrone solo satis discere licet, *qi de re rustic. l.* 3. *c.* 17. narrat, *Hirrium cùm circum piscinas suas ex adificiis duodena millia sestertia caperet, eam omnem mercedem escis, qas dabat piscibus, consumpsisse.* Qin & de Hortensio idem *ibidem. Non satis erat illum non pasci piscinis, nisi eos ipse pasceret ultrò: ac majorem curam sibi haberet, nè ejus esurirent mulli, qàm ego habeo nè mei in Rosea esuriant asini: & qidem utrâqe re, & cibo & potione, cùm non pavlò sumptuosiùs, qàm ego bis, ministraret victum. ego enim uno servulo, bordeo non multo, aqâ domesticâ, meos multinumos alo asinos. ille primùm qi ministrarent, piscatores habebat complures: & ii pisciculos minutos aggerebant freqenter, ut à majoribus absumerentur. praterea salsamenta in eas piscinas emptitia conjiciebat, cùm mare turbaret.* Additqe: *Celeriùs voluntate Hortensii ex eqili educeres rhedarias, ut tibi haberes mulas, qàm è piscina barbatum mullum. nec minor cura ejus erat de agrotis piscibus, qàm de minùs valentibus servis. itaqe minùs laborabat, nè servus eger, qàm aqam frigidam biberent sui pisces.* Ælianus *hist. animal. lib.* 12. *cap.* 1. refert in Myrensi Lyciæ sinu situm esse Apollinis templum, cui piscina sit adsita: Τὸν δὲ τῷδε τῷ θεῷ ἱερία κρέα μόσχεια διασκείρειν τῶν τῷ θεῷ θυομένων. καὶ ὀρφοὺς δὴ καὶ τοὺς ἰχθύας αὐθρόους προσιέναι, καὶ τῶν κρεῶν ἐσθίειν, οἱαδήπω καλυμένους δαιτυμόνας. καὶ χαίρειν τοὺς θύσαντας, καὶ τὴν τούτων δαῖτα πίσύνειν εἶναι σφισὶν ὅτι λῷον ἀγαθόν. *Ad dei sacerdotem vitulinas carnes deo immolantium dispergentem orphos pisces gregatim adnatare, & tanqam convivas ad epulas invitatos carnes comedere, & immolantes ex eo voluptate affici, & sibi persvadere qod pisces suâ sacrificatione pascantur indicare res suas benè & feliciter casuras esse.* Idémqe *l. eód. c.* 30. Χειροήθεις δὲ ἰχθῦς, καὶ ὑπακούοντες τῇ κλήσει, καὶ τροφὰς ἀσμένως δεχόμενοι, πολλαχόθι καὶ εἰσὶ, καὶ τρέφονται. *Permultis qidem locis mansvefactis pisces, & se appellantibus obtemperantes, & cibos objectos libenter excipientes aluntur.* Qoniam autem piscium istiusmodi ad signum datum offulámqe missam certatim facto concursu ludos sibi facere domini eorum solebant, ideò *piscinas* illas Varro dixit, *magis ad oculos, qàm ad vesicam pertinere.* Sed & τὰς τῆς γαστρὸς δεξαμενάς. id est, *ventris receptacula* Philo dixit. vide *ad lib.* 4. §. 16.

Μυρμήκων παλαιπωρίαν καὶ ἀχθοφορίαν] Seneca de occupatis qibusdam, sed nullo fine certo sibi proposito satagentibus; *de tranq. c.* 12. *Inconsultus illis vanúsqe cursus est: qalis formicis per arbusta repentibus, qa in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur.*

Μυϊδίων ἐπιδρομάς] Ità de eisdem Horatius *serm. l.* 2. *sat.* 6.

Currere per totum pavidi conclave, magisqe

Exanimes trepidare. ---

qibus ille opes confert, earúmqe usufructuarios. Vide *l.* 11. §. 22.

Σιγιλλάρια νευροσπασμένα] Glossæ. *sigillari.* Νευρόσπαστοι. forsan, *sigillaria.* Νευρόσπαστα. vel etiam, *sigillarii.* Νευροσπάσται. *Sigillaria*, sive *sigilla*, parva sunt signa, icunculæ sive imagunculæ. Macrobius *Saturn. l.* 1. ubi *Sigillariorum celebritatem Saturnalibus adjectam* dixerat, *c.* 10. subjicit, *c.* 11. *Qasi verò sapiens qisqam sigillaria, qa lusum reptanti adhùc infantiæ oscillis fictilibus præbent, tentas officio religionis adscribere.* & in fine capitis, *sigilla* vocat, *qa arte fictili fingerantur.* Svetonius *l.* 5. *c.* 5. de Clavdio: *Tiberius patruus petenti honores, consularia ornamenta detulit: sed instantiùs legitimos flagitanti, id solùm codicillis rescripsit. Qadragesta avtem in Saturnalia & Sigillaria mississe ei.* Seneca *Epist.* 12. *Ego sum Felicio, Philosiri villici filius, deliciolum tuum, cui solebas sigillaria mittere.* Tertullianus *adv. Valent. c.* 12. *Ut avtem tantum sigillarium extrinsecùs qoqe inornarent.* Et *de Orat. c.* 12. *Cùm perinde faciant nationes, adoratis sigillaribus suis residendo.* Arnobius *contr. gent. l.* 6. *Deos esse sigillaria ipsa censetis.* *Sigilliola* eidem *lib. eod. In sigillariis parvulis contrahere se Deos, & alieni ad corporis similitudinem coarctari: at verò in vastis porrigere se longiùs atqe in maximitate producere.* Porrò sigillaria νευροσπασμένα, ut Marcus hìc, sive ἀγάλματα νευρόσπαστα, ut Herodotus *l.* 2. & Lucianus *de Dea Syria*; sunt sigilla ità concinnata, ut nervorum sive verticillorum qorundam ope, pro tractantis arbitrio attracta citáqe, modo in hanc, modò in illam partem moverentur, figuráqe subinde varias exprimerent. Aristoteles *de mund. c.* 6. Καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ ἀυχένα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα τοῦ ζώου, καὶ ὦμον καὶ ὀφθαλμόν, ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη, μετά τινος εὐρυθμίας. *Prastigiatores, qos nevrospastas appellant ob id, qod imagunculas animatas esse fidiculis ductitandis ementiuntur: qi cum funiculum avt nervum adduxerunt, cieri cervicem & manum qasi animantis simulacri, humerúmqe itidem & oculum faciunt: interdum etiam omnia membra, idqe qadam cum venustate atqe aqabilitate motus.* Qod Apulejus *de mundo. Etiam illi, qi in ligneolis hominum figuris gestus movent, qando filum membri qod agitare solent, traxerint, torqebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad ministerium prasto erunt, nec invenustè totus videbitur vivere.* Erant ea plerumqe lignea, ut Apulejus hìc. Horatius item *serm. l.* 2. *sat.* 7.

--- nervis alienis mobile lignum.

Verùm & argentea qandoqe. Petronius in *Satyr. Larvam argenteam attulit servus, sic aptam, ut articuli ejus vertebræqe locata in omnem partem flecterentur. hanc cùm super mensam semel iterúmqe abjecisset, & catenatio mobilis aliqot figuras exprimeret,* &c. Marcus ad animi motus exprimendos imagine hinc ductâ freqenter est usus. Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 6. §. 16. Usus est & Clemens Alexandrinus non semel. sic enim *Strom. l.* 2. Νευροσπασμένον δὲ ἡμῶν, ἀψύχων δίκην, φυσικαῖς ἐνεργείαις, τόλμ ἀκίνητον παρέλκει, ὁρμή τε ἡ προηγουμένη τούτων. καὶ ἀκίνητ ἴσγασε ἑνεοῦ ζῶον τοῦτο, ἅ τὸ ὁρμητικὸν ἀνάγκη λέλογχεν ὑπὸ τῆς ἔξωθεν αἰσθήσεως κινούμενον. *Qod si nos, tanqam inanima, naturalibus operationibus veluti funibus trahamur, supervacaneum est involuntarium, & appetitio, qa ea præcedit. Nec ergò illud utiqe animal, qale sit intelligo, cujus vim appetendi, qa ab externa causa movetur, sortita est necessitas.* Vide & eundem *ad lib.* 12. §. 19. Ista avtem sigillaria νευροσπασμένα inter res ludicras nec ullo in pretio atqe æstimatione habendas jure merito recenset Marcus istìc. Itaqe Siracusanus ille in Xenophontis *sympostio*, qi eis exhibendis vitam tolerabat, atqe hoc præcipuè gloriabatur, qòd hâc ratione stultis hominibus illuderet; ὅτοι γὰρ, inqit, τὰ ἐμὰ νευρόσπαστα θεώμενοι τρέφουσί με. *Nam illi propterea qod spectent imagunculas meas, qa fiduciis tenta moventur, me alunt.* Solenne habebat, qocunqe terrarum veniret, καρπῶν μὲν ἀφθονίαν, φρενῶν δὲ ἀφορίαν, *fructuum copiam, mentis inopiam,* loci incolis comprecari.

Ἐυμενῶς] *placidè.* Ità *l.* 8. §. 47. Ἄπιθι ἐκ τοῦ ζῆν ἐυμενής. *Excede è vita æqo animo.* Sed ἀσμένως *lubenter.* De verè Christiano Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 480. *A.* Ἀσμενίσατα τοῦ δὲ τοῦ βίου ἀπολυθήσεσθαι. χάριν ἴσως καὶ τῷ τὴν αἰτίαν παραπεχομένῳ τῆς ἐνθένδε ἐξόδου, καὶ τῷ τὴν ἐπιβουλὴν τεχναμένῳ ἐγνωκὼς, πρόφασιν ἔυλογον λαβὼν, ἣν αὐτὸς παρίσχον, ἑαυτὸν ἐπιδεῖξαι, ὅς ἐσι, τῷ μὲν δι' ὑπομενῆς, δι' ἀγάπης δὲ Κυρίῳ. *Lubentissimè ab hac vita liberabitur, habens fortasse gratiam, & ei, qi cavssam præbuit, ut hinc exiret, & ei, qi molitus est insidias: qia ita honestam accepit occasionem, qam ipse non præbuit, seipsum ostendendi qisnam sit, illi qidem per tolerantiam, Domino verò per charitatem.* Indè ἀσμενίζειν Marco, *l.* 5. §. 9.

a L. 5. §. 16. πᾶσά τις ἀξία ἕκαστός ἐστιν, ὅσης ἀξιά ἐστι πρᾶγματος ἐπιβάλλεται καὶ ἐσπούδακεν.

b Inf. §. 30. l. 6. §. 53. * Vide Not. c L. 2. §. 16.

§. 4. b Δεῖ τῷ λέξιν ἐπακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν γινομένοις. καὶ * ἐπὶ μὲν τοῦ ἑτέρου, εὐθὺς ὁρᾶν, c ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά. ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου, ἐπιφυλάσσειν, τί τὸ σημαινόμενον.

§. 4. In sermone, eis qæ dicuntur; in conatu omni, eis qæ fiunt animum advertere oportet: & in altero qidem, qid designetur; in altero verò, qorsum referatur, considerandum.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μου πρὸς ταῦτα, ἢ οὔ; εἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ ἐπὶ τοῦτο ὑπὸ τῆς τῶν ὅλων φύσεως δοθέντι. εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ, ἤτοι ἐπιχωρῶ τοῦ ἔργου τῷ δυναμένῳ χρειττον ἐπιτελέσαι, ἐὰν ἄλλως ταῦτα μὴ καθήκῃ. ἢ πράσσω ὡς δύναμαι, d συσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον καὶ πρόσχρησιν ἐμοῦ ἡγεμονικῆς ποιήσαι • τὸ εἰς τὴν κοινωνίαν νῦν καίριον καὶ χρήσιμον. f ὅ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, g εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ σύμφορον.

d Inf. §. 7. e Inf. §. 54, 55. f L. 8. §. 2. l. 9. §. 23. g L. 4. §. 12.

§. 5. Sufficítqe ad istud mens mea, necne? si sufficit, eâ tanqam instrumento ab universi natura mihi dato ad hoc efficiendum utor, si non sufficit, avt opus illi concedo, qi me meliùs id efficere poteſt, nisi aliter ad officium meum pertinuerit; vel qod possum facio, eo adscito qi mentis meæ operâ usus id possit, qod ad societatem humanam est hoc ipso tempore tempestivum ac utile. qicqid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas est qod est societati utile & congruum.

§. 6. h Ὅσοι μὲν παλυΰμνητοι γενόμενοι, ἤδη λήθη παραδέδοσαι; ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσουσιν, πάλαι σκεδόν;

h L. 3. §. 3. 10.

§. 6. Qàm multi qi celebres admodum olim extitêre, oblivioni nunc sunt traditi? qàm multi etiam eorum, qi istos celebraverant, jam olim penitus aboliti sunt?

§. 7.

ANNOTATIONES.

§. 9. & *infrà* §. 27. Vide ad §. 58. ubi ἀσμένως Plutarchus, qod ἀσπασίως Herodotus dixerat.

Τοσοῦτα ἄξιον ἑκαστον] Vide *l.* 5. §. 16.

§. 4. Καλὰ λέξιν] Vide *l.* 6. §. 53. non est avtem καλὰ λέξιν hìc *verbatim*, uti interpretes opinati sunt: sed *in sermone*, sive *in oratione, inter loqendum.* ut καθ' ἑκάστην ὁρμὴν, *in omni conatu*, sive *molitione.* Sed nec ὁρμῇ ἑκάστῃ, sed τοῖς γινομένοις παρακολουθεῖν, non *omni conatui*, sive *proposito*, sed *in omni conatu* sive *proposito, eis qa fiunt*, sicut *in sermone omni, eis qa dicuntur, animum advertendum* monet.

Παρακολουθεῖν] qod *infrà* §. 30. συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν, *animum simul intende.* Vide *ad l.* 2. §. 8.

Καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν] hæc est ἐπιστροφὴ illa καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, *consideratio* sive *actionis* sive molitionis cujusvis, de qa *suprà l.* 4. §. 32. & *infrà* §. 30.

Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἑτέρου] avt ista loco mota sunt, avt ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς, ut ille loqitur, qæ ad membra priora pertinent, Marcus ipse subjunxit. itaqe in vertendo priùs dictorum ordinem seqi præoptabam.

Ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά] Vide *lib.* 2. §. 16. & *lib.* 10. §. 37.

Τί τὸ σημαινόμενον] Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Cùm unius cujusqe verbi natura sint dua, à qa re, & in qa re, vocabulum sit impositum. — Priorem illam partem, ubi, cur & unde sint verba, scrutantur, Graci vocant* ἐτυμολογίαν. *illam alteram* περὶ συμαινομένων. Ità enim distingvenda dictio Varroniana.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ] Prudentissimum monitum, nè viribus nostris majora moliamur. Siqidem, ut Propertius *lib.* 3. *Eleg.* 7.

Turpe est, qod neqeas, capiti committere pondus:
Et pressum inflexo mox dare terga genu.

Jason Sirachides *Sapient. c.* 3. *v.* 21. Καλυπτώτερά σου μὴ ζήτει. καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταζε. qod Junius vertit, *Difficiliora captu tuo nè qaras temerè: & valentiora viribus tuis nè exqiras insipienter.* Phaëtonti Phœbus apud Evripidem à Clemente Alexandrino adductus *padag. lib.* 3. *cap.* 2. ex restitutione Grotiana;

Τῶν ἡτιῶν, παῖ, μὴ δίγῃς ἄπειρος ὤν,
Μηδὲ ἁπαλῇς τὸν δίφρον, ἀλλ' οὖσον μὴ μαθών.
Ah parce habenas tangere ignarâ manu,
Currúsqe, fili, scandere eqitandi rudis.

Evpolis *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνησας, ὦ πρεσβῦτα, τὴν καλὴν σπουδὴν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Pol, senex, parùm sapuisti, qi tam citò stipendium
Hoc eqestre sumpsisti, priusqam rectè eqitare didiceras.

Flaccus in *arte.*

Sumite materiam vestris, qi scribitis, aqam
Viribus, & versate diu, qid ferre recusent,
Qid valeant humeri. —

Spectat horsum Christi Domini monitum, Lucæ *c.* 14. *v.* 28. de ædificare cogitante, ἵνα πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, qod primò considens sumptus secum reputat, num suppetat unde perficere possit; nè si posito fundamento fabricam absolvere neqiverit, ludibrio exponatur dicentium, Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. *Homo iste ædificare cœperat, verùm perficere non valebat.* Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίνειν, συντάξεις ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπιτῶσιν. εἶτα τρέφει, καὶ καλάβρωσις, καὶ πυρετοί. *Nunc cùm nonnulli deglutire buccellam non possint, volumina emunt, eáqe devorare conantur: unde fit avt revomant, avt cruditate laborent: unde vertigines, fluxiones & febres oriuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 26. Qi & idem *Enchir. c.* 59. Ἂν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον. καὶ ἐν τούτῳ ἀσχημονήσας, καὶ ὃ ἐδύνατο ἐκπληρῶσαι, παρέλιπες. *Si qam personam, qa vires tuas superat, indueris: tum eam indecorè geres: tuam eam, qam sustinere posses, negliges.* Vide *ad l.* 4. §. 31. & *l.* 5. §. 17.

Παραχωρῶ τῷ ἔργῳ τῷ δυναμένῳ] Ità Liodes *Odyss. φ. v.* 152. ubi arcum Ulyssæum intendere frustrà tentaverat,

Ὦ φίλοι, ὃ μὲν ἐγὼ τανύω —
O amici, non ego qidem intendo.

vel utì Dionysius Metathemenus apud Athenæum *l.* 10. *p.* 437. *E.* sed sensu parùm honesto usurpans, extulit,

— εἰ δύναμαι τανύσαι. λαβέτω δὲ καὶ ἄλλος.
Arrigere neqeo, sumat alius.

Ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκῃ] Ità Jason Sirachides loco priùs adducto, monito suo prudentissimo sanè illi, subjungit; Ἃ προστέτακταί σοι, ταῦτα διανοοῦ. *Qæ mandata sunt tibi, hæc sanctè cogita.* Uterqe vult & Jason & Marcus, non deserendum esse id, qod est officii nostri. etiamsi ad effectum pro desiderio nostro perducere neqeamus. Siqidem in his obtinet, qod Naso *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Denique opus nostra culpetur ut undiqe cura,
Officium nemo qi reprehendat, erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas:
Hac ego contentos auguror esse Deos.

Προσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον] Plutarchus in *politic. præcept. p.* 819. *B.* Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας φύσεως ἔμπειρον ὄντα, δεῖ πρὸς ἕτερα πρὸς ἃ χεῖρον ἑτέρᾳ πέφυκας, ἀφιέντα τὰς μᾶλλον δυναμένας. *Veruntamen te tua natura peritum oportet ad ea, in qibus ipse minus à natura vales, qi præstare id qod tibi deest rectius possint deligere.*

Εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον] Vide *l.* 1. *c.* 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 7.

§. 6. Ὅσοι μὲν πολυΰμνητοι] Idem argumentum habes *lib.* 3. §. 3, 10. & *lib.* 4. §. 33, 48. & *infrà* §. 10. & *lib.* 8. §. 21, 25.

Ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσουσι] Scilicet qi aliis immortalitatem æternitatémqe qandam encomiis suis scripto traditis & posteritati consecratis conciliare ac largiri profitebantur, etiam ex ipsis illis havd pavci oblivioni sunt traditi, memoriáqe illorum unà cum scriptis ipsis intercidit. Hoc est enim, qod pœtæ cumprimis, nec soli tamen, solent patronis, favtoribus, familiaribus suis polliceri. Theocritus *Idyll.* 16.

Μωσάων δὲ μάλιστα τίσον ἱερὰς ὑποφήτας.
Ὄφρα κε κ' εἰν αἴδαο κεκρυμμένος, ἰσόθεος ἀκούσῃς,
Μηδ' ἀκλεὴς μίμνῃς ἐπὶ ψυχρῇ Ἀχέροντος, &c.
Musarum verò in primis venerare sacros interpretes,
Ut etiam apud inferos occultatus, benè audias,
Neqe inglorius lugeas apud frigidum Acherontem, &c.

Tibullus *l.* 1. *El.* 4.

Qem referunt Musæ, vivet; dum robora tellus,
Dum cælum stellas, dum vehet amnis aqas.

Flaccus *carm. l.* 4. *Od.* 8.

Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cælo Musa beat. —

qà

§. 7. Avxilii nè te pudeat. hoc eſt enim tibi propoſitum, ut qod eſt muneris tui facias, qomodo militi in dimicatione murali. qid ergò, ſi ad propugnaculum aſcendere ſolus, qia clavdus es, neqeas, ab altero verò adjutus poſſis?

§. 8. De futuris ſolicitus nè ſis. accedes enim ad ea, ſi ità neceſſè fuerit, ratione inſtructus eâdem, qâ nunc ad præſentia uteris.

§. 9. Omnia ſunt ſibi invicem implexa, & vinculo qodam ſacro ſibi invicem ſic devincta, ut nihil al-

§. 7. [a] Μὴ αἰσχύνῃ βοηθούμενος. πρέπει γάρ σοι ἐνεργεῖν [b] τὸ ἐπιβάλλον, ὡς τρωλιώτῃ ἐν τειχομαχίᾳ. τί γὰρ ἂν ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ τῷ ἕπεσθαι ἀναβῆναι μόνος μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δὲ δυναῖο ἢ ἕτι;

§. 8. [c] Τὰ μέλλοντα μὴ παρασκέπτου. [d] ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, ἐὰν δέησῃ, [e] φέρων τὸν αὐτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾷ.

§. 9. [f] Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδόν τι οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο

a Sup. §. 5. l. 10. §. 12.
b L. 10. §. 25
c L. 1. §. 36. l. 12. §. 1. 3.
d Inf. §. 46.
e L. 12. §. 9.
f L. 6. §. 38.
g L. 9. §. 1.

ANNOTATIONES.

qi & argumentum idem *ode* proximâ ſuſè proſequitur. Naſo *amor. l. 1. El. 10.*

Scinduntur veſtes, gemma franguntur & aurum:
Carmina qam tribuent, fama perennis erit.

qem & vide ſis qàm magnificè idem hoc prædicet, *ibidem El. 15.* Plinius major *præfat. nat. hiſt. Apion Grammaticus, hic qem Tiberius Cæſar cymbalum mundi vocabat, cùm publica fama tympanum potiùs videri poſſet, immortalitate donari à ſe ſcripſit, ad qos aliqa componebat.* De majore ipſo minor *l. 6. ad Tacitum ſuum Ep. 16. Video morti ejus, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. qamvis enim pulcerrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili caſu, qaſi semper victurus occiderit; qamvis ipſe plurima opera & manſura condiderit, multùm tamen perpetuitati ejus ſcriptorum tuorum æternitas addet. eqidem beatos puto, qibus Deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſſimos verò, qibus utrumqe.* Idomeni Epicurus: *Si gloriâ tangeris, motiorem te epiſtola mea facient, qàm omnia iſta qæ colis & propter qa coleris.* Refert Seneca *Ep. 21.* Subjungitqe. *Numqid ergò mentitus eſt? qis Idomenea nóſſet, niſi Epicurus illum ſuis literis incidiſſet? omnes illos megiſtanas & ſatrapas, & regem ipſum, ex qo Idomenei titulus petebatur, oblivio alta ſuppreſſit. Nomen Attici perire Ciceronis epiſtolæ non ſinunt. nihil illi profuiſſet gener Agrippa, & Tiberius progener, & Druſus Cæſar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, niſi Cicero illum applicuiſſet. Profunda ſupra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exerent, & in idem qandoqe ſilentium abitura oblivioni reſiſtent, ac ſe diu vindicabunt. Qod Epicurus amico ſuo potuit promittere, hoc tibi promitto, Lucili. Habebo apud poſteros gratiam; poſſum mecum duratura nomina educere. Virgilius noſter duobus memoriam æternam promiſit & præſtat.*

Fortunati ambo, ſi qid mea carmina poſſunt;
Nulla dies unqam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, imperiúmqe pater Romanus habebit.

De Niſo & Evryalo *Æn. l. 9.*

§. 7. Μὴ αἰσχύνῃ βοηθούμενος] Periochen ſuperiùs proximam, à librario aliunde interjectam cenſet Xylander: qia qæ hîc dicuntur, eódem pertineant, qò priora illa §. 4. & ſunt reverà argumenti ejuſdem & hæc & illa periocha. Verùm nihil obſtat, qò minùs ità fuerint à Marco ipſo digeſta, qi prout in mentem tunc hæc nunc illa venerant, chartis illinere ſolenne habuit. qod & *infrà* §. 14, & 16. animadvertere licebit. Rectè avtem idem monet locum hîc habere Diomedeum illud, qod & in proverbium jam abiit, *Iliad. κ.*

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Uſurpavit Plato *in Protag.* & Cicero *famil. l. 9. Ep. 7.* & *ad Attic. l. 9. Ep. 4.* Sed & Ariſtoteles *polit. l. 3. c. 16.* Τῶ δὶ ἑνὸς ὀι δύο ἀγαθοὶ βελτίους. (agnoſcis Solomonis illud, *Eccleſ. c. 4. v. 9.*) τῶτο γάρ ἐστι τὸ,

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Uno avtem duo boni meliores ſunt. Hoc eſt enim illud,

Duo ſimul euntes.

Idémqe *Ethic. l. 8. c. 1.* Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. *Si bini ſimul ire parent, & ad intelligendum & agendum magìs idonei ſunt.* Et Cicero *offic. lib. 2. Omnis ratio & inſtitutio vitæ, adjumenta deſiderat.* Ità generaliùs acceptum jure probabitur, qod de animi virtute víqe corporis Salluſtius in *Catilin. Utrumqe per ſe indigens, alterum alterius auxilio egot.* de natura & arte Flaccus in *arte.*

— alterius ſic
Altera poſcit opem res, & conjurat amicè.

Vide *ad l. 2. §. 1.*

Ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον] *id qod tibi incumbit, ad te pertinet,* tui eſt officii & muneris exeqi. ità *lib. 5. §. 25.* Ἃ ἀνθρώπῳ, καθ' ὃ ἄνθρωπός ἐστιν, ἔοικε ἐπιβάλλει. *Qod non ad hominem, qa homo eſt pertinet. & lib. 10. §. 24.* Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qæ unicuique conveniunt, ad eúmqe pertinent.* Herodotus *l. 4.* Ἀπολαβόντες τῶν κλημάτων τὸ ἐπιβάλλον. *Sortitam facultatum, qa ad ipſos pertinebat, portionem.* dixerat enim ſuperiùs, ἀπολάχετε τῶν κλημάτων τὸ μέρος. *Sortiti eſtis poſſeſſionum partem.* Et cum μέρος, Lucas *Evang. c. 15. v. 12.* Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. *Da mihi bonorum partem, qa ad me pertinet.* Demoſthenes *de corona:* Τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος μεμετρημένην νομίζω τὴν πόλιν. *Fortuna cum aliis nobis communis ratam atqe ad nos pertinentem portionem tuliſſe.* Sed & μοῖραν ἐπιβάλλουσαν, Procopius *Gottic. l. 1.* Καὶ τὴν Γότθοις ἐπιβάλλουσαν ἐν Γάλλοις μοῖραν λαβόντας. *Acceptâ, qa apud Gallos ad ipſos ſpectabat, portione.* Baſilius Cæſar. *in Pſal. 1. pag. 130. A.* Ὁ μὲν δὴ ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων, ὅπω μακάριστος, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναλλοίωτον τέλει τὴν ζωὴν καλλικτίσας, ὅτος ἤδη ἀτφαλῶς μακαρίζεται. *Nondum enim ille qi in vita eſt, beatus eſt prædicandus ob exitum incertum: ſed qi vices ſua functionis & vocationis ſemel abſolverit, vitámqe fine certo clauſerit. hic jam beatus tutò dici poterit.* Ariſtoteles *polit. l. 1. c. 9.* Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτοῦ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει ἀνάγκαις. *Oportet qidem omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſqiſqe, qantum ipſis convenit, vel, ad ipſos pertinet.* & *l. 2. c. 3.* Ἧκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλεῖστον κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἕκαστος, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus avtem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l. 7. c. 1.* Ἐπάσῃ τῇ εὐδαιμονίᾳ ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περὶ ἀρετὴν καὶ φρονήσεως, καὶ τὸ πράττειν καλὰ τούτοις. *Tantum ad unumqemqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundùm has operatur.* Et *l. 3. c. 4.* Καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συνάγει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. *Etiam publica utilitas homines in unum cogit, propterea qòd bene vivendi pars ad ſingulos pertinet.*

§. 8. Τὰ μέλλοντα μὴ παρασκέπτου] Baſilius Cæſar. *in Eſaj.* Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἥξει, κἂν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος; προδαπανᾶσθαι τῇ λύπῃ; *Ne curioſiùs futura indagato. Qid enim tibi proderit, longè ante præneſſe? Si certè bonum erit qod futurum eſt, eveniet, licet non præneveris: ſin moleſtum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè anteqam acciderit, mœrore te conficis?* Ex Solonis mente Avſonius.

Certa ſi decreta ſors eſt, qid cavere proderit?
Sive ſint incerta cuncta, qid timere convenit?

Seneca *Epiſt. 74. Si verò aliqod timetur malum, eò perinde, dum expectatur, qaſi veniſſet, urgetur: & qicqid nè patiatur timet, jam metu patitur. qemadmodum in corporibus futuri langvoris ſigna præcurrunt: qadam enim ſegnitia nervos ineſt & ſine labore ullo laſſitudo & oſcitatio & horror membra percurrens: ſic infirmus animus, multò anteqam opprimatur malis, qatitur: præſumit illa, & ante tempus cadit. qid dementius avtem, qàm angi futuris, nec ſe tormento reſervare, ſed accerſere ſibi miſerias, & admovere: qas optimum eſt differre, ſi diſcutere non poſſis? vis ſcire, futuro neminem debere torqeri? qicunqe avdierit poſt qinqageſimum annum ſibi patienda ſupplicia, non perturbatur, niſi ſi medium ſpatium tranſilierit, & ſe in illam ſeculo poſt futuram ſolicitudinem immiſerit.* Et *Ep. 24. Qid neceſſe eſt mala accerſere, & ſatìs citò patienda cùm venerint, præſumere, ac præſens tempus futuri metu perdere? eſt ſine dubio ſtultum; qia qandoqe ſis futurus miſer, eſſe jam miſerum.* Item *Ep. 98. Calamitoſius eſt animus futuri anxius, & ante miſerias miſer. nil eſt nec miſerius, nec ſtultius, qàm pratimere. qa iſta dementia eſt, malum ſuum antecedere?* Vide eundem *Ep. 13.* & *ad l. 8. §. 33.* & *l. 6. §. 31.*

Ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτὰ, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον] itaqe eiſdem, qibus nunc es, armis adverſus ea inſtructus. Vide *lib. 12. §. 9.*

§. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται] Vide *ad l. 6. §. 38.* & *l. 10. §. 4.*

Σύνδεσις ἱερά] Trahit huc σειρὰν χρυσῆν illam Homericam *Il. θ. v. 19.* Ariſtides *Orat. in Jovem Tom. 1. p. 9.* Ἀποῤῥοὴν τῆς Διὸς τῶ πάντων πατρὸς δυνάμεως ἔκαστα ἔχει, καὶ ἀτενεῖς κατὰ τὴν Ὁμήρου σειρὰν ἅπαντα εἰς αὐτὸν διήρτηται, κἀ πάντα ἐξ αὐτῶ ἐξῆπται. πολὺ καλλίαν ἄλυσιν ἄυτη ἢ καλὰ χρυσῆν τινὰ, καὶ εἴ τινα ἄλλην τις ἐπινοήσειεν. *De Jovis omnium patris vi divina*

a *L.* 5.§.8. ἄλλο ἄλλῳ. [a] συγκαταθέσεις) χάρ, & [b] συγκόσμει
b *L.*4.§.23. Inf. §.48. τὸν αὐτὸν κόσμον. [c] κόσμῳ τε χάρ εἷς ἀφ' ἑνὸς ἁπάν-
c *L.*4.§.40. των, & θεὸς εἷς ἀφ' ὅλων, καὶ οὐσία μία, καὶ
d *L.*2.§.16. d νόμος εἷς, e λόγος κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν
e *L.*4.§.4. f *L.* 9. §. 1. ζώων, καὶ [f] ἀλήθεια μία. ἔστι καὶ τελειότης μία τῶν
ὁμογενῶν, καὶ ἑνὶ αὐτῷ λόγῳ μετεχόντων ζώων.

g *L.*2.§.12. Inf.§.19. §. 10. [g] Πᾶν τὸ ἔνυλον, ἐναφανίζεται τάχιστα
h *L.*4.§.14. τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. καὶ πᾶν αἴτιον, [h] εἰς τὸν τῶν ὅλων λό-
i Sup.§.5. γον τάχιστα ἀναλαμβάνει). καὶ [i] πάντος μνήμη τάχιστα
ἐγκαταχώννυται) τῷ αἰῶνι.

k *L.*1.§.9.*l.* 9.§.9. §. 11. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις [k] καὶ
l *L.*3.§.5. Sup.§.2. φύσιν ἐστὶ, καὶ κατὰ λόγον.

§. 12. [l] Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος.

terum ab altero sit alienum. coordinantur enim simul, eundémqe mundum cohonestant. etenim & mundus unus, & Deus unus est in omnibus, & materia una, & lex una; ratio nempe animantium intelligentium omnium communis; & veritas una: siqidem & perfectio una animantium sibi invicem congenerum, ejusdémqe rationis participum.

§. 10. Materiale omne, in universi substantiam qàm celerrimè evanescit: cavssale omne, in universi rationem non minùs citò resorbetur; memoria deniqe rei cujusqe pari celeritate in ævo qasi defossæ sepelitur.

§. 11. Animali ratione prædito eadem actio est, & secundùm naturem, & secundùm rationem.

§. 12. Avt rectus, avt erectus sis.

§.13.

ANNOTATIONES.

ma defluvium qoddam sortita sunt, omniáqe instar Homerica catena ad ipsum referuntur, & ab ipso dependent: qi torqes longè pulcrior est, qàm aureus ille, avt si qem alium qis excogitare possit. Vide *l.* 10.§. 5. Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Τοῖς τῆς ἑνοίας δεσμοῖς, ὁ τεχνίτης λόγος, τὸ πᾶν συνέδησε. *Benevolentia vinculis ab artifice verbo rerum universitas constricta est.* Redonanda Clementi vox ista, *Strom.l.*5.*p.*570.*A.* Σφίγξ, οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνεσις. *Sphinx non est intelligentia universorum.* lege σύνδεσις. Vide *ad l.* 12.§.30.

Συγκαταθέσεις] Vide *l.*4.§.45.& *l.* 5.§. 8.

Συγκοσμεῖ] Vide *infrà* §.48.

Κόσμος εἷς] Vide *l.*4.§.40.

Νόμος εἷς] Vide *l.* 2.§. 16. Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 356.*D.* Νομοθέτης εἷς, καὶ νόμος εἷς. ἐκ θεοῦ γὰρ, τοῦ καὶ ἑνὸς, ὅ, τε τῆς φύσεως, ὅ, τε τῆς μαθήσεως νόμος εἷς. *Legislator est unus, & lex una: à Deo enim, qi unus est, & natura & disciplina una lex est.*

Λόγος κοινὸς] Vide *l.* 4.§.4.& *infrà* §.10.

Ἀλήθεια μία] Vide *l.* 9.§. 1. Julianus *de cynism. Orat.* 1. Μία τί ἐστιν ἀλήθεια, καὶ φιλοσοφία. *Una & singularis est veritas, unáqe philosophia.* Et rursus: Ὥσπερ ἀλήθεια μία, ὕλη καὶ φιλοσοφία. *Ut veritas una est, ita & philosophia.* Plutarchus *Sympos. lib.* 8. *c.* 9. Ἀληθεύειν μὲν γὰρ ἁπλῶς. ψεύδεσθαι δὲ ἀπειραχῶς, παρίσχει τὰ πράγματα. *Res enim fert ut uno modo verum, infinitis falsum qidqe dicatur.* Hinc illud; Πᾶν τὸ ἀληθεῦον συναληθεύει. Siqidem, ut Aristoteles περὶ ἑρμήν.*c.* 16. Ἀληθῆ ἀληθεῖ οὐκ ἐνδέχεται ἐναντία εἶναι, ὅτε δόξαν, ὅτε ἀντίφασιν. ἐναντία μὲν γὰρ αἱ περὶ τὰ ἀντικείμενα. περὶ ταὐτὰ δὲ ἐνδέχεται ἀληθεύειν τὸν αὐτόν. ἅμα τε οὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ. *Vera enunciatio vel sententia verae contraria esse non potest. Nam ex oppositis contraria seu adversa constant, de qibus homo idem verè potest dicere, at contraria eidem simul convenire non possunt.* Et *analyt. prior. l.* 2. *c.* 2. Ἐξ ἀληθῶν οὐκ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι. *Ex veris falsum concludi non potest.* Qin & qod de virtute idem *Ethic. l.* 2. *c.* 6. Τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι. τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς.

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, πανσοδαπῶς δὲ κακοί.

Peccare multis modis possumus, rectè verò agere uno modo tantùm licet, nam

Simpliciter boni sunt, sed mali omnimodè.

Et Plutarchus de virt. mor. *pag.* 444. *B.* Ἕκαστον ὧν πράττομεν ἀεὶ, μοναχῶς μὲν κατορθοῦται, πλειοναχῶς δὲ ἁμαρτάνει. τὸ γὰρ βαλεῖν τὸν σκοπὸν, ἓν ἐστι καὶ ἁπλοῦν. ἀστοχεῖσι δὲ ἄλλος ἄλλως, ὑπερβάλλοντες τὸ μέτριον ἢ προαπολείποντες. *Eorum qa agimus unumqodqe unico tantùm modo rectè confit: multipliciter errari in eo potest. Sicut scopum attingere unicum est & simplex: ab eo autem variè excedendo deficiendóqe aberratur.* idem de veritate, qæ & virtutis genitrix, qam cum virtute eandem (teste Senecâ *Ep.* 71.) Socrates dixit, verissimum est. Ità Clemens Alexandrinus *Strom.l.* 1. Μία ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. ὡς καὶ μία καλὴ δύναμίν ἐστιν ἡ ἀρετὴ, καὶ ἓν τὸ εὐδαιμονεῖν. *Una est veritas: prout & virtus una; unáqe felicitas, qam virtus facit.* Et *ibidem.* Μία ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός. *Veritatis via una est. At erroris multiplex.* Πολυσχιδὴς γάρ πως τοῦ ψεύδους αἱ ἄτραποι. *Multifida sunt enim mendacii falsitatisqe semita.* Theodoretus *Therapevt. l.* 2. *Tom.*IV.*p.*486.*C.*

---- velut sylvis ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit. ----

Flaccus *l.* 2.*Sat.*3. Sed Clementem *Strom.*1.*p.* 298.*A.* avdiamus, qem transcriptum dare non pigebit. Μιᾶς τοίνυν ὄσης τῆς ἀληθείας. τὸ γὰρ ψεῦδος μυρίας ἐκτροπὰς ἔχει. καθάπερ αἱ Βάκχαι τὰ τοῦ Πενθέως διαφορήσασαι μέλη. αἱ τῆς φιλοσοφίας τῆς τε βαρβάρου, τῆς τε Ἑλληνικῆς αἱρέσεις, ἑκάστη ὅπερ ἔλαχεν, ὡς πᾶσαν ἀυχεῖ τὴν ἀλήθειαν. φωλὸς δ' οἶμαι ἀπολοῦ πάντα φωλίζεται. *Qum una sit itaqe veritas (habet enim innumerabilia falsum diverticula, qemadmodum Baccha, qæ Penthei membra divulserunt ac distulerunt) Philosophia tam Barbara, qam Graca hæreses, unaqaque id qod sortita est, tanqam totam jactat veritatem. Lucis autem, ut opinor, exortu omnia illuminantur.* Et mox: Ὁ γὰρ αἰὼν τοῦ χρόνου τὸ μέλλον καὶ τὸ ἐνεστὸς. αὐτὰρ δὴ καὶ τὸ παρῳχηκὸς, ἀπαρίθμητον [ἀπαρίθμητος, vel -ιμος.] συνίσησι. πολὺ δὲ πλέον δυνατώτερα τοῦ αἰῶνος ἡ ἀλήθεια συναγαγεῖν τὰ οἰκεῖα σπέρματα, καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐκκίσῃ γῆν. *Atqe seculum qidem, temporis futurum & præsens; qin etiam præteritum instar momenti constituunt. Sed multò est potentior seculi veritas ad propria colligenda semina, etiamsi in terram alienam ciderint.* Denique: *D.* Ὁ δὲ τὰ διῃρημένα συνθεὶς ἄνθις, καὶ ἐνοποιήσας τέλειον τὸν λόγον, ἀκινδύνως ἐν ἴσῃ' ὅτι καλόψεται τὴν ἀλήθειαν. *Qi autem divisa rursus composuerit, & perfectum verbum unum fecerit, scias futurum ut veritatem citra periculum contempletur.* Et *in eod. lib. p.* 318. *A.* Ὡς δὲ ἑνὸς ὄντος τοῦ εὐδαιμονεῖν αἰτίας τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταὶ πλείονες ὑπάρχουσαι. καὶ ὡς τοῦ θερμαίνεσθαι ὅτε ἥλιος, τότε πῦρ, βαλανεῖον τε καὶ ἑστιάς. ὕτω μιᾶς ὄσης τῆς ἀληθείας. πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα πρὸς ζήτησιν αὐτῆς. *Qemadmodum autem cum beatum esse unum sit, ejus caussa sunt virtutes, qæ sunt plures: & qemadmodum ut qis calefiat, & sol, & ignis, & balneum, & vestis: ita cum sit una veritas, multa sint qæ conferunt ad ejus inqisitionem.* Rursúsqe ad Stoicum dogma de virtutibus propiùs accedens; qæ qoniam luculentiora sunt, fusiùs exhibebimus. Εἰ γὰν σκοποῖμεν, μία καλὰ δύναμίν ἐστιν ἡ ἀρετὴ. ταύτην δὲ συμβέβηκεν τύτοις μὲν τοῖς πράγμασιν ἐγγινομένην λέγεσθαι φρόνησιν. ἐν τύτοις δὲ σωφροσύνην, ἐν τύτοις δὲ ἀνδρείαν, ἢ δικαιοσύνην. ἀνὰ τὸν αὐτὸν δὴ λόγον καὶ μιᾶς ὄσης ἀληθείας, ἐν γεωμετρίᾳ μὲν γεωμετρικὴ ἀλήθεια, ἐν μουσικῇ δὲ μουσικῆς, καὶ φιλοσοφίᾳ τῇ ὀρθῇ Ἑλληνικὴ ἔτι ἡ ἀλήθεια. μόνη δὲ ἡ κυρία αὐτὴ ἀλήθεια ἀπαραγχείρητος, ἣν παρὰ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ παιδευόμεθα. *Et si qidem rectè consideremus, potestate unâ est virtus, accidit autem, ut ea cum his qidem insit rebus, dicatur prudentia, in illis autem temperantia, in aliis verò animi magnitudo vel justitia. Eadem autem ratione cum sit una qoqe veritas, in geometria geometrica veritas; in musica autem musica; & in rectâ philosophia fuerit Graca veritas, qa manibus eradi non potest, qam docemur à Dei Filio.* Frustrà igitur sunt qi veritatem aliam Theologicam, aliam Philosophicam esse volunt, qasi alicubi aliqid verum esse possit, qod alibi falsum sit. qam sententiam, absurdam sanè & rationi adversam, refutantem, & contrariam ei demonstrantem, vide sis Casmannum in *problem. marin.* ad finem *qæst.* 1a. Sed qomodo ergò alia, & alia? Avdi Clementem B. Ὃν τρόπον φαμὲν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δραχμῆς, τῷ μὲν ναυκλήρῳ δοθείσης, λέγεσθαι ναῦλον. τῷ δὲ τελώνῃ, τέλος. καὶ οἰκίκιον μὲν, τῷ ναυβάτῃ. μισθὸν δὲ, τῷ διδασκάλῳ. καὶ τῷ πιπράσκοντι, ἀρραβῶνα. *Hoc modo dicimus de una & eadem drachma, si data fuerit nautæ navlum: si publicano vectigal, & ei qi domum locat merces conducta domus: præceptoris opera merces: & ei qi vendit arrha.* Optimè Cicero *Academ. lib.* 4. *Nostra, inqies, sola vera sunt. certè sola, si vera. plura enim vera discrepantia esse non possunt.* Et *de oratore l.* 2. *Plus uno verum esse non potest.* De *unica* interim *veritate* qæ argutantur Scholastici, vide apud Alexandrum Halensem *part.* 1.*q.* 14.*m.*5. & Thomam Aqinatem *sum. part.* 1.*q.* 16.*a.*6.

§. 10. Ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2.§. 12.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον] Vide *l.* 4.§. 14, 18. & *l.* 6.§. 23. & *suprà* §. 6.

§. 11. Κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ κατὰ λόγον] *Eadem,* inqit, *actio creaturæ rationalis est secundùm naturam & secundùm rationem.* qia nimirum de natura rationalis est, esse præditum ratione. Seneca *de vita beat. c.* 8. *Naturâ duce utendum est. hanc ratio observat, hanc consulit. idem est ergò beatè vivere, & secundùm naturam.* Sed & ex consequenti, idem secundùm naturam vivere, & secundùm rationem.

§. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος] Xylander ἐρωτηματικῶς legit: *Rectus, an qi erigatur?* qasi dixerit; cogita tecum, uter horum sis, qi rectus ipse consistat, an qi ab alio erigi opus habeat. Mericus Casavbonus μὴ legisse videtur. vertit enim; *Rectus ipse, non directus.* qomodo ferè legitur *l.* 3.§. 5. Vide qæ sunt ibi adnotata.

§. 13. Qomodo ſe habent in continuis corporis membra, eodem ſe habent in diſſitis qæ ratione ſunt prædita.ad mutuas enim rei eidem conficiendæ operas conferendas nata ſunt utraqe. conſideratio hæc animum tuum magìs attinget, ſi te freqenter ſic allocutus fueris, Membrum ſum ego compagis iſtius qæ ex ratione præditis componitur. ſin partem duntaxat eſſe te dixeris, homines ex animo nondum diligis, hoc ipſum benefacere per ſe nondum oblectat te: adhuc tanqam qod fieri deceat tantùm facis, nondum perinde acſi tibi ipſi benefacias.

§. 13. [a]Οιόν ἐστιν ἐν ἡνωμένοις τὰ μέλη ϗ σώματος, τοῦτον ἔχϛ τ λόγον [a]ἐν διεσῶσι τὰ λογικὰ, [b]πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν κατεσκευασμένα. μᾶλλον δέ σοι ἡ τάτα νόησις προστήσεται), ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι [c]μέλος εἰμὶ ϗ ἐκ τ λογικῶν συϛήματος. ἐὰν ἢ ΔΔ ϗ ῥῶ σοι χάϊε [d]μέρος εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, ἄπω ἀπὸ καρδίας φιλεῖς τὰς ἀνθρώπους. ἄπω σε καταληπτικῶς * ἐυφραίνϛ τὸ ἐυεργετεῖν. ἓν ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς, ἄπω ὡς [f]αὐτὸν ἓν ποιῶν.

§. 14.

ANNOTATIONES.

adnotata. Mihi hoc velle videtur, vel ut rectus conſiſtas ipſe, vel ſi labi contigerit, erigentis opem nè ſpernas. Vide *ad l.* 1. §. 7. & 14. & *l.* 4. §. 12. Utriuſqe horum imaginem havd ineptam ſubminiſtrat Syneſius *in calvit. pag.* 78. Ὥσπερ γεωργῶν παῖδες ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν ὑγιεινόντων φυτῶν συνίντες, ὡς εἰς ὀρθὸν ἄιρεσθαι βλέπϛ τε καὶ πίφυκεν, ὅσα μὴ πρὸς τᾶτο πᾳ' ἑαυτῶν ἐξισχύει, κονδοῖς αὐτὰ καὶ χάραξιν ὑπερείδουσιν. *Sed ut agricolæ, qum ex integrarum, ac bene ſe habentium ſtirpium naturali propenſione exploratum habeant, naturâ omnes ita eſſe comparatas, ut in rectum aſſurgant, qacunqe per ſe attolli nequeunt, ridicis ac pedamentis ſuffulciunt.* Plantæ, inqit, qædam ſuapte vi ὀρθαί. i. e. rectæ creſcunt, aliæ qæ ſponte nequeunt, arte & ope, ſive adminiculis ὀρθῶσθαι. i. e. erigi neceſſe habent.

§. 13. Ἐν ἡνωμένοις] Ἡνωμένα καὶ διεσῶτα, de qibus tum & *l.* 9. §. 9. Marcus noſter, ſic diſtingvit Sextus Empiricus *adverſ. Phyſic. l.* 1. *c.* 2. Τῶν σωμάτων τὰ μέν ἐστι ἡνωμένα, τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, τὰ δὲ ἐκ διεστώτων. ἡνωμένα μὲν οὖν ἐστι, τὰ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως κρατούμενα, καθάπερ φυτὰ καὶ ζῶα. ἐκ συναπτομένων δὲ, τὰ ἐκ τῶν παρακειμένων καὶ πρὸς ἓν τι κεφάλαιον νευόντων συνεστῶτα, ὡς ἁλύσεις, καὶ πυργίσκοι, καὶ νῆες. ἐκ διεστώτων δὲ, τὰ ἐκ διεζευγμένων ϗ ἐκκεχωρισμένων, ϗ καθ' αὐτὰ ὑποκειμένων συγκείμενα, ὡς στρατιὰ καὶ ποίμνη καὶ χοροί. *Et ex coporibus alia qidem ſunt unita: alia autem ex iis qa compinguntur: alia autem ex diſtantibus ac disjunctis. Sunt ergò unita qidem qa ex uno continentur habitu ut ſunt planta & animantia. Ex bis autem qa compinguntur ſunt ea, qa conſtant ex iis, qa juxta ſita ſunt, & ad unum tendunt caput, ut catena, & turriculæ, & naves. Ex diſtantibus autem, qa ſunt compoſita ex disjunctis aut ſeparatis, & per ſe ſubjectis, ut exercitus, & greges, & chori.* Plutarchus itidem in *præcept. conjugal.* Τῶν σωμάτων φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσώτων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ στόλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Corporum philoſophi alia ajunt ex partibus disjunctis conſtare, ut claſſem, exercitum: alia ex compactis, ut domum & navim: alia ex unitis, & in unam naturam concretis, ut animalium.* Qod Pomponius *digeſt. l.* 41. *tit.* 3. *leg.* 30. *Tria genera ſunt corporum: unum, qod continetur uno ſpiritu, & Græce ἡνωμένον vocatur; ut homo, lignum, lapis, & ſimilia: alterum, qod ex contingentibus ſe, hoc eſt, ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, qod συνημμένον vocatur; ut ædificium, navis, armarium: tertium, qod ex diſtantibus conſtat; ut corpora plura, non ſoluta, ſed uni nomini ſubjecta; veluti populus, legio, grex.* Seneca *Ep.* 101. *Qadam continua eſſe corpora, ut hominem: qadam compoſita, ut navem, domum, omnia denique qorum diverſa partes junctura in unum ſunt coacta: qadam ex diſtantibus, qorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanqam exercitus, populus, Senatus. illi enim per qos iſta corpora efficiuntur, jure aut officio cohærent, naturâ diducti & ſinguli ſunt.*

Τὰ μέλη τῦ σώματος] inculcat hoc Apoſtolus paſſim de Chriſticolis, qod Marcus hìc de omnibus in univerſum hominibus. *Ad Epheſ. c.* 4. *v.* 4. Ἕν σῶμα, καὶ πνεῦμα. *Unum eſt corpus, & unus ſpiritus.* & *ad Rom. c.* 12. *v.* 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριϛῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. *Ita multi ſumus unum corpus in Chriſto, ſingulatim alii aliorum membra.* item *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 17. Ἕν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. *Unum corpus illi multi ſumus.* & *c.* 12. *v.* 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τῦ σώματος τῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα. ὕτω καὶ ὁ Χριστός. (qo loco ὁ Χριστὸς, pro corpore Chriſti politico, non phyſico ſumitur, prout & *ad Gal. c.* 3. *v.* 16.) Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. *Sicut enim corpus unum eſt & membra habet multa; omnia verò illa membra corporis, qod unicum eſt, multa ſunt, ſed unum ſunt corpus: ita & Chriſtus. Etenim per unum ſpiritum nos omnes in unum corpus ſumus baptizati, & omnes potati ſumus in unum ſpiritum.* & rurſus, *v.* 27 Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. *Vos omnes eſtis corpus Chriſti, & membra particulatim.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Θεραπευτέον οὐχ ἧτλον τὰ τῶν πλησίον, ἢ ἑκάστῳ τὰ ἑαυτῦ. πάντες γὰρ ἓν ἐσμὲν ἐν Κυρίῳ. Καὶ μία κεφαλὴ πάντων, ἐξ ἧ τὰ πάντα, Χριστός. καὶ ὅπερ ἐστὶν ἀλλήλοις τὰ μέλη, τᾶτο ἕκαστος ἑαυτῷ, καὶ πᾶσιν ἅπαντες. *Curemus non minus aliorum corpora qàm ſuum qiſqe corpus. Omnes enim unum in Domino ſumus, atqe unum omnium caput, ex qo omnia, Chriſtus. Qodqe membra inter ſe ſunt, hoc qiſqe alteri, atqe omnibus omnes.* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 31. *Qid ſi nocere velint manus pedibus? manibus oculi? ut omnia inter ſe membra conſentiant, qia ſingula ſervari, totius intereſt: ità homines ſingulis parcent, qia ad cætum geniti ſumus. Salva autem eſſe ſocietas niſi amore & cuſtodiâ partium non poteſt.*

Πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν] Vide *ad l.* 2. §. 1.

Μέλος εἰμὶ] Ità Seneca 95. *Omne hoc qod vides, qo divina atqe humana concluſa ſunt, unum eſt; membra ſumus corporis magni.* Et Marcus pariter, *l.* 4. §. 40. Ὡς ζῶον ὁ κόσμος. *Mundus eſt animalis unius inſtar.* Vide & *ad l.* 2. §. 1, 3, 4, 9. Verùm reſtringit hìc ad σύστημα λογικόν. Vide *ad l.* 3. §. 3. συγγενὴς πᾶν τὸ λογικόν.

Ἐὰν δὲ διὰ τῦ ῥῶ στοιχείῳ μέρος] Verba illa διὰ τῦ ῥῶ στοιχείῳ gloſſema forſan fuerint. Μέλος autem & μέρος ità Marcus diſtingvit; ut μέλος animantibus duntaxat competat, μέρος etiam inanimatis. Aliter pavlò Strabo *l.* 2. *pag.* 57. qi non *animationis*, ſed *configurationis* ratione, iſtud ab iſto diſterminat; Ἡ κατὰ μέλος τομὴ, inqit, τῆς ἄλλως κατὰ μέρος διαφέρει, διότι ἡ κατὰ μέλη λαμβάνει περιγραφὴν ἴδιον ἔχοντα φυσικὴν, ὀρθώσει τινὶ ϗ τύπῳ σημειώδει. καθὸ ϗ τᾶτο εἴρηται, (*Odyſſ.* 1. *v.* 291.)

Τὸν δὲ διαμελεῖϛὶ ταμών.

— ἡ δὲ ὑδὺν ἔχει τοιᾶτον.

Sectio in membra differt à diſtributione in partes: qòd illa nimirum deſcriptionem qandam habet naturalem, certâqe formæ & punctis ſuis definitam, unde & illud Poëta eſt,

Illum ſcindendo verum in ſua membra reſolvens.

— Hac nihil tale habet.

& accuratiùs Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων, ἔνια μὲ μόνον μέρη, ἀλλὰ ϗ μέλη καλεῖται. τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα τῶν μερῶν ὅλα ὄντα, ἕτερα μέρη ἔχει ἐν αὐτοῖς ἴδια. οἷον κεφαλὴ, καὶ σκέλος, ϗ χεὶρ, καὶ ὅλος ὁ βραχίων, καὶ ὁ θώραξ. ταῦτα γὰρ αὐτὰ τί ἐστι μέρη ὅλα, ϗ ἐστιν αὐτῶν ἕτερα μόρια. *Animalium partes qadam non modò partes, verum etiam membra appellantur, videlicet qæ, cum ipſa totius integritate deſcribantur, habeant tamen intra ſe partes diverſas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium aut pectus: qippe qæ & ipſa partes ſint tota, & ex partibus conſtent diverſis.* Membrum ergò unumqodqe etiam pars eſt corporis; verùm non itidem è converſo.

Καταληπτικῶς ἐυφραίνει] Imò καταληπτικῶς. vocabulum ſignatum. ità delectat, ut ulteriùs nihil reqiras. Vide *ad l.* 9. §. 42. ubi vox eadem repetitur.

Ἐυφραίνει τὸ ἐυεργετεῖν] Plutarchus *de vit. Epicur. pag.* 1097. *A.* adverſus Epicureos agens; Αὐτοὶ δή πᾳ λέγουσιν, ὡς τὸ ἓν ποιεῖν ἡδὺ ἐστὶ τῦ ἓν πάσχειν. *Ipſi hoc dicunt, ſuavius eſſe afficere qàm affici beneficio.* Et *de philoſophorum convictu cum principibus pag.* 778. *C.* Ἐπίκυρος, τῦ ἓν πάσχειν τὸ ἓν ποιεῖν, ϗ μόνον κάλλιον, ἀλλὰ ϗ ἥδιον εἶναί φησι. χαρᾶς γὰρ ἡδὺν ὕτω γόνιμόν ἐστιν ὡς χάρις. ἀλλὰ σοφὸς ἦν ὁ ταῖς Χάρισι τὰ ὀνόματα θέμενος, Ἀγλαΐην ϗ Εὐφροσύνην, ϗ Θάλειαν. τὸ γὰρ ἀγαλλόμενον καὶ τὸ χαῖρον ἐν τῷ διδόντι τῆν χάριν πλεῖόν ἐστι καὶ καλλάτερον. διὸ τῷ πάσχειν ἓν αἰσχύνονται πολλάκις, ἀεὶ δὲ ἀγάλλονται τῷ ἓν ποιεῖν. *Epicurus beneficium dare non modò pulcrius, ſed etiam jucundius eſſe ait qàm accipere. Nihil enim tam ferax eſt gavdii atqe gratiæ: & ſapuit, qi Gratiis nomina impoſuit, Aglaiæ, Euphroſynes & Thaliæ. Major enim & purior eſt lætitia dantis. Itaqe ſæpe pudet accipere beneficium, ſemper cum gavdio gratificamur aliis.* Idem *de Socrat. gen. pag.* 582. *E.* Ποίᾳ γὰρ ὕτω σκοπῦ βάλλοντα καὶ τυχεῖν ἡδὺ, ϗ διαμαρτάνειν ἀνιαρὸν, ὡς ἀνδρὸς ἓν παθεῖν ἀξίᾳ διὰ χάριτος ἐφιέμενος; *Qis autem ſcopus eſt, qem tangere ſit jucundius, aut aberrare moleſtius, qàm ſi qis virum beneficio dignum demereri cupit?* Et in *Erotic. de amantibus pag.* 762. *C.* Ὥσι χαίρειν τοῖς ἐρωμένοις διδόντας, ὡς παῤ ἑτέρων ἃ χαίρουσιν αὐτοὶ λαμβάνοντες. *Ita ut magìs jam gavdeant dantes qàm ab aliis accipientes.* De Chriſto Domino Gregorius Nazianzenus *in bapt.* Δίδωσιν ἥδιον ἢ λαμβάνουσιν ἕτεροι.

Ὡς αὐτὸν ἓν ποιῶν] Phalaris *Epiſt.* 17. Οὐ δίδωμι χάριτας ἡδομαι δωρούμενος ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον παῤ αὐτῶν

§. 14. Ὁ θέλῃ, ἔξωθεν προσπιπτέτω τοῖς παθεῖν ἐκ τῆ * προσπλώσεως ταύτης δυναμένοις. a ἐκεῖνα γὰρ, ἐὰν θελήσῃ, μέμψεται τὰ παθήματα. b ἐγὼ δ', ἐὰν μὴ ὑπολάβω ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκὸς, ἔπαθον βέβλαμμαι, c ἔξεστι δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

§. 15. d Ὅτι ἄν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, e ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ f ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, * ὅ, τις ἂν ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρῶμα ἔχειν.

§. 16. g Τὸ ἡγεμονικὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ ἐκ ἐνοχλεῖ *. οἷον, λέγω, ὃ φοβεῖ * ἑαυτὰ * εἰς ἐπιθυμίαν.

§. 14. Qicqid voluerit, eis extrinsecùs accidat, qæ casibus istiusmodi affici possunt. ipsa enim, qæ affecta, sunt, conqerantur, si velint. ipse nisi malum censuero id qod contingit, nondum sum læsus. in me avtem situm est, nihil tale opinari.

§. 15. Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet. havd aliter, qàm si avrum avt smaragdus avt purpura ità jugiter diceret, Qicqid fecerit dixeritve qisqam, smaragdum esse me oportet, nitorémqe meum retinere.

§. 16. Mens an non ipsa perturbat se? verbi gratiâ, an non ipsa in formidinem, in mœstitiam impellit

* προστιπ]. Lug. An.
a Inf. §. 16. 33. l. 8. §. 28.
b L. 4. §. 7. l. 6. §. 8.
c L. 6. §. 52.
d L. 4. §. 18, 19. l. 6. §. 2. 22. l. 12. §. 1.
e L. 8. §. 5.
f L. 4. 20.
* ὅ, τι ἄν τις π.
g L. 5. §. 19. l. 8. §. 29. 40.
* -χλεῖ;
* -βεῖ;
* [ὑ λυπεῖ;] εἰς ἐπ. [ὑ κινεῖ;] Boot.
[ὐκ ἄγει] εἰς ἐθυμίαν Salm.

ANNOTATIONES.

αὐτῶν λαμβάνειν. *Non dare me beneficium existimo, qum bonos honestósqe viros muneribus orno: sed potius ab ipsis accipere judico.* Et *Epist.* 119. qem locum libentiùs, qò emaculem, transcribo. Οὐτε νῦν παραδίδωσιν ὁ καιρος, μέμψασθαι μὲν ὑμᾶς ὡς φιλτάτους, τὰς πρώην (πρὸ τῆ forsan) χρόνους μηδὲν αἰτησαμένους. (αἰτησαμένους. culpat enim qodammodo, qòd nihil priùs petierant.) ἐυχαριστῆσαι δὲ τῆ παρόντος, ἡνίκα αἰτῆσθε, ἄριστε ὑμεῖς μὲν οἱ λαβόντες, δόσεται ταῖς ἀληθείαις. δίδεγμαι γὰρ ὑμῶν χάριν τὴν αἴτησιν. ἐγὼ δὲ ὑ μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς λήψομαι μᾶλλον, ἢ δώσω. τί γὰρ ἀνδρὶ φιλοπάτριδι κάλλιον καὶ μεγαλοπρεπέστερον, ἢ δοκεῖν τοὺς ἑαυτῆ πολίτας ἐυ ποιεῖν; *Neqe jam tempus sert, vos ut amicissimos conqeri, qum superiori tempore nihil accusaveritis, avt in præsentia gratias agere, qum petatis ea, qa si acceperitis vos, abundè reqe verâ gratiam præstiteritis. Ego verò in gratiarum actionis loco ipsam petitionem vestram pono. Non enim cum tanta voluptate magis accepero, qàm collocavero. Qid namqe viro in patriam pio illustrius avt magnificentius esse potest, qàm ut in suos cives munificus & liberalis esse videatur.* Aristides in *Panathen.* de populo Athenienssi *tom.* 1. *pag.* 252. Ἐυ γὰρ ποιεῖν, ὐκ ἔν πάσχειν, πεφυκότες ἤδεσαν. καὶ μισθὸν ὠφίλειν αὐτὰς τοῖς ἐυ ποιοῦσι τὸ Ἑλληνικὸν, ἀλλ' ὐκ αὐτὰς δεῖν παρ' ἑτέρων μισθὸν τῆς ἀρετῆς λαμβάνειν. ὐδ' ἐπὶ κέρδει φιλεῖν τὰς δόντας αὐτάς. ὐδέ γε μᾶλλον, ἢ τὰς παῖδας καὶ γονέας ἐπὶ κέρδει φιλεῖν. ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀναλωμάτων σώζειν, ὥσπερ εἰκὸς, τὰς ὡς ὑπὲρ οἰκείων τὰς γνώμας διακειμένας. *Sciebant enim se non ad accipienda, sed ad conferenda beneficia natos esse: & iis, qi Graciam tuerentur, mercedem persolvere, non ab aliis accipere debere, nec utilitatum gratia suos amare, non magis qam parentes avt liberos, sed etiam suis impensis conservare: qemadmodum eos, qi erga aliqos, ut suos, affecti sunt, facere sit æqum.* P. Syrus.

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Imò sibi ipsi benefacit: inqit Marcus, qi benefacit alteri; qia & is qi benefacit & is cui benefit, ejusdem corporis membra sunt. Siqidem manus cùm pedi benefacit, sibi ipsi etiam benefacit in pede. atqe hoc est, qod *infrà* §. 74. Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελῆς. *Emolumentum in eo capiendo qod alteri præstas.* Et *l.* 11. §. 4.

§. 14. Τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς προσπλώσεως δυναμένοις] hoc est, corpusculi mei membris. τοῖς μελυδρίοις τῆ φυράματος τούτω. *membris corporea massæ.* ut *infrà* §. 68. Sive τοῖς κακυμένοις μέρεσιν, ut *l.* 8. §. 28. cur avtem Annotator Lugdunensis τὸ προσπλώσεως hìc submoveret, προσεπιπλώσεως supponeret, nihil erat cùm τὸ προσπιπλίτω præcessisset. Sed & τὸ προσπίπλον *infrà* §. 68. reperiatur. frustrà & Xylander de aliorum casibus hæc accipit, qæ de corporis proprii affectionibus dicta sunt.

Ἐκεῖνα μέμψεται τὰ παθόντα] malim μέμψηται. *conqerantur ea, si voluerint, qa perpetiuntur.* Vide *infrà* §. 15. & *l.* 8. §. 28. Verùm mutato nihil opus. μέμψεται dictum fuerit, ut ὄψεται, *viderit. l.* 12. §. 1.

Ἐγὼ δὲ] id est, τὸ ἡγεμονικόν. ut §. 16. qod Xylander cùm non animadverteret, Marci mentem hìc non cepit. Ità Cicero in *somn. Scip. Mens cujusqe is est qisqe.* Apostolus, sed sensu parùm diverso, qia mentem pro parte regenita sumit, *ad Rom. c.* 7. *v.* 17. ὐκ ἐγὼ (id est, ὁ νῦς μου. *v.* 25.) ἀλλ' ἡ ἐνοικοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. *Non ego, sed peccatum qod in me habitat.*

Ἐὰν μὴ ὑπολάβω] Vide *l.* 4. §. 7. Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *B.* Καθόλυ δὲ, ἐπεὶ τῶν ἀβουλήτων, τὰ μὲν φύσει τὸ λυπεῖν καὶ βαρύνειν ἐπιφέρει, τὰ δὲ πλεῖστα δόξῃ δυσχεραίνειν ἐθιζόμεθα καὶ μανθάνομεν. ὐκ ἄχρηστόν ἐστι πρὸς ταῦτα μὲν ἔχειν ἀεὶ τὸ τῆ Μενάνδρυ πρόχειρον,

Οὐδὲν πέπονθα; δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Τί γὰρ πρός σέ ἐστι, φησὶν,
Ἂν μήτε σαρκὸς ἅπτηται, μήτε ψυχῆς;

πρὸς δὲ τὰ φύσει δοκοῦντα λυπεῖν, ἐκεῖνο τὸ Ἐυριπίδειον,

Οἴμοι. τί δ' οἴμοι; θητά τοι πεπόνθαμεν.

ὐδεὶς γὰρ ὕτω τῆ παθητικῆ καταφερομένυ καὶ ὀλισθαίνοντος ἀντιλαμβάνεται λόγος, ὡς ὁ τῆς κοινῆς καὶ φυσικῆς ἀνάγκης ὑπάμνησιν ποιῶν, ᾗ διὰ τὸ σῶμα μεμιγμένος ὁ ἄνθρωπος, μόνη ταύτην τῇ τύχῃ λαβὴν δίδωσιν, ἐν δὲ τοῖς κυριωτάτοις καὶ μεγίστοις αὐτῶν ἀπαθὴς ἔστηκεν. *In universum verò qa nolentibus nobis accidunt, partim suapte naturâ molestiam ea afferunt, partim opinio nos adsvefacit ut agrè feramus. Et adversum hac utile est in promptu habere istuc Menandri:*

Nisi ipse feras pra te, nihil es passus mali.
Qid enim, inqit, ad te pertinet id,
Qo neqe animus, neqe corpus tangitur tuum?

Ad ea avtem qa naturâ suapte dolorem videntur excitare, accommodari debet Euripideum illud:

Heu mihi, qi heu mihi? more hominum sanè accidit.

Non est enim alia ratio, qa facultatem animi affectionibus obnoxiam labascentem magis revocet & confirmet, qàm qa communis natura & necessitatis memoriam renovat: cui necessitati homo propter corpus expositus, hic tantùm fortunæ ansam præbet, in potissimis maximisqe rebus tutus ac securus. Hæc à Stoicismo havd procul absunt. Idem *de exil. pag.* 599. *E. C.* Τὸ λυπεῖσθαι καὶ ταπεινὸν ἑαυτὸν, ἐπὶ πάντα μὲν ἄχρηστόν ἐστι καὶ γινόμενον κενῶς καὶ ἀνοήτως. ὅπυ δ' αὐτὰ τὰ πράγματα δίδωσιν ὑπὸ τῆ λόγυ ψηλαφηθέντα καὶ ἀναπαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν εἰπεῖν, ὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ, καμηδῆ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πυθέσθαι, τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπλωμα τοῦτο χεῖρον γίγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συναγανακτοῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Qòd cùm alias dolori indulgeo, & animo concidere inutile sit, atqe fatile, & fatuum. tum ubi res ipsa ratione tractata, atqe ante oculos exposita monent te sic teipsum debere compellare, non facta tibi est, si dissimules, injuria: nimis qàm ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit: non animum, an ipse eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti.* Verùm Marcus ad qa etiam qæ corpori læsionem inferunt, argumentum istud extondit.

§. 15. Ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι] Vide *l.* 4. §. 18. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 8. §. 5. Huc illud Josuæ decretum, *c.* 24. *v.* 15. alii qicqid fecerint, se cum familia sua in recto Dei veri cultu perseveraturos.

Ἡ ἡ πορφύρα] Vide de *purpura*, qæ ex Epicteto adducuntur *ad l.* 11. §. 18.

Ὅ, τις ἂν ποιῇ] lego ὅ, τι ἄν τις ποιῇ, ex membro præcedente.

§. 16. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ ὐκ ἐνοχλεῖ οἷον λέγω, ὃ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν.] manca hæc esse, ex seqentibus satìs claret; nec qid possit suppleri, est adeò difficile conjectu. Verùm qi enunciativè capiunt, à Marci mente qàm longissimè recedunt. is enim passim inculcat, molestiam omnem, non à rebus externis, sed ab animo ipso & opinione de eis concepta, nobis obtingere: hoc est; mentem ipsam sese conturbare, solam sibi molestiam omnem facessere. Videantur qæ *suprà* §. 14. & *l.* 4. §. 7, 39. & *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 8, 52. & *infrà* §. 68. & *l.* 8. §. 40, 42. 47. & *l.* 9. §. 13, 15. Itaqe D. Bootius per interrogationem concipi postulat: cui ego libens assentior; & qæ desunt, ità supplenda existimarem. ὐκ ἐνοχλεῖ οἷον λέγω, ὃ φοβεῖ ἑαυτό; [ὑ λυπεῖ;] εἰς ἐπιθυμίαν [ὑ κινεῖ; vel ὐκ ἄγει;] sicut Galenus *de optim. sect. c.* 6. Ἐὰν μὴ λυπῇ, μηδὲ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἄγει. *Mens an non ipsa sese perturbat? exempli gratiâ: nonne seipsam terret? nonne tristitiâ afficit? nonne in cupiditates conjicit?* &c. vel etiam, αὐτὸ ἑαυτῷ ὐκ ἐνοχλεῖ; ὃ λυπεῖ (ut sit hoc illius, οἷον λέγω loco) ἑαυτό; ὃ φοβεῖ; &c. Sensum ipsum, qicqid de verbis fuerit, confirmant seqentia. ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσσῃ. Verba avtem feliciùs pavlò videtur restituisse sic D. Salmasius. οἷον ὃ φοβεῖ, ὐκ ἄγει εἰς ἐθυμίαν. idem est ac si dixisset ἑαυτὸ λυπεῖ. nam ἐθυμία est λύπη, ut ἐυθυμία *hilaritas.* unde ἐυθύμει, *hilari sis animo*, ità *l.* 4. §. 38. καὶ ὅσα τοιαῦτα μαρτυρεῖ ἡ λυπεῖ. istiusmodi aliqid supplendum ex seqentibus liqet, ubi hæc duo simul repetit, εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. & post, τὸ δὲ ψυχάριον τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον. confirmant eadem & sensum verborum Marci, qem afferimus genuinum. Si enim nihil aliud potest menti hisce modis molestiam facessere, ipsa sibi facessat necesse est, qandocunqe molestiâ aliqâ afficitur. Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 19. Προαίρεσιν γὰρ ὐδὲν δύναται καλύ-

σαι

pellit se? alius qis si terrefacere eam avt contristari possit, faciat. in ipsius voluntate situm est, ut nè ad motus istiusmodi opinando se commoveat. corpusculum nè qid patiatur, sibi curæ habeat, si possit; & qando patitur qicqam, conqeratur. animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil horum patietur, nisi si eam ipse in judicium istiusmodi demiseris. nullius rei alterius per se indiga est mens, nisi ipsa sibi indigentiam creaverit. eadémqe ratione & perturbatione & impedimento omni immunis, nisi ipsa se perturbaverit avt impediverit.

§. 17. Felicitas est bonus genius, sive mens bona. qid igitur facis hîc, ô phantasia? facesse hinc, per deos, utì accessisti: nihil enim opus te habeo. more antiqo accessisti. nec succenseo tibi tamen. facesse tantùm.

§. 18. Cur mutationem qis metuat? ecqid enim fieri potest absqe mutatione? ecqid avtem avt gratius avt familiarius universi naturæ? ipse num balneo uti poteris, ni ligna mutationem subeant? num nutriri, ni edulia itidem mutentur? nunqid aliud utile qicqam perfici, nisi interveniente mutatione? an non vides

εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημπτικῶς [a] ἁ τρέψῃ εἰς τοιαύτας τροπάς. [b] τὸ σωμάτιον, μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναται, καὶ λεγέτω, εἴ τι πάσχει. τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, ἁδὲν μὴ πάθῃ. * ἁ γὰρ ἕξεις * αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. [c] ἀπροσδεές ἐστιν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονικὸν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν ποιῇ. κατὰ ταυτὰ δὲ καὶ ἀπέραχον, καὶ [d] ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ παρέχῃ καὶ ἐμποδίζῃ.

§. 17. [e] Εὐδαιμονία ἐστὶ, [f] δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν *. τί ἐν ᾧδε ποιεῖς, [g] ὦ φαντασία; ἀπέρχου, * τὰς θεάς σοι, ὡς ἦλθες. ἁ γὰρ χρήζω σου. ἐλήλυθας δὲ κατὰ τὸ ἐρχαῖον ἔθος. ἁκ ὀργίζομαί σοι. μόνον ἄπιθι.

§. 18. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; [h] τί δαὶ φίλτερον ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; σὺ δὲ αὐτὸς λοῦσαι δύναται, ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι δὲ δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο δὲ τί τῶν χρησίμων δύναται συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; ἁχ ὁρᾷς ἐν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ σὺ

a L. 5. §. 26.
b Inf. §. 33. l. 8. §. 28.
* εἰ ἐὰν ἄξεις, vel παρέξεις, αὐτὸ Salm.
* αὐτῷ Xyl.
c L. 3. §. 5. l. 11. §. 1.
d L. 5. §. 20
e L. 5. §. 36..
f L. 10. §. 13.
* -θὸν [ἡγεμονικόν.]
g Inf. §. 29.
* [προς] τ. θ. σὺ Lug. An.
h L. 2. §. 3.

ANNOTATIONES.

σαι ἢ βλάψαι προαίρετον, εἰ μὴ αὐτὴ ἑαυτήν. ἄδειν ἄλλο ταραχῆς ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Nemo enim vel voluntatem prohibere, vel in eo, qod alieni arbitrii est, incommodare ulli potest, nisi voluntas ipsa se ladat. Non aliam esse perturbationis & inconstantiæ caussam nisi opinionem.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημπτικῶς ἁ τρέψει] *Ipsa enim se* (si volet) *opinando non movebit istis motibus.*

Τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 8. §. 28.

Οὐ γὰρ ἔχεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην] Locus iste mihi planè depositus, absqe clariss. D. Salmasio fuisset, cui non ego magìs debeo, qàm Marcus ipse. is manum medicam favsto sydere admovit. Malè, inqit, Xylander *ἀυτῷ*. pessimè locum hunc sic vertit, *Animo nullus metus, dolor, avt opinio horum accidere potest: neqe enim ei sunt habitus ad hæc.* Sic vertendum illi fuit; *Animula verò, qa timet, qa dolet, qa super his omnino aliqid opinatur, nihil eorum patietur, si non illam in hoc judicium demittas.* legendum igitur in Græcis, ἄδὲν μὴ πάθῃ, εἰ ἁκ ἄξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. vel, εἰ ἁ παρίξεις αὐτὸ εἰς κρ. τ. Nihil verius. Epictetus *Dissert l.* 2. *c.* 6. Τίς γάρ σε ἀναγκάσαι δύναται ὑπολαβεῖν τι, ὧν ἁ θέλεις; *Qis enim te cogere potest opinari qod nolis?*

Ἀπροσδεὲς] περὶ τῆς τῦ ἡγεμονικῦ αὐταρκείας. Vide *suprà l.* 5. §. 14. & *infrà l.* 11. §. 1.

Ἀνεμπόδιστον] Vide *l.* 5. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Οὔτε πλοῦτός ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, οὐδ' ὑγίεια, οὔτε δόξα, οὔτε ἄλλο τι ἁπλῶς, πλὴν ὀρθὴ χρῆσις φαντασιῶν. τοῦτο ἀκώλυτον φύσει μόνον, τοῦτο ἀνεμπόδιστον. *Neqe opes in nostra potestate sunt, neqe sanitas, neqe gloria, nec aliud denique qidqam, prater rectum visorum usum. Unum hoc est natura ejusmodi, ut nec prohiberi, nec impediri possit.*

§. 17. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν] deesse vocabulum aliqod videtur, qod membrum posterius expleat. forsan [ἡγεμονικὸν] ἀγαθὸν, fuerat, in hoc enim Marco censente, τὸ πᾶν. Vide *ad l.* 2. §. 15. idémqe eidem ὁ δαίμων iste. Vide *ibidem* §. 17. & *l.* 10. §. 13. qo loco ait τὸν νῦν, ubi voluerit, ἀγαθὸν δαίμονα fieri. Nam Merico Casavbono, τὸ ἢ ἀγαθὸν expungenti non accedo. Conjecturam meam firmat, qod ex Platone Clemens *Strom. l.* 2. Αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ εὖ τὸν δαίμονα ἔχειν. δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν. *Ipse autem Plato dicit, beatitudinem, qa est eudæmonia, esse, benè habere damonem. Dici autem damonem principalem animæ nostræ partem.* Cui gemina, ex innominato aliqo, ista Svidas exhibet: Ὅτι ὁ σπουδαῖος εὐδαίμων ἐστί. ὁ γὰρ εὖ τὸν δαίμονα ἔχων, σημαίνεσθαι δοκεῖ τῷ τὸ εὐδαίμονος ὀνόματι. εἰ δὲ δαίμων ἑκάστου ἡ ψυχὴ, καθὰ Ξενοκράτει δοκεῖ, εἴη ἂν εὐδαίμων, ὁ εὖ τὴν ψυχὴν ἔχων. εὖ δὲ τὴν ψυχὴν ἔχει ὁ σπουδαῖος. σπουδαῖος δ' ἄρα ὁ εὐδαίμων. *Vir bonus est beatus. Qi enim se bene habet qod attinet ad damonem, ille significari videtur per nomen tῦ eudæmonos, id est, beati. Si avtem damon est cujusqe animus, ut Xenocrati placet, beatus erit ille, cujus animus benè se habet. Vir avtem bonus animo se bene habet. Vir igitur bonus est beatus.* Accedit & Pythagoræ scitum illud, Εὐδαιμονεῖν ἄνθρωπον, ὅταν ἀγαθὴ ψυχὴ προσγένηται. *Felicem hominem esse, cui bona anima advenerit.* Laërtius *lib.* 8. *c.* 32. Apulejus *de Deo Socrat. Nam qodam significatu & animus humanus, etiam nunc in corpore situs, Damon nuncupatur,* [Maro *Æn. l.* 9.]

— *Diine hunc ardorem mentibus addunt,*
Evryale? an sua cuiqe Deus fit dira cupido?

igitur & bona cupido animi, bonus Deus est. unde nonnulli arbitrantur, εὐδαίμονας *dici beatos, qorum Damon bonus,* id est, *animus virtute perfectus est. qem nostrâ linguâ, ut ego interpretor, poteris Genium vocare, qòd is Deus, qi est animus sui cuiqe, qanqam sit immortalis, tamen qodammodo cum homine gignitur.* Vide dissertationem hac de re Dionis Prusæi *Orat.* 23.

Τί ἐν ᾧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία;] Qid est opus imaginatione, cùm mens ipsa qod suum est & fecerit & habuerit? Vide *ad periochen* proximè *superiorem* extremam: & *infrà* §. 29.

Ἀπέρχου τὰς θεάς σοι] forsan [μὴ] τὰς θεάς. atqe ità Mericus Casavbonus. nam Xylander omisit; maléqe reddidit, ὡς ἦλθες. *unde venisti.* cùm vertendum fuerit, *ut venisti. facesse hinc, per Deos, ut venisti.* Sed nec fortasse μὴ particulâ illâ interjectâ opus fuerit. Siqidem D. Salmasius formulam usitatam esse monet, τὰς θεάς σοι, subavdi ὄμνυμι. eámqe locutionem occurrere in *hemiambis* Anacreonteis, & in *dissertationibus* Arriani. Ità certè Anacreon *carm.* 31. 1.

Ἄφες με, τὰς θεάς σοι,
Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί.
Sine, qaso per deos, haustibus Lyæum
Sine hauriam profundis.

Arrianus in Epicteti *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Παῦσαι, τὰς θεάς σοι, ἐμπαίζων μοι τῇ ψυχῇ. *Desine, qaso per Deos, insultare animo meo.* Et *c.* 23. Παύσασθε, τὰς θεὰς ὑμῖν, καλὰ ὀνόματα καὶ πράγματα καταισχύνοντες. *Desinite, qaso per deos, pulcra verba & res deformare.* & ad formulam Christianam propiùs, *ibidem c.* 7. τὸν θεόν σοι. qem locum corruptum frustrà suspicatur Volfius. restituenda eadem, *c.* 22. ubi, τὸν θεόν σε, vitiosè legitur; qod interpretem eundem, cùm non adverteret, in alia abduxit. & diversâ rursus formulâ, sed ellipsi eâdem, *l.* 3. *c.* 23. Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμὴν σοι σωτηρίαν. *Mirabilis, domine, ita salvus sim.* contractiùs etiam *l.* 2. *c.* 19. Λέγε μοι, τὰς θεὰς, ὅτι πρώην ἔλεγες. *Refer mihi per Deos ea qa dudum disserebas.* Si locus saltem integer fuerit. facit enim suspectum, qod Gellius *l.* 1. *c.* 2. exhibet, λέγε μοι σὺ τὰς θεὰς. qod fortean fuerit, τὰς θεάς σοι. qin integram qoqe idem extulit, *l.* 3. *c.* 10. ὀμνύω ἡμῖν πάντας θεὰς, ὅτι πρεπόντως. Locus ergò sincerus & integer est. nec ullâ ratione admittenda Annotatoris Lugdunensis interpolatio, ἀπέρχου πρὸς τὰς θεὰς σύ.

Οὐκ ὀργίζομαί σοι] Hoc enim dogmati Stoico adversatur; non tamen & Christiano, qod ὀργίζεσθαι καὶ μὴ ἁμαρτάνειν. *Irasci & non peccare.* monet, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 26. Diogeni avtem Stoico, non Cynico (qod Erasmum fugerat) de dogmate isto differenti, cùm adolescens qidam protervus, velut periculum facturus, an re præstaret qæ docebat, in faciem inspuisset, *Non qidem irascor,* inqit ille; *sed dubito tamen an irasci oporteat?* Narrat Seneca *de ira, l.* 3. *c.* 38. Fidentiùs Symmachus *l.* 9. *Epist.* 105. *Nullius tam vehemens nequitia est, ut motu meo digna sit.*

§. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γίνεσθαι;] Vide *l.* 4. §. 46. & *l.* 5. §. 13. & *lib.* 6. §. 15.

Τί δαὶ φίλτερον] *infrà* §. 21. & *l.* 4. §. 36. & *l.* 9. §. 32.

a L.2.§.3. σὲ μεταβαλεῖν ὅμοιόν ἐστι, καὶ ὁμοίως a ἀναγκαῖον
b Sup.§.10. l.4.§.43.l.5. τῇ τῶν ὅλων φύσει;
§.23.& l.9. §. 19. b Διὰ τὴν τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς ἀφὴ χειμάρρους διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα, c τῷ ὅλῳ
§.29. c L.6.§.41. συμφυῆ καὶ συνεργὰ, ὡς d τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλ-
d L.2.§.1. Sup.§.13. λήλοις. e πόσας ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσας
e L.4.§.48. Σωκράτεις, πόσους Ἐπικτήτους κατεπέπωκεν; τὸ δ'
f L.4.§.50. αὐτὸ καὶ f ὅπὶ παντὸς οὐτινοσοῦν σοι ἀνθρώπου τε καὶ
g L.2.§.7.l. 6.§.22.l.8. §.1. πράγματος προσπιπτέτω.
h Sup.§.2.l. 4.§.23.l.5. §.25. §. 20. g Ἐμὲ ἓν μόνον φοβεῖ, μήτι αὐτὸς ποιήσω, ὃ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου οὐ θέλει, ἢ
i L.4.§.19. Inf.§.34.l. 8.§.21. ὡς οὐ θέλει, ἢ h ὃ νῦν οὐ θέλει.
k Inf.§.26.l. 8.§.8.26.l. 9.§.27. §. 21. i Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ φορὰ πάντων λήθη. ἐγγὺς ἡ ἡ πάντων φορά σου λήθη.
l L.2.§.1.l. 3.4.11. §. 22. k Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλαίονας. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν συμφορασπίζῃ σοι, ὅτι καὶ
m L.2.§.1.l. 3.§.11. l συγγενεῖς, καὶ m δι' ἄγνοιαν, καὶ n ἄκοντες ἁμαρτάνουσι καὶ ὡς ὁ μεθ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται, καὶ ὡς πάλαι, ὅτι p οὐκ ἔβλαψέ σε q οὐ χεῖρον
n Inf.§.63.l. 4.§.3. τὸ ἡγεμονικόν σου χεῖρον ἐποίησεν, ἢ πρόσθεν ἦν.
o L.4.§.3. p L.2.§.1. q L.9.§.38. r Sup.§.18. Inf.§.25.l. 4.§.36. f L.6.§.1. t Sup.§.1.l. 10.§.34. §. 23. r Ἡ τῶν ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, f ὡς κηρὸν, νῦν μὲν ἵππάριον ἔπλασε. συγχέασα δὲ τοῦτο, εἰς δένδρου φύσιν συνεχρήσατο τῇ ὕλῃ ὥσπερ, εἶτα εἰς ἀνθρωπάριον, εἶτα εἰς ἄλλο τι. t ἕκαστον δὲ τούτων πρὸς ὀλίγιστον ὑπέστη.

simile qiddam esse & mutationem tui, nec universi naturæ minùs necessarium?

§. 19. Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, corpora transeunt universa, ipsa universo, prout membra sibi invicem nostra, coalita & eidem cooperantia. qot Chrysippos, qot Socrates, qot Epictetos jam dudum absorpsit ævum istud? idem tibi de qovis tum homine, tum re succurrat.

§. 20. Hoc unum me solicitum habet, neqid ipse faciam, qod hominis conditio vel minùs velit, vel secus velit, vel nunc nolit.

§. 21. Instat tempus, qo tu omnium oblitus eris; instat, & qo omnes tui.

§. 22. Hominis est, etiam eos qi offendunt diligere. hoc fiet, si unà succurrat tibi, tum esse tibi cognatos, tum inscios invitósqe peccare; adhæc, pavlò pòst utrosqe vestrûm morti concessuros: præ omnibus deniqe, nihil eos te læsisse. neqe enim mentem tuam deteriorem facere possunt, qàm priùs fuerat.

§. 23. Universi natura ex communi rerum omnium materia, tanqam è cera, nunc equleum effingit; qem mox denuo diffingit, ejusdemqe materiâ ad arborem producendam abutitur; tum ad homuncionem, dein ad aliud qidpiam. horum avtem qodlibet ad breve temporis spatium subsistit.

istis

ANNOTATIONES.

§. 19. Ὡς διὰ χειμάρρου] Vide *ad l.* 4. §. 43. & *l.* 5. §. 23. Augustinus *in Psal.* 38. *Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur. torrens rerum fluit.*

Συνεργὰ] Vide *l.* 6. §. 41.

Ὡς τὰ μέρη] vide *l.* 2. §. 1. & *suprà* §. 13.

Πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. 47.

Πόσους Ἐπικτήτους] è superis ergò excesserat jam Epictetus. Accedit qòd Gellius Herodi Attico, qi sub Marco floruerat, æqualis ferè, de Epicteto, tanqam qi jamdudum decesserat, ità verba facit, *l.* 2. *c.* 18. De *Epicteto philosopho nobili, recentior est memoria, qàm ut scribi, qasi obliteratum, debuerit,* B vide *ad l.* 1. §. 7. & *ad l.* 8. §. 31.

§. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περιστᾷ] *Hoc unum me solicitum habet.* ità τὸ περισπᾷν sæpiùs usurpat *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. Estqe hoc qod profitetur cumprimis utile piúmqe, si solicitudo universa eo fine adhibeatur, nè qid unqam obrepat, qod officii sui non sit. vide *infrà* §. 66. & *ad l.* 8. §. 3. Sic *l.* 8. §. 1. Ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qidqam molestum habeat.*

§. 21. Ἐγγὺς] Vide *l.* 4. §. 16. Petrus *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. *Omnium autem finis appropinqavit.*

Ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη] vide Solomonem *Eccles.* *c.* 1. *v.* 11.

§. 22. Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλαίονας] Hoc est qod Augustinus *in Joan tract.* 66. & *in concion. solenn.* 235. *Esto medico similis; qi odit morbum, amat agrotum.* Ità Marcus etiam lapsos & errantes diligi vult. Ampliùs aliqid Christus Dominus; non lapsos tantùm & errantes; verùm in nos ipsos delinqentes. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. *Diligite inimicos vestros, benedicite eis qi devovent vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis, qi vobis infesti sunt & persequuntur vos.* Matth. *c.* 5. *v.* 44. Hinc Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 259. Παρὰ μὲν ἀνθρώποις ἴσον εἶναι δοκεῖ, τὸ εὐεργέτας μὴ ἀμείβεσθαι, καὶ ἐχθροὺς μὴ ἀμύνεσθαι. παρὰ δὲ τῇ θείᾳ φιλοσοφίᾳ τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργέτας κρατεῖ. τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθροὺς οὐχί. ἀλλὰ πάντῃ τῷ τρόπῳ ἀνεξικακεῖν, εἰδ' οἷόν τε, καὶ εὐεργετεῖν. *Apud homines par culpa esse videtur, iis, à qibus beneficium acceperis, vicem non rependere, & hostes minimè ulcisci. At apud divinam philosophiam illud qidem obtinet, ut benè de nobis meritos remuneremur: at non item illud, ut injurios ulciscamur: verùm omninò qidem patientiam adhibeamus: si avtem fieri possit, eos etiam beneficiis prosequamur.* Contrà planè qàm Pindarus *Pyth. od.* 2.

- - - - - φίλον εἶη
φιλεῖν· κεῖ δ' ἐχθρὸν ἄ-
τ' ἐχθρὸς ἐὼν, λύκοισι δίκαν ὑποθεύσομαι,
Ἀλλ' ἄλλοτε πατέων ὀδοῖς σκολιαῖς.
- - - - - *Amicum liceat amare: contrà inimicum utpote inimicus existens, lupi more curram,*
Aliis vestigiis alias inambulans viis obliqis.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Cynicum instituens; Δαίρισθαι δεῖ αὐτὸν, ὡς ὄνον, καὶ δαιρόμενον φιλεῖν αὐτὰς τὰς δαίροντας. *Ut instar asini vapulet; & dum vapulat, eos à qibus verberatur diligat.* De Christianis Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἀγαπῶσι πάντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. *Amant omnes, & omnes illos persequuntur.* Atqe hæc est reverà charitas sincera, *amare qos toleras, tolerare qos amas,* ut Gregorius Romanus *in Evan. serm.* 35. Qin & Marcum ad eos etiam respexisse, qi adversùs nos ipsos fuerint injurii, qæ subjecit, ostendunt. Vide *ad l.* 11. §. 18.

Ὅτι καὶ συγγενεῖς] Vide *ad l.* 2. §. 1. Hippias apud Platonem in *Protag. pag.* 234. *E.* Ὦ ἄνδρες οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ὑμᾶς, συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι, φύσει, ἀ νόμῳ. τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ, φύσει συγγενές ἐστιν. *Arbitror, o viri præsentes, vos omnes, cognatos, propinqósqe, & cives invicem esse naturâ, non lege. Simile namqe simili naturâ cognatum.*

Δι' ἄγνοιαν, καὶ ἄκοντες] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 11. §. 18.

Ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται] Vide *ad l.* 4. §. 6. & *infrà* §. 58.

Οὐκ ἔβλαψέ σε] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 9. §. 38.

§. 23. Ἡ τῶν ὅλων φύσις; ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κηρὸν] Eleganti similitudine hoc illustrat, non Lucianus ille, Epicuri de grege, ὁ χλευασὴς, sed de schola Platonica Leo, (Byzantius fortean) utì ex Athenæo *dipnosoph. l.* 11. & Laërtio *l.* 3. in *Platone* patet; in *dialogo*, qem *Alcedinem* inscripsit, & inter Luciani opuscula, à qibus dictionis mollitie venâqe candidiore plurimùm discrepat, extat vulgò. Τὸ μὲν γὰρ τοιοῦτο, inqit, καὶ τὰ παιδάρια τὰ παρ' ἡμῖν, τὰ πλάττειν ἐπισάμενα, πηλὸν ἢ κηρὸν ὅταν λάβῃ, ῥᾳδίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ πολλάκις ὄγκου, μεταχηματίζει πολλὰς ἰδέας φύσεις. *Etenim & pueri nostri qoqe hujusmodi aliqid fingere ac formare scientes, limum cerámve cùm ceperint, facillimè ex eadem massâ varias multiplicesqe transfigurant formarum naturas.* Eisdemqe planè insistens vestigiis Plutarchus *ad Apoll. pag.* 106. *E.* Ὡς γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ δύναται τις πλάττειν ζῶα συγχεῖν, καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγχεῖν, καὶ τοῦτο ἐν παρ' ἓν ποιεῖν ἀδιαλείπτως. ὕτω καὶ ἡ φύσις ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, πάλαι μὲν τοὺς προγόνους ἡμῶν ἀνέσχεν. εἶτα συνεχεῖς αὐτοῖς ἐγέννησε τοὺς πατέρας, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀνακυκλήσει. καὶ οὐ τῆς γενέσεως ποταμὸς ἅτος ἐκδελιχῶς ῥέων ἔποτε στήσεται, καὶ πάλιν ἐξ ἀναπίας αὐτῷ ἡ τῆς φθορᾶς. *Sicut qi argillam tractat, fingere ex ea animalis formam potest, rursúmqe diffingere, iterumqe ac qoties libet perpetuò vices istas repetere: sic etiam natura ex eadem materia olim avos nostros, postea patres protulit, deinde nos, ac deinceps alios ex aliis evolvet: ac fluvius ille ortus nostri absqe intermissione labens nunqam subsistet, sicut & interitus flumen hujus contrarium.* Cui non absimile qod Aphrodisiensis *probl. l.* 1. *q.* 49. Ὡς ὅταν ὁ ἀνδριαντοποιὸς τὸν χαλκοῦν ἵππον ἢ βοῦν, ἤ τι τοιοῦτον ζῷον χωνεύσας ἢ ἐλάσας, πλάσῃ ἄνθρωπον, ἢ ἕτερόν τι σκεῦος, ἀπὸ

istis avtem, sicut arcæ, dissolvi nihilo magis molestum est, qàm compingi primò fuerat.

§. 24. Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi ei sæpiùs assveverit qis, immori solet; vultúsqe decor ità indè extingvitur, ut denuo reaccendi omnino neqeat. ex hoc ipso avtem intelligas licèt esse præter rationem. Siqidem enim ità vultum qis obfirmaverit, ut peccati sensûs omnis avfugerit,

a δεινὸν ἢ ἡδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ. ὥσπερ δὲ τὸ συμπαγῆναι.

§. 24. b Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν c πολλάκις * ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, * ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὡς ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. αὐτῷ γε τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις ἢ * ἁμαρτάνειν ἀνέχήσεται, a πῆς

a L.4.§.42. l.6.§.47.l.8. §.20.
b L.2.§.1. Sup. §. 22. Inf.§.60.65.
c L.11.§.18.
* γίγνηται,]ἐναποθνήσκει, καὶ τὸ πρ. τελ. ὡ. Boot.
* εἰ Mer.
* -τοῦ [μὴ] ἁ. Mer.

ANNOTATIONES.

ἀπὸ ἅδυς εἰς ἅδυ μεταβάλλων τὴν ὕλην. *Sicuti cum statuarius aneum equum vel bovem, vel simile aliqod animal fuderit, vel duxerit, finxerit hominem, vel aliud aliqod vas, materiam ex specie in speciem commutans.* Lusûs avtem puerilis illius; qo animalium icunculas è cera solent effingere, meminit & Lucianus in *insomnio* verbis hisce. Ὁπότε γὰρ ἀφεθείην ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἀποξέων ἂν τὸν κηρὸν, ἢ βόας, ἢ ἵππους, ἢ καὶ τὴ Δί' ἀνθρώπους ἀνέπλαττον. *Qum dimissus à præceptoribus, vel boves, vel eqos, vel etiam homines per Jovem abrasa cerâ effingebam.* Demetrius Phalereus qi dicitur: Περὶ ἑρμηνείας *c.* 317. Καθόλου δὲ, ὥσπερ τὸν αὐτὸν κηρὸν, ὁ μὲν τις κύνα ἔπλασεν, ὁ δὲ βῦν, ὁ δὲ ἵππον. ὕστερον καὶ πρᾶγμα ταυτὸν ὁ μὲν ἀποφαινόμενος καὶ κατηγορῶν φησιν. *In universum avtem qemadmodum eandem ceram hic qidem canem finxit, hic avtem bovem, alter verò qidam equm; sic & eandem rem hic qidem enuntians & pradicans inqit.* Et Fabius *institut. l.* 10. *c.* 5. *Nec aliena tantùm transferre, sed etiam nostra pluribus modis tractare possumus, & sententias easdem qàm numerosissimè variare: velut eadem cerâ alia atqe alia forma duci solent.* De cera ipsa Plinius minor *l.*7. *Ep.* 9.

Hac lavs est ceræ, mollis cedensqe sequatur
Si doctos digitos, jussaqe fiat opus;
Et nunc informet Martem, castamqe Minervam;
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.

vide *infrà ad* §. 25.

Δεινὸν δὲ ἡδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ] vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 6.§. 47. & *infrà* §. 25. & 50.& *l.* 11.§.17. Ædesius apud Eunapium in *Maximo*: Ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν ἐκ ἀγνοεῖς τηλικαύταις ἀκοαῖς ἀκροώμενος. τὸ δὲ ὄργανον αὐτῆς συνορᾷς ὅπως διάκειται, τῆς γομφώσεως καὶ πήξεως διαλυομένης εἰς τὸ συντιθέν. *Sed tibi cognitus est penitùs animus meus, qi toties docentem audieris, non nescis tamen atqe oculis cernis, uti sedes animi sit affecta, compage ejus & commissurâ dissolvente se in id qod compositum sit.*

§. 24. Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, ἢ τελευταῖον ἀποσβέσθη] Periochen hanc miserè mutilatam ac vitiatam esse, satis indicant tam discrepantes à se invicem interpretum versiones; qæ ejusmodi sunt etiam, ut è verbis sensûs illi, qos ipsi præferunt, nullâ artis grammaticæ ope elici possint. In textu Xylander nihil mutat. Mericus duntaxat disjunctivæ loco conditionalem substituit: sed nec sic qidem citra vim insignem, exprimitur ea, qam ipse Marco affingit, sententia. D. Bootius (cui ego assentiri maluerim) sic effert: Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν. ὅταν πολλάκις [γίγνηται,] vel etiam transpositione tantùm factâ, ἢ,) ἐναποθήσκει. καὶ τὸ πρόσχημα τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. *Torvitas vultûs est valdè prater naturam. ubi sæpius contigerit, immori solet; vultúsqe decor ità indè extingvitur, ut denuo omnino reaccendi neqeat.*

Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου] *Torvitas vultûs*: qò κότος sive latens intus animus infestus atqe infensus se prodit. huic opponi videtur, τὸ ἱλαρὸν τοῦ προσώπου, *vultus serenitas. l.* 6. *c.* 30. Hesychius. Ἐπίκοτα, ἐπίμομφα, ἃ πᾶς ἂν τις μέμψαιτο. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ καὶ πλέονσι. *Iram provocantia, culpabilia, qa qivis reprehendat. Sophocles* Ναυπλίῳ καὶπλέονσι. Sic enim legendum, ad distinctionem alterius ejusdem fabulæ eidem cognominis, qæ Ναύπλιος πυρκαὺς dicebatur. Ἐπίκοτον esse vult, *qod iratum & infensum jure faciat*; at Marcus pro *offensione* sive *infensione animi, qa in vultu indicium facere solet.* Æschylus *Prometh. vinct.*

Ὁ δ' ἐπικότως ἀεί δέμνιον ἄγκαμπτον νόου.
At ille mentem infensam pervicax gerens.

Πρόσχημα] ἢ ἐνπρεπεια τοῦ προσώπου, ut Jacobus Apostolus *Ep. c.* 1. *v.* 11. *decor vultûs*, qi tristitiâ, iracundiâ, acerbitate animi, offensione, indignatione non immutari tantùm & deturpari, sed & tolli prorsus sæpenumero solet. Seneca *de ira l.*2. *c.* 35. *Non est ullius affectûs facies turbatior. pulcerrima ora fœdavit; torvos vultus ex tranqillissimis reddidit. liqit decor omnis iratos. qalem intrà putas esse animum, cujus extrà imago tam fœda est?* & *l.* 3. *c.* 4. *Nulli certè affectus pejor est vultus. ferarum minùs tetra facies est, etiam cum venatorem suum semianimes morsu ultimo petunt, qàm hominis irâ flagrantis.* Hinc illud Nasonis de Niobe *Metam. l.*6.

Et qantum ira sinit, formosa. ——

& de Procride *l.*7.

Tristis erat, sed nulla tamen formosior illâ
Esse potest tristi. tu collige qalis in illa,
Phoce, decor faerit: qam sic dolor ipse decebat.

Imò, qod Marcus istîc, dum affectus istiusmodi exprimere atqe induere vultus freqentiùs cogitur, usu in naturam vertente, ità tandem decor ille extingvitur, ut nullâ restitui ratione possit. De Pharisæis ad suos Christus, Matth. *c.* 6. *v.* 16. Μὴ γίνεσθε, ὥσπερ ὑποκριταί, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. *Ne estote ut hypocrita tetrico vultu: deformant enim facies suas.* qi locum istum mirificè illustrat. plùs enim esse videtur τὸ ἀφανίζειν τὸ πρόσωπον, qàm τὸ αἰσχύνειν καὶ ἀκαλλὲς ποιεῖν, utì ex Homero atqe Evstathio Beza. Basilius Cæsar. *Epist.* 1. *p.* 786. *A.* Ἔπεται τῷ ταπεινῷ καὶ καταβεβλημένῳ φρονήματι, ὄμμα συγγνὸν καὶ εἰς γῆν συνευνκός. —— ὥστε ἃ ποιοῦσιν οἱ πενθοῦντες καὶ ἐπιλήδευσιν, ταῦτα ἐκ τοῦ αὐτομάτου ἡμῖν ἐπιφαίνεσθαι. *Consentaneus qidem fuerit summissis atqe abjectis animis tristis oculus atqe deorsum vergens —— adeo qa lugentes consulto meditatóqe faciunt, ea suopte animi sponte in nobis, & veluti habitu temerario exstitisse videri debent.* Nicostratus *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.*70. Αἱ γὰρ δὴ ὄψεις αἱ χρηταὶ ἔχοιεν ἂν τὸ πλέον τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς. καὶ ἐκ ἔνι, ὅτε θυμούμενον, ὅτε ὀργιζόμενον, ὅτε χολῶντα, τὸ πρόσωπον φαιδρὸν ἴσχειν τε καὶ καθαρόν. εἰ δέ τις πανοῦργος καὶ κρυψίνους, ἐυθὺς μὲν καὶ τῷ ὀφθαλμῷ παραβλέπει, καὶ δεινὸν διδορκεῖ. ὅσις δὲ μωρίας ἐυηθης, ταῖς κόραις καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀκαπέπαλαγε. ὅταν ὀφθαλμοὶ καὶ προσάγων τοιοῦτοι. ὁ δὲ συνάγων τὰς ὀφρῦς, σκαιός ἐστι. καὶ ὅτω ἐπισπᾶται ἐκ ἐρύθημα, ἀλλὰ σκόλοπός τε καὶ νέφος, τούτῳ τε ἡ ψυχὴ ἀδαμῆ ἀδαμῶς ἐυφραίνεται. *Benigni enim oculi summam animi pulcritudinem comitantur: & fieri solet, ut qi non excandescit, nec facilè irascitur, aut bile movetur, facilem splendidam serenámqe habeat. Qi verò malignus & dolosus fuerit, is statim & oculis transversè implacideqe intuetur? qi stolidus ac simplex est, pupillas & oculos patentes gerit, ut asini & oves. Cui supercilia conjunguntur, improbus est. Cujus superficies in vultu non rubet, sed obscura & caliginosa est, hujus anima nunqam ullo modo exhilaratur.* qibus verbis extremis graphicè depinxisse videtur τὸ ἐπίκοτον illud τοῦ προσώπου. nos dicimus, a louring look. Vide *infrà ad* §. 59. Sed nec minùs *Svetonius l.* 4. *c.* 50. in *Cajo*, cui *frontem torvam* ubi tribuerat. *Vultum*, inqit, *naturâ horridum ac tetrum, etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem.* Cæterùm D. Salmasius ista & luxata & perturbata suspicatur: jungi sic debere, Τὸ ἐπίκοτον τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, αὐτῷ γε τούτῳ παρακολουθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. atqe hæc subseqi post illa qæ *suprà* §. 10. habebamus. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις καὶ φύσιν ἐστι καὶ καὶὰ λόγον. *Si in animali rationali eadem actio secundùm naturam & secundùm rationem; ira in vultu effervescens, qa prater naturam est, etiam prater rationem.* Illud, ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὥστε ὅλως; ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. ad præcedentia §. 22. censet idem pertinere, & de *lucerna* dici, qæ aliqando sic extingvitur, ut possit iterum accendi, aliqando verò, ubi in totum oleo defecta est, ità extingvitur, ut denuo accendi neqeat. Suspicatur ergò post exemplum *arculæ*, cui grave non esse dixit solvi, ut nec compingi, addidisse & simile de *lucerna*, (prout & *l.* 8. §. 17. post exemplum *bullæ* idem fecit) cui non est grave extingvi, ut nec accendi, etiamsi eô modô extingvatur, ut non possit lumen suum recuperare. reliqa aliunde irrepsisse avtumat; qibus de medio sublatis, periochen hanc antegressam cum proximè seqenti commodè cohæsuram. & sunt revera sectio 22. & 24. prout nos eas distinximus, ejusdem planè argumenti.

Εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρτάνειν οἰχήσεται] Mericus interserit negativam, ut sit τοῦ [μὴ] ἁμαρτάνειν, & de innocentiæ confidentia intelligatur. Melius opinor, Xylander. *Nam si etiam sensus peccati nullus erit.* hoc est, nam si eò usqe in vultûs obfirmatione processeris, ut jam peccati sensum omnem amittas, qid ampliùs tibi vivere proderit? Galenus *de differ. puls. l.* 4. *c.* 11. σφυγμὸν, inqit, appellant veteres, τὴν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς; γινομένην αὐτῷ τῷ πάσχοντι συναίσθησιν. *sensum illum, qem in inflammationibus agrotus percipit.* Idémqe *therapevt. l.* 13. *c.* 1. Ἥ τις ἅμα τῇ φλογώσει καὶ τάσιν ἔχει περὶ τὸ μόριον, ἡμῖν θ' ἁπλομένην, αὐτῷ τε πάσχοντι διὰ τῆς ἰδίως ὀνομαζομένης συναισθήσεως. *Qa supra inflammationem, tensionem qoqe in parte facit, qam non modò ipsi in tactu deprehendamus, sed etiam ipse ager proprio sensu appellato advertat.* Ità medicis familiaris an peculiaris vox ista videtur, affectionem illam denotans, qâ æger eorum qæ in corpore suo fiunt se habent, ipse sensum obtinet. A corpore ad animum transtulit, ut Marcus hic, ità & Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, συναίσθησις τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. *Philosophiæ principium est animadversio imbecillitatis atqe infirmitatis*

a L.9.§.2. l.10.§.8.
b Sup.§.23.
c L.6.§.15. l.8.§.50.l. 10.§.7.l.12. §.23.
d L.6.§.27. l.8.§.14.l. 11.§.18.
e L.2.§.13.
f L.8.§.14.
g L.5.§.28.
h L.10.§.30 l.11.§.18.
i L.1.§.15.
k L.2.§.1.
l L.11.§.13. Inf.§.52.63
m L.3.§.12. Sup.§.7.l.8. §.32.36.

ἀ τίς ἕλη τῆ ζῆν αἰτία ;

§. 25. [b] Πάντα ἴσα ἰδρᾶς, ὅταν ὅπως μεταβαλεῖ ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα Φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τῆ ὑσίας αὐτῆ ποιήσῃ, καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων ὑσίας, [c] ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος.

§. 26. Ὅταν τις ἁμάρτῃ τι εἰς σε, εὐθὺς ἐνθυμοῦ [d] τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν ἥμαρτε. ἔστι γὰρ ἰδὼν, [e] ἐλεήσῃς αὐτὸν, καὶ [f] ἄτε θαυμάσεις, [g] ἄτε ὀργισθήσῃ. [h] ἤτοι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ ἀγαθὸν ἢ ὑπολαμβάνεις, ἢ ἄλλο ὁμοειδές. [i] δεῖ ἂν συγγινώσκειν. [k] εἰ δὲ μηκέτι ὑπολαμβάνῃς τὰ πταίσματα ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ῥᾷον [l] εὐμενὴς ἔσῃ τῷ παροροῶντι.

§. 27. [m] Μὴ τὰ ἀπόντα συνοᾶν, ὡς ἤδη ὄντα.

qorſum homo ſic affectus vitam protrahat ampliùs?

§. 25. Qæcunqe vides, univerſa mox eſt mutatura univerſi rectrix natura, aliáqe ex eorum materia effectura, & ex horum rurſus alia, ut mundus perpetim renovetur.

§. 26. Cùm adverſus te qicqid peccaverit qis, conſidera ſtatim, qid bonum malúmve eſſe ratus id egerit. hoc enim perſpecto, miſereberis illius, nec avt miraberis, avt ſuccenſebis. forſan enim vel idem illud, qod ille, vel aliud qidpiam ejuſmodi, ipſe pariter cum illo bonum eſſe opinaris. hoc ſi fuerit, & illi te ignoſcere oportet. ſin ejuſmodi nec bona nec mala cenſueris, ex errore animi delinqentem æqanimiter feras.

§. 27. Non tam qæ deſunt tibi, qàm qæ adſunt, cogita.

ANNOTATIONES.

ſua. Clemens generaliùs de utroqe pariter uſurpavit, *Strom. l. 1. p. 282. A.* Ἐυρετικὸν γὰρ καὶ ἐπινοητικὸν ἡ συναίσθησις, ἐπιβάλλειν πιθανῶς ἀναπείθουσα. συναύξει δὲ τὴν ἐπιβολὴν, ἡ εἰς ἐπιστήμην συνάπτουσα. *Ad inveniendum enim & excogitandum res eſt apta conſenſio, qa etiam probabiliter animum applicare perſvadet: animi avtem avget applicationem una ad ſcientiam qoqe exercitatio.* Idem vult, ſed ſignificantiùs pavlo dictum, qod Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Patr.* Ἐυρετικὸν γὰρ τὸ πάσχειν. *Pati res eſt ad inveniendum apta. & ad civer ſuos in anguſt.* Τολμηρὸν ποιεῖ τὸ ἀλγεῖν. *Dolor intrepidum reddit.* Tunc ergò ἡ τῷ ἁμαρτάνειν συναίσθησις ὀλιγίαν, cùm crebro peccandi uſu, τυλῶδες λοιπὸν ἡ ψυχὴ, *callum qaſi qendam contraxit animus, ὥστε μηδ' ἐφιστάνειν ὕστερον ὅτι ἁμαρτάνει, ut deinceps nè peccare qidem ſe animadvertat.* Epictetus *l. 2. c. 18.*

Τίς ἕλι τῆ ζῆν αἰτία;] Vide *l. 9. §. 2.*

§. 25. Πάντα ὅσα ὁρᾷς] De Catone Seneca *Epiſt. 71. Qid ni ille mutationem reipublicæ forti & æqo pateretur animo? qid enim mutationis periculo exemptum? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus: qamvis Deo agente ducatur, non ſemper tenebit hunc ordinem; ſed illum ex hoc curſu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus; naſci debent, creſcere, extingvi. qacunqe vides ſupra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impoſiti ſumus velut ſolidiſſimis, carpentur ac deſinent. nulli non ſenectus ſua eſt. inæqalibus iſta ſpatiis eodem natura demittit. qicqid eſt, non erit: nec peribit, ſed reſolvetur. nobis ſolvi perire eſt. proxima enim intuemur: ad ulteriora non proſpicit mens hebes, & qæ ſe corpori addixerit. alioqi fortiùs finem ſui ſuorúmqe pateretur, ſi ſperaret omnia illa ſic in vitam mortémqe per vices ire, & compoſita diſſolvi, diſſoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.* Vide *ſuprà §. 23. & l. 9. §. 33.*

Καὶ πάλιν ἄλλα] Naſo *Metamorph. l. 15.*

Nil eqidem durare diu, ſub imagine eadem
Crediderim. ----
Nec ſpecies ſua cuiqe manet: rerúmqe novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.

Seneca *Epiſt. 30. Qis qeri poteſt, in ea conditione ſe eſſe, in qa nemo non eſt? prima enim pars æqitatis eſt æqalitas. Sed nunc ſupervacuum eſt natura cavſſam agere. qæ non aliam volvit legem noſtram eſſe, qàm ſuam. qicqid compoſuit, reſolvit: & qicqid reſolvit, componet iterum.*

Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς] hoc eſt qod Maximus Tyrius *Orat. 25. ad l. 4. §. 40.* διὰ τὴν τῦ ὅλυ κτισυργίαν. Vide *l. 2. §. 3. & l. 6. §. 14.* Ariſtoteles *de gener. & corrupt. l. 1. c. 3.* Ἐιπερ ἀεί τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀνήλωται πάλαι καὶ φρῦδον τὸ πᾶν; διὰ τὸ τὴν τῦδε φθορὰν ἄλλυ εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τῦδε γένεσιν ἄλλυ εἶναι φθοράν, ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. *Si igitur ſemper aliqid eorum, qa ſunt, abit, cur non conſumptum eſt jamdudum, & inane ipſum univerſum. Propterea qod hujus corruptio alterius eſt generatio, & hujus generatio alterius eſt corruptio, inceſſabilem neceſſe eſt tranſmutationem eſſe.* Γένεσις γὰρ γίνεσιν διεδεχομένη, καλὰ προσοικὴν ἀπαθανατίζειν βέλεσαι. *Generatio enim excipiens generationem, vult immortales reddere per profectum.* Clemens *Strom. lib. 4. p. 538. D.* & Philo *de mund. immort.* Μόνα γὰρ ἴσασι φθειρομένων τῶν ἐν ἴδᾳ, τερατῶδες ὡς ἀληθῶς καὶ θεῖον ἔργον. *Illud enim ſemper durat (mirum dictu) individuis pereuntibus, ut opus verè divinum.*

§. 26. Τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν] Vide *l. 6. §. 27. & l. 8. §. 14. & l. 10. §. 30.* Epictetus *Enchir. c. 41.* Ὅταν τις κακῶς ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μίμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἴεται ποιεῖν ἢ λέγειν. οὐκ οἷόν τε ἦν ἀκολυθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ὥστε εἰ κακῶς; αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅτι καὶ ἐξηπάτηται. καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον βέβαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπαιθείς. ἀπὸ τύτων ὧν ὁρμώμενος πράσῃς ἕξεις πρὸς τὸν λοιδορῦντα. ἐπιφθέγγυ γὰρ ἐπέσῃ, ὡς ἔδοξεν αὐτῷ. *Cum tibi qiſqam vel malè fecerit, vel malè dixerit: memento eum opinatum eſſe, id ex officio ſibi fuiſſe faciendum & dicendum. Neqe verò fieri poteſt, ut id ſeqatur ille, qod tibi videtur, ſed id qod ſibi. Qod ſi malè judicat, is dammum facit qi decipitur. Nam involutum veritatem ſi qis mendacium judicet, non ea involuta laditur, ſed ille qi deceptus fuerit. Sic igitur inſtructus, aqo feres animo conviciatorem: nam ad ſingula dices, ita viſum eſt illi.*

Ἐλεήσεις] At hoc dogma Stoicum non admittit. Vide *ad l. 2. §. 13.* Epictetus tamen etiam *l. 1. c. 18.* Καλεπαίνειν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; *Utrùm igitur indignationem potius an commiſerationem merentur?* & mox: Ἐλέει αὐτοὺς μᾶλλον. *Miſerere potius illius.*

Δεῖ ἂν συγγινώσκειν] Tu, inqit, avt eôdem, avt pari morbo laboras: igitur ignoſcere debes gemina peccanti. Flaccus *l. 2. Sat. 3.*

O major, tandem parcas, inſane, minori.

Et Seneca *Agamem.*

Det ille veniam facilè, cui veniâ eſt opus.

Siqidem ut Flaccus *l. 1. Sat. 3.*

--- aqum eſt
Peccatis veniam poſcentem reddere rurſus:

Itaqe, qod Gvigo *meditat. c. 15. Non ſis exactor vindictæ, qi petitor eſt veniæ.* Verùm ignoſcere iſtud Stoæ adverſatur. Vide *ad l. 1. §. 15.* Vide & *l. 11. §. 18. & ad l. 5. §. 22.* Demonactem.

Εἰ δὲ μηκέτι] Dilemmate probat non iraſcendum peccanti. avt in eodem, inqit, errore verſaris, & erranti ignoſcas æqum eſt, niſi te ipſe prædamnare volueris: avt ſaniori uteris judicio, & propitius eſſe debes illi, qi falſi ſpecie, recti ignarus abripitur. Vide *ad l. 2. §. 1.*

§. 27. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα] τὰ ἀπόντα, Mericus Caſavbonus *futura*; ut eodem referatur, qò illud *ſuprà §. 8.* Τὰ μέλλοντα μὴ ταραττέλω. *De futuris ne ſis ſolicitus.* Meliùs Xylander *ea qæ abſunt*, ſive *qa deſunt tibi.* Hoc eſt enim qod vult Marcus, ut non tam qæ nobis deſunt, animis noſtris obverſentur, qò illorum cogitatione ad ſortis præſentis diſplicentiam aliqam impellamur, qàm de eis qæ adſunt, ſeriò cogitemus, qò in ſtatu præſenti noſtro acqieſcamus. Hinc reprehenſio illa Evripidea in *Hippolyt. v. 184.*

Οὐ σ' ἀρέσκει τὸ παρόν, τόδ' ἀπὸν
Φίλτερον ἡγῇ.
Neqe tibi placet, qod adeſt: qod verò abeſt
Gratius ducis.

Et Avſonius *Idyll. 15.*

Spernimus in commune omnes præſentia. ---

Manilius *l. 4.*

Nec qod habet, numerat; tantùm qod non habet, optat.

Libanius *Orat. 31.* de avaris. Ἀρκεῖ δὲ αὐτοῖς τῶν παρόντων ὐδέν. τὸ δ' ἀπὸν, ὅτι μὴ πάρεσιν, ὀδυνᾷ. *Nihil avtem illorum, qa adſunt, illis ſufficit, qod verò abeſt, qia non adeſt, illos cruciat.* Democritus itidem apud Stobæum *tom. 2. tit. 4.* Ἀνοήμονες τῶν ἀπόντων ὀρέγονται. τὰ δὲ παρόντα κερδαλεώτερα ὄντα ἀμελῦσιν. *Stulti deſiderant abſentia: præſentia verò etſi meliora negligunt.* qi & contrà *ibidem c. 17.* Ἐυγνώμων, ὁ μὴ λυπούμενος ἐφ' οἷσιν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσιν ἔχει. *Bene compoſito eſt animo, qi de rebus abſentibus non triſtatur, præſentibus avtem lætatur.* qod Epicteto tribuit Maximus *collectan. c. 28.* Seneca *Epiſt. 74. Qæris qare virtus nullo egeat? præſentibus gavdet; non concupiſcit abſentia.* Optimè Philemon apud Stobæum *tom. 2. tit. 16.* & Maxim. *c. 22.*

Ἐὰν οἷς ἔχωμεν, τοῖς δὲ μηδὲ χρώμεθα,
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζητῶμεν, ὧν μὲν διὰ τύχην,
Ὧν δὲ δι' ἑαυτὸς ἐσόμεθ' ἐστερημένοι.
Si qa bonorum habemus, his non utimur,
Qa non habemus, qærimus; his carebimus,
Nobiſmet ipſi dum nos, eis, dum fors negat.

Plutarchus *de tranqill. pag. 469. D.* Μανικὸν γάρ ἐστι τοῖς ἀπολλυμένοις ἀνιᾶσθαι, μὴ χαίρειν δὲ τοῖς σωζομένοις. ἀλλ' ὥσπερ

τὰ

cogita. ex his avtem ſelige qæ gratiſſima ſunt tibi, qo reputes tecum qanto cum ſtudio ea, ni jam adeſſent, tibi reqireres. cave tamen interim, nè, dum iſtis lubenter acqieſcis, eo in pretio habere aſſveſcas te, ut ſiqando deeſſe contigerit, turberis.

§. 28. In temet convolutus eſto. mens etenim rationalis ità eſt naturâ comparata, ut ſibi ſufficiat ipſa juſtè agens, & hoc ipſo nacta ſibi tranqillitatem.

ἀλλὰ τ̃ παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζεσθαι, καὶ τούτων χάριν ἐνομιμνήσκεσθαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν, ἅμα μέντοι φυλάττε, μὴ ὡς * ℨ ἔτως [a] ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ἐθίσης ἐκλιμᾶν αὐτὰ ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ παραχθήσεσθαι.

§. 28. [b] Εἰς αὐτὸν συνειλῆ. [c] Φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ οἰκείᾳ δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτὸ ℨ τὸ [d] γαληνὸν ἔχοντι.

* τὸ Lug. An.
a L. 5. §. 9.
c L. 4. §. 3. l. 6. §. 11. l. 8. §. 48. c L. 5. §. 14. l. 6. §. 51.
§. 29. d L. 2. §. 4. l. 8. §. 28.

ANNOTATIONES.

τὸ μικρὸ παιδάριον, ἀπὸ πολλῶν παιγνίων ὧν ἴσι τις ἀφίλητή τι, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προσείψαντα κλαίει καὶ βοᾷ. τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ ὧν ὀχληθέντας ὑπὸ τῆς τύχης, καὶ τἄλλα πάντα ποιεῖν ἀνόητα ἑαυτοῖς, ὀδυρομένους καὶ δυσφορεῦντας. καὶ τί φήσει τις ἂν [ἐκ] ἔχωμεν; τί δὲ ἐκ ἔχομεν; *Eſt enim infantis ob amiſſa dolore affici, non gavdere relictis: ac ſicut pueruli ſi qis ludicrarum rerum unam ipſis aviferat, reliqis etiam omnibus projectis plorant ac vociferantur: ita unica aliqa in re fortunâ nobis obturbante, iniqè ferendo & lamentando cætera omnia nobis reddere inutilia. Diceres, qid habemus? Imò avtem, qid non habemus?* delenda enim negativa prior. Subjungit idem Arceſilai dictum pag. 470. *A.* Οἱ πολλοί, inqit, ποιήματα μὲν ἀλλότρια καὶ γραφὰς καὶ ἀνδριάντας ἀγοραίους δεῖν ἀκριβῶς καὶ καθ' μέρος ἕκαστον ἐπισκοπεῖσθαι τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ὄψει θεωρεῖν. τὸν δ' αὐτῶν βίον ἔχοντα πολλὰς ἐκ ἀληθεῖς ἀναθεωρήσεις ἐᾶσιν, ἔξω βλέποντες ἀεὶ, καὶ θαυμάζοντες ἀλλοτρίας δόξας καὶ τύχας, ὥσπερ μοιχοὶ τὰς ἑτέρων γυναῖκας, αὐτῶν δὲ καὶ τῶν ἰδίων καταφρονοῦντες. *Sed plerique poemata aliena & picturas, & ſtatuas putant ſibi exactè ſingulis partibus animo oculiſque perluſtratis contemplanda: vitam avtem ſuam multa habentem conſideratu non injucunda prætereunt, foras ſemper projicientes, aliorumqe famam & fortunam admirantes: ſicut adulteri alienas ſpectant mulieres, ſuas deſpiciunt.*

Πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν] Plutarchus *ibidem.* Καὶ τοι καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστὶ, τὸ μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν. *p.* 469. *E.* Εὐθυμήσομεν δὲ τούτοις μᾶλλον πειθόμενοι, ἂν μὴ παρόντων αὐτῶν φαντασίαν λαμβάνωμεν. ἀναμιμνήσκοντες αὐτὸς πολλάκις, ὡς ποθεινόν ἐστιν ὑγιὰ νοσοῦσι, καὶ πολεμοῦντες εἰρήνην. &c. Καὶ τὸ σέρεσθαι γενομένων, ὡς ἀναιρόν. ℨ γὰρ τότε γίνεται μέγα καὶ τίμιον ἡμῖν, ὅταν ἀπόληται, σωζόμενον δὲ, τὸ μηδὲν ἐστιν. ℨδεν γὰρ ἀξίωμα τὸ μὴ εἶναι προσίθησιν. ℨ δὲ δεῖ κλᾶσθαι μὲν ὡς μεγάλα, καὶ τρίμειν ἀεὶ δεδιότας, ὡς ὑπὲρ μεγάλων, μὴ στρεβῶμεν. ἔχοντας δὲ παρορᾶν καὶ καταφρονεῖν, ὡς μηδενὸς ἀξίων. ἀλλὰ χρῆσθαι μάλιστα ἐπὶ τῷ χαίρειν καὶ ἀπολαύειν αὐτῶν, ἵνα καὶ τὰς ἀποβολὰς, ἂν συντυγχάνωσι, πραοτέρου φέρωμεν. *Caterum id qoqe ad animi tranqillitatem magnopere conducit, maximè qidem ſe & ſuas res intueri. Hæc præſentia majorem nobis animi parabunt tranqillitatem, ſi abſentium imagines nobis finganus, ſæpius nobiſcum memoriâ repetentes, qàm deſiderabilis ſit ægrotanti ſanitas, in bello conſtitutis pax, &c. Sic fiet, ut nen tum demum magna ac præclara ſingula iſta deputemus, qando amittimus: ante avtem, & dum potimur, pro nihilo ducamus. Non enim pretium rebus iſtis interitus addit, neqe eas debemus tanqam magnas comparare, ſemperqe trepidare ac metuere, ne tantis rebus ſpoliemur: dum verò poſſidemus, tanqam nullius pretii res contemnere & negligere; ſed ita maximè frui, ut voluptatem ex iis gaudiumqe capiamus, ut etiam amiſſionem eorum, ſicubi accidat, æqqe animo feramus.* Idem *ad uxor. conſol. p.* 611. *B.* Καὶ δεινόν ἐστιν εἰ ἕτερος μὲν ἡδέως ἂν ἐλέσθαι τὴν τύχην, καὶ τούτῳ προσίησθε, ἐφ' ᾧ νῦν ἀνιᾶσθε. σὲ δὲ ἐγκαλεῖν καὶ δυσφορεῖν παρέστηκε, καὶ μηδὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ δικαιοῦσθαι πλείονα ἔχουσα σωζόμενα χάριτας ἡμῖν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὰς ἀκεφάλους καὶ μικρὰς Ὁμήρου εἴκας ἐκλέγοντες, τὰ δὲ πολλὰ καὶ μεγάλα τῶν ποιημάτων ὑπέρευ παραδῶντες, ὕτω ἐξακριβοῦν καὶ συκοφαντεῖν τοῦ βίου τὰ φαῦλα, τοῖς δὲ χρηστοῖς ἀνάρθρως καὶ συγκεχυμένως ἐπιβάλλωσιν, ὁμοίον τι τοῖς ἀνελευθέροις καὶ φιλαργύροις πάσχειν, οἱ πολλὰ συνάγοντες ἃ χρῆσθαι παρῶσιν, ἀλλὰ θρηνοῦσι καὶ δυσφορεῦσιν ἀπολομένων. *Turpe verò fuerit, cùm alii tuam exoptent fortunam, etiam cum hoc qod nunc nobis moleſtiam adſert conjunctam, te eam præſentem vituperare: neqe ex ipſo calamitatis morſu ſentire, qantum habeant gratiæ ea qæ ſuperſunt. An ſicut nonnulli capite vel fine carentes Homeri verſus ſeligunt, multis interim tot atqe præclaris ejus poëmatum partibus ſupinâ oſcitantiâ prætereitis: ita incommoda vitæ calumnioſè inqiremus & enumerabimus, commodis promiſcuè neglectis? imitabimurqe avaros & ſordidos homines, qi multa ubi qæſiverunt, non utuntur partis, ſed amiſſa deplorant?* Et mox C. Οὐ γάρ ἐστι ταῦτα μεγάλα μὲν τοῖς στερουμένοις ἀγαθὰ, μικρὰ δὲ τοῖς ἔχουσιν. *Non enim hæc ſunt magna bona iis qibus deſunt, interim parva habentibus.*

Μὴ διὰ τὸ ἔτως ἀσμενίζειν] διὰ τὸ, Annotator Lugdunenſis. ſed utrumvis conſiſtet probè. ut διὰ, vel *per* vel *propter* hic ſignificet; *dum iſtis libenter acqieſcis*, ſive, *iſtis delectando, & acqieſcendo*; vel ἐὰ qòd *iſtis delectaris & acqieſcis.* ego illud malim, ob ἐθίσης. Heſychius. Ἀσμενίζει, χαίρει, ἀγάλλεται. Ἄσμένως, μετὰ χαρᾶς, ἡδέως, ἐυκτίως, προθύμως, ἑκουσίως. Ἀσμενίζει, gavdet, exſultat. Ἄσμένως, qam gavdio, jucundè, optabiliter, promptè, ſponte. Vide *ad l.* 5. §. 9. Ἐκλιμᾶν αὐτὰ] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10.

Qeno res plùs nimio delectavere ſecunda,
Mutata qatient. Si qid mirabere, pones
Invitus. ——

Marci mentem expreſſit optimè.

Ὥστε ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχθήσεσθαι] Ità conſideranda nobis commoda ea, qæ ex præſentibus rebus decerpimus, nè tamen erga has eo animo afficiamur, ut ex amiſſione earum perturbemur. Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *D.* Ὥ, δὲ δίδωσι πρὸς τὴν τύχην ἀδεῶς καὶ ἀλρόμως εἰπεῖν ὁ λογισμὸς,

Ἡδὺ μὲν, ὧν τι φέρῃς, ὀλίγον δ' ἄχος, ὃν ἀπολείπῃς, τοῦτον ἥδιστα ποιεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι τὸ θαρραλέον, καὶ μὴ δεδιὸς ἀυτῶν τὴν ἀποβολὴν, ὡς ἀφέξηλον. *Cui verò ratio hæc paravit, ut ad fortunam intrepidè dicere poſſit,*

Suave eſt, ſi qid das: parvus dolor, hoc ubi tollis:
hunc fiducia & vacuitas metus amiſſionis, tanqam intolerabilis, dacens ſuaviſſimè uti rebus præſentibus. Seneca *de vit. beat. c.* 20. *Ego divitias & præſentes & abſentes æqè contemnam: nec ſi alicubi jaceant, triſtior; nec ſi circa me fulgebunt, animoſior, fortunam nec venientem ſentiam, nec recedentem.* Flaccus *Carm. l.* 3. *Ode* 29. de Fortunâ;

Laudo manentem: ſi celeres qatit
Pennas, reſigno qæ dedit: & meâ
Virtute me involvo; probamqe
Pauperiem ſine dote qæro.

§. 28. Εἰς αὐτὸν συνειλῆ] Ità *l.* 8. §. 41. & 48. & *l.* 11. §. 12. & *l.* 12. §. 3. Τὸ ἡγεμονικὸν εἰς ἑαυτὸ συστρέφειν, σφαῖρος κυκλοτερὴς καὶ αὐλοειδὴς γίνεται. *Mens in ſe contracta ſphæra inſtar ſit teres atqe rotunda.* Qod Plato *in Phædon. p.* 62. *E.* Τὴν ψυχὴν αὐτὴν εἰς αὐτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι. *Animam in ſeipſam revocare atqe colligere.* & rurſus *p.* 53. *B.* 61. *B.* Συνηθροισμένη αὐτὴ εἰς αὐτήν. *Ipſa collecta in ſemetipſam.* & de Sarapione Damaſcius (opinor) apud Svidam: Συνάγων ἑαυτὸν ἀεὶ καὶ συναιρῶν, ὡς οἷόν τε πρὸς τὸ ἔσω καὶ τὸ ἀμερίστερον. *Seſe ſemper colligens & contrahens, qantum fieri poterat in interiores ſuæ domuncula partes, & in arctiores anguſtias.* Verùm Marcus cùm συνειλεῖσθαι dixit, *Erinacei* ſive *Echini* imaginem in animo habuiſſe videtur,

Ὅς ἔνῃ' ἂν ἄλλαν θηρίων ὁρμὴν μάθῃ,
Σῆρόβιλον ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δίμυς,
Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανον.
Qi ſimul ab aliis impeti ſe ſcit ferís,
Denſa ſub orbe ſentium corpus tegens,
Morſuqe ab omni tutus ac tactu jacet.

hoc eſt qod Marcus, *l.* 4. §. 48. ἀκαλαμάκτηλον γίνεται, *inexpugnabilem fieri*, neqe enim Grotio accedere poſſum, qi poſtrema illa vertit,

Mordere & ultro tangere ignarus, jacet.

melius Campenſis, ſi metri rationem habuiſſet;

Sic jacet ut nec attingi nec morderi qeat.

Et Eraſmus.

Tutus jacet morſuqe tactuqe omnium.

Verſus Jonis ſunt Tragici in *Phanice*; qos exhibent Plutarchus *in collat. terreſt. & aqat.* Athenæus *diipnoſ. l.* 3. Scholiaſtes *ad Ariſtoph. eqit.* & Zenobius in *proverb.* Ælianus *hiſt. animal. l.* 6. *c.* 54. Μᾶλλον ἀλίσκεσθαι ἑαυτὸν συνειλήσας, ἄλυπτον ἐργάζεται. *Is enim, cùm futurum eſt ut capiatur, contortiſſimè ſe ipſum concludit, & tantopere contrahit, ut comprehendi non qeat.* Oppianus item ἁλιευτ. *l.* 2. *v.* 363.

Φραξάμενοι πυκινῇσιν ὑπὸ προβολῇσιν ἀκάνθης
Εἰλεῇ σφαιρηδὸν, ὑφ' ἕρκεϊ γῆα φυλάσσων,
Ἔνδοθεν ἑρπύζων. ——
Munitus denſis obicibus ſpina
Volvitur ſphæra in modum, ſub ſepto membra cuſtodiens,
Intus reptans. ——

Ità Plinius *l.* 8. *c.* 37. *Ubi ſenſere venantem, contracto ore, pedibus, ac parte omni inferiore, qâ raram & innocuam habent lanuginem, convolvuntur in formam pila, nè qid comprehendi poſſit præter oculeos.* Et Ambroſius *Hexamer. l.* 6. *c.* 4. *Echinus iſte terrenus, qem vulgò hericium vocant, ſi qid inſidiarum præſenſerit, ſpinis ſuis clauditur, atqe in ſua ſe arma colligit, ut qicunqe eum contingendum putaverit, vulneretur.* Indè natum proverbium,

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα.
Ars varia vulpi eſt, una echino maxima.

Eraſmus. Facere huc videtur & Horatii illud *ſuprà* laydatum,

Meâ virtute me involvo.

Εαν-

a Sup.§.17. b *L.*2.§.2. c *L.*3.§.12. d *L.*4.§.29. *l.*6.§.3.*l.*8. §.46. e *L.*4.§.21. f *L.*2.5.11. g *L.*9.§.20. 38. h Sup.§.4. i *L.*6.§.3. k *L.*4.§.26. *l.*11.§.15. l *L.*3.§.9.*l.* 6.§.39. Sup. §.22.*l.*11.§. 16. m *L.* 10.§. 11.*l.* 12.§. 27.31. n *L.*3.§.11. *l.*4.§.26.*l.*6. §.33.

§.29. a Ἐξάλειψον τὸ φαντασίαν. b σῆσον τὴν ὑλοσπασίαν. c ἀβίγραψον τὸ ἐνεστὼς & χρόνε. d γνώρισον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοι, ἢ ἄλλῳ. e δίελε καὶ μέρισον τὸ ὑποκείμενον, εἰς τὸ αἰτιῶδες & ὑλικόν. f ἐννόησον τῷ ἐσχάτην ὥραν. g τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτηθὲν, ἐκεῖ κατάλιπε, ὅπε ἡ ἁμαρτία ὑπέρη.

§.30. h Συμπαρεκλείνειν τῷ νόησιν τοῖς λεγομένοις. i εἰσδύεσθαι τ νᾶν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιοῦντας.

§.31. k Φαίδρυνον σεαυτὸν ἁπλότητι καὶ αἰδοῖ, καὶ τῇ ἴσῃ τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιαφορίᾳ. l Φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος. m ἀκολούθησον θεῷ.

---- ἐκείνῳ μέν φησιν, ὅλι n πάντα νομισί.

* ἔτι εἰ * δαίμονα τὰ στοιχεῖα. ἀρκεῖ ἢ μεμνῆσθαι, ὅλι τὰ πάντα νομισί ἔχει, ἢ * δηλίαν ὀλίγα.

§.29. Imaginationes abſterge: affectuum motus compeſce: tempus præſens circumſcribe: dignoſce, qicqid vel tibi, vel alii cuiqam contingit. rem ſubjectam qámqe divide & partire in formam & materiam. horam noviſſimam cogita. qod alteri peccatum eſt, ibi ubi extitit, relinqe.

§.30. Eis qæ dicuntur, animum ſimul intende: in ea qæ fiunt faciúntve, mente altiùs deſcende.

§.31. Exorna te ſimplicitate, modeſtiâ: affectu adverſùs res medias indifferenti. genus humanum dilige. Deo obſeqere.

---- *certâ, inqit ille, decurrunt omnia lege.*

qid verò ſi elementa ſola? meminiſſe ſuffecerit, lege certâ pleraqe ferri, aut pavcis ſaltem duntaxat exceptis.

§.32.

ANNOTATIONES.

* τὶ δαὶ εἰ μόνα Mer. ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα Boot. * δαιμόνια Xyl. * ἢ δὴ λίαν ſiam Xyl.εἰ μὴ λ. Boot.

Ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι] Vide *l.* 5.§. 14. & *l.* 8. §.7. Seneca *Ep.* 74. *Una hæc via eſt ad tuta vadenti, & externa deſpicere, & honeſto contentum eſſe.* Idem *Ep.* 76. *Illud eſt qod imperitos in vexatione corporis malè habet; non aſſveverunt animo eſſe contenti.*

§. 29. Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν] *Expunge, dele phantaſiam*, ſive *imaginationem:* non omnem tamen, ſed falſam & fallacem. Vide *l.* 6.§. 13. & *ſuprà* §. 2. & 17. & *l.* 8.§. 29. & *l.* 5.§.7.

Στῆσον τὴν πευροσπασίαν] Vide *l.* 2.§. 2.

Περίγραψον τὸ ἐνεστὸς] Vide *l.* 6.§. 2. & *l.* 8.§. 31.

Δίελε] Vide *l.* 4.§. 21.

Ἐπόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. Baſilius Cæſar. *Orat.* 13. *de bapt.* Προσήκει καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίε, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευτήν. *Et vivere incipientem ante oculos oportet habere mortem.* Seneca *Ep.* 12. *Mors tam juveni ante oculos debet eſſe, qam ſeni.* Epictetus *Enchir. c.* 22. Θάνατος καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἴσω σοι καθ' ἡμέραν. μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ μηδὲν ἀδύνατος ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, ὅλε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors, & exſilium, & omnia, qæ in malis habentur, ob oculos tibi qotidie verſentur: omnium verò maximè mors. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impenſè cupies qidqam.* Muſonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἴσι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶναι. *Non licet præſentem diem bene tranſigere, niſi eam tibi qaſi poſtremam illuxiſſe ſtatueris.* Lactantius *inſtitut. lib.* 6. *c.*24. ex Ciceronis *Verrin.* 4. *Semper ità vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur; putemúſqe nos momentis omnibus, non in aliqo orbis terræ theatro ab hominibus, ſed deſuper ſpectari ab eo, qi & judex & teſtis idem futurus eſt.* Idem autem, ut Joannes Chryſoſtomus *tom.* 6. *Orat.* 67. Διὰ τοῦτο ἄδηλον ἡμῶν ἐποίησε τὴν τελευτήν, ἵνα ἴυδηλον ποιησώμεθα τὴν σπουδὴν καὶ τὴν πρόνοιαν. hoc eſt; ut Auguſtinus *Homil.* 13. *Ultimum diem latere voluit, ut omnes obſervarentur.* Et qod Gregorius Romanus *in Job. l.* 12. *c.* . *Dies ultimus ſalubriter ignoratur, ut ſemper proximus eſſe credatur. Qomodo enim de die in diem differendo peccas, cùm extremum diem, an iſte ſit, neſcias?* Auguſtinus *Epiſt.* 145. Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut mihi inſtar totius vitæ ſit dies. non tanqam ultimum rapio, ſed ſic illum aſpicio, tanqam eſſe vel ultimus poſſit.* Idémqe *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem. Nulla res magis proderit, qam cogitatio mortalitatis.* Idem *de ira l.* 3. *c.*42. & *Ep.* 12. *Sic ordinandus eſt dies omnis, tanqam cogat agmen, & conſummet atqe expleat vitam. Qi omnes dies, tanqam ultimum ordinat; nec optat craſtinum, nec timet.* Idem *de brev. vit. c.* 7. Horatius *l.* 1. *Epiſt.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

Martinus Dunienſis in Ethic. *Dies omnis pro ultimo habeatur.* Et Hieronymus *in Matth. c.* 24. *Sic qotidie vivamus, qaſi die illâ judicandi ſimus.*

Τὸ ἑκάνῳ ἁμαρτηθὲν] qod ab altero peccatum eſt, illi dimitte, cujus eſt, & ad qem pertinet. Idem *l.* 9.§. 20, 38. *Sua vitia qiſqe fugiat: nam aliena non nocebunt.* Gvigo *meditat. c.* 2.§. 7.

§. 30. Συμπαρεκλείνειν] Vide *ſuprà* §.4. & *lib.* 6. §. 3, 53.

§. 31. Φαίδρυνον] Vide *l.* 3.§. 5. & *l.* 4.§. 26.

Φίλησον] Vide *ſuprà* §. 22. & *l.* 3.§. 9.

Ἀκολούθησον θεῷ] Seneca *de vit. beat. c.* 15. *Sapiens ſemper habebit in animo illud vetus præceptum, Deum ſeqere.* Vetuſtiſſimum ſanè. Etenim Moſi tribuit Philo *de migrat. Abr. pag.* 408. *B.* Τέλος οὖν ἐσι κατὰ τὸν ἱερώτατον Μωσῆν, τὸ ἕπεσθαι Θεῷ. *Finis igitur eſt juxta Moſem ſacratiſſimum ſeqi Deum.* Cæterùm alii aliis tribuunt. Pythagoræ Boëthius *conſol. l.* 1. *c.*4. *Inſtillabas auribus cogitationibuſqe meis Pythagoricum illud,* Ἕπου θεῷ. Homero etiam Stobæus *Eclog. tom.* 1. *l.*2. *tit.* 3. Ὅπερ αἰνίξασθαι μὲν Ὅμηρον εἰκάσαι,

---- καὶ' ἴχνια βαῖνε θεῖο.

Id porro Homerus qidem indicavit, cum dixit,

---- *veſtigia diva ſecutus.*

ab eo Pythagoram ſumpſiſſe. Alicui è ſeptem ſapientibus Cicero *de fin. l.* 4. *Qæ ſunt vetera præcepta ſapientum, Deum ſeqi, ſe nôſſe,* &c. Et Soſiades apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Zenoni Epictetus apud Arrianum *Diſſert. l.* 1. *c.* 20. Τέλος ἐσὶ τὸ ἕπεσθαι θεοῖς. *Finis eſt ſeqi deos.* Vide *l.* 10.§. 11. & *l.* 12.§. 27, 31.

Πάντα νομισί] hoc eſt, qod Manilius *l.* 4.

---- *certâ ſtant omnia lege.*

Naſo *Metam. l.* 3.

---- *fatali lege geruntur.*

Hemiſtichium videtur poetæ cujuſpiam: ideo præmiſit, ἐκεῖνος μέν φησι. avtor nimirum ille, qiſqis fuerit. ut *l.* 4.§. 18. qanqam Xylander de Deo accipit, qaſi is hoc dicat. illud malim cum Merico Caſaybono. Manilius idem *l.* 1.

Sed nihil in tota magis eſt mirabile mole,
Qàm ratio, & certis qòd legibus omnia parent.

Pindarus *Nem. Od.* 5.

---- πόλμος δὲ κρίνει
Συγγενὴς ἔργων πέρι
Πάντων.

---- *Fortuna autem judicat*
Congenita factis de
Omnibus

Seneca *de provid. c.* 5. *Scito omnia certâ & in æternum dictâ lege decurrere. non, ut putamus, incidunt cuncta, ſed veniunt.* (qod in *Herc. fur.* 2.

Certo veniunt ordine Parcæ)

olim conſtitutum eſt, qid gaudeas, qid fleas. Et *Epiſt.* 96. *Decernuntur iſta, non accidunt.* Idem *Epiſt.* 76. *Virum bonum concedas neceſſe eſt, ſummæ pietatis erga deos eſſe. itaqe qicqid illi acciderit; æqo animo ſuſtinebit. ſciet enim id accidiſſe lege divinâ, qâ univerſa procedunt.* Et in *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Qid eſt præſtantius? poſſe lato animo adverſa tolerare; qicqid acciderit, ſic ferre, qaſi tibi volueris accidere. debuiſſes enim velle, ſi ſciſſes omnia ex decreto Dei fieri.* Et *Ep.* 71. *Magnus animus Deo pareat, & qicqid lex univerſi jubet, ſine cunctatione patiatur.* Vide *ad l.* 10.§. 5.

Ἔτι εἰ δαίμονα τὰ στοιχεῖα] locus corruptus; nec qi certò abſqe codicum ope reſtitui poſſit. Xylander. ἔτι εἰ δαιμόνια τὰ στοιχεῖα. *qòd ſi divina ſunt etiam elementa.* Caſaybonus. Τί δαὶ εἰ μόνα τὰ στοιχεῖα; *qid verò ſi elementa ſola ferantur lege?* Bootius ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα τὰ σ. *multò etiam magis, ſi permanent elementa.* Lectoris eſto arbitrium, vel eligendi ſi qod ex iſtis libuerit, vel proferendi, ſi qid potuerit iſtis probabilius certiúſve eruere.

Ἢ δηλίαν ὀλίγα] Xylander ἢ δὴ λίαν, ſed ſupplet ſimul qod deeſſe videbatur, avt admodum pavca [ſecus.] D. Bootius εἰ μὴ λίαν ὀλίγα. atqe ea proculdubio Marci mens; *pavca admodum ſortunæ relinqi.* De viro certè ſapiente Epicurus ipſe in *Select. ſentent.* §. 16. apud Laërtium *l.* 10. & Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Βραχεῖα σοφῷ τύχη παρεμπίπτει. τὰ δὲ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὁ λογισμὸς διῴκησε, καὶ καθ' ὅλον τὸν συνεχῆ χρόνον διοικεῖ καὶ διοικήσει. *Brevis ſapienti fortuna ſubincidit: qæ verò ſunt maxima, & in primis rata, diſpoſuit ratio, & perpetuo vitæ tempore diſponit, atqe diſponet.* hoc eſt, ut Seneca *de conſtant. c.* 15. *Rarò ſapienti intervenit fortuna. Vis tu,* inqit, *fortiùs loqi, & illam ex toto ſubmovere?* ut Cicero *de fin. l.* 2. *Exiguam fortunam intervenire ſapienti: maximáſqe ab eo & gravisſimas res conſilio ipſius & ratione adminiſtrari.* Ut Vitruvius *præfat. l.* 6. *Pavca ſapientibus fortunam tribuere. qæ autem maxima & neceſſaria ſunt, animi mentiſqe cogitationibus gubernari.* Itaqe Ariſtoteles in *Ethic. Magn. l.* 2. *c.* 8. Οὐ πλεῖστος νῦς καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίστη τύχη. ὧ δὲ πλεῖστη τύχη,

ἐν-

§. 32. Mortem qod attinet, sive fuerit dissipatio, sive in atomos redactio, sive exinanitio; vel est extinctio, vel translatio.

§. 33. De dolore sic habeas. si ferri non potest, interimit: si diutiùs duraverit, ferri potest.

§. 32. Περὶ θανάτου. * εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, [a] ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.

§. 33. Περὶ πόνου. [b] τὸ μὲν ἀφόρητον, ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον, φορητόν. καὶ

* ἢ Xyl. Mer.

a L. 5. §. 33. l. 6. §. 24. Inf. §. 49. l. 8. §. 25. 58. l. 10. §. 7.

b L. 10. §. 3.

ANNOTATIONES.

ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς. *Ubi mens plurima ac ratio, ibi fortuna minimum: ubi plurima fortuna, ibi mens perexigua.* De Deo ac providentia divina multò magis hoc sentire pium est, nihil esse quod sit lege divinâ exemptum. Eximunt tamen, ut pavcula, sed dubitanter, hic Marcus, ità parvula & exigua non pavci. Balbus ex Stoicorum sententia apud Ciceronem *de nat. Deor. l. 2. Magna dii curant, parva negligunt.* Evripides apud Plutarchum *de leg. poet. c. 7.*

Ζεὺς γὰρ τὰ μὲν τοιαῦτα φρονλίζει βροτῶν.
Τὰ μικρὰ δ' ἄλλοις δαίμοσιν πομπεῖς ἐᾷ.
Námque id genus res Jupiter mortalium
Curat, minora cæteris linqit Deis.

Grotius. Idémque;

— τῶν ἄγαν μὲν ἄπλοῖαν
Θεός. τὰ μικρὰ δ' εἰς τύχην ἀνεῖς ἐᾷ.
— *res enim summas Deus*
Tractat: minores ire, qà fors fert, sinit.

Grotius. Lavdat idem Plutarchus in *præcept. polit. p. 811. D.* & in *lib. de iracund. coerc. pag. 464. A.* subjungens tamen. Ἐγὼ δὲ τῇ τύχῃ μὲν οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἐπιτρέπειν, οὐδὲ παρορᾶν τὸν νοῦν ἔχοντα. πιστεύειν δὲ καὶ χρῆσθαι, τὰ μὲν γυναικὶ, τὰ δὲ οἰκέταις, τὰ δὲ φίλοις, &c. *Ego verò hominem cordatum non censeo qicqam fortunæ mandare, aut negligere debere: sed tamen qadam opera uxoris, alia amicorum, nonnulla servorum committere,* &c. ut Jupiter scilicet Evripideus minora qædam diis minorum gentium. Stoicos interim notat in *sene polit. p. 793. C.* qòd Jovem depingant, εἰς πάντα παρεπείροντα καὶ πᾶσι καὶ μιγνύντα ἑαυτὸν, *omnibus se rebus immiscentem.* & *de commun. notit. c. 17.* qòd eidem tribuant, ἀνόητόν τινα πρόνοιαν καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν, *stultam qandam providentiam & inanem operam,* qod non intelligere se profitetur, qi possit cum Dei vel majestate vel beatitate consistere: ignarus interim ipse immensæ, vel potentiæ vel prudentiæ divinæ. Chrysippus certè providentiæ numinis nihil prorsus qicqam subtrahit. Apud Plutarchum *ibidem. c. 30.* ex *de natur. l. 1.* Οὐδὲ τάλαχιστόν ἐστι τῶν μερῶν ἔχειν ἄλλως, ἀλλ' ἢ κατὰ τὴν τοῦ Διὸς βούλησιν. ἀλλὰ πᾶν μὲν ἔμψυχον ὕπνος ἴσχισθαι καὶ ὕπνος κινεῖσθαι πέφυκεν, ὡς ἐκεῖνος ἄγοι, καὶκεῖνος ἐπισείφοι, καὶ ἴσχοι, καὶ διατίθησιν. *Ne minima qidem particula secus habet qàm juxta Jovis voluntatem: sed animatum qodvis eâ naturâ est, ut sic habeat & moveatur, ut Jupiter movet, impellitque.* Et apud eundem *de contradict. Stoic. c. 30.* Οὐδὲν γάρ ἐστιν ἄλλως τῶν κατὰ μέρος γενέσθαι, οὐδὲ τάλάχιστον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν, καὶ κατὰ τὸν εἱμαρμένης λόγον. Ὅτι δὲ, inqit Plutarchus, ἡ κοινὴ φύσις καὶ ὁ κοινὸς τῆς φύσεως λόγος, εἱμαρμένη καὶ πρόνοια καὶ Ζεύς ἐστιν, οὐδὲ τοὺς Ἀντίποδας λέληθε. πανταχοῦ γὰρ ταῦτα θρυλλεῖται ὑπ' αὐτῶν. καὶ τὸ,

— Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Nihil singularum rerum, ne minimum qidem, fieri potest aliter, qàm secundum communem naturam & ejus rationem. Caterùm communem naturam, ejusqe rationem esse ipsi fatum, providentiam, Jovem ne Antipodes qidem nesciunt. Hac enim ubiqe ab illis jactantur: &

— *Jovis est confecta voluntas.*

ex *Iliad. ά. v. 5.* Faciunt huc qæ Dominus ipse Christus, de *passerculo*, de *pilo. Matth. c. 10. v. 29, 30.* qæ Petrus etiam Apostolus de Christi Domini ipsius cæde: apud Lucam *Act. c. 2. v. 23.* & *c. 4. v. 28.* Verùm non est animus ista ulteriùs prosequi. Marcus pavca forsan excipi posse avtumat, Chrysippus omnino nihil. Huic accedit & Epictetus *l. 3. c. 24.* Ὅς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. *Qippe qi ne minutissima qidem negligat.* Addubitare tamen videtur Chrysippus *de essentia l. 3.* ubi de malorum origine qæstione institutâ, Πότερον, inqit, ἀμελεμένων τινῶν, καθάπερ ἐν οἰκίαις μείζοσι παρορᾶται τινὰ πίτυρα, καὶ ποτοὶ πυροὶ τινες, τῶν ὅλων ἐν οἰκονομουμένων; *Utrùm ob incuriam qandam neglectis aliqibus, sicut in magnis familiis furfures & grana aliqot frumenti excidunt, reliqis interim rectè administratis.* & sic Marcus istic. Vide *ad l. 2. §. 11.* & *ad l. 8. §. 20.*

§ 32. Εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κίνωσις] Xylander & Casavbonus pro *ei* legunt ἢ. ut qinqe membra constituantur; elementorum dissipatio, in atomos resolutio, annihilatio, extinctio, transmigratio. potest tamen retineri conditionalis, ut dicatur, *sive dissipatio, sive resolutio, sive annihilatio detur, omnino unum è duobus istis consequatur necesse est, ut vel extinguatur anima, vel transferatur.* sicut *l. 5. §. 33.* εἴτε σβέσιν, εἴτε μετάστασιν, *vel extinctionem tui, vel translationem.* Conjunguntur avtem σκέδασμος & ἄτομοι *l. 6. §. 24.* distingvntur *infrà §. 50.* Διαλυτὶς ἀντεμπλεκῶν ἀτομικῶν. *Atomorum invicem implexorum dissolutio.* & Σκεδασμὸς στοιχείων. *Elementorum dispersio.* & *l. 8. §. 25.* Σκέδασμὸς, σβέσις, μετάστασις. *Dispersio, extinctio, migratio.* & *l. 11. §. 3.* Σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι. *Vel extingui, vel dispergi, vel permanere.* qod distributioni tamen priori favet. Qàm ambiguus avtem in istis Marcus; sed & exteri pleriqe. vide *ad l. 4. §. 21.*

Ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις] Seneca *Epist. 65. Mors qid est? aut finis est, aut transitus. nec desinere timeo; idem est enim qod non cepisse: nec transire; qia nusqam tam angustè ero.* & *Epist. 24. Mors nos aut consumit aut emittit. emissis meliora restant, onere detracto. consumptis nihil restat: bona pariter, malaqe submota sunt.* & *Epist. 72. Aut in meliorem emittitur vitam, lucidiùs tranquilliusqe in divina mansurus: aut certè sine ullo futurus incommodo natura sua remiscebitur, & revertetur in totum.* & *de provid. c. 6. Contemnite mortem, qa vos aut finit, aut transfert.* Apud Plutarchum *consol. ad Apollon. pag. 107. C.* ex Platonis *apologia* Socrates. Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ, ἢ τρίτον φθορᾷ τινὶ καὶ ἀφανισμῷ τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. κατ' οὐδὲν δὲ τούτων κακὸν εἶναι. *Mortem persimilem ajebat esse vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqa ac diuturnæ, vel utiqe abolitioni animi juxta & corporis: qa singula deinde examinans mortem harum rationum nulla malam fieri ostendit.*

§. 33. Τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον φορητόν] Æschylus:

Θάρσει. πόνος γὰρ ἄκρον οὐκ ἔχει χρόνον.
Confide: tempus haud habet summus dolor.

Et Sophocles *Philoct.*

Ὀξεῖα φοιτᾷ, κοὐ ταχεῖ' ἀπέρχεται.
Acerrima accedit, fugit celerrima.

Æschyli avtem illud ubi lavdaverat Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* subjungit, Τοῦτό ἐστι τὸ παρ' Ἐπικούρῳ θρυλλούμενον ἀεὶ καὶ θαυμαζόμενον, ὡς οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν, οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. ὧν τὸ μὲν εἴρηκεν Αἰσχύλος ἐναργῶς, τὸ δὲ τῷ εἰρημένῳ παρακείμενόν ἐστι. εἰ γὰρ ὁ μέγας καὶ σύντονος ὁ παραμένει πόνος, οὐκ ἔστι μέγας ὁ παραμένων, οὐδὲ δυσκαταπόνητος. *Id esse ipsum, qod apud Epicurum est tritum semper & in admiratione habitum, magnos dolores celeriter præterire, diuturnos magnitudine carere: qorum illud perspicuè dixit Æschylus, hoc est, ejus consequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qi permanet, magnus non est, neqe intolerabilis.* Epicurus in κυρίαις δόξαις, apud Laërtium *l. 10. c. 140.* Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγεῖν συνεσχῶς ἐν τῇ σαρκί. ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τον ἐλάχιστον χρόνον πάρεισιν. αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν ἀρρωστιῶν πλεονάζον ἔχουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκὶ, ἤπερ τὸ ἀλγεῖν. *Non moratur perpetuò in carne qod dolet: sed summus dolor minimùm durat. At diuturni morbi plus habent in carne qod oblectet, qàm qod doleat.* Et rursus: Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν. οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. *Magni dolores celeriter pratereunt, diuturni avtem magnitudine carent.* qod idem & ex Epicuro Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* Cicero *de fin. l. 1. §. 4. Dolor in longinqitate levis, in gravitate brevis solet esse; ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleviatio consoletur.* Et *l. 2. §. 22. Jam doloris medicamenta illa Epicurea, tanqam è narthecio promant; si gravis, brevis; si longus, levis.* & rursus, §. 93. *Maximus dolor brevis est. summus dolor plures dies manere non potest.* Verùm is cùm Epicuri ratiocinationem illam ridet exagitátqe *ibidem*, tum & Epicurum nos eâ derisui habere contendit, *Tuscul. l. 2. §. 44, 45.* Tertullianus *apolog. c. 45. Sic & Epicurus omnem cruciatum dolorémqe depretiat, modicum qidem contemptibilem pronunciando, magnum verò non diuturnum.* Sextus Empiricus *adv. ethic. c. 5. Edit. Genev. p. 464. B.* Πόνος ὁ μὲν ἀκρότατος, καὶ εἰ τὰ μάλιστα παραλυπάτος, ἀλλά τοι γε πρὸς ἀκαρὲς, ἀσφαλῆς τρόπον, διαπτώσας, ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ μέσος καὶ παραλείπων, ὅτε παρ' ὅλον ἐστὶ τὸν βίον, ὅτε συνεχὴς τὴν φύσιν, ἀλλὰ πολλὰς διαπαύσεις ἔχων καὶ ῥαστώνας. διηνεκὴς γὰρ ὢν, οὐκ ἂν πεῖρτεινε. μέτριος; ὃν ἐστι. *Dolor, qi summus est, etiamsi maximè perturbat, tamen cùm momento temporis instar fulguris terruerit, avt tollit, avt tollitur. Mediocris avtem & qi producitur, neqe est per totam vitam, neqe est naturâ continuus, sed multam habet qietem, & intervalla. Nam si esset continuus, non extenderetur. Est itaqe moderatus.* Seneca *Ep. 24. Dolor levis est, si ferre possum; brevis est, si ferre non possum.* & *Ep. 78. Summi doloris intensio invenit finem. nemo potest valdè dolere, & diu. Sic nos amantissima nostri natura disposuit, ut dolorem avt tolerabilem avt brevem faceret.* Et mox: *Utrùm vis? longum esse morbum, an concitatum & brevem? Si longus est, habet intercapedinem, dat refectioni locum: multum temporis donat: necesse est ut exurgat & desinat. brevis morbus ac præceps alterutrum faciet; avt extinguetur, avt extinguet. qid avtem interest, non sit, an non sima? in utroqe finis dolendi est. hoc itaqe solatium vasti doloris est, qòd necesse est desinas illum*

a L. 5. §. 2. Inf. 68. * ὑπόλ. b Inf. §. 64. L. 4. §. 7. c Sup. §. 15. d L. 3. §. 4. l. 4. §. 38. l. 6. §. 59. l. 9. §. 18. 27. e Sup. §. 21. l. 4. §. 14. 19. l. 5. §. 33. f Plato polit. l. 6. *Ἡ ἔν *—τοίᾳ *πρίπεια g L. 4. §. 48. 50. l. 6. §. 36. 37. l. 9. §. 30. l. 10. §. 17. * ἕτον τε ὄιει. h L. 6. §. 47. i Arrian. l. 4. c. 6. *ἶν μὲν πε. vel πε. μ. ἶν. k Eurip. Belleroph. L. 11. §. 6. l L. 6. §. 20. 22.

καὶ [a] ἡ Διάνοια τῷ ἑαυτῆς γαλήνῳ κατὰ *ὑπόληψιν διατηρεῖ, καὶ [b] ὃ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν γένηται. [c] τὰ δὲ κακούμενα μέρη ὑπὸ ᾧ πάσχει, εἴ τι δύναται, περὶ αὑτοῦ ὑποφαινέσθω.

§. 34. Περὶ δόξης. [d] ἴδε τὰς Διανοίας αὐτῶν, οἵαι, καὶ οἷα μὲν φεύγουσαι, οἷα δὲ διώκουσαι. καὶ ὅτι [e] ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐπιφορούμεναι κρύπτουσι τὰ πρόπερσι. ἔτως ἐν τῷ βίῳ, τὰ πρόπερσι ὑπὸ τῶν ἐπενεχθέντων πάντα ἐκαλύφθη.

§. 35. Πλατωνικόν. [f] *ᾧ οὖν ὑπάρχει Διάνοια *, μεγαλοπρεπὴς *, καὶ θεωρία παντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, * ἆρα οἴει τούτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον; ἀδύνατον, ἢ δ' ὅς. ἀκοῦν καὶ [h] θάνατον δὲ δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος; ἥκιστά γε.

§. 36. Ἀντισθενικόν. [i] βασιλικὸν, * μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.

§. 37. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι, καὶ χηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι ὡς κελεύει ἡ Διάνοια, αὐτὴν δ' ὑφ' ἑαυτῆς μὴ χηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

§. 38. [k] Τοῖς πράγμασιν γὰρ [l] οὐκὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

mens interim opinionis ope tranquillitatem ſervat ſuam; nec deterior qicqam indè fit pars animi princeps. corporis verò membra, qæ dolore ſunt afflicta, ipſa ſi qid poſſunt, de eo ſtatuant.

§. 34. Qod ad gloriam, animos eorum, à qibus ea expetitur, conſidera, qales exiſtant, & qalia tum fugiant, tum & ſectentur. illud item diſpice, ſicut arenarum cumuli alii aliis ſuperingeſti priora abſcondunt; perinde in vita contingere, ut antegreſſa à ſuccedentibus qàm celerrimè abſcondantur.

§. 35. Platonis dictum. Cui igitur animus ſublimis fuerit, qíqe & tempus omne, & ſubſtantiam omnem contempletur; nunqid huic magnum qiddam putas poſſe videri hominis vitam? Fieri, inqit, non poteſt. Neqe mortem igitur grave qid reputabit. Minimè verò.

§. 36. Antiſthenis illud. Malè avdire, cùm benefacias, regium eſt.

§. 37. Indignum eſt; vultum animo obſeqentem, pro ejus imperio conformare & componere ſemet; ipſum avtem animum ad ſuiipſius arbitrium non conformari & componi.

§. 38. *Nam nevtiqam hominem rebus iraſci decet!*
Nil qippe curant ipſa.

§. 39.

ANNOTATIONES.

ſentire, ſi nimis ſenſeris. & *Ep.* 30. *nullum dolorem longum eſſe, qi magnus eſt.* & *Ep.* 94. *Optimam eſſe doloris naturam, qòd non poteſt, nec qi extenditur, magnus eſſe; nec qi eſt magnus, extendi.* Idem *de providenc. c.* 6. *Contemnite dolorem: avt ſolvetur, avt ſolvet.* At feſtivè Morus noſter dilemma tam Marci qàm Epicuri eludit; qi cùm ex Epicuri mente cecinifſet;

Dejiciat miſeram tibi nulla moleſtia mentem;
Si longa eſt, levis eſt: ſi gravis eſt, brevis eſt.

ſubjungit ſtatim tanqam ex ſua;

Dejicit hev miſeram, proſternit & utraqe mentem:
Longa nec ulla, levis: nec gravis ulla, brevis.

Vide *ad l.* 8. §. 58.

Καλὰ ἀπόληψιν διατηρεῖ] lego ὑπόληψιν. mens, inqit, nihil mali ſubeſſe opinetur, & tranqillitas inter cruciatus etiam acerbiſſimos conſtabit; cùm mens interim nihilo deteriùs ſe habeat. Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 52. & *ſuprà* §. 2. & 14. & *l.* 4. §. 7. & *infrà* §. 64.

§. 34. Ὡς αἱ θῖνες] Elegans ſimilitudo, ab arenis, vel Libycis, vel maritimis, mutuata, qarum acervi cumulíqe, ſive ventorum ſive fluctuum vehementiâ ac violentiâ adacti, alii aliis ſuperveniendo, illos iſti adoperiunt, obruúntqe. non abſimilis tranſlatio, *l.* 9. §. 28. in voce *ἐπικυματώσεις*. nam & hanc de arenis illis uſurpavit Plutarchus in Alexandro *pag.* 680. *B.* Ἐς λάβρος ἐν ἄμμῳ βαθείᾳ καὶ ἀχανεῖ πορευομένοις ἐπιπίσοι νότος. ὃς πυκνὴ κάλαι λίγιστα περὶ τὸν Καμβύσου στρατὸν, ἀναστήσας θῖνα μεγάλην, καὶ κυματώσας τὸ πεδίον, μυριάδας ἀνθρώπων πέντε καταχώσαι καὶ διαφθεῖραι. *Si procelloſus in alto & vaſto ſabulo progredientes auſter occuparit, ut qondam dicitur Cambyſis exercitui accidiſſe, qum arena ingentem cumulum excitavit volvitqe per campum fluctus, ut qinqaginta millia capitum obrueris oppreſſeritqe.* hiſtoriam habes Herodot. *l.* 3.

§. 35. Πλατωνικόν] ex *Politic. l.* 6. codicum diſcrepantiam habes ad marginem adnotatam.

§. 36. Ἀντισθενικόν] Ex Epicteti *Diſſert.* apud Arrianum *l.* 4. *c.* 6. qi ut Cyro dictum ab Antiſthene perhibet. Verùm utri Cyro dictum? majori? at hunc omnino non attigit. minori? nec hunc forſan unqam vidit. nevtri, credo. ſumptum exiſtimo ex altero *librorum* an *orationum* Antiſthenis, qibus *Cyri* nomen præfixit, in qo Cyro dicentem hoc aliqem induxerat. utriuſqe & Laërtius *l.* 6. *c.* 1. Et Athenæus *l.* 5. meminêre. Refert & Laërtius *lib.* 6. *c.* 3. ut Antiſthenis dictum, Βασιλικὸν, καλῶς ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. *Regium eſt malè avdire, cùm bene feceris.* Verùm Alexandro Macedoni tribuit Plutarchus in *apophth.* Βασιλικόν ἐστιν, ἓν ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. Uſurpavit & Dio Pruſæus *Orat.* 47.

§. 37. Αἰσχρὸν] turpe menti, cùm vultum componat, ſeſe ipſam non componere.

§. 38. Τοῖς πράγμασιν] Evripidis ſunt ex *Bellerophonte*; ut docet Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros exhibent cùm Stobæus ipſe, tum & Plutarchus *de tranq. pag.* 467. *A.* & *de Homer.*

Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γαρ αὐτοῖς οὐδέν. ἀλλ' ὁ τυγχάνων,
Τὰ πράγματ' ἐρθῶς ἂν τιθῇ, πράσσει καλῶς.

Nihil eſt qod iraſcare rebus ſcilicet:
Non ira cura illis tua eſt; bene huic erit,
Qi rebus obtingentibus rectè utitur.

Subjungit idem *de tranq.* ex Platone *politic. l.* 10. Κυβείᾳ γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπείκασεν, ἐν ᾧ καὶ βαλεῖν δεῖ τὰ πρόσφορα, καὶ βαλόντα, χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι. τούτων δὲ τὸ μὲν βαλεῖν, ὐκ ἐφ' ἡμῖν. τὸ δὲ προσηκόντως δέχεσθαι τὰ γινόμενα παρὰ τῆς τύχης, καὶ νέμειν ἐπὶ σφῷ τόπον. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἐικεῖον ὠφελήσει μάλιστα, καὶ τὸ ἀδύλητον ἥκιστα λυπήσει τοὺς ἐπιτυγχάνοντας, ἡμίτεφον ἔργον ἐστὶν, ὧν ἓν φρονοῦμεν. *Ludo enim teſſerarum Plato vitam comparabat: ubi & jaciendum eſt qod ſit commodum, & jactu qod cecidit rectè uſurpandum. Ac jacere qidem in noſtra non eſt poteſtate: ſi verò rectè ſapimus, penes nos eſt qod fortuna obtulit convenienter accipere, & ſuo qodqe diſponere loco, ubi & propria maximè conducant, & qa prater voluntatem eveniunt minimè offendant.* Idémqe *ad Apollon. pag.* 112. *E.* Πάνυ καλῶς ὁ Πλάτων ἔοικε παραινεῖν, ἐν ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ ὥσπερ ἐν πλόοις κύβων πρὸς τὰ πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ ἑαυτῆ πράγματα, ὅπη ὁ λόγος ἑρεῖ βέλτιστ' ἔχειν. *Admodum rectè videtur præcipere Plato, ut in hujuſmodi caſibus qieſcamus: & ut in talorum jactu qicqid caſus tulerit, id eò ponere, ubi maximè videbitur eſſe commodum.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 123. Πειθοῖς τινὶ ἔοικεν ὁ βίος. καὶ δεῖ ὥσπερ ψῆφόν τινα τίθεσθαι τὸ συμβαῖνον. ἐὰ γάρ ἐστιν ἀναθεὶ βαλεῖν, εὖ δὲ ἀναθέσθαι τὴν ψῆφον. *Alea ludo ſimilis eſt vita: & qicqid evenit, veluti qandam teſſeram diſponere oportet. Non enim denuò jacere licet, neqe teſſeram aliter ponere.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν ὐκ ἀδιάφορος. πῶς οὖν τηρήσει τις ἄμα μὲν τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀτάραχον, ἅμα δὲ τὸ ἐπιμελὲς καὶ μὴ εἰκαῖον, μηδ' ἐπισεσυρμένον; ἂν μιμῆται τοὺς κυβεύοντας. αἱ ψῆφοι ἀδιάφοροι, οἱ κύβοι ἀδιάφοροι. πόθεν οἶδα τί μέλλει πεσεῖσθαι; τῷ πεσόντι δ' ἐπιμελῶς καὶ τεχνικῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἐμὸν ἔργον ἐστίν. ὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ βίου. *Res ipſæ quidem ſunt indifferentes: ſed earum uſus non eſt indifferens. Qo pacto igitur idem ſimul conſtantiam & tranqillitatem, ſimul diligentiam & cautionem tuebitur ab omni ſimulatione remotam? Si eos imitetur qi ludunt teſſeris. Calculi ſunt indifferentes, teſſeræ ſunt indifferentes. Unde ſciam qid ſit caſurum? Eo avtem qod ceciderit diligenter & artificioſe uti, hoc verò meum munus eſt.* Sic etiam *in vita eſt.* Terent. *Adelph. act.* 4. *ſc.* 7.

Ità vita eſt hominum, qaſi cùm ludas teſſeris:
Si illud qod eſt maximè opus, jactu non cadit,
Illud qod cecidit forte, id arte ut corrigas.

Atqe hoc eſt, σοφὸν κυβευτὴν, *ſapientem aleatorem* agere, imitari ſaltem; ut Sophocles apud Stobæum, *ad l.* 6. §. 44. laudatus.

Πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι] Dio Pruſæus *Orat.* 74. Οἱ προσπταίοντες ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἢ νὴ Δία ἐμπεσόντες εἰς πηλὸν ἢ βόθρον ὐκ ὀργίζονται τοῖς λίθοις ἢ τῷ πηλῷ. τελέως γὰρ ἂν ἦσαν ἀπόπληκτοι. δίον αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι διὰ τὸ μὴ προσέχειν. *Qi offendunt in viis, avt hercle in lutum avt foveam incidunt, non iraſcuntur lapidibus avt luto: nam planè eſſent attoniti, qum ſeſe accuſare debeant qod non attenderint.* Verùm iram nonnullorum nihil qicqam ſubterfugit. Itaqe Plutarchus *de irac.* Θυμῷ

§. 39. *Diis leto exemptis ac nobis gaudia dones.*

§. 40. *Spicas velut frugiferas, ſic vitam meti:*

Ut hic ſit, ille non ſit.

§. 41. *Si me meóſque liberos Dii negligant,*

Hujus etiam conſtat ratio.

§. 42. *Æquum bonúmque à me eſt.*

§. 39. Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάρματα δοίης.

§. 40. [a] Βίον [b] θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν.

Καὶ * τὸ μὲν εἶναι, * τὸ δὲ μή.

§. 41. [c] Εἰ δ' ἠμελήθην ὑπ' θεῶν καὶ παιδὸς * ἐμοῦ,

[d] Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

§. 42. [e] Τὸ γὰρ ἓν μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον.

§. 43.

a *Euripid. Hypſipyl.*
b *L.* 11. §. 34.
* τὸν Plut.
c *L.* 11. §. 6.
* ἐμῷ Lug.
d *L.* 6. §. 4. *l.* 12. §. 5.
e *Ariſtoph. Acharn.*

ANNOTATIONES.

μᾶλ' ἄθικτον ὑδὲν, ὑδ' ἀνεπιχείρητον. ἀλλ' ὀργιζόμεθα καὶ πολεμίοις καὶ φίλοις, καὶ τέκνοις καὶ γονεῦσι, καὶ θεοῖς, νὴ Δία, καὶ θηρίοις, καὶ ἀψύχοις σκεύεσιν. *Ira nihil intactum, nihil inacceſſum eſt: iraſcimur & hoſtibus & amicis, liberis & parentibus, atque adeo etiam diis, beſtiis, & animâ carentibus inſtrumentis.* Unde Galenus *de affect. cur. c.* 5. Ὅτι ὁ θυμὸς ὑδὲν ἀποδεῖ μανίας, ἐξ αὐτῶν ἥδε ὧν ποιοῦσιν οἱ θυμούμενοι, μαθεῖν ἔστιν. παίοντες γὰρ, καὶ λακτίζοντες, καὶ κατασχίζοντες ἱμάτια, καὶ θραυσῶδες ἐμβλέποντες, ἅπαντα πράττουσιν, ἄχρι καὶ τοῦ καὶ θύραις καὶ λίθοις καὶ πλοίοις ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ μὲν καταράττειν, τὰ δὲ δάκνειν, τὰ δὲ λακτίζειν. *Quod iracundia nihil ab inſania differat, ex iis, qa iracundi faciunt, promptum eſt diſcere; pulſantes enim & calcitrantes, & veſtimenta ſcindentes, & torvum qiddam intuentes, omnia conficiunt uſque adeo ut oſtiis, lapidibus & clavibus ſuccenſeant, & alia quidem collidant, alia mordeant, alia calcibus petant.* Hoc avtem nobis ab ipſa pueritia & inſantia qodammodo inoleviſſe à nutricibus ipſis malè inſtitutis, conqeritur Epictetus *lib.* 3. *c.* 19. Νῦν δ' ἄλλην ὁδὸν ἐξ ἀρχῆς ἐληλύθαμεν. ἐυθὺς ἔτι παίδων ἡμῶν ὄντων ἡ τύτθη, εἴποτε προσεκπλήσαμεν χάσκουσῆς, οὐχ ἡμῖν ἐπέπληττεν, ἀλλὰ τὸν λίθον ἔτυπτε. τί γὰρ ἐποίησεν ὁ λίθος; διὰ τὴν τῆ παιδίᾳ σου μωρίαν ἤδει μεταβῆναι αὐτόν; *Nunc aliud iter ab initio ſumus ingreſſi. Statim à puero nutrix, ſi qando per oſcitantiam impegimus, non nos objurgavit, ſed lapidem verberavit. Qid avtem commiſit lapis? Fuitne illi propter pueri tui ſtultitiam alio migrandum?*

§. 39. Ἀθανάτοις τε] Cujus epici iſta ſint, nondum comperi. Videntur parentis alicujus verba, filium ad rem probè ſtrenuéqe gerendam adhortantis, qibus gemina Solomonis illa *Proverb. c.* 23. *v.* 15, 16. & *c.* 27. *v.* 11.

Θεοῖς καὶ ἡμῖν] malim, θεοῖσι καὶ ἡμῖν, metri cavſſâ.

Χάρματα δοίης] Siqidem, *Filius ſapiens parentem exhilarat.* Solomon *Proverb. c.* 10. *v.* 1. & *c.* 15. *v.* 20. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Οὐκ ἔστι μείζων ἡδονὴ ταύτης πατρὶ,
Ἢ σωφρονοῦντα καὶ φρονοῦντ' ἰδεῖν τινα
Τῶν ἐξ ἑαυτοῦ. ---
Major voluptas nulla genitori datur,
Virtute qàm ſi videat ac prudentiâ
Florere qemqam de ſuo exortum ſatu.

Grotius. utì contrà rex idem ſapientiſſimus; *Prov. c.* 17. *v.* 21. *Qi ſtolidum gignit, gignit merum mærorem ſibi:* (ità malim, qàm cum Junio *ad mærorem.* qod exilius & jejunè magis dictum videri poſſit) *patérqe ſtulti non gavdebit.* qo loco non gaviſurum eô modo vult accipi Druſius *obſerv. l.* 1. *c.* 22. qô *illavdatum Buſirin* apud Virgilium Gellius *Noct. Attic. l.* 2. *c.* 6. qem ibi viſe ſis. cæterùm interpres Anglicanus iſta prioribus ità connectit, ut eum qi rebus ipſis, ubi ex animi ſententia non ſucceſſerint, ſuccenſuerit, Diis hominibúſqe ludibrio fore dicatur. viderint alii.

§. 40. Βίον θερίζειν] Evripidis eſſe ex *Hypſipyle* avtor eſt Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros habemus apud Stobæum *ibidem*, Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *F.* (ex qo, qia emendatiſſimos exhibere videtur, plurimùm tranſcripſimus) Clementem *Strom. lib.* 4. & à Cicerone verſos *Tuſc. l.* 3.

Ἔφυ μὲν οὐδείς, ὅστις 1. οὐ πονεῖ βροτῶν,
2. Θάπτει τε τέκνα, χ' ἅτερ αὖ 3. κλᾶται νέα,
Αὐτός τε 4. θνήσκει. 5. κατὰ δ' ἄχθονται βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες 6. γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὥσε κάρπιμον στάχυν,
Καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή. τί ταῦτα δεῖ
Στένειν, ἅπερ δεῖ καὶα φύσιν διαπρᾶξαι;
7. Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς.
Mortalis nemo eſt qem non attingit labor,
Morbúſqe: multi ſunt humandi liberi,
Rurſus creandi: mórſqe eſt finis omnibus,
Qæ generi humano angorem neqicqam afferunt.
Reddenda eſt terra terra. tum vita omnibus
Metenda, ut fruges: ſic jubet neceſſitas.
Ut ille vivat, ille non: nihil hac opus eſt

Lugere, natura qa fiunt legibus.
Grave eſt nihil, homini qod fert neceſſitas.

ità Cicero. Vide *ad l.* 6. §. 9. Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Τίνος ἕνεκα γίνονται στάχυες; οὐχ ἵνα καὶ ξηραθῶσιν; ἀλλὰ ξηραίνονται μέν. οὐχ ἵνα δὲ καὶ θερισθῶσιν; εἰ γὰρ ἀπόλυτοι γίνονται. εἰ δὲ αἴσθησιν εἶχον, ἔυχεσθαι αὐτοὺς ἔδει, ἵνα μὴ θερισθῶσι μηδέποτε; τοῦτο δὲ κατάρα ἐστὶν ἐπὶ σταχύων, τὸ μηδέποτε θερισθῆναι. ὕστις ἐστίον, ὅτι καὶ ἐπ' ἀνθρώπων κατάρα ἐστὶ τὸ μὴ ἀποθανεῖν. ὅμοιον καὶ τῷ μὴ πεπαιδεῦσθαι, μηδὲ θερισθῆναι. ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ ἐσμὲν, ἅμα μὲν ὡς δεῖ θερισθῆναι, ἅμα δὲ καὶ αὐτῷ τούτῳ παρακολουθοῦντες, ὅτι θερίζόμεθα, διὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν. ὅτε γὰρ ἴσμεν τίνες ἐσμὲν, ὅτε μεμελετήκαμεν τὰ ἀνθρωπικὰ, ὡς ἱππικὸς τὰ ἱππικά. *Qa de cavſſa naſcuntur ſpicæ? nónne ut areſcant? nónne avtem areſcunt ut demetantur? neqe enim abſoluta ſunt. Qod ſi ſenſum haberent, votáne facerent, ut ne unqam demeterentur? Ea verò ſpicis exſecratio eſſet, nunqam eas demeti. Sic hominibus etiam exſecrationem eſſe ſciendum eſt, nunqam eos emori: neqe aliud id eſſe, qam neqe matureſcere unqam, neqe demeti. Nos avtem cum iidem ſimus, qos & demeti oportet, & iſtuc ipſum nos intelligere nos demeti, propterea ſuccenſemus? Neqe enim ſcimus qi ſimus, neqe res mortales ita meditatas habemus, ut eqites res eqeſtres.*

Θερίζειν] eâdem uſus eſt tranſlatione Tragicus idem in *Oeneo*, ſive ut Grotius mavult, *Ino*; referente Stobæo *tit.* 105. & Plutarcho itidem *ad Apollon.* ex parte:

Ἄνασσα, πολλοῖς ἐστιν ἀνθρώποις κακά.
Τοῖς δ' ἄρτι λήγει, τοῖς δὲ κινδυνος 1. μόλει.
2. Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς,
3. Θνητῶν τε γενεᾷ. τοῖς μὲν αὔξεται βίος,
Τοῖς δὲ φθίνει τε καὶ θερίζεται πάλιν.
Regina, multos opprimunt homines mala:
Ab his recedunt, rurſus illis imminent.
Eunt in orbem, terra qas fruges parit,
Hominúmqe ſoboles. qippe pars ſurgens viret,
Pars jam metenda expectat exitii diem.

Grotius. De Maxentio Nicephorus *l.* 7. *c.* 91. Ἐπὶ σμικρᾷ γὰρ προφάσει, τὰς ὑπ' αὐτὸν δορυφόρους τοῖς δήμοις ἀνεὶς, μυρίον πλῆθος ἐθέριζεν. *Levi de cavſſa, immiſſo ſatellitio, innumerabilem populi multitudinem demetebat.* Vide & noſtrum *l.* 11. §. 34.

Καὶ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή.] lego τὸν μὲν, τὸν δέ. cum Plutarcho, Stobæo, Clemente. Sic *ſuprà* τοῖς μὲν, τοῖς δὲ, ἀνθρώποις ſcilicet.

§. 41. Εἰ δ' ἠμελήθην] Ex incerto Tragico, ſed pietatis prægnans profeſſio. Gemina planè Epicteti illa, *Diſſert. l.* 2. *c.* 16. his verbis Deum compellantis: Χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἐὰν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ἴσον εἰμί. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. ὅπου θέλεις, ἄγε. ἣν θέλεις, ἐσθῆτα περίθες. ἄρχειν με θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πίνειν θαι, πλουτεῖν; ἐγώ σοι περὶ ἁπάντων τούτων πρὸς τὰς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Tracta me poſthac arbitratu tuo; ejuſdem tecum ſum animi; ſuſqe deqe fero; nihil recuſo qod tibi videbitur, qo voles ducito; veſte me qâ voles induito. Vis me fungi magiſtratu? privatam agere vitam? manere? exſulare? pauperie conflictari? opibus abundare? Ego te in his rebus omnibus apud homines defendam.*

Vide *l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 5.

Καὶ παῖδ' ἐμοῦ] Lugdunenſis editor καὶ παῖδ' ἐμοῦ. qod eódem recidit. qanqam illud malim. nam qòd annotator, qi corrumpit ſæpius qàm corrigit, vult παῖδες ἐμοῦ reſcribi, metri ratio reclamat.

§. 42. Τὸ γὰρ ἓν μετ' ἐμοῦ] Eſt Ariſtophanis ex *Acharn. act.* 2. qod in proverbialem loqendi formulam ceſſit. Ità uſurpârunt Cicero *ad Attic. lib.* 6. *Ep.* 1. & *l.* 8. *Ep.* 8. & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 6. Vide Pavlum Leopardum *emend. l.* 5. *c.* 25.

§. 43. Μὴ συνεπιθρηνεῖν] Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ ἄλλα παρὰ φύσιν σοὶ κακὸν μὴ γενέσθω. οὐ γὰρ συνταπεινοῦσθαί σοι φύσις, οὐδὲ συνατυχεῖν, ἀλλὰ συνευτυχεῖν. *Qod alterius natura repugnat tibi malum ne eſto. Neqe enim tua natura fert ut unà de-*

1. οὐκ ἀεὶ π. *St.* 2. Θάπτειν. *St.* 3. κλᾶσθαι πάλιν. *St.* 4. θνήσκειν. *St.* 5. καὶ τάδ'. *Pl.* 6. τήνδ' ἄν. ἔχ' Pl. 7. ὃ δεινὸν οὐδ' *Cl.* οὐ δεινὸν οὐδ. *Heinſ.*

1. μόλειν *St.* 2. Κύκλῳ γὰρ ἕρπει κ. τ. γῇ φ. 3. Θ. τ. γενεά. *St.*

a L.5.§.36. b Inf.§.69.

§. 43. [a] Μὴ συνεπιθρηνεῖν, [b] μὴ σφύζειν.

§. 43. *Lamentantibus nè collamentaris, neve commoveāris.*

c Plato Apolog.

§. 44. Πλατωνικά. [c] Ἐγὼ ἤ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι. ὅτι εἰ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ ὅλως δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἢ ζῆν, ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτῳ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος. ἀλλ' οὐκ [d] ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

d L.3.§.6, 7.l.6.§.2.

§. 44. Platonis ista. Ego huic responsum hoc, justúmque illud, referrem. Parùm rectè censes, mi homo, si hominem, qi vel ullius sit usûs, existimas mortis vitæque discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id qod agit, justum an injustum, hominísque probi an improbi sit.

e Plato ibid.

§. 45. [c] Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, ὃ ἄν τις αὐτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι, ἢ ὑπ' ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ.

§. 45. Ejusdem. Sic enim se re verâ habet, viri Athenienses; qocunqe loco semet collocaverit qis, statum eum sibi optimum ducens, avt à principe fuerit collocatus, eum hunc tueri (utì mihi videtur) oportet, etiamsi cum discrimine conjunctum id sit, nec ullius rei cujusqam, nè mortis qidem, præ eo qod est turpe, rationem habere.

f Plato Gorg. * ἢ τοῦ * ἐυκλίον

§. 46. [f] Ἀλλ', ὦ μακάριε, ὅρα μὴ ἄλλο τι τὸ γενναῖον, καὶ τὸ ἀγαθὸν, * ἢ τὸ σώζειν τι καὶ σώζεσθαι. μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὀκνητέον χρόνον, τόν γε ὡς ἀληθῶς ἄνδρα, * ἑκατὸν ἐτῶν, καὶ ἐ φιλοψυχητέον,

§. 46. Ejusdem. Verùm, ô bone vir, illud videris, annon aliud qid generosum esse bomúmqe existat, qàm servare & servari. neqe enim hoc est, qod, vir verè qi sit, tantopere expetere debeat, ut temporis tantundem vivat; neqe vitæ oportet avidum esse; sed

ANNOTATIONES.

primaris & calamitosus sis, sed ut unà sis fortunatus. De amico Plutarchus *lib. de discrim. amic. & adulat.*

Συνοικοφροσύνη γὰρ, οὐχὶ συναισθησις ἔφυ.
Unà agere rectè, non peccare unà solet.

Idémque *de exil. pag.* 599. *A.* Δεῖ τὸν παρὰ τῶν φίλων καὶ τῶν βαθυτάτων λόγων, παρηγορίαν εἶναι, καὶ μὴ συνηγορίαν τῇ λυπῇτι. ὁ γὰρ συνδακρύοντων καὶ συνεπιθρηνούντων, ὥσπερ χορῶν τραγικῶν, ἐν τοῖς ἀβελτέροις, χρῆσιν ἔχομεν, ἀλλὰ παρηγορίζομένων καὶ διδασκόντων, ὅτι τὸ λυπεῖσθαι καὶ τὸ πονεῖν ἐστὶ καὶ ἀνθρώπων ἐστὶ καὶ γινόμενον κατὰ φύσιν καὶ ἀναπόδραστον. ὅπως δ' αὐτὰ τὰ πράγματα δίδωσι ῥᾳδίως πρὸς ἑαυτὸν εἰκεῖν,

Οὐδὲν πίσυνθος δακὼν, ὃν μὴ προσπεσῇ,

κομιδῇ γελοῖόν ἐστι, μὰ τοὺς θεοὺς σκοπεῖσθαι τί πίσυνθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ πάσχημα τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συναγωνιῶσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Oportet ei qi in dolore est, orationem ab amicis adhiberi, non qa assentetur, sed qa consoletur. Quippe in rebus adversis non opus nobis est, qi unà nobiscum tragici in modum chori plorent atqe lamententur: sed qi liberè nos moneant, doceántqe nos: qòd cùm alias dolori indulgere, & animo concidere inutile sit atqe fatuum. Tum ubi res ipsa ratione tractata atqe ante oculos expositæ manent te sic teipsum debere compellare,*

Non facta tibi est, si dissimules, injuria:

nimis qam ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit, non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti. Καὶ τὰ μὴ νοσοῦντα συννοεῖν ἀναγκάσαι. *Et qa ægrota non sunt, unà dolere cogere.* utì ex Achæo idem *ad Apollon. pag.* 112. *E.* qo loco subjungit optimé. Οὐ δεῖν προσπαίσαντας, καθάπερ παῖδας, ἐχομένους τῇ πληγέντος βοᾶν, ἀλλ' ἰδίζειν τὴν ψυχὴν, ὅτι τάχιστα γίνεσθαι περὶ τὸ ἰᾶσθαί τι καὶ ἐπανορθοῦν τὸ πεσόν τε καὶ νοσῆσαν, ἰατρικῆ ξηνφθίῳ ἀφαιζοντας. *Non debere nos, scùbi offendimus, pueros imitari, qi manibus læsa parti injectis vociferantur: sed adsuefacere animos nostros, ut qamprimum ejulationem medicâ arte abolentes, sananda restituendaqe parti affecta operam demus.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 35. *ad Ecebol.* Οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ ἀποδύρασθαι μόνον ἃ πάσχομεν. ἀλλὰ δεῖ τινος καὶ φαρμάκου πρὸς τὴν πληγήν. *Ea, qa patimur deplorare, minimè sufficit, verùm medicamentum etiam qodnam vulneri adhibendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 11. Οἱ μὲν ἀνδράδας τὴν φύσιν, ἐυλαβοῦνται συλλυπεῖσθαι τοῖς φίλοις αὐτοῖς. κᾆν μὴ ὑπερβείνῃ τῇ ἀλυπίᾳ τὴν ἐκείνοις γινομένην λύπην, οὐκ ὑπομένει. ὅλως τε συνδρήνους ἃ προσίεται, διὰ τὸ μηδ' αὐτὸς εὔκαιρος θρηνητικός. γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συζενάζουσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συμπαθοῦντας. μιμεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ δηλονότι τὸν βελτίω. *Qi virtutes naturâ sunt, cavent, nè amici secum condoleant: & nisi ipse dolorem, qi ab illis suscipitur, indolentiâ exsuperet, non sustinet, atqe omnino collugentes non admittit, propterea qod lugubris neqe ipse est. Mulierculæ verò atqe hujusmodi viri collamentantibus delectantur, eósqe ut amicos & condolentes diligunt. Sed in omnibus imitari procul dubio meliorem debemus.* Aristippus itidem suis qibusdam tristitiâ mœstitiâqe sese macerantibus; Ἀλλ' ἔγωγε ἦκω παρ' ὑμᾶς, οὐχ ὡς συλλυπούμενος, ἀλλ' ἵνα παύσω ὑμᾶς λυπουμένους. *At ego non venio ut ad vestros dolores meos adjungam, sed ut vobis omnem mœrorem ex animis eximam.* Ælianus *var. hist. l.* 7. *c.* 3. Qanqam permittit Epictetus *enchir. c.* 16. μέχρι μέν τοι λόγου συμπεριφέρεσθαι καὶ συνεπιστενάξαι, *oratione qidem subservire & congemiscere*, si usus fuerit. Vide *ad l.* 11. §. 18. κατ' οἰκονομίαν. Vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ σφύζειν] σφύζειν, *trepidare, concuti, palpitare*, insigniter commoveri, ut indicio externo animi affectus se prodat. σφύζειν καὶ σφυγμὸς de spirituum in arteriis motu pulsúque naturali jam communiter usurpantur, nec aliud qicqam intellexit Aristoteles *hist. animal. l.* 3. *c.* 19. ubi dixit; Σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντη ἅμα τοῖς ζώοις. *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium.* venas enim promiscuè pro *arteriis* etiam dixere. Verùm monet Galenus *de dogmat. Hipp. ac Plat. l.* 6. *c.* . & in *prognost. Comment. l* 1. & 3. à veteribus plerumqe aliud qiddam eis vocabulis designatum; nempe τὴν σφοδρὰν εἰς τοσοῦτον τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν, ὡς καὶ πρὸ ἐπιλαβέσθαι τὴν ἀφὴν, αἰσθητὴν εἶναι τὰ ἔνδοθεν τοῦ κίνησιν. id est, *motum arteriarum adeò vehementem*, qalis in inflammationibus contingere solet, *ut ipso aspectu etiam, antequam manu attingas, facilè possit deprehendi.* idqe se alibi demonstrâsse dicit, & ostendit re verâ *de puls. differ. l.* 4. *c.* . & *de loc. affect. lib.* 2. & alibi. Vide Anutium Fœsium *œconom. Hippocr.* Indè translatum est τὸ σφύζειν ad motum qemlibet ab affectûs vehementia animíqe impotentia in corpore sese exerentem. Hesychius Σφύζει, πηδᾷ, φλιγμαίνει. Σφύζει, *salit, turget*, Apud Svidam Pisides;

Σφύζεις, Ἀχιλλεῦ, καὶ μεθύσκῃ τὰς φρένας.
Turges, Achilles, mentis haud compos tuæ.

Marcus, *infrà* §. 69. Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. *Nec avt festinat, avt torpescit.* Hoc itaqe vult, qod *l.* 5. §. 36. dixerat, Μὴ ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι. *Ne imaginatione ullâ temere abripiaris.* Motum avtem istiusmodi γραφικώτατα expressit in Agamemnonis persona Homerus *Iliad.* χ'. *v.* 91. ab Epicteto *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Cicerone *ad Attic. l.* 9. *c.* 4. & Chrysippo apud Galenum *de dogm. Hip. & Plat l.* 4. *c.* 5. lavdatus verbis hisce:

Αἰνῶς γὰρ Δαναῶν περιδείδια. οὐδέ μοι ἧτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκδρώσκει; τρομέει, δ' ὑποφαίδιμα γυῖα.
Nam Danais valdè metuo; neqe tuta mihi mens
Adstat qum pavitat, verùm cor prosilit extra
Pectus solicitum claros tremor occupat artus.

§. 44. Ἐγὼ δὲ] Ex Platonis *apolog.* Vide avtem his gemina *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 6. §. 2.

§. 45. Οὗ ἄν τις αὐτὸν τάξῃ] Sumptum hinc divinum illud planè, ingentem invictúmqe prorsus spirans animum, Epicteti votum, qô sic numen affatur, *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Ἧν ἂν χώραν καὶ τάξιν ἐγκρίσῃς, μυριάκις ἀποθανεῖμαι πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Qemcumqe mihi locum stationémve assignaveris, decies millies mortem oppetam ego, qàm ut eam deseram.* Idémqe ex persona Socratis *l.* 1. *c.* 9. Γελοῖοί ἐστε, εἰ τίνες ἀξιοῦτε, εἰ μέν με ὁ στρατηγὸς ὁ ὑμέτερος ἔταξεν οὗς τινα τάξιν, ὅτι ἔδει με τηρεῖν αὐτὴν, καὶ φυλάττειν, καὶ μυριάκις πρότερον αἱρεῖσθαι ἀποθνήσκειν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτήν. εἰ δ' ὁ θεὸς ἔν τινι χώρᾳ καὶ ἀναστροφῇ κατατάττει με, ταύτην ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς. *Ridiculos esse vos, qi qidem censeatis, si me vester imperator aliqa in statione collocasset, eam mihi servandam & tuendam esse, & mille potius mortes oppetendas qàm eam deserendam.* qo loco avt δεῖ illud inducendum videtur, ut τὸ ἐγκαταλιπεῖν ad ἀξιοῦτε referatur: vel posterius membrum ἐρωτηματικῶς enunciandum: qanqam etiam sic suspensa manebit sententia.

§. 46. Ἀλλ' ὦ μακάριε] Ex Platonis *Gorg.*

Καὶ ἐ φιλοψυχητέον] Ità Pavlus Apostolus *Act.* *c.* 20. *v.* 24. Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium qod accepi à Domino.* Et pii illi martyres, de qibus Joannes *Apoc. c.* 12. *v.* 11. οὐκ ἠγά-

sed istis Deo dimissis, & mulierculis etiam fide adhibitâ, fieri non posse ut fatum qisqam qoqo modo effugiat; hoc deinceps ei perpendendum, qomodo tempus hoc, qo victurus sit, qàm optimè exigat.

§. 47. Astrorum cursus contemplare, tanqam unà cum illis circumactus. elementorum etiam mutationes mutuas animo jugiter revolve. istiusmodi enim cogitationes vitæ hujus terrestris sordes expurgant.

ἀλλ' [a] ἐπιτρέψαντα τοῦ τούτων τῷ θεῷ, καὶ πρὸς ἅπαντα τοῖς γυναιξὶν, ὅτι [b] τῷ εἰμαρμένῳ * ἀδύνατος ἂν ἐκφύγοι, τὸ δὲ τούτῳ συνιέναι, πῶς ἂν τρόπος, [c] τούτων, ἐν μέλλει χρόνον βιώσεται, ὡς ἄριστα βιώῃ.

§. 47. [d] Περισκοπεῖν [e] ἄστρων δρόμους, ὥσπερ συμπεριθέοντα. καὶ [f] πᾶς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννοεῖν. διαπαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν βίον τὸν χαμαὶ βίον.

a L. 4. §. 31. 46. l. 12. §. 1.
b Sup. §. 8.
Inf. §. 51 L. 6. §. 10.
* ἀδ ἂν εἰς
c L. 4. §. 31.
Inf. §. 56. l. 8. §. 1. l. 12. §. 3.
d L. 8. §. 26. l. 11. §. 1.
e L. 11. §. 27.
f L. 4. §. 46. l. 9. §. 28.

ANNOTATIONES.

ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. hoc est, ἐφιλοψύχησαν. *Non dilexerunt animam suam, anima sua prodigi fuerunt usque ad mortem.*

Ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ] Vide *ad l.* 4. §. 31.

Πιστεύσαντα ταῖς γυναιξὶν] lectionem hanc solicitat Xylander, qia scilicet minimè muliebris hæc sententia videatur. Annotator Lugdunensis etiam ταῖς γυναιξὶν avdacter deleri jubet. Verùm nihil movendum ex Platone liqet. sùntqe etiam mulierculis decantata ista, *Fatum esse inevitabile; neminémqe sibi destinatum unqam effugere valuisse.*

Οὐδὲς ἂν ἐκφύγοι] ἐμφατικώτερον pavlo Platonis codices, οὐδ' ἂν εἷς ἐκφύγοι. Homerus *Il.* ζ. *v.* 488. à Clemente Alexandrino adductus, *Strom. l.* 6. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 9. & *l.* 2. *tit.* 7.

Μοῖρά τ' ἔ τινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Nemo nocens, nemo bonus has in luminis oras
Editus, evadet fati qod lege paratur.

Grotius. Apud Clementem eundem Phanocles in *Amore*, sive *Pulcris*;

Ἀλλὰ τοι μοιράων νῆμ' ἄλυτον ὑδίκως ἐστὶν
Ἐκφυγέειν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα.
Effugere at stamen fati irresolubile nulli,
Quotqot terra alimur munere, posse datur.

Simonides apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 107. *B.* Ἀνδρῶν ὀλίγον μὲν κάρτος. ἄπρακτοι δὲ μαλθάκες. αἰῶνι δὲ παύρῳ, πόνῳ ἀμφὶ πόνῳ. ὁ δ' ἄφυκτος ἁμῶς ἐπικρέμαται θάνατος. κείνῳ γὰρ ἴσον λάχομεν μέρος, ὅς τ' ἀγαθὸς, ὅστις τε κακός. *Hominum exigua vires, & irrita cogitationes, & in vita brevi labor super laborem. Inevitabilis autem pariter imminet mors. Illius enim æqualem portionem sortiuntur & probi & improbi.* Vide qæ congesserunt de argumento hoc Clemens & Stobæus locis superiùs memoratis, & Henricus Stephanus *l.* 5. *sched.* 13. sed & *ad l.* 6. §. 10. Epictetus *l.* 2. *c.* 6. Ἀποθνήσκειν μέλλω. ἄνθρωποι δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ἔσονται; *Ego moriturus sum. Nunqid ergò reliqi homines immortales erunt?*

§. 47. Περισκοπεῖν ἄστρων δρόμους] Hæc etiam fortassis Platonis fuerint. Pythagoræ par monitum, *l.* 11. §. 26. de qo & Synesius, *de provid. l.* 2. *pag.* 128. Ὅτι τοι Σάμιος Πυθαγόρας τὸν σοφὸν, ἀλλ' εἰδὼς ἢ θεάμονά φησιν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ γιγνομένων. *Pythagoras Samius sapientem nihil aliud qàm qorum qa sunt sintque spectatorem esse dicit.* ità enim rectè restituit Petavius, qod in diversam, vel adversam potiùs, mentem, ἀλλ' εἰδὴ θ-- antè legebatur. Anaxagoras sciscitanti, διὰ τί ποτε αἰτίας τὰ πολλὰ πεῖραν διαυλακεύειν ὕπαθρος, *cur noctem toties sub dio ageret*, respondit, τοῦ τὸν κόσμον θεάσασθαι. *ut mundum specularetur.* τὰς χορείας καὶ περιφορὰς τῶν ἀστέρων αἰνιττόμενος. *cursus siderum in orbem redeuntes subindicans.* inqit Philo *de mund. immortal. pag.* 939. *B.* Idem interroganti, Τίνος ἕνεκ' ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, *cujusnam rei gratiâ qisqam natum se potiùs qàm non natum fuisse elegerit*, respondit, τοῦ θεωρῆσαι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν περὶ τὸν κόσμον τάξιν. *ut cælum contemplaretur, ordinémqe elegantem universi.* Aristoteles *ethic. Evdem l.* 1. *c.* 5. sive ut Laërtius avtem *l.* 7. qærenti qem in finem natus esset, respondit, Εἰς θεωρίαν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ οὐρανοῦ. *Ad Solem, Lunámqe, ac cælum contemplandum.* Sive ut Lactantius *instit. l.* 3. *c.* 9. qi & *Cæli ac Solis videndi cavssâ. tam magnum*, inqit, *esse credidit, videre cælum & solem: ibidem & c.* 12. *Tanti visa est contemplatio cæli ac lucis ipsius, ut qascunqe miserias libeat sustinere.* Sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 4. *pag.* 539. *D.* Τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀρθὴν πρὸς τὴν οὐρανοῦ θέαν γεγενημένην. *Hominis constitutionem rectam factam esse ad cælum contemplandum.* Qod Naso *Metam. l.* 1.

Provéque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlúmqe videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Qod tamen aliorsum trahit Galenus *de usu part. l.* 3. *c.* 3. qo loco & Platonis illud lavdat; Ὡς ὁ τῦτ' ἴσι τὸ ἄνω βλέπειν, ὅταν τις ὑγιὲς αὐτὸν ἀναπλάσεται χαριέντως, ἀλλ' ὅταν τῷ τῶν ἐναντίων ὄντων φύσιν ἐπισκοπῆται. *Id non esse sursum adspicere, quum qis suponam sensum reclinarit oscitans valdè negligentem; sed qando mente naturam rerum considerat.* Itaqe Apostolus *ad Rom. c.* 1. *v.* 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. *Dei invisibilia jam inde à condito mundo ex iis qa fecit mente perpensa pervidentur.* Sub Augustini nomine avtor *sermon. ad frater. in erem.* post Nasonis illud, nescio cujus meminit, à qo dum tyrannus qæreret & diceret, *Qare te Deus fecit?* respondit, *Ut contempler cælum & cælorum numina.* (*lumina* forsan) subjungítqe, *Qis fidelium plus dixisset, avt probabiliore argumento, nescio. factus enim homo est in terra, non ad terram, sed ad cælum: & factus est de terra, non propter terram, sed propter cælum.* Respexit forsan avtor ignobilis iste, ad Anaxagoræ illud superiùs memoratum, qod Lactantio tamen minùs satisfacit: Primùm, qòd *omne hominis officium in solis oculis posuit; nihil ad mentem referens, sed ad corpus omnia.* tùm, qòd *rem maximam redegit ad minimam, duo sola deligendo, qa sibi diceret intuenda.* denique qòd *non avctoris virtutem, providentiam, potentiam animo metitur, cujus opera miratur. qod si*, inqit, *natum se esse dixisset, ut mundum intueretur; qanqam omnia comprehenderet, ac majori uteretur sono; tamen non implêsset hominis officium; qia qanto pluris est anima qàm corpus, tanto pluris est Deus qàm mundus; qia mundum Deus fecit & regit. Non ergò mundus oculis, qia utrumqe est corpus; sed Deus animâ contemplandus est.* Vide *ad l.* 8. §. 26.

Ὥσπερ συμπεριθέοντα] qod συμπεριπολοῦντα, Philo *de monarch. ad l.* 11. §. 1. exhibuit. tanqam mente suâ & cogitatione sidera in motu cursúqe suo rapidissimo illo comitatus & consecutus. neqe est enim hoc arduum menti humanæ. Seneca *de benef. l.* 3. *c.* 20. *Corpora obnoxia sunt & assignata dominis: meus qidem sui juris est. qa adeò libera & vaga est, ut nec ab hoc qidem carcere, cui inclusa est, teneri qeat, qò mentis impetu suo utatur, & in infinitum cœnes cælestibus exeat.* Et ibidem *l.* 6. *c.* 23. *Vide animi qantum audeant, qemadmodum soli avt noverint deos, avt qarant, & mente in alterum datâ divina comitentur.* Et *l.* 2. *c.* 29. *Animo nihil non eádem, qò intendit, momento pervium est. sideribus velocior, qorum post multa sæcula futuros cursus antecedit.* Augustinus *in Joan. tract.* 20. *Celeritatem animi ipsius vide. Vide si non vehementior est scintilla animi cogitantis, qàm splendor solis lucentis. Solem orientem tu vides animo. ab oriente ad occidentem venturus est; jam ex alia parte cras oritur. ubi hoc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardus est, & tu omnia peragrasti.* Vel vitæ suæ momenta tanqam unà cum cœlestibus illis corporibus transvolantia considerans, qorum cursu dimensa sortimur mortales ejusdem intervalla. Seneca *Epist.* 12. *Tota ætas partibus constat, & orbes habet circumductos majores minoribus. est aliqis qi omnes complectatur & cingat. huc pertinet à natali ad diem extremum. est alter qi annos adolescentiæ excludit. est qi tantum pueritiam ambitu suo adstringit. est denique ipse annus, in se omnia continens tempora, qorum multiplicatione vita consumitur. mensis arctiore præcingitur circulo: angustissimum habet dies gyrum: sed & hic ab initio ad exitum venit, ab ortu in occasum.* Hinc Columellæ monitum, *de re rustic. l.* 10.

Invigilate viri: tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nullóqe sono convertitur annus.

Nec subricendum, qòd Plato etiam in *Timæo*, τῷ ἐν ἡμῖν θείῳ γένει τὴν πάντος κινήσεις καὶ περιφορὰς easdem statuit. Vide *ad l.* 2. §. 13.

Τὰς τῶν στοιχείων] Vide *ad l.* 4. §. 46.

Ἀποκαθαίρουσι τὸν βίον τὸν χαμαὶ βίον.] Seneca *Epist.* 95. de philosophia. *Erras, si illam putas tantum terrestres operas promittere: altiùs spirat. Totum*, inqit, *mundum jcruor, nec me intra contubernium mortale contineo, suadere vobis ac dissuadere contenta. magna me vocant, supráqe vos posita.*

Nam tibi de summa cœli ratione Deúmqe
Disserere incipiam; rerum primordia pandam.

ut ait Lucretius l. 1 - - *Ista jam à formatione morum recessarunt: sed levant animum, & ad ipsarum qas tractant rerum magnitudinem attollunt.* Idem *Epist.* 117. & *Ep.* 79. *Tunc animus noster habebit qod gratuletur sibi, cùm emissus his tenebris, in qibus volutatur, non tenui visu clara prospexerit, sed totum diem admiserit; & redditus cælo suo fuerit. cùm receperit locum, qem occupavit sorte nascendi. Sursum vocant illum initia sua. erit avtem illic etiam antequam hàc custodiâ exalvatur, cùm vitia dejecerit, purúsqe ac levis in cogitationes divinas emicuerit.* Vide eundem, & *Epist.* 65. vel Apostolum potiùs *ad Philip. c.* 3. *v.* 19, 20. & *ad Colos. c.* 3. *v.* 1, 2.

§. 48. Καλὲν τὸ τ Πλάτωνος. καὶ δὴ καὶ πρὸς
a L.8.§.26. l.9.§.30.l. 12.§.24. ἀνθρώπων οὕτω λόγους ποιεῖσθαι, a ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ὑπίγαια, ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν, καὶ ἀγέλας, σπέρματα, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους, δικαστηρίων θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη ποικίλα, ἑορτὰς, θρήνους,
b Sup.§.3. ἀγορὰς b τὸ παμμιγὲς, καὶ τὸ c ἐκ τ ἐναντίων συγ-
c Sup.§ 9. κεκραμένον.

§. 49. d Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν. e τὰς τα-
d L.6.§.46, 47. e L.8.§.31. l.10.§.27. f L.6.§.37. σεις τ ἡγεμονιῶν μεταβολάς. ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν. f ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται, καὶ οὐκ ἔστιν ὅπως ἐκβήναι τ ῥυθμὸν τ νῦν γινομένων. ὅθεν καὶ
g L.2.§.14. l.12.§.35. g ἴσον, τὸ τεσσαρακοντοῦτα ἔτεσιν ἰσορρῆσαι τ ἀνθρώπινον βίον, τῷ ὑπὲρ ἑπτὰ μύρια. τί γὰρ πλέον ὄψει;

§. 48. Præclarum eſt & Platonis illud. Qin & de hominibus ſermonem inſtituentem, contemplari oportet, qaſi de ſpecula qadam deſuper, terreſtria qoqe iſta, per cœtus, exercitus, agricultura, nuptias, inducias, ortus, mortes, fori tumultus, loca deſerta, barbarorum gentes varias, feſta, funera, nundinas, miſcelam omnigenam, mundúmqe ex rebus contrariis conflatum & inſtructum.

§. 49. Præterita recole, tótqe imperiorum mutationes. indè licet & futura proſpicere. ejuſdem enim generis omnino futura ſunt; nec poſſunt eorum qæ nunc fiunt modulum tranſgredi. proinde par eſt, per annos qadraginta vitam perluſtrare humanam, atqe per annorum decem millia. qid enim ampliùs ſis viſurus?

§. 50.

ANNOTATIONES.

§. 48. Τὸ τ Πλάτωνος] ubi Plato hæc habeat, mihi nondum ſuccurrit.

Ἐπισκοπεῖν δεῖ τὰ ὑπίγαια] Non cœleſtia tantùm ſuſpici vult, ſed inferiora etiam iſta omnia, tanqam de ſpecula, deſpici. qod eſt argumentum τῶν ἐπισκοπούντων Luciani. Vide Senecam *ad Marc. c.* 18. & Cyprianum *Epiſt. ad Donat.*

Τὸ παμμιγὲς] Vide *ad l.* 4. §. 27. ſed & *l.* 12. §. 24. τὸ παμμιγὲς avtem, ſive cinnum hunc non in Mundo tantùm, Menippus apud Lucianum in *Icaro-Menippo pag.* 199. rerum in terris geſtarum, qalem in Luna divertens conſpicabatur, faciem depingens: Οὐ μὲν ἦσαν εἰλαπίναι καὶ γάμοι. ἱλίγιξι δὲ δικαστήρια καὶ ἐκκλησίαι. καθ' ἕλιρον δὲ μέρος ἔθνή τις. ἐν γελόνα δὲ πινθῶν ἄλλος ἐφαίνελο. καὶ πολεμοῦντας μὲν ἑώρων τοὺς Γέτας. πλανωμένους δὲ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν τοὺς Σκύθας. γεωργοῦντας δὲ τοὺς Αἰγυπλίους. καὶ ὁ Φοίνιξ δὴ ἐνεπορίνελο. καὶ ὁ Κίλιξ ἐλῄστευε. καὶ ὁ Λάκων ἱμασιγοῦλο. καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐδικάζελο. ἀπάντων τούτων ὑπὸ τὸν αὐλὸν γινομένων χρόνον, ὥρα σοι ἤδη ἐπινοῆν, ὁποῖός τις ὁ κυκεὼν ὅλος ἐφαίνελο. *Ubi erant convivia & nuptiæ, altera ex parte judicia & conciones; rurſum alia ex parte ſacrificabat qiſpiam. In vicinia verò lugens aliqis conſpiciebatur. Belligerantes videbam Getas, in plaviſtris errantes Scythas, Ægyptios vero agricolantes: Phœnix mercaturam exercebat, Cilix latrocinabatur, Lacon loris cadebatur, Athenienſis cauſſas agebat. Qæ omnia cùm eodem tempore gererentur, cogita nunc cujuſmodi rerum confuſio cerneretur.* Et Heraclitus apud eundem in βίων πράσει, ſive *vitarum licitatione Tom.* 11. *pag.* 378. Ἔμπεδον οὐδὲν. ἀλλά πως εἰς κυκεῶνα πάντα συνειλίονται. *Nihil ſtabile eſt: ſed omnia in cyceonem qodammodo convolvuntur.* Sed & in Homine, mundo hoc minore, deprehendi idem monet Syneſius *de regn. p.* 10. Ἓν γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὡς οὐκ ἁπλοῦν τι χρῆμα, οὐδὲ μονοειδὲς ἄνθρωπος. ἀλλὰ συνῴκισεν ὁ Θεὸς εἰς ἑνὸς ζῴου σύστασιν, ὄχλον δυνάμεων παμμιγῆ καὶ πάμφωνον. *Ita enim habeto, non uniforme qippiam, avt ſimplex eſſe hominem; ſed in unius animalis coagmentationem promiſcuam, ac multiplicem facultatum turbam unà à Deo eſſe introductam.* In mundo itaqe qantò magis?

Τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκριμένον] Ità *ſuprà* §. 9. Συγκαλατίθεμαι γὰρ καὶ συγκοσμεῖ τὸν αὐτὸν κόσμον. *Coordinantur enim ſimul, eundémqe mundum coboneſtant.* Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 298. *C.* Ἤδη δὲ καὶ ἡ ὑπάτη, ἐναντία τῇ νεάτῃ οὖσα. ἀλλ' ἅμφω γε ἁρμονία μία. ἵν τε ἀριθμοῖς ὁ ἄρτιος τῷ περιττῷ διαφέρεται. ὁμολογοῦσι δὲ ἄμφω τῇ ἀριθμητικῇ. ὡς τῷ σχήματι ὁ κύκλος, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ ὅσα τῶν σχημάτων ἀλλήλων διενήνοχεν. ἀτὰρ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα τὰ μέρη σύμπαντα, καὶν διαφέρηται πρὸς ἄλληλα, τὴν πρὸς τὸ ὅλον οἰκειότητα διαφυλάττει. *Jam enim hypate cum ſit neate contraria, eſt tamen una harmonia, & numerus par differt ab impari; in Arithmetica tamen ambo conveniunt, qemadmodum figura circulus, & triangulus, & qadratus, & qacunqe aliæ figura inter ſe differunt. Qinetiam in mundo univerſo partes omnes, etiamſi inter ſe differant, ſervant eam, qæ eſt cum toto, conjunctionem & convenientiam.* Seneca *qæſt. nat. l.* 7. *c.* 27. *Non vides qàm contraria inter ſe elementa ſint? gravia & levia ſunt, frigida & calida, humida & ſicca. tota hujus mundi concordia diſcordibus conſtat. non ad unam natura formam opus ſuum præſtat, ſed ipsâ varietate ſe jactat. alia majora, alia velociora cæteris fecit: alia validiora, alia temperatiora: qadam avtem eduxit è turba, ut ſingula & conſpicua procederent; qadam in gregem miſit.* Apulejus *de mund. p.* 66. *Mirum qibuſdam videri ſolet, qòd, cùm ex diverſis atqe in ſe pugnantibus elementis mundi natura conſtata ſit, aridis atqe fluxis, glacialibus & ignitis, tanto rerum divortio nondum ſit ejus mortalitas diſſoluta. qibus illud ſimile ſatisfaciet, cùm in urbe ex diverſis & contrariis corporata rerum inæqalium multitudo concordat. ſunt enim pariter dites & egentes, adoleſcentum ætas permixta ſenioribus, ignavi cum fortioribus, peſſimi cum optimis congregati. avt profectò, qod res eſt, fateantur, hanc eſſe civilis mationis admirandam temperantiam, cùm qidem de pluribus una ſit facta, & ſimilis ſui tota, cùm diſſimilia membra ſint, receptrixqe ſit naturarum ad diverſa tendentium, & fortunarum per varios fines exitúſqe pergentium. ſic mare & fœmineum ſecus junguntur, ac diverſus utriuſqe ſexus ex diſſimilibus ſimile animal facit: artéſqe ipſa naturam imitantes ex imparibus paria faciunt. Pictura, ex diſcordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis & puniceis confuſione modicâ temperatis, imagines his qæ imitatur ſimiles facit. ipſa etiam Muſica, qæ de longis & brevibus, acutis & gravioribus ſonis conſtat, tam diverſis & diſſonis vocibus harmoniam conſonam reddit,* &c. Et mox: *Æqalis qippe omnium diverſitas, graviſſimorum, leviſſimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione natura, diverſis licèt rebus, æqalitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatémqe reperit.* Qæ omnia ſunt tranſlata ex Ariſtotelis nomine *de mundo* inſcripti libelli *cap.* 5. Vide *ad l.* 4. §. 27.

§. 49. Τὰ προγεγονότα] Vide *l.* 6. §. 46, 47.

Ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν] Vide *ad l.* 6. §. 37. & *ſuprà* §. 1. & *l.* 2. §. 14. Plutarchus *de E I Delphic.* Μαντικὴ τέχνη ἐστὶ περὶ τὸ μέλλον ἐκ τῶν παρόντων ἢ παρῳχημένων. ἀδεὲς γὰρ οὐδ' ἀναίτιον ἡ γένεσις, οὔτ' ἄλογον ἡ πρόγνωσις. ἀλλ' ἐπεὶ πάντα τοῖς γεγονόσι τὰ γιγνόμενα, τά τε γιγνόμενα τοῖς γιγνομένοις ἕπεται καὶ συνήρτηται, καλὰ δείκοδον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος περαίνουσαν, ὁ τὰς αἰτίας εἰς ταυτὸ συνιδεῖν τι πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκειν φυσικῶς ἐπισάμενος, οἷδε καὶ προλέγει

Τά τε ὄντα, τά τ' ἐσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Ars circa futura fatidica ex præſentibus avt præteritis. Nullius enim rei vel ſine cauſſa eſt ortus, vel ſine ratione prænotio. Sed cùm omnia præſentia præteritis, omnia futura præſentibus connexa ſint, & alterum ex altero ſequatur, progreſſu ab initio ad finem pertendente: is qi cauſſas naturalibus rationibus perſpicere & inter ſe connectere poteſt, is novit ac prædicit

Qa ſunt, qa venient poſthac, qa præterierunt.

Utì Homerus *Il. α'. v.* 70. Vide *l.* 10. §. 5. Verùm de ſolertia ac ſagacitate non fatidica, ſed politica, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. Mavricum prædicans: *Vir eſt gravis, prudens, multis experimentis eruditus, & qi futura poſſit ex præteritis providere.* Inter alias hiſtoriæ lavdes, hanc non ultimam ponit Nicephorus Gregoras *hiſt. Rom. l.* 1. Ὅλι προφήτας τρόπον τινὰ τὰς μαντείας ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων τοχαζομένους τὰ μέλλονλα. *Alio qodam modo vates reddit, qa futura ſint, ex iis qa præterierunt conjicientes.* Polybius *hiſt. l.* 6. *c.* 4. Τῇ γὰρ γένυς τῶν ἀνθρώπων ταύτῃ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ἢ μόνοις αὐτοῖς μέλεσι νῷ καὶ λογισμῷ, φανερὸν, ὡς οὐκ εἰκὸς παρατρέχειν αὐτὰς τὴν προσειρημένην διαφοράν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ μέλλον, καὶ συλλογιζομένους, ὅλι τὸ παραπλήσιον ἐκάστοις αὐτῶν συγκυρήσει. *Qoniam enim homo à cæteris animantibus hoc differt, qòd mentis & rationis ſit particeps, non eſt profectò ſimile veri, ipſos hanc voluntatum diverſitatem inobſervatam prætermiſſuros, qod faciunt aliæ animantes; ſed admiſſum delictum revocaturos ad animum, & præſentem ſtatum damnaturos: ut qi futura proſpicientes, facilè ſibi qoqe eadem eſſe eventura intelligant.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 11. *Inter hominem & belluam hoc maximè intereſt, qòd hæc tantùm, qantum ſenſu movetur, ad id ſolùm qod adeſt, qodqe præſens eſt, ſe accommodat, pavlulum admodum ſentiens præteritum avt futurum. Homo avtem, qia rationis particeps, conſequentia cernit, principia & cauſſas rerum videt, earúmqe progreſſus, & qaſi anteceſſiones non ignorat, ſimilitudines comparat, & rebus præſentibus adjungit atqe annectit futura; facilè totius vitæ curſum videt, ad eámqe degendam præparat res neceſſarias.*

§. 50.

§. 50. *Retróque meant, qa terra dedit*
Iterum ad terram: ac qod ab atherio
Venerat ortu, cæleſte poli
Repetit templum. —
avt hoc eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.

§. 51. *Potu, ciboque, atque id genus cupediis*

Curſum moramur, cita mors nè nos obruat.
Divinitùs at ſpirantem auram
Pati neceſſe eſt cum labore & lacrymis.

§. 52. Eſt qiſqam te luctæ peritior. at vide nè libe-

§. 50. Καὶ [a] τὰ [b] ἐκ γῆς μὲν φύντα εἰς γαῖαν. [c] τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γένη, εἰς * ἀιθέριον πάλιν ἦλθε πόλον. [d] ἢ ζῆν ἀφέλυσις τ' ἐν ταῖς ἀτόμοις ἀντιπλοκῶν, * ἢ τοιοῦτος ἦν σκορπισμὸς τ' ἀπαθῶν στοιχείων.

§. 51. [Καὶ] [e] σίτοισι καὶ πόταις, καὶ * μαγγανεύμασι
Παρεκτρέποντες * ὄχεσιν, ὥστε μὴ θανεῖν.
Θεόθεν ἢ πνεύσ' ἄρον
[f] Ἀνάγκη τλῆναι καμάτοις ἀνοδύρτοις.

§. 52. [g] Καββαλιώτερα * ἀλλ' οὐχὶ κοινοτέρα.

a *Eurip. Chryſip.*
b *L.5.§.4.l. 9.§.9.l.10. §.7.*
c *L.4.§.21. l.6.§.15.*
* ἀέριον *Clem.*
d *Sup.§.32.*
* ἢ, vel, [ἢ] καὶ
e *Eurípid. Supplic.*
* μαγίνμασι *Eur. cod.* μαγίνμασι *Plut.*
* ὄλεθρον *Grot.*
f *Sup.§.46.*
g *L.5.§.5.*
* -κώτερος [σκέτις.]

ANNOTATIONES.

§. 50. Καὶ τὰ ἐκ γῆς] Evripidis iſta ſunt ex *Chryſippo*. qod ex Clemente Alexandrino *Strom. l.6.* didicimus. refert & Philo *de mund. immortal.* ex qo ſic reſtituenda & diſponenda ſunt; acceſſione non contemnendâ inſuper adaycta.

Χωρεῖ δ' ὀπίσω τὰ μὲν ἐκ γαίας
Φύντ' εἰς γαῖαν. τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
1 Βλαστόντα γενῆς εἰς ὠράνιον
Πόλον ἦλθε πάλιν. θνήσκει δ' ὠδὶν
Τῶν γινομένων. διακρινόμενον
Δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
Μορφὴν ἑτέραν ἐπέδειξε.
Retróque meant, qa terra dedit
Iterum in terram: qod ab atherio
Venerat ortu, cæleſte poli
Repetit templum. qa ſunt, horum
Nihil emoritur, ſed ſecretum
Illud ab iſto
Alia ſub imagine paret.

Ità Grotius legit vertitqe: niſi qòd pro ἑλέσθαι, qòd Philo Clemenſqe habent, ἰδίαν ſubſtituit, & propriâ reddit. mihi, illud retinere potius antiqiúſqe viſum eſt: etiamſi Philonis codices uno loco iſtud exhibeant, qum uno ampliùs cum Clementis conveniant. Evripides idem in *Supplic.* qod Moſchionis nomen fruſtrà præfert, apud Stobæum *tom.2.tit.* 124.

Ὅθεν δ' ἔκκριτον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκηται
Ἐνταῦθ' ἀπελθόν, πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.
Et unde noſtra qodqe natura eſt datum
Eò reverti. magnus æther ſpiritum,
Corpus recipiat terra.

Grotius. Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. καὶ ἀπῆνθεν ὅθεν ἦνθε πάλιν. γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. τί τῶν δὲ χαλεπόν; ὠδὶ ἴν. Ità enim concipi debent, qæ vitiata in vulgatis habentur. *Concretum eſt, & diſcretum eſt, eódemqe revenit, unde venit: ad terram terra, ſurſum ſpiritus. ecqid horum grave eſt? nihil qicqam.* Lucretius *l.2.*

Cedit enim retro, de terra qod fuit antè,
In terras: & qod miſſum eſt ex atheris oris,
Id rurſum cæli reſtatum templa receptant.

Solomon ipſe *Eccleſ.c.*12.*v.*7. *Rediqe pulvis ad terram, qod priùs fuerat: ſpiritus avtem ad Deum, qi primò dederat.* Heraclitus *Epiſt. ad Amphidamant.* 1. Ἐὰν δὲ φθάσῃ ὑπέρωλον γένηται τὸ σῶμα, δύσεται εἰς τὸ εἱμαρμένον. ἀλλὰ ἡ ψυχὴ δύσεται. ἀλλὰ ἀθάνατον ὂν χρῆμα εἰς θεῶν ἀναπήσεται μετάρσιον. δίξεται δέ με ἀιθέριοι δόμοι. *Qod ſi corpus omnino redundarit, deſcendet ad fatalem locum. At animus non deſcendet, ſed qum ſit immortalis, in cælum evolabit ſublimis. Eum accipient atheria domicilia.* Hinc de Sibylla prima fabuloſum illud ex Sarapionis *Epicis* apud Clementem *Strom. lib.*1. *pag.*304.*C.* Μηδὲ ἀποθανοῦσαν λῆξαι μαντικῆς. καὶ τὸ μὲν εἰς αἶρα χωρῆσαι αὐτῆς μετὰ τελευτὴν, τοῦ' ὅπερ τὸ ἐν φήμαις καὶ κληδόσι μαντευόμενον. τῷ δ' εἰς γῆν μεταβαλόντος σώματος, πόας, ὡς εἰκὸς, ἀναφυείσης, ὅσα ἂν αὐτὴν ἐπινεμηθῇ θρέμματα, ἀκριβῆ διὰ τῶν σπλάγχνων προφαίνειν τῶ μέλλοντος δήλωσιν. τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῆς εἶναι, τὸ ἐν τῇ σελήνῃ φαινόμενον πρόσωπον. *Ne mortuam qidem à divinandi arte ceſſaſſe: & id qidem qod ex ea in aërem receſſit poſt obitum, id eſſe, qod in ſortibus divinat & avguriis: ex eo avtem, qod in terram mutatum eſt, corpore, exorta eſt, ut conſentaneum eſt, herba, qacunqe eam beſtia comediſſent, ſcribit perfectum futuri cognitionem per exta hominibus ſignificaſſe. Ejus avtem animam exiſtimat eſſe faciem eam, qa apparet in luna.* qod eò potiùs refero, qia lucem dat loco Plutarchi *de ſera num. vindict. pag.* 566. *D.* ubi de Sibylla dicitur, ᾄδειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένῳ. *Qa in facie luna circumveheus futura caneret.* Vide *l.*5.§.4. & *l.*4.§.5, 14, 21, 23.

Ἢ τοῦτο διάλυσις καὶ τοιοῦτός τις σκορπισμὸς] legendum ἢ τοιοῦτος. vel, [ἢ] καὶ τ. Vide *ſuprà* §.32.

§. 51. Καὶ σίτοισι] Καὶ iſtic ſuperfluum videtur. verſus ſunt ex Evripidis *Supplic.* à Plutarcho etiam in *Conſol. ad Apollon. p.* 110.*C.* lavdati; qò loco verſiculus proximè hos prægreſſus iſte præfigitur;

Μισῶ δ' ὅστις χρήζουσιν ἐκλείπειν βίον, &c.
Odi ſuam qi vitam extendere expetunt, &c.

ſunt avtem variè admodum in Evripidis codicibus apud Marcum apúdqe Plutarchum concepti, qod eſt vitiatorum indicium ſatis clarum.

Σίτοισι καὶ πόλοις καὶ μαγγανεύμασι] At Plutarchus.

Βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγίνμασι.
Cibiſqe, potibiſqe, & magicis artibus.

Evripidis codices.

Ναυτοῖσι καὶ τραυματίαις καὶ μανίνμασι.

ubi Brodæus ναυβοῖσι, *qietè, laboris fugâ.* qod meritò rejicit Canterus & Plutarcho adhæret. qem ità probat Grotius ut opinetur tamen eſſe potuiſſe, νόσοισι καὶ τραυμαῖσι. qod mihi omnium minimè videtur veriſimile; *morbis* enim vitam protelari, ſaltem horum ope uti homines ad mortem remorandam, qis dixerit? at Camerarius ὄχοισι, vehiculis, legendum ſuſpicatur. Ego vel Marcum ſeqar lubens, vel Plutarchum, qi ut verbulo differant, ſenſu conveniunt.

Καὶ μαγγανεύμασι] Evripidis codices μανίνμασι, *oraculis*, qibus moniti caſus futuros declinent. Brodæus. Plutarchus μαγίνμασι, *carmine.* Grotius ut ad curationes magicas referatur. ego nec Marci noſtri μαγγανίνμασι ſpreverim. cùm & φίλτρα καὶ φάρμακα magica eô qoqe vocabulo uſitatiſſimè deſignentur. Qanqam alio forſan ſenſu iſtic accipi qeat, pro *ſcitamentis* nempe, ſive *cupediis.* qomodo uſus eſt Gregorius Nazianzenus *de amor. paupер. Orat.* 16. ubi λιπαρὰς τραπέζας καὶ τὰ μαγείρων καὶ ὀψοποιῶν μαγγανεύματα καὶ κομψεύματα, *nitidas menſas, coqorum, & eorum, qi epulas inſtruunt, lenocinia* conjunxit. Et Plinius *l.*10.*c.* 50. *Dedère & Parthi coqis ſuos mores. nec tamen in hoc mangonio qicqam totum placet.* Vel latiori etiam ſenſu, pro artificio omni, qô corpus humanum accurari ſolet. Unde *Mangonum ars*: & *venalitiorum mangonia*; Plinius *l.*21. *c.*26. & *puerorum mangoniſatio, ibidem l.*32.*c.*10. qâ pubem eorum retardari procurabant mangones, ſicut artificiis & accurationibus his, οἱ φιλόψυχοι ſenectutem & mortem etiam, qantùm poterant, ipſam. cæterùm & de magicis ac feralibus illis Plinius *l.*28.*c.*1. *Qis iſta invenit oſtenta? qis veneficia innocentiora effecit, qàm remedia? procul à nobis noſtríſqe literis abſint iſta. nos auxilia dicemus, non piacula.* Tum ſubjungit, qod Tragici mentem accedit prope; *Vitam qidem non adeò expetendam cenſemus, ut qoqo modo trahenda ſit.*

Παρεκτρέποντες ὄχεσιν] *avertentes currum* Xylander. qaſi ὄχον legerit. niſi typothetarum mendum fuerit. *canalem, aut fluvii curſum* Annotator Lugdunenſis. *curſum divertentes, metaphora ab his qi fluvios derivant & deflectunt* Brodæus. ὄλεθρον mavult Grotius. ego nihil mutem.

Θεόθεν δὲ πνέοι' ἄρον] Hæc aliunde ſunt.

Καμάτοις ἀνοδύρτοις] *Laboribus luctu lacrymiſqe calentibus* Xylander. *etiamſi miſeriam noſtram lugeamus* Caſaubonus. at qid ſi ἀνοδύρτοις *minimè flendis avt lugendis* verterimus? poſſit enim etiam oboriri ſuſpicio, ſcripſiſſe Xylandrum *carentibus* non *calentibus.* ut ſit κάμασιν ἀνόδυρτοι, *labores*, ſi cum Flacco loqamur, *illacrymabiles*; vel eô ſenſu qô *Platonem* ille *illacrymabilem* dixit, *carm. lib.*2. *Od.* 14. *qos lugere fereqe fruſtrà fuerit.*

(Τί γὰρ ἰλαρὸν ἐτ' ἐς' ἄπρακτ]'
Ὀδυρόμενον δονεῖν καρδίαν;
Nam qid levat tandem mala,
Qaſſare corda luctibus?

Bacchylides apud Stobæum *tom.*2.*tit.* 109.) vel qô fortes illos priſcos Agamemnone priores *illacrymabiles* ignotóſqe *l.*4. *Od.*9. *qi minimè lugeantur*, ſive *qi lugendi non ſint*, ſed ſtrenuè alacritérqe perferendi. Seneca *Ep.* 107. *Malus nailes eſt qi imperatorem gemens ſeqitur.* Et *qæſt. nat. l.*3. *præfat. Flere, qeri, ingemere; deſciſcere eſt.* qanqam & ἀνοδύρεσθαι eſt θρηνεῖν, κλαίειν, *lugere, flere* Svidæ. atqe indè poterit τὸ ἀνόδυρτος deduci.

§. 52. Καββαλιώτερος] *profuſior.* D. Bootius ut ſit ἀπὸ τῦ καταβάλλειν *dependere, impendere, inſumere.* qomodo Svidas ex Amipſiæ *mœchis*;

Καὶ σὺ μὲν ἦλθες, καββαλὼν τριώβολον.
Et tu qidem veniſti depoſito, ſoluto triobolo.

id

1. *Ità Grotius.* Βλαστόντα γῆς. *Philo.*

a Inf.§.54. κρέπρον, ἀδὲ αἰδημονέστερον, ἀδ' [a] ὑπακτότερον
b Sup.§.26. ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ἀδὲ [b] ὑμνέστερον ποῖς τὰ τ̃
c L.2.§.17. πλησίον παροράματα.
l.5.§.3.14.
l.6.§.2.
d L.12.§.23 §. 53. [c] Ὅπου ἔργον ἁπλεξίᾳ δύναῖ κ̃ τὸν
e Inf.§.74. [d] κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ ἀδὲν δεινόν.
f L.6.§.17. ὅπου γὰρ [e] ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι, [f] ἀλλὰ τ̃ ἀιοδό-
gL.10.§.12 σης, καὶ κ̃ τὴν κατασκολὴν ποιήσης ἐνεργείας,
h L.5.§.16. ἐκεῖ ε ἀδεμίαν βλάβην ὑφορατέον.
l.10.§.32.
i L.2.§.11. §. 54. [h] Παντα χ̃ καὶ διηνεκῶς [i] ἐπί σοί ἐστι, καὶ
l.3.§.12. kL.6.§.2.32 k τῇ παρούσῃ [l] συμβάσῃ θεοσεβῶς ἀαρεσκεῖν, κ̃ τοῖς
l L.5.§.27. l.10.§.6.11. παρ̃σιν [m] ἀνθρώποις κ̃ δικαιοσύνην ποσφέρεσθ,
mSup.§.28. καὶ τῇ * ἕξῃ φαντασίᾳ ἐμφιλοσοχεῖν, ἵνα [n] μήπι
l.4.§.33. * παρούσῃ ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.
n L.4.§.22. §. 55. [o] Μὴ ποβλέπε ἀλλότρια ἡγεμονικά.
Inf.§.55.l. 8.§.7. ἀλλ' ἐκεῖ βλέπε [p] καὶ [q] ὑπὸ, [q] ἐπὶ τί σε ἡ φύσις
o L.2.§.8.l. ὁδηγεῖ. ἥτε ἓ ὅλε, ἀλλὰ τ̃ συμβαινόν̃ων σοι, καὶ
5.§.3. ἡ σὴ, ἀλλὰ τ̃ πρακτέων ὑπό σε. [r] πρακτέον ἓ ἑ-
p L.8.§.60. q Inf.§.56. κάστῳ τὸ ἐξ̃ης τῇ κατασκολῇ. κατεσκέασται ἓ τὰ
l.8.§.1.
r L.5.§.16.

ralior, nè modestior, nè ad casus qosvis obsequentior, nè adversùs aliorum errata placidior.

§. 53. Ubicunqe effici poterit opus ullum secundùm rationem eam, qæ mortalibus est cùm Diis ipsis communis, nihil ibi potest esse grave. ubi enim fructum consequi licet actionis prosperè fluentis, & juxta conditionis propriæ naturam progredientis, nulla ibi supereſt damni suspicio.

§. 54. Omni loco omníqe tempore, in te situm est, & casu præsenti piè acqiescere, & cum hominibus præsentibus secundùm jus fâsqe versari, & visa præsentia peritè explorare, neqid incompertum clam subrepat.

§. 55. Nolito aliorum mentes circumspicere, sed eò rectâ intuere, qò natura te ducit; natura, inqam, universi, in eis qæ tibi contingunt, & tua etiam, in eis qæ tibi sunt agenda. illud avtem est unicuiqe agendum, qod est conditioni ipsius consentaneum. porrò, condita sunt, reliqa

ANNOTATIONES.

id est, καταβαλών. indè καβολή. Svidas idem, καθάπερ οἱ ἐρανισαὶ τὰς καταβολὰς ποιοῦνται τῶν χρημάτων. *Qemadmodum symbolorum collatores pecuniarum collationes in orbem redeuntes faciunt.* Et Gregorius Nazianzenus *de pace* 3. *ad lib.* 4. §. 20. πολλὰ ἂν καβίβαλον χρήματα. *numerarem multas pecunias*, & sit sensus, *fieri potest, ut profusior sis; ut tamen nihilo liberalior eâ ratione existas. Falluntur enim*, qibus *luxuria specie liberalitatis imponit.* ut Tacitus *hist. l.* 1. & ut Plinius in *paneg. Ambitio*, & *jactantia*, & *effusio*, & *qidvis potius qàm liberalitas existimanda est, cui ratio non constat.* Itaqe Seneca *Epist.* 121. *Non voco ego liberalem, pecunia sua iratum. multum interest, utrùm qis dare sciat, an servare nesciat. multi sunt, qi non donant, sed projiciunt.* id est, καταβάλλωσι, sive καββάλλωσι, prout Hesiodus in *Theogon.*

Κάββαλ' ἐνὶ πόντῳ.
In mare projecit.

de talibus Tacitus libro superiùs indicato. *Perdere iste sciet, donare nesciet.* Et Epicharmus apud Plutarchum in *Pelopid.* & *de garrul.*

Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἐσσ'. ἔχεις νόσον, χαίρεις διδύς.

ità enim est concipiendum, ut versus consistat.

Liberalis haud es ipse: morbum habes, lubet dare.

Ego malim καββαλικώτερος. qomodo mox κοινωνικώτερος. (ità enim scribendum, non κοινωνικότερος) & cum Xylandro *luctæ peritiorem* intelligi. nam καββάλιον pro *luctatore*, qod Xylander avtumat dici, exemplo carere existimo. καβαββάλλειν *dejicere, prosternere*, de colluctantibus est freqentissimum: qos ait Galenus *in Hippocr. aphor.* 3. Αὐτὸ τοῦτο ἔργον ποιεῖσθαι καβὰ τὸν βίον ἅπανβα, τὴν διατριβὴν ἐν γυμνασίοις τῷ καβαββάλλειν ἑτέρους ἕνεκα. *Qibus hoc est totius vita institutum, assiduè operam dare exercitationibus, ut alios dejiciant.* Eustathius *ad Hom. Il. l.* v. 206. Τὸ κάββαλεν, ἢ ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἔβαλεν, ὅ ἐστι, ἔθετο. ἢ βασάξας ἄνω, εἶτα κατεβίβετο. ὅτω καὶ ὁ παλαιστὴς καταββάλλει τὸν ἀντίπαλον. Τὸ κάββαλεν, *vel simplicister pro* τοῦ ἔβαλεν, *hoc est* ἔθετο: *vel cum sursum sustulisset, postea depositit, sicut & luctator prosternit in lucta adversarium.* itaqe artem istorum Galenus idem *l. ad Thrasybul.* non tam γυμναστικὴν dici postulat, qàm καταβλητικήν. sive, ut Lacones efferebant, καββαλικήν. qi &, inqit is, καββαλικώτερον ἑαυτῶν γε φασὶν εἶναι τὸν ἐν ταύτῃ τεθραμμένον, ἢ ἰσχυρότερον. *in hoc studio enutritos, non validiores sese dicunt esse, sed prosternendi peritiores.* Atqe ità revera Spartanus qidam avtore Plutarcho in *Apophth.* de antagonista suo, à qo in certamine superatus & prostratus fuerat, dixisse fertur; ὦ μὴν ἓν κρείσσων, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *non est melior me avt fortior, sed dejiciendi sive prosternendi peritior.* Qò & respexisse Marcum istic, mihi probabile admodum videtur: qasi dixerit, Καββαλικώτερός σε ἐσί τις; vel, ἄλλος τίς ἐσι; est *aliqis te luctæ peritior*, sive corporis robore viribúsqe validior? at te benignior, avt modestior, &c. nè existat. hoc enim in te positum est: illud non item. vel, hoc si minùs extiterit, nihil est qòd ea in re, avt ille superiorem te esse sese glorietur, avt ipse ab ullo superari te dedecus ullum existimes. Qod Agesilaus aliqandò Persarum regem magnum prædicanti, Τί δ' ἐμοῦ γε μείζων ἐκεῖνος, εἰ μὴ καὶ δικαιότερος; *Qi major me ille sit, si non etiam justior est?* Plutarchus *Prof. ind. pag.* 78. *D.* qòd contractiùs & λακωνικώτερον dici poterat, Τί μείζων, εἰ μὴ ἀμείνων; Plato *Ep.* 4. Ἀνδρείας μὲν γὰρ, καὶ τάχει, καὶ ῥώμῃ δυσεγκεῖν, δόξειεν ἂν καὶ ἑτέρων εἶναί τινῶν. ἀληθείας δὲ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, καὶ τῇ περὶ πάντα ταῦτα εὐσχημοσύνῃ, ξυμφαίη τις ἂν τὰς ἀντιποιουμένας τὰ τοιαῦτα τιμᾶν, εἰκότως τῶν ἄλλων διαφέρειν. περὶ τούτων δ' ὁ μέγιστός ἐσιν ἀγών. *Nam fortitudine qidem, celeritate, ac robore præstare tale est, ut aliorum qoqe esse possit: sed veritate, justitiâ, magnificentiâ, & hujusmodi qadam honestate & dignitate præcellere, ad eos, qi ista gerunt, & talium sibi gloriam vindicant, pra cæteris attmet. De his maximum vobis propositum est certamen.* Nihil, opinor, ad Marci mentem aperiendam accommodatius dici potuit. Vide ad *l.* 3. §. 4. Epictetus *Enchir. c.* 42. Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύνακλοι, ἐγώ σε πλουσιώτερός εἰμι. ἐγώ σε ἄρα κρείσσων. ἐγώ σε λογιώτερος. ἐγώ σε ἄρα κρείσσων. ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συνακλοί. ἐγώ σε πλουσιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα κλῆσις τῆς σῆς κρείσσων. ἐγώ σε λογιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων. σὺ δέ γε ὅτε κλῆσις ἐσί, ὅτε λέξις. *Orationes hæ non cohærent. ego sum te locupletior, ergò sum te melior. ego sum te eloqentior, ergò sum te melior. At illæ magis cohærent: ego sum te divitior, mea ergo pecunia tua præstat: ego sum te eloqentior, mea ergo dictio tua præstat. Tu verò nec pecunia es, nec dictio.* Gemina habes *l.* 5. §. 5. & *infrà* §. 66. Adnotaverat nescio qis ad periochæ hujus caput verba hæc. ὐκ ἔσιν ἀρχὴ τοῦτο, ἀλλὰ τῶν ἀνωτέρω τῶν πρὸ τῶν Πλαβωνικῶν συναφές. qod in contextum postea cùm irrepsisset, nos denuo furcillavimus: eò magis, qia etiam frivolum, falsum est, non alienum duntaxat.

Εὐτακτότερος ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν] Translatum à re militari, in qa de eis usurpatur, qi, qicqid obvenerit, ordinem non turbant, qicqid fuerit injunctum, citra tergiversationem avt qerimoniam exequuntur. Xenophon *Cyri instit. lib.* 1. Εὐτακτοτέρους καὶ ὑπακουστέρους ποιεῖ. *Obsequentiores & obedientiores reddit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ὁ καλὸς καὶ ἀγαβὸς, μεμνημένος, τίς τ' ἐσὶ, καὶ πόβεν ἐλήλυβε, καὶ ὑπὸ τίνος γέγονε, πρὸς μόνῳ τούτῳ ἐσὶ, πῶς τὴν αὐλοῦ χώραν ἐκπληρώσῃ ἐυλάκλως καὶ ὑπειβῶς τῷ θεῷ. *Vir bonus & sapiens memor qis sit, & unde venerit, & à qo factus sit, in eo solo elaborat, qo pacto suam stationem ritè tueatur, Deóqe suam probet obedientiam.*

§. 53. Ὅπου ἔργον] Vide *l.* 5. §. 3, 14.

Κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον] Vide *ad l.* 3. §. 4. συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν, *cognatum esse rationale omne.*

Ὠφελείας τυχεῖν] ità *infrà* §. 74. Ὠφέλεια, πρᾶξις κατὰ φύσιν. *Emolumentum est actio omnis natura consentanea.* Et *l.* 11. §. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς; ὐκῶν ὠφέλημαι; *Nunqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipso accepi.*

§. 54. Παντα χ̃ καὶ διηνεκῶς] Vide *l.* 8. §. 45. Seneca *Medeâ*, 2. 1.

Nusqam potest non esse virtuti locus.

Ἐπὶ σοί ἐσι] Vide *ad l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν. & *l.* 10. §. 32.

Τῇ παρούσῃ συμβάσει] ità deinceps legendum καὶ τῇ παρούσῃ φαντασίᾳ.

Θεοσεβῶς ἀναρεσκεῖν] Vide *ad l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 10. §. 21. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Οὕτω ἐφίσησι καὶ ἀνοεῖ, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προσκαλατάξῃ ἑαυτὸν, διελίντεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προσκαλατάξας; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ καὶ αὐτὸς θέλῃ. καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. *Imo vir prudens ita rem considerat, hanc rationem secum init; si Deo se dederit, se iter tutò confecturum. Qid est illud, dedere se Deo? Ut qod ille voluerit, & ipse velit: & qod ille noluerit, nec ipse velit.* Vide *infrà* §. 56. Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit.*

Ἐμφιλοσοχεῖν] compositio duriuscula, sed gemina illi Epicteti *Dissert. l.* 2. *c.* 20. ὃ προσφιλοσοχεῖ, &c. Sunt avtem compositiones istiusmodi apud Stoicos nimiò qàm familiares. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 5. *ad l.* 4. §. 1.

§. 55. Τὸ ἐξῆς τῇ κατασκευῇ] Vide *l.* 5. §. 16. & *suprà* §. 53.

ità

qa qidem rationalium gratiâ, qemadmodum & in re omni alia, deteriora præstantiorum; rationalia verò sui invicem. itaqe in hominis natura primum ac præcipuum est societatem colere; secundum, corporis affectionibus nevtiqam succumbere. est enim hoc motus rationalis & intellectualis proprium, circumscribere semet, & nec sensus nec affectus motibus unqam superari: animalis enim uterqe est. vis avtem intellectualis principatum sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur. jure qidem. etenim intellectus natus est eis omnibus uti. tertium in natura rationali est, lapsu & seductione immunem esse. his igitur adhærens mens rectâ procedat, habétqe qicqid suum est.

§. 56. Tanqam vitâ jam functus, ejusdémqe munere defunctus planè, qod reliqum est tanqam ex abundanti, naturæ convenienter fac vivas.

§. 57. Id solum diligas, qod obvenit, & à fato destinatum est tibi. ecqid enim magis est congruum?

§. 58. In omni casu eos ob oculos habeas, qibus eadem cùm contigissent,

μὴ λοιπὰ τ λογικῶν ἕνεκεν, ὥσπερ κ ἐπὶ παντὸς ἄλλυ, [a] τὰ χείρω τ κρειττόνων ἕνεκεν, [b] τὰ δὲ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν προηγύμενον ἐν τῇ τ ἀνθρώπυ κατασκευῇ, [c] τὸ κοινωνικόν ἐστι. δευτέρον δέ, [d] τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσεις. [e] λογικῆς γὰρ κ νοερᾶς κινήσεως ἴδιον [f] περιορίζειν ἑαυτῷ, & μήπ᾽ε ἠττᾶσθαι μήτε αἰσθητικῆς μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. ζωώδεις γὰρ ἑκάτεραι. [g] ἡ δὲ νοερὰ ἐθέλει πρωτισεύειν, κ μὴ κατακρατεῖσθαι ὑπ᾽ ἐκείνων. δικαίως γε. [h] πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. τρίτον ἐν τῇ λογικῇ κατασκευῇ [i] τὸ ἀπρόπλωτον κ ἀνεξαπάτητον. τούτων δὲ ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν [k] εὐθέα περαινέτω, κ [l] ἔχέ τὸ ἑαυτοῦ.

§. 56. Ὡς ἀποθνητέον δεῖ & μέχρι νῦν βεβιωκότι, [m] τὸ λοιπὸν [n] ἐκ τοῦ περιόντος, ζῆσαι κ τιμᾶν φύσιν.

§. 57. [o] Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον κ᾽ συγκλωθόμενον. [p] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

§. 58. Ἐφ᾽ ἑκάστου συμβάματος ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, [q] οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν,

a L. 5. §. 30.
b Sup. §. 13.
c L. 3. §. 4. Inf. §. 67. l. 9. §. 23. l. 11. §. 37.
d L. 3. §. 6. Inf. §. 64.
e L. 3. §. 16. l. 5. §. 26. l. 11. §. 1.
f Inf. §. 67.
g L. 2. §. 2. l. 11. §. 20.
h L. 5. §. 21. Inf. §. 68. l. 10. §. 38.
i L. 3. §. 9. l. 4. §. 49. Sup. §. 54.
k L. 5. §. 14. 34. l. 6. §. 26. l. 10. §. 11. 12.
l L. 9. §. 42. l. 11. §. 1.
m Sup. §. 46.
n L. 6. §. 42.
o L. 3. §. 4. Sup. §. 54.
p L. 4. §. 23. 33. 34.
q L. 4. §. 3. 32. l. 11. §. 6. 18.

ANNOTATIONES.

ità *l.* 12. §. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. *Qicqid natura consentaneum contingit.* Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 1. *p.* 286. *C.* Φύσει δ᾽ ἂν κοινωνικὸς καὶ δικαίως ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐδημιούργησεν. *Nos rursus natura ad societatem & communicationem aptos justósqe Deus fabricatus est.*

Τὰς σωματικὰς πείσεις] Vide *ad l.* 3. §. 6.

Τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν] Vide *l.* 5. §. 16. & Epictetum *Dissert. l.* 2. *c.* 8.

Ἡ νοερὰ ἐθέλει πρωτισεύειν] Vide *ad l.* 2. §. 2. Ψυχῆς τάξις ἡγεμονικωτέρα. *Animæ principatum obtinet.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1096. *D.* & in ista principatum obtinet τὸ ἡγεμονικὸν καθ᾽ ἑξιν sic dictum. Ἄλογον δὲ τὸ κράτιστον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡττᾶσθαι ὑπό τινος. *Quandoqidem alienum sit, qod in nobis potentissimum, firmissimúmqe est, vi ab aliqo superari.* Aristoteles *Ethic. magn. l.* 2. *c.* 6. Et *Evdem. lib.* 5. *cap.* 12. Ἄτοπον ἂν εἴην, εἰ τὸ χεῖρον ταύτης ὂν, κυριώτερον αὐτῆς ἔσαι. *Absurdum esse, si qod illâ deterius est, dominatum obtineat.* Idémqe *polit. l.* 1. *c.* 5. Τὸ ζῶον πρῶτον συνίστησιν ψυχῆς καὶ σώματος, ὧν τὸ μὲν ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δὲ ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. — ἔστι δ᾽ ἐν πρῶτον ἐν ζώῳ θεωρῆσαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ πολιτικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τῷ σώματος ἄρχει, δεσποτικὴν ἀρχήν. ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν. *Animal constat primum ex anima & corpore: qorum alterum imperat secundum naturam, alterum paret. Oportet autem considerare naturam non in corruptis, sed in his qa magis se habent secundùm naturam — Est igitur primum in animali perspicere imperium dominicum & civile. Nam animus qidem in corpus dominicum habet imperium: mens vero in appetitum civile & regium.* Salustius *bell. Catilin. Nostra omnis vis in animo & corpore sita est. animi imperio, corporis servitio magis utimur.* Tertullianus *de bapt. c.* 4. *Spiritus dominatur; caro famulatur.* Et Avgustinus *Homil.* 37. *Anima dominatur; caro servit: anima superior est; caro subjecta est.* Rectè itaqe Hesychius in *Ascetic. c.* 1. §. 33. Μὴ ἀγνοείτω τὴν κυρίαν καὶ ἄφθαρτον, ἡ φθαρτὴ πηλὸς καὶ ὕλη. *Ne ignores esse dominam & incorruptibilem. Corruptibile est lutum & ancilla.* Vide *infrà l.* 10. §. 38.

Χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις] Probat hinc mentis principatum Epictetus *l.* 2. *c.* 23. Vide *ad lib.* 5. §. 21. & *l.* 10. §. 39. Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 346. *D.* Ἐν μέν γε ὅπλοις, καὶ τοῖς μαχίμοις ζώοις, δι᾽ ἀμψύχων τε καὶ ἀψύχων, ψυχὴ τὸ πάσχον ἐστὶ καὶ νοῦς. ἐν δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν, ὧν ἐπικρατοῦμεν τῇ ἀρετῇ, λογισμός ἐστι τὸ ταττόν. *In armis qidem & pugnacibus animalibus, per animata & inanimata, anima & mens est id qod ordinat. In animæ autem perturbationibus, in qas virtute dominatum obtinemus, ratiocinatio est id, qod est ordinandi potestate praditum.*

Τὸ ἀπρόπλωτον] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Εὐθέα περαινέτω] Vide *ad l.* 10. §. 11, 12.

Ἔχει τὰ ἑαυτοῦ] ἀπέχει, forsan. qod est significantius, & Marco familiare. Vide *ad lib.* 4. §. 49.

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκότα καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα] Periochæ istius Senecâ meliorem interpretem frustrà qæsiveris. Sic ille *Epist.* 12. *Sic ordinandus est dies omnis, tanqam cogat agmen, & consummet atqe expleat vitam. Pacuvius qi Syriam usu suam fecit, cùm vino & illis funereis epulis sibi parentaverat, sic in cubiculum ferebatur à cœna, ut inter plausus exoletorum hoc ad symphoniam caneretur, βεβίωκα, βεβίωκα. nullo non se die exsultat. hoc qod ille ex mala conscientia faciebat, nos ex bona faciamus, & in somnum ituri, lati hilaréqe dicamus. Vixi, & qem dederat cursum fortuna peregi. crastinum si adjecerit Deus, lati recipiamus. ille beatissimus est & securus sui possessor, qi crastinum sine solicitudine expectat. qisqis dixit, Vixi, qotidie ad lucrum surgit.* Qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superveniet, qæ non sperabitur hora.

Idem Seneca *Epist.* 101. *Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum sit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus.* Martialis *l.* 4. *Ep.* 54.

Si sapis, utaris totis, Coline, diebus:
Extremúmqe tibi semper adesse putes.

Evmolpus apud Petronium: *Ego sic semper & ubiqe vixi, ut ultimam qamqe lucem, tanqam non redituram consumerem.* Vide *ad l.* 3. §. 8.

Ἐκ τοῦ περιόντος] idem qod *l.* 6. §. 41. ἐκ περισσείας, *ex abundanti.*

§. 57. Μόνον φιλεῖν] hoc est, qod Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Ἀρκεῖσθαι τῷ διδομένῳ. *Ut eo, qod datum est, sis contentus.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 12. Vide & Democritum *suprà ad* §. 27.

Τί γὰρ ἁρμοδιώτερον] Vide *ad l.* 4. §. 18. & *l.* 10. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο οὖν τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκεῖν; *Numqid aliud mavis qàm id qod magis conducit? Qid autem magis conducit qàm qod Deo visum est?* & *l.* 4. *c.* 7. Κρεῖττον ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius est qod Deus vult qàm qod ego,* malè ista cum seqentibus commisit Xylander.

§. 58. Οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν] Ità solatur se Merope in Evripidis *Cresphonte*: (Plutarchus exhibet in *Consol. ad Apollon.*)

Τεθνᾶσι παῖδες ἐξ ἐμοῦ μόνης βροτῶν,
Οὐδ᾽ ἀνδρὸς ἐστέρημαι θ᾽. ἄλλαι μύριαι
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησαν, ὡς ἐγώ, βίον.
Orbata natis mortuis, spolior viro,
Non sola ego hominum: mille sunt aliæ, qibus
Toleranda fuit hæc vita, qæ nunc est mihi.

Grotius. Juvenalis *Sat.* 13.

— *nec rara videmus*
Qæ pateris? casus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio fortuna ductus acervo.

Itaqe ut Menander:

Παρηγόρει τὰ κακὰ δι᾽ ἑτέρων κακῶν.
Solare alienis ex damnis velis tua.

Siqidem ut Seneca *Troad.* 4.

Ferre qam sortem patiuntur omnes,
Nemo recusat.

Qem & vide ulteriùs id argumenti *ibidem* protelantem. Vide & *ad l.* 11. §. 12. de Tragœdiarum usu. Facit huc Democriti techna illa, qâ Dario uxoris obitum impotentiùs simul ac obstinatiùs lugenti illusit. Spem faciebat regi posse se illam vitæ restituere, si res ad id perficiendum necessariæ suppeditarentur. rege nihil non libentissimè suppeditaturum se pollicente; reliqa qidem omnia sibi suppetere ajebat, unicum tantùm deesse. id qidnam esset percontanti, respondit, Ἐι τριῶν ἀνεπιθήτων ὀνόματα τῷ τάφῳ τῆς γυναικὸς ἐπιγράψειεν, ἐυθὺς ἀνεβιώσεσθαι. h. e. *Si uxoris tumulo tria tantùm nomina inscriberet hominum, qi sine luctu vitam exegissent, fore statim ut revivisceres illa.* Narrat Julianus Imperator *Epist.* 38. ἀνεπιθήτων autem nomine intelligo potiùs, *qi neminem luxissent,* qàm cum Gallo interprete, *qos nemo luxisset.* Subjungit enim Julianus

νεν, ἔπεσπα ἤχθοντο, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο. νῦν
a L.6. §.27. l.9.§.26,27. ἂν ἐκεῖνοι πᾶ; ἀθαμῶ. τί ἂν καί σου θέλεις ὁμοίως;
b L.6. §.50. Inf.§.68. ἀχὶ ἢ [a] τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν τοῖς τρέπουσι καὶ τρεπομένοις; [b] αὐτὸς ἢ ὡδὶ τὸ
c L.4.§.1. * σοι f. πῶς χρῆσθ αὐτοῖς ὅλῳ γίνεσθ; χρήσῃ γὰρ κα-
* πρ.στ. καὶ θ. κ. λῶς, καὶ [c] ὕλη * σε ἔρει. μόνον * προσεχε, καὶ
d Sup.§.15. [d] θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι, ὅτι παντὸς ἔ προσ-
Inf.§.67. * [ἐπ'] ἀμφ. f σεις. καὶ μέμνησο * ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ * διάφορον
* ἀδιάφ. ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις.

L.6.§.32. §. 59. [e] Ἔνδον βλέπε, ἔνδον [f] ἡ πηγὴ τοῦ
e L.8.§.28. l.10.§.38. ἀγαθοῦ, καὶ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ
f Inf.§.62. l.8.§.51. σκάπτῃς.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι. καὶ μὴ διερρίφθαι,

ægrè tulerunt, pro insveto habuerunt, qiritati sunt. at ubi tandem jam illi? nusqam planè. cur tu igitur horum similis esse velis? avt cur non potiùs motus alienos eis relinqas, qi his alios afficiunt, & afficiuntur ipsi; ipse totus in hoc intentus, qo modo casibus istiusmodi utare? etenim rectè uti poteris; virtutisque materiam tibi suppeditabunt. tu tantùm attende tibi, atqe in omni actione tua bonum præstare te velis. deniqe in utroqe horum memineris, medium qiddam esse illud, circa qod actio versatur.

§. 59. Introspice te. intus est boni fons, qi perenniter scatebit, si jugiter foderis.

§. 60. Corpus etiam fixum esse oportet, ut nec mo-

ANNOTATIONES.

Democritum, cùm rex μηδένα ἄνδρα, *virum nè unum* qidem istiusmodi reperire posse se profiteretur, more suo ridentem subjecisse, Ἐπί, ὦ πάντων ἀνοητώτατε, θρηνεῖς ἀνοήτως, ὡς μόνῳ σοι ἀλγεινῷ τοσούτῳ συμπλακείς, ὃ μηδὲ ἕνα τῶν πώποτε γεγονότων ἄμοιρον ἀνοίας πάθους ἴσχειν ἐυρεῖν; *Et te, omnium ineptissime, non pudet lugere, qasi solus malis istiusmodi conflictareris, cùm nè unum qidem ex omnibus qi unqam fuerint, reperire possis, cui ejusmodi nihil qicqam obtigerit?* Interpretationem vocabuli confirmat & Lucianus in *vita Demonactis Cynici*, p.865. qem ille Herodi Attico filii mortem immoderatiùs lugenti, pari technâ illusisse refert, τῷ παιδὸς τὸ εἴδωλον ἀναγαγεῖν, *filii umbram ex inferis reducere*, pollicitum, εἰ μόνοι ἀνθρώπων ἀνομάσειε μηδένα πώποτε πεπενθηκότα. *Si tres tantùm homines illi nominaret, qi neminem unqam luctu essent prosecuti.* qod ille cùm præstare neqiret, subjecisse Cynicum; Εἶτ', ὦ γελοῖε, μόνος ἀφόρητα πάσχειν νομίζεις, μηδένα ὁρῶν πένθους ἄμοιρον; *Tandem, o ridicule, an te solum intolerabilia ferre existimas, neminem videns luctus expertem.* Ità Juliano qi ἀπένθητος dicitur, idem Luciano πένθους ἄμοιρος nuncupatur. Nec inficetum Socratis illud qod Plutarchus *ad Apollon.* sic refert. Εἰ συνεγκαιμεν εἰς τὸ κοινὸν τὰς ἀτυχίας, ὥστε διελέσθαι τὸ ἴσον ἕκασον, ἀσμένως ἂν τὰς πλείους τὰς ἀυτῶν λαβόντας ἀπελθεῖν. *Si in unum congereremus nostras adversitates, ea conditione, ut aqalem inde qisqe portionem avferret, plerosqe libenter receptis, qas attulissent, abituros.* Herodotus *lib.*7.*p.*493. *B.* his verbis expressit: Εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήια κακὰ εἰς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισιν. ἐπισκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀτασθαλίας ἕκαστοι ἀυτῶν ἀποφερόμενοι ὀπίσω, τὰ ἑωυτῶν ἀπενείκαιεν. *Si omnes homines, qi domestica mala in medium contulissent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorum intuiti jussissent, libenter reportaturos rursum singulos ea qa ipsi attulissent.*

Περὶ τὸ πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλῳ γίνεσθαι] Utile admodum documentum, ut non tam animo obturbemur de eis qæ nobis fecius obtigerint, qàm cogitationem in hoc totam defixam habeamus, qomodo eventus illos adversos probè utendo, in rem nostram convertamus. Facit huc cumprimis totus ille Plutarchi tractatus *de utilitate ex inimicis capienda.* Sed & Maximi Tyrii *Dissert.*35. Ὅτι ἔστι καὶ ἐκ τῶν περισάντων ὠφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Et Epicteti *l.*3.*c.*20. Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἐκτός ἐστιν ὠφελεῖσθαι. *Posse fructum è rebus externis omnibus capi.*

Ὕλη σου ἔσται] σοι, malim. Vide *ad l.*4.§.1,49. & *l.*10.§.33. & *infrà* §.68. Epictetus *l.*4.*c.*10. Ἔξεστί σοι παντὶ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν. καὶ ὑδείς σε κωλύσαι δύναται. μηκέτι οὖν μοι λέγε, Πῶς γένηται; πῶς ἀποβῇ; ὅπως γὰρ ἂν γένηται, σὺ αὐτὸ θήσεις καλῶς, καὶ ἕσαι σοι τὸ ἀποβὰν εὐτύχημα. *Licet tibi qolibet eventu secundum naturam uti, & nemo te prohibere potest. Noli ergò posthac mihi dicere, qomodo cadet? Utcunqe enim ceciderit, tu rectè de eo statues, & ipse eventus tibi prosper erit.*

Μόνον πρόσεχε, καὶ θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι] Ni vitiosa sit scriptura; σεαυτῷ καλὸς, i. e. *tibi bonus*, dicit, non eô sensu, qô Jason Syracides *c.*14.*v.*5. Ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθὸς ἔσαι; *Qi sibi neqam, cui bonus?* qô Psaltes *Psal.*49.*v.*18. *Cùm tibi benefeceris, collaudabunt te homines.* avt qô Evripides versu illo celebratissimo, apud Platonem *Hipp. maj.* Ciceronem *ad famil. lib.*13. *Epist.*15. Plutarchum *de latend.* in *Alex.* & *Caton. maj.* Lucianum *Apolog.* Stobæum *tom.*2. *tit.*3. alios.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ ἑαυτῷ σοφός.
Odi professum sapere, sibi qi non sapit.

Sed qô Apostolus dixit, *ad Rom.c.*14.*v.*22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. *Fidem habes? habe apud te in conspectu Dei.* i. e. sis temetipso Deóqe teste contentus. μὴ πόμπευε, μηδ' ἀλαζονεύου. *ne publicè ostentes, neve te insolenter geras.* Epictetus *l.*3.*c.*23. qô Socrates in *Platonis Sympos.* tibicinam jubet, αὐλεῖν ἑαυτῇ, *sibi canere.* Unde Ismenias, eundémqe imitatus Julianum in *misopog.* Ταῖς μούσαις ἅσω, καὶ ἑαυτῷ. ex Antigenidis præceptoris monito, *qi populo minùs placentem jussit, sibi canere & Musis.* Cicero Bruto. qô Epictetus *l.*4.*c.*8. Σαυτῷ φιλοσόφησον. *Tibi ipsi philosopharе.* qi & *ibidem* de Evphrate, Καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπικρυπτόμην λανθάνειν φιλοσοφῶν, καὶ ἦν μοι, φησὶ, τοῦτο ὠφέλιμον. πρῶτον μὲν γὰρ ἥδεσαν, ὅσα καλῶς ἐποίουν, ὅτι δι' ἐμὲ τοὺς θεατὰς ἐποίουν, ἀλλὰ δι' ἑμαυτόν. ἦσθιον ἑμαυτῷ καλῶς, κατεσκαλμένον εἶχον τὸ βλέμμα, αὐτὸν περιεπάτουν. πάντα ἑμαυτῷ καὶ τῷ θεῷ. *Rectè ajebat Evphrates, se longo tempore dissimulasse philosophiæ studium, eámqe dissimulationem sibi profuisse. Primùm enim scivisse se, qa rectè faceret, ea se non facere propter spectatores, sed propter semetipsum: se sibi ipsi rectè comedisse, composito fuisse oculis, in deambulationibus servasse modum: omnia sibi & Deo præstitisse.* Gregorius Nazianzenus *Ep.*60. Τοὺς μὲν πολλοὺς ἔα χαίρειν, καὶ ἔστω κολοιοὺς πλῆσαι αὐτῶν δοκιμάζοντας. αὐτὸς δὲ σεαυτῷ χρῶ συμβούλῳ καὶ τῷ θεῷ. *Homines qidem imperitos valere sine, & graculos esse, aqilarum volatum explorantes: te autem ipsum & Deum in consilium adhibe.* Vide *infrà* §.67. & *l.*9.§.26. & *l.*10.§.9. Xylander. *Stude, ut tibi ipsi in omnibus actionibus honestatem consecutus videaris.* qem & Casaubonus sequitur. Cæterùm, ut qod revera subesse sentiam, liberè eloqar; hæc omnia præter Marci mentem prorsus existere avtumo; locúmqe, qi trajectione laborat, ità operâ leviculâ restituendum. μόνον πρόσεχε σεαυτῷ. καὶ θέλε καλὸς εἶναι ἐπὶ παντὸς ἔ πράττεις. formula familiaris in eis, qibus cavtio præcipitur, monitis. πρόσεχε σεαυτῷ. & προσέχετε ἑαυτοῖς. Siracides *c.*29. *v.*23. Lucas *Evang. c.*17. *v.*3. & *c.*21. *v.*34. & *Act. c.*5. *v.*35. & *c.*20. *v.*28. pro qo & Paulus, ἔσχε σεαυτῷ, dixit, *ad Tim. Ep.*1.*c.*4. *v.*16.

Καὶ μίμνησο ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] legendum forsan, καὶ μίμνησο ἐπ' ἀμφοτέρων. ὅτι ἀδιάφορον, ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις. in utrisqe autem illis, hoc est, tum in illis sibi dimittendis, qi secius se gerunt, tum & in rerum istarum, qæ contingunt, usu, medium qiddam esse, nec bonum scilicet, nec malum, illud circa qod actio tua versatur. Hæc ex conjectura non improbabili. nam interpretes qæ repræsentant, qomodo ex lectione, qam admittunt, elici possint, nullus video. Epictetus. *l.*2. *c.*5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. *Res ipsæ qidem sunt indifferentes; sed earum usus non est indifferens.*

§. 59. Ἔνδον βλέπε] Vide *ad lib.*6.§.3.

Ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ] In mente scilicet. Plutarchus *de adulat. pag.*56. *B.* Σπέρμα τῶν πράξεων ἡ διάθεσις. ἀρχὴ καὶ πηγὴ τοῦ βίου τὸ ἦθος. *Semen est actionum dispositio, indoles est initium ac fons vitæ degendæ.* Idémqe *de tranqil. pag.*467. *A.* Διὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐθυμίας ἐν αὐτοῖς ὄσον ἡμῖν ἐκκαθαίρωμεν, ἵνα μὴ τὰ ἐκτὸς, ὡς οἰκεῖα καὶ φίλια, μὴ χαλεπῶς χορμίοις συμφέρηται. *Ergò fontem tranqillitatis animi in nobis insitum expurgemus: ut externa etiam tanqam familiaria non cum molestia nobis accidant atqe usurpentur.* Solomon *Prov.c.*4.§.23. *Pra omni custodia custodi cor tuum: indè enim prodit vita.* Vide *infrà* §.61. & *l.*8.§.45. Epictetus *enchir. c.*46. Ἰδιώτου στάσις καὶ χαρακτήρ. οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην. φιλοσόφου στάσις καὶ χαρακτήρ. πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἀφ' ἑαυτοῦ προσδοκᾶ. *Plebejs status & nota est, nunqam à seipso vel damnum expectare vel utilitatem. Philosophi status & expressa imago est, omnem utilitatem & damnum à semet ipso expectare.* Seneca *Ep.*74. *Omnium bonorum vis & origo in ipsa est virtute. qid refert, an aqa decurrens intercipiatur atqe abeat, si fons ex qo fluxerat, salvus est?*

Ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς] Alludit ad naturam fontium, qi qò altiùs fodias, crebriùs havrias, eò magìs ebulliunt & scaturiunt uberiùs. Clemens Alexandrinus *pædag. l.*3. *c.*7. Τῶν φρεάτων ὅσα πίφυκε βρύειν, ἀπαλείπτοις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπηδᾷ μέτρον. *Qicunqe putei scaturiunt, exhausti in pristinam mensuram revertuntur.* qod ille ad liberalitatem transfert.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι] Huc Chilonis illud monitum, Laërtii *l.*1. *c.*70. Ἐν ὁδῷ μὴ σπεύδειν. *In via non festinandum.* &, λέγοντα μὴ κινεῖν τὴν χεῖρα. μανικὸν γάρ. *Inter loqendum non esse movendam manum: esse enim vecordium.* Plutarchi nomine avtor *de fort. Rom. pag.*317. *C.* Τῆς μὲν ἀρετῆς πρᾷόν τε τὸ βάδισμα, καὶ τὸ βλέμμα καθεστηκός. *Virtutis placidus est ingressus, & vultus constans.* qod βλέμμα re-

re-

motu, nec geſtu temerè jactetur. qale enim in vultu ſpecimen ſui exhibet mens, dum ſcitè eum atqe decenter componit; tale qiddam & in toto corpore exigitur. cæterùm iſta citra affectationem ſunt obſervanda.

§. 61. Ars vivendi eſt luctatoriæ qàm ſaltatoriæ ſimilior. cùm in hoc ſit poſita, ut adverſùs contingentia improviſa in procinctu ſemper qis ac immotus conſiſtat.

μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχέσει. a ὅιον γάρ τι ἐπὶ τῷ προσώπῳ παρέχει ἡ διάνοια, συνεστὸν αὐτὸ καὶ ἔυαρμοστον συντηροῦσα, τοιοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλῳ τῷ σώματος ἀπαιτητέον. πάντα γὰρ τὰ τοῦτο b σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ φυλακτέα.

a Sup. §. 24. l. 11. §. 15.

b L. 1. §. 16.

§. 61. c Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα ἤπερ τῇ ὀρχηστικῇ, κατὰ τὸ προῒὸν τὰ ἐμπίπτοντα καὶ ἃ προεγνωσμένα, ἕτοιμος καὶ ἁπλῶς ἐσόμενος.

c L. 11. §. 1. l. 12. §. 9.

§. 62.

ANNOTATIONES.

πηγὸς, cum noſtro, Epictetus dixit *l.* 2. *c.* 8. ὀφθαλμὸν πεπηγότα, in *Marco* Sophiſtâ *pag.* 529. Philoſtratus. Baſilius Cæſar. *Ep.* 1. *p.* 786. *B.* Τὸ βάδισμα μηδὲ ναθρὸν, ὡς ἴκλυσιν τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν. μηδ' αὖ σφοδρὸν καὶ σεσοβημένον, ὡς ἐμπλήκτως αὐτῆς τὰς ὁρμὰς ὑποφαίνειν. *Inceſſus eſto nec ſegnis, ne animum diſſolutum declaret, nec rurſus vehemens inſolentérqe incitatus, ne conſternatos impetus animi ſignificet.* Galenus in *hortator. c.* 4. Fortunæ aſſeclas depingit, θεούσῃ τῇ δαίμονι συνθέοντας. *cum curſante dea currentes.* at de Mercurii ſectatoribus, *c.* 5. πάντες μὲν, κόσμιοι inqit: οὐ θέουσι δὲ, οὐδὲ βοῶσιν, οὐδ' ἀλλήλοις μάχονται. *omnes qidem honeſti. neqe vagi currunt, neqe vociferantur, neqe mutuâ pugnâ decertant.* Anacharſidem deſcribens Maximus Tyrius *Diſſert.* 15. Ἀνὴρ σοφὸς σοφίαν οὐ πολυρρήμονα, οὐδὲ λαλόν. ἀλλ' ἦν αὐτῆς τὸ κεφάλιον, βίος ἀκριβὴς, καὶ γνώμη ὑγιὴς, καὶ λόγος βραχὺς, ὑψοχος, ἐοικὼς οὐ πελτικῇ μισθοφόρῳ ἀπροσράτως θέοντι, ἀλλ' ὁπλίτῃ βάδην ἴοντι, καὶ κινυμένῳ ἀσφαλῶς. *Vir qi ſapientiam profitebatur, verboſam minimè aut loqacem. Sed cujus non alius finis eſſet, qàm accurata vita ratio, mens ſana, ſermo brevis ſed acutus, plaqéqe ſimilis non peltatis illis, qi ſine ordine in exercitu diſcurrunt, ſed cataphracta, qi & lentè & providè incedit.* Alexis apud Athenæum *l.* 1. *pag.* 21. *D.*

Ἐν γὰρ νομίζω τοῦτο τῶν ἀνελευθέρων
Εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀρρύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
Ἐξὸν καλῶς. —
Illiberale cenſeo nimirum ego,
Per publicas vias ineptè progredi,
Cum aptè liceat.

Qod Plavtus *Panul.* 3. 1.

Liberos homines per urbem modico magis par eſt gradu
Ire: ſervile eſſe duco feſtinatim currere.

Alexander Severus apud Lampridium. *Ingenuum currere niſi in ſacro certamine non debere.* Clemens Alexandrinus *padag. l.* 3. *c.* 11. Ἀνδρὸς γενναίου σημεῖον οὐδὲν εἶναι δεῖ περιφανὲς ἐν τῷ προσώπῳ μαλακίας. ἀλλ' οὐδ' ἐν ἑτέρῳ μέρει τοῦ σώματος. μὴ τοίνυν μηδὲ ἐν κινήσεσιν, μηδὲ ἐν σχίσεσιν ἐυρεθείη ποτὲ ἡ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνδρείας. *In ſortis viri vultu nullum eſſe oportet ſignum mollitiei, ſed neqe in ulla parte corporis. Neqe ergò in motu, neqe in habitu inveniatur unqam magni animi & excelſi dedecus.* Vide Siracidem *cap.* 19. *v.* 26, 27.

Ἐπὶ τοῦ προσώπου] ὥστε συνιμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ. *Ut in illa animi virtus ſtatim compareat.* ut Galenus *hortat. c.* 3. Achilles Tatius *l.* 6. *pag.* 371. Ὁ νοῦς δέ μοι δοκεῖ λελίχθαι καλῶς ἑόρτος εἶναι παράπαν. φαίνεται γὰρ ἀκριβῶς, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τῷ προσώπῳ. *Illud mihi non rectè dictum videtur, mentem omnino cerni non poſſe: in vultu enim tanqam in ſpeculo perfectè cernitur.* Phraates apud Philoſtratum in *vit. Apollon. l.* 2. *c.* 12. Πολλὰ μὲν ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἡθῶν ἑρμηνεύουσι. πολλὰ δὲ ἐν ὀφρύσι καὶ παρειαῖς κεῖται, γνωματεύειν τε καὶ θεωρεῖν. ἀφ' ὧν σοφοί τε καὶ φυσικοὶ ἄνδρες, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ εἰδώλα, τὰς νοῦς τῶν ἀνθρώπων διαθεῶνται. *Oculi namqe mores hominum pleroſqe indicant. Multa etiam in ſuperciliis, geniſqe poſita ſunt, ex qibus ſapientes, & natura periti homines imagines velut in ſpeculo adſpicientes, qa mens illis, qódqe ſit ingenium contemplantur.* Cicero *in Piſon. Vultus ſermo qidam tacitus mentis eſt.* & *de Orator. l.* 2. *Senſus animi plerumqe indicant vultus.* Tertullianus *de reſurr. c.* 15. *Volutes aliqid animus, vultus operatur indicium: facies intentionum omnium ſpeculum eſt.* Vide *ſuprà* §. 23. Apud Clementem Alexandrinum *padag. l.* 3. *c.* 11. Zeno adoleſcentis modeſti imaginem ſic delineat: Ἔστω καθαρὸν τὸ πρόσωπον. ὀφρὺς μὴ καθειμένη. μηδὲ ὄμμα ἀνακεκλασμένον, μηδὲ ἀνακεκλασμένον. μὴ ὑπτίου ὁ τράχηλος. μηδὲ ἀνειμένα τὰ τοῦ σώματος μέλη. ἀλλὰ τὰ μετίσωα ἐντόνοις ὁμοια * ὀρθόνυ. [* ὀρθοτόνυ. Arcerius] πρὸς τὸν λόγον ἐξύτης, καὶ κατοχὴ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων. καὶ σχηματισμοὶ καὶ κινήσεις μηδὲν ἐνδιδοῦσαι τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος. αἰδὼς μὲν ἐκκαθείσθω, καὶ ἀρρενωπία. *Sit pura facies, ſupercilium non demiſſum, nec oculus ſublimis, neqe fractus, cervix minimè ſuſpenſa, nec remiſſa membra corporis; ſed erecta & intenſa, & erectè extenſa: ad ſermonem promptitudo, & bona eorum, qa dicta fuerint memoria, habitúſqe & motus, qi nullam ſpem prabeat impudicis. Reſideat qidem in vultu pudor, & virum aſpectu pra ſe ferat.* Ità Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 287. Ὥσπερ σώφρων γυνὴ ἐπὶ τῷ προσώπῳ τῆς ἀγνείας τὰ σύμβολα φέρουσα, τὰς τῶν ἀκολάστων ὀφθαλμῶν κολάζει προσδοκίας. ὕτω καὶ σώφρων ψυχὴ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων φέρει τὰ τῆς ἀγνείας σύμβολα, τὰς τῶν ἀκολάστων ἐλπίδας. *Qemadmodum pudica mulier caſtitatis notas in facie geſtans, eorum, qi impudicos in eam oculos conjiciunt, expectationes reprimit: eodem modo pudica anima virtutis teſſeras in ſenſibus ferens, eorum, qi ipſius pulcritudinem corrumpere cupiunt, ſpes exſcindit.* Et *Ep.* 288. Ὄμμα γὰρ ἀναιδὲς, καὶ αὐχὴν μετέωρος, καὶ ὀφρύων συνεχὴς κίνησις, καὶ βάδισμα σεσοβημένον, &c. τεκμήριον ψυχῆς ἐστιν αἰσχίστης, τὰς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων παθῶν χαρακτῆρας ἐντυπούσης τῷ σώματι. *Impudens enim oculus, & elata cervix, & perpetua ſuperciliorum agitatio, & turbulentus inceſſus, &c. fœdiſſimi animi argumentum eſt, obſcuras perturbationum ſuarum notas corpori imprimentis.* Vide *l.* 11. §. 15. De Bruto Fabius *inſtitut. l.* 10. *c.* 1. *Scias eum ſentire qa dicit.*

Σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ] Huic opponitur τὸ καταχηματίζειν αὐτὸν πρὸς τὸ σκυθρωπὸν, *ſeipſum transfigurare in habitum triſtem ac tetricum.* ut Baſilius Cæſar. *Orat.* 1. *de jejun. pag.* 322. *B.* qod in Phariſæis notat D. Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 16. verbis illis: Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. *Qum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocrita tetrico vultu: deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare.* Eſt autem elegans παρήχησις in vocibus illis, ἀφανίζουσιν, ὅπως φανῶσιν. unà cum latente itidem oxymoro; qale illud qod apud Lucam obſervavit Caſavbonus *Act. c.* 5. *v.* 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. *Qod digni eſſent habiti qi contumelia afficerentur.* ſunt enim, ut καταξιοῦσθαι & ἀτιμάζεσθαι, ità φαίνεσθαι & ἀφανίζεσθαι, ſenſu planè contraria. non accedo tamen Baſilio, qòd τὸ ἀφανίζεσθαι ſic explicat, ἀφανίζεται τὸ πρόσωπον, ὅταν ἡ ἔνδον διάθεσις ἐπιπλάσῃ σχήματι τῷ ἔξωθεν ἐπισκοτήσαι, ὥσπερ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ ψευδεῖ κεκαλυμμένη. *Obſcuratur facies, qum internus affectus externâ ſpecie velut incruſtamenta inducto tegitur, ac mendacio, ceu velo obtento celatur.* vide *ſuprà ad* §. 23.

§. 61. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα] *Artem vivendi luctatoriæ* magis qàm *ſaltatoriæ* ſimilem eſſe dicit, primò, qia hoc eſt in utraqe illa principale, cavere nè dejiciaris, ſed conſiſtas jugiter: cùm in ſaltando, non tam de conſiſtendo, qàm de geſticulando laboretur. Ità Apoſtolus ad *Epheſ.* *c.* 6. *v.* 11. πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι. ὅτι ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη, *Ut poſſitis ſtare, qoniam nobis lucta eſt,* &c. Et mox *v.* 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. *Ut poſſitis obſiſtere tempore adverſo, & omnibus confectis ſtare.* Vide *ſuprà ad* §. 51. & Petrum Fabrum *agoniſt. l.* 1. *c.* 11. deinde etiam, qia in ſaltando ſtaticulos & geſticulationes omnes præmeditatas apud ſe ſaltator habet, ſuoqe in illis exprimendis exhibendiſqe artificio ſimul & arbitrio utitur. cùm in lucta ad adverſarii technas conatúſqe attendere atqe accommodare ſe is qi luctatur, neceſſe habeat. qâ ratione & τῇ κυβευτικῇ ἡ βιωτικὴ confertur. Vide *ſuprà ad* §. 38. allâ autem ratione *ſaltatoriæ* diſſimilem fecit artem vivendi, *lib.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 9. ibi vide ſis.

Οὐ προεγνωσμένα] qæ ideo graviora videri ſolent, qia minùs præviſa ſunt. ſiqidem *præmoniti præmuniti*; qod vulgò dicitur. Bernardus in *concion. ſolenn.* 33. & *de diverſ. argum.* 37. &, *prævisa jacula minùs feriunt.* Gregorius Romanus *in Evang. hom.* 35. Et contrà, Ταραττει τὸ παρὰ γνώμην γεγονος καὶ πολλὴν παρέχει ἀθυμίαν. *Qod inopinatò accidit turbat, & multam exhibet triſtitiam.* Demoſthenes *Olynth.* 1. & Thucydides apud Theophylactum *Ep.* 30. Δυλοῖ τὸ φρόνημα τὸ ἀμφίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλέῖστῳ παρὰ λόγον ξυμβαῖνον. Itaqe Seneca *ad Marc. c.* 9. *Neceſſe eſt magis corruamus, qi qaſi ex inopinato ferimur. qa multò antè prævisa ſunt, languidius incurrunt. hic nos error decipit, hic effeminat, dum patimur, qa nunqam pati nos poſſe prævidimus. avſert vim præſentibus malis, qi futura proſpexit.* & *Ep.* 76. *Præcogitati mali mollis ictus venit.* Et *de tranq. cap.* 11. *Si non qicqid fieri poteſt, pro futuro habes, das in te vires rebus adverſis, qas infregit, qiſqis prior vidit.* Et *ad Helv. c.* 5. *Illis gravis eſt fortuna, qibus eſt repentina. facilè eam ſuſtinere poteſt, qi ſemper expectat. nam & hoſtium adventus eos proſternit, qos inopinatò occupavit: at qi futuro ſe bello ante bellum paraverunt, compoſiti & adaptati, primum, qi tumultuoſiſſimus eſt, ictum facilè excipiunt.* Gregorius item *in Job. l.* 13. *c.* 8. *Improvidi dum mala qa ventura ſunt, prævidere neſciunt, tantò eis graviora fiunt, qantò ab eis inopinata tolerantur. firmis autem*

a *L.* 4. §. 3. 38. *l.* 6. §. 59.
b Inf. §. 63. *l.* 11. §. 18. *l.* 12. §. 12.
c *L.* 3. §. 4, 5.
* εἰσβλέπων f. vel, εἰ βλέπεις.
d Sup. §. 59.
e *Plato Sophist.*
f Sup. §. 62.

§. 62. Συνεχῶς ἐφιστάνα, [a] τίνες εἰσὶν ὅτι ὑφ' ὧν μαρτυρεῖσθαι θέλεις, καὶ τίνα ἡγεμονικὰ ἔχουσιν. ὅτε γὰρ μεμψῇ [b] τοῖς ἀκουσίως ἁμαρτάνουσιν, ὅτε [c] ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, * εἰ βλέπων εἰς [d] τὰς πηγὰς τῆς ὑπολήψεως καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.

§. 63. [e] Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα, φησιν, στέρεται, ἀληθείας. [f] ὅτως δὲ καὶ δικαιοσύνης καὶ

§. 62. Crebrò tecum perpende, qualésnam sint à qibus probari & prædicari velis, qalíque sint mente prædíti. ità neqe avt inoualabis eos, ubi impingunt inviti, nec approbationem eorum expetes, si opinionis affectuúmqe fontes qos habeant, perspexeris.

§. 63. *Omnis anima*, inqit ille, *veritate privatur in vita.* qin & justitiâ pariter, & tem-

ANNOTATIONES.

mentibus repentè adversa non veniunt, qia priusqam veniant, providentur. Vide *ad* §. 68. & *l.* 4. §. 46.

§. 62. Ἀκουσίως πταίουσι] *Etiam leges veniam concedunt, ex involuntate & necessitate delinqenti*, utì Tertullianus *apolog. c.* 45. Εὔγγνωμον γάρ ἐστι τὸ ἀκούσιον. *Qod enim prater voluntatem est, id dignum est veniâ.* Cleon apud Thucydidem *l.* 3. *pag.* 199. *B.* Et Athenienses in purgatione sui apud eundem *l.* 4. *pag.* 318. *B. C.* Πᾶν δ' εἰκὸς τῷ πολέμῳ καὶ δυσφόρῳ τινὶ κατεργομένῳ σύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τὸ θεῖον. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τὰς βωμούς, παραινοῦμέν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀπὸ γνώμης κακοῖς ἐνομοθέτησαν, καὶ ἂν ἐπὶ τοῖς τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασι. *Credibile autem esse veniam ab ipso etiam Deo illi dari qi belli avt periculi necessitate constrictus fuerit. Etenim delictis non voluntariis refugium esse aras: scelúsqe eorum vocari, qi nullâ necessitate sunt mali, non eorum qi rebus adversis ad avdendum qippiam adiguntur.* Demosthenes *pro coron. pag.* 517. *F.* Ἀδικεῖ τις ἑκών; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατ' αὐτοῦ. ἐξήμαρτέ τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτῳ. *Injuriam facit aliqis ultro? iram & pœnam subit. Peccavit invitus? loco pœnæ venia parata est.* Maximus Tyrius *Dissert.* 41. Ἐλεεῖται τὰ ἀκούσια. μισεῖται τὰ ἑκούσια. *Qæ invito evenisunt, misericordiâ, qæ à volente fiunt, odio prosequimur.* Aristoteles ipse *ethic. Nicom. lib.* 3. *c.* 1. Ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμη, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔλεος. *In spontaneis qidem laudes & vituperationes: in invitis venia, interdum etiam misericordia existat.* & *lib.* 5. *c.* 10. Ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις πράξῃ. ὅταν δ' ἄκων, οὔτε ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ. ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται. ἅμα δὲ καὶ ἁμάρτημα τότε ἐστίν. ὥστε ἀδικόν τι ἔσται μέν, ἀδίκημα δὲ οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. *Et injustè agit & justè qispiam, cum sponte agit. Nam qum invitus facit, neqe injustè neqe justè agere censendus est. At justè vel injustè factum spontaneo & invito definitur. Qum enim spontaneum fuerit, vituperatur: tumqe etiam est injustè factum. Qare fit ut injustum qidem esse qippiam possit, qod tamen nondum injustè factum sit, nisi id etiam affuerit, ut sponte factum sit.* eadem habet & *ethic. Eudem. l.* 4. *c.* 6. Verùm cùm in istis ἀκουσίοις vel ignorantia semper vel vis aliqa intercedat: ignorantiam qam facti vocant, intelligit Aristoteles; juris sive officii, vel veritatis saltem dogmatúmqe in qious illud fundatur, Marcus noster, pariqe modo ille vim eam intelligit, qæ à principio externo infertur, ὥσπερ εἰ ἕτερός τις λαβὼν τὴν χεῖρα τὴν δᾴνα τύπτοι ἕτερον. *Veluti si alter accipiens manum cujusdam alterum verberet.* iste eam, qæ ab interno proficiscitur ac profluit. Vide *l.* 8. §. 14. & *l.* 10. §. 30. & *l.* 11. §. 18. Clemens autem *Strom. l.* 1. *pag.* 311. *A.* Οὗτοι δὲ οἱ ἔπαινοι, ὅτι οἱ ψόγοι, οὐδ' αἱ τιμαί, οὐδ' αἱ κολάσεις, δίκαιαι, μὴ τῆς ψυχῆς ἐχούσης τὴν ἕξιν τῆς ὁρμῆς καὶ ἀφορμῆς, ἀλλ' ἀκουσίου τῆς κακίας ὔσης. ἐπεὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων προαίρεσις καὶ ὁρμὴ κατάρχει. διημαρτημένη δὲ ὑπόληψις ἴσθ' ὅτι κρατεῖ, ἧς ἀγνοίας καὶ ἁμαθίας οὔσης ὀλιγωρεῖται ἀποστῆναι, εἰκότως αἱ κολάσεις. καὶ γὰρ τὸ πυρίτλον ἀκούσιον. ἀλλ' ὅταν δι' ἑαυτόν τις καὶ δι' ἀκρασίαν πυρίτλῃ, αἰτιάματα τοῦτο. ὡς δὲ καὶ τῆς κακίας ἀκουσίου ὔσης. ὃ γὰρ αἱρεῖταί τις κακὸν, ἢ κακὸν. τῇ δὲ περὶ αὐτῷ ἡδονῇ συναπαγόμενος, ἀγαθὸν ὑπολαβὼν λαπτὸν ἡγεῖται. ὧν ὅταν ἐχόντων, τὸ ἀπαλλάττεσθαι τῆς τε ἀγνοίας, τῆς τε αἱρέσεως τῆς φαύλης καὶ ἐπιτιμητῶς, καὶ πρὸ τούτων τὸ μὴ συγκατατίθεσθαι ταῖς ἀπατηλαῖς ἐκείναις φαντασίαις, ἀπόκειται ἐφ' ἡμῖν. *Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia justa sunt, si anima non habeat liberam potestatem & appetendi & abstinendi, sed sit vitium involuntarium. Qoniam autem libera electio & appetitio peccata primum incboat, falsa autem nonnunqam dominatur opinio, à qa, cum ignorantia & imperitia sit, recedere negligimus, jure infliguntur supplicia. Febrire enim est involuntarium, sed cum qis per se, & propter suam intemperantiam febrierit, eum reprehendimus. Utpote cum involuntarium jam sit malum. Nemo enim malum elegit, qatenus malum: sed abductus ab ea, qa inest in ipso, voluptate, id bonum ratus, suscipiendum existimat. Qæ cum ita se habeant, & liberari ab ignoratione, & à mala & delectabili electione, & ante omnia non assentiri fallacibus illis phantasiis & visis, situm est in nostra potestate.* Ità & peccatum aliqo modo nevtiqam voluntarium facit, nec peccantem tamen ideo pœnæ merito liberat: qia nimirum non est ἁπλῶς ἀκούσιον, sed κατά τι tantùm, qatenus corrumpitur judicium ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐν τῇ προπαιδείᾳ ἐξηρτημένων, ut Marcus loqitur *l.* 12. §. 3.

Οὔτε ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ] *neqe testimonio egebis, opus habebis*, interpres uterqe. malim, *neqe testimonium*, id est, approbationem *ab illis petes.* ratio annexa, ab eorum dispositione interiore, huc trahit.

Εἰ βλέπων] suspensa relinqitur, prout exhibetur, oratio, cùm desit verbum ad qod conditionalis se recipiat. legendum ergò (opinor) εἰσβλέπων. nam εἰ βλέπων, minùs placet. qod tamen lectione receptâ tolerabilius esset. vel εἰσβλέψεις, participium in verbum transmutando. sed prius illud arridet magìs.

§. 63. Πᾶσα ψυχὴ] Platonis esse Epictetus monet, à qo etiam lavdatur, *Dissert. l.* 1. *c.* 28. & *l.* 2. *c.* 22. Ex ejusdem *Protagora* sumptum annotat Xylander, ubi tamen non comparet. Qæ ibi Plato, *ad l.* 11. §. 18. dabimus. Cæterùm in *Sophist.* statuit πᾶσαν ἀκούσιον ἁμαθίαν εἶναι. Astipulari videtur pervulgatum illud, *Nemo vult falli.* Epictetus *Dissert. lib.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προσκεῖσθω; *Qis vult vivere deceptus, temerarius:* Avgustinus *de verb. Ap. serm.* 30. *Qis est, qi velit decipi? da mihi hominem religiosum; non vult fallere: da impium, sacrilegum; fallere vult, falli non vult. nolunt fallere boni; falli autem nec boni volunt, nec mali.* Idémqe *Enchir. c.* 17. *Usqe adeò rationalis natura refugit falsitatem, & qantum potest devitat errorem, ut falli nolint etiam qicunqe amant fallere.* Verùm qæri potest, qomodo verum hoc sit, nullam animam veri notitiâ sponte destitui: cùm Petrus Apostolus de impiis ac flagitiosis qibusdam dicat, Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας. *Ista illos veritas volantes fugit.* scilicet, qod Bernardus *de gradib. humil.* 2. *ut liberiùs peccent, libenter ignorant.* Et, qod Tertullianus *apolog. c.* 1. *Non libet rectiùs suspicari; non libet propiùs experiri. malunt nescire, qia jam oderunt. nolunt scire pro certo, qod se nescire pro certo sciunt. ideo & credunt qa non probantur; & nolunt inqiri, nè probentur non esse, qa malunt credidisse.* Verùm qod in schola dicitur, *neminem bonum qà bonum odisse*, ità *verum qà verum nemo aversatur*; etiamsi aliâ ratione, qatenus nimirum sibi minùs illud expedire arbitratur, avt affectibus ipsius adversari videtur, havd lubenter eidem assentiatur. Vide Thomam *sum. part.* 1. 2. *q.* 29. *art.* 5. Cæterùm in Platonis sententiam descendere videtur Clemens Alexandrinus loco superiùs ad §. 62. indicato. Τὸ μὲν ἐψεῦσθαι τῆς ἀληθείας, κακόν ἐστι. τὸ δὲ ἀληθεύειν καὶ τὰ ὄντα δοξάζειν, ἀγαθόν. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀκουσίως μὲν στέρεσθαι ἄνθρωποι. στέρεσθαι δὲ ἅμως, ἢ κλαπέντες, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες, καὶ μὴ πεισθέντες. ὁ μὲν δὴ πεισθεὶς ἑκὼν ἤδη παρακαλίσκεται. κλέπτεται δὲ ὁ μεταπεισθείς. ἐκλαθόμενος δὲ ὅτι τῶν μὲν ὁ χρόνος, τῶν δὲ ὁ λόγος ἐξαιρούμενος λανθάνει. βιάζεται τε πολλάκις ὀδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε ἄν καὶ θυμὸς, μετὰ τὸ δοξάσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι γοητεύονται, οἱ ἤτοι ὑφ' ἡδονῆς κηληθέντες, ἢ ὑπὸ φόβου δείσαντες. *A veritate qidem aberrasse, malum est. Vera autem dicere, & ea, qa sunt, opinari, bonum. Bonis autem invisi qidem privantur homines: privantur tamen, vel circumventi, vel præstigiis decepti, vel coacti, & cùm non crediderint. Atqe qi credidit qidem, suâ sponte capitur: circumvenitur autem, qi in contrariam persuasionem traducitur, oblitus qod alia qidem tempus, alia verò ratio avfert imprudenti. Cogit autem sæpe dolor, angor, & rursus contentio, & ira, postqam suscepta fuerit opinio. Postremò autem præstigiis decipiuntur, qi vel à voluptate sunt inducti, vel timore perterriti.* Sed rem ipsam qod attinet nihil à nostris alienum habet.

Οὔτως οὖν κἀν δικαιοσύνης] nemo, inqit, sponte privatur, avt veritate, avt virtute. qod idem habet & *l.* 11. §. 17. In hunc sensum conceptus est senarius ille, qem adducit, & simul etiam in hac parte refellit Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ.
Nolens beatus nemo, nec sponte est malus.

nec aliter intellexisse philosophum docent, qæ subjungit statim: Ἔοικε τὸ μὲν ψευδεῖ, τὸ δ' ἀληθεῖ. μακάρι μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων. ἡ δὲ μοχθηρία ἑκόντι. *Alterum falsum esse, alterum verum videtur: qippe qm beatus nemo invitus evadat: improbitas verò spontanea sit.* Proinde accentum retrahere, qò τὸ πονηρὸς illud τῷ ἐπιτόνῳ καὶ οὐδεὶς significationem obtineat, utì vir doctissimus in *excerptis* postulat, præter mentem prorsùs avtoris forsan, præter sensum proculdubio citantis existit. ut nè adjiciam, non deesse, qi pro mero Grammaticorum nugamento habeant illud de significatione ab accentu retracto immutatâ, cùm translationem accentûs eandem in aliis itidem vocabulis ab Atticis usurpari animadvertant, citra ullam significatûs immutationem. Vide Evstathium *ad Iliad.* β. & Henricum Stephanum *de dialect. c.* 25. Nec alio sensu apud Epicharmum ab Evstratio citatum per furorem à se gesta excusans inducitur, his verbis,

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼν ἀναγκαίως τάδ' ἔπραξα τοίως.
Οἰμαι δ' ὡς οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄτας ἴχων.

Hæc

temperantiâ, & æqanimitate, & hujuſmodi qâvis virtute. hoc jugiter meminiſſe cumprimis neceſſarium eſt. eris enim erga omnes mitior.

§. 64. In dolore omni hoc præſto ſit nec turpem eum eſſe, nec mentem gubernatricem facere deteriorem. neqe enim eam, avt qatenus materiale qiddam, avt qatenus ſocietatis eſt ſtudioſa, corrumpit. in pleriſqe verò horum Epicuri illud tibi adſit, nec intolerandum, nec æternum eſſe, ſi terminorum memor fueris, nec opinionem adjeceris. illud etiam memineris, multa tædio nos afficere, qæ non advertimus eandem cum dolore rationem habere, verbi gratiâ, dormitare, qando vigilare libet, æſtu affici, faſtidio laborare. qoties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori ſuccumbere te.

§. 65. Cave erga inhumanos ſic afficiaris, qomodo ipſi erga homines ſolent.

§. 66. Unde conſtat nobis Socratem clarâ fuiſſe reliqíſqe præſtantiore indole? neqe enim hoc ſufficit, qòd mortem glorioſiſſimè oppetebat; avt qòd σωφροσύνης, & εὐμενείας, καὶ πάντὸς ἕτερου. ἀναγκαιότερον ἦ τὸ διηνεκῶς τέτου μεμνῆσθαι. [a] ἔστι γὰρ πρὸς πάντας πραότερος.

a Sup. §. 26.

§. 64. Ἐπὶ μὲν παντὸς πόνου, πρόχειρον ἔστω, ὅτι [b] οὐκ αἰσχρὸν, [c] οὐδὲ τῷ ἡγεμονικῷ τῷ κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. ὅτε γὰρ καθ' ὑλική ἐστιν, ὅτε καθ' κοινωνική, διαφθείρει αὐτό. ἐπὶ μέν τοι τῶν τελείων πόνων, & τὸ ἓν Ἐπικούρου σοι βοηθείτω, ὅτι [d] ἢτε ἀφόρητον, ἔτε αἰώνιον, ἐὰν τῶν ὅρων μνημονεύῃς, καὶ [e] μὴ προσδοξάζῃς. κακεῖνο ἦ μέμνησο, ὅτι πολλὰ πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα. οἷον τὸ νυστάζειν, καὶ τὸ καυματίζεσθαι, & τὸ ἀνορεκτεῖν. ὅταν ἂν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι [f] πόνῳ ἐνδίδως.

b L. 2. §. 1. 11. l. 11. §. 18.
c L. 4. §. 8. l. 9. §. 42.
d Sup. §. 33. l. 10. §. 3.
e L. 8. §. 49.
f Sup. §. 55. l. 11. §. 18.

§. 65. Ὄρα [g] μήποτε τοιοῦτον πάθος πρὸς σὸν ἀπαυθρώπους, οἷον οἱ * ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

g L. 5. §. 31. l. 6. §. 6. 26.
* ἀπανθ. f Sup. §. 15.

§. 66. Πόθεν ἴσμεν, εἰ τηλαύγης Σωκράτης, & διάθεσιν κρείσσονων ἔλαχε. ἐ γὰρ ἀρκεῖ, εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν, καὶ ἐντρεχέστερον,

τοῖς

ANNOTATIONES.

Hæc ego ex neceſſitate facio qa facio omnia:

Qippe, ut credo, ſponte pravus nemo, avt calamitoſus eſt. Vide *ſuprà* ad §. 61. & *ad l.* 4. §. 6. Sed & in eandem ſententiam citra ambiguitatem omnem diſertiſſimè Plato ipſe in Timæo, *p.* 1084. *D.* ubi cùm ſtatuiſſet, primò τὰ περὶ ψυχὴν νοσήματα διὰ σῶμα ἐξ ἑκόντων γίνεσθαι. *Animi morbos propter corporis habitum naſci.* deinde νόσον ψυχῆς, ἀνοίαν ἅπασαν. *morbum animi eſſe demantiam.* tum ἀνοίας δύο γένη, μανίαν καὶ ἀμαθίαν. *dementia duo genera, inſaniam & imperitiam.* ſubjungit; ὁ τοιοῦτος καὶ ἄφρονα ἴσχειν ὑπὸ τοῦ σώματος τὸν ψυχὴν, οὐχ ὡς νοσοῦντ, ἀλλ' ὡς ἐχὸν κακὸς, κακῶς δοξάζειν. *Quem hujus animus propter corpus æger ſit atqe inſipiens, vulgò tamen non æger, ſed pro voluntate ſua, ut liber affectus ſolſo putatur.* Et mox: *pag.* 1085. *A.* Καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡδονῶν ἀκρασίαν καὶ ὄνειδος, ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, ἐν ἀβοῦς ἀνειδίζεται. καὶ κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς. διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίνεται κακός. παντὶ δὲ τοῦτα ἐχθρὰ, καὶ ἄκοντι προσγίγνεται. *Ac ferme omnis voluptatum incontinentia, qa perinde ac ſi ſponte improbi ſimus, vituperari ſolet, non rectè ita vituperatur. Nemo enim ſponte malus, ſed propter pravam qandam corporis habitum, rudemqe educationem malus omnis ſit malus. Omnibus autem adverſa inimicáqe hæc ſunt, & invita contingunt.* ità reſtituit Henricus Stephanus, qod perperam κακόν τι antè legebatur. cui βαθμαιοῦς do ego Galenum in *diſſertatione*, qâ probare contendit, *animam ſeqi temperaturam corporis* c. 6. lectionem eandem exhibentem. hvic avtem lectionis genuinæ aſſertæ gratiam mutuam rependent Platonis codices; ex qibus pro ἰσχόντων, ἰσχόντα apud Galenum reponendum. Verùm Ariſtoteli contra Stoicos & Platonem ipſum ſuffragatur, Platonicus licèt ipſe, Maximus Tyrius *Diſſert.* 41. Νόσος ψυχῆς μοχθηρία. νόσος σώματος δυσκολία. ἐκείνου ἡ μοχθηρία. ἀκείνου ἡ δυσκολία. *Animæ morbus eſt improbitas, corporis externa calamitas. Voluntaria eſt improbitas, invito evenit calamitas.*

§. 64. Οὐκ αἰσχρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 1, & 11. & *lib.* 4. §. 8. Heſiodus *Oper. l.* 2. *v.* 309. à Socrate laudatus apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *p.* 720. *D.*

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος —

Nullum opus eſt probro —

Marcus avtem iſtic de labore an de dolore agat, (πόνος ſiqidem vocabulum utrumqe deſignat) ambiguum faciunt ea qæ ſequuntur: & forſan utrumqe voluit.

Οὔτε ἀφόρητον, οὔτε αἰώνιον] Vide *ſuprà* §. 33.

Καὶ μὴ προσδοξάζῃς] *opinionem nè adjeceris.* nihil amplius ex opinione tua adjeceris, qàm qod ſenſus ipſe renunciaverit. προσδοξάζειν enim Marcus dixit, qod προσεπιδοξάζουν Epictetus, referente Gellio *l.* 19. *c.* 1. Vide *ad l.* 8. §. 49. ubi Marcus ipſe explicat, qid iſtic velit.

Πολλὰ πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα] *occulto modo*, ſive *clam & citra ſenſum noſtrum, moleſta ſunt.* ità interpres utrqe. at qomodo nec ſentientibus moleſta eſſe poſſunt? itaqe interpunctione mutatâ, & poſt λανθάνει adhibitâ, verto, *multa qa tædio nos afficiunt, non animadvertimus ejuſdem eſſe cum dolore naturæ.* Senſum hunc confirmant verba illa noviſſima. Ὅταν ὅν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως. *Qoties ergò harum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori ſuccumbere te.* qòd antè forſan non adverteris.

Ὅτι πόνῳ ἐνδίδως] hoc vult. moleſtiam nobis faceſſere multa, qæ laboris in ſe vim atqe naturam habeant, etiamſi in eis minimè laborare videamur. hujus generis eſſe gravedinem, aſthma, malaciam, navſeam, & ſimilia. itaqe in iſtis etiam cùm animi tenorem remittimus, à labore nos ſuperari. Ejuſmodi qiddam eſt, qod habet Tertullianus *de patient. c.* 5. *Impatientia ſola matrix eſt ad omne delictum. atqe ut compendio dictum ſit; omne peccatum impatientiæ aſcribendum. malum eſt impatientia boni. nemo impudicus non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inqietus qietis.* Ità etiam qietem ipſam, non minùs qàm laborem, ſæpenumero moleſtam eſſe, & qietis qoqe impatientiâ laborare contingit. Plutarchus *de tranqill. ad l.* 4. §. 24. laudatus: Ἐνίοις δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν αὐτὸ παλλάκαις εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. *Sunt qos ipſum otium in animos conjicit agritudinem.* Ennius *Iphigen.* apud Gellium *l.* 19. *c.* 11.

Otio qi neſcit uti, plus habet negotii,
Qàm negotioſo cum qis fuerit in negotio.

Nec diſſimile qod Auguſtinus *in Pſal.* 84. *Pugnat contra nos qotidie fames & ſitis; pugnat contra vos laſſitudo carnis, pugnat ſomni delectatio, pugnat oppreſſio. vigilare volumus? dormitamus. jejunare volumus? eſurimus & ſitimus. ſtare volumus? defatigamur. qærimus ſedere? ſi & hoc diu facimus, deficimus. qicqid nobis providerimus ad refectionem, illòc rurſus invenietur defectionem. Eſurietis cibo te reficere volebas: hoc age ſemper; hoc agendo, in eo qod adhibueras ad refectionem, ibi invenies laſſitudinem. multùm ſedendo faſtidiosus eras; ſurgis, deambulando laſſaris: ſedere iterum qæris. inveni mihi aliqid unde te reficias, ubi non, ſi perſeveraveris, iterum deficias.* Et mox: *Si perſeveraveris in eo qo te reficis, ecram morieris. Perſevera in multùm mandducando: ipſa res te interficiet. perſevera in multùm jejunando; indè morieris. ſede ſemper, ut nolis ſurgere, morieris indè. ambula ſemper, ne nolis qieſcere, morieris indè. vigila ſemper, ut nolis dormire, morieris indè. dormi ſemper, ut nolis vigilare, morieris indè.*

§. 65. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι] imò οἷον οἱ ἀνθρωποι. q. d. *Ne ſis tu immanis animo etiam adverſus immites ipſos:* nè id ipſum in te admittas, qod in illis damnare videri vis. Vide *ad l.* 6. §. 6, 26. & *ſuprà* §. 15. Affine monitum Senecæ illud *Ep.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum ſit, ut cogites qid ſit hominis officium. alterum intuere, nè ladaris; alterum, nè ladas.* Sed videndus omnino Epictetus, *Diſſert. l.* 4. *c.* 5.

§. 66. Εἰ Σωκράτους ἐνδοξότερον ἀπέθανεν] Seneca *Ep.* 13. *Cicuta Socratem magnum fecit.*

Ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διελέγετο] Qod ex Platonis *dialogis* paſſim apparet. De eodem Ariſtides Θρας. Περὶ τῶν παραφθεγμάτων. *Tom.* III. *pag.* 654. Ὡς καὶ τοὺς σοφιστὰς ἔλεγχε περιὼν ὡς μάτην θρασυνομένους. *Ut ſophiſtas temerariæ confidentiæ obambulans argueret.* Et Theodoretus *Therap. lib.* 2. καμηλοῦν αὐτοὺς διετέλει. Itaqe qod de Ulyſſe Homerus *Iliad.* β'. *v.* 188.

Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἴφθιμον ἐὸν κὴρ,
Τὸν ῥ' αἰγανοῖς ἐπέεσσιν ἰρηνύσασκε παρασπάς.
Quemcunqe quidem ſeu regem, ſeu primarium virum inveniret,
Hunc blandis verbis detinebat adſtans.

Idem *ibidem v.* 198.

Ὃν δ' ἂν δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφίνοι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν. —
Quemcunqe rurſus plebejum virum videret, vociferantémqe offenderet,
Hunc ſceptro percutiebat. —

id ad Socratis morem ſe cum iſtis gerendi Maximus Tyrius tranſtulit; *Diſſert.* 16. Ἀρά γε οὐκ ἀ δοκεῖ, inqit, ἀνὸ τοῦτο, οὐ καὶ

τοῖς σοφισταῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ [a] τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν, γενναιότερον ἔδοξεν ἀνάξειν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο. ὡσὶ δὲ καὶ μάλις' ἂν τις [*] ἐπισήσειεν, εἴπερ ἀληθὲς ἦν. ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ σκοπεῖν, ποίαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ εἰ ἐδύνατο [b] ἀρκεῖσθαι τῷ [c] δίκαιον εἶναι τὸ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅσιον τὸ πρὸς θεούς, [d] μήτε εἰκῇ πρός τινα κακίαν ἀχανακλῶν, μηδὲ μάτην δυσκόλως πρός τινος, ἀγνοίᾳ, [e] μήτε τῶν ἀπονεμομένων ἐκ τοῦ ὅλου ὡς ξένον τι δεχόμενον, ἢ [f] ὡς ἀφόρητον ὑπομένων, [g] μήτε τοῖς τοῦ σωρκιδίου πάθεσιν ἐμπαρέχων συμπαθῆ τὸν νοῦν.

§. 67. Ἡ φύσις οὐκ ἔτως συνεκέρασε [*] τῷ συγκρίματι, ὡς μὴ ἐφεῖσθαι [h] περιορίζειν ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑφ' ἑαυτῷ πᾶσιν. [i] πάντα γὰρ ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι.

cum ſophiſtis acutiſſimè diſſerebat; avt qòd in frigore ſummo patientiſſimè ſub dio pernoctabat; avt qòd Salaminium illum ſiſtere juſſus, reſiſtere generoſiſſimè malebat; avt qod per compita faſtuoſè incedebat; qod tamen an verum fuerit, meritò dubitaveris. verùm illud conſiderare oportet, qo modo affectam animam habuerit Socrates. utrùm hoc contentus agere poterat, qod in rebus humanis juſtus, in divinis pius exiſteret, nec malitiæ cujuſqam fruſtra indignatus, nec cujuſqam inſcitiæ aſſentatus, nec ab univerſo aſſignatum qicqam', avt tanqam peregrinum qid excipiens, avt tanqam intolerandum ſuſtinens, nec carunculæ affectionibus mentem paſſus coaffici.

§. 67. Non ità commiſit natura compagem tui, ut tibi neqeas terminos figere, & qæ tui ſunt muneris per te exeqi. omnino enim fieri poteſt, ut divinus homo qis ſit, & ignotus tamen cun-

a *Plato Apolog.*

* ἀπισ. f.

b *L.*4.§.13. 25.*l.*6.§.14. Sup.§.28.

c *L.*11.§.20 *l.*12.§.1.

d *L.*4.§.31. Sup.§.1.

e *L.*4.§.29. 44.Inf.§.68

f *L.*8.§.46.

g *L.*5.§.26. *l.*10.§.24.

* [σε] τ.σ.

f. τὸ σὸν συγκριμάτιον Salm.

h Sup.§.55. *l.*11.§.1.

i *L.*3.§.4,5. *l.*10.§.9.

&tis

ANNOTATIONES.

ὁ Σωκράτης τοὺς μὲν βασιλικοὺς καὶ ἐξόχους ἄνδρας ἀγωνοῖς λόγοις γεραίρων καὶ ἀποδεχόμενος, Τιμαῖόν τινα, ἢ Παρμενίδην, ἢ ἄλλον βασιλικὸν ξένον.

Ὃν δ' ἂν δῆμόν τ' ἄνδρα ἴδοι, βοώντά τ' ἐφίνρει,
Τοῦτον ἱλαίνων τῷ λόγῳ, Θρασύμαχόν τινα, ἢ Καλλικλέα, ἢ ἄλλον λωβητῆρα καὶ ἐπισβόλον; *An aliud tibi facere videtur Socrates, qum regales principésque viros lenibus verbis demulcet, & excipit: ut putà Timæum avt Parmenidem, aliumve regium hoſpitem?*

Qem verò è populo clamantem & vana moventem
Aſpicit.

Hunc oratione aſperâ increpat, putà Thraſymachum aliqem, avt Calliclea, avt ſi qis alius conviciator & maledicus. Ità enim ſupplevit Coſin. Paccius, qod codices Græci mutilum exhibent.

Καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν] ad verbum, *in glacie pernoctabat.* hoc eſt, cùm gelu conſtricta eſſet terra, in frigore extremo. Πάγος, ψύχος. Heſychius, πάγος, *gelu, glacies*; ut πάχνη *pruina.* ejuſdem originis vox utraqe. Plutarchus, *de prim. frigid. pag.*953. *F.* Πάντα ταῦτα παντάπασιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος παγῆναι. διὸ καὶ πάγοι καλεῖται. *Hæc omnino à frigore conſtringi & indurari: unde & pagi Græcis dicuntur.* Cæterum aliud conſtantiæ tolerantiæqe in hoc ferè genere Socraticæ ſpecimen à Scriptoribus celebratur: qod in bello ad Potidæam geſto factum commemorat Laërtius *l.* 2. *c.*23. Μεῖναι, inqit, νυκτὸς ὅλης ἐφ' ἑνὸς σχήματος αὐτόν φασι. *Qo tempore nocte totâ in uno habitu permanſiſſe tradunt.* Avtor eſt inter cæteros Plato *in ſympoſ. pag.* 1205. *E.* qi non tantùm νυκτὸς ὅλης, ſed ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας, καὶ τὴν νύκτα, μέχρις ἕως ἐγίνετο καὶ ἥλιος ἀνέσχεν. *ab avrora uſqe ad noctem, & per noctem uſqe ad avroram ſeqentem, ac ſolis exortum.* Id ipſum avtem Socratem non ſemel, ſed ſæpiùs egiſſe refert Favorinus: Πολλάκις ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστὼς ἀσκεῖσεως τῶν πρώτων. *Sæpe à ſolis ortu uſqe ad alterum orientem ſolem ſteterat erectior truncis arborum.* Gellius *lib.*2.*cap.* 1. *Stare ſolitus dicitur, pertinaci ſtatu perdius atqe pernox, à ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iiſdem in veſtigiis, & ore atqe oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanqam qodam ſeceſſu mentis atqe animi facto à corpore.* Verùm de bello ad Potidæam qod narratur, Athenæus *l.* 5. *pag.* 311. *C.* in dubium revocat. Cæterùm qod Marcus hìc attingit, de *excubiis in Pago* (*Martio* forſan) freqentiùs habitis Caſavbonus intelligit.

Τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν] *Salaminius* iſte *Leo* dicebatur (neqe enim, qod interpretes ſenſiſſe videntur, *Salaminius* illi nomen fuerat) homo locupletiſſimus, ad qem comprehendendum, qò morte afficeretur, nulla juſta de cavſſa, Socrati unà cum qatuor aliis in mandatis dederant triginta tyranni, penes qos ſumma rerum tunc Athenis reſidebat. Verùm is illorum juſſis obtemperare recuſabat. Meminêre Plato in *apolog.* & *Epiſt.*7. Æſchines *Axioch.* Laërtius *l.* 2. Epictetus *l.*3. *c.*26. & *l.* 4. *c.*7.

Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο] Alluſit ad Ariſtophaneum illud de Socrate in *Nubib.*

Ὅτι βρενθύεται ἐν ταῖσιν ὁδοῖς, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ παραβάλλει.

Faſtuoſus per vias vadit, oculos circumferens.

qò & Plato in *ſympoſ.* reſpexit, ubi Socratis inceſſum, fugientibus ſociis poſt pugnam Potidææ commiſſam, deſcribens, Ἐμοί γε, inqit, ἐδόκει, ὦ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο καὶ ἐκεῖ διαπορεύεσθαι, ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τὼ ὀφθαλμὼ παραβάλλων, ῥᾳδίως παρασκοπῶν καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους. *Mihi viſus eſt ô Ariſtophanes, qod & eum hic facere ais, incedere ſuperbus, & oculis qietè omnia luſtrans, cavtéqe examinans ſingula. Hoſtes ſiqidem civéſqe viciſſim reſpiciebat,* &c. qod ridet etiam exagitátqe Maſſurius apud Athenæum *l.* 5. Βρενθύεται, ὑπερηφανίεται, μέγα φρονεῖ, ἐπαίρεται. *Faſtuoſus incedit, ſuperbè jactat, magna ſapit, effertur.* Heſychius. & Βρενθυόμενοι, ἐπαιρόμενοι. *Inſolescentes.* Zonaras *annal. tom.* 3. in *Michaele*; Ὁ μὲν ἐν τοιούτοις, ὡς μέγα τι κατορθῶν ἐβρενθύετο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνεπαίνων ὑπερεῖτο. *Qi qidem per illa, ut qi magnum qid proſperè gereret, inſolescebat: in reliqis verò deſipere judicabatur.*

Περὶ δὲ τῆς μάλις' ἄν τις ἐπισήσειεν] legendum ἀπισήσειεν. qod & interpretes viderunt. neqe enim hoc ab adverſariis objectum Socrati, etiamſi animi magni excelſíqe ſpecimen dare qibuſdam videatur, Marcus tanqam verum admittere, ac non confictum potiùs, credi voluit. inceſſum ſcilicet & τὸ πεπηγὸς illud, de qo noſter *ſuprà* §. 60. faſtum neſcio qem interpretabantur illi.

Ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιον εἶναι] Hoc enim profitebatur Socrates in Platonis *Apolog. pag.* 25. *C.* Ἐμοὶ μὲν θανάτου μέλει οὐδ' ὁτιοῦν. τοῦδε μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὸ πᾶν μέλει. *Nihil omnino me curare mortem: illud verò omnino curare ne qid injuſtum néve impium facerem.* Vide *ſuprà* §. 20.

Μήτε τῶν ἀπονεμομένων] & hoc idem de ſe *ibidem p.* 27. *D.* Ἰμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρῖναι περὶ ἐμοῦ, ὅπη μέλλει ἐμοί τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν. *Vobis Deóqe permitto de me judicare, ut & mihi & vobis ſit conducturum.* Et mox *pag.* 30. *D.* Κινδυνεύει γάρ μοι τὸ ξυμβεβηκὸς τοῦτο, ἀγαθόν γεγονέναι. *Apparet enim mihi qod contigit bonum eſſe.* Et rurſus *pag.* 31. *D.* Οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν. ἀλλά μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, βέλτιον ἦν μοι. *Nec mihi ipſi hoc accidit fortuitò, ſed mihi id conſtat, mori jam & à laboribus liberari mihi melius exſtitiſſe.* Ἐν ταὐτῷ τοῖς θεοῖς φίλοι, ταὐτῷ γενέσθω. *Si diis ità viſum fuerit, ità fiat.* qod lavdat Epictetus *Enchir. c. ult.* & *Diſſert. l.* 1. *c.*4.

§.67. Ἡ φύσις οὐκ ἔτως συνεκέρασε τῷ συγκρίματι] deeſſe aliqid in qod tranſeat illud τὸ συνεκέρασε, clarius eſt qàm ut monitu opus ſit. Xylander videtur legiſſe, οὐκ ἔτως συνεκέρασε τὸ σύγκριμα, vel τὸ σύγκραμα. qum vertit *non ità confudit omnia.* Ego ſuſpicor pronomen σε intercidiſſe, cùm ſyllaba σε continenter iteratum occurreret, ut ſcriptum fuerit, οὐκ ἔτως συνεκέρασέ σε τῷ συγκρίματι. *non ità te*, id eſt, mentem tuam, *natura corporis tui compagini commiſcuit.* Ariſtophanes *Pluto.*4. 3.

Οὕτω πολυφόρῳ συγκίκραμαι δαίμονι.
Mali tam faeto ſum commiſtus damoni.

Hoc ſi cui minùs arriſerit, alteram habeat conjecturam; cohæſiſſe cum priore periocham iſtam, & ſic fuiſſe conceptam; [ὃν] ἡ φύσις οὐκ ἔτως συνεκέρασε. *qam* (mentem ſcilicet νῦν, qò ſuperiora clavſerat) *natura*, &c. Cæterùm D. Salmaſii (qi nec prius illud improbat) ſi conjecturam alteram adjecerim, ut τὸ σὸν συγκρίματιον, vel τὸ σὺ συγκρίματιον, legatur, ea reliqis illis, opinor, præferenda videbitur. pro ſaliva ſua qiſqe cenſeat. Tertullianus *de reſurrect. carn. c.* 7. *Animam Deus inſeruit & immiſcuit carni; tantâ qidem concretione, ut incertum haberi poſſit, utrúmne caro animam, an carnem anima circumferat; utrúmne anima caro, an anima appareat carni. Sed & magìs animam invehi atqe dominari credendum eſt, ut magìs Deo proximam.* Vide *l.* 10.§.24, & 36. συνήψε καὶ συνέκρινεν.

Καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι] De Democrito Laërtius *l.* 9. *c.* 36. ex Demetrii *eqivocis*: Δοκεῖ δὲ καὶ Ἀθήναζε ἐλθεῖν, καὶ μὴ σπουδάσαι γνωσθῆναι, δόξης καταφρονῶν. καὶ εἰδέναι μὲν Σωκράτην, ἀγνοεῖσθαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ. ἦλθον γὰρ (φησὶν) εἰς Ἀθήνας, καὶ οὐδείς με ἔγνωκεν. *Illum Athenas qoqe venisse, atqe ob deſpectum gloriæ agnoſci noluiſſe: & cum agnoviſſet Socratem, ipſum à Socrate fuiſſe ignoratum. Veni enim Athenas, inqit,* &

ctis degat. hoc ſemper memineris; ſed & illud, pavciſſimis ad beatè vivendum opus eſſe. qódqe etiamſi deſperes dialecticæ avt naturalis ſcientiæ peritiam, nihil eſſe tamen qod animam deſpondeas, qaſi liber & modeſtus fieri neqeas, & communitatis cultor, & obſeqens Deo.

§. 68. Vi omni immunem, in ſumma animi hilaritate, vitam tranſigere licet, etiamſi qæ libuerit adverſùs te vociferentur homines univerſi, etiamſi maſſæ iſtius corporeæ coalitæ & circundatæ tibi membra feræ diſcerpant. qid enim obſtat, qo minùs inter hæc omnia mens tranqillam ſe ſervet, de rebus circumſtantibus verè judicet, objectíſqe commodè utatur? ut judicium occurrenti ac

τάτε μέμνησο ἀεί. καὶ ἔτι ἐκείνε, ὅτι [a] ἐν ὀλιγίσοις κεῖται τὸ εὐδαιμόνως βιῶσαι. καὶ [b] μηδ' ὁτιοῦν ἀπλῶς ἀπλῶς ἀλλοτρίως καὶ φυσικῶς ἔσεσθαι, μηδὲ ἕτερον ἀπρογνώς καὶ [c] ἐλεύθερον, * καὶ ἀδέσμων, καὶ [d] κοινωνικὸς, καὶ [e] εὐπειθῆ θεῷ.

a L.2.§.5.
b L.5.§.5. l.8.§.8.
c L.4.§.49. l.8.§.1.
* -θέριος Mer.

§. 68. [f] Ἀδιάσως διαζῆσαι ἐν πλείστῃ θυμηδίᾳ, κἂν πάντες καταβοῶσιν ἄλλα βέλοντα. κἂν τὰ ἡμέρα διαστᾷ τὰ μελύδρια τὰ περιεσθραμμένα τάτου φυράματος. [g] τί γὰρ κωλύει ἐν πᾶσι τούτοις τὴν διάνοιαν σώζειν ἑαυτὴν ἐν γαλήνῃ, καὶ [h] κρίσει περὶ τῶν πραττομένων ἀληθεῖ, καὶ [i] χρήσει τῶν ὑποπιπτόντων ἐπίμεν; ὥστε τὴν μὲν κρίσιν λέ-

d Sup.§.55.
e L.3.§.6.9.
f L.4.§.39.
g Sup.§.33. l.8.§.28.
h L.8.§.47.
i L.10.§.32.

ANNOTATIONES.

& me nemo cognovit. de Socrate Epictetus *lib.* 4. *cap.* 8. & *lib.* 3. *cap.* 23. Οὕτως ἐλάνθανε παρὰ τοῖς πλείστοις Σωκράτης. καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις συναθῆναι. *Sic maxima parti hominum ignotus erat Socrates. Adibatur à nonnullis, petentibus ſcilicet ab eo philoſophis commendari.* Et Seneca *Epiſt.* 79. *Qamdiu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratem fama. qamdiu Catonem civitas ignoravit? reſpuit: nec intellexit, niſi cùm perdidit.* De Epicuro idem? *Vides Epicurum qantopere non tantùm eruditiores, ſed hæc qoqe imperitorum turba miretur? hic ignotus ipſis Athenis fuit, circa qas delituerat. multis itaqe jam annis Metrodoro ſuo ſuperſtes, in qadam epiſtola ait, nihil ſibi & Metrodoro inter bona tanta nocuiſſe, qòd ipſos illa nobilis Græcia non ignotos ſolùm habuiſſet, ſed panè inavditos.* De Sarapione incertus avtor, (Damaſcius, opinor, qi Iſidori vitam conſcripſit) apud Svidam: Τοῦτον ἐποιήσατο φίλον ὁ Ἰσίδωρος. τὸν λαθόντα πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ εὐσεβείᾳ τε καὶ ὅλῃ βίᾳ φιλοσοφίᾳ, πλὴν αὐτοῦ τοῦ Ἰσιδώρου. τοσοῦτον δὲ τῷ ἀνδρὶ περιῆν τοῦ ἀληθοῦς τρόπου τε καὶ λόγου, τοῦτο ἐν παροιμίᾳ λέγεσθαι ἐωθότας, ἔργῳ δὲ βεβαιωθέντος ὑπ' ἐκείνου, τοῦ Λάθε βιώσας, ὥστε ὑδέπω τῶν τότε ζώντων ἀνθρώπων, οὔτε τῶν νεωτέρων, οὔτε τῶν πρεσβυτέρων, ἐλπίσαι μὴ ἂν εἰδέναι οἷον λέγω. ὑδὲ ἔγωγε τις ἄλλος οἷος ἦν ὁ Σαραπίων ἐκεῖνος. ὑδὲ ἂν ἔγωγε νῦν ἐπισάμην, εἰ μή μοι ὁ αὐτὸς φιλόσοφος ὑπέδειξε τὸν Σαραπίωνα τῷ λόγῳ. ἐ γὰρ ἔργῳ ποτὲ ἔφη πείσεσθαι αὐτὸν ἐντυχὼν ἑτέρῳ ἀνδρί. *Hunc Iſidorus amicum ſibi fecit, cujus pietatem, & totam vita philoſophiam latentem nullus mortalium norat, excepto iſto Iſidoro. In eo autem viro tantum erat veritatis ſtudium, & rectæ rationis, ac orationis tanta vis, ut id, qod proverbio dici conſvevit, late vivens, pro vive latens, ab illo re ipſâ fuerit confirmatum. Sic enim perpetuò vixit, ut nullus illius ætatis hominum vel juniorum vel ſeniorum eum vixiſſe ſciret, avt ſe ſciturum ſperaret id qod ego dico. Nec ullus alius novit, qalis fuerit ille Serapion, nec ego nunc illum cognoſcerem, niſi ille ipſe philoſophus mihi verbis Serapionem demonſtraſſet. Dicebat enim ipſum re ipſâ nunqam adduci potuiſſe, ut alium virum conveniret.* Ità iſte (avtori ſi fidem habemus) ζῶν ἄ τινα ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἀλλ' ἀτεχνῶς θείαν ἐπεῖν, ὅτου ἡμέλει τιμῆς τῆς παρ' ἀνθρώπων, ὥστε ὑδὲ ὄνομα αὐτῷ ἦν τῇ πόλει. *Vivens non aliqam humanam vitam: ſed prorſus, ut ita dicam, divinam. Honorem ab hominibus tribui ſolitum adeò contemnebat, ut ne nomen qidem ejus in urbe notum eſſet.* & qòd Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

— *natus moriénſqe ſefellit.*

Ἐν ὀλιγίσοις κεῖται] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Ὅτι ἀπήλπισας διαλεκτικὸς] Vide *ad lib.* 5. §. 5. & *ſuprà* §. 52. & *l.* 8. §. 7.

Ἐλεύθερος] *liber.* Xylander *liberalis.* Caſavbonus ἐλευθέριος. ſic *l.* 8. §. 1.

§. 68. Ἀδιάσως διαζῆσαι] Et hæc forſan erant ſuperioribus connexa, copulativâ intercedente. [καὶ] ἀδιάσως διαζῆσαι. qaſi dicat, *nè deſperes, qin poſſis, etiamſi nec dialecticus nec phyſicus fueris, & liber exiſtere, & modeſtus, & liberalis, & pius evadere, & à coactione omni immunis vitam tranſigere.*

Κἂν πάντες καταβοῶσιν] Eſt qi καταβιῶσιν legi malit, qòd τῷ ἀδιάσως reſpondeat. alii viderint. ego nihil murem.

Τὰ μελύδρια τὰ περισθραμμένα] *corporea hujus molis membra* Xylander. Vide *ad l.* 12. §. 1. Idem *l.* 4. §. 39. Τὸ περιέχον. *Corpus animam ambiens.* & *l.* 12. §. 2, 3. Τὸ περικείμενον. *Sibi circumjectum* dicitur. & μελύδρια iſta, ὄργανα περιπεπλασμένα. *Inſtrumenta undiqe ex eodem efficta. l.* 10. §. 38.

Φυράματος] φύραμα *maſſa lutea*, ſive γῆ ὑγρῷ φυραθεῖσα, ut Svidas; ex qa figulus vaſa fictilia conficit. Apoſtolus *ad Rom. c.* 9. *v.* 21. Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι σκεῦος, &c. *Annon habet poteſtatem figulus in lutum, ut ex eadem maſſa faciat vas,* &c. Et Plutarchus in *collat. terreſt. & aqat. pag.* 983. *B.* de alcedone, ἣ φυρῶσα πηλόν. *Hæc lutum non ſubigit.* Idémqe in *Sympoſ. pag.* 156. *B.* Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀρχιτέκτονα μίμψαιτ' ἂν ἡμᾶς, ἔργου οἰκίου μὴ ναοῦ, μηδὲ οἰκίαν ἀποφαίνοντας, ἀλλὰ τρυπῆσαι ξύλα, καὶ φυράσαι πηλόν. *Sed & architectus multò magis nos reprehendat, ſi opus ejus affirmemus eſſe non navim, avt domum, ſed*

A *ligna terebrare, & lutum miſcere.* Alluſit avtem hîc Marcus ad corporis humani qaſi ex maſſa ejuſmodi coagmentationem. Eâdem uſus metaphorâ Moſes *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. de creatione Adæ: *Finxit Deus hominem è limo terra.* Et Jobus *c.* 10. *v.* 9. *Tanqam argillam effinxiſti me.* ſed & apud Heſiodum Vulcanus Jovis juſſu ad Pandoram concinnandam, dicitur

Γαῖαν ὕδει φύρειν. ---
Terram aqa miſcere. ---

Elegantiſſimè verò Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. corpus humanum dixit eſſe πηλὸν κομψῶς πεφυραμένον. *lutum affabrè maceratum.* Et Tiberium, pòſt Imperatorem, puerum adhuc, Theodorus B Gadareus rhetoricæ præceptor, præſagio ſanè plùs nimiò felici ac veraci, πηλὸν ἅιματι πεφυραμένον, *lutum ſanguine maceratum.* Svetonius *l.* 3. *c.* 57. qod tamen Svidas, ab Alexandro Ægæo philoſopho Peripatetico, de Nerone, cui præceptor fuerat, dictum refert. Nota eſt de Prometheo fabula, qem è luto corpus homini effinxiſſe fabulantur. unde ὁ Προμηθέως πηλὸς humanum genus Callimacho dictum verſibus his;

Ἦν κεῖνος ὁπόταντος, ὃν ποτε πλησεν,
Καὶ τῶν θαλάσσῃ, καὶ τὸ τερπνὸν, ὅτως
Ἐφθέγγετ', ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθέως.
Eratqe tempus cum volucrium ſecla
Et qadrupes & qicqid occulit pontus
Vocem efferebat, & lutum Prometheum.

C qos Clemens nobis exhibet, *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evſebius *præpar. l.* 13. *c.* 13. componítqe cum Homeri illis;

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
At vos in terram cuncti redeatis & undam.

de qibus vide *ad l.* 6. §. 10. ut avtem ille genus humanum *lutum Prometheum*, ità Columella *lib.* 10. primos homines, *cretam Prometheam* dixit. Libanius *Orat.* 31. Τὰ σώματα ἡμῖν, ὅσις μὲν ἔπλασεν, οὐκ οἶδα. ἔγω δὲ, εἰ δοκεῖ, Προμηθέως. οἶδα μέντοι, ὡς τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ πάντα. *Jam verò qis nobis corpora finxerit, neſcio: ſed fuerit, ſi ita videtur, Prometheus: hoc* D *duntaxat ſcio, ex eodem luto omnia ficta fuiſſe.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Εἰκών τε εἰμὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι. *Simul & imago Dei ſum, & in cæno volutor.* Epiphanius *tom.* 1. *l.* 3. *har.* 37. *n.* 1. de Deo hominis lapſi miſerto; Ἔδει τὸν ὅλως ὅλα τεχνίτην, κεραμέως δίκην, ἐπιμελόμενον τοῦ ἰδίου πλάσματος τε καὶ ἄγγους, ἵνα πηλοῦ ὅλου, καὶ ὡς ὑπὸ ραγάδα ἀπόῤῥυμα γενόμενος, μὴ ἐάσαι ὅτως, ἀλλὰ μεταβαλεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον φύραμα. *Siqidem rationi conſentaneum fuit, ut ille verus artifex figuli inſtar, operis ejus ac vaſis qod manibus finxerat curam gerens, qamdiu adhuc lutum erat, atqe ex fiſſura qadam ac rima perfluere cæperat, non ita* E *deſtituere, ſed in priſtinam maſſam redigeret.* Eſajas *cap.* 64. *v.* 8. ex *verſione Graca*, qæ LXX. dicitur, Κύριος πατὴρ ἡμῶν σύ. ἡμεῖς δὲ πηλός. ἔργα χειρῶν σου πάντες. omiſerunt, qod præcipuè havd omiſſum oportebat, σὺ κεραμεύς. *tu pater noſter: nos lutum: tu figulus: nos manuum tuarum opus univerſi.* Nec inficetum Heſychii Hieroſolymitani ænigmaticum illud (apud Photium extat in *excerptis Cod.* 275.) in Davidem Θεοπάτορα. (Matth. *c.* 22. *v.* 45.) Τῷ κεραμεῖ πατὴρ ὁ πηλός. *lutum figuli pater.* Eòdem ſpectat, & qòd Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 2. *c.* 4. *v.* 7. corpora noſtra nuncupat σκεύη ὀστράκινα, *Vaſa teſtacea.* de qo videndus Gregorius Nyſſenus *Orat. Catechet. cap.* 8. Qin & noſtris φύραμα dicitur corpus humanum. Joannes Da- F maſcenus *de fide Orthod. l.* 3. *c.* 49. Chriſtum Deum aſſumpſiſſe ait, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος, *carnem animâ rationali & intellectuali animatam, primitias noſtræ naturæ.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 4. *pag.* 38. *E. Edit. Pariſ.* eos refellens, qi Chriſtum ajebant, ὥσπερ διά τινος σωλῆνος, per virginem duntaxat, *tanqam per fiſtulam aqam*, tranſiſſe, εἰ τοῦτο ἦν, inqit, ἄλλη τίς ἐστιν ἐκείνη ἡ σὰρξ ἣ τοῦ φυράματος τοῦ ἡμετέρου. *Si ita eſt, alia illa caro eſt, non ex noſtra communione natura.*

Ἐν γαλήνῃ] Vide *l.* 4. §. 39. & *l.* 8. §. 28. Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Ἆρον τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ φέρε ὅσους θέλεις βροντὰς καὶ ἀστραπάς, καὶ γνώσῃ ὅση γαλήνη ἐστὶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ εὐδία. *Sublato mortis metu, qot voles tonitrua & fulgura*

afferto;

λέγειν τῷ παρεσπίπλοντι, [a] ἔξεστι ὑπάρχεις καὶ' ὐσίαν, καὶν κζ δόξαν ἀλλοίαν φάνῃ. τῷ ὄ χρῆσιν λέγειν τῷ ὑπνοπίπλοντι, σὲ ἐζήτουν. [b] ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν, ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, κζ τὸ σύνολον τέχνης ἀνθρώπου ἢ θεῦ. πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖνον, [c] θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦ), καὶ [d] ἄτε καινὸν, ἄτε δυσμεταχείριστον, ἀλλὰ [e] γνώριμον κζ ἀνεχές.

a L.3.§.11.
b L.4.§.1. Sup.§.58.
c L.3.§.13.
d Sup.§.1. 66.
e L.4.§.33. 44.

§.69. Τοῦτο ἔχει [f] ἡ τελειότης τοῦ ἤθους, [g] τὸ πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν διεξάγειν, καὶ [h] μήτε σφύζειν, μήτε νωχελαίνειν, [i] μήτε ὑποκρίνεσθαι.

f L.3.§.7,8.
g L.2.§.11. Sup.§.56.
h Sup.§.43. L.1.§.15.
i L.8.§.5.

§.70. Οἱ θεοὶ ἀθάνατοι ὄντες, [k] ἀ δυχεραίνουσιν

irruenti rei cuivis dicat, Hoc es revera, etiamsi opinione aliusmodi esse videaris. usus dicat eidem, Te quærebam. etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis, artisque prorsus vel humanæ vel divinæ exercendæ. siquidem quicquid contingit, vel ad hominem spectat vel ad Deum, nec avt novum est, avt tractatu difficile, sed familiare & facile.

§.69. Hoc in se habet morum perfectio, quod diem omnem tanqam novissimum exigit, nec avt festinat, avt torpescit, avt simulatè quicqam agit.

§.70. Dii, immortales cùm sint, non ægrè ferunt ta-

k L.9.§.11. 27.

ANNOTATIONES.

afferto; intelliges in principe animi parte serenitatem esse & tranquillitatem.

Τοῦτο ὑπάρχεις καὶ' ὐσίαν] Seneca *Ep.* 91. *Qicqid inciderit, sciamus non esse tam magnum, qàm rumore jactetur.* Et *Epist.* 110. *Vana sunt ista qæ nos movent, qæ attonitos habent. nemo nostrùm qid veri esset, excussit, sed metum alter alteri tradidit. nemo avsus est ad id qo perturbatur accedere, & naturam ac bonum timoris sui nósse. itaqe res falsa & inanis habet adhuc fidem, qia non coarguitur.* Et *Ep.* 104.

Terribiles visu forma, letúmqe labósqe:

egregiè Virgilius noster, non re dixit terribiles esse, sed visu. id est, *videri, non esse. qid in istis est tam formidabile, qàm fama vulgavit? qid est, cur timeat laborem vir, mortem homo?* Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 3.

Σὲ ἐζήτουν] Seneca *Epist.* 64. de Sextio: *In qacunqe positione mentis sum, cùm lego hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare: Qid cessas fortuna? congredere. paratum vides. illius animum induo, qi qærit ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat:*

Spumantémqe dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, avt fulvum descendere monte leonem.

libet aliqid habere qod vincam, cujus patientiâ exercear. Idem *de provid. cap.* 3. *Ignominiam judicat gladiator cum inferiore compони: & scit eum sine gloria vinci, qi sine periculo vincitur. pudet congredi cum homine vinci parato. alium circumspicit, cum qo conferre possit manum.* Et *c.* 4. *Opus est ad notitiam sui experimento. qid qisqe posset, nisi tentando non didicit. itaqe qidam ultrò se cessantibus malis obtulerunt, & virtuti itura in obscurum occasionem, per qam enitescerent. qæsièrunt. gaudent aliqando magni viri rebus adversis, non aliter qàm fortes milites bellis. ego Mirmillonem sub C. Cæsare de raritate munerum avdivi qerentem; Qàm bella, inqit, ætas perit! avida est periculi virtus; & qo tendat, non qid passura sit, cogitat.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Κληθείσα εἴς τινα τοιαύτην περίστασιν, εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἐλήλυθεν ὁ καιρὸς τοῦ ἀποδείξαι, εἰ πεπαιδεύμεθα. νέφ, γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἄπιὸν εἰς περίστασιν, ὅμοιός ἐστι τῷ μεμελετηκότι συλλογισμὸς ἀναλύειν. κἂν τις ἔυλογον αὐτῷ προτείνῃ, λέγει, μᾶλλον μοι πεπλεγμένον κομψῶς προτείναττε, ἵνα γυμνασθῶ. καὶ οἱ ἀθληταὶ τὰς κύφας νεανίσκους δυσαρεστοῦσιν. ὁ βασάζει με, φησίν. ὗτός ἐστιν ἐνφυὴς νέος, ὁ ὠδίνων αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ λέγων, Ἐμοὶ νῦν περίστασιν μὴ ἔρχεσθαι τοιαύτην, ὁποία τότῳ ἐλήλυθεν; ἐμὲ νῦν καλαμβοῆναι καθήμενον ἐν γωνίᾳ, δυνάμενον στεφανωθῆναι Ὀλυμπίᾳ; πόλε τις ἐμοὶ καταμελεῖ τοιοῦτον ἀγῶνα; ὅτως ἔχειν ἔδει πάντας ὑμᾶς. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς Καίσαρος μονομάχοις, εἰσί τινες, οἱ ἀγανακτοῦντες, ὅτι ὐδεὶς αὐτοὺς προάγει, ὐδὲ ζευγνύει, καὶ ἔυχονται τῷ θεῷ, καὶ προσέρχονται τοῖς ἐπιτρόποις, δεόμενοι μονομαχῆσαι. ἐν ὑμῖν δ' ὐδεὶς φαίνεται τοιοῦτος; *Cum in hujusmodi aliqod discrimen devocatus fueris, sciendum, venisse tempus, qo demonstremus utrum eruditi simus. Nam qi abiens è schola in talem casum incidit, similis est adolescenti, qi sese resolvendis syllogismis exercuit; cui si qid probabile proposueris, potius, inqit, aliqid ingenioso perplexum proponito, ut exercear. Et pugiles leves adolescentulos molestè ferunt. Ille me non attollet, inqit. Hic est ingeniosus adolescens, qi doloribus angitur, & secum dicit: mihine talem occasionem non offerri, qalis isti oblata fuit? méne nunc in angulo sedentem ætatem perdere, cum in Olympiis coronari liceret? Qis mihi tandem avtor est tanti certaminis negligendi? Sic omnes vos affectos esse oportebat. Cùm inter Cæsaris gladiatores sint qi molestè ferant se non produci, neqe componi, qi vota Deo faciant, qi procuratores adeant, orantes ut decertandi sibi fiat copia; nemone talis è vobis exsistet?* Atqi Diogenes, cùm in casus qosdam adversos incidisset, Ἔυγε, inqit, ἡ τύχη, ὅτι μου ἀρρένως προέηκας. *Benè factum, ô fortuna, qod tam viriliter mihi præfueris.* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 106.

Ὕλην ἀρετῆς] Vide *l.* 4. §. 1. & *suprà* §. 58. Ità Gregorius Nazianzenus *Epist.* 57. Ὕλην ἀρετῆς ποιούμενος τὴν ἀσθένειαν. *Materiam virtutis infirmitatem existimans.* Idémqe *Orat.* 28. Ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρά. *Tristia materiam virtutis existimat.*

Scilicet adversis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.

A Naso *trist. l.* 5. *el.* 5. *laudis*; qia virtutis, cui lavs debita.

Θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξοικειοῦται] Qin & ad utrosqe hosce spectat, avt spectare debet, qicqid molimur, Marco ipso assertore, *l.* 3. §. 13.

Οὔτι καινὸν] Seneca *Ep.* 77. de viro sapiente. *Vanas humanarum mentium formidines securus avdit, & dicit,*

— non ulla laborum,
O virgo, nova mi facies inopinàve surgit.
Omnia præcepi, atqe animo mecum antè peregi.

(Æneas apud Virgilium *Æn. l.* 6.) *tu hodie ista denuncias: ego semper denunciavi mihi, & hominem paravi ad humana. at stultis & fortuna credentibus omnis videtur nova rerum & inopinata facies. magna avtem pars est apud imperitos mali, novitas.* Idem *Ep.* 91. *Tota ante oculos sortis humanæ conditio ponatur. nec qantum freqenter evenit, sed qantum plurimùm potest evenire, præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec ullis inusitatis, velut novis obstupefieri.* Vide *suprà* §. 61.

Οὔτι δυσμεταχείριστον] Seneca *Epist.* 104. *Nihil illi videtur grave, nihil asperum, qod virum incurvet.* Vide *suprà ad* §. 2.

§. 69. Ἡ τελειότης] Vide *l.* 3. §. 7. & *l.* 5. §. 31.

Πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν] Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προσθέμενον αὐτὴν, ὡς ἰσχάτην βιώναι. *Non licet præsentem diem bene transigere, nisi eam tibi qasi postremam illuxisse statueris.* Vide *ad l.* 2. §. 11. & *suprà* §. 29, 56.

Μήτε σφύζειν, μήτε νωχελᾶν] antitheſis obſervanda. Vide *suprà* §. 43. ambigi tamen potest, an eôdem istic, qô illic, sensu usurpetur τὸ σφύζειν. Svidas σφύζειν, ἐπείγειν. potest avtem *torpori*, sive *stupori* opponi cùm *trepidatio*, (nam & istam ille tollit) tum & *motus concitatior*, sive *incitatior* qivis, constabit satìs alterutra significatio; nec utram sumpseris, multùm refert. Vide *l.* 1. §. 15. Gregorius Nazianzenus περὶ ἐυταξίας. Μήτε νωθεῖς ὦμεν πρὸς τὸ καλὸν, μήποτε ὑποναύσωμεν. νωθεία γὰρ ὕπνῳ σύζυγον. μήτε διάπυροι σὺν ἀλογίᾳ, ἵνα μὴ ἐκφερώμεθα. ἢν γέ τι πλείστοις πάντως, ἢ κίνδυνον δεόμενοι διὰ τὴν νωθείαν, ἢ κρημνιζόμενοι διὰ τὴν θερμότητα. ἀμφοτέρων δὲ, ὅσον χρήσιμόν ἐστι λαβόντες, τῆς μὲν τὸ πρᾶον, τῆς δὲ τὸν ζῆλον. ἀμφοτέρων, ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφύγωμεν, τῆς μὲν τὸ ὀκνον, τῆς δὲ τὸ θράσος. ἵνα μήτε τῷ ἐλλείποντι ὦμεν ἄκαιροι, μήτε τῷ περιτρέυοντι κινδυνεύωμεν. ὁμοίως γὰρ ἄχρηστα καὶ νωθρότης ἄπρακτος, καὶ θερμότης ἀπαίδευτος. ἡ μὲν ὰκ ἐγγίζουσα τῷ καλῷ, ἡ δὲ ὑπερπίπτουσα. *Demus operam, ut nec ad bonum pigri simus, ne alioqi pavlatim in mortem obdormiamus: pigritia enim somno conjuncta est; nec rursus cum temeritate acres ac fervidi, ne alioqi in transversum abripiamur, atqe in horum alterutrum necessariò incidamus, ut vel calcaribus propter tarditatem opus habeamus, vel propter animorum fervorem in præceps ruamus. Qin potius qum ex utroqe id, qod utile ac fructuosum est, collegerimus, hoc est, ex illa mansvetudinem, ex illa avtem zelum, qod in utroqe noxium ac perniciosum est, fugiamus, illius nempe pigritiam, hujus verò temeritatem. Hac ratione fiet, ut nec ob defectum steriles & in frugiferi simus, nec ob excessum periclitemur. Æqè enim inutiles sunt, iners ac supina segnities, & imperitus fervor: illa ad bonum minimè accedens, hic avtem ulterius cadens.* qod avtem istic νωθρείαν, idem cum Marco νάρκην pavlò superiùs dixerat.

Αἱ γὰρ ἀσθενεῖς, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως νωθεῖς καὶ δυσκίνητοι, ὐδ' ἑτέρωσε μέγα τύπτει, ὅια τῶν νεκρώντων κινήματα, αἱ γενναῖαι δὲ καὶ θερμαὶ φύσεις, λόγῳ μὲν αὐτὰς παιδαγωγοῦντος καὶ διευθύνοντος μέγα τι χεῖμα πρὸς ἀρετὴν. ἐπιλειπούσης δὲ ἐπιστήμης καὶ λόγου, τὸ ἴσον εἰς κακίαν ἐυρίσκονται. *Infirmi enim & imbecilles animi tam ad virtutem, qàm ad vitium segnes & tardi sunt, neqe in alterutram partem magnoperè inclinantur, non secus scilicet atqe hominum torpore laborantium incessus. At fortes & generosi, qemadmodum si ratione gubernentur & coerceantur, magnum ad virtutem pondus afferunt: ita si à scientia ac ratione deserantur, non minus momenti ad vitium habituri sunt.*

§. 70. Οἱ θεοὶ ὰ δυσχεραίνουσιν] Efficacissimum sanè & Christiano qovis dignum ad pravorum hominum tolerantiam svadendam, à numinis divini exemplo desumptum argumentum. Vide ad *l.* 9. §. 27. & *l.* 8. §. 8. & *l.* 9. §. 11. Sed & Joan.

tamen, qod per ævum tam immensum ipsos oporteat omnino, tot talésque qi sint, improbos jugiter sustinere. imò, qod ampliùs est, omnimodam horum curam gerunt. tu verò, qi mox es defiturus, malos tolerando defetisceris? ídqe cùm ex eorum ipse sis numero.

§. 71. Ridiculum est malitiam cùm tuam, qod potes, non effugias, fugere te velle, qod non potes, alienam.

§. 72. Qicqid intellectualis socialísqe facultas, nec ad intellectum nec ad usum socialem facere deprehenderit, idipsum inferius se meritò judicat.

§. 73. Ubi bene tu alicui fecisti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam ultra hæc qæras, puta, benefici hominis existimationem, avt beneficii accepti remunerationem?

σιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεήσῃ αὐτὸς πάντως ἀεὶ τοιούτων ὄντων καὶ τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι. πρόσεπι ὃ καὶ [a] κήδονται αὐτῶν παντοίως. σὺ δὲ [b] ὅσον ἀδέπω λήγειν μέλλων, [c] ἀπαυδᾷς; καὶ παῦσαι, [d] εἷς ὢν τῶν φαύλων;

§. 71. Γελοῖόν ἐστι, τἀλλότριον μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, [e] ὃ καὶ δύνατόν ἐστι. τὴν δὲ τῶν ἄλλων φεύγειν, [f] ὅπερ ἀδύνατον.

§. 72. [g] Ὃ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὑρίσκῃ [h] μήτε νοερὸν, [i] μήτε κοινωνικὸν, εὐλόγως [k] καταδεέστερον ἑαυτῆς κρίνῃ.

§. 73. [l] Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ἦς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον τοῦδε παῦσαι, ὥσπερ [m] οἱ μωροὶ, τὸ καὶ [n] δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν;

a L.9.§.27.
b L.8.§.5.
c L.5.§.9.l. 12.§.15.
d L.11.§. 18.
e L.8.§.55.
f L.8.§.4.l. 9.§.42.
g L.3.§.8.l. 4.§.2.
h L.8.§.2.
i L.11.§.37.
k L.3.§.6.
l L.5.§.6.l. 9.§.42.
m L.4.§.14.
n L.8.§.1.

§ 74.

ANNOTATIONES.

Joannem Chrysostomum *in Matth. c. 6. v. 45. Orat. 18.* Tertullianus *de patient. c. 2. Disciplina cælestis Deum ipsum ostendit patientiæ exemplum; jamprimum, qi * florem [* rorem, al.] lucis hujus super justos & injustos æqaliter spargit; qi temporum officia, elementorum servitia, totius genitura tributa dignis simul & indignis patitur simul occurrere; sustinens ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes, nomen, familiam ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniqitatem, malignitatem qotidie insolescentem, ut suâ sibi patientiâ detrahat: plures enim dominum idcirco non credunt, qia seculo iratum tam diu nesciunt.* Cyprianus *de bon. patient. Patientiam magisteriis cælestibus discimus. est enim nobis cum Deo virtus ista communis. indè patientia incipit: indè claritas ejus & dignitas caput sumit. origo & magnitudo patientiæ Deo avtore procedit. diligenda res homini, qa Deo chara est. bonum qod amat divina majestas, commendat. Qalis verò in Deo & qanta patientia, qòd in contumeliam sua majestatis & bonoris instituta ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientissimè sustinens, super bonos & malos æqaliter facit diem nasci, & lumen solis oboriri; & cùm imbribus terram rigat, nemo à beneficiis ejus excluditur, qò minùs justis similiter & injustis indiscretas pluvias largiatur. Videmus inseparabili æqalitate patientia nocentibus & innoxiis, religiosis & impiis, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. & cùm crebris imò continuis exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & præstitutum semel retributionis diem patienter expectat. cùmqe habeat in potestate vindictam, mavult diu tenere patientiam, sustinens scilicet clementer & differens, ut, si fieri potest, multùm malitia protracta aliqando mutetur, & homo in errorum & scelerum contagione volutatus, vel serò ad dominum convertatur.*

A *tur & fiunt, cùm alia pleraqe scelera suscipiuntur, tum etiam cùm suâ sponte ac per seipsos malè res suas agunt homines, injuriâ se ab illo affici ajunt, & in cælum intuentes nullis malis verbis parcunt: vidi etiam nonnullos lapides in altum jactantes. Deus verò cum omnem pœnas sumendi potestatem habeat, si vellet, id tamen non vult. Qod si sceleratos omnes pœnæ assequerentur, cuncta sanè in singulos dies iis, qi ita malè perirent, essent referta: neqe ad tumulos struendos superstites sufficerent. Jam verò superi in hoc ipso præstantiores se esse declarant, qod ne justam qidem iram sæpe exerceant.* vide *ad l. 8. §. 51.*

B Καὶ κήδονται αὐτῶν] Qod Christus Dominus, Matth. c. 5. v. 45. Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Facit ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.* & Luc. c. 6. v. 36. Χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Benignus est erga ingratos & malos.* Et Paulus *Act. Apost. c. 14. v. 16, 17.* Ἐιασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καίτοιγε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης καρδίας αὐτῶν. *Sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere, qanqam bona tribuens, dans cælitùs pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo ac delectatione corda illarum.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qod tardiores faciat ad bene merendum, turba ingratorum: nè Deos qidem immortales ab hac tam effusa liberalitate sacrilegi negligentésqe eorum deterrent. utuntur naturâ suâ, incunctantérqe illos ipsos munerum suorum malos interpretes juvant. hos sequamur duces, qantùm humana imbecillitas patitur.* Et *l. 3. c. 25. Propositum est nobis secundùm rerum naturam vivere & deorum exemplum sequi. si deos imitaris, da & ingratis beneficia. nam & sceleratis sol oritur; & piratis patent maria.* vide tamen & eundem *ibidem c. 28.* Idem *l. 7. c. 31. Non est mihi relata gratia: qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores, qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perseverant.* Vide *l. 9. §. 11, 27.*

C

D Τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι] Justiniano Imperatori Prasini supplices, referente Theophane apud Alemannum in *notis ad Procop. l. 9.* Ἔιτι εἰπωμεν θλιβόμενοι, μὴ ἀγωνακτήσει τὸ κράτος σου. τὸ γὰρ θεῖον πάντων ἀνέχεται. *Si qid dixerimus afflicti, ne ægrè feras ejus potentiam. Deus enim omnes sustinet.* Theodosio Libanius *Orat. 12.* Τίνα γὰρ δὴ τὰ τῶν θεῶν; συγγνώμη τοῖς τὰ καθ' ἡμέραν ῥήματα εἰπ' αὐτὰς ἀφιεῖσιν, ὅταν τι παρὰ τῶν πραγμάτων λυπῶνται. καί τοι πολλάκις αὐτοὶ σφᾶς αὐτὰς ἀπολλύουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν συνοφαντοῦσιν. οἱ δὲ ἀνέχονται. καὶ διὰ τοῦτο πολὺ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. εἰ δ' εἴποντο πᾶσιν ἁμαρτήμασιν δίκαι, σφόδρα ἂν ὀλίγοι ἦν τὸ σωζόμενον. ὅστις οὖν ἐοικέναι βούλεται θεοῖς, ἀφιεὶς τιμωρίας χαίρειν μᾶλλον, ἢ λαμβάνων. *Etenim qanam sunt deorum propria? iis condonare qi convicia qotidie in eos ingerunt, qoties res ex animi sententia non succedentes molestiam exhibent: tametsi sæpenumero manus sibi violentas inferant. Verùm homines qidem calumniantur: dii verò tolerant: ac proinde genus hominum latè propagatur. Qod si pœnæ omnia delicta sequerentur, oppidò exiguum esset qod conservaretur. Qicunqe igitur Deo similis esse vult, pœnas remittere potius, qàm infligere gaudeat.* Et clariùs adhuc *Orat. 13.* Τί γὰρ δὴ τὸ τῶν θεῶν; ἄνωθεν μὲν ἅπαντα καθορῶσι καὶ ἀκούουσιν. ἐν δὲ ἄν τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ λεγομένοις καὶ πραττομένοις, ἀδικήματα πολλά γε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ ὅταν δι' αὐτὰς ἄνθρωποι πράττωσι κακῶς, ἀδικεῖσθαί τε λέγουσι παρ' ἐκείνων, ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανὸν, ὑδύνας ἐπέχοντας ῥήματος. εἶδον ἐγώ τινας καὶ λίθους ἐπ' αὐτὸν ἀφιέντας. οἱ δ' ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τῷ λαβεῖν δίκην, εἰ βουληθεῖεν, ὄντες, οὐ βούλονται. εἰ δ' ἅπασιν εἴποντο τοῖς τοιούτοις αἱ δίκαι, πάντα ἂν ἦν καθ' ἡμέραν τῶν ἀπολλυμένων πλέα. καὶ οὐδ' ἂν ἐξήρκουν οἱ ζῶντες πρὸς τὰς ταφάς. τῶν δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τὸ κρείττους εἶναι δεικνύουσι, τῷ μηδὲ δικαίῳ χρῆσθαι θυμῷ πολλάκις. *Ecqid verò Dei proprium est? omnia certè ab alto videt & audit. In iis autem qæ in terris discun-*

Οσον ὀλίγον λήγειν μέλλων ἀπαυδᾷς] Eodem utitur argumento, *l. 8. §. 5.* Seneca *de ira l. 3. c. 43. Magno animo brevia feramus incommoda.*

Εἷς ὢν τῶν φαύλων] qod Iatro ad crucem socio suo, Luc. c. 23. v. 40. Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ. *Qm in eadem sis damnatione.* Vide *l. 11. §. 18.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qòd tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum. nam primùm, nos illam augemus, deinde, nè deos qidem immortales ab hac tam effusa benignitate sacrilegi negligentésqe eorum deterrent.*

§. 71. Τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν] vide Apostolum *ad Cor. Ep. 1. c. 5. v. 7,--10.* Epictetus *l. 2. c. 16.* Ἀλλ' οὐκ εἶ Ἡρακλῆς, καὶ οὐ δύνασαι καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά; ἀλλ' οὐδὲ Θησεὺς, ἵνα τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρῃς; τὰ σαυτῷ κάθαρον. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε αὐτὴ Προκρούστ καὶ Σκίρων, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. *At non es Hercules, nec alienas mala purgare potes? Ac ne Theseus qidem es, ut Attica mala purges. Tua ipsius purgato. Ex animo ejice, loco Procrustis & Scironis, dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam.*

Ὃ καὶ δυνατόν] vide *l. 8. §. 55.*

§. 72. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ] vide *l. 3. §. 8. & l. 4. §. 2.*

Καταδεέστερον ἑαυτῆς] utpote qæ ad ampliora & præstantiora sit nata. Vide *l. 3. §. 6.*

§. 73. Τί ἔτι ζητεῖς] Vide *ad l. 5. §. 6.* Seneca *Ep. 76. Oppone, qa debortentur; dic, Factum tuum matura sequetur oblivio, & parùm grata existimatio civium. respondebit tibi; Ista omnia extra opus meum sunt, ego ipsum contempler; facere rectè pieqe contentus.*

Ὥσπερ οἱ μωροὶ] qibus fama major satis est qàm virtutis. Juvenalis *Sat. 10.* Vide *l. 4. §. 44. & ad l. 5. §. 23.* Sed

§. 74. Ὀυδεὶς κάμνῃ ὠφελούμενος. ὠφέλεια
a L. 5. §. 6. l. 6. §. 29. ἡ πρᾶξις κατὰ φύσιν. a μὴ οὖν κάμνε b ὠφελού-
b Sup. §. 13. 53. μενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.

§. 74. Emolumentum capiendo nemo defatigatur. atqi emolumentum eſt actio omnis naturæ conſentanea. noli ergò defatigari emolumentum in eo capiendo, qod alteri præſtas.

§. 75. Ἡ τοῦ ὅλου φύσις ἅμα τῷ κοσμοποιΐαν
c L. 6. §. 38. l. 9. §. 1. 28. l. 10. §. 5. ὥρμησεν. νῦν ἢ c ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον κατ' ἐπα-
* τὰ λογικὰ καὶ κ. vel, ἃ λογιστικὰ, τὰ κ. Mer. κόλουθησιν γίνεται, ἢ * ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτα-
d Sup. §. 68. τά ἐστιν, ἐφ' ἃ ποιεῖται ἰδίαν ὁρμὴν τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. εἰς πολλά σε d γαληνώτερον ποιήσῃ, τοῦτο μνημονευόμενον.

§. 75. Ad mundum condendum univerſi natura olim ſe intendit. nunc verò, avt qicqid fit, conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ producitur, avt principalia etiam illa, ad qæ mundi mens peculiariter intenta eſt, ratione nullâ gubernantur. in multis tranqilliorem fecerit te, hoc in memoria ſi habueris.

ANNOTATIONES.

qare ſtultos cenſet, qi lavdem expetunt? qia id volunt, qod in ipſis non eſt. Epictetus *l. 2. c. 13.* Ὅταν ἀγωνιῶντα ἴδῃς ἄνθρωπον, λέγω, ὅτος τί ποτε θέλει; εἰ μὴ τῶν ἐκ' ἐφ' αὐτῷ τι θέλει, πῶς ἂν ἔτι ἡγεμὼν; διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαῳδὸς, μόνον μὲν ᾄδειν, ἐκ ἀγωνιᾷ. εἰς θέατρον δ' εἰσερχόμενον, κἂν λίαν ἴυφωνος ᾖ, καὶ καλῶς κιθαρίζῃ. εἰ γὰρ ᾄσαι μόνον θέλει καλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐυδοκιμῆσαι. τοῦτο δ' ἐκέτι ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ. *Cùm aliqem angi video, dico, qid iſte ſibi vult? Niſi aliqid earum rerum, qæ penes ipſum non ſunt, vellet, non angeretur. Qapropter citharœdus, etiam cum ſolus cantat, non angitur: ſed theatrum ingreſſus, licet admodùm vocalis ſit, & citharam bene pulſet, tum verò angitur, Neqe enim tantùm bene canere vult, ſed lavdari etiam: id qod jam penes ipſum non eſt.* Flaccus *l. 1. Ep. 16.*

Vir bonus ac prudens dici delector ego, ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras ſi volet, avferet idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtiſqe recedo.

§. 74. Ὀυδεὶς κάμνει ὠφελούμενος] At Themiſtocles Athenienſibus ipſum proſcindentibus; Τί κοπιᾶτε, ὦ μακάριοι, πολλάκις εὖ πάσχοντες; *Qid, ô felices, defatigamini ſæpenumero beneficiis ab eodem accipiendis?* Plutarchus *de lavde ſui c. 3. & in præcept. polit. & in apophth.*

Ὠφέλεια δὲ] Vide *ſupra* §. 13, & 53.

Μὴ οὖν κάμνε] Apoſtolus *ad Galat. c. 6. v. 9.* Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. *Porro ne benefaciendo ſegnes ſimus. & ad Theſſ. Ep. 2. c. 3. v. 13.* Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. *Ne ſegneſcite in benefaciendo.* Vide *ad l. 5. §. 6. & l. 6. §. 29.*

Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς] Seneca *de clem. l. 1. c. 4. Animus reipublica tu es; illa corpus tuum. vides, ut puto, qàm neceſſaria clementia ſit. tibi enim parcis, cùm videris alteri parcere.* Avſonius *grat. act. Qartum hunc gradum novi beneficii tu, Auguſte, conſtituis, deferre tibi ipſi, qò alter ornetur.* Caſſiodorus *var. l. 4. c. 24. In lucrum cedunt, qa bene meritis conferuntur, & de ipſo munere magis acqiritur, cùm optimis digna præſtantur.* Ità P. Syrus;

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Sidonius *l. 6. Ep. 12. Aliqis aliqem: ego illum præcipuè puto ſuo bono vivere, qi vivit alieno.* & Pacatus *paneg. Nullam majorem crediderim eſſe principum felicitatem, qàm feciſſe felicem, & interceſſiſſe inopia, & fortunam viciſſe, & dediſſe homini novum fatum. itaqe imperatori propriam majeſtatem æſtimanti, non tam id ſuum videri debet, qod abſtulit, qàm qod dedit.* Gregorius Nazianzenus *de bapt.* Εὐεργετεῖται; τὴν εὐεργεσίαν αἰτούμενος. *Qm ab eo beneficium petitur, beneficio afficitur.* Et Joannes Chryſoſtomus apud Antonium *meliſſ. l. 1. c. 29.* Οὐκ ἓν ποιεῖ ὁ ἓν ποιῶν, ἀλλ' ἓν πάσχει αὐτὸς, καὶ εὐεργετεῖται μᾶλλον, ἢ εὐεργετεῖ. *Non benefacit qi benefacit, ſed beneficium ipſe accipit potius qam dat.* Noſtro planè conſentiens Clemens Alexandrinus *Strom. l. 2. pag. 404. C.* Τῷ γὰρ ὄντι αἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐυεργετῶν, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐυεργετῆται. ὥσπερ γὰρ ὁ κυβερνήτης, ἅμα σώζει καὶ σώζεται. διὰ τοῦτο ὅταν τις αὐτῶν τύχῃ, εἰ φησὶ τῷ διδόντι, Καλῶς ἔδωκας, ἀλλὰ, Καλῶς εἴληφας. ὅτω λαμβάνει μὲν ὁ δεδὼς, δέδωσι δὲ ὁ λαμβάνων. *Revera enim Dei eſt imago homo beneficiens: qa in re ipſe etiam beneficio afficitur, ſicut gubernator ſimul ſervat & ſervatur. Et ideo qm qivis petens fuerit conſequtus, non dicit danti, rectè dediſti, ſed rectè accepiſti. Ita accipit qidem qi dat, dat autem qi accipit.*

§. 75. Ἡ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατά ἐστιν] Mericus Caſaubonus legendum contendit, ἢ τὰ λογικὰ καὶ κυριώτατά ἐστιν, vel etiam, ἢ ἃ λογιστικὰ, τὰ κυριώτατά ἐστιν. ut ſit ſenſus, *rationales creaturas eſſe objecta principalia, circa qa peculiaris cura illa & providentia verſatur.* atqe ità revera intelligendum Apoſtoli illud, *ad Cor. Ep. 1. c. 9. v. 9, 10.* Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; *Num boves cura ſunt Deo? An hoc propter nos omnino dicit?* Ego tamen nihil mutandum cenſeo. hoc enim velle videtur Marcus, Ad mundi hujus fabricam producendam ac conſtituendam, peculiari qodam motu, univerſi natura acceſſit. deinceps avtem, vel qæcunqe in eo contingunt, vi nexûs cujuſdam & conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ tunc conſtitutæ eveniunt, vel principalia illa, ad qæ univerſi mens præcipuè & qaſi peculiariter ſeſe intenderit, nullâ ratione, ſed temerè diſpoſita fuerint. at hoc eſſet abſurdiſſimum, mentem univerſi, cùm ad iſta producenda ac conſtituenda peculiari motu proceſſiſſet, de futura diſpoſitione atqe ordinatione legem nullam tuliſſe, ſed temerè ferenda caſui fortuito permiſiſſe. diſpoſuit ergò. hæc genuina Marci mens. nec aliud qicqam evincunt loca ad lectionis mutatæ firmamentum adducta ex *l. 6. §. 39. & l. 9. §. 26. edit. Caſ. l. 6. §. 44. & l. 9. §. 28.* diſtinctionis noſtræ. ſiqidem priore loco τὰ κοινὰ, non τὰ λογικὰ, ea eſſe dicuntur, οἷς οἱ θεοὶ μάλιστα προσέχουσι, *qorum dii præcipuè curam gerunt*, atqe iſtis κατ' ἀκολούθησιν συμβαίνειν, *cum conſecutione neceſſariò cohærere* cætera. poſteriore verò nuda ponitur diſtributio illa, Ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἢ τῷ ὅλῳ διάνοια. ἢ ἅπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἀκολούθησιν. *Mens avtem univerſi vel ad ſingula qaqe ſe promovet, vel ſemel operi ſe admovit, reliqa verò per conſeqentiam neceſſariam.* Sicut & *l. 6. §. 35.* de ratione præditis nè γρὺ qidem. Ità Marcus pro conceſſo ſumit mentem univerſi, ſi ad primam rerum conſtitutionem ratione ac conſilio qodam deſtinato acceſſerat, ità cuncta diſpoſuiſſe ut à primis illis cavſſis ſuccedentia qæqe neceſſariâ qadam conſecutione profluerent. qod & iſtic monitum voluit. Vide & *lib. 10. §. 6.* Seneca *de beneficiis lib. 6. cap. 23. In prima illa conſtitutione, cùm univerſa diſponerent, etiam noſtra viderunt, rationémqe hominis habuerunt. —— etiamſi potiora illis ſunt, in qa oriuntur, nos tamen in majora iturs juvant.* de ſyderibus loqitur.

LIBER VIII.

a L. 1. §. 16. Καὶ τοῦτο πρὸς a τὸ ἀκενόδοξον φέρει, ὅτι οὐκ ἐπιδύναται τὸν βίον ὅλον, ἢ τὸν γε ἀπὸ νεότητος φιλόσοφον βεβιωκέναι. ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς σεαυτῷ δῆλος γέγονας, πόρρω φιλοσοφίας ὤν. πέφυρσαι δ' ἔν. ὥστε τὸ μὲν δόξαν τοῦ φιλοσόφου κτήσασθαι, ἐκέπι σοι ῥᾴδιον. ἀνταγωνίζεται γὰρ καὶ ἡ ὑπόθεσις. ἔπερ οὖν ἀληθῶς ἐώρα-

HOc etiam ad inanis gloriæ ſtudium minuendum conducit, qòd vitam totam, eam ſaltem qæ à juventute hactenus tranſiit, non potes præſtare philoſophicè ductam. ſiqidem cum aliis havd pavcis, tum & tibiipſi compertum eſt, à philoſophia longè te abeſſe. conturbatæ ſunt itaqe rationes tuæ: neqe adeò avt facile eſt tibi philoſophi exiſtimationem comparare; & vitæ etiam inſtitutum adverſatur. proinde ſi verè

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὀρθῶ φιλοσοφίας ὤν] Epictetus *lib. 2. c. 9.* Οὗτος οὐδὲ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληρῶσαι δυνάμενοι, προσλαμβάνομεν τὴν τοῦ φιλοσόφου, τηλικοῦτο φορτίον, οἷον εἴ τις δέκα λίτρας ἆραι μὴ δυνάμενος, τὸν τοῦ Αἴαντος λίθον βαστάζειν ἤθελεν. *Sic cùm hominis munus abſolvere neqeamus, etiam philoſophi perſonam no-*

bis imponimus, ingens onus; perinde ac ſi qis, cui vires ad decem libras ferendas non ſuppeterent, Ajacis lapidem ferendum aſſumeret. Qem eundem vide & *l. 3. c. 21.*

Ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις] Repugnat res ipſa: ipſum vitæ tuæ inſtitutum opinioni iſti, qam de te habes tanqam qi philoſophus ſis, adverſatur, falſiqe te redarguit. vel qia aliis negotiis diſtrictus totus teneris, nec huic ſtudio totum te ſedulò jugitérqe dediſti, vel etiam qia affectibus etiamnum indulgere deprehenderis, eóqe à verò mentis animíqe cultu abeſſe te qàm lon-

verè perſpexiſti, in qo res ipſa ſita ſit, miſſâ exiſtimatione, in hoc duntaxat incumbe, ut vitæ quod ſupereſt, qantulumcumqe id fuerit, pro naturæ tuæ ductu ac dictamine tranſigas. tu itaqe illa qid velit, intuere, nec te aliud qicqam moleſtum habeat. etenim expertus jam es, per qàm multa divagatus, vitam bonam beatámqe nuſqam inveneris; non in ſyllogiſmis, non

καις πᾶ κεῖ) τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, a τί δό- ξεις, ἄφις. δρκέσθητι ἢ, εἰ καὶ b τὸ λοιπὸν ξ βίᾳ, ὅσου δήποτε * ἡ σὴ φύσις θέλῃ βιώσειν *. κατανόησον ἂν τί θέλῃ, καὶ c ἄλλο μηδὲν ἀφιστάτω. πεπείρασαι γὰρ d πολλὰ πόνα πλανηθείς, ἀ- δαμᾶ ἔυρες τὸ ἐυ ζῆν. ἀκ ἐν συλλογισμοῖς, ἀκ

a L.7.§.73. l.10.§ 11.
b L.7.§.46. 56.
* [ὡς] ἢ f. -σεις.
Boot.
c L.2.§.7. l. 7.§.20.
d L.12.§. 1.

ANNOTATIONES.

longiſſimè prodis. Seneca *Epiſt.* 59. *Exiguum temporis impendiſſe philoſophiæ, ſatis abundéque occupatis fuit. leviter tam magna rei inſtituimus. qemadmodum autem poteſt aliqis, qantum ſatis ſit, adverſus vitia diſcere, qi qantum à vitiis vacat, diſcit? Atqi, non cùm vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus; cui nullum tempus ſatis magnum eſt, etiamſi à pueritia uſqe ad longiſſimos humani ævi terminos vita protenditur.* Idem *Epiſt.* 72. Galenus *de affect. dignoſc. & cur. c.* 3. cuidam ἀναμάρτητον ſeſe opinanti. Ἀλλὰ σύ γε θεῷ παραπλήσιον ἐξεῤῥίφης ἐκ ἄν ποτε γένοιο. ὅπερ γὰρ οἱ δι' ὅλου τοῦ βίου ἀπάθειαν ἀσκήσαντες, ἐ πιστεύουσι τελείως αὐτὴν ἰσχυρίσασθαι, πολὺ δή που μᾶλλον ὁ μηδέποτ' ἀσκήσας σύ. *Verùm tu Deo ſimilis repentè fias nunqam. Qum enim ii, qi per totam vitam apatheiam exercuerunt, nondum ipſam perfectè ſe conſequtos credant, multò utiqe magis tu, qi nunqam exercuiſti.* Et *c.* 4. Δεῖται γὰρ ἀτυχήσεως ἕκαστος ἡμῶν σχεδὸν ὅλου τοῦ βίου, πρὸς τὸ γενέσθαι τέλειος ἀνήρ. *Indiget enim unuſqiſqe noſtrum, ut evadat vir perfectus, totius propemodum vitæ exercitio.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 35, & 36. (ubi perperam divulſis qæ arctiſſimè cohærebant, ex Epiro Rhegium fecerunt editores) & *Diſſert. l.* 3. *c.* 15. unde mendoſa qædam in *Enchir.* poſſunt emendari feliciùs, qàm eſt à Volſio aliiſqe id non advertentibus tentatum. Inter alia qæ cùm utrobiqe vitiata videantur, intacta prorſus, tanqam integra præterierunt illi, hæc habet. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν. δοκεῖς ὅτι δύνασαι ἑαυτὸς ἐυθέως, ὡσαύτως πίνων, ὁμοίως ὀργιζόμενος, ὁμοίως δυσαρεστῶν. *Putáſne te, ſi iſta agas, poſſe philoſophari? putáſne te poſſe eodem modo edere, eodem modo bibere, aqè iraſci, aqè indignari?* ità in *Diſſertationibus* exhibentur: nam in *Enchiridio* & mutilata & inqinatiora lego, Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν; δοκεῖς ὅτι δύνασαι, (φιλοσοφεῖν ſcilicet, qod ἐκ τῆ κοινῆ ſubaudiendum) ἑαυτὸς ἐυθέως, ἑαυτὸς πίνειν, ὁμοίως ὀργισθεὶς, ὁμοίως δυσαρεσκῶν; neqe enim avt iraſci avt tædio habere permittebant Stoici. ita c. 22. Πρῶτον, ἐν τοῖς κατὰ σαυτὸν, ἐκέτι δεῖ σε ὅμοιον ἐν ὑδενὶ φαίνεσθαι, οἷς νῦν ποιεῖς. *Primum, tuis in rebus non amplius te tui ſimilem eſſe oportet, nec qicqam eorum facere qa nunc facis.* ſeqitur: ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, νικῆσαί τινας ἐπιθυμίας, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἔλασσον ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐ τιμῇ, ἐ δίκῃ, &c. *Vigilandum eſt, laborandum eſt, vincenda ſunt qadam cupiditates, à cognatis diſcedendum; oportet à puero contemni, ab obviis derideri, omnibus in rebus deteriori conditione eſſe, in magiſtratu, in honore, in judicio.* &c. Huc applicat dictum vulgare, qod inter adagia locum meritò ſibi vindicet, idem *l.* 4. *c.* 6. Νῦν δὲ πρὸς ἄλλοις γίνεσθαι λέγεις, ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. καὶ πολλοὶ δὲ τοῦτο καλῶς λέγουσιν, ὅτι ἕργον ἔργῳ ἐ κοινωνεῖ. *Nunc autem aliis te rebus intentum eſſe, alia curare dicis:* & *multi rectè illud dicunt, opus cum opere nullam habere communionem.* Et rurſus *c.* 10. Ἀλλὰ προῖκα θέλεις τὰ τηλικαῦτα λαβεῖν; καὶ πῶς δύνασαι; ἔργον ἔργῳ ἐ κοινωνεῖ. εἰ δ' ἐκεῖνα θέλεις, τοῦτο ἄφες, εἰ δὲ μὴ, ὥτε τοῦτο ἔχεις, ἄτ' ἐκεῖνα, περισπώμενος ἐπ' ἀμφότερα. *An gratis accipere iſta ſtudes? qi autem potes? alterum opus cum altero commune nihil habet. Sin illa vis, hoc omittito. Alioqi neqe hoc, neqe illa habebis, animo utriſqe diſtracto.* Qod ſuſiùs pavlò *Enchir. c.* 1. §. 4. Τηλικούτων ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι ἃ δεῖ ἁδὲ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφίεναι παντελῶς, τὰ δ' ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν. ἐὰν δὲ καὶ ταῦτ' ἐθέλῃς, καὶ ἄρχειν, καὶ πλουτεῖν, τυχὸν μὲν, ἁδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι. πάντως γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνον ἐυδαιμονία καὶ ἐλευθερία περιγίνεται. *Cùm tantas res appetas, ſic eas ſuſcipiendas eſſe memento, ut ſis non mediocriter incitatus, atqe alia penitus relinqenda, alia in præſentia omittenda cenſeas. Qod ſi & illas deſideráris, & magiſtratus etiam atqe opes appeteris, fortaſſe ne hac qidem aſſeqeris, propter earum, qas ante diximus, cupiditatem: iis certè omnino excides, per qas ſolas felicitas & libertas compáratur.* Et *ibidem c.* 12. Ἴσθι γὰρ ὅτι ἡ ῥᾳδίου, καὶ τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτῆ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός. ἀλλὰ τὸν ἑτέρου ἐπιμελούμενον, τῆ ἑτέρου ἀμελῆσαι, πᾶσα ἀνάγκη. *Scito enim facile non eſſe, inſtitutum tuum in eo ſtatu, qi ſit natura conſentaneus, conſervare, & res externas amplecti: ſed aliter non poſſe fieri, qin is, alterum qi curet, alterum negligat.* Qod Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει, αὐτὸς ἑ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni ſuæ, non efficietur ſapiens.* Et Epictetus *c.* 36. edit. vulg. Ταῦτα ἑ μὴ συμφωνεῖ. ἵνα σε δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτῆ, ἢ τὰ ἐκτός. ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ τὰ ἔξω. τυτέστιν ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου. *Iſta non conſentient: unum te oportet homi-*

nem eámqe vel bonum vel malum eſſe: avt exercenda tibi ratio eſt & mens, avt res externa colenda. Avt in internis elaborandum, avt in externis: hoc eſt, avt Philoſophi tuendus locus, avt hominis plebeji. In eam mentem Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Χαλεπὸν πολλὰς ὁδοὺς ἅμα τῷ βίῳ βαδίζειν. *Difficile eſt multas ſimul vitæ calles ingredi.* Et obſervat Cl. Caſavbonus apud Athenæum *l.* 12. τὴν περίσχεσιν opponi τῇ φιλοσοφίᾳ. id eſt, *vitam occupátam & ſolicitam philoſophicæ.*

Τί δόξεις, ἄφις] hoc qippe ſtultorum eſſe dixerat. *l.* 7. §. 73. & *l.* 4. §. 44. ſed & videri eſſe, qod non es, qid tibi proderit? *l.* 10. §. 8. Socrates, teſte Xenophonte *memorab. l.* 1. *pag.* 732. *A.* dicere ſolitus eſt, ὡς ἂκ ἔστι καλλίων ὁδὸς ἐπ' ἐυδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθὸς τε γένοιτο καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο. *Viam ad gloriam meliorem nullam eſſe, qàm qá bonus aliqis eſſet, ac non videri vellet.* At Marcus hîc qid aliis videaris, miſſum pforſus vult facias, Æſchyli illud pervulgatum in Thebaide imitatus;

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστον, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, hæud videri, enim elaborat optimus.

Qod è tragico de Amphiarao prolatum, ad Ariſtidem coronâ tranſtulit. Plutarchus in *Ariſtid. vit.* & *Apoph.* qi & lavdat *de poet. leg. c.* 13. De Iſidoro & de Marino etiam extulit Damaſcius in *vit. Iſid.* apud Photium *bibl. cod.* 242. Catoni par elogium tribuit Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus malebat.* qi ſubjungit tamen: *Ità, qò minùs gloriam petebat, eò magis adſeqebatur.* qod ſuprà Socrates. De ſe Gregorius Nazianzenus *adv. eos, qi ſedem Conſtantinopolitanam ambire ipſum inſimulabant.* Ἀλλ' ἴστω, φησὶ, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. τί δέ μοι διαφέρει, ᾧ τῷ εἶναι πλείων ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ πᾶς; τοῦτο γὰρ ἢ κατέκρινεν, ἢ ἐδικαίωσεν, ἢ ἄθλιον πεποίηκεν, ἢ μακάριον. τὸ δὲ δοκεῖν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ οὐδ' ὅπως ἀλλότριον. *Atqi pleriſqe videtur, inqies. Qid verò meá intereſt, qi rei veritatem magis curo, imo ſolùm curo? hoc enim me vel condemnaverit, vel abſolverit: hoc miſerum vel beatum reddiderit. At, qid aliis videatur, nihil ad nos, qemadmodum nec alienum ſomnium.* Et mox: Τὸ δοκεῖν ἓν, ὃν μὲν ὑπάρχῃ, δεξόμεθα. ἴν' εἴπω τι καὶ ἀνθρώπινον. ὃν δὲ ἀντιπίπτῃ, χαίρειν ἐάσομεν, καὶ οὐδὲν τῷ εἶναι διὰ τὸ δοκεῖν ἀφαιρήσομεν. *Qod autem ad hominum de nobis exiſtimationem attinet, ita animo comparati ſumus, ut ſiqidem ea contingat, non illibenter acceptúri ſimus, (ut humani etiam aliqid dicam) ſin autem in contrarium cadat, valere jubebimus, nec qicqam de rei veritate propter hominum opinionem detrahemus.* De Socrate Epictetus *Diſſertat. lib.* 4. *c.* 8. Ἀπῆγεν, ἐὶ ἀρκούμενον τῷ εἶναι φιλόσοφον. χαίρων δὲ, καὶ ὅτι μὴ δοκῶν, ἐκ ἐδάκνετο. *Adducebat illos, contentus eo, qod Philoſophus eſſet: gavdebátqe ſe, qod talis non videretur, non morderi.* Qin & idem apud Platonem in *Gorgia pag.* 350. *B.* Παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετέον, ἐ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ εἶναι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. *Viro pra cæteris meditandum eſt, non ut bonus qidem videatur, ſed ut re verâ ſit bonus publicè atqe privatim.* Epictetus *enchir. c.* 24. Ἐάν ποτέ σοι γένηται ἔξω σταθῆναι, πρὸς τὸ βελτιῶσαί τινι, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν τάσιν. (ità malim pro ἔστασιν, qàm cum Volſio ἔνεσαν) ἀρκοῦ ἂν ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος. εἰ δὲ καὶ δοκεῖν βούλει, τῷ εἶναι σαυτῷ φαῦλος, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ. *Si qando acciderit ut foras promineas, & alicui placere cupias: te de ſtatione tua dejectum eſſe ſcito. Qare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum. Sin alicui etiam videri philoſophus cupis: tibi videre, idqe tibi ſatis eſto.* ubi tamen τῷ εἶναι ſuperflua eſſe ſuſpicatur meritò Volfius. Eratoſthenem verò vitii illius, qod à Marco hîc tangitur, inſimulat Strabo *geograph. l.* 1. *pag.* 10. Μίσος ἦν, inqit, τῷ τε βουλομένῳ φιλοσοφεῖν, καὶ τῷ μὴ θαῤῥοῦντος ἐγχειρίζειν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον μέχρι τοῦ δοκεῖν προιόντος. *Medium tenuiſſe inter eum qi philoſophari vellet, & eum qi non avderet ſe eá dare inſtituto: ſed eo duntaxat progrederetur ut philoſophari putaretur.*

Εἰ καὶ τὸ λοιπὸν τῇ βίᾳ, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει βιώσειν] D. Bootius, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσῃς. *Si reliqum vitæ, qantumcunqe natura tibi conceſſerit, tranſegeris.* emendationi aſſentior. Verùm mihi aliqid inſuper, qod deſit, ſupplendum eſſe videtur. Seqitur enim, κατανόησον ἂν τί θέλει, *conſidera ergò qid ea velit.* non qamdiu, ſed qomodo vivere te velit. unde liqet, de ea re monitum aliqod antecefſiſſe. forſan ergò legendum fuerit, εἰ καὶ τὸ λοιπὸν τῇ βίᾳ, ὅσον δήποτε, [ὡς] ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσῃς. *Si reliqum vitæ, qantumcunqe id futurum ſit, prout natura tua vult,* & *à te exigit, tranſegeris.*

Οὐδαμῆ ἔυρες τὸ ἐυ ζῆν] Contendit non immeritò Mericus Caſavbonus Antonini iſta, cum Solomonis illis, *Eccleſ. cap.* 1.

ἐν πλούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἀπολαύσει, ἐν ἀδαμεῖ. πῶς ἔν ἐστιν; [a] ἐν τῷ ποιεῖν. ἀ ἀπαιτεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. πῶς ἂν τοῦτο ποιήσῃ *; ἐπὰν [b] δόγματα ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ καὶ αἱ πράξεις. τίνα δόγματα; [c] τὰ περὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν. ὡς [d] ἀδένὸς μὲν ἀγαθὸν ὄντος ἀνθρώπῳ, ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον, σώφρονα, ἀνδρεῖον, ἐλεύθερον *, ἀδενὸς δὲ κακὸν, ὃ οὐχὶ ποιεῖ τἀναντία τοῖς εἰρημένοις.

§. 2. [e] Καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἐρώτα σεαυτὸν, πῶς μοι αὕτη ἔχει; μὴ [f] μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ; [g] μικρὸν καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ὀν μέσῳ. [h] τί πλέον ἀπαιτῶ, εἰ [i] τὸ παρὸν ἔργον ζῴῳ [k] νοερῷ, καὶ κοινωνικῷ καὶ ἰσονόμῳ θεῷ.

§. 3. [l] Ἀλέξανδρον καὶ Γάϊον, καὶ Πομπήϊον τί φησὶ Διογένη, καὶ Ἡράκλειτον, καὶ [m] Σωκράτη; [n] οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν * παντί. σκεῖ ἦ ὅσων ἀφόνοια; καὶ

in divitiis, non in gloria, nec in voluptate, nec ullibi. in qonam ergo consistit? in eis faciendis qæ exigit natura humana. at hæc qomodo qis faciat? si decreta nactus sit, à qibus appetitiones actúsque istiusmodi profluant. qænam, inqis, decreta? de bonis malísque, ut nihil nimirum homini bonum censeat, qod non justum, temperantem, fortem, liberalem faciat; nihil malum, qod non istis contrarium.

§. 2. In omni actione interroga te, qomodo ista mihi sese habet? num futurum est, ut ejus pœniteat me? propè adest tempus, qo morituros sum, omniáqe mihi transitura. qid ergò expeto ulteriùs, qàm ut illud qod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eadémqe cum Deo ipso lege agentis.

§. 3. Alexander, Cajus, Pompejus, qid ad Diogenem, Heraclitum, Socratem? isti siqidem res ipsas perspectas habebant, formásqe earundem & materias. atqe hoc modo instructæ erant mentes horum. illis verò, cùm ea nevtiqam perspecta haberent, de qàm multis solicitos esse necesse fuit? qàm

ANNOTATIONES.

a L. 7. §. 54, 55, 56.
* -σει [τις] f.
b L. 3. §. 13. l. 7. §. 2.
c Inf. §. 14.
d L. 2. §. 11.
* -θέριον Mer. L. 7. §. 67.
e L. 5. §. 11.
f Inf. §. 10.
g L. 7. §. 70. Inf. §. 5. 34.
h L. 5. §. 3. 6
i L. 6. §. 2. l. 10. §. 1.
k L. 7. §. 72.
l L. 9. §. 29.
m L. 7. §. 66.
n L. 5. §. 32. Inf. §. 5. l. 9. §. 25.
* ταῦτα Mer. τοιαῦτα Xyl.

v. 13. & c. 2. v. 1. —11. qibus per multa, imò universa ferè, qæ sub sole geruntur, pervagatus Rex, nuspiam vitam beatam veréqe tranqillam deprehendisse se profitetur. qi tamen illud, ἀδαμεῖ, apud Marcum, qod & denuò repetitur, malim, *nuspiam*, simpliciter, *in istorum nullo*, vertisset. Adjici potest Severi Imperatoris illud; *Omnia fui, & nihil expedit.* Spartianus potiùs tamen, prout ab Avrelio refertur: *Ortus Lepti, humili patre, primò literis, deinde imbutus foro: qo parùm commodante, uti rebus arctis solet, dum tentat avt exqirit varia melioráqe, conscendit imperium. ibi graviora expertus, laborem, curas, metum, & incerta prorsus omnia; qasi testis vita mortalium, Cuncta, inqit, fui, conducit nihil.* Qod de Marco filius, de Severo pater ὁ μακαρίτης, *ad Spart. Qatuor verbis complexus est integri libelli ejus (finem solùm excipimus) qi à sapientissimo rege Solomone, super humanarum rerum vanitate, divinitus planè & διοπτύνως est compositus.* Finem meritò excepit; qem frustrà statuit hìc Marcus, ἐν τῷ ποιεῖν ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. *In eis faciendis qa exigit natura humana.* qanqam havd ineptè prorsus, si *naturam* diceret, qalis est ab initio condita ac creata. jam enim corrupta & defecta, non valet suis viribus eò etiam adspirare, in qo uno bonum ipsius verum ac syncerum consistit. Meliùs itaqe Solomon, utpote θεοδίδακτος, ἐν τῷ Θεὸν φοβεῖσθαι, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάσσειν. *Vis*, inqit, *post hac omnia summam rei? Deum revere; & præcepta ejus observa: hoc est enim totum hominis. Eccles. c. 12. v. 13.* Epictetus *l. 3. c. 24.* Τὰ ἀγαθὰ ἔξω μὴ ζητεῖτε. ἐν ἑαυτοῖς ζητεῖτε. εἰ δὲ μή, οὐχ εὑρήσετε. *Bona foris non qarite, sed qarite in vobis ipsis; alioqi non invenietis.* at qomodo apud se bonum istud offendet qis? subjungit; ὅλως πρὸς τὸν Θεὸν τετάμενος, καὶ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα. *Totus Deo destinatus, illiusqe mandatis & edictis.* ecqid aliud Rex sapientissimus?

Ἐπὰν δόγματα ἔχῃ] Vide Epictetum *Dissert. l. 1. c. 11.*

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον] *Bonum nihil est*, inqit, *nisi qod habentem bonum facit.* At de bonis, qæ dicimus, externis, verè Augustinus *concion. solemn. 236. Omnia ista bona sunt; sed unde facias bene, non qa te faciant bonum. habeto bona, qa te faciant bonum. bona sunt qa habes. esto & tu bonus inter bona tua. esto bonus mansurus inter bona peritura. erubesce bonis tuis. noli esse malus in eis, nè pereas cum eis.* Vide *l. 2. §. 11.* & Senecam *Ep. 76.*

Ἐλεύθερον] *liberum.* at interpretes, *liberalem.* ἐλευθέριον. sic *l. 7. §. 67.*

Ὃ οὐχὶ ποιεῖ ταναντία] Contrà, nihil malum est, nisi qod habentem malum atqe improbum facit: qod externa ista non possunt. Vide *l. 2. §. 1.*

§. 2. Μὴ μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ] Epicharmus apud Stobæum *tom. 2. tit. 1.*

Οὐ μωμητόν, ἀλλὰ προνοητὸν χρὴ τὸν ἄνδρα τὸν σοφόν.
Cuncta sapiens prævidebit; pœnitebit sic nihil.

Plavtus *Stich. 1. 2.*

— *qotidie*
Pridie caveat, nè faciat, qod pigeat postridie.

& *Bacchid. 4. 9.*

Priùs te cavisse ergò, qàm pudere aqum fuit.

Pindarus *Pyth. Od. 5.* πρόφασιν esse ait,

Ἐπιμηθίας ὀψινόου θυγατέρα.
Epimethei serò sapientis filiam.

Vult itaqe nos Marcus esse Promethei non Epimethei liberos, nè Prophasin, i. e. *excusationem*, sive *prætextum*, sororem nobis adsciscere necesse habeamus. Vide *infrà §. 10.*

Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐν μέσῳ] Qod nos vulgari diverbio dicere solemus, *Ego cùm interii, totus mundus mihi intercidit.* Prosper, *ad uxorem:*

Etsi concluso superessent tempora sæclo,
Ut posset longos mundus habere dies:
Nos tamen occasum nostrum observare deceret,
Et finem vitæ qemqe videre suæ.
Nam mihi qid prodest, qòd longo flumina cursu
Semper inexhaustis prona ferantur aqis?
Multa qòd annosa vicerunt sæcula sylvæ?
Qódqe suis durant florea rura locis?
Ista manent: nostri sed non mansere parentes:
Exigui vitam temporis hospes ago.

Augustinus *de verb. Dom. Serm. 26.* & *de 10. Chord. c. 2.* & *Humil. 28. Longè est qidem dies judicii: sed uniuscujusqe hominis dies ultimus longè esse non potest; qia brevis est vita, & vitæ brevitas incerta.* Vide *ad l. 4. §. 26.*

Τί πλέον ἐπιζητεῖτε] Ità Gregorius Nazianzenus *ad Episc. 130.* Οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐπιζητοῦμεν. *Non enim aliud qid expetimus.* Vide *ad l. 5. §. 6.* & *l. 6. §. 2.* & *l. 7. §. 13.* & *l. 9. §. 40.* Epictetus *l. 3. c. 24.* Σὺ δὲ ζητεῖς ἆπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου πράττειν; *Tu verò viro bono majus præmium qæris honestis & justis actionibus?* Plavtus *Amph. 2. 2.*

Virtus præmium est optimum.

Ἰσονόμου Θεοῦ] qia nimirum φυσικὸς νόμος ille cujus meminit *l. 3. §. 11.* sive θεσμὸς, urì nuncupat *l. 2. §. 16.* hominibus communis cum diis ipsis à Stoicis statuitur. unde & hominem sapientem, qi ad legis istius normam vitam exigit suam, nihilo faciunt minorem Deo ipso. Epictetus *l. 1. c. 16.* Ὡς καλόν γε τὸν λόγον, εἴτε χειρῶν τῶν θεῶν, εἴτε μικρόλεπτος. λόγῳ γὰρ μέγεθος ἢ μήκει, ἢ ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Nam mente qidem consideratâ, neqe diis immortalibus ea deterior, avt minor. Mentis enim magnitudo non proceritate avt altitudine judicatur, sed decretis.* Vide *ad l. 3. §. 7.*

§. 3. Ἀλέξανδρος δὲ] Alexander verò, qasi à prioribus penderet. sed τὸ δὲ παρέλκειν videtur. sicut τὸ δὲ. *l. 6. §. 44.*

Τὸ πρὸς Διογένη] Juvenalis *Sat. 8.*

Libera si dentur populo suffragia, qis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?

Καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν ταῦτα] lectionem si admittimus, sensus erit, *Eadem erant mentes illorum*: sive *per omnia sibi invicem consentiebant.* id qod sapientum est, & rationis rectæ, qæ una eadémqe apud omnes est, avspicium ductúmqe affectantium. qum insipientes & animi affectu & vitæ instituto, tum secum invicem, tum & à seipsis etiam dissentiant. Cæterùm Mericus Casavbonus ταῦτα legisse videtur: & Gvilielmus Xylander τοιαῦτα, cùm vertit, *ità erant eorum mentes instructæ.* ejusmodi nimirum mentes habebant, qæ in rerum naturas acutiùs introspicere, & sagaciùs intromittere se poterant. hunc seqor. indè ergò factum, ut cùm rerum naturam perspectam haberent, & cui usui inservirent, nec multis opus esse sibi ad bene ac feliciter agendum intelligerent, nec avidiùs qicqam, qam par erat, appeterent.

Ἐπεὶ δὲ ὅσων πρόνοια; καὶ ἀλήθεια πόσων;] Xylander, *ibi verò, qibus in rebus esset prudentia & servitus.* ut ad philosophos illos, illorúmqe perspicaciam referatur. Mericus Casavbonus ad reges ac imperatores potiùs, qos priùs dixerat, retulit. in qo calculum ei lubens contribuo meum. Verùm qòd vertit, *qousqe se extendebat error eorum, eousqe eorundem & servitus*, non video qi possit cum avtoris verbis consistere, nisi τόσων avt τοσούτων pro πόσων substituere libuerit. Mihi nihil movendum videtur. erotematicè tantùm concipiendum existimo. Apud illos, cùm

qàm multis rebus inſervire?

§. 4. Eadem nihilominus facturos memineris, etiamſi tu te ruperis.

§. 5. Inprimis nè commovearis. obveniunt enim ſecundùm rerum naturam univerſa: ipſe avtem pavlò pòſt, nullus, nuſqam futurus es, qomodo & Hadrianus, & Avguſtus. tum rem ipſam penitiùs intuitus, eam in ſe conſidera. ſimul memineris, probum eſſe te opor-

[a] δελεία πόσων;

§. 4. Ὅτι [b] ᾠδὲν ἧττον τὰ αὐτὰ ποιήσουσι, κἂν σὺ διαῤῥαγῇς.

§. 5. Τὸ πρῶτον, [c] μὴ ταράττου. [d] πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν. καὶ [e] ὀλίγου χρόνου οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, ὥσπερ οὐδὲ Ἀδριανὸς, οὐδὲ Αὔγουστος. ἔπειτα [f] ἀτενίσας εἰς τὸ πράγμα, ἴδε αὐτὸ, καὶ συμμνημονεύσας, ὅτι [g] ἀγαθόν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, καὶ ἀπὸ

a L.9.§. 29.40.l.10. §.19.
b L.7.§.71. l.12.§.26.
c L.4.§.3.l. 5.§.23.l.9. §.29.37.
d L.5.§.8. 10.
e Sup.§.2.
f Sup.§.3.l. 4.§.3.
g L.7.§.15.

ANNOTATIONES.

cùm rerum naturam, ac per conſeqens uſum, non ritè aſſeqerentur, de qot rebus alioqi minùs neceſſariis, ſed qæ ipſis neceſſariæ viſæ ſunt, ſatagere illos neceſſe fuit, qòtqe rerum ſeſe ſervituti addicere? Ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀνεπλάσαντο. *Una enim cum imperio multas ſibi neceſſitates comparârunt.* Teles *collat. divit. & paupert.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94. Notum eſt illud Philippi Macedonis, qi cùm qo loco deſtinaverat, caſtra ſtatuere, commodè non poſſet, qod pabulum jumentis defore diceretur: Ὅσος ἡμῶν ὁ βίος ἐστὶν, inqit, *εἰ καὶ πρὸς τὸν τῶν ὄνων καιρὸν ὀφείλομεν ζῆν*; *Qalis vita noſtra eſt, qibus ad aſinorum opportunitatem ea eſt exigenda?* Refert Plutarchus in *Apophth.* & in *præcept. polit.* ità aſinis etiam ac jumentis inſervire rex magnus neceſſe habebat; non paſtores tantùm avt bubulci: qos ità conqerentes induxit Sophocles, referente eodem in *Agide*;

Τούτοις γάρ, ὕλας δισπότας δουλεύομεν,
Καὶ τῶν δ' ἀνάγκη καὶ στενακτὰ πλύσιν.
Famulamur iſtis, qi tamen domini ſumus,
Qamviſqe taceant, nos ea avdire eſt opus.

Contrà non eſt vulgatum minùs Socratis illud, qi ut Laërtius *l.* 2. cùm rerum venalium forum ac tabernas pertranſiret, dixiſſe fertur, *Πόσων ἐγὼ χρείαν οὐκ ἔχω*; *Qàm multis ego nihil opus habeo?* vel, ut Cicero *Tuſc. l.* 5. *cùm in pompa magna vis auri argentiqe ferretur, Qàm multa non deſidero? inqit.* Itaqe illa neſcio cujus in ore crebrò habebat, qæ & à Clemente Alexandrino *pædag. l.* 2. *c.* 10. lavdantur, ſed ità ut metri rationem non habuerit;

Τὰ δ' ἀργυρώμαθ' ἑστίν, ἤ τε πορφύρα,
Εἰς τὰς τραγῳδὰς χρήσιμ', οὐκ εἰς τὸν βίον.
Argentea iſta vaſa & ipſa purpura,
Tragicam ad pompam faciunt, ad vitam nihil.

In qam ſententiam Plutarchus *de avar. p.* 527. *C.* ubi Scopæ Theſſali dictum commemoraverat, qi à vicino è domo ſua rogatus qidpiam, qod is qi petebat, ſuperfluum ipſi ac ſupervacuum eſſe dictitabat, reſpondit, Ἀλλὰ μὴν τούτοις ἴσμεν ἡμεῖς ἐυδαίμονες καὶ μακαρίοις τοῖς περιττοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοις τοῖς ἀναγκαίοις. *At verò iſta ſuperflua & ſupervacanea ſunt qa nos divites ac beatos faciunt, non avtem neceſſaria illa.* ſubjungit, iſtud videri πομπὴν καὶ πανήγυριν μᾶλλον ἢ βίον ἐπαινοῦντος, *pompam avt panegyrin potiùs, qàm vitam lavdantis.* addítqe ſelicitatem iſtiuſmodi θεατῶν καὶ μαρτύρων, ἢ κυρίων εἶναι, *avt nullam eſſe omnino, avt ſpectatorum, non dominorum eſſe*; certè abſqe illis nullam revera exiſtere. Itaqe πρόνοια iſta, qam hìc Marcus tangit, eadem ferè eſt cum ea qam Apoſtolus notat, *ad Rom. c.* 13. *v.* 14. ubi vetat, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας, *carnis curam habere ad explendas cupiditates.* nec abludit ab hac multùm ſolicitudo illa, cujus Martham illam ſedulam nimìs Chriſtus inſimulat, cùm ait *Luc.* 10. *v.* 41. Ὅτι μεριμνᾷ καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεται. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. *Solicita es & ſatagis de multis. Atqi uno opus eſt.* Vide *l.* 7. §. 20. & *l.* 9. §. 40.

Δουλεία πόσων] De regibus Solomon, & ipſe rex, *Eccleſ. c.* 5. *v.* 9. מלך לשרה נעבד *etiam rex agro ſervus eſt.* dum eum ſcilicet colendum curat. ut Chaldæus paraphraſtes. & Rohobamo Solomonis filio atqe in regno ſucceſſori conſiliarii ſeniores, *Hiſtor. Reg. l.* 3. *c.* 12. *v.* 9. תהיה עבד לעם הזה *ſervus ſis oportet populo iſti.* Siqidem, ut Avguſtinus *de Civ. Dei l.* 19. *c.* 15. *Etiam qi imperant, ſerviunt eis, qibus videntur imperare.* Itaqe non immeritò pronunciavit Antigonus, τὴν βασιλείαν, ἔνδοξον εἶναι δουλείαν. *regnum eſſe nobilem ſervitutem.* Ælianus *l.* 2. *c.* 20. &, *magnam ſervitutem magnam eſſe fortunam.* Seneca *ad Polyb. c.* 26. cùm, *in maxima fortuna minima ſit licentia*, ut Cæſar apud Saluſtium in *Catilin.* Eódem facit & Senarius Græcus ille;

Εἷς ἐστι δοῦλος οἰκίας, ὁ δεσπότης.
Unus familia ſervus, ipſe adeò eſt herus.

Et Hebræorum doctorum illud; המלכות היא עבדות *Servitus eſt & regnum.* Ἀλλ' ἐκείνους μὲν μικροδούλους λέγε, τούτους δ', ὡς εἰσὶν ἄξιοι, μεγαλοδούλους. *Sed illos qidem minutos ſervos appella, qi propter minutas res iſta faciunt; iſtos verò, ut digni ſunt, magnos ſervos.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ità, qod idem *l.* 4. *c.* 1. Καὶ ὁ δισύπατος τῶν τρὶς πεπραμένων οὐδὲν διαφέρει. *Qod iterum conſul nihil differt ab iis qi ter venierunt.* Vide *l.* 10. §. 19. Sed &, qod multò gravius eſt, iiſdem ſæpenumero

— *intus & in jecore agro*
Naſcuntur domini.

A qos *alterni ſubeant oportet. Obſeqio ancipiti.* Perſius *Sat.* 3. & 5. & Ambroſius *Ep.* 7. *Intra ſe dominos habent: intra ſe ſervitium intolerabile patiuntur; tot dominorum, qot vitiorum ſervi.* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 3. Unde Diogenis dictum; Τοὺς μὲν οἰκέτας δεσπόταις δουλεύειν. τοὺς δὲ φαύλους ἐπιθυμίαις. *Servos qidem dominis, malos avtem cupiditatibus ſervire.* Laërtius *l.* 6. *c.* 66. & ſicut de Roma Avguſtinus *de civit. Dei l.* 15. *c.* 4. *Urbs victrix gentium, captiva vitiorum.* Ità de Romanis Cicero *Verrin.* 3. *Judiciorum domini, cupiditatum ſervi.* ut nè illud adjiciam, qod Plinius *in Panegyr. Principes multi, civium domini, libertorum ſervi.* & qod Ambroſius *Epiſt.* 7. *Emunt ſibi dominos, captivarum ſuarum captivi.*

B *Dabo* (inqit Seneca *Epiſt.* 47.) *conſularem ancillæ ſervientem: dabo ancillulæ divitem.* Itaqe Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6, & 7. Ἔνιοι πόλεως μὲν δεσπόζουσι. γυναιξὶ δὲ δουλεύουσι. *Aliqi licet civitatibus imperent, mulieribus ſerviunt.* Honeſtius tamen pavlò, qod de Perſa Plutarchus *ad præfect. indoct.* Ὁ Περσῶν βασιλεὺς πάντας ἡγεῖτο δούλους, πλὴν τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, ἧς μάλιστα δεσπότης ὤφελεν εἶναι. *Perſarum rex omnes pro ſervis habuit, excepta ſua uxore: cujus maximè debuit eſſe dominus.* Et qod Cato major, de ingenuis legitimiſqe conjugiis ſi accipias; Πάντες ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν. ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνθρώπων. ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες. *Omnes*
C *homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres.* Plutarchus *Apoph. Roman.* 10. Vide *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 9. §. 38.

§. 4. Ὅτι] principium ἀκέφαλον, ſive abruptè exorſum. Hoc, inqit, animo tuo obverſetur, præſto vel tibi ad manum & ad mentem ſit, ubi hominum avt injuriis, avt flagitiis commoveri te ſenſeris, eadem facturos, etiamſi tu te indignatione confeceris.

Κἂν σὺ διαῤῥαγῇς] *etiamſi tu rumparis.* Ità Demoſthenes περὶ στεφάνου, Οὐδὲ ἂν σὺ διαῤῥαγῇς. *Neqe ſi tu rumparis.* Lucianus *Timon.* Ὅπως οἱ κόλακες ἐκεῖνοι διαῤῥαγῶσι τῷ φθόνῳ. *Ut adulatores illi invidiâ rumpantur.* Et Evnapius Ædeſio *p.* 34. Οἱ δὲ παραδυναστεύοντες ῥηγνύμενοι τῷ φθόνῳ. *Proceres avlici invidiâ dirupti.* Maro *Bucol.* 7.

— *invidiâ rumpantur ut ilia Codro.*

& Martialis *l.* 9. *Epigr.* 99.

Rumpatur, qiſqis rumpitur invidiâ.

& *l.* 8. *Epigr.* 61.

Lvvet Carinus, rumpitur, furit, plorat,
Et qarit altos unde pendeat ramos.

Non abs re ipſa itaqe aberravit prorſus Mericus Caſavbonus cùm pro more noſtri idiomatis reddidit, *etiamſi tu te ſuſpenderis.* qomodo & Epictetus *l.* 2. *c.* 20. Ἀπάγξασθαι ἂν ἀνθ' ὧν ἐκολάσω ῥηγνύμενον. *Ad laqeum illum adigerem.* Malim tamen Marci phraſin retentam. Siqidem, ut *invidiâ*, ſic & *irâ rumpi* dicuntur, qi excandeſcentiæ ſuæ indulgent nimìs. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 13. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σου μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι. *Cum verò te calidam poſcente puer non avdierit, avt, ſi avdierit, tepidiuſculam attulerit, id non ferre graviter, nec diſrumpi iracundiâ.* de ebrio Baſilius Cæſar. *Homil.* 1. Λοιδορεῖται, τύπτει, ἀπειλεῖ, διόμνυται, βοᾷ, διαῤῥήγνυται. *Conviciatur, verberat, minatur, dejerat, vociferatur, rumpitur.* Libanius *vit. ſua.* Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι. Morellus, *qi ex ſententia magiſtratuum angebantur.* imò, *qi eorum qi in magiſtratu conſtituti gloriâ, dum invident, rumpuntur.* Plavtus *Bacchid.* 4. 2.

P A. *Suffiatus ille huc veniet.* P L. *diruptum velim.*

Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Rumperis & latras.

De dolore pariter Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 12. *Non deterreor periculo, ſed dirumpor dolore.* & *l.* 4. *Ep.* 16. *Unum omnia poſſe, dirumpuntur ii, qi me aliqid poſſe doluerunt.* Eodem ſenſu τὸ διαπρίσθαι uſurpatum Lucæ *Act. c.* 7. *v.* 54. de qo alibi diximus. ſed & *findi* Perſio *Sat.* 3.

— *turgeſcit vitrea bilis:*
Findor. —

i. e. ῥήγνυμαι τῷ χόλῳ, καὶ λακῶ. Iſaacus Caſavbonus.

§. 5. Ὀλίγου χρόνου οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ] qod uſitatiùs ac pleniùs ἐντὸς ὀλίγου χρόνου dicitur. qaſi dicat, annon ad breviculum temporis ſpatium perpeti potes? ſicut Pſaltes *Pſal.* 37. *v.* 10. *adhuc pavlulum, & improbus non erit.* ità Marcus hìc; *Adhuc pavlulum, & ipſe non eris.* qid avtem intereſt, tu, an ille, tollaris? vide *l.* 7. §. 79. At Mericus Caſavbonus legiſſe videtur,

a L. 5. §. 3. l. 7. §. 55.
b L. 3. §. 6. l. 4. §. 32. l. 10. §. 12. l. 11. §. 9.
c L. 7. §. 3.
d L. 7. §. 69.
e L. 7. §. 18. 23.
f L. 4. §. 3. l. 5. §. 23.
* ὥστε ἐχὶ f.
g L. 7. §. 1. l. 9. §. 35.
h L. 4. §. 44.
i Inf. §. 6.
k Inf. §. 45. l. 5. §. 1. 4. 34.
l L. 5. §. 36. l. 7. §. 54.
m L. 5. §. 16.
n L. 6. §. 50, 51.
o L. 2. §. 17. l. 3. §. 4.
p L. 2. §. 3, 4.
q L. 7. §. 13.
r L. 5. §. 20. 34.
* ἄγε Mer.
f Sup. §. 6.
t L. 6. §. 49.
* - τῶδε Mer.

a τί δ' ἀνθρώπῳ ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, περᾶξον τοῦτο
b ἀμεταστρεπτί. καὶ εἰπὲ, ὡς δικαιότατον φαίνεταί
σοι. μόνον c ἐυμενῶς, & ἀιδημόνως, καὶ d ἀυτοπρεπῶς.

§. 6. e Ἡ τῶν ὅλων φύσις ἕν τι ἔργον ἔχει, τὰ ὧδε
ὄντα ἐκεῖ μεταθεῖναι, μεταβάλλειν, ἄιρειν ἔνθεν
καὶ ἐκεῖ φέρειν. f πάντα τροπαί. * ἀλλ' ὥστε φοβη-
θῆναι, g μή τι καινόν. h πάντα συνήθη. ἀλλὰ καὶ i ἴσως
αἱ ἀποτεμήσεις.

§. 7. k Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ εὐοδοῦσα.
φύσις δὲ λογικὴ εὐοδεῖ, l ἐν μὲν φαντασίαις, μή-
τε ψεύδει, μήτε ἀδήλῳ συγκαταθεμένη. m τὰς
ὁρμὰς δὲ ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπευθύνει
σα. n τὰς ὀρέξεις δὲ καὶ ἐγκλίσεις τὰ ἐφ' ἡμῖν μόνον
πεποιημένη. o τὸ δὲ ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως ἀπονε-
μόμενον πᾶν ἀσπαζομένη. p μέρος γάρ ἐστιν.
ὡς ἡ τοῦ φύλλου φύσις τῆς τοῦ φυτοῦ φύσεως. πλὴν ὅτι
ἐκεῖ μὲν ἡ τοῦ φύλλου φύσις μέρος ἐστὶ φύσεως καὶ
ἀναισθήτου, καὶ ἀλόγου, καὶ ἐμποδίζεσθαι δυναμέ-
νης. ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου φύσις, q μέρος ἐστὶ r ἀ-
νεμποδίστου φύσεως καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας. * ἔτι f ἴσους
καὶ κατ' ἀξίαν τοὺς t μερισμοὺς χρόνων, οὐσίας, αἰ-
τίας, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιεῖται, σκό-
πει δὲ, μὴ εἰ τὸ ὡσαὐτὸς τὸ ἐν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ παν-
τὸς ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα * τοῦ δὲ πρὸς ἀθρόα
τὰ τοῦ ἑτέρου.

tere. qod avtem hominis à te natura exigit, hoc conſtanter facito, qódque juſtiſſimum videbitur, loqitor; placidè duntaxat, modeſtè, citráque diſſimulationem.

§. 6. Univerſi natura hoc ſolenne habet; qæ iſtîc exiſtunt illò transferre, res mutare, hinc tollere, illîc deponere, omnia vices has ſubeunt: uſitata ſunt omnia, ut metuendum non ſit, neqid novi emergat. Siremps deniqe omnibus de iſtis lex.

§. 7. Natura omnis ſeſe proſperè procedente acqieſcit, proſperè avtem procedit rationalis natura, ubi in cogitando nec falſò, nec incertò aſſentitur, impulſus ſuos ad opera, qæ ſocietatem juvent, ſola dirigit, appetitiones & averſationes ad ea ſola, qæ in nobis ſita ſunt, adhibet, à rerum natura deniqe qicqid aſſignatum fuerit, amplectitur. hujus enim pars eſt, ut folii natura pars naturæ eſt arboris. hoc tantùm intereſt, qod ibi folii natura pars eſt naturæ ſenſûs rationiſqe exortis, & impedimento obnoxiæ. cùm hominis natura pars ſit naturæ impediri neſciæ, rationalis, juſtæ. hæc avtem & tempora, & materiam, & formam, & facultates, & caſus ex æqo diſtribuit ſingulis qibúſqe pro uniuſcujuſqe dignitate. id qod deprehendere licebit, ſi non ſeorſim unum aliqod in re ulla conſideraveris, ſed iſtius omnia cum alterius alicujus confertim ſumptis contuleris.

§. 8.

ANNOTATIONES.

tur, ὑδὲ ὑδαμοῦ ἴσας. cùm vertit, *intra tempus brevissimum cuncta finem habitura sunt; nec cujusqam ultrà memoria erit.* qi & *Africanum* pro *Adriano* cur ſubſtituerit neſcio, cùm & Baſilienſis & Lugdunenſis Ἀδριανὸς, exhibeant.

Περᾶξον τοῦτο ἀμεταστρεπτί] *ità ut te nevtiqam à faciendo dimoveri avt revocari patiaris.* ità *l.* 10. §. 12. Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρῶν. *Conſtanter eâ progredi.* Clemens *Strom. lib.* 5. *pag.* 548. *D.* Μαθόντες δὲ ἄρα τῆς ἀληθείας τὴν ὁδὸν, εὐθεῖαν βαδίζωμεν ἀμεταστρεπτί. *Cum didicerimus viam veritatis, rectâ ingrediamur, minimè nos retro convertentes.* Plato *de legib. l.* 9. Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί. *Malorum conſvetudinem fuge, ita ut non reſpicias converſus.*

§. 6. Μεταπίπτειν] Naſo *met. l.* 15.

— *cùm ſint huc forſitan illa,*
Hæc tranſlata illuc; ſummâ tamen omnia conſtant.

Μεταβάλλειν] Vide *l.* 7. §. 18. 23. & *l.* 9. §. 33.

Πάντα τροπαί] omiſit clavſulam hanc interpres Anglicanus. Naſo *Met. l.* 15.

— *omnia verti*
Cernimus. —

Sic *l.* 9. §. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ. *In tranſmutatione univerſa exiſtunt.* Sed & ἀμφιβολώτερον etiam in abſtracto, ut iſtic, ſic *lib.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes ſunt omnia iſta.* & *lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Alteratione mundus conſtat.*

Οὐκ ὄψει φοβηθῆναι, μή τι καινόν. πάντα συνήθη] tranſpoſita videntur iſta, qibus rerum tranſpoſitionem alternatim fieri ſolitam deſcribit Marcus: mihi ſic collocanda videntur; πάντα τροπαί. πάντα συνήθη. οὐκ ὄψει φοβηθῆναι, μή τι καινόν. receptam lectionem Xylander dum ſeqitur, Marci textum convellit & diſtrahit. Vide *l.* 7. §. 1, 58. & *l.* 9. §. 35.

Ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις] i. e. τὰ ἀποτεμόμενα, ut *l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 6. qæ ex lege qaſi qadam divina aſſignantur cuiqe, paria eadémqe ſunt. Siqidem, ut Rex ſapientiſſimus, *Eccleſ. c.* 9. *v.* 2. *Eadem omnibus eveniunt; juſtis, injuſtis; mundis, immundis; piis, impiis; ſumnis, infimis,* &c. Et Seneca *Ep.* 107. *ideo nulli gerenda, qia paria ſunt omnibus. nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. aqum avtem jus eſt, non qò omnes uſi ſunt, ſed qod omnibus latum eſt.* vide *infrà* §. 43. vel etiam ità ſunt æqaliter proportione, non Arithmeticâ, ſed Geometricâ diſtributa, ut unicuiqe id qod eſt ipſi congruum maximè & conſentaneum attribuatur. ut *l.* 5. §. 30. & *infrà* §. 7.

§. 7. Ἀρκεῖται πᾶσα φύσις ἑαυτῇ εὐοδοῦσῃ] Sufficit hoc naturæ ſive creaturæ cuiqe, ſi munus ſibi proprium ac peculiare exeqatur, bonum ſibi congruum & conſentaneum aſſeqatur. Siqidem, ut philoſophus, *Ethic. Evdem. l.* 1. *c.* 8. Τὸ φύσει πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαί τινος ἀγαθοῦ, οὐκ ἀληθές. ἕκαστον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ὀρέγεται. *Affirmare omnia entia bonum aliqod appetere. Verum id qidem. Unumqodqe enim proprium bonum expetit.* & in hoc igitur acqieſcit.

Φύσις δὲ λογικὴ εὐοδεῖ] Ità natura rationalis tunc proſperè agit, cùm munia ſibi propria & peculiaria obit, qalia ſunt qæ iſtic Marcus recenſet. Nam εὐοδία, εὐπραξία. Heſychius. vide *l.* 5. §. 14, 34. pro eo avtem qod εὐοδοῦν Marcus iſtic, εὐοδοῦσθαι dixit Joannes Apoſtolus *Epiſt. ad Gajum* v. 2. Περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. *In primis opto ut proſperè agas & valeas, ſicut proſperè agit anima tua.*

Τὰς ὀρέξεις καὶ ἐγκλίσεις τῶν ἐφ' ἡμῖν μόνον] Hoc eſt qod paſſim inculcat Epictetus *Enchir. c.* 1, & 2. *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. & 27. & *l.* 2. *c.* 13. & *l.* 3. *c.* 24. & *l.* 4. *c.* 1, 4, 10. alibi. huc avtem plurimùm facit, qòd inter alia *l.* 4. *c.* 1. ἐλεύθερον ſive liberum hominem eum definit, ὃ αἱ ὁρμαὶ ἀπαραπόδιστοι. αἱ ὀρέξεις ἐπιτυγχάνουσαι. αἱ ἐγκλίσεις ἀπερίπτωτοι. *Cujus appetitiones non impediuntur, deſideria non fruſtrantur, averſationes non ſunt irrita.*

Εἰγε] ἤγε Mericus Caſavbonus. rectè. ut de natura univerſali, ſive anima univerſi, cujus portio qædam anima hominis cujuſvis eſt, intelligatur.

Ἴσους καὶ κατ' ἀξίαν τοὺς μερισμοὺς] ità *ſuprà* §. 6. ἴσαι αἱ ἀποτεμήσεις. *Siremps omnibus de iſtis lex.* Verùm eſt æqalitas iſta, ut Ariſtoteles loqitur, *Ethic. l.* 5. *c.* 7. ἡ καθ' ἀναλογίαν, *ſecundùm proportionem geometricam.* in qa τῷ κατ' ἀξίαν *comprimis ratio habetur.* Τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι. *Jus in diſtributionibus pro dignitate qadam oportere eſſe omnes confitentur.* Plato *leg. l.* 6. *p.* 859. *A.* Διὸς γὰρ δὴ κρίσις ἐστί. τῷ μὲν μείζονι πλείω, τῷ δὲ ἐλάττονι σμικρότερα νέμει, μέτρια διδοῦσα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρῳ. *Jovis enim judicium eſt. Hic ſanè majori plura, minori pauciora tribuit: utriſqe videlicet ſecundùm eorum naturam moderata.*

Μὴ εἰ τὸ πρὸς τὸ ἓν ἴσον εὑρήσεις ἐπὶ πάντας, ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα. τοῦ δὲ πρὸς ἀθρόα τοῦ ἑτέρου] divulſa vitiatáqe iſta Mericus Caſavbonus feliciter, mutatione leviſſimâ, reſtituit, legendo, τὰ πάντα τῶδε πρὸς ἀθρόα τοῦ ἑτέρου. Proportionis iſtius, inqit, æqalitatem deprehendas licet, non ſi unum aliqod in unoqoqe conſideres; ſed ſi iſtius qæqe, cum alterius cujuſqam affectibus ac dotibus à natura eidem collatis univerſis ſimul ſumptis contuleris. qod eſſe proportionis geometricæ monet philoſophus *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 7. & Evdem. *l.* 4. *c.* 2. Ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. *Propterea qod in geometrica evenit: ut eandem totum ad totum rationem habeat, qam habet alterutrum ad alterutrum.* Itaqe Avguſtinus *de ver. relig. c.* 40. *Tota ſimul conſideranda ſunt, ſi velimus rectè judicare.* Plinius *l.* 4. *Ep.* 14. *Sapiens & ſubtilis* (rerum æſtimator) *debet non diverſis conferre diverſa, ſed ſingula expendere, nec deterius aliqid putare, qod eſt in ſuo genere perfectum.* Ità ſiqidem unumqodqe in ſuo genere perfectum exiſtere patefiet, nec muſcæ avt culici magis qicqam deeſſe, qod ad muſcæ culiciſve naturam ac conſtitutionem pertineat, qàm elephanti avt leoni: verúmqe deprehendetur Plinianum illud, *l.* 11. *cap.* 2. *Rerum naturam nuſqam magis, qàm in minimis, totam eſſe.* Siqidem de cunctis naturæ operibus

§.8. Adeò es illiteratus, ut nec legere possis. at potes contumeliâ abstinere; potes voluptate & dolore superiorem te præstare, potes gloriolam nihili facere, potes stupidis & ingratis non succensere, imò & illorum curam gerere.

§.9. Nemo, avt vitam avlicam, avt tuam etiam, insimulantem te avdiat.

§. 10. Pœnitentia est suiipsius reprehensio qædam, ut qi utile aliqid omiserit. bonum avtem qódqe necessariò etiam est utile; qódqe est ejusmodi, id viro bono probóqe curæ esse oportet. at neminem virum bonum probúmqe pœnituerit, qòd voluptatem unqam ullam omiserit. neqe utile itaqe, neqe bonum voluptas est.

§.8. [a] Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεσιν. ἀλλὰ ὕβριν ἀνείργειν ἔξεσιν. ἀλλὰ [b] ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερτέρειν ἔξεσιν. ἀλλὰ [c] δοξαρίῳ ὑπάνω εἶναι ἔξεσιν. ἀλλὰ [d] ἀναισθήτοις καὶ ἀχαρίστοις μὴ θυμοῦσθαι, προσέτι [e] κήδεσθαι αὐτῶν ἔξεσιν.

§. 9. Μηκέτι σε μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφόμενον τὸν ἐν αὐλῇ βίον, μηδὲ * τὸν σαυτοῦ.

§. 10. [g] Ἡ μετάνοιά ἐστιν ἐπίληψις ἧς ἑαυτοῦ, ὡς [h] χρήσιμόν τι παραιτητέον. τὸ γὰρ ἀγαθὸν χρήσιμόν τι δεῖ εἶναι, καὶ ἐπιμελητέον αὐτοῦ τῷ ἀγαθῷ καὶ καλῷ ἀνδρί. [i] ἡδοῖς δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρῆκέναι. ἔτε ἄρα χρήσιμον, ἔτε ἀγαθὸν ἡδονή.

a L.3.§.14.
b L.2.§.17. l.5.§.15.
c L.4.§.3.
d L.2.§.1.l. 9.§.42.
e L.3.§.4.l. 7.§.22.70.
f L.5.§.16.
* σὺ Lug.
g Sup. §. 2. l.12.§. 16.
h L.6.§.45.
i Inf. §. 39. l.5.§.15.

§. 11.

ANNOTATIONES.

bus dici potest qod de partibus humani corporis Hippocrates *de lec. in hom. pag.* 79. Τῷ σώματι τὸ σμικρότατον πάντα ἴσχει, ὅσαπερ καὶ τὸ μέγιστον. *Minima corporis pars eadem omnia habet qæ & maxima.* & rursus: ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἐστὶ τὰ μέρεα. *In minima parte omnes insunt.* In hanc mentem Galenus, *de usu part. lib.* 17. *cap.* 1. ubi insignissimum illud summéqe mirandum prædicaverat artificium, qod in humani corporis fabrica deprehenditur. Ἐναργῆ, inqit, τὰ τῆς φύσεώς ἐστι κατὰ πάντα τὰ ζῶα. μὴ γὰρ δὴ καθ' ἄνθρωπον ὑπολάβῃς μόνον εἶναι τοσαύτην τέχνην, ὅσην ὁ πρόσθεν ἐξηγήσατο λόγος, ἀλλ' ὅ, τι πὶς ἂν ἐθέλοις ἕτερον ζῶον, ἴσην ἐνδείξεται σοφίαν τε ἅμα καὶ τέχνην τῷ δημιουργῷ. καὶ ὅσῳ γ' ἂν ᾖ μικρότερον, τοσούτῳ μεῖζον παρίξει τὸ θαῦμα, καθάπερ ὅσα διαπεπλάσται ἐν μικραῖς ὑσίαις οἱ δημιοργοί. *Natura verò opera in omnibus animantibus sunt perspicua. Neqe enim existimes in solo homine tantam inesse artem, qantam sermo superior explicuit, sed qodcunqe aliud animal dissecare velis, parem in eo artem Opificis ac sapientiam reperies: & qantò ipsum minus fuerit, tanto majorem tibi admirationem excitabit: qod declarant opifices, qum in corporibus parvis aliqid insculpunt.* Cui concinit & Plinius loco suprà memorato: *Restant*, inqit, *immensa subtilitatis animalia, nusqam alibi spectatiore natura rerum artificio.* In culice hic instat, in pulice ille; videri dignissimus uterqe: qibus & ex Plutarcho *de solert. animal. p.* 967. *D.* formicam licet adjungas. Οὐδὲν οὕτω μικρὸν ἡ φύσις ἔχει μεζόνων καὶ καλλίονων κάλοπτρον, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταγόνι καθαρᾷ πάσης ὕγρεσῆς ἐμφαντις. *Nullum ita exiguum habet natura magnarum & pulcrarum rerum speculum, sed tanqam in pura gutta insunt omnium effigies virtutum.* Qin & Tertullianus *de anima c.* 10. *Hoc magis credas, si Deum recogites tantum artificem in modicis, qantum & in maximis.* Eundem vide sis *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 13, & 14. Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Mirabilis igitur natura in maximis: mirabilis etiam in minimis. Sicut enim non minùs plana camporum, qàm montium alta miramur; nec plùs altitudinem cedri stupemus, qàm vitis avt oleæ brevis fœcunditatem: ità non amplius miror elephantum, qia procerus est, qàm murem, qia terribilis elephanto est. est enim donata prærogativa qadam singulis creaturis, ut qibusdam privilegiis propriis fulciantur.* Avtor deniqe *qæstionum Vet. ac Nov. Test.* qæ Augustini nomine prostant, *qæst.* 123. *An qia præstantior est homo cæteris animalibus, idcirco illa imperfecta dicenda sunt? avt qia sancti angeli non sunt qod est Deus, imperfecti sunt? absit. omnia enim pro locis & gradibus suis firma & perfecta sunt, ut impleant id ad qod facta sunt.*

A

B

C

§. 8. Ἀναγινώσκειν οὐκ ἔξεσιν] Rectè ista Mericus Casavbonus à superioribus, qibus vitiosè cohærerant, separavit; novæqe hinc periochæ initium dedit. vide *l.* 3. §. 14. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67.

Οὐκ ἔξεσι] *non est otium.* Casavbonus per negotia non licet. vel etiam, *non potes*, non datur. adeò forsan es rudis & illiteratus, ut nec legere qidem qeas. qanqam de vita avlica qod seqitur, si ad hanc periochen pertinet, à qa tamen Xylander, Lugdunensis, Casavbonus ipse sejungunt, illi potiùs interpretationi favere videtur. forsan enim vitam avlicam cavssantem inducit, qasi per eam Scriptorum evolvendi facultas avt opportunitas negetur. Verùm aliò illud qod seqitur, pertinere videtur.

§. 9. Τὸν ἐν αὐλῇ βίον] vide *lib.* 5. §. 16. Flaccus *lib.* 1. *Epist.* 17.

Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Stultus uterqe locum immeritum cavssatur iniqé.
In culpa est animus, qi se non effugit unqam.

Seneca *Ep.* 50. *Dicimus, Non ego ambitiosus sum; sed nemo aliter Roma potest vivere. non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. qid nos decipimus? non est extrinsecùs malum nostrum: intra nos est, in visceribus ipsis sedet.* Et *Epist.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem locus confert. animus est qi commendat omnia. vidi ego in villa hilari & amœna mœstos; vidi in media solitudine occupatis similes.* vide *l.* 4. §. 3.

Μηδὲ τὸν σαυτοῦ] qasi dicat, sorte tuâ contentus agas. qod Apostolus *ad Philipp. c.* 4. *v.* 11. Ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. *Didici, in qibus sum, iis contentus esse.* nam qòd Lugdunensis exhibet, μηδὲ σὺ ἑαυτοῦ, nec navci est.

§. 10. Ἐπίληψίς τις ἑαυτοῦ] *pœnitentia*, inqit, *est suiipsius reprehensio.* vide *l.* 12. §. 16. ubi non reprehensio sui tantùm, sed condemnatio etiam dicitur. Ex Gallo Asinio, & Largio Licinio, Gellius *noct. Attic. l.* 17. *c.* 1. *Pœnitere tum dicere solemus, cùm qa ipsi fecimus, avt qa de nostra voluntate nostróqe consilio facta, ea nobis pòst incipiunt displicere, sententiámqe in eis nostram demutamus.* Plutarchus *de tranq.* ex Evripidis *Orest.* & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 24.

Ἡ σύνεσις, ἴσι σύνοιδα θεὸν' εἰργασμένοις,
οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν μεταμέλειαν, ἀιμάσσουσα ἀεὶ καὶ νύσσουσα ἐναπολείπει. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀναιρεῖ λύπας ὁ λόγος. τὴν δὲ μετάνοιαν αὐτὸς ἐργάζεται διακομίσην σὺν αἰσχύνῃ τῆς ψυχῆς, καὶ καλυζομένην ὑφ' αὐτῆς. ὡς γὰρ οἱ ῥιγῶντες, ἢ ἡπιάλοις ἢ πυρετοῖς * διακαιόμενοι * [διακναιόμενοι Gesnerus. sed ità Galenus *de affect. dign.* & *cur. c.* 6. πυρετῷ διακαιόμενοι.] τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους μᾶλλον ἀνοχλοῦνται, καὶ κάκιον ἔχουσιν. οὕτως ἰλαροτέρας ἔχει τὰ τυχηρὰ τὰς λύπας, ὥσπερ ἔξωθεν ἐπιφερομένας. τὰ δ',
Οὐτις ἐμοὶ τῶν * ἄλλος ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς,
[* ἄλλων vulgo perperam] ἐπιθρηνούμενον. τοῖς ἀμαρτανομένοις ἔνδοθεν ἐξ αὐτοῦ, βαρύτεροι ποιεῖ τῷ ἀισχρῷ τὰ ἀλγεινόν.

Conscientia, sum enim mihi conscius de male perpetratis, instar ulceris in corpore, pœnitentiam relinqit in anima lancinantem jugiter ac pervellentem. Nam cùm alias omnes tristitias ratio tollere solita sit, pœnitentiam hæc eadem cum pudore, qasi mordicus impetentem sese atqe excarnificantem promovet. Qemadmodum porrò qi rigente febre perfrigescunt, avt æstuante exuruntur, acrius infestiùsqe afficiuntur, qam qi æstu rigoréve exterius hac eadem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent fortuita & temeraria, utpote adventitias. Atqi illud,

Nemo mihi alius inculpandus est, sed ego ipse:

cum sceleribus perpetratis succlamari flebiliter solet, grave suapte naturâ vulnus, gravius etiam facit, atqe altius adigit.

Ὡς χρήσιμόν τι παραιτητέον] Est tamen pœnitentia reprehensio sui, tam de malo admisso, qàm de bono omisso. Verùm ad Marci propositum, membrum alterum suffecerat.

Ἀγαθὸν χρήσιμόν τι] Stoicum hoc dogma, nihil utile nisi qod bonum & honestum. Lactius *l.* 7. *Zenone c.* 98. 99. & Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Πᾶν ἀγαθὸν συμφέρον εἶναι, καὶ λυσιτελὲς καὶ χρήσιμον. χρήσιμοι, ὅτι χρείαν ὠφελείας παρέχεται. sive ὅτι ἐν τῇ χρείᾳ ὠφέλιμον. *Bonum omne conducens, & lucrum adferens, & commodum. Utile, qod usum præstet utilitatis.* Socrates apud Platonem *polit. l.* 5. Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium avtem turpe.* Idémqe in *Alcib.* 1. *pag.* 438. *A.* Τὰ μὲν δίκαια, καλά. τὰ δὲ καλὰ, ἀγαθά. τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφέρει. τὰ δίκαια ἄρα συμφέροντά ἐστιν. *Justa qidem esse pulcra, pulcra verò esse bona, bona verò conferunt. Justa igitur utilia sunt.* Cicero *Offic. l.* 2. §. 9, 10. *Summâ qidem avtoritate philosophi, qicqid justum sit, id etiam utile esse censent: itémqe qod honestum, idem esse justum. ex qo efficitur, ut, qicqid honestum sit, idem sit utile. in qo verbo lapsa consvetudo deflexit de via; sanèqe eò deducta est, vt honestatem ab utilitate secernaret, & constitueret honestum aliqod, qod utile non esset: qâ nulla pernicies major hominum vitæ potuit afferri.* vide tamen hac de re porticûs argutiolas, *ad lib.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 45.

D

E

F

Μετανοήσειεν ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρεικέναι] indè probare vult voluptatem nec bonum esse, nec utile; qòd probus nemo de voluptate ulla neglecta omissâve, pœnitentiâ tangatur: sicut *l.* 5. §. 15. idem indè concludit, qòd eandem despexisse ac spreviśse laudi sæpe atqe decori habeatur.

§. 11.

a L.3. §.11.
b L.4. §.21.

§. 11. [a] Τοῦτο τί ἐστιν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. [b] τί μὲν τὸ ἀσπάδες αὐτῷ κατὰ ὑλικόν. τὶ δὲ τὸ ἀσπάδες. τί δὲ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ. πόσον δὲ χρόνον ὑφίσταται.

§. 11. Hoc qidnam in ſe eſt ex conſtitutione ſuâ? qænam illius ſubſtantia ſive materia? qæ forma? qid in mundo facit? qamdiu conſiſtit?

c L.5.§.1.
d L.5.§.16. l.7.§.55.
e L.5.§.15. Inf.§.26. 45,46. l.9. §.23.
f L.5.§.9.
g L.10.§.9.
h L.7.§.62. l.9.§.18. l. 11.§.18.
i Sup.§.1. l. 7.§.26.

§. 12. [c] Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀναμιμνήσκου, ὅτι [d] κατὰ τοῦτο κατασκεύου σου ἐστὶ, καὶ [e] κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν, τὸ παρέχεις κοινωνικὰς ἀποδιδόναι. τὸ δὲ καθεύδειν, κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. ὃ δὲ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ, τοῦτο οἰκειότερον, καὶ προσφυέστερον, καὶ δὴ [f] καὶ προσηνέστερον.

§. 12. Qando ſomnum gravatim excutis, reminiſcere, & conditioni tuæ & naturæ humanæ conſentaneum eſſe, ut actiones ad communitatem conducentes edas, cùm dormire etiam brutis animantibus commune ſit. qod avtem eſt naturæ cujuſqe conſentaneum, hoc & familiarius, & aptius, & jucundius eſt utiqe.

§. 13. [g] Διηνεκῶς καὶ ἐξ ἑνὸς πάσης εἰ οἷόν τε φαντασίας, ε φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι.

§. 13. Aſſiduè, in omni, qantum potes, viſo menti oblato, conſidera, qænam ejus natura, ad mores qid faciat, qid in ſe habeat veritatis.

k L.6.§.27. Inf.§.15. l.9.§.42.
l L.4.§.6. l. 6.§.57. l.10. §.30.
m L.4.§.6. l.12.§.16.

§. 14. [h] Ὦ, ἂν ἐντυγχάνῃς, εὐθὺς σαυτῷ πρόλεγε. ἔστω σοι δόγματα ἔχειν [i] περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; * ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνου καὶ τῶν ποιητικῶν ἑκατέρου, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτου, ζωῆς ποιάδε * τινὰ δόγματα ἔχειν, [k] ἀδύνατον, μὴ οὐ θαυμαστὸν ἢ ξένον μοι δόξει, ἐὰν * τὰ δὲ τινα ποιῇ. καὶ μεμνήσομαι, ὅτι [l] ἀναγκάζει ἕκαστος ποιεῖν.

§. 14. Ubi qenqam conveneris, ſtatim tu tecum, Iſte qænam habet de bonis maliſqe decreta? qi enim de voluptate ac dolore, & efficientibus utriuſque, vel de fama & ignominia, morte & vitâ, decreta iſtiuſmodi habeat, ſi hujuſmodi fecerit, nihil mihi mirum novúmqe videbitur. ſimul & hoc ſuccurret, neceſſariò facere illum qæ facit.

* ἡ γ. Lug. εἰ Caſ. ἢ καὶ f. vel ὁ γ.
* [γὰρ] τινα δ. ἔχων f.
* Μεμνήσομαι Lug.

§. 15. [m] * Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ ἀἰχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, ὕτως

§. 15. Memineris, æqè turpe eſſe mirari qenqam tanqam de re inſveta, qod ea mundus, qo-

ANNOTATIONES.

§. 11. Τοῦτο τί ἐστιν] vide *ad l.* 3. §. 11.

§. 12. Ὅταν ἐξ ὕπνου] vide *ad l.* 5. §. 1.

Κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν] Cicero *de fin. lib.* 5. *Apparet nos ad agendum eſſe natos. Itaqe appetit animus ſemper aliqid agere. Ibidem.* Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ. *Et in opere bonum ipſum, & id qod bene eſt, videtur conſiſtere.* Ariſtoteles *ethic. l.* 1. *c.* 6. vide *l.* 9. §. 16.

Τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων] Ariſtoteles *ethic. lib.* 1. *c.* 13. tanqam dictum vulgò jactatum refert, ἡδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τὰς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. *nihil per vitam dimidiam diſtare felices infelicibus. qia nimirum vitæ pars dimidia edormitur.* Ὕπνος γὰρ, ὥσπερ τελώνης, τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τοῦ βίου. *Somnus enim, qaſi vectigalis exactor, avfert dimidiam vitæ partem.* Ariſto apud Plutarchum *de ign. & aq. pag.* 958. *D.* Καὶ τὸν ἥμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαιρεῖται χρόνον. *Dimidium vitæ tempus nobiſcum dividit.* Clemens Alexandrinus *pædag. lib.* 2. *c.* 9. *Vitam nobiſcum dividit ſomnus.* Seneca *Epiſt.* 117. & ità, *dimidium ex hoc* (qod videmur vivere) *edormitur.* Idem *Ep.* 99. (vide *ad lib.* 4. §. 50.) Per ſomnum ergò nihil felices ab infelicibus diſtare dicit ex vulgi ſententia Ariſtoteles: at Marcus iſtic, nihil homines à jumentis. Siqidem, Ἀργία ἐστὶν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ἢ λέγεται σκευδία καὶ φαύλη. *Otium ſomnus eſt animæ, qæ vel bona vel mala dicitur.* Ariſtoteles *ibidem* & *c.* 8. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖ ὁ καθεύδων. *Nihil boni facit qi dormit.* Itaqe Plato *leg. l.* 7. Κοιμώμενος ἀδικὸς ἀδικώτατος, ἀδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. *Dormiens homo nullius ullius eſt pretii, non magis qàm qi non vivit.* Καὶ γὰρ ἀναισθητεῖ ὁ ὑπνῶν, ὥσπερ καὶ ὁ θανών. *Nam is qi dormit ſine ſenſu eſt, ſicuti is qi eſt mortuus.* Euſtathius *ad Il.* ψ'. & Plinius *præfat. hiſt. nat. Vita profectò vigilia eſt. Et revera plus vigilare, plus vivere eſt. Qid enim tam mortis ſimile qàm dormientis aſpectus? qid tam vitæ plenum, qàm forma vigilantis?* Petrus Chryſologus *ſerm.* 24.

Ὁ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ] vide *lib.* 5. §. 9. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 8. *c.* 1. Τὸ κατὰ φύσιν, ἡδύ. *Qod ſecundùm naturam eſt, ſuave eſt.* & *c.* 2. Προσφιλὲς ἑκάστῳ τὸ κατὰ φύσιν. *Carum & ſuave eſt cuiqe, qod per naturam habetur.*

§. 13. Φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι] Seneca *Epiſt.* 89. *Philoſophiæ tres partes eſſe dixerunt & maximi & plurimi avtores: moralem, naturalem, & rationalem, prima componit animum; ſecunda rerum naturam ſcrutatur: tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, nè pro vero falſa ſurrepant.* His ergò tribus monet uti Marcus, qatenus id commodè poteſt, ad unumqodqe, qod imaginatio ſuggeſſerit. At Xylander iſta cum ſeqentibus conjungit, qaſi dixerit Marcus; *Ubi de natura, affectibus, avt aliis rebus diſſerere cum qopiam contigerit,* &c. qam contextûs ſeriem verba ipſa nevtiqam admittunt. Lugdunenſis avtem hoc loco periochas ità diſpoſuit, ut Medeæ Abſyrtum nobis repræſentare voluiſſe videatur.

§. 14. Ἢ γὰρ περὶ ἡδονῆς] Lugdunenſis ἡ γὰρ. forſan ἢ καὶ. nam τὸ γὰρ ex proximo membro irrepſiſſe huc videtur.

Τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχειν] lego τοιάδε [γάρ] τινα δόγματα ἔχων. Sedi ſuæ cavſſâli reſtitutâ, & pro verbo ſubſtituto participio, orationis ſerie id poſcente. poteſt & priore loco ὁ γὰρ legi, ut ſententia continuetur ſic, ὁ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης &c. —τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχων. *qi enim de voluptate ac dolore, &c. dogmata habet iſtiuſmodi*, eſſe nimirum iſta bona vel mala, non avtem adiaphora. Hæc Xylander cùm non animadverteret à Marci mente iſtic plurimùm aberravit. De hoc avtem ſubjecto, vide *lib.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26, 61. & *ſuprà* §. 1.

Ἀναγκάζεται ἕκαστος ποιεῖν.] Ità *l.* 10. §. 30. βιάζεται. *cogitur facere qod facit.* non à vi aliqa externa, ſed à principio interno, falſo nimirum dogmate, pravo perverſóqe judicio. nec diſſimili modo Lucilius apud Varronem *Orig. Lat. l.* 4.

Vis eſt vita, vides, qa nos facere omnia cogit.

qò tamen nevtiqam ſpectare cum Douſa cenſeo verſiculum apud Gnomologum illum,

Βίος καλεῖται δ', ὃς βίᾳ πορίζεται.

Sive ut Grotius legit,

Βίος κέκληται δ', ὅτι βίᾳ πορίζεται.

Vi qia paratur vita, vita dicitur.

vel potiùs,

Vi qia paratur victus, vita dicitur.

Cæterùm dilutè nimìs, & præter Marci mentem Xylander, *cogitabo, ità opus eſſe fieri.* Vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 27, 57. & *l.* 7. §. 62, 63. Certè Tertullianus *de anim. c.* 16. *Id qod accidit ex ſerpentis inſtinctu, exinde inoleviſſe & coadoleviſſe in anima, ad inſtar jam naturalitatis, qia ſtatim in naturæ primordio acciderit.* Et Bernardus *de grat. & lib. arb. Corruit homo de poſſe non peccare in non poſſe non peccare, amiſſâ ex toto conſilii libertate. itémqe de poſſe non turbari, in non poſſe non turbari, amiſſâ ex toto complaciti libertate.* De populo ſuo Jeremias *c.* 13. *v.* 23. *An mutare poteſt æthiops cutem ſuam? an pardus poteſſ maculas ſuas? ei ſi hoc potuerint, etiam vos poſſetis bene facere, qi malè facere edocti eſtis.* Et de Maſſilienſibus ſuis Salvianus *de provid. lib.* 6. *c.* 14. *Inveteratâ in nobis malorum omnium labe, alter jam non vitioſi eſſe non poſſumus, niſi ut omnino non ſimus.*

§. 15. Μέμνησο] Μεμνήσομαι Lugdunenſis editor. *cogitabo* Xylander, qi antegreſſis annectit. Sed illud malo. ſicut *lib.* 2. §. 4. & *mox* §. 16. in priore avtem μεμνήσομαι, ni vitioſum fuerit, tranſitus eſt à perſona ad perſonam. de qo *ad lib.* 6. §. 50. diximus.

Αἰσχρὸν ξενίζεσθαι] Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν συμβαίνουσαν. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem qa fit in vobis ad veſtri experimentum percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis accideret.* Iſocaſius ſub Leone Magno Qæſtor, in judicio cùm ſiſteretur, monenti præfecto, videret qo in ſtatu conſtitutus eſſet, Ὁρῶ, inqit, καὶ εἰ ξενίζομαι, ὅτι ἄνθρωπος ὤν, ἀνθρωπίνοις περιπέπτωκα συμφοραῖς. *Video, & non tanqam de re inſveta miror, qòd, homo cùm ſim, in humanas inciderim calamitates.* Zonaras *Annal. tom.* 3. vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 12. §. 1.

Εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει] Jacobus *Epiſt. c.* 3. *v.* 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; *Num poteſt ficus oleas edere, avt vitis ficus?* Et Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 7. *v.* 26. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τρι-

qorum ferax eſt, profert; ac mirari qenqam, qòd ficus ficus ferat, avt mirari medicum, qòd qis febricitaverit, gubernatorem, qòd ventus adverſus flaverit.

§. 16. Memineris, æqè tibi liberum eſſe ſententiam mutare & corrigenti parere, atqe in re cepta ulla perſiſtere. etenim & hæc tua eſt operatio, utpote qæ juxta intentionem judiciúmqe tuum, atqe adeò ex animi etiam tui ſententiâ perficiatur.

§. 17. Si tui iſtud eſt arbitrii, cur facis? ſin alterius, qem incuſas? atomos, an Deos? inſani utrumqe eſt. neminem igitur eſt incuſandum.

[a] εἰ ὁ κόσμος τάδε τινὰ φέρει, ὧν ἐστι φορός. καὶ ἰατρῷ ἢ κυβερνήτῃ, αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πυρέσσει τις, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν. [a] L.4. §.29. l.12.§.1.1§.

§. 16. Μέμνησο, ὅτι ἡ [b] τὸ μεταπίπτειν ἡ ἐπὶ τῷ διορθοῦσθαι, ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι. * σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὸν * σὸν ὁρμὸν καὶ κρίσιν, ἡ δὴ ἡ κατὰ νῦν τὸν σὸν περαινομένη. [b] L.4.§.12. * σὴ Lug. * σὴν Idem.

§. 17. Εἰ μὲν δηλονότι σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δὲ [c] ἐπ' ἄλλῳ, τίνι μέμφῃ; τοῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφότερα μανιώδη. [d] ἑνὶ μεμπτέον. εἰ μὲν γὰρ δύ- [c] L.4.§.3 l. 12.§.24. [d] L.12.§. 12.

ANNOTATIONES.

τριβόλων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. *Num colligunt ex ſpinis uvam, avt ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris avtem arbor fert fructus putres. Non poteſt arbor bona fructus malos ferre, neqe arbor mala fructus bonos ferre.* Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. *Unaqaqe enim arbor ex fructu ſuo cognoſcitur.* Luc. c.6. v.44. qia nimirum, ἕκαστον καρπὸν ἴδιον φέρει. *qavis ſuum fert fructum.* Moſes *Geneſ.* c.1. v.11. vide *l.*4. §. 6. & *l.*12.§.16.

A

Ὧν ἐστι φορός] Qid enim malis moribus in mundo provenit uberius? avt cujuſnam rei, qàm impietatis, improbitatis, impuritatis, pravitatis, feracior eſt orbis univerſus? Plavtus *Trinum.* I.I.

B

— mores mali
Qaſi herba irrigua, ſuccrevere uberrimé.
Neqe qicqam vile nunc eſt, niſi mores mali:
Eorum liceat meſſem metere maximam.

Flaccus *l.*1. *Epiſt.*2.

Seditione, dolis, ſcelere, atqe libidine, & irâ
Iliacos intra muros peccatur & extra.

Juvenalis *ſat.* 13.

Qa tam feſta dies, ut eſſet prodere furem,
Perfidiam, fravdes, atqe omni ex crimine lucrum
Qaſitum, & partos gladio vel pyxide nummos?

Vide in ſacra pagina ſanctorum qerelas, *Pſal.* 12. & 14. Jer. c.9. Mich. c.7. &c. Itaqe Syneſius *de provident.* I. *pag.* 102. Εἰ γε τῷ τόπῳ τῶν κακῶν, οὐ θαυμαστὸν εἶναι κακὰ, ἀλλὰ θαυμαστὸν, εἴ τι καὶ μὴ τοιοῦτον ἐνταῦθα. τοῦτο γὰρ μέτοικον καὶ ἀλλότριον. *In malorum ſedibus mala verſari mirum non eſt, ſed id mirum, ſi qidpiam hic ſit, qod non ejuſmodi eſſe videatur: nam hoc inqilinum & alienum.* qomodo Diodorus Siculus *l.* 18. *pag.* 659. *C.* Παράδοξόν ἐστιν, ἂν τι γίγνηταί τι παράλογον, ἀλλ' εἰ μὴ πᾶν ἐστι τὸ γινόμενον ἀνέλπιστον. *Non ſi qid prater rationem accidit, ſed ſi non omne qod contingit, inſperatum eſt, id verò mirum & inſolens fuerit.* Et Juvenalis *ſat.* prænotatâ:

C

Egregium ſanctumqe virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, & miranti jam ſub aratro
Piſcibus inventis, & fœta comparo mula.
Rari qippe boni vix ſunt numero totidem, qot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.

Ubi pro *miranti*, qidam *mirandis* legi volunt; ego (ſi qid mutandum fuerit) mutatione leviori *liranti* malim. Varro *de re ruſtic. lib.* I. c. 29. *Tertiò cùm arant jacto ſemine, boves lirare dicuntur*; id eſt, *cùm tabellis additis ad vomerem, ſimul & ſatum frumentum operiunt in porcis, & ſulcant foſſas, qò pluvia aqa delabatur.* vide & Plinium *hiſt. nat. l.*18.c.20.

D

E

§. 16. Τὸ μεταπίπτειν] *animi ſententiam mutare.* Ità Epictetus *Diſſert. l.*2. c. 15. homini ad ſe inediâ tollendum mente obfirmato, Εἰ μὲν ὀρθῶς ἔκρινας, ἴθι συνεργοῦμεν. εἰ δ' ἀλόγως ἔκρινας, μετάθου. *Nam ſi rectè decreviſti, te adjuvabimus: ſin perperam ſtatuiſti, muta conſilium.* Et Gregorius Nazianzenus *ad Epiſcop.* 150. Οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει. ἀλλ' ἡ τῆ κακῆ τήρησις, τὴν ἀπώλειαν. *Sententiæ mutatio turpe nihil continet. mali avtem obſervatio exitium.* indè Dionyſius Heracleota ὁ μεταθέμενος, *tranſfuga*, dictus, ut Laërtius *l.*5.c.93. in Heraclid. & in Zenon. *l.*7.c.166. ὁ μεταθέμενος εἰς ἡδονήν, qia nimirum ἄντικρυς ἀποδὺς τὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα καὶ ἀντιμεταμφιάσας, *exutâ virtutis ſtolâ, adverſámqe planè indutus*, à Stoica ſecta jam ſenex ad Epicuream tranſilivit. de qo itaqe feſtivè Timon in *Sillis*;

F

Ἡνίκ' ἔχειν δύνειν, τῶν ἄρχεται ἡδύνεσθαι.
Ille voluptati ſe tradit, jam moriturus.

Athenæus *dipnoſoph. l.*7. *pag.* 281. *E.* apud qem malè *tranſpoſitorem* vertit Dalechampius, cùm *immutatum* potiùs reddere debuerit. qod & Caſavbonus monuit. *ad Athen. l.*10. *c.*10. vide *ad l.*4. §.12. & *l.*6. §.21, 29. Cæterùm de vocabulo iſto à ſcrupis calculíſve luſoriis traducto fuſiùs alibi egimur.

G

Ἐπισθαι τῷ διορθοῦσθαι ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι] æqè liberum eſt, inqit, qódqe animum ingenuum nihilò magìs dedeceat, verum docenti, ubi erraverit qis, obſeqi, atqe rectæ viæ, ubi eam certo judicio elegerit, conſtanter liberéqe inſiſtere. Corrigere nimirum vult abſurdum qorundam errorem, qi *qod ſemel imbiberint, nolunt deponere*, (ut Cyprianus *l.*2. *Ep.* 1.) *& pervicaciam conſtantia loco habentes, rectiora monenti parere ſervile ducunt ac illiberale.* Adverſus cujuſmodi homines ſeſe accingit & Epictetus loco ſuperiùs memorato. Ὅταν ἀκούσωσί τινες τούτων τῶν λόγων, ὅτι βέλτιον εἶναι δεῖ, καὶ ἢ μὲν προαίρεσις ἐλεύθερον φύσει καὶ ἀνανάγκαστον. τὰ δὲ ἄλλα κωλυτὰ, ἀναγκαστὰ, ὕλαι, ἀλλότρια φαντάζονται, ὅτι δεῖ πάντῃ τῷ κρείττονι ὑπ' αὐτῶν ἀπαραβάτως ἐμμένειν. ἀλλὰ πρῶτον ὑγιῆς εἶναι δεῖ τὸ κεκτημένον. θέλω γὰρ εἶναι τόνους ἐν σώματι, ἀλλ' ὡς ὑγιαίνοντι. ἂν δέ μοι φρενητικῷ τόνους ἔχων ἐνδεικνύῃ, καὶ ἀλαζονεύῃ ἐπ' αὐτοῖς, ἐρῶ σοι, ὅτι, ἄνθρωπε, ζήτει τὸν θεραπεύσοντα. τοῦτο οὐκ εἰσὶ τόνοι, ἀλλ' ἀτονία. *Quidam cùm diſputationes has audiunt, conſtantem eſſe oportere, ac voluntatem qidem eſſe liberam, & cogi non poſſe, cætera verò & prohiberi & cogi poſſe, ſervilia, atqe aliena eſſe putant, qicqid à ſe decretum fuerit, in eo pertinaciter eſſe perſeverandum. Verùm decretum in primis rectum eſſe oportet. Volo enim nervos eſſe in corpore; ſed ut in ſano corpore. Sed ſi furioſi te habere nervos oſtentes, de iiſqe glorieris, dicam tibi, homo qære medicum. Nam iſti nervi non ſunt, ſed enervatio. Non enim, qia rigidum aliqid, ideo rectum; nec qia ſtupidum eſt, ideo ſanum;* Avguſtinus *de civit. Dei l.*14. *c.*10. Verùm pergit Epictetus, & ubi pervicacium qorundam exempla propoſuerat, ὡς οὐκ ἴσασι μεταθεῖναι, qi à re ſemel propoſita nullâ ratione adduci ſeſe patiantur, ex eis ait tandem ſe intellexiſſe, qidnam velit pervulgatum illud, Μωρὸν ὅτι πεῖσαι, ὅτε ῥᾴξαι ἐστι. *Stultum eſt neqe mutari neqe rumpi poſſe.* qod Volphius cur mutandum cenſeat, nihil video. Mox: Κίνρικα, inqit, νῦν γὰρ οἱ μαινόμενοι. ἀλλ' ὅσῳ βεβαιότερον κρίνουσι τὰ οὐκ ὄντα, τοσούτῳ πλείονος ἀλλεβόρου δέονται. *Decrevi. Etiam furentes. Sed qò conſtantius decernunt ea qa non ſunt, eo majore veratri copia eis opus eſt.* — οὐκ ἀρκεῖ τὸ κεκρικέναι, καὶ τὸ μὴ μεταθέσθαι. ὄντως οἱ μανικοὶ τόνοι, οὐχ ὑγιεινοί. ἀποθανεῖν θέλω, ἂν με τοῦτο ἀναγκάσῃς. διὰ τί ἄνθρωπε; τί ἐγένετο; κέκρικα. ἐκάθην ὅτι οὐ κέκρικας ἐμὲ ἀποκτεῖναι. *Non ſatis eſt te decreviſſe, ac à propoſito non recedere. Hi ſunt furioſorum nervi, non hominis ſani. Emori volo, ſi me ad iſtud coegeris. Qamobrem homo? Qid accidit? decrevi. Salvus ſum, qod non decreviſti me occidere.* Clavdit tandem diſſertationem his verbis. Ὥσπερ ἐν τοιούτοις καὶ ῥευματιζομένῳ σώματι, ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῦτα, ποτὲ δ' ἐπ' ἐκεῖνα ῥέπει τὸ ῥεῦμα. οὕτω καὶ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, ὅπου μὲν κλίνῃ, ἄδηλον ἔχει. ὅταν δὲ καὶ τόνῳ προσῃ τῷ κλίματι τούτῳ καὶ τῇ φορᾷ, τότε γίνεται τὸ κακὸν ἀδοίητον καὶ ἀθεράπευτον. *Ut enim in agroto corpore & fluxionibus obnoxio humor alias in hanc, alias in illam defertur partem: ſic animus imbecillus, qo qidem inclinet incertum eſt; cùm avtem ad inclinationem atqe impetum illum etiam nervi acceſſerint, tum malum ejuſmodi ſit, cui nec avxilium ferri, nec adhiberi medicina qeat.* Itaqe Syneſius *de regno*: *pag.* 3. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις ἰσχυρογνώμων, αἰσχυνόμενος ὁμολογίαν ἀγνοίας, εἰ περιδάκνοι γνῶσιν ἐκ μαλακίας, οὐδὲ δέκτης λόγων ἰατρῶν, ἀλλ' ἀνὴρ ἐν φαίῃ σοφὸς, ὅτι κολάστης. *Contra qi in delictis pervicax eſt, qem confeſſa ignorantiæ diſpudet, cavtius ex reſpiſcentia conſilium non lucratur, neqe verborum medicamento, ſed, ut ſapiens dixerit, caſtigatione opus habet.* vide *ad l.*1. §.16.

Σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν] Lugdunenſis meliùs σὴ, & σὴν. deeſſe tamen forſan videatur, ἀρκεῖ σοι, avt tale aliqid. *Sufficit tibi operatio tua juxta animi tui impetum judiciúmqe & mentem ipſam peracta.* verùm diſtinctio interjecta integram faciet ſententiam. lego igitur, σὴ γὰρ ἐνέργεια, καλὰ τὴν σὴν ὁρμὴν &c. *tua enim eſt operatio & iſta, utpote intentioni tua conſentanea.* &c.

§. 17. Εἰ μὲν ἐπί σοι, τί αὐτὸ ποιεῖς;] Novam hinc periocham orditur & Anglus interpres & editor Lugdunenſis. poſſúntqe revera aliò, qàm qò priora illa, referri. *Siqidem tui*, inqit, *eſt arbitrii aliqid facere vel omittere, cur facis qod non probas, ſive in qo non acqieſcis? ſin alieni*, non tui, eſt, *de aliis, ſive Deis, ſive atomis*, hoc eſt, rerum principiis, juxta

δύνασαι, διόρθωσον τόδε πρᾶγμα αὐτό. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, πρὸς τί ἔτι σοι φέρει τὸ μέμψασθαι; [a] εἰκῇ γὰρ ἀδὲν ποιητέον.

§. 18. [b] Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθνῆσκον ἢ πίπτει. εἰ ὧδε μένει καὶ [c] μεταβάλλει, ὧδε καὶ [d] διαλύεται, εἰς τὰ ἴδια ἃ στοιχεῖά ἐστι δῆλον κόσμου καὶ σοί. καὶ αὐτὰ δὲ [e] μεταβάλλει, καὶ [f] ἢ γογγύζει.

§. 19 [g] Ἕκαστον πρός τι γέγονεν, ἵππος, ἄμπελος. τί θαυμάζεις; καὶ ὁ ἥλιος * ἐρεῖ, πρὸς * τι ἔργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. σὺ ἄρα πρός τι; πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια.

§. 20. [h] Ἡ φύσις ἐσόχασαι ἑκάστου, ὡδὲν

siquidem enim potes, rem potes, rem ipsam corrige. sin minùs, qid tibi qeri profuerit? nihil autem est agendum frustra.

§. 18. Nihil qod moritur, mundo excidit. istîc avtem si manet ac mutat, istîc & in sua, qæ & mundi & tui eadem sunt, elementa resolvitur. atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.

§. 19. Ad opus aliqod natum est unumqodqe, puta, equs, vitis. qid miraris? sol etiam ipse, Diiqe reliqi ad opus aliqod extitere. tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an sensus communis id ferat.

§. 20. Natura rei cujusqe rationem habet; tam finem

[a] *L.2.§.5.l.3.§.4.l.4.§.2.*
[b] *L.4.§.23. Inf.§.50.*
[c] *L.5.§.13.*
[d] *L.4.§.32. Inf.§.25.*
[e] *L.2.§.17. l.9.§.19.*
[f] *L.2.§.3.*
[g] *L.5.§.1.*
[h] *L.2.§.4.l.6.§.49.*

ANNOTATIONES.

* Democritum & Epicurum, *frustrà qereris:* frustrà avtem facere aliqid, insipientis, cum illis litigare, etiam insanientis. vide *l.4.§.3.& l.12.§.12,24.*

§. 18. Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθνῆσκον ἢ πίπτει] Lucretius *l.3.*

Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper: & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec qidqam in barathrum, nec tartara decidit atra.

Pythagoras apud Nasonem *Metam. l.15.*

Non perit in tanto qidqam, mihi credite, mundo,
Sed varias mutatqe vices: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, qàm qod fuit antè; moriqe
Desinere illud idem. —

Ennius Epicharmo de Terra apud Varronem *de ling. Lat. l.4, & 8.*

Qa dedit, illa capit, neqe dispendi facit bilum.

Pacuvius *Chryse*, de Æthere;

— omnia is animat, format, auget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in se omnia.

Maro itidem *Georg. l.4.*

Scilicet huc reddi deinde, ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum: sed viva volare
Sideris in numerum, atqe alto succedere cælo.

Ubi Servius: *Dissolvi cuncta & redire rursus in originem suam. nec morti. id est, perditioni locum esse. nihil est enim, qod perire funditus possit, cùm sit τὸ πᾶν. id est omne, in qod redeunt universa resoluta. res avtem hæc qæ mors vocatur, non est mors; qippe qa nihil perire faciat; sed resolutio.* Et Macrobius *in somn. l.2. c.12. Constat secundùm vera rationis assertionem, qam nec Virgilius ignoravit, nihil intra virum mundum perire, sed eorum qa interire videntur, solam mutari speciem: & illud in originem suam, atqe in ipsa elementa remeare, qod tale, qale fuit, esse desierit.* Seneca *Ep.36. Cogita nihil eorum, qa ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qa prodierunt ac mox processura sunt, reconduntur, consumi. desinunt ista, non pereunt.* & mox: *Observa orbem rerum in se remeantium: videbis in hoc mundo nihil extingvi, sed vicibus descendere ac resurgere. astas abit; sed alter annus illam adducit: hyems cecidit; referent illam sus menses: solem nox obruit, sed ipsam statim dies abigit. stellarum iste decursus, qicqid praterierit, repetit. pars cæli levatur assiduè, pars mergitur.* Et *qæst. nat. l.3. c.9. Nihil deficit, qod in se redit.* Et *de benef. l.5. c.8. Rerum natura nihil dicitur perdere, qia qicqid illi avellitur, ad illam redit: nec perire qicqam potest, qòd qò excidat non habet, sed eòdem revolvitur, unde discedit.* Tatianus deniqe *adv. Grac. pag.146.* Ὥσπερ γὰρ ὑκ ὢν, περὶν ἢ γενέσθαι, τίς ἦμην ὑκ ἐγίνωσκον, μόνον δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς σαρκικῆς ὕλης ὑπῆρχον. γεγονὼς δὲ, ὁ μὴ πάλαι, διὰ τῆς γενέσεως, τὸ εἶναι πεπίστευκα. τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁ γενόμενος, καὶ διὰ θανάτου μηκέτι ὢν, αὖθίς τι μικρὸν ἐρώμενος, ἔσομαι πάλιν, ὥσπερ μὴ πάλαι γεγονὼς, εἶτα γενηθείς. κἂν πῦρ ἐξαφανίσῃ πᾶν τὸ σαρκίον, ἐξαλμισθέντων τὴν ὕλην, ὁ κόσμος κεχώρηκεν. κἂν ἐν πολλαμοῖς, κἂν ἐν θαλάσσαις ἐνδυκνηθῶ, κἂν ὑπὸ θηρίων διασπασθῶ, ταμείοις ἀναπόκειμαι πλουσίου δυνάστου. *Quoniam sicut ignorabam qis essem antequam nascerer, cùm nullus adhuc essem: solùm avtem in subjecto materiæ carnis existebam, deinde genitus qi olim non eram, ipsâ generatione essentia mea fidem habeo: ita natus, & per mortem ad non esse redactus, atqe iterum conspicuus oculis denuo existam. Qamvis enim caro tota incendio consumatur, materiam tamen evaporatam mundus excipit: qanqam avt in fluviis avt mari contabescam, avt à feris dilanier, condor tamen in penu pradivitis domini.* qæ verba perperam distincta interpres pessimè accepit. vide *l.4.§.4, 5, 23, 46. & l.5.§.4. & infrà §.50.*

Διαλύεται εἰς τὰ ἴδια] Lucretius *l.1.*

Huc accedit, utì qaqe in sua corpora rursum
Dissolvat natura, neqe ad nihilum interimat res.

Seneca *Ep.71. Qicqid est, non erit: nec peribit, sed dissolvetur, nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur; ad ulteriora non prospicit mens hebes.* vide *l.9.§.33.*

Καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει] Naso *Met. l.15.*

— omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt. resolutaqe tellus
In liqidas rarescit aqas: tenuatur in auras,
Aëraqe humor habet: dempto qoqe pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Indè retro redeunt: idemqe retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit:
Hinc in aqas: tellus glomeratâ cogitur undâ.

Vide *l.4.§.40.*

§. 19. Καὶ ὁ ἥλιος ἐρεῖ, πρὸς τί ἔργον γέγονα] Ità Basilienſis. at Lugdunenſis ἐρεῖ πρὸς τί ἔργον γέγονε. *poteſt dicere cujus rei causſa factus eſt* Xylander. *de ſe dicet, alicujus gratiâ factus fum* Caſavbonus. qid ſi legas, καὶ ὁ ἥλιος ἄρα πρός τι γέγονε. *etiam ſol utiqe alicujus rei gratiâ extitit.*

Καὶ οἱ λοιποὶ θεοί] Sidera nimirum, qæ animata eſſe putabant, & Deorum loco habebant. vide *l.9.§.35. & l.12.§.28.* Ità & ſapientes Ægyptii, θεὺς εἶναι ἥλιον καὶ σελήνην, *ſolem & lunam deos eſſe.* Laërtius *proœm.* & Pythagoras, Ἥλιόν τε καὶ σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, εἶναι θεούς. *Solem & lunam & reliqa ſidera deos eſſe.* Idem *l.8.* De ſole Heraclitus *ad Hermodor. Ep.1.* Λίθοι, θεῶν μάρτυρες; ἔργα δὲ μαρτυρεῖν, ὅτι ἥλιος. τοὺς αὐτῷ καὶ ἡμέρα μαρτυρεῖσιν. ὁρᾷς αὐτῷ μάρτυρες. γῆ ὅλη καρποφορέουσα μάρτυς. σελήνης ὁ κύκλος ἐκείνου ἔργα, ὑράνιος μαρτυρία. *Ut lapides etiam ſint deorum teſtes. Opera teſtimonium perhibere debent ut ſolis. Nox & dies de eo teſtantur. Qatuor anni diſcrimina teſtimonium ei ferunt. Terra univerſa fructum producens teſtis eſt. Luna circulus illius opus, cæleſte teſtimonium.* Imò teſtimonium perhibent iſta omnia ſolis conditori, non ſoli. vide *Pſal.8. v.1,3. & Pſal.19. v.1,2,6. & Pſal.74. v.16,17. & Pſal.104. v.19. & Act. c.14. v.14.* Vide tamen, ſi operæ pretium id videbitur, *de ſole* Apoſtatæ impii Juliani Imperatoris *orationem* avtore dignam. Plato in *Cratylo*, à Theodoreto adductus *therapevt. l.3. tom.4. pag.507. A.* Φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτων μόνους ἡγεῖσθαι θεὺς, ὥσπερ οὖν οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. ἅτε οὖν αὐτὰ ἑρῶντες ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως, τῆς τοῦ θέειν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι. *Videntur mihi Graci primi mortalium deos hos solos censuisse, qos hodie barbarorum permulti, solem videlicet, & lunam, terram, stellas & cælum. Hac igitur cursu qodam euntia cùm viderent, ab hac currendi natura deos nominarunt.* Clemens item in *protrept. pag.16. A.* Οἱ μὲν γὰρ ἰνδίας ἀμφὶ τὴν ὑρωπὴν θέσιν ἀπατώμενοι, καὶ ὕψει μόνῃ πιστευόντες, τῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις ἐπιθυμοῦντες, ἐθαύμασάν τε, καὶ ἐξεθέσαντο, θεοὺς ἐκ τοῦ θεῖν ὀνομάσαντες τοὺς ἀστέρας. καὶ προσεκύνησαν ἥλιον, ὡς Ἰνδοί. καὶ σελήνην, ὡς Φρύγες. &c. *Alii enim ſtatim in cælo contemplando decepti, & ſoli viſui credentes, motus aſtrorum contemplantes, admirati ſunt; aſtra deos (nempe θεοὺς ἀπὸ τοῦ θεῖν, hoc eſt, à curſu) nominantes, & ſolem adorarunt, ut Indi: & lunam, ut Phryges.* &c.

Σὺ οὖν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι;] vide *ad l.5.§.1.& l.9.§.9.*

§. 20. Ἡ φύσις ἐσόχασαι ἑκάστου] *natura finem ſuum habet in rei uniuſcujuſqe fine* Caſavbonus. ut σοχάζεσθαι hìc ſit collimare. at Xylander *conſilium iniit.* ad Marci mentem propiùs, *rationem habet.* hoc eſt enim σοχάζεσθαι Marco iſtîc: ut *l.1.§.9.* τὸ σοχαστικὸν τῶν φίλων. vide ibi adnotata. Tertullianus *adv. Marc. l.2. c.5. Univerſa Deus diſponendo præſcivit, & præſciendo diſpoſuit.* Cyprianus *Epiſt.3.* ubi Domini Servatoris illud ex Matth. *c.10. v.29.* lavdâſſet. nec paſſerculum qidem, qi aſſario dimidio veneat, citra Dei nutum ad terram decidere. *Cùm Chriſtus nec minima fieri ſine voluntate Dei dicat; exiſtimat aliqis & ſumma & magna, avt non ſciente, avt non permittente, in Eccleſia Dei fieri?* Trithemius *ad Cæſar. qæſt.8. Magna divinæ providentiæ commendatio, qæ non ſolùm hominum curam habet, ſed avium qoqe minutarum.* Hieronymus qidem *in Abacuc. c.1. v.14. Sicut in hominibus etiam per ſingulos Dei currit providentia; ſic in cæteris animalibus generalem qidem diſpoſitionem & ordinem curſumqe rerum intelligere poſſumus.* v. g. *qomodo naſcatur piſcium multitudo & vivat in aqis, qomodo reptilia & qadrupedia oriantur in terra, & qibus alantur cibis? Cæterùm abſurdum eſt ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat per momenta ſingula qot naſcan-*

finem, qàm ortum & durationem, qod attinet: qemadmodum & is qi pilam mittit, pilæ pariter rationem habet. ecqid avtem pilæ, vel ſurſum miſſæ boni, vel deſcendenti cadentiqe mali? ecqid & bullæ vel conſiſtenti boni, vel ſubſidenti mali? de lucerna idem dictum ſit.

§. 21. Inverte corpus tuum, atqe inſpice, qale ſit, ubi ſenuerit; qale ſit, ubi morbidum fuerit; qale ſit, ſpiritum ubi efflaverit. brevis avtem eſt vitæ & qi celebratur, & qi commemorat pariter, & qi commemoratur. adhæc & in plagæ iſtius angulo duntaxat id geritur; ubi etiam neqe omnes inter ſe conſentiunt, neqe qiſqam ſibi. deniqe terra omnis puncti inſtar habet.

§. 22. Animum adverte præſenti vel decreto, vel

τι ἕλασσον τῆς ἀποληξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς τι, καὶ διεξαγωγῆς, ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν. [a] τί ἂν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ ἐπιπλωκότι; ἢ τῷ ἀγαθὸν τῇ πομφόλυγι συνεχώσῃ, ἢ κακὸν διαλυθείσῃ; τὰ ὅμοια ἐπὶ καὶ ἐπὶ λύχνου.

§. 21. *Ἐκστρεψον, καὶ ἰδεῖν ὁποῖόν ἐστι, γηρᾶσαν ἢ ὁποῖον γένεται, νοσῆσαν ἢ, * πορνεῦσαν. [b] βραχύβιον ἢ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινόμενος, καὶ ὁ μνημονεύων καὶ ὁ μνημονεύόμενος. πρόσεχε ἢ καὶ [c] ἐν γωνίᾳ τούτου ᾧ κλίμαξ, καὶ [d] ὧδε ἐνταῦθα πάντες συμφωνοῦσι, καὶ [e] ὧδε αὐτὸς τις ἑαυτῷ. καὶ [f] ὅλη ἢ ἡ γῆ σιγμή.

§. 22. [g] Πρόσεχε [h] τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι, ἢ

a L. 7. §. 23. l. 9. §. 17. l. 10. §. 5. l. 12. §. 23. 36.
* Ἐκστρεψον Lug. Στρέψον Annot. L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 11. §. 17.
* σαυτὸν, καὶ ἀποκινοῦντα f. L. 9. §. 2.
b L. 3. §. 10. l. 7. §. 6. l. 10. §. 34.
c L. 3. §. 10. l. 6. §. 36.
d L. 4. §. 3. l. 11. §. 18.
e L. 3. §. 4. Inſ. §. 53.
f L. 4. §. 3. l. 10. §. 17.
g L. 4. §. 32. l. 9. §. 22.
h L. 5. §. 10. l. 9. §. 6.

ANNOTATIONES.

ſcantur culices, qòtve moriantur; qa cimicum & pulicum, & muſcarum ſit in terra multitudo; qanti piſces in aqa natent; & qi de minoribus majorum præda cedere debeant. Non ſimus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus, eandem rationabilium qàm irrationabilium providentiam eſſe dicentes. At Bernardus *de grat. & lib. arb. Attingit illa* (ſapientia divina) *à fine ad finem: hoc eſt, à maximo angelo uſqe ad minimum vermiculum: ab ortu creaturæ uſqe ad finem deſtinatum à creatore, ſive in qem urget natura, ſive qem accelerat cauſſa, ſive qem concedit gratia; dum nihil horum evenit, qod non prout vult, potenti præordinet providentiâ. Attingit avtem, non qidem mobili diſcurſione, vel ſubjectæ creaturæ qaſi officiali adminiſtratione, ſed ſubſtantiali qadam & ubiqe præſenti fortitudine, qâ utiqe univerſa potentiſſimè movet, ordinat, adminiſtrat.* Adjici poterat qod de *capillis numeratis* Chriſtus Matth. *cap.* 10. *v.* 30. de *folio ab arbore cadente* Bernardus *conc. ſolen.* 8, & 99. Trithemius *ubi ſuprà.* vide *ad l.* 7. §. 31. Seneca *qæſt. natur. l.* 3. *c.* 29. *Sive anima eſt mundus, ſive corpus; naturâ gubernante, ut arbores, ut ſata, ab initio ejus uſqe ad exitum, qicqid facere, qicqid pati debeat, incluſum eſt; ut in ſemine omnis futuri ratio hominis comprehenſa eſt, totius enim corporis & ſeqentis ætatis in parvo occultòqe lineamenta ſunt. Sic origo mundi, non minùs ſolem & lunam & vices ſiderum, & animalium ortus, qàm qibus mutarentur terrena, continuit.*

Τῆς ἀποληξεως] Fuſcus apud M. Senecam, *Svaſor.* 2. *Statuta naſcentibus in finem vitæ dies eſt. Habebit qiſqe qantum illi dies primus aſcripſit.* L. Seneca *ad Marc. c.* 20. ſic *lib.* 6. §. 49. Ἀφώρισαι. *Aſſignatum eſt tibi.* & *l.* 12. §. 23. Ὅρον δίδωσιν. *Terminum aſſignat.* vide *l.* 2. §. 4.

Ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν] Sejungunt iſta à ſuperioribus Gvilielmus Xylander & Mericus Caſavbonus. mihi continuanda prorſus videntur. qemadmodum, inqit, qi pilam mittit rationem apud ſe habet, non tantùm qomodo motus ille ineatur, ſed qà feratur, & qo loco terminetur; ſive qà permeet pila, qò pertingat, ubi cadat; ad eundem modum natura conſilium iniit, non de ortu tantùm, ſed de obitu etiam, ac progreſſu cujuſqe rei. Plavtus alio, nec ab hoc tamen prorſùs abhorrenti, ſenſu, *Captiv. prolog.*

Enimvero Di nos qaſi pilas homines habent.

Τί ἂν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ] vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 24.

Τῇ πομφόλυγι] Notum eſt proverbium, *Homo bulla.* qod Varro retulit, *præfat. in libr. de re ruſt.* Apud Lucianum Charon Mercurio *pag.* 355. Ἐθέλω γὰρ σοι εἰπεῖν ᾧτινι ἐοικέναι μοι ἔδοξαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁ βίος ἅπας αὐτῶν. ἤδη ποτὲ πομφόλυγας ἐν ὕδατι ἐθεάσω, ὑπὸ κρουνῷ τινι καταράττοντι ἀνιεμένας; τὰς φυσαλίδας λέγω, ἀφ' ὧν συναγείρεται ὁ ἀφρός; ἐκείνων τοίνυν αἱ μὲν τινες μικραὶ εἰσι, καὶ αὐτίκα ἐκραγεῖσαι ἀπέσβησαν, αἱ δ' ἐπὶ πλέον διαρκοῦσι, καὶ προσχωρησᾶν αὐταῖς τῶν ἄλλων αὖται ὑπερφυσώμεναι, εἰς μέγιστον ὄγκον αἴρονται, εἶτα μέντοι κἀκεῖναι πάντως ἐξερράγησάν ποτε. ἢ γὰρ οἷόν τε ἄλλως γενέσθαι. τοῦτό ἐστιν ὁ ἀνθρώπων βίος. ἅπαντες ὑπὸ πνεύματος ἐμπεφυσημένοι, οἱ μὲν μείζως, οἱ δὲ ἐλάττως. καὶ οἱ μὲν ὀλιγοχρόνιον ἔχουσι καὶ ἀκύμορον τὸ φύσημα, οἱ δὲ ἅμα τῷ ξυεῖναι ἐπαύσαντο. πᾶσι δ' ἦν ἀποῤῥαγῆναι ἀναγκαῖον. *Volo igitur dicere tibi, cuinam aſſimiles homines mihi videantur eorúmqe vita omnis. Vidiſtin' aliqando bullas illas, torrente cum ſtrepitu ſcaturiente exſurgentes: flatuoſos dico tumores ex qibus ſpuma cogitur? Illarum igitur aliæ qidem parvæ ſunt, qæ protinus ruptæ evaneſcunt: aliæ verò diutius durant, ſibiqe adjunctis aliis vehementer intumeſcunt, ac in maximum tumorem attolluntur: ac tandem aliqando illæ etiam prorſus ruptæ diſſolvuntur. Neqe enim ſecus fieri poteſt. Hæc tibi hominum vita. Singuli flatu tumeſcunt, bi majores, illi minores, atqe alii momentaneam móxqe deficientem inflationem habent: alii ſimul atqe conſtituti ſunt, deſiſtunt. Itaqe omnes rumpi neceſſe eſt.*

Ἐπὶ λύχνου] Seneca *Epiſt.* 41. *Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſi qis exiſtimet lucernæ pejus eſſe cùm extincta eſt, qàm anteqam accenderetur? Nos qoqe accendimur & extinguimur: medio illo tempore aliqid patimur. utrinqe verò alta ſecuritas eſt. qid refert utrùm non incipias, an deſinas? utriuſqe rei hic eſt effectus, non eſſe.*

§. 21. Ἐκστρεψον] ἔστρεψον Lugdunenſis editio. unde annotator Στρέψον. *convertito te.* Omnino præter Marci mentem. Qi vult non ut ipſe ſe convertat qis; ſed ut illud potiùs, in qo cogitationes defixas habet, non tam *convertat*, avt *circum vertat*, ut Caſavbonus, qàm *invertat*, qò naturam ejus penitiùs introſpiciat & perſpectam habeat. Ariſtophanes.

Ἔκστρεψον ὡς τάχιστα τὰς σαυτοῦ τρόπους.

Inverte qàm celerrimè mores tuos.

Ubi *Schol.* Ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ῥυπωμένων ἱματίων καὶ ἐκστρεφομένων. ἐκστρέψαι δὲ ἱμάτιον, τὸ ἀλλάξαι τὸ πρὸς τὸ ἔσω μέρος, ἔξω. *Dictum hoc per tranſlationem ductam à ſordidis veſtibus, qæ invertuntur. Nam* ἐκστρέψαι ἱμάτιον *ſignificat mutare veſtis illam partem qæ eſt intus, ita ut pars interior fiat exterior.* Eadem & Svidas. vide *l.* 3. §. 11. Verùm ibi de re qavis, iſtic de corpore humano, ipſóqe cumprimis cujuſqe proprio agere videtur. Boëthius *conſol. l.* 3. *c.* 8. *Qòd ſi, ut Ariſtoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur. ut eorum viſus obſtantia penetraret, nonne introſpectis viſceribus, illud Alcibiadis ſuperficie tenus pulcerrimum corpus, turpiſſimum videretur? igitur te pulcrum videri non tua natura, ſed oculorum ſpectantium reddit infirmitas. qi nimirum, ſi interiora intueri valerent, aliter plane cenſerent.* Alluſit ad vulpis maximè morem de qa Plutarchus in *Collat. aqat. & terreſtr. pag.* 977. *B.* Ἡ δ' ἀλώπηξ ἁλῶσα, ἐνθὺς ἐκρίπτεται. πέφυκε γὰρ δι' ἐντονίαν καὶ ὑγρότητα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ στρέφειν, ὥστε, τῶν ἐντὸς, ἐκτὸς γινομένων, ἀποκίπτειν τὸ ἄγκιστρον. *Vulpes capta ſtatim extra vertit corporis interiora, qod ei ob robur & flexibilitatem datum eſt, itaqe hamum ejicit.* qanqam de ſcolopendra idem refert avtor idem *de ſera vindicta. p.* 567. *B.* Τύτους ἠνάγκασαν ἐκρίπτεσθαι τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἰλυσπωμένους παρὰ φύσιν, καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. *Illos coegerunt interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes ſe & flectentes, qomodo marinæ ſcolopendræ hamo vorato ſe volventes invertunt:* idem vult nos mente ac cogitatione facere, cùm ad corpus animum adjecerimus.

Πορνεῦσαν] vitioſum videtur. forſan ἀποπιεῦσαν fuerat. ut *l.* 9. *c.* 2. ἀποπιεῦσαι. corpus, inqit, conſidera, qale fiat, vel morbo languidum, vel ſenectute emarcidum, vel ab anima jam derelictum.

Βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν] Annotator Lugdunenſis qo codice uſus, neſcio. βραχὺς ὁ βίος καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. ſed fortè, inqit, βραχύβιον. qæ Marci vox eſt. Certè ſi qa exemplaria eam lectionem adfirmarent, legerem libens, βραχὺς ὁ βίος. βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. vide *l.* 4. §. 16, & 33. & *lib.* 7. §. 5.

Ἐν γωνίᾳ] vide *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3.

Ἡ γῆ σιγμή] vide *l.* 4. §. 3.

§. 22. Πρόσεχε] Poteſt hæc perioche non uno modo intelligi. Poteſt enim ſumi qaſi moneat Marcus, qodnam debeat eſſe τῆς προσοχῆς ſive ἐπιστροφῆς, ut *l.* 4. §. 26. loqitur, i. e. conſiderationis ſubjectum: idqe qotuplex eſſe velit: Nimirum vel ſubjectæ rei cujuſqe materiam, nè pluris eam qis qàm par eſt faciat; (vide *l.* 5. §. 10.) vel dogma ac decretum ſuum, ut ſit rationi rectæ conſentaneum. (vide *l.* 7. §. 2. & *ſuprà* §. 1.) vel actionem ſuam, ut utriqe illi reſpondeat. (vide *l.* 6. §. 22.) vel vocabuli ſignificationem: ubi dicentem attendere oportebit. (vide *l.* 7. §. 4. & *l.* 10. §. 8.) atqe huc inclinare videtur Xylander, nec abſcedit Caſavbonus. Verùm poteſt & in aliam, qam mox dabimus, mentem ſumi. Lugdunenſis Editor ad tria membra reſtringit, dum τῷ ὑποκειμένῳ δόγματι conjungit, vertítqe *ſubjecta opinioni.* de diſtinctione accedo, qia disjunctivam Marcus τῷ ὑποκειμένῳ non præfixit. Verùm ecqid ſibi vult *opinio ſubjecta?* Verto itaqe, *adverte*, vel *attende, præſenti, aut decreto, aut actioni, aut ſignificato.* Τὸ ὑποκείμενον, *præſens, qod adeſt.* Polybius *l.* 3. *c.* 31. Πῶς δ' ἂν ἐνδοκιμοῖεν τοῖς ὑποκει-

* L.7.§.4. ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ * τῷ σημαινομένῳ. a δικαίως
l.10.§.8. ταῦτα πάσχεις. b μᾶλλον ἢ θέλεις ἀγαθὸς ἄνεμον
a L.9.§.26. γενέσθαι, ἢ σήμερον εἶναι.
b L.4.§.17.
c L.10.§.6. §. 23. Περάσω τι; c περάσω ἐπ' ἀνθρώπων
d L.2.§.17. ἐυποιΐαν ἀναφέρων. συμβαίνει τί μοι; d δέχομαι,
e L.6.§.36. ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων, & e τίλω πείσεων πηγὴν, ἀφ'
f L.5.§.10. Inf.§.37.l. 9.§.14. ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμηρύεται.
g L.4.§.32, 33.50. Inf. §.31.37.l.9. §.30.l.10.§. 27.34. §. 24. Ὁποῖόν σοι φαίνεται τὸ λούεσθαι; ἔλαιον, ἱδρώς, ῥύπος, ὕδωρ, γλοιώδες, πάντα σικχαντά, f τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον,
h Inf.§.37.
* A.Φ.εἶτα A.K.A.εἶτα κ.τ.π. Sal. §. 25. g Λούκιλλα Οὐῆρον. εἶτα Λούκιλλα. Σέκουνδα Μάξιμον. εἶτα Σέκουνδα. Ἐπιτύγχανος
i L.4.§.48. l.10.§.31. h Διότιμον. εἶτα Ἐπιτύγχανος. * Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος. εἶτα Ἀντωνῖνος. τοὺς πάντα. Κέλερ
* Χάραξ Lug. Ἱέραξ f. Ἀδριανόν. εἶτα Κέλερ. i οἱ δὲ δημοῖς ἐκεῖνοι, ἢ προγνωσθέντες, ἢ τετυφωμένοι, πῦ; οἷον, δημοῖς
k L.9.§.29. μὲν, * Χιάραξ καὶ k Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς,

facto, vel dicto. merito hæc pateris, qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.

§. 23. Facio qicqam? ità facio, ut ad homines juvandos referam. contingit mihi qicqam? ità excipio, ut ad Deos referam, fontémqe rerum omnium, à qo, qæcunqe fiunt, ordine præstituto derivantur.

§. 24. Ipsum lavari qale qid tibi videtur? oleum, sudor, sordes, aqa, strigmentum; putida omnia. tale qiddam est & vitæ pars qævis, & materia subjecta qælibet.

§. 25. Lucilla Verum extulit; mox & Lucilla ipsa elata est. Secunda Maximum; mox & Secunda. Epitynchanus Diotimum; mox & Epitynchanus. Antoninus Favstinam; mox & Antoninus. Celer Hadrianum; mox & Celer. hujusmodi sunt omnia. qin & solertes illi, avt futurorum præscii, avt fastu inflati, ubinam jam sunt? solertes, inqam, qales Charax, Demetrius Platonicus, Ev-

ANNOTATIONES.

ποκειμένοις, τοὺς βεβαιώσαντας τὴν αὐτῶν προαίρεσιν, καὶ διαφυλάξοντας τὴν καλέσασιν, παροξύναι δικαίως, ἵ μηδὲν εἰδέναι τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἐκάστης ὑποκρίσεως. *Qomodo denique si rebus præsentibus acqiescat, alios impulerit, ut qam ipse formam Reipublica probat, eam affirmare velint, neqe solicitari statum civitatis patiantur, si nihil habuerit ex ante gestis, qod singulis in memoriam revocet.* qi præsentibus acqiescit. τὰ ὑποκείμενα τοῖς προγεγονόσιν opponuntur. Plutarchus *Publicol. collat. cum Solon.* Δεῖ δὲ πρὸς τὰς ὑποκειμένας καιρὰς τὰς πράξεις θεωρεῖν. *Sunt res ex temporibus præsentibus perpendenda.* sic *l.* 6. §. 4. πάντα τὰ ὑποκείμενα. *præsentia cuncta.* & *lib.* 10. §. 18. Ἕνεκεν τῶν ὑποκειμένων. *Rerum præsentium unamqamqe.* Monet ut ad id qod præ manibus est, sive decretum illud, sive factum, sive dictum sit, animum sedulò advertamus. ut & *l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 9. §. 6.

Δικαίως ταῦτα πάσχεις] separat ista à præcedentibus Mericus Casavbonus. possunt tamen ad idem argumentum pertinere. Meritò multa pateris, qia ad id qod præ manibus est non attendis, sed de rebus futuris anxius, animíqe suspensus es, & qod præcipuè te spectat differs. vide *l.* 9. §. 25. & *l.* 12. §. 1.

Μᾶλλον δὲ θέλεις] Havd integra satis videntur ista; forsan scribendum fuerit [ὅτι] μᾶλλον δὴ, &c. ut ratio reddatur, qare tot molestiis conflictetur; qia nimirum sui emendationem de die in diem infrunitus differt. Legi possunt tamen & ἐρωτηματικῶς, [τί] μᾶλλον δὲ, &c. qasi dicat. *Cur crastino die malis bonus fieri, qàm hodie esse?* vide *l.* 2. §. 4. Persius *Sat.* 5.

Cras hoc fiet. idem cras fiet. Qid? qasi magnum
Nempe diem donas. Sed cùm lux altera venit;
Jam cras hesternum consumpsimus, ecce, aliud cras
Egerit hos annos, & semper pavlùm erit ultrà.

Naso *remed.l.* 1.

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qi non est hodie, cras minus aptus erit.

Nam qod seqitur,

Dicimus assiduè, cras qoqe fiet idem;

non de instituti mutatione in meliùs; qod Casavbonus *in Persium*, sensisse videtur, dum memoriâ fisus codicem non consulit; sed de perseverantia in cœpta vitæ mollioris ac dulcioris usura dictum est. Petronius Arbiter *Satyr.* *Qod hodie non est, cras erit: sic vita truditur.* Qod tamen eruditissimus ille vir, etiam cum duplici negatione exhibet; *Qod hodie non est, cras non erit.* Certè qod Naso suprà verbo monuerat, idem fusiùs Epictetus *Differt.* *l.* 4. *c.* 14. Ὅτι παρὰ τὸ σήμερον ἁμαρτηθὲν, εἰς τἄλλα χεῖρον ἀνάγκη σοι τὰ πράγματα ἔχειν. πρῶτον μὲν, τὸ χαλεπώτατον, ἔθος τοῦ μὴ προσέχειν ἐγγίνεται. εἶτα ἔθος τοῦ ἀναβάλλεσθαι τὴν προσοχήν, ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον ἀπωθεῖν, (ità Casavbonus restituit qod εἰάθει legebatur) ὑπερτιθέμενον τὸ εὐρυθμεῖν, τὸ εὐσχημονεῖν. εἰ μὲν ἐν λυσιτελοῦς ἡ ὑπέρθεσίς ἐστι, ἡ παντελὴς ἀποσωσις αὐτῆς ἐστι λυσιτελεστέρα. εἰ δ' ἀ λυσιτελεῖ, τί οὐχὶ δίκαιόν τὴν προσοχὴν φυλάττεις; *Propter hodiernum delictum necessariò res tuas in posterum etiam pejus habituras. Ac primùm quidem gravissima consvetudo negligentiæ tibi accedit; deinde consvetudo differenda attentionis. Et subinde in aliud atqe aliud tempus differetur prosperitas, dignitas, natura obedientia. Qod si rei alicujus procrastinatio est utilis, eam rem omninò prætermittere utilius erit. Sin utilis non est, cur non perpetuam attentionem conservas?* Verùm Marci verbis gemina prorsus sunt, & ad ea fortean respexit etiam, qæ in fine dissertationis illius Epictetus disceptat. Νῦν δ' ὅταν εἴπῃς, ἀπ' ἄρχου πρωΐτερον, ἴσθι ὅτι τοῦτο λέγεις, σήμερον ἴσομαι ἀναισχύντος, ἄκαιρος, ταπεινὸς, ἐπ' ἄλλοις ἴσομαι τὸ λυπεῖν με. ὀργισθήσομαι σήμερον, φθονήσω. βλέπε ὅσα κακὰ σεαυτῷ ἐπιτρέπεις. ἀλλ' εἰς ἄριστον καλῶς ἔχει. πόσῳ κρεῖττον, σήμερον; εἰ ἄριστον συμφέρει, πολὺ μᾶλλον σήμερον, ἵνα καὶ ἄριστον δυνηθῇς, καὶ μὴ πάλιν ἀναβαλῇ εἰς τὸν τρίτην. *Si verò dixeris, cras animadvertam; scito illud te dicere, hodie ero impudens, importunus, abjectus; penes alios erit me dolore afficere; irascar hodie, invidebo. Vide qanta mala ipse tibi indulgeas. At cras bene erit. Qanto præstantius est hodie? Si cras conducit, multo magis hodie, ut & cras possis, nec in tertium diem rejicias.* Joannes Chrysostomus *de statuis Orat.* 19. Μή μοι λέγε, ὅτι καὶ μικρὸν, μηδὲ εἰς τὴν ἄριστον ἀναβάλλου. τὸ γὰρ ἄριστον ὑδέποτε λαμβάνει τέλος. *Ne mihi dicas, adhuc parum: neqe differ in crastinum, crastinum enim nullo modo opus perficiet.* vide & *l.* 3. §. 4, 6.

§. 23. Ἐπ' ἀνθρώπων ὑποΐαν] Hoc est, τὸ κοινωνικὸν καὶ ὑπουργητικόν. qod passim inculcat. Καὶ γὰρ οὐδὲν καλόρθωμα σφόδρα μέγα εἶναι δύναιτ' ἄν, ὅταν μὴ τὸ κέρδος εἰς ἑτέρους διαδίδωται. *Nihil enim rectè & ex virtute gestum potest esse magnum, qando non etiam lucrum transmiserit ad alios.* Joannes Chrysostomus *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 10. *v.* 33. *Orat.* 25. *Edit. Commel. p.* 543.

Δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων] Ità pii passim, Deo adscribunt, qæcunqe ipsis obtigerint, universa. Job. *c.* 1. *v.* 21. *Psal.* 18. *v.* 39, 40. & *Psal.* 44. *v.* 1, 8. vide *l.* 12. §. 36.

Ἀφ' ἧς πάντα] Ità *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *Omnia à Deo sunt.* vide & *Thren. c.* 3. *v.* 37, 38. & Marcum *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23, 33. & *infrà* §. 27.

§. 24. Ὁποῖόν σοι φαίνεται] vilitatem rerum humanarum externarúmqe omnium, de materiæ, ex qa consistit, ignobilitate perspiciendam proponit (qod idem agit & *l.* 5. §. 10. & *l.* 6. §. 13. & *l.* 9. §. 14.) Illa siqidem, τοιοῦτον πᾶν μέρος τοῦ βίου, καὶ πᾶν ὑποκείμενον, malim ad priora de *lotione*, cum Guilielmo Xylandro & Merico Casavbono referre, qàm periochæ seqenti cum Cl. Salmasio connectere. Seneca *Epist.* 107. *Eadem vita conditio est, qa balnei.* Sed aliò ille respexit, qàm Marcus istic. vide *ad* §. 43.

§. 25. Λούκιλλα Οὐῆρον. εἶτα Λούκιλλα] Rectè distinxit ista, priùs confusa, explicavitqe, à Xylandro parùm intellecta, Cl. Salmasius *ad Capitol. Marc. Lucilla*, inqit, *Verum extulit, post & ipsa fatis concessit.* Itaqe in singulis subavdienda verba illa ἐξήνεγκε & ἐξενίγθη. *Lucilla* Marci filia L. Vero imperii consorti nuptui data, eidémqe superstes. Capitolinus *Vero.*

Σέκουνδα Μάξιμον] de qo *l.* 1. §. 15.

Ἐπιτύγχανος Διότιμον] *Epitynchani* nomen ex inscriptionibus sepulcralibus Salmasius *ibidem* exhibet. Verùm qis iste *Epitynchanus*, vel *Diotimus*, cui is supervixerit, & successerit, nescire me fateor. *Diotimi* tamen ut Adriano superstitis mentio fit rursus, *infrà* §. 37.

Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος] Ἀντωνῖνος Φαυστῖναν. Salmasius. *Annia Favstina Antonini Pii uxor.* Capitolinus *Pio.*

Κέλερ Ἀδριανόν] *Caninius Celer* orator sive Rhetor qem & Marcus & Lucius avdiêrant. Capitolinus *Mar.* & *Ver.* ab Adriano forsan eidem in disciplinam traditi. Nam qòd Mavssacus in *Dissert. Critic.* qam Harpocrationi à se edito attexuit, *Caninium & Celerem*, qasi duos, recensset, qorum Marcus Caninius alter sit dictus, neminem (puto) σύμψηφον habet. post illa verò, εἶτα Κέλερ, subjungi postulat item Salmasius τοιαῦτα πάντα qod suo loco motum fuerat.

Δημοῖς] *mysteri* Xylander, sed & Casavbonus qi tamen de ingenii acumine expostulat, aptiùs *l.* 5. §. 5. vide *ibi adnotata.* & *ad l.* 6. §. 44.

Χιάραξ] depravatum opinor. forsan Ἱέραξ fuit. *Hieracis* certè apud Stobæum reperiuntur fragmenta ex *lib. de justitia.* vel Χάραξ etiam, siqidem *Charax* Philosophus Pergamenus Svidæ memoratur. & Lugdunensis editio Χάραξ habet.

Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς] *Phalereum*, puto, vult è familia Pla-

Evdæmon, & ſi qis alius ejuſmodi. omnia caduca ſunt, & jam olim morte ſepulta ſunt. alii nec brevem ſui memoriam ſunt conſecuti; alii in fabulas abierunt; alii etiam è fabulis evanuerunt. horum ergò memineris, avt compagem tui diſſipatum iri, avt extinctum ſpiritum, avt migraturum, atqe alibi iri diſpoſitum

§. 26. Homini volupe eſt, qæ hominis propria ſunt, facere. proprium avtem eſt hominis, contribuli ſuo benevolum eſſe, ſenſuum motus inſuper habere, viſa probabilia diſcernere, univerſi naturam, eáqe qæ ſecundùm hanc fiunt, contemplari.

§. 27. Affectiones ſinguli qiqe tres habent; unam, ad cavſſam ambientem, alteram, ad cavſſam divinam; à qa proveniunt omnibus omnia; tertiam, ad eos qibuſcum in hac vita verſatur.

§. 28. Dolor avt eſt corpori malum. qod ſi ſit, corpus id cenſeat. avt animæ. at illi licet etiam inter dolores ſerenitatem ſuam tranqillitatémqe ſervare, nec opinari malum eſſe. omne enim judicium, & impetus, & appetitus, & averſatio intus eſt; qò mali nihil aſcendit.

§. 29. Imaginationes dele; ſæpe tecum ſic loqendo, In poteſtate mea nunc ſitum eſt, ut nulla in hac anima exiſtat improbitas, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio: ſed ut omnibus qalia reapſe ſint perſpectis, pro exiſtimatione ſua ſingugulis utar. memento poteſtatis hujus à natura tibi tributæ.

§. 30. Et in ſenatu, & apud qemlibet privatim, curæ ſit modeſtè potiùs qàm diſertè loqi. ſano verò

Ὁ Εὐδαίμων, καὶ εἴ τις πιθήτω. [a] πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι. [b] ἔνιοι μὲν ἀδὲ ἐπ' ὀλίγον μνημονευθέντες. οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες. οἱ δὲ ἤδη καὶ μύθων ἐξίτηλοι. τούτων δὲ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] δεῖ σε ἤτοι σκεδασθῆναι τὸ συγκεκραμένον σε, ἢ σβεσθῆναι τὸ πνεῦμάτιον, ἢ μεταχθῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ κατοικισθῆναι.

§. 26. [d] Εὐφροσύνη ἀνθρώπου *, ποιεῖν [e] τὰ ἴδια ἀνθρώπου. ἴδιον δὲ ἀνθρώπου [f] εὔνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ ὑπεροράσις τῶν αἰσθητικῶν κινήσεων, [h] διάκρισις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, καὶ [i] ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως, καὶ τῶν κατ' αὐτὰ γινομένων.

§. 27. Τρεῖς [k] σχέσεις. ἡ μὲν πρὸς τὸ αἴτιον τὸ περικείμενον. ἡ δὲ πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν, [l] ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα. ἡ [m] δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

§. 28. Ὁ πόνος ἤτοι τῷ σώματι κακόν. [n] ἐκεῖνο ἀποφαινέσθω. ἢ τῇ ψυχῇ. ἀλλ' [o] ἔξεστιν αὐτῇ τὴν ἰδίαν [p] αἰθρίαν καὶ [q] γαλήνην διαφυλάσσειν, καὶ [r] μὴ ὑπολαμβάνειν ὅλως κακόν. πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, [s] ἔνδον. καὶ [t] οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει.

§. 29. [v] Ἐξάλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σεαυτῷ λέγων. [x] νῦν ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ᾖ, μηδὲ ἐπιθυμία, μηδὲ ὅλως ταραχή τις. ἀλλὰ [y] βλέπων πάντα ὁποῖά ἐστιν, [z] χρῶμαι ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν. μέμνησο ταύτης [a] τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς φύσιν.

§. 30. Λαλεῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάνθ' ὁντινοῦν κοσμίως, [b] μὴ περιλεγόμενος [c] ὑγιῆ

a L. 4. §. 35. 48. l. 9. §. 14.
b L. 5. §. 33.
c L. 7. §. 32.
d L. 6. §. 7. l. 7. §. 13.
* - πω. f.
e L. 5. §. 15, 16.
f L. 4. §. 37. l. 7. §. 22. l. 11. §. 1. l. 12. §. 30.
g L. 5. §. 26.
h Sup. §. 7. l. 5. §. 36. l. 6. §. 3.
i L. 7. §. 47, 48.
k L. 1. §. 12.
l L. 2. §. 3. 17.
m L. 11. §. 18. l. 12. §. 26.
n L. 7. §. 16. 33.
o L. 5. §. 2. 26. l. 7. §. 68.
p L. 2. §. 4.
q L. 7. §. 28.
r Inf. §. 47. 48.
s L. 7. §. 59.
t Inf. §. 41. 48.
v L. 7. §. 29.
x L. 7. §. 5. 54. Sup. §. 8.
y L. 3. §. 11. Sup. §. 11.
z L. 3. §. 11. l. 11. §. 18. 37.
a L. 5. §. 5.
b L. 3. §. 5.
c L. 4. §. 51.

ANNOTATIONES.

Platonica, Theophraſti avditorem; de qo Laërtius *l.* 5. Svidas, Marcus ipſe *lib.* 9. §. 29. qanqam poteſt etiam *Demetrius* Byzantius Peripateticus, cujus & Laërtius *ibidem* meminit, Marco dictus intelligi. Verùm illum potiùs exiſtimem deſignatum, qia inter homines acuminis & ſubtilitatis lavde inſignes hîc à Marco proferatur. De eodem avtem Cicero *Offic. lib.* 1. *Demetrius Phalareus in hoc numero haberi poteſt, diſputator ſubtilis, orator parùm vehemens, ſed dulcis, ut Theophraſti diſcipulum poſſis agnoſcere.* Itaqe de eodem idem in *Bruto* §. 37. *delectabat magis Athenienſes qàm inflammabat, & ſuavis maluit videri qàm gravis; ſed ſuavitate eâ qâ perfunderet animos, non qâ perfringeret.* Eandémqe illi ſvavitatis lavdem tribuit in *oratore* §. 92.

Εὐδαίμων] *Evdamon* inter Aſtrologos celebriores recenſetur à Vitruvio. *l.* 9. *c.* 7. qo tamen loco Æmarus Ranconetus *Evchemon* legendum credebat. Turnebus *adverſ. l.* 11. *c.* 3.

Πάντα ἐφήμερα] vide *ad l.* 4. §. 35, 48. & *l.* 9. §. 14.

Οὐδ' ἐπ' ὀλίγον μνημονευθέντες] vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Ἤτοι σκεδασθῆναι] vide *ad l.* 4. §. 21. & *l.* 5. §. 33.

§. 26. Εὐφροσύνη ἀνθρώπου] ἀνθρώπῳ, malim. vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 6. §. 7, 33. *Latitia eſt homini facere qæ ſunt hominis*: verùm lætitia eſt homini Chriſtiano, facere qæ ſunt Dei. Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 3. *Pſal.* 112. *v.* 1. Eſaias *c.* 58. *v.* 13. Joannes *Evang. cap.* 4. *v.* 34. Jobus *c.* 23. *v.* 12, 13. Cæterùm, qæ ſunt hominis, qà hominis, ad creatoris imaginem conditi, ejuſdémqe legi conformis, eadem ſunt itidem & Dei. vide Marc. *l.* 3. §. 13.

Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου εὔνοια] Lætitia, inqit, homini & voluptas eſſe debet facere qæ officii ſunt ſui. Nihil avtem magis humani eſt officii, qàm erga genus humanum humanitatem exercere. Hoc itaqe læto animo lubentíqe faciendum eſt. Naſo *Pont. l.* 2. & 9.

Conveniens homini eſt hominem ſervare voluptas.

& *vera beneſaciendi cupido utilitates relinqit, ipſo beneſaciendi opere latiſſima.* Seneca *de benef. lib.* 4. *cap.* 14. vide *ad l.* 3. §. 6.

Ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *l.* 7. *c.* 130. in *Zenone*. Γεγονέναι ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπίτηδες τὸ λογικὸν ζῶον πρὸς θεωρίαν καὶ πρᾶξιν. *Qippe de induſtria factum à natura rationale animal ad ſpeculationem & actionem.* Et *c.* 126. Τὸν γῦν ἱκάνελον, θεωρητικὸν εἶναι, καὶ πρακτικὸν τῶν ποιητέων. *Qi enim virtute praditus ſit, eum aptum eſſe ad contemplandum, & ad agendum ea qæ ſunt agenda.* ità enim ex Svida legendum. Unde & illud apud Plutarchum *de placit. Philoſoph. l.* 1. *præfat.* Peripateticorum qorundam eſſe,

A Ἄνθρωπον τέλειον, τῶν μὲν ἄλλων θεωρητικὸν, τῶν δὲ ἀδίλων πρακτικόν. *Virum perfectum neceſſe eſt & cognitione rerum inſtructum eſſe, & aptum ad faciendum in actionibus humanis officium.* vide *ad l.* 7. §. 48. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Τὸν ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν (ὁ Θεὸς) αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ. καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν. *Hominem in vitam introduxit Deus ut ſpectatorem tum ſui, tum operum ſuorum: nec ſpectatorem duntaxat eorum, ſed & explicatorem. ὁρᾶτε οὖν μὴ ἀθέατοι τούτων ἀποθάνητε. Proinde videte ne ſpectaculi hujus expertes moriamini.* viſe ſis & qæ ſequntur lectu digniſſima.

§. 27. Τρεῖς σχέσεις] vide *ad l.* 1. §. 12.

B Αἴτιον περικείμενον] corpus *ambiens* te, ſive amictûs inſtar circumjectum tibi, cingénſqe te. vide *l.* 10. §. 1. ſed & *ibidem* §. 38. qo loco, τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες, *circumjectum, vaſis inſtar, conceptaculum hoc* dicit, qatenus *organi* ſive *vaſis* inſtar animæ eſt uſui; qod hîc τὸ αἴτιον περικείμενον, qatenus ea ab iſto afficitur. de eodem, περικείμενα κρεάδια, *circumjectam ſibi carnem. l.* 12. §. 2. & περικείμενον σωμάτιον, *circumdatum tibi corpuſculum. ibidem* §. 3. qi locus hunc illuſtrat plané.

Ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα] vide *ſuprà* §. 23. & *lib.* 2. §. 3.

§. 28. Ἀθρίαν καὶ γαλήνην] Tranſlatio duplex; altera à cœli facie, unde ἀπαιθριάζειν, *animum ſereuare* dixit, *l.* 2. *c.* 4. C altera à maris ſtatu, unde ἐγγαληνίζειν τῷ βίῳ, *ad vitæ tranquillitatem obtinendam facere* Epicuro dictum, *Epiſt. ad Herodot.* apud Laërtium *l.* 10. qod γαληνισμὸν ποιεῖν poſtea *cap.* 85. exponit. Ità γαλήνην καὶ εὐδίαν, *ſerenitatem & tranqillitatem* Epictetus *l.* 2. *cap.* 18. vide ad *l.* 7. §. 68. Sed & de argumento iſto *infrà* §. 40. 47. & *ſuprà l.* 7. §. 14, 16, 33. & *lib.* 12. §. 22.

Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις ἔνδον.] Epictetus *Enchir. c.* 1. Ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις. *In noſtra poteſtate eſt opinio, appetitio, deſiderium, averſatio.*

D Οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει] vide *infrà* §. 48.

§. 29. Ἐξάλειφε] vide *l.* 7. §. 29.

Χρῶμαι ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν] vide *ad l.* 3. §. 11. & *infrà.* §. 43.

§. 30. Μὴ περιλεγόμενος ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι.] *Sanâ oratione non eſt apertè ſemper utendum.* Xylander, qem & Caſavbonus ſequitur. atqi ſanam orationem nuſqam non adhibendam, Marcus cenſuerit. qi τὸ ἀληθεύειν ſimpliciter apud omnes paſſim exigit. vide *l.* 3. §. 12, & 16. & *l.* 6. §. 43. Alia ergò lectio iſtîc qærenda; Marci mens alia eruenda. ego malim κοσμίως, μὴ περιλεγόμενος. ὑγιεῖ [δὲ] λόγῳ χρῆσθαι. *Et publicè in Senatu & apud unumqemqe privatim, eam ſermonis rationem habeas, ut non tam*

a L. 4. §. 51.
*-ῆ [δὲ] f.
Υγ. λόγ.
χρ. αὐλὴ A. Boot.
b Sup. §. 25. Inf. §. 37.
*τὰ ἄλλα f.
*-ατος Lug. An.

a ὑγιεῖ * λόγῳ χρῆσθαι.

§. 31. b Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ, ἔγγονοι, πρόγονοι, ἀδελφὴ, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, Ἄρειος, Μαικήνας, ἰατροὶ, θύται, ὅλης αὐλῆς θάνατος. εἶτα ἐπιθυ * τὰς ἄλλας, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου θάνατον, ὅσον Πομπηίων. καὶ κεῖνο ὃ τὸ ἐπιγεγραμμένον τοῖς μνήμασιν, ἔσχατος * ἴδιος γένους. Φιλονίζεσθε, πόσοι ἐσπούδησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα δεξόχον τινα

apud omnes ſermone utare.

§. 31. Auguſti avla, uxor, filia, nepotes, privigni, ſoror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Arius, Mæcenas, medici, popæ, avla tota morti conceſſit. tum ad alia te transfer; mortémqe cogita, non unius hominis, ſed gentis totius, Pompejorum puta. nec illud minùs, qod tumulis inſcribi ſolet, *Ultimus hic generis ſui.* dein reputa tecum, qàm anxiè egerint horum anteceſſores, ut ſucceſſorem aliqem ſibi ſuper-

ANNOTATIONES.

diſertè & elegantèr, qàm modeſtè & decenter. Oratione verò ſanâ & ſalubri ſemper utaris. vide *ad l.* 1. §. 7. ἀσείλογία. & *lib.* 3. §. 5. κομψεία. Siqidem κομψὸν περίτρωτον, περίλαλον. Κόμψοι, *perſpicuum, garrulum.* Svidas. Antigonus *narrat. mirab.* 52. de Callimacho Ægyptio, περίλαμπος εἶναι βυλόμενος. *cùm diſertus videri vellet.* & Etymologus. Στωμύλλεσθαι, τὸ περιτράνως λέγειν. Alioqi τρανὴς, σαφὴς, i. e. *clarum & perſpicuum* denotare, docet Svidas adductis hiſce inter alia teſtimoniis, ex avtoribus, qorum nomina ſubticet.

Ἴσμεν γὰρ οὐδὲν τρανὲς, ἀλλ' ἀλώμεθα.
Incerti erramus, nec certi qid novimus.

(Eſt ex Sophoclis *Ajace*) &, τρανεστέρα ἡ ὄψις τῆς ἀκοῆς. *viſus avditu clarior* ſive *certior eſt.* qod Joannes Chryſoſtomus *in Evang. Joan. Orat.* 74. *p.* 473. *C.* Τῶν αἰσθήσεων τρανοτέρα ἐστὶν ἡ ὄψις. *Senſuum certiſſimus eſt viſus.* at Philo *de conſuſ. ling. p.* 340. *C.* Πρὸς τὴν σαφῆ τῆς ἀληθείας καταληψιν μακρῷ ὄσον ὄψεως ὑστερίζει ἀκοή. *Ad veritatis manifeſtam perceptionem longè minus qàm viſus idoneus habetur avditus.* Et poſt, Herodotum, Juliamus *Epiſt.* 22. Ὅτι ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα *Aures eſſe minus fideles qàm oculos.* & τρανὸς, φανὸς, Etymologus. Tum ex conſeqenti, qia veritate nihil clarius certiúſqe; hinc fit ut τρανὸς καὶ τρανὸν etiam ἀληθὲς *verum* ſignificet, Heſychio monente; & Sophoclis etiam Scholiaſte. περίτρωτος etiam eodem ſenſu Syneſius *de regno. p.* 15. Τούτων τὰ κολοβὰ δ' ἀνεύρεμα καὶ ῥήματα ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν ἐναρμόζεται μᾶλλον, ἢ νῦς ἐν φιλοσοφίας ἐν γλώττῃ περιτρώτου τε καὶ τροχύλης. *Horum mutili, nec perfecti animi ſenſus, verbiqe avribus veſtris multò accommodatiora ſunt, qam ſententia aliqa ex Philoſophia deprompta, & vero, ac volubili ore pronuntiata.* verùm pro *diſerto* plerumqe ſumitur, eâqe ſignificatione apud Helleniſtas, qi dici ſolent ſaltem, etiam ſimplex τρανὸς reperitur. Avtor *Sap. Solom. c.* 10. *v.* 21. Ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ γλώσσας νηπίων ἔθηκε τρανάς. *Sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium diſertas reddit.* Junius. Interpretes Græci, Eſaj. *c.* 35. *v.* 6. καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων, *& mutus diſertus erit.* Philo item *de vit. Moſ. l.* 1. *p.* 612. *E.* Τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι διηγγίλλετο τρανοτέρα φωνῆς ἠχοῦσα. *Futura pranuntiavit ſilentio qávis voce diſertiore.* Turnebus. Qanqam nec illud inficias iverim, videri Epictetum conſilium dare, nè ſanâ apud inſanos, qales illi pleroſqe reputabant, oratione ſemper utamur: & diſſimulationem qandam hac in parte, cum vulgo hominum agentibus, non concedere tantùm, ſed præcipere & probare. Etenim ſic *l.* 1. *c.* 29. Τί οὖν; λέγειν δεῖ τοῦτο πρὸς τοὺς πολλούς; ἵνα τί; οὐ γὰρ ἀρκεῖ, τὸ αὐτὸν πίθεσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσελθόντα κροτῇ, καὶ λέγῃ, Σήμερον Σατουρνάλια ἄγεται, λέγομεν, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; ἀδάμως. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα δύνῃ, γίνωσκε, ὅτι παιδίον εἶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς, σιώπα λοιπόν. *Qid ergò? dicenda ſunt hac in vulgus? cur verò? an non ſatis eſt tibi ipſi hoc perſvaſum eſſe? num pueris, cum nos accedunt, & geſtientes dicunt, hodie eſſe bona Saturnalia, ea negamus eſſe bona? neqaqam, ſed & ipſi una geſtimus. Et tu igitur, cum aliqem à ſententia deducere non potueris, ſcito eſſe puerum, eiqe applavdito. Qod ſi nolueris, taceto.* qibus addas licet qæ ad finem capitis ejuſdem habet idem. Verùm Marci mens hoc in loco videtur, ſani potiùs, moribúſqe congrui ſermonis, qàm nitidæ elegantíſqe dictionis, rationem jugiter habendam. Cæterùm D Bootius qamvìs ſenſum uſúmqe iſtum τῷ περιτράνως vocabuli iſtíc probet, proxima tamen illa, ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι ad periocham ſeqentem pertinere cenſet; qam ab illis ordiri opinatur. qaſi dicat, *ut qod verum ſaniumqe eſt dicatur; avlam Auguſti totam*, &c. *mors occupavit.*

Ὑγιεῖ λόγῳ] *Sermone ſano*, i. e. *vero.* ὑγιὴς λόγος, *verus, ſincerus, ſimplex ſermo.* cui opponitur proverbiale illud ex Evripidis *Andromach.*

— ἁλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές.

i. e. ut Lucilius,

Pergula pictoris; veri nihil, omnia ficta.

& νοσῶν λόγος, *oratio vitio laborans* apud eundem in *Phœniſſ.* vide *ad l.* 12. §. 1. Sed & apud Sophoclem in *Trachin.* (ſic reſtituente Henrico Stephano.)

— τὸ γὰρ
Νοσοῦν τι λυπεῖν, ἀνδρὸς οὐχὶ σώφρονος.
— *nam*
Apud ægrotum nugas agere, non eſt ſapientis.

νοσῶν τι id eſt, νοσοῦντά τινα λόγον, ut Evripides.

§. 31. Αὐλὴ Αὐγούστου] obſerves nominativa iſta abſolutè poſita.

Πρόγονοι] *poſteri* Xylander. ἀπόγονοι forſan, *privigni.* ità enim in jure qandoqe dicuntur.

Ἄρειος] *Arei* Philoſophi, cujus contubernio uſus eſt Auguſtus; meminit Svetonius *l.* 2. *c.* 89. ad qem locum Caſavbonus. Auguſti & Arei amicitiam & συμβίωσιν celebrant plurimi ſcriptores, Strabo *lib.* 14. Seneca *ad Marc. c.* 4. Plutarchus in *Anton.* & *apoph.* Dion. Caſſius *l.* 51. Themiſtius *Orat. ad Jovian.* 12. & *qinqen.* 17. Julianus in *Cæſarib.* & in *Epiſt. ad Alexandrin.* avtores ille nominat, ipſe loca indicavi. Cæterùm qòd Themiſtius in *qinqenn.* ait, Antoninos duos, Pium ſcilicet, noſtrúmqe, Epictetum, pari modo evexiſſe, qô Arium Auguſtus, Thraſyllum Tiberius, Dionem Trajanus; unde conſtare, avt qi eſſe poſſit, nullus aſſeqor: etiamſi Svidas etiam ad Marci principatum pertigiſſe ſcribat: qum à Neronis imperio (ſub qo Epictetum non vixiſſe tantùm, ſed in exiſtimatione magna exititiſſe, ex ipſius diſceptationibus ab Arriano editis clariſſimè liqet) ad Marci regnum anni ferè centum intercedant. Accedit qòd nec apud Marcum ipſum, nec apud eorum qenqam, qi Marci res geſtas ſcripto conſignârunt, Epicteti ulla mentio comparet inter eos, qos is in honore habuerit, Philoſophos: cùm ſedulò tamen hos recenſeant. Deniqe cur Junio Ruſtico tantam gratiam agnoſcat, qòd Epicteti commentariorum copiam ſibi fecerit, qi ab Epicteto ipſo, qem familiariter habebat, nullo negotio comparare ſibi poterat? vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 7. §. 19.

Μαικήνας] Mæcenatis cum Auguſto familiaritas, præterqam qam qòd Scriptores iidem commemorant, ex Maronis & Flacci ſcriptis etiam pueris nota eſt.

Θύται] *ſacerdotes* Xylander. *aruſpices* Caſavbonus. *victimarii, popæ.* Θύτης Æolicè φύτης *popa*; ut θύλλις, φύλλις *ſollis.* Salmaſius ad Solinum.

Πομπηίων] gentem ſive familiam dicit; cujus dignitatem ſi ſpecteimus, princeps & primarius Pompejus ille magnus; de qo *l.* 3. §. 3. non urbem, de qa *l.* 4. §. 48.

Πόσα ἐσπούδησαν] vide Abramum; qàm ſolicitus ageret, qod prolem ſucceſſuram non haberet. *Geneſ. c.* 15. *v.* 2. Jephthem, qàm anxius, cùm habiturus non eſſet. *Judic. c.* 11. *v.* 35. 37. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Ὀδυνηρόν ἐστιν εὐτυχεῖν τῷ βίῳ,
Ἔχειν ἔρημον διάδοχα τὴν οἰκίαν.
Inſtructa inopiâ miſeriáqe eſt felicitas,
Divitiæ hæredem cùm non inveniunt ſuum.

Grotius. Et Pindarus *Olymp.* 10.

— Παῖς ἐξ ἀλόχου πατρὶ
Ποθεινὸς ἥκοντι νεότατι
Πάλιν ἥβᾳ. μάλα δέ τοι θερμαίνει φιλότατι νόον.
Ἐπεὶ πλεῖστον ὁ λαχὼν δισπότων ἑπακτὸν ἀλλότριον
Θυάσκοντι φυγεράτατον.
— *Ut filius ex uxore patri*
Deſiderabilis, venienti ad juventutem
Rurſus jam, admodum ſanè excalfacit amore animum:
Alioqi divitiæ ſortitura dominum adſcititium alienum,
Morienti odioſiſſima ſunt.

Clemens deniqe Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 422. *A.* Ὅ ἄτεκνος, φασὶ, τῆς κατὰ φύσιν τελειότητος ἀπολείπεται, ὅτε μὴ ἀντικαταστήσας τῇ χώρᾳ τὸν οἰκεῖον διάδοχον. τέλειος, ὁ ποιητικὸς ἐξ αὐτοῦ τὸν ὅμοιον. καὶ μᾶλλον ἐπιδὺν καὶ παῖδων τὸ αὐτὸ πεποιηκότα ἐπίδοι. *Qi caret liberis, eſt eâ perfectione defectus, qa eſt ſecundùm naturam, ut qi ſuum ſucceſſorem in ſuum locum non ſubſtituerit. Perfectus enim eſt, qi ex ſeipſo fecit ſimilem: vel potius, qando illum idem feciſſe viderit.* vide Evripidis *Jonem.*

Ἵνα διάδοχόν τινα] ſcilicet hac ratione homines immortalitatem qandam moliuntur, ſpondéntqe ſibi. Juſtinianus *novell. conſtit.* 22. *Præfat.* Ὁ γάμος ὅτως ἐστὶ σεμνὸν, ὡς τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει δοκεῖν ἀθανασίαν ἐπιτυχεῖν εἰσηγεῖσθαι. καὶ ἐκ τῆς παιδοποιΐας ἀναπτέμενα τὰ γένη μένει διηνεκῆ, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, τῇ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀθάνατον χαριζομένης φύσει. *Matrimonium ſic eſt honeſtum, ut humano generi videatur immortalitatem artificioſè introducere: & ex filiorum procreatione renovata genera jugiter maneat, Dei clemen-*

tiâ

perſtitem relinqerent: cùm neceſſe tamen fuerit, ut aliqis tandem ultimus exiſteret, atqe hîc rurſus gentis totius mortem conſidera.

§. 32. In ſingulis actionibus vitam componere oportet; ut ſi unaqæqe qantum datur, qod ſuum eſt tulerit, in eo acqieſcas. qo minùs avtem ferat, qicqid ſuum eſt, prohibere nemo poterit. ſed exterius aliqid obſtabit? nihil qicqam, qo minùs juſtè, ſobriè, conſideratè in ea te geras. ſed alius alicujus facultatis fortaſſis effectus impedietur. atqi dum impedidimentum ipſum placidè fers, & ad id qod datur æqo animo te transfers, alia ſtatim prioris vice actio emergit, qæ ad eam, de qa ſermo inſtituitur, vitæ compoſitionem non minùs aptè conducat.

§. 33. Sic accipe, nè faſtuoſus fias; ſic poſſide, ut dimittere proclivis ſis.

καταλίπωσιν. εἶτα, [a] ἀνάγκη ἔχατόν τινα γενέσθαι. πάλιν ὧδε ὅλα γένη θάνατον. [a] L. 4. §. 50.

§. 32. [b] Συντεθέναι δεῖ τὸν βίον, κατὰ μίαν πρᾶξιν. καὶ [c] εἰ ἐκάστη τὸ ἑαυτῆς παρέχει ὡς ἔνι μάλιστα, ἀρκείτω. ἵνα δὲ [d] τὸ ἑαυτῆς ἀπέχῃ, [e] μηδὲ εἷς σε κωλῦσαι δύναται. ἀλλὰ κήσεταί τι ἔξωθεν; μηδὲν εἰς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίστως. [f] ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται; ἀλλὰ [g] τῇ πρὸς αὐτὸ τὰ κώλυμα εὐαρεστήσῃ, καὶ τῇ ὑφ' ἑτέρου τὸ διδόμενον εὐγνωμόνως μεταβάσῃ εὐθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσταται, [h] ἐναρμόσασα εἰς τὴν σύνθεσιν, ἣν ἔφη ὁ λόγος. [b] L. 4. §. 2. 25,26. l. 12. §. 35,36. [c] L. 6. §. 2. 32. l. 4. §. 54. l. 9. §. 6. [d] L. 4. §. 49. [e] L. 2. §. 9. l. 5. §. 10. [f] L. 5. §. 20. Inf. §. 41. l. 10. §. 12. [g] L. 4. §. 1. l. 6. §. 50. [h] Inf. §. 35.

§. 33. [i] Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, [k] εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι. [i] L. 1. §. 16. [k] L. 3. §. 5. 7. 16. l. 10. §. 14.

§. 34.

ANNOTATIONES.

τιὰ, quantum eſt poſſibile, noſtra natura immortalitatem donante. Auguſtus apud Dionem *l.* 56. *pag.* 573. *C.* *Τὸ γενέσθαι αἰδίον τρόπον τινὰ καὶ τὸ θνητὸν ἀπεργάζεσθαι. καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀϊδίῳ διαδοχῇ γενῶν, ὥσπερ τινῶν λαμπάδων παραμυθεῖται. Ut ex his, qi ex aliis alii naſcerentur, humanum qoqe aliqo modo ſempiternum genus exiſteret. Et mortalitatem natura convenit perpetuâ ſtirpis ſucceſſione, quaſi facem aliis ſubinde aliis porrigentibus compenſare.* Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 421. *C.* Πλάσαν ἐν τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς τάξει τὸν γάμον, ἐπιτεκνώσας τὴν ἀθανασίαν τῷ γένει ἡμῶν, καὶ οἱονεὶ διαμονήν τινα παισὶ παίδων μεταλαμπαδευομένην. *Placo matrimonium collocat in bonis externis, adſtruens noſtro generi immortalitatem, & qandam perpetuitatem, qâ poſteritas poſteritati lampadem qaſi viciſſim in manum tradit.* Locus qem cùm Auguſtus, tum & Clemens, in animo habuiſſe videtur; eſt Platonis *de leg. l.* 6. *pag.* 869. *F.* Χρὴ τῆς ἀναγνοῦς φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι [—οντα Steph.] αἰεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀνθ' αὑτῶν παραδιδόναι. *Oportere filiorum filios relinqendo, noſtros videlicet in divino miniſterio ſucceſſores, naturam aſſeqi ſempiternam.* Idem *ibidem l.* 4. *pag.* 835. *B.* Ὡς ἔστιν ἡ τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας. ὃ καὶ πίφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν. τὸ γὰρ γενέσθαι κλεινὸν, καὶ μὴ ἀνώνυμον κεῖσθαι τετελευτηκότα, τῷ τοιούτῳ ἐστὶν ἐπιθυμία. γένος ὂν ἀνθρώπων ἐσί τι ξυμφυὲς τῷ παντὸς χρόνῳ. ὁ διὰ τίλος αὐτῷ συπέπεται καὶ συνίψεται, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλειπόμενον, ταυτὸν καὶ ἕν ὂν ἀεὶ γενέσθαι τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι. τούτου δὴ ἀποστερεῖν ἑαυτὸν, ὑβρίσαι ὅσιον. *Quod naturâ qadam humanum genus qodammodo immortalitatem conſequitur. Cujus rei qiſqe naturâ ſummopere cupidus eſt. Nemo enim eſt qi non deſideret perpetuum apud poſteros nomen habere. Genus itaqe hominum immortale hoc modo in ſempiternum perdurat, qod filiorum filios relinqendo unum & idem ſemper per generationem immortalitatem adipiſcatur. Nefas avtem eſt immortalitate ſeipſum ſponte privare.* & in *Sympoſ. pag.* 1197. *C.* Τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται, καὶ ἀθανασίας μετέχει, ὑ τῷ παντάπασι τὸ αὐτὸ εἶναι ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπιὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν, οἷον αὐτὸ ἦν. *Hoc utique pacto omne mortale ſervatur, & immortalitatis particeps evadit, non qia ſemper omnino idem ſit, ut divinum: ſed qia qod tabeſcit & abit, novum & ſimile ſibi relinqit.* Ariſtoteles *œconom. l.* 1. *c.* 3. Ταύτῃ τῇ περιόδῳ ἡ φύσις ἀναπληροῖ τὸ ἀεὶ εἶναι, ἐπεὶ κατ' ἀριθμὸν ἡ δύναται, ἀλλά γε κατὰ τὸ εἶδος. *Ipſa natura hoc circuitu complet perpetuitatem vitæ, ſpecie nimirum, cùm neqeat numero.* Ariſtides *hymn. in Jov. Tom.* 1. *pag.* 12. Θνητὸν ὂν ἡμῶν γένος, κατὰ μέρος ἀθάνατον εἶναι τῇ διαδοχῇ. *Qod mortales cum ſimus, immortalitatem ſucceſſione per partes imitamur.* & *in Æſculap. Tom.* 1. *pag.* 68. Ἀθάνατον ποιήσας τὸ γένος ἡμῶν διαδοχῇ. *Cùm eos per ſucceſſionem immortales fecit.*

Ἔσχατος τῇ ἰδίᾳ γένους] Annotator Lugdunenſis vult *ἔσχατον* legi, ut ad *ἐπιλογίζεσθαι* referatur. qod membrum ſuperius non clavdit, ſed orditur proximum.

Ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γενέσθαι] Moliuntur qidem immortalitatem qandam hac ratione mortales: verùm fruſtrà ſæpenumero, inqit Marcus noſter, & Marco σύμψηφος Pſaltes θεόπνευστος. *Pſal.* 49. *v.* 11, 14.

Πάλιν ὧδε ὅλα γένη θάνατον] θάνατον hîc deleri poſtulat Annotator Lugdunenſis, ut illa, *πάλιν ὧδε ὅλα γένη* cum prioribus illis continuentur. *Neceſſe eſt aliqem ultimum exiſtere rurſus iſtic totius gentis.* Editor Lugdunenſis cum ſeqentibus nullo ſenſu commiſit. Xylander tanqam mutilum avt alienum prorſus omiſit. Mericus Caſavbonus clavſulam perioches hujus totius facit. *Hic rurſus conſidera, gentis totius mortem.* ut *ἐπιλογίζεσθαι* ſuperius hîc denuo ſuppleatur. Atqe hæc genuina, puto, Marci mens.

§. 32. *Κατὰ μίαν πρᾶξιν*] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 4. §. 26. & *ſupra* §. 2.

Ἀρκεῖσθαι] vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 9. §. 6.

Ἐναρμόσασα κωλυθήσεται] vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. & *infrà* §. 47.

§. 33. Ἀτύφως μὲν λαβεῖν] Ità accipere externa iſta, ſive opes, ſive honores, & conſimilia à rerum omnium avtore tributa, nè acceptis, qod pleriqe ſolent, inſoleſcas. Μωρὸς γὰρ, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος. *Profatuo meritò habetur, qi iſtis inflatur. l.* 5. §. 23. Apoſtolus *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν. *Divitibus præcipe nè efferantur animo. Primus vermis, & peculiaris morbus divitiarum eſt ſuperbia. Difficile eſt, ut ſuperbus non ſit, qi dives eſt.* Auguſtinus *ſerm. ſolemn.* 205, & 212. & *de verbis Dom.* 5. & *homil.* 13. Itaqe Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 322. τὸν πλοῦτον indigitat, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέρα, τὸν τῆς ὑπερηφανίας γενήτορα. *ſuperbiam & arrogantiam parientes, voluptates ſubminiſtrantes.* Atqi, ut Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 3. Πλοῦτος ἄριστος, ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία. καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη ἡ ἀληθὴς, ἡ τὸ ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τοῦτο δὲ καταφρονεῖν. *Vera divitia ſunt paupertas cupiditatum: & vera animi magnitudo eſt, non propter divitias ſibi placere, & magnos ſpiritus ſumere, ſed eas deſpicere.* Argumentum ſumit ad faſtum hunc ſupprimendum ab illo ipſo τῷ λαβεῖν vocabulo Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; *Qid autem habes qod non receperis? qod ſi etiam accepiſti, qid gloriaris qaſi non acceperis.* Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Non eſt qòd nos ſuſpiciamus, tanqam inter noſtra poſiti: mutuò accepimus. uſus fructus noſter eſt; cujus tempora ille arbiter muneris ſui temperat.* Optimè Auguſtinus *Epiſt.* 205. *Animum virilem & Chriſtianum nec debent hæc, ſi accedunt extollere, nec debent frangere, ſi recedunt.*

Εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι] vide Senecam *ad lib.* 7. §. 26. vide & *ad l.* 3. §. 5. Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè oſtendimus, qia accepta rectè tenuimus, cùm æqanimiter ad momentum ſublata toleramus.* Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Μή τι προσήκεταί σοι τῶν ἀσσων, μή τι προσπίφυκε, μή τι ὀδυνήσῃ ἀποσπώμενον. *Ne qid adhæſerit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Ità Baſilius Cæſar. *Orat.* 7. *pag.* 394. *D.* Προσπίφυκέ σοι τὰ χρήματα πλέον ἢ τὰ μέλη τοῦ σώματος. καὶ λυπεῖ σε αὐτῶν ὁ χωρισμὸς, ὡς ἀκρωτηριασμὸς τῶν καιρίων. *Pecunia tibi magis inſita eſt & conjuncta qàm corporis membra videtur. Iccirco ejus privationem non ſecus horres qam vitalium membrorum amputationem.* Heſiodus *Oper.*

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Sunt miſeris animæ inſtar
Divitiæ —

Et Antiphanes.

Ἀργύριον ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Anima eſt & ſanguis argentum mortalibus.

Itaqe qod Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ἐργαζόμενοι μὲν καὶ φειδόμενοι καὶ ταλαιπωροῦντες καὶ προσθέντες ἡδονταί, ὅτε δή τις αὐ εἰκάσειε ἥδεσθαι. ἀφαιρῶντες δὲ καὶ χρόμενοι ἀλγοῦσιν, ὥσπερ ἀπὸ τῶν σαυτῶν ἀφαιρούμενοι. *Homines avari labore, parſitate, ærumniſque, & auctione præſentium gaudens, qo ſcilicet avari poſſunt gavdio. Avferentes verò aliqid de rebus ſuis, & in ipſum convertentes, tam dolent, qàm ſi de corpore ſuo ipſis adimeretur.* ſed & ἀφαιρούμενον multò magis. Seneca *de beat. c.* 22. *Mihi divitia ſi effluxerint, nihil avferent niſi ſemetipſas: tu ſtupebis, & videbaris tibi ſine te relictus, ſi illa à te receſſerint. utpote cus pecunia ſua obhæſit, nec ſine ſenſu avelli poteſt.* Idem *de tranq. c.* 8. Bonum igitur ejuſdem monitum *Epiſt.* 74. *Omnia iſta nobis accedant, non hæreant; ut ſi abducantur, ſine ulla noſtri laceratione diſcedant.*

§. 34.

§. 34. Εἰ ποτε εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα ἢ κεφαλὴν ἀποτετμημένην, χωρὶς πάντως τοῦ
a L.4.§.29. ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένην, [a] τοιοῦτον ἑαυ-
b Inf.§.43. τὸν ποίει, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, [b] ὁ μὴ θέλων τὸ συμ-
c L.2.§.16. βαῖνον, καὶ [c] ἀποσχίζων ἑαυτὸν, ἢ [d] ὁ ἀχθηνώνητον
l.3.§.8. d L.9.§.23. τι πρᾶσσων. ἀπέρρηξαί πάντως ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσιν
e L.2.§.3. ἑνώσεως. ἐπεφύκεις γὰρ [e] μέρος νῦν σεαυτὸν ἀπέκο-
f L.11.§.8. ψας. ἀλλ' ὧδε κομψὸν ἐκεῖνο, ὅλη [f] ἔξεστί σοι πά-
λιν ἑνῶσαι σεαυτόν. τοῦτο ἄλλῳ μέρει ἐδενὶ θεὸς ἐπέ-
τρεψεν, χωρισθέντι καὶ διαχωπέντι, πάλιν συνελ-
* ἢ Lug. θεῖν. ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρησότητα, * ἣν τετίμηκε τὸν
ἄνθρωπον. καὶ γὰρ ἵνα τοῦ κακοῦ μὴ ἀποῤῥαγῇ ἀπὸ
τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε καὶ ἀποῤῥαγέν πάλιν ἐπανελθεῖν καὶ συμφύναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀπολα-
βεῖν ἐποίησεν.

§. 35. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἁπάντων τῶν
* τῆς τῶν λ. φύσεως Xyl. τῆς τῶν ὅλων Ρ. f. λογικῶν σχέδον ὅσην * ἡ τῶν λογικῶν φύσις, ἔτυχε καὶ ταύτην παρ' αὐτῆς εἰληφέναι. ὃν τρόπον γὰρ
g L.6.§.42. [g] ἐκείνη πᾶν τὸ ἐναντιούμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἀπαθεῖ τρέπει, καὶ καταπάσει εἰς τὴν εἱμαρμένην, καὶ μέ-
h L.4.§.1. Sup.§.32. ρος ἑαυτῆς ποιεῖ, ἔτυχε καὶ [h] τὸ λογικὸν ζῷον δύνα-
ται πᾶν κώλυμα ὕλης ἑαυτῷ ποιεῖν, καὶ χρῆσθαι αὐτῷ ἐφ' ὅσον ἂν καὶ ὥρμησε.

i L.7.§.8. §. 36. [i] Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαν-
* ἐπιγενή- σεται. τασία. μὴ συμπεφυκὸς ἐπίπονα ὅσα καὶ ὅσα πιθανὸν * ἐπιγενῆσθαι. ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν παρόντων ἐ-

§. 34. Si qando manum abſciſſam vidiſti, vel pedem, avt caput etiam amputatum, & ſeorſim alicubi à reliqo corpore ſitum; talem planè ſe facit, qantum in ipſo eſt, qi abſcindit ſeſe, dum vel id qod contingit non vult, vel adverſûs ſocietatis jus aliqid perpetrat. revulſum qodammodo abjeciſti te aliqò ab ea qæ ſecundùm naturam eſt unione. pars enim naturâ fueras: nunc verò temet abſcidiſti. cæterùm iſtîc illud ſcitum eſt, qod unire te denuo licet. hoc avtem nulli alii parti eſt à Deo conceſſum, ut revulſa ſemel & præciſa denuo coaleſcat. Verùm benignitatem ejus conſidera, qâ hominem cohoneſtavit: cùm & in ipſo poſuerit, nè primitùs ab univerſis revelleretur, & facultatem tribuerit, ubi fuerit revulſus, redeundi denuóqe coaleſcendi, & partis ordinem, qem tenuerat, recuperandi.

§. 35. Sicut reliqas facultates rationalium unuſqiſqe ferè ab univerſi natura accepit; ità hanc nos ab eadem facultatem accepimus: qod qemadmodum illa qicqid obſtat & renititur, in uſum ſuum circumvertit, & in fato diſponit, atqe ità partem ſui facit: ità & animal rationale; ex impedimento omni materiam creare ſibi poſſit, eóqe uti ad illud qod intenderat, qodcunqe tandem id fuerit.

§. 36. Ne confundat te vitæ tuæ totius cogitatio: neqe animo ſimul complectere, qot qaléſqe moleſtias ſuperventuras eſſe tibi veriſimile ſit. ſed ad præſentium unumqodqe interroga te, qid-

ANNOTATIONES.

§. 34. Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 23: A Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 12. *v.* 26. Ἵνα μὴ ᾖ σίχσμα ἐν τῷ σώματι. *Ut ne ſit diſſidium in corpore.*

Ἐξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν] Ità Apoſtolus *ad Rom. c.* 11. *v.* 20, 23. Τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν ἐκεῖνοι. σὺ δὲ τῇ πίστει ἐστήκεις θρόησης, μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ· εἰ γὰρ ὁ θεὸς κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, οὐδὲ σοῦ φείσεται. καὶ ἐκεῖνοι δὲ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. *Per incredulitatem illi defracti ſunt, tu verò per fidem inſertus es. Sed & illi, ſi non permanſerint in infidelitate, rurſus inſerentur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Licet reverti in viam: licet in integrum reſtitui.*

Ἄλλῳ μέρει ὠδενὶ] Plutarchus *de amor. frat. pag.* 481. *E.* Λῃσταὶ μὲν τοῖς φίλοις καὶ συμπότας, κλῆπται δὲ κηδεσταὶ καὶ συνή- B θεις, τῶν πρώτων, ὥσπερ ὅπλων ἢ ὀργάνων, διαφθαρέντων. ἀδελφῶν δὲ ἀνίκητοις μὲν ἔστι, ὥσπερ ὠδὲ χειρὸς ἀφαιρεθείσης, ὠδὲ ὄψεως ἐκκοπείσης. *Amicos, & compotores, affines, & familiares parari alios poſſe, prioribus armorum aut inſtrumentorum perditis, fratrem recuperari non magis poſſe qam manum abſciſſam, aut oculum erutum.* Itaqé Hegiſtratus πόδα ξύλινον, *pedem ligneum*, coactus eſt ſibi comparare, τῶ οἰκείω στερηθείς, *ſuo privatus.* Herodotus *l.* 9. *p.* 601. *B.*

Ἐπ' αὐτῷ ἐκείνοις] Et erat hoc revera in hominis poteſtate à primordio poſitum, nè à ſui ac univerſi totius hujus conditore, cui inhærebat tunc, ſeſe, nî vellet ipſe, divelleret. vide *l.* 2. §. 11.

Συμφῦναι] qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 6. *v.* 5. Σύμφυτοι γενέσθαι. *Cum illo plantatum coaleſcere.*

§. 35. Ἡ τῶν λογικῶν φύσις] Xylander. τῆς τῶν λογικῶν φύσεως legiſſe videtur, cùm vertit, *qemadmodum ſingula ferè rationis compotes natura ab ea cateras facultates acceperunt.* Ego malim τῆς τῶν ἄλλων φύσεως. & verterim, *ſicut cateras facultates ratione præditorum unuſqiſqe ab univerſi natura accepit.* etenim τὸ λογικῶν illud ex priore parte ſententiæ huc tranſlatum videtur.

Πᾶν τὸ ἐνιζάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιπερτρέπει] Natura, inqit, univerſi, i. e. numen ipſum, ſive potentia ac providentia divina, obſtantia & renitentia, ac opponentia ſeſe qæqe *circumducit* qodammodo & *in ſuum uſum convertit.* Hoc eſt enim τὸ ἐπιπερίτρεπειν, ſenſuum prægnans vocabulum, cujuſqe vim circumlocutione etiam prolixiore vix ſatìs exprimas. vide *ad l.* 6. §. 42. ſed & Eſajam Prophetam *c.* 10. *v.* 5, 19. & Michæam *c.* 4. *v.* 11, 12, 13. Petrum Apoſtolum apud Lucam *Act. c.* 2. *v.* 23. & *c.* 3. *v.* 14, 15, 17, 18. & Paulum *ad Rom. c.* 9. *v.* 17, 22. & *ad Phil. c.* 1. *v.* 12, 13, 14.

Πᾶν κώλυμα ὕλης] vide *ſuprà* §. 32. & *lib.* 4. §. 1. & *lib.* 7. §. 68.

§. 36. Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία] vide *ad l.* 7. §. 8, 27. & *l.* 9. §. 6. Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſâ nocte premit Deus,
Ridétqe, ſi mortalis ultra
Fas trepidat. —

Μὴ συμπεφυκὸς ἐπίπονα ὅσα καὶ ὅσα πιθανὸν ἐπιγενήσεσθαι] *Neqe animum adverte eis, qæ multa dolorem videntur poſſe afferre.* Xylander dilutè & reſtrictè nimis. ſed nec minùs laxè nimis Caſaubonus, *neqe animus huc illuc divagetur & in cogitationibus ſuis concervet unà moleſtias multas eas gravéſqe calamitates; qibus tu age ac alius qivis obnoxius es.* Neqe enim tam communis ex æqo cum reliqis omnibus conditionis conſideratio mentes mortalium conturbare ſolet, qàm eorum malorum, qæ nobis ipſis obventura eſſe ſuſpicamur, cogitatio, & per præmeditationem qædam qaſi præſenſio. Itaqe verto. *Nolè animo complecti, qales qantáſqe moleſtias ſuperventuras tibi ſore,* πιθανὸν ἐστι, ſcilicet, *probabile avt veriſimile eſt.* Monitum idem eſt cum eo qod *l.* 7. §. 8. dederat περὶ τῶν μελλόντων. itaqe in futuro ἐπιγενήσεσθαι malim qàm in præterito ἐπιγεγενῆσθαι. Neqe enim præterita jam ampliùs perturbare ſolent mala etiam moleſtiſſima: imò ejuſmodi jam elapſorum dulcis eſt memoria & recogitatio; eóqe dulcior recordatio, qò ſenſus & perpeſſio moleſtior graviórqe fuerit.

— *Olim hæc meminiſſe juvabit,*

inqit, ad tolerantiam ſuos hortando, Heros ille Maronianus. *Æn. l.* 1. Libanius qidem *tom.* 2. *Orat.* 21. *in Ellebich.* hoc negare videtur. Ἀηδὲς μὲν ἴσ, inqit, παρελθόντων μεμνῆσθαι κακῶν. ἃ γὰρ μηδὲ συμβῆναι τὴν ἀρχὴν ἔδει, σιγᾶσθαι φαίη τις ἄν. *Qandoqidem injucunda eſt malorum præteritorum recordatio: etenim qa ne eveniſſe qidem unqam oportuiſſet, ea ſilentio obvoluta ut qis diceret.* Atteſtatur tamen ipſa populi vox, & ſenarius ille proverbialis, qem inter incerti Tragici an Comici in excerptis ſuis Cl. Grotius; ſed Evripidis eſſet docet Cicero *de fin. l.* 2. *Qid ſi etiam*, inqit, *jucunda memoria eſt præteritorum malorum? ut proverbia nonnulla veriora ſint, qàm veſtra dogmata. vulgò enim dicitur,*

Jucundi acti labores.

Nec malè Evripides,

Suavis eſt laborum præteritorum memoria.

Et ex ejuſdem *Andromeda* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29.

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Ariſtoteles item *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Τὰ μὲν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστίν, ὅ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλὰ ἔνια καὶ μετὰ ταῦτα ἡδέα. ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

καὶ

— μετὰ γάρ τοι καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Μνήμῃσιν, ὅστις πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλὰ ἰόεργε.

Ac qa qidem memoriâ cuſtodiuntur, jucunda ſunt, non ſolùm qa tunc, cum aderant, jucunda erant, ſed nonnulla etiam non jucunda. Unde illum dictum eſt:

Verùm delectat ſalvum meminiſſe laborum.

Et illud:

Nam delectatur, memor eſt qicunqe laborum,

Qua

qidnam hac in re eſt, qod ſubiri avt ſuſtineri neqeat? confiteri namqe erubeſces. tum cogita tecum, nec qod futurum eſt, nec qod præteritum eſt, ſed id ſemper duntaxat qod præſens eſt, moleſtiam tibi faceſſere. minuetur avtem iſtud, ſi ſeorſim per ſe circumſcriptum dederis, mentémqe redargueris, ſi nè huic qidem ſoli tolerando ſuffecerit.

§. 37. Nunqid etiamnum Veri tumulo aſſidet Panthea; avt Pergamus? nunqid Hadriani Chabrias, avt Diotimus? ridiculum foret. verùm, ſi aſſiderent, nunqid ipſi hoc ſentirent? avt ſi ſentirent, nunqid illos juvaret? avt ſi eos juvaret, nunqid hi immortales futuri eſſent? annon & iſtis deſtinatum eſt, ut primò ſeneſcant, tum moriantur? ecqid ergò facerent illi, mortuis iſtis? fœtor eſt hoc omne, & ſanies in ſacco.

περιώπα σεαυτόν, [a] τί γὰρ ἔργον τὸ ἀφόρητον καὶ ἀφόρητον. διαχυνθήσῃ γὰρ ὁμολογήσας. ἔπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι [b] οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τὸ παρὸν κατὰ βαρεῖ σε, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. [c] ὅστις δὲ καταμικρύνει, ἐὰν αὐτὸ μόνον παρεισέρχηται, καὶ ἀπελέγχῃ τὴν φαντασίαν, εἰ πῶς ἔστι ψιλὸν ἀντέχειν μὴ δύνασθαι.

a L.7.§.14. Inf.§.46.
b L.2.§.15.
c L.11.§.2.

§. 37. Μήτι νῦν παρακάθηται τῇ ἐμῇ * κυρίᾳ σωρῷ, Πάνθεια, ἢ Πέργαμος; τί δὲ ἐμοὶ Ἀδριανοῦ, * Χαυρίας ἢ [d] Διότιμος; γελοῖον. τί δὲ εἰ παρεκάθηντο, ἔμελλον αἰσθάνεσθαι; τί δὲ εἰ ἠσθάνοντο, ἔμελλον ἄτοπα ἀθάνατοι εἶναι; [e] ὁ καὶ τούτους πρῶτον μὲν γεραιοὺς καὶ γέροντας γενέσθαι ἔτους εἱμάρτο, εἶτα ἀποθανεῖν; τί δὲν ὕστερον ἔμελλον ποιεῖν τούτων ἀποθανόντων; [f] γεράσων * παῖς ἔστω, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ.

* Κύρᾳ Lug. Ann. Οὐήρᾳ Sal.
* Χαβρίας Xyl. Mer.
d Sup.§.25.
e Sup.§.25.
f L.2.§.2.l. 3.§.3. Sup. §.24.
* σος f.L.9. §.36.

§.38.

ANNOTATIONES.

Qum res eſt multas paſſus, multíſque peregit.
Eſt ex *Odyſſ.* ὁ'. *v.* 409. qod tamen in Homeri codicibus pavlò ſeciùs legitur,

Ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλ' ἐπαλήθῃ.
Qicunqe jam valdè multa paſſus eſt, & multa erravit.

Plutarchus *Sympoſ. l.* 2 *c.* 1. Καὶ μὴν πρός γε τὸν χόρον ὁ Οἰδίπους (in Sophoclis *Oedip. Colon.*)

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἡδὺ κακὸν,
Ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν. Ὁ δ' Εὐριπίδης τὐναντίον,
Ὡς ἡδύ τι τὸν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Et ad chorum Oedipus:

Grave eſt reconditum, hoſpes mi, pridem malum,
Revocare in memoriam. Sed Euripides contrà:
Svavis eſt laborum præteritorum memoria.

Ex qo Macrobius *Saturn. l.* 7. *c.* 2. Ὡς ἡδύ τοι. Nam qòd Gnomologus vetus exhibet Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι, librariorum culpâ contigiſſe avtumo, qi σοφοῖσι pro σωθεῖσι ſcripſerant. Antonius avtem *Meliſſæ l.* 1. *c.* 54. Epicteto dictum geminum tribuit, qi ex poëta forſan mutuatus fuerit. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν; ἕως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων. *Ut jucundum eſt è terra mare ſpectare, ſic à periculis liberato meminiſſe laborum.* qæ poetæ eſſe alicujus liqet ſatis. poſſúntqe levi operâ numeris ſuis reſtitui, ſi τῷ γῆς articulum addideris, τῷ πόνων ſuſtuleris, & pro ἕως, ὡς, qod idem valet, ſubſtitueris. Claret ex his juſtam cavſſam ſubeſſe, cur futurum iſtic in præteritum defingamus.

Ὅτι βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρὸν] Seneca *Ep.* 66. *Non poteſt ferre ſententiam ſenſus niſi in rem præſentem adductus eſt: Nec futuri providus eſt, nec prateriti memor; qid ſit conſeqens neſcit.* Et *Ep.* 74. *Et qa præterierunt, & qa futura ſunt, abſunt: nevtra ſentimus. non eſt avtem niſi ex eo qod ſentias dolor.* Cicero *de finib. lib.* 1. §. 35. *Corpore nihil niſi qod præſens eſt, & adeſt, ſentire poſſumus.* Et §. 107. *Corpore præſentia ſola ſentiuntur.* Ariſtoteles *de memor. & remin. cap.* 1. Ἔστι γὰρ τῷ μὲν παρόντι ἄισθησις, τῷ δὲ μέλλοντι ἐλπίς, τῷ δὲ γεγομένῳ μνήμη. *Eſt enim præſentis qidem ſenſus, futuri verò ſpes, facti avtem memoria.* & *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Αἰσθάνονται μὲν τὰ παρόντα, μιμνῄσκονται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. *Sentiunt enim præſentia, recordantur prateritа, ſperant futura.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 45. Φύσει γὰρ ἀνεπίγνωμον τῷ ἀπόντος τὸ ἄλογον. *Eſt enim naturâ ſuâ abſentis inſcius.* Qòd avtem βαρεῖ iſtic Marcus dixit, Grammaticorum ferulam vix evaſit. Sic enim Thomas Magiſter: βαρύνειν, χρήσιμον. βαρεῖν δὲ ἄχρηστον παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν παλαιῶν, πλὴν ἐπὶ τῷ παρακειμένῳ εἰς παθητικὴν σημασίαν. negat τὸ βαρεῖν *apud antiqorum probatiſſimos* uſurpari, *niſi in præterito tantùm, patiendi ſenſu*; prout Ariſtidæ *Orat. Sacr.* 4. Οἱ δ' ἦκον οἶνῳ βεβαρημένοι οἱ ναῦται. *Acceſſere vino gravati nautæ.* vide tamen *infrà ad* §. 44.

§. 37. Τῇ τοῦ κυρίου σορῷ Πάνθεια ἢ Πέργαμος] *Domini tumulo* Xylander. *Domini ſui* Caſavbonus. ego mendum cùm ſubolfacere viderer, pro κυρίου Κύρᾳ reſcribendum opinabar. qod & annotatorem Lugdunenſem monuiſſe poſtea deprehendi. Memineram nimirum *Pantheam* Abradatæ uxorem à Xenophonte prædicari *pad. l.* 5. qæ cùm Cyro majori in prædam ceſſiſſet, marito poſtea in prælio, dum Cyro militat, cæſo, ſeſe inſuper extracto acinace interfecerat. Memineram & Pariſcam Evnuchum narrare Plutarchum in *Artaxerx.* Cyri minoris in pugna occiſi corpori aſſidentem ab Artaſyra deprehenſum. Marcum itaqe ſuſpicabar memoriâ lapſum hiſtorias haſce confudiſſe, & Pantheam pro Pariſca poſuiſſe: Sed & Pergamum de qo Marcus iſtîc, ex Evnuchis forſitan eis fuiſſe, qi occumbenti Cyro aderant. Plures enim perhibentur extitiſſe. Verùm ſuſpicionem, ſimul ac errorem hunc, exemit mihi V. D. Cl. Salmaſius, qi Οὐήρᾳ legi poſtulat, cujus Panthea liberta, Pergamus liber-

A tus fuerit; cui ego calculum eò proniùs contribuo, qia Veri ſcortillum à Luciano in *imaginibus* depingi, D. Bootio facem præferente, deprehendo; cui cum Abradatæ illius conjuge celebri, nomen commune fuerit. ὁμώνυμος γάρ ἐστι (Lucianum *pag.* 8. avdis) τῇ τοῦ Ἀβραδάτου ἐκείνῃ τῇ καλῇ. *Etenim cognominis eſt formoſæ illi Abradatæ conjugi.*

Παρακάθηται] ritum alludit ſepulcris eorum, qos defunctos conditóſqe lugebant, aſſidendi. Indè illud Hermogenis *de invent. l.* 3. *c.* 9. Εἰ ἐδάκρυες, οὐκ ἂν ἐφρόντισα. εἰ παρεκαθέζου τῷ τάφῳ, οὐκ ἂν ἐμήνυον. *Etiamſi flevisſes, non curaviſſem: ſi aſſediſſes ſepulcro, non detuliſſem.* Ex Cteſiæ *Perſicis*, Photius *cod.* 70. *pag.* 115. Ὁ Βαγαπάτης τὸ σῆμα Δαρείου παρα-
B καθίσας ἔτη ζ', ἐτελεύτησε. *Bagapates, cum ſeptem ad Darii ſepulcrum reſedisſet annos, mortuus eſt.* De Niobe Æſchylus ab Heſychio lavdatus,

— ἰφθιμίην
Τάφῳ, τέκνοις ἔπωζε τοῖς τεθνηκόσιν.
— *tumulo inſidens,*
Natis, ut ovis, incubabat mortuis.

ídqe donec lapidis inſtar, cui inſidebat, obrigeſcens cum illis pariter defungeretur. Reſpexit eódem Tacitus *ad l.* 4. §. 48. adhibitus, ubi *urbis ſepultæ ruinis aſſidere*, dixit. De canibus etiam, qi dominorum ſuorum, vel ſepulcris, vel cadaveribus
C inſepultis pertinaciter, ſive aſtando, ſive aſſidendo, perſtiterint, videantur, Ælianus *hiſt. animal. lib.* 6. *cap.* 35. & *lib.* 7. *c.* 10. Plutarchus in *collat. aqat. & terreſtr.* & Plinius *hiſt. nat. l.* 8. *c.* 40.

Χαυρίας] nomen dubio procul depravatum. Χαβρίας Xylander & Caſavbonus reponunt.

Διότιμος] *ſuprà* §. 23.

Γράσων] vide *ad l.* 5. §. 28. qanqam γεράσος hîc malim. ut *l.* 9. §. 3.

Λύθρον] vide *ad l.* 2. §. 2.

Ἐν θυλάκῳ] Epictetus à Stobæo lavdatus; Πάτλω τουτονὶ τὸν
D θύλακον. *Farcio hunc ſaccum.* vide *ad l.* 3. §. 3. Iſocrates *Epiſt. ad Dionyſ.* Οὐκ ἤμειψας μετὰ τῆς τύχης τὴν φύσιν. ἔτι τὸν θύλακον ἔχεις δερμάτινον. *Non unà cum fortuna mutaſti etiam naturam: adhuc pelliceo ſacco amictus es.* Anaxarchus cùm Nicocreontis Tyranni Cyprii juſſu piſtillis ferreis in mortario ad necem uſqe cæderetur, Πτίσατε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Ἀναξάρχου δὲ ὁ πλῆτις. *Tunde*, inqit, *Anaxarchi ſacculum, Anaxarchum etenim non tundis.* Tangunt ſtrictim, Cicero *Tuſcul. l.* 2. Ovidius *in Ibin. v.* 57. Gregorius Nazianzenus *in Julian.* 1. Plutarchus *de virt. moral.* Narrant pleniùs, Clemens *Strom. l.* 4. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 17. *ad Evdox.* Origenes *adv. Celſ. l.* 7. qi tamen pro Nicocreonte Ariſtocreontem
E exhibet. Tertullianus *Apolog. c.* 50. qi *Anaxarchi ſollem* reddidit. (vide *ad l.* 9. §. 3.) Philo *de viri boni libert.* qi ἀσκὸν, i. e. *utrem* pro θύλακον poſuit. Laërtius *l.* 9. *c.* 59. adjecto epigrammate ſuo.

Πτίσατε μᾶλλον ἔτι, καὶ μᾶλλον. θύλακός ἐσι.
Πτίσατ'. Ἀναξάρχου δ' ἐκ Διός ἐσι πάλαι.
Tundite carnifices tritum hunc magis ac magis utrem,
Tundite: Anaxarchus jam Jovis arce latet.

Dio Pruſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. qi & ſubjungit; Ἀνὸς ἐκ ἔφη πλίσασθαι, ἀλλὰ τὸν αὐτῷ ὅπερ ἔτυχε περικείμενον. ὥσπερ φασὶ Πέρσῶν τοὺς ὁμοτίμους λαμβάνειν πληγὰς ἀντὶ τοῦ σώματος τὸν
F κάνδυν. Πέρσαι μὲν οὖν, ἐπὶ τοσοῦτο δυσφορεῖσιν. Ἕλλην δὲ ἀνὴρ παρεῖχε τύπτειν τὸ σῶμα, ὡς κάνδυν, ὡς ἱμάτιον. *Seſe ipſe dixit non tundi, ſed id qo erat amictus: qemadmodum ajunt Perſarum nobiles plagas accipere non in corpore, ſed in veſtimento. Perſa igitur uſqe adeò plagis ægrè ferunt. Gracus avtem vir corpus ad verberandum præbuit tanqam veſtimentum.* qo loco reſcribendum videtur pro τὸν αὐλὸν, τὸ αὐλοῦ. pro ἐπὶ τοσοῦτο, ἐπὶ τούτῳ. qo modo Simocattus *Epiſt.* 25. Ἐπὶ τῷ πάθει δυσφορεῖν. *Hanc cladem intolerabiliter ferre.* pro κάνδυν, κάνδυς

a *L.*10.§.12 * Κρίτων, vel Ζήνων f. γὰρ, φησὶ, σοφώτατος Sal.

§. 38. a Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε * κελ-

§. 38. Si acutè cernere vales, acumine tuo utere, inqit ille, in rebus eis, qæ ſapientiam maximè exigunt.

* -φώταλα. Xyl. 105. Sal.

§. 39. Δικαιοσύνης καταξαναστατικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ ἐν τῇ ἐμοὶ λογικῇ ζώῳ κατασκευῇ. b ἡδονῆς

§. 39. In animantis rationalis conſtitutione virtutem nullam video, qæ juſtitiæ ſe opponat: at voluptati qæ opponat ſeſe, continentiam video.

b *L.*5.§.15. ὦ ὁρῶ, τὴν ἐγκράτειαν.

c Sup.§.28. Inf. §.47.

§. 40. c Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν περὶ ἐμοῦ λυπεῖν σε δοκοῦντος, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἔσῃ. Τίς αὐτός; ὁ λόγος. ἀλλ' οὐκ εἰμὶ λόγος.

§. 40. Si opinionem tuam ab eo, quod vexare te videtur, ſemoveris, ipſe in tutiſſimo mox conſiſtes. qis ipſe? ratio, at non ſum ratio. eſto, ratio itaqe nè vexet ſe. ſiqid avtem aliud tibi malè habet, id ipſum de hoc ipſo, ſi poterit, opinetur.

d *L.*7.§.16. *l.*11.§.20. ἔστω. οὐκοῦν d ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπείτω. εἰ δέ τι ἄλλο σοι κακῶς ἔχει, e ὑπολαβέτω αὐτὸ περὶ αὑτοῦ.

§. 41. f Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως, κακὸν ζωτικῆς φύσεως. ἐμποδισμὸς ὁρμῆς, ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως. ἔστι δέ τι ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς φυτικῆς κατασκευῆς. ἴστω τοίνυν ἐμποδισμὸς νοῦ, κακὸν νοερᾶς φύσεως. πάντα δὴ ταῦτα, ὅσα σεαυτὸν μετάφερε. πόνος, ἡδονή; ἄπτεσθαί σε; g ὄψεται ἡ αἴσθησις. ὀρμήσαντι ἔνστημα ἐγένετο; h εἰ μὲν ἀνυπεξαιρέτως ὥρμας, ἤδη ὡς λογικῷ κακόν. εἰ δὲ τὸ χεῖρον λαμβάνεις, ἔπου βέβλαψαι, ἐδὲ ἐμπεπόδισαι. i τὰ μέν τοι σὰ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος οὐδὲν ἐμποδίζειν.

§. 41. Senſûs impeditio, malum eſt naturæ animalis. motûs impeditio itidem ejuſdem eſt malum. eſt & aliud qod vegetativam conditionem pariter impediat, éſtqe malum ejuſdem mentis qoqe perinde impeditio, naturæ intellectivæ malum eſt. hæc jam tu omnia ad te transferas. dolor, voluptas attingit te? viderit ſenſus. aliqid molienti tibi obſtitit qippiam? ſi citra exceptionem moliebaris, jam tuum, qâ rationalis, malum eſt. at, ſi id qod communiter fieri ſolet, tibi proponebas, nondum avt læſus es, avt impeditus etiam. mentis utiqe propria qæ ſunt, nemo alius impedire ſolet. hanc

g Sup. 28. 40. h *L.*4.§.1.*l.* 5.§.20. i Sup. §.32. Inf.§.47.

ANNOTATIONES.

enim non κάνδης dicitur. Sed & in verſione mutari poſtulat, A qòd θύλακον *arculam* vertit Naogeorgus; cùm *ſaccum* avt *ſaculum* debuerit. Niſi cum Eraſmo *Apoph. l.7. manticam* qis maluerit. Syneſius *Ep.* 131. Διῆσαν δὲ ἀποθήκαιν, ἐν ᾗ ταῦθα τὸ φιλοσοφίας ὄφελος, τὸ μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινὸν, ἀναχαρῆσαι τῇ θυλακίᾳ τῶν περιττῶν. *Sin obeunda mors eſt, tum verò utilis atqe opportuna philoſophia eſt, minimè ut acerbum videatur ex hoc caruncularum ſacculo diſcedere.* Avguſtini Nom. *manual. c.* 24. & Bernardus *medit. c.* 3. *Nihil aliud eſt homo, qàm ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, cibus vermium.* Aliâ ratione de homine bibace, & qi in hoc tantùm vivit ut bibat, Seneca *Ep.* 77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphora tranſeant; Saccus es.* Indè natum proverbium, cujus meminit in *Heſione* Alexis referente Athenæo *l.* 11. ubi Herculis bibacitatem ſimul ac edacitatem notat.

---- κατά τε τὴν παροιμίαν,
Αὐί πω]' ἂν μὲν ἀσκὸς, ἂν δὲ θύλακος,
Ἄνθρωπός ἐστιν. ----
---- vulgò qòd dici ſolet,
Homo ſemper aliàs ſaccus eſt, aliàs uter.

Grotius. *Saccum* opinor, edacitatis nomine dixit, bibacitatis *utrem.* Nam qod *ſaccum* Seneca dixit, *ſaccos vinarios* (ità Plinius vocat *l.* 24. *cap.* 1.) reſpexit, qibus *vina* (cum eodem *l.* 19. *c.* 4. loqor) *caſtrabantur*, i.e. colabantur, qò leniora mitioráqe, ſed & defœcatiora ac puriora, fierent. indè Lucilius apud Ciceronem *de fin. l.* 2. *vinum cui ſacculus abſtulerit nil.* & Martialis *l.* 12. *Epig.* 61.

---- *Ut liqidum potet Alauda merum,*
Turbida ſollicito tranſmittere Cucuba ſacco.

Verùm eâdem planè, qâ Marcus hîc θύλακον, Lucilius, qod eódem redit, *folliculum.* Nonius: *Folliculum Lucilius poſuit pro corpore, l.* 26.

Ego qis ſim, & qo folliculo nunc ſum indutus, non qaro.

Arnobius item *adv. Gentes, l.* 2. *Nihil enim eſt nobis permiſſum ad hanc vitam; nec in caruncula hujus folliculo conſtitutis, opis aliqid ſponſum eſt auxiliique decretum.* Idémqe *ibidem, corpora* D nuncupat, *ſtercoris utres*, & *ſaccati obſcœniſſimas ſeries.*

§. 38. Βλέπε κρίτων, φησὶ, σοφωτάτοις] Locus valde depravatus mihíqe, abſqe codicum ope, conclamatus planè. Xylander σοφώταλα legiſſe videtur, cùm vertit, *qàm ſapientiſſimè judica, inqit ille.* Caſavbonus [ἐν] σοφωτάτοις, *in rebus judicii, diſcretioniſqe maxima.* D. Bootius φησὶν ὁ σοφώταλος. *ait vir ſapientiſſimus.* Mihi aliqid ejuſmodi dixiſſe videtur, qale *l.* 10. §. 12. reperitur. Si acutè intueri potes, rerúmqe naturam penitiùs introſpicere; id facias ſedulò, oculis ad id uſus tuis: ſin minùs hoc vales, ſapientiſſimos qoſqe ad eam rem in conſilium adhibeas tibi. D. Salmaſius locum vitiatum potiùs qàm mutilum E cenſet. Lego, inqit, εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε. Κρίτων φησὶ σοφώταλος. Athenienſis ille philoſophus, Socratis diſcipulus, qi & *apologiam* pro Socrate ſcripſit, cujus verba hîc uſurpat Marcus. ſed fortaſſe aliter diſtingvendum. Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε, Κρίτων φησὶ σοφώταλος, δικαιοσύνης καταξαναστατικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ. &c. ut iſta potiùs ſint Critonis. Poſſit & legi, Ζήνων φησὶ σοφώταλος, ſi nobis conſtaret eſſe Zenonis. Hæc ille. vir avtem tantus ubi διτάζει, mihi certius aliqid decernere temerarium nimìs foret.

§. 39. Ἡδονῆς δὲ ὀρῶ] Vide *l.* 5. §. 15. & *l.* 6. §. 34. & *ſuprà* §. 8. voluptatem non eſſe bonum probat, qia bonum bono non adverſatur; qum adverſus voluptatem tamen continentia, qæ virtus eſt, ac per conſeqens bonum, ſe accingat. Seneca pariter *de vit. beat. cap.* 10. *Hæc omnia virtus diſcutit, & avrem pervellit, & voluptates æſtimat, anteqam admittat, nec qas probavit, magni pendit; nec uſu earum, ſed temperantiâ læta eſt. temperantia avtem cùm voluptates minuat, ſummi boni injuria eſt. Tu voluptatem complecteris, ego compeſco.* Cicero *Academ. l.* 4. *Tu, cùm honeſtas in voluptate contemnenda conſiſtat, honeſtatem cum voluptate tanqam hominem cum bellua copulabis?*

Τὴν ἐγκράτειαν] ſed & τὴν σωφροσύνην. ſiqidem ὁ σώφρων φύγοι τὰς ἡδονάς, *temperans fugit voluptates.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 14. Οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει. *Nam neqe iis oblectatur, qibus intemperans maximè conſvevit, ſed potius ægrè afficitur. ibidem lib.* 3. *c.* 11. B

§. 40. Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν] vide *l.* 7. §. 14, 16. & *ſuprà* §. 28. & *infrà* 41, 47.

§. 41. Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως] *cùm impeditur ſomnus, avt appetitus.* Lugdunenſis. *ſomnus*, illud unde ſit neſcio. nam Xylander, Baſilienſis, *ſenſus*, rectè.

Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως] Repugnare ſibi primâ facie poteſt Marcus videri. Siqidem *l.* 5. §. 20. C concedit qidem τὴν ἐνέργειαν ἐμποδίζεσθαι, *actum* ſive *effectum impediri poſſe*; negat verò dari ab externis ulla τῆς ὁρμῆς, ἢ διαθέσεως ἐμπόδιον, *appetitûs ſive impetûs ac diſpoſitionis impedimenta:* cùm hoc loco etiam ὁρμῆς ἐμποδισμὸν admittat, eúmqe parti non λογικῇ, ſed ζωϊκῇ adſcribat. verùm facilè conciliari poterunt iſta, ſi ὁρμὴν diſtingvamus in internam externámqe, qarum illa ab externis impediri neqeat, hæc poſſit. vel etiam in ὁρμὴν ἄλογον, ſive *appetitionem à ratione alienam*, qæ cùm ſit, ut Marcus hîc loqitur. ἀνυπεξαίρετος, *citra exceptionem ullam concepta*, eſt idcirco impedimento obnoxia; & eandem *rationi conſentaneam*, qæ eſt μετ' ὑπεξαιρέσεως, *cum exceptione. l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. atqe ideò nevtiqam avt fruſtratur, avt à D re ulla externa impeditur, qò minùs, qod ſibi propoſuerit, aſſeqatur. *l.* 5. §. 20.

Ὄψεται ἡ αἴσθησις] *Viderit ſenſus.* Ità Cicero *ad Attic. l.* 6. *Ep.* 4. *Sed hoc fortuna viderit: qoniam conſilio non multùm uti licet.* Florens *apologet. c.* 16. *Viderit habitus, dum materia qalitas eadem ſit; viderit forma, dum idipſum Dei corpus ſit.* & *c.* 42. *Viderint, qi per capillum odorantur.* q. d. illis iſtud curæ eſto: nos ex illis non ſumus. *Act. Apoſt. c.* 18. *v.* 15. Judæis Gallio, Εἰ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. *Sin verò qæſtio eſt de ſermone, & nominibus, & lege E veſtra, ipſi videritis: judex enim ego iſtarum rerum eſſe nolo.* Vide *l.* 5. §. 25. & *l.* 11. §. 13.

Ἀνυπεξαιρέτως] Vide, *l.* 4. §. 1. & *l.* 5. §. 20. & *l.* 6. §. 50.

Εἰ δὲ τὸ χεῖρον λαμβάνεις] *Si id qod communiter fieri ſolet, tibi propoſueris.* nempe poſſe aliqid intervenire, qod rei propoſitæ tibi proſecutionem impediat. Seneca *ad Marc. cap.* 9. *Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis evenîſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Vide eundem *de tranqil. c.* 11. *ad l.* 7. §. 58. & *Ep.* 91. *ibidem ad* §. 68. vide & *infrà* §. 46.

Τὰ μέντοι σὰ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος οὐδὲν ἐμποδίζειν] Epicte-

hanc enim nec ignis, nec ferrum, nec tyrannus, nec vituperium, nec aliud qidlibet attingit', ubi facta fuerit ſphæræ inſtar, teres tota atqe rotunda.

§. 42. Indignum cenſeo, ut me ipſe vexem, qi neminem unqam volens vexârim.

§. 43. Alia oblectant alios. me verò, ſi

[a] τάυτα γὰρ ὐ πῦρ, ὐ σίδηρος, ὐ τύραννος, ὐ βλασφημία, ὐχ ὅλως ἄπτεται. [b] ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει.

§. 42. Οὐκ εἰμὶ ἄξιος [c] ἐμαυτὸν λυπεῖν. οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα.

§. 43. [d] Ἐυφραίνει ἄλλον ἄλλο. ἐμὲ δ' ἂν

a Sup. §. 28. l. 11. §. 36.
b Inf. §. 48. l. 11. §. 12. l. 12. §. 3.
c L. 7. §. 16. Inf. §. 47.
d L. 6. §. 34. l. 10. §. 10.

ANNOTATIONES.

Epictetus *Diſſert. l. 2. c. 23.* Τῇ ἐρωτικῇ δυνάμει τίνα πίφυκεν ἐμποδίζειν; ἢ προαίρεσις, καὶ προαιρετά. τῇ ἀκουστικῇ τάυτά. τῇ φρενητικῇ ὠσαύτως. προαίρεσιν δὲ τί ἐμποδίζειν πίφυκεν; ἀπροαίρετον ὑδέν. αὐτὴ δὲ ἑαυτὴν διαστραφεῖσα. *Oculorum aciem qidnam impedire ſolet? Voluntas, & qa à voluntate pendent. Hac eadem & audiendi & dicendi facultatem impediunt. Voluntatem verò qid impedire ſolet? Nihil voluntati non obnoxium, ſed ipſa ſeſe ubi depravata fuerit.* Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ἀπ' ἄλλης τινὸς ταραχθῆναι ἢ κωλυθῆναι, πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ. *Fieri non poteſt, ut qod naturâ liberum eſt, ab alio qopiam perturbetur aut impediatur qàm à ſemetipſo.* Idem *lib. 1. cap. 19.* vide *lib. 2. §. 9.* & *lib. 5. §. 20.* & *lib. 7. §. 55.* & *lib. 12. §. 8.*

Οὐ πῦρ, ὐ σίδηρος] vide *l. 4. §. 39.* & *l. 7. §. 68.* & *ſuprà §. 28.* Epictetus *l. 1. cap. 29.* Τὴν προαίρεσιν ὐδὲν ἄλλο νικῆσαι δύναται, πλὴν αὐτὴ αὐτήν. *Voluntatem nihil vincere poteſt, niſi ipſa ſeſe.* Hercules in Evripidis *Syleo.* apud Philonem *de allegor. de Joſeph. & de boni viri libert.* & apud Evſebium *prapar. Evang. l. 6. cap. 6.* & apud Grotium in *excerptis*, ubi verſus primus deeſt, ex illis reſtituendus, qi etiam in *Phœniſſis* ejuſdem reperitur *v. 524.*

Πρὸς ταῦτ', ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανον,
* Πίμπρα, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου
Πίνων κελαινὸν αἷμα. πρόσθε γὰρ κάτω
Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ δ' ἀνεῖσ' εἰς αἰθέρα
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαλλῆσαι λόγον.
Ad hac, adeſto ferrum & ignis inſuper;
Ure, (ſive, ſeca) hac cremáqe membra, & impletor mei
Potans rubentem ſanguinem: in terram priùs
Deſcendet æther, terra ſe in cælum feret,
Qàm blanda de me veniet ad te oratio.

Grotius. Indi Philoſophi Alexandro; Σώματα μὲν μετάξεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ἡμετέρας ὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βούλόμεθα. πῦρ ἀνθρώποις μέγιστον κολαστήριον. τάυτα ἡμᾶς καταφρονοῦμεν. *Traduces qidem corpora de loco in locum; animas autem noſtras non coges facere qa nolumus. Ignis eſt hominibus maximus cruciatus, eum nos contemnimus.* Clemens *Strom. l. 4. p. 494. C.* & Philo pleniùs ex Calani *ad Alexandrum Epiſt. lib. de libert. p. 879. D.* ex Clemente tamen ſupplendus. Φίλοι πείθουσι χεῖρας καὶ ἀνάγκην προσφέρειν Ἰνδῶν φιλοσόφοις, ὑδ' ὅπτιῳ ἐναικότες ἡμίσεια ἔργα. σώματα γὰρ μετοίσεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ὐ δύνασαι [ἀναγκάζειν] ποιεῖν ἃ μὴ βούλονται, ἢ μᾶλλον πλίνθους καὶ ξύλα φαυλὴν ἀφεῖναι. πῦρ μιγίστους τοῖς ζῶσι σώμασι πόνους καὶ φθορὰν ἐργάζεται. τάυτα ὑπερόπτας ἡμᾶς γινόμεθα, ζῶντες καιόμεθα. ὐκ ἔστι βασιλεὺς, ὐδὲ ἄρχων, ὃς ἀναγκάσει ἡμᾶς ποιεῖν ἃ μὴ προαιρούμεθα. *Amici tibi ſvadent, ut cogas Indorum philoſophos, ne per ſomnum qidem conſpicati noſtras res & noſtra negotia. Corpora de loco ad locum transferes, animas non poteris cogere facere qa nolunt, nihilo magis qàm ſi lateres & ligna cogas vocem mittere. Ignis corporibus vivis maximos dolores excitat non ſine pernicie, hunc tamen nos deſpicimus dum vivi comburimur. Nullus rex, nullus princeps poteſt efficere, ut qicqam agamus prater animi ſententiam.* vide *ad l. 5. §. 10.*

Οὐ τύραννος] ὐ λῃστής. *l. 11. §. 36.*

Ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει] Alludit ad dictum qoddam Empedoclis, an Parmenidis, qod apud Stobæum in *eclog. phyſic. l. 1. tit. 11.* ſed corruptè, ſic legitur.

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μιμᾶς, &c. unde ſubit animum, locum iſtum mendo non vacare prorſus, & μένει illud avt irreptitium eſſe, avt vitio nevtiqam immune. Verùm de dicto ipſo amplius videbitur *ad l. 12. §. 3.* qòd avtem à ſuperioribus iſta divellunt Lugdunenſis editor & interpres Anglicanus, mihi minùs commodè factum videtur. idem enim planè argumentum ſpectare, etiamſi eo modo ſumatur, qo ipſi & legunt & vertunt, qivis facilè perſpexerit. Qanqam ego malim dictionis ſerie continuatâ legere; τάυτα γὰρ — ὐδ' ὁτιῶν ἅπτεται, ὅταν γένηται σφαῖρος κυκλοτερὴς, &c. vide *infrà §. 48.*

§. 42. Ἐμαυτὸν λυπεῖν] vide *l. 7. §. 16.* & *infrà §. 47.*

Οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα] Vide de Marco *l. 1. §. 15.* ad illud, συγγνωμονικόν. Cæterùm de Platone Diogenes, cùm is à qodam lavdaretur; Τί δὲ ἐκεῖνος ἔχει σεμνὸν, ὃς τοσοῦτον χρόνον φιλοσοφῶν ὐδένα ἐλύπησεν; *Qid gravitatis in illo eſt, qi tanto tempore philoſophorum neminem contriſtavit?* ſed & Charilaum eo nomine notatum deprehendes *ad l. 9. §. 5.* Ὁ ὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπὸς ἦν. *Qi ne malis qidem durus & aſper eſt.* Epictetus ipſe *Diſſert. l. 3. c. 23.* Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ τοῦ φιλοσόφου σχολεῖον. ὐ δεῖ ἠσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. * τίμιον, Evſebius.

A tas. *Schola Philoſophi taberna medica eſt: non inde exeundum eſt cum latitia, ſed cum dolore.* qomodo à Petri concione illi, *Act. c. 2. v. 37.* κατανυγέντες τῇ καρδίᾳ, *compuncti corde*, à Chriſto etiam adoleſcens ille, Matth. *c. 19. v. 22.* ἀπῆλθε λυπούμενος, *abiit triſtitiâ affectus.* Verbis nimirum Domini contriſtatus. Addas licèt his, nec Elium ſacerdotem, nec Davidem regem, notâ aliqâ immunes habitos, qòd ſuos perperam etiam agentes, contriſtare detrectârint. *Hiſtor. Reg. Iſraël. l. 1. c. 2. v. 29. & c. 3. v. 13. & l. 3. c. 1. v. 6.* Qomodo ergò Marcum, vel qà σκηπτοῦχος βασιλεὺς, *rex ſceptrum manu geſtans*, vel qa ἐν βασιλεῦσι φιλόσοφος, *inter reges philoſophus*, culpâ liberabimus, ſi is neminem unqam qenqam contriſtavit? Forſan τὸ ἑκὼν, ſive *ſponte*, illud adjectum ſatisfecerit ad Marcum à cenſura omni hac in parte vindicandum. Neqe enim ultrò ſive ſponte triſtitiâ pœniſve alios afficit, qi lege mandante, moribus ipſorum exigentibus, id facit, ſed coactus qodammodo αἴσχυνταί γε θυμῷ, ad ſupplicia etiam juſtiſſima ac meritiſſima deſcendere. Talem nobis Deum depingit Jeremias vates, *Thren. c. 3. v. 33.* *Qi non affligit ex animo ſuo, mœſtitiáqe afficit mortales. De ſuo optimum; de noſtro juſtum: optimum ex natura proprietate; juſtum ex cauſſa neceſſitate.* Tertullianus *de reſurr. carn. c. 14.* Unde Salvianus B *de provid. l. 5. c. 8.* *Nos vim Deo facimus iniquitatibus noſtris. Nos nolentem ulciſci cogimus. Nos parcere volentem non permittimus.* & *l. 8. c. 2.* *Nos calamitatum noſtrarum avtores ſumus. Deus enim pius & miſericors eſt, & qi neminem velit perire vel ladere. Nos verò nos Deo nolente cruciamus. A Deo qidem punimur, ſed ipſi facimus ut puniamur. Cùm avtem punire nos ipſi facimus; cui dubium eſt, qin ipſi nos noſtris criminibus puniamus? qia qicunqe dat cauſſam qa puniatur, ipſe ſe punit.* Talem principem ſuum Naſo *Pont. l. 1. eleg. 3.* C

Eſt piger ad pœnas princeps, ad pramia velox;
Qique dolet, qoties cogitur eſſe ferox:
Multa metu pœna, pœnâ qi pauca coërcet;
Et jacit invitâ fulmina rara manu.

Et *l. 2. eleg. 2.*

Qi cum triſte aliqid ſtatuit, ſit triſtis & ipſe:
Cuique ferè pœnam ſumere, pœna ſua eſt.
Victa tamen vitio eſt hujus clementia noſtro;
Venit & ad vires ira coacta ſuas.

Et *Triſt. l. 4. el. 8.*

Ergò illum demens in me ſævire coëgi,
Mitius immenſus qo nihil orbis habet.

Talem & Marcus ipſe ſe profiteri videtur.

E §. 43. Ἐυφραίνει ἄλλον ἄλλο] Hoc eſt qod Flaccus *Epiſt. 1.*

— alios aliis rebus ſtudiiſque teneri.

& *l. 2. Epiſt. 2.*

Denique non omnes eadem mirantur amántque.

Pindarus *Pyth. 10.*

Καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκπεσε φρένας
Namqe aliis aliarum rerum cupido pungit pectora.

Et Petronius.

— non omnibus unum eſt,
Qod placet.

Homerus *odyſſ. ξ. v. 228.*

F Ἄλλος γὰρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
Namqe homines aliis alii rebus capiuntur.

Et Archilochus apud Sextum Empiricum *adverſ. ethic c. 3.*

Ἄλλος ἄλλῳ ἐπὶ ἔργῳ κραδίην ἰαίνεται.

qod συντομώτερον Clemens Alexandrinus, qi & ex Homero mutuatum vult, ſic extulit, *Strom. l. 6.*

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλῳ καρδίην ἰαίνεται.
Aſt alia res alius cor juvat magis.

Evripides *Hippolyto.*

Ἄλλοισιν ἄλλα θεῶντι κ' ἀνθρώποιν μέλει.
Cordi alia hominibus aliis ſunt ſtudia, & Deis.

G Idémqe *Oeneo* apud Clementem.

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλοις μᾶλλον ἥδεται τρόποις.
At alius aliis moribus capitur magis.

Indè illa Tragici incerti apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. l. 1. c. 14. §. 2.*

Δεινόν γε ταὐτὸν τοῖς μὲν ἀνδάνειν βροτῶν,
Τοῖς δ' ἔχθος εἶναι. —
Miſerum, qòd eadem ſæpe res, hominum his placet,
Illis in odio eſt. —

Prout de ſe Lucilius; *Qod tibi magnopere cordi eſt, mihi vehementer diſpicet.* Cicero *Tuſcul. l. 5. §. 63.* *Sic ſe res habet, te tua, me delectant mea.* Siqidem, qòd ex Evripidis *Phœniſſis* Sextus *ibidem.*

Ἐι πᾶσι τ' αὐτὸν ἦφυ σοφὸν ἦν ἅμα,

a L.10.§.35. ἐὰν [a] ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν, [b] μὴ ἀποστρεφόμενον; μήτε ἄνθρωπόν τινα, * μήτε τῶν ἀνθρώπων συμβαινόντων. ἀλλὰ [c] πᾶν ἐυμενέσιν ὀφθαλμοῖς * ἐρῶντα καὶ δεχόμενον, καὶ [d] χρώμενον ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν.

b Sup.§.34.

* μήτι [τι] Lug. An.

c Sup.§.7,8. l.4.§.25.l.7. §.3.

* ἐρῶν f.

d Sup.§.29.

§. 44. [e] Τοῦτον * ἰδὲ τὸν χρόνον σαυτῷ χάρισαι. [f] οἱ τὴν ὑστεροφημίαν μᾶλλον διώκοντες, ἢ λογίζονται, ὅτι ἄλλοι τοιοῦτοι μέλλουσιν ἐκεῖνοι ἔσεσθαι, οἵοί εἰσιν ὅτινας οὐ βαρέως πάσχουσι. καίκεινοι ἢ θνητοί. τί ἢ ὅλως πρὸς σέ, ἂν ἐκεῖνοι [g] φωναῖς τοιαύταις ἀπηχῶσιν, ἢ ὑπόληψιν τοιαύτην περὶ σὲ ἔχωσιν.

e L.4.§.17.

f L.2.§.17. l.4.§.19.

* ἤδη f.

g L.4.§.3.l.5.§.33.

§. 45. [h] Ἄρόν με καὶ βάλλε ὅπου θέλεις. ἐκεῖ γὰρ ἕξω [i] τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων, τοῦτ' ἔστιν, [k] ἀρκούμενον εἰ ἔχοι καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. [m] ἆρα τοῦτο ἄξιον, ἵνα δι' αὐτὸ κακῶς μοι ἔχῃ ψυχὴ, καὶ χεῖρον ἑαυτῆς ᾖ, πεπτωκυῖα, ἐρεγομένη, * συνδυομένη, πυρομένη; καὶ τί εὑρήσεις τοῦτο ἄξιον;

h L.10.§.15.23.33.

i L.2.§.13.

k Sup.§.7.l.9.§.26.

l L.5.§.16.

m L.9.§.37.

* συνδιομένη f. vel συνχυομένη.

mentem sanam habuerim, qæ nec hominem quemquam, nec humanum quicquam averſetur; ſed quicquid obvenit, oculo benigno aſpiciat excipiátque, & pro ſui exiſtimatione ſingulis utatur.

§. 44. Hoc ipſum, quod jam adeſt, tempus tibimet fac impertias. qi famam poſthumam affectant potiùs, non cogitant, alios qoſdam ejuſmodi fore poſteros illos, qales iſti ſunt, qos nunc gravatim ferunt. ſed & utriqe ſunt mortales. qid avtem tuâ intereſt, ſi vocibus iſtiuſmodi adſtrepuerint illi tibi, avt exiſtimationem hanc vel illam de te habuerint.

§. 45. Tolle me, & qocunqe libuerit projice. etenim illîc qoqe genium meum habiturus ſum propitium placidúmqe; hoc nempe contentum, ſi pro conditionis ſuæ officio habere ſe ageréqe poſſit. num hoc tanti eſt, ut hac de cavſſa anima mea malè ſe habeat, ac deterior fiat, dum deprimitur, extenditur, confunditur, conſternatur. ecqid reperiam, qod tanti ſit?

§. 46.

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
Si idem probarent omnes, ſi ſaperent idem,
Diſſidia generi nulla mortali ſorent.
Νῦν δ' οὐδ' ὅμοιον οὐδὲν, οὔτ' ἴσον βροτοῖς.
Diſſimillima nunc ſunt ingenia mortalibus.

Perſius *Sat.* 5. *v.* 52.

Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor uſus.
Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Scilicet qòd Terentius *Phorm.* 2.

— ità eſt:
Qot homines, tot ſententiæ; ſuus cuique mos.

Vide Flaccum *carm. l.* 1. *od.* 1. & Marcum *l.* 10. §. 10. ſed &, Athanaſii qi nomen præfert, avtorem in *definition.* inter hominum Φίλημα φυσικὸν, qod in omnibus idem ſit, & γνωμικὸν, qod in aliis aliud, diſtingventem, apud Caſavbonum *in Perſ. Sat.* 5.

Ἐμὲ δὲ ἐὰν ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν] Conſimilis huic locus apud Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 5. ubi ex perſona Socratis; Ὥσπερ ἄλλος τις χαίρει τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτοῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον. οὕτως ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολουθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γινομένῳ. *Qemadmodum alius delectatur, cùm agrum ſuum meliorem facit, alius cùm equm: ſic ego qotidie delector, cùm me fieri meliorem deprehendo.* vide *ſuprà* §. 26. & *l.* 10. §. 35.

Μήτε τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων] Annotator Lugdunenſis μήτέ τι τῶν ἀνθρώπ. σ. vide *infrà* §. 46.

Ἀλλὰ πᾶν ἐυμενέσιν ὀφθαλμοῖς ἐρῶντα] Syntaxis poſcit ἐρῶν. qia præceſſerat τὸ ἡγεμονικόν.

Χρώμενον ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν] vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 29.

§. 44. Τοῦτον ἰδὲ τὸν χρόνον] ità Baſilienſis & Lugdunenſis. ego ἤδη malim. qòd, *l.* 4. §. 26. Κεφάλαιον τὸ παρόν. *Qod inſtat tempus lucrandum eſt.*

Τὴν ὑστεροφημίαν] vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 19.

Οὓς βαρεῖται] *qos agrè ferunt.* Scholiaſtes ad illud Thucydidis *l.* 2. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον. ἐ δεῖ, inqit, λέγειν, ὅτι ἐβαρεῖτο, ἢ βαρεῖμαι, ἀλλὰ βαρύνομαι, &c. *non oportet dicere,* ὅτι ἐβαρεῖτο, ἢ βαρεῖμαι, *ſed* βαρύνομαι, &c. hoc nimirum ſenſu, opinor, negat τὸ βαρεῖσθαι uſurpari. Alioqi Plato etiam in *Sympoſ. pag.* 1194. *C.* dixit, Ὁ δὲ Πόρος μεθυσθεὶς τῷ νέκταρι, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν, βεβαρημένος ἐυδεῖ. *Porus nectare ebrius, Jovis hortum ingreſſus* vino, an ſomno, *gravatus dormiebat.* Marcus *ſuprà* §. 36. Βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρόν. *Id ſemper qod præſens eſt, moleſtiam ſibi faceſſere.* Cæterùm τὸ βαρεῖσθαι μεταβατικῶς, prout Marco iſtîc, uſurpatum, havd temerè alibi deprehendes. Herodianus tamen *lib.* 8. *c.* 8. §. 2. Ἐβαρύνετό τε αὐτῶν τὴν ἐυγένειαν. *Eorúmqe nobilitatem agrè,* ſive *gravatim, ferebant.*

Τί δὲ ἄλως πρὸς σὲ] ità *l.* 4. §. 19. Τί οὖν τοῦτο πρὸς σέ; *Qi hoc ad te tamen?*

Ἀπηχῶσιν] ità *l.* 4. §. 3. Τὸν κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes planè applauſus iſti.*

§. 45. Ἄρόν με, καὶ βάλλε ὅπου θέλεις] vide Calani *ad Alexandrum Epiſt. ſuprà ad* §. 41. In Senecæ *excerpt. Exulabis. Non patria mihi interdicitur, ſed locus. in qamcunqe terram venio, in meam venio. Nulla terra exilium eſt. Altera patria eſt. Patria eſt, ubicunqe bene eſt. illud avtem per qod bene eſt, in homine, non in loco eſt. In ipſius poteſtate eſt, qa ſit illi fortuna. Si ſapiens eſt, peregrinatur; ſi ſtultus, exulat.* vide *l.* 5. §. 16.

Ἐκεῖ γὰρ ἕξω τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων] Locus non faciet, qin mentem in ſtatu recto & erecta cuſtodiam. Philemon exul, A interrogantibus, ὡς ἐνημέρωνε, *qàm proſperè ageret,* reſpondit, ὑμεῖς μὲν ἴσως ἔσεσθέ τινα τεθεαμένοι. ἐγὼ μὲν γὰρ ἀεὶ ἀγαθὸς ἂν διατελῶ. *Vos minùs opinamini, qi in hoc ſtatu me videtis. Ego enim ſemper bonus eſſe perſiſto.* pro ἄν, ᾶ vel ἀν legendum, ut ſenſus conſtet. Refert ex Telete *de exilio* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 40. Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἐξορίζω σε. ὅπου ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ μοι καλῶς ἔσαι. καὶ γὰρ ἐνθάδε, ᾶ διὰ τὸν τόπον ἦν μοι καλῶς, ἀλλὰ διὰ τὰ δόγματα, ἃ μέλλω μετ' ἐμαυτοῦ ἀποφέρειν. οὐδὲ γὰρ δύναταί τις ἀφελέσθαι αὐτά. ἀλλὰ ταῦτα μόνα ἐμά ἐστι καὶ ἀναφαίρετα, καὶ ἀρκεῖ μοι παρόντα, ὅπου ἂν ὦ, καὶ ὅ, τι ἂν ποιῶ. *At relegationem? Qocunqe venero, ibi mihi bene erit. Nam & hic, non propter locum bene mihi fuit, ſed propter decreta, qæ mecum ablaturus ſum. Neqe enim ea qiſqam eripere poteſt: hæc ſola mea ſunt & propria, mihiqe dum adſunt ſufficiunt, ubicunqe fuero, & qicqid fecero.* Seneca *ad Helv. c.* 5. *Adverſus ipſam mutationem locorum, ſatis hoc remedii putat Varro, qòd qocunqe venimus, eádem rerum naturâ utendum eſt. M. Brutus, qòd licet in exilium euntibus virtutes ſuas ferre ſecum. utraqe in unum collata plurimùm poſſunt. qantulum enim eſt, qod perdidimus? duo, qæ pulcerrima ſunt, qocunqe nos moverimus, ſequentur; Natura communis, & propria virtus.* vide *l.* 7. §. 53.

Ἆρα τοῦτο ἄξιον] Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia eſt, ut motu meo digna ſit. qid enim indignius, qàm ſapientis affectum ex aliena pendere neqitia?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 6. Epictetus *enchir. c.* 11. Ὅταν καλῇς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι δύναται μὴ μεταπέσῃ, καὶ μεταπέσῃς, μηδὲν ποιεῖσθαι ὡς θέλεις. ἀλλ' ἔχ ἕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ ταραχθῆναι. *Qum verò puerum vocas, fieri poſſe cogita, ut præſto non ſit:* & *ut ſit, nihil agat ex animi tui ſententia. Neqe verò ei tam bene ſit, ut tuarum perturbationum habeat ille poteſtatem.* Vitium ſubeſſe Volphio ſuboluit. itaqe pro τὸ μὴ, τό σε ſubſtituit. & pro ἐστὶν, ἔσῳ vel εἴη mavult. at rectiùs Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ ἐμὲ ταραχθῆναι. qanqam perperam apud Stobæum ἔτῳ pro ἕτως legitur. Meliùs pro ἐνθυμοῦ προσπόει. Nam qare pro ἀλλ', καὶ, Volfius, pro αὐτῷ, αὐτὸς Geſnerus, nihil erat. *Hoc,* inqit, *tecum cogita, non tam feliciter agitur cum ſervulo meo, ut me perturbari in illo ſit ſitum.* Vide *ſuprà* §. 42.

Συνδυομένη] unxia Xylander. *confuſa* Caſavbonus, ut συγχεομένη, vel συγχυομένη legiſſe videatur. qid ſi συνδεομένη legatur? *unà cum corpore conſtricta,* & vinculis qodammodo obnoxia. Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 9. Ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. *In qo ſuſtineo mala uſqe ad vincula, ſed ſermo Dei non eſt vinctus.* Epictetus *lib.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφελεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν οὐ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vinciet. qidnam? pedem. At auferet. qidnam? collum. Qid ergo non vinciet, non auferet? voluntatem.* Vel *curis anxietateqe conſtricta, ac vincta.* ut Boëthius *conſol. lib. . c. . Nubila mens eſt, vinctáqe fraxis, hæc ubi regnant.* Verùm illud, opinor, potiùs fuerit, qod Caſavbonus ſecutus videtur. ità Epictetus *enchir. c.* 28. Ἐι μὲν τὸ σῶμά σου τις ἐπίτρεπε τῷ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκεις ἄν. Ἔτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα ἐάν λοιδορήσαντά σοι, ταραχθῇ ἐκείνη καὶ συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ; *Qod ſi corpus qidem tuum aliqis obvio cuipiam permitteret, indignareris: tu verò qi animum tuum cuilibet permittas, ut, ſi convicia tibi dixerit, perturbetur & mœreat; non erubeſcis?* Marcus ipſe *lib.* 5. §. 32. Διὰ τί συγχέεσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνοι καὶ ἐπιστήμονα; *Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitaqe conturbent?*

§. 46.

§. 46. Nihil homini cuiqam contingere potest, qod non humanus sit casus; nec bovi, qod non bovis sit; nec viti, qod non vitis sit, nec lapidi, qod non lapidis ipsius sit. Si ergò contingit id cuiqe, qod & usui & naturæ ejus est consentaneum, qid est, ægrè qod feras? neqe enim qicqam tibi tulisset natura communis, qod ferri non posset.

§. 47. Si qa te angit res externa, non est ea ipsa, qæ molestiam facessit tibi, sed tuum ipsius de re ea judicium. hoc avtem statim delere in te situm est. si qid verò in interna animi dispositione te angit, qis prohibere potest, qo minùs opinionem tuam corrigas? pari modo, si anxium te habet, qia hoc avt illud qod rectum tibi videtur, non facis, cur non facere potiùs qàm angi velis? sed obstat, inqis, valentius aliqid. nihil est ergò qod anxius sis. neqe enim non agendi cavssa in te est. sed nec vivere tanti est, ni id fiat. exede ergò è vita

§. 46. [a] Ἀνθρώπῳ ἀδυνὶ συμβαίνειν τι δύναται; ὃ οὐκ ἐστὶν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα. ἀδὲ βεῖ, ὃ οὐκ ἐστὶ βοϊκόν. ἀδὲ ἀμπέλῳ, ὃ οὐκ ἐστὶν ἀμπελικόν. ἀδὲ λίθῳ, ὃ οὐκ ἐστὶ λίθῳ ἴδιον. [b] εἰ ἕυν ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ὃ κ᾽ [c] εἰωθεν, καὶ πέφυκεν, τί ἂν δυσχεραίνοις; [d] ἃ γὰρ ἀφόρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις.

a L. 5. §. 18. Sup. §. 36.
b L. 10. §. 3. l. 11. §. 13.
c L. 12. §. 26.
d L. 6. §. 19. l. 7. §. 66.

§. 47. [e] Εἰ μὲν ἀφ᾽ ἑαυτῶν τῶν ἐκτὸς λυπῇ, οὐκ ἐκεινό σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτῶ κρίμα. [f] τοῦτο ᾗδη ἐξαλεῖψαι [g] δύνασαι ἐφ᾽ σοι ἐστίν. εἰ ᾗ λυπεῖ σέ τι τῶν ἐν τῇ σῇ διαθέσει, [h] τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; ὅμως ᾗ κ᾽ εἰ λυπῇ, ὅτι οὐχὶ * τὰ δὲ ἐνεργεῖς ὑγιές σοι φαινόμενον, τί οὐχὶ μᾶλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίστατ[ai].

e L. 4. §. 7, 8. l. 5. §. 26.
f Sup. §. 29.
g L. 6. §. 52. l. 7. §. 2. 14.
h L. 9. §. 11. l. 12. §. 25.
* τάδε

i μὴ ἕν λυποῦ. ἃ γὰρ ᾠδέ σε ἡ αἰτία [k] μὴ ἐνεργεῖσθαι. ἀλλὰ ἄκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργουμένῳ τούτῳ. [l] ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν ἐυμε-

i Sup. 32. 42. 45.
k L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

§. 46. Ἀνθρώπῳ ἀδυνὶ συμβαίνειν τι δύναται ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν] Seneca *Ep.* 71. *Nihil eorum qa ferenda sunt displicet. Nam qicqid cadere in hominem potest, in se incidisse non qeritur. vires suas novit; scit se esse oneri ferendo.* vide & *lib.* 5. §. 11. & *l.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 2. Evripides *Oreſt.*

Οὐκ ἔστιν ἀδὲν δεινὸν, ἀδ᾽ εἰκεῖν ἔτῳ
Οὐδὲ πάθῳ, ἀδὲ ξυμφορὰ θνήτῳ,
Ἥς οὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄχθῳ ἀνθρώπω φύσις.
Nulla adeò fando terribilis oratio est,
Vel fors, vel irâ cœlitum invectum malum,
Natura qin humana patiundo id ferat.

Grotius. Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τῷ λογικῷ ζώῳ μόνῳ ἀφόρητόν ἐστι τὸ ἄλογον. *Animanti ratione prædito id solum est intolerabile, qod ratione caret.* vide *ad* §. 15. Ilocasii dictum.

Καὶ ἔπαθεν, καὶ πέφυκεν] vide *suprà* §. 41. τὸ κοινόν. & *l.* 4. §. 33, 46. & *l.* 7. §. 58. Seneca *Epist.* 107. *Nihil horum insolitum, nihil inexpectatum est. offendi rebus istis tam ridiculum est, qàm qeri, qòd spargaris in publico: avt inqineris in luto. eadem vita conditio est, qa balnei, turba, itineris: qadam immittentur, qadam incident. Non est delicata res vivere. Longum viam ingressus es. & labaris oportet, & arietes, & cadas, & lasseris, & exclames, O mors, id est, mentiaris. Alio loco comitem relinqes, alio efferes, alio timebis: per ejusmodi offensas emetiendum est confragosum hoc iter.* Et mox: *— Qicqid dixeris, multis accidit. — Nihil miremur eorum, ad qa nati sumus: qa ideo nulli qerenda, qia paria sunt omnibus. ità dico, paria sunt. Nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. aqum avtem jus est, non qo omnes usi sunt, sed qod omnibus latum est. imperetur aqitas animo, & sine qerela mortalitatis tributa pendamus.*

§. 47. Οὐκ ἐκεῖνό σε ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτῶ κρίμα] vide *suprà* §. 40. Epictetus *enchir. c.* 5. Ταράσσει τὰς ἀνθρώπους, ὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. *Homines perturbantur, non rebus, sed iis, qas de rebus habent, opinionibus.* & *Dissert. l.* 3. *c.* 19. Οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς, ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Non aliam esse perturbationis & inconstantiæ cavssam nisi opinionem.* Οὐδὲν γὰρ ἐστι αὐτῷ δεινὸν, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς δόξης κ᾽ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτῆς ἠμετέρας γίνεται τοιοῦτον. *Nihil enim omnium grave est: sed ad opinionem nostramqe imbecillitatem tale fit.* Dio Prusæus *Orat.* 16. Seneca *de Sap. constant. c.* 4. *Ad tantas inepties perventum est, ut non dolore tantùm, sed doloris opinione vexemur, more puerorum qibus metus incussit umbra, & personarum deformitas, & depravata facies; lacrymas verò evocant nomina parùm grata avribus, & digitorum motus, & alia qa impetu qodam erroris improvidi refugiunt.*

Ἐξαλεῖψαι ἐπί σοι ἐστίν] Ità Clemens in *hortator. pag.* 63. *D.* Ἐξὸν ἀπομάξασθαι τὰ ἐμποδὼν τῇ σωτηρίᾳ. *Qm liceat ea amovere, qa saluti impedimentum adferunt.* vide *l.* 5. §. 2. & *suprà* §. 29.

Οὐ γὰρ παρά σε ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι] Nè contristeris, inqit, si honesta molienti objectum fuerit, qod effectum & successum impediat; cùm tu qod in te est, qodqe tui est officii feceris; nec à te sit qod effectu successúqe caruerit. Hoc ipso argumento pii homines, Dei ministri cumprimis, solari sese solent, ubi conatus suos advertunt, fructu, optato etiam magìs qàm sperato forsan, destitui. Esajas *c.* 49. *v.* 4. *Etiamsi frustrà laboraverim, & inaniter, atqe incassum vires meas consumpserim; officium tamen meum penes Jovam est, opus meum penes Deum meum.* Joannes Chrysostomus *in Joan. Evang. Orat.* 13. *pag.* 81. *D.* Οὐ γὰρ ἴσα τῶν γεωργῶν, τοιαῦτα κ᾽ τὰ τῶν διδασκόντων ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς μετὰ τὰς ἐπιπονίας πολλάκις μόχθους, κ᾽ τὴν ταλαιπωρίαν ἐκείνην, κ᾽ τὰς ἱδρῶτας, ἂν μηδὲν ἐξενέγκῃ τῶν πόνων ἄξιον ἡ γῆ, παρ᾽ ἐδενὸς ἐτέρου δύναται τῶν πόνων τινὰ παραμυθίαν ἐυρεῖν, ἀλλ᾽ ὑποσείσας μετ᾽ αἰσχύνης κ᾽ κατηφείας ἀπὸ τῆς ἄλω πρὸς τὴν οἰκίαν, κ᾽ τὸ γυναῖκα κ᾽ τὰ παιδία, ἐδένα ἔχων ἀπαιτῆσαι τῆς φιλοπονίας τῆς μακρᾶς τὴν ἀντίδοσιν. ἐπὶ δὲ ἡμῶν ἐδὲν τοιοῦτόν ἐστι. ἀλλὰ κἂν γὰρ ὁ γεωργούμενος γῆ μηδένα ἐξενέγκῃ καρπὸν, ἡμῶν πάσῃ ἐπιδειξαμένων πόνον, ὁ κ᾽ ταύτης κῃ ἡμῶν Κύριος ὐ περιόψεται κενὰς ἡμᾶς ἀπερχομένους ἐλπίσι, ἀλλὰ δώσει τὰς ἀμοιβάς. Ἕκαστος γὰρ, φησὶ, τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (Apostoli sunt *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 8.) κατὰ τὸν κόπον, ὐ κατὰ τὸ τῶν πραγμάτων τέλος. *Non enim eadem conditione, qâ agricolæ, sunt verbi divini præceptores. Siqidem agricola post annuos sudores, & miseram illam laboriosámqe vitam, si terra aliqando pro operis in se impensis non respondeat, nemo alius ejus damnum instaurare potest, sed pudibundus tristisque ab area domum ad uxorem & filios revertetur, & qem longi laboris mercedem petat, habet neminem: in nobis avtem nihil hujusmodi usu venit, sed licet culta terra nullum afferat fructum, dummodo nos nullum subtraxerimus laborem, & ejus & noster Dominus vanâ nos spe dimissos non frustratur, sed remunerat. Unusqisqe enim, inqit, propriam mercedem accipiet secundum proprium laborem, non secundum rerum eventum.* Et Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 4. *Unusqisqe propriam mercedem accipiet secundum laborem suum, non secundum proventum. Fac qod tuum est: Deus qod suum est, absqe tua solicitudine atqe anxietate curabit. Planta, riga, fer curam, & tuas explicuisti partes: incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu. ubi fortè noluerit, tibi deperit nihil. Securus labor, qem nullus valet evacuare defectus.* Qod & *ibidem* aliâ imagine non minùs idoneâ illustrat. *En plagam. tibi incumbit curatio. rides me forsan, incurabilem perfvasus. Noli diffidere: curam exigeris non curationem. Audisti, Curam illius habe.* (Luc. *c.* 10. *v.* 35.) *Et non cura, vel sana illum.*

Non est in medico semper relevetur ut ager.

Cui adjici poterit, & illud Hieronymi in *Epist. ad Pammach. & Ocean. Qi æthiopem invitat ad balneas; eisi nigredinem non auferat illi, certè vel pecuniam accipit sibi: & licèt in illius candore non gaudeat, certè vel suo in lucro lætatur. Ità sine dubio inobedientem qi divinis sermonibus monet, qamvis refragantis peccata non tollat, mercedem tamen de ministerio veræ caritatis sibi acqirit.* Itaqe istic non æthiops frustrà lavatur, nec operam ludit perditve, qi in eo etiam laborem impenderit. Siqidem ut Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. *Bona fragrantia sumus Deo: in iis qi servantur, & in iis qi pereunt.* Καὶ ὁ κόπος ὑμῶν ὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ. *Et labor vester non est inanis in Domino.* Idem *ad eosdem Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 58. Neqe tamen consideratio hæc, è piorum animis omnem prorsus anxietatem, ac tristitiam eximit. Sicut enim χαρὰν κ᾽ εὐφροσύνην παυχήσεως, *gaudium & coronam de qa gloriantur*, suum ducunt suorum profectus. *ad Thes. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 19. ità contrà, etiamsi non inutile planè, triste tamen & cordolium gravissimum est ipsis, ubi conatus hac in parte suos frustratos adspiciunt. *ad Hebr. c.* 13. *v.* 17. & Jerem. *c.* 13. *v.* 17. Ideo Bernardus *in Cant.* 42. *Animam meam liberavi. non capio consolationem, dum mortem filii intueor. Qa enim mater, etiamsi omnem qam potuit curam & diligentiam ægrotanti adhibuisse se sciat, si demum frustratam se viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea unqam à fletibus temperavit?* Verùm hæc rigidior justò Stoica disciplina non admittit.

Οὐκ ἄξιον ζῆν μὴ ἐνεργουμένῳ τούτῳ] Hoc est qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 485. *A.* de Philosophis qibusdam: Ἀνείκα ἔνλογον ἐκαγωγὴν τῷ σπυδαίῳ συγχωρῆσαι, εἴ τις τῶ πράσσειν ἄτω τηρήσειεν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἐπιλελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philosophi, ut liceat animam justa de cavssa educere, si qis ab agendo adeo fuerit remotus, ut nulla spes ei amplius relqa sit actionis.*

Ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν] Ità *l.* 5. §. 29. τοῦ ζῆν ἔξιθι. & de

* ἢ f. μενὴς, * ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκῃ, ἅμα [a] ἵλεως τοῖς ἐκπεμένοις.

a L.2. §.3.

b Sup. §.41. §. 48. Μέμνησο, ὅτι [b] ἀκαταμάχητον γίνεται
c L.7. §. 28. τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν [c] εἰς ἑαυτὸ συστραφῇ [d] ἀρκε-
d Sup. §. 7. θῇ ἑαυτῷ, [e] μὴ ποιῆσαί τι ὃ μὴ θέλει, [f] κἂν ἀλό-
e L. 5. §.29. l.10. §.33. γως ᾠηθῇ πράξειν. τί οὖν ἐστιν ᾧ [g] ὅταν τις μετὰ λόγου πε-
f L.11. §. 3. g L.5. §.18. ριεστεμμένως κρίνῃ φέρει πιθανῶς; Ἀφὸ τοῦτο ἀκρό-
h L.1. §.9. πολίς ἐστιν [h] ἡ ἐλευθερία παθῶν ἀμάχητος. ἰδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν
i L.11. §.36. [i] ἀνάλωτος λοιπὸν ἂν εἴη. ὁ μὲν οὖν μὴ ἑωρακὼς τοῦτο, ἀμαθής. ὁ δὲ ἑωρακὼς καὶ μὴ καταφεύγων, ἀτυχής.

k L.7. §.64. §. 49. [k] Μηδὲν τοιοῦτον σαυτῷ λέγε, ὧν

æqo animo, qo modo excederes si id agere daretur, simul etiam obstantibus ipsis propitius.

§. 48. Memineris, inexpugnabilem fieri mentem, qando in se contracta, ipsa se contenta manet, dummodo nil faciat qod ipsa nolit, tametsi non ratione, sed obstinatione merâ instructa sit. qid ergò futurum est, si ratione in consilium adhibitâ considerate de re aliqâ sententiam tulerit? propterea arx est qædam mens perturbationibus immunis. neqe enim aliud ullum habet homo hoc validiùs communitum præsidium, ad qod ubi confugerit, in nullius potestatem possit deinceps venire. hoc qi non videt, imperitus; qi videt, nec eò recipit se, infelix est.

§. 49. Nihil ulteriùs tecum reputa, qàm qod

ANNOTATIONES.

Constantio Ammianus *l.* 22. *Abiit è vita.* & de Theodosio Ambrosius *Epitaph. Abiit, non obiit.* Cicero *Tusc. l.* 5. *Mihi quidem in vita servanda videtur illa lex, qa in Gracorum convivio obtinetur, Aut bibas, inqit, aut abeas* (ἢ πίθι, ἢ ἄπιθι) *aut enim fruatur aliqis cum aliis voluptate potandi, aut nè sobrius in vinolentiam vinolentorum incidat, antè discedat. Sic injurias fortuna, qas ferre neqeas, diffugiendo relinqas.* Et subjungit: *hac eadem, qa Epicurus, totidem verbis dicit Hieronymus.* Non soli ergò Stoici istiusmodi dictabant. Seneca *Epist.* 91. *In eum mundum intravimus, in qo bis legibus vivitur. Placet? pare. Non placet? qacunqe vis, exi.* & *Epist.* 70. *Hoc est unum, cur de vita non possimus qeri. bono loco res humana sunt, qod nemo nisi vitio suo miser est. Placet? vive. Non placet? licet eò reverti, unde venisti.* Epictetus *l.* 1. *c.* 24. Τὸ δὲ ἀφέλιμον, μίμνησο, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος. ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ ἀρέσκῃ τὸ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι οὐκ ἔτι παίζω. καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα οἵαν τοιαῦτα, εἰπὲ, οὐκ ἔτι παίζω, ἀπαλλάττου. μίμνει δὲ, μὴ θρήνει. *Qod autem caput est, memento apertam esse januam. ne sis pueris timidior: sed ut illi dicunt, cùm re aliqâ non amplius delectantur, se diutius non lusuros esse; sic* & *tu, cùm qadam ejusmodi esse videbuntur, ubi te diutius esse lusurum negâris, recedito: sin manseris, lamentari noli.* sed vide *ad l.* 3. §. 1.

Ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν] Xylander avt Casavbonus qid hîc legerint, havd est facile conjectu. Neqe enim verba, prout habentur, exhibere possunt, qod avt iste avt ille reddidit. Ego opinor legendum, ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν. *discedas è vita invenis.* id est, *placido animo, qomodo* & *is solet discedere, qi id qod volebat assecutus est; simulqe propitio etiam adversus illud qodcunqe id fuerit, qod obstiterat tibi, qò minùs id qod volebas efficeres.*

§. 48. Ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *suprà* §. 41. Flaccus *carm. l.* 2. *od.* 1.

Et cuncta terrarum subacta,
Prater atrocem animum Catonis.

de qo verè viro Seneca ampliùs *de constant. Sap. c.* 1. & 2. qi & *ibidem c.* 6. *Bona viri sapientis solidis* & *inexpugnabilibus munimentis præcincta sunt. Non Babylonis illi muros contuleris, qos Alexander intravit. Non Carthaginis avt Numantia mœnia, non unâ manu capta; non Capitolium arcemve. Habent illa hostile vestigium: illa qa sapientem tuentur, à flamma* & *ab incursu, tuta sunt: nullum introitum præbent, excelsa, inexpugnabilia, Diis aqa.* Philo *de viri boni libert. pag.* 879. *E.* ex Zenonis sententia. Ὅτι θᾶττον ἀσκὸν βαπτίσαι τις πλήρη πνεύματος, ἢ βιάσαιτο τὸν σπουδαῖον ὑπτιῶν ἄκοντα δέσαι τι τῶν ἀδυλήτων. ἀνίνδοτος γὰρ καὶ ἀήττητος ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασι παγίοις ἐτύρωσε. *Facilius esse utrem inflatum mergere, qàm qemvis virum probum invitum ad aliqid agendum cogere, nam invictus animus, rationis rectæ placitis confirmatus cedit nemini.* Seneca *de sap. constant. cap.* 4. *Qid igitur? non erit aliqis qi sapienti facere tentet injuriam? tentabit, sed non perventuram ad eum. Majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus est, qàm ut ulla vis noxia usqe ad illum vires suas perferat. Etiam cùm potentes,* & *imperio editi,* & *consensu servientium validi, nocere ei tentent; tam citra sapientem omnes eorum impetus deficient, qàm qa nervo, tormentisve in altum exprimuntur, cùm extra visum exiluerunt, citra cælum tamen flectuntur. Qid tu putas, cùm stolidus ille rex multitudine telorum diem obscurâsset, ullam sagittam in solem incidisse? avt demissis in profundum catenis Neptunum potuisse contingi? Ut cælestia humanas manus effugiunt,* & *ab bis qi templa diruunt, avt simulacra conflant, nihil divinitati nocetur: ità qicqid fit in sapientem protervè, petulanter, superbè, frustrà tentatur.* qia scilicet mens inconcussa manet, nec animum istorum qicqam attingit; ut Philo suprà, & Marcus istîc. Ità Epictetus Dissert. *l.* 4. *c.* 5. Δύναταί τις τὴν προαίρεσιν τὴν σὴν βλάψαι; εὐδαμῶς. τί οὖν ἔστι ταράσσῃ; ὑχὶ δὲ παρελθὼν εἰς μέσον κηρύσσεις, ὅτι εἰρήνη ἄγεις πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι ποιῶσι, καὶ μάλιστ' ἐκείνων καταγελᾷς ὅσοι σε βλέπουσιν. Ἀνδράποδα ταῦτα οὐκ οἶδεν, οὐδὲ τίς εἰμι, οὐδὲ πῶς μοι τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ καλόν. ὅτι δὲ πρόσοδος αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐμά. ὕφω καὶ ὀχυρὰν πόλιν οἰκοῦντες καταγελῶσι τῶν πολιορκούντων. Νῦν ὅτοι τί πρᾶγμα ἔχουσιν ἐπὶ τῷ μηδενί; ἀσφαλὴς ἐστιν ἡμῖν τὸ τεῖχος. τροφὰς ἔχομεν ἐπὶ πάμπολυν χρόνον, τὴν ἄλλην ἅπασαν παρασκευήν. ταῦτά ἐστι τὰ πόλιν ὀχυρὰν καὶ ἀνάλωτον ποιοῦντα, ἀνθρώπῳ δὲ ψυχὴν οὐδὲν ἄλλο ἢ δόγματα. ποῖον γὰρ τεῖχος ὕτως ἰσχυρόν; ἢ ποῖον σῶμα ὕτως ἀδαμάντινον; ἢ ποία πῆξις ἀσφαλέστερος; ἢ ποῖον ἀξίωμα ὕτως ἀπερίβλητον; πάντα πανταχῇ θνητὰ, ἐνάλωτα, ἐπίσης τὸν ὑπαυδὲν προσέχοντα, πᾶσα ἀνάγκη ταράττεσθαι, κακοπιστεῖν, φοβεῖσθαι, πυθέσθαι, ἀτελεῖς ἔχειν τὰς ὀρέξεις, περιπατητικὰς ἔχειν τὰς ἐκκλίσεις. οἶτα ἐθέλομεν τὴν μόνην ἀσφάλειαν δεδομένην ἡμῖν ὀχυρὰν ποιεῖν; ἐκποσάντες τῶν θνητῶν καὶ ἄλλων, τὰ ἀθάνατα καὶ φύσει ἐλεύθερα ἐκποιεῖν; *Potestne qisqam voluntatem tuam ladere? Neqaqam. Qid ergò adhuc turbaris? non autem progressus in medium proclamas, tibi pacem esse cum omnibus hominibus, qicqid illi agant,* & *eos in primis deridere qi se tibi nocere putant? Mancipia ista sunt: ignorant qis sim, ubi mea bona* & *mala posita sint nesciunt; non patere sibi aditum ad meas opes ignorant. Sic qi munitam incolunt urbem, hostium obsidionem rident. Nunc isti qid sibi frustra facessunt negotium? tuta sunt nostra mœnia, commeatum in longum tempus habemus, omnibus aliis rebus instructi sumus. Hac sunt qa civitatem munitam* & *inexpugnabilem faciunt. Hominis verò animum nihil aliud nisi decreta. Nam qis murus adeo firmus est? avt qod corpus adeò adamantinum? qave possessio tam certa* & *propria? avt qa dignitas ita insidiarum expers? Omnia ubiqe mortalia sunt, fluxa, caduca, expugnatu facilia; qibus qi ullo modo adjungit animum, hunc turbari omnino neceſse est, malè sperare, lugere, irritas habere appetitiones, in ea qa nolit incidere. Et tamen solam eam arcem nobis datam munire nolumus? nec mortalibus* & *servilibus rebus repudiatis, immortales naturáqe liberas comparare?* divina planè hæc.

Εἰς ἑαυτὸ συστραφῆν] vide *l.* 7. §. 28.

Ἀρκεσθῇ ἑαυτῷ] Seneca *Ep.* 87. *Nunqam major est animus, qàm ubi alienа sepositi; &* & *fecit sibi pacem nihil timendo; fecit sibi divitias nihil concupiscendo.* vide *suprà* §. 6. & *l.* 5. §. 14.

Κἂν ἀλόγως παρατάξηται] vide *l.* 5. §. 18. & *l.* 11. §. 3. Epictetus *l.* 4. *c.* 7. Εἶτα ὑπὸ μανίας μὲν δύναταί τις ὕτω διατεθῆναι πρὸς ταῦτα, ἢ ὑπὸ ἔθους οἱ Γαλιλαῖοι. ὑπὸ λόγου δὲ καὶ ἀποδείξεως οὐ δύναται; *Ergò furore qidem sic aliqis affici potest adversus illa* & *consvetudine, ut Galilæi: ratione verò* & *demonstratione non potest.* qod avtem παρατάττεσθαι Marcus hîc, idem Epictetus *l.* 2. *c.* 1. ἀντιτάττεσθαι dixit. Ἐν ᾗ καταχθεὶς, ἐπιδείξεις, τίνα δύναται λογικὴν ἡγεμονικὴν, πρὸς τὰς ἀπρομηρίτους δυνάμεις ἀντιτεξάμενον. *In qo collocatus demonstres qid possit ratio* & *mens, qum se rebus, qæ juris alieni sint, opposuerit.*

Ἀκρόπολίς ἐστιν] Mens, inqit, cujusqe ratione munita est *arx tutissima*, ad qam ubi se qis receperit, in securo jam consistit, verùm tutior nobis & inexpugnabilis revera, ad qam in omni discrimine confugere liceat, *arx* est, de qa Solomon *Proverb. c.* 18. *v.* 10. *Turris robustissima est nomen Jovæ; eò recipit se justus,* & *in tuto collocatur.* Et Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 2. Ἡ βεβαία πίστις, πυργός ἐστι ἰσχυρός. *Fides firma turris est robusta.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πῶς οὖν ἀκρόπολις καταλύεται; ὑ σιδήρῳ, οὐδὲ πυρὶ, ἀλλὰ δόγμασιν. *Qomodo igitur arx destruitur; non ferro, non igne, sed dogmatibus.*

§. 49. Μηδὲν αὐτὸς ἐνδοῦναι ἐπίλεγε] Vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 5. §. 36. & *suprà* §. 40. & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὁ μὲς ἀπίθανον. ἄλλο οὐδέν; οὐδέν. τὸ πλοῖον ἀπώλετο. εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τί γέγονε; [τὸ πλοῖον ἀπώλετο.] εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. τὸ δὲ, ὅτι κακῶς πέπραχεν, ἐξ αὐτῆ ἕκαστον προστίθησιν. *Filius obiit. Aliud nihil? Nihil. Navigium periit. In carcerem ductus est. Qid accidit? In carcerem ductus est. Illud autem de suo qisqe addit, malè cum illo esse actum.* & *c.* 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρᾶται. κακῶς. ἂν τις κυβάσῃται. τί ἐστι τῶν

qod visa primariò renunciaverint. nunciatur tibi, hunc vel illum tibi conviciatum. hoc nunciatum est. non & illud læsum esse te. video, puerulum ægrotare. hoc video. at periclitari, non video. hoc igitur modo in primo visis consiste semper, nec ampliùs qicqam eis à te intus adjicias, & nihil tibi accidit, qod commoveat te. vel adjicias potiùs aliqid, ut qi rerum omnium, qæ in modo isto contingunt, naturam perspectam habeas.

§. 50. Amarus est cucumis: mitte. vepres in via: declina. sufficit. nè pergas dicere, *Quare autem in mundo ista sint?* ludibrio enim futurus es homini scientiæ naturalis perito, perinde ac fabro avt sutori, si huic vitio verteres, qod eorum qæ conficit ramenta ac segmenta in officina ejus cerneres. & illi tamen qò projiciant habent, cùm universi natura nihil extra se habeat; sed, qod in hac ejus arte maximè mireris, cùm se certis terminis circumscripserit, qicqid intra se corrumpi, senescere, ac inutile fieri videtur, in semet convertit, aliáqe ex his ipsis nova producit; adeò ut nec materiâ extraneâ opus habeat, nec qò putrefacta projiciat, desideret. ità contenta manet & loco suo, & materiâ suâ, & arte sibi propriâ.

§. 51. Nec in actionibus langvidus; nec in congressibus turbidus sis; nec in cogitationibus vagus; nec animâ præceps abreptus & temerè exiliens; nec in vita multis implicitus negotiis. occidunt, conci-

αἱ παρεμπεσοῦσαι φαντασίαι ἀναγγέλλουσιν. ἤγγελται, ὅτι ὁ δεῖνα σε κακῶς λέγει. [a] ἤγγελται τοῦτο. τὸ δή, ὅτι βέβλαπται, οὐκ ἤγγελται. βλέπω, ὅτι νοσεῖ τὸ παιδίον; βλέπω. ὅτι δὲ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. ἔστω οὖν μένε ἀεὶ ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδέν σοι γίνεται. μᾶλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς [b] γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων.

a L.4.§.7. 11.
b L.4.§.29. l 7.§.29.66.

§. 50. Σίκυος πικρός. ἄφες. [c] βάτοι ἐν τῇ ὁδῷ. ἔκκλινον. ἀρκεῖ. μὴ προσπείπῃς, τί δὴ καὶ ἐγένετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ πέλεκυος καὶ σκυτέως γελασθείης, καταγινώσκων, ὅτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ [d] ξέσματα καὶ περικόμματα τῶν κατασκευαζομένων ὁρᾷς. καί τοι ἐκεῖνοί γε ἔχουσι πᾶ αὐτὰ ῥίψωσιν. ἡ δὲ τῶν ὅλων φύσις, [e] ἔξω οὐδὲν ἔχει, ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν τῆς τέχνης ταύτης ἐστίν, ὅτι περιέχουσα ἑαυτὴν, πᾶν τὸ ἔνδον διαφθειρεσι καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκεῖν, [f] εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅτι [g] πάλιν ἄλλα νεαρὰ ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ. ἵνα μήτε ὕσιας, ἔξωθεν χρήζῃ, μήτε ὅπου ἐκβάλῃ τὰ σαπρότερα προσδέηται. ἀρκεῖται ἐν καὶ χώρᾳ τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλῃ τῇ ἑαυτῆς καὶ τέχνῃ τῇ ἰδίᾳ.

c L.6.§.36.
d L.3.§.2.
e L.4.§.23. Sup.§.18.
f L.7.§.25.
g L.7.§.23.

§. 51. [h] Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ὀπισύρειν. μήτε ἐν ταῖς ὁμιλίαις φύρειν. [i] μήτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἀλᾶσθαι. μήτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι, ἢ ἐκθόρνυσθαι. μήτε ἐν τῷ βίῳ ἀσχολεῖσθαι. [k] πλείνωσι, κρεανο-

h L.3.§.16.
i L.7.§.66. Sup. §. 13.
k L.7.§.68. Sup.§.28.

τος; λίγε, ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. ἄλλο ἔν ἐδίν; οὐδέν. ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δίδωσιν. [τί ἐστι τοῦτο, ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δίδωσιν. ἄλλο οὐδέν; οὐδέν.] ὅτι δὲ κακόν ἐστι τοῦτο, [τί] ἔξωθεν αὐτῷ δεῖ προσδέεσθαι καὶ προσκαταψεύσασθαι; *At uxor malè me tractat. Rectè. Si qis scisciterur, qid est istud? Dic, Uxor malè me tractat. Nihil ergò aliud? Nihil. Pater nihil mihi largitur. Aliud nihil? Nihil. Id verò esse malum, extrinsecus adjiciendum est, & assingendum mendacium.* Ità enim restaurandus locus ille videtur. Atqe hoc est qod προσδοξάζειν Marcus dixit, *l.* 7. §. 64. προστιθοξάζειν Epictetus. Hoc enim ex Epicteti ejusdem διαλέξεων ab Arriano digestarum *l.* 5. qi jam intercidisse videtur, tanqam Stoicis familiare, & peculiare vocabulum, adducit Gellius *l.* 19. *c.* 1. ubi sapientem dicit objectis visis terrificis ὑ συγκατατίθεσθαι, οὐδὲ προστιθοξάζειν, *nec adsentiri, nec ulteriùs aliqid adjicere, & opinari,* qàm qod visum ipsum renunciat. Neqe enim duo ista, qod Gellius feciss videtur, confundenda prorsus & pro eodem habenda existimem. In hanc eandem sententiam Philemon Comicus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 108.

Μείζω τὰ κακὰ ποιοῦσι πολλοὶ, δέσποτα,
Αὐτοὶ δι' αὐτοὺς, ἢ πέφυκε τῇ φύσει.
Οἷον, τέθνηκεν υἱὸς, ἢ μήτηρ τινί,
Ἢ, νὴ Δί', ἄλλων τῶν ἀναγκαίων γί τις.
Εἰ μὲν λάβῃ τοῦτ', Ἀπίθανε, ἄνθρωπος γὰρ ἦν,
Τοσοῦτον γίγνετ' τὸ κακὸν, ἡλίκον περ ἦν.
Ἐὰν δ' ἀβίωτος ὁ βίος, ὑπ' ἔτ' ὄψομαι,
Ἀπόλωλεν, ἐν ἑαυτῷ ἐὰν τοῦτο σκοπῇ,
Πρὸς τοῖς κακοῖς ἕτερα συλλέγων κακά.
Ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖται, ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.
Here, persæpe homines graviora efficiunt mala
Ipsi sibi ipsis, qàm ea sunt naturâ suâ.
Excessit vitâ natus, avt mater puta,
Avt proxima aliqis ex necessitudine.
Id si qis sic accipiat; Nempe obiit diem
Homo natus; qantum fuerat, tantundem est malum.
Qod si sic; Perist; non tuebor amplius;
Hev vita invita: qi ista secum deputat,
Is ad malum alia sibi consarcinat mala.
At qi rationis cunctæ ad arbitrium vocat,
Is qod dolet deducit, retinet qod juvat.

Grotius. Seneca *Ep.* 78. *Levis dolor est, si nihil illi opinio adjecerit.*

Γνωρίζων] vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 3. & *l.* 7. §. 29.

§. 50. Τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα;] Vide *l.* 6. §. 36. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 6. Ἀλλὰ μύξας μοι ῥέουσι. τίνος δὲ ἕνεκα ἔχεις ἐκεῖνας, ἀνδράποδον, οὐχ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σεαυτόν; τοῦτο δὲ ἔνλογον μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; καὶ πόσῳ κρεῖττον ἀπομύξασθαί σε, ἢ ἐγκαλεῖν; *Sed mucores mihi destillant.*

Qâ ergò gratiâ manus habes, mancipium? nónne ut ipse te emungas? Ergóne consentaneum est mucores in mundo exsistere? At qantò præstat te emungere qàm naturam accusare? vide qæ sequntur. Chrysostomus *Orat. de stat.* 1. Μὴ λέγωμεν, τίνος ἕνεκεν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὰ κωλύματα; διὰ τοῦτο γὰρ συνεχώρησεν, ἵνα σου τὴν προθυμίαν τοῖς πολλοῖς δείξῃ μᾶλλον. *Ne dicamus, cujus gratiâ Deus impedimenta hæc concessit? ideo enim concessit, ut animi tui alacritatem pluribus amplius ostenderes.*

Ἔξω οὐδὲν ἔχει] Hoc est qod Seneca *Ep.* 93. *Omnia qæ usqam erant, clusit; & seipsam sui finem fecit,* de natura principali. Et Empedocles pariter à Plutarcho lavdatus, *de placit. Philosoph. l.* 1. *c.* 18. à Theodoreto *therapevt. l.* 4. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 2. de mundo sive universo,

Οὐδέ τι τῷ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.
Nil est in toto vacuúmve supervacuúmve.

Grotius.

Εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει] vide *l.* 7. §. 23, 25.

§. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπισύρειν] *Fluctuari* Xylander. *tardum & remissum esse* Casavbonus havd malè. Ἐπισύρειν, langvidè agere: tractum ab eqis, qi apud Medicos veterinarios ἐπισύρειν dicuntur, cùm ilia *trahentes langvidè incedunt,* τὰ ὀπίσθια ἑφέλκοντες ἐπὶ τὰ ἔμπροσθια, καὶ ψοφοῦντες, ὥστε ἀλλήλοις συγκρούειν. *Crura posteriora attrahentes ad priora, & ita summoventes, ut propemodum collidant.* utì Aristoteles *histor. animal. l.* 8. *c.* 24.

Κτείνωσι, κρεανομῶσι] Τὸ κρεανομῶσιν propriè de *visceratione* usurpatur, in qa κρέα νέμονται, *carnes distribuuntur.* Homerus *Il.* 1. *v.* 216.

Πάτροκλος μὲν σῖτον ἐλὼν ἐπίνεμε τραπέζῃ
Καλοῖς ἐν κανέοισιν. ἀτὰρ κρέα νεῖμεν Ἀχιλλεύς.
Patroclus qidem panem accipiens mensæ impertiit
Pulcris in canistris: sed carnem distribuit Achilles.

id est, ἐκρεανόμει, indè enim κρεανομῶν, *qi distribuit carnes.* Evstathius *ibidem.* Verum Marcus noster istic aliter accipit, de immanium atqe efferatorum hominum truculentia, qi congenères sibi mactant, ossáqe eorum *diffringunt tanqam ad ollam, carnes in frusta secant, velut ad lebetem:* ut Micheas loqitur, *c.* 3. *v.* 3. qod Cleoni minatur ille in Aristophanis *eqit.*

Περικόμματ' ἐκ σοῦ σκευάσω.

id est, κατὰ μέρη καταχόψω τὸ σῶμα, *in partes corpus discindam. Scholia.* Ità vocabulum usurpavit Constantinus Manasses in *breviario historico de Domitiano pag.* 82.

Διψῶν αἱμάτων καὶ σφαγῶν, μάγειρος τῶν ἀνθρώπων
Κρεανομῶν ἀσυμπαθῶς. —
Sanguinis & cadium avidus, hominum coqus,
Citra commiserationem carnibus humanis dilaniandis deditus.

Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 74. *C.* ubi Penthei disceptionem δύσαγγον κρεανομίαν, *incestam viscerationem* appel-

A *Qâ ergò gratiâ manus habes, mancipium? nónne ut ipse te emungas? Ergóne consentaneum est mucores in mundo exsistere? At qantò præstat te emungere qàm naturam accusare?* vide qæ sequntur. Chrysostomus *Orat. de stat.* 1. Μὴ λέγωμεν, τίνος ἕνεκεν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὰ κωλύματα; διὰ τοῦτο γὰρ συνεχώρησεν, ἵνα σου τὴν προθυμίαν τοῖς πολλοῖς δείξῃ μᾶλλον. *Ne dicamus, cujus gratiâ Deus impedimenta hæc concessit? ideo enim concessit, ut animi tui alacritatem pluribus amplius ostenderes.*

Ἔξω οὐδὲν ἔχει] Hoc est qod Seneca *Ep.* 93. *Omnia qæ usqam erant, clusit; & seipsam sui finem fecit,* de natura principali. Et Empedocles pariter à Plutarcho lavdatus, *de placit. Philosoph. l.* 1. *c.* 18. à Theodoreto *therapevt. l.* 4. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 2. de mundo sive universo,

B Οὐδέ τι τῷ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.
Nil est in toto vacuúmve supervacuúmve.

Grotius.

Εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει] vide *l.* 7. §. 23, 25.

§. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπισύρειν] *Fluctuari* Xylander. *tardum & remissum esse* Casavbonus havd malè. Ἐπισύρειν, langvidè agere: tractum ab eqis, qi apud Medicos veterinarios ἐπισύρειν dicuntur, cùm ilia *trahentes langvidè incedunt,* τὰ ὀπίσθια ἑφέλκοντες ἐπὶ τὰ ἔμπροσθια, καὶ ψοφοῦντες, ὥστε ἀλλήλοις συγκρούειν. *Crura posteriora attrahentes ad priora,* C *& ita summoventes, ut propemodum collidant.* utì Aristoteles *histor. animal. l.* 8. *c.* 24.

Κτείνωσι, κρεανομῶσι] Τὸ κρεανομῶσιν propriè de *visceratione* usurpatur, in qa κρέα νέμονται, *carnes distribuuntur.* Homerus *Il.* 1. *v.* 216.

Πάτροκλος μὲν σῖτον ἐλὼν ἐπίνεμε τραπέζῃ
Καλοῖς ἐν κανέοισιν. ἀτὰρ κρέα νεῖμεν Ἀχιλλεύς.
Patroclus qidem panem accipiens mensæ impertiit
Pulcris in canistris: sed carnem distribuit Achilles.

id est, ἐκρεανόμει, indè enim κρεανομῶν, *qi distribuit carnes.* Evstathius *ibidem.* Verum Marcus noster istic aliter accipit, de D immanium atqe efferatorum hominum truculentia, qi congenères sibi mactant, ossáqe eorum *diffringunt tanqam ad ollam, carnes in frusta secant, velut ad lebetem:* ut Micheas loqitur, *c.* 3. *v.* 3. qod Cleoni minatur ille in Aristophanis *eqit.*

Περικόμματ' ἐκ σοῦ σκευάσω.

id est, κατὰ μέρη καταχόψω τὸ σῶμα, *in partes corpus discindam. Scholia.* Ità vocabulum usurpavit Constantinus Manasses in *breviario historico de Domitiano pag.* 82.

Διψῶν αἱμάτων καὶ σφαγῶν, μάγειρος τῶν ἀνθρώπων
Κρεανομῶν ἀσυμπαθῶς. —
Sanguinis & cadium avidus, hominum coqus,
Citra commiserationem carnibus humanis dilaniandis deditus.

Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 74. *C.* ubi Penthei disceptionem δύσαγγον κρεανομίαν, *incestam viscerationem* appel-

χρεανομῶσι, καπέρδις ἐλαύνουσι. τί οὖν ταῦτα πρὸς τὸ τὴν Διόνυσιαν μένειν καθαρὸν, φρενήρη, σώ-
a Sup.§.1.l. φρονα, δικαίαν; ὅσον [a] εἴ τις φθονερὰς πηγῇ δι-
3.§.4.l.7.§. 15. αυγεῖ καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν, ἡ δ' ὅμως
b L.12.§.1. πάντα τίμιον ἀναβλύουσα. [b] κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, ταχέως διαχεδάσει αὐτὰ καὶ ἐκκλύ-
c L.6.§.30. σει, καὶ [c] ὑδαμῶς βαφήσεται. πῶς οὖν [d] πηγὴν ἀέν-
d L.7.§.59. ναον ἕξεις, καὶ μὴ φρέαρ; φύσα σεαυτὸν πίσης
e L.11.§.9. ὥρας εἰς ἐλευθερίαν, [e] μὴ δ' ὀμενῶς, καὶ ἀπλῶς,
13. καὶ ἀδιημόνως.

f L.4.§.29. §. 52. [f] Ὁ μὲν μὴ εἰδὼς ὅπου ἐστὶ κόσμος, οὐκ οἶδεν ὅπου ἐστίν. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τι πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστὶ κόσμος. ὁ δὲ ἕν τι τούτων ὑπολιπὼν, οὐδὲ πρὸς ὅ, τι αὐτὸς πέφυκεν
g Sup.§.44. εἶπει. τίς οὖν φαίνεταί σοι ε ὁ τὸν τῶν χρωτίνων ἔπαινον φεύγων * ἡ δίων, [ἢ] ὃς οὐδ' ὅπου εἰσὶν, οἵ πα-
*ἡδίων Xyl. Lug. ἢ διώκων f. L. 11. §. 11. νες εἰσι γινώσκουσι;

h L.3.§.4.l. 4.§.3. §. 53. [h] Ἐπαινεῖσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τοῖς τῆς ὥρας ἑαυτῷ καταρωμένου; οὕτως θέλεις ἀν-
i L.5.§.10. θρώπῳ, [i] ὃς οὐκ οἴεται ἑαυτῷ; [k] ἀρέσκῃ ἑαυτῷ,
k L.6.§.16. Sup.§.10. ὁ μεθυόντων ἐφ' ἅπασι χαίρων ἡδονῇ τοῖς πρέπουσι;

l L.6.§.16. l.9.§.8. §. 54. Μηκέτι μόνον [l] συμπνεῖν τῷ περιέχοντι

dunt, diris te devovent. qid hæc obſtant, qo minùs mentem ſerves puram, prudentem, ſobriam, juſtam? qemadmodum ſi qis fonti aſtans limpido ac dulci, conviciis eum inceſſerit, at ille nihilominus laticem potui accommodum fundere non ceſſat. qin & ſi lutum qis fimúmqe injecerit, diſperget citò diluétqe eum, nec eodem inqinabitur. qomodo ergò fieri poteſt, ut fontem perennem in te, non puteum, habeas? ſi uſu aſſiduo libertatem cum æqanimitate, ſimplicitate, modeſtiâ qaſi nativam tibi reddideris.

§. 52. Qi neſcit eſſe mundum, ubi ſit neſcit. qi neſcit ad qid natus ſit, nec qis ipſe, nec qid mundus ſit, novit. qi avtem in horum alterutro deficit, nec ad qid ipſe natus ſit, dicere poteſt: qalis ergò tibi videtur is, qi vanos hominum eorum plavſus vel averſatur vel avcupatur, qi nec ubi ſint, nec qi ſint ipſi, nôrunt?

§. 53. Num in votis habes ab eo lavdari, qi intra horulæ ſpatium ter ſemet execratur? num ei ſtudes placere, qi nec ſibi ipſe placet? avt qomodo ſibi placet, qem omnium ferè, qæ facit ipſe, pœnitet?

§. 54. Curæ tibi deinceps ſit, non tam cum aëre am-

ANNOTATIONES.

pellat: Idémqe de Bacchicis orgiis *ibidem* & ex eodem Evſebius *præpar. l. 2. c. 3.* ex Clementis codicibus emendandus. *Διόνυσον μανιόλην ὀργιάζοντι Βάκχοι, ἀμοφαγίαν τὴν ἱερομανῆ ἄγοντες, καὶ τελίσκουσι τὰς κρεανομίας τῶν φόνων. Bacchum Manolen ſollennibus orgiis celebrant, crudarum carnium helluatione ſacram inſaniam peragentes, ceſarúmqe victimarum partes dividunt.* Eodem ſenſu τὸ κατακρεουργεῖν ab Herodoto uſurpatur, *l. 7. p. 505. D.* ubi de Pytheo Iſchenoi filio, ὃς ἐς τοῦτο ἀντεῖχε μαχόμενος, ἐς ὃ κατακρεουργήθη ἅπας. *qi eouſqe pugnando reſtitit, donec velut in laniena, fruſtatim conciſus eſt:* κατακερματίσθη.

Ὅσον εἴ τις παράσας πηγῇ διαυγεῖ, καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν] Seneca *de benefic. l. 7. c. 31. Non eſt mihi relata gratia. qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores: qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perſeverant. Alius illis objicit negligentiam noſtri, alius iniqitatem, alius illos extra mundum ſuum projicit, & ignavos, bebetéſqe, ſine luce, ſine ullo opere, deſtituit: Alius ſolem, cui debemus, qòd inter laborem qietémqe tempus diviſimus, qòd non tenebris immerſi, confuſionem æternæ noctis effugimus, qòd animum curſu ſuo temperat, & corpora alit, ſata evocat, percoqit fructus, ſaxum aliqod, avt fortuitorum ignium globum, & qidvis potiùs qàm deum, appellat. Nihilominus tamen more optimorum parentum, qi maledictis ſuorum infantium arridens, non ceſſant dii beneficia congerere de beneficiorum avtore dubitantibus: ſed æqali tenore bona ſua per gentes populóſqe diſtribuunt, unam potentiam ſortiti, prodeſſe. Spargunt opportunis imbribus terras, maria ſtatu movent, ſiderum curſu notant tempora, byemes æſtatéſqe interventu lenioris ſpiritûs molliunt; errorem labentium animorum placidi, atqe propitii ferunt. imitemur illos.* Meliúſqe multò Dominus Chriſtus. Matth. *c. 5. v.* 44, 45. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Diligite inimicos veſtros, benedicite iis qi devovent vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis qi vobis ſunt inſeſti, & perſequuntur vos, ut ſitis filii patris illius veſtri, qi eſt in cælo; facit enim ut ſol ſuus exoriatur ſuper malos & bonos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Sive ut Luc. *c. 6. v.* 35. Καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου. ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Et eritis filii altiſſimi; nam ipſe benignus eſt in ingratos & malos.* vide *l. 7. §. 14, 69.* Minus eſt qod de lapide Epictetus *l. 1. c. 25.* qàm qod Marcus hìc de fonte; Παίρασας λίθον λοιδόρει, καὶ τί ποιήσεις; ἂν δὲν τις ὡς λίθῳ ἀκύρῃ, τί ὄφελος τῷ λοιδορουμένῳ; ἂν δ' ἔχει τὴν ἀσθένειαν τοῦ λοιδορουμένου ἐπιβάθραν, τότε ἀνύει τι. *Adſta lapidi, eique conviciare: qid proficies? Si qis ergò ut lapis avdierit,* qam è *ſuis maledictis capiet utilitatem conviciator? Sin conviciator ejus, cui maledicit, imbecillitatem tanqam ſcalas prebenderit, tunc aliqid proficiet.* Ità legò conjunctim, qod codices ſed perperam diviſim ἐπὶ βάθρα exhibent. unde vetus lexicon βάθρα procudit, qod *ſcalam* ſignificet.

Πηγὴν ἀέναον] fontem perennem; qi non fallat, ut torrentes Temæ, Jobi *c. 6. v.* 14, 20. Naſo *remed. l. 2.*

Flumine perpetuo torrens ſolet altiùs ire:
Sed tamen hæc brevis eſt, illa perennis aqa.

A Cotys, apud Antonium *Meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἐώρακα χειμάρρους πολλοὺς μείζους τῶν ἀενάων, ἀλλ' ὀλίγου χρόνου. *Vidi fluvios torrentes perennibus, ſed parvo tempore majores.* Seneca *Ep. 95. Non promittet talem in perpetuum, qi caſu bonus eſt.* facit huc qod de gratia divina, qa ſuos is imbuit, Chriſtus Joannis *cap. 4. v. 14.* Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Fiet in eo fons aqa ſalientis in vitam æternam.*

Φύσα σεαυτὸν] *compone te* Xylander. *gigne te* Caſavbonus. phraſis duriuſcula, & ſyntaxis inſolens. itaqe ſuſpecta mihi lectio. qam tamen ſi retinere libuerit, qia alia commoda non occurrit, malim vertere, *congenitam & qaſi nativam fac tibi uſu atqe induſtriâ jugi libertatem.* In hoc te aſſiduò exerce, ut virB tus qaſi in naturam tranſeat tibi. qod Clemens *Strom. l. 7.* Τῷ ἄρα ἀναπόβλητον τὴν ἀρετὴν ἀσκήσει γνωστικῇ πεποιημένῳ, φυσιοῦται ἡ ἕξις. καὶ καθάπερ τῷ λίθῳ τὸ βάρος, ὕτως τοῦ δὲ ἡ ἐπιστήμη ἀναπόβλητος. *Ei ergò, qi exercitatione profectâ ex cognitione paraverit virtutem, qæ non poteſt amitti, efficitur naturalis habitus. Et ſicut lapidi gravitas, ita hujus ſcientia evadit hujuſmodi, ut amitti non poſſit.*

§. 52. Τίς οὖν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῶν χρωτίνων ἔπαινον φεύγων ἡδίων. ἢ δι ἀδ'] Ità Baſilienſis qod Xylander & Lugdunenſis in ἡδίων verterunt, Xylander ſic reddidit, *uter verò tibi elegantior videtur, is qi plavdentium fugit lavdem, an illi, qi neqe ubi,* C *neqe qi ſint, cognoſcunt?* ergò juxta Xylandrum etiam tranſponenda fuerint verba; legendúmqe τί; οὖν ἡδίων φ. σοι. vel τίς οὖν φ. σ. ἡδίων, &c. Caſavbonus qid legerit, havd eſt conjectu proclive. cæterùm ἢ illud in clavſula noviſſima excludit. Sic enim vertit; *Qalem ergò cenſes illum eſſe, qi tanqam rem momenti alicujus proponit ſibi ſtrepitum plavſumqe hominum, qi nec ubi ſint, nec qi ſint, ipſi nórint.* Forſan, φεύγων ἢ διώκων fuerit, ut *l. 11. §. 11.* Οὔτε φεύγων οὔτε διώκων ὀφθήσῃ. *Eáſque nec fugies amplius, neqe proſeqeris.* ità legendo vel ſic poteſt concipi; *Qalis ergò tibi is videtur, qi vanos hominum plavſus vel averſatur, vel avcupatur;* (fiqidem is ad qid natus ſit non videtur attendere.) *vel iis etiam, qi nec ubi ſint, nec qi ipſi ſint,* D *nórunt?* vel etiam Caſavbonum ſeqendo, qi v. h. p. v. av. v. avc. qi nec ubi ſint, &c. Liceat bona cum lectoris venia, aliam inſuper de loco iſto ſuſpicionem meam proponere. Fieri poteſt, ut Marcus ſcripſerit, ὁ τὸν τῶν χρωτίνων ἔπαινον ἢ εὐφημίαν διώκων, ut ex ἢ εὐφημίαν, illud φεύγων ἢ enatum ſit: vel etiam ὁ τὸν τῶν χρωτίνων ἢ [ψόγον] φεύγων, ἢ ἔπαινον διώκων, ut ψόγον interciderit, ἢ alterum in proximam clavſulam tranſierit, per excriptoris oſcitantiam. Siqidem ἔπαινον φεύγειν, ſive lavdem vanorum hominum fugere, res eſt lavdis potiùs qàm vituperii. vide *lib. 10. §. 13.* Cæterùm alii viderint. τίς avtem, αὐτὶ τοῦ ποῖός τις frequentius eſt, qàm ut multis moneri opus ſit.

§. 53. Ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ] vide *ad l. 3. §. 4.* Seneca *de* E *tranqill. c. 2. Innumerabiles proprietates ſunt, ſed unus effectus vitii, diſplicere ſibi.* Διαφέροντες γὰρ ἑαυτοῖς (οἱ φαῦλοι) καὶ ἑλίρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Diſſentiunt enim inter ſe, dum alia cupiunt, alia volunt.* Ariſtoteles *Eth. l. 9. c. 4.* Seneca idem *Ep. 102. Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? Non eſt unius una.* Flaccus *Ep. 1.*

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

qaſi dicat, non poſſunt.

§. 54. Συμπνεῖν] Arnobius *l. 2. Auras accipiunt vaporibus & per*

ambiente te conſpirare, qàm menti cuncta ambienti conſentire. neqe enim minùs vis illa intellectualis ubiqe diffuſa eſt & permeat cuivis expoſita qi attrahere eam poteſt, qàm aëria cuilibet qi reſpirationis eſt compos.

§. 55. Generatim malitia mundo non obeſt. particulatim nec alteri cuiqam. huic tantùm eſt noxia, cui conceſſum eſt ab ea immunem eſſe, qandocunqe id ipſe voluerit.

§. 56. Arbitrio meo ex æqo res indifferens eſt arbitrium vicini mei, atqe animula avt caruncula ejus. etiamſi enim qàm maximè alter alterius cavſſà mutuò nati ſimus, mentium tamen noſtrarum cuilibet peculiaris ſua conſtat poteſtas. alioqi vicini mei malitia malum me faceret: id qod Deo non eſt viſum, nè alieni arbitrii eſſet miſerum me facere.

§. 57. Sol defundi videtur, & ubiqe qidem diffe-

ἀέρι, ἀλλὰ ἤδη καὶ [a] συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. διὰ γὰρ ἥττον ἡ νοερὰ δύναμις πάντῃ κέχυται καὶ ἀφικνεῖται τῷ σπᾶσαι δυναμένῳ, ἢ περ ἡ ἀερώδης τῷ ἀναπνεῦσαι δυναμένῳ. a L. 9. §. 1. l. 10. §. 21.

§. 55. Γενικῶς μὲν, [b] ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον. ἡ δὲ καθ' μέρος, [c] οὐδὲν βλάπτει τὸ ἕτερον. [d] μόνῳ δὲ βλαβερά ἐστι τούτῳ, [e] ᾧ ὑπῆρξεν αὐτῆς, ὁπόταν πρῶτον ἄτως θελήσῃ. b L. 5. §. 35. c L. 2. §. 1. l. 4. §. 7. d L. 9. §. 4. e L. 2. §. 11. l. 7. §. 71. l.

§. 56. [f] Τῷ ἐμῷ προαιρετικῷ τὸ τοῦ πλησίον προαιρετικὸν ὁπόσης οὐδιάφορόν ἐστιν, ὡς καὶ τὸ σωδάριον αὐτοῦ, καὶ τὸ σαρκίδιον. καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα [g] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν, ὅμως τὰ ἡγεμονικὰ ἡμῶν ἕκαστον [h] τὴν ἰδίαν κυρίαν ἔχει. ἐπεί τοι [i] ἕτερα μέλλει ἡ τοῦ πλησίον κακία ἐμοῦ κακὸν εἶναι. [k] ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ, ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν. f L. 5. §. 20. l. 6. §. 32. g L. 2. §. 1. Inf. §. 59. h L. 5. §. 3. l. 12. §. 3. i L. 2. §. 1. l. 5. §. 35. k L. 2. §. 11. 10. §. 13.

§. 57. [l] Ὁ ἥλιος καταχεῖσθαι δοκεῖ, καὶ πάντῃ l L. 12. §. 30.

ANNOTATIONES.

per ambitum reciprocatas reddunt; & nos ſpiritum conſimiliter, & reſpiramus commeatibus crebris. vide *l.* 9. §. 8.

Συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ] i. e. Deo ſive numini divino, conſentire; qod ὁμογνώμονα εἶναι dixit, *lib.* 9. §. 1. συνιέναι *l.* 10. §. 21.

Πάντῃ κέχυται καὶ διαπεφοίτηκε] animam mundi, ſive mentem, vult in omnia diffuſam, & permeantem univerſa; de qa *ad l.* 4. §. 40. eam Deum eſſe agnoſcunt Stoici ipſi; qem & Jeremias *c.* 23. *v.* 24. ait, *cælum & terram implere: intra* nimirum *omnia, nec incluſum; extra omnia, nec excluſum*; ut Hildebertus *in ſymbol.* Unde dictum Empedocli, *Deum eſſe ſphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nuſqam.* Trithemius *ad Cæſar. q.* 1. qanqam Joannes Gerſon *ſuper Magnificat. conc.* 3. ſupplendum monet; *niſi in ſeipſo.* Cæterùm Julius Scaliger *de ſubtil. exerc.* 363. *Triſmegiſtum, ſed peſſimè, dixiſſe, Deum eſſe, cujus medium in centro, circumferentia ubiqe.* Optimè Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infuſus, & circumfuſus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.*

§. 55. Οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον] ità *l.* 5. §. 35. τίς δὲ βλάπτει τὸ κοινόν; *communitatem autem qis laſerit?*

Οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον] vide *ad l.* 2. §. 1.

Μόνῳ δὲ βλαβερόν ἐστι] Malitia ſive vitium, habenti ſolummodo malum eſt, & domino ſuo duntaxat nocet. Hierax Pythagoricus in *lib. de juſtitia* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ὁ κακοήθης αὐτὸς πρὸ τῶν ἀδικεῖσθαι μελλόντων ἑαυτὸν ἀγνοῶν ἀδικεῖ. ἓν μὲν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἀδικούμενον ἐκ παντὸς ἡ ψυχή. τὸ δὲ ἀδικεῖν, καὶ ἐπιβουλεῦον ἡ κακία, καὶ ἐν τῷ ἀδικεῖντι, καὶ καθὰ τῷ ἀδικουμένῳ. ἀλλὰ τὸν μὲν ἔλαττον, (βλάπτει,) τὸν δὲ πλεῖστον. ἔλαττον μὲν τὸν ἀδικεῖσθαι μέλλοντα, πλεῖστον δὲ τὸν ἀδικεῖν διανούμενον. ἐπεὶ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς κίνησιν λαμβάνει καὶ τὴν ἐπαρσιν. ἐγειρομένη τοίνυν, τὸν τεκόντα πρῶτον ἀναπτει, καὶ πρὶν τεκεῖν ἐν ταῖς ὠδῖσι φλέγει, καὶ διέξοδα λυμαίνεται, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς ἰῷ χρώζει δυσποιῷ τῇ βαφῇ. ὅτε γὰρ τῷ πυρὶ τὴν τεκεῖσαν ὕλην διελθεῖν δυνατὸν [πρὸς] τὴν τῶν ἄλλων λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι. ὅτω καὶ πᾶς ἄδικος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γίνεται, πρὶν εἰς ἄλλους ἀφικέσθαι. *Quandoqidem autor injuriæ ignorat ſeipſum ladi pro aliis qibus nocere ſtudet, intelligat qod duplex eſt injuſtitia. Una ſine pars eſt noſtri, qa ſemper ab omnibus ſic affectis injuriam accipit, nempe ipſa anima. Id autem qod injuriam facit, inſidiaſqe molitur, eſt malitia, qa ab autore incipiens, in illum qi afficitur redundat. Sed ipſum autorem injuriæ illatæ, avt inferre cogitantem, plurimùm ladit, minùs eum qi injuriam accipit. Ab autore enim principium ſit motus & excitatio. Intùs verò concitata injuria parturientem primùm incendit, ac anteqam pepererit, inflammat prurigine, tranſienſqe ladit, & veneno ſuo pertinaci tinctura imbuit. Qemadmodum enim ignis non poteſt præteritâ ſine damno materiâ, in qa primùm conceptus eſt, priuſqam prorſus ipſam conſumat, ad aliorum noxam converti. Ita qivis injuſtus malitiam ſuam primus experitur, anteqam in alios emittat.* Itaqe efferos hoſce animi affectus, ſive πάθη, Themiſtius *Orat. qinqen.* confert σκιροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρέμενα καὶ δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ᾗ ἐντέτηκε. *ſcirrhis morbis, ipſam primò afflictam animam, cui intabuerant, conſumentibus.* ità ſiqidem Pantinus locum corruptum dubio procul cenſet reſtituendum. cætera forſan feliciter ſatis: ultimum illud ᾗ ἐντέτηκε, qod ille vertit, *cui intabuit*, minùs placet, malim ᾗ ἐντέτοκε, *cui innaſcitur*; qemadmodum Ariſtophanes *Veſp.* Νόσον ἀρχαίαν ἐν τῷ ποδὶ ἐντετοκυῖαν. *morbum veterem pedi innatum.* Seneca *Ep.* 81. *Minimum ex neqitia leviſſimumqe ad alios redundat: qod peſſimum ex illa eſt, & (ut ità dicam) ſpiſſiſſimum, domi remanet, & premit habentem. qemadmodum Attalus noſter dicere ſolebat, Malitia ipſa maximam partem veneni ſui bibit. Illud venenum, qod ſerpentes in alienam perniciem proferunt, ſine ſua continent, non eſt huic ſimile: hoc habentibus peſſimum eſt.* Verùm ulteriùs iſtis Marcus noſter progreditur. Maleficus qiſqe ſe primùm, ſe præcipuè lædit, inqiunt illi: ſe ſolùm, iſte. Veneni ſui maximam partem exorbet ipſe, ajunt illi, totum prorſus, iſte. vide *infrà* §. 59.

Ὁπόταν πρῶτον ἄτως θελήσῃ] In ipſius, inqit, eſt arbitrio, qamprimum ipſe voluerit, malitiam ſuam deponere. vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 7. §. 71. Seneca *Hippolyt.* 1. 2.

Pars ſanitatis, velle ſanari fuit.

Ità Jacſonus noſter *in ſymbol. part.* 2. *l.* 2. *c.* 6. §. 3. *pars eſt morbi nolle ſanari: pars ſanitatis; velle ſanari.* Secùs nimirum, qàm in corporis affectibus. οὐ γὰρ, εἰ βούλονται ὑγιαίνειν, ὑγιαίνουσιν. *non enim, ſi velint ſanari, ſanantur.* Ariſtoteles *Eth. Eudem. l.* 7. *c.* 2. Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 19. Οὐ γὰρ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων ἐσίν ἰδεῖν, ἄτω καὶ ἐπὶ τῆς προαιρέσεως. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωματικῶν, ἀκλινητά ἐστι πολλάκις τὰ τῆς φύσεως πάθη. ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλ' ἔστι πολλάκις θελήσαντα καὶ τὸν φαῦλον μεταβαλέσθαι αὐτομολῆσαι καὶ γενέσθαι καλὸν, καὶ τὸν καλὸν ῥᾳθυμήσαντα πρὸς τὴν κακίαν ἐξολισθῆσαι. ἐπεὶ οὖν αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν εἰργάσατο ὁ τῶν ὅλων θεὸς, — οὐκ ἀνάγκην ἐπιτέθηκεν, ἀλλὰ τὰ φάρμακα καταλλήλα ἐπιθεὶς, ἀφῆκεν ἐν γνώμῃ τῇ κάμνοντος κεῖσθαι τὸ πᾶν. *Non enim ſicut in corporalibus vulneribus videri ſolet, ita & in voluntate eſt. Nam in corporalibus naturæ affectiones ſæpe immobiles ſunt, in voluntate autem non ita ſe res habet. Sæpe enim ſi voluerit, etiam qi malus eſt, mutatur, & fit bonus: & qi bonus, per ignorantiam excidit, & fit malus. Qia ergò liberi arbitrii eſſe noſtram naturam fecit omnium Dominus, neceſſitatem non imposuit, ſed congruis remediis appoſitis totum jacere in ægrotantis ſententia dimittit.* vide *ad l.* 10. §. 13.

§. 56. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] vide *lib.* 2. §. 1. & *infrà* §. 59.

Ἡ τοῦ πλησίον κακία ἐμοὶ κακόν] vide *ſuprà* §. 50. & *l.* 4. §. 43. Epictetus *l.* 3. *c.* 18. Τί σοι καὶ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ; *Qid tibi cum alienis malis?* & *c.* 24. Τὴν δ' ὑσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἄξιον, τὸν κηδόμενον ἡμῶν καὶ πατρικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις. *Naturam verò bonorum & malorum, ut eo dignum meruit, qi nos curaret, & patriâ ſolicitudine tueretur, in propriis collocavit.* ubi reſtituenda vocula una qæ intercidit, θεὸς, ut τῷ δὲς, qod præceſſerat, reſpondeat, & ἐκ τοῦ κοινοῦ ſupplendum ὁ θεός.

Οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ] vide *l.* 2. §. 11.

Ἵνα μὴ ἐπ' ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 25. Οὐ δύναται ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. *Nihilo magis per alium in malo eſſe potes, qam in vitio.* Seneca *Epiſt.* 70. *Bono loco res humanæ ſunt, qòd nemo niſi vitio ſuo miſer eſt.* Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 18. Οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἀθλίους ποιῆσαι δυνήσεται, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ποιήσωμεν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ μακαρίους, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ἐργασώμεθα μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. *Nemo enim nos poterit facere miſeros, niſi nos ipſos fecerimus. ſicut certè neqe beatos, niſi Dei gratiâ nos ipſos fecerimus.* vide *l.* 10. §. 13.

§. 57. Ὁ ἥλιος καταχεῖσθαι δοκεῖ] Simile qiddam de Deo & mente humana, Seneca *de beat. vit. c.* 8. *Mundus cuncta complectens, rectórqe univerſi Deus, in exteriora qidem tendit, ſed tamen in totum undiqe in ſe redit. idem noſtra mens faciat: cùm ſecuta ſenſus ſuos, per illos ſe ad externa porrexerit, & illorum & ſui potens ſit, & in ſeſe revertatur.* Et *Epiſt.* 41. *Qemadmodum radii ſolis contingunt qidem terram, ſed ibi ſicut unde mittuntur: ſic animus magnus, & ſacer, & in hoc demiſſus ut propiùs divina noſſemus, converſatur qidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ: illinc pendet, illuc ſpectat, ac nititur:*

τῇ γὰ κέχυ), ἐ μὲν ἐκκέχυ). ἡ γὰρ χύσις αὐτῆ πίσις ἐςίν. ἀκτῖνες γὰρ αἱ αὐγαὶ αὐτ, ὅσπ ἐκλέγεσ λέγον). ὁπῖον δέ πἐςιν ἀκτίς, ἴδοις ἂν εἰ ἀφέπτιν στενὸ εἰς ἐσκιασμένον οἶκον τὸ ἀφ' ἡλίκ φῶς

a Inf. §. 60. εἰσδυόμενον θεάσαιο, γίνε) γὰρ [a] καὶ ὧδέ, καὶ ὥσπερ ἀφαιρεῖται δὴ πρὸς τὸ στερέμνιον, ὅ, ἂ ἂν ἀ-

b L. 10. §. 33 παντήσῃ, διὰ διέρχον τὸν ἐπέκεινα ἀέρα. [b] ἐνταῦθα ἢ ἔςη, καὶ ἐ κατώλισθεν, ἐδὲ ἔπεσε. τοιαύτῃ δὲ τῇ λύσιν καὶ ἀφέχυσιν τῆς ἀμυσίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς

c L. 6. §. 50. l. 8. §. 32. l. 10. §. 12. ἴσχυσιν, ἀλλὰ πάσιν, καὶ [c] πρὸς τὰ ἀπαντῶντα πο-λύμαπα, μὴ βίαιον μηδὲ ῥαγδαίαν τῇ ἐπέρεσιν ποιεῖσθαι. μηδὲ μὲν καταπίπλειν, ἀλλὰ ἴσαδ, καὶ ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ σερήσ τ αὐγῆς, τὸ μὴ ἀφαπέμπειν αὐτῇ.

§. 58. Ὁ τ θάνατον φοβούμε, ἤτοι ἀναισθη-

d L. 7. §. 32. Sup. §. 25. σίαν φοβεῖ), ἢ αἴσθησιν ἑτέραν. ἀλλ' [d] εἴτε ἀκίτ ἀίσθησιν, ἐδὲ κακῶ τιν ἀισθήσῃ. εἴτε ἀλλοιοτέραν ἀίσθησιν κ]ήσῃ, ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ, καὶ ζῆν ἐ παύσῃ.

funditur, nec effunditur tamen. illa enim diffusio est extensio tantum. itaqe ab extendendo radii ejus nomen sortiti sunt. cujusmodi verò res sit radius, perspicere licet, si per angustum aliqod foramen lumen à sole profectum in domicilium tenebricosum subingredi videris. rectâ enim procedit, & refringitur qodammodo, ubi corpus aliqod solidum occurrerit, qod aërem ultrà non admittit. ibi avtem consistit, & nec delabitur, nec decidit. talem ergò mentis solutionem & diffusionem esse oportet, non effusionem utiqe, sed extensionem, qæqe adversùs obvia qælibet impedimenta non violentam & impetuosam collisionem adhibeat, nec etiam decidat, sed consistat, & illustret qicqid eam admiserit. privabit enim semet splendore illius, si qis eam non transmiserit.

§. 58. Qi mortem formidat, vel sensûs extinctionem, vel aliusmodi aliqem sensum formidat. atqi, si sensum nullum prorsùs habueris, nec tali qicqam sensurus es; sin sensum aliusmodi, animal aliusmodi futurus es, nec vivere desines.

§. 59.

ANNOTATIONES.

nostris tanqam melior interest. Minutius in *Octav. Deo cuncta* A *plena sunt: ubiqe non tantùm nobis proximus, sed infusus est. in solem adeò rursùs intende. Cœlo affixus est; sed terris omnibus sparsus est, pariter præsens ubiqe interest, & miscetur omnibus.*

Οὐ μὴν ἐκκέχυτα] De sole itidem Julianus *Orat.* 2. Τὸ φῶς δὲ ἐδεὶς αὐτὸν ἀφαιρεῖτα. ἀλλ' ὑδὲ αὐτὸς αὐτὸν ἀφαιρεῖτα φωτὸς, τὴν σελήνην ἐξ ἐναντίας ἑαμένην περιλάμπων, καὶ μεταδιδοὺς αὐτῇ τῆς ἀυτῆ φύσεως. ὑδὲ τὸν μέγαν καὶ θαυμασὸν τοῦτον κόσμον ἐμπλήσας * ἀυλῆς [ἀυτὴν vulg. ἀυτῇ emendant perperam.] καὶ ἡμέρας. ὑκοῦν ὑδὲ αὐτὸς αὐγοειδὴς ἀρετῆς μεταδιδοὺς ἄλλῳ, τῷ μεταδοτίνῃ μᾶλλον ἴχνη ἰφάνη ποτί. *Illius tamen lucem auferre nulla vis potest. Sed nec ipsemet suâ se luce spoliat, quin lunam objectam ex adverso collustrat, ac naturam qodammodo suam cum ea communicat. Neqe porrò cum ingenti illi & admirabili mundo lucem ac diem impertit. Ita & vir bonus, cùm alterum virtutis suæ participem facit, nihilo qam antea minùs possidet.* De face pariter Tatianus ad Græc. *pag.* 145. Ἀπὸ μιᾶς δαδὸς ἀνάπτεται μὲν πυρὰ πολλὰ, τῆς δὲ πρώτης δαδὸς διὰ τὴν ἔξαψιν τῶν πολλῶν δαδῶν οὐκ ἐλαττῶται τὸ φῶς. *Ab una face alia multa qidem accenduntur, nec tamen prima facis lux minuitur propter plures inde accensas.* Qod Ennius apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Homo, qi erranti comiter monstras viam,
Qasi lumen de suo lumine accendat, facit:
Nihilo minùs ipsi lucet, cùm illi accenderit.

Ἀκτῖνες ἀπὸ τῦ ἐκτείνεσθαι λέγονται] In notationibus ludere, & conatu parùm felici, Chrysippo Stoicisqe solenne fuit. Marcus istic ἀκτῖνας dici vult solis radios παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ab *extendendo*; minùs probabiliter. Neqe enim solent præpositiones in deductis hac ratione immutari. Meliùs Grammatici παρὰ τὸ ἄγειν deducunt: ἄγω, ἄξω, ἦχα, ἦγμαι, ἦκται, ἀκτίς. Neqe enim Etymologo accedo derivanti παρὰ τὸ ἄγω, τὸ φέρω, ὅτι πάνυ ἐκτεταμένη (qod & Marcus istic) πάνυ φέρεται. Malim παρὰ τὸ ἄγειν ἤτοι ἀγνύειν, τὸ κλάειν. i. e. frangere: unde & ἀκτὴ litus, ad qod undæ allisæ franguntur, & ἀκτῖνες solis radii, qòd πρὸς τὸ στερέμνιον ut Marcus loqitur, i. e. *ad corpora solida refringantur.*

Πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα] Seneca *Epist.* 92. *Sed qadam soli qoqe obstant. At solis vis & lux integra est etiam inter opposita: & qamvis aliqid interjaceat, qod nos prohibeat ejus aspectu, in opere est, cursu suo fertur. qoties inter nubila luxit, non est sereno minor, nec tardior qidem; qoniam multum interest, utrùm aliqid obstet tantum, an impediat. Eodem modo virtuti opposita nihil detrahunt. non est minor, sed minùs fulget: nobis forsitan non aqè apparet ac nitet; sibi eadem est, & more solis obscuri, in occulto vim suam exercet. hoc itaqe adversùs virtutem possunt calamitates, & damna, & injuria, qod adversùs solem nebula.*

Ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον] Iren. *adv. hæres. lib.* 4. *c.* 28. *qi in lumine sunt, non ipsi lumen illuminant, sed illuminantur & illustrantur ab eo.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει] Corpus opacum solis radios non admittendo, lucis beneficio sese privat. soli nihil detrahit. ità qi officium suum præstanti se opponunt, bono, qo frui poterant, se privant, avtori sive actori nihil obsunt.

§. 58. Ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται, ἢ ἄλλην τινὰ ἑτέραν] Frigidum sanè, frivolúmqe nimis adversùs mortis metum solamen; *avt nullum es post mortem sensum habiturus, avt aliusmodi qàm nunc habes.* Hoc est, qòd Seneca *Epist.* 82. *adversùs mortem missuta jaculari; fabulâ leonem excipere.* potest enim & sensus, qi nunc est, manere, manebitqe improbis, ut tamen aliusmodi cruciatus persentiscant, qàm dum hìc viverent, unqam experti fuerint.

Ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ] nihil hoc est necesse.

Τῦ ζῆν ἐ παύσῃ] Atqi hoc est ipsum miseriarum omnium cumulus & culmen; qòd improbis ἄπαξ ἀποθανεῖν ἀπόκειται. *ad Hebr. c.* 9. *v.* 27. *semel tantùm mortem obire liceat.* qod Sophocles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 120.

Θανεῖν γὰρ οὐκ ἔχ τοῖς ἀνοήτοις δίς.
Namqe homini eidem bis datum non est mori.

Post mortem semel obitam, in morte secunda, qæ sic dicitur B *Apoc. c.* 20. *v.* 14. qâ ζῶντες ἐβλήθησαν εἰς λίμνην τῦ πυρὸς τὴν κεκαμένην ἐν θείῳ, *vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure, ibidem c.* 19. *v.* 20. iteratò mori non detur. Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 5. alludens ad illud Esajæ *cap.* 26. *v.* 24. & Marci *c.* 9. *v.* 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur. Horreo vermem mordacem & ignem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis,* & *vitâ morientis. Hac est secunda mors, qa semper occidit, nunqam pereccidit. qis det illis semel mori, ut non moriantur in æternum? qi dicunt montibus, Cadite super nos,* & *collibus, Operite nos.* (*Luc. c.* 23. *v.* 30. & *Apoc. c.* 6. *v.* 16.) *qid nisi mortem mortis beneficio, avt fugere, avt evadere volunt?* deniqe, *invocabunt mortem,* ait, & *non veniet.* Apoc. *c.* 9. *v.* 6. *Qàm miserum est avtem,* ut Adrianus Imperator olim, *mortem optare,* & *mori non posse?* sive, ut chorus apud Senecam *Agamem.* 3. 2. C

O qàm miserum est nescire mori!

Imò, *qid miserius, qàm,* qod Bernardus *ibidem, semper velle qod nunqam erit,* & *semper nolle qod nunqam non erit? Non est dubium multò fore deterius his qi sic erunt; qàm his qi omnino non erunt.* Idem *in Cant. Serm.* 35. siqidem *anima in eo statu posita,* & *beata esse perdit,* & *esse non perdit. qa ex re cogitur semper, ut* & *mortem sine morte,* & *defectum sine defectu,* & *finem sine fine patiatur: qatenus ei* & *mors immortalis est,* & *defectus indeficiens,* & *finis infinitus.* Gregorius Romanus *Dialog. l.* 4. *c.* 45. sive, ut idem, si utriusqe avtor idem, *in Job. l.* 9. *cap.* 48. *Fit ergò miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; qia* & *mors semper vivit,* & *finis semper incipit,* & *defectus deficere nescit.* Ità, *erunt illæ homines semper in morte, ac per hoc nunqam viventes; nunqam mortui, sed sine fine morientes: vita morituri,* & *morti sine fine victuri. Nunqam avtem erit homini pejus in morte, qàm ubi erit mors ipsa sine morte.* Augustinus *de civit. Dei l.* 13. *c.* 11. & *Homil.* 16. Atqe hoc Joannes Chrysostomus opinatus est voluisse Apostolum, *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 3. *v.* 15. cùm diceret, Σωθήσεται, οὕτω; δὲ ὡς διὰ πυρός. *Servabitur, ita tamen ut per ignem,* ac si σώζεσθαι ὡς διὰ πυρὸς, idem sit qod *in* πυρὶ σώζεσθαι. Verùm aliud prorsùs illud est, de qo videatur Josephus Scaliger *notis ad N. T.* Cæterùm hinc qerelæ illæ apud Jobum *cap.* 3. *v.* 18. *Cur erumnoso lux amplius datur,* & *vita amaris animo protrahitur? qibus mortem postulantibus non adest illa, qamvis eam pro thesavris abditissimis requirant: qi lætarentur ac pro gavdio exultarent, si sepulcrum adire avt repetere liceret.* Et Avsonius *Idyl.* 15. D E F

— *Juturna reclamat,*
Qò vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? sic Caucasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Jovem, data sit qòd vita perennis.

Ità, qòd Plinius *l.* 25. *c.* 3. *Ea vita conditio est, ut mori vitam opti-*

§. 59. Homines alter alterius cavſſâ nati ſumus. itaqe avt doce, avt ſuſtine.

§. 60. Aliter ſagitta, aliter mens fertur. mens enim tam cùm cavet, qàm cùm conſiderat, rectâ fertur, nec minùs ad ſcopum ſibi propoſitum tendit.

§. 61. In mentem alterius cujuſqe deſcende; ſed & in tuam ipſius deſcendere qemlibet patere.

§. 59. a Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. b δίδασκε οὖν, ἢ φέρε.

§. 60. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νοῦς φέρεται. ὁ μὲν τοι νοῦς, ὅταν εὐλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν στρέφηται, c φέρεται καὶ αὐτὸ ἁπλῶς * ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. 61. d Εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. παρέχει * ᾗ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν.

a Sup. §. 56. l. 9. §. 1.
b L. 1. §. 28. l. 9. §. 11.
c L. 6. §. 16. Sup. §. 57.
* ἧττον s. τ. π. [καὶ] εἰσί. μὲν [πίφυκεν] f.
d L. 9. §. 17.
* - ἔχειν Boot.

ANNOTATIONES.

optimi portus ſit; ſiqidem ut Philemon apud Stobæum *tom. 2. tit. 122.*

Θανεῖν ἄριστόν ἐστιν, ἢ ζῆν ἀθλίως.
Satius eſt mori, qàm vivere infeliciter.

Et Sophocles:

Τὸ μὴ γὰρ εἶναι κρεῖσσον, ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Non eſſe præſtat qippe qàm malè vivere.

Et Æſchylus *Ixione*:

Ζωῆς πονηρᾶς θάνατος εὐπορώτερος.
Τὸ μὴ γενέσθαι δ' ἐστίν, ἢ πεφυκέναι
Κρεῖσσον, κακῶς πράσσοντα. ——
Laboriosâ ætate mors felicior:
Natúmqe non fuiſſe, qàm eſſe exiſtimo
Melius viro illi, ſæva cui toleranda ſunt.

qantò magis ea ſi æterna fuerint, & in æternum ſubeunda: qomodo idem in *Prometheo*:

—— κρεῖσσον εἰσάπαξ θανεῖν,
Ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
—— *ſatius eſt ſemel mori,*
Qàm trahere miſeros, vita qot numerat, dies.

Hoc eſt, qod Chriſtus Dominus, Matth. *c.* 26. *v.* 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *Bonum erat homini illi, ſi natus non fuiſſet.* Cui ego credere malim, qàm viro eruditiſſimo, qi in contrarium contendit, deterioris conditionis eſſe, omnino non eſſe, qàm eſſe in miſeria pœnæ interminatæ. Rectiùs ſolidiúſqe Lyſias *adv. Phaniam* ab Athenæo *l.* 12. *p.* 551. *E.* lavdatus: ubi Cyneſiam acerbiſſimè perſtrinxerat. Ὡς ἀσεβέσταλον ἁπάντων καὶ παρανομώτατον ἀνθρώπων γεγονέλαι, καὶ τοιοῦτα περὶ θεὸς ἐξαμαρτόνλα, ἃ τοῖς ἄλλοις αἰσχρὸν ἐστι καὶ λέγειν. *Ut omnium hominum ſceleratiſſimum, & contra leges qàm maximè facientem, & in deos ea ſcelera patrantem, qa vel oratione turpe ſit aliis proſeqi.* Nec non congerrones illius. Ἀντὶ Νεμεσιαστῶν Κακοδαιμονιστὰς σφίσιν αὐτοῖς τὄνομα θεμένης, ὡς τῶν θεῶν καταγελῶντας. *Pro Nemeſiaſtis Cacodæmoniſtarum nomen aſſumentes, & deos irridentes.* ſubjicit ſtatim, Ἐκείνων μὲν ὧν ἕκας ἀπώλετο, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς τοιούτους. τοῦτον δὲ ὑπὸ πλείστων γινωσκόμενον οἱ θεοὶ ὕτως διέθεσαν, ὥστε τοὺς ἐχθροὺς αὐτὸν βούλεσθαι ζῆν μᾶλλον ἢ τεθνάναι, παράδειγμα τοῖς ἄλλοις. *Eorum qiſqe, ut ſceleſtos æqum fuit, periit. Hunc verò notùm qàm plurimis dii ſic affecerunt, ut inimici vivere qàm mori potius illum exoptent, exemplo futurum aliis.* Τὸ μὲν γὰρ ἀποθανεῖν, ἢ καμεῖν νομίμως, κοινὸν ἅπασιν ἡμῖν ἐστιν. τὸ δ' ὕτως ἔχουλα τοσοῦτον χρόνον διατελεῖν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκοντα μὴ δύνασθαι τελευτῆσαι τὸν βίον, τούτοις μόνοις προσήκει τοῖς τὰ τοιαῦτα, ἅπερ ὕτος, ἐξημαρτηκόσιν. *Vitam qidem certè cum morte commutare, & res adverſas, qamvis juſti ſimus, perpeti, commune ac publicum eſt nobis omnibus: at qotidie morientem è vita non poſſe diſcedere, eorum tantum eſt, qi in deos, qod iſte, commiſerint.* Spectant horſum illa Senecæ *Medeâ* 5.

Jas. *Infeſta memet perime.* Med. *Miſereri jube.*

Et *Agamemn.* 5. 3.

E. *Concede mortem.* C. *Si recuſares, darem:*
Rudis eſt tyrannus morte qi pœnam exigit.
E. *Mortem aliqid ultra eſt?* C. *Vita, ſi cupias mori.*

Sed & Svetonii illa de Tiberio *lib.* 3. *c.* 61. *Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeò leve ſupplicium putabat, ut cùm audiſſet unum ex reis, Carnubium nomine, anticipâſſe eam; exclamaverit, Carnubius me evaſit. Et in recognoſcendis cuſtodiis precanti cuidam pœna maturitatem, reſpondit; Nondum tecum in gratiam redii.* Deus certè cum morti æternæ addictis nunqam in gratiam eſt deinceps rediturus, utpote qibus interminetur (nec vanæ ſunt minæ Dominicæ) *& memoriam certiſſimam damnandorum, & oblivionem pleniſſimam damnatorum*; utì diſertè Ruffinus; videndus *Comment. in Oſeam l.* 1. *ad c.* 1. *v.* 6. Frigidum ergò ſolamen, vitam non deſituram, ubi morte ipſâ poteſt eſſe vita millies multò acerbior.

§. 59. Ἀλλήλων ἕνεκεν] vide *ad lib.* 2. §. 1. & *ſuprà* §. 56.

Δίδασκε ἢ φέρε] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 6. §. 25. Varro *Satyr. Menipp.* de mariti officio; referente Gellio *l.* 1. *c.* 17. *Vitium uxoris avt tollendum, avt ferendum eſt. qi tollit vitium, uxorem commodiorem præſtat: qi fert, ſeſe meliorem facit.* Malè avtem Xylander δίδασκε *diſce*: imò, *doce, corrige, evince, redargue.*

§. 60. Καὶ ὅταν εὐλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν στρέφηται] Xylander & Caſavbonus τὸ εὐλαβεῖσθαι καὶ περὶ τὴν σκέψιν στρέφεσθαι, eodem referunt, cùm diverſas & diſparatas A mentis operationes deſignari, καὶ ὅταν illud bis poſitum clarè ſatis oſtendat. Non eſt itaqe iſtic τὸ εὐλαβεῖσθαι *cavtum eſſe*, qod neqe ſimpliciter unqam, opinor, ſignificat; ſed *cavtè agere*, ſive *cavtè in re aliqa verſari*: hoc avtem in loco potiùs, *declinare*, ſive *cavtè defugere*. Sicut Latinis *mętuere*, pro, *cavendo fugere & effugere*. Flaccus *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Illum aget pennâ metuente ſolvi
Fama ſuperſtes.

i.e. ſolvi cavente, & cavendo effugiente, nè ſolvatur. & *l.* 3. *Od.* 11.

Qa velut latis eqa trima campis,
Ludit exultim, metuitqe tangi.

B i.e. tactum declinat. ità Græcis: τὸ εὐλαβεῖσθαι, *cavtè declinare, averſari, fugere.* Iſocrates *ad Demon.* §. 9. εὐλαβοῦ τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν. i.e. *averſare, declina criminationes, etiam falſas.* Plato *polit. l.* 2. Εὐλαβούμενοι πενίαν ἢ πόλεμον. *Fugientes pavpertatem avt bellum. Mens*, inqit, *ſecus qàm ſagitta avt jaculum fertur.* Sagitta namqe non rectà fertur ubi à ſolidiore materia, in qam inciderit, reſilit; ſed nec cùm ſcopum petit remotiorem, qàm ut rectà permeando aſſeqi poſſit. Mens avtem *& cùm declinat aliqid, & cùm in rei alicujus conſideratione volutatur*, ad qam ea neceſſariò reqiritur, etiam tunc qoqe *ad ſcopum ſibi propoſitum rectà fertur* nihilo minùs qàm cùm avt proſeqitur aliqid, avt cum conſideratione vel C omiſſâ, vel peractâ, jam rem ipſam aggreditur.

Φέρεται κατ' ἰνθὺ] vide *lib.* 6. §. 16. & *lib.* 10. §. 11. *rectà* ſcilicet *mens* utrobiqe *fertur*, tum qia *rationis rectæ ductum* utrobiqe *ſeqitur. l.* 7. §. 55. & *l.* 5. §. 14. tum qia *viâ breviſſimâ & expeditiſſimâ* etiam tunc qoqe *procedit. l.* 4. §. 51.

Οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν] ità Baſilienſis & Lugdunenſis, qod Xylander reddidit, *rectà tamen fertur ingredi in principem cujuſvis partem.* Verùm nec grammaticam ſyntaxin iſta ſatis ſuſtinent, nec contextûs verbis, prout exhibentur, reſpondent. Ego Marci verba & luxata & mutilata ſuſpicor; legendúmqe exiſtimo: φέρεται καθ' ἰνθὺ· εἶδεν ἧττον ἐπὶ τὸ προκείμενον. καὶ εἰσιέναι [πίφυκεν] εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑτέρου, &c. Cæterùm D. Bootius & Mericus Caſavbonus poſtrema iſta à ſuperioribus ſejungunt, & ab εἰσιέναι novam ordiuntur periocham, qæ monitum contineat, inſpiciendi, ac conſiderandi mentes aliorum, qale & illud eſt. *l.* 7. §. 62. & l. 9. §. 17. hoc ſi admittere libuerit, legendum παρίχειν, non παρίχει, in clavſula ultima, qod & Bootio viſum eſt.

§. 61. Παρίχει δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι] Hoc eſt qod *l.* 3. §. 8. dixerat; Οὐδὲ ἐμφωλεῦον. *Neqe qod latebras reqirat.* & *l.* 10. §. 9. Οὐχὶ κρυπτόμενον. *Nec abſconditum.* Iſtorum avtem, qorum proxime mentionem feceram, de loci iſtius conſtitutione, in ſententiam jam deſcendo prorſus: ductus nimirum Epicteti iſtis, qæ Marci mentem apprime explicant. *ex Diſſert. l.* 3. *c.* 9. Ἐπὶ ἱερεῖς. Συνέβαλον Ἐπικτήτῳ, ὡς λίθῳ, ὡς ἀνδριάντι. εἶδες γάρ με, καὶ πλέον οὐδέν. ἄνθρωπος δὲ ὡς ἀνθρώπῳ συμβάλλει, ὁ τὰ δόγματα αὐτοῦ καταμανθάνων, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὰ ἴδια δεικνύων. καλάμαθέ μου τὰ δόγματα, δεῖξόν μοι τὰ σά. καὶ ὕτω λίγε συμβεβηκέναι μοι. ἐλίγξωμεν ἀλλήλους. εἴ τι ἔχω κακὸν δόγμα, ἄφελε αὐτό. εἴ τι ἔχεις, θὲς εἰς τὸ μέσον. *Deinde dices, congreſſus ſum cum Epicteto tanqam cum lapide, tanqam cum ſtatua. Vidiſti enim me, præterqæ nihil. Hominem verò ut hominem convenit, qi decreta illius perveſtigat, viciſſimqe ſua demonſtrat. Cognoſce decreta mea, oſtende mihi tua: tum dicito te mecum eſſe congreſſum. Alter alterum arguamus. Si qod habeo pravum dogma, eripe illud: ſi qod habes, affer in medium.* Hoc eſt qod Marcus εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. παρίχειν δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν. *In mentem alterius cujuſqe deſcende: ſed & in tuam ipſius deſcendere qemlibet patere.* Aliud eſt qod Heſychius in *aſceticis c.* 1. §. 23. Ὥσπερ ὁ κρατῶν ἔσοπλρον ἐν χειρὶ, μέσον δὲ, εἰ τύχοι, πολλῶν ἰσάμενος, ἀλανίζων τῷ ἐσόπλρῳ, βλέπει μὲν τὸ ἴδιον πρόσωπον ἀκριβῶς, βλέπει δὲ καὶ ἄλλων τῶν ἐγκυπλόντων ἐν τῷ ἐνὶ ἐσόπλρῳ. ὕτως ὁ δι' ὅλου ἐγκύπλων εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, βλέπει μὲν τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐν αὐτῇ, βλέπει δὲ καὶ τὰ μέλανα πρόσωπα τῶν νοητῶν Αἰθιόπων. *Sicut qi ſpeculum manu tenet, ſtans fortè in medio multorum, oculos in ſpeculum defigens, ſuam qidem qalis ſit faciem videt: videt verò etiam faciem illorum, qi in idem ſpeculum proni incumbunt: ita qi per omnem vitam ſedulus ſuum ipſius cor inſpexerit, videt qidem in illo ſui ipſius conſtitutionem, videt verò etiam æthiopum intelligibilium nigros vultus.* Aliud & qod Ambroſius *Offic. l.* 3. *c.* 16. de amicis: *oſtendamus illi nos pectus noſtrum, & ille nobis aperiat ſuum.*

LIBER IX.

a L.2.§.1.l. 8.§.59. Ὁ Ἀδικῶν ἀσεβεῖ, a τῆς γὰρ τ' ὅλων φύσεως καταστάσεως τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἄλληλα κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δ' μηδαμῶς,

b L.6.§.40. ὁ b τὸ βέλημα παύτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τιμὴ πρεσβυτάτην τ' θεῶν. ἡ γὰρ τ' ὅλων φύσις,

c L.7.§.9. ὄντων ἐστὶ φύσις. c τὰ δὲ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. ἔτι δ' καὶ ἀληθεια αὕτη ὀνομάζεται καὶ τ' ἀληθῶν ἁπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατῶν ἀδικεῖ. ὁ δ' ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τ' ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀκοσμεῖ, μαχόμενος τῇ τ' κόσμου φύσει. μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τ' ἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος παρ' ἑαυτόν. ἀφορμὰς γὰρ προειλήφει παρὰ τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας ἐκ

d L.8.§.26. δίδου τί ἐστι νῦν d διακρίνειν τὰ ψευδῆ ἀπὸ τ' ἀληθῶν καὶ μάλιστα

e L.2.§.11. f L.6.§.16. 41. e ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, f τὰς δ' πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. f ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον, μέμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύ-

QUI injustè agit, impiè agit. cùm enim universi natura animalia rationalia sui invicem gratiâ condiderit, ut sibi invicem pro cujusque dignitate prosint, nec ullâ ratione sibi invicem obsint, qi naturæ placitum hoc violat, impiè prorsus agit adversùs numinum omnium antiquissimum. etenim universi natura, rerum est omnium natura. omnia avtem qæ existunt necessitudine qâdam mutuâ sunt sibi invicem conjuncta. sed & eadem, qæ natura, veritas qoqe nuncupatur; éstqe prima omnium qæ vera sunt, causa. itaqe qi sciens volens mentitur, impiè agit, in qantum fallendo injustè agit; qi nolens nesciúsqe, in qantum universi naturæ dissentit, & in qantum mundi ordinem pulcrè compositum infringit, dum mundi naturæ adversatur. adversatur enim, qi, qantum in se est, ad ea qæ veritati adversa sunt, fertur. à natura siqidem subsidia jam olim acceperat, qibus neglectis factum est, ut falsa à veris nunc dignoscere neqeat. Qin etiam, qi voluptates, tanqam qæ sint bonæ, sectatur, dolores, tanqam qæ mala sint, fugit, impiè hic qoqe agit. necesse est enim, ut is qi sic affectus fuerit, de rerum natura sæpe conqeratur, qasi

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἀδικῶν ἀσεβεῖ] Nihil hoc axiomate est paginæ sacræ, pietatíqe Christianæ magìs consentaneum. Siqidem ut Joannes Apostolus *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 21. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, (τοῦ Θεοῦ) ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Hoc præceptum habemus ab eo, ut qi diligit Deum, diligat etiam & fratrem suum.* Et Christus Dominus apud eundem *Evang. c.* 13. *v.* 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους; καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. *Præceptum novum do vobis, ut alii alios diligatis, sicut ego dilexi vos.* Unde Pavlus *ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. *Divinitus estis docti, ut diligatis alii alios.* Proinde caritatis justitiæque qisqis legem violat, pietatis etiam læsæ eodem nomine tenetur, qia voluntatem divinam transgressus deprehenditur. Optimè Dio Prusæus *Orat.* 3. *pag.* 45. absqe hoc, qòd Deos pro Deo dixerit. Εἰναι γὰρ ἐναγεῖς καὶ ἀλιτηρίους, οἱ μόνον τοὺς ἱερὰ συλῶντας, ἢ λέγοντάς τι βλάσφημον περὶ τῶν Θεῶν. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς τι δεινὸν, καὶ ἀδίκως, καὶ ἀκρατεῖς, καὶ ἀνοήτους, καὶ καθόλου τοὺς ἐναντίον τι πράττοντας τῇ τε δυνάμει καὶ βουλήσει τῶν Θεῶν. *Esse enim impios & sceleſtos, non solum qi templa spoliant, aut conviciis Deos incessunt: sed multò magis qi timidi sunt, & iniqi, atqe intemperantes, fatuique, & breviter qicunqe contrarium qid faciunt & potentiæ & voluntati Deorum.* Potest his adjici, qod cumprimis huc facit, & Philonis illud *de Decalog.* 1. *ad leg.* 7. *pag.* 763. *A.* Ὁ κλέπτων τινὰ, ἴσα καὶ ἱεροσυλίᾳ ἔνοχος ἂν, τὸ ἱερώτατον τῶν τοῦ Θεοῦ ἀναθημάτων σεσυληκώς. τί γὰρ σεμνότερον ἢ ἀνώτερον ἀνάθημα ἀνθρώπου; *Qi alienum occidit, sciat se committere sacrilegium, sublatâ è possessione Dei re sacratissimâ. Qid enim tam religiosum, tam sacrum est qàm homo?* Et *de legib. special. Orat.* 2. *pag.* 789. *D.* Ὅτομα μὲν ἀνδροφονία, καλεῖται δὲ κλέπτων ἄνθρωπον ἐπιθημίζεται. τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἐστὶν ἱεροσυλία, καὶ ἱεροσυλιῶν ἡ μεγίστη. διότι τῶν ἐν κόσμῳ κτημάτων καὶ κειμηλίων οὐδὲν οὕτε ἱεροπρεπέστερον, οὔτε θεοειδεστέρον ἐστιν ἀνθρώπου, παγκάλης εἰκόνος παγκαλὸν ἐκμαγεῖον, ἀρχετύπου λογικῆς ἰδέας παράδειγμα τυπωθέν. τὸν οὖν ἀνδροφόνον εὐθὺς ἀσεβῆ, καὶ ἀνοσιουργὸν ὑπολητέον. *Qi hominem occidit, appellatur homicida, sed re verâ est sacrilegus, & qidem insignis, qippe qi perpetravit sacrilegium maximum, sublatâ è mundo re pretiosissimâ sacratissimáqe: qando nihil est Deo tam simile, qàm hoc sigillum pulcerrimum expressum è matrice pulcerrima, ad exemplar idea rationalis effictum. Ergò qilibet homicida confestim pro impio sceleratóqe habendus est.* Qod & latiùs cum Marco protelat Solomon *Proverb.* c. 14. *v.* 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus.* & c. 17. *v.* 5. *Qi subsannat pauperem, probro afficit opificem ejus.* & ulteriùs adhuc *c.* 14. *v.* 21. *Qi contemnit proximum suum, peccator futurus est.* hoc est, Qi hominem qemvis facto, dicto, cogitato, manu, lingvâ, mente læserit: is coram Deo, & adversus Deum ipsum admissi peccati reatu obstrictus tenebitur. Evmæus Ulyssi Odyss. ξ.

Ξεῖν' ἔ μοι θέμις ἐστ' οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι,
Ξεῖνον ἀτιμῆσαι. πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. ——

Hospes, non mihi fas est, neqe si pejor te veniat,
Hospitem contemnere: ab enim Jove sunt omnes
Hospitésqe pauperésqe.

Sed & Clemens Romanus *recogn. l.* 5. ubi simulacrum cultores introduxerat impietati suæ velamentum istud prætexentes; *Nos ad honorem invisibilis Dei imagines visibiles adoramus.* Respondet: *Falsissimum. si enim verè velitis Dei imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo Dei imaginem coleretis, in omni enim homine est imago Dei.* Mox ubi varia caritatis ac misericordiæ opera recensuerat; *Hæc in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qi ista non fecerit, contumeliam imagini divina intulisse credatur.* Clemens Alexandrinus ad *Hortatorii* exitum *pag.* 76. *A.* ipsissimis ferè Marci verbis; εἰ γὰρ ἀπὸ τρόπου φιλοσόφων παῖδες, πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἀνόητοι, ἀνοσιουργεῖν καὶ ἀσεβεῖν νομίζουσιν. *Non ab re enim philosophi, qacunqe stulti faciant, ea impiè gerere, & impios esse existimant.*

Ἕνεκεν ἀλλήλων] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 5. §. 30.

Τὴν πρεσβυτάτην τῶν Θεῶν] τὴν τῶν ὅλων φύσιν. vide *ad l.* 4. §. 23. qam & τὴν ἀλήθειαν postea indigitat. καὶ τῶν ἄλλων ἀληθῶν ἁπάντων πρώτην αἰτίαν. prout avtem *natura naturans*, (ut scholæ lingvâ loqamur) ità & *prima veritas* Deus est. אלהים אמת i. e. *Deus veritas*, dictus Jeremiæ *c.* 10. *v.* 10. non אמת אל duntaxat i. e. *Deus veritatis. Psalm.* 31. *v.* 5. cujus itidem *lex* & *sermo*, אמת *Psal.* 119. *v.* 142. non λόγος ἀληθείας tantùm, Jacob. *c.* 1. *v.* 18. sed ἀληθεια qoqe, *veritas* ipsa. Joan. *Evang. c.* 17. *v.* 17.

Τὰ δέ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα] *Hæc avtem omnia inter se* Xylander. ut idem prorsus valeat utrumqe, τὰ ὄντα καὶ τὰ ὑπάρχοντα. at Casavbonus, *qicqid nunc est ad id qod priùs fuerat, initiúmqe illi dedit.* ut τὸ ὑπάρχον hîc idem sit qod τὸ ὑπάρξαν. Sicut & τὸ ὑπάρχειν in illis usurpatur, qæ *ad lib.* 2. §. 10. lavdavimus. Utrumvis constare potest. illud simplicius videtur.

Ὁ ψευδόμενος ἀσεβεῖ] *Falsa*, inqit, *qisqis loqitur, impietatis est reus*; sive volens id, sive nolens fecerit. Si volens sciénsqe; qia fallere vult. Fallere avtem est injustitiæ pars. si nolens, qia rerum naturæ veritatíqe adversatur. Videantur Avgustini *de mendacio*, & *contra mendacium*, *ad Consentium*, scripti libelli.

Ἀφορμὰς] *occasiones* Xylander. *instinctus & opportunitates* Casavbonus. Malim, *subsidia & adminicula à natura accepit*, ità usurpavit Xenophon Oeconomico. Ὁρῶμεν ἐπιτήμας τινὰς ἔχοντας καὶ ἀφορμὰς, ἀφ' ὧν δύνανται αὔξειν τὰς οἰκίας. *& adminicula qadam unde rem familiarem augere possint.* Demosthenes. Χρήματα οὐκ ἔχοντι παρ' ὑμῶν, οὐδ' ἀφορμὴν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ. *Nec subsidium ullum ad bellum.*

Ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τὰς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ.] Seneca *Epist.* 74. *Ab hoc discede judicio, (ut ullum præter virtutem bonum putes.) non pietas constabit, non fides. Multa utramqe præstare cupienti patienda sunt, ex his qa mala appellantur; Multa impendenda ex his qibus indulgemus, tanqam bonis.* & *Epist.* 76. *Si hanc opinionem receperis, aliqid bonum esse præter honestum, nulla non virtus laborabit, nulla enim obtineri poterit, si qidqam extra se respexerit.*

Μέμ-

qasi ea bonis malísqe præter meritum utriusqe aliqid attribuat; cùm mali sæpenumero voluptatibus diffluant, eísqe rebus, qibus eæ comparantur, abundent; boni contrà in dolore versentur, atqe in casus ejusmodi, qi dolorem solent parere, incidant. adhæc, qi dolorem timet, eorum aliqid timebit, qæ in mundo necessariò futura sunt. hoc est avtem impium. & qi voluptatem sectatur, injuriam inferendo non abstinebit. hoc avtem apertè impium. oportet avtem, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, (nec feciſſet utiqe utraqe, nisi ad utraqe se ex æqo haberet) adversùs hæc eadem eum pariter esse ex æqo affectum, qi naturæ ductum seqi desiderat, qo naturæ consentire possit. qicunqe ergò adversùs dolorem & voluptatem, vel mortem & vitam, vel gloriam & ignominiam, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, non ex æqo afficitur, impiè hunc agere liqidò constat. per hoc avtem qod dicitur universi naturam istis ex æqo uti, intelligo ista ex æqo evenire ex serie qadam rerum prodeuntium sibíqe invicem succedentium juxta antiqissimum qendam providentiæ motum, qo à principio illa ad hanc rerum omnium ordinationem & adornationem se contulit, cùm rationes qasdam rerum futurarum apud se concepisset, & facultates qasdam existentiarum, transmutationum, & successionum istiusmodi fœcundas discreviſſet.

§. 2. Gratius eqidem foret, ut priùs defungeretur qispiam, qàm mendacitatem, simulationem, luxum, fastum delibâsset. secundus avtem ab hoc gradus, horum satur saltem emori præoptet,

σῇ, ὡς παρ' ἀξίαν τι ἀπονεμόσῃ τοῖς φαύλοις, καὶ τοῖς ασεβέσιν. Διὰ τὸ πολλάκις τοὺς μὲν φαύλους ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ ποιητικὰ τούτων κτᾶσθαι. τοὺς δὲ ασεβεῖς, πόνῳ, καὶ τοῖς ποιητικοῖς τούτου φεύγειν. ἔτι δὲ ὁ φοβούμενος τοὺς πόνους, φοβηθήσεταί ποτε τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ. τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. ὅ, τι διώκων τοὺς ἡδονάς, [a] οὐκ ἀφέξεται καὶ ἀδικεῖν. τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. χρὴ δὲ πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (ἀ γὰρ ἀμφότερα ἐπίσης, εἰ μὴ πρὸς ἀμφότερα ἐπίσης εἶχε) πρὸς ταῦτα καὶ [b] τοὺς τῇ φύσει βουλομένους ἕπεσθαι, [c] ὁμογνώμονας ὄντας, [d] ἐπίσης διακεῖσθαι. ὅσις ἂν πρὸς πόνους καὶ ἡδονάς, ἢ θάνατον καὶ ζώην, ἢ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, οἷς ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς οὐκ ἐπίσης ἔχει, δῆλον ὡς ασεβεῖ. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τῇ κοινῇ φύσιν, ἀντὶ δὲ κατὰ τὸ [e] συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἑξῆς γινομένοις, καὶ ἐπιγινομένοις ὁρμῇ τινι [f] δεχαίᾳ τῆς προνοίας, [g] καθ' ἣν ἀπό τινος δεχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τινὰ δὲ τινὰ διακόσμησιν, συλλαβοῦσά τινας λόγους τῶν ἐσομένων, καὶ δυνάμεις γονίμους ἀφορίσασα, ὑποστάσεών τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

§. 2. Χαμαιτέρα μὲν ἦν ἀνδρὸς [h] ἄγλυσον ψευδολογίας, καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. τὸ δ' ἐν [i] κορεσθέντα γε τούτων [k] ἀποπνεῦσαι, δεύτερος πλοῦς,

a L. 11. §. 18.
b L. 3. §. 12. l. 6. §. 55. l. 10. §. 15.
c L. 8. §. 54. l. 10. §. 21.
d L. 11. §. 16.
e L. 2. §. 11. l. 6. §. 34.
f L. 11. §. 20.
g L. 7. §. 75. Inf. §. 28.
h L. 3. §. 8.
i Inf. §. 37.
k L. 5. §. 4.

*ἢ

ANNOTATIONES.

Μίμφισθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει] vide *l.* 6. §. 6. 40. vide & piorum etiam hac in parte qerelas. *Psalm.* 73. & Jerem. *c.* 12. Sed & qerelis istiusmodi occurrentes; Senecam *de provid. c.* 2. & Salvianum *de gubernat. Dei. l.* 1. *c.* 2. Πῶ δὲ καὶ ὅσιον ἀπεύχεσθαι τὸ βελήσει θεοῦ γενόμενον; *Qomodo verò sanctum esse qeat qæ voluntate Dei fiunt, ea deprecari?* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Itaqe qod Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τὸ σύνολον, ἐκεῖνα μεμνῆσθαι, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ᾖ τὸ ευσεβὲς καὶ συμφέρον, οὐ δύνατον σωθῆναι τὸ ευσεβές. *Illud omnino meminisse oportet, nisi in eadem re & pietas & utilitas collocetur, non posse pietatem conservari.* Idémqe *enchir. c.* 30. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ ευσεβές. ὥστε ὅσις ἐπιμελεῖται τοῦ ὁρίγεσθαι ὡς δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ευσεβείας ἐπιμελεῖται. *Ubi utilitas, ibi etiam est pietas. Qamobrem qi id dat operam, ut sic appetat & aversetur, qemadmodum decet: is eádem operâ & pietati dat operam.* & ibidem. Τῆς περὶ τοὺς θεοὺς ευσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα κοσμικῶς καὶ δικαίως. καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ ἕπεσθαι πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς σοφίας γνώμης ἐπιτελουμένοις. ὕτω γὰρ οὔτε μέμψῃ ποτὲ τοῖς θεοῖς, οὔτε ἐγκαλέσεις, ὡς ἀμελοῦσιν. ἄλλως δὲ οὐκ οἷόν τε τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἀποσῇς τῶν ἐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὡς ἂν γε τὶ ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακὸν, πᾶσα ἀνάγκη ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλῃς, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλῃς, μέμψασθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. *Religionis erga Deos immortales præcipuum illud esse scito, rectùs de eis habere opiniones: ut sentias & esse eos, & bene justéqe administrare universa: parendum esse eis, & omnibus iis, qa fiant, acqiescendum: & seqenda ultro, ut qa à mente præstantissima regantur. Sic enim nec incusabis eos unqam, nec ab eis negligi te conqereris. Aliter avtem id fieri neqit, qam si iis, qa in potestate nostra non sunt, relictis, tam bona qam mala, in iis qa in nobis sita sunt collocâris. Nam si qid illorum senseris esse bonum avt malum, aliter certè fieri non poterit, qin cum iis frustratus fueris qa velles, & in ea qa nolles incideris, & culpes & oderis illarum rerum avctores.*

Ὁμογνώμονας ὄντας] Qod *l.* 8. §. 54. συμφρονεῖν & *l.* 10. §. 21. συνιέναι dixit.

Τοῖς ἐπίστης] vide *l.* 2. §. 11.

Ὁρμῇ τινι δεχαίᾳ τῆς προνοίας] Vide *ad lib.* 7. §. 75.

§. 2. Ἄγευστον ψευδολογίας] ità Origenes *adv. Celsi. l.* 1. Τῆς κακίας ἄγευστον. *Immunis ab omni vitio.* Sed de Christo. At malitiæ & pravitatis expertem prorsus excedere qi detur, cùm eâ intincti etiam, & qidem δυσωπῷ βαφῇ, καὶ ἀπεπλύτῳ, non δυσκαθάρτῳ tantummodo, ex utero in lucem prodeamus. *Psal.* 51. *v.* 5. & 58. *v.* 3. Job. *c.* 14. *v.* 4. Esai. *c.* 48. *v.* 8.

Τὸ δ' ἐν κορεσθέντα γε τούτων] vide *infrà* §. 37. & *ad l.* 5. §. 29. ità Lucretius *l.* 3.

Cur non ut plenus vita conviva recedis?

Flaccus *Sat.* 1.

Rarus, qi exacto contentus tempore vita
Cedit, uti conviva satur. --

Talem tamen profitetur se Seneca *Ep.* 61. *Vixi qantùm satis erat: mortem plenus expecto.* Et Cicero *de senect. Omnino rerum omnium satietas vita facit satietatem. Vita avtem satietas tempus maturum mortis affert. Habet enim natura, ut aliarum omnium rerum, sic vivendi modum.* Verùm *vita satietatem* loquntur illi, *vitii & malitiæ saturitatem* Marcus hîc. Nec minùs istâ qàm illâ expleri patitur, anima pravitate penitiùs infecta. de qa Bernardi illud usurpari potest, *de consider. l.* 5. *Peccatum in anima, atramentum in charta bibula. facilius charta deteritur qàm litura eraditur.* qæqe ut Moses *lib.* 5. *cap.* 29. *v.* 19. *ebrietati sitim adjicere* solet: temulentorum in morem; de qibus Simocattus *Epist.* 52. Διψῶσιν οἱ μέθυσοι ὅταν κορεσθῶσι τοῦ ὕπνου, καὶ σοφίζονται τὴν μέθης ἐπίτασιν. διὰ γὰρ τὴν εἰς ἄκρον ευεξίαν πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν μεταπίπτουσι, περιγινομένου τοῦ ὕπνου τὰς ὑπὸφλυγας καὶ ἐκκαίοντος. *Sitiunt temulenti cùm ad satietatem usqe vino sunt impleti, & ebrietatis vim ebrietate pellunt. Nam è summa optimáqe valetudine in contrariam incidunt, exhilarante vino temulentos & exurente.* Ità de Marco Antonio verba habens Plinius major *l.* 14. *c.* 22. *Ebrius jam sanguine civium, & tantò magis eum sitiens. Namqe & hæc necessitas vitium comitatur: ut bibendi consvetudo avgeat aviditatem: Scitúmqe est Scytharum legati, qantò plus biberint tantò magis sitire Parthos.** Ab hac peccandi, qæ improborum animos occupat, aviditate inexplebili justè fit qod Gregorius *dialog. l.* 4. *c.* 44. *ut culpa qa cum fine perpetrata est sine fine puniatur. Qoniam iniqi ideo cum fine deliquerunt, qia cum fine vixerunt, voluissent utiqe, si potuissent, sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare.*

Ἀποπνεῦσαι] Vide *ad lib.* 5. §. 4. Cypriani nomine *de dupl. martyr. part.* 1. Qamdiu pulmonis officio attrahitur vicissim ac redditur halitus, certum vitæ indicium est: unde loqendi consvetudine *spirare* dicuntur, qi vivunt; & *expirásse* qi vitam finierunt. id qod illîc ἀποπνεῦσαι, *lib.* 4. §. 33. ἐκπνεῦσαι dicitur. eodem sensu Lucianus in *votis pag.* 503. ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπει. *Exhalatâ animulâ abiturus sis.* Et Homerus *Il.* δ'. *v.* 524.

— Θυμὸν ἀποπνεύων.
--- *Animam exspirans.*

Δεύτερος πλοῦς] formula proverbialis; à navtis desumpta: πρῶτος πλοῦς dicitur, ὁ ὕριος, ᾧ τοι ἐξ ὑρίας. cùm *vento favente & adspirante*, navigatio instituitur. δεύτερος πλοῦς, ὅταν ὑρίᾳ ἀποτυχόντες, κώπαις πλείουσι. *qando vento deficiuti, ad remigium se conferunt*, ut docet ex Pavsania Evstathius *ad* extremum *Odyss.* β'. utriusqe simul meminit Synesius *Epist.* 147.

* προηρ. ἡ προσκ. Lug.

* ἢ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ. καὶ ὅπως σε μὴ δὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ὁπόταν ἐξ λοιμοῦ; λοιμὸς γὰρ διαφθορὰ διανοίας, πολλῷ γε μᾶλλον ἥπερ ἡ ἐξ ἀφικνουμένη τότε νόσημα. παιδός τις δυσκρασία καὶ τροπή, αὕτη μὲν γὰρ ζώων λοιμὸς, καὶ ζῶά ἐστιν. ἐκείνη δὲ ἀνθρώπων, καὶ ἄνθρωποί εἰσιν.

qàm improbitati immorari. an nondum experientia tibi ipſa ſvadet, ut è peſte iſta profugias. peſtis eſt enim, mentis corruptio, & pernicioſa quidem magìs ea, qàm aëris hujus circumfuſi intemperies & alteratio ejuſmodi. hæc enim animalium, qâ ſunt animalia; illa hominum lues eſt, qâ ſunt homines.

§. 3.

ANNOTATIONES.

Εἵλκετο ναῦς, καὶ ἀνήγετο πρὸς ἕωρον αὕτη, κώπαις ἐκείνη. *Navis trahebatur, aliàque velis in altum, altera remis deducebatur.* Uſurpavit Plato in *Phileb. pag.* 375. *D.* Καλὸν μὲν, τὸ ξύμπαντα γιγνώσκειν τῷ σώφρονι. δεύτερος δ' εἶναι πλοῦς δοκεῖ, μὴ λανθάνειν αὐτὸν αὑτόν. *Præclara quidem res prudenti viro omnia noſſe. Secunda verò navigatio, proximáque videtur ab eo, ſeipſum minimè latere.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 9. Ἐπεὶ οὖν τῇ μέτρῳ τυχεῖν ἄκρος χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερόν φασι πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα λητέον τῶν κακῶν. *Quoniam igitur medium aſſequi ita exquiſitè difficile eſt: ſecunda, ut inquiunt, navigatione minima ex malis ſumenda ſunt.* Syneſius in *Dione pag.* 49. Οἱ δὲ πλείους οὐδ' ὁπωσοῦν ἐμνήσθησαν, ἀλλ' ὑδὲ, τὸν δεύτερον λεγόμενον πλοῦν, ὑπὸ τῆς σχολῆς εἰς τοῦτο διεγείροντες. *Sed maxima hominum pars neque interiùs concitata eſt, neque qa ſecunda dicitur navigatio, per otium & quietem ad mentem excitatur.* Uſum paroemiæ docet Nicephorus Gregoras *hiſt Rom. lib.* 8. *c.* 11. Ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν καὶ ὁ δεύτερος πλοῦς ἐξενήνεκται. καὶ τῶν πρώτων ἀποτυγχάνοντες τῶν δευτέρων ἀπτώμεθα, καὶ τρίτων ἴσως. ἰδὲ γὰρ καὶ λαμπάσι καὶ πυρσοῖς κεχρήμεθα, ἕως ἐν σεμνότητι τῆς τὰ πάντα βοσκούσης λαμπάδος ὑπάρχωμεν, ὅτου εἴ τινα δεύτερον ἐκ μηχανῆς ἥλιον πράττοντες τῇ νυκτί. *Illinc proverbium ὁ δεύτερος πλοῦς tranſlatum eſt: & ſi hac minùs ſucceſſit, res aliâ viâ aggredienda. Ecce enim facibus & rogis utimur, cùm ſolis ſplendore deſtituimur, & noctu veluti alium qendam ſolem machinamur.* Et qæ ſequntur. Eodem ſenſu Ignatio Martyri *Epiſt. ad Mariam Edit. Londin. a.* 1680. *pag.* 70. δεύτερος λιμὴν dicitur. Κρεῖττον μὲν γράμματος ὄψις. πλὴν δεύτερός, φασι, λιμὴν καὶ ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος. *Melius quidem literâ viſus. Verumtamen ſecundus, ajunt, & literarum modus.* Ubi notanda paroemia à paroemiographis, qòd memini, nuſqam obſervata.

Ἢ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ] *ante migrare è vitâ qàm illa vitia probare* Xylander. *Imò mortem potiùs optare, qàm moram in malo.* itaqe Lugdunenſis rectè reſtituit, ſi diſtinctionem tantùm adjeciſſet, προηρῆσθαι ἢ προσκαθῆσθαι. Spectat horſum qeribunda illa Apoſtoli exclamatio *ad Rom. c.* 7. *v.* 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. *Ærumnoſus ego homo: qis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Poſſunt & huc trahi ſi de malis iſtiuſmodi morum mentiſqe accipiantur, qæ referente Stobæo, *tom.* 1. *tit.* 122. ſuprà adducta ſunt *ad l.* 8. §. 5. ex Philemone Comico & Æſchylo Tragico. cujus & illud *ibidem* eſt.

Βίου πονηροῦ θάνατος εὐκλεέστερος
Vitâ notatâ labe mors illuſtrior.

Et Evripides *Erecth.*

— ἐγὼ δὲ τοὺς καλῶς τεθνηκότας
Ζῆν φημι μᾶλλον τοῦ βλίποντος μὴ καλῶς.
— *Mihi illi morte qi pulcrâ jacent,*
Qàm vita qorum turpis eſt, vivunt magìs.

Grotius. Et Democrates (teſte Porphyrio *de abſtim. à carnib. l.* 4. §. 21.) dicere ſolebat, Τὸ κακῶς ζῆν καὶ μὴ φρονίμως καὶ σωφρόνως καὶ ὁσίως, ἢ κακῶς ζῆν εἶναι, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀποθνήσκειν. *Malè vivere, & nec prudenter, aut modeſtè, aut ſanctè, non eſſe malè vivere, ſed per longum tempus mori.* Socrates itaqe apud Xenophontem in *Apolog. pag.* 702. *E.* Αἱρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔτι προσαιτῶν, κερδάνας τὸν πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου. *Mortem potius eligam, qàm ut parum ingenuè vitam longiorem emendicando, pro morte vitam multò deteriorem lucrer.* Xenophon ipſe in *Lacedæm. polit. pag.* 683. *D.* Αἱρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. *Ut vita turpi mors honeſta præferretur.* Sed & Plato *de leg. l.* 9. *pag.* 923. *A.* ad Marci mentem planiſſimè, ubi homini ſceleſto remedia qædam præſcripſerat: Ἐὰν μέν σοι δρῶντι ταῦτα λωφᾷ τι τὸ νόσημα. *Siqidem his adhibitis auxiliis morbus remiſerit,* bene habebit. (id enim ſupplendum, éſtqe ellipſis Atticis familiaris, qalis Lucæ *c.* 13. *v.* 9. & alibi paſſim. vide Euſtath. ad *Il. ά.*) εἰ δὲ μὴ, πολλῷ θάνατον σκιψάμενος, ἀπαλλάττου τοῦ βίου. *Aliter autem mori ſatiùs fore arbitratus deſine vivere.* Et *ibidem pag.* 928. *C.* Τοῖς ἀνιάτως ἔχουσιν, ὑδὲ αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον. *Inſanabilibus jam ſatiùs eſt mori.* Et in *Timæo*, Ξυνίδοξε τῷ πλείονος βίου, φυλετίρᾳ δὲ, τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα * πάντῃ [* παντὶ, al.] πάντως προαιρετέον. *Viſum fuit vitam brevem meliorémque diuturna & deteriori eſſe omnino anteponendam.* Itaqe Juſtinus *dialogo cum Tryph. Edit. Colon. pag.* 223. *B.* Ἐρμεῖον ἦν ὡς ἀληθῶς τοῖς κακοῖς τὸ ἀποθνήσκειν. *Mori malis re verâ lucroſum eſſet.* In hanc eandem ſententiam & Themiſtius in *Orat. qinqenn.* Πίνδαρον ἐπαινῶ τὸν ποιητὴν, ὡς ἅμα ἐ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίως ἐν ἀγαθῇ μοίρᾳ, τὸ προελθὸν εἰς χρόνον πλεῖω τὸν βίον, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ζῆν μετὰ δικαιοσύνης προαιρεμένοις. *Pindarum poetam laudo, ubi ait, non eodem modo omnibus hominibus felici ſato vitam in longius tempus excurrere. Sed iis duntaxat, qi cum juſtitia illam ſibi tranſigendam ſtatuunt. Qibuſcum etiam ſpes jucunda cohabitat, benáque ſenectutis nutrix illos cum gavdio in natura diverſorium deducit. At liberatio à vitioſitate qò citius evexerit, eò melius cum illis agitur, qos ipſa occupat: qippe qa non ſinat in plura incidere peccata.* At Chryſippum in hac parte notat Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 10. & *de commun. notit. c.* 12. ut varium: minúſqe ſibi conſtantem; dum in *libr.* περὶ τῆς προτρέπεσθαι, modò Antiſthenem laudat, qi dixerit, δεῖν κλᾶσθαι νεῦν ἢ βρόχον, *parandum aut mentem, aut laqeum.* Et Theognidem taxat, qi dixerat,

Χρὴ πενίην φεύγοντα,
Ut paupertatem fugias,

cùm dicere debuiſſet,

Χρὴ κακὴν φεύγοντα, καὶ εἰς βαθυκήτεα πόντου
Ῥίπτειν, καὶ πετρέων, Κύρνε, δι' ἠλιβάτων.
Ut vitium fugias, vel ſaltu te in maris undas
Cyrne, vel à ſcopulis dejice præcipitem.

Modò è diverſo Platonem ſugillat, qi dixerit, ὅτι τῷ μηδὲ μανθάνοντι, μηδ' ἐπισαμένῳ ζῆν, λυσιτελεῖ μὴ ζῆν. *Ei qi neqe didiciſſet, neqe ſciret vivere, utile eſſe non vivere.* ſtatuítqe ipſe, ὅτι καὶ τοῖς φαύλοις προσῆκει μένειν ἐν τῷ ζῆν, *Malis qoqe convenire, ut in vita maneant.* & *de natura lib.* 3. ὅτι λυσιτελεῖ ζῆν ἄφρονα, ἢ μὴ βιῶν, κἂν μηδέποτε μέλλῃ φρονήσειν. *Expedire inſipienti ut vivat potius qàm moriatur, etiamſi nunqam ſit futurum ut ſapiat.* At contrà Marcus & iſtic, & alibi. vide *l.* 10. §. 8.

Οὕτως ὑδὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ.] Diodorus Siculus *hiſt. lib.* 12. *pag.* 79. Ἡ κακία καὶ ἡ φαυλότης, καθάπερ λοιμική νόσος, ἐπινέμεται τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, καὶ νοσοποιεῖ τὰς ψυχὰς τῶν ἀρίστων. *Malitia & improbitas non ſecus ac peſtis in hominum vita graſſantur, & vel integerrimorum ſape animos veluti morbi aliqa contagione inficiunt & corrumpunt.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Orat.* 57. *pag.* 359. *C.* Δεινὸν γὰρ, δεινὸν, ἡ τῶν πονηρῶν συνήθεια. ὑχ ὕτω ταχέως λοιμὸς ἅπτεται, καὶ ψύρα διαφθείρει, ὡς ἡ τῶν πονηρῶν κακία ἀνδρῶν.

Φθείρουσι γὰρ ἤθη χρῆσθ' ὁμιλίαι κακαί.
Gravis etenim, gravis eſt converſatio malorum. Non tàm citò peſtis attingit, & ſcabies corrumpit inqinatos & morbo correptos, ut pravorum hominum malitia.
Corrumpunt enim bonos mores colloqia prava.

qod & Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 33. adducit ex Menandri *Thaide*, urì Scholiaſtes Græcus adnotavit. Itaqe qod Gregorius Nazianzenus in opulentis, qoad pavperes, vitio vertit, de omnibus in univerſum, qoad peſte correptos, reſpectu corporis, de pietatis, virtutíſqe ſtudioſis, qoad improbitatem, impuritatem, impietatem, palàm præferentes, animi reſpectu, non incommodè uſurpatur; & qoad illos qidem nullâ mutatione factâ. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν, τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν. ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν ἀυτοῖς σκῶμεν ἀέρα, μιχθῆ δυσχεραίνοντες. *Ut corporum qoqe noſtrorum ſalutem in eorum fuga atqe averſione poſitam eſſe exiſtimemus, qòd eundem cum ipſis aërem trahamus indignè ferentes.* qoad iſtos, voculâ unâ immutatâ, & ψυχῶν vocabulo pro σωμάτων ſubſtituto. Atqe in eam mentem Seneca *de tranq. c.* 7. *Serpunt vitia & in proximum qemqe tranſiliunt. Itaqe ut in peſtilentia cavendum eſt, nè corruptis jam corporibus, & morbo flagrantibus aſſideamus, qia pericula trahemus, affiatáque ipſo laborabimus: ità in amicorum legendis ingeniis, dabimus operam, ut qàm minimè inqinatos aſſumamus.* Adjicere lubet Marci ipſius verba ferè noviſſima ad amicos, moribundum deflentes; *Qid me fletis, & non magìs de peſtilentia & communi morte cogitatis?* qod *res humanas ridendo protuliſſe* eum dicit Capitolinus, cùm *deplorando* potiùs dicere debuerit: qod & Joſephus Scaliger obſervavit.

Λοιμὸς γὰρ] Philo *de provident*: apud Evſebium *præpar. lib.* 8. *c. ult.* Κατασάσεως δὲ λοιμικῆς μᾶλλον, ἢ ὑχ ἧττον, φθοροποιὸς ἐστιν ἡ κακία. *Atqi vel magis, vel nihilo certè minus, qàm peſtifera qadam lues, exitialis improbitas eſt.*

Διαφθορὰ διανοίας] Ità Pavlus *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 5. Διεφθαρμένον τὸν νοῦν. *Corruptum mente* & Petrus *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 4.

§. 3. Mortem noli contemnere, ſed animo lubenti excipe, tanqam ex eorum qæ natura vult, numero qod ſit. cujuſmodi enim res eſt, adoleſcere, ſeneſcere, creſcere, adultum eſſe, barbatum eſſe, dentire, caneſcere, ſerere, prægnantem eſſe, parere, aliáqe id genus opera naturalia, qæ vitæ ſecum ferunt ætates, ejuſmodi planè res eſt & diſſolvi. hominis eſt igitur conſiderati, nec temerariè,

§. 3. Μὴ καταφρόνῃ θανάτου, ἀλλὰ [a] ἐυαρέστῳ αὐτῷ, ὡς καὶ τούτου ἑνὸς ὄντος, ὧν [b] ἡ φύσις ἐθέλει. ὅιον γάρ ἐστι τὸ νεάσαι, καὶ τὸ γηράσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ τὸ ἀκμάσαι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγκεῖν, καὶ σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀποκυῆσαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ ἔξ σοῦ βίῳ ὧραι φέρουσιν, [c] πιεῖν καὶ τὸ ἀφελυθῆναι. τοῦτο μὲν οὖν κατὰ ἄνθρωπόν ἐστι λελογισμένον, [d] μὴ [e] ὀλοσχερῶς, μηδὲ ὠσικῶς,

[a] L. 2. §. 3.
[b] L. 2. §. 17.
[c] L. 3. §. 7. l. 6. §. 2.
[d] L. 3. §. 7. l. 10. §. 14.
[e] L. 5. §. 36.

ANNOTATIONES.

v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. *Elapſi ex corruptione qa eſt in mundo per cupiditatem.* Sed & ψυχῆς διαφθορὰν, ἀδικίαν. *Injuſtitiam animi eſſe corruptelam.* dixit Plato apud Plutarchum de *Stoic. contradict. c.* 12. Τῷ γὰρ δικαίῳ μὲν αὔξεται, καὶ σώζεται, τῷ δ' ἀδίκῳ μισεῖται καὶ ἀπόλλυται. *Nam illud, qod per juſtitiam creſcit & conſervatur, per injuriam imminutur & perit.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1.

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου] Mortem contemni vetat. Unde & Scaliger Capitolinum notat, qòd Marcum illa qæ ſuperiùs retulimus *mortem contemnentem* dixiſſe aſſerit. Verùm qid dicemus ergò creberrimis illis philoſophorum, cùm exterorum, tum & noſtrorum, diſſertationibus, qibus ad *mortis contemptum* mortales cohortantur, animántqe? Reſponſio proclivis ſatis videtur; *contemnendam* eſſe *mortem*, qaſi bonis ſaltem qicqam obeſſe poſſit; *non contemnendam*, qatenus eſt naturæ munus, qod Marcus iſtîç, vel qà divinæ diſpoſitionis, & diſpenſationis effectus.

Εὐαρέστει αὐτῷ] Vide *l.* 2. §. 3. & *infrà* §. 6.

Ἑνὸς ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει] Vide *lib.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 7. & *l.* 6. §. 2.

Λελογισμένον] Hominem *conſideratum.* qomodo Cicero *pro Cæcin. Illud conſiderati hominis eſſe putavit, qa de re jure decertare oportebat, armis non contendere.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 44. Ταύτῃ διαπολεμήσαι φαίνεται ὁ στωϊκὸς τῇ φαύλῃ. ὅτι ὁ μὲν πανταχοῦ τὸν λογισμὸν ἔχει παρεστῶτα καὶ προλέγοντα καὶ ὑποχωροῦντα τὸ ἄλογον. ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, καὶ σὺν τούτῳ πράττειν ἃ πράττει. διὸ καὶ ὁ μὲν ἀλόγιστος λέγεται, ὁ δὲ λελογισμένος. *Et in hoc videtur differre bonus à malo: qòd ille rationem ſemper habet parti rationis experti aſſiſtentem, eamqe moderantem. Hic verò multa eorum qa agit non omnino curat, ut cum ratione facias. Unde & inconſideratus appellatur, alter autem conſideratus.* qi locus parùm integer videtur; ità forſan reſtituendus ὁ δὲ π. πράττει π. τὸν λογισμὸν καὶ σ. τ. πράττει ἃ π. *multa facit ratione neglectâ, & cum iſta* (parte ſcilicet irrationali) *facit qa facit.*

Μὴ ὀλοσχερῶς, μηδὲ ὠσικῶς, μηδὲ ὑπερφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν] Vide *lib.* 3. §. 7. Seneca *Epiſt.* 30. *Vides qoſdam optantes mortem, & qidem magis qàm rogari ſolet vita. Neſcio utros exiſtimem majorem nobis animum dare, qi depoſcunt mortem, an qi hilares eam, qietqe opperiuntur: qoniam illud ex rabie interdum ac repentina indignatione fit; hoc ex judicio certo tranqillitas eſt. Venit aliqis ad mortem tractus morti: venientem nemo hilaris excipit, niſi qi ſe ad illam diu compoſuerat. Multos ſpectavi abrumpentes vitam; ſed plus momenti apud nos habent, qi ad mortem veniunt ſine odio vitæ, & admittunt illam, non atrahunt.* Idem *Epiſt.* 24. *Objurgat Epicurus non minùs eos qi mortem concupiſcunt, qàm eos qi timent; & ait; Ridiculum eſt, currere ad mortem tædio vitæ, cùm, genere vitæ, ut currendum eſſet ad mortem, effeceris. Item alio loco dixit: Qid tam ridiculum, qàm appetere mortem, cùm vitam tibi inqietam feceris, metu mortis? His adjicias & illud ejuſdem notæ licet; Tantam hominum imprudentiam eſſe imò dementiam, ut qidam timore mortis ad mortem cogantur.* Ità Artoſilaus apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *A.* Πολλοὶ διὰ τῶν ὀδύνων, καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον διαβολὴν, ἀποθνήσκουσιν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. *Multi ob vilitatem animi, & conceptam adversùs mortem calumniam moriuntur, nè moriantur.* Atqe ut Diogenes; Οἱ μὲν ἐν τῇ χειμαζόμενοι, ὑπερπεσόντες καταδύναι τὴν ναῦν, πρότερον ἑαυτοὺς ἐπισφάξαν. *Alii qidem in navi tempeſtate vexati, non exſpectantes uſqe dum navis ſubmergeretur, ſeipſos trucidárunt.* Lucret. *l.* 3.

Et ſæpe uſqe adeò mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, lucisqe videnda,
Ut ſibi conſciſcant mœrenti pectore letum.

Atqi, ut Martialis *l.* 2. *Epig.* 80.

Hoc, rogo, non furor eſt, nè moriare, mori?

vel etiam metu mortis mortem precari? ut Plinius *l.* 6. *Epiſt.* 20. Seneca *Epiſt.* 70. *Stultitia eſt, timore mortis, mori. venit qi occidat. expecta. qid ecempas? qare ſuſcipis aliena crudelitatis procurationem? Utrùm invides carnifici tuo, an parcis? Scribonia Druſi Libonis amita, conſilium habenti, utrùm conſciſceret ſibi mortem, an expectaret, Qid te, inqit, delectat alienum negotium agere?* Sed pergit idem *Ep.* 24. *Confirmes animum vel ad mortis vel ad vitæ patientiam. In utrumqe monendi ac firmandi ſumus, & nè nimis amemus vitam, & nè nimis oderimus. Etiam cùm ratio ſuadet finire, non temerè nec cum pro-*

curſu capiendus eſt impetus. Vir fortis ac ſapiens non fugere debet è vita, ſed exire. (qanqam de Catone qid *ibidem* dicat, vide *ad l.* 2. §. 17.) *& ante omnia ille qoqe vitetur affectus, libido moriendi. Eſt enim ut ad alia, ſic etiam ad moriendum inconſulta animi inclinatio: qa ſæpe generoſos atqe acerrima indoles viros corripit, ſæpe ignavos jacentéſqe: illi contemnunt vitam, hi gravantur.* Vide ampliùs *ad l.* 6. §. 46. Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 22. de T. Ariſtone agens. *Nam impetu qodam & inſtinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & cauſſas ejus expendere, itqe ſuaſerit ratio, vitæ mortiſqe conſilium ſuſcipere vel ponere, ingentis eſt animi.* Elegantiſſimè avtor libri *de duplici martyrio* qod Cypriani nomen præfert, ſive Eraſmus is, ſive alius qis fuerit: *Plurimùm intereſt inter barbaricam immanitatem & martyrum modeſtiſſimam conſtantiam, in ſe imbecillem, in Chriſto fortem. Sunt qi certis artibus corpus ſtupefaciunt, nè ſentiant cruciatus: Sunt & affectus impotentes, qi ſenſum adimunt animo, ità ut vel mortem imparvidi perferant. Sed placidum illud ac manſuetum; illud humiliter ſublime, & ſublimiter humile, non videmus niſi in Chriſti martyribus.*

Μὴ ὀλοσχερῶς] Xylander iſtîc à Marci tum mente, tum & verbis, longiſſimè receſſit: Acceſſit propiùs Mericus. ſed ὀλοσχερῶς iſtud prorſus omiſit; de vocabuli ſenſu incertus forſitan. Mihi hoc loco ἀντὶ τοῦ προπετῶς, *temerè*, poſitum videtur. de qo vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ ὠσικῶς] Svidas. ὠσικῶς, τὸ μετὰ βίας καὶ ὠθισμοῦ.

Μηδὲ ὠσικῶς καὶ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν.

Pellendo, trudendo, per vim & per propulſionem. Ut in illo ſenario:

Nec impetu, nec per vim eſt ruendum ad mortem.

Hunc Marci locum dubio procul adduxit, verùm id καὶ μετὰ βίας, à Lexicographo, opinor eſſe, non ab avtore. Svidam ex parte ſecutus Mericus *violenter* vertit. Ego, impetuoſè, malim: qando cum impetu qis ad aliqid impellitur. Ità nec temere vult hominem in mortem proſilire, priuſqam apud ſe ſeriò ac ſedulò perpenderit, juſta necne ſuppetat vitam exponendi avt excludendi occaſio, de qo vide *ad l.* 3. §. 1. nec etiam ubi juſta cavſſa id faciendi ſuberit, cum impetu qodam ad mortem obeundam ferri. Tractum ab eis, qi dum ad rem aliqam qam avidè expetunt, potiundam confertim ruunt, alii alios protrudere, & propellere ſolent: hoc eſt qod Svidas, μετὰ ὠθισμοῦ ferri, cùm, utì illi Adonia ſpectatum in avlam regiam confluentes.

Ὠθοῦνθ' ὥστε ὗες.
Trudunt ut ſues

Theocritus *idyl.* 15. 73. ſive ut Philoſophiæ nomen ementiti, avri accipiendi ſpe impulſi, εἰς ἀκρόπολιν ὠθίζονται, *in arcem ruunt.* in Luciani *piſcatore.* vel etiam ut cives Athenienſes in Pnycem apud Ariſtophanem *Acharnan. Act.* 1. *Sc.* 1.

— Καταῤῥέοντες ἀθρόοι,
Ἀλλήλοις ὠθοῦνται περὶ πρώτης ξύλης.
— *Conſertim omnes ingruent,*
Invicem ſe trudent, dum primam qiſqe ſedem captabit ſibi.

atqe,

Εἰς τὴν προεδρίαν πᾶς ἀνὴρ ὠθίζεται.
Qiſqe ad primum truditur ſubſellium.

ὠσικῶς itaqe πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν, qi ſpiritum, non placidè emittunt, ſed *cum impetu ejiciunt*, ut de Catone ipſo Seneca, *Ep.* 25. vide *ad l.* 2. §. 17. Poteſt & à belluis ferîſqe tractum videri, qæ in ferrum, qo impetuntur, ſponte ipſæ ac cum impetu obviam feruntur. Ὥσπερ οἱ κάπροι, οἱ πρὸς τὴν πληγὴν ὁμόσε ὠθούμενοι. *Sicut apri eodem adverſùs ictum irruentes.* Marci mentem expreſſit optimè Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat.* 2. Ἐπὶ Πέρσας στρατεύει, θεάσας ἀλογίᾳ μᾶλλον ἢ ῥώμης ἀσφαλείᾳ, πιστεύσας. καὶ δὲ ἐκεῖνο συνιδὼν δυηθεὶς ὁ σοφώτατος, ὅτι θάρσος καὶ θράσος, κἂν οἱ τοῖς ὀνόμασι πλησιάζοι, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται, ἀνδρείᾳ τε ἢ φαυλότητι καὶ ἀναιδείᾳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς τολμητίοις θαῤῥεῖν, ἀνδρείας ἐστὶν, ὥσπερ τὸ ὑφίστασθαι, δειλίας. ἃ δὲ πλείστοι ὁ κίνδυνος, ὁμόσε χωρεῖν καὶ ὠθίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ καταχάσθαι, θράσους. ὥσπερ τὸ ὑπεχωρεῖν, ἀσφαλείας. *Adverſùs Perſas expeditionem ſuſcipit, præcipiti temeritate potius qàm virium firmitate fretus: ac ne illud qidem perſpiciens vir ſapientiſſimus, fiduciam & audaciam, licet nominis ratione inter ſe victrina ſint, potentia tamen & facultate pluriminùm inter ſe diſtinctas eſſe. Etenim in iis rebus, qæ*

ὡσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔ-
a L. 2. §. 17. χειν. ἀλλὰ [a] περιμένειν ὡς [b] μίαν τῶν φυσικῶν
l. 5. §. 10. ἐνεργειῶν. ὡς νῦν περιμένεις, πότε ἔμβρυον ἐκ
b L. 2. §. 12. τῆς γαστρὸς τῆς γυναικός σε ἐξέλθῃ, ἵνα ἐκ-
l. 4. §. 5. δέχεσθαι τὴν ὥραν ἐν ᾗ τὸ ψυχάριόν σε ᾖ ἐλύ-
c L. 4. §. 50. τρα τοῦτο ἐκπεσεῖται. εἰ δὲ καὶ [c] ἰδιωτικὸν παρά-
πτημα ἀψυχάριδιον θέλεις, μάλιστά σε εὔκολον
d L. 8. §. 22. πρὸς τὸν θάνατον ποιήσει, ἡ ἀπόῤῥησις ἡ ἀπὸ [d] τοῦ
e L. 6. §. 27, ὑποκειμένου, [e] ὧν μέλλεις ἀφίστασθαι, καὶ [f] μεθ'
28. ὅσων ἠθῶν ἐκεῖ ἦσαν * ἡ ἐμπεφυρμένη. [g] πρόσ-
* ἡ [ψυχὴ] κοπτε δὲ μὲν γὰρ αὐτοῖς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ
f.
g L. 2. §. 1. l. [h] κηδεσθαι καὶ πράως φέρειν. μεμνῆσθαι μέντοι
6. §. 26, 27. ὅτι [i] οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων σοι ἡ
h L. 3. §. 4. ἀπαλλαγὴ ἔσται. τοῦτο γὰρ μόνον, εἴπερ ἄρα, ἀν-
i L. 10. §. 36. θεῖλκεν ἂν καὶ καθεῖχεν ἐν τῷ ζῆν, εἰ συζῆν ἐφεῖτο

nec impetuosè, nec fastuosè adversùs mortem se gerere: sed tanqam opus naturale; eam præstolari, qo modo nunc præstolaris, donec uxoris tuæ utero fœtus prodeat. ità expectanda est hora, qâ animula tua involucro isti excidet. si avtem vulgare vis pharmacum, qod cor tamen attingat, morti facilem cumprimis præstabit te, si consideraveris res subjectas à qibus morte divelleris, moréseqe hominum qales sint, qibus anima tua ulteriùs non immiscebitur. etiamsi enim offendi eis te nevtiqam oportet, sed curare eos, placidéqe ferre; meminisse tamen licuerit, qod ab hominibus havd idem tecum sentientibus discessurus es. hoc enim solum, si qid aliud, nos retraheret & in vita retineret, si cum eadem sentientibus vitam degere daretur. nunc avtem vides, qanta moléstia ex

ANNOTATIONES.

qas aggredi avdacter convenit, magnum & præsidentem animum gerere, magnanimitatis est: qemadmodum contra, langvere ac periculum detrectare, timiditatis & ignavia. At ubi plus periculi imminet, tum verò obviam procedere, seqe in discrimen obtrudere, non avtem reprimere ac retinere, temeritati ducendum est: qemadmodum è contrario, cedere, cavtioni & prudentia est. qod & ferinum potiùs qàm humanum idem censet, Καθάπερ συῶν τὰς θραυτέρας πρὸς τὸ ξίφος ὥθίσασθαι. *Audaciores, tanqam sues, adversùs telum impelli.* Vide *l.* 11. §. 3. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 3. *Hic barbaris fortè ruentibus in bella exitus est. aguntur, qà dolor traxit, incompositi, interriti, incavti, pericula appetentes sua: gavdent feriri, & instare ferro, & tela corpore urgere, & per suum vulnus exire.*

Μηδὲ ὑπερηφάνως] hoc est, qod Seneca *Ep.* 70. *Qid est stultius qàm fastidiosè mori?* Aliud est enim qod Tertullianus *ad nation. l.* 1. *c.* 19. *fastidium mortis, est spes resurrectionis.* Siqidem huic *fastidium mortis*, non navseatio ad mortem, sed mortis cum fastu qodam, sed pio illo, despectus. Vide *l.* 3. §. 7.

Περιμένειν] Vide *ad l.* 5. §. 10.

Πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς γαστρὸς] Seneca *Ep.* 102. *Qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus & præparat non sibi, sed illi loco, in qem videmur emitti jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: Sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partum: alia origo nos expectat, alius rerum status.* vide ulteriùs *ad l.* 4. §. 21.

Τῷ ἐλύτρῳ τούτῳ ἐκπεσεῖται] ἔλυτρα dicuntur *folliculi* illi, qibus semina continentur & involvuntur nonnulla, nec omnia tamen: sunt enim & γυμνόσπερμα. Theophrastus *hist. l.* 1. *c.* 18. & Plinius *l.* 19. *c.* 7. qod Basilius hexaem. *Orat.* 5. *pag.* 64. *D.* Τινὰ μὲν γυμνὰ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα. *Partim qidem nuda, partim verò tecti folliculis.* Plinio *tunicula*, Varroni *l.* 1. *c.* 3. *vagina*, dicuntur. Hesychius ἔλυτρον, δέρμα, θήκη, λέπυρον, ἐπίλημα, κάλυμμα, σκέπασμα. Ἔλυτρον, *pellis, theca, cortex, involucrum, velamen, tegumentum.* de seminibus usurpat etiam Dioscorides, *l.* 2. *c.* 111. & *l.* 4. *c.* 167. his avtem dehiscentibus semina jam matura prorsus, ipsa sponte suâ decidunt. Unde illud Plinii *l.* 28. *c.* 30. *Oraculum verò, biduo celeriùs messem potiùs facere, qàm biduo seriùs.* Et de leguminibus Theophrastus *l.* 8. *c.* 10. Θερίζεται δ' ἐυχυλότερα τὰ χεδροπὰ, πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ ῥᾷον συλλέξαι. ταχὺ γὰρ καταῤῥεῖ. *Legunt succulentiora legumina qidem qò plus faciliúsqe colligere possunt. Celeriter enim defluunt.* Ἐλύτρῳ, sive *integumento*, & *involucro* istiusmodi corpus humanum confert Marcus noster, qòd eô anima qasi involvatur. tempúsqe nos præstolari monet, qo tanqam semen maturum jam, ea folliculo isti excidat. Eodémqe in eundem sensum vocabulo usus est Admetus poëta qidam ignobilis, in versiculo isto, qem cippo suo inscribendum destinaverat;

Γαῖα λάβ' Ἀδμήτου ἔλυτρον. ζῆ δ' εἰς θεὸν αὐτός.
Corpus humo tegitur, Admetus ad astra volavit.

Refert Lucianus in *vita Demonactis pag.* 868. Arnobius pariter corpus, nunc *folliculum*, nunc *pelliculam* nuncupat. *lib.* 2. extremo. *nec in caruncula hujus folliculo constitutis, opis aliqid sponsum est.* & mox: *Non vitam eripitis nobis, sed pelliculis revelatis & cutibus nos.* Itaqe qod vir spiritûs ingentis Basilius Valenti mortem minitanti referente Sozomeno *histor. eccles. l.* 6. *c.* 16. Μεγίστην δώσειν χάριν, ὡς (ὃς legendum) ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τῶ σώματος ἀπαλλάξειεν. *Se ingentia largiturum, ut qàm citissimè corporis vinculis liberaretur.* id Gildas noster in *Epist. suorum increpatoria* sic reddidit; *qi maturiùs Basilium de nodo follis hujus solveret.* Qin & Tertullianus in *apolog. c.* 50. *Anaxarchi follem* dixit, qod Græci, θύλακον alii, alii ἀσκόν. vide *ad l.* 3. §. 5, 7. & *l.* 8. §. 37. & *l.* 10. §. 36. Qanqam & corpus animæ ἔλυτρον dici potest, qatenus *theca* sive *vagina* generaliùs sumptæ significationem habet. vide Plutarchum *Sympos. l.* 4. *c.* 2. *infrà ad* §. 9. ἐυείδη. siqidem in lingva Aramæa corpus etiam גרנה dicitur Danielis *c.* 7. *v.* 15. qæ vox *vaginam* significat; *annal. sacr. l.* 1. *c.* 21. *v.* 27. atqe ità Tertullianus *de resurr. c.* 9. corpus humanum, *afflatûs divini vaginam* nuncupat. Plinius *l.* 7. *c.* 52. de Hermotimo Clazomenio: *cremato corpore inimici remeanti animæ qasi vaginam ademerunt.* Verúmqe hic qod Theodoretus *Therapevt*: *l.* 9. *Tom.* 4. *pag.* 607. *D.* Ὡς τὰ πολλὰ τῶν ἄγαν τιμιωτάτων ἐλύτροις ἐυτελέσι καλύπτεται. *Pleraqe eorum, qa maximi sunt pretii, vilioribus involucris obtegi.* Nec aliter ferè Seneca *Epist.* 92. *Qis unqam vestimenta æstimavit arculâ? Nec bonum, nec malum vagina gladium facit. de corpore idem existima me dicere.* Prout avtem corpus ἔλυτρον Marcus ità κέλυφος Epictetus dixit: *l.* 1. *c.* 20. Τὸ κοχλίου ἀγαθὸν, ἦ κοχλὺς, εἰπερ ἐν τῷ κελύφει. τὸ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ, εἰκός; *Cochlea bonum in testa esse positum probabile non est, num hominis in ea esse bonum probabile erit?* & *c.* 23. de Epicuro, ἐν τῷ κελύφει θεὶς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, *in testa collocarit bonum nostrum.* Ità ridet Anacharsis Æsopum in Plutarchi *sympos. pag.* 155. *B.* Ὡς κοχλίου ἡγεμόνιον τὸ κέλυφος, ἀλλὰ μὴ τὸ ζῶον. *Perinde acsi testam, non ipsum animal cochleas nomine affecisset.* qanqam potuit & Marcus respexisse ἔλυτρα, sive χοιρία, *involucra* illa, & *impedimenta*, uti Tertullianus appellat, *de carn. Christ. c.* 4. qibus infans, & dum in utero consistit, involvitur, & qibus exutus atqe evolutus excidit qodammodo, cùm in lucem hanc prodit. *Sapientiæ Solomonis* Avtor, de se matris utero edito. *c.* 7. *v.* 3. καὶ εἰς τὴν γῆν κατέπεσον. *In hanc terram decidi.*

Εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν παράπτημα ἀψυχάριδιον θέλοις] Citat ista bis Suidas, in παράπτημα, & in ἀψυχάριδιον, & avctiora qàm codices nostri exhibent, utrobiqe; illiç adjectis his, πρὸς τὸν θάνατον εἶπω. *adversus mortem, dicam.* istic hisce, ἐρήσεται αὐ ταχέως τῆς καρδίας ἀπτόμενον. *hoc ipsum tibi rem totam mox dicet, cor tangens.* qæ tamen postrema forsan Suidæ ipsius fuerint, τὸ ἀψυχάριδιον exponentis. Idem παράπτημα interpretatur κανόνα *canonem, regulam*, addítqe esse & εἶδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. *qoddam instrumenti astronomici genus.* qo modo usurpavit Vitruvius *l.* 9. *c.* 7. de qo videri poterit Turnebus *advers. l.* 11. *c.* 3. hoc loco, *documentum* Xylander reddidit. *remedium* Casavbonus. atqe ità Marcus ipse *l.* 4. §. 44. βοήθημα. qanqam vim vocabuli si respicias, *machinamentum* potiùs, sive *adminiculum*, dixeris. nam qod priore Suidæ loco παράπλυγμα legitur; & Portus *dementia facinus* vertit. παράρραμα est γραφικὸν ex posterior e corrigendum. ἰδιωτικὸν qod dicit vide *ad l.* 4. §. 44.

Οὐκέτι ἔσαι ἡ ἐμπεφυρμένη] deest substantivum. ἡ ψυχὴ forsan. Nam qòd Annotator Lugdunensis articulum ἡ delet, ut ad ἐπίσασις participium referatur, minùs placet.

Οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων] Menander *Philadelph.* Stobæo referente *tom.* 2. *tit.* 122.

Ὡς ἡδὺ τὸ ζῆν εἰ μεθ' ὧν κρίνει τις δεῖ
Τοῦτ' ἔστι τὸ ζῆν. ἡδὺ δ' ἀποθνήσκειν, ὅταν
Ζῆν μὴ πάρεστ', ὡς βούλεται —
Qàm dulce vita est, si qibuscum discupis
Transigere ætatem detur: at dulce est mori,
Cui vivere non est ex animi sententia.

Et Apollodorus *Adelph.*

Ἀπραγμόνως ζῆν ἡδύ. μακάριος βίος
Καὶ σιγὴ, ἂν ᾖ μεθ' ἑτέρων ἀπραγμόνων.
Ἐν θηρίοις δὲ καὶ πιθήκοις ὄντα δεῖ
Εἶναι πίθηκον. ὦ πολλαπλοῦν βίε.
Vita otiosa plena beatitudinis,
Si cùm otiosis aliis vitam transigas.
Cum simiis ferisqe agentem simiam
Fieri necesse est. ô vitam arumnabilem.

Grotius, vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 10. §. 36.

Τὰ

ex diſſenſu mutuo eorum qibuſcum vivitur, oriatur, ut dicere liceat, *Properè accedas ô mors; neqando etiam ipſe obliviſcar mei.*

§. 4. Qi peccat, ſibimet ipſi peccat. qi injuſtè agit, ſibi nocet, dum malum ſe facit.

§. 5. Sæpenumero contingit ut injuſtè agat, tam qi non facit aliqid, qàm & qi facit.

§. 6. Sufficit præſens exiſtimatio certa, & actio præſens communicativa, & affectio præſens caſum omnem à prima rerum omnium caviſſâ provenientem lubenter excipiens.

τοῖς τὰ * τοιαῦτα δόγματα πεπεπαιμένοις. νῦν δὲ ὁρᾷς, ὅσῳ ὁ κόπῳ ἐν τῇ ἀφροσύνῃ ἡ συμβιώσεως, ὥστε εἰπεῖν. ἦττον ἐλθῇς, ὦ θάνατε, μή ποτε καὶ αὐτὸς [a] ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ. * αὐτὰ f.

a Inf. §.9.

§. 4. [b] Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. [c] ὁ ἀδικῶν ἑαυτὸν κακοῖ. κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.

b L.5.§.25. 35.
c L.8.§.55.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, ἀ μόνον ὁ ποιῶν τι.

l.11.§.18.
d L.8.§.7. 22.l.7.§.54.

§. 6. [d] Ἀρκεῖ ἡ [e] παροῦσα [f] ὑπόληψις καταληπτικὴ, καὶ ἡ παροῦσα [g] πρᾶξις κοινωνικὴ, καὶ ἡ παροῦσα διάθεσις [h] διαιρετικὴ πρὸς πᾶν τὸ * ὦ προσπῖπτον ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον.

l.12.§.3.
e L.6.§.2.
f L.8.§.26.
g Inf. §.23.
h L.3.§.6.

§.7.

ANNOTATIONES.

Τὰ τοιαῦτα δόγματα] forſan τὰ αὐτὰ δ. *eadem dogmata colentes, eadem ſentientes.* quod ſuprà ὁμοδογματοῦντας dixit. atqe ità interpres uterqe accepit.

Μή ποτε καὶ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ] Ne dum inter tot ingeniorum atqe inſtitutorum diſſidia verſor, ipſe proprii, meíqe etiam ipſius qodammodo oblitus ab eodem deficiam & deſciſcam tandem. Vide *ad l.* 6. §. 29. Eſt autem proverbialis formula iſta, de iis qi à nativa indole degenerant. qâ & Seneca uſus eſt *de clem. l.*1. *c.*1. *Nec enim periculum eſt, nè te ſubita tui capiat oblivio.* Cicero *ad famil.l.*9. *Ep.* 12. *Gratulor Bajis noſtris: ſiqidem, ut ſcribis, ſalubres repentè facta ſunt: Niſi fortè te amant, & tibi aſſentantur; & tam diu, dum tu ades, ſunt oblita ſui.* Menander *gubernatoribus*, à Priſciano *l.* 28. laudatus.

Ἐπιλάθετ' αὐτὸν, ὅστις ἔφη.
Oblitus eſt ſe ipſe qi ſiet.

De viro probo pióqe, ſive Enocho, ut pluribus placet, Autor *ſapientiæ Solomonis c.* 4. *v.* 10. Ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. ἥρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλά. καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον. *Qi qum viveret inter peccatores, fuit translatus; ereptus eſt, nè malitia mutaret intellectum ipſius, avt dolus deciperet animum ipſius. Nam faſcinatio improbitatis obſcurat qa bona ſunt, & circumagitatio concupiſcentiæ tranſvertit mentem carentem malitiâ.* Alluſerit fortean hîc Marcus ad hiſtoriam Meſſalæ Corvini oratoris, qem *nominis etiam ſui oblitum* ferunt. Plinius *hiſt. nat. l.*7. *c.* 24.

§. 4. Ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità Auguſtinus *poſt collat. cum Donat. cap.* 6. de verbis Apoſtoli *ad Cor. Epiſt.* 1. *cap.* 11. *v.* 29. agens. *Judicium manducat & bibit ſibi ipſi, non alteri.* vide *l.* 3. §. 25, 35.

Ἑαυτὸν κακοῖ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 8. §. 55. Epictetus *l.*4. *c.* 5. Μεγάλη βλάβη τῷ ἀδικοῦντι, αὐτὴ ἡ ἀδικία. *Magno malo eſt injuria ipſa ei à qo infertur.* Dio Pruſæus *Orat.* 74. *pag.* 636. Ὑπὸ κακίας ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ βλαβερός. *Ex qa qiſqe ſibi eſt damnoſus.* & *Orat.* 75. *p.*646. Τὸν νόμον οὐδὲ εἷς οἷός τ' ἐστὶν ἀδικῆσαι. τῶν γὰρ παραβαινόντων τὸν νόμον ἕκαστος, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτὸν βλάπτει. *Legem nemo poteſt afficere injuriâ. Omnis enim qicunqe legem violat, non illi, ſed ſibi ipſi damnum infert.* Clemens Alexandrinus *pad. l.* 2. *c.* 10. Πᾶς ὃς ἁμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ, οὐχ ὅτως τὸν πέλας βλάπτει, ὡς ἑαυτόν. ὅτι πάντως ἑαυτὸν χείρονα ἀποφαίνει. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, παρ' ὅσον ἁμαρτάνει, χείρων καὶ αὐτὸς αὑτοῦ. *Qicunqe autem peccat, ſtatim qoqe facit injuriam, non tam proximo, ſi mœchetur, qàm ſibi ipſi, qòd ſeipſum omnino reddit deteriorem. Qi enim peccat, qatenus peccat, ipſe eſt ſeipſo deterior.* vide de noviſſimo hoc Epicteti *diſſertationem* inſignem apud Arrianum, *l.* 2. *c.* 18. Feſtivè Simocattus *Epiſt.* 40. Ἀδικεῖσθαι μὲν ὑδεὶς. ἀδικοῦσι δὲ πάντες, αὐτομάτως ἕκαστος ἑαυτὸν ἀδικῶν. ἀρετῆς γὰρ καὶ κακίας ἰσομὲν αὐτοκράτορες. ὑκοῦν ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀδικοῦνται οἱ ἄνθρωποι. καὶ τὸν Ὁμηρικὸν τεθαύμακα Κύκλωπα. ὑδένα γὰρ βλάπτειν, ἀδικούμενον ἔφασκε. καὶ ἦν τῷ ποιμένι ἀπόφασις, ἡ τῆς ἀληθείας καλάφασις. *Injuriam qidem nemo patitur. At omnes injuriis afficiunt ſponte qilibet ſemetipſum. Virtutis enim & malitiæ ſumus imperatores. Annon igitur inferunt injuriam, non accipiunt homines. Et Homericum Cyclopem admiror. Neminem enim ſe ledere per injuriam ajebat: & erat paſtori negationis loco veritatis affirmatio.* Chryſippus in *demonſtrat. de juſtit.* Ἀδικεῖσθαί φησιν ὑφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδικοῦντα, καὶ αὐτὸν ἀδικεῖν, ὅταν ἄλλον ἀδικεῖ, γινόμενον ἑαυτῷ τῷ παρανομεῖν αἴτιον, βλάπτοντα παρ' ἀξίαν ἑαυτόν. *A ſeipſo injuria affici injuſtum ait; nam dum alii injuriam infert, ipſum ſibi injurium eſſe, dum ſibi autor eſt contra leges agendi, ſéqe immerito ladit.* qi tamen idem in hoc repugnans ſibi, in libris *adverſus Platonem* ſcriptis, ἀτόπως φησὶ λέγεσθαι τὸ ἀδικεῖν ἑαυτόν. εἶναι γὰρ πρὸς ἕτερον, καὶ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀδικίαν. *Abſurdè ait hoc dici, aliqem ſeipſum injuriâ afficere; injuſtitiam enim non adverſus injuſtum, ſed adverſus alium tendere.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 12. vide Ariſtotelem *Ethic. l.* 5. *c.* 11.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι] Robertus Capito Licolnienſis Epiſcopus, *Pontificum Romanorum malleus* nuncupatus, *Epiſt.* 48. *Æqè iniqitas eſt non punire nocentes, ac punire innocentes.* Et Bernardus *ad Evgen. de conſider. l.* 2. *Non eris innocens, ſi avt punias eum, cui parcendum eſſet, avt parcas ei, qi fuerat puniendus.* Georgius Godvinus *Epitaph. D. Jacob. Mavritii,*

Nec faciendo nocens, nec patiendo fui.

In mente forſan habuit illud Publii Syri;

Bonis nocet qiſqis pepercerit malis.

Qem & Avſonius imitatus in *ſap. lud.* ſub Cleobuli perſona dixit;

Parcit qiſqe bonis, perdere vult malos.

Cato apud Saluſtium in *Catilin. Dum pavcis ſceleratis parcunt, bonos omnes perditum eunt.* Et hiſce omnibus prior longè Pythagoras, referente *tom.* 2. *tit.* 46. Stobæo: Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς, βέλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς. *Qi de malis pœnas non ſumunt, bonos affici volunt injuriis.* Agapetus παραινέσ. §. 28. Ἴσον, τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζῃ. καὶ γάρ τις πολιτείας μὲν ἐνθύσμους, ἀνίσχηλας δὲ τῶν βιούλων ἀθύσμους, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ θεῷ κρίνεται. *Æqale, peccare & non cohibere peccantes, æſtima. Etiamſi enim rempublicam adminiſtret juſtè, ſuſtineat autem vel toleret viventes iniqè, ſocius is malorum apud Deum judicatur.* Hoc eſt qod Cato Cenſorius referente Plutarcho in *Apoph. Rom.* 10. Τοὺς δυναμένους κωλύειν τοὺς κακοὺς ποιοῦντας, ἐὰν μὴ κωλύωσι, καλακιλίνειν. *Eos, qi malè agentes prohibere poſſent, neqe id facerent, eorum flagitiis aſſentiri.* id eſt, ut Seneca *Troad.* 2.2.

Qi non vetat peccare, cùm poſſit, jubet.

Vel ut τὸ κωλύειν illud diſertiùs exprimatur,

Peccare qi non prohibet, cùm poſſit, jubet.

Narrat Plutarchus in Lycurgo *p.* 42. *D.* Archelaum Spartanum cuidam regni ſibi conſortem Charilaum tanqam virum apprimè bonum probúmqe collavdanti, regeſſiſſe; Πῶς δ' [οὐκ] ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὃς οὐδὲ πονηροῖς χαλεπός ἐστι. *Qi verò poteſt eſſe vir bonus Charilaus, qi nè malis qidem durus & aſper eſt?* Expungendam enim eſſe negativam priorem, qòd Eraſmus in *Apophth.* monet, avt loco ſaltem οὐ (qod non diſconvenit) ſubſtituendum, clarè docet non uno loco Plutarchus ipſe. qi in *Apophth. Lacon.* 18. ubi Archidamidæ dictum hoc tribuitur, & Charilaus alter dicitur, eo nomine prædicatus, ὡς πρὸς ἅπαντας ἡμέρως πρᾷος, *qod omnibus ex aqo mitis eſſet*, ſic extulit; Καὶ πῶς τις δικαίως ἂν ἐπαινοῖτο, εἰ μὴ πρὸς τοὺς πονηροὺς πρᾷος εἴη; *Qi poteſt juſtè laudari, qi etiam malis ſe mitem præbet.* Idémqe in *lib. de amic.* & *adulat. pag.* 55. *E.* de Charillo Laconem dixiſſe; Πῶς χρηστὸς, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς πικρός; *Qi iſte probus ſit, qi nè malis qidem acerbus eſt.* Eodémqe prorſus modo in *frag. de invid.* & *odio, pag.* 536. *D.* niſi qòd pro Lacone τὸν συνάρχοντα, pro πικρὸς, ut ſuprà, χαλεπὸς poſuit. Qod avtem περὶ τῶ ἀδικεῖν Marcus, idem περὶ τῶ ἀσεβεῖν, Andocides *de Myſter.* Νομίσατε τοίνυν ἀσέβημα οὐδὲν ἔλαττον εἶναι, τὸν μηδὲν ἠδικηκότας ἀσεβεῖν καταγνῶναι, ἢ τὸν ἠσεβηκότας μὴ τιμωρεῖσθαι. *Putate itaqe non minorem impietatem eſſe, eos, qi nihil ſceleris commiſerunt, ſceleris damnare, qàm ſceleratos non punire.* Doctores Hebræi החמלת על-הרשעים היא אכזריות. *Improbis parcere crudelitas eſt.*

§. 6. Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα] vide *l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 8. §. 7, 26, 32, 36. Huc concluſio illa apud Lucianum *Diſſertationis Menippi cum Chirone* de vitæ tædio. Τί οὖν ἂν πάθοι τις; Ὅπερ οἶμαι, καὶ φασι, συνετὸν ὄντα, ἀρέσκεσθαι καὶ ἀγαπᾶν τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀφόρητον οἴεσθαι. *Illud nimirum, ut cùm ſis ſapiens, qemadmodum opinor, & vulgò prædicant, præſentibus rebus ſis contentus, boniqe conſulas qod adeſt, nec qicqam in his eſſe putes, qod ferri non qeat.* Sed & Epicteti illud *l.* 4. *c.* 4. Τούτων μεμνημένῳ, χαῖρε τοῖς παροῦσι, καὶ ἀγάπα ταῦτα, οὗ καιρός ἐστι. *Horum memor, delectare iis qa adſunt, & in iis acqieſce qa tempus fert.* de ſe Æſchines. *Ep.* 5. Ὑπεραγαπῶ τὰ παρόντα. *Præſentibus valdè delector.*

Ἐναρμοστικὴ πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον] legendum vel πρὸς πᾶν τὸ παρὸν, vel τὸ παρὰ τῆς, expunctis particulis illis τὸ ἐκ. illud præterierim. Xylander & Caſavbonus qid legi voluerint, incertum eſt. Verba ipſa certè neyter expreſſit. expreſ-

a *L.7.§.29.* §. 7. a Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν. σῆσαι ὀρμὴν. σβέσαι ὄρεξιν. ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

b *L.4.§.40. l.12.§.30.* §. 8. b Εἰς μὲν τὰ ἄλογα ζῶα, μία ψυχὴ διήρηται. c εἰς ἓν τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. ὥσπερ καὶ d μία γῆ ἐστὶν αἰσθήσεων τῶν γεωδῶν, καὶ e εἷς φωτὶ ὁρῶμεν, καὶ f ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν, ὅσα ὀμφυτικὰ καὶ ἔμψυχα πάντα.

c *L.4.§.4.l.7.§.9.*

d *Inf.§.9.*

e *L.8.§.57. l.12.§.30.*

§. 9. g Ὅσα κοινῇ τινι μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει. h τὰ γεώδη πάντα ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὰ ὑγρὸν πᾶν * σύρρυτον, τὸ ἀερῶδες ὁμοίως, ὥστε χρήζειν τοῦ διερχόντων καὶ βίας. τὸ πῦρ ἀνωφερὲς πάντη, διὰ τὸ στοιχειῶδες πυρός. παντὶ δὴ πυρὶ ἑτοίμως ἔχειν πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι ἕτοιμον ὄντως, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον, εὐεξαπτότερον εἶναι, διὰ τὸ ἐλαττον ἐγκεκεράσθαι αὐτῷ τὸ κωλυτικὸν πρὸς ἔξαψιν. καὶ τοίνυν i πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως μέτοχον, πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως σπεύδει, ἢ καὶ

g *L.5.§.4.l.7.§.50.*

h *Sup.§.9.*

* *ἐπὶ τὸν ῥοῦν* f. Lug. An.

i *L.5.§.16. 30.l.12.§.26.*

§.7. Imaginationes abſterge; motus compeſce; appetitionem extingve; mentem in poteſtate ſui contine.

§.8. In animantia irrationalia, anima una diſtribuitur; in rationalia verò anima una intellectiva diſpertitur. qemadmodum & terreſtrium omnium una eſt terra; unâqe luce cernimus omnes, & aëre uno ſpiramus, qotqot viſûs vitæqe participes ſumus.

§. 9. Qæcunqe aliqid in commune participant, ad id qod eſt generis ejuſdem ſecum promptè feruntur. ad terram mole ſuâ fertur terreſtre qodvis; in idem confluit humidum omne; & aëreum itidem qodcunqe. ut neceſſe ſit vi aliqâ intercludi ea, id nè faciant. ſurſum fertur ignis ob ignem elementarem. cum omni verò, qi iſtîc eſt, igni adeò ſimul accendi proclivis eſt, ut materia omnis ſiccior pavlò incendi prompta admodum ſit, eò qòd minùs ſibi admixtum habeat, qod incendium prohibeat. proinde & qicqid naturæ intellectualis eſt in commune particeps, ad ſibi cognatum pariter, vel multò magis etiam, promptè fertur. qò

ANNOTATIONES.

ſit Lugdunenſis vertendo; *ut boni conſulat omnia qæ accidunt, præter id qod eſt à cauſſa projectum.* qæ verba qid ſibi velint, ipſe viderit: Ego nullus aſſeqor. Οὐδὲν γὰρ ἀναίτιόν πέφυκε γενέσθαι. *Si enim nihil abſqe cauſſa fit.* ut Plutarchus *de Iſid. & Oſir pag.* 369. *D.* Καὶ τὸ ἀναίτιον ὅλως ἀνύπαρκτον. *Et qod cauſſâ careat, prorſus non eſſe.* Idem *de Stoic.contradict.c.*20.

§. 7. Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν] vide *l.*7.§.29. Iſta ſuperioribus attexit Xylander, pro privo monito habet Mericus Caſaubonus, & hoc, opinor, potius fuerit.

§. 8. Μία ψυχὴ] Vide *ad l.*4.§.4, 29, 46.

Ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν] Vide *l.*12.§.30. Τὸν ἥλιον ἑῷ πάντων τὸν αὐτόν. *Solem unum omnibus ſplendere video.* Tatianus *adv. Grac. p.*150. *B.*

Ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν] Vide *l.*8.§.54. Gregorius Nazianzenus *Orat.*16. de opulentis pavperes averſantibus; Ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν σκῶμεν ἀέρα, μικρῷ δυσχεραίνοντες. *Qod eundem aërem trahamus indignè ferentes.* Apud Philemonem, Comicum faſtuoſum aliqem neſcio qis ſic compellat,

Σὺ γάρ τίς ἐσσι; εἰπέ μοι παῤῥησίᾳ.
Σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν, ὢν ἀνθρωπος ὤν;
Τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς; ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα
Ἑτέροις συνέλκεις, εἰπέ μοι, τοιοῦτος ὤν;

i. e. vertente, qi & affectis medelam adhibuit, Grotio.

Effare nobis liberè, qem te putas?
Loqeriſne hominibus ipſe non homo, ſed tenens
Orbem ſub pedibus? an communi veſceris.
Aurâ nobiſcum, qi te tam magni facis?

qæ cur Stobæus *c.*6. ſub-Ἀκολασίας *titulo* collocarit non video. De ſe Solomon rex in *Sapient. cap.*7. *v.*3. Καὶ ἐγὼ γενόμενος ἕσπασα τὸν κοινὸν ἀέρα. *Et ego qoqe factus traxi communem nobis aërem.* Menander apud Plutarchum *ad Apollon.*

--- ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις
Ἐφ' οἷσπερ ἡμεῖς, ἕσπασας τὸν ἀέρα
Τὸν κοινόν. ---
--- *lege tu*
Communem eâdem nobiſcum aërem trahis.

§. 9. Πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει] Macrobius *Saturnal. l.*7. *c.*7. *Singula autem ſimilitudinem ſui rapere teſtis eſt Empedocles, qi ait;*

Ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε. πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ὄρουσεν.
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἴαθη. θερμὸν δ' ἐπεχέυτο θερμῷ.
Dulcia continuò ſe dulcibus applicuerunt,
Acribus acria ſe junxerunt, triſtia amaris,
Et rectà calidas petierunt fervida partes.

Qæ ſunt ex Plutarcho *Sympoſ. l.*4.*c.*1. mutuata, ubi corruptiora habentur. qòd autem ibi pro θερμὸν δεξιὸν legitur, Leopardus μαλερὸν reſcribi poſſe opinatur, *emend. l.*8. *c.*10. qòd eſt ignis epitheton apud Homerum *Il. Φ'. v.*316. & *v.*375. Et Heſiodum *aſpid. v.*18. Cicero *de amic. Nihil eſt appetentius ſimilium ſui, nihil rapacius, qàm natura.* Inſignem in hanc mentem Democriti περιοχὴν exhibet nobis Sextus *adv. Logic. l.*1. *c.*2. Παλαιά τις, inqit, παρὰ τοῖς φυσικοῖς κυλίεται δόξα περὶ τοῦ τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι γνωριστικά. ὁ δὲ Δημόκριτος ἐπί τε τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἴσῃσι τὸν λόγον. Καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογενέσι ζώοις συναγελάζεται, ὡς περιστεραὶ περιστεραῖς, καὶ γέρανοι γεράνοις, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. καθάπερ ὁρᾶν πάρεστιν. ἐπί τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ ταῖς κυματωγαῖς ψηφίδων. ὅπου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου δίνον διακριτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται, καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν, καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν. ὅπου δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος κίνησιν αἱ μὲν ἐπιμήκεις ψηφίδες εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς ἐπιμήκεσιν ἀθροίζονται, αἱ δὲ περιφερεῖς ταῖς περιφερέσιν, ὡς ἂν συναγωγόν τι ἔχωσης τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος. *Vetus qadam apud phyſicos verſatur opinio, qod ſimilia ſimilibus cognoſcantur. Democritus autem in animatis & inanimis ea qæ dicit conſtituit. Animantia enim, inqit, ſimul congregantur cum animantibus, ut columbæ cum columbis, & grues cum gruibus, & in aliis brutis. Similiter & in inanimis, ut licet videre in ſeminibus qæ cribrantur, & in lapillis qi educuntur à fluctibus, qum ex cribri qidem circumactione, qæ fit ad diſcernendum, lens cum lente collocetur, hordeum cum hordeo, & frumentum cum frumento. Ex undarum autem motione oblongi qidem calculi pelluntur ad eundem locum, ad qem oblongi, teretes autem ad qem teretes, utpote qod rerum in his ſimilitudo habeat aliqid qod conciliet.* Qibus adjicias licet Hippocratis illud ex *lib. de natura pueri pag.*18. Εἰ θέλοις αὐλίσκον προσθῆσαι τῇ κύστει, καὶ διὰ τοῦ αὐλίσκου ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κύστιν γῆν τι καὶ ψάμμον καὶ μολίβδου κόσκινα λεπτὰ, καὶ ὕδωρ ἐπιχέας, φυσῆν διὰ τοῦ αὐλίσκου, πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίξεται τῷ ὕδατι. ἔπειτα δὲ, χρόνῳ φυσήσας ἐλίνυσεται, ὅτε μόλιβδος ὡς τὸν μόλιβδον, καὶ ἡ ψάμμος ὡς τὴν ψάμμον, καὶ ἡ γῆ ὡς τὴν γῆν. καὶ ἢν τις αὐτὰ ἀναθῇ ἐάσῃ καὶ περιῤῥήξας τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει αὐτῶν τὸ ὅμοιον εἰς τὸ ὅμοιον ἐληλυθός. ὕστερον δὲ καὶ ἡ γονὴ καὶ ἡ σὰρξ διαῤῥῦται, καὶ ἐχείλας ἔκασον ἐν αὐτῇ τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον. *Qemadmodum ſi veſicæ fiſtulam alligâris, per eamqe in veſicam terram, arenam, & tenuia plumbi ramenta injicias, deinde aqâ per fiſtulam affuſâ flatum immittas: primùm qidem illa cum aqa permiſcebuntur, deinde verò temporis progreſſu flatu agitata ſecedent, plumbumqe ad plumbum, arena ad arenam, & terra ad terram ſe conferet. Ac ſi qis ea areſcere permittat, diſruptâqe veſicâ contempletur, ſimile ad ſui ſimile ſe contuliſſe comperiet. Ad eundem certè modum genitura & caro diſcernuntur, in eâqe ſimile qodqe ad ſui ſimile ſecedit.*

Τὸ γεώδες πᾶν] Huic ex parte contradicere videtur Philoſophus *de cælo l.*4. *c.*3. Τὸ δ' εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον φέρεσθαι ἕκαστον, τὸ εἰς τὸ αὐτοῦ εἶδος ἰσὶ φέρεσθαι. καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἄν τις ὑπολάβοι, ὃ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι τὸ ὅμοιον φέρεται πρὸς τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἡ συμβαίνει πάντως. ἢ γὰρ ἰόν τις μεταθῇ τὴν γῆν, ἢ νῦν ἡ σελήνη, οἰσθήσεται τῶν μορίων ἕκαστον πρὸς αὐτὴν, ἀλλ' ὅπερ καὶ νῦν. *In ſuum locum ferri unumqodqe, ad ſuam fortunam eſt ferri. Et ſic magis utiqe qis exiſtimabit id, qod dicebant, antiqi, qod ſimile fertur ad ſimile. Hoc enim non accidit omnino; non enim, ſi qis transponat terram ubi nunc luna eſt, feretur partium unaqaqe ad ſeipſam, ſed ad eum locum, ubi & nunc exiſtit.* Verùm conciliat ipſe verbis proximis. Ὅπερ πέφυκεν ἴν τι φέρεσθαι μόριον καὶ τὸ πᾶν. *Eòdem & terra moles integra, & particula ejuſdem qalibet, fertur.*

Τὸ ὑγρὸν πᾶν σύῤῥυτον] lego, ἐπὶ τῷ ῥοῦν inqit Annotator Lugdunenſis. ſed nihil mutandum. nam & σύῤῥυτον mox denuo habetur: qod & ipſe agnoſcit.

Τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον εὐέξαπτον] Virgilius *Æn. l.*1.

Suſcepitqe ignem foliis, atqe arida circùm
Nutrimenta dedit, rapuitqe in fomite flammam.

Gregorius Nazianzenus in *Apolog.* Δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. ὥσπερ καὶ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ. ἕτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπιτηδειότατοι. καλάμῃ τις πρὸς σπιθῆρα, οἶμαι, καὶ ἄτεμον ἐξαπτομένῃ, καὶ διαπαυομένῃ διὰ ξηρότητα. *Homines non facili negotio virtutem poſſunt conſeqi: qemadmodum nec humida materia ignem facile excipere ſolet: contrà ad vitium contrahendum homines maxima ex parte promptos & idoneos eſſe, non ſecus, ut opinor, ac ſtipulæ qadam ad ſcintillam & ventum ob naturæ ſiccitatem facilè accendi-*

qò eſt enim rebus aliis præſtantius, hoc eſt promptius. ei qod ſui generis eſt commiſceri & cum eo qodammodo coaleſcere. hinc apud irrationalia exiſtunt examina, armenta, pullorum educationes, & qaſi amores qidam. etenim iſtis animæ inſunt ; itaqe in ſubjecto præſtantiori vis illa congregativa intenſior reperitur, qàm in ſtirpibus, lapidibus ; avt lignis. hinc & in rationalibus, reſpublicæ, amicitiæ, familiæ, concilia ; item belli tempore fœdera, & induciæ.

μᾶλλον. ὅσῳ γάρ ἐστι κρεῖττον τοῦδε τὰ ἄλλα, τοσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρνᾶσθαι τῷ οἰκείῳ καὶ συγκεῖσθαι ἐτοιμότερον. ἤθους γοῦν [a] ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων εὑρέθη σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοσοτροφίαι, καὶ οἷον ἔρωτες. ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ τὸ συναγωγὸν ἐν τῷ κρείττονι ἐπιτεινόμενον εὑρίσκετο, οἷον ἔπι ἐπὶ φυλῶν ἢ ἔτι ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. ἐπὶ δὲ [b] τῶν λογικῶν ζώων, πολιτείαι, καὶ φιλίαι, καὶ οἶκοι, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνθῆκαι καὶ ἀνοχαί. ἐπὶ

a L.6.§.16. l.11.§.18.

b Inf.§.13. l.12.§.30.

ANNOTATIONES.

cenditur atqe conſumitur. Et Syneſius *de provident.* 1. *p.* 100. Ὅπερ δὴ πάσχουσιν ἄνθρακες ὑπὸ δαδῶν. θᾶττον γὰρ ἐξάπτονται διὰ τὴν ἤδη πρὸς τὸ πῦρ ἐπιτηδειότητα. *Qemadmodum carbones facibus admotis citius incandeſcunt, qoniam ad concipiendum ignem jam pridem ſunt accommodati.* Contrà tamen de igne cœleſti Plutarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Ξύλων ἄυων ἀψαυεὶ διαθεῖ, τὰ δὲ χλωρὰ καίει. *Sine tactu diſcurrit ligna arida, viridia verò comburit.* rationem ab ipſo petas, licet.

Σμήνη καὶ ἀγέλαι] Ariſtoteles *Hiſt. Animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ζώων τὰ μέν ἐστιν ἀγελαῖα. τὰ δὲ μοναδικά. τὰ δ' ἐπαμφοτερίζει. καὶ τὰ μὲν πολιτικὰ, τὰ δὲ σποραδικά ἐστιν. ἀγελαῖα μέν, οἷον ἐν τοῖς πτηνοῖς τὸ τῶν περιστερῶν γένος, καὶ γέρανος, καὶ κύκνος. καὶ τῶν πλωτῶν, πολλὰ γίνη τῶν ἰχθύων. ὁ δ' ἄνθρωπος ἐπαμφοτερίζει. πολιτικὰ δ' ἐστιν, ὧν ἕν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον. ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα. ἔστι δὲ τοιοῦτον ἄνθρωπος, μέλιττα, σφὴξ, μύρμηξ, γέρανος. *Animalium alia ſunt gregalia, alia ſolitaria. alia vitam ancipitem degunt, alia ſunt civilia, alia incivilia. Gregales in volucrum genere ſunt columbi, grues, olores. Complura etiam inter nantes piſcium genera gregatim degunt. Hominis naturam ancipitem ſocietatis ac ſolitudinis eſſe apertum eſt. Civiles appello animantes, qa labori communicant idem, qarum opus communi efficitur opera, munuſqe idem omni eſt, qod non omnibus gregalibus competit. Civilis generis eſt homo, apis, veſpa, formica, grus.* De apibus Plinius *l.* 17. *c.* 5. *Illæ ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempablicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim.* Vide Plutarchum in *Lycurg.* de republica Spartana *ad l.* 1. §. 16. κοινονημοσύνη.

Εὑρέθη] *Inventa, reperta ſunt*, id eſt, exiſtunt. & mox ; εὑρίσκεται. *reperitur.* i. e. exiſtit. uti pavlò pòſt, ὑπῆν. formula Hebræis admodum familiaris, qibus in ſacra pagina נמצא *inveniri*, pro *eſſe* ; & in ſcriptis Doctorum נמצא τὸ ὄν, *ens. Hiſtor. Eſter. c.* 1. *v.* 5. *qi inventi ſunt.* id eſt, qi fuerunt, *Suſan. Annal. l.* 2. *c.* 19. *v.* 3. *bona in te inveniuntur.* id eſt, ſunt. Helleniſtæ pariter qi dicuntur, Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 18. Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες. *Non inventi ſunt*, i. e. non extitêre, *qi reverterentur.* & *Act. c.* 5. *v.* 39. μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. *nè Deo adverſemini.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 1. Ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Illud requiritur in diſpenſatoribus, ut fidelis ſit. ad Phil. c.* 2. *v.* 7. Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. *Similis hominibus factus, & habitu inventus ut homo.* Ubi γενόμενος & εὑρεθεὶς idem valent. *Ad Hebr. cap.* 11. *v.* 5. ex Græcis interpretibus, de Henocho dicitur, Οὐχ εὑρίσκετο. qod Moſes *l.* 1. *c.* 5. *v.* 24. dixerat אינֶנּוּ *non erat.* Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 22. Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. *Qi non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipſius.* qod vates dixerat, Eſajæ *c.* 53. *v.* 9. & *in ore ejus dolus non extitit.* Eâdem formulâ uſus eſt & Joannes *Apoc. cap.* 14. *v.* 5. qi & *c.* 16. *v.* 20. Καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. *Montéſqe non extiterunt.* & *c.* 18. *v.* 21. de Babylone myſtica, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. *Nec extabit amplius.* Ignatius *ad Roman.* exhibitus *ad l.* 4. §. 16. Ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρὺς εὑρεθήσωμαι. *Nè cui poſt mortem moleſtus ſim.* & *ibidem ad l.* 10. §. 3. exhibendus, ἵνα καθαρὸς ἄρτος Θεοῦ εὑρεθῶ. *ut purus Dei panis fiam.* Plutarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Καὶ λυχνίαν ἀργυρῶν ξυλίνοις ἐγκειμένοις (legendum ἐγκειμένων) ἐλύτροις, τὸν μὲν ἄργυρον συνιζήσαι ταχέως, τὸ δὲ ξύλον ἄθικτον, καὶ ἀπαθὲς εὑρεθῆναι. *Et cum argentei caliculi in ligneis repoſiti eſſent operculis, argentum colliqatum eſſe, lignum verò intactum illaſumqe extitiſſe.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *C.* Ἀρκεῖ δὲ τῷ γνωστικῷ, κἂν εἷς μόνος ἀκροατὴς εὑρεθῇ. *Sufficit autem ei, qi cognoſcendi eſt poteſtate præditus, ſi unum duntaxat avditorem habuerit.* Deniqe elogium illud, qod Ezechiæ regi tribuitur, *Regum Hiſtor. l.* 2. *c.* 18. *v.* 5. & Joſiæ *ibidem c.* 23. *v.* 25. *Non fuit ſimilis illi in regibus qi præceſſerant.* Obſervat Nicolaus Liranus in *Hymnis Eccleſiaſticis*, ubi de ſanctis qibuſdam enunciatur, hâc formulâ exprimi, *Non eſt inventus ſimilis illi.* Qin & τὸ ἐξευρεθῆναι eodem ſenſu uſurpavit Marcus *infrà* §. 35. pro *extitiſſe.*

Καὶ οἷον ἔρωτες] Ex Stoicorum ſententia, qi brutis animantibus affectus veros negabant, *qaſi affectus* neſcio qos concedebant. Seneca *de ira l.* 1. *c.* 3. *Muta animalia humanis affectibus carent ; habent autem ſimiles illis qoſdam impulſus. Alioqi ſi amor illis eſſet, & odium eſſet ; ſi amicitia, & ſimultas ; ſi diſſenſio, & concordia ; qorum aliqa in illis qoqe extant veſtigia. Caterùm humanorum pectorum propria bona malaqe ſunt. Ibidem. Dicendum eſt, feras iræ carere, & omnia præter hominem, nuſqam ea naſcitur, niſi ubi rationi locus eſt. impetus habent feræ, rabiem, feritatem, incurſum ; iram qidem non magis qàm luxuriam. iraſci non magis ſciunt, qàm ignoſcere.* Eandem Stoicorum ferè omnium ſententiam fuiſſe monet & Galenus *de dogm. Hip. & Plat. l.* 3. *c.* 3. qam & operis ejuſdem *libro primo*, qi maxima ex parte jam intercidit, refutâſſe ſe dicit. Cæterùm, hoc non tam refellens, qàm ridens, Plutarchus in *collat. animal. p.* 961. *E. F.* & ex Plutarcho Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. Ex qo Plutarchi codices reficiendi & ſupplendi. Οἱ δὲ περὶ τῶν ἀβελτέρων λέγοντες, μήτε ἥδεσθαι, μήτε θυμοῦσθαι, μήτε φοβεῖσθαι, μήτε παρασκευάζεσθαι, μήτε μιμνήσκειν, ἀλλ' ὥσπερ μιμνήσκειν τὴν μέλιτταν, καὶ ὥσπερ παρασκευάζεσθαι τὴν χελιδόνα, καὶ ὥσπερ θυμοῦσθαι τὸν λέοντα, καὶ ὥσπερ φοβεῖσθαι τὴν ἔλαφον. οὐκ οἶδά τί χρήσονται, τοῖς λέγουσι, μηδὲ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν, ἀλλ' ὥσπερ βλέπειν, καὶ ὥσπερ ἀκούειν. μηδὲ φωνεῖν, ἀλλ' ὥσπερ φωνεῖν. μηδὲ ὅλως ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ ζῆν. ταῦτα γὰρ ἐκείνων μᾶλλόν ἐστι λεγόμενα καὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν. *Caterùm qi etiam ſtolidius his de rebus loqentes, neqe delectari, neqe iraſci, neqe metuere, neqe ſe parare, neqe recordari animalia ajunt : ſed qaſi recordari apem, & qaſi ſe parare hirundinem, & qaſi iraſci leonem, & qaſi metuere cervum : neſcio qid reſponſuri ſint eis, qi animalia etiam non videre, non avdire, non vocem emittere : denique omnino non vivere, ſed duntaxat qaſi vivere dicerent. nam hæc non magis evidentia qàm iſta repugnant.*

Ἐν τῷ κρείττονι] *Apud præſtantiorem partem* Xylander. qaſi diceretur, propenſionem ad ſocietatem apud animalia iſta in parte præſtantiore, h. e. anima, deprehendi. cùm hoc potiùs Marcus velit, in iſtis, utpote præſtantioribus, qia ſunt animata, propenſionem illam intenſiorem exiſtere. hoc eſt enim ἐπιτεινόμενον. qod ille omiſit.

Ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων πολιτεῖαι] Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 2. Φανερὸν, ὅτι φύσει ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον. καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἤ τοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείσσων ἢ ἄνθρωπος. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐδὲν γάρ, ὡς φαμεν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ. λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. *Ex his igitur patet civitatem eſſe ex his, qi naturâ ſunt, & qod homo naturâ civile eſt animal. Et qi abſqe civitate eſt per naturam, non per fortunam, avt neqam eſt, avt potior qàm homo. Ex qo patet ſociale animal eſſe hominem, magis qàm omnes apes, & qàm omne gregarium animal. Nihil enim, ut diximus, natura frustra facit. Sermonem verò homo ſolus habet omnium animalium.* qod ſuprà Marcus. Πᾶν τὸ νοερᾶς ψυχῆς μέτοχον, ἢ καὶ μᾶλλον. Juvenalis inter alia huc ſpectantia, *Sat.* 15.

Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce ;
Cujus egent prona, & terram ſpectantia : mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantùm animas, nobis animum qoqe ; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præſtare juberet,
Diverſos trahere in populum. ---- &c.

Cicero *de amicit.* *Qod ſi hoc apparet in beſtiis, volucribus, natantibus, agreſtibus, cicuribus, feris, ut reqirant atqe appetant, ad qas ſe applicent, ejuſdem generis animantes, idqe faciunt cum deſiderio, & cum qadam ſimilitudine amoris humani ; qantò id magis in homine fit naturâ ? qocirca à natura, qa ſolitarium nihil amat, mihi videtur potiùs, qàm ab imbecillitate avt indigentia orta amicitia. qa enim poteſt eſſe ſine hac vita vitalis, ut ait Ennius ?* Qod Evripides *Oreſt.*

---- τί χρὴ ζῆν ἑταιρίας ἄτερ ;

ἴσασι γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὅσοι ζῶσι τὸ ζῆν ἀρθίους τῆς κοινωνίας. *Idem qod hominibus, ut ſcilicet ſublatâ ſocietate vivendi ratio deficiat.* Porphyrius *de abſtin. animal. l.* 3. §. 12. ſiqidem, ut Seneca *Ep.* 6. *Nullius boni ſine ſocio jucunda poſſeſſio eſt.* & Cicero *ibidem. Societate ſublatâ, omnis eſt è vita ſublata jucunditas. avfert enim fructus voluptatum omnium ſolitudo. Nec ſine ſocietate ulli poteſt eſſe jucunditas.* Idem *pro Planc.* Proinde Ariſtoteles *Evdem. l.* 7. *c.* 1. Δεινότατον ἡ ἐρημία. *Solitudo eſt malum graviſſimum.* Ἄνευ γὰρ φίλων οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἅπαντα. *Abſqe amicis enim vivere, licet cætera bona omnia ſuppeterent, eligeret nemo.* Idem *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Nec in cælo etiam jucundè ſatis ſine ſocio aliqo acturum ſe* dicere ſolebat, Archytas Tarentinus, referente

ἐπὶ ᾧ τ' ἔπι κρειττόνων, καὶ ἐκδιεσηκότων τρόπον τινὰ
a L.6.§.43. ἕνωσις ἀπέφη, εἶα a ἐπὶ τ' ἄστρων. ἵτως ἡ ἐπὶ τὸ
l.11.§.27. κρεῖττον ἐπανάβασις συμπάθειαν, b καὶ ἐν διεστῶσιν
b L.7.§.13. ἐρχάσασθαι ἐδύνατο. ὅρα ἂν τὸ νῦν γινόμενον. c μό-
c L.11.§.18. 20. να γὰρ τὰ νοερὰ νῦν d ἐπιλέλησεν τῆς πρὸς ἄλληλα
d Sup. §. 3. ἀγχόθης καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύρρουν ὧδε μόνον ἀ βλέ-
πομεν. ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες ἀφικαταλαμβάνονται. κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις. ὄψῃ ᾧ ὁ λέγω ἀφ' ὧν φυ-
e L.12.§.30 λάσσων. e ἧττον γὰρ εὑροι τις ἂν γεώδες τι μηδενὸς
f L.8.§.34. γεώδους προσαπτόμενον, ἢπερ ἄνθρωπον f ἀνθρώπῳ
ἀπεσχισμένον.

g L.8.§.19. §. 10. g Φέρει καρπὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ
l.11.§.1. θεὸς, καὶ ὁ κόσμος. ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα
* τέτριφεν Lug. φέρει. εἰ ᾧ ἡ συνήθεια κυρίως * τέτροφεν ἐπὶ ἀμ-
h L.4.§.24. πέλου ἢ τ' ὁμοίων, οὐδὲν τοῦτο. h ὁ λόγος ᾧ, καὶ
κοινὸν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει. καὶ γίνεται ἐξ αὐ-
τῶν τοιαῦθ' ἕτερα, ὁποῖόν τι αὐτός ἐστιν ὁ λό-
γος.

i L.5.§.28. §. 11. i Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε. εἰ ᾧ
l.8.§.59.

qin & in præſtantioribus adhuc, licèt modo qodam à ſe invicem diſſitis, in aſtris nempe, unio tamen qædam exiſtit. ità ſortis præſtantioris eminentia etiam in diſtantibus affectionem ad ſe invicem mutuam producere valuit. vide interim qò res rodierit. ſola enim rationalia mutui hujus in ſe invicem ſtudii ac conſenſûs nunc ſunt oblita: confluxúſque ille apud iſta ſola non cernitur. veruntamen, fugiant licèt hoc homines, undiqe occupantur. prævalet enim natura. obſervando avtem id, qod loqor, comperies. faciliùs enim qis terreni qippiam terrenæ rei nulli adjunctum repererit, qàm hominem ab homine omni prorſus ſejunctum.

§. 10. Fructum fert & homo, & Deus, & mundus. & in propria tempeſtate fert horum unumqodqe, etiamſi avtem uſus formulam hanc loqendi viti ac ſimilibus præcipuè attribuerit, nihil tamen hoc obſtat, qo minùs & de illis dicatur. ratio verò fructum habet & communem & proprium. oriuntúrqe ex ea alia ejuſmodi, cujuſmodi ipſa eſt ratio.

§. 11. Peccantem, ſi potes, meliora doceto. ſi mi-

ANNOTATIONES.

ferente Cicerone. Porrò, *qemadmodum ſolitudo in odio eſt, ſic in dulcedine appetitio ſocietatis.* Seneca *Ep.* 9. Avguſtinus *de bon. conjug. c.* 1. *Sociale qiddam eſt humana natura. Nihilqe eſt homini amicum ſine homine amico.* Idem *Ep.* 121. *c.* 2. Vide *l.* 5. §. 16.

Ἐπὶ τῶν ἄστρων] vide *l.* 6. §. 43. & *l.* 11. §. 27.

Καὶ ἐκδιεσηκότων τρόπον τινὰ] *etiam ex diverſis modis* Xylander. qaſi disjunctim legerit, ἐκ διεσηκότων, qod Lugdunenſis ἐκδιεσηκότων conjunctim legit. Et hoc malim. ut τὸ ἐκ vel redundet, ut in ἐκκεῖσθαι, ἐκκεντεῖν. atqe ità Marcus mox, ἐν διεστῶσι. qomodo & *l.* 7. §. 13. vel intendat, ut in ἐκμαίνεσθαι, ἐκπαθαίνεσθαι, qod Clemens uſurpavit *Strom. l.* 2. atqe ità Olſavbonus cepit, qi, *naturâ longè à ſe invicem diſtantia*, vertit. Ego ſimpliciter, *loco diſſita*, ſive *diſtantia* dixerim. Heſychius. Διέσχ, διεχωρίσθη. Διέστηκε, διακεχώρισαι. Διεστήκασιν, διεχωρίσθησαν, ἐμάκρυναι πόρρω. Certè qæ noſter iſtic ἐκδιεσηκότα, eadem Sextus Empiricus *adv. Phyſic. l.* 1. *cap.* 2. nunc διεστῶτα vocat, nunc ἐκκεχωρισμένα. Unde τῷ ἐκχωρίζειν verbi exemplum ſumere poterat Lexicographorum princeps ille. Ex qo *ad l.* 7. §. 13. aliiſqe ibidem lavdatis, lux loco iſti lucuentiſſima dabitur. Aſtra avtem qæ hîc διεστῶτα, eadem *l.* 6. §. 43. διάφορα dicuntur. Verùm ibi forſitan affectionum effectuúmqe differentiam; hîc ſitûs locíqe diſtantiam deſignatam volebat. Hoc certè utrobiqe voluit. *exercitum* illum, (prout nuncupat ſacra pagina) ſive *inſtructuram* cœleſtem, licèt aſtris conſtet innumeris, eiſdémqe loco diſſitis, affectione diſparatis, ad munus tamen ſuum obeundum pulcrè ac concorditer conſpirare. ut in eis verè cenſeri poſſit, de qibus Seneca *Epiſt.* 102. *Qadam ex diſtantibus conſtant, qorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanqam exercitus, populus, ſenatus. Illi enim, per qos iſta corpora efficiuntur, jure avt officio cohærent, naturâ diducti & ſinguli ſunt.*

Μόνα τὰ νοερὰ νῦν ἐπιλέλησεν τῆς πρὸς ἄλληλα συμπαθῆς] Lacrymarum non imbre ſed fonte uberrimo & perennante, deplorari digniſſima qerimonia de naturæ humanæ pravitate inſigniſſima, ab inſtitutione primæva ſolitariè degenerantis. Homo, inqit, ſolus ex omnibus creaturis originis officiíqe oblitus eſt ſui. Joannes Chryſoſtomus *in Geneſ. Orat.* 12. ubi docuiſſet creaturas cæteras creatori ſuo debitum obſeqium jugiter præſtare. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, inqit, τὸ ἥμερον ζῷον, τὸ λογικὸν, τὸ ἐπιστῆμον, τὰ ἐναντία τῇ οἰκείᾳ φύσει διαπράττεται, καὶ διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν εἰς τὴν τῶν θηρίων * ὠμότητα [* ὁμοιότητα, f.] ἑαυτὸν ἐξάγει. *Homo avtem manſvetum animal, rationale & benignum contraria ſuæ naturæ facit, & negligentiâ mores ſuos in ferinos vertit.* Idem deplorat Baſilius Cæſar. *in Pſal.* 49. *v.* 12. & *in Eſai. c.* 2. *v.* 9. Verùm hoc ipſo in genere, de qo Marcus iſtîc, hominem plus feris ipſis naturæ legem tranſgredi, monet Juvenalis *Sat.* 15.

Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Qando leoni
Fortior eripuit vitam leo? qo nemore unqam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum lethale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt. &c. ——

Objurgat Seneca *Ep.* 95. *Non pudet homines mitiſſimum genus, gavdere ſanguine alterno, bella gerere, gerendáqe liberis tradere, cùm inter ſe etiam mutis ac feris pax ſit?* & *Epiſt.* 103. *Nunqam illas ad nocendum niſi neceſſitas impegit: avt, fame, avt timore coguntur ad pugnam: Homini perdere hominem libet.*

Ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται] Hoc eſt qod Cicero *de amicit. Qinetiam ſi qis eâ aſperitate eſt, & immanitate naturæ, ut congreſſus & ſocietatem hominum fugiat atqe oderit, qalem fuiſſe Athenis Timonem neſcio qem accepimus, tamen is pati non poſſit, ut non acquirat aliqem, apud qem evomat virus acerbitatis ſuæ.* Sed inſigniſſimè Epictetus *l.* 2. *c.* 20. adverſus Epicureos agens, qi dogmatibus ſuis ſocietatem tollebant, cùm ad proprium commodum cuncta referrent. Ὡς ἰσχυρόν τι καὶ ἀνίκητόν ἐστιν ἡ φύσις ἀνθρωπίνη; πῶς γὰρ δύναται ἄπτελος μὴ ἀμπελικῶς κινεῖσθαι, ἀλλ' ἐλαικῶς; ἢ ἐλαία πάλιν μὴ ἐλαικῶς, ἀλλ' ἀμπελικῶς; ἀμήχανον, ἀδιανόητον. εἰ τοίνυν ἀδ' ἄνθρωπον οἷόν τε παντελῶς ἀπολίσαι τὰς κινήσεις τὰς ἀνθρωπικάς. καὶ οἱ ἀποκοπτόμενοι, τὰς γε προθυμίας τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀποκόψασθαι οὐ δύνανται. ἵτω καὶ Ἐπίκουρος, τὸ μὲν ἀνδρὸς πάνυ ἀπεκόψατο, καὶ τὰ οἰκοδεσπότου, καὶ πολίτου, καὶ φίλου. τὰς δὲ προθυμίας τὰς ἀνθρωπικὰς οὐκ ἀπεκόψατο. οὐ γὰρ ἐδύνατο, οὐ μᾶλλον ἢ οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυφλῶσαι δύνανται, καί τοι τοῦτο μάλιστα πάντων ἐσκυδάκοτες. *Adeò fortis & invicta res eſt natura humana. Qi enim vitis non more vitis moveri poteſt, ſed more olea? avt olea non ut olea, ſed ut vitis? Nullâ ratione hoc fieri, nullâ cogitatione comprehendi poteſt. Ergò fieri non poteſt, ut homo prorſus motum humanum amittat; qum iis etiam, qibus virilia amputantur, virilis tamen alacritas amputari non poſſit. Sic Epicurus etiam omnia qæ ſunt viri, qa patrisfamilias, qæ amici amputavit. ſed alacritatem humanam non amputavit. Neqe enim potuit; non magis qam Academici ſenſus ſuos abjicere avt excacare poſſunt, qamvis id maxime ſtuduerint.* Cæterùm & Stoicis idem dici poterit, qi affectus humanos à natura inditos, exuere & extirpare incaſſum conati & connixi ſunt. Huc facit Varronis illud, *longè fugit, qi ſuos fugit.* de qo videndi Avſonius Popma & Turnebus *adverſ. l.* 15. *c.* 5.

§. 10. Φέρει καρπὸν] vide *l.* 8. §. 19. Nihil eſt in rerum natura otioſum, infructuoſum nihil. Vide *Eccleſ. c.* 11. *v.* 1, 2, 3. *ad Phil. c.* 2. *v.* 11. *Galat. c.* 5. *v.* 22. *Matth. c.* 7. *v.* 15, 20. & *c.* 12. *v.* 33, 35.

Ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα] qod Pſaltes *Pſal.* 1. *v.* 3. בעתו *in tempeſtate ſuâ, ſtato anni tempore.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Indè illud Marci *c.* 11. *v.* 13. Οὐδὲν ἴδιον εἰ μὴ φύλλα. ἀ γὰρ ἂν καιρὸς σύκων. *Nihil invenit niſi folia, non enim erat tempus fructuum.* de qo loco, qò difficultate ſe qâdam expediat, D. Leifeldus noſtras, ὁ μακαρίτης ità argutatur, ut ἐλύθη καιρὸν fuiſſe ajat, σύκων peculiariter ſic dictorum neget. Verùm nè ſic qidem exolvi nodus videtur, qem more ſolenni diſſimulant prorſus interpretes. V. Cl. Heinſius, ſpiritu duntaxat accentúqe (cæteroqi nè literulâ qidem immutatâ) adjectis, noE tuliſqe eorundem indicibus appictis, ſenſum commodum ſatis ac contextui reliqo congruentem elicuit, ut legeretur, ἀ γὰρ ἦν, καιρὸς σύκων. *Ubi enim erat, tempus erat ficuum.* vel *tempeſtivæ & maturæ erant ficus.* qod ipſe eruditis expendendum cenſendúmqe dimitto.

Εἰ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως τέτροφεν] Ità Baſilienſis. ſed Lugdunenſis meliùs τέτριφεν, *trivit.* Sic Cicero *de fin. l.* 3. *Rerum nomina novarum, qa nunc conſvetudo diuturna trivit.* Xylandrum avtem iſta non cepiſſe nil mirum; cùm ſcripturam veram non animadverterit.

Ὁ λόγος καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον καρπὸν φέρει] qia nimirum, τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπώται, *fructum, qem profert, ipſa carpit. l.* 11. §. 1.

§. 11. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε] Vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 8. §. 59.

Πρὸς

minùs, memineris, hoc fine clementiam tibi datam esse. & Dii avtem adversùs tales clementer se gerunt. in qibusdam etiam opem eis porrigunt suam, ad sanitatem nempe, divitias, gloriam conseqendam adeò benigni existunt. idem & tibi licet facere. avt dicas, qis te prohibeat.

§. 12. Laborem sustine, non ut miser, nec qo miserationi vel admirationi sis aliis. sed hoc unum velis, ità moveri motúmve sistere, prout ratio civilis exigit.

§. 13. Hodie molestiâ me omni exemi. vel potiùs molestiam à me omnem abjeci. neqe enim extra, sed intra me, in opinione mea existebat.

§. 14. Eadem sunt omnia, usu familiaria, tempore diaria, materiâ sordida. præsentia omnia, qalia apud illos qos sepelivimus.

μὴ, μέμνησο, ὅτι [a] πρὸς ἕτο ἡ ἐυμένεια σοι δέδοται. καὶ [b] οἱ θεοὶ ἢ ἐυμενεῖς τοῖς πιέσεις εἰσίν. εἰς ἕνια ἢ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν. ὅτως εἰσὶ χρηστοί. [c] ἔξεστι ἢ καὶ σοί. εἰ * εἶπε, [d] τίς ὁ κωλύων.

§. 12. [e] Πόνει, μὴ [f] ὡς ἀθλίῳ, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ [g] θαυμάζεσθαι θέλων. ἀλλὰ μόνον ἐν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι, [h] ὡς ὁ πολιτικὸς λόγῳ ἀξιοῖ.

§. 13. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης περισάσεως. μᾶλλον ἢ ἐξέβαλον πᾶσαν [i] ωβίσεσιν. [k] ἔξω γὰρ ἦν οὐκ ἦν, ἀλλὰ [l] ὥδου ἐν τῇς ὑπολήψεσι.

§. 14. Πάντα * ταῦτα, [m] συνήθη μὲν τῇ πέρα. [n] ἐφήμερα ἢ τῷ χρόνῳ. [o] ῥυπαρὰ ἢ τῇ ὕλῃ [p] πάντα νῦν, ἃ ἐπ' ἐκείνων ἃς καταθάψαμεν.

§. 15.

a Inf. §. 42
b L. 7. §. 70. Inf. §. 27.
c L. 5. §. 5. l. 8. §. 8.
* ἢ
d L. 3. §. 12. l. 8. §. 47.
e L. 1. §. 5. & l. 5. §. 5.
f L. 1. §. 15. 16.
g L. 1. §. 7.
h L. 4. §. 24. Sup. §. 8.
i L. 1. §. 15. Inf. §. 41.
k L. 4. §. 3.
l L. 10. §. 38.
* ταὐτὰ Inf. §. 28 l. 7. §. 1.
m L. 4. §. 44.
n L. 4. §. 48.
o Inf. §. 36.
p L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

Πρὸς τοῦτο ἡ ἐυμένεια] Ità *infrà* §. 42. *Ἀντιφάρμακον ἡ πρὸς τὰς. Mansvetudo antidotum.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις] Vide *l.* 7. §. 70. Eodem utitur argumento apud principem Poetarum Phœnix Achillem alloqendo, *Iliad. l.* v. 492.

Ἀλλ', Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν. οὐδέ τι σε χρὴ
Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν, σπλοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί,
Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε.
Enimvero, Achilles, mitiga animum magnum: neqe te oportet
Crudele cor habere: flexibiles sunt & Dii ipsi,
Qorum etiam major virtus est, honor, potentiaqe.

Οὗτος οἱοὶ χρηστοί] τὴν τοῦ Θεοῦ χρηστότητα istam prædicat Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 4. & *c.* 11. *v.* 22. & *ad Tit. cap.* 3. *v.* 4. sed cumprimis *ad Rom. c.* 5. *v.* 6, 10.

Ἔξεστι δὲ καὶ σοι] qia nimirum πρὸς τοῦτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. qod *suprà* dixerat. sic Matth. *c.* 5. *v. ult.*

Εἰ εἰσὶ, τίς ὁ κωλύων] lege ἢ εἰσί. qod & Casavbonus vidit.

§. 12. Πόνει] Lepida illa Cratetis *Epistola* ordine 4. Ἐὰν αἱρετὸν ᾖ πόνος, πόνει. εἴτε φεύγειν, πόνει, ἵνα μὴ πονῇς. διὰ γὰρ τοῦ μὴ πονεῖν ἢ φεύγεται πόνος, τοῦ δὲ ἐναντίου καὶ διώκεται. *Sive expetendus est labor, labora: sive fugiendus est, labora, ut nè labores. Nam abstinendo à labore non vitatur labor. Contrario verò etiam fugatur.* forsan, τὸ δὲ ἐναντίον.

Μὴ ὡς ἀθλίῳ] siqidem πόνος τῶν ἀδιαφόρων ἐστὶ. *l.* 3. §. 4. neqe itaqe miserum facere potest. De Hercule Dio Prusæus *Orat.* 8. *pag.* 136. Πονοῦντα μὲν καὶ ἀγωνιζόμενον ἠλέουν, καὶ ἔφασκον αὐτὸν ἄνθρωπον ἀθλιώτατον. καὶ διὰ τοῦτο ἄθλιος ἐκάλουν τοὺς πόνους αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα, ὡς τὸν ἐκείνου βίον ἄθλιον ὄντα. *Laborantem quidem & certantem miserabantur, dicebántque eum omnium hominum esse arumnosissimum: qapropter illius labores & facta appellarunt ἄθλους, hoc est, arumnas, qasi laboriosa vita arumnosa sit.* Verùm istos objicienti Lyco apud Senecam in *Herc furen.* 2. 2. respondet Megara;

Qemcunqe fortem videris, miserum neges.

vide *l.* 1. §. 15. Οὐκ σχετλίως κατεργασικὸν τῶν προκειμένων. *Negotia objecta citra qiritationem conficere.*

Μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ θαυμάζεσθαι θέλων] qod vitium in Diogene notavit Plato, qi cùm is frigidâ perfusus aliqando, aliqandiu consisteret, qò adstantium oculos ad se intuendum converteret, illi avtem hominis qasi frigore rigentis misereri præ se ferrent, οἱ βάλεσθε αὐτὸν ἐλεεῖσαι, ἀπέστητε, *si misereri hominis vultis, discedite*, inqiebat. ἐνδεικνύμενον φιλοδοξίαν αὐτῷ, inqit Laërtius, *l.* 6. *vanitatem gloriolaqe cupidinem arguens in homine.* utpote qi nemine inspectante ipse sponte suâ se vexare desineret. Vide *l.* 1. §. 7.

§. 13. Ἐξῆλθον πάσης περισάσεως] Vide *ad l.* 1. §. 12. & 15. περισάσεως avtem vocabulum, etiamsi laxiùs acceptum circumstantias qascunqe casúsve emergentes citra discrimen comprehendat, utì observant Sextus Empiricus *Pyrrh. hypoth. l.* 1. *c.* 14. Hermogenes *art. rhet. l.* 3. *c.* 3. & Fabius *institut. l.* 3. *c.* 5. & *l.* 5. *c.* 10. atqe ità Democritus apud Athenæum *l.* 10. usurpavit, ubi de Alcæo dixit; κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ πᾶσαν περίστασιν, πίνων ὁ ποιητὴς ἤτος ἐυρίσκεται. hoc est; vertente, qò Dalechampium corrigat, Casavbono; *Qacunqe anni tempestate, & qocunqe rerum suarum statu*, sive tristi, sive lætо, *poëta hic potaus reperitur.* & *ad Apollon. consol. pag.* 103. *B.* Plutarchus. Ὥσπερ γὰρ ἐν φυτοῖς, ποτὲ μὲν πολυκαρπίαν γίνεσθαι, ποτὲ δὲ ἀκαρπίαν, καὶ ἐν ζώοις ποτὲ μὲν πολυγονίαν, ποτὲ δὲ καὶ ἀγονίαν, καὶ ἐν θαλάττῃ, ἐνδίαν τε καὶ χειμῶνας. Ὅτω καὶ ἐν βίῳ πολλαὶ καὶ ποικίλαι περιστάσεις γινόμεναι, πρὸς τὰς ἐναντίας περιάγουσι τὰς ἀνθρώπους τύχας. *Sicut enim stirpes aliqando multos, aliqando nullos fructus ferunt, & animalia copiosos alias, alias nullos procreare fœtus, & in mari tranquillitatis ac tempestatum sunt vicissitudines: sic & in vita multa ac varia eveniunt circumstantia, qa homines in diversos fortuna casus trahunt.* Eâ tamen, qâ hic Marcus adhibuit, loqendi formulâ, in seqiorem partem sumitur; pro ejusmodi casibus qi molestiam nobis aliqam facessunt. qod & freqenter fieri Budæus monet. Ità Svidas. Συμφορὰν Θουκυδίδης τὴν ἀπὸ περιστάσεων δυσχέρειαν, καὶ οὐκ ἐξ εἰκείας ἀβουλίας κακοπραγίαν. *Calamitatem Thucydides vocat infortunium, in qod ob aliqem repentinum casum aliqis incidit, non avtem à propria imprudentia manantem rerum malè gestarum rationem.* Et Phrynichus. Περίστασις ἡ συμφορά. *Casus calamitas est.* Stoicis familiare esse eo sensu adnotans. Maximus Tyrius in *titulo Dissert.* 35. Ὅτι ἔξεστι καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Huc generosa illa gnostici vox apud Clementem *Strom. lib.* 4. *pag.* 496. *B.* Ὦ κύριε, δὸς περίστασιν, καὶ λάβε ἐπίδειξιν. *O Domine, da casum & afflictionem, & accipe ostensionem.* qod latiùs pavlò extulit Epictetus apud Arrianum *Dissert. lib.* 1. *c.* 6. Φέρε νῦν, ὦ Ζεῦ, ἢν θέλεις, περίστασιν. ἔχω γὰρ παρασκευὴν ἐκ σοῦ μοι δεδομένην καὶ ὁρμὰς πρὸς τὸ κοσμῆσαι διὰ τῶν ἐπιβαινόντων ἐμαυτόν. *Iuvehe nunc, ô Jupiter, qemvis casum. Habeo enim instrumenta à te data, & occasiones, qibus id consequar, ut qicqid acciderit ornamento mihi esse possit.* & *ibidem c.* 24. cujus & *titulus*, Πῶς πρὸς περιστάσεις ἀγωνιστέον. Αἱ περιστάσεις εἰσὶν, αἱ τοὺς ἄνδρας δεικνύουσαι. *Qomodo adversus pericula sit decertandum. Pericula, rerumqe difficultates sunt, qa viros monstrant.* qod Naso *trist. l.* 4. *eleg.* 3.

Qe latet, inqe bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus arguiturqe malis.

Et Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

Imperia dura tolle, qid virtus erit?

sed pergit Epictetus. Λοιπὸν, ὅταν ἐμπέσῃ περίστασις, μάμνησο, ὅτι ὁ θεός σε, ὡς ἀλείπλης, τραχεῖ γυμνάσῳ βέβληκεν. ἵνα τί; φησίν; ἵνα ὀλυμπιονίκης γένῃ. δίκα δ' ἐδρᾶτος ἐ γένεται. *Qum igitur periculum inciderit, memento, Deum te laniste instar cum aspero adolescente commisisse. Cur? inqit. Ut Olympia vincores. Id verò citra sudorem non contingit. Ibidémqe l.* 2. *c.* 6. Ἡμῖν δ' οὐδὲν θέλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης ἐυλύτους ὑπαχθῆναι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν, ἃ πάσχομεν, καὶ περιστάσεις αὐτὰ καλοῦντες. ποίας περιστάσεις, ἄνθρωπε, εἰ περιστάσεις λέγεις τὰ περιεστηκότα, πάντα περιστάσεις εἰσίν. εἰ δὲ ὡς δύσκολα καλεῖς, ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γινόμενον φαρμάκῳ; *Nostrum avtem nemo vult vel necessitati vocanti alacriter obtemperare; sed plorantes & gementes affecti sumus ut sumus, & περιστάσεις ista vocamus. Qales περιστάσεις homo? Si περιστάσεις ea vocas, qa te circumsistunt, omnia sunt περιστάσεις. Sin res asperas sic appellas, qid in eo est asperum, ut ortus qi sit idem intereat.* Clemens item *Strom. l.* 7. *pag.* 741. *A.* Ταύτῃ ὑδέποτε, περιστάσεως γενομένης, τῆς ἰδίας ἕξεως ὁ γνωστικὸς ἐξίσταται. ἴσπερ γὰρ καὶ ἀκριβέστατος ἡ τῆ ἀγαθῆ ἐπιστημονικὴ κλῆσις. *Ea facit, ut, si qis casus evenerit, à proprio habitu nunqam excedat is, qi est præditus cognitione: est enim solida & immutabilis boni, qa scientiam constituit, possessio.* Plura adjici poterant: verùm ista sufficerint, & vocabuli rationem explicando, & usum apud Stoicos hoc sensu freqentem comprobando.

Ἐξέβαλον] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 8. §. 40. & *l.* 12. §. 22, 25.

Ἔξω γὰρ οὐκ ἦν] Vide *l.* 7. §. 16. & *l.* 8. §. 47. & *l.* 10. §. 38.

§. 14. Πάντα ταῦτα] forsan potiùs πάντα τ' αὐτά. *omnia eadem sunt*, qæ priùs fverant. vide *l.* 4. §. 42, & *l.* 7. §. 1.

Συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ] Vide *l.* 4. §. 44.

Ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ] ità *l.* 4. §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Omnia diecula ferè unius sunt.* & §. 44. τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα, id est, *diurna, non diuturna*; sive *brevis avi.* ὀλιγοχρόνια. ut *l.* 7. §. 1. ità enim τὸ ἐφήμερον usurpatur. Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 8. Αὐτίκα δὲ μάλα καὶ διελήγχεται τὸ ἐφήμερον αὐτῶν. ἄμφω γὰρ μαραίνεσθον, καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ κάλλος. *Statim avtem probatur eorum vita brevitas: ambo enim flaccescunt, & flos & pulcritudo.* & Timæus *de anim.* Θνητόν τε καὶ ἐφημέριον ζῶον. *Animalia mortalia & non diuturna.*

Ῥυπαρὰ] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 8. §. 24.

a L.4.§.3. §. 15. a Τὰ περίγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν, * αὐτῶν αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδότα περὶ * αὐ-
b L.4.§.39. τῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. b τί ἂν ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

§. 15. Res ipsæ foris apud semet consistunt; nec de se qicqam avt nôrunt ipsæ, avt narrant nobis. qid ergò de eis pronunciat? mens.

c L.6.§.51. §. 16. c Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τὸ
d Sup.§.8, 9. d ζ λογικῆ πολιτικῆ ζώῳ κακὸν καὶ ἀγαθόν. ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ καὶ κακία αὐτῆ ἐν πείσει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

§. 16. Non in passione, sed actione situm est, rationalis ac civilis animantis bonum malúmqe: qo modo nec virtus vitiúmve illius in passione, sed in actione consistit.

e L.8.§.20. §. 17. e Τῷ ἀναρριφέντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατενεχθῆναι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

§. 17. Lapidi projecto nihil est mali, qòd deorsum feratur; qòd sursum, nihil boni.

f L.7.§.62. l.8.§.61. §. 18. f Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν,
g L.5.§.32. καὶ ὄψει g τίνας κρατεῖς φοβῇ, h οἵους καὶ περὶ * αὐ-
h L.3.§.4.l. 8.§.53. τῶν ὄντας κριτάς.

§. 18. Mentes hominum penitiùs introspice. videbis, qos judices pertimescas; qales etiam de semet judices sint.

* αὐτῶν i L.5.§.23.l. 7.§.18. §. 19. i Πάντα ἐν μεταβολῇ. καὶ k αὐτὸς οὐ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, καὶ κατὰ τι φθορᾷ. καὶ l ὁ κόσμος ὅλος.

§. 19. In transmutatione universa existunt. tu qoqe in jugi alteratione, & corruptione qadam versaris; & mundus tecum universus.

k Inf. §. 21. l L.4.§.3. m L.7.§.29. Inf §. 38. §. 20. m Τὸ ἄλλῳ ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.

§. 20. Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est.

n L.12.§. 23. *[καὶ] ὑπ' o L.2.§.17. l.11.§.34. p Sup.§.19. q 11.§.35. §. 21. n Ἐνεργείας ἀπολήξις, ὁρμῆς, * ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅιον θάνατος, o οὐδὲν κακόν. μέτιθι νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, οἷον τὴν παιδικὴν, τὴν ζ μειρακίου, τὴν νεότητα, τὸ γῆρας. καὶ γὰρ P τούτων πᾶσι μεταβολὴ, θάνατος.

§. 21. Actionis terminatio, intentionis avt opinationis cessatio, mors eidem est qædam. veruntamen nihil in se mali habet. ad ætates transi, puerilem putà, adolescentiam, juvenilem, senilem. & harum mutatio omnis mors est qædam.

sed

ANNOTATIONES.

§. 15. Τὰ περίγματα ἔξω θυρῶν ἕστηκεν] Ità *lib.* 4. §. 3 Ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. *Extrinsecùs immota manent.* & *lib.* 5. §. 19.

Τὸ ἡγεμονικὸν] Vide *l.* 4. §. 39.

§. 16. Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ] Vide *l.* 6. §. 51. & *l.* 8. §. 12.

§. 17. Τῷ ἀναρριφθέντι λίθῳ] Idem de pila. *l.* 8. §. 20.

§ 18. Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν] Vide *l.* 4. §. 38. & *l.* 7. §. 34

Τίνας κριτὰς φοβῇ] Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 46. Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλὰ, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. φαῦλος γὰρ κριτὴς παντὸς καλῶ πράγματος, ὅχλος διόπερ ἂν ἃ κρίνεις καταφρονῇς, καὶ τῶν ψόγων καταφρόνει. *Fac ea qa judicaveris esse honesta, etiamsi postqam feceris, inglorius futurus sis. Omnis enim honesta rei malus judex est vulgus. Qorum igitur laudes contemptui haberes, eorundem vituperia qoqe spernas.* Cleanthes apud Clementem *Stromat. l.* 5. *pag.* 554. *B.*

Μὴ πρὸς δόξαν ὅρα, ἐθέλων σοφὸς αἶψα γενέσθαι.
Μηδὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναίδεα δόξαν.
Οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, ὅττε δικαίων,
Οὔτε καλήν. ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτό κεν εὕροις.
Ne spectes famam, dum vis sophos esse repensè,
Terreat amentis nec te sententia vulgi.
Judicium sapiens & justum non habet ullum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

qod is à Comico γνωμικώτερον ἐν βραχεῖ, *sententiosè & brevi-ter*, conceptum asserit his verbis,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῶν πολλῶν ψόφῳ.
Non decet pulcra judicare in strepitu multorum.

ità enim qidam legi postulant, & cum Clementis scopo probè congruit. Cæterùm lectio recepta,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ,

aliud sonare videtur, eôqe respicere, qod à Demosthene dictum est, Ὡς τοὺς μὲν ὑποκριτὰς ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης δεῖ κρίνειν. *Histriones qidem ex voce, rhetores autem ex sententia oportet judicare.* Seciùs planè qàm Philisco Marci nostri filius, referente Philostrato *de vit. soph.* 2. *p.* 618. τὸν μὲν ἄνδρα δεῖκνυσιν ἡ κόμη, τὸν δὲ ῥήτορα ἡ φωνή. *Virum coma; rhetorem vox ostendit.* Sed & qod Caphesias tibicen, cùm μεγαλοδόξας τις prædicaretur, & post Caphesiam Zeno ac Demosthenes, ὡς ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κεῖσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. *In ea soni magnitudine sitam non esse artis bonitatem, sed ut rectè sonus in magnitudinem attollatur.* Referunt hoc Laërtius *lib.* 7. Athenæus *l.* 14. *pag.* 629. *B.* Eustathius *in odyss.* 1. prius illud Stobæus *tom.* 2. *tit.* 4. Svidas. Plutarchus in *vita* 10. *rhet.* Qanqam & πολὺς ψόφος ille ad acclamantium, καὶ ἐυφημῶν δοκούντων ψόφον, & *illorum, qi favere videntur, strepitum*, cui opponitur illud τὸ ἴυφημον ἀψοφητί, *favere promptus, sed sine strepitu, lib.* 1. §. 9. non incommodè referri potest. de ea vide sis Plinium minorem *l.* 2. *Ep.* 14. ubi inter cœtera; *Si qando transibis per basilicam, & voles scire qomodo qisqe dicet, nihil est qòd tribunal ascendas, nihil qòd prabeas aurem, facilis divinatio; scito eum pessimè dicere, qi laudabitur maximè.* In Senecæ *excerptis*: *Malè de te loquuntur homines. Sed mali. Moverer si de me M. Cato, si Lælius, si alter Cato, si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere laudari est. Non potest ullam avtoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malè de te loquuntur: moverer, si judicio hoc facerent; nunc morbo faciunt. benè nesciunt loqi. faciunt, non qòd mereor, sed qòd solent. qibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consvetudine latrent.* vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Τὸ ἄκριτον τῶν ἐυφημῶν δοκούντων. *Judicii expers faventium vulgus.*

Οἵους καὶ περὶ αὐτῶν] *Lib.* 3. §. 4. & *lib.* 8. §. 53.

§. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ] Ità *lib.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 23. vide Aristotelem *de gen. & cor. l.* 1. *c.* 3. *ad l.* 7. §. 25.

Αὐτὸς σὺ] Vide *infrà* §. 21.

Ὁ κοσμος ὅλος] *Lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Mundus alteratione constat.*

§. 20. Ἐπὶ δεῖ καταλιπεῖν] Idem *lib.* 7. §. 29. vide & *infrà* §. 38. cum seqentibus avtem illa Xylander absurdè connectit.

§. 21. Ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα καὶ ὅιον θάνατος οὐδὲν κακόν] forsan ὁρμῆς καὶ ὑπολήψεως παῦλα, ὅιον θάνατος. *Actionis finis & motus, sive externi, sive interni, cessatio actionis* sive *motûs*, illius *qasi mors est. Nihil* tamen *mali subest.* ut mox, τούτων πᾶσι μεταβολὴ θάνατος. μήτι δεινόν; potest tamen sententiâ continuatâ legi, ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅιον θάνατος, οὐδὲν κακόν. *actionis, motûs, opinationis cessatio & qasi mors, nihil mali in se habet.* illud Casavbonus, hoc Xylander secutus est. vide *l.* 12. §. 23. Diversa pavlò ratione de aqa & aëre mortis vocabulum usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 960. *D.* Εἰ μὴ πρὸς ἀτίμων ἐπίζοιτο τὸ ὕδωρ, ἀκίνητον ἑαυτὸν, ὑφ' ἡσυχίας νεκρῶτας. μεταβάλλει γῶν, καὶ τὸ δυνωδέστατον γίνεται, ὅταν ψυχὴν ἀφειμένον ζῶον. αἰ γε μὴν ἀέρος φθοραὶ, παντὶ τῷ δῆλον. νοσεῖν γὰρ καὶ φθίνειν καὶ τρόπον τινὰ ἀποθνήσκειν πέφυκεν. ἐπεὶ τί ἄν τις, μὴ κοχλάζοντος ὀνομάτων ἐνεργείας, ἀλλὰ τῷ ἀληθεῖ, εἴποι μοι λοιμὸν εἶναι, πλὴν ἀέρος θάνατον, τὸ δικεῖον πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ φθορὰ ἅπαντων, ὅσα ψυχῆς μεμοίραται. *Aqa qoqe torpescit otso, ni ventis jactetur, & fœtorem non aliter qam cadaver contrahit. Aëris porrò corruptionem ignorat nemo, qandoqidem & ipse tum morbum, tum mortem potest recipere. Qoniam si vera magis qam speciosa placent nomina, qid aliud pestem liceat dicere, qam mortem aëris, malum suum diffundentis in animantium perniciem?* Cæterùm ad Marci mentem planè Augustinus *in Joan. tract.* 38. *Res qalibet, si mutabilis est, non verè est: non enim est ibi verum esse, ubi est & non esse. qicqid autem mutari potest, mutatum, non est qod erat. Si non est qod erat, mors qadam ibi facta est: peremptum ibi aliqid, qod erat & non est. nigredo mortua est in capite albescentis senis; pulcritudo in corpore fessi & incurvi: mortua sunt vires in corpore languentis: mortua est statio in corpore ambulantis; mortua ambulatio in corpore stantis; mortua & ambulatio & statio in corpore jacentis, mortua locutio in lingva tacentis, qicqid mutatur, & est qod non erat, video ibi vitam qandam in eo qod est; & mortem in eo qod fuit.* vide *l.* 10. §. 18.

Τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος] Plutarchus *de EI Delph. pag.* 392. *C.* Οὐ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος ἀὴρ γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις. ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἴδοις ἄν. φθείρεται μὲν ἀκμάζων γυμνάσιον γέροντος.

ſed nunqid grave? tranſi rurſus ad ætatem ſub avo, tum ſub matre, mox ſub patre tranſactam: cúmqe alias havd pavcas differentias mutationéſqe deprehenderis, interroga te, ecqid in his grave ſit. pari igitur modo nec grave qicqam in vitæ totius terminatione, ceſſatione, mutatione.

§. 22. Recurrito ad mentem tuam, ad univerſi, ad delinqentis cujuſvis. ad tuam, ut ipſam juſtam exhibeas: ad univerſi, ut recorderis, cujuſnam ſis pars: ad delinqentis cujuſvis, ut conſideres, inſcius an conſultò deliqerit; cogitéſqe ſimul eſſe tibi cognatum.

§. 23. Sicut ipſe es ad cœtum civilem complendum conſtitutus: ità actio tua qævis ad vitam ejuſmodi conſummandam referatur. qæcunqe igitur actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, ità vitam tuam divellit, nec unam eandémqe eſſe patitur, & eſt ſeditioſa, perinde ac in populo ille, qi factionis ſuæ homines à conſenſione iſtiuſmodi in partes trahit.

§. 24. Puerulorum rixæ, & ludicra; & animulæ cadavera geſtantes; ut vehementiùs afficiat qod in Mortualibus exhibetur.

μήτι δεινόν; μέτιθι νῦν ἐπὶ βίον τὸν ζῶσὸ τῷ πάππῳ, εἶτα τὸ ζῶσὸ τῇ μητρὶ, εἶτα τὸν ζῶσὸ τῷ πατρί. καὶ ἄλλας ἂν πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ ἀπολήξεις εὑρίσκων, ἐπερώτα σεαυτὸν, μήτι δεινόν. ὥστως τοίνυν ὀλίγη [a] ἡ ὅλη σε βίου λῆξις, καὶ παῦλα, καὶ μεταβολή. a L.7. §.23. l.8. §.20.

§. 22. [b] Τρέχε ἐπὶ τὸ σεαυτῆ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ ἂν ὅλε, καὶ τὸ τέτε. τὸ μὲν σεαυτῆ, ἵνα [c] νῦν δικαίκὸν αὐτὸ ποιήσῃ. τὸ δὲ ὅλον, ἵνα συμμνημονεύσῃς [d] τίνος μέρος εἶ. τὸ δὲ τέτε, ἵνα ἐπισήσῃς [e] πότερον * ἄγνοια, ἢ γνώμη, καὶ ἅμα λογίσῃ ὅτι [f] συγγενές. b L. 5. §. 3. l. 8. §. 7. 22. c L. 3. §. 16. d L. 2. §. 3, 4. e L. 11. §. 18. * ἀγνοίᾳ f L. 2. §. 1.

§. 23. Ὥσπερ αὐτὸς σὺ [g] πολιτικῆ συσήματος συμπληρωτικὸς εἶ, ὥτως καὶ [h] πᾶσα πρᾶξίς σε συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. * ἥτις ἐὰν ἐν πρᾶξίς σε [i] μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, εἴτε πρόσχως, εἴτε πόρρωθεν ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, ἄυτη [k] διαστᾷ τὸν βίον, καὶ ἐκ ἐᾶ ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὥσπερ ἐν δήμῳ ὁ τὸ καθ' αὐτὸν μέρος διϊσάμενος. ἀπὸ τῆς τοιαύτης * συμφωνίας. g Sup. §. 9. l. 4. §. 4. h L. 2. §. 16. * ἥτις ἐὰν νῦν Lug. ἥτις & νῦν delet An. i L. 11. §. 19. k L. 2. §. 2. l. 4. §. 29. * ἀσυμφ. Sal.

§. 24. [l] Παιδίων ὀργαὶ, καὶ παίγνια, καὶ [m] νεκυδαίμονα νεκρὸς βαστάζοντα, ὥστε ἐνεργέστερον τραπέσθαι τὸ τῆς νεκύας. l L. 5. §. 33. l. 7. §. 3. m L. 4. §. 41.

§. 25.

ANNOTATIONES.

ρεντος. ἐφθάρη δ' ὁ νέος εἰς τὸν ἀκμάζοντα, καὶ ὁ παῖς εἰς τὸν νέον, εἰς δὲ τὸν παῖδα τὸ γήπιον. ὅτε χθὲς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον ἀποθνήσκει. μένει δὲ οὐδείς, οὐδ' ἔστιν εἷς. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëris eſt ortus, & aëris mors aqa ortus; ſed hoc multò evidentius in ipſis hominibus animadvertas. Interit vir facto ſene: at vir factus eras intereunte juvene, hic puero, hic infante. Et qi heri fuit, mortuus eſt orto hodierno, hodiernus in craſtinum deſinit: nullus avtem manet, neqe eſt unus.* qæ tamen ipſe tanqam arguta magìs, qàm ſolida notat, in *de tranqill.* & *de tarda Num. vindict.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis aggreſſus eſt: & illis ipſi qi adjiciebantur adoleſcentia anni, vita detrahebantur. in hoc omnes errore verſamur, ut non putemus ad mortem niſi ſenes inclinatóſqe jam vergere: cùm illò infantia ſtatim, & juventa, omniſqe ætas ferat. agunt opus ſuum fata: nobis ſenſum noſtræ necis avferunt: qóqe faciliùs obrepat mors, ſub ipſo vitæ nomine latet. Infantiam in ſe pueritia convertit, pueritiam pubertas: juventutem ſenectus abſtulit. incrementa ipſa, ſi bene computes, damna ſunt.* vide *ad l.* 3. §. 1. Hæc avtem luculentiſſimè explicantem Naſonem, ab anni tempeſtatibus ad ætates hominis traductâ imagine, habes *metamorph. l.* 15, *à v.* 199, *ad* 234. de ſe, & de Chriſtianis ſui temporis, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Καθάπερ ἡλικίας μεταβολὴν, ὕτω δὲ βίου ἀναλλαγὴν ὑπομένοντες. *Et veluti ætatis, ita & vitæ ſuſtinentes mutationem.*

Οὐδὲ ἡ τῆ ὅλε σε βίε λῆξις] Plutarchus, ubi *ſuprà.* Ἀλλ' ἡμεῖς ἵνα φοβώμεθα γιλοίως θάνατον, ἤδη τοιῶτοι τεθνηκότες καὶ θνήσκοντες. *Sed nos ridiculi ſumus, qi unam metuamus mortem, toties jam mortui, toties morientes.* Πότε γὰς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἀκ ἔστιν ὁ θάνατος; *Qando enim in nobis mors non ineſt?* Idem *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Itaqe, *ſi timenda mors eſt, ſemper timenda eſt. qod enim tempus morti exemptum eſt?* Seneca *Epiſt.* 30.

§. 22. Τρέχε ἐπὶ τὸ ἡγεμονικὸν] Videntur iſta eódem ſpectare, qò illud *periocha* 19. & fortaſſe primò cohæſerant. Vult enim ut in offenſis injuriiſqe ab alio nobis illatis, reſpiciamus ad *mentem triplicem*; ad *mentem propriam*, qò eam in juſtitiæ tenore contineamus, nec *nocentis odio innocentiam perdere* velimus. prout *l.* 7. §. 15. & *l.* 8. §. 51. ad *mentem univerſi*; cujus cùm pars ſimus, æqo animo ferre debemus, qicqid illà diſpenſante nobis obtigerit, & in illius etiam uſum bonúmqe ceſſerit. *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 8, 44. & *l.* 8. §. 5. & *l.* 10. §. 6. Ad *mentem injuriam inferentis*, ut conſideremus, πότερον ἀγνοίᾳ ἢ γνώμῃ (ità enim legendum avtumo) *utrùm per ignorantiam meram, an de induſtria*, pravo aliqo affectu, qi ex dogmate perverſo provenire ſolet, ſeductus, peccaverit: in utroqe ſiqidem caſu eſt leniter habendus *l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26. & *l.* 11. §. 18. ſubjicit item de *cognatione communi* monitum, qam & locis eiſdem ſedulò inculcat.

§. 23. Ὅτις ἐὰν ἂν πρᾶξίς σε] Editor Lugdunenſis, ἥτις ἐὰν νῦν π. σ. corrupté. itaqe *Annotator, lego, ἐὰν ἢ π. σ. deleo* ἥτις & νῦν. avdacter pariter ac infeliciter; ex formula loqendi non animadverſa, ἥτις ἐὰν pro ἤτις ἂν, *qacunqe.* ſicut *Levit. c.* 20. *v.* 21. Ἀνὴς ὃς ἐὰν λάβῃ γυναῖκα. *Qiſqis acceperit uxo-*

rem. & Matth. *c.* 12. *v.* 36. Πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν, &c. *Qodcunqe verbum otioſum locuti fuerint homines*, &c.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος] vide *l.* 1. §. 16. κοινοπραγμοσύνη. *Qod civiliter admodum ſe geſſit.* & *l.* 2. §. 2. ὁρμὴ ἀκοινώνητον. *Motum à communione humana alienum.* vide & *l.* 8. §. 7. & *infrà* §. 31. ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῆς πρᾶξαι. *Ad ſocietatem humanam qod conducat facere.*

Στασιώδης] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 29.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας] Afteriſco iſta, tanqam mutila, notavit in verſione Xylander. D. Salmaſius pro συμφωνίας ἀσυμφωνίας legi vult. & cum ſeqentibus, qæ ad argumentum ſuperius pertinere cenſet, ità committit, ut poſt ὁ διϊσάμενος ſententiam clavdat antegreſſam. Sic enim ille. *Nihil magìs ſibi diſcordans, qàm animus puerilis. Ludunt, irraſcuntur; & pavlo momento huc illuc impelluntur: tales, inqit, ſunt & homines, qi actiones ſuas non referunt πρὸς τὸ κοινωνικὸν τέλος, & revera ſunt.* Mihi tamen ſuperioribus potiùs annectenda videntur; ut ſit, ὁ διϊσάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας: qæ ſequntur, aliò ſpectare exiſtimo: eódem nempe, qò illa, qæ recenſuerat itidem *l.* 5. §. 33. ad vanitatem vilitatémqe inſignem rerum omnium ferè humanarum deſignandam.

§. 24. Παιδίων ἐργαὶ] Ἔργα mavult D. Bootius, qia παίγνια ſequitur. Ego nihil mutarim. præſertim cùm παιδία φιλόσεκα legam loco ſuperiùs indicato; ubi argumentum idem prorſus tangi videtur.

Πνευμάτια νεκρὸς βαστάζοντα] *Spiritus qi cadavera geſtant* Xylander. *animula miſera cadavera ſuſtinentes* Mericus Caſavbonus. qomodo ex Epicteto Marcus, *l.* 4. §. 35. Ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρόν. *Animula es, cadaver geſtans.* qò & D. Salmaſius inclinat. Sed ut huc irrepſiſſe iſta ex ſuperioribus ſuſpicetur. D. Bootius vult ὀχήματα ν. β. qod ſi admittere placuerit, ὀχηματία malim.

Ὅπως ἐνεργέστερον προπετεύῃ τὸ τῆς νεκύας] *Ut nè tam citò cadant: ſicut in næniis vulgari dicitur.* ſive, *ut mortuorum numerus tardiùs compleatur.* Caſavbonus. *ut eò efficacius accidat id qod in Necya.* Xylander. atqe hoc malim. ut ſenſus ſit: *qò ea qæ in Necya*, ſive *eorum qæ apud inferos haberi exiſtimantur*, (unde *Odyſſea lib.* 11. Νεκύας nomen adhæſit) *repræſentatione aguntur, efficaciùs peragantur*, ſpectantiúmqe mentes vehementiùs afficiant. (ità Platoni *de legib. l.* προσίκειν πρὸς τὰς ψυχάς) vel *qò Necya*, ſive *magica animarum evocationis opus efficacius procedat.* ut Νεκύας nomine *mortuorum evocatio* ope magicâ procurata intelligatur. (qomodo Herodianus *l.* 4. *c.* 12. §. 8. uſurpavit, ubi de Antonino Severi filio, Materniano eum mandâſſe, νεκύας χρηστάμενον, μαθεῖν περὶ τῦ τέλους τῦ βίου αὐτῦ. *Evocatis manibus, de fine ipſius vitæ conſulat.*) & πνευμάτια qod præceſſerat, ad *ſpiritus* impuros ſive *dæmonas* referatur. Verùm illud malim. eò magìs, qia feſti ſive ſolennitatis cujuſdam à Græcis celebrari ſolitæ meminit Svidas, qæ Νεκύα dicta fuerit, in qa ſpectacula forſan iſtiuſmodi exhibebantur. Νεκύα, inqit, ἡ τῶν νεκρῶν ἑορτή. Νεκύα, *mortuorum feſtum.* cur enim Νεκύσια legat Caſtellanus de Græcorum feſtis ego neſcio. Sed nec qà ratione Heſychius Γενέσια & Νεκύσια pro eiſdem habeat: fieri tamen poteſt, ut utroqe illo nomine, & Νεκύα & Νεκύσια celebritas eadem dicta fuerit. Res itaqe humanas & occupationes mortalium, partim puerulorum luſibus diſſi-

diiſqe,

§. 25. [a] Ἴθι δὴ τὴν ποιότητα τῆ αὐλίᾳ, καὶ ἀπὸ τῆ ὑλικῆ αὐτὸ θεωρήσας θεάσαι. εἶτα καὶ [b] τὸν χρόνον θεώρησον, ὅσον πλεῖστον ὑφίσασθαι πέφυκε τοῦτο [c] τὸ ἰδίως ποιόν.

§. 26. [d] Ἀνέτλης μυρία, διὰ τὸ μὴ [e] ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ * ποιᾷ τι ταῦτα ὅια κατασκάσας. * ἀλλὰ [f] ἄλις.

§. 27. Ὅταν ἄλλῳ ψέγῃ σε, ἢ μισῇ, ἢ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν *, [g] ἔρχου ἐπὶ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, διέλθε ἔσω, καὶ ἴδε ποῖοί τινες εἰσίν. ὄψει, ὅτι [h] οὐ δεῖ σε ταράττεσθαι, ἵνα τούτοις τί ποτε φέῃ σοι δοκῇ. [i] εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ. [k] φύσει γὰρ φίλοι. καὶ [l] οἱ θεοὶ ἤδη παντοίως αὐτοῖς βοηθοῦσι, [m] δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν, πρὸς ταῦτα μέν τοι, [n] πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται.

§. 25. Formæ qalitatem animo adi; & à materia abstractam contemplare: tum & tempus tecum definito ad qod plurimùm res sic affecta perdurare possit.

§. 26. Innumera perpessus es, qia non didicisti mente tuâ contentus esse agente ea ad qæ condita est, sed ad alia eadem abuteris.

§. 27. Ubi te alii vituperaverint, vel oderint, vel ejusmodi aliqid oblocuti fuerint, adi animulas eorum, penitiùs introspice cujusmodi sint. facilè videbis, nihil esse qod te angat, qicqid illi de te judicent. bene velle tamen illis oportet. sunt enim naturâ amici. qin & Dii ipsi omnimodam illis opem ferunt, per insomnia, per vaticinia, etiam in eis ad qæ feruntur illi.

§. 28.

a L.7.§.29. l.10.§.26.
b L.3,§.11. l.10.§.9.
c L.10.§.7. l.12.§.30.
d L.4.§.32. l.10.§.33.
e L.5.§.14, 15, 16.
* ποιᾷ τινος Arg. ποιᾶσι Lug.
* ἀλλ' ἀλλοῖα Boot. Ἀλλ' ὅταν ἄλλος Sal.
f Inf.§.37.
* νώστ f.
g Sup.§.18. Inf.§.34.
h L.4.§.3.
i L.7.§.22.
k L.11.§.9.
l Sup.§.11.
m L.1.§.17.
n Inf.§.40. l.11.§.10.

ANNOTATIONES.

§. 25. Ἴθι ἐπὶ τὴν ποιότητα τῆ αἰτίᾳ] Vult in re qaqe considerari, formam & materiam: vel formam seorsim à materia abstractam, & durabilitatem ejus. Vide *l.*4.§.21. & *l.*7.§.29. & *l.*8.§.31. & *l.*12.§.18.

Τοῦτο τὸ ἰδίως ποιόν] Vide *l.*10.§.7.

§. 26. Διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ] vide *l.*6.§.41. & *l.*8.§.48. Seneca *Epist.*20. *Huc ergò cogitationes tuas tendant, hoc opta, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, & ex te nascentibus bonis. Nullum enim bonum mansurum est, nisi qod ex se sibi invenit.* Idem *Epist.*27. Epictetus *l.*4. *c.*6. Πῶς ἔτι ὀρθὰ δόγματα ἔχω. μὴ ἀρκούμενον εἶναι ὃς εἰμὶ, ἀλλ' ἐπτοημένον ὑπὲρ τῆ δοκεῖν; *Qomodo rectas opiniones retineo, non contentus eo statu in qo nunc sum, attonitus qid aliis de me videatur.*

Ποιᾷ τι ταῦτα ὅια κατεσκεύασας] Argentinensis editio, qâ usus D. Salmasius, ποιᾷ τινὸς ταῦτα ὅια κατεσκεύασας. qod ipse reddit, *qalia hæc ex qali fiunt!* ut sit exclamatio; ποῖον habes ἡγεμονικὸν, ex qo ὅια oriuntur? qalis illa vulgaris, ὅια ἐξ ὅιων; sed & Marci ista *l.*10.§.25. ἐξ ὅιων ὅιον. verùm malim qod & Lugdunensem exhibere video, ποιᾶνδε ταῦτα, vel etiam τοιαῦτα, ὅια κατεσκεύασας, ποιεῖν utiqe ex membro priori supplendum; vel ταῦτα εἰς ἃ κ.τ.λ. eódem utrumqe recidit, *non es contentus ἡγεμονικῷ tuo ea faciente ad qæ natum est.* Lectionem hanc firmat, qod *l.*8.§.45. habetur ἀρκούμενον εἰ ἔχοι, καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. *Contentum, si pro conditionis suæ officio habere se, agereqe possit.*

Ἀλλὰ ἄλις] Locus defectus; forsan & depravatus. Hoc D. Bootius suspicatur, legitqe ἀλλ' ἀλλοῖα. indè multas tibi facessis molestias, qia non acqiescis mentis tuæ operatione ea ad qæ nata est, *sed aliena molientis.* meam addo conjecturam, fuisse ἀλλὰ ἄλλις ἔσω. *Verùm sufficiat*, qòd hactenus hac in parte tibi ipsi injurius fueris. qemadmodum *infrà* §.37. ἄλις τῆ αὐλίᾳ βίῳ. *Jam satis est vitæ calamitosæ.* vel etiam ἀλλὰ ἄλις, *sed hæc satis.* Putat tamen Salmasius cum seqentibus jungenda ista, & scribendum, ἀλλ' ὅταν ἄλλος ψίγῃ σε &c. & expungendum illud ἄλις.

§. 27. Ἡ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν] legendum forsan ἐκφωνήσῃ, ut priùs ψίγῃ ἢ μισῇ dixerat. alioqi erit transitio dura satis à numero ad numerum. vel qid si τοιαῦτά τινες ἐκφωνῶσιν, legerimus?

Δίελθε] ut *suprà* §.18.

Οὐ δεῖ σε ταράττεσθαι, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ] Vide *ad l.*3.§.4. & *l.*8.§.53. Evphrates apud Epictetum *l.*4. *c.*8. Τί κακὸν, ἐν οἷς μὲν ἐποίει ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσοφον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μὴ; βλέπε πῶς ἐσθίω, πῶς πίνω, πῶς καθεύδω, πῶς ἀνέχομαι, πῶς ἀπέχομαι, πῶς συνεργῶ, πῶς ὀρέξει χρώμαι, πῶς ἐκκλίσει, πῶς τηρῶ τὰς σχέσεις τὰς φυσικὰς, ἢ ἐπιθέτους, ὡς ἀσυγχύτως, ὡς ἀπαραποδίστως, ἐκεῖθέν με κρῖνε, εἰ δύνασαι. εἰ δ' ὥσπερ καφὸς εἶ καὶ τυφλὸς, ἵνα μηδὲ τὸν Ἡφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν Χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πιλίον ἴδῃς περὶ τὴν κεφαλὴν περικείμενον, τί κακὸν ὑφ' ὅτου ἠλιθίᾳ κρίτῃ ἀγνοεῖσθαι; *Qid mali fuit in eo, si philosophus è factis cognoscebar, non autem ex insignibus? Vide qomodo edam, qomodo bibam, qomodo dormiam, qomodo tolerem, qomodo abstineam, qomodo res geram, qomodo appetitione utar, qomodo aversatione, qomodo affectiones naturales & adqisitas tuear, ut absqe perturbatione atqe impedimentis vivam. Inde me judica si potes. Si autem ita surdus & cacus es, ut ne Vulcanum qidem præclarum fabrum judices, nisi pileolum capiti ejus impositum videas; qid mali est à judice adeò stolido non cognosci?* vide & *ad l.*5.§.32. Cicero *de finib. l.*2. *Nihil est turpius qàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* vide *l.*6.§.20.

Εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ] vide *ad l.*6.§.47. & *l.*7.§.22.

Φύσει γὰρ φίλοι] vide *l.*11.§.9. Epictetus *l.*3.*c.*24. Πάντα φίλων μεστὰ, πρῶτον μὲν θεῶν, εἶτα καὶ ἀνθρώπων, φύσει πρὸς ἀλλήλους ᾠκειωμένων. *Omnia esse amicorum plena, primùm deorum immortalium, deinde hominum, etiam qòd natura inter sese conciliavit.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὴ] vide *suprà* §.11

Δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν] vide *ad l.*1.§.17. prope finem. Hermogenes apud Xenophontem in *sympos. pag.*887. *E.* Οὗτοι τοίνυν οἱ πάντα μὲν εἰδότες, πάντα δὲ δυνάμενοι θεοὶ, ὥστε μοι φίλοι εἶναι, ὥστε διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαί μου, ὅπως λήθω αὐτοὺς ὥτε νυκτὸς, ὥθ' ἡμέρας, ὥθ' ὅποι ἂν ὁρμῶμαι, ὥθ' ὅτι ἂν μέλλω πράττειν. διὰ δὲ τὸ προειδέναι, καὶ ὅ, τι ἐξ ἑκάστου ἀποβήσεται, σημαίνουσί μοι, πέμποντες ἀγγέλους, φήμας καὶ ἐνύπνια, καὶ οἰωνούς, ἅττε δεῖ, καὶ ἃ ὐ χρὴ ποιεῖν. οἷς ἐγὼ, ὅταν μὲν πείθωμαι, ὑδίποτί μοι μεταμέλει. ἤδη δέ ποτε καὶ ἀπιστήσας ἐκολάσθην. *Hi ergo dii, qi omnia nôrunt, & omnia possunt, tam mihi sunt amici: ut, qia sum ipsis curæ, nunqam meæ res eos fugiant, neqe noctu, neqe interdiu, neqe qò pergam, neqe qid suscepturus sim. qia prospiciunt, qinam cujusqe rei futurus sit eventus: missis nuntiis, ominibus, somniis, auguriis, qid faciendum, qid omittendum sit mihi significant. Eis qum obtempero, non illius unqam me pœnitet: & qia morem aliqando non gessi, pœnas dedi.* Ammianus *l.*21. *Amat enim benignitas numinis, seu qòd merentur homines, seu qòd tangitur eorum affectione, his qoqe artibus prodere qæ impendent.*

Πρὸς ταῦτα μέν τοι, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] Cum seqentibus ista conjungit Xylander, dum sic vertit. *Hæc qidem, de qibus ii certant, circulus sunt rerum mundanarum.* Videtur avtem περὶ ὧν legisse, vel etiam ὑπὲρ ὧν. qomodo in argumento havd dispari Dio Prusæus *Orat.*30. *pag.*307. ubi vitam humanam symposio contulerat, in hoc ait convivio, Ἑτέρους μὲν πιστεύειν, τοὺς δὲ ἀσεμνάλοις παίζειν. εἶναι δὲ τοὺς πιστοὺς τε καὶ ἀσεμνάλους, οὐχ οἵους ἡμεῖς ὀνομάζομεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρυσοῦς, τοὺς δὲ ἀργυροῦς, ἃ δὴ νόμισμα καλοῦμεν ἡμεῖς, ὑπὲρ ἃ διαφέρεσθαι καὶ ζητεῖν ἕκαστον πλουτεκλεῖν. *Alios autem tesseris, alios talis ludere. Esse autem tesseras talósqe, non qales nos nominamus, sed hos qidem aureos, illos verò argenteos, qam nos monetam appellamus, pro qa dissident, conaturqe qis plus habere.* Qanqam & περί τι διαφέρεσθαι dicitur. Clemens *Strom. l.*4. *pag.*481. *C.* Διαφέρονται γὰρ ἡμῖν περὶ τὰς ἀρχάς. *Dissident enim à nobis in principiis.* Verùm ibi διαφέρεσθαι est *dissentire*, & *dissidere* potiùs, qàm *litigare* avt *contendere*: qod istic locum non habet. neqe enim de rebus istis secum invicem tantopere contenderent, nisi de iisdem gemina sentirent: qin & par mendum habuimus *l.*4.§.43. ἃ συμπαρόντων, pro ὧν. Porro posset & Xylandri versio hactenus defendi, si τὸ πρὸς hîc ἀντὶ τοῦ διὰ sumatur. qomodo Thucydides aliqoties usurpâsse deprehenditur. *l.*1. πρὸς ταῦτα, *propterea.* &, μή τι πρὸς τὰ παρόντα νεωτερίσωσιν, *nè qid novi propter præsentem rerum statum molirentur.* & *l.*8. πρὸς γὰρ τὰς τοῦ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ἐπέπληνον αὐτὸν, *ob Pedariti epistolas suspectum illum habebant.* Cæterùm nè sic qidem cum textu versioni convenerit. qid enim fiet priori πρός? nam geminum exhibet lectio vulgata. Revera ab interpunctione laborantem secutus est codicem Xylander. indè factum, ut & conjungenda divulserit, & dirimenda commiserit. Ad antegressa siqidem pertinent ista, & cum eis planè cohærent; αὐτοῖς βοηθοῦσι — πρὸς ταῦτα μέντοι, πρὸς ἃ, &c. *opem illis dii ferunt — ad illa utiqe ad qæ*; &c. idem enim est istic πρὸς ταῦτα βοηθεῖν. qod *infrà* §.38. εἰς ταῦτα συλλαμβάνειν. & *suprà* §.11. εἰς ἴνια συνεργεῖν, *in qibusdam opem suam porrigere*, qalia ibi commemorat, de qibus & istic. Seqentia novam ordiuntur periochen. qod & Merico visum.

Πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] *qæ ab eis* (Deis nempe) *tanqam momenti alicujus sint, expetunt.* Mericus Casaubonus. verùm significationis hujus, verbi τῷ διαφέρεσθαι exemplum reqiro: nec occurrit. Malim itaqe *ad qæ* (consequenda scilicet) *illi*, avt

§. 28. Eadem planè ſunt mundana omnia, | §. 28. * Ταὐτά ἐϛι τὰ ϰόσμυ [a] ἐγκύκλια, * τὰ αὐτὰ ἄνω Mer.Sup. §.14.

a L.4.§.321

ANNOTATIONES.

avt ſimpliciter *feruntur*; (qomodo *l.* 5. §. 1. de eiſdem dixit, πρὸϛ ἃ φέροντας, *ad qa tam enixè feruntur*,) avt, ſi præpoſitio iſtic emphaſin aliqam habere cenſebitur; *tanqam in ſalo jactati temerè feruntur*; qomodo Lucas *Act. c.* 27. *v.* 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *cùm in Adria huc illuc jactaremur*) vel etiam, *cùm animi ſolicitudine anxiâ & diſtractione feruntur*, & qaſi *differuntur*: ſicut Plavtus, *amore differri*, dixit *Milit.* 4. 4. idemqe, *cupidine differri*, *Pœnul.* 1. 1. hâc enim mente uſurpatum Marco τὸ διαφέρεσθαι deprehendas; cùm in loco huic gemino *infrà* §. 40. tum & *l.* 11. §. 19. unde & διαφορὰ eidem, *l.* 6. §. 41.

§. 28. Ταῦτά ἐϛι] Lege Τ' αὐτὰ, vel Τὰ αὐτὰ, *Eadem ſunt.* ſicut *l.* 2. §. 14. & *l.* 6. §. 46. Par mendum notavimus & ſuſtulimus, *ſuprà* §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 7.

Τὰ τῦ ϰόσμυ ἐγκύκλια] *qa ſurſum deorſum rotantur, & in orbem qendam eunt redeuntqe, mundana iſta. Circulos mundanos* dixit Arnobius *l.* 2. Vide *ad l.* 2. §. 14. Ἀναϰυλίσματα. Qanqam aliâ etiam ratione iſtic, qàm qâ illic, ἄνω ϰάτω ϰυλιεῖσθαι mundana iſta dici videntur: qia dominos nimirum permutare ſolent, & ab iſtis ad illos per vices qaſdam, ſed incertas eas, tranſire; unde fit, ut homines qoqe ipſi eiſdem nunc accedentibus, nunc & recedentibus denuo, qaſi rotæ cuidam verſatili alligati modò in ſublime attollantur, modò ad infima rurſus devolvantur. Adagii inſtar celebratur illud, Τροχὸϛ τὰ ἀνθρώπινα. ἤγων ἐυμεϛάβολα. Apoſtolius *Proverb.* 1863. Phocylides.

Κοινὰ πάθη πάντων, ὁ βίος τροχὸϛ, ἄϛατος ὅλβος.
Fors eadem omni; vita rota; inſtabilis ſtatus omnis.

Cyro Croeſus apud Herodotum *l.* 1. citante itidem Stobæo *tom.* 2. *tit.* 102. Ὡς ϰύϰλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐϛὶ πραγμάτων. περιφερόμενος δὲ ὐϰ ἐᾷ ἀεὶ τὺϛ αὐτὺϛ ἐυτυχεῖν. *Eſt veluti circulus qidam rerum humanarum, qi ſuâ ratione non permittit eoſdem ſemper agere fortunatè.* Et priſcus neſcio qis apud Plutarchum ad Apollonium *pag.* 103. *E.*

Τροχῷ περιϛρέφονϛος ἄλλος' ἄλλοθ' ἡτέρα.
Ἄψις ὕπαιθε γίγνετ', ἄλλοθ' ἡτέρα.
Vertente rotâ pars altera orbita
Superior, inferior altera ſubinde fit.

Qò facit, qod Seſoſtri Ægyptio, è regibus ſubactis, qos jumentorum loco currum ſibi trahere qandoqe cogebat, qidam regeſſiſſe fertur, rotam cur tam crebrò reſpiceret, à tyranno requiſitus, Ἐϰπλήϛομαι ὁρῶν ἀϛάτως φερόμενον τὸν τροχὸν, ϰαὶ ἄλλοτε ἄλλως ϰυλιόμενον. ϰὴ ποτὲ μὲν ταπεινῦϛα τὰ ὑψηλὰ, ἔυθις δὲ τὰ ταπεινὰ ὑψῦϛα. *Cum ſtupore admiror rotam, qum eam inſtabili modo ferri, atqe alias aliter volvi, & nunc qidem ſublimia demittentem, rurſus avtem demiſſa ſublimantem conſpicio.* Hiſtoriam eam Chagani Abarum regi Priſcum Romanum retitâſſe tradit Nicephorus *Calliſti l.* 18. *c.* 29. eâqe relatione Chaganis ferociam mitigatam; prout & reſponſione ipſâ primitus Seſoſtrem inductum, nè reges deinceps jungeret. Imaginis ejuſdem conſideratione, Regis Franci, cujus in poteſtate tunc fuerat, delinivit animum Agarenorum Imperator. qum enim per biennium integrum ridere nunqam fuiſſet conſpectus, in riſum erupiſſe tandem aliqando accepto, accerſiri hominem rex juſſit. qi riſûs cavſſam ſciſcitanti, his verbis reſpondit; utì Zonaras ea retulit *Annal. tom.* 3. in *Baſilii* hiſtoria: Τροχὸϛ ἀμάξης ἑώρων, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἦρτο μετέωρον. εἶτα τὸ μὲν μετέωρον ϰατῆϰτο πρὸϛ γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μεϛεώριϛο. ὅτω δ' εἰϰάσας ϰὴ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ϰινεῖσθαι ϰὴ μεταφέρεσθαι, ἐξεγέλασα. λογισάμενος, ὡς ὐϰ ἀδύνατον, ὅτω διατεθῆναι ϰὴ τὰ ϰαθ' ἑαυτὸν, ϰὴ ὥϛπερ ἐξ ὕψυϛ ϰατηνέχθην εἰϛ ταπεινότητα, ὅτως ἄνθις ἴσως ἐϰ χθαμαλότητος εἰϛ ὕψος ἐπαρθῆναι ϰὴ γενέσθαι μετάρσιος. *Rotas currus vidi, qarum qum altera terra incumberet, altera ſurſum tolleretur: mox ea qa ſublimis fuerat depreſſa: qa humilis, in altum elata eſt. Unde conjecturâ captâ, res humanas etiam eodem modo moveri & transferri, in riſum erupi: poſſe fieri cogitans, ut & mearum rerum idem ſtatus eſſet: ac me, qemadmodum è ſublimi ſum humi depreſſus, ſic ex humili loco in altum elatum, ſublimem fore.* Apud Sophoclem Menelaus, lavdante in *Demetrii vita* Plutarcho:

Ἀλλ' ἡμὰϛ ἀεὶ πότμος ἐν πυϰνῷ θεῖ
Τροχῷ ϰυϰλῆται, ϰὴ μεταλλάσσει φύσιν.
Ὥσπερ σελήνης δ' ὄψις ἐυφρόναις δύο
Στῆναι δύναιτ' ἂν οὐ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
Ἀλλ' ἐϰ ἀδήλυ πρῶτον ἔρχεται νέα
Πρόσωπα ϰαλύπτουϛα ϰὴ πληρυμένη.
Χ' ὥτάν περ αὐτῆϛ ἐυγενεϛάτῃ φαιδρᾷ,
Πάλιν διαῤῥεῖ, ϰἀπὶ μηδὲν ἔρχεται.
At mea jugi fortuna volvitur Dei
Rotâ, bifronſqe ſuam retexit indolem,
Luna ſicut vultus, duas qa non poteſt
Noctes in una permanere imagine:
Oritur ſed hac ex nubila primum novis
Inſcripta cornibus, genas comens ſimul
Fit avctior. Verùm orbe pleno qum nitet
Inter micantes ſtellulas formoſior,
Rurſus ſeneſcit, & latens exſtinguitur.

A Lunæ confert, mutabilitatis nomine, ſublunaria iſta omnia, qomodo & Joannes in *Apocal. c.* 12. *v.* 1. Gregorius Nazianzenus *ad ſuos ob Præſidis offenſionem dejectos.* Κύϰλος τις ἐϛὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. περιχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥᾳδίως, ϰὴ μεταχωρεῖ, ϰὴ ἀντιϰαθίϛαται. ὡς ἄυρας εἶναι μᾶλλον πιϛεύειν, ϰὴ γραμμαῖϛ ταῖς ϰαθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων ἐυημερίᾳ. *Res humana velut orbe qodam volvuntur. Omnia enim facilè in orbem feruntur, atqe in diverſum migrant, ſibiqe invicem adverſantur: ut ventis tutius, avt literis in aqa ſcriptis fides haberi poſſe videatur, qàm hominum felicitati.* Et *ad Sophron. Ep.* 18. Ὁρᾷϛ οἷα τὰ ἡμέτερα, ϰὴ ὅπως ϰύϰλος τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, τῦν μὲν τῶν, τῦν δὲ τῶν ἀνθρώπων, ϰὴ ἀπαθούντων, ϰὴ ὅτι τῷ ἓν πράττειν ἐϛῶτος ἡμῖν, ὅτι τῷ δυϛυχεῖν, ἀλλὰ τάχιϛα μεταπιπτούϛης, ϰὴ μεταπίπτοντος. ὡς ἄυραις, &c. *Vides qales res noſtra ſint, & qomodo res humana velut in orbem volvantur, ac nunc floreant, nunc marceſcant, eámqe rationem habeant, ut nec felicitas nec infelicitas fixa ſtabiliſqe permaneat; verùm celerrimè utraqe commutetur ac delabatur: adeo ut ventis,* &c. ut *ſuprà.* & in *Orat. pro pavper.* Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ὁμαλὲν, οὐδὲ ἀνταρϰὲϛ, οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἑϛάμενον. ἀλλὰ ϰύϰλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως ἐπὶ μιᾶϛ ἡμέρας πολλάϰις, ἔϛι δ' ὅτε ϰὴ ὥρας, φέρων μεταβολάϛ. *Nihil eſt in rebus humanis firmum, & aqabile, ac diuturnum, atqe eodem ſtatu conſtans: verùm rerum noſtrarum velut orbis qidam volvitur, alias alio tempore, ſæpe etiam uno eodémqe die, atqe etiam interdum eâdem horâ mutationes ferens.* & qæ ſequntur. & infrà: τὰ μὲν γάρ ἐϛι πάντα ῥευϛὰ, ϰὴ ϰρόσϰαιρα, ϰὴ ὥσπερ ἐν παιδιᾷ ψήφων, ἄλλοτε εἰϛ ἄλλυς μεταῤῥιπτούμενα ϰαὶ μετατιθέμενα. *Cætera enim omnia fluxa & fragilia ſunt, ac velut in calculorum ludo alias ad alios jactantur & transferuntur.* Agapetus *præneſ.* §. 11. Κύϰλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως; φέρων ἄνω ϰαὶ περιφέρων. *Circulus qidam humanarum rerum circumvolvitur, qi modo ſic, modo aliter fert ipſas & circumfert.* Diodorus Siculus *Hiſtor. l.* 18. Ὁ γὰρ ϰοινὸϛ βίος, ὥσπερ ὑπὸ θεῶν τινος οἰαϰιζόμενος, ἐναλλὰξ ἀγαθοῖς τε ϰαϰοῖς τε ϰυλιέτας πάντα τὸν αἰῶνα. *Communiter vita, qaſi à deorum aliqo gubernata, bonis & malis ordine inverſo omne ævum agitur.* Trahit horſum Clemens *Strom. l.* 5. ex Dionyſii Thracis Grammatici in *libro* qo *trochiſcorum* ſive *rotularum myſticarum ſignificationem* explicat - τόν τε τροχὸν, τὸν περιφέμενον ἐν τοῖς τῶν θεῶν τεμένεϛι, ϰὴ τῶν θαλλῶν τῶν διδυμένων τοῖς περϛερνύϲιν. *Rotam qa vertitur in deorum templis, & ramos, qi dantur iis, qi adorant*, allatis in eam mentem Orphei verſibus illis:

Θαλλῶν δ' ὅϛα βροτοῖϛιν ἐπὶ χθονὸϛ ἔργα μέμηλεν,
Οὐδὲν ἴχει μίαν αἶϛαν ἐπὶ φρεϛὶν, ἀλλὰ ϰυϰλῆται
Πάντα πέριξ. σῆναι δὲ ϰαθ' ἓν μέρος ᾧ θέμις ἐϛίν.
Ἀλλ' ἴχει, ὡς ἤρξαντο, θρόνυ μέρος ἶσον ἅπαντος.
Ramorum aſt qeis ſunt hominum tetreſtria cura,
Non uno ſtant fata loco in mente, omnia circum
Volvuntur, nec ſas unâ eſt conſiſtere parte,
Sed qam cæperunt curſus partem omnia ſervant.

Hinc & celebris ille *fortuna rotâ*, de qa Cicero (qanqam à Fabio, an Tacito, in *dialogo de cavſſ. corrupt. eloqent.* eo nomine notatus) *Orat. in Piſon. Nè tum qidem, cùm illum ſuum ſaltatorium verſaret orbem, fortuna rotam pertimeſcebat.* Sed & alii non pavci. Seneca *Hippolyt.* 4. 2.

Qanti caſus humana rotant?

Et Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 5.

Verſatur celeri ſors levis orbe rotæ.

Plavtus item (ſi Dionyſio Lambino, & Jano Gvilelmo *veriſimil. l.* 2. *c.* 17. credimus) in *Trucul.* 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim; ſtultus eſt qi id admiretur.

Boëthius *conſol. l.* 2. *c.* 1, & 2. *Hunc continuum ludum ludimus; rotam volubili orbe verſamus; infima ſummis, ſumma infimis mutare gavdemus. Tu verò volventis rota impetum retinere conaris.* Ammianus *Hiſt. l.* 26. *Qvis beatus verſâ rotâ fortuna ante veſperam poteſt eſſe miſerrimus.* Vide *ad l.* 4. §. 42. ἰφύμερα. Qod avtem illi rotam, Seneca etiam, avdaciùs pavlò, *petavrum* nuncupavit. Sic enim ille *Epiſt.* 98. *Oblitus hujuſce petavri, qo humana jactantur; ſibi uni fortuitorum conſtantiam ſpondet* (unuſqiſqe.) & Plutarchus in *frag. de vitioſorum miſeria p.* 498. *C.* Περιεϛιχθεὶς ϰὴ σχοτοδινιάσας πρὸϛ τὸν τῆϛ τύχης πέλαυϛον. *Circumagitatus, & obortâ ad ludum fortunæ vertigine.* vide *l.* 8. §. 5. Mericus avtem noſter ἐγκύκλια iſtic *ordinaria* vertit. havd incommodè prorſus, ſiqidem ἐγκύκλια dicuntur *vulgaria, communia, obvia qaqe.* Heſychius. Ἐγκύκλιον, τὸ παϛὶϰὸν ϰυϰλῦν. Et, Ἐγκυκλὰ, ϰαὶ ἐγκυκλέμενα τῷ βίῳ ϰαὶ συνήθη. Nec malè igitur Cœlius Secundus *Tbeſ. Ordinarius*, ἐγκύκλιος, *qi in orbem redit*; *vulgaris.* Ità Ariſtoteles *Polit. l.* 2. *cap.* 5. διαϰονίας ἐγκυκλίους dixit, *operas obvias & vulgares qaſvis.* Ἔτι δὲ τῶν διεραπόντων τύτοις μάλιϛα προσϰρύομεν, οἷς πλῆϛα προσχρώμεθα πρὸϛ τὰϛ διαϰονίας τὰϛ ἐγκυκλίους. *Nos qoqe miniſtris illis plurimum iraſcimur, qibus maximè utimur ad ordinarias & vulgares operas.* qæ & ἐγκύκλια διαϰονήματα, *ibidem l.* 1. *c.* 4. λαμβάνων τις μισθὸν, ἐδίδασϰε τὰ ἐγϰύϰλια διαϰονήματα τοὺϛ παῖδας. *Qidam mercede pueros docebat vulgares operas.* & unicâ voce ἐγκυκλήματα, *Oeconom. l.* 2. *c.* 1. ſed & ἐγκύκλια ſimpliciter,

a L.2.§.14. ἄνω κάτω, b ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. καὶ c ἤ τοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἡ ξύμπασα καὶ μία οὐσία. ὅπερ εἰ ἔστιν, ἀπόδεχε d τὸ ἐκείνης ὁρμητόν. ἢ * ἅπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν. καὶ * τί ἐν τίνι. τρόπον γάρ τινα * ἄτομοι, ἢ ἀμερῆ. τὸ δὲ ὅλον, e εἴ τις θεὸς, ἓν ἔχε πάντα. εἴτε τὸ εἱκῇ, f μὴ καί σου εἱκῇ. g ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. ἔπειτα καὶ h αὐτὴ μεταβαλεῖ. κἀκεῖνα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ. καὶ πάλιν ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον. i πὰς γὰρ ἐπιπυμαλώσεις τ μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐνθυμούμενός τις, καὶ k τὸ πάχος, παντὸς θνητοῦ καταφρονήσει.

§.29. l Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων αἰτία. πάντα φέρει. ὡς

ſurſum deorſum, à ſeculo ad ſeculum, in orbem redeuntia. mens avtem univerſi vel ad ſingula qæque ſe promovet. quod ſi fuerit, ad qod illa ſe promoverit, tu excipe. vel ſemel operi ſe admovit; reliqa verò per conſeqentiam neceſſariam à primis illis ità profluunt, ut ſerie qâdam continuâ unum qiddam conſtituant. vel atomi & corpora indiviſibilia pro rerum principiis habenda erunt. deniqe; ſi qis Deus eſt, omnia bene ſe habent. ſive temerè ferantur, tu nè temerè feraris, mox futurum eſt ut tellus nos omnes condat: deinde & ipſa in alia mutabitur: & iſta in infinitum mutabuntur: & iſta rurſus in infinitum. ſiqidem qi mutationes & alterationes fluctuum inſtar ſibi invicem ſupervenientes, & viciſſitudinum harum celeritatem conſideraverit, næ ille mortale qicqid eſt deſpectui habebit.

§. 29. Torrentis eſt inſtar rerum natura; omnia ſecum abripit. qàm vi-

a L.2.§.14. b L.7.§.1. c Inſ.§.35. d L.6.§.36. * ἢ * ἴν τι γίνεται τε.τ. Boot. τί ἐν τινὶ Sal.V.N. * ἄτομα Sal.f. ἢ ἀτ[κὴ] ἀμ. f. Inſ. §. 39. e L.2.§.11. f L.6.§.44. l.12.§.20. g L.6.§.59. h L.2.§.17. i L.7.§.34. k Inſ.§.29. 32,33. l L.2.§.17. & l.7.§.19.

ANNOTATIONES.

pliciter, *Polit. l. 2. c. 9.* ubi pronunciat, τὴν θρασύτητα πρὸς ἁπάντων ἐγκυκλίων χρήσιμον εἶναι, ἀλλ' οὔτε πρὸς τὸν πόλεμον. *Inſolentiam ad nullam operarum vulgarium utilem eſſe, niſi forte ad bellum.* Unde & ἐγκύκλιοι dicuntur Iſocrati *de pace* οἱ τυχόντες ἤτοι ἐπιτυχόντες ἄνθρωποι, *plebeji qivis.* Πλὴν ἐνίων τούτων τῶν ἐγκυκλίων ταφὰς ποιεῖσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. *Niſi qod hac ita in orbem redibant, ut qotannis publicæ ſepulturæ fierent.* &, Ἐκκυκλεῖν τὸ μυστήριον, *myſterium divulgare & in profanorum aures ſive notitiam efferre.* Clemens *Strom. lib. 7.* δεῖ γὰρ ἐκκυκλεῖν χρὴ τὸ μυστήριον. qod ἐξοχῶτατα freqentiùs dicitur. nec eſt verò vero abſimile Marcum eò magìs hoc vocabulo uſum, qò rerum iſtarum, qas tanti faciunt miſeri mortales, non ſolùm τὸ σύνηθες καὶ τὸ γνώριμον, *conſvetum & notum*, ut alibi loqitur, ſed & τὸ ἐντελὲς ſubindicaret. vide *l. 4. §. 38, 42.*

Ἄνω κάτω] Ità Plato *Phileb. p. 390. F.* Ἀεὶ γὰρ ἅπαντα ἄνω τι καὶ κάτω ῥεῖ. *Cuncta qippe ſurſum deorſumve ſemper fluunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperibus*; Παίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς ὀρμένοις, ἄλλοι' ἄλλως μεταβαλλομένοις καὶ μεταβάλλουσι, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένοις τε, καὶ περιτρεπομένοις. *Ut nos in iis, qæ in adſpectum cadunt, atqe alias aliter mutantur & mutant, ac ſurſum deorſumqe feruntur & invertuntur, eludamur.* & Philo in *vit. Moſis lib. 1. p. 607. C.* Τύχης γὰρ ἀσταθμητότερον οὐδὲν, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πετλεύσης. *Nihil enim fortunâ mutabilius, ſuſqe deqe verſante rerum humanarum aleam.* Indè qæſitus Diogeni jocus, qi cùm ἐπὶ πρόσωπον deverſa facie, ſepeliri ſe mandâſſet, apud Laërtium *l. 6. c. 32.* caviſſam qærentibus, reſpondit, ὅτι μετ' ὀλίγον μέλλει τὰ κάτω ἀνασείεσθαι, qia *paulò pòſt futurum eſt, ut qa deorſum ſita ſunt, ſurſum vertantur.* qo loco malim ἄνω φέρεσθαι legere. qomodo & Cambyſes minatus eſt, Αἰγύπτῳ τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσειν. τὰ δὲ κάτω, ἄνω. *Ægypti ſumma reddam ima, & ima ſumma.* Herodotus *l. 3. p. 183.* Qanqam potuit & alluſiſſe Marcus ad Heracliti illud apud Laërtium *l. 9. c. 8.* qò τὴν μεταβολὴν dixit eſſe ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam eſſe ſupra infráqe ducentem.* Habes *ad l. 4. §. 40.* indè Tertullianus *adv. Marc. l. 2. cap. 28. Qòd enim ait Heraclitus ille tenebroſus, eadem via ſurſum & deorſum*: vide *l. 6. §. 44.*

Ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα] qod Hebræi dicere ſolent, מעולם עד־עולם *à ſeculo in ſeculum. Pſal. 90. v. 2.* & *Pſal. 103. v. 17.* & עד־דר *in ſeculum & ſeculum Pſal. 90. v. 1.* & *Pſal. 100. v. 5.* id eſt, *per ſecula qaqe.* Tertullianus *de ſpect. ac. c. 25. Qale eſt, ex ore qo Amen in ſanctum protuleris, gladiatori teſtimonium reddere,* εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος, *alii omnino dicere niſi Deo & Chriſto?* doxologiæ formulas ſolennes reſpexit; ſimul alluſum & ad illud Commodo pugilem agenti acclamatum, referente *l. 72. p. 827. B.* Dione. Νικᾷς, νικήσεις ἀπ' αἰῶνος. *Vincis, vinces per ſecula.* qod & Rigaltius obſervavit. Vult itaqe rerum iſtarum ſemper & eſſe & fuiſſe ſortem & naturam eandem; ut mutationibus & viciſſitudinibus eſſent obnoxiæ, & vertigine perpetuâ ſurſum deorſum ferrentur; talémqe eſſe earum conditionem, ut, qòd de *Forte* ille cecinit, *Triſt. l. 5. El. 8.*

Sis tantùm conſtans in levitate ſua.

Gregorius Nazianzenus *ad cives ſuos in anguſt. conſtitut.* Οὐδὲν ἀκίνητον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδ' εἰς τέλος ὅμοιον, οὐ τὸ παρὸν, οὐ τὸ μέλλον, οὐ τὸ ἡμέτερον, οὐ τὸ ἀλλότριον, οὐ μικρὸν, οὐ μεῖζον, οὐχ ὅ, τι ἂν εἴποι τις. καὶ τοῦτο ἴσον ἡ ἀνισότης ἔχει, τὴν περὶ πάντα μεταβολήν. *Nihil motus eſt expers, nihil planum, nihil in finem uſqe ſibi ſimile, non præſens tempus, non futurum, non res noſtra, non aliena, non parvum, non majus, nec deniqe qidqid dicere qiſpiam poſſit. Atqe hoc unum æqale inæqalitas habet, nempe in omnibus rebus mutationem.*

Καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ] vide *ad l. 6. §. 36.* & *l. 7. §. 75.* & *ſuprà §. 1.* Hinc avtem Lugdunenſis novam orditur, ſed abſurdiſſimè, ut aliàs ſæpe, periocham.

Ἡ ἅπαξ ὥρμησε] ἢ legendum. eſt enim alterum diſtributionis membrum.

Καὶ τί ἐν τίνι. τρόπον γάρ τινα ἄτομοι ἢ ἀμερῆ] *& qid anum alicui. qodam enim modo atomi* Xylander. qi & locum, ut mendoſum, aſteriſco appoſito notavit. *cuncta indiviſibiliter qodammodo & inſeparabiliter à ſe invicem pendent* Mericus Caſavbonus. qi qid legerit ex verſione ariolari non poſſum. D. Salmaſius καὶ τί ἐν τίνι. *ſi ſemel*, inqit, *omnia ab æterno direxit,* τὰ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν, *reliqa ab illo ſemel conſtituto ordine pendent, & indiſſolubili ſerie invicem connexa ſunt, & ſemper aliqid in aliqo eſt. qia qod ſequitur ab eo qod præcedit generatur, & cauſſa prior ſequentem producit; qia ſic Deus ab initio omnia ordinavit, ſic qodammodo atomi ſunt, non illi Democriti, & Epicuri, ſed alii: qia nimirum inſecabilis ille eſt atqe indiviſibilis ordo rerum ac concatenatio cauſſarum, in qa ſemper ſequens à priore dependet, ut divelli non poſſint nec ſeparari.* Mavult itaqe ἄτομα, qàm ἄτομοι. Adjicere liceat & conjecturam noſtram. τρόπον γάρ τινα ἀεὶ τὶ ἐν τινὶ, vel, καὶ ἴν τι τρόπον τινὰ γίνεται, ἢ ἄτομοι καὶ ἀμερῆ. *vel reliqa à primis illis pendent, atqe ex ſerie hac continua unum qid conſit, avt atomi atqe inſecabilia corpora pro rerum initiis ſubſtituenda erunt.* In hanc ſuſpicionem eò magìs propendeo, qia diſtributio iſta Marco ſolens eſt. vide *infrà §. 37.* & *l. 4. §. 3.* ἤτοι πρόνοια ἢ ἄτομοι. & *l. 10. §. 6.* D. Bootius καί τι ἐν γίνεται, legit. & *unum qiddam fit, ſicut catena ſcilicet una conſtat ex annulis qamplurimis ſibi invicem annexis.* ità de genere humano generationis vi virtutéqe perennante, Plato *de leg. l. 3.* ταὐτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει.

Τρόπον γάρ τινα] ità *l. 6. §. 38.* Τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται. *Qamqe ad ſe invicem connexionem habeant.*

Εἴ τις θεὸς, ἓν ἔχει πάντα] vide *ad l. 2. §. 11.*

Εἰ δὲ εἱκῇ μὴ σὺ εἱκῇ] vide *l. 6. §. 44.* atqi contrà planè Jocaſta in Sophoclis *Oedip. Reg.*

Τί δ' ἂν φρονοῖτ' ἄνθρωπος, ᾧ τὰ τῆς τύχης
Κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφής;
Εἰκῇ κράτιστον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις.
Qid qiſqe curet, qando fortuna omnia
Verſat, nec ulla ſupera eſt providentia
Nota? optimum eſt ergò vivere ut caſus tulit.

Ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει] Ità *lib. 6. §. 59.* Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει. *Ævum omnia condet.* Heſiodus aliqoties.

Αὐτὰρ ἐπεὶ κ' τοῦτο γένος καταθνητὸν καλύψῃ.
Verùm poſtqam hoc genus terra abſcondit.

Hinc Nicoclis dictum, εὐτυχεῖς εἶναι τοὺς ἰατροὺς, *felices eſſe medicos,* ὅτι τοὺς μὲν εὐπιτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τοὺς δὲ ἀποτυχίας, ἡ γῆ καλύπτει. *qia felices qidem illorum ſucceſſus ſol aſpicit, infelices verò terra condit,* Antonius *collect. l. 2. c. 56.*

Τὰς ἐπικυμαλώσεις] vide *ad l. 7. §. 34.* Flaccus *l. 2. Ep. 2.*

—— perpetuus nulli datur uſus, & hæres
Hæredem alterius, velut unda ſupervenit undam.

vide Naſonem *ad l. 6. §. 15.*

§. 29. Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων αἰτία, πάντα φέρει] vide *ad l. 2. §. 17.* & *l. 4. §. 43.* & *l. 5. §. 23.* & *l. 7. §. 19.* Pertinent avtem huc imagines illæ apud Homerum *Iliad. ε'. v. 87.*

—— πολαμῷ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάρρῳ, ὃς' ὦκα ῥέων, ἐπέδασσε γεφύρας.
Τὸν δ' οὔτ' ἄρ τε γέφυραι ἐερμέναι ἰσχανόωσιν,
Οὐδ' ἄρα τοῦ γε θύρετρα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιῤῥήσῃ Διὸς ὄμβρος.
Πολλὰ δ' ὑπ' αὐλῆς ἔργα καθῆρεπε καλ' ἀζηῶν.
—— *fluvio inundanti ſimilis*
Torrenti, qi velociter fluens diſſipat pontes:
Qem neqe pontes muniti reprimunt,
Neqe ſepta retinent planitierum latè virentium,
Venientem repente, qando ingruerit Jovis imber:
Multáqe culta præclara juvenum diruta ſunt ab ipſo.

Et U,

viles autem sunt & mucci pleni, etiam politici isti, & ut ipsis videtur, philosophicè se gerentes homunculi?

a ἐυτελῆ ἢ κ τὰ πολιτικὰ ταῦτα, κ, ὡς ὅιεῖ), φιλοσόφως * πραγικὰ ἀνθρώπεια, * μυξῶν μεστά; a L.2.§.12. l.4.§.48. * - φως Lug. ἄν An. * - ώπια

ANNOTATIONES.

Et *Il.* λ'. v. 492.

Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάτεισι
Χειμάρρους, κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ.
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας
Ἐις ἔριδος, πολλὸν δὲ τ' ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλλει.
Perinde autem ac imundans fluvius in campum descendit
Torrens de montibus, auctus Jovis imbre,
Multas verò quercus aridas, multásque piceas
In se rapit, magnámque copiam sordium in mare volvit.

Et Maro Æneid *l.* 2.

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exiit, oppositásque evicit gurgite moles;
Fertur in arva furens cumulo; campósque per omnes
Cum stabulis armenta trahit. —

& *l.* 12.

Aut ubi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, & in æqora currunt
Quisque suum populatus iter. —

Τὰ πολιτικὰ ταῦτα, κ, ὡς ὅιεῖ, φιλοσόφως πραγικὰ] *Philosophicè agentes* Xylander. rectè. sicut *l.* 2. §. 10. φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος. Certè tam ratione caret, qòd istic φιλοσόφως, qàm qòd illic φιλόσοφος, legi postulat Annotator Lugdunensis. nec Xylandrum tamen probo, qòd ista à se invicem divellit, quæ conjungenda potiùs fuerant, cùm de eisdem efferantur: probo, qòd ex commate prægresso τὸ ὡς ἐν τῷ κοινῷ repetat, ut pleniùs expressum sic legatur, κ, ὡς ὅιεῖ, φιλοσόφως πραγικὰ ἀνθρώπεια, ὡς μυξῶν μεστά. *Sophistas* scilicet Marcus hîc perstringere videtur, de qibus Julianus Imperator *Ep.* 42. Βάλλουσι γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὐ λίξεων μόνον, ἠθῶν δὲ εἶναι διδάσκαλοι. κ τὸ καλὸ σφᾶς εἶναί φασι τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν. εἰ μὲν ὖν ἀληθὲς ἢ μὴ, τῦτο ἀφείσθω νῦν. *Non solum verborum, sed etiam morum magistros se esse volunt, & ad se philosophiam de administrandis rebuspublicis pertinere contendunt. Hoc verum sit, necne in præsentia omitto.* vel (qòd magìs reor) *politicos* illos, qi sapientiæ nomine lavdari solent, qosqe ideo à *Sophistis* distingvi vult Dio Prusæus *de regn. Orat.* 4. *pag.* 81. Ξυναγωγοὶ γὰρ κ σοφισ κ δημαγωγοί. λέγω δὲ διακρίνων ἑαυτηγούς τε κ σοφισὰς, κ πολιτικὰς ἄνδρας, ἀπὸ τῶν εἰρημένων. *Hospitum enim seductores sunt & rhetores & sophistæ. Hoc autem dico distinguens duces exercituum, sapientesque & politicos viros à jam dictis.* locum eò magìs, qò expurgem, adduxi. qis enim non videt, (nec vidit interpres tamen) vocabulum σοφισὰς istinc furcillandum? qomodo enim *Sophistas* à *Sophistis* discreverit? vel hos certè qos Prodicus, referente in *Euthydemo p.* 212. *C.* Platone, μεθόρια φιλοσόφυ τι ἀνδρὸς κ πολιτικῦ, *viri philosophici ac politici conterminos.* dixerat. Οἰονται δ' εἶναι, inqit ille, πάντων σοφώτατοι ἀνθρώπων. πρὸς δὲ τῷ εἶναι, κ δοκεῖν πάνυ παρὰ πολλοῖς. *Putant se omnium hominum sapientissimos esse, atque ità à plerisque etiam existimari.* ideo avtem & Philosophos & Sophistas etiam infensos habebant, qòd utrumqe genus hoc, si in existimatione foret, luminibus suis obfecturum videretur. istis verò in ordinem redactis, ἀναμφισβήτως ἤδη παρὰ πᾶσι τὰ νικητήρια εἰς δόξαν ὄισεσθαι σοφίας πέρι. εἶναι μὲν γὰρ τῇ ἀληθείᾳ σφᾶς σοφωτάτυς, &c. *Sine controversia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos. Esse namqe se revera sapientissimos,* &c. habes μύξαν de qa Marcus. Et mox. Σοφοὶ δὲ ἠγεῖσθαι εἶναι, πάνυ εἰκότως. μετρίως μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, μετρίας δὲ πολιτικῶν, πάνυ ἐξ εἰκότος λόγυ. μετέχειν γὰρ ἀμφοτέρων ὅσον ἔδει, ἐκτὸς δὲ ὄντες κινδύνων κ ἀγώνων καρπῦσθαι τὴν σοφίαν. *Quod verò sapientes sint, ex eo consentaneum videri volunt, quod satis habeant philosophia, satis etiam civilis peritiæ, & quantum oportet sint utrisque participes, & extra turbulentos civilium negotiorum tumultus positi sapientiæ fructibus jucundè fruantur.* Itaqe illud ὡς ὅιεῖ, ut videtur, duplici ratione potest intelligi; vel, *ut ipsi de se opinantur*, aliósqe volunt opinari, vel etiam, *ut aliis* havd pavcis, falsò tamen, videtur. Neqe enim revera *Philosophos vivunt*; sed *Philosophos agunt*: hoc est philosophos simulant, & simiarum more imitantur, cùm nihil sint minús. Ideo Plato in *Sophist.* τὸν σοφισὴν definivit: μιμητὴν τῦ σοφῦ. qasi *philosophi* sive *sapientis simiam* dixisset. qomodo Regulus ille *omnium bipedum* ipse *nequissimus*, Rusticum, hominem verè integerrimum, malitiosè insectatus, *Stoicorum simiam* appellavit. Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. sed & Lucianus istiusmodi homines vocat πιθήκυς, ἀπ' ἄκρυ χείλυς φιλοσοφῦντας, κ ἕτερον μὲν ἐνὶ φρενὶ κυθοντας, ἄλλο δὲ λέγοντας. *simias, extremis labiis philosophantes, & aliud quidem mente occultantes, aliud verò dicentes,* qos eosdem & Gregorius Nyssenus *Orat. de profess. Christ. pag.* 701. *C.* πιθηκώδεις ψυχὰς, *simiarum similes animos*, appellat, οἱ διὰ μιμήσεως ἐσχηματισμένης τὸν Χριστιανισμὸν ὑποκρίνοντες, *qi per fictam imitationem Christianismum simulant. μόρφωσιν ἔχοντες ἐυσεβείας. τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνύμενοι. Habentes formam pietatis, sed qi vim ejus abnegárunt.* utì Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5. vide *ad l.* 10. §. 8. Tales D. Christus in Pharisæis ὑποκρισὰς etiam nuncupavit Matth. *c.* 6. *v:* 2. & *c.* 23. *v*, 23, 25. id est, *histriones*, *scenicos*. Basilius Cæsar. *Orat.* 1. *p.* 322. *B.* Ὑποκρισὴς, ὁ ἐν θεάτρῳ, ἀλλότριον πρόσωπον ὑπέλαβε θών, δῆλο ὢν πολλάκις τὸ τῦ δεσπότυ, κ ἰδιώτης τὸ τῦ βασιλέως. *Histrio, qi in theatro personam sustinet alienam, sæpe heri, qum sit servus: aut regis, qum sit privatus.* & Isidorus Peluslota *l.* 1. *Ep.* 427. Εἴ τις τοῖς μὲν πάθεσι ζῇ, τῦ δὲ ταῦτα νευρώσαντος τὰ ὅπλα φορεῖ, ἔοικε τοῖς ἐν σκηνῇ ἀλλόλοις παίζουσι σχήματα, οἷς ἐπαγγελῶσιν οἱ θεαταὶ ὡς ἀρνυμένοις τῶν σχημάτων τὰ πράγματα. *Qod si qis cum vitiosis affectibus rivat, ejus tamen, qi eos extinxit, arma gestat, iis simílis est, qi in scena habitus alienos per ludum gerunt: qos spectatores rident, ut qi res eas, qæ specie ac gestu exprimuntur, minimè in se agnoscant.* Qod & Lucianus in *Apolog. Tom.* 1. *pag.* 487. Οἱ τραγικοὶ ὑποκρισαὶ, ἐπὶ μὲν τῆς σκηνῆς, Ἀγαμέμνων ἴσως ἢ Κλέων, ἢ αὐτὸς Ἡρακλῆς εἰσιν. ἔξω Πῶλος, ἢ Ἀριστόδημος, ἀποθέμενοι τὰ πρόσωπα, γίγνονται ὑπομίσθιοι τραγῳδῦντες, ἐκπίπτοντες, κ συριττόμενοι, ἐνίοτε δὲ μαστιγύμενοι, ὡς ἂν τῷ θεάτρῳ δοκῇ. *Tragœdiarum actores, qorum qisqe in scena qidem est, vel Agamemnon, vel Creon, vel ipse Hercules: extra vero Polus, aut Aristodemus, depositis personis fiunt mercenarii tragœdiæ actores, qi excidunt, & exsibilantur, & qorum aliqs nonnunqam flagris caduntur, ut spectatoribus visum fuerit.* & Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 21. *p.* 254. *B.* rationem reddens nuncupationis Dominicæ; Ὁ μὲν ὑποκριτὴς μέχρι τότε φαίνεται λαμπρὸς, ἕως ἂν τὸ θέατρον κάθηται. μᾶλλον δὲ ὅδε τότε παρὰ πᾶσιν. ἴσασι γὰρ οἱ πλείους τῶν φαινομένων, τίς ὢν τίνα ὑποκρίνεται. πλὴν ἀλλὰ τῇ θεάτρῳ λυθέντος, σαφέστερον ἅπασιν ἀνακαλύπτεται. *Tamdiu clarus apparet histrio, qamdiu assistit spectantium multitudo, imo nec tunc qidem coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, qis qum sit, qem esse se simulet. Verùm tamen theatro illo subitò dissoluto, qalis sit manifestissimè omnibus revelatur.* qod Seneca *Ep.* 76. *Hi, qibus sceptrum & chlamydem in scena fabulæ assignant, cùm præsente populo elati incesserunt, & cothurnati, simul exierunt, excalceantur, & ad staturam suam redeunt.* Dio Prusæus qi & Chrysostomus *Orat.* 38. *pag.* 480. Ἐν ταῖς θέαις τίς ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος ἢ θεός; κ τοι ταῦτα πάντα καλῦσι, κ ὀν ὀνόματα μόνον ἔχυσι θεῶν, ἀλλὰ κ πρόσωπα, κ σολάς. κ κελεύυσι πολλά, ὡς ἐκεῖνοι. τῦ δὲ ποιήματος συνελεσθέντος, ἀπίασι τὸ μηδὲν ὄντες. *In spectaculis num qis illis vobis verè videtur esse rex, aut tyrannus, aut Deus? Atqi ita vocantur: & non nomina tantum deorum habent, sed etiam personas, & vestes, multáqe præcipiunt, ut illi: actâ autem fabulâ, abeunt nihilqe sunt.* Histriones igitur reges agunt, cùm nihil in se regium habeant; at Sophistæ etiam βασιλεύειν διδάσκειν, alios *artem regendi edocturos* se profitentur, (qemadmodum & Protagoras Platonicus *p.* 222. *F. politicam, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη τις καὶ πράττειν, καὶ λέγειν, qa civitatis negotia qis optimè transigit & agendo & dicendo,*) ὃι ὐχ ὅπως βασιλεύειν, ἀλλ' ὐδὲ ζῆν ἴσασιν, *cùm ipsi interim nec vivere, nedum regnare nórint.* Qin & qod Petrus Apostolus *Ep.* 2. *c.* 2. 19. de pseudonymis doctoribus; ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Aliis libertatem polliceri, cùm sint ipsi vitiorum mancipia.* ità sapientiam pollicebantur sophistæ isti, cujus ipsi nè micam qidem penes se habebant; & eò minùs, qò plus habere se opinabantur. qod rex sapientissimus monuit, *Prov. c.* 26. *v.* 12. Ὅσοι γὰρ ἂν ἀμαθεῖς ὦσιν, πεισθῶσι σοφοὶ εἶναι, ὅτοι πολὺ εἰσιν ἀθλιώτεροι τῶν ἄλλων ἁπάντων. καί ἐστι τοιῦτο τὸ τῶν σοφιστῶν γένος. *Nam qi sunt indocti, persvadent tamen se doctos esse, hi multo sunt miseriores aliis omnibus hominibus: & tale est sophistarum genus.* Dio *Orat.* 10. tales erant, talesque faciebant illos, qi in disciplinam eis sese dabant. vide *ad l.* 1. §. 16.

Ἀνθρώπεια] *homunciones* Xylander. rectè. legendum ergò ἀνθρώπια. nam ἀνθρώπεια, *humana.*

Μυξῶν μεστά] *Muci pleni* Xylander. *gravitatis affectatæ pleni* Mericus Casavbonus. ut alluserit Marcus ad proverbium illud, Βαβαὶ μύξος, περὶ τῶν κομπαζόντων κ μεγαλαυχούντων, *Papæ myxus, de gloriantibus & magna jactantibus*, usurpatum; Svidas. de qo Salmasius *ad Tertull. Pall. deducunt perperam* (Svidam notat) *à Myxo Cereris sacerdote.* at μύξος est μυξώδης. & μύξα, βλέννα, κόρυζα. κόρυζαν *pro tumore, superbiâ, jactantiâ dixere.* Sed & μύξαν *pro eodem. inde* μύξος, ἀλαζών. itaqe *arrogantiæ* ac *fastûs*, malim reddere, sicut Marcus alibi, κ μετ' ὀλίγα τύφυ *l.* 11. §. 18. qàm *gravitatis affectatæ*, pleni? qanqam σεμνοτυφία, qod seqitur horìum spectare videatur. Cæterùm habere locum hic posset alter vocabuli istius usus etiam proverbialis, qo μυξώδεις κ βλιτώδεις, & μύξης sive κορυζῆς μεστοὶ, fatui stupidíqe dicuntur; & μύξα sive κόρυζα pro stuporis indicio habetur. Ità apud Platonem *Polit. l.* 1. *pag.* 582. *B.* Thrasymachus Socrati stuporem objiciens, percontatur illum, nutricem habeat necne, ὅτι τοι, inqit, σὲ κορυζῶντα περιορᾷ, κ ὐκ ἀπομύττει δέομενον. *Qoniam te gravedine laborantem despicit, & non emungit, cum tamen indigeas.* In Luciani item *votis* Timolaum subsannans Lucianus *pag.* 514. Καί τοι ἐνὸς τῦ ἀναγκαιοτάτυ προσδεῖ, ὅς σε παύσει μεμενηκότα,

a L. 8. §. 26. ἄνθρωπε, a τί ποτε ποίησον, ὦ νῦν ἡ φύσις ἀ-
44.
b L. 8. §. 32. παιτεῖ. b ὅρμησον, ἐὰν διδῶται, καὶ c μὴ πρὸ-
c L. 8. §. 1. βλέπε, εἴ τις ἔσεται. μηδὲ τὴν Πλάτωνος
d L. 5. §. 9. πολιτείαν ἔλπιζε. ἀλλὰ d ἀρκοῦ, ἐὰν τὸ βραχύπετον
πρόσωσι. καὶ τοῦτο αὐτῷ τῷ ἐκβάσιν, ὡς ἐ μικρόν τί

id agas, ô homo, qodnunc te poscit natura. aggredere, qatenus tibi datur. nec circumspice, numqis adsit, qi advertat. nec Platonis rempublicam expecta. verùm sufficiat tibi, si vel parùm admodum res processerit; nec vel hoc ipsum parvum qiddam existima-

ANNOTATIONES.

τα, τὴν πολλὴν ταύτην κόρυζαν ἀποξύσας. *Atqi unus, isqe maximè necessarius deest, qi te à stultitia cohibeat, stupore hoc multo detersо.* Idémqe in *Pseudomant. pag.* 760. Τοῖς ἰδιώταις καὶ κορύζης μισοῖς τὴν ῥῖνα τεράστιον. *Idiotis, & qibus obsita muco essent nares, prodigiosum.* Et in *Philopseud. pag.* 332. Εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μισὸς εἴην. *Nisi naribus adeò sum mucosis.* Nec secùs ferè Epictetus, *lib.* 2. *c.* 21. dixit; Κορύζης μισὸς εἰς τὴν σχολὴν εἰσέρχομαι, μόνην τὴν ἱστορίαν μαθησόμενος. *Muco nares oppletus scholam ingredior, historiam tantùm cogniturus.* Latinis pariter *mucidus* pro *stupido, fatuo.* Plavtus *Epid.* 3. 4.

— homo es,
Qi me emunxisti mucidum, minimi preti.

Frustrà enim est Pareus, cùm de *opulento* dici censet, *cui mucus* scilicet *as est.* imò, tanqam de homuncione, cui *mucoris plenus nasus*, qiqe *consilii omnis expers est*, ut rectè Lambinus, prægressa docent.

Senex, tibi os est sublitum planè & probè.

nec aliâ ratione ejusmodi hominem *blennum* dixere. Festus.

Blennos stultos esse Plavtus indicat.

(*Bacchid.* 3. 1.)

Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, bucconcs.

Lucilius *sat.* 30. citante Nonio, apud qem *plenus*, pro *blennus* corruptè legitur;

Deblaterat blennus. —

nam Βλίτια, μύξα. Βλιτὸς, νωθὴς, μωρός. Hesychius. Cùm igitur pituitæ crassæ, qâ nares obstrui solent, copia nimia mentis aciem obtundere sensibúsqe officere censeatur, indè natum; ut sicut *emuncta naris* hominem, qod de Lucilio Flaccus, *serm. lib.* 1. *sat.* 4. pro acris ingenii, exactíqe judicii dicebant: ità contrà *naris obesa*, qod idem *epod.* 12. usurpavit, pro stolido stupidóqe in usu esset. Verùm contextûs series illò potiùs inclinat, eodémqe ipse. Respexerit avtem forsan Marcus ad illud Epicteti, qi *dissert. l.* 3. *c.* 22. de Cynicam professionem ementito, cùm re verâ nihil minùs præstaret, Μύξα γίνεται, ἄλλο δ' οὐδέν. *Mucus erit, pratereaqe nihil.*

Τί ποτε ποίησον, ὦ νῦν σε φύσις ἀπαιτεῖ] Post τί ποτε distingvit Interpres Anglicanus, & erotematicè legit, τί ποτε; *O homo, qid negotii faceßis tibi?* Xylandrum forsan secutus, qi sic prior reddidit: *Qid faciendum? qod nunc natura poscit, eò contende*, &c. Verùm contextûs series ista vix admittit, & distinctiones à Xylandro ipso in contextu positæ respuunt omnino. Verto itaqe, *Facias tandem, ô homo, eorum aliqod, qa natura nunc à te exigit.* De mente vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 54, 55. & *suprà* §. 6. & *infrà* §. 41. & *l.* 10. §. 12, 33. nè eadem identidem appositа denuo navseam pariant.

Μὴ περιβλέπου εἴ τις ἔσεται] Vide *lib.* 1. §. 7, 9. & *l.* 7. §. 58, 67. & *l.* 8. §. 1. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Μόνον μὴ πόμπευε αὐτήν. μηδ' ἀλαζονεύου ἐπ' αὐτῇ. ἀλλ' ἔργῳ δείκνυε. κἂν μηδεὶς αἰσθάνηται, ἀρκοῦ αὐτὸς ὑγιαίνειν καὶ εὐδαιμονεῖν. *Cave modò ne eum publicè ostentes, neve te insolenter propter eum geras. Sed re ipsâ ostende, etiam sentiente nemine, tibi satis esse qod valeas, qod beatus sis.* Seneca *Epist.* 79. *Hac nos oportet agere, & in hoc ire impetu toto, licèt pauci sciant, licèt nemo videat.* Et, *Epist.* 113. *Nihil ad rem pertinet, qàm multi aqitatem tuam noverint.* Optimè Plutarchus *de profect. indic. pag.* 80. *E.* Εἰ γὰρ ἀληθινὸς ἔρως παιδὸς, ἢ γυναικὸς, οὐ ζητεῖ μάρτυρας, ἀλλὰ παρῆται τὸ ᾄδον, κἂν κρύφα κατεργάσηται τὸν πόθον. ἔτι μᾶλλον εἰκὸς ἐστι τὸν φιλόκαλον, καὶ φιλόσοφον συνόντα διὰ τῶν πράξεων τῇ ἀρετῇ καὶ χρώμενον, αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ σιωπῇ μέγα φρονεῖν, ἐπαινετῶν καὶ ἀκροατῶν μηδὲν δεόμενον. ὥσπερ οὖν ὁ καλῶν ἐκεῖνος εἶπε τὴν Θερσιτοειδῆ, καὶ βοῶν, Θέασαι, Διονυσία, πέπαυμαι τετοφωμένος, ὅτως ἐ ποιήσεις τὸ χαμιεῖν καὶ ἀσκεῖον, εἶτα τοῦτο διηγούμενος, καὶ περιβρέων πανταχοῦ, δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, πρὸς δόξαν ἰλκόμενος, ὥπω δὲ τῆς ἀρετῆς γεγονὼς θεατὴς, οὐδ' ὕπαρ, ἀλλ' ὄναρ αὐτῆς ἐν εἰδώλοις καὶ σκιαῖς ῥεμβόμενος, οὐδ' ὅστις ζωγράφημα προσιδὼν ἐπὶ θέαν τὸ πεπραγμένον. *Si enim verus adolescentis avt mulieris amor non requirit testes, sed fructum percipit svavem, etiamsi occultè rem desideratam conficiat: multò magis convenit honesti & sapientiæ studiosum, cùm agendo fructus virtute, ipsum apud sese tacitum animo efferri, neqe laudatores avditoresve ullos requirere. Sicut ergò ille, qi domi ancillam vocans, clamabat: cerne Dionysia, depositi fastum; ita & is, qi pulcrum aliqod atqe scitum facinus suum passim narrat ac circumsert, satis apertè ostendit se adhuc foras respicere, & ad gloriam trahi, neqe etiammum verum virtutis se fuisse spectatorem, neqe re ipsâ, sed per somnium umbras ejus & simulacra pervagarum, factum deinde suum veluti pictùram spectandum proposuisse.* qemadmodum avtem Plutarchus ab amantibus ico-

A nem traxit; ità Aristides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 136. à sitientibus. ὥσπερ οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν. *ut qi sitiunt, tacitè bibunt.* qod & Dio Prusæus *Orat.* 27. *pag.* 286. Οἱ διψῶντες τῶν ὁδοιπόρων ἐπειδὰν ἔλθωσιν ἐπὶ κρήνην τινὰ, πίνουσιν ἐπικύψαντες. ἐμπλησθέντες δὲ, καὶ τὸ δίψος ἀποσβέσαντες, ἡσυχῇ ἀπαλλάττονται, ὥστε κράξαντες, ὥστε εἰπόντες τι. *Viatores sitientes, si qando venerint ad fontem aliqem, corpore inclinati toto bibunt: impleti verò, sitiqe restincta, tacitè recedunt, neqe clamantes, neqe dicentes.* vide Epictetum *l.* 3. *c.* 12. *ad l.* 1. §. 7. qi & istos vanæ gloriæ inhiantes, & famæ popularis avcupes avidos, scenicis confert; qi nisi turbâ inspectante non
B agunt. *l.* 3. *c.* 14. Ὡς οἱ κακοὶ τραγῳδοὶ μόνοι ᾄσαι οὐ δύανται, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν. *Ut mali tragœdi soli canere non possunt, sed cum multis.* ubi, *mali tragœdi*, Volfius cur redderet, nihil video.

Μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε] De Catone Cicero, *ad Attic. l.* 2. *Ep.* 1. *Dicit tanqam in Platonis politia, non tanqam in Romuli fæce, sententiam.* Qod Plutarchus in *Phocione pag.* 742. *E.* sic reddit, ὥσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλου πολιτευόμενον ὑποσκάμμῃ. Plato certè qam finxit politiæ ideam, nusqam unqam reperta est, avt reperiam usqam unqam iri spes est. Theodoretus *therapevt. l.* 9.
C *tom.* 4. *pag.* 619. *B.* Ἀλλ' ὁ μὲν φιλόσοφος τοιούσδε νόμους ξυνέγραψε. καὶ οὐδένα πέπεικε τῶν ἀνθρώπων ἢ πολίτην, ἢ ξένον, οὐκ ἀστὸν, ἢ χωρητικὸν, οὐχ Ἕλληνα, ἢ βάρβαρον, ἢ δοῦλον, οὐκ ἐλεύθερον, οὐκ ἄνδρα, ἢ γυναῖκα, ἢ νέον, ἢ πρεσβύτην, ἢ λόγοις ἐντεθραμμένον, ἢ λόγων ἀμύητον, κατὰ τούσδε βιῶναι τοὺς νόμους. *Verùm hujusmodi qidem leges philosophus tulit, at nulli hominum, ut his viverent legibus, persvasit, non civi, non extraneo, non urbano, non rustico, non Græco, non barbaro, non servo, non libero, non viro, non mulieri, non juveni, non seni, non literato, non rudi & indocto.* Hinc apud Athenæum ille *dipnosoph. l.* 11. *pag.* 508. *B.* Ἔοικεν οὖν ὁ Πλάτων μὲν τοῖς
D ἐθέλουσιν ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διαπλασθεῖσιν. ὥστε καὶ ζητεῖσθαι τοὺς χρησομένους. ἐχρῆν οὖν, ἃ πείσει λέγων, ταῦτα καὶ γράφειν, καὶ μὴ τοιοῦτα ποιεῖν τοῖς εὐχομένοις, ἀλλὰ τοῖς τῶν εὐδοκιμούντων ἀντεχομένοις. *Videtur sanè Plato non hominibus qi ubivis sunt, leges præscribere, sed iis qos imaginatione finxit, ut qi legibus iis parerent, perqirendi sint. Debuit ergò qæ persvadere posset scribere, nec id facere, qod qi obnixè votis aliqid sibi precantur, verùm potius id amplecti & retinere qod accidit & fit qotidie.* qæ postrema eruditus interpres minimè assecutus est. *debuit*, inqit, *Plato imitatorinon vota facientes, qi impossibilia sæpe optant sibi, sed eos, qi res perfici possibiles suscipiunt, ac moliuntur.* Qanqam iniqior
E forsan hoc nomine Platoni atqe aliis rerum publicarum ideas delineantibus Gregorius Nazianzenus (non solus tamen is) qi *in Julian. invect.* 1, Πῶς δὲ θαυμάζειν ἄξιον τούτους, οἳ λόγῳ πλάττουσι πόλεις τοῖς ἔργοις συστῆναι μὴ δυναμένας; *An non avtem hos suspicere atqe admirari par est, qi civitates etiam, qæ re ipsâ construi ac coagmentari neqeunt, sermone fingunt.* Non possum avtem erudito interpreti Anglicano assentiri, qi ista cum seqentibus tanqam ex aliena persona à Marco prolata existimat. Sunt enim Marci ipsius, eum qem alloqitur invitantis ad id qod est naturæ ipsius consentaneum agendum & conan-
F dum, qantum in se est: monentísqe simul animum nè desponideat, etiamsi non possit hominum mores ità refingere, ut reipublicæ Platonicæ inducendæ spes detur, avt eam hominum in bono promovendo conspirationem experiri, qæ in ea, qam Plato sibi finxit, republica expectari poterat; sed successibus etiam leviusculis & processibus perexiguis contentus agat, pergátqe nihilominus in instituto. qod idem & de se, profectúqe suo, cuiqe svadere conatur, *l.* 5. §. 9.

Ὡς ἐ μικρόν τι ἐστι] Non est parum, inqit, si vel parum studio tuo proficere poteris, in tam ampla validáqe hominum morúmqe corruptela; si vel supprimere saltem valeas, qod
G corrigere non datur. Siqidem dogmata tenaciùs animi medullis infixa, imis de pulmonibus revellere prorsùs, plus qàm Herculeus labor fuerit; qod tamen nisi fiat, nihil liberè ac lubenter, sed servo fucatóqe affectu peragitur, qicqid à talibus præstatur. Malè ista cepit accepitqe Xylander, dum legit Δόγμα γὰρ αὐτῶν τις μεταβάλλει; vertítqe, *Mutat aliqis illorum suum placitum?* sed & Xylandri vestigiis insistens Anglus. cùm
H τις illud sit ἐρωτηματικόν. *Ecqis enim dogma, sive judicium, illorum mutaverit?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Numqid ille cujus navigium multam, undiqe laxatis compagibus, aqam trahit, nautis ipsiqe navigio irascitur? Occurrit potius, & aliam excludit undam, aliam egerit, manifesta foramina percludit, latentibus, & ex occulto sentinam ducensibus labore continuo resistit: nec ideo intermittit, qia qantum exhaustum est, subnascitur. Lento adjutorio opus est contra mala continua & facunda; non ut desinant, sed nè vincant.*

An-

maveris. nam dogmata hominum qis mutaverit? & tamen absqe his mutatis, qid aliud supererit, nisi ingemiscentium, dum obsequium simulant, servitus. age nunc, & Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi refer. viderint illi, an qid natura communis poscat, nôrint, & ad hujus dictamen sese instituerint. sin tragicè semet ostentârint, qis ad illorum imitationem me addixit? simplex qiddam & modestum est philosophiæ opus. noli me ad fastum insolentem abducere.

§. 30. Intuere desuper armenta innumerabilia, & ritus innumerabiles, & navigationis omne genus, in procellis, in tranqillo mari, & rerum præteritarum, præsentium, decedentium differentias. considera & vitam qæ sub aliis olim est acta, qæ post te erit transigenda, qæqe apud gentes barbaras jam agitur. & qàm multi sint, qi nec nôrint nomen tuum; qàm multi, qi mox ejusdem obliviscentur; qàm multi, qi cùm te nunc lavdent, mox vituperaturi sint. qod deniqe, neqe memoria, neqe gloria, neqe ejusmodi qicqam æstimatione ullâ dignum est.

§. 31. Mentis tranqillitas tibi sit in eis, qæ ab externa cávsla proficiscuntur. justitiæ ratio in eis qæ ab interna efficiuntur. hoc est: intentio tua actióqe omnis hunc solum sibi finem propositum habeat, ut ad societatem humanam qod conducat fecerit, utpote qod naturæ tuæ consentaneum existat.

§. 32. Supervacanea multa, qæ molestiam tibi pariunt, præcidere, cùm in opinione tua tota sita sint, animúmqe angustiis exemptum plu-

ἐστι, ἀφανοῦ. [a] δόγμα γὰρ αὐτῶν τὶς μεταβάλλει; χωρὶς ἢ δογμάτων μεταβολῆς, τί ἄλλο, ἢ [b] δουλεία ψευδόντων, καὶ πείθεσθαι προσποιημένων. ὕπαγε νῦν, καὶ [c] Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ [d] Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. ὄψονται, εἰ [e] ἕδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτὸς ἐπαιδαγώγησαν. εἰ δὲ [f] ἐτραγῴδησαν, [g] ἀδεής με κατακέκρικε μιμεῖσθαι. ἁπλοῦν ἐστι καὶ [h] αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον. μή με ἄπαγε ἐπὶ [i] σεμνοτυφίαν.

§. 30. [k] Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ πλεπὰς μυρίας, καὶ * πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλιώναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων. [l] ἐπινόει δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον, τὸν μετά σε βιωσόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιούμενον. καὶ [m] ὅσοι μὲν ἀδὲ ὄνομά σε γινώσκουσιν, [n] ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, [o] ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε τάχιστα ψέξουσι. καὶ ὡς [p] ἔστι ἡ μνήμη ἀξιόλογόν γε, [q] ἔστε ἡ δόξα, ἔστε ἄλλο τι τὸ σύμπαν.

§. 31. [r] Ἀταραξία μὲν, ὡς τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα. δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς ὑφ' ἑαυτὸν ἐν σῇ αἰτίαν ἐνεργουμένοις. τυγχάνει, ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, [s] καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτό σοι κατὰ φύσιν ὄν.

§. 32. Πολλὰ ὑπερσὰ περιελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύναται, [t] ὅλα ἐπὶ τῇ ὑποκειμένῃ σοι ὑποκειμένα. καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἑαυτῷ

a L.8.§.4.
b Inf.§.40.
c L.8.§.3.
d L.8.§.25.
e L.8.§.3.
f L.3.§.7.l.5.§.28.
g L.5.§.36.l.7.§.58.
h L.1,§.2.
i L.1.§.9.
k L.7.§.48.
l L.12.§.24.
* πλοῦτον Xyl.
l L.7.§.49.
m L.3.§.10. l.8.§.21.
n L.4.§.19.
o L.3.§.4.l.4.§.3.
p L.4.§.3.19.
q L.6.§.46.
r L.7.§.54. Sup.§.6.
s L.4.§.20. l.5.§.34. Sup.§.23.
t L.2.§.15. l.11.§.18.

ANNOTATIONES.

Δυλεία ψευόντων καὶ πείθεσθαι προσποιημένων] Hoc est qod A unico verbo Hebræi כזב id est, *mentiri*, pro, *fictè ac mendaciter in obsequium se dedere*. Ità vates rex, *Psal.* 18. *v.* 44, 46. *Populus priùs ignotus mihi, ignarúsqe mei, servient mihi: ad ipsum mei avditum obedient mihi: alienigenæ mentiuntur* (id est, ut rectè Junius, *mendaciter dedunt se*) *mihi; dum decidente eis* (qasi in talos) *animo, è conclavibus suis coborrescunt.* & *Psal.* 66. *v.* 3. *Propter amplitudinem roboris tui, mendaciter se dedunt tibi inimici tui.* & *Psal.* 81. *v.* 16. *Osores Jovæ mendaciter se dedissent ei.* sed & vate rege prior Moses, regis instar & ipse, *Devt. c.* 33. *v.* 5. in solenni illa *benedictione* populi sui, *ibidem v.* 29. *Hostes tui mendaciter* B *se dedent tibi.*

Καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα] Vide *ad l.*8.§.25. Hunc avtem, etsi Philosophiam professum, Alexandro ac Philippo adjungit, qia & ipse reipublicæ regimen glorioscè satis Athenis tractaverat. ubi & statuæ æreæ 360. eidem publico populi suffragio erectæ sunt; qæ tamen havd longo pòst intervallo omnes, unicâ duntaxat exceptâ, dejectæ, confractæ, conflatæ sunt. Vide Laërtium *l.* 5. & Diodorum Siculum *l.* 18. sed & Ciceronem *de offic. l.* 1.

Εἰ ἕδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε] Vide *l.*8.§.3.

Οὐδείς με καταπλήξει μιμεῖσθαι] Vide *l.*5.§.36. & *l.*7. C §.58.

Ἁπλοῦν ἐστι καὶ αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον.] *Simplex ac modestum.* Adversus illud peccant, post Philosophos qosdam, qi subtilitate nimiâ philosophiam totam dearuârunt & delumbârunt; Scholastici nostri, qi argutiis, tricis, & qæstiunculis spinosis Theologiam totam implexam & involutam nobis dederunt: adversus istud cùm Sophistæ ἀλαζόνες, tum & Cynici ἀναιδεῖς.

Σεμνοτυφίαν] Σεμνοτυφία, vocabulum vix alibi lectum, ἡ μετὰ τύφου τινὸς σεμνότης. Philo *in Flaccum pag.*965. *D.* Ἃ δὲ λαμπροτέραν καὶ βασιλικὴν ἐδήλου φύσιν, μετὰ πλείονος παῤῥησίας ἐπεδείκνυτο. ἦν, σεμνότερον ἄγειν αὐτόν, ἄρχοντι δὲ ἀνυποτελίστατον ὁ τύφος. *Sed qæ magnificam regiamqe declarant indolem, elucebant manifestius. Gerebat se pro dignitate, fastu non indecoro nec inutili magistratui. Gravitatem fastuosam,* sive σεμνοτυφίαν in Constantio his verbis depingit Ammianus *l.* 16. *Insidebat aureo solus ipse carpento; Augustúsqe favstis vocibus appellatus, vocum lituorúmqe intonante fragore, talem se, tantmqe immobilem, qalis in provinciis suis visebatur, ostendit. nam* & *corpus perbumile curvabat portas ingrediens celsas,* & *velut collo munito rectam aciem luminum tendens, nec dextrà vultum, nec lævâ flectebat, tanqam figmentum hominis: non cùm rota concuteret nutans, nec spuens, aut os aut nasum tergens vel fricans, manúmve agitans est visus un-*

ἐστι, ἀφανοῦς. [a] δόγμα γὰρ αὐτῶν τὶς μεταβάλλει; χωρὶς ἢ δογμάτων μεταβολῆς, τί ἄλλο, ἢ [b] δουλεία ψευδόντων, καὶ πείθεσθαι προσποιημένων. ὕπαγε νῦν, καὶ [c] Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ [d] Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. ὄψονται, εἰ [e] ἕδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτὸς ἐπαιδαγώγησαν. εἰ δὲ [f] ἐτραγῴδησαν, [g] ἀδεής με κατακέκρικε μιμεῖσθαι. ἁπλοῦν ἐστι καὶ [h] αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον. μή με ἄπαγε ἐπὶ [i] σεμνοτυφίαν.

§. 30. [k] Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ πλεπὰς μυρίας, καὶ * πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλιώναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων. [l] ἐπινόει δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον, τὸν μετά σε βιωσόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιούμενον. καὶ [m] ὅσοι μὲν ἀδὲ ὄνομά σε γινώσκουσιν, [n] ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, [o] ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε τάχιστα ψέξουσι. καὶ ὡς [p] ἔστι ἡ μνήμη ἀξιόλογόν γε, [q] ἔστε ἡ δόξα, ἔστε ἄλλο τι τὸ σύμπαν.

§. 31. [r] Ἀταραξία μὲν, ὡς τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα. δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς ὑφ' ἑαυτὸν ἐν σῇ αἰτίαν ἐνεργουμένοις. τυγχάνει, ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, [s] καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτό σοι κατὰ φύσιν ὄν.

§. 32. Πολλὰ ὑπερσὰ περιελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύναται, [t] ὅλα ἐπὶ τῇ ὑποκειμένῃ σοι ὑποκειμένα. καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἑαυτῷ

a L.8.§.4.
b Inf.§.40.
c L.8.§.3.
d L.8.§.25.
e L.8.§.3.
f L.3.§.7.l.5.§.28.
g L.5.§.36.l.7.§.58.
h L.1,§.2.
i L.1.§.9.
k L.7.§.48.
l L.12.§.24.
* πλοῦτον Xyl.
l L.7.§.49.
m L.3.§.10. l.8.§.21.
n L.4.§.19.
o L.3.§.4.l.4.§.3.
p L.4.§.3.19.
q L.6.§.46.
r L.7.§.54. Sup.§.6.
s L.4.§.20. l.5.§.34. Sup.§.23.
t L.2.§.15. l.11.§.18.

ANNOTATIONES.

Δυλεία ψευόντων καὶ πείθεσθαι προσποιημένων] Hoc est qod A unico verbo Hebræi כזב id est, *mentiri*, pro, *fictè ac mendaciter in obsequium se dedere*. Ità vates rex, *Psal.* 18. *v.* 44, 46. *Populus priùs ignotus mihi, ignarúsqe mei, servient mihi: ad ipsum mei avditum obedient mihi: alienigenæ mentiuntur* (id est, ut rectè Junius, *mendaciter dedunt se*) *mihi; dum decidente eis* (qasi in talos) *animo, è conclavibus suis coborrescunt.* & *Psal.* 66. *v.* 3. *Propter amplitudinem roboris tui, mendaciter se dedunt tibi inimici tui.* & *Psal.* 81. *v.* 16. *Osores Jovæ mendaciter se dedissent ei.* sed & vate rege prior Moses, regis instar & ipse, *Devt. c.* 33. *v.* 5. in solenni illa *benedictione* populi sui, *ibidem v.* 29. *Hostes tui mendaciter* B *se dedent tibi.*

Καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα] Vide *ad l.*8.§.25. Hunc avtem, etsi Philosophiam professum, Alexandro ac Philippo adjungit, qia & ipse reipublicæ regimen glorioscè satis Athenis tractaverat. ubi & statuæ æreæ 360. eidem publico populi suffragio erectæ sunt; qæ tamen havd longo pòst intervallo omnes, unicâ duntaxat exceptâ, dejectæ, confractæ, conflatæ sunt. Vide Laërtium *l.* 5. & Diodorum Siculum *l.* 18. sed & Ciceronem *de offic. l.* 1.

Εἰ ἕδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε] Vide *l.*8.§.3.

Οὐδείς με καταπλήξει μιμεῖσθαι] Vide *l.*5.§.36. & *l.*7. C §.58.

Ἁπλοῦν ἐστι καὶ αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον.] *Simplex ac modestum.* Adversus illud peccant, post Philosophos qosdam, qi subtilitate nimiâ philosophiam totam dearuârunt & delumbârunt; Scholastici nostri, qi argutiis, tricis, & qæstiunculis spinosis Theologiam totam implexam & involutam nobis dederunt: adversus istud cùm Sophistæ ἀλαζόνες, tum & Cynici ἀναιδεῖς.

Σεμνοτυφίαν] Σεμνοτυφία, vocabulum vix alibi lectum, ἡ μετὰ τύφου τινὸς σεμνότης. Philo *in Flaccum pag.*965. *D.* Ἃ δὲ λαμπροτέραν καὶ βασιλικὴν ἐδήλου φύσιν, μετὰ πλείονος παῤῥησίας ἐπεδείκνυτο. ἦν, σεμνότερον ἄγειν αὐτόν, ἄρχοντι δὲ ἀνυποτελίστατον ὁ τύφος. *Sed qæ magnificam regiamqe declarant indolem, elucebant manifestius. Gerebat se pro dignitate, fastu non indecoro nec inutili magistratui. Gravitatem fastuosam,* sive σεμνοτυφίαν in Constantio his verbis depingit Ammianus *l.* 16. *Insidebat aureo solus ipse carpento; Augustúsqe favstis vocibus appellatus, vocum lituorúmqe intonante fragore, talem se, tantmqe immobilem, qalis in provinciis suis visebatur, ostendit. nam* & *corpus perbumile curvabat portas ingrediens celsas,* & *velut collo munito rectam aciem luminum tendens, nec dextrà vultum, nec lævâ flectebat, tanqam figmentum hominis: non cùm rota concuteret nutans, nec spuens, aut os aut nasum tergens vel fricans, manúmve agitans est visus un-*

Mm 3 ἁλίψις

a L.7.§.35. ἤδη σαυτῷ, a * τὸ ὅλον κόσμον περιέληφέναι τῇ
* [τῷ] τὸν γνώμῃ, καὶ τὸ ἴδιον αἰῶνα περινοεῖν, καὶ πάντα δὲ κατὰ
b Sup.§.19. μέρος ἑκάστου πράγματος. b ταχεῖαν μεταβολὴν
28. Inf.§.33 ὑπονοεῖν, ὡς c βραχὺ μὲν τὸ ὅσον γενέσεως μέχρι
c L.5.§.24.
d L.4.§.3. ἀφανίσεως, d ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς καὶ
τὸ μετὰ πάντα ἀφάνισιν ὁμοίως ἄπειρον.

e Sup.§.28. §.33. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, e τάχιστα φθαρήσεται.
32. καὶ f οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ὑπάδοντες, τάχιστα καὶ
f L.8.§.25. αὐτοὶ φθαρήσονται. καὶ g ὁ ἐσχατόγηρως ὁποθανὼν εἰς
g L.2.§.14. L.4.§.50. ἴσον καταντήσει τῷ προώρως.

h Sup.18. §.34. h Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, καὶ περὶ
27. οἷα ἐπιτηδεύασι, καὶ δι' οἷα * φιλοῦσι καὶ τιμῶσι.
* Κολοῦσι Lug. γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν. ὅτι δοκοῦσι βλά-

rimùm dilatare poteris, ſi mundum totum & ſeculum in qo degis, mente complexus fueris, & rei cujuſqe figillatim tranſmutationem celerem conſideraveris, qámqe exiguum temporis ſpatium inter ortum ejuſdem & interitum intercedat; cùm & immenſum ſit qod ortum præceſſerit, & interminatum pariter, qod interitum ſit conſecuturum.

§. 33. Corrumpentur brevi, qæcunqe vides: corrumpentur brevi, & qi corrumpi hæc vident. & qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eundem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit.

§. 34. Animulas hominum nudas intuere, ut videas, qales mentes gerant, qibus rebus ſtudeant, & qarum cauſſâ alios diligant ac honorent. tum qando vel vi-

tuperan-

ANNOTATIONES.

θλίψις καὶ στενοχωρία. Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Ὁρᾷς, ὅτι σὺ σαυτῷ στενοχωρίαν παρέχεις, σὺ σαυτὸν θλίβεις; *Nonne vides te ipſum tibi circumdare anguſtias? te à teipſo premi?* & mox, Καθόλου γὰρ ἐκείνῳ μέμνησο, ὅτι ἑαυτὸς θλίβομεν, ἑαυτοῖς στενοχωροῦμεν. τοιγάρτοι, τὰ δόγματα ἡμᾶς θλίβει καὶ στενοχωρεῖ. *Nam illud omnino meminiſſe oportet, nos à nobis ipſis urgeri, à nobis ipſis in anguſtias redigi: hoc eſt, opinionibus noſtris urgeri nos & coarctari.* Talem ſibi procuraverat στενοχωρίαν Pellæus ille, qi

Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyari clauſus ſcopulis, parvâqe Seripho.

Juvenalis *Sat.* 10. atqe hoc eſt verè στενοχωρεῖν τὸν κόσμον, utì Epictetus idem, ſed ſenſu pavlò diverſo dixit *l.* 3. *c.* 26.

Τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ] qod *avum animo percurrere*, Seneca *Ep.* 71. vide *l.* 7. §. 47. & *l.* 11. §. 1.

Ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως;] vide *l.* 4. §. 3, 50. Gregorius Romanus *in Job. l.* 7. *c.* 20. *& immenſum eſt, qod ſine termino ſequitur; & parum eſt, qicqid finitur. Longum qippe nobis videri non debet, qod curſu ſui temporis tendit ut non ſit: qod dum per momenta ducitur, ipſo hoc momenta ſua qa differunt, impellunt. atqe unde teneri cernitur. indè agitur, ut non teneatur.*

§. 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσονται] vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 7. §. 25. Seneca *Epiſt.* 71. *Omne humanum genus, qòdqe eſt, qòdqe erit, morte damnatum eſt. Omnes qa uſqam rerum potiuntur urbes, qaqe alienorum imperiorum magna ſunt decora, ubi fuerint, aliqando qaretur, & vario exitu genere tollentur. alias deſtruent bella, alias deſidia páxqe ad inertiam verſa conſumet, &, magnis opibus exitioſa res, luxus. Omnes hos fertiles campos repentina maris inundatio abſcondet, avt in ſubitam cavernam concidentis ſoli lapſus abducet. qid eſt ergò qare indigner, avt doleam, ſi exiguo momento publica fata precedo?*

Ὁ ἐσχατόγηρως ἀποθανὼν] Vide *ad l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 50. Hieronymus *in Nepot. Si nongentos excederemus annos, & Methuſala tempora nobis donarentur, tamen nihil eſſet præterita longitudo, qa eſſe deſiſſet. etenim inter eum qi decem vixit annos, & eum qi mille, poſtqam idem vita finis advenerit, & irrecuſabilis mortis neceſſitas, tranſactum omne tantundem eſt.* Auguſtinus *de verb. Dom. Serm.* 42. & *Homil.* 1. & 28. *& de* 10. *chord. c.* 2. *Tota vita brevis eſt; à prima infantia uſqe ad decrepitam ſenectutem, ſpatium breve eſt. Qòd tam diu vixerat, qid Ada profuiſſet, ſi hodie mortuus eſſet? Si adhuc viveret, & hodie moreretur, qid illi vita longitudo profuiſſet? qid enim diu eſt, ubi finis eſt? qantum eſt in hac vita, qod erit aliqando finitum? qicqid fuit futurum, ubi præteritum factum eſt, jam tale habetur, ac ſi non fuerit.* Gregorius *in Job. l.* 15. *cap.* 2. *Si ab ipſo humani generis exortu uſqe ad hoc tempus, in qo ſumus, mentis oculos ducimus, omne qod finiri potuit, qàm breve fuerit videmus. Ponamus enim qemlibet hominem à primo die mundi conditum, uſqe ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamen eandem vitam, qam qaſi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adeſt, præterita jam nulla ſunt, qia cuncta tranſierunt. futurum in hoc mundo nihil eſt, qia nullum ad vitam vel breviſſimum reſtat momentum. Ubi eſt ergò longum tempus, qod inter initium finemqe deprehenſum ità conſumitur, ac ſi nec breve unqam fuiſſet.* Seneca *Ep.* 49. *Modò amiſiſſe te video: qid enim non modò eſt, ſi recorderis? modò apud Sotionem philoſophum puer ſedi: modò cauſſas agere cepi; modò deſii velle agere, modò poſſe. Infinita eſt velocitas temporis, qa magis apparet reſpicientibus. Nam ad præſentia intentos fallit; adeò præcipitis fuga tranſitus levis eſt. Cauſſam hujus rei qaris? qicqid temporis tranſiit, eodem loco eſt: pariter adſpicitur; unà jacet: omnia indè in profundum cadunt. & alioqi non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re; qa tota brevis eſt.* Idémqe *Ep.* 99. *Omnes qantùm ad brevitatem ævi, ſi univerſo compares, & juvenes, & ſenes, in eqo ſumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum eſſe qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars eſt; hoc qod vivimus, proximum nihilo eſt.*

§. 34. Δι' οἷα φιλοῦσι] *qa amant* Xylander. imò, *propter qa amant*, alios ſcilicet. atqe ità Caſavbonus. Lugdunenſis κολοῦσι. qaſi mens eſſet, *propter qa ſuccenſent aliis.* qod κολοῦνται potiùs diceretur.

Γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν] vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 7. §. 62. Seneca *Ep.* 47. (qam tranſcripſit, more ſuo, tacito avtoris nomine, Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 11.) *Qemadmodum ſtultus eſt, qi empturus equm, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum ejus & frænum: ſic eſt, qi hominem ex veſte, avt conditione, qa veſtis modo nobis circumdata eſt, æſtimandum putat.* Οὗτοι γὰρ ἵππου εὐγενοῦς κρίνουσι, ὃς, ὁ πολυτελῆ σκεπὴν ἔχων, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός. ὅτι καὶ ἀνὴρ σπουδαῖος, ὁ πολύτιμον ἱμάτιον κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος. *Equs generoſus judicabitur, non qidem ſumptuoſè ornatus, ſed eximius naturâ: itidem nec vir honeſtus, qi opibus præditus, ſed qi animâ egregius erit.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. qod Plutarchi nomine exhibet, Antonius *meliſſ. l.* 1. *c.* 31. Seneca idem *Ep.* 41. *Qid eſt ſtultius, qàm in homine aliena laudare? non faciunt meliorem equm avrei frani.* Et *Ep.* 92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. Nam hoc qoqe natura, ut qandam veſtem, animo circumdedit. Velamentum ejus eſt. qis autem unqam veſtimenta æſtimavit arculâ? nec bonum, nec malum vagina gladium facit.* Itaqe ut idem *Ep.* 80. *Omnium iſtorum perſonata felicitas eſt. contemnes illos, ſi deſpoliaveris. Equm empturus, ſolvi jubes ſtratum, detrahis veſtimenta venalibus, nè qa vitia corporis lateant. Hominem involutum æſtimas? Mangones qicqid eſt qod diſpliceat, aliqo lenocinio abſcondunt. itaqe ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt. ſive crus alligatum, ſive brachium aſpiceres, nudum juberes & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythia, Sarmatiave regem, inſigni capitis decorum? Si vis illum æſtimare, totúmqe ſcire qalis ſit, faſciam ſolve. Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intus teipſum conſidera. Qid ad rem pertinent mulæ ſaginatæ, unius omnes coloris? qid iſta vehicula cælata?*

— inſtrati oſtro alipedes, pictiſqe tapetis;
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti auro fulvum mandunt ſub dentibus aurum.

Iſta nec dominum meliorem facere poſſunt, nec mulam. Idem *Ep.* 87. qod Flaccus, *Serm. l.* 1. *Sat.* 2.

*Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, * apertos*
Inſpiciunt: nè ſi facies, ut ſæpe, decora
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem,
Qòd pulcra clunes, breve qòd caput, ardua cervix.
Hoc illi rectè: nè corporis optima lynceis
Contemplere oculis; Hypſæâ cacior, illa
Qæ mala ſunt ſpectes. —

qæ verè mala, qæ mentis mala; hæc enim ſola verè mala Stoæ. Nec diſſentiunt noſtri. Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Τί πολ' ἐστὶν ἵππου ἀρετή; ἆρα τὸ χρυσοῦν ἔχειν χαλινὸν, καὶ τελαμῶνας τοιούτους, καὶ στρωμάτων δισσῶν ἐκ σηρικῶν νημάτων συγκείμενον, καὶ τάπητας ποικίλους καὶ χρυσοπάστους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ πλοκάμους χρυσοῖς σχοινίοις συμπεπλεγμένους. ἢ τὸ δρομικὸν εἶναι, καὶ ἰσχυρὸν, καὶ βαδίζειν ἔυρυθμα, καὶ ὁπλὰς ἔχειν ἵππου περιπύστους γενναίου, καὶ ἀνδρείαν κεκτῆσθαι τὴν ἐν ἀποδημίαις μαχαιρᾶς, τὴν ἐν πολέμοις ἁρμόζουσαν, καὶ δύνασθαι καὶ ἐν παραλήξει μετὰ πολλῆς φαίνεσθαι τῆς παρασκευῆς, καὶ τροπῆς γενομένης σώζειν τὸν ἀναβάτην, ὃν ἐνδηλον ὅλη ταῦτα ἵππου ἀρετή, οὐκ ἐκεῖνα; τί δέ; ὅταν καὶ ἡμιόνων ποίαν φαίης ἀρετὴν εἶναι; ἢ τὸ δύνασθαι μετ' εὐκολίας ἀχθοφορεῖν, καὶ ῥᾳδίως τὰς ὁδὸς διανύειν, καὶ πόδας ἔχειν στερρότητι πέτρας μιμουμένους; μὴ τὰ ἔξωθεν αὐτοῖς περικείμενα συντελεῖν τι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρετὴν αὐτῶν φήσομεν; ὕδαμῶς. ἄμπελον δὲ ποίαν θαυμασόμεθα; τὴν τοῖς φύλλοις κομῶσαν, καὶ τοῖς κλήμασιν, ἢ τὴν τῷ καρπῷ βριθομένην; ποίαν δὲ ἀρετὴν ἐλαίας εἶναί φαμεν; ὅταν μεγάλας ἔχῃ τὰς κλάδους καὶ πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν φύλλων κόμην, ἢ ὅτε τὸν οἰκεῖον καρπὸν δαψιλῆ καὶ πανταχοῦ διεσπαρμένον ἐμφαίνῃ; ἴτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ποιῶμεν. διακρινήσομεν τὴν ἀρετὴν τὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βλάβην εἶναι ἐκείνῃ νομίσομεν, τὴν αὐτῇ λυμαινομένην. τί ἐν ἐστιν ἀρετὴ ἀνθρώπου; ἀ χρήματα, ἵνα πενίαν δείσῃς. ὑδὲ ὑγίειαν

* Ità Lipſius. *Opertos*, vulgo perperam.

tuperando obesse, vel lavdando prodesse cuiqam videntur, qanto cum fastu id faciant.

§. 35. Nihil est aliud amissio qàm mutatio. hac avtem gavdet natura, qæ nihil non rectè facit. ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient. ecqis ergò dixerit omnia & facta fuisse, & semper factum iri mala? nec penes deos, qi tot fuerint, potentiam extitisse corrigendi ista, qo minùs mundus ad mala ista addiceretur, qibus perpetim teneretur implicitus?

§. 36. Qàm putida est subjecta rei cuiqe materia? aqa, pulvis, osticula, sordes. avt rursus, calli terræ, marmora; sedimenta, avrum, ac argentum;

πλὴν ψέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμνοῦντες, [a] ὅση ὄιησις. a L. 11. §. 18.

§. 35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλό, ἐστιν, ἢ [b] μετα-βολή. [c] τούτῳ ᾗ χαίρει ἡ τῶν ὅλων φύσις, [d] καθ' ὃν πάντα καλῶς γίνεται. [e] ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγένετο, καὶ εἰς ἄπειρον. τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. [f] Εἰ δὲν λέγεις, ὅτι ἐγένετό γε πάντα, * ὂ καὶ πάντα ἀεὶ καλῶς ἔσται, καὶ [g] οὐδεμία ἄρα δύναμις ἐν τοσούτοις θεοῖς ἐξεύρεθῆναι ἔσχε ἡ διορθώσασθαι πώποτε, ἀλλὰ κατακέκληται ὁ κόσμος ἐν ἀλλεπαλλήλοις κακοῖς συνέχεσθαι;

b L. 4. §. 3. l. 8. §. 18. c L. 7. §. 18. d L. 4. §. 45. e Sup. §. 28. f L. 12. §. 5. * καὶ ὅτι g L. 10. §. 7.

§. 36. [h] Τὸ σαπρὸν τῆς ἐκάστῳ συγκειμένης ὕλης, ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, [i] γρώς. ἢ πάλιν πῶροι γῆς καὶ μάρμαρα, καὶ [k] χρυσὸς, * ὁ ἄργυρος, καὶ

h Sup. §. 14. l. 5. §. 33. l. 11. §. 2. 17. i L. 8. §. 37. k L. 6. §. 13. * [καὶ] ὁ

ANNOTATIONES.

ὑγίεια σώματος, ἵνα φοβηθῇς νόσον. οὐδὲ ἡ τῶν πολλῶν ὑπόληψις, ἵνα ὑπίδῃς δόξαν πονηράν. οὐδὲ τὸ ζῆν ἁπλῶς καὶ πνεῖν, ἵνα φοβερός σοι γένηται ὁ θάνατος. οὐδὲ ἐλευθερία, ἵνα δουλείαν φύγῃς. ἀλλὰ ἡ τῶν ἀληθῶν δογμάτων ἀκρίβεια, καὶ ἡ κατὰ τὸν βίον ὀρθότης. *Qibus nunc qidem præstat equus? an si avreum habuerit frænum, & cingula talia, & stragulorum vincula ex sericeis filis contexta, & tapetes versicolores avróqe distinctos, & phaleras gemmis variegatas, & crinium nexorum nodos avreis funiculis consertos? qàm si ad currendum fuerit aptus, & bona habuerit crura, & concinnè incesserit, & ungulas habuerit generoso eqo convenientes, & sibi fortitudinem comparaverit longis peregrinationibus & bellis aptam, & in prælium etiam potuerit prodire multo animi cum robore, & consensorem, si terga vertit exercitus, servare? nonne manifestum est his, non illis equm præstare? Qid vero? qibus asinos & mulos præstare dices? nonne si potuerint onus promptè portare, & itinera facilè absolverint, & pedes habuerint petras soliditate imitantes? extrinsecus qa illis accedunt ad propriam illorum præstantiam num dicemus aliqid facere? minimè. Qam verò vineam in pretio habebimus? foliis comatam, & pampinis, vel fructibus onustam? qibus dicimus præstare oleam? cùm magnos habuerit ramos, & multam foliorum comam, vel cùm fructum suum copiosum & ubiqe dispersum exhibuerit? ita profectò etiam de homine faciemus. discernemus hominis virtutem, illámqe vitium esse judicabimus illo corruptam. Qibus igitur homo præstat? non divitiis, ut metuas paupertatem: neqe corporis sanitate, ut timeas morbum: neqe malorum cognitione, ut mala perspicias dogmata: neqe vita improbâ & temerariâ, ut mors sit tibi formidabilis: neqe libertate, ut fugias servitutem; sed dogmatum verorum studio accurato & vitâ sincerâ.* vide *ad l. 6. §. 40.*

Οὐκ ὄιησις] *qa est illa opinio?* Xylander. imò, qòd *l. 11. §. 17.* μετ' ὄιησεως; *qanto cum fastu?* & *l. 12. §. 27.* μετ' οἰήσεως. grande scilicet ac grave qippiam, & qod magni faciendum sit, feciſſe sese opinantur ac præ se ferunt, ubi aliqem vel perstrinxerint, vel collavdárint. atqe hoc est qod Marcus *l. 10. §. 13.* dicit, hos in aliorum lavdibus vituperiisqe φενάκισεσθαι. Evripides *Glavco*, referente Stobæo *tom. 2. tit. 22.*

Βαρὺ τὸ φάρμακ', ὄιησις ἀνθρώπου κακή.
Fastus mali hominis, res est intolerabilis.

§. 35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ μεταβολή] Seneca *Ep. 71. Qicqid est, non erit; nec peribit, sed dissolvetur. Nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non perspicit mens hebes.* vide *l. 7. §. 18. 23, 25. & l. 8. §. 18.*

Καθ' ἣν πάντα καλῶς γίνεται] vide *ad l. 3. §. 4. ἀγαθὰ εἶναι πίστευε.*

Ὁ καὶ πάντα] ὁ illud Lugdunensis ejecit. ego retineo & expleo; sed & in locum suum, unde excidit, restituo, legendo, καὶ ὅτι π.

Ἐν τοσούτοις θεοῖς] *inter tot deos.* Atqi Stoicis μία τοίνυν ψυχὴ, *una anima universalis intellectu prædita. l. 4. §. 40. & l. 6. §. 14. & l. 9. §. 8.* i. e. *Deus unus.* Vide Epiphanium *ad lib. 4. §. 18.* Ità diserte Laërtius *l. 7. c. 135. Zenone.* si Lipsii distinctionem *de Stoic. Physiolog. l. 1. c. 9.* Ambrosii Camalduni versionem seqimur; ἓν τε εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία, πολλαῖς τε ἑτέραις ἐπωνυμίαις προσονομάζεσθαι. *Unum qoqe Deum esse, & mentem, & fatum, & Jovem, multisqe aliis appellari nominibus.* Verùm ego, cur interpunctio recepta solicitetur, nihil video. ἓν τε εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, &c. sin moveatur, ἵνα potiùs legerim. Ad manum interim adest conciliatrix ratio. Deum summum unicum agnoscebant, qem & Δία sive Jovem nuncupabant, mundi istius conditorem, πάντων δημιουργὸν, καὶ ἄφθαρτον μόνον. alios interim deos inferiores statuebant φθαρτοὺς, corruptelæ obnoxios, sive (ut Plutarchus *de common. notit.* eosdem deridens) τηλικοὺς *fusiles, ἐπήρατα χαρίεντα ἢ κατασκεύασμα, tanqam si cerei ávt stannei existerent.* in his & astra ponebant. Ità Plutarchus *de Philosoph. placit. l. 1. c. 7.* Θεοὺς δὲ καὶ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὸν γῆν, νοῦν δ' ἀνωτάτω πάντων οὖν ἐν αἰθέρι. *Adhac Deum esse mundum, stellas, terram: supremum avtem omnium deorum esse mentem, qa est in æthere.* Verùm Epiphanius *Hæres. lib. 1. Hæres. 5. §. 1.* Deum asserit Stoicos in hæc qasi membra qædam dispertitos. Μερίζουσι δὲ τὴν μίαν θεότητα εἰς πολλὰς μερικὰς οὐσίας, εἰς ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, εἰς ψυχὴν, καὶ ἀέρα, καὶ τὰ ἄλλα. *Rursus divinitatem unam in plures ac particulares naturas distribuunt; solem videlicet, lunam, ac stellas, animam, aërem, réisqe cæteras.* vide *l. 8. §. 19. & l. 12. §. 28.* vide & Athenagoram *in legat. pro Christian.*

Ἐξευρίθη] *reperta est, extitit.* ut *suprà §. 8.*

§. 36. Τὸ σαπρὸν] Vide *suprà §. 14. & l. 8. §. 24.*

Γρώς] Ità *l. 8. §. 37.* Γρὼς πᾶν τοῦτο. *Fætor hoc est omne.*

Πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα] *nuclei terræ* Casavbonus. *calli* Xylander. Aliâ ratione Philo *de provid.* γῆς εἶσιν ὄγκοι (*terræ tubera sunt*) περὶ ὧν συνεχῆς καὶ ἀδιάσταλτος πόλεμος. Theodorus Prodromus *in provident.*

Εὕρημα κυνὸς ἡ σεβασὴ πορφύρα.
Ὁ μάργαρος κύημα φαῦλον ὀστέου.
Λίθοι τὸ σύμπαν, οἱ χνοάζοντες λίθοι.
Ὁ λαμπρὸς οἶκος ἐκ τιτάνου καὶ ξύλων,
Ὀπλῶν τε πλίνθων, καὶ λίθων ἐξεπρίνων.
Γῆς τίτανος, γῆς ξύλα, γῆς πάντες λίθοι.
Τὴν γῆν δὲ τιμᾷς, καὶ σέβῃ, οὐκ αἰσχύνῃ;
Augusti hominis purpura, inventum est canis;
Libido, margarita, vilis ostrei:
Summa est lapillis, qòd glabella saxa sunt.
Ex calce, lignis, splendida ornatu domus,
Coctóqe latere, fossiliqe marmore est.
Calx nata terrâ, ligna, lapides terra sunt.
An terram honorans, erubescere havd velis?

Svartius.

Ὑποστάθμαι ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος] f. ὁ χρ. [καὶ] ὁ ἄργυρος. *faces* avtem sive *sedimentum terræ* ista vocat, qia inter liqandum subsidit, qod est purissimum metalli atqe pretiosissimum; qomodo in vino & urina solet τὸ ὑπόστημα, sive ἡ ὑποστάθμη, vocabulum Henrici Stephani thesavro adjiciendum, cùm ex Marco; tum ex Hesychio, apud qem reperias. Ὑποστάθμη, τρυγία, τρὺξ. & Σκωρία, ἡ γειώδης ἐν [τοῖς χυλοῖς] ὑποστάθμη. ità enim locum illum defectum integrandum sentio. Sed & ex Laërtio *l. 7. c. 137.* qi in *Zenone* ait Stoicos eâdem ratione dixisse ὑποστάθμην πάντων τὴν γῆν, *extremam omnium subsidere terram.* qanqam nec hi soli. nam & Porphyrius *de abstinent. l. 3. §. 14.* nos ait mundi inferioris ὑποστάθμην εἶκεῖν, *qasi sedimentum incolere*, & Synesius *de provident. l. 1.* τὴν ὑποστάθμην τῶν ὅλων, mundi inferiora ista appellat. Levcippus item apud Hermiam *in Philos. irris. p. 178.* Τὸ παχυμερῆ κάτω ὑποστάθμα ὕδωρ καὶ γῆν γενέσθαι. *Crassa infrà subsistere, in aqam & terram converti.* & Theodoretus qi *Tom. IV. Therap. l. 1. p. 465. B.* pravos improbósqe homines ait, ὑποστάθμη τινὲ παχείᾳ ἐοικέναι, τῶν τὰ δυλιστῆρα διὰ διακαμπῆ πόρον διὰ παχύτητα. *Pinguissima cuidam fæci esse similes, qa ob crassitudinem per coli foramina non transit.* de Cynico Julianus *de Cynism. Orat. 2.* Ἐκείνῳ τὸ χρυσίον οὐκ ἔστι χρυσίον, οὐχ ἡ ψάμμος ψάμμος, εἰ πρὸς ἀμοιβὴν τις αὐτὰ ἐξετάζοι, καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐπιτρέψειεν αὐτῷ τιμᾶσθαι γενέσθαι. γῦν γὰρ αὐτὰ οἴδεν ἀμφότερα. τὸ σωφρονέστερον δὲ καὶ τὸ ῥᾴδιον, ἀνθρώπων εἶναι κινοδοξίας ταῦτα καὶ ἀμαθίας νενόμικεν ἔργα. *Ejusmodi viro neqe avrum, avrum est; nec arena est arena; si ad permutationem explorare ista velit aliqis, & hac illi suo pretio æstimare permiserit. Nam utrumqe nihil prater terram esse non ignorat. Qod avtem aliud rarius, aliud parabilius sit, id à vana gloriola & insciitia proficisci judicat.* Qin & ideo potest metalla ista γῆς ὑποστάθμην dixisse, qia in infimas terræ partes, qasi demersæ jacent, qomodo ad ima fæces, ac sedimenta subsidunt. unde Seneca *Ep. 1. In imo pessimum.* & *Epist. 108. Gravissimum qodqe turbidissimqe subsidit.* Ità enim de his avtor idem *Ep. 90. Avrum & argentum, qasi malè nobis committerentur, natura abscondit. nos in lucem, propter qa pugnaremus, extulimus. Nec ere-*

a L.6.§.13. b L.2.§.2. c Sup.§.28. l.10.§ 1. d Sup.§.2. 26. e L.2.§.3.l. 5.§.5. f L.5.§.23. Inf.§.39. g L.7.§.1. h L.12.§.19 i L.7.§.29. *ιγίνεXyl. γενῆ Lug. k L.3.§.7.l. 6§.23. l Sup.§.4.l. 12.§.26. m L.11.§. 18.§.12.§. 16. n L.2.§.3. l.6.§.36. o L.4.§.40. p L.5.§.8. q L.2.§.3. r Sup.§.28. s L.4.§.27. t Sup.§.37. v L.4.§.28. l.5.§.11. * τί λέγεις; τῷ ἡγ.Sal. * ἀποκρίσεις.Mer.-σεις vel-ση f. x L.6.§.16. * λαίζῃ Lug. * [τεθηρίωσαι] β. Inf. §.40.

ἀ τεμχία, ἡ ἐσθὴς, ϗ ἅιμα, ἡ πορφύρα, ϗ τὰ ἄλλα πάντα τοιαῦτα. ϗ b τὸ πνευματικὸν ὂν, ἄλλο τοιοῦτον. ϗ c ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον.

§. 37. d Ἄλις ϗ ἀθλίᾳ βίᾳ, ϗ e γογγυσμῷ, ϗ πτοηκισμῷ. f τί ταραΐσῃ; g τί τούτων καινόν; h τί σε ἐξίσησι; i τὸ ἄιτιον; ἴδε αὐτό. ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε αὐτήν. ἔξω ὂν τούτων οὐδέν ἐστιν. ἀλλὰ ϗ πρὸς τοὺς θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερον ϗ χρηστότερον * γένου. k ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι, ϗ τὸ τρισὶ ταῦτα ἰσορῆσαι.

§. 38. l Εἰ μὴ ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. m τὸ δὲ οὐκ ἥμαρτεν.

§. 39. v Ἡτοι n ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα, ὡς ἑνὶ σώματι. p ἐμπεριέχεται. ϗ q ἃ δεῖ τὸ μέρος τοῖς ὑπὲρ ὅλα γινομένοις μέμφεσθαι ἢ r ἄτομοι, ϗ οὐδὲν ἄλλο, ἢ s κυκεὼν καὶ σκεδασμός. t τί ἂν ταράξῃ; v * τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, * ὑποκείνῃ, x συναγελάζῃ, * λαΐζῃ, * βόσκῃ.

pili, veſtis; ſanguis, purpura; & ejuſmodi alia qævis. etiam qod formæ rationem obtinet, & ipſum aliud qiddam iſtiuſmodi eſt; & ex aliis in alia tranſit.

§. 37. Jam ſatìs eſt vitæ calamitoſæ, & obmurmurationis, & nugarum. qid perturbaris? ecqid in his novi? qid te tandem percellit? num forma? hanc vide. num materia? & hanc. extra hæc avtem nihil eſt. qin erga deos itaqe tandem aliqando ſimplicior meliúſqe affectus ſis. perinde habet annis centum an tribus iſta nôris.

§. 38. Si qis deliqerit, penes ipſum eſt malum. fortaſſis avtem nec deliqit.

§. 39. Vel ab una mente, qaſi fonte communi, tanqam uni corpori ſuperveniunt univerſa: nec partem oportet de eis conqeri, qæ à toto fiunt. vel atomi obtinent, nec aliud eſt qicqam qàm cinnus & diſperſio temeraria. qid ergò perturbaris? num menti dices, mortua es, corrumperis, egeris, armentitia es, pecudis inſtar paſceris, in feram belluam tranſiiſti.

§.40.

ANNOTATIONES.

erubeſcimus ſumma apud nos haberi, qæ fuerant ima terrarum. vis ſcire, qàm falſus oculos tuos decipit fulgor? nihil eſt iſtis, qamdiu immerſa & involuta cæno ſuo jacent, fœdius; nihil obſcurius. & de benef. l.7.c.10. Laminas utriuſqe materiæ, ad qas cupiditas noſtra caligat, terra, qæ qicqid utile futurum nobis erat protulit, iſtas defodit & merſit; &, ut noxiis rebus, ac malo gentium in medium prodituris, toto pondere incubuit. Qod Plinius *Nat. Hiſt. l. 33. præfat. Hæc ſummâ ſui parte tribuit, qæ proſunt. illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, qæ occultavit atqe demerſit.* Sed non altè ſatis, ſi Senecæ credimus, qi mox *ibidem. Poſſum de rerum natura qeri, qòd avrum argentúmqe, non interiùs abſconderit, qòd non majus, qàm qòd detrahi poſſet, pondus injecerit.* Idem deniqe *Ep.* 92. de viro bono: *Avrum argentúmqe illis, in qibus jacuere tenebris dignissima, non ad hunc æſtimat ſplendorem, qò imperitorum verberant oculos: ſcit eruì è cæno, ex qo illa ſecrevit cupiditas noſtra, & effodit.* In ſacris literis, divitiæ, qæ iſtis cùmprimis conſtant, עכטיו voce compoſita id eſt, *denſum lutum* ſive *cænum* dicuntur. Abacuc. *c.* 2. *v.* 6. ſed & שמרהם i. e. *fæces*, ſive ὑποστάθμας, ut Marcus iſtic, Sophoniæ *c.* 1. *v.* 12. ſi Druſio fides: *proverb. claſſ.* 1. *l.* 2. *prov.* 58. qanqam eò loci, *concretum eſſe ſuper fæces:* vel de ſecuritate ac fiducia, cum Piſcatore; vel de obſtinatione in malis, cum Junio, è pace tranqillitatéqe jugi natâ, malim intelligere: ex gemina ferè formula, qæ Jeremiæ *c.* 48. *v.* 11. reperitur.*

Τριχία, ἡ ἐσθὴς] vide *ad l.* 6. §. 12.

Τὸ πνευμ]ικὸν] *etiam qa ſpiritu conſtant* Xylander. *etiam vita tua* Caſavbonus i. e. *anima*, qaſi πνευμάτιον legerit. τὸ πνευματικὸν, eſt *formale*, ſive *qod forma rationem obtinet*: Opponitur enim τῇ ὑποκειμένῃ ὕλῃ τὸ πνευματικὸν, ſicut τῷ ὑλικῷ τὸ αἰτιώδες, *forma materia, l.* 4. §. 16. & *l.* 5. §. 13. ubi idem planè qod iſtic argumentum tractatur; & *l.* 7. §. 10. ὕλην καὶ αἴτιον dixit. & *ibidem* §. 18. αἴτιον καὶ ὑλικόν. πνεύματα verò *forma* ſunt. *l.* 12. §. 30. πνεύματα καὶ ὑποκείμενα.

Ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον] qia nimirum elementa, ex qibus & ſpiritus ipſe ſive anima juxta Stoicos conflatur, in ſe invicem tranſmutantur. vide *l.* 4. §. 21, 46.

§. 37. v Ἄλις τῇ ἀθλίᾳ βίᾳ καὶ γογγυσμῷ] Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Τοῖς παιδίοις μικρὰ πρόφασις εἰς τὸ κλαίειν ἱκανή. *Infantibus utcunqe levis occaſio ſatis eſt ad fletum.* Apoſtolus *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 10. Μηδὲ γογγύζετε, καθάπερ καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν. *Neqe murmurate, ſicut qidam eorum murmurárunt.* de Iſraëlitis loqitur in eremo ſubinde ex occaſione qavis murmurantibus.

Πτοηκισμῷ] *imitationis* Xylander. *diſſimulationis* Caſavbonus. at Svidæ πτοηκισμοὶ ſunt ἀπάται καὶ κολακεύματα, *fraudes & aſſentationes*, (apud qem pro μανικὰς, με νικᾶς lego) ex Ariſtophane in *Eqit. Act.* 2. *Sc.* 4. *n.* 52. ubi Cleon adverſario ſuo;

Οἱ μοι τάλας, ὅσοις πτοηκισμοῖς με περιελαύνεις;
Ah me miſerum, qibus circumagis me doloſis modis.

& mox *n.* 55.

Ἀλλ' οὐχ ὑπερβαλεῖς με ψωπίσαις. —
At non ſuperabis me palpum obtrudendo.

Et apud eundem in *Veſp.*

Ταῦτα ἰδὼν, ὑπό τι μικρὸν ἐπτοήκισα.

pavlulum adulatus ſum. Verùm Marco πτοηκίζειν videtur eſſe *ſimiarum more*, qæ geſticulationibus variis ludos faciunt, *nugari.* qod Apollodorus in Adelph. dixit

— ἐν πτοήκοις ὕλα δεῖν
Πίθηκον εἶναι. —

hoc eſt, *inter nugaces nugacem eſſe*, ſive pariter nugas meras agere. habes *ſuprà ad l.* 9. §. 3. ſiqidem ſimia riſus luſúſqe ſolius gratiâ in ædibus habetur. Plutarchus in *adulat. p.* 64. *E.* Ὁρᾷς τὸν πίθηκον; οὐ δύναται τὴν οἰκίαν φυλάττειν, ὡς ὁ κύων, οὐδὲ βαστάζειν, ὡς ὁ ἵππος, οὐδὲ ἀρᾶν τὴν γῆν, ὡς οἱ βόες. ὕβρις ἔν φίρει ϗ βωμολοχίαν, καὶ παιδιᾶς ἀνίσχεται, γέλωτος ὄργανον ἁπαρέχων. *Conſidera ſimiam: domum ut canis cuſtodire, ferre ut equs, arare ut bos neqit; ergò contumelias fert, & ſcurrilitatem ac luſus, & riſus inſtrumentum ſe præbet.* facere tamen pro Xylandri verſione videri poſſit Epicteti illud *Enchir. cap.* 33. qod idem totidem ferè verbis habetur & *Diſſert. l.*3.*c.*15. Ταῦτα πάντα ἐπισκιρτήσαντος, ἦρχε ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν. οἱ δὲ μὴ, ὡς τὰ παιδία, ἀναπεφάρσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ αὐλητὰς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ. ὕτω καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδὲν, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πάντα ζηλοῖ, ἂν ἴδῃς, μιμεῖ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει, τὸ σύνθες δ' οὐκ ἀρέσκει. *His omnibus conſideratis, pugilum certamen ſuſcipe. Sin, minùs, ut pueri reſilies, qi nunc pugiles ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores: jam tubâ canunt, jam tragœdias repræſentant. Tu qoqe ſic, nunc pugil, mox gladiator, poſtea orator, demum philoſophus: toto avtem animo nihil; ſed ut ſimius, qicqid ſpectaveris, imitabere, atqe aliud ex alio adamabis.* verùm qid eſt hoc vago & deſultorio vitæ inſtituto nugacius? vide *l.* 4. §. 16. Idem *l.* 2. *c.* 4. de philoſophiam profeſſo, ſed vitæ inqinatiſſimæ homuncione: Ἀρχέδημον τοίνυν τοῦν, μοιχὸς ἴσθι, καὶ ἄπιστος, καὶ ἀντὶ ἀνθρώπου λύκος ἢ πίθηκος. τί γὰρ διαφέρει; *Ergò tu Archedemi ſectator adulter eſto, & perfidus, & loco hominis lupus aut ſimius. Qid enim intereſt?* Diogenes *Epiſt.* 17. cujus initium, an inſcriptio, cùm interciderit, ità poteſt reſtitui. [Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις αἰμάζειν. *Canis iis, qi Græci appellantur, gemitum dicit.*] Ὑπάρχει δὲ τοῦθ' ὑμῖν, κἀν ἐγὼ μὴ λέγω. ὄντες γὰρ ταῖς μὲν ὄψεσιν ἀνθρώποι, ταῖς δὲ ψυχαῖς πίθηκοι, προσποιεῖσθε πάντα, γινώσκετε δὲ οὐδέν. *Hoc qidem, etſi ego nihil dixero, vobis eſt. Nam facie qidem homines, animo ſimia eſtis. Omnia ſimulatis, nihil cognoſcitis.* reliqâ ferè totâ epiſtolâ πτοηκισμὸν illorum graphicè deſcribit.

Τί τοῦτο καινόν] *ad l.* 7. §. 1.

Τί σε ἐξίσησι] *qid terret te?* Xylander. *ad qid obſtupeſcis?* Caſavbonus. Malim, *qid te percellit?* ſive *de mentis ſtatu dimovet?*

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηστότερος γένου] *Qin & jam erga deos ſimplicior & melior es factus* Xylander. qaſi ἐγένου legeretur. at Lugdunenſis γενῆ. rectè. qem & Caſavbonus ſecutus eſt, *eſto jam tandem erga deos ſimpliciùs ac benigniùs affectus.*

Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτη] vide *ad l.* 3. §. 7. & *l.* 6. §. 23. & *l.* 12. §. 35. poteſt avtem hæc clavſula fuiſſe à prægreſſis ſejuncta; & hoc velle, opera naturæ luſtres breviore ſpatio an prolixiore, nihil intereſſe; cùm eadem viſurus ſis.

§. 38. Ἐκεῖ τὸ κακὸν] vide *ſuprà* §. 4. & 20.

§. 39. Ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα] vide *l.* 6. §. 36.

Ὡς ἑνὶ σώματι] vide *ad l.* 4. §. 40.

Ἐκπεριέχεται] vide *ad l.* 5. §. 8.

Τί οὖν ταράσσῃ; τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκείνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ] *Qid ergò perturbaris? menti tua dicis, mortuus es, periiſti, efferatus es, ſimulas, es in cœtu, aleris?* Xylander illud advertit vocabulum θηρίωσαι, qod in periocha ſeqenti infectum ſenſum facit exſenſum, iſtúc eſſe retrahendum. & eſt prorſus. ſed τεθηρίωσαι legendum &, me avtore, ultimo loco potiùs collocandum. At Caſavbonus (qi à præcedentibus, illa τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις &c. divellit, tanqam aliò ſpectantia) *Dicis parti illi rationi præditæ, mortua es, corrupto apprehendit te? nam & hæc excrementa egerit? num pecu-*

§. 40. Avt nihil poſſunt Dii, avt poſſunt. ſi nihil poſſunt, cur precaris? ſi poſſunt, cur non hoc potiùs ab eis prece poſcis, neqid horum cupias, neqid de horum ullo anxius ſis, qàm ut horum qicqam vel eveniat vel non eveniat? ſiqidem enim omnino hominibus opem ſuam conferre poſſunt, etiam ad hæc poſſunt. ſed dices fortaſſe, Deos iſta in poteſtate tua poſuiſſe. an non ergò potiùs fuerit eis qæ in poteſtate tua ſunt

§. 40. Ἦτοι οὐδὲν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ * [θηρεύσασα] δύνανται. εἰ μὲν οὖν μὴ δύνανται, τί εὔχῃ; εἰ δὲ δύνανται, διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον εὔχῃ, διδόναι αὐτοὺς, [a] τὸ μήτε φοβεῖσθαί τι τούτων, μήτε ὀλιγωρεῖν τινὸς τούτων, μήτε λυπεῖσθαι ὅτι τινῶν τούτων, μᾶλλον * τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ * τῷ παρεῖναι; πάντως γὰρ εἰ δύνανται συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύνανται συνεργεῖν. ἀλλὰ ἴσως ἐρεῖς, ὅτι [b] ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν. εἶτα, οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ὑπό σοι μετ' ἰλάσ-

* τι δράσασα Lug. An.

a L. 4. §. 49

* τῷ

* τῷ

b L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

pecudum ritu depaſcitur? ut nimirum corporis inſtar morti obnoxia ſit. Ità τὸ φθείρεσθαι vult eâ eſſe *corruptelâ affectum*, qæ interitum rei corruptæ afferat: qum de mente aliâ ratione τὸ φθείρεσθαι dicatur Marco *ſuprà* §. 2. vult legi, ἀποκρίνει, βόσκει; (nam τῷ συναγελάζῃ rationem nullam habuiſſe videtur) & novum iſta conficere ἐρώτημα. vult denique τὸ ἀποκρίνειν illud *excernendi* ſignificatum habere. D. Bootius avtem aliter iſta interſtingvit. ſiqidem argumentum ſuperius ad τῷ ἡγεμονικῷ clavdit. tanqam ſi ſcriptum eſſet, *τί ἂν ταράσσῃ τῷ ἡγεμονικῷ; Qid mente tuâ conturbaris?* indè avtumat & ipſe novam ſeqi materiam, cujus verba ſic concipienda ſint. Λέγεις, τεθεώρηκα. ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, &c. *Dicis contemplatum*, ſive, *in contemplatione verſatum te. verùm corruptus es, ſimulas, pecudum ritu degis, efferatus es.* ὑποκρίνεσθαι certè iſtic *hiſtrionem agere* mihi ſignificare videtur; eo ſenſu nimirum qo ex carmine Petronii Joannes Sarisberienſis dixit, *policrat. l.* 3. *c.* 8. *totum ferè mundum hiſtrioniam exercere.* qanqam nec ſpreverim ipſe prorſus, qod Caſavbonus ſubindicat, ut ἀποκρίνῃ in media forma ſignificatu activo legatur. eò magìs qia Marcus ipſe *l.* 6. §. 16. τίμιον, inqit, ἄντε τὸ συναγελάζεσθαι, ἄντε τὸ τρέφεσθαι. τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. *Non eſt æſtimatione multâ dignum gregatim convenire, avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere.* qod avtem τεθηρίωσαι dicit, Epictetus forſan explicabit, qi de evidentias rerum oppugnantibus, ait, *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. Ἐκτίτμηται τὸ αἰδῆμον αὐτοῦ, καὶ ἐκπεπλικόν. καὶ τὸ λογικὸν οὐκ ἀποτέτμηται, ἀλλ' ἀποτεθηρίωται. *Reſectus eſt ejus pudor, & reformidatio, ac ratio non illa qidem reſecta, ſed efferata eſt.* Vel Crantor etiam apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 102. *D.* nam τεθηριῶσθαι τῷ ἡγεμονικῷ *eſt idem Marco, qod Crantori* τεθηριῶσθαι τὴν ψυχὴν, in illis, τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς, ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθά δὲ ψυχήν. *Qippe neceſſe eſt ut ibi corpus, ita hic animum planè efferatum eſſe.* Verùm locus inſigniter depravatus videtur. Nec certi qid ſtatuere avſim. D, Salmaſius de hoc loco per literas conſultus, de θηρίωσαι huc retrahendo conſentit: periodum totam ſic concinnandam cenſet. Τί ἂν ταράσσῃ; μήτι τῷ ἡγεμονικῷ λίγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ, θηρίωσαι; *numqid ἡγεμονικῷ tuo dicis; qòd mortuum eſt, qòd corruptum, qòd aliud agit, aliud ſimulat, qòd congregetur, paſcat, & efferetur.* vel ſic etiam, Τί ἂν ταράσσῃ; τί λίγεις; τῷ ἡγεμονικῷ τέθνηκας, ἔφθαρσαι, &c. *an τῷ ἡγεμονικῷ mortuus es, corruptus es?* &c. hæc omnia non ſunt τῷ ἡγεμονικῷ, ac divinæ particulæ qæ nobis inſita eſt, ſed brutæ materiæ.

§. 40. Ἦτοι οὐδὲν δύναται θεοὶ, ἢ θηρίωσαι δύνανται] *Avt nihil omnino pro nobis Dei poſſunt, avt animi diſtractiones & intemperies ſopire & lenire poſſunt.* Mericus Caſavbonus qi loco τῷ θηρίωσαι qid legerit ignoro. Ego Xylandrum ſeqor hìc furcillantem prorſus. Vide ad periochæ præcedentis clavſulam. *Vel nihil*, inqit, *poſſunt dii, vel poſſunt aliqid.* Sequentia liqidò comprobant. Annotator Lugdunenſis ἤ τι δράσαι δύναται. qod idem valet.

Μᾶλλον τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ τῷ παρεῖναι] *Cur non magis etiam petis, ut dent tibi nè qid horum metuas, avt expetas, neqe magis doleas, ſi abſit, qàm ſi adſit?* Xylander. Ego malim. τῷ μὴ π. τ. τ. ἢ τῷ π. *Cur non hoc potiùs poſcis, ne iſtorum aliqid metuas, avt nè iſtorum aliqid cupias, qàm nè iſtorum aliqid abſit, vel adſit tibi.* in verſionem ſuam Caſavbonus utrumqe admiſit. Hoc eſt qod Diogenes olim in parentibus notabat. Ἐπὶ τῷ υἱὸν γενέσθαι, τοῖς θεοῖς θύετε. περὶ δὲ τῆς ποτοῦς ἐκβῇ, οὐ θύετε. *Filium*, inqit, *ut habeatis, victimâ cæſâ deos poſcitis: verùm de hoc, qalis futurus ſit, parum penſi habetis; nec ut bonus, probúſqe evadat, Deis ſupplices eſtis.* Laërtius *l.* 5. ità Marcus, Deos, inqit, oratis ut hoc vobis obtingat, illud non obtingat; at cur non potiùs oratis, ut nihil vos iſtiuſmodi afficiat? cur non potiùs ut nè expetas, qàm ut re expetitâ potiaris? cur non potiùs ut nè metuas, qàm ut id qod metuis nè eveniat? illud enim, non iſtud verè ſelicem facit. Vide *l.* 4. §. 9. finitimum huic Marci monito Menandri illud:

Ἀνθρωπος ὢν μηδέποτε τὴν ἀλυπίαν
Αἰτοῦ παρὰ θεοῦ, ἀλλὰ μακροθυμίαν.
Nè poſce homo natus, à Deo indolentiam,
Sed potiùs animum æqanimem, & tolerantem mali.

Grotius. Nec abludit reprehenſio apud Petronium Evmolpiana illa; *Qis unqam venit in templum & votum fecit, ſi ad eloqentiam perveniſſet? qis, ſi Philoſophiæ fontem invenisſet? ac nè bonam qidem mentem, avt bonam valetudinem petunt; ſed ſtatim atqe limen Capitolii tangunt, alius donum promittit, ſi propinqum divitem extulerit, alius ſi theſaurum effoderit, alius ſi ad trecenties HS. pervenerit.*

Μὴ παρεῖναι] Dio Pruſæus *Orat.* 16. *pag.* 245. Τοσούτων δὲ δυσκόλων ὄντων ἀπὸ τοῦ σώματος ἀρχομένοις τί δεῖ προσδοκᾶν; ἢ πῶς ἔνεστιν ἑκάστῳ τούτων αἰσθανόμενον καὶ ῥᾳδίως ἀνδρὶ ἐνδιδόναι, μὴ κακοδαιμονέσαιον ἁπάντων εἶναι προσευχόμενον τοῖς θεοῖς, ὅπως μὴ τοῦτο, μηδὲ τοῦτο συμβῇ; καθάπερ εἴ τις ἐν ὁμίλῳ πορευόμενος, σκέπασμα μὲν ἔχοι μηδὲν, εὔχοιτο δὲ μόνον, ἕκαστον τῶν σταλαγμῶν διαφυγεῖν. ἢ εἴ τις πλέων, ἀντὶ τοῦ τοῖς ὅπλοις πρόσοιχεν, καὶ τὸ προσπίπτον δέχεσθαι καλῶς, εὔχοιτο μηδὲν τῶν κυμάτων κατὰ τὴν ναῦν γενέσθαι. *Qum tot igitur dura ſint, qæ & corpori noſtro poſſint accidere, qid tandem expectandum eſt? Avt qomodo fieri poteſt, ut is qi unumqodqe horum ſentiat, facilèqe ſuccumbat non omnium ſit infeliciſſimus, Deos ſemper orans, ut ne hoc, ut ne illud accidat. Qemadmodum ſi qis in pluvia vadat, & nullum habeat velamen, ſed ſolummodo optet, ut ſingulas guttas poſſit effugere. An non fatuus fuerit, qi navigans non attendat ad clavum, neqe fluctum irruentem fortiter excipiat, ſed precetur, ut nulla unda navem tundat.*

Καὶ εἰς ταῦτα συνεργεῖν] Stoicos hìc Plutarchus conſtrictos tenere ſe avtumat, *de Stoic. contradict. c.* 27. Εἰπερ ὁ θεὸς, inqit, ἀρετὴν μὲ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀνθαίρετόν ἐστι. πλοῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν, οὐκ ἐν χρησομένοις δίδωσιν, ἀλλὰ κακῶς, τυτίσι βλαβερῶς καὶ αἰσχρῶς καὶ ὀλεθρίως. καί τοι εἰ μὴν δύναται τὴν ἀρετὴν παρέχειν οἱ θεοὶ, οὐκ εἴσι χρηστοὶ μὴ παρέχοντες. εἰ δὲ μὴ δύναται ποιεῖν ἀγαθὸς, οὐδὲ ὠφελεῖν δύναται, μηδενὸς τῶν ἄλλων ὄντος ἀγαθοῦ, μηδὲ ὠφελίμου. *Ergò ſi Deus virtutem non det hominibus, ſed bonum ultro ab eo expeti poſſit: divitias avtem & bonam valetudinem ſine virtute det: non bene uſuris dabit utiqe, ſed malè, hoc eſt, damnoſè, turpiter, perniciosè. Sed enim, ſi dii poſſunt virtutem largiri, neqe hoc faciunt, boni avt benigni non ſunt, ſi id non faciunt. Si bonos facere non poſſunt, ne prodeſſe qidem qeunt: cum extra virtutem nihil bonum ſit, nihil utile.*

Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν] Ità *l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο, *In ipſius arbitrio prorſus poſuere.*

Οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ὑπό σοι] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Εἶτα λέγομεν, Κύριε ὁ θεὸς, πῶς, μὴ ἀγανακῶ; μωρὲ, χεῖρας οὐκ ἔχεις, οὐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ θεός; ἔυχε νῦν καθημενος, ὅπως αἱ μυξαί σου μὴ ῥέωσιν. ἀπόμυξαι μᾶλλον, καὶ μὴ ἐγκάλει. τί δὲ; ἐνταῦθά σοι οὐδὲν ὠίδωκεν; οὐ δέδωκέ σοι καρτερίαν, μεγαλοψυχίαν, ἀνδρείαν; τηλικαύτας ἔχων χεῖρας, ἔτι ζητεῖς τὸν ἀπομύξοντα; *Dicimus, proh deum fidem! qid agam ne aſtuem? ſtulte, manus non habes? non tibi eas fecit Deus? Nunc ergò ſedens precare, ne pituita tibi defluat. Emunge potius, nec accuſa Deum. Qid ergo? hìc nihil tibi dedit? non dedit tibi tolerantiam, animi magnitudinem, fortitudinem? tot manus cum habeas, adhuc reqiris eum qi te emungat.* Objurgat hoc nomine Græcos Demoſthenes *Philip.* 3. Ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες ἀνέχοντες. καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπερ οἱ τὴν χάλαζαν, ἐμοίγε δοκοῦσι θεωρεῖν, ἐυχόμενοι μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι γενέσθαι. κωλύειν δὲ οὐδεὶς ἐπιχειρῶν. *Sed Græci tamen hæc tolerant: eodémqe modo, qo qi grandinem (ut mihi qidem videtur) ſpectant, optat qiſqe ne in ſuos agros deferatur, prohibere conatur nemo.* Xenophon *Ped. l.* 1. *pag.* 26. *B.* Ὡς οὐδὲ θέμις ἔη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ἵππευσαι μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν. ἵππευσαι μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων τοξεύειν. ἵππευσαι μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν, σώζειν ἔυχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ σπείραντάς γε σῖτον, ἔυχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι. οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. παρὰ γὰρ τοὺς ζῶν θεῶν θεσμοὺς πᾶσι τὰ τοιαῦτα εἶναι. τοὺς δὲ ἀθέμιτα ἐυχομένους εἰκὸς παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτοῦν τοὺς παράνομα δεομένους. *Ne fas qidem eſſe a Diis petere, ut eqeſtri prælio victoriam adipiſcantur, qi rem eqeſtrem non didicerint: nec ut ſagittandi rudes, ejuſdem artis peritos ſagittando ſuperent: nec ut gubernandi rudes optent, naves à ſe gubernando ſervari: nec qi ſemina ſpargere neglexerint, optent bonum ſibi frumentum naſci: nec ut ſalutem petant, qi ſibimet in bello non caveant. Hæc enim omnia contra leges divinas eſſe.*

a Sup. §. 27. ἀλλ' ἐλευθερίας, ἢ [a] διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς
b L. 8. §. 3. μὴ [b] δουλείας καὶ ταπεινότητος; τίς δέ σοι εἶπεν,
c L. 1. §. 17. ὅτι οὐχὶ καὶ [c] εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσιν;
l. 12. §. 14. d L. 6. §. 23. [d] ἄρξαι γὰρ περὶ τούτων εὐχέσθαι, καὶ ὄψει. ἔστω εὐχέσθαι, πῶς κοιμηθῶ μετ' ἐκείνης; οὐ, πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τοῦ κοιμηθῆναι μετ' ἐκείνης; ἄλλος, πῶς στρηθῶ ἐκείνης; σὺ, πῶς μὴ χρήζω τοῦ στρηθῆναι; ἄλλος, e L. 10. §. 35. l. 11. §. 33, 34. [e] πῶς μὴ ἀποβάλω τὸ τεκνίον; σὺ, πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν; ὅλως ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχάς, καὶ θεώρει τί γίνεται.

§. 41. Ὁ Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ νόσῳ οὐκ ἦσαν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου παθῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα, φησὶν, ἐλάλουν. ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν

cum libertate uti, qàm ad ea qæ extra poteſtatem tuam ſunt, cum ſervitute animíqe abjectione anxiè ferri? qanqam qis dixerit, Deos nobis opem non conferre ad ea etiam qæ in nobis ſita ſunt? iſta ergò Deos prece poſcere incipias; videbis qid futurum ſit. orat hic, qomodo fiet, ut illius mulierculæ concubitum obtineam? tu ora, qomodo fiet, ut illius concubitum nè concupiſcam? alter, qomodo illius imperium abjiciam? tu, qomodo ut nè abjicere opus habeam? alius, qomodo filiolum nè amittam? tu, qomodo nè amittere metuam? huc, inqam, omnino vota verte tua, & vide qid futurum ſit.

§. 41. Ego, cum decumberem, inqit Epicurus, non de corporis affectionibus eum eis, qi inviſebant me, colloqia habebam, nec iſtiuſmodi ſermonibus illos alloqebar, verùm eis, qæ circa rerum naturam priùs meditatus fueram, diſſerebam.

ANNOTATIONES.

Qi autem optarent ea, qa non fas ſit: illos ajebas merito ſic apud deos nihil impetrare, ut qi petunt iniqa, repulſam apud homines ferunt. Et agendi peritia ergò feliciter agere cupienti nanciſcenda; & peritiæ actio inſuper adjicienda. neqe enim nandi peritiſſimus etiam in navfragio artis ope incolumis futurus eſt, ſi brachiis implexis, cruribus cancellatis, fluctibus ferendum ſeſe permiſerit. Ariſtides *de concord. ad Rhod. tom.* 11. *p.* 383. Ἄτοπον τοὺς θεοὺς ἐνοχλεῖν, αὐτοὺς δὲ μὴ βούλεσθαι πράττειν, ἃγ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τοῖς θεοῖς αὐτοῖς. *Cur ergo diis eſtis moleſti, cùm nolitis ea, qa illi in vobis eſſe credunt, facere?* Tertullianus *exhort. caſtit. c.* 12. *Tantâ ſolicitudine petere avdebis, qod in te poſitum recuſabis?*

Ἡ διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐφ' σοί] *qàm de eis, qa non ſunt in tua manu poſita, ſolicitum eſſe* Xylander. *Ea, qa in tua poteſtate non ſunt ſita, affectare* Caſaubonus. Malim, *ad ea cum animi qodam cruciatu & diſtractione ferri*, & *qaſi differri.* vide *ſuprà* §. 26.

Μετὰ δουλείας] *cum ſervitute*, id eſt, animo addicto & mancipato. Ità *l.* 8. §. 3. Καὶ δουλεία πόσων. *Et qàm multis rebus inſervire.* & *ſuprà* §. 29. Δουλεία τινόντων. *Servitus ingeniſcentium.* Sic nimirum ſervi & mancipia fiunt, ſúntqe revera earum rerum, qas tanta cum anxietate reqirunt, & qibus ὕστις προσπαθοῦσιν, ut Marcus noſter, *l.* 5. §. 1. Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 10.

Imperat avt ſervit collecta pecunia cuiqe,
Tortum digna ſeqi potius, qàm ducere funem.

Hoc eſt qod Seneca *Epiſt.* 8. ex perſona fortunæ munera enixè anxiéqe avcupantium. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus*; *habemur.* id eſt, putamus res eſſe in noſtra poteſtate; cùm nos potiùs in illarum poteſtate ſimus; dum illarum ſervi & qaſi mancipia ſumus.

Καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσιν] Auguſtinus *de grat. Chriſt. l.* 1. *c.* 15. *Cur petitur, qod ad noſtram pertinet poteſtatem, ſi Deus non adjuvat voluntatem?* & *de pecc. merit. & remiſſ. l.* 2. *c.* 6. *Qis optat, qod in poteſtate ſic habet, ut ad faciendum nullo indigeat adjumento?* Τῷ γὰρ ὄντι, ὃ ἐξ αὐτοῦ τις ἔχει, περιττός ἐστι καὶ μάταιος παρ' ἄλλου λαμβάνων. *Nam qi id qod à ſeſe habet ab alio ſumit, is omnino vanus eſt atqe ineptus.* Epictetus *l.* 1. §. 9.

Οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Indè *l.* 1. §. 17. συλλήψεις θείων γινόμενας, *adjutationes à diis profecta.* Sed diſertiùs pavlò Marco Pavlus noſter *ad Rom. c.* 8. *v.* 26. τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται. *Spiritus viciſſim auxiliatur*; qaſi mutuas confert operas. Ità & nos Deo συνεργεῖν oportet: Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. & nobis operantibus συνεργεῖ Deus. Marcus *Evang. c.* 16. *v.* 20. unde & Apoſtolus de ſe *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δέ. *Amplius qàm illi omnes laboravi: qanqam non tam ego*; vel, *non ſolus ego* (qomodo *ad Gal. c.* 2. *v.* 20. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγὼ. *Vivo autem, non amplius ego.* qanqam de loci iſtius interpunctione ambigi meritò poteſt) ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus; ſed ipſe cum gratia, gratia cum ipſo eſt cooperata. Bernardus *de grat. & lib. arb.* Ità *nec gratiæ divinæ qam agnoſcit, ingratus, nec ope fretus divinâ, extitit otioſus, verùm & opis gratiam numini tribuit, & huic etiam operam ſuam contribuit.* Huc Epicharmi illud;

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί.
Dii ſuas labore dotes eſſe venales volunt.

Grotius.

Καί τ' ἐργαζόμενον πολὺ φίλτερον ἀθανάτοισι.
Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρες, ὅς κεν ἀεργός.
Ipſi ſudantem & clementius aſpiciunt Dii:
Ignavum oderunt pariter ſuperique hominéſque.

Heſiodus *oper. l.* 1. Sed & Æſchylus *Perſ.*

Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χ' ὧ θεὸς συνάπτεται,
Qo qis ultrò properat illuc adjuvat curſum Deus.

Idémqe.

Φιλεῖ δὲ τῷ πάροντι συμπεύδειν θεός.

Habet laborans collaborantem Deum.

Et,

Τῷ δ' αὖ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Adeſſe gavdet, ſed laboranti, Deus.

qod Evripidi tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Et Clemens *Strom. l.* 6. & poſt Clementem Theodoretus Clementis compilator, *therap. l.* 1. Verùm ille ex Evripidis *Hippolyto*, hic ex *Eſtimene* (ſive ut Grotius avtumat ex *Clymene*) eſſe vult: qi & illud Socratis in *Minoe* eódem refert:

Οὐκ ἔστι τοῖς μὴ δρῶσι σύμμαχος τύχη.
Fortuna non eſt ſocia nil conantibus.

Indè proverbium apud Laconas, Τὰν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τὰν τύχαν ἐπικαλεῖν. *Poſtqam manum operi admoveris, fortunam invoca.* Plutarchus in *Inſtit. Lacon. pag.* 239. *A.* ſed & apud alios Græcos, referente Svidâ,

Τὰν χεῖρα προτιφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.
Deum invocare oportet admotâ manu.

Et,

Αὐτός τι τῶν δρῶν, εἶτα τὸν θεὸν κάλει.
Molire primus ipſe, mox Deum invoca.
Ἀργὸς γὰρ ὠδὶς, θεὸν ἔχων ἀνὰ τόμα
Βίου δύναιτ' ἂν ξυλλέγειν ἄνευ πόνου.

Evripides *Electr.*

Expers laboris atqe inops nemo poteſt
Rem facere, qamvis ſæpe compellet Deos.

Grotius. Syneſius denique *de providենt.* 1. *p.* 102. Καὶ τοῦτο προνοίας, δὶ ἣν ἔξεσι μὴ μαθυμοῦντας, ἀλλὰ χειμένους ὅις παρ' αὐτῆς ἔχομεν, πάντα πάντως εὐδαίμονας εἶναι. ἡ γάρ ἐστιν ἡ πρόνοια κατὰ τὴν μητέρα τῶ νεογιλῶ βρέφους, ᾗ δεῖ πράγματος ἔχειν, ἀποσοβοῦσα τὰ προσκρεμάμενα καὶ λυπήσοντα. ἐκεῖσε γὰρ ἀτελὴς ἔτι καὶ οἰκοθεν ἀβοήθητος. ἀλλὰ κατ' ἐκείνην ἥτις αὐξήσασά γε αὐτὸ καὶ ὁπλίσασα, χρῆσθαι κελεύει, καὶ τὰ καιρὰ ἀπιρύπουσα. ταῦτα τῶ πάντως ἄξια ἀνθρώποις εἰδέναι ἡγῶ, καὶ γὰρ πρόνοιαν νομιοῦσι, καὶ ἑαυτῶν φροντιοῦσιν, ἐυσεβεῖς τε καὶ ἐπιμελεῖς ἅμα γινόμενοι. καὶ οὐκ ἀγνήσουσι θεῦ τε ἐπισκοφὴν καὶ χρῆσιν ἀρετῆς σατιάζειν πρὸς ἄλληλα. *Et providentia acceptum referri debet, cujus beneficio ſi qis ceſſim non agat, utaturqe paratis ſibi ex ea ſubſidiis, poteſt omni parte eſſe felicisſimus: non enim prorſus de eſt providentia, ac nuper editi infantis mater, qa in omnibus iis, qa aut advolant, aut qoqo modo moleſta ſunt, repellendis cum negotio occupatur, qoniam ille adhuc imperfectus eſt, & propriis auxiliis deſtitutus; ſed ei ſimilis eſt, qa aucto & armato inſtructo puero, uti jam illum jubet, atqe imminentia mala propulſare. Hæc hominibus ſcitu digniſſima perſvaſum habeto, & providentiam eſſe aliqam exiſtimabunt, & ſibi ipſis proſpicient, religioſiqe ſimul & providi erunt, neqe Dei curam putabunt à virtutis uſu diſſidere.* Pulcerrimé.

Ὅλως ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχὰς, καὶ θεώρει τί γίνεται] *Poſce deum*, inqit, *bonam mentem, & videbis qid futurum ſit*, qod Dominus Chriſtus Lucæ *c.* 11. *v.* 13. Πόσῳ μᾶλλον δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. *qanto magis gratiam ſpiritûs eam poſcentibus concedet?* ſcilicet qod Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 14. Ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἐὰν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἡμῶν. *Ipſum, ſi qid petierimus ſecundum voluntatem ejus, nos audire. Qod ſi ſcimus eum audire nos, qicqid petierimus, ſcimus nos habere petitiones noſtras.* Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Μεῖνον τάλας. μὴ συνεκπασθῇς, μίγας ὁ ἀγὼν ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον, ὑπὲρ βασιλείας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἐυροίας, ὑπὲρ ἀταραξίας. τῶ θεῶ μίμησο. ἐκεῖνοι ἐπικαλῆ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι πλέοντες. *Expecta miſer, noli aſſentiri temerè: ingens eſt certamen, divinum facimus, regnum agitur, libertas agitur, felicitas agitur, vacuitas perturbationum agitur. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Videatur & Menandrianum illud ſuperiùs pavlò exhibitum.

§. 41. Τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν] *Qa de rerum natura priùs fueram meditatus.* Ità ſe explicat iple apud Lærtium in *Epiſt.*

bam. atqe in hoc præcipuè incumbebam, qò mens, etiamſi motuum in corpuſculo iſtiuſmodi particeps unà, imperturbata conſiſteret nihilominus, bonúmqe ſuum retineret. ſed nec medicis ità præbebam me, ut efferrent ſeſe, qaſi magni qid agerent. ſed vita mihi etiam tunc qàm optimè agebatur. eadem tu, qæ ille, ſive in morbo, ſi contigerit, ſive in alio qovis caſu adverſo, feceris. etenim hoc eſt ſectæ cujuſvis commune, in caſibus qibuſcunqe à philoſophia non abſiſtere, nec cum plebejis hominibus naturæ rerum imperitis una nugari: ſed rei tantùm præſenti agendæ intendere, & inſtrumento per qod fiat.

§. 42. Qando alterius cujuſpiam impudentiâ offenderis, ſtatim ſic percontare te, Fieríne ergò poteſt, ut impudentes in mundo nè ſint? non poteſt. tu itaqe qod non poteſt, nè poſcas. eſt enim hic impudentium illorum unus, qos in mundo eſſe neceſſe eſt. idem in promptu tibi ſit, de fravdulento, infido, delinqente qolibet. ubi enim recordatus fueris, fieri non poſſe, qin exiſtat hoc genus hominum, mox erga ſingulos mitiùs te habiturus es. utile eſt admodum & ut apud te cogites ecqam homini virtutem natura dederit

διετέλουν, καὶ πρὸς αὐτῷ τούτῳ ὤν, πῶς [a] ἡ διάνοια συμμεταλαμβάνοιτο τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ πιεζόντων κινήσεων ἀπαρεσκτεῖ, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα. ὡδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησὶ, καταφέρεσθαι * ὡς τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁ βίος * ἤρετο εὖ καὶ καλῶς. * ταῦτα δ' ἐν ἐκείνῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς, καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ [b] πράξει. τὸ γὰρ μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς παροπίπτουσι, μηδὲ τῷ ἰδιώτῃ * καὶ φυσιολόγῳ [c] συμφλυαρεῖν, πάσης αἱρέσεως κοινόν, [d] πρὸς μόνῳ * τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι, καὶ τῷ ὀργάνῳ δι' οὗ πράσσῃ.

§. 42. Ὅταν τινος ἀναισχυντίᾳ παροσκόπῃς, εὐθὺς παρυφίστη σαυτῷ, [e] δύνανται δ' ἐν τῷ κόσμῳ ἀναίσχυντοι μὴ εἶναι; ἀ δύνατα. [f] μὴ δὴν ἀπαίτει τὸ ἀδύνατον. εἷς γὰρ καὶ οὗτός ἐστιν ἐκείνων τῶν ἀναισχύντων, οὓς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ ξ παν. καὶ ἐπὶ ξ ἀπίστου, καὶ παντὸς ξ ὅπερ ἁμαρτάνοντος. ἔσω σοι πρόχειρον. ἅμα γὰρ τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιούτων ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὑπάρχειν, [g] ἐυμενέστερος ἔσῃ πρὸς τοὺς καθ' ἕνα. εὔχρηστον ἦ καὶ ἐκεῖνο εὐθὺς ἐννοεῖν, [h] τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ὄρεκτικὸν πρὸς τοῦτο τὸ

a L. 5. §. 26.
* -φρενάτεσθαι Sal.
b Sup. §. 13.
* μὴ φυσ. vel, καὶ [μὴ] φ. vel, ἀφυσ.
c L. 7. §. 43.
d Sup. §. 6.
* [δὲ] τῷ
e L. 6. §. 41. l. 8. §. 15.
f L. 5. §. 17. l. 7. §. 71. l. 11. §. 18. 33.
g L. 1. §. 9. l. 4. §. 37. l. 7. §. 63.
h L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 10. §. 33.

ANNOTATIONES.

Epiſt. de qo Marcus iſtìc, Epicurus; τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν. vide *infrà*. at Caſavbonus προηγούμενα, *præſtantiora*; cùm *præterita*, *præcedentia*, prægreſſa, priora, Epicurus vellet.

Πῶς ἡ διάνοια] etiam Epicurus inter decumbendum animi priùs potiúſqe qàm corporis, ſpiritûs qam carnis, rationem habet curámqe gerit? qid Chryſippum? qid Chriſtianum facere oportebit? Ita Pſaltes *Pſal.* 41. *verſ.* 4, 10. animæ ſanitatem primo loco, tum corporis Deum poſcit.

Καταφράττεσθαι] Xylander καταπλάττεσθαι legiſſe videtur. qaſi Pindaricum illud voluerit,

— γύαις περιάπτων πάντοθεν
Φάρμακα.
— *membris circum applicans undiqe*
Pharmaca.

Pyth. od. 3. idémqe medicum adhibitum omnino negare Epicurum fruſtrà avtumat; cùm negat duntaxat eo animo adhibitum, ac ſi magni momenti haberet illud, qod à medico præſtaretur. Ego verò exiſtimabam τὸ καταφράττεσθαι iſtìc eſſe *munire corpus* adverſus vim morbi. Somnia nimirum mera comminiſcimur nobis, ubi genuina non occurrit ſcriptura. Verùm ſomnium iſtud excuſſit planè mihi Vir clariſſ. Salmaſius, dum legendum ſuggerit, καταφρυάττεσθαι. qo verbo uſus eſt & Marcus *l.* 7. §. 3. & *l.* 10. §. 13. unde & φρύαγμα pro *faſtu*. μετὰ δεινῆς φρυάγματος, *l.* 4. §. 42. *non medicis*, inqit, *præbebam me, ut de me magnos ſpiritus ſumere poſſent, qaſi aliqid operæ pretium facturi, in ſanitate mihi reſtituta.* Nihil certius. Qod avtem Marcus hìc καταφρυάττεσθαι, id in eodem planè argumento ὀφρῦν ἐπᾶραι Epictetus dixit, *Diſſert. l.* 3. *c.* 10. Τί οὖν κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς, κύριε, καλῶς ἔχω; τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ ἐπᾶραι ὀφρῦν; *Qid ergò adularis medico? Qid dicis, ſi voles domine, bene habebo? Qid ei erigendi ſupercilii occaſionem præbes?* hoc eſt, τοῦ καταφρυάττεσθαι. de eiſdem ſenſu diverſo Marcus, τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συνπάσας, *ſuper decumbentes, tamqam conclamatos jam, ſupercilia contrahere*, dixit. *l.* 4. §. 48. Certè ὀφρῦν & καταφρύαγμα conjunxit & pro eodem uſurpavit Epictetus *l.* 3. *c.* 26. *ad l.* 10. §. 19. repræſentandus. καταφρυάττεσθαι optimè exprimit qod Hebræi dicunt תרתאר id eſt, inqit Jairus *ad Judic. cap.* 7. *verſ.* 2. תמיר *vaunsir*, to vaunt.

Ἀλλ' ὁ βίος ἤρετο εὖ καὶ καλῶς] Mericus Caſavbonus ἠρέσκετο, legiſſe videtur. D. Bootius (cui accedo) ἤγετο mavult. Seneca *Ep.* 92. *Epicurus, cùm illum hinc urinæ difficultas torqueret, hinc inſanabilis exulceratæ dolor ventris, beatiſſimum, inqit, hunc & ultimum diem ago.* qod idem & *Ep.* 66. tangit. Epicuri verba ipſa habes ex *Epiſt. ad Idomeneum* apud Laërtium *l.* 10. *c.* 22. Τὴν μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τῷ βίῳ ἐγράφομεν ὑμῖν ταυτί. τραγυρία τις παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τῷ ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. ἀντιπαρετάττετο δὲ τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. Eam Cicero, qi *ad Hermachum* ſcriptam aſſerit, ſic vertit, *Tuſcul. l.* 3. *Cùm ageremus vita beatum, & eundem ſupremum diem, ſcribebamus hæc. tanti autem morbi aderant veſicæ & viſcerum, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere. compenſabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, qam capiebam memoriâ rationum inventorúmqe noſtrorum.* Meminit & Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 23.

Ταῦτα] Lego τ' αὐτά. τ' αὐτὰ ἐκείνῳ, *eadem qa ille*. qod non advertens Xylander ſententiam mutilavit.

Μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς παροπίπτουσι]. Qod de Theoderico Gotho aleam tractante, Sidonius *l.* 1. *Ep.* 2. *In bonis jactibus tacet, in malis ridet, in neutris ſraſcitur, in utriſqe philoſophatur.*

Μήτε τῷ ἰδιώτῃ καὶ φυσιολόγῳ συμφλυαρεῖν] at Epicurum ſuprà ajebat dixiſſe, ὅτι τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν διετέλει, *qod, qæ circa rerum naturam prius meditatus fuerat, diſſeruerit.* & *l.* 10. §. 31. monet Marcus ipſe, φυσιολόγως ὁρᾶν τὰ ἐν τῷ βίῳ. Xylander prorſus omiſit. Verùm potuit ibi ſpeculationes naturales deſignâſſe, qæ ad rem præſentem mentémqe firmandam faciebant, iſtìc vanas, futiles, curioſas, inutiles, notare, qæ ad mores formandos nihil conducerent. Suſpicio tamen havd prorſus ſpernenda forſan fuerit, ſcripſiſſe Marcum καὶ μὴ φυσιολόγῳ, vel καὶ ἀφυσιολόγῳ, & rerum naturæ imperito. vide *l.* 10. §. 9. μὴ συμφλυαρεῖν avtem dixit, qomodo συνεπιθρηνεῖν. *l.* 7. §. 43.

Πρὸς μόνῳ τῷ νῦν πραττομένῳ εἶναι] Vult nos, qod vulgò dicitur, *hoc agere*. Flaccus in *art.*

Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici.

Ità Marcus, ut jam nunc facias, jam nunc fieri debentia. vide *ad l.* 6. §. 2. & *ſuprà* §. 6, 29. & *l.* 10. §. 1.

§. 42. Οὐ δύνανται] itaqe ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν ὀφείλομεν, ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 10. *è mundo emigrare nos oportet*, ſi ejuſmodi vitare velimus homines, qales in mundo non poſſunt non eſſe freqentes. Verùm neceſſitatem illam, qam ſomniabant Stoici, qaſi citra malum bonum nè conſiſtere qidem poſſet, Chriſtiani nevtiqam agnoſcimus. vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15.

Οὐκ ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι] Tertullianus *adv. Prax. c.* 10. *Oportebit enim & milvos eſſe & hæreticos.* Alluſit ad illud Apoſtoli, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 19. Δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις εἶναι. *Oportet enim etiam hæreſes eſſe.* ſed & D. Chriſtus, Matth. *cap.* 18. *v.* 7. Ἀνάγκη γὰρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. *Neceſſe enim eſt ut eveniant offendicula.*

Τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις ἀρετὴν πρὸς τοῦτο] Vide *ſuprà* §. 11. Epictetus *enchir. c.* 9. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προσπιπτόντων, μέμνησο ἐπισκέπτεσθαι ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. ἐὰν καλὸν ἴδῃς ἢ καλὴν, ἐυρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν. ἐὰν πόνος προσφέρηται, ἐυρήσεις καρτερίαν. ἐὰν λοιδορίαν, ἐυρήσεις ἀνεξικακίαν, καὶ ἔτως ἐθιζόμενόν σε, οὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι. *Qicqid inciderit, in eo memento, ad te converſus, inqirere, qa facultate ſis ad uſum ejus inſtructus. Si qem formoſum formoſámqe videris: ad eam rem temperantia facultas in promptu erit. Si labor objectus fuerit, tolerantiam reperies. Si convicium, patientiam invenies. Qod ſi te ita conſvefeceris, viſis non obtemperabis.*

τὸ ἁμάρτημα. ἔδωκε γὰρ, ὡς ἀνηλφάρμακον, πρὸς μὴ τὸν ἀγνώμονα τῇ πραότητι, πρὸς ἢ ἄλλον, ἄλλῳ τινὰ δύναμιν. ὅλως ἢ [a] ἔξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον. πᾶς ἢ ὁ ἁμαρτάνων, ἀφαμαρτάνει ᾧ προκειμένῳ, καὶ [b] πεπλάνηται. [c] τί ἢ καὶ βέβλαψαι; εὑρήσεις γὰρ μηδένα τῶν πρὸς ὃς παροξύνῃ, [d] πεποιηκότα τι τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἡ διάνοιά σου χείρων ἔμελλε γενήσεσθαι. [e] τὸ ἢ καλόν σε καὶ τὸ βλαβερὸν, ἐν τούτῳ πᾶσαν τὴν ἰσχύσασιν ἔχει. [f] τί ἢ κακὸν, ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράττει; ὅρα μὴ σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλεις, ὅτι οὐ προσεδόκησας αὐτὸν οὕτω ἁμαρτήσεσθαι. σὺ μὲν γὰρ καὶ ἀφορμὰς ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ ὑπολαμβάνειν, ὅτι εἰκὸς ἐστὶ τοῦτον οὕτω ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐκπλαγήσῃ. [i] θαυμάζεις εἰ ἡμάρτηκε. μᾶλλον ἢ ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμφῃ, εἰς ἑαυτὸν ἀποστρέφου. προδήλως γὰρ τὸν τὸ ἁμάρτημα, ἔτι πρὸς τούτῳ πίστιν ἔχοντα ἐπίστευσας, ὅτι τὴν πίστιν φυλάξει, εἶτα τὴν χάριν δώσει, [k] μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας, μηδὲ

adversùs hoc vitium. dedit enim ea, tanqam antidotum, adversùs stolidum mansvetudinem, adversùs alium, aliam aliqam facultatem. omnino verò licet tibi deceptum meliùs edocere. qisqis enim delinqit, à proposito aberrat & deceptus est. tum tibi qid is obfuit? nihil enim horum, qibus succensès, qenqam feciſſe deprehendes, qod mentem tuam deteriorem reddat. tuum verò malum damnúmqe in hoc solo consistit. ecqid avtem mali avt insveti fit, si ineruditus, qæ ineruditi sunt, fecerit? tu vide, annon te potiùs incusare debeas, qòd non expectaveris fore, ut hoc ille delinqeret; qódqe cùm ratio occasiones tibi justas suppeditet cogitandi, probabile esse illum hoc esse admissurum, tum tamen hoc oblitus, admisisse illum admiraris. præcipuè verò qando, tanqam infidum avt ingratum aliqem incusas, in temet censuram converte. peccatum enim proculdubio est tuum, sive qod hominem sic affectum credidisti fidem tibi servaturum, sive beneficium cùm dares, qod non absolutè dedisti nec tanqam qi to-

tum

ANNOTATIONES.

Πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πραότητα] Ità Apostolus *ad Titum c. 3. v. 2.* πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας. *omnem exhibentes lenitatem erga qosvis homines.* & qia objici poterat, multos esse ἀγνώμονας καὶ ἀνοήτους, mox subjicit, *v. 3.* Ἦμέν ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, &c. *Nam eramus qondam & nos amentes, rebelles, errantes,* &c.

Μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον] qod Jacobus Apostolus *Ep. c. 5. v. 19.* τὸν ἀπὸ τῆς ἀληθείας πλανηθέντα ἐν πλάνῃ ὁδοῦ αὐτοῦ ἐπιστρέψας. *Si qis aberrârit à veritate inter vos, & converterit eum qispiam.* vide *suprà §. 11. & ad l. 8. §. 59.* Hoc est avtem qod ipsa naturæ lex lúxqe postulat. Cicero *offic. l. 1. Omnium communia hominum videntur ea, qa sunt generis ejusdem, qod ab Ennio est positum;*

Homo qi erranti comiter monstrat viam,
Qasi lumen de suo lumine accendat, facit;
Ut nihilominùs ipsi luceat, cùm illi accenderit.

Huc præceptio Mosaica *Devt. c. 22. v. 1.* de vicini pecude jumentóqe ubi erraverit, reducendo. De qa Tertullianus *adv. Marc. l. 4. c. 35. Pecora qoqe fratris tui, si errantia in via inveneris, prohibet despicias, qò minùs ea reducas fratri tuo; nedum ipsum sibi.*

Ἀφαμαρτάνει τῷ προκειμένῳ] Bonum enim sibi qisqe suum etiam in eo qod peccat, proponit; qum tamen peccando malum qiqe attrahant sibi suum. Hoc est qod Avgustinus passim inculcat *Ep. 121. c. 4. Beatam vitam habere omnes homines volunt. etiam qi pessimè & perditè vivunt, nullo modo ità viverent, nisi eodem modo se esse vel posse fieri beatos putarent. Hoc est ergò qod cupiunt & boni & mali; sed ad qod perveniunt non nisi boni.* Et *ibidem c. 5. Dicunt nonnulli, beatum esse, qi secundum suam vivit voluntatem. absit verum credamus, qid si enim neqiter velit vivere? nonne tanto miserior esse convincitur, qanto facilius mala ejus voluntas impletur?* Mox, post adducta ex Ciceronis *Hortensio* ista, (qæ lavdat etiam *de Trinit. l. 13. c. 5.*) *Omnes ajunt, beatos esse qi vivunt ut ipsi velint, falsum id qidem. Velle enim qod non deceat idem ipsum miserrimum: nec tam miserum est non adipisci qod velis, qàm aliqid velle qod non oporteat. Testimonium,* inqit, *hoc verum est. ille igitur beatus est, qi qicqid vult habet, & nihil vult qod non debet. & in Psal. 118. Conc. 1. beatum esse tam magnum est bonum, ut hoc & boni velint & mali. nec mirum est, qòd boni propterea sunt boni; sed illud est mirum, qòd etiam mali propterea sunt mali, ut sint beati. Nam qisqis libidinibus dedistus, luxuriâ stupriscque corrumpitur, in hoc malo beatitudinem qærit, & se miserum putat, cùm ad concupiscentia sua effectum non pervenit, & beatum jactat, cùm jam pervenit. Sic avarus ad hoc opes congregat, ut beatus sit: & sceleratus qisqe in sceleribus beatitudinem qærit. ità omnes beatitudinem concupiscunt: sed qoqodo ad eam perveniatur, plurimi, dum nesciunt, per itinera ea currunt, qæ misera sunt, & ad majorem miseriam ducunt.* His gemina apud eundem, *de lib. arb. l. 1. c. 14. de trinit. l. 13. c. 3. 8. de natura & grat. c. 49. de Stoic. & Epicur. c. 3.* & alibi. Sed & apud Salvianum *de provid. divin. l. 1.* & *ad Eccles. Catbol. l. 3.*

Πεπλάνηται] Ità *l. 6. §. 22.* Πεπλανημένα καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα. *Aberrantia, viaqe nescia.* De se David, *Psal. 119. v. 176.* Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. *Erravi ut pecus qa perit.* Esajas, *c. 53. v. 6.* Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν. *Omnes nos ut ovis erravimus.* & Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 25.* Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα. *Nam eratis velut oves errantes.* alludunt ad ovium naturam, de qarum simplicitate & proclivitate ad deerrandum, videri poterit Aristoteles *Histor. Animal. l. 9. cap. 3.*

Ἐξ ὧν ἡ διάνοιά σου χείρων] Vide *l. 7. §. 22.*

Εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράττει] Seneca *de ira l. 2. c. 31. Aut ignorantia nos rerum, aut insolentia iracundos facit. ignorantia. qid enim mirum est malos mala facinora edere? qid novi est, si inimicus nocet, amicus offendit, filius labitur, servus peccat?* Terentius *Andr. 4. 5.*

Mirum verò, impudenter mulier si facit meretrix?

Vide *ad l. 4. §. 6.* & *l. 12. §. 16.*

Σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν, ὅτι οὐ προσεδόκησας] & pavlò pòst, αὐτὸν τὸ ἁμάρτημα] Ità Martia marito insimulanti, qòd à se accepta Cæsaris arcana in exitium suum imperatrici prodiderat. Δικαίως, *justè*, inqit, *hac pateris;* Ὅτι μοι τοιοῦτον συνοικῶν χρόνον, οὐκ ἔγνως, οὐδ' ἐφυλάξω τὴν ἀκρασίαν. *Qòd cùm tam diu mecum vitam exegeris, incontinentiam linguæ, vel non adverteris, vel non caveris.* Verùm apud Plutarchum *Fulvium* perperam pro *Fabio* legi docent, Lipsius *ad Tacit. annal. l. 1.* & Muretus *var. lect. l. 11. c. 2.* Plutarchus *de ira cohib. p. 463. D.* Ἐκπληκτόν ἐστι τὸ ἄφνω καὶ τὸ ἀπροσδόκητον. διὸ δὴ, ὡς πυθανόμενός φησι, χρῆσθαι τῷ Ἀναξαγόρᾳ, καὶ παθόντι περὶ υἱοῦ τεθνεῶτος εἰπεῖν τῇ τελευτῇ τοῦ παιδὸς εἰπεῖν, ἤδειν ὅτι θνητὸν ἐγέννησα, τοῦτο τοῖς παροξύνουσιν ἱκανὸν ἐπιφωνεῖν ἁμαρτήμασιν, ἤδειν ὅτι σοφὸν οὐκ ἔπεισάμην ὄλεθρον, ἤδειν ὅτι ἀπαθῆ τὸν φίλον οὐκ ἐκτησάμην, ὅτι τὴν γυναῖκα γυναῖκα εἶχον. *Subita & improvisa facilè de statu rationis dejiciunt. Oportet avtem, ut Panatius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. Utqe is narratâ filii morte respondit, sciebam me genuisse mortalem: ita irritantibus identidem nos delictis hoc accinere, sciebam me cum emerem servum, non emisse sapientem: sciebam me parasse amicum, cujus animus motibus esset obnoxius: sciebam mulierem mihi esse cum acciperem mulierem.* Seneca loco proximè memorato. *Turpissimam ajebat Fabius imperatori excusationem esse, Non putavi. ego turpissimam homini puto. Omnia puta; expecta. etiam in bonis moribus aliqid existit asperius. Semper futurum aliqid qod te offendat, existima.*

Μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας] phrasis notanda; qam & suprà restituimus, *l. 7. §. 13.* καταληκτικῶς διδόναι qis dicitur, qando actio dandi, sive doni collatio, ἐπ' αὐτὸ τὸ δεδωκέναι, ἤτοι κοινωνικῶς τι πρᾶξαι, καταλήγει, *ad societatem humanam qod conducat facit,* ut *suprà §. 31.* καὶ ἐντεῦθεν ἡ ὄρεξις ἀπολήγει. *nec ultra appetere qicqam necesse habet,* ut *l. 5. §. 34. Nihil aliud spectat, nec ullum finem ulteriorem habet præfixum ac propositum sibi, nisi ut datum ac largitum sit.* (qomodo Seneca, *de benef. l. 1. c. 2. dedi ut darem.* & *l. 4. c. 13. dat, nè non dederit*) ὡς πάντα τὸν καρπὸν ἀπεληλφέναι, ità ut omnem prorsus fructum donationis in eo ipso qòd dederit, & posuerit, qi dat, & accepisse se existimet. utì Marcus mox. de qo modo largiendi videlplura, *l. 5. §. 6.* & *l. 7. §. 72, 73.* Seneca *Ep. 115. Pecunia ex qo in honore esse cepit, verus verum honor cecidit: mercatoresque & venales invicem facti, qærimus non qale sit qid, sed qanti. ad mercedem pii sumus, ad mercedem impii: honestis qamdiu aliqa illis spes inest, seqimur; in contrarium transituri, si plus sceleris promittant.* qod Juvenalis *Sat. 10.*

--- qis enim virtutem amplectitur ipsam
Præmia si tollas? ---

Sed

tum actionis tuæ fructum jam ſtatim percepiſſes. qid enim ampliùs velle debebas, ubi homini benefeceras? annon hoc ipſum tibi ſufficit? qod eſt naturæ tuæ congruum ubi qid feceris, tum facti iſtiuſmodi mercedem qæris? hoc eſt perinde ac ſi oculus viſus mercedem poſcat, avt pedes inceſſus. qemadmodum enim membra iſta ad munus aliqod obeundum condita ſunt, qod ubi pro conditionis ſuæ ratione obierint, qicqid ſuum eſt adepta ſunt; ad eundem & homo cùm ad benefaciendum natus ſit, ubi beneficum qippiam avt qod in commune conducat, egerit, illud fecit ad qod conditus eſt, & qod ſuum eſt obtinuit.

ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς σῆς πράξεως ὄψὺς ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. [a] τί γὰρ πλέον θέλεις, ἢν ποιήσας ἄνθρωπον; [b] οὐκ ἀρκεῖ * σοι; καὶ φύσιν τῷ σῷ τι ἐπράξας; τούτου μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ [c] ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῄτει, ὅτι βλέπει. ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. ὥσπερ γὰρ ταῦτα πρὸς τόδε τι γέγονεν, * ἅπερ [d] καὶ τῷ ἰδίαν κατασκευῇ * ἐνεργοῦντα * ἀπέχει τὸ ἴδιον. ἔστω καὶ ὁ ἄνθρωπος [e] εὐεργετικὸς πεφυκὼς, ὁπόταν τι εὐεργετικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργετικὸν πράξῃ, [f] πεποίηκε πρὸς ὃ κατεσκεύασται, [g] ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

a L.7.§.73.
b L.8.§.32.
* σοι, [ὅτι] κ. f.
c L.2.§.1.
* ὅπερ.
d L.6.§.40.
* ἔχουσι Lug.An.
e L.8.§.7.
f L.5.§.16. l.6.§.16.
g L.4.§.49. l.7.§.55.

ANNOTATIONES.

Sed pergit Seneca. " *Qid eſt autem turpius, qàm aliqem computare qanti vir bonus ſit? cùm virtus nec lucro invitetur, nec abſterreatur damno; adeóqe neminem ſpe ac pollicitatione corrumpi, ut contra ſe impendere jubeat, ac ſæpius in ultro-tributis ſit. Qid conſequor, inqit, ſi hoc fortiter, ſi hoc gratè fecero? qod feceris. nihil tibi extrà promittitur: ſi qid fortè obvenerit inter acceſſiones numerabis. rerum honeſtarum pretium in ipſis eſt.* Idem *de benef. l.4.c.1.* ad qæ Lipſius. *factum ipſum facti merces.* Idem *Ep.113. Sacra res eſt juſtitia, alienum bonum ſpectans; nihil ex ſe petens, niſi uſum ſui. me juſtum eſſe gratis oportet. parùm eſt. me in hanc pulcerrimam virtutem ultro etiam impendere juvet. non eſt qòd ſpectes, qod ſit juſtæ rei præmium majus, qàm juſtum eſſe.* Sed &, *de Clem.l.1.c.1. Rectè factorum verus fructus, feciſſe. nec ullum virtutum pretium dignum illis extra ipſas eſt.* Et *de vit. beat.c.9. Interrogas, qid petam ex virtute? ipſam: nihil enim eſt melius; ipſa pretium ſui eſt.* Silius *bell. Pun. l.13.*

Ipſa qidem virtus ſibimet pulcerrima merces.

& breviùs adhuc Clavdianus *de Mallii coſſ.*

Ipſa qidem virtus pretium ſibi. —

& Tragicus neſcio qis latiùs, apud Clementem *Strom. l.4.*

Ὅθ' ἅνιξ' ἀρετὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
Οὐκ ἐκ θυμέων τἀπίχθηρα λαμβάνει.
Αὐτὴ δ' ἑαυτὴν ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.
Hoc in tot una rebus humanis habet
Virtus, qòd extrà præmium non accipit;
Dignum laboris ipſa, ſed pretium ſui eſt.

Grotius. Epictetus *l.3.c.24.* Τί οὖν ὄφελος αὐτῷ τῷ πράξαι καλῶς; ἄπαθλον οὖν οὐδέν; τὸ δὲ ζητεῖς ἄπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τοῦ καλὰ καὶ δίκαια πράττειν; *Qem ergò fructum ex rectè factis capit? ..... Præmium ergo nullum? Tu viro bono majus præmium qaris honeſtis & juſtis actionibus.* vide *l.1.§.16.* Spectat huc planè illud Pavli Apoſtoli *ad Philip. c.1.v.21.* Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. *Vita mea Chriſtus eſt: & ſi moriar lucrum eſt mihi.* qo in loco (præfiſcini dictum ſit) ſolus interpretum reverendus D. Airæus noſter Apoſtoli mentem aſſecutus videtur. *Parùm*, inqit, *penſi habeo, qid de me fiat, modo ſive vitâ ſive morte meâ Chriſto honos ullus accreſcat. mihi ſiqidem, cùm in vita, tum & in morte, qæſtus eſt Chriſtus.* hoc eſt, qæſtus omnis, ſive merces omnis, qem ego mihi vel vivendo vel moriendo propono expetóqe, Chriſtus eſt; ſive is eſt, ut Chriſto deſerviam. vide *l.8.§.2.* Malè avtem hîc Annotator Lugdunenſis, qi καλαληπτικῶς διδόναι exponit, *ità dare, ut in accipiente deſinat.* pejùs qòd καλαληπτικῶς, reſcribi poſtulat. peſſimè qòd hoc ità ſumi vult, ut ſignificet, *ſeipſum ſpectando*: qod eſt Marci menti ex diametro adverſum.

A

Τούτου μισθὸν ζητεῖς] Θαυμάζεται γὰρ ἐν τοῖς θεάτροις, (inqit Plutarchus *de amore prolis p.495. A.*) τὸ,

Μισθῷ γὰρ ἄνθρωπον τις ἀνθρώπου φιλεῖ.
In admiratione enim eſt is qi in theatris pronuntiavit;
Ergò hominem homo mercede qiſqam diligit?

Magna ſcilicet laus eſt, ſi homo manſvetus homini eſt. Seneca *Ep.95.* Cicero *de legib.l.1. Id enim ipſum injuſtiſſimum eſt, juſtitiæ mercedem qærere.* & *ibidem. Qi non ipſo honeſto movemur, ut boni*

B

viri ſimus, ſed utilitate aliqâ atqe fructu, callidi ſumus, non boni. Et mox: *Qid liberalitas? gratuitáne eſt an mercenaria? ſi ſine præmio benigna eſt, gratuita; ſi cum mercede, conducta: nec eſt dubium, qin is qi liberalis benignúſqe dicitur, officium, non fructum ſequatur. Ergò item juſtitia nihil expetit præmii, nihil pretii. per ſe igitur expetitur. Eadémqe omnium virtutum cauſſa atqe ſententia eſt.* Idem *academ. l.4. Charitas, amicitia, juſtitia, reliqa virtus eſſe nulla poteſt, niſi erit gratuita: nam qæ mercede aliqâ ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatióqe virtutis.* " Ἀμισθὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. *Virtutem enim mercedis expertem eſſe oportet, ut virtus maneat, nihil ſibi ipſi prater bonum ipſum proponens.* Gregorius Nazianzenus *Orat 32.p.518.B.*

C

Ὡς εἰ ὀι ὀφθαλμοὶ] vide *ad l.2.§.1.* de corporis membris, Ambroſius *Hexam. l.6.c.9. Videas ſuo ſingula gratuito ſtipendio militare.*

Ἀπέχει τὸ ἴδιον] Inſignis Annotatorem Lugdunenſem non emendandi, ſed in deterius demutandi pruritus tenuit, qi proverbii planè immemor, καλὸν ἐν κείμενον κινεῖν. *Malum bene poſitum non eſſe movendum*, monentis, etiam καλὰ ἐν κείμενα paſſim ſolicitat, nec ſolicitat tantùm, ſed ſedibus ſuis pellit prorſus. Is hoc loco, *Lego*, inqit, ἔχουσι ἴδιον. qi idem tamen libro 11. ἀπίχω pro ἔχω poſitum vult. Locus is eſt, *l.11.§.1.* ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ſed & *l.4.§.49.* ἡ φύσις ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέχει τὰ ἴδια. ad qem locum qæ adnotavimus ſi conſulere libuerit, Marci ſenſui mutatione iſtâ nervos plurimùm acciſos facilè deprehendes. nam numerum mutari, ubi nevtra ſunt nomina, docere poterant eum & ſub Orbilii ferula adhuc agentes. Conſultiùs feciſſet ſi pro ἅπερ legiſſet ὅπερ. neqe enim relativum illud ad ταῦτα, h. e. membra operantium, ſed ad τόδε τι, ſive opus; ad qod condita ſunt, reſpicit.

D

LIBER X.

a "Ἐσῃ ποτὲ ἆρ', ὦ ψυχή, ἀγαθὴ, καὶ b ἁπλῆ, καὶ μία, καὶ c γυμνὴ, d φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος; γεύσῃ ποτὲ ἆρα τῆς φιλητικῆς καὶ * στερητικῆς διαθέσεως; ἔσῃ ποτὲ ἆρα e πλήρης, καὶ f ἀνενδεὴς, καὶ οὐδὲν ἐπιποθοῦσα, οὐδὲ g ἐπιθυμοῦσα οὐδενὸς, ἔτι ἐμψύχου, ἔτι ἀψύχου πρὸς ἡδονῶν ἀπολαύσεις; h οὐδὲ χρόνου, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσῃς; οὐδὲ τόπου, ἢ χώρας, ἢ ἀέρων εὐκαιρίας; οὐδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοσίας; ἀλλὰ i ἐκκεδήσῃ τῇ παρούσῃ καταστάσῃ,

a *L.*4.§.37. Inf. §.7.*l.* 11.§.18.*l.* 12.§.1.
b *L.*6.§.30.
c *L.* 11.§.27
d *L.*12.§.2, 3.
* στερητικῆς
e *L.*3.§.8.*l.* 5.§.3.
f *L.*2.§.17. *l.*3.§.5.*l.*11 §.1.
g *L.*11.§.37
h *L.*3.§.7.
i *L.*7.§.54.*l.* 8.§.2.*l.*9.§. 6.

Ecqando futura es, ô anima, bona, ſimplex, una, nuda, corpore te ambiente dilucidior? ecqando diſpoſitionem dilectioni & affectui genuino deditam deguſtabis? eeqando futura es plena, rei nullius indiga, nihil deſiderans ulteriùs, nihil expetens vel animatum vel inanime, qo frui tibi volupe ſit, neqe tempus, in qo diutiùs fruaris, neqe locum, avt regionem, avt cœli blandam temperiem, avt hominum amicam ſocietatem; ſed ſtatu præſenti acquieſces,

ANNOTATIONES.

§. 1. "Ἐσῃ ποτὲ] *Eris, ſpero, aliqando*: Caſaubonus. Ego malim *ἐρωτηματικῶς* legere. *Eriſne tandem aliqando?* expoſtulare ſiquidem videtur cum anima ſua, qòd iſta nondum aſſecuta ſit. prout & *l.*4. §. 37. & *infrà* §. 9. ut receptam lectionem ſeqamur. ſic Jerem. *c.* 13. *v.* 27. *non mundabis te? qando tandem futurum eſt?*

Ἁπλῆ καὶ μία] vide *ad l.* 6. §. 30. τὸ ὁμαλές.

Γυμνή] vide *l.* 11. §. 27. Flaccus *carm. l.* 1. *od.* 24.

Incorrupta fides, nudaqe veritas.

Et Naſo *amor. l.* 1. *El.* 3.

Nudaqe ſimplicitas. ——

Φανερωτέρα τῷ περικειμένῳ σώματι] vide *infrà* §. 37. & *l.* 12. §. 2, 3. At Epictetus *l.* 3. *c.* 22. τῷ ἡλίῳ καθαρώτερον ἡγεμονικὸν, *ſole puriorem mentem*, ait. & Joannes Chryſoſtomus *in Ep.* 1. *ad Cor. Orat.* 40. *Edit. Commel. p.* 689. Τὴν τοῦ βαπτισθέντος ψυχὴν αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρωτέραν. *Animam ejus qi baptizatus eſt ipſis ſolis radiis puriorem.*

Περικειμένῳ] Ità Dio Pruſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. de Anaxarcho: Ὅπερ ἦν περικείμενος. *Qo erat amictus.* viſe *ad l.* 8. §. 34. corpus veſti, ſive indumento, confert; qomodo & Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 4. Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 5. Τί ποτ' ἐστὶ θάνατος; ὅπερ ἐστὶν ἱμάτιον ἀποδύσασθαι. καθάπερ γὰρ ἱμάτιον, τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ περίκειται. καὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ διὰ τῆς τελευτῆς ἀποθέμενοι, λαμπρότερον ἀπολήψόμεθα πάλιν. *Qid nunc igitur eſt mors? qod veſtem exuere. Nam qemadmodum veſtis corpus anima circumjacet. Et hoc per mortem ubi pavliſper depoſuerimus, ſplendidius rurſus recipiemus.* Lucretius *l.* 3. *v.* 611.

Si immortalis, inqit, *noſtra foret mens,*
(qod eſſe nos novimus)
Veſtem relinqere, ut anguis,
Gavderet.

At Tertullianus *de reſurrect. c.* 7. *carnis tunicam*, cutem dicit. *carnem*, inqit, *pellicea tunica, i. e. cutes ſuperducta veſtierunt. uſqe adeò ſi detraxeris cutem, nudaveris carnem.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 31. Ἀπολυτέον ἄρα τὰς πολλὰς ἡμῖν χιτῶνας, τόν τε ὁρατὸν τοῦτον καὶ σάρκινον, καὶ ὃς ἔσωθεν ἐμπεπλεγμένος, προσεχεῖς ὄντας τοῖς δερματίνοις. *Exuenda igitur nobis ſunt tunica multiplices: tum & aſpectabilis hæc & carnea, tum & qibus interius veſtimur, cutaneis contigua.* & *l.* 2. §. 46. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ παντὸς, τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὸν ἔσχατον καὶ ἐκτὸς ἡμῶν χιτῶνα τὸν δερμάτινον, οὐχ ἁγνὸν προσήκει διαπρεπῆ; *Et interim non magis nos oporteat in patris templo, hoc eſt, mundo cutis noſtra extimam & externam veſtem puram ſervare.* Certè Origenes *tunicas pelliceas*, qibus protoplaſtas Deus induiſſe Moſi dicitur *Gen. c.* 3. *v.* 21. corpora vult eſſe, qibus animæ amiciuntur. Verùm delirium hoc refutat Methodius apud Epiphanium *Hær.* 64. §. 23. Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Caro hodie ſumitur, cras deponitur. non igitur caro tu es. caro amictus eſt animæ, qa ſe induit qodam corporis veſtimento. non igitur tu veſtimentum es, ſed qi veſtimento uteris.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 9. *c.* 29. *Veſtimentum eſt corpus terrenum, qò induta anima tegitur, nè in ſubtilitate ſubſtantia ſua nuda videatur.* Seneca *Ep.* 92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. nam hoc qoqe natura, ut qandam veſtem, animo circumdedit. velamentum ejus eſt.*

Τῆς φιλητικῆς καὶ στερητικῆς] στερητικῆς iſtud iſtîc non concoqo. Xylander omiſit, Caſaubonus de affectibus & deſideriis ab exterioribus iſtis penitus abſtractis expoſuit. Sed leviculâ mutatione, lectio recta reſtituatur, στερκτικῆς reſcribendo. dilectionem talem commendat ſibi, qalis eſt στοργὴ, ſive *naturalis affectio*, qâ prolem ſuam parentes diligunt; hoc eſt, veram, ſimplicem, gratuitam, non mercenariam, non fucatam, non efficiam. de qa videatur Plutarchus περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.

A Πλήρης καὶ ἀνενδεὴς] vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 5, 7, 8. Apoſtolus *ad Phil. c.* 4. *v.* 18. Ἀπέχω πάντα καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. *Accepi omnia & abundo: expletus ſum.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* de Gnoſtico. Αὐτάρκης μὲν γεύμενος, ἀνενδεὴς δὲ τῶν ἄλλων. *Cum ſuis qidem ſit contentus, aliis autem non egeat.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Οὐδέποτε δ' ἐστὶν οἷον εἰς τὸ αὐτὸ ἐλθεῖν, εὐδαιμονίαν καὶ πόθον τῶν οὐ παρόντων. τὸ γὰρ εὐδαιμονοῦν ἀπέχειν δεῖ πάντα ἃ θέλει, πεπληρωμένῳ τινὶ ἐοικέναι. οὐ δίψῳ δεῖ προσεῖναι αὐτῷ, οὐ λιμῷ. *Nunqam autem fieri poteſt, ut felicitas & rerum abſentium deſiderium eodem in loco conveniant. Qod enim beatum eſt, ſecum habere oportet qa*
B *vult, ſimile eſſe repleto: abeſſe oportet ſitim, abeſſe famem.* vide *l.* 11. §. 1.

Οὐδὲν ἐπιποθοῦσα] Vide *l.* 11. §. 37.

Ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ] Vide *l.* 7. §. 54. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 9. §. 6. Apoſtolus *ad Philip. cap.* 4. *v.* 11. Ἐμαθον ἐν οἷς εἰμὶ αὐτάρκης εἶναι. *Ego didici, in qibus ſum, iis ipſis contentus eſſe.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* Ὁ γνωστικὸς οὐδὲ ὀρίγεται τινῶν ἀπόντων, ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι. *Cognitione præditus neqe aliqd ex iis, qæ abſunt, deſiderat, contentus præſentibus.* eleganti imagine illuſtrat hoc Epictetus *Enchir. c.* 15. ubi convivio vitam conſert his verbis. Μίμνησο, ὅτι, ὡς ἐν συμποσίῳ δεῖ σε ἀναστρέφεσθαι. περιφερόμενον γίγνοί τι κατά σε; ἔκτεινας
C τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. παρέρχεταί σε; μὴ κάτισχε. ἔτι ὑπολείπει; μὴ ἐπίβαλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηταί σε. οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχάς, οὕτω πρὸς πλοῦτον. καὶ ἔσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. ἂν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. *Memento ſic in vita eſſe verſandum, tanqam in convivio. Si qid circumferendo ad te pervenerit, porrectâ manu partem modeſtè capito. Præterit? Ne detine. Nondum adeſt? Ne longè appetitum extendito: ſed expecta, dum ad te perlatum fuerit. Sic er-*
D *ga liberos, ſic erga conjugem, ſic erga magiſtratus, ſic erga divitias ſi affectus fueris: aliqando dignus eris convivio deorum. At verò ſi oblata etiam non acceperis, ſed deſpexeris, non conviva Deorum modo, ſed & imperii conſors eris.* ità legendum ex Simplicii commentario; non παραθέντων, qod codices impreſſi proferunt. Hunc imitatus ex Charidemi perſona Dio Pruſæus *Orat.* 30. *p.* 305. Παραγίνεσθαι εἰς τὸν κόσμον τοὺς ἀνθρώπους ἑορτάσοντας, ἐπ' εὐωχίαν τινὰ καὶ θοίνην λαμπρὰν κεκλημένους. *Advenire homines in mundum tanqam ad diem feſtum invitatos, ad convivia & dapes ſplendidas.* tum de convivarum variis moribus differens, inter alia, *p.* 306. Τινὰς δὲ αὐτῶν, μὴ ἀρκεῖσθαι τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ πορρωτέρω διατείνειν τὰς
E χεῖρας. οἷον μισογείους ὄντας, ἰχθύων ὀρίγεσθαι, καὶ πράγματα ἔχειν. *Porro qoſdam eorum non eſſe contentos præſentibus, ſed ad longinqa manus extendere: veluti, qum ſint mediterranei, piſces appetere, multaqe habere negotia.* Talis, monſtrum id hominis, Heliogabalus, *qi ad mare piſcem nunqam comedit; in longiſſimis à mari locis omnia marina ſemper exhibuit.* Lampridius. Syneſius *de provident. l. p.* 107. Ἄυβίς τι καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι ἄξιον. ἀνθρώποις ἀπαιδευσίας κακὸν, μὴ περιμένειν βίον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἥτις περιαγομένη γίνοιτο καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἀπολάωμεν. ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν προαρπάζοντα καὶ ὑφαιρούμενον. τυχὸν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταγέλαστος ἔσται. συμπότης ὢν ἀκοσμος,
F καὶ τῷ τάλαντι τὸ συμπόσιον ἀπεχθήσεται, τόγε ἐφ' ἑαυτῷ ταράσσων ἀπολευθερίᾳ τῆν τάξιν. μὴ τυχὸν δὲ, ταῦτά τε, καὶ προσέτι κλαύσεται παιδαρίῳ δίκην, τῆς περιεπιχθείσης μερίδος, καὶ εἰς τὸν πλησίον ἐλθούσης, ἀνύτος ἐξεχόμενος. *Sanè meritò id iterum ac ſapius inculcandum eſt mortalibus inſcitiæ regulam eſſe, vita noſtra conditionem non expectare, ut in convivii fercula, qa circumlata ad nos, ut ea capiamus deventura ſunt, ſed ipſum vi occupare, ac præripere. Ejuſmodi namqe ſi illorum compos fuerit, ridiculum ſeſe prabebit, ineptus ac inurbanus conviva, & convivatoris offenſionem incurret, ſordidâ illiberalitate ordinem, qantum in ſe eſt, perturbans: ſin minimè aſſequatur, præter hæc omnia pueri inſuper in modum ploraturus eſt, e circumacta parte, eáqe qa ad proximum pervenit anxiè ſuſpenſus.*

Ἡσθ-

sces, & præsentibus oblectabere qibúsqe, & persvasum habitura es, cuncta tibi adesse, cuncta tibi bene se habere; sed & à Deis provenire, benéqe habitura, qæcunqe ipsis concedere visum est, & qæcunqe concessuri sunt, utpote qæ ad salutem faciant animantis perfecti, probi, justi, honesti, qod cuncta ista, qæ ut alia similia indidem oriuntur, dissolvuntur, generet, contineat, ambiat, complectatur? ecqando ità affecta futura es, qò cum Deis hominibúsqe ità verseris, ut nec eos qicqam insimules? neqe ab eis ipse condemneris?

§. 2. Observa, qid natura tua exigat, qatenus à natura mera regitur. atqe id facias & admittas, nisi natura tua, qâ es animal, inde deterior futura

καὶ [a] ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ συμπείσεις σεαυτὼ ὅτι πάντα σοι πάρεστι, [b] πάντα σοι δὲ ἔχει, καὶ [c] ὡσαύτως θεῶν πάρεστι, καὶ [d] δὲ ἔξεστι ὅσα φίλον αὐτοῖς, καὶ [e] ὅτα μέλλουσι δώσειν [f] ἐπὶ σωτηρίᾳ γε πλείστῳ [g] ζώῳ, γε ἀγαθῷ, καὶ δικαίῳ, καὶ καλῷ, καὶ [h] γεννῶντι πάντα καὶ συνέχοντι, καὶ περιέχοντι, καὶ περιλαμβάνοντι [i] ἀναλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων ὁμοίων; ἔσῃ ποτὲ ἀρα τοιαύτη, οἵα [k] θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις ἔτω [l] συμπολιτευέσθαι, ὡς [m] μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς, μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν;

§. 2. Παρατήρει [n] τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς [o] ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένῳ. εἶτα ποιεῖ αὐτὸ ἢ πρὸσίεσο, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει ἀναλύεσθαί σε ἡ [p] ὡς ζώῳ

a L.3.§.4. l.4.§.23.
b L.4.§.39.
c L.3.§.11.
d L.6.§.41. l.7.§.41.l.9. §.28.l.12.§.5.
e L.3.§.4.
f L.2.§.3.l.5.§.8.
g L.4.§.40.
h L.4.§.23. Inf.§.14.
i L.7.§.23.25.
k L.5.§.27.
l L.3.§.11. l.4.§.3.l.12. §.36.
m L.6.§.41. l.12.§.12.24.
n L.3.§.6. l.5.§.9.
o Inf.§.33.
p L.3.§.6.

ANNOTATIONES.

Ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι] vide *l.* 3.§.4. & *l.* 4.§.23. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Οὗτος ὁ πιστὸς, ὁ πεπεισμένος ἄριστα διοικεῖσθαι τὰ καθ' ὅλον κόσμον, ἀμέλει πᾶσιν ἐυαρεστήσει τοῖς συμβαίνουσι. *Hic fidelis, & cui persvasum est qa sunt in mundo optimè administrari, aqo certè fert animo omnia qa eveniunt.*

Πάντα σοι πάρεστι] Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. *Ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.* qia ut Marcus *leg. spirit.*§.2. Ὁ Χριστὸς τὰ πάντα τοῖ πιστευσι γίνεται. *Christus credenti omnia factus est.* qod Pyladi Orestes Evripideus,

— πάντα γὰρ τάδ' ἐστ' σύ μοι.
Omnia enim illa tu es mihi.

Πάντα σοι ἔν ἔχει] Vide *l.* 4.§.39. Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. *Omnia simul adjumento sunt ad bonum. Julian. Orat.* 8. *Edit. Lipsiens. p.* 242. *B.*

Οὐθὲν μέλει μοι. τάμὰ καὶ καλῶς ἔχει.
Nihil mihi cura est: nam mea præclarè se habent.

ubi pro καὶ malim γὰρ. qæ in compendiosa scriptura facilè commutantur.

Παρὰ τῶν θεῶν πάρεστι] Vide *ad l.* 3.§.11.

Ἐπὶ σωτηρίᾳ τῷ τελείῳ ζώῳ] Mundi scilicet sive Dei. Vide *l.* 4.§.40. & *l.* 5.§.8. Laertius *Zenone l.* 7. *c.* 147. Θεὸν δὲ εἶναι ζῶον ἀθάνατον, λογικὸν, τέλειον, νοερὸν, ἐν εὐδαιμονίᾳ, κακῶ παντὸς ἀνεπίδεκτον, προνοητικὸν κόσμου τε καὶ τῶν ἐν κόσμῳ. *Deum verò esse animal immortale, rationale, perfectum, sive intelligens, in beatitudine, nullúmqe malum recipiens, providentiâ suâ mundum, & qa sunt in mundo administrans omnia.*

Γεννῶντος πάντα] Vide *l.* 4.§.23.

Καὶ συνέχοντος] Vide *l.* 12.§.30. De Christianis idem Justinus *Epist. ad Diognet. p.* 497. Ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ, τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. ἐσπαρται καθὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ, καὶ Χριστιανοὶ καθὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος. καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι. καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες (legendum divisim μὲν ὄντες) ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὸ τὸ σῶμα. καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. *Quod est in corpore anima, hoc sunt in mundo Christiani. Dispersa est per omnia corporis membra anima, & Christiani per mundi civitates dispersi sunt. Habitat qidem in corpore anima, sed non est è corpore: sic & Christiani in mundo habitant, sed è mundo non sunt. Invisibilis anima in visibili corpore, tanqam in præsidio, constituta est: sic & Christiani cognoscuntur, dum in mundo commorantur; sed invisibilis est eorum cultus divinus. Inclusa qidem est anima in corpore, sed ipsa corpus conservatur: sic & Christiani detinentur qidem in mundo tanqam in custodia, sed ipsi mundum conservant.* vide reliqa: sunt enim elegantia.

Διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέραν] Vide *lib.* 4.§. 21. & *lib.* 7. §. 23, 25.

Θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις συμπολιτεύεσθαι] Ità mundus, ex Stoicorum sententia θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἅσυ κοινὸν συνοικισμόν μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως. *Urbem diis hominibúsqe communem, ita qo unà vitam exigerent justitiâ & virtute ducibus concorditer ac feliciter.* à Deo conditus, dicitur. Plutarchus *de commun. notit. c.* 13. & Cicero *de nat. Deorum l.* 2. *Mundum esse censent qasi communem urbem & civitatem hominum & deorum.* & Seneca *ad Marc. c.* 18. *urbem diis hominibúsqe communem.* Diodorus à Scaligero *ad Manil. l.* 5. adductus. Ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. ὡς εἴ τις λέγοι, πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. *Mundus est collectio constans diis & hominibus. Ut si qis diceret, civitas constat ex principibus & illis subjectis.* Verum clarissimè Cicero *de leg. l.* 1. *Qid est, non dicam, in homine, sed in omni cælo, atqe terrâ, ratione divinius? qa cum adolevit atqe perfecta est, nominatur ritè sapientia. Est igitur, qoniam nihil est ratione melius, eáqe & in homine & in Deo, prima hominis cum Deo rationis societas. inter qos autem ratio, inter eosdem recta ratio communis est. qa cùm sit lex, lege qoque consociati homines cum diis putandi sumus. inter qos porrò est communio legis, inter eos communio juris est. qibus autem hæc sunt inter eos communia, & civitatis ejusdem habendi sunt. unde etiam universus hic mundus una civitas communis deorum atqe hominum existimanda est.* Vide Chrysippum *de finib. ad l.* 2. §. 16.

Θεοῖς συμπολιτεύεσθαι] De Christianis Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. Ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. *Nos autem ut municipes cælorum nos gerimus.* Et Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. *In terra degunt: sed in cælo politiam suam habent.* & *ibidem p.* 501. Τότε θεάσῃ τυγχάνων ἐπὶ γῆς, ὅτι θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται. *Tunc perspicies in terra degens, Deum in cælis mundum, velut aliqam rempublicam, gubernare.* qo loco Sylburgius mavult, ὅτι θεὸς ἐν ἀνθρώποις πολιτεύεται. at qid si legamus, ὅτι τυγχάνων ἐπὶ γῆς ἄνθρωπος, ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται; alii viderint. Clemens Alexandrinus in *protrept. p.* 72. *D.* Ὧ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας ταύτης δυνάμεως, (pietatem ac religionem veram vult) δι' ἧς ἀνθρώποις συμπολιτεύεται θεός. *ô sanctam & beatam hanc potentiam, per hanc Deus versatur unà cum hominibus.* Qi & *pedag. l.* 2. *c.* 10. Joannem Baptistam ait in eremo καθὰ γαλήνην τῷ Θεῷ πεπολιτεῦσθαι, *tranqillè cum Deo versatum esse.* vide *l.* 5.§.27. συζῆν θεοῖς.

Ὡς μήτε μέμφεσθαί τι ἀνοήτοις] qod Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Ὁμογνωμονῆσαι τῷ θεῷ καὶ μηκέτι, μήτε θεὸν, μήτ' ἄνθρωπον μέμφεσθαι. *Idem cum Deo sentire, posthac nec Deum, nec hominem culpaturum.* vide *l.* 12.§.12, 24.

Μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῶν] hoc est qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 18. Εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. *Placet Deo & probatus est hominibus.*

§. 2. Τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένῳ] *Observa qid natura tua requirat, qippe qi tantùm à natura guberneris* Xylander. nec abscedit multùm Casaubonus. ego malim, *qatenus gubernatur à natura mera.* i. e. anima vegetativa, qam φύσιν meram appellat sæpius Marcus. hoc est qatenus nec sensu, ut bruta animantia, nec ratione, ut homo, ducitur. Sic *infrà* §. 33. Ὅτα ὑπὸ φύσεως ἡ ψυχὴς ἀλόγου διοικεῖται. *Qæ à natura mera, vel anima regitur irrationali.* De Stoicis Galenus *lib. qo animam disserit corporis crasin sequi. c.* 4. Πνεῦμά τι τὴν ψυχὴν εἶναι βούλονται, καθάπερ καὶ τὴν φύσιν. ἀλλ' ὑγρότερον μὲν καὶ ψυχρότερον τὸ τῆς φύσεως, ξηρότερον δὲ καὶ θερμότερον τὸ τῆς ψυχῆς. ὥστε καὶ τοῦθ' ὕλη μέν τις οἰκεία τῆς ψυχῆς ἐστι τὸ πνεῦμα. *Animam spiritum aliqem esse volunt, qemadmodum & naturam, verùm humidiorem & frigidiorem natura spiritum: siccioremque at calidiorem anima. Qamobrem hic spiritus peculiaris qadam anima materies est.* Hæc ergo Marci mens genuina. *permitte tibi*, inqit, *& admitte in te ea qæ natura tua poscere videtur, qâ est vegetativâ facultate prædita; nisi, si id tibi qâ animal, id est, vitæ tuæ sensitivæ, adversari videbitur. tum qod natura tua, qâ es animal, expetere visa fuerit, nisi id tibi qâ es homo, & virtuti rationali, minùs consentaneum extiterit.* Ità nihil vult admitti, qod natura hominis, avt qâ vitam meram cum stirpibus, avt qâ sensum cum animantibus communem habet, si rationi rectæ, cujus imprimis ratio habenda est, repugnaverit: vide *l.* 12.§.3. Marco Seneca lucem fœnerabit *Ep.* 92. *Qid ergò*, inqit, *si virtutem nihil impeditura sit bona valetudo, & qies, & dolorum vacatio, non pètes illa, qidni petam? non qia bona sunt; sed qia secundum naturam sunt, & qia bono à me judicio sumuntur.* Et luculentiorem adhuc Aristoteles, *Ethic. ad Evdem. l.* 7. *c.* 15. Δεῖ πρὸς τὸ ἄρχον ζῆν, καὶ πρὸς τὴν ἕξιν καθὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν τοῦ ἄρχοντος. οἷον δοῦλον πρὸς δεσπότην. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄνθρωπος φύσει συνίσταται ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἕκαστον δὴ δεῖ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν ζῆν. *Oportet juxta id qod imperat, juxtaqe habitudinem & actionem imperantis vitam instituere: velut servus juxta domini. Qandoqidem & homo ex imperante subditoqe*

ζώϗ φύσις. ἐξῆς ἢ προσδιατηρήσεον, τί ἐλπιζήσεῖ σε ἡ ὡς ζώϗ φύσις. καὶ παὶν ἔστο προσληπτέον, εἰ μὴ χεῖρον μέλλῃ διατεθεῖσθαι, ἡ ὡς ζώϗ λογικῷ φύσις.

a L.9.§.9. 16.23. ἔστι ἢ [a] τὸ λογικὸν ϗ πολιτικόν. τούτοις δὴ κανόσι χρώμενος, μηδὲν περιεργάζου.

b L.7.§.33. 64. §. 3. [b] Παῖν τὸ συμβαῖνον, ἤτοι ἔτως συμβαίνῃ, ὡς πέφυκας αὐτὸ φέρειν, ἢ ὡς ὁ πέφυκας αὐτὸ φέρειν. εἰ μὲν ἔν συμβαίνῃ σοι ὡς πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε. ἀλλ' ὡς πέφυκας φέρε. εἰ ἢ ὡς μὴ πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε. φθαρήσῃ γάρ σε ἐπαναλῶσαν. μέμνησο μέντοι ὅτι [c] πέφυκας φέρειν παῖν, ϖερὶ ὃ ἐπὶ τῇ ὑπολήψει ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν ϗ ἀνεκτὸν αὐτὸ ποιῆσαι, ϗ φαντασίαν ἔχ συμφέρειν ἢ καθήκειν σεαυτῷ ἔχο ποιεῖν.

c L.8.§.46.

d L.5.§.28. l.9.§.11. e L.11.§.18 f L.11.§.13. §. 4. [d] Εἰ μὲν σφάλλεται, διδάσκειν [e] ἀμέμπτως, ϗ [f] τὸ παροράμενον δεικνύναι. εἰ ἢ ἀδυνατεῖς, [g] σεαυτὸν αἰτιῶ, ἢ μηδὲ σεαυτόν.

g L.9.§.42. h L.5.§.8. l.7.§.75. i L.3.§.4. 11.16. §. 5. [h] Ὅ, τι ἄν σοι συμβαίνῃ, ἔτό σοι ἐξ αἰῶνος ϖροκαπεσκευάζετο. ϗ ἡ ἐπιπλοκὴ ϖ αἰτίων [i] συνέκλωθε, τοῦτο τι σοὶ ὑπόστασιν ἐξ ἀϊδίου, ϗ τοῦτο τύτῳ σύμβασιν.

k L.9.§.28. 39. * φύσει Xyl. φύσις f.l.11.§.18. l L.2.§3,4. m Sup.§.2. n L.7.§.22. o Inf.§.11. l.5.§.27. p Inf.§.20. l.6.§.45. §. 6. [k] Εἰ τι ἄτομοι, εἴ τε * φύσεις, ϖρῶτον κείσθω, ὅτι [l] μέρος εἰμὶ ἔχ ὅλου [m] τοῦ φύσεως διοικηθέντος. ἔπειτα, ὅτι [n] ἔχω πως οἰκείως ϖρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. τούτων γὰρ μεμνημένος, καθόσον μὲν μέρος εἰμι, [o] οὐδὲν δυσαρεστήσω τὸ ἐκ ἔχ ὅλου ἀπονεμομένου. [p] οὐδὲν γὰρ βλαβερὸν τῷ μέρει, ὃ

sit. tum observa, qid natura, qâ es animal, exposcat. & hoc qicqid est, concede tibi, nisi natura tua, qâ es animal rationale, deterius indè se habitura sit. qod est avtem rationale, protinus est & civile. his regulis usus, nihil ulteriùs fategeris.

§. 3. Qicqid contingit, vel ità contingit, ut id ferre natus sis, vel ut non sis. si contingit ità, ut ferre natus sis, nè gravatim te habeas, sed prout natus es, feras. sin ità contingat, ut ferre non natus sis, nec sic qidem graveris; ubi enim te absumpserit, & ipsum concidet. memineris tamen, naturâ esse comparatum te, ad qidlibet ferendum, qod in opinione tua situm est, ut tolerabile faciat, vel conducere tibi, vel officii esse, ut illud facias, censendo.

§. 4. Si qis fallitur, docendo comiter huic errorem suum indica. avt hoc si neqeas, te culpa, vel nec te etiam.

§. 5. Qicqid tibi contingit, ab æterno destinatum est tibi. cavsarúmqe series sibi invicem implexarum tui ipsius subsistentiam cum casu illo ab æterno conglomeravit.

§. 6. Sive atomi obtinent, sive natura regit universa; hoc primò statuatur, partem esse me universi à natura administrati. deinde, necessitudine me qadam partibus generis ejusdem esse conjunctum. siqidem ista recordatus; qatenus pars sum totius, nihil ægrè feram ab universo mihi attributum. neqe enim parti potest esse noxium, qod

ANNOTATIONES.

ditóqe constituitur, ac unumqódqe necessum habet ad principis sui mores se accommodare. Et mox. Εἰ τις ἔν αἱρεσις ϗ κλῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν ποιήσει τὴν τοῦ Θεοῦ μάλιστα θεωρίαν, ἢ σώματος, ἢ χρημάτων, ἢ φίλων, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἄυλα ἀρίστη, καὶ ἔτος ὁ ὅρος κάλλιστος. Ἔι τις, ἢ δι' ἔνδειαν, ἢ δι' ὑπερβολὴν καλύσει τὸν Θεὸν θεραπεύειν καὶ θυσιεῖν, ἄυλη δὶ φαύλη. *Qa igitur electio possessióqe natura bonorum vel corporis, vel amicorum, vel reliqorum, considerare maximè Deum facit, præstantissima est, atqe hic terminus est pulcerrimus. Qa verò vel ob defectum, vel ob excessum considerare, colerèqe Deum permittit minimè, ea pessima est.*

Μηδὲν περιεργάζου] *Nihil ages supervacaneum* Xylander. at verba monentis sunt, non promittentis. itaqe Casavbonus *rebus otiosis nè faceſſas negotium tibi.* Malim simpliciter, *nihil satage*, vel, *nihil sategeris*; de re nulla ulteriùs solicitus sis.

§. 3. Φθαρήσεται γάρ σε ἐπαναλῶσαν] vide *ad l.* 7. §. 33, 64. & *l.* 8. §. 46.

Ἐπὶ τῇ ὑπολήψει ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν ποιῆσαι] Seneca *Ep.* 78. *Levem illum, dum putas, facies.*

Τῷ συμφέρειν] qid enim valetudinis & sanitatis cavsâ non sustineas? vide *ad l.* 5. §. 8.

Ἢ τῷ καθήκειν] *officii* cavsâ qid non debeas? vide Apostolum *ad Roman. c.* 8. *v.* 35, 36. *ad Hebr. c.* 11. *v.* 35, 36, 37. *ad Phil. c.* 1. *v.* 20, 21. & *c.* 2. *v.* 17. Lucam *Act. c.* 20. *v.* 23, 24. & *c.* 21. *v.* 13. vide & *l.* 3. §. 6.

§. 4. Σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.] *Te* (inqit) *accusa*, qi succenseas alteri ob illud, qod corrigere in ipsó non vales: *vel etiam nec te accusaveris*, qòd corrigere neqeas; sed feras qod corrigere non potes. Potest tamen aliter intelligi. Tuam agnosce imbecillitatem, qi non potueris erroris illum convincere. qanqam nec hoc qidem vitio tibi vertendum fuerit. *curam* enim *exegeris*, *non curationem*; ut scitè Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 4. Cavtè itaqe Epictetus *l.* 3. *cap.* 24. Ἐγὼ τὸ μὲν ἐμὸν παύσω ἐξ ἄπαντος. ἐπ' ἐμοὶ γάρ ἐστι. τὸ δ' ἀλλότριον πειράσομαι καλὰ δυναμιν. ἐξ ἄπαντος δ' ὰ πειράσομαι. *Ego ergò qod meum est qovis modo sedabo, in mea enim potestate est; alienum verò pro virili sedare conabor, sed planè sedare non instituam.* qi etiam in eandem cum Marco sententiam. *lib.* 2. *cap.* 26. Δεῖξον μάχην, καὶ ἀποστάσεται. ὃν δὲ μὴ δεικνύῃς, αὐτὸς αὐτῷ μᾶλλον ἐγκάλει, ἢ τῷ μὴ πειθομένῳ. *Pugnam si ostenderis, desinet. Si verò non ostenderis, teipsum potius accusato qàm eum qi tibi non obtemperabit.* Et *lib. eod. c.* 12. Δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, ϗ ὄψει ὅτι ἀπολυθεῖ. μέχρι δ' ἂν ὲ μὴ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνῳ καλαγίλα, ἀλλὰ μᾶλλον αἰτιῶ σαυτὸν τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ. *Si demonstraveris veritatem, videbis eam sequi. Qod autem non demonstraveris, noli deridere illum, sed imbecillitatem potius agnosce tuam.* Eundem vide & *lib.* 4. *c.* 5. hoc idem differentem. vide *ad l.* 8. §. 59. & *l.* 9. §. 11, 42.

§. 5. Ἐξ αἰῶνος] ità *lib.* 5. §. 8. Ἐκ περιτυλίσσων αἰώνων. *A cavssis antiqissimis.* vide *lib.* 4. §. 26. & *lib.* 8. §. 20, 23.

Προκαταστευάζηλο] vide *ad l.* 7. §. 31. Apostoli apud Lucam *Act. cap.* 4. *v.* 28. Ὅσα ἡ βυλή σου προώρισε γενέσθαι. *Quæcunqe consilium tuum priùs prædestinavit ut fieret.* Et Petrus *ibidem c.* 2. *v.* 23. Τῇ ὡρισμένῃ βυλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ. *Definito illo consilio & præcognitione Dei.* Et Jacobus *ibidem c.* 15. *v.* 18. Κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα, ἃ ἐστι γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός αὐτῷ. Sive, ut alii codices exhibent; Γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ πάντα ἔργα αὐτοῦ. *Nota sunt Deo ab omni ævo omnia opera sua.* Gregorius *in Job. l.* 12. *c.* 1. *Nulla, qæ in hoc mundo hominibus fiunt, absqe omnipotentis Dei consilio occulto veniunt; nam cuncta Deus secutura præsciens, ante sæcula decrevit, qaliter per sæcula disponantur.*

Ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων] i. e. *Series implexa cavssarum:* ut Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 7. sive *immutabilis cavssarum cohærentium series*, ut *ad Helv. c.* 8. Idem *de provident. c.* 5. *Cavssa pendet ex cavssa; privata ac publica longus ordo rerum trahit.* sed & Cicero *de divinat. l.* 1. Εἱμαρμένην. i. e. *fatum* definit *ordinem seriémqe cavssarum, cùm cavssa cavssa nexa rem ex se gignit.* Et latiùs adhuc *de Nat. Deor. l.* 1. *fatalem qandam necessitatem, qâ qicqid accidit, id ex æterna veritate cavssarúmqe continuatione fluxisse dicatur.* Idémqe eódem respiciens *de Fato: Nisi ex æternitate cavssa cavssam ferens hoc erit effectura.* ut sit qasi εἱρμός τις αἰτίων sic dicta. Nec consultè satìs Henricus Stephanus, cùm in Lexico Ciceroniano aliam esse Græcæ, aliam Latinæ vocis notationem affirmat. *sero* enim Latinum, unde *series* & *sertum* est, omnino εἰρω Græcum. vide *ad l.* 7. §. 9, 49, 75. Trahit avtem huc Isaacus Casavbonus Persii illud, *Sat.* 3. *v.* 66.

Discite, ó miseri, & cavssas cognoscite rerum:

i. e. *cavssas eorum*, inqit, *qa homini eveniunt; qa Stoici referebant ad legem fatorum.* qibus & Marci ista subjicit.

Συνέκλωθε] Vide *l.* 3 §. 11. & *l.* 4. §. 26.

§. 6. Εἰ ἄτομοι, εἴτε φύσεις] Malim φύσις. ut *l.* 11. §. 18. Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. at Xylander φύσει legisse videtur. *Sive naturâ constat mundus.*

Μέρος εἰμὶ τοῦ ὅλου] vide *ad l.* 2. §. 3. & Casavbonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 73.

Οὐδὲν βλαβερὸν τῷ μέρει] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 6. §. 45. Τὸ αὐτὸ συμφέρει τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ. *Idem prodest parti & toti.* Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Siqidem in toto pars est. itaqe Persarum regi Agesilai amicitiam ambienti, respondit is, Ὁ δυνάμενον φίλον αὐτὸν Ἀγησιλάου ἰδίᾳ εἶναι. εἰ δὲ εἴη Λακεδαιμονίοις κοινῇ φίλος, δῆλον ὅτι αὐτῷ ἔσεται. ἐφ' ἅπασι γὰρ ϗ ἐκείνοις ἀριθμήσεσθαι. *Fieri non posse, ut suâ privatim amicitiâ frueretur. Sin Lacedæmoniis communiter omnibus amicus fieret, se qoqe in amicitiæ jus venturum, qandoqidem inter omnes etiam ipse locum haberet.* Ælianus *l.* 10. *c.* 20. Qin &, ut Plato *Charm. p.* 464. *D.* Τῷ ὅλῳ ὲ καλῶς ἔχοντος, ἀδύνατόν ἐστι τὸ μέρος εὖ ἔχειν. *Toto malè affecto impossibile est partem aliqam bene valere.*

qod universo conducit. neqe habet qicqam universum, qod non sibi conducat. cùm hoc naturæ omnes in commune sortiantur: mundi verò natura & hoc ampliùs obtineat, qòd à nulla cavssa externa cogi possit, ut sibi ipsi noxium qicqam producat. ubi ergò meminerim, partem esse me universi istiusmodi, futurum est, ut qicqid evenerit; gratum mihi acceptúmqe sit. in qantum verò necessitudine qadam ejusdem generis partibus conjunctus sum, nihil facturus sum, qod communionis jus violet: sed cognatorum potiùs rationem habebo, omnémqe conatum meum ad id dirigam, qod in commune conducat, & ab eo qod est huic contrarium, abstinebo. his ità peractis, vita prospera mihi fluat necesse erit. qemadmodum civi illi vitam prosperè fluere qivis existimet, qi in actionibus qæ civitatis secum ejusdem consortibus utiles sint, obeundis constanter perrexerit; & qicqid civitas ipsi attribuerit, gratanter acceperit.

§. 7. Universi partes, qotqot, inqam, mundi ambitu continentur, corrumpi necesse est. corruptionis nomine alterationem intelligo. hoc avtem, cùm sit necessarium, si & malum illis fuerit, cum universo sanè seqiùs ageretur, cùm partes ejus in alteratione freqenti agerent, &

τῷ ὅλῳ συμφέρει. [a] ἀ γὰρ ἔχει ἓν τὸ ὅλον, ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ. πασῶν μὲν φύσεων κοινὸν ἐχουσῶν τοῦτο. τῆς δὲ τοῦ κόσμου περιεκτικῆς, τὸ μηδὲ [b] ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι βλαβερόν ἓν ἑαυτῇ γενναῖον. τοῦ μὲν δὴ τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] μέρος εἰμὶ ὅλης τοιούτης, [d] εὐαρεστήσω παντὶ τῷ ἀποβαίνοντι. καθόσον δὲ [e] ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, [f] ἀδίκου πράξω ἀκοινώνητον. μᾶλλον δὲ [g] εὐποιήσομαι τῶν ὁμογενῶν, καὶ [h] πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσιν ὁρμὴν ἐμαυτοῦ ἄξω, καὶ [i] ἀπὸ τ' ἐναντίου ἀποτρέψω. τούτων δὲ οὕτω περαινομένων, ἀνάγκη τὸν βίον [k] εὐροεῖν. ὡς ἂν καὶ [l] πολίτου βίον εὐρυθμοῦντος πρὸς πόλιν ἑαυτοῦ ἄξιον. τοῦ δὲ ἐπινοήσαντος περιόντος. Δεῖ πράξεων τοῖς πολίταις λυσιτελῶν, καὶ ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἀπονέμῃ, τοῦτο ἀσπαζομένου.

a Inf. §. 33. l. 8. §. 55.
b Inf. §. 7.
c L. 2. §. 9. l. 4. §. 14. l. 8. §. 7.
d L. 7. §. 54.
e L. 7. §. 13.
f L. 8. §. 23. l. 9. §. 8. 9. 23.
g L. 3. §. 4.
h L. 9. §. 31.
i L. 2. §. 2.
k L. 2. §. 5.
l L. 6. §. 45.

§. 7. Τοῖς μέρεσι δὲ ὅλης, ὅσα, * φημὶ, περιέχεται ὑπὸ δὲ κόσμου, [m] ἀνάγκη φθαρτὰς λεγέσθω δὲ τοῦτο σημαντικῶς [n] δὲ ἀλλοιοῦσθαι. [o] ὃ δὲ (φημὶ) κακόν τε, καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο αὐτοῖς, ἐκ ἂν τὸ ὅλον καλῶς διεξάγοιτο, τῶν μερῶν εἰς * ἀλλοτρίωσιν ὄντων, καὶ

* delet Lug. An.
m L. 2. §. 3. l. 9. §. 19.
n L. 4. §. 3. 4. 5.
o L. 9. §. 21. l. 12. §. 23.
* ἀλλοίωσιν Xyl.

ANNOTATIONES.

valere. Potest qod inutile reipublica sit id cuiqam utile esse? Cicero *Offic. l.* 3. Qi & *ibidem. Ergò unum debet esse omnibus propositum, ut eadem sit utilitas uniuscujusqe & universorum; qam si ad se qisqe rapiat, dissolvetur omnis humana consociatio.*

Τῆς δὲ τοῦ κόσμου περιεκτικῆς] *Insuper acceperit*, i. e. insuper habeat, insitum atque innatum habeat. *accepisse*, pro *habere*. Sic Joannes *Apoc. c.* 11. *v.* 17. de Deo; εἴληφας δύναμιν μεγάλην. *potentiam magnam accepisti*, i. e. *habes, exerces, exeris.* Sic *Psal.* 24. *v.* 4. Græci. ἐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Vulgatus. *Non accepit in vanum animam suam.* i.e. *non vanè habet.* Hebræus. *Ad vanitatem non effert.* ut Junius i. e. *vanitati non addixit.*

Τὸ μηδὲ ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι] Probat hinc, nihil in mundo admitti, qod universo, sive primæ cavssæ damnosum sit. Hoc enim naturæ cujusqe esse commune, ut nihil in se habeat, qod non conducat sibi; qod damnosum sit, multò minús: primam avtem cavssam à nulla alia cogi posse; nec omnino igitur istiusmodi aliqid admissuram; qia nec à se habeat, nec aliunde admittat. vide *l.* 5. §. 35. & *l.* 8. §. 56.

Οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον] Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 9. §. 22.

Συγχάσομαι τῶν ὁμογενῶν] Non animadverterunt interpretes usum vocabuli hujus apud Marcum nostrum. itaqe alter clavsulam hanc prorsus omisit, alter de *deliberationibus* interpretatus est. at συγχάζεσθαι Marco est *rationem habere.* Vide *ad l.* 1. §. 9.

Εὐροεῖν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Πολίτου βίον] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 2. §. 16.

§. 7. Σημαντικῶς τοῦ ἀλλοιοῦσθαι] *alterationem* potiùs esse vult, qam *corruptionem* vulgariter dicimus. rationem petas licet ex *l.* 5. §. 13. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 9. §. 34. Idem planè Hippocrates *de dieta l.* 1. *pag.* 8. Ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἀπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται ὅ, τι μὴ πρόσθεν ἦν. ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διαλυόμενα, ἀλλοιοῦται. νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἐξ ἀδοῦς εἰς φῶς αὐξηθὲν γενέσθαι. τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάους εἰς ἀδὴν μειωθὲν ἀπολέσθαι. *Nihil qidem omnino perit, neqe oritur qod prius non erat, verum invicem commixta & discreta alterantur. At homines existimant, id qidem qod ex orco in lucem augetur, oriri: qod verò ex luce ad orcum imminuitur, perire.* sed & è priscis philosophis havd pavcis visum, τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν, ἀλλοίωσιν εἶναι, *generationem & corruptionem, alterationem esse*, monet Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταὐτὸ καὶ ἕν. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀλλοιοῦσθαί φαμεν. *Semper enim subjectum manet unum & idem: tale avtem alterari dicimus.* Ἔστι γὰρ ἀλλοίωσις, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητῷ ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν. *Alteratio enim est, qando manente subjecto, sensibili existente, transmutatur in ejus passionibus.* Ibidem *c.* 4. Itaqe Casavbonus *ad Baronii annal. appar. exerc.* 1. §. 10. *Fuit opinio vetustissimorum Græcorum, nihil è rebus creatis perire, sed mutari duntaxat. mortem inane esse nomen sine re: nam revera mutationem esse, qam vulgus dicit mortem: qippe nihil creatum interire, sed formam aliam assumere.* (vide *ad l.* 9. §. 35.) *hoc est, ut illi dicere solebant,* ἀλλοιοῦσθαι. Hoc avtem Joannes Philoponus *ad Aristot. de gener. & corrupt. l.* 1. ab Homerico illo *Odyss. π. v.* 181. sumptum existimat.

Ἀλλοῖός μοι, ξεῖνε, φάνης νέον, ἠὲ πάροιθεν.

Alter mihi hospes appares ab illo qi ante.

Ἀλλοῖος, inqit, non ἄλλος. ad qem locum Evstathium ex Grammaticis qibusdam inter ἀλλοίωσιν, ἑτεροίωσιν, & μεταμόρφωσιν distingventem vise sis. nam qòd ad illa Aristotelis *physic. l.* 5. *c.* 2. Ἡ μὲν οὖν μετὰ ποιὸν κίνησις ἀλλοίωσις ἔσω. *Motus igitur secundum qalitatem alteratio sit.* Simplicius; Ἔοικε τὸ τῆς ἀλλοιώσεως ὄνομα αὐτὸς ἐπιθεῖναι τῇ κατὰ ποιὸν κινήσει. *Ipse videtur alterationis nomen motui secundum qalitatem imponere.* non erat qòd Nogarola falsitatis argueret, adductis ex Ocello Lucano, Timæo Locro, & Platone, (nam planum illum Hermetis titulo indutum, cui larvam Casavbonus *ad Baron. appar. exerc.* 1. §. 10. detraxit, nihil moramur) locis qibusdam, qibus illi τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν, ἀλλοίωσιν nomine designant. Neqe enim hoc voluit Simplicius, neminem Aristotele priorem de ista motûs specie vocabulum illud usurpâsse: sed confusâ generalíqe magis notione τὸ ἀλλοιώσεως ῥῆμα priscos illos usurpâsse, dum non τὴν κατ' οὐσίαν tantùm, qam φθορὰν dicimus, sed & τὴν κατὰ ποιὸν etiam, eodem hoc nomine comprehendebant; qod Aristoteles accuratiùs ista distingvens; ad τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν duntaxat restrinxit. itaqe in locis ipsis à Nogarola adductis Plato duo motûs genera statuit, τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν περιφοράν, & τὸ κινούμενον πᾶν ἢ φέρεσθαι, ἢ ἀλλοιοῦσθαι. αὗται γάρ, inqit, μόναι κινήσεις. ità ἀλλοιώσεως nomine, cum Marco istic, φθίσιν τε καὶ φθορὰν etiam comprehendit. *Corruptionem* itaqe nihil vult Marcus aliud esse, qàm *alterationem* qandam. Accedit Apollonius Thyanæus *Ep.* 66. sed adhuc παραδοξοτέρως, tam nec γένεσιν, qàm φθορὰν inficiatus. Θάνατος οὐδεὶς οὐδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει, καθάπερ οὐδὲ γένεσις οὐδενός, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ οὐσίας τραπὲν εἰς φύσιν ἔδοξε γένεσις. τὸ δὲ φύσεως εἰς οὐσίαν καὶ ταῦτα θάνατος, ὅτε γιγνομένου καὶ ἀληθείαν τινος ὅτε φθειρομένου ποτε. μόνον δὲ ἐμφάσεις ὄντος, ἀοράτου τε ὕστερον, τοῦ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τοῦ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς οὐσίας, ὅσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ τάσει. *Mors nulla est, cujusqumqe tandem sit, nisi specie & apparitione tantùm: qemadmodum neqe generatio cujusqam est nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursum in iisdem conversio naturæ in substantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solúmqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evanescat, qorum illud qidem sit ob materiæ densitatem: hoc avtem ob substantiæ tenuitatem, qæ qum perpetuò maneat eadem, motu solùm differt & positione.* At è diverso Tertullianus *adv. Prax. c.* 27. *Transfiguratio interemptio est pristini. omne enim qodcunqe transfiguratur in aliud, desinit esse qod fuerat, & incipit esse qod non erat.* & clariùs adhuc *de resurr. carnis c.* 55. *Interpretabimur itaqe plenius & vim & rationem demutationis, qa fermè subministrat alterius carnis resurrectura præsumptionem, qasi demutari, desinere sit in totum, & de pristino perire. Discernenda est demutatio ab omni argumento perditionis. Aliud enim demutatio, aliud perditio. porrò non aliud, si ità demutabitur caro, ut pereat. peribit avtem demutata, si non ipsa permanserit in demutatione.* Servius *ad Æneid. l.* 6. *Elementorum perire, mutari est.*

Εἰς ἀλλοτρίωσιν ὄντων] ἀλλοίωσιν Xylander, rectè. qia ἀλλοιοῦσθαι præcesserat.

καὶ πρὸς τὸ φθείρεσθαι διαφόρως κατασκευασμέ-
a L.2.§.11. νων a πότερον γὰρ ἐπιχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ
l.9.§.35. ἑαυτῆς μέρη κακῶν, καὶ προπεπωτικὰ τῷ κακῷ,
καὶ ἐξ ἀνάγκης ἔμπεσοντα εἰς τὸ κακὸν ποιῆν, ἢ
ἔλαθεν αὐτὴν τοιά δε ἄνια γενόμενα; ἀμφότερα
γὰρ ἀπίθανα. εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος τῆς φύσεως,
καὶ τὸ πεφυκέναι ταῦτα ἐξηγοῖτο, καὶ ὡς γελοῖον,
b L.8.§.18. ἅμα μὲν φάναι b πεφυκέναι τὰ μέρη ἕκ ὅλα με-
l.9.§.19. ταβάλλειν, ἅμα δ' ὡς ἐπί τινι τῶν παρὰ φύσιν
c L.8.§.15. συμβαίνοντι c θαυμάζειν, ἢ d δυσχεραίνειν; ἄλ-
d L.2.§.17. λως τε, καὶ e τῆς διαλύσεως εἰς * ταῦτα γινομέ-
l.3.§.16. e L.2.§.17. νης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίσταται. f ἢ τοι γὰρ σκεδα-
l.4.§.5. * ταὐτὰ σμὸς στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ τροπὴ, g ἕκ μὲν
f L.6.§.4. εἰς τὸ γεῶδες, ἕκ δὲ πνευματικὸν, εἰς τὸ ἀερω-
24. δες. ὥστε καὶ ταῦτα h ἀναληφθῆναι. εἰς τὸν ἕκ ὅλα λέ-
g L.17.§. γον, εἴτε i καὶ παλαιόδον k ἐκπυρωμένε, εἴτε l διὰ διοις
50. h L.4.§.14. ἀμοιβαῖς ἀνανεωμένε. καὶ τὸ ῥεμνιον δὲ, καὶ τὸ πνευ-
i L.5.§.13.l. ματικὸν μὴ φαντάζε τὸ ἀπὸ τῆς γενέσεως. πᾶν γὰρ
11.§.1. k L.3.§.3. τοῦτο ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν, m ἐκ τῶν σιτίων καὶ
l L.7.§.25. n ἐληλυθέναι ἀέρος τινὶ ἐπιῤῥοῇ ἔλαβεν. τοῦτο δὲν ὃ
m L.5.§.4. ἔλαβε, μεταβάλλε, ἀλλ' ὃ ἡ μητὴρ ἔτεκεν. ὑπόθε δ',
n L.6.§.15. o L.9.§.25. ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπαλίκε ο τῷ ἰδίως ποιῷ,

& ad corrumpendum multifariam eſſent comparatæ. nunqid avtem dicemus, avt naturam ipſam inſtituiſſe partes ſuas malo afficere, & ità condidiſſe, ut in malum incidere non nata tantùm eſſent, ſed in malum etiam neceſſariò inciderent? avt clam ipſâ iſtiuſmodi factas eſſe? nevtrum eſt veriſimile. ſin, miſſo qis naturæ nomine, ità nata eſſe dicere voluerit, vide qàm ridiculum ſit, ut qi dicat univerſi partes mutare natas, idem hoc ipſum mutare illas, tanqam quod præter rerum ipſarum naturam contingat, miretur & ægrè ferat: præſertim, alia ut mittam, cùm in eadem ipſa reſolvatur unumqodqe, ex qibus conſtiterat. avt eſt enim elementorum, ex qibus concretum fuerat, diſſipatio, avt converſio, qicqid eſt ſolidi in terram, qicqid aërii eſt in aërem; ut & iſta in univerſi rationem redigantur, ſive illud certo temporis ſpatio revoluto deflagret, ſive viciſſitudinibus perpetuis jugiter renovetur. qin & ſolidum illud avt aëreum nè cogites, qod ab ortu primo extitit. hoc enim, qod nunc habes, omne heri ac nudiuſtertius ab alimentis aëréqe attracto influxit. hoc ergò mutat, qod pòſt acceptum eſt, non qod mater primò peperit. qanqam ponatur, illud ipſum te valde addicere huic peculiariter ſic affecto, ni-

ANNOTATIONES.

Τὰ ἑαυτῆς μέρη κακῶν] Ratiocinatio gemina ſuperiori; niſi qòd ibi ab impotentia, iſtic ab ignorantia, qarum nevtra univerſi naturæ competat, argumentatio inſtituitur. *Malum & damnoſum aliqid, illa nec neſciens admiſerit.* vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15. & *l.* 9. §. 34.

Εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος] Havd rectè ſatis iſta interpretes cepiſſe videntur. Ex aliorum qaſi mente iſta ſupponit: *Si qis*, inqit, *miſſâ naturæ illius univerſalis ordinatione*, qam ipſe forſan non agnoſcit, ità res eſſe ex ſuapte natura conſtitutas dicat, ut eâ ratione corruptioni & mutationi ſint obnoxiæ, is ſanè ex ſuis ipſius rationibus ſtultitiæ redarguetur, qòd miretur & indignetur mutari qippiam qod mutari natum ſit. Vis avtem conſeqentiæ minùs claret, niſi primum illud ex aliena ſententia præſumptum & ſubſtratum intelligatur. vide *ad l.* 4. §. 5.

Θαυμάζειν] Seneca *Ep.* 101. *Qid eſt ſtultius, qàm mirari id ullo die factum, qod omni poteſt fieri?* vide *l.* 8. §. 13.

Τῆς διαλύσεως εἰς ταῦτα] forſan, εἰς ταὐτὰ, *in eadem.* vide *l.* 4. §. 5. Epictetus *l.* 3. *c.* 13. Εἰς ἀδὲν δεινὸν, ἀλλ' ὅθεν ἐγένετο. εἰς τὰ φίλα καὶ συγγενῆ, εἰς τὰ στοιχεῖα. ὅσον ἦν ἐν σοὶ πῦρ, εἰς πῦρ ἄπεισιν. ὅσον ἦν γηδίν, εἰς γῆδιον. ὅσον πνευματίν εἰς πνευμάτιον. ὅσον ὑδατίν, εἰς ὑδάτιον. *Non in malam rem; ſed eò, unde ortus es, ad amica & cognata, ad elementa. Qantùm ignis in te fuit, ad ignem redit; qantùm terra, ad terram; qantùm venti, ad ventum; qantùm aqa, ad aqam.* Ἅπαντα γὰρ φθείρεται εἰς ταὐτ' ἐξ ὧν ἐστι. *Omnia enim in illa, ex qibus ſiunt, corrumpuntur.* Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 2. *c.* 4. Ità Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 26. Ὁμολογοῦμεν τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος, εἰς τὰ ἐξ ὧν συνίστηκε γίνεσθαι. καὶ ἡ μόνον τὴν γῆν ἀναλύεσθαι. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ὑγρὸν προσχωρεῖν τῷ ὁμοφύλῳ. καὶ ἑκάστῳ τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς τὸ συγγενὲς τὴν μεταχώρησιν γίνεσθαι. *Confitemur reſolvi corpus hominis illas in partes, qibus ex partibus conſtat: neqe terram modò ad terram reduci; ſed & aërem & humorem ad ea qa generis ejuſdem ſunt, ſe conferre: omnibus in nobis partibus ad res ſibi cognatas tendentibus.*

Ἤτοι γὰρ σκεδασμὸς] vide *l.* 7. §. 32. & 49.

Εἰς τὸν ὅλον λόγον] vide *ad l.* 4. §. 14, 21.

Κατὰ περίοδον ἀποκεκριμένην] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 5. §. 13, 32.

Ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν] *Heri & nudiuſtertius.* id eſt, nuperrimè. proverbialis formula, de re havd ità pridem geſta. Sed uſuratiùs pro eadem χθὲς καὶ πρώην dicitur Ariſtophani *vanis act.* 2. *ſc.* 6. *n.* 120.

--- χρώμεθα τούτοις τοῖς πατρῴοις χαλκίοις
Χθές τε καὶ πρώην κεκαυμένοις τῷ καυλιστῇ νομιζομένοις.
--- *utimur improbis illis & ferreis,*
Qi nuper & heri ſunt procuſi, notâ qàm peſſimâ.

Plato *de legib. l.* 3. *pag.* 804. *C.* Τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. *Aliáqe aliis multa, ut ita dicam, heri & nudiuſtertius adventa.* Idémqe *Alcib.* 2. *pag.* 453. *F.* Οἶμαι δέ σε ὐκ ἀγνοεῖν ὅτι, ἐνιά γε χθιζά τε καὶ πρωϊζὰ γεγενημένα. *Puto etiam avdeviſſe te nonnulla heri ac nudiuſtertius geſta.* qomodo Jobi *c.* 8. *v.* 9. χθιζοί ἐσμεν. *Heſterni ſumus.* vide *ad l.* 4. §. 42. Strabo *l.* 1. de ſydere Canopo: Καὶ τὸν Κάνωβον, ἐχθὲς καὶ πρώην καλουμενον. *Et Canopum, cui nuper admodum factum eſt no-*

men. Plutarchus *de igne & aqa pag.* 956. *A.* Ὕδωρ μὲν, ὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτε ὐκ ἦν ἀνθρώποις. εὑδί τις ἐυρετὴς λέγεται θεῶν ἢ ἡρώων. ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθὲς φασι καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως [ἐυρηται. πρὸ δὲ τούτε] βίος [ἄτευ] πυρὸς, ὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. *At verò dici non poteſt qando aqa caruerint homines: neqe ejus inventor deorum aliqis avt heroum perhibetur. Ignis uſus nuper adeò à Prometheo eſt repertus. Ita ſine igni, non abſqe aqa vita fuit.* ità enim locum illum ſupplendum avtumo. De Conſtantino Calamano Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 4. *c.* 5. Ὡς τὸ γένος ἀπεσβεσμένος, καὶ χθὶς καὶ πρώην, εἰ ἔστιν ὅλως, ἐγνώρισεν. *Qi obſcurâ familiâ ortus nuper admodum notus eſſe cæperit.* Pro eodem νῦν καὶ χθὶς dixit Sophocles in *Antigon.*

Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.
Hæc namqe jura non hodie ac heri vigent.
Sed ævo ab omni: initia in occulto latent.

Grotius. Ex qo emendandi Plutarchi codices, qi in *ſympoſ. l.* 8. *c.* 9. & *de commun. not. c.* 27. eódem alluſit. & χθὲς καὶ τήμερον, Heliodorus. *l.* 7. *pag.* 359. Τὸ ξένον μειράκιον προτετίμηται ἡμῶν, χθὲς καὶ τήμερον παρεισδὺνὸς. *Peregrinus hic adoleſcentulus prælatus eſt nobis & heri & hodie, obrepens qadam elegantiæ ſpecie.* Expreſſit hoc Catulli in *Epithalamio.*

Sordebant tibi villica
Concubina hodie atqe heri.

νῦν καὶ τοτὲ, Ariſtoteles *polit. l.* 7. *c.* 10. Ἔοικε δ' ἡ νῦν, ὃ δὴ τοτὲ, τῦτ' εἶναι γνώριμον τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφοῦσιν. *Videtur avtem non nunc, neqe pavlò ante hoc notum fuiſſe his, qi de republica philoſophantur.* Hebræi dicunt, תמול שלשום qod Græci vertunt, cum Marco noſtro, χθὲς, ſive ἐχθὲς καὶ τρίτην, & τρίτην ἡμέραν. *Geneſ. c.* 31. *v.* 2, 5. *Devt. c.* 19. *v.* 6. *Reg. l.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *c.* 10. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 5. & *lib.* 2. *c.* 5. *v.* 2. *Annal. l.* 1. *c.* 11. *v.* 2. aliqando etiam ἐχθὲς καὶ τρίτης. *Reg. l.* 4. *c.* 13. *v.* 5. qanqam laxius iſti, non pro *nuper* tantùm, ſed pro *jam olim* etiam uſurpant. Moſes *Exod. c.* 4. *v.* 10. גם מתמל גם משלשם qod Græci πρὸ τῆς χθὲς, & πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας. Latinus *ab heri & nudiuſtertius.* ſenſus eſt, *unqam antehac.* Cæterùm à priore illa formula havd multùm abludit Platonis illud in *Eviydem. pag.* 190. πέρυσι ἢ προπέρυσι. Πέρυσι δὲ ἢ προπέρυσι οὐδέπω ἦσαν σοφώ. *Anno ſuperiori, avt certè abhinc tertio nondum callebant.* Poſteriore Xenophontis illud *Hellen. l.* 3. Νῦν τε καὶ πέρυσι. ἐσμὲν οἱ αὐτοὶ νῦν τε καὶ πέρυσι. & *nunc & olim iidem ſumus.*

Τοῦτο δὲν ὃ ἔλαβε, μεταβάλλε, ἀλλ' ὃ ἡ μητὴρ ἔτεκεν] *Aliud*, inqit, *eſt qod nunc geris corpus, ſed & anima* (cùm aëreum qiddam hoc ſtatuat) *ab eis, qa mater tua enixa eſt*: cùm à cibo, qo veſceris, aëre, qem attrahis, maximam ſui partem, ex qa ea nunc conſtant, acceperint. vide *ad l.* 9. §. 20.

Ὑπόθε δ' ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπαλίκει τῷ ἰδίως ποιῷ, οὐδὲν ὄνλι, οἶμαι, πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.] Iſtis, ut vitii ſuſpectis, Xylander notam adfixit. Caſaubonus qid ſecutus fuerit, non poſſum ex verſione aſſeqi. mihi aqam hærere agnoſco. interim obſervo verbum προσπαλίκειν qod Stephani Theſavrus ille luculentiſſimus non exhibet, Marco hîc uſurpatum; & in forma paſſiva qam vocant, Galeno, *de ſect. opt. c.* 20. verbis illis;

ita

nihil tamen obſtabit, qo minùs verum ſit qod jam dictum eſt.

§. 8. Nomina tibi ubi ſumpſeris iſta, boni, modeſti, veracis, prudentis, unanimis, magnanimi, cave neqando tranſnomineris, & amittas denuò nomina iſta; celeritérqe (ſiqid tale contigerit) ad ea revertaris. memineris avtem, prudentis nomen tibi denotare ſingularum rerum conſiderationem, animadverſionémqe ſedulam. una-

ἐδὲν ὅτι ὄιμαι πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος σαυτῷ πεῦτε, ἀγαθὸς, αἰδήμων, ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε μήποτε μετονομάζῃ, καὶ ἀποβολλύεις πεῦτε τὰ ὀνόματα, καὶ ταχέως ἐπέσιε ἐπ' αὐτά. μέμνησο γὰ, ὅτι τὸ μὲν ἔμφρον, ἐβούλε- b L. 8. §. 22.
τό σοι b σημαίνειν c τῶ ἐφ' ἑκάστε λογιστικῶ ἐπίστασιν, καὶ d τὸ ἀπαρεμθύμητον. c L. 8. §. 7. 26.
d L. 6. §. 53.

τὸ

ANNOTATIONES.

ἵνα μὴ δοκῶμεν τῇ λέξει προσπλέκεσθαι. *Ne videamur vocabulo ipſi addicti eſſe*; avt *ei pertinaciter adhærere.* Forſan ergò Marci mens fuerit. *Suppone verò, illud qod à matre traxiſti, iſti ipſi qod nunc geris, & peculiares ſuas affectiones habet, te valde addicere, eidémqe qaſi implicitum tenere, cùm nihil hoc faciat ad id qod nunc dicitur, nec propterea obſtet, qò minùs verum id ſit.* Sed ἐπίχω. locum certè vel vitiatum vel mutilatum ſuſpicor.

Τῷ ἰδίῳ ποιῷ] Vide *l.* 9. §. 24.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Tu rectè vivis, ſi curas eſſe qod audis.

Et mox.

Cùm pateris ſapiens emendatúſqe vocari,
Reſpondéſne tuo, dic ſodes, nomine? — &c.

Vide Epictetum *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. De clerico, Hieronymus *ad Nepot. Interpretetur primò vocabulum ſuum, & nitatur eſſe qod dicitur.* Plato *Epiſt.* 4. Φανερὸς ἂν δὴ ἡμᾶς γενέσθαι, ὅτι ἐσμὲν τοιοῦτοι οἱοίπερ φαμέν. *Itaqe conſtare omnibus debet tales nos eſſe qales videri volumus.* Syneſius *de regn.* Χρῆσαι δικαίως τῇ σεμνῇ προσηγορίᾳ τῷ σεμνῷ πράγματος. *Meritò auguſtam hanc auguſtæ rei appellationem tibi vindicato.* Οὐ γὰρ τὰ ὀνόματα πίστις τῶν πραγμάτων ἐστὶ, τὰ δὲ πράγματα καὶ τῶν ὀνομάτων. *Neqe enim nomina rebus fidem adferunt, ſed res nominibus.* Dio Pruſæus *Orat.* 38. Præclarè Gregorius Nyſſenus *de profeſſ. Chriſt. pag.* 700. *B.* Ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἰατρὸς, ἢ ῥήτωρ, ἢ γεωμέτρης καλεῖσθαι ποθήσειεν, οὐκ ἂν δίκαιος τῇ ἀπαιδευσίᾳ τὴν ἐπωνυμίαν ἐλέγχεσθαι, μὴ ἐυρισκόμενος ἐπὶ τῆς πείρας ὃ ὀνομάζεται. ἀλλ' ὁ καθ' ἀλήθειάν τι τούτων προσαγορεύεσθαι θέλων, ὡς ἂν μὴ ψευδώνυμος ἡ κλῆσις ἐλέγχοιτο, αὐτῷ ἐπιηδεύματι τὴν προσηγορίαν πιστώσηται. τὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς τρόπον, ὅ περ τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῷ Χριστιανῷ ἐπαγγέλματος ἐξετάζοντες ἴυρομεν, οὐκ ἂν ἐλείπεθα μὴ εἶναι τοῦτο, ὅπερ τὸ ὄνομα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπαγγέλλεται; ὡς ἂν μὴ τὸ περὶ τῆ πίθήκε διήγημα καὶ ἡμῖν ἐφαρμόσειε. σπεδάζοιμεν δὲ ἀληθῶς, ὅπερ ὀνομαζόμεθα, τοῦτο καὶ εἶναι διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας. *Qemadmodum enim ſi qis medicus, vel orator, vel geometra vocari deſiderâſſet, non admitteret ut propter imperitiam cognomen reprehenderetur, ſi facto periculo is non inveniretur, cujus nomine appellaretur: ſed qi verò harum alicujas profeſſionum nomine appellari vellet, ne falſò ſumpta appellatio convincatur, ipſo ſtudio atqe exercitio fidem faceret appellationi; eodem nos qoqe modo, ſi verum hominis Chriſtiani profeſſionis ſcopum ſcrutando invenerimus, nolumus non eſſe id, qod illud nomen pro nobis pollicetur, ne in nos etiam qadret id qod de ſimia vulgo narratur. Studeamus verè eſſe id, qod nominamur, per ſublimem qoqe vitæ rationem.* ſubjungit mox de ſimia Alexandrina, apologum, qem & Lucianus *in apologia* narrat: ac concludit deniqe *pag.* 703. *A.* Εἰ μὲν οὖν τὸ μὴ ὄνομά τις τῷ Χριστῷ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συνθεωρεῖται, μὴ δεικνύοι τῷ βίῳ, καλαψεύδεται τῷ ὀνόματος ὁ τοιοῦτος, καλὸ τὸ προλεθὲν ἡμῖν ὑπόδειγμα, προσωπεῖον ἄψυχον, ἀνθρωπίνῳ χαρακτῆρι μεμορφωμένον, περιθεὶς τῷ πιθήκῳ. *Si qis igitur nomen qidem Chriſti ſumat, qa verò unà cum hoc nomine conſiderantur, vitâ non exprimat, neqe repræſentet: is nomen ementitur, juxta propoſitam à nobis ſimilitudinem perſonam immanem humana figura conformatam & aſſimilatam apponens.* Idémqe *de perfect. Chriſt. pag.* 709. *C.* ubi etiam fuſiſſimè hoc idem proſequitur: Οὐκοῦν, ἐπειδὴ τῷ μεγίστῳ τε καὶ θειοτάτῳ καὶ πρώτῳ τῶν ὀνομάτων γέγονε παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ἡμῖν κοινωνία, ὥστε τὸς τῇ ἐπωνυμίᾳ εἶναι τῷ Χριστῷ τιμᾶθαι Χριστιανὸς ὀνομάζεσθαι. ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πᾶσα τὰ ἐμπνευστικὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματα καὶ ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι. ὡς μὴ ψευδώνυμοι ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ βίου τὴν μαρτυρίαν ἔχειν. ὁ γὰρ ἐκ τοῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται. ἀλλ' ἡ ὑποκειμένη φύσις, ὅτι δ' ἂν ὕσα τύχῃ, διὰ τῆς προσφυοῦς τῷ ὀνόματος σημασίας γνωρίζεται. *Quamobrem qum omnium maximum, & divinum, & primum nomen Domini noſtri bonitas impertierit, ut Chriſti cognomine decorati appellemur Chriſtiani, neceſſe eſt, ut omnia nomina, qa vocem hanc interpretantur, in nobis item conſpiciantur expreſſa, ne falſo vocati Chriſtiani videamur, ſed ex vita teſtimonium habeamus. Neqe enim ex appellatione res fiunt, ſed earum ſubjecta natura, qacunqe tandem illa ſit, apti nominis ſignificatione declaratur.* Ignatius *ad Magneſ.* Πρέπον ἐστὶ μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανὸς, ἀλλα καὶ εἶναι. ὁ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι, μακάριον ποιεῖ. *Decet non tantum vocari, ſed & eſſe Chriſtianum. non enim dici, ſed eſſe, beatum facit.* Ambroſius *de dignit. Sacerd. c.* 3. *Qod ſumus profeſſione, actione potiùs qàm nomine demonſtremus: ut nomen congruat actioni, & actio reſpondeat nomini; nè ſit nomen inane, & crimen immane. Nomen inane*; qia ut Salvianus *adverſ. avar. l.* 4. *Parium ſunt vocabula, res ipſas non habentia.* Idémqe *de provid. l.* 4. *c.* 1. *Nomen ſine actu atqe officio ſuo, nihil eſt.* Ubi & mox ſubdit denuo, *Vocabula nihil eſſe ſine rebus. Crimen immane*, qia ut idem *ibidem. c.* 7. *Atrociùs ſub ſancti nominis profeſſione peccatur.* &, *c.* 11. *magis damnabilis eſt malitia, qam titulus bonitatis accuſat; & reatus impii eſt pium nomen.*

Μήποτε μεταβολλύεις] *nè qando iſta nomina amittas* Xylander, ut legendum ſit ἀποβολλύοις. alioqi vertendum, *num aliqando amittis*, &c. Xenophon *œconom. pag.* 852. *B.* Φυλάττῃ γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλῃς τὴν ἐπωνυμίαν, τὸ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς κεκλῆσθαι. *Vehementer enim caves, ne cognomentum illud, qo vir bonus & honeſtus appellaris, amittas.* Caſſiodorus *l.* 8. *Ep.* 18. *Sumpſiſti nomen ex meritis: cuſtodi, ut ſemper lateris veritate vocabuli. nam cùm omnis appellatio ad declarandas res videtur impoſita, nimis abſurdum eſt portare nomen alienum, aliud dici, qàm poſſit in moribus inveniri.* vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 4. §. 16. & *l.* 6. §. 38. & Epictetum *ad l.* 9. §. 37. μεταβολλόμενος, *tranſnominari.* Svetonius *de claris Gram. c.* 18. *L. Craſſitius cognomine Paſides, mox Panſam ſe tranſnominavit.*

Ἐβούλετό σοι σημαίνειν] *ſignificare volebat.* id eſt, ſignificabat. Galenus pariter *de affect. dignoſc. & cur. c.* 1. τί ποτε βούλεται σημαίνειν. Et Ariſtoteles *Soph. elench. l.* 1. *c.* 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν. *ſignificare vult.* id eſt, ſignificat, σημαίνει. τὸ βούλεσθαι ſæpenumero παρέλκει. Sic Ariſtoteles *polit. l.* 2. *c.* 2. Καὶ βούλεταί γ' ἤδη πολὶ εἶναι, πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνει τὴν κοινωνίαν εἶναι τῷ πλήθους. *Et vult quidem tum eſſe civitas, cum habet ſufficientiam multorum ſocietas.* εἶναι βούλεται. id eſt, ἀληθῶς ἐστι, &c. *eſt revera ſolérqe dici.* Sylburgius. & *l.* 5. *c.* 10. Βούλεται δ' ὁ βατιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ κεκτημένοι τὰς οὐσίας, μηδὲν ἄδικον πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηδὲν. *Vult autem rex eſſe cuſtos, ut qi divitias habent, nihil injuſtum patiantur, nec etiam populus afficiatur contumeliis. vult eſſe.* id eſt, eſt. Libanius *Orat.* 3. *pag.* 112. *C.* Καὶ κρείττονας φαίνεσθαι τῆς παρούσας, ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδῶ βούλεται. *Ac fore, ut meliores apparerent adagio, qod pudorem oculis definire vult. definire vult.* id eſt, definit. Jacobus *Epiſt. c.* 4. *v.* 4. Ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. *Qicunqe ergò amicus voluerit eſſe mundi, inimicus Dei conſtituitur. qicunqe eſſe voluerit.* id eſt, qicunqe fuerit. τὸ θέλειν pariter uſurpatum reperias, ut *ſuprà.* ſic Plato in *ſympoſ.* ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ὁ λύγξ. *ſi ceſſare voluerit.* id eſt, ceſſaverit ſingultus. Evripides *Troad. v.* 26.

Ἐρημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακὴ,
Νοτεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.
Qum enim infelix ſolitudo civitatem occupârit,
Laborat deorum cultus, neqe dii coli ſolent.

ſic Homerus *Il. ά. v.* 91. ἔυχεται εἶναι. *eſt.* Epiphanius *hæreſ.* 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λέγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην. *Navigia dicit Solem & Lunam.* Joannes *Evang. c.* 7. *v.* 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν. *Si qis voluerit qod ille vult facere.* id eſt, ſi qis fecerit. ità pro eo qod Matth. *c.* 20. *v.* 26, 27. & Marc. *c.* 10. *v.* 43, 44. ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι. *ſi qis voluerit fieri magnus inter vos* &c, πρῶτος εἶναι. *primus fieri.* Luc. *c.* 22. *v.* 26. habet. ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, & ὁ ἡγούμενος. Diſertiſſimè *Act. c.* 2. *v.* 12. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; *Qid hoc eſſe velit? Qid hoc ſibi vult?* ſive, *Iſtud, qid eſt?* nos diceremus What may this be. Seneca *de ira. l.* 2. *c.* 9. *qid ſi qis iraſcatur?* & mox, *qid ſi mirari velit.* id eſt, *qid ſi miretur?* utì mox ibidem. vide *ad l.* 4. §. 6. & *l.* 5. §. 22.

Διαληπτικὴν ἐπίστασιν] *ſcientiam de ſingulis rebus percipiendi* Xylander. *percipiendis*, forſan ſcripſerat. meliùs Caſaubonus, *objecti cujuſvis enixam & intelligentem conſiderationem.* ἐπίστασιν, non ἐπιστήμην malim tamen διαληπτικὴν *diſceptativam* reddere. qomodo διάληψιν pro *diſceptatione* Marcus uſurpavit, *l.* 1. §. 10. ἐν τρόπῳ συνδιαλήψεως.

Ἀπαρεμθύμητον] *Sine diſtractione* Caſaubonus. *qi cogitationibus alienis non occupatur* Xylander. imò, *animadverſionem ſedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* id eſt, ut nihil negligat, & minùs animadverſum tranſmittat, ità *l.* 5. §. 5. μὴ παρεμθυμούμενος. *non negligens, non neglectim habens.* &

a Sup. §. 6. Inf. §. 11. τὸ δὲ σύμφρον, a πᾶν ἐκούσιον ὑποδέχειν τῶν ἐπὶ
b L. 5. §. 25. τῆς κοινῆς Φύσεως ὑπονεμομένων. τὸ δὲ b ὑπερ-
c L. 5. §. 26. φρον, πᾶν ὑπ' ἔξοσιν ἔχ φρονοῦντος μερίς c ὑπὲρ
λείαν ἢ ταχυτέραν κίνησιν τῆς σαρκὸς. καὶ τὸ δοξάζειν, καὶ τὸν θυμὸν, καὶ ὅσα παιδεύει. ἐὰν δὲ τὸν
d L. 6. §. 2. l. 8. §. 1. διαπεφευγὼς σεαυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ὀνόμασι, d μὴ γλιχόμενος ἔχ ὑπ' ἄλλων εἰς σεῦτα ὀνομάζεσθαι, ἔσῃ
e L. 7. §. 2. ἄτερος, καὶ e ἀς βίον εἰσελθόντα ἕτερον. τὸ γὰρ ἐπὶ
f L. 4. §. 32. τοσῦτον ἄγαν, οἷος μέχρι νῦν γέγονας, καὶ f ἐν βίῳ τοιῷτῳ, σταρεσόντα καὶ μολύνεσθαι, λίαν ἐστὶν ἀναισθήτου καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιθρώτοις θηριομί-

nimis nomen, exceptionem eorum omnium spontaneam, qæ à natura communi fuerint assignata. magnanimi verò, subvectionem mentis supra omnem lenem asperúmve carnis affectum, supra gloriolam, supra mortem, & ejusmodi universa. Intra nomina igitur ista si te continueris, nec ut alii his te titulis cohonestent concupiveris, alius jam futurus es, qàm pridem fueras, aliámque initurus vitæ rationem. eternùm talis persistere, qualis hactenus fueris; & in vita istiusmodi fœdè volutari ac discerpi, hominis est sensûs expertis planè vitæque nimis avidi, nec bestiariis illis absimilis,

qi

ANNOTATIONES.

l. 6. §. 50. γίνεσθαι ἀπερισπάστως. *sedulò attendere, atque animum adhibere.* Sunt avtem vocabula ista porticûs peculiaria, qæqe vix alibi reperias. aliud pavlò videtur, qod *l.* 7. §. 54. Μήτι ἀκατάληπτον παρεισρεῖ. *Ne qid incompertum clam subrepat.*

Σύμφρον] *Prudens* Xylander. *Concors*, potiùs, sive *consentiens*, qod & explicatio adjuncta docet.

Τὸ δὲ ὑπέρφρον] in seqiorem partem vocabulum hoc sæpius usurpatur. ità ὑπέρφρων, ὁ ἀλαζὼν, *insolens, arrogans.* Ὑπέρφρων δὲ ἦτος ὁ Πολέμων, ὡς πόλεσιν ἀπὸ τοῦ πρύτανεος, δυνάσαις δὲ ἀπὸ τοῦ μὴ ὑφυμένου, θεοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου διαλέγεσθαι. *Polemon enim tantâ contumaciâ utebatur, ut cum civibus tanqam præstans: cum principibus, ut negaqam inferior: cum Diis, ut aqalis colloqi videretur.* Philostratus *in vit. Sophist. pag.* 534. qo loco & qàm insolenter erga Antoninum Pium se gesserit, narrat. Et indè ὑπερφρονεῖν, ὑπερορᾶν, καταφρονεῖν. *contemnere, despectui habere.* Thucydides *l.* 3. *pag.* 198. *C.* in *Cleon. Orat.* Πίφυκε γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. *Nam & alioqi naturâ comparatum est, ut qisqe eos, à qibus colitur, contemnat: illos qi se non summittunt ad ipsius observantiam, admiretur.* verùm hìc cùm de voluptatum, dolorum, mortis ipsius contemptu ac qasi conculcatione, superatione saltem agatur, qomodo & Plutarcho *in Lacon. instit.* ἡδονῶν ὑπερφρονεῖν, *voluptates despicere*; & τὸ ὑπέρφρον pro *animi sublimitate* Thucydidi *l.* 2. dicitur: lavdis ac decoris potiùs significatum obtinet. nec diverso sensu τὸ καταφρόνημα καὶ ἡ καταφρόνησις apud eundem Thucydidem eodem *lib. pag.* 148. *B.* in *Pericl. Orat.* usurpatur: ubi suos hortatur, ἵεσθαι τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. εὐτύχημα μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας ἐυτυχῆς καὶ δειλῷ τινι ἐγγίνεται. καταφρόνησις δέ, ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πίσυνος τῶν ἐμπαλιν προέχων. *Conveniteqe adversus hostem ire nos, non modò confidentes, sed etiam despicientes hostes. Sigidem confidentia ex improvisa qoqe prosperitate in ignavum etiam aliqem cadit: despicientia verò innascitur ei, qi ex providentia credit se hostibus superiorem fore.*

Τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονοῦντος μερίς ὑπερ λείαν ἢ ταχυτέραν κινήσεως] *Evectionem*, sive *elevationem mentis supra omnem voluptatem & dolorem.* usitata enim est Marco periphrasis illa hoc sensu, λείας καὶ ταχείας κινήσεως. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 5. §. 26. ὑπέρτασις vocabulum satis infreqens. Verùm verbum ipsum ὑπερτείνειν crebriùs usurpatur, eodem ipso sensu, qo nomen hìc sumitur. Sic enim Aristoteles *ethic. l.* 3. *c.* 1. ἃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην Φύσιν ὑπερτείνει, καὶ μηδεὶς ἂν ὑπομείναι. *qa naturam humanam transcendunt, nec sustinere qisqam possit.* Et Thucydides *lib.* 2. Ἀπὸ κεραιῶν δύο ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τὸ τεῖχος. *Ex duabus antemnis murum transcendentibus*, sive *supra murum se attollentibus.* & indè ὑπερτονὶς, τὸ ὑπερεχον. Svidas.

Μὴ γλιχόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων ταῦτα τοῦτο ὀνομάζεσθαι] Flaccus pariter *l.* 1. *Epist.* 16.

Vir bonus & prudens dici delector, ego ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras, si volet, avferet; ut si
Detuleris fasces indigno, detrahet idem.
Pone, meum est, inqit: pono, tristisqe recedo.
Idem si clamet furem, negat esse pudicam,
Contendas laqeo collum pressisse paternum,
Mordear opprobriis falsis? mutemve colores?
Falsus honor juvat, & mendax infamia terret,
Qem nisi mendosum & mendacem? —

Seneca *Ep.* 59. *Illud præcipuè impedit, qòd citò nobis placemus: si invenimus, qi nos bonos viros dicat, qi prudentes, qi sanctos, agnoscimus. nec sumus modicâ lavdatione contenti: qicqid in nos adulatio sine pudore congessit, tanqam debitum prendimus. optimos nos esse, sapientissimos, affirmantibus assentimur; cùm sciamus illos sæpe mentiri. adeóqe indulgemus nobis, ut lavdari velimus in id, cui contraria qàm maximè facimus.* Lipsius *cent.* 1. *Epist.* 77. *Mihi sententia de me, nisi apud me, non fertur; nec qis sim, alios rogo.* hoc est qod Apostolus ad *Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 3. Ἐμοὶ δὲ ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας. *Mihi verò pro minimo est, qod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio.*

Φιλοψύχου καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιθρώτοις θηριομάχοις] Allusit A eòdem Seneca, qò Marcus hìc *Epist.* 94. videndus *ad l.* 4. §. 47. Verùm ille moræ tantùm brevitatem notans in mortis dilationem enixiùs expetentibus; Marcus miseram fœdámqe vitæ sortem ipsâ morte etiam minùs tolerabilem. de qa & Seneca *Epist.* 101. Indè illud *Mæcenatis turpissimum votum, qa & debilitatem non recusat, & deformitatem, & novissimè acutam crucem, dummodo inter hæc mala spiritus prorogetur.*

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxâ:
Tuber astrue gibberum;
Labrices qate dentes.
Vita dum supereſt, bene est. B
Hanc mihi; vel acutam
Subde sustineo crucem.

(ità restituit, Lipsio feliciùs, puto, Acidalius, qæ corruptissima priùs prostabant) *qod miserrimum erat, si incidisset, optatur; & tanqam vita petitur, supplicii mora: contemptissimum putares, si vivere vellet usqe ad crucem. Tu verò, inqis, me debilites licet, dum spiritus in corpore fracto & inutili maneat: depraves licet, dum monstroso & distorto temporis aliqid accedat: suffigas licet, & acutam sessuro crucem subdas. est tanti, vulnus suum premere, & patibulo pendere districtum, dum* C *differat id qod est in malis optimum, supplicii finem. est tanti, habere animam, ut agam. qid hujus optes, nisi deos faciles? qid sibi vult ista carminis effeminata turpitudo, qid timoris dementissimi pactio? qid tam fœda vita mendicatio? hanc putas unqam recusâsse Virgilium,*

Usqe adeòne mori miserum est? —

optat ultima malorum, & qa pati gravissimum est, extendi & sustineri cupit: qâ mercede? scilicet, vitæ longioris. qid autem hujus vivere est? diu mori. inventur aliqis qi malit inter supplicia tabescere, & perire membratim, & totiens per stillicidia amittere animam, qàm semel exhalare? inveniatur qi velit ad- D *actus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in fœdum scapularum ad pectoris tuber elisus, cui multa moriendi causſa etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? nega nunc magnum beneficium esse naturæ, qòd necesse est mori. Multi pejora pacisci adhuc parati sumus: etiam amicum prodere, ut diutiùs vivamus, & liberos ad stuprum manu suâ tradere, ut contingat lucem videre tot conscium scelerum. Excutienda vita cupido est: discendumque nihil interesse qando patiaris, qod qandòqe patiendum est. qàm bene vivas refert, non qamdiu. sæpe autem in hoc esse bene, nè diu.* Vide *ad l.* 4. §. 40. & *lib.* 8. §. 58. & *l.* 9. §. 2. Augustinus *Ep.* 45. *Qantis laboribus agitur, ut longiore tempore laboretur, & mors* E *cùm impendere ceperit, ideò cavetur, ut diutiùs timeatur? qibus excruciantur doloribus, qi curantur à medicis, & secantur? numqid ut non moriantur? non, sed ut aliqanto seriùs moriantur. multi cruciatus suscipiuntur certi, ut pauci dies adjiciantur incerti. Et nonnunqam ipsis doloribus victi continuò moriuntur, qos mortis timore susceperunt. Et cùm omnino non eligant vitam finire nè doleant, sed dolere nè finiant, accidit eis ut doleant & finiant: non solùm, qia & sanati utiqe vitam finiunt post dolores, qa tantis comparata, nec sempiterna esse potest, qia mortalis est; nec diuturna, qia tota brevis est; nec de ipso brevi* F *spatio sui secura, qia semper incerta est: verùm etiam, qòd aliqando eam dolore finierunt, qam nè finirent, dolere voluerunt.* Sophocles *Ajace:*

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τῷ μακρῷ χρόνῳ βίου,
Κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.
Τί γὰρ παρ' ἡμαρ ἡμέρα τέρπειν ἔχει
Προσθοῦσα, καὶ θοῦσα τῷ γε καὶ θανεῖν;
Οὐκ ἂν πριαίμην ὀδυνὸς λόγῳ βροτῶν,
Ὅστις * κενοῖσιν ἐλπίσιν θεραπεύεται.
Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή· πανθ' ἑκόντος λόγος.
Optare vitæ spatia longæva viro
Deforme, nullum cui levamentum est mali. G
Nam qid diei rursus & rursus dies
Adjecta prodest, amplians semper mori?
Me judice nullius pretii est homo,
Cui spes inanis credulam mentem fovet.

Pal.

* καλαῖσιν Henricus Stephanus.

qi ſemiadeſi, vulneribus ſaniéqe oppleti, in diem craſtinum tamen reſervari ſupplicant, iiſdem ungvibus morſibúſqe iidem ejuſmodi planè objiciendi. tu verò in nomina pavca hæc inde te. & ſiqidem in illis perſiſtere potes, perſiſtas, tanqam in fortunatorum inſulas qaſdam trajectus; ſin excidere, nec ſtatum tueri poſſe te ſenſeris, in angulum aliqem, ubi poſſis aliqid, avdacter te conferas; vel etiam è vita omnino diſcedas, nec iratus tamen, ſed ſimpliciter, liberè, modeſtè, hoc unum duntaxat in vita memoratu dignum executus, qòd è vita ſic exieris. ad nominum autem iſtorum recor-

χοις, ὅι τινες μετὸι πεπομεάτων καὶ λύθρε, ὥσ ἐκαλέσατο ὅμως [a] εἰς τὸ ἄνεμον φυλαχθῆναι, παρεβλήθησόμεθα τοῖσι αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασιν. ἐμβίβασον ἐν σαυτὸν εἰς [b] τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα. κἂν μὲν ἐπ' αὐτῇ μένῃν δύνῃ, [c] μένε, ὥσπερ εἰς μακάρων τινὲς νήσους μεθωρισμένους. ἐὰν δ' αἴσθῃ ὅτι σκληρὸς, καὶ ἀβιωτικὸς, ἄπιθι χαρέντι εἰς γωνίαν τινά, ὅπου πρεπτόν. ἢ καὶ παντάπασιν [d] ἔξιθι τοῦ βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ ἀληθῶς, καὶ διδημόνως, [e] ἓν γε τοῦτο μόνον ἀποδείξας ἐν τῷ βίῳ, τὸ ἑκὼν ἐξελθεῖν. πρὸς μόνοις τοῖς [f] μεμνῆσθαι

a L.4.§.15. 47.50.
b L.2.§.5.
c L.6.§.30.
d Inf. §.32. l.8.§.47.
e L.6.§.2.
f L.3.§.11.

ANNOTATIONES.

Pulcram agere vitam, nobilem, aut pulcrè decet
Obire. habes qodcunqe dicendum fuit.

Grotius. Idémqe *Electrâ*:

Τί γὰρ βροτῶν ἂν τοῖς κακοῖς μεμιγμένον,
Θνήσκειν ὁ μέλλων τῷ χρόνῳ πεφεύξεται φίλοις;
Morte appetente, qem cingunt hominem mala,
Dilatio brevicula qid lucri ferat?

Grotius.

Ὄνειδος τὸ μὴ ζῆν πρέπουσα εἰς ἃ ζῆν κακῶς.
Indecorâ vitâ satius eſt non vivere.

Evripides Pirithoo, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122. contrà planè qàm apud eundem Iphigenia *in Avlide*,

— μαίνεσθαι δ' ὅστις ἵμερον ἔχει
Θανεῖν. κακῶς ζῆν πρέπουσα, ἢ θανεῖν καλῶς.
— deſipit qi vult mori:
Miſériſqe vivere malè, qàm mori bene.

Lipſius, ſive, ut Grotius.

— qi mori properat, furit.
Moleſta vita melior, qàm pulcrè mori.

ubi *modeſta* pro *moleſta* perperam proſtat. Seneca *Ep.* 77. *Caſar, cùm illum tranſeuntem per Latinam viam, unus ex cuſtodiarum agmine, demiſſâ uſqe in pectus vetere barbâ, rogaret mortem, Numqid enim, inqit, vivis?* Et de Herodico Plato *polit. l.* 3. Et ex Platone Plutarchus *de tard. numin. vind.* qi cùm in morbum inſanabilem incidiſſet, γυμναστικὴν ἰατρικῇ primus hominum adjunxit, eâqe ratione vitam diutiùs ſuſtinuit, ὅτι μᾶλλον ἐνόησεν τὸν θάνατον αὑτῷ καὶ τοῖς ἰδίοις πονοῦντι. *non vitam illum ſed mortem ſibi, ſimiliterqe laborantibus diuturniorem reddidiſſe. Plurimum* autem *refert, vitam aliqis extendat, an mortem.* Seneca *Ep.* 68. Hinc Oedipi qerela illa de filiæ pietate importuna in Senecæ, ſi Senecæ ſaltem, *Thebaid.*

— Qid me, nata, poſſiſſore tenes
Amore vetum? fumus extendis memne,
Longáſqe vivi ducis exequias patris.
Aliqando terrâ corpus inviſum tego.
Poccas honeſtâ mente, poſtatem vocas
Patrem inſepultum trahere. qi cogit mori
Nolentem, in aqo eſt, qiqe properantem impedit.
Occidere eſt, vetare cupientem mori.
Non tamen in aqo eſt: alterum gravius reor.
Malo imperari, qàm eripi mortem mihi.

Gregorius Nyſſenus *Orat. Catech. c.* 8. *p.* 491. *B.* Τὸ ζῆν διὰ τῶν παντοδαπῶν ἀπόλαυσιν αἱρετὸν ἐστι τοῖς τῷ βίῳ μετέχουσι. *ὃς δηλοῖ τις ἐν ἡδοναῖς διαγωγὴν, παρὰ πολὺ τοῦ τοιούτου τὸ μὴ εἶναι τῷ ἀλγεινῶν εἶναι πρεσβύτερον ἡγεῖται. Vivere eſt eligendum iis qi vitæ ſunt participes propterea qod fruantur iis qæ ſunt grata ei & jucunda. Nam ſi qiſpiam in doloribus & angoribus vitam transigeret, ei longè præſtabilius judicaretur non eſſe qam eſſe in dolore.*

Θηριομάχοις] qi cum beſtiis depugnaturi committebantur, vel eiſdem laniandi objiciebantur, *beſtiariis.* indè Θηριομαχῶν Pavlo Apoſtolo uſurpatum, *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 32. ſed ſenſu, puto, diverſo. de qo alibi, cum Deo bono diſturi ſumus.

Τοῖς ἀνοήτοις ὀνυξὶ καὶ δήγμασι] Micyllus apud Lucianum in *Catapla. p.* 432. Πρῶτον δ' πόρισον οἱ ἀνοσὶ ὀδόντες περιμένειν. *Sive primùm, ſive poſtremùm, iidem me dentes manent.* vide *ad l.* 4. §. 47.

Ἐμβίβασον δὲ σαυτὸν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα.] Mericus Caſavbonus metaphoram eſſe arbitratur *à navem conſcendentibus* ductam. atqe ità τὸ ἐμβιβάζειν qandoqe uſurpatur. Libanius *de ſervis. Orat.* 31. *p.* 644. *A.* Ὑπὸ τῆς μοίρας εἰς ταύτην ἐμβιβασθεὶς, *ἀντὶ τῆς ἀρίστης πλαγγὼν πέμπει. A ſorte fatali in navem inſtruſus pro ſanâ pelagus ſcindit.* Plato ἐμβιβάζω σε οὐ πλέον. Eò magis forſan, qia de *inſulis* ſubjunctum eſt. poteſt tamen & ab *aqis*, ſive *balneariis*, ſive *tinctoriis* tractum videri. de hio enim τὸ ἐμβιβάζειν qoqe dicitur. Dioſcorides *lib.* 1. *cap.* 189. Ἐμβιβάσθω ἐν βαλανείῳ. *In balneum deſcendatur.* & Galenus *ad Glavcon. l.* 2. *c.* ἐμβιβάζω σε τῷ ὕδατι. ut ſit ſenſus, *inde, immitte, ingvre, immerge te penitus in iſtos; ut eis, qaſi totus tinctus ſis.* Sicut ἀκαιρασύνῃ βεβαμμένον, *juſtitiâ imbutum*, dixit *lib.* 3. §. 4. Ità Iſchomachus apud Xenophontem in *Oeconom. p.* 856. *C.* Πειρᾶμαι ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰ-

A κέτας. *Conor efficere, ut in juſtitia mei famuli proficiant.* Syneſius *de regn. p.* 29. Αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμβιβάσας τῷ τοιούτῳ τῆς ζωῆς εἴδει. *Itaqe à ſeipſo in id vitæ genus introductus.* Eligat qivis qod arriſerit magis.

Εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετοικισμένους] Ità Ariſtides *Orat. Sacr.* 1. *p.* 494. Ἤδη μέν τις καὶ ἄλλος χρησῷ τινος αὐτῷ συμβάντος, καὶ βουλόμενος ἐνδείξασθαι τὴν ἡδονὴν, εἶπεν, ὡς ἔρα εἴη πολὺ ἢ δὶς πλάσιος γεγονώς. ἄλλος δέ τις, ὡς ἐν μακάρων νήσοις εἴην δοκοίη. *Alii qidem olim, cùm qid ipſis feliciter accidiſſet, & natam ſibi ex ea re voluptatem vellet oſtendere, plus duplo ſe majores eſſe factos dixerunt: alii verò ſe in beatorum eſſe inſulis videri.* Senem forſan Ariſtophaneum in animo habuit, qi in *Veſpis.*

B

— Ἴγωγ'
Ἡυξαίμην ἂν ἐγώ.
Κεἰ μακάρων δικάζων
Αὐτὸς ἐδόξα νήσοις,
Ἡδόμενος λέγοντι.
— hæc mihi
Grata qidem audienti,
Ut videar beatas
Incolere inſulas, &
Judiciis præſſe.

C Libanius *Naniâ in Daphn. Apoll. incend.* τίς δ' ἂν ἐπέθηκε τὰς τῶν μακάρων νήσους; *qis non beatorum inſulis locum illum præoptâſſet?* Alluſit uterqe ad *inſulas* illas, *μακάρων* Græcis dictas, *fortunatas*, & *fortunatorum*, Latinis: de qibus Strabo *Geograph. l.* 1. & 3. & ex eodem Evſtathius *ad Odyſſ. δ.* & Caſavbonus *ad eundem.* Diodorus Siculus *l.* 5. extremo. Philoſtratus *vit. Apollon. l.* 5. *c.* 1. Plutarchus in *Sertor. vit.* Plinius *Hiſtor. Nat. l.* 6. *c.* 32. Mela *l.* 2. *c.* 7. Plavtus *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 4. Eas depingit nobis Flaccus *Epod.* 16. & Muretus *var. lect. l.* 5. *c.* 1. Eò poſt mortem migrare credebant, an fingebant, animas eorum, qi hîc piè probéqe degerant. qa de re vide Heſiodus *l.* 1. *v.* 169. Pindarus *Olymp.* 2. Plato in *Gorg.* & ex horum utroqe Plutarchus *ad Apollon.* & Clemens *Strom. l.* 4.

D

Ἄνιθι διδοῦν εἰς γωνίαν τινά] Simile qiddam Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Philoſophiæ nomen ambienti cuidam, qi qod profiteri volebat, præſtare non poterat: Σὺ δὲ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς βάδιζε, καὶ ἐπίτασον ἀποσῆς μηδίκατε. εἰς τὴν γωνίαν ἀπελθὼν κάθησο, καὶ πλέκε συλλογισμούς, καὶ ἄλλῳ πρότεινε. ἔχ ἵνα δ' ἐν σοὶ πάλαιε ἐγκρυβὴν ἀνήρ. *Tu verò ad tua te confer to, neqe unqam ab illis recedito; in angulum aliqem te recipe, ſede, ſyllogiſmos necte, qos aliis proponas. Neqe enim in te eſt vir qi civitatem regat.*

E

Ἔξιθι τοῦ βίου] vide *ad l.* 9. §. 2. Diogenes cuidam excuſanti ſe, tanqam πρὸς φιλοσοφίαν ἀνεπιτήδειον, *Philoſophiæ ſtudio inidoneum*; Τί οὖν ζῇς, ἐπὶ τὸ καλῶς ζῆν σ' μέλλει σοι; *Qid igitur*, inqit, *vivis, ſi bene vivere non curas?* Laërtius *l.* 6. *Diogenes* ex parte accedit Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 9. Ὅσῳ δὲ μᾶλλόν τις τὰν ἀρετὰν ἴσχει πᾶσαν, καὶ ἐνδεικνύμενος ᾖ. τῷ τοιούτῳ μάλιστα ζῆν ἄξιον. *Qò magis omni virtute ornatus & felicior fuerit, ejuſmodi vir maximè dignus eſt qi vivat.* Cynicus idem humerum ſarcinæ, cur è vita non exederet ſciſcitanti, reſpondit. Τοὺς εἰδότας δεῖ πράττειν ἐν τῷ βίῳ, καὶ δεῖ λέγειν, τούτων γε ζῆν προσήκειν. τοῖς δὲ μὴ εἰδόσι τί τε κινεῖν καὶ τὸ πραγθέν, ἀποθανεῖν ἐν καλῷ εἶναι. *Eos qi ſtirent, qæ in vitæ ſcenâ dicique conveniret, in vita manere æqum eſſe: illis verò neqe qid dicendum ſit noverint, opportunum moriendi tempus eſſe.* Ælianus *l.* 10. *c.* 11. id qod Placeus *l.* 2. *Epiſt.* 2.

Vivere ſi recte nescis, diſcede peritis.

F

Ἓν γε μόνον τοῦτο ἀποδείξας] *cùm id unum in vita egeris, ut eo modo diſcedas* Xylander. atqi nihil minùs in vita egit, qi ignavè prorſus inſipienterqe ſe geſſerit. melius itaqe Caſavbonus (qi Xylandri tamen illud etiam in contextum ſuum admiſit) *cùm hoc unicum in vita laude dignum geſſeris, qòd hoc modo è vita exieris.* id qod Othoni Sylvio competere poſſit; de qo Dio Caſſius

G *l.* 64. *p.* 733. *C.* Καίτοι γε μὴ ἀνθρώπων ζώντων, κάλλιστα ἀπέθανε. καὶ πατρογνώστως τὰς ἀρχὰς ἀρξάμενος, ἄριστα αὐτῆς ἀπηλλάγη. *Quinqe peſſimè omnium vixiſſet, mortuus eſt honeſtiſſimè & imperio, qod nequiſſimè rapuerat, optimè deceſſit.* Itaqe ut Plutarchus in *Othon. p.* 1075. *A.* Ἄπιθι δὴ, ἀπολιπὼν μὴ χείρονας, μηδ' ἐλάττους, τῶν τὸν βίον αὐτῷ ψυγόντων, τοὺς

τῶ ἐνεμάτων, μεγάλως συλλήψεσθαί σοι, τὸ μεμνῆσθαι θεῶν, καὶ ὅπως περ ἀ κολακεύεσθαι ἔτοι θέλουσιν, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα. καὶ εἶναι, τῶ μὲν συκῶ τὰ συκῆς ποιοῦσαν, τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς, [a] τῶ δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης, [b] τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπε.

dationem, multùm conducet meminisse Deorum, qòdque nolunt illi ratione præditos ipsis adulari, sed similes ipsis fieri. meminisse &, ficum esse qæ ea qæ ficûs sunt facit; canem, qæ canis; apem, qæ apis; & hominem pariter, qi qæ hominis.

a L.5.§.1.
b L.8.§.26.

§.9. * Μίμῳ, * πόλεμῳ, ποία, νάρκα, δυλεία, καθ' ἡμέραν ἀπαλείψεταί σε τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, * ὁπόσα [c] * ὁ Φυσιολογητὸς φαντάζη καὶ ὧδαπέμπεις. δεῖ δὲ πᾶν [d] ἄτω βλέ-

§.9. Mimus, bellum, terror, torpor, servitus, decreta illa sacra tua ni caveas, expungent qotidie, qæcunqe è studiosa rerum naturæ contemplatione concepta in mente recondis. oportet avtem unumqodqe

* Λοιμὸς, Xyl. * Πόλεμος, * Πόσα Mer.
c L.8.§.13. * Ἀφυσιολογήτως f. L.9.§.41. Inf.§.31.
d L.8.§.26, 27.

ANNOTATIONES.

ἐπαινέντας τὸν θάνατον. βιώσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, ἀπέθανεν εὐγενέστερον. *Mortuus reliqit non inferiores, neqe pavciores, qi mortem ipsius laudibus ferrent, qàm qi insectarentur vitam. Nam cùm nihilo Nerone modestiùs vixisset, mortuus est generosiùs. Per qa factum putem* (inqit Svetonius *l.* 8. *c.* 12.) *ut mors ejus minimè congruens vitæ, majori miraculo fuerit.*

Οὐ κολακίνεσθαι ἔτοι θέλουσιν] Deus à mortalibus non adulationem, sed imitationem & obsequium poscit. Hinc reprehensiones illæ, *Psal.* 50. *v.* 16, 17. & *Psal.* 78. *v.* 36, 37. Esaj. *c.* 1. *v.* 11,-16. &, *cap.* 66. *v.* 3. Jerem. *c.* 7. *v.* 9, 10, 21, 24. Ezech. *c.* 20. *v.* 39. Luc. *c.* 6. *v.* 46. Non possum continere me, qin subjiciam insignes illos è scena, qi cothurnum certè, non soccum resipiunt, versus; qorum meminere Porphyrius *de non edend. animant. l.* 2. & Clemens *Strom. l.* 7. & Cyrillus *adverss. Julian. l.* 9.

Τίς φῦλ' οὕτω μωρὸς καὶ λίαν ἀνεμίλικτος
Εὐκτὸς ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὺς
Ὅσων ἀσάρκων. καὶ χολῆς πυρουμένης,
Ἃ καὶ κυσὶν πεινῶσιν ἐχὶ βρώσιμα,
Χαίρειν ἀπαρχῇ, καὶ γέρας λαχεῖν τό δὲ,
Τύπτων τε τοῖσι δρῶσιν ἐκτίνειν χάριν,
Κἂν λησμ', κἂν πειρατ', κἂν τύφωνοι δὴ
Τύχωσιν ὄντες; —
Qis gente in hominum tam supinè credulus,
Aut stultus adeò est, qi deos existimet,
Seu bilis usta, sive nudorum ossium,
Projecta qa vix tangat esuriens canis,
Gavdere donis, idqe honori ducere,
Facientibusqe gratiam reponere,
Sive ii latrones, sive pirata sient,
Sive & tyranni?

[e]Εὐκτὸς ex Porphyrio reposui, qod apud alios ἄπιστος legitur. ἔυκτος, qi Ebræis תי *credulus, fatuus.* de qo Solomon, *Prov. c.* 14. *v.* 15. [f]Ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ. *Fatuus credit omnibus rebus.* Extrema, qæ reliqi omiserunt, sed cumprimis ad rem præsentem faciunt, ex Clemente attexui.

Ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς] Marcus à Juliano in *Cæsarib. pag.* 91. inducitur Sileno percontanti, τί κάλλιστον τῶ βίω τέλος; *qis pulcerrimus vitæ finis?* respondens, τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* verùm amplius aliqid sonare videtur τὸ ἐξομοιοῦσθαι. hoc est enim qod Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 18. εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι. *in eandem imaginem transformari.* ὥστε συμμόρφους γενέσθαι. *conformes fieri. ad Rom. c.* 8. *v.* 29. ἁγίους, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός ἐστιν. *sanctos, sicut & ille sanctus est.* Levit. *c.* 19. *v.* 2. & Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 16. ἅγιοι, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός. *castos, sicut & ille castus est.* Joannes *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 3. δικαίους, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιος. *justos, sicut ille justus est. ibidem v.* 7. ἐλεήμονας καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων. *misericordes, prout ille misericors est.* Lucas *c.* 6. *v.* 36. τελείους, deniqe, ὥσπερ ἐκεῖνος τέλειος. *perfectos, sicut ille perfectus est.* Matthæus *c.* 5. *v.* 48. Gregorius Nyssenus *de profess. Christ.* Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις. *Christianismus est imitatio divinæ naturæ.* Justinus *ad Diognet. pag.* 501. Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ δύναται μιμητὴς ἄνθρωπος γενέσθαι θεοῦ. ὅστις γὰρ τὸ τοῦ πλησίον ἀναδέχεται βάρος, ὃς ἐν ᾧ κρείσσων ἐστὶν, ἕτερον τὸν ἐλαττούμενον ἐνεργετεῖν ἐθέλει, ὅσα παρὰ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει, θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων. ἴδε μιμητὴς ἐστὶ θεοῦ. *Ac ne mireris, hominem posse esse imitatorem Dei. Qi enim proximi onus in se recipit, qi qa in re superior est, alium qi est inferior, beneficio vult afficere; qi qacunqe habet à Deo accepta, ea indigis suppeditans, Deus fit eorum qi accipiunt. is Dei est imitator.* Sed & Plato, cujus verba forsan respexit hîc Marcus, *leg. l.* 4. Τίς πρᾶξις φίλη καὶ ἀκόλουθος Θεῷ; μία καὶ ἕνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον φίλον ἂν εἴη. *Qanam ergò est actio Deo amica & consentiens? una & qa unâ ratione nititur antiqâ, nempe qod simile fuerit simili amicum.* unde colligit Clemens *Strom. l.* 5. Philosophiæ finem à Platone statui, ὁμοίωσιν Θεῷ, *Deo similem fieri.* Idémqe de eodem *l.* 2. *pag.* 418. *A.* beatitudinem collocâsse, ἐν ἐπιστήμῃ τῆ ἀγαθῆ, καὶ ἐν ἐξομοιώσει τῇ πρὸς τὸν θεόν. *in scientia boni, & in ea qa est cum Deo similitudine.* Similitudinem avtem hanc in eo consistere, ut qis justus, piúsqe cum prudentia existat. qod & dogmati nostro esse consentaneum, qippe qibusdam è nostris, Mosis illud *Genes. c.* 1. *v.* 26, 27. ità sumi, ac si dictum sit, Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα, εὐθέως κατὰ τὴν γένεσιν εἰληφέναι τὸν ἄνθρωπον. τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲ ὕστερον κατὰ τὴν τελείωσιν μέλλειν ἀπολαμβάνειν. *Ad imaginem qidem statim in ortu accepisse hominem, ad similitudinem avtem per perfectionem postea esse accepturum.* Verùm argutum nimis hoc, nec qod possit admitti; cùm utrumqe homini primitus condito disertè tribuatur.

[g]Εἶναι τὴν συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν] Christus Dominus Matth. *c.* 7. *v.* 16. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; &c. *A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, avt ex tribulis ficus?* &c. vide *l.* 9. §.9.

Μέλισσαν τὰ μελίσσης] οὐδεὶς γὰρ πώποτε κηφῆνα εἶδεν ὑπὸ γήρως γινομένην μέλιτταν. *Nemo enim vidit unqam apem senectute in fucum degenerasse.* Plutarchus *de sene politico p.* 783. *F.*

Τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς] Elisæo qàm atrocia perpetraturus is esset, prædicanti, Hazael Syrus, *Num tu servum tuum canem esse avtumas, qi ejusmodi in me admittam? hist. Regum l.* 4. *c.* 8. *v.* 13. Ità *canem* esse non diffitetur, havd hominem, qi ejusmodi faciat. Vide *ad l.* 5. §. 11.

Τὸν δὲ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπε] vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 23. & *infrà* §. 15. ἄνθρωπον ἀληθινόν, *verum hominem, qi facit* scilicet *qæ hominis sunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Εἰ ἀηδὼν ἦμεν, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος. εἰ κύκνος, τὰ τῦ κύκνε. νῦν δὲ λογικός εἰμι. ὑμεῖν με δεῖ τὸν θεόν. ποιεῖν αὐτό. *Qod si luscinia essem, luscinia officio fungerer: si olor, oloris. Nunc, rationis cùm particeps sim, Deus mihi celebrandus est, hoc exsequor.* vide *ad l.* 6. §. 7. Idem *l.* 2. *c.* 9. Οὐκ ἔστι τὸ τυχὸν αὐτὸ μόνον, ἀνθρώπε ἐπαγγελίαν πληροῦσαι. τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; ζῶον, φησὶ, λογικὸν θνητόν. ἐυθὺς ἐν τῷ λογικῷ τίνων χωριζόμεθα; τῶν θηρίων. καὶ τίνων ἄλλων; τῶν προβάτων, καὶ τῶν ὁμοίων. ὅρα τοίνυν, μή τι πως ὡς θηρία ποιήσῃς. εἰ δὲ μή, ἀπώλεσας τὸν ἄνθρωπον. οὐκ ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν. ὅρα μή τι ὡς πρόβατον. εἰ δὲ μὴ, καὶ ἔστιν ἀπώλετο ὁ ἄνθρωπος. τίνα οὖν ποιοῦμεν, ὡς πρόβατα; ὅταν τῆς γαστρὸς ὦμεν, ὅταν τῶν αἰδοίων, ὅταν εἰκῇ, ὅταν ῥυπαρῶς, ὅταν ἀνεπισκέπτως. πῶ ἀπικλίναμεν; ἐπὶ τὰ πρόβατα. τί ἀπωλέσαμεν; τὸ λογικόν. ὅταν μαχίμως, καὶ βλασφήμως, καὶ θυμικῶς, καὶ ὠσικῶς, πῶ ἀπικλίναμεν; ἐπὶ τὰ θηρία. λοιπὸν οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἔστιν εἰπεῖν, Λίσσομαι καὶ φαγίτω. διὰ πάντων δὲ τούτων ἀπόλλυται ἡ τῦ ἀνθρώπε ἐπαγγελία. πότε γὰρ σώζεται συμπεπλεγμένον; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ, πότε διέζευγμένον; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ. πότε αὐλοί; πότε λύρα; πότε ἵππος; πότε κύων; (f. πότε αὐλοί. τότε, &c.) τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἄνθρωπος ὠσαύτως μὲν σώζεται, ὠσαύτως δὲ ἀπόλλυται. *Res non vulgaris est, vel hominis præstare officium. Qid enim est homo? Animal, inqit, rationis particeps, mortale. Jam rationis usu à qibus separamur? A feris. Ab ovibus, & aliis ejus generis. Cave igitur ne qid fortè instar feræ facias: alioqi hominem amisisti; non præstitisti officium. Cave ne qid instar ovis: alioqi & sic homo interieris. Qa igitur agimus more ovis? Qum ventris caussâ, qum propter inguinem, qum temerè, qum sordidè, qum inconsideratè. Qò declinavimus? Ad oves. Qid amisimus? Rationis usum. Qum pugnaciter, noxiè, iracundè, impetuosè, qò declinavimus? Ad feras. Jam alii magna bestia sumus, alii bestiola malitiosa & parva de qibus dici possit. Leo me vel devoret. His avtem rebus omnibus perit hominis officium. Nam qando conservatur complexum? Qum suum munus exsequitur. Qando disjunctum? Qum munere suo fungitur. Qando tibia, qando lyra, qando equus, qando canis. Qid ergò mirum, si homo etiam eodem modo & conservatur & perit.* Ità de Christiano homine Salvianus *de provident. l.* 4. *c.* 1. *Cùm hoc sit hominis Christiani fides, fideliter Christi mandata servare; fit absqe dubio, ut nec fidem habeat, qi infidelis est, nec Christum credat qi Christi mandata conculcat. ac per hoc totum in id revolvitur, ut qi Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videatur.* Itaqe Ambrosius *Serm. de Abr.* apud Gratianum *c.* 22. *q.* 2. *c.* 20. *Mendacium est, se Christianum dicere, & opera Christi non facere.*

§.9. Μίμῳ, πόλεμῳ, πόια] Xylander Λοιμὸς cur pro Μίμῳ inferciat, nihil video. in πόλεμῳ τὸ τ ex seqenti vocabulo irrepsit: istud avtem cum seqentibus ad illud ἀπαλείψεται, Xylandrum secutus, referre malim, qàm pro absolutè positis, avt ad δυλεία relatis cum Casavbono habere; qi & ἀπαλείψεσθαι illud passivè sumit; qod ego nolim.

Ὁπόσα ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παραπέμπεις] *Qàm multa*

qodqe ità & considerare & agere, ut & activa facultas consummetur, & contemplativa simul exerceatur, & fiducia ex certa rei cujusqe scientia orta servetur, latens qidem, nec abscondita tamen. tunc enim simplicitate, tunc gravitate frueris; tunc rei cujusqe notitiâ distinctâ, qid ex natura sua existat, qem locum in mundo habeat, qàm diu duratura sit, ex qibus conflata sit, qibus possit obvenire, qi dare eam & avferre possint.

§. 10. Aranea muscam ubi ceperit, se effert

πειν καὶ περίοιτεν, ὥστε καὶ τὸ ὠφελιμωτικὸν ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ θεωρητικὸν ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης [a] ἀυθαδες σώζε- a L.6.§.47.
σθαι [b] λανθάνον, [c] ἐχὶ κρυπτόμενον. [d] * πότε γὰρ b L.7.§.67.
ἀπλότητος ἀπολαύσεις, * πότε ὴ σεμνότητος, c L.3.§.7.8.
* πότε ὴ [e] τὸ ἐφ' ἑκάστῳ γνωρίσεως, [f] τί τί ἐστιν d Sup.§.1.
καθ' ὑσίαν, καὶ τίνα χώραν ἔχει ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ * τότε f.
ἐπὶ πόσον πέφυκεν ὑφίστασθαι, καὶ ἐκ τίνων συγκέ- e L.7.§.29.
κρι), καὶ τίσι δύνατ) ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύναν) f L.3.§.11.
αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι. g L.9.§.25.

§. 10. [h] Ἀρήχιον μυῖαν θηράσαν μεγαφρονεῖ, h L.8.§.43.

ANNOTATIONES.

multa sunt, qa cùm tanqam physicus merus, secundum naturam earum nudè speculatus fueris, citra usum ulteriorem transmittis? Casavbonus, qi pro ὁπόσα, πόσα legisse videtur: & per interrogationem extulisse. at Xylander, *hac qotidie delcbunt sacra illa tua placita, qa è contemplatione natura rerum hausta circumfers.* cui accedo potiùs, nisi qòd τὸ παραπέμπειν, *circumferre*, vertit: cùm sit, prout Casavbonus rectè, *transmittere.* Cæterùm *transmissionem* intelligo, qalem Maximus Tyrius *Dissert.* 28. verbis illis delineat; Ἅτε ὧν ἐν προθύροις τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις ἱδρυμέναι, ἐπαδάν τινος ἐφάψωνται ἀρχῆς, καὶ παραδῶσι τῷ νῷ, ἐπιλαβόμενος τούτης, διορᾷ τὰ λοιπὰ καὶ διεξέρχεται ἐπὶ τὰ ἀπόλυθα. *Sensus igitur qi tanqam in vestibulo constituti sunt animæ, simulac rei alicujus arripuerint initium, mentiqe tradiderint, meus vicissim hac arripit, reliqáqe hujus instuetur beneficio.* qi in consequentibus τῷ παραπέμπειν etiam vocabulo, in hac eadem re illustranda atqe explicanda, utitur. ut sit, *decreta illa, qa ex rerum natura seriò seduloqe considerata in mentem transmittis, atqe ibi recondis.* ità Hermogenes *de invent.* Σὺ δὲ παράπεμπε τῷ νῷ τὰς θεωρίας. Scopus tamen forsan is fuerit planè, qem Casavbonus voluit; *Speculationem naturæ, ni praxin conjunctam habeat, otiosam fore; faciléqe abolitam iri, nisi cautio jugis adhibeatur, qicqid indidem hausseris.* Epictetus *l.* 3. *c.* 21. Ὅλως τὰ θεωρήματα ἀναλαβόντες ψιλὰ, ἐυθὺς ἀυλὰ ἐξεμέσαι θέλουσιν οἱονεὶ σωμα- C
χικοὶ τὴν τροφήν. πρῶτον ἀυτὸ πίσυον. ἔθ' ὕστω μὴ ἐξεμίσης. εἰ δὲ μὴ, ἐμστὸς τῷ ὅλῳ γίνεται, πρᾶγμα ἀπάθαρον καὶ ἄδρατον. ἀλλ' ἀπ' ἀυτῶν ἀναδοθῆναι δεῖξόν τινα ἡμῖν μεταβολὴν τῷ ἡγεμονικῷ τῷ σεαυτοῦ, ὡς οἱ ἀθληταὶ τὰς ἅμας ἀφ' ὧν ἠγωνίσησαν καὶ ἔφαγον, ὡς οἱ τὰς τίχνας ἀναλαβόντες ἀφ' ὧν ἔμαθον. ὐκ ἔρχεται ὁ τίκτων ἢ λίγει, ἀκύσαί μου διαλεγομένου περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν. ἀλλ' ἐκμεθυσάμενος εἰκίας, ταύτην καταστευάσας δείκνυσιν ὅτι ἔχει τὴν τίχνην. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ποίησον. φάγε ὡς ἄνθρωπος, πίε ὡς ἄνθρωπος, κοσμήθητι, γάμησον, παιδοποίησον, πολίτευσαι, ἀνάσχου λοιδορίας, ὑπόμεινον ἀδελφὸν ἀγνώμονα, ὑπόμεινον πατέρα, ὑπόμεινον ἡὸν, γείτονα, σύνοδον. Ταῦτα ἡμῖν δεῖξον, ἵν' ἴδωμεν ὅτι μεμάθηκας ταῖς ἀληθείαις τι τῶν φιλοσόφων. *Qi nuda qidem præcepta acceperunt, statim ea evomere volunt; ut, qi è stomacho laborant, cibum. Prius illa concoqito, deinde non ita evomes: alioqi examino vomitus erit, res impura, & non esculenta. Qin potius, iis concoctis & digestis, mutationem aliqam ostendito in mente tua factam: qemadmodum pugiles humeris suis declarant ut exercitati fuerint, ut cibum ceperint; qemadmodum artifices qid didicerint. Faber non dicit, audite me dissertum de re fabrili; sed conducta domo, exstructisqe annonis, se arte esse praditum ostendit. Tale qiddam & tu facito. Edito ut homo, bibito ut homo, ornator, matrimonium contrahito, liberos procreato, rempublicam gerito, convicium tolerato, ferto fratrem iniqum, ferto patrem, ferto filium, vicinum, comitem. Hæc nobis ostendito, ut cognoscamus te verè philosophicum aliqid didicisse.* Addam tamen, qæ se ingerit impræsentiarum, conjecturam. Qid si ἀφυσιολογήτως legerimus? qomodo & *l.* 9. §. 41. ἀφυσιολογήτῳ. ut sit mens Marci, *qa absqe naturæ ipsius contemplatione seria ac considerata, temerè imaginaris, & citra examen justum admittis.* hoc enim passim inculcat Marcus, ut rei cujusqe naturam sedulò investigemus, eámqe probè perspectam habeamus, priusqam de ea sententiam censúramve ullam feramus. Ità *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 3, 13. & *l.* 7. §. 29, 66. *l.* 8. §. 13. (qo loco & de viso qovis primo loco φυσιολογεῖν præcipit.) & *l.* 10. §. 11, 17, 18. & *l.* 11. §. 2. 16. & *l.* 12. §. 8. Nec mirum videri debet, si dogmata ea, qæ in rei ipsius, de qa statuitur, natura penitius perspecta, fundamentum non habent, occasione qavis occurrente, aboleantur facillimé. Trahit horsum, qòd περὶ τῦ γινώσκειν, *de natura rei cujusvis excutienda & dignoscenda*, statim ibi subjungitur: in qam mentem & τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς τῶν ὅλων φύσεως, *universi naturæ contemplationem* commendat, *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 31. λόγον ἐφαρκότα ἀκριβῶς καὶ φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ. *mentem, qa ubi hac in vita qa contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perspexerit.* qin & bene vivendi fundamentum unicum statuit, ἐν θεωρήμασι περὶ τῆς τῦ ὅλυ φύσεως, καὶ τῆς ἰδίας; τῦ ἀνθρώπυ κλασικυῆς, *l.* 11. §. 5. *In speculationibus illis sive theorematibus inde deductis, qa vel universi naturam, vel suam cu-* A *jusqe conditionem statumqe nos edocent.* Vide Athenagoram *ad l.* 3. §. 6. laudatum.

Καὶ τὸ περισκαλικὸν ἅμα συντελεῖσθαι] Apud Laërtium *l.* 7. *c.* 109. Zeno; Τὰ μὲν εἶναι καθήκοντα ἄνευ περισάσεως. τὰ δὲ περισκαλικά. καὶ ἄνευ μὲν περισάσεως τὰ δι. ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι καὶ αἰσθητηρίων, καὶ τὰ ὅμοια. καλὰ περισασιν δὲ, τὸ πηρῶν ἑαυτὸν, καὶ τὴν κῆσιν διαφθείρειν. *Alia qidem officia sunt absqe circumstante coactione, alia cum circumstante coactione. Absqe circumstante coactione qidem, ut curare valetudinem, sensuum instrumenta, & similia. Cum circumstante coactione, ut mutilare seipsum, & substantiam projicere.* ut τὰ περισκαλικὰ sint *officia ea, qa molestiam aliqam adjunctam habeant.* Verùm Marcus B istic laxiùs usurpat pro qolibet negotio, qod muneris nostri existat. vide *ad l.* 9. §. 13. & *l.* 8. §. 25, 26.

Καὶ τὸ ἐκ τῆς περὶ ἑκάστων ἐπιστήμης ἀυθαδες σώζεσθαι] ἀυθαδες, sive ὑπέρφρον, *supra* §. 8. in meliorem partem istic sumi videtur, (qod rariùs opinor deprehendas) vel pro *certa animi fiducia* ex rerum naturalium contemplatione orta, de qa *l.* 5. §. 11. & *infrà* §. 11. vel pro *animi affectu sibi placentis, acquiescentisqe*, in veritatis, qam adeptus est, cognitione. qod vocabuli notio, per se media, designat. siqidem ut Aristoteles *Ethic. Mag. l.* 1. *c.* 29. Ὁ ἀυθαδὴς ἀυτοάδης τίς ἐστι, ἀπὸ τῦ ἀυτὸς ἀυτῷ ἀρέσκειν. Ἀυθάδης Græcè qasi ἀυτοάδης, *hoc est, sibi ipsi placens.* ità Seneca *Ep.* 59. *Ipse te consule, si per dies noctésqe par & æqalis animi tenor, erecti & placentis sibi est: pervenisti ad humani boni summam.* Ortum vocabuli sensumqe, non usum, secutus est Marcus. nec aliter forsan usurpatur, *l.* 6. §. 47. qin & Isocrates in Archidamo, ubi ἀυθαδίας καὶ σεμνότητας, *fiduciam & gravitatem*, p. 234. conjungit, in dexteriorem itidem partem sumpsisse videtur.

Λανθάνον] qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε. *Tu fidem habes, apud temetipsum habe.* hoc est: ut Chrysostomus, μὴ δείκνυε, ἀλλ' ἀρκέτω σοι τὸ συνειδός. *Ne ostendas, sed sufficiat tibi conscientia.* vide *ad lib.* 7. D §. 58.

Οὐχὶ κρυπτόμενον] qod *l.* 3. §. 8. dixit, ὑδὲν ἐμφωλεῦον. Seneca *Ep.* 43. *tegant, non absondant te parietes tui.* Cicero *Offic. l.* 3. *Honesta enim bonis viris, non occulta, qæruntur.* Galenus *de affectib. curand. cap.* 5. Ἀνεῳχθήτω συ ἡ θύρα διαπαντὸς τοῖς εἰκίνοις. ἐξέσω τοῖς συνήθεσιν εἰσίναι πάντα καιρὸν, ἂν ὕτως ἢς παρεσκευασμένος. *Pateat domus tua ostium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris.* ità legendum pro eo qod vulgati codices ἀνεῳχθη & ἔξεσι. confirmat avtor ipse, qi sic pavlò pòst. Τῆς θύρας ἂν ἀνεῳγμένης σε διαπαντὸς, ὡς εἶπον, ἐξουσία, τοῖς συνήθεσιν ἔσω κατὰ πάντα καιρὸν εἰσίναι. δεῖ ἂν θαρρεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων E ἀυρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ἰσχυρῶς καταλημμένον. (ità legendum pro eo, qod nullo sensu, sano saltem, κατηλειμμένον legitur.) ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προσιλθόντες εἰς τὸ δημόσιον, ἄπρεπα περῶντα πράτειν κόσμια, ὕτω σὺ κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράτεις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδήμονες τοὺς ἄλλους, ἀμαρτόντες τι φωραθέντες, μόνους ἑαυτοὺς ὐκ αἰδοῦνται. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδῆ μάλιστα, πειθόμενος τῷ φάντι, πάντων δὲ μάλις' αἰσχύνου σαυτόν. *Foribus itaqe tuarum ædium apertis copiam semper familiaribus ad te accedendi exhibeto. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio insigni obnoxias esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tua ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu vero, præsertim qum admonearis peccati, erubescas, imò omnium maximè pudeat.* vide *ad l.* 3. §. 4. F

Πότε γὰρ ἁπλότητος ἀπολαύσεις] potest esse expostulatio, qalem observavimus *supra* §. 1. ego tamen τότε legere malim, & hic, & in seqentibus clavsulis; qod semel immutatum deinceps immutari necesse habuit. *cum eò, inqit, processeris, atqe ità mentem puriter vitámqe tuam instituere, tunc frueris simplicitatéqe gravitatéqe*, &c. vide *lib.* 12. §. 28. ἀπολαύειν τῆ G ζῆν.

§. 10. Ἀράχνιον μῦαν θηράσαν] Studia hominum, qibus se esse efferunt, acsi magni avt eximii aliqid confecissent, elevat; cum vilissimorum animalculorum artibus, qibus illis prædas sibi compares captant, conferendo.

Ὑπο-

ἄλλος ἢ λαμίδιον, ἄλλος ἢ ὑποχῇ ἀφύλῳ, ἄλλος ἢ σύαγρα, ἄλλος ἢ ἄρκτους, ἄλλος Σαρμάτας. ὅτι γὰρ οἱ λῃσταί, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς;

tanqam magni qid egerit; alius ubi lepuſculum; alius, ubi reticulo apuam ceperit; alius, ubi apros; alius ubi urſos; alius ubi Sarmatas, nam & iſti, qi hos capiunt, qid latronibus diſtant, ſi mentes ac decreta utrobiqe ſpectaveris?

a Sup. §. 1. l. 9. §. 32, 33. b L. 4. §. 36. l. 8. §. 22. c L. 3. §. 11. d Inf. §. 15. l. 7. §. 70. e L. 4. §. 34. Sup. §. 8. * ἀνῆκε Lug. An. f L. 3. §. 16. * μὴ Lug. g L. 3. §. 5. l. 6. §. 1.

§. 11. a Πῶς εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικῶ μέθοδον κτήσαι. καὶ b διηνεκῶς πρόσεχε, καὶ συγγυμνάθητι πρὸς ἕτερον τὸ μέρος. c ἐκ τούτου γὰρ ἄτονος μεγαλοφροσύνης ποιητικόν. ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐνενόησες, ὅτι d ὅσον ἐκείνῳ πάντα παῦται καταλιπεῖν ἀπόντες ἐξ ἀνθρώπων δεήσῃ, e * ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν, f δικαιοσύνη * μὲν εἰς τὰ ὑφ ἑαυτῷ ἐνεργήματα, ἐν ᾗ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τῶν ὅλων φύσει. g τί δ ἐρεῖ τις, ἡ ὑπολήψεται πρὸς αὐτόν, ἢ πράξει καθ αὐτόν, ἐκ εἰς νῦν βάλλεται.

§. 11. Methodo contemplativâ inſtructus ſis, qâ perſpectum habeas, qomodo cuncta in ſe invicem mutent. huic jugiter attende, & in hac parte temet exerce. nihil enim ad animi celſitatem confert magis. corpus exuit, qi ſic affectus eſt, reputánſqe ſecum, mox eſſe ſibi, relictis his omnibus, ab hominibus diſcedendum, totum ſeſe permittit, juſtitiæ, in eis qæ ab ipſo fiunt; univerſi naturæ, in eis qæ obveniunt ipſi. qid avtem alius qiſpiam de ipſo ſive dicat, ſive exiſtimet, avt adverſùs ipſum faciat, nè cogitat qidem.

ANNOTATIONES.

Ὑποχῇ] Ὑποχὴ, *genus retis.* Vet. lex. H. Steph. Sed ſine exemplo. qod hinc licet petatur. Sed ex Oppiano ἁλιευτικῶν. *l.* 3. *v.* 81. qo loco retium genera nominâqe varia recenſens, inter cætera & horum meminit.

> Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ γρῖφοι καλέονται,
> Γάγγαμά τ', ἠδ' ὑποχαὶ περιηγέες, ἠδὲ σαγῆναι.
> *Qorum alia qidem retia jacula, alia verò griphi vocantur,*
> *Gangamáqe, atqe hypocha rotunda, atqe ſagena.*

unde figuræ rotundæ fuiſſe videntur ὑποχαὶ iſtæ: cujuſmodi ſunt, qas nos appellamus purſe-nets.

Ἄλλος Σαρμάτας] qibuſcum tunc Romanis cumprimis res fuit. Itaqe in Marci vita mentio fit Sarmatarum inter gentes cæteras à Marco debellatas. horum aliqos in excurſionibus qi trucidaverant, avt ceperant, egregium facinus executos ſe avtumabant. Nec tacendum hîc, qo & alluſerit fortean Marcus, qod de Avidio Caſſio refert Vulcatius: *Cùm exercitum duceret, & inſcio ipſo manus auxiliaria, centurionibus ſuis avtoribus, tria millia Sarmatarum negligentiùs agentium in Danubii ripis occidiſſent, & cum præda ingenti ad eum rediſſent, ſperantibus centurionibus præmium, qòd præparvâ manu tantum hoſtium, ſegniùs agentibus tribunis & ignorantibus, occidiſſent, rapi eos juſſit & in crucem tolli, ſervilique ſupplicio affici; qòd exemplum non extabat: dicens, evenire potuiſſe, ut eſſent inſidiæ, ac periret Romani imperii reverentia.*

Οὗτοι γὰρ οἱ λῃσταί] qinam iſti qos *latrones* dicit? num *Sarmatas*? ſicut Pavli Feſtus; *Cimbri linguâ Gallicâ latrones dicuntur.* ad qem locum Scaliger. *Cimbri* λῃστικοὶ *ſanè* καὶ πλάνητες *fuerunt. Sed non magis Cimber latronem ſignificat, qàm Iſaurus piratam; Ambro, diſſolutum ac voracem; Opicus, obſcœnum; ſed qia talęs fuerunt ea nationes, de earum nomine vocamus, qi tales ſunt.* ità iſtîc Xylander. nec ſecius de barbaris patriam ſuam incurſantibus ſuóſqe diripientibus, qos *abigeos* & *latrones* avt *fures* magìs qàm *hoſtes* dici poſtulat, Syneſius *Epiſt.* 131. Τὰ καλὰ τοὺς ἀπελάτας τούτους ἅπαντα πολυπραγμονῶ. ἐδὲ γὰρ ἄξιον καλεῖν ἀυτοὺς πολεμίους, ἀλλὰ λῃστὰς, ἢ λωποδύτας, ἢ τι τοιοῦτον ὄνομα μικροπρεπίστατον, οἳ μηδένα ἐῤῥωμένως ἐπιφερομένων ὑφίστανται, ἀλλὰ μόνους τοὺς καταπλῆγας ἀποσφάττουσιν, ὥσπερ ἱερεῖα, καὶ περιδύνει. *De abactoribus iis, qæ poſſum, inqiro. Neqe enim hoſtes appellaverim, ſed latrones ac graſſatores, avt ſi qod aliud abjectius nomen eſt, qi neminem fortiùs invadentem ſuſtineant, ſed timidos atqe attonitos duntaxat jugulant tanqam pecudes ac deſpoliant.* Verùm videndum, an non illos potiùs hoc titulo indigitet, Marcus, qi Sarmatis captis, tanqam re pulcrè ſtrenuéqe geſtâ, ſemetipſos efferebant. ut tranſitus ſit factus à numero ad numerum. qaſi dicat, *qid à latronibus etiam iſti qi Sarmatas capiunt, magìs qàm ipſi qos capiunt Sarmatæ, diſtant?* Qod Alexandro Scythæ apud Q. Curtium *l.* 7. *c.* 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones perſeqendos venire, omnium gentium, qas adiſti, latro es.* Avt qid à prædonibus vulgariter ſic habitis diſtant viri iſti, prout ipſi ſe haberi volunt, militares? Notum eſt illud piratæ, qi Alexandro eidem qærenti, qo ſcelere impulſus, mare haberet infeſtum; *Eodem*, inqit, *qo tu orbem terra. Sed qia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; qia tu magnâ claſſe, imperator.* Cicero *de repub. l.* 3. lavdante Nonio, & Avguſtinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 4. qi & ſubjicit. *Sanè remotâ juſtitiâ, qid ſunt regna, niſi magna latrocinia?* unde Pythia, Adraſtum Sicyoniorum βασιλέα, Cliſthenem verò λῃστὴν dixit. Herodotus *l.* 5. & Dio Pruſæus *Orat.* 2. Sed & Lucanus *l.* 10. Alexandrum *felicem terrarum prædonem* appellat. Déqe eodem Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 13. *A pueritia latro, gentiumqe vaſtator.* & *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Qantò potius deorum opera celebrare, qàm Philippi avt Alexandri latrocinia?*

Ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] malè divulſit iſta à ſuperioribus Xylander. & Lugdunenſis Editor. *Mentes*, inqit, *ſi militarium iſtorum ſpectes, prædonibus ſuppares facilè deprehendes.* prædæ ſiquidem duntaxat inhiant utriqe.

§. 11. Κτῆσαι] *acquiras*, non *acquirere*. eſt enim aoriſti imperativi medii non infinitivi activi, utì interpres Anglicanus opinatus, dictionis ſeriem duriorem reddidit.

Οὐδὲν γὰρ ἄτονος μεγαλοφροσύνης ποιητικόν] vide *ad lib.* 3. §. 11.

Ἐξεδύσατο τὸ σῶμα] *corpus exuit*, ſive *è corpore ſubduxit ſe*; is nimirum, qi conſideratione iſtâ animum jugiter exercitatum probéqe ſubactum habuerit. neqe enim à prioribus iſtæ diſſociata oportuit. vide Platonis locum inſignem, qi huc ſpectat, ex *Theæteto*, *ad l.* 11. §. 1.

Ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν] Vide *ad l.* 4. §. 34. & *infrà*, §. 14. Euripides *Phœniſſis.*

> Ἀλλ' εἰς Θεὸν χρὴ ταῦτ' ἀναρτήσαντ' ἔχειν.
> *Rejecta oportet iſta ad numen omnia.*

Seneca *de otio ſap. c.* 32. *Ego ſecundum naturam vivo, ſi totum me illi dedo.* Annotator Lugdunenſis ἀνῆκε mavult, imperandi formulâ, ſive monendi. fruſtrà. cùm enunciativè ponantur & antegreſſa proxima, & ſeqentia itidem.

Οὐδ' εἰς τὸν βάλλεται] Africanus apud Ciceronem *l.* 6. *de repub.* in *ſomnio*: *Neqe ſermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis ſpem poſueris rerum tuarum. Suis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum decus. qid de te alii loquantur, ipſi videant.* Bion Boryſthenita inter cætera profectûs in virtute inſignioris indicia, hoc cumprimis ſtatuit, ubi qis eodem loco convicia hominum atqe vota habet: ſive ut ille loqebatur,

> Ὅταν τῶν λοιδορούντων ἴτως ἀκούῃ τις, ὡς λεγόντων,
> Ὦ ξέν', ἐπεὶ ἔτε καιρῷ, ὅτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
> Οὐλέ τε καὶ μέγα χαῖρε. θεοί νύ τοι ὄλβια δοῖεν.
> *Cùm perinde audiret maledicta, ac ſi qis ita alloqeretur:*
> *Hoſpes, non mihi tu malus inſipiensqe videris,*
> *Vive, vale latus, tibi dii dent proſpera multa.*

Plutarchus *de profect. pag.* 82. *E.* Talis Cato, de qo Seneca *de ira l.* 2. *c.* 32. *M. Catonem in balneo in ore qidam percuſſit imprudens: qis enim illi ſciens faceret injuriam? poſtea ſatisfacienti, Cato, Non memini, inqit, percuſſum me. majore animo non agnovit, qàm ignovisſet.* Idem, *de conſtant. ſap. c.* 14. Phocion pariter cùm qidam uxorem ipſius contumelioſè habuiſſet, pòſt apud ipſum pœnas commeritas metuens ſeſe purgitaret, ignarum ſe Phocionis conjugem fuiſſe, Ἀλλ' ἦγ' ἐμὴ γυνὴ ὑπὸ σοῦ ἐδάη πίπονθεν. *at verò mea*, inqit, *uxor nihil à te perpeſſa eſt. alia forſan fuerit, qam tu laſeris: nec mihi itaqe qòd ſatisfacias, avt excuſes te, opus eſt.* Narrat ex Muſonio *orat. qâ diſceptat Philoſophum an deceat injuriarum agere*, Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. qi idem, qomodo inter concionandum conviciis impetentem nihil qicqam attenderit, apud Plutarchum legas licet, in *præcept. polit.* & *infrà ad l.* 11. §. 14. Archelaus itidem ab obvio qodam aqâ conſperſus, cùm ab amicis ad pœnas de homine ſumendas inſtigaretur; Ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ, ἀλλ' ἐκείνου κατεσκέδασεν, ὃν ἔδοξεν ἐμὲ εἶναι. *Atqi non me*, inqit, *conſperſit, ſed illum qem eſſe me eſt opinatus.* Plutarchus in *apophth.* Socrates etiam dicere ſolebat, Τοῖς κωμικοῖς δεῖν ἐπιτηδὲς ἑαυτὸν διδόναι, εἰ μὲν γάρ τι τῶν προσόντων λίξεται, διορθώσασθαι· εἰ δ' ὅ, ἐδὲν πρὸς ἡμᾶς. *Expedire, ut Comicis perſtringendos ſeſe homines præbeant: ſiqid enim veri de nobis dixerint, corrigendi anſam dabunt:* (qomodo Philippus demagogis Athenienſibus gratiam debere ſe dictitabat, ὅτι λοιδορῦντες βελτίονα ποιοῦσι καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἤθει. πειρᾶται γάρ, inqiebat, αὐτοὺς ἅμα καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς ἔργοις ψευδομένους ἐλέγχειν. *qod crebris conviciis meliorem ſe redderent; nam conari ſe cùm verbis tum factis ſuis eos mendacii convincere.* Plutarchus apophth. 25.) *ſin falſi qid dixerint, nihil ad nos pertinebit illud.* idémqe dicenti, ὦ σοὶ λοιδορῶνται ὁ δεῖνα; *an non tibi iſte conviciatur?* reſpondit. οὐχί. ἐμοὶ γὰρ ὁ πρόσεισι ταῦτα. *neqaqam*; *mihi enim iſta non competunt.* Laërtius *l.* 2. Diogenes dicenti, Πολλοί σου καταγελῶσι. *derident te multi, ô Diogenes.* Ἐγὼ δὲ ὑ καταγελῶμαι. *At ego*, inqit, *non derideor.* Alii etiam cuidam idem monenti; Καὶ εἰνὸν τυχὸν οἱ ὄνοι. ἀλλ' ὅτ' ἐκεῖνοι τῶν ὄνων ἐπιστρέφονται, ὅτε ἐγὼ ἐκείνων. *Et illos forſan derident aſini; verùm nec aſinos advertunt ipſi, nec*

dem. utpote qi duobus hiſce etiam contentus ſit, qicqid impræſentiarum agit, juſtum præſtare, & qicqid impræſentiarum ſibi obvenit, diligere: negotiis verò ſtudiiſque reliqis omnibus miſſis, nihil aliud velit, qàm rectâ juxta legem proficiſci, rectâque proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.

§. 12. Ecqis ſuſpicionis uſus eſt, cùm qid fieri oporteat conſiderare præſto ſit? & ſiqidem id perſpexeris, placidè ac conſtanter eâ progredi; ſin minùs, conſiſtere, & optimos qoſqe in conſilium adhibere; deniqe ſi aliud qippiam, qo minùs eâ procedas; obſtiterit, prout occaſiones præſentes ſe obtulerint, conſideratè progredi, ei qod juſtum tibi viſum fuerit, adhærendo? hoc enim aſſeqi, ut juſtè agas, optimum eſt: nec niſi ab hoc aberrando excideris. qietum qiddam, & agile tamen, alacre pariter & compoſitum eſt, qiſqis rationi per omnia obſeqitur.

§. 13. Somno excuſſo ſtatim percontare te, nunqid tuâ intererit, ſi juſta bonáqe ab alio

δύο τούτοις [a] δεκάμενος αὐτός, [b] δικαιοπραγεῖν τὸ νῦν πραττόμενον, καὶ [c] φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον ἑαυτῷ. [d] ἀσχολίας δὴ πάσας καὶ ταραχὰς ἀφῆκεν. καὶ ἄδειν ἄλλο βούλεται, ἢ [e] εὐθεῖαν περαίνειν [f] ἀεὶ τὸν νόμον, καὶ εὐθείαν περαίνοντι [g] ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

§. 12. [h] Τίς ὑποψίας χρεία, [i] παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι; κἂν μὲν συνοράᾳς, εὐμενῶς, [k] * ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. ἐὰν δὲ μὴ συνοράᾳς, ἐπέχειν, καὶ [l] συμβούλοις τοῖς δεῖσθαι χρῆσθαι. [m] ἐὰν δ' ἐπερά τινα πρὸς ταῦτα ἀντιβαίνῃ, προθεσία καὶ πρὸς περύσας ἀφορμὰς λελογισμένως, [n] ἐχόμενον δὲ φαινομένης δικαίου. ἄριστον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ. ἐπεί τοι ἡ γε ἀποπλωσις ἀπὸ τούτου * ἔσω, σχολαῖόν τι καὶ ἄμα [o] εὐκίνητόν ἐστι, καὶ [p] φαῦλον ἅμα καὶ συνεσηκὸς, [q] ὃ τῷ λόγῳ καὶ πᾶν ἑπόμενον.

§. 13. Πυνθάνεσθ' ἑαυτοῦ, εὐθὺς ἐξ ὕπνου γενόμενον, [r] μήπω διοίσει σοι, ἐὰν τοῦ ἄλλου γένηται τῶν

a L. 7. §. 28.
b L. 12. §. 1, 2.
c L. 5. §. 27. l. 9. §. 6.
d L. 4. §. 18. l. 12. §. 2.
e L. 5. §. 3.
f L. 2. §. 16. l. 12. §. 1.
g L. 7. §. 31.
h L. 4. §. 37. l. 7. §. 53.
i Inf. §. 33.
k L. 8. §. 5.
* [καὶ] ἀμ. Boot.
l L. 7. §. 5, 7.
m L. 6. §. 50. l. 8. §. 32.
n L. 4. §. 12. l. 8. §. 4.
* τοῦτο ἐσί Boot.
o L. 4. §. 12. l. 6. §. 21.
p L. 3. §. 5.
q L. 3. §. 12.
r L. 4. §. 18. l. 6. §. 32. l. 8. §. 56.

ANNOTATIONES.

nec ego illos. Laërtius *l.* 6. Hoc eſt, qod de Hercule Epicus qidam apud Plutarchum *de util. ex inimic.*

Οὐδ' ὅσσον μύας τυγερῶν ἐμπάζετο μύθων.
Nec muſcam qanti faciebat dicta maligna.

vel qòd David potiùs, *Pſal.* 38. *v.* 13. *Ego verò inſtar ſurdi fueram, qi nullas audit; inſtar muti, qi nihil regerere poſſit.* vide *lib.* 6. §. 2.

Τὸ νῦν πραττόμενον] vide *lib.* 7. §. 54. & *l.* 9. §. 6.

Φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. §. 16. & *lib.* 6. §. 43. & *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 21. & *lib.* 12. §. 1.

Εὐθεῖαν περαίνειν] vide *l.* 8. §. 59.

Εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ] Plato *de legibus l.* 4. *pag.* 831. *E.* à Plutarcho etiam lavdatus *adv. Colot. pag.* 1124. *F.* Ὁ μὲν δὴ θεὸς ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τὸ θείον νόμον τιμωρός. ᾧ ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος, ξυνέπεται, &c. *Deus principium, finem, & media omnium rerum continens, rectâ peragit ſecundum naturam circuitus. Hunc ſemper judicium comitatur, eos, qi à divina lege deſciverint, puniens. Cui qidem judicio qicunqe felix futurus eſt adhærens ſubſequitur, &c.* qem Platonis locum cùm Marcus ob oculos habuit, qum hæc ſcriberet; tum & avtor *libri de mundo*, qi Ariſtotelis nomen præfert, eodem opus illud ſuum clavſit; qiqe illum dictione Latinâ μεταφράζει καὶ παραφράζει, Apulejus.

§. 12. Τίς ὑποψίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι] Xylandri verſionem etſi minùs perſpicuam immeritò induxit Editor Lugdunenſis, cùm loco ejus depravatiſſimam dederit. Interpres Anglus fruſtrà in duo membra ſententiam, continuari poſtulantem, diſſecuit. *Qid*, inqit Marcus, *eſt ſuſpicione opus? ſive, cur tibi res aliqa ſuſpecta ſit*, avt ſcrupulum animo ac trepidationem injecerit, *cùm conſiderare liceat*, vel *præſto ſit intueri, qid facto opus ſit?* hoc eſt enim παρὸν σκοπεῖν, ut ἐξὸν ποιεῖν, & ſimilia. Seneca *Epiſt.* 74. *Non poteſt qiſqam beatus eſſe, qi huic ſe opinioni credidit.* (externis ſubeſſe mali aliqid.) *Non enim beatum eſt niſi qod intrepidum. inter ſuſpecta malè vivitur.*

Κἂν μὲν συνοράᾳς, εὐμενῶς, ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] Forſan legi debeat κἂν μὲν συνοράᾳς εὐκρινῶς, ſublatâ diſtinctione, & *ſi clarè perſpexeris. εὐκρινῶς, clarè, diſtinctè.* Plato: ἵνα εὐκρινέστερον ἴδωμεν, ὃ βουλόμεθα. *ut clariùs perſpiciamus, qa volumus.* indè διευκρινεῖν, σαφηνίζειν, διατρανοῦν. Heſychius. de dialectica Laërtius *lib.* 7. in *Zenon. c.* 47. Τότε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος διαγιγνώσκεσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ τὸ πιθανὸν τότε ἀμφιβόλως λεγόμενον διευκρινεῖσθαι. *Verum atqe falſum ex illa dignoſci, probabile avtem, & qod ambiguè dicatur dijudicari.* Cicero *ad Atticum lib.* 7. *Epiſt.* 10. *ſimul hoc dievκρινήσεις πρόβλημα.* & *Epiſt.* 3. *ſed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν.* verùm accedo potiùs D. Bootio nihil mutanti, ſed copulativâ tantùm interjectâ, legenti, κἂν μὲν συνοράᾳς, εὐμενῶς καὶ ἀμεταστρεπτὶ τ. χ. ità opponitur τὸ εὐμενῶς, τῷ μὴ ὑποψίας.

Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν] vide *lib.* 8. §. 5.

Ἐχόμενον τοῦ φαινομένου δικαίου] Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Ταῦτα οἶδε Περσικὸς Ἑλληνίδος, καὶ ἰδὼν ἐποίησε. προσκέμψαντος γὰρ αὐτῷ Οὐεσπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο, ἐπί σοί ἐστι μὴ ἐάσαι με εἶναι συγκλητικόν. μέχρι δ' ἂν ᾖ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. ἄγε, ἀλλ' εἰσελθών, φησὶ, σίωπησον. μὴ μ' ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. ἀλλὰ δεῖ με ἐξετάσαι. καὶμὲ εἰπεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον. ἀλλ' ἐὰν εἴπῃς, ἀποκτενῶ σε. πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι; καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. σόν ἐστιν ἀποκτεῖναι. ἐμὸν ἀπροφθάτως μὴ τρέμοντα. σὸν, φυγαδεῦσαι. ἐμὸν, ἐξελθεῖν μὴ λυπούμενον. *Hæc Priſcus Helvidius vidit: & cùm vidiſſet, fecit. Nam qum ad eum Veſpaſianus miſiſſet, ne in ſenatum veniret. Penes te, inqit, eſt, ne me ſenatorem eſſe patiaris. Qamdiu avtem me loco non moveris, eſt in curiam mihi veniendum. Age: at ingreſſus tacebo, inqit. Ne me roga & tacebo. At eſt mihi rogandum. Et dicendum mihi, qod rectum eſſe putâro. Verum ſi dixeris, occidam te. Qando ergò tibi dixi, me immortalem eſſe? Tu tuum facies, ego meum. Tuum eſt, occidere: meum, mori non trementem. Tuum, relegare: meum, exire non triſtem.* vide *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 4. §. 12.

Ἄριστον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ] *optimum enim attingere ſtopum* Xylander. hoc eſt, ut id facias, qod juſtum & æqum eſt, qodcunqe tibi indè obvenerit.

Ἤ γε ἀπόπλωσις ἀπὸ τούτου ἔσω] Mutila hæc ſuſpicatur Xylander. Editor Lugdunenſis in verſione prorſus reſecuit. pro ἔσω D. Bootius legit ἐσί. *ab hoc*, inqit, juſto ſcilicet utique & æqo *aberrare, lapſus nomen meretur*, non avtem ob juſtè factum odium incurrere, avt moleſtum aliqid perpeti, avt etiam, qò minùs qod conaris, effectum des, impediri. ego ſi qis id exhiberet codex, ἀπότευξιν qàm ἀπόπλωσιν malim; prout Marcus *l.* 4. §. 43. ἀπότευγμα dixit.

Σχολαῖόν τι καὶ ἅμα εὐκίνητον] hoc eſt, qod *l.* 7. §. 69. Μήτε σφύζει, μήτε ναρκᾷ. *Neqe feſtinat, neqe torpeſcit.* Mericus Caſavbonus iſta à ſuperioribus divellit, atqe erotematicè effert; acſi legeret, τί σχολαῖόν τε καὶ εὐκίνητόν ἐστι; viderint alii. Ego nullus aſſentior.

Εὐκίνητον] non, *mobile*; qod τὸ τῆς γνώμης εὐκίνητον, *mobiles facilè animos habere*, in plebe, Romanâ cumprimis, Herodiano *lib.* 7. *c.* 7. §. 2. notatum, deſignet; unde & *mobile vulgus*, Statio *ſylv. lib.* 2. *poem.* 2. ſed *agile*, ad id qod eſt officium ſuum aggrediendum agendúmqe promptum ac proclive; qodqe in eiſdem perſeqendis modo juſto debitóqe moveatur. Stoici ſiqidem in dictionibus iſtiuſmodi ἐνέργειαν & ἔμφασιν qandam, ultra uſum communem ac vulgarem, affectabant. vide *infrà ad* §. 21.

Φαῦλον ἅμα καὶ συνεσηκὸς] non qalis ſtultorum riſus, qem ejuſmodi eſſe ait Solomon *Eccleſ. c.* 7. *v.* 6. qalis eſt *ſpinarum ſub olla crepitus*;

— Magno veluti cùm flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni.

ut Maro Æn. *lib.* 7. ſive ut Apulejus in *apolog. flamma* inſtar *ſtipulâ accenſa, claro ſtrepitu, largo fulgore, cito incremento; ſed enim materiâ levi, caduco incendio, nullis reliqiis.* icon aptiſſima vitulationis ſtolidorum, qâ illi, *non gavdent, ſed geſtiunt*, ut Avguſtinus de *ſerm. Dom. in mont. l.* 1. itaqe *riſum & lætitiam* iſtiuſmodi pro *inſania* mera, Solomon habet. *ibidem c.* 2. §. 3. tanqam ἐξεσηκὸς, non συνεσηκός τι. Seneca *Ep.* 23. *Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnia erectus. Res ſevera eſt verum gavdium. catera hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt; leves ſunt: niſi fortè tu illum judicas gavdere, qi ridet.* vide *ad l.* 4. §. 26. νῆφε ἀνεμέσητον.

Ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενον.] *Dei, naturæ, rationis; dictamen ductúmqe ſeqi*, pro eodem Stoicis habetur. vide *ad l.* 3. §. 16. & *lib.* 7. §. 31. & *ſuprà* §. 11. & *lib.* 4. §. 12. & *l.* 12. §. 31. Plato *Epiſt.* 2. Νῦν δὲ μίγας ἐγώ εἰμι, ἐμαυτὸν παρέχων τῷ ἐμῷ ἑπόμενον. *Nunc avtem hoc duntaxat magnus ſum, qod me ipſum præſto rationi meæ obedientem.*

§. 13. Ἐὰν ὑπὸ ἄλλων γένηται] *in aliorum ſint poteſtate.* Xylander. potiùs, *ab aliis fiant*, cùm ipſe neqeas, vel neceſſe non habeas. Epictetus *lib.* 1. *c.* 27. ἀπελθὼν, ᾧ αὐτὸς ἀριστεύ-

τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα; οὐ διοίσει. μήτι ἐπιλέλησαι, ὅτι οὗτοι οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις καὶ ψόγοις φρυαττόμενοι, [a] τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ, τοιοῦτοι δὲ ἐπὶ τῆς τραπέζης, οἷα δὲ ποιοῦσιν, [b] οἷα δὲ φεύγουσιν, οἷα δὲ διώκουσιν, οἷα δὲ κλέπτουσιν, οἷα δὲ ἁρπάζουσιν, οὐ χερσὶ καὶ ποσὶν, ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, [c] ᾧ γίνεται, ὅταν θέλῃ, πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, νόμος, [d] ἀγαθὸς δαίμων;

§. 14. Τῇ [e] πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει, ὁ πεπαιδευμένος καὶ αἰδήμων λέγει. [f] δὸς ὃ θέλεις. [g] ἀπόλαβε ὃ θέλεις. λέγει δὲ τοῦτο [h] οὐ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν αὐτῇ.

§. 15. [i] Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. [k] ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. [l] οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἐκεῖ ἢ ὧδε,

a *L.*3.§.4. *l.*9.§.18. Inf. §.19. *l.*11.§.18.
b *L.*4.§.38.
c *L.*8.§.55.
d *L.*7.§.17.
e Sup.§.1.*l.*4.§.23.
f *L.*3.§.6.*l.*4.§.31.
g *L.*8.§.33.
h *L.*9.§.3.
i *L.*2.§.2.6. Sup.§.11.
k Inf.§.22, 23.
l *L.*8.§.45.

aliqo fiant. nihil intererit. nunqid oblitus sis, qales isti, qi de aliis lavdandis vituperandísqe tantopere se efferunt, in lecto sint, qales ad mensam, qæ faciant, qæ fugiant, qæ sectentur, qæ suffurentur, qæ rapiant ad se, non manibus pedibúsqe, qod dici solet, sed parte sui pretiosissimâ, qâ, ubi libuerit, conseqi liceat fidem, modestiam, veritatem, legem, genium deniqe bonum.

§. 14. Cuncta danti pariter ac recipienti naturæ, homo probè institutus ac modestus dicet, *Da qod vis; repete qod vis.* nec elatus hoc dicet, sed obseqens tantùm; & benevolo adversùs eam affectu.

§. 15. Exiguum est qod superest vitæ tuæ. vive tanqam in monte. nihil enim interest hîc an il-

ANNOTATIONES.

στεῦσαι θέλω, ἢ ἄλλῳ παρασχεῖν ἀφορμὴν τοῦ ἀριστεῦσαι. εἰ μὴ δύναμαι κατορθῶσαί τι αὐτὸς, οὐ φθονήσω ἄλλῳ τοῦ ποιῆσαί τι γενναῖον. *Abibo, & aut ipse rem bene geram, aut alteri bene gerendæ rei occasionem præbebo. Si qid ipse rectè administrare non potero, non invidebo alteri præclari facinoris gloriam.*

Οὐ διοίσει] qia alienæ vel mentes vel actiones mihi sunt res mediæ. *lib.* 6. §. 32. & *lib.* 8. §. 55.

Οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις ἢ ψόγοις φρυαττόμενοι] id est, ἐπαιρόμενοι. *translatio ab eqis petita, cùm in altum pedibus sublatis anterioribus, & jubâ concussâ, φρυάττουσι.* Salmasius. indè & καταφρυάττεσθαι *suprà l.* 9. §. 41. frustrà avtem interpretes de eis intelligunt, qi alienis sermonibus & lavdibus se jactant; ut alter, qi ψόγοις illud insuper habuit: vel qi aliorum lavdibus ac vituperiis tantum tribuunt; ut alter, qi τοῦ φρυάττεσθαι significatum non attendit. qomodo enim qis eô possit φρυάττεσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι, qòd ab aliis vituperio afficiatur? non eos loqitur qi lavdantur, vel vituperantur, aliorúmqe vel lavdibus elati animos sibi sumunt, vel vituperiis perculsi abjiciunt: sed eos, qi alios lavdibus, avt vituperiis proseqauntur, ídqe faciendo attolluntur, & efferunt se, acsi magni qippiam egissent. hæc enim est istorum οἴησις illa, de qa Marcus *l.* 9. §. 32.

Τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ] Hinc apud Lucianum in *Cataplo pag.* 442. Κλίνη, sive *lectus*, ad testimonium adversus Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accersitus, ἐγὼ μέν τοι ταῦτα εἰπεῖν αἰσχύνομαι. τοιαῦτα ἦν ἃ ἐπ' ἐμοῦ διεπράττετο. *Pudet me dicere, ejusmodi fuerunt qa supra me patravit.* vide *ad lib.* 3. §. 4. & *lib.* 11. §. 8. ἐπὶ τοῦ κλινιδίου.

Οἷα δὲ ποιοῦσιν] vide *ad l.*6. §. 59.

Ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam coguntur, qi aliorum favorem, famámve avcupantur, usqe ad conscientiam læsam, eis obseqi, qibus placere ambiunt.

Ὅταν θέλῃ] Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Οὐδέν ἐστιν εὐαγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς. θελῆσαι δεῖ, καὶ γέγονε, διώρθωται. ὡς πάλιν, ἀπονυστάξαι, καὶ ἀπόλωλεν. *Nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet, factum est, correctum est: ut è contrario, si oscitârit, periit.* Synesius *de insomn. pag.* 141. Καθαρμοῦ τὸ μέγιστον μέρος, ἡ βούλησις. *Purgationis maxima pars est voluntas.* Seneca *Ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *Ep.* 80. *Qid tibi opus est, ut sis bonus? velle.* Fabius *instit l.* 12. *c.* 11. *Ut boni viri simus, voluntate maximè constat.* Gregorius Nazianzenus *de sacr. bapt.* Ὤνιον τοῦτο τοῦ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθόν. *Hoc bonum solâ voluntate venale tibi proponitur.* qanqam idem *de theolog.* 1. exagitat illos, Οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. *Qibus sufficit solum voluisse esse sapientes.* Joannes Chrysostomus *in Matth. hom.* 49. *pag.* 544. *E. edit. Paris.* Ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσται. *Sola voluntas sufficit, ut perdiscatur.* Libanius *Orat.* 4. *pag.* 172. *B.* Βουλήθητι μόνον, καὶ πάντα ἕψεται. *Velis modo & seqentur omnia.* vide *ad l.* 8. §. 35.

§. 14. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει] qod de *natura*, qi & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. *c.* 1. *v.*21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Ἀπολαμβανούσῃ] Epictetus *enchir. c.*10. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. τί δέ σοι μέλει διὰ τίνος σε ὁ δοὺς ἀπῄτησε; *Nunqam te qicqam perdidisse dicito, sed reddidisse. Prædium est ereptum? annon & id qoqe est redditum? At improbus est qi eripuit. Qid id tuâ refert, per qem is qi dederit, abs te repetierit?* Idemqe *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Εἶτα σύμπαντα εἰληφὼς παρ' ἄλλου (τοῦ Θεοῦ δηλονότι) καὶ αὐτὸν σεαυτὸν, ἀγανακτεῖς, καὶ μέμφῃ δόντα, ἄν σού τι ἀφέληται; ἐπὶ τί εἴληφας ταῦτα; χρησόμενος. μέχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ χρήσας θέλῃ. *Itáne qum omnia, te-*

A *ipsum qoqe, aliunde acceperis, indigneris, & accusas largitorem illorum, si qid tibi ademerit. Cur igitur ista accepisti? Ut iis utereris. Qousqe? Dum is qi mutuavit voluerit.* Et *l.*4. *c.* 1. Ἀπαιτοῦντι τῷ Θεῷ, ἃ δέδωκεν, οὐκ αἰσθήσῃ; vitiata scriptura. qod & Volfius vidit; cui sic restituere visum est. ἑκὼν οὐκ ἀποδώσεις; οὐκ αἰσθήσῃ. Verùm interpolatione tam laciniosâ, qæ nec sensum admittit commodum, nec vitium tollit, nihil opus. literula immutata sufficiet. legendum οὐχ ἡσθήσῃ; Stoicus est Laconismus. *non Deo, qi dederat, repetente oblectaris?* q. d. dans placet. repetens qidni placeat? vide eundem *ad l.* 2. §. 3. vide & *l.* 12. §. 26.

B Δὸς ὃ θέλεις] hoc est, qod Rufus apud Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Ἀρκεῖσθαι τῷ διδομένῳ. *Ut eo, qod datum est, sis contentus.* vide *ad l.* 4. §. 31, 34. & *l.* 5. §. 25. & *l.* 7. §. 57.

Ἀπόλαβε ὃ θέλεις] Vide voces Demetrii Cynici magnanimas ex Seneca *de provident. c.* 5. ad *l.* 4. §. 34. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Χάριν ἔχω, ὧν ἔδωκας. ἐφόσον ἐχρησάμην τοῖς σοῖς, ἀρκεῖ μοι. πάλιν αὐτὰ ἀπόλαβε, καὶ κατάταξον εἰς ἣν θέλεις χώραν. σὰ γὰρ ἦν πάντα. σύ μοι αὐτὰ δέδωκας. *Gratias tibi habeo, qod illa mihi dedisti: tuis usus sum qoad voluisti, hoc mihi satis est: recipe illa, & ubicunqe volueris colloca. Tua enim fuerunt omnia, tu mihi ea dedisti.* vide *l.* 12. §. 26. Se-

C neca *de tranqill. c.* 11. *Sapiens non mancipia tantùm possessionésqe & dignitates, sed corpus qoqe suum & oculos & manus & qicqid est cariorem vitam facturum, séqe ipsum inter precaria numerat; vivitqe ut commodatus sibi, & reposcentibus sine tristitia redditurus. qandocunqe ergò reddere jubebitur, non qeretur cum fortuna: sed dicet; Gratias ago, qòd possedi, habuiqe.* Idem *Epist.* 64. *Fac qod æqitatem tuam decet. desine naturæ beneficium malè interpretari. abstulit; sed dedit.* & *ad Polyb. c.* 29. *Gavde, qòd talem habuisti; & usum fructum ejus, qamvis brevior voto tuo fuerit, boni consule.* Item *ad Marc. c.* 12. *Si magnas ex filio percepisti voluptates, oportet te, non de eo, qod detractum est, qeri; sed de eo gratias agere,*

D *qod collegisti.* Nostri: Basilius Cæsar. *homil.* 5. *pag.* 375. *D.* Συγγνώμονός ἐστι διανοίας, οὐκ ἐπὶ τῷ χωρισμῷ δυσφόρως ἔχειν. ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐξ ἀρχῆς συναφείᾳ χάριν ἔχειν τῷ συγκληρώσαντι. *Animi est probè agnoscentis collatum in se beneficium, non ægrè admodum angi avt discruciari ob hanc alterius ab altero diremptionem: sed gratiam habere ei, qi tibi initio statim ejusmodi consortium velut sortitò impertivit.* Hieronymus *in Nepot. Nè doleas qòd talem amiseris: sed gavdeas qòd talem habueris.* Idem *in Pavl. Non mæremus, qòd talem amisimus; sed gratias agimus, qòd habuimus, imò habemus.* Et *ad Julian. Tulisti liberos, qos ipse dederas. recepisti ancillam, qam mihi ob

E breve solatium commodaveras. non contristor, qòd accepisti; sed ago gratias, qòd dedisti.* Bernardus *de Humbert. serm.* 110. *Tulisti qoniam tuus erat, nec pro nobis, qibus ille sublatus est, murmurandum: magis gratias agendum, qòd tam diu concessus est nobis.* Et *in Cant. conc.* 26. *Etsi dolemus ablatum, non oblivíscimur tamen, qòd datus fuit; & gratias agimus, qòd habere illum meruimus.* Verissimè Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè ostendimus, qòd accepta rectè tenuimus, cùm æqanimiter ad momentum sublata toleramus.*

Οὐ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ εὐνοῶν] De morte pariter *l.* 9. §. 3. Ità Apostolus *ad Philip. c.* 2. *v.* 17.

F Χαίρω καὶ συγχαίρω σπένδομαι. *Gavdeo, & gratulor omnibus vobis.* & *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 12. *v.* 15. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι. *Ego libentissimè sumptum impendam & expendar.* Tertullianus *de patient. c.* 2. *Nobis exercendæ patientiæ avtoritatem non affectio humana caninæ æqanimitatis stupore formata, sed viva ac cælestis disciplinæ divina dispositio delegat.* Cyprianus *de eadem: Apparet non esse illîc veram patientiam, ubi sit insolens affectata libertatis avdacia, & exerti ac semiundi pectoris inverecunda jactantia.*

§. 15. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει] vide *infrà* §. 22, 23. & *l.* 8. §. 45.

Ὡς

illîc, si qis ubicunqe in orbe, tanqam in urbe, degat. viderint, nôrintqe homines, hominem verum, qi naturæ convenienter vivat. sin non sustinent, occidant. hoc enim satius est, qàm ità vivere, uti ipsi vivunt volúntve.

§. 16. Nè ulteriùs occupere totus, differendo qalis vir bonus sit, sed enitendo ut ipse sis.

§. 17. Ævi totius, & naturæ totius cogitatio tibi crebrò occurrat. qódqe particularia omnia, substantiam qod attinet, milii sunt instar; tempus qod attinet, terebri circumvolutio.

§. 18. Rerum præsentium unamqamqe advertendo, considera eam jam dissolutam, & in mutatione & qasi putrefactione qadam, avt dissipatione, constitutam, sive ut mori qodammodo nata sit.

ἐάν τις παντραχῇ, [a] ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ. ἰδέτωσαν, ἰσορησάτωσαν ὁι ἄνθρωποι [b] ἄνθρωπον ἀληθινόν, [c] χ᾽ φύσιν ζῶντα. εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκλειναάτωσαν. [d] κρεῖττον γὰρ, ἢ ὕτω ζῆν.

a L. 4. §. 3. 4.
b Sup. §. 8.
c Sup. §. 2.
d L. 9. §. 2.

§. 16. Μηκέθ᾽ * ὅλως περὶ τ᾽ ὁίον τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα διαλέγεσθ, ἀλλὰ [e] εἶναι τοιοῦτον.

* ὅλος.
e L. 4. §. 17.

§. 17. [f] Τὸ ὅλης αἰῶνος, καὶ τ᾽ ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία, χ᾽ ὅτι πάντα τὰ χ᾽ μέρος, ὡς μὲν [g] πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς. ὡς δ᾽ [h] πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιτροφή.

f L. 7. §. 35. l. 11. §. 1.
g L. 4. §. 3.
h L. 5. §. 24.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφίστανθ, [i] ὀπτικοῦν αὐτὸ ἤδη διαλυόμενον, καὶ ὁν μεταβολῇ, χ᾽ ὅιον σήψει ἢ σκεδάσει γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν, [k] ὥστερ θνήσκειν.

i Sup. §. 7.
k L. 4. §. 48. l. 9. §. 21.

§. 19.

ANNOTATIONES.

Ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Ἄνθρωπον ἀληθινὸν] qi enim secus qàm oportet, degit, qidvis potiùs qàm homo est. Vide *suprà ad* §. 8. & *l.* 5. §. 11. Stilpo, cùm turba ad ipsum contemplandum conflueret, dicenti cuidam, Θαυμάζυσί σε ὡς θηρίον, *tanqam feram qandam, ô Stilpo, admirantur te.* Οὐ μειῶν, ἀλλ᾽ ὡς ἄνθρωπον ἀληθινόν. *Neqaqam verò*, inqit, *sed ut hominem verum.* Laërtius *l.* 2. *c.* 119. Flaccus *arte.* — *Fiet homo.* — Demonacti Proteus cum diceret, ἐὰν κυνᾶς, regessit ille, ἐὰν ἀνθρωπίζῃς, *non vivis hominem.*

Κρεῖττον γὰρ ἢ ὕτω ζῆν] vide *ad l.* 9. §. 2.

§. 16. Μηκέθ᾽ ὅλως διαλέγεσθαι] forsan ὅλῳ. Seneca *Ep.* 16. *Philosophia non in verbis, sed in rebus est.* & *Ep.* 20. *Illud te rogo atqe hortor, ut philosophiam in pracordia ima demittas, & experimentum tui profectûs capias, non oratione, nec scripto, sed animi firmitate, & cupiditatum diminutione. verba rebus proba. facere docet Philosophia, non dicere:* & *hoc exigit ut ad legem suam qisqe vivat, ut verbis opera concordent, nè orationi vita dissentiat.* Et *Ep.* 108, *Sic istâ tractemus, ut qa fuerunt verba, sint opera: ut voces mox in rem transferantur.* & *Ep.* 24. *Hac in animo veluta, qa sæpe audisti, sæpe dixisti: sed an verè audieris, an verè dixeris, effectu proba. hoc enim turpissimum est, qod nobis objici solet, verba nos philosophiæ, non opera tractare.* hoc est, *philosophos esse* ἄνευ τῆ πράξεων, μόχρι τῆ λέγειν, *factis procul, verbis tenus.* ut Epictetus apud Gellium *l.* 17. *c.* 19. *homines* scilicet *ignavâ operâ, & philosophâ sententiâ.* qos odisse se profitebatur Pacuvius. cujus verba in eam sententiam Macedo qidam Philosophus præ templorum omnium foribus scribenda censebat. nihil enim fieri posse indignius, neqe intolerantius, qàm qòd *homines ignavi ac desides, ornati barbâ & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in lingvæ verborúmqe artes converterent;* & *vitia facundissimè accusarent, intercutibus ipsi vitiis madentes.* Refert Gellius *l.* 13. *c.* 8. Ità (inter alia qæ indè profluxerunt in vitam mala) *qa philosophia fuit, facta philologia est.* Seneca *Ep.* 108. &, *de vita semper disputatur, nunqam vivitur.* Idem *Epist.* Vitium istud in Stoicis suis, ut familiare nimis, notat idem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 7. Ἄλλα λέγομεν, inqit, ἄλλα ποιοῦμεν. λέγομεν τὰ καλά. ποιοῦμεν τὰ αἰσχρά. *Alia dicimus, alia facimus. Nos honesta dicimus, turpia verò facimus.* Ἀσυμπαθὲς πρὸς τὸν λόγον. μακρὰν ἀπὸ τῆ χρῆσθαι τούτοις ἃ λέγομεν, ἐφ᾽ οἷς ὡς εἰδότες αὐτὰ ἐπαιρόμεθα. *Affectu cum oratione non congruente. Ac multum abest ut iis utamur, qa profitemur, qorumqe cognitione efferimur.* Idem *l.* 2. *c.* 9. & *c.* 10. Μέχρι τῶν λογαρίων προκόπτομεν. ἔξω δ᾽ αὐτῶν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. *In disputatiunculis subsistimus, ultra qas ne digitum qidem proficimus.* eundem vide sis ejusmodi homunculos fusissimè simul ac acerrimè exagitantem, *enchir c.* 51. & *Dissert. l.* 3. *c.* 26. imò passim eosdem insectantem. siqidem invectivam istam singulis ferè subjectis fecit intercalarem. Qin & elegantissimâ usus imagine idem *enchir. c.* 44. Μηδαμῆ σαυτὸν ἔπῃς φιλόσοφον. μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Nusqam te philosophum profitearis, nec apud imperitos multum disputes de præceptis.* Idem *ibidem c.* 69. Μίγας γὰρ ὁ κίνδυνος, ἐυθὺς ἐξεμέσαι, ὁ οὐκ ἔπεψας. ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα, οὐ χόρτον φέροντα τοῖς ποιμέσιν ἐπιδεικνύει, πόσον ἔφαγον. ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριον ἔξω φέρει καὶ γάλα. καὶ σὺ τοίνυν, μὴ ταχέως ῥήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυσο, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἔργα. *Magni enim periculi est, statim evomere qod non concoxeris. Nam & oves non lanam afferunt opilionibus, ac demonstrant qantum comederint: sed pastu intra se concocto, extra ferunt lanam & lac. Et tu igitur ne verba celeriter ostendas imperitis, sed opera qa verborum concoctionem sequuntur.* Seneca *Epist.* 108. *Omnia qa dicunt, qa turbâ audiente jactant, aliena sunt. qomodo probare possint sua esse, monstrabo. faciant qa dixerint.* qi & *Epist.* 117. clavdit vocibus illis profectûs indicium proferentibus clarissimum, *Si fecero omne qod disco.* sive utì Lipsius ex MS^um vestigiis. *si vixero.* Præclarè Gregorius Nazianzenus *Orat.* 15.

A Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, ὕτος ἐμοὶ σοφός. ἀλλ᾽ ὅστις γλῶσσαν ἔυστροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἀπαίδευτον. ἀλλ᾽ ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ ὅις ἐντρέχει παραδείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τῆ βίυ προτίθηται. *Nec enim qi in sermone sapiens est, hic mihi sapiens est, nec qi volubilem qidem lingvam, imperitum autem animum habet: verùm is demum, qi pavca qidem de virtute verba facit, cæterùm per ea, qa agit, multa demonstrat, ac fidem & auctoritatem sermoni suo per vitam conciliat.* Verùm qod Aristoteles *Ethic. l.* 2. §. 3. Οἱ πολλοὶ τοῦτο μὲν οὐ πράττουσιν. ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ ὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι. ὁμοιόν τι

B ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούσι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ᾽ οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὐδ᾽ ἐκεῖνοι ἓυ ἕξουσι τὸ σῶμα, ὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ᾽ ὕτοι τὴν ψυχὴν, ὕτω φιλοσοφοῦντες. *Plerique tamen, qum hæc non agant, ad disputationem confugiunt: putántqe ita se philosophari, ac probos futuros: qi sanè perinde faciunt atqe ægrotantes, qi, cùm medicos diligenter audiant, nihil tamen eorum, qæ ab ipsis mandantur, efficiunt: sicut igitur neqe illi corpore unqam bene valebunt, dum ita curantur, sic neqe isti animo, dum ita philosophantur, bene habebunt.* Itaqe verè Demosthenes: Ὡς ἅπας ὁ λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι καὶ κενὸν φαίνεται. *Omne*

C *verbum, si opera abfuerint, vanum & inane videtur.* Præclarè siqidem Basilius Cæsar. *Orat.* 34. *pag.* 776. *A.* & ex eodem Simeon Cancellarius *Orat.* 1. *pag.* 10. *B.* Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἄχρι ῥημάτων παρὰ τοῖς ἄλλοις φιλοσοφίαν ἔργῳ βεβαιῶν,

Οἱ πίπτυτας, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν.

ἐπεὶ τό γε λαμπρῶς μὲν ἐπαινέσαι τὴν ἀρετὴν εἰς τὸ μέσον, καὶ μακρὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποτείνειν λόγους. ἰδίᾳ δὲ τὸ ἡδὺ πρὸ τῆς σωφροσύνης, καὶ τὸ πλέον ἔχειν πρὸ τῆ δικαίυ τιμᾶν. ἐοικέναι φαίην ἂν ἔγωγε τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ὑποκρινομένοις τὰ δράματα, ὃς ὡς βασιλεῖς πολλάκις καὶ δυνάσται εἰσέρχονται, ὅτε βασιλεῖς ὄντες, οὐδὲ μειῶν τυχὸν ἐλεύθεροι τὸ παράπαν. Nam qi ab aliis

D *traditam philosophiam, non verbis tenus, avt decretorum scientiâ, sed gravitate morum, vitaqe continentiâ usurpat,*

Hic solus sapit, aſt errant alii velut umbræ.

Qandoqidem splendidè & magnificè palam laudare virtutem, de eâqe longos protrahere sermones, privatim verò qod jucundum & suave est temperantiæ anteponere, avaritiam majori habere in pretio qàm id qod justum est, id libens comparaverim scenicis illis fabularum actoribus, qi ut reges & magnates sæpe numero prodeunt, qum neqe reges, neqe magnates, ac ne liberi qidem fortè prorsus existant.

§. 17. Ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς] qod de terra *l.* 4. E §. 3. σιγμή. de pelago *l.* 6. §. 36. σαγήν. sunt avtem κεγχραμίδες *ficuum granula.* pro qo κεχειμίδες apud Svidam vitiosè habetur.

Ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιτροφή] *tanqam pistilli circumvolutio* Mericus Casavbonus. & sanè ὑπέρυ περιτροφὴ, sive περιτροπή. id est, *pistilli circumvolutio*, proverbialiter usurpatur, à Platone philosopho in *Theæt.* Platone comico in *Adonid.* & Philemone in *Heroib.* ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ ποιούντων, καὶ μηδὲν πεφανόντων, *de iis qi semper eadem faciunt, & nihil proficiunt.* utì Hesychius, Svidas, Zenodotus, Apostolius. Verùm τρυπάνου περιτροφή. id est, *terebri vertigo*, sive *circumversio*, F ut Xylander, Marco istic de spatio temporis brevissimo: qemadmodum, ῥιπὴ ὀφθαλμῶ *oculi jactus*, ut Beza, potiùs qàm *ictus.* ut vulgo Apostolo *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 15, *v.* 51. qò pertinet illud poëtæ nescio cujus apud Svidam,

Τρύπανα τ᾽ ἐυδίητα, καὶ ὠκύτατα τέρετρα.
Terebráqe qa facilè circumaguntur, & velocia terebella.

citiùs enim terebra circumvertitur, qàm animadverti ferè potest.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων] *De singulis rebus indaga* Xylander. *Objecto cuiqe animum adverte* Casavbonus. non improbo. potest tamen, *rerum præsentium unamqamqe considera*, &c. τὰ ὑποκείμενα, *præsentia.* Vide *l.* 8. §. 22.

Ἕκαστον πέφυκεν ὥστε θνήσκειν] vide *l.* 4. §. 48. & *l.* 9.

a Sup.§.13. §. 19. [a] Οἱοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχούντες, ἀκονπαλῶντες, τὰ ἄλλα. εἶτα δίοι ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι, ἢ χαλεπαίνοντες, καὶ

b L.8.§.3. ἐξ ὑπεροχῆς [b] σπαλήτοντες. πρὸ ὀλίγου ἢ [b] ἐδούλευον

c L.6.§.59. πόσοις, καὶ [c] δι' ἅ. καὶ [d] μεθ' ὀλίγον, ἐν * πυ-

d L.3.§.3. l.4.§.48.l.8. §.37. * ἀποίοις f. πις ἔσον].

§. 19. Cogita, qales ſint homines veſcentes, dormientes, coeuntes, excernentes, alia ejuſmodi agentes. rurſus qales, ubi inflantur, efferuntur, iraſcuntur, tanqam in ſublimi ſiti aliqos increpant. pavlò avtem antè, qàm multis & qâ mercede, inſerviebant; & pavlò pòſt, qò in ſtatu futuri ſunt.

e L.4.§.23. §. 20. [e] Συμφέρῃ ἑκάστῳ, ὃ φέρῃ ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων

§. 20. Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura univerſi.

ANNOTATIONES.

§. 21. *Qa nata ſunt, ea omnia denaſci ajunt.* Caſſius Hemina *annal. l.* 2. id eſt, ἀποθνήσκειν, *defungi, mori*, non *deceſcere*, ut Nonius explicat. Seneca *Ep.* 99. *Cui naſci contigit, reſtat mori.* Tertullianus *de Carn. Chriſt. c.*6. *Mutuum debitum eſt inter ſe nativitati, cum mortalitate. forma moriendi, cauſſa naſcendi eſt. non enim mori ſolet, niſi qod naſcitur, id avtem moritur, qod & naſcitur.* Idem *de reſur. c.* 12. *Dies moritur in noctem, & tenebris uſqeqaqe ſepelitur: & tamen rurſus cum ſuo cultu, cum dote, cum ſole, eadem & integra, & tota, univerſo orbi reviviſcit; interficiens mortem ſuam, noctem; reſcindens ſepulturam ſuam, tenebras; hæres ſibimet exiſtens, donec & mox reviviſcat, cum ſuo & illa ſuggeſtu.* Et latiùs progreſſus Petrus Ravennas *in ſymbol. ſerm.* 59. *Crede homo, de morte reſurgere te poſſe, cùm tibi totum qod in rebus eſt, ſic qotidie reſurgit. Sol occidit & reſurgit. Dies ſepelitur & redit. Menſes, anni, tempora, fructus, ſemina, cùm tranſeunt, ipſa moriuntur; cùm redeunt, ſuâ ipſâ morte reviviſcunt.* Ità qod Tertullianus *ibidem. Totus hic ordo revolubilis rerum, teſtatio eſt reſurrectionis mortuorum.*

§. 19. Οἱοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχλοῦντες, ἀποπατοῦντες] Hæc enim & ſummis cum imis qibúſqe communia ſunt; & conditionis mortalis ac caducæ cumprimis nos admonent. Notum eſt, Menecratem medicum, qi Jovis ſibi nomen adſciverat, Philippus Macedo qomodo exceperit, eduliorum loco appoſitis thure cum acerra. Narrat Ælianus *var. hiſt. lib.* 12. *c.* 57. Qin & Alexander ex duabus præcipuè rebus, τὸ θνητὸν καὶ φθαρτὸν, ſive mortalitatem ſuam, agnoſcere ſe profeſſus eſt, ἐκ τοῦ καθεύδειν καὶ τοῦ συνουσιάζειν, *ſomno* nimirum *ac coitu.* Plutarchus in *Alex.* & de *adulat. & in ſympoſ. l.* 8. *c.* 1. Antigonus itidem major, cùm Hermodotus qidam ipſum in carmine per adulationem *Solis* (non *Jovis*, ut Eraſmus *apophth. l.* 4.) *filium, Deúmqe* indigitâſſet, ἀλλὰ τοῦτό μοι σύνοιδεν ὁ λατομοφός, *At verò*, inqit, *latent iſta prorſus eum, qi matulam mihi porrigit.* Plutarchus *in Apophth.* & *de Iſid. & Oſirid.*

Εἰμὶ ὅτοι ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι] *Qanto ſe cum faſtu efferant*, acſi nè homines qidem avt mortali ſemine creti ſint, *ubi gloriantur, indignantur, interminantur*, &c. vide ad *l.* 6. §. 28. illud ἀνδρονομούμενον mihi ſuſpectum habetur. ἀνδρονομεῖν certè alibi legiſſe non memini. Xylander *aliis imperare*, vertit. ut ſit *hominibus leges ac jura præſcribere.* Caſavbonus *exultare.* ità qid is legerit, havd ſatìs liqet. niſi forſan ἀδρυνόμενοι, *turgeſcentes, grandeſcentes*, qod de ſtirpibus uſurpatur. forſan ἀνδρολογεῖν idem qod ἀνδρολογεῖν fuerit, qod de *delectu militari* uſurpatur: vel etiam qod χρεαιομεῖν, qod de *viſcerationibus*, ſive de *carnibus viritim diſtributis* adhibetur. in iſtis avtem non ſine faſtu gerere ſe ſolent, qi eas exhibent. vide *l.* 9. §. 34. ὅση ὄιησις.

Ἐδούλευον πόσοις] *qot illis inſervire & obſeqi neceſſe fuit*, ídqe πρὸ ὀλίγου, *havd ità dudum*; qò poſſent dignitatis honoríſqe gradum illum, in qo tanto cum ſupercilio ſe gerunt, adſeqi. vide *l.* 8. §. 3. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ ζῆν ἤθελον. εἰ διὰ Φηλικίανα ἤδει ζῆναι, τῆς ὀφρύος αὐλεῖ καὶ ἀφρυάγματος ἀναστόμενον. οἶδα γὰρ τί ἐστι δοῦλος ἐυτυχῶν ὡς δοκεῖ, καὶ τετυφλωμένος. *Egidem ne vivere qidem vellem, ſi per Felicionem mihi vivendum eſſet, ſupercilium illius & ſervilem inſolentiam toleranti. Novi enim qid ſit ſervus, qi ſe fortunatum eſſe putat, qi excacatus eſt.* qo tamen loco ego τετυφωμένος malim. ſcilicet ut Clavdianus *in Eutrop. l.* 1.

Aſperius nihil eſt humili, cùm ſurgit in altum.
—— nec bellua tetrior ulla eſt,
Qàm ſervi rabies in libera colla frementis.

Ruffus Vibius apud M. Senecam *controverſ.* 9.

Divite novitio nihil eſt inſolentius.

Et,

Pediſſeqa honoris eſt novi arrogantia.

Salvianus *Epiſt.* 2.

Ἅπας δὲ τραχὺς, ὅστις ἂν νέον κρατῇ.
Ferri neqit rebus ſecundis flagrio.

Æſchylus *Prometh. n.* 35. præ cæteris verò

Ἀφόρητός ἐστιν ἐυτυχὼν μαστιγίας.
Rigidus verò omnis, qi modò cæpit imperare.

Comicus, apud Dionem Coccejanum *l.* 60. *p.* 684. *E.* Qod & Iſidorus Peluſiota ubi adduxerat *l.* 2. *Ep.* 297. qi ἐυτραγῶν habet, pro eo qod ἐυτυχὼν Dio, ſubjungit; Καὶ τὸ ἐυτρέπτων παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. *Et immeritam ſelicitatem vecordibus ac ſtolidis malè ſentiendi occaſionem prabere.* Avrelius Victor in *Dioclet. Quantum ingenium eſt, compertum habeo, humillimos qoſqe maximè, ubi alta acceſſerint, ſuperbiâ atqe ambitione immodicos eſſe.* Agur ſapiens Ebræus *Prov. c.* 30. *v.* 20. *Tria ſunt, ſub qibus commovetur terra: imò qatuor ſunt, qa ea ferre non poteſt. ſervus, cùm regnat; ſtultus, cùm ſatur eſt; exoſa, cùm maritatur; ancilla, cùm hera ſua hæres evaſerit.* ſiqidem, ut Solon,

Τίκτει τοι κόρον ὕβριν, ὅτ' ἂν πολὺς ὄλβος ἕπηται.
E nimiis opibus petulantia naſcitur ingens.

Sive ut Theognis; (qod Homero tamen tribuit Scholiaſtes *ad* illud *Pindari Olym.* 13. ὕβριν κόρα μητίετα.)

Τίκτει τοι κόρον ὕβριν, ὅ' ἂν κακῷ ὄλβος ἕπηται.
Naſcitur ex nimiis opibus petulantia ſtultis.

Idémqe,

Πόλλους τοι κόρος ἄνδρας ἀπώλεσεν ἀφραίνοντας.
Γνῶσιν γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐσθλὰ παρῇ.
Nec pavcos ſatias evertit mentis egenos.
Difficile eſt, adſunt cùm bona, nóſſe moduma.

Ariſtoteles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τίκτει γάρ, ἄσπερ φησὶν, ἡ παροιμία, κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξυνίας ἄνοιαν. *Parit enim, ut proverbio dicitur, ſaturitas ferocitatem: imperitia avtem poteſtati conjuncta inſaniam.* Philiſtus apud Clementem *Strom. l.* 6. *p.* 620. *D.* Ἐωθασι γὰρ μάλιστα οἱ παρὰ δόξαν ἀπροσδοκήτως ἐυ πράσσοντες εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Qibus enim prater ſpem & expectationem res ſecunda accidunt, ſolent evadere inſolentes.* qod illum Clemens à Thucydide mutuatum aſſerit. qi dixerit, Εἰώθασι δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἂν μάλιστα καὶ δι' ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος ἐυπραγία ἔλθῃ, εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Solent avtem permulti homines, qibus maxime res ſecunda aliqantiſper evenerunt, fieri inſolentes.* locus eſt in *Cleonis Orat. lib.* 2. ubi tamen legitur, εἰώθει δὲ τῶν πόλεων, αἷς ἂν, &c. Qò reſpexit tamen & Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 296. Εἰώθασιν γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδοκήτως μάλιστα ἐυημερία ἐπιπίπτει, εἰς ὕβριν χωρεῖν. *Solent enim homines, qibus prater omnem expectationem proſperitas qadam accidit, in inſolentiam ac petulantiam labi.* de Largio Macedone qid Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 14. vide *ad l.* 6. §. 38. vide & qæ de Gallo Cæſare Ammianus *l.* 14. initio.

Δι' οἷα] περιγινόμενα, ſcilicet, ut *l.* 6. §. 59. *ob qa adipiſcenda*, ſive, *qâ mercede.*

Καὶ μεθ' ὀλίγου, ἐν τοιούτοις ἔσονται.] Legendum ἀποίοις ἔσονται. vide *Pſal.* 82. *v.* 6, 7. Eſaj. *c.* 14. *v.* 9, 10. & Ezech. *c.* 32. *v.* 18, 30. Verùm qod Maro *Æn. l.* 10.

Neſcia mens hominum fati ſortiſque futura,
Nec ſervare modum rebus ſublata ſecundis.

Soſiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' ἐυτυχεῖτε, μηδὲν ὄντες, ἐυθέως
Ἴσ' ὑβρισῶ φρονεῖτε. τὸν δὲ κύριον
Ἅδην παρεστῶ' ὐχ' ὁρᾶτε πλησίον.
Si faverit fortuna, cùm ſitis nihil,
Cælo levatis capita; nec de proximo
Reſpicitis orcum, regna qi in reges habet.

Grotius. Plutarchus *de Iſid. & Oſir. p.* 360. *B.* Εἰ δέ τινες ἐξαιρεθέντες ὑπὸ μεγαλαυχίας, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἅμα νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ φλεγόμενοι τὴν ψυχὴν, μεθ' ὕβρεως ἐδέξαντο θεῶν ἐπωνυμίας, καὶ ναῶν ἱδρύσεις, βραχὺν ἤνθησεν ἡ δόξα χρόνον. εἶτα κινότητα καὶ ἀλαζονείαν μετὰ ἀσεβείας καὶ παρανομίας προσέφλεγεν,

Ὠκύμοροι καπνοῖο δίκην ἀφθίτες ἀπίπτεν.

καὶ νῦν ὅστις ἀγόγιμοι δραπέτας, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν βωμῶν ἀποστραφέντες, οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὰ μνήματα καὶ τὰς τάφους ἴχνευσιν. *At ſi qi faſtu elati, ut ait Plato, ſimul juventute & inſcitiâ animis inflammatis per laſciviam deorum cognomina acceperunt, ac templa ſibi poni voluerunt: eorum gloria brevi floruit tempore. Deinde prater vanitatem & arrogantiam impietatis etiam ac injuſtitiæ culpam ſuſtinentes,*

Evolitaverunt tenues ceu fumus in avras
Præpete ſurrepti fato,

& nunc tanqam fugitivi ſervi, in qos jus abducendi eſt dominis, avulſi à templis & aris nihil prater monumenta & ſepulcra habent. vide *l.* 6. §. 24. & *infrà ad* §. 31.

§. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Præclara gnome. de qa vide ampliùs *ad l.* 2. § 3. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23, 29. & *l.* 7. §. 27. Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Εἰ τάξις ἐστὶ τῶν ὅλων, ἔστι δὲ, καὶ θεὸς ἐπίσταται ταύτης, ὁ δίκαιος ἐν βελήστεται τὰ ἀγαθά. πλεονεκτικὸν γὰρ καὶ παρὰ τάξιν τὸ τοιοῦτον. ἡγήσεται δὲ τὰ γινόμενα συμφέρειν. *Si certus in rebus ordo ſervatur: ſervatur avtem, & eum gubernat ac regit Deus: qi juſtus eſt, non volet bona? Id enim libidinis eſt, & ordini repugnat: ea tamen qæ fiunt putabit prodeſſe?* ubi tamen pro ἀγαθὰ malim ἀγαπητὰ, *qa ipſi ſunt cordi.* Siqidem vir bonus

τὰ

universi. & tum confert, qando illa fert.

§. 21. Amat imbrem tellus. amat & almus æther. amat & mundus facere qicqid futurum est ut fiat. dico itaqe mundo ipse, *ecqid tu amas? idem ipse amo.* annon illud ità & fit & dicitur vulgò. *Amat*, hoc vel illud *fieri.*

§. 22. Vel istic vivis, & vitæ huic jam assveristi;

φύσις. καὶ [a] τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρῃ. a L. 11. §. 13.

§. 21. [b] Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. ἐρᾷ δ' ὁ στεμνὸς b Evripid.
αἰθήρ. [c] ἐρᾷ δ' ὁ κόσμος ποιῆσαι ὁ ἂν μέλλῃ γί- c L. 7. §. 18.
νεσθαι. λέγω ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι [d] σοι συνερῶ. μήτι 25.
δ' ἔτω καὶ ἐκεῖνο γίνεται καὶ λέγεται, ὅτι [e] φιλεῖ τοῦτο e L. 9. §. 35.
γίνεσθαι;

§. 22. [f] Ἦτοι ἐνταῦθα ζῇς, καὶ ἤδη [f] εἴθισαι. f L. 12. §. 6.

ANNOTATIONES.

τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα ἀγαθὰ εἶναι πίστευε, *sibi ab universo destinata optima esse persvasum habet.* ut Marcus noster *l.* 3. §. 4. A

Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει] vide *ad l.* 4. §. 23. τὸ ἔυκαιρον. Augustinus *in Psal.* 145. *v.* 15. *Prorsus, tanqam ægrotum resiciens medicus, & qod opus est, hoc dat; & qando opus est, tunc dat.*

§. 21. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα] Evripidis versus sunt ab Aristotele lavdati, *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Evdem. l.* 7. *c.* 1. & *magn. l.* 2. *c.* 11. ab Athenæo *dipnosoph. l.* 13. à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 12. apud qos duos novissimos integri habentur.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ', ὅτι ἂν ξηρὸν πέδον
Ἄκαρπον ἀυχμῷ, νοτίδ' ἐνδεᾶς ἔχει.
Ἐρᾷ δ' ὁ στεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος
Ὄμβρου πεσεῖν εἰς γαῖαν ἀφροδίτης ὕπο.
Ὅταν δὲ συμμιχθῇτον εἰς τὠυτὸν δύο,
Τίκτουσιν ἡμῖν πάντα, καὶ τρέφουσ' ἅμα.
Ὅθεν βρότειον ζῇ τε καὶ θάλλει γένος.
Cerne, amat ut imbrem terra, cùm sterili solum
Squallore lugens poscit humectas opes.
Rursùm amat & æther ipse, Veneriscque impetu
Fœtos madoris explet in terram sinus.
Qa fœderata mutuis amplexibus,
Qod ubique rerum est proserunt, ac nutriunt.
Hinc vita visqe seculis mortalibus.

Grotius. Eis avtem gemina adducit etiam Athenæus ex Æschyli *Danaidibus* ista:

Ἐρᾷ μὲν ἀγνὸς οὐρανὸς τρῶσαι χθόνα.
Ἔρως δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν.
Ὄμβρος δ' ἀπ' εὐσεβοῦς οὐρανοῦ πεσὼν
Ἔκυσε γαῖαν. ἡ δὲ τίκτεται βροτοῖς
Μῆλων τε βόσκας θ' βίον Δημήτριον.
Δένδρων δέ θ' ὥρα ἐκ νοτίζοντος γάμου
Τέλειός ἐστι. τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.
Penetrare terram purus ille æther cupit:
Cupit vicissim terra conjugio frui.
Ab amante cælo defluens terram simul
Fœcundat imber: illa mortali parit
Cereale generi germen, & pastus gregum:
Maturitatem dat suam arboribus qoqe
Mador maritus. cavssa at his cunctis ego.

Grotius. Proindè cùm apud plures ista reperiantur, Plutarchus in *amatorio pag.* 770. *A.* non poetæ huic vel illi, sed *poetis* tribuit. Ἐρᾶν οἱ ποιηταὶ λέγουσι καὶ γῆς ὑραιὸν. ἥλιον δὲ σελήνης ἐρᾶν οἱ φυσικοὶ, καὶ συγγενέσθαι καὶ κυεῖσθαι. καὶ γῆν δὲ ἀνθρώπων μητέρα καὶ ζώων καὶ φυτῶν, οὐκ ἀναγκαῖον ἀπολέσθαι ποτὲ καὶ σβεσθῆναι παντάπασιν, ὅταν ὁ θεῖος ἔρως ἢ ἵμερος τοῦ θεοῦ τὴν ὕλην ἀπολίπῃ, καὶ παύσηται ποθοῦσα καὶ διώκουσα τὴν ἐκεῖθεν ἀρχὴν καὶ κίνησιν. *Sic enim poeta ajunt cælum terra amore, physici solem luna amore teneri, ac coire, ac fœtu implere, & terram hominum matrem, & animalium, atqe stirpium, necesse est aliqando planè perire, ubi acris amor materiem deseret, qi pars est Dei, cessabitqe ipsa desiderare, & persequi motum principiumqe divinum.* ità enim per interrogationem si proferantur novissima illa, Xylandri asteriscо nihil opus erit. Indè Maronis illa *Georg. l.* 2.

Vere tument terra, & genitalia semina poscunt:
Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Conjugis in gremium læta descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Et Statii *Sylv. l.* 1. in *Epithalam.*

— *ipsum in connubia terra*
Æthera, cùm pluviis rarescunt nubila, solvo.
Sic rerum series mundiqe revertitur ætas.

Adjicias licet & Lucretii illa *l.* 1.

Postremò pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terras præcipitavit.
At nitida surgunt fruges, ramiqe virescunt
Arboribus; crescunt ipsa, fœtuqe gravantur.
Hinc alitur porrò nostrum genus atqe ferarum.

Qin & Scythæ τὴν γῆν νομίζουσι τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, *terram Jovis esse uxorem putant.* Herodotus *l.*4. Qod avtem de amore illi, de potu festivè, suo more Anacreon, *ode* 19.

Ἡ γῆ μέλαινα πίνει.
Πίνει δὲ δένδρε' αὐτήν.
Πίνει θάλασσα δ' ἄυρας.
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν.
Τὸν δ' ἥλιον σελήνη.

Fœcunda terrà potat:
Hanc arboréfqe potant:
Et potat aqor auras:
Phœbúsqe potat aqor:
Ipsúmqe Luna Phœbum.

Ὅτι σοι συνερῶ] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Τόλμητον, ἀναβλέψας πρὸς τὸν θεὸν, εἰπεῖν, ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν εἰς ὃ ἂν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ἰδοὺ παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. *Avde tandem sublatis ad Deum oculis dicere, tracta me posthac arbitratu tuo, ejusdem tecum sum animi, nihil recuso qod tibi videbitur.* & *l.* 4. *c.* 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ. συνερῶ, συνορέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut minister & pedissequs; cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo.* ità enim lego, qod vulgò ὀρέγομαι tantùm langvidè legitur, ut dictioni vis constet sua. Seneca *Ep.* 96. *Non pareo Deo, sed assentior. ex animo illum, non qia necesse est, seqor.* vide *ad l.* 4. §. 33. & *suprà* §. 1. B

Ὅτι φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι] à vulgari sermonis usu argumentatur, argutiùs pavlò Marcus, ut alibi, *l.* 5. §. 8. in verbis συμβαίνειν & φέρειν, ità istic in verbo φιλεῖν. qod ἀντὶ τοῦ πεφυκέναι ἤτοι εἰωθέναι usurpatur; qomodo & Latinis *amat*, pro *solet*; qod à Græcis tractum monuisse videtur Fabius, *instit. l.* 9. *c.* 3. Qanqam diversum est pavlò Salustianum illud, qod ibi Fabius adduxit; *Vulgus amat fieri.* sicut & ejusdem illud, in *Jugurth. Qa ira fieri amat.* & *ibidem* rursus; *ea qæ secunda res amant.* In istis enim sensus est, *qa amant*, i.e. *qa cupiunt & qibus delectantur*, vel, *qa lubenter admittunt.* Saltem Syntaxis diversa est. neqe enim, *ira fieri solet*; vel, *vulgus fieri solet*; sed *per iram*; &, *vulgò*, vel *à vulgo*, dixeris. qod viris magnis non est animadversum. Cæterùm sic Flaccus *carm. l.* 3. *ode* 16. C

Avrum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo. ---

Ammianus *hist. l.* 16. *ut in rebus amat fieri dubiis.* & *l.* 17. *ut rebus fieri amat dubiis & turbatis.* qomodo Herodotus *lib.* 8. Ὁια φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. *Qalia in bello amant fieri.* & Plato *polit. l.* 5. Ὁια δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. *Qalia profectò in bello amant.* & Polybius *l.* 6. Ὃ δὴ φιλεῖ γενέσθαι. *Qod profectò fieri amat.* Qin & τὸ ἐᾷν pari modo usurpatum invenias. Ità enim Herodianus *l.* 1. *c.* 3. §. 15. Ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾳδίως κινεῖσθαι. *Qippe barbari solent qamlibet levibus momentis avt cavssis impelli.* Tacitus *annal. l.* 4. *ut ferè amat posterior adulatio.* Apulejus *florid.* 3. *Qod genus in comœdia fieri amat.* D

§. 22. Ἦτοι ἐνταῦθα] Avt in eo vitæ genere manes, cui jam es assvetus; avt institutum mutas, qod nisi velis ipse non cogeris; avt è vita discedis, munere defunctus: in his avtem omnibus nihil est qòd ægrè te habeas. Geminâ ferè argumentatione utitur ad Lucilium suum Seneca *Epist.* 42. *Hoc periturum est. nempe adventitium est. tam facilè sine isto vives, qàm vixisti. Si diu illud habuisti, perdis postqam satiatus es. Si non diu, perdis anteqam assvescas.* E

Καὶ ἤδη εἴθισαι] Notum est Pythagoræ monitum illud: ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον. ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Delige vitæ rationem optimam, svavem eam consvetudo faciet.* Referunt Galenus *de affect. cur. c.* 6. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Antonius *Meliss. l.* 2. *c.* 80. Plutarchus in *præcept. salubr.* & *de exil. p.* 602. *B.* qi idcirco *lib. de profect. pag.* 77. *D.* hoc insigne facit δήλημα προκοπῆς, τὸ μηκέτι πρόσαντες, μηδ' ὄρθιον ἄγαν, ἀλλὰ ῥᾳδίαν καὶ λείαν καὶ δι' ὑπαιτείας εἶναι τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν, οἷον ἐκλελαινομένην τῇ ἀσκήσει. *Declarationem profectus, qum jam non amplius ardua, avt nimis acclivis est via, sed facilis, ac plana, ac expedita: qippe exercitando lavigata.* Qod Hieronymus an Pavlinus *ad Celant. Asperam nobis & insvavem virtutum viam nimia facit vitiorum consvetudo; qa si in alteram partem transferatur, invenitur semita justitiæ levis.* Qanqam Plutarchus idem in tract. *de tranqill. pag.* 466. *F.* qasi Pythagoricum illud corrigens: Οὐχ ἡ συνήθεια ποιεῖ τὸς ἱλομένους τὸν ἄριστον βίον ἡδύν, ὡς τις εἶπεν. ἀλλὰ τὸ φρονεῖν ἅμα τὸν αὐτὸν βίον ποιεῖ καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον. *Consvetudo non facit, ut qidam dixit, vita optimum modum electum jucundum: sed prudentia simul & optimam & svaviſſimam parat vitæ rationem.* Nec diffitendum tamen, multùm conducere assvetudinem, ad vitæ, qæcunqe ea tandem fuerit, molestias allevandas. Plutarchus *de avdiend. pag.* 37. *E.* Τῶν ἐγγεφομένων εἰς τὰς πολιτείας, οἱ μὲν ἀλλοδαποὶ καὶ ξένοι κομιδῇ πολλὰ μέμφονται καὶ δυσκολαίνουσι τῶν γινομένων. οἱ δ' ἐκ μεσοίκων σύνηθες F G

ἢ ἔχω ὑπάγεις, καὶ ἔτι ἤθελες. ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ
a L.12.§.36 [a] ἀπελειτούργησας. ἄφες ἢ ταῦτα ἐᾶν. ἐκεῖν' οὖ-
θύμει.

vel foris vadis; & hoc volebas; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil restat. bono itaque sis animo.

* -τό [τι, οἷον] in f. b Sup.§.15. §. 23. Ἐναργὲς ἔστω ἀεὶ τὸ, ὅπ τυγχ* ὀκεῖ-
γο ὁ ἀγρός ἐστι. καὶ πῶς [b] πάντα ἐστὶ τ' αὐτὰ ἐνθάδε
τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ ξ ἀιγιαλῷ, ἢ ὅπου θέ-
c Plato Theaet. λεις. ἄντικρυς γὰρ εὑρήσεις τὰ ξ Πλάτωνος. [c] σε-
*[τὸ τεῖ-χος] περ. κὸν ἐν ὄρει, φησὶ, * περιαλλόμενον. [καὶ βάλλειν
βλήματα.]

§.23. Illud tibi semper constet, ejusmodi qiddam agrum esse, cujusmodi est locus alius qilibet. eadémque esse omnia istic agentibus, qæ eis, qi in montium verticibus, vel in litorum crepidinibus, vel alibi ubicunqe volueris, versantur. palam enim invenies Platonis illa, *Urbis muro, ut cavlæ septo circundatus.*

d L.5.§.11. §. 24. [d] Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικὸν μου· καὶ οἷόν
e L.12.§.33 τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν. καὶ [e] πρὸς τί πως αὐτῷ νῦν
f L.5.§.8. χρῶμαι. μήτι κενὸν νῷ ἐστι. μήτι ἀπόλυτον καὶ [f] ἀπε-
g L.7.§.66. σπασμένον κοινωνίας. ἢ μήτι προσπτηκὸς καὶ ἀνα-
67. h L.5.§.26. κεκραμμένον τῇ σαρκιδίῳ, ὥστε [h] τοῦτο συνῤῥέπειν;

§.24. Qidnam est mihi nunc mens mea? vel qalem ego eam præsto? ad qidnam eâ jam utor? nunqid est intellectu vacua? nunqid à societate communi soluta & revulsa? nunqid carunculæ ità agglutinata & permixta, ut cum illa mutetur una?

§.25.

ANNOTATIONES.

φοι καὶ συνήθεις ὄντες τῶν νόμων, ἢ χαλεπῶς προσδέχονται τὰ A γον ποιοῦμαι, ἀδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τε-
ἐπιβάλλοντα καὶ σίργουσιν. *Qi in civium numerum adscribuntur alienigena & omnino peregrini, multa eorum qa fiunt reprehendunt, ac iniqè ferunt: qi verò inqilini educatione ac consvetudine sibi leges familiares reddiderunt, absqe molestia qa suarum sunt partium obeunt, iisqe sunt contenti.* & *ibidem p.47. B.* Ἐν γράμμασι, καὶ περὶ λύραν, καὶ παλαίστραν, αἱ πρὸς μαθήσεις ἀρχαὶ πολὺν ἔχυσι θόρυβον, καὶ πόνον, καὶ ἀσάφειαν. εἶτα προϊόντι κατὰ μικρὸν, ὥσπερ πρὸς ἀνθρώπους, συνήθεια πολλὴ καὶ γνῶσις ἐγγινομένη, πάντα φίλα καὶ χαρόπὰ καὶ ῥάδια λέγειν τε καὶ πράττειν παρίσχυν. *In literis, lyra, palæstra ea qa initio discenda sunt, multum habent tumultus, laboris, ac obscuritatis: inde pavlatim factis progressibus consvetudo tanB qam cum hominibus & notitia plenior parta, omnia amica, mansveta, & feliciora dictu actuque facit.* Aristoteles *Rhet. l.* 1. c. 10. Ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ ἰθισθὲν, ἐν τοῖς ἡδέσι. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. *Qod verò est ex assvefactione, & consvetudine, inter jucunda ponitur. Multa enim etiam eorum, qa natura non sunt jucunda, cum assveveris, jucundè faciunt.* Joannes Chrysostomus *in Epist. 2. ad Tim. Orat. 6. edit. Commel. p.* 1663. Μεγάλη γὰρ, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς, τῆς συνηθείας ἡ τυραννίς. ἐ διησόμεθα πόνε λοιπὸν, αὐτῆς ἐλκύσης ἡμᾶς. *Multum qippe & in bonis & in malis valet consvetudine vis. Non jam laborabimus, si illa nos ceperit.* vide & qæ sequntur. Naso *Artis. l.* 3.

Fac tibi consvescat. nihil assvetudine majus.

Et,

Qod malè fers, assvesce; feres bene. multa vetustas
Lenit. —

Arnobius *lib.* 2. *Fiet familiaris, & more in naturam verso.* Cicero in Lælio. *Magna vis est vetustatis & consvetudinis. nemo est, si nulla res impediat, qi non eo, qo consvevit, eqo libentiùs utatur, qàm intractato & novo. nec modò in hoc qod est animal, sed in eis etiam qa sunt inanimata consvetudo valet; cùm locis etiam ipsis mensosis delectemur & sylvestribus, in qibus diutiùs commorati sumus. Sic veteres inqilines indulgentia loci & consvetudo etiam inter injurias detinet.* Seneca *Epist.* 70. Plinius minor *lib.* 6. *Epist.* 2. *Mihi & gratiora sunt bona* (domestica,) *qòd perseverant; & leviora incommoda, qòd assvevi.* Indè illud Campanorum apud Livium *l.* 23. *Notissimum qodqe malum maximè esse tolerabile.* Et Philoctetes Evripideus, referente Dione Prusæo *Orat.* 53.

Καί τοι πολ' ἤδη τῷ χρόνῳ λώφησί μοι
Νόσ. καὶ' ἀρχὰς δ' ἠδαμῶς ἀνεκτὸς ἦν.
De vi doloris jam remisit tempore
Morbus, qi initio fuerat intolerabilis.

Plavtus *Trinumm.* 1. 2.

Habeas, ut nactus: nota mala res, optima est.
Nam ego nunc si ignotum capiam, qid agam nesciam.

De Christi Domini jugo veterum nescio qis.

Grave dum tollis, svave cùm tuleris.

Ἔξω ὑπάγεις] Vitæ genus mutas: è privato in publicum prodis: negotiis te immiscs. allusit forsan ad proverbium, qod à Zenodoto refertur. Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Viro Lydio negotia non sunt, sed ipse foris vadens illis eximitur.*

Ἀπολειτούργησας] Vitam hanc λειτουργίαν τινὰ esse vult. qomodo Pavlus ὑπηρεσίαν in concione ad Antiochenses apud Lucam *Act. c.* 13. *v* 36. Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη. *Nam David qidem postqam atate sua inservivit Dei consilio, obdormivit.* Cicero *de senect. Dum sumus in his inclusi compagibus corporis, munere qodam necessitatis & gravi opere perjungimur.* Indè, *vita munera*, &, *defunctos mortuos*, dicimus, utpote qi vitæ officia jam compleverint. Servius *ad Æn. l.* 6. Pulcrè avtem & ad Marci mentem Apostolus apud Lucam *Act. c.* 20. *v.* 24. Ἀλλ' οὐδενὸς λό-

vel foris vadis; & hoc volebas; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil restat. bono itaque sis animo.

§.23. Illud tibi semper constet, ejusmodi qiddam agrum esse, cujusmodi est locus alius qilibet. eadémque esse omnia istic agentibus, qæ eis, qi in montium verticibus, vel in litorum crepidinibus, vel alibi ubicunqe volueris, versantur. palam enim invenies Platonis illa, *Urbis muro, ut cavlæ septo circundatus.*

§.24. Qidnam est mihi nunc mens mea? vel qalem ego eam præsto? ad qidnam eâ jam utor? nunqid est intellectu vacua? nunqid à societate communi soluta & revulsa? nunqid carunculæ ità agglutinata & permixta, ut cum illa mutetur una?

Τὸ τῇ Πλάτωνος] Ex *Theaeteto*: lavdata etiam à Theodoreto *Therapevt. l.* 1. & *l.* 12.

Σηκὸν ἐν ὄρει περιβαλλόμενος] ἀγροῖκον καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας, ἀδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γενέσθαι σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβλημένον. Plato. de sapiente sermo est, Philosophiæ studiis prorsus dedito, qi non secus in urbe conversatur, qàm si in monte aliqo ab hominum commercio sejunctus ageret, murísqe civitatis, perinde ac cavlæ alicujus septo pastor rusticus, inclusus tenetur. Theodoretus cum Marco περιβαλλόμενον legit. Sed Platonis mentem seciùs cepit, cùm opinaretur Platonem hoc voluisse, verum Philosophum *in ὄρει σηκὸν δειμάμενον οἰκήσειν, in tuguriolo aliqo, sive stabulorum in monte sibi extructo esse habitaturum*: qod Plato nullus hîc dicit.

Καὶ βάλλειν βλήματα] ista qò pertineant, ego planè sum nescius. Xylander & *balare.* qasi βληχᾶσθαι & βληχήματα legerit. qo fundo, qóve sensu, nullus video. Annotator Lugdunensis *propriè*, inqit, *est jacere jacula.* Sed jacula istic qid faciant, nullus idem nos docet. Mericus Casavbonus seqentibus adfigit: & προβάλλειν προβλήματα legisse videtur; & *problemata tibi proponere ista, qidnam est mihi nunc mens mea*, &c. verùm D. Salmasius expungenda censet; utpote qæ nec sensum ullum efficiant, nec in melius reformari possint. Vetat avtem Medicorum princeps τοῖς ἀνιήτοις ἐγχειρεῖν.

§. 24. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικὸν μου] Epictetus *l.* 1. c. 26. Αὐτη ἐν ἀρχὴ τῆ φιλοσοφεῖν, ἄισθησις τῆ ἰδίᾳ ἡγεμονικῆ, πῶς ἔχει. *Hoc igitur est philosophandi principium, animadvertere mens & ratio sua qo pacto sit affecta.* Vide *l.* 12. §. 33.

Μήτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας] Vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 34.

Μήτι προσπτηκὸς] à metallis translatum, qæ ubi liqefacta jam, affusa fuerint rei alicui, in unum idémqe cum ea corpus coalescere videntur. Ità Epictetus *l.* 1. c. 9. Τί τούτοις προσέθηκας; *Qid ergo istis affixus es?* vide *ad l.* 12. §. 19.

Ὥσε τοῦτο συνῤῥέπεσθαι.] Plato *Phadon. pag.* 63. *A.* Ἐκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα, προσηλοῖ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, καὶ προσπερονᾷ, καὶ ποιεῖ σωματοειδῆ, δοξάζουσαν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ. *Qoniam omnis voluptas atqe dolor qasi clavum tenens animam corpori affigit, atqe connectit, efficitqe corpoream adeo, ut jam opinetur ea esse verè qæ svadeat corpus.* qanqam negat passim Marcus corpus de istis qicqam pronunciare. vide *l.* 7. §. 14, 16, 33. & *l.* 8. §. 25, 37.

Καὶ ἀναμεμιγμένον τῷ σαρκιδίῳ] ità *l.* 7. §. 57. ἢ φύσις οὐκ ἔστω συνεκίρασε τῷ συγκριμαῖ. &c. & *l.* 5. §. 26. μὴ συγκρινέσθω.

§.25.

§. 25. Qi dominum fugit, fugitivus eſt. dominus avtem eſt lex. ergò qi legem tranſgreditur, fugitivus eſt. idem eſt & qi ideo angitur, vel inſcitur, vel meruit, qod ſecus, qàm ipſe velit, avt factum ſit, avt fiat, avt futurum ſit eorum qicqam, qæ ab univerſi rectore ſunt conſtituta, qi eſt ipſe lex unicuiqe qod ſuum eſt tribuens. fugitivus eſt igitur, qi metuit, vel angitur, vel inſcitur.

§. 26. In uterum ſemen qi miſit, abſcedit.

§. 25. [a] Ὁ τὸν κύριον φεύγων, δραπέτης. κύριος δὲ ὁ νόμος. καὶ ὁ παρανομῶν, δραπέτης, ἄμα καὶ [b] ὁ λυπούμενος, ἢ ἀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, ἢ ὃ βούλεταί τι γεγονέναι, ἢ γένεσθαι, ἢ γενέσθαι, τῶν [c] ὑπὸ τὸ πάντα διοικοῦντος τεταγμένων. Deus enim nobis lex eſt: in omnem illa quidem partem ad æquilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior ſit illis legibus, & ſtabilior, qa in tabulis perſcripta ſunt. & Philo *de bon. hom. libert. p.* 871. *A.* Νόμος δὲ ἀψευδὴς, ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τῦ δεῖνος ἢ τῦ δεῖνος θνητῦ φθαρτὸς ἐν χαρτιδίοις ἢ σήλαις ἄψυχος ἀψύχοις, ἀλλ' ὑπ' ἀθανάτυ φύσεως ἄφθαρτος ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ τυπωθείς. *Eſt autem vera lex, recta ratio, non hujus avt illius mortalis inſtitutum in tabellis chartuliſve ſcriptum inanimis, ſed immortalis ipſa ſtylo naturæ ſempiterna in mente immortali exarata.* Clemens denique *Strom. lib.* 1. *pag.* 357. *A.* Ἐν δὲ τῷ Πέτρῳ κηρύγματι ὕυροις ἂν νόμον καὶ λέγον τὸν κύριον προσαγορευόμενον. *In Petri autem prædicatione inveneris Dominum vocari legem & rationem.* vide & *l.* 11. §. 1.

Ὁ παρανομῶν δραπέτης] Ità *l.* 4. §. 29. φυγάς, *profugus.* & *l.* 11. §. 9. λειποτάκτης, *ſtationis deſerta reus,* vide ſis apud Platonem Socratis diſceptationem cum *Critone* fugam ſvadente.

Ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος] *At dolorem aliqis concipit,* &c. Xylander. imò *ſimul,* vel *ſimiliter,* havd minùs is qoqe, qi *dolet, contriſtatur,* &c.

Ὁ βούλεταί τι] *propter aliqid eorum qod factum eſt, vel fit, vel fiet ſecundum voluntatem ejus, qi univerſum gubernat.* Xylander, ut legiſſe videatur, ὅτι βούλεταί τι γεγονέναι. Xylandri veſtigia premit Caſavbonus. Verùm dictionis ſic reconcinnatæ ſeries interpretationem iſtam nulla videtur admittere, niſi trajectionem duram ſatis conſtituamus; ut illud ὃ βούλεταί τι, vel ὅτι βούλεται, ſenſu ſaltem, ſubjiciatur verbis illis, ὑπὸ τῦ τὰ πάντα διοικοῦντος. Negativa forſan particula intercidit; ut reſcribendum ſit ὃ [μὴ] βούλεταί τι γεγονέναι, &c. *qi contriſtatur, iraſcitur, vel metuit, qòd præter voluntatem ſuam aliqid factum ſit, fiat, vel futurum ſit:* ſive, *qòd qicqam, qod ipſe nolit, factum ſit, fiat, vel futurum ſit, ex eis qa ab eo qi univerſa diſponit conſtituta ſunt.* viderint alii.

Ὅς ἐστι νόμος νόμων ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] vide *l.* 7. §. 32. Πάντα νομισθῆναι ἴσα. Lege certâ pleraqe ferri. Plutarchus *de Homero.* Ὁ νόμος λέγεσθαι ἔοικεν ἀπὸ τῦ νέμειν τὰ ἴσα πᾶσιν, ἢ τὸ καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ. Νόμος dici videtur ab omnibus paria, vel pro dignitate cuiqe tribuendo. vide *l.* 8. §. 67.

§. 25. [a] *L.* 4. §. 29.

[b] *L.* 11. §. 8. 9.

[c] *L.* 6. §. 1. 5.

[d] *L.* 4. §. 10.

[e] *L.* 7. §. 7.

§. 26. [f] Σπέρμα ὡς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησεν, καὶ

[f] *L.* 5. §. 4. *l.* 12. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 25. Κύριος δὲ ὁ νόμος] Pavſanias Pliſtanactis filius, qærenti qare legum priſcarum nullam abrogare apud ſuos liceret, reſpondit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 59. *l.* 1. *c.* 7. Ὅτι τοὺς νόμους τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας τῶν νόμων κυρίους εἶναι δεῖ. *Qia legum in viros, non virorum in leges debet eſſe avtoritas.* Pittacus apud Laërtium *l.* 1. *c.* 77. item Crœſo percontanti, τίς ἀρχὴ μεγίστη; *qodnam eſſet maximum imperium?* reſpondit, ἡ τῦ πυκτίλου ξύλου, *ligni varii,* leges deſignans, qæ codicibus inſculpebantur. Indè Chilonis monitum; Νόμοις πείθεσθαι. *Obtemperandum legibus.* Laërtius *l.* 1. *c.* 70. qod Spartanis religioſiſſimum ſemper fuerat. Archidamus Zevxidami filius, ſciſcitanti apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 19. qinam Spartæ rerum potirentur, οἱ νόμοι, inqit; καὶ τὰ ἀρχεῖα κατὰ τοὺς νόμους. *Leges, & magiſtratus ex earum præſcripto.* Ageſilaus in *Epiſt.* apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 2. ad ſuos à bello ipſum revocantes, qod cùm beſtè ſuccedere videretur ægrè qidem, reliqit tamen; Ἄρχω γὰρ οὐκ ἰμαυτῷ ἀρχὴν, ἀλλὰ τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις. καὶ τότε ἄρχειν ἄρχει ἀληθῶς καλὰ δίκαια, ὅταν καὶ ἀρχηλαγὰ ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἱφόρων, ἢ ὅσοι οἱ ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὦσιν. *Imperium enim gero non mihi, ſed civitati ac ſociis: Ac tum imperator verè juſtèqe imperat, qando regitur à legibus & ephoris, avt ſi qi ſunt alii in civitate magiſtratus.* Demaratus, qærenti, qare patriâ exularet, cùm rex ibi fuiſſet, inqit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 28. Ὅτι κρείσσονες, αὐτῆς οἱ νόμοι εἰσίν. *Qia majore vi ſunt leges ejus civitatis.* Plutarchus in *præcept. polit. pag.* 808. *A.* Δεῖ γὰρ οὐ μέχρι τῦ βωμῦ φίλον εἶναι τῷ μὴ συνεπιορκεῖν, ὡς πολὺ Περικλῆς εἶπεν, ἀλλ' ἄχρι παντὸς νόμου καὶ δικαίου. *Oportet enim non modò uſqe ad aram amicum eſſe, neqe ſe perjurii ſocium facere, ut aliqando Pericles dixit: ſed & uſqe ad omnem legem & juſtitiam.* Verùm legem univerſi ſive naturæ Marcus hìc vult, de qa *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 10. de qa & Dionyſius major apud Plutarchum *Apophth.* 20. dixit. Τοὺς μὲν τῆς πόλεως νόμους δύνασθαι, τοὺς δὲ τῆς φύσεως μὴ δύνασθαι βιάσασθαι. *Civitatis legibus vim facere poſſum, naturæ legibus neqeo.* & Ariſtotelis nomine, *de mund. c.* 6. Νόμος γὰρ ὑμῖν ἐστιν ὁ Θεὸς, ἑδάμιον ὑποδεχόμενος διόρθωσιν, ἢ μεταβάσεως. κρίσιν δὲ, ὅμοιαν, καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κύρβεσιν ἀναγεγραμμένων. *Deus enim nobis lex eſt: in omnem illa quidem partem ad æquilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior ſit illis legibus, & ſtabilior, qa in tabulis perſcripta ſunt.* & Philo *de bon. hom. libert. p.* 871. *A.* Νόμος δὲ ἀψευδὴς, ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τῦ δεῖνος ἢ τῦ δεῖνος θνητῦ φθαρτὸς ἐν χαρτιδίοις ἢ σήλαις ἄψυχος ἀψύχοις, ἀλλ' ὑπ' ἀθανάτυ φύσεως ἄφθαρτος ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ τυπωθείς. *Eſt autem vera lex, recta ratio, non hujus avt illius mortalis inſtitutum in tabellis chartuliſve ſcriptum inanimis, ſed immortalis ipſa ſtylo naturæ ſempiterna in mente immortali exarata.* Clemens denique *Strom. lib.* 1. *pag.* 357. *A.* Ἐν δὲ τῷ Πέτρῳ κηρύγματι ὕυροις ἂν νόμον καὶ λέγον τὸν κύριον προσαγορευόμενον. *In Petri autem prædicatione inveneris Dominum vocari legem & rationem.* vide & *l.* 11. §. 1.

Ὁ παρανομῶν δραπέτης] Ità *l.* 4. §. 29. φυγάς, *profugus.* & *l.* 11. §. 9. λειποτάκτης, *ſtationis deſerta reus,* vide ſis apud Platonem Socratis diſceptationem cum *Critone* fugam ſvadente.

Ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος] *At dolorem aliqis concipit,* &c. Xylander. imò *ſimul,* vel *ſimiliter,* havd minùs is qoqe, qi *dolet, contriſtatur,* &c.

Ὁ βούλεταί τι] *propter aliqid eorum qod factum eſt, vel fit, vel fiet ſecundum voluntatem ejus, qi univerſum gubernat.* Xylander, ut legiſſe videatur, ὅτι βούλεταί τι γεγονέναι. Xylandri veſtigia premit Caſavbonus. Verùm dictionis ſic reconcinnatæ ſeries interpretationem iſtam nulla videtur admittere, niſi trajectionem duram ſatis conſtituamus; ut illud ὃ βούλεταί τι, vel ὅτι βούλεται, ſenſu ſaltem, ſubjiciatur verbis illis, ὑπὸ τῦ τὰ πάντα διοικοῦντος. Negativa forſan particula intercidit; ut reſcribendum ſit ὃ [μὴ] βούλεταί τι γεγονέναι, &c. *qi contriſtatur, iraſcitur, vel metuit, qòd præter voluntatem ſuam aliqid factum ſit, fiat, vel futurum ſit:* ſive, *qòd qicqam, qod ipſe nolit, factum ſit, fiat, vel futurum ſit, ex eis qa ab eo qi univerſa diſponit conſtituta ſunt.* viderint alii.

Ὅς ἐστι νόμος νόμων ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] vide *l.* 7. §. 32. Πάντα νομισθῆναι ἴσα. Lege certâ pleraqe ferri. Plutarchus *de Homero.* Ὁ νόμος λέγεσθαι ἔοικεν ἀπὸ τῦ νέμειν τὰ ἴσα πᾶσιν, ἢ τὸ καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ. Νόμος dici videtur ab omnibus paria, vel pro dignitate cuiqe tribuendo. vide *l.* 8. §. 67.

Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] ſive, τὸ ἐπιβάλλον, ut *l.* 7. §. 7. *qa cuiqe conveniunt, & ad unumqemqe pertinent.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῦ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν διανοητικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſqiſqe, qantum ipſis convenit,* vel *ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἧκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστον κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus autem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσῦτον, ὅσονπερ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τῦ πράττειν κατὰ ταύτας. *Tantum unicuiqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundum has operatur.* Baſilius Cæſar. *Ep.* 167. *ad Diodor.* Ἔστιν ὅλως ἐπιβάλλει ἡμῖν διαβάλλειν ἀνθρώπους, τῶν πραγμάτων ἀφειμένων. *Siqidem omnino rebus ipſis miſſis perſonas perſtringere nobis convenit.* Avtor *l.* 2. *Maccab. c.* 9. *v.* 24. τὰς ἐπιβαλλούσας πρὸς τὰς θυσίας προσάξεις. *convenientes ad ſacrificia ſumptus* Junius. *pertinentes* Leo Judæ & Vatablus. Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. Καὶ εὐδήπου τοσῦτον ἂν τις μανείη, ὡς μὴ πᾶσιν ἐπιβάλλειν ἡγεῖσθαι σπουδαίοις εἶναι προθυμεῖσθαι. *Nemo ità inſaniverit, ut non exiſtimet ad unumqemqe pertinere, bonum eſſe lubenter velle.* Malim itaqe cum Xylandro *qod ſuum eſt.* qàm cum Caſavbono *qa unicuiqe eveniunt.*

§. 26. Σπέρμα] *Semen* pro *genitura virili* dixit. qam à *ſemine* tamen diſtingvit Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 1. *c.* 18. Τοτὲ μὲν τὸ ἀπὸ τῦ γινομένου καλεῖται ἄπιον, ὅσα συνδυάζεσθαι πέφυκε, τὸ πρῶτον ἔχον ἀρχὴν γενέσεως. σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυαζθέντων. *Genitura igitur id vocatur, qod à generante provenions cavſſa eſt, qa prima obtineat principium generationis: videlicet in iis, qa coire natura voluit. Semen avtem eſt, qod ex ambobus coeuntibus illis originem trahit.* verùm diſtinctionem hanc nec uſus communis obſervat, nec ſacræ paginæ ſcriptores. vide *Gen. c.* 38. *v.* 9. & *Levit. c.* 15. *v.* 16. vide *l.* 12. §. 24.

Εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησε] Perinde de ſemine in terram miſſo Chriſtus Dominus. *Marc. c.* 4. *v.* 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ, καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. *Ut ſi qiſpiam jaciat ſemen in terram, & dormiat, & exſurgat nocte ac die: & ſemen germinet, & aſſurgat qomodo ipſe neſcit. Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.* ſive ut Apoſtolus, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον. ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. *Et qod ſeris, non corpus oriturum ſeris, ſed nudum granum; ſed Deus ei dat corpus ut voluit, & ſingulis ſeminibus ſuum corpus.* De homine pariter dictum ſit. *Ego te,* inqit, *formavi in utero.* Jerem. *c.* 1. *v.* 5. *Manus qaſdam avteris tui in utero hominem formantis advertis.* Ambroſius *in Luc. l.* 1. *c.* 6. *Qi primum hominem fecit ex pulvere, omnes homines fabricatur ex ſemine.* Avguſtinus *adv. Jul. l.* 3. *c.* 17. & *de nupt. & concupiſc. lib.* 2. *c.* 13. *Idémqe de verbo, Ap. conc.* 11. *qi primò creavit hominem ſine homine, modò creat hominem ex homine.* Ità David *Pſal.* 119. *v.* 73. *Manus tuæ feceruns & formáruns me.* & *Pſal.* 139. 13–16. *Tu obtegebas me in utero matris meæ: maſſam meam viderunt oculi tui: & in libro tuo deſcripta erant membra omnia mea, qa de die in diem artificioſe confecta fabricabantur, cùm nulla priùs exiſterent.* Job item *c.* 10. *v.* 8–12. *Manus tuæ figurárunt & feceruns me; ſicut argillam, efformáſti me; ſicut lac, ſudiſti me: tanqam caſeum coagulaſti me: cute & carne induiſti me: oſſibus & nervis contexuiſti me.* Matér illa pia filiis ſuis *Maccab. hiſt. l.* 2. *c.* 7. *v.* 22. *Neſcio ipſa, qomodo in utero meo comparueritis: neqe enim ego ſpiritum vitamqe largita ſum vobis, neqe primariam cujuſqe informationem ego coaptavi; ſed conditor ille mundi, qi finxit hominum ortum, omniúmqe naturam invenit.* Qod Prudentius *Stephan. od.* 10.

καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ ἀποτελεῖ βρέφος. a ἐξ ὅτου, ὅτου; πάλιν τροφὴν διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν b ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα αἴσθησιν καὶ ὁρμὴν τὸ ὅλον ζωὴν καὶ ῥώμην, καὶ ἄλλα [ὅσα καὶ οἷα] πάντα. c πάντα δὲ ταῦτα ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γενόμενα θεωρεῖν, καὶ πῶς δύναμιν ἔστιν ὁρᾶν, ὡς καὶ d πῶς βέλτιόν ἐστιν, καὶ πῶς ἀναφερῆ, ὀρῶμεν, e οὐκ ταῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐκ ἧττον ἐναργῶς.

hoc alia deinceps excipiens natura, fœtum fabricat & absolvit; ex quali qualem? alimentum rursus mater per gulam demittit; quod alia insuper cavsa ubi exceperit, sensum, motúmque, adeóque vitam ac vires & alia (quot ea numero & qualia?) conficit. hæc, tantâ licèt involvantur caligine, contemplari oportet, facultatémque ità intueri qæ ista facit, prout vim eam cernimus, qâ vel deorsum, vel sursum corpora feruntur, non oculis qidem externis, sed nec minùs clarè tamen.

a L. 4. §. 48.
l. 6. §. 13.
b Inf. §. 38.
c L. 4. §. 36.
l. 7. §. 29, 30.
l. 9. §. 25.
d L. 12. §. 30.
e L. 3. §. 15.
l. 11. §. 12.

§. 27.

ANNOTATIONES.

Quàm arte nobis vivere intus ceperis,
Nihilúmque & illud unde corpus nescio;
Novit animator solus & factor tui.
Impendere ipsi, cujus ortus munere es:
Bene in datorem, qod dedit, refuderis.

Hermes *l.* 16. περὶ ἐνεργ. καὶ αἰσθ. *pag.* 45. Ὅταν ἡ γένεσις ἀποθησαυρίζει γόνον, συμβαίνει πως ἐκπνέειν ἐκ τοῦ σώματος ὅλης μελῶν οὐσίαν τινὰ κατὰ θείαν ἐνέργειαν, ὡς τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ γινομένῳ. *Quando generatio asservat semen, accidit qodammodo ut inspiretur è corpore toto membrorum essentia qadam per divinam actionem, qasi idem homo fiat.* Dei igitur opus istud, qo corporis fabrica conficitur: sed ad qod perficiendum illle animæ ministerio utitur; qam hîc Marcus designavit. vide Julium Scaligerum *ad l.* 11. §. 1. Minùs enim placet, qod Tertullianus *de anima c.* 26. *Omnem hominis in utero serendi, struendi, fingendi paraturam aliqa utiqe potestas divina voluntatis ministra modulatur; qamcunqe illam rationem agitare sortita.* Angelorum scilicet ministerio peragi vult ista: subjungit enim; *Nos officia divina Angelos credimus*: qos & exterorum, *Alemona, Partula, Lucina* substituit. At Philo *naturæ* hoc tribuit, *de mundi immortal. pag.* 946. *A.* Ἐξ ἀνθρώπων βλαστάνουσιν ἄνθρωποι, σπείροντος μὲν εἰς μήτραν ἀνδρὸς, ὡσεὶ ἄρουραν, γυναικὸς δὲ ὑποδεχομένης τὰ σπέρματα σωτηρίως, τῆς δὲ φύσεως ἀοράτως ἑκάστα καὶ τῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς διαπλαττούσης μερῶν. *Ex hominibus nascuntur homines, viro in vulvam tanqam in arvum semen mittente, muliere verò id excipiente salubriter, & naturâ modo invisibili formante partes tum corporis, tum animæ. naturam* vult vel animam vegetatricem, vel vim ac facultatem semini à primordio divinitus inditam.

Ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα] vide Galenum *de natural. potent. sive facultat. l.* 1. *c.* 3. Philo *de creat. pag.* 14. *C.* Τὸ σπέρμα τῶν ζώων γενέσεως ἀρχὴν εἶναι συμβέβηκε. τοῦθ' ὡς ἔστι φυλάττοντι, ἐοικὸς ἀφρῷ θεωρεῖται. ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν μήτραν καταβληθὲν ἐνεχρίσῃ, κίνησιν εὐθὺς λαβὸν, εἰς φύσιν τρέπεται. (qod Galenus uti *suprà, l.* 2. *c.* 3. ὃ γὰρ ἦν πρότερον σπέρμα, τοῦθ' ὅταν ἄρξηται φύειν τε καὶ διαπλάττειν τὸ ζῶον, φύσις τις γίνεται) φύσις δὲ βελτίων σπέρματος. ἐπεὶ καὶ κίνησις ἐρημίας ἐν γενητοῖς. ἡ δ' οἷα τυχοῦσα, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, ἀνεπίληπτος τύχη, ζωοπλαστεῖ, τὴν μὲν ὑγρὰν οὐσίαν, εἰς τὰ τοῦ σώματος μίλη καὶ μέρη διανέμουσα, τὴν δὲ πνευματικὴν, εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τήν τε θρεπτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικήν. τὴν γὰρ τοῦ λογισμοῦ ταῦτ' ὑπερθετέον, διὰ τὰς φάσκουσας θύραθεν αὐτὴν ἐπεισιέναι, θεῖον καὶ ἀίδιον οὖσα. ἐκεῖν ἤρξατο μὲν ἀπὸ σπέρματος ἐντελοῦς ἡ φύσις. ἔληξε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὴν τοῦ ζῴου καὶ ἀνθρώπου κατασκευήν. *Semen genitale est principium animalium. Hoc esse vilissimum videmus, spuma simile: caterum ubi in vulvam injectum hæserit, motus mox particeps, in vesicam qandam mutatur* (*qod namqe semen prius erat, id qum primum & gignit & formar animal, natura qadam fit*) *Ea semine est melior, & qoniam motus placidus ineat fœtibus tanqam artifex, vel, ut magis propriè dicam, irreprehensibilis ars, fingit animal ex humida essentia, in corporis membra partésqe eam distribuens: sicuti spiritualem essentiam in virtutes animæ, nutritivam & sensitivam. Nam de rationali supersedendum nunc est dicere, propter eos, qi ajunt eam externè advenire divinam sempiternámqe. Atqe ita generatio, qam natura cœpit à vili semine, in res præstantissimas desiit, animal & hominem.* Vide & Clementem Alexandrinum *pædag. l.* 2. *c.* 6. *ad lib.* 4. §. 16.

Ἐξ ὅτου ὅτου] herì μυξάριον. *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 13. mox μίγμα θαῦμα, ut Hermes supposititius *Asclepio.* Θεῖον θαῦμα, *miraculum divinum*, ut Plato *de leg. l.* 1. *pag.* 782. *A.* unde Psaltæ illud *Psal.* 139. *v.* 14. *Mirum in modum.* & Augustinus *homil.* 31. *Videt homo insolita & miratur; miratur alia, cùm sit ipse mirator magnum miraculum. Omni enim miraculo qod fit per hominem majus miraculum est ipse homo.* Idem *de civit. Dei l.* 10. *c.* 12. Similis illa Iphicratis vox, qò & Marcus forsan alluserit, fortunas evectionémqe suam admirabundi, cùm obscurissimis natalibus ortus fuisset. Ἐξ ὅτου εἰς ὅτου; *Ex qibus in qa.* Aristoteles *rhet. l.* 1. *c.* 9. atqe ut *ibidem c.* 7. Ἐξ ὧν ὑπῆρχε ταῦτα; *Ex qibus exstiterunt hæc.* Sicut avtem eleganter hîc Marcus, ἐξ ὅτου ὅτου, ità Sophocles *Ajace*, sed de demutatione in seqiorem factâ, Ὅτου ἐξ ὅτου; *Qalis ex qali.* Longus *Pastoral. l.* 4. *pag.* 129. Μαθέτω ὁ μιαρὸς, ὁποῖ' ὢν ὅτου ἁπτῶ. *Discat scelestus, qalis ipse, qalia affectet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. Ἀφ' ὅτου εἰς ὅτου. *A qibus in qa.* Psellusqe

A περὶ δαιμόνων ἐνεργείας, ἀπὸ ὅτου ὅτου; *pro qalibus qalia.* sic mox denuo, ὅσα καὶ ὅτα; scilicet, *ex minimis seminibus nascuntur ingentia.* Seneca *de provid. c.* 1. Polybius *hist. l.* 3. *c.* 7. Φύεται ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων. *Sæpe enim res maximæ à parvis principiis oriuntur.* Plutarchus *de commun. notit. pag.* 1077. *A.* Τὴν γῆν φύσιν ἐρῶμεν πᾶσι ζῴοις καὶ φυτοῖς [ἡμέροις τε] καὶ ἀγρίοις ἀρχὴν; τὰ μικρὰ καὶ γλίσχρα καὶ μόλις ὁρατὰ τῆς τῶν μεγίστων γενέσεως λαμβάνουσιν. ἡ γὰρ ἐκ πυρὸς σάρξ, οὐδὲ ἄμπελον ἐκ γιγάρτου μόνου, ἀλλὰ ἐκ πυρῆνος ἢ βαλάνου τινὸς ἄγριον διαφυγούσης, ὥσπερ ἐκ μικρᾶς τινος σπινθῆρος, ἐξάψασα, καὶ ῥιπίσασα τὴν γένεσιν, ἔρινος ἢ βάτου, ἢ δρυὸς, ἢ φοίνικος, ἢ πεύκης περιμήκεσιν ἀναδίδωσιν. *Naturam qidem videmus omnibus animalibus, plantis ac sylvestribus stirpibus exigua, parca, & vix conspectui obvia ortus magnorum initia tribuisse. An non enim è grano tritici spicam, ex acino solo vitem, è nucleo avt glande qa avem subterfugerit, tanqam ex scintilla exigua incendens procreationem, germen rubi, qercus, palmæ, avt piceæ procerissimum edere solet?* Plinius *hist. nat. l.* 17. *c.* 10. *Minimis id* (cupressi semen) *granis constat, ut vix perspici qadam possint; non omittendo naturæ miraculo, etiam parvo gigni arbores: his principiis respuentem fecures materiem nasci, indomita ponderibus immensis prela, arbores velis, turribus murisqe impellendis arietes. hæc est natura vis, hæc potentia.* Et Seneca *qæst. natur. lib.* 2. *c.* 6. *Consideremus, qàm ingentem vim per occultum agant parvula admodum semina; & qorum exilitas in commissura lapidum vix locum inveniat, in tantum convalescunt, ut ingentia saxa detrahant, & in momenta dissolvant scopulos rupesqe.* De frumento Pavlus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. qod suprà retulimus. unde Tertullianus *de resurr. c.* 52. *Seritur solummodo granum, sine folliculi veste, sine fundamento spica, sine munimento aristæ, sine superbia culmi. Exurgit avtem copiâ fœneratum, compagine ædificatum, ordine structum, cultu munitum, & usqeqaqe vestitum.* Augustinus *Epist.* 3. *Ipsa vis seminum qos numeros habeat, & qàm vivaces, qàm efficaces, qàm latenter potentes, qàm in parvis magna molientes, qis adeat animo, qis promat eloqio?* De sinapi videatur & qod Dominus Christus Matth. *c.* 13. *v.* 32. Et Marc. *c.* 4. *v.* 31, 32. At de homine qantò majora dici possunt, & miranda magis?

Ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα] *in abdito facta.* David *Psal.* 139. *v.* 15. Et Solomon *Eccles. c.* 11. *v.* 5. *nescis ossa in gravida utero qomodo fingantur.* Optimè Lactantius *de opific. c.* 19. *legem rationémqe nascendi tenet Deus solus; siqidem solus efficit.*

E Τὴν βρίθουσαν] τὸ βριθὸν. *l.* 12. §. 30. (cui τὴν ἀναφερῆ opponit) hoc est, *vim deprimentem*, sive *devergentem*; formam sive principium internum, cujus vi deorsum qædam feruntur, sicut sursum alia: si qa tamen corpora vi suâ sursum ferantur: qod negat Lucretius cujus hæc sunt, *l.* 2.

— nullam rem posse suâ vi
Corpoream sursum ferri, sursúmve meare.

Nam qod *externam* nescio qam *depressionis & elevationis* cavssam *efficientem*, interpres Anglicanus opinatus est hîc intelligi, qæ oculis corporeis objecta sit, qomodo illa altera efformationis & nutritionis mentis conspectui, & ab avctoris mente, & à rei ipsius veritate alienum est. Ità usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 962. *C.* Τὸ μὲν δὴ πῦρ συναίλικον γήν, ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὴν νυσσικοῦ, βρίθειν ἀναγκάζεται. *Siqidem ignis terram secum trahens degravatur ejus pondere.* & Aristoteles *problem. l.* 16. *q.* 11. Ὅταν δὲ βρίσῃ ἐπὶ θάτερον μέρος. *At ubi in partem alterutram vergere cœpit.*

Οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς] Ambrosius *de sacram. l.* 1. *c.* 2. *Melius videntur, qa non videntur, qàm qa videntur.* Siqidem ut Joannes Chrysostomus *Genes. Orat.* 10. Οὐχ ὅτας οἱ σωματικοὶ ὄτοι ὀφθαλμοὶ τὰ ὁρώμενα βλέπειν δύνανται, ὡς οἱ τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοὶ τὰ μὴ ὁρώμενα, μηδὲ ὑφιστῶτα. *Neqe tantum præstare possunt corporales illi oculi, qi visibilia cernunt, qantùm oculi spiritus, qi ea qæ non videntur, neqe subsistunt, videre possunt.* Qin & Plutarchus *de commun. notic. c.* 19. [Ἀγαθὰ καὶ κακὰ, αἱρετά τε καὶ φευκτὰ, οἰκεῖά τε καὶ ἀλλότρια,] ταῦτα μᾶλλον ἴδοις θερμῶντε καὶ ψυχρὸν, λευκόντε καὶ μελάνων, σαφηνίζοντα ἔχειν τὴν ἐναργειαν. ἐκείνων μὲν γὰρ ἔξωθέν εἰσιν αἱ φαντασίαι ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπεισόδιον. ταῦτα δ' ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν ἡμῖν σύμφυτον ἔχει τὴν γένεσιν. (*Bona & mala, expetenda, ac fugienda, accommodata ad natu-*

ram

§. 27. Cogita tecum jugiter, qalia nunc ſunt omnia, talia priùs actitata; cogita & talia futura eſſe. propone tibi ob oculos, fabulas totas ſcenáſque uniformes, qæcunqe vel ex notitia tua, vel ex hiſtoria antiqa cognita habueris; avlam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Crœſi. ejuſdem planè modi fuerunt omnia illa, niſi qòd per alios agebantur.

§. 28. Hominem de re ulla dolentem, atqe ægrè ferentem qicqam, ſimilem habe porcello, qi dum mactatur, calcitrat & vociferatur: cujuſmodi eſt & qi decumbens tacitè ſolus ſecum ſortem deplorat ſuam. conſidera & fato nos illigatos teneri: & rationali animali ſoli datum eſſe, ut

§. 27. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς ἡ πάντα τοιαῦτα, ὁποῖα νῦν γίνεται, καὶ πρόσθεν ἐγίνετο. καὶ ἐπινοεῖν γενησόμενα, καὶ ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς, ὅσα ἐκ πείρας τῆς σῆς, ἢ τῆς πρὸ σοῦ πείρας ἱστορίας ἔγνως, πρὸ ὀμμάτων τίθεσθαι. οἷον Αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ, καὶ αὐλὴν ὅλην Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴν ὅλην Φιλίππου, Κροίσου. πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν, μόνον δι' ἑτέρων.

§. 28. Φαντάζου πάντα τὸν ἐφ' ὑπνίῳ λυπούμενον, ἢ δυσαρεστοῦντα, ὅμοιον τῷ θνομένῳ χοιριδίῳ, ὁπολακτίζοντι καὶ κικραγότι. * ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ ὀλιγοδίᾳ μόνος σιωπῇ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν. καὶ ὅλως * ὅμοιον μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι,

a L. 2. §. 14.
b L. 7. §. 49.
c L. 6. §. 44.
d L. 8. §. 25, 31.
e L. 11. §. 18. l. 12. §. 27.
f Sup. §. 8.

τοῖς

ANNOTATIONES.

ram & aliena) *qorum vim oportebat notiorem eſſe qàm calidorum & frigidorum, alborum & nigrorum: qòd horum imagines extrinſecus viſui objiciuntur, hac ex bonis qa nobis inſunt cognatam habent originem.* vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 11. §. 12.

§. 27. Πάντα τοιαῦτα] vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 7. §. 1, 49. & *l.* 9. §. 28.

Ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοειδεῖς] Vide *l.* 6. §. 44, 46. & *l.* 11. §. 6. Pro fabulæ ſive dramatis, qæ in ſcena agitur, *actibus* vitæ hujuſce actus habet. Sic & Apulejus *metamorph. l.* 8. de Tlepolemi cæde, Thraſillâ avtore, per viſum nocturnum patefactâ; *omnemqe ſcenam ſceleris illuminat.* De rebus Cæſaris ac Pompeii, Cælius *Ciceroni l.* 8. *Ep.* 11. *Scena rei totius hac.* ubi qi *ſumma* legi poſtulant, dicti elegantiæ detrahunt. Vult enim Cælius nihil inter ambitioſos illos ſeriò, ſed ſimulatè, ac velut in ſcena peragi. Cicero ipſe *Bruto Epiſt.* 9. *Tibi nunc populo, & ſcena* (*ut dicitur*) *ſerviendum.* De Domitiano Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus, hiſtor. Roman. *l.* 67. *pag.* 759. *D.* Καίτοι καὶ σκηνοποιίᾳ τινὶ ἐοικὸς ἐγίνετο. αὐτός τε γὰρ φιλεῖν τὸν ἀδελφὸν καὶ πενθεῖν προσεποιεῖτο, καὶ τὰς ἐπαίνους τὰς ἐπ' αὐτῷ μετὰ δακρύων ἔλεξε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα, ἃν ἤθελετο, σκηπτόμενος. *Qiddam verò ſcenicis actionibus ſimile fiebat. Nam ſimulabat ſe fratrem amare & lugere, laudabatqe non ſine lacrymis: qum tamen omnia contra, qàm vellet, pra ſe ferret.* vide eundem de Tiberio, *ad l.* 1. §. 11, 14. Elegantiſſimè avtem lingvâ noſtrate expreſſit iſtud Thomas Morus noſter ſub finem *hiſtoriolæ Edvardi V.* qo loco, ubi perſonatam Ducis Buckingamii & Richardi Prorgis actionem deſcripſerat; illius qaſi procerum plebiſqe nomine, qi nihil minùs volebant, huic tanqam negotii totius ignaro, diadema regium deferentis, hujus tanqam qi id nollet, obſtinatè reſpuentis, nec niſi prece improbâ & importunâ, ut admitteret, adacti: *Multus*, inqit, *erat inter homines his de rebus ultrò citróqe ſermo habitus; mirari pleróſqe, ità utrinqe actitatum, acſi nevtra pars ſua alteri communicaſſet conſilia, cùm nemo interim tam hebeti eſſet ingenio, qi ex compoſito rem geri non liqidò ſatis pervideret. verum ex adverſo reſpondere alios; Negotia iſtiuſmodi à viris politicis, ſpectante populo, qaſi fabulam in ſcena, peragi. in dramate verò, etiamſi nórint ſatis ſpectatores, ſutorem eſſe qi tyranni partes agit, tamen ſi qis adeò boni moris expers fuerit, ut in majeſtatis ſede jam ſitum, pro ſodalitate priſca familiariter compellare velit hominem, futurum forſan, ut ſatellitii manu caput comminutum meritò referat, qia ſcena faciem conturbatum ierit.* Videatur & Petronius, & Joannes Sarisberienſis *policrat. l.* 3. *c.* 8. *ad l.* 11. §. 6. *ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς*, repræſentandus uterqe.

Αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ] vide *l.* 8. §. 23, 31.

Μόνον δὶ ἑτέρων] *Eadem planè*, inqit, *& iſta & illa omnia, niſi qòd alios actores habuerunt.* q. d. fabula eadem utrobiqe fuit: hiſtriones tantùm ſubindè mutabantur. deeſſe videtur vocula aliqa πραττόμενα vel tale qid. Chriſtophorus Colerus *Epiſt. de ſtud. politic. Eadem fabula nunc luditur, qa olim, tantùm perſona mutata ſunt.* Rectè avtem Mericus Caſavbonus iſta prioribus attexuit; qæ Xylander nullo ſenſu cum ſeqentibus commiſerat.

§. 28. Ὁμοιον τῷ θνομένῳ χοιριδίῳ λακτίζοντι καὶ κικραγότι] Elegans imago. talis Tyrannus ille Lucianeus in *cataplo pag.* 424. qi fato trahente. Παῖ ὅλην τὴν ὁδὸν ἀντίτεινε, καὶ ἀντίσπα, καὶ τὼ πόδε ἀντερείδαν πρὸς τὸ ἔδαφος, ὡ πάντελῶς ἀνάγωγος ἦν. *Per totam viam obniti & retrahere non deſtitit: ſed pedibus ſolo firmiter innitens, neqaqam ductu fuit facilis.* Talis Flaccus, de qo Philo *pag.* 991. *D.* Πρὸς βίαν ἕλκον ἀφηνιάζοντα καὶ κικραγότα, καὶ διακαλαίοντα. ὃν χάριν καὶ σύμπαν κατετρώθη τὸ σῶμα, ὡς ἱερεῖα τρόπον τινὰ μιαιργηθῆναι. *Vi contumacem & clamantem & reluctantem trahunt: qapropter toto conſaviatus eſt corpore, & crudelius confectus, ſicut victima ad viſcerationem.*

Τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν] *Miſerias mortalis vitæ hujus* Caſavbonus. *alligationem noſtram* Xylander. malim; *illigationem* (niſi ſi vocabulum vitiatum ſit, qod qis forſan ſuſpicetur) ut indicetur neceſſitas illa, qæ fato nos illigatos & obſtrictos habeat. Siqidem *fatum* Stoici definiunt *neceſſitatem rerum omnium actionumqe, qam nulla vis rumpat.* Seneca *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 36. Idémqe *Epiſt.* 77. *Series invicta & nullâ mutabilis ope illigat & trahit cuncta.* Habes diſertè ἔνδεσιν noſtri. Eódem reſpexiſſe videtur Homerus *Iliad. β. v.* 111. & *ι. v.* 18.

Ζεύς με μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνέδησε βαρείῃ.
Jupiter me valdè Saturnius detrimento irretivit gravi.

Sed & apud Dionem Pruſæum *Orat.* 30. *pag.* 302. *C.* ille neſcio qis, μιᾷ πάντας ἁλύσει δεδέσθαι, *unâ omnes catenâ vinciri*, contendit. qem viſe ſis id argumenti latiùs ibi proſecutum. Poſſet forſan & animæ in corpore, cui *illigata* qodammodo hæret, ut teſtæ piſciculus incola, *innexio*; qam, dum in malis agit, moræ longioris impatiens, lugeat qis, deſignari. ἔνδεσις enim iſta qoqe dici poteſt, & ſolet. De Pythagoreis Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 432. *A.* Ἐνσωματοῦσθαι, καὶ μετενδεῖσθαι, καὶ μεταγγίζεσθαι τὰς ψυχὰς ἀξιοῦσιν. *Qi cenſent in corpora intrudi, & iis alligari, & qaſi ex vaſe in vas aliud tranſfundi animas.* qi & *l.* 7. *pag.* 717. *D.* τὴν μετένδεσιν *illigationem* dixit. Et in eandem mentem Plato *Timæo*: τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδησεν εἰς ἐπίρρυτον σῶμα καὶ ἀπόρρυτον. qod Cicero *lib. de univerſo* ſic reddidit; *In eo* (corpore ſcilicet) *influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant.* ut vel aliam ſcripturam ſecutus fuerit Tullius, vel (qod magis avtumo) apud hunc vitiata ſint verba, legendúmqe *animi divini ambitus.* nam *divinum* dixit qod ἀθάνατον Plato. Et mox: Ἃς δὴ, εἰς ποταμὸν ἐνδεθῆναι πολὺν, ὅτ' ἐπράτην, ἔτ' ἐφαπτῦντο, &c. qod Cicero ab imagine Platonica illa diſcedens; *Itaqe illi in flumen immerſi, neqe tenebant neqe tenebantur. immerſos* dixit, qod *illigatos* Plato, ad imaginem præſentem aptiùs atqe accommodatiùs, ſicut & in antegreſſis ubi corporis ex elementis primis ſtructura depingitur, qod Plato, Εἰς ταυτὸ ξυνεκόλλων, ἃ τοῖς ἀλύτοις οἷς αὐτοὶ ξυνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις γόμφοις ξυντήκοντες. Cicero: *Eas inter ſe copulabant, havd iiſdem vinculis qibus ipſe erant colligati, ſed talibus qa cerni non poſſent propter parvitatem, crebris qaſi cuneolis injectis*, &c. ξυντήκοντες illud inſuper habuiſſe videtur, qod ad aliam imaginem ſpectaret, nec cum *vinculis* & *clavis* ſive *cuneolis colliqeſactio* aptè ſatis convenire videretur. Cæterùm iſta accuratiùs penſitanti dictionis mutilatæ ſubit animum ſuſpicio. Siqidem illud τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, non ad ſuperiora pertinere videtur, ſed ſententiam novam inchoare; ad qam pleniùs concipiendam verbum aliqod deſideretur, puta ἐπινόησον, vel ejuſdem ſignificatûs aliud qidpiam. ἐπινόησον δὲ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι, &c. *Conſidera avtem qomodo neceſſitate fatali illigati ſumus, dum*

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt:

& qòd ſponte ſeqi creatura ratione pradita ſoli conceditur. Certè niſi ſic concipiatur, dictionis ſeries hiabit; & copulativa planè ſuperflua & otioſa eſt futura. Illuſtrabit avtem locum hunc imprimis Perſæ dictum ab Herodoto *l.* 9. *pag.* 590. *C.* literis conſignatum; Ξεῖνε, ὅ, τι δὴ γενέσθαι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρίψαι ἀνθρώπῳ. Ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπισάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. *Hoſpes, qicqid ex Deo fieri oportet, id homini inevitabile eſt. Atqe hac permultis Perſarum qum ſciamus, tamen Mardonium*, inqit, *ſeqimur, fatali qâdam neceſſitate illigati.* Subjungit idem, tanqam ἔνδεσιν iſtam deplorans; ἐχθίστη δὲ ὀδύνη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔστι, πολλὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατέειν. *hoc avtem in rebus humanis acerbiſſimum eſt, qòd nulla prudentia poteſtatem dat cuiqam extricandi ſe neceſſitate iſtâ, qâ conſtrictus tenetur.*

Ἑκουσίως ἕπεσθαι] vide *l.* 4. §. 4. ſponte ſeqi, ideo ſolius hominis proprium eſt. qia ſolus habet τὸ αὐτεξούσιον, & *liberam electionem* ſolus obtinuit: ad bona & honeſta, hominis ſolius probè inſtituti; qia huic ſoli & ad bene agendum propendet animus & volupe eſt rectà incedere. Galenus *de affect. curand. c.* 6. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἐγὼμαι ἐπομένους τοῖς βελτίοσι τὰς χεῖρας, ἢ μὲν ἄκοντας βιαζομένους, ὥσπερ τὰ παιδία καὶ τοὺς ἰκέτας· ἢ ποθοῦντας ἑκόντας, ὥσπερ

a L. 2. §. 3. l. 4. §. 42. τῆς γινομένοις. a τὸ ἧ ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

eis qæ eveniunt, ſponte obſeqi poſſit; cum ſeqi omnibus ſit ipſum neceſſarium.

§. 29. Κατὰ μέρος ἐφ' ἑκάστῳ ὧν ποιεῖς ἐφιστάνων, ἐρώτα σεαυτὸν, b εἰ ὁ θάνατος δεινὸν ἀφῇ τὸ τούτῳ στέρεσθαι.

§ 29. Conſideratâ ſeorſim, qam inſtituis, re omni, percontare te, num ideo mors gravis habenda ſit, qia eâ te privet.

b L. 12. §. 31.

§. 30. Ὅταν παροξύνῃς ἐπί τινος ἁμαρτίᾳ, εὐθὺς μεταβὰς, ἐπιλογίζου, c τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις. οἷον, ἡγούμενον ἀγαθὸν εἶναι κέρδος, τὸ ἡδονήν, ἢ τὸ δοξάριον, καὶ κατ' εἶδος. τούτῳ γὰρ ἐπιβάλλων, ταχέως ἐπιλήσῃ τῆς ὀργῆς. συμπίπλουτος, ὅτι d βιάζεται; c τί γὰρ ποιήσει; ἢ f δύναται, ἄφελε αὐτῷ τὸ βιαζόμενον.

§. 30. Ubi peccato alicujus offenderis, tranſlatione factâ perpende tecum, annon ipſe ejuſmodi aliqid pecces. puta, argentum in bonis habendo, vel voluptatem, vel gloriolam, vel aliud iſtiuſmodi. hoc enim ſi adverteris, ira ſtatim tibi excidet. præſertim, ſi ſuccurrerit unà, cogi hominem. qid enim faceret? avt, ſi poteris, tu illum vi illâ expedias.

c L. 7. §. 26. l. 11. §. 18. d L. 5. §. 28. l. 8. §. 14. f L. 9. §. 11.

§. 31. Σατύρωνα * ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Τιμένα. καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλουανὸν φαντάζου. καὶ Ἀλκίφρονα,

§. 31. Satyrionem ubi videris Socraticum, Evtychem cogita vel Hymenem. & Evphratem ubi videris, Evtychionem cogita vel Silvanum. & Alciphrone viſo, Tro-

e L. 12. §. 16. f L. 9. §. 11. *-ίωνα f.

ANNOTATIONES.

τὰς ἀγαθὰς φύσει. *Eodem qoqe modo videmus inter ipſos homines, inferiores avt invito per vim ſeqi præſtantiores, vti pueros, avt famulos, avt ſuâ ſponte, avt naturâ bonos.*

Ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον] vide *ad l.* 3. §. 4. & *ad l.* 6. §. 42. Cleanthes; (qem vide *ad l.* 3. §. 4.)

Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος· ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Seqar impiger: fac nolle; factus improbus,
Cogente reſtitantem vi, ſeqar tamen.

ſcilicet qod Seneca *Epiſt.* 107. poſt Cleanthis illa;

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Et *Epiſt.* 77. *Puta te nolle ſeqi, duceris.* (eo ſcilicet ſenſu, qo ad ſupplicium rapti *duci* dicuntur) *fac tui juris, qod alieni eſt.* Alluſit eódem & *qæſt. natur. l.* 2. *c.* 59. *In omnes conſtitutum eſt capitale ſupplicium; & qidem conſtitutione juſtiſſimâ. nam, qod maximum ſolet eſſe ſolatium extrema paſſuris, omnium cavſſa eadem eſt. ſeqeremur traditi à judice avt magiſtratu, & carnifici noſtro præſtaremus obſeqium. qid intereſt utrùm ad mortem juſſi eamus, an ultronei? Qiſqis avtem qeritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & invitus rapitur ad juſſa nihilominus. qæ avtem dementia eſt potiùs trahi qàm ſeqi?* Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ταῦτα (λύπην, φόβον, φθόνον, ἐπιθυμίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν) ἐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἑνὶ μόνῳ προσπεπηγότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον. ἐν δ' ἄλλο τι θέλῃς, ἰμάζῃ καὶ εἶναι ἀκολουθήσεις τῷ ἰσχυροτέρῳ, ἔξω ζητῶν ἀεὶ τὴν εὕροιαν, καὶ μηδέποτε εὑροῦν δυνάμενος. ἐκεῖ γὰρ ζητεῖς, ὃ μή ἐστιν, ἀφεὶς ἐκεῖ ζητεῖν ὅπου ἐστί. *Hæc (dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, mollitiem, intemperantiam) aliter verò ejici non poſſunt, niſi ad ſolum reſpicias Deum, eique ſoli ſis addictus, & illius mandatis initiatus. Sin qid aliud voles, gemens & plorans ſeqeris robuſtiorem, foris ſubinde qæritans proſperum ſucceſſum, cum ſucceſſum nunqam invenire qeas; ut qi illic eum qæras ubi non eſt, omiſſo eo loco in qo eſt.* Pia ſanè, & cœlitùs illapſa ſententia. In eandem mentem Greenhamus noſter *Oper. tom.* 2. *c.* 31. §, 15. *O ſi Deum homines ſponte ſeqerentur. omnino ſiqidem ſeqendum eſt; avt ſicut ovis paſtorem ad cavlam ducentem, avt ſicut porcus lanium ad macellum trahentem: qod ſi ad macellum malimus qàm ad cavlam, beſtiæ ſumus, avt beſtiis ipſis etiam pejores,*

Τὸ τούτῳ σέβεσθαι] vide *l.* 12. §. 31.

§. 30. Τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις] Ità Dion Syracuſanus, qi cùm à Dionyſio tyranno patriâ pulſus Megaram petiiſſet & ad Theodorum urbis illius principem, qem convenire cupiebat, non ſine difficultate admitteretur, indignantibus, qi aderant illi, familiaribus, τί τοῦτον, inqit, μεμφόμεθα; καὶ γὰρ αὐτοὶ πάντες ἐν Συρακούσαις ὅμοια τούτοις ἐποιοῦμεν. *Patienter hoc ferendum eſt: forſitan enim & nos, cùm Syracuſis ageremus, in gradu dignitatis alicujus conſtituti, aliqid tale fecimus.* Narrant Plutarchus *in* Dion. *& Valerius Maximus lib.* 4. *c.* 1. *niſi qod* Πτοιόδωρον *vocat, qem iſte Theodorum.* Plutarchus *de utilit. ex inimic. pag.* 88. *D.* Ὁ Πλάτων ἐνίοις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παρεγένετο, πρὸς αὐτὸν ἀπιὼν εἰώθει λέγειν, Μήποτ' ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Plato qoties interfuiſſet hominibus contra decorum agentibus, digreſſus ſeipſum ſolebat ita alloqi, nunqámne ipſe qoqe fortaſſe talis vitio laboro?* & *de audiend. pag.* 40. *D.* Τὸ τοῦ Πλάτωνος ἂν ἐνηντίον εἰώθει πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων ἀποφθέγγεσθαι, ἦ που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Aliorum peccata conſideranti in promptu ſit tibi Platonicum illud occinere: núnnam & ego fortaſſe talis ſum?* Meminit & ejuſdem idem, in *monit. ſalubr.* &, *de irac. cohibend.* qod Flaccus ſic, *ſatyr.* 4.

— Hoc qidam non bellè: numqid ego illi
Imprudens olim faciam ſimile? hæc ego mecum
Compreſſis agito labris. —

Idémqe *ſat.* 3.

— qid tu?
Nullàne habes vitia? imò alia, haud fortaſſe minora.

Et mox;

— denique teipſum
Concute, numqa tibi vitiorum inſeverit olim
Natura, avt etiam conſvetudo mala.

Epictetus *lib.* 4. *c.* 4. Προτίχω τοῖς αὐθρώποις τίνα φυσὶ, πῶς κινοῦνται, ἵ κακοήθως, ἢ δ' ἵνα ἔχω ψέγειν ἢ καταγελᾶν. ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἐπιστρέφω, εἰ τί αὐτὸ κἀγὼ ἁμαρτάνω. πῶς δὲ παύσομαι; τότε καὶ ἐγὼ ἡμάρτανον. νῦν δ' ἐκέτι, χάρις τῷ θεῷ. *Obſervo homines qid dicant, qomodo moveantur: idqe non malevolè, neqe vituperandi avt deridendi cavſſâ: ſed ad me ipſum refero, an & ipſe ſic delinqam. Qomodo igitur deſinam? Tunc & ego peccabam: nunc verò non item, gratia ſit Deo.* Vix Chriſtianum magìs dici poterat. Gemina certè ſunt noviſſima iſta Apoſtoli illis, de Romanis, *ad ipſos Epiſt. c.* 6. *v.* 17. forſan avtem legendum, ἁμαρτάνω, ὅπως ἂν παύσομαι. *qo modo*, ſive *ut*, *id ulteriùs facere deſiſtam.* vide & *ad lib.* 7. §. 26. & *lib.* 11. §. 18.

Ὅτι βιάζεται] & *lib.* 8. §. 14. ἀναγκάζεται. Ità Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 291. *A.* Στέρονται τῆς ἀληθείας, ἢ πλανῶντες, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες. *Privantur veritate, vel circumventi, vel præſtigiis decepti, vel coacti.* Et mox: βιάζεται πολλάκις ὀδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε αὖ καὶ θυμός. *Cogit ſæpe dolor, & angor, & rurſus contentio, & ira.* & rurſus *pag.* 293. *C.* Αἱ λέξεις αὗται τῶν σοφιστῶν, ἃ μόνον γοητεύουσι, πλήττουσι τοὺς πολλοὺς, βιαζόμενοι δὲ ἔστ' ὅτε. *Ipſa ſophiſtarum dictiones non ſolum multorum oculos præſtringunt, & eos ſeducunt, ſed nonnunqam etiam vim adferentes.* Apud Galenum, *de affect. dignoſc. & corrigend. c.* 4. ὑπὸ τοῦ καταράτου θυμοῦ βιασθεὶς ἔπραξε. *qa exoratâ iracundiâ coactus perpetraſſes.* vide *l.* 7. §. 62. & 63.

§. 31. Σατύρωνα ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Τιμένα] Confuſè nimìs iſta. Xylander reddidit. diſtinctiùs Caſavbonus. falſus tamen, opinor, uterqe, qòd *Socraticum* pro nomine proprio habeat, cùm ſit ſectæ denominativum, & ad *Satyronem* an *Satyrionem* potiùs, qod magìs ſuſpicor, referatur.

Καὶ Εὐφράτην ἰδών] *Evphrates* philoſophus Ægyptius, qem lavdat Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 10. Commemorat, nec ſine lavde, & Epictetus *Enchir. c.* 35. & *Diſſert. lib.* 2. *c.* 15. & *l.* 4. *c.* 8. & Evnapius in *vitar. proœm.* vide *ad lib.* 7. §. 57. perſtringere tamen videtur Philoſtratus in *vit. Apollon. lib.* 5. *c.* 11. & 14. & *lib.* 6. *c.* 7. De morte hujus ità Dio *lib.* 69. Ἐν τῷ ἔτει ἐκείνῳ καὶ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφος ἀπίθανον ἐθελόντως, ἐπιτρίψαντος αὐτῷ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ κάνειον, καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὴν νόσον, πιεῖν. *Illo anno Evphrates philoſophus obiit mortem voluntariam, qm ei Hadrianus propter ſenectutem & morbum cicutam bibere conceſſiſſet.* ubi fruſtrà Leunclavius poſcit legi Εὐφράδης. cùm *Evphratis* nomen agnoſcant præter ſuprà memoratos, etiam Evſebius in *Chron.* qi Stoicum fuiſſe tradit; & Sidonius *lib.* 4. *Epiſt.* 3. qi aſtronomiæ etiam peritiam tribuit.

Εὐτυχίωνα] *Evtychio Proculo Siccenſi, Grammatico* uſum Marcum, monet Capitolinus. Verùm Evtychio iſte, qem hîc Marcus, an is exiſtat, ambigo; cùm inflexione levi diſcrepent nomina, *Evtychius* & *Evtychio*; eò magìs, qia Grammaticum cum Philoſopho componi, havd ſatìs congruum videatur.

Σιλουανὸν] *Silvanum.* is fortè fuerit qem & Σιλβανὸν Svidas. Σιλβανὸς, φιλόσοφος, ὃς ἐπιεικὴς μὲν ἦν τὰ ἄλλα καὶ ἱερὸς, ἁπλούστερος δὲ τὰ ἤθη καὶ ἐπιπόλαιος. *Silvanus, philoſophus, qi cæteris in rebus modeſtus qidem, & ſanctus erat: ſed moribus ſimplicioribus praditus, & ſuperficiarius.*

Καὶ Ἀλκίφρονα] deeſt ἰδὼν (qod Xylander in fravdem induxit) vel librarii culpâ deperditum; vel ἐκ τοῦ κοινοῦ ſupplendum *Alciphronis philoſophi Magneſii* meminit Svidas. ſub ejus nomine epiſtolæ qædam, qæ ſophiſtam magìs qàm philoſophum ſapiunt, ab Aldo aliiſqe ſunt editæ.

Τρο-

Tropæophorum cogita; & Xenophonte, Critonem vel Severum. & temet ubi reſpexeris, Cæſarum aliqem. & in qolibet cogitando, geminum ei qempiam. tum mentem tibi ſubeat; Ubi nunc ſunt illilli? nuſqam ſanè: avt ubi tandem? ità enim perſpectum jugiter habebis, humana omnia fumum ac nihil eſſe, præſertim, ſi ſimul fueris recordatus, qicqid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe ampliùs futurum. tu verò ſpatii illius qantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve, prout te decet, tranſigere? qàm pulcram bene agendi materiam occaſionémqe ſubterfugis? qid enim ſunt aliud hæc omnia, qàm mentis, qæ, hac in vita qæ contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perſpexerit, exercitationes. perſiſte ergò, dum & iſta tibi familiaria effeceris, qo modo ſtomachus robuſtus cuncta ſibi accommodat,

Τροπαιοφόρον φαντάζε· καὶ Ξενοφῶντα ἰδών, Κρίτωνα ἢ Σεβῆρον φαντάζε. καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδών, τῶν Καισάρων τινὰ φαντάζε, καὶ ἐφ' ἑκάστε τὸ ἀνάλογον. εἶτα συμπροαιτιᾶτω σοι. [a] πᾶ ἂν σκεῖνοι; ὐδαμᾶ. ἢ * ὀπᾶ δή. ἅτως γὰρ συνεχῶς θεάσῃ πὰ ἀνθρώπινα, [b] καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν. μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι [c] τὸ ἅπαξ μεταβαλὸν ἀκέπ ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δ' ἂν ἐν τίνι; τί δ' ἀκ [d] δρκεῖ σοι [e] τὸ βραχὺ τᾶτο κοσμίως διαπερᾶσαι; [f] ὅιαν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γάρ ἐςι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴ g γυμνάσματα λέγε h ἐωρακότ@ ἀκριβῶς καὶ i φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; μένε δ' ἂν, μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ ταῦτα. k ὡς ὁ ῥῤωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικεῖ,

a L. 7. §. 58. l. 8. §. 25. 31. l. 12. §. 27. * ὅπᾶ δή; b L. 2. §. 17. c L. 12. §. 33. d L. 6. §. 2. l. 9. §. 6. e L. 4. §. 26. f L. 7. §. 58, 68. g L. 6. §. 20. h L. 8. § 26. i L. 10. §. 9. k Inf. §. 35.

a ὡς

ANNOTATIONES.

Τροπαιοφόρον] *Tropæophorus* iſte qis extiterit, ariolari non poſſum. ſed nec nomen ipſum alibi legiſſe memini. A

Καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν] apparet hinc τὸ ἰδὼν, *conſiderandi*, non *conſpiciendi*, ſignificatum iſtic obtinere; cùm *Xenophon*, qi ſeculis aliqot Marcum anteceſſerat, inter cæteros contemplandus proponatur.

Κρίτωνα] *Crito* Socratis familiaris amicus; ut patet ex Platonis *dialogo*. Sed & Xenophontis; qod liqet ex *epiſtola ad eundem* Xenophontis; unde excerpta qædam habemus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 83.

Σεύηρον] fortè Σεύηρον potiùs, ut *lib.* 1. §. 14. *Severus* Philoſophus Marco cumprimis charus. de qo ad locum illum diximus.

Πᾶ ἂν ἐκεῖνοι; ὐδαμᾶ, ἢ ὀπᾶ δή] *nuſqam avt ubicunqe* Xylander. *nuſqam avt ubilibet* Caſavbonus. verùm legendum diſtinctim, ὅπᾶ δή; *nuſqam, avt ubi tandem*? ſic *lib.* 7. §. 58. Νῦν δ' ἐκεῖνοι πᾶ; ὐδαμᾶ. *At ubi tandem jam illi*? *nuſqam* planè. B

Καπνὸν] Ità *l.* 12. §. 27, 33. qod *lib.* 2. §. 17. τύφ@. Empedocles apud Plutarchum *de Iſid. & Oſir. pag.* 360. *C.* & Sextum Empiricum *adv. logic. lib.* 1. *c.* 2.

Παῦρον δὲ ζωῆσι βίε μέρ@ ἀθρήσαντες,
Ὠκύμοροι, καπνοῖο δίκην ἀρθέντες, ἀπέπλαν.
Et qum ſit vtpis vita pars parva coacta,
Morte citâ ablatis fumi inſtar vita recedit
Undiqe raptatis. —

verſus prior havd ſatìs integer videtur. H. Stephanus, Παῦρον δὲ ζώης ἀβίε, legendum avtumat. Hervetus Π. δὲ ζωοῖσι. ego Π. δ' ἐν ζωοῖσι, utriqe prætulerim. Hoc idem in ſacra pagina, *Pſal.* 37. *v.* 20. Οἱ δὲ ἐχθροὶ τᾶ Κυρίε, ὥσπα τῶ δοξασθῆναι αὐτὸς καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον. Interpres Græcus ſic extulit. qo tamen in loco veritas Hebraica ſic potiùs habet: *Improbi peribunt*; & *inimici Dei, tanqam agnorum*, ſive *arietum, adeps, conſumentur, & in fumum abibunt.* alluſione factâ ad victimarum immolatarum rationem. de qibus *Il. ά. v.* 317. C

Κνίσση δ' οὐρανὸν ἶκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ.
Nidor avtem ad cælum ibat circumfuſus fumo.

Ibidem Pſ. 102. *v.* 4. Ἐξέλιπον, ὡσεὶ καπνὸς, αἱ ἡμέραι μς. *Conſumpti ſunt, ut fumus, dies mei.* Jacobus *Epiſt. c.* 4. *v.* 14. Ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐςιν, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζομένη. *Qa enim eſt vita veſtra*? *vapor enim eſt ad exiguum tempus apparens, & deinde diſſparens.*

— Ψυχὴ δὲ, ἠΰτε καπνὸς,
Ὤχετο τετριγυῖα —
— *anima tanqam fumus,*
Abiit ſtridens.

Iliad. ψ. *v.* 100. Seneca Troad. *chor.* 2.

Hæc omnes petimus fata: nec ampliùs,
Juratos ſuperis qi tetigit lacus,
Uſqam eſt. ut calidis fumus ab ignibus
Vaneſcit ſpatium per breve ſordidus;
Ut nubes, gravidas qas modò vidimus,
Arctoi borea disjicit impetus:
Sic hic qo regimur, ſpiritus effluet.
Poſt mortem nihil eſt: ipſáqe mors nihil.

Καὶ τὸ μηδὲν] Evripides (*Meleagro*, opinor) apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

Τὰς ζῶντας ἐν δρᾷν. καθθανὼν δὲ πᾶς ἀνὴρ
Γῆ καὶ σκιὰ. τὸ μηδὲν εἰς ὐδὲν βίπτει.
Viventibus te impende: nam qi eſt mortuus,
Humus eſt & umbra: nil qod erat in nil abit.

Grotius. inde refingenda ſuſpicor qæ apud eundem ex eodem, ſed vitiata, puto, *tit.* 98. ſic exhibentur:

Τὰς ζῶντας ἐν δρᾷ. καθθανὼν ὐδεὶς ἀνήρ.
Γῆ καὶ σκιὰ, τὸ μηδὲν εἰς ὐδὲν βλέπει.

Etſi nôrim ab interpretibus hæc aliò trahi. Sophocles *Ajac.*

Ὀρῶ γὰρ ἡμᾶς ὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν
Εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.
Nam video nil nos eſſe mortales, niſi
Imagineſa ſomnia, avt umbram levem.

Grotius. Evripides *Medeâ.*

Τὰ θνητὰ δ' ὐ τῶν πρῶτον ἡγοῦμαι σκιάν.
Humana nil niſi umbram ego nóram priùs.

E noſtris qidam:

Bulla eſt omnis homo, flos, vapor, umbra, nihil.

hoc eſt qod Ebræi. הבל & כזב *vanitas* & *falſitas*, ſive *mendacium. Pſal.* 39. *v.* 6. & *Pſ.* 62. *v.* 9.

Σὺ δ' ἐν τίνι] *tu avtem in qo tempore es*? Xylander. ut χρόνῳ ſubintelligatur. *qàm brevis es ævi*? vide *ad l.* 4. §. 33.

Οἵαν ὕλην καὶ ὑποθεσιν φεύγεις;] Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *A.* Ἀλλ' ὥσπερ ἐν μυτικῇ βαρεῖς φθόγγοι καὶ ὀξεῖς, ἐν δὲ γραμματικῇ φωνήεντα καὶ ἄφωνα γράμματα. μυσικὸς δὲ καὶ γραμματικὸς, ὐχ ὁ θάτερα δυσχεραίνων καὶ ὑποφεύγων, ἀλλ' ὁ πᾶσι χρῆσθαι καὶ μιγνῦναι πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπισάμεν@. ὅτω καὶ τῶν πραγμάτων ἀντιςοιχίας ἐχόντων, ὁ δεῖ τοῖς ἑτέροις ἐξαθυμεῖν, ὐδ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ὥσπερ ἁρμονικὸς, ἀμβλύνοντας ἀεὶ τοῖς κρείττοσι τὰ χείροια, καὶ τὰ φαῦλα τοῖς χρηστοῖς ἐμπεριλαμβάνοντας, ἐμμελὲς τὸ τᾶ βίε μίγμα ποιεῖν καὶ οἰκεῖον αὐτοῖς. *Sed qemadmodum in muſica ſoni ſunt graves & acuti, & in* C *grammatica litera cum vocales tum mutæ: muſicus avtem & grammaticus eſt non qi alterum genus moleſtè fert atqe fugit, ſèd qi omnia uſurpare & permiſcere arte ſuâ poteſt. Ita in rebus qoqe humanis cum ſint oppoſiti invicem ordines, non debemus in altero animum ob dolorem deſpondere: verùm harmonicos imitari, & melioribus deteriora obſcurando, ac mala bonis occupando, concinnum vita nobiſqe conveniens temperamentum conficere.* Hoc eſt qod Marcus hic ὕλην καὶ ὑπόθεσιν, *materiam ſubjectam* hæc facere, in qa ſe exerceat, & artis ſuæ ſpecimen edat exerátqe.

Γυμνάσματα] vide *ad lib.* 6. §. 20. & *infrà* §. 33. Crevſa D apud Evripidem *Jone*;

Πρὸς τίν' ἀγῶνα τιθέμεσθ' ἀρετῆς;
Ὅν πόσις ἡμῶν προδότης γέγονε;
Στέρομαι δ' οἴκων, στέρομαι παίδων.
Φρυδῶ δ' ἐλπίδες, ἃς διαθέσθαι
Χρὴ ζῶσα καλῶς, ὐκ ἐδυνάσθην.
Vitutis ſtadium qale patet mihi?
Vir nonne ipſe mihi proditor extitit?
Expulſa adibus (bev) orbáqe liberis?
Vana ſpes etiam, qas bene ponere
Cùm valdè cupiam, non datur exeqi.

E Joannes Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *pag.* 146. *D.* Ἔστω σοι πάλαιστρα καὶ γυμνάσιον ἡ γυνή. πᾶς γὰρ ὐκ ἄτοπον, γυμνάτια μὲν ἀναδέχεσθαι ὐδὲν κέρδ@ ἔχοντα, ἵνα θλίβωμεν τὸ σῶμα, γυμνάσια δὲ μὴ ποιεῖν οἴκαδε καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων στέφανον ἡμῖν παρέχοντα; *Sit tibi palæſtra ac gymnaſium mulier. Qomodo enim non abſurdum, gymnaſia ferre nihil lucri afferentia, ubi afflgimus corpus: gymnaſia avtem non facere domi, qa nobis coronas etiam ante agones ſuppeditant*? Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ἐπὶ τύτοις ὁ θεός με νῦν μὲν ἐνταῦθα ἄγει, νῦν δὲ ἐκεῖ πέμπει, πίνητα δείκνυσι τοῖς ἀνθρώποις, ὀλίγα ἀρχῆς, νοτάρια, εἰς Γύαρα πέμπει, εἰς δεσμωτήριον εἰσάγει. ὐ μισῶ. μὴ γένοιτο. τίς δὲ μισεῖ τὸν ἄριςον τῶν ὑπηρετῶν ἑαυτῷ; ὐδ' ἀμελῶ. ὅς γε ὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. ἀλλὰ γυμνάζων, καὶ μάρτυρι πρὸς τὰς ἄλλας χράμεν@. *His de cavſſis Deus me nunc huc ducit, nunc alio mittit, pauperem oſtendit hominibus, ſine imperio, agrotantem, in Gyara mittit, in carcerem conjicit. Non ex odio; abſit: qis enim miniſtrum ſuum optimum oderit*? *neqe ex* F *negligentia; qippe qi ne minutiſſima qidem negligat: ſed exercendi mei cavſſa, & per me teſtificandi cæteris.* vide *ad lib.* 6. §. 42.

Μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ] Seneca *de ira. lib.* 2. *c.* 13. *Nihil eſt tam difficile, & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat.*

Ὡς ἐῤῥωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικεῖοῖ] Eadem imago, *infrà* §. 35. τὸ στομάχε ῥωμαλέον τᾶτο, in animantibus qibuſdam ad mi-

a L. 4. §. 1. a ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

b L. 11. §. 13 §. 32. b Μηδενὶ ἐξέτω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σε, c L. 12. §. 1. ὅτι οὐχ ἁπλοῦς, ἢ ὅτι οὐκ ἀγαθός. ἀλλὰ ψεύδεσθω, ὅστις τούτων τι περί σε d L. 5. §. 5. διαλήψεται. d πᾶν γὰρ τοῦτο ἐπὶ σοί. e L. 8. §. 32. c τίς γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναι τὸν ἀπλοῦν; σὺ μόνον κρῖνον f Inf. §. 33. μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ τοιοῦτος ἔσῃ. f Sup. §. 8. ὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος μὴ τοιοῦτον ὄντα.

g Sup. §. 12. 31. §. 33. g Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης δυνάμενον καὶ τὸ ὑγιέστατον παρασχεῖναι; ἢ ῥηθῆναι; ὅ, τι h Sup. §. 32. l. 11. §. 9. γὰρ ἂν ᾖ, h ἔξεστιν αὐτὸ πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν. καὶ μὴ προφασίζου, ὡς κωλυόμενος. i L. 9. §. 26. εἰ προτέρου παύσῃ i στένων, πρὶν ἢ ᾖ πάθῃς, ὅτι k ὁποῖόν ἐστι τοῖς k L. 6. §. 51. ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφή, τοῦτό σοι τὸ ἐπὶ τῆς l L. 5. §. 16. l. 6. §. 16. 40. λυμαίνεται καὶ l ποιεῖν τὰ οἰκεῖα τῇ m L. 6. §. 7. l. 8. §. 26. 43. l. 11. §. 16. m ἀνθρώπῳ κατασκευῇ. m δοτέον γὰρ δεῖ παραλαμβάνειν, πᾶν ὅ ἔξεστι καὶ τῷ ἰδίαν φύσιν ἐνεργοῦντι.

ignísque validus, qicqid ingesseris, flammam indè ac fulgorem edit.

§. 32. Nulli liceat verè de te dicere, non esse te simplicem, avt non esse te bonum. sed mentiatur, qisqis horum qicqam de te opinatus fuerit. hoc avtem totum in te situm est. qis enim te bonum simplicémve esse prohibuerit? tu tantùm statuas, nec ulteriùs vivere, qàm talis futurus sis. neqe enim ratio id poscit, nî talis sis.

§. 33. Ecqid est, qod de materia ista rectissimè vel fierî vel dici possit? qicqid enim hoc fuerit, vel facere idipsum, vel dicere licet, nec obtendas, impediri te. antè ingemiscere non desinas, qàm eò te adegeris, ut qod voluptuariis hominibus est luxu diffluere, hoc tibi fuerit de subjecta qaqe oblata tibi materia ea facere, qæ humanæ constitutioni conveniant. etenim pro oblectamento esse tibi debet, qicqid secundum naturam tuam agere tibi datur.

ANNOTATIONES.

miraculum usqe stupendum observârunt avtores celeberrimi. utpote in sturnis, coturnicibus, cervis, capreis. Aristoteles *de plantis lib. 1. c. 5.* Ὁ ὑοσκύαμος, καὶ ὁ ἑλλέβορος ἀνθρώποις μὲν θηλητήριον, τροφὴ δὲ τοῖς ὄρτυξι. *Hyoscyamus & helleborus, qa hominibus sunt venena, coturnicibus verò alimentum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypoth. lib. 1. c. 14. §. 1.* Τὸ γὰρ κώνειον πίνειν τοὺς ὄρτυγας· καὶ ὁ ὑοσκύαμος τοὺς ὗς. αἱ δὲ χαίρουσι καὶ σαλαμάνδραι ἐσθίουσαι. ὑστριξὶν ἴλιγγος τὰ ἰοβόλα ζῶα, καὶ αἱ χελιδόνες καινθαρίδας. *Exemplo poteſt esse cicuta, qa coturnices pinguefacit, sicut hyoscyamus sues: qa salamandras etiam libenter edunt, qemadmodum & cervi venenata animalia, & hirundines cantharidas.* Alexander Aphrodisiensis *problem. prafat.* Ὄρτυγες τε σιτοῦνται τὸν ἑλλέβορον, τοῖς ἀνθρώποις θηλητήριον ὄντα. ψάροι δὲ τὸ κώνειον. *Coturnices vescuntur helleboro, qi hominibus est venenum; sturni verò cicutam.* Basilius *in Hexam. Orat. 5. pag. 58. D.* Τὸ μὲν κώνειον οἱ ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὴν καταστευὴν τοῦ σώματος τὴν ἐκ τοῦ θηλητηρίου βλάβην ἀποδιδράσκουσι, ἑλλέβορος δὲ ἀζήλωτον ἐστὶ τροφὴ, ἰδιότητί κράσεως τὴν βλάβην ἀποφευγόντων. *Cicuta qidem sturni vescuntur, & tamen propter corporis constitutionem à veneno non occupantur: helleborus avtem coturnicibus est cibus, nec ab eo peculiari qadam temperatione detrimenti qippiam percipiunt.* qæ eadem apud Evstathium Antiochensem *in Hexam.* leguntur. uter ab utro acceperit, alii viderint. Ambrosius *Hexam. l. 3. c. 9.* sic reddidit. *Sturni vescuntur conio: nec fravdi est eis qoniam qalitate sui corporis venenum succi letalis evadunt. Helleborum avtem pleriqe loquntur escam esse & alimoniam coturnicum, eò qòd naturali qodam temperamento sui corporis vim pabuli nocentis evitant.* deniqe, *cervis cibus venenum est.* Plinius *hist. nat. lib. 10. cap. 23. Coturnicibus veratri semen gratissimus cibus. & cap. 72. Caprea & coturnices venenis pinguescunt, placidissima animalia.* Lucretius *de rer. nat. l. 4.*

Tantáqe in his rebus distantia differitásqe est,
Ut qod alis cibus est, aliis fuat acre venenum;
Sic etenim nobis veratrum est acre venenum;
At capreis adipes & coturnicibus avget.

Et *l. 5.*

Qippe videre licet, pingueſcere sape cicutâ
Barbigeras pecudes, homini qa est acre venenum.

Tum struthio ferrum, ossa, saxa, qidlibet ferè, comedit, concoqit, conficit. Plinius *l. 10. c. 1. concoqendi sine delectu devorata mira natura.* Alexander Aphrodisiensis *probl. prafat.* Στρουθοκάμηλος ἰδιότητί τινι σίδηρον πέπτει. *Struthocamelus naturâ sibi propriâ ferrum concoqit.* Ælianus *de animal. l. 14. c. 7.* Λίθους καταπίνουσα ἡ στρουθὸς, ἐν τῷ ἰχίῳ φυλάττει, καὶ πέπτει τῷ χρόνῳ. *Struthio præpinguis in omaso lapides diu asservatos concoqit.* Qin & de hominibus ac gentibus etiam nonnullis, prioribus illis gemina prodidere. Sextus Empiricus *Pyrrhon. Hyp. l. 1. c. 14. §. 2.* Ἀλλὰ καὶ Αἰθίοπες οἱ ἀντιπέρας τῆς Μερόης παρὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν οἰκοῦντες, σκορπίους καὶ ὄφεις, καὶ τὰ παραπλήσια ἀκινδύνως ἐσθίουσιν. *Sed & Æthiopes illi, qi ex adverso Meroes, habitant, Hydaspis fluvii accola scorpios & serpentes, & hujus generis alia citra periculum comedunt.* Refert & idem *ibidem* de Rufino qodam Chalcidensi, ὅτι ἑλλέβορον ὅς τι τῶν συνηθῶν προσφέροιτο καὶ ἔπινεν, *qod helleborum ut consvetum aliqem potum sumebat & concoqebat.* de anu qâdam Attica qæ κανεῖν τριάκοντα ὀλκὰς ἀκινδύνως, *qa cicutæ triginta holcas sine damno,* de Lysíde, qi μηκωνίου τέσσαρας ἀλύπως ἐλάμβανε, *succi papaveris qatuor nulla cum molestia hauriebat.*

Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ] Vide *ad l. 4. §. 1.*

§. 32. Μηδενὶ ἐξέτω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περί σε] Festive Aristippus oratori, qi in judicio cavssam ipsius egerat, postqam jam obtinuerat, interroganti qid Socrates illi profuisset, respondit, τοῦτο, τὰς λόγους, ὡς εἶπας ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀληθεῖς εἶναι. *Hoc, ut oratio, qam pro me habuisti, vera sit.* Laërtius *l. 2. c. 71.* sed & Pindarus cuidam, qi qò gratiam sibi ab eo deberi innueret, se ajebat ubiqe locorum apud cunctos illum collavdare, regessit, eidem sese prædicationis gratiam referre; faciendo nempe ut vera loqatur. Καγώ σοι χάριν ἀποδίδωμι. ποιῶ γάρ σε ἀληθεύειν. *Et ego tibi gratiam refero: facio enim ut verax sis.* Plutarchus *de vitios. pud. p. 536. C.*

Ἀλλὰ ψευδίσθω] D. Christus suis, Matth. *c. 5. v. 11.* Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, &c. *Beati eritis, qum vos convicciis affecerint, & mentientes dixerint qidvis mali adversus vos,* &c. neqe enim, si ἀληθεύοντες. Cato *Orat. de Coss. suo,* apud Charisium *l. 2. Ei rei do operam, ut mihi falsò male dicatur.* vide Philippum Macedonem qid de se, *suprà ad §. 11.*

Ὅσις τούτων τι περὶ σοῦ ὑπολήψεται] Ergò & in mente, non in lingva tantùm, mendacium est.

Πᾶν δὲ τοῦτο ἐπί σοι] Plavtus *Trinum. 1, 2.*

M. *Omnes bonos bonáqe accuratè addecet,*
Suspicionem & culpam, ut ab se segregent.
C. *Non potest utrumqe fieri.* M. *Qapropter?* C. *Rogas?*
Nè admittam culpam, ego meo sum promus pectori:
Suspicio est in pectore alieno sita.

Lipsius *Cent. 1. Ep. 77. Qalis sim, in me situm est. qalis audiam, in vano est vulgo.* Erasmus *Epist. Innocentiam præstare possum: qid homines de me loqantur, non possum.* vide *l. 11. §. 14.*

Τίς ὁ κωλύων] Vide *l. 2. §. 9. & l. 3. §. 12. & l. 8. §. 32.*

Κρῖνον μηκέτι ζῆν] Vide *suprà ad §. 8.* Τί ἂν ἔτι ζῆν θέλοις, τοιοῦτος ὤν; *Talis avtem cum sis, qid adhuc in vita esse cupis?* Epictetus *l. 3. c. 26.*

Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος] *Neqe enim patitur ratio te nisi talem* Xylander. *neqe enim rationi consentaneum est, ut vivas, qi talis non sis* Casavbonus. ad verbum, *neqe enim poscit, postulat, exigit ratio,* (ut vivas, scilicet) *ni hujusmodi sis.* Sic Plato *Phileb. pag. 386. B.* Διψῆν ἄρα τὸ σῶμα ἡμῶν ἢ πεινῆν, ἤ τι τοιοῦτον πάσχειν, οὐδαμῇ ὁ λόγος αἱρεῖ. *Sitire igitur vel esurire corpus nostrum, avt aliqid ejusmodi pati ratio non poscit,* vel *non patitur* etiam. Epictetus *l. 1. c. 29.* Μίχρι τίνος; μέχρις ἂν ὁ λόγος αἱρῇ συνεῖναί μι τῷ σωματίῳ. ἅταν δὲ μὴ αἱρῇ, λάβετε αὐτό. *Qousqe ista perpetieris? qamdiu me corpusculo huic conversari ratio exegerit. Ubi avtem hoc ratio non exegerit amplius, tolliste illud sulcis à me.* vide *ad l. 4. §. 24.*

§. 33. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης] vide *ad l. 9. §. 27. & suprà §. 11, 12, 31. & l. 12. §. 1.*

Οὐ πρότερον παύσῃ στένων] Ità *l. 9. §. 29.* Δουλεία γενόντων. *Servitus ingemiscentium.*

Ἀπόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l. 8. §. 26.* ἐνφροσύνην. *& l. 11. §. 16.* χαράν. *& l. 3. §. 6.* ἀπόλαυσιν. *Psal. 112. v. 1. Beatus vir qi Deum timet, delectatur in præceptis ejus.* exeqendis, scilicet. D. Christus; *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exeqi.* Joannes *c. 4. v. 34.* & Jobus *c. 23. v. 12. Non recessi à mandatis ejus: verba oris illius demenso meo præstuli.* Scitum, tritúmqe est Laconis illud, qi interrogatus, τί παρίχει παιδαγωγῶν, *qidnam institutione puerorum suâ præstaret;* respondit, τὰ καλὰ τοῖς παισὶν ἡδέα ποιῶν. *Facio ut honesta illis jucunda fiant.* Plutarchus *virt. docer. pag. 439. F.* sive, ut idem, *de virt. mor.* Ὅτι ποιήσει τοὺς παῖδα τοῖς καλοῖς ἥδεσθαι, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς αἰσχροῖς. *facturum se, ut honestis delectentur, turpia verò exosa habeant.* Ἕ μεῖζον οὐδὲν, οὐδὲ κάλλιον, *qo nihil majus melius*ve, sive *præstantius*: inqit ille.

datur. datur avtem hoc ubiqe. ſqidem cylindro qidem non conceditur, ut motu proprio ubiqe feratur; ſed nec aqæ, nec igni, nec alii rei cuiqam, qæ à natura merâ, vel anima regitur irrationali. qæ enim coërceant & obſiſtant, multa ſunt. verùm mens & ratio per obſtantia qælibet, prout nata eſt, & prout vult ipſa, procedit. tu ergo ob oculos iſtud habens, rationem per omnia facilitate ferri eâdem planè, qâ ignis ſurſum, lapis deorſum, per declive cylindrus, nihil qæras ulteriùs. reliqa enim obſtacula, vel ſunt corporis, qod cadaveris inſtar habet, vel opinione, & rationis inclinatione ſemotâ, non infringunt, avt mali qicqam efficiunt. alioqi ea qi patitur, malus fieret. atqi id aliis qidem operibus omnibus ità ſe habet, ut qicqid alicui horum mali contigerit, deterius illud faciat, qòd eo afficitur. iſtîc verò, ſi ità dicere licuerit, præſtantior fit homo ac lavde dignior, dum eis qæ objiciuntur, rectè utitur. in ſumma memineris, civem indigenam nihil lædere, nî civitatem lædat: civitatem nihil lædere, nî legem lædat. horum avtem, qæ infortunia dicimus, nihil legem lædit. qod avtem legem non lædit, nec civitatem, nec civem læſerit.

§. 34. Qi decretis veris imbutus eſt, hunc dictum breviſſimum & è trivio arreptum qodlibet commonere ſuffecerit de mœrore metúve pellendo. qale illud eſt,

γεῖν. ἀ παντα χῆ ἔξεσι. τῷ μὲν ἐν κυλίνδρῳ, ἀ παντα χῆ δίδοϑ φέρεσϑ τὴν ἰδίαν κίνησιν, ἀδὲ τῷ ὕδατι, ἀδὲ πυρὶ, ἀδὲ ταῖς ἄλλαις, ὅσα ὑ τοῦ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖϑ. τὰ γὰρ διείργοντα καὶ ἐνιςάμενα πολλά. ᶜ νῦς ἢ καὶ λόγ⊙ διὰ παντὸς ἐπιπλοῦ⊙ ἔτως πορεύεϑ δύναϑ, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλϑ. παύτην τὴν ῥαϛώνην πρὸ ὀμμάτων τιθέμε⊙ καθ' ἣν ἐνεχθήσοϑ ὁ λόγ⊙ διὰ πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθ⊙ κάτω, ὡς κύλινδρ⊙ κῆ πρανὲς, ᵈ μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτϑ. τὰ γὰρ λοιπὰ ἐγκόμματα ἤτοι ϑ σωματικῆ ἐϛὶ ᵉ ϑ νεκρᾶ, ἢ ᶠ χωλὸς· ὑπολήψεως, καὶ τ αὐτϑ ϑ λόγ⊙ ἐνδόσιμος, ἃ ἐ θεμύϑ, ᵍ ἀδὲ ποιεῖ κακὸν ἀδοπεῖν. ἐποίησε καὶ ʰ ὁ πάσχων αὐτὸ, κακὸς ἂν δίκης ἐγένετο. ἐπὶ γῆν τ ἄλλων καπνοειδασμάτων πάντων, ὅ, π ἂν κακόν τινι αὐτ συμβῇ, ὥσπερ ἐϛὶ τὸ χεῖρον γίνεσθαι αὐτὸ τὸ πάσχον. ἐντεῦθα ἢ, εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ ᵏ κρᾶτ⊙ των γένε ὁ ἄνθρωπ⊙, καὶ ˡ ἐπαινε⊙ώτερ⊙, ᵐ ὀρθῶς χρῶμέν⊙ τοῖς παραπίπτουσιν. ὅλως ἢ μέμνησο, ὅτι ⁿ τ φύσ πολίτευ ἀδὲν βλάπτϑ, ὁ πόλιν ἀ βλάπτϑ. ἀδὲ γε πόλιν βλάπτϑ, ὃ νόμον ἀ βλάπτϑ. τούτων ἢ τ καλυμμένων ἀκληρημάτων ἀδὲν βλάπτϑ νόμον. ὁ τοίνυν νόμον οὐ βλάπτϑ, ἔϛι πόλιν, ἔϛι πολίτευ.

§. 34. Τῷ * δεδογμένῳ ὑπὸ τ ἀληθῶν δογμάτων, λέγει καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας. οἷον,

a L.7.§.54. l.8.§.45. l.11.§.7.
b Sup.§.2.
c L.5.§.10. 20. l.8.§.7. 32.41.
d L.7.§.73. l.8.§.2.
e L.4.§.41. l.12.§.33.
f L.4.§.7. 11.
g L.8.§.56, 57.
h L.8.§.28.
i L.8.§.55.
k L.4.§.1.
l L.5.§.15.
m L.7.§.68. l.8.§.29.
n L.5.§.22.

* δεδογμ. Xyl.& Lug. δέδευμ. L.3. §.4.

Φύλλα

Libanius *Orat.* 11. *pag.* 361. *B.* de Antiochenis ſuis, ἡδονὴν μὲ μίχθον, τὰ τῆς οἰκείας προκάμειν τίθεντο. τὴν μὲν ἀπαλλαγὴν τῶν πόνων ἀ δεξάμενοι, τὸ δ' ἐπ' αὐτῶν μίνειν ἀγαπῶντες. *Voluptatem, non laborem conſtituerant pro ſolo ſuo elaborare: liberationem certè à laboribus non admittebant, ſed contenti erant ſi apud ſe manerent.*

Παντα χῆ δὶ ἔξεσι] Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 12. §. 1. Seneca *Ep.* 28. *Qid tam turbidum fieri poteſt qàm forum? ibi qoqe licet qietè vivere ſi neceſſe ſit.*

Τῷ μὲν ἐν κυλίνδρῳ] Vide *l.* 8. §. 57, 60.

Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται] vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 6. §. 14.

Νῦς δὲ ἢ λόγ⊙] vide *l.* 8. §. 32, 41.

Τῇ σωμα⌊ικῇ τῇ νεκρᾷ] vide *l.* 4. §. 45.

Οὐδὲ ποιεῖ κακὸν] vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 9. §. 41.

Κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπ⊙] Malis externis melior fit homo. qia ſunt ἀρετῆς καὶ λόγε γυμνάσμα⌊α, *virtutis & mentis exercitationes, ſuprà* §. 31. Gregorius Nazianzenus *adv. Julian. Orat.* 1. Φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα ῥοιήμα⌊α πρὸς τὸ βίᾳ κρατῶν ἀυθαδίζεσθαι. καθάπερ φλὸξ ὑπὸ ἀνέμε βιαιζομένη, ταύτῃ μᾶλλον ἀνάπτεται, ὅσῳ ἂν σφαδράτερον καλαπνίσται. *Soleut enim fortes & generoſi animi ei, qi vim adferre parat, contumaciter obſiſtere, non ſecus ac flamma, qæ à vento excitatur, qò amplius perflatur, eà vehementius accenditur.* Qod Naſo *Amor. l.* 1. *Eleg.* 1.

Vidi ego jactatas motâ face, creſcere flammas:
Et vidi nullo concutiente mori.

Et mox: Οἱ δικαιμοὶ τιμιώτερον τὸν χρισιανισμὸν πεποιήκασι Σατᾶ ἢ ἀσθενέϛερον, ῥώσαντες τὰς ψυχὰς εἰς ἐνσέβειαν, καὶ ὥσπερ σίδηρον θερμὸν ὕδαϛι, τοῖς κινδύνοις σκληράντες. *Perſequtiones religionem Chriſtianam potius illuſtrârunt, qàm debilitârunt, animas nimirum ad pietatem roborantes, ac periculis, ut aqa calens ferrum, obdurantes.* Idémqe *Orat.* 28. Ἔϛι τι μύθ φυτὸν, ὃ Θάλλα τεμόμενον, καὶ πρὸς τὸν σίδηρον ἀγωνίζεται, καὶ εἰ δεῖ παραδόξως εἰπεῖν πρὸ παραδόξ⊙ πράγματ⊙, θνήτῳ ζῇ, καὶ τομῇ φύεται, καὶ ἄυξεται, δαπανώμενον. τοιοῦτόν τι ὁ φιλόσοφ⊙. *Eſt qadam in fabulis arbor, qa cum cæditur viret, & adverſus ferrum certat, ac ſi de re nova nove more loqendum eſt, morte vivit, & ſectione pullulat, atqe, qum abſumitur, creſcit. Hujuſmodi qidqam eſt vir philoſophus.* Qod Flaccus *carm. l.* 4. *ode* 4.

Durâ ut ilex tonſa bipennibus,
Per damna, per cades, ab ipſo
Ducit opes animumqe ferro.

Et Epictetus *Enchir. c.* 24. Ὅ, τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐπ' ἐμοί ἐϛιν ὠφεληθῆναι ὑπὸ αὐτοῦ. *Qicqid enim iſtorum acciderit, ex eo penes me eſt, fructum ut capiam.* & *l.* 3. *c.* 20. Καὶ ἀπὸ νόσε ἐϛὶν ὠφεληθῆναι. (ità Antigonus, qi à morbo revaleſcens, ἀδὲν χεῖρον. inqit: ὑπέμνησέ γὰρ ἡμᾶς ἡ νόσ⊙ ὅ μὴ γα φρονεῖν, ὡς ὄντας θνητούς. *Hunc ſibi morbum neqaqam accidiſſe incommodè: eo enim ſe monitum, ne mortalis cùm ſit, animo efferatur.* Plutarchus *Apoph. pag.* 182. *B.*) ἔϛιν ἀπὸ πηρώσεως. ἔϛιν ἀπὸ θανάτε. *Licet ergo vel è morbo capere fructum? Annon è mutilatione? Amen & è morte?* Hinc profeſſiones illæ de ſe Davidicæ, *Pſal.* 119. *v.* 97, 71. Hinc *carino*, in qo avrum argentúmqe expurgari ſolet, plorum perpeſſiones atqe ærumnæ conferuntur. *Pſal.* 66. *v.* 10. Eſajæ *c.* 1. *v.* 25, &c. *c.* 48. *v.* 10. Job. *c.* 23. *v.* 10. Dan. *c.* 11. *v.* 35. Malac. *c.* 3. *v.* 23. *ad Rom. c.* 5. *v.* 2, 3, 4. Jacob. *c.* 1. *v.* 2, 3. Petr. *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Avtor *Sap. Solom. c.* 3. *v.* 6. Jaſoni Siracid. *c.* 2. *v.* 4. Sed & avtor *ad Ebr. cap.* 12. *v.* 11. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Fructum tranqillum juſtitia reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.* vide *l.* 7. §. 58.

Ἐπαινετάτερ⊙] vide *l.* 5. §. 15.

Τὸν φύσει πολίτην ἀδὲν βλάπτει] vide *ad l.* 5. §. 22. & *ſuprà* §. 6.

Τῶν καλυμμένων ἀκληρημάτων] Ἀκληρήματα, συμφοραὶ, δυσχίαι. Ἀκλήρημα⌊α, *calamitates, res adverſæ.* Svidas: apud qem ἀκληρήμασι perperam legitur pro ἀκληρήμασι, cùm in vocabulo ipſo, qod literarum ſeries docet; tum & in ſcriptoris neſcio cujus verbis his *ibidem* adductis, διὰ τοῦτο δοκεῖ μοι μάλιϛα πεπειϛοιεῖν τοῖς ἀκληρήμασι, διὰ τὸ πάντων βούλεσθαι ϛοχάζεσθαι καὶ μερίζεσθαι εἰς διάφορα. *Hac potiſſimum de cauſſa in calamitates incidiſſe mihi videtur, qod omnia conjecturis aſſeqi, & in varia rerum genera dividere voluerit.* à verbo ἀκληρεῖν. unde mox apud eundem, συμπάσχουσας τῇ τῶν ἀκληρούντων ὑπεροδυνίᾳ. *Qod illis accidere ſolet, qi propter graviſſimas calamitates graviſſimo dolore puniuntur.* & Diodorus *l.* 16. *pag.* 477. de Philippo bello ſuperatis inſultante; ὑβρίζων διὰ λόγων τὰς τῶν ἀκληρούντων δυσχίας, *verbis contumelioſis adverſa fortuna caſum miſeris exprobrans*, & de Thebis à Macedonibus direptis *lib.* 17. *pag.* 497. Οὐκ ἦν, ὅϛις ἰδὼν, οὐκ ἂν, ἠλέησε τὰς τύχας τῶν ἀκληρούντων. *Nemo tamen erat, qi tàm calamitoſam afflictorum ſortem intuens, miſericordiâ illos proſequtus ſuiſſet.* & mox: Τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐν τοῖς τῶν ἠτυχηκότων ἀκληρήμασιν ἐνεπεδείκνυντο. *Odium ſuum inter extremas afflictorum clades exſerebant.*

§. 34. Τῷ δεδογμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ità Baſilienſis. at Lugdunenſis δεδογμένῳ. Xylander *qi morſus eſt à veris dogmatibus, tanqam ví à cane rabioſo*, &c inqit Mericus Caſavbonus. Verùm ego iſta concoqere non poſſum. Lego igitur, τῷ δεδευμένῳ, ei qi veris dogmatibus imbutus eſt. Sicut βεβαμμένον dixerat, *l.* 3. §. 4. atqe eodem ſenſu Plato dixit, *de leg. l.* 4. ἵνα δυσποιοὺς αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο περὶ δεινῶν τε καὶ περὶ ἄλλων.

Ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον] Hoc eſt qod vulgò dicitur; *verbum*, ſive, ut Terentius extulit, *Phorm.* 3. 3.

Dictum ſapienti ſat eſt.

a *Homer. Iliad. ξ. v. 147.*

ª φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνετ' ὠρη.
Ὡς ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει.

Sternit humi frondes alias vis aspera venti:
Ast alias natura parat, qæ vere virescent.
Sic hominum genus est: hic nascitur, occidit ille.

foliola sunt & filioli tui; foliola sunt

b *L. 11. §. 34.* b φυλλάριον δὲ καὶ τὰ παιδία σου. c φυλλάρια ἦ

c *L. 5. §. 36. l. 8. §. 21.*

&

ANNOTATIONES.

Maximus Tyrius *Dissert. 28.* Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ μακρῶν καὶ λεπτῶν δοράτων, ὁ τὸν σύραικα κινήσας, παρέπεμψε τὴν κίνησιν κατὰ παντὸς τοῦ δόρατος μέχρι τῆς ἀκμῆς. καὶ ὥσπερ τῶν μακρῶν καὶ διατεταμένων κάλων, ὁ διαπείσας τὴν ἀρχὴν, παραδίδωσι τὴν κίνησιν τῷ ὅλῳ, βαδίζουσαν ἐπὶ τὸ πέρας. ὕτω καὶ τῷ νῷ βραχείας ἀρχῆς δεῖ πρὸς ἔννοιαν τῶν πραγμάτων ὅλων. ὁ μὲν δὴ ἐν πεφυκὼς ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδρομάτατος, αὐτός τε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβὼν, πορεύεται, καὶ ἐφοδεύει, καὶ ξυλλαμβάνει, καὶ ἀναπεμπάζεται τῇ μνήμῃ τὸ τοῦ θεάματος. *Sicut enim in longa aliqua tenuique hasta fieri videmus, ut extremam qi partem movet, motum illum ad alterum usque finem per totam diffundat: avt in longo portentosoqe fune primam qi partem qatit, totum necessariò, eunte ad finem usqe motu illo, movet: ita exiguo tantum ad recordationem rei totius menti opus est initio. Jam præclara indolis homo, & ad virtutem natus, illud à se sumit initium: mox viam ingreditur, mentisqe contemplationem tanqam itinere institvto petit, qas & assequitur, & recordatione volvit ac memoria.* Joannes Lenccius in *præfat. ad observat. polit. Ut semen, qamvis sit exiguum, cùm occupavit idoneum locum, vires suas explicat: & ex minimo in maximos actus diffunditur: sic tametsi pavca sunt & angvsta qa dicuntur. tamen si illa animus bene cultus exceperit, radices agunt, exurgúntqe altiùs & undeqaqe se expandunt.*

Φύλλα τὰ μὲν] Ista non integra, sed concisa; nec tam versus ipsos, qàm versuum ἀκροστιχὶς duo, repræsentat hîc editio Lugdunensis; & in versione sua reddidit Xylander; cùm in Marci contextu tamen integros exhibuisset: nempe,

Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει. —

Et,

Ὡς ἀνδρῶν γενεή. —

Nec est ab vero simile, Marcum ista duntaxat, posuisse, qia τὸ βραχύτατον priùs dixerat; alium aliqem, Xylandrum forsan ipsum, reliqa suppleviſse. Sunt avtem Homeri ex *Il. ζ. v. 147.* unde & primum imaginis, pulcerrimæ sanè, libet adjicere versiculum,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίηδε καὶ ἀνδρῶν.
Qalis foliorum generatio, talis & hominum.

Lavdatum à Zenone apud Laërtium *l. 7.* à Pyrrhone *ibidem l. 9.* à Strabone *l. 14.* à Scholiaste Apollonii *ad l. 1.* à Plutarcho *ad Apollon. pag. 104. E.* & *de tard. num. vindict.* qi & subjungit, Φύλλοις εἰκάζει τὸν βίον, ἀπομαρανομένοις παυλάπασιν, καὶ φθίνουσιν ἐν ὀλίγῳ. *Foliis comparat vitam, omnibus marcescentibus, & parvo tempore deficientibus.* à Luciano in *speculantib.* à Simonide (referente Stobæo *tom. 2. tit. 98.*) qi & ἓν τόδε κάλλιστον dixisse Chium Poetam asserit, sed qod pavci admodum seriò cogitant. à Clemente *Strom. l. 6. p. 619.* qi Homerum contendit & ista, & illa, *Il. φ. v. 464.*

— Βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζω
Δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ θφινύθουσιν ἀκήριοι. —
— *hominum gratiá dimicem*
Miserorum, qi foliis similes interdum qidem
Florentes sunt, terra fructum comedentes:
Aliqando avtem pereunt excordes.

à Musæo accepisse; qi eadem prior sic extulerat.

Ὡς δ' ἄυτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα.
Ἄλλα μὲν ἐν μελίῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ φύει.
Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ καὶ φῦλον ἐλίσσει.
In lucem atqe vides almam folia edere terram,
Atqe perire alia in ramis, ac rursvs oriri
Altera, sic hominum seclum generatio volvit.

ubi observanda παρονομασία in φύλλον & φῦλον. eisdem gemina ferè habet & Mimnermus apud Stobæum itidem.

Ἡμεῖς δ' ὅιάτε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη
Ἠρος, ὅτ' ἄιψ' αὐγὴ ἄυξεται ἠελίου.
Τοῖς ἴκελοι, πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὔτε κακὸν
Οὔτ' ἀγαθόν. κῆρες δὲ παρεστήκασι μελαίνας,
Ἡ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέου,
Ἡ δ' ἑτέρη θανάτοιο. &c.
Qalis ubi reducis creverunt lumina solis
Vere novo frondes trudit amœna dies,
Haud aliter minimum latamur flore juventæ
Ignari lævæ, an prosperæ fata trahant.
At furvo circum gemina stant limine Parcæ,
Hinc senii languens finis inerte situ:
Crudele hinc fatum.

ubi versu 2. pro ἄιψ' Andreas Schottus *observ. l. 2. c. 52.* ἀψ legi vult, ut de Solis recursu qi ab hyeme vere fit, intelligatur. ego qarto pro πρὸς θεῶν, qod nec locum hîc habet, & metrum

A corrumpit, πρόσθεν legerim, ut infantiæ pueritiæqe tempora respiciantur, qibus boni maliqe discrimen vix innotescit. unde his hominem, ὡς βοτόν τι, μὴ φρονεῖν ait Æschylus *Inferiis*; *sensu carere*, Plinius *l. 7. c. 52. teneros, rudes, inutiles annos*, appellat Seneca *Epist. 99.* & Aristophanes apud Clementem *Strom. l. 4. p. 492. B.*

Ἄνδρες ἀμαυρόβιοι, φύλλων γενεῇ προσόμοιοι.
Agite obscura vita homines, generationi foliorum similes.

Plutarchus adv. Epicurum. *p. 1090. B.* Τὸ δὴ ἐφήμερα καλεῖν καὶ ἀβέβαια καὶ ἀσθενῆ, φύλλοις τε γινομένοις ἴλυς ἄρας καὶ φθίνουσιν εἰκάζειν τὸν βίον, τί παρίσχηκεν ἄλλο τοῖς ποιηταῖς, ἢ τὸ τῆς σαρκὸς ἐπίκηρον καὶ πολυθλιβὲς καὶ νοσῶδες. *Qid enim aliud* B *poëtas movit, ut homines animalia discerent in diem viventia, instabilia, incerta, foliorum similia, qa annis statis temporibus nascuntur ac pereunt: qàm natura corporis tot calamitatibus, damnis, morbis obnoxia.* Qin & Jason Siracides *sap. c. 14. v. 19.* Ὡς φύλλον θάλλον ἐπὶ δένδρῳ δασεῖ, τὸ μὲν καταβάλλει, ἄλλα δὲ φύει. ὕτως γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται. *Qemadmodum folium virens in densa arbore, illud abjiciente, & hoc producente: ita etiam se habet generatio carnis & sanguinis; illa moritur, hac verò gignitur.* Nec est huic absimile, qod Doctores Talmudici in עירובין sive *Mixtorum tractatu*, דומים לעשבי השדה הללו נוצצין בני האדם C והללו נובלין *Filii hominum similes sunt herbis agri; qarum alia florent, alia marcescunt.* Augustinus in *Psal. 101. conc. 2.* ubi adduxerat Solomonis illud ex *Eccles. c. 1. v. 4. Generatio vadit una, venit altera. Videtis generationes hominum sic esse in terra, tanqam in arbore folia; sed in arbore olivæ, vel lavri, vel cujuscunqe alterius, qa toto tempore fronde vestita est. Sic tanqam folia, genus humanum terra portat. plena est hominibus, sed cùm aliis morientibus, alii nascendo succedunt. Semper enim arbor illâ veste viridi ornata est. Sed subter attende qàm multa calces arida folia.* Vide Flaccum *ad l. 4. §. 33.* Ab hominibus ad montes etiam transtulit Philo *de mundi incorrupt. p. 961. E.* Ὅτι δένδρων οὐδὲν αἱ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσιν. ἀλλὰ καθάπερ D ἐκεῖνα, καιροῖς μέν τισι φυλλορροεῖ, καιροῖς δὲ πάλιν ἀναθάλλει· διὸ καὶ τὸ ποιητικὸν ἔν ἔφηται, Φύλλα, τὰ μὲν τ'. &c. *Prominentias istas montium nihil differre ab arboribus: & qomodo illæ certis temporibus, nunc frondent, nunc amittunt folia, rursúmqe repubescunt: unde illud poëticum, folia, qa qidem,* &c. *p. 962. A.* Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν ἀποβραύεται μέρη, τὰ δὲ προσφύεται. *Sic de montibus qasdam partes defringi, & rursum denasci alias.* Cæterùm dicto Homerico illo Stratonicus pro more suo jocularitèr est abusus. cùm enim Cavnum (Cariæ id opidum est) appulsus, incolas à loci insalubritate vultu pallido admodum lividóve incedere plerosqe conspiceret, E poëticum illud protulisse fertur,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.
Nascuntur foliorum instar mortalia qippe
Corpora.

reprehensus verò, qasi locum insalubritatis notâsset, scommate etiam acerbiore adjecto perstringens, Μή πο', inqit, θαρρῶν μ' ἂν λέγειν νοσερὰν, ὅπου καὶ οἱ νεκροὶ περιπατοῦσι; *An ego sustineam, inqit, civitatem morbidam, avt insalubrem dicere, in qa mortui qoqe ambulent?* Refert Strabo. *l. 14. p. 448.*

Φυλλάρια δὲ καὶ τὰ παιδία σου] Hinc Epictetus *Dissert. l. 3. c. 24.* δύσφημον existimanti de puerulo dicere, Ἄυριον ἀποθανῇ, *cras* F *forsitan morietur*; Λέγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ φυλλορροεῖν. *Ominosum dic foliorum qoqe defluxum.* vide *ad l. 11. §. 33, 34.* & apud nos in patria lingua, *infantes flosculos* esse, vulgari diverbio dicitur. Cæterùm qo modo φυλλάρια Marcus istic, ità βολβάρια ἢ κοχλίδια, *bulbos avt cochleolas uxorem liberósqe* dixit Epictetus *Enchirid. c. 12.* Lucianus in Speculant. *p. 355.* Ἐκεῖνος μὲν ὁ χαίρων, ὅτι ἄῤῥενα παῖδα ἔτεκεν αὐτῷ ἡ γυνὴ, καὶ φίλως διὰ τοῦτο ἐσιῶν, καὶ τέκνωμα τὸ παλαιὸς τιθέμενος, εἰ ἠπίστατο, ὡς ἑπτέτης γενόμενος ὁ παῖς τεθνήξεται, ἆρα ἂν σοι δοκεῖ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ γενομένῳ; ἀλλὰ τὸ ἄϊστον, ὅτι τὸν μὲν ἐυτυχοῦντα ἐπὶ τῷ παιδὶ ἐκεῖνον ὁρᾷ, τὸν τοῦ ἀθλητοῦ πατέρα, τοῦ Ὀλύμπια νενικηκότος. τὸν γείτονα δὲ, τὸν ἐκκομίζοντα τὸ παι- G δίον οὐχ ὁρᾷ, οὐδὲ οἶδεν, ἀφ' ὅσης αὐτῷ κρόκης ἐκρέμαλο. *Ille verò qi latatur, qòd sibi masculam prolem uxor pepererit, ideóqe amicos convivio excipit, & patris nomen imponit, si sciret puerum septimo ætatis anno periturum, nunqid tibi videretur gavdere qod is sit natus? Verùm in cavssa est, qòd in eum intuetur, cui res in filio prosperè cedunt, & qi pater est athleta qi vicerit Olympia: vicinum avtem qi natum cremandum effert non intuetur, neqe novit à qo subtegmine ipsi pendeat.* Seneca *ad Marc. c. 9. Tot prater domum nostram ducuntur exeqiæ; de morte non cogitamus: tot acerba funera; nos togam nostrorum* H *infantium, nos militiam, & paterna hæreditatis svccessionem animo agitamus. tot divitum subita pavpertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, nostras qoqe opes aqè in lubrico*

& homunciones isti, qi tanto cum strepitu, tanqam fide digni, alios celebrant, vel è contrario diris devovent, vel clam vituperant & subsannant. foliola itidem, qi famam tui posthumam excepturi sunt. ista enim omnia verno tempore prodeunt; dein ventus ubi straverit, sylva horum vice nova alia profert. commune avtem omnium est, breve existendi spatium. at tu omnia, tanqam æterna futura, fugis appetísve. mora parvula, & lumina tibi condentur: cúmqe qi te extulerit, alius aliqis lugebit.

§.35. Sani est oculi, cernere visibilia qævis, nec dicere, *Viridia velim.* hoc etenim lippientis est. sed & avditûs ac olfactûs est sani, ad sonos odoréfve qosvis percipiendos promptum esse. & stomachi valentis, adversùs edulia qævis pariter se habere;

καὶ παῦτα τὰ ἐπιδεδῶντα ἀξιοπίστως, καὶ ἐπιφημίζεται, ἢ ὡς τ' ἐναντίων καταρώμενα, ἢ ἡσυχῇ ψέγοντα, καὶ χλευάζοντα. φυλλάρια ἢ ὑμένιος, καὶ [a] τὰ ἀφαδεξόμενα τὴν ὑστεροφημίαν. πάντα γὰρ ταῦτα ἅμα ἐπιγίγνεται ὥρᾳ. εἶτα ἄνεμος καταβέβληκεν. ἔπειθ' [b] ἡ ὕλη ἕτερα ἀντὶ τούτων φύει. [c] τὸ ἢ ὀλιγοχρόνιον κοινὸν πᾶσιν. ἀλλὰ σὺ πάντα, ὡς αἰώνια ἐσόμενα, φεύγεις, καὶ διώκεις. [d] μικρὸν καταμύσῃς. [e] τὸν ἢ ἐξενεγκόντα σε ἤδη, ἄλλος θρηνήσει.

a L.4.§.19.
b L.7.§.23.
25.
c L.5.§.10.
d L.7.§.70. l.8.§.2.5.
e L.4.§.50.

§. 35. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾶν δεῖ τὰ ὁρατά, καὶ μὴ λέγειν, τὸ χλωρὸν θέλω. ἕτο γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν, καὶ ὀσφρήσεται ἐτοίμως εἶναι. καὶ [f] τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν,

f Sup.§.31.

ANNOTATIONES.

brico positas. Acerba cùm dixit, *poma* alludebat, qibus poëta A ignobilis in fictitio *Hadriani & Epicteti colloqio*, prout *foliis* Homerus & ex Homero Marcus istic, nos contulit *disticho illo*;

Poma ut in arboribus pendent; sic corpora nostra,
Avt matura cadunt, avt citò acerba ruunt.

Καὶ ταῦτα τὰ ἐπιδεδῶντα] ἀνθρώπια scilicet ut *l.* 9. §. 29. ἀνθρώπια μυξῶν μεστά. *homunculi mucci pleni.*

Σὺ πάντα ὡς ἀώνια ἐσόμενα] Seneca *Epist.* 120. *At nos corpus tam putre sortiti, nihilominus æterna proponimus, & quantum potest ætas humana protendi, tantum spe occupamus, nullâ contenti pecuniâ, nullâ potentiâ. nihil satis est morituris, imò morientibus. qotidie enim propiùs ab ultimo stamus, & illò unde* B *nobis cadendum est omnis hora impellit.*

Μικρὸν καὶ καταμύσῃς] *Paulò post morieris.* καταμύειν, *connivere, oculos claudere*, pro, *mori.* qia moribundis visus deficit, mortuis oculi clavduntur. indè formulæ illæ *Il. ε. v.* 82. & alibi freqenter;

— τὸν δὲ κατ' ὄσσε
Ἑλλαβε πορφύρεος θάνατος. —
— *at hunc oculis*
Occupavit sanguinolenta mors.

& *ibidem v.* 47.

— συγερὸς δ' ἄρα μιν σκέτλος ἕλε. —
— *ac horrenda ipsum caligo prehendit.*

Item *Il. π. v.* 350.

— θανάτῳ δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν.
— *mortis avtem nigra nebula obtexit.*

Sed & apud Maronem *Æn. l.* 10.

— *letho canentia lumina solvit.*

Et,

Olli dura qies oculos, & ferreus urget
Somnus; in æternam clavduntur lumina noctem.

Contrà, βλέπειν, sive, *videre*, pro *vivere*; & βλέποντες *videntes*, pro, *viventibus.* Evripides *Troad. n.* 628.

Οὐ ταὐτὸν, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ καθανεῖν.
Τῷ μὲν γὰρ οὐδὲν, τῷ δ' ἔνεσιν ἐλπίδες.
Non idem est filia vivere, qod mori.
Mortuus enim nihil est, spes verò insunt vita.

qod Theocritus *Idyll. 4. n.* 42.

Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν. ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Spes sunt inter vivos, expertes avtem spei sunt mortui.

Idem *Iphigen. Tavric. n.* 718.

Θανόνθ' μᾶλλον ἢ βλέποντ' ἔχω φίλον.
Mortuum magis, qàm vivum, habeba amicum.

Qod idem alibi:

Οὐκ ἂν προδοίην καί ποτ' ἄψυχον φίλον.
Nunqam deseram amicum qamvis mortuum.

& ἥλιον ὁρᾶν, φῶς ὁρᾶν, pro eodem. Evripides *Troad. n.* 269.

— ἀρά μοι αἴλινον λίνουσι;
— *an mihi solem adspicit?* vivitne?

& *Ione n.* 1121.

Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ θ' ὁρᾶν φάος.
An verò videre lumen, libentiùs moriemur.

Syntaxis insolens, sed qalis illa (ut obiter adnotem) *Herc. fur. n.* 1313.

Παραινέσαι μ' ἂν μᾶλλον, ἢ πάσχειν κακῶς.
Facilius te monere possum, qàm ipse mala pati.

Idem *Iph. Taur. n.* 608.

Οὐ θέλειν ἧσσον ἢ μὲ φῶς ὁρᾶν φίλον.
Qem non minus volo vivere qàm me.

Et, *n.* 674.

Αἰσχρὸν θανόντος σου βλέπειν ἡμᾶς φάος.
Turpe est te mortuo nos sutueri lucem.

Itémqe, *Alcest. n.* 691.

Χαίρει ὁρῶν φῶς; παῖδα δ' ἐ χαίρειν δοκεῖς;
Gavdes videns lumen? & patas patrem non delectari?

Cui subjungit Epictetus *l.* 2. *c.* 22.

Θέλεις βλέπειν φῶς; παῖδα δ' ἐ θέλειν δοκεῖς;
Videre lucem vis? parentem verò non velle putas?

Ità Naso, *Trist. l.* 5. *Eleg.* 4.

Sive diem videat, sive tegatur humo.

§. 35. Τὸ χλωρὰ θέλω] viridia enim oculis grata sunt, visúmqe reficiunt. Plutarchus *de tranqill. pag.* 469. *A.* Τὰς ὄψεις ὑπὸ τῶν ἄγαν λαμπρῶν τιθηνουμένους, ταῖς ἀνθηραῖς καὶ ποώδεσι χρωιαῖς παρηγορεῖμεν. *Sed nos, qi oculos nimio splendore offensos ad floridia & viridia avertentes reficimus.* Et Basilius Cæsar. *Ep.* 5. Τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐπειδάν ποθεν συνιδόντας τὰ λαμπρὰ καταβλέψωσι, φέρει τινὰ ῥᾳστώνην πρὸς τὸ κυανοῦν καὶ χλοάζον τῶν χρωμάτων ἐπαυλισθεῖν. *Oculi, ubi constanter splendida inspexerint, facilitatem qandam per hoc qod caruleos viridesqe colores contuendos recipiunt, nanciscuntur.* Plutarchus idem *de amor. frat. p.* 490. *C.* Ὀφθαλμιῶντες οἰόμεθα δεῖν ἀποστρέφειν ἐπὶ τὰ μὴ ποικίλα πληγὴν μηδὲ ἀνίλυσίαν, χρώματα καὶ σώματα τὴν ὄψιν. *Oculis visso aliqo laborantibus arbitramur visum avertendum esse à coloribus & corporibus radium recellentibus.*

Καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν] Ad *avrem* retulit, sed animi, non C corporis, ἠθικῶς & φυσικῶς consideratam, qod hîc Marcus, de *stomacho*, Joannes ὁ Χρυσορρήμων *in Act. Apostol. Orat.* 55. qo loco lavdans Apostoli illa *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 3. *vers.* 2. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἠδύνασθε. *Lactis potu vos alui, & non escâ: nondum enim poteratis id ferre.* & ad *Hebr. cap.* 5. *vers.* 11. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ γεγένησθε, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. ἐπεὶ νηπιοι γεγένασι ταῖς ἀκοαῖς. *Facti estis ii qibus lacte sit opus, & non solido cibo, qandoqidem segnes estis facti avribus.* Sed & avditorum Christi illud, Joannis *cap.* 6. *vers.* 60. Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος. τις δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus est hic sermo, qis eum potest avdire?* qibus adjici poterant, cùm Christi ipsius ad suos D illa Joannis *cap.* 16. *v.* 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. *Adhuc multa habeo qæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.* tum & Apostoli *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 3. ista, τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, κνηθόμενοι τὰς ἀκοάς. *Sanam doctrinam non sufferent, avribus prurientes.* qanqam in illis avris infirmior, in istis inqinatior notari videtur. Ἔστι γάρ, inqit, *pag.* 481. *B.* ἕστιν ἀσθένεια καὶ ἀνοσῆς. καθάπερ γὰρ στόμαχος, οὐκ ἂν δέξαιτο ὑγιεινὰ σιτία καὶ δυσκατέργαστα, ἀσθενὴς ὤν. ὕτω καὶ ψυχὴ ὀγκωθεῖσα, καὶ φλεγμαίνουσα, ἄτονος γινομένη καὶ ἴκλυτος, οὐκ ἂν δυνηθείη δέξασθαι τὸν πνευματικὸν λόγον. ἂν δὲ ἰσχυρὰ καὶ ὑγιεινὴ, πάν- E τα ῥᾴστα, πάντα ἴνκολα. *Est enim & avrium infirmitas. Nam sicut infirmus stomachus sanos & difficilis concoctionis cibos non suscipit: ita etiam anima torpida, inflata, æstuans, sterilisqe enervis spiritualem sermonem accipere non poterit: si avtem fortis esset ac sana, omnia facilia, omnia integra.* Eódem retulit & Lactantius *instit. l.* 5. *c.* 4. *Sicut infans solidi ac fortis cibi capere vim non potest, ob stomachi teneritudinem, sed liqore lactis ac mollitudine alitur, donec firmatis viribus vasci fortioribus possit: ità & huic, oportebat, qia nondum poterat capere divina, priùs humana testimonia offerri.*

Τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν] F vide *suprà* §. 31. Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 4. Μὴ γίνου δυσάρεστος, μηδὲ κακοστόμαχος πρὸς τὰ γινόμενα. *Ne fis morosus, neqe fastidiosus erga ea qæ fiunt.* Plutarchus *de tranqill. p.* 466. *C.* ex Evripidis *Oreste.*

Δυσάρεστοι οἱ νοσοῦντες ἀπορίας ὕπο.
καὶ γὰρ ἡ γυνὴ λυπεῖ, καὶ τὸν ἰατρὸν αἰτιῶνται καὶ δυσχεραίνουσι τὸ κλινίδιον,
Φίλων δ' ὅ, τ' ἐλθὼν * λυπηρός, ὅ, τ' ἀπιὼν βαρύς,

Ὡς

* λυπρὸς

χειν, ὡς μύλλῳ πρὸς πάντα ὅσα ἀλίσγουσι κατα-
a L. 8. §. 43. σκεύασεν. καὶ τοίνυν a τῷ ὑγιαίνουσιν ἀφίκοιτο πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἐπίμυλα εἶναι. ἢ ἵ
b L. 9. §. 40. λέγουσι, b τὰ τικτία σωζέσθω, καὶ πάντες ὅ, τι ἂν πρόξω ἐπαινέτωσαν, ὀφθαλμός ἐστι τὸ χλωρὸν ζητῶν, ἢ ὀδόντες τὸ ἁπαλόν.

c L. 5. §. 10. l. 9. §. 3. §. 36. c Οὐδείς ἐστιν ἄτως εὐπαθῶν, ᾧ ἀποθνήσκοντι ὑπὸ παρεσηξόντων τινὲς ἀπαγόμενοι τὸ συμβαῖνον κακόν. ἀτυχεῖν καὶ σοφὸς λυπεῖ. μὴ τὸ παύσεσθαι ἔχειν τὶς ὁ καθ' αὐτὸν λέγων; ἀναπνεύσω * μόλις ποτὲ d ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ.

* σημ. d L. 5. §. 9. l. 11. §. 18. Χαλεπὸς μὲν ἦν ἐμοὶ ἡμῶν ἦν. ἀλλὰ ἡδὺ νόμιμον, ὅτι ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν. τοῦτο μὲν ἔν οἶδε ἔχειν ἀτυχεῖν. ἐφ' ἡμῶν ἦ πόσα ἄλλα ἐστὶ, δι' ἃ πο-
e L. 4. §. 50. λοὶ ὁ ἀπαλλαττῶν ἡμῶν. e τοῦτο ἔν ἐννοήσας ἀποθνήσκων, καὶ εὐκολώτερον ἐξελεύσῃ, λογιζόμενος, ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ κοινωνοί, ὑπὲρ ὧν τὰ τοσαῦτα ἠγωνισάμην, ἠυξάμην, ἐφρόντισα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλουσί με ὑπάγειν, ἄλλου τινὰ τυχὸν ἐκ τούτου ῥᾳστώνην ἐλπίζοντες. τί ἂν ἔν τις ἀντέχοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας
f L. 5. §. 10. διατριβῆς; f μὴ μέν τοι διὰ τοῦτο ἔλαττον εὐ-
g L. 7. §. 15. μενὴς αὐτοῖς ἄπιθι, ἀλλὰ g τὸ ἴδιον ἔθος ἀφ-
h L. 7. §. 22. σώζων, h φίλος, καὶ εὔνους, καὶ i ἵλεως, καὶ
i L. 2. §. 3. μὴ πάλιν ὡς ἀποσπώμενος, ἀλλ' ὥσπερ

ficut molum ad omnia, ad qæ molenda condita eſt. pari igitur ratione & mentis eſt ſanæ, ad obvenientia qæqe idoneam eſſe. qæ verò dixerit, *Liberos mihi ſalvos velim*; &, *Omnes qicqid fecero lavdent, velim*; oculi eſt inſtar viridia poſcentis, vel dentium tenella poſtulantium.

§. 36. Nemo qiſpiam adeò felix eſt, cui morienti non adſtabunt aliqi, qi præſenti lætentur malo. bonus ſapiénſqe fuerit, annon ad extremum futurus eſt qi de illo dicat, *Reſpirabimus jam tandem à padagogo iſto. non erat reverà aſper noſtri cuiqam: ſenſi tamen tacitè illum damnâſſe nos.* hæc igitur de viro bono. at nos qod attinet, qàm multa ſunt alia, ob qæ à nobis liberari deſiderent havd pavci? hoc ſi inter moriendum cogitaveris, libentiùs diſcedes; cùm ità tecum rem putaveris, Ex ea vita diſcedo, in qa ipſi ejuſdem mecum participes, pro qibus tam multa exantlavi, ſupplicavi, procuravi, illi, inqam, ipſi elatum me optant, tanqam qi levamen forſan hinc aliqod ſperent. cur ergò diutiùs iſtîc moram trahere qis cupiat? nec propterea tamen minùs illis propitius diſcedas, ſed moris tui tenax, amicus, benevolus, mitis. qin rurſus, nec tanqam vitæ avulſus, ſed, prout eis, qibus mortis felicitas qædam obtigit, animula à corpore leniter exol-

videtur,

ANNOTATIONES.

ὡς ὁ Ἴων φησίν. εἶτα τῆς νόσου διαλυθείσης, καὶ χρόσεως ἐτέρας γενομένης, ἦλθεν ἡ ὑγεία φίλα πάντα ποιοῦσα καὶ προσηνῆ. ὁ γὰρ χθὲς ἀὰ καὶ ἀμύλια καὶ * σητάνιον [σίτινον Henricus Stephanus] ἄρτον διαπλύνων, τήμερον ἀυλόπυρον ἐπ' ἐλαίαις ἢ παρδαλιδι σιτεῖται προσφιλῶς καὶ προθύμως.

Ob inopiam moroſi ſunt qibus eſt malè.

agrotis & uxor moleſta eſt, & medicum incuſant, & lectulus diſplicet, & de amicis

Gravis eſt qi venit, abiens parit moleſtiam,

ut Jon ait: morbo autem fugato, aliáqe facta temperie, ſanitas redit omnia grata redigens atqe jucunda. Qi enim heri ova, amylum, panem è cribrata farina reſpuebat, hodie cibarium panem cum oliva ac naſturtio comedit alacriter & ſuaviter. Nec multò pòſt *pag.* 468. *F.* Ἐν τῷ πυρίσλοιο πικρὰ πάντα καὶ ἀηδῆ φαίνεται γινομένοις. ἀλλ' ὅταν ἴδωμεν ἑτέρους τὰ αὐτὰ προσφερομένους καὶ μὴ δυσχεραίνοντας, ἔπειτα τὸ σιτίον, ὅτι τὸ ποτὸν, ἀλλ' αὐτὸς αἰτιώμεθα καὶ τὴν νόσον. ὅτω καὶ τοῖς πράγμασι πεπόμεθα μεμφόμενοι καὶ δυσχεραίνοντες, ὧν ἑτέρους τὰ αὐτὰ προσδιχομένους ἀλύπως καὶ ἱλαρῶς ὁρῶμεν. *Febricitantibus qicqid guſtant amarum & inſuave videtur: ſed tamen ubi alios videmus eadem citra moleſtiam guſtare, non jam cibum potumve, ſed morbum & agrotantes in cauſſa eſſe diximus. Eodem modo culpare res, & iniqè ferre deſinemus, ſi videamus iiſdem alios abſqe dolore & cum hilaritate uti.* Idem *de utilit. ex inimic. pag.* 87. *A.* Ὥσπερ γὰρ τὰ βαμβαλία τοῖς σωμάχοις καὶ ὑγιεινότατα τῶν ζώων ὄφεις ἰσθίοντα κατατίλλει καὶ σκορπίους. ἔστι δὲ ἃ καὶ λίθοις καὶ ὀστράκοις τρέφεται, μεταβάλλουσι δὲ δι' ἐυτονίαν καὶ θερμότητα πνεύματος. οἱ δὲ σικχοὶ καὶ νοσώδεις ἄρτον καὶ ὄινον προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. οὕτως οἱ μὲν ἀνόητοι καὶ τὰς φιλίας διαφθείρουσιν, οἱ δὲ φρόνιμοι καὶ ταῖς ἔχθραις ἐμμελῶς χρῆσθαι δύνανται. *Sicut enim animalium ea qa validiſſimo ſunt ventriculo, & ſanitate firmiſſimâ, ſerpentes ac ſcorpios verant atqe concoqunt, qadam etiam lapidibus & teſtis aluntur vigore & calore ſpiritus alteratis, cùm contra languidi & morboſi vino & pane ſumpto nauſeent: ita ſtultis amicitias etiam corrumpunt, prudentes etiam inimicitiis uti commodè norunt.* Accedit huc, qod de Tantalo Pindarus, *Olymp. od.* 1.

— Ἀλλὰ γὰρ καλα-
πέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἰδυ-
νάσθη: κόρῳ δ' ἔλαν
ἄτων ὑπερόπλον.

— *Sed enim con-*
coqere magnam felicitatem non po-
tuit: ſaturitatéqe i. e. protervia *accepit*
noxam ingentem.

Ὀφθαλμός ἐστι] *oculus eſt.* i. e. inſtar oculi, vel ſicut oculus. Sic Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 2.

— *qi rectè vivendi prorogat horam,*
Ruſticus expectans, dum defluat amnis. —

i. e. inſtar ruſtici expectantis. & in *arte:*

Nec verbum verbo curabit reddere, fidus A
Interpres. —

i. e. inſtar fidi interpretis.

§. 36. Ἀναπνεύσω μέν ποτε ἀπὸ τούτου τοῦ παιδαγωγοῦ] forſan *ἀναπνεύσομέν ποτε. reſpirabimus aliqando.* vel, ut ſcripturæ receptæ nec literulam mutemus, *ἀναπνεύσωμεν, reſpiremus:* qia ſeqitur ἡμῶν. nè τὸ μὲν illud ſit ſuperfluum. Feſtivè Annibal, referente Plutarcho *in Marcello. pag.* 303. *A.* Τὸν μὲν Φάβιον, ὡς παιδαγωγὸν, φοβεῖσθαι τὸν δὲ Μάρκελλον, ὡς κατηγορητὴν. ὑφ' ἓ μὲν γὰρ κωλύεσθαι κακόν τι ποιεῖν. ὑφ' ἓ δὲ καὶ πάσχειν. *Timere ſe ut padagogum Fabium, ut adverſarium Marcellum: ab illo, ne qid mali inferret, prohiberi ſe, ab hoc etiam accipere.* Vide noſtrum *ſuprà l.* 5. §. 9. De Henrico 5. Imperatore Lambertus Schafnaburg. *Is* (Herimannus Archiepiſcopus Colonienſis) *ubi ſe in ſua recepit; Rex tanqam ſeveriſſimo padagogo liberatus, ſtatim in omnia flagitiorum genera præcipitem ſe dedit.* De Avreliano Vopiſcus: *Senatus mortem ejus graviter tulit: gravius tamen Populus Romanus, qi vulgò dicebat, Avrelianum padagogum eſſe Senatorum.*

Ἡσυχῇ καταγινώσκει ἡμῶν] Avtor *ſap. Solom. c.* 2. *v.* 14, 15. Ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν. καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν. βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις B
ὁ βίος αὐτοῦ. *Factus eſt nobis ad redarguendum cogitationes noſtras: gravis eſt nobis etiam ad aſpectum, qia diſſimilis eſt aliorum vita illius.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 50. Ἔλεγχον τῶν οἰκείου βίου τὴν ἐκείνων πολιτείαν ἡγοῦνται. *Illorum vita rationem vitæ ſuæ reprehenſionem eſſe exiſtimant.* & *l.* 4. *Ep.* 220. Ἔλεγχον ἡγοῦνται τῶν σφῶν καιλίας τὰς τῶν πέλας ἀρετάς. *Sua improbitatis reprehenſionem eſſe aliorum circa ſe hominum virtutes arbitrantur.* Itaqe qod idem *l.* 3. *Ep.* 211. Παντὶ τρόπῳ οἱ ἄριστοι παρὰ τῶν φαύλων μισοῦνται. *Omni modo præſtantiſſimi qiqe viri improbis inviſi ſunt.* Dion Pruſæus *Orat.* 72. *pag.* 630. Οὐ δύνανται ἡδέως ὁρᾶν τοὺς φιλοσόφου σχῆμα ἔχοντας, ὅτι νουθετήσειν καὶ ἐξελέγξειν παρεσκευασμένους λογίζονται, ἀλλὰ προσκρούσει καὶ διαμάχονται. ὥσπερ οὐδὲ οἱ παῖδες ἡδέως ὁρᾶν δύνανται, ὃς ἂν * ἴδωσι [* ἴδοσι f.] παιδαγωγοῦ σχῆμα ἔχοντας, καὶ παρεσκευασμένους ὥτως ὡς ἐπιπλήξοντας αὐτοῖς, καὶ ἂν ἐπιτρέψωσιν ἁμαρτάνειν, οὐδὲ ῥᾳθυμεῖν. *Non poſſunt libenter videre philoſophi habitum habentes, qia cogitant præparatos admonere & redarguere: ſed adverſantur & impugnant. Qemadmodum neqe pueri libenter videre poſſunt, qos ſciunt padagogi cultum habere, præparatóſqe ita tanqam objurgaturos ſe, neqe permiſſuros ut peccent, avt ſegnes ſint.* Cyprianus *Epiſt. ad Donat. Malos qiſqis non imitatur, offendit.* &, *Caſtigare videtur, qicunqe diſſentit.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 9. Petronius *ſatyr. Non dubiè ità eſt. Si qis vitiorum omnium inimicus rectum iter vita inſiſtere cæpit, primùm propter morum differentiam odium habet. qis enim poteſt probare diverſa? deinde qi ſolas extruere divitias curant, nihil volunt inter homines melius credi, qàm qod ipſi tenent.* C D E

Ἐκ τοιούτου βίου ἀπέρχομαι] vide *ad l.* 9. §. 3.

Μὴ ἀποσπώμενος] *Non avulſum vitæ.* Seneca *Epiſt.* 30.

Ὥσπερ

vitur, talis & tua ab iſtis etiam eſto diſceſſio. eis enim te natura annexuit & conjunxit. at nunc diſjungit. disjungor itaqe tanqam à neceſſariis, non abſtractus tamen, ſed ſponte diſcedens. nam & hoc ex eis eſt, qæ ſunt ſecundùm naturam.

§. 37. Solenne tibi ſit, in cujuſqe (qoad ejus fieri poteſt) actione omni, apud te qærere, *Iſtud iſte qo fine facit?* à temet avtem avſpicare, téqe primo loco ſcrutare.

§. 38. Memento illud qod te velut fidiculis citat, eſſe intra te reconditum qiddam. illud eſt ſvadela, illud vita, illud (ſi fas dicere) homo eſt. nè cùm illo junctim contempleris unqam

Ἐπὶ ᾧ εὐθανατοῦντος, [a] εὐκόλως τὸ ψυχάριον δοτὸ τοῦ σώματος ἐξειλεῖται, τοιαύτῃ καὶ τῇ δοτὸ τούτων ἀποχώρησιν δεῖ γινέσθ. καὶ γὰρ [b] τούτοις ἡ φύσις συνῆψε, καὶ συνέκρινεν. ἀλλὰ νῦν διαλύει; διαλύομαι, ὡς δοτὸ οἰκείων μὲν, ἐ μέλω [c] ἀνθελκόμενος, ἀλλ' ἀδιάφως. [d] ἐν γὰρ καὶ τοῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

§. 37. Ἔθισον ἐπὶ παντὸς, ὡς οἷόν τι, ᾧ πρασσομένῳ ὑπό τινος, ἀπιζητεῖν καὶ σαυτὸν, ἔστι τοῦτο τοῦτο ἐπί τινα φέρει; ἄρχε ἢ ἀπὸ σαυτοῦ, καὶ [f] σαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε.

§. 38. Μέμνησο, ὅτι [g] τὸ νευροσπαστοῦν ἐστὶν ἐκεῖνο, [h] τὸ ἐνδομύχως ἐρυμένον. [i] ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωὴ, [k] ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. μηδέποτε συμπεριφαντάζου

[a] L.3.§.5.
[b] L.6.§.39.
[c] L.3.§.5.
[d] L.2.§.12. 17.
[e] L.2.§.16. l.7.§.4.
[f] L.3.§.5.l. 5.§.11.
[g] L.2.§.2.
[h] L.7.§.59.
[i] L.8.§.28.
[k] L.12.§.33. L.12.§.3.

ANNOTATIONES.

Ὥσπερ ἐπὶ τῷ εὐθανατοῦντος] De Avguſto *Svetonius l.* 2. *c.* 99. *Sortitus eſt exitum facilem, & qalem ſemper optaverat. nam ferè qoties audiſſet citò ac nullo cruciatu defunctum qempiam, ſibi & ſuis* εὐθανασίαν ſimilem (*boc enim & verbo uti ſolebat*) *precabatur. Sortitus exitum facilem.* hoc eſt, εὐθανατήσας. cui contrarium eſt τὸ δυσθανατεῖν, qod eſt apud Hippocratem, ut declarat Galenus, τὸ βραδίως καὶ σὺν ὀδύνῃ θνήσκειν. *tardè, & cum cruciatu mori.* & τὸ ψυχομαχεῖν apud avtorem *qaſtionum* ſub nomine Athanaſii *ad Antiochum.* Caſavbonus *ad Svetonium.*

Εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξειλεῖται] Ità *l.* 9. §. 3. Τὸ ψυχάριον τοῦ ἑλύτρου τούτου ἐκπεσοῦται. *Animula tua involucro iſti excidet.*

Συνῆψε καὶ συνέκρινεν] Ità Epicharmus *ad l.* 7. §. 50. Συνεκρίθη. Tertullianus *de reſurrect. c.* 14. *Totum porrò hominem ex utriuſqe ſubſtantia concretione parere.* vide *l.* 7. §. 67.

Ἀλλὰ νῦν διαλύει] vide *l.* 8. §. 18. Carneades moribundus; Ἡ συνέχουσα φύσις καὶ διαλύσει. *Qa conſtituit natura & compegit, ea diſſolvet.* Laërtius *l.* 4. *c.* 64.

Οὐ μὲν ἀνθελκόμενος] qod priùs ἀποσπώμενος. vide *l.* 3. §. 5.

§. 37. Οὗτος τοῦτο ἐπί τινα φέρει] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 11. §. 21. Caſavbonus *ad Perſ. ſat.* 3. *Scopus eſt qi petitur; ſagittæ & tela ſunt actiones vitæ.* Philo Judæus *de confuſ. lingv. pag.* 327. *A.* Πλοῦτον ἢ δόξαν ἕκαστος αὐτῶν σκοπὸν προτιθεμένος, ἐπὶ τοῦτον ὥσπερ βέλη, τὰς τοῦ βίου πράξεις ἀπάσας ἀφίησι. *Qum divitias avt gloriam ſinguli finem propoſitum habeant, ad hunc tanqam tela vitæ actiones omnes dirigunt.*

Σεαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε] de Socrate Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Ἑαυτὸν ἤλεγχε καὶ ἐξέταζε. *Semetipſum arguebat & examinabat.* Ità Sophonias *c.* 2. *v.* 1. *Excutite vos, excutite vos, inqam.* ſive ut R. Camius explicat, *Inqirite in voſmetipſos, tum in alios.* Jeremias *Thren. c.* 3. *v.* 40. *Scrutemur & excutiamus vias noſtras.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 2. *c.* 13. *v.* 5. Ἑαυτοὺς πειράζετε. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. *Vos ipſos tentate, vos ipſos explorate.* & *Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 28. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν. *Exploret avtem qiſqe ſeipſum.* & *ad Gal. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. *Opus avtem ſuum probet unuſqiſqe.* Gregorius Nazianzenus in *Jamb.*

Σαυτὸν δ' ἐρεύνα πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας.
Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς κερδανεῖς, τὸ δ' οἱ πέλας.
Scrutare avtem teipſum magis, qàm qa ſunt tibi proximi.
Hoc enim ipſe lucraberis, hoc verò tibi proximus.

Gregorius Romanus *in Job. l.* 14. *c.* 15. *Ordo erectionis in bono, ut primùm contra nos, tum contra alios erigamur.* Seneca *Ep.* 66. *Me priùs ſcrutor; deinde hunc mundum.* Spectat huc Heracliti illud, qi interrogatus, qid ageret, reſpondit, ἐδιζησάμην ἐμαυτόν. *meipſum exqirebam* i. e. excutiebam. Refert Plutarchus *adv. Colot.* & Julianus *de cyniſm. Orat.* 1. Laërtius etiam *l.* 9. ſed qem Philoſophi mentem non aſſecutum, docet Caſavbonus *in not.* Cæterùm hoc ille cum pavcis, Perſius *ſat.* 4.

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo?
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.

§. 38. Τὸ νευροσπαστοῦν ἐστιν ἐκεῖνο] de vocabulo iſto vide ſis *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 7. §. 3. Iſaacus Caſavbonus *ad* illud *Perſ. Sat.* 5. *v.* 129.

— *ſed ſi intus & in jecore agro*
Naſcuntur domini. — &c.

Si exteriorem dominum non habes, interiorem verò circumſers, non unum ſed plures, qà fronte liberum te dices? hi ſunt domini, qi domi naſcuntur, & nervos intus agitant. ait Marcus ſanè qàm ἐμφατικώτατα, *illud occultum qod intus nos movet, id eſſe* ῥητορείαν, ζωὴν, ἄνθρωπον, *hoc eſt, qod faciat nos hoc avt illud ſtudioſè proſeqi; exempli cavſſâ, eloqentiam, id eſſe per qod vivimus; qia ità vivimus, ut illud eſt, qod nos impellit: libidinoſè, ſi libido urget; meticuloſè, ſi metus; iracundè ſi ira. denique hic velut alius qidam homo eſt, dominus illius intra qem habitat. hac mens optimi imperatoris; qi ſic alium hominem intra hominem collocat, ut Perſius ait hic, intus naſci dominos. idem eſt enim.* Hæc ille. Ego tamen Merico filio potiùs accedo, qi τὸ νευροσπαστοῦν iſtic interpretatur *opiniones,* ſive *dogmata in pectore ſive mente deliteſcentia,* unde non actiones tantùm, ſed & affectiones illæ ortum ſuum habent. hoc enim paſſim inculcat Marcus. τὸ ἡγεμονικὸν ſive mentem illud ipſum eſſe, qod qocunqe velit hominem impellit, qodqe omnem prorſus cuiqe moleſtiam faceſſit. vide *ad l.* 7. §. 15. Qanqam conciliari poſſunt iſta, ſi illud adverterimus, Stoicis affectus nihil aliud videri qàm δόξας ψευδεῖς καὶ κρίσεις πονηρὰς, ſive *opiniones falſas ac depravatas,* utì ex Chryſippo docet Galenus paſſim in *libr. de dogmat. Hippocr. ac Plat.* Plutarchus *de virt. moral.* & Cicero *Tuſcul. l.* 4. Verùm Marci mentem expreſſit optimè, eâdem planè abuſus imagine, Tertullianus *de anima c.* 6. his verbis. *Anima movet corpus; & conatus ejus extrinſecùs foris parent. ab illa eſt enim impingi, & pedes in inceſſum, & manus in contactum, & oculos in conſpectum, & lingvam in effatum, velut ſigillario motu, ſuperficiem intus agitante.* vide *l.* 2. §. 3. Nec abſceſſit longè Varro, qi in *ſatyra,* cui titulus, *Mutuum muli, animam grallatori, corporis artus grallis contulit.* dictionem peſſimè habitam, poſt aliorum conatus havd infelices prorſus, nos ſic reconcinnare tentavimus. *Grallatores qeis gradiuntur, pertica lignea, ab hominis vi, qi inſtat, agitantur. ſic illis animi noſtri ſunt gralla, crura ac pedes noſtri; ex ſe ἀκίνητοι, ſed ab animo moventur.*

Ἐμοῦ ἄνθρωπος] vide *lib.* 12. §. 30, 31. R. Judas in *Cozrao l.* 1. *c.* 49. *Anima revera ipſa eſt homo. illud enim ex Moſe qod nobiſcum loqitur, & intelligit, & dirigit, non eſt lingva, vel cor, vel cerebrum ejus. Verum iſta ſunt Moſis organa tantùm; anima avtem ipſe Moſes eſt.* Philo *de agricult. pag.* 188. *E.* Ἄνθρωπος δὲ ὁ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν τίς ἂν εἴη πλὴν ὁ νοῦς; ὃς τὰς ἀπὸ τῶν σπαρέντων καὶ φυτευθέντων ὠφελείας οἷός τε παρεῖσθαι. *Homo avtem in unoqoqe noſtrum qis alius eſſe poteſt, qàm intellectus, qi ſolet ſatorum plantarumqe fructus colligere.* Et *de hared. divin. pag.* 512. *E.* Ὅσοι δ' ἕκαστοι ἡμῶν νοῦς κυρίως καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπός ἐσι. *Itaqe uniuſcujuſqe noſtrum mens propriè verèqe homo eſt.* & Plato *in Alcib.* 1. *pag.* 447. *A.* Οὔτε τὸ σῶμα, οὔτε συναμφότερόν ἐστιν ἄνθρωπος. *Nec corpus, nec ſimul utrumqe eſt homo.* & mox; Λείπεται μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἢ ψυχήν. *Reſtat nihil omnino eſſe hominem qàm animam.* qod ibi fuſiùs diſſeritur. Τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. *Id qod intelligit, unuſqiſqe eſſe videtur.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Cicero *ſomn. Scip. Mens cujuſqe, is eſt qiſqe, non ea figura, qa digito demonſtrari poteſt.* Idem *Academ. l.* 4. *Ariſtippus, qaſi animum nullum habeamus, corpus ſolùm tuetur: Zeno, qaſi corporis ſimus expertes, animum ſolùm complectitur.* Macrobius *l.* 1. *c.* 13. Ergò, *qi videtur, non ipſe verus homo eſt; ſed verus ille eſt, à qo regitur qod videtur.* atqi Tertullianus *de reſurr. c.* 33. *Tam corpus homo, qàm & anima.* Et fidentiùs pavlò ex Moſis verbis *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 24. *Qid eſt homo aliud qàm caro? Siqidem nomen hominis, materia corporalis, non animalis à creatore ſortita eſt. Et fecit hominem Deus, inqit, limum de terra; non animam, anima enim ab afflatu.*

Μηδέποτε] Annecti poſſunt ſuperioribus iſta: qanqam à Marco, tanqam ſeorſim habita, ponuntur.

Συμπεριφαντάζου] compoſitum Stoici commatis vocabulum ſatìs inſolens. *Nè ſolicitus ſis de his.* Caſavbonus. *Nè animo tibi proponas.* Xylander. *nè junctim cum principali illo contemplare & intuere iſta.* φαντάζεσθαι contemplari. Gregorius Nazianzenus *Orat. de bapt. de Deo*; Φῶς, ὅσον ἂν καθαιρώμεθα, φανταζόμενον. καὶ ὅσον ἂν φανταζώμεθα, ἀγαπώμενον. *Lumen, qò accuratiùs animos purgaverimus, eò rurſus magis amandum, qò magis contemplati fuerimus.*

a L.12.§.2, 3. b L.3.§.3. c L.5.§.21. l.7.§.55. Sup.§.26.

παῖζε. a τὸ περικείμενον b ἀγγειῶδες, καὶ τὰ ὀργανικά· ὅμοια γὰρ ἐστι σκεπάρνῳ. μόνον ὃ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν. ἐπεί τοι ὁ μαλλόν τι τούτων ὄφελός ἐστι τῶν μορίων, χωρὶς c τῆς κινήσεως καὶ ἰσχύος αὐτῶν αἰτίας, ἢ τῆς περικοπῆς τῇ ὑφαντικῇ, ἢ τοῦ καλάμου τῷ γεγράφθαι, καὶ τοῦ μαστίγος τῷ ἡνιόχῳ.

circumjectum, vasis instar, conceptaculum hoc, & instrumenta hæc undiqe ex eodem efficta. sunt enim asciæ similia ista. hoc tantùm interest, qòd agnata sint. siqidem membrorum istorum, absqe forma qæ ea cieat sistátqe, non magìs usus est, qàm radii textrici, avt scriptori calami, avt avrigæ flagelli.

ANNOTATIONES.

Τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες] Corpus nimirum, qod & ἀγγεῖον dixit, *l.* 3. *c.* 3. & τὸ περικείμενον, *suprà* §. 1. & *l.* 12. §. 2, 3.

Τὰ ὀργανικὰ ταῦτα] *instrumenta mentis* corporis membra: ea enim est, qæ eis omnibus utitur. qâ ratione & ὅπλα eadem dicuntur Apostolo *ad Rom. c.* 6. *v.* 13. vide *ad l.* 5. §. 21. & *l.* 7. §. 35. Ità Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ σῶμα ἡμῖν ὄργανον ὑπὸ τῆς φύσεως δέδοται πρὸς τὰς κατὰ φύσιν πράξεις. *Corpus à natura nobis datum est ut sit instrumentum ad actiones naturales.* Nemesianus *de natur. hom. c.* 6. Ἡ δύναμις ψυχῆς, τὸ δὲ ὄργανον σώματος. *Nam vis quidem ipsa animæ est: instrumentum corporis.* & Gregorius Nyssenus *de homin. opific. c.* 12. Καθάπερ τι μουσικὸν ὄργανον ἅπαν τὸ σῶμα διεσκευάσται. *Est omnino totum corpus humanum instar musici instrumenti fabricatum.* Plutarchi nomine avtor *Platonic. qæst. q.* 7. vult Platoni dicta in *Timæo* ψυχῆς ὄργανα, τὰ τῶν ζώων σώματα. *animæ instrumenta animalium corpora.* atqe indè animam σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ ἐντελέχειαν, *actum corporis naturalis instrumentis præditi* finitam Aristoteli, *de anim. lib.* 2. *c.* 1. Plutarchus ipse in *sympos. pag.* 163. *E.* Ψυχῆς γὰρ ὄργανον τὸ σῶμα, θεοῦ δὲ ἡ ψυχή. *Corpus enim animæ, anima instrumentum est Dei.* & *de Pyth. Orac. pag.* 404. *B.* Σῶμα μὲν ὀργάνοις χρῆται πολλοῖς, αὐτῷ δὲ σώματι ψυχὴ καὶ μέρεσι τοῦ σώματος. ψυχὴ δὲ ὄργανον θεοῦ γέγονεν. *Corpus instrumentis multis utitur, corpore & ejus membris animus, qi est instrumentum Dei.* Plinius *Hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Animo videmus, animo cernimus; oculi, cev vasa qadam, visibilem ejus partem accipiunt, atqe transmittunt.* Ad *Pers. Sat.* 3. Casaubonus. *Stoicorum est illud scitum,* τὸν ἄνθρωπον ὑπεῖσθαι κατὰ τὴν λογικὴν ζωὴν, σώμασι δὲ χρῆσθαι ὡς ὀργάνοις. *Naturam humanam positam esse in ratione & mente, qa corpore ita ut artifex instrumento qopiam utatur.* qod multis locis illustrat Simplicius in enchiridium sapientissimi senis.

Μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ] Hoc tantùm, inqit, interest inter membra corporis & instrumenta externa; qòd *adgnata* sint illa, ista non item. contrà, qàm de servis Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Ὁ δὲ δοῦλος ὄργανον ἔμψυχον, καὶ μέρος τι τοῦ δεσπότου, ὂν ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ μέρος. *Servus autem instrumentum est animatum, & pars qadam domini, qasi animata qadam corporis, sed separata pars.* Atqi Simplicius in *præfat. comment. in Epict. enchir.* τὸν ἀληθῶς ἄνθρωπον, asserit, τῷ σώματι, οὐχ ὡς μορίῳ συμβεβηκὸς, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι. *Verè hominem corpore non ut parte ingenitâ, sed ut instrumento uti.* ad qem locum vide sis qæ in *annot.* Hieronymus Volsius adversus Simplicium disserit. Hoc avtem argumento etiam, Tertulliano referente, *de resurr. carn. c.* 16. corpus excusatum qidam ibant, nè avt reatùs in crimine, avt in judicio supplicii cum anima particeps censeri deberet. *Carnem nihil sapientem, nihil sentientem per semetipsam, non velle, non nolle de suo habentem, vice potiùs vasculi apparere animæ, ut instrumentum, non ut ministerium. itaqe animæ solius judicium præsidere, qaliter usa sit vasculo carnis: vasculum verò ipsum non esse sententiæ obnoxium.* verùm ista ille fusissimè in seqentibus refutat; qæ transcribere integra molestum nimis foret. inter alia, qod suffecerit, hoc præscribitur: *Ab exemplo vacare diversitatem rerum. Omne enim vas,* inqit, *vel instrumentum aliunde in usus venit, extranea omnino materia à substantia hominis: caro avtem ab exordio uteri consata, conformata, congenita animæ, etiam in omni operatione miscetur illi. nam etsi vas apud Apostolum vocatur* (*ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 4.) *eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur: ille scilicet limus, qi prior titulo hominis incisus est.* (*Gen. c.* 2. *v.* 7.) *non calicis, avt gladii, avt vasculi ullius. Vas enim capacitatis nomine dicta est, qæ animam capit & continet. homo verò de communione naturæ, qa eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium. ità & ministerium tenebitur judicio, etsi de suo nihil sapiat; qia portio est ejus qæ sapit, non supellex.* Qanqam idem, *de anim. cap.* 40. *Res est caro alterius planè substantiæ, & alterius conditionis: addicta tamen animæ, ut supellex, ut instrumentum, in officia vitæ. Neqe enim de proprio sapit qid, avt sentit, ad svadendam vel imperandam peccatelam. qidni, qa ministerium est? & ministerium, non qale servus, vel minor amicus, animalia nomina; sed qale calix, vel qid aliud ejusmodi corpus, non anima.*

LIBER XI.

a Inf.§.12. b *L.*6.§.8. c *L.*9.§.10.

Τῆς ἰδίας τῆς λογικῆς ψυχῆς. a ἑαυτὴν ὁρᾷ, b ἑαυτὴν διαφθρεῖ, ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖ, c τὸν καρπὸν ὃν φέρει αὐτὴ καρπᾶται (τὰς

Æ sunt animæ ratione præditæ proprietates. se cernit, fingit, artátqe, ut lubet, qalémqe vult ipsa, facit: fructum, qem profert, ipsa carpit, cùm

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἑαυτὴν ὁρᾷ] Theodoricus de S. Victore *ad fratr. Mont. Dei. Egregium instrumentum corporis est oculus, si sicus cætera, sic videre posset semetipsum. qod cùm interiori oculo concessum sit: si ad exterioris exemplum seipsum negligens, vacat circa aliena, etiam cùm vult, ad seipsum redire non valet.* Avgustinus *de Trinit. l.* 9. *c.* 3. *Mens ipsa se novit. neqe enim ut oculus corporis videt alios oculos & se non videt; ità mens novit alias mentes, & ignorat semetipsam. per oculos enim corporis corpora videmus, qia radios qi per eos emicant, & qicqid cernimus tangunt, refringere & retorqere in ipsos non possumus, nisi cùm speculà intuemur. mens verò ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit; sic incorporearum rerum per semetipsam: ergò & semetipsam per semetipsam novit.* Nec adversatur, qod Basilius Cæsar. *Orat.* 3. Τῷ ὄντι χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι. ὁ γὰρ μόνον ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἐφ' ἑαυτὸν ὁ πίχρατας τῷ ὁρᾶν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νοῦς ὀξέως τὸ ἀλλότριον ἁμάρτημα βλέπων, βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπίγνωσιν. *Revera valdè molestum est seipsum noscere: oculus enim non solum ea qæ extra se sunt videns, in seipsum visiva non utitur; sed mens nostra ipsa in aliorum peccatum acutius cernens, tarda est ad suorum peccatorum cognitionem.* Sed nec qod ex Cicerone *Tusc. l.* 1. Joannes Sarisberiensis *Metalog. l.* 4. *c.* 20. *Non valet tantum animus ut plenè seipsum videat; sed ut oculus, sic animus se non videns, alia cernit.* Ille enim de tarditate mentis humanæ ad errata sua advertenda; iste de plena ac perfecta, qæ revera istic non datur, sui cognitione loqitur.

Ἑαυτὴν διαφθρεῖ] *sese artat*, inqit, & fingit mens. qod de fortuna Plavtus *Capt.* 2. 2.

Fortuna humana fingit artátqe ut lubet.

Non ità se corpus, istud formar & articulatim effingit anima, non ipsum se. Siqidem ut ex Themistio *de anim. l.* 1. Julius Scaliger *de subtil. exerc.* 6. §. 9. *Anima sui est domicilii architecta.* vide *l.* 10. §. 26. Verùm de parte animæ principante Marcus istic.

Ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖ] vide *l.* 6. §. 8. & *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 13.

Τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπᾶται] vide *l.* 9. §. 9. Ità Joannes *c.* 4. *v.* 36. Συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Congregat fructum in vitam æternam.* & *ad Rom. c.* 6. *v.* 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμὸν, καὶ τὸ τέλος ζωὴν αἰώνιον. *Habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem avtem vitam æternam.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Τοῦτον νόμον ὁ θεὸς τέθεικε, εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λάβε. *Hanc legem Deus tulit, si qid boni expetis, à te ipso pete.* & *c.* 19. Τὸ ζῷον αὐτῷ ἕνεκα πάντα ποιεῖ, καὶ τὸ λυσιτελοῦν, αὐτὸς ὁ Ζεύς. *Animal sua*

cùm arborum fructus, qódqe iſtis in animalibus reſpondet, alii carpant. finem ſemper ſuum aſſequitur, ubicunqe conſtiterit vitæ terminus. neqe enim ſic ſe habet, qo modo in ſaltando avt in fabulam agendo aliiſqe ejuſmodi, in qibus ſi qid inciderit, actio tota fit mutila; ſed in qacunqe parte, & ubicunqe deprehenſa fuerit, qod præceſſit plenum prorſus & perfectum ſibi facit: ut dicere liceat, *Ego qa mea ſunt, omnia habeo.* adhæc mundum totum pervagatur, &, qod ambit hunc, vacùm arborum fructus, qódqe iſtis in animalibus reſpondet, alii carpant. finem ſemper ſuum aſſequitur, ubicunqe conſtiterit vitæ terminus. neqe enim ſic ſe habet, qo modo in ſaltando avt in fabulam agendo aliiſqe ejuſmodi, in qibus ſi qid inciderit, actio tota fit mutila; ſed in qacunqe parte, & ubicunqe deprehenſa fuerit, qod præceſſit plenum prorſus & perfectum ſibi facit: ut dicere liceat, *Ego qa mea ſunt, omnia habeo.* adhæc mundum totum pervagatur, &, qod ambit hunc, vacuum

γαῖρ τ φυτ καρπὸς, καὶ τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τ ζώων, ἄλλοι καρπᾶν) a ℨ ἰδία τέλος τυγχάνῃ, ὅπερ ἂν τὸ ℨ βίᾳ πέρας ἔπιῃ. b ἀχ ὥσπερ ἐπὶ ἀρχή- σεως καὶ ὑποκρίσεως καὶ τ ποιήτων ἀτελὴς γίνεται ἡ ὅλη πρᾶξις, ἐάν π ἐγκόψῃ. ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους, καὶ ὅπερ ἂν καταληφθῇ, c πλήρες καὶ ἀπροσδεὲς ἑαυτῆ τὸ προτιθὲν ποιεῖ. ὥστε εἰπεῖν, d ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ἔτι ℨ e περιέρχεται τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν κενὸν, καὶ τὸ σχῆμα

a L. 3. §. 8.
b L. 12. §. 36
c L. 2. §. 17. l. 3. §. 5.
d L. 4. §. 29. 49.
e L. 7. §. 35. l. 9. §. 30.

ANNOTATIONES.

ſuâ cauſſâ facit omnia, & qod moleſtum eſt ipſe Jupiter. vide *infrà* §. 4.

Τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν ζώων] qaſi καρπὸς de animalibus dicì inſolens ſit. Verùm Hebræis nihil uſitatius, qàm פרי i. e. καρπὸν שגל *fœtum* animantium atqe adeò hominis etiam nominare. ità Moſes *l.* 5. *c.* 28. *v.* 4. *fructus uteri tui, & fructus jumentorum tuorum.* & Pſaltes, *Pſal* 132. *v.* 11. *ex fructu ventris tui.* Lucæ item *Evang. c.* 1. *v.* 42. Eliſabetha Mariæ Θεοφόρῳ, ἐυλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. *& benedictus fructus uteri tui.*

Οὐχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως] Vide *ad l.* 3. §. 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 12. §. 36.

Ἐάν τι ἐγκόψῃ] *Si qid offendatur* Xylander. *ſi qid interruperit* Caſavbonus meliùs. malim tamen, *inciderit.* ut Flaccus *lib.* 1. *Ep.* 14. dixit, *incidere ludum.* & Seneca *Ep.* 101. *qam premimus horam, caſus incidit.*

Ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους πλῆρες] Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut inſtar totius vitæ ſit dies.*

Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά] Vide *l.* 4. §. 29, 49. & *l.* 9. §. 42. *in fine.* & *l.* 10. §. 1. hinc Biantis ſapientis illud, cujus Cicero meminit, in *paradox.* 1. *Omnia mea mecum porto.* Et Stilponis itidem apud Senecam *Ep.* 9. & *de conſtant. ſap. c.* 5. (licèt aliter pavlò referant alii. vide *infrà ad* §. 36.) *Omnia mea mecum ſunt.* qò alluſit Senarii illius avtor,

* Ὁ σοφὸς ἐν ἑαυτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν.
Sapiens opes ſecum ipſe circumfert ſuas.

Et qod de Jobo Avguſtinus *de diverſ.* 12. *Omnia perdiderat, & plenus erat.* vide Epictetum ex *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 10. §. 1.

Περιέχεσθαι τὸν ὅλον κόσμον] Vide *l.* 7. §. 47. 48. vide & Platonem *ibidem* §. 35. ex *poliſt. l.* 6. Idem in *Theætet. p.* 127. *D.* de philoſopho genuino: Τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται ἑαυτῇ καὶ ἐπιδημεῖ. ἡ δὲ διάνοια πεπλαχῇ φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τάτε γᾶς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπέκεινα θεωμετρεῦσα, ἔραωῖ τε ὕπερ ἀστρονομοῦσα, καὶ πάσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἑκάστου ὅλου, εἷς τι τῶν ἐγγὺς ἐδὲν αὐτῇ συγκαθιῶσα. *Corpus duntaxat illius in urbe habitat, atqe verſatur; mens autem paſſim volat, ut ait Pindarus, & qa ſub terra ſunt, & qa ſupra dimetiens, & arte cælum tranſcendens, omnem perſcrutata naturam rerum omnium qa ad univerſum pertinent, his autem qa prope ſunt ſolis nullo modo applicans ſe.* qem Platonis locum lavdat & Porphyrius *de abſtinent. anim. l.* 1. ſed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evſebius *prepar. l.* 13. & Theodoretus *Therap. l.* 12. niſi qòd Clemens & Evſebivs pro ἡ δὲ διάνοια πεπλαχῇ φέρεται, legunt ἀυτὸς δὲ πέπλαται. at Theodoretus. Ἡ δὲ διάνοια πεπλαχῇ τέτλαται. Alluſit eodem, ſed in alio argumento Marcus noſter *l.* 2. §. 13. in eodem planè & Galenus *Hortator. c.* 1. Philo Judæus *de monarch. p.* 816. *A.* Τάτων γὰρ (philoſophos loqitur) ὁ λογισμὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἄνω μετέωρος ἀρθεὶς ἀιθεροβατεῖ, καὶ συμπεριπολεῖ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τῷ σύμπαντι ὐρανῷ, τὰ κεῖ πάντα γλιχόμενος ἰδεῖν. *Horum enim ratio ſublimis à terris rapta intedit per æthera, totum cælum cum ſole ac luna perluſtrans, ſtudio viſendi omnia.* Idémqe *de malor. inſid. p.* 171. *B.* Πῶς ἂν ἀνητὴ φύσις μένειν ἅμα καὶ ἀποδημεῖν ἠδύνατο; ἢ καὶ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐτέρωθι καθορᾶν; ἢ θάλαττον μὲν περιπλεῖν, ἅπασαν γῆν δὲ ἄχρι περάτων ἐπέρχεσθαι; ἢ δίχα τῶν ἐπιγείων καὶ τὰ μετάρσια καταλαμβάνειν, ἀέρα, καὶ τροπὰς ἀυτῶ, καὶ καιρῶν ἰδιότητας, καὶ ὅσα ταῖς ἑτησίοις ὥραις, καινουργούμενά τε κᾦξ ἔθους, ἀποτελεῖται; ἢ πάλιν δι' ἀέρος εἰς ὐρανὸν ἀπὸ γῆς ἀνίπλασθαι, καὶ τὰς ἐν ὐρανῷ φύσεις ἐξετάζειν, ὡς ἔχουσιν, ὡς κινοῦνται, τίνες ὅροι τῆς κινήσεως ἀρχῆς καὶ τέλους ἀυταῖς, πῶς ἀλλήλαις τε καὶ τῷ παντὶ καλά τι συγγενείας δίκαιον ἁρμόζονται; μόνον γὰρ ἀυτὰ τῶν παρ' ἡμῖν ὁ νῦς, ἅτε πάντων ὠκυδρομώτατος καὶ τὸν χρόνον ἐν ᾧ γίγνεσθαι δεῖ, φθάνει καὶ παραμείβεται, καλὰ τὰς ἀοράτους δυνάμεις, ἀχράντως τῶ τε παντὸς καὶ μερῶν, καὶ τῶν τοιούτων αἰτίων ἐπιψαύων. ᾤδη δὲ ὁ μόνον ἄχρι τῶν τῆς γῆς καὶ θαλάττης, ἀλλὰ καὶ ἀέρος καὶ ὐρανῦ περάτων ἐλθών, ὑδ' ἐνταῦθα ἔστη, βραχὺν ἄρα τὸν συνεχῆ καὶ ἀπαύστου δρόμου τεμόμενος τὸν κόσμον εἶναι. προσαγόρευε δὲ ἐχόρευσε, γλιχόμενος καὶ τὴν ἀκατάληπτον Θεῦ φύσιν, ὅτι μὴ πρὸς τὸ εἶναι μόνον καταλαβεῖν, ἂν δύναται. *Qi enim poterat mortalis natura manere ſimul & peregrinari, avt huc illúcve inſpicere, aut mare qidem totum navibus, terram verò uſqe extremos fines perluſtrare itineribus, avt præter iſta terrena ſublimia qoqe comprehendere, aërem cum ſuis mutationibus, proprietates temporum; & qa qotannis ſtata novationes accidunt? avt qomodo à terra in cælum ſubvolare per aërem, atqe ibi ſcrutari cæleſtes naturas, qamodo ſe habeant, qomodo moveantur, qis motus eorum finis, qódve initium, qa cognatione ſibi invicem avt univerſo conjuncta ſunt? Sola enim ex his, qa nobis inſunt, mens, ut omnium ocyſſima, etiam tempus ipſum, qo iſta fieri videntur, præcurrit & præoccupat, inviſibilibus viribus ſine tempore & univerſum hoc, & partes ejus, harúmqe cauſſas contrectando. Jam verò non ſolum terra mariſqe, verùm & aëris cælique terminos attingens, ne hic qidem conſtitit, mundum rata indeſinentis ſui curſus moditum eſſe terminum. Ulterius etiam provolans, incomprehenſibilem Dei naturam appetit, cupiens hanc qoqe, ſi qeat, comprehendere.* Sic avtem hoc argumento animi immortalitatem præſtruit Philo; ità gemino ejuſdem ortum cœleſtem & divinitatem etiam qandam adſtruit Manilius *Aſtronom. l.* 2.

Qis dubitet poſthæc hominem conjungere cælo,
Cui eximiam natura dedit lingvámqe, capáxqe
Ingenium, volucrémqe animum? qem denique in unum
Deſcendit Deus atqe habitat, ipſumqe requirit?
*Qis cælum poſſit, niſi * cæli munere, noſſe;*
Et reperire Deum, niſi qi pars ipſa Deorum eſt?
Atqe hanc convexi molem ſine fine perennis,
Signorúmqe choros, ac mundi flammea tecta,
Æternum & ſtellis adverſus ſidera bellum,
Atqe fretum & terras cælo, ſubjectáqe utriſqe,
Cernere, & anguſto ſub pectore clavdere poſſit;
Ni tantos animis oculos natura dediſſet,
*Cognatámqe ſibi mentem vertiſſet ad * ipſam.*
Et tantum ditáſſet opus; cæloqe veniret,
Qod vocat in cælum, ſacra ad commercia rerum,
*Et * primas qas dant leges naſcentibus aſtra?*

Cicero *de nat. Deor. lib.* 2. §. 153. *Qid verò? homo non in cælum uſqe penetravit? ſoles enim ex animantibus nos aſtrorum ortus, obitus curſúſqe cognovimus. ab hominum genere finitus eſt dies, menſis, annus: defectiones Solis & Lunæ cognitæ, prædictaqe in omne poſterum tempus, qa, qanta futura ſint. qa contuens animus accipit ab his cognitionem Deorum.* Seneca *Ep.* 102. *Magna & generoſa res eſt humanus animus: in immenſum ſe extendit: nec ullos ſibi poni niſi communes & cum Deo terminos patitur.* Hermes etiam Triſinegiſtus ab animi vi illa ad divinam tranſcendens *Pœmandr. c.* 11. §. 18. Νόησον τὸν περιέχοντα τὰ πάντα. καὶ νόησον, ὅτι τῶ ἀσωμάτῳ ὑδὲν ἐστι περιοριστικὸν, ὑδὲ ταχύτερον, ὑδὲ δυναμώτερον, ἀυτὸ δὲ πάντων ἀπεριόριστον, καὶ ταχύτατον, καὶ δυνατάτατον, Καὶ ὅτι νόησον ἀπὸ σεαυτῦ. κέλευσον σε τῇ ψυχῇ εἰς * ἦν [* γῆν ἦν δεῖ, vel γῆν ἐσχάτην π. ἐ.] δὲ καὶ πορευθῆναι. καὶ ταχύτερόν σε τῆς κελεύσεως ἐκεῖ ἔσαι. μετελθεῖν δὲ ἀυτῇ κέλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν. ὅτως ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσαι. ὐχ ὡς μεταβᾶσα ἀπὸ τόπε εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ ὖσα. κέλευσον δὲ ἀυτῇ καὶ εἰς τὸν ὐρανὸν ἀναπτῆναι. καὶ ὑδὲ πτερῶν δεηθήσεται. ἀλλ' ὑδὲ ἀυτῇ ὑδεὶς ἐμπόδιον, ὐ τὸ τῦ ἡλίε πῦρ. ὐχ ὁ αἰθὴρ, ὐχ ἡ δίνη, ὐχὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀστέρων σώματα. πάντα δὲ διατεμῶσα ἀναβήσεται μέχρι τῦ ἐσχάτε σώματος. εἰ δὲ βεληθείας καὶ ἀυτὸ ὅλον διαῤῥήξασθαι, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἶγε τι ἐκτὸς τῦ κόσμε θεάσασθαι, ἔξεσί σοι. Ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον τάχος ἔχεις. εἶτα σὺ μὲν δύνασαι ταῦτα, ὁ θεὸς δὲ ὅ; *Conſidera omnia complectentem: ac intellige, nihil rem incorpoream circumſcribere, nihil celerius, nihil potentius: qin imo ipſam inter omnia circumſcribi non poſſe, eámqe celerrimam & potentiſſimam. Et ita apud teipſum ſpeculare: & tua anima impera illo abire, & ocyùs imperato ibidem erit. Præcipe item ei oceanum tranare: ſic ea rurſum ibi celeriùs erit, non tanqam à loco in locum delata, ſed velut ibi exiſtens. Jube in cælum evolet. Non alis egebit. Sed neqe ipſi qicqam obeſt: non ſolis ardor, non æther, non volubilitas, non cæterorum aſtrorum corpora, univerſa qidem penetrans ad noviſſimum uſqe corpus pervolat. Qod ſi hoc univerſum perrumpere volueris, & qa foris (ſiqidem qid foris ſit) ſpeculari tibi licet. Conſpice qantam virtutem, qantam velocitatem habes. Tandem tu hæc potes, Deus autem neqaqam.*

Καὶ τὸ περὶ ἀυτὸν κενὸν] *Et vanitatem ejus* Caſavbonus. meliùs Xylander. *eíqe inane circundatum* hoc eſt qod Hermes, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἶγε τι ἐκτός. Ex Chryſippo Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 42. Ὅτι τῦ κόσμε κενὸν ἐκτὸς ἄπειρόν ἐστι. *Extra*

* Σοφὸς παρ' αὐτ. Grotius.

* ità lego qod vulgò, *cæli munera nóſſet,* * *ipſum* Junius. * *privas* Scaliger.

a L. 10. §. 31. σχῆμα αὐτὸ, καὶ [a] εἰς τὴν ἀπειρίαν τῶν αἰώνων ἐκτείνεται, b τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμπεριλαμβάνῃ, καὶ πιστεύει, καὶ θεωρεῖ, ὅτι c οὐδὲν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, οὐδὲ πλεῖον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν. ἀλλὰ d τρόπον τινὰ ὁ πεντηκοντούτης, ἐὰν νοῦν ὑποσυνῇ ἔχῃ, πάντα τὰ γεγονότα, καὶ τὰ ἐσόμενα ἐώρακε e κατὰ τὸ ὅμοειδες. ἴδιον δὲ λογικῆς ψυχῆς, καὶ f τὸ φιλεῖν τοὺς πλησίον, καὶ ἀληθεία, καὶ αἰδοῖ, καὶ τὸ g μηδένι ἑαυτῆς προτιμᾶν ὅπερ ἴδιον καὶ νόμῳ. ὕτως ἄρ' οὐδὲν διήνεγκε λόγου ὀρθοῦ, h λόγου δικαιοσύνης.

a L. 10. §. 31. b L. 9. §. 28. l. 10. §. 7. c L. 6. §. 37. l. 7. §. 1. d L. 2. §. 14. l. 12. §. 35. e L. 7. §. 49. f L. 6. §. 16. l. 8. §. 16. g L. 3. §. 9. l. 5. §. 21. h L. 10. §. 1. l. 12. §. 1.

§. 2. Ὠδῆς ἐμπειρίας, καὶ ὀρχήσεως, καὶ παγκρατίου καταφρονήσεις, ἐὰν τὴν μὲν ἐμμελῆ φωνὴν i καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, καὶ καθ' ἕνα πύθῃ σαυτόν, εἰ τάτα ἥττων εἶ. k Δεῖ γὰρ. ἐπὶ δὲ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας καθ' ἑκάστην κίνησιν ἢ σχέσιν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ παγκρατίου. ὅλως ἐὰν χωρὶς δόξης, καὶ τῶν ἀπ' ἐκείνης, μέμνησο l ἐπὶ τὰ κῶλα μέρη τρέχειν, καὶ τῇ ἀμοιρίσει αὐτῶν εἰς καταφρόνησιν ἰέναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ m ἐπὶ τὸν βίον ὅλον μετάφερε.

i L. 10. §. 18. k L. 8. §. 36. l L. 3. §. 11. m L. 6. §. 13. l. 10. §. 26.

cuum, figurámque ejuſdem contemplatur, & in ævi immenſitatem ſe porrigit, & univerſi per intervalla certa renovationem comprehendit & conſiderat; vidétque ſimul, qòd nihil novi viſuri ſint poſteri noſtri, ſicut nec ampliùs qicqam viderunt anteceſſores noſtri, ſed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res geſtas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria ſunt animæ rationalis & iſta; proximos diligere, veracem, verecundam eſſe, nihil ſibi præferre, qod & legis eſt proprium. ità inter rectam rationem & juſtitiæ rationem nihil intereſt.

§. 2. Cantilenam jucundam, ſaltationem, pancratium contemnes, ſi voce concinnâ in ſonos ſingulos diviſâ, de his ſigillatim te percontatus fueris, *Num iſtud me victum habet?* erubeſces enim id fateri. de ſaltationis motibus geſtibúſqe ſingulis, de pancratio itidem, ſi gemina feceris, futurum eſt ut pari modo adverſûs hæc afficiaris. itaqe in virtute ſolâ exceptâ & virtutis actionibus, in reliqis omnibus ad particulas ſeorſim conſideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipſas contemptum eas. hoc avtem ipſum & ad viam totam transferas.

§. 3.

ANNOTATIONES.

mundum eſſe qoddam inane infinitum. contrà qàm Ariſtoteles qi *de cælo. l. 1. c. 9.* Δῆλον ὅτι οὐδὲ τόπος, οὐδὲ κενὸν, οὐδὲ χρόνος ἐστὶν ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. *Manifeſtum eſt, qod neqe locus, neqe vacuum, neqe tempus eſt extra cælum.* Dionyſius Longinus *de Oratione ſublimi, an grandi, cap. 31.* Τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῆς, οὐδ' ὁ σύμπας κόσμος ἀρκεῖ. ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ περιέχοντος πολλάκις ὅρους ἐκβαίνητε αἱ περίνοιαι. καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, ὃς πλέον ἔχει τὸ περιττὸν ἐν πᾶσι καὶ μέγα, ταχέως ἔστιν ἃ προὔγεγόναμεν. *Ut humana mentis contemplationi conjectuique ne totus qidem orbis ſufficiat: ſed ipſos ſæpenumero ambientis omnia cæli terminos immenſa animi agitatione tranſcendat. Qare ſi qis undiqaqe vitam hanc omnem conſideraverit, & qantum, qod grande eſt, & excellens, in cunctis rebus pulcro nitidóqe pravaleat, animum adverterit, intelliget è veſtigio, cui nos rei nati ſimus.*

Καὶ τὸ σχῆμα αὐτῆ] *Et ſpeciem meram externam ſubſtantiâ ſoliditatèqe inanem* Caſavbonus. ut ſit σχῆμα idem hic Marco, qod Apoſtolo ferè *ad Cor. Ep. 1. c. 7. v. 31.* Verùm rectiùs Xylander *figuram illius.* qomodo Plutarchus *de placit. philoſ. l. 2. c. 2.* περὶ σχήματος.

Εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνεται.] Seneca *Ep. 102. Arctam ſibi atatem dari non ſinit. omnes, inqit, anni mei ſunt. nullum ſeculum magnis ingeniis cluſum eſt: nullum non cogitationi proprium tempus.*

Τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν] Vide *l. 5. §. 13, 32. & l. 10. §. 7.* Ariſtoteles *de philoſoph. l. 7.* apud Evſebium *præpar. l. 15. c. 11.* ex Stoicorum ſententia; κατά τινας εἱμαρμένας καὶ ἀφωρισμένους χρόνους ἐκπυροῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον. *per certa præſtituta definitáqe temporis intervalla mundum univerſum conflagrare.* Et *ibidem c. 16.* Numenius *de bono l. 1.* ex eorundem mente, poſt ἀνάστασιν ſive *everſionem rerum* omnium ejuſmodi ἀποκατάστασιν πάλιν γίνεσθαι, *fieri denuo reſtitutionem*, ſive *reſtaurationem*; qam & τῶν ὅλων παλιγγενεσίαν, *univerſi regenerationem* Evſebius *ibidem* nuncupat. eodem vocabulo de re eadem, ut Stoicis familiari, uſus eſt & Philo Judæus *de mund. immort. pag. 940. B.* Δύναται δὲ, inqit, καθὰ Στωϊκοὺς, ὁ μέν τις κόσμος ἀΐδιος, ὁ δέ τις φθαρτὸς λέγεσθαι. φθαρτὸς μὲν, ὁ καθὰ διακόσμησιν. ἀΐδιος δὲ, ὁ μετὰ τὴν ἐκπυρώσεως παλιγγενεσίας καὶ περιόδους ἀθανατιζόμενος ὑδέποτε λυγίσεως. *Juxta Stoicorum opinionem poteſt dici alter mundus ſempiternus, alter corruptibilis: corruptibilis, ut nunc eſt ornatus, & diſpoſitus; ſempiternus, poſt exuſtionem reparabilis, ut nunqam deſinat.* & rurſus *pag. 951. A.* Καὶ μὴν εἴ τι τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς παλιγγενεσίας εἰσηγούμενοι τῷ κόσμῳ, νομίζουσι καὶ ὁμολογοῦσι τοὺς ἀϊδίους θεοὺς εἶναι, ὡς τῷ λόγῳ διαφθείρειν ἐκ ἐρυθριῶσιν. *Certè qi mundi exuſtiones inſtaurationéſqe inducunt, deos eſſe putant & fatentur ſidera, qa tamen imprudenter ſuis verbis enecant,* & ex eorundem ſententia *p. 940. B.* Τὴν ἐν τοῖς οὖσι πυρὸς δύναμιν, χρόνων μακρῶν περιόδοις ἀναλύειν τὰ πάντα εἰς ἑαυτήν. ἐξ ἧς πάλιν ἂν ἀναγέννησιν κόσμου ἵστασθαι προμηθείᾳ τοῦ τεχνίτου. *Vim ignis rebus inſitam poſt longas temporum ambages abſumpturam & in ſemet mutaturam omnia: ex qa denuo mundum inſtauraturam opificis providentiam.* Baſilius Cæſar. *in Hexam. Orat. 3. p. 41. B.* de eiſdem: Οἱ τὸ πᾶν ἐκπυροῦσθαι λέγοντες, καὶ ἀναβιώσεσθαι πάλιν ἐκ τῶν σπερματικῶν λόγων τῶν ἐναπομενόντων τοῖς ἐκπυρωθεῖσιν. ὅθεν καὶ ἀπείρους φθορὰς κόσμου καὶ παλιγγενεσίας εἰσάγουσιν. *Qi mundum univerſum comburi, & reviviſcere rurſum è ſeminalibus iis rationibus, qa remanent in ipſis rebus combuſtis dicunt. Unde & infinitos occaſus mundi & regenerationes identidem introducunt.* Nec abhorrent ab utraqe voce etiam noſtri. Siqidem *renovationem mundi* illam, qam poſt reſurrectionis univerſalis & judicii noviſſimi diem expectamus, Petrus apud Lucam *Act. 3. v. 10.* τὴν τῶν πάντων ἀποκατάστασιν. & Dominus Chriſtus apud Matth. *c. 19. v. 28.* τὴν παλιγγενεσίαν, adſtipulantibus veteribus pleriſqe, eandem appellat. Avguſtinus certè *ad Pelag. Epiſt. l. 3. c. 3. Regenerationem hoc loco, ambigente nullo, noviſſimam reſurrectionem vocat.* Nec deſunt tamen qi ambigunt. Verùm hæc alterius ſunt loci. Interim ità Baſilius ipſe uſurpavit *de creat. Orat. 1. pag. 6. C.* ubi alludens, opinor, ad illud qod narrat Lucas *Act. c. 17. v. 18.* de Pavli prædicatione Athenis ſannis exceptâ; Οἱ δὲ πλανῶν γέλωτα καταχέουσιν ἡμῶν περὶ συντελείας τοῦ κόσμου τούτου καὶ παλιγγενεσίας αἰῶνος; ἀπαγγελλόντων. *Ut qoties cum illis conferimus de mundi conſummatione, déqe regeneratione ſeculi, in effuſiſſimum riſum ſe reſolvant & laxent.* Dionyſius item perſonatus ille *de Hierarch. Eccleſ. c. 7. part. 1. §. 1.* Αἱ μὲν γὰρ ἱεραὶ ψυχαὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ χείρω καταβᾶσαν τῆδε βίου. δυνάμεναι καθαίρεσιν τροπὴν, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τὴν ἐπὶ τὸ ἄτρεπτον ἕξιν θεοειδεστάτην μετάταξιν. *Nam ſancta qidem anima cùm in hac vita degentes adhuc perverti poſſint, in regeneratione illa ad ſtatum immutabilem Deóqe maximè conformem transferentur.* Epiphanius *l. 1. tom. 3. hær. 37. §. 1.* Ἵνα ἄνθις ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ἀνατκευάσῃ τὸ ἄγγος ἐν τῇ ἀνασκάσει εἰς τὴν ἀρχαίαν φειδρότητα. *Ut in inſtaurata illa generatione, hoc eſt, mortuorum excitatione vas illud priorem ad pulcritudinem nitoremqe revocaret.*

Οὐδὲν νεώτερον ὄψονται] Vide *ad l. 6. §. 37. & l. 7. §. 1.*

Ὁ τεσσαρακοντούτης] Vide *ad l. 2. §. 14. & l. 7. §. 50. & l. 12. §. 35.*

Τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιμᾶν] Ità Epictetus *l. 1. c. 14.* ἀυτὸς ἀπάντων προτιμᾶν. nihil in rebus creatis animâ carius habere, Chriſtiana etiam diſciplina docet. Τί τῆς ψυχῆς ἀντάλλαγμα; *Qa compenſatio animæ?* Matth. *c. 16. v. 26.* & Marc. *c. 8. v. 36.*

Ψυχῆς γὰρ ἐστιν οὐδὲν τιμιώτερον.
Nam nihil eſt animâ pretioſius.

Evripides *Alceſt. v. 301.* & Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat. 1.* Τῆς ψυχῆς οὐδὲν οὕτω τιμιώτερον. *Nihil cuiqam pretioſius eſt animâ.* vide *l. 3. §. 9. & l. 5. §. 21.*

Ὅπερ ἴδιον καὶ νόμῳ] ſiqidem lex exigit, ut ad ipſius normam exigantur omnia. Vide *ad l. 10. §. 25.*

§. 2. Ἐπὶ τὰ κῶλα μέρη τρέχειν] Monet, omnia qæ nos abducunt, tanqam res momenti alicujus, membratim qaſi divulſa conſiderare; & de ſingulis partibus qærere, qid ſit qod in eis æſtimatione dignum offendatur. Siqidem qod Tiberius dicere ſolebat, *Omnia eadem habere, qa totum.* Svetonius *l. 3. c. 34.* nec qicqam in toto eſſe, qod in partibus, qibus totum illud conſtat, non exiſtat. Vide *l. 3. §. 11. & l. 9. §. 36. & l. 10. §. 18.* pari avtem ratione Alcibiadem in concionem prodire trepidantem ad multitudinis contemptum animavit Socrates, ſeorſim ſingulorum conſideratione propoſitâ. *An tu*, inqit, *ſutorem illum, Micyllum puta, vereris? an ſcrutarium iſtum? an pellionem illum? an coriarium iſtum?* neganti, ἄκων, inqit, ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐκ τούτων ὕβρεισται; εἰ δὲ τῶν καθ' ἕνα καταφρονεῖς, καταφρονητέον ἄρα καὶ τῶν ὑβρισμένων. *Anvon iſtis conſtat populus Athenienſis,*

§. 3. Qalis eſt anima ea, qæ parata eſt jam ſtatim, ſi oportuerit, è corpore emigrare, & vel extingvi, vel diſpergi, vel permanere? ità paratam dico, ut â judicio peculiari promptitudo hæc profluat, non ab obſtinatione mera, pro Chriſtianorum more: ut mortem obeas conſideratè, compoſitè, citra tumultum, qò & aliis idem ſvadere poſſis.

§. 3. Οἷα ἐστὶν ἡ ψυχὴ a ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη * ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος, καὶ b ἥτοι σχισθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι; τὸ δὲ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ c κατὰ ψιλὴν ἀπόφασιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ, ἀλλὰ d λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι e ἀπραγμόνως.

a Sup. §. 1. l. 2. §. 11.
* [δέῃ] ἀπ' f.
b L. 5. §. 33. l. 8. §. 25.
c L. 8. §. 48. l. 9. §. 53.
d L. 3. §. 1.
e L. 1. §. 16.

§. 4.

ANNOTATIONES.

ſis? ſingulos autem ſi parvi pendis, cur non & confertos nihili facias? Narrat Ælianus *l.* 2. *c.* 1. Eódem ſpectat & illud ejuſdem, in eos qi vulgi ſcita & ſententias admitterent, probarentqe; Ὅμοιον εἶναί τι τις τετράδραχμον ἐν ἀποδοκιμάζων, τὸν ἐκ τῶν τοιούτων σωρὸν, ὡς δόκιμον, ἀποδέχοιτο. *Perinde eos facere, acſi qis cùm nummum unum tanqam adulterinum rejecerit, eorundem planè acervum integrum tanqam probum ac legitimum admitteret.* Laërtius *l.* 2.

§. 3. Ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος] malim, ἢ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη δέῃ, ἀπολυθῆναι. vel ἡ ἕτοιμος, ἐὰν δέῃ, ἤδη ἀπολυθῆναι. ut ἕτοιμος ad ἀπολυθῆναι ſaltem, vel etiam ad ἤδη ἀπολυθῆναι, referatur. *qa prompta,* ſive *parata eſt, ſi oporteat, jam ſtatim diſcedere, & è corpore emigrare.* Ἀπολυθῆναι *diſcedere.* Polybius *l.* 6. *c.* 56. Καὶ λαβὼν τὸ καταλειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο. *Deinde eo aſſumpto quod omiſerat, diſceſſit rurſus.* Lucas *Act. c.* 28. *v.* 25. Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο. *Qum autem inter ſe diſcordes eſſent, diſceſſerunt.* indè ἀπόλυσις, *diſceſſus.* unde ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, *diſceſſionem facere,* Polybio eidem non ſemel, *l.* 4. qod & de *morte* uſurpatur, perinde ac ἀπολυθῆναι hîc Marco. apud Laërtium *l.* 1. Lyco in teſtamento, μετὰ τὴν ἐμὴν ἀπόλυσιν, *poſt deceſſum meum.* Heraclitius *ad Amphid. Epiſt.* 1. Τάχα καὶ ψυχὴ μανθάνει ἀπόλυσιν ἑαυτῆς ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ διασπηρίου τούτου. καὶ σεμνύνει τὸ σώματος ἐκκύκλωσα, ἀναμιμνήσκεται τὰ πάτρια χωρία, ἔνθεν κατελθοῦσα περιβάλλεται ῥέον σῶμα τεθνεὸς τοῦτο. *Forſitan etiam qod animus præſagit, ſe ex hoc carcere ſolutum iri, & è qaſſato corpore ſe porrigens ac proſpiciens, patriam habitationem in memoriam revocat. Inde progreſſus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* facit huc & Simeonis ſenis verendi illud, Lucæ *Evang. c.* 2. *v.* 29. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου. *Domine, dimitte nunc ſervum tuum,* ſive *diſcedendi da copiam ſervo tuo.* Præclarè Clemens, *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Τί γὰρ καὶ ἀδικούμεθα ὡς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, θανάτῳ ἀπολυόμενοι πρὸς τὸν Κύριον; εἰδ' ἐν φρουρᾷμεν, χάριν εἰσόμεθα τοῖς τὴν εὐφορμὴν τῆς ταχείας ἀποδημίας παρεσχημένοις. *Qid enim, qod ad nos qidem attinet, nobis fit injuria, cùm morte diſſolvamur ituri ad Dominum? Si autem ſapiamus, iis gratias habebimus, qi nobis prabuerint occaſionem celeris migrationis.* ἀποδημίαν dicit, id eſt, *profectionem,* ſive *migrationem*; qod ἀπόλυσιν priùs dixerat. nec alio ſenſu τὸ ἀναλῦσαι, & ἀναλύεσθαι, ἡ ἀνάλυσις etiam, de obitu uſurpantur. Epictetus *l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ Θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύεσθε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad illum migrate.* Pavlus *de Philipp. c.* 1. *v.* 23. Τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. *Deſiderio tendens ad dimiſſionem, & ut cum Chriſto ſim.* qod *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 8. dixerat, εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Gratum eſt nobis potiùs abeſſe à corpore, & adeſſe apud Dominum.* Idem *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. *Inſtat tempus migrationis mea.* Photius de Pamphilo *in bibliotb. cod.* 118. *pag.* 295. Ἀπέλυσε πρὸς ὃν ἐπόθει Θεόν. *Migravit ad Deum qem deſideraverat.* & de Meletio Gregorius Nyſſenus. Ἡ πρὸς Χριστὸν ἀνάλυσις, *migratio ad Chriſtum.* vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 5. & *l.* 5. §. 29. & *l.* 7. §. 56, 69. & *l.* 8. §. 47.

Ἤτοι σχισθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 33.

Κατὰ ψιλὴν παράταξιν] Ità *l.* 8. §. 48. Κἂν ἀλόγως παρατάξηται. *Tametſi non ratione, ſed obſtinatione merâ inſtructa ſit.* Παράταξις, πόλεμος ἐμπαράσκευος. *Acies inſtructa, ad pugnam committendam parata.* Svidas. Eſtqe iſte vocabuli uſus freqentiſſimus. Verùm iſtîc pro *obſtinatione*, prout & Xylander optimè vertit, ſingulariter à Marco uſurpatur.

Ὡς οἱ Χριστιανοί] *obſtinationem* meram judicio inanem in perpeſſionibus ſuis, *Chriſtianis* Marcus affingit; qemadmodum eiſdem, ſed *Galilæorum* nomine deſignatis, *amentiam* (qod & Plinius mox dandus) *animiqe obſtirmationem uſu ſolo acqiſitam*, Epictetus *l.* 4. *c.* 7. videndus *ad l.* 8. §. 45. cùm tamen nulli hominum validioribus rationum momentis ducti, avt firmioribus dogmatum fundamentis niſi, ad mortem ſtrenuè ac intrepidè excipiendam ſe accingant. Verùm Marci in fidei noſtræ rationibus ac fundamentis inſcitiæ iſta fuerint condonanda. qi nec ſolus etiam hunc errorem erravit, ſed cum ſuis pleriſqe communem, ac ſolennem habuit. Plinius minor *l.* 10. ad Trajan. *Ep.* 97. etiamſi Chriſtianos crimine omni (qantum qæſtione etiam per tormenta habitâ indagare poterat) immunes prorſus pronunciet; tamen, *non dubitandum*, inqit, *qalecunqe eſſet qod faterentur, pervicaciam certè & inflexibilem obſtinationem debere puniri. fuerunt alii ſimilis amentiæ*, &c. Qod lavdans Tertullianus *apolog. c.* 2. *Plinius*, inqit, *Secundus, cùm provinciam regeret, de Chriſtianis qid ageret Trajanum Imperatorem conſuluit, allegans, prater obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud de ſacramentis illorum comperiſſe*, &c. Ità cùm nihil aliud, Chriſtianis qod objicere poterant, haberent, *obſtinationem* & *amentiam* objiciebant. Hinc illa apud Tertullianum *de ſpectac. c.* 1. *Sunt qi exiſtiment Chriſtianum, expeditum mortis genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum erudiri.* Idémqe *apologet. c.* 27. *Sed qidam demeutiam exiſtimant, qòd cùm poſſimus & ſacrificare in præſenti & illaſi abire, manente apud animum propoſito, obſtinationem ſaluti præferamus.* Et mox: *Cùm erumpunt adverſus nos, ingratis reſiſtimus, ut aqales; & repugnamus, perſeverantes in eo qod oppugnant, & illos nunqam magis detriumphamus, qàm cùm pro fidei obſtinatione damnamur.* & *ibidem c. ult. Illa ipſa obſtinatio, qam exprobratis, magiſtra eſt.* item *ad nation. l.* 1. *c.* 17. *De obſtinationibus verò & præſumptionibus, ſi qa proponitis*, &c. &, *c.* 18. *Reliqum obſtinationis in illo capitulo collocatis. qòd neqe gladios, neqe cruces, neqe beſtias veſtras, non ignem, non tormenta, ob duritatem & contemptum mortis animo recuſemus.* &, *c.* 19. *Hucuſqe, opinor, horrenda obſtinationum Chriſtianarum. qanqam de perſvaſionibus omnis obſtinatio noſtra præſtruitur.* Non eſt itaqe, qod Marcus hîc, ψιλὴ παράταξις. Videndus idem, *de patient. c.* 2. *ad l.* 10. §. 14. De Judæis paria pronunciat Tacitus *hiſtor. l.* 5. *Apud ipſos fides obſtinata.* qi obſtinationem tamen in meliorem partem uſurpâſſe videtur, in oratione Thraſeana, *annal. l.* 15. *Qa imo virtutes odio ſunt, ſeveritas obſtinata, invictus apud gratiam animus.* Verbo avtem παρατάξασθαι, unde παράταξις vocabulum Marco iſtic uſurpatum, ſed compoſito, de ſancto Confeſſore & Martyre abuſi ſunt Viennenſes & Lugdunenſes in *Ep. ad Aſiatic.* apud Evſebium *hiſt. Eccleſ. l.* 5. *c.* 1. Τοσαύτη ὑποστάσει ἀντιπαρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μήτε τὸ ἴδιον κατευπεῖν ὄνομα. *Tantâ firmitate eis reſtitit, ut ſuum nomen non ſit proloqutus.* Non eſt avtem vero abſimile, qod Mericus Caſaubonus avtumat, reſpexiſſe Marcum ad ſervorem ſui temporis Chriſtianorum, qi tantâ animi aviditate ſeſe ad qæſtiones & ſupplicia offerebant potiùs, ut Arrius Antoninus turbam, an turmam, eorum intuitus, qi manu factâ ante tribunalia coierant: exclamaverit, Ὦ δειλοὶ, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς ἢ βρόχους ἔχετε. *O miſeri, ſiqidem mortem vultis, præcipitiorum, ac laqeorum abundè habetis.* Refert Tertullianus *ad Scapul.* Verùm Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *B.* negat id fuiſſe è diſciplina Chriſtiana, & hæreticis imputat; qorum alii pro nomine Chriſtiano mortem obire omnino detrectent; alii cædibus ultrò ſe dedant. Τινὲς, inqit, τῶν αἱρετικῶν, ἀσεβῶς ἅμα καὶ δειλῶς φιλοξωοῦσι. μαρτυρίαν λέγοντες ἀληθῆ εἶναι τὴν τοῦ ὄντως ὄντος γνῶσιν Θεοῦ. φονέα δὲ εἶναι αὐτὸν ἑαυτοῦ καὶ ἀνθίστην τὸν διὰ θανάτου ὁμολογήσαντα. λέγομεν δὲ [legendum ψέγομεν δὲ] καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐπιπηδήσαντας τῷ θανάτῳ. εἰσὶ γάρ τινες, οὐχ ἡμέτεροι, μόνοι τοῦ ὀνόματος κοινωνοῦντες, οἱ δὲ ἑαυτοὺς παραδόντες. —— τούτους ἐξάγειν αὐτοὺς ἁμαρτύρως λέγομεν, κἂν δημοσίᾳ κολάζωνται. θανάτῳ δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασι κενῷ, καθάπερ καὶ οἱ τῶν Ἰνδῶν γυμνοσοφισταὶ ματαίῳ πυρί. *Qidam autem ex hæreticis, cùm malè Dominum intellexerint, impie ſimul & timidè vita tenentur cupiditate, dicentes verum eſſe teſtimonium, ejus, qi verè eſt Deus, cognitionem. Eum autem eſſe ſui occiſorem, & ſibi mortem conſciſcere, qi per mortem fuerit confeſſus. Dicimus autem nos qoqe eos qi de induſtria mortem qarunt. Sunt enim qidam non noſtri, ſed tantum nominis participes, qi qidem ſeipſos contendunt tradere. Eos, inqam, dicimus ſeipſos è vita exigere abſqe ullo martyrio & teſtificatione, etſi publicè puniantur. Vana autem morti ſeipſos tradunt, ſicut ſe temere in iguem conjiciunt Indorum Gymnoſophiſtæ.* Vide *ad l.* 3. §. 1. & *l.* 9. §. 3.

Λελογισμένως, σεμνῶς] Apud Senecam *Epiſt.* 77. Stoicus qidam. *Non eſt res magna vivere. Omnes ſervi vivunt, omnia animalia. Magna eſt res honeſtè mori, prudenter, fortiter.* Vide *l.* 9. §. 3.

Ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι ἀπραγμόνως] In eandem ſententiam, & ab eadem mente, Epictetus *l.* 4. *c.* 11. Δεῖ γὰρ μηδὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἴμφασιν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας ἀποσοβεῖν τοὺς πολλούς. ἀλλ' ὥσπερ τὰ ἄλλα, ἔνθυμον καὶ ἀπάραγον ἐπιδεικνύειν αὐτὸν, ὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος. ἴδετε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι ἀδεινὸς δέομαι. ἴδετε, πῶς ἄοικος ὢν, ἄπολις καὶ φυγὰς, ἂν ὕτω τύχῃ, καὶ ἀνέστιος, πάντων τῶν ἐυπαλιρίδων καὶ πλυτίων ἀταραχώτερος διάγω καὶ ἐυρύστερος. ἀλλὰ καὶ τὸ ἱμάτιον ἐρᾶτε, ἄλι δ' κυβεῖλαι ὑπὸ τῆς ἀυσηρᾶς διαίτης. ἂν δέ μοι ταῦτα λέγῃ τις ἀνθρώπου σχῆμα καταδὺς ἔχων καὶ πρόσωπον, τίς με πείσει θεῶν

§. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς; [a] ἀπὸν ὠφέλημα. ἔστω ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ. καὶ [b] μηδαμοῦ παύου.

§. 4. Nunqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipso accepi. hoc tibi semper succurrat: nec desinas unqam.

§. 5. Τίς σου [c] ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. ἔστιν ἢ πῶς καλῶς γίνεται, ἢ ἐκ θεωρημάτων, [d] ὧν μὲν περὶ τῆς ὅλης φύσεως, [e] ὧν δὲ περὶ τῆς ἰδίας ἑκάστου κατασκευῆς;

§. 5. Qam artem profiteris? bene vivendi. hoc qo modo meliùs fit, qàm documentorum ope, qorum alia sint de universi natura, alia de hominis conditione propria.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρήχθησαν ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι [f] παθεῖν

§. 6. Primò tragœdiæ invectæ sunt, qæ casuum & eventuum homines commonefacerent, qô &

ANNOTATIONES.

θεῶν προσελθεῖν φιλοσοφίᾳ, * ὥστε [ἥκεις f.] τοιούτους ποιεῖ; *Decet enim me corporis quidem specie vulgus à philosophia abstervere, sed ut in cæteris hilarem & tranquillum se præbere, ita etiam habitu corporis. Videte homines, me nihil habere, nullâ re egere; videte mihi nec domicilium esse, nec civitatem, & si casus ita tulerit, exsul & extorris omnibus patriciis & divitibus tranquillùs vivo & felicius. Qin etiam corpus videtis asperâ diætâ non corrumpi. Si qis autem ista mihi dicat hominis condemnati habitu & vultu, qis deorum mihi persvadebit, ut me ad philosophiam conferam, qæ tales efficiat?*

§. 4. Ὄνησιν ὠφέλημαι] vide *l.* 7. §. 13, 74. Solomon, *Prov. c.* 11. *v.* 17. *Benefacit sibipsi vir beneficus.* Vide *suprà* §. 1. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 19. Ὁ Ζεὺς καθόλου τοιαύτην φύσιν τοῦ λογικοῦ ζώου κατεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύηται τυγχάνειν, εἰ μή τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται. ὥστε οὐκέτι ἀκατάστατον γίνεται τὸ πᾶσιν αὐτοῦ ἵνεκα ποιεῖν. *Jupiter animal ratione præditum sic omnino instruxit, ut nullo suo bono potiri posset, nisi aliqid utilitatis in commune afferat. Sic privatæ utilitatis studium à communitate non excluditur.* Seneca *Ep.* 48. *Non potest beatè degere, qi se tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates suas converit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere.*

Τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ] τοῦτο [ὅρα] ἵνα, &c. aliqid enim tale supplendum videtur.

§. 5. Τίς σοῦ ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι.] Seneca *Ep.* 9. *Ars est, bonum fieri. ad hoc, sed non cum hoc nascimur.* Augustinus *de civit. Dei. l.* 4. *c.* 21. *Virtus ars est bene vivendi. Neqe enim dat natura virtutem, neqe contingit ea animo nisi instituto, & edocto, & ad summum assiduâ exercitatione perducto.* Seneca *ibidem.* & Clemens *Strom. l.* 1. Οὐ γὰρ φύσει, μαθήσει δέ, εἰ καλοὶ κἀγαθοὶ γίνονται, καθάπερ ἰατροὶ καὶ κυβερνῆται. *Non enim naturâ, sed institutione honesti & boni fiunt, uti medici & gubernatores.*

Ἐκ θεωρημάτων] Plutarchus *sympos. l.* 1. *c.* 1. Βίου τέχνη, φιλοσοφία. *Ars vitæ, philosophia.* sive, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 26. ἐπιστήμη τοῦ βιοῦν. id est, *ars vitæ.* Cicero *Tusc. l.* 2. *ars bene vivendi.* Seneca *Epist.* 90. vel, *vita rectè agenda.* idem, *Ep.* 94. Τί οὖν; ἐλπίζεις ὅτι τὴν μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγων ἀναλαβεῖν; *Qid ergo? artem maximam exiguo labore comparari posse speras?* Epictetus *l.* 1. *c.* 20.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι] Tragœdiam ex dramaticis primam dicit extitisse. Nec secus Avtor *libell. de Tragœd.* & *Comœd.* qi Donato tribuitur. Indè itaqe oritur & Horatius *art. poet.*

Ignotum tragica genus invenisse Camœna,
Dicitur, & plaustris vexisse poemata, Thespis,
Qa canerent agerentqe peruncti fœcibus ora.

Et mox:

Carmine qi tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit. ---

qo loco ad duplicem τῆς τραγῳδίας notationem respectum habuit; vel ἀπὸ τῆς τρυγὸς, vel ἀπὸ τοῦ τράγου. de qo videri possunt, Athenæus *dipnosoph. l.* 2. Eustathius *ad odyss.* ξ' Servius *ad Virgil. eclog.* 3. Avtor *lib. de comœd. & trag.* &c. Qanqam de *tragœdiæ* primatu ac principatu ambigere licet: si *tragœdia* vocabulum strictiùs sumatur, qatenus ea *comœdiæ* opponitur. Etenim ab origine commune utriusqe nomen id fuerat. Isaacus Casavbonus *de satyr. poes. l.* 1. *c.* 1. *Constat sanè primis temporibus ignoratum fuisse discrimen inter tragœdiam & comœdiam; cùm qidem communi nomine omnes ejus generis dramaticæ mimos vocarentur τραγῳδίας sive τραγῳδίας.* Athenæus *l.* 2. *pag.* 40. *A.* Ἀπὸ μίθης καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ἴυγξις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀττικῆς εὑρέθη, καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρὸν ἀφ' ἧς δὴ καὶ τραγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη καὶ κωμῳδία. lego, ἐκλήθη καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. *Comœdia qidem prima origo fuit ex competatione ac temulentia in Icario Attica pago, τῆς τρυγῆς, id est, vindemiæ tempore, unde & trygodiam principio, & comœdiam appellarunt.* Idem: τραγῳδία τὸ παλαιὸν ἦν ὄνομα κοινὸν καὶ πρὸς τὴν κωμῳδίαν. ὕστερον δὲ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα ἔσχεν ἡ τραγῳδία, ἡ δὲ κωμῳδία ἴδιον. *Tragœdia nomen antiquum commune etiam erat comœdiæ. postea nomen hoc qidem commune tragœdia habuit, comœdia verò proprium.* Hæc ille. Sanè à salibus illis agrestibus & Fescenninis inconditis, à qibus dramaticæ actiones illæ initium sumpserunt, ad levitatem comicam, qàm ad tragicam gravitatem proclivior multò deflexio fuit. vide Aristotelem *poetic. lib.* 1. *c.* 4. Ideo & apud Plutarchum ille *sympos. l.* 7. *c.* 8. à mensis epulisqe tragœdiam amandat, ὡς ἧττον τοῦ συμποτικοῦ, ἀλλὰ σεμνότερον ἤθους. *ut non admodum convivio aptam, & gravius qid sonantem.* Neqè verò Straboni magis crediderim *geogr. l.* 1. *pag.* 12. asserenti, Τὴν κωμῳδίαν λαβεῖν τὴν σύστασιν ἀπὸ τῶν τραγῳδιῶν, τῷ καθ' αὑτὴν ὕψους καταβεβασθέντων εἰς τὸ λογοειδὲς νυνὶ καλούμενον. *Comœdiam esse à tragœdia procreatam, hujus sublimitate depressa usqe ad eam formam, qa nunc prorsa vocatur orationi similis.* qàm eidem, orationem metro vinctam solutâ antiqiorem statuenti; atqe indè λόγου πεζοῦ, sive hunc sermonem pedestrem dictum, ὡς τὸν ἀπὸ ὕψους τινὸς καταβάντα καὶ ὀχήματος εἰς τὔδαρος, *orationem à fastigio qodam & vehiculo ad humum esse deductam.* siqidem, ut rectè Aristides *Orat. Sarap. Tom.* 1. *p.* 87. Κατὰ φύσιν γε μᾶλλόν ἐστι ἀνθρώπῳ πεζῷ λόγῳ χρῆσθαι. ὥσπέρ γε καὶ βαδίζειν, δίμαι, μᾶλλον, ἢ ὀχήμασιν φέρεσθαι. *Naturæ convenientius est solutâ loqi oratione, sicut & ire pedibus qam vehi.* qem & ulteriùs vide sis, delirium istud ibidem refutantem. Julius Scaliger *poetic. l.* 1. *c.* 5. *Tragœdiam esse rem antiqam, constat ex historia. non tamen, qod tradunt, tragœdiam comœdiâ vetustiorem. nam & res lætæ in cantionibus qæsitæ prius; & prius nuptiæ qàm interitus; & potationes, qàm sobrietates; & communis sermo, qàm ampullatus; & pastoralis vita qàm regia.*

Ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων] Insigniter locum hunc illustrant Timoclis illa ex *Bacchanalia agentibus*, ab Athenæo *dipnosoph. l.* 6. adducta, à Stobæo *collect. tom.* 2. *tit.* 125. repetita:

Ὦ τὰν ἄκυτον, ἤν τι σοι δοκῶ λέγειν.
Ἀνθρωπός ἐσι ζῶον ἐπίπονον φύσει,
Καὶ πολλὰ λυπηρὸ βίος ἐν ἑαυτῷ φέρει.
Παραψυχὰς δ' ἔν φροντίδων ἀνεύρατο
Ταύτας. ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λάθῃ λαβών,
Πρὸς ἀλλοτρίοις τε ψυχαγωγηθεὶς πάθει,
Μεθ' ἡδονῆς ἀπῆλθε, παιδευθεὶς ἅμα.
Τοὺς γὰρ τραγῳδοὺς πρῶτον εἰ βάλοι τινὰ τις,
Ὡς ὠφελοῦσι πάντας. ὧν μὲν γὰρ πένης
Πλουτοῦντα ἀνθ' ἑαυτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
Γενόμενον, ἔστιν ὃν πενίαν ῥᾴων φέρει.
Ὁ νοσῶν τε μανικοῖς Ἀλκμαίων' ἐπεπύστατο.
Ὀφθαλμιᾷ τις; εἰσὶ Φινείδαι τυφλοί.
Τίθηκε τῷ παῖς; ἡ Νιόβη κεκώφικε.
Χωλός τίς ἐσι; τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
Γέρων τις ἀλυχεῖ; καταμάθοι τὸν Οἰνέα.
Ἄπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πέπονθέ τις
Ἀλυχήμαθ' ἄλλοις γεγονὸς ἐνευμενέστερος.
Τὰς αὐτὸς αὐτῷ συμφορὰς ἧττον τίνει.
Adverte sodes, num qid ex usu loqar:
Miserum suâpte naturâ animal est homo,
Et vita qanta est scatet incommodis:
Lenimenta ideo curis & solatia
Sibi ipsa reperit. namqe mens proprii mali
Oblita, alienis dum se mulcet miseriis,
Doctrinam pariter cum voluptate imbibit.
Primùm Tragœdos, si placet, considera,
Qàm pulcra dent documenta. nam qi pauper est,
Ubi pauperiorem se cognovit Telephum,
Ibi paupertatem fert suam patientiùs.
Lymfatur aliqis? Alcmaonem conspicit.
Oculis laborans cacos Phinidas videt.
Natum effert alius? Niobe lugentem levat.
Dolet hic se clavdum? sed Philoctetem videt.
Miser in senecta est? intuetur Oeneum.
Ità qisqe, dum evenisse majores suis
Olim aliis calamitates secum cogitat,
Animo æqiore fert fortunæ injurias.

Grotius. *Libanius* item *Orat.* 19. *p.* 509. *D.* Ὁ ἄνθρωπος, πιέζεται μάλιστα παίδων θανάτοις. τοῦτο πᾶς ἂν ἂν ἐνίγκοι, πυθόμενος παῖδας ὁρῶμεν (legendum ὁρῶν ἐν) ὀφθαλμοῖς παλέμενον κυμάνους, καὶ θυγατέρα σφαττομένην ἀνδ' ἱερείου πρὸς τάφον. καὶ πάλιν εἴ ἔρως ὑπὸ τῶν χειρῶν τῆς μητρὸς, πῇ μὲν μανίσης, πῇδ' ἐπισαμένης; *Mortalis homo liberorum morte maximè opprimitur: hoc autem qi non sufferet? siqidem qinqaginta filios cernit ante ora parentum jacentes, & filiam jugulatam pro victimis super sepulcro; ac rursus alios matris manibus intemptos, partim insanientis, partim prudentis, scien-*

tis

& ista sic fieri nata monerentur; nec qibus in scena oblectarentur, ea in scena majori, gravatim sustinerent: cùm viderint non posse hæc aliter

τε ὕτω πέφυκε γίνεσθαι, καὶ ὅτι δεῖ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, τύπτεις μὴ ἀχθεσθε· ἐπὶ τῆ μείζονι σκηνῆς. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι ὕτω δεῖ πάντα περαίνεσθαι. a L. 12. §. 36.

ANNOTATIONES.

tis? qo loco, & τὸ τῶν τραγῳδοποιῶν ἦθος, κοινὸς τῶν δήμων διδασκάλους. *Tragœdarum gentem, communes populorum magistros* nuncupat. Eodem nomine historiam commendari solitam, monet Polybius in operis ingressu *c.* 1. Ἐναργεστάτην καὶ μόνην διδάσκαλον φέουσιν, τὴ δύναθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν, τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησιν. *Magistram unicam, eámque præsentissimam dicunt, ut possis aliquis fortuna mutationes generosè sufferre, alienorum casuum recordatione.* Hinc Choricius rhetor Gazensis in *Oras. Epitaph. Procop. Gaz.* à Casaubono *ad Polyb. p.* 89. laudatus. Ἰδιάτη μὲν φάρμακον ἔστω λύπης ὁ χρόνος. ὁ δὲ διὰ μύθου ἐλθὼν, καὶ ἄθλιον γενόμενος ἀκουσάτω, μή μοι τοιαύτην θεραπείαν ἀναμενέτω. δεῖ γὰρ τῆς ἱστορίας τὸ χρόνῳ τὸ τῷ λογισμῷ φάρμακα προσηγήσασθαι. ἢ τί πλέον ἡμῖν οἱ λόγοι δυρήσονται; τῶδε χάριν ποιῶμεν τὰς τῶν παλαιῶν ἐκμαθόντες τύχας. ἐν γὰρ ἴσα τὸν χρόνον ἀνέτλα δακτυλίους, ἀλλ' ὅπως εἴημεν τίνες ἄλλην ἐκθῶν ὠφέλειαν δρεψώμεθα, καὶ τοιάτω συμβάντος καιρῷ, πρὸς ἄνδρας ἴσα πεπονθότας ἡμῖν, ἢ πεπονθότα πάθη, μὴν ἀναφέροντες, ὅτως ὅσωμεν ῥᾷον. *Homini studiis rudi tristitiæ remedium sit tempus. Qi verò in studia missus redierit, & divina præcepta gustaverit, talem modolam ne expectet. Remedia enim qa rationis ratio suppeditat, operosa esse priora curationibus qa sunt temporis. An quid amplius nobis ratio donabit? propter hoc studemus cognoscere priscorum fortunas. non ut tempus inutiliter impendamus, sed, ut puta, aliud inde emolumentum colligamus, & si talia inciderint tempora, animum ad homines, qi nobiscum similes vel acerbiores calamitates sustinuerunt, tollentes ad hanc modum facilius feramus.* Siquidem, ut Cicero *ad familiar. l.* 5. *Ep.* 16. *Est consolatio pervulgata illa quidem maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus; homines nos ut esse meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus telis fortuna proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, qò minùs eâ, qâ nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, qos nullo consilio vitare possimus: eventisque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Levat enim dolorem communis qasi legis & humanæ conditionis recordatio.* Ibidem *l.* 6. *Ep.* 6. In qam mentem Libanius *Orat.* 19. *p.* 510. *D.* Βύλει μαθεῖν ὅπως ἰσχύει ψυχὴν λύπη βεβυθισμένην ἀνιαγωγεῖν καὶ ῥᾴῳ καθαίρειν; λαβὼν ἄνθρωπον ἐστερημένον ἢ φιλτάτου, ἢ χρημάτων, ἢ περιουσιασμένον, ἢ πεπληγμένον, ἄγε πρὸς τὸ διάλογον. δεῖξον ἀυτῷ δὲ ἐρχυσᾶ παλαιὰς βασιλείας καθημένας, καὶ κωφιᾶς. *Visne discere, qo pacto hæc exercitatio tristitia animum immersum erigere possit, recreare, atque ut meliusculè se habeat efficere, quamvis hominem nacta fuerit destitutum vel amicissimis, vel pecuniis, aut immani contumelia affectum, vel perculsum, ac stupefactum. Agesis apud theatrum, eo loci ostende ut per saltatorem prista regna sint eversa, & sublevabis te.* Hoc argumento Hippoclem suum in liberorum obitu solatur Crantor, & ex Crantore Apollonium suum Plutarchus *p.* 104. *C.* Ὅτι καινὸν ἀτυχεῖν οὐδὲν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ πάντες τ' αὐτὸ πεπόνθαμεν. *Novum non esse, si homini infortunium accidat, sed nos omnes eidem casui esse obnoxios.* Hoc Nicophontem ille apud Philemonem in *Cornthia.*

Εἰ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοισιν εἰδὼς κακὰ
Ἀσμενος ἔχοις ἄν, Νικόφων, ἃ νῦν ἔχεις.
Si mala noviſſes, qa alios implicitos tenent,
Libens haberes, Nicophon, qa nunc habes.

Grotius. Egeriam Virbius apud Naſonem *metam. l.* 15.

— *Similes aliorum respice casus,*
Mitius ista feres. —

vide *ad l.* 7. §. 5. 58.

Ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς] A Neoptolemo Tragico ſumptum, qi interrogantibus, qid ab Æſchylo, Sophocle, Evripide prolatum admiraretur, reſpondit iſtorum nihil, ſed qod ipſe ἐπὶ μείζονος σκηνῆς, *in ſcena majori* vidiſſet; Philippum, cùm pridie, dum Cleopatræ filiæ ſuæ nuptias magnificè celebrat, Deus tertius decimus dictus eſſet, in theatro poſtridie jugulatum ac projectum. Refert Stobæus *tom.* 2. *tit.* 95. Hoc autem eò magìs in mente atqe admiratione habere Tragicus is poterat, qòd Philippi fatum hoc, tanqam vaticinandi ſpiritu correptus, dum Perſas, adverſus qos Rex expeditionem tunc moliebatur, perſtringit, futuri tamen ignarus ipſe, carmine iſto, qoſt iſtic inſeratur ſanè digniſſimo, qodammodo prædicere viſus eſt. Φρονεῖτε τῶν αἰθέρος ὑψηλότερον, καὶ μεγάλων πεδίων ἀρόσεις. φρονεῖτε ὑπερβαλόμενοι δόμον δόμοις. ἀφροσύνη πρόσω βιοτὰν τεκμαιρόμενοι. ὁ δ' ἀμφιβάλλει ταχύπτερον πίλευθον ἔργῳ σκοτίῳ, ἄφνω δ' ἄφαντος προσίβα, μακρὰς ἀφειρόμενος ἐλπίδας θανάτῳ, πολύμοχθος αἰδώς.

Vos celsiores animos athere habentes,
Capitis ſpatia ampla terræ,
Ædes ſupra ades ſtruitis tumore inani:
Stolidéqe curriculum vita extrabitis.
Sed ecce graſſans celeri pede heu tenebras
Opere objicit, brevi ſpes
Taciturſqe morte longas

Reſecat, labore ſatis camulatus Orcus.

hiſtoriam narrat Diodorus Siculus *l.* 16. extremo *p.* 480. *A.* ubi Θανάτῳ malè pro Θανάτου legitur. Uterqe, & Neoptolemus, & Marcus noſter, mundum hunc *ſcenam majorem* dixit; *mimo* ſev *fabulæ* vitam hanc aſſimilavit. Ità Græcis παιγνιωδῶς, Μίμος ὁ βίος dicitur. Plato *Phileb. p.* 305. *D.* Μανὸν δὴ νῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν θρήνοις τε καὶ ἐν τραγῳδίαις, καὶ τοῖς δράμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶ βίῳ ξυμπάσῃ τραγῳδίᾳ καὶ κωμῳδίᾳ, λύπας ἡδονῆς ἅμα κεράσοντας. *Ratio igitur nobis hæc dicitur, non modò in lamentationibus & in tragœdiis, neqe in fabulis tantùm, ſed in totius vita tragœdia atqe comœdia dolores voluptatibus immiſceri.* Palladas in *Anthlog. l.* 1. *c.* 13.

Ἐμοὶ μὲν ὡς ὁ βίος, καὶ παίγνιον. ἢ μᾶλλον παίζω,
Τὴν σπουδὴν μεταθεὶς, ἢ φέρει τὰς ὀδύνας.
Scena eſt hæc vita & mimus: vel ludere diſcas,
Poſthabitis curis, vel cruciare miſer.

Seneca *de tranqill. c.* 15. emendante Pinciano. *Nihil magnum, nihil ſeverum, nè ſerium qidem ex tanto apparatu. Singula, propter qa lati ac triſtes ſumus, ſibi qiſqe proponat, & ſciat verum eſſe qod Bion dixit, omnia hominum negotia ſimilia mimicis eſſe.* Petronius in *Satyr.*

Grex agit in ſcena mimum. pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas incluſit pagina partes,
Vera redit facies, diſſimulata perit.

Qæ ex Petronio ubi lavdaverat Joannes Sarisberienſis, *policrat. l.* 3. *c.* 7. ſubjungit ipſe *c.* 8. & *qidem eleganti utitur ſimilitudine; qia ferè qicqid in turba profana multitudinis agitur, comœdia qàm rei geſtæ ſimile eſt. Militia, inqit, eſt vita hominis ſuper terram.* (Job. *c.* 7. *v.* 1.) *at ſi noſtra tempora propheticus ſpiritus concepiſſet, dicetur egregiè, qia comœdia eſt vita hominis ſuper terram. ubi qiſqe ſui oblitus, perſonam exprimit alienam.* Et mox: *Ferè totus mundus ex Arbitri noſtri ſententia mimum videtur implore, ad comœdiam ſuam qodammodo reſpiciens; & qod deterius eſt, eò uſqe comœdia ſua inſiſtunt, ut in ſe, cùm opus fuerit, redire non poſſint. In eo tamen vita hominum tragœdiæ qàm comœdiæ videtur eſſe ſimilior, qòd omnium ferè triſtis eſt exitus, dum extrema gaudii luctus occupat. avè ſi nomen comœdia gratioſius eſt, non duco contentionis ſumem, dùm conſtet inter nos, qòd ferè totus mundus, juxta Petronium, exercet hiſtrionam. Hujus itaqe tam immenſa, tam mirabilis & inenarrabilis tragœdia vel comœdiæ theatrum, qo peragi poſſit, ei mirabiliter coaqatur. tanta eſt area ejus qantus & orbis. difficillimum eſt, ut qiſqam vel admittatur excluſus, vel emittatur incluſus, dum carnis gerit luteum indumentum.* Ubi tamen, qod obiter adnotem, fruſtrà ſunt, qi qaſi teſſellas Petronianas inter Arbitri fragmenta extrudunt, & obtrudunt nobis iſta, *Totus ferè mundus numerum* (ità illi legunt) *implet:* &c, *Ferè totus mundus exercet hiſtrionem.* neqe enim Petronii iſta ſunt, ſed Sarisberienſis ex Petronii carmine ſenſus iſtos eliciendis. Lipſius item i. e. *de conſtant. lib.* 1. *c.* 8. *Mundus univerſus exercet hiſtrionam, ait Arbiter. certè hic.* Cavtiùs Bavdius, *de induc. Belg. lib.* 2. *Totum orbis terrarum exercet hiſtrionam, ait facetus qidam ſcriptor. certè nuſqam magis ſcena & populo ſervitur qàm in actionibus Magnatum, ubi qò plùs pompa & oſtentationis apparet, eò minùs ſolida veritatis ſubeſt.* Potuit *faceti ſcriptoris* nomine Joannem noſtrum intelligere, qi *policraticon* ſuum, *de nugis curialium*, inſcripſit. Rem ipſam Polybius planè ſuggerit *hiſtor. lib.* 3. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρμοζόμενοι καὶ συνυποκρινόμενοι, τοιαῦτα καὶ λέγουσι καὶ πράττουσι πάντες. ὅτε δυσθυμήσαντ' οὖν τὴν ἐκβασιν προαίρεσιν, καὶ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. *Ferè enim mortales rebus præſentibus ſe ſe accommodantes, mimúmqe unà cum aliis agentes, ea dicunt faciúntqe, ut ex factis dictiſve ſingulorum mentem animúmqe cognoſcere apprimè ſit difficile, veritátqe plerúmqe tenebris obtecta deliteſcat,* perſonâ nimirum, qam gerit unuſqiſqe, obvelatâ. qò & illud P. Syri,

Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.

Lucianus in *Necyomant. pag.* 335. Δοκεῖ μοι ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος πομπῇ τινι μακρᾷ προσοικίναι. χορηγεῖ δὲ καὶ διαλάττουσι ἴσως ἡ τύχη, διάφορα καὶ ποικίλα τοῖς πομπεύουσι σχήματα προσάπλουσα. τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα ἡ τύχη, βασιλικῶς διασκευάσασα, τιάρας τε ἐπιθεῖσα καὶ δορυφόρους παραδοῦσα, καὶ τὴν πορφυρᾶν σείψασα τῷ διαδήματι. τῷ δὲ, οἰκέτης σχῆμα περίθησε. τὸν δέ τινα καλὸν ὄντα ἐκόσμησε, τὸν δὲ ἄμορφον καὶ γελοῖον παρεσκεύασε. πανοδυπὴν γὰρ, οἶμαι, δεῖν γενέσθαι τὴν θέαν. πολλάκις δὲ διὰ μέσης τῆς πομπῆς μεθέλκει τὸ ἑνίων σχήματα, οὐκ ἐῶσα ἐς τέλος διαπομπεῦσαι, ὡς ἐτύχθησαν. ἀλλὰ μεταμφιέσασα, τὸν μὲν Κροῖσον ἠνάγκασε τὴν τῦ οἰκέτου καὶ ἀσχαλάτου σκευὴν ἀναλαβεῖν, τὸν δὲ Μαιάνδριον, τίνας ἐν τοῖς οἰκέταις πομπεύουσα, τὴν Πολυκράτους τυραννίδα μετενέδυσε. καὶ μέχρι μέν τινος ἔασε χρῆσθαι τῷ σχήματι. ἐπειδὴ δ' ἡ τῆς πομπῆς καιρὸς παρέλθη, τηνικαῦτα ἅπασας ἀποδῦσα τὴν σκευὴν, καὶ ἀποδυσάμενος τὸ σχῆμα μεθ' ἑκάστου

μα-

νεσχ, καὶ ὅτι φέρουσιν αὐτὰ καὶ οἱ κεκραγότες, [a] Ἰὼ Κιθαιρών. καὶ λέγεται δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως. οἷόν ἐστιν ἐκεῖνο μάλιστα.

[b] Εἰ δ' ἐμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' ἐμοὶ,
Ἔχοι λόγον καὶ ἔτι.

Καὶ πάλιν,

[c] Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι.

Καὶ,

[d] * Βίᾳ θεραίζειν, ὥστε καρπίμου τυχεῖν.

καὶ ὅσα τοιαῦτα. μὴ ἢ τῷ τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη, [e] παιδαγωγικὴν παρρησίαν ἔχουσα, καὶ τῆς αὐτοφώρου οὐκ ἀχρήστως δι' αὐτῆς τῆς εὐρρημοσύνης ὑπομιμνήσκουσα. πρὸς οἷόν τι καὶ Διογένης ταυτὶ παρελάμβανε. μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, * ἢ καὶ ὀλίγον ἐπὶ τῷ ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη, ἐπίσησον.

transfigi, & qod perferant ea etiam illi qi exclamant, *Eheu, Citharon.* & revera dicuntur à dramaticis poëtis utiliter nonnulla. qale illud eſt imprimis;

Si me meósque liberos Dii negligunt,
Hujus etiam conſtat ratio.

Et rurſus,

Nam nevtiqam hominem rebus iraſci decet.

Et,

Spicas velut frugiferas, ſic vitam meti.

& cætera qæ ſunt ejuſmodi. Tragœdiæ ſucceſſit vetus comœdia, qæ libertate magiſtrali inſtructa, nec obliqâ ſed diſertâ oratione uſa, faſtum dejicere non ineptè ſatagebat: qo fine & Diogenes ex his qædam adhibuit. conſidera & qæ deinceps fuerit media comœdia, & qorſum tandem introducta ſit nova, qæ in inimicum artificium pavlatim

defluxit.

ANNOTATIONES.

[a] *Tragic. N. Q. apud Arrian. Epict. l. 1. c. 24.*

[b] *L. 7. §. 41.*

[c] *Ibid. §. 38.*

[d] *Evrip. Hypſip. Ibid. §. 40.*

[*] *Bion.*

[e] *Inf. §. 18.*

[*] *§.*

μαλος, ὥσπερ ἦν πρὸ τῆ γίγνεσθαι, ὧδὲν τῶ πλησίον διαφέρει. ἔνιοι δ' ὑπ' ἀγωμοσύνης, ἐπειδὰν ἀπαιτῆ τὸν κόσμον ἐπισᾶσα ἡ τύχη, ἄχθονταί γε καὶ ἀγωνιῶσιν, ὥσπερ οἰκείων τινῶν στερισκόμενοι, καὶ οὐχ ὡς ἃ πρὸς ὀλίγον ἐχρήσαντο ἀποδιδόντες. Hominum vita longæ cuipiam pompæ perſimilis videtur, cui fortuna præſit, & ſingula diſponat, iiſque, qi pompam agunt, diverſos varióſque habitus accommodet. Alium ſiquidem fortuna deligens regiis ornat inſignibus, impoſita tiara, additis ſatellitibus, & capite diademate revincto. Alium verò ſervi habitu amicit. Hunc autem forma ornat, illum contra deformem & ridiculum fingit: nam omnigenum, ut opinor, oportet eſſe ſpectaculum. Qen habitus qorundam plerumqe in media etiam pompa demutat non ſinens qo prodierant ordine, eodem ad extremum progredi. Sed ornatu commutato Cræſum qidem coegit ſervi captiviqe veſtes aſſumere. Maandrium autem, olim inter ſervos incedentem, Polycratis datâ tyrannide viciſſim veſtivit, ebqe cultu aliqantiſper uti ſvit. Verùm ubi pompa tempus præteriit, tum qiſqe apparatus reddens, & amictum cum corpore exuens, qalis erat ante, efficitur, nihil à vicino differens. At nonnulli præ inſcitia, qum inſtans fortuna ornatum repetit, agrè ferunt atqe indignantur, tanqam propriis qibuſdam privati, at non ea reddentes, qibus ad exiguum tempus utebantur. vide *l. 6. §. 22.* Seneca *Epiſt. 80. Horum qi felices vocantur, hilaritas ficta eſt, avt gravis & ſuppurata triſtitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palàm eſſe miſeros, ſed inter ærumnas cor ipſum exedentes, neceſſe eſt agere felicem. ſapiùs hoc exemplo mihi utendum eſt. Nec enim ullo efficacius exprimitur hic humana vita mimus, qi nobis partes has, qas malè agimus, aſſignat.* Apud Vopiſcum Probus de munere Imperatorio, *Agenda eſt perſona, qam mihi miles impoſuit.* qod idem & Avguſtus unà cum vita jam depoſiturus, amicos admiſſos percontatus eſt, *Ecqid iis videretur mimum vita commodè transegiſſe*; adjecitqe clavſulam,

Δότε πρόλογον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κλυπήσατε.

Svetonius *l. 2. c. 99.* qod Dio hiſt. *l. 56. p. 590. A.* *Κρόλον δή τινα παρ' αὐλῶν ὁμοίως τοῖς γελωτοποιοῖς, ὡς καὶ ἐπὶ μίμῳ τινὸς τελευτῆς, αἰτήσας, καὶ πάμπαν πάντα τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον διέσκωψεν. Applavſum qoqe ab iis, veluti mimo aliqo finito ludiones, ſolebant, popoſcit. omnem humana vita partem eo ſubſannans.* vide ampliùs *ad l. 12. §. 2, 36.* ſed & *l. 10. §. 27.* & *l. 7. §. 3.*

Φέρουσιν αὐτὰ καὶ κεκραγότες, Ἰὼ Κιθαιρών] Epictetus *lib. 1. c. 24. Μίμησο, ὅτι ἐν τοῖς πλουσίοις καὶ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις αἱ τραγῳδίαι τόπον ἔχουσιν. ὑδεὶς δὲ πένης τραγῳδίαν συμπληροῖ, εἰ μὴ ὡς χορευτής. οἱ δὲ βασιλεῖς, ἄρχονται μὲν ἀπ' ἀγαθῶν, σίψασι δώμασι. εἶτα περὶ τρίτον ἢ τέταρτον μέρος, Ἰὼ Κιθαιρών, τί μ' ἐδέξω; Memento, in divitibus, in regibus, in tyrannis tragœdias habere locum; nullum pauperem complere tragœdiam, niſi pro hiſtrione. Reges auſpicantur qidem à bonis; coronis ædes exornate: poſtea ſub tertium aut qartum actum; hei Citharon! cur me inſantem ſuſpicis?* Oedipodis verba ſunt ex Sophoclis *Oedipo Rege.* Hoc vult ergò Marcus, vel iſtiuſmodi perpeti reges & tyrannos, non plebejos duntaxat; imò illos ipſos multò magis. in qam mentem Libanii verba videre licet ex *Orat. 19.* ſuperiùs pavlò adducta. Vel (qod potiùs opinor) eos qoqe, qi cum indignatione animi ejulationeqe ea ferunt, perferre tamen nihilominùs, neceſſitate cogente, ad qæ tantopere indignantur. vide *l. 7. §. 57. Citharon* Bœotiæ mons Oedipo expoſito, Pentheo diſcerpto, aliiſqe id genus facinoribus illuſtris, an infamis. Solinus *Polybiſt. c. 13. Apud Thebas Helicon lucus erat, Citharon ſaltus, amnis Iſmenus, fontes Aganippe & Hippocrene.* Et Mela *de ſit. orb. l. 2. Citharon fabulis carminibúſqe celeberrimus.* Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. p. 74. B.* de monte Sinæ, an Sione, an eccleſiâ potiùs iſto deſignatâ *ad Hebr. c. 12. v. 23.* *Ὄρος ἐστὶ τῦτο Θεῖον πιφι-*

λημένον, ὃ τραγῳδίαις, ὡς Κιθαιρὼν, ὑπεκείμενον, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἀνακείμενον δράμασιν. Hic eſt mons Deo dilectus, qi non tragœdiis, qemadmodum Citharon, argumentum dedit: ſed eſt dedicatus veritatis actibus.

Λέγεται δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως] Dio Pruſæus *Orat. 18. p. 255.* *Πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν, ὅσα ἀπὸ τούτων χρήσιμα. At multum ſanè negotii eſſet dicere, qanta ex his hauriri qeant utilia.* De Epicharmo Theocritus *Epigr. 17.*

Πολλὰ γὰρ κοτ' ἐσθλὰ ζωὰν τοῖς παισὶν ἔειπε χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ. ----
Multa enim ad vitam pueros docuit utilia:
Magna gratia illi habetur. ----

Flaccus *l. 2. Ep. 1.*

Os tenerum pueri balbúmqe poëta figurat:
Torqet ab obſcænis jam nunc ſermonibus avrem:
Mox etiam pectus præceptis formet amicis,
Aſperitatis, & invidiæ corrector, & iræ.
Rectè facta refert: orientia tempora notis
Inſtruit exemplis: inopem ſolatur, & ægrum.

Idem in Arte:

Sic etiam fidibus voces crevere ſeveris,
Et tulit eloqium inſolitum facundia præceps:
Utiliúmqe ſagax rerum, & divina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

Et rurſus:

Omne tulit punctum qi miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando paritérqe monendo.

Deniqe;

Avt prodeſſe volunt, avt delectare poëta,
Avt ſimul & jucunda & idonea dicere vita.

Vide Plutarchum *de leg. Poet.* & Hugonis Grotii *prolegom. ad dicta Poet. Stobæana.*

Εἰ δ' ἐμελήθην] Vide *ad l. 7. §. 41.*

Τοῖς πράγμασιν] *Ibidem §. 38.*

Βίᾳ θεραίζειν] *Ibidem §. 40.*

Μετὰ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρήχθη] Flaccus *art. poët.*

Succeſſit vetus his comœdia, non ſine multa
Lavde. ---

Παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα] Fabius, *lib. 10. c. 1. Antiqa illa comœdia, fœcundiſſimæ libertatis, inſectandis vitiis præcipua.* & *l. 12. cap. 2. Liberrimum genus hominum Comici veteres.*

--- Sed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi. ---

Flaccus *arte.* qem & vide *Epiſt. 1. l. 2.* Vis illius ideam? habeas à Julio Scaligero *poëtic. l. 3. cap. 97. Veteris comœdiæ argumenta omnia falſa, feſtiva, mordacia, maledica: ut qocunqe verbo pronunciato, illico capiatur occaſio ad aliqid ſubſannandum.*

Δι' αὐτῆς τῆς εὐρρημοσύνης] dum non obliqè, ſed diſertâ, directâ, exertâ oratione uſa, homines palàm perſtringebat.

Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα] De *media comœdia*, qæ choro duntaxat amoto, qi libertati, an licentiæ potiùs, mordaci ac maledicæ præcipuè attributus fuerat, à veteri, qam proximè eſt ſecuta, diſtabat maximè: unde Flaccus,

--- lex eſt accepta, chorúſqe
Turpiter obticuit, ſublato jure nocendi.

déqe nova, qæ huic ſucceſſit eâdémqe multò caſtigatior extitit, videri poterit Julius Scaliger *poëtic. l. 1. c. 7.*

Ἢ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερρύη] Vitioſa ſcriptura non animadverſa, interpretationum portenta qædam hoc loco procudit. præcedentia illa, *τίς ἡ μέση*, (qam lectionem editio utraqe agnoſcit, ſed interpres nevter expreſſit)

&

defluxit. (nam & ab istis utilia dici nonnulla, nemo est qi nesciat.) sed & qo spectet totum hoc poesios hujusmodi & fabularum agendi institutum.

§7. Qàm liqidò compertum habes, nullum aliud vitæ institutum ad philosophandum magìs esse idoneum, qàm hoc in qo jam versaris?

§8. Ramus à ramo cui proximè adhæsit abscissus, non potest non à stirpe totâ abscindi. ad eundem modum ergò & homo ab homine qovis rescissus, communitate totâ excidit. porro ramum alius abscindit; homo verò se ipse à proximo suo separat, dum eum odit & aversatur: nec advertit interim, qòd unà semet à societatis hujusce conditore Jove indultum sibi habet, qòd ei liceat denuo coalescere, cui priùs adhæserat, & ad universi complementum locum recuperare suum. qanqam hoc freqentiùs si fiat, dissociatio istiusmodi & difficiliùs resarcitur, & restitutio ægrè procedere con-

ὅλα μὲν γὰρ λέγει) καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα, οὐκ ἀγνοεῖται. ἀλλὰ ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τῆς τοιαύτης ποιήσεως καὶ δραματοργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκόπον ἀπίβλεψε.

§. 7. Πῶς ἐναργὲς ποιοῦσι τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίου ὑπόθεσιν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν ἅτως ἐπιτήδειον, ὡς ταύτην ἐν ᾗ νῦν ὢν τυγχάνεις;

§. 8. [a] Κλάδος μὲν ἀποσχιζόμενος κλάδος ἀποκοπεὶς, ἐ δύναται μὴ καὶ ὅλος φυτὸς ἀποκεκόφθαι. ἅτω δὴ καὶ [b] ἄνθρωπος, ἐνὸς ἀνθρώπου ἀποσχισθεὶς ὅλης τῆς κοινωνίας ἀποπέπλωκε. κλάδον μὲν ἄν ἄλλος ἀποκόψῃ. [c] ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς ἑαυτὸν δὲ πλησίον χωρίζει, μισήσας καὶ * ἀπολεαφείς. ἀγνοεῖ ὅ τι καὶ δὲ ὅλου πολιτεύματος ἅμα ἀποτέτμηκεν ἑαυτόν. πλὴν ἐκεῖνό γε δῶρον δὲ συζησαμένῳ τὴν κοινωνίαν Διός. [d] ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφύναι τῷ πρόσθεν, καὶ πάλιν δὲ ὅλου συμπληρωτικοῖς * γίνεσθαι. πλεοναχῶς μέντοι γινόμενον τὸ κακὸν τὴν τοιαύτην ἀφαίρεσιν, δυσένωτον καὶ δυσαποκαθίστατον πρὸ-

χωρεῖν

a L.2.§.16. l.8.§.34.
b L.5.§.8.
c L.4.§.29. Inf.§.9.20. * ἀποσρ.
d L.8.§.34. * -ρώμαλος Jun.

ANNOTATIONES.

& πρὸς τί πολὺ, satis monere poterant, continuandam esse sententiæ seriem ac tenorem ad illud usqe ἐπίσησον, qo ea clauditur. Verùm obturbabat ἢ istud, qod spiritu tantùm mutato, vel adscito, si ἢ extuleris, tam proclivia deinceps futura sunt omnia, qàm est imber ipse cùm pluit. *Post ista*, inqit, *qanam media fuerit comœdia, & nova qo fine introducta sit; qa paulatim ad mimicum artificium deflexit, consideres. nam & istic utilia etiam deprehendi posse nemo nescit.* Julius Scaliger *poët. l.* 1. *c.* 10. *Sublato choro, introducti qi modos facerent, qòd omnia gesticulatione imitarentur, Mimi nominati. tantùm potuit aptior atqe expressior actio, ut generis nomen, qod erat poëseōs universa, ipsi soli sibi vendicarent. hoc in lusu cùm postea qadam impensiùs populo placuissent, avsi sunt seorsim suis* B *auspiciis qam commoverant expectationem sustinere, atqe in eo laudem qærere, & artificis propterea nomen vendicare.* Hos *Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qi in eo genere excelluere: & planipedes ob eam causam, qod cothurno tragici, socco autem comœdi pedes induebant; ipsi autem nudis pedibus agebant. Hujus definitio proportionem habet cum comœdia, qa ipsius parens exstitit, cui inter actus apponi cùm esset solita, ex ea extracta atqe asserta servitute, justum sibi poëma fecere. Est igitur Mimus, poëma qodvis genus actionis imitans, ità ut ridiculum faciat. Cicero tamen Ethologos cùm vocat à moribus qos exprimerent, ridiculi rationem non admiscuit. Sunto igitur* C *duo genera, qa etiam vicatim & oppidatim per universam Galliam mirificis artificibus circumferuntur, Morale & Ridiculum. Horatius negat esse pulcra poëmata, nam & veri Mimi proprium est, qadam sordida ut affectet.* hæc ille. Salmasius *ad Solin.* ubi *Mimos* peculiariter sic dictos à *fabulis comœdiâ* scilicet *& tragœdiâ* disterminat (qo modo & *Mimos* à *comicis fabulis & tragicis historiis* distingvit Lactantius *l.* 6. *c.* 20.) ad hunc locum respiciens; *Mimos*, inqit, *in locum comœdiæ successisse scribit Marcus. & sanè qas hodie agunt, & vocant Itali comœdias, Mimi sunt & Planipedes verius qàm comœdiæ. personas tantùm habent ex comœdia.* Apulejus *florid.* 1. *Cumprimis hoc* D *spectandum, qid in theatro deprehendas. nam si Mimus est, riseris; si funirepus, timueris; si comœdia, faveris; si Philosophus, didiceris. Mimi* ergò *ridiculi.* habent affatìm qod rideas. sed & qod discas, exhibent: qod Marcus mox monuit. Neqe verò ego cum illustrissimo viro *ethologum* & *ridiculum Mimi genera duo* constituerim, sed pro affectionibus *Mimi* duabus habuerim: cùm *ridiculum* in *Mimis* perpetuum fuerit. qod & Horatius ipso illo, qem is attigit, loco subindicat, *serm. l.* 1. *sat.* 10. qi ubi dixerat,

— nam sic
Et Laberi mimos, ut pulcra poëmata mirer.

Subjunxit.

E *Ergò non satis est risu diducere rictum*
Auditoris. ----

qod est *Mimorum* scilicet. unde & Arbiter *partes ridendas Mimis* tribuit. Qin nec id Cicero ipse siluit: cujus hæc sunt, *de oratore l.* 2. verba, *Atqe ità est totum hoc ipso genere ridiculum, ut acutissimè tractandum sit. Mimorum est enim ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscœnitas.* Hinc est qod Naso, *trist. l.* 2. dixit,

— imitantes turpia Mimos.

Et,

Mimos obscœna jocantes.

Cæterùm aliud est ab eo qod Marcus hìc, illud Maximi Tyrii *Orat.* 21. Ἡ μὲν παλαιὰ μοῦσα, χοροὶ παίδων ἦσαν καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργάλῳ κατὰ δήμους συνισάμενοι, ἄρτι ἀμητοῦ καὶ ὀπώρᾳ κεκονιμένοι, ἄσματα ᾄδοντες ἀυτοσχέδια. μετατιθοῦσα δὲ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τέχνην ἀκορέστου χάριτος ἐν σκηνῇ καὶ θεάτροις, ἀρχὴ τῆς περὶ πολιτείαν ἀνοήτου πλημμελείας ἐγένετο. *Antiqa Musa nihil aliud qàm chori puerorum virginumqe erant, & agricola in populos divisi, qi adhuc à semente sua & messe sordidi, incomposita qadam & extemporanea canebant carmina. Ab his qum animus ad scenicam paulatim, & theatralem artem, qa res voluptatem prorsus habet insatiabilem, deflecteret, hoc corrumpendæ fuit reipublicæ principium.* Malo tamen ascribitur, qod uterqe dixit. Illud tantùm adjicere liceat posse apud nostrum conjunctim legi, τὴν ἐκμιμήσεως φιλοτεχνίαν. nam & ἐκμιμεῖσθαι dici solet, qod *actione mimicâ* repræsentatur.

Λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα] Ità Seneca *Epist.* 8. *Qàm multa poëta dicunt, qæ à Philosophis aut dicta sunt, aut dicenda? non attingam tragicos, aut togatas nostras; habent enim ha qoqe aliqid severitatis, & sunt inter comœdias & tragœdias media: qantum disertissimorum versuum inter Mimos jacet? qàm multa Publii non excalceatis, sed cothurnatis dicenda sunt?* & de tranqill. *c.* 11. *Publius tragicis comicisqe vehementior ingeniis, qoties mimicas ineptias, & verba ad summam caveam spectantia reliqit, multa habet cothurno, non tantùm sipariis, fortiora.*

Πρὸς τίνα πολὺ] *qemnam finem respicit?* Xylander. *Ad qem alium scopum, qàm qem diximus?* Casavbonus. ut πρὸς τίνα [ἄλλον] legisse videatur. mihi non erotematicè, sed enunciativè efferri videtur, & sententia prior continuari; considera qem finem totum hoc scenicum institutum aspiciat.

§. 7. Τὸ μὴ εἶναι ἄλλην βίου ὑπόθεσιν] De qonam vitæ genere loqatur hoc loco Marcus, havd satìs liqet. forsan & nullum certum vitæ institutum designatum volebat, sed hoc monitum duntaxat, statum præsentem, qicunqe tandem is existat, esse cuiqe ad Philosophiæ vel studium vel exercitium eidem maximè idoneum.

§. 8. Οὐ δύναται μὴ τοῦ ὅλου φυτοῦ ἀποκεκόφθαι] Ramus à ramo cui adnascitur avulsus, à toto plantæ corpore divellitur. ità qi à Christi corpore divellitur, *nec caput ipsum tenet*, ut Apostolus loqitur *ad Col. c.* 2. *v.* 19. *Non potest concordiam habere cum Christo, qi discordare voluerit cum Christiano.* Augustinus *de verb. Dom. conc.* 57.

Ἄνθρωπος δὲ ἑαυτὸν χωρίζει] Ità *l.* 4. §. 29. Ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀποσχίζων. *Qi animam propriam abscindit.* & *l.* 8. §. 34. Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν. *Revulsum qodammodo abjecisti te.* & Judas Apostolus *Ep. v.* 19. Οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτούς. *Hi sunt qi seipsos segregant.* de qibus Avtor *ad Hebr. c.* 10. *v.* 39. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν. *At nos non ii sumus qi nos subducamus ad exitium.* alioqi τίς χωρίσει; *Qis nos separabit?* Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 35. Οὐ τις κτίσις ἑτέρα. *Neqe ulla res alia condita, ibidem v.* 39.

Ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι] Vide *ad l.* 8. §. 34.

Καὶ πάλιν τοῦ ὅλου συμπληρωτικοῖς γίνεσθαι] D. Junius συμπληρώματος mavult. utrumvis constare poterit. Epicurus *Epist. ad Menac.* Τὸ συνεθίζειν ἐν ταῖς ἁπλαῖς καὶ οὐ πολυτελέσι διαίταις, ὑγιείας ἐστὶ συμπληρωτικόν. *Simplicibus & non magnificè paratis cibis assvescere salubritatis efficiens est.* Marcus ipse *l.* 9. §. 23. Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικῶς συγκέκραμαι συμπληρωτικὸς εἶ. ὕτω καὶ πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. *Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitutus: ita actio tua qævis ad vitam ejusmodi consummandam referatur.*

Δυσένωτον καὶ δυσαποκαθίστατον] vocabulum hoc posterius more Stoico coagmentatum, parùm freqens & durioris analogiæ. Illustrat avtem locum hunc Plutarchi illud *de frat. dilect. pag.* 481. *C.* Μεγάλῃ μὲν γὰρ αἰτίᾳ μεγάλην διαλύσειν ἔυνοιαν καὶ

χωρῶν πιεῖ. ὅλως τε οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλασήσας, καὶ σύμπνους συμμείνας, τῷ μὴ πλὴν ἀποκοπτῷ αὐθις ἐγκεντρισθέντι. ὅ, τί ποτε λέγουσι οἱ φυτουργοὶ, * ὁμοφυμονεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

* ὁμοφυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν Boot. ὁμοσωματεῖν Salm. ὁμοσχηματεῖν

§. 9. Οἱ ἐνισάμβοι σοι πρὸς τὸν ἐρχόμενον λόγον, ὥσπερ [a] ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποστρέψαι σε οὐ δυνήσονται, οὔτως [b] μηδὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενείας ἐκπεσεῖσθαι. ἀλλὰ φύλαττε ἑαυτὸν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ μόνον ἐπὶ [c] τῆς εὐσταθοῦς κρίσεως καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ [d] τῆς πρὸς τοὺς κωλύειν ἐπιχειροῦντας, ἢ ἄλλως δυσχερεμένους πρᾳότητος. καὶ γὰρ [e] ἔστι ἀσθενὲς, τὸ χαλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ [f] τὸ ἀποσπᾶσθαι τῆς πράξεως, καὶ ἐνδῶναι καταπλαγέντα. ἀμφότεροι γὰρ ἐπίσης [g] λιποτακτοῦσι), ὁ μὲν ὑποστείλας, ὁ δὲ [h] ἀλλοτριωθεὶς πρὸς τὴν φύσιν [i] συγγενῆ, καὶ [k] φίλον.

a Inf. §. 18.
b L. 3. §. 11. l. 6. §. 47. 50.
c L. 5. §. 18.
d L. 7. §. 26. 56. 65 l. 9. §. 11. 42.
e Inf. §. 18.
f L. 10. §. 12.
g L. 10. §. 25.
h Sup. §. 8. Inf. §. 20.
i L. 2. §. 1.
k L. 9. §. 27.

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἀδεμία φύσις τέχνης. καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται. εἰ δὲ ἔστι, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων τελειοτάτη καὶ περιληπτικωτάτη φύσις, ἡ καὶ τὰς τεχνικὰς ἀναπλάττουσα, οὐκ ἂν ἀπολείποιτο τῆς τεχνικῆς ἀδυναμίας. [l] πᾶσαι δέ γε τέχναι τὰ κρείττονα ἐνεργάζονται τῶν χειρόνων. οὐκοῦν καὶ [m] ἡ κοινὴ φύσις. καὶ δὴ ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης, ἀπὸ ἧς πάντων αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται. ἐν γὰρ τηρηθήσεται, ἐὰν μὴ τοῖς ἀκολούθοις καὶ οἰκείοις τὰ ἀνοίκεια καὶ ἀκόλουθα προσφέρωμεν.

l L. 7. §. 55.
m L. 5. §. 16.

ſvevit. omnino deniqe non pariter ſe habent ſurculi duo, qorum alter à prima germinatione cohæſit, & cum ſtirpe reliqa conſtanter qaſi conſpiravit; alter poſt abſciſſionem inſertus eſt: qem plantarum cultores dicere ſolent, *confruticari* qidem, ſed non *configurari*.

§. 9. Qi ad rationis rectæ normam progredienti obſiſtunt tibi, ſicut à rectè agendo avertere te neqeunt, ità nec benevolum erga illos affectum excutiant tibi. ſed ad utrumqe horum teneas te, ut & in judicio actionéqe conſtanti perſiſtas, & in manſvetudine erga illos, qi vel impedire te conantur, vel alio modo qopiam moleſti tibi ſunt. etenim tam hoc imbecillis eſt animi, ſuccenſere iſtis, qàm ab actione deſiſtere, & conſternatum ſuccumbere. uterqe enim ex æqo ſtationis deſertæ reus eſt, & qi metu perculſus, & qi naturâ cognatum ſibi atqe amicum fuerit averſatus.

§. 10. Nulla natura arte inferior eſt. naturam enim imitantur artes. hoc ſi datur, ſeqetur, naturam eam qæ eſt conſummatiſſima, cæteráſqe omnes in ſe complectitur, artificis ſolertiæ nevtiqam concedere. atqi in artibus omnibus deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ fiunt? à communi ergò natura hoc idem fit. atqe hinc ſanè juſtitia oritur: ab hac verò reliqæ naſcuntur virtutes. neqe enim

qod

ANNOTATIONES.

καὶ φιλίαι. ὅθεν οὐδὲ ῥαδίως ἄνθις ἐνδίχονται διαλύσεις. ὥσπερ γὰρ τὰ συμπαγέντα, κἂν χαλάσῃ τὸ ἐχέκολλον, ἐνδίχεται πάλιν δεθῆναι καὶ συνελθεῖν. συμφυῶς δὲ σάμαλος ῥαγεὶς ἢ σχισθεὶς, ἔργον ἐστὶν κόλλητιν ἐυρεῖν καὶ σύμφυσιν. ὕστις αἱ μὲν ὑπὸ χρείας συνημμέναι φιλίαι, κἂν διασῶσιν οὐ χαλεπῶς ἄνθις ἀναλαμβάνουσιν. ἀδελφοὶ δὲ τῇ κατὰ φύσιν ἐκπεσοῦσες οὐ τοι ῥαδίως συνέρχονται. κἂν συνέλθωσι, ῥυπαρὰν καὶ ὑποπλον ἔλην αἱ διαλύσεις ἐφέλκονται. *Quippe magnas oportet esse causas, qa magnam benevolentiam amicitiamqe dissipent: unde fit, ut non facilè sis locus reconciliationi. Nam sicut qa compacta sunt, etiam glutine soluto rursus colligari ac coire possunt: corpus autem qod natura univit, si rumpatur aut scindatur, difficulter glutinari, aut rursum potest coalescere: ita qas usus contraxit amicitias, ea discidio accidente nullo negotio redintegrantur. Fratres, ubi naturali amore exciderunt, neqe in gratiam facilè redeunt, & reconciliatio semper cicatricem sordidam, ac latente malo infectam retinet.* qod Medius Sycophanta dicere ſolebat, κἂν θεραπεύσῃ τὸ ἕλκος, ἡ οὐλὴ μένει. *etiamsi vulnus coierit, manet tamen cicatrix*, qaſi veſtigium qoddam vulneris etiam coaliti. οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος, *non omnino pariter ſurculus ſeſe habet*, inqit Marcus iſtic. Qod autem de fratribus ac cognatis Plutarchus, idem de omnibus in univerſum hominibus Marcus; qia συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν, *cognatum eſt rationale omne. l. 3. §. 4. & infrà §. 9.*

Ὁμοδογματεῖν μὲν μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.] Non poſſum Xylandro iſtic aſſentiri, qi verbis illis, ὅ,τι λέγουσιν οἱ φυτουργοὶ, omiſſis, reddidit; *Oportet igitur in eadem arbore esse, etsi non idem cum omnibus sentias.* ſed nec Caſavbono, qi contrà qàm editor etiam Lugdunenſis clavſulam hanc ab antegreſſis divulſam, periochæ inſeqenti præfixit. Ruſticorum dictum vulgare, ſed depravatum, opinor. qid enim ὁμοδογματεῖν fuerit ad plantas tranſlatum? nam de hominibus, prout Marcus ipſe *l. 9. §. 3.* uſurpatum, qid velit, qis neſcit? D. Bootius ſuſpicatur poſſe ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν legi, ut ſit, *ſimul fruticari, ſed non ſimul creſcere*; vel *ſimiliter affici*. D. Salmaſius ὁμοσωματεῖν mavult. *Ramus*, inqit, *qi corpore ſua arboris avulſus aut reciſus, ut inſeratur in aliam, nunqam unum corpus facit cum illa arbore cui inſeritur, qamvis partem faciat fruticis, & ſimul cum eo fruticet.* In re ferè deſperata tentemus & nos aliqid; etiamſi Hippocrates in arte vetet, περὶ τῶν ἀνηκέστων οὐκ ἔστι προσχυτέα. Ego nihil ſcripturam vulgatam propius comminiſci poſſum, qàm ὁμοσχηματεῖν. ut ſit, *pariter fruticari, ſed non configurari*; non figuram ſpeciémqe eandem cum ramis reliqis obtinere. ſiqidem inſitorum cum ſtirpe reliqa coalitio non ſine cicatrice fieri ſolet. τὸ ὁμοσχηματεῖν eâdem analogiâ, qâ τὸ ὁμοδογματεῖν dictum; eâdem ſententiâ, qâ ὁμοιοσχημονεῖν, Ariſtoteli *problem. l. 2. q. 5.* Si qis probabilius aliqid afferre poterit; ei ego lubens conceſſerim.

§. 9. Εὐσταθοῦς κρίσεως καὶ πράξεως] vide *ad l. 5. §. 18. & l. 6. §. 10.*

Πρᾳότητος] vide *ad l. 9. §. 11. 42.*

Καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενὲς τὸ χαλεπαίνειν] ità *infrà §. 18.* Οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν. *Iraſci haud virile eſt.*

Λιποτακτοῦσι] & δραπέται. *l. 2. §. 25.*

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἀδεμία φύσις τέχνης] Arte ſiqidem nullâ natura vincitur. Ariſtoteles *Ethic. l. 2. c. 1.* Οὐδὲν τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται. οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος, οὐκ ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥίπτων. οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω. οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθισθείη. *Nihil eorum, qæ naturâ fiunt, assveſcere aliter poteſt, ut lapis, cum naturâ deorſum feratur, nunqam ſurſum ferri aſſveſcet, neqe ſi millies qiſpiam eum ſurſum projiciendo velit aſſvefacere: neqe ignis deorſum ferri: neqe aliud qippiam aliter qam naturâ comparatum ſit, unqam aſſveſcet.* Seneca *Epiſt. 11. Rerum naturam ſapientia ſub imperio non habet. qacunqe attribuit conditio naſcendi, & corporis temperatura, cùm multùm diuqe ſe animus compoſuerit, barebunt.* ſcilicet,

— culturâ natura potentior omni.
Quam licèt expellas furcâ tamen uſqe recurret.

utì Flaccus *l. 1. Ep. 10.* utpote qæ ſit *fixa, & mutari neſcia.* Juvenalis *Sat. 13.* Proinde, *Repugnante naturâ, qalibet cedit induſtria.* Caſſiodorus *l. 4. Ep. 38.* Nec fortior ergò ars naturâ, nec præſtantior etiam; cùm illa ſit Creatoris opus, iſta creaturæ.

Αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται] Theophraſtus *de cauſſ. plant. l. 2. c. 25.* Ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. *Omnis ars imitatur naturam.* & Aphrodiſienſis *problem. l. 1. q. 90.* Seneca *Ep. 65. Omnis ars imitatio eſt naturæ.* ſed & ἰατρὸν medicum, τῆς φύσεως ὑπηρέτην καὶ μιμητὴν, *naturæ miniſtram ac imitatorem* dixit Hippocrates, teſte Galeno *de dogm. Hip. & Plat. lib. 9. cap. 8.*

Τῶν πρειττόνων ἕνεκεν τὰ χείρω] vide *l. 5. §. 16. & l. 7. §. 55.*

Ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης] Hoc enim jus fáſqe exigere videtur, ut præſtantioribus deteriora inſerviant. Καὶ δίκαιον, καὶ δεῖ τὸ μὲν ἄρχεσθαι, τὸ δὲ ἄρχειν, ἐν πεφύκασιν ἀρχήν. *Convenit alium imperare, alium parere eo imperio, qod innatum eſt.* Ariſtoteles *polit. l. 1. c. 6.* qem viſe prolixiùs iſtud ibidem diſceptantem. ſed & *ad l. 7. §. 55.*

Ἀπὸ δὲ τῆς ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται] Polus Pythagoricus *de juſtit.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 9.* Δοκεῖ μοι τὰν δικαιοσύναν ματέρα τε καὶ τιθασὰν τῶν ἄλλαν ἀρετᾶν προσειπεῖν. ἄτερ γὰ ταύτας οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀνδρεῖον, οὔτε φρόνιμον εἶμεν. *Juſtitia videtur mihi mater & nutrix caterarum appellanda. Nam ſine illa neqe temperantem, neqe fortem, neqe prudentem eſſe qenqam fieri poteſt.* Julianus Imperator *orat. in Conſtant. 2.* etiam *pietatis matrem* vult eſſe *juſtitiam.* Ἔστι γὰρ ἰσότης τὶς δικαιοσύνης ἴχνος. Jamblychus *Ep. ad Anatol.* Τὴν δικαιοσύνην, αὐτὸ τὸ τῶν ὅλων ἀρετῶν τέλος, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν συμπασῶν, ἐν ᾗ δὴ πᾶσαι ἴσασι συλλήβδην κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον. *Juſtitiam, omnium virtutum finem, & illarum omnium cumulum, qa omnes virtutes complectitur, juxta vetus proverbium.* παλαιὸν λόγον illum exhibet nobis Ariſtoteles de juſtitia *Ethic. Nicom. l. 5. c. 1.* Ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις δοκεῖ κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ οὔτε

ὄψε

qod eſt juſtum æqúmqe ſervabitur, ſi vel ad res medias anxiè feramur, vel deceptu faciles & temerarii & inconſtantes fuerimus.

§. 11. Si, qarum perſecutio & fuga perturbat te, res eæ ad te non accedúnt, ſed ad illas ipſe qodammodo accedis, cùm ipſæ interim immotæ maneant; judicium proinde tuum de eis qieſcat, eáſqe nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Uniformis prorſus eſt animæ ſphæra, cùm nec ad exterius qicqam ſe extendit, nec cum eodem ullo intùs concurrit, nec conſidit & comprimitur; ſed lumine illo illuſtratur, qo veritatem, tum rerum omnium cæterarum, tum & in ipſa ſitam, cernit.

§. 13. Contemnit me qiſqam? ipſe viderit. ego mihi cavebo, ne qid contemptu dignum vel egiſſe vel dixiſſe deprehendar. odit me qiſqam? ipſe viderit. at ego mitis eſſe ac benevolus cuiqe pergam; & huic etiam ipſi, errorem oſtendere promptus; neqe id contumelioſe, ne-

σε) τὸ δίκαιον, ἐὰν ἦτοι [a] διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα, ἢ [b] ἀνυξαπάτητοι καὶ προπλωτικοὶ καὶ [c] μεπαπλωτικοὶ ὦμεν.

§. 11. Εἰ [d] οὐκ ἔρχεταί σε τὰ πράγματα, ὧν αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ θορυβοῦσί σε, ἀλλὰ πρόπον τινὰ αὐτὸς ἐπ' ἐκεῖνα ἔρχῃ. [e] τὸ γοῦν κρίμα τὸ περὶ αὐτῶν, ἡσυχαζέτω, [f] κἀκεῖνα μένῃ ἀτρεμοῦντα, καὶ [g] ὅτε διώκων ὅτε φεύγων ὀφθήσῃ.

§. 12. [h] Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς, ὅταν μήτε ἐκτείνῃ ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ, μήτε συνιζάνῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπῃ, [i] ᾧ τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ [k] τῶν πάντων, καὶ [l] τῶν ἐν * αὐτῇ.

§. 13. [m] Καταφρονήσῃ με τίς; ὄψεται. ἐγὼ δὲ ὄψομαι [n] ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσων ἢ λέγων εὑρίσκωμαι. μισήσῃ; ὄψεται. ἀλλὰ ἐγὼ [o] εὔμοιρος καὶ εὔνους παντὶ, καὶ τούτῳ αὐτῷ. ἐπιμε- [p] τὸ παρερώμενον δεῖξαι, οὐκ [q] ἀνειδίστως, ἀδε-

a Inf. §. 16. l. 9. §. 27.
b L. 3. §. 9.
c L. 5. §. 10.
d L. 4. §. 3.
e L. 4. §. 39.
f L. 9. §. 15.
g L. 9. §. 1.
h L. 8. §. 41, 48.
i L. 3. §. 15.
k L. 8. §. 26.
l Sup. §. 1.
* αὐτῇ
m L. 5. §. 25, 32.
n L. 10. §. 1, 32
o L. 4. §. 37 l. 7. §. 26.
p L. 5. §. 22. l. 10. §. 4.
q Inf. §. 18. l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

ἄδ' ἑσπέρῳ, ἄδ' ἑῷῳ ἄτω θαυμασός. καὶ παροιμιαζόμενοί φαμεν.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετὴ ἔοι.

Καὶ τελεία μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν. *Juſtitia virtus quidem eſt perfecta, non abſolutè tamen, ſed ad alterum, ut propter ea ſæpe juſtitia virtutum præſtantiſſima eſſe videatur: & neqe beſperus, neqe luciſer ſit adeo admirabilis. Adde, qod in proverbio dicimus:*

Juſtitia in ſe virtutes complectitur omnes.

Ac perfecta qidem maximè eſt, qia perfecta virtutis eſt uſus: perfecta autem qia qi eam habet, non ſolum ſecum, ſed cum altero virtute uti poteſt. Qod ipſum & aliâ ratione adfirmat *Ethic. magn. l. 1. c. 34.* & *Evdem. l. 4. c. 1.* Δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη τελεία τὶς ἀρετὴ εἶναι. εἰ γὰρ δίκαια μέν ἐστι ἃ ὁ νόμος κελεύει ποιεῖν. ὁ δὲ νόμος τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττειν. ὁ ἄρα τοῖς καλὰ νόμον δικαίοις ἐμμένων, τελείως σπουδαῖος ἂν. ὥστε ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, τελεία τὶς ἀρετή ἐστιν. *Juſtitia videtur perfecta qadam eſſe virtus. Nam ſi juſta ſunt, qa lex facere præſcribit, lex autem qa ex omnibus virtutibus ſunt mandat: qi igitur ex lege juſtitia obtemperat, perfectam nanciſcitur probitatem. Proinde jus & juſtitia virtus qadam perfecta eſt.* qi locus in mendo non uno cubare videtur. Legendúmqe opinor. Ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ π. ἀ. κελεύει. vel πράττειν κελεύει. neqe enim lex ipſa facit, ſed facere jubet. tum noviſſima illa ſic reſtituenda videntur. Ὥστε τελείως σπουδαῖος ὁ δίκαιος. καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετή ἐστιν. Vide *infrà ad §. 20.*

Ἐὰν ἦτοι διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα] *Si vel rebus iis nimium tribuamus* Xylander. *Si vel menſes & affectus in iſtis figamus* Caſavbonus. nevter vocabuli vim ſatis expreſſit. Verto, *Si ad iſta temerè anxiéqe feramur.* vide *ad l. 9. §. 27.*

Ἀνυξαπάτητοι καὶ προπλωτικοὶ καὶ μεπαπλωτικοὶ] vide *l. 3. §. 9.* & *l. 5. §. 10.*

§. 11. Οὐκ ἔρχεται ἐπί σε τὰ πράγματα] vide *ad l. 4. §. 3, 39.* & *l. 9. §. 15.*

Κἀκεῖνα ἀτρεμοῦντα μένει] iſta poſt ἔρχῃ interſerenda avtumo: qò dictionis ſeries feliciùs ac faciliùs fluat. Vide *infrà §. 16.*

Οὔτε διώκων, οὔτε φεύγων ὀφθήσῃ] *nec proſeqens, nec fugiens videberis.* i. e. nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς] vide *ad l. 8. §. 48.* & *ad l. 12. §. 3.*

Μήτε ἐκτείνῃ ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ] Membrum alterum omiſit Xylander. *neqe ad aliqid ſe extendit, neqe ſe contrahit* Caſavbonus. verùm τὸ συντρέχειν nuſqam, opinor, in eo ſignificatu reperitur, & hic aliud planè ſonat. *nec ad exteriora prominet, nec cum eis intus concurrit,* ſive *conſentit.* qomodo Philo dixit, *de vita Moſ. l. 2.* Συντρέχοντα τοῖς πράγμασιν ὀνόματα ἐξεῦρον. *Nomina rebus concurrentia & conſentanea.* & Plutarchus in *Fabio.* Συνδραμεῖν ἔνια τῶν λογίων πρὸς τὰς τύχας καὶ τὰς πράξεις. *Oracula cum rebus concurriſſe.* Ex Cicero *Tuſcul. l. 1. Concurrant omnes plebeji philoſophi.* ut ſit iſtîc τὸ συντρέχειν, idem qod τὸ συνηρεικειν. *l. 5. §. 26.* cum exterioribus ſive ſenſibus, ſive rerum ſpecie & pompa concurrere & conſentire. vide *l. 2. §. 12.* & *l. 6. §. 13.* & *lib. 7. §. 56. extremâ.*

Μήτε συνιζάνῃ] *neqe ſubſidit* Caſavbonus. qod eſt ὀφιζάνειν potiùs. qanqam & συνιζάνειν eo ſenſu qandoqe ſumitur. Ità enim Lucianus *ver. hiſtor. l. 1.* μαλακῶς ἐνδιδόντος τῷ πνεύματος καὶ συνιζάνοντος, *langvente ac ſubſidente vento.* qemadmodum Propertius dixit *Eleg. 8. ſubſidere ventos.* malim tamen cum Xylandro *contrahit ſe,* vel, ſi hoc mavis, *conſidit ac comprimitur.* qomodo συνίζειν καὶ συνθλίβεσθαι conjunxit Philo *de mund. imniort. ad l. 4. §. 46.* adductus. & Galenus, Budæo referente, τὸ συνιζηκὸς τῶν πόρων ἀναπεταννύειν, i. e. *poros compreſſos aperire,* dixit. & Aphrodiſienſis *probl. l. 2. q. 22.* Ἡ λύπη συνίζησιν ποιεῖ γενέσθαι τῶν σωμάτων, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς εἴσω ῥοπήν. *Dolor corporis contractionem ſive compreſſionem producit, dum animus ad interiora ſe ſubtrahit.* qod *l. 1. q. 31.* dixerat. Ἡ λύπη πύκνωσιν ἐργάζεται τῶν πόρων. *Triſtitia pororum denſitatem operatur.* Clemens *pædag. l. 2. c. 2.* συνιζηκυίας τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ στῆθος. *compreſſo in pectus capite.* Plutarchus *Publicola pag. 103. E.* de figulino opere: Οὐκ ἔπαθεν, ἃ προσῆκε πάσχειν πηλὸν ἐν πυρὶ, πυκνοῦσθαι καὶ συνιζάνειν. *Qod lutum in igne ſolet, non eſt ſpiſſatum & conſtrictum.* nec obſtat, qòd τῷ αἴρειν, τὸ συνίζειν opponitur ab Ariſtotele *de reſpir. cap. 9.* ubi de inſectis agens, ἐν αὐτῷ, inqit, τῷ ὑποζώματι, τῷ ἐμφύτῳ πνεύματι αἴροντι καὶ συνίζοντι, συμβαίνει πρὸς τὸν ὑμένα γίνεσθαι τρῖψιν. *Cùm enim in ipſo ſepto tranſverſo innatus ſpiritus attollitur & conſidet, accidit ad membranam fieri attritionem.* ſiqidem *compreſſionem* qandam & ibi deſignari, manifeſtum eſt. Zeno avtem referente Galeno, *de dogm. Hip. & Plat. l. 5. c. 1.* τὰ πάθη, *affectus* dixit eſſe ἐπιγιγνομένας ταῖς κρίσεσι συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε, καὶ πλάσεις τῆς ψυχῆς. *ſupervenientes judiciis contractiones, ſolutionéſqe, elationes & caſus animi,* qod noſtri mentem clariſſimè explicat.

Φωτὶ λάμπῃ] lumine illo, de qo Joannes *Evang. c. 1. v. 9.* Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον. *Erat lux illa vera, qa illuminat omnem hominem venientem in mundum.* ſed alios magìs, alios minús. illuminabat illud & Marcum, etiamſi ſui neſcium; ſicut & Cyrum, etiamſi ſui ignarum robore idem accingebat. Eſajæ *c. 44. v. 5.*

Ὧν, τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ] vide *l. 3. §. 14.* & *l. 10. §. 26.*

§. 13. Ὄψεται] *viderit ipſe.* qaſi dicat, qid ad me? nihil ad me. illius, non meâ id intereſt. ità Seneca *de benefic. lib. 2. c. 14. Scio hoc illi non profuturum. ſed qid faciam? rogat. reſiſtere precibus ejus non poſſum. viderit. de ſe, non de me, geretur.* vide *lib. 5. §. 25.* & *lib. 9. §. 27.* Seneca idem *Epiſt. 71. Si vis beatus eſſe, ſi fide bonâ vir bonus, ſine contemnat te aliqis.* & *Ep. 76. Ad honeſta vadenti contemnendus eſt contemptus iſte.*

Ἐγὼ δὲ ὄψομαι, ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον] Ità capiendum, qod Apoſtolus *Tito c. 2. v. 15.* Μηδείς σε περιφρονείτω. *Nemo te deſpiciat.* & Timotheo *Ep. 1. c. 4. v. 12.* Μηδείς σε τῆς νεότητος καταφρονείτω. *Nemo juventutem tuam contemnat.* qo loco ſic accipiendum ſeqentia docent; qibus monet ut conditionis ſuæ locíqe avtoritatem, vitæ ac converſationis puritate gravitatéqe tueatur. vide *l. 10. §. 32.*

Μισήσει; ὄψεται.] Epictetus *l. 3. c. 18.* Ψέγει τι ὁ δεῖνα. ὄψεται, πῶς ποιεῖ ἴδιον ἔργον. *Vituperat te. Ipſe viderit qemadmodum munus ſuum adminiſtret.* & *c. 10.* Οὐκ ἔδει οὕτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ὑ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστιν. ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο οὐδεὶς κωλῦσαι δύναται. ἐκεῖνο κωλύεται. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verùm hoc illi cura erit. Ego verò, utcunqe ille me tractavit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum: hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibetur.*

Οὐκ ἀνειδίστως] vide *infrà §. 18.* Ambroſius *de Offic. l. 3. cap. 16. Neqe monitio aſpera ſit, neqe objurgatio contumelioſa.* Epictetus *l. 2. c. 12.* Ὁ ἀδηγὸς ὅταν λάβῃ τινὰ πλανώμενον, ἄγαγεν ἐπὶ οἰκίαν τὴν δέουσαν. οὐχὶ καλωγελάσας; ἢ λοιδορησάμενος ἀπῆλθε. καὶ σὺ δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολουθεῖ. μέχρι δ' ἂν ᾖ δειπνήσῃς, μὴ ἐκείνῳ καταγέλα, ἀλλὰ

ᾠδὲ ὡς καταπροδεικνύμενον ὅτι ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρήσως, ὅτι ὁ Φωκίων ἐκεῖνον, εἴ γε
a L.12.§.2. μὴ προσεπιεῖτο. τὰ [a] ἔσω γὰρ δεῖ ταιαῦτα εἶναι,
b Inf.§.18. l.6.§.26. καὶ ὑπὸ τ θεῶν βλέπεσθαι ἄνθρωπον [b] πρὸς μηδὲν
c L.6.§.27. ἀηδανακτικῶς διατεθέμενον, μηδὲ δεινοπαθοῦντα. [c] τί
l.9.§.42. γὰρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν * ποιεῖ τὰ [ἐπὶ] τῇ
* ποιεῖς Mer. φύσει σοι οἰκεῖον; [d] ᾗ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τ ὅλων φύσει
d L.4.§.23. ξυκαιρον, [e] ἄνθρωπον τετυγμένον πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅτου δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον;
e Inf.§.20. l.5.§.8.
f L.4.§.32. §. 14. [f] Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις
g L.5.§.5. [g] ἀρεσκεύοντες, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκατακλίνονται.

qe ut qi patientiam oſtentare cupiam, ſed ingenuè, benignè, qo modo Phocion ille, niſi ſi ſimulatè agebat. interiùs enim ità affectum eſſe oportet, ut ipſi Dii videant, hominem eſſe te, qi nihil qicqam indignè ægréve ferat. qid enim tibi mali contigerit, modò qod naturæ tuæ conveniat, id ipſe facias? annon amplecteris, qod univerſi naturæ nunc eſt tempeſtivum, cùm homo ſis ad hoc compoſitus poſituſque, ut id fieri, qocunque tandem modo, velis, qod in commune conducat?

§. 14. Qin ſe invicem contemnunt, iidem & ſibi invicem aſſentantur: qíqe ſe invicem tranſcendere cupiunt, ſibi invicem ſe ſubmittunt.

§.15.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον ἀισθάνεται τῆς ἀδυναμίας τῆς ἑαυτοῦ. Via dux ſi qem repererit errantem, eum in viam reducit; non deriſo illo, & conviciis onerato, recedit. Tu qoqe ſi demonſtráris veritatem, videbis eum ſeqi. Qod autem non demonſtraveris, noli deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.

Οὐδὲ ὡς καταπροδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι] nè leviſſimum qidem præ me ferens offenſionis ſenſum avt ſignificationem. vel etiam, qaſi patientiam oſtentans meam. vide *infrà ad* §. 18. ὡς ἐν σχολῇ.

Ὅιος ὁ Φωκίων] De *Phocione* tria potiſſimùm, qæ huc faciunt, memorabilia reperiuntur. qòd rabulam qendam, qi pro concione dicentem interpellaverat, oratione prolixâ in ſe debacchantem placidiſſimè ſuſtinuit, ad dictionis ſeriem qam priùs inchoaverat ità reverſus, acſi nihil qicqam vel ab illo dictum, vel à ſe avditum, animadverſumve fuiſſet. refert Plutarchus in *præcept. polit.* qòd cùm ad mortem ducereetur, obviiſque qidam, poſt convicia multa fruſtrà effuſa, cùm ipſe nullus attenderet, etiam in faciem ei tandem expuiſſet, ad magiſtratus converſus, illud tantummodo dixerit, ᾆρ' παύσει τις τοῦτον ἀσχημονοῦντα; *Non compeſcet iſtum aliqis indecorè ſe gerentem?* Plutarchus in *Apophth* & in *Phoc.* qòd filio morti jam proximus, illud unicum in mandatis dedit, μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακεῖν. *nè qid earum meminiſſet, qa adverſus ipſum Athenienſes iniqè egerant.* Plutarchus *ibidem.* id qod Ælianus havd pavlò ἐμφατικώτερον extuliſſe perhibet *l.* 12. §. 49. per amicos, qi morienti aderant, filio mandâſſe, μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακῆσαι ὑπὲρ τῆς παρ' αὐτῶν φιλοτιμίας, ἧς νῦν πίνω. *Ne cum injuria memoria rependat Athenienſibus hanc propinationem, qam ego nunc bibo.* qaſi poculum illud cicutâ temperatum, non alio loco haberet, qàm poculum qod in amicitiæ ſocietatiſqe mutuæ argumentum propinari atqe exhiberi ſolet. Unde Theodoreto lucem fœnerari havd piguerit: qi *Therapevt. l.* 3. *Tom.* IV. *pag.* 519. *C.* Platonem ait in rebus religionem ſpectantibus ad ritus receptos ſe attemperâſſe, τὴν Ἀθηναίων φιλοτησίαν ἐρρωδήσαντα, καὶ τὸ τῷ Σωκράτει προσενεχθὲν ὑφορώμενον κώνειον. *Propinationem, ut apparet, metuentem, & porrectam Socrati cicutam reformidantem.* in qo loco vertendo Acciaolus interpres dictionis venuſtatem corrupit planè, dum ſic reddit; *timens nè Athenienſium gratiâ benevolentiâqe excideret*; dum φιλοτησίας ſignificatum non animadvertit. id avtem optimè explicabit nobis Gregorius Nazianzenus qi *ad Philagr. Ep.* 58. Socratem ait temperaturæ ejuſdem poculum hilariter admodum excepiſſe, ὥσπερ ἂν ἐπὶ ξυμπότῳ δεχόμενον, ἀλλὰ φιλοτησίας προκινόμενον. *Perinde ac non letale poculum acciperet, ſed propinando amicos ad potandum invitaret.* Qin & Socratem eâ ipſâ voce uſum, morti jam propinqum, refert Ælianus *l.* 1. *c.* 16. cùm enim ab Apollodoro miſſas, in qibus honorificentiùs efferretur, veſtes pretioſas recuſâſſet: Falli multùm ajebat Apollodorum, ἴτε αὐτὸς πείσεται, ὅτι μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηναίων φιλοτησίαν, κατὰ τὸ τῦ Φαρμάκου πόμα, ἔτι ὄντως ὄψεσθαι Σωκράτη. *Si ſtoraverit, poſt propinationem ab Athenienſibus factam, & venenì abſorptionem ſe adhuc viſurum eſſe Socratem.* Adjici poteſt his illud, non Socratis apud Platonem, utì memoriâ lapſus Cœlius Secundus in *theſavro* prodidit, ſed Theramenis apud Ciceronem *Tuſcul. l.* 1. qi *cùm conjectus in carcerem triginta juſſu tyrannorum, venenum ut ſitiens obbibiſſet, reliqum ſic è poculo ejecit, ut id reſonaret; qo ſonitu reddito, ridens, Propino, inqit, hoc pulcro Critiæ; qi in eum fuit totervimus. Græci enim in conviviis ſoleus nominare, cui poculum traditurì ſint.* (habes, Cicerone clariſſimè exponente, qid ſit ἡ φιλοτησία.) *luſit vir egregius extremo ſpiritu, veréqe eo, qi venenum præbuerat, mortem eſt auguratus, qa brevi conſecuta eſt.* Secius pavlò Xenophon retulit *Hellenic. l.* 2. *p.* 470. *C.* Τὸ λειπόμενον (τῦ κωνείου) ἀποκοπασάσαντα εἰπεῖν Κριτίᾳ τῦτ' ἴσω τῷ καλῷ. *Qod reliqum erat in poculo ſic ipſum ejeciſſe, ut reſonaret, ſimulqe dixiſſe: hoc pulcro illi Critiæ propinatum eſto.* falſus interim Eraſmus *Apophth. l.* 6. *var. miſt. dict.* 238. qi Æliani relationem *hiſt. var. l.* 9. *c.* 21. dum negligentiùs percurrit, Theramenem è triginta tyrannis fuiſſe ratus eſt. Sed ut ad Phocionem redeamus, noviſſimum hujus illud, opinor, reſpexit Marcus; eò magìs qia ſubjicit, εἰ γε μὴ προσεπιοιεῖτο, *niſi ſi ſimulatè agebat*, ſicut & *infrà* §. 18. Ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσυρός. *Si genuina fuerit, non perſonata & fucata*, ambigua eſt enim illa Phocionis dictio: poteſtqe etiam παρασαμὸν ſatis aculeatum & mordacem continere, Athenienſem populum ejuſmodi poculis amicos ſuos excipientem, & indiciis ejuſmodi ſuam erga illos benevolentiam obſignantem notantis. qomodo Theopompus *hiſt. l.* 38. de Clearcho Heracleotarum tyranno, ὃς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν, *qi cicutâ propinatâ qamplurimos ſuſtulerat*, Ἐπειδὴ δὲ πάντες ἔγνωσαν τὴν τῦ Φαρμάκου ταύτην φιλοτησίαν, καὶ προήσαντο τῶν οἰκείων, πρὶν φυγεῖν πήγασον. *Qum verò innotuiſſet omnibus propinandi hujus veneni amoris ſpecie ſævus tyranni mos, priuſqam ex ædibus progredexentur, eſu rutæ ſibi caviſſe.* Athenæus *Dipnoſoph. l.* 3. *pag.* 85. *B.* Luſit pariter Libanius emaculandus obiter, *Declamat.* 11. ubi paraſitus, fratre ad vitam philoſophicam deficiſcente, vitæ pertæſus, Δότε μοι, inqit, προπίνειν φιλοτησίαν ἡ τύχη. lego, Δότε μοι, προπίνειν φιλοτησίαν τῇ τύχῃ. *Concedite mihi, ut liceat fortunæ benevolentiæ poculum propinare.* hoc eſt, ut cicutam bibere licitum ſit, qo me vitâ eximam. vide *ad l.* 10. §. 11. De Phocione verò præclarum ac diſertum habetur Valerii Maximi elogium, qo ſuſpicionem iſtam, qam Marci verba ſuſcitare poſſint, ab eodem amolitur. *l.* 3. *c.* 8. *Placidi & miſericordes, & liberales, omniqe ſvavitate temperati mores Phocionis, qos optimè profectò conſenſus omnium bonitatis cognomine decorandos cenſuit. itaqe conſtantia, qa naturâ rigidior videbatur, lenis è manſveto pectore fluxit.*

Ἔσω γὰρ δεῖ τοιαῦτα εἶναι] qod Pſaltes *Pſal.* 51. *v.* 6. *in præcordiis.* Apoſtolus *ad Rom. cap.* 2. *v.* 28. οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ. *non in propatulo, ſed in occulto*, contrà qàm hypocritis ſolenne eſt, qi μορφωσιν, *formam*, pietatis & patientiæ externam gerunt, cùm δύναμιν, *vim*, utriuſqe internam nullam habeant. Idem *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

Καὶ ὑπὸ θεῶν βλέπεσθαι] Intus oportet iſtiuſmodi eſſe, ubi Deus ipſe, qalis ſis, videt; qi non ſpeciem externam, ſed cordis habitum intuetur. *Hiſt. Reg. l.* 1. *c.* 16. *v.* 7. Ὁ θεὸς ὡς ἀγνοεῖ δή πω τὴν ἐκάστου διάθεσιν καὶ φύσιν, ὅτι δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος ἀισθάνεσθαι πεφυκώς. *Deus non ignorat cujuſqe ingenium & naturam, ut qi animam ſumpto naturâ magis qàm corpus ſentiat.* Plutarchus *de tard. num. vindict. p.* 562. *D.* Hoc eſt, qod in pagina ſacra toties occurrit, ἐνώπιον τῦ θεῦ, *in Dei conſpectu.* Ad qod Lucæ *Evang. c.* 1. *v.* 6. de Zacharia ſacerdote ac conjuge illius uſurpatum, Ambroſius. *Multi hominibus juſti videntur; pavci Deo. aliter enim hominibus, & aliter Deo: hominibus ſecundum faciem & ſpeciem externam; Deo ſecundum veritatem & virtutem internam.* Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Θέλησον ἀρίστην αὐτὸς ποτὲ σεαυτῷ. Θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ θεῷ. ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτὸν γενέσθαι, καὶ μετὰ τῦ θεῦ. *Velis tandem ipſe placere tibi, velis pulcer videri Deo? deſiderato purus cum terſo puro eſſe, & cum Deo.*

Τί γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν ποιεῖ τὸ ἐπὶ τῇ φύσει σοι οἰκεῖον] τὸ ἐπὶ illud forſan inducendum fuerit. aſſentior avtem Merico Caſavbono ποιεῖς legenti. *qid tibi indè mali accedit, ſi qod natura tua eſt conſentaneum ipſe facis?*

Τῇ τῶν ὅλων φύσει ἔυκαιρον] vide *l.* 4. §. 23.

Τετυγμένον πρὸς τὸ γίνεσθαι δι' ὅτου δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον] duriuſcula ſyntaxis, qam interpretes vix affocuti videntur. *eo deſtinatus, ut communi utilitati inſervias* Xylander. *deſignatus eſſe qod & qomodo poſtulabit commune bonum* Caſavbonus. ut orationem defectam opinatus videatur. Verùm non hoc eſt qod Marcus voluit. *homo*, inqit, *ad hoc compoſitus & aptus, ut id fiat, qocunqe tandem modo, qod in commune expedit.* ità τὸ τάττεσθαι & τετάχθαι uſurpant creberrimè & Marcus & Epictetus. aliter tamen pavlò Caſavbonus è *manuſcriptis ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72. qi τεταγμένος hìc vult eſſe qod Perſio *locatus* idem γενέσθαι legit pro γίνεσθαι. Verùm id ſenſum nihil mutat.

§. 14. Ἀλλήλων καταφρονοῦντες] notat diverſa & inconſtantia hominum ingenia, qi ſe invicem modò deſpiciunt, modò ſuſpiciunt, modo ſibi invicem arrogantiſſimè imperant, modò rurſus abjectiſſimè inſerviunt. vide *ad l.* 4. §. 32.

Ἀρεσκεύοντες] ἀρεσκεύειν qid ſit vide *ad l.* 5. §. 5.

Ὑπερκατακλίνονται] hoc eſt Svidâ interprete, ὑπερπάτω κάθηται,

§. 15. Qàm putidus & infincerus eſt, qi dicit, *Ego ſimpliciter tecum agere ſtatui.* qid facis, mi homo? qid prædicere opus eſt? res ipſa appareat, fronti inſcriptam ſtatim oportuit vocem hanc, in oculis ipſis relucere ſtatim, qomodo animus ſe habeat: ſicut in amantis oculo cuncta ſtatim dignoſcit amaſius. talem planè verum ſimplicem bonúmqe oportet eſſe, qalis is qi hircum olet; ut qi aſtiterit, ſimulac acceſſerit, velit, nolit ipſe, protinus perſentiſcat. ſimplicitatis verò affectatio tortuoſa eſt.

§. 15. Ὡς σαπρὸς ἡ κίβδηλος, ὁ λέγων, ἐγὼ πεφόρημαι ἁπλῶς σοι προσφέρειν; τί ποιεῖς ἄνθρωπε; ἔστω δὲ δεῖ προλέγειν. * αὐτὸ φανήσει). a ἐπὶ ᾧ * αὐτὸ f. μετώπῳ γεγράφθαι ὀφείλει εὐθὺς ἡ φωνή. * τοιοῦτον ἔχει, εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει. ὡς τῷ ἐρασθῆναι ὃν τῷ βλέμματι πάντα ἐλθὼν γνωρίζει ὁ ἐρώμενος. τοιοῦτον ὅλως δεῖ τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, b ὅσον γεράσωνα, ἵνα c ὁ ἀφράστως, ἅμα τῷ προσελθεῖν, ἥλιξ δ' ἥλικι, ἄιδηι). ἐπιτήδευσις δ' ἁπλότητος. * σκαλμή ἐστιν. a *L.7.§.60.* * ὁποῖον f. vel, τ. ἔχει; b *L.5.§.28.* c *L.5.§.6.* * σκαλ. & ή Xyl. σκαιὰ Boot. σκαμβή Sal.

ANNOTATIONES.

ἀνῆλαι, *inferiùs conſident, accumbunt.* metaphora ab eis qi ad menſam aliis priorem ac ſuperiorem locum concedunt. Subjungit Svidas ex avtore incerto: Κληθεὶς εἰς ἑστίασιν ὑποσταλλίσεται πάντων καταφρονηθείς, ὡς παῖς ἔτι τὴν ἡλικίαν. *Vocatus ad convivium, cedit ac ſe ſubmittit omnibus, ab omnibus contemptus, ut adhuc ætate pueri præditus.* at Plato *Polit. lib.* 1. ὑποσταλλίσεσθαι ἀλλήλοις, utì Marcus iſtìc, ſignificatu laxiore dixit, ἀντὶ τοῦ ὑπείκειν ἀλλήλοις, pro *ſibi invicem concedere*, utì ipſe *ibidem* ſe explicat, vel *ſubmittere ſe* potiùs, ſi Marci mentem attendamus.

§. 15. Αὐτῷ φανήσεται] *res ipſa indicabit.* Xylander. ad verbum, *ibi apparebit.* ubi ſcilicet ad rem ipſam ventum fuerit. qod Architecton Athenienſis, ὡς ἔστω εἴρηκεν, ἐγὼ ποιήσω, *uti hic dixit, ego faciam.* & Evripides.

Φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν
Φωνήν. ---
Heu, qòd res ipſæ vocem neutiqam obtinent.

Plutarchus in *præcept. polit.* vel qid ſi αὐτῷ ἴστιc pro αὐτόθι, hoc eſt, *illico, confeſtim* ſumatur? affectus iſtiuſmodi ſtatim ſe prodet. Verùm ſubit animum ſuſpicio, fuiſſe, αὐτὸ φανήσεται. *illud ipſum apparebit*; citra ſermonem ullum ſe prodet. qod & ſeqentia confirmare videntur. Alluſum videtur ad proverbium, qod συντόμως καὶ ἀλληγορικῶς (in adagiis nimirum uſu communi tritis ſolenne hoc) efferri ſolet, Αὐτὸ δείξει. atqe ità Plato in *Theæteto* deprehenditur extuliſſe: Et ex Platone Ariſtænetus (ſi avtoris nomen id, qod Joſias Mercerus ambigit) *l.* 1. *Ep.* 4. cæterùm Ariſtophanes in Lyſiſtrata integrum exhibuit,

Τἔργον τάχ' αὐτὸ δείξει.

Atqe hoc eſt qod Svidas voluit, ubi dixit, Αὐτὸ δείξει. παροιμία. ἐλλείπει τὸ ἔργον. *Ipſa res demonſtrabit, indicabit. Proverbium deeſt*, ſupplenda ſcilicet *vox* ἔργον. nam qod Mavſſacus in *Diſſert. Critic.* ἔργον cenſet apud Svidam eò loci idem eſſe, qod eſt Heſychio in *præfat.* ὑπόθεσις. qo loco Diogenianum ait τὰς πλείους τῶν παροιμιῶν ψιλῶς. ἡμῖν δ' ἄνευ τῶν ὑποθέσεων τεθεικέναι. à Svidæ mente dubio procul qàm longiſſimè aberravit. Idem forſan & cum Svida voluit Heſychius, ubi αὐτὸ δείξει dixit eſſe παροιμίαν ἔξω τῆς ἐπιλόγου εἰρημένην. *paræmiam qæ ſine epilogo*, ſive *extrema parte ſui enunciatur.* qanqam neſcius non ſum, poſſe *epilogi* nomine ſubjunctam ſive adjectam orationem aliqam intelligi, qæ paræmiæ rationem explicationémqe contineat. Verùm τὸ ἔργον apud Svidam pro *hypotheſi* ſumi, nemo qiſqam, opinor, καὶ πᾶς ὁλοχερῶς μόνον παροιμίους, (ut cum Marco noſtro loqar). Mavſſaco conceſſerit.

Ἐπὶ τῷ μετώπῳ γεγράφθαι] ὡς εὐθὺς συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ. *Ut in illa animi virtus ſtatim compareat.* ut Galenus loquitur *hortator. c.* 3. *Frons hominis triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeveritatis index.* Plinius *lib.* 11. *c.* 37. Cicero *Antonio* inter eas *ad Atticum l.* 14. *Ep.* 15. *Qid mecum per literas agis? unam ob cauſſam mallem coram egiſſes. non enim ſolùm ex oratione, ſed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut ajunt) nocum erga te amorem perſpicere potuiſſes.* Achilles an Neoptolemus Enniánus à Gellio *l.* 19. *c.* 8. lavdatus, *Eo ingenio natus ſum; amicitiam æqe inimicitiam in fronte* (ſive, *in frontem*, ut Nonius) *promptam gero.* vide *l.* 1. §. 14. & *l.* 7. §. 60.

Τοιοῦτον ἔχει εὐθὺς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει] Ità continuatim exhibet Lugdunenſis. nam Baſilienſis poſt ἔχει comma interſerit. interpretes qi legerint, avt qid ſecuti fuerint, havd eſt facilè conjectu, forſan οἷόν ἔχει, εὐθὺς ἐν τ. ὀ. ἐ. *qomodo ſe habeat, ſtatim in oculis extat.* vel, τοιοῦτον ἔχει; εὐθὺς, &c. *ità ſe habet, in oculis extat ſtatim.* forſan avtem, τοιοῦτον ἔχον, ſive εἶναι, εὐθὺς, &c. *talem eſſe*, ſive, *ſic affectum eſſe, in oculis ſe ſtatim prodit.*

--- *in vultu pignora mentis habet.*

ut Naſo *art. l.* 2. & apud Æſchylum Clytæmneſtræ Agamemnon, ſed ſpecie falſâ deceptus,

Ἐν γὰρ φρονοῦντος ὄμμα σου καλῶς ἔχει,
Nam prodit oculus eſſe te affectum probè.

oculi enim *ſunt animi indices.* Cicero *de Orat. perfect. Ut imago eſt animi vultus, ſic indices oculi.* Idémqe *de leg. l.* 1. *Natura ſpeciem ità formavit oris, ut in ea penitus recondítos mores effingeret. nam & oculi nimis arguti, qemadmodum animis affecti ſimus, loquuntur. & is, qi appellatur vultus, qi nullo in animante eſſe prater hominem poteſt, indicat mores.* Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 9. *Imago qadam animi loqitur in vultu.* Evnapius in *Maximo pag.* 67. Τὰς δὲ ἑρμὰς τῆς ψυχῆς διεδήλωσε τὰ ὄμματα. *Ingenii velocis vigor atqe agilitas ex oculis elucebat.* unde & qidam *oculos animi portas* qaſdam dixere. Adamantius *phyſiognom. lib.* 1. *cap.* 1. ὥσπερ διὰ πυλῶν τούτων ἡ ψυχὴ διαφαίνεται. Alii *feneſtras* per qas mens non proſpicit tantùm, ſed ſe prodit qoqe; & per qas motus atqe affectus animi tranſlucent qodammodo. Lactantius *de opific. Dei c.* 8. *Mens eſt qa per oculos ea, qa ſunt oppoſita tranſpicit, qaſi per feneſtras lucente vitro avt ſpeculari lapide obductas. Et idcircò mens & voluntas ex oculis ſæpe dignoſcitur.* & *c.* 9. *Mens oculis tanqam feneſtris utitur.* & Salvianus *de providen. l.* 3. *c.* 7. *Sciens feneſtras qodammodo eſſe noſtrarum mentium lumen oculorum.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 2. *Qi tam paratè fecit, non eſt dubium qin libenter faciat. itaqe latus facit, & induit ſibi animi ſui vultum.* atqe hoc eſt φαιδρύνειν ἑαυτὸν ἀπλόῃ. ut Marcus *l.* 7. §. 31.

Ὡς τῶν ἐρατῶν βλέμματι] Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 9.

Non ego celari poſſim, qid nutus amantis,
Qidve ferant miti lenia verba ſono.

Qò ſpectant & illa Æſchyli in *Toxotid.* apud Plutarchum *de profect. indic.* & in *amator.* & apud Antigonum *de mirab. narrat.* 127. reſtituente Salmaſio *in Solin.*

Ἄδην μὲν ἀγναῖς παρθένοις γαμηλίοις
Λείψειν ἀτρέπτῳ βλεμμάτων βίπτει βολή.
Νέας γυναικὸς δ' ἥ με μὴ λάθῃ φλέγων
Ὀφθαλμὸς, ὅστις ἀνδρὸς ᾖ γεγευμένος.
Ἔχω δὲ τούτων θυμὸν ἱππογνώμονα.
Rotu puellis nuptiali expertibus
Immotus oculus in terram defigitur.
Nec me puellæ lumina exardentia
Fallant, experta ſi qa jam fuerit virum.
Animus mihi iſta diſcernendi gnarus eſt.

Nec fefellerunt, qi *amorem* dixere non magis qàm vinum avt ignem poſſe celari. Antiphanes apud Athenæum *l.* 2.

--- κρύψαι, Φειδία.
Ἅπαντα τἆλλά τις δύναιτ' ἂν πλὴν δυοῖν,
Οἴνου τε πίνειν, εἰς ἐρωτά τ' ἐμπεσεῖν.
Ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων,
Καὶ τῶν λόγων τ' ἂν ὥσπερ τοὺς ἀρυομένους
Μάλιστα ταῦτα καταφωνῆς πολλοῖς ποιεῖν.

[ubi nihil opus cum Caſavbono in ſenario penultimo pro τ' ἂν, ταῦθ' reſcribere.]

--- *celare, Phidia,*
Prater duo aliqis reliqa poſſit omnia,
Amore captus ſi ſit, avt ſit ebrius.
Oculis ab ipſis etenim utrumqe proditur,
Itémqe verbis; ut negare qi volunt,
Iſta evidenter arguant mendacii.

Henricus Stephanus. Cui affine eſt, qod Petrus Victorius *var. lect. l.* 18. *c.* 23. pervulgatam eſſe apud ſuos vocem, *Amorem tuſſimqe celari non poſſe.* de igne idem Naſo *Ep.* 12. ubi Medea Jaſoni amorem ſuum exprobans;

Perfide, ſenſiſti. qis enim bene celet amorem?
Eminet indicio prodita flamma ſuo.

Et Helenæ Paris *Epiſt.* 15.

Sed malè diſſimulo. qis enim celaverit ignem,
Lumine qi ſemper proditur ipſe ſuo?

Et ibidem.

Qà licet & poſſum luctor celare furorem:
Sed tamen apparet diſſimulatus amor.

Statius *Achill. lib.* 1.

Nec latet havſtus amor; ſed fax vibrata medullis,
In vultus atqe ora redit, lucemqe genarum
Tingit. ---

Γεράσωνα] Vide *ad lib.* 5. §. 28.

Ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος] *Affectatio ſimplicitatis*, qâ qis ſimplex aliis videri ſtudet, ſive pro ſimplici ſe venditat. Dionyſius Halicarnaſſeus in *arte.* Ὁ γὰρ ὄγκος καὶ τὸ ἐξ ἐπιτηδεύσεως ἅπαν, ἀνηθοκοίητον. *Paſtus, & omne affectatum incompoſitum.* Gregorius Nazianzenus *Epiſt.* 16. ad Evfebium. Οὐ φίλον μοι τὸ τεχνικόν. *Artificium mihi non placet.* Οὐ γὰρ φιλεῖ συγχίνεσθαι φαντασία τι καὶ ἀλήθεια. *Qod inane, ac ſpecie tenus eſt cum rei veritate eſſe non poteſt.* Syneſius *de regno pag.* 14. *C.* Itaqe Tatianus *adv. Grac. pag.* 165. ait ſcriptis propheticis fidem habuiſſe, Διά τε τῶν λέξεων τὸ ἄτυφον, καὶ τῶν εἰκότων τὸ ἀνεπιτήδευτον, καὶ τῆς τοῦ πάντος ποιήσεως τὸ ἐνεστάλμενον. *Qod ſtylus non eſſet phaleratus, nec ullis ſcriptorum affectatio, & ſerma nuſqam obſcurus, &c.*

Σκαλμή ἐστιν] obturbat iſtud σκαλμή. Σκαλμὸς Polluci *lib.*

ἀδὲν ἐστιν αἴσχιον λυκοφιλίας. πάντων μάλιστα τοῦτο φεῦγε. ὁ ἀγαθὸς, καὶ [a] ἁπλοῦς, καὶ εὐμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχουσιν ταῦτα, καὶ δ' λανθάνει.

§. 16. Κάλλιστα *ἂν ζῆν, [b] δύναμις αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν [c] πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ. ἀδιαφορήσει δ', ἐὰν [d] ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως καὶ ὁλικῶς. καὶ μεμνημένος, ὅτι [e] οὐδὲν αὐτῶν ἐπιβολὴν ποιεῖται ἡμῖν ἐμποιεῖ, [f] οὐδὲ ἔρχεται ἐφ' ἡμᾶς. ἀλλὰ g τὰ μὲν ἀτρεμεῖ. [h] ἡμεῖς δ' ἐσμὲν, οἱ τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις γεννῶντες, καὶ οἷον γεράφοντες ἑαυτοῖς [i] ἐξὸν μὲν μὴ γεράφειν, κ[k]ἐξὸν δ' κἂν πῃ λάθῃ, εὐθὺς ἐξαλεῖψαι. ὅπι [l] ὀλίγα χρόνα ἔσαι ἡ τοιαύτη περισπασὴ, καὶ λοιπὸν πεπαύσε· ὁ βίος. τί μέντοι δύσκολον καλῶς ἔχειν ταῦτα; [m] εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ, χαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥᾴδια *ἔστω σοι. εἰ δὲ παρὰ φύσιν, [n] ζητεῖ τί ἐστὶ σοι κατὰ τὴν σὴν φύσιν. καὶ [o] ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον

amicitiâ lupinâ nihil eſt fœdius. hoc omnium maximè fugias. vir bonus, ſimplex, benevolus ità in oculis gerit hæc, ut nevtiqam lateat.

§. 16. Optimè vivendi facultas hæc eſt in anima ſita, ſi adverſùs res indifferentes indifferenter ſe habeat. indifferenter avtem ſe habebit, ſi diviſim & integrè earum unamqamqe conſideraverit, ſimúlqe recordatus fuerit, qòd nihil horum cogere nos poteſt, ut hoc vel illud de ipſo opinemur; nec accedit ad nos, ſed qieſcit; nos avtem ſumus, qi judicia de his proferimus atqe nobis ipſis inſcribimus, cùm nec inſcribere in nobis ſitum ſit, & ſi clanculum irrepſerint, ſtatim obliterare: qódqe ad breve admodum tempus opus futurum eſt cavtelâ hac; tum vita terminabitur. ecqid eſt avtem in his difficile? ſiqidem enim naturæ congrua ſunt, eis oblecta te, & facilia futura ſunt. ſin præter naturam, inveſtiga, qid ſit naturæ tuæ congruum, & ad hoc te accinge, etiamſi minus glorioſum

a L. 7. §. 31.
* διαζῆν f.
b L. 7. §. 31. l. 8. §. 8. Sup. §. 9.
c L. 2. §. 11, l. 6. §. 32. l. 9. §. 1.
d Sup. §. 2.
e L. 9. §. 15.
f Sup. §. 11.
g L. 4. §. 3.
h L. 5. §. 19.
i L. 6. §. 52.
k L. 5. §. 2.
l L. 10. §. 11. 15.
m L. 8. §. 26. l. 10. §. 33.
* f. ἐσαι.
n L. 10. §. 2.
o L. 4. §. 12. l. 5. §. 3.

ANNOTATIONES.

10. c. 38. ex Sophocle, *enſis* nomen barbarum; *Thracum* A ſcilicet *peculiaris:* qod ex Heſychio diſcimus. Verùm id iſtic qid velit, nullus aſſeqor. Xylander σκαληνὴ, qomodo Plutarchus ὁδὸν σκαληνὴν vocat, vertítqe, *inſidia tecta*. Sed & alicubi Epiphanius, μηδὲν ὀρθὸν, ἀλλὰ πάντα σκαληνά. *rectum nihil, ſed obliqa cuncta*. D. Bootius vult σκαιὰ, *ſcæva, ſiniſtra*. Mericus Caſavbonus *nullo modo laudabilis*. ità qid ſegerit, incertum eſt. Verùm clariſſimus Salmaſius *Omnino*, inqit, *reſcribendum*; σκαμβή ἐστι. Proverbium eſt Græcum, Σκαμβὸν ξύλον εὐθύνει ὀρθόν. *Lignum tortum, nunqam rectum*. (Habes apud Svidam, & Apoſtolium proverb. 1801.) Latini hoc nomen etiam ſuum uſu fecerunt. unde apud Svetonium *Othon. c.* 12. *Scambus, & malè pedatus*. Rem nimirùm ipſam acu tetigit. nec qæſitu ulteriùs opus. Σκαμβή, διεστραμμένη. Σκαμβὸς; *diſtorta, prava, obliqè incedens, torta*. Svidas. qid ſi locum hunc Marci ob oculos habuit.

Οὐδὲν ἐστιν αἴσχιον λυκοφιλίας] λυκοφιλία qid ſit, neſcium ſe fatetur Xylander. Explicabit ex Ælio Dionyſio Evſtathius *ad Il. κ'* ex Menandro Dionyſius. Λυκοφιλίας, ἀντὶ τοῦ ὑπόπτως, ὑπούλως. *ſuſpectè, ſubdolè*. Menander,

Λυκοφίλιοι μὲν εἰσιν αἱ διαλλαγαί.
Suſpecta pax hæc, tanqam amicitia eſt lupi.

Grotius. Explicabit Plato, in *Epiſt.* 2. *ad Dionyſium datâ:* Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, inqit, ταύτῃ γενόμενα τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνίαν διὰ τὸ ἀπεργάσατο. *Hæc avtem ſic geſta, tuam mecum amicitiam lupinam diremit, nóſqe tuâ culpâ diſſociabiles reddidit.* Et Platonem imitatus, Cornelius Epiſcopus Romanus, *Epiſt. ad Fabium Antioch.* apud Evſebium *l.* 6 *c.* 43. de Novato. Οὗτοι οἱ ἄνδρες καταναοήσαντες αὐτὸν, καὶ καταφωράσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ παλιμβολίαν, τάς τε ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτὸν καὶ λυκοφιλίαν. *Viri iſti illum obſervantes, & deprehenſâ hominis aſtutiâ & verſutiâ, perjuriiſque & mendaciis, affectu diſſociabili, & lupinâ,* ſive *veteratoriâ, amicitiâ.* Λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν conjunxit; qemadmodum & Plato, cujus codices hinc corrigendi: & pro ἀκοινωνίαν, qod eſt νόμματος φαύλου, legendum ἀκοινωνησίαν. qa voce uſus eſt & Ariſtoteles *polit. l.* 2. *c.* 3. Alluditur hoc vocabuli ad apologum de induciis ſive fœderibus, qæ cum ovibus lupi aliqando inire volebant, canibus gregis cuſtòdibus obſidum loco ſibi traditis, qorum loco ſcilicet catulos ſuos ipſi darent, qò liberiùs deinceps graſſarentur in greges. Eum Samiis narrâſſe primò Æſopum, cùm is à Crœſo poſceretur, avtor eſt Maximus Planudes in *vit. Æſop.* recitâſſe denuo Athenienſibus Demoſthenem, cùm ab Alexandro (non ut Svidas, ab Antipatro) ipſe cum oratoribus aliis B depoſceretur, refert Plutarchus in *Demoſth.* eundem παραφρασικῶς extulit exhibuítqe Libanius in *progymnaſm. fab.* 1. pro eo avtem qod λυκοφιλίαν Marcus, ἀλωπεκὴν φιλίαν dixit Leo Imperator ſapientiſſimus dictus in *oraculis* ſuis.

Ἀλωπεκὴν ὑποκριθεὶς τὴν φιλίαν,
Καὶ μαυροθύμως χαλινώσας τὴν φρένα,
Ὡς πρίσβυς ἄγαν καὶ πολιᾶς τις ἐχέφρων.
Vulpinâ amicum mente ſimulans ſubdolè,
Patienter ingenium cohibens, ut frano inſitum,
Sicut ſenex valdè & canus ſapientiâ.

vide Joannem Rutgerſium *var. lect. l.* 5. *c.* 8.

§. 16. Κάλλιστα δὲ ζῆν] f. διαζῆν. eſt enim novi argumenti exordium.

Ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως] vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 3. §. 11.

Οὐδὲν αὐτῶν ὑπόληψιν περὶ αὐτῶν ἡμῖν ἐμποιεῖ] Vide *ſuprà* §. 11. & *lib.* 9. §. 15.

Εὐθὺς ἐξαλεῖψαι] Vide *l.* 8. §. 47.

Ὀλίγα χρόνα ἔσαι] Vide *l.* 10. §. 11, 15.

Χαῖρε αὐτοῖς καὶ ῥᾴδια ἔστω σοι] ἔσαι forſan. Ità Joannes *Epiſt.* 1. *c.* 5. *v.* 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. *Præcepta ejus non ſunt gravia.* Vide *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 33.

Ἐπὶ τοῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον ᾖ] Hoc eſt qod Pythagoras, Κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. *Etiamſi hoc faciens minus glorioſus ſis futurus.* Vide *ad l.* 9. §. 18. Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 583. *C.* & ex eodem Simeon Magiſter *Orat.* 1. Οὐκ ἔστιν ὃ μᾶλλον φευκτέον εἴη τῷ σωφρονοῦντι, τοῦ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου, ὥστε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν., κἂν ἀδοξεῖν, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ δίκη, μηδὲν αἱρεῖσθαι τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων παραιτεῖσθαι. *Non eſt aliud qicqam aqè fugiendum ſapienti atqe gloriæ ſtudere, & ea qærere qa multitudini placeant, & rationem vitæ ducem non rectam habere. Ex qo omnibus pariter hominibus honeſti gratia reſiſtere: præterea ignominiam, labores, periculáqe ſubire: neqe ab iis, qa recta eſſe cognoſcimus, ullo modo diſcedere fas erit.* Epictetus item *enchir. c.* 34. Ὅταν τι διαγνῷς ὅτι ποιητέον ἐστὶ, ποιεῖς, μηδέποτε φύγῃς ἐφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἀλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτῶ ὑπολαμβάνειν. εἰ μὲν οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ ἔργον φεῦγε. εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήξοντας οὐκ ὀρθῶς; *Quum facis aliqid, qod faciendum eſſe ſtatuiſti, nunqam recuſes inter id agendum conſpici: tametſi futurum eſt, ut vulgus de eo ſecus judicet. Nam ſi perperam facis, rem ipſam fuge. Sin rectè, qid eos vereris qi non rectè reprehendunt.* Ita Apoſtolus ad cœleſtia contendit, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, *per gloriam & dedecus. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 8. Plutarchus *de audiend.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς φησιν Φωκυλίδης,

Πολλ' ἀπατηθῆναι δίζημενον ἔμμεναι ἔσθλον.

D ἀλλὰ καὶ γελασθῆναι δεῖ πολλὰ καὶ ἀδοξῆσαι. *Non enim duntaxat, qod apud Phocylidem eſt,*

Qi vult eſſe probus, falli hunc perſape neceſſe eſt:

ſed & derideri oportet ſæpe, & ignominiam ferre. Ubi obiter adnotâſſe havd pigebit, verſum illum, qem Plutarchus Phocylidæ vindicat, pavlò aliter à Clemente *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.* concipi,

— πολλὰ πλαγθῆναι — &c.

eâ nempe notione qâ Ulyſſes πολυπλαγκτὸς, & πολύπλαγκτος, *errabundus* dicitur, *odyſſ. ρ. v.* 511. Epictetus *enchir. c.* 12. Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμενον, ἵνα σε τῶν ἐκτὸς δόξαι καὶ ἠλίθιος. *Si qid proficere vis, ne recuſa, qo minus ob res externas, amens & fatuus habearis.* qod Anaxagoræ obtigiſſe refert Laërtius *l.* 2. Ὅτου γὰρ ἐστὶ τὸ ἀνόητον ὅπως ἀπολειφθῆναι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνοήτοις ἀνόητος; *Qæ enim ratio eſt in amentia perſiſtere, nè amentibus amens videare?* Simplicius *comment. in Epictet. ibidem.* Socrates apud Senecam *Ep.* 71. *Ut ſis beatus, & te alicui ſtultum videri ſine.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 14. *Non poteſt qiſqam juſtus eſſe, qod eſt cum vera ſapientia conjunctum, niſi idem ſtultus eſſe videatur.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 7. §. 4. Εὖ οἶδεν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐνωθεὶς, ὅτι ἓν ἔχει, κἂν οἱ πολλοὶ νηθετοῦσι αὐτὸν ὡς ἐξεστηκότα. *Probè novit qiſqis unitus eſt veritati, qamvis eum multi ut amentem arguant.* Ità de Domino Chriſto ipſi propinqi ejus dicebant, ὅτι ἐξέστη, *apud ſe non eſſe.* Marc. *c.* 3. *v.* 21. Æſchylus *Prometh.*

Κέρδιστον ἐν φρονοῦντα μὴ δοκεῖν φρονεῖν.
— *Utiliſſimum eſt,*
Minimè videri ſapere, cùm ſapias tamen.

Si-

rioſum ſit. venia enim cuiqe habenda eſt, qi bonum ſuum ſectatur.

§. 17. Cogita tecum, unde prodierit unumqodqe, & ex qibus conſiſtat, & in qid mutet, & ubi mutaverit, qale futurum ſit, & qod mutando mali nil patitur.

§. 18. De eis qi adverſùs te delinqunt cogita: Primò, qam relationem ad illos habeas. qódqe alteri alterius cavſſà nati ſumus: tu avtem ſpeciali qadam ratione etiam illis præfectus, ut gregi aries, armento tavrus. qin & altiùs rem repete: vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere. hoc ſi eſt, deteriora conſtat præſtantiorum cavſſà eſſe condita, præſtantiora ſui invicem.

Secundò cogita, qales ſint ad menſam, in lectulo alibi. præſertim verò, qas à decretis intùs ſitis neceſſitates perpetiantur: qantâqe cum prudentiæ opinione hæc ipſa, in qibus delinqunt, agant.

Tertiò, qòd, ſi hæc rectè faciunt, ægrè ferre non oportet: ſin minùs, nolentes utiqe & ἡ. [a] *παντὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι.* a L.6. §. 27.

§. 17. [b] Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ [c] ἐκ τίνων ἕκαστον ἐστοιχειωμένων, καὶ [d] εἰς τί μεταβάλλει, καὶ [e] οἷον ἔσται μεταβάλλον, καὶ ὡς [f] οὐδὲν κακὸν πείσεται. b L.3. §.11. c L.9.§.36. d L.8.§.18. l.12. §.24. e L.8. §. 21.

§. 18. [καὶ] πρῶτον, [g] τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις. καὶ ὅτι [h] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. καὶ καθ' ἕτερον λόγον, προεστηκότος αὐτῶν γέγονα, ὡς κριὸς ποίμνης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. ἄνωθεν ἤ ἔπιθι, λέγε δέ, [i] εἰ μὴ ἄτομοι, [k] φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. εἰ τοῦτο, [l] τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. [m] τοῦτοι ἤ ἀλλήλων. l.10. §.19. f L. 4. §. 42. g L.8.§.27. h L. 2. §. 1. i L. 9. §. 39. k L.10.§.6. l Sup. §. 10. m L. 5.§.16.

Δεύτερον ἤ, [n] ὁποῖοί τινές εἰσιν ἔνδοθεν τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλινιδίῳ, ταῦλα. μᾶλλόν γε ἤ, [o] οἵας ἀνάγκας δογμάτων κειμένας ἔχουσιν. καὶ αὐτοὶ ἤ τοιοῦτοι [p] μεθ' οἵας τύφου ποιοῦσι. n L. 3. §. 4. o L. 8. §. 14. p L.9.§.34.

Τρίτον, ὅτι εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, ἀ δεῖ [*] δῆλον ὅτι δυσχεραίνειν. εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, [*] δηλονότι [q] ἄκοντες καὶ q L.7.§.62.

ANNOTATIONES.

Siqidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep. 1. c. 2. v. 14. Τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία τῷ ψυχικῷ ἐστι. Qæ ſunt ſpiritus Dei. Sunt enim animali ſtultitia.* & *c. 1. v. 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία. τοῖς δὲ σωζομένοις δύναμις Θεοῦ. Sermo ille de cruce, iis qidem qi pereunt, ſtultitia eſt: iis avtem qi ſervantur potentia Dei eſt.* & qod Plato *Epiſt. 2.* Σχεδὸν γὰρ οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελαστότερα ἀκούσματα. μᾶλλον δ' οὖ πρὸς τοὺς ἀνοήτους (ἀνοσιωτέρους, potiùs) θαυμαστότερά τε καὶ ἀνθρωπικώτερα. *Nulla ſunt enim, qa dicta ad populum magis ridicula videantur: neqe qa apud ingenioſos prolata, magis mirabilia & divina.* Vide Epictetum *Enchir. c. 23. ad l. 4. §. 12.* Vide & *l. 5. §. 3. & l. 6. §. 2.*

Πᾶσι γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι] Vide *ad l. 6. §. 27.* Cato Uticenſis, referente Plutarcho *pag. 783. D.* Τί γὰρ θαυμαστὸν, εἰ ἕκαστος τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἑτέρῳ μὴ παρῇ; *Qid enim miri, ſi qod qis ſummum arbitratur bonum, non concedat alteri.*

§. 17. Πόθεν ἐλήλυθεν] vide *l. 8. §. 3. & l. 3. §. 11. & l. 6. §. 36.*

Οἷον ἔσαι μεταβάλλον] vide *l. 8. §. 21.*

Οὐδὲν κακὸν πείσεται] Vide *l. 4. §. 42. & l. 7. §. 23.*

§. 18. Καὶ πρῶτον μὲν] Καὶ illud παρέλκον videtur. qomodo Hebræis in ſcriptorum exordiis creberrimé. Proponit varias conſiderationes, qibus animi impetus ad offenſationem & iracundiam in injuriis illatis proclivis, reprimatur, & in affectione placida & tranqilla contineatur. eas alibi ſæpe priùs inculcatas, prout ex locorum collatione videre eſt, hoc loco ſimul uno qaſi faſciculo comprehenſas, veluti per ſynopſin qandam, ob oculos conſtituere viſum eſt.

Τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις] Vide *l. 8. §. 27. & l. 9. §. 22.*

Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] Vide *l. 2. §. 1. & l. 8. §. 36, 59.*

Προεστηκότος αὐτῶν γέγονα] Hoccine Marcus, ut imperator, an ut philoſophiæ ſtudioſus? utrovis enim modo accipere licet. Plato *Dionyſio Ep. 4.* Νῦν ἂν δῆλον μέν ἐστι ὃ λέγω, ἀναμιμνήσκειν δὲ ὅμως δεῖ ἡμᾶς αὐτούς, ὅτι προσήκει, πλέον ἢ παίδων, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν. *Manifeſtum ſanè eſt qod dico: meminiſſe avtem debemus, oportere nos, ut te non latet, plus aliis qam pueris antecellere.* ſed illà potiùs ratione, opinor; ὡς ἄρχων *l. 3. §. 5.* qanqam poteſt & utroqe.

Ὡς κριὸς ποίμνης] Ὁ μὲν τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν, τράγος. ὁ δὲ ὄϊν, κριὸς καὶ κλίλος. τῶν δὲ βοῶν, ταῦρος. *Caprarum qidem dux hircus, ovium qe aries. boum avtem tavrus.* Pollux *l. 5. c. 12. §. 19.* de Ulyſſe Priamus *Iliad. γ'. v. 196.*

Αὐτὰρ ὃ κλίλος ὥς, ἐπιπωλεῖται εἴχας ἀνδρῶν,
Ὅς τ' ὄϊν μέγα πῶϋ διέρχεται ἀργινόεσσαν.
Ipſe verò ceu gregis dux obit ordines virorum:
Qi ovium gregem magnum oberrat candidarum.

qod in Cleanthem deroſit Timon. utì Laërtius *l. 7.* & de Ænea poeta *Il. ν. v. 492.*

Λαοὶ ἕποντ', ὀΐων τε μετὰ κλίλον ἴσκετο μῆλα.
Copiæ ſeqebantur, ut poſt arietem ſequntur pecudes.

Ἡ ταῦρος ἀγέλης] Achilles Tatius *Levcip. l. 2. pag. 101. Edit. Salmaſ.* Βαδίζει ταῦρος ὑψαυχενῶν, καὶ ὥσπερ ἐπιδεικνύμενος, ὅτι τῶν ἄλλων βοῶν ἐστι βασιλεύς. *Incedit tavrus is cervice ſublatâ ſic, ut aliorum ſe regem eſſe oſtendat.* De Agamemnone *Il. β. v. 480.*

Ἠΰτε βοῦς ἀγέλῃφι μεγ' ἔξοχος ἔπλετο πάντων
Ταῦρος. ὃ γάρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρομένῃσι.
Velut bos in armento longè eximius inter omnes
Tavrus, hic enim boves excellit congregatas.

Et Flaccus *Sat. 3. Viribus editior, ---- ut in grege tavrus.* Polybius *Hiſt. l. 6. c. 3.* Καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων (πλήθους ἀνθρώπων) συναθροιζομένων, ὅπερ εἰκὸς κατὰ τοῦτο τὸ ὁμόφυλον συναγελάζεσθαι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν. ἀνάγκη τὸν τῇ σωματικῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τούτων ἡγεῖσθαι καὶ κρατεῖν καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῶν ἀδοξοποιήτων ζώων θεωροῦμεν. τοῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν. παρ' οἷς ὁμολογουμένως τοὺς ἰσχυροτάτους ὁρῶμεν ἡγουμένους. λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, τὰ τούτοις παραπλήσια. *Sicut in aliis animalibus, etiam in hominibus uſu venit qando coadunantur. (nam & hoc rationi conſentaneum eſt, ut ejuſdem generis animalia eodem congregentur propter natura infirmitatem,) tum inqam neceſſe eſt, ut qi robore corporis & præſentiâ animi atqe audaciâ præſtat cæteris, ducatum atqe imperium in cæteros obtineat: qod ipſum in aliis qoqe animalibus, qa non opinionibus adventitiis, ſed unius natura inſtinctu ducuntur, qum cernimus uſu venire, natura id opus eſſe certiſſimum debemus credere. Nam & in illis ducum officio ſine controverſia robuſtiſſimos qoſqe fungi videmus: puta tauros, apros, gallos gallinaceos & id genus alia animalia.* Videtur avtem Marcus hîc ob mentem habuiſſe Epicteti illa, *Diſſert. l. 3. c. 1.* Σὺ δ' ἂν τίς εἶ ἐνταῦθα; μέγας ἐστὶν ἐλπεῖν, ὅτι ἄτρωτός εἰμι, ᾧ δεῖ μάλιον ἀνθρώπων. οὐδὲ γὰρ λέοντι τὸ τυχὸν βοείδιον τολμᾷ ἀντιστῆναι αὐτῷ. ἂν δ' ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνθίσηται; λέγε αὐτῷ, ὃν σοι δόξῃ, σὺ δὲ τίς εἶ; ἄνθρωπε, ἐν παντὶ γένει φύσεώς τι ἐξαίρετον, ἐν βυσσῷ, ἐν κυσὶν, ἐν μελίσσαις, ἐν ἵπποις. μὴ δὴ λέγε τῷ ἐξαιρέτῳ, Σὺ ἂν τίς εἶ; οἱ δὲ μὴ, ἱερεῖ σοι φανὴν λαβὼν, ἐγὼ οὖμι τοιοῦτος, οἷον ἐν ἱματίῳ πορφύρα. μή μ' ἀξίου ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις. ἡ τῇ φύσει μου μέμφει, ὅτι με διαφέροντα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποίησε. *Tu ergò qis hoc loco es? magnum eſt profiteri, eum eſſe me cui homines cæra eſſe debeant. Neqe enim qalibet bucula leoni reſiſtere audet. Si verò tavrus illi we obviam atqe reſiſtere ausus fuerit, dic, ſi videbitur, illi, tu verò qis es? Homo, in qolibet genere aliqid eximium naſcitur; in bobus, in canibus, in apibus, in equis. Noli ergò dicere eximio, tu ergò qis es? Alioqi ſi fortaſſe vocem aliunde acceperit, tibi dicet: talis ſum qalis in veſtimentis eſt purpura. Noli poſtulare, ut ſim aliorum ſimilis, nec naturam meam increpa, qod me ab aliis diverſum fecerit.* Idem *l. 1. c. 2.* Σὺ ἑαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι κρόκην τῶν ἐν τῷ χιτῶνι; τί οὖν σοὶ ἔδει φροντίζειν, πῶς ἂν ὅμοιος ἦς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; ὥσπερ γὰρ ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας κρόκας θέλει τι ἔχειν ἐξαίρετον. ἐγὼ δὲ πορφύραν εἶναι βούλομαι, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο, καὶ στιλπνὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἄτιτον τῇ ὑπερκειμένῃ φαίνεσθαι καὶ καλόν. τί οὖν μοι λέγεις, ὅτι ἐξομοιώσῃ τοῖς πολλοῖς; καὶ πῶς ἔτι πορφύρα ἔσομαι. *Tu te unum qoddam tunicæ filum eſſe exiſtimas. Qid ergò tibi curandum erat? Qemadmodum aliis hominibus eſſes ſimilis, ſicut nec filum aliqid præ cæteris eximium poſtulat. Ego verò purpura eſſe volo, exiguum illud & nitidum: qod in cæteris decora & pulcra eſſe videantur. Qid ergò me jubes vulgo fieri ſimilem? qi enim adhuc ero purpura?* qem locum eò lubentior adduxi, qò ab interpunctione laborantem, qod interpreti impoſuit, reſtituerem. Et pavlò pòſt ibidem. Ὁ ταῦρος, λέοντι ἐπελθόντι, μόνῳ αἰσθάνεται τῆς αὑτοῦ παρασκευῆς, καὶ προβέβληκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγέλης. *Tavrus ingruente leone ſolus inſtructionis ſuæ meminit, ſeqe pro armento opponit.*

Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα] vide *l. 9. §. 39. & l. 10. §. 6.*

Τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] vide *ſuprà §. 10. & l. 5. §. 30.*

Οἱοῖοί τινές εἰσιν] vide *l. 3. §. 4. & l. 10. §. 13.*

Οἵας ἀνάγκας δογμάτων] vide *l. 8. §. 14.*

Μεθ' οἵας τύφου] qod *l. 9. §. 34.* ὅση ὄψις. qanqam hîc malim *prudentia opinionem*, qàm *faſtum* vertere: qanqam & iſta faſtu ſufflat. Vide *ad lib. 2. §. 15.*

Ἄκοντες] vide *l. 7. §. 62.* Πάσας ἄκοντας ἁμαρτάνειν, dogma

a L.2.§.1. καὶ [a] ἀγνοοῦντες. [b] πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στέρε-
b L.7.§.63. ται, ὥσπερ ἡ ἀληθείας, ἄτως καὶ ἡ [c] καθ' ἁρμονίαν ἐκά-
c L.8.§.29. στῳ πρεσφέρειν. ἄχθονται γὰρ ἀδικοῦντες ἄδικοι, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκται, καὶ καθάπαξ ἁμαρτητικοὶ πρὸς τοὺς πλησίον.

d L.7.§.26. Τέτρωται, ὅτι καὶ [d] αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις,
e L.7.§.70. καὶ [e] ἄλλῳ [*] πονηρῷ εἶ. καὶ εἴ τινων ἧ ἁμαρ-
*-λως f. τημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ [f] τῷ γε ἕξιν πονηρὰν
f L.1.§.17. *-ἴχεις [*] ἕξεις, εἰ καὶ μὴ δι' δειλίαν, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ τινὰ τί κακὸν ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἁμαρτημάτων.

g L.9.§.38. Πέμπτον, ὅτι [g] οὐδὲ εἰ ἁμαρτάνουσι κατείλη-
h L.4.§.51. φας. πολλὰ γὰρ καθ' [h] οἰκονομίαν γίνεται.

nescientes agunt. omnis etenim anima, prout veritate privatur invita, sic etiam erga qemqe pro dignitate cujusqe gerendi se peritiâ. itaque injustos, ingratos, avaros, vicinis injurios dici se non sustinent.

Quartò, qòd & ipse multa peccas, & aliàs ejusmodi es planè, qales illi sunt. atque etiamsi peccatis qibusdam abstineas, habes tamen intra te habitum talia perpetrare proclivem, licèt vel ignaviæ, vel famæ, vel aliûs alicujus ratione à peccatis paribus te cohibeas.

Qintò, qòd nec an peccaverit etiam, nosti satìs. multa enim per dispensationem geruntur. at-

ANNOTATIONES.

gma Stoicum. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. nec horum duntaxat, sed sapientum omnium si Platoni credimus; sic enim is in *Protagor. pag.* 240. *B.* Ἐγὼ γὰρ σχεδόντι οἶμαι τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἡγεῖται, οὐδένα ἀνθρώπων ἑκόντα ἐξαμαρτάνειν, οὐδὲ αἰσχρά τε καὶ κακὰ ἑκόντα ἐργάζεσθαι. ἀλλ' ἴσασιν, ὅτι πάντες οἱ τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ κακὰ ποιοῦντες, ἄκοντες ποιοῦσι. *Arbitror equidem sapientem nullum putare, qemqam hominum esse qi ultro aberret, maláqe & turpia sponte committat. Sciunt etenim, qod qi mala turpiáqe committunt, præter voluntatem peccant.* qi & idem in *Hipp. maj. pag.* 1255, *D.* Κακὰ δὴ γε πολὺ πλείω ποιοῦσιν ἢ ἀγαθὰ πάντες ἄνθρωποι, ἀεξάμενοι ἐκ παίδων. καὶ ἐξαμαρτάνοντας ἄκοντες. *Mala verò multò plura qàm bona omnes hommes statim ab ineunte ætate omnem vitam agunt, neqe sponte delinqunt.*

Ἄκοντες καὶ ἀγνοοῦντες] Itaqe hoc utroqe nomine (si verum istud) veniâ ac misericordiâ digniores; ut *l.* 2. §. 13. Οἷς πολλὴ δικαίᾳ συγγνώμη εἴναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ. καὶ οἱ νόμοι δή πῃ πολὺ χαλεπώτεροί εἰσι τοῖς ἑκοῦσι κακὰ ἐργαζομένοις, καὶ ψευδομένοις, ἢ τοῖς ἄκουσιν. *Quandoquidem multum ignoscitur illi, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali: legesqe in eos severius animadvertunt, qi volentes mala faciunt, mentiuntúrqe, qam qi nolentes.* Plato *Hipp. min. pag.* 257. *E.* & Demosthenes *adv. Midiam pag.* 610. *A.* Οἱ περὶ τῆς βλάβης νόμοι πάντες, ἂν μὲν ἑκὼν βλάψῃ, διπλῆν. ἂν δ' ἄκων, ἁπλῆν τὸ βλάβος κελεύουσιν ἐκτίνειν. ὁ μὲν γὰρ παθὼν, πανταχῇ βοηθείας δίκαιός ἐστι τυγχάνειν. τῷ δράσαντι δ' ἔνι ἴσην τὴν ὀργήν, ἂν δ' ἑκὼν, ἀντ' ἄκων, ἔταξεν ὁ νόμος. ἔπειθ' οἱ φονικοὶ, τοὺς μὲν ἐκ προνοίας ἀποκτείναντας, θανάτῳ καὶ ἀειφυγίᾳ καὶ δημεύσει τῶν ὑπαρχόντων, ζημιοῦσι. τοὺς δ' ἀκουσίους, αἰτίους καὶ φιλανθρωπίας πολλῆς ἠξίωσαν. *De dato damno leges omnes, si qis volens damnum dederit, duplum: si invitus, simplum pro dato damno solvere jubent. Æqum enim est, ut ut factum est, adjuvetur; fonti autem non eandem pœnam statuit, sive volens, sive invitus fecerit. Deinde leges capitalium facinorum, cades consilio factas, morte perpetuóqe exilio & publicatione bonorum puniunt. qi autem fortuitò eadem fecerunt: cum his multò remissius & humanius esse agendum sanxerunt.*

Ἄκουσα στρίφεται τῇ ἀληθείᾳ] Ex Platone. Vide *l.* 7. §. 63.

Αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις] Hoc est qod primo loco cogitandum proposuit Antonius Epicureus in scripto suo περὶ τῆς τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἐφεδρείας, cujus meminit Galenus *de affectib. dignoscend. & curand. c.* 1. Ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλὰ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἁμαρτάνομεν. *Qod & ipsi plerumqe perinde ac alii erramus.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Cogitet, qàm multa contra bonum morem faciat; qàm multa ex his qæ egit, veniam desiderent. jam irascetur etiam sibi. nunqam enim æqus judex aliam de sua, aliam de aliena caussa sententiam fert. nemo invenitur, qi se possit absolvere: & innocentem qisqe se dicit respiciens testem, non conscientiam.* Æschylus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3.

Ἁμαρτάνει τι καὶ σοφῷ σοφώτερος.
Peccat aliqando, sapiente & qi plus sapit.

Et ad Marcum propiùs accedens Jacobus *Ep. c.* 3. *v.* 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. *In multis offendimus omnes.* Ad qem locum Beda noster; *Non dixit offenditis, sed offendimus, inqit: & in multis, præmisit; omnes, subjunxit.* Et Augustinus *Epist.* 29. *Non in uno, sed in multis; nec qosdam, sed omnes dicit.* Vide *ad l.* 7. §. 26.

Καὶ ἄλλος τοιοῦτος εἶ] qod *l.* 7. §. 79. εἷς ἂν τῶν φαύλων. *alius ejusmodi.* qomodo in paræmia dicitur, ἄλλος ἤτος Ἡρακλῆς. *alius,* sive, *alter, iste Hercules est.* id est alter ejusmodi qalis Hercules. de Titorno usurpatum. Ælianus *l.* 12. *c.* 22. qò facit Platonis illud adductum *suprà ad l.* 10. §. 30. fortean tamen, ἄλλως legendum. *aliàs,* sive *aliis in rebus, ipse paria peccas.* ἄλλο τι ὁμοιδίς. *aliud qidpiam ejusmodi. l.* 7. §. 26. παρόμοιόν τι. *ejusmodi aliqid. l.* 10. §. 30.

Vitia habes alia, etsam haud fortasse minora.

Flaccus *Sat.* 3.

Ἀλλὰ τήνγε ἕξιν ποικίλην ἔχεις] Malim, ἔχεις. atqe ità reddidit interpres uterqe. *habes dogmata gemina* ut *l.* 7. §. 26. vel *affectus pariter vitiosos.* & paria itaqe ni aliud obstaret, puta supplicii vel opprobrii formido, admitteres, vel admittere aliqando poteris. qod Apostolus innuit, *ad Gal. c.* 6. *v.* 1. verbis illis, Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Considerans temetipsum, ne & tu tenteris.* Aristoteles *de rhetor. ad Alex. c.* 37. Ἐπιεικές τε καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶ συγγνώμην ἔχειν. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων. καὶ οὐδεὶς οἶδεν, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπέσῃ. *Æqum, & justum, & conducibile est ignoscere. Nam omnium hominum per imprudentiam delinqere commune est. Et nemo novit, si qid aliqando sibi hujusmodi eventurum sit.* Optimè Plinius minor *l.* 6. *Ep.* 22. *Optimum & emendatissimum existimo, qi cæteris ità ignoscit, tanqam ipse qotidie peccet; ità peccatis abstinet, tanqam nemini ignoscat.*

Διὰ δειλίαν] scilicet qod Naso *amor. l.* 1. *eleg.* 4.

Si qa metu dempto casta est, ea deniqe casta est:
Qæ qia non potuit — (metu nimirum coercita)
— non facit, illa facit.

Itaqe Plautus *Stich.* 1, 2.

Ubi facillimè spectatur mulier qàm ingenio est bona?
** Cui malefaciendi est potestas, qæ, nè faciat id, temperat.*

Vacat enim absentia testimonium, cùm licentia eripitur. Tertullianus *adverss. Marc. l.* 1. *c.* 29. & ut Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

Oderunt peccare (etiam) mali formidine pœnæ.

ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ *γαλῆ, [*γαλεὸς perperam vulgo] ψόφῳ τῶν ἡδονῶν ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Qemadmodum morsu canis aut strepitu felis voluptatibus deterriti, & ad periculum respicientes.* Plutarchus *de virt. moral. pag.* 446.

— tolle periclum,
Jam vaga prosiliet frænis natura remotis.

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 7.

Ἡ δοξοκοπίαν] vide *l.* 12. *c.* 4. apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Philiscus, an Philemon. tribuit illi Grotii editio: huic Gesneri: huic item Antonius *Meliss. l.* 1. *c.* 13. & Maximus *c.* 5.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστι, οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν,
Ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται.
Οὐδ' ὃς τὰ μικρὰ λαμβάνειν ἀπέσχετο,
Ἀλλ' ὃς τὰ μεγάλα κυρτεῖν μὴ λαμβάνων.
Ἔχειν δυνάμενος καὶ κρατεῖν αἱζημίας.
Οὐδ' ὃς γε ταῦτα πάντα διατηρεῖ μόνον,
Ἀλλ' ὅστις ἄδολον γνησίαν τ' ἔχων φύσιν
Εἶναι δίκαιος, κ' ὦ δοκεῖν εἶναι θέλει.
Non justus, omnis abstinens injuria est,
Sed qi nocere cùm potest, tunc abstinet:
Nec qi recusat parva, sed qi maximis
Tentatus, animi robur invictum gerit.
Nec qisqis ista qolibet præstat modo;
Sed qi doloss nescius fuci, integrâ
Probitate, justus esse, non credi, studet.

Grotius. Alluxit ad Æschyli illud in *Theb.*

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Esse, haud videri, enim elaborat optimus.

vide *l.* 8. §. 1.

Πολλὰ γὰρ καθ' οἰκονομίαν γίνεται] *Multa,* inqit, *per dispensationem qandam fiunt.* Non *divinam* qidem eam, de qa Xylander intellexisse videtur; cùm vertit, *Qadam enim fato fiunt.* siqidem non *qadam,* sed *omnia* in universum, *fato fieri,* statuebant Stoici. sed *humanam,* provt & Anglus rectè cepit in qem eundem sensum Epictetus pariter *l.* 3. *c.* 14. Τῶν πρατομένων, τὰ μὲν προηγουμένως πράττονται, τὰ δὲ κατὰ περίστασιν, τὰ δὲ καθ' οἰκονομίαν, τὰ δὲ κατὰ συμπεριφοράν, τὰ δὲ καθ' ὕστερον. *Quorum qa aguntur partim præcipuè spectantur, partim fiunt ratione temporis, partim de industria certóqe consilio, partim obsequii caussâ, partim ex instituto vita.* qo de loco videri poterit Hieronymus Volfius in *Annot.* Membrum illud qod attinet, qod hìc Marcus attingit: καθ' οἰκονομίαν fieri aliqid dicitur, cùm aliud qidpiam specie tenus geritur, qàm qod vel intenditur, vel revera subest. Indè fit, ut qædam mali speciem præ se ferant, qæ tamen, cùm alio fine, aliâqe ratione peragantur, qàm primo aspectu videri possit.

* Cùm, *Acidalius.*

atqe omnino multa priùs edocearis oportet, qàm de facto alieno certi qicqam ſtatuere poſſis.

Sextò, qando qàm maximè indignaris, vel ægrè fers, memineris momentaneam eſſe vitam humanam, omnéſqe nos brevi componendos fore.

καὶ ὅλως πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν, ἵνα τὶς περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καταληπτικῶς τι ἀποφήνηται.

Ἔκπον, ὅτι [a] ὅπου λίαν ἀναγκαίης, ἢ καὶ δυσπαθῆς, [b] ἀκαιρεῖ ὁ ἀνθρώπειος βίος, καὶ [c] μεῖ' ὀλίγον πάντες [d] ἐξεπάθημεν.

a L. 7 §. 58. b L. 4. §. 48 c L. 12. §. 21 d L. 4. §. 3.

Ἐξ-

ANNOTATIONES.

poſſit, culpâ omni prorſus carere cenſentur. *Oeconomia* iſtiuſmodi fuit, qòd copiæ Iſraëliticæ, qaſi formidine perculſæ ad Ajenſium incurſum in fugam ſeſe dabant, qò ab urbe ſua iſtos longiùs electarent. Joſuæ *Hiſt. c.* 8. *v.* 15. vide Origenem *adv. Celſ. l.* 1. *ad l.* 3. §. 4. qòd Jehu rex Iſraëlis, Baälis colendi cupidum ſimulabat ſeſe, cùm ejuſdem cultores comprehendendi & peſſundandi conſilia apud ſe coqeret. *Reg. Hiſt. l.* 4. *c.* 10. *v.* 19. qòd Solomon de infante diſſecando ſententiam tulit. *Reg. l.* 3. *c.* 3. *v.* 25. cui non abſimile Claudii imperatoris illud, qi fœminæ filium ſuum non agnoſcenti, matrimonium juvenis indixit. Svetonius *l.* 5. *c.* 15. qòd Carolus magnus patrem & filium maleficii reos habitos, cùm ſontem alterum, alterum inſontem eſſe compertum haberet, utroſqe duci juſſit, qò alter ſe prodendo alterum liberaret. And. Iſern. *de ſevd.* qòd Archimandrita qidam Ægyptius, qi qò monachum juvenem à libidinis flammis, qibus uſtulari ſe conqeſtus eſt, liberaret, ſubornavit qi conviciis hominem infectaretur, & poſt injuriam illatam, innocentem inſuper apud ſeſe deferret. Hieronymus *ad Ruſtic.* qòd Davus Terentianus Myſin cum puerulo in viam provoluturum ſe minatur *Andr.* 4. 5. Nec deſunt ex antiqis, qi patriarcharum piorúmqe aliorum lapſus in ſacris literis proditos, hoc *œconomiæ* prætextu eant excuſatum. Origenes *Stromat. l.* 6. qò Jacobi mendacium excuſet Eſavum ſeſe profitentis *Geneſ. c.* 27. *v.* 19. poſt adducta Platonis illa ex *polit. l.* 3. *pag.* 611. *C.* Τῷ ὄντι θεοῖς μὲν ἄχρηστον ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον, ὡς ἐν φαρμάκου εἴδει. *Conſiderandum eſt*, inqit, *qomodo Philoſophus cavtè dixerit, Deo indecens & inutile eſſe mendacium, hominibus non interdum inutile*; *& qòd ne per diſpenſationem qidem* (hoc eſt, κατ' οἰκονομίαν, & ità prorſus Origenes ſcripſerat) *putandus ſit Deus aliqando mentiri.* qod *homini* tamen *per diſpenſationem* qandam *licere* concedit, allatis exemplis Judithæ *c.* 11. *v.* 2. Holofernæ mentitæ, Eſteræ *c.* 5. *v.* 8. Hamanem convivam poſcentis; ubi nulla tamen mendacii veſtigia comparent. Qod avtem Plato, ἐν φαρμάκου εἴδει, Clemens Alexandrinus ἐν θεραπείας μέρει dixit. ſic enim iſte, *Strom. lib.* 7. *pag.* 730. *B.* de Gnoſtico agens, ἀληθῆ τε φρονεῖ ἅμα καὶ ἀληθεύει. πλὴν εἰ μήποτε ἐν θεραπείας μέρει, καθάπερ ἰατρὸς πρὸς νοσοῦντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν καμόντων, ψεύσεται, ἢ ψεῦδος ἐρεῖ κατὰ τὰς σοφιστάς. *Vera ſimul ſentit & dicit, niſi qando loco medicina, ut medicus ad agrotantes, ad eorum, qi laborant, ſalutem, nec tam, mentietur, qàm mendacium dicet, uti ſubtilitatum peritis diſtingvere ſolent.* Eódem trahit Origenes *operis dicti l.* 10. ejuſdémqe *œconomiæ*, ſive *diſpenſationis*, ſpeciem vult eſſe diſceptationem, vel increpationem potiùs, illam qâ adverſus Petrum Pavlus Antiochiæ uſum ſe profitetur, *ad Galat. c.* 2. *v.* 11. eundémqe ſecutus, cùm Joannes Chryſoſtomus in *Gal. expoſ. Edit. Commel. pag.* 991. Οὐ μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ οἰκονομίας. εἰ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἀλλήλοις ἐπετίμησαν. σφόδρα γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐσκανδάλισαν. νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φωτῷ μάχη. *Ea qa loquuntur, non eſſe diſſidii, ſed diſpenſationis. Etenim ſi verè fuiſſet inter ipſos contentio, neqaqam præſentibus diſcipulis ſe invicem increpaſſent. Gravi enim illi fuiſſent offendiculo. Nunc avtem utilis erat palam in ſpeciem adhibita diſſenſio.* tum & Hieronymus *in comment. Novâ bellator*, inqit, *uſus eſt arte pugnandi, ut diſpenſationem Petri, qâ Judæos ſalvari cupiebat, novâ ipſe conditionis diſpenſatione corrigeret*; *& reſiſteret ei in faciem, non arguens propoſitum, ſed qaſi in publico contradicens.* qi & *rabulis forenſibus* Apoſtolos comparat, qi pari ratione, *omiſſis ſæpe negatiis in proprias contumelias vertuntur, & joculari ſe invicem dente mordent, ut populum circumſtantem fallant, & apud reos prævaricationis ſuſpicionem effugiant.* Idémqe *ad Avguſt. Ep.* 1. *Bene uteraqe finxit. nec tamen defendimus officioſum mendacium*; *ſed oſtendimus honeſtam diſpenſationem.* Verùm Apoſtolum à nota hac uberrimè vindicat Avguſtinus *Epiſt. ad Hieron.* ea de re ſcriptâ. & in *lib. de mendac.* qi tamen & ipſe ibidem Jacobi dictum, qo Eſavum eſſe ſe affirmabat, vult mendacium videri, non eſſe; & diſpenſationis ratione non abſimili excuſat. οἰκονομίας revera rationem habuit, eodémqe refert, *Stromat. 7. pag.* 730. *C.* qi & συμπεριφορὰν appellat, Clemens dictus, Timothei circumciſionem à Pavlo procuratam, *Act. cap.* 16. *v.* 3. cùm tamen περιτομὴν χειροποίητον οὐδὲν ὠφελεῖν, *circumciſionem factam manu nihil prodeſſe*, prædicaret, *Rom. c.* 2. *v.* 28. *Galat. c.* 5. *v.* 6. & *c.* 6. *v.* 15. συμπεριφερόμενος Ἰουδαίοις, *Judæis ſe accommodans*, ſed & qod de ſe Apoſtolus idem *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 19. 22. Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Nam qamvis liber ſim ab omnibus, omnibus meipſum ſervum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qi ſunt ſub lege, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos, qi ſub lege ſunt, lucrifacerem. Exlegibus ut exlex, (non tamen exlex Deo, ſed ſublex Chriſto) ut lucrifacerem exleges. Factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* Nec illud minùs, qod Chryſippus habet in *lib. de Rhetoric.* referente Plutarcho *de contradict. Stoic. c.* 1. Οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτευσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τῷ πλούτῳ ὄντος ἀγαθοῦ καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ὑγείας. *Ita oraturum atqe rempublicam geſturum ſapientem, ut qi divitias, gloriam, ac ſanitatem bona arbitretur.* cùm tamen ipſe ſecus omnino cenſeat. Qod Epictetus *Enchir. cap.* 16. de homine in mœſtitia luctúqe agenti ob infortunium aliqod, qod eidem obtigerit, μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄχει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν ὅτω τύχῃ, συνεπισεύδῃ. πρόσεχε μέντοι, μὴ καὶ ἔσωθεν συνεπισεύδῃς. *Ac oratione qidem tua ejus perturbationi ſubſervire ne dubita: atqe adeo, ſi res ita tulerit, congemiſcere. Cavebis avtem, ne intrinſecus etiam congemiſcas.* qem vide & *ad l.* 8. §. 27. Idem & Seneca *Ep.* 5. *Intus omnia diſſimilia ſint: frons noſtra populo conveniat.* & *Ep.* 103. *Non abhorreat à publicis moribus*; *nec hoc agat, ut qicqid non facit, damnare videatur.* qi & idem, Lactantio *inſtit. l.* 3. *c.* 15. referente, unde diſpenſationis hujuſce uſum Stoicis freqentem ſatis familiarémqe fuiſſe liqet. *Faciet*, inqit, *ſapiens, & qa non probabit, ut etiam ad majora tranſitum inveniat: nec relinqet bonos mores, ſed tempori ſe aptabit: ut qibus alii utuntur in gloriam avt voluptatem, utatur agenda rei cavſſâ.* &, ut qàm latè pateat, avtoribus illis, diſpenſatio iſta videatur; *Omnia*, inqit, *qa luxurioſi faciunt, qaqe imperiti, faciet & ſapiens, ſed non eodem modo, eodémqe propoſito.* Horum itaqe exemplo dogmatéqe Fabius *inſtit. l.* 12. *c.* 1. cavſſarum minùs honeſtarum defenſionem in oratoribus excuſat. *Nè hoc qidem*, inqit, *eſt nudum intuendum, qalem cavſſam vir bonus, ſed etiam qare, & qâ mente defendat. ac primùm concedant mihi omnes oportet, qod Stoicorum qoqe aſperrimi confitentur, facturum aliqando virum bonum, ut mendacium dicat. & qidem nonnunqam levioribus cavſſis*; *ut in pueris agrotantibus utilitatis eorum gratiâ multa fingimus*; *multa non facturi promittimus*; *nedum ſi ab homine occidendo graſſator avertendus ſit, avt hoſtis pro ſalute patriæ fallendus, ut hoc, qod aliàs in ſervis qoqe reprehendendum eſt, ſit aliàs in ipſo ſapiente laudandum.* qi & concludit, *licere qandoqe uti arte dicendi, bonâ qidem, ſed qa malis artibus ſimillima ſit.* Certè qòd *mendacium* qandoqe dicturum virum bonum ſapientémqe ex Stoicorum ſententia, affirmavit, id diſertè Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Λέγουσι δὲ, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφόν. — τῷ μέντοι ψεύδεσθαι ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν κατὰ πολλοὺς τρόπους, κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος πρόφασιν, καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. *Mentiri qoqe ſapientem negant. — Mendacio tamen uti variis modis poſſe credunt, ut in militia contra hoſtes, avt aliâ neceſſitate.* Vide *ad l.* 4. §. 49. Plura iſtiuſmodi adjici poterant: ſed iſta ſuffecerint ad Marci mentem explicandam. vide & *l.* 4. §. 19.

Πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν] De alienis factis non eſt temerè pronunciandum. Gregorius Nazianzenus περὶ ἐυταξίας. Πολλὰ δεῖ σταφῆναι καὶ παθεῖν πρὶν ἄλλου καταγνῶναι δυσσέβειαν. *Multum diúqe ante verſandus atqe contorqendus eſt animus, multa ferenda, qàm ut alium impietatis damnemus.*

Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος] *puncto* minùs. Seneca *Ep.* 49. vide *l.* 5. §. 24.

Μεῖ' ὀλίγον πάντες ἐξεπάθημεν] qod *l.* 7. §. 22. Μεῖ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. *Pavlò poſt utroſqe veſtrum morti conceſſuros.* vide *l.* 4. §. 3. & 48. ἐκτέτακται. In eandem ferè cum Marco ſententiam Evripides *Supplic.*

---- ὦ ταλαίπωροι βροτοὶ,
Τί κτᾶσθε λόγχας, καὶ φίλων ἁλλήλων φόνους
Τίθεσθε; παύσασθ'. ἀλλὰ λήξαντες πόνων,
Ἄσκ φυλάσσοιθ', ἥσυχοι μεθ' ἡσύχων.
Σμικρὸν τὸ χρῆμα τοῦ βίου. τὸ δ' οὐ δεῖ χρὴ
Ὡς ῥᾴστα, καὶ μὴ σὺν πόνοις διεκπερᾶν.

— *Miſera gens mortalium,*
Qid arma, qid vos mutua cædes juvant?
Qin abſtinete. liberas urbes metu,
Vacuas malorum, placida tutetur qies.
Humana vita res brevis. cura optima eſt,
Ut abſqe cura mollis ac facilis fluat.

Grotius.

a Sup.§.11. Ἕβδομον, ὅτι [a] οὐχ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνοχλοῦσιν ἡμῖν. b ἐκεῖναι γάρ εἰσιν ἐν τοῖς ἐκείνων ἡγεμονικοῖς. ἀλλὰ c αἱ ἡμέτεραι ὑπολήψεις. d ἆρον γῦν, καὶ θέλησον ἀφεῖναι τὴν ὡς σοὶ δεινῶς κεῖσιν,

b L.5.§.25.

c L.7.§.16.

d L.4.§.7.

e L.5.§.22. καὶ [e] ἀπῆλθεν ἡ ὀργή. πῶς ἂν ἄρῳ; λογισάμενος,

f L.2.§.1. ὅτι [f] τοῦτο αἰσχρόν. ἐὰν γὰρ μὴ [g] μόνον ἡ τὸ αἰσχρὸν

g L.2.§.11.

h L.2.§.1. κακὸν, [h] ἀναγκη καί σε πολλὰ ἁμαρτάνειν, καὶ λήσῃ καὶ παντοῖον γενέσθαι.

i L.7.§.24. Ὄγδοον, [i] ὅσῳ χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λύπαι αἱ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἤπερ αὐτά ἐστιν ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα.

k Sup.§.13. Ἕνατον, ὅτι [k] τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον

l L.1.§.15. ᾖ καὶ μὴ [l] σκηνὲς, μηδὲ ὑποκρισις. τί γάρ σοι ποιήσῃ

m L.3.§.11. σὺ ὁ ὑβριστικώτατος, ἐὰν ἀληθινὴς [m] εὐμενὴς αὐτῷ, καὶ, εἰ ἔτυχε, πραΰς τε καὶ ἥμερος καὶ

Septimò, non esse actiones aliorum, quæ nos conturbant, sunt enim hæ in mentibus ipsorum sitæ, sed opiniones tantùm nostras. istas igitur tolle, missóque de re ipsa, tanquam grave quiddam sit, judicio, ira protinus evanescet. sed qomodo tollam? reputando nihil tibi inhonestum contigisse. nisi enim malum id sit duntaxat qod inhonestum est, necesse futurum est, ut & tu multa pecces, & latro, vel qidlibet etiam, fias.

Octavò, cogita qantò graviora patiamur ex iracundia ac mœstitia, qàm de istis concipimus, qàm ex eis ipsis, qorum cavsſà succensemus & angimur.

Nonò, mansvetudinem insuperabilem esse, si genuina fuerit, non personata & fucata. qid enim fecerit tibi, qi vel maximè contumeliosus est, si mansvetè adversùs illum te gerere perrexeris. & si occasio tulerit, placidè illum admonueris, &

ANNOTATIONES.

Οὐχ αἱ πράξεις.] vide *l.* 7.§. 16. & *l.* 8. §. 40. & *l.* 9. §. 13. & *supra* §. 11. 16.

Οὐκ αἰσχρόν] Vide *l.* 2. §. 1. Musonius in *Orat.* qâ differit, *an Philosophus debeat injuriarum agere*; apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19. Ὁ μὲν ἁμαρτάνων ἐυβὺς καὶ ἐν αἰσχύνῃ ἐστίν, ὁ δὲ πάσχων, ᾗ ἄσπερ οὐκ ἁμαρτάνων, καθόσον πάσχει, ἄτης οὐδὲ ἐν αἰσχρῷ οὐδενὶ γίνεται. *Qi peccat, is turpitudini obnoxius est: qi verò patitur, qatenus ipse peccatum non admittit, eatenus neqe turpis alicujus indignitatis particeps dicendus est.*

Χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ] Graviora ab affectu suo patiuntur, qàm ab eis ipsis qibus irascuntur. Τὰ γὰρ ἔνδοθεν μᾶλλον βαρύνει, ὡς ῥίγιστος ἢ ἡπιάλοις καὶ πυρετοῖς διακαιόμενοι τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους. *Interiora enim potius aggravat: qemadmodum qi rigent, aut epialis febribúsve æstuant, graviorem sentiunt molestiam, ac deteriùs afficiuntur, qàm qibus eadem extrinsecus ab æstu aut gelu accidunt.* Plutarchus *de tranqill.* vide Senecam *de ira l.* 2. *c.* 35, 36. & Joannem Chrysostomum *infrà.* Theognis.

Οὐδὲν, Κύρν', ὀργῆς ἀδικώτερον, ἥ τον ἔχουσα
Πημαίνει, θυμῷ δεινὰ χαριζομένη.
Irâ, Cyrne, nihil crudelius; ipsam ea habentem
Ladit, & excruciat cor miserabiliter.

Τὸ ἑαυτοῦ ἀνίκητον] Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. *Ne vincitor à malo.* vide *l.* 6. §. 6, 26. & *lib.* 7. §. 22.

Καὶ μὴ σκηνὲς] *adscititia.* Xylander *affectata.* Casavbonus *personata.* qemadmodum ille dixit, *Hæredis fletus sub persona risus est.* ab eis tractum qi vultu renident, dum animus tamen interim angitur & exæstuat: ut ille qi Æn. *l.* 1.

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

ut illi de qibus Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 12. Οἱ ἐν προσώπῳ καυχώμενοι, καὶ οὐ καρδίᾳ. *Qi in facie gloriam captant, & non in corde.* vide *l.* 1. §. 15. & *suprà* §. 13. Expressit vim vocabuli Ammianus, cùm de Juliano dixit, *l.* 21. *amarum subridens.*

Τί γάρ σοι ποιήσει ὁ ὑβριστικώτατος] Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς; *Et qis est qi malè accipiat vos?* &c. Petrus *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 13.

Ἐὰν διατελῇς εὐμενὴς αὐτῷ] Dio Siracusanus, referente Plutarcho *pag.* 979. *A.* Ἀνθρώπου δὲ κακίαν, οὐ καὶ χαλεπόν ἐστιν, οὐκ ἄτης ἄγριον οὖσαν παντάπασι καὶ δύσκολον, ἄφες μὴ μεταβάλλειν χάριτι νικηθεῖσαν ὑπὸ τῶν πολλάκις εὖ ποιούντων. *Hominis improbitatem, qamvis aspera sit, non usqe adeo feram tamen esse omnino & merosam, qin frequentibus beneficiis sesè invertat superatam. Vincit malos pertinax bonitas.* Seneca *de benef. l.* 7. *c.* 31. Idémqe *de ira l.* 2. *c.* 34. *Irascitur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. Cadit statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit; victus est qi vicit.* νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. *vince bono malum. ad Rom. c.* 12. *v.* 21. *Qàm pulcra ars, vincere in bono malum?* Gvigo *medit. c.* 15. Et Valerius Maximus *l.* 4. *t.* 2. *Speciosiùs aliqanto injuria beneficiis vincuntur, qàm mutuis odii pertinaciâ pensantur.* Et, *Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Salustius *Jugurth.* Præclarè Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 18. *pag.* 229. *E.* Εἰ καὶ μεγάλα ἠδίκησαι, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐνεργείτησον, ἵνα καὶ σαυτῷ λαμπρότερον ποιήσῃς τὸν στέφανον, καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς ἰσχάτης ἀπαλλάξῃς ἀβρωσίας. ἐπεὶ καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν καὶ λακτίζωσι καὶ ὑβρίζωσι παρὰ τῶν μαινομένων, τότε μάλιστα αὐτοὺς ἐλεοῦσι καὶ παραστενύζουσι πρὸς τὴν ἐκείνου διάθεσιν, εἰδότες ὅτι τῆς ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος ἡ ὕβρις ἐστί, καὶ οὐ τοίνυν ταύτην περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων ἴσχε τὴν γνώμην, καὶ ὅτω κέχρησο τοῖς ἀδικοῦσιν. ἐκεῖνοι γάρ εἰσι μάλιστα οἱ νοσοῦντες, καὶ τὴν βίαν ὑπομένοντες. ἀπάλλαξον τοίνυν αὐτοὺς τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐπηρείας, καὶ δὸς ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν, καὶ δαίμονα ἐλευθέρωσον χαλεπὸν, τοῦ θυμοῦ. καὶ γὰρ δαιμονῶντας ἐὰν ἴδωμεν, διακρύομεν. οὐχὶ καὶ αὐτοὶ δὲ σπουδάζομεν δαιμονᾶν. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ποιῶμεν ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων. καὶ γὰρ ἐκείνοις ἐοίκασιν οἱ θυμούμενοι, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων αἰσθητοῖς μανόμενοι. διὸ καὶ ἀσύγγνωστος αὐτῶν ἡ παραπληξία. μὴ τοίνυν ἐκείνοις κατάμενε, ἀλλὰ καὶ ἐλέει. καὶ γὰρ ὅταν ὑπὸ χολῆς τινα ἐνοχλούμενον καὶ σπασμῳδικῶς καὶ ἰλιγγιῶντα καὶ ἐμέσαι ἐπειγόμενον τὸν κυνηρὸν τῶν χυμῶν ἴδωμεν, χεῖρα ὀρέγομεν καὶ διαβαστάζομεν συναχθόμενον, κἂν τὸ ἱμάτιον μολύνωμεν, οὐκ ἀποστρεφόμεθα. ἀλλ' ἵν μόνον ζηλῶμεν, ὅπως ἐκεῖνον ἀπαλλάξωμεν τῆς χαλεπῆς ταύτης συνοχῆς. τοῦτο τοίνυν ἐπὶ τούτων ποιῶμεν, καὶ διαβαστάζωμεν ἐμέτους καὶ σπαραττομένους. μὴ δὴ περίεργον ἀφῶμεν, ἵως ἂν ἄπασαν ἀποθῶμεν τὴν πικρίαν. καὶ τότε σοι χάριν ἴσεσθαι μεγίστην, ἐπειδὰν παύσηται, τότε γνώσεσθαι σαφῶς ὅτι ἀντὶ ἀπήλλαξας ταραχῆς. καὶ τί λέγω τὴν παρ' ἐκείνου χάριν; ὁ γὰρ Θεός σε εὐθέως στέφανώσει, καὶ μυρίοις ἀμείψεται καλοῖς, ὅτι σὺ τὸν ἀδελφὸν νοσήματος ἀλευθέρωσας χαλεποῦ. κἀκεῖνος δὲ ὡς διπτὴν τιμήσει, διὰ πάντος αἰδούμενός σε τὴν ἐκείλεσιν. οὐχ ὁρᾷς τὰς τιτθεύσας γυναῖκας, πῶς δάκνουσι τοὺς παιδίσκας, καὶ ὑπ' ἀλγῶν ἐκείνας; μᾶλλον δὲ ἀλγοῦσι μὲν, φίλτρου δὲ γυναικὸς, καὶ συναλγοῦσι ταῖς ὀδυναμένας καὶ διακοπτομένας ὑπὸ τῆς ὠδῖνος. ταῦτα καὶ σὺ ζήλωσον, καὶ μὴ γίνου σὺ μαλακώτερος γυναικῶν. ἐπειδὰν γὰρ τίκωσιν αἱ γυναῖκες ἄνταις (γυναικῶν γὰρ εἰσὶ μικροψυχότεραι) τότε σε τὸν ἄνδρα ἐπαινοῦσαι. δι' οὐδενὸς ἡμῖν λαβὰς ἔς, *idcirco nihilominus beneficium refer nocenti, ut & tibi facias majorem coronam, & fratrem periculo gravissimi langoris absolvas. Nam & medici qando injuriis & calcibus caduntur furentium, tunc illorum magis misereantur, tum maximè ad reddendam illis sanitatem parantur, scientes qod excellentiam morbi significet ea injuria. Et tu igitur de inimicis eandem teneto sententiam, sicqe tractes injurios. Illi namqe sunt maximè ægroti, omnèsqe violentiam sustinentes. Libera eum à gravi isto dolore, & da operam ut iram remittat. Libera eum à savissimo dæmone, propria scilicet mentis furore. Nam & cum aliqos à dæmone actos videmus, sæpe lacrymamur: non autem agimus, ut ipsi qoqe eadem illa patiamur. Hoc igitur etiam in ira percitis servemus: illorum enim sunt similes iracundi, imo illis longè miseriores, qi utiqe sensibus adhuc integris insaniunt. Propter qod veniam non meretur illorum dementia. Noli igitur insultare jacenti, qin imo miserere. Etenim si videamus aliqem horribiliter à bile vexatum, & vertiginis sua tenebris obtectum, qiqe etiam malignum illum humorem urgeatur evomere, porrigimus manum, & supportamus huc illucqe jactatum. Etsi vestimenta ille noster poluat, non aversamur, neqe abjicimus ægrotum: sed illud tantummodo unum requirimus, qemadmodum à tam grandi hac eum angustia liberemus. Hoc igitur etiam erga istos faciamus, ut & supportemus vomentes, & confoveamus ægros: nec eos usqiam relinqamus, priusqam totam prorsus amaritudinem ponant: & tunc tibi gratiam, qi talis fuerit, exsolvet maximam. Qando enim ejusmodi ager à passione requieverit, tunc liqidò cognosces à qanta illum conturbatione servaveris. Et qid dico ab illo tibi gratiam referendam? Deus te illico coronabit, & innumeris remunerabit bonis, qia fratrem tuum gravissimâ ægritudine liberasti: sed etiam ille te honorabit ut dominum, modestiam tuam per cuncta miratus. Nonne vides parientes fœminas, qemadmodum assistentes sibi sæpe commordeant, & tamen illa minimè dolent: imo dolent qidem, sed ipsum dolorem fortiter ferunt, ut dolentibus, & partus vexatione consciis maximè condolent. Has ergò etiam tu amuleris, & noli esse fœminis mollior. Qum enim peperierint malières illa, nam revera malieribus magis sunt pusillanimes, tunc te virum esse cognoscent.* Adeò sanè præclara & eximia verba ista sunt ista, ut nec ipse describere gravatus sim, nec lectori pio tædium sperem legendo, prolixiora licèt, oboriturum.

Πράως παραινῆς] Ità Plato *politic. l.* 9. Πείθωμεν τοίνυν αὐτὸν πράως. εἰ γὰρ ἑκὼν ἁμαρτάνει. ἐρωτῶντες, &c. *Proinde doceamus illum placidè. non enim volens peccat, interrogantes,* &c. Pari modo qo Marcus istic, Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 397. Χρὴ τῇ παῤῥησίᾳ μιγνύειν τὴν προσήνειαν. *Sermonis libertati suavitatem admiscere oportet.* & rursus: Πῶς παῤῥησιασόμεθα; οὐκ ἀκριβῶς

τῇ

& eodem ipſo, qo te lædere molitur, tempore qietus ipſe hominem meliora docueris; *Noli ſic agere mi fili; ad aliud nati ſumus. mihi qidem noceri neqit. ſed ipſe læderis, mi fili.* monſtraveris etiam ſcitè, & generatim oſtenderis, nec apes ità ſe gerere, nec eorum ullum, qæ gregatim agere nata ſunt, animantium. qin neqe irriſoriè faciendum hoc, neqe contumelioſè, ſed cum genuino amoris affectu; neqe animo qaſi attacto & exulcerato,

[a] μεταδιδάσκης ἐυσχολῶν παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτι κακὰ ποιεῖν σε ἐπιχειρεῖ; μὴ τέκνον. [b] πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν. [c] ἐγὼ μὲν ἃ μὴ βλαβῶ, [d] σὺ ᾗ βλάπτῃ, τέκνον. καὶ [e] δεικνύναι ἐυαφῶς καὶ ὁλικῶς, ὅτι ἔστ ἄτως ἔχει, ὅλι [f] ἃδὲ μέλιοσαι αὐτὸ ποιῆσιν, ἃδ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε. δεῖ ᾗ [g] μήτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, [h] μήτε ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ φιλοσόργως καὶ ἀδήκλως * τῇ ψυχῇ.

a L. 5. §. 28.
b L. 2. §. 1.
c L. 10. §. 33
d L. 9. §. 4.
e L. 10. §. 4.
f L. 9. §. 9.
g Sup. §. 13.
h L. 1. §. 10.
16.
* --τῷ f.

ANNOTATIONES.

τῇ παῤῥησίᾳ χρησάμενοι, ἀλλὰ κεράστωλις αὐλὴν προσηνείᾳ. *Quam pacto liberè loquemur? non ut meram libertatem adhibeamus: ſed ut ipſam ſuavitatem temperemus.* Evripides *Bellerph.* apud Svidam:

Ὤι μοι, τὸ μὴν νοσῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
Hev, fateor, huic qi agrotat iraſci, malum eſt.

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigidâ prohibiti maledicta in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus agros ſuos medicus: qorum nec obſcæna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens, omnes hos, qi togati purpuratique incedunt, valentes coloratòſqe, malè ſanos esſe: qos non aliter videt, qàm agros intemperantes. Itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantius avſi ſunt adverſus medentem.* vide *Auguſtinum ad l.* 7. §. 22.

Μεταδιδάσκης] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 9. §. 11. Δεῖξον τὸν πλάνην καὶ ὄψει πῶς ἀφίσταται τῶν ἁμαρτημάτων. *Oſtendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.* Epictetus *l.* 1. *c.* 18.

Ἐυσχολῶν] *Vacans huic rei* Xylander. imò, *placidè, imperturbatè te habens.* Epictetus *l.* 3. *c.* 2. Ἐυσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω. *Otium ago, tranqillus ſum.* & *c.* 9. Ἐυσχολῶ. ἃ περισπᾶταί μου ἡ διάνοια. *Otium eſt, animus meus non diſtrahitur.* Marcus ipſe *l.* 4. §. 24. Ἐυσχολώτερος καὶ ἀπαραπόδιστος ἔσῃ. *A negotiis multò vacabit magis, minúſqe perturbata eſt nobis futura vita noſtra.* vide & *l.* 12. §. 2.

Πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν] πρὸς συνεργίαν. *Ad mutuas operas. l.* 2. §. 1.

Οὐ μὴ βλαβῶ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 10. §. 33.

Σὺ δὲ βλάπτῃ] vide *l.* 9. §. 4.

Ἐυαφῶς] *efficaciter* Caſavbonus. *aperté* Xylander. *aptè, ſcitè, dextrè, affabrè*, malim. Lucianus ὑποκάλλειν τὰς δακτύλους ἐυαφῶς. *ſcitè digitos ſubjicere.* tractum à praxi Chirurgica; in qa multùm refert, qa manu vulnera colligenda, vel oſſa reſtituenda tractentur. Pindarus *Pyth.* 4.

Χρὴ μαλακὰν χεῖρα προσ-
καλλονῆα τρώμαν ἕλκος ἀμφιτολεῖν.
Oportet mollem manum adhibentem os ulceris curare.

Ab eadem arte tractum eſt, & Apoſtoli illud *ad Galat. c.* 6. *v.* 1. ubi de fratre in peccatum prolapſo, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος. *Reconcinnate ejuſmodi hominem cum ſpiritu lenitatis.* eſt enim τὸ καταρτίζειν (qod & Beza & Strigelius adnotârunt) *membrum luxatum reconcinnare*, ſive, *loco ſuo reponere, & adaptando rurſus componere.* & καταρτισμὸς, μεταγωγὴ τῶν ὀστῶν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν τόπου εἰς τὸν κατὰ φύσιν. Καταρτισμὸς *eſt oſſium tranſlatio ex loco qi eſt contra naturam in eum qi eſt ſecundum naturam.* Galenus. reſpexit eódem & Plutarchus in *Catone minore p.* 791. *E.* ubi Catoni Statylium juvenem nimìs fervidum & præcipitem, Apollinidi Stoico ac Demetrio Peripatetico curandum tradenti hæc verba tribuit: Ἰμέτερον ἔργον ὀιδοῦντα τοῦτον μαλάξαι, καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον. *Veſtri muneris eſt tumentem mollire, atqe adducere ad id qod ex uſu ejus eſt.* Siqidem, ut Gregorius in *paſtore l.* 2. *c.* 6. *Sæpenumero deteriùs frangitur, cùm fractura incavè colligitur, ità graviùs qis ſciſſuram ſentiat, ſi hanc immoderatiùs ligamenta conſtringent.* & qod Rad. Ardens, *Orat. Dom. poſt Trin.* 6. *Manſveta correctio peccatores emendat, intemperans etiam emendandos perturbat.* Certè, qod Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Nullum animal eſt moroſius, nullum majori arte tractandum, qàm homo.*

Οὐδὲ μέλισσαι αὐτὸ ποιοῦσιν, οὐδὲ ὅσα συναγελαστικὰ] Porphyrius *de abſtinens. ab animal. l.* 3. §. 11. Τὰ δὲ συναγελαστικὰ ὅπως τηρεῖ τὸ δίκαιον τὸ πρὸς ἄλληλα, τίς ἀγνοεῖ; τοῦτο μὲν μυρμήκων ἴκασον, τοῦτο δὲ καὶ μελιττῶν, καὶ τῶν ὁμοίων. *Qis autem neſcit qantum inter ſe invicem juſtitiam colant animantes gregales? Hanc ſcilicet cuſtodiunt formica omnes, & apes univerſæ, & ejuſmodi animalia.*

Μήτε ὀνειδιστικῶς] vide *l.* 1. §. 10. De Evphrate Philoſopho, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 10. *Inſectatur vitia, non homines. nec caſtigat errantes, ſed emendat.* Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Agat princeps curam, non tantùm ſalutis, ſed & honeſtæ cicatricis.* Et Auguſtinus *Epiſt.* 159. *Sic ſuccenſe iniqitati, ut conſulere memineris humanitati.* vide & *lib.* 5. §. 22. & *ſuprà* §. 13.

Ἀδήκλως τῇ ψυχῇ] *atqe ità nè cor mordeatur* Xylander. *citra ſermonis aſperitatem* Caſaybonus. δάκνειν τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν, dicunt Græci, qod *mordere & pungere cor alicui*, id eſt, *angere, divexare, cruciare*, Latini. & δάκνεσθαι τὸν θυμὸν, ἢ τὴν καρδίαν, *corde morderi.* i. e. *angi, cruciari.* Syneſius *de regno pag.* 2. Οἱ δὲ ἄτως; ἆρα ἀτιμφῶς ἔχουσιν, — ὥστε, ὑδὲ φασιν αὐτοῖς ἀποχρήσειν, εἴ τις ξυγχωρήσει μὴ πάντα ἐκ πάντων ἐπαινεῖν τὰ βατιλίως καὶ βατιλία. ἀλλ' εἴπῃ παῤῥείκοι, καὶ λυπήσειν ἀναλείψονται, καὶ ἀπελᾶσι δήξασθαι τὴν καρδίαν, ὐκ ἐν χρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέσην, εἰ ἄρα τις ἀνιαθεὶς ὠφελήσοιτο. *Hi autem adeò ſanè rigidi ſunt, ut ne ſatis qidem ſibi fore dicant, ſi qis non omnia omnino laudare, qa ad regem pertinent, regemqe ipſum permittat; ſed & moleſtiam inſuper intentent, ſeſeqe cor ipſum non ſtrictim duntaxat puncturos; ſed ad imum uſqe penetraturos comminentur, ſi ex ea forte triſtitia qiſqam adjuvari qeat.* Idémqe *de calvitie pag.* 63. Μέσην αὐτὴν διδηγμαι τὴν καρδίαν. *Penitius animo diſcruciari cæpi.* Libanius *Orat. de pacto.* Οὐ διδηγμένος ἀπίρχεταί τις τὴν καρδίαν, εἰ ὁ χθὲς μαθητὴς, σήμερον εἰδέρι γένηται; *Nonne cum animi morſu abit is, qi heri diſcipulus erat, hodie alterius factus eſt.* Ariſtophanes *Acharn. Act.* 1. *ſc.* 1. *n.* 1.

Ὅσα δὴ διδηγμαι τὴν ἐμαυτῦ καρδίαν.
Qàm multa ſunt, qa aſſiduè cor mordent meum?

Et in *Nubib. Act.* 5. *ſc.* 2. *n.* 25.

— ὅμως δὲ τὸν θυμὸν δακών.
— *& tamen animum remordens.*

Indè θυμοδακὴς, *qod cor mordeat.* Julianus *Orat.* 2. *pag.* 178. Πόσον δὲ χρῆμα λοιδορία; ὡς θυμοδακὴς ἀληθῶς; καὶ ἀμύτλον ψυχὴν μᾶλλον, ἢ σίδηρος χρῶτα; *At cujuſmodi demum convicium eſt! qàm re verâ mordax! qámqe eò magis animus, qàm corpus ferro, penetratur.* Sed & δάκνειν & δάκνεσθαι, & *mordere*, ac *morderi*, üidem ſimpliciter dicunt. Evripides *Theſ.*

Μή μοι πικρὸν προσπίσον μᾶλλον δάκοι.

Plutarchus *de Stoic contradict. c.* 9. Καί τοι πικρῶς ἐν τῷ γένει τούτῳ καὶ Πλάτωνα καὶ τὰς ἄλλας τῦ Χρυσίππυ δάκνουσι. *Qamqam ille qidem hoc in genere Platonem, alióſqe qi ſunt Chryſippi acriter mordet.* Cicero *ad Attic. l.* 13. *Ep.* 12. *Valdè me momorderunt epiſtola tua: eadem tamen ſanaverunt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

— *Mordear opprobriis falſis?*

Terentius *Eunuch.* 3. 1.

— *Par pari referto, qod eam mordeat.*

Sidonius *l.* 5. *Ep.* 8. *vel pupugiſſe verſu gemello, vel mordiſſe diſticho.* qi & *ibidem, piperatam facundiam*, pro *mordaci* dixit. & *l.* 8. *Ep.* 11. *Epigrammata piperata.* i. e. *mordacia*, ut exponit ipſe; qæ *melleis* opponit: Hieronymum imitatus, qi in *Epiſt. ad* Evſtochium *ut te aliqid & piperis mordeat.* ſed & *acetum mordax*, eâdem mente Perſius *Sat.* 1. Indè δῆκτης λόγος, *mordax oratio.* Plutarchus *de amic. & adul. pag.* 55. *B.* Λόγῳ δήκτῃ καὶ παῤῥησίᾳ καθαπτόμενον. *Mordacem ſermonem, libertatemqe curatore dignam uſurpat.* Item δῆγμα, δηγμὸς, δῆξις. Idem *Sympoſ. l.* 2. *c.* 1. Δῆγμά τι πρόσεισι αὐτῷ τῷ σκώμματι. *Morſus ſalibus adeſt.* & mox: Τὰ σκώμματα μᾶλλον δάκνει, καθάπερ τὰ παρηγκισρωμένα βέλη, πλείονα χρόνον ἐμμένοντα, καὶ λυπεῖ τὰς σκωφθείσας. *Magis autem ſales & dicteria mordent, qod inſtar humatorum telorum diutius inhærent, moleſtiáqe eſt morſus.* ità enim reſcribendum pro eo qod μίλη ſenſu nullo codices exhibent. Idem *de amic. & adul. pag.* 56. *A.* Ἐλέγχῳ καὶ λόγῳ δηγμὸν ἐμποιῶν καὶ μελάνοιαν. *Qicunqe reprehenſione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit.* & *in Lycurg. p.* 48. *A.* Αἱ δὲ παιδιᾶν καὶ σκωμμάτων δῆξεις, ὑδὲν ἀμβλύτεραι τῶν μετὰ σπουδῆς νυθετημάτων. *Facetiarum aculei & dicteriorum nihilò erant ſeriis caſtigationibus obtuſiores.* Alia, nec pavca, ſuppeditabit Hadrianus Junius *cent.* 2. *adag.* 58. Indè ἄδηκτος, *morſu immunis*, qi oratione, ſive ſermone ejuſmodi mordaci perſtrictus non eſt. Evnapius *in Liban.* Οὐδεὶς τῶν συλλεγέντων Λιβανίῳ, καὶ συνουσίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος. *Nemo omnium qi Libanio allecti & in familiaritatem accepti fuerunt, abiit à morſu immunis.* ità legunt vertúntqe, cùm Hadrianus Junius, tum & Federicus Morellius. ſed vera lectio, ἄδηλος, non ἄδηκτος. ſeqentia firmant ἀλλὰ τότε ἤθος ἐυθὺς ἕιός τις ἦν ἔγνωσο, &c. *ſed ſtatim, qà eſſet indole, dignoſcebatur.* Verùm indè ἀδήκλως apud Plutarchum in *Pomp.* ubi Flora narraſſe dicitur, ὡς ὐκ ἦν ἐκείνῳ συναναπαυσαμένην ἀδήκλως ἀπελθεῖν. *nunqam qivisſe ſe à Pompeji conſuetudine ſine morſu aliqo diſcedere.* h. e. ut non aculeum qaſi aliqem in animo reſiduum perſentiſceret. qomodo Periclis dictio ità avdientium animos affeciſſe perhibetur ὡς τὸ κέντρον ἐγκαταλιπεῖν, ut Evpolis *Tribubus.* Cæterùm hoc lo-

a L. 10. §. 36. χ᾽ [a] μὴ ὡς ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλῳ παρατὰς θαυμάσῃ. ἀλλ᾽ * ἤτοι πρὸς μόνον, χ᾽ ἐὰν ἄλλοι

* ἀεί τοι Mer. ἀεὶ ὡς τινες παρεστήκωσι.

Xyl. Τούτων τ᾽ ἐννία καφαλαίων μάνησον, ὡς θεῶν δῶρα εἰληφὼς, χ᾽ b ἄρξαί ποτε ἄνθρωπος εἶναι, ἕως ζῇς c φυλακτέον ἦ ἐπίσης τῷ ὀργίζεσθαι αὐτοῖς, τὸ κολακεύειν ἐοικότες. ἀμφότερα γὰρ ἀπεινώνητα, κ᾽ πρὸς βλάβην φέρ. πρόχειρον ἦ ἐν ταῖς ὀργαῖς, ὅτι d ἀχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικὸν, ἀλλὰ τὸ πρᾶον κ᾽ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτως καὶ ἀρρενικώτερον, καὶ ἰσχύος καὶ νεύρων χ᾽ ἀνδρείας τούτῳ μέτεστιν, ἀχὶ τῷ ἀγανακτοῦντι καὶ δυσαρεστοῦντι. ὅσῳ γὰρ ἀπαθείᾳ ἔγγυ εἰκειότερον, τοσούτῳ χ᾽ δυνάμει. ὥσπέρ τε ἡ λύπη

b L. 10. §. 1. τ᾽ Μουσῶν δῶρα εἰληφὼς, χ᾽ l. 12. §. 1.

c L. 4. §. 31.

d Sup. §. 9.

neqe tanqam in ſchola, neqe ut aſtanti alicui ſis admirationi, ſed ità ſemper, ut cum ſolo agas, etiamſi alii forſan circumſtiterint nonnulli.

Capita novem iſta in mente repoſita habeas, tanqam dona qædam à Muſis accepta; atqe incipias tandem homo eſſe, dum vivis. Veruntamen ex æqo cavendum, ſicut nè iraſcaris eis, ità etiam nè aduleris. utrumqe enim ſocietatis jus violat, & ad damnum tendit. adverſùs iram verò præſtò ſit illud; iraſci havd virile eſſe; ſed manſvetum placidúmqe animi affectum, ut humanius qiddam, ità & maſculum magis. atqe is certè, qi ità affectus eſt, robur animi nervóſqe & fortitudinem penes ſe habet, non avtem is qi indignatur & offenditur. qò enim propiùs hoc ad immunitatem ab affectibus omnem prorſus, eò etiam ad potentiam propiùs accedit. qemadmodum avtem triſtitia,

ANNOTATIONES.

co ego, qid ἀδήκτως τῇ ψυχῇ velit, non ſatis aſſeqor. malim ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ. nec de reprehenſi, ſed de reprehendentis animo acceperim. nè ità vel redarguat, vel admoneat, ut animi injuriæ illatæ apprehenſione attacti & exulcerati indicium præ ſe ferat. hoc eſt enim qod poſtea de *ſuccenſente* dixit, τέτρωται, *vulneratus eſt, vulnus accepit.* Qanqam poteſt & ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ exponi, *animo non mordaci.* qomodo Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 28. ἄλυσις ἄδηκτος dicitur, i. e. *qod non mordeat*, ut Plinius *l.* 23. *c.* 4. & Plutarchus *de adulat. pag.* 55. *D.* Τὴν δὲ συνηθῆ ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τῷ πρὸς χάριν, ἄκρατον ἀεὶ καὶ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑποπτεύειν. *Eam verò conſvetudinem, qa continentibus blanditiis uſa omni morſu caret, vitii ſuſpectam habeamus.* ἄδηκτον ὁμιλίαν dicit, qæ nihil mordax habeat. verùm prius illud arridet magis.

Μηδὲ ὡς ἐν σχολῇ] *neve otio abuti videaris* Xylander. forſan, qia priùs ἐνσχολᾶν dixerat. Ego ſimpliciter malim, tanqam in ſchola, hoc eſt, vel ὡς παιδαγωγός τις, *padagogi cujuſdam inſtar*, qi imperioſè cùm agat, moleſtus eſſe ſolet, & gravis habetur. *l.* 5. §. 9. & *l.* 10. §. 35. unde παῤῥησία παιδαγωγικὴ, *libertas magiſtralis*, *ſuprà* §. 6. vel etiam *tanqam in ſchola*, ubi ingenii exercendi oſtentandíqe cavſſâ fieri aſſolent oratiunculæ. hoc eſt enim qod ſeqitur, μηδὲ ἵνα ἄλλος παρατὰς θαυμάσῃ. *Neqe ut adſtanti alicui ſis admirationi.* & *ſuprà* §. 13. Ὡς ἐπιδεικνύμενος. *Ut qi ſis oſtentaturus.* vide *ad l.* 1. §. 16. σχολαστικός. *qaſi exercitationis cavſſâ.* Caſavbonus. Ambroſius *Offic. l.* 3. *c.* 16. *objurget, non jactantia ſtudio, ſed affectu charitatis.* qod Marcus hic φιλοσόργως. Talia avtem, qalia Marcus hîc notat, Senecæ ſcripta Cajus Cæſar eſſe volebat. cùm *commiſſiones meras* eſſe diceret, referente Svetonio, *l.* 4. *c.* 53. i. e. λόγους πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνας γεγραμμένους, ut ex Iſocrate *in eum locum* clariſſimus Caſavbonus. vel etiam ἀντολεξεὶ, ἀγωνίσματα. utì idem ex Thucydide *l.* 1. & Ariſtotele *Poët. c.* 9. ſed & Polybio; cujus avreum dictum digniſſimúmqe qod ubiqe, non ibi tantùm, legatur (ejuſdem habes τῷ μακαρίτῃ elogium) illud *l.* 3. *c.* 31. è codicibus Polybianis à vitio typothetarum incuriâ contracto ſic repurgatum. Ἰσορίας γὰρ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ τί, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πόσῳ ἔνλογον ἔσχε τὸ τέλος, τὸ καλλιπόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίνεται. *Qippe ſi tollas ex hiſtoria, qare, qomodo, qo fine, qidqe fuerit actum, & qàm convenientem exitum res geſta habuerit: qod ſupereſt illius commiſſio mera eſt, non avtem opus ad eruiendum lectorem comparatum.* Qod Plinius *l.* 7. *Epiſt.* 17. *Hiſtoria non oſtentationi, ſed fidei veritatíqe componitur.* Nec multò ſecius Fabius, *l.* 10. *c.* 1. in viri clariſſimi commentariis fœdè depravatus: *Totum opus hiſtoria, non ad intuitum rei pugnámqe præſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenii famam componitur.*

Ἀλλ᾽ ἤτοι πρὸς μόνον] qod Chriſtus Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ὑπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σου καὶ αὐτοῦ μόνου. *Ite, & argue illum inter te & ipſum ſolum.* Socrates in menſa cùm familiarem qendam vehementiùs pavlo increpuiſſet, Plato, ὦ ἄμεινον ἦν ἰδίᾳ ταῦτα λελέχθαι; *Annon*, inqit, *hæc privatim dicta, præſtiterat?* cui ille viciſſim, Σὺ δὲ ὦ ἄμεινον ὦν ἐποίησας, ἰδίᾳ πρὸς ἐμὲ ταῦτα εἰπών; *Annon & à te mihi privatim hoc dictum præſtiterat?* deeſſe avtem videtur disjunctionis membrum alterum, ſi recepta lectio admittatur, *vel ſolùm convenias, vel ut ſolus advertat*, (avt ejuſmodi qippiam) etiamſi plures adſtiterint. *ſed ut cum ſolo ità logi debes* Xylander. acſi eſſet, ἀλλ᾽ ὡς πρὸς μόνον, ſive, ἀλλ᾽ ἵνως ὡς πρὸς μόνον. diſjunctivæ certè rationem nullam habuit: ſed nec Caſavbonus qi vertit, *ſed ità ſemper ut ſolus conſciat.* ἀλλ᾽ ἀεί τοι. qod mihi valde comprobatur. Optimè Plutarchus *de amic.* & *adul. p.* 70. *F.* Δεῖ γὰρ, ὡς νοσήματος ἀκ ἀνηρτημένης, τῆς ἁμαρτίας τὴν νυθέτησιν καὶ ἀποκάλυψιν ἀπόῤῥητον εἶναι, καὶ μὴ παντηγυρικὴν, μηδ᾽ ἐπιδεικτικὴν, μηδὲ μάρτυρας καὶ θεατὰς συνάγεσθαι. ἰατρὸς γὰρ φιλικὸν, ἀλλὰ σοφιστικὸν, ἀλλοτρίοις ἐνδοκιμοῦν σφάλμασι, καλλωπιζόμενον πρὸς τοὺς παρόντας, ὥσπερ οἱ χειρουργοῦντες ἐν τοῖς θεάτροις ἰατροὶ πρὸς ἐργολαβίαν. *Oportet tanqam morbi turpis, ita peccatis etiam deteſtionem & ſanationem occultam eſſe, nihil pompa, nihil oſtentationis habentem, neqe teſtes ſpectatoréſqe adducentem. Non enim amici intereſt, ſed rabula in alienis gloriam qarere peccatis, venditantem ſe oſtentatione ſuâ præſentibus. Sicut in theatris medici manibus geſticulantur, ut ſua opera conductores ſibi parent.*

Ὡς παρὰ τῶν Μουσῶν] qia pro numero Muſarum, monita *novem.* vide Plutarchum *Sympoſ. lib.* 9. *cap.* 14. de numero Muſarum.

Ἀρξαί ποτε ἄνθρωπος εἶναι] *humanitatem colamus, dum inter homines ſumus.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. vide *l.* 7. §. 22. & *l.* 10. §. 8.

Τὸ κολακεύειν] qod *l.* 4. §. 31. Μήτε τύραννος, μήτε δοῦλος. *Neqe tyrannus, neqe ſervus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *l.* 8. *c.* 40. Πᾶσι δ᾽ ἦν ἱκανωτάτοις ἑαυτὸν παρέχων, ἐπεμέλετο μήτ᾽ ἀγενῆ καὶ κόλακα εἶναι δοκεῖν, μήτε πρὸς τύφον ἐξάγεσθαι τῷ δι᾽ πάντων τιμᾶσθαι, καὶ ὅτι ἂν κελεύοι πείθεσθαι. *Et qum jucundum ſe omnibus prabuit, tum ne ſummiſſus nimium & adulator eſſe videretur: præterea ne ex eo, qod ab omnibus honore afficeretur, qidqe ei qos juſſiſſet, morem gereremus, faſtu & arrogantiâ efferretur curavit.* Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 121. Ὥσπερ οἶνον μὲν ὃ βαρὺ κομιδῇ φθέγξασθαι ῥᾴδιον, τὸ δὲ μέσον τυχεῖν, μυσικῆς ἐστιν ἕξεως. οὕτω καὶ περὶ τὸ παῤῥησιάσασθαι, καὶ μὴ, λογισέον. οἱ μὲν γὰρ ὑ τῷ ὠφελῆσαι, ἀλλὰ τῷ ὑβρίσαι γίνονται μόνον. οἱ δὲ τῷ κολακεύειν, καὶ τὰ μὴ προσόντα ἐγκώμια ὑφαίνον. οἱ δὲ μέσῳ αἱρέσῳ χράμενοι, ὅτε ὑβρίζουσιν, ὅτε θωπεύουσιν, ἀλλὰ κεράσαντες τῇ παῤῥησίᾳ τὸν αἰδῶ καὶ τῇ ἐπιλειμένου τὸν προσόντων, ὅτως ἐκὶ τὸ ἰατρεύειν τοὺς ἑαυτῶν ἀγωνίας ἔχοντας. *Qemadmodum acuto qidem aut perqam graviter loqi facile eſt, mediocritatem avtem tenere muſici habitus eſt: eodem modo de loqendi libertate & timiditate ſentiendum eſt. Sunt enim qi non id agunt, ut profint, ſed ut contumeliam dantanus inferant. Sunt rurſum, qi hoc tantum ſibi propoſitum habent, ut adulentur, ac falſas laudes contexant. At qi optimâ mediocritate utuntur, si nec contumeliam inferunt, nec adulantur, ſed verborum libertatem ac licentiam pudore, atqe objurgationem ſuavitate condientes, ita demum ad eos, qi ſui ignoratione laborant, curandos veniunt.*

Τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, οὕτω καὶ ἀρρενικώτερον] Naſo, *art. l.* 3.

Candida pax homines, trux decet ira feras.

& *triſt. l.* 3. *Eleg.* 5.

Qò qiſqe eſt major, magis eſt placabilis ira;
Et facilis motus mens generoſa capit.

Ὥσπέρ τε ἡ λύπη ἀσθενοῦς, οὕτω καὶ ὁ ὀργὴ] *Iram dolorémqe* copulat. Ἡ γὰρ ὀργὴ μετὰ λύπης. καὶ ὁ ὀργιζόμενος πᾶς λυπεῖται. *Ira cum moleſtia, & qi iraſcitur, moleſtiâ afficitur.* Ariſtotales *Rhet. l.* 2. *c.* 4. Utrumqe facit imbecillitatis indicium. Ità & Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16. *Tantùm abeſt à magnitudine animi ira, quantùm à fortitudine audacia, à fiducia ſuſpicio, ab auſteritate triſtitia, à ſeveritate crudelitas. mihi videntur veternoſi & infelices animi imbecillitatis ſibi conſcii, ſæpe indoleſcere. ut exulcerata & ægra corpora ad ictus leviſſimos gemunt; ità muliebre maximè & puerile vitium eſt. ac incidit & in viros. nam viris qoqe puerilia ac mulicbria ingenia ſunt.* & *de vit. beat. c.* 3. *Omnis ex infirmitate feritas eſt.* Menander apud Stobæum *tem.* 2. *tit.* 20.

Τὸ δ᾽ ἐξύθυμον τοῦτο καὶ λίαν πικρὸν,
Δεῖγμ᾽ ἐστὶν εὐθὺς παῦσι μικροψυχίας.
Iraſci prompta amarulentáqe indoles
Indicium infirmi pectoris cunctis facit.

Muſonius apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μικρόψυχον γὰρ τὸ ἀγωνιᾶν καὶ ἐπιλίνεσθαι περὶ τῶν τοιούτων. *Puſillanimitas enim eſt, has ob res indignari, & commoveri intenſius.* Juvenalis *Sat.* 13.

— minuti

triſtitia, ſic & ira, imbecillis eſt animi. utraqe enim vulnus accepit, & ſuccubuit.

Qod ſi volueris, etiam decimum à Muſarum præſide donum accipe. velle, improbi nè peccent, inſaniæ eſt. id enim qod fieri non poteſt, appetit. tum concedere, ut adverſùs alios tales ſint, ſed nè in te peccent poſtulare, & ſtolidum eſt & tyrannicum etiam.

§. 19. Mentis affectiones qatuor potiſſimùm ſunt jugiter cavendæ, & ubi deprehenſæ fuerint, confeſtim inducendæ, de ſingulis earum ſic cenſendo: cogitatio iſta non eſt neceſſaria; iſta ſocietatis inimica; iſtud non à te dicturus es. aliqid enim non à teipſo dicere, in rerum abſurdiſſimarum numero

ἀσθενεῖς. ἔτως καὶ ἡ ὀργή. ἀμφότερα γὰρ τέτρωται, καὶ [a] ἐνδεδώκασιν. a L.7.§.64.

Εἰ δ' βέλτ, καὶ δίκαιον τοῦτό ϛ μικρόν τι δῶρον λάβε. ὅτι [b] τὸ * μὴ ἀξιεῖν ἁμαρτάνειν τὰς φαύλας μανικόν. [c] ἀδυνάτ γὰρ ἐφίεϛ. τὸ δ' συγχωρεῖν ἄλλοις μὲν εἶναι τοιάτας, ἀξιεῖν δ' μὴ εἰς σὲ ἁμαρτάνειν, [d] ἄγνωμον καὶ τυραννικόν. b L. 5.§.17. * ἀξιεῖν μὲ c L.7.§.71. d L. 6.§.27.

§. 19. Τέτταρας μάλιϛα τροπὰς ϛ ἡγεμονικῆ ϛ φυλακτέον διηνεκῶς, καὶ ἐπειδὰν φωρᾶϛε, [e] ἀπαλαπτέον, ἐπιλέγοντα ἐφ' ἑκάϛ ἔτως. ϛτο τὸ φάντασμα [f] ἦκ ἀναγκαῖον. ϛτι, ϛ λυπὴν κοινωνίας. ϛτο [h] ἦκ ἐπὶ σαυτ μέλλεις λέγειν. τὸ γὰρ μὴ ἐφ' ἑαυτ λέγειν ἐν τοῖς ἀπηπωπότοις νό- e Sup.§.16. f L.4.§.24. g L. 9.§.23. h L. 2.§.16.

ANNOTATIONES.

— *minuti*
Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Ultio. continuò ſic collige, qòd vindictâ
Nemo magis gaudet qàm fœmina. —

Ammianus *Hiſt. l.* 27. *c.* 6. *Iram definiunt eſſe ulcus animi, naſci ex mentis mollitie conſvetum; id aſſerente argumento probabili, qòd iracundiores ſunt incolumibus languidi, & fœmina maribus, & juvenibus ſenes, & felicibus arumnoſi.* Ariſtoteles *rhetor. l.* 2. *c.* 2. Κάμνοντες, πινόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαράφορμητοι. *Ægrotantes, pavpertate laborantes, amantes, ſitientes, omnino cupientes, & non rectè agentes iracundi ſunt, & qi concitentur idonei.* Plutarchus *de irac. cohib. pag.* 457. *A.* Ὡς γὰρ ὄιδημα μεγάλης ἐϛὶν ἐν σαρκὶ πληγῆς πάθος, ἔτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἡ πρὸς τὸ * λυπῆϛαι *[λυπῆϛαι] ἔνδοσις ἐκφέρει μείζονα θυμὸν ἀπὸ μείζονος ἀσθενείας. διὸ καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν ὀργιλώτεραι, καὶ νοσοῦντες ὑγιαινόντων, καὶ γέροντες ἀκμαζόντων, καὶ κακῶς πράτ]οντες εὐτυχούντων. ὕτως ἐκ τῆ λυπημένυ μάλιϛα τῆς ψυχῆς καὶ πάσχοντος ἀνίϛαται μάλιϛα δι' ἀσθένειαν ὁ θυμὸς, οὐχὶ νεύροις, ὡς τις εἶπε, τῆς ψυχῆς ἐοικὼς, ἀλλὰ ἐπιτάματι καὶ σπάσμασιν ἐν ταῖς ἀμυντικαῖς ὁρμαῖς σφοδρότερον ἐξωϛαμένης. *Sicut enim ædema naſcitur in carne à magno ictu: ſic in molliſſimis animis ad ladendum facta inclinatio majorem excandeſcentiam à majore profert imbecillitate. Itaqe & mulieres magis iracundæ ſunt qam viri, & agroti qàm ſani, & ſenes juvenibus, & rebus utentes adverſis proſperam habentibus fortunam. Itaqe maximè paſſo aliqid & dolore affecto animo, ob ejus imbecillitatem exſurgit ira, non (qod qidam dixit) nervis animi ſimilis, ſed intentionibus & convulſionibus in ulciſcendi cupiditatibus vehementiùs ſe efferentis.* qod avtem dicit ὡς τις εἶπε, Platonem tangit, qi ſicut Plutarchus idem, *de virt. mor. pag.* 449. *F.* refert, Νεῦρα τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν προσεῖπεν. *Iram nervos animi cognominavit.*

Ἀσθενῆς] τὸ γὰρ ἀσθενὲς ἐυπαθέϛερον. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 4. *c.* 6. non ἐυπαθέϛερον, ut codices vulgati, etiam Heinſii editio, exhibent. ſic enim ipſe lib. eodem *c.* 12. Τὰ γὰρ ἀσθενέϛερα δῆλον [ὡς] ἐυπαθέϛερα. *Infirmiora enim facilius affici certum eſt.* & rurſus *c.* 14. Ἀσθενὲς παθητικώτερον. *Debile facilius affici neceſſe eſt.*

Ἀμφότεροι γὰρ τέτρωνται καὶ ἐνδεδώκασιν] *Uterqe vulnus accepit & herbam porrexit* Xylander optimè. ſive, *manus dedit, & victus eſt uterqe,* & qi iraſcitur, & qi dolet. Dio Pruſæus *Orat.* 16. *pag.* 245. Ἀλλὰ διανοίας ἰσχυρᾶς ἴσι χρεία, μάλιϛα μὲν ἀτρώτου καὶ πρὸς μηδὲν εἰκούσης, εἰ δὲ, μάγις ῥᾳδίως, μηδὲ ὑπὸ τῦ τυχόντος τετρωσκομένης. *Sed opus eſt animo firmo, & maximè impenetrabili, nullique cedente, aut certè haud facilè, qiqe non qalibet à re vulneretur.* ubi in membro poſteriori, defectus ſubeſſe videtur; ſupplendus hoc modo; εἰ δὲ [μὴ,] μάγις ῥ. &c. negativa iterata librarium vel oſcitantem, vel feſtinantem fefellit. Libanius *in vita ſua pag.* 53. *D.* Ἐποίουν δὲ ἐδὲν αὐτὸς δοῦναι τυτωνὶ τῶν συμμάτων. ὕτως ἦν ἐυτρόμων. *Id tamen operam dabam, ut nihil ipſis ejuſmodi commentis opus eſſet: ideo ſauciatus non fui.*

Παρὰ τῦ μουσηγέτυ] *à duce ſive præſide Muſarum.* qia *decimum* addiderat. at qis iſte Marco *Muſarum ductor?* Mericus Caſavbonus *Herculem* vult. Herculem certè Ἐvmenius in *oratione de ſcholis inſtavrandis, Muſageten, hoc eſt, comitem ducemqe Muſarum eſſe,* accepiſſe ait *Fulvium illum Nobiliorem; qi edem Herculis Muſarum in circo Flaminio ex pecunia Conſoria fecit, cùm in Græcia eſſet imperator.* Qin & Svetonius *l.* 2. *c.* 29. *Ædis Herculis Muſarum à Marcio Philippo* ſub *Auguſto extructa* meminit. Nam qod *Herculis & Muſarum,* legebatur, Iſaacus Caſavbonus, codicum veterum fidem ſecutus, copulativam ſuſtulit. qanqam Plutarchus in *qæſt. Rom.* communem fuiſſe aram qandam *Herculis ac Muſarum* apud Romanos, eſt avtor; inſtitutæ cavſſam, ex Jubæ traditione, fuiſſe, qòd Evandrum literas Hercules docuiſſet. Cæterùm Evmenius idem, *Herculem Muſarum tuterem potiùs & defenſorem,* qàm *ductorem* A *rem & præcentorem* habitum innuit, cùm ſubjicit, *Camænarum ſigna novem ſub tutela numinis fortiſſimi ab eodem Fulvio conſecrata, qò mutuis operis præſtiſque juvari ornarique ſignificaret, Muſarum qietem defenſione Herculis, & virtutem Herculis voce Muſarum.* De hoc *Herculis Muſarum,* an *Herculis Muſarúmqe* templo, Naſo *artis l.* 3.

Nec rubor eſt emiſſe palàm: venire videmus
Herculis ante oculos virgineúmqe chorum.

& *Faſtor. l.* 6. *extremo.*

Dicite Pierides, qis vos addixerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
B *Sic ego, ſic Clio: clari monumenta Philippi*
Aſpicis, unde trahit Martia caſta genus. &c.
Sic cecinit Clio. docta aſſenſere ſorores,
Annuit Alcides, increpuitqe lyrâ.

Verùm apud Græcos Apollinis potiùs, *Muſageta* titulus iſte; hoc munus eſt, *Muſarum chorum ducere eiſdémqe præcinere.* qod & ex Lutatii *Hiſtor. commun. l.* 1. Probus Grammaticus aſſerit. Syneſius *Dione pag.* 43. de philoſopho. Προσῆκον δὲ δεῖ τὸ καὶ ἔχειν αὐτὸν ἴδιον ἔργον ὑπερκείμενον τῆ χορῆ, ὥσπερ τὸν Ἀπόλλω λόγος ἔχει, νῦν μὲν ταῖς Μύσαις συναδεῖν αὐτὸν ἐξάρχονϛα, καὶ ἐνδιδόνϛα ῥυθμὸν τῷ συνήμαλι, νῦν δὲ αὐτὸν καλὰ μόνος ᾄδειν. *Muneris acceſſione opus eſt, qod & ſibi peculiare habeat, & ſit caterarum choro ſublimius: qemadmodum Apollinem fama eſt nunc Muſarum cætui præeuntem, rhythmiqe præcentum avſpicantem concinere: nunc ipſum per ſeſe ſingulatim canere.* Cornutus an Phurnutus, *de dèis, c.* 32. Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ μουσηγέτης ἐκλήθη, καὶ παίζειν μετὰ τῶν Μουσῶν ἐνομίσθη.

Ἐκ γὰρ Μυσάων καὶ ἑκηβόλυ Ἀπόλλωνος.
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔαϛιν, ἐπιχθόνιοι βαϛιλῆες.

φησὶν ὁ Ἡσίοδος. διὸ τῦτο καὶ ἱερὸς αὐτῷ ὁ κύκνος, τῷ μουσικώταλον καὶ λιγυρώταλον ἅμα εἶναι τῶν ὀρνέων. *Ab hoc cauſſa* D *Muſarum amiſſes dictus eſt, & jocos cum Muſis celebrare creditus eſt.*

Eximii cantu Muſis & Apolline nati
Sunt, decorátqe ipſos in terris regia virtus:

inqit Heſiodus. Hinc cycnus Apollini ſacer eſt, qod ſit vocaliſſimus, & omnium avium candidiſſimus. Pavſanias *Eliac. l.* 1. in Junonis templo, qod eſt Elide, Πεποίηϛαι Μῦσαν μὲν ᾠδὸν, καὶ Ἀπόλλωνα ἐξάρχονϛα τῆς ᾠδῆς. *Sunt & Muſa canentes, modos præeunte Apolline.* Idémqe in *Attic.* diſertè, Ἀπόλλωνα μουσηγέτην καλῦσι. *Muſarum ducem ſive præſidem vocant Apollinem.* cujus appellationis Apollini tributæ meminit E & Plato, *de leg. l.* 2. Plutarchus *ſympoſ. l.* 9. *c.* 14. & *cur Pyth. metro oracula edere deſierit.* & Ariſtides *Orat. Platonic. 1.* ſed & Orpheus *hymno in Apollinem.* Julianus item *Orat. in ſolem.* Apollinem cùm μουσηγέτην, tum & μουσῶν ἡγεμόνα non ſemel nuncupat. Maximus Tyrius *Orat.* 21. Τὸν ἀληθῆ ἁρμονίαν, ᾄδει μὲν ὁ Μουσῶν χορὸς, ἐξάρχει δὲ αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης. *Veram harmoniam Muſarum canit chorus, dux earum incboat Apollo.* Libanius denique *Orat.* 2. Μὴ πρὸς τὸ μουσηγέτ τὸ πάντα ἰφορῶντος, &c. *Non ſinamus iſtud fieri per Muſarum ducem, qi omnia conſpicit,* &c. Cæterùm Herculem, an Apollinem voluerit Marcus, parùm refert. Cle- F mens verò noſter *Strom. l.* 6. etiam Domino Deo noſtro appellationem hanc tribuit. Sed & Philoſtratus Antonino illi, cui *vitas ſophiſtarum* inſcripſit; & Galliarum Regi Franciſco Magno Cl. Caſavbonus in *notis ad Marci noſtri vitam.*

Τὸ μὴ ἀξιεῖν ἁμαρτάνειν τὰς φαύλας, μανικὸν] tranſponendæ ſunt voces primores. Τὸ ἀξιεῖν μὴ ἁμαρτ. ſenſus exigit, idem prorſus habet *l.* 5. §. 17.

Τυραννικόν] ità *l.* 6. §. 27. ἀμόν πως. Verùm iſtic tyrannicum potiùs, qia velle ſe ſolum lege communi exemptum, *tyrannidem* ſapit.

§. 19. Ἀπαλαπτέον] vide *ſuprà* §. 16.

Τὸ μὴ ἐφ' ἑαυτ λέγειν ἐν τοῖς ἀλογωτάτοις] Ex Marci mente, non à ſe loqitur, qi non ab animo, non à mente ſua. Ὅλως ὑποκρίνηϛαι, καὶ ἐπιπλάϛως καὶ ἀνωλέθρως τι ποιῇ ἢ λέ-

νόμιζε. τὸ κρεῖττον δέ ἐστι, καθ' ὃ σεαυτῷ * συνειδήσεις, ὅτι τοῦτο [a] ἡγεμονεύει καὶ συγκαταχλινόμενον ἔν σοι [b] θειοτέρᾳ μέρει τῇ ἀπιμωτέρᾳ καὶ [c] θνητῇ μοίρᾳ τῇ σώματος καὶ πᾶσι τούτοις παχείαις ἡδοναῖς.

habeto. qartum eſto, qicqid conſcientia tibi dictaverit, fore per illud, ut pars tui divinior devicta ſuccumbat viliori, corpori nempe mortali ejuſque craſſis voluptatibus.

§. 20. Τὸ μὲν πνευμάτιόν σου, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν ὅσον ἐγκέκραται, καί τοι φύσει ἀναφερῆ ὄντα, ὅμως πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει, ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκρίματος. καὶ τὸ γεῶδες ἢ τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καί τοι καλωφερῆ ὄντα, ὅμως ἐγήγερται καὶ ἕστηκε τιμὴ ἐκ ἑαυτῶν φυσικῷ ς́άσιν. ὅτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὅλοις, [d] ἐπειδάν που καταπαχθῇ σὺν βίᾳ, μφίοντα, μέχρις ἂν ἐκεῖθεν πάλιν τὸ ἐνδέσιμον τῆς ἁμαλύσεως

§. 20. Qicqid aëreum & igneum immixtum eſt tibi, etiamſi naturâ ſurſum feratur, utrumqe ut tamen univerſi diſpoſitioni obſeqatur, in maſſa compoſita iſtîc detinetur. qicqid itidem in te terreum & aqeum exiſtit, etiamſi naturâ deorſum vergat, attollitur nihilominus, & ſtationem occupat non ſuam. uſqeadeo etiam elementa univerſo obtemperant, dum ibi, ubi per vim diſpoſita ſunt, manent, donec diſſolutionis ſignum

de-

* συνειδήσεις f.
a L. 3. §. 3.
b L. 12. §. 19.
c L. 4. §. 41.
d L. 3. §. 5.

ANNOTATIONES.

γη τις. *Qum ſimulat, ac fictè vel falſo agit qicqam, loqitúrve.* l. 2. §. 16. qæ huic loco commentarii vicem præbent. nam aliud eſt ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν. *Joan.* c. 18. v. 34.

Καθὸ σεαυτῷ συνειδήσεις] *tibi ipſi exprobra* Xylander. *tibi ipſi exprobrabis* Caſaubonus. τῷ καθὸ nevter rationem ullam habuit. ego malim *συνειδήσεις, ſecundum qod*, vel *in qo, conſcius tibi futurus es.*

Ὑποκαταχλινομένῳ τῇ θειοτέρᾳ] Vide l. 7. §. 55.

§. 20. Πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει] Plutarchus *ſympoſ.* l. 1. c. 2. Καὶ τὸν Θεὸν ὁρᾷς, ὃν ἀριστοτέχνην ἡμῶν ὁ Πίνδαρος προσεῖπεν, ὑπὲρ πάντα χῶρον τιθέντα, καὶ κάτω τὴν γῆν, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ χρείαι τῶν σωμάτων ἀπῄτουν,

Τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνώτοις,
Ναὶ μὴν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύνῃσι,

φησὶν Ἐμπεδοκλῆς.

Ἐνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν,

οὐχ ἧττον ἡ φύσις δίδωσι χώραν, ἀλλ' ἧν ἡ πρὸς τὸ κοινὸν ἔγγιον ποθεῖ σύνταξις. *Ipſum adeò Deum vides, qem Pindarus noſter optimum artificem cognominavit, non ubiqe ſupra ignem, infra terram poſuiſſe, ſed in eo uſum ac neceſſitatem corporum ſequtum. Empedoclem audi:*

Inſpice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi ſaxo
Eſſe poteſt, ſummo ut videas in corpore terram.

hanc enim habent hac conſtitutionem, qam non naturalis locorum diſtributio, ſed novi operis conſectio exigebat. Idémqe pavlò ſecius, *de facie Lunar. pag.* 927. *E.* Οὐδὲν ἔοικεν ὅλως μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν ἢ θέσιν ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἄντις ἁπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν. ἀλλ' ὅταν ἕκαστον ἢ χάριν γίγνηται, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποίηται, τότῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινούμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιοῦν, ἢ διακείμενον, ὡς ἐκείνῳ πρὸς σωτηρίαν ἢ κάλλος ἢ δύναμιν ἐπιτήδειόν ἐστιν, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὡς εἴ τι τῶν ἄλλων ἑτέρων, κατὰ φύσιν γεγονὼς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῆ καὶ γεώδη μάλιστα περὶ τὴν κεφαλήν. ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. ἐδεῖ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποσῴζεσθαι κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν. ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται.

Ναὶ μὴν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύνῃ,
καὶ παντὸς ὀστέου φύσιν, ὡς φησιν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς καταμανθάνων,

Ἐνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν.

καὶ εἰ πιέζει τὸ λιθῶδες [τὴν ὑγρότητα, f. *humidum* Xylander) ἐπικείμενον, εὐθέως πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κουφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπλάμενον ὄχεται. μίμηται δέ πως πρὸς ἄλληλα, καὶ συντίθεται κατὰ τὴν ἑκάστου φύσιν. ὅτως ὁ εἰκὼς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴγε δὴ ζῷόν ἐστι πολλαχῇ γῆν ἔχοντα, πολλαχῇ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, οὐκ ἐξ ἀνάγκης κατατεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. *Apparet nullam univerſi partem ipſam à ſe ordinem, ſitum, motúmve habere propria, qa abſqe ulla conditione naturalia poſſint dici. Sed qando unumqodqe, ſi cujus rei gratiâ ortum factúmve eſt, ei ſe utiliter movendum accommodet, & vel ad agendum, vel ad patiendum, & afficiendum ita ſe præbeat, ut ejus ſaluti, pulcritudini, & facultati congruit: tunc videbitur natura convenienter collocari, moveri, affici. Etenim homo, qo non ulla res magis juxta naturam eſt facta, in ſublimi habet maximè gravia & terreſtria, circa caput: in mediis calida & ignita. Neqe ignis, qi ſupra ex oculis emicat, ſecundum naturam eſt, contra naturam is, qi in corde & ventriculo: ſed qodvis horum congruè eſt utiliterqe ordinatum. Qin omnium oſtreorum conſidera naturam, atqe (ut utar verbis Empedoclis)*

Inſpice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi ſaxo
Eſſe poteſt, ſummo ut videas in corpore terram.

neqe lapidea opprimunt humorem, cui incumbunt, neqe contra calor levitate ſuâ ſurſum evolans perit: ſed omnia ſunt commixta, inter ſeqe compoſita, pro rei cujuſvis natura. Qamobrem A *probabile eſt, mundum etiam, ſiqidem animal eſt, multis in partibus terram habere, in multis aqam, ignem, aërem: non neceſſitate aliqâ eliſa hac eo, ſed ratione ita diſponente. & ibidem pag.* 926. *B.* Ὅρα καὶ σκόπει, ὦ δαιμόνιε, μὴ μεθίσεις καὶ ἀπάγων ἔκασον ὅτι πέφυκεν εἶναι, διάλυσίν τινα κόσμου ἐπάγῃς. *Proinde vide tu homo belle, ne transferens & abducens unumqodqe eo, ubi natura illi locum videtur adſignaſſe, qandam diſſolutionem mundi admittas.* Mox *pag.* 928. *A.* poſt ea qæ ſuperiùs poſita ſunt, de partibus corporis, oculo præſertim & corde. Οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τοῦ σώματός ἐστιν ὑπὸ κουφότητος ἐκπεσθείς, οὐδὲ ἡ καρδία τῷ βάρει ὀλισθοῦσα πέ- B πλωκεν εἰς τὸ κάθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν ὕτως ἑκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν νομίζωμεν, μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον εἰς τὴν ἄνω χώραν, ἀσκῷ δίκην, ὑπὸ κουφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ὥσπερ ἐν ζυγοσταμῷ διαφορᾷ ῥίψαντας, ἐν οἷς εἰσι γεγονέναι τόποις, ἀλλὰ τῷ κατὰ λόγον κρατοῦντος. *Nam neqe oculus iſthac in parte corporis eſt levitate eo compulſus ſuâ: neqe cor ſuâ gravitate in pectus delapſum eſt: ſed utrumqe ita collocatum, qia hoc modo erat conducibilius. Non ergò putemus terram huc pondere ſuo prolapſam, ſolem utris in modum ſurſum levitate ſuâ eliſum, avt reliqas ſtellas velut in bilance momento facto ea in qibus ſunt loca occupaviſſe, ſed ratione prevalente.* C Viſe ſis qæ ſequntur. Deniqe de anima ipſa idem *ibidem pag.* 926. *C.* Αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ ὑ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνέρκτας, βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, καὶ ἀέρατος αἰσθητῷ; *Ipſa anima annon contra ſuam naturam incluſa tenetur corpori tardo & frigido, ignea ipſa & cateris, & ſenſu nullo videnda?*

Παρακρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκρίματος] Ὅλη γὰρ ἴσως ἡ σύστασις τῶν ζώων ἐκ τοιούτων συνίστηκεν, ἃ διαφέρει τοῖς οἰκείοις τόποις. ἔθειν γὰρ τῶν μερῶν ἔχει τὴν αὐτοῦ χώραν. *Tota enim fortaſſe animalium conſtitutio ex talibus conſtat, qa differunt propriis locis, nulla enim partium ſuam habet regionem.* D Ariſtoteles *de cælo* l. 2. c. 6.

Τὸ ἐνδέσιμον τῆς διαλύσεως σημήνῃ] Ἐνδέσιμον, vel à re *muſica*, vel à re *navtica*, vel à re *militari* etiam forſan tranſlatum videri qeat: In re muſica uſurpatur pro *modulationis exordio*, qo præcentor ſive chori præfectus cantandi reliqis avſpicium facit. Heſychius. Ἐνδέσιμον, τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθάρισμα. Ἐνδέσιμον, *citharæ pulſatæ ſonus ante cantum.* & apud Svidam neſcio qis; Ὁ δὲ ψαλμὸς, ὅπερ ἐνδέσιμος εἶναι τῆς ᾠδῆς. *Ille cantus erat nova cantionis præludium.* Eò alluſit Ariſtoteles *polit.* l. 8. c. 5. Περὶ δὲ μουσικῆς ἔνια, — ἵνα ὥσπερ ἐνδέσιμον γίνηται τοῖς λόγοις, ὃς ἂν τις εἴποιεν ἀποφαι- E νόμενος περὶ αὐτῆς. *De muſica verò qadam — ut tanqam conſentanea fiant rationibus, qas qis de ea dicens oſtendat.* Ejuſdem nomine, *de mundo* c. 6. Μία μὲν ἐν πάντων ἁρμονία συναδόντων καὶ χορευόντων καλὸ τὸν ἁρμονὸν, ἐξ ἑνός τε γίνεται καὶ εἰς ἓν ἀπολήγει. καθάπερ δὲ ἐν χορῷ κορυφαῖος καλάρξαντος, συνεπηχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν, ἐσθ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐν διαφόροις φωναῖς, ὀξυτέραις καὶ βαρυτέραις, μίαν ἁρμονίαν ἰμμελῆ κεραννύντων. ὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ τὸ σύμπαν διέποντος θεοῦ. καλὸ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδέσιμον ὑπὸ τοῦ φερανύμνος ἀν κορυφαίου προσαγορευθέντος, κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα ἀεὶ, καὶ ὁ σύμπας ἀρμός. &c. *Qi verò ex omnibus concentus exiſtit conſonantibus in cœlo, chorumqe conficientibus, ut ex uno ille qidem eritur, ità in unum deſinit. Qemadmodum porrò fit in choro, ut avſpicanti præſuli avt præcentori accinat omnis chorus è viris interdum fœminiſqe compoſitus, qi diverſis ipſi vocibus gravibus ſcilicet & acutis concentum attemperant: eandem ipſi rationem ſtatuimus & in Deo, qi univerſum mundum moderatur & regit. Et ſidera enim ſemper, & univerſum ipſum cœlum eos ad numeros moventur, qos Deus ſurſum qaſi avſpicando præcinendóqe emodulatur, qem à ſimilitudine ſanè congrua coryphæum mundi rectè appellaveris, qaſi præſultorem ipſum, bujuſqe chori magiſtrum.* &c. hoc eſt, ut Plato *Euthyd. pag.* 193. *A.* Ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀποτεμήναντος.] *Qemadmodum chorus innuente magiſtro.* Julianus item Imperator *ad Jamblych Ep.* F

42.

detur. an non iniqum eſt ergò, mentem tantùm tuam immorigeram eſſe, nec ſtatione ſuâ acquieſcere? & huic tamen nihil violentum injungitur, ſed ea ſola qæ ei ſecundùm naturam ſunt. nec ſuſtinet tamen, ſed in contrarium fertur. motus enim omnis, ad injurias, luxus, dolores, formidines, nihil eſt aliud, qàm à natura defectio. qin & mens, qoties eventum aliqem ægrè fert, ſtationem tunc ſuam deſerit: ad æqanimitatem enim & pietatem eſt condita, non minùs qàm ad juſtitiam. ſiqidem & iſta ad communionem tuendam faciunt; imò actionibus juſtis antiqiora ſunt.

§. 21. Cui non unus idémqe ſemper vitæ ſcopus eſt,

σημήνη. [a] ἐ δεινὸν ἓν μόνον τὸ νοερὸν σᾳ μέρ[ος] ἀπειθὲς εἶναι καὶ ἀναναυκεῖν τῇ ἑαυτῆ χώρᾳ; ἢ τοι [b] οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται]. ἀλλὰ μόνα, * κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ. ἐ μήν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρε]. ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ ἀναλαστήματα, καὶ τὰς λύπας, καὶ τὰς φόβους κίνησις, οὐδέν ἄλλό ἐστιν, ἢ [c] ἀφισταμένου τῆ φύσεως. ἐ ὅταν δέ τινι τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνῃ τὸ ἡγεμονικὸν, [d] καταλείπῃ ἐ τότε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. πρὸς [e] ἰσότητα γὰρ ἐ [f] θεοσέβειαν κατεσκεύασται, ἀχ ἧττον ἢ πρὸς [g] δικαιοσύνην. ἐ γὰρ [h] ταῦτα ἐν εἴδει ἐστὶ τῆ εὐκοινωνησίας, μᾶλλον ἢ [i] προσθύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων.

§. 21. [k] Ὦ, μὴ εἷς ἐ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ ᾧ βίᾳ σκοπὸς, ἔτ[ι]

a L.9.§.9.
b L.5.§.9.
* [ἃ] κ.
c Sup. §.8.
d Sup. §.9.
e Sup.§.4,6.
f L.7.§.66.
g L.9.§.1.
h Sup.§.13.
i L.9.§.1.
k L.2.§.7. 16.

ANNOTATIONES.

42. *Ἐπεὶ δ' αὖ[τ]ὸς ὑμῖν τῦ μέλους τὸ ἐνδόσιμον μηνύεις, καὶ δίον Ἑρμῆ ῥάβδῳ κινεῖς καὶ διεγείρεις καθευδοντας, φέρε σοι, καθάπερ οἱ τῷ Διονύσῳ τὸν θύσσον κρούσαντι πρὸς τὴν χορείαν ἅπαντες φέρονται, ὕτω καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τῷ σῷ πλήκτρῳ τὸ εἰκὸς ἀντηχήσομεν, ὥσπερ οἱ τῷ χοροστάτῃ πρὸς τὸ ἀνάκλημα τῦ ῥυθμῦ συνομαδῦντες. Verùm qando tu nobis ad canendum prais, & tanqam Mercurii virgâ nos moves atqe excitas dormientes, ecce ipſi qoqe, ſicat qi Baccho thyaſum pulſanti cum chareis & tripudatione occurrunt, ſic ad plectrum tuum reſpondemus: perinde ut qi præſaltorem ad numeri provocationem ſequntur.* Et Libanius *Orat. 3. in Conſtantium & Conſtantem pag. 150. D.* *Ὅτι νῦν τὰ σωφρονέστατα τῆς οἰκουμένης γίνη, καθάπερ ἐν χορῷ, μίαν ἀρμονίαν ἐκπεπαίδευται, συναΐδει, δύο κορυφαίοις ἐνδιδόντων τὸ μέλος. Qia nunc temperantes ac modeſta totius orbis nationes, tanqam in choro, concentum unum intendentes concinunt, duobus præcentoribus antiſtitibus melos ordientibus. In re navtica*, pro *celevſmate*, ſive *carmine*, incondito plerumqe ſatis illo, qo *celevſta*, id eſt, *hortator*, ſive *portiſculus*, remigibus præit, eoſdémqe ad opus ſuum exeqendum inſtigat. Philoſtratus minor *imag. l. 1. in Argo. pag. 855.* *Ὁ δὲ τὸ ἐνδόσιμον τοῖς ἐρέταις ᾄδει. Hic verò ſignum, ſive exordium remigibus canit.* Avtor innominatus à Svida laydatus: *Οἱ δὲ κελευσταὶ τοῖς ἐρέταις τὸ ἐνδόσιμον ἐνίεσαν. οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἐνδόσει ἀθρόοι τῷ ῥοθίῳ ἐπηλάλαξαν. Hortatores remigibus adhortationis ſignum dederunt. Illi verò ob hanc adhortationem ſimul omnes remorum ſonitu acclamárunt.* In re *militari*, etiam ſi nondum occurrat exemplum uſurpationis iſtius, poteſt idèm tamen eodem ſenſu uſurpari, qo *ἀνακλητικὸν* Svidæ exponitur, *τὸ εἰς ἔφοδον* ſcilicet. ut Pollux, *l. 1. c. 10. §. 19. claſſicum* illud, qo prælii ineundi ſignum datur. (ſiqidem & *τὸ ἀνάκλημα τῦ ῥυθμῦ* Julianus illud *περιφράζει*) qâ etiam ſtatim poſt ſuperiorem illam uſus eſt imagine, avtor ille *de mundo.* *Ὅταν δὲν ὁ πάντων ἡγεμὼν τε καὶ γενέτης, καὶ ἀόρατος ὢν ἄλλως πλὴν λογισμῷ, σημήνῃ πόσῃ φύσει μεταξὺ οὐρανῦ τε καὶ γῆς φερομένῃ, κινεῖται πᾶσα ἐνδελεχῶς ἐν κύκλοις καὶ πέρασιν ἰδίοις. ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώμενον, τοῖς ἐν πολέμῳ καιροῖς μάλιστα γινομένοις, ἐπειδὰν ἡ σάλπιγξ σημήνῃ τῷ στρατοπέδῳ. τότε γὰρ τῆς φωνῆς ἵκαστος ἀκύσας, ὁ μὲν ἀσπίδα ἀναιρεῖται, ὁ δὲ θώρακα ἐνδύεται, ὁ δὲ κνημίδας, ἢ κράνος, ἢ ζωστῆρα περιτίθεται. καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλινοῖ, ὁ δὲ συνωρίδα ἀναβαίνει. πάντα δὲ ὑφ' ἕνα σημάντορα κινεῖται κατὰ πρόσταξιν τῦ τὸ κράτος ἔχοντος ἡγεμόνος. ὕτω χρὴ καὶ περὶ τὸν σύμπαντος φρονεῖν. ὑπὸ γὰρ μιᾶς ῥοπῆς ὀτρυνομένων ἁπάντων, γίνεται τὰ οἰκεῖα. Itáqe ille omnium princeps, parènſqe, animi tantum ſenſu ſpectabilis, ſimal ac ſignum naturis dedit inter cælum terrámqe vehentibus: earum unaqaqe in orbibus ſuis jugi motu cietur. Qòd verò in biſce rebus agitur, magnopere ſimile eſt iis qa belli tempore inter homines factitantur. Námqe ſtatim ut claſſicum exaudiri in exercitu cæptum eſt: alios ipſe videas ſcuta ſibi aptantes, loricam alios induentes, alios ocreas vel galeam ſumere, vel balteo ſe cingere feſtinantes. Rurſus videas qi frænatos eqos admittant, alios qi currus conſcendant. Cùm interim ſub uno ductore omnia moveantur, qi imperia & ipſe ſignificanda accepit ab eo, apud qem ſumma eſt imperii. Eodem modo nos & ipſos cenſere convenit de univerſo. Qum enim ab una vi impultrice cieantur omnia: fit utiqe qod cuiqe commodum eſt & conveniens.* ad qod vocabuli ſignificatum alluſit forſitan Lucianus in *Lapithis*, cùm ait Cleodemo, qi Stoicos interſſere avebat, *ἐνδόσιμον* præbuiſſe Hetæmoclis epiſtolam, qæ pugnis turbiſqe mox conſecutis claſſicum qoddam præcinebat. Poteſt & Marco videri (qia *διαλύσεως*, id eſt, *diſſolutionis* ſignum dicitur) eſſe *τὸ ἐνδόσιμον* hoc loco, qod *τὸ ἀνακλητικὸν* (prout & conſtanter id uſurpatur) eidem *l. 3. §. 5.* idem enim planè utrobiqe argumentum agitur; atqe ità cùm Xylander, tum & Caſavbonus acceperunt. Marci avtem mentem eximiè illuſtrant, qæ ex avtore illo *de mundo* adduximus: ex qo & iſta, cùm eódem faciant cumprimis, ſubjunxiſſe non pigebit; *Καθάλλα δὲ, ὅπερ ἐν τῇ κυβερνήτῃ, ἐν ἅρματι δὲ ἡνίοχος, ἐν χορῷ δὲ κορυφαῖος, ἐν πόλει δὲ νόμος, ἐν στρατοπέδῳ δὲ στρατηγὸς, ἐν οἰκίᾳ δὲ δεσπότης, ἐν ἀγορᾷ δὲ ὁ τῶν ἀρχόντων ἄρχων, πολυκίνητόν τε καὶ πολυμέριμνον. τῷ δὲ ἄλυπον, ἄπονόν τε, πάσης κεχωρισμένον σωματικῆς ἀσθενείας. ἐν ἀκινήτῳ γὰρ ἱδρυμένος, πάντα κινεῖ, καὶ περιάγει ὅπᾳ βάλεται καὶ ὅπως. — ἡγεμόνος δὲ ἀκινήτως αὐτῦ, καὶ ἐμμελῶς ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος ὑφ' ἑαυτῦ καὶ γῆς. Ut verò ſummatim jam loqamur: qod in navi gubernator eſt, qod in curru agitator, qod in choro præcentor, qod denique lex in civitate, & dux in exercitu: hoc Deus eſt in mundo. Niſi ſi hactenus intereſt, qòd labor & motus multiplex illos exercet, & cura angunt varia: cùm huic illaborata ſuccedant omnia, omnis moleſtia expertia, citráqe corporis infirmitatem: qippe cui in loco ſtabili immotóqe collocato, omnia movere & circumagere pro arbitratu liceat, qo libitum eſt tunqe, & qo modo libitum eſt. — Ejus enim auſpiciis perenniter & compoſite præeuntis, univerſus hic cæli ordo regitur atqe adminiſtratur.*

Οὐ δεινὸν τὸ νοερὸν ἀπειθὲς εἶναι] de qerimonia iſta, vide *ad l. 9. §. 9.*

Οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται] Nihil à Deo creaturæ rationali violentum injungitur, nihil qod naturæ ipſius adverſum, nihil qod non eidem conſentaneum planè ſit. annon hoc eſt qod dominus Chriſtus, Matth. *c. 11. v. 30.* *Ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι; Jugum enim meum facile eſt, & onus meum leve eſt.*

Ἀλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ] legendum vel *ἀλλ' ἃ μόνα κ. φ.* vel, *ἀλλὰ μόνα ἅ. κ. φ.* vide Fabium ex *inſtit. l. 12. c. 11. ad l. 12. §. 32.*

Οὐ μήν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται] *tamen ea non ſuſtinet, ſed in contrarium fertur* Xylander. rectè. Et hoc eſt, qod Apoſtolus *ad Tim. Ep. 2. c. 2. v. 25.* *ἀντιδιατίθεται*, ſive *ἐναντιῦται*. qem vide & *ad Rom. c. 8. v. 7.* nam qòd interpres Anglus *τὸ ἀνέχεσθαι* hîc *ſurſum ferri* reddidit, cùm ab uſu vocabuli, tum & ab avtoris mente aberravit, & difficultatibus ſe ſupervacaneis implicuit.

Ἀφισταμένου τῆς φύσεως] iſta enim omnia ſunt humanitati, adeóqe humanæ ipſi naturæ repugnantia.

Καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτῦ χώραν] itaqe *λιποτάκτης γίνεται, ſtationis deſerta reus eſt.* ut *ſuprà §. 9.* certè enim *ſtationem ſuam* deſerit, cum ſpiritibus illis deſertoribus, Judæ, *v. 6* qi non per omnia divinæ ſponte ſe ſubjicit voluntati. vide *lib. 10. §. 25.*

Πρὸς ἰσότητα γὰρ καὶ θεοσέβειαν κατεσκεύασται] non ad *juſtitiam* magis, inqit, qàm ad *pietatem* conditus eſt homo; imò ad iſtam etiam multò magis. vide Pavlum apud Lucam in *Act. c. 17. v. 26, 27.*

Τῆς εὐκοινωνησίας] *εὐκοινωνησία* (ſicut *lib. 1. §. 16.* *κοινωνημοσύνη*) vocabulum, qod havd temerè alibi reperias, affectionem illam deſignans propriè, qâ qis eſt *εὐκοινώνητος*, ut Ariſtoteles *Ethic. lib. 4. c. 1.* ſive *ἐυμετάδοτος καὶ κοινωνικὸς*, ut Pavlus *ad Tim. Ep. 1. c. 6. v. 58. Communicare ac largiri ſua proclivis.* Verùm Marco iſtic paſſivitatis ſignificatum magis obtinet, affectúmqe eum denotat, qo *promptus qis eſt ad communem fatorum legem ſubeundam*, eáqe omnia æqo animo perpetienda, qæ ad univerſi rationes conducere videbuntur. vide *ſuprà §. 13.*

Πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων] *antiqior*, inqit, *juſtitiâ* ipſâ eſt *pietas* & *θεοσέβεια*. vide *l. 6. §. 30.* qomodo ergò antiqiſſima omnium juſtitia, ex qa reliqæ virtutes univerſæ procedunt? *ſuprà §. 10.* Verùm ibi juſtitiam latiori ſenſu accepit, prout eam virtutem deſignat, qâ ſuum cuiqe, ſive Deo, ſive homini, tribuitur; iſtic ſtrictiore, qâ homini qod eſt ſuum elargitur, & pietati, qæ erga Deum eſt, *ἀντιδιαιρεῖται*. utriuſqe vocabuli hujus uſûs & ſignificatûs creberrima in ſacris etiam codicibus occurrunt exempla. Vide *ad lib. 12. §. 1.*

§. 21. *Ὦ, μὴ εἷς, καὶ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τῷ βίῳ σκοπὸς*] Caſavbonus *ad Perſ. Sat. 3. v. 60.*

Eſt aliqid qò tendis?
Ἔχεις τινὰ προθεὶς σοι τῷ βίῳ σκοπόν; finis ille ultimus eſt ſcopus,

a L.1.§.8. ἔστω a εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου ζῆν βίου εἶναι ἢ δύναται. οὐκ ἀρκεῖ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ καὶ ἐκεῖνο προσθῇς, ὁποῖον εἶναι δεῖ τὸν τοῦ σκοπόν. ὥσπερ γὰρ οὐχ ἡ παντὸς τοῦ ὁπωσοῦν τελείου δοκοῦντος ἀγαθοῦ ὑπόληψις ὁμοία ἐστίν, ἀλλ' ἡ τῶν τοιῶν δέ τινων,

b L.5.§.16. τινῶν τετέσι τῶν κοινῶν, οὕτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ b τὸν

c L.9.§.23. κοινωνικὸν καὶ c πολιτικὸν ὑποτίθεσθαι. ὁ γὰρ εἰς ἕνα πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀναθήσων, πάσας

d Inf.§.27. τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσει, καὶ τοιοῦτος d ἀεὶ ὁ αὐτὸς ἔσται.

§. 22. Τὸν μὲν τὸν ὀρεινὸν, καὶ τὸν καπνικίδιον,

e L.7.§.3. καὶ e τὴν ποίαν τύτε καὶ ἀμαθίαν.

§. 23. Σωκράτης καὶ τὰ τῶν πολλῶν δόγματα, λα-

f L.2.§.12. μίας ὑπάλη, f παιδίων δείματα.

l.4.§.44.l.7. §.68. §. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐπίθεσαν. αὐτοὶ δ' ὅπου ἔτυχεν ἐκαθέζοντο.

g L.7.§.66. §. 25. Τῷ Περδίκκᾳ g ὁ Σωκράτης οὐκ ἐβου-

hic unus idémqe per vitam totam esse non potest. non est satis qod dixi, nisi illud etiam adjeceris, qalis scopus hic esse debeat. qemadmodum enim opinio eadem non est de omnibus qæ vulgò hominum qoqo modo bona videntur, sed de certis qibusdam, communibus nempe: ad eundem modum & scopum illum qi est civilis & communioni congruus proponi oportet. qi enim ad istum conatus suos omnes direxerit, is actiones suas omnes sibi similes præstabit, & hoc modo semper idem futurus est.

§. 22. Murem agrestem & domesticum cogita. hujúsqe pavorem ac trepidationem.

§. 23. Socrates plurimorum decreta *lamias* appellabat, puerulorum terriculamenta.

§. 24. Lacedæmonii in spectaculis suis, peregrinis in umbra sedilia collocabant, ipsi ubicunqe obtigerat, considebant.

§. 25. Perdiccæ accersenti excusabat se Socrates; qod

ANNOTATIONES.

pus, ad qem totâ vitâ collineandum: singula verò actiones instar sagittarum sunt, qas eódem jacimus. Philo de sacrific. Cain. & Abel. pag. 144. C. Σκοπῷ μὲν τὸ κεφάλαιον, βέλεσιν δὲ ἔοικεν ἡ κατασκευή. *Scopo enim summarium illud capitulum, telis ejus apparatus assimilatur. ità intellige sequentia Persii verba;*

--- & in qod dirigis arcum.

Aptiùs tamen & singula facta & dicta sagittis assimilaveris qàm arcui. Virgilius *in Culice.*

--- huc mittit, & omnes
Dirigit huc sensus, —

Vide *ad lib.* 2. §. 16. & *l.* 10. §. 37. *Collineandi* avtem verbum, qo est usus ille, rei de qa agitur, eximiè competere videtur. oportet enim omnes vitæ totius actiones in fine illo unico ultimóqe concurrere, qemadmodum lineæ undiqaqe à circuli peripheria profectæ in centro desinunt ac conveniunt universæ. Marcus alter, Eremita, non Imperator, Ἐν τῇ συμβουλίᾳ, ἕνα σκοπὸν ὀφείλομεν ἔχειν ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ πράγματι. *In consiliis unum oportet nos habere scopum omni tempore, & loco, & negotio.* Mirum interim qòd Chrysippum Plutarchus asserit, *plures fines sive scopos statuisse.* qanqam, prout codices exhibent, Plutarchi hoc ipsius, non Chrysippi videatur. locum, qò restituam, altiùs repetam. sic itaqe legitur, *de commun. notion. c.* 20, & 21. Καὶ γὰρ ἄλλων ἕνεκα τὴν ἐκεῖ τοῦ ἀνδρὸς ἐυρετιολογίαν ἄξιον ἱστορῆσαι, πάντων ἁπλῶς πραγμάτων καὶ δογμάτων οἰκείαν ὁμοῦ καὶ ἀλλοτρίων ἀπιδοῦσαν παρὰ τὴν ἔννοιαν. ἔστι δύο τίλη καὶ σκοποὺς προκεῖσθαι τοῦ βίου, καὶ μὴ πάντων ὅσα πράττομεν ἐφ' ἓν τι γίνεσθαι τὴν ἀναφοράν. *Nam cum alia, tum maximè hominis commenta cognitu digna sunt, de omnibus rebus ac sententiis tum suis, tum alienis contra notitias communes loquentis. Ut qum dicit duos fines ac scopos vitæ propositos esse: neqe omnia qæ agimus ad unum aliqid referri.* ubi pro ἀπιδοῦσαν legendum, vel ἀφειδοῦσαν, *nulli avt rei avt dogmati suo an alieno parcentem*; vel cum Turnebo ἀπαδοῦσαν, *à rebus omnibus dogmatibúsqe, cùm suis, tum alienis, dissonantem, sive dissidentem.* tum periodi consummatæ notula ibidem figenda, ut illa παρὰ τὴν ἔννοιάν ἐστι, novam periochen ordiantur. alioqi qod tanqam absurdum & à notione communi alienum notat, & Chrysippo appingit Plutarchus, Plutarchus ipse dixerit.

Οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου τοῦ βίου εἶναι ἢ δύναται] Seneca *Epist.* 20. *Vitium est hæc vita diversitas, & signum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem suum. Etiamnum dicam unde sit ista inconstantia, & dissimilitudo rerum consiliorúmqe. nemo proponit sibi qid velit; nec si proposuit, perseverat in eo, sed transilit: nec tantùm mutat, sed redit, & in ea qæ deseruit, & damnavit revolvitur.*

Τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν] vide *lib.* 5. §. 8, 16. & *l.* 9. §. 23.

Ἀεὶ ὁ αὐτὸς] vide *ad lib.* 1. §. 8, 16. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. & *infrà* §. 27. Elizabethæ nostræ, piæ ac beatæ beandæqe æternùm memoriæ, notum est nobile ac tantâ dignissimum heroinâ elogium, *Semper eadem.*

§. 22. Τὸν μῦν, τὸν ὀρεινὸν καὶ τὸν καπνικίδιον] Fabulam Æsopicam de *mure urbano* ad *agrestem* aliqando excurrente, & illo vicissim in urbem divertente, habes ab Horatio festivissimè descriptam, *Serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Καὶ τὴν ποίαν] Alluśit eódem & *lib.* 7. §. 3. Μυϊδίων ἐπιφοιτήσεων διαδρομάς. *Musculorum perterritorum discursus.*

§. 23. Τὰ τῶν πολλῶν δόγματα λαμίας ὑπάλη, παιδίων δείματα] Socrates certè apud Platonem in *Critone* multis ostendit, τὰς τῶν πολλῶν δόξας, esse nihili faciendas Idémqe in *Phædone*, pleroscqe τὸν θάνατον φοβεῖσθαι, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκεια, *timere mortem, ut pueri larvas & spectra.* & Epictetus eódem, opinor, respiciens, *Dissert. lib.* 2. *cap.* 1. Οὐ γὰρ θάνατος, ἡ πόνος φοβερὸν, ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. — ἔδει μὲν ὂν [ὦ] πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὴν φυγήν. πρὸς δὲ τὸ περὶ αὐτῷ δόγμα, τὴν ἀνεπιστροφίαν, καὶ τὸ ἀφειδές, καὶ ἀδιαφόρητον. Ταῦτα δὲ ὁ Σωκράτης καλῶς ποιῶν μορμολύκεια ἐκάλει. ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται δεινὰ, καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν, τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχομεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' ὑδὲν ἄλλο, ἢ ὥσπερ καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰς μορμολυκείας. τί γάρ ἐστι παιδίον; ἄγνοια, ἀμαθία. θάνατος τί ἐστι; μορμολύκειον. *Non enim mors avt labor est terribilis, sed timor laboris avt mortis. Opponenda igitur* [*non*] *morti erat fuga; sed opinioni de illa concepta neglectio, alacritas, & constantia. Has res Socrates recte larvas nominabat. Ut enim pueris larva horribiles & metuenda propter imperitiam videntur; ita & nobis in rebus accidit, ob nihil aliud, nisi qod ut pueri, ita & nos larvis qibusdam movemur. Qid enim est puer? insscitia, ignorantia. Mors qid est? larva.* Socrates itaqe non *plebis dogmata lamiis larvisqe* conferebat, sed *idiotas* eorúmqe *dogmata puerulis, externa* ista, qæ illos terrere solent, *larvis.* Epictetus ipse pariter *lib.* 3. *c.* 21. Ὅταν οὖν τις διὰ τύτων αὐτὸν ἐκφοβῇ, λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε, ζήτει τὰ παιδία. ἐκείνοις τὰ πρωσωπεῖα φοβερά ἐστιν. ἐγὼ δ' οἶδα, ὅτι ὀστράκινά ἐστιν, ἔσωθεν δ' ὑδὲν ἔχει. *Si itaqe per illa terruerit illum, dic illi: abi, qære pueros; illis larvæ terribiles sunt: ego autem scio, testaceas esse, & intrinsecus nihil habere.* vide *ad l.* 2. §. 12.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα] Scilicet peregrinis advenisqe indulgebant ea Spartani, qæ concessa nolebant suis. Ideo, cùm Chii qidam Spartæ aliqando agentes, dum à cœna redeunt ebriati, in Ephorio vomuissent, & in Ephororum sellis etiam ventris onus deposuissent, comperto non cives suos, sed Chios contumeliæ illius avtores extitisse, præconis ministerio publico denunciabant, τοῖς Χίοις ἐφιᾶσιν ἀσελγαίνειν. *Chiis sese, ut lasciviant, permittere.* Plutarchus in *Apoph. Lacon.* Cæterùm Ælianus *l.* 2. *c.* 15. pro *Chiis Clazomenios* habet, & *sellas fuligine tinctas* refert, editúmqe ab Ephoris in hæc verba; ἐξεῖναι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. *Clazomeniis licitum esto indecorè se gerere.* Advenis itidem, qi ad ludos solennes spectandi gratiâ Spartam convenerant, in umbra sedes collocabant; qod suis qos ad duritiem omnem sustinendam exercitatos volebant, nevtiqam permittebant. Verùm istud ævi inferioris fuisse videtur. siqidem primis reipublicæ illius temporibus advenas minimè admisisse videntur. Plutarchus in *instit. Lacon. pag.* 238. *D.* Ξενηλασίας δὲ εἰσηγήσατο, (de Lycurgo sermo habetur) ὅπως οἱ παρεισρέοντες μὴ διδάσκαλοι κακοῦ τινος τοῖς πολίταις ὑπάρχωσι. *Qin & arcuit Spartâ peregrinos, ne in urbem illi se insinuantes malum aliqod cives docerent.* de Lacedæmoniis interim Tertullianus *Apologet. c.* 6. *primos* eos *penulam ludis excogitâsse, nè vel hyeme voluptas impudica* (qæ in theatris scilicet exercetur) *frigeret.* qod tamen ridendo dixisse Tertullianum contendit Rigaltius.

§. 25. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] De Socrate Laërtius *l.* 2. *c.* 25. Ὑπερφρόνησε δὲ καὶ Ἀρχελάου τοῦ Μακεδόνος, καὶ Σκάπτης τοῦ Κραννωνίου, καὶ Εὐρυλόχου τοῦ Λαρισσαίου, μήτε χρήματα προσιέμενος αὐτῶν, μήτε παρ' αὐτοὺς ἀπελθών. *Archelaum præterea Macedonem, & Scopam Crannonium, Eurylochúmqe Larissæum aspernatus est magno animo, qum neqe ab eis missas pecunias accepit, neqe ad eos proficisci voluit.* De Perdicca nihil. Imò, qod de Perdicca Marcus, de Archelao Seneca, *de benef. l.* 5. *c.* 6. *Archelaus rex Socratem rogavit, ut ad se veniret: dixisse Socrates traditur, Nolle se ad eum venire, à qo acciperet beneficia, cùm reddere illi paria non posset.* Verùm sub-

nè peſſimo, inqit, *exitio peream, cùm gratiam collatam referre neqeam.*

§. 26. In ſcriptis Epicureis præcipitur, ut in mente ac memoria ſemper habeamus antiqorum aliqem eorum, qi virtutem coluerint.

§. 27. Pythagorei manè cœlum ſuſpicere præcipiebant, qò eorum commoneamur, qæ eundem perpetuò curſum ſervant, eodémqe modo peragunt opus ſuum; útqe ordinem eorundem obſervemus, & puritatem, & nuditatem. aſtri ſiqidem velamentum nullum eſt.

§. 28. Cogita Socrates qi fuerit pelle ſuccinctus,

χεσθαι παρ' αὐτὸν, ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίσῳ ὀλέθρῳ ἀπόλωμαι, τυτέστι, μὴ ἐυ παθῶν ὑ δυνηθῶ ἀνταποδοῦναι.

§. 26. Ἐν τοῖς τ * Ἐφεσίων γράμμασι, παραγγέλμα ἦκτο, συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τ παλαιῶν τινῶν τ ἀρετῇ χρησαμένων.

* Ἐπικουρείων f.

§. 27. Οἱ Πυθαγόρδοι, ἔωθεν [a] εἰς τὸν ὐρανὸν ἀφοράν, ἵν' ὑπομιμνησκώμεθα τ [b] ἀεὶ κ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὸ ἑαυτ ἔργον ᾳνυόντων, κ τῆς τάξεως, καὶ [c] τῆς καθαρότητ, καὶ τῆς γυμνότητ. ὐδὲν γὰρ πρόκάλυμμα ἄστρ.

a L.7.§.47.
b Sup.§.21. 9.§.9.
c L.10.§.1. l.12.§.2.

§. 28. [d] Οἱ ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑπεζωσμένος,

ANNOTATIONES.

ſubjicit Seneca: *Primùm in ipſius poteſtate erat non accipere, deinde ipſe dare beneficium prior incipiebat. Veniebat enim rogatus, & id dabat qod utiqe ille non erat Socrati redditurus. Etiamnum Archelaus daturus erat aurum & argentum; receptaturus contemptum auri & argenti. non poterat ergò Archelao referre Socrates gratiam? & qid tandem erat accepturus, qantum dabat?* &c.

§. 26. Ἐν τοῖς τῶν Ἐφεσίων γράμμασι] Qænam iſta *Epheſia ſcripta?* avt *litera* etiam *Epheſia?* nam Magicos neſcio qos characteres, & vocabula barbara ſub hoc titulo etiam proverbio celebrata, diſcimus ex Diogeniano in *paræmiarum collectaneis*; Heſychio; Svidâ; Evſtathio *ad Iliad.* π. Clemente Alexandrino, qi & *Strom. l.* 6. recenſet & explicat: & *l.* 1. ad *Dactylos Idæos* avtores & inventores refert. Verùm nihil illis videtur cum præceptis iſtiuſmodi, qæ ad mores componendos ſpectant, commune fuiſſe. forſan Marcus ſcripſerat ἐν τοῖς τῶν Ἐπικουρείων, ſive τῷ Ἐπικούρῳ γράμμασιν. Indè enim iſtiuſmodi aliqid Seneca, utì mox videbitur, adducit. Et *Epicurum* ſuprà lavdaverat Marcus ipſe *l.* 9. §. 41.

Συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινῶν τῶν ἀρετῇ χρησαμένων] Seneca *Epiſt.* 11. *Aliqis vir bonus nobis eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, ut ſic tanqam illo ſpectante vivamus, & omnia tanqam illo vidente faciamus. Hoc Epicurus præcepit: cuſtodem nobis & pædagogum dedit: nec immeritò. magna pars peccatorum tollitur ſi peccaturis teſtis aſſiſtat. aliqem habeat animus, qem vereatur, cujus avtoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. O felicem illum, qi non aſpectus tantùm, ſed etiam cogitatus emendat! O felicem, qi ſic aliqem vereri poteſt, ut ad memoriam qoqe ejus ſe componat atqe ordinet! qi ſic aliqem vereri poteſt, citò erit verendus. Elige igitur Catonem. ſi hic videtur tibi nimis rigidus, elige remiſſioris animi virum, Lælium. elige eum, cujus tibi placuit & vita & oratio: & ipſius animum ante te ferens, & vultum; illum ſemper tibi oſtende vel cuſtodem, vel exemplum. opus eſt, inqam, aliqo ad qem mores noſtri ſe ipſi exigant. niſi ad regulam, prava non corriges.* Idem *Ep.* 25. *Sic fac, inqit Epicurus, omnia, tanqam ſpectet Epicurus. Prodeſt ſine dubio cuſtodem ſibi impoſuiſſe, & habere qem reſpicias, qem intereſſe cogitationibus tuis judices. hoc qidem longè magnificentius eſt, ſic vivere, tanqam ſub alicujus boni viri, ac ſemper præſentis, oculis. ſed ego etiam hoc contentus ſum, ut ſic facias qacunqe facis tanqam ſpectet aliqis. omnia nobis mala ſolitudo perſvadet. cùm jam profeceris tantùm, ut ſit tibi etiam tui reverentia, licebit dimittas pædagogum. Interim te aliqorum avtoritate cuſtodi. avt Cato ille ſit avt Lælius, avt cujus interventu perditi qoqe homines vitia ſupprimerent, dum te efficis eum, coram qo peccare non audeas. cùm hæc effeceris, & aliqa cæperis apud te tuis eſſe dignatio, incipiam tibi te permittere.* Idem *Epiſt.* 102. *Scias magnorum virorum, non minùs præſentiâ eſſe utilem memoriam.* Gemina habet his Theodoricus à S. Victore in *Epiſt.* qæ *Bernardi* nomen præfert, *ad Carthuſ. fratr. de Mont. Dei. Elige tibi tu ipſe hominem conſilio meo, cujus vita exemplar ſic cordi tuo inhæſerit, reverentia inſederit, ut qotiens recordatus fueris, ad reverentiam cogitati aſſurgas, vitam ordines, mores componas. hic præſens tibi ſit qandocunqe volueris: occurrat ſæpe & cùm nolueris. Omnia facta, cogitata tua ab eo videri cogitabis; ac ſi videat, ac ſi arguat, emendare cogéris.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Θέλησον ἀρίσας αὐτός ποτε σεαυτῷ. θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ Θιῷ. ἐπιθύμησον καθ' ὁὸς μετὰ καθαρᾶ σαυτᾶ γενέσθαι, καὶ μετὰ τᾶ θείᾳ. εἶθ' ὅταν προσπίπτῃ σοι τις φαντασία τοιαύτη, Πλάτων μὲν, ὅτι * ἴθι ἐπὶ τὰς ἀποδιοπομπήσεις, ἴθι ἐπὶ θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἱκέτης. ἀρκᾶν κἀν ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνηγίας ἀποχωρήσας πρὸς τύτῳ γίνῃ ἀντιξετάζων, ἂν τι τῶν ζόντων τινὰ ἴχῃς ἂν τι τῶν ἀποθανόντων. *Velis tandem ipſe placere tibi? velis pulcer videri Deo? deſiderato purus cum teipſo puro eſſe, & cum Deo. Deinde ſi qod tibi viſum eſt ejuſmodi incideris, Plato ire jubet ad prodigiorum expiationem, & ad Deorum, qi mala averruncent, fana ſupplicem proficiſci. Satis etiam fuerit præſtantium virorum alicujus conſvetudinem te conſectari; apud illum eſto, teqe cum eo comparato, ſeu viventium qempiam*

* Plato *de legibus lib.* 9.

habeas, ſeu defunctorum. Vide & Iſidorum Peluſiotam *lib.* 3. *Ep.* 91. Cæterùm, qod Clemens præclariſſimè *Strom. lib.* 7. *pag.* 719. *D.* Εἰ δὲ ἡ παρουσία τινὸς ἀνδρὸς ἀγαθᾶ, διὰ τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν αἰδῶ, πρὸς τὸ κρεῖττον ἀεὶ σχηματίζει τὸν ἐντυγχάνοντα, πῶς δ μᾶλλον ὁ συμπαρὼν ἀεὶ ἀδιαλείπτως τῷ Θιῷ, ὐκ ἐυλόγως ἂν ἑαυτῷ παρ' ἕκαστα κρείττων εἴη εἰς πᾶν, καὶ τὰ ἔργα καὶ τὺς λόγους, καὶ τὴν διάθετιν; τοιύτος δὲ ὁ πάντῃ παρῆναι τὸν Θεὸν πεπεισμένος. πάντῃ τοίνυν παρῆναι τὸν Θεὸν πεπεισμένοι, πᾶν τὸ βίου ἑορτὴν ἄγοντες, γεωργῶμεν εὐνῶντες, πλέομεν ὑμνῶντες, κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν ἐντεύχους ἀναστρεφόμεθα. *Si autem alicujus viri boni præſentia, propter obſervantiam & reverentiam ejus, qod eſt præſtantius, eum, qicum verſatur, ſemper format & effingit: qomodo is, qi cum Deo ſemper eſt præſens, non jure ſe melior ſemper evadat in omnibus, & factis, & verbis, & affectionibus? Talis eſt is, cui eſt perſvaſum, Deum ubiqe adeſſe. Ubiqe ergo Deum adeſſe perſvaſi, per totam vitam diem feſtum agentes, agros lavdantes colimus, lavdantes navigamus, & ex omni alio vitæ inſtituto, ut decet, ex arte verſamur.* vide *ad l.* 6. §. 28.

§. 27. Ἔωθεν εἰς τὸν ὐρανὸν ἀφοράν] Monitum iſtud Pythagoricum cœlum ſingulis matutinis ſuſpiciendi, non abhorret à Platonico illo forſan, *l.* 7. §. 47.

Ἀεὶ καλὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως] vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς πανταχᾶ. *In cunctis æqabilitatem.* Plinius minor *l.* 3, *Ep.* 1. *Me ut certus ſiderum curſus; ità vita hominum diſpoſita delectat.* Ariſtotelis nom. *de mundo c.* 6. Τῶν αἰσθητῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν ἐπίσχει τόπον, ἄστρα τε, καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, πάντα τε ἀέναια διὰ τᾶτο ἀεὶ τὴν αὐτὴν σώζοντα τάξιν διατελεσθέντα, καὶ ὅποτε ἀλλοιωθέντα μετεκινήθη. *Quæ maximè eximia ſunt inter res ſenſu perceptas, eundem illa locum obtinent, ut ſidera, ut ſol & luna. Unde fit, ut cæleſtia, concinno ordine digeſta, ſuas ipſa vices conſervent perennes & conſtitutas, nullique obnoxias mutationi.* De motûs avtem ſolaris cœleſtiſque conſtantia, nullâ ratione avt creaturæ vi interrumpenda, Deus ipſe per Jerem. *c.* 31. *v.* 35, 36. & *c.* 33. *v.* 20, 23. cui conſtantiam in recto juſtóqe havd imparem à Pyrrho tributam Fabritio Romano, avtor eſt apud Svidam avtor innominatus; Οὐ δυσχερώτερον ἄν τις ἀποτρέψαι, τῆς δικαίας ἀρετῆς, ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον. *Qem à ſua virtute difficilius averteris, qam à conſveta via ſolem.* in vero, à Fr. Bonaventura Ingolſtad. Pontifici Romano, avtor eſt Petrus Marnixius, *de P. R. c.* 8. *Papa ſolis inſtar in eodem veritatis curſu permanet; neqe ab ea magis dimoveri poteſt, qàm terra à centro ſuo.* Cæterùm de hoc ipſe viderit. ἡμεῖς δέ τοι ὐ ταχυπειθεῖς. *nos verò non citò perſvademur.* Talem certè ſapientem ſuum Stoici prædicabant. Ad hoc, qantum humana ferebat conditio, eniti ſuos Pythagoras volebat. Sed & Seneca *Ep.* 77. *Virtutem non flamma, non ruina inferiùs abducet; hæc una majeſtas deprimi neſcit: nec proferri ultrà, nec referri poteſt. ſic hujus, ut cæleſtium, ſtata magnitudo eſt. ad hanc nos conemur educere.* Optimè Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 530. *C.* Αὐτη γὰρ ἡ κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις πρὸς Θεὸν, τὸ φυλάττειν τὸν νῦν ἐν τῇ κατὰ τὰ αὐτὰ σχέσει. αὐτη δὲ νῦ σχέσις, ὡς νῦ. ἡ δὲ ποικίλη διάθεσις, γίνεται τῇ πρὸς τὰ ὑλικὰ προσπαθείᾳ. *Hæc eſt enim qæ fit, qoad ejus fieri poteſt, Dei aſſimilatio, mentem conſervare in ea habitudine & relatione, qæ ſit in iis, qæ ſunt eadem: hæc eſt avtem mentis habitudo tanqam mentis. Varia avtem affectio fit per eam, qæ eſt erga res materiales, affectionem.* Idémqe *l.* 2. *pag.* 383. *B.* Ἡ πίστις ὖν καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἴχειν κατασκευάζουσι τὴν ἰλομένην αὐτὰς ψυχήν. *Fides ergò & cognitio veritatis efficiunt, ut qæ eas acceperit anima, eodem modo & ſemper ſimiliter ſe habeat.*

Καὶ τῆς γυμνότητος] vide *l.* 10. §. 1. Aliâ ratione, de Deo, Seneca *Epiſt.* 31. *Deus nihil habet; nudus eſt.*

Οὐδὲν γὰρ προκάλυμμα ἄστρα] *Aſtris enim nullum eſt velamentum* Xylander. *Nullum aſtrum velamentum aliqod habet* Cantabonus. havd incommodè uterqe. ἄστρων tamen ille legiſſe videtur.

§. 28. Οἷος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑπεζωσμένος] Idem patraverat, utì videtur, Xanthippe, qod à mulieribus Athenien-

νος, ὅτε ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προσῆλθε. καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδεσθεῖσι καὶ ἀναχωρήσασιν, ὅτι αὐτὸν εἶδεν ἄτως ἐσκαλμένον.

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν, ἃ σεαυτοῦ ἄρχεις, μὴ δέχου.

qando Xanthippe veſte ipſius ſumptâ foras ſe proripuerat. qæqe amicis ſuis dixerit, pudore ſuffuſis pedémqe retrahentibus, cùm ſic indutum illum conſpicarentur.

§. 29. Nec in ſcribendo, nec in legendo aliis præcipias, niſi priùs præceptum fuerit tibi.

in

ANNOTATIONES.

ſibus factum fingit Ariſtophanes in Ἐκκλησιαζούσαις, ſive *concionem habentibus fœminis*. Hiſtoriam nuſqam legiſſe memini. At contrà Ælianus *hiſt. var. l. 7. c. 9, 10.* Phocionis uxorem narrat mariti veſte ſolâ indutam, nullo alio vel amictu, vel ornatu adjecto, in publicum ſæpe prodiiſſe. qod & ille σωφροσύνης μεγάλης, *continentiæ magnæ*, indicium facit. Xanthippen verò Socratis, ad pompam ſpectandam viri veſte amictam prodire recuſâſſe; illúmqe dixiſſe, Ὁρᾷς, ὡς ἂ θεωρήσουσα, θεωρησομένη δὲ μᾶλλον βαδίζεις. *Vides te non tam ſpectaturam, quàm ſpectandam, proficiſci.* Ea interim videtur ſors fuiſſe Socratis, qæ & Epaminondæ fuerat; qem *l. 5. c. 5.* narrat Ælianus, ἕνα τρίβωνα, *unum* tantummodo *pallium* habuiſſe: qod cùm ad fullonem opus eſſet mundandum mittere, domi interim coactum ſeſe continere. refert & Joannes Chryſoſtomus *adv. vituperat. vit. monach. l. 2.* Eadem ſcilicet Imperatoris illius magni ſors, qæ ſubulcorum Ithacenſium, *Odyſſ. ξ. n. 513.*

Ὅις δ' πολλὰ χλαῖναι, ἐπημοιβοὶ ἦσι χιτῶνες.
— μία δ' ἔπι φωτὶ ἑκάστῳ.
Qibus non multa chlæna mutatoriaqe tunica.
— *una avtem ſola viro ſingulo.*

qanqam inſtructior pavlò Epaminondæ pavpertas, qàm ſophiſtarum paris illius, Procreſii & Hephæſtionis, de qibus Evnapius, ἓν γοῦν ἀνδρῶν ὑπῆν ἱμάτιον καὶ τρίβωνιον, καὶ πλέον οὐδέν. *unicam tantùm utriqe penulam communem fuiſſe*: itaqe alter cùm eâ indutus foras prodiret, alterum neceſſariò ſtragulis involutum in ædibus delituiſſe. qod avtem in Epaminonda pavpertatis fuit, id parcitati ſordidæ in qibuſdam adſcribit Theophraſtus, cùm inter alios τῇ ἀνελευθέρᾳ *characteras* hunc ponat, ἔνδον μένειν, ὅταν ἐκδῷ θοιμάτιον ἐκπλῦναι. *Veſtem qando à ſordibus purgandam locavit, domi tantiſper ſe continere.* Penuriæ extremæ, incertum, an parcitati, tribuentem, de Telavge neſcio qo retuliſſe Æſchinem, avtor eſt apud Athenæum *l. 5.* Maſurius *in dialogo*, cui id nominis indidit, ἱματίῳ φορέσεως καθ' ἡμέραν ἡμιωβόλιον κνάφου τελέσαι μισθὸν, καθίῳ ἐζωσμένου. *Qod ob veſtem ſordibus purgandam, qam geſtabat, qotidie fulloni dimidium obolum pro mercede ſolveret: villoſâ pelle cingeretur.* qomodo de Socrate Marcus iſtic.

Καὶ ἃ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδεσθεῖσι] Socrati nimirum ſolenne fuit, feſtivo aliqo commento eludere, qas alii ægrè ferebant, uxoris ſuæ in ſe admiſſas procacitates & protervias. Ejuſmodi enim fuerat, qod qærenti qomodo Xanthippæ rixas & convitia ſuſtinere poſſet, Καὶ σὺ μὲν χηνῶν βοώντων ἀνέχῃ. *qomodo tu*, inqit, *anſerum tuorum ſtrepitus*: illóqe ſubjiciente, *at illi mihi ova pullóſqe pariunt*, regeſſit Socrates, *& illa mihi liberos.* Laërtius *l. 2.* ubi cur *gallinas* Eraſmus pro *anſeribus* ſubſtituerit, neſcio. Nec abſimile, qod Evthydemo, qem ad cœnam domum ſecum duxerat, indignanti, qòd illa per bilis æſtum, poſt contumelioſè dicta non pavca, menſam tandem evertiſſet, Παρὰ σοὶ δὲ ἃ πρώην ὄρνις τις εἰσπτᾶσα ταυτὸ τοῦτο ἐποίησεν; ἡμεῖς δὲ οὐκ ἠγανακτήσαμεν. *Annon*, inqit, *nuper, cùm apud te eſſemus, gallina qadam involans idem ipſum fecerat? nec nos id moleſtè ferebamus.* Habet Plutarchus *de frac. cohib.* qi & geminum ferè qiddam de Pittaco refert, *lib. de tranqill.* ejuſdem avtem κόμματος qippiam videtur fuiſſe, & qod iſtâ occaſione protulerat. Socratem certè à Xanthippe peſſimè ac procaciſſimè habitum, moderatè ac æqanimiter omnia tuliſſe, docent nos avtores havd pavci. Syneſius in *Dione*, ut cæteros taceam, *p. 58.* Αὐτὴ μὲν γὰρ ἡ Ξανθίππη, φεῦ τῆς ὀλιγωρίας, ὡς ἐχρῆτο Σωκράτει; ἀλλ' οὐδὲν ἐκώλυσε Σωκράτην εὐθυμεῖσθαι καὶ καταφρονούμενον. *Nam qod ad Xanthippam attinet, prob contemptum! ut Socrate utebatur! Nihil tamen eorum impediebat, qo minus ille in eo contemptu lætiſſimè degeret.*

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν] Hieronymus *ad Pavlin. de ſtud. ſacr. liter.* Taceo de grammaticis, rhetoricis, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis; ad minores artes veniam, & qa non tam linguâ, qàm manu adminiſtrantur: agricola, cæmentarii, fabri, metallorum lignorúmve cæſores, lanarii qoqe & fullones, & cæteri qi variam ſupellectilem & vilia opera fabricantur, abſqe doctore non poſſunt eſſe qod cupiunt. Gregorius Nazianzenus *Orat. 32. pag. 522. A.* Τάξις γὰρ οὐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα τὸ μάγιστρον, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίων. *Neqe enim optimus ordo eſt prius docere ac poſtea diſcere, non dicam divina, & uſqe adeò magna & ſublimia, ſed ne aliud qidem qicqam parvum & contemnendum.* Idem *in Apologet. 1.* Ἀλλ' οὐδὲ ξίφος τι καὶ ἀπὸ τρόπου τοῖς πολλοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσιν, ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἀναβαίνειν ἀπὸ τοῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἔξω τῶν νενομισμένων τοῦς φιλοσοφίας ὅρων, καὶ φέρει εἰς ὄνειδος, ὥσπερ οὐδὲ ναύλῃ

A τῶν ἐυδοκίμων τὸ πρωρατεῦσαι, καὶ πρωρεῖ καλῶς τοὺς ἀνίμους τηρήσαντι τὸ πιστευθῆναι τοὺς ἄλλους. οὐ δὲ βούλει, ἐρωτικόν γε πρᾶγμα τὸ ταξιαρχῆσαι, καὶ ταξιάρχῃ καλῷ, τὸ στρατηγῆσαί τε καὶ πολίταις πεπλοῦς ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι. *Nec verò alienum ac præpoſterum eſt, multos ex iis, qi divinarum rerum ſtudio dediti ſunt, è ſubditorum claſſe atqe ordine ad imperium evehi, nec ab uſitatis philoſophi legibus remotum, ac cum probro ac dedecore conjunctum: qemadmodum nec probro navtæ proretam eſſe, nec proretæ, qi ventos rectè & cum lavde obſervárit, clavum regendum ſuſcipere: avt, ſi lubet, forti ac ſtrenuo militi cohortis præſſe, & ei, qi cohorti rectè præfuerit, exercitum ducere, totiúsqe belli principatum ſuſcipere.* Qod avtem de navtis hic dixit pleniùs expoſuit *Orat. in Baſil.* Ἐπαινῶ δὲ τὸν ναύτην νόμον. ὃς τὴν κώπην πρότερον ἐγχειρίσας τῷ τῶν κυβερνήτῃ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν πρῷραν ἀγαγὼν, καὶ πιστεύσας τὰ ἔμπροσθεν, ἔτα ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίζει, μετὰ τὴν πολλὴν τυφθεῖσαν θάλασσαν, καὶ τὴν τῶν ἀνέμων διάτυψιν. *Verùm lavdo navticam legem, qa gubernatori futuro primum remos tradit, deinde ad proram eum collocat: ſicqe prioribus muneribus ipſi commiſſis, tandem eum poſt diuturnam remigationem, ac ventorum obſervationem ad gubernacula conſtituit.* qam imaginem ab Ariſtophaneis in *Equitib. Act. 1. ſc. 3. n. 305.* illis mutuatam cenſet

B Muretus *var. lect. l. 18. c. 16.* (qæ tanqam Comici incerti in *excerptis* ſuis ex parte Grotius exhibet)

Ἐρέτην χρῆναι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν.
Κἄτ' ἐντεῦθεν πρωρατεῦσαι, καὶ τοὺς ἀνέμους διαθρῆσαι
Κἄτα κυβερνᾶν αὐτὸν αὐτόν.
Remigem oportere ante eſſe aliqem, qàm clavum in pupe tenere:
Ac poſtea demum proretam agere, atqe obſervare aqilones,
Ac deinde gubernare ipſum ſeipſo.

C qod de militibus, havd multùm abludit ab eo qod Evpolis in *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν κατάστασιν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Non prudenter, ó ſenex, egiſti, hunc ſtatum
Subito qi ſuſcepiſti, anteqam artem didiceris eqeſtrem.

Huc pertinet & Antiſthenis illud, qi Athenienſibus conſuluit, τοὺς ὄνους ἵππους ψηφίσασθαι. qod nec Ambroſius Laërtii interpres, nec Eraſmus in *apophthegmatum collectaneis* ritè cepit. cùm ille vertit, *aſinos ut eqos deligerent*; iſte reddidit, *aſinos aqè ac eqos ad agriculturam deligerent*: cùm potiùs dicendum eſſet, *ut aſinos eqos fieri decernerent.* i. e. pſephiſmate, ſive decreto ſancirent, ut aſini fiant eqi. qod cùm illi ἄλογον, abſurdum, & rationi contrarium eſſe dicerent; regeſſit, Ἀλλὰ μὴν καὶ στρατηγοὶ γίνονται παρ' ἡμῖν, μηδὲν μαθόντες, μόνον δὲ χειροτονηθέντες. *Atqi imperatores veſtro ſolo ſuffragio fiunt, qi artis imperatoriæ nihil qicqam didicerunt.* q. d. tam decreto veſtro poſſunt ex aſinis eqi, qàm ex imperitis hominibus imperatores fieri. verùm non magis illi ſuffragiis ſuis id ſi ſciſcerent, efficere qibant ut imperatoris nomen eis decernerent, qàm perficere poterant, avt ut *aſinus equs*, avt *ut ſimia leo fieret.* qod Gregorius Romanus 1. *in regeſt. l. 1. Ep. 5. ecce ſereniſſimus Dominus imperator fieri ſimiam leonem juſſit.* & *qidem proviſione illius vocari poteſt, fieri avtem leo non poteſt.* Itaqe ſcitè Gregorius Nazianzenus *Orat. à rediru*, qem & Gregorius ille alter forſan legerat, τὸ γὰρ τίτλον τῆς εὐγενείας γένος τοῖς ἀξιόσου λόγου τὸ ἐν γράμμασι καὶ προσάγμασι, ὅταν καὶ κάλλος ἀποδέξωμεν τὸ ἐν χρώμασι, καὶ τίθηνον αἰδεσθῶ λέοντα εἶναι κεκελευσμένον. *Nam qartum illud nobilitatis genus, qod in principum diplomatibus & edictis conſiſtit, tum ullo loco ac pretio habebo, qum pictam qoqe pulcritudinem lavdandam duxero, ſimiámqe ob id venerari cæpero, qod leo eſſe juſſa ſit.* Poterat & pro *ſimia canem* dixiſſe; cùm, ut Epiphanius etiam *hær. 57. §. 6.* καυκῷ κυνὶ ὄνομα λέων, *peſſimo cani leonis nomen*, havd infreqenter inditur.

G Οὐ πρότερον ἄρξεις πρὶν ἀρχθῇς] Nihil hoc axiomate apud omnes omne genus avtores tritius. Solon apud Laërtium *l. 1. c. 60.* & Stobæum *tom. 2. tit. 46.* Ἄρχε, πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρχειν ἐπιστήσῃ. *Impera, ubi prius didiceris parere. Regi enim cùm didiceris, ſcies regere.* Et Clitarchus apud Antonium *meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἄρχεσθαι μὴ μαθὼν, ἄρχειν μὴ ἐπιχείρει. *Si parere non didiciſti, imperare ne aggrediſtor.* Iſocrates in *Nicocl.* Ἐὰν ἄρχεσθαι μαθῶσι πολλῷ μᾶλλον ἄρχειν δυνήσονται. *Ubi didicerint obedire, multò commodiùs poterunt imperare.* De ſe Tullius rex apud Dionyſium Halicarnaſſeum *l. 4. p. 239.* Παράσομαι ποιῆσαι φανερὸν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσαμαι καλῶς, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι. *Conabor declara-*

re

in vita multò magìs ſic ſe habet.

§.30. *Cùm liber hæud ſis, jus loqendi non habes.*

πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ.

§. 30. [a] Δοῦλος πίφυκας, ὃ μέτεσί σοι λόγος. a. *Tragic. N. Q. Philo* §. 31. de boni libert.

ANNOTATIONES.

re ſcire me & bene regere, & modeſtè ferre imperium. Plato *de legib. l. 6. pag. 862. E.* Δεῖ δὴ πάντ' ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὲν δυλίνας ὑπ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. καὶ καλλωπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς δυλεύειν μᾶλλον ἢ τῷ καλῶς ἄρχειν. *Exiſtimare de omnibus hominibus id qiſque debet, quod qi nunqam ſervivit, is laude dignus eſſe dominus nunqam poterit. Ideòque gloriari qemque oportet magis quod bene ſerviverit, qam quod bene fuerit dominatus.* Ariſtoteles *polit. l. 3. c. 4.* Διὸ καὶ λέγεται τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν ἐν ἀρχῇ μὴ ἀρχθέντα. *Qamobrem rectè dicitur, neminem bene imperare poſſe, qi non prius ſub imperio fuerit.* & ex eodem Joannes Climachus *ad Paſtor.* Οὐκ ἔστιν ἐν ἄρχειν, ἐὰν μὴ ἀρχθέντα. *Non bene eſt imperaturus, ſi ſub imperio non fuerit.* Idem *ibidem l. 7. c. 14.* Τότε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. *Qi enim imperare velit rectè, oportere ajunt prius ſub imperio fuiſſe.* Seneca *de ira l. 2. c. 15. Nemo regere poteſt, qi non & regi.* Itaqe de Ageſilao Plutarchus hoc illi profuiſſe ad rem in imperio bene gerendam, Τὸ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, μὴ ἀπαίδευτον τοῦ ἄρχεσθαι. *Veniſſe ad imperium, non indoctum ſub imperio eſſe.* Joſephus *antiq.* Πάντες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς. μεμαθηκότες, καὶ ἄρχειν ἐσόμενοι, παρελθόντες εἰς ἐξουσίαν. *Omnes qi didicerunt bene parere, & imperare ſcient, ad imperium qum pervenerint.* Philo Judæus. Ὁ μαθὼν ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν εὐθὺς μαθήσεται. εἰδὴ γὰρ εἰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κράτος ἀναψαυίλό τις, ἄρχων ἂν εἴη πρὸς ἀλήθειαν, εἰ μὴ μάθοι καὶ προπαιδευθείη τὸ ἄρχεσθαι. *Qi didicerit parere, & imperare ſtatim diſcet. Nam qi ſubjicis non antea didicerit, & obedire inſtitutus fuerit, is neqaqam verus eſt princeps, licet totius terra & maris imperium habeat.* Utrumqe exhibet Maximus *collect. c. 46.* Cicero *de legib. l. 3. Qi bene imperat, paruerit aliqando neceſſe eſt: & qi modeſtè paret, videtur, qi aliqando imperet, dignus eſſe.* Iſidorus Peluſiota *l. 5. Ep. 455.* Οὐδὲν ὕτω ποιεῖ νομίμως ἄρχειν, ὡς τὸ νομίμως ἦρχθαι. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἔσαι καὶ ἐν ἡγεμόσι. οἱ δ' ἐν τῷ ἰδιωλίνειν, καὶ προλοσαλεῖν πρόχειροι, κ) πρὸς τὸ ἄρχεσθαι ἀνεπιτήδειοι, ὅλοι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνεπιλήδειόλαλοι. *Ad rectè aliis imperandum, nihil aqe valet, ut alteri legitimè paruiſſe. Qi cum rectè obedit, is imperando excellet. Faciles & vere proclives ſunt ad factiones, qi ſua reipublica principes eſſe cupiunt.* qam ſententiam claram ſatis ſanè, & concinnè conceptam, interpres fœdiſſimè ut multas alias ejuſdem avtoris, depravavit. Vide eundem & *Ep.* 225. & 275. Ab alia mente, nec vera tamen certáve minùs, Plutarchus *ad princip. inerud. pag. 780. D.* Δεῖ δὲ, ὥσπερ ὁ κανὼν, αὐλὸς ἀσραβὴς γενόμενος καὶ ἀδιάστροφος, ὕτως ἀπευθύνει τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς αὐλὸν ἐφαρμογῇ καὶ παραβίσει συνεφομοιῶν, παραπλησίως τὸν ἄρχονλα πρῶτον αὐτὸν ἀρχὴν κλησάμενον ἐν ἑαυλῷ, καὶ καλευθύνονλα τὴν ψυχὴν, κ) καλασκευάμενον τὸ ἦθος, ὕτω συναρμόλειν τὸ ὑπήκοον. ὅλε γὰρ πίλοιλος ἐσὶν ὀρθῶν, ὅλε διδάσκειν ἀγνοῶν λος, ὅτι κοσμεῖν ἀκοσμῆντος, ἢ τάττειν ἀτακτοῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου. *Enimverò ſicut neceſſe eſt primò omnium ipſam regulam rectam & firmam eſſe, atqe ita deinde ea qibus applicatur, ipſa qoqe ſui ſimilia facere atqe ad rectitudinem perducere: ita oportet principem prius in ſeipſo imperium moréſqe rectè conſtituere atqe dirigere? poſtea ei ſubditos accommodare. Nam neqe cadentis eſt erigere, neqe componere incompoſiti, neqe ordinare inordinati, neqe imperare nulli imperio ſubditi.* ubi non poſſum probare qod Henricus Stephanus pro ὀρθῶν vult τρίχειν ſubſtitui: qem tamen M. Bernardus ſeqitur *var. lect. l. 3. c. 17.* hoc avtem ſit, ut Plato *polit. l. 9.* Ὅταν ἑαυτῷ τις ὢν ἀκράλαλος, ἄλλον ἐπιχειρήσῃ ἄρχειν. *Neqe enim exercitum continere poteſt imperator,* (avt populum princeps) *qi ſe ipſe non continet.* Cicero *ad Qint. frat. Tunc incipiet aliis imperare, cùm ipſe improbiſſimis dominis, dedecori & turpitudini ſervire deſierit.* Idem *parad. 5.* vide *l. 1. §. 15, 16. & l. 2. §. 2.*

Πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ] ſiqidem, *Ars eſt artium regimen vitæ.* Joannes Gerſon *de recidiv.* vide *ſuprà ad §. 5.*

§. 30. Δοῦλος πίφυκας] Jambus eſt τρίμελρος, à Philone adductus in *lib. de libert. viri boni pag. 871. C.* Ὅθεν, inqit, καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι.

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφη.

Καὶ πάλιν.

Δοῦλος πίφυκας, ὃ μέτεσί σοι λόγος.

Qamobrem laudantur illi ſenarii, ut conſoni philoſophorum ſententiæ:

Cum lege ſervus nullum habet commercium.

Rurſus alius.

Cùm liber hæud ſis, jus loqendi non habes.

tria dixerat, ſed ubinam tertium? nuſqam comparet. legas, me avtore, τὰ τρίμελρα, non τρία μέλρα. Qòd avtem præfixâ cavſſali ſuperioribus annectit iſta Mericus Caſavbonus, qaſi ab ortùs nativi ratione argumentum duxerit Marcus; ideo ſcilicet diſciplinâ cuiqe ad virtutem opus eſſe, qia ſervus qiſqe natus ſit, hoc eſt, ſenſibus brutíſqe affectibus addictus, cognitione avtem ſolidâ, rationéqe rectâ deſtitutus; probare non poſſum. Primò ſiqidem Stoicis iſtud hæud placet, vitia à natura, ſive ingenita, eſſe; non magìs qàm virtutes. Tum non omnes in univerſum mortales, ſed ſervos ſolos ſpectare qod à poëta hîc dicitur, ex Philone liqet: & ſervos qidem ἀργυρωνήλους τε καὶ αἰχμαλώλους, *argento emptos & captivos*, æqè ac vernas οἰκογενεῖς, *domi natos.* Itaqe τὸ πίφυκέναι, hoc loco, non *natum eſſe* ſignificare videtur, ſed eodem ſumi ſenſu, qo in eodem ferè argumento, ab Evripide in *Hecuba*, ubi dixit;

Αἰ αἰ, τὸ δοῦλον ὡς κακὸν πίφυκ' αἰεί;
Ah, ah, qàm mala ſemper eſt ſervilis conditio.

& à Theognide in illis;

Οὐπολε δυλείῃ κεφαλὴ ἐυθεῖα πίφυκεν,
Ἀλλ' αἰεὶ σκολιὴ, κ' αὐχένα λοξὸν ἔχει.
Nunqam ſervile corpus rectum eſt,
Sed ſemper obliqum, & cervicem obliqam habet.

δοῦλος πίφυκας, i. e. δοῦλος εἶ, *ſervus es.* Ubi nec ſpernendam planè duxerim Caroli filii conjecturam, qi inter iſta deſcribendum animadvertit ipſe, in priore verſiculo vocábulum idem hoc forſan reponendum, ut legatur,

Οὐ γὰρ μεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφυ.
Οὐκ ἔφυ μεῖναι, ἀντὶ τοῦ, ὃ μένειν, ἢ μεῖναι οὐκ ἔσιν.

qomodo Evenus apud Ariſtotelem *Ethic. Eudem. l. 2. c. 7.*

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιηρὸν ἔφυ.
Ingratum eſt qicqid neceſſarium eſt.

Et apud Herodotum *l. 7.* Theſſali; ὑδαμᾷ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἔφυ. *Nunqam impotentiâ potior eſt neceſſitas.* Evripides *Oreſt. v. 1610.*

M. Ἄπειρε δυγατρὸς φάσγανον. O. Ψευδὴς ἔφυς.
M. Ἀλλὰ κλανεῖς μῶ δύγαλερ; O. Οὐ ψευδὴς εἶ' εἶς.
M. *Amove enſem à filia.* O. *Mendax es.*
M. *Interficies meam filiam?* O. *Jam non es mendax.*

Idem valet ἔφυς & εἶς. Deniqe λόγος iſthîc *rationem* non ſignificat; qaſi de *ſervis* dicatur, qod Homerus *Odyſſ. ρ. v. 322.* & ex Homero Plato *de leg. l. 6.* & Athenæus *dipnoſ. l. 6.*

Ἥμισυ γὰρ τ' ἀρελῆς ἀποαίνυλαι ἐυρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, ἐυ]' ἂν μιν καλὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.
Dimidium enim virtutis avfert late ſonans Jupiter
Viri, qando ipſum ſervilis dies occupat.

ſed *ſermonem*, ſive *orationem* deſignat, utì & Philo ipſe nos docet, qi verbis verſibúſqe illis ait νόμων μετουσίαν, qod priora ſpectant, καὶ ἰσηγορίαν, qod poſteriora reſpiciunt, id eſt, *lege agendi facultatem, & liberam ſuffragii cum reliqis ferendi poteſtatem*, vel etiam, latiùs ſumendo, *ſermonis libertatem*, eſſe ſervis denegatam. qomodo παῤῥησίαν eiſdem interdictam, Julianus *de cyniſm. Orat. 2.* Τῷ δούλῳ γὰρ ὁ νόμος ἃ μεταδίδωτι παῤῥησίας. qanqam ἰσονομίαν qam cum ἰσηγορίᾳ is confundere videtur, à παῤῥησίᾳ, ſed ſecius ſumptâ, diſpeſcit Iſocrates, in *Areopag. p. 247.* ubi ait, Ὥσθ' ἡγεῖσθαι τὴν μὲν ἀκολασίαν, δημοκρατίαν. τὴν δὲ παρανομίαν, ἐλευθερίαν. τὴν δὲ παῤῥησίαν, ἰσονομίαν. *Ut in petulantia democratiam, in legum neglecta libertatem, in confidentia æqalitatem eſſe poſitam exiſtimarent.* Vult nimirum ſenarius ille, verum eſſe de *ſervis*, qod de *egenis* Theognis,

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος, οὐδὲ τι εἰπεῖν
Οὐδ' ἔρδειν δύναται. γλῶσσα δέ οἱ δέδεται.
Nam cui pavpertas eſt addita, nil facere avdet,
Nil fari. lingvam vincula ſæva premunt.

Hinc apud Longinum περὶ ὕψους neſcio qis, δυλείαν ἅπασαν, ψυχῆς γλωσσόκομον καὶ δεσμωτήριον, διὰ τοῦ περιειλημένον τοῖς σόμασι δεσμοῦ, *ſervitutem omnem, cùm ori fiſcellam obducat, eſſe anima capſulam ac carcerem qendam.* itaqe δοῦλον μηδένα γίνεσθαι ῥήτορα, *ſervum neminem unqam rhetorem extitiſſe*; cùm aliæ tamen artes atqe inſtituta humaniora etiam in ſervos cadant. Verùm Svidas ubi Sibynnium qendam Theodectæ ſervum, οἰκετῶν πρῶτον ῥητορεῦσαι, *è ſervis primum omnium rhetoricam profeſſum* ait, plures deinceps idem factitâſſe ſubindicat. Meminit & Lucii Otacilii in *rhetoribus clariſ.* Svetonius, qem *cùm ſerviſſet, etiam oſtiarius in catena, à patrono, cui orationem ſcripſerat, manumiſſum, Cn. Pompejum docuiſſe, teſtatur.* Certè philoſophis eſſe ſervis licuit; qod multis exemplis docet Gellius, *l. 2. c. 18.* cur non rhetoribus licuerit? De parreſia interim iſtis negata occurrunt Tragicorum illa, Sophoclis *Acriſio* apud Stobæum *tom. 2. tit. 40.*

Δοῦλος γὰρ ἐν δεσμοῖσι δραπέτης ἀνὴρ
Κῶλον ποδιαθεὶς, πᾶν πρὸς ἡδονὴν λέγει.
Fugitivus arctis vinculis coercitus
Serviles artus, ſola fatur qæ placent.

Evripidis in *Buſiride* apud Stobæum itidem.

Δούλῳ γὰρ οὐκ οἰόντε ταὐληθῆ λέγειν
Ἐι δισπόταισι μὴ πρέποντα τυγχάνοι.
Servo profari qámlibet verum nefas,
Uſus heriles ferre ſi verum negant.

In *Phœniſſis*, ubi Polynices de exilii malis à matre reqiſitus, ait;

Ἓν μὲν μέγιστον, οὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Primùm, loqendi nulla libertas adeſt.

Illa; Δούλε τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἃ τις φρονεῖ.

§. 31. — a Ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ.

§. 32. b Μέμψονται δ' * ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσιν.

§. 33. Σῦκον χειμῶν& ζητεῖν, c μαινομένου τοῦτ& d ὁ παιδίον ζητῶν, ὅτι οὐκ ἔτι δίδοται.

a *Homer. Odyſſ. 1. v. 413.*
b *Heſiod. Oper. lib. 1. v. 186.*
* Ἄρα τὰς *Heſ.*
c *L. 5. §. 17. Sup. §. 18.*
d *L. 9. §. 40.*

§. 31. — *at cer carum mihi riſit.*

§. 32. *Dura ſuos fundendo inceſſent verba parentes.*

§. 33. Inſani eſt, ficum hyeme qærere. aſſidet huic, qi puerulum reqirit, cùm non ampliùs conceditur.

§. 34.

ANNOTATIONES.

Servile certè hoc, non loqi qid ſentias.

Idémqe *Ione*;

Καθαρὰν γὰρ ἂν τις εἰς πόλιν πίστ' ξέν&,
Κἂν τοῖς λόγοισιν αὐτὸς ᾖ, τόγε σῶμα
Δοῦλον πέπαυται, κοὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Hanc puram in urbem qiſqis externus venit
Qamvis vocetur civis, os ſervum tamen
Gerit, & loqendi non habet fiduciam.

qæ refutatum tamen eunt, Plutarchus *de exilio*, & Muſonius apud Stobæum *tom. 2. tit.* 40. ſed & Xenophon in *Athenienſium repub.* Ἰσηγορίαν, inqit, καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστούς. *Æqalitatem qandam ſervis & liberis conceſſimus, itémqe advenis & civibus.* Cæterùm in eandem cum illis ſententiam conveniunt & Plavtina illa; *Epidic. 1. 1.*

— plus ſcire ſatius eſt qàm loqi
Servum hominem, ea ſapientia eſt. —

Et *Milite 2. 5.*

— plus oportet ſcire ſervum qàm loqi.

& *ibidem ſc. 6.*

— namqe hominem ſervum ſuos
Domitos habere oportet oculos & manus
Orationémqe —

Qin & Apoſtolus ipſe *ad Titum Epiſt. c. 2. v. 9.* ſervis interdicit, nè ſint τοῖς δεσπόταις ἀντιλέγοντες. *ne heris obloqantur*, Qod Socrates itidem apud Platonem *in Criton.* εἰ δίκαιον πρὸς δεσπότην ἢ πατέρα κακῶς ἀκούοντα ἀντιλέγειν. negat *juſtum eſſe adverſus herum patrémve, eum qi utrovis malè audierit, obloqi.* At Ariſtoteles *l. 1. c. 9.* illos redarguit, qi ſive rationis exercitium, ſive orationis etiam libertatem ſervis abjudicant, & juſſa herilia duntaxat excipere atqe exeqi, citra diſceptationem ullam omnino volunt. Λέγουσιν, inqit, εὖ καλῶς οἱ λέγω τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον. *Non bene dicunt, qi ſervos ſpoliant ratione, dicentes præcepto uti duntaxat.* Et videri poſſet trimetron illud, qod hìc Marcus poſuit, reſpexiſſe, niſi aliò potiùs ſpectare ex Philone diſceremus. cujus ex his qæ dicta ſunt mens, opinor, genuina liqidò ſatìs comparebit. Marcum avtem exiſtimo hæc ſeparatim poſuiſſe, & confuſaneè poetica qædam fragmenta congeſſiſſe, qæ animadverſione aliqâ digna cenſebat; qemadmodum idem *ſuprà* fecerat *l. 7. §. 38, 43. & §. 50.*

§. 31. — *ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ*] Ex *Odyſſ.* I. *v.* 413. Ulyſſis ſunt verba narrantis, ut corditùs riſerit, ſecum animo reputans.

Ὡς ὄνομ' ἐξαπάτησεν ἐμὸν, καὶ μῆτις ἀμύμων.
Qod nomen decepiſſet meum, & inculpatum conſilium.

qam felici aſtu, nomine confiſto, Cyclopem illum immanem fefelliſſet. Iſta avtem ſegmenta in uſum ſuum chartis ſuis illeviſſe videtur Marcus, qòd utilius, ac ſublimius aliqid meditandi avt commentandi anſam atqe occaſionem dare poſſe viderentur. qa de re etiam ſuperiùs monitum dederat, *l. 10. §. 33.*

§. 32. *Μέμψονται δ' ἀρετὴν*] Heſiodi videtur, ex *op. l. 1. v.* 186. verùm ibi legitur,

Μέμψονται δ' ἄρα τοὺς —

τοκῆας ſcilicet de qibus & verſu præcedente,

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Celeriter verò ſeneſcentes contumeliâ afficient patres.

de hominibus ſeculi qinti loqitur impiis & nefariis. Avt exſcriptor itaqe Marci ſcripturam depravavit, cùm ſenſum idoneum è verbis elicere neqiret, avt Marcus ipſe παρῳδήσας, cum inflexione aliqa extulit; qod non exiſtimo. Interim ex Marco Heſiodi noviſſima illa emaculari poſſe avtumo, qæ in codicibus vulgatis ſic leguntur, — χαλεποῖς βάζοντ' ἐπέεσσιν. cùm emendatius meliuſqe videatur, qod Marcus hìc exhibet, — βάζοντες ἔπεσσιν. iſtius enim formæ & qæ anteceſſerunt, & qæ ſequntur, ſunt omnia.

§. 33. Σῦκον χειμῶν& ζητεῖν] Ex Epicteto decerptum videtur, cujus hæc ſunt *Diſſert. lib. 3. c. 24.* Ὅταν τινὶ προσκάσχῃς, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων, ἀλλὰ τοιούτῳ γίνει, οἷόν ἐστι χύτρα, οἷον ὑάλινον ποτήριον. ἐν' ὅταν καταγῇ, μεμνημένος μὴν, μὴ ταραχθῇς. οὕτω καὶ ἐνθάδε, ἐὰν παιδίον σαυτῷ καταφιλῇς, ἐὰν ἀδελφὸν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὴν φαντασίαν εἰς ἅπαν, μηδὲ τὴν διάχυσιν ἐάσῃς προελθεῖν ἐφόσον αὐτὸ θέλει, ἀλλ' ἀντίσπασον, κάλυσον, ὅσον τοῖς θειαμβεύσιν ἐφεστῶτες ὄπισθεν καὶ ὑπομιμνήσκοντες, ὅτι ἄνθρωποί εἰσι. τοιοῦτον τι καὶ σὺ ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι θνητὸν φιλεῖς, οὐδὲν τῶν σαυτῷ φιλεῖς. ἐπὶ τῷ παρόντος σοι δίδοται, οὐκ ἀναφαίρετον, οὐδ' εἰσάπαν, ἀλλ' ὡς σῦκον, ὡς σαφυλὴ, τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους. ἂν δὲ χειμῶνος ἐπιποθῇς, μωρὸς εἶ. οὕτω καὶν τὸν υἱὸν ἢ

A τὸν φίλον ποτὲ ποθῇς, ὅτε οὐ δίδοταί σοι, ἴσθι ὅτι χειμῶνος σῦκον ἐπιποθεῖς. ὅπερ γάρ ἐστι χειμὼν πρὸς σῦκον, τοιοῦτόν ἐστι ἡ ἀπὸ τῶν ὅλων περίστασις πρὸς τὰ κατ' αὐτὴν ἀναιρούμενα. *Cum aliqâ re afficeris, eâ ſic afficiaris, ut eripi illam poſſe ſtatuas, & ex eo eſſe genere, cujuſmodi eſt fictilis olla, avt vitreum poculum; ut eo confracto memineris perturbatione vacandum eſſe. Ità & hìc ſe res habet: ſi filiolum tuum deoſcularis, ſi fratrem, ſi amicum, neqaqam omnem cogitationem in eo defigito, neqe affectum illum eò progredi ſinito qò ipſe volet, ſed retrahito, prohibeto, velut ii qi triumphantibus à tergo aſſiſtant, eóſqe mortalitatis ipſorum commoneſaciunt. Tale aliqid & ipſe tibi*
B *ſubjicito: te diligere mortalem, nihil eorum diligere qa tua ſunt: data tibi eſſe in præſentia, eripi poſſe, non perpetuò conceſſa eſſe, ſed ut ficum, ut uvam, ſtato anni tempore, qas ſi ſub brumam deſideres, ſtultus fueris. Eodem modo, filium avt amicum eo tempore deſideráris, qo tibi datus non eſt, ſcito te in bruma deſiderare ficum. Qalis enim eſt hyemis & ficus ratio, talis etiam eſt rerum univerſitatis ſtatus erga ea qa in illo tolluntur.* qibus gemina monet & *enchirid. c. 3.* Qod avtem de *ficu* Epictetus, idem de *roſa* ferè Seneca *Epiſt. 122. Non vivunt contra naturam, qi expectant ut pueritia ſplendeat tempore alieno? non vivunt contra naturam, qi hyeme concupiſcunt*
C *roſam? fomentóqe aqarum calentium, & calorum aptâ mutatione, brumâ lilium florem vernum exprimunt?* Gregorius item Nazianzenus *adv. Evnom. Orat. 1. bonum intempeſtivum* eſſe ait, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι, παντελῶς ἄωρον. Sed & Nicetas Choniates de Alexandro Com. *lib. 1. c. 8.* qi miſerrimis tempeſtatibus ſplendidiſſimè ornatus procedebat, ait illum, χειμῶνος μέσου χάριτας ἐαρινὰς δρέπεσθαι, mediâ brumâ veris ſuavitatem carpſiſſe. Boëthius *conſolat. l. 1. c. 6.*

Nunqam purpureum nemus,
Lecturus violas, petas,
Cùm ſævis aqilonibus
Stridens campus inhorruit.

D Παιδίον ζητεῖν, ὅτι οὐκέτι δίδοται] *pueritiam qarere præteritam* Xylander. minùs ſanè. παιδίον *puerulus*, non *pueritia*. Sed nec minùs interpres Anglus, qi reddidit, *Pueros deſiderare, priuſqam dentur.* imò, *poſtqam ſublati ampliùs jam non exiſtunt.* Hoc eſt avtem qod proverbialiter dici ſolitum obſervat Scholiaſtes *ad Ariſtophan. Plut.* ab Hercule amiſſum Hylam deſiderante & inclamante tractum;

Ποθεῖν τὸν οὐ παρόντα, καὶ μάτην καλεῖν.
Deſideras abſentem & hunc fruſtrà invocas.

Plavtus *Perſ. act. 4. Sc. 4.*

E *— qid illum qaras, qi fuit?*

Vetatur idem & proverbio illo altero,

Ῥόδον παρελθὸν, μηκέτι ζήτει πάλιν.
Nè qaras iterum præteritam ſemel roſam.

Meminere Zenobius in *collect. adag.* 702. Svidas *adag.* 58. Apoſtolius *adag.* 1621. Scaliger *ſtromat. adag.* 827. Verùm apud Svidam & Apoſtolium vitioſè legitur, Ῥόδον παρελθόν. qod ſecuti Schottus in verſione *ſtromatei* Scaligeriani,

Nè qare, qando præteriſti, iterum roſam.

Pantinus apud Apoſtolium,

Qam præteriſti, nè ampliùs qaras roſam.

F Et Portas apud Svidam,

Roſam, qam præterieris, nè ampliùs qare denuo.

qæ à proverbii mente abeunt procul. In ejuſdem expoſitione Svidæ codices mutilati videntur. ἐπὶ τῶν κυδαινόντων τινὰ, inqit. deeſt, ἢ δὴ ἀπελθόντα, ἢ ἀπολιπόντα, ἢ ἀποθανόντα. *de eis qi celebrant aliqem, qi utiqe jam abiit, vel obiit, avt aliud* ejuſmodi. Zenobius, Ἐπὶ τῶν μεταμελομένων περί τι, καὶ μὴ δυναμένων τι ἀνύσαι. qod Pantinus, apud Apoſtolium; qi utrumqe & Svidam & Zenobium tranſcripſit, ſic reddidit; *de negligentibus circa aliqid, qiqe nihil efficere poſſunt.* ἀμελουμένων legiſſe exiſtimarem, niſi τὸ μεταμέλεσθαι alibi pariter vertiſſe deprehendiſſem. vertendum potiùs, *de eis qi circa rem*
G *aliqam pœnitentiâ fruſtrà tanguntur, cùm nihil proficiant.* De *roſa* diſtichon apud eundem in notis.

Τὸ ῥόδον ἀκμάζει βραχὺν χρόνον. ἢν δὲ παρέλθῃ,
Ζητῶν ἐυρήσεις, οὐ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.
Verna brevi roſa flore nitet: ſimul ille receſſit,
Non roſa qarenti, ſed rubus aſper erit.

Proinde, qi rerum iſtiuſmodi deſiderio intempeſtivo ſe torqet, miſeriam ſibi meram creat.

Ὃς γὰρ ἀπολαύειν βέλτι', ὧν ἀπολείπεται
Διὰ τὸν χρόνον, πῶς οὗτος οὐκ ἐσ' ἄθλιος;
Nam qi ea potiri concupiſcit, à qibus
Arcetur horis, qomodo non ſit miſer?

Menander *Ærariâ*, referente Stobæo *tom. 2. tit. 117.*

§. 34.

§. 34. Filiolum deosculanti præcipiebat Epictetus, intus apud se diceret, *Cras forsan moriturus est.* at malè ominata sunt ista. mali ominis nihil est, qod munus naturale ullum designat. alioqi spicas etiam demeti, infavstum fuerit.

§. 35. Uva acerba, matura, passa; mutationes sunt omnia ista, non in id qod non est, sed in id qod nondum est.

§. 36. *Voluntatis latro nullus est*, inqit Epictetus.

§. 37. Artem assensum præbendi inveniendam idem monebat. & conatus ità cohibendos esse, ut cum exceptione fiant, ut societatis jus spectent, ut pro rei cujusqe dignitate adhibeantur. & ap-

§. 34. Καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, ἔνδον ἀπιφθέγγεσθαι, [a] ἄυριον ἴσως ἀποθανῇ, δύσφημα ταῦτα; [b] ἀδὲν δύσφημον, ἔφη, φυσικῷ τινὶ ἔργῳ σημαντικόν. ἢ καὶ τὸ σάχυσι θερισθῆναι, δύσφημον. [c]

§. 35. [d] Ὄμφαξ, σταφυλή, σταφίς, [e] πάντα μεταβολαί, [f] ἐκ εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν.

§. 36. [g] Λῃστὴς προαιρέσεως ἐ γίνεται, τὸ δ' Ἐπικτήτου.

§. 37. Τέχνην ἤ ἔφη [h] περὶ τὸ συγκαταπίθεσθαι εὑρεῖν. καὶ ἐν τῷ [i] περὶ πῶς ὁρμὰς τόπῳ τὸ προσεκτικὸν φυλάσσειν, ἵνα [k] μεθ' ὑπεξαιρέσεως, ἵνα [l] κοινωνικῇ, ἵνα [m] κατ' ἀξίαν. καὶ [n] ὀρέξεως

a L.10.§.34
b L.2.§.17.
c L.7.§.40.
d L.9.§.21.
e L.5.§.23.
f L.4.§.4.
g L.8.§.41.
h L.7.§.54.
i L.8.§.7.
k L.4.§.1.
l L.7.§.72.
m L.8.§.29.
n L.10.§.1.

ANNOTATIONES.

§. 34. Καταφιλοῦντα τὸ παιδίον] Ex eodem Epicteti loco & ista desumpta sunt. Τί κακόν ἐστι μεταξὺ, καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἐπιψιλλίζοντα λέγειν, Ἄυριον ἀποθανῇ; τῷ φίλῳ ὡσαύτως, Ἄυριον ἀποδημήσεις, ἢ σὺ, ἢ ἐγὼ, καὶ ἐκεῖθί ὀψόμεθα ἀλλήλους; ἀλλὰ δύσφημά ἐστι ταῦτα. καὶ γὰρ τῶν ἐπαοιδῶν ἔνια. ἄλλ' ὅτι ὠφελοῦσιν, οὐκ ἐπισρέφομαι. μόνον ὠφελείτω. σὺ δὲ δύσφημα καλεῖς ἄλλα, ἢ τὰ κακοῦ τινος σημαντικά; δύσφημον δέ μοι λέγεις ὄνομα φυσικοῦ τινος πράγματος σημαντικόν; λέγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ θερισθῆναι τὰς σάχυας. ἀπώλειαν γὰρ σημαίνει τῶν σαχύων, ἀλλ' ὁ τοῦ κόσμου. *Quid mali in eo est, si inter deosculandum puerum balbâ voce dicas, cras morieris; amico itidem, cras peregrè abibis vel tu vel ego, neqe alter alterum posthac visurus est? At mali ominis ista sunt. Etiam incantamenta qadam ejusmodi sunt: sed qia juvant, non curo, modo juvent. Tu verò ominosa nunqid alia vocas nisi ea qæ aliqid mali significant. Tu verò ominosam mihi vocem dicis, qa rem aliqam naturalem declarat? Dic ominosum esse etiam demeti spicas: interitum enim spicarum significat, non mundi.* Ista autem dissertatio enata est forsan ex occasione illius qod ab eodem dictum refertur, *enchirid. c. 3.* Ἂν παιδίον σαυτοῦ καταφιλῇς ἢ γυναῖκα, μίμησο ἐπιλίγειν, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς. ἀποθανόντος γὰρ αὐτοῦ ἐ ταραχθήσῃ. *Si filiolum, aut uxorem diligis, memento considerare, hominem à te diligi: nam eo mortuo non perturbaberis.* qod astanti forsan alicui minùs gratum avditu, maliqe ominis esse visum est. vide *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 34.

Τὰς σάχυας θερισθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 40. at Anglicanus interpres, σαφυλὰς legisse videtur; (contrà qàm ipse Epictetus habet) qas θερίζεσθαι, i. e. *meti* vix dixeris. fefellit illum forsan qod de *uvis* seqitur.

Δύσφημα ταῦτα] ità Seneca *ad Marc. c.* 9. *qis non tanqam dirum omen respuit?*

§. 35. Ὄμφαξ, σταφυλή] Et ista indidem, sed magìs accisa. Pergit Epictetus. Λέγε δύσφημον καὶ τὸ φυλλορροεῖν, καὶ τὸ ἰσχνάδα γίνεσθαι ἀντὶ σύκου, καὶ ἀσταφίδας ἐκ τῆς σταφυλῆς. (qod Theocritus, an qis alius, *Idyl.* 27. Ἁ σταφυλὶς σαφὶς ἐσσι,) πάντα γὰρ ταῦτα τῶν προλέγειν εἰσὶν εἰς ἕτερα μεταβολαί, οὐκ ἀπώλεια, ἀλλὰ τεταγμένη τις οἰκονομία καὶ διοίκησις. τοιοῦτον ἀποδημία, καὶ μεταβολὴ μικρά. τοῦτο θανάτου, μεταβολὴ μείζων, ἀπ' ἐκ τοῦ νῦν ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. *Ominosum dic foliorum qoqe defluxum, & caricam è ficu, & aridas uvas è botro fieri: nam hæc omnia ex iis, qa antea fuerunt, in alia mutantur. Non internecio ista est, sed certa qadam ratio atqe administratio. Hujusmodi res est peregrinatio; absentia, & parva qadam mutatio. Hujusmodi mors; mutatio major, non ex eo qod nunc est in id qod non est, sed in id qod nunc non est.* Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Τὸ γὰρ ὂν οὐκ ἀπόλλυται. διὰ τοῦτο ὄν, ὅτι ἴσαν διαπαυτός. ἢ καὶ τὸ μὴ ὂν γίνεται. πῶς δ' ἂν γένοιτο, μὴ ἀπολλυμένου τοῦ ὄντος; *Qod enim existit, non perit, cùm idcirco existat, qod semper futurum sit: aut certè qod non est, illud fit. Qomodo verò non alio qopiam qod sit pereunte fiat.* vide *ad l.* 4. §. 4. & *l.* 5. §. 13.

§. 36. Λῃστὴς προαιρέσεως ἐ γίνεται] Epictetus ἀντολεξεὶ, *l.* 3. *c.* 22. Λῃστὴς π. ἐ. γ. τύραννος ἐ. γ. Idem, *l.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφιλεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν, ἐ δήσει, ἐδ' ἀφιλεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vinciet. Qidnam? Pedem. At auferet. Qidnam? Collum. Qid ergò non vinciet, non auferet? Voluntatem.* Et Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 523. *D.* Τὴν ἀρετὴν οὐκ ἐπ' ἄλλοις τισὶν οἴεσθαι φαμεν, ἢ πάντων μάλιστα ἐφ' ἡμῖν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἔργων δύναταί τις προσκολιμῶν. τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν οὐδαμῶς οὐδ' ἂν μάλιστα ἐνίσταιτο. Θεόδοτον γὰρ τὸ δῶρον, καὶ οὐκ ὑποπίπτον ἄλλῳ τινί. *Virtutem non in aliis, sed vel ex nobis maximè sitam esse dicimus. Itaqe alia qidem potest qis arcere bellum gerens, qod autem situm est in nostra potestate, neqaqam, nec si maximè qidem institerit. Est enim donum datum divinitus, & qod non alii cuipiam subjicitur.* vide Apostolum *ad Rom. c.* 8. *v.* 35, 39. Stilpo cùm Megarâ captâ à Demetrio rogaretur, numqis rerum ipsius qicqam abstulisset, qò restitutio posset fieri, respondisse fertur, οὐδείς. οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπισάμενον ἀποφέρεσθαι. *Nemo qisqam: neqe enim qenqam vidi, qi scientiam asportaret.* Plutarchus in *Demetr.* vel ut idem *de puer. instit.* numqid amisisset qærenti, ἐ δῆτα. πόλεμος γὰρ ἐ ληφυραγωγεῖ ἀρετήν. *Nihil*, inqit, *qicqam: neqe enim bellum virtutem unqam depradatur.* Laërtius item *l.* 2. ait jussum à rege catalogum sive indicem eorum qæ amiserat exhibere, dixisse, μηδὲν τῶν οἰκείων ἀπολωλέναι. παιδείαν γὰρ μηδένα ἐξηυτεχέναι. τόν τε λόγον ἔχειν καὶ τὴν ἐπιστήμην. *Nihil rerum suarum amisisse se: neqe enim eruditionem qendam extulisse: rationemqe ac scientiam superesse sibi.* deniqe ut Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *C.* μηδένα ἰδεῖν τἀμὰ φέροντα. *neminem*, inqit, *vidi, qi meum aliqid ferret.* qibus Stilponis verbis optimè subjungit idem *ibidem.* Καὶ τοίνυν τῆς τύχης πάντα τἄλλα λευλατούσης καὶ περισπωμένης, ἔχομέν τι τοιοῦτον ἐν ἑαυτοῖς, *Iliad.* ε. *v.* 484.

Οἷον τ' ὄφρα φέροιεν Ἀχαιοὶ, ἕστ' ἂν ἄγοιεν.

Proinde fortuna, ubi reliqa depradatur omnia, atqe adimit, habemus aliqid in nobismet tale,

Qod ferre aut agere immitis non possit Achivus.

qi & mox, δόξας χρηστὰς, καὶ μαθήματα, καὶ λόγους εἰς ἀρετὴν τελευτῶντας, ἀναφαίρετον ἐσίαν καὶ ἀδιάφθορον, *bonas opiniones, disciplinas, rationes in virtutem desinentes, bona qa aboleri & corrumpi non possunt*, appellat. In casu consimili Stilponiani illius, post rei familiaris direptionem Æneas Gaza ad suos *Epist.* 5. Νῦν βεβαιότερον γνώσεσθε, ὅτι χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ περιφανεῖς ἐσθῆτες τοῖς μὲν πολλοῖς περιμάχητον, ἀβέβαιον δέ τι χρῆμα, καὶ οὐκ ἰσχνὸς, οὐδὲ τῷ ἔχοντος ὡς ἀληθῶς εἶναι τῷ βυλομένῳ διαρπάζειν ἔξεσι. τὰ δὲ μαθήματα, καὶ ἡ σοφία, τοῖς μὲν ἀνοήτοις καταγέλαστον, βέβαιον δέ τι κλῆμα, καὶ πένησι, καὶ ἀνάλωτοι, καὶ τὸ ὅλον κρεῖττον ληστείας. *Nunc liqidius cognoscetis, avrum & argentum ac splendidas vestes, qa summâ contentione vulgò expetuntur, infirmam esse rem & minimè constantem, neqe revera in possidentis potestate, siqidem qi vult diripere ac distrahere potest: doctrinas verò & sapientiam, qa ab imperitis deridetur ac contemnitur, stabile esse bonum atqe fixum atqe inconsumptum, ac in universum superbius ac præstantius, qàm ut à latronibus eripi possit.* qi idcirco optimè subinfert; τοῦτο μᾶλλον ἀντίσχετε. καὶ ἐκεῖ πρὸς φυλακὴν δήσεσθε, ἐ τείχους, ἐχ ὅπλων, ἐ φυλακτόντων φύλαγγος. *In hoc magis incumbite, neqe amplius ad custodiam vobis opus erit aut mœnibus, aut armis, aut custodum acie.*

§. 37. Τέχνην δὲ ἔφη περὶ τὸ συγκαταθίεσθαι εὑρεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 7. Ἄρον τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν ἐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μεταθὲς ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τῷ παρόντες ἄνελε. μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾷν χρῶ, κούφως μέντοι, καὶ μετ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. *Aversationem igitur ab iis rebus amovebis omnibus, qa in nobis sita non sunt: atqe in eas transferes, qa natura eorum, qa nostri arbitrii sunt repugnant. Sed eò tantùm utitor motu animi, qò vel accedas ad eas res, vel ab iisdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remisse.* Habes pleraqe hîc à Marco posita; habes & apud Marcum sparsim *artis* hujus regulas in locis ad marginem adnotatis. & cumprimis *lib.* 8. §. 7. verùm περὶ τῷ συγκαταθίεσθαι peculiariter *artem* qam dicit voluisse videtur qod proposuit idem *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὡς πρὸς τὰ ἐρωτήματα τὰ σοφιστικὰ γυμναζόμεθα. ὕτω καὶ πρὸς τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν ἔδει γυμνάζεσθαι. προτείνουσι γὰρ ἡμῖν καὶ ἄυλαι ἐρωτήματα. ὁ ὑὸς ἀπίθανος τῷ δείνος. ἀπόκειται, ἀπροαίρετον, ἐ κακόν. ὁ πατὴρ τοῦ δείνα ἀποκληρόνομον καθίλιπε. τὸ σοι δοκεῖ; ἀπροαίρετον, ἐ κακόν. ἐλυπήθη ἐπὶ τούτῳ. προαιρετικὸν, κακόν. γενναίως ὑπέμεινε. προαιρετικὸν, ἀγαθόν. καὶ ὅτως ἐθιζώμεθα, προκόψομεν. ἐδένα γὰρ ἄλλῳ συγκαθησόμεθα, ἢ ἐ ἡ φαντασία καταληπτικὴ γένηται. *Qemadmodum adversus captiones sophisticas exercemur, ita etiam contra visa qotidie nos exercere debeamus: nam & ipsa qæstiones proponunt. Illius filius obiit. Responde. Cum nostri arbitrii non sit, malum non est. Pater illum exhæredavit. Qid tibi videtur? Non nostri arbitrii est, ergò non malum. Rem illam ægrè tulit. Nostri arbitrii est, & malum. Fortiter tulit. Nostri arbitrii est,*

a L. 10. §. 25. ξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι. a σκηλίσαι ἢ πρὸς μηδὲν ὠφ' ἡμῶν χρῆσθαι.

petitu quidem abſtinendum prorſus; averſationem verò in re nulla adhibendam, qæ noſtri juris non ſit.

§. 38. Οὐ περὶ ἑνὸς τυχόντος ἄρα, ἔφη, ἐστὶν ὁ b L. 5. §. 17. ἀγών, ἀλλὰ περὶ b μαίνεσθαι, * εἰ μή.

§. 38. Non eſt itaque, inquit, de re vulgari certamen, ſed de eo, utrum inſaniamus, nécne.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε. τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς ἔχειν, ἢ ἀλόγων; λογικῶν. τίνων λογικῶν; c L. 10. §. 35 c ὑγιῶν ἢ φαύλων; ὑγιῶν. τί * οὖν ζητεῖτε; ὅτι d ἔχομεν. τί οὖν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε; * οὖν [ὦ] Xyl. Lug. d L. 4. §. 13. l. 5. §. 28.

§. 39. Socratis dictum. Quid vultis? rationalium, an irrationalium animas habere? rationalium. quorumnam rationalium? ſanorum an pravorum? ſanorum. qare ergò non qæritis? qia jam habemus. cur ergò pugnatis & contenditis invicem?

ANNOTATIONES.

& bonum. His ſi aſſeveremus, proficiemus: neqe enim unqam alteri aſſentiemur. nihil enim aliud ſtatues qàm qod phantaſia ipſa renunciat. ità enim reſtituendus eſt locus ille illuſtris, qi vitioſè vulgò legitur ἡ ὃν φ. κ. γ. clavſulâ noviſſimâ etiam à reliqo corpore divulſâ. Hæc eſt *aſſenſûs cohibendi ars*, de qa Marcus iſtic. vide ampliùs *ad l.* 8. §. 49.

Ὀρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι] Epictetus *l.* 3. *c.* 12. è Marco iſtic emendandus. Τίς γάρ ἐστιν ἀσκητής; ὁ μελετῶν ὀρέξει μὲν χρῆσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι. *Qis enim ſeſe exercet? Is qi in eo elaborat, ut ea ſolâ appetat & averſetur qa noſtri arbitrii ſunt.* lege meo periculo, ὀρέξει μὲν μὴ χρῆσθαι. ſic enim ipſe ſuprà, παντελῶς ἄφελε. & *Enchir. c.* 2. §. 2. παντελῶς ἄνελε.

§. 38. Περὶ τοῦ μαίνεσθαι εἰ μή] Vitioſa ſcriptura, qæ & Xylandro impoſuit, reſcribendum (qod & Caſavbonus vidit.) ἢ μή. *de hoc*, inqit, *agitur utrum inſaniamus necne.* Hoc eſt, ſcilicet Stoicorum placitum, Ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται. Cicero *Paradox.* 4. & Laërtius *l.* 7. *Zenon.* Πάντας τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι. hoc eſt, ut Cicero *Tuſcul. l.* 4. *Omnes ſtultos inſanire.* Siqidem, ut idem *lib.* 3. *omnes perturbationes animi morbos eſſe. ſtultúmqe neminem his morbis vacare. inde ſic concludunt: qi in morbo ſunt, ſani non ſunt. omnes inſipientes igitur inſaniunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Τίνες λέγονται οἱ παρὰ τῷ φαινομένῳ ἀκολουθοῦντες; μαινόμενοι. ἡμεῖς οὖν τι ἄλλο ποιοῦμεν. *Qi eſſe dicuntur qi qamvis ſequuntur opinionem? Inſani. Nunqid ergò nos aliud agimus.* qem locum interpres doctiſſimus perperam reddidit, dum avtoris mentem non attendit. Flaccus (qem & viſe ſis fuſiùs iſta proſecutum *Serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Qem mala ſtultitia, & qemcunqe inſcitia veri
Cæcum agit, inſanum hunc Chryſippi porticus & grex
Avtumat. —

vide & Epictetum *l.* 1. *c.* 22.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε] ubi iſta Socratis reperiantur ignoro. nec poſſum certò ſtatuere, an ſcriptum fuerit [ὡς] ὁ Σωκράτης ἔλεγε; & priora illa iſtud reſpiciat. Socrates certè in Platonis *Alcib.* 2. *p.* 452. *C.* Πάντας ἂν ὦν φάναι ἄφρονας μαίνεσθαι, ὀρθῶς ἂν φαίημεν. *Si ergò omnes imprudentes inſanire dixerimus, rectè dicemus.*

Τί ὦν ζητεῖτε] lego τί δὲ ζητεῖτε; ità & uterqe interpres.

Ὅτι ἔχομεν] Nemo ſcilicet id qærere & acqirere ſatagit, cujus compotem jam ſeſe credit. In hanc mentem Dio Pruſæus *Orat.* 68. *p.* 620. Ὁ μὲν ἀργυρίου δεόμενος, ἢ ἱματίων, ἢ οἰκίας, ἢ ἄλλου τινός, καὶ ἐπίσταται τε καὶ ζητεῖ παρὰ τῶν ἐχόντων λαβεῖν. ὁ δὲ οὗ μὴ ἔχων, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπίσταται, ὅτι μὴ ἔχει οὗ. *Qi argento qidem indiget, avt veſtimentis, avt domo, avt alio qocunqe, & ſe indigere ipſe ſciat, qòdqe qarit ab habentibus poſſit accipere, mente caret.* Dionyſodorus apud Platonem in *Euthydem. p.* 193. *E.* Τῶν λαμβανόντων εἰσὶν οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' οὐ τῶν ἐχόντων. *Diſcentes ex illorum numero ſunt, qi capiunt, non ex eorum qi habent.* In eandem mentem & ex Platonis *Alcibiad.* 1. qædam lavdat Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 478. *A.* cujus hæc ſunt verba. Οὕτω τὸν Ἀλκιβιάδην πείθει ὁ Σωκράτης μαθεῖν, τὴν τῆς γνώσεως ὕπνωσιν πρόπερον ἐξορίσας. πρόπερον μὲν γὰρ αὐτὸν ἐξήλεγξεν οὐκ εἰδότα. εἶτ' ἐκεῖνος εἰρηκώς, Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐυρεῖν με ἠγῇ; ἐπήγαγε, καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσειας. ἐκεῖνος δ' αὖ φάσκων, εἶτα ζητῆσαί με οὐκ ἂν οἴει; ὑπολαβὼν ἔφη, ἔγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι. ἀρχὴ ἄρα γνώσεως, τῆς ἀγνοίας ἡ γνῶσις. *Ita & Alcibiadem ad diſcendum hortatur Socrates, ſcientia opinione prius ſummotâ. Ante omnia enim oſtendit illum nihil ſcire: deinde cùm dixiſſet ille, at non invenisse qidqam me putas? prorſus plane ſubjunxit, ſi qæſiſſes. Rurſúſqe cùm diceret, annon qæſiſſe me putas? reſpondens ait, puto eqidem, ſi exiſtimaveris te non ſcire. Principium itaqe ſcientiæ eſt ignorantia cognitio.* Plato certè in *Sophiſt. pag.* 162. *B.* Μαθεῖν οὐδέποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι. *Nullam diſcere illa qa ſcire ſe credit, affectaturum.* Idémqe apud Antonium *meliſſ. l.* 2. *c.* 74. Δεῖ τῶν νέων ἐκπνευμαθῆν [μᾶλλον] τὸ ὄιημα καὶ τὸν τύφον, ἢ τῶν ἀτυφῶν τὸν ἀέρα, τὴν ἐγχείμη τι βυλομένης χρήσιμον. (ità enim legendum, ſupplendum ex Plutarcho *de avdiendo pag.* 39. *D.* non avtem τῷ ἢ loco cùm Geſnero ὡς ſubſtituendum.) εἰ δὲ μὴ, γίμοιτες ὄγκου καὶ φυσήματος, ἀ προσδέχονται. *Non minùs ſtudioſè faſtum ac ſpiritus elatos adoleſcentum ex animis, qam aërem ex utribus extundendum eſſe, ſi qid velis infundere: alioqi arrogantia pleni inflatiqe non admittunt.* Siqidem ut Socrates *ibidem* τοὺς μὲν ἀσκοὺς, τὸ πνεῦμα διῆσαι. τοὺς δὲ ἀνοήτους ἀνθρώπους τὸ ὄιημα. *Ventus utres dirimit, & homines ſtultos ſcientia opinio.* nec tam φυσιοῖ ἡ γνῶσις, *cognitio inflat*, ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 8. *v.* 1. qàm ἡ τῆς γνώσεως ὕπνωσις, καὶ ἡ ψευδώνυμος γνῶσις, *ſcientiæ opinio, & ſcientia falſò nominata*, utì idem loqitur *ad Tim Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 20. Facit huc & illud Domini Matth. *c.* 9. *v.* 12. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. *Iis qi valent non opus eſt medico, ſed iis qi malè ſe habent.* opinione ſuâ, non revera, ſanos alloqitur. Clemens *ped. l.* 1. *c.* 1. Τοῖς νοσοῦσι τὸ σῶμα ἰατροῦ χρήζει. καὶ τοῖς ἀνθυπνοῦσι τὴν ψυχὴν παιδαγωγοῦ δεῖ. ἴσας δ' ὁμοίως ὑγίειαν καὶ νόσον. ἀλλ' ἡ μὲν μαθήσει, ἡ δὲ ἰάσει περιγίνεται. *Qorum corpus agrotat, iis medico opus eſt; ita qorum æger eſt animus, ii pædagogo opus habent. Inter ſanitatem & cognitionem permultum interceſt: nam hæc qidem diſciplinâ, illa verò curatione comparatur.* Naſo *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Firma valent per ſe, nullúmqe Machaona qarunt.
Ad medicam dubius confugit æger opem.

Optatus, *de Schiſm. l.* 1. *Sanitas non flagitat medicinam. ægroti eſt remedia qærere.* Cæſarius Arelatenſis *Serm.* 37. *Non requirit medicum, qi ſe non ſentit ægrotum.* itaqe Gregorius Romanus *in Pſal. pœnitent.* 4. *Nemo eſt inſanabilior illo, qi ſibi ſanus videtur.* Siqidem, ut Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 67. Ὁ τὴν νόσον ἀγνοῶν, οὐδεμίαν ποιήσεται τῆς ἀῤῥωστίας ἐπιμέλειαν. *Qi ignorat ſe ægrotare, nullam morbi curam habebit.* Et Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 238. Τὸ ἐν νόσῳ καλλιπωλοῦσθαι τυγχάνοντα νομίζειν ὑγιαίνειν, μανίας λαμπρὰς καὶ ἀνήκεστος. πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἰατρὸν ζητήσει, μηδ' αὐτὸ τοῦτο ὅτι νοσεῖ ἐπισάμενος; *Qum qi in gravissimo morbo versatur, integrâ valetudine ſe esse exiſtimat, perſpicua hæc atqe incurabilis inſania eſt. Qonam enim pacto hujuſmodi homo medicum conqiret, qi ne hoc qidem cognitum habet, qod ægrotat?* vide Phariſæorum arrogantiam, Lucæ *c.* 18. *v.* 9. & Joannis *c.* 9. *v.* 40. ſed & typum conſimilium, typhum eccleſiæ Laodicenæ faſtuoſum illum apud Joannem *Apocal. c.* 3. *v.* 17. ſcitè Bio, ut Laërtius *l.* 4. Τὴν ὄιησιν, προκοπῆς ἐγκοπήν. *Opinionem* dicebat eſſe *profectûs impedimentum.* & de philoſophis Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 313. *C.* Ἡ προλῆψις τῆς ὑπάρξεως ἀπιστεῖν ἀναπείθει. *Opinionis ſuæ anticipatio perſvadet ut non credant.* ſed & Gregorius Nazianzenus *Apolog.* Τὸ ὑπολαμβάνειν τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται. καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενοδοξία πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον. *Opinionem plurimum de re ipſa avferre, inaniſqe gloria ſtudium hominibus magno ad virtutem impedimento eſſe.* Seneca *Epiſt.* 69. *Illud præcipuè ſalutem impedit, qòd citò nobis placemus. ideo mutare nolumus, qia nos optimos eſſe credimus.* & *Epiſt.* 50. De Harpaſte fatua. *Incredibilem tibi narro rem, ſed veram. ſubitò videre deſiit, & neſcit ſe eſſe cæcam. hoc qod in illa ridemus, omnibus nobis accidere liqeat tibi. nemo ſe eſſe avarum intelligit, nemo cupidum. cæci tamen ducem qærunt: nos ſine duce erramus; & ideo difficulter ad ſanitatem pervenimus, qia nos ægrotare neſcimus. nec qærimus qidem medicum; erubeſcimus diſcere bonam mentem.* Optimè ergò Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ὡς δεῖ, καὶ κατὰ τὴν θύραν ἁπλομένοις αὐλῆς, συναίσθησις τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. *Philoſophiæ principium eſt apud eos qidem qi per januam ad eam ingrediuntur, animadverſio imbecillitatis, atqe infirmitatis ſuæ neceſſariis in rebus.* & mox: Τὴν ὄιησιν προσεκλήφαμεν. δι' ἃ γάρ, φησὶν, ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν; οὐκ ἔχω ἔνοιαν αὐτοῦ; *Arrogantiam qoqe adjunximus. Nam cur, inqit, ego ignoro pulcrum & turpe? non habeo notionem ejus*; &c. & *ibidem c.* 17. Τὸ πρῶτόν ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος, ἀποβαλεῖν ὄιησιν. ἀμήχανον γάρ, ἃ τις οἴεται εἰδέναι, ταῦτα ἄρξασθαι μανθάνειν. *Qod eſt primum philoſophantis officium? Abjicere arrogantiam. Nulla enim ratio eſt, cur ea, qa ſcire te putes, diſcere incipias.* & in *fine diſſertationis*: Ταύτην οὖν τὴν ὄιησιν τὴν τοῦ δοκεῖν εἰδέναι τι τῶν χρησίμων ἀποβαλλόντας ἔρχεσθαι δεῖ πρὸς τὸν λόγον. εἰ δὲ μὴ, οὐδ' ἐγγὺς ἐσόμεθα τοῦ προκόψαι, κἂν πάσας τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις διέλθωμεν. *Hac igitur arrogantiâ, qâ qid utile ſit ſcire nobis videmur abjectâ ad inſtitutionem veniendum eſt. Alioqi multum aberit ut proficiamus, tametſi omnia collectanea, omnes commentarios perlegamus.* Qod Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 18. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. *Si qis ſibi videtur eſſe ſapiens, ſtultus fiat, ut fiat ſapiens.* ſiqidem, ut Seneca, *de tranqill. c.* 1. *Multi ad ſapientiam potuerant pervenire, niſi ſe putaſſent jam perveniſſe.* vide *l.* 1. §. 7.

Τί οὖν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε] Sunt enim iſta animi parùm ſani indicia. vide *Jacobum c.* 4. *v.* 1.

LIBER

LIBER XII.

ISta omnia, qæ per ambages assèqi contendis, jam conseqi potes, nî tibi ipse invideas. hoc avtem fiet, si præteritum omne missum fèceris, futurum omne providentiæ divinæ permiseris, & qod præsens est tantùm ad pietatis ac justitiæ normam direxeris: ad pietatis normam, dum qicqid destinatur tibi diligis; cùm & tibi hoc natura tulerit, & huic te: ad justitiæ, dum liberè & sine ambage ulla qæ vera sunt proloqeris, & qæ legi consentanea ac pro rei cujusqe dignitate sunt, facis: nec impediverit te, qo minùs sic te geras, avt aliena sive vitiositas, sive opinio, sive sermo, avt sensus etiam cingentis te massæ istius carneæ.

Α'ντα ἐνεῦνα ἐφ' ἃ [a] σοὶ πρεπόδω ἔυχη ἐλθεῖν, [b] ἤδη ἔχειν δύνασ᾽, ἐὰν μὴ σαυτῷ φθονῇς. τοῦτο δέ ἐστιν, ἐὰν [c] πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ [d] τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ [e] τὸ παρὸν ἀπερυθύνῃς [f] πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. ὁσιότητα μέν, ἵνα [g] φιλῇς τὸ ἀνθρωπόμενον. [h] σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τοῦτο. δικαιοσύνην δ᾽, ἵνα [i] ἐλευθέρως καὶ χωρὶς παρεπλοκῆς [k] λέγῃς τὰ ἀληθῆ, καὶ πειθόμενος [l] καθ᾽ νόμον, καὶ [m] καθ᾽ ἀξίαν. [n] μὴ ἐμποδιζέτω δέ σε, μήτε [o] κακία ἀλλοτρία, μήτε [p] ὑπόληψις, μήτε φωνή, μηδὲ μέν [q] αἴσθησις ἣ παρεπεφυρμένη σοι σαρκιδίου.

a ἔψε- a L. 8. §. 1.
b L. 3. §. 14. l. 8. §. 55.
c Inf. §. 2. l. 6. §. 32.
d L. 7. §. 8.
e L. 3. §. 12.
f L. 11. §. 20.
g L. 3. §. 16.
h L. 5. §. 8.
i L. 7. §. 31.
k L. 3. §. 16.
l L. 10. §. 11.
m L. 11. §. 37.
n L. 5. §. 34.
o L. 5. §. 35.
p L. 5. §. 3.
q L. 7. §. 15.

ANNOTATIONES.

§. 1. Φ' ἃ διὰ πρεπόδω ἔυχη ἐλθεῖν] διὰ περιόδου, *posthac* Casavbonus. *per circuitus temporum* Xylander. Malim, *per ambages*, περιπλοκῶν. Flaccus *lib.* 1. *Epist.* 11.

Strenua nos exercet inertia: navibus atqe
Qadrigis petimus bene vivere. qod petis, hic est,
Est Ulubris; animus si te non deficit aqus.

Seneca *Ep.* 28. *Non peregrinaris, sed erras, & ageris, ac locum ex loco mutas; cùm illud qod qaris, bene vivere, omni loco positum sit.* Idémqe *Ep.* 31. *Qomodo, inqis, istò perveniatur? non per Penninum Grajumve montem, nec per deserta Candavia: nec Syrtes tibi, nec Scylla, nec Charybdis, adeunda sunt; qa tamen omnia transisti procuratiuncula pretio. tutum iter est, jucundum est, ad qod natura te instruxit. Licet ad Philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Idem *Ep.* 17. vide Mosem, *Devt. c.* 30. *v.* 11. — 14. & ex Mose Pavlum, *ad Rom. c.* 10. *v.* 6, 8. Non est itaqe necesse, qod ille apud Clementem *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.*

Πολλὰ πλανηθῆναι διζήμενον ἔμμεναι ἐσθλόν.
Qi qarit bonus esse, multum devius erret.

vel ἐυδαίμονα etiam. vide *ad l.* 11. & 16. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 10. §. 33.

Τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ] Idem suos monet Dominus Christus Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. *Ne igitur estote soliciti de crastino.* vide *l.* 4. §. 33, 34. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 11.

Τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς] vide *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 44. Pindarus *Pyth. od.* 3.

— τὸν δ' ἀμφίπονοι ἀεὶ φρενὶ
Δαίμον' ἀσυχάσω, κατ' ἰμὰν
Θεραπεύων μαχανάν.
— *Procurantem verò mihi eqs semper animo*
Deum continuis exercitiis colam, pro meis
Honorans viribus.

& *ibidem* 8.

Πρὸ ποδὸς γὰρ ἄριστον αὐτὶ χρῆμα πᾶν.
Qod ante pedes est, semper est aptissimum.
Φρονεῖν δὲ τὸ παρακείμενον.
Cogitare id qod ante pedes est.

idem Nem. 3. Μὴ τοίνυν πολυπραγμόνως τὸ μέλλον. ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τῆς προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἥξει κἂν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδυπαρᾶσθαι τῇ λύπῃ. *Ne igitur curiosius futura indagato, sed praesentia ad utilitatem componito. Qid enim tibi proderit, longè ante praenosse? Si certè bonum erit, qod futurum est, eveniet, licet non praeveneris: sin molestum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè anteqam acciderit, maerore te conficis?* Basilius Cæsar. *in Esai.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. vide *l.* 7 §. 7.

Πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην] Ità Zacharias Luc. *c.* 1. *v.* 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ *Cum sanctitate & justitia*, & Pavlus *ad Ephes. c.* 4. *v.* 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι. *Ad justitiam & sanctimoniam.* qarum altera Deum spectat, altera hominem. cùm tamen δικαιοσύνη laxiùs sumpta qandoqe utramqe comprehendat. ut Matth. *c.* 5. *v.* 20. & *c.* 6. *v.* 33. & *Luc. c.* 1. *v.* 6. vide *ad l.* 11. §. 10, & 20.

Ἵνα φιλῇς τὸ ἀποτιμώμενον] vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 10. §. 11, 20.

Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε] Vide *ad l.* 3. §. 4. συνεμφέρεταί τι καὶ συνεμφέρει. & *l.* 5. §. 8.

Χωρὶς περιπλοκῆς] Siqidem, ut Æschylus *armor. judic.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 11. lavdatus;

Ἁπλᾶ γάρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη.
Simplicia verba veritas simplex amat.

A Grotius. Et Evripides *Phœniss.*

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κ' οὐ ποικίλων δεῖτ' ἂν διχ' ἑρμηνευμάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὸ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Simplex & infucata veri oratio est;
Nil indiget res aqa sermonum ambita,
Manifesta per se: cavssa sed juris sui
Vitio laborans, qarit à verbis opem.

Grotius. Julianus Imperator *Orat.* 7. Λέγεται γὰρ ὑπ' Εὐριπίδου καλῶς,

B Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.

Σπανιαγωφίας γάρ φησι τὸν ψευδῆ καὶ ἄδικον δεῖσθαι. *Hoc enim rectè ab Evripide dictum est:*

Simplex sermo veritatis est.

Nimirum, inqit, adumbratione mendax, & injustus opus habet. & Theodoretus *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 478. *C.*

Ἀληθὴς ἄρα ὁ τραγικὸς λόγος ἐκεῖνος.
— ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Vera illa igitur tragica sententia.
— *iniqa verò oratio*
C *In se aegra: pharmacis eget sapientibus.*

Basilius Cæsar. *Orat.* 12. & Simeon Cancellar. *Orat.* 1. Ὁ μὲν γὰρ ἀληθὴς λόγος, καὶ ἀπὸ ὑγιοῦς διανοίας προϊὼν, ἁπλοῦς ἐστι καὶ μονότροπος. ὁ δὲ ποικίλος καὶ ἐντεχνος, πολὺ τὸ ἐπίπλοκον καὶ ἐγκαλάσκευον ἔχων, μυρία καταστηματίζεται, καὶ σχήματα σχαφὰς ἀμυθήτους. ὅταν γὰρ ἄλλως μὲν φύσεως ἔχῃ τὰ πράγματα, ἄλλως δ' οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν διατεθῶσι, σοφή τίς ἐστι, μᾶλλον δὲ διαφθορὰ, ὑπὸ τοῦ λόγου περὶ τὴν ἀλήθειαν γινομένη. καὶ ὁ μὲν ἁπλοῦς φαινόμενος, ἄλλως δὲ ὢν καὶ ἀληθείαν σφαῖς κέχρηται λόγοις, ἀπατῶν τοὺς συνόντας, ὥσπερ τοὺς κύνας λαγωοὶ καὶ ἀλώπεκες, ἑτέραν διεκνύοντες, καὶ
D ἑτέραν τρεπόμενοι. *Nam sermo qidem verus, & ex mente procedens, sobrius ac simplex est, uniformis item. Varius verò & artificiosus, multum & circumvolubilitatis & apparatus habens, mille figurat atqe innectit involucra. Qando enim aliter res natura se habeat, aliterqe de his verba svadere videntur, conversio qadam, magis autem perversio verborum à veritate contexitur, ut qod verè non existit, verborum vertigine qadam ad decipiendos adstantes ostendatur. Qemadmodum lepores vulpésqe canibus aliam cursus monstrantes viam, aliam conversi tenent.*

Περιτεθραμμένην σοι σαρκιδίου] *altilis massa*, vel *molis carnea* Casavbonus. ità περὶ vacabit. nisi fortè intentionis vim
E habere censeatur. *circumdata tibi carnis* Xylander. ut περιτετραμμένην legisse videatur. Illa scriptura si retineatur, malim vertere *concreta & coagmentata circum te carnis.* siqidem τὸ τρέφειν grammatici volunt aliqando significare τὸ πηγνύναι. & indè Hesychius Περιτρίφετο, περιπέπηγετο. habetur illud *Odyss.* ξ. *v.* 477. ubi de nive, qæ scutis adhærebat, conglaciatâ,

— αὖτας ἔπειτα χιὼν γίνετ' ἤύτε πάχνη,
Ψυχρὴ, καὶ σακέεσσι περιτρίφετο κρύσταλλος.
— *At postea nix facta est veluti pruina*
Frigida, & scutis circumvertebatur crystallus.

F Sed & *Iliad.* ε. *v.* 903. de lacte in caseum coaguli vi concrescente,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπὸς γάλα λευκὸν ἐπαγόμενος συνέπηξεν,
Ὑγρὸν ἐὸν, μάλα δ' ὦκα περιτρίφεται κυκόωντι.
Et perinde atqe agitatum coagulum lac album condensavit,
Liqidum cum esset, valdéqe velociter coagulatur miscenti.

Eam enim scripturam Herodianus restituit, & Evstathius appro-

a L.7. §. 68.
b L.7. §. 16.
c L.6. §.2.
d L.2. §. 12.
* μὴ τὸ π. L.3. §.3.
e L. 10. §. 1.
f Inf. §. 5. 14.
g Inf. §. 26.
h L.4. §. 29.
i L.6. §.44.
k L. 8. §. 15.
l L.4. §.46.
m L.9. §.26.
n L. 11. §. 13.
o L. 10. §. 38.
p Inf. §. 8.

a ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον. ἐὰν οὖν b ὅτε δήποτε ὠθὸς ἐξόδῳ γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπὼν, μόνον τὸ c ἡγεμονικόν σε, καὶ d * τὸ μὴ παύεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς, ἀλλὰ τόγε e μηδέποτε ἄρξασθαι καὶ φύσιν ζῆν. ἔστι ἄνθρωπος f ἄξιος ὢν g γεννήσαντος κόσμου, καὶ παύσῃ h ξένος ὢν i τῆς πατρίδος, καὶ k θαυμάζων ὡς ἀπροσδόκητα l τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ m κρεμάμενος ἐκ τῶνδε καὶ τῶνδε

§. 2. n Ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ, γυμνὰ τῶν ὑλικῶν o ἀγγείων καὶ p φλοιῶν

viderit enim id quod patitur. si igitur, cùm in exitu ferè jam sis, missis cæteris omnibus, id duntaxat, quod in te principatum gerit & divinum est, in pretio ac honore habueris; nec hoc metueris, nè vivere desinas aliqando, sed nè secundùm naturam vivere tandem occipias; mundo, qi te protulit, dignum te præstabis, desinésque in patria tua peregrinus esse; eáque qæ qotidie eveniunt tanqam inopinata admirari, & ex hac vel illa re suspensus teneri.

§. 2. Mentes omnes, vasis hisce corporeis, & corticibus, & sordibus Deus denudatas in-

ANNOTATIONES.

probat; & tum ad rem ipsam, unde imaginem eam mutuatus est poeta, tum & ad qam transtulit & accommodavit, vulneris scilicet celerrimam coalitionem & curationem magis qadrat, qàm περισρίφετο illud, qod priùs legebatur. accedit, qòd & τροφαλὶς indè deducta ἐπὶ τυρῷ, de *caseo*, & pro *caseo* usurpatur, qod docent & Herodianus ab Evstathio adductus, & ex Antiphane atqe Aristophane aliisqe Athenæus *lib.* 10. & *l.* 14. Firmant insuper apud Marcum explicationem istam, cùm qòd Jobus etiam *c.* 10. *v.* 10. de humani corporis in utero compositione agens, à *lactis in caseum coagulatione* similitudinem adhibuit, ad id negotii illustrandum: vide *ad l.* 10. §. 26. tum qod Marcus ipse *l.* 7. §. 68. qo loco hoc eodem vocabulo utitur; sed φύραμα appellat qod istic σαρκίδιον. Cæterùm, si qis, qia περιτρίφομαι istud merè poeticum videtur, ad scripturam alteram illam potiùs inclinare voluerit, redditum malim, *qa circum te mutationibus obnoxia est, carnis.* ut sit τὸ τετραμμένον, τὸ ἐν τοῖς τροπαῖς συνεχῶς ὄν. qod *corpori* cumprimis competit. vide *l.* 7. §. 15.

Ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον] *viderit ad qod patitur.* vide *ad l.* 11. §. 13. sic *l.* 7. §. 14. μέμψεται, *conqeratur*, & §. 16. μεριμνάτω, *cura habeat.* λεγέτω, *conqeratur.* & *l.* 8. §. 28. ἀποφαινέσθω, *id censeat.* & §. 40. ὑπολαβέτω, *opinetur.*

Τὸ πάσχον] *id qod patitur.* corpusculum vult, τὸ σαρκίδιον. verùm Cleanthes, referente Gregorio Nysseno *de anima pag.* 925. *D.* etiam animam unà cum corpore pati contendit. Συμπάσχει, inqit, ἡ ψυχῇ τῷ σώματι νοσοῦντι καὶ τιτρωμένῳ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ. *Anima simul patitur cum corpore agrotante, & cum secatur: & corpus cum animo cruciatur.* sed ψυχῆς nomine τὸ πνευμάτιον intelligit, qod ἀπὸ τοῦ νοῦ distingvit Marcus *infrà* §. 3.

Τὸ ἔν σοι θεῖον τιμήσῃς] vide *lib.* 5. §. 21. & *infrà* §. 18. 26. Cicero *offic. l.* 3. *Mente nihil homini dedit Deus ipse divinius.* Aristoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 3. Λείπεται δὴ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. *Restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat, eáque sola divina sit.* Generaliùs Heraclitus *ad Amphid. Ep.* 1. Θεῖόν τι ἡ ψυχή. *Anima est divinum qid.*

Καὶ τὸ μὴ παύεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς] transpositis voculis lego καὶ μὴ τὸ παύσασθαι. est avtem monitum præclarum. *Nè timeas, nè qando vivere desinas*; sed illud metuas, nè dum de die in diem differs, fiat ut rectè vivere nunqam incipias. hoc est, malè vivere magìs, qàm mori formides, Ἀλλ' ἡμεῖς παιδικόν τινα φοβούμεθα φόβον, θάνατον μὲν δεδοικότες, ἁμαρτίαν δὲ μὴ δεδοικότες. καὶ γὰρ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, προσωπεῖα μὲν δέδοικε, πῦρ δὲ οὐ δέδοικεν. ἀλλ' ἐὰν βαστάζόμενα τύχῃ παρὰ λυχνίαν λύχνον ἔχουσαν, ἀπερισκέπτως τὴν χεῖρα ἐπαφήσει τῇ λυχνίᾳ καὶ τῇ φλογί. καὶ τὸ μὲν ἐναταφρόνητον φρίττει προσωπεῖον. τὸ δ' ἀληθῶς φοβερὸν οὐ δέδοικε, τὸ πῦρ. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, θάνατον μὲν δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶ προσωπεῖον ἐναταφρόνητον. ἁμαρτίαν δὲ οὐ δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς φοβερὸν, καὶ πυρὸς δίκην κατισχύει τὸ συνειδός. *Pueriles verò timemus timorem mortem timentes, peccatum verò non timentes. Pueri enim parvi larvas qidem timent, ignem verò non timent: sed si ad lucernam lumen habentem portari contingat, inconsideratè manum immittunt lucernæ & flammæ: & contemnendam qidem personam horrescunt, at verè timendum ignem non timent: sic qidem & nos timemus mortem, qæ est larva contemptu digna: peccatum verò non timemus, qod est verè timendum, & ignis more conscientiam comedit.* Joannes Chrysostomus *edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 43. qibus gemina habet & Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 257.

Ἄξιος τῦ γεννήσαντος κόσμου] *dignus mundo qi te genuit*, id est, Deo. vide *l.* 4. §. 23.

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Nam bujus progenies etiam sumus.

Aratus in *Phænom.* à Paulo laudatus *Act. c.* 17. *vers.* 28.

Aude, hospes, contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo. —

Nemo alius est Deo dignus qàm qi opes contempsit. Seneca *Epist.* 18. qàm qi mortem qoqe. Marcus hìc. Idémqe *Epist.* 31. *subsilire ad cælum ex angulo licet: exurge modo & te qoqe dignum finge Deo.* Huc phrases illæ in sacro codice freqentes: de eis qi Christo qicqam anteponunt, propinqos, parentes, victum, vitam; οὐκ ἔστι μου ἄξιος. *Non est me dignus.* Matth. *c.* 10. *v.* 37, 38. de iis, qi se à seculi sui inqinamentis intaminatos custodierint, Περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς· ὅτι ἄξιοί εἰσιν. *Ambulabant mecum albati: digni enim sunt. Apoc. c.* 3. *v.* 4. & de vita instituenda monita Apostolica; Ἀξίως τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς κλήσεως, περιπατῆσαι. *Ut ambularetis sicut convenit Deo vos vocanti. ad Thess. Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 12. *Col. c.* 1. *v.* 10. *Eph. c.* 4. *v.* 1. & Ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου Χριστοῦ πολιτεύεσθαι. *Ut convenit Euangelio Christi vos gerite. ad Philip. c.* 1. *v.* 27. Agapetus *paranes.* §. 3. Ὁ ἑαυτὸν γνοὺς, γνώσεται θεόν. Ὁ δὲ θεὸν γνοὺς, ὁμοιωθήσεται θεῷ. ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος θεοῦ. ἄξιος δὲ γένηται θεοῦ, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων θεοῦ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ. λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ. ποιῶν δὲ λαλεῖ. *Qi sejpsum novit, cognoscet Deum: Deum qi cognoscit, assimilabitur Deo, assimilabitur avtem Deo, qi dignus factus est Deo: dignus denique fit Deo, qi nihil Deo indignum patrat, sed qi cogitat, qæ ipsius sunt, loqitur qæ cogitat, & facit qæ loqitur.* ubi in colo tertio vitium subesse videtur scribendúmqe, qò membra sibi invicem nexu gemino cohæreant; ὁμοιωθεὶς δὲ θεῷ, ἄξιος θεοῦ γενήσεται.

Παύσῃ ξένος ὢν τῆς πατρίδος] vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 14, 15.

Τῆς πατρίδος] id est, *mundi.* vide *ad l.* 4. §. 44. πόλις καὶ πατρίς.

Καὶ κρεμάμενος ἐκ τῶνδε καὶ τῶνδε] qod Plato in *Epitaph.* dixit; καὶ μὴ ἐν ἄλλοις αἰωρεῖται. *nec suspensa aliorum avt bono casu avt contrario, pendere ex aliorum eventis cogitur.* Cicero *Tusc. l.* 5. Galenus in *hortator. c.* 4. ἐξ ἐλπίδων ἐχέσθαι, *spe evehi*, eodem ferè sensu dixit.

§. 2. Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ] indè καρδιογνώστης, *cordium cognitor* dictus Petro *Act. c.* 15. *v.* 8. & πάντων καρδιογνώστης, *qi corda omnium novit, ibidem c.* 1. *v.* 24. Ὅτι μονάτος οἶδε τὴν καρδίαν πάντων ἀνθρώπων. *Qia solus nosti corda omnium filiorum hominis.* ut Solomon rex *Histor. Reg. l.* 3. *c.* 8. *v.* 39. Idémqe in *Proverb. c.* 15. *v.* 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; *Infernus & perditio coram Jehova sunt, qantò magis animi hominum? Solus itaqe perfectè novit qid sit in homine, videns in eo & qod in se ipse non videt.* Bernardus *in Psal.* 90. *conc.* 15. Sed ἐμφατικώτατα Apostolus *ad Hebr. c.* 4. *v.* 12, 13. Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. *Vivus enim est sermo Dei, & efficax, & penetrantior qovis gladio ancipiti: & pertingit usqe ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagúmqe & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis. Neo est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imo omnia sunt nuda & intimè patentia oculis ejus qicum nobis est negotium.* Ad qem locum Scholiastes. Πάντα γυμνὰ παρ' αὐτῷ. καὶ οὐδενὶ προκαλύμματι ἢ προσωπείῳ τις ἑαυτὸν ὑποκλέψαι δύναται τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων. τετραχηλισμένα δὲ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν προβάτων τῶν ἐκ τῆ τραχήλε ἠρτημένων καὶ γεγυμνωμένων τῆς δορᾶς. *Omnia apud ipsum sunt nuda, & nemo ullo velamine vel larvâ seipsum oculis illis potest subducere.* Τετραχηλισμένα *avtem dicuntur per metaphoram ab ovibus suspensis & corio nudatis petitam.* qibus gemina ferè Joannes Chrysostomus habet. Tractum, inqiunt *ab ovibus, qarum, pelle detractâ, corpora nudantur.* qò facit lepidissimus ille de lepore insigniter macilento jocus, apud Ælianum rusticum *Epist.* 11. Ἐκεῖ γὰρ ἐδάρη, καὶ τὸ δέρμα ἀπεδύσατο, φανερὸς τυνικαῦτα ἐγένετο. μᾶλλον δὲ (εἰ γὰρ ὀρθῶς λέγω) ἀφανὴς ἦσι νῦν ἢ τότε πλέον. *Postqam enim excoriatus est, & pellem exuit, tum maximè apparuit, imo (non enim rectè dico) magis nunc disparuit.* verùm ampliùs aliqod insinuare videntur verba illa Apostoli. Est enim proculdubio in tota illa dictione allegoria disertissima *à lanionum sive victimariorum ritu* dicta, à qibus *animalia immolanda* τραχηλίζεσθαι, dicuntur, *cùm non solùm à collo suspensa excoriantur, sed per dorsi spinam etiam resupinata finduntur, ut tota foris & intus oculis pateant*; utì optimè Beza. qò pertinet, qod Varin. Favorin. habet, τραχηλίζειν, τὸ δίχοτομεῖν, ἤ γε τὸ διὰ τῆς ῥάχεως σχίζειν. τραχηλίζειν, *in duas partes secare, vel à spina dorsi dissindere.* vide ampliùs *ad l.* 1. §. 3. & *l.* 11. §. 13.

Καὶ φλοιῶν] *corticum* nomine non extrema tantùm, puta ve-

intuetur. ſolâ enim mente ſuâ, illas à ſeſe demanantes & derivatas, attingit. hoc idem tu ſi feceris, multâ temet moleſtiâ liberabis. qi enim circumjectam ſibi carnem non reſpexerit, nec de veſtitu, domicilio, fama, avt apparatu inſtructúque reliqo cogitando, negotium ullum faceſſet ſibi.

καὶ καθαρμάτων ὁρᾷ. μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτῆ νοερῷ μόνῳ [a] ἀπλετῳ τῶν ἐξ ἑαυτῆ εἰς παῦτα [b] ἐρρυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων. ἐὰν ᾖ καὶ σὺ τῆτο ἐθίσῃς ποιεῖν, [c] τὸν πολὺν περιασπασμὸν σεαυτῆ περιαιρήσεις. ὁ γὰρ μὴ [d] τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤπου γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται. [a] L. 2. §. 12. [b] L. 2. §. 1. Inf. 26. [c] L. 2. §. 2. 7. [d] Inf. §. 3. l. 10. §. 1. 38. * ἐνσχολ. f. ut l. 4. §. 18.

§. 3.

ANNOTATIONES.

veſtem, pompam, reliqum vitæ apparatum, ſed & corpus ipſum, καὶ τὰ κρεάδια, (utì mox loqitur,) & hæc præcipuè comprehendit. Varro pariter in *Tithono*; *ſic invitata matura anima corporeum corticem facilè relinqit.* Qin & *corticem* Nicander tam de *hominis cute*, qàm & de *anguis exuvio*, uſurpavit. ſic enim in Alexiphar. *v.* 302. de Marſya,

— ἦχί τε Φοῖβος ἀπὸ φλόα δύσατο γυῖα.
— *ubi à Phœbo nudatus pelle pependit.*

& in Theriac. *v.* 355.

Ἐξότε γηραλέον μὲν ἀπὸ φλόον ἑρπετὰ βάλλει.
Inde feri ſenium ſerpentes pubere tergo Commutant.

& *v.* 392.

Ἕως ἂν ἀπ' ἠελίοιο περὶ φλόον ἄψια βάλλῃ.
Exuviis puber poſitis reniténtſque juventa.

vide *infrà* §. 8.

Τῶν ἐξ ἑαυτῆ εἰς ταῦτα ἐῤῥυηκότων καὶ ἀπωχετευμένων] *Animam* ſcilicet, *mentem* ſaltem, θείᾳ ἀπορροίᾳ τινα opinabantur Stoici. Vide *ad lib.* 2. §. 1. Cicero *Tuſc. lib.* 4. *Humanus animus deceptus ex mente divina.* Et hanc igitur magìs attendit & intuetur potiùs qàm corpus, qod eſt iſtius integumentum tantùm & involucrum. Plutarchus *de tardit. vindict. divin. pag.* 562. *D.* Ἀλλ' ὁ θεὸς ὅτι ἀγνοεῖ δή πω τὴν ἑκάστου διάθεσιν, ἢ τε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς &c. *Sed Deus non ignorat cujuſque ingenium & naturam, ut qi animam ſuapte natura magis qàm corpus ſentiat, &c.* & Samueli Deus ipſe, *Regum Hiſtor. l.* 1. *c.* 16. *v.* 8. *Non ſpecto, qod ſpectare ſolet homo. homo enim ſpectat qod eſt ob oculos: ſed Deus ſpectat qod eſt in animo.* γυμνὴν ἑωυτῆ τὴν ψυχὴν βλέπων, *animam nudam intus inſpiciens.* ut Clemens *Strom. l.* 6. ſive αὐτῇ τῇ ψυχῇ, αὐτὴν τὴν ψυχὴν γυμνὴν, γυμνὸς αὐτὸς θεωρῶν, *animo ipſo nudam nudus ipſe inſpiciat.* utì Plato in *Gorgia pag.* 356. *F.*

Τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτῆ περιαιρήσεις] qò ſcilicet μεριμνᾷς, καὶ ταρβάζῃ περὶ πολλά, *ſolicita es & conturbaris circa multa.* ut Marthæ Jeſus Luc. *c.* 10. *v.* 41. Vide *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 9. §. 31. Interpres nevter commodè ſatìs reddidiſſe videtur. De Diogene, Julianus *de cynism. Orat.* 1. Τοὺς δὲ ἐκ τῆ σώματος ἐμπίπλοντας τῇ ψυχῇ θορύβους, ἅτε πολλάκις ἡμᾶς ἀναγκάζει τυτὶ τὸ περικείμενον αὐτῆ χάριν πολυπραγμονεῖν, ὑδὲ ἐν μέρει προσίετο. *Earum verò ſolicitudinum, ac tumultuum, qi in animam redundant è corpore; cujuſmodi videlicet curis circumfuſa iſta pars ſuapte nos cavſſâ ſæpe numero vel invitos implicat, nullam partem admittebat.*

Ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤπου γε ἐσθῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται] Locus vitiatus: qemqe Lugdunenſis editor corrupit ampliùs ἀσχολήσεσθαι, exhibendo. prout in Baſilienſi concipitur, contrarium planè avtoris menti ſenſum nobis repræſentat: *eum* ſcilicet *qi circumjectum ſibi corpus non intuetur, veſtitum, domicilium, cæteráqe ad corporis uſum ſpectantia reſpiciendo, moleſtiam negotiumqe ſibi comparaturum.* At Marci mens aliorſum abit., eum nimirum qi corporis curam non habet iſta multò minùs moraturum. Caſavbonus ἤπουγε legiſſe videtur, atqe ἢ illud disjunctivæ loco habuiſſe. vertit enim; *ſiqidem qi nec corpus ſuum, nec veſtitum ſuum, nec ejuſmodi adminicula ulla reſpicit, multum qietis otiiqe eum procurare ſibi neceſſe eſt.* Οἰκίαν καὶ δόξαν, prorſus omiſit. iſtam avtem interpretationem ſi admiſerimus, pro ἀσχολήσεται, legendum erit, ἐνσχολήσεται. qòd *l.* 4. §. 19. ἐνσχολώτερον ἔσαι dixit. tum ἐκ τῆ ποιῆ in poſteriore membro μὴ ſubintelligendum, qaſi μὴ θεώμενος diceretur. Ità *Pſal.* 9. *v.* 18. *Non enim oblivioni in æternum tradetur egenus; expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* pro, *neqe expectatio pauperum in perpetuum peritura eſt.* & Pindarus *Pyth.* 10.

Ναυσὶ δ', ὅτι πεζὸς ἰών.

id eſt,

Nec navi, nec pedes iter faciens.

At Xylander erotematicè legit, ἤπουγε — ἀσχολήσεται, *Qi enim non aſpicit carnem circumjectam, iſne occupetur, in veſte, domo gloriaqe reliqiſqe exterioribus, ac qaſi tabernaculo contemplando?* forſan μήπουγε qod vel negandi vel interrogandi vim habeat. *nevtiqam occupabitur*: vel, *nuncubi occupabitur*: id eſt, *negotium faceſſet ſibi.* Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 2. & 9. *ad l.* 11. §. 18. Qi idem & qod Marcus iſtic vult, ſcitâ ſatìs imagine nobis depinxit, *l.* 3. *c.* 26. dum *corpus aſello*, reliqa *vitæ inſtrumenta aſelli* hujus *inſtructui* confert. Ὅλον, inqit, τὸ σῶμα ὅτως ἔχειν σε δεῖ, ὡς ἀνάγκην ἐπισεσαγμένον.

ἐφ' ὅσον ἂν δέωνται ἢ, ἐφ' ὅτον ἂν δίδωται. ἂν δ' ἀγγαρεῖα ἢ, καὶ στρατιώτης ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε. ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα ὕτως ἔχειν σε δέῃ, ὥρα τί ἀπολείπεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τῷ σώματι ἕνεκα παρασκευάζεται. ὅταν ἐκεῖνο ἀνάριον ᾖ, τἆλλα γίνεται χαλινάρια τῷ ἀναρίῳ, σαγμάτια, ὑποδήματα, κριθαί, χόρτος. ἄφες καὶτᾶνα. ἀπόλυε θᾶττον καὶ ἐυκολώτερον ἢ τὸ ἀνάριον. *Totum corpus ità te habere oportet ut aſellum clitellis onuſtum qatenus licuerit & datum fuerit. Sed ſi vis allata fuerit, & miles arripuerit, emitte, ne renitere, ne murmura. Qod ſi ergà corpus te ſic affectum eſſe decet, vide qid de cæteris ſtatuendum ſit, qa corporis gratiâ comparantur. Cùm aſellus ſit corpus, cætera freni fiunt aſelli, clitella, ferrea calces, hordeum, fœnum. Omitto illa etiam, abſolve citiùs & expeditiùs qàm aſellus.*

Τὰ περικείμενα κρεάδια] vide *l.* 10. §. 1. 38. & *infrà* §. 3. ſed & Julianum *ſuprà*. Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Non igitur caro tu es. caro enim amictus eſt animæ.* & Varro *Andabatis*, citante Priſciano, *l.* 6. *ſed qidvis potiùs, ô homo, qàm caruncula.*

Τὴν τοιαύτην περιβολὴν] περιβολῆς nomine comprehendit, *qicqid exteriùs nos circundat*, ſive munimenti, ſive ornamenti nomine; metaphorâ ab *amictu* ductâ. Ità Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 3. Οὔτε τὺς γένυς μακραῖς διαδοχαῖς ὑπατρίδας, ὔτε τὺς πλόυτυ περιβολαῖς λαμπρύς. *Neqe qi longam generis ſeriem præferrent, avt qi opes nimias oſtentarent.* Xenophon *œconom. pag.* 822. *D.* Τὰ μὲν ἐμὰ ἱκανά ἐστιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκοῦντα. εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα ὃ σὺ περιβέβλησαι, καὶ τὴν σὴν δόξαν, εἰδ' εἰ τρὶς ὅσα νῦν κέκτησαι προσγένοιτό μοι, εἰδ' ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι. *Nimirum mea abundè mihi ſuppeditare poſſunt ea, qæ mihi ſufficiant: ad eam verò ſpeciem, qâ tu indutus es, & tuam ad exiſtimationem, ne ſi plura qidem tibi accederent iis, qa modo poſſides, ſatìs tibi fore puto.* Procop. *Gothic. l.* 4. Τὺς γὰρ δύναμιν περιβεβλημένυς μεγάλην, καὶ βραχίονι τινῶν ἐκ θείᾳ κλῆσις ἀφαιρεῖσθαι πολλάκις τὰ παόντα αὐτοῖς ἴσχυσεν. *Magnâ enim inſtructos poteſtate, & pavcorum qorundam ſancta poſſeſſio ſapius præſentia illis avferre non valuit.*

Καὶ σκηνὴν] *tabernaculum* Xylander. *ſcenam*, malim. Baſilius *in hexam. Orat.* 5. *pag.* 56. *C.* Ὁ δεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων περιουσίᾳ. καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων. δορυφορίαι φίλων προπομπὴ τῶν τὰ ἀπ' αὐτῆ χάριν θηρευόντων. πλῆθος συγγενείας καὶ ταύτης καλοσχημαλισμένης. ἱματὸς τῶν ἐφεπομένων μυρίων, τῶν τε ἐπὶ σιτίοις καὶ τῶν καθ' ἑκάστην χρείας αὐτῷ προσεδρευόντων, ὃς καὶ προϊὼν, καὶ πάλιν ἐπανιὼν ἐπισυρόμενος ἐπίφθονός ἐστι τοῖς ἐντυγχάνυσι. πρόσθες τῷ πλούτῳ καὶ τὴν πολιτικήν τινα δυναστείαν, ἢ καὶ τὰς ἐκ βασιλέων τιμάς. ἐθνῶν ἐπιμέλειαν. ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίαν. τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρὸ αὐτῆ. τὺς ῥαδδούχυς ἴνδιτ καὶ ἴνδιτ βαρυτάτην κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας. τὰς πληγάς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ δεσμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑποχαρίων ἀθροίζεται φόβος. καὶ τί μετὰ τῦτο; μία νὺξ, ἢ πυρετὸς εἷς, ἢ πλευρίτις, ἢ περιπνευμονία, ἀνάρπαστον ἐξ ἀνθρώπου ἀπάγυσα τὸν ἄνθρωπον ὄκλεια, πᾶσαν τὴν καθ' αὑτὸν σκηνὴν ἐξαπίνης ἀπογυμνώσασα. *Eſt qiſpiam ob amplitudinem patrimonii illuſtris & ſuſpiciendus, & adulatorum hominum copia, & ſatellitium circa ipſum verſatur, ſeptúſqe eſt fictis amicis qi gratiam ipſius venantur: magnâ qoqe caterva ſanguine propinqorum, & ipſâ ſimulatâ, ſtipatus: innumera denique ſequitur eorum hominum multitudo, qi partim alimonia emerendæ gratiâ comitantur, avt propter alios uſus ei adſunt: qos abiens domo, ſeſeqe recipiens domum ſecum trahens, invidioſus eſt occurrentibus. Adde divitias, ſi volaeris, & civilem aliqam poteſtatem, vel etiam honores ex regibus, curam & adminiſtrationem gentium, imperatorium munus exercitus ducendi, præconem præeuntem & anteambulonem, ipſius qi exertâ voce reboet, lictores qi faſces præferant, & vel ipſo pragreſſu terrorem acerrimum incutiant, ſubditis imperio plagas ingerant, & irrogent facultatum publicationes, abreptiones, carceres: è qibus intolerabilis ſubditorum motus emergit atqe accumulatur. Qid poſt hæc qæſo? Nox una, una febris, avt certè pleuritis, ſive peripneumonia abreptum hunc à medio hominium cætu abit ſecum abducens hominem, omni prorſus, qa eundem circumſtabat, ſcenâ ſpolians in veſtigio ac nudans.* Habes liberaliter delineatam *ſcenam* illam, de qa Marcus iſtic. Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid eſt hoc, qod circa nos ex adventitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & excluſorum clientium turbâ referta veſtibula, clara, nobilis, avt formoſa conjux, cæteráqe ex incerta & mobili ſorte pendentia; alioni commodatisqe appa-*

§. 3. [a] Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τὰ μέχρι [b] ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι. τὸ δὲ τρίτον μόνον [c] κυρίως σόν. * ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ, τυπίσιν, ἀπὸ τῆς σῆς ὑλικούσης, [d] ὅσα * ἄλλα πεῖσιν ἢ λέγουσιν, * ἢ [e] ὅσα αὐτὸς ἐποίησας ἢ εἶπας, καὶ [f] ὅσα ὡς μέλλοντα περίεσεις *, καὶ ὅσα [g] ἓξ ἀτελεσμένης σοι σωματικῆς, ἢ [h] ἓξ συμφύτου πνευματικῆς, ἀπεσπάρτω πρόσεστιν, καὶ ὅσα ἡ ἔξωθεν περίρρυτος δίνη ἐλλίσσῃ, ὥστε [i] τῶν συνειμαρμένων ἐξημένῳ καθαρὸν τῷ νοερῷ δύναμιν * ἀπόλυτον, ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, [k] ποιοῦσιν τὰ δίκαια, καὶ θέλουσιν τὰ συμβαίνοντα, καὶ [l] λέγουσιν τἀληθῆ, ἐὰν χωρίσῃς, φημὶ, ἓξ ἡγεμονικοῦ τούτου τὰ περισπημένα ἐκ [m] περιπαθείας,

§. 3. Tria sunt, ex qibus constas, corpusculum, animula, mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote qorum cura commissa est tibi. tertium tantummodo propriè tuum est. proinde si à te, hoc est, à mente tua sejunxeris, qæcunqe alii dicunt faciúntqe; & qæcunqe ipse aliqando dixeris feceríseqe; & qæcunqe te tanqam futura conturbant, & qæcunqe vel circundati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; deniqe qæcunqe externa rerum vertigo jugis volvit, ità ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud se vivat, justa faciens, destinata volens, ac vera proloqens. si à mente, inqam, aut hæc sejunxeris, qæ ex affectu vehementiore ei adhærere solent,

&

ANNOTATIONES.

a *L.* 2. §. 2.
b *L.* 5. §. 33. *l.* 10. §. 2.
c *L.* 10. §. 38.
* διὸ
d *L.* 4. §. 18.
* ἄλλοι
* καὶ
e *L.* 6. §. 32.
f *L.* 7. §. 7.
* -σσι σι
g Sup. §. 2.
h *L.* 2. §. 2.
i *L.* 4. §. 26.
* [καὶ] ἀπ.
k *L.* 10. §. 12.
l *L.* 2. §. 17.
m *L.* 5. §. 1.

ratus sunt. nihil horum domo datur: collatitiis, & ad dominos A ducit. l. 4. §. 29. non ut sibi soli vivat. *necesse est enim ut vivat & alteri qi vult sibi.* Seneca *Epist.* 48. & τὸ ἀκοινώνητον nusqam non damnat Marcus. Vide *l.* 8. §. 48. & *l.* 9. §. 6. & *l.* 10. §. 1. & *l.* 11. §. 1.

Τὰ περισπημένα ἐκ περιπαθείας] *qa ei* (menti scilicet) *consensu qodam natura adhærent* Xylander. *qicqid per sympathiam ei possit adhærere* Casavbonus. ut περιπάθεια idem hic sit, qod συμπάθεια, de qa *l.* 5. §. 26. Verùm nec συμπάθεια illa excuti prorsus qeat, ut ibi ostensum est; & aliud qiddam sonat ὁ περιπαθὴς, *affectionem* nimirum eam, *qâ res alicui addicti sumus, eámqe qodammodo deperimus.* hoc est enim τὸ περιπάσχειν. Ità qod Basilius Cæsariensis an Evstathius Sebastiensis in *ascetic.* *Λυθῆναι δεῖ τῶν δεσμῶν τῆς περιπαθείας τοῦ βίου, τόν γε ἀληθινῶς ἀκολουθεῖν μέλοντα τῷ Θεῷ. Hominem, qi Deo à pedibus verè est futurus, oportet solvi vinculis, qibus vita addictus est.* Id Dionysius Areopagita citante Budæo; Ὅσοι γὰρ ὑπ' ὀφείλουσι τοῖς γηίνοις περιπάσχειν. *Sancti terrenis non debent immodicè affici.* Idémqe *Epist.* 10. Ἐπειδὴ ἀληθείας ὄντες ἐρασταὶ, τῆς περιπαθείας ἀναχωροῦσι τῶν ὑλικῶν ἀγγελοπρεπῶς ἐν μίσῳ ἀνθρώπων πολιτευόμενοι σὺν ἀπαθείᾳ πάσῃ. *Qod amando veritatem ab omnium rerum materialium affectu procul recedant, inter homines angelico more conversantes, cum omni* B *tranqillitate animi.* Synesius *Dione pag.* 50. Καὶ δῆλα τῶν ἀρετῶν ὅσα ἄν τις, τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς ὑλικῆς περιπαθείας. *Et qidem id ex virtutibus utilitatis sibi aliqid conscíverit, qod ab omni materia affectione liberetur.* Obiter asteriscum tollo minùs necessarium ex Socratis *historia editionis Stephaniana, l.* 1. *c.* 10. Πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς * πάσχοντάς τισιν, ἢ περιπάτοις χαριζόμενοι. *Multa præmittunt, vel propterea qod malè affecti sunt erga qosdam, vel ut certis hominibus grassi-* C *centur.* lege meo periculo, defectûs notâ furcillatâ, περιπάσχοντάς τισιν. Cicero *ad Attic. l.* 2. *Ep.* 19. se nimium τῷ καλῷ περιπεπαθέναι, *bono addictum fuisse*, profitetur. Isidorus Peluseota *l.* 1. *Ep.* 310. Περιπάθεια μὲν ἐκ ἐξυδεκεῖ. ἀνήκεστον δὲ ὅλως οὐχ ὁρᾷ. *Affectus addictus cacosis; adversus planè cacus est.* Evstathius *ad Il.* β'. Εἰώθαμεν ἄνθρωποι ἐν ὕπνοις ἐαυτῶν ὡς ἐπικοινὸν φαντάζεσθαι, * ὡς [ὃς f.] προκαθῶς πως ἔχομεν. *Solemus homines in somniis ea mente plerumqe concipere, qibus certo qodam modo addicti sumus.* Epictetus etiam *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 11. §. 33. adductus: Ὅλον τινὶ περιπάσχῃς, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων. *Cùm aliqâ re afficeris, eâ sic afficiaris, ut eripi illam posse statuas.* Idémqe *l.* 2. *c.* 16. *ad l.* 10. §. 27. repræsentatus; πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἀποκλίσεσθαι, ἐκείνῳ μόνῳ περιπεπεσθῆναι. *Nisi ad solum respicias Deum, eique soli sis addictus.* Restituenda Athenagoræ eadem vox *de resur. mort.* E *in fine.* Κἂν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμπαθέστερον καὶ σφοδρότερον τοῖς τῇδε περιπεπεσθήκασι, (perperam vulgati, περιπεπ.) ἄσχετοι τούτῳ διαλελῶσιν. *Tametsi vulgus hominum acrius & vehementiùs rebus, qa istic sunt, jam antea affecti nihil curant, & respiciunt istiusmodi finem.* Clementi Alexandrino *Strom. l.* 1. *p.* 273. *D.* Μὴ περιπαθείᾳ νικᾶσθαι, μὴ φόβῳ δουλοῦσθαι, μὴ ἡδονῇ ἐπαίρεσθαι. *Nec ab affectione vinci, nec qæstus servire, nec voluptate efferri.* Idémqe *l.* 7. *pag.* 747. *A.* explicans illa D. Christi, Lucæ *Evang. c.* 14. *v.* 26. Ἐὰν μὴ μισήσῃ τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, περαίτερ δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ψυχήν. *Nisi odio habueritis patrem & matrem, & præterea propriam qoqe* F *animam.* Τάς τε γὰρ, inqit, περιπαθείας τὰς σαρκικὰς, πολὺ τῆς ἡδονῆς τὸ φίλτρον ἐχούσας, μιμήσηται, &c. *Carnales affectiones, qa voluptatis maximas habent illecebras, odit,* &c. qi & *l.* 2. *pag.* 407. *A.* de affectibus istiusmodi, Προπαθοῦσι τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, τῷ μὴ ἀφορίζεσθαι καὶ ἀποσαυρεῖν ἑαυτὸν τῶν παθῶν. *Corpori affigit animam ejus, qi se non separat ab animi perturbationibus, eáque cruci affigit.* qod *l.* 4. *pag.* 481. *A.* vocat ἀπροπαθῶς βιῶν. *Vivere citra ullam ad ea affectionem.* Et rursus ἀπροπαθῶς ἀπολιπεῖν. *Relingere citra ullam ad ea affectionem.* Vide *ad l.* 2. §. 3. Itaqe Synesius *de insomn. pag.* 156. ἰσχυρὰς συγκαταθέσεις, καὶ προπαθείας conjungit. Οὐδὲ γὰρ ἔδει ἀπαθῶς διακείμεθα περὶ τὰ διάφορα. ἀλλὰ ἰσχυρᾷ μὲν αἱ συγκαταθέσεις τε καὶ προπάθειαι. ἀπεσυγκ-

& temporis qicqid vel præteritum vel futurum eſt; feceríſque te talem, qalis mundus hic Empedocli dicitur,

Orbis habens inſtar jugi vertigine gaudens.

illúdque tantummodo, qod vivis, hoc eſt, qod impræſentiarum adeſt, vivere ſategeris; poteris tandem, qod ſupereſt vitæ tuæ, ad mortem uſque, tranqillè, generoſè, genióque tuo propitius tranſigere.

§. 4. Sæpenumero ſum miratus, qî fiat, ut cùm ſeſe præ cæteris omnibus diligat unuſqiſque, κἂ a ἔχ χρόνῳ τὰ ἐπέκεινα, ἢ τὰ παρῳχηκότα, ποιήσῃς τι σεαυτὸν, ὅι ὁ Ἐμπεδόκλειος,

b Σφαῖρος * κυκλοτερὴς * μονῇ ϖεριήθεϊ γαίων.

μόνον τε ζῆν ἐκμελετήσῃς c ὅ ζῇς, τυτθίσι, d τὸ παρὸν, δυνήσῃ τόγε μέχρι ἔ ἐπιθανεῖν e χωλιπόμενον, ἀταρέκλως κ ἀγενῶς, κἀ f ἵλεως τῷ σαυ- ἔ δαίμονι ἀγαθιῶναι.

a Sup. §. 1.

b *L.* 8. §. 41. * Σφαῖρ' ὡς Salm. * δίνῃ περιηγεῖ Idem.

c *L.* 2. §. 14. *l.* 3. §. 10.

d *L.* 8. §. 44.

e *L.* 7. §. 46. 56.

f *L.* 3. §. 16.

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑαυτὸν μὲν ἕκαϛος μᾶλλον πάντων φιλεῖ, τὸν

ANNOTATIONES.

τυγχάμεν δὲ ἀχ ἥκιϛα. *Neqe enim erga ea, qa videmus, affectu caremus, ſed partim vehementer aſſentimur & adhæreſcimus, partim non minus averſamur.* ubi vides etiam opponi ſibi invicem τὸ προσπάσχειν κ τὸ ἀποσυγεῖν. qemadmodum Evagrius, τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἀνϛιπάθειαν, *hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 15. Ὡς κἀ παρὰ Χριϛιανῶν θαυμασθῆναι, τῶν μὴ προσπαθείᾳ, ἢ ἀντιπαθείᾳ κρινόντων τὰ ὁράμενα. i. e. vertente Joanne Chriſtophorſono, *ut admirationi etiam eſſet Chriſtianis, bis ſcilicet qi nec amore, nec odio ducti, de rebus judicare ſolent.* De Syneſio loqitur, qi & idem *Epiſt.* 57. Εἰ δυνατὸν ἦν ἀγγέλῳ συνεναθρῳπέυσαϛι μηδὲν ἀπολαῦσαι τῶν τῆς ὕλης κακῶν εἰς προσπάθειαν. *Ac ſi angelus poſſet cum hominibus ita conſvefcere, nulla ut ex infima fece rerum contage affectus inficeretur.* qod mox explicans. Ἀλλ' ἔϛι περιουσία δυνάμεως, ὁμιλοῦντα τοῖς χείροσι μηδένα τρόπον παθαίνεϛθαι. *Sed eſt virium abundantia, inter deteriora verſari, & nullo modo infici.* Et rurſus: Τὸ προσϛηκέναι δὲ ἔϛι τὸ δεινόν. *Affici autem & adhæreſcere penitus hoc demum malum eſt.* ità τὸ προσπεπαθέναι eſt παθαίνεϛθαι κ προσϛηκέναι. prout & Marcus *l.* 5. §. 1. Ὅταν προσπαθῶϛι, συγκαϛαϛήκοναι τοῖς καϛ' ἀνϑρώπους ἔργοις. *Ubi rebus addicti fuerint, iiſdem etiam intabeſcunt.* Nec illud prætereundum qod Plutarchus prout in *Pompejo pag.* 643. *D.* Τοῖς μειρακίοις προσαγϛῶσαι. *Applicare ſe ad adoleſcentulos.* ità in *amator.* idem τοῖς ἐρασταῖς προσπεπαθέναι, pro *addictum eſſe & affectu adhæreſcere* dixit. Sunt itaqe τὰ προσηγμένα εἰς προσπαθείας, *ea, qibus ex affectûs propenſione nimia animus adhæreſcit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 28. Μή τι προσήγηταί σοι τῶν ἀ σῶν, μήτι προσπέφυκε, μήτι ὀδυνήσει σ' ἀποσπώμενον. *Ne qid adhæſerit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Qin & affectus ipſos, τὰ πάθη, προσαρτήματα nuncupare, Baſilidæ ejuſqe aſſeclis ſolenne fuiſſe, docet Clemens *Strom. l.* 2. adducto ex Iſidori περὶ προσφυοῦς ψυχῆς inſigni teſtimonio; qod ad Marci mentem illuſtrandam etiam non parùm conduxerit. Qin & (ut Henrici Stephani Theſavro avctarium leviuſculum ſaltem contribuamus) τὸ προσάρτημα gemino ferè ſenſu uſurpavit Galenus *de Hipp. & Plat. placit. l.* 4. *c.* 10. Cæterùm neqe τὸ ἁπλῶς προσηρτῆσθαι ταῦτα: de qibus Marcus hìc, in vitio habetur; iſtud enim à natura eſt, verùm τὸ προσηρμένοις προσπεπαθέναι. Itaqe de Diogene Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πάνϛα ἴυλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Omnia habuit ſolutiſſima, omnia à ſeipſo pendentia.* non & προσπεφυκότα. qod *ſuprà* dixerat. vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 44. & *lib.* 8. §. 30. Adjici poſſunt Porphyrii illa, *de abſtinent. l.* 1. §. 30. Ἃ μὲν ἐκ τῆς ὑϛάτης προσειλήφαμεν φύσεως, ἀποθέϛθαι πάντα μετὰ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας. *Qacunqe ex mortali natura nobis adſcivimus, una cum omni ad ea inclinatione deponere.* Et mox §. 31. Μετὰ τῶν ἔργων ἀποϛαϛέον καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ προσπαθείας, κ πάθους. τί γὰρ ὄφελος τῶν ἔργων ἀφιϛαμένοις ταῖς αἰτίαις, ἀφ' ὧν κ τὰ ἔργα, προσηλῶσθαι. *Ut non ſolum factis, ſed & cupiditate iis abſtinendum ſit. Qid enim prodeſt factis abſtinere, cauſſis interim, à qibus actiones prodeunt, qaſi clavis affixi adhæreſcere.* ubi vides τὴν προπάθειαν etiam ἀπὸ τῦ πάθους diſtingvi. Ponantur ergò diſtinctionis cauſſa, tanqam gradus qidam, qibus ἀπὸ τῆς ἀπαθείας in partem ſeqiorem fiat declinatio, προπάθεια, πάθος, προσπάθεια. Eſt itaqe ἀπάθεια *integra & abſoluta ab omni affectione vitioſa immunitas*; qod pro *ſummo bono* habebant Stoici. προπάθεια *leviſſima ab hac declinatio.* & *affectûs* vitioſi qaſi *præludium* qoddam. πάθος *affectus vitioſus*, ſive *morbus ipſe.* Hieronymus *in Matth. c.* 5. *v.* 28. *Inter* πάθος & προπάθειαν. i. e. *inter paſſionem & propaſſionem, hoc intereſt; qòd paſſio reputatur in vitium, propaſſio licèt vitii culpam habeat, non tenetur in crimine. Ergò qi viderit mulierem, & anima ejus fuerit titillata, hìc propaſſione percuſſus eſt. Si verò conſenſerit, & de cogitatione affectum fecerit, de propaſſione tranſivit ad paſſionem.* προσπάθεια deniqe *ubi morbus invaluerit, & affectus radices adeò altas egerit, ut nec ex animo evelli facilè qeat, nec avelli à re deſiderata, cui* προσηλῶσθαι qodammodo videtur.

Καὶ χρόνῳ τὰ ἐπέκεινα] *qa ultrà ſunt.* qod ſuprà dixerat, ὅσα ὡς μέλλονϛα ταράσσει σε. Flaccus, *carm. l.* 1. *Ode* 16.

Lætus in præſens animus, qod ultrà eſt
Oderit curare.

vide *l.* 6, §. 32. & *l.* 7. §. 7.

Τὰ ἐπέκεινα ἢ τὰ παρῳχηκότα] Seneca *Ep.* 78. *circumciden-*

da ergò duo ſunt, & futuri timor & veteris incommodi memoria. hoc ad me jam non pertinet; illud nondum.

Ὅιος ὁ Ἐμπεδόκλειος, σφαῖρος κυκλοτερὴς μονῇ περιήθεϊ γαίων] Ad verſum qendam, qem Empedoclis eſſe vult, alluſit. ut & antè non ſemel *l.* 8. §. 44. & *l.* 11. §. 12. Eum Parmenidæ videtur tribuere Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 18. Stobæanorum excerptor Grotius ſaltem. Sub cujus nomine iſta apud hunc repræſentantur:

Ἀλλ' ὅγε πάντοθεν ἶσος ἐὼν, κ πάμπαν ἀπείρων,
Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μιμὴς περιτίθει χαίρων.
Undiqe hic æqalis atqe infinitus ubiqe
Eſt globus atqe orbis, vaſto ſub pectore gaudens.

poſteriorem verſum & ibi, & apud Marcum, iſtic fœdiſſimè depravatum nemo viderit, medelam Grotius conatus eſt, reſcribendo,

Σφαίρης κυκλοτερῦς μιμήμαθ' ὑπέρβαλα χαίρων.

Verùm hæc à ſcripturæ veteris veſtigiis longiuſculè abſcedunt. Salmaſius feliciùs refinxiſſe videtur in *exercit. Plinian.* ad Marci codices propiùs ſic accedens:

Σφαῖρος κυκλοτερὴς δίνῃ περιηγεῖ γαίων.

Τὸ σφαῖρος avtem vocabulum cùm non alibi, niſi in Marci iſtis bis, legatur, qanqam poſſit, inqit Salmaſius, dici σφαῖρα & σφαῖρος, ut σκύρα & σκύρος. poſſit & σφαιρὸς pro σφαιρόεις, *rotundus ut ſphæra.* hæc tamen ſi minùs placuerint, forſitan non diſplicebit, qod aliqando mihi venit in mentem ſcribendum, Σφαῖρ' ὡς κυκλοτερὴς, &c. ſic Λίων ὡς, apud poëtam & alia multa. ex illo, Σφαῖρ' ὡς, inepti librarii fecerunt Σφαῖρος. idem igitur valèt ac κυκλοτερὴς ὡς σφαῖρα. Mihi verò iſtud perplacet. Sic de *Echino* qem alluſiſſe Marcum diximus *lib.* 7. §. 28. Evſtathius Antioch. (ſi is ſaltem) *in Hexaemer. pag.* 41. Ὡς σφαῖρά ἐϛι τῷ σώματι, καὶ ὁ κῶδς ἐϛιν αὐτῷ ὁλόκυκλος. *qaſi pila corpore tegitur per omnes partes ſpinis hirſuto.* ὡς σφαῖρα dixit, qod σφαιρηδὸν Clemens *Strom l.* 5. ἅσπερ οἱ ἐχῖνοι σφαιρηδὸν εἰλούμενοι. hanc avtem ſcripturam ſi admiſerimus, in illis εἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος ſubintelligendum erit κόσμος. qalem orbem ſive mundum deſcribit Empedocles; & Parmenides itidem utì eſt ſuprà indicatum. De *viro bono* pariter Avſonius *Idyll.* 16.

Securus, mundi inſtar habens, teres atqe rotundus,
Externa nè qid labis per lævia ſidat.

Horatium imitatus; qi de *ſapiente* dixit; *Serm. l.* 2. *Sat.* 7.

In ſeipſo totus teres atqe rotundus.

Vide *l.* 8. §. 48. Cæterùm Viri Cl. primum illud ipſe omnino admittendum exiſtimaverim, qia apud Evſtathium Homeri εἰσηγητὴν *ad Odyſſ.* ζ. σφαῖρον Ἐμπεδόκλειον reperio in uſu communi olim freqentem extitiſſe. Παρὰ τὴν σφαῖραν, inqit, ἣν παίζώνυμον ὁ Ἐμπεδόκλειος σφαῖρος, &c. qod & Arati Scholiaſtes confirmat, qi iſtud tamen Heſiodo tribuit, dum σφαῖρον huic τὴν σφαῖραν dictam ait, ſicut Homero ἴσπερον τὴν ἑσπέραν. idem pro eo qod κονῇ Marci codex, & δίνῃ Salmaſius, μονῇ exhibet, & μωμῇ. Verùm iſta qia alibi latiùs excuſſimus, actum hìc agere ulteriùs nolumus.

Μόνον τε ζῆν ὁ ζῇς] vide *lib.* 2. §. 14. & *infrà* §. 26. Seneca *Epiſt.* 101. *ſi vita noſtra non prominebit, ſi in ſe colligetur.*

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα] Eis maximè placere & approbare nos ſtudemus, qos imprimis diligimus ac ſuſpicimus. mirum igitur Marco, nec immeritò, videtur, homines, cùm ſemetipſos maximè diligant, aliis potiùs qàm ſibimetipſis approbatos ſe velle.

Ἑαυτὸν μὲν ἕκαϛος μᾶλλον πάντων φιλεῖ] Evripides *Creſphonte* à Scholiaſte *ad* ejuſdem *Medeam* lavdatus:

Ἐκεῖνο γὰρ πέπονθ' ὅπερ πάντες βροτοί.
Φιλῶν μάλιϛ' ἐμαυτὸν, οὐκ αἰσχύνομαι.
Mihi hoc, qod cunctis inſitum eſt mortalibus,
Amare meipſum maximè, non me pudet.

Siqidem, qi φίλων legunt, qod codices vulgò exhibent, ſenſum corrumpunt prorſus; qod nec Grotius advertit, cùm vertit,

Minimùm, inter omnes, qos amo, noceo mihi.
--- τίς γὰρ ἐσθλὸς οὐχ ἁνϑῷ φίλος;
--- *namqe qis bonus neqam ſibi?*

Sophocles *Oedip. Colon.*

Οὐδ' ἔϛιν οὐδεὶς, ὅϛις οὐχ αὑτὸν φιλεῖ.
Nemo eſt, amicus ipſe qi non ſit ſibi.

a L.2.§.6. a τὸ᾽ ἢ ἑαυτῷ περὶ αὐτῷ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττοσι λόγῳ τίθεται, ἢ τὸ᾽ τ ἄλλων. ἐὰν γάρ τινα θεὸς ἐπίσῃ, ἢ διδάσκαλος ἔμφρων, κελεύσῃ, μηδὲν καθ᾽ ἑαυτὸν

b L.3.§.4. ἐνθυμεῖσθαι καὶ διανοεῖσθαι, b ὃ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσῃ, οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν ἔτι ὑπομενεῖ. ὅτω τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτούς.

§. 5. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως διατάξαντες οἱ θεοὶ, ἔτι μόνον παρεῖδον, τὸ ἐνίους τ ἀνθρώπων καὶ πάνυ χρηστοὺς, καὶ σχεδὸν πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβόλαια θεμένους, καὶ ὅλοις

c L.5.§.27, l.10.§.1. Inf.§.23. τελείσαι δι᾽ ἔργων ὁσίων καὶ ἱερουργιῶν c συνήθεις τῷ θείῳ γενομένους, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι

d L.4.§.21. πι αὖθι γίνεσθαι, ἀλλ᾽ εἰς τὸ παντελὲς d ἀπεσβηκέναι; ἔστω ἢ εἴπερ καὶ ἄτως ἔχει, ἐυ ἴσθι, ὅτι

e L.9.§.35. e εἰ [ὡς] ἑτέρως ἔχειν ἔδει, ἐποίησαν ἄν. εἰ γὰρ δίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατόν. καὶ εἰ κατὰ φύσιν, ἥνεσuam tamen de se existimationem minoris faciat, quàm alienam. itaque si vel Deus vel præceptor prudens qis astans præceperit cuiquam, nè qid apud se cogitet mentéve agitet qod non simul ac conceperit proferat, nè ad dieculam qidem id sustineret. ità proximos magis, qid de nobis sentiant, veremur, quàm nosipsos.

§. 5. Qî fit, ut Dii, qi pulcrè ac cum singulari erga genus humanum amore dispositerunt universa, hoc unum neglexerint, curare nempe, nè homines, boni cumprimis, qíqe frequentissima cum ipsis qasi commercia habuerint, atque per opera pia sacráque ministeria quàm maximè familiares ipsis extiterint, ubi semel defuncti sunt, non existerent ampliùs, sed omnino extingverentur? hoc verò si siqidem sic se habet, pro certo scias, aliter facturos eos fuisse, si aliter fieri oporteret. Si enim justum erat, & fieri poterat, & si juxta naturam,

id

ANNOTATIONES.

Et Evripides *Med.*

Τίς δ᾽ οἶδε θνητῶν ἄρτι γινώσκει τόδε,
Ὡς πᾶς τις αὐτὸν τῶν πέλας μᾶλλον φιλεῖ;
Qis istud nempe non novit mortalium,
Diligere sese cæteris plus quemlibet?
Φιλεῖ δ᾽ ἑαυτὸν πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα.
Nec qisqam charior alteri quàm ipse est sibi.

Τὴν δὲ ἑαυτοῦ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν ἐν ἐλάττοσι λόγῳ τίθεται] *Nam quo cuique eadem honestatis cura secretò, qa palàm? multis famam, conscientiam pauci verentur.* Plinius minor *l.3. Ep.* 20. Hinc & illa Pelagii *ad Demetriam querela. Non cogitamus qid ipsi simus, sed qid alteris esse videmur. unde eò perducta res est, ut neglectâ veritate meriti, de sola opinione curemus, qi testimonium vitæ nostræ, non à conscientia nostra, sed à fama petimus.* Nec dissimilis Bernardi querimonia, *de gradibus humil. & superb. part.2. gr.* 6. *Qi de omni alia re plùs sibi credit, quàm alius; de se solo plùs alius credit, quàm sibi.* Adversus morem morbúmqe malum hunc, salutare monitum ab Apostolo habemus, *ad Galat. c.6. v.*4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. *Opus autem suum probatum reddat unusqisque: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.* De se Cicero, verè, necne, ipse viderit, *ad Attic. l.12. Ep.* 27. *Mea mihi conscientia pluris est, quàm omnium sermo.*

Ὁ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσει] Vide *ad l.*3.§.4.

Τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα] contrà nimirum monitum illud Pythagoricum in *aur. carm.*

—— Πάντων δὲ μάλιστ᾽ αἰσχύνεο σαυτόν.
Tu plùs quàm cunctos alios te disce vereri.

cui consonat Democriticum illud monitum, qod *suprà* cum aliis ejusdem notæ attulimus *ad l.*2.§.6. vide & *ad l.*11.§.26. & *l.*10.§.9.

§.5. Ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι ἄνθρωποι γενέσθαι] Ità de animæ statu post mortem incertus fluctuat passim Marcus. de corporis resurrectione multò magìs assensione cohibiturus. qod, nihil est itaqe mirum, si δόγμα ξένον nec παράδοξον, tantum, sed, παράλογον etiam, Stoicis Athenienssibus est visum, prædicante Pavlo, *Actor. c.*17. *v.*18, 19. Nos meliùs edocti, eâ bonitate præditum novimus esse Deum nostrum, universi conditorem, ut nolit servorum suorum, qi fidele ipsi obsequium in hac vita præstiterint, vel animas, vel corpora in morte prorsus intercidere, sed præmiis futuris utrumqe reservari.

Εἰ γὰρ δίκαιον ἦν] καὶ δίκαιον εἶναι, sacra attestatur Scriptura. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ. *Siqidem justum est apud Deum.* Apostolus *ad Thess. Epist.* 2. *c.* 1. *v.*6. &, δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ δίκαιος κριτής. *Justitia coronam reddet mihi justus ille Deus. ad Tim. Ep.*2. *c.*4. *v.*8. &, εἰ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis. ad Hebr. c.*6. *v.*10. Nec tamen hinc sequitur, qod Pontificii statuunt, hominum opera bona dignitatis suæ ratione vitam æternam, gloriámqe cœlestem ità promereri, ut Deus injustus futurus sit nisi eam illis rependat. prout Rhemenses nostri *annot. in Luc. c.*21. *v.*35. *ad Thess. Ep.*2. *c.*1. *v.*5. & *Hebr. c.*6. *v.*10. Ut omittam enim τὸ ἀξιοῦσθαι, qod illi tantopere urgent, aliud planè sonare, prout nôrunt qi lingvam Græcam vel primoribus tantùm labiis degustârunt. Rectè Durandus *in sent. l.*2. *dist.*27. *q.*2. *Meritum de condigno strictè & propriè sumptum, videlicet pro actione voluntaria, propter qam operanti debetur merces ex justitia sic, qod si non redatur, ille ad qem pertinet reddere, injustè facit, & est simpliciter & propriè injustus, non est hominis ad Deum.* qod ille

A cùm multis argumentis confirmâsset, concludit tandem, *sentire & dicere oppositum esse temerarium seu blasphemum. Qòd si qid*, inqit, *pro bonis operibus nostris datur vel redditur, potius & principalius est ex liberalitate Dei dantis, quàm ex merito nostri operis. Etsi dicatur, qòd quamvis Deus non constituatur nobis debitor ex aliqo nostro opere, constituitur tamen debitor ex sua promissione: sciendum est, qia qod redditur ex promissione præcedente, non redditur ex merito operis de condigno, sed solùm vel principaliter ex promisso.* Unde patet responsio ad id qod justum esse dicitur. Siqidem ut piè pariter ac præclarè Bernardus *de grat. & lib. arb. Justum apud Deum est ut reddat qod*
B *debet; debet autem qod pollicitus est. promissum qidem ex misericordia, sed ex justitia jam præstandum. justè enim & ex debito requiritur, qodcunqe vel gratis promittitur.* Et Bellarminus ipse *de pœnit. l.*3. *c.*4. explicans Joannis verba illa ex *Ep.*1. *c.*1. *v.*9. πιστὸς ἐστὶ καὶ δίκαιος. *Verba illa*, inqit, *fidelis est & justus, referuntur ad promissionem divinam. ideo enim Deus justus & fidelis dicitur, qia stat promissis, nec fidem fallit.* qod & *de justific. l.*5. *c.*15. confirmat ex illis Nehemiæ *c.*9. *v.*8. verbis. *Implesti verba tua, qoniam justus es.* Siqidem *veritas* sive *veracitas pars* est *justitia.* ut ex Cicerone *de invent.* Thomas Aqinas *sum. part.*2a 2æ *q.*109. *art.*3. Deniqe potest aliqid justo atqe æqo consentaneum esse, qia justitiæ nullâ ratione re-
C pugnat, qod tamen nihil injusti, si non fiat, inducat. justum fuit qòd Solomon rex à Shimejo mandati violati de Hierosolymis continendo se, pœnas exegit: *Regum hist. l.*3. *c.*2. *v.*46. qibus tamen remissis, nihil injusti admisisset. justum & æqum, qòd Abiatharo læsæ majestatis reo, patris cavsâ vitam condonavit. *ibidem v.*26. qem tamen si sustulisset, adversus justitiam nihil peccâsset.

Ἢ οὐκ ἂν καὶ δυνατόν] Τί ἄπιστον κρίνεται, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; *Incredibile judicatur apud vos qod Deus mortuos suscitet?* Pavlus, *Act. c.*26. *v.*8. Athenagoras *de resurrect. pag.*42–50. Ἢ ὅτι ἀδύνατον, ἢ ὅτι ἀβέλητον. ἀλλ᾽ ὅτι ἀδύνατον, ὅτι ἀβέ-
D λητον, εἰ ἀδύνατον, ἢ ἐκ τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ γενησόμενον, ἢ ἐκ τοῦ δύνασθαι ἀρκοῦσαν μὴ ἔχειν πρὸς τὸ ποιῆσαι τὸ ἐγνωσμένον. ἀλλ᾽ ὅτ᾽ ἀγνοεῖν τι τὸν Θεὸν δυνατόν. καὶ τὴν δύναμιν, ἣς ἐστιν ἀρκοῦσα πρὸς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, δείκνυσιν ἡ τάξις τῶν γίνεσις. ἐκ ἀδύνατον ἄρα. ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἀβέλητον. εἰ γὰρ ἀβέλητον, ἢ ὡς ἄδικον, ἢ ὡς ἀνάξιον. ἀλλ᾽ οὐκ ἄδικον. δίκαιον γὰρ συναμφότερον, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον πάντως γίνεσθαι τῶν πεπραγμένων ὑπόδικον, τήν τε ἐπὶ τούτοις δίκην τιμὴν, ἢ τιμωρίαν. ὅτι ἀνάξιον. εἰ γὰρ τὸ χεῖρον οὐκ ἀνάξιον, τοιοῦτοι, τὸ φθαρὲν ποιῆσαι σῶμα, καὶ παθητόν. πολὺ μᾶλλον τὸ κρεῖττον οὐκ ἀνάξιον, ὅπερ ἐστὶν, ἄφθαρτον καὶ ἀπαθές. ἔυδηλον δὲ ὅτι καὶ δυνατὸν, καὶ βέλητὸν, καὶ δίκαιον, καὶ ἄξιον, ἢ τῶν διαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασις. *Vel qod non possit, vel qod non velit. Sed neqe illi est impossibile, neqe voluntas deest. Si impossibile, imprudentia alicujus inde deprehenditur, si aut ignoret qid faciendum sit, aut si norit, imbecillior sit viribus quàm ut probè efficiat. Atqi non est possibile ut Deus ignoret. Et virés Dei sufficere ad corporum restitutionem indicat vel ipsorum procreatio. Non itaqe est impossibile. Sed neqe illi voluntas deesset. Si enim illi voluntas deesset, foret vel injustum, vel indignum Deo. Non est autem injustum. Justum enim est utrumqe, dum homo ex anima & corpore constat, esse obnoxium & participem omnium ab illo factorum in ob illa averendis præmiis, vel sustinendis pœnis. Neqe est indignum Deo. Si enim qod deterius est, mortale scilicet & patibile corpus condere non indignum Deo visum est, multò minus indignum erat qod præstantius est & immortalitate & impatibilitate donatum in rerum naturam producere. Satis ergò manifestum est, restitutionem*
E *corporum extinctorum talem esse qæ digna sit Deo, & qam velit & possit efficere.* verùm de mente sola satagit Marcus; de

cor-

id natura protuliſſet. vel hinc ergò, qòd aliter ſe habet, ſi aliter ſaltem ſe habet, compertum habeas, fieri non oportuiſſe. vides enim, qòd in hujus rei indagatione de jure cum Deo diſceptas. non avtem de jure cum Diis diſceptaremus, niſi optimi illi ac juſtiſſimi forent. qi ſunt avtem iſtiuſmodi, nihil in mundi diſpoſitione injuſtè atqe irrationabiliter neglectum inſuper habuiſſent.

§. 6. Illis etiam aſſveſce, qæ fieri poſſe deſperas.

γκεν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. ὐκ δὴ δ μὴ ἄτως ἔχειν, ἐπερ ὐχ ἄτως ἔχει, πιςόω σοι τὸ μὴ δεῆσαι ἄτω γίνεσθ. ὁρᾷς γὰρ κἀμὲ αὐτὸς, ὅτι τᾶτο ωδ' ἀζητῶν δικαιολογῆ ωρὸς τὸν θεόν. ὐκ ἂν δ' ἄτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄρισοι κ δικαιότατοί εἰσιν. [a] εἰ δ τᾶτο, ὐκ ἂν τι ωλεῖδον ἀδίκως κ ἀλόγως ἠμελημένον τῶν ὐ τῇ Ἀκαθσμήσ. [a] L. 7. §. 41.

§. 6. [b] Ἔθισι καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις. [b] L. 6. §. 19. & l. 10. §. 22.

ANNOTATIONES.

corpore nihil ſolicitus, qod nec ſe, nec ſuum, nec ſui qicqam A à qoqam cenſeri volebant Stoici.

Ἐκ δὲ τᾶ μὴ ἄτως ἔχειν] Æqior certè erga numen divinum Marcus, licèt Ethnicus, qi nihil injuſti avt iniqi Deo vult imputari, etiamſi viros bonos in morte prorſus intercidere pateretur, qàm Papicolæ, qi Deum injuſtitiæ diſertè καὶ γυμνῇ κεφαλῇ, qòd ajunt, incuſatum eunt, niſi ipſis ob labores miſellos in hac vita decurtatiſſima exantlatos, tanqam probiſſimè pleniſſiméqe commeritis, præmia æterna retribuat.

Πιςόω σοι τὸ μὴ δεῆσαι] Idem hoc, cum illo à Marco cumprimis lavdato, *l.* 11. §. 6. Ἔχει λόγον καὶ τᾶτο. *Hujus etiam conſtat ratio.*

Δικαιολογῆ πρὸς τὸν θεόν] Hoc eſt qod Apoſtolus *ad Rom.* 6. 9. *v.* 20. Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; *Imo verò ô homo, tu qis es, qi ex adverſo reſponſas Deo?* vult [περὶ ἁπάντων τῷ Θεῷ (id eſt, ὑπὲρ τᾶ Θεᾶ) ἀπολογεῖσθαι, cum Epicteto *l.* 2. *c.* 16. Περὶ μηδενὸς δικαιολογεῖσθαι πρὸς τὸν Θεόν. *De nulla re diſceptare cum Deo.* Ità pii priſci, etiamſi conturbabantur nonnunqam, cùm bonis hic malè eſſe, malis bene, animadverterent; illud tamen pro certo ac immoto ſtatuunt fundamento; *Attamen Deus corde rectis bonus eſt. Pſal.* 73. *v.* 1. &, *Tu certè, Domine, juſtus es.* Jeremias *c.* 12. *v.* 1. Apoſt. *ad Rom. c.* 9. *v.* 14. Τί οὖν ἐρῦμεν; μὴ ἀδικία ωαρὰ τῷ Θεῷ; μὴ γένοιτο. *Qid igitur dicemus? Num injuſtitia eſt apud Deum? Abſit.* & *ibidem c.* 3. *v.* 4. 5. Μὴ ἄδικος ὁ Θεός; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθὴς, ωᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύσης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σε, κ νικήσης ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. *Num Deus eſt injuſtus? Abſit: imo eſto Deus verax, omnis autem homo mendax: ſicut ſcriptum eſt, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas qando tu judicas.* ex *Pſal.* 51. *v.* 4. vide *infrà* §. 12.

Οὐκ ἂν δ' ἄτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς] *non avderes ità cum eis diſſerere* Caſavbonus. malim, *non ità diſſereres*, & de æ- D qo juſtóqe cum eis ageres, niſi optimos juſtiſſimósqe eſſe præſumeres.

§. 6. Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀπογινώσκεις] qid eſt enim qod uſus & induſtria non poſſit? Horſum ſpectant tot poetarum illuſtrium monita. Menandri, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29.

— πάντα γὰρ
Ταῖς ἐντελείαις κατασκευάζεται πράγματα.
— *rerum omnium*
Nihil eſt qod non conficiat aſſiduus labor.

Alexandridis,

Τὸ συνεχὲς ἔργον, ωαντὸς ἐυρίσκει τέλος.
Ubique finem aſſequitur continuus labor.

Philemonis,

Ἐκ τᾶ φιλοπονεῖν γίγνετ', ὧν θέλεις, κρατεῖν,
Datur laboris cupido qidvis aſſeqi.

Antiphanis,

Τῆς ἐπιμελείας ὄλα ωάντα γίγνεται.
Laberi aſſiduo, nihil eſt qod non ceſſerit.

Sophoclis *Oedip. rege.* à Plutarcho lavdatum *de fortun.* & à Clemente *Strom. lib.* 5.

— ωᾶν δὲ τὸ ζητούμενον
Ἁλωτόν. ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.
— *qicqid qæritur,*
Spes deprehendi eſt. omne neglectum perit.

& huic vicinum incerti alicujus:

Ἁλωτὰ γίγνετ' ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ
Ἅπαντα. —
Laborioſa diligentia aſſeqi
Nihil eſt negatum. —

& ad Marci verba proximè, Menandri, in *moroſo*,

— ἀθλίου χρὴ πράγματος,
Τὸν ἵν ποτ' ὄλως ἀπογνῶναί ποτε.
— *qem laborum non piget,*
Nihil arbitrari is debet inſperabile.

Socrates Alcibiadi miranti, qî poſſet Xanthippen tam rixoſam ſuſtinere, & intolerandam eſſe dictitanti, Ἀλλ' ἔγωγε συνήθισμαι. καθαπερεὶ τροχιλίας ἀκούων συνεχῶς. *At ego*, inqit, *aſſvetus ei ſum: nec me magis offendit, qàm rota ſtridor aqam educentis eos qi aſſiduè avdiunt.* Nec ſileri dignum hîc Æſchyli illud, à Plutarcho *de legend. poet.* & *de profect. indic.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & *tit.* 117. à Cælio Rhodigino *antiq. lect. l.* 8. *c.* 7. Lilio Gyraldo *de poet. l.* 6. Eraſmo *apophth. l.* 6.

relatum: qi dum in Iſthmiis pugilum certamen ſpectabat, cùm altero eorum frontem percuſſo, corona tota exclamaret; Ioni Chio, qi proximè aſſidebat, latus fodiens, Ὁρᾷς, ἔιον ἡ ἄσκησίς ἐσιν; ὁ ωεπληγὼς σιωπᾷ. οἱ δὲ θεώμενοι βοῶσιν. *Vide*, inqit, *qanta ſit vis exercitationis? ictus ipſe ſilet: ſpectatores verò vociferantur.* ubi νύξας malui, *latus fodiens*, Flaccum imitatus, 1. *Epiſt.* 6. 51. vertere; qàm, *avrem vellicans*, cum Pavlo Leopardo; qi *emend. l.* 2. *c.* 21. & 22. Stobæum hîc emaculat, Cælium, Lilium, Eraſmum caſtigat. De Cyro Xenophon *lib.* 1. *pag.* 14. *B.* Οὐκ ἀωεδίδρασκεν ἐν τῷ ἡττᾶσθαι, εἰς τὸ μὴ ωοιεῖν ἃ ἠπίσατο. ἀλλ' ἐκυλινδεῖτο, B ἐν τῷ ωειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ωοιεῖν. *Qod ſuperaretur, hinc qaqam defugeret illa denuo facere, qibus inferior fuerat; ſed verſaretur iterum atqe iterum in experiundo, rurſus ut idem rectius faceret.* Verùm Marco gemina prorſus Plutarchus *de tranqill. pag.* 476. *C. D.* Δεῖ μηδὲν ἀπογινώσκειν, μηδὲ ἀωιστεῖν, ἀλλὰ θαυμάζοντα καὶ ζηλοῦντα καὶ συνευθυτιῶντα, ωείρᾶν ἅμα λαμβάνειν ἐχυτᾶ καὶ κατανύσεως, ἐν τοῖς ἐλάτλοσι ωρὸς τὰ μείζονα, μὴ φεύγοντα, μηδὲ ἀωωθοῦντα τῆς ψυχῆς τὴν ἐωιμέλειαν αὐτῶν, μηδὲ διαδράσκοντα. τάχα δὲ οὐδὲν ἔσαι δυσχερέσερον. ἀνίαν γὰρ ἐμωοιεῖ καὶ μαλακίαν ἀγύμναςον ἡ ωερὶ τὸ ῥᾴδιον ἀεὶ διατρίβουσα, καὶ ωρὸς τὸ ἡδίσιον ἐκ τῶν ἀσχλήτων ἀνα- C χωρᾶσα γλυκυθυμία τῆς ψυχῆς. ἡ δὲ κ νόσε, καὶ πόνε, καὶ φυγῆς μελετῶσα φαντασίαν ὑφίσαθαι, καὶ ωροτβαζομένη τῷ λογισμῷ ωρὸς ἕκασον, ἐυρήσει ωολὺ τὸ κατεψευσμένον καὶ διάκενον καὶ σαθρὸν ἐν τοῖς δοκᾶσι χαλεωοῖς καὶ φοβεροῖς. *Neqe de ullo deſperandum avt diffidendam eſt: ſed admiratione horum atqe amulatione, & qaſi divini cujuſdam inſtinctus ſocietate impulſi periculum de nobis facere in minoribus rebus demum, qomodo ſimus ad majora affecti: non fugere avt averſari hanc animi accurationem. Mihi qidem videtur hoc ſtudium non uſqe adeò difficile. Etenim animi oblectatio ſubducens ſe à rerum adverſarum cogitatione, & circa facillima & ſvaviſſima identidem verſans, ſatuitatem qandam & imperitam molliciem ingenerat. Qi verò morbi etiam, doloris, exilii ſpeciem meditatur, ac rationis imperio ſe ad iſta ſuſtinenda componit animus, multa is inveniet falſa, inania & putrida eſſe in his, qæ gravia vulgò ac terribilia videntur.* Diogenes denique referente Laërtio, *l.* 6. §. 70. 71. Διτσὴν ἔλεγεν εἶναι τὴν ἄσκησιν. τὴν μὲν ψυχικὴν, τὴν δὲ σωματικὴν. ταύτην καθ' ἣν ἐν γυμνασίᾳ συνεχῶς γενόμενον φαντασίαν, εὐλυσίαν ωρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα ωαρέχονταν. ωαρεσκεύετο δὲ τιμωρία τὸ ῥᾴδιον ἀπὸ τῆς γυμνασίας ἐν τῇ ἀρετῇ καταγίνεσθαι. ὁρᾷ τε γὰρ ἔντε ταῖς τέχναις, ταῖς βαναύσοις κἀν ταῖς ἄλλαις, ὅ τὴν τυχοῦσαν ἐξυχνεῖραν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τῆς μελέτης ωεωοιημένους. τοὺς τε αὐλη- E τὰς καὶ τοὺς ἀθλητὰς, ὅσον ὑωερφέρειν ἑκάτερον τῇ ἰδίᾳ ωονήσει τῇ συνεχεῖ. καὶ ὡς ἔτοι, εἰ μετήνεγκαν τὴν ἄσκησιν καὶ ἐωὶ τὴν ψυχὴν, ὐκ ἂν ἀνωφελῶς καὶ ἀτελῶς ἐμόχθων. ὑδέν γε μὴν ἔλεγε τὸ ωαράωαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθοῦσθαι. δυνατὴν δὲ ταύτην ωᾶν ἐνιαυτᾶσαι. *Duplicem dicebat eſſe exercitationem; alteram animi, corporis alteram. Hanc, ſecundum qam in exercitio crebra fiunt imaginationes, qæ praſtant ad virtutis opera qadam admincula. Adjiciebatqe argumenta, qod ad virtutem facilè exercitio proficiatur. Cernere enim ſe in artibus mechanicis, & aliis, opifices ex conſvetudine operis non mimimam operandi celeritatem fuiſſe conſequtos. Tibicines item &* F *athletas inter ſeſe eminere tanto intervallo, qanto majore ſtudio & labore verſati fuerint. Atqe ſi qidem iſti exercitationem ad animum tranſtaliſſent, neqaqam inutiliter avt imperfectè laboraſſent. Nihil dicebat in vita omnino abſqe exercitatione perfici, eam verò omnia exſuperare poſſe.* Vide *ad l.* 3. §. 6. Seneca *Ep.* 50. *Nihil eſt, qod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura: robora in rectum qamvis flexa, revocabis; curvatas trabes calor explicat; & aliter nata in id fingvntur, qod uſus noſter exigit. qantò facilius animus accipit formam, flexibilis & omni humore obſequentior?* & *Ep.* 80. de athletis agens. *Illud maximè revolvo mecum, ſi corpus perdurì* G *exercitatione ad hanc patientiam poteſt, qâ & pugnos pariter & calces non unius hominis ferat, qâ ſolem ardentiſſimum in ferventiſſimo pulvere ſuſtinens aliqis, & ſanguine ſuo madens, diem ducat: qantò facilius animus corroborari poſſit, ut fortunæ ictus invictus excipiat, ut projectus & conculcatus exurgat?* Idem *de ira l.* 2. *c.* 12. *Nihil eſt tam difficile & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat aſſidua meditatio: nullique ſunt tam feri & ſus juris affectus, ut non diſciplinâ perdomentur.* Mox, ubi varia hujus rei exempla

καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ πρὸς τὰ ἄλλα ἅμα τὸ ἀνένθιστον ἔργον ἔσται, ἓν χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ. τοῦτο γὰρ [a] εἴθισται.

a L.10.§.22.

§. 7. [b] Οἷον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου καὶ σώματι καὶ ψυχῇ, [c] τὴν βραχύτητα τοῦ βίου, [d] τὴν ἀχάνειαν τοῦ ὄπισθεν καὶ πρόσθεν αἰῶνος, [e] τὴν ἀσθένειαν πάσης ὕλης.

b L.2.§.11. l.3.§.5.l.11. §.3. c L.5.§.24. d L.4.§.3. 48. e L.9.§.33. 36.

§. 8. [f] Γυμνὰ τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ αἰτιώδη. [g] τὰς ἀναφορὰς τῶν πράξεων. [h] τί πόνος. [i] τί ἡδονή. [k] τί θάνατος. [l] τί δόξα. [m] τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος. πῶς [n] οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. ὅτι ὁ πάντα ὑπόληψις.

f Sup.§.2. g L.10.§.37. h L.7.§.33. i L.5.§.26. k L.7.§.33. l L.6.§.16. m L.9.§.26. n L.5.§.34.

§. 9. [o] Ὅμοιον δ' εἶναι δεῖ ἐν τῇ τῶν δογμάτων χρήσει, [p] παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ ξίφος, ᾧ χρῆται, ἀποστίβεται, καὶ ἀναρρεῖται. ὁ δὲ τὴν χεῖρα [q] ἀεὶ ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ συρρείψαι αὐτὴν δεῖ.

o L.2.§.15. p L.7.§.61. q L.7.§.8.

§. 10. * Τοιαῦτα [r] τὰ πράγματα ὁρᾶν, [s] ἅμα ῥήσεις εἰς ὕλην, αἴτιον, ἀναφοράν.

* Ποῖα αὐτὰ r L.2.§.12. s L.7.§.29.

§. 11. Ἡλίκην [t] ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος, [u] μὴ ποιεῖν ἄλλο, ἢ ὅπερ μέλλει [v] ὁ θεὸς ἐπαινεῖν, καὶ [x] δέχεται πᾶν, ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

t L.8.§.29. u L.10.§.1. x Sup.§.1.3.

nam & siniſtra manus, cùm ad alia opera per deſvetudinem inepta ſit, frænum qàm dextra validiùs tenet; qia huic operi aſſvevit.

§. 7. Cogita qalem te, tum corpore, tum animâ, à morte deprehendi oporteat: vitæ etiam hujus brevitatem; ævi retrorſum prorſúmqe vaſtitatem immenſam: materiæ deniqe cujuſqe imbecillitatem.

§. 8. Formas corticibus nudatas contemplare: actionum item intentiones: qid dolor; qid voluptas; qid mors; qid gloria: qis cuiqe moleſtiarum avtor: qomodo nemo ab alio qopiam impediatur: qòd deniqe opinione conſtant omnia.

§. 9. In decretorum uſu, pugili, non gladiatori ſimilem eſſe te oportet. iſte enim enſe, qo utitur, poſito, ſtatim interficitur. ille avtem manum ſemper præſtò habet, qâ vibratâ duntaxat opus eſt.

§. 10. Res ipſas qales ſint intuere, in materiam, formam, finem dividendo.

§. 11. Qanta eſt hominis potentia, in cujus ſitum eſt arbitrio, ut nihil faciat, niſi qod Deus ipſe comprobaturus eſt, & qicqid Deus illi aſſignaverit, libens excipiat?

§. 12.

ANNOTATIONES.

protulerat; *Mille ſunt alia, in qibus pertinacia impedimentum omne tranſcendit, oſtenditqe nihil eſſe difficile, cujus ſibi ipſa mens patientiam indiceret.*

Ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ] Τὴν δεξιὰν τῆς ἀριστερᾶς φύσει κρείττονα εἶναι, *Dextrum ſiniſtro naturâ melius eſſe*, multis locis inculcat, multíſqe rationibus contendit Ariſtoteles *de partib. animal. l.3. c.4. & l.4. c.8. de animal. inceſſ. c.4. ethic. Nicom. l.5. c.7. & Eudem. l.4. c.5. & in problem. l.21. q.12, & 13. & 19. & 31.* At Plato, (qem & hoc nomine is notat, *polit. l.2. c.10.*) *de legib. l.7. pag. 884. A.* hoc tanqam delirium exagitat, Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρείας εἰς ἑκάστας τῶν πράξεων, τὰ κατὰ χεῖρας. *Quod videlicet dextra à ſiniſtris, qod ad manus pertinet, differre jam videantur in ſingulis operationibus natura.* qod & refutare conatur primò membrorum reliqorum exemplo, ἐπεὶ τάχ' ἂν περὶ πόδας τι καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τὰς πόνους φαίνεται. *Pedes enim inferioréſqe partes ad opera nihilo differre videntur.* qod idem de oculis avribuſqe dici poterat; & nutricum matrumqe maximè inſcitiæ uſuíqe pravo adſcribit. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας * ἀνοίᾳ [ἀγνοίᾳ alii] τροφῶν καὶ μητέρων οἷον χωλοὶ γεγόναμεν ἔκπαγοι. τῆς φύσεως γὰρ ἑκάτερον τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ * ἤθη [*εἴθη forſan] διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν, οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. *Manibus avtem matrum nutricúmqe ſimul ignorantiâ qaſi clavdi facti ſumus. Nam qum natura fere ad utramqe partem æqè ſe habeat, ipſi per conſvetudinem non rectè utentes differentiam fecimus.* Dein rejicit etiam operum qorundam inſtantiis: Ἐν ὅσοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ μέγα διαφέρει, λύρᾳ μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρώμενον, πλῆκτρῳ δὲ ἐν δεξιᾷ, πρᾶγμα εὐδιὲν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τούτοις δὲ παραδείγμασι χρώμενον, καὶ εἰς ἄλλα, μὴ, δίον, ἅτε χρῆσθαι σχεδὸν ἄνοια. *Siqidem in qot qibúſqe operibus utrâ utamur nihil refert, ſicut inter lyram tangendam, lyram ſiniſtrâ, plectrum dextrâ, an è converſo teneamus, nullius momenti res eſt. aliáqe ejuſdem rationis, qicunqe animadverterit, is his exemplis edoctus, ni ad alia etiam negotia, ubi oportebit utráqe pariter citra diſcrimen uſus fuerit. inſano certè parùm diſtabit.* qæ verba ideò lubentior verto, cùm qia Serranus ità reddidit, ut ſenſum avtoris havd clarè ſatìs expreſſerit; tum ut locum ab interpunctione priùs laborantem reſtituam explicémqe. demum ratiocinatur à ritu gentium qarundam. Ἔδειξε δὲ ταῦτα ὁ τῶν Σκυθῶν νόμος, οὐκ ἐν ἀριστερᾷ μὲν τόξον ἀπάγων, ἐν δεξιᾷ δὲ ὀϊστὸν προσαγόμενος μόνον. ἀλλ' ὁμοίως ἑκατέραις ἐπ' ἀμφότερα χρώμενος. *Hæc ita eſſe lex Scytharum oſtendit. Non enim ſiniſtrâ ſolum arcum, dexterâ ſagittam tenent; ſed utriſqe ſimiliter ad utrumqe utuntur.* qibus accenſeri poſſunt & Benjamitæ illi funditores ἀμφιδέξιοι, inſigni in eo genere artificio præditi. *Judic. c.20. v.16.*

Διὰ τὸ ἀνέθιστον] ità Plato ſuprà, διὰ τὰ ἤθη, vel ἴθη, potiùs.

Τῷ χαλινῷ ἐρρωμενέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ] Neqe hoc Plato penitus tacuit. Πάμπολλα δ' ἕτερα τοιαῦτα παραδείγματα ἐν ἡνιοχείαις τί ἐσι καὶ ἐν ἑτέροις. ἐν οἷσι μαθεῖν δυνατὸν, ὅτι παρὰ φύσιν κατασκευάζουσιν οἱ ἀριστερὰ δεξιῶν ἀσθενέστερα κατασκευάζοντες. *Multa exempla hujuſmodi in avrigarum aliorúmqe operibus reperiuntur. Ex qibus intelligere licet, eos qi dextris ſiniſtra imbecilliora reddunt, prater naturam id facere.*

Τοῦτο γὰρ εἴθισται] Itaqe Plato, διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθεῖν μὴ μαθόντος, καὶ ὁ γυμνασάμενος μὴ γεγυμνασμένου. *Multum intereſt inter eum, qi utrâqe manu uti didicerit, aſſveritqe, & eum qi alterutri tantum.* qod & à re *athletica*, & à *militari*, mox comprobat. Ideo avtem uſus obtinuit, ut *ad frænum ſiniſtra* adhibeatur, qò dextra vel virgæ, qâ equs regitur, vel armis qæ geſtanda ac utenda fuerint, putà enſi haſtæve exerendis, exercendíſqe immunis relinqatur. Xenophon *de re eqeſtri.* Ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄγει τὸν ἵππον, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ δόρυ ἔχει. *Eqes ſiniſtrâ qidem agit equm, dextrâ verò haſtam tenet.* qanqam poſſet & alia aſſignari ratio, cur frænum fortiùs ſiniſtrâ teneatur; ſi verum foret, qod Solinus habet, *polyhiſt. c.1. Parti dextra habilior aſcribitur motus, læva firmitas major.* Verùm hoc Solinum rejicit meritò Cl. Salmaſius. qem viſe ſis in *exercitationum* theſavro illo πολυμαθεστάτῳ.

§. 7. Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου] qalem ipſe ſe velit à morte deprehendi. Vide *l.6. §.30. ad finem.* éſtqe hæc lectio ſatìs commoda. non celabo tamen ſuſpicionem meam; legi poſſe non minùs commodè καταληφθῆναι, *qalem te à morte relinqi oporteat*; ſive *neceſſe ſit, & qod animum, & qod corpus attinet.* ſiqidem qales nos, qoad corporis ſtatum, mors deprehenſura ſit, τῶν ἐφ' ἡμῖν ὲν ἔσιν, ut cum Stoicis loqamur.

Τὴν βραχύτητα τοῦ βίου] vide *ad l.2. §.17. & l.4. §.26. & l.5. §.24.*

Τὴν ἀχάνειαν] vide *ad l.4. §.3. 50.*

§. 8. Γυμνὰ τῶν φλοιῶν] vide *lib.3. §.11. & ſuprà §.2.* Matthæus Caſimirus Lyric. *l.3. od.12.*

Si primum vacuis demere corticem
Rebus, Fuſce, velis, catera diffluunt,
Verna more nivis, qa modò nubium
Leni tabuit halitu.

Τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος] Forſan [πᾶς πᾶς] τις, vel [ὅτι πᾶς] τις. qia ſeqitur, πῶς οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. (de qo vide *l.5. §.34.*) hoc eſt, qod ille apud Plutarchum *de tranqill. pag.477. A.*

Οὔτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐκαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτός.
Horum non alius, mihi ſum cauſſa ipſe, malorum.

ità enim legendum, non ἄλλων. vide *lib.7. §.16.*

§. 9. Παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ] *pugili*, ſive *pancratiaſtæ, non gladiatori.* qia alter armis nativis καὶ προσφυέσι, *lib.10. §.38.* alter depugnat adſcitiis. itaqe alter gladium ſi depoſuerit, ſtatim occiditur; alter manum præſtò ſemper habet; nec qicqam ampliùs, niſi ut dextrè utatur, eſt opus.

Ἀεὶ ἔχει] De virtute pariter Antiſthenes, Ὅπλον ἀναφαίρετον, ἀρετή. *Virtutem arma eſſe qæ tolli non poſſunt.* Laërtius *l.6. c.12.* at qod de *baculo* Ariſtoteles *de motu animal. c.8.* idem de enſe, vel alio qovis telo, dici poteſt. Γίνεται ὥσπερ ἀφαίρετον μέρος, ἡ βακτηρία. *Fit ut ſeparabilis pars ipſe baculus.* vide *lib.11. §.36.* ſed & Cleanthis placitum *ibidem lib.7. c.128.* in *Zenone.* Διαπαντὸς χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ ἀνατόβλητος γάρ ἐσι. καὶ πάντοτε τῇ ψυχῇ χρῆται ὅση τελείᾳ ὁ σπουδαῖος. *Virtute ſemper utendum eſſe. Amitti enim non poteſt, ſempérqe animo, qi perfectus eſt, utitur ſapiens.*

§. 10. Τοιαῦτα τὰ πράγματα] lego ποῖα αὐτὰ τὰ πράγματα. *qalia ſint ipſa per ſe nuda.* ut *ſuprà §.8. & l.8. §.11.*

Διαιρῶντα] de *diſtributione* iſta, vide *lib.2. §.12. & l.4. §.21.*

§. 11. Ἡλίκην ἐξουσίαν] Vide *lib.7. §.53, 54.*

§. 12.

§. 12. Qicqid naturæ conſentaneum contingit, de eo nec Dii ſunt incuſandi; nihil enim vel ſponte vel inviti peccant: nec homines: nihil enim & ipſi ſponte. nulli ergò ſunt incuſandi.

§. 13. Qàm ridiculus & peregrinus eſt, qi qicqam eorum qæ in vita hac fiunt, miratur?

§. 14. Avt eſt neceſſitas fatalis, & ordo inviolabilis, avt providentia placabilis, avt confuſio temeraria, & rectoris orba. ſi neceſſitas inviolabilis, qorſum reniteris? ſin providentia, qæ placari poſſit, avxilio divino dignum te præſta. ſi deniqe confuſio rectoris orba, ſat habe, qòd in æſtu iſtiuſmodi rectricem qandam intra te mentem habes. qòd ſi te æſtus corripuerit; carunculam, animulam, cætera alia abripiat: mentem duntaxat nè abripiat.

§. 15. An cùm lucernæ lumen, uſqedum extingvatur, luceat, nec ſplendorem amittat ſuum; tu admiſſurus es, ut in te veritas, juſtitia, temperantia ante extinctum temet extingvatur?

§. 16. Ubi obrepſerit tibi cogitatio, pec-

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, [a] μήτε θεοῖς μεμπτέον. [b] οὐδὲν γὰρ ἑκόντες ἢ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. μήτε ἀνθρώποις. [c] οὐδὲν γὰρ ἀκὶ ἄκοντες. ὥστε [d] οὐδενὶ μεμπτέον.

a L.3.§.4.
b L.2.§.11.
c L.7.§.62.
d L.8.§.17.

§. 13. Πῶς [e] γέλοιος καὶ [f] ξένος, [g] ὁ θαυμάζων εἰ τῶν ἐν τῷ βίῳ γινομένων;

e L.8.§.15.
f Sup.§.1.
g L.1.§.15.

§. 14. [h] Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη, ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος, ἢ φορμὸς * εἰκαιότητος ἀπροσάτητος. εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη, τί ἀντιβαίνῃς; εἰ ἢ πρόνοια ἐπιδεχομένη τὸ ἱλάσκεσθαι, [i] ἄξιον αὐτὸν ποίησον [k] τῆς ἐν τῷ θείᾳ βοηθείας. [l] εἰ ἢ φορμὸς ἀνηγεμόνευτος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ πνεῦμα ἡγεμονικόν. καὶ ᾧ φέρῃ σε ὁ κλύδων, συμφερέτω τὸ σαρκίδιον, τὸ πνευμάτιον, τ' ἄλλα. [m] τὸν γὰρ νοῦν οὐ παροίσει.

h Ἢ τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς μέχρι σβεσθῇ, φαίνῃ, καὶ τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια ἐν σοὶ ἀληθεία καὶ δικαιοσύνη, [o] καὶ σωφροσύνη περιποιήσει);

Inf, §. 24.
* ἀκιόλαλος Lug.-ώλαλος Ann.
i Sup.§.1.
k L.9.§.40.
l L.9.§.28.
m Sup.§.3. l.3.§.16.
n L.6.§.29. l.7 §.70.
o L. 3.§.1.

§. 15. Ἢ τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς μέχρι σβεσθῇ, φαίνῃ, καὶ τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια ἐν σοὶ ἀληθεία καὶ δικαιοσύνη, [o] καὶ σωφροσύνη περιποιήσει);

§. 16. Ἐπὶ φαντασίαν σαφῆ ὁ σαφὴς, ἐπὶ ἤμαρ-

τε

ANNOTATIONES.

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτέον] τὸ illud D. Bootius vult eſſe caſus primi. ut ſit τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, clavſula, ſuperioribus periocham iſtam annectens, ſenſumqe hunc exhibeat; *Qod ex rei natura ad ea qæ ſuprà poſita ſunt conſequitur.* At interpres uterqe in caſu qarto accepit. *Qod ad naturam conſequitur* Xylander. *Qicqid in ſerie ac ſeqela eventuum naturalium ordinaria contingit* Caſavbonus. Ego malim, *qicqid contingit naturæ conſentaneum, de eo nec Dii culpandi nec homines.* hoc eſt, nulla de re. πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν. *omnia ſunt enim ſecundum naturam totius.* τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. ſicut *lib. 7. §. 54.* τὸ ἐξῆς κατασκευῇ. *qod eſt conditioni ipſius conſentaneum.* Idem qod *lib. 2. §. 9.* τὸ ἀκόλουθον τῇ φύσει. *qod eſt naturæ illi conſentaneum.* Syntaxis avtem eſt, qalis apud Gregorium Nazianzenum *in Baſil.* Τί τοῦτο οὐκ ἐπαινετόν μᾶλλον, ἢ μεμπτόν; *Cui hoc non eſt potius laudandum qàm vituperandum?* vide *ſuprà §. 5.*

Ἀκόντες] Vide *lib. 11. §. 18.* *conſid. 3.* Δεῖ δ' ὃς ἂν κακωσυνῇ ἄκων, συγγνώμην ἔχειν. *Non ſponte peccanti ignoſcendum eſſe.* Hippias apud Platonem *pag. 258.D.*

Οὐδενὶ μεμπτέον] Epictetus *l. 3. c. 26.* Οὐ δεῖ μέμφεσθαι οὐδενί, ἐγκαλεῖν οὐδενί, προσθήσεσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων. *Ut nemo accuſandus ſit, ſed aſſentiendum gubernationi univerſitatis rerum.* ità enim legendum, non προθήσεσθαι. Et *ibidem c. 10.* Μὴ θεὸν μέμψασθαι, μὴ ἄνθρωπον. *Non Deum culpare, non hominem.* Idémqe *Enchir. c. 5.* Ἀπαιδίευτος ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πρώην κακῶς πραγμένα παιδίευσθαι, τὸ ἑαυτῷ. πεπαιδευμένου, τὸ μήτ' ἄλλῳ, μηθ' ἑαυτῷ. *Alios accuſare in calamitate ſua hominis eſt ineruditi: ſeipſum ejus, qi erudiri cæpit: nec ſe, nec alium eruditi.*

§. 13. Πῶς γελοῖος] Plavtus Trucul. 2. 1.

Vertis ſeſe rota viciſſim: Stultus eſt, qi id admiretur.

Ξένος] Vide *l. 4. §. 29.* & *l. 8. §. 15.* Antiſthenes apud Laërtium *l. 6.* τῷ σοφῷ ξένον οὐδὲν, οὐδ' ἄτοπον. locus mendi manifeſtus, in qo tollendo fruſtrà operam poſuerunt viri magni. Ambroſius Camaldunus *novum*, qaſi καινὸν legerit. qidam, οὐδ' ἀποξυράσιον. qod Henricus Stephanus non probat. ἄτοπον tolerari poſſe putat; ſed ſuſpectum tamen habet. Iſaacus Caſavbonus, qid ſi ἀτὸν legatur? ut ſapienti *nihil deeſſe velit.* verùm hoc, ut aliqid videatur, non ſatisfacere tamen ipſe profitetur. havd infelicior iſtis ſaltem forſan futura eſt conjectura noſtra, ſi οὐδ' ἀπροσδόκητον reſcribamus. conjunxit hæc certè Marcus noſter *ſuprà §. 1.* Ξένος ἐν τῇ πατρίδι καὶ θαυμάζων, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γιγνόμενα. *In patria peregrinus, eaqe qa qotidie eveniunt tanqam inopinata admirans.*

§. 14. Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος] Caſavbonus *avt fatum*, (*idqe vel neceſſitas abſoluta, & decretum inevitabile, vel placabilis flexibiliſqe providentia.*) *avt confuſio fortuita:* &c. ut videatur legiſſe, ἢ τοι εἱμαρμένη, [ἢ εἰ] ἀνάγκη [καὶ] ἀπ. τ. &c. At Xylander *avt neceſſitas fatalis, atqe ordo inevitabilis,* ut [ἢ] alterum tantùm inſertum voluerit, cui accedo potiùs, qanqam malim ἀπαράβατον *inviolabilem*, qàm *inevitabilem* reddere. Certè fato τὸ ἱλάσιμον nullo modo convenit. Maro *Æn. l. 6.*

Deſine fata Deûm flecti ſperare procando.

ad qem locum Servius: *locutus eſt ſecundum Epicureos qi dicunt;*

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur irâ.

Eſt Lucretii *l. 1.* qanqam & Stoicos adjicere potuerat, & hos magis, qia fata illi nulla agnoſcebant.

Φορμὸς εἰκαιότητος] *confuſio inanis* Xylander. *confuſio merè fortuita* Caſavbonus. ſive *temeraria.* φορμὸς εἰκαιότητος, *confuſio temeritatis*; qo vocabulo uſus eſt Marcus & *l. 2. §. 13.* ἀντὶ τοῦ εἰκαῖος, *temeraria, fortuita.* Lugdunenſis editor φορμὸς ἀκιόλαλος. pro qo Annotator ἀκιώλαλος ſubſtituit; vertítqe *confuſio duriſſima.* Heſychius certè, Ἀκιώτατοι, ἄτηπτοι. κὶς γὰρ θηρίον γένος. *Duriſſimi, qi putrefieri neqeunt.* Κὶς *enim eſt fera genus.* ex Heſiodi *Oper. l. 1. v. 433.*

Δαφνῆς δ' ἢ πτελέης ἀκιώλαλοι ἰσοβοεῖς.

E lavro avtem vel ulmo firmiſſimæ ſtivæ ſunt.

B Verùm τὸ ἄκιον iſtic non magis locum habet, qàm οἱ κῖες, avt etiam θρῖπες καὶ ἴπες, vermiculi illi ſcilicet à qibus vocabulum id deſumptum eſt. *confuſio* nimirum *dura* planè, *qam corrodere coſſi neqeunt.* Ego ſi qid mutandum (qod nihil eſt neceſſe) videretur, ἀκιαιότατος mallem. qod optimè convenit cum eò qod ſeqitur, ἀπροσάτητος. ſiqidem, qæ rectore carent, temerè feruntur.

Ἀπροσάτητος] id eſt, χωρὶς τῆς προσάτου, ſive ἀνηγεμόνευτος. utì ipſe ſe mox explicat. Heſychius ἀπροσάτευτος, ὁ μὴ ἔχων προστάτην τινός. *cui nemo præeſt*; vel etiam, *qi nulli.* utrovis enim modo ſumi poſſunt Heſychii verba. verùm iſtìc ἀπροσάτητος paſſivè ſumitur; qomodo eidem ἀνεπισκόπητον eſt C ἀφύλακτον, ἀνεπίσκοπον, *cui curator & inſpector nullus eſt.*

Εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη] Seneca *Ep.* 16. *Qid mihi prodeſt philoſophia, ſi fatum eſt? qid prodeſt, ſi Deus rector eſt? qid prodeſt, ſi caſus imperat? nam & mutari certa non poſſunt: & nihil præparari poteſt adverſus incerta, ſi avt conſilium meum Deus occupavit, decrevitqe qid facerem, avt conſilio meo nil fortuna permittit. Qicqid eſt ex his, vel ſi omnia hæc ſunt, philoſophandum eſt. ſive nos inexorabili lege fata conſtringunt, ſive arbiter Deus univerſi cuncta diſponit, ſive caſus res humanas ſine ordine impellit & jactat, philoſophia nos tueri debet. hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus, ut fortunæ contumaciter reſiſtamus: hæc docebit, ut Deum ſeqaris, feras caſum.*

Ἄξιον αὐτὸν ποίησον τῆς ἐν τῇ θείᾳ βοηθείας] vide *ſuprà ad §. 1.* & *l. 9. §. 28.*

Ἀσμένιζε] *gratum habe, gratulare tibi.* Caſavbonus *contentus eſto.* Xylander *ſat habeas.* vide *l. 5. §. 9.* ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω. *Pluribus contentum eſſe.*

Κἂν περιφέρῃ σε ὁ κλύδων] Melius ſaniúſqe conſilium, qàm Marcus hìc, ſuggerit nobis Avguſtinus *de diverſ. ſerm. 19. Tranſeunt omnia cum diebus; noli tu tranſire cum illis. eſt qò te teneas, ut non tranſeas. res humanas tanqam fluvius decurrit, tene te ad lignum nè traharis. qo me teneo? verbo Dei, qod manet in æternum.* Petrus *Ep. 1. c. 1. v. 23, 25.* & *ibidem ſerm. 24.* F *Vis comprehendere verbum manens? noli ſeqi flumen carnis. qis comprehendat verbum manens, niſi qi in ipſo manet?* Idémqe *de verb. Apoſt. 4. In Deo ſpem pone. ſi poſueris ſpem in ipſo ſpiritu, qo homo es,* (qod Marcus hìc monet) *iterum ſpiritus tuus in carnem relabitur, qia non dediſti eum illi à qo ſuſpendatur. ut contineas te, noli remanere in te, tranſcende te; in illo te pone, qi fecit te.*

§. 15. Τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς] collatio gemina Chriſti illi, Matth. *c. 6. v. 22, 23.*

§. 16. Οἱ ἥμαρτέ τις] forſan, ὅτι ἥμαρτέ τις. ut τις excriptori minùs cavto exciderit, dum in τί, qod proximè ſeqebatur, oculum intendit.

Τί

* -τί[τις]π* τί δαὶ οἶδα, [a] εἰ ζῆτο ἁμάρτημα; εἰ δὲ μὴ ἥμαρ-
a L.9.§.38. τεν, ὅτι [b] κατέκρινεν αὐτὸς ἑαυτόν. καὶ ὥτως ὁμοιον
b L.8.§.10. ζῆτο τῷ [c] καταδρύπτειν τὴν ἑαυτοῦ ὄψιν. ὅτι [d] ὁ μὴ
c L.6.§.20. d L.4.§.6. φίλων τὸ φαῦλον ἁμαρτάνειν, ὁμοίως τῷ μὴ φίλον-
τα συκᾶν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν, καὶ τὰ βρέφη
κλαυθμυρίζεσθαι, καὶ τὸ ἵππον χρεμετίζειν, καὶ ὅσα
e L.8.§.14. ἄλλα ἀναγκαῖα. [e] τί γὰρ πάθῃ τὸ ἔξιν ἔχων τοιαύ-
f L.10.§.30. την; εἰ δὲν γοργὸς εἶ, [f] ταύτην θεράπευσον.

g L.5.§.3. §. 17. [g] Εἰ μὴ καθήκει, μὴ ποιήσῃς. [h] εἰ μὴ
h L.3.§.16. ἀληθές ἐστι, μὴ ἔπῃς. ἡ γὰρ ὁρμή σε ἕξει *.
* Vid.Not.

câsse aliqem, hæc tu tibi, Unde novi, an peccatum hoc sit; avt si peccavit, an peccati ipse se reum peregerit? hoc enim perinde est, acsi faciem sibi dilacerâsset: tum illud memineris, eum qi improbos delinqere non vult, parem esse illi, qi ficum in ficubus succum acrem gerere; & infantes vagire, & equm hinnire, aliáqe ejusmodi, qæ necessaria sunt, nolit. qid enim fecerit, qi sic affectus fuerit? hunc tu, si tantùm posse te putas, sana.

§. 17. Nî decorum sit, nè feceris; nî verum sit, nè dixeris. ad ista enim duo semper intentio tua tendat.

§. 18.

ANNOTATIONES.

Τί δαὶ οἶδα, εἰ τῦτο ἁμάρτημα] Vide *l.* 11.§.18. *considerat.* 5.

Εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν] etiamsi peccârit qis, pœnitentiam satisfactionis justæ loco haberi postulat. vide *l.* 1.§.7. Arrianus *de gest. Alex. l.* 7. *p.* 504. Μόνη γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ ἴασις ἁμαρτίας ὁμολογεῖν τε ἁμαρτάνοντα, καὶ ὄλον εἶναι ἐπ' αὐτῷ μεταγιγνώσκοντα. ὡς τοῖς παθοῦσίν τι ἄχαρι, ὃ πάλαι καλὸν τὸ παθήματα φαινόμενα, εἰ ὁ δράσας αὐτὰ ξυγχωρήσειε, ὅτι ἐ καλὰ ἔδρασεν. *Unicam enim peccati medicinam esse censeo peccati agnitionem & confessionem, manifestumque pœnitentiæ documentum edere. Nam qi injuriam accepit, non ita graviter lasum se judicat, si is qi læsit perperàm sese fecisse fateatur.* Petronius *Satyr. Sævi quoque implacabilesque domini crudelitatem suam impediunt, quando pœnitentia fugitivos reduxit; & dedititiis hostibus parcimus.*

Καλέσαιμεν αὐτὸς ἑαυτὸν] qod Galenus *de affect. corrig. c.* 4. καταγνὺς ἑαυτῦ, *sese detestatus.* vide *lib.* 8. §. 10. Juvenalis *Sat.* 13.

Exemplo qodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc ultio, qòd se
Judice, nemo nocens absolvitur. ----

Ὅμοιον τῦτο τῷ καταδρύπτειν τὴν ἑαυτῦ ὄψιν] Plutarchus *de sanit. conserv. pag.* 114. *F.* Ὁ γὰρ ἐκ τῶν τοιῦτων ἀναλογισμῶν δηγμὸς αἱματίζει τὴν μνήμην. *Morsus enim hujusmodi ratiocinationum memoriam sauciat.* Et *de tranqill. pag.* 476. *E. F.*

Ἡ σύνεσις, ὥζι σύνοιδα δεῦρ' εἰργασμένος,

(ex Evripidis *Oresl.* i.e. τὸ συνειδὸς, ut Stobæus explicat *tom.* 2. *tit.* 24.) οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν καταμέλειαν, ἀιμάσσουσαν ἀεὶ καὶ νύσσουσαν ἐναπολείπει. *Malè factorum conscientia, veluti ulcus in carne, in animo pœnitentiam relinqit, pungentem subinde atqe sauciantem.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 26. *Maxima est facta injuria pœna, fecisse: nec qisqam gravius afficitur, qam qi ad supplicium panitentia traditur. Nulla major pœna neqitia est, qàm qòd sibi displicet.* Idem *Ep.* 42. Est avtem δρύπτειν καὶ καταδρύπτειν de arboribus propriè dictum, ἐπὶ τῶν ἐπιλεπτιζομένων δένδρων, ut Grammatici volunt, qibus *cortex dilacerando detrabitur.* nam qod Etymologus addit, de hominibus victûs gratiâ, cùm glandibus primò vescerentur, ad mutuam usqe sui dilacerationem secum invicem depugnantibus, qod verbo originem dederit; merum est nugamentum. Indè ad homines traductum & ἐπὶ θρήνου plurimùm usurpatum. Ὅταν τις ἑαυτὸν καταῤῥήξῃ ἐπὶ θρήνῳ. *Qando qis in luctu seipsum convellit.* Hesychius. De athletis usurpavit Marcus *l.* 6. §. 19. & Apollonius ibi relatus. de hastâ vulnerato, Homerus. *Iliad.* π'. *v.* 324.

—— πρυμνὸν δὲ βραχίονα δουρὸς ἀκωκὴ
Δρύψ' ἀπὸ μυῶνων. ----
—— *extremum avtem brachium hasta cuspis*
Amputavit à musculis.

de navfrago ad scopulum allisо, *Odyss.* ε'. *v.* 426.

Ἔνθ' ἀπὸ ῥινός τε δρύφθη.
Ibi sanè cutem lacerasset.

de aqilis, sese invicem, an eos, qorum ora involaverant incertum, lacerantibus; *Odyss.* β'. *v.* 153.

Δρυψαμένω δ' ὀνύχεσσι παρειὰς ἀμφί τε δειράς.
Lacerantes verò ungvibus maxillas, circum avtem collum.

de mulieribus luctu & mœrore correptis, Hesiodus in *scut. Herc. v.* 243.

—— καλὰ δ' ἐδρύπτοντο παρειάς,
—— *lacerabantqe genas.*

de Hecuba Evripides;

—— δρύπτεταί τε παρειὰν,
Δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς.
—— *dilaniatqe genas,*
Ungvem cruentum lacerationibus adhibens.

Et in *Epigram. Anthol.*

—— καταδρύψασα παρειάς.
—— *cum genas lacerasset.*

Indè,

Ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος, sive γυνή.
Ambabus genis lacerata uxor.

Il. β'. *v.* 700. cui

—— ἀμφίδρυφοί εἰσι παρειαί.
Utrasqe lacerata, sive *laniata, genas.*

Il. λ'. *v.* 393. ut Maro *Æn. l.* 12. *v.* 606.

Et roseas laniata genas.

Καταδρύπτειν itaqe τὴν ὄψιν est, qod Silius *bell. Pun. l.* 8.

Ora manu lacerans. ----

Et Naso *Metam. l.* 11.

Ora, comam, vestem lacerans. ----

qæ omnia in luctu fieri assolent. sed nec in pœnitentiæ remorsu, ubi acriùs is urget, minùs. Sic enim de Alexandro post Clitum interfectum, Curtius *l.* 8. *c.* 2. *laniare deinde os ungvibus.* havd ineptè ergò Marcus pariter ait habere se, si pœnituerit, ac si id feciſſet, qod per doloris vim à pœnitentia obortam, fieri etiam non raro solet.

Τῷ μὴ φίλοντι τὴν συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν] Ità *l.* 4.§.6. φίλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non irascetur sapiens peccantibus. qare? qia scit neminem sapientem nasci, sed fieri. scit pavcissimos omni ævo sapientes evadere. qia conditionem humana natura perspectam habet: nemo avtem natura sanus irascitur. qid enim si mirari velit, non in sylvestribus dumis poma pendere? qid si miretur, spineta sentesque non utili aliqá fruge compleri? nemo irascitur, ubi vitium natura defendit.* Illud verò ἐν σύκοις fi- spectum forsan alicui esse possit, tanqam ab interpolatoris cujuspiam manu, non à Marco ipso extiterit. cùm non tam in fructu ficûs ὀπὸς iste, qàm in frondibus & stirpe ipsâ deprehendatur. Synesius *de provident. l.* 2. *p.* 126. Καὶ τῆς συκῆς ὁρῶμεν γλυκύτατον μὲν τὸν καρπόν. φύλλα δὲ καὶ φλοιὸν καὶ ῥίζαν καὶ τρίμμον, ἄπαντα ἀποδιδράσκα. *Ficus suavissimum quidem fructum, foliorum verò, corticis, radicis, caudicisque succum amarissimum experimur.* Plutarchus item *Sympos. l.* 5. *c.* 9. Γλυκὺς ὥτως καρπὸς ἀπὸ δένδρου φύεται πικροτάτου. τῆς γὰρ συκῆς τὸ ξύλον ὀπῶδές ἐστιν. ὥστε καιόμενον μὲν ἐκδιδόναι δριμύτατον καπνὸν, καταπνευθὲν δὲ τὴν ἐκ τῆς τίφρας κονίαν ῥυπτικωτάτην παρέχειν ὑπὸ δριμύτητος. *Ita dulcis fructus ex amarissima nascitur arbore. Nam & ficus lignum succi plenum est, edit crematum fumum acerrimum, & cinis ob acrimoniam summa est ad tergendum vi praditus.* verùm nec fructus qoqe lacteo isto humore, anteqam maturitatem consequatur, immunis est; qem ideo *pomi infantiam* vocat Plinius *l.* 15. *c.* 19. Idémqe *ibidem c.* 28. *succus lacteus in capite ficis, in corpore non item.* & *l.* 23 *c.* 7. *Exprimitur ante maturitatem pomi.* Plutarchus ipse *ibidem l.* 6. *c.* 10. Τὸ φυλλὸν ἀπάντων ὀπωδέστατον. ὥστε καὶ τὸ σῦκον αὐτὸ, καὶ τὸ ξύλον, καὶ τὸ ἔργον ἀναπιπλᾶσαι. legendum καὶ τὸ φλοιὸν, vel καὶ τὸ θρίον ἀναπιπλᾶσαι. *Est arbor hac omnium plantarum succi plenissima, qo & ficus ipsa, & lignum, & cortex plenus est.*

Ἢ τὰ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 9. *Si irasceris juvenibus sensibusque qòd peccant; irascere infantibus, qòd peccaturi sunt. Nam qis irascitur pueris, qorum ætas nondum novit rerum discrimina? major est excusatio, & justior hominem esse qàm puerum.* qod avtem *de infantium vagitu* Marcus, idem de *gruum clangore* Libanius *Orat.* 12. *pag.* 400. *C.* Ὥσπερ οὖν οὐ νεόττων γεράνους διὰ τὴν κλαγγὴν. οὔτως οὐδὲ ἐκείνους [διὰ τὴν τῶν καὶ τὴν ὕβριν.] *Sicuti non punivisset grues propter clangorem: ita nec illos propter factionem & insolentiam.*

Τί γὰρ πάθῃ] qod *l.* 10. §. 30. τί γὰρ ποιήσει; *qid enim faciat?* Lucianus *ad eum qi dixerat, Prometheus es.* τί γὰρ πάθοιμι; ἐμμενετέον γὰρ οἷς ἅπαξ προειλόμην. *qid enim faciam? permanendum enim est in iis, qa semel proposui.* Idémqe in *speculantib.* τί γὰρ ἂν πάθοι τις, ὅπου φίλος αὖτῳ βιάζοιτο; *qid enim faciat qis, ubi vir amicus urserit?* Laco apud Ælianum *l.* 9. *c.* 27. qòd lacrymas mitteret, reprehendenti, τί πάθω; ἐγὼ γὰρ αἰτίως τῦτο. ἃ φύσις δέ μοι ῥεῖ. *Qid facerem? Non enim ego in cavssa sum, sed natura mea qa fluit.* Joannes Chrysostomus *in* 2. *Ep. Cor. Orat.* 1. Καὶ τί πάθω. ὅτι μαρτυρίων καιρὸς ἐστὶ πάρεστι τῶν; *Qid faciam, cùm martyrii jam tempus non sit?* Galenus *Method. l.* 10. Τί ἂν ἐν τις πάθοι πρὸς ἀνθρώπους μήτε ἔργῳ μήτε λόγῳ πεισθῆναι δυναμένους; *Qid igitur faciat qis hominibus, qi neqe opere neqe sermone persvaderi possunt?* Terentius *Heavtontim.* 4. 1.

Qid cum illis agas, qi neqe jus, neqe bonum atqe æqum
sciunt?

Εἰ οὖν γοργὸς εἶ] *si igitur trux es* Xylander. imò, *si acer ipse validúsque es.*

§. 17. Εἰ μὴ καθήκει] vide *ad l.* 3. §. 6, 7. sed & Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ γὰρ ὁρμή σε ἕξει τὸ πᾶν μὴ ὀρθῶς] Sententia defecta.

Ca-

§. 18. Considera semper, qid illud sit, qod cogitationem tuam afficit; curæqe sit tibi hoc ipsum in formam, materiam, finem, & tempus, intra qod desiturum sit, distingvendo explicare.

§. 19. Sentias tandem aliqando, aliqid esse in te præstantius ac divinius eis qæ affectus in te excitant, & qasi fidiculis qibusdam distrahunt te. qæ mihi nunc dicas tibi mens est? num metus? num suspicio? num libido? num aliud aliqid istiusmodi?

§. 20. Primò vide, neqid temere, avt absqe certo aliqo fine. secundò, nè ad ullum alium finem, qàm qi societati conducat, referatur.

§. 21. Cogita tecum, brevi fore, ut nec ipse ullus usqam futurus sis, nec qicqam eorum qæ vides, nec horum qisqam qi nunc vivunt. omnia enim mutarè ac verti & interire nata sunt, ut nova alia serie perpetuâ producantur.

§. 22. Omnia in opinione sita sunt: & hæc ipsa in te. qandocunqe ergò volueris, opinionem tolle, & sicut promontorium prætervecto tranqillitas, sic stabilia tibi futura sunt omnia, & sinus æstu immunis.

§. 18. Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν, [a] τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιοῦν, καὶ [b] ἀναπτύσσειν ἀφαιρῶντα, εἰς τὸ εἶπον, εἰς τὸ ὑλικὸν, εἰς τὴν ἀναφοράν, εἰς τὸν χρόνον, ἐντὸς ὃν πεπαύσθαι αὐτὸ δεήσει.

a L. 3. §. 11.
b Sup. §. 8. 10.

§. 19. Ἄισθοῦ ποτὲ, ὅτι [c] κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ, τῶν τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ [d] τῶν ὑλοσπασσάντων σε. [e] τί μοι νῦν ἐστιν ἡ διάνοια; μὴ φόβος; μὴ ὑποψία; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλό τι τοιοῦτον;

c L. 5. §. 21.
d L. 2. §. 2.
e L. 5. §. 11.

§. 20. Πρῶτον, τὸ [f] μὴ εἰκῇ, μηδὲ ἄνευ ἀναφορᾶς. δεύτερον, τὸ [g] μὴ ἐπ' ἄλλό τι, ἢ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος τὴν ἀναγωγὴν ποιεῖσθαι.

f L. 2. §. 16.
g L. 5. §. 16.

§. 21. Ὅτι [h] μετ' ὀλίγον πολὺ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τι ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τῶν τὸν νῦν βιούντων. [i] πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, [k] ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γίνηται.

h L. 9. §. 28.
i L. 7. §. 23.
k L. 7. §. 25.

§. 22. Ὅτι [l] πάντα ἡ ὑπόληψις. καὶ [m] αὐτὴ ἐπί σοι. ἆρον ἄν, ὅτι θέλεις, τὴν ὑπόληψιν, καὶ [n] ὥσπερ κάμψαντι τὸν ἄκρον [o] γαλήνη, σεσῆρε πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων.

l Sup. §. 8.
m L. 6. §. 52.
n L. 8. §. 40.
o L. 5. §. 2.

§. 23.

ANNOTATIONES.

Casavbonus, *Teneas semper propositum tuum ab omni necessitate ac coactione liberum.* acsi scriberetur. ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος ἔσω. At Xylander hæc seqentibus conglutinat. *Tui animi motus ità sint compositi, ut omnia circumspicias.* mihi nec istud placet, nec, qod censeam sentiámve, probabile aliqid impræsentiarum occurrit. forsan ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω εἰς [ταῦτα] πάντη. *etenim conatus tuus ad ista, τὸ καθῆκον* scilicet, καὶ τὸ ἀληθὲς, *omnino tendat.* ut τὸ ἀεὶ ὁρᾶν ad seqentia pertineat. vel etiam si ἀβίαστος illud admittere libuerit; ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος εἰς τὸ πᾶν. *impetus enim,* sive *conatus tuus non est coactioni avt vi ulla ex parte obnoxius,* qò minùs ab eis abstinere te possis; vel qæ officio tuo adversantur, agendis, vel qæ veritati repugnant, dicendis. vide *l.* 10. §. 33.

§. 18. Τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιεῖν] *qod se obicit tibi* Casavbonus. *qod cogitationem tuam commovet* Xylander. imò, *qod phantasiam tibi afficit.* ut *l.* 3. §. 11.

Ἀναπτύσσειν διαιρῶντα] vide *suprà* §. 8. 10.

§. 19. Κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον] Τὸ ἔν σοι θεῖον, *qod in te divinum est. suprà* §. 1. & *l.* 11. §. 19. Τὸ ἔν σοι θεῖόν μέρος. *Pars tui divinor.* vide Julianum *infrà ad* §. 26. Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί γάρ εἰμι; ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον καὶ τὰ δύστηνά μοι σαρκίδια. ἀλλ' ἔχεις τι καὶ κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφοὺς ἐκεῖνο, τούτοις προσίθηκας; *Qid enim sum? Misellus homuncio, & calamitosum corpusculum. Verè qidem calamitosum. Sed & præstantius qiddam corpusculo habes. Qid ergò illo omisso, isti affixus es?* lego προσίθηκας. de qa voce vide Synesium *Ep.* 57. *suprà ad* § 3. & Marcum *l.* 10. §. 24.

Τῶν νευροσπαστούντων σε] vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 10. §. 38. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *B.* Δεῖ γὰρ κύριον εἶναι τὸν κριτὴν τῆς ἑαυτοῦ γνώμης. μὴ νευροσπαστούμενον, ἀψύχων δίκην ὀργάνων, ἀφορμὰς ἴσως μόνον παρὰ τῆς ἔξωθεν αἰτίας λαμβάνοντα. *Oportet enim judicem in sua potestate habere sui animi sententiam, non qi instar eorum, qi destituuntur animâ, qodammodo trahatur nervis, ut qi ab externa fortasse solùm causa capiat occasiones.*

Τί μοι νῦν ἐστιν ἡ διάνοια] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 24.

§. 20. Τὸ μὴ εἰκῇ] vide *l.* 2. §. 16. & *infrà* §. 24.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν] vide *l.* 5. §. 16. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 8. §. 34. & *l.* 11. §. 21.

§. 21. Μετ' ὀλίγον πολὺ] vide *l.* 9. §. 28. 32. & *l.* 11. §. 18. *consider.* 6.

Ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γίνηται] vide *l.* 7. §. 23. 25. & *infrà* §. 23. Avgustinus *confess. lib.* 4. *cap.* 11. *Ecce illa discedunt, ut alia succedant, & omnibus suis partibus constet infima universitas.*

§. 22. Πᾶσα ἡ ὑπόληψις] vide *ad l.* 2. §. 15. & *l.* 3. §. 9.

Καὶ αὐτὴ ἐπί σοι] ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις. *In nostra potestate est opinio.* Epictetus *Enchir. c.* 1.

Ὥσπερ κάμψαντι τὸν ἄκρον] ἄκρον κάμπτειν, qod Plutarchus in *collat. terr. & aqat.* ἀκρωτήριον κάμπτειν. *promontorium prætervehi.* nos dicimus, to double the cape. solent avtem prominentia loca istiusmodi plùs aliis esse undis infesta, ventis expósita, procellis obnoxia, eóqe nomine magis periculosa: indè proverbium de *Maleo*, sive *Maleis* Laconico promontorio.

Μαλέας δὲ κάμψας, ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε.
Maleas legens, qa sunt domi oblivisci.

Eystathius *ad Odyss. γ'.* Ulysses *Odyss. i. v.* 80.

Ἄλλα με κῦμα ῥόῳ τε περιγκάμπτουσα Μάλειαν

Καὶ βορέης ἀπέωσε. —
Sed me unda fortassis, aßúsqe circumflectentem Maleam
Et boreas abjecit.

Et Nestor de eodem *ibidem γ'. v.* 289. juxta Maleam navigantes habuisse se συγιερὴν ὁδὸν, *invisum iter.*

— λιγέων τ' ἀνέμων ἄυλμοια —
Κύματα τε τροφόεντα, πελώρια, ἴσα ἔρεσσιν.
— *stridulorúmqe ventorum flatum effudit,*
Fluctúsqe intumescentes, ingentes, aqales montibus.

Libanius *Orat.* 31. *pag.* 652. *C.* inter cætera navtis molesta, καὶ πέτραν προβεβλημένην, περὶ ἣν δεῖ κάμψαντας ὅρμου τυχεῖν, *rupem objectam, qâ flexu evitatâ portum appellere fas est.* & *Orat.* 3. *pag.* 138. *C.* Καὶ ταυτὸ συνίσασιν, ὅπερ ἐπὶ τῶν προβόλων, ἐπειδὰν ἡ θάλαττα ποικίλοις ἐλαυνομένη πνεύμασιν εἰς συνέχειαν ἐγείρηται κυμάτων. ἐκεῖ γὰρ πρὶν καθαρῶς τὸ πρῶτον κῦμα περὶ τὰς προβόλους ῥαγῆναι, τὸ δεύτερον ἐγκαλαλαμβάνει, καὶ τὸ τρίτον ἄυθις. καὶ τοῦτο διατελεῖ γιγνόμενον, ἕως ἂν λήξῃ τὰ πνεύματα. *Idémqe bis usu venit qod in obicibus, qando mare variis impulsum ventis continuatos fluctus decumanos excitat. Ibi priusqam prior fluctus ad oppositos obices fractus sit, secundus occupat, & tertius deinceps: isqe motus non intermittit, donec venti cessent.*

Γαλήνη] Ità *l.* 5. §. 2. Ἐν πάσῃ γαλήνῃ. *In summa tranqillitate.* & *l.* 8. §. 28. Αἰθρίαν καὶ γαλήνην. *Serenitatem & tranqillitatem.* qalem animi statum delineat. Plutarchus *de virt. mor. p.* 446. *D.* verbis illis Homericis ex *Odyss. i. v.* 391.

Δὴ τότ' ἔπειτ' ἄνεμος μὲν ἐπαύσατο. ἡ δὲ γαλήνη
Ἔπλετο νηνεμίη. κοίμησε δὲ κύματα δαίμων.
Tum venti posuere, qies tranqilla per alta
Incubuit latè, sopivit cærula numen.

Eodémqe alludens Sextus *adv. Ethic. c.* 5. Εὐδαίμων ἐστὶν ὁ ἀταράχως διεξάγων, καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Τίμων, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαληνότητι καθεστώς.

— πάντῃ γὰρ ἐπεῖχε γαλήνη.

Καὶ

Τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησ' ἐν νηνεμίῃσι γαλήνης.

Felix qidem est ac beatus, qi vitam traducit absqe perturbatione, & ut dicebat Timon, qi est in qiete & tranqillitate.

— *omni enim ex parte eum tenuit tranqillitas.*

Et,

Postqam eum vidit in tranqillitate à ventis placida.

vide *ad l.* 2. §. 4.

Σταθερὰ πάντα] vide *ad l.* 6. §. 10. Lucianus in *Scytha extremo.* Ἦν γὰρ τοῦθ' ὑπάρξῃ, ὕδια πάντα, καὶ πλοῦς ἄριος, καὶ λειοκύμων ἡ θάλαττα, καὶ ὁ λιμὴν πλησίον. *Qâ si potiamur, placida sunt omnia, navigatio secunda, tranqillum mare, & in propinqo portus.*

Καὶ κόλπος ἀκύμων] qod Dio Prusæus *Orat.* 74. ἄκλυστον λιμένα, *tranqillum littus*, qalis Maronianus ille, dixit, *Æn. lib.* 1.

— *ubi omnis ab alto*
Frangitur, inqe sinus scindit sese unda reductos.

ex poëta avtem aliqo traducta hæc, Mericus Casavbonus nec frustrà, opinor, avtumat. etiam βίον ἀκύμονα, *vitam tranqillam* dixit Plutarchus in *Galba.* &, ἴλεων καὶ ἀκύμαντον τῆς ψυχῆς διάθεσιν, *clementem & sedatam animæ dispositionem* Synesius alicubi, Idémqe *de regn.* αἰδῆ ἀκύμονα διάθεσιν, *sedatam verecundiæ dispositionem.*

§. 23. Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια κῆ καιρὸν παυσαμένη, [a] οὐδὲν κακὸν πάσχει, καθὸ πέπαυ). οὐδὲ ὁ πεφάξας τὴν πεφᾶξιν παύτῃ, κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυτο, κακόν τι πέπονθεν. ὁμοίως ἓν τὸ ἐκ πασῶν τῶν πεφάξεων σύγημα, ὅπερ ἐστὶν ὁ βίος, ἐὰν ἐν καιρῷ παύσῃ), [b] οὐδὲν κακὸν πάσχει κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυ). οὐδὲ ὁ καταπαύσας [c] ἐν καιρῷ τὸν εἱρμὸν τοῦτον, κακῶς διέθηκε. [d] τὸν ἓ καιρὸν, καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις, ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία, ὅταν ἐν γήρᾳ, πάντως ἓ ἡ τῶν ὅλων. [e] ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, [f] νεαρὸς ἀεὶ καὶ ἀκμαῖος ὁ σύμπας κόσμος διαμένει. [g] καλὸν ἓ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ [h] ὅλῳ. ἡ ἓν καταπαυσις τὸ βίου, ἑκάστῳ [h] οὐ κακὸν μέν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν. ὅπερ καὶ ἀναιρεθέντων, καὶ [i] ὂν ἀνωφελὲς ἦν. ἀγαθὸν ἓ, ὅπερ [k] τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ [l] συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. ὕτω γὰρ καὶ θεοφόρητος,

§. 23. Operatio unaqæqe, qæ tempore ſuo deſinit, nihil indè mali patitur, qia deſiit: nec avtori ejus, ceſſationis hujus ratione, mali qicqam contingit. pari ergò modo actionum omnium complexio, qæ vita dicitur; ſi tempore ſuo deſierit, nihil indè qicqam mali patitur, qia deſiit. nec qi tempore opportuno ſeriem hanc terminavit, malè ideo afficitur. tempus avtem & terminum aſſignat natura: eáqe qandoqe peculiaris, ut in ſenectute fit; ſemper verò communis, cujus partibus aſſiduè mutantibus novus perpetuò vegetúſqe mundus permanet univerſus. bonum avtem ſemper ac tempeſtivum eſt, qod univerſo conducit. proinde vitæ ceſſatio non eſt malum cuiqam, qia nec inhoneſtum: ſiqidem nec optionis ſit noſtræ, nec communitatis legibus adverſetur. imò bonum eſt; ſiqidem univerſo tempeſtivum, eidémqe conducens & congruum. ità numine divino fer-

tur,

ANNOTATIONES.

§. 23. *Μία καὶ ἡτισοῦν ἐνέργεια*] idem planè argumentum habetur. *l.* 9. §. 21.

Τὸν δὲ καιρὸν καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις] ſic *l.* 6. §. 49. *ἀφώρισας*. hoc eſt, qod Solomon *Eccleſ. c.* 3. *v.* 1. לכל זמן ועת *τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς παντὶ πράγματι*. ubi rectè זמן *tempus determinatum*, ſive, *præſtitutum*, ex Eſth. *c.* 9. *v.* 26, 31. Ezræ *c.* 10. *v.* 14. & Nehem. *c.* 10. *v.* 34. reddit Piſcator; & exponit, prout & Junius prior, *determinatum à Deo.* etſi locus ille à pleriſqe aliter, ſed perperam, accipitur. hoc eſt etiam, qod Job *c.* 7. *v.* 1. צבא לאנוש *tempus præfinitum eſt homini ſuper terram.* ità enim malim cum Pagnino & Mercero, qàm, cum vulgatæ avctore, *militiam*, vertere. atqe ità etiam *ibidem c.* 14. *v.* 14. Junius & Tremellius verterunt, ubi de vita humana uſurpatur. nec de verſione ambigere patitur Job ipſe. qi *c.* 14. *v.* 5. *Præciſi ſunt dies ejus, terminos ſive limites illius ſtatuiſti, qos transgredi non datur.* Jaſon Siracides *c.* 18. *v.* 8. *præfinitum cuiqe eſt obdormiendi tempus.* Indè & Æſchyli illud apud Plutarchum de Homero.

Ἀλλ' ὅτι πολλὰ τραύμαθ' ἰν στέρνοις λαβὼν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχῃ βίῳ.
Οὔτ' ἐν στέγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ,
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.

Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Morietur, avi fata niſi dent terminum:
Nec ſi larem qis ſervet, aſſiduus foco,
Effugiet horam, Parca qam decreverit.

Grotius. Et Phalaris *Ep.* 147. Ἴσθι γὰρ, ὡς μηδεὶς τύραννος τὸν Φάλαριν ἔξω τῆς ἰδίας μοίρας, ἣν ἀπὸ νεότητος ἔχομεν καθ' ἑαυτῶν. *Sic enim tibi perſvaſum habe, neminem Phalaridi vitam erepturum eſſe contra proprium fatum, qod à primis annis nobis eſt definitum & conſtitutum.* forſan καθειμαρμένην. atqe ità interpres, *definitum & conſtitutum.* Solon item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9.

— τὰ δὲ μόρσιμα πάντως
Οὔτε τις ἀθανάτου φύσεται, οὔθ' ἱερᾶς,
Οὔθ' οἱ Παιῶνος πολυφαρμάκου ἔργον ἔχοντες
Ἰατροὶ, καὶ τοῖς οὐδὲν ἵπτεται τέλος.
Πολλάκι δ' ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίγνεται ἄλγος.
Κοὐκ ἔστ' ἐν τις λύσαιτ' ἤπια φάρμακα δύς.
Τὸν δὲ κακαῖς νόσοισι κυκώμενον ἀργαλέαισ τε,
Ἀψάμενος χειροῖν, ἄψω τίθησ' ὑγιῆ.
Μοῖραν δέ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρειν, οὐδὲ καὶ ἀθλόν.
Δῶρα δ' ἄφυκτα θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.

— *fato quæqe manet ſors,*
Non hanc avertet victima; ſed nec aves;
Nec qi Paonias agris mortalibus herbas
Sape erraturam ferre laborat opem.
Sape dolor tenuis morbos produxit acerbos,
Tollere qos nullis ſit medicaminibus:
Sape diu ſævo jactatum corporis æſtu,
Contactu ſanum reddidit una manus.
Sic fato ſors lata venit, contraria fato:
Nec vitare datur, qæ placuêre Deis.

Grotius. Indè Propertio *l.* 3. *eleg.* 3. *mortis dies parca*, hoc eſt, πεπρωμένη, ut rectè Scaliger. vide ad *l.* 2. §. 4. & *ad l.* 4. §. 23. & *ad l.* 8. §. 20. & *infrà* §. 36.

Ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία] Datur hinc conciliatio dictorum illorum, qæ adverſari ſuperioribus videri poterant: *homines violentia deditos, non dimidiaturos dies ſuos*, hoc eſt, nè dimidium qidem dierum ſuorum exacturos eſſe, Pſal. 55. *v.* 23. qoſdam etiam *defungi* יחצו בלא Job. *c.* 15. *v.* 32. hoc eſt, *in ſua* ἰδίᾳ *ἡμέρᾳ* Septuaginta. *in die non ſua* Vatablus & Paginus: & בלא עת Jobus *c.* 22. *v.* 16. id eſt, *ἀώρως* Septuaginta. *ante tempus ſuum* Vulgatus. ſiqidem ſi naturæ propriæ rationem habemus,

Qota pars moritur tempore fati?

Seneca *Herc. Oet.* 2. 2. qia, *pavci 'ad ſenectutem perveniunt.* Cicero *de ſen.* pavci eum vitæ terminum aſſequntur, qem conſtitutionis nativæ virtute poterant, ſi ſiniſtri nihil interveniſſet. verùm, ſi *natura communis*, utì Marcus loqitur, hoc eſt, numinis divini diſpoſitionem ac diſpenſationem ſpectamus; *nemo niſi ſuo die moritur* Seneca *Ep.* 69. etiam qi immaturus maximè obiiſſe videtur,

tulit ſuum, — metáſqe dati pervenit ad avi.

Idem *ad Marc. c.* 20. ex *Æn. l.* 10. Itaqe non fuit neceſſe, ut Servius qò Virgiliana duo illa conciliaret, *Æn. l.* 10.

— *Stat ſua cuiqe dies.* —

& de Didone *l.* 4

— *nec fato, meritâ nec morte peribat,*
Sed miſera ante diem; —

ad illud confugeret, *poetas ſecundum Sectas varias loqi; illud ex Stoicorum, hoc ex Epicureorum ſententia protuliſſe.* Videmus enim, Marco avctore, utrumqe etiam Stoicorum placitis eſſe ſatis conſentaneum. alia Servii conciliatio videri poterit *ad l.* 4. qam qia prolixior eſt, nec ad noſtri mentem, omitto.

Νεαρὸς ἀεί] vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 7. §. 25.

Καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον] vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Οὐδὲ αἰσχρὸν] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 1.

Συμφέρον καὶ συμφερόμενον] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 4. *συνεμφέρεται καὶ συνεμφέρει.* verto avtem iſtic; *conducens, & congruum. συμφέρεσθαι convenire, congruum eſſe.* Libanius *Orat.* 11. Θαῦμα τοίνυν ἕτερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας παραπλήσιόν τε καὶ οὐ παραπλήσιον τῷ πρότερον τῷ μὲν γὰρ ὄντως περὶ θεοὺς συμφέρεται. τῇ δὲ τῶν ξένων δίῤῥυτο μετατάσει δίσσυε. *Aliud ſub eodem regno miraculum contigit, priori geminum, nec geminum tamen. in hoc enim convenit, qòd circa Deos fiebat: in hoc diſcrepat, qòd in Deis peregrinis iſtuc transſlatis:* cùm prius nimirum in patriis reſtitutis exhibeatur. at Federicus Morellius hîc, ut alibi ſæpenumero, non dormitavit, ſed altum dormivit; cùm vertit, *Regi enim circa Deos, ad cultum confert hoſpitum: huic avtem eſt, qod peregrinarum migratione diſſert.*

Θεοφόρητος ὁ φερόμενος κατὰ ταὐτὰ θεῷ] iſta cum ſeqentibus Xylander vertere neglexit; vitiata ſuſpicatus, an de ſenſu ambiguus, incertum. Θεοφόρητος, qemadmodum & Θεόληπτος in ſeqiorem partem ſumitur havd rarò, pro *arreptitio*, ſive *lymphatico.* itaqe apud Plutarchum adulator, qò eum cui ſe accommodat, *δεισιδαίμονα ὄντα, ſuperſtitionibus conſtrictum*, hac etiam in parte ſuperare videatur, Θεοφόρητον, ſive *arreptitium* ſe ſimulat. ut τὸ Θεοφόρητον, ſit etiam τῷ δεισιδαίμονος exceſſus, avt affectus ſaltem illo vehementior. Verùm à Marco accipitur in meliorem partem, pro eo, *qi numinis ferendum agendum ſe totum permiſerit.* nec aliter ferè à Philone Judæo, & Dionyſio illo, qi Areopagitæ titulum præfert, uſurpatur. eſt avtem tralatio ab eis deſumpta, qi inſtinctu qodam divino agitantur; cujuſmodi vates ſunt, καὶ οἱ ἐνθεοι. ità de Æſchine Philoſtratus *vit. ſophiſt. pag.* 510. Τὸ θεῖον λέγειν, ὅπως μὲν ἐπεχωρίασε σοφισταῖς σπουδαῖς, ἀπ' Αἰσχίνου δ' ἤρξατο, Θεοφορήτῳ ὁρμῇ αὐτοσχεδιάζοντος, ὥσπερ οἱ τὰς χρησμὰς ἀναπίνοντες. *Divina enim oratio in ſophiſtarum gymnaſio nondum uſitata fuerat. Ab Æſchine igitur divini numinis aſflatu pronuntiante, perinde atqe ab his qi cæleſti ſpiritu oracula reddunt, talis oratio ſumpſit initium.* Indè Θεοφορία. de Scopa Calliſtratus in *imagin.* 2. Οὐ ποιητῶν δὲ καὶ λογοποιῶν μόνον πτέονται τέχναι ἐπὶ γλώττας ἐκ θεῶν θνητοῖς πνεόντος. ἀλλὰ καὶ τῶν δημιουργῶν αἱ χεῖρες θεοπνεύστων πνευμάτων ἐμπνοίᾳ λαφθεῖ-

tur, qi eâdem, qâ Deus, viâ fertur, mentéque ſuâ ad eadem fertur.

§. 24. Tria hæc in promptu habenda ſunt. in eis qæ agis, neqid fruſtra, avt ſecùs fiat, qàm jus ipſum feciſſet. in eis verò qæ extrinſecùs eveniunt, vel fortè fortunâ qodqe vel providentiâ obvenire. atqi nec de fortuna conqerendum eſt, nec providentiam incuſandum. ſecundum, qalenam unumqodqe ſit à ſatione uſqe ad animationem, ab animatione uſqe ad animam emiſſàm. item ex qibus conflatur, & in qænam reſolvitur. tertium, ſi in ſublime ſubvectus res humanas deſpiceres, ubi varietatem earum qanta eſſet perſpexiſſes, ſimúlqe uno conſpectu comprehenderes, qantum undiqaqe aëriorum & ætheriorum ſedes ſuas habeat,

[a] ὁ φερόμενος καὶ τ' αὐτὰ θεῷ, καὶ ἐπὶ τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος. a Sup. §. 5. l. 7. §. 53.

§. 24. Τρία ταῦτα δεῖ παρεῖχεσθαι ἔχειν. ἐπὶ μὲν οὖν ποιεῖς, εἰ [b] μήτε εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ ὡς [c] ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν. ἐπὶ ᾧ τῶν ἔξωθεν συμβαινόντων, ὅτι [d] ἤτοι κατ' ἐπιτυχίαν, ἢ καὶ παρόντοιαν. [e] ἔστι ᾧ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπλέον, [f] ἔστι τῇ παρουσίᾳ ἐγκλητέον. δεύτερον, τὸ [g] ὁποῖον, ἕκαστον ἀπὸ * σπέρματος, μέχρι ψυχώσεως, καὶ ἀπὸ ψυχώσεως, μέχρι δὲ τοῦ ψυχὴν ἀποδοῦναι, καὶ [h] ἐξ ὁποίων ἡ σύγκρισις, καὶ [i] εἰς ὅσα ἡ λύσις. τρίτον, [k] εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς κατασκέψαιτο τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τοῦ πολυτροπίαν ὅση κατανοήσαις. συνιδὼν ἅμα, καὶ ὅσον τὸ περιοικοῦν, ἀναερίων καὶ ἀναιθερίων, [καὶ] a Sup. §. 5. l. 7. §. 53. b Sup. §. 20. c Sup. §. 1. d Sup. §. 14. e L. 8. §. 17. f Sup. §. 12. g Sup. §. 10. 18. * σπερματος, vel σποφηματος l. 10. §. 26. h L. 3. §. 11. i L. 11. §. 17. k L. 7. §. 48. 49.

ANNOTATIONES.

ληφθεῖσαι, κάτοχα καὶ μετὰ μανίας προφητεύσι τὰ ποιήματα. ὁ γὰρ δὴ Σκόπας ὥσπερ ἔκ τινος ἐπιπνοίας κινηθεὶς, εἰς τὴν τῶν ἀγαλμάτων δημιουργίαν τὴν θεοφορίαν ἐφῆκε. Non ſolùm poetarum & oratorum artes inſpirantur divino afflatu in linguas cadente, ſed etiam artificum manus divinorum ſtatuam beneficio affecta, à numine inſtincta & divina enarrant poemata. Scopas ſanè, uti inſpiratione qadam commotus ad ſtatuam faciendam numinis adflatum admiſit. Θεοφόρητος perinde Marco, qi non lingvam tantùm, ſed & manum mentémqe ſuam ad nutum numinis divini per omnia prorſus ità contradidit regendam dirigendámqe, ut nihil aliud agat, dicat, cupiat, cogitet, qàm qod Deo ipſi viſum fuerit. Indè Clementi *Strom. l. 7. pag. 748. C.* Θεῖος ἄρα ὁ γνωστικὸς καὶ ἤδη ἅγιος θεοφορῶν καὶ θεοφορούμενος. *Divinus ergò eſt is, qi eſt praditus cognitione, & jam ſanctus, qi Deo afflat, & afflatur.*

Ὁ φερόμενος κατὰ τ' αὐτὰ τῷ θεῷ] *qi viâ eâdem qâ Deus fertur.* i. qi Deo conſentit, convenit. Epiphanius *l. 1. tom. 3. hæreſ. 38.* τὰ μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ φερομένην, τὰ δὲ διηλλαγμένην. *partim cum illis convenientem, partim ab eis diſcrepantem.*

Ἐπὶ τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος] qod Epictetus *l. 2. c. 16.* Deum ipſum alloqendo, ὁμογνωμονῶ σοι. *Ejuſdem tecum ſim animi.* vide *l. 10. §. 21.*

§. 24. Ὡς ἂν ἡ δίκη αὐτὴ ἐνέργησεν] *neqid aliter qàm juſtitia aqitáſqe exigit.* Caſavbonus. minùs plenè. meliùs Xylander. *neqid ſecius qàm juſtitia ipſa egiſſet.* formula diſerta, & ἀντιδικαίου τι inſinuans.

Οὗτοι δὲ τῇ ἐπιψυχίᾳ μεμπλέον] vide *l. 8. §. 17.*

Ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ στέρματος] *Qale unumqodlibet à privatione fuerit* Xylander. ut idem ſit τὸ στέρημα, qod ἡ στέρησις. cujus exemplum fruſtrà qæro. Caſavbonus, *cujuſmodi corpora noſtra ſint adhuc rudia & imperfecta.* unde qid legerit havd ſatìs liqet. ego σπέρματος omnino legendum cenſeo. vel, ſi cui id minùs arridet, σπερήματος. qod propiùs accedit ad ſcripturam priorem, & apud Nicandrum reperitur (ſi pro *ſemine* ibi ſumi, qod qidam cenſent, compertum haberetur) vel σπορεύματος etiam, ſive σπερματώσεως (ut τῇ ψυχώσει reſpondeat ἡ σπερμάτωσις) qæ *actum ipſum ſeminandi* deſignant. ſenſus patet; idémqe eſt, qodcunqe ex iſtis legere libuerit, qod Tertullianus *ex ſeminis ſparſione* dixit, *apologet. c. 9.* Nec ſilentio prætereundum videtur, qod Plutarchus nos docet *de commun. notit. c. 31.* Stoicis avtoribus, qi in notationibus plùs ſatìs ineptire ſolebant, τὸ μὲν σπέρμα τὴν ἐπὶ μικρὸν ὄγκον ἐκ πολλοῦ σπέρματος ὀνομάσθαι. τὴν δὲ φύσιν ἐμφύσησιν οὖσαν, καὶ διάχυσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀνοιγομένων καὶ λυομένων λόγων καὶ ἀριθμῶν. *Semen etiam è magna mole pavlatim in parvum diſperſum qia ſit nominari: naturam, qod qaſi inflatio ſit qadam diffuſioqe ab ea apertarum & diſſolutarum rationum ac numerorum.* qo loco miror ego, qid Lipſium impulerit, ut pro ἐμφύσησιν ἐν φύσεσιν legi voluerit, &, *in ſpiritibus & inflationibus*, verterit. *Stoic. phyſiolog. l. 3. c. 6.* cùm locus ſincerus ſit, ſenſúſqe proclivis ſatìs. *Semen ideo dictum, qòd in eo qaſi conſpiratione & colligatione qadam in exiguam molem vis virtutiſqe multum compingatur; naturam verò, qòd ejus ope operáqe, qaſi inſufflatione qadam, vis virtúſqe illius excitetur, diffundatur, & ex potentia in actum producatur & prodeat.* verùm hoc ἐν παρέργῳ. *A ſemine*, inqit Marcus, *ſive ſeminatione, uſqe ad animationem.* σπέρμα itaqe ſive σπερμάτωσις (id ſi ſcripſerat) idem eſt hic Marco, qod σπέρματος καταβολὴ Apoſtolo, *ad Hebr. c. 11. v. 11.* Vide *ad l. 4. §. 36. & l. 10. §. 26.*

Μέχρι ψυχώσεως] qod in ipſo partu fieri avtumabant Stoici. qi & fœtum ad partum uſqe animal eſſe negabant, ſed utero muliebri, tanqam plantam telluri, adfixum, vel potiùs tanqam arbori fructum, agnatum, veluti partem ejuſdem, ab eo cúmqe eo nutriri cenſebant. Plutarchus *de placit. philoſ. l. 5. c. 15.* Οἱ Στωικοὶ μέρος εἶναι αὐτὸ τῆς γαστρὸς, ὡ ζῷον. (contra planè qàm Plato, *ibidem*) ὥσπερ γὰρ τὰς καρπὸς, μέρη τῶν φυτῶν ὄντας, πεπαινομένας ἀποῤῥεῖν, ὅτω καὶ τὸ

[A] ἔμβρυον. *Stoici partem ventris, non animal: utqe fructus, qi ſtirpium partes ſunt, ubi maturuere, deflaunt: ita rem qoqe habere de fœtu.* Idémqe *de Stoic. contradict. c. 38.* de Chryſippo locutus; Τὸ βρέφος ἐν τῇ γαστρὶ φύσει τρέφεσθαι νομίζει, καθάπερ φυτόν. ὅταν δὲ τεχθῇ ψυχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος καὶ στομούμενον, τὸ πνεῦμα * μεταβάλλειν [* μεταλαβεῖν Salmaſius *ad Epict. & Simpl.*] καὶ γίγνεσθαι ζῷον. ὅθεν οὐκ ἀπὸ τρόπου τὴν ψυχὴν ὀνομάσθαι παρὰ τὴν ψύξιν. *Fœtum hominis in utero putat à natura ali tanqam plantam. Partu autem editum ab aere refrigerari & durari, & mutato ſpiritu fieri animal. Itaqe animam non abs re* ψυχὴν *à refrigeratione dici.*

[B] Et Philo eódem reſpiciens, *lib. de inſomn. pag. 570. A.* Γινόμενον ὑγρὸν, ἢ ἔξωθεν εἰσκρίνεται, ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἢ ἔνθερμος ἐν ἡμῖν φύσις, οἷα σίδηρος, ἐκ χαλκέως πεπυρωμένος ὕδατι ψυχρῷ, πρὸς τὸ κραταιότερον στομοῦται; διότι καὶ παρὰ τὴν ψύξιν ὀνομάσθαι δοκεῖ ψυχή. *Innaſcitúrne an inſunditur? an à circumfuſo aere ipſa ſuapte natura calida, tanqam ferrum in officina ignitum, & in frigidam merſum temperatur, ſolidatúrqe: unde Gracum nomen* ψυχὴ παρὰ τὴν ψύξιν. Vide *ad l. 6. §. 16.* Tertullianus *de anim. c. 25. Sunt qi præſumunt, non in utero concipi animam, nec cum carnis figulatione compingi atqe produci; ſed & effuſo jam partu, nondum vivo infanti extrinſecùs imprimi. Cæterùm ſemen ex con-*[C] *cubitu, muliebribus locis ſeqeſtratum, compingveſcere in ſolam ſubſtantiam carnis; eam editam, & de uteri fornace fumantem, & calore ſolutam, ut ferrum ignitum, & ibidem frigidæ immerſum, ità aëris rigore percuſſam, & vim animalem rapere, & vocalem ſonum reddere. hæc Stoici cum Æneſidemo.* Addit idem ex medicis idem ſenſiſſe *Hiceſium, & naturæ & artis ſuæ prævaricatorem.* Sed & *Platonem alicubi dixiſſe. Perinde animam extraneam aliàs, & extorrem uteri, primâ adſpiratione naſcentis infantis adduci, ſicut expiratione noviſſimâ educi. incertum tamen, an ex ſententia fixerit,* (ità legit Rigaltius) *an ex alterius perſona id protulerit.* Abſurda ſanè [D] ſententia, qæqe pluribus refutetur, indigna. Itaqe Septimius, dogmatis iſtius patronos, παραδόξόν τι, & *à ſenſu communi diſſitum, in eo affectaſſe*, contendit; ſed qod à mulierculis qibuſvis poſſit refelli. *Puduit*, inqit, *opinor, illos hoc ſtatuere qod fœmina agnoſcerent. at qanto roboratior exitus à fœminis revinci, qàm probari?* Lactantius *de opific. c. 17. Anima non eſt* (qod Varro dixerat) *aër ore conceptus; qia multò priùs gignitur anima, qàm concipi aër poſſit. non enim poſt partum inſinuatur in corpus, ut qibuſdam philoſophis* (Stoicis ſcilicet) *videtur, ſed poſt conceptum protinus, cùm fœtum in utero neceſſitas divina formavit.* Verùm varias noſtrorum hac de [E] re ſententias videas licèt apud Hironymum *adv. Ruffin. apolog. 2.* Ruffinum *in apolog. Pamphili nom. pro Origen.* vide & *l. 2. §. 2.*

Ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς] vide *l. 7. §. 49. & l. 9. §. 28.* nam de *ſurſum elato animo* Xylander fruſtrà hæc accepit.

Τὴν πολυτροπίαν, ὅση] qod *l. 7. §. 48.* τὸ συμμιγές.

Ὅσον τὸ περιοικοῦν ἀναερίων καὶ ἀναιθερίων] ſcilicet univerſas mundi totius regiones ætheriam, aëriam, aqatilem, terreſtrem, incolis ſuis refertas cenſebant, cùm Stoici, tum & Platonici. Alcinous *de doctrin. Platon.* Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, οὓς καλοίη ἄν τις γενητοὺς θεούς, καθ' ἕκαστον τῶν [F] στοιχείων, οἱ μὲν ὁρατοὶ, οἱ δὲ ἀόρατοι, ἐν τε αἰθέρι, καὶ πυρὶ, ἀέρι τε, καὶ ὕδατι. ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μηδὲ ζωῆς κρείττονος θνητῆ φύσεως. *Sunt verò & alii dæmones, qos qis nominaret deos genitos, in ſingulis elementis, hi qidem viſibiles, illi qidem inviſibiles, in æthere, & igne, & aëre, & aqâ, ita ut nulla mundi pars ſit animâ expers, neqe vitâ meliore mortali natura.* Apulejus *de deo Socratis. Qid igitur? tanta vis aëris, qa ab humillimis Lunæ anfractibus uſqe ad ſummum Olympi verticem interjacet, vacabitne animalibus ſuis, atqe erit iſta natura pars mortua ac debilis? & nè volucres cogites, qi aërem pervolant, ipſa enim, inqit, aves, ſi ſedulò advertas, terreſtre animal, non aëreum, rectiùs perhibeantur. eſt enim*

a L.9.§.28. [καὶ] ὅτι ὀσάκις ἂν ἐξαρθῇς, a τ' αὐτὰ ὄψῃ, b τὰ
b 6.§.37. ὁμοειδῆς, c τὸ ὀλιγοχρόνιον, ἐπὶ τούτοις, d ὁ τύ-
c L.7.§.1. d L.6.§.13. φος.

e Sup.§.22. §. 25. e Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν, σέσωσαι. τίς ἐν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

§. 26. Ὅταν δυσφορῇς ἐπί τινι, ἐπιλάθου ὅτι
f L.5.§.8. f πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν γίνεται. καὶ ὅτι
g L.4.§.26. g τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον. καὶ ἐπὶ τούτοις
h L.7.§.1. ὅτι h πᾶν τὸ γινόμενον ἔστως ἀεὶ ἐγίνετο, i καὶ
i L.8.§.4. k L.3.§.4. γενήσεται, καὶ νῦν παντοχῆ γίνεται. ὅτι, k ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπου πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γέ-
l L.2.§.1. νος. l οὐ γὰρ αἱματίου ἢ σπερματίου, ἀλλὰ νοῦ παρ-
m L.5.§.10. ουσία. ἐπιλάθου ὃ καὶ ὅτι m ὁ ἑκάστου νοῦς θεός,
n Sup.§.1,2. καὶ n ἐκεῖθεν ἐρρύηκε. ὅτι, ο ἀδὲν ἴδιον ἀδενός.

qòd qotieſcunqe ſubvectus eſſes, eadem ſemper occurrerent. ejuſdem enim generis ſunt omnia, & ævi brevis. & de his tamen inſoleſcimus.

§. 25. Opinionem ejice; ſalvus es. ejicere avtem ecqis impediat?

§. 26. Quando moleſtè fers qicqam; oblitus es, omnia ſecundum univerſi naturam fieri. item peccatum alterius nihil ad te. ad hæc qicqid fit, ità ſemper factum, ſempérqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri. porrò, qæ homini cuivis cum toto genere humano intercedat cognatio. neqe enim tam ſangvinis avt ſeminis, qàm mentis exiſtit communio. oblitus es, & mentem cujuſqe Deum eſſe, & divinitùs defluxiſſe. &, nihil eſſe cujuſqam prorium;

ANNOTATIONES.

ſemper illis omnis victus in terra. ibidem pabulum, ibidem cubile. tantùm qod aëra proximum terra volitando tranſverberant. Cæterùm cùm illis ſeſſa ſunt remigia pennarum, terra cev portus eſt. Itaqe aëri damonas attribuit, tertia qadam, ut loqitur, animalia, neqe tam bruta, qàm terrea, neqe tam levia qàm æthèria. Porphyrius item *de abſtinent. l. 3. §. 14.* ζῶα λογικὰ, *animalia qæ rationem participant*, diſtribuit in qatuor claſſes, ἐναιθέρια, ἀεράεια, ἔνυδρα, ἐπίγεια, *in illa, qæ æthèrem, qæ aërem, qæ aqam & qæ terram incolunt.*

Καὶ ὅτι ὀσάκις] καὶ iſtud παρέλκει, & inducendum videtur. nam ὅτι, ad τρίτον refertur. qam dictionis ſeriem non advertentes interpretes, alter Marci mentem pervertit, alter ad rem minùs pertinentia infercit.

Ταὐτὰ ὄψει] *eáqe te viſurum* Xylander. *eadem te viſurum.* ταὐτὰ, non ταῦτα.

Ἐπὶ τούτοις ὁ τύφος] Lugdunenſis erotematicè legit. ἐπὶ τούτοις ὁ τύφος; *biſne ſuperbimus?* Caſavbonus enunciativé. rectiùs, opinor. *hæc ſunt, de qibus tantoperè ſuperbimus.* forſan tamen deeſt aliqid. Οἷος ὁ τύφος. ut ὅσον τὸ περιοιπᾶν. ut vel de rebus ipſis intelligatur, ſítqe idem hic ὁ τύφος qod *l.6. §. 13.* Ἡ ἱστορία ἐφ' ἡ σεμνύεται. *Pompa narrationis, qá evehi ſolent.* qam & τύφον *ibidem* nuncupat. ità Xylander *tum qis in eis faſtus.* vel de hominibus, qi iſtorum ratione inſoleſcunt. qod *lib. 11. §. 18.* Μεθ' ὅσου τύφου. *Qantá cum prudentia opinione.* & *l. 9. §. 34.* Ὅση ὄιησις. *Qanto cum faſtu id faciunt.* Sed illud mavelim. Apud Stobæum *tom. 2. tit. 4.* Socrates: Τῷ τῶν ἀπαιδεύτων βίῳ καθάπερ ὑποκριτῇ, πολλὰ τύφου μετενδύματα περίκειται. *Indoctorum vita, tanqam hiſtrio, multa faſtus & arroganti gerit indumenta.* lego ἐπενδύματα, vel etiam μετενδύματα. Sic enim Lucianus *necyomant. pag. 335.* Τὴν τυραννίδα μετενίδυσε. *Datâ tyrannide vicſſim veſtivit.* qo loco tamen in vulgatis μετενίδυσε perperam editur. éſtqe qod Syneſius *de provident.* μεταμφιέσασθαι dixit. vide *ad l.4. §. 1.*

§. 25. Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν] Vide *ſuprà §. 22. & l. 4. §. 7. & l. 8. §. 40.*

§. 26. Ἐπιλάθου] Ità Avtor *ad Hebr. c. 12. v. 5.* ἐπιλέλησθε τῆς παρακλήσεως. *obliti eſtis adhortationis.* Scilicet, qod Bernardus *de conſider. lib. 2. Sic ſe habent corda mortalium. qod ſcimus cùm neceſſe non eſt, in neceſſitate neſcimus.*

Πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] Vide *l. 5. §. 8, 10. & l. 8. §. 4.*

Τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον] vide *l. 9. §. 38.*

Πᾶν τὸ γινόμενον ἔστως ἀεὶ ἐγίνετο] vide *lib. 7. §. 1. & l. 8. §. 46.*

Ὅση ἡ συγγένεια] Ἄνθρωπος γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ ἐκὼν καὶ ἄκων πᾶς ἐστι συγγενής. *Omnis homo homini nolens volens cognatus eſt.* Julianus Imperator in *Epiſt. ἀπεφάλω.* vide *ad l. 2. §. 1. & l. 3. §. 4.*

Ὁ ἐκάστου νοῦς θεός] Hermes *Pœmand. c. 12.* Ὁ νοῦς ἐν ἀνθρώποις, θεός ἐστιν. *Mens in hominibus Deus eſt.* Atqe indè Syneſius in *calvit. encom. pag. 70. C.* de capite. Ἐνεὶ νόμιζε κατασκηνὴν εἶναι τὸν νοῦν ἐκείνην τὴν κεφαλὴν ἡγοῦ ναὸν τοῦ θεοῦ. *Sic habeto, illud & prudentiæ domicilium, & divinitatis eſſe templum. Dei templum caput*, qia mentis ſedes. Cicero *offic. l. 3. §. 44.* à Lactantio lavdatus *inſtit. l. 7. c. 24. Cùm verò jurato dicenda ſententia ſit, meminerit Deum adhibere teſtem; id eſt, ut ego arbitror, mentem ſuam.* Evripides apud Theon. Soph. in *progymn.*

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.
Mortalium cuiqe ſua mens eſt Deus.

qod Panegyriſta Conſtantinianus vertit,

Sua cuiqe prudentia Deus eſt.

Menander apud Plutarchum in *Platon. qæſt. 1.*

Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. —
Mens qippe noſtra Deus eſt.

Idémqe in *Adelph.* citante Juſtino *de Monarch. pag. 109. A.*

— θεός ἐστι τοῖς χρηστοῖς ἀεὶ
Ὁ νοῦς ἄρ', ὡς ἔοικε τοῖς σοφωτάτοις.
— Numen eſt verè bonis ſemper
Mens ipſa, ſic cenſentibus doctiſſimis.

Hinc Nemeſius *de natur. homin. c. 44.* Εὐριπίδης δὲ καὶ Μένανδρος ἐν ἑνίοις τὸν νοῦν τὸν ἐν ἑκάστῳ φασὶ πεφυτεῦσθαι ἑκάστῳ, θεὸν δὲ μηδένα. *Evripides & Menander qibuſdam locis mentem, qa in qoqe ſit, cuiqe providere aſſerunt, Deum verò neminem.* Verùm plus forſan Nemeſius affingit & affigit illis qàm volebant ipſi: qi nihil aliud, opinor, innuebant, qàm qod Senarius ille,

Βροτοῖς ἄπασιν ἡ συνείδησις θεός.
Dei inſtar habere mentem & conſcientiam

in homine debere, ejuſdémqe dictamen bonum qemqe tanqam oraculum qoddam ſeqi. At Epictetus *l.2.c.8.* Οὐκ οἶδας ὅτι θεὸν τρέφεις; θεὸν γυμνάζεις; θεὸν περιφέρεις, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς; δοκεῖς με λέγειν ἀργυροῦν τινὰ ἢ χρυσοῦν ἔξωθεν. ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν, καὶ μολύνων οὐκ αἰσθάνῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι. καὶ ἀγάλματος ὢν τοῦ θεοῦ παρόντος, οὐκ ἂν τολμήσαις τι τούτων ποιεῖν, ὃν ποιεῖς. αὐτὸς δὲ θεοῦ παρόντος ἔσωθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπακούοντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν, ἀναίσθητος τῆς σαυτοῦ φύσεως, καὶ θεοχόλητος. *An neſcis te Deum alere? Deum exercere? Deum circumferre miſer ignoras? Num me argenteum extrinſecùs aut auratum aliqem dicere putas? In te ipſo fers, teqe eum inqinare non animadvertis, cum impuris cogitationibus, tum ſordidis actionibus. Nam Dei qidem ſimulacro præſente, non auderes qicqam eorum facere qa facis: ipſo autem Deo intrinſecùs præſente, & omnia tum intuente, tum audiente, non verecundaris eadem cogitare & facere, ignare natura tua, & Diis inviſe?* vide *lib. 2. §. 2. & l. 3. §. 5.* & Apulejum *ad l. 7. §. 17.*

Ἐκεῖθεν ἐῤῥύηκε] vide *ſuprà §. 2. & lib. 2. §. 4.* Cur avtem ἐκ τούτου potiùs qàm ἐκεῖθεν legi velit Annotator Lugdunenſis, nec ego qicqam video, nec ipſe (puto) facilè dixerit. Naſo, *art. l. 3.*

Eſt Deus in nobis; ſunt & commercia cœli:
Sedibus athereis ſpiritus ille venit.

Et Faſtor. *l. 6.*

Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus ipſo:
Impetus hic ſacra ſemina mentis habet.

hoc eſt qod Syneſius *Epiſt. 101.* Τῦ θεῦ σπέρμα ὁ νοῦς εἰς ἀνθρώπους ἦκει. *Dei ſemen qoddam hominibus inſita mens eſt.* Julianus *de Cyniſm. Orat. 1.* Ὅτι τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐν ἡμῖν θεῷ, τοῦτ' ἐστι, τῷ νόῳ, ταῦτά ἐστιν ἀπόῤῥητα. *Qod illa rationi, & ei, qi ineſt in nobis, interdicta ſint Deo, videlicet menti.* mox tamen qaſi corrigens qod priùs dixerat; Τοῦτο δυμάσωμεν τὸ θηρίον (affectum vult) καὶ πολεσωμεν ὑπακοῦσαι τῷ παρ' ἡμῖν θεῷ, μᾶλλον δὲ θεῷ. *Iſtam ipſam edomitam habeamus belluam, eiqe perſvaſerimus, ut domeſtico noſtro Deo, ſive divina anima noſtra parti obtemperare velit.* vide *ſuprà §. 19.* Cæterùm de Stoicis Laërtius *lib. 7. c. 119.* in *Zen.* Θείους τε εἶναι τοὺς σοφούς. ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οἱονεὶ θεὸν, τὸν δὲ φαῦλον, ἄθεον. *Divinos qoqe eſſe ſapientes, qod in ſeipſis qaſi habeant Deum. Malum verò impium & ſine Deo eſſe.* qod de Epheſiis in ſtatu naturali conſtitutis Apoſtolus, *ad eoſdem c. 2. v. 12.*

Οὐδὲν ἴδιον ἀδενός] Lucilius *l. 27. cùm ſciam nihil eſſe in vita proprium mortali datum.* Piè Tertullianus *de patient. c. 7. & qod noſtrum videtur, alienum eſt. nihil enim noſtrum; qia Dei omnia, cujus ipſi qoqe nos.* Expreſſit nimirum pavcis, qod pluribus Rex David, *Paralip. lib. 1. c. 29. v. 11, - 16.* vide *l. 5. §. 33. & l. 10. §. 14.* Præclarè etiam Evripides *Phœniſſ.*

Οὗτοι τὰ χρήματ' ἴδια κἀκτησάμεθα βροτοί.
Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα.
Ὅταν δὲ χρείζωσ' αὖθ', ἀφαιρεῖνται πάλιν.
Non poſſidemus propria mortales bona.
Sed jus Deorum, noſtra diſpenſatio eſt;
Et commodata, cùm volunt, repetunt Dei.

Grotius. Pulcrè in eandem ſententiam & Seneca *ad Marc. c. 10. Qicqid eſt hoc qod circa nos ex adventitio fulget, liberi, bo-*

prium; sed & filiolum, & corpusculum, & animulam ipsam indè prodiisse. sed &, opinione constare cuncta. & qod tempus denique præsens tantùm cuique & vivitur, & amittitur.

§. 27. Eos apud te crebrò recolas qi de re aliqa vehementer indignati fuerint, qi vel in summa gloria, vel in insigni miseria, inimicitia, fortunâ qalibet extitere. tum sciscitare, *ubi ista nunc sunt omnia?* fumus utiqe sunt, & cinis, & fabula, vel nè fabula qidem. succurrat tibi simul & qicqid est ejusmodi, qale est Fabius Catulinus in agro, Lucius Lupus & Stertinius Bajis, Tiberius Capreis, & Velius Rufus; omnisqe omnino cum existimatione in re ulla eminentia. qámqe vile sit omne in qod studium tantopere impenditur. qantóqe sit philosophiæ magìs consentaneum in oblata sibi materia justum, temperantem, Deis obsequentem se simpliciter præstare. fastus dein de fastùs contemptu inflatus omnium est maximè intolerabilis.

ἀλλὰ καὶ τὸ τεκνίον, καὶ τὸ σωμάτιον, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον [a] ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. [b] ἔστι, ὅτι [c] τὸ παρὸν μόνον ἡμέτερόν ἐστι, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει.

§. 27. Συνεχῶς ἀναπλεῖν, [d] τὰς ἐπί τινι λίαν ἀχαναχτήσαντας, [e] τὰς ἐν μεγίστοις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ ἔχθραις, ἢ ὁποιαισοῦν τύχαις ἀκμάσαντας. εἶτα ἐφισάνειν, [f] ποῦ νῦν πάντα ἐκεῖνα; [g] καπνός, καὶ [h] ἀοιδὴ, καὶ μῦθος, ἢ ἁδὲ μῦθος. συμπεριπατεῖτω [i] ἡ καὶ τὸ πιθανὸν πᾶν, οἷον, Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ * Λούσιος Λοῦπος, καὶ Στερτίνιος ἐν Βαίαις, καὶ Τιβέριος ἐν Καπρέαις *, καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ τοῖς ὁποῦν [k] μετ' εἰκαίας διαφορᾶς. καὶ [l] ὡς εὐτελὲς πᾶν τὸ κατατεινόμενον. καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον, [m] τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης ἑαυτὸν δίκαιον, σώφρονα, [n] θεοῖς ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. ὁ γὰρ * ὑπὸ ἀτυφίας * τύφος τυφόμενος, πάντων χαλεπώτατος.

§. 28.

ANNOTATIONES.

honores, opes, ampla atria, & exclusorum clientum turbâ referta vestibula, clara, nobilis, aut formosa conjux, cateráqe ex incerta mobilique sorte pendentia, aliena commodatique apparatus sunt. nihil horum dono datur collatitiis, & ad dominos redituris scena adornatur. Alia ex his primo die, alia secundo referentur: pauca usqe ad finem perseverabunt. ususfructus noster est; cujus tempus ille arbiter muneris sui temperat. nos oportet in promptu habere, qa in incertum diem data sunt, & appellatos, sine qerela reddere. pessimi est debitoris, creditori facere convitium. omnes ergo nostros, & qos superstites lege nascendi optamus, & qos precedere justissimum ipsorum votum est, sic amare debemus, tanqam nihil nobis de perpetuitate, imò nihil de diuturnitate eorum promissum sit. Sape admonendus est animus, amet ut recessura, imò tanqam extemplò abiturum possideat. Verùm illa à dispensatoris officio ducta collatio cùm in scripturis sacris tum in exoticis etiam est freqentissima. Siqidem eò spectat parabola illa, *περὶ τῦ οἰκονόμυ τῆς ἀδικίας, de dispensatore injusto*, Lucæ; *c.* 16. *v.* 1, 9. Petri monitum illud, *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 10. Ἕκας ϕ καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεῦ. *Ut qisqe accepit donum, ita alius in alios illud subministrantes ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ.* Indè Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 158. Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίυ οἰκονομικῶς ἐπέχεται. καὶ οἱ φέροντες αὐτὸ, οἱονὶ ἀγαθῦ διάκονοι. *Omne bonum more dispensatorum rei familiaris à Domino venit: qi hoc asferunt, sunt ministri boni.* Indè Hieroni Pindarus *Pyth.* 1. Πολλῶν ἔστι ταμίας. *Est dispensator multarum.* Et Alexander Severus Imperator *dispensatorem publicum* se profitebatur. Lampridius.

Ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν] Ità *lib.* 6. §. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Omnia illinc veniunt.* vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 14. Πάντα ἐκ τῦ Θεῦ. *Omnia sunt ex Deo. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *A se omnia.* David *Psal. l.* 1. *c.* 29. *v.* 14.

Πάνθ' ὑπόληψις] *suprà* §. 8. 22.

Τὸ παρὸν μόνον] Vide *lib.* 2. §. 14. & *suprà* §. 3.

§. 27. Πῶ τῶν τὰ πάντα ἐκεῖνα] Vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 6. §. 47. & 59. & *l.* 10. §. 31.

Καπνὸς καὶ σποδὸς] Allusum ad ritum corpora defunctorum cremandi. vide *ad l.* 4. §. 48.

Μῦθος] *sermo* Xylander. *fabula*, malim. Pers. *Sat.* 5. *v.* 132.

— *cinis, & manes, & fabula fies.*

qod mutuatum illum vult, Cl. Casavbonus ab Horat. *carm. l.* 1. *ode.* 6.

Jam te premet nox, fabulaqe manes.

Verùm ibi, *fabulæ manes*, sunt *manes fabulosi*, sive *manes*, qi *fabula mera* sunt. qomodo Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 149.

Esse aliqos manes, —
Nec pueri credunt. —

Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 17. de mortuis. Οὐδὲν ὁρῶ πλὴν ὀστέον, καὶ σποδὸς, καὶ ἀράχνης. πάντα ἐκεῖνα γῆ. πάντα ἐκεῖνα μῦθος. πάντα ὄναρ καὶ σκιὰ, ἢ διήγημα ψιλὸν, καὶ γραφή. *Nihil video præter ossa, & cineres, & aranearum telas, cuncta ista terra sunt, cuncta ista fabula, cuncta somnium & umbra, & narratio nuda, & pictura.* Itáqe Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Ἐγώ σε ἀφίημι τοῖς τάφοις μεγαλοφρονεῖν, ἢ τοῖς μύθοις. *Ego te quidem ob sepulcra vel fabulas magnificè de te existimare sino.* ad eos qi de majoribus suis gloriabantur.

Ἢ ἁδὲ μῦθος] Vide *lib.* 4. §. 33. & *lib.* 8. §. 25.

Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ] *Q. Fabius Catullinus* sub Adriano Consul reperitur in *Fastis* ad annum U. C. 885. qanqam in Græcis à Scaligero editis, non Κατυλλῖνος sed Κατυλλῖνος. *Catulinus* non *Catullinus* is dicitur.

Λούσιος Λοῦπος] *Lucius Lupus* Xylander & Casavbonus, ut sit legendum, Λούκιος. Xylander *Lucius Lupus in hortis obiit, ἐν κήποις.* at Casavbonus *Lucius Lupus & Stertinius Bajis.* nec necessarium est istic illud, *obiit.* Cæterùm lectionem receptam adserit Isaacus Casavbonus *ad Spartiani Hadrian.* (ubi mentio *Lusii* cujusdam Senatûs jussu, vel Hadriani etiam, ut Dio vult, in itinere occisi) sed ità, ut de *Lusio Lupo* isto parùm sibi liqere profiteatur.

Στερτίνιος ἐν Βαίαις] *Stertinii*, qi per Tiberii tempora sub Germanico copias duxit, meminit Tacitus *annal. lib.* 2. verùm is sit qem Marcus velit, avt qid is Bajis, mihi planè incompertum. *Stertinius* item Philosophus Stoicus Horatii temporibus sub Avgusto floruit. meminit hujus Flaccus *l.* 2. *Ep.* 12.

— *an Stertinii deliret acumen.*

& *ferm, lib.* 2. *Sat.* 3. *sapientum octavum*, ludibundus appellat. verùm nec istum istic designatum crediderim.

Τιβέριος ἐν Καπρέαις] Καπρέαις potiùs, *Capreis. Capreæ insula, trium milium freto ab extremis Surrentini promontorii disjuncta.* Tacitus *Annal. lib.* 4. *Tiberii principis arce nobilis*; Plinius *Hist. nat. lib.* 3. *c.* 6. qi eò secesserat, qò libidinibus suis indulgeret liberiùs. unde & palàm ac vulgò ab insulæ illius nomine *Caprejus* dicebatur. Sveton. *l.* 3. *c.* 42, 43. ità enim malim, qàm *Caprium*, vel *Caprinum*; qorum alterum saltem pro *Caprineo* repositum vult Casavbonus.

Οὐήλιος Ῥοῦφος] *Rufi Helvii*, qi miles gregarius cùm esset, coronam civicam sub Tiberio meruit, meminit Tacitus *Annal. lib.* 3. *Vettii* etiam *Rufi*, qi sub Marco ad annum U. C. 931. consulatum gessit, *Fastis* meminere. Verùm *Velius Rufus* iste qis existat, mihi nondum occurrit. Sed nec locus satis integer videtur, cùm nec ubi *Stertinius* avt *Rufus* iste egerint, qod in reliqis disertè expressum est, qicqam dicitur.

Ἡ πρὸς ἑτῶν διαφορὰ] διαφορὰ, *eminentia, excellentia, discrepantia* ab aliis *insignior*, sive *studium in re aliqa diligentiùs positum*, qàm ab aliis poni solet. Ità Plato *Epist.* 7. de Athenis; Εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πάντων ἀνθρώπων διαφέροντες πρὸς ἀρετήν. *Sunt enim & ibi viri virtute ab omnibus discrepantes, omnium hominum præstantissimi.* Terentius *Andr.* 1. 1.

Horum nihil ille egregiè præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.

hoc est ἁδὲν μετὰ διαφορᾶς.

Μετ' εἰκαίας] qod *l.* 11. §. 18. μετὰ τύφυ. vide *suprà* §. 24. malè enim, *opinionis caussâ*, Xylander. Apud Theodoretum *therap. l.* 2. *pag.* 489. Timon in *sillis*;

Ἀνθρωποι πανοῦργοι εἰκαῖοι ἔμπλεοι ἀτηροί.
Homines, utres vanâ existimatione pleni.

Πᾶν τὸ κατατεινόμενον] vide *lib.* 4. §. 2. μὴ κατατείνυ.

Τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης] vide *l.* 4. §. 1. & *l.* 7. §. 58, 67.

Θεοῖς ἑπόμενον] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 28. & *infrà* §. 31.

Ὁ ὑπὸ ἀτυφίας τύφος τυφόμενος] legendum, vel ὑπὸ ἀτυφίας, vel potiùs ἐπὶ ἀτυφίᾳ. par mendum sustulimus *l.* 6. §. 12. ubi ὑφ' ἧ σεμύνεται scriptum fuerat: cùm σεμύνεσθαι ὑπό τινι Græcum non sit. Est avtem gnome ista notatu dignissima, pessimum esse fastûs genus illud omniúmqe minimè tolerandum, qando *è fastu spreto fastus* enascitur. & de hoc ipse superbit sesèqe effert animus, qòd superbiam conculcâsse videatur. Avgustinus *confess. l.* 10. *c.* 38. *Sape homo de ipso vano gloriæ contemptu vanius gloriatur; ideóqe non jam de ipso*

a *L.* 4. §. 23.
b Sup. §. 22.
c *L.* 2. §. 14.
d *L.* 7. §. 58.
e *L.* 3. §. 3.
f *L.* 10. §. 31.
g *L.* 2. §. 17.
h *L.* 4. §. 48.
i *L.* 8. §. 25.
* Λούκιος Xyl. Mer.
* -πείαις
k *L.* 9. §. 34.
l *L.* 2. §. 12.
m *L.* 7. §. 58. 67.
n *L.* 10. §. 11.
* ἐπὶ, vel * -φίᾳ

§. 28. Πρὸς τὰς ἐπιζητούσας, ποῦ γὰρ ἰδὼν τοὺς θεοὺς, ἢ πόθεν καταληφθεὶς ὅτι [a] εἰσὶν, οὕτω σέβεις; πρῶτον μὲν καὶ ὄψει ὁρατοί εἰσιν. ἔπειτα μέν-

§. 28. Interrogantibus, ubi Deos conſpicatus, avt unde eſſe compertum habens, hos ità veneraris, reſponſum ſit. Primò etiam viſu percipi poſſunt.

a L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

gloria contemptu gloriatur. non enim eam contemnit, cùm gloriatur intùs. Idémque *Epiſt.* 59. *faſt.* 7. *Fit enim miris modis in anima hominis, ut de falſa humilitate magis infletur, quàm ſi apertiùs ſuperbiret.* Notavit vitium hoc Socrates in Antiſthene: qem tamen *ἐν τῇ ἀτυφίᾳ ſummum bonum* ſtatuiſſe vult Theodoretus *therap. l.* 11. qiqe Platonem *ὡς τετυφωμένον ἔσκωπτεν.* unde & ægrotum inviſens, cùm pelvim conſpicaretur, in qem Plato vomuerat, *χολὴν μὲν ὁρῶ ἐνταῦθα, τύφον δὲ οὐχ ὁρῶ. Bilem qidem,* inqit, iſtîc *video, faſtum verò non video.* qaſi bile ſe liberâſſet, faſtu non item. Cæterùm ipſe cùm laceram pallii partem ad obviorum conſpectum obverteret, *Ὁρᾶτε διὰ τρίβωνος κενοδοξίαν. Per pallii ſciſſuras,* ajebat Socrates ſeſe *Antiſthenis vanitatem intueri.* Laërtius *l.* 2. & *l.* 6. ſive ut Ælianus refert *lib.* 9. *c.* 35. *ὑ παύσῃ ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν. Annon deſines,* inqit, *oſtentare te nobis?* latet argutia, qam latinè vix commodè expreſſeris, in voce *καλλωπίζειν*, qæ *ornatús* ſignificationem habet; qamqe in eodem argumento uſurpavit Epictetus *enchir. c.* 45. *Ὅταν ἐντελῶς ἠρεμοσμένος ᾖς καθὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζε ἐπὶ τούτῳ. Si corpus frugaliter curare didiciſti, ne ob id tibi placeas.* Notavit & Plato in Diogene, qi cùm Platonis ædes ingreſſus, ſtragula pretioſiora conculcaret, adjecto, *Παλῶ τῷ Πλάτωνος κενοσπουδίαν. Calco Platonis vanitatem* ſive *ſtudium inane*; regeſſit Plato, *Ὅσον, ὦ Διόγενες, τῷ τύφῳ διαφαίνεις, δοκῶν μὴ τετυφῶσθαι; qantum faſtûs, ô Diogenes, oſtendis ipſe, dum minimè faſtuoſus ambis videri?* Sive, ut alii referunt; *Πατῶ τὸν Πλάτωνος τύφον. Calco Platonis faſtum*; ille: *Ἑτέρῳ γε τύφῳ. Calcas, ſed alio faſtu*; ille. Laërtius *l.* 6. Non erat itaqe qòd Julianus orationem *de Cyniſmo* ſuam tam atrociter ordiretur. *Ἄνω ποταμῶν, τοῦτο δὴ τῆς παροιμίας. Ἀνὴρ Κυνικὸς Διογένης φησὶ κενόδοξον, In fontes retro flumina, vetus ut proverbium uſurpem. Homo ecce Cynicus Diogenem vanitatis accuſat.* Neqe enim *Diogenes vanitatis* arceſſitus, novum adeò avt inavditum. qi & qærenti *πῶς ἄν τις ἔνδοξος γένοιτο*, reſpondit (ut Lucianus *pro imag.* refert) *εἰ δόξης καταφρονήσειε. per gloriæ contemptum ad gloriam muniendam viam* aliis monſtravit, eandémqe ipſe ingreſſus eſt. Qin & Flaccus Ariſtippum inducit ſic Diogenem alloqentem, *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu. —

havd fruſtrà ſané. ſcurram enim agebat ille, improbum admodum ſæpenumero & impurum, nec ab obſcœnitate havd ſermonis duntaxat, ſed actûs etiam ipſius, alienum. vitium idem hoc in Lacedæmoniis qoqe Cynicus idem notavit; ſiqidem in Olympia cùm Rhodios qoſdam ſplendidè veſtitos videret, *τύφος τοῦτό ἐστι. Hoc faſtus eſt*, dixit. mox, ubi in Laconas tunicis vilibus ſordidiſſqe amictos inciderat, *Ἄλλος ἔτος τύφος. Alius*, inqit, *iſte factus eſt.* Ælianus *l.* 9. *c.* 34. Suum ipſius utiqe in illis morbum animi deprehendit, atróqe carbone notavit imprudens. Qem itaqe non immeritò taxans Petrus Bleſenſis in *invectiv. Melior*, inqit, *eſt purpurata humilitas qàm pannoſa ſuperbia.* Optimè Plutarchus *de profectûs indicatura. pag.* 82. *B.* *Ἄχρι δὲ ἄν τις ἐπιδεικνύμενος ῥῦπον ἢ κηλίδα χιτῶνος, ἢ διερρωγὸς ὑπόδημα, καλλωπίζεται πρὸς τοὺς ἐκτὸς, ἀτυφίαν κενὴν διασκώπτων αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς μικρὸν, ἢ ὡς κυρτὸν, ὄιεται ναπιεύεσθαι, τὰ δ' ἐντὸς αἴσχη τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκλήματα, καὶ φθόνους, καὶ κακοηθείας, καὶ μικρολογίας, καὶ φιληδονίας ὥσπερ ἕλκη, περιστέλλων καὶ ἀποκρύπτων, οὐδὲν διήγειν, οὐδὲ προσιδεῖν ἐᾷ, δεδιὼς τὸν ἔλεγχον, ὀλίγου αὐτῷ προκοπῆς μίτεσι, μᾶλλον δὲ ὑθίν. Ubi verò ſordes aliqis maculámve oſtentans veſtis, avt ruptum calceum, venditat ſe aliis, exiſtimátqe ſe præclari aliqid præſtare, ſi vanâ faſtus vacuitate ſuam ſtaturæ humilitatem avt curvitatem ipſe dicteriis notet: interim verò animæ turpitudinem, & ulcera, puta vitæ offenſas, invidiam, malignitatem, avaritiam, libidinem velat atqe occultat, metuqe reprehenſionis neminem videre avt contrectare patitur, certè hunc parum avt nihil potiùs profeciſſe cenſendum eſt.* qo loco (ut id obiter admotem) etiamſi Stephanus *ἐγκλήματα* legat, qod exponit, cùm in aliqem excreamus; ſuſpicor tamen *ἐγχρίμματα* potiùs fuiſſe, qod *offenſiones* & *incurſationes* deſignat: ſiqidem *χριμφθῆναι, ἐνορμῆσαι*, & *ἐγκρίπτεσθαι* eſt *ἐμπίπτειν*. Heſychius. qod avtem ait Plutarchus *διασκώπτων ἑαυτὸν, ὡς κυρτὸν*, ad Cratetem reſpexit, cujus & vitam conſcripſit, teſte Juliano. illi etenim iſtud ſolenne fuit. Laërtius *l.* 6. & Julianus *de Cyniſm.* cui tamen Tatianus adverſus Græcos *pag.* 144. etiam *ἔντυφον γλωσσομανίαν, ſuperbam & inſanam loqacitatem*, non veretur objicere. Adjicere non abs re fuerit, qod de Pyrrhone Sceptico Ariſtocles *de philoſoph. l.* 8. ab Evſebio *prapar. l.* 14. *c.* 17. lavdatus: *Αὐτὸς δὲ τοῦτον τὸν τύφον περιβαλόμενος, ἄτυφον ἑαυτὸν ἐκάλει. Faſtûs immunem jactitabat ſe cùm totus faſtu amictus eſſet. Ἐμοὶ γὰρ* inqit, *μόνοι τετυφῶσθαι, μᾶλλον δὲ μεμηνέναι μανίαν ἐρρωμένην δοκοῦσιν, οἱ τοιαῦτα ληρῶντες. Rationem hanc unam, qa tam abſurda loqatur, delirare avt potiùs vehementer furere ſtatuo.* Scitè Jo. Climac. *ſcala grad.* 21. de typho iſto; ab Antonio adductus. *Χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὁ γὰρ ποιήσει τις καθαιρήσων αὐτὴν, τοῦτο ἀρχὴ κενοδοξίας ἑτέρας γενήσεται. ψευσάμενος κενοδοξῶ. καταλύω, ἵνα μὴ γνωσθῶ. ὡς φρόνιμος, πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὰ περιβεβλημένος, ἡσθήσομαι ταύτην. καὶ ἐντελῆ ἐξαλλάσσων, πάλιν κενοδοξῶ. ὡς ἂν ῥίψῃς τὴν τρίβολον ταύτην, ὀρθὸν τὸ κέντρον ἵσταται. Difficile eſt inanis gloriæ dæmonem effugere: qod enim feceris detrabenda illius cauſſâ, id erit inſtrum alterius inanis gloriæ. Jejunans gloriæ inanis cupidus ſum, adeo me ut ignotus ſim, tanqam prudens rurſus gloriam appeto. Splendidè veſtitus ab illa vincor: vili habitu tectus rurſus gloriam cupio. Utcunqe projeceris iſtum tribulum, aculeus ſtat rectus.* Nec immeritò itaqe Plato, referentibus Evagrio *Hiſt. eccleſ. l.* 1. *c.* 21. & Nicephoro Calliſtrato *l.* 14. *c.* 50. *Τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πίφυκεν ἀποτίθεσθαι. Inanem gloriam, tanqam tunicam poſtremam animus ſolet exuere.* Unde Athenæus *dipnoſoph. l.* 11. *pag.* 507. *D.* *Ἦν ὁ Πλάτων καὶ φιλόδοξος, ὅσις ἔφησεν ἰσχατον τοῦ τῆς δόξης χιτῶνα ἐν τῷ θανάτῳ ἀποδύσεσθαι. Plato cupidior gloriæ erat, & dixit poſtremum exuturum ſe gloriæ tunicam ſub exitum vitæ.* Philo etiam ab Antonio itidem lavdatus. *φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός.* id eſt, vertente Tacito, *hiſtor. l.* 4. *etiam ſapientibus gloria cupido noviſſima exuitur.* Crates certè in ſectæ ſuæ inſtitutum ludens ipſe de *pera Cynica* ſic *παῤῥῳδεῖ*, referente Laërtio *l.* 6. *c.* 85.

Πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύρῳ.
Eſt qadam medio conſtructa urbs Mantica faſtu.

vel ut Demetrii Phalarei nomen qi præfert, exhibet.

Πήρη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύρῳ.

Atqe ità Homérus, qem is imitatus eſt, *Odyſſ. τ. v.* 172.

Κρήτη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.
Creta qadam terra eſt medio in nigro ponto.

qanqam is *peram Cynicam*, vel *urbem*, vel *inſulam* eſſe voluit, qæ ipſa *ἄτυφον, faſtu pompáqe omni deſtituta* exiſteret; cùm illis tamen tanqam aqis marinis omni ex parte cingeretur.

§. 28. *Καὶ ὄψει ὁρατοί.* Dii nimirum Stoicorum ſunt viſui etiam corporeo obvii. ſiqidem *Mundum* ipſum pro *Deo* habebant. vide *ad l.* 4. §. 23. *corpora cæleſtia* etiam in *Deorum* numero ponebant. *v. l.* 8. §. 19. & *ad l.* 9. §. 33. qò ſpectat & Menandri illud apud Clementem Alexandrinum in *hortat.*

Ἥλιε, σὲ γὰρ θεῶν πρεσκυνεῖν πρῶτον θεῶν,
Δι' ὃν θεωρῶν ἐστὶ τοὺς ἄλλους θεούς.
Sol, namqe Deorum colere te primùm decet,
Cujus beneficio alios ſpectamus Deos.

Grotius. Qin & Apulejus *de Deo Socratis*, Deos in ordines duos diſpertitur, *viſibiles* & *inviſibiles. Deos cælites partim viſu uſurpamus; alios intellectu veſtigamus. ac viſu qidem cernimus clariſſima mundi lumina, Solem, Lunam, Stellas, Sydera. Eſt aliud genus Deorum, qod natura viſibus noſtris denegavit; nec non tamen intellectu eos rimabunds contemplamur, acie mentis acriùs contemplantes.* & rurſus: *Pars eorum obtutu hebeti viſuntur, ut ſydera. Cæteri ſolo intellectu, neqe prompto, noſcuntur.* Verùm Deus noſter, Deus verus, vivus, *ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, lucem habitans inacceſſam*, id eſt, *ὃν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, qem nemo unqam vidit; neqe videre potuit*, Pavlus *ad Timoth. Ep. c.* 6. *v.* 16. & Joannes *Evang. c.* 1. *v.* 18. & *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. *Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται.* unde & *ἀόρατον* Pavlo dicitur *Ep. eádem c.* 2. *v.* 17. Rectè itaqe hac ratione Avgvſtinus *de diverſ. Serm.* 12. dicentibus Ethnicis, *Oſtendite nobis Deum veſtrum*, reſpondet; *ſi oſtendi poſſet, Deus non eſſet.* Tertullianus *Apolog. cap.* 17. *Inviſibilis eſt, etſi videatur; incomprehenſibilis, etſi per gratiam repræſentetur; inæſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur: ideo verus & tantus eſt. cæterum qod videri communiter, qod comprehendi, qod æſtimari poteſt, minus eſt, & oculis qibus uſurpatur, & manibus qibus contaminatur, & ſenſibus qibus invenitur.* Et Minutius Felix: *Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt; nec comprehendi, tactu purior eſt; nec æſtimari, ſenſibus major eſt: infinitus, immenſus, & ſoli ſibi tantus, qantus eſt notus. nobis verò ad intellectum pectus anguſtum eſt, & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Magnitudinem Dei qi ſe putat nôſſe, minuit: qi non vult minuere, non novit.* & poſtea: *At enim qem colimus Deum, nec oſtendimus, nec videmus. Imò ex hoc Deum credimus, qòd eum ſentire poſſumus, videre non poſſumus. in operibus enim ejus, & in mundi omnibus motibus, virtutem ejus ſemper præſentem adſpicimus; cùm tonat, fulgurat, fulminat, cùm ſerenat.* Theophilus item *ad Avtolyc. l.* 1. *Ἐρεῖς ἴν μοι, Σὺ ὁ βλέπων, δήγησαί μοι τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ. ἄκουε, ὦ ἄνθρωπε. τὸ μὲν εἶδος τοῦ Θεοῦ ἄῤῥητον καὶ ἀνέκφραστον, καὶ μὴ δυνάμενον ὀφθαλμοῖς σαρκίνοις ὁρατὸν γενέσθαι. δόξῃ γὰρ ἐστιν ἀχώρητος, μεγέθει ἀκαλάβεκτος, ὕψει ἀπερινόητος, ἰσχύι ἀσύγκριτος, σοφίᾳ ἀσυμβίβαστος, ἀγαθωσύνῃ ἀμίμητος, καλοποιΐᾳ ἀνεκδιήγητος. Dicas igitur, tu qi videns es, obſecro, Dei formam mihi enarrato. Avdi ô homo: Dei qidem forma nobis occulta explicari havd qit, nec corporeis oculis videtur. Nam eâ*

sunt. deinde, animam meam, cùm nullus unqam viderim, in honore tamen habeo. pari igitur ratione & Deos, cùm eorum potentiam jugiter experiar, propterea & esse compertum habeo & veneror.

§. 29. In hoc vitæ salus sita est, ut unumqodqe qid sit in universum discernas; qidqe materiæ, qid formæ habeat. atqe ex animo toto justa facias, & vera dicas. qid enim supereſt, nisi vitâ frui, bonum bono ità adnectendo, ut nè minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.

§. 30. Unum solis est lumen, licèt parietibus, montibus, aliis innumerabilibus dispescatur: una materia communis, etiamsi corporibus peculiaribus affectionibus distinctis innumerabilibus dispescatur: una anima, etiamsi naturis innumerabilibus, & circumscriptionibus peculiaribus dispescatur. una anima rationalis, etiamsi dirimi videatur. aliæ ergò rerum dictarum particulæ, formæ nempe & materiæ sensûs expertes, necessitudinis vinculo uno connectuntur sibi invicem. & ista tamen mens universi continet, & facultas illa cujus vi eodem loci

τοι ἐδὲ τῲ ψυχῲ τῲ ἐμαυτ῀ ἐώρακα, καὶ ὅμως [a]τιμῶ. ἔτως ἔν καὶ τὰς θεὰς, ἐξ ὧν τῆς δυνά- [a] L. 3. §. 9.
μεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι, ὁκ τύτων ἄλλ τί εἰσι καταλαμβάνω, καὶ αἰδέμαι.

§. 29. [b] Σωτηρία βίυ, [c] ἕκαστον δὲ ὅλυ αὐ- [b] L. 7. §. 2.
τὸ τί ἐστιν ὁρᾶν, τί μῷ αὐ῀ τὸ ὑλικὸν, τί δαὶ τὸ [c] Sup. §. 18.
αἰτιῶδες. [d] ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς [e] τὰ δίκαια ποιεῖν, [d] L. 3. §. 4.
καὶ ταληθῆ λέγειν. τί λοιπὸν, ἢ [f] ἀπολαύειν τ῀ [e] Sup. §. 1. 3.
ζῆν, [g] συνάπλοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθὸν, ὥστε [f] L. 3. §. 6.
[h] μηδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολείπειν; [g] L. 5. §. 6.
[h] L. 3. §. 13.

§. 30. [i] Ἓν φῶς ἡλίυ, κἂν [k] διείργῃ τοί- [i] L 9. §. 8.
χοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. [l] μία οὐσία κοινὴ, [k] L. 8. §. 33.
κἂν διείργῃ [m] ἰδίως ποιοῖς σώμασι μυρίοις. [n] μία [l] L. 4. §. 40.
ψυχὴ, κἂν φύσεσι διείργηται μυρίαις, καὶ ἰδίαις [m] L. 9. §. 25.
περιγραφαῖς. [o] μία νοερὰ ψυχὴ, κἂν διάκε- [n] Inf. §. 32.
κρίσθαι δοκῇ. τὰ μὲν ἄν ἄλλα μέρη τῶν εἰρημέ- [o] Sup. §. 26.
νων, οἷον πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα ἀλλήλοις. καί τοι καὶκεῖνα [p] L. 10. §. 26
[*] τὸ νῶν f.
[*] τὴ νῶν συνέχῃ, καὶ [p] τὸ [*] ἑπόμενα αὐτὰ βελτίον.
[*] ἐπὶ τὰ f.

διά-

ANNOTATIONES.

animi parte, qâ opinamur, percipi non potest, nec magnitudo ejus comprehendi, aut altitudo mente valet capi, fortitudine nemini est conferendus, ejúsqe sapientia planè censetur incomprehensibilis, bonitate nemo est qi eum possit imitari, sumúsqe imbecilliores, qàm ut ejus beneficentiam nostris lingvis explanare possimus. Qin & à nostra qoqe religione extranei, *Dei invisibilitatem* agnovere nobiscum. Hinc illud Evripidis, ut Clemens in *hortat.* an Philemonis, ut Justinus *de Monarch.*

Θεὸν δὲ ποῖον, εἶπε μοι, * νομίσον;
Τὸν πάνθ' ὁρῶντα, κ' αὐτὸν οὐκ ὁρώμενον.
Dic, qaso, qalem fas putas credi Deum?
Qi cuncta spectat, ipse non spectabilis.

Orpheus item à Justino *ibidem* lavdatus:

--- ὐδέ τις αὐτὸν
Εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾷται.
--- *conspicit ipse*
Cunctos mortales, nec qisqam conspicit ipsum

Aristotelis nomine Avtor *de mund. c. 6.* ἀόρατος ἂν ἄλλως, πλὴν λογισμῷ. hoc est, qod Seneca *qæst. nat. l. 7. c. 30. Effugit oculos: cogitatione visendus est.* Non est ergò prorsus inconspicabilis tamen; siqidem ut Apostolus *ad Rom. c. 2. v. 20.* Τὰ ἀόρατα αὐτῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμυ τοῖς ποιήμασι νούμενα, καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτῦ δύναμις καὶ θειότης. *Ipsius invisibilia jam indè à condito mundo ex iis, qa fecit, mente perpensa pervidentur, aterna videlicet ejus tum potentia, tum divinitas.* unde non inscitè Calvinus *institut. l. 1. c. 5. §. 1. Deum mundum condendo, invisibilis cùm esset, visibili qodam ornatu insignem in conspectum prodiisse.* Et Seneca *de benefic. l. 4. c. 8. Qocunqe te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi; nihil ab illo vacat, opus suum ipse implet.* Sed & nobis in Christo suo cumprimis conspiciendum se præbet: ὃς ἐστιν εἰκὼν τῦ Θεῦ τῦ ἀοράτυ, *qi est imago Dei invisibilis. ad Colos. c. 1. v. 15.* qiqe ideo Philippo; Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. *Qi vidit me, vidit patrem.* Joannes *c. 14. v. 9.* Verùm fidei oculo, non corporis; sed nec mentis aut intelligentiæ nativæ mero, salubriter videtur alteruter.

Οὐδὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυτ῀ ἑώρακα] Si anima invisibilis, animæ conditor multò magis. Minutius in Octav. *Deum oculis carnalibus vis videre, cùm ipsam animam tuam, qâ vivificaris, & loqeris, nec aspicere possis, nec tueri?* vide & Avgustinum *de Trinit. l. 5. c. 1.* vide *l. 10. §. 26.*

Ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι] Theophilus *ad Autolyc. l. 1. pag. 72.* Καθάπερ γὰρ ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ ἀβλέπτως, ἀόρατος οὖσα ἀνθρώποις; διὰ δὲ τῆς κινήσεως τῦ σώματος νοεῖται ἡ ψυχή. ἔτως ἔχει ἄν, καὶ τὸν Θεὸν μὴ δύνασθαι ὁραθῆναι ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἀνθρωπίνων, διὰ δὲ τῆς προνοίας καὶ τῶν ἔργων αὐτῦ βλέπεσθαι καὶ νοεῖται. *Ut anima in humano corpore non videtur invisibilis existens, verùm ex corporis motu cognoscitur: sic nec Deus humanis & corporeis oculis videri potest, cæterùm ex providentia, qâ singula ordinat, suisqe operibus aspicitur & apprehenditur.* Avtor *de mundo c. 6.* Ἡ ψυχὴ δι' ἧς ζῶμέν τε, καὶ πόλεις καὶ ἔικας ἴσχομεν, ἀόρατος οὖσα, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὁρᾶται. πᾶς γὰρ ὁ τῦ βίυ διάκοσμος ὑπὸ ταύτης ἔυρηται, καὶ διατέτακται, καὶ συνέχεται. ταύτὰ χρὴ καὶ περὶ Θεῦ διανοεῖσθαι, δυνάμει μὲν ὄντος ἰσχυροτάτυ; κάλλει δὲ ὑπερβεβάτυ, ζωῇ δὲ ἀθανάτυ, ἀρετῇ δὲ κρατίστυ. διότι πάσῃ θνητῇ φύσει γενόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεωρεῖται. *Nam & anima ipsa qâ vivimus, qâ urbes, qâ domos habitamus, cùm haudqaqam sub aspectum nostrum sita sit, operibus tamen ipsis videtur: omnisqe vita cultus nitorqe, ut ab ea inventus est & descriptus, ita ex eo tenorem suum servat. Proinde hac etiam de Deo sentienda nobis sunt: illa qidem, si vim*

[*] νομισίον Just.

A *spectes, valentissimo: si decorem, formosissimo: si vitam, immortali: denique, si virtutem, præstantissimo. Qapropter cùm sit inconspicabilis omni natura interitura, ipsis nihilo secius ipse cernitur ab operibus.* Sive, ut Apulejus paraphrasticè reddidit. (nam merus paraphrastes iste illius est) *De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non videtur: & tamen fateamur omnes necesse est, hujus operâ omnia, qa per hominem præclara fiunt, provenire: neqe anima ipsius qalitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestarum rerum intelligi qalis & qanta sit. omne qippe humana vita præsidium ingenio ejus est paratum. Nisi fortè tam injustus rerum æstimator*
B *potest esse qi hæc eadem de Deo neget, qem videat esse viribus exuperantissimis, avgustissimâ specie, immortalis avi, genitorem virtutum ipsámqe virtutem. Unde nihil mirum est si mortales oculi ejus non capiunt aspectum, qando divinorum operum vestigiis sit perspicuus atqe manifestus.* Minutius. *Nec mireris, si Deum non videas, vento & flatibus omnia impelluntur, vibrantur, agitantur; & sub oculis tamen non venit ventus & flatus.* Apulejus *Florid. 2. Deûm forma invisitata, vis cognita: qorum potestates licet sentire, non datur cernere.* Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἀφ' ἑκάστυ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων ῥᾴδιόν ἐστιν ἐγκαμιάσαι τὴν πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, δύναμίν τε συνοπτικὴν τῶν γιγνομένων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχάριστον. *Ex singulis, qa in mundo fiunt, rebus providentia lavdari facilè potest, si cui duo hæc insunt: unum, facultas naturam cujusqe rei perspiciendi: alterum gratus animus.* & qæ sequntur. vide & eundem *l. 1. c. 16.*

§. 29. Σωτηρία βίυ] qod *l. 4. §. 21. Extrem.* Ἱστορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* Plato *Protag. pag. 247. C.* Τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἐφάνη τῦ βίυ. *Qanam nobis potissima vita salus esset.* Et mox: Ἡ ἐπιστήμη δηλώσασα τὸ ἀληθὲς, ἔσωσεν ἂν τὸν βίον. *Scientia aperiens veritatem servaret vitam.*

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] Vide *ad l. 3. §. 4.*

Ἀπολαύειν τῦ ζῆν] *Vitâ frui.* Ità Martialis *l. 10. Ep. 61.*

Vivere bis, vitâ est posse priore frui.

D Seneca *Epist. 61. Paratus exire sum; & ideo fruor vitâ, qia qamdiu futurum hoc sit, non nimis pendeo.* ubi Lipsius *fruor vitâ, securus, & lætus.* vide *ad lib. 3. §. 6.* & *l. 9. §. 26.* & *l. 10. §. 33.*

Συνάπλοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ] Vide *ad l. 5. §. 6.* & *l. 6. §. 6.* & *l. 3. §. 13.* Varro περὶ εὐετηρίας. *Legendo & scribendo vitam procudite.* i. e. *producite.* Nonius.

§. 30. Ἓν φῶς ἡλίυ] Vide *l. 8. §. 57.* & *l. 9. §. 8.*

Μία οὐσία] vide *l. 4. §. 40.* & *l. 7. §. 9.*

Μία ψυχὴ] vide *l. 4. §. 40.* & *l. 9. §. 8.*

E Πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα] πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, sunt *forma & materia formis qasi substrata & subjecta.* interpres Anglus ἀισθητὰ legisse videtur: cui accedere non possum. verùm ab interpunctione locum laborare opinor; & post ἀναίσθητα collocandam distinctionem, ut series dictionis sic procedat; *reliqa dictarum rerum partes, forma* scilicet *& materia sensûs expertes, sunt etiam à necessitudine mutua aliena. Spiritus* pro *forma*, ut Marco, ità Pomponio *ad l. 9. §. 1.* exhibito. qi *corpus continuum* definit, *qod continetur uno spiritu.* (i. e. unâ formâ) *ut homo, tignum, lapis.* ex subjectis speciebus *tigni lapidisqe*, non *animal*, sed *formam, spiritûs* nomine denotâsse, liqidò patet. vide *ad lib. 6. §. 13.* & *ad l. 10. §. 2.* sic *l. 9. §. 36.* ἡ ὑποκειμένη ὕλη & τὸ πνευματικὸν Marco ἀνηδιαιρέτους. Hoc idem videtur, qod πνεῦμα ὑλικὸν Tatianus *adv. Græc.* nuncupat; nec *stellis* tantùm, avt *animantibus stirpibúsqe*, sed *aqis* etiam inesse vult.

F Κἀκεῖνα τὸν νῶν συνέχει, καὶ τὸ ἑπόμενα αὐτὰ βελτίον] lege

κα-

a L. 3. §. 11. Διάνοια ἢ ἰδίως a ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον γίνεται, καὶ
b L. 9. §. 9. συνίστηται, καὶ b ἡ διείργῃ τὸ κοινωνικὸν πάθος.

§. 31. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ διαγίνεσθαι; ἀλλὰ τὸ αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν
c L. 3. §. 6. 16. αὖθις; τὸ φωνῇ χρῆσθαι; τὸ διανοεῖσθαι; c τί τούτων πόθῳ σοι ἄξιον δοκεῖ; εἰ ἢ ἔκαστα d εὐκατα-
d L. 2. §. 12. e L. 3. §. 12. φρόνητα, πρόσιθι ἐπὶ τελευταῖον, τὸ e ἕπεσθαι τῷ
f Sup. §. 27. λόγῳ f καὶ τῷ θεῷ. ἀλλὰ g μάχεσθαι τῷ τιμᾶν ταῦ-
g L. 9. §. 1. * εἰ τα, τὸ ἄχθεσθαι, * ἢ h διὰ τὰς τεθνηκέναι στρή-
h L. 10. §. 28. σεταί τις αὐτῶν.

i L. 5. §. 24. §. 32. i Πόσον μέρος ἡ ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς
k L. 5. §. 23. αἰῶνος ἑκάστῳ; k τάχιστα γὰρ ἐν-
l L. 5. §. 24. ναφανίζεται τῷ ἀϊδίῳ. l πόσον ἢ τῆς ὅλης οὐσίας;
m L. 6. §. 14. n L. 3. §. 10. πόσον ἢ m τοῦ ὅλης ψυχῆς; n ἐν πόσῳ ἢ o βωλα-
o L. 6. §. 36. ρίῳ τοῦ ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμοῦμενος,
p L. 6. §. 58. q L. 10. §. 2. μηδὲν μέγα φαντάζου, p ἢ τὸ q ὡς μᾶλλον ἡ σὴ φύσις
r L. 10. §. 14. 21. ἄγῃ, πιεῖν, r πάσχειν ἢ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει.

f L. 10. §. 24. §. 33. f Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν. t ἐν
t L. 3. §. 9. v L. 2. §. 12. x L. 10. §. 31. γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστί. τὰ ἢ λοιπὰ, εἰ περαίρεται
ἐστιν, ἤ ἀπεραίρετα, v νεκρὰ καὶ x καπνός.

§. 34. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν ἑτοι-
y L. 9. §. 41. μότατον, ὅτι καὶ y εἰ τῷ ἡδονῇ ἀγαθὸν

feruntur. intellectus verò adversùs contribulem suum peculiariter afficitur; eidémque consociatur, nec potest communionis appetitus prorsùs revelli.

§. 31. Qid expetis? num existere? num sentire, movere, crescere, denasci? an rursùs voce uti, cogitare? ecqid horum tibi desideratu dignum videtur? si ergò contemptu digna satìs ista videntur omnia, ad illud perge, qod ultimum restat, Deo nempe ac rationi obseqi. atqi instituto huic repugnat, si qis ægrè ferat, qòd istis morte privandus sit.

§. 32. Qantula pars infiniti ac immensi ævi unicuiqe assignatur? ab interminato enim qàm celerrimè absorbetur. qantula item totius materiæ? qantulum & animæ universæ? in qantula etiam telluris totius glebulâ repis? hæc omnia cùm cogitaveris, nihil magnum reputa, hoc solo excepto, ut ea facias ad qæ natura tua te ducit, ea sustineas qæ natura communis infert.

§. 33. Vide, qo modo se mens utatur tua. in hoc enim sunt omnia. reliqa, sive arbitrii tui sint, sive non sint, cadavera sunt & fumus.

§. 34. Nihil magìs ad mortem contemnendam incitaverit, qàm si consideres, etiam eos qi voluptatem

ANNOTATIONES.

καὶκεῖνα τὸ νοῦν συνίχει, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. & tamen ista etiam (licèt sensûs ac rationis expertia) *mens* (universi scilicet) *continet, & facultas interior*, sive *forma illa, cujus vi eódem loci feruntur.* Vide *l.* 10. §. 26. Τὴν βρίθουσαν. *Vim, qâ corpora deorsùm feruntur.* & *l.* 4. §. 16. Τὸ αἰτιῶδες. *Formam.* Τὸ νοῦν ἀντὶ τοῦ ὁ νοῦς. sicut & Aristoteli *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Δόξειε δὲ ἂν τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. *Unusquisque verò id qod intelligit esse videretur.* vide *l.* 10. §. 38. Verùm τὸ νοῦν istis est, ἡ νοερὰ ψυχή, de qa *suprà.* i.e. *Deus* ipse. de qo & *l.* 10. §. 1. συνίχει πάντα. sive, *spiritus Dei*, τὸ συνίχον τὰ πάντα. Sap. Solom. *c.* 1. *v.* 7. Laërtius *Zenon. l.* 7. *c.* 135. Ἕν τε εἶναι θεὸν καὶ νόον καὶ εἱμαρμένην καὶ Δία. *Unum qoqe Deum esse & mentem, & fatum, & Jovem.* Apostolus *ad Coloss. c.* 1. *v.* 16, 17. Περὶ λόγου. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ συνέστηκε. *Omnia per eum condita sunt, & omnia per eum consistunt.* Clemens *Stromat. l.* 5. Σφίγξ οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνδεσις, ἡ τῷ κόσμῳ καλὰ τὸν ποιητὴν Ἄραλον περιφορὰ, ἄλλα τάχα μὲν ὁ διήκων πνευματικὸς τόνος, καὶ συνίχων τὸν κόσμον. *Sphinx non est intelligentia universorum, & ex Poëta Arati sententia mundi conversio: sed fortè fuerit qidam spiritualis tenor, qi pervadit mundum.* Cicero *de natura deorum. l.* 2. *Natura est, qa continet mundum omnem, atqe ea qidem, non sine sensu & ratione.* & rursùs: *Mundum & ejus partes naturâ sentiente teneri, in qa ratio perfecta insit. qam vim animum esse dicunt mundi, eandémqe esse mentem sapientiámqe divinam.* Habes hìc apertè Marci τὸ νοῦν. Idem *de divinat. l.* 2. *Hæc ità fieri omnibus inter se convenientibus mundi partibus profectò non possent, nisi ea uno divino ac continuato spiritu continerentur. Totam mundi hujus molem*, inqit, *mens divina continet, ut anima corpus.*

Διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον] Homo magìs ad sibi congenerem fertur, tum qia liberam habet electionem, tum qia τὸ νοῦν illud peculiarem in homine operationem exercet, exeritqe. Laërtius *Zenon. l.* 7. *c.* 138. Εἰς ἅπαν τοῦ κόσμου μέρος διήκει ὁ νοῦς, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν ἡ ψυχή. ἀλλ' ἤδη δι' ὧν μὲν μᾶλλον, δι' ὧν δὲ ἧττον, δι' ἃ μὲν γάρ, ὡς ἕξις κεχώρηκεν, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν, καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ ὡς νοῦς, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. *Mens per omnes mundi partes pertingit, sicut & in nostra anima contigit, sed per has magis, per illas minus. Per qasdam enim veluti habitus recessit, ut per ossa ac nervos: per alias, veluti mens, ut per principale.*

§. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ] Plutarchus *de audiend. pag.* 37. *D.* Ταυτόν ἐστι τὸ ἕπεσθαι θεῷ καὶ τὸ πείθεσθαι λόγῳ. *Idem est Deum seqi & parere rationi.* Et Apulejus *de philosoph. Sapientem pedisequum & imitatorem Dei dicimus, & seqi arbitramur Deum, id est, λόγον.* At de Juliano Gregorius Nazianzenus *Stelitevt.* 1. Ὁδηγῷ λόγῳ, καὶ μὴ θεῷ χρώμενος. *Qi humanam rationem ducem, non Deum seqitur.* qasi ista sejuncta à se invicem existant. Et Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Μόνῳ τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐπιζεύκτῳ σώφρονι, παραλαβεῖν τὸν βίον. *Soli rationi, tanqam consultissimo tutori, vitam omnem credere convenit.* ità solam rationem vult ducem adhiberi ad vitam instituendam. verùm proclivis satis est solutio. rationis rectæ, qalis est initio condita, ductus, à religionis Deique regulis nusquam deviat. Cæterùm qà jam corrupta & vitiata est, à legis divinæ tramite in qamplurimis abscedit, suíqe seqaces ut plurimùm abducit. vide ampliùs *ad l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 11, 12.

Τὸ ἄχθεσθαι, ἢ διὰ τοῦ τεθνηκέναι] lege εἰ διὰ τοῦ τ. sensus exigit. vide *l.* 9. §. 1.

§. 32. Πόσον μέρος ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος] vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 24.

Πόσον δὲ ὅλης οὐσίας] Epictetus *l.* 1. *c.* 12. Οὐκ οἶσθα, ἡλίκον μέρος εἶ πρὸς τὸ ὅλον; *Non nosti, qanta pars sis universi.* Lucretius *l.* 6.

Et qota pars homo sit terrai totius unus.

Τῆς ὅλης ψυχῆς] vide *suprà* §. 30.

Ἐν πόσῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις] ità *l.* 6. §. 36. Ἄθως βωλάριον. *Athos glebula.* at *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3. in eodem argumento γωνίδιον, *angulum exiguum*, dixit. Plato *Phadon. pag.* 81. *A.* Ἔτι δὲ καὶ πάμμεγά τι εἶναι αὐτὸ (τὸ ὅλον) καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν καὶ μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας, ἢ βατράχους, περὶ τὴν θάλατταν οἰκοῦντας. *Præterea ingentem esse terrarum orbem, nósqe à Phaside ad Columnas Herculeas habitare, in parva qadam ejus particula, ceu formicas atque ranas circa paludes atqe mare.*

Ὡς ἡ σὴ φύσις ἄγει] Fabius *instit. l.* 12. *c.* 11. *Natura nos ad mentem optimam genuit: adeóqe discere meliora volentibus promptum est, ut verè intuenti mirum sit illud, magis males esse tam multos. nam ut aqa piscibus, ut sicca terrenis, circumfusus nobis spiritus volucribus convenit: ità certè facilius esse oportebat secundum naturam, qàm contra eam vivere.* Nihil scilicet istis de nativo vitio suboluerat.

Ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 8.

§. 33. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 23. & *suprà* §. 19.

Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν] vide *l.* 3. §. 9. & *l.* 7. §. 38. Ex Rufo *de amicit.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἔθετο ὁ θεὸς, τὰ δ' οὔκ. ἐφ' ἡμῖν μὲν, τὸ κάλλιστον, καὶ σπουδαιότατον, ᾧ δὴ καὶ αὐτὸς εὐδαίμων ἐστὶ, τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν. τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γιγνόμενον, ἐλευθερία ἐστὶ, εὔροια, εὐθυμία, εὐστάθεια. τοῦτο δὲ καὶ δίκη ἐστὶ, καὶ νόμος, καὶ σωφροσύνη, καὶ σύμπασα ἀρετή. *Qadam in nostra potestate Deus posuit, qadam non posuit. In nostra qidem potestate posuit id, qod optimum est, qòqe beatus ipse censetur, usum imaginationum. Siqidem is rectè usurpatus libertas est, & animi tranquillitas, nec non lex, temperantia & qavis virtus.*

Τὰ δὲ λοιπὰ εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα] lege εἴτε, sive.

Νεκρὰ] vide *l.* 2. §. 12.

Καὶ καπνός] Ità *l.* 10. §. 31. καπνὸς καὶ τὸ μηδέν.

§. 34. Οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν] Epicureos notat, qi summum bonum etiamsi in voluptate, summum malum in dolore constituerant, mortis tamen contemptum profitebantur, & prædicabant. Vide Epicurum ipsum, *suprà l.* 9. §. 41. cujus & illa dogmata sunt apud Laërtium *l.* 10. *c.* 125. ex *Epist. ad Menaceum.* Μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον. ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. στέρησις δέ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὅθεν γνῶσις ὀρθὴ τοῦ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον, ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς ἀθάνατον. οὐθὲν γάρ ἐστιν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν, τῷ καταλαβόντι γνώσεως, τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. τὸ φρο-

πεῖν

tem in bonis, dolorem in malis habent, eam tamen contempſiſſe.

§. 35. Cui illud tantummodò qod tempeſtivum eſt, bonum habetur; nec intereſſe putat, plures an pavciores rationi rectæ conſentaneas actiones ediderit, mundúmqe longiori an breviori temporis ſpatio contemplatus ſit; huic nec mors formidabilis eſſe poterit.

§. 36. In hac magna civitate verſatus es, homo. qid tuâ refert, ſi qinqe duntaxat annos, etenim qod ſecundùm leges fit, id omnibus æqale eſt. ecqid igitur grave pateris, ſi te non tyrannus, nec judex iniqus, ſed natura, qæ induxit, emittat: perinde ac ſi hiſtrionem prætor qi conduxerat, κ᾽ τὸν πόνον κακὸν κρίνοντες, ὅμως τάτῳ καὶεφρόνησαν.

§. 35. [a]Ὦ, τὸ εὔκαιρον μόνον ἀγαθὸν, κ᾽ ᾧ τὸ πλείας κ᾽ λόγον ὀρθὸν πράξεις ἀποδύναι τῷ ὀλιγοτέρας, ἐν ἴσῳ ἐςὶ, κ᾽ [c]ᾧ τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ ὁ Δημφέρει, τάτῳ ὐδὲ ὁ θάνατος φοβερόν.

a Sup. §. 23.
b L. 8. §. 2.
c L. 9. §. 37. Inf. §. 36.

§. 36. [d]Ἄνθρωπε, [e]ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει; [f]τί σοι Δημφέρει εἰ πέντε ἔτεσι; τὸ γὰρ κ᾽ τὰς νόμους, ἴσον ἑκάστῳ. τί οὖν δεινὸν, τῆς πόλεως ἀποπέμπει σε ὁ τύραννος, ὐδὲ δικαστὴς ἄδικος, ἀλλ᾽ [g]ἡ φύσις, εἰσαγαγοῦσα; ἴσον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει [h]τῆς σκηνῆς

d L. 10. §. 1.
e L. 3. §. 11.
f Sup. §. 35.
g L. 8. §. 20.
h L. 11. §. 6.

ANNOTATIONES.

κωδίστατον ἂν τῶν κακῶν ὁ θάνατος, ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. ἐπειδή περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος ὐ πάρεσιν. ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῇ, τόθ᾽ ἡμεῖς ὐκ ἐσμέν. ὅτε οὖν πρὸς τὰς ζῶντάς ἐσιν, ὅτε πρὸς τὰς τετελευτηκότας. ἐπειδή περ περὶ ἃς μὲν ὐκ ἔτ᾽ εἰσίν. *Nihil ad nos pertinere mortem. Bonum enim omne ac malum in ſenſu eſt: ſenſus autem privatio mors eſt. Unde recta cognitio eſt, qod nihil ad nos ſit mors, id efficit ut mortali qod in vita eſt fruatur. Nihil enim in vita mali eſt ei, qi verè comprehendit nihil eſſe in vita privatione mali. Itaqe, qod malorum horrendum maximè, mors nihil ad nos: qoniam cum nos ſumus, mors non adeſt; cùm verò mors adeſt, nos jam non ſumus. Neqe igitur ad viventes, neqe ad mortuos pertinet. Nam apud iſtos illa non eſt; hi verò non ſunt amplius.* Lucretius *l.* 3.

Nil igitur mors eſt, ad nos neqe pertinet hilum.

Et mox:

Multò igitur mortem minus ad nos eſſe putandum,
Si minus eſſe poteſt, qàm qod nihil eſſe videmus.

Qo etiam telo pugnat & Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Natura verò ſic ſe habet, ut qomodo initium nobis rerum omnium ortus noſter aſferat, ſic exitum mors: qæ ut nihil pertinuit ad nos ante ortum, ſic nihil poſt mortem pertinebit. in qo qid poteſt eſſe mali, cùm mors nec ad vivos pertineat, nec ad mortuos? alteri nulli ſunt, alteros non attingit.* Seneca *Ep.*70. *Plus à ſe qiſqe exiget, ſi viderit hanc rem etiam à contemptiſſimis poſſe contemni.* & *Ep.*4. *Difficile eſt, inqis, animum perducere ad contemptum animæ. non vides, qàm ex frivolis cauſſis contemnatur? alius ſe præcipitavit à tecto, nè dominum ſtomachantem diutiùs audiret; alius nè reduceretur è fuga, ferrum adegit in viſcera. non putas virtutem hoc effecturam, qod efficit nimia formido?*

§. 35. Τὸ εὔκαιρον μόνον ἀγαθὸν] Pindarus *Pyth.* 9.

— ὁ καιρὸς
Παντὸς ἴσχει κορυφάν.
— *opportunitas*
Cujuſvis rei habet caput.

Gregorius Nazianzenus *ad Eunom. Orat.* 1. Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, ὡς Σολομῶντι κάμοὶ δοκεῖ. καὶ τὸ καλὸν, μὴ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον, καὶ γυναιξὶ κόσμος ἀνδρεῖος, ἢ γυναικεῖος ἀνδράσι, καὶ πένθει γεωμετρία, καὶ πότῳ δάκρυον. *Suum cuiqe negotio deſtinatum eſt tempus, ut ego cum Solomone cenſeo, cúmqe ea, qæ per ſe bona ſunt, niſi bene tractentur, boni gratiam perdant, non aliter atqe hyeme intempeſtivi ſunt flores, nec mulieribus virilis, nec viris muliebris ornatus convenit, nec luctui geometria, nec convivio lacryma.* Verùm Marcus iſtic τὸ ἔυκαιρον accipit eo ſenſu, qo & Solomonem locutum monuimus, *ſuprà ad* §. 23. vide *l.* 4. §. 23. Plutarchus ad Apollonium *p.* 111. *B.* Τὴν γὰρ εὐκαιρίαν μᾶλλον ἢ τὴν εὐγηρίαν πανταχῆ καθορῶμεν πρωτίνυσαν. *Videmus enim qavis in re priores partes tribus non ætatis longæ, ſed maturitati.*

Τὸ πλείας καλὰ λόγον ἀρθὸν πράξεις] vide *ad l.* 3. §. 7, 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 11. §. 1.

Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάσσονι χρόνῳ] vide Menandrum *in ſuppoſititio ad l.* 2. §. 14.

§. 36. Ἐπολίτευσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει] vide *ad l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 42.

Τὸ γὰρ καλὰ τὰς νόμους ἴσον ἑκάστῳ] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 8. §. 5, 6. & *l.* 10. §. 6.

Ἀποπέμπει σε, ὁ τύραννος, ὐδὲ δικαστὴς ἄδικος] *Emittit te*, inqit, *ex hac vita, non tyrannus, aut judex iniqus aliqis*, etſi occidat te ille, addicat iſte, *ſed* per illum iſtúmve, *natura*, ſive *Deus* ipſe, *qi & in vitam te prior miſerat.* Hoc eſt qod Jobus *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* cùm junctis operis Chaldæi Sabæíqe ſervos trucidâſſent, armenta & jumenta abegiſſent, diabolus etiam liberos ædium ruinâ oppreſſiſſet. *Non dixit, Dominus dedit, diabolus abſtulit. ſed Dominus dedit, Dominus abſtulit. qia nihil abſtuliſſet diabolus niſi permiſiſſet Dominus. noluit etiam gloriam diabolo dare, ut aliqid potuiſſet tollere, qod Dominus non permiſiſſet avferre.* Auguſtinus *in Pſalm.* 31. & 90. & *in ſerm. ſolenn.* 241. *non tentatori tribuit, ſed autori.* Gregorius Romanus in *Job. l.* 18. *c.* 1. *non abſtulerat diabolus, qi nocendi habuit voluntatem; ſed Dominus, qi dederat poteſtatem.* Hugo Victorinus, an qis alius, ſub Auguſtini nomine *de patient. c.* 13. vide *l.* 8. §. 20. 23.

Οἷον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς] *Vitam dramati* confert, & iſtic, & alibi. *l.* 10. §. 27. & *l.* 11. §. 6. Epictetus *Enchir. c.* 17. Μίμησο, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷον ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος. ἂν βραχύ, βραχέος. ἂν μακρὸν, μακροῦ. ἂν πτωχὸν ὑποκρίνεσθαί σε θέλῃ, ἵνα κὰ τάτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ. ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. σὸν γάρ τάτ᾽ ἐςι, τὸ δοθὲν ὑποκρίνεσθαι πρόσωπον καλῶς. ἐκλέξασθαι δ᾽ ἄυτὸ, ἄλλου. *Actorem eſſe fabulæ talis, qalis magiſtro probata fuerit, te memento: ſi brevis, brevis: ſi longa, longa. Si mendicum agere te voluerit: fac qoqe eam perſonam ingenioſè repræſentes. Ita ſi claudum, ſi principem, ſi plebejum. Hoc enim tuum eſt, datam perſonam bene effingere: eam autem eligere alterius.* qibus paria habet & *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Sed & Ariſto Chius apud Laërtium *l.* 7. in *Zenon c.* 160. Εἶναι ὅμοιον τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτὴν τὸν σοφὸν, ὃς ἄντε Θερσίτου, ἄντε Ἀγαμέμνονος πρόσωπον ἀναλάβῃ, ἑκάτερον ὑποκρίνεται προσηκόντως. *Eſſe ſapientem bono hiſtrioni ſimilem, qi ſive Therſitæ, ſive Agamemnonis perſonam ſumat, utramqe decentiſſimo geſtu imitatur.* Contrà planè qàm Philippus Macedo, qem poſt inſignem de Athenienſibus partam victoriam, victorum captivis cùm per ebrietatem contumelioſiùs illuderet, liberâ voce Demades verbis iſtis increpuit; Βασιλεῦ, τῆς τύχης σοι περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς ὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θερσίτου; *Qando perſonam Agamemnonis fortuna tibi Rex induit, Therſita facta repræſentare nonne te pudet?* Diodorus Siculus *l.* 16. *c.* 88. Teles item Pythagoricus lib. περὶ αὐταρκείας, (pro qo perperam apud Lælium Biſciolam *borar. ſubſeciv. l.* 1. *c.* 1. ἀναρχίας habetur.) à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. lavdatus. Δεῖ ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ὑποκριτὴν, ὅ, τι ἂν ὁ ποιητὴς περιθῇ πρόσωπον, τάτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς. ὕτω καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι ἂν περιθῇ ἡ τύχη. καὶ γὰρ αὕτη, φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγυ, ὁτὲ ὑστερολόγυ περιτίθησι πρόσωπον. καὶ ὁτὲ μὲν βασιλέως, ὁτὲ δὲ ἀλήτυ. μὴ ὖν βάλυ δυτερολόγος ὢν, τὸ πρωτολόγυ πρόσωπον. εἰ δὲ μὴ, ἀνάρμοσόν τι ποιήσεις. *Ut bonum hiſtrionem, qamcunqe ei poëta dederit perſonam, ejus decorum ſervare decet: ita bonum virum, qamcunqe fortuna dederit. Nam & ipſa, ut Bion inqit, velut poetria, nunc primi, nunc ultimis actoris locum nobis tribuit, alias Regis, alias mendici perſonam. Ne igitur, ſi partes tibi contigerint actionis ultimæ, primas occupare velis. Aliter indecorum te dabis.* Idémqe in *lib.* περὶ περιςάσεων apud eundem *ibidem tit.* 105. Ἡ τύχη, ὥσπερ ποιήτριά τις ὖσα, παντοδαπὰ ποιεῖ πρόσωπα, ναυαγὸ, πτωχὸ, φυγάδος, ἐνδόξυ, ἀδόξυ. δεῖ ὖν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, πᾶν ὅ, τι ἂν αὐτὴ περιθῇ, καλῶς ἀγωνίζεσθαι. *Fortuna, ceu poëtria qædam, multas inducit perſonas, navfragi, mendici, exulis, glorioſi, obſcuri. Itaqe decet virum bonum rectè agere, qamcunqe ei ſors dederit perſonam. Ibidem. tit.* 1. Muſonius, opinor: Ὥσπερ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, ἵν καὶ τὸν πρόλογον, ἵν καὶ τὰ μέσα, ἵν κὰ τὴν καταστροφήν. ὕτω κὰ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἵν κὰ τὰ πρῶτα τῦ βίυ, ἵν κὰ τὰ μέσα, ἵν κ᾽ τὴν τελευτήν. *Sicut bonus hiſtrio, bene prologum, bene medium fabulæ, nec non bene etiam cataſtrophen agit: ita bonus vir qoqe primordia vitæ rectè, & media probè, finémqe congruentem his adminiſtrat.* & *tit.* 92. ex Arriani *protreptica*, Socrates Archelao: Εἰ γὰρ μὴ ἱκανὰ τὰ ὄντα ἐμοὶ, ἀλλ᾽ ἐγὼ τύτοις ἱκανὸς, κ᾽ ὕτω κἀκεῖνα ἐμοί. ἢ ὐχ ὁρᾷς, ὅτι ὐκ ἐυφανέτερον ἂν ἦν, δι᾽ ὧν ὁ Πῶλος τὸν τύραννον Οἰδίποδα ὑπεκρίνατο, ἢ τὸν ἐπὶ Κολωνῷ ἀλήτην κὰ πτωχόν; εἶτα χείρων Πῶλος ὁ γενναῖος ἀνὴρ φανεῖται, ὡς μὴ πᾶν τὸ περιτεθὲν ἐκ τῦ δαιμονίυ πρόσωπον ὑποκρίνεσθαι καλῶς; ἀλλὰ τὸν Ὀδυσσέα μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν τοῖς ῥάκεσιν ἀλλὰ μεῖον διέπρεπεν, ἢ ἐν τῇ ἁλῇ χλαίνῃ τῇ πορφυρᾷ; *Nam ſi res meæ mihi non ſufficiunt, at ego ipſis ſufficio, & ſic etiam ipſa mihi. Annon vides, qod Polus hiſtrio perſonam Oedipi tyranni non concinnius expreſſerit, qàm eundem Oedipum in Colono exulem & mendicam. Vir autem ingenuus eritne Polo deterior, ita ut non qamvis à numine ſibi diſtinatam perſonam decorè poſſit agere? Neqe imitari poterit Ulyſſem, qi etiam laceris pannis indutus, non minus decora gravitatis præ ſe ferebat, qàm ubi criſpam & purpuream lanam*

ὁ Θεμιστοκλέους στρατηγός. ἀλλ' οὐκ εἶπεν τὰ πέντε μέρη, ἀλλὰ τὰ τέλεια. καλῶς εἶπας. [a] ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὰ τέλεια ὅλον τὸ δεκαμελὲς ἐστι. τὸ γὰρ τέλειον ὁρίζει, [b] ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς ἀναλύσεως αἴτιος. σὺ δὲ αἰτίως ἀμφοτέρων. [c] ἄπιθι οὖν ἵλεως. καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων ἵλεως.

a L. 9. §. 37.
b L. 11. §. 20.
c L. 2. §. 3.

è scena dimitteret. sed actus fabulæ qinqe nondum absolvi. rectè dicis. cæterùm in vita etiam tres actus fabulam integram faciunt. terminat enim hanc, qi ejusdem olim componendæ cùm fuerit, nunc & dissolvendæ avtor est. nevtrum avtem horum à te est. discede ergò propitius. nam & qi te dimittit, propitius est.

ANNOTATIONES.

gestabat? Synesius *de provident. l. 1. pag. 106.* Ἅπας γὰρ βίος ἀρίστης ὕλης. καθάπερ δὴ ἐπὶ σκηνῆς ὁρῶμεν τοὺς τῆς τραγῳδίας ὑποκριτὰς, ὅσοις καλῶς ἐξήσκησε τὴν φωνὴν, ὁμοίως ὑποκρινεῖται, τότε Κρέοντα καὶ τὸν Τήλεφον. καὶ ὁδὸν τἀλαργῆ τῶν ῥακίων διοῖσει, πρὸς τὸ μέγα καὶ καλὸν ἐμβοῆσαι, καὶ καταλαβεῖν ἦχοῖ τῷ μέλει τὸ θέατρον. ἀλλὰ καὶ τὴν θεράπαιναν, καὶ τὴν δίσπειραν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιδείξεται μυστικῆς. καὶ ὅ, τι ἂν περιθῆται προσωπεῖον, τὸ καλῶς αὐτὸν ὁ χορηγὸς τῷ δράματι ἁπαιτεῖ. ὅταν ἡμῖν θεὸς ἢ τύχη περιτίθησιν, ὥσπερ προσωπεῖα, τοὺς βίους ἐν τῷ μεγάλῳ τοῦ κόσμου δράματι. καὶ ὁδὸν τι μᾶλλον ἕτερος ἑτέρου βίος βελτίων ἢ χείρων. χρῆται δὲ, ὡς ἕκαστος δύναται. δύναται δὲ ὁ σπουδαῖος ἁπανταχοῦ καλῶς διαγίνεσθαι, κἂν τὸν πλουτεῖν, κἂν τὸν μοναρχεῖν ὑποκρίνηται. διοίσει δὲ ὁδὸν περὶ τοῦ προσωπείου. ἐπεὶ καὶ ὁ τραγῳδὸς γελοῖος ἂν γένοιτο, τὸ μὲν φεύγων, τὸ δὲ αἱρούμενος. ἢ γὰρ ἐν τῷ τῆς γραὸς ἐυδοκιμῶν, στιφοῦσάν τε καὶ καπύλην, ἢ ἐν τῷ τοῦ βασιλέως ἀτυχημένων, κλάζεται, καὶ συρίττεται. *Universa enim hominum vita virtutis materia est: qemadmodum in scena fabularum actores cernimus, qorum qi voci diligentissimè servierit, is Creontem avt Telephum nullo discrimine agere potest: neqe ad praclaram vehementémqe vocis intensionem, avt ad theatrum svavissimá carminis emodulatione detinendum plurimum interit purpureásne an pannosas vestes gerat; sed sive ancillam, sive heram eadem gratiá & concinnitate referet, vel si qam aliam personam induerit, rectè eam uti gerat, ab eo choragus postulat: ita nobis in maximo illo mundi totius actu vitas, qasi personas, Deus & fortuna circumposuit, neqe aliud altero vita genus potius est, nec deterius, sed unusqisqe perinde ut potest eo utitur. Ac qi bonus est, ubicunqe honestè degere potest, non mendicum, seu monarcham assimulet, nec de persona plurimum contendet; qandoqidem & tragœdiarum actor is ridiculus fuerit, qi hanc renuat, aliam verò potiùs eligat: præsertim qum qi anum præclarè, ac cum laude egerit, corona & præconis voce celebretur, qi verò regis personam indecorè sustinuerit, omnium sibilo & procaci oris sonitu excipiatur.* Dio deniqe Prusæus *Orat. 38. pag. 479. ad Nicomedienses.* Ἤδη ποτὲ θέας μετελάβετε, μᾶλλον δὲ μονονοχὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν θεᾶσθε. ἆρα οὖν ἐκεῖ τὶς ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος, ἢ θεός; καί τοι πάντα ταῦτα καλοῦνται. καὶ οὐκ ἀνόμαλα μόνα ἔχουσι θεῶν, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ στολὰς, καὶ πλεύσεσι πολλὰ ὡς ἐκεῖνοι. τῷ δὲ ποιήματος συντιλεσθέντος, ἀπίασι τὸ μηδὲν ὄντες. *Jam nuper spectacula recepistis, imo non tantum singulis diebus spectatis -- Num igitur qis illic vobis verè videtur esse rex, avt tyrannus, avt Deus? Atqe ita vocantur: & non nomina tantum Deorum habent, sed etiam personas & vestes, multáqe præcipiunt, ut illi: actâ autem fabulâ, abeunt, nihilqe sunt.* Vide ampliùs *ad l. 4. §. 1.* Petronium item aliósqe *ad l. 11. §. 6.* videatur & Aristides *in Eteon. ad l. 6. §. 46.* Verùm illi de agendi modo maximè, Marcus de termino præcipuè hîc agit.

A

Οὐκ εἶπεν τὰ πέντε] Allusit ad actuum in dramatibus numerum, de qo, Flaccus in *arte*.

Neve minor, nev si sit qinto productior actu,
Fabula, qa poscit vult, & spectata reponi.

Nam qod Donatus, *personam eandem* negat *plùs qinqies prodire in proscenium*: refutat id Julius Scaliger *poet. l. 1. c. 9.*

Ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμα] vide *l. 3. §. 8.* & *l. 11. §. 1.* Seneca *Epist. 77. Eam viam ingressi sumus, qam peragere non est necesse. iter imperfectum erit, si in media parte, avt citra petitum locum steteris. vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est.* & *ibidem. Non finitur officiorum certus numerus, qem debeas implere.*

B

Τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει] qod *suprà §. 23.* Καιρὸν καὶ ὅρον δίδωσι. *Tempus & terminum assignat.* Ità Jobus *c. 14. v. 4.* χρόνον ἔθου, ἃ οὐ μὴ ὑπερβῇ. ὅρια meliùs reddidissent. nam Hebraicum חקיו idem hoc loco valet qod גבול de mari usurpatum, *Psal. 104. v. 9. terminos, limites descriptos, qos non transgrediatur.* Scilicet qod Seneca *ad Marc. c. 10. Tempus ille arbiter muneris sui temperat.*

C

Ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως] Hoc est, qod Solomon *Eccles. c. 3. v. 2.* tam *nascendi*, qàm *denascendi tempus, cuiqe* esse *à Deo præstitutum.* vide *suprà §. 23.*

Σὺ δὲ αἰτίως ἀμφοτέρων] Non es, inqit, mortis tuæ arbiter magìs, qàm ortûs tui fueras. David, *Psalm. 31. v. 16.* בידיך עתותי *In manu tua sunt tempora mea.* & *Psal. 68. v. 20. Domini Dei* למות תוצאות *mortis sunt exitus*, nec potest qisqam avt sibi ipsi, avt alteri, citra ipsius permissionem ac voluntatem, vitam eripere. Potest interim tamen mortis, vel sibi, vel alteri conscitæ homo ipse havd αἰτίως. id est, *insons* esse. qod nec Marcus ipse diffitebitur.

D

Ὁ ἀπολύων ἵλεως] vide *l. 2. §. 3.*

Ἀπιθι οὖν ἵλεως] imò non semper ἵλεως, hoc est, *propitius, placatus. placidus* sanè semper in se Deus, qia immotus, & immutabilis; non qoad illos tamen semper, qos hinc abripit, *propitius.* necesse est ergò, dum hîc vivunt, sibi concilient ipsum mortales, si in morte propitium experiri voluerint. neqe enim ἵλεως ipse, id est, *placidus latusqe* defungi poterit, nisi qi Deum sibi ἵλεον, id est, *propitium*, qia in Christo suo reconciliatum, habuit. τοῦτο δὲ ἐνσυνειδήτῳ μοι (ut Marci nostri verbis utar, ex *l. 6. §. 30.*) ἐπιστῇ ἡ τελευταία ὥρα. *mihi itaque sic affecto, idqe mihi probè consciо, superveniat hora novissima. hora*, inqam, *illa decretoria*, (uti Seneca vocat *Epist. 102.*) qam senio jam confectus ferè, cum Jobo, *cap. 14. vers. 14. qotidie expecto.* Et tu, Domine Jesu, ὁ Ἀμὴν, voto servuli tui, inutilis licèt, *Amen* tuum subjicere nè dedigneris.

E

FINIS.

MER-

JOANNI SELDENO,

Juriſconſulto, Philologo,

VIRO MAXIMO,

MERICUS CASAUBONUS,

ISAACI FILIUS

S. D.

IMperatoribus olim hodieque ſolenne, vir inſigniſſime, ſine δορυφόροις hinc inde ſtipantibus, & aliquo de primariis aulæ comitatu, in publicum non omninò aut rarò prodire. quæ partim ad pompam, partim ad terrorem, partim verò ad tutelam corporis ab ipſis inſtituta ſunt. MARCUS ANTONINUS Imperator priora duo quanti vivus fecerit, & qo loco habuerit, ſi quis ipſi de ſe ſcribenti minùs credit, at veterum teſtimonio fidem non abrogabit, qi talem eum deſcribunt, qualem ab omni memoriâ omnibus omnium gentium monumentis replicatis & excuſſis alium vix reperiamus: qui vel eorum quæ ſplendidiſſimâ habentur inter homines, & quorum gratiâ cœlum terræ miſcere non verentur, tantus & tam conſtans contemptor fuerit; vel qui bonitatem, clementiam, manſuetudinem (divinas virtutes) erga ſubjectos, ſimpliciore animo & flagrantiore ſtudio exercuerit. Sed nec haſtatorum qi latus cingerent & vitæ caverent, opus illi, cui cùm, triſtiſſimis & afflictiſſimis temporibus, orbis Romani, id eſt univerſi ferè, tutela à ſupremo Mundi Rectore commiſſa eſſet, ſic eam adminiſtravit, ut in ejus vitâ & incolumitate ſuas fortunas, ſuam ſalutem omnes, minimi maximi, verti crederent. Nos igitur, cùm noſter hic redivivus ANTONINUS in lucem proditurus eſſet, parum de tali comitatu, qualem diximus, illi comparando ſolliciti, de tali comite, ſeu *amico* (quo titulo inſigniores quoſdam temporum ſuorum Juriſconſultos maximos olim Imperatores dignatos eſſe non ignoras) aſciſcendo cogitavimus, qui tum imperitam multitudinem non vi aut imperio, ſed ſolâ ſui nominis authoritate ſubmoveret; tum verò doctos undique viros & intimâ admiſſione dignos, ipſe longè latéque celebris, alliceret. Quem verò potiùs quàm te, SELDENE præclariſſime, qui præſtantiſſimis ingenii tui monumentis patriam tuam magis ornaveris, an majus apud exteros decus tibi privatim paraveris, haud facilè dixerim. Ea certè tum domi apud cives & populares tuos; tum foris apud exteros, ubicunqe literis ſuus conſtat honos, nominis tui fama & ce-

lebritas, ut eruditum, quicquid illud ſit, & laude dignum, quod SELDENI nomen præfixum habet, non docti tantùm qui tua legunt & intelligunt, quod paucorum eſt; ſed & de plebe literariâ homines protinus affirmaturi ſint. Hæc igitur tui nominis hic inſcribendi cauſſa publica. Sed nec privata defuit, tua erga me jam olim perſpecta mihi benevolentia, & de me ſtudiiſque meis benè merendi ſtudium: quo nomine tantò me plus tibi debere judico, qantò pauciores in hoc regno, qui hæc ſtudia tractent, aut tractantes aliquo loco numerent. Vale, vir præſtantiſſime, & me amare, ſtudiiſque meis favere perge.

IN

MERICI CASAUBONI,

ISAACI FILII

IN

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum libros

NOTÆ.

IN

MARCI ANTONINI ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ LIBROS XII.

Et hanc editionem,

PROLEGOMENA.

QUæ Marcus Antoninus, Imperii & rerum geſtarum magnitudine glorioſiſſimis Imperatoribus annumerandus; vitæ verò ſanctitate & ſolidâ eruditione veterum Philoſophorum vel laudatiſſimorum nulli inferior, *De ſeipſo* ſibi ſcripſit, ea poſtquam ſemel typis excuſa prodierunt in lucem dudum eſt cùm certatim à doctiſſimis quibuſque viris, qui reipublicæ literariæ promovendæ ſuam navarunt operam, laudantur & meritiſſimis elogiis celebrantur: at qui ſcriptum ut excellentiſſimum, ita & obſcuriſſimum, ſeu Notis ſeu Animadverſionibus, ſeu Commentariis uberioribus illuſtrandum ſuſciperet, quò tam reconditæ ſapientiæ ad plures utilitas perveniret, ex omni doctorum numero nemo unus hactenus, quod ſciam, repertus eſt. Interim verò qui mortalibus imperitis & incautis falſo Antonini nomine illuderet, & viliſſimos in comparatione fætidiſſimoſque pannos, pro pretioſiſſimâ purpurâ ſacrilegâ fraude circumferret, pridem repertus eſt *Antonius Guevara* Hiſpanus, homo non contemnendi prorſus ingenii, niſi alios ipſe, tantæ impoſturæ fiduciâ, adeò contempſiſſet; eruditionis autem quæ aulicum potius, quam Epiſcopum; & circumforaneum aretalogum, quàm genuinum Philoſophum deceret. Sed nec ego talem ab omnibus pridem doctis exploſum contemptumque tanti facerem, ut hîc ejus meminiſſe dignarer, niſi tanti putarem quàm ſint homines, quæ ſtulta, ficta, falſa, putida, præ iis quæ ſolida ſinceraque ſunt amplecti proniores, & quæ χολοβάφινα iis quæ verè ſunt aurea præponere, tam luculento & illuſtri exemplo demonſtrare. Solis enim ſacris Bibliis exceptis alium vix ullum librum extare puto, qui tot in linguas, Gallicam, Italicam, Anglicam, Germanicam, alias, opinor, omnes Europæ linguas ſemel iterumque tranſlatus: qui repetitis editionibus toties excuſus ſit. Cùm verò per multos annos intra vulgares has linguas tantæ ſe continuiſſet impoſturæ fæditas, & jam quodammodo ſuppreſſa videretur: ecce tibi triginta plus minùs ab hinc annis *Joannes Wanckelius* quidam nomine, natione Germanus exortus eſt, qui magnum operæ pretium, à principibus etiam viris invitatus, facturum ſe credidit, ſi egregium hoc *Horologium* (is enim libro titulus) Latinè verſum, & Notis adornatum, ab oblivione vindicaret. Hujus ego Latinæ verſionis IV. editionem *in folio*, ad paginas propè ſeptingen-

ptingentas, prȩter longiſſimas præfationes plures, & copioſum Indicem, diffuſam; ſed & poſteriorem aliam *in quarto* ad rei monſtroſæ (mihi certè) fidem ſervo. O iniquam ſortem mortalium! quid enim profectò fiet in profundâ barbari, quale jam non unum, ſæculi caligine, melioribus literis proſcriptis & extinctis omnibus; cùm tam eruditâ ætate tam multi reperiantur, qui σύμμικτα ἀμφότερα μᾶλλον ἢ χρύσεα, & frugibus inventis glande veſci gratum habent? Et memini cùm ante quinquennium in prodigioſum quendam librum, in Angliam tum primùm advectum, *Etruſcarum Antiquitatum* titulo, multiſque æneis tabulis ſpectabilem fortè incidiſſem, primo ſtatim conſpectu fraude deprehenſâ, ad quam deprehendendam nulla non pagina libri, ne dicam linea, ſufficiat; indignationem publicè teſtatum eſſe, & originem fraudis in quodam qui tum fortè ſub prælo erat de *Uſu & conſuetudine* commentariolo detexiſſe. Comperi tamen poſtea fuiſſe qui longè aliter ſentirent, & tam bellas & ſpecioſas *Antiquitates* tam duriter acceptas dolerent: imò non defuiſſe, qui contempto noſtro aliorumque de illis veriſſimo judicio, ad loca ipſa fideli tanti depoſiti cuſtodiâ venerabilia, per mare, per terras magno ſtudio, quò res tam ſacras oculis uſurpaſſe ſuis, & manibus contigiſſe poſſent aliquando gloriari, contenderent. Sed ut ad *Antoninum* redeamus; Annus à parto Salutis Authore 1558. agebatur, cùm primùm *Guilielmus Xylander* Auguſtanus, divinum hunc Antonini fœtum, à Conrado Geſnero ex Bibliothecæ Palatinæ latebris erutum, protulit in lucem; & ut erat induſtrius, & in vertendis Græcis aſſiduus, Latinè vertit, brevibuſque Notis illuſtravit. De ejus verſione plura mox dicemus: ſed hoc in anteceſſum, ne viro docto pro ingenti beneficio gratias indignas rependamus; parum candidè & ingenuè facturum, qui poſt tot in hoc genere labores *Xylandri*, tot elucubratas majorum vigiliarum, & voluminoſiorum ſcriptorum verſiones, ex hac unà ſcripti tam puſilli, aliàs quidem fateor inæſtimabilis & non ex mole pendendi, ſed puſilli tamen unius verſione de meritis ejus & eruditione pronuntiare velit. Fateor illum in aliis quoque operibus non rarò impingere, nec in exprimendis quos interpretandos ſuſcepit, ſemper litare Mercurio: ſed id potius tamen viri laborioſiſſimi, & ad alia ſemper properantis feſtinationi, quàm linguæ Græcæ, cujus ut & Latinæ fuit ille peritiſſimus, ignorantiæ tribuendum cenſeo. In Antonino alia fortaſſe ratio: ad cujus intelligentiam non tam Græcæ linguæ peritia, quàm veteris & inprimis Platonicæ Philoſophiæ cognitio neceſſaria. Certè quàm non fæliciter optimo viro verſionis hujus ſuſceptus ab eo labor aggredienti ceſſerit, ut non ignoravit ipſe, ita nec diſſimulavit, ut tum Præfationes ejus (quæ prima præcipuè,) tum Notæ teſtes. in quorum altero ſagacitatem ejus, (ἀμφότερα ἦ καλὰ, καὶ τὸ ὅπη ἐκ ἴσου εἰδέναι. καὶ τὸ γνῶναι ἃ ἐκ ἴσου] dicebat olim Hierocles:) etiam ubi minus ſagax; in altero ingenuitatem meritò laudemus. Sed quod in Græci ſui codicis defectum culpam ſæpè rejicit, id ut ipſum verè credidiſſe concedamus, ita credendi cauſſas nullas idoneas habuiſſe certò perſuaſum habemus, & facilè, ſpero, lectori, cùm de eo agemus, non moroſo perſuadebimus. Cæterùm cùm princeps hæc editio, Latina præcipuè Xylandri verſio, Typographorum incuriâ tot ſcateret mendis, ut vel eo nomine Xylandrum vehementer ejus pœniteret & puderet; ſecundâ meliori, novem plus minus annis interjectis, prioris illius maculas & dedecus eluere conatus eſt. Ea Baſileæ anno Domini 1568. adornata eſt. Sed viro doctiſſimo & occupatiſſimo ne hîc quidem pro voto aut induſtriæ merito reſpondit eventus. In verſione ſiquidem mendas typographicas haud paucas ſuſtulit: at quæ propria erant ipſius παροράματα, typographicis longè moleſtiora, pleraque reliquit. In Græco verò contextu qui nullâ re magis quàm perturbatiſſimâ interpunctione laborabat, quo is melior eſſet, parum aut nihil præſtitit. Multis poſt annis, anno quippe Domini 1626. Lugduni (Galliæ Celticæ urbe)

nova

nova prodiit Antonini editio: commodâ ſanè formâ, & typis non inelegantibus: cæterà verò, Xylandrinâ utraque longè depravatior. Non enim ex ſecunda meliori (quam videntur ignoraſſe qui hanc procuravêre) Baſilienſi, ſed priore Tigurinâ expreſſa eſt: & cùm pleraque menda typographica primæ ac præcipitatæ illius editionis (qualia, *certum* pro *cœtum*: *neque*, pro *uſque*: *ſubeſſe*, pro *ſubſtantiæ*: *ſomnus*, pro *ſenſus*: *fatum*, pro *fœtum*: *aut*, pro *autem*: *mon*, pro *modò*: & id genus alia non pauca) retineat; propriis & ipſa cumulata eſt, in Græcis præcipuè, maculis: ut tota ἔλκειν βρύειν meritò dici poſſit. ut omittam Notas additas; ſi Notæ ſunt dicendæ, hominis (ne quid dicam gravius) audaciſſimi (ut cum τὸ ἀιρεῖν τὸν λόγον, quaſi inauditum & barbarum quid, emendari vult τὸ κρείττονα λόγον: cùm pro τροπῇ, Platoni & Stoicis tam familiari verbo, τρόπῳ ſubſtituit, & ejuſdem farinæ alia) mera deliria. Iſtæ ſunt omnes, quæ quidem ad meam pervenêre notitiam, Antonini editiones. Quis verò in tantâ virorum doctiſſimorum, quantam noſtra hæc & ſuperior ætas tulit, annonâ: tantâ Commentatorum, qui alii ſuper alios veteres quoſque ſcriptores certatim arripuêre turbâ, unius ferè Antonini id peculiare fatum fuiſſe non miretur, ut incultus, impolitus, ἀνεξήγητος per tot ad hunc uſque diem jaceret annos? Dicerem fortaſſe difficultatem operis, toties à Xylandro commemoratam, pleroſque ab incepto deterruiſſe, niſi arroganter id à me dictum videri poſſet, quod à me ſuſceptum ſit, (nam præſtitum non dicam) id ab aliis ne ſuſciperetur, perficiendi difficultatem potiſſimùm obſtitiſſe. Ego certè cùm ante annos jam decem totos Auguſti hujus operis non anteà mihi viſi, ſed expetiti dudum, compos eſſem factus, & in lectione progreſſus eſſem quantum ad guſtum libri ſufficeret, ſic eorum quæ legeram & intelligebam admiratione, pari delectatione junctâ, protinus obſtupui, ut nullum non laborem libenter ſuſcepturus fuerim, nulli non oneri ſubiturus, quò ad cæterorum, ad quæ mentis acies nondum penetraverat, intelligentiam pervenirem. Magna tum memini ſpes animum pertentabat, ſi fortè exemplar Antonini, quo b. m. parens uſus fuerat, adipiſcerer, haud pauca in eo reperturum me ad oras (quæ in pleriſque veteribus legendis ejus ſedulitas & diligentia) notata, quæ magno futura eſſent auxilio. ſed eum cum humaniſſimi juxta ac eruditiſſimi viri *Patricii Junii*, Bibliothecæ Regiæ præfecti digniſſimi operâ conſequutus eſſem, quàm ſpe meâ fruſtratus ſim, ipſum illum teſtor, optimæ fidei, nec minoris in his judicii teſtem, omni exceptione majorem. loco enim emendationum aut conjecturarum quas expectabam plurimas, plurimi ſe ſingulis ferè paginis ὄβελοι ac χιασμοὶ, quibus quæ pro mutilis aut corruptis haberet notare ſolebat, obtulerunt. Ait Ariſtoteles, & verè ait, ut mea fert ſententia, quod & hodierni Itali vulgari jactant proverbio) μᾶλλον ἕκαστα κρίνουσι καὶ ἐξακριβοῦσι, οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐπιεργάζονται. cùm igitur lecto ſemel iterumque libro, novâ ſemper cum voluptate ad novam lectionem redirem, factum tandem eſt ſæpè legendo, ut quæ prius ἄβατα καὶ ἀνέφικτα tenebriſque plus quàm Cimmeriis obvoluta videbantur, ea pleraque, pauciſſimis exceptis, adeò plana & expedita ſe præberent, vix alius ut ſit ex veterum omnium librorum numero liber, quem mihi magis notum perſpectumque, crederem. Qua ex re cùm gaudium pro priori meo ſtudio deſiderioque quantum par erat perciperem, re tamen ipſâ, quod à viris ſapientibus obſervatum memini, tunc expertus ſum, nullum tantum bonum eſſe, cujus privata & ſolitaria poſſeſſio ſi non ingrata, certè pro rei merito jucunda ſit: Quare cùm fictitium illum, ſtramineum, volgivagum Guevaræ *Marcum Aurelium* etiam Anglicè verſum eſſe comperiſſem; cùm mihi privatim pro munere ſuſcepto nihil deinceps ex uſu magis quàm linguæ Anglicæ promptus uſus, cujus non inutiliter excolendæ hæc opportunitas ſeſe offerebat; cum denique Latinorum & Græcorum librorum editiones

(præcipuè qui Cantuariæ, à typographis & bibliopolis omnibus longè ſubmotus, ſedem fixam haberem) non ſine multâ difficultate hic in terris procurari viderem; de vertendo in linguam Anglicam eximium hoc opus, magnâ ſpe conceptâ fore ut multis prodeſſet, ſi ſic verteretur ut à multis intelligi poſſet, paucos poſt menſes quàm ipſe videram & legeram, apud me conſtitui: nec ante deſtiti, quàm quod animo propoſueram, Deo ceptis aſpirante, confeciſſem. De iſtâ verſione non aliud dicam, niſi viris in hoc regno (quod non unus coram teſtatus eſt) à dignitate, ſed & ab eruditione ſummis haud paucis rem feciſſe me gratiſſimam. Cùm autem non pauci verſione delectati de Græcis edendis ſæpiùs interpellarent, dudum profectò eorum voluntati morem geſſiſſem, niſi quòd dum vacationis ab aliis negotiis & Londinenſis ad tempus commorationis opportunitatem expecto, interim non unius indicio ad me pervenit *Thomam Gatakerum*, virum eruditionis apud Anglos opinione celebrem, Græcè, ut perhibebant ipſi, peritiſſimum, eam in ſe provinciam à longo jam tempore ſuſcepiſſe, ac propè jam defunctum eſſe. Ego cùm quod amicis inſtantibus opponerem jam haberem, & otii quantum ſatis eſſet ægrè mihi pollicerer, moleſtiæ autem plus ſatis in mundo præſentiſcerem, facilè in animum induxi ut ab incepto deſiſterem. Verùm poſt plurium annorum irritam expectationem cùm jam dubitare, qui ſpem excitaverant, animadverterem; cúmque ea incidiſſent tempora Reipublicæ ut animum tum munire optimis præceptis, tum à triſtiſſimis cogitationibus avertere quacunque ratione laborarem, memor quantâ cum animi voluptate in verſione Anglicâ verſatus eſſem, ad Græco-Latinam Antonini editionem cum Notis, quæ non multæ quidem, pro ſucciſivi temporis ratione, eſſent; ſed quæ nihil tamen, dignus ubi vindice nodus, intactum relinquerent, mentem cæpi convertere. Sed priuſquam manum operi admoveo, virum illum doctiſſimum, de ſolâ dum famâ mihi notum, conveniendum mihi credidi. Superioris anni Majus tum menſis agebatur. Quid multa? Poſt multos ultro citroque de Antonino ſermones, tandem oſtendit mihi vir humaniſſimus ſcriptos manu tomos in quarto, (ut loquimur vulgò) binos, bene ſpiſſos, quorum alter ipſum Antonini contextum cum Latinâ verſione continebat: prolixos alter in Antoninum Commentarios: utroque eâ curâ deſcripto, ut editioni paratos res ipſa loqueretur. paratos autem plures jam annos ita fuiſſe idem qui oſtendit aſſeverabat: at quando prodituri eſſent in lucem, cùm quæ hactenus obſtiterant, eadem nunc quoque eſſent impedimento, nihil aſſeverare ſe, aut in ſe recipere poſſe profitebatur. Cùm ego viciſſim conſilium ei meum de Xylandri verſione interpolandâ, & brevibus Notis addendis aperuiſſem, adeò non improbavit, ut laudaret etiam, & ultrò cohortaretur. Ab eo tempore quicquid ab aliis ſtudiis & negotiis liberi temporis obtigiſſet, id huic uni curæ curandæ, donec confecta res eſſet, à me deſtinatum. Quid autem nobis hac editione propoſuerimus, id demum ſupereſt ut paucis hic exponamus. Ab ipſo, quod præcipuum eſt, Antonini *contextu* incipiemus. qui quidem, ſi Xylandro credimus, vix Antonini contextus dici mereatur. Eſt enim ubi non Antonini hoc ipſius opus, ſed ἐκλογὰς duntaxat ex Antonino; ut in poſterioris editionis præfatione: eſt ubi *mutilos miſeréque decurtatos*, hos libros; ubi *librum mutilum & pleriſque locis interruptum interpolatumque*, ut in prioris: ubi denique *pleraque lacera*, ut in Notis ἀποτόμως pronuntiat. Hujus autem aſſertionis & judicii ſi quis à Xylandro cauſſam requirat, hæc nimirum eſt, ſententiarum obſcuritas & incohærentia. De poſteriore ut primùm dicam: Eorum quæ ἀφορισικῶς à veteribus per ſectiones & capitula tradita ſunt eam eſſe rationem, ut ſectiones, ſeu capitula, nullâ, niſi caſu, vel argumenti, vel orationis ſerie copuláque cohæreant inter ſe, quis ignorat? Eam autem ἀμέθοδον μέθοδον veteribus ſapientiæ magiſtris probatam & uſurpatam maximè ut ex Solomonis, Theognidis, Phocylidis, alio-

aliorumque Gnomologicis monumentis facilè discimus; ità recentioris ævi viros acutissimos non defuisse video, qui ordini vel exactissimo certas ob causas (quas non est hîc examinandi locus) anteponerent. Cùm igitur tam certum sit quàm quod certissimum, hæc ἀθρόως & ἀφορισπικῶς (qualia & *Epicteti* quod vocatur *Enchiridii* pleraque, nisi si quis ingenii subtilitate fretus ἀσύγκλωστα κλώθειν aggrediatur) ab Antonino congesta esse, nec aliam quærendam seu verborum seu sensuum ἀλληλουχίαν, quam quæ in singulis sectionibus; magna pars obscuritatis sublata fuerit, si sectiones (quæ nostri laboris pars non minima) rectè secreveris, & diremeris. Sectionibus rectè ritéque discretis ac diremptis, si quæ alia supereſt obscuritas, inde potissimum est, quod Antoninus in veterum lectione tritissimus, eorum verba suis crebrò, tacitis ipsis, sic intertexat; ad intertexta (aut quæ interdum in animo tantùm habebat) suis sæpè verbis tacitè sic alludat & intendat; ut hæc animadvertere & dijudicare singula vix cujusquam fortasse sit etiam diligentissimi: qui verò in veterum, Philosophorum præcipuè, lectione bene versatus non sit, is nihil mirum si in tam crebro τῆ ἀρχαιότητος in sensibus & verbis πίνῳ crebriùs offendat & hæreat. Præterea, quis ab eo qui secum loquatur & sibi scribat uni, eam sermonis expectet perspicuitatem, quam ab eo qui aliis, ut legatur, & prosit, jure meritoque requiramus? Sed quicquid hujus sit, ne quis ultra sit huic exceptioni locus, asserere non verebimur, pauciſſima (quis autem liber antiquus tam planus & perspicuus ut Oedipo aliquo nullibi egeat? ut nodos etiam doctissimis inenodabiles nullos habeat?) in his libris esse, quæ non integra modo, sed & ad explicandum facilia præstare non possimus. Refutatâ obscuritatis & ἀναγνωσθίας calumniâ, cur imperfecti sint hi libri, nullum, quod sciam, aliud argumentum. cur autem perfecti judicandi sint, & optimæ notæ codicem eum fuisse quo Xylander usus est, & expressit typis, credibile sit, cùm alia possunt afferri, tùm illud inprimis, quod quæcunque extant apud Suidam (quæ mihi quidem hactenus reperta) Antonini *Fragmenta*, quæ paulò post inter Testimonia reperientur: quæcunque in *Excerptis* (de quibus in Notis, initio) nomen *Epicteti* II. præferentibus Hæschelianis, ea cum editione Xylandri, variantibus aliquot lectionibus exceptis, per omnia congruunt. Qui igitur codici Xylandrino, ut optimæ notæ codici, multum deferremus, & Xylandrinam editionem ex illo (nisi quod ex Notis ejus quædam in textum, nescio an ipso authore, temerè recepta) fideliter expressam esse non levibus argumentis adducti judicaremus, & ipsam fideliter ut hîc, quoad ejus potuit, solis mendis typographicis, & minutioribus exceptis, exhiberemus, præcipuè curavimus. Sed cùm secundæ ac melioris Xylandrinæ editionis nullum exemplar quod excudendum typographo traderemus suppeteret, Lugdunensis editionis exemplar quod suppetebat, priùs tamen à me collatum, & ad meliorem illam editionem quàm potui diligentissimè correctum, tradere coacti sumus. Non mirum tamen si quædam nostram, præcipuè cùm mens toties aliis longè curis & sollicitudinibus interpellaretur, fugerunt diligentiam: quæ pleraque aut in Notis aut in Erratis indicata sunt. Depulsâ imperfectionis invidiâ, non abs re fortasse fuerit & illis hîc paucis occurrere, si qui futuri sunt, qui de *redundantia* questuri sunt. Negari certè non potest, eadem sæpius his libris (iisdem quidem planè verbis non multa, at non multùm diversis haud pauca) ingeri & inculcari. Hoc igitur objecturis quod universè respondeamus hoc præstò nobis est, Δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά: aut quod alicubi rectè Seneca, *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur.* Sed Antoninum præterea & hoc peculiariter excusat, quòd, ut de obscuritate modò dicebamus, hoc quicquid est operis, non id aliis, ut in vulgus emanaret & publicè prodesset, adornavit: sed sibi privatim, (quanquam & aliis, dum sibi,

tanto Domino, & Exemplo) ut in virtute proficeret, commentatus est. ut hinc quidem quid ille sibi ipsi, conscientiæ suæ sedulus ac severus scrutator, apprimè utile ac necessarium judicaverit, addiscere possimus: judicio ejus aut memoriæ irasci, quòd ab iisdem repetendis & inculcandis, quæ ad profectum virtutis prima & summa haberet & quotidie experiretur, haud abstinuerit, sine summâ iniquitate nequeamus. Ad *versionem* quod attinet, eum Xylandro libenter honorem habüimus, ut ejus versionem, nisi ubi res ipsa aliter postulabat, & sententiæ ipsius intererat, ubique retineremus. Ingenuè, certè, & candidè ab illo factum est, quòd *in quibusdam* (nec falsum dixisset, si in multis dixisset) *coactum se divinare, & audacter à codice Græco discedere*, agnoscit ipse. sed & in aliâ præfatione, quam posteriori editioni primam præfixit, non minùs ingenuè & verè, *quædam in Antonino esse, quæ prorsus non attingere præstitisset, quam conjiciendo aliena pro Antoninianis fortassis ingerere.* Hoc sane verè dicere possumus, plurimas esse sectiones, nec illas è brevissimis, in quibus Antoninianæ mentis & sententiæ in Xylandrinâ versione neque vola, neque vestigium: ut illas omittam, in quibus quod erat ita contrarium, ut nihil magis esse possit, expressit, aut potius, ut ipse in Notis alicubi loqitur, ariolatus est. quæ à nobis eò dicuntur, non ut viro docto πανικῶς insultemus; cujus memoriæ, ut cætera ejus merita omittamus, vel hoc nomine quod Antoninum illi debeamus, ita favemus, ut ejus par est memoriæ, qui maximo nos obstrinxerit beneficio: sed ut si qui nostri in hac interpolandâ & recensendâ versione laboris & instituti parum candidi futuri sunt interpretes, eis aliquid opponeremus. Mutatæ verò versionis, ubi dubitandi causa erat, in Notis rationem reddidimus. ubi non erat, ut labori parceremus putido, & ne obtrectandi materiam quæsiviisse videremur, libenter abstinuimus. Quod si non in promptu causa semper, quæ me movit (etsi fieri potest ut in qibusdam me quoque ratio fugerit) ut mutarem, Lectorem minùs intelligentem oratum velim, ne quorum ipse rationem statim non assequitur, ea statim nullâ ratione niti pronuntiet, aut planè judicet. Sic exempli causâ, ipso statim initio, quod Xylander verterat, *Existimatione parentis mei*; maluimus nos, *Existimatione genitoris mei.* Erunt fortasse qui ad τὸ γεννήσαντος, quasi id melius *genitor* quàm *parens*, aut elegantius, (quo quid puerilius?) verteretur, respexisse suspicabantur. Ego verò τὸν γεννήσαντα, *parentem* Latinè vulgò optimè reddi non magis dubito, quàm τὸν γεννήσαντα & τὸν πατέρα idem vulgò sonare. sed ut hoc loco τὸν γεννήσαντα consultò dixit Antoninus, ut naturalem patrem, qui genuerat, ab eo quem πατέρα lib. 1. cap. 16. παρὰ τῶν πατέρων, &c. nuncupat, qui scilicet adoptaverat, distingueret: ita, *qui genuit*, hîc, vel *genitorem*, quàm *parentem*, cùm *parentis* latior interdum soleat esse (quo sensu Capitolinus in vita Marci, *Omnibus parentibus suis tantam reverentiam*, &c. capiendus) significatio, ad Antonini mentem propiùs accedere credidi. De *Sectionibus* seu *Capitulis* jam diximus aliquid. sed est porrò quod dicamus, quia in eorum divisione & partitione multum situm est. Nobis in hac quam hîc exhibemus partitione non id propositum fuit, ut singulos κανόνας, seu singula quæ vocat Antoninus κεφάλαια, & interdum ὑποτύπωσις, seorsim repræsentaremus, sed ut ea (plura an pauciora essent) eisdem sectionibus includeremus, quæ conjuncta perspicuitatem, obscuritatem divulsa peperissent. In plurimis autem, ubi sententiæ nihil interest, sive conjuncta legantur, sive separata, arbitrio meo usus sum, nulli legem impositurus, quin aliter per me liceat ipsi disponere. Hoc tamen præmonitum velim lectorem, temerè facturum qui non semel iterumque lecto toto libro, & attente lecto, de novo cogitabit ordine. quid enim in singulis sectionibus ubi aliqua difficultatis aut obscuritatis suspicio, spectaverimus illi demum intelligent, qui frequenti lectione totum illum adeò sibi familiarem reddiderint, ut de singulis partibus ex toto, quod toti maximè conveniat, judicium facere possint.

Exempli

Exempli cauſſâ, lib. IV. c. 6. ubi nos novæ ſectionis initium facimus, Τάδε ἄτινα ὑπὸ τῶν πώτων, &c. erunt fortaſſe qui connecti cum ſuperioribus iſta debuiſſe, nihil ultrà providentes, ſola quæ ſunt ante oculos cogitantes, cenſebunt. qui eadem fortaſſe cum ſequentibus iſtis, Ὅλως δ' ἐκεῖνο μίμνησο, &c. &, Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, &c. conjuncta eſſe non minùs improbabunt, quod ratio cohærentiæ non appareat. At iidem ſi cogitaverint Antonino ſolenne eſſe quoties ad alienam improbitatem patienter ferendam ſe hortatur, & neceſſariis præſidiis (quod facit ille ſæpiſſimè, neque aliud puto fuiſſe, quod magis ipſum exercuerit) ante munit, duplicem neceſſitatem ponere; aliam generalem, reſpectu mundi, cujus ordini maximè conſentaneum eſſe (ita quidem ille, nec ille ſolus, ſed alii plures tum philoſophi, tum Theologi veteres Chriſtiani pluribus adſtruunt) ut improbi permittantur, aſſerit: aliam particularem, quod iſtis opinionibus poſitis, tales mores, tales actiones conſequi (unde & illud ſequitur, invitos quodammodo peccare, qui opinionibus abrepti peccant) neceſſe ſit: ut autem neceſſitatem, ita & ævi brevitatem, ut præſentiſſimum ad compeſcendam iram remedium paſſim inculcare: eundem denique omnes iraſcendi cauſſas, ad falſas & imaginarias (quibus indulgere ſtultum ſit, quaſqe admittere vel excludere noſtri ſit arbitrii) opiniones referre ſolere: qui hæc inquam cogitaverit, illa omnia quæ ſectionis iſtius ambitu comprehendimus, eodem pertinere, nec ſeparari debuiſſe confeſſurus eſt. Quid nobis propoſuerimus, & quibus adducti rationibus, hactenus præfati ſumus. Sed propoſitum tamen adhuc reſtat primarium καὶ τὸ ἐχθπακτικὸν πλῶ, indictum nobis, quod uno verbo expediam, *prodeſſe*, & iis potiſſimùm gratificari, quibus virtus & vera pietas cordi eſt, & vitæ finis. Ego illum, quicunque tandem ſit, optimè Antoninum intelligere exiſtimabo, quiſquis ita leget, ut per eum in vitâ proficiat. Hoc tibi, Lector quiſqis es, opto voveoque ex animo: ſi & tu mihi, non aliud à te meæ qualiſcunque induſtriæ præmium poſtulo. Vale.

DE

MARCO AURELIO ANTONINO,

Principe multis nominibus incomparabili ; tum ſingulari ejus eruditione, ſcriptiſque variis, veterum quorundam ſcriptorum, ſed & recentiorum nonnulla

TESTIMONIA.

Athenagoras, philoſophus Athenienſis, in legatione pro Chriſtianis, Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Ἀντωνίνῳ καὶ Λευκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις, *Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & quod maximum eſt philoſophis,* inſcripta:

Καὶ ἐγὼ ὡς ἐπιδεικνύων τὰ δόγματα τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβὲς, ἔτως ἂ εἰρήκασι περὶ θεῦ, διέξειμι. οἶδα γὰρ ὅτι ὅσον συνέσει καὶ ἰσχύϊ τῆς βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβῶν, πάντων κρατεῖτε ἔτω καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καταρθοῦντες, ὡς ἐδὲ οἱ ἓν αὐτῆς μέρος ἐπιτετμημένοι. *Neque verò ut accuratam philoſophicorum dogmatum cognitionem oſtentaturus, varias illorum de Deo opiniones commemorare apud vos nunc aggredior. Novi enim vos quantum prudentiâ ſimul & imperio præſtatis omnibus, tantum etiam exquiſitâ ſcientiarum cognitione excellere : Ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus eximiè verſatos, ut qui unam duntaxat aliquam ſibi excolendam delegerunt, etiam illos in hac ipſâ parte ſuperetis.*

Herodianus initio hiſtoriæ:

Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τῆ συγκλήτῳ βυλῆς τοῖς ἀρίστοις, ἃ τὰς γένυς μακραῖς διαδοχαῖς ὑπαλείδας, ἐδὲ τὰς πλάτας πολυτελέσι λαμπρὰς, κοσμίως ἢ τὸ πρόσωπον, καὶ σώφρονας τὸν βίον, μαλλον ἀυτῷ γενέσθαι θέλων. ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἔμελλεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἰῶ ἐρασὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι, δηλοῖ ἢ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸν, ἢ γραφέντα. παρεῖχε ἢ καὶ τοῖς ἐρχομένοις ἑαυτὸν ἄπτυκτη καὶ μέτριον βασιλέα, τάς τε προσόδους δεξιέμενον, κωλύων τε τὰς περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν τὰς ἐντυγχάνοντας. μόνον τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἢ λόγοις, ἐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει καὶ βίῳ σώφρονι ἐπισώσατο. *Filias porro, cum adoleviſſent, optimis ex ordine Senatorio viris collocavit. Neque enim qui longam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtentarent, ſed qui morum probitate, atque modeſtiâ, vitæque innocentiâ præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliáque ducebat. Virtutem nullam non magnopere exercuit: adeò literarum antiquitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Romanorum Græcorúmque ſecundus. Argumento ſunt permulta quæ ab illo dicta atque conſcripta ad nos uſque pervenerunt. Adeò verò civilem ſeſe, & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placidè daret, neminémque à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur : ſolúſque imperatorum ſapientiæ ſtudium non verbis aut decretorum ſcientiâ, ſed gravitate morum vitæque continentiâ uſurpavit.*

Suidas, *in voce* Μάρκος.

Tria diverſorum ſcriptorum profert teſtimonia, unico Dione in ultimo nominato : unde eſt, quod

quod priora duo Anonymis à quibusdam adscribantur, cùm tamen alioqui notissimi sint scriptores è quibus & illa promuntur. De singulis igitur, quia testimonia ipsa integra hìc transcribere, quòd tum ipsi fontes, tum tradux exscriptorque Suidas omnibus sint pervii pateantque, minimè necessarium judicavimus, paucis hìc agemus. Primum igitur quod incipit, Μάρκος ὁ καὶ Ἀντωνῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων, *ex Philostrato, in vitâ Herodis, nobilis illius sophistæ, sumptum est; paucis initio & fine verbis, quæ verisimile est ipsius esse Suidæ, duntaxat exceptis. Sed in paucis illis observanda de duodenario librorum horum numero verba;* Οὗτος ἐγεγράψει ἐν ἰδίᾳ βίβλῳ διαγωγὴν ἐν βιβλίοις ιϛ. *Secundum quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁν ἐκπολήτευσεν, *&c. est pura puta Eutropii μετάφρασις, aut ὑπόφρασις potius. Quæcunque enim Latinus ille Breviator Historiæ stylo contractiore, & inde sæpius, sed & ob acumen sophisticum nonnunquam, obscuriore; hìc Græcè sic redduntur, ut non pauca passim verba suppleantur, quæ sententiam clariorem ac pleniorem reddant. In uno tamen & altero loco mentem Eutropii non satis assequutus est hic (quicunque) paraphrastes. Cæterùm è duobus, quorum notitia ad nos pervenit, Eutropii Græcis interpretibus, Capitone, cujus non solus Suidas meminit; & Pæanio, cujus translatio pridem in lucem prodiit; utri horum tribuenda sint hæc, si quis quærat: etsi Pæanium videre mihi non hactenus contigerit, ex iis tamen quæ de ejus versione viri doctissimi, Josephus Scaliger, b. m. parens Isaacus Casaubonus, Valesius, aliique qui legerunt, passim promuntiant, non Pæanio, sed Capitoni, ut & antiquiori & longè præstantiori adjudicanda esse facilis est conjectura. Sunt enim hæc quoque talia, quæ auctoris sui non vulgare ingenium, & in veterum lectione diligentiam testentur. Tertium quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς, *&c. è Dione, (quem à Suidâ nominari jam diximus) hodieque in Xiphilini Epitomâ salvum & superstes in Marci vitâ, totum sumptum est. Sed hìc illud videndum, unde illa initio verba (non à Dione certè)* ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς. *proprium enim illud Antonini qui Adriano successit, & hunc nostrum adoptavit, cognomen esse, quis nescit? Suidas quidem certè non potuit ignorare; sed nec per errorem memoriæ quod ad* Marcum *pertinebat, ad* Pium *transferre, qui testimonium hoc è Dione (ubi palam non in Pii, sed Marci vitâ) describere se profitetur. Crediderim igitur imperitum aliquem Suidæ lectorem, cum priora illa testimonia ad Marcum pertinere perspexisset, neque Pium à Suidâ præteritum probabile putaret, hoc tertium & ultimum, addito proprio cognomine, vindicare illi voluisse. Quod si est, suam ignorantiam non uno nomine prodidit. Ut enim Dionem taceam, quem si consuluisset homo temerarius, vanitatem suæ ariolationis statim deprehendisset; jam antea Suidas in* Ἀντωνῖνος *(quæ tamen in postremâ Suidæ editione adeò confusè, Antoninis & Antoniis pluribus ac diversis, sub uno* Antonini *nomine dispositis, sunt edita, ut incautus lector vix animadversurus sit) Pii elogium ex eodem Eutropio, ab eodem (sive is Capito, seu alius) paraphraste, ut ex stylo liquet, in Græcam linguam translatum, in suam Saturam, sive farraginem, contulerat. A quibus autem & quâ ratione* Pii *titulus Antonino nostro delatus reperiatur, alibi fusè disputaturi sumus.*

Nicephorus Eccles. Hist. lib. III. cap. 31. fine,

Πλήν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Ἀντωνῖνος ἔτος καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάττει, πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud scire convenit, Marcum Antoninum filio suo Institutionis Imperialis librum à se compositum reliquisse, omnis generis profanorum exemplorum, & disciplinæ,* (prudentiæ sæcularis & eruditionis omnigenæ) *plenum.*

Antoninus ipsè de seipso, lib. III. c. 14.

Μηκέτι πλανῶ. ἔτι γὰρ τὰ ὑπομνήματά σε μέλλεις ἀναγινώσκειν, ἢ τὰς τῶ ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἐκλογὰς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπέλιπες. σπεῦδε οὖν ἐς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἄφες, σαυτῷ βοήθει εἴπερ σοι μέλει σεαυτοῦ, ὡς ἔξεστιν. *Ne diutius evageris. Neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, aut Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, aut ex autoribus variis excerpta, quæ, quo in senectute usui tibi essent, reposuisti. Ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule, quod licet.*

Aurelius Victor (*quem* juniorem *seu* posteriorem; vulgatum *alii, aut* Victorium *vulgò nominant, ut ab altero illo Victore, quem V. Cl. Andreas Schottus diu ignotum, primus in lucem protulit, distinguant*) in Epitomâ:

De hoc Victore, quod vulgò sit doctorum hominum judicium, non ignoro. Mihi tamen perplacet hæc vita; adeò quidem, ut non solum integram hìc apponere, sed & notis aliquot illustrare non pigeat.

Marcus *autem Antoninus imperavit annos decem & octo. Iste virtutum omnium, cœlestisque ingenii exstitit, ærumnisque publicis quasi defensor objectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset,*

Marcus autem Antoninus:] scribe, *Marcus Aurelius Antoninus.* Vide notata in Anton. lib. I. cap. 15. pag. 18. lin. 7. Παράκλησις Maximi, &c.

Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò] Vide si dubitas, tum alios qui vitam scripserunt, tum Aristidem in oratione Panegyricâ, qui providentiæ numinum pulcherrimis verbis acceptum fert, quod talis tali & tam necessario reipublicæ tempore summæ rerum præfectus sit. Zonaras etiam in eandem sententiam: Ἐνταῦθα δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄνθρωπος ἂν, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρημάτων πράγμασιν, αὐτός τε περιεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. *Hinc verò potius aliquis illum miraretur, quia, ubi negotiis peregrinis & iniquis obrisset, & ipse superfuerit, & imperium servaverit.*

Hinc

esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani. Quippe ab armis nusquam quies erat, perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella fervebant; terræ motus non sine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebræ, locustarum species agris infestæ, prorsus ut prope nihil, quo summis angoribus atteri mortales solent, dici seu cogitari queat, quod non illo imperante sævierit. Credo divinitus attributum ut dum mundi Lex, seu natura aliudve quid hominibus incognitum ea mala gignit, rectorum consiliis tamquam medicinæ remediis leniatur. Is propinquum suum Lucium Annium Verum, ad imperii partem novo benevolentiæ genere ascivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens ictu sanguinis, quem morbum Græci ἀποπληξιν vocant, undecimo imperii anno extinctus est. Carminum maximè [Tragicorum] studiosus, ingenii asperi atque lascivi. Post cujus obitum Marcus Antoninus Rempublicam solus tenuit. A principio vitæ tranquillissimus, adeò ut ab infantiâ [vultum] nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit. Philosophiæ studens, literarumque Græcarum peritissimus. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipse, & ministris similibus exhiberent. Hic cum ærario exhausto, largitiones quas militibus impenderet, non haberet, neque indicere provincialibus, aut senatui aliquid vellet: instrumentum regii cultus, factâ in foro Trajani sectione, distraxit, vasa aurea, pocula crystallina & murrhina, uxoriam ac suam sericam & auream vestem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menses venditio habita est, multumque auri redactum. Post victoriam tamen emptoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel empta retinere. Hujus tempore Cassius tyrannidem arripiens, extinctus est. Ipse anno vitæ quinquagesimo nono apud Vendobonam morbo consumptus est. De ejus morte nuntio Romam pervecto, confusâ luctu publico urbe, senatus in curiâ veste tetrâ amictus, lachrymans convenit. Et quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsumpserunt, Marcum cœlo receptum esse. Ob cujus honorem templa, columnæ, multaque alia decreta sunt.

Hinc illud Ammiani Marcellini de funestissimis & turbulentissimis Imperii Romani temporibus: *Eo tempore* (inquit) *quo etiam si imperium Marcus regeret Antoninus agrè sine Collegis similibus, & magnâ sobrietate consiliorum lenire luctuosos Reipublica poterat casus.*

Lex mundi] Eleganter & ex intimâ philosophiâ; pro, fatum. Græci pariter νόμον, eodem sensu: ut apud hunc nostrum non semel. Hoc ipsum Seneca, & iisdem ferè verbis; (quæ fortasse tum Victori huic, aut undecunque Victor, in mente) Nat. Quæst. III. c. 29. *Origo mundi* (explicabimus in Anton. lib. IX. p. 263. ad lin. 16.) *non minùs Solem & Lunam, & vices siderum, & animalium ortus, quàm quibus mutarentur terrena*, (i. e. non minùs quibus mutarentur terrena, quàm Solem & Lunam & vices siderum: ut peculiari idiotismo, ne dicam κακοζηλίαν, Senecam loqui amare pluribus exemplis, quibus hoc meritò addatur, contra temerarios correctores pridem docuere viri doctissimi) *continuit. In his fuit inundatio, quæ non secus quàm hyems, quàm æstas lege mundi venit.*

Aliudve quid hominibus incognitum] Lucretius l. V. v. 1232.

Usque adeò res humanas vis abdita quadam
Obterit, & pulchros fasces, &c.

Quod autem Lucretius *vim abditam*; alii liberiùs, *invidiam numinis*, τὸν φθόνον τῶν θεῶν: quæ malesana opinio mentibus antiquorum, cujusque generis, cujuscunque professionis, ità penitùs inoleverat, ut etiam viris piis, quibus vera lux affulserat, voces exciderint interdum parum piæ, & ἀπευκταί, testes veteris superstitionis.

Ictu sanguinis quem morbum Graci ἀποπληξιν vocant.] Non parum negotii facessivit hic locus viris doctis, Eliæ Vineto, & Andreæ Schotto Jesuitæ: qui frustra adhibitis in consilium medicis, & omnibus tentatis, cùm aliàs expedire se non posset, ad ultimum illud, *ure, seca*, confugere coactus, voces illas *Ictu sanguinis* expungi voluit. Sed rectè asseruit & explicavit vir summus Claudius Salmasius, harum literarum magnum decus, Commentariis in Historiæ Augustæ scriptores præclarissimis. Ego miror quid in his verbis (in quorum scripturâ cum Victore, Eutropius & Miscellæ Historiæ collector consentiunt) viris doctis adeò vel insolens, vel improprium, aut obscurum denique visum sit. Nam *ictus*, si verbi ipsius vis attendatur, non alia certè vox ἀποπληξιν meliùs exprimat. Quod tamen si non esset, at ob symptomatum, repentinam ἀφωνίαν, aliaque, fulguritos inter (qui vulgò *fulmine icti* dicuntur) & apoplectico morbo correptos, affinitatem, non insulsa tamen esset aut absurda metaphora. Inde enim, quod unum idemque *attonitorum* utrisque, tam iis qui morbo corripiuntur, quàm qui fulmine feriuntur, apud Latinos (ut optimus Latinitatis auctor Cornelius Celsus nos docet) commune nomen. Cur *sanguinis* autem quamvis non omnis apoplexia ab impetu sanguinis, *ictus* dicatur, sufficit, quod inter generales morbi illius causas à medicis præstantissimis vis subita sanguinis recensetur. Ut taceam quod πληθος ἰχῶρος huic ipsi Lucio fatale fuisse, vetus apud Suidam scriptor; & ejus patrem Lucium Commodum ἐγκαλαληφθῆναι (pro quo vitiosè in Xiphilino meo ἐγκαλαλιφθῆναι) ὑπὸ τῆ αἱματος πολλότητος καὶ ἀθρόου ἐκπιεσότητος, Dio in Adriani vita testis est; quod quid aliud est, quam *ictu* seu *impetu sanguinis*;

Vultum nec ex gaudio] Ex Capitolino & hoc Victor: nisi verius utrumque, ut alia pleraque, ex aliquo vetustiore. Meminit & Gregorius Nazianzenus in Julianum Σῆλιδ. δεύτ. his verbis: Ὅτι τοιοῦτον ἀόργητος ἦν, καὶ τῶν παθῶν ὑψηλότερος κατὰ τὰς τῶν πώποτε βασιλέων ἀτρίπλοκος καὶ ἀκύμαντος, καὶ μηδ' ἂν εἴτι γένοιτο τῆ προσώπῳ τι παραπρίψασας, ἢ πάθος ἴχνος ἐπισημάνοιτας, &c. *Quod adeo ab ira alienus erat, ac turbulentis animi permotionibus sublimior, instar nimirum eorum regum, qui tranquillitatis & constantiæ laude quondam florebant: nec, etiamsi quid molestiæ ipsis accidisset, vultum tamen ullo modo immutabant, aut perturbationis vestigium ostendebant, &c.*

Ut convivia eodem cultu] Hæc est illa κοινοποιησύνη (fructus certè ejus è pluribus unus) quam à patre suo Pio didicerat Antoninus. Ad eandem & illa Eutropii referenda, *hic cum omnibus Roma æquo jure egit, ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio*, &c. quæ doctissimus, & elegantissimus Eutropii paraphrastes apud Suidam non benè ad Antoninum adhuc privatum refert. Ita enim ille pluribus exequitur. Τότε γὰρ ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ τοῖς πολλοῖς Ῥωμαίοις ἔζων, ἀδὲν τῆ εἰσποιήσει τῆ γένους ἀλλοιωθείς, καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, &c. *Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari dicendi libertate frueretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postquam ad principatum est progressus*, &c. Atqui Antoninus ipse lib. I. cap. 13. ideam imperii καλῆ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν gubernati inter ea ad quæ fratris exemplum ipsi profuerat, commemorat. Hæc generalis verborum expositio, quam ad Victoris mentem potissimum hic facere ex ordine narrationis persuasum habeo: ad Capitolini verò mentem, ex quo Victor hausit, non item. Peculiaris enim ratio, quæ Antoninum movit, ut id permitteret: quam ad Capitolinum fusè explicat venerandæ mihi memoriæ pater Isaacus Casaubonus.

Ipse vita anno quinquagesimo nono apud Vendobonam] De annis vitæ Marci & loco mortis, aliter Tertullianus, Dio, Capitolinus, alii, qui nec ipsi in omnibus inter se consentiunt. Eorum rationes hic expendere, longum esset; & minimè necessarium, cùm jam ab aliis satis accuratè præstitum sit.

Marcum cœlo receptum esse] i. e. cœlitibus adscriptum & Divum, imò Deum factum. Vide Antoninum lib. IV. c. 14. & quæ nos ibi.

Julius Capitolinus in vita Marci.

Erat enim ipse tantæ tranquillitatis ut vultum nunquam mutaverit mœrore, vel gaudio philosophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quosdam Magistros acceperat, undique ipse collegerat.

Vulcatius Gallicanus in vitâ Avidii Cassii.

Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipse se ita gauderet appellari, addens futu-

futurum se Sergium, si dialogistam occidisset, Antoninum significans: qui tantum enituit in philosophiâ, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, rogatus sit non adulatione, sed serio, ut præcepta philosophiæ ederet: nec ille timuit, sed per ordinem parænseos, hoc est, præceptionum, per triduum disputavit.

Isaacus Casaubonus ad ista Capitolini, *Vix autem matre agente*, &c.

Faustina autem filio Marco, non luxuriæ magistra, sed vitæ tenuiter ac sobriè instituendæ. Nam ait filius doctum se à matre, τὸ λιτὸν καὶ τὸ διαιτον, καὶ πόρρω τῆς πλουσιακῆς ἀγωγῆς. victu simplici, & qui opulentorum more ac instituto cedat quàm longissimè contentum esse. *Propterea vir ille divinus neque satis unquam vel cognitus vel laudatus, alio loco diis gratias agit, quod cum lege fatorum matri ipsius cita mors immineret, postremos saltem annos, unà cum ipsa egerit, vel potius illa secum; sic enim ait,* ὥστε τῶν θεῶν τὸ μέλλησαν νέαν πλοῦτον τὸ πέμψαν, ὁμῶς οἰκῆσαι μετ' ἐμοῦ τὸ πλοῦσιον ἔτη. Diis acceptum fero, quòd mater mea, quamvis juvenis esset cessura, mecum tamen novissimos ætatis annos transegerit.

Idem ibidem ad ista, *ridens res humanas*, &c.

Non ridere, sed rite ac suo pretio æstimare res humanas solitus vir hic sapientissimus. Hoc ille nos docet divinis illis suis libris: velut cum ait in secundo: non enim tempero mihi, quin mellitissima gravissimi doctoris verba adscribam.

Canterus Nov. Lection. lib. VII. c. 1.

Marcus Aurelius Antoninus, imperator optimus, atque idem philosophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen, duodecim conscripsit de officio suo libros maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum testes plenissimos; & cum quibus multorum philosophorum operosa præcepta collata meritò sordere possint. Quocirca nemo, spero male collocatum tempus putabit, &c.

Cum plures abhinc annos collectionem locorum Antonini qui apud Suidam (non omnium sanè, sed qui Lexicum ejus seu Collectanea pro re natâ versanti se obtulerunt) fecerim, quæ secundæ Antonini Anglicæ editioni præfixa est: eandem hic quoque multò magis exhibendam credidi: sed & locos integros ut apud Suidam hodie extant (quod tum factum non est) apponendos, ut ex collatione de fide & bonitate Codicis MS. quem Xylander expressit, & Antoniniani (saltem à Suidæ usque ævo) textus integritate, contra eorum opinionem qui XII. *hos libros amplioris & perfectioris operis Excerpta duntaxat Eclogasque censuerunt, Lectori constare possit. Hinc quoque haud pauca in Suidâ corrupta corrigere quivis poterit.*

Ἀκενόσπουδον, ὥσπερ Διογνήτῳ ἔμαθον τὸ ἀκενόσπουδον καὶ τὸ ἐπιστητικόν, φησι Μάρκος ὁ φιλόσοφος βασιλεύς. *Apud Diognetum didici contemptionem rerum inanium, & scientiarum parandarum rationem, ait Marcus imperator Philosophus.* Antonin. lib. I. cap. 6.

Ἀκέραιον. ἐκ τῶν Μάρκου Ἀντωνίνου συγγραφῆς, κἂν τετρακίλια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς καὶ τοσαυτάκις μύρια, ἔμως μέμνησο ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ ὃν ζῇ. ἢ ἄλλον ζῇ. ἢ ὃν ἂν ἀποβάλλῃ. εἰς ταὐτὸν ἄρα καθίσταται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν, πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἐκ ἴσον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἅπαξ ἀκαιρεσιον ἀναφαίνεται. ἔτι γὰρ τὸ παρῳχηκὸς, ἅτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις ὁ γὰρ ἐκ ἔχει, πῶς ἂν ἔτό τις αὐτοῦ ἀφέλοιτο; Ἀκέραιον. *Ex Marci Antonini scripto. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quam degit, amittere quemquam; vel aliam ab ea, quam amittit, degere. Eodem ergò redit longissimum ætatis spatium cum eo quod est brevissimum. Præsens siquidem tempus est omnibus æquale: & quod amittitur non est æquale omnibus. eadémque ratione id quod amittitur, momentaneum tantum esse constat. neque enim aut præteritum, aut futurum amittere quis potest. nam quis cuiquam id, quod non habet, abstulerit?* Antonin. lib. II. cap. 14.

Ἀποβανεῖν. ἐὰν τὶς αὐτὸ μόνον εἰδῇ, καὶ τῷ μεμισμῷ τὸ ἐνοίας ἀμαλύσῃ τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ, ἀκέπ ἄλλο τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ φύσεως ἔργον. φύσεως δὲ ἔργον ἄπις φοβεῖ), παιδίον ἐστι. ἔστο μέν τοι ἐ μόνον φύσεως ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἄπει) θεὸς ἄνθρωπος καὶ κῆ τὶ ἑαυτοῦ μέρος. *Si quis rem ipsam per se intueatur, cogitationéque ab illa summoverit ea omnia, quibus tanquam larvis horrendis instructa imaginationi nostræ se objicit, nihil esse aliud comperiet quam opus naturæ. Opus autem naturæ ullum quisquis expavescit, puer est. Verùm enim verò non est opus tantum naturæ, sed quod eidem & conducat. Ejusdem denique facultatis fuerit, considerare, homo Deum quomodo, & quâ sui parte contingat.* Antonin. lib. II. cap. 12.

Ἄσχολος. ὁ μὴ εὐκαιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ εὐκαιρία. μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ὀλιγολῇ γράφειν, ὅτι ἄσχολος εἰμι. μηδὲ διὰ ταύτα συνεχῶς ἀδιαιτήτως τὰ κοῖς πρὸς τὰς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα, παραλλόμενον τὰ πρακτέα πράγματα. Ἄσχολος. *Negotiosus, qui non habet opportunam, commodámque negotiorum conficiendorum occasionem.* Σχολὴ *enim i. e. otium est ea, quæ in consuetudine i. e. communiter & vulgo vocatur* εὐκαιρία *i. e. commodum rei gerendæ*

tempus. Néve ſi neceſſitate adactus, aut dicto aut ſcripto ſignificem alicui, non vacare me: néve hoc modo ſub negotiorum diſtinentium prætextu officia ea, quæ vitæ hujus neceſſitudo à nobis exigit ſolens deſeram. Antonin. lib. 1. cap. 12.

Ἀψικάρδιον. εἰ δὲ ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἐθέλεις, ἐρήσεταί σε ταχέως ἡ καρδία. ἁπτόμενον. Ἀψικάρδιον. *Si autem vulgare vis pharmacum, quod cor tamen attingat, mox tibi dicet cor tangens.* Antonin. lib. x. cap. 3.

Ἀψίκορον. Μεταβλητὸν ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενον. εἰδὼς τὰ νομάδων, &c. καὶ αὐθις. συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τὰς φίλας, καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον. Ἀψίκορον. *Qui facilè mutatur, vel qui ſtatim ſatiatur, ſimul ac cibum tetigit, qui ſtatim rerum aliquarum faſtidio afficitur. Cùm noviſſet Numidarum, &c. Et rurſus. Oportet erga amicos conſtantem eſſe, nec ullo modo faſtidioſum.* Antonin. lib. 1. cap. 13. Vir doctus qui hæc Polybio adſcribit, haud dubiè fallitur.

Γραός. γράσον. ἡ δυσοσμία τῶν τράγων, καὶ γράσων ἄνθρωπος ὁ δύσοσμος. τῷ γράσωνι μὴ ὀργίζου. Γραός. γράσον. *Hircorum malus odor. Et* γράσων ἄνθρωπος, *homo male olens, fœtidus. Hircum olenti ne iraſcaris.* Antonin. l. v. cap. 28.

Δαίμων. ἡ ἑκάστου τύχη. Ἀριστοφάνης, &c. καὶ Σοφοκλῆς,

Γενναῖος ὡς ἰδόντι πλὴν σοῦ δαίμονος.

τυπίσι τὰς τύχης. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τοῦ πάντα κύκλῳ περιερχομένου καὶ τὰ νέρθεν γῆς ἐρευνῶντος, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντος, μὴ αἰσθανομένου ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δὲ αὐτοῦ καθαρὸν παθῶν διατηρεῖν καὶ κακότητος, καὶ δυσαρεσήσεως τὰ πρὸς τὰ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων φίλα διὰ συγγένειαν. ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐλάττων ἡ πώρωσις αὐτὴ τοῦ διορισκούσης τὰ λευκὰ καὶ μέλανα. Δαίμων. *Cujuſque fortuna. Ariſtophanes, &c. & Sophocles,*

Generoſus es, ut intuenti conjicere licet, exceptâ fortunâ tuâ.

Τὸν δαίμονος, τῆς τύχης i. *fortuna. Nihil homine illo miſerius eſt, qui omnia undique pervagatur, & cùm ea quæ ſubter terram ſunt ſcrutatur, tum quæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim ſufficere ſibi, ut cum eo, quem intra ſe gerit, genio verſetur, eúmque legitimè colat. Colet autem, ſi affectibus & vitio immunem cuſtodierit, nec offenſum re aliquâ, quam vel dii vel homines egerint. Divina enim & humana facta, cognationis ratione ſunt amica. Interdum autem hæc cæcitas quodam modo propter bonorum & malorum ignorationem eſt major illa, quæ alba & nigra internoſcere prohibet.* Antonin. lib. 11. cap. 13.

Ἐπιλαμβάνεσθαι. γενικῇ. μέμφεσθαι. μὴ ἀνεπιστικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ βαρβάρου, ἢ σόλοικόν, ἢ ἄπηχές τι προενεγκαμένου. Ἐπιλαμβάνεσθαι. *Genitivo. corripere. Non probroſè excipere, ſi quis barbarum quid, vel ſolœcum, vel abſonum protulerit.* Antonin. lib. 1. cap. 10.

Εὐαναγκλήτως. συμπαθῶς. καὶ πρὸς τὰς παρεπηνάγκας καὶ συμμελήσαντας εὐαγκλήτως ἔχειν. εὐαπιδάκτως, ἑτοίμως αὐτοῖς ἐπανελθεῖν θέλωσι. Εὐαναγκλήτως. *Exorabiliter, placabiliter, cum commiſeratione. Ut placabilis & reconciliatu facilis eſſem, adverſus eos, qui offenſionis cauſam dederint, aut deliquerint aliquid, ſimulátque illi in gratiam redire vellent.* Antonin. lib. 1. cap. 7.

Εὔλυτος. Μάρκος Ἀντωνῖνος φησὶν ἵνα ἀναμένων τὸ ἀναγκητικὸν ἐκ τοῦ βίου εὔλυτος, μήτε ὅρκου δεόμενος, μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. Εὔλυτος. *Facilis ſolutu. Expeditus. Ut Marcus Antoninus dicit, expecta expeditus, donec è vita receptui canatur; nec jurejurando, nec ullo homine teſte indigens.* Antonin. lib. 111 cap. 5.

Εὐμάρεια. ἡ εὐκολία. λέγει δὲ καὶ ἡ εὐκοσμία τοῦτο Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ καὶ ἐν ἐπιγράμματι, &c. Εὐμάρεια. *Facilitas. Sic vocatur & modeſtia apud Marcum Antoninum & in epigrammate.* Antonin. lib. IV. cap. 3.

Ὀρθὸς. λέγει καὶ ὄρθιον. Μάρκος. ὄρθον δὲ εἶναι, καὶ μὴ ὀρθάμενον. Ὀρθὸς *dicitur &* ὄρθιον. *Rectus, Erectus. Marcus. Rectum, non ſurrectum eſſe.* Antonin. lib. 111. cap. 5.

Ὀρτυγοκόπος. παιδιά τις. ἐν ᾗ ὄρτυγας ἱστᾶσιν ἐν γύρῳ ὡς τύπτεσθαι εἰς τὰ κεφάλαια. καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ γύρῳ, &c. μήδε ὀρτυγοκοπεῖν. μὴ δὲ περὶ τοιαῦτα ἐπτοῆσθαι. Ὀρτυγοκόπος. *Ludus quidam eſt, in quo coturnices in orbem collocant, quorum capita feriunt. Qui autem in gyro, &c. Neque coturnices feriendæ, neque hujuſmodi rerum admiratione obſtupeſcendum.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Ὠσικῶς, τὸ μὲν βίας καὶ ὠθισμοῦ. μηδὲ ὡσικῶς καὶ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν. Ὠσικῶς. *Pellendo, trudendo. Per vim & propulſionem. Nec impetu, nec per vim rueṇdum eſt in mortem.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Παράπηγμα. κανών. καὶ εἰδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. εἰ δὲ ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἐθέλεις περὶ τοῦ θάνατον εἶπω. Παράπηγμα. *Regula. Et quoddam inſtrumenti aſtronomici genus. Ut. Si verò vis plebejam regulam, quæ cor tangat, adverſus mortem dicam.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Περιλαλοῦσιν. ἀπαλικῇ. ἀντὶ δὲ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. τοῖς περιλαλοῦσι μὴ ταχέως συγκαλίσθαι. Περιλαλοῦσιν. *Accuſativo. Pro περιττολογοῦσι, ſupra modum loquuntur, garriunt. Ut, ne celeriter aſſentiaris quibuſvis garrulis.* Antonin. lib. 1. cap. 7.

Πρασιανός. ὅτι πρασιανὸς λέγει καὶ βενεπανὸς, καὶ παλμυλάριος, καὶ σκυτάριος τοῦτο Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ. Πρασιανός. *Praſianus & Palmularius & Scutarius dicitur apud Marcum Antoninum.* Antonin. lib. 1. cap. 5.

Προσε-

ANTONINO TESTIMONIA.

Προσοχή. ἀκριβὴς ἐπιμέλεια ἀφίστης τ̃ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικῶς δεῖ ἔχειν ἐμμέτρως. ἵνα μὴς ἄν τις φιλόζως, ἵνα πρὸς καλλωπισμὸν, ἵνα μὲν ὀλιγώρως, ἀλλ' ὥστε ἀφὶ τ̃ ἰδίαν προσοχὴν εἰς ὀλίγα πάνυ ἰατρικῆς χρήζειν, φαρμάκων, κ) ἐπιθεμάτων ἐντὸς κ) ἐκτός. Προσοχὴ. *Accurata victus ratio. Corporis curam probè attemperatam oportet gerere, ut nec vitæ avidus videaris, aut elegantiæ ſtudioſus: nec neglectui tamen id habeas; ſed per tuam ipſius diligentiam efficias, ut perpaucâ indigeas medicinâ, & pharmacis, & epithematibus internis & externis.* Antonin. l. 1. cap. 16.

Συμβαίνοντα. συμφωνοῦντα. τὸ συμβαίνειν λέγομεν ὡς τὰς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, κ) ἐν τοῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζειν ἀλλήλοις τῇ πρὸς θέσει. Συμβαινοντα. *Conſentientia, coagmentata.* Συμβαίνειν *dicimus, ut lapides quadratos in mœnibus aut pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm ſibi invicem ſcitè compoſiti coaptantur.* Antonin. lib. v. cap. 8.

Τερατεία. ψευδολογία, ψευδοδοξολογία. τῆς ὑπὸ τ̃ τερατολογουμένων, κ) γοήτων, κ) ἐπῳδῶν, κ) δαιμονίων ἀποπομπῆς. Τερατεία. *Falſiloquium. Oratio portentoſa, remota à communi mortalium opinione, qualis ſolet eſſe eorum, qui res prodigioſas dicunt, & præſtigiatorum de incantatione, & dæmoniorum averruncatione.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Haud paucæ præterea voces & phraſes, ut ἀναπεπαύμενος, ἔκτριψον, ἰκτέον, εὐσυνείδητος. κ) νῦν, τὸ παρὸν εὖ πίθεσθαι, *&c. in quarum explicatione Suidam ad certa Antonini loca reſpexiſſe veriſimile puto: quia tamen affirmare non poſſum, cum neque nominet Antoninum, neque plura proferat, ex quibus certò liquere poſſit, labore colligendi libens ſuperſedeo.*

Poſtremo *loco libet hic ſubjicere quod extat apud Suidam veteris cujuſdam ſcriptoris de Theoſebio philoſopho teſtimonium, quod ad Antoninum noſtrum, aut hos ſaltem ejus libros pertinere dudum eſt cùm peculiari commentatione Viro Clariſſimo harum literarum ſtudioſo & intelligenti inſcriptâ haud levibus argumentis adductus conjeci potiùs quàm aſſerui. Nunc autem ut aſſerere penè audeam, facit authoritas Fragmentorum quorundam Antonini manu Davidis Hæſchelii, viri doctiſſimi, ex Auguſtanæ Bibliothecæ veteri codice tranſcriptorum, nuper mihi viſorum, quæ Epictetum præferunt auctorem. Unde τῷ μακαρίτῃ Hæſchelio, priuſquam Antoninum vidiſſet. (nam viſo illo poſtea ſententiam mutavit) de Theoſebio auctore primò ſuſpicio, præfixis Fragmentis iſtis, ad prælum paratis, hoc titulo,* Epicteti Enchiridion 11. ſive, Theoſebii Epicteteæ doctrinæ Syngramma: ex Auguſtanâ Bibliothecâ Græcè nunc primùm à Davide Hæſchelio Auguſtano editum. *Hanc commentatiunculam cum primum vacabit relegere & abſolvere, publici juris faciam. Rem interim me doctioribus in medium propono, de quâ cogitent; non hic tantum, ſed quacunque aliâ in re certiora docentibus herbam promptus alacriſque porrecturus. Hoc modò minus cautos & peritos in anteceſſum monebo; ne ex Latinâ Franciſci Porti tranſlatione ferant ſententiam, quam longè à Græcis (quæ tamen ipſa ſemel iterumque mendoſa) non uno loco hic abire σὺν θεῷ docturi ſumus.*

Ἐπίκτητος ἱεραπόλεως τ̃ Φρυγίας φιλόσοφος, δοῦλος ἦ Ἐπαφροδίτου τ̃ σωματοφυλάκων τ̃ βασιλέως Νέρωνος. πηρωθεὶς ἦ τὸ σκέλος ὑπὸ ῥεύματος ἐν Νικοπόλει τ̃ νέας ἠπείρου ᾤκησε, κ) μέχρι Μάρκου Ἀντωνίνου ἔγραψε πολλά. ὅτι θεοσέβιος ὁ φιλόσοφος ἔλεγε πολλὰ ἀπὸ τ̃ Ἐπικτήτου σχολῶν, τὰ ἦ κ) αὐτὸς ἐπιχειρήσας τ̃ ἤθους μουσήματα μόσης, ἱκανὰ πείθειν κ) δυσωπεῖν τ̃ ψυχῶν τοὺς μὴ παντάπασιν ἀτέγκτους κ) ἀπειράμονας. ἀπαράξεσθαι ἦ τὰ ἀμείνω κ) μεταδιώκειν, καθόσον οἷόν τε ἦν. ἀποτρέφεσθαι ἦ κ) ἀποδιδράσκειν τὰ χείρω τ̃ ζωῆς εἴδη κ) δύναμιν. τοιγαροῦν κ) ἐν συγγράμμασι καταλέλοιπε τοιούτοις ποσὶ τοὺς ἑαυτ̃ νοθετήσοντας οἷς ὁ Ἐπίκτητος ἕτερον. καί μοι δοκεῖ ἀνὴρ γεγονέναι ἄνολκρος (ὡς ἔνα πρὸς ἕνα ἀντιβαλεῖν) ὁ τ̃ καθ' ἡμᾶς χρόνων Ἐπίκτητος. ἀλλ μέντοι τ̃ Στωϊκῶν δοξασμάτων. ὁ γὰρ Θεοσέβιος ἁδενὸς ποσοῦτον, ὅσον τ̃ Πλάτωνος ἀληθείαν ἠπάζετο, κ) ἐθαύμαζε. κ) δήπου κ) συνεγράψατο μικρὸν βιβλίδιον, περὶ τ̃ ἐν πολιτείᾳ τῇ μεγάλῃ κεκομψευμένων, τ̃ ὑπὸ τ̃ θεῶν ἤκουσαν θεοσοφίαν ἐξαίρων λόγῳ. ταύτην γὰρ ἀφερέπτως ἐτίμα, κ) ἔσεβεν. ἀεὶ γὰρ ἐν τοῖς ἠθικωτέροις φιλοσοφήμασι ἀφελέων ἐφαίνετο. κ) γὰρ οὐ ἐπιφυκὼς πρὸς ὄζωταν μᾶλλον, ἢ ἀπισήμως, οὐδὲ ταύτῃ ἡσυχάζουσαν, οὐδὲ ἐν μόναις τ̃ φαντασίαις γυμναζομένην, ἀλλὰ ζῶσαν ἱκανῶς ἐπ' αὐτ̃ τ̃ πραγμάτων. εἰ μὴ γὰρ κ) τ̃ δημόσιον ἐπολιτεύσατο τρόπον, ἀλλὰ τ̃ ἴδιον, ὃν κ) Σωκράτης ἐκεῖνος, κ) ὁ Ἐπίκτητος, κ) πᾶς ὄφρονῶν μεταχειρίζεται, τ̃ ἑαυτοῦ κ) ἐν ἑαυτῷ πολιτείαν ἀσκοσμῶν. ἦν μὲν πρῶτον, ἔπειτα κ) πρὸς ἀλλήλους ἐν μέρει καθήκασον ἰδίᾳ συνιστάμενον πρὸς τὸ βέλτιστον. *Epictetus, ex Hierapoli Phrygiæ urbe, philoſophus. Servus autem Epaphroditi, unius de ſatellitibus Imperatoris Neronis. Ob defluxionem autem altero crure mutilatus, in novæ Epiri urbe Nicopoli habitavit. Et vitâ productâ uſque ad Marcum Antoninum multa ſcripſit. Theoſebius autem philoſophus multa ex Epicteti ſcholis deſumpta dixit. Alia verò & ipſe excogitavit ſententiarum enuntiandarum genera, quæ ſunt Muſæ mores formantis documenta, ad perſuadendum apta, & ad animos non prorſus inexorabiles & indomitos flectendum & exorandum idonea. Amplecti verò meliora & ſectari ſolebat, quantùm fieri poterat. Averſari verò, & fugere deteriora vitæ genera pro viribus conſueverat. Quamobrem etiam ſuas admonitiones in libro oratione ſolutâ ſcripto reliquit quibuſdam hujuſmodi viris, qui tales erant, qualis fuerat ille prior & antiquus Epictetus. Et (ut unum cum uno conferamus) hic noſtri temporis Epictetus mihi videtur fuiſſe manifeſtè talis, qualis fuit antiquus ille Epictetus, ſine tamen Stoicis opinionibus. Theoſebius enim nullius ſcriptoris opiniones tàm amplectebatur, & admirabatur, quàm Platonis veritatem. Quinetiam quendam libellum conſcripſit de rebus in magna politia eleganter dictis, divinam ſapientiam à diis venientem, verbis*

extollens. Hanc enim vehementer honorabat & colebat. Semper enim in moralibus philoſophiæ ſtudiis apertè verſabatur. Nam bene natus erat ad bonam vitam colendam potius, quam ad ſcientiam ſectandam, eámque non otioſam, nec in ſolis imaginibus exercentem: ſed in ipſis rebus, & perpetua bonarum rerum actione ſatis viventem. Quamvis enim publicum illud vivendi genus, quod in rerum civilium adminiſtratione verſatur, non fuerit ſectatus: ſed privatim vitæ genus coluerit, quod & ille Socrates, & Epictetus, & quilibet ſanâ mente præditus tractat, ſuam & in ſeipſo ſitam politiam exornans, tamen hoc quidem privatum præclaræ vitæ genus exercebat primum, deinde verò & illud, quod in mutua conſuetudine, & officiis erga ſingulos exercendis, & ad optimum vitæ finem homines deducentibus verſatur.

MERICI

MERICI CASAUBONI
ISAACI FILII
IN
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum Libros,
NOTÆ.

NOTÆ IN LIBRUM I.

Ἀρχὴ Ἀνʃωνίνου τῶν εἰς ἑαυτόν] *Philoſophi* titulum, quem Marco noſtro plerique veteres, Chriſtiani Gentilésque, non ut proprium cognomen, ſed ut meritum virtutis elogium tribuunt, quod hic omiſerimus, cùm Xylander, utcunque addendum crediderit, non in Manuſcripto tamen inveniſſe ſe codice ingenuè profiteatur, non eſt quòd factum pluribus excuſemus. Si quis tamen hoc non contentus, alias omittendi cauſſas requirat, adeat b. m. parentis in Julium Capitolinum Notas, & Emendationes, initio vitæ Marci: quibus nos quod addamus non habemus. Quæ autem vis ſit & ſententia horum verborum, *τῶν εἰς ἑαυʃὸν*, quod rectè intellecta, cætera luſtraturis, ex alto ſuſpenſæ lampadis, aut prælatæ facis inſtar eſſe poſſint, utcunque breviores in cæteris, diligenter expendemus. Certè quàm parum diligenter incomparabile hoc ſcriptum hactenus à pleriſque verſatum ſit, vel inde conſtare poſſit, quòd plerique, etiam doctiſſimi, in ipſo titulo, tanquam limine, malo omine, ſoleant impingere. Quotus enim quiſque eſt, qui cùm aliquid ex his libris promunt, Antoninum *De Vitâ ſuâ* non laudant? Certè, Marcum Antoninum, maximorum virorum, ex ipſis etiam Imperatoribus non unius exemplo, *De Vitâ ſuâ* commentarios reliquiſſe, ſunt qui aſſerant, & Ælium Spartianum, aut Lampridium teſtes appellent. Ego ingenuè profiteor, neque in Spartiano, neque in Lampridio, (quos tamen non oſcitanter legi) tale quid, ſed nec in alio quoquam veteri ſcriptore, de Marco noſtro meminiſſe. Sed demus ſcripſiſſe; quid tum? An ideò, *τὰ εἰς ἑαυτὸν*, *De Vitâ ſuâ?* An hic quicquam Marcus Antoninus (pauca excipio, quæ obiter & aliud agens libro primo) vel de vitâ ſuâ, dum privatus adhuc; vel de rebus à ſe geſtis, poſtquam Imperator? An quiſquam unquam fuit, qi præcepta philoſophiæ, & ſecum colloquia (poſteri ſoliloquia dixere) ad mentis animíque cultum ſpectantia, *De Vitâ ſuâ*, (præſertim qui maximus Imperator eſſet) inſcriberet? Scripſerat Cæſar Auguſtus De vitâ ſuâ libros XIII. Hodie non extant hi libri: ſed tamen hodiéque ſuperſunt fragmenta quædam, quæ cujus argumenti fuerint, ſi titulus non docet, indicare queant. Nempe res à ſe publicè privatímqe geſtas iis libris ſummus Imperator complexus erat. Unde & illa tituli, *De Vitâ ſuâ*, apud Suidam Græca metaphraſis, *περὶ τῆς ἰδίας βίου καὶ τῶν πράξεων*. Septimii quoque Severi *De Vitâ ſuâ* Commentarii olim extabant; de quibus Ælius Spartianus in ejus Vitâ meminit his verbis: *Vitam ſuam privatam publicámqe ipſe compoſuit ad fidem*: Aurelius autem Victor Spartianum ita expreſſit; *Abs ſe texta* (malunt ibi viri docti, *geſta*, legi) *ornatu ac fide paribus compoſuit*. Meliùs igitur illi multò, qui *τὰ εἰς ἑαυτὸν*, *τῆς ἰδίας βίου διαγωγὴν*, ut vetus apud Suidam ſcriptor, aut ipſe potius Suidas; vel *De officio ſuo*, ut doctiſſimus Canterus exponunt. Ad inſtitutum vitæ, fateor, & doctrinam de Officiis referri poſſunt pleraqe quæ hic tractantur, & ſcopus hic in iſtis libris quin Antonino noſtro præcipuus fuerit non abnuo. Sed nec iſta tamen, ut quæ vim vocis *ἐμφαʃικωʃάτης* & præcipui momenti non ſatis exprimant, mihi ſatisfaciunt. Ut enim qui *τὸ ὄν*, *ἁπλῶς* & *καʃ' ἐξοχήν*; vel *τὸν ὄνʃα*, (ut Plato non uno loco) dicit, *Deum* quidem intelligit; nec tamen interpres admittendus, qui *Deum* Latinè reddat; cùm quod iſta *Dei* periphraſi ſapientiſſimè innuitur, eum vitæ fontem eſſe, *in quo ſint, vigeant & moveantur* (*Act.* 17. 28.) omnia; imò verò, quod altioris adhuc eſt ſapientiæ, ſolum illum verè eſſe & exiſtere; cætera præter illum, quæcunque fluxæ ſunt naturæ & mutationibus obnoxiæ, verè ea (quod tum alii pulchrè probant Philoſophi, tum Plutarchus inter alios eximiè, peculiari de Delphico *εἰ* tractatu) non eſſe, aut vivere; id totum ſimplici & vulgari Dei nuncupatione deperditur: Ita hic, qui, *τὰ εἰς ἑαυτὸν*, *De officio vitæ*, aut *inſtituto* vertat, rem quidem dicat ipſam, ſi ſola libri materia quæritur; à tituli tamen ipſius proprietate, & præſtantiâ longè abeſt, quo, præter argumenti indicium, omnium vitæ quàm latè patent officiorum; omnis civilis & moralis philoſophiæ fons & origo, nempe Sui ipſius cognitio, excellenter aperitur. Hinc Delphicum illud tantæ celebritatis oraculum, *Γνῶθι σεαυτὸν*. *Noſce teipſum*; de quo tam multa apud veteres Gentiles, alioſque: quò pertinet & illorum philoſophorum ſubtiliſſima diſputatio, qui virtutes omnes; juſtitiam puta, fortitudinem, alias; ad unam propriæ mentis animique curam revocabant: quorum ſententiam Gregorius Thaumaturgus, ut Theologus, ita & Philoſophus eximius, Oratione in laudem Origenis, ipſo dignâ, pluribus explicat. Sed ex innumeris illis quæ apud veteres Græcos Latinoſque ſcriptores paſſim occurrunt Delphici iſtius præcepti interpretationibus, binas hic, Ciceronis ambas, utcunque prolixiores, alteram certè, quòd tum titulum, de quo nunc quærimus, apprimè illuſtrent, tum librorum omnium ſcopum materiamque nervoſè pariter & luculenter exponant, apponere viſum eſt. Ita igitur Cicero, Tuſcul. Quæſt. lib. 1. *Eſt illud quidem vel maximum, animo ipſo animum videre; & nimirum hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet ut ſe quiſque noſcat. Non enim, credo, id præcipit, ut membra noſtra aut ſtaturam, figuramve noſcamus: neque nos corpora ſumus: neque ego tibi dicens hoc, corpori tuo dico. Cùm igitur, noſce te, dicit, hoc dicit, noſce animum tuum; nam corpus quidem quaſi vas eſt, aut aliquod animi receptaculum: ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te. Hunc igitur noſſe, niſi divinum eſſet, non eſſet hoc acrioris cujuſdam animi præceptum, ſic ut tributum Deo ſit: hoc eſt, ſeipſum poſſe cognoſcere.* Idem de Legibus lib. 1. *Hæc enim* (philoſophia, ſcilicet) *una nos cum cæteras*

teras res omnes, tum quod eſt difficillimum docuit, ut noſmetipſos noſceremus; cujus præcepti tanta vis, tanta ſententia eſt, ut ea non homini cuipiam, ſed Delphico Deo tribueretur. Nam qui ſe ipſe norit, primùm aliquid ſentiet ſe habere divinum, ingeniumque (*genium*, fortaſſe: ſed fortaſſe tantùm, dico: adi, ſi placet, Anton. lib. III. c. 4. p. 70. & quæ nos ibi) *in ſe ſuum ſicut ſimulachrum aliquod dedicatum putabit; tantoque munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet & ſentiet: & cùm ſe ipſe perſpexerit, totumque tentarit, intelliget quomodmodum à naturâ ſubornatus in vitam venerit, quantaque inſtrumenta habeat ad obtinendam adipiſcendamque ſapientiam: quòniam principiò rerum omnium quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratis ſapientia duce bonum virum* (ſcribo, *verum*. Vide Antonin. lib. V. cap. 12. Ὀικεῖά τινά ἐϛιν τὰ τοῖς π. &c. Item Platonem, tum alibi, tum VI. de Repub. toto;) *& ob eam ipſam cauſſam cernat ſe beatum fore. Nam cùm animus cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentiaque diſceſſerit, voluptatemque ſicut labem aliquam decoris oppreſſerit, omnemque mortis doloriſque timorem effugerit; ſocietatemque charitatis coierit cum ſuis, omneſque natura conjunctos ſuos duxerit, cultumque deorum & puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam, ut oculorum ſic ingenii aciem ad bona deligenda & rejicienda contraria, qua virtus ex providendo eſt appellata prudentia; quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cùm cælum, terras, maria, omniumque rerum naturam perſpexerit; eaque unde generata, quò recurrant,* (alii, *reditura*;) *quando, quo modo obitura; quid in iis mortale & caducum, quid divinum aternumque ſit viderit, ipſumque ea moderantem & regentem penè prehenderit, ſeſeque non unis circumdatum mœnibus popularem alicujus definiti loci, ſed civem totius mundi, quaſi unius urbis agnoverit: in hâc ille magnificentia rerum, atque in hac conſpectu & cognitione natura, dis immortales, quàm ipſe ſe noſcet, quod Apollo præcepit Pythius! quàm contemnet! quàm deſpiciet! quàm pro nihilo putabit ea, qua vulgò dicuntur ampliſſima!* Hactenus Cicero, cujus verbis nihil opportunius ad Antonini mentem ſcopumque fieri poſſe, qui cum curâ legent, & lecta contendere non gravabuntur, agnoſcent. Quod igitur Xylander ipſe olim (rationem non aſſequutus, unde eſt quòd poſtea rejecit) rectè: quod ὁ μακαρίτης parens meus, (cujus judicii magna apud me filium, jure meritoque ut filium; ſed non minor, hic quidem certè, ſi non filium, eſſet authoritas) non uno loco præfert, *De ſeipſo*: id ego omni alii interpretationi ſimpliciter anteponendum duxi. Sed ne ſic quidem plenè ſatis reddi crediderim, quod Græca verba continent, aut continere certè poſſunt. Refert Diogenes Laërtius lib. 6. §. 3. Antiſthenem olim interrogatum, τί αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, *quem potiſſimum ex Philoſophia ſtudio fructum percepiſſet*, reſpondiſſe, τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ὁμιλεῖν, *mecum colloqui poſſe*. Hinc vox αὐτολαλήτης, quæ apud eundem in Pyrrhone; ſoliloquum Latinè dicas. Hinc illud Ciceronis Tuſcul. V. Demoſthenis Oratoris factum neſcio quod improbantis; *Apud alios loqui didicerat, non multum ipſe ſecum*; quibus verbis hominem notat, qui plus operæ poliendo ſermoni, quàm moribus excolendis poſuerit? Solonis ſcriptum, εἰς ἑαυτὸν ὑποθήκας, inſcriptum, memorat Diogenes Laërtius in ejus vitâ: Hermetis autem, vetuſtiſſimi illius & genuini, qui Τρισμέγιϛος ob admirationem ſapientiæ dictus eſt; πρὸς τὸν ἴδιον υἱόν, beatus Cyrillus libro 2. contra Julianum. Quare cùm τὰ εἰς ἑαυτὸν, tam, *ad ſe ipſum*, quàm, *de ſe ipſo*, verti poſſet, & in utroque multum ponderis ineſſet, utrumque non malè conjungi poſſe, imò verò debere exiſtimavi. Hæc igitur ratio noſtræ, *De ſeipſo & ad ſeipſum*, verſionis. Porrò per ἑαυτὸν, philoſophos, Platonicos, Stoicoſque, animum ſeu mentem cujuſque intellexiſſe, nemo opinor, (ut allatum modò Ciceronis ex Tuſcul. Quæſt. locum omittam) ignorat, qui non in ipſorum libris hoſpes planè: præſertim cùm Ariſtoteles etiam ſubſcribat, & rationem in Ethicis non uno loco reddat. Hinc illa graviſſima quæſtio, an Homo ſit quiddam ex corpore & anima compoſitum; nobiliore illâ quidem compoſiti parte, ſed parte tamen: an verò eſſentia ejus tota, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ſit in animâ ſolâ, quæ corpore utatur ut organo ſibi circundato. Platonicæ & Stoicæ Philoſophiæ hoc immotum fundamentum, cui cætera pleraque ſuperſtructa ſunt hominem καλεῖ τὴν ψυχὴν εἶναι αὐτόν. Simplicius in Epictetum. Παιδεύει δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς καλὸ ψυχὴν λογικὴν ὑπάρχοντα, τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ. *Doctrina ejus*, inquit, *hoc præſupponit, hominis eſſentiam in ſolâ ejus anima conſiſtere, qua corpore utatur ut organo.* Miras tenebras offundit Latinus interpres, vir alioqui doctiſſimus, dum vertit, *Omnis autem doctrina hac natura humana fundamento innititur, qua poſita ſit in ratione & mente, quoque corpore ita ut artifex inſtrumento quopiam utatur.* Vide Antoninum lib. VIII. cap. 40. & decimi libri, ſectione ultima: Plutarchum etiam contra Colotem, præſtantiſſimæ editionis in octavo, pag. 2051. Plenior hujus tituli explicatio ex diverſis Antonini locis peti poteſt: iis præcipuè (quæ non pauca) quibus vox ἑαυτοῦ, non ſine peculiari ἐνεργείᾳ, aut δεινότητι uſurpatur. Memini V. Cl. Thomam Gatakerum in nupero illo meo (de quo in præfatione ad Lectorem diximus) cum ipſo colloquio, quod ego vel non legeram, vel certè legere non memineram, monuiſſe me, virum doctiſſimum Lylium Gyraldum alicubi in hiſtoriâ Poëtarum alio titulo hos Antonini libros citare; τῶν καθ' ἑαυτὸν ſcilicet: qui quoque titulus ex ipſo Antonino commodè poteſt exponi. Sed cùm priorem illum fidè Manuſcripti Xylandrini freti pro vero & genuino tueamur, cur de iſto laboremus non eſt. At aliud tamen eſt, quod in Gyraldi verbis obſervandum nobis eſt. Ait enim vir doctus, *Ejus certe librum Græcè ſcriptum legi, cujus titulus, Μάρκου Ἀντωνίου ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν; ex quo variam & multiplicem illius ſapientiam facilè colligere poſſumus.* Quid illud *in* ſibi velle dicemus? Hos libros proA lixioris operis, (ſive alterius cujuſpiam poſterioris, ſive Antonini ipſius, aliis ſuis negotiis hâc ratione conſulentis operâ) Excerpta, vel Epitomen eſſe? An potiùs, non hos ipſos quos hic exhibemus libros; (unde fortaſſe, quod illorum numerus qui in hâc noſtra ἐπιγραφῇ, cujus etiam Suidas meminit, ab ipſo ſiletur) ſed quædam ex eis Excerpta à Gyraldo lecta eſſe? Id eò veriſimilius mihi fit, quod ante menſem unum aut alterum quàm hæc ſcriberem, indicio V. Cl. de literis & literarum amantibus omnibus indefeſſâ induſtriâ meritiſſimi, Patricii Junii; beneficio verò Johannis Pricæi, Anglo-Britanni, (cujus extant in Apuleji Apologiam Obſervationes eruditiſſimæ) apographum ex Manuſcripto Bibliothecæ
B Auguſtanæ Codice, celeberrimi illius Davidis Hæſchelii manu tranſcriptum, Excerpta ex Antonino noſtro ſub nomine *Epicteti, Enchiridii Secundi*, ad capita XLIII. continens, nactus ſum. Vix unum de plurimis Antonini libris (ſecundo & ultimo ſolis exceptis) æquant omnia illa capita. Ipſiſſimus eſt ubique textus Antonini, quem hic exhibemus; non interpolatus, non ullibi (locum unum aut alterum excipio, ubi culpâ fortaſſe tranſcribentis, ſive Hæſchelii, ſive alterius cujuſcunque deficiunt aliquot lineæ) decurtatus; niſi quod magna lectionum, ſed quæ plerumque nullius aut minimi momenti, varietas; cujus, cùm tanti erit, in Notis Lectorem pro re natâ monebimus. Cæterùm quid Excerptor hic quicunque fuerit ſibi propoſuerit, non in promptu conjicere. Non
C enim vel quæ præcipua ſimpliciter, & maximè admiranda in his Antonini libris; vel quæ maximè fundamentalia videri poterant dogmata, præceptáve: non denique quæ unius eſſent argumenti, congeſta hic collectáque dicere quis poſſit. Nulla capitum iſtorum inter ſe non magis quam ſectionum Antonini cohærentia. Nihil mihi probabilius occurrit, quàm quibus maximè capiebatur, (quæ palatorum diverſitas eſt) in unum collegiſſe hunc Excerptorem. Quid ſi tamen, ut furtum faceret, & vel ſibi vindicaret, aut alii cuipiam (ut multi ſunt ad fraudes & impoſturas, vel minimâ de cauſſâ, proclives) adſcriberet? Sed alius erit de his ampliùs quærendi locus, in Commentatione de Theoſebio, cujus initio libri ad
D allatum ex Suidâ teſtimonium mentionem fecimus.

Pag. 2. lin. 4. Πόῤῥω τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς.] Viri doctiſſimi corrigunt ἀγωγῆς, correctione valdè probabili fateor, an omninò neceſſariâ dubito. ἀγωγὴ, propriè, de educatione; διαγωγὴ, de vita communi & conſuetudine. De educatione Antoninum loqui ideò probabilius, quia matris meminit; de conſuetudine tamen & inſtituto vitæ adultioris ſi exponamus, eadem erit ſententia.

Ibid. lin. 5. 6. τὸ μὲ εἰς δημοσίας διαλήψεις.] Xylandri utraque editio, τὸ μὴ εἰς δημ. quod ideo moneo, quia Xylandri editionem II. per omnia ſolis erratis minutioribus & typographicis exceptis, exhibituros promiſimus, ut ſi contrà quid in uno aut alte
E ro loco contigerit, de eo in Notis moniturí ſimus. Illud autem μὲ, cùm qui de Marco ſcribunt uno omnes ore (inter illos etiam Anonymus apud Suidam, cujus & Xylander verba ſuæ editioni præfixerat) planè contrarium teſtentur. erratis typographicis haud illibenter annumeraſſem, niſi verſio Xylandri, vel ab ipſo, quod non puto, Xylandro, vel à Manuſcripto quo uſus eſt ipſe codice, manaſſe fidem feciſſet.

Pag. 3. lin. 1. 2. μήτε πραγματικὸς μήτε:] Pro στιλπάριος, legendum στιλπάριος, ut magnus Turnebus (decus Galliæ dum vivebat) pridem correxit in Adverſariis: Lipſio etiam in libro de Gladiatoribus aſtipulante. Cæterùm de coloribus & factionibus, ſive Circi ſive Amphitheatri, quæ ſunt aliis obſervata pridem; aut ejus
F generis alia ſi quæ deinceps ſe nobis offerent, non omnibus fortaſſe nota, notata tamen aliis haud paucis, & quærentibus obvia, ne quis à nobis in noſtris hiſce Notis expectet. Non enim alios tranſcribere mihi animus. Et quis tandem obſervandi, ſeu commentandi finis, ſi quæ ſcriptoribus antiquis pleriſque communia, ea ad ſingulos ingerenda & congerenda ſunt?

Pag. 4. lin. 3. τὸ ἀπιϛευτὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τραγικῶν] De epodis, in genere, quæ nullo non tempore apud pleraſque gentes in uſu, trita jam ſunt omnia, neque hic à nobis, ut modò monebamus, expectanda. At de dæmonum ἀποτροπῇ quorſum, & quos
G hic intelligat Antoninus, operæ pretium quærere. Ἀποτρομὰς, ſeu ut vulgò loquebantur, ἐξορκώσεις τῶν δ. à Judæis potiſſimùm ad Romanos manaſſe crediderim. Mira narrat in hoc genere Joſephus Antiq. Judaic. lib. VIII. quæ Eleazarus quidam Judæus exorciſta, coram Veſpaſiano Imperatore & plurimis aliis, ipſo quoque ſe præſente & ſpectante, patraverit. Poſt Judæos Ægyptii hâc arte (ſeu maleficio potiùs, cùm de illis loquimur, dicendum eſt) tum maximè celebres: qui tamen exorciſantes, formulis ut plurimùm Judaicis utebantur, ut ex Origene contra Celſum lib. I. pag. 17. diſcimus. In cujus verbis, iſta, πολλαχοῦ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπαγγελλομένοις ἐνέργειάν τινα ἐνίϛαρθαι μαθήμαϛι: à Latino (qualia ſexcenta in illa verſione animadvertimus) interprete, *frequenter ſunt interſperſa Ægyptiorum diſciplinis efficacioribus*, ineptiſſimè & imperitiſſimè vertuntur. Verte, *in libris Ægyptiorum qui de miraculoſarum operationum & exorciſmorum arte tractant & diſciplinâ, interſperſa reperiuntur.* Confer cum gemino ejuſdem
H Origenis loco qui lib. 4. pag. 189. σαφῶς δ' ἔϛι καὶ γενεαλογοῦντα, &c. Ex his duobus Origenis locis conjunctis Juſtinus Martyr interpretandus, cujus non verba tantùm mendoſè ſunt edita, ſed in longè aliam, quàm quæ fuit auctoris, ſententiam vulgò trahuntur. Is poſtquam negavit ullos exorciſmos à Judæis adhibitos efficaces (ſi tamen ulli ſunt; dubitanter enim loquitur) eſſe, qui non in nomine Dei Abraham, Dei Iſaac, & Dei Jacob, concipiuntur; ita pergit: Ἤδη μέντοι οἱ ἐξ ὑμῶν ἐπορκιϛαὶ τῇ τέχνῃ, ὥσπερ καὶ τὰ ἔθνη, χρώμενοι ἐξορκίζουϛι, καὶ δυνάμενοι κατὰ δαίμονας χρῶνται εἶναι. Hæc Juſtini verba ita vulgò accipiunt,
I Serrarius in Tobiam, aliique, quaſi Juſtinus id ſui temporis Judæis

dæis Exorciſtis objiceret, eos jam à majorum ritu in exorciſmis faciendis deſciviſſe, & novam exorciſandi artem per *ſuffitus* & *vincula*, à gentilibus didiciſſe. Quod quàm falſum ſit, vel ex uno, quem laudavimus, abundè conſtat Origene. Prætereà, quis qui vel Tobiam legerit, credat θυμιάματα Judæos, in exorciſmis, & ſuffiendi ritum à gentilibus accepiſſe? Ad *vincula* quod attinet, miror viris doctiſſimis non intellectam vocem ſignificationis non adeò reconditæ: ſunt enim καλάδεσμοι, ſolennes adjurationum formulæ, (*carmina*, Latinè dicas) in Exorciſmis adhibitæ. Sed in Juſtini verbis mendum certiſſimum: legendum enim, καλαδέσμοις χρ. ἐπῶν, non, εἴπον; cui verbo nullus ibi locus. Vertò igitur, *Jam ſiquidem*, (vel *pridem enim*) *exorciſta veſtri hâc arte*, (in nomine Dei Abrahami, Iſaaci, & Jacobi exorciſandi ſcilicet) *ut & gentiles* (Ægyptii nimirum) *utuntur*; *ſuffitus adhibentes & ſolennes adjurandi formulas*. Apud Chriſtianos denique inter ordines Eccleſiaſticos Exorciſtarum peculiarem claſſem fuiſſe nemo ignorat: Sed præter hos legitimos, quin errones alii, (quales illi περιερχόμενοι Ἰουδαῖοι, Actorum XIX. 13.) præſtigiis ad ſuum quæſtum utentes, dubium mihi non eſt. Ad quos ni fallor, ut & Judæos Ulpiani verba potiſſimùm pertinent: *Medicos fortaſſis quis accipiet etiam eos, qui alicujus partis corporis vel certi doloris ſanitatem pollicentur; ut puta ſi auricularius; ſi fiſtula, vel dentium: non tamen ſi incantarit, ſi imprecatus eſt, ſi* (*ut vulgari verbo impoſtorum utar*) *exorciſavit. Non ſunt iſta medicinæ genera, tametſi ſunt qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment.* D. lib. 50. tit 13. lib. 1. pag. 3. Sed & philoſophos illorum temporum hoc artificio celebres (an infames?) fuiſſe, certum eſt. Apollonium dæmonas abegiſſe, narrat in ejus vita Philoſtratus. Porphyrium, Jamblichum alioſque taceo, quia ævi poſterioris, cum jam Magia in ſummo honore & pretio. Atqui jam Auguſti tempore philoſophos magiæ deditos paſſim, aut ſaltem magos tum fuiſſe, qui falſo philoſophorum nomine ſe venditarent, liquet ex Mecænatis verbis apud Dionem Caſſium Rom. Hiſt. lib. 52. Ut non immerito b. m. parens, Modeſtini verba, *Si quis aliquid fecerit, quo leves hominum animi ſuperſtitione numinis terrerentur, divus Marcus hujuſmodi homines in inſulam relegari reſcribit*, ad illos, quos *ſub philoſophorum ſpecie Rempublicam vexaſſe*, narrat Capitolinus in Marci vitâ, referri poſſe cenſuerit. Id enim ipſum totidem ferè verbis & Mecænas prædicto apud Dionem Caſſium loco. Ex omnibus his, quibus τῶν περιερχομένων καὶ γοήτων titulus & appellatio pari jure competit, quos peculiariter Antoninus hic notet, an indifferenter omnes, arduum definire. Cæterùm verba illa, τὸ ἀπιστηλικὸν, ita capio, non ut omnes omninò *ἐνεργείας* & miraculoſas operationes pro incredibilibus habuerit; ſed ut quæ vulgò narrabantur in hoc genere, ſuſpecta pleraque habuerit, nec temerè (quæ verbi Græci ἀπιστεῖν ſæpe vis eſt: ut & Cicero alicubi vertit) crediderit: ut denique & animo & judicio alienior ab iis fuerit. Hic locus erat Acta illa apud Metaphraſtem, (de quibus conditor Annalium Baronius ad annum Chriſti 163.) miraculoſam Lucillæ, Marci filiæ, à dæmone obſeſſæ, per Abercium Hierapolitanum Epiſcopum, ſanationem narrantia, expendendi; & cum his Antonini verbis conciliandi: Sed & illa περιοδηλα de legione κεραυνοφόρα: ut & quod narrat Lucianus in Alexandro Pſeudomante de Antonino, impoſtori nequiſſimo credente, turpiter ab eo decepto. Sed iſta cum accuratè tractari poſtulent, his anguſtiis includi non poſſunt.

Pag. 4. lin. 4. ἀπιστικὸν] In loco Joſephi (qui Antiq. Jud. L. VIII. Græco-latinæ edit. p. 257.) τὸ ἐνδέμενοι vertunt, *cedentes*, quaſi eſſet ἐνδιδόντες ab ἐνδίδωμι, cùm ſit ab ἐνδέομαι, & vertendum ſit *ligati*, vel, *vincti*. Suidam vide in Ἀναδέμενοι, & alibi. Sed nec in voce ἐνέργεια ſoli impingunt Origenis interpretes. Simplicius in Epict. p. 219. μεταλαμβάνει καὶ αὐτὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς καὶ θείας ἐνεργείας ἐπιδεικνυσθαι. vertunt, *illuſtrationis divinæ fiunt & ipſa participes, ita ut divina conſpiciatur efficacitas*. Verte, *divinæ bonitatis fiunt & ipſa participes, ut miraculoſi interdum* (*Deo operante*) *conſequantur effectus*. Quod Simplicio hic θεία ἐνέργεια, id aliis ἐνέργεια vel ἐνέργεια, ἁπλῶς, pro miraculoſâ præter ordinem naturæ operatione. Athenagoras in Apol. pag. 25. A. Τὸ μὲν δὴ κατὰ τόπους καὶ πόλεις καὶ ἔθνη γίγνεσθαί τινας ἐπ' ὀνόματι εἰδώλων ἐνεργείας οὐδ' ἡμεῖς ἀντιλέγομεν. *Fieri quidem in diverſis locis, & civitatibus, & populis aliquos ab idolis eorumque nomine miraculoſos præter ordinem naturæ effectus, nos etiam non negamus.*

Pag. 6. lin. 2. τὸν ἀσκητικὸν ἢ τὸν ἐνεργητικὸν] Rectè Xylander hic in Notis ἐνεργητικὸν, pro ἐνεργετικὸν reſtituit. Horum autem verborum clariſſima explicatio ex Epicteti capite LXX. ὅταν ἐντελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, &c. petenda eſt: ſed non, hic quidem, Epicteti à Simplicio, qui in verborum iſtorum, μὴ τὰς ἀνδριάντας περιλάμβανε, *ne ſtatuas amplectere*, expoſitione inſigniter hallucinatur. Certè non uno exemplo didici de rebus antiquis non ſemper antiquis credendum. Atqui ſunt hodiéque, (quod in tam clarâ luce mirum) qui Simplicium ſequantur: cujus teſtes mihi Notæ neſcio cujus, non uno loco corrigendæ, quæ in Epictetum Lugd. Bat. ex Officina Joh. Maire. A. D. 1634. prodierunt. Περιλαμβάνειν τὰς ἀνδριάντας, quid ſit, docebunt, præter Arrianum, Diogenes Laërtius in vita Diogenis; & Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Περὶ ἀσκήσεως, in genere, conſulendus Arrianus in Epict. lib. 3. cap. 12. & 14.

Pag. 7. lin. 1. τὸ μὴ ἐν σχολῇ] Lege, qui hæres, b. m. parentem in iſta Capitolini, *Viſus ſanè eſt ab amicis & cum privatis veſtibus*.

Pag. 8. lin. 1. ἐνδιαλείπτως] Lege, ἐνδιαλλάκτως: quod & Xylander in Notis monuit.

Pag. 10. lin. 8. ἀνεσθήτως παραπίπτοντα] Metaphora ſumpta à pertuſo dolio; quod & in proverbium abiit. Id Lucretio, *Laticem pertuſum congerere in vas*. Lucianus in Anthologia Gr. εἰς ἄχαρ. eleganter,

Φαῦλος ἀνὴρ πίθος ἐστὶ τετρημένος. εἰς ὃν ἁπάσας
Ἀγλαΐην τὰς χάριτας, εἰς κενὸν ἐξέχεας.
Malus vir dolium eſt pertuſum, in quem omnia
Hauriens beneficia, fruſtrà effudiſti.

Seneca Epiſt. 99. *Acquieſcamus his quæ jam hauſimus, ſi modò non perforato animo hauriebamus, & tranſmittente quicquid acceperat.*

Pag. 12. lin. 2. καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν διομένων] Xylander in Notis ingenuè, ideò non interpretatum eſſe ſe, quia non intelligebat, fatetur. Sed eandem ubique legem ſi ſibi dixiſſet, quàm multa paſſim, quæ omittere illum oportuit? Vertimus nos in textu, *nec intempeſtivum*, &c. Quod ſic etiam fortaſſe non malè, *Nec intempeſtivè illos, qui ex opinione vitam inſtituunt, theorematibus exagitare*, vel, *obtundere*. Magnum & perpetuum fere hoc vitium erat ſectatorum philoſophiæ Stoicæ, ſemper crepare theoremata; nullo loco, nullo tempore ab iis oggerendis ſibi temperare. Inde illud Epicteti, μὴ λαλεῖν τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. Sed omninò conſulendus A. Gellius, & apud illum Arrianus, Noct. Att. l. 1. c. 2. quibus nihil dici poſſit accommodatius ad hunc locum. Τὸ ἀθεώρητον, hîc accipio ut apud Diogenem Laërtium in Zenone l. 7. §. 90. ubi virtutes aliæ dicuntur θεωρηματικαὶ ἀὶ ἔχουσαι τὴν σύστασιν ἐκ θεωρημάτων; *ſpeculativæ, quæ ex ſpeculationibus conſtant*; aliæ, ὅτι μὴ ἔχουσιν, &c. *ſpeculatione vacantes, quæ non habent*, &c. Ὄιησις apud Græcos haud rarò, ἁπλῶς, pro vanâ falſaque quavis (ut Antoninus lib. 4. cap. 12. ἀπὸ τινος οἰήσεως, & lib. 9. cap. 34. ὅση οἴησις!) opinione: ſed ut plurimùm, pro falſâ opinione ſcientiæ, quam δοκησισοφίαν, aliter vocant. Hinc illud Bionis apud Laërtium lib. 4. §. 50. ἡ οἴησις, προκοπῆς ἐγκοπή, *falſa ſcientia opinio profectûs impedimentum*, quod & Plutarchus, Περὶ τοῦ ἀκούειν, ut alios omittam, egregiè docet. Eadem erat & Zenonis ſententia apud Laërtium lib. 7. §. 23. μηδὲν εἶναι τῆς οἰήσεως ἀλλοτριώτερον πρὸς καταλῆψιν τῶν ἐπιστημῶν. *ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſita eruditionis opinione.* In omnibus Laërtii editionibus, quas ego quidem vidi, imperitiſſimè (quod & interpretes Latini, aliique, muſis averſiſſimis inficetiſſimè ſequuntur) editum eſt, πρωίσεως, pro οἰήσεως. Opponit ibi Zeno τὴν οἴησιν, τῇ κοσμιότητι, *falſam ſcientiæ opinionem modeſtiæ*, (quam Chriſtiani ταπεινοφροσύνην vulgò dicimus) de qua in ſuperioribus lineis dictum fuerat. Etſi Poëta non ego ſum, nec ut eſſem, valde unquam laboravi, hanc tamen de poëſi benè merendi opportunitatem libenter amplexus ſum. Porrò ut nomen οἴησις, ita & verbum, οἴεσθαι, ἁπλῶς, non rarò pro ſtultè, & arroganter putare. Ita accipio lib. 9. cap. 29. ὡς οἴεσθαι φιλοσόφως πράττειν: nec multò aliter apud Ariſtotelem Ethicorum IV. οἰόμενος θαυμάζεσθαι, οἰόμενοι ποιεῖν, οἰόμενοι ὑπερέχειν, uno eodemque capite.

Pag. 14. lin. 2. τὸ ἀνεπίπληκτον] Concinnior erit ſententia ſi τὸ ἀνεπίπληκτον, paſſivè, pro ἀνεπίληπτον, ut tum Heſychius, tum Suidas interpretantur, accipimus; ut id dicat, Alexandrum cùm ſermonis eſſet adeò caſtigati ipſe, nemo ut illum jure poſſet reprehendere, non tamen alios illum, qui minùs accurati ſermonis erant, unquam reprehendere ſolitum: quæ, in homine Grammatico, rara laus.

Ibid. lin. 10. διὰ ἡ τυραννικὴ βασκανία] Dubium, *invidiam* paſſivè, an activè, (quam Cicero propriè *invidentiam*, diſtinguendi cauſſâ, ſolet appellare) intelligat; utrique enim pariter obnoxii tyranni: ſed ſequentia verba, ποικιλία & ὑπόκρισις, de invidentia ſumi debere ſuadent; nec fortaſſe aliter Horatius, quanquam aliter vulgò exponatur, in iſtis,

Invidiâ Siculi non invenere Tyranni
Tormentum majus,

uſurpavit. Quod mox de *Patriciis* Antoninus, non aliud ille, quam quod omnes omnium ætatum ſcriptores queſti ſunt, & quotidiana firmat experientia, *veras* (ut Ciceronis utar verbis; veros affectus dicit hic Antoninus) *amicitias difficillimè reperiri in iis, qui in honoribus, reque publicâ verſantur*. Fortaſſe alludit Antoninus ad etymologiam verbi ἐυπατρίδαι: Ea quippe maxima apud Poëtas immanitatis exaggeratio, quæ à feris parentibus, tygridibus lænisque ducitur: Qui igitur ἐυπατρίδαι vocati, (i. e. *boni ortî parentibus*) illi ſi verè quod vocantur, eſſent, diſſimillimos eos eſſe, id eſt, mitiſſimos eos & manſuetiſſimos, verum erat.

Pag. 16. lin. 3. παρὰ τῷ ἀδελφῷ μου Σευήρῳ] Viris maximis aſſentior, Scaligero, Baronio, Salmaſio, tum hic, tum apud Galenum, *Verum* pro *Severo* reſtituentibus. At quod idem Baronius a. d. 177. 7. in Ulpiano, ubi editiones omnes aut pleræque, *Divi Severus & Antoninus*, ipſe, ne monito quidem lectore varietatis lectionis, *Divi Verus & Antoninus*, exhibet, non laudo. Etſi enim ſunt viri docti, qui ita malint; ſunt tamen & alii non minùs docti, qui non levibus moti rationibus, vulgatam lectionem retinendam putant.

Pag. 17. lin. 2. τὸ ἀμελὲς καὶ τὸ ὁμόλογον] Non id puto voluit Antoninus, curis eum (neque enim potuit) omnino vacuum fuiſſe, ſed in maximis curis & occupationibus, ſtudia philoſophiæ, ut Ciceronis utar verbis, non intermiſiſſe. Vide infra lib. 9. cap. 36. Τὸ μὴ ἀφίεσθαι φιλοσοφίας, &c. Vocem non adeò alioquin obſcuram, conſultò tamen hic expoſui, ne quis τὸ ἔνλογον καὶ τὸ ὁμαλὲς, lib. 6. cap. 23. cùm leget, ſuſpectam haberet, & temerè ſollicitaret.

Pag. 18. lin. 7. Παράκλησις Μαξίμῳ] Turbat hic contextum orationis vox παράκλησις non unâ ratione. Expende ſequentia & intelliges. Præterea, conſtanter Antoninus hoc toto libro, quoties ad diverſas perſonas tranſit, à præpoſitione παρὰ, ſermonem ſuum auſpicatur. Mihi non dubium, quin ſcripſerit Antoninus, (fortaſſe

taſſe & ita reperit in Manuſcripto Godice Xylander, & imprudens mutavit) Παρὰ κλ. Μαξίμῳ, compendioſè, pro, Παρὰ Κλαυδίῳ Μαξίμῳ. Capitolinus in Marci vitâ: *Audivit & Sextum Cheronenſem Plutarchi nepotem, Junium Ruſticum, Claudium Maximum, & Cinnam Catulum, Stoicos.* Haud multò aliter in Epitomâ Aurelii Victoris: *Marcus autem Antoninus*; pro, *Marcus Aurel. Antoninus*, editum vulgò; ut vir doctiſſimus in Notis pridem monuit. Errare autem illos puto, qui hunc Cl. Maximum Stoicum, cum Maximo Tyrio Platonico, confundunt. Nam quod Euſebius Maximum Tyrium inter Marci præceptores numerare creditur, id à vitioſâ Græci contextus (ex meliori Latinæ Hieronymi verſionis interpunctione corrigendâ) diſpoſitione profectum eſt, non ab ipſo, auſim dicere, Euſebio. Quæ proximè ſequuntur, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ, &c. de rigore animi laudabili, qui vitioſæ συμπεριφορᾷ & obſequio opponitur, accipitur. Sed & ἀυτοκράτορες illi, ſive ἑαυτῶν κρατοῦντες, (cujus apud Platonem, οἱ ἑαυτῶν ἀκρατορες, contrarium) καλῶς μηδὲν περίφοροι dici poſſunt, qui τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας proprias habent in poteſtate, nec ullis vel temporum neceſſitatibus, vel opportunitatum illecebris adduci poſſunt, ut à recto virtutis tramite vel tantillùm deflectant, & ſibi indulgeant. Vide & infrà, lib. 3. cap. 6. ἀνῃλισθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ

Pag. 22. lin. 7. καὶ ἡ κοινονημοσύνη] Xylandri verſionem quia non plane abſurdâ, non correxi; ſed lectorem moneo, elegans hoc verbum à b. m. parente in iſta Capitolini in vitâ Marci, *Summovendo amicos à ſocietate & convivis*, &c, ſed & à præſtantiſſimo Salmaſio, in eadem verba, pleniùs & certiùs exponi. Videri poſſit Antonini proprium verbum, quia alibi nunc non reperias. Eſt tamen hoc levius argumentum. Quot enim voces penitus intercidiſſe putamus cum tot veterum quæ pridem periere monumentis? Quot alias, nunc raras & paucis notas, quæ communes & vulgares fuiſſent, ſi tot ſcriptores veteres longa ætas nobis non invidiſſet? Ut à pluribus olim uſurpatam vocem, & vulgò ſatis notam fuiſſe credam, movet me Juvenalis, qui ad verbum interpretatus eſt, *ſenſum communem.* Ejus ſunt Satyra VIII.

Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim fermè ſenſus communis *in illa*
Fortunâ —

Græcam vocem habebat in animo Juvenalis, quem non mirum qui illam ignorabant, Juvenalis interpretes, non intellexiſſe.

Pag. 24. lin. 1. καὶ ἐπίμονον, ἀλλ' ὃ τὸ προαπίση] Non conſtat ſyntaxis verborum. B. m. parens in Capitolinum pag. 176. ita ſcribit, καὶ τὸ ἐπίμονον. ἀλλ' ὃ τὸ, Προαπίση τῆς ἐρεύνης, &c. Ego jam olim Notis Anglicis ita quoque non malè ſcribi poſſe putabam: καὶ ἐπίμονον ἄλλως. Ὃν προαπίση, &c. An ut rectè dicitur, ἄχρι τοῦ ἔρχεσθαι, & ἄχρι ἔρχεσθαι vel ἦλθε: ita dici poſſit &, πρὸ ἀπίσης? Certè ſi hoc admitteretur, quin hæc vera lectio eſſet, καὶ ἐπίμονον ἄλλως πρὸ ἀπίσης, &c. nemo dubitaret.

Ibid. lin. 9. 10. ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας; καὶ ὑπομνηστικὸν] Xylander verterat, *ſumptus procurabat, neque verebatur de iis rebus cauſſam dicere*: quæ nobis meritò diſplicuerunt; ſed nec iſta nunc minùs, *impenſarum rationes colligebat*, quæ nobis aliud agentibus exciderunt. Nempe, de *Rationario imperii* (quod ſi placeret, mallem tamen, *in tabulas publicas referebat*) cogitabam; quale illud Auguſti; quod, ut Dionis utar verbis, τάττ τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰ τῶν προσόδων, τῶνδε ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων, τό τε πλῆθος τῶν ἐν θησαυροῖς χρημάτων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἐς τὴν ἡγεμονίαν φέροντα, *ſummam militum, redituum, impendiorum publicorum, pecuniæ in theſauris, aliáque id genus ad principatum pertinentia*, complectebatur: aut de *Edicto*, quale illud Trajani, Plinio in Panegyrico laudatum his verbis, *Itaque non tam pro tua gloria, quam pro utilitate communi, edicto ſubjeciſti, quid in utrumque veſtrum eſſet impenſum. Adſueſcat Imperator cum Imperio calculum ponere; ſic exeat, ſic redeat, quaſi rationem redditurus. Edicat quid abſumpſerit: ita fiet ut non abſumat, quod pudeat edicere.* Sed alia verba ταμιεύεσθαι vis eſt, ab his calculi rationibus aliena. Verto igitur, *ſumptus parcè diſpenſabat*; vel, ſi quis id malit, *pecuniam, quæ ex vectigalibus & publicis Imperii reditibus obveniebat parcè erogabat.* Τὸ ταμιεύεσθαι, ſive proprie capias, pro θησαυρίζειν; ſive metaphoricè, ut cùm Græci dicunt eleganter, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας, vel τὰς ὁρμὰς, vel τὸν πόνον, & id genus alia; ſententiæ parum aut nihil intererit: quæ, puto, clarior erit ſi cum ſequentibus teſtimoniis conferatur. Lampridius in Alex. *Aurum & argentum rarò cuiquam niſi militi diviſit: nefas eſſe dicens, ut diſpenſator publicus, in delectationes ſuas ſuorumque verteret, id quod provinciales dediſſent.* Vopiſcus in Aureliano: *Vellemus quidem devotiſſimis R. P. viris, multo majora deferre compendia, ſed facit rigor* (an non *rigor* hic, quod Antonino τόνος?) *publicus, ut accipere de provinciarum oblationibus ultra ordinis ſui gradum, nemo plus poſſit.* Sed & in voce χορηγία, ambiguitas: quam ſi propriè accipias, tum vertendum erit, *ſumptus in ſcenicos* (vel *in ſpectacula*) *parcè faciebat.* Lampridius in Alex. Sev. *Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit; pretioſas veſtes*, &c. Et ibidem poſt paginam unam aut alteram; *Spectacula frequentavit cum ſummâ donandi parſimoniâ, dicens & venatores, & ſcenicos & aurigas*, &c. De hoc ipſo Antonino, Capitolinus in ejus vitâ, *Salaria multis ſubtraxit, quos otioſos videbat accipere*, &c. Quomodocunque vertas, hoc certum, minùs popularem Pii ſive parſimoniam ſive frugalitatem hic tangi, quam notat etiam Dio, lib. 70. pag. 799. D. his verbis; Λίγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίεσθαι. ὅθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ κυμινοπρίστην ἐκάλουν. *Fertur Antoninus in quarendo fuiſſe diligens, ac ne quidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe. Unde qui eum irridebant, cuminiſectorem appellabant.* quod nec Julianus prætermiſit in Cæſaribus; ut non mirum, Antoninum obtrectationum meminiſſe, quas Pius pater eo nomine, tanquam rigidus aut avarus, incurrebat. Vocem τόνου, de immoto animi rigore, & invicta pertinacia, non obviam, luculenter explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. c. 15. Πρὸς τὰς σληρᾶς τινῶν, (Wolfius conjiciebat pro τινῶν, τινι, corrigendum; ſed obſtat, τὸ, ὦν, quod ſequitur: ego potiùs pro, ἐμμένοντας, ſcripſerim ἔχοντας: nam mox quoque, ἔχοντ& ἀυτῇ τῆς ἀποχῆς, novè, pro ἐχομένῃ) ὧν ἔκριναν ἐμμένοντας. *Ad eos, qui pertinaciter in iis quæ decreverant perſeverant.* Illud poſtremò addam, in iſtis, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνων καταιτιάσεως, ſuſpicari me veram lectionem eſſe, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνων τινῶν καταιτιάσεως: excidiſſe verò τὸ τινῶν, ob ſcripturæ ſimilitudinem cum præcedente τόνων.

Pag. 25. lin. 9. 10. μήτε ὅτι σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ὑπερφάλ& μήτε ὅτι σχολαστικὸς] De *Sophiſta* & *Scholaſtico*, nullus erit opinor doctis ſcrupulus, qui quàm honorifici per illam ætatem tituli fuerint, & à φιλοδόξοις appetiti, non poſſunt ignorare. De *vernaculo*, & οἰκογενεῖ, videamus. *Verna* propriè, qui domi; ſed latiori ſignificatione etiam quicunque in urbe nati. Hinc apud Senecam *urbani*, & *verna* conjuncti, ac montanis & ruſticis, qui *ex confragoſo* (ut ipſe loquitur) *veniunt*, oppoſiti. Gloſſæ quoque veteres, *vernilem*, πολιτικὸν exponunt. *Vernaculus*, Martiali Senecæque idem quod *verna*, ſeu *vernula*: & quod Senecæ, *vernilitas*, id aliis *vernacula urbanitas.* Ut igitur Senecæ, *vernilitas*, obſequium, ſeu ἀρέσκεια: ita hic *vernaculus*, planè eſt ἄρεσκ&: aut ut Arrianus interpretatur, (non enim meliorem verbi Antoniniani interpretem vel optare poſſimus) ἡδὺς τοῖς συνοῦσιν; vel ſimpliciter, ἡδὺς ἄνθρωπ&: lib. IV. capite περὶ συμπεριφορᾶς. Εἰ γὰρ χρεῖσσον (inquit) τὸ αἰδήμονα εἶναι καὶ κόσμιον, τῷ εἰπεῖν τινὰ, Ἡδὺς ἄνθρωπ&! &c. *Nam ſi præſtat verecundum eſſe ac modeſtum, quam ab aliquo dici, ô lepidum caput!* &c. Quod de *vernilitate* Arrianus, id Seneca non diſſimilibus verbis de eruditionis (quam tum Sophiſtæ ſibi vendicabant) commendatione: *Magno impendio temporum, magna alienarum aurium moleſtiâ laudatio hæc conſtat: O hominem literatum! Simus hoc titulo ruſticiore contenti! O virum bonum!* Verbum οἰκογενὴς haud immeritò ſuſpicetur aliquis è margine irrepſiſſe; quid enim *vernaculus*, (non hoc quidem loco; ſed ſi verbi proprietas attendatur) quàm οἰκογενής? Si cui tamen ſeverior hæc expungendi medicina non placet, in promptu quod dicamus. Inter primas Æliani Sophiſtæ (ubi obiter & illa mihi nota, ὧδε ἐπήρθη ὑπὸ τῷ ὀνόματ& ὥστε μεγάλως ὄντ&, *neque ſuperbiam ex tanti nominis honore conceperit*) laudes iſtam Phiſoſtratus de vit. Sophiſt. pag. 618. D. ponit, quòd Romæ natus Græcè adeò purè loqueretur, ὥσπερ οἱ ἐν τῇ μεσογείᾳ Ἀθηναῖοι, *quàm vel mediterranei Athenienſes.* An aliud οἰκογενὴς? Sed audiamus Platonem in Menone, pag. 415. F. Ἕλλην μέν ἐστι καὶ ἑλληνίζει; *Græcúſne eſt, & Græcè loquitur?* neſcio quis interrogat, reſpondetur; πάνυ γὰρ σφόδρα οἰκογενής. *in domo mea genitus eſt atque educatus.* Hactenus de ipſis verbis & titulis; ſed & illud non omittendum, non conſtare è verbis Antonini, id velit, patrem ſuum nunquam ab aliis his elogiis ornatum; an alios ipſum nunquam iis ornaſſe. Non enim laus hæc minor, fortaſſe & major; in Imperatore certè. Magnum enim viri ſapientis & generoſi indicium, nunquam quenquam ab his vulgaribus & externis, fortunâ puta, vel ingenio; ſed à ſolâ bonitate & ſapientiâ commendare. Arrianus in Epictetum 4. cap. 4. Μηδέποτε ἀπὸ τῶν κοινῶν μή' ἐπαινεῖτε, μήτε ψέγετε, ἀλλὰ ἀπὸ δογμάτων. ταῦτα γὰρ ἐστὶ ἴδια τοῦ ἐκάστου. τὰ γὰρ τοιαῦτα πράξεις αἰσχρὰς ἢ καλὰς ποιοῦντα: *Nunquam è communibus iſtis vel vituperationes vel laudationes petenda ſunt, ſed è decretis. Hæc enim ſunt cujuſque propria, quæ actiones quoque vel turpes vel honeſtas efficiunt.* quod alibi quoque iiſdem penè verbis repetit; ſed & fuſius proſequitur ejus libri cap. 8. Verum huic interpretationi maximè obſtat, quod de Antonino libro VI. cap. 30. reperitur, ὁ ψοφοδεὴς, οὐχ ὑπόπτης, ὁ σοφιστὴς. *non meticuloſus, non ſuſpicioſus, non ſophiſta.*

Pag. 27. lin. 5. οἷς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρῄζουσι] Suidam vide, in voce Προσοχή. Scripſerat Antoninus fortaſſe, οἷς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρῄζουσι, ἤτε φαρμάκων ἐντὸς, ἢ ἐκτὸς. ἐκτός.

Pag. 28. lin. 14. καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις] Senſum quidem expreſſiſſe me in verſione; ſed vocem tamen unam aut alteram deeſſe puto; fortaſſe & aliæ tranſpoſitæ. Scriberem, ἀνθρώποις προσχθῆναι ταῦτα, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δίον δεδορκότος ἀνῇ ὃ πρὸς, &c. Aut ſi hoc nimis eſt, minori mutatione, ſed eadem manente ſententia, δεδορκότος αὐτῷ. ὃ πρὸς, &c. Erunt fortaſſe qui minori negotio omiſſâ particulâ δὲ, pro ἀνθρώποις, legant ἀνθρώπῳ; aut pro δεδορκότος, ſcribant δεδρακότος; quæ mihi quoque veniebant in mentem, ſed (etſi fateor hunc verbi δεδορκότ& uſum minimè uſitatum eſſe) probata non ſunt. Argumentum hoc non fucatæ bonitatis & beneficentiæ præcipuum, id in benefaciendo ſpectare, hominem te ei qui homo ſit id præſtare, non uno loco monet in ſequentibus Antoninus. Vide lib. IX. cap. 42. pag. 287. lin. 2. τί γὰρ πλέον θέλεις, &c. Seneca: *Hominibus prodeſſe natura jubet. Servi liberine ſint; ingenui aut libertini: juſtæ libertatis an inter amicos datæ; quid refert? ubicunque homo eſt, ibi beneficio locus.*

Pag. 29. lin. 1. ἢ ἀπὸ Λωρίου τολὴ ἀνάγυσα] Hunc locum, quem plus quam probabile eſt eſſe corruptum, viri docti, qui Auguſtæ Hiſtoriæ Scriptores notis & obſervationibus immortalitate dignis illuſtrarunt, non uno modo reſtituere & interpretari conati ſunt. Ego quamvis effeciſſe eos quod conati ſunt, affirmare non poſſum; non tamen tantum mihi tribuo, ut poſt illos, vires meas experiri

ſusti-

ſuſtineam. Sed & eò libentiùs abſtineo, quia nihil hîc philoſophicum aut dogmaticum; ſed totum quicquid eſt, ad ſingularem aliquam Antonini Pii, nec eam publicam, ſed privatam, ſive actionem, ſive conſuetudinem, ſive denique reſponſionem pertinet; cujus ignoratio non eſt cur nos admodum torqueat. Illud tamen dicam, in poſtremis verbis, τὸ, φιλόνη ſubſtitui, ideò minùs probare me, quòd publicanos, de publicis malè redemptis queri, remiſſionemque petere ſolitos, ex Cicerone aliiſque notum eſt. Xylandri verſionem etſi palam vitioſam retinuimus, quia quid rectum non eſſet, videre facilius; quàm quod rectum eſſet invenire nobis erat.

Pag. 32. lin. 7. καὶ νὴ διὰ τοῦτο ταπεινότερον.] Scribo, καὶ, νὴ Δία, μὴ διὰ τοῦτο. vel omiſſo νὴ Δία, (quod tamen nolim) καὶ μὴ διὰ τοῦτο. Cæterùm, an κόμπος hîc Imperatorum proprium, (qui inter *inſignia Imperii* ab aliis recenſetur) Antoninus intelligat: an verò lautorum & beatorum temporis iſtius, (cùm nihil in his ab Antonino memoratis, quod communi ab aliis deſcripto luxui non poſſit æquè convenire) communem; haud immerito quis dubitet. Ego in hanc olim partem potiùs propendebam: quod ex Anglicis Notis apparet. Multa tamen afferre nunc poſſim, cur magis probabile de *inſignibus Imperii* hæc accipienda. Sed breves hîc eſſe cogimur. Pro, σημειωδῶν quod hic, ex meliori Xylandri editione, σημειωλῶν corrigendum.

Pag. 33. lin. 6. καὶ συλλήψεσι καὶ ἐπινοίαις] B. m. pater, ſæpe jam nominatus, ſæpe deinceps (ut ex cujus unius elaboratiſſimis lucubrationibus plus auxilii ad hoc penſum pertexendum, quàm ex omnibus aliorum quorumcunque muſicis operibus; abſit invidia verbo; comparaverim) nominandus; in Dionem Chryſoſtomum, Oratione primâ De regno, non in hoc Antonini quidem, cujus ibi non meminit; ſed in Dionis, & Longini locis ſimillimis, ἐπίπνοιαν, non ἐπίνοιαν, ſcribi debere contendit. Idem tamen in alio Dionis ejuſdem loco, ἐπίνοιαν, ut genuinum aſſerit. Sanè non cujuſvis eſt iſta rectè ſemper diſtinguere, præcipuè cùm θεῖ ἐπίνοιαν etiam apud Ariſtophanem inveniamus. Cæterùm, quàm φιλοσοφικῶς hæc ab Antonino dicantur, egregiè docebit inſignis & ipſe Plutarchi in Coriolano pag. 229. D. E. locus, qui quia prolixior eſt, parte ejus contenti hic erimus. Diſputat ibi Plutarchus quâ Deus humanas voluntates flectere ratione dici, concipíve poſſit; ac tandem concludit, ἢ γὰρ ἀπαλλακτέον ὅλως τὰ θεῖα πάσης αἰτίας καὶ ἀρχῆς τῶν καθ' ἡμᾶς, ἢ τίς ἂν ἄλλῳ ἔτι τρόπῳ φῶ βοηθοῦντι ἀνθρώποις καὶ συνεργοῦσιν; ἐὰ τὸ σῶμα δηπου πλάττοντες ἡμῶν, ὑδὶ τὰς χεῖρας ὡς δεῖ μαλαττόντες αὐτοὶ καὶ τὰς πόδας, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγείροντες, ἢ τεινοντὶον ἀποσείφοντες καὶ ἱσάντες. *Aut enim adimenda ſemel diis erit omnis cauſſa & primordium noſtrarum rerum: aut quænam ſuperſit ratio alia qua juvent mortales, & eorum adſint conatibus? Neque enim corpus illi noſtrum componant, neque manus & pedes, ut res requirit, verſent: at agendi vim, quæ eſt in animis noſtris, & voluntatem principiis quibuſdam & viſionibus atque imaginationibus excitent, aut contra avertant comprimántque.* Etiam hic in Plutarcho (ſi quidem in Antonino) ἐπιπνοίαις, non ἐπινοίαις legendum eſſe nemo credo dubitaverit. Etiam illud monendum, ἀπολείπεσθαι δὲ, non ἢ ἀπολείπεσθαι, in ſequentibus Antonini verbis eſſe ſcribendum. Malè diviſa particula ἤδη, pro quâ in priore Xylandri editione excuſum eſt, ἢ δὴ, alterius hujus ἢ inſerendi (Xylandro an alii neſcio) cauſſa fuit. In ſecunda editione τὸ, ἤδη rectè, unâ voce: at poſterius illud, ἢ, nihilominus à Xylandro retentum; non in textu tantùm, ſed & in verſione.

Pag. 34. lin. 1. τὸ δι' ἐνεράτων] Vide quæ ad lib. v. pag. 146. lin. 7. notamus.

Ibid. lin. 3. καὶ τύτῳ ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρήσῃ] Scribo cum Xylandro in verſione, (ſed Notis ejus adverſantibus) καὶ τοῦτο ἐν Καιήτῃ, ὥσπερ Χρύσῃ. Cajeta, urbs maritima; & littora Cajetana, notiſſima. Solitum autem Antoninum littora (quà procul à tumultu ſcilicet, & turbâ) frequentare, ipſe alibi libro IV. cap. 3. & lib. X. cap. 23. innuit. Ibi votum aliquod (virum θεοτιβέσταλον, de quo alias pluribus σὺν Θεῷ) magno ardore concepiſſe, cujus ſe reum factum eſſe poſtea credidit, mihi veriſimile eſt. Hinc igitur illa Chryſæ, Apollinis ſacerdotis, mentio, qui ab Homero,

Παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
In littore multiſtrepentis maris,

orans, & mox exauditus, primo Iliados verſ. 34. inducitur. Talia Antonino, tali ac tanto viro, præter ordinem naturæ communem θεόθεν obtigiſſe minùs mirabitur, quiſquis ſimilia & aliis haud paucis, Antonino minimè comparandis, quorum teſtes Hiſtoriæ ſacræque profanæque, & omnis omnium ætatum experientia, non ignorat accidiſſe. Unum præter alios Ariſtidem libenter nominarem; venuſtiſſimi & cultiſſimi ſermonis Sophiſtam: ſed adeo, (quod ex ſcriptis liquet) tum ſuperſtitioſum, tum φιλόδοξον, ut fidem illi, ὅικοθεν quod ajunt μάρλυρι, talia multa de ſe narranti, arbitrari religio mihi ſit.

Pag. 37. lin. 8. 9. λύθρος καὶ ὀσάρια καὶ κροκύφαντος:] Sanguinem, oſſa, pellem, ut ex quibus præcipuè conſtet humanum corpus, enumerat: res utique per ſe partim viles, partim tales, ut aſpectus eas horreat humanus, (unde eſt quod λυθρον maluit dicere, quàm αἷμα) potiùs quàm aveat, innuens. Conferenda ſunt hæc cum iis quæ lib. IX. cap. 36. τὸ σαπρὸν τῆς ἰκάστυ ὑποκειμένης ὕλης. ὕδωρ, κόνις, ὀσάρια, γρώσος. *Quam putida eſt ſubjecta rei cuique materia? aqua, pulvis, oſſicula, ſordes.* Aqua, inquit, & pulvis: ex horum autem mixturâ, lutum. ex luto, pro variâ ejus temperatura; vel oſſa, vel γρώσος, id eſt, caro, fœtida res, & putreſcere facilis. Quò pertinet quod homo, πηλὸς αἱμαλὶ πεφυραμένος à quibuſdam, ab aliis, πηλῶ φύραμα, per contemptum dictus.

Item cum iis conferenda quæ lib. VIII. cap. 37. γρώσος πᾶν τοῦτο καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ. *Fœtor hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* θύλακον intellige, eâ notione quâ rarum illud patientiæ exemplum, Anaxarchus, in voce fortiſſimâ, & generoſiſſimâ, Πίσοι, πίσοι τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Ἀνάξαρχον ὐ πίσοις. *Tunde, tunde Anaxarchi ſacculum. Anaxarchum non tundis.* Seneca, Conſol. ad Marciam cap. 24. *Hæc quæ vides oſſa circumvoluta nervis, & obductam cutem vultumque & miniſtras manus & cætera quibus involuti ſumus, vincula animorum tenebraque ſunt.* Mox Antoninus, ὧδε ἀκοινώνητοι; ubi τὸ, ἀκοινωνοῆσθαι, contrariâ planè notione à vulgari. Sed cùm non pauca iſtius generis compoſita, ut ἀκολαμβάνειν, ἀκωλείειν, ἀκοκληροῦν, &c. contraria vulgò ſignificent, non aûſim mutare; ſi quis tamen malit ἀκινοήθητι, probem magis.

Pag. 39. lin. 1. καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπασηθῆναι] Tum de verbo νευροσπασεῖν, tum de re ipſa, multa b. m. parens in Perſium, ubi Antonini locum non unum laudat & exponit. In quibuſdam tamen Antonini locis nimia feſtinatio fraudi ipſi fuit: ut cùm ἀκοινώνητον ὁρμὴν interpretatur, *vim non communem*; cùm *impetum diſſociabilem*, ſeu, *ſocietati contrarium*, (nec unquam Antoninus alia notione voces has κοινωνικὸς & ἀκοινώνητος, quæ toties apud illum occurrunt, uſurpat) debuiſſet dicere. Iterum cùm iſta lib. X. cap. ultimo, ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωὴ, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ οἴεσθαι, ἄνθρωπος: de profeſſione eloquentiæ alii prælata profeſſioni, &c. accipit: cùm id velit Antoninus, τὴν προαιρετικὴν δύναμιν, ſeu quod eôdem redit, dogmata & opiniones cujuſque, à quibus pendet ἡ προαίρεσις, ῥητορείαν rectè poſſe nuncupari, ut quæ plus poſſint ad impellendos in hanc vel illam partem animos, quàm ῥητορεία quævis: cujus alioqui virtuti quantum paſſim tribuant ſcriptores antiqui, ex multis eorum querelis notum eſt. Rem fuſè docet Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 23. Περὶ τῆς τοῦ λέγειν δυνάμεως. *Quantum tribuendum ſit eloquentiæ.* Vide & ejuſdem libri cap. 2. Περὶ ἀταραξίας: ubi notanda verba, quæ fortaſſè cogitabat (perpetuus Arriani imitator) Antoninus, cùm hæc ſcriberet, Τοῦτό σοι προοίμιον. (inquit) τοῦτο διήγησις. τοῦτο πίσις. τοῦτο νίκη. τοῦτο ἐπίλογος. τοῦτο ἐυδοκίμησις. *Hoc tibi exordium eſt, hæc narratio, hæc confirmatio, hæc victoria, hæc peroratio, hæc gloriatio.* Huc facit & Senecæ de verâ fortitudine locus, quem laudamus in notatis ad pag. 298. lin. 3. Οὗτοι γὰρ ὦ λῆσαι, &c.

Ibid. lin. 6. Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ.] Videri poſſit Scholiaſtes ille cujus verba laudat V. Cl. Fredericus Morellius in Dionem Chryſoſtomum, legiſſe hic, πάντα ἄνωθεν ῥεῖ: non ἐκεῖθεν. Σύμφωνον τοῦτο, inquit ille, τὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκυ, *Huic convenit dictum Marci Imperatoris.* Πάντα ἄνωθεν ῥεῖ, σοφῶς εἰρηκότος. Hæc certè verba, Πάντα ἐκεῖθεν, ſæpius ab Antonino (lib. 6. cap. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται: lib. 12. cap. 26. ἐκεῖθεν ἐβρύηκε; &, ἐκεῖθεν ἐλήλυθε) repetuntur: ſententia verò verborum ſæpiſſime: ut nihil in ore familiarius illi fuiſſe, crediderim. At vocem ἄνωθεν ipſum ullibi in hanc ſententiam uſurpare non memini. Sed præterquam quod Antonini mens ex ipſius contextu manifeſta eſt, ipſius etiam verbi ἐκεῖθεν ſeorſim ſumpti ea vis eſt, ut idem planè quod ἄνωθεν, ſeu ὑρανόθεν, ſignificare poſſit. Ita & τὸ ἐκεῖ, ſimpliciter & abſolutè, de alterâ vitâ ſtatuive mortuorum qualicunque poſt mortem, eleganter haud rarò ponitur. Sed & ταῦτα, & ἐκεῖνα, non vulgari ſæpe ſenſu; quæ non intellecta, magnas verſionum obſcuritates, ne dicam abſurditates, pepererunt.

NOTÆ IN LIBRUM II.

Pag. 41. lin. 2. Προθεσμίαν λαβὼν] Ita utraque Xylandri editio, quod credidi, crederémque porro, ſi per Xylandri notas liceret, eſſe ſphalma typographicum; aut certè non tale, quod notari mereatur. Simplicius in Epictetum pag. 323. Ἐὰν τοίνυν ῥαθυμῇς, ἢ διὰ τῆς ἀμελείας προθεσμίας ἐν προθεσμίαις ποιῇς, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, &c. *Quod ſi ceſſas, aut per incuriam aliud atque aliud tempus, aliam atque aliam diem tibi præfinis,* &c.

Pag. 43. lin. 14. ἓν γὰρ ὁ βίος ἰκάστῳ] Puto unam vocem aut alteram deſiderari. Scripſerat Antoninus fortaſſè, ἓν γὰρ ὁ βίος ἰκάστῳ παρ' ἑαυτῷ: vel ἀιδυμένῳ ἑαυτόν.

Pag. 45. lin. 4. οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ] Antonino ſolenne ad verborum ἐτυμολογίαν, vel diverſam ſignificationem tacitè reſpicere. Βίος Græcis, *vita*, vel *arcus*, ſolâ accentus varietate diſcernuntur. Fallor, aut alludit hic Antoninus. Fortaſſè & Ariſtophanes cùm ἐκλοξεῦσθαι βίον in Pluto dixit. Sed verbis omiſſis, in rebus ipſis ea ſimilitudo, ut in omni linguâ à jaculantibus & ſagittantibus ad vitam communem traductæ metaphoræ ſint uſitatæ. Porrò, in nullo fœcundior, aut facundior argumento Seneca, quàm in hoc mentis ſeu ῥόμβῳ, (*turbinem, volutationem, jactationem, fluctuationem*, & interdum *fluctum* ipſe vocat) ſeu languore deſcribendo, & arguendo. Ad hæc autem, quæ hîc Antoninus, proximè accedunt iſta, in Epiſt. 3. *Utroſque reprehendas, & eos qui ſemper inquieti ſunt, & eos qui ſemper quieſcunt. Nam illa tumultu gaudens, non eſt induſtria, ſed exagitata mentis concurſatio: & hæc non eſt quies, qua motum omnem, moleſtiam judicat, ſed diſſolutio & languor.*

Pag. 48. lin. 6. 7. μὴ δυναμένη δὲ] Quorſum ſpectent hæc, & quàm piè ſapienterque ab Antonino ita ſtatuantur, intelligunt illi, qui frequentes philoſophorum veterum & recentiorum cujuſcunque diſciplinæ; ſed & hiſtoricorum aliorumque ſcriptorum, de materiæ, quam Deus emendare non potuerit, (ita enim paſſim loquuntur) imbecillitate & pravitate querelas obſervarunt. Ex antiquiori-

tiquioribus, (nam ab illis opinor cæteri plerique) Platonem in Timæo, & Locrum ipsum περὶ φύσεως nominasse sufficiat. Senecam vix excuso, qui toties id ingerit, cujus pudere sanæ mentis philosophum debuit.

Pag. 50. lin. 5. πῶς ἄπληστον θεὸν ἄνθρωπος] Xylander vertit quasi scriptum esset, πῶς ἄπληστον θεὸς ἄνθρωπον. Certè de Dei συναφείᾳ tam passivâ (de qua & Antoninus lib. 12. cap. 2. quod fortasse Xylandrum movit, ut ita verteret) occultâ Dei ipsius in humanas mentes operatione; quàm activâ, per homines ipsos, virtuti & philosophiæ operatos; multa eximiè, philosophi Platonici; Porphyrius, aliique. Si editam lectionem retinemus, ita vertendum: *Quomodo Deum homo contingat, & quâ sui parte & qualiter affecta.* Græca ita scribo; πῇ ὅλον πῶς ἔχῃ, ἢ διακέιται τὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο μέριον. Ὅλον πῶς ἔχει, ut apud Aristotelem Magnorum Moralium lib. 2. cap. 10. Ἀλλ' ἴσως εἴποι τις ἂν ὅλον πῶς ἔχουσι τὰ πάθη ὑ κωλύουσι, ἢ πότε ὄντως ἔχουσιν; οὐ γὰρ οἶδα. *Verùm fortassis dixerit quispiam, quomodo affectus habuerint, cùm non impediant? ac quandonam ita habebant? nescio enim.* Τὰ πῶς ἔχοντα, à ποιοῖς quomodo differant, subtiliter traditur à philosophis, tum etiam Platonicis, Plotino, Simplicio, aliisque, qui consulendi. Latina lingua has subtilitates non capit. Τὰ μορία quæ partes animæ propriè, & quot sint, docebit Aristoteles Ethic. Nicom. lib. 6. cap. 1. & 2.

Pag. 51. lin. 2. καὶ τὰ νέρθεν γῆς φασὶν] Utraque Xylandri. καὶ τὰ νέρθεν γῆς; ut & Plato in Theæteto; qui & auctorem verborum Pindarum nominat: istorum dico, τὰ νέρθεν γῆς: quæ Platoni, τάλα γᾶς ὑπένερθε. Nam quæ sequuntur apud nostrum, sint Antonini, sive alterius cujuspiam, Pindari non esse liquet ex Platone. Haud dissimilis & Euripidis locus, Clementi Alexandrino Stromat. 5. circa finem laudatus: certè, si verba spectes ipsa; nam scopus Euripidi diversus, & magis ad Antonini mentem, quàm qui Pindari videtur apud Platonem fuisse.

Pag. 53. lin. 4. εἰς τοῦτο] A Lugdun. edit. hoc, & nostrâ, dum recensemus, ἀπροσεξίᾳ. Corrige ex meliori Xylandrinâ, sed & ex Suidâ, in ἀπείραιον, εἰς ταὐτὸ ἴον, &c.

Pag. 54. lin. 7. πρὸς τὸν κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενον] Scriptum aliquod Monimi innuit, opinor, Antoninus, in quo personæ plures interloquentes & disputantes introductæ. Nisi malis corrigere, πρὸς τὸν κυνικὸν Μονίμου λεγόμενα, id est, quæ sunt à Cynico Monimo disputata, seu scripta. Ita enim loqui Græcos vel ex Herodiani de Marco nostro testimonio, quod initio libri præfixum est, intelligas. De hujus autem Monimi Scriptis idem etiam Diogenis Laërtii, apud Laërtium lib. 6. §. 83. quod hîc Antonini, judicium: Ἄλλος μὲν (inquit) ἐμβριθέστερος ἐγένετο, ὥστε δόξης μὲν καταφρονεῖν, πρὸς δὲ ἀλήθειαν παρορμᾶν. γέγραφε δὲ παίγνια σπουδῇ λελαθυῖα μεμιγμένα, &c. *Adeò quidem gravis ac constans fuit, ut contemptâ gloriâ solam virtutem appeteret. Scripsit autem ludicra sententiis seriis permista,* &c. Interpunctio textus Antonini corrigenda, τοῦ λεγομένου, ἐάν τις ἀνῇ, &c.

Pag. 57. lin. 2. Ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος] Ita prior editio Xylandri; nec aliam fuisse scripti manu codicis lectionem agnoscit ipse in notis; qui tamen aliam lectionem ῥίμβον ad oram notatam præfert. Ego à Xylandro dissentio, & τὸ ῥόμβον retinendum censeo, quod *turbinem*, seu *turbonem*, i. e. βίμβικα, interpretor. Elegantissimè animi νευροσπαστεία (de qua toties in his libris) hac similitudine exprimitur. Quemadmodum enim *tortus sub verbere turbo*, ita animus assiduis phantasiis & appetitibus agitatus huc illuc raptatur & per eadem volvitur. At Senecæ de Vit. Beat. c. 28. hâc ipsa in re (nec id minus appositum) *turbo*, non βίμβιξ, sed λαίλαψ, aut τύφων. Vir doctus in Historiæ Augustæ scriptores hæc Antonini eleganter ita vertit: *Vita humana tempus, punctum est: natura, fluit: sensus, obscurus: corporis universi concretio, facilis putrescere: animus, vagus:* (verto, *animus, turbo:*) *fortuna, res impervestigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia corporis quidem, fluvius: animi verò, somnium & fumus: vita, bellum, & hospitis in peregrina urbe mora: fama post obitum, oblivio.*

Pag. 58. lin. 3. τὸ παρακέμπειν δυνάμενον] Παρακέμπειν, vox elegantissima, quàm plenè, ut hic usurpat Antonius, vix ulla Latina exprimat. Non enim solùm honoris causâ deducere, sed & necessario commeatu, & viatico instruere significat: eadem etiam de officio, quod mortuis impenditur, usurpatur. Hæc omnia ni fallor voluit hic Antoninus philosophiæ, veræ & germanæ, tribuere. Conatus est exprimere Seneca, *At illud ex se ortum* (gaudium) *fidele firmumque est, & crescit, & ad extremum usque prosequitur.* Eleganter & plenè Julianus Imperator in Cæsaribus, postremis verbis: Σοὶ δὲ, πρὸς ἐμὲ λέγων ὁ Ἑρμῆς, δίδωκα τὸν πατέρα Μίθραν ἐπιγνῶναι. σὺ δὲ αὐτῷ τῶν ἐντολῶν ἴσχε, πίστιν ἀδόλου θέμενον ἀσφαλῆ, ζῶν εἴ τι σαυτῷ παρασκευάζων, καὶ γνίσια ἂν ἐντεῦθεν ἀπείναι δέῃ, μετὰ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος, ἡγεμόνα θεὸν ἐμμονῇ καθίσα σαυτῷ. Quæ Latina vir præstantissimus, Petrus Cunæus, ita fecit: *Tibi verò, inquit, hoc dedi, uti Solem agnosceres patrem: cujus tu præcepta sequere, atque ita te para, uti is perfugium tibi, tutusque portus in omni vitâ sit; post autem, ubi emigrandum illinc erit, plenus bonæ spei hunc tibi deum fac propitium viæ ducem.*

Pag. 59. lin. 14. τὰ ἐν Καρνύντῳ] Καρνύντῳ, non Καρνούντῳ, ut perperam editum est. Cæterùm ex his verbis, ut & illis, quæ lib. 1. τὰ ἐν Κιβάλοις πρὸς τῷ Γρανίκᾳ, discimus hos libros, priores hos saltem duos, tempore Marcomanicæ expeditionis in Pannoniâ scriptos esse. Prioris, an posterioris expeditionis tempore, cui fortissimus Imperator immortuus est, non hinc constat. Sed cùm Faustinæ uxoris suæ tum lib. 1. ut viventis; tum verò lib. 9. cap. 3. ut prægnantis, (nisi γενικῶς, & ὑποθετικῶς illa dici quis malit, quod ego non probo) meminerit: ad priorem referenda esse necessariò sequitur.

NOTÆ IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 1. τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν] τὰ προφ. δ. non quod expressit Xylander, (cujus versionem tum hic, tum alibi vitiosam, non correximus, quòd in Notis verba pluribus explicare propositum haberemus) sed, τὰς προλήψεις καὶ τὰς ἐννοίας ἐξελάζειν καὶ ἐφαρμόζειν τοῖς ἐπὶ μέρους: *præconceptas notiones, & phantasias, seu visa oblata, ex rei veritate, & habitâ ratione circumstantiarum, personæ, loci, temporis, aliarum, examinare & expendere.* Fusè & doctè rem & verbum explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 17. Seneca de Benef. lib. 2. c. 26. *Nihil per se quenquam decet: refert quid, cui, quando, quare, ubi & cætera, sine quibus facti ratio non constabit.*

Pag. 65. lin. 5. 6. πάθος καὶ ἔννοιαν] Etsi hanc lectionem secutus sum in versione, puto tamen Antoninum non ἔννοιαν, sed ἔνυοιαν scripsisse. Ita quoque vulgò, εἴργειν τὰ παρόντα, vel, τὰ γινόμενα dicimus, quæ πάθους, & φυτικῆς ἐνυοίας vox est.

Ibid. lin. 12. τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον] Malim, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον. *quod in unaquaque re pro ætatis & naturæ ratione pari modo venustum.* Vel certè τὸ, καὶ, ita accipiendum, ut idem valeat ac, οὐχ ἧσσον ἤ: quod præferendum puto. Nam alioqui formosi pueri mentio prorsus ἀπροσδιόνυσος, & huic loco non apta; cùm id agat Antoninus, ut in iis etiam quæ vulgò deformia, aut aspectu terribilia, naturalem ineffe pulchritudinem doceat. An scripsit Antoninus fortasse, τοῖς ἑαυτοῖς, pro τοῖς ἀνθρώποις: *iisdem oculis, quibus,* &c.

Pag. 68. lin. 1. τὸ χαίρειν τῷ ἀγγείῳ ἢ περίεσει] τὸ, περίεσει, ad animæ immortalitatem, quod Xylandri in versione, minimè pertinere puto. Aliud enim suadent tum præcedentia, si quis attentè consideret, tum sequentia verba. Optima sententia, si levi correctione faciamus, ὅσῳ περίεσει: *quanto quod servit est excellentius. Est enim hoc mens & genius: illud autem,* &c. Cùm autem, τὸ περίεσει, diversa significet, nec sine ratione factum putem, quod Antoninus loco τοῦ, ὅσῳ κρεῖττον, quod magis obviam erat, τοῦ, ὅσῳ περίεσει, maluerit, subtilius aliquid aliud præter id quod expressimus in animo eum habuisse facilè crediderim. Sed nos quod simplicissimum videbatur indicasse contenti, si quid aliud præterea latet occultum, id aliis explorandum cogitandumque libenter relinquimus.

Ibid. lin. 7. ἤτοι γὰρ ἄλλως ἔργου εἴρηκεν] Scribe, ἤτοι καὶ ἄλλως ἔργου εἴρηκεν. Non omnem in hoc genere, de aliorum seu factis seu dictis, curiositatem sibi interdicit Antoninus, sed hac primùm exceptione, cùm publici commodi nihil interest: præterea, cùm ab alio quod magis expedit & πρωτεγιαλίτερον, *melius*, est, mentem avocat. Quare beatus Chrysostomus, acerrimus alioquin τῆς πολυπραγμοσύνης & ἀλλοτριοπραγίας, *solicitudinis de multis negotiis & quidem ad nos nihil pertinentibus, & curæ alienarum rerum*, censor, est tamen ubi commendare videatur, & illos increpare, qui sua se solum curare velle profitebantur. Μὴ γάρ μοι ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα λέγε, τὸ πολλῆς γέμον ἀναλγησίας. τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτοῦ μεριμνῶ. τότε γὰρ μάλιστα μεριμνήσεις τὰ σά, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τοῦ πλησίον συμφέροντι. *Non enim hoc mihi verbum dicit, plenum multæ stupiditatis. quid verò mihi cura est? quæ mea sunt curo. tunc enim curabis potius quæ tua sunt, cùm quæ tua sunt in iis quæ tibi proximo sunt utilia quæsiveris.* Eos autem alloquitur qui ruentibus in peccatum quodcunque, obicem, quacunque poterant, non ponebant. Non igitur Antonino vitio vertendum quasi parum instituti sui memori, quod in vita ejus, *fama sua eum curiosissimum* fuisse, scriptores antiqui memoriæ prodiderunt. Non enim tam quid fecerit, quàm quorsum fecerit; si verè judicare volumus, spectare debemus. Quorsum autem ille? ipsos audiamus: *Erat fama sua curiosissimus, & requirens ad verum, quid quisque de se diceret, emendans quæ benè reprehensa viderentur.* Julius Capitolinus in vitâ Marci.

Pag. 69. lin. 8. ἀπολαυστικὴν φαντασμάτων] Hæc & quæ in eandem sententiam alibi apud Antoninum non uno loco, accuratè expendimus & explicamus in Diatriba de Theosebio; quam, σὺν Θεῷ, primo quoque tempore publicabimus.

Pag. 70. lin. 1. χρώμενον καὶ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ] Jam suprà, lib. 2. cap. 13. πρὸς μόνον τὸν ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονα εἶναι, &c. *ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur*, &c. & infrà, hoc lib. cap. 6. τῷ ἐνιδρυμένῳ ἔν σοι δαίμονι, *genio in te collocato.* Sed quia sæpius hæc vox in his libris occurrit, de re semel dicam. Δαίμονος notio (quæ quidem huc pertineat) apud veteres duplex. Ponitur aliquando pro animo, sive ut Aristoteles 11. de Gener. Anim. cap. 3. loquitur, τοῦ θύραθεν νοῦ, *mente, quæ extrinsecus accedit*; quem χωριστὸν, ἀμιγῆ, καὶ ἀπαθῆ, rectè sancit alibi. Antoninus ipse expressè, lib. 5. cap. 27. Ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προσάπτει καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἕδωκεν ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. ἔστι δὲ ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. *Genius, quem sui particulam à se avulsam Jupiter cuique attribuit, præsidem ducemque eidem futurum. hic autem cujusque mens est & ratio.* Apulejus, De Deo Socratis. *Quodam significatu & animus humanus etiam nunc in corpore situs, dæmon nuncupatur:* & ibidem mox, *Eum nostrâ linguâ, ut ego interpretor, haud sciam an bono, certè quidem meo periculo* (atqui non primus Apulejus animum humanum sic indigitavit) *poteris Genium vocare: quod is Deus, qui est animus suus cuique, quanquam sit immortalis, tamen quodam modo cum homine gignitur.* Senecæ quoque, *mens, animus, ratio, Divini pars spiritus*; & interdum,

Deus:

Deus: ut & Antonino, lib. 12. cap. 21. Et hæc quidem de animi humani naturâ generatim dicuntur. At videtur interdum Seneca cùm de animo, ut *Deo*, vel *Divino* loquitur, ad *bonos* animos hominesque restringere: ut Epist. 41. initiò: & Epistolis 31. & 73. extremis. Hactenus de primâ verbi notione. Secundâ notione, δαίμων accipitur pro Angelo (cur enim abstineam voce, quam si non veteres, hoc sensu, pro bono dæmone scilicet; at posteriores, Aristides, Porphyrius, Simplicius, aliique non pauci scriptores usurparunt Philosophi?) cuique homini assignato, ut custode & vitæ præside. Sed audiamus iterum Apulejum: *Ex hac sublimiori Dæmonum copiâ Plato autumat singulis hominibus in vita agenda testes & custodes singulos additos, qui nemini conspicui semper adsint arbitri omnium non modo actorum, verùm etiam cogitatorum.* An de illis separatim Seneca sit intelligendus, tum alibi, tum Epist. 41. *Sacer intra nos spiritus sedet*, (ἐδρυται, Antonino) *malorum, bonorumque nostrorum observator & custos: hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat*: an verò illos, ut & Antoninus interdum, cum animo confundat; non certò dixerim. At Epist. 110. disertè meminit *geniі*, qui diversus ab animo; sic tamen ut planè non affirmet. Sed ipsum præstat audire: *Sepone in præsentia quæ quibusdam placent: Unicuique nostrorum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait, de plebe Deos. Ita tamen hoc seponas volo, ut memineris majores nostros qui crediderunt hoc, Stoicos fuisse. Singulis enim & genium & Junonem dederunt.*

Pag. 71. lin. 8. 9. ἡ γὰρ ἐκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνειμαρμένη] Id, opinor, vult Antoninus, cujusque μοῖραν, non ex iis tantum constare, quæ sunt ἀπροαιρέτως νεμόμενα, (ut alibi loquitur) i. e. quæ mera fati necessitate, nulla nostra culpâ meritóve contingunt; sed partim ab arbitrii libertate pendere, & ex eo partim quasi conflari. Plutarchum lege de Plac. Philosophorum, lib. 1. cap. 27. Περὶ εἱμαρμ. Sed & Antoninum, lib. 5. cap. ultimo. Certè, fatum omnes asserebant Stoici: at in fati explicatione, longè alia erat eorum doctrina, quàm quæ vulgò illis adscribitur. Quis nescit Epictetum, Stoicæ Philosophiæ magnum decus & præsidium, hoc doctrinæ suæ fundamentum primum, ac propè unicum ponere, opiniones, appetitiones, actiones, τῶν ἐφ' ἡμῖν esse, in quæ nulli externæ vi aut imperio potestas sit? Sed quid Epictetum nomino, cùm non aliud, quod studiosiùs aut frequentiùs inculcent quicunque Stoicæ philosophiæ præcepta tradiderunt. Quis insolentissimas, insanissimas super hâc voluntatis potestate & independentia jactationes in Stoicorum scriptis sæpius occurrentes non observavit? *Est aliquid*, inquit Seneca, *quo sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio, non suo, sapiens est. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, securitatem Dei. Incredibilis vis est philosophiæ*, &c. Nec semel dixisse contentus, iterat alibi non uno loco. Quò pertinet quod preces, rem stultam & inanem idem sancit. *Facis rem optimam & tibi salutarem, si ut scribis perseveras ire ad bonam mentem: quam stultum est optare, cùm possis à te impetrare. Non sunt ad cælum elevanda manus*, &c. Epist. 41. Sed & Catoni, laudatissimo illi Stoico, Diis gratias agi, rebus benè gestis, non placebat, ne quid virtuti de debitâ laude decederet: quâ de re, videat, qui volet, epistolam ejus, ad Ciceronem perscriptam, quæ Epist. Cicer. ad Famil. lib. 15. extat. Epictetus denique apud Arrianum, lib. 1. cap. 17. pronuntiare non veretur, si libera jurisque sui non esset hominis voluntas, Οὐκέτι ἂν ἦν θεὸς, εἰδ' ἐπεμελεῖτο ἡμῶν οὐ δεῖ τρόπον. *Desineret esse Deus, neque nos eo, quo deceret, modo curaret.* Scio jam olim hoc illis objectum, tollere eos τὸ αὐτεξούσιον, & eadem operâ virtutis, & vitii discrimen omne tollere & confundere: sed eos suis scriptis & rebus ipsis hanc calumniam fusè refutasse, scio quoque. Quasi verò non & Aristoteli, quo nemo τὸ ἐφ' ἡμῖν nervosiùs aut constantiùs asseruit, id objectum, eum fato & necessitati omnia tribuere? Quæ autem ab Aristotele Ethic. lib. 3. ut τὸ ἐφ' ἡμῖν asserat, fusè disputantur; ea contra Stoicos ab illo disputari, non tam probatu facile, quàm facile à quibusdam nullâ, quod sciam ego, ratione nixis asseritur. Quare vulgi erroribus (quo tamen in errore doctos etiam non paucos versari miror) hanc de fato Stoico, quod homines in truncos stipitesque convertat, opinionem accensendam judico. Quod si in explicanda τῆ ἀντεξουσίᾳ καὶ τῆς εἱμαρμένης concordia se non expediverunt Stoici, Chrysippus aliive, & doctrinam suam dum hinc fato, ne quid providentiæ decedat, omnia submittunt; inde libertatem arbitrii, ne quid virtuti, pari studio tuentur, inextricabilibus contradictionibus involverunt, non est in re tam abstrusa quod id miremur, nec id solis accidit Stoicis. Notanda de Chrysippo verba Ciceronis. *Ac mihi videtur cùm duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum, una eorum qui censerent, omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret; in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit: altera eorum, quibus viderentur sine ullo fato esse animorum motus voluntarii: Chrysippus tanquam honorarius arbiter medium ferire* (alii libri, *medium se ferre*; meliùs) *voluisse: sed applicat se ad eos potiùs, qui necessitate motus animos* (scribo, *animi*) *liberatos volunt. Dum autem verbis utitur suis, delabitur in eas difficultates, ut necessitatem fati confirmet invitus.* Antoninus autem, Stoicus, & constans alioqui liberæ voluntatis assertor; (vide vel l. VIII. cap. 48. & lib. X. cap. 32. 33.) ab isto tamen eorum furore, & impia superbiloquentiâ quantum abfuerit, ex lib. 1. cap. 17. & lib. IX. cap. 40. quo de precibus agit, & Divino ad adipiscendas virtutes auxilio, abundè colligas. Ad hanc de fato disputationem pertinet quod vetus nescio quis Poëta Latinus pridem dixerat, *Fabrum esse suæ quemque fortunæ*; cujus dicti cum alii veteres meminere, tum præter alios insigni loco Salustius, aut quisquis verus auctor orationis, De republica ordinanda, ad Cæsarem. Quò magis dolendum, tam insignem locum ineptissimâ & insulsissimâ glossâ deformatum ita vulgò legi, ut à paucis intelligi putem. At ille; *Antea obtinebat regna atque imperia fortunam dono dare, item alia quæ per mortales avidè cupiuntur: quia & apud indignos sæpe erant, quasi per libidinem data; neque cuiquam incorrupta permanserant. Sed res docuit id verum esse quod in carminibus Appius ait; Fabrum esse suæ quemque fortunæ.* Imperiti homines, qui non intelligebant, *obtinebat*, positum esse pro, opinio obtinebat, sive, vulgò credebatur; cùm aliquid deesse persuasum haberent, ex ingenio quod maximè probabile visum, suppleverunt, duobus his verbis, *Pop. Romanus*, initio præpositis: quæ duo verba clarissimam alioquin & illustrissimam sententiam tenebris plusquam Cimmeriis involverunt. Hinc & illa quarundam editionum falsissima & insulsissima interpunctio, *Populus Romanus antea obtinebat regna atque imperia*: (fallor aut Tacitum cogitabant, qui primi ita distinxere, cujus hoc initium; *Urbem Romam à principio reges habuere*) *fortunam dono dare*, &c. Quare non mirum, si *mendis* scatere hoc exordium questi sunt nonnulli. Comparetur hoc initium cum Belli Jugurthini præclarissima illâ & lectu dignissimâ præfatione, & eandem utrobique materiam (fusiùs illic, breviùs hic, tractatam) eundem, ni fallor ego, genium scriptoris utrobique deprehendet, quisquis attentus leget.

Pag. 82. lin. 8. 9. τῶ κεκολασμένῳ καὶ ἐκκεκαθαρμένῳ] Cùm ἀκόλαστος & ἀκάθαρτος voces in vulgus infames fuerint, postremæ vilitatis hominibus objici solitæ; quas nemo, non prostituti pudoris & ἀποτετιημένος, libenter admittat: hinc, ni fallor, ansam arripit Antoninus de re ipsâ disputandi, ut si rem potiùs ipsam, (quod sapientis est) quàm verba moramur, quid enitendum sit, ne nobis hæc probra competant, intelligamus. De voce ἀκόλαστος, A. Gellius in Noctibus Atticis: quæ vera autem κάθαρσις, in Phædone Plato consulendus.

Pag. 83. lin. 9. 10. αὕτη δὲ ἀπροσπτωσία] Viri doctissimi maluere, ἀπροσπτωσίαν, à προσπίπτω; quàm ἀπροπτωσίαν, à προπίπτω. Ita vir summus vulgata Lexica sequutus, in inæstimabili Thesauro, ubi Diogenes Laërtius laudatur in Zenone. At in Diogenis editionibus quibus usus ego sum, etiam Stephanicâ, Annî 1570. non in Zenone tantùm, sed & in Pyrrhone, ubi vox iterum occurrit, non ἀπροσπτωσίαν, sed ἀπροπτωσίαν, excusum reperio. Sed & ita debere scribi liquet ex Stobæi Ethicis, ubi τὸ προπίπτειν, πρὸ καταλήψεως, (pessimè hæc in Genevensi quâ utor editione, sunt confusa, & ab interprete Latino prætermissa) συγκαίδισθαι exponit: & ne quis & ibi προσπίπτειν, proclivi in verbis tam affinibus errore, reponendum censeat, opportunè τὸ, προπ. ἢ, mox additur, ut ab eadem origine; cujus verbi tam constans scriptura est, quàm certa derivatio. Semel hic monendum putavi, quia vox non semel in his libris occurrit. De hac autem ἀπροπτωσίᾳ & ἀμεταπτώτῳ ἐπιστήμῃ væsanas Stoicorum quorundam μεγαλητοφείας, multis jam olim exagitatas, apud Plutarchum reperire est non uno loco.

Pag. 86. lin. 6. τῶ κατ' ἀξίαν συνεχάζομαι] Verte, *Simul autem in rebus mediis & indifferentibus, in quamque pro cujusque dignitate plus minusve studii confero*: vel, *in rebus mediis quanti quæque sit, verâ, quoad ejus possum, æstimatione perpendo.* Spectant hæc ad doctrinam τῶν ἀδιαφόρων, & celebrem illam, τῶν προηγμένων, & ἀποπροηγμένων distinctionem. Sed in genere, prima, secundùm Aristonem Chium, moralis philosophiæ pars hæc est, *inspectio suum cuique distribuens & æstimans quanto quidque dignum sit*: teste Senecâ, Epist. 89. Idem ibidem: *impetus ex dignitate rei cujusque concipitur, perinde remissus acriorve, prout illa digna est pers.* In superiori linea ἴνως, non, ἴνοῦς, in utraque Xylandri (quod & à veteribus agnoscitur) editione.

Ibid. lin. 9. κὰμὴ μηδὲν παρεμπόρευμαι] Fortè, παρεμπορέυσῃ, vel παρεμπορέυσαιο: aut certè aliquod verbum (ut passim solet) à παρεμίθημι puta, παρεμβάλλω, παραφέρω, aut tali aliquo, quod incipiebat à præpositione παρὰ, flexum, excidit. Vir Cl. Patricius Junius nihil deesse, sed τὸ, ἐπεργῆς, ἀπὸ κοινοῦ supplendum censebat.

Ibid. lin. 11. ἐὰν τοῦτο συνάπτῃς] Scribe, ἐὰν τούτῳ συνάπτῃς: *si illis adhæreas*: vel, *si aptus* (Græcâ notione, ut apud Ciceronem sæpe) *ex illo pendeas.* Proxima linea παρύστῃ, lege.

Pag. 88. lin. 8. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς:] *Corpus, anima, mens*: quorum verborum versio nescio quo casu etiam à Xylandro præterita.

Pag. 90. lin. 1. κὰμὴ τῶν ποιούντων] Asteriscum retinuimus quem Xylander hic apposuit, quasi loco imperfecto. Ego ellipsim hic esse malo; ut cætera Antoninus, modestiæ caussâ, reticuerit; & dum reticet, turpissima quæque nobis cogitanda reliquerit. Quibus hæc non satisfaciunt, cogitent an pro ποιούντων, τὸ πορνεύοντων, vel πορευτόντων scribendum sit. Certè πόρνος latè, ut *impurus* apud Latinos, pro scelesto quovis. Vide lib. V. c. 10. & 28.

NOTÆ IN LIBRUM IV.

Pag. 91. lin. 1. 2. πρὸς τὰ ἡγεμένα μεθ' ὑπεξαιρέσεως] In rebus mediis externisque (quas alioquin indifferentes, id est, neque bonas verè neque malas asserebant) hoc discrimen admittebant Stoici, ut alias præ aliis optare sapienti cuivis, & eligere liceret: sed tamen hac (quòd quicquid optaretur, incertus esset eventus) conditione, ut omnis in hoc genere optio, omnis ὁρμὴ & ἀφορμὴ, cum prævia *exceptione* susciperetur: nempe, ut si aliter lex fati requireret, quod illi magis gratum, id & nobis, κατὰ δεύτερον πλοῦν, esset acceptius eo, quod initiò, re adhuc integra, proposueramus. Quare cum libertatem optandi relinquerent etiam

ſapienti, nihil tamen invito illi, hac *exceptione* munito, accidere poſſe tuebantur. Epictetus Enchiridii cap. VII. μόνῳ τῷ ὁρμᾶν κὴ ἀφορμᾶν χρῷ, κάφως μέντοι καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, κὴ ἀνειμένως. *Sed eo tantùm utitur motu animi, quo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remiſſè.* Mirum in hujus vocis ὑπεξαιρέσεως explicatione Simplicio, doctiſſimo Philoſopho, oculos adeò caligaſſe. Nam auctorem Notarum in Epictetum, quæ Lugduni Batavorum haud ita pridem ſunt excuſæ, cæcum ducem ἀΐδαπανίσως tanquam omnia ex tripode loquentem ſequi, minùs miror. Ut tamen & imperitis conſulamus, Senecam Simplicio, philoſophum philoſopho, Latinum Græco, in Græcæ vocis expoſitione, non pigebit opponere. *Non mutat* (inquit ille) *ſapiens conſilium*, &c. *ad omnia cum Exceptione veniet. Si nihil inciderit quod impediat: ideò omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere, quia præſumit animo, poſſe aliquid intervenire, quod deſtinata prohibeat*: De Benef. lib. IV. cap. 34. Antoninus rem vocemque pluribus inculcat locis, ut vel eo nomine ſemel accuratiùs explicare debuerimus.

Pag. 93. lin. 2. πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι.] B. m. parens in Perſium ex occaſione hunc Antonini locum citans, ex antedictis ſive ſupplet, ſive corrigit, (ad rem enim parum intereſt) πᾶσαν ψυχὴν ἀποκλύσαι. Eſt ſanè ante aliquot lineas vox ψυχὴ: quam tamen remotiorem eſſe, quàm ut commodè ſubaudiri hìc poſſit, verborum ſerie ſyntaxique benè conſideratâ, judico. Ego perſuaſum habeo Antoninum ſcripſiſſe, πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι. Qui norunt ejus vocis (αὐτὴν intelligo) apud Poëtas celeberrimos uſum frequentiſſimum, ne cogitari quidem vocem aliam Antonini ſcopo magis aptam, (θόρυβον alii dicunt in eandem ſententiam, tritiore vulgò verbo) fatebuntur. Γαλήνην ei opponit alibi. Vide notata in pag. 219. lin. 1. ubi & de verbo ἀποκλεῖσαι. Apud Plutarchum περὶ ἐυθυμ. pag. 476. C. fortunæ ſapiens his verbis (nec alia magis noſtram correctionem confirment) oppedit: Προκαλέλημμαί σε, ὦ τύχη, κὴ πᾶσαι τὴν σὴν ἀφήρημαι πικρίσδυσιν, ἣ μοχλοῖς, οὐδὲ κλεισὶν, οὐδὲ τείχεσιν ἐθάῤῥυνες ἑαυτὸν, ἀλλὰ δόγμασι καὶ λόγοις. *Anteverti te ô fortuna, omneſque tibi ad me aditus obſtruxi: non is vectibus, clavibus aut muris fidens hoc dixit, ſed doctrina & rationibus.*

Pag. 95. lin. 1. τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων] Fortaſſè, τῶν ἡμῖν δοκούντων: quod videtur Xylander in verſione ſequutus. Vel, τῶν ἐυδοκιμούντων: *qui opinione virtutis & hominum prædicatione celebres.* Conſer cum cap. 33. lib. 5. ubi τὸ ἐυμετάβλητον, & ἐυδοκιμεῖν. Sed præſtat fortaſſè nihil mutare: & τὰ ἐφ' ἡμῖν hic, ut apud Epictetum cap. 1. *quæ ſunt in noſtra poteſtate*; appetitiones nimirum, & opiniones, & id genus alia, quæ quanquam noſtri juris eſſe ſentiant philoſophi Stoici, iidem tamen, niſi magna cautio & aſſidua cura adhibeatur, facilè corrumpi, & extra veri metas abripi pronuntiant.

Pag. 99. lin. 1. σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν ſτοιχείων] Scribo σύγκρισις κὴ διάκρισις, ἐκ τῶν αὐτῶν, &c. Similis terminatio vocum (quod oſcitantium ſcribarum perpetuum flagitium) alteri earum fuit extrudendæ. De re, vide Plutarchum de plac. philoſ. lin. 1. c. ult. Περὶ φύσεως.

Pag. 101. lin. 8. τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγου] Non abſurda per ſe Xylandri verſio, qui ad τὸ ἡγεμονικὸν, toties in his libris, ſed nunquam tamen ſyntaxi θηλυτικῇ repetitum: (quod & Senecæ, *Regium principale*: & Saluſtio, *Dux & Imperator vita*;) mentem ſcilicet, refert. Non abſurda, dico, per ſe; ſed falſa tamen, & à verbis Græcis aliena: quæ ita potiùs vertenda; *ut id tantum agat, quod regia & legiſlatrix artis ratio ſuggerat ad utilitatem hominum*, neceſſariò enim ſubaudienda vox, τέχνη. Λόγου τῆς τέχνης, locutio alibi quoque Antoniniana; ut lib. 6. c. 26. Βασιλικὴ autem τέχνη ſenſu Socratico, quid ſit, diſcas ex Xenophonte, Memor. lib. 4. pag. 794. A. ubi iſta legas: Οὐ δῆπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται, κὴ οἰκονομικοὶ, κὴ ἄρχειν ἱκανοὶ, κὴ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, κὴ ἑαυτοῖς; *Num fortaſſis illam expetis virtutem, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium & adminiſtrationis domeſticæ periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus, tum ſibimet ipſis?* & mox; Νὴ δία, τὴς καλλίστης ἀρετῆς κὴ μεγίστης ἐφίεσαι τεχνης. ἐσὶ γὰρ τῶν βασιλέων αὐτὴ, κὴ καλεῖται βασιλικὴ. *Ergò tu virtutem profectò pulcherrimam, artemque maximam expetis. Nam regum hæc propria eſt, ac regia vocatur.* Socrati igitur, τέχνη βασιλικὴ, eſt prudentia civilis; quæ bene facere, & prodeſſe quamplurimis, ut præcipuum ſcopum fructumque ſapientiæ ſibi proponat. Ratio appellationis, quam Xenophon indicat, ſed non explicat, ex Ariſtotele reddi poteſt hæc; ὅτι βατιλεῖ πρὸς τὲς βατιλευομένους φιλίᾳ ἐν ὑπεροχῇ ἐυεργετίας. ἐυ γὰρ ποιεῖ τὲς βασιλευομένους, &c. *Regi amicitia erga illi ſubjectos in beneficii ſupereminentia. bene facit enim iis qui ſub regno ſuo ſunt*, &c. Ethic. lib. VIII. cap. 13. Item ex Cicerone, *At mihi quidem videntur hæc omnia eſſe referenda ab iis qui præſunt aliis, ut ei qui eorum in imperio erunt ſint quam beatiſſimi*, &c. & ibidem mox, *Eſt autem non modo ejus qui ſociis & civibus, ſed etiam ejus qui ſervis, qui mutis pecudibus præſit, eorum quibus præſit commodis utilitatique ſervire*: Epiſt. ad Q. F. lib. 1. Epiſt. 1. Ut non ſine cauſſâ maximâ Reges, Ἐυεργέται ſint à pluribus olim nominati, ut ex Regum Rege, Chriſto, Luc. 22. v. 25. diſcimus. Quò ſpectat & illud Terentii Poëtæ, in Phormione, 2. 2. 24.

Imò etiam nemo ſati' pro merito gratiam Regi refert.

Sed & illud Antiſthenis, ab Antonino noſtro libro ſeptimo laudatum, Βασιλικὸν μὲν πράτθειν, κακῶς δὲ ἀκούειν. Nec aliò crediderim Sanctum quoque Jacobum (utcunque aliter exponi vulgò non ignorem) ſpectaſſe, cùm præceptum τῆς ἀγάπης, βασιλικὸν νόμον indigitat. Νομοθετικὴν porrò vocat Antoninus hanc τέχνην, vel metaphoricè, quod ut ἡ νομοθετικὴ, civilis omnis prudentiæ (ἀρχιτεκτονικὴν φρόνησιν ideò vocat Ariſtoteles) apex eſt ſupremus; ita & beneficentia, virtutum omnium moralium: vel propriè, & ad etymologiam verbi alludens, quia bonitas & beneficentia ſuprema quædam lex eſt, quæ tanquam vitæ modimperatrix, leges aliis virtutibus imponit omnibus, à nullâ autem accipit. Hinc illa τῆς ἀγάπης in Sacris Scripturis notiſſima & præſtantiſſima elogia; Rom. 13. & primæ ad Corinth. cap. 13. alibique. Sed nec illud Lectorem celavero, τέχνην βασιλικὴν, de qua non pauca diximus in ſuperioribus, alio quoque ſenſu (de quo non hic quærendi locus) in Xenoph. Memor. lib. 2. videri poſitum; pro tolerantiæ temperantiæque diſciplinâ ſcilicet: aut certè, pro morali, generatim, philoſophiâ.

Pag. 103. lin. 1. τὸν λόγον αὐτῆ τὸν σπερματικὸν:] Λόγοι σπερματικοὶ (quorum tam obſcurus intellectus, quàm frequens apud eos mentio) ſub duplici apud veteres notione capiuntur. Nam vel Deo, vel rebus creatis tribuuntur. Cum Deo, parum differunt à decantatiſſimis illis Ideis Platonicis. Sunt enim certæ quædam in Divinâ mente mundum & quicquid in mundo futurum, ſecum, id eſt, cum Ratione: quondam, ſimul & ſemel, irrevocabili lege concipiente, deſcriptæ futurarum rerum formæ, notiones & potentiæ, immutabiles, æternæ, ortuum omnium temporalium, & eventuum cauſſæ & origines. Antoninus ipſe diſertiſſimè, nec alibi tam plenè definitos invenias, lib. 9. c. primo, poſtremis verbis. Λόγοι σπερματικοὶ quo ſenſu rebus creatis tribuantur, dilucidiſſimè exponit Origenes, apud Hieronymum Epiſt. ad Pammachium, his verbis; *Eſt ſingulis ſeminibus ratio quædam à Deo artifice inſita, qua futuras materias in medulla principiis tenet. Et quomodo tanta arboris magnitudo, truncus, rami, poma, folia non videntur in ſemine; ſunt tamen in ratione ſeminis, quam Graci σπιθηρισμὸν vocant, & in grano frumenti*, &c. *ſic & in ratione humanorum corporum*, &c. Seneca Nat. Quæſt. lib. 3. cap. 29. *Ut in ſemine omnis futuri hominis ratio comprehenſa eſt, & legem barbæ & canorum, nondum natus infans habet, totius enim corporis & ſequentis ætatis in parvo occultoque lineamenta ſunt*; *ſic origo mundi*; & cætera, quæ jam ſuprà, ad Aurelii Victoris de Antonino teſtimonium operi præfixum. Interdum λόγος abſolutè, pro λόγος σπερματικός. Hinc Plotinus 2. Ennead. 12. Ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἀνθρώπου γίνεται. *Homo ex hominis ſemine naſcitur.* Interdum, σπέρμα καὶ λόγος, pro, σπερματικὸς λόγος. Timæus Locrus, in antiquiſſimo, tantique ab antiquis æſtimato, de Anima mundi ſcripto pag. 1093. D. Τῷ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν κὴ ῥίζαν μυέλω εἶμεν ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἁ ἡγεμονία. ἀπὸ δὲ τούτου ἀπόχυμα ῥεῖ διὰ τῶν νωτίων σπονδύλων τὸ λοιπὸν ἐξ ᾧ εἰς σπέρμα κὴ λόγον μερίζεσθαι. *Jam verò cerebrum eſt principium & radix medullæ, in eoque etiam eſt animæ principatus. Ab hoc autem diffuſio quædam manat per dorſi vertebras, quaſi prono alveo, ut inde ad mentem genitricem diſtribuatur.* Ita antiquiſſimæ Platonis editiones: & qui conferat, (ut quæ jam à nobis allata taceamus) cum iis quæ Diogenes Laërtius in Zenone, τῶ σπέρματος πέρι, (quæ viro doctiſſimo & de his literis optimè merito, Juſto Lipſio, Phyſiol. Stoicæ lib. 3. cap. 6. fruſtra ſuſpecta, quia non intellecta, fuerunt) ita rectè habere intelliget. At qui recentiores Platonis editiones accurarunt, cùm non intelligerent, (qualia multa in optimis auctoribus, utinam non & ſacris, ex ignorantia paſſim committuntur) τὸ, λόγου, mutarunt in γόνου; ἐξ ᾧ εἰς σπέρμα κὴ γόνου μερίζεσθαι. Sed & Stoici in octimembri illa animæ humanæ diſtributione, de quâ D. Laërtius in vita Zenonis, propriam quandam ſeu partem, ſeu facultatem animæ, σπερματικὸν λόγον indigitabant. Antoninus autem tum hic, tum poſthac aliquoties, σπερματικὰς λόγους cùm dicit, priori notione accipit; in quos omnia ſcilicet, ipſa etiam elementa, per ἐκπύρωσιν, ex Stoicorum doctrinâ, ſunt aliquando reſolvenda. Cæterùm, qui quæ in ſacris ſcripturis de rerum omnium tum per λόγον, tam προφορικὸν, Gen. 1. quàm ὑσιώδη & ὑποστατικὸν, Joh 1. creatione: tum in eundem λόγον (Epheſ. 1. 10. alibique) ἀνακεφαλαίωσιν, cogitabit, non eſt quin manifeſtas veræ lucis ſtricturas & veſtigia non obſcura in σπερματικοῖς his antiquorum λόγοις deprehendat. Expende & Sancti Petri verba 11. Epiſt. 3. v. 5. 6. 7. ſed ut ſcripta ſunt ab illo Græcè, moneo, & à Græcis ſcriptoribus expoſita; non ut à multis verſa & expoſita. Expende, inquam, & confer cum Dio. Laërtii verbis in Zenone, de λογῳ θεῷ, δημιουργῷ τῶν πάντων; & de σπερματικοῖς λόγοις, in aquis reſidentibus, & ex aquis omnia generantibus. Sed & alia ratione Dei λόγος προφορικὸς, σπέρματι, unde & σπερματικὸς hac quoque ratione non malè dici poſſit, ab Iſaia propheta, cap. 55. v. 10. 11. comparatur.

Ibid. lin. 6. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς αὐτοῖς δόξεις] Notum illud Ariſtotelis 1. Politic. ἢ θεὸς, ἢ θηρίον; cujus interpretatio ab ipſo petenda. Eò Antoninum reſpicere, certum eſt. An verò Dei appellatio ad Imperatorum ſolennem poſt mortem ἀποθέωσιν, an ad divinos, etiam viventibus, honores haud rarò tribui ſolitos, referri debeat, incertum mihi eſt. Ad apotheoſin ſi referas, haud abſimile prorſus illud Tertulliani, *Taceo quod ita rudes adhuc homines agebant, ut cujuſlibet novi viri aſpectu quaſi divino commoverentur, cùm hodie jam politi, quos ante paucos dies luctu publico mortuos ſint conſeſſi, in Deos conſecrent*: Apologet. cap. 10. Sed præſtat fortaſſè θεὸν hic, hyperbolicè capere, ut apud Terent.

Facio te apud illum Deum: virtutes narro:

ut non aliud hic velit Antoninus, quàm quod iſtis alibi, ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε, τάχισα ψέξουσι. lib. 9. cap. 25. Quicquid hujus ſit, Antoninum his verbis vulgo judiciorum temeritatem & inconſtantiam exprobrare voluiſſe, & ſe contra detractores, &

pu-

publicæ, si quando, famæ iniquitatem munire, minimè dubitandum est. Certè, quàm parum æqua quorundam de Antonino nostro judicia fuerint, ut Cassii convitia omittam, testis in ejus Vitâ Capitolinus; in his; *Sane quia durus ex philosophiæ institutione Marcus ad militia labores, atque ad omnem vitam, graviter carpebatur: sed male loquentium dictis vel literis, vel sermone respondebat.* Antonini verba etiam ex his Arriani clariora; Ὁρᾷς οὖν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι. τοῦτο τὸ ζῶον, ὃ πάντες καταγελῶσιν, εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπίσκεψιν τῶν σαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι. *Vides ergò scholasticum oportere te fieri, id scilicet animal quod deridetur ab omnibus, si modò decreta tua examinare volueris.* in Epictetum lib. 1. cap. 11. In his Arriani verbis obiter observabis, *Scholastici* titulum, qui aliàs, ut plurimum, cultioris sermonis & multiplicis eruditionis, (ut anteà dicebamus) elogium cohtinebat; interdum iis quoque tribui solitum, qui solâ vitæ austerioris, & à vulgari consuetudine remotissimæ disciplinâ differebant à cæteris: quales qui non uno loco describuntur à Platone genuini Philosophi. De iis quale vulgi judicium fuerit, ex Epicteto discas amplè, Enchir. cap. 29.

Pag. 105. lin. 1. τὴν φυσικὴν δόσιν] Virtutem, & quicquid laudabile, Dei, seu naturæ munus esse, etsi fuere qui negarent, laudatissimi tamen agnovere philosophi: Homero, philosophorum Apolline, non uno loco succinente; aut potiùs præcinente. Multa passim in his libris, quæ Antoninum nostrum in eandem sententiam (Stoicis alioquin dogmatibus contrariam) propendisse fidem faciant. Ita φυσικὴν δόσιν exponere hic possumus. Fateor tamen pridem suspicatum esse me, pro, φυτικὴν δόσιν, φυτικὴν δέξιν legendum esse; ut id dicat Antoninus; τὸν ἔπαινον, si quis ex rei naturâ pronuntiet, aut ex naturâ petitis argumentationibus uti velit, aliud nihil esse (quod iterat sæpiùs) quàm πρωτον γλωσσῶν. Οἰκονομία in præcedentibus verbis quid valeat si dubitas, intelliges si consulas quæ in pag. 311. lin. 13. 14. sed & 169. lin. 3. notamus.

Pag. 106. lin. 3. ἐπιδιαμονὴν μεταβολὴ] Placeret, si & aliis, scribi, ἡ τῶν μετὰ πόσην τινὰ ἐπιδιαμονὴν μεταβολή. Ut sepulta corpora, seu cadavera, postquam aliquandiu integra permansere, mox in terram cæteraque elementa resoluta cadaveribus aliis loco cedunt; ita animæ, &c. ταῖς πρασυνοικιζομέναις, id est, animis, quæ corporis hactenus contubernales, nunc morte separatæ per se subsistunt. De ἐπιδιαμονῇ animarum quid Stoici censuerint, Diogenes Laërtius aliique consulendi; sed Plato ante omnes, in Phædone.

Pag. 111. lin. 5. πόλι φίλι διος;] Operarum properantium παρόραμα corrigendum ex Xylandri editione, ὦ πόλι φίλη Διός.

Ibid. lin. 7. Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα] Lectio Manuscripti Xylandrini, (ut ex ejus notis discimus) pro quo Xylander nimis confidenter, μηδὲν ἄμεινον τῦ. Antoninus autem, ni valde fallor, ipse scripserat, Μή ποτε μηδὲν ἄμεινον τῦ. aut, quod magis probo, Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα, ut in Manuscripto codice. Elegans hic usus istius particulæ, cujus vel unus Aristoteles exempla *myria* ὅτα quod suppeditat. Ethic. Nicom. l. x. c. 1. Μή ποτε δ' οὐ καλῶς τοῦτο λέγεται. *Videndum autem ne non rectè hoc dicatur.* cap. 3. Μή ποτ' οὐ λέγουσι τὸ αἴτιον. *Videant ne non dicant causam hujusce rei.* c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἐν ἅπασιν ἰσχύη. *Oratio verò & doctrina videndum est nunquid non in omnibus vim habeat.* Theognis ita intelligendus.

Μύναρχος δὲ πόλει μή ποτε τῆδε ἄδοι.
Rex verò civitati nunquam illi placeat.

Omnibus his locis aliquid subaudiendum est, ut oratio sit perfecta. Ita & Matth. xxv. 9. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν. *Responderunt autem prudentes illæ, Nequaquam, ne non sufficiat nobis & vobis.*

Pag. 112. lin. 18. συμβέβηκέ σοι τί καλῶς;] Vitiosa interpunctio; quæ Xylandrum decepit. Corrige (sensum in versione reddimus) συμβέβηκέ σοι τί; καλῶς. Συμβαίνειν, ut plurimùm, ἐπὶ τῷ κακῷ, de iis quæ contra votum. Id Senecæ, *accidere*, propriè: cui τὸ, *contingere*, opponit: Epist. 110. *Adhibe diligentiam tuam, & intuere quid sint res nostræ, non quid vocentur, & scies plura mala contingere nobis, quàm accidere.* Acutissimè, hoc dicit Seneca; Si res ipsas ex eventu, non ex opinione nostrâ judicamus, ex iis quæ invitis nobis, quod in malis haberemus, *acciderunt*, plura, *contigisse*, id est, fœliciter nobis evenisse; quàm verè *accidisse*, id est, in malum nostrum cessisse fatebimur. Ita se explicat ipse in sequentibus: nec tamen assecuti videntur explanatores Senecæ. Sed & alia, hâc ipsâ paginâ, mendosa, ex meliori Xylandri editione corrigenda. In his ipsis, ἐκ τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς, legendum: sectionis verò 27. ultimis verbis, πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων, quorum alterum in Lugdunensi editione typothetarum incuriâ prætermissum fuerat.

Pag. 117. lin. 7. ὁ μὲν χαρις χιλῶνος φιλ.] Scitum illud Aristotelis, & universim verum, Ethic. lib. 1. cap. 9. Ἀδύνατον, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα: *Fieri enim non potest, vel non facilè fit, ut cui necessaria non suppetunt, is bona atque honesta agat.* Nec scitum minùs & verum illud Comici. Hecyr. 3. 3. 20.

Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni & humiles sumus.

Homerus primus, ante istos certè, sapientissimè, in notissimis versibus: sed qui vulgò, etiam à doctissimis, longè aliter exponi solent: quæ causa cur hic prætereamus. De iis aliàs fortassè pluribus. Hæc & si vera generaliter; Antoninus tamen de Cleanthe peculiariter quin hæc dixerit, (ita omnia conveniunt) minimè dubito. Diogenes Laërtius in ejus vitâ lib. 7. §. 168. de ejus infimâ paupertate; Διεβεβλήθη δ' ἐπὶ φιλοπονίᾳ, &c. *Memoriæ proditum est ipsum laboriosissimum fuisse*, &c. & mox §. 169. de *nuditate*, & *tunicâ*; ὑπὸ ἀνέμου παραγυμωθῆναι, καὶ ἐφθῆναι ἀχίτωνα, &c. *Venti flatu denudatum esse, ac sine tunica apparuisse*, &c. & post aliquot paginas §. 174. de libris, Τοῦτον φασιν εἰς ὄψιαν καὶ βοῶν ὁμοπλάτας γράφειν ἅπερ ἦκουε παρὰ τοῦ Ζήνωνος, ἀπορίᾳ κεχρᾶσθαι ὥστε ὠνήσασθαι χαρτία. *Ajunt illum quæ à Zenone audiverat testa boúmque ossibus inscribere solitum, cùm nummulis careret quibus chartas emeret.*

Pag. 123. lin. 1. Θεώρει διηνεκῶς πάντα] Scribe, Θεώρει διηνεκῶς πῶς πάντα, &c.

Ibid. lin. 3. ὅτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Libro 8. cap. 5. Ἡ τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, &c. Neque aliud est, quod sæpiùs inculcat Antoninus; quod non memoriæ vitio, sed certo consilio ob insignem θεωρίας istius fructum ita ab illo factum esse discas ex lib. 10. cap. 12. πῶς εἰς ἄλληλα, &c. Seneca, Epist. 71. *Nobis solvi, perire est: proxima enim intuemur: ad ulteriora non prospicit mens hebes & quæ se corpori addixerit. alioquin sortius finem sui suorumque pateretur, si speraret omnia illa sic in vitam mortemque per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.*

Ibid. lin. 6. μένα σπέρματα φαντάζει] Scribo, φαντάζῃ, vel, φαντάζεις. De re, Plinius in Panegyrico, pulcherrimo, pulcherrimè, *Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina Deus, & plerunque bonorum malorumque causas sub diversâ specie latent.* Adi & lib. 7. cap. 9. & quæ nos ibi.

Pag. 124. lin 8. 9. ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιῶντι] Scribo, ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν, καὶ τῷ παρὰ φύσιν βιῶντι. Seneca, Epist. 87. *Quod contemptissimo cuique contingere, ac turpissimo potest, bonum non est. Opes autem & leoni & lanistæ contingunt, ergo non sunt bona.* Idem, Epist. 92. *E contrario vilia sunt, quæ sæpe contingunt pleniora vilissimis, crus solidum, & lacertus, & dentes, & horum sanitas firmitasque.* Sed & in, Quare bonis multa mala, cap. 5. multa in eandem sententiam præclarè.

Pag. 127. lin. 16. μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῦ ἐπιλανθανομένου] Notum aliquem Poëtæ Comici locum his verbis Antoninum respicere suspicor, & de sententia ἐπέχω, donec fontes ipsos inspicere contingat. Quæ mox sequuntur, καὶ ὅτι ὦ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλῶσι λόγῳ, &c. ob ambiguitatem verbi λόγος diversimodè possunt exponi. Si pro, *sermone*, accipias, (nec obstat quod in his obiter insertis, τὸ τὰ ὅλα διοικοῦντι: λόγος, pro *ratione*, subintelligi necessario debeat: non enim novum, ut idem verbum in eadem sententia sub differenti notione diversis ejus partibus inserviat:) sensus erit, *Sermonem qui maximè conciliat homines inter se, eundem contentionis & discordiæ instrumentum esse præcipuum.* Si pro, *ratione*, tum sensus erit, *Homines quibus assiduum cum ratione* (motu mentis & agitatione scilicet, quæ nunquam acquiescit) *commercium; eosdem tamen à ratione* (rectâ & sanâ; τῦ αἱρέντος λόγου: vel ratione, id est fato; providentiâ; τῦ τὰ ὅλα διοικοῦντος λόγου, ut ipse videtur explicare, dum scilicet τὰ γινόμενα καὶ τὰ συμβαίνοντα, μεμψίμοιροι minùs æquo ferunt animo) *maximè dissidere.* Haud pauca etiam apud sanctos Patres ex ambiguâ τῦ λόγου significatione dicta acutè occurrunt, quæ in argumento tam sancto magis ingeniosa fortè, quàm solida.

Pag. 128. lin. 5. καὶ ὅτι ὁ δεῖ παῖδας τοκέων] Hæc quidem verba quò spectent, non est ambiguum: verba tamen ipsa rectè habere, fidem meam non obstrinxerim. Meo judicio clariora si vocula deleatur, ὦν. ὡς παῖδας τοκέων. τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλ. &c. Aut fortassè τὸ, καλὸ, loco migravit, & ita restituendus locus, καὶ ὅτι ὁ δεῖ κατὰ π. τοκέων, ὦν, &c. Alius fortassè aliter corriget; aut rectè quod editum est retineri posse judicabit. Per me liceat; modò de re constet ipsâ, in hanc sententiam; Neque in credendis, neque faciendis, tales esse debere nos, ut παῖδες τοκέων, sive, τῶν πατέρων τὰ παιδία meritò audiamus: quales vulgò, quicquid est πατροπαράδοτον, ἀβασανίστως, κατὰ ψιλὸν, Καθότι παρειλήφαμεν, amplectuntur, & imitantur. De factis, si quæris, & moribus paternis, vide (ut alios omittam) festivam Aristotelis narrationem, Ethic. 7. cap. 6. De opinionibus à majoribus acceptis, crebræ apud omnis generis scriptores querelæ: sacros præcipuè. Vir disertissimus, Lactantius Firmianus. *A quibus si persuasionis ejus rationem requiras, nullam possint reddere, sed ad majorum judicia confugiunt, quod illi sapientes fuerint, illi probaverint, illi sciverint quod esset optimum, seque ipsos sensibus spoliant, ratione abdicant, dum alienis erroribus credunt.* Symmachus in Relatione: *Sequendi sunt nobis parentes, qui secuti sunt fœliciter suos.*

Pag. 132. lin. 4. τὸ γὰρ ὅλα κατιδεῖν] Scribe, τὸ γὰρ ὅλον: ut alibi non semel in his libris. Mox; καὶ ἐχθὲς μὲν μυξάριον, ἄυριον δὲ τάριχος, ἢ τέφρα: his verbis *duos modos sepeliendi mortuos* (cremationem scilicet & humationem, quod Platoni, καίεσθαι ἢ κατορύττεσθαι) Antoninum *alludere*, ad oram sui Codicis ὁ μακ. Pater annotavit. Multa nos olim in hunc locum occasione urnarum Romanarum quæ plurimæ circa illud tempus, quædam etiam cum inscriptionibus, ex agro quodam, qui Cantuariâ Londinum proficiscentibus, quinto aut sexto supra decimum à Cantuariâ lapide, ad dextram situs est; (*Newington* pagum ipsum vulgò vocant) erutæ sunt.

Pag. 135. lin. 10. τ' ἄλλα, ἃ συμπαρόντων] Ita utraque Xylandri editio, sed errore tamen, ut puto, typographico; pro, τ' ἄλλα, ὧν συμπαρόντων, ut & in Manuscripto Hæscheliano: nisi quod ibi, ὧν συνόντων: & in margine, ex alio Manuscripto, παρόντων.

Pag. 138. lin. 8. στρατείας καὶ οἰκονομίας καὶ κομψείας] De verbo κομψεία, consulatur Suidas in κομψὸς. Οἰκονομίαν alibi in xi. ad pag. 333. lin. 12. explicamus. στρατείαν aut στρατεύεσθαι, hoc sensu, non memini alibi legere, apud profanum aliquem scriptorem: apud Sanctum Jacobum haud absimili, memini. Πόθεν, inquit ille,

ille, πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; *Unde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, nimirum ex voluptatibus veſtris, quæ militant in membris veſtris?* In Platone quoque in Phædone, pag. 50. D. eadem planè ſententia, ſed non idem tamen, de quo quærimus hic, verbum, Καὶ γὰρ πολέμους, καὶ στάσεις καὶ μάχας, οὐδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι. *Nam ad bella, ad ſeditiones, ad pugnas nihil aliud quàm corpus, ejuſque cupiditates impellunt.* Ad Antonini mentem proximè accedunt iſta Senecæ; *Eſt & illa ſollicitudinum non mediocris materia, ſi te anxiè compenſas, nec ulli ſimpliciter oſtendas: qualis multorum vita eſt, ficta & oſtentationi parata. Torquet enim aſſidua obſervatio ſui, & deprehendi aliter quàm ſolet metuit.* Et poſt pauca, *Satius eſt ſimplicitate contemni, quàm perpetuâ ſimulatione torqueri.* Hactenus Seneca. Si cui minùs placet vox τραχεία, quia ſine exemplo, cogitet an, ἀσαθία, vel τιρθρεία, vel tale quid præferendum ſit.

NOTÆ IN LIBRUM V.

PAg. 139, lin. 1. Ὄρθρου ὅταν δυτόκιως ἐξεγείρῃ] Ὄρθρον, hoc loco non tam *manè* quam tempus quod *manè* præcedit, ſignificat. Certè, *dormire in lucem*, ut Horatius loquitur: (quod eidem alibi, *primam ſomnus in horam*: id eſt, ſeptimam, ſi noſtro more loquamur) & *ſomnum extendere in partem diei*; ut Seneca; non hominis olim, ὅ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος, aut quem aliqua ſuæ exiſtimationis cura tangeret; nedum ut in Antoninum tale probrum caderet. At hodie, proh pudor, quàm aliter vivitur! Cautè tamen vox ὄρθρου hic accipienda, cùm longè alia ſit ὄρθρου hyberni, & æſtivi ratio. Præterea, quod Antoninus hic de *lecto dormitorio*, cave cum *lectis lucubratoriis*, quorum tam crebra & honeſta apud antiquos mentio, quàm planè diverſus uſus, & diverſa ſtructura confundas.

Ibid. lin. 11. τὸν καθ' αὐτὰς συγκοσμήσας κόσμον] Nemo qui Græca intelligit, qui non ſimul intelligat, hæc ſervatâ verborum proprietate & elegantia, in aliam quamlibet linguam transferri non poſſe. Xylandri verſio, *ſingula hæc ſuo intenta officio*, quàm jejuna, quàm frigida, ſi Græca attendantur? Ego συγκοσμῆσαι κόσμον, *mundi curſum & officium conſummare*, ex Seneca non malè reddi poſſe credidi: τὸν καθ' αὐτὰς κόσμον, *proprii mundi curſum*; vel, *pro ſuâ quaſque ratâ portione.*

Pag. 142. lin 8. μέχρι πεσὼν ἀναπαύσομαι] Explicanda homonymia vocum ut res intelligatur. Πίπτειν, & *cadere* & *mori*, (unde πτῶμα Græcis, ut & *cadaver* à cadendo Latinis) ſignificat: ἀναπαύομαι pariter, & *mori* & *ceſſare*, ſeu *requieſcere*. Id igitur dicit Antoninus, inoffenſo pede in officio perrecturum ſe, & in propoſito ſibi conſtiturum, donec fati neceſſitate *cadat*; non priùs ceſſaturus, quam moriturus. Scopus Antonino; ut ex ipſâ vi & proprietate verborum (in quibus perſequendis multi ſolebant eſſe Stoici) id probet & inferat, adverſis ſuccumbere, vel benè agendo defatigari, non eſſe viri, qui quid verè vivere ſit, non ex vulgi opinione, ſed ex naturæ ipſius veritate intelligat.

Ibid. lin. 13. εἰς τοσαῦτα ἀποχράμενον ἰσχύϊ.] Moneo minùs cautos, τὸ, ἀποχρῆσθαι, (ut nec Latinum *abuti*) ſemper in malam partem non ſumi; ſed ut hîc Antonino, pro, liberè & pro libitu, ad quoſcunque uſus uti.

Ibid. lin. 14. Δριμύτητά σου] Δριμύτης hic, non *auſteritas*, ſed naturalis ingenii bonitas & præſtantia, quæ habiles ad percipiendas diſciplinas reddit. Plato Polit. VII. pag. 705. E. Δριμύτηθι, ὦ μακάριε, ἔφην δεῖν αὐτοῖς πρὸς τὰ μαθήματα ὑπάρχειν, καὶ μὴ χαλεπῶς μανθάνειν. πολὺ γάρ τοι μᾶλλον ἀποδειλιῶσι ψυχαὶ ἐν ἰσχυροῖς μαθήμασι, ἢ ἐν γυμνασίοις. *Acumen, inquam, facilitatemque ingenii oportere ad doctrinarum perceptionem adeſſe. Magis enim abſterret animum diſciplinarum, quàm exercitationum corporis, difficultas.*

Pag. 144. lin. 1. εἰ ἄρα ὡς βραδύτιρος] Scribo, μόνον δὲ εἰ ἄρης ὡς βρ. *ſi ſuſtineas*, &c. & mox, ἐμφιληδοῦντι, malè excuſum, pro ἐμφιληδοῦντι.

Pag. 145. lin. 14. τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] Quæ præcedunt in hac ſectione omnia, clara, & præclara, ut nihil magis. Hæc quæ deinceps ſequuntur, (niſi à præpoſitione παρὰ in παρεκδέχεσθαι, παράγεσθαι, παρὰ τοῦτο, & παραλιπεῖν, acutius aliquid, vix Antonino dignum, captatum,) fateor ego me non ſatis capere. Pro, τὸ δὲ νῦν, olim, τὸν δὲ νῦν τῶν λεγομένων placebat; ſed nihil id ſententiam adjuvat; neque utcunque neceſſarium. Τὸ, συνιέναι, (quod fortaſſe τῷ παρεκδέχεσθαι, oppoſitum) tum intelligere, tum conſcium ſibi eſſe, (quod ideò moneo, non ut ignotum; ſed ut utriuſvis ſignificationis optionem lectori relinquens) ſignificat.

Pag. 146. lin. 3. Εὐχὴ Ἀθηναίων.] Quod Antoninus hic velit, non ambiguum; ſed Athenienſes laudet, ut qui non privatim ſibi, ſuiſque; ſed univerſæ ſimul, cujus pars ipſi, Reipublicæ bona optarent: an vituperet, quod ſuæ tantùm Reipublicæ non univerſæ hominum communitati, & humano ſimpliciter generi; ambiguum puto. Xylander in Notis, Athenienſes ab Antonino vituperari cenſet, cùm tamen Herodoti locus, ab ipſo prolatus, quo Perſarum mos, per quem nefas ulli privato nili pro communi Perſarum omnium, ſolo Rege nominato, ſalute ſacra facere, laudatur, contrarium ſuadere videatur. Quod enim Perſis ſingulis univerſa Perſia, quæ ſub unius erat Imperio; id Athenienſi cuilibet non univerſa Græcia, cujus plures erant Reſpublicæ, tum legibus & moribus adeò diverſæ, tum ſtudiis & affectibus infeſtæ ſibi mutuò, ut quod bonum unius eſſet, alterius eſſe non poſſet; ſed Athenienſis Reſpublica, cujus ad ditionem quicquid pertinebat, τῇ ἀρούρᾳ τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων hic comprehenditur. Præterea, fieri non poteſt, ut eadem pluvia locis omnibus, quorum pro diverſo ſitu cœloque diverſa ratio, tempeſtiva ſit: quò pertinet illud veteris poëtæ;

— οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὐθ' ὕων πάντως ἀνδάνει, οὐδ' ἀνίσχων.
— *nec enim Jupiter*
Neque pluens omnibus placet, neque ſuſtinens.

Sed utcunque ſe res hæc habeat, reſpicere Antoninum crediderim ad hiſtoriam aut fabulam potiùs veterem, cujus apud Suidam non uno loco mentio. Dirâ enim per totum orbem peſtilentiâ ſæviente, tradunt à Græcis ſimul & barbaris Apollinem conſultum, omnibus ubique reſpondiſſe, non priùs deſituram, quàm Athenienſes, ſive δῆμον Ἀθηναίων, ὑπὲρ πάντων, pro omnibus univerſim ſupplicia peregiſſet. Quo facto, peſtem ubique ceſſaſſe, & legatos undique Athenas gratulatum miſſos.

Pag. 146. lin. 7. ὅτι συνέταξεν] Συντάττειν hoc ſenſu, ſi vim vocis ſpectemus, propriè & eleganter Latinè vertas, *imperare*: ut plurimis exemplis in promptu probare. Nos tamen *conſtituere* reddidimus, ut diſcrimen quod τάττειν inter & συντάττειν ab Antonino ſtatuitur, ἀντιστρόφῳ verbo poſſemus exprimere. Nam ita & Cicero, aliâ quamvis in re, videtur inter *ſtatuere* & *conſtituere*, in Fragmento quodam Orationis apud Priſcianum, diſtinguere. *Hæc judicium*, ait ille, *ſic expectatur ut non uni ſtatui, ſed omnibus conſtitui putetur.* Cæterùm, τὸν Ἀσκλήπιον hîc κοινῶς pro quovis medico nihil vetat accipere, cùm ita & Maximus Tyrius in eodem planè argumento, Diſſert. 30. uſurpet. Ibi enim Ἀσκληπιὸς & ἰατρὸς, pro eodem, ut ſynonyma, eadem paginâ non ſemel. Ut tamen propriè potiùs pro Æſculapio, famigerato illo Medicinæ inventore, Apollinis filio, accipiam, facit inſignis Ariſtidis Sophiſtæ, Antonino æqualis, locus, cujus verba ut hic non adſcribam, nihil ſuave meritum eſt. Ita igitur ille Oratione (Λαλιὰν ipſe nuncupat) ad Æſculapium, quæ tomi primi ſexta eſt; Καὶ μὲν τόγε παράδοξον, inquit, πλεῖστον ἐν τοῖς ὁράμασι τὸ Θεῖον. οἷον, τὸν μὲν γύψῳ πίνειν, τὸν δὲ, κατεῖν. τὸν δὲ, γυμνοῦσθαι, καὶ λούειν ψυχρῷ, θέρμης οὐδ' ὅλως, ὡς ἄν τις δόξαι, δεόμενον. Quæ doctiſſimus Interpres Canterus, ita vertit; *Maximè verò admiranda ſunt quæ mittit ſomnia, quibus jubet alios gypſum bibere, quoſdam cicutam, nonnullos etiam nudos* (rectè Canterus, ſi γυμνοῦσθαι propriè de toto corpore accipias; ſed nec malè fortaſſe, ſi per Synecdochen, pro γυμνοποδεῖν, ſeu ἀνυποδετεῖν; ut idem planè dicat, quod Antoninus iſtis, ἀνυποδησία & ψυχρολουσία: ut in iſtis Juvenalis Sat. IV.

Nuda ac tremebunda cruentis
Ereptat genibus;

nudam, doctiſſimi viri exponunt, *nudis pedibus*: ſed utcunque accipias, idem certè in utriuſque verbis refrigerandi corporis conſilium, & ſi non eadem planè refrigerandi media) *frigidâ lavari, nec omnino calore, quemadmodum quis putaret, indigere.* Cæterùm, de more veterum ſomnia captandi in Templis, (quod *incubare* propriè dicebant, ut docet nos Servius in iſta Virgilii,

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſque petivit)

ſive ad morborum remedium, ſive ad futurorum (quam τὴν δι' ἐγκοιμήσεως μαντικὴν appellabant) cognitionem, quia multi paſſim, (inter alios & Hieronymus in Eſai. cap. 65. v. 4.) libens ego prætereo. Sed & vulgarium (quæ non captata, vulgaribus in locis accidebant, intelligo) ſomniorum magnam, qui olim δεισιδαιμονίστεροι rationem (quod vel unus, qui de illis ſcripſit, abundè nos docet Artemidorus) habebant. Quare de ſacris & captatis; an de vulgaribus & αὐτομάτοις ſomniis Ariſtidis Antoninique verba capienda ſint, ut magni non intereſt, nec certò definire poſſim. Vide & lib. 1. cap. 17. pag. 34. lin. 1. & lib. 9. cap. 27.

Pag. 147. lin. 4. ἴταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο] Corrige ex Manuſcripto Hæſchelii, ἴταξε τούτῳ τοῦτο ὡς καλλιστον, & mox, τίταχται πῶς αὐτῷ καλλιστον deleto τῷ, πρὸς: cui inſerendo fuit lectionis, πρὸς τὴν ὑγίειαν & πρὸς τὴν εἱμαρμένην, (quæ hodiéque Manuſcripti iſtius ſcriptura eſt, non εἰς τὴν ὑγίειαν, & εἰς τὴν εἱμαρμένην, ut hîc) in margine notata varietas; quæ in textum poſtea recepta.

Pag. 150. lin. 7. πρὸς τὸ σπουγγάριον] Theodoretus Therapeut. lib. 4. pag 527. C. Τῇ σπογγιᾷ τὸ λόγῳ καλλιωπῶμεν (hîc quoque in Antonino proximè, καλλιόνησις) τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος: *Incredulitatis veſtræ morbum orationis noſtræ ſpongiâ perfundimus.* ad hanc alludens conſuetudinem.

Pag. 152. lin. 3. οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἢ πανταπασιν] Unde ſit iſtud ἢ, aut quò ſpectet, cùm eo ablato, perfecta ſit oratio: ſervato, manca; non video. An inde fortaſſe, quod cum in textu prius aliquis reperiſſet, πάντα πᾶσιν, diverſitatem lectionis in margine notavit, ἢ, πανλάπασιν? Res ipſa τῆς ἀκαταληψίας rerum, aut contrà; fuſè tractatur à Cicerone in Lucullo: ſed fuſiùs à Sexto Empirico, magno & eruditiſſimo illius patrono; Pyrrhonicarum Hypotypoſeon libris 3. & Adverſus Mathematicos unico, ſed prolixiſſimo: bonæ frugis pleniſſimis libris, & ad intelligentiam veteris philoſophiæ utiliſſimis.

Pag. 155. lin. 1. 2. τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγ.] Etiam Sancti Patres interdum in rebus graviſſimis ad populi voces ex naturali προλήψει ortas ſolent provocare. Veteribus Dramaticis poëtis, is ſcopus erat propoſitus, διδάσκειν, (quod verbum propriè de illis uſurpatum fuiſſe nemo neſcit) & populo τοῦ καλοῦ, ſeu virtutis amorem inſtillare. Porrò, quàm teneræ vulgi ſpectatoris aures eſſent interdum, ſi quid contra bonos mores & vulgares ἐννοίας τοῦ καλοῦ diceretur, vel ex una Senecæ narratione diſcamus, de fremitu & tumultu populi ob laudes pecuniæ ab hiſtrione recitatas; Epiſt. 115.

Ibid.

Ibid. lin. 16. τὸ τὸν κεκλημένον ἀυλὰ] Scripſit ad oram ſui codicis ὁ μακαρίτης parens, *locus Ariſtophanis.* Mihi in Ariſtophane non inventus; ſed nec quæſitus adeò diligenter, ut inveniri poſſe negare audeam. Certe non unus fuit Ariſtophanes, qui Socratem alioſque temporum illorum philoſophos jocis id genus & dictis impuriſſimis populo deridendos objicerent. Ex omnibus autem philoſophiæ ſeu Platonicæ ſeu Stoicæ placitis, nullum minùs ad vulgi palatum, nullum magis viliſſimi cujuſque bipedis ſannis & ludibriis expoſitum, quàm πολυθρύλλητον illud, ὅτι Αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, *quod ſeipſa contenta virtus ad beatè vivendum*; & illud affine, conſequenſque, ὅτι Μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος. *Quod ſolus ſapiens eſt dives.* Ad iſta quod attinet, ὑπὸ τῆς ἀπορίας, &c. haud abſimile illud veteris Comici Straboni memoratum, ἀγρὸν εἶχ' ἑλάττω γῆν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς: *Agrum habuit terram minorem epiſtola Laconica.* & illud Gorgiæ Sophiſtæ apud Platonem, pag. 332. B.

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκαλοικήσεις δόμοις.
Unde vacua habitanda domus ſunt.

Pag. 157. lin 12. ἢ καὶ ἀφαιρεμένά τι τούτων] Scribo, ἢ καὶ ἀφαιρεμένα τινα τούτων. vel, ἀφαιρεμένός τι τούτων. quod eodem redit.

Pag. 161. lin. 6. 7. ἀκ ὀργισίου τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν] Scribo, ἀκ ὀργισίου τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν: & verto: *Sin civitas damno nullo affecta eſt, nè ei ſuccenſe, qui civitati nullâ re nocuit.* Conſule hujuſce libri cap. 35. Ἐι μήτε κακίαι, &c. & lib. 10. cap. 33. poſtremis verbis, ὅλως δὲ μίμητο, &c. Civitatem autem, mundum hic, ut alibi ſæpiùs, intellige: cujus ea ratio (in quo Summi opificis infinita ſapientia multis antiquis prædicata) ut quicquid parti obeſſe videtur, toti proſit: quod author libri de mundo, Ariſtoteli inſcripti, docet elegantiſſimè. Cæterùm παραδοξότερα hæc, nec in vulgus ſine debitis cautionibus efferenda. Nam alioquin, ne puniendos quidem improbos, hinc temerè aliquis inferat. At facilis ex ipſis Stoicis reſponſio, ſi liceret immorari. Quæ ſequuntur, Τί τὸ παρορώμενον; etſi ſcopus hoc toto capite unus idemque Antonino, malo tamen ad ſequentia, quàm priora verba referre. Ita enim paſſim ſolet Antoninus, iræ & indignationis vel alioqui juſtiſſimæ eruptionem objectâ mortalis ævi fragilitate compeſcere. Vide lib. 4. cap. 6. & quæ in Præfatione ad illud caput, ubi de capitum diviſione in genere.

Ibid. lin. 13. καὶ τὸ παριγγυς τόδε ἄπειρον] Malè in utraque Xylandri editione, καὶ τὸ παρίγγυς. τὸ δὲ ἄπειρον, &c. Credidi παρόραμα vel calami, vel præli properantis: ut aliter nunc credam, facit verſio Xylandri priùs mihi non animadverſa, qui iſta, καὶ τὸ παριγγυς, connectens cum ſuperioribus, *aut ſui ſimile*, verterat. Ego, καὶ τὸ παριγγυς τὸ δὲ ἄπειρον, verto, *quod inſtat infinitum ævum*: & ad ævi mortalis brevitatem refero. Quò pertinent iſta alibi, Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου: *Propè adeſt tempus, quo moriturus ſum, omniaque mihi tranſitura.* lib. 8. cap. 2. & lib. 7. cap. 21. ἐγγὺς μὲν ἡ σὲ περὶ πάντων λήθη. ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων περὶ σε λήθη. *Inſtat tempus, quo tu omnium oblitus eris; inſtat, & quo omnes tui.* Cæterùm, etſi parum aut nihil ſit diſcriminis inter ἄπειρον, & ἀχανὲς, ut vel ex pluribus Antonini locis, quibus vocibus illis utitur, collatis apparere poteſt: videtur tamen aliquando τὸ, ἄπειρον, propriè vitæ humanæ, & memoriæ quæ poſt mortem contingit vel longiſſimæ brevitati opponere: ut lib. 10. cap. 31. cùm dicit, μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἄπαξ μεταβαλὸν ὁκοτὲ ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δὲ ἐν τίνι; τί δ' ὄκ ἀρκεῖ τὸ βραχὺ τοῦτο, &c. *Si ſimul fueris recordatus, quicquid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe amplius futurum. Tu verò ſpatii illius quantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve*, &c. Quare non aliud fortaſſe voluit his verbis, τὸ παριγγυς τόδε ἄπειρον, Antoninus, quàm quod alibi, τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης: nam & ibi ſequitur, καὶ τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκατέρα ἀπείρου αἰῶνος. Niſi quis malit ut τὸ ἀχανὲς hoc loco ſubſtantivè ſumatur, (quaſi & hic τὸ χάος dixiſſet) cui τὸ ἄπειρον adjiciendum ſit. Utrumvis horum malo, quàm quicquam temerè ſollicitare. Quod alioqui, ſi cui non ſatisfaciant hæc, factu facillimum: nempe ſi pro ἀχανὲς, vel χάος ſcribas, vel αἰῶνος.

Pag. 164. lin. 8. 9. Οὔτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη] Magnam Antonino cum ſeipſo conflictationem ſuper aulicâ vitâ fuiſſe, & de abdicando imperio, ſeceſſuque aliquo privato ſæpe eum cogitaſſe, ex pluribus locis, quibus ſe ad ſtationem fortiter tuendam hortatur, certum eſt. Vide hoc ipſo libro, cap. 16. & lib. 10. cap. 23. Ἐναργὴς ἴσω, &c. Prima ſectionis hujus verba ex aliquo veteri ſcriptore, aut è medio fortaſſe petita, vim adagii videntur habere, & ad commendationem ſeceſſus adducuntur. Crates Thebanus apud Laërtium l. 6. §. 85. & Clementem Alexandrinum Pædag. 11. 10. in feſtivâ peræ Cynicæ, quam urbem, joci cauſſâ, fingit eſſe, deſcriptione,

Ἐις ἣν ὅτέ τις εἰσπλεῖ ἀνὴρ μῶρος παρασίτης,
Οὔτε λίχνος πόρνης, ἐπαγαλλόμενος πυγῇσιν.
Quam nullus paraſitus adit, ſtolidúſve penetrat,
Deditus aut quiſquam damnoſis ganeo ſortis.

Affine & illud apud Ciceronem, proverbii quoque vim habens, *Ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam*: Epiſt. ad Fam. lib. 7. 30. Vulgari huic verbo, ſeu adagio, ſeceſſum ſuadenti & ſolitudinem, opponuntur ab Antonino quæ ſequuntur in hac ſectione; quæ quanquam brevitas orationis obſcuriora fecit, ſic tamen à nobis verſa ſunt, ut à quovis intelligi poſſint.

Pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχίσωσιν ἄτιχνοι] Divinus hic locus, ad unicam Dei Opt. Max. cognitionem ſapientiam omnem referens & eruditionem, incredibiliter adeò me delectat, ut operam melius collocare non poſſe me putem, quàm ſi planè geminum huic ſapientis illius Heracliti effatum peſſimè vulgò acceptum, & à pauA cis intellectum, pietatis ergò ab infrunitis, inſulſis interpretationibus vindicavero, & illuſtravero. Diogenis Laërtii de eo verba initio vitæ ſunt, Μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὑπερβολὴν καὶ ὑπεροπτικὸς, ὡς ἐκ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ δῆλον, ἐν ᾧ φησι, Πολυμαθίη νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε, καὶ Πυθαγόρην, αὖθίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταῖον. εἶναι γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι γνώμην ὅτε οἰήκυβερνήσει πάντα διὰ πάντων. *Fuit autem ultra cæteros alto animo & contemnente omnes, ut ex ipſo ejus opere oſtenditur, ubi ait. Multa peritia mentem non docet. Heſiodum ſiquidem docuiſſet, & Pythagoram, rurſúſque Xenophanem atque Hecataum. Unam quippe ſapientiam eſſe ſcire animum, quando & quomodo gubernentur omnia in omnibus.* Unus Dei mundi gubernatoris aſſertor Heraclitus, Homero (de quo proximis verbis, τόντε Ὅμηρον ἔφασκεν, &c.) Heſiodóque τῆς πολυθεΐας; præcipuis authoribus, ſed & aliis nonnullis à πολυμαθίας celebribus neſcio quas ob cauſſas offenſior, multiplicem quâ cluebant iſti eruditionem ad veram ſapientiam parum prodeſſe affirmabat, Ἓναι γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι, &c. Omnem enim ſapientiam in eo conſiſtere uno, ut Deum agnoſcamus unum, qui omnia, minima maximæ nutu ſuo temperat, & (quod aliis verbis dicebat Anaxagoras, τὸν νοῦν διακοσμεῖν, καὶ πάντων εἶναι αἴτιον, *mentem omnia conſtituere, & omnium eſſe cauſſam.* vide & Antoninum lib. 8. cap. 35. Ὥσπερ τὰς ἄλλας, &c.) providentiæ ſuæ rationibus accommodat. In his verbis auro contrà, & ſi quid auro pretioſius, haud caris, id potiſſimum decepit interpretes, quòd γνώμην, *Deum* ſignificare non intellexerunt. Quod quò minus miremur, apud eundem Diogenem in Platonis vitâ, his verbis, ἐπεὶ δ' αἰτίαι εἰσὶ δύο, τὰ μὲν διαμονὴν, (ſcribe, διὰ γνώμην,) τὰ δ' ἐξ ἀναγκαίας αἰτίας (φησὶ) λεκτέον: id eſt, *Quandoquidem duæ ſunt cauſſæ, quædam à divinâ proficiſci providentiâ dicendum eſt; quædam verò à neceſſitate*: etiam doctiſſimis undequaque viris, Græcæ verò linguæ εἰς ἄκρον peritiſſimis, (nam Diogenis interpretes, proletariæ ſortis homines, ad incitas hîc redactos nihil mirum) aquam hæſiſſe video. At nobis nihil factu facilius, quàm tum correctionem, tum verſionem noſtram ex ipſo Platone, ſed & aliis multis ſcriptoribus certiſſimis argumentis (ſi liberet excurrere) confirmare. Vide Notas in iſta lib. 11. cap. 11. μὴ δυναμένη δὲ, &c. Sed ut ad Heraclitum & Antonini verba redeamus; de Heraclito Plutarchus etiam, de Philoſ. placitis, lib. 1. cap. 28. teſtatur, eum τὴν εἱμαρμένην, λόγον τὸν διὰ τῆς οὐσίας τοῦ παντὸς διήκουσα, *fati ſubſtantiam, rationem quæ per univerſi naturam tranſeat*, definiiſſe: quæ ſi quis cum Diogenis Laërtii verbis conjungat, & conjuncta cum his Antonini componat, facilè, credo, nobis ut veriſimile concedet, ſi non hæc ipſiſſima ſunt Heraclíti verba quæ laudat hic Antoninus, eum ſaltem ad Heracliti verba ſententiamque his verbis alluſiſſe. Cur planè non aſſeram, Plato facit, apud quem ſimillima plura, non uno loco. Vide vel infrà, quæ ex illo ad pag. 193. lin. 20. proferimus. Conferat etiam Lector pietatis ſtudioſus hæc Antonini & Heracliti, cum ſancti prophetæ Jerem. cap. 9. 23, 24. verbis.

Pag. 169. lin. 3. τὸν τοῦ θρίπτου ῥόμβον ἀπήτει μεμνημένος.] Marcus Antoninus, (& inſtitutione philoſophiæ, & ipſo naturæ genio, ſi quis unquam, factus ad gravitatem & mundi contemptum) juſtitiæ rigidus ubique cuſtos; in aliis quæ magis ἀδιάφορα, (τὰ μέσα vocat hîc) niſi moribus aliorum ſe quadam tenus accommodaſſet, & proprii genii ſeveritatem mirâ συγκαταβάσει temperaſſet, haud dubium quin γῆν πρὸ γῆς, quod ajunt; aut quidvis aliud agere potiùs ſaltem, quàm regnare, pridem coactus eſſet. Sane malè ſibi interdum ab ejus philoſophia metuiſſe fæcem Romuli teſtantur Hiſtorici. *Fuit enim hic ſermo* (ait Capitolinus) *quum ſuſtuliſſet ad bellum gladiatores, quod populum ſublatis voluptatibus vellet cogere ad philoſophiam.* Atqui notant iidem Hiſtorici Marcum noſtrum *eâ fuiſſe vitæ indulgentiâ* (ἰσαρμοσίᾳ τῶν τρόπων, ut illic rectè notatum) *ut cogeretur nonnunquam vel in venationes pergere, vel in theatrum deſcendere, vel ſpectaculis intereſſe.* Porrò συγκαταβάσεως hujus pars non minima, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus; hactenùs ſaltem, ut utriſque quæcunque civilis requirit conſuetudo, præſtes officia. At cavendum tamen eſſe ſapienti monet hic Antoninus, ne dum vulgi moribus civili hac indulgentiâ ἐν τοῖς μέσοις ſe accommodat; & quod alii faciunt ipſe facit: etiam quod ſentiunt, quaſi verè lugenda eſſent aut contrà quæcunque lugent aut gaudent idiotæ, verè & ex animo ſentiat. Huc aptat locum poëtæ cujuſdam ſeu Comici ſeu Tragici. Vir gravis & ſenex ab alumno ſuo diſceſſurus, *rhombum* ejus (inter crepundia puerilia etiam *rhombus*, ut in Orphei verſibus apud Clementem Alexandrinum Protrept. ad Gentes, videre eſt) in ejus memoriam, ut rem pretioſiſſimam ſervaturus, magnâ verborum pompâ poſtulans inducitur. Iſta, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος, *quid rhombus tamen ſit, & quanti per ſe faciendus, haud ignarus*; Poëtæ, an Antonini verba ſint, non magni refert. Quæ ſequuntur, Ἔτοι τί (ita enim legendum cenſeo, non, ἔτει τοι) γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων; ita verto: *Nam quid tibi vis his pro roſtris clamoribus & querelis?* & ad uſitatam mortuorum *pro roſtris* laudationem refero. Hoc officium deceſſori ſuo Pio, optimo principi; ſed & uxori non optimæ, Antoninum præſtitiſſe memorant hiſtorici: fortaſſe & aliis, quorum non meminere: aut ſi non aliis ipſe, quin tamen aliis præſtantibus adfuerit ſæpius, & multa quæ affectus, non ratio (pro more lugentium aut laudantium) dictabat, invitus audire coactus fuerit, ne incivilis eſſet, haud dubium. Καλῶν, pro, ἀνακαλῶν, ſimplex pro compoſito; qualia multa paſſim. Sed & τὸ καλεῖν, pro *invocare*, Heſychio notatum & Suidæ. Γίνεσθαι, verò, ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, *præſentem pro roſtris ſe ſiſtere*: cujus ſyntaxeos obvia paſſim exempla prætereo.

Ibid. lin. 8. Ὅταν δή ποτε καταληφθεὶς] Scribe, καταληφθεὶς: ὑπὸ θανάτου, ſcilicet ut lib. XII. cap. 7. Vide & XI. cap. 1.

τῶν

τῇ ἰδίᾳ τέλους, &c. & mox, ὅπως ἂν καταληφθῇ, &c. Adi, ſis, & in lib. III. pag. 71. lin. 8. 9. de fato; notata.

NOTÆ IN LIBRUM VI.

PAg. 171. lin. 8. καὶ ἡ τοι ἐκθυμιαθήσεται] Ita ſcribendum, non ἐκθυμιασθήσεται; ut perperam editum eſt. Ἐιτερ ἤνωται ἡ ὑσία, ita verti, ut qui de generali rerum omnium per ἐκπύρωσιν in Deum ipſum reſolutione, (de quâ tum Stoici paſſim, tum Origenes contra Celſum, cujus verba Latino Interpreti non intellecta, ut alia paſſim apud eruditiſſimum illum ſcriptorem, alibi fortaſſè aliquando ſumus explicaturi) verba Antonini intelligerem. vide lib. X. cap. 7. ὥστε καὶ ταῦτα ἀναληφθῆναι, &c. Quia tamen Antoninus, non ἐκπύρωσιν, ſed ἐκθυμίασιν hîc ponit, verius fortaſſè fuerit ad quotidianam mutatarum rerum ἀναθυμίασιν (quam τὴν ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδὸν vocabat Heraclitus) verba ejus referre. Certè, etiam ante ἐκπύρωσιν, unam mundi totius eſſe ſubſtantiam, ſciſcit Antoninus lib. XII. cap. 30. & lib. VII. cap. 10. Ubi cum dicit πᾶν τὸ ἴνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων ὑσίᾳ, *materiale omne in univerſi ſubſtantiam quam celerrimè evaneſcit*, non aliud videtur dicere, quàm quod hîc. Vertamus igitur, & *aut per halitum* (*ſiquidem una eſt rerum omnium ſubſtantia*) *reſolvuntur*; *aut diſſipantur*.

Pag. 172. lin. 11. ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.] Xylander, *foris ſuſpenſam*. Ego malim (nam utrumque τὸ, ἀπηρτημένην, ſignificare, monendus opinor non eſt lector) *foris ſolutam*, & *vagam*; aut, *independentem*: ut lib. IV. cap. 45. καταριθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένως: *numerum independentem*, reddidimus.

Pag. 174. lin. 4. ἐξίσασο τῷ ῥυθμῷ] ἐξίσασθαι τῷ ῥυθμῷ hîc, quod lib. VII. ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ: cui contrarium, βαίνειν ἐν ῥυθμῷ apud Longinum περὶ ὕψους, alioſque. Plato de legib. II. τάξεως αἴσθησιν uni homini conceſſam docet: duplicem autem τάξιν ille conſtituit: aliam τῆς κινήσεως τάξιν, quam ῥυθμὸν propriè indigitat: aliam τῆς φωνῆς, quam vocat ἁρμονίαν. Ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ Ciceroni, *extra numeros moveri*. Ab hac eadem ſaltandi metaphora vox elegans ἐξορχεῖσθαι, pro, *prodere myſteria*, quæ à viris doctis explicata dudum: nos actum non agemus.

Pag. 175. lin. 1. καὶ ἡ περιπόρφυρος, τριχία προβαλίς] Confer cum lib. IX. cap. 36. Cæterùm, inter ea quæ vulgariæ plebis ſeu mentes inſolitâ majeſtate percellere, ſeu oculos ſplendore maximo præſtringere olim ſolita, primus apud ſacros profanoſque paſſim ſcriptores purpureæ veſti, (quæ Caſſiodoro *ſacra veſtis imperatoria*) locus defertur. Meo animo, nihil in terris ſpecioſius illo lumine, aut quod ad cœleſtium ſiderum pulchritudinem propius accederet. Sed de veterum purpurâ, quæ dudum penitùs ignora eſt, multa multi. Tanta certè ejus olim reverentia, ut Gregorio Nazianzeno alicubi ἡ ἀλυργὶς (de colore ipſo, pannóque ibi ſermo, non imperio, metaphoricè, ne quis erret) μέγα καὶ μέγιστον τῶν ὄντων, *purpura res magna, imo omnium maxima*, (in Julian. Orat. I. pag. 100. B.) non ex propria quidem, ſed illorum, qui ſe nihil minùs quàm vulgus putarent opinione, dicatur. Nec multo aliter Chryſoſtomus aliique paſſim. Non igitur temerè & nullâ ratione Antoninus, hoc potiſſimum exemplo rerum apud homines pretioſiſſimarum vilitatem perſtringit. Quod autem ſoli lanæ tinctura hujus honorem tribuit hîc Antoninus, (ut & Optatus Afer contra Parmen. lib. V. *ſic alba lana regalem tranſit in purpuram*, &c.) non id præciſè & ſine exceptione ſumendum eſt. Nam & *ſerica* purpurâ tingi ſolita, exertè docemur Cod. IV. tit. 40. lib. I. *Fucandæ atque diſtrahendæ purpuræ vel in ſerico, vel in lanâ, quæ oxyblatta, atque hyacintha dicitur*, &c. Boëthius de Conſol. phil. lib. II. Metr. 5. n. 8.

Nec lucida vellera Serum
Tyrio miſcere veneno.

Sed & Caſſiodorus in eleganti veſtis hujus Imperatoriæ deſcriptione, ut lanam, ita & ſericum commemorat. lib. I. Epiſt. 11.

Pag. 176. lin. 2. Ὅρα γὰρ ὁ Κράτης.] Quis hic Crates, (plures enim fuerunt hujus nominis) aut quæ fuerint ejus verba, dicerem ſi ſcirem. At eum fuiſſe Xenocratem, in quem τύφῳ, ſive, ut alibi Antoninus, σεμνοτυφίας ſuſpicio maxime caderet, ex Diogene Laërtio, qui σεμνὸν eum & σκύθρωπον fuiſſe, imò verò (quod hic Antonini verbum eſt) & ἀξιόπιστον σφόδρα, in ejus vita commemorat, facilè quivis intelliget. Hinc & vetus proverbium, Σεμνοπροσωπεῖον ὑπὲρ τὰς Ξενοκράτους εἰκόνας. *Modeſtiâ vultus compoſiti Xenocratis effigiem ſuperant*.

Ibid. lin. 5. 6. τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα.] In hâc rerum diviſione vox ἕξις non obvia vulgarique notione; ſed antiquâ tamen illa, & in hâc re legitimâ. Rem pluribus explicat Philo Judæus, aut quiſquis auctor libri, de Mundo, inter ejus opera extantis: pag. 1154. E. τῶν σωμάτων, inquit, τὰ μὲν ἐνεδύσαντο ἕξιν. τὰ δὲ, ψυχήν. τὰ δὲ, λογικὴν ψυχήν. Λίθων μὲν οὖν καὶ ξύλων, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπίσπασαν, δεσμὸν κρατιώτατον, ἕξιν εἰργάσατο. ἃ δέ ἐστι πνεῦμα ἀναγείφον ἐφ' ἑαυτό. ἀρχεῖαι μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μίσων, &c. *Corpora quædam habitum, quædam naturam, quædam animam, quædam denique animam rationalem induiſſe. Lapidum igitur & lignorum, quæ abſtracta ſunt à coalitu, vinculum validiſſimum Deus fecit habitum, qui ſpiritus eſt converſa reflectens in ſeipſum. Incipiens enim à mediis*, &c. In his, iſta, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπίσπασαν, malè vertit qui raro quicquam malè, ὁ πάνυ Budæus, *quæ abſtracta ſunt à coalitu*: niſi τὸ, *coaleſcere*, ad ea quæ propriè aluntur, ut ſtirpes & animalia, ex vi τῆς ἐτυμολογίας, contra uſum loquendi, per quem & lapides *coaleſcere* dici poſſint, reſtringas. Ego verterem, *quæ nullâ naturâ continentur*: vel, *quæ natura* (non latè ſumptæ; ſed pro naturâ vitali, aut animali, propriè) *ſunt expertia*. Συμφυΐα enim hoc loco (etſi vulgò latius vox uſurpetur) propriè τῇ ἕξει, vel ψιλῇ ἕξει, ut apud Sextum Empiricum, opponitur: ut & Plutarchus in eodem argumento loquitur, τὰ ἠνώμενα, καὶ συμφυῆ, (inquit) καθάπερ ἐσὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Spiritum* lapidibus, ne quis miretur, etiam Pomponius lib. 30. ad Sabinum, Dig. lib. XLI. tit. I. *rerum* tribuit: & Galeno definitur ἕξις, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη; *ſpiritus, qui partes compingit & continet*. à Cononе autem, cujus verba ad pag. 270. lin. I. proferemus, πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. Sed ἕξις quid ſit, cum de hâc rerum ſeu corporum diviſione agitur, optime diſcas ex Simplicio, ubi docet quæ Stoicorum περὶ τῶν ἑκτῶν doctrina fuerit; his verbis: Οἱ Στωϊκοὶ τὰς ποιότητας ἑκτὰ λέγοντες ἐπὶ τῶν ἡνωμένων. μόνον ἑκτὰ ἀπολείπουσιν. ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ συναφὴν, οἷον νεὼς, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ διάστασιν, οἷον στρατὸς, μηδὲν εἶναι ἑκτὸν, μήτε ἐυρίσκεσθαι πνευματικόν τι ἐν ἐπὶ αὐτῶν, μηδὲ ἕνα λόγον ἔχον, ὥστε ἐπὶ τινὰ ὑπόστασιν ἐλθεῖν μιᾶς ἕξεως. Quæ vir doctiſſimus ſic vertit: *Stoici qui qualitates ἑκτὰ dicunt, in his ſolum ea collocant, quæ ſunt unita; Quæ autem ſunt copulata per coniguitatem, ut navis; & per diſtantiam, velut exercitus, in his nullum reperiri poſſe ἑκτὸν, nec unum aliquid ſpirituale ſupra omnia, quodve unam rationem habeat, ut in unam ſubſiſtentiam veniat unius habitus*. Conferantur hæc cum Pomponii verbis, quibus hinc, in obſcuro loco, lux opportunè non parva. Multus in hujus vocis & diviſionis explicatione vir ſummus, in Comment. Simplicii in Epictetum: ſed in non paucis auſim ad ſecundas ejus cogitationes appellare. Vide & in pag. 270. lin. I. notata, & ibi Achillis Statii locum præclariſſimum.

Pag. 178. lin. 1. Ὡς τὰ φυτὰ τίμιον ὅτε τὸ διαπνεῖσθαι] Contendantur hæc cum iis quæ à philoſophorum principe Ethic. I. cap. 7. vel ut alii, 6. ἀλλ' ἴσως τὴν μὲν ἐυδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, &c. *Sed fortaſſe ſi dicamus, fælicitatem optimum eſſe*, &c. diſputantur. In re graviſſimâ planè iiſdem fundamentis innititur vir acutiſſimus, ut in quo ſita ſit hominis vera fœlicitas, oſtendat. Non tamen opinor Ariſtotelem ſecutus hîc Antoninus; ſed uterque potiùs Socratem, à quo primùm, (ut ex Platone & Xenophonte liquere poſſit) ea manavit argumentatio. vide & lib. V. cap. 16. & lib. VI. cap. 39. Seneca, Epiſt. 76. *Omnia ſuo bono conſtant: vitem fertilitas commendat*, &c. mox. *Id in quoque optimum eſt, cui naſcitur, quo cenſetur. In homine optimum quid eſt? Ratio*, &c.

Pag. 180. lin. 9. Ἄνω, κάτω, κύκλῳ φορᾷ] Confer, ſuadeo, cum Jobi cap. 28. cujus divini capitis ſummam paucis verbis hîc expreſſam habes: ſi tamen auream concluſionem quæ caput illud claudit, ex aliis Antonini locis hic ſuppleas. ex libri V. puta, cap. 33. τί ἀρκεῖ; τί δὲ ἄλλο, ἢ ζῆν μὲν σίεσιν καὶ ἐυφημεῖν. ἀνθρώπους δ' ἐυποιεῖν; *Quid dum vivis ad beatitudinem tibi ſufficit? Quid aliud, quàm Deos venerari, & celebrare: hominibus autem benefacere?* vel ex hujus ipſius VI. libri, (juvat enim tam ſancto argumento immorari) cap. 30. βραχὺς ὁ βίος. εἷς καιρὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. *Vita brevis eſt: mortalis ævi fructus hic unicus, animus ſanctus, & actiones bono publico conſulentes*. Vide & ſuprà in lib. V. pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχύσεσιν, &c.

Pag. 181. lin. 5. τῇ κεφαλῇ ἐῤῥαγεὶς πληγὴν ἐποίησεν] lego, τὴν κεφαλὴν ἐῤῥάγης. πληγὴν ἐποίησε, ἀλλ' ὅτε, &c. *Aliquis in palæſtrâ, aut unguibus te laceravit, aut fregit caput*. [Quid tum?] *Plagam inflixit: non ideò tamen tumultuaris*, &c. Fortaſſe, τῇ κεφαλῇ ἀῤῥάξας πληγὴν ἐποίησε, ab ἀράσσω ſcilicet quod non minùs placet. Cæterùm, gladiatorum, ſeu athletarum exemplum hâc in re commendat & Seneca, de Ira. lib. I. cap. 11. & lib. II. cap. 14. ſed paulo aliter, quàm facit hic Antoninus. non enim eorum æquanimitati, ſed arti & tempeſtivæ prudentiæ adſcribit, quod pugnantes iram cohibeant: quod iram differre, aut diſpenſare verius dixeris, quàm non iraſci, aut patientem eſſe.

Pag. 184. lin. 1. 2. ἀερκῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὥραι τοιαῦται] Vide lib. XII. cap. 31. 34. Negat Ariſtoteles. Μία χελιδὼν, inquit ille, ἔαρ δ' ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. ὕτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ ἐυδαίμονα μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Ver una hirundo, neque unus dies facit: ita quoque beatum & fœlicem hominem neque unus dies, neque breve aliquod tempus efficiet*. Ethic. lib. I. cap. 7. Si tamen vel longiſſima vita cum æternitate comparata, quod alibi docet Antoninus, momenti vix rationem habeat; aut nulla omnino (quod verius eſt) mortalis ævi vera fœlicitas eſt, aut in diſcrimine temporis, quod tam breve eſt etiam cùm longiſſimum, parum aut nihil erit ad veram fœlicitatem momenti.

Pag. 185. lin. 10. μήτι κατεντευκόμ. προοίσῃ] Lego, μήτι κατ. ἢ προοίσῃ. Arrianus etiam (quem unum maximè imitatus eſt Antoninus) in Epictetum lib. II. cap. 3. ſed & lib. I. cap. 12. ex arte ſcribendi, proprii & ipſe nominis uſus exemplo, morales elicit concluſiones. Sed ante illum & Socrates apud Xenophontem Memorabilium lib. IV.

Ibid. lin. 18. Πῶς ὠμόν ἐστι] Neſcio an admirationi locus hic ſit: & non potius per interrogationem legendum ſit. Πῶς ὠμόν, &c.

Pag. 186. lin. 6. Θάνατος, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Locus elegantiſſimus, quem ſi non pari elegantiâ, at non paulo tamen fideliùs quàm Xylander, ita poſſis vertere: *Mors, ceſſatio eſt impreſſionis ſenſuum; raptationis appetituum; agitationis intellectus; & ſervitii, quod corpori exhibetur*. Ἀντιτυπίαν hîc accipio, ut cùm ἀντίτυπος (quod ſæpe fit) pro ſimplici τύπος accipitur; nullâ præpoſitionis (cui alioquin contrarietatis aut diſſidentiæ vis plerunque ineſt) habitâ ratione. Id ita judico, quia jam ſuprà Antoninus (hoc ipſo I. cap. 16. & lib. III. cap. 16.) cùm idem vellet, optnor, quod hîc, ſimplici τυπῶσθαι uſus eſt. Quia

tamen

tamen vulgaris is quoque & elegantior vocis ἀντίτυπος (nec ſubſtantivum ἀντιτυπίαν aliter uſurpatum temerè reperire eſt) uſus eſt, quo præpoſitio ſuam vim obtinet; non repugno ſi quis malit ita vertere, ut fecit exquiſiti vir ingenii & judicii Commentar. in Perſ. pag. 437. *Mors quies eſt pugnantium inter ſe ſenſuum, & in contraria agitationis ad res ſuſcipiendas, & diſcrepantium mentis diſcurſuum.*

Pag. 192. lin. 1. ᾧ οἷος μὲν ἐν τῷ μίχρι] Scribo, ᾧ οἷος ἦν ἐν τῷ μ. &c. Et mox, παρὰ τὴν σ. ὦ. χρήζειν. nempe ut ita ſuppleas quaſi dixiſſet, καὶ ὅτι τοιοῦτος ἦν οἷος, &c. Niſi quis malit ut illud οἷος admirantis ſit; ᾧ οἷος ἦν, & qualis, quàm admiratione dignus in eo, quod, &c.

Pag. 192. lin. 10. ᾧ ἐξυπνισθεὶς πάλιν] videtur, τὸ πάλιν, hic redundare; quod tamen agnoſcit & Hæſchelianus codex.

Pag. 193. lin. 20. ᾗ δεινὸν εἰ ὁ ἀρχιλίχλων, ᾧ ὁ ἰαλρὸς] Iniquius hoc Antonini, æquiſſimi Imperatoris, de medicis (ut Architectonicos taceam) judicium videri poſſit, qui *ſordidis* eos artificibus, ut Xylander verterat: aut *vulgaribus*, ut nos emollivimus, accenſeat: me certè judice, qui ab ineunte adoleſcentia infirmiſſima uſus valetudine non uni Medico vitam ſecundùm Deum acceptam fero. Occurrit hic diſtinctio, Medici Dogmatici, & Empirici. Occurrit & illud Hippocratis, ἰηλρὸς, (verus & genuinus) φιλόσοφος, ἰσόθεος; quo quid magnificentius? aut cui potius hoc elogium competat, quàm ipſi Hippocrati, cujus ſcripta reconditiſſimæ ſapientiæ præceptis, tanquam totidem oraculis, non ſine ſacro horrore legendis, paſſim ſunt interſperſa? Sed iniquum ſit, Antonino noſtro vitio vertere, quod Platonicus partim, partim Stoicus, cum Platone Stoiciſque locutus ſit, quibus quicquid ad moralem philoſophiam, aut θεολογίαν ſive Dei cognitionem non pertinet, vulgare ſordidumque. De priore, Seneca Epiſt. 88. *Pueriles ſunt & aliquid habentes liberalibus ſimile hæ artes, quas ἐλευθέρας Graci, noſtri liberales vocant. Sola autem liberales ſunt, imò (ut verius dicam) liberæ, quibus cura virtus eſt.* De poſteriore, divinus Plato; in Sympoſio, pag. 1194. B. Καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα (de Deo & Dæmonibus illic ſermo) σοφὸς, δαιμόνιος ἀνὴρ. ὁ δὲ ἄλλό τι σοφὸς ὤν, ἢ περὶ τὰς τέχνας, ἢ χειρεργίας τίνας, βάναυσος. *Quicunque harum rerum peritus eſt, δαιμόνιος, id eſt, felix vir & ſapiens nuncupatur: qui verò alias artes & facultates, qua manibus explentur, callent, βάναυσοι, id eſt, mercenarii nominantur.* Vide & quæ ſupra, ad pag. 166. lin. 4. Celeberrimum Medicinæ artis elogium, doctiſſimi Imperatoris verbis conceptum, & in codicem Theodoſianum relatum, in gratiam Medicorum, de me, ut dixi, benè meritorum libet hic coronidis loco apponere: Τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην σωτηριώδη τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνειν, τὸ ἐναργὲς τῆς χρείας μαρτυρεῖ. διὸ καὶ ταύτην ἐξ ὑρανοῦ δικαίως περιποιητικὴν δικαίως φιλοσόφων παῖδες κηρύττουσι. Τὸ γὰρ ἀσθενὲς τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ τὰ τῶν ἐπισυμβαινόντων ἀρρωστημάτων ἐπανορθῶται διὰ ταύτης. *Scientiam medicam hominibus eſſe ſalutarem evidentia neceſſitatis teſtatur. Ideoque illam ex cœlo veniſſe meritò prædicant philoſophorum filii. Naturæ enim noſtræ imbecillitas, & morbi inſuper accedentes per illam corriguntur.*

Pag. 192. lin. 4. τῷ κοινῷ ἡγεμονικῷ ὁρμήσαντα] Scribe, ὁρμήσαντος. i. βυλύσαντος: ut paulo poſt. cap. 44. Vide & lib. VII. cap. ultimum, Ἡ τῶ ὅλω φύσις ἐπὶ τὴν κοσμ. ὥρμησεν, &c.

Ibid. lin. 17. διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] Κόνησιν, non κίνησιν, utraque Xylandri editio: qui tamen poſtremum iſtud in verſione ſecutus eſt. Ego verò κίνησιν, an κόλλησιν legi malim, nondum apud me ſtatui. Vocis κολλήσεως latus apud Græcos uſus; de quâ nonnulla non protrita, ὁ μακ. parens in Athenæum lib. x. cap. 19. Τὰ ἐξῆς, propriè & philoſophicè quæ dicantur, Metaphyſ. lib. XI. vel ut alii lib. XIII. cap. ultimo, tradit Ariſtoteles. Sed magis ad rem Diogenis Laërtii, in vita Zenonis, lib. 7. §. 140. verba: ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι ἀυτὸν. τῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὑρανίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συνῳδίαν. *Perrò nihil in mundo eſſe vacuum, ſed inter ſe mirabili eſſe unitate devinctum. Id enim cogere cæleſtium ad terrena concordiam & congruentiam.* Antoninum ita verto: *Hoc quicquid eſt, alteri conſequens eſt, per motum* (vel, ſi κόλλησις magis arrideat, *adhæſionem*) *localem, conſpir. &c.* Confer cum lib. VII. cap. 7. Πάντα ἀλλήλοις, &c. & notatis in hujus libri pag. 171. lin. 7.

Pag. 195. lin. 7. ἔχει σοι πάντα κατὰ νῦν.] Syntaxis verborum, ἔχειν, non ἔχει, poſtulat, quæ & MSti. Hæſcheliani lectio eſt. Venuſtè autem ludit in verborum καλὰ νῦν ambiguâ ſignificatione; quæ vel, *ſecundum Mentem*, ſeu *Deum*: *ut Deo gratum eſt*: vel, *ut tibi ipſi cordi*; ſeu, *gratum*: *ad animum tuum*, verti poſſunt. Suidas in καλὰ νῦν conſulendus. Quæ ſequuntur, Ἔχει δ' ὥτῳ καὶ τῷ παντὶ κατὰ νῦν τὰ ἑαυτῦ, cùm τῦ παντὸς ambigua ſit acceptio, poſſis etiam ita vertere: *Ita & cuilibet alii res in iis quæ propria ſunt ipſius, fælicitas ſua conſtat.* Tale quid & Ariſtoteles Ethic. IX. cap. 8. πᾶς γὰρ νῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ. *Mens enim omnis, quod ſibi optimum eſt, eligit.* Vide & quæ ſuprà in pag. 178. lin. 4. Ὡς τὰ φυλὰ, &c. notata, & ibi Senecam.

Pag. 195. lin. 18. σῆναι φάσιν πολιμίαν] Scribe πολίμαν.

Pag. 196. lin. 11. οἷος ὁ ἰυτέλης καὶ γελοῖος σίχος] Chryſippi verba, Plutarcho περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν referente, hæc ſunt: Ὥσπερ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα (quod Antoninus hic σίχον) γελοῖα φέρυσιν; ἃ καθ' ἑαυτὰ μέν ἐστι φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προσίθησιν. ὕτως ψέξεταις ἂν ἀυτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν. τοῖς δ' ἄλλοις ὐκ ἄχρηστός ἐστι. *Sicut enim comœdiæ inſcriptiones ferunt ridiculas, quæ pro ſe nullius pretii, toti poëmati tamen aliquid venuſtatis addunt: ita ipſum quidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Hæc utcunque Plutarchus acerrimè ut fatua & ſtolida exagitet; Chryſippo tamen in promptu patroni, viri maximi, Chriſtiani gentileſque, ſi hoc nunc ageremus.

Pag. 199. lin. 5. ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἰλίοις ἀνθρώποις] Confer cum cap. 10. lib. IV. Ὅλι πᾶν τὸ συμβαῖνον, &c. Idem hîc velle Antoninum, quod ibi, vel τὸ, παραφυλάξας fidem faciat. Sed manca ſunt hîc ejus verba, integrâ, ni conjecturæ fallor, lineâ. Fortaſſe haud malè ita reſtituas: παραφυλάξας. ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ἀυτῷ συμφέρει ὡς ἀνθρώπῳ, ἢ ἑλίοις ἀνθρώποις.

Pag. 203. lin. 10. Ἐι κυβερνῶνλαι οἱ ναῦλαι] Doctiſſimo Cantero non aſſentior, κυβερνῶνλαι, &c. corrigenti. Sententia ſine hac mutatione plana; & optima; Qui ſapiunt, eos ad vitæ finem omnia referre: de eo uno eos eſſe ſolicitos, cujus unius (ut æterni Salvatoris utar verbo) χρεία ἐϛι: cætera quæcunque pro indifferentibus eos habere. Αὐλὸς, *ipſe*, in proximis verbis eleganter pro *gubernatore*, & *medico*; καθ' ἑξοχήν; de quo Suidas, Euſtathius, aliique Grammatici.

Pag. 206. lin. 11. Διαδορατισμοὶ] Per διαδορατισμὸς hîc figuratè fervidiora circa honores & imperia contendentium & contra nitentium ſtudia innui puto. q. d. *digladiationes*, ut & lib. IV. pag. 93. lin. 10. διαδορατισθέντες ἐκλίταυλαι, *digladiationibus clari.* Ubi Xylander, *confoſſi perierunt*, verterat. Ego cum cætera ad animum pertineant, hoc quoque ad animum, non ad corpus, referendum credidi. Utrovis accipias modo, dignus Platonis, etiam Longino laudatus, eſt locus Polit. IX. pag. 738. A. Βοσκημάτων δίκην (inquit) κάτω ἀεὶ βλέποντες καὶ κεκυφότες εἰς γῆν, καὶ εἰς τραπέζας, βόσκονται χορταζόμενοι καὶ ἐγκύνοντες καὶ ἕνεκα τῆς τύτων πλεονεξίας λακτίζοντες καὶ κυρτῶντες ἀλλήλυς σιδηροῖς κέρασίν τε καὶ ὁπλαῖς ἀποκτινύασι δι' ἀπληξίαν. *Veluti pecora humum proni ſpectant, ventrique obedientes paſcendo coëundoque ætatem conterunt, proque his rebus uberius potiundis calcibus inter ſe, & cornibus ferreis, unguibuſque decertant, ſeſe invicem ob inexplebilem libidinem trucidantes.*

NOTÆ IN LIBRUM VII.

PAg. 209. lin. 10. καὶ ἡ σύνδισις ἱερὰ] De re vide lib. VI. c. 37. In verbis his alluſio ad vetus illud. Ἡράκλειον ἄμμα, *Nodus Herculeus*; qui olim ſacer. Conſulantur Adagiographi. Plotinus Ennead. III. lib. I. Περὶ εἱμαρμένης, de hac τῶν αἰῤῥτων ἐπιπλοκῇ, καὶ τῷ ἄνωθεν, ut ipſe vocat, εἱρμῷ, multa ſubtiliter. Vide & ſuprà in pag. 123. lin. 7.

Pag. 211. lin. 8. ὅπως σε καλαληπλικῶς] Confer cum lib. V. cap. 6. ἴδιον γάρ φησι, &c. Et hujus VII. cap. 24. τὸ ἐπίκοινον, &c. Quæ à nobis illic exponuntur. Cautum te volui, ne cum lib. IX. p. 286. hâc ipſa in re καλαληπλικῶς invenies, hic quoque cenſeres eſſe neceſſarium.

Pag. 212. lin. 13. ᾗ φοβεῖ ἑαυλὸ εἰς ἐπιθυμίαν] Scribo, ᾗ φοβεῖ ἑαυλὸ, ὐκ ἄγει ἑαυλὸ εἰς ἀθυμίαν. niſi fortaſſe ἐπιθυμία latiori notione, pro πάθει qualicunque; ut cùm ψυχὴ ἐπιθυμηλικὴ, in genere opponitur τῇ λογικῇ. Ita in loco Platonis de quo ſupra in IV. ἀι τῦ σώματος ἐπιθυμίαι.

Pag. 213. lin. 6. τὸ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνον] Hîc recolendum, quod ſæpius Antoninus inculcat, mentis unius eſſe prout his aut illis dogmatibus imbuta eſt, τὰς κρίσεις, & ὑπολήψεις formare; à judiciis & opinionibus pravis & falſis oriri τὰ πάθη, metum, luctum, alia, ἐν τῇ ψυχῇ, vel ut hîc loquitur, ἐν τῷ ψυχαρίῳ; id eſt, in parte animæ ſenſitivâ & irrationali. His ita conſtitutis, de verbis cenſeo; τὸ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνον ἀδὲν, ἀδὲν ἂν πάθῃ. (vel, ἀδὲ μὴ πάθῃ) ἀδὲ γὰρ ἄξεις εἰς κρίσιν τοιαύτην, &c. legendum eſſe. Ἄγειν εἰς κρίσιν, ut libro primo, ἄγειν εἰς ἔννοιαν, & alia id genus. Verto, *Animula autem, quæ timere, quæ dolere ſola poteſt; quæ verò de timendi vel dolendi cauſſis nihil omninò poteſt opinari, nec illa quicquam patietur. non enim illam in tale judicium* (vel, *opinionem*; ut dolendi ſcilicet aut timendi cauſſas habeat) *induces.* Hinc Stoicis, τὰ πάθη, κρίσεις, id eſt, opiniones. Servius in Virgilium Æn. VI. *Varro & omnes philoſophi dicunt quatuor eſſe paſſiones, duas à bonis, duas à malis opinatis rebus. Nam dolere & timere duæ opiniones malæ ſunt; una præſentis, alia futuri. Item gaudere & cupere, opiniones bonæ ſunt; una præſentis, altera futuri.*

Ibid lin. 12. Εὐδαιμονία ἐϛὶ, δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθὸν] Puto ſcribendum, ἢ ἀγαθῶν, bonum faciens: ut κακῶν, malum faciens; lib. IX. cap. 4. Suidas (aut alius quiſquis eſt apud illum) in Εὐδαιμονία, pluribus proſequitur, & vim argumenti ab ὁμολογίᾳ petiti notat. Ex Platone Alcinous, de Doct. Platon. cap. 27. & Apulejus, de Deo Socratis derivatum confirmant. Cicero apud Ammianum Marcellinum δαίμονα, *ſortunam* videtur interpretari. *Fælicitas* (inquit) *eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum; quibus qui non utitur; fælix nullo pacto eſſe poteſt.* Haud multò aliter & Theognis,

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ὅτ' ὀλβίῳ, ὅτε πενιχρὸς,
Οὔτε κακὸς, νόσφιν δαίμονος, ὅτ' ἀγαθὸς.
Nemo hominum neque dives, neque pauper,
Neque malus ſine fortuna, neque bonus eſt.

At Seneca credo magis ad Antonini mentem, *Beatus cui nullum bonum malumque ſit, niſi bonus maluſque animus.* Vide & lib. X. cap. 13. poſtremis verbis. De vocis δαίμονος variâ notione, vide ſupra in lib. III. pag. 70. lin. 2.

Pag. 215. lin. 3. Τὸ ἐπίκοινον, &c.] In hac ſectione quædam in textu præter inſtitutum correcta, quæ operis typographicis adſcribi vetat Xylandri verſio. Moneo igitur te lector, ἢ τὸ τελευλαῖον: & mox, ἢ συναίσθησις τῦ ἁμαρτάνειν, utramque Xylandri editionem exhibuiſſe. Confirmandæ verò correctioni verſionique noſtræ en tibi locum unum aut alterum ex Senecâ. Epiſt. 90. poſtremâ: *Multum autem intereſt, utrum peccare aliquis nolit, an neſciat,* &c.

& mox, *Virtus non contingit animo niſi inſtituto & edocto, & ad ſummum aſſiduâ exercitatione perducto. Ad hoc quidem, ſed ſine hoc naſcimur; & in optimis quoque antequam erudias, virtutis materia eſt, non virtus.* De Clem. 11. 2. *Quid ergo eſt propter quod bene factis dictiſque quàm familiariſſimum eſſe te cupio? ut quod nunc natura & impetus eſt, fiat judicium.* De vita beat. c. 5. *Poteſt beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis. Quoniam & ſaxa timore & triſtitia carent, nec minus pecudes; non ideo tamen quiſquam fœlicia dixerit, quibus non eſt fœlicitatis intellectus.*

Pag. 218. lin. 13. *ὅτι πάντα νομιστὶ*] Quò ſpectent hæc Antonini, ex his Diogenis Laërtii lib. 9. §. 44. in Democriti vita verbis, intelligimus. *Δοκεῖ δ' αὐτῷ τὰ δὶ. ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους, καὶ κενόν. τὰ δ' ἄλλα πάντα νενομίσθαι δοξάζεσθαι. Sunt autem quæ ille opinatus eſt ipſa. Principia omnium eſſe atomos atque inane: cætera omnia opinandi incertitudine niti.* Et ibidem rurſus pagina ſequenti; *Ποιητὰ δὲ, νόμιμα εἶναι. φύσει δὲ, ἄτομα καὶ κενόν. Qua verò fiant eſſe legitima; naturâ verò atomos atque inane.* Hoc opinor vult Laërtius, Democritum credidiſſe, fortuitum atomorum concurſum (ô inſanum! ſi verè credidit) primam rebus originem dediſſe. exinde, quæcunque facta ſunt, & accidunt, ordine & ratione (providentiam intelligo) diſpenſari. Fortaſſe ſcripſerat Antoninus, *ὅτι π. νομιστὶ ἔχει, εἰ δ' ἄτομα τὰ στοιχεῖα.* vel, *εἰ δὲ μόνα τὰ στοιχεῖα*; quæ caſu ſcilicet & concurſu atomorum; *at ſufficiat id tibi meminiſſe,* (cupidus aſſertor providentiæ, undique libenter arripit quod ſuæ ſententiæ faveat) *ὅτι τὰ π. νομιστὶ ἔχει, ἢ δὴ λίαν ὀλίγα, aut pauca ſaltem quæ ſecus*; ut Xylander in Notis & verſione.

Pag. 219. lin. 1. *ἢ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι*] Scribo, *ἢ σκεδασμὸς, εἰ ἄτομοι. εἰδ' ἕνωσις, ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.* Solet Antoninus *τὰς ἀτόμους*, & *τὴν ἕνωσιν*, ut contraria principia opponere. Vide lib. VI. cap. 4. & 10. *Ἤτοι κυκεὼν*, &c. Ibi vides, (ut & alibi ſæpe) poſitis atomis *σκεδασμὸν* inferri. Nam ſi vita, contextus, ſeu concurſus (*συγκριμάτιον* alicubi nuncupat) atomorum; ſequitur ut mors mera ſit atomorum earundem diſperſio & diſſipatio. Si verò *ἕνωσις* ſtatuitur; & mundus, unum corpus, quod à Deo certis legibus adminiſtratur; tum mors vel *σβέσις*, (ſi vera illorum opinio, qui quamvis agnoſcebant providentiam, animam tamen ſtatuebant eſſe mortalem) & ſpiritus extinctio; vel *μετάστασις*, ſeu tranſlatio, ſi ſecundùm alios ſit anima corpori ſuperſtes. Vide lib. V. cap. 33. *τί ἐν περιμένεις*, &c. & lib. VIII. c. 25. *τέτων ἕν μεμνῆσθαι*, &c. Mox, *ἀπόληψιν* vocat obfirmatam animi conſtantiam, quâ doloribus corporis fortiter obnititur, & aditus ad ſe quaſi præcludit omnes. Plenior vocis explicatio, à Medicis petenda, quibus hac occluſionis notione in uſu crebro. Nec aliter illa lib. IV. pag. 94. lin. 7. *ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ*: *poſtquam ſemel ſe occluſerit*; vel ut ſignificantius, quàm Latinius loquar, *cùm ſemel, omni interdicto ſibi cum corpore commercio, ſe ſequeſtraverit.* Hinc etiam, ut obiter moneam, confirmatur noſtra (de quâ ad pag. 93. lin. 2.) conjectura, pro *αὐτὴν ἀποκλύσαι, αὐτὴν ἀποκλεῖσαι* legentium, cùm *ἀπόληψις*, & *ἀπολαμβάνειν*, à medicis & aliis, per *ἀπόκλεισιν*, & *ἀποκλεῖσαι* exponantur: & *τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ ἀπόληψιν διατηρεῖν*, quod hic; non aliud, quàm quod ibi *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι*.

Pag. 222 lin. 7. *καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ*] Ita Lugdunenſis editio, ex priore Xylandrinâ, ut alibi diximus, expreſſa. Quæ de illâ in præfatione monuimus non hic repetemus. Corrige igitur ex 11. & meliori Xylandrinâ, (nam ita in Platone) *καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ*: *& officiumne faciat viri boni, an ſecus*: ut Xylander verterat.

Pag. 224. lin. 3. *ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν κάτω*] Omiſſâ neſcio quo caſu in textu verborum iſtorum interpretatio: *Tanquam ex ſuperiori aliquo loco intuendum eſt, &c.* Xylandri utraque editio *ἄνωθεν κατὰ ἀγίλας*, &c. quod ſi quis malit, quàm *τὸ, κάτω* quod hîc editum, judicio ſuo fruatur. Senſum certè nos expreſſiſſe, ex aliis ſimilibus locis præſtare poſſumus; ut lib. IX. cap. 30. *Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγίλας μυρίας*, &c. *Intuere deſuper armenta innumerabilia*, &c. & lib. XII. cap. 24. *Τρίτον, εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς ματαιοτέχνεια τὰ ἀνθρώπεια*, &c. *Tertium, ut velut in altum procul à terra ſubvectus humanas res deſpicias*, &c.

Ibid. lin. 7. *καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκριμένον*] Mundum ex contrariis conſtare, pulchra Oratorum & Poëtarum obſervatio eſt. Et vulgò quidem de elementis exponunt: ut Ovidius, Metam. I. fab. VIII.

Quippe ubi temperiem ſumpſere humorque calorque,
Concipiant; & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque ſit ignis aqua pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & diſcors concordia fœtibus apta eſt.

Credidi aliquando pro, *vapor humidus, calor humidus*, in Ovidio ſcribendum eſſe: ſed poſtea non Lucretium tantùm qui ſæpiſſimè; ſed & alios quoque melioris notæ ſcriptores animadverti, *vaporem* pro *calore* non raro ponere: unde & *vaporare*, Lucretio, pro, ardere; & Horatio pro, calefacere. Ut Ovidius hîc, ita plerique alii in elementis diſcordem hanc concordiam oſtendunt. Quàm verò latè pateat hæc obſervatio, doceat vel unus in aureo (digniſſimo certè ob exquiſitam ſapientiam, niſi vetaret argumenti ſublimitas, quod vulgò notius eſſet) Metaphyſicorum Fragmento Theophraſtus. Ibi cum *τὴν ἅπασαν οὐσίαν ἐξ ἀντικειμένων*, his aut ſimilibus aliis verbis, conſtare non ſemel pronuntiet, eò & Euripidis de virtutis & vitii, proſperorum & adverſorum in vitâ humanâ vinculo & viciſſitudine notiſſima verba, cap. 7. referri poſſe cenſet. Sed verba Euripidis, quæ manca apud illum leguntur, ex Plutarcho, qui non uno loco laudat, ita reſtituenda ſunt.

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις, ὡς' ἔχειν καλῶς.

Sejungier non poſſunt à bonis mala.
Sed eſt eorum, ut res habeant ſatis benè,
Commixtio quadam.

Atque hîc (quod ut bonâ Lectoris cum veniâ mihi liceat oro) libet aliquantiſper non tam præter argumentum, quàm præter inſtitutæ brevitatis rationem excurrere. Non Antonino ſanè, non malo ſapientiæ magiſtro, navabitur hæc opera; ſed ipſiſſimo tum ſapientiæ omnis, tum ſalutis auctori fontique CHRISTO: à quo atrox convitium, quod Chriſtiani hominis & Jeſuitæ, non malitia, (abſit) aut impietas, ſed importuna ſuſpicio ſacratiſſimo ejus Nomini impegit, Ethnicorum ope & auctoritate inſtructi depellemus. Themiſtius, Orator Ethnicus, Orat. XII. Jovianum, Chriſtianum Imperatorem ob ſancitam lege, Religionis libertatem laudans, hæc inter alia habet, ut Pariſienſis a. d. 1618. editio ea exhibet: *Ἀγασθαι μὲν ὦν καὶ τὰς ἄλλας τῷ νόμῳ προσήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα. μάλιστα δὲ, οἷς ὐκ ἐφῆκε μόνον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖται ὃ Φαυλότερον Ἐμπεδοκλέους, ὃ μὰ Δία ἐκείνῳ τῷ παλαιῷ. οἶδε γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἑκάστῳ ἀπάτη καὶ φενακισμὸς παραπέπηγε, καὶ ὑποδύεται μεγαλοπρέπειαν μαγγανεία, καὶ ἐυσέβειαν ἀγυρτεία. καὶ διὰ τοῦτο, τὰς μὲν προάγει, τὰς δὲ κωλύει*, &c. *Atque cùm cæteras omnes divinum Imperatorem noſtrum amare de ea lege plurimùm oporteat, tum eos potiſſimùm, quibus non modo libertatem tribuit, ſed & jura ipſorum explicat, nihilo ſanè Empedocle deterius,* (*non veterem illum Empedoclem intelligo.*) *Rectè enim illud novit, unicuique humanorum bonorum fraudem ac fallaciam in propinquo eſſe poſitam, ita ut & magnificentiæ perſonam præſtigiæ & impoſturæ pietatis aſſumant. Propterea cùm alias promoveat, alias tamen prohibet*, &c. Hîc Petavius Jeſuita, Themiſtii editor & interpres, queſtus in Notis de loci obſcuritate conjecturam hanc proponit, Chriſtum à Themiſtio per Empedoclem deſignari, *quaſi ſe ille perinde ut Empedocles Deum haberi voluerit, eoque ipſo ſuo conatu mortem ſibi arceſſiverit, ὅτι μὴ θεὸς ὢν τοῦτο ὅπερ ἔλεγεν εἶναι* (quæ Tatiani de Empedocle verba) *κατεψεύδετο*. Hàc ſuâ conjecturâ propoſitâ, *Atque utinam* (concludit Petavius) *aliam hac qua dicit ſententiam pati poſſint. Magno quippe redemptum velim, ut ne tam conſceleratum dictum elegantiſſimis biſce ſcriptis illigatum fuerit.* Gaudeo hanc mihi occaſionem oblatam de viro non optimè de Caſauboniano nomine merito benè merendi. Nullum in rebus humanis ſincerum bonum eſſe, cui malum vel apertum & manifeſtum, vel ſpecie boni fallens annexum non ſit, ex adverſo (*τὴν τῶν πραγμάτων ἀντιστοιχίαν, rerum humanarum oppoſitum invicem ordinem*, eleganter vocat Plutarchus, ad illam de quâ diximus elementorum contrarietatem fortaſſe alludens) oppoſitum; eamque vetuſtiſſimam fati ſeu providentiæ legem eſſe, tot ex antiquis ſunt qui obſervant, ut quis non dixerit, quàm quis dixerit, invenire difficilius ſit. Ut igitur Platonem, Theophraſtum, Dionyſium Halicarnaſſeum, Diodorum Siculum, Dionem Chryſoſtomum, Longinum, & Ethnicos alios Græcos; ut Procopium, Chriſtianum, aut ſemi-Chriſtianum potiùs; ut Græcos Patres; ut Latinos Patres, alioſve cujuſcunque generis omnes omittam: Themiſtius ipſe jam ſuprà Orat. III. aliis verbis eandem ſententiam complexus erat; ubi ait: (Latinis autem Petavii Interpretis brevitatis cauſſâ contenti hîc erimus) *Sanè unumquodque eorum quæ in hominum vitâ ſunt bonorum, periculo ſemper aliquo tectum & obvolutum videtur, nullumque eſt contrarii penitus expers ac ſincerum: Nec abſurdè quidam ſcenicus poëta dixit, Nullum in vita bonum eſſe, quod Radice ab unâ, qualis arbor, prodeat; Sed ſemper illi quod malum eſt, adnaſcitur.* Laudat igitur Themiſtius Imperatoris Edictum, non eo ſolùm nomine, quod religionis optionem liberam reliquerit, ſed quod eâdem lege quâ id permittebat, grande iſtud arcanum (*θεσμὰς* ipſe vocat appoſitiſſimo vocabulo) ab Empedocle, veteri philoſopho, primùm animadverſum & literis proditum, de boni malique confinio, & indiſſolubili nexu diſertis verbis executus ſit; aut ſi non diſertis ille verbis, at ipſo tamen effectu propoſitoque legis (ſaltem ut Themiſtius propoſito ſuo ſerviens interpretatur) inſinuaverit. De Empedocle, Plutarchus, *Περὶ εὐθυμίας*, pag. 473. F. teſtis; *Παλίντροπος*, inquit, *ἁρμονίη κόσμου, ὥσπερ λύρης καὶ τόξου. καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καθαρὸν οὐδὲν, οὐδὲ ἀμιγές. Ut enim lyræ aut arcus nervi, ita mundi quoque concentus viciſſitudine quadam intenditur ac remittitur: & in rebus humanis nihil ſinceri, nihil puri eſt.* Et mox poſt laudatum Euripidis eundem quem laudat & Theophraſtus in eam rem locum, pergit, pag. 474. B. *Οὐ γὰρ* (*ὡς ὁ Μένανδρός φησιν*)

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατεῖ
Εὐθὺς γενομένῳ μυσαγωγὸς τοῦ βίου ἀγαθός.

ἀλλὰ μᾶλλον (*ὡς Ἐμπεδοκλῆς*) *διττοί τινες ἑκάστου ἡμῶν γενόμενον. παραλαμβάνουσι καὶ παλάσσοντες μοῖραι καὶ δαίμονες. Non enim verum eſt, quod dixit Menander:*

Unicuique, in lucem cùm primò editur,
Genius bonus vitæ magiſter totius
Adſiſtit.

Sed Empedoclis probanda potiùs eſt ſententia, qui unumquemque noſtrum, poſtquam eſt natus, arripi gubernarique à duplicibus fatis genitiſque docet. Et poſt prolatos Empedoclis verſus (verbis, ut pleraque ſunt Empedoclis, non uſitatis quidem, ſed id tamen ipſum quod Themiſtius hîc, non obſcurè, ſi quis attendat, innuentibus) ita pergit: *Ὥσε τούτων ἑκάστῳ σπέρματα τῶν παθῶν ἀναπεφαμένα δεδεγμένης ἡμῶν τῆς γενέσεως, καὶ διὰ τοῦτο πολλὴν ἀνωμαλίαν ἐχόντες: Quarum omnium ſemina cùm ortus noſter ſecum tulerit, ideóque vita magna ſit inæqualitas*: cætera apud ipſum legantur. Themiſtii ſententiâ ſic expoſitâ, & extra controverſiam poſitâ, de verbis videamus; quæ etſi longè aliter accipienda quàm voluit interpres, minimâ tamen & ferè nullâ mutatione ſic ſcribenda cenſeo,

ſeo; Ἀγαθὸν μὲν ὂν καὶ τῶν ἄλλων (ita malo quàm τοὺς ἄλλους; quod tamen ferri poteſt, nec ſententiæ quam volumus incommodat) τῷ νόμῳ προσήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα μάλιστα δὲ οἷς (id eſt, τούτων, vel ἐκείνων, οἷς) ἂν ἐφίεται, &c. *Dignus*, inquit, *Imperator, quem venerantes admiremur, tum ob alia quæ lege illa continentur, tum præcipuè quòd non ſolùm religionis libertatem indulgeat, ſed & æternas illas leges à Deo latas non minùs peritè, non ille* (Imperator ſcilicet) *per Jovem*, (elegans hæc ἀναδίπλωσις, ſeu ἐπίζευξις eſt dicenda, non intellecta præcipuè decepit interpretem) *quàm vetus ille Empedocles explicet.* Sed ad Antonini verba ut redeam, vim τῷ συγκοσμοῦντι hoc loco pleniùs intelliget, qui conferet cum iis quæ multa ſcribit in hanc ſententiam author libelli quantivis pretii, (Ariſtoteli vulgò adſcripti) De Mundo, quibus nihil dici poteſt venuſtius & elegantius. Vide ibi tum alibi non uno loco, tum præcipuè cap. 5. Διὰ τί ὁ κόσμος ἐκ τῶν ἐναντίων ἀρχῶν συνίσταται, ἀδιαφθείρεται. *Propterea mundus ex principiis contrariis conſtitutus non corrumpitur.*

Pag. 225. lin. 6. Βροτοῖσι καὶ ποτοῖσι] Xylandri utraque editio. Καὶ σίτοισι καὶ πότοισι, (11. ed. πόλοις) καὶ μαγγανεύμασι. Nos quod editum eſt (quod tamen in textum receptum nollemus) ex Plutarcho in Παραμ. πρὸς Ἀπολ. prompſimus. Euripidem laudat authorem Plutarchus: ſed in Euripide mihi non hactenus reperta.

Ibid. lib. 11. καββαλικώτερος] Plutarchus in Apophth. Laconicis, ultimo: Λάκωνί τινι ἡττωμένῳ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἰπέ τις, Ὁ ἀντιγυμνάσας, ὦ Λάκων, ἐγένετό σου κρείσσων. Οὐμενοῦν, ἔφη, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *Laco quidam ad Olympiam victus, dicenti, colluctator tuus te fuit melior, nequaquam, inquit, ſed dejiciendi peritior.* Affinia apophthegmata, unum aut alterum, in eadem Plutarchi collectione reperias.

Pag. 228. lin. 8. 9. ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] Dubito an ſenſum ſim aſſecutus; certè vocem διάφορον longe aliter exponi poſſe non ignoro: ſed ut hîc magis quadret, quî poſſit exponi non video. Alius cogitet.

Pag. 229. lin. 2. συνετὸν] Erit aliquis fortaſſè qui malit συνετὸς: quod mihi non diſplicet. Nihil tamen temerè mutandum cenſeo.

Pag. 230. lin. 4. εἰ βλέπων] Scribe, ἐμβλέπων: ut & in Manuſcripto Hæſcheliano cap. 17.

Pag. 231. lin. 6. ἔστι γὰρ καθὸ ὑλικὴ ἐστιν] Scribendum puto, (quod & verti) λογικὴ, non ὑλικὴ. Paſſim iſta, τὸ λογικὸν, (ſive, νοερὸν) & τὸ κοινωνικὸν, (ſeu, quod perinde eſt, πολιτικὸν) conjungit Antoninus. Ita paulo poſt, cap. 68. ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς. *Etenim ſemper mihi præſens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & ſocialis.* Et lib. VIII. cap. 2. τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ τὸ παρὸν ἔργον ζῶόν νοερὸν καὶ κοινωνικὸν, καὶ ἐνοῦμαι (quatenus & Deus λόγος, & λόγῳ mundum gubernans) Θεῷ; *Quid ergò expeto ulterius, quàm ut illud quod impræſentiarum ago, opus ſit animantis rationalis, ſocialis, eademque cum Deo ipſo lege agentis.* Vide & hoc ipſo lib. cap. 72. Ὁ ἂν ἡ λογικὴ, &c.

Ibid. lin. 16. πρὸς τὰς ἀπανθρώπους] Dubito vulgari ſenſu ἀπανθρωπίαν hîc velit Antoninus; an ut Plato in Phædone explicat. Si vulgari, non dubium quin legendum ſit, οἷον οἱ ἀπάνθρωποι πρὸς τὰς ἀνθ. Cave (inquit) ne dum malis (quod vulgò laudi datur: unde illud Plauti,

Nam bona bonis ferre reor æquum maximè; Ut mala malis:

quò pertinet & lex talionis veteribus philoſophis probata) malus es, & inhumanis inhumanum te præbes, odio illorum unus ex illis ipſe evadas.

Pag. 236. lin. 6. ᾗ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα ἔστιν] Scribe, ᾗ ἃ λογικὰ (vel, ᾗ τὰ λογιστικὰ) τὰ κ. quomodo & vertimus. Poſſis etiam ita, ᾗ ἃ λογιστικὰ καὶ τὰ κυρ. *vel quæ ratione præditа, & (inter Dei creaturas) præcipua, ea ſunt utique circa quæ*, &c. Sed meo judicio non ita benè.

NOTÆ IN LIBRUM VIII.

IBid. lin. 12. φιλόσοφον] De multiplici vocum φιλοσόφου & φιλοσοφίας apud Græcos ſcriptores acceptione quædam in Notis Anglicis pridem monuimus; ſed multò plura parata habemus, ex quibus non parva lux haud paucis authorum locis vel obſcuris vel à Latinis interpretibus malè acceptis inferri poſſit. Partem occupavit nuper vir Clar. (quem honoris & obſervantiæ cauſſâ nomino) Deſiderius Heraldus, in doctiſſimis *Rerum Judicatarum* libris: non pauca tamen aut levia ſuperſunt, quibus alibi fortaſſè locus erit.

Pag. 237. lin. 3. ὅσα δήποτε ὡς ἡ φύσις] Editum priùs, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φ. β. ἐθέσπισεν: pendente & imperfectâ ſententiâ. Senſum rectè Xylander (niſi quod ὅσον δήποτε, *quantumcunque id erit*, plus minúſve ſcilicet, omiſit) expreſſit. Ita & lib. VII. cap. 56. τὸ λοιπὸν ἐκ τῆς π. ζῆσαι καθὰ τὴν φύσιν.

Pag. 238. lin. 18. ὅσον πρόνοια, καὶ δυλεία πόσον.] Lego, ὅσον παράνοια, καὶ δυλεία τόσον. vel, ὅσονπερ αἰσία (vel, αἰγυπία) καὶ δυλείας τόσον: in eam ſententiam quam in textu expreſſimus. Lib. VII. cap. 66. de Socrate, μηδὲ μὴν δυλεύειν τισὶς αἰγυπίᾳ, &c. Similes apud Ciceronem & Senecam quorundam qui vel fortunæ ſublimitate, vel rerum bello geſtarum magnitudine per illuſtres, cum philoſophis comparationes elegantiſſimæ non ſine fructu comparandæ, quibus animus & otium.

Pag. 240. lin. 25. συλλ. τὰ πάντα τῷ δὶ] Xylandri utraque editio, τὰ πάντα. τῷ δὶ πρὸς αὐτ. male; ſed longè pejus, quod in verſione ſecutus eſt. Corrige, τὰ πάντα τῷδι πρὸς., &c. Sed & ſuperiori lineâ, μὴ εἰ τὸ ἓν πρὸς τὸ ἓν, non ut ex Xylandro editum, μὴ εἰ τὸ πρὸς ἕν, legendum.

Pag. 242. lin. 12. Διηνεκῶς καὶ ἐπὶ πάσης] Totum hoc caput quod Xylander adeò pro deplorato habuit, ut aſteriſco notaret ut imperfectum, ſolâ pravæ interpunctionis emendatione (ut plurima alia paſſim) ſanavimus: his tantùm exceptis, quod pro θαυμαστὸν ἢ ξένον. ut in utraque Xylandri editione, θαυμαστὸν ἢ ξένον, &c. edidimus: & pro μέμνησο ὅτι ὥσπερ, &c. (quod tamen etiam in Hæſcheliano codice repertum nobis) μεμνήσομαι ὅτι, &c. correximus: ut & Xylandrum in manuſcripto libro quo uſus eſt reperiſſe, tum ex verſione ejus (*cogitabo*, &c.) tum ex verborum iſtorum, μεμνήσομαι ὅτι ἀναγκάζεται ὥστε ποιεῖν, importunâ illâ quidem nec ferendâ, ſed quæ tamen fortaſſè à verâ lectione manavit, in Tigurinâ editione repetitione, non improbabilis ſuſpicio.

Pag. 243. lin. 10. εἰ μὲν γὰρ δύνασαι] Defectus in his, qui ſupplendus ex Hæſcheliano (cujus alibi meminimus) exemplari, cujus hæc ſcriptura: εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωσον. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, τόγε πράγμα ἀνυτὸ. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, πρὸς τί ἔτι συμφέρει τὸ μ. &c. Nec puto, hic quidem, aliter Xylandrum in ſuo codice reperiſſe; ſed ab operis typographicis quibus locata prima editio, primò hoc detrimentum commiſſum; ab iis, ad ſecundam editionem, quæ fœdiſſimè & ipſa contaminata eſt, ex incuriâ & inadvertentiâ tranſmiſſum. Fundus mihi hujus ſuſpicionis tum ipſa Xylandri verſio, cui in his verbis planè cum Hæſcheliani codicis ſcripturâ convenit; tum verò quod alibi quoque idem accidiſſe comperi; de quo plura dicemus ad libri IX. initium. Vide & ad ejuſdem libri cap. 40.

Pag. 248. lin. 5. εἶτα ἐπιθι τὰς ἄλλας, μὴ] Scribo, εἶτα ἔπιθι τὰ ἄλλα μὴ, &c. *Percurre alia iſtiuſmodi, in quibus non unius hominis mors ſpectanda proponitur: exempli cauſſâ Pompejos.* Neque multò aliter Xylander in primæ editionis verſione; quam ſecundis ejus cogitationibus præferendam cenſui. in poſteriori ſiquidem quod anteà verterat, *Defecit tota Pompejorum gens*: mutavit, *ut urbs Pompeji perierunt.* Sanè de Pompejis, urbe, jam antea lib. IV. cap. 48. Antoninum egiſſe, πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι, &c. non me latet: at huic loco tamen aptius, me judice, ut ad Pompejorum familiam verba referamus, quæ in Cnæo & Sexto Pompeiis, Magni filiis, extincta fuit. Familiam dico, non nomen, aut gentem; ex quâ viri magni & illuſtres, etiam poſt illos extinctos.

Pag. 250. lin. 14. τῷ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν] Legendum (quod qui ſuperiora conſideratè leget, agnoſcet) ἀπολαβεῖν ἐπέτρεψεν: cujus lectionis veſtigium exhibet Epictetus Hæſchelianus, in quo non ἀποῤῥαγὲν, ſed (quod & hic reſtituendum) ἀποῤῥαγέντι: ut quod cum ἐπέτρεψεν ſcilicet, non cum ἐποίησεν (quod vetat ſyntaxis) copulandum ſit.

Ibid. lin. 21. ἵνα καὶ τῶν λογικῶν σχεδονθῇσον] Locum hunc potius imperfectum quàm corruptum ſuſpicetur aliquis, & ſine ope melioris codicis incurabilem. Ego verò minimâ mutatione plenum & perfectum ita reddo: δυνάμεις εἰς ἕκαστον τῶν λ. ἐσχίδασεν ἡ τῶν λ. φ. Verbo σχιδάζειν, alludit Antoninus ad fatalia illa dolia quæ poëtarum ingenioſiſſimus & ſapientiſſimus alicubi deſcribit; ſed magis ad celebrem illam Pandoræ pyxidem, in cujus narratione tum Heſiodus, author fabulæ; tum alii verbo σχιδάσαι ſolent uti. Cauſſa voculæ, εἰς, omittendæ, præcedens dictio in εις deſinens: omiſſâ illâ, quia non conſtabat ſententia, tentata cætera & corrupta. Sed & ita non malè fortaſſè, Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυν. διένεμε ἑκάστῳ τῶν λ. σχιδὸν ὅσον, &c. Τῷ διένεμε omittendi eadem hîc quoque cauſſa fuerit, ſcripturæ cum præcedente δυνάμεις affinitas.

Pag. 251. lin. 8. Μήτι νῦν παραπάθητας] De Pantheâ, mariti loculo, ſeu (ut Petronius) *arcæ* aſſidente, fuſè Xenophon. De cæteris quos nominat hîc Antoninus, nihil habeo quod dicam.

Pag. 252. lin 1. βλέπε κρίνων φησὶ, σοφωτάτοις] Fortaſſè, σοφός τις, vel σοφώτατα. Confer cum lib. III. cap. 15.

Ibid. lin. 19. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] Vox ὁρμὴ propriè de motu animæ ſenſitivæ. Sic lib. III. cap. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νῦς. σώματος αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαὶ, νοῦ δόγματα. *Corpus, anima, mens, corporis ſenſus ſunt, anima affectus, mentis decreta.* & hoc ipſo cap. primis verbis, Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. *Porrò & vegetativa animæ quicquid impedimento eſt.* ζωτικὴν autem, à φυσικῇ & νοερᾷ diverſam conſtituit. At interdum tamen ὁρμὴ & ὁρμῆσαι de rationalis mentis agitatione, etiam divinæ: ut libri præcedentis ultimo capite: Ἡ τοῦ ὅλου φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιΐαν ὥρμησεν: *de mundi creatione ſecum deliberavit.* Vide & ſupra ad pag. 192. lin. 3. Dicit igitur Antoninus; Ὥρμησέν σε tibi aliquid accidit quod ὁρμῇ tuæ obſtaret? Sanè ſi ὡς λογικὸς, vel ἐκ ἀπροαιρέτως, (tale enim aliquid ſubintelligendum eſt) ἀνυπεξαιρέτως (i. e. ſine legitimâ ὑπεξαιρέσει & exceptione: vide quæ ſupra ad lib. IV. cap. 1.) ὥρμας, jam verè quatenus es rationalis aliquid mali paſſus es. Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις; ſi verò τὴν ὁρμὴν, & ὁρμῆσαι, ut vulgò, accipis, nihil mali, &c. Poſſis etiam ad τὸ ἔνστημα referre. Si verò τὸ ἔνστημα populari notione intelligis, &c.

Pag. 253. lin. 2. 3. ὅταν γίνηται σφαῖρος] Cum mens aut animus σφαῖρος ſive σφαιροειδὴς ſemel eſt, idem ſemper eſt, nec ullâ vel internâ, (τῶν παθῶν) vel externâ fortunæ vi de ſtatu ſuo dejicitur. Vide lib. XI. cap. 12. & lib. XII. cap. 3. & quæ ibi dicentur.

Pag. 254. lin. 18. ταπεινυμένη, ὁρίζομένη, συνδυομένη, πλυνομένη] Ad morem demiſſiſſimè ſupplicantium alludit opinor Antoninus prioribus duobus verbis. Non enim ſolùm in terram abjicere ſe, ſed & corpus totum porrigere (ut alibi fuſè peculiari de Adoratione

ne tractatu, docemus) ſoliti, qui demiſiſſimè, ritu tamen non tam Romano, vel Græco, quàm barbaro, ſupplicabant. Τὸ συνδυομένη, quod Xylander ita reddit, quaſi συνδεισζομένη reperiſſet, *contractus*, vel *ſuppreſſus* verti poteſt. Seneca. *In amiſſione cariſſimorum neceſſarius morſus eſt, & firmiſſimorum quoque animorum contractio.* Idem alibi, *Qui ſe latis rebus non inflavit, non adverſis contrahit.* Sed hoc potiùs συσέλλεται, quam συνδύεται. At idem alibi cum *ſupprimere ſe ac deſcendere* dicit, τὸ συνδύεσθαι videtur in animo habuiſſe. In ſapientem, &c. cap. 10. *Non dubiè enim contemptum ſe judicat, & hic morſus non ſine humilitate quadam animi* (ταπεινώσει τῆς ψυχῆς: nam ταπεινοφροσύνη Chriſtianis aliud) *evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis.* Hæc autem quatuor verba ad unum idemque τῶν δυσχερωνόντων καὶ σχετλιαζόντων τὸ πάθος exprimendum, ut ex contextu colligas, ab Antonino hìc adducuntur. At idem alibi τὸ ἐκτείνεσθαι (quæ propria τοῦ ὀρέγεσθαι ſignificatio) τῷ ἴσως συνελθεῖν καὶ συνιζάνειν (l. XI. cap. 12. Σφαῖρα ψυχὴ, &c. opponit. Confer & cum lib. VIII. cap. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσι ἐπισύρειν, &c.

Pag. 258. lin. 8. φύε σεαυτὸν] Malim, φύε σεαυτόν. non enim τὸ φύομαι, quod ſciam, ſolet activè ſumi.

Ibid. lin. 12. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς ὅ, τι πίφυκεν] Τὸ πρὸς, quod operarum negligentiâ præteritum, ex utravis Xylandri editione revocandum, ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τι πίφυκεν. *Qui cur mundus factus ſit non intelligit*, &c. Proximâ lineâ, ὁ δὲ ἔν τι: vel ὁ δὲ ἔν τινι τούτων: vel, ᾧ δὲ ἔν, τι τούτων ἀπολείπει, corrigendum.

Ibid. lin. 15. τῶν προλήπτων ἔπαινον φεύγων ἰδίαν] Scribo, τῶν προτύπων ἔπαινον φεύγων ἢ διώκων, ὃι &c. Φεύγων καὶ διώκων tum apud hunc noſtrum alibi non ſemel, tum apud alios plurimos ut τεχνικὰ in hoc argumento vocabula conjungi ferè ſolita. Dixit autem eleganti βραχυλογίᾳ, τὸν ἔπαινον φεύγων καὶ διώκων, pro ψόγον φεύγων ἢ ἔπαινον διώκων: ut 1. ad Cor. 4. 5. καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ: *& tunc laus erit unicuique à Deo.* ἐπαίνου ſolius meminit Apoſtolus, cùm ἔπαινος ἢ ψόγος ſententia poſtulet. Si quis ἔπαινον hìc τῶν μέσων, quæ tam in malam quàm bonam partem capi poſſunt, eſſe malit, (Heſychius certè, ἐπαινὴν, ἐπαινετὴν, vel δεινὴν & φοβερὰν interpretatur) exemplum requiro: nam quod ἐπαινεῖν aliquando pro recuſare aut averſari ponitur, id aliunde eſt.

NOTÆ IN LIBRUM IX.

Pag. 262. lin. 6. πρεσβυλάβην τῶν θεῶν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων] Deficit hic integra linea & ſententia in utraque Xylandri editione, quam nos ex Heſcheliano exemplari poſtliminiò revocabimus. Scribe igitur, πρεσβυλάβην τῶν θεῶν. Καὶ ὁ ψευδόμενος δὲ ἀσεβεῖ παρὰ τὴν αὐλὴν θεόν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων, &c. Hunc autem defectum, non à manuſcripto Xylandri codice, ſed ab operis primæ editionis (quem in ſecundâ editione non animadverſum & ſuppletum, malum factum) conſtructoribus aut extruſoribus potius, manaſſe, ex ipſâ Xylandri verſione, quæ cum Græcis plenis & perfectis καλὰ πόδα conſentit, conſtare contendenti queat. Vide & ſuprà in lib. VIII. pag. 243. lin. 10.

Ibid. lin. 14. φερόμενος παρ' ἑαυτὸν] Τὸ παρὰ hic αἰτιατικὸν eſt, ut infrà cap. 6. παρὰ τὴν ἑκλογὴν (ut in Notis ibi correximus) αἰτίαν. & c. 30. παρὰ τὴν ἐκ σοῦ αἰτίαν. Ita & Plutarchus τὸ παρ' ἡμᾶς. De plac. philoſ. cap. 27. Περὶ Εἱμαρμ. Quod igitur in his ἐπὶ ταὐτολογία (ita enim debuit excudi) φ. π. ἑ. valet τὸ φερόμ. παρ' ἑαυτὸν, id alibi reperias, τῇ γνώμῃ φερομ. i. e. proprio conſilio, ſeu, proprii arbitrii vi & impulſu, nullâ fati neceſſitate: lib. XII. c. 23. poſtremis verbis.

Pag. 263. lin. 16. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις] Talem creationis ἀρχὴν conſtituebant Stoici, cui tanquam ſemini rerum omnium naturalium ortus & occaſus, mutationes & viciſſitudines qualeſcunque, vis omnis denique & ratio irrevocabili naturæ neceſſitate incluſa fuerit. Hanc ἀρχὴν, *mundi originem*, Seneca nuncupat loco quem ad Victoris de Antonino teſtimonium inter Teſtimonia operi præfixa adduximus. Vide & quæ ſupra lib. IV. in pag. 103. lin. 3. de λόγοις σπερματικοῖς. Antoninus igitur hic verbo χρῆσθαι præſenti ſic uſus quaſi Deus hodiéque ſuper his occuparetur, vulgatam loquendi conſuetudinem ad ſcita philoſophica revocans & exigens, hæc addit de ἀρχῇ Stoicâ, quæ cum aliorum de illâ familiâ placitis & definitione adamuſſim congruunt. Sed hæc utcunque Antoninus hoc loco ἀπολόμως & ſine cunctatione ex Stoicorum mente; non tamen eum planè ſic credidiſſe, ſed animo vacillaſſe, & ad particularem quotidianamque, ut ita loquar, Dei providentiam magis propendiſſe, ex lib. VII. c. ultimo: Ἡ τοῦ ὅλου φύσις. &c. & lib. VI. cap. 44. Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσατο, &c. & ſimilibus aliis locis certò colligimus. Simplicius in Epictetum in eximiâ de divina providentia diſputatione. Καὶ οὐχ' ἅπαξ ποτὲ ταῦτα μαχεσσάμενος (Deus nimirum) ἐν ἀρχῇ τινι χρόνου ἀπίστη τῇ προνοείᾳ, ὥσπερ ἄν τις ἄνθρωπος ἀρκεσθείη τῇ νομοθεσίᾳ. ἄλλο γὰρ, &c. *Neque cùm hæc initio ſemel commentatus eſſet, tempore quodam à providentia receſſit: ſicut homo leges tuliſſe contentus eſt. Neque enim,* &c. nuperæ editionis pag. 242. Sed obiter lectorem moneo corrigendam ibi vitioſam Græci textus interpunctionem, & vitioſiorem Græcorum verſionem.

Pag. 262. lin. 24. Χαριεσίρυ μὲν] Xylander vertit quaſi ſcriptum eſſet, Χαριέστερον μὲν ἦν ἄν, ἄγευστον, &c. quæ fortaſſe vera lectio.

Pag. 265. lin. 9. μὴ ὁλοσχερῶς μηδὲ ὠσικῶς] Vox ὠσικῶς Suidæ explicata μετὰ βίας: rectè. Τὸ ὁλοσχερῶς, ambiguum; cui interdum τὸ καλὰ λεπτὸν, interdum τὸ ἀκριβὲς opponitur. Poſſis igitur & hic ſi velis, vertere, *negligenter: incurioſe: temerè.*

Pag. 266. lin. 6. ἰδιωτικὸν παράπηγμα ἀψικάρδιον.] Hæc minùs uſitata verba ex Axiocho Platonis, aut quicunque (antiquiſſimus ille certe, quicunque, & facundiſſimus) verus auctor eſt, explicanda ſunt. Ibi igitur poſt quædam de morte, quaſi quæ verè nihil, & ideò timenda non ſit, ſubtiliter illata, ita argutias illas explodit Axiochus Edit. Serran. Tom. 3. pag. 369. D. E. Σὺ μὲν ἐκ τῆς ἐπιπολαζούσης τοῦ λογισμοῦ τὰ σοφὰ ταῦτα εἴρηκας (ἐκεῖθεν γάρ ἐστι ἅδε ἡ φλυαρολογία πρὸς τὰ μειράκια διατεκορημένη) ἐμὲ δὲ ἡ σύμφυσις τῶν ἀγαθῶν τοῦ ζῆν λυπεῖ. καὶ πιθανωτέρους τούτων λόγους ἄρτι προλήψῃ, ᾧ Σώκρατες. οὐκ ἐπαίειν γὰρ ὁ τῆς ἀποπλανώμενος εἰς ἐνεργείας λόγου, οὐδὲ ἅπτεσθαι ταῦτα τῆς ὁμοχροίας, ἀλλ' εἰς μὲν πομπὴν καὶ ῥημάτων ἀγλαϊσμὸν ἀνύτειν, τῆς δὲ ἀληθείας ἀποδεῖν. τὰ δὲ παθήματα, τῶν σοφισμάτων οὐκ ἀνέχεται, μόνοις δὲ ἀρκεῖται τοῖς δυναμένοις καθικέσθαι τῆς ψυχῆς. *Hæc tu quidem erudita atque exquiſita depromis ex garrula illa arte quæ ſubtilibus concluſiuncalis nunc ſpecioſa eſt* (*illinc enim petuntur nuga ineptiaque verborum ad adoleſcentium animos eludendos comparata*) *at me illud angit atque excruciat, quod vita commodis deſtituar: atque utut probabiliorem hac orationem crepueris, Socrates, hìc me ſemper ſcrupulus urit. Mens enim gravioribus cogitationibus diſtracta, ornata orationis ſplendore minimè capitur: neque hæc ipſa quidem eodem quaſi colore apta ſunt inter ſe, ſibique conſtant: ſed quantò magis ad oſtentationem ornatúmque orationis ſunt compoſita, tantò longiùs abſunt à veritate. Morbi verò illarum concluſiuncularum decipulas ferre nequeunt, ſed in iis demum acquieſcunt, quæ ad animum poſſunt penetrare.* Ab iſtis igitur ἄπλετον τῆς ὁμοχροίας, & καθικέσθαι τῆς ψυχῆς, fluxit Antonini ἀψικάρδιον. Sed quid ἄπλετον τῆς ὁμοχροίας; Nam quod interpretes, *eodem quaſi colore apta ſunt inter ſe*, id huic loco ineptiſſimum judico. Scio quid viri Græcè doctiſſimi de ſignificatione hujus vocis. At non ab illis, ſed ab Hippocrate petenda, quæ huic loco conveniat interpretatio. Illi ὁμόχροια eſt externa corporis ſuperficies, cutis, & quidvis aliud, quod interiora continet, & illis opponitur. Sunt qui συνάφειαν vel συνίχνειαν, exponant. Hinc & Herodoto lux, cujus verba ab editoribus & Lexicographis qui non intelligebant depravata. Ait Herodotus de Lydorum & Medorum in firmandis fœderibus ritu, lib. 1. pag. 33. E. ἐπειὴν τὰς βραχίονας ἐπισάμενοι εἰς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχωσι ἀλλήλων. *Poſtquam brachiorum ſummam cutem ſecuerunt, mutuum ſanguinem delingunt.* quod eadem de re loquens, lib. IV. pag. 279. C. τύψαντες ὑπίσω ἢ ἐπισαμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τοῦ σώματος. *Percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis.* Eſt igitur εἰς τὴν ὁμοχροίην, non profundè & cum periculo internarum partium facto vulnere, ſic tamen ut ſanguis eliciatur; quod Angli vulgò dicunt, *to the quick.* Apage igitur imperitam correctionem, εἰς αἱμορροίην. Sed & de voce ὑπίσω, de qua parum ſibi conſtare fatentur interpretes, quæ mea ſententia ſit exponerem, niſi aliò feſtinarem. Ἀψικάρδιον, Senecæ, *quod in partem interiorem animi; quod in præcordia ima*; vel ut alibi, *quod in pectus uſque deſcendit*: cui opponit, *qua ſummam tantùm cutem ſtringunt*, vel, *rumpunt.* Etiam vox Antoniniana παράπηγμα, ex hoc eodem, aut valdè fallor, Dialogo prompta. Inter alia enim quæ ibi Socrates, ſunt & iſta, καὶ τὰ τῦ κόσμου παθήματα παρωπήξασθαι εἰς τὸν ἀιῶνα. Serrarius verò quàm pueriliter in iſtorum verborum verſione labitur! Sed nos non id nunc agimus.

Ibid. lin. 10. ἡ ἐμπεφυρμένη] Ἐμπεφυρμένη ſubſtantivè, ut εἱμαρμένη: niſi fortaſſe ſubſtantivum ψυχὴ, quod exciderit, reſtituendum ſit. Plato in Phædone, pag. 50. C. ὅτι ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν καὶ ξυμπεφυρμένη ἡ ἡμῶν ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ τοιούτου κακοῦ. *Quamdiu corpus habemus, animúſque noſter tanto malo erit admixtus.*

Pag. 267. lin. 11. 12. πρὸς πᾶν τὸ π. τὸ ἐκ τῆς αἰτίας σ.] Scribo, πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὴν ἐκτὸς αἰτίαν συμβαῖνον, Infrà, cap. 31. ἀταραξία μὲν περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα, &c. *Mentis tranquillitas tibi ſit in eis, quæ ab externa cauſſa proficiſcuntur*, &c. Vide & ſuprà in pag. 262. lin. 14. φερόμενος, &c.

Pag. 268. lin. 8. 9. ὅσα ὀρ. καὶ ἔμψ. πάντα. Ὅσα] Malim, ὅσα ὀρ. καὶ ἔμψυχα. Πάντα ὅσα, &c.

Pag. 268. lin. 17. πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως] Expende ſequentia, & ſenſum poſtulare, ni fallor ego, judicabis ut ſcribatur, πᾶν τὸ κοινῆς ἀλόγου ἢ ν. φ. vel, τὸ κοινῆς ψυχῆς ἢ ν. φ. Confer cum lib. VI. cap. 14. εἷς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, &c. & lib. XII. cap. 30. μία νοερὰ ψ. &c. Verte igitur, *Itaque omne quod communis alicujus ſive animæ ſive mentis eſt particeps*, &c.

Pag. 270. lin. 1. καὶ ἐκ διεσπάσθαι τρόπον τινὰ ἕνωσις] Non ἁπλῶς, ἕνωσις, ſed τρόπον τινὰ ἕνωσις, ait Antoninus: cautè & doctè, ut omnia. Nam propriè & præciſè loquendo τὰ ἐκ διεσπασμένα ex veteris philoſophiæ placitis illis opponuntur, quæ ἡνωμένα proprio titulo nuncupata. Plutarchus in Γαμικοῖς παραγγ. Τῶν σωμάτων οἱ φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσπασμένων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ σόλον καὶ χρυσοπέδον. τὰ δὲ ἐκ συνεπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. Quorum Latina interpretatio ex Pomponio ad Sabinum, Dig. lib. 41. t. 3. l. *rerum*, peti poteſt: cujus hæc verba; *Trina autem genera ſunt corporum. Unum quod continetur uno ſpiritu*, (vide quæ jam ſuprà, in pag. 176. lin. 5. 6.) & *Græcè* ἡνωμένον, *i. unitum vocatur, ut homo, lignum, lapis, & ſimilia. Alterum quod ex contingentibus*, h. e. *pluribus inter ſe coherentibus conſtat, quod* συνημμένον, i. e. *connexum vocatur, ut adificium, navis, armarium. Tertium quod ex diſtantibus conſtat, ut corpora plura non ſoluta, ſed uni nomini ſubjecta, velut populus, legio, grex.* Hinc Aſtronomis ἀστὴρ & ἄστρον diſtincta, quorum illud σῶμα ἡνωμένον; hoc autem ἐκ διεσπάτων; ut apud Achillem Statium in Aratum tradit

Conon

Conon ὁ μαθηματικὸς, i. e. Aſtronomus: (quæ apud veteres, interdum, Græcos Latinoſque verbi *Mathematici* notio) ſeu aſtrologus. Sed quia magni in veterum ſcriptorum lectione uſus eſt vetus hæc rerum corporumve diviſio, & adeò non obvia, ut etiam doctiſſimis interdum viris parum perſpecta videri poſſit, ipſa Statii, ſive Cononis potiùs, verba præſtat hic apponere. Παρατήρησε δὲ Κόνων ὁ μαθηματικὸς σώματα λίγεσθαι ὅσα ὑπὸ μιᾶς ἕξεως ἡνωμένα κρατεῖται, οἷον λίθος, ξύλον. ἔστι δὲ ἕξις πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. συνημμένα δὲ, ὅσα οὐχ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως διέπεται, οἷον πλοῖον, καὶ οἰκία. τὸ μὲν γὰρ ἐκ πόλλων σανίδων. ἡ δὲ ἐκ πόλλων λίθων σύγκειται. διεστῶτα δὲ, ὡς χορὸς. τῶν δὲ τοιούτων διέπει μὴ διαφορά. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ὡρισμένων σωμάτων καὶ ἀριθμῷ λεπτῶν, ὡς χορὸς. τὰ δὲ ἐξ ἀορίστων, ὡς ὄχλος. εἴη ἂν ὁ μὲν ἀστὴρ, σῶμα ἡνωμένον. τὸ δὲ ἄστρον, ἐκ διεστώτων καὶ ὡρισμένων. ἀριθμὸς γὰρ ἀστέρων ἐφ' ἑκάστου δύκουσι. *Conon mathematicus obſervavit corpora dici, quæ uno habitu unita continentur, quale lapis, lignum. habitus verò eſt ſpiritus corpus conſtringens. compacta autem quæcumque uno habitu non vinciuntur, quale navis & domus. illud enim ex pluribus aſſeribus, hæc verò ex pluribus lignis compingitur. diſtantia verò ut chorus. talium autem duæ ſunt differentiæ. nam illa quidem ex corporibus definitis & numero parvis, ut chorus. illa autem ex indefinitis, ut populus. ſtella igitur eſſet corpus unitum. ſidus autem ex diſtantibus & definitis. numerus enim ſtellarum per ſingulas ſit manifeſtus.*

Pag. 273. lin. 22. νεκροὺς βασάζοντα, ὥστε] Suprà IV. cap. 41. ψυχάριον οἱ βασάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν. *Animula es, cadaver geſtans, ut dicebat Epictetus.* Cætera quò ſpectent, compertum non habeo. An ita fortaſſe meliùs, ὥστε ἐνεργέστερον προπετεῖν. Τὸ, &c. *Ut tantò cadant* (unde & πτώματα, *cadavera*) *operoſiùs.* Hoc ſi placet, Τὸ τῆς νεκύας aliquid alludit, quod vel in Homericâ νεκύᾳ, vel in notâ aliqua ſolennique nænia.

Pag. 277. lin. 1. Ὡς ἐντελῆ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα] Erunt fortaſſe quibus obſcuriora videbuntur, quæ hoc toto capitulo, ac proinde ſuſpecta. Ego quod hic mihi præcipuè propoſitum, textum integerrimum in me recipio: ſenſum autem ſi non obvium, certum tamen eſſe, & qui clariſſimus, ſi in illum vacaret hic inquirere, reddi poſſit.

Pag. 279. lin. 12. 13. γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων] Πραγμάτων, an ἀνθρώπων? hoc malo. Vide lib. x. cap. 13. & 17. Quod ſi ad homines referas, tum τὸ συγγίνεσθαι ad mores & converſationem pertinet. Vide & lib. XII. cap. 24. καὶ τὴν πολυτροπίαν, &c.

Pag. 280. lin. 2. καὶ τὸν ἀίδιον ἀιῶνα] Ità rectè puto habere; & ut ita putem, ſimilia Antonini loca collata faciunt. Neſcium tamen te nolo, lector, in utraque Xylandri editione καὶ τὸν ἴδιον ἀιῶνα, excuſum eſſe.

Pag. 282. lin. 7. ἀλλὰ πρὸς τοὺς θεούς] Cenſeo Antoninum ſcripſiſſe πρὸς τῶν θεῶν, *per deos*; uſitatâ (etiam Arriano ſæpe) adjurationis formula. Nam alioquin cùm nihil de hominibus præceſſerit, de ſimplicitate erga Deos ut hîc agat non opportunum ſatis videtur. De ἁπλότητι verò & χρηστότητι erga homines, vide IV. cap. 37. & x. cap. 32. Μηδενὶ, &c. Opportunè autem per deos adjurat, quia perfecta χρηστότης illis præcipuè competit. Lib. VIII. cap. 34. Ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, &c. & lib. IX. c. 11. ὅτως εἰσὶ χρηστοί.

Ibid. lin. 17. ὑποκρίνῃ, συναγελάζει, βόσκῃ] Scribo, ὑποκρίνει, συναγελάζεται, βόσκεται; aut συναγελάζει, βόσκει; abſolutè & intranſitivè, ut vulgò loquuntur, qualia innumera apud Græcos Latinoſque. Etiam lib. VI. cap. 16. συναγελάζεσθαι, & τρέφεσθαι, & ἀποχρίνειν τὰ περιττώματα, ut naturâ affinia ſimul poſita.

Pag. 283. lin. 1. 2. ἢ θηριώσαι δ'.] Næ θηρίον & merum prodigium vox θηριώσαι hoc loco, ſive ſententiam, ſive ſyntaxin & verborum contextum reſpicias. Si conjecturis locus eſſet, multa in mentem (ut αἰσθηιάσαι, ἐλευθεριάσαι, &c.) veniunt, quæ non incommoda videri poſſint. Sed conjectura plus quàm probabilis, vocem totam ut ſpuriam & irreptitiam, εἰς κόρακας ablegandam. Primò, contextus non requirit; imò quicquid ſubſtituas, tale erit, ut melius abeſſe poſſit, ſi ſequentia expendas. Secundò, Xylander in ſuo codice non videtur inveniſſe, ut ex verſione conjicio. Tertiò, in Manuſcripto Codice Hæſchelii non omninò comparet, cujus hæc ſcriptura eſt, Ἤτοι εἰδὲν δύνασθαι οἱ θεοὶ, ἢ δύνανται. Valeat illa ſanè, dices fortaſſe; ſed quid tamen huc illam primùm intruſerit, libenter ſcirem. Dicerem, ſi divinus eſſem; dicam tamen quod in mentem, non ut omninò verum, ſed ut à vero non alienum mihi venit. Scripſerat fortaſſe aliquis ad oram tam inſigni loco vulgare illud Græcorum Grammaticorum Σημείωσαι. cætera quivis facilè conjiciet.

Pag. 285. lin. 4. 6. καταφράττεσθαι] Metaphoricè dictum puto de eo, qui oculos ſibi oblini, & obnubi patitur, totumque ſe facit alieni juris. Heſychius καταφράκτους ψυχὰς, τὰς ἐπισκοτισμένας, καὶ μὴ τὸ μέλλον εἰδύιας, *animas obtenebratas, & quod futurum eſt neſcientes*, (quod ab hoc quod diximus non valdè remotum eſt) interpretatur. Ad ægrotos autem meritò transferatur, qui Medicis per omnia (unde & *in medicorum poteſtate* tales *eſſe* dicuntur à Latinis) morigeri ſunt & obſequentes. Poſſis etiam fortaſſe ad vincula & ligaturas, & id genus alia ſeu medicorum ſeu chirurgorum propiori ſignificatione referre. Porrò ejuſdem argumenti apud Diogenem Laërtium extat Epiſtola, quam moriens Epicurus ad Idomeneum quendam ſcripſiſſe perhibetur: de quâ quod Ciceronis jam olim judicium fuerit, digna res eſt, quæ à prudenti lectore, ne ſibi ab infami impoſtore verba dari patiatur, diligenter animadvertatur. Extat illud Tuſcul. Quæſt. lib. V. *An Epicuro qui tantum induit perſonam philoſophi*, &c.

NOTÆ IN LIBRUM X.

Pag. 288. lin. 4. 5. τῆς φιλητικῆς καὶ στρητικῆς διαθέσεως] Pro στρητικῆς haud dubito fore qui στρεκτικῆς præferant, quod nec mihi improbatur, ſi affectum illum animi, quo φιλεῖν & στέργειν τὰ παρόντα καὶ τὰ συμβαίνοντα (de quo toties Antoninus) dicimur, intelligamus. Poteſt tamen & vulgata lectio retineri, ſenſu non minus probo, qui ex collatione cum lib. V. cap. 15. Οὐδ' ἂν ὁ ἐλατρατικὸς ἐκεῖνος, &c. & lib. III. c. 5. Ἐν δὲ τῷ φαιδρῷ, &c. apparebit.

Pag. 290. lin. 22. Εἴτε ἄτομοι, εἴτε φύσεις] Ita utraque Xylandri editio; ita citant & viri maximi; ſed omninò ſcribendum, Ἢ τοι ἄτομοι, ἢ φύσις. Ita conſtanter Antoninus iſta opponit. lib. IV. cap. 3. ἀναπεπάμεθα τὸ διεζευγμένον, ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, &c. *reduc tibi in memoriam diſjunctivum illud, aut numinis providentiâ, aut atomorum concurſu*, &c. Lib. XI. cap. 18. ἄτοπον δὲ ἔπιθι ἀπὸ τοῦ, Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικοῦσα. *quin & altius rem repete, vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere.* Vide & lib. IX. cap. 34.

Pag. 292. lin. 22. τῷ ἰδίως ποιῷ ὑδεὶ ὄνῃ] Senſum in verſione expreſſi, quem è verbis commodiſſimum elicere potui. Qui Origenis objectiones contra vulgatam de corporum *in individuo*, ut loquuntur, reſurrectione opinionem apud Methodium, & Epiphanium legerunt, non locupletiorem alium deſiderabunt horum verborum enarratorem. Quod enim Antoninus hic paucis, id Origenes apud illos pluribus proſequitur & confirmat verbis. Verba ſic non malè ſcribi poſſe conjicio: προσπλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ ὑδεὶ φύνῃ (vel ὄνῃ, id eſt, ὄντως, *revera*) πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον. Quid ni enim, ut φθίνον & φθινόμενον, δύνον καὶ δυνόμενον & id genus alia non pauca nullo diſcrimine, ita & λεγόμενον (etſi non occurrat exemplum) pro eo quod magis uſitatum λεκτὸν? Si cui tamen hoc nimis audax & temerarium videatur, poteſt & τὸ λεγόμενον, (*de quo nunc agitur*) in eandem ſententiam non malè retineri.

Pag. 293. lin. 4. 5. κἂν ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα.] Scribo, καὶν ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα ταχίως, &c.

Pag. 298. lin. 3. ἤτοι γὰρ ὃ λῃσαὶ, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] Sarmatici belli, ab Antonino fœliciter confecti, gloria quanta fuerit, (unde & illi Sarmatici titulus) docent Hiſtorici. Porrò re benè geſtâ quàm ſoleant victores milites *ad ſuperbiam ferociamque & immodicum*, ut apud A. Gellium Cato, *modum* inſoleſcere neminem latet. Vanam igitur illorum ſuperbiam & inſolentiam ridet hic fortiſſimus idemque prudentiſſimus Imperator: non quòd quicquam veris militibus, qui juvandæ patriæ aut juſtitiæ inter homines tuendæ cauſſa ſtipendia merentur, (quid enim vel ad præſens tempus, vel ad omnem poſteritatis memoriam glorioſius?) & propriam ſalutem publico poſtponunt bono, detractum velit; ſed quòd eis plerique qui caſtra ſequuntur ſint moribus, ut prædam potiùs venari, quam quid æquum aut iniquum, quid publicè proſit aut obſit, ſpectare videantur. Quod ait Antoninus, *ſi dogmata eorum ſpectes*, indè eſt, quia non è factis, ſed ex opinionibus quæ ad faciendum impellunt, pendet vera laus, aut vituperatio: ut tot locis inculcat Arrianus. Nemo igitur verè fortis, niſi qui veris dogmatibus imbutus ad pericula ſubeunda non impetu temerario aut naturali temperamento, ſed certâ ratione promptus & paratus eſt. Hinc & Seneca de fortitudine, Epiſt. 85. *Non eſt enim fortitudo inconſulta temeritas, nec periculorum amor, nec formidabilium appetitio. Scientia eſt diſtinguendi, quid ſit malum, & quid non ſit; diligentiſſima in tutela ſui fortitudo eſt, & eadem patientiſſima eorum, quibus falſa ſpecies malorum eſt.* Cæterùm ut olim *latro*, qui nunc miles apud Latinos; ita in ſacro Codice, Gen. x. 9. גבר־ציד, *robuſtus venator*, (quod Græcis Bibliorum Interpretibus γίγας, κυνηγὸς) pro ſtrenuo bellatore. Quæ fortaſſe ipſa fuere verba veteris Phœniciæ Inſcriptionis, quæ verbis Græcis apud Procopium Vandalic. II. ita redditur: Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου τοῦ λῃστοῦ, υἱοῦ Ναυῆ. *Nos fugimus à conſpectu robuſti bellatoris, filii Nave.* Certè λῃστεία ſive captura hominum, venationis ſive θήρας ſpecies & ab Ariſtotele Politic. l. I. cap. 50. conſtituitur. Vide & Habac. cap. I. verſ. 15, 16. ubi *hamus, ſagena*, & *rete*, de numeroſo qui omnia longè latéque vaſtet & perdat exercitu. Venatio autem ferarum, ad efferandos, an mitigandos animos hominum & à mutuis cædibus avertendos plus conferat, diſputat, ſi bene meminì, Plutarchus tractatu, Terreſtria an aquatilia animalia ſint φρονιμώτερα, ipſo initio.

Pag. 299. lin. 8. 9. ἐυμενῶς] Εὐμενῶς, an, ἓν μόνῳ, vel, τὸ ἓν μόνῳ ſcripſit Antoninus? vide lib. VII. cap. 7. Vide tamen & XI. cap. 9. ubi in eadem re vox ἐυμένεια.

Ibid. lin. 14. ἄριστον γὰρ καταλυγχάνειν τούτῳ] Puto Antoninum vel ad proprietatem verbi ἁμαρτάνειν intendere, quod aberrare à ſcopo propriè ſignificat; vel ad uſum forenſem formularum iſtarum καταλυγχάνειν, & ἐκπίπτειν, ſeu ἀποκίπτειν τῇ δίκῃ, pro cauſſa ſuâ cadere, &c.

Pag. 302. lin. 2. οἷοι ἀνδρεομάμενοι καὶ γαυρύμενοι] Ἀνδρεομᾶσθαι verbum non alibi mihi repertum: qualia quamvis in Antonino noſtro plura, eò tamen inclino, ut ἀγορευομᾶσθαι non ἀνδρεομᾶσθαι, tam facili ex altero in alterum librariis oſcitantibus lapſu, ſcripſiſſe putem. Major enim ſoni (neque tamen illa magna) quàm ſcripturæ, ſi quis attendat, ſimilitudo. Dionyſius Halicarnaſſeus de Ædilibus Rom. Antiq. Rom. lib. VI. pag. 411. Ἐπιτέτραπται δὲ αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ σχεδὸν ἔοικασί πως κατὰ τὰ πλεῖστα τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμοις. *Commiſſa verò eis*

eis ſunt multa ac magna res ; ſuntque maxima ex parte Græcorum ἀγοραίμοις, id eſt, fori & rerum venalium arbitris, ſimiles. Præterea Ædilitatem non ſplendidiſſimum tantùm & latiſſimi per ſe imperii magiſtratum fuiſſe, ſed & ad ſummos honores viam ſtraviſſe, notum eſt. *Ædilitatem gerere* proverbialiter à Plauto dictum alicubi pro, imperioſum eſſe. Idem in Captivis, Act. IV. Scen. 2. n. 43.

Euge edictiones (alii, *dictiones*) *adilitias hic habet quidem:*
Mirumque adeò eſt, ni hunc fecere ſibi Ætoli agoranomum.

pro quo paulò antea dixerat, n. 31.

Baſilicas edictiones, atque imperioſas habet.

Pag. 303. lin. 4. 5. *μήτι δ' ὕτω*] Scribe, *Μήτι δ' οὐχ' ὕτω.*

Pag. 304. lin. 7. 8. *τὰ τῦ Πλάτωνος, Σηκὸν ἐν ὄρει*] Plato in Theæteto. Citat & Theodoretus, Epiſc. Therapeut. lib. 1. & ultimo. Σηκὸς, eſt purum putum Hebraicum קֹבֶר vel סֵכֶר : quod ideo moneo, quia radix Hebraica סכך optimè convenit cum Græci verbi quod hic eſt, *περιβάλλεσθαι*, ſignificatione. In ſequentibus verbis elegans alluſio ad ambiguam verbi *βάλλειν* ſignificationem, quod ut propriè (nec id aliunde quàm ex monte aut loco edito commodius) jacere, & jaculari ſignificat; ita metaphoricè tum ad cogitationes animi, ut hoc ipſo libro, cap. 11. *εἰδ' οἷς νῦν βάλλεσθαι*; tum ad ſermonis uſum transfertur : unde *παρόβλημα* ; pro quo ſimplex hic *βλῆμα* poſuit Antoninus. De ſcopo Antonini in his verbis, vide quæ notamus ſuprà, in lib. 5. pag. 164. lin. 8. *Οὔτε τραγῳδὸς*, &c.

Pag. 307. lin. 11. *ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων*, &c. *τὴν ἔνδεσιν*] Manuſcriptum Hæſchelii meliùs *ὁμοῦ*. Non aliam autem hic *ἔνδεσιν* intelligit Antoninus quàm quæ Sancto Paulo vocem magni affectus expreſſit, *Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τῦ σώματος τῦ θανάτυ τύτυ ; Ærumnoſus ego homo : quis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Rom. 7. v. 24. De hâc animæ alligatione multa paſſim philoſophi ; ſed ut rivuli tamen omnes ab uno fonte, divino Platone, derivati. Totus ferè Phædon hujus eſt argumenti ; pauca ex multis, quæ ſufficiant huic loco, proferemus. *Παραλαβοῦσα τὴν ψυχὴν ἡ φιλοσοφία ἀτεχνῶς διαδεδεμένην ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένην, ἀναγκαζομένην δὲ ὥσπερ δι' εἱργμῦ* (quod Sanctus Paulus, *δι' ἐσόπτρυ ἐν αἰνίγματι*, 1 Cor. 13. 12.) *διὰ τύτυ σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὑτῆς, καὶ ἐν πάσῃ ἀμαθίᾳ κυλινδυμένην, καὶ τῷ εἱργμῷ τὴν δυνότητα καλλίστην, ὅτι δι' ἐπιθυμίας ἐστὶν, ὡς ἂν μάλιστα αὐτὸς ὁ δεδεμένος ξυλλήπτωρ αὖη τῷ δεδέσθαι. ἠρέμα παραμυθεῖται καὶ λύειν ἐπιχειρεῖ, ἐνδεικνυμένη*, &c. quorum verborum hæc ſumma eſt : *Animam corpori alligatam, & agglutinatam, in eo quaſi in ergaſtulo vinctam & captivam degere ; in ejuſmodi ergaſtulo ignorantiæ tenebris, quæ ex innatis corporis cupiditatibus & libidinibus oriantur, obſeſſam, non tam res ipſas quàm rerum umbras & falſas ſpecies, oculis, non ſuis, ſed corporeis & fallacibus aſpicere. Animæ ſic laboranti & oppreſſæ, quæ conſoletur, & pro virili ſuccurrat, occurrere philoſophiam.* Idem ibidem verbo *ἐνδεθῆναι* (unde Antoninianum hic *ἔνδεσις*) non ſemel utitur. *Alligationem* autem, verſionem Xylandri retinui, quod *alligandi* verbum Senecæ de vinctis & captivis uſitatum. At idem alibi, *alligatos* inter, *adſtrictos*, & *aſtrictos* hâc ipſâ in re ſubtiliter diſtinguit : ſed nobis has verborum minutias excutere non hic animus. Ad rem quod attinet ipſam, non eò trahendus Antoninus, quaſi rideret illos, quibus grave hoc fragilitatis humanæ jugum, ut ſuſpiria illis & querelas exprimat ; cui enim magis quam ipſi Antonino, ut ex his ejus libris agnoſcimus ? ſed ut illos, qui queri contenti, & iniquitatem fati miſerabiliter accuſare, animo deſpondent ignavi, & auxilia à ratione & philoſophiâ verâ, quibus in libertatem ſe aſſerant, petenda, nulla ſibi provident : qui de ordine mundi malè exiſtimant, & *emendare* (quod alicubi Seneca) *malunt Deos, quàm ſe.* Καλλίδιον autem eſt *lecticula lucubratoria*, ut Suetonius in Auguſto loquitur ; de quâ conſulantur ibi, ſi quis plura de eâ noſcere velit, eruditiſſimi commentatores.

Pag. 311. lin. 14. *καὶ ὁ πάσχων αὐτὸ*] Scribo, *καὶ ὁ πάσχων αὐτὸς* ; non *αὐτό*.

Ibid. lin. 25. *Τῷ δεδηγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων*] Ita ſcribo cum priori Xylandri editione, non ut in ſecunda (repugnante tamen & illic ipſa Xylandri verſione) *δεδηγμένῳ*. Longa mihi per literas cum viro amico & docto, ſed *ἰχυρογνωμοσυνίρῳ*, ſuper hoc loco velitatio fuit, cum ille multa comminiſceretur, & quidvis potius, ſi *δεδογμένῳ* non placeret, quàm *δεδηγμένῳ* reſcribi debere acriter contenderet : ego contra non minore confidentia, non modo hanc veram eſſe lectionem, ſed nihil in toto Antonino hoc verbo, & hâc alluſione vel acutius vel elegantius occurrere. Cùm enim rabidi morſus ea vis ſit, & ex tantilla cauſſa tam prodigioſi ſæpe conſequantur effectus, ut inter arcana naturæ nihil prope ſit, quod magis admiratione dignum ſit ; non potuit Antoninus ſanæ rationis & philoſophiæ ſummam ad immutandos & quaſi transformandos animos vim & efficaciam aptiori alia ſimilitudine declarare. Sed & antea jam lib. VI. cap. 57. error & ignorantia quantum poſſint in vita communi docturus, hoc ſimili uſus eſt. Addebam præterea non Antoninum ſolum ſic loqui, adducto Luciani (aut quiſquis autor eſt illius Dialogi) ex Philopatride, ſeu *Διδασκομένῳ* loco, *Ἐδήχθην γὰρ τοῖς παρὰ σῦ λόγοις, ὡς ὑπὸ κυνὸς λυτιῶντος. Morſus enim ſum verbis à te modò dictis, perinde ut à cane rabioſa.* Sed hæc & id genus alia hominem adeò non movebant, ut nova multa comminiſci non ceſſaret, quibus ſententiæ meæ, ut rebatur ipſe, abſurditatem argueret. Quare cum neuter alteri perſuaderet, aliud tandem agere coacti ſumus. At ecce tibi poſt aliquot annorum inter nos hâc de re ſilentium, bonum factum, veniunt inexpectatò literæ, quibus errorem ſuum agnoſcit, & herbam, quod ajunt, ultrò porrigit, nuper enim incidiſſe ſe in ipſiſſimum (qui mihi in mentem non venerat) Platonis locum, quem Antoninum his verbis reſpexiſſe minimè dubitet. Platonis quem indicavit locus hic eſt, in Convivio extremo, pag. 1203. F. *Ἔτι δὲ τὸ τῦ δηχθέντ@ ὑπὸ τῦ ἔχεως πάθ@ καμὲ ἔχει* ; quo expoſito, pergit ; *ἐγὼ ἓν δεδηγμέν@ τε ὑπὸ ἀλγυνοτέρυ, καὶ τὸ ἀλγυνότατον* (Serranum enim interpretem non audio, qui *ἀλγυνοτάτυ* in margine corrigit ; multò minùs quod in verſione ſecutus eſt, amplectendum cenſeo) *ὧν ἄντις δηχθείη. τὴν καρδίαν γάρ φησὶν, ἢ ψυχὴν, ἢ ὅ, τι δεῖ αὐτὸ ὀνομάσαι πλησθῆς τε καὶ δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, οἷς ἔχεσί μ ἐχίδνας ἀγριώτερον, νέας ψυχῆς καὶ μὴ ἀφυοῦς ὅταν λάβωνται, καὶ ποιῶσι δρᾶν τε καὶ λέγειν οἷα ἐῶν ὁρῶν ἂν Φαίδρυς*, &c. *Præterea, ut qui à vipera morſi ſumus, haud aliter & ego affectus ſum*, &c. *Ego igitur & ab eo quod acerbius afficit, morſus ; & ea parte morſus qua una acerbiſſimus eſt obnoxia maximè doloribus, ſive cor, ſive animum, ſive quomodocunque id appellandum ſit, ſaucius cupiditate in philoſophia ſermonum, qui acrius quàm vipera mordent, & occupant, ſi quando attigerint juvenilem animum, qui non penitus ignarus ſit : compelluntque ad quicquid tandem ſit faciendum atque dicendum, ac intueus Phædros*, &c. Similitudinem quam Plato duxit à morſu viperæ, Antoninus à canis rabioſi (eſt enim *λύσσα* & *ὑδροφοβία* de morſis à cane rabioſo, propriè ; ut ex Galeno conſtat & Dioſcoride) morſu petere maluit, ſed eadem utrobique ratio ſimilitudinis, eadem verbi *δηχθῆναι* metaphora. Ita factum eſt, ut qui prius ſententiæ meæ acerrimus oppugnator, idem nunc opportuno hoc Platonici loci indicio confirmator eſſet *ἀναπείθοντ@*. Cæterùm ratio ſimilitudinis clarior erit, ſi verba Antonini ita ſuppleantur ; Ut qui à cane rabioſo morſus eſt, niſi tempeſtivè curetur, his inter alia argumentis affectum ſuum prodit, quòd ſolito triſtior & pavidior (*vigilia & ſomnus perturbatus, timor ſine cauſſa*, ait Sennertus inter ſigna diagnoſtica. *Demorſus ſolito triſtior & cogitabundus eſt, hominum conſuetudinem conſpectumque fugit*, &c. Palmar. de morbis contagioſis. *πονηρὸν βλέπει καὶ συγκότερον τῦ συνήθυς, torvum ac ſolito triſtius intuetur*, & mox quibuſdam de *ὑδροφοβίᾳ* interjectis, *καὶ τινὲς μὲν φέυγυσι τὴν αὐγὴν, τινὲς δὲ τρύχονται συνεχῶς. ex hoc mali genere correptis ſunt qui ſplendorem lucis refugiant, alii aſſiduo dolorum cruciatu conficiuntur.* Dioſcor. Θηρ. c. 1.) evadat, tandemque morbo confirmato in *ὑδροφοβίαν* incidit, ut aquam, liquida & pellucida omnia, ad furorem & inſaniam horreat & fugiat, ita, &c. Porro ad *ἀφοβίαν* & *ἀλυσίαν* quantum momenti ſit in humanæ fragilitatis conſideratione, docent & illa ſancti prophetæ : *Quis tu ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ita areſcit?* Eſ. 51. 11, 12. & alibi : *Quieſcite ab homine* (ne vos odio gratiáve ſuâ vehementiùs afficiat) *cujus ſpiritus in naribus eſt : nam quanti* (qui talis) *æſtimandus eſt?*

Pag. 313. lin. 1. 2. *ἐπιφημῶντα*] Manuſcriptus Hæſchelii *ἐπευφημῶντα*.

Pag. 314. lin. 7. *Οὐδὲν ἐστιν ὕτως ὑποτομος.*] Quàm verus hic vates & ad extremum vitæ ſpiritum adeóque in extremo ipſo agone ſpirituque, propoſiti tenax Antoninus fuerit, teſtis (ſi ſtamus ejus teſtimonio) locuples Dio, qui narrat Antoninum non ex morbo quo laborabat ipſo, periiſſe, ſed medicorum, qui Commodo ſucceſſuro gratificari ſtudebant, immani ſcelere & perfidia : Antoninum autem morientem, cùm quid ageretur non ignoraret, non tantùm diſſimulaſſe, ſed ne filii parricidio ſublatus videretur, militibus & tribuno poſtremis verbis ipſum commendaſſe. Dionis verba ſunt hæc lib. 71. pag. 814. E. *Τῇ ἑπταικαιδεκάτῃ τῦ Μαρτίυ μετάλλαξεν, οὐχ' ὑπὸ τῆς νόσυ ἣν καὶ τότε ἐνόσησεν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. ὡς ἐγὼ σαφῶς ἤκυσα, τῷ Κομμόδῳ χαριζομένων. μέλλων γὰρ ἀποθνήσκειν, τῦτόν τε τοῖς στρατιώταις παρεκελεύετο, (εἰ γὰρ ἤθελε δηλῶσαι ὅτ' οὐκέτι ζήσοιτο) καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αὐτῦτι ἔφη, Ἀπέλθε πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα. ἐγὼ γὰρ ἤδη δύομαι. Deceſſit è vita decimo ſeptimo Martii die, non morbo quo laborabat, ſed (ut ego certò acceps) peremptus à medicis, qui Commodo gratificabantur. Quumque eſſet morti proximus, Commodum militibus commendavit, (nolebat enim videri, ut mors ſibi ab illo afferretur :) tribunoque militum teſſeram poſtulanti reſpondit ; abi ad orientem. Ego enim jam ad occaſum commeo.*

Pag. 315. lin. 13. *ἐκεῖνο ἱστορία*] Vide quæ ſupra ad pag. 38. lin. 3. *Μηκέτι κατ' ὁρμὴν*, &c. notavimus.

NOTÆ IN LIBRUM XI.

Pag. 318. lin. 12. *Ὡδῆς ἐπιτερπῦς καὶ ἐρχ. καὶ π.*] Capitolinus in vita Marci ; *Amavit pugilatum, luctamina & curſum, & aucupatus, & pilâ luſit apprimè, & venatus eſt* ; non exercitii tantùm cauſſâ ; ut cenſent ibi viri docti, ſed oblectationis, & voluptatis, ut ex his ejus verbis in promptu colligere eſt. Non enim eo nomine ſibi ipſe ſuccenſuiſſet, aut de remediis (quod facit hic) cogitaſſet, ſi tuendæ modò valetudinis cauſſâ illa adhibuiſſet. Antonini mentem melius intelliget, qui cum Senecæ non diſſimili, alia quamvis in re, conſilio conferet. Ita ille de ira lib. 11. cap. 28. *Maximum remedium eſt ira, mora. Nec ab illa pete initio ut ignoſcat, ſed ut judices : deſinet, ſi expectat. Non univerſam illam tentaveris tollere : graves habet impetus primos : tota vincetur, dum partibus carpitur.* Alibi de paupertate loquens, vocat hoc, *artificium diducendi, cùm ſingula ſuſtineri poſſunt, quæ collata non poſſunt.* Vide & decimo libro, cap. 29. *Κατὰ μέρος*, &c.

Pag. 319. lin. 5. *μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ :*] *Obſtinationem* Chriſtianis Martyribus à gentilibus objici vulgò ſolitam, notum vel ex Tertulliano. *Illa ipſa obſtinatio quam exprobratis*, ait ille Apologetico extremo. Idem ad Nationes lib. 1. cap. 18.

Re-

Reliquum obſtinationis in illo capitulo collocatis, quod neque gladios, neque cruces, neque beſtias veſtras, non ignem, non tormenta ob duritatem ac contemptum mortis animo recuſemus. Idem de Spect. cap. 1. *Sunt qui exiſtiment Chriſtianum expeditum morti genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum eruditi*, &c. Primus, quod ſciam, Plinius objecit in Epiſtola (quæ lib. x. 97.) ad Trajanum notiſſimâ. Arrianus autem & ipſe Chriſtianorum (quos Galilæos ille vocat) exemplum in eundem planè quem Antoninus hîc adducit finem: ſed quod Antoninus obſtinationi, ille conſuetudini tribuit. lib. IV. cap. 7. περὶ ἀφοβίας. Παράλαξιν etiam apud Euſebium de Chriſt. Martyribus, ſed in bonam partem, legere memini: pro quo ibidem ἴνσασις ſæpius occurrit.

Pag. 322. lin. 10. Μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία:] Plane quod Horatius, poſt Theſpidem & Æſchylum, veteres poëtas Tragicos, commemoratos,

Succeſſit vetus his Comœdia, non ſine multa
Laude; ſed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi.

Vir ſummus & illuſtris inter doctos jam pridem famæ, qui iſta omnia in Horatio confuſa & tranſpoſita tanto contendit opere, quid Antonino reſponſurus ſit, ipſe ſi vacat & libet, videbit: ego non video.

Pag. 324. lin. 4. 5. Ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογμαλεῖν δὲ] Poterant hæc cum ſuperioribus conjungi, & in unum caput concludi, quæ nobis hic bina: eſt enim quædam argumenti inter iſta cohærentia, aut ſaltem non abruptus tranſitus. Maluimus tamen, ut in aliis non paucis, diſtinguere; quòd diverſa res hic agatur, nec ita verbis cohæreant, ut ſine detrimento ſenſus ſeparari nequeant. Compoſita vox ὁμοθαμνεῖν, non obſcura illa quidem, non tamen hactenus alibi mihi reperta. Malui autem, *ex eodem ſenticeto*, quàm aut arbuſto, aut arbore dicere, quòd alluſio Plautina, *τὸ ſentire ex ſenticeto*,

Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis:

Capt. Act. IV. ſc. 2. n. 80. derivans, ut ut feſtivior quàm verior, ad rei tamen ipſius explicationem non intempeſtiva videretur. Magna enim in re ſimilitudo, cogitationibus hinc inde variis ac conſertis haud ſecùs in animo, quàm ramis in arbore, aut ſurculis, in arbuſto pullulantibus. Hinc apud Hebræos (quorum lingua proprietates rerum maximè conſectatur) eadem radix שׂיח & ramum ſignificat & cogitationem.

Pag. 326. lin. 2. οἷον· ὁ Φωκίων ἐκεῖνος] An ad Phocionis peculiare aliquod dictum factúmve; qualia ſingulari bonitate condita Phocionis Plutarchus haud pauca commemorat; an ad totam ejus vitam & mores univerſos, cùm adeò bonitate ſpectabilis fuerit, ut boni, id eſt, χρηστοῦ cognomen inde meruerit; reſpiciat Antoninus, haud facile dixerim. Ego de totâ vitâ potius intelligo.

Ibid. lin. 8. ἄνθρωπος τεταμένος] Ita prior Xylandri editio: at in poſteriori mutatum in τεταγμένος. Ego illud, ut ἐμφαλικώτερον, ita & verius credidi. Eodem verbo jam prius, hâc ipſâ in re, l. VII. cap. 5. uſus eſt; ὅ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῷ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ εὐάρμοστον. *Quicquid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas eſt, quod eſt ſocietati utile & congruum.* Si cui τὸ τεταγμένος (quod & apud Epictetum cap. 29.) magis arrideat, de ſe ut Imperatore loqui, cujus hoc præcipuum munus, bonum publicum promovere agnoſcat, intelligendus Antoninus. Paulò ſuprà τὸ ἐπὶ τῇ φύσει, ſcribo, τὸ ἐσὶ τῇ φύσει. ut τὸ, pro ὅ, (de quo Grammatici) poſitum ſit.

Pag. 326. lin. 4. γεγράφθαι ὀφείλει ἰνθὺς ἡ φωνή] Scribo, γεγράφθαι ὀφείλει. ἰνθὺς ἡ φρήν (ex quo notior vox φωνὴ, quæ nihili vox hîc eſt, manavit) τοιοῦτον ἴχνει, ἰνθὺς, &c. Seneca ſimiliter de Benef. II. cap. 25. *Verba ceſſent licet, ſi quemadmodum debemus, affecti ſumus, conſtientia eminebit in vultu. Conſcientia*, Senecæ; quod Antonino φρήν.

Ibid. lin. 9. ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλόστηλος σκέλμη ἐστὶν] Quæ Xylander in hunc locum notavit, conſultò prætereo. Σκέλμη ex Heſychio vel Julio Polluce, glàdiolum ſeu pugionem interpretor. Antoninus ſimulationem ſimplicitatis, pugionem vocat, morem illorum reſpiciens, qui inſidias aliis molientes, pugionem (nam alioquin σιδηροφορεῖν erat prohibitum) è cervicibus dependentem circumferebant. Λυκοφιλία verò quid ſit, optimè docebunt Æſopicæ fabulæ ab Iſaaco Nicolao Neveleto primùm (nec ſcio an quis alius poſtea) editæ; dignæ certè quæ correctiores legerentur. Nos γύμαλος χάριν, unicum ἐπιμύθιον (quia Neveletus in Notis fruſtrà tentavit) correctum hic apponemus. erit id fabulæ 234. quæ editionis noſtræ pag. 276. Οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ κακόεργοι ὅταν περὶ (γρ. παρὰ) τοῖς ἰδόσι πεπρίωνται, ἀνόητοι τῶν τεταγμάτων (γρ. ἀνόητοι τῶν τεχνασμάτων) καθίστανται. *Sic hominum doloſi, cum apud ſcientes malignè agunt, machinamentis ſuis inutiles fiunt.*

Pag. 330. lin. 12. πολλὰ γὰρ καθ' οἰκονομίαν γίνεται] Etſi nihil hoc uſu verbi apud Græcos ſcriptores ſive ſacros, ſive gentiles, qui res tractant philoſophicas paſſivius; quia tamen ſunt qui in re tam clarâ offendant, audiant Arrianum in Epict. lib. III. cap. 14. ſic diſtinguentem: Τῶν πραττομένων τὰ μὲν προηγυμένως πράττεται. τὰ δὲ κατὰ περίστασιν. τὰ δὲ κατ' οἰκονομίαν. τὰ δὲ κατὰ συμπεριφοράν. τὰ δὲ κατ' ἔνστασιν. quæ Hieronymus Wolfius ita vertit: *Eorum quæ aguntur partim præcipuè ſpectantur*, (malim, *ipſa propter ſe aguntur*) *partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria, certoque conſilio partim obſequii cauſſâ, partim ex inſtituto vitæ*: malim, *ex obſtinata, animi*, vel, *propoſiti tuendi firmitate*, ut idem ſit Arriano κατ' ἔνστασιν, quod Antonino ſupra, κατὰ παράταξιν. Vide quæ nos ibi. Anaſtaſius Sinaita ἐν Ὁδηγῷ, ſeu, *Duce vitæ*, Cap. 11. §. ultimo, περὶ οἰκονομικῶν: Λέγομεν πάλιν οἰκονομικῶς καὶ ὅτι γίνεταί πρᾶγμα ὑπὸ πάντως ὀφεῖλον γενέσθαι, γίνεται δὲ διὰ συγκαταθέσεων, καὶ σκοπὸν σωτηρίας τινῶν. *Secundò, per diſpen-*

ſationem aliquid fieri dicimus; quando fit quidpiam, quod non oportebat omnino fieri. fit autem, quia quis intuitu ſalutis ad aliorum imbecillitatem ſeſe demiſit & accommodat. Hinc illa Stoicorum, non verè aut vitioſè mentiri qui κατὰ τραπεζίαν τῶν ἀντιπάλων, ἢ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος προίρασιν, ἢ καθ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλὰς, *in militia contra hoſtes, aut aliâ aliquâ neceſſitate*, quod falſum eſſe ſciunt, compoſitò aſſeverant ut verum: ut Stobæus tradit in Ethicis.

Pag. 335. lin. 8. Τίνασσε μάλιστα τροπὰς] Τροπὴ eſt verbum Platonicum, μίσον, quod tam in bonam (ut hîc ex. cap. lib. III. cap. 8. extremis verbis; alibique) quàm malam partem ſumitur. *Inclinationem* aut *converſionem*, (quod apud Ciceronem de mutatione in pejus) Latinè reddi poſſe puto. Nam *affectus*, *ſtatus*, *temperamentum*, & id genus alia, διάθεσιν potiùs exprimant. Xylander *motus* verterat, non malè fortaſſè, ſi *motus* pro ſimplice motione capiatur: ſed quia ut plurimùm, cùm animo tribuitur, motum vehementiorem ſeu perturbationem ſignificat, ideò ob ambiguitatem vitavi. Quod mox (ex vitioſâ Lugdunenſi editione) ἀπαλαιπλίον, aut ἀπαλαιπλίον, (ut in utraque Xylandri) corrigendum; aut, quod ego germanum puto, ἀπολαιπλίον ſcribendum. Vide quæ jam ſupra in pag. 219. lin. 1. & pag. 93. lin. 2. notata ſunt. At lib. x. pag. 296. lin. 8. ubi I. Xylandri editio (quod & in hanc noſtram incautis nobis ex illa tranſlarum) ἀπολείψεται, ex II. corrigendum eſt, ἀπαλείψεται. Eſt quidem fateor & ἀπολείπεσθαι verbum probum, & Antoninianum; ſed non hujus loci.

Pag. 337. lin. 3. ἀλλὰ μόνα καθὰ φύσιν] Scribe, ἀλλὰ μόνα δὲ κατὰ φύσιν.

Ibid. lin. 10. ἰσότητα καὶ θεοσέβειαν] Scribe, ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν. Ὁσιότης καὶ θεοσέβεια hic ισοδυναμοῦσι: quibus ἡ δικαιοσύνη non ut adverſa, ſed diverſa opponitur; ut & lib XII. cap. I. πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. Quid autem per utrumque intelligat, ibidem explicat ipſe; ut & lib. VIII. cap. 66. Ὁσιότητα autem καὶ δικαιοσύνην. verti, *ſanctitatem & religionem*; quod *pietatis* vulgò latior eſſet ſignificatio: ſæpe enim pro clementiâ, aut charitatis affectu naturali ponitur. Ciceroni tamen eſt ubi θεοσέβεια propriè *pietas*, ut de Nat. Deor. lib. I. *Eſt enim pietas juſtitia adverſus Deos.* Eidem ibidem *ſanctitas* definitur *ſcientia colendorum Deorum.* Quod mox Antoninus τὴν ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν, πρωτύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων eſſe contendit, non aliud iſtis eum verbis voluiſſe credo, quàm pietatem erga Deos, juſtitiæ inter homines quaſi baſin & fundamentum eſſe. Nec multò aliter & Cicero de Nat. D. lib. III. *Quæ contuens animus, accipit ab his cognitionem Deorum, ex quâ oritur pietas, cui conjuncta eſt juſtitia, cæteraque virtutes.* Per δικαιοπραγήματα crediderim Antoninum *cæteras* & ipſum *virtutes* intellexiſſe. Juſtitiâ enim cæteræ omnes virtutes συλλήβδην comprehenduntur, ut notat Ariſtoteles ex veteri parœmiâ, (ita vocat ipſe) Ethic. Nic. v. cap. I. Poſſumus tamen illa, πρωτύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων ſubtiliùs exponere, lib. XI. cap. I. quod lectori expendendum relinquo.

Pag. 338. lin. 3. 4. Ὥσπερ γὰρ οὐχ' ἡ πάντων] Verborum Syntaxis obſcurior, ſed confer cum lib. IX. cap. 22. Τρέχε, &c. & l. X. cap. 6. Εἶτε ἄλογοι, &c.

Ibid. lin. 18. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] Archelaum fortaſſè voluit dicere. Vide Senecam de Benef. lib. V. cap. 6.

NOTÆ IN LIBRUM XII.

Pag. 349. lin. 3. σφαῖρον κυκλοτερὴς κοπῇ περ.] Jam pridem vir maximus Adrianus Turnebus, in Adverſariis corrigebat, δίνῃ περιάγει γ. optimè ſine dubio ad mentem ſcopumque verborum. Horatius Satyr. lib. II. 7.

Quem neque pauperies, neque mors, &c.
Fortis & in ſeipſo totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læve morari.

Præſtantiam τῆς σφαίρας Plato in Timæo, & de anima mundi, prolixè exequitur. Vide & ſupra lib. VIII. cap. 41. poſtremo, & lib. XI. cap. 12. De verbo tamen κοπῇ, (aut metri cauſſâ κόπῃ) pro quo Turnebus τὸ δίνῃ ſubſtituit, aſſenſum cohibeo; quia Heſychius, aliâ quamvis ille notione, agnoſcit; & quia jam ſupra in Antonino lib. VI. cap. 38. κόπησις; quod fortaſſè & ibi quamvis non intellectum præſtet retinere, quàm mutare notiori. Achilles Statius (aut Tatius potius) in Aratum cap. 6. Περισχήματος κόσμε, laudat & ipſe Empedoclem verſus iſtius authorem, & ita ſcribit: Σφῖρος κυκλοτερὴς μόνῃ περιάγεϊ χαίρων.

Pag. 350. lin. 11. πρὸς τὸ θεῖον ἄντικρυς σ. θεμ.] Haud aliter multò Sanctus Pſaltes pſalmo 50. (vel ut Græci 49.) v. 5. Συνάγαγέτε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, τοὺς διαθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις, *qui icerunt fœdus meum per ſacrificium*, vel ut alii, *qui pepigerunt pactum meum cum ſacrificio.*

Pag. 351. lin. 5. εἰ μὴ ἄρισοι καὶ δικαιόταλοι] Δικαιόταλοι, i. e. clementiſſimi, χρηστότατοι: quâ notione δίκαιος, Matth. I. v. 19. Sed ſcriptoribus ſacris V. T. nihil uſitatius. Sanctus Hieremias, hâc ipſiſſimâ qua Antoninus occaſione, XII. I. Δίκαιος εἶ Κύριε, &c. Vide Olympiodorum in Jobi cap. 28. nuperæ Londinenſis (quam Bibliothecæ Bodlejanæ inſtructiſſimæ & eruditæ V. Cl. de me dudum optimè meriti Patricii Junii φιλοτιμίᾳ debemus) editionis, pag. 566. & ibidem Origenem pag. 568.

Pag. 352. lin. 18. Τοιαῦτα τὰ πραγ.] Fortaſſè Δεῖ αὐτὰ τὰ πρ.

Pag. 353. lin. 7. Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμ.] Confer, ſuadeo, cum Senecâ, qui totidem fere verbis idem, Epiſt. 16. *Sive nos inexorabilis lege facta conſtr.* &c. Vide & ſupra, pag. 290. lin. 22.

Pag. 354. lin. 1. 2. εἰ δὲ καὶ ἥμαρται, ὅτι καλλίστην] Scribo, (ut in

in versione reddidi) *ὅτι μὴ καλίκρινει ἑαυτὸν*: & ad internos malæ conscientiæ aculeos & lancinationes, sive ut Tacitus, *laniatus & sectus*, quibus nihil vel optari possit infœlicius; refero. Seneca de Ira l. III. c. 25. *Si iratus, demus illi spatium, quo dispicere quid fecerit possit. Se ipse castigabit. Denique dabit pœnas. Non est quod cum illo paria faciamus.* & ibid. cap. 26. *Maxima est enim facta injuriæ pœna, fecisse: nec quisquam gravius afficitur, quàm qui ad supplicium pœnitentiæ traditur.* Plura in eandem sententiam Plutarchus, Περὶ ἐυθυμίας. Sed & Aristoteles de malæ conscientiæ tormentis in genere præclarissimè Ethic. Nicom. lib. IX. cap. 4.

Pag. 354. lin. 10. *ἡ γὰρ ὁρμή σου ἴσω*] Superioribus, contra quam est in utraque Xylandri editione, annecto, & sententiam in his finio. Vide lib. VIII. cap. 41. & 48. Quod sequitur, *Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν*, ita capio, ut cum dicit in Theæteto Plato, *εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ βλέπειν*. i. e. *universum mundum animi cogitatione complecti.* & ibidem *εἰς ἅπασαν τὴν γῆν βλέπειν*. Si cui tamen vulgata lectio, *ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷ*, &c. in hunc sensum, *Is sit animi tui impetus*, (i. e. hoc tibi propone, ut præcipuum in vita) *cujusque rei naturam rectè perspicere*; *Quid illud*, &c. magis arrideat, non valde repugnabimus, cùm non unus Antonini locus huic interpretationi faveat. Vide cap. 24. hujus libri; & lib. IV. c. 14.

Pag. 356. lin. 17. *καὶ συμφέροι καὶ συμφερόμενον*] Sunt hæc sic satis obscura, in Græcis; sed non tam obscura tamen ad intelligendum, quàm ad vertendum in aliam linguam difficilia. Ait Antonino nihil non esse bonum ea ratione, quatenus universo (quo nobis, si verè *πολιτικοὶ* sumus, nihil antiquius) est *καίριον* & *συμφέρον*; tempestivum scilicet & utile. Hoc idem alibi dixerat non semel. Hæc obvia & usitata verbi significatio. at alia erit *τὸ συμφέρον*, si verbi veriloquium potiùs quam usus communis attendatur, significatio: ad quod tacitè respiciens Antoninus, ait, quicquid accidit, id non solùm *συμφέρον* esse, sed & *συμφερόμενον*. *συμφέρον*, quasi dicas, *conducens*, & à nobis ultrò oblatum, dum sic animo comparati sumus, ut nihil malimus accidisse, quàm quod accidit; *συμφερόμενον* autem, respectu Dei, seu fati, quod id ita accidere, longâ causlarum serie ab initio constituit. Vide lib. III. p. 71. lin. 9. *ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει*: & quæ nos ibi. Pergit porrò Antoninus in allusione. Θεοφορηθὲ vulgò (qui alias *φοιβόληπτοι*) dicti, qui seu mali seu boni dæmonis instinctu correpti divinant, aut quidvis aliud mentis suæ non compotes agunt: *καλαχρηστικῶς*, etiam de Poëtis & Oratoribus usurpatur. At Antonino hic, illi demum verè Θεοφόρητοι, qui voluntatis æquitate, cum fati necessitate concurrunt; quicquid ab illo est libenter amplectentes. Sed hic quoque in verbi *γνώμη* ambiguitate ludit. Græcis enim *γνώμη*, sententia, consilium, frequentissimè: at interdum, mens, *ὁ νοῦς*: Deus. Epictetus c. 38. initio, primas partes veræ pietatis esse docet, *τὸ εἶκειν τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. Et omnibus iis quæ fiant acquiescendum: & sequenda ultro, ut quæ à mente præstantissima regantur.* Vide quæ jam suprà in pag. 166. lin. 4. *Διὰ τὶ συγχύσιν*, &c. Simile acumen in istis, pag. 195. lin. 7. *ἔχει σοι πάντα καλὰ νῦν*: ut ibi notamus.

Pag. 361. lin. 18. 19. &c. *καί τοι κἀκεῖνα τὸν νοῦν συνέχει*, &c.] Est locus hic ex obscurissimis & depravatissimis qui sunt in toto Antonino. Nam & ipsa per se verborum sententia non vulgaris & obvia: tum verba partim apertè mendosa; partim, ut suspicor ego, manca. Nos nihil hic tanquam ex tripode promittimus, sed nec desperamus tamen ita tractari rem posse, ut æquo lectori fiat satis. Sed priusquam rem aggredimur, rogandus est nobis lector ut ad Antoninum ipsum, lib. VI. cap. 13. ab istis, *Τὰ πλεῖστα*, &c. & lib. IX. cap. 8. *Εἰς μὲν τὰ*, &c. ad finem usque capitis, recurrere, & utriusque capitis doctrinam diligenter advertere, tum quæ in utrumque scripsimus, haud gravetur. Res igitur quæcunque sunt in rerum natura, vel inanimes sunt, & vel *ἕξει* continentur, vel *φύσει*; vel animâ præditæ, eáque vel rationali, vel irrationali. Ita docet Antoninus lib. VI. c. 13. ubi nos in Notis ex Philone, & aliis observamus, quibus *ἕξιν* propriè tribuit Antoninus, ea ab aliis *πνεύματι* seu spiritu contineri traditum esse. Etiam à Galeno & Achille Statio, cujus meminimus antea in lib. IX. cap. 6.) definitur *ἕξις, πνεῦμα σώματι συνεκτικόν*, vel ut Galenus loquitur, *πνεῦμα συνέχον*, vel *συγκρατοῦν τὰ μέρη*. Porrò sancit Antoninus lib. IX. c. 8. omnia naturalia inanima, sive simplicia sive composita, etsi propriè sociabilia non sint, vi tamen quadam naturæ conjungi cupere, *καὶ πρὸς τὰ ὁμογενῆ* tendere, vel, quod idem, *συρρεῖν*: quæ vero sunt *ἔμψυχα* & anima sive rationali, sive irrationali prædita, ea palam *κοινωνικὰ* esse, & *συναγελαστικὰ*, seu societatis appetentia: ut pluribus ibi prosequitur. Jam ut ad hoc caput veniamus & quam hic instituit divisionem; sub generali *κοινῆς οὐσίας* notione, inanima omnia quæ vel *ἕξει* sola, vel *φύσει* continentur, comprehendit: *ψυχῆς* autem, quæ sunt animâ prædita, sed brutâ & irrationali: *νοερᾶς* denique *ψυχῆς*, quæ rationem participant. Hæc per modum *προλάσεως*. Jam in *ἀποδόσει*, sive redditione, *τὰ πνεύματα καὶ τὰ ὑποκείμενα*, ea intelligat necesse est, quæ partim *ἕξει*, partim *φύσει* continentur, & animatis opponuntur. Nam si, quod quis suspicari possit, per *πνεύματα, τὰ ἄλογα ψυχικὰ* voluisset, non *ἀναίσθητα* & *ἀνοικείωτα* ea pronuntiasset, ut ex lib. IX. cap. 8. liquere cuivis possit. Quæ sequuntur hic de iisdem, *καίτοι κἀκεῖνα τὸν νοῦν συνέχει, καὶ τὸ ἕπεσθαι αὐτὰ βρῖθον*; scribo, *καίτοι κ. τὸ συνοῦν ἔχει* (vel *συνέχει*) *καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον*. *Τὸ συνοῦν* hic planè quod lib. IX. cap. 8. *τὸ συρρεῖν* (vel *τὸ σύρρουν*, si nomen esse mavis,) bis ibi repetitum. Utrumque autem pluribus exponit ipse, cum addit hic, *καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον*: quod in versione Latinè reddidimus. Hæc si nobis concedantur, (nec video quid opponi possit) tum lacunam inter hæc & quæ proximè sequuntur esse, & verba aliquot, quibus de *ψυχικῶν ἀλόγων κοινωνίᾳ* & socialitate (quæ tamen à perfectiore *τῶν λογικῶν κοινωνίᾳ* multùm abesset) egerat, desiderari certum puto. Si quis pro *συνοῦν* à *συνέω*, malit *συνεῦον* à *συνεύω*, vel *ἑνοῦν* ab *ἑνόω*, quia jam lib. IX. cap. 8. *σύνευσις* & *ἕνωσις*, de eo non magnoperè laboraverim.

Pag. 362. lin. 4. 5. *τὸ λήγειν ἄυθις, τὸ φωνῇ χρῆσθαι*] *Τὸ λήγειν ἄυθις*, quid hic sibi velit, assequi non possum, nec alius puto quisquam, cui verborum scopus rectè perspectus erit. Quid enim *τὸ λήγειν ἄυθις* ad vitam & vitæ munera, quæ summatim hic percurrit Antoninus? Xylander verterat, *desinere*. De *ἀναβιώσει* certè (de quâ Antoninus alibi) & novâ vitâ si verba hic essent, diceremus *τὸ λήγειν ἄυθις*, iterum mori, (cui tamen inter vitæ partes, *τὸ ἄυξεσθαι καὶ τὸ φωνῇ χρῆσθαι* minimè locus esset) significare. Planè persuasum habeo scripsisse Antoninum, *τὸ λεσχηνεύεσθαι*, quod *sermocinari, confabulari*, &c. significat. Apud Hippocratem vox sæpiùs occurrit: sed & aliis veteribus, opinor, non minùs familiaris fuit. *Τὰς τοῖς ἀγάλμασιν ἰυχομένας*, similes esse iis qui *τοῖς δόμοις λεσχηνεύεσθαι*, celebre dictum Heracliti ab Herodoto commemoratum; ab Origene, Clemente Alexandrino, aliisque, gentilibus Idololatris olim objectum. *Λεσχήνας* vox, in Axiochi Dialogo, ex quo quædam prompsisse Antoninum suprà docuimus. Jam voce *λεσχηνεύεσθαι* ab imperito scribâ (cui, utpote rarior, ignota erat) in *λέσχην ἴυεσθαι* (quorum utrumque per se Græcum est, etsi non hujus loci) semel divisâ, quàm facilè postea in *λήγειν ἄυθις* transierit, judicent qui in librorum manuscriptorum lectione versati sunt. Quod sequitur, *τὸ φωνῇ χρῆσθαι*, ut merum glossema *τῷ λεσχηνεύεσθαι* expungendum judico. Certè ad oras MS. Hæscheliani, sæpius jam nobis dicti, talia sive *σχόλια*, sive *γλωσσήματα* non pauca deprehendi. Quod si pro *τὸ φωνῇ χρῆσθαι, τῇ γλώσσῃ* dixisset, originem verbi Hebraicam (quam nemo linguæ istius peritus statim non agnoscet) indicare eum, quicunque scholii illius author fuit, voluisse credidissem.

Ibid. lin. 19. *τὰ δὲ λοιπά, εἰ προαίρετά ἐστιν ἢ ἀπροαίρετα*] Scribo, *τὰ δὲ λοιπά, ἀπροαίρετά ἐστιν. εἰ ἀπροαίρετα*, &c. Sensum expressimus in versione: sed ibi tamen quod excusum, *Cætera omnia intra*, corrige & lege, *Cætera o. extra.* In hanc autem sententiam plurima passim Antoninus, ut non opus sit hic immorari nobis, velis remisque dudum festinantibus ad metam.

FINIS.

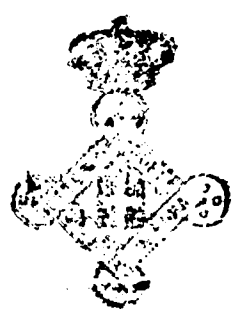

ANNO-

ANNOTATIONES

GUILIELMI XYLANDRI

IN LIBROS

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES GUILIELMI XYLANDRI IN LIBROS MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES IN LIBRUM I. & II.

PAg. 1. lin. 1. *ab avo meo Vero didici.*] Παρὰ τῦ πάππυ Οὐήρυ. Verbum ἴμαθον, aut aliquid tale, ſubintelligitur: idemque in omnibus ſequentibus particulis. Ego addendum de meo ſingulis periodis aliquod verbum cenſui. Nam (niſi fallor) voluit hoc libro oſtendere, quâ potiſſimum in re ſingulos ſuorum cùm neceſſariorum, tum familiarium admiratus, imitatuſque eſſet.

Pag. 3. lin. 1. *ne auriga praſinus.*] Quatuor genera fuerunt aurigarum apud Romanos diſtincta coloribus, albo, rufo, praſino (qui eſt porraceus, nimirum viridis) & veneto. Patet hoc ex Dionis Nerone.

Pag. 4. lin. 2. *à Diogneto.*] *Operam praterea pingendo ſub magiſtro Diogeneto* (fortè Diogneto) *dedit.* Julius Capitolinus.

Pag. 5. lin. 1. *neque animi cauſſâ coturnices.*] ὀρτυγοληφεῖν. Hæc ipſa verba ſunt apud Suidam in voce ὀρτυγοκόπος: non tamen explicata. Ludi quidem genus ibi deſcribit; in quo coturnices in gyrum collocatæ percuterentur, &c. Citatque locos è Platone illius ludicri mentionem continentes. Exiſtimo igitur τῆς ὀρτυγοληφίας, aut ὀρτυγοκοπίας verbo proverbialiter omnia ludicra, & inania exercitia autores intellexiſſe. Vide Plutarchum de audiendis poëtis, & ibi à nobis indicata.

Ibid. lin. 12. *de contemplationibus.*] περὶ θεωρημάτων. Qualia ſunt in Phyſicis ac præſertim Mathematicis, ubi nullus uſus & effectio, ſed cognitio tantùm requiritur.

Pag. 6. lin. 2. *exercitiis deditus, ac laborioſi.*] τὸν ἀσκητικὸν, ἢ τὸν ἐνεργητικὸν, fortè ἐνεργητικόν. Senſui tamen videor conſuluiſſe.

Ibid. lin. 3. *& Aſtrologia.*] In Græco quidem eſt ἀστιολογίας: quod eſt, *facetiis, & urbanitate in dicendo.* Ego tamen ἀστρολογίας legi ac verti; nam videtur loqui de diſciplinis iſtis, quæ eo nomine malè audiebant, quod plus oſtentationis & inanis ſtudii ac laboris, quàm fructus & veræ utilitatis haberent; in quibus numeratam fuiſſe ἀστρολογίαν, & adhuc à doctis multis numerari, ſatis notum eſt. Nunc ſanè ἀστιολογίαν retinerem, & nimis exquiſitæ in dicendo venuſtatis affectatum ſtudium, (**wozt gebzeng**) intelligerem, quod neque decet magnos viros, & ſæpe de elegantibus ridiculos facit.

Pag. 8. lin. 1. *alloquio facilitatem.*] Legitur enim εὐδιαλίκλως. Atqui ego nunc lego εὐδιαλλάκτως; verſio ne ſic quidem malè congruit. Poſt, περιλαλεῖν, *alios deferre, de aliis malè loqui*, intelligo. fortè ſcripſerat, περὶ ἄλλων, aut περὶ αὐτῶν λαλεῖν ut ii intelligantur qui ſeipſos prædicant.

Pag. 9. lin. 1. *certamque conſtantiam.*] ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. Cubus alioquin conſtantiæ ſignum eſt apud philoſophos: ideoque in Timæo Platonis cubo terra confertur, ut elementorum ſtabiliſſimum. Sed quia teſſeris luditur, ac multiplices ſunt, variique earum caſus; ea ratione inconſtantiæ τὸ κυβεύειν tribuitur: ut ſit ἀκύβευτον, quod conſtanter perſiſtit, neque facilè movetur aut circumvolvitur. Itaque etiam D. Paulus monet, ut κυβείας τῶν ἀνθρώπων caveamus; hoc eſt, ne omni vento doctrinæ circumagi nos, & in errores abripi patiamur.

Pag. 19. lin. 10. *in Sexto.*] Σίξτυ pro Σέξτυ. Sextus philoſophus, quo uſus eſt plurimum Antoninus, fuit patriâ Chæronenſis, nepos Plutarchi.

Pag. 12. lin. 2. *erga privatos.*] Quod in Græco ſequitur, καὶ τὸ ἀθεράπευτον τῶν οἰομένων, convertiſſem, ſi intelleXiſſem. Malui itaque aſteriſco notare, quam arroganter aliquid facere. Suſpicor velle eum loqui de vacuitate faſtus & arrogantiæ.

Pag. 16. lin. 5. *per eundem cognovi Thraſeam.*] Egregia virtutum ac conſtantiæ exempla. De Thraſea eſt apud Tacitum, Dionem, Suetoniumque, ut & de Helvidio. Reliquorum vitæ ſunt apud Plutarchum.

Pag. 24. lin. 8. *adulationem compeſcebat.*] ἐπ' αὐλῷ ταλῆναι. Credo ſcriptum fuiſſe, συναλῆναι.

Pag. 28. lin. 14. *quippe vir, quid ex uſu.*] καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, vitioſe: lego, καὶ τοῖς τοιούτοις, ᾧ ἀνθρώπῳ.

Ibid. lin. 16. *non utebatur alieno tempore.*] Divinavi hoc loco, in Græco (οὐκ ἐν ἀκαιρεῖ λύσης, quod eſt fortè à λύω) ſicut & in ſequenti periodo: ubi quidem pro τόπος, τρόπος legi. & ubi eſt, *Ad ſudorem uſque*, ſuſpectum habeo: ſunt enim ſalebroſa hæc.

Pag. 34. lin. 3. *ſicut Chreſa.*] ὥσπις χρέσῃ. ſoleo aſteriſco notare, quæ manca ſuſpicor. Fortè eſt, *quomodo uſuris*, χρήσῃ. mutilus eſt locus.

Ibid. lin. 9. *hæc in Quadis.*] Puto ſolitum annotare, quibus in locis ſingula eſſet commentatus. Sic ad finem libri ſecundi eſt, *Carnunti ea eſſe ſcripta.* Sequentia cum prioribus non cohærent.

ANNOTATIONES IN LIBRUM II.

PAg 41. lin. 2. 3. & hîc initium videtur deeſſe, & ubi eſt ἐν χρῷ αὐταῖς: nihil adeſt, ad quod illud αὐταῖς referri poſſit. Cæterùm verbo ἀπαυθριάζειν uſus eſt metaphoricè. Suidas enim & alii docent, id eſſe, *pulſis nubibus ſereniſtatem facere.*

Pag. 55. lin. 2. *ſi quis eatenus ejus ſuavitatem.*] τὸ νόσιμον eſt in Græco, quod vocabulum *dulcedinem* ſignificat. νόσος enim eſt reditus in patriam, quâ nihil eſſe dulcius, Homerici Ulyſſis teſtimonio receptum eſt. Et cum Homerus νόσον vocet μελιηδέα, inde factum eſt, ut dulcia vocentur νόσιμα, ut Euſtathius docet; & νόσος ὁμονύμως, ἡ ἡδύτης. Utitur eodem modo Lucianus περὶ πένθους: τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν καθαγιασμῶν καὶ αὐτοὶ ὁρᾶτε, οἶμαι, ὡς τὸ μὲν νοσιμώτατον τῶν παρασκευασμένων ὁ καπνὸς παραλαβὼν, ἄνω οἴχεται τοῦ ὁρατοῦ οἴχεται. *Nam de parentalibus ipſi quoque, ni fallor, videtis quod ex apparatu potiſſimum ad nos redire debuerat, id fumo correptum, ſurſum in cælum abire.*

Pag. 57. lin. 2. *anima vaga eſt.*] ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος. Eſt autem

altera lectio annotata, ῥίμβος, quam probavi & secutus sum: neque enim videtur philosophicum esse, animam *Rhombo* (quæ est figura quatuor æqualium laterum, non tamen rectangula) comparari. At ῥίμβος vagus est, & ῥιμβεῖσθαι, *vagari*, & *incuriè rebus uti*. Quo vocabulo ipse supra usus est sub initium libri hujus: ἐν πάθεσι ῥιμβούμενος, *ac vagari desine*. Plutarchus Pompejo, ῥιμβουμένῳ ἐν τοῖς πράγμασι τὸν Πομπήϊον καταμαθὼν, *animadvertens Pompeium vagari & incuriè rem gerere*. Idem in Fabio, ῥιμβούμενον διὰ τῆς στρατοπέδου, *qui sæpe à castris aberat vagans alibi*, ut fortuitum alterum suum commeans identidem. Idem in lib. *de Communibus notitiis* pag. 1063. E. planè sic est usus, ut hic notter. Νῆφον γὰρ οὐδεὶς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥιμβούμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim ad virtutem sobriè se confert: sed vagamur omnes, turpiter agentes & miserè viventes.* Porro autem adjectiva masculini generis, substantivis fœmininis addi Græco more, non est insolitum; suntque multa à Budæo annotata ejus rei exempla.

Pag. 58. lin. 1. *insomnii & fumi.*] ὄνειρος ἢ τύφος. Scio τύφος esse fastum superbiamque inanem: sed ea significatio huc non quadrat. Verti ergo *fumum*: id enim videtur τύφος propriè significare, seu *caliginem ab igne provenientem*: cui vana elatio animi atque fastus quàm sit simillimus, commodissima translatione τύφος Græcis dicitur, ac definitur ἀναθυμίασις περιττὴ ἐν ἐγκίρνασι κυφόντος. Ignis non sit sine fumo. Frequenter autem res leves ac fluxæ fumo comparantur; atque in psalmo etiam Davidis est, *sicut fumus dies mei.* Cæterùm, etsi non recordor τύφου me pro *fumo* legisse: tamen id quod dixi, verbo τύφειν satis testatum relinquitur, cujus est apud poëtas Græcos usus. Adducam unum exemplum quod in præsentia succurrit, ex Apollonio Ἀργοναυτικῶν β.

— Ἔκιπε δὲ λιγυέσσῃ
Καπνῷ τυφόμενα πετρῆς ὑπὸ κίσσυρα.
— *Sed instantius flammulo*
Suffita fumo evolare è rupe.

De apibus loquitur. Ibi Scholiastes; καπνῷ τυφόμενα, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμενα. (& sic paulo supra exposuerat τὸ τυφόμενα) συμαίνει δὲ καὶ τὸ καιόμενα. Si cui tamen hoc non probatur, is pro *fumo*, *inanem ostentationem* aut *fastum* reponat.

Pag. 59. lin. 14. *Carnunti.*] Urbs Pannoniæ fuit, olim celeberrima; hodie (ut existimatur) Passau.

ANNOTATIONES IN LIBRUM III.

PAg. 62. lin. 2. *tempus sit vitam relinquendi.*] ἐξαγόριον αὐτὸν. Est autem ἐξάγειν ἑαυτὸν, *sibi ipsi mortem consciscere*, apud Græcos scriptores. Quæ significatio, quia hunc parum quadrare videbatur, mollioribus usus sum verbis.

Pag. 64. lin. 6. *olivis maturissimis.*] In Græco legitur ὀρυπίοις, scribendum ὀρυπαίοις. Sed & ὀρυπετίοις legi potest, (quæ lectio erat in margine annotata) ut sint olivæ præ maturitate jam de arbore decidentes, quarum similitudine usus est infrà libro quarto.

Pag. 65. lin. 1. *levuis supercilium.*] ἰνιοκόνιον. Scholiastes Homeri exponit τὸ συνηρεφόμενον τῷ μετώπῳ, quod est, *superciliorum in fronte commissuram*: atque hinc verbum σκύζεσθαι, quod est *irasci*, deductum. Nam Homerus leonem iratum describens, Iliad. ρ. ita habet.

Πᾶν δὲ τ' ἰκριόνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε κάλυπτεν.
Totumque supercilium deorsum trahit, oculos tegens.

Vide Eustathium.

Ibid. lin. 13. *castis oculis.*] Secus quam Sophocles, qui apud Ciceronem à Pericle reprehenditur ob formam pueri laudatam, quod oculos abstinentes non haberet. 1. Officior.

Pag. 67. lin. 1. *Democritum pediculi.*] Non memini me hunc exitum Democriti legere apud ullum idoneum autorem: de Pherecyde quidem Syro Philosopho legitur. Forte est lapsus memoriâ. Et quod est Σωκράτην ἄλλοι φθεῖρες, falsum est. Ego historiam secutus sum.

Pag. 69. lin. 1. *declinanda est vanitas.*] περιΐστασθαι. atque haud scio, an in hac significatione usi sint Græci autores antiqui. Pro *fugere & declinare* etiam D. Paulus usurpavit, ad Timotheum poster. cap. 2. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊστασο. *Profanos autem istos de rebus inanibus clamores fuge.*

Pag. 83. lin. 10. *à temeritate alienus.*] ἀπροπληξίαν, *vacuitatem temeritatis.* προπληξίαν enim προπέτειαν dicit: sic infrà lib. IV. ἀπρόπτωτος est, *circumspectus, non temerarius.*

Pag. 88. lin. 1. *itaque ad finem.*] εἰς δίλογον. lego, εἰς τέλος.

Pag. 89. lin. 23. *androgynis.*] Hoc est, *iis qui ambiguo* (ut Livius loquitur) *inter marem & fœminam sexu sunt nati.* Græcum retinui, quia est & appositum, & Latinis autoribus, ipsique Ciceroni etiam usurpatum; alias *Hermaphroditos* vocat.

Ibid. lin. 5. *nihil non turpe.*] Desunt hæc in Græco.

ANNOTATIONES IN LIBRUM IV.

PAg. 91. lin. 1. 2. *cum exceptione quadam.*] Nimirum ut agat, quantum homini fatum & res permittet proposita μετ' ὑπεξαιρέσεως. Porrò ὑπεξαίρεσιν rectè verti *exceptionem*, ut ex loco Plutarchi patet in vita Numæ, ubi scribit, quorundam sententia pontifices à potentia seu potestate denominatos, quod vocabulum haberet vim exceptionis (ὑπεξαίρεσιν ibi leges) indicandæ: quod scilicet pontifex rem sacram, quantum ejus omninò fieri posset, perageret; nec ei fraudi esset, si grave aliquod impedimentum incidisset, quò minùs sacra perpetraret.

Pag. 103. lin. 1. *ad mentem eam quæ est reliquiarum origo.*] λόγον σπερματικόν. Paulo infra clarius dicet de hoc.

Pag. 104. lin. 11. *ac qui secundum bonum.*] κατὰ τὸν ἀγαθόν. Fortè Ἀγαθῶνα, quod maximè videtur confirmare articulus τὸν masculinus; & verba quæ sequuntur omninò videntur ex aliquo poëta desumpta. Agathonem verò fuisse poëtam, satis constat ex multis scriptoribus idoneis, citanturque ejus versus ab ipso Aristotele, lib. Νικομ. 6. Porrò quid sit μέλαν ὄφθ', nigri mores, infrà ipse describit.

Pag. 104. lin. 13. *nisi ratione cujusdam dispensationis.*] Locus est depravatus, atque ideò obscurus.

Pag. 111. lin. 7. *nihil eo plus confert.*] Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα. Nisi fallor, sensus ipse ostendit esse legendum, μηδὲν ἄμεινον τῶν.

Pag. 127. lin. 16. *ejus quoque exemplum recolendum.*] Hæc comparatio est interpolata; nec cohærent inter se quæ sequuntur.

Pag. 128. lin. 4. *non tanquam si dormitemus.*] Sensus est; Perficiendum strenuè, quod recto consilio agendum susceperimus: neque in medio actu desistendum, aut titubandum. Nam in somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere, nihil tamen efficimus; sed (ut pulcherrimè expressit Maro)

— *In mediis conatibus ægri*
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur.

Pag. 130 lin. 2. *quot urbes mortuæ.*] Ita Servius Sulpitius in consolatoria ad M. Tullium Epistola, de Corintho, Athenis, & Megaris loquitur: *Quum uno loco tot urbium cadavera projecta jaceant.*

Pag. 131. lin. 1. *Helice.*] Urbs fuit Achajæ in sinu Corinthiaco sita. Hanc à mari absorptam testatur Polybius lib. 2. Plinius Nat. Hist. lib. 2. cap. 92. & Ovidius 15. Metamorph.

Si quæras Helicem & Burin Achaidas urbes,
Invenies sub aquis, &c.

Pompeji & Herculanum oppida fuerunt Campaniæ, haud procul à Vesuvio monte: ut Plinius ostendit lib. 3. cap. 5. quorum de interitu nihil habeo compertum, nisi forte conflagratione Vesuvii montis (quæ accidit Titi Vespasiani ætate, & in ejus vita à Dione describitur) perierint. Fit quidem etiam infrà lib. 8. Pompejorum interitus mentio.

Pag. 132. lin. 6. *quod heri fuit piscis.*] In Græco est μυξάριον. piscem aliquem innui, ex eo quod τάριχος sequitur, conjicio: certi nihil habeo.

Pag. 133. lin. 6. *similis esse debes promontorii.*] Hâc similitudine Cicero eleganter usus est, ad Papirium Pætum scribens de fortuna: *Quam existimo levem & imbecillam, ab animo firmo & gravi, tam, quam fluctum à saxo frangi oportere.*

ANNOTATIONES IN LIBRUM V.

PAg. 143. lin. 2. *indignari, cunctari.*] γλισχρύεσθαι. γλισχρὸν est *lentum, tenax*; itaque supra ad finem libri prioris, γλισχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν, dixit *diu vivere.* Quare hic γλισχρύεσθαι vertendum putavi, *cunctari*, hoc est, ægrè ac nulla cum alacritate suum officium facere: quod vitium supra etiam damnavit.

Ibid. lin. 3. 4. *levem esse.*] περιτρεσύεσθαι. Suidas exponit περιπίπτειν: & περιτρέσιμον, βλαπτὸν καὶ περιπίπτον, hoc est, *fluxum & inanem temeritatem*, seu *levitatem*, ubi non ut ex usu est, sed ostentationis vanæ gratiâ quicquam agitur. D. Paulus 1. Corint. 13. ἡ ἀγάπη οὐ περιτρεύεται, *Charitas non est levis*, aut *vaga.*

Pag. 146. lin. 3. *Athenienſium erat hoc votum.*] Etsi locus non est plenus, tamen satis apparet eum voluisse improbare commune illud & damnosissimum vitium quo plerique tantum ea curant, expetunt, & optant, quæ sibiipsis privatim prosint: nihil soliciti de communi bono. Id verò vitium, omnium ferè quæ sunt in rebus publicis malorum caussa est & origo. At plerique hodiè tales esse laborant, qui suram quàm genu longius abesse dicant (ut est apud Theocritum) & quorum hoc sit votum, Ἀυτῷ μοί τι γίνοιτο, *mihi ipsi aliquid boni contingat*: Secùs, quàm ab animali ad societatem civilem nato fieri debeat. Præclara fuit apud Persas lex ea de re lata, quam Herodotus his verbis refert: ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, ἤ οἱ ἐγγίνηται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. Ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται ἐν γίνεσθαι, ἐς τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ τοῖσι ἄπασι Πέρσῃσι ἐς αὐτὸς γίνεται. Hoc est; *Persa, cùm rem sacram facit, sibiipsi privatim aliquid boni precari religio est. Cæterum omnibus Persis, ac regi, prosperitatem optat: quippe inter universos Persas, ipse quoque unus est.* Et divina est apud Euripidem Menœcei se pro patria devoturi sententia, quam adscribam, ut hic Antonini locus rectè intelligatur:

Εἰ γὰρ λαβεῖν ἔπεσος, ἤ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, διίλθοι τοῦτο, κ' οἷς κοινὸν φέρει
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἵ πόλεις ἐλαττοῦτο
Πεῤῥώμενα, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἄν.

Id est,

Si quilibet, quantum queat boni, lubens
Patriæ offerat, dometque publicæ rei,
Haud totidem evenient civitatibus malæ,
Sed accident in posterum res prosperæ.

Itaque

Itaque Athenienſes injuſtè & illiberaliter ſuis tantum agris pluviam & fertilitatem poſcebant: qui ſi omnibus hominibus fœlicitatem ac ſucceſſa omnia optaſſent, & humanæ rationem ſocietatis habuiſſent, neque communi proſperitate lœtari ſtuiſſent.

Pag. 149. lin. 14. *totum enim mutilatur*] πανύλως γὰρ τὸ ὁλόκληρον; non, πανύλως.

Pag. 150. lin. 6. *neque tibi eſt ad philoſophiam.*] Senſus hujus loci habet nonnihil obſcuritatis: videtur autem hæc eſſe ſententia; Si quid inſtitueris agere ſecundùm rectam rationem, & eventus conſilio tuo non reſponderit, non debes idcirco tuum propoſitum damnare; ſed potius cogitare, quàm multa in rebus humanis ſint, & accidere queant, quæ obſtent, quo minus id quod quæris, conſequaris. Itaque conſcientia boni propoſiti, & rationum rectè ſubductarum animus eſt confirmandus; ferendumque quod ſors ferat humana, & rerum caducarum conditio. Hæc tibi in promptu ſunt habenda, jam multo ante ex philoſophiâ petita, atque ad uſum præparata: ne tum demum conſiliaris, & præceptum velis petere à philoſophia; cùm eo ſit utendum. Eſt enim hoc parum prudentis. Ita qui lippitudine laborant, aut alio morbo, remedia habent præparata & inſtructa, quibus ingruente malo utantur; non tum demum ea quærunt, aut circumſpiciunt, cùm eorum uſus eſt. Et in prælio aut dimicatione non emitur neque acuitur gladius, ſed uſurpatur. Videturque omninò id velle Antoninus dicere, quod eſt apud Plutarchum (Problematum Rom. 85.) his verbis; δεῖ γὰρ παρασκευασμένοις πράττειν, ἀλλὰ μὴ παρασκευάζεσθαι πράττοντας. ὡς Μύσων πρὸς Χίλωνα τὸν σοφὸν εἶπεν, ἐν χειμῶνι θρίνακα τεκταινόμενον. Hoc eſt, *Præparatis qua ex uſu ſunt, agendum eſt, non inter agendum præparanda ea quibus opus eſt: idque Myſo Chilonì, ei qui ſapiens eſt uſurpatus, dixit, hyeme ventilabrum fabricans.*

Pag. 151. lin. 10. *quod non ſub hæc referatur.*] Verba in Græco non cohærent. Loqui videtur de vulgi depravato judicio, ea quæ videntur, neque ſunt tamen bona, veris bonis præferenti. Id fit ex imperitia. Idemque accidit his, quod Plato alicubi ex Steſichoro citat; Trojanos, cum veram Helenam non cognoſcerent, de idolo ejus ſive inani figura decertaſſe. Quod idem fabula Ixionis, cum nube, quam Junonem putabat, concumbentis, Poëtæ delineant.

Pag. 156. lin. 1. *ex forma & materiâ.*] Formam dixi, quod autor τὸ εἰλικρινὲς, id eſt, *id quod cauſſa vim & naturam habet.* Cæterùm materiam, quaſi patiendi, formam (quæ τὸ τί ἦν εἶναι, εἶδος, ἐνέργεια, ἐντελέχεια, philoſophis dicitur) agendi & efficiendi vim habere, notum eſt ex Phyſicis. Porrò autem de rerum caducarum perpetuitate, quam habent continenti formarum naturalium in materia ſucceſſione perpetuiſque rerum mutationibus, copioſe eſt ab Ariſtotele, cum alibi, tum in libris *de Ortu & Interitu* diſputatum.

Pag. 156. lin. 11. *ratio & rationalis.*] Oſtendit, in rebus humanis non eſſe eam, quæ eſt in ſcientiis & artibus, certitudinem atque conſtantiam & perfectionem. Hoc ipſum eſt quod Ariſtoteles initio ſuorum ad Nicomachum Ethicorum, tam accuratè docet atque monet; Non eſſe eandem quæ eſt in aliis, in philoſophia morali demonſtrationum & præceptorum certitudinem requirendam, ſed ratione materiæ ſubjectæ omnia examinanda. Adſcribam verba Platonis, eandem rem optimè explanantia, idque Latinè; *Diſſimilitudines*, inquit, *cum hominum, tum actionum, rerumque humanarum tanta, ut nihil fere in his ne uno quidem momento quieſcat ac perſtet, inconſtantia efficiunt, ne qua de iis omnibus ars, & qua omnibus temporibus congruat, tradi poſſit.* His infert Antoninus: Conſequens ergo eſſe, ut finis hominis non in rebus extra ipſum poſitis, ac non verè bonis ac mutabilibus collocetur. Quod autem κατορθώσεις *rectas effectiones* converti, Ciceronem ſequutus ſum autorem, qui ita extulit libro *de finibus bonorum & malorum* tertio.

Pag. 159. lin. 11. *eumque ferre.*] ἀναιτίον. Legi, ἀνυπεύθυνον.

Pag. 163. lin. 9. *& qui hircum olet.*] γράνωι eſt ſcribendum, non θράνωι. γράνος eſt fœtor ille, qui *hirſutis* (ut eſt apud Horatium) *cubat gravis hircus in alis.* αὐτὸν ἡμῶν τὸ γράνος οὐχ ὑπομενοῦσι, *ne axillarum quidem ipſarum fœtorem ſufferent*, milites Alexandri de Perſis, pugnam inituri. Plutarchus Apophthegmat. §. 26.

Pag. 166. lin. 3. *æquum te præbuiſti.*] εἰς ὅσους δὲ ἀγνώμονας ἀγνώμων ἐγένου. Ego ἐνηνώμων lego: quid enim erat laudis, malis ſe malum præbuiſſe? præſertim quum ſæpius jam monuerit, vitia hominum nobis eſſe ferenda.

Pag. 167. lin. 1. *climatibus terræ.*] Alludit ad verſus Heſiodi, ὦ. ἤμεναι, quos adſcripſiſſem, niſi ſatis notos eſſe putarem.

Pag. 168. lin. 3. *cum hominis, omniſque rationis, præditi animalis.*] Loquitur ex ſententia philoſophorum, qui λογικὸν ζῶον, animal ratione inſtructum, non ſoli homini, ſed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus conſtituerunt: de quo multa legi poſſunt hinc inde apud Plutarchum, præſertim verò in lib. περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VI.

PAg. 173. lin. 1. *quam ut in terram utcunque redigar.*] Non enim tantum ſacræ literæ docent, hominem eſſe ex limo creatum, foréque ut in eundem redigatur: ſed & antiquiſſimi philoſophi originem noſtram eôdem retulerunt. Hinc Prometheus dicitur è limo formaſſe hominem, de quo nullus non mentionem facit poëta. Et apud Homerum Menelaus Græcis duellum contra Hectorem detrectantibus iratus, mortem eis ignobilem imprecatur his verbis,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε,
Vos in aquam & terram cunctos convertier opto.

Itaque ἄλις hîc tuli, neque volui, quod poteram, ad alium ſenſum cogitando divertere.

Pag. 180. lin. 13. *vide quid agant homines.*] Queritur de iniquo hominum judicio, qui cum aliis præſentibus laudem meritam teſtimoniumque virtutis invideant, ipſi ab iis quos non viderunt, laudari volunt: cùm nihil inde fructus poſſint ferre, jam ante mortui. Facit hoc egregiè ad famam contemnendam.

Pag. 182. lin. 1. *non indignamur.*] οὔτε ἐπισημαινόμεθα. In malam partem uſum vocabulo hoc, & ipſe puto, & ſententia teſtatur. Non recordor me apud vetuſtiores autores hoc vocabulum ita ſumptum legiſſe. Appianus quidem Alexandrinus, haud ineruditus ſcriptor, eodem modo uſurpavit l. 5. Ἐμφυλίων de milite loquens, qui ludis in ſubſellia equitum aſcenderat. ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο, καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν στρατιώτην ἀνέστησεν. *Populus murmure indignitatem rei teſtatus eſt, & Cæſar militem inde abduxit.*

Pag. 185. lin. 18. *inhumanum eſſe videtur.*] Hic locus idem, ſed paulò obſcurius, videtur docere, quod Cicero ad Lentulum de Platonis ſententia his verbis monet. *Id enim jubet ille Plato, quem ego autorem vehementer ſequor: Tantum contendere in Republicâ, quantum probare civibus tuis poſſis; vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere.*

Pag. 186. lin. 12. *vide ne à præſenti ſtatu dejectus.*] In Græco eſt, Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, μὴ βαφῇς. poſterius eſt; *Ne mergaris.* Quid autem ſit, ἀποκαισαρωθῆναι (ſi, quod non judico, Græcum eſt, aut omnino non depravatum vocabulum) neſcio. Neque vereor nè ſignificet, *imperio aut ſumma rerum deponi*, ἀπὸ τῆ Καίσαρος. Neque enim vel etymologia hæc auditu digna, vel ſenſus loci eſſet ullus: itaque liberè mea verba ſuppoſui.

Pag. 191. lin. 2. *Antonini diſcipulum.*] Pii ſcilicet, qui anteceſſerat eum in imperio.

Ibid. lin. 4. *quæ vultus ſerenitas.*] τὸ ἰνόδιον τῆ προσώπου. Legi, ἴνδιον.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VII.

PAg. 206. lin. 11. *velitationes.*] In Græco eſt διαδορατισμοὶ; quod tamen vocabulum fateor me non ſatis intelligere. δόρυ quidem *haſtam* eſſe, vel pueri ſciunt; item δόρατος eſſe ejus patrium caſum; ut διαδορατισμὸς videatur eſſe *haſtiludium*, (quod barbari vocant) id eſt, concertatio haſtis quædam inita. Sed haud ſcio quam huc id quadret. Videtur autem, his omnibus humanæ vitæ varietatem voluiſſe demonſtrare.

Pag. 208. lin. 18. *quam multi quondam fuere.*] Aliunde huic loco videntur hæc à librario eſſe intercalata; incommodè profectò, cum alioquin ſequentia optimè cum prioribus cohæreant, in quibus oſtendit; nonnunquam ubi propriæ nos vires deſtituunt, auxilium aliorum non aſpernandum eſſe, dummodo noſtrum officium faciamus. Etenim & Homericus ille Diomedes, ſocio adjuncto ſperabat ſe propoſitum negotium rectiùs confecturum, unde eſt illud, Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, uſitatum bonis autoribus, explicatumque ab Ariſtotele lib. 8. Ethicorum de amicitia diſputaturo.

Pag. 211. lin. 5. *membrum.*] In Græco eſt μέλος, & pro *parte* μέρος. Porrò non fallit eruditos, membrum reſpectu totius & reliquorum membrorum majore devinciri neceſſitate, quàm totius partes qualeſcunque. Eſt enim omne membrum pars, non contrà. Multò ergo rectiùs ſocietatem humanam & univerſi conjunctionem intelligit, qui membrum ſe, quàm qui partem generis humani dicit. Diſcrimen hoc diviſionis, εἰς μέλη & μέρη, etiam Strabo ſuæ rei accommodavit, lib. 2.

Pag. 218. lin. 14. *divina.*] δαίμονα, legendum δαίμονες, aut ſaltem δαιμόνια.

Ibid. lin. 15. *pauca ſecus.*] ἢ δηλέων. lego, ἢ δὴ λέων. Sunt autem paſſim permulta, in quibus ariolo magis quam interprete opus ſit.

Pag. 220. lin. 22. *nam rebus.*] Promiſcuè & mutilatè huc poëtica quædam ſunt congeſta: partim infrà lib. XI. repetita.

Pag. 222. lin. 2. *Platonica. Ego.*] Ex apologia Socratis hæc ſunt.

Pag. 223. lin. 3. *credens iis qui dicunt.*] τοῖς γυναιξὶν, in Græco. Sanè Hector Homericus Iliad. ζ. ſuam uxorem hâc ipſa ratione conſolatur, verſu 487. & eſt minimè muliebris hæc ſententia apud Poëtas paſſim inculcata.

Pag. 225. lin. 10. *eſt aliquis te peritior.*] Adnotatum eſt hoc loco à librario non eſſe hic novæ initium tractationis: ſed cohærere cum his quæ ante ea quæ ex Platone ſunt huc tranſlata, præcedebant. Sed quia illa ipſa erant mutila, id quidem non video quale ſit. καβάλιον *luctatorem* dici puto, παρὰ τὸ καταβάλλειν, *dejicere.*

Pag. 230. lin. 6. *omnis animus, inquit ille.*] Nimirum Plato in Protagora.

Pag. 232. lin. 2. *Salaminium.*] Leonem nomine, quem ad cædem ab eo duci Critias tyrannus volebat. Vide Apologiam Socratis apud Platonem, & Diogenem Laërtium in vita Socratis.

A

ANNOTATIONES IN LIBRUM X.

PAg. 296. lin. 7. *peſtis, bellum.*] Pro *peſtis* in Græco eſt μῖμος, *mimus*; quod non quadrare puto. Sunt autem pleraque lacera.

Pag. 303. lin. 2. *expetit quidem.*] Alludit ad verſus Euripideos, quorum mentio eſt etiam apud Ariſtotelem initio octavi Moralium ad Nicomachum: ſunt autem, ſi quis dextrè accipiat, quod hic fit, præclari. Refert integros Athenæus libro δεύτερον. XIII.

B

ANNOTATIONES IN LIBRUM XI.

PAg. 319. lin. 5. *ſimplici obſtinatione.*] ἁπλῆν παράταξιν ita verti, neque tamen intelligo, cur hoc vel ſic Chriſtianis voluiſſet impingere crimen Antoninus, jam provectâ ætate; qui quid aliàs de iis ſcripſerit, non eſt ignotum. Sed iſta aliò pertinent.

Pag. 324. lin. 4. *oportet igitur.*] Divinare ſum conatus. Quod ſi ſententia hæc fuit Antonini, certè eſt aurea, iis in rebus adhibita in quibus pietas ſinit. *Oportet*, inquit, *in eadem arbore eſſe, eiſdem idem cum omnibus ſentias.*

Pag. 327. lin. 9. *inſidiæ tectæ.*] Σκάλμη. Mihi ſubit ſuſpicari, σκαλινή legendum, ſcitiſſimum. Nam & Plutarchus obliquam & diſtortam viam, σκαληνὴν ὁδὸν alicubi vocat. λυκοφιλίαν quid ſint, explicare adhuc non ſatis poſſum.

FINIS.

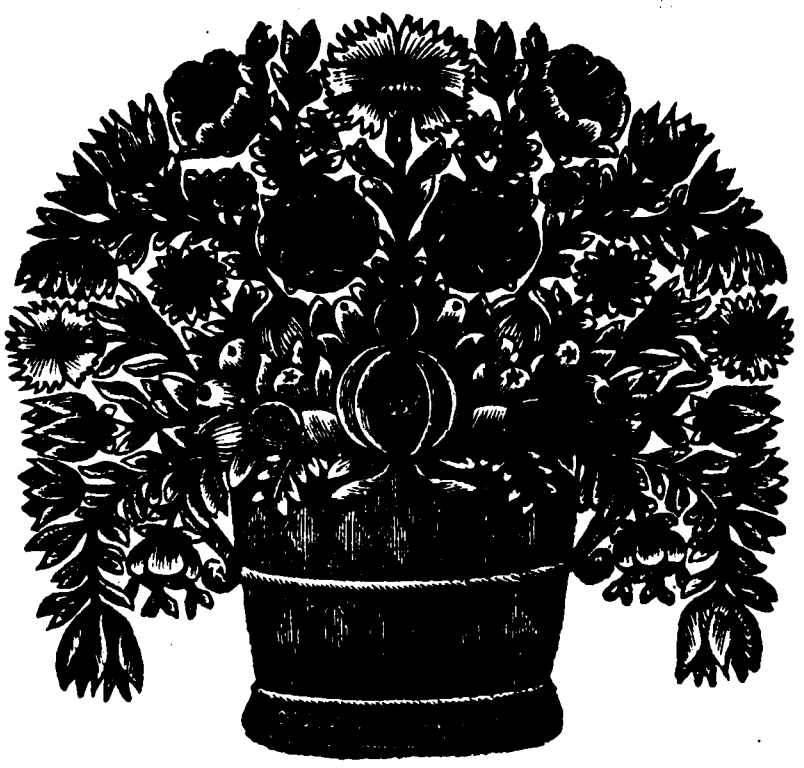

IN-

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in Commentariis his lavdantur, explicantur, vel illuſtrantur.

Geneſ. cap. 1. v. 2. תהו ובהו p. 114. b. G.
v. 11. *Herbaſcat terra herbas.... edentes fructum in ſpecies ſuas* p. 243. a. A.
v. 26. 27. *Faciamus hominem ad imaginem noſtram, ſecundùm ſimilitudinem noſtram* p. 89. a. G.
v. 27. *Marem & feminam creavit eos Deus* p. 89. a. G. b. A.
cap. 2. v. 7. *Finxit Deus hominem è limo terræ* p. 233. b. A.
v. 24. דבק p. 140. b. G.
cap. 3. v. 19. *In terram reverteris* p. 173. a. A.
v. 21. *Fecit Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas* p. 288. a. E.
v. 22. *Nunc igitur ne extendens manum ſuam accipiat...* p. 111. b. G.
cap. 4. v. 9. *Numquid ego cuſtos ſum fratris mei?* p. 72. a. G.
cap. 5. v. 24. ויתהלך את האלהים p. 163. a. F.
cap. 9. v. 4. *Sanguis eſt anima ipſius* p. 177. b. D.
cap. 10. v. 9. גבר ציד p. 415. F.
cap. 11. v. 4. *Ne diſſerganur in ſuperficiem totius terræ* p. 111. b. G.
cap. 15. v. 2. *Qid dares mihi, cum ego incedam liberis carens?* p. 248. b. D.
cap. 17. v. 13. *Omnino circumciditor natus domi tuæ* p. 25. b. G.
cap. 20. v. 6. *Ego te cohibui, ne peccares* p. 31. a. C.
cap. 27. v. 19. *Dixit Jacobus patri ſuo, Ego ſum Eſavus primogenitus tuus* p. 431. a. C.
cap. 31. v. 2. 5. בחכמה ובתבונה p. 292. b. C.
cap. 38. v. 9. *Sciebat Onan non ſoro ſuum ſemen illud* p. 305. b. D.
cap. 42. v. 4. *Qia dicebat, ne obveniat ei exitium* p. 111. b. G.
cap. 47. v. 9. *Dies annorum peregrinationis meæ* p. 58. a. G.
cap. 49. v. 11. *Lavat in ſanguine uvarum operimentum ſuum* p. 174. b. E.
cap. 50. v. 2. *Ut condirent aromatibus patrem ſuum* p. 133. a. E.

Exod. cap. 1. v. 5. *Fuerunt omnes animæ, qæ è Jacobi ſemore prodierunt, ſeptuaginta* p. 166. a. E.
cap. 20. v. 10. לא תעשה כל מלאכה p. 78. a. D.
cap. 34. v. 10. בכל הגוים p. 78. a. E.

Levit. cap. 15. v. 16. *Qum ex eo exibit concubitus ſemen* p. 305. b. D.
cap. 17. v. 11. *Anima cujuſqe carnis in ſanguine eſt* p. 177. b. D.
cap. 19. v. 2. Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος p. 296. a. D.

Num. cap. 16. v. 3. Ἔχετε ὑμῖν p. 135. b. F.
cap. 23. v. 10. *Moriatur anima mea morte juſtorum, ſitqe finis meus, qalis illius eſt* p. 192. b. B.

Deuter. cap. 2. v. 27. *Non recedam dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 5. v. 8. *Non facies tibi ſimilitudinem omnium qa in cælo ſunt* p. 78. a. E.
v. 32. *Ne recedatis dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 5. בכל לבבך ובכל נפשך p. 118. b. G.
v. 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidémqe ſervies* p. 35. a. E.
cap. 10. v. 4. *Inſcripſit tabulis illis eadem decem verba* p. 93. a. C.
cap. 12. v. 8. *Non ingreſſi eſtis ad poſſeſſionem illam, qam Jehova Deus dat tibi* p. 202. b. C.
cap. 17. v. 11. *Secundùm illud judicium qod dixerint tibi facito* p. 73. b. C.
v. 11, *Ne recedito ab ea ſententia dextrorſum avt ſiniſtrorſum* } p. 104
v. 20. *Ne recedat ab hoc præcepto dextrorſum avt ſiniſtrorſum* } a. D.
cap. 19. v. 6. אכתמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 22. v. 1. *Fratris bovem avt pecudem devios ad fratrem reduces* p. 286. a. B.
cap. 28. v. 4. פרי בטנך p. 317. a. A.
v. 14. *Non recedes ab his verbis dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 29. v. 19. *Qò addat ebrietati ſitim* p. 263. b. B.
cap. 30. v. 11–14. *Præceptum hoc non eſt occultum à te... ſed propinqum eſt tibi valdè* p. 345. a. B.
cap. 32. v. 14. *Sanguinem uvarum bibiſti merum* p. 174. b. E.
cap. 33. v. 29. *Hoſtes tui mendaciter ſe dedent tibi* p. 279. a. B.

Joſh. cap. 1. v. 7. *Ne recede ab eo dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 8. v. 15. *Tunc finxerunt ſe plaga affici Joſhua & totus Iſraël ante eos* p. 331. a. A.
cap. 23. v. 6. *Ne recedatis ab eo dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 24. v. 15. *Si malum in oculis veſtris colere Jehovam.... ego & familia mea colemus Jehovam* p. 202. b. A. 212. b. D.

Judic. cap. 11. v. 37. *Ah, ah filia mea, omnino depreſſiſti me* p. 248. b. D.

1 Reg. cap. 2. v. 29. *Honoraſti filios tuos ſupra me, ut ſaginaretis vos...* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 13. *Qia maledictionem ſibi inferentibus filiis, non repreſſit eos* p. 253. b. A.
v. 17. *Ipſe Jehova eſt: faciat, prout ipſi bonum videbitur* p. 122. a. C.
cap. 4. v. 7. אחכמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 6. v. 12. *Neqe declinabant ad dextram vel ad ſiniſtram* p. 104. a. D.
cap. 10. v. 11. אחכמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 16. v. 7. *Homo ſpectat qod eſt ob oculos, ſed Jehova ſpectat qod eſt in animo* p. 326. b. C.
cap. 25. v. 31. *Ut tibi hoc non ſit titubationi, avt offenſioni animi* p. 33. b. C.

2 Reg. cap. 2. v. 19. & 21. *Nec declinabat eundo ad dextram avt ad ſiniſtram* p. 104. E.
cap. 3. v. 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex fecerat* p. 19. b. F.
cap. 10. v. 12. Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ p. 122. a. C.
cap. 13. v. 15. *Odit eam Amnon odio magno valdè* p. 24. a. F.
cap. 15. v. 26. *Faciat me Dominus, qod illi viſum fuerit* p. 118. b. E.
cap. 16. v. 12. *Iſte maledixit, qia Dominus edixit* p. 85. b. A. 162. b. C. 182. b. D.

3 Reg. cap. 1. v. 6. *Qem pater ejus numqam dolore afficiebat* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 25. *Scindite natum iſtum qi vivit in duas partes* p. 331. a. A.
cap. 4. v. 5. *Nabad Nathamides regis amicus* p. 16. a. F.
cap. 8. v. 39. *Tu noſti ſolus animum omnium filiorum hominis* p. 346. b. C.
cap. 12. v. 7. תהיה עבד לעם הזה p. 239. a. F.
v. 24. *A Domino extitit illud* p. 85. a. G.
cap. 19. v. 4. *Ubi expetebat apud ſe mori* p. 154. a. D.

4 Reg. cap. 5. v. 13. *Allocuti ſunt eum ſervi ejus dicentes pater mi* p. 117. a. E.
cap. 8. v. 13. *Num tu ſervum tuum canem eſſe avtumas?* p. 296. b. B.
cap. 10. v. 19. *Sacrificium magnum eſt mihi ſacrificandum Babali* p. 331. a, A.
cap. 13. v. 5. כתמול שלשום p. 292. b. D.
cap. 22. v. 2. *Neqe recedens dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. E.

1 Annal. cap. 11. v. 2. כתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 29. v. 12. *Divitiæ & gloria à facie tua ſunt* p. 358. b. F.
v. 14. *A te omnia* p. 358. b. F.

2 Annal. cap. 1. v. 11. *Non petiſti animas eorum tuorum* p. 119. b. A.
cap. 19. v. 3. *Bona in te inveniuntur* p. 268. a. C.
cap. 34. v. 2. *Neqe recedens dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. a. E.

Eſdr. cap. 7. v. 27. *Indidit eam rem animo regis Deus* p. 33. a. C.

Nehem. cap. 2. v. 12. *Qid Deus meus inderet animo meo* } p. 33. a.
cap. 7. v. 5. *Indente Deo meo in animum meum* } C.

Eſth. cap. 1. v. 5. *Rex fecit convivium qi inventi ſunt Suſis* p. 269. a. C.
cap. 5. v. 8. *Veniat Rex & Haman ad convivium qod paravero eis* p. 331. a. C.

Job. cap. 1. v. 31. *Dominus dedit, Dominus abſtulit* p. 85. b. A. 246. b. B.
cap. 2. v. 10. *Bonum à Domino acceperimus, & non malum etiam laturi ſimus* p. 85. b. A.
cap. 3. v. 18. *Qibus mortem poſtulantibus non adeſt illa* p. 260. b. E.
cap. 6. v. 14. *Fratres mei fefellerunt, ſicut torrens* p. 258. a. E.
cap. 7. v. 1. *Annon eſt tempus præſtitutum homini?* p. 42. a. A. 58. a. D.
cap. 10. v. 9. *Manus tua figurarunt me ſicut argillam* p. 233. b. A.
cap. 14. v. 5. *Præciſi ſunt dies hominis, & penes Deum numerus menſium ejus* p. 42. a. B.
v. 14. *Utinam diſponeres mihi determinationem* p. 42. a. A.
cap. 15. v. 21. *Sonus paveris avribus ejus jugiter inſonat* p. 191. b. F.
v. 32. *Defungi die non ſua* p. 356. a. F.
v. 33. *Violenter Deus illos avferet uva acerba inſtar* p. 137. a. B.
cap. 22. v. 16. בלא עת p. 356. a. F.
cap. 23. v. 12. *Non receſſi à mandatis ejus: verba oris ejus pratuli demenſo meo* p. 247. a. C.
cap. 24. v. 13. *Tenebras optant & avcupantur...* p. 80. b. D.
cap. 28. v. 28. *Reverentia Domini eſt ſapientia* p. 190. a. F.
cap. 30. v. 23. *Domus deſtinata cuiqe viventi* p. 200. b. B.
cap. 38. v. 28. *Eſtne pluvia pater?* p. 146. a. D.

Pſalm. 1. v. 3. בעתו כי p. 270. b. D.

I N D E X

Pſalm. 8. v. 4. *Cùm reſpicio cælos tuos, opus digitorum tuorum...* p. 244. b. C.
Pſalm. 12. v. 1. *Deſiit beneficus: defecerunt veraces ex filiis hominum* p. 243. a. C.
Pſalm. 14. v. 4. *Omnes defecerunt: omnes ſimul putidi facti ſunt* p. 243. a. C.
Pſalm. 18. v. 20. Ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν p. 279. b. D.
v. 32. כי מי אלוה מבלעדי יהוה
v. 35. מלמד ידי למלחמה ונחתה קשת } p. 202. b. C.
v. 40. *Accingis me robore ad bellum* p. 246. b. B.
v. 45. *Alienigenæ mentiuntur mihi*
v. 46. *Dum decidente eis animo, è conclavibus cohorreſcunt* } p. 279. a. A.
Pſalm. 19. v. 1. *Cœli enarrant gloriam Dei fortis* p. 244. b. C.
Pſalm. 22. v. 15. *In pulverem mortis reduces me* p. 173. a. A.
Pſalm. 31. v. 6. יהוה אל אמת p. 262. b. B.
v. 9. *In patente poſuiſti pedes meos* p. 279. b. D.
v. 16. בידך עתותי p. 364. b. B.
Pſalm. 34. v. 2. *Benedicam Jehova omni tempore: jugiter laus erit in ore meo* p. 172. b. D.
Pſalm. 36. v. 3. *Noluit intelligere* p. 144. b. C.
Pſalm. 37. v. 5. גול על יהוה דרכך p. 118. b. E.
v. 10. *Adhuc pavulum, & improbus non erit* p. 239. b. E.
v. 20. כלו בעשן p. 171. b. B.
Pſalm. 38. v. 13. *Qos ego tanqam ſurdus non audio* p. 182. b. D. 299. a. A.
Pſalm. 39. v. 6. כל הבל כל אדם p. 120. b. E. 309. b. A.
v. 9. *Obmutueram, ſilentiúmque mihi indixeram, qia tu Domine illud feceras* p. 85. b. A.
Pſalm. 44. v. 1. *Majores noſtri narraverunt nobis, qod opus ſis operatus temporibus illorum* p. 246. b. B.
Pſalm. 49. v. 11. *Animus illis, domos ſuas in ſeculum: habitacula in qamque generationem ſtatui* p. 249. a. E.
v. 12. *Homo ſimilis eſt jumentis* p. 155. a. B. b. C. D.
v. 18. *Cùm tibi beneſeceris, collavdabunt te homines* p. 228. a. E.
Pſalm. 50. v. 16. *Improbo dicit Deus: qid tuâ ut enarres decreta mea* p 296. a. A.
Pſalm. 51. v. 6. *En in iniqitate formatus ſum...* p. 263. a. E.
v. 11. *Animum mundum crea mihi Deus* p. 170. a. C.
Pſalm. 55. v. 6. *Adeo ut dicam: ô ſi qis mihi daret alam columbæ?* p. 137. b. C.
v. 22. השלך על יי יהבך p. 118. b. E.
v. 23. *Homines ſanguinarii & doloſi non perducent ad dimidium dies ſuos* p. 356. a. F.
Pſalm. 55. v. 4. *Ego inter immanes leones ſum...* p. 137. b. C.
Pſalm. 58. v. 3. *Abalienant ſe improbi inde à vulva...* p. 263. a. E.
Pſalm. 62. v. 10. *Opulentia ſi abundet, ne apponatis animum* p. 177. a. E. 309. b. A.
Pſalm. 65. v. 11. *Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus, imbribus diſſolvis eam* p. 146. a. D.
Pſalm. 66. v. 3. *Mendaciter ſe dedunt inimici tui* p. 279. a. A.
v. 10. *Conflaſti nos ut conflatur argentum* p. 311. b. A.
Pſalm. 68. v. 20. וליהוה אדני למות תוצאות p. 364. b. C.
Pſalm. 73. v. 1. *Attamen Deus corde rectis bonus eſt* p. 351. a. B.
v. 3. *Qum invideremi inſanientibus...* p. 263. a. A.
Pſalm. 74. v. 19. *Tu ſcidiſti fontem & torrentem* p. 244. b. C.
Pſalm. 77. v. 1. 2. *Vox mea ad Deum fertur, qum exclamo...* p. 202. b. C.
Pſalm. 78. v. 36. *Qamvis conarentur eum decipere ore ſuo, & linguâ ſuâ mentirentur ei* p. 296. a. A.
Pſalm. 81. v. 16. *Oſores Jehova mendaciter ſe dediſſent ei* p. 279. a. A.
Pſalm. 82. v. 6. *Dii eſtis: attamen tanqam è plebe qilibet pariter eſtis occubituri* p. 184. b. B.
Pſalm. 87. v. 3. *Honorificentiſſima ſunt qacunqe prædicantur de te, ô civitas Dei* p. 111. a. F.
Pſalm. 90. v. 2. מעולם עד עולם
Pſalm. 100. v. 5. *In ſeculum & ſeculum*
Pſalm. 103. v. 17. *A ſeculo in ſeculum* } p. 276. a. D.
Pſalm. 104. v. 9. *Terminum opposuiſti, qem non tranſeant* p. 364. b. D.
v. 19. *Statuit lunam in ſtata tempora, ſolem agneſcentem occaſum ſuum* p. 244. b. C.
Pſalm. 109. v. 18. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον p. 36. a. C.
Pſalm. 112. v. 1. *Beatus qi in mandatis Jova delectatur valdè* p. 247. a. C.
Pſalm. 116. v. 1. אהבתי p. 202. a. E.
Pſalm. 118. v. 23. *A Domino factum eſt illud* p. 85. a. G.
Pſalm. 119. v. 18. *Aperias oculos meos* p. 88. a. E.
v. 67. *Qm nondum affligerer, errabam...*
v. 71. *Bono fuit me affligi, ut diſcerem ſtatuta tua* } p. 311. b. A.
v. 75. *Novi, Domine, recta eſſe judicia tua, juſteqe te afflixiſſe me* p. 100. b. D.
v. 139. *Juſtus es, Domine, juſtique ſunt judicia tua* p. 100. b. D.
v. 142. תורתך אמת p. 262. b. D.
v. 176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός p. 286. a. E.
Pſalm. 120. v. 5. *Hei mihi! qia peregrinor tamdiu, habito tanqam ſcenis a Kedareni* p. 137. b. C.
Pſalm. 127. v. 5. *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur...* p. 41. b. E.
Pſalm. 132. v. 11. *Ex fructu ventris tui* p. 317. a. A.
Pſalm. 139. v. 5. *Retrò & ante obſides me* p. 89. a. G.
v. 13. *Tu obtegebas me in utero matris mea: maſſam meam viderunt oculi tui* p. 305. b. F.
v. 14. *Mirum in modum* p. 306. a. F.
v. 15. *Ex qo factus ſum in abdito* p. 306. b. D.
Pſalm. 140. v. 3. Ἠκόνησαν γλώσσας αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως, ὡς ἀσπίδων... p. 155. a. D.
v. 9. *Ne concedas improbo deſiderium ipſius... alioqi efferent illi ſeſe* p. 41. b. F.
Pſalm. 144. v. 3. אדם להבל דמה p. 120. b. E.
Pſalm. 145. v. 15. *Suſtentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos* p. 303. a. A.
v. 17. *Juſtus eſt Dominus in omnibus viis ſuis, ſanctuſque in operationibus ſuis* p. 100. b. D.
Pſalm. 146. v. 4. *Qo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur* p. 172. a. A.
Pſalm. 147. v. 4. *Annumerans poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungens* p. 201. a. A.
v. 20. *Non ſic fecit* לכל גוי p. 78. a. E.
Parœm. cap. 1. v. 7. *Sapientia* ראשית *eſt reverentia Jehovæ* p. 190. a. F.
v. 22. *Qousqe ô fatui amabitis fatuitatem?* p. 144. b. C.
cap. 4. v. 23. *Pra omni cuſtodia cuſtodi cor tuum: inde enim prodit vita* p. 228. b. E.
v. 27. *Ne declinato dextrorſum aut ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 6. *Abi ad formicam, ô piger; aſpice vias ejus, & ſape* p. 193. a. D. E. F.
cap. 9. v. 10. *Sapientia* תחלת *eſt reverentia Jehovæ* p. 190. a. F.
cap. 11. v. 17. *Benefacit ſibi ipſi vir beneficus* p. 320. a. B.
cap. 13. v. 1. *Filius ſapiens auſcultat eruditioni patris* p. 117. a. D.
cap. 14. v. 15. *Fatuus credit omni verbo* p. 129. a. A. 296. a. C.
v. 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
cap. 15. v. 11. Ἅιδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ τῷ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων p. 346. b. C.
v. 20. *Filius ſapiens exhilarat patrem* p. 221. a. C.
cap. 16. v. 3. גול אל יי מעשיך p. 118. b. F.
v. 32. *Potior eſt qi in animum ſuum imperium obtinet, expugante civitatem* p. 19. a. C.
cap. 17. v. 5. *Qi ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
v. 21. *Qi ſtolidum gignit, gignit merum mœrorem ſibi* p. 221. a. D.
cap. 18. v. 10. *Turris robuſtiſſima eſt nomen Jova* p. 256. b. E.
cap. 19. v. 11. *Decus eſt homini injuriam illatam præterire* p. 182. b. D.
cap. 23. v. 5. *An oculos conjicies in ea qa ne ſunt qidem? nam omnino comparans alas divitia...* p. 177. a. E.
v. 15. *Fili mi, ſi ſapit animus tuus, lætabitur animus meus* p. 221. a. C.
cap. 24. v. 24. *Dicentem improbo, juſtus es, execrabitur populus: corripientibus vero illos...* p. 41. b. F.
cap. 25. v. 22. *Nam velut prunas coacervabis ſuper caput ejus* p. 172. a. B.
cap. 30. v. 16. *Ignis non dicit, obe* p. 91. b. D.
v. 20. *Terra qatuor ferre non poteſt, ſervum cum regnat...* p. 302. b. A.
v. 27. *Aranea manibus prehendit* p. 139. b. A.
Eccleſ. cap. 1. v. 2. הבל הבלים הבל הבל p. 120. b. E.
v. 4. *Generatio vadit una, venit altera* p. 312. b. C.
v. 9. *Eſtne aliqid, de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imò jam fuit per ſecula...* p. 205. a. C.
v. 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum... ulla futura eſt memoria* p. 58. b. B. 120. b. F.
v. 13. ענין p. 44. b. H.
cap. 2. v. 3. *De riſu dico, inſanus eſt; & de lætitia, ecqid iſta facit* p. 45. b. A. 299. b. E.
v. 12. Ἰδεῖν σοφίαν, καὶ περιφοράν, καὶ ἀφροσύνην p. 45. b. A.
cap. 3. v. 1. לכל זמן ועת p. 356. a. A.
v. 2. *Tempus eſt pariendi, & tempus moriendi* p. 364. b. C.
cap. 5. v. 9. מלך לשדה נעבר p. 239. a. E.
cap. 7. v. 6. *Ut crepitus ſpinarum ſub olla, ita eſt riſus ſtolidi* p. 299. b. D.
v. 21. *Ad omnia, qa de te dicuntur, μὴ θῇς καρδίαν σου* p. 182. b. D.
v. 26. Γινῶναι ἀνιαρῶς ἀφροσύνην καὶ περιφοράν p. 45. b. A.
cap. 9. v. 2. *Eadem omnibus eveniunt, juſtis, injuſtis; mundis, immundis* p. 240. a. D.
v. 11. עת ופגע p. 34. b. B.
cap. 10. v. 14. *Ecqis novit qid futurum ſit* p. 84. a. C.
cap. 11. v. 1. *Projice panem tuum ſecundum aqas; nam multiplicantibus diebus...* p. 270. b. C.
v. 2. *Qm neſcias qid ſit futurum mali ſuper terram* p. 84. a. C.
v. 5. *Neſcis oſſa in gravida utero qomodo fingantur* p. 306. b. D.
cap. 12. v. 7. *Spiritu redeunte ad Deum* p. 38. a. A. 103. a. A. 173. a. A.
v. 13. *Deum reverere; & præcepta ejus obſerva: hoc enim eſt totum hominis* p. 238. a. C.
Eſaj. cap. 1. v. 11--16. *Qorſum mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum? dicit Jehova....* p. 296. a. A.
v. 25. *Referam manum meam contra te, ut deſecans ſcorias tuas...* p. 311. b. A.
cap. 2. v. 22. *Cujus vita, ut flatus in naribus eſt* p. 177. b. D.
cap. 6. v. 9. 10. *Oculi populi iſtius fac conniveant, ne videat oculis ſuis...* p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 10. v. 5. *Va Aſſyrio virga ira mea: qamvis in manu baculus eſt indignationis mea* p. 196. a. A. 250. a. D.
v. 6. *In gentem hypocritam immittam ipſum, & contra populum, in qem excandui, dabo mandata ipſi* p. 169. a. C.
cap. 14. v. 19. *Sepulcrum infernè commotum eſt tuâ cauſſâ..* p. 302. b. D.
cap. 30. v. 21. *Incedite per eam, qum dexteram aut qum ſiniſtram petetis* p. 104. a. E.
cap. 33. v. 12. *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova* p. 101. a. C.

cap.

cap. 35. v. 6. Καὶ τροφὴ ἴσαι γλώσσα μογιλάλων p. 248. a. D.
cap. 39. v. 8. *Bonum eſt, quod loquutus es, verbum Domini* p. 71. b. E.
cap. 42. v. 18. 19. *O cæci, intuemini ad videndum? Quis eſt cæcus, niſi ſervus meus?* p. 52. b. G.
cap. 44. v. 6. *Ego ſum primus, & ego ultimus* p. 197. a. F.
cap. 45. v. 1. *Sic ait Jehova unctio ſuo Cyro, cujus confirmaturus ſum dexteram* p. 325. b. C.
v. 7. *Ego ſum qi & lucem produco, & tenebras obduco... Ego Jova iſta omnia facio* p. 85. a. F. 170. a. C.
cap. 46. v. 8. הִתְאוֹשָׁשׁוּ p. 97. a. F.
cap. 48. v. 8. *Novi te defectorem ex utero vocari* p. 263. a. E.
cap. 49. v. 4. *Etiamſi fruſtrà laboraverim, & inaniter atque in caſſum vires meas conſumpſerim* p. 255. a. F.
cap. 53. v. 6. Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν p. 286. a. E.
cap. 55. v. 10. Δῶ σπέρμα τῷ σπείροντι p. 397. G.
cap. 56. v. 10. *Qotqot ſunt, canes ſunt muti, non poſſunt latrare* p. 155. a. D.
cap. 58. v. 13. *Si averteris à ſabbato pedem tuum, nè facias id qo delectaris...* p. 247. C.
cap. 64. v. 8. Κύριε πατὴρ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ πηλός... p. 233. b. E.
cap. 66. v. 24. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur* p. 260. b. B.

Jerem. cap. 1. v. 5. *Ego te formavi in utero* p. 305. b. E.
cap. 2. v. 5. יִלֵּךְ בּוּת p. 25. b. G.
cap. 4. v. 14. *Qouſque pernoctabunt in animo tuo cogitationes vanæ tuæ?* p. 112. b. A.
cap. 5. v. 8. *Ut equi paſti ſunt quum manè ſurgunt* p. 155. a. D.
cap. 7. v. 9. 10. *An furando, occidendo... etiam venietis & ſtabitis coram me in domo hac* p. 296. a. A.
v. 21. *Holocauſta veſtra adjicite ad ſacrificia veſtra, & comedite carnem...* p. 296. a. A.
cap. 9. v. 2. 3. *O ſi qis poneret me in deſerto, in diverſorio viatorum...* p. 137. b. C. 243. a. C.
cap. 10. v. 10. אֱלֹהִים אֱמֶת p. 262. b. B.
cap. 12. v. 1. *Tu Domine, certè juſtus es* p. 100. b. D. 351. a. B. 419. H.
Cur via improborum ſuccedit? cur tranquilli ſunt, qicunqe aguns perfidè? p. 263. a. A.
cap. 13. v. 23. *An mutare poteſt æthiops cutem ſuam? an pardus maculas ſuas?* p. 242. b. C.
cap. 23. v. 24. *Annon cælum & terram impleo ipſe?* p. 125. b. B. 259. a. A.
cap. 31. v. 36. *Si amovebuntur ſtatuta iſta à conſpectu meo* p. 339. b. D.
cap. 33. v. 21. *Si irritum facere poteſtis fœdus meum de die, & fœdus meum de nocte...* p. 339. b. D.
cap. 44. v. 17. *Omnino facturi ſumus, qodcunqe verbum prodierit ex ore noſtro...* p. 128. b. E.

Thren. cap. 3. v. 33. *Qi non affligit ex animo ſuo, mœſtitiaqe afficit mortales* p. 253. b. B.
v. 37. *Ecqo dicente exiſtit qicqam, niſi Dominus id præceperit?...* p. 85. b. G.
cap. 3. v. 40. *Scrutemur & excutiamus vias noſtras* p. 315. a. C.

Ezech. cap. 18. v. 11. לֹא עָשָׂה / וְהוּא אֶת כָּל אֵלֶּה } p. 78. a. D.
v. 13. כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה אֶת
cap. 20. v. 39. *In monte ſanctitatis meæ... colet me tota domus Iſraëlis...* p. 296. a. A.

Dan. cap. 7. v. 15. נִרְגַּזְתִּי p. 266. b. A.
cap. 11. v. 35. *Ex ipſis erudientibus corruent, ad conflandum eos, & ad purificandum...* p. 311. b. A.

Amoſ. cap. 3. v. 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* p. 85. a. G.

Mich. cap. 3. v. 3. *Oſſa eorum diſſringunt, tanqam ad ollam...* p. 257. b. D.
cap. 4. v. 11. *Qamvis jam conveniant contra te genses multæ, qæ dicunt, contaminetur...* p. 250. a. D.
cap. 7. v. 2. *Periit benignus è terra, & rectus in hominibus nullus eſt...* p. 243. a. B.

Abacuc. cap. 2. v. 6. עַבְטִים / Zephan. cap. 1. v. 12. שֹׁמְרִים } p. 282. a. B.
cap. 2. v. 1. *Excutite vos, excutite vos, inqam* p. 315. a. C.

Zacar. cap. 10. v. 1. *Petite à Jehova pluviam tempore ſerotina, Jehova efficiente nimbos* p. 146. a. D.

Malac. cap. 3. v. 23. *Dies adveniet, ardens tanqam fornax; qo erunt omnes... ſtipula* p. 311. b. A.

Matth. cap. 1. v. 19. Ἰωσὴφ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὤν p. 419. H.
cap. 3. v. 7. *Progenies viperarum* p. 155. a. D.
cap. 4. v. 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις... p. 35. a. E.
cap. 5. v. 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, ... ψευδόμενοι p. 310. b. B.
v. 20. Ὅταν ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων.... p. 345. a. E.
v. 28. *Qicunqe aſpicit mulierem, ut eam concupiſcat, jam adulteravit eam in corde ſuo* p. 65. b. F.
v. 44. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς... p. 214. a. C. 258. a. C.
v. 45. Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς... p. 235. b. B.
v. 48. Ἔσεσθε ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν.... τέλειός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 6. v. 2. Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν p. 135. b. E.
Ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν p. 277. a. H.
Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς p. 145. a. D.
cap. 6. v. 3. Ποιούτω ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά, τί ποιεῖ ἡ δεξιά p. 145. a. A.
v. 10. *Fiat voluntas tua* p. 122. a. D.
v. 16. Ὑποκριταί, σκυθρωποί, ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν p. 215. b. A.
v. 23. *Lucerna corporis eſt oculus: itaqe ſi oculus tuus ſimplex fuerit...* p. 353. b. F.
v. 27. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν... p. 202. a. B.
cap. 7. v. 12. *Qacunqe volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis* p. 180. b. A.
v. 15. *A fructibus illorum agnoſcetis eos* p. 270. b. D.
v. 16. *Num colligunt ex ſpinis uvam, aut ex tribulis ficus?* p. 242. b. E. 243. a. A. 296. b. A.
v. 20. *Quapropter ex fructibus illorum agnoſcetis eos* p. 270. b. D.
v. 27. Ἔπεσεσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ p. 182. b. A.
cap. 10. v. 29. *Nonne duo paſſerculi aſſario veneunt?... Veſtri capilli capitis numerati ſunt* p. 170. b. D. 204. b. C. 219. a. E. 244. b. F.
cap. 11. v. 30. Ὁ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι p. 337. b. B.
cap. 12. v. 33. *Facite arborem bonam, & fructum ejus bonum* p. 270. b. C.
v. 34. *Ex cordis abundantia os loqitur* p. 112. b. A.
v. 35. *Bonus homo è bono theſavro cordis profert bona* p. 270. b. C.
v. 36. *Qodcunqe verbum otioſum locuti fuerint homines, de eo reddent rationem..* p. 112. b. A.
v. 43. Τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα... διέρχεται, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐκ εὑρίσκει p. 45. a. A.
cap. 13. v. 13. *Qia videntes non vident, nec intelligunt* p. 52. b. G.
v. 15. Μή ποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 15. v. 14. *Duces ſunt cæci cæcorum* p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 19. *Ex corde egrediuntur cogitationes malæ* p. 112. b. A.
cap. 16. v. 4. Γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ p. 45. a. A.
v. 17. *Caro & ſanguis hac non retexit tibi, ſed Pater meus qi eſt in cælis* p. 108. b. G.
v. 26. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ p. 318. b. D.
cap. 18. v. 7. Ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα p. 285. b. D.
v. 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου p. 334. a. E.
Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου p. 164. b. A.
cap. 19. v. 5. Προσκολληθήσεται p. 140. b. G.
v. 17. Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός p. 47. a. D.
v. 22. Ἀπῆλθε λυπούμενος p. 253. b. A.
v. 28. Ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ p. 318. b. A.
cap. 20. v. 26. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 21. v. 25. *Baptiſma Johannis unde fuit? è cælo?* p. 122. a. C.
cap. 22. v. 37. Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ p. 118. b. G.
v. 45. Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον p. 233. a. E.
cap. 23. v. 23. 25. Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί p. 277. a. G.
cap. 25. v. 9. Μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε... p. 111. b. G.
cap. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος p. 261. a. B.
v. 39. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ p. 122. a. D.
cap. 27. v. 50. Ἀφῆκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.

Marc. cap. 3. v. 21. Ὅτι ἐξέστη p. 328. b. F.
cap. 4. v. 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ... p. 305. b. D.
v. 31. *Regnum Dei velut granum eſt ſinapi...* p. 306. b. D.
cap. 7. v. 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν p. 94. b. B.
cap. 8. v. 36. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ p. 318. b. D.
cap. 9. v. 21. Παιδιόθεν p. 5. a. F.
v. 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur* p. 260. b. B.
cap. 10. v. 43. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 11. v. 13. Οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων p. 270. b. D.
cap. 12. v. 30. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
cap. 14. v. 36. Ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ p. 122. a. D.
v. 41. Ἀπέχει p. 135. b. E.
cap. 15. v. 37. Ὁ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε } p. 142. a. E. 178. a. B.
v. 39. Ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσε
cap. 16. v. 19. Ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν p. 102. b. G.

Luc. cap. 1. v. 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς p. 144. a. D.
v. 6. Πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι p. 345. a. F.
v. 42. Εὐλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου p. 317. a. A.
v. 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ p. 345. a. E.
cap. 2. v. 9. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου p. 319. a. C.
cap. 4. v. 2. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν.... p. 45. a. A.
cap. 6. v. 24 Ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν p. 135. b. E.
v. 34. Ἐὰν δανίζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν... } p. 144. b. G.
v. 35. Δανίζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες
v. 35. Χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς p. 235. b. B. 258. a. D.
v. 36. Γίνεσθε ἐλεήμονες καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων p. 296. a. E.
v. 44. Ἕκαστον δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται p. 243. a. A.
v. 46. Τί με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε, καὶ

ἃ ποιῶτε ἃ λέγω p. 296. a. A.
cap. 7. v. 25. Οἱ ἐν ἰματισμῷ ἐνδόξῳ ὑπαρχοντες p. 32. a. A.
cap. 9. v. 31. Ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ p. 47. a. B.
v. 51. Ἀνάληψις p. 103. a. A.
cap. 10. v. 27. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
v. 29. *Et quis est mihi proximus?* p. 72. b. B.
v. 41. Μεριμνᾶς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά p. 347. a. D.
cap. 11. v. 2. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου p. 122. a. D.
cap. 12. v. 17. *Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos?* p. 156. a. B.
cap. 15. v. 21. *Pater, peccavi in cælum, & in tuo conspectu* p. 122. a. D.
cap. 16. v. 16. Πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται p. 1. b. B.
cap. 17. v. 3. Ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ p. 8. a. A.
Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 18. Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες p. 269. a. D.
cap. 20. v. 19. Ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν p. 45. a. A.
cap. 21. v. 18. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται p. 36. a. A.
cap. 21. v. 34. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 36. Ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν p. 350. a. E.
cap. 22. v. 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον p. 68. b. D.
v. 25. Ἐνεργεῖται *Reges* p. 396. H.
v. 26. Ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος p. 293. b. F.
cap. 23. v. 30. *Qi dicunt montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
v. 40. Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ὢν p. 235. b. D.
v. 46. Ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν p. 142. a. E. 178. a. B.
cap. 24. v. 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ p. 116. b. C.

Johann. cap. 1. v. 9. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον p. 325. b. C.
v. 14. Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης p. 68. b. E.
v. 18. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε p. 360. b. F.
Filius, qi est in sinu Patris, ille nobis exposuit p. 108. b. G.
cap. 3. v. 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς p. 80. b. B.
cap. 4. v. 14. Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 258. b. A.
v. 34. *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exequi* p. 310. b. E.
v. 36. Συνάγει τὸν καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 316. b B.
cap. 6. v. 60. Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν p. 180. b. D. 313. b. C.
cap. 7. v. 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν p. 293. b. F.
cap. 9. v. 39. *Ut qi non vident, videant, & qi vident, cæci fiant*
v. 40. *Num & nos cæci sumus?*
cap. 12. v. 40. *Excæcavit oculos eorum ne videant oculis, & sint intelligentes corde*
} p. 52. b. G.
cap. 13. v. 1. Ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα p. 47. a. A.
v. 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους p. 262. a. A.
cap. 14. v. 9. Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα p. 361. a. C.
cap. 15. v. 18. Διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος p. 116. b. C.
cap. 16. v. 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι p. 313. b. D.
v. 33. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε p. 116. b. C.
cap. 17. v. 17. Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι p. 162. b. C.
cap. 19. v. 10. Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε p. 129. b. F.
v. 30. Παρέδωκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.
v. 39. Φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν p. 133. a. E.
cap. 21. v. 19. *Significans, qâ morte esset Deum glorificaturus* p. 149. b. D.

Actor. cap. 1. v. 2. Ἀνελήφθη p. 102. b. G.
v. 3. 4. Παρήγγειλεν αὐτοῖς... ἣν ἠκούσατέ μου p. 202. b. C.
v. 11. Ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν p. 102. b. G.
cap. 2. v. 12. Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι p. 293. b. F.
v. 23. *Hunc definito consilio & præcognitione Dei deditum...* p. 219. a. E. 250. a. D.
v. 25. Δαβὶδ λέγει εἰς αὐτόν p. 1. a. B.
cap. 3. v. 21. Ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων p. 318. b. A.
cap. 4. v. 13. Ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται p. 12. a. F.
v. 28. *Ad faciendum qicqid manus tua & voluntas prius definivit ut fierent* p. 219. a. E. 250. a. D.
cap. 5. v. 35. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 39. Εἰ ἐκ Θεοῦ ἐστιν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 111. b. G. 269. a. D.
v. 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι p 229. b. C.
cap. 7. v. 14. Ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς p. 166. a. E.
v. 39. Μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 269. a. D.
v. 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι... καὶ ἀνελάβετε... p. 45. a. B.
v. 54. Διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν p. 239. b. F.
cap. 13. v. 36. Δαβὶδ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ p. 304. a. F.
v. 50. Αἱ σεβόμεναι γυναῖκες p. 2. a. B.
cap. 14. v. 11. 19. Λέγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις... λιθάσαντες τὸν Παῦλον p. 103. a F.
v. 15. Ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι p. 181. a. F.
v. 16. Εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι... καίτοί γε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς... p. 235. b. B.
v. 17. *Dans nobis cœlitùs pluvias* p. 244. b. C
cap. 15. v. 8. Ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς p. 346. b. C.
cap. 16. v. 1. Υἱὸς γυναικός τινος Ἰουδαίας πιστῆς p. 2. a. B.
v. 3. Τοῦτον ἠθέλησεν σὺν αὐτῷ p. 331. a. G.
v. 11. Εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην p. 104. a. D.
cap. 17. v. 2. 3. Κατὰ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε... ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν p. 202. b. C.
v. 18. Ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο p. 318. b. B. 350. a. D.
v. 26. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων p. 35. a. D.
v. 28. Ἐν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν p. 163. a. G.
Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν p. 160. a. 346. F. a. F.
cap. 20. v. 24. Οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι.... p. 290. a. C.
Ὡς τελειώσω τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον p. 304. b. A.
v. 28. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 35. Μακάριόν ἐστι διδόναι, ἢ λαμβάνειν p. 33. b. D.
cap. 21. v. 1. Εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ p. 104. a. D.
v. 13. *Ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum* p. 290. a. C.
v. 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω p. 122. a. C.
cap. 25. v. 23. Μετὰ πολλῆς φαντασίας p. 6. a. B.
cap. 26. v. 8. *Incredibile judicatur apud vos, qod Deus mortuos suscitet?* p. 350. b. C.
v. 18. Ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν p. 88. a. F.
cap. 27. v. 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ p. 275. a. A.
v. 37. Ἦμεν ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκοντάεξ p. 166. a. E.
cap. 28. v. 6. Μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι p. 103. b. A.
v. 25. Ἀσύμφωνοι ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο p. 319. a. B.
v. 27. Βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε
v. 27. Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς
} p. 52. b. G.

Roman. cap. 1. v. 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου καθορᾶται p. 223. a. G. 360. a. B.
cap. 2. v. 9. Θλῖψις καὶ στενοχωρία p. 279. b. D.
v. 17. Ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ p. 118. b. D.
v. 19. Τυφλῶν ὁδηγός p. 116. b. F.
v. 28. Οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ p. 326. b. C.
cap. 4. v. 9. Ὁ μακαρισμὸς ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν p. 35. a. E.
cap. 5. v. 4. *Gloriamur de afflictionibus, scientes qod afflictio tolerantiam efficiat* p. 311. b. A.
v. 5. *Spes non pudefacit...* p. 108. b. H.
cap. 6. v. 5. Σύμφυτοι γενέσθαι p. 350. a. C.
v. 13. Τὰ ὅπλα τῆς ἀδικίας p. 316. a. A.
v. 17. Χάρις τῷ Θεῷ p. 308. b. B.
v. 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν p. 316. b. B.
cap. 7. v. 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος p. 264. a. D.
cap. 8. v. 1. Οὐδὲν νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ περιπατοῦσιν.... p. 202. b. C.
v. 7. Τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται p. 337. b. C.
v. 15. Ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ p. 202. b. C.
v. 28. Οἴδαμεν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν p. 71. b. E. 195. b. C. 289. a. B.
v. 29. Προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ p. 296. a. D.
v. 35. Τίς χωρίσει p. 323. b. D.
cap. 9. v. 14. *Qid igitur dicemus? Num injustitia est apud Deum? absit* p. 351. a. C.
v. 17. *Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam* p. 250. a. D.
v. 20. Ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ p. 351. a. B.
v. 22. *Deus volens ostendere iram... pertulit multa cum ira cohibitione vasa iræ* p. 250. a. D.
cap. 10. v. 6. *Ne dixeris in corde tuo. Qis adscendet in cælum....* p. 345. a. B.
cap. 11. v. 23. Ἐκεῖνοι, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται p. 250. a. A.
v. 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα p. 39. b. C. 111. a. C.
cap. 12. v. 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη p. 211. a. E.
v. 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι p. 23. a. G.
v. 19. Δότε τόπον τῇ ὀργῇ p. 77 b. E.
v. 20. *Si esurit inimicus tuus, cibu eum* p. 172. a. B.
v. 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ p. 185. b. C. 392. a. C.
cap. 13. v. 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω p. 166. a. E.
v. 14. Τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας p. 239. a. D.
cap. 14. v. 18. Εὐάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις p. 289. b. C.
v. 21. Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται p. 182. b. A.
v. 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε p. 228. a. F. 297. b. C.

1 Corinth. cap 1. v. 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία p. 329. a. A.
cap. 2. v. 10. Τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ

ἧς πλέον p. 97. a. F.

Ethic. Nicom. l. 10. c. 1. Μή ποτε δ' ὰ καλῶς τῦτο λέγεται } p. 398. c. 3. Μή ποτ' ὰ λέγωσι τὸ ἄτιτον } E. F.

c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε ὐκ ἂν ἅπασιν ἰσχύη p. 398. E. F.

Hist. Anim. l. 9. c. 38. Ἀεὶ μίαν ἀτρεπὸν πάντες βαδίζυσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμισίαν p. 139. a. F.

Em. Ethic. Evdem. l. 7. c. 6. Καὶ τύτῳ χρώμενοι κανόνι κινῆσι τὴν πρὸς τὰς ἄλλας φιλίαν p. 195. b. A.

Problem. l. 21. q. 14. Πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄιτιον } p. 199. a. G.
Ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία

Ethic. Magn. l. 1. c. 34. & Evdem. l. 4. c. 1. Ὁ νόμος δὲ τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττει p. 325. a. B. C.

Em. & Ex. Probl. l. 1. q. 53. l. 5. q. 34. Ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔυπνις p. 61. a. F.

Athenæus Ex. l. 8. Τῷ κενῷ χώραν δίδυ p. 77. b. D.
Ὄυ προσίχειν ἀυτῷ ἔφη, ὅτι ἀνώτερον τῆ σφυρᾷ λέγει p. 118. a. F.

L. 13. Αἰγεῖ συνοικήσασα τῷ Παιδίοις Λάβε, εἶπε, καὶ κατάτρωγε } p. 164. a. D. E.

L. 14. Μάνιος Κάρειος, ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπὶ γογγυλίσι διεβίω p. 4. a. B.

Vind. L. 14. Σαβῖνον ἀυτῷ πολὺ χρυσίον προσεμπόλησεν ἔφη p. 4. a. B.

Athenagoras Ex. Legat. pro Christian. p. 7. Πάντας τὺς σπερματικὺς λόγυς p. 185. a. C.

Em. Legat. pro Christian. p. 7. Θεὸς ὀδῷ βαδίζει ἐπὶ γενέσει κόσμυ ἐμπειρικληφός p. 185. a. C.

Em. de resurr. mort. in fine. Ὁι πολλοὶ... τοῖς τῆδε προπεποιθότες p. 348. b. E.

Avgustinus Em. Serm. ad fratr. in erem. *Ut contempler cælum & cælarum numina* p. 223. b. A.

Avrelius Victor Ex. Cæs. 15. §. 3. *Eo demum fortunatas urbes fore, si regna sint sapientiæ* p. 17. a. E.

Em. Epit. c. 16. §. 1. *Marcus autem Antoninus* p. 388. a. A.

Avtor Ex. Senarii. Ὁ σοφὸς ἐν ἀυλῷ περιφέρει τὴν ὐσίαν p. 317. a. C.

Bio Boristhenites Em. apud Laërtium l. 4. Κατεγίνωσκε τῶν ἀνθρώπυς καταπλάττων p. 94. a. B.

Boethius Ex. de consol. l. 1. c. 7. *Nubila mens, Hæc ubi regnant* p. 42. a. E.

Capitolinus Em. in Marco. *Operam præterea pingendo sub magistro Diogeneto dedit* p. 426. B.

Cassiodorus Em. Epist. l. 1. 4. *Ficta severitatis personam inducere* p. 43. a. A.

Catullus Ex. *Tecum unà tota est nostra sepulta domus* p. 131. a. A.
Sordebant tibi villica concubina hodie atque heri p. 292. b. C.

Cicero Orat. in Pison. N. *Ne tum quidem, cùm illum suum saltatorium versaret orbem, fortuna rotam pertimescebat* p. 275. b. E.

Ex. Milon. *Si tempus est ullum hominis necandi, qa multa sunt* p. 41. b. E.

Attic. Ep. I. 1. 13. *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula auferebamus* p. 182. a. G.

Acad. l. 4. *Viderit hoc Epicurus* p. 162. b. B.

Em. Divinat. 1. & 2. *Hoc vide circum, supràque, qod complexu continet terram,..* p. 111. a. D.

Tuscul. l. 1. c. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos* p. 133. a. B.

Parad. 5. *Qid deniqe non servi inertis?* p. 205. a. A.

de universo. *In eo influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant* p. 307. b. B.

de Legibus l. 1. *Ingeniúmqe in se suum sicut simulacrum aliqod dedicatum putabit* } p. 388. a. A.
Qibus illustratis sapientiæ duce bonum virum

de Fato c. 17. *Chrysippus tanqam honorarius arbiter medium ferire voluisse* p. 394. A.

Qi necessitate motus animos liberatos volunt p. 394. A.

Clemens Alexandrinus Ex. Strom. l. 3. p. 432. A. Ἐνσωματῦσθαι καὶ μετενδεῖσθαι p. 307. b. B.

l. 4. pag. 481. C. Τύτυς ἐξάγειν ἑαυτὺς ἁμαρτύρους λέγομεν p. 62. a. G.

l. 6. pag. 666. B. Καθάπερ γὰρ τοῖς ἰρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμένατα... p. 71. A. B.

l. 7. pag. 719. B. Ἄνυπτος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὺς ὁσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B. C.

Supp. Hortat. pag. 9. C. *Manikà ἀνθρώπων ἀπίστων σοφιστήρια...* p. 9. a. H.

Em. Pædag. l. 2. c. 12. Ὀυδὲ κατά τι ὀγκῦται p. 2. a. G. b. A.

Strom. l. 2. pag. 362. A. Ὀυ γὰρ φρονίμυς τοιαῦτα πολλοὶ, ὁκόσοι ἐγκυρσίυσιν p. 128. a. C.

l. 3. pag. 458. A. Ἀυτίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπυδαίῳ συγχωρῦσι καὶ οἱ φιλόσοφοι p. 62. a. H.

l. 5. Ἀλλ' ὐδὲ οἱ παρὰ Πλάτωνι ἐν πολιτείᾳ πρὸς τὴν Ἀρμοδίυ p. 131. a. C.

pag. 554. B. Ἀισχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ p. 272. a. C. D.

l. 7. pag. 717. B. Πότερον διαπνεῖται ὡς τὸ τῶν δαιμόνων γένος p. 179. a D.

Cydonius de morte contemn. Supp. Καὶ ἐυεργεσίας ἀυτοί τε καὶ οἷς ἡμετέρων μέλει... p. 148. b. E.

Cyrillus adversus Julianum Ex. l. 9. p. 306. E. Edit. Lipsi. Ἄνυπτος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὺς ὁσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B.

Curtius Ex. l. 7. c. 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, qas adisti, latro es* p. 298. a. E.

Dinarchus Ex. Orat. contra Pytheam apud Svidam. Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας τρέφοντες p. 204. b. B.

Dio Cassius Ex. l. 66. pag. 756. C. Πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρακλείτυν καὶ τὰς Πομπηίυς καλίχωσι p. 132. a. D.

Dio Prusæus Ex. Orat. 17. p. 248. Τὴν φλεγμονὴν ἀγαπητὸν εἴ τις δύναιτο πραΰναι p. 151. a. E.

Supp. Orat. 16. p. 245. Εἰ δὲ, μή γε ῥᾳδίως p. 335. a. E.

Em. Orat. 4. p. 81. Λέγω δὲ διακρίναι στρατηγύς τε καὶ σοφιστὰς ἀπὸ τῶν εἰρημένων p. 277. a. D.

Orat. 37. p. 467. Ἀλλὰ τὸν ἀυτῷ ὅπερ ἔτυχε περικείμενος } p. 251. b. F.
Πέρσαι μὲν ὃν ἐπὶ τοσῦτο δυσφορᾷσιν

Orat. 72. pag. 630. Ὕυς ἂν ἴδωσι παιδαγωγῷ σχῆμα ἔχοντας p. 314. b. D.

Diodorus Siculus Ex. l. 16. c. 95. Τὸν βατιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν p. 94. a. A.

Em. l. 2. pag. 102. Περιχέυσαντες ἀυτοῖς παλλὴν ὕλην p. 133. a. G.

l. 16. pag. 480. Μαχεὰς ἀφαιρύμενος ἐλπίδας θανάσιμον πολύμαχθον αἰδας p. 321. b. A.

Diogenes Cynicus Em. Epist. 17. Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις διμώζειν p. 282. b. C.

Donatus N. qi *personam eandem* negat *plus qinqies prodire in proscenium* p. 364. b. A.

Empedocles Em. apud Plutarchum de Isid. & Osir. pag. 360. C. Παῦρον δὲ ζωῆσι βίυ μέρος ἀθρήσαντες p. 309. a. C.
Σφαῖρον κυκλοτερῆς, μιμίης περιτείθη χαίρων p. 349. b. A. B. C.

Ennius Ex. & Em. apud Servium Æn. 1. 8. *Neqe me decet hanc carinantibus edere chartis* } p. 21. a. F.
Contra carinantes verba atqe obscæna profatus.

apud Gellium l. 19. c. 10. *Otio qi nescit uti, plus habet negotii...* p. 45. a. F. 111. b. C. 113. b. D.

Epicharmus Em. apud Plutarchum ad Apollonium. Συνιεμίθη καὶ διεκείθη, ἢ ἀπήνθει ὄθεν... p. 59. a. C. 225. a. C.

apud Plutarchum in Pelopida. Ὀυ φιλόθρυπτος σόγ' ἐσσ' ἔχεις νόσον... p. 226. a B.

Epictetus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 119. Νάττω τύτοι τὸν θύλακον p. 68. a. C.

Enchiridii cap. 1. Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν } p. 396. cap. 2. Τὰ μέν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα } B.

cap. 7. Κύφως μέν τοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως p. 91. a. C 396. A.

Dissertat. l. 3. c. 7. Τὸν θεόν σοι p. 213. b. C. D.

cap. 14. Τὰ δὲ κατ' ἔνσαρκον p. 418. H.

cap. 23. Παῦσασθε, τὺς θεὺς ὑμῖν καλὰ... Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμήν σοι σωτηρίαν } p. 213. b. C. D.

cap. 26. Πεῖσαι, τὺς θεύς σοι, ἐμπαίζων...

Ex. & Em. Enchiridii cap. 35. Δοκεῖς ὅτι δύνασαι ἀσαύτως ἐσθίειν, ἀσαύτως πίνειν... p. 237. b. C. D.

Dissertat. l. 3. c. 12. Ἔξω νενευκώς ἐσι p. 6. a. H.

Ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρᾷ p. 6. b. A.

cap. 22. Τὸν θεόν σε p. 213. b. C.

Supp. Enchiridii cap. 16. Ὅτι τῦτον θέλει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τύτυ p. 168. a. F. b. A.

Supp. & Ex. Dissertat. l. 3. c. 24. Τὸν καθόμενον ἡμῶν ἡδὴ παλαικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις p. 259. b. D.

Em. Enchiridii cap. 7. Ἵνα μὴ δεδεμένον ἐκβληθῇς ὡς τὰ πρόβατα p. 74. b. C.

cap. 11. Ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ ταραχθῆναι p. 254. b. C. D.

cap. 16. Ἀλλ' ἐυθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ p. 168. a. F. b. B.

cap. 20. Ὑπὸ τῆς φαντασίας συνεπαρθείς p. 168. a. C.

cap. 24. Ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἔξιν p. 237. b. E.

cap. 33. Ἐὰν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, φύλαττε σεαυτόν... p. 168. b. C.

cap. 41. Ὥστε, εἰ καλῶς ἀυτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται... p. 186. a. C.

cap. 50. Ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιρετὸν λόγον p. 69. b. F.

Dissertat. l. 1. c. 1. Τί λέγει ὁ Ζεὺς Ἐπίκτητε p. 167. b. D.

cap. 2. Σὺ ἑαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι κρεκτῶν ἐκ τῦ χιτῶνος... p. 329. b. D. E.

cap. 3. Τί ὖν ἄφεις ἐκεῖνο, τύκοις προσέθηκας p. 355. a. C.

cap. 9. Ταύτην ἐγκαλαλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς p. 222. b. E.

cap. 12. Τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ὑρανίων p. 47. b. D.

l. 2. c. 1. Ἔδει μὲν ὖν πρὸς μὲν τὸν θάνατον τὴν φυγήν p. 338. b. A.

cap. 15. Πρὸς τὰς σκληρᾶς τινῶν ὰν ἔκρινεν ἐμμένοντας p. 389. A.

cap. 16. Ὡς παιδιᾷ παραμένει p. 164. b. F. 165. a. A.

cap. 18. Ὀυχὶ τὰς σάπρας τύτυς παίδας p. 70. a. D.

cap. 19. Λέγε μοι, τὺς θεὺς, εἶα πρώην ἔλεγες p. 213. b. D.

l. 3. cap. 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. Ἄλλο ὖν ὐδέν p. 257. a. A.

cap. 20. Καὶ ὕτως ἐμοῦ προγυμναστὴς γίνεται p. 182. b. F.

cap. 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον τῷ διακονίᾳ τῦ Θεῦ p. 77. b. F.

cap. 23. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκρόασιν παρακαλεῖ; ὐχί p. 150. b. F.

cap. 26. Οἶδα τί ἐσι δῦλος, ἐυτυχὼν ὡς δόκει, καὶ τετυφλωμένος p. 302. a. E.

Προθέσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων p. 353. a. B.

l. 4. cap. 1. Ἀπαιτῦντι τῷ θεῷ; ἃ δέδωκεν, ὐκ αἰσθόσῃ p. 300. b. A.

cap. 3. Ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄπεμον ἂν ἐπισρίψῃ p. 78. b. A.

cap. 4. Εἰ τ' ἀυτὸ κἀγὼ ἁμαρτάνω. πῶς ὃν παύσομαι p. 308. b. A. B.

cap. 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκέλευθος ἐκείνῳ συνορμῶ, ὁρίγομαι p. 303. b. B.

cap. 14. Ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον εἰώθει p. 246. a. E.

Epicurus Em. apud Laërtium l. 10. Διό τε ὀδὲ ὅτε μέν τις ἐρεθλάτται p. 23. b. F. G.

Epistola ad Menœcum. Ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ } p. 38. b. C.
Διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων

Epigrammatarius Ex. Ἐι τις ἀχαλκεῖ μηχίτι πειπάλω, θεὶς τὸ χιτωνάριον p. 117. b. D.

Epiphanius Ex. Hæreſ. 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λίγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην p. 293. b. F.

Em. adverſus Hæreſ. Tom. 3. lib. 3. Epilog. §. 9. Τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὲς εἶναι p. 102. b. E.

Etymologus Em. in αἷμα. Ἅιμα γὰρ ἀνθρώποις περιχάρδιον... p. 96. a. A.

Evnapius Em. in Liban. Οὐδεὶς τῶν..... συνουσίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκ[τος] p. 333. b. F.

Evripides Ex. Andromach. Ἑλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές p. 248. a. F.

Hippol. Coronat. Ὀρθόσας' ἐκτείνοντες ἄθλιον νεκύν
Ἤδη γάρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκλέιπουσι δή
} p. 93. b. F.

Iphigen. Tavric. Θανόντα μᾶλλον, ἤ βλέποντ' ἔξω φίλων p. 313. a. D.

n. 608. Οὐ οὐδὲν ἧσσον ἢ μὴ φῶς ὁρᾷν θέλω
n. 674. Αἰσχρὸν θανόντ[ος] σου βλέπειν ἡμᾶς φάος
} p. 313. a. F.

Troad. n. 26. Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει p. 293. b. E.

n. 269. Ἀρά μοι ἀέλιον λεύσσει p. 313. a. E.

n. 628. Οὐ ταυτὸν τῷ βλέπειν καθαυτὸν p. 313. a. D.

Jon. n. 1121. Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἤθ' ὁρᾶν φάος p. 313. a. E.

apud Plutarchum ad Apollon. p. 104. A. Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος p. 132. b. A.

Hecuba n. 285. Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἥμαρ ἓν μ' ἀφείλετο p. 132. b. B.

Hypſipyle. Ὅσις δ' ποσὶ βροτῶν
Θάπτει τε κίκυς
Κτᾶται νέα
Αὐτός τε θνήσκει
Κἄστα δ' ἄχθονται βροτοί
Γῆν ἀναγκαίως δ' ἔχει βίον θερίζειν
Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τὸν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς
Γῆ κρύπτει σκιά, τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν βλέπει p. 309. a. F.
} p. 221. a. F.

Supp. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Θνήσκει δ' οὐδὲν τῶν γινομένων p. 225. a. A.

Em. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Ἄλλο πρὸς ἄλλο μορφὴν ἑτέρων ἐπίδειξι p. 225. a. B.

apud Theophraſtum Fragm. Metaphyſ. Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἑσθλὰ κἀκά p. 408. H.

Creſphonte. Φιλῶν μάλις' ἐμαυτὸν, οὐκ αἰσχύνομαι p. 349. b. F.

Ino. Τοῖς δὲ κίνδυνος μόλις
Κύκλος γὰρ ἀνὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς
Θνητῶν τε γενεᾷ
} p. 221. b. C.

Em. & Ex. Νωτοῖσι κἀμὲ σφωμυλοῦσι κ' μαντεύματι p. 225. b. B.

Euſebius N. in canone Chronico, qi Maximum Tyrium inter Marci præceptores collocat p. 18. b. G. 388. a. A.

Euſtathius Em. ad Iliad. B. Ὅς προσπαθῶς πως ἔχομεν p. 348. b. B.

N. ad Homer. Odyſſ. Υ. v. 23. p. 77. a. B.

Evtropii Paraphraſtes N. apud Svidam, qi refert ad Antoninum adhuc privatum, qæ ejus ſunt ad imperii faſtigium producti. Mer. Caſavb. Teſtim. de Antonin. A. a. a. 4. verſ. b.

Favorinus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 105. Ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται p. 131. b. B.

Frontinus de Aqæductibus Em. *Irriguos agros, tabernacula, corruptelas* p. 206. b. E.

Galenus Ex. de affect. dignoſc. & cur. cap. 1. Τί ποτε βούλεται σημαίνειν p. 293. b. C.

Em. Diſſert. qâ probat animam ſeqi temperaturam corporis c. 6. Ὡς ἰχθύων λίγεται τῶν καλῶν p. 231. a. C.

de affect. cur. cap. 5. Ἀνιάσθη σου ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως
Ἔξεστι τοῖς συνήθεσιν οὐσίαν
} p. 297. b. D.

Ὑπὸ τῶν οὐσιόντων ἐυρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων κατηλειμμένον p. 297. b. E.

Gellius Ex. N. A. 1. 2. *Ac ne oris qidem aut vultûs ſerenitatem.... obnubilari* p. 42. a. E.

Gnomologus vetus Em. Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι p. 251. a. B.

Heracleo Em. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χάριν p. 77. a. B.

Heraclitus Ex. Ἐπίσασθαι γνώμην ὅτε ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων p. 403. A. C.

Heſiodus Em. Oper. 1. v. 294. Ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει p. 101. a. D.

Em. & Ex. Oper. 1. v. 297. Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ p. 101. a. E. b. C.

Heſychius Em. in Ἐπίκοτα. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ τῷ πλέοντι p. 215. a. E.

Hierocles Em. Ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οὕτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν p. 36. b. D.

Hippocrates Ex. in lib. Περὶ παρθενίων p. 125. Αἱ δὲ παρθένοι, ὀκόσῃσιν ὥρεσι γάμος παρασπεύεται p. 31. b. C–F.

Homerus Ex. Iliad. A. v. 91. Ἔυχεται εἶναι p. 293. b. F.

v. 159. Πρὸς Τρώων p. 54. b. C.

B. v. 350. Φημὶ γὰρ ἓν κατανεῦσαι ὑπερμενέϊ Κρονίωνι, Ἀσφάλτῳ ἐπιδεῖξαι p. 68. b. C.

E. v. 47. Σίγυνος δ' ἄρα μιν σκόλος εἶλε p. 313. a. C.

v. 82. Τὸν δὲ καὶ' ὄστε ἔλασθε πορφύρεος θάνατος p. 313. a. B.

v. 903. Μάλα δ' ἄκα περιλέφεται κυνέῃπι p. 345. b. F.

Π. v. 350. Θανάτῳ δὲ μάλα νέφος ἀμφεκάλυψεν p. 313. a. C.

v. 485. Κεῖτο τανυσθείς
Φ. v. 119. Κεῖτο τανυθείς
} p. 93. b. D.

Odyſſ. Φ. v. 85. Ἐφημέριοι φρονέοντες p. 122. b. F.

Em. & Ex. Od. Ε. v. 477. Καὶ σανίδεσσι περιτρέφεται κρύσταλλος p. 345. b. E. 346. a. A.

Υ. v. 23. Τῷ δὲ μάλ' ἐν Πίσῃ κραδίη μέτα τετληυῖα p. 77. a. B.

Horatius Ex. Od. 1. 6. *Jam te premet nox, fabulaque manes* p. 359. a. D.

l. 2. 2. *Illum aget pennâ metuente ſolvi fama ſuperſtes* p. 261. b. A.

Epod. 11. *Contra lucrum nihil valere candidum pauperis ingenium* p. 115. b. H.

12. *Nec naris obeſa* p. 278. a. C.

Sat. l. 1. 4. *Commiſſa tacere qi neqit, hic niger eſt*
Hic tibi comis, & urbanus, libérque videtur, inſeſto nigris
} p. 116. a. B.

Hic nigra ſuccus loliginis p. 116. a. C.

5. *Anima, qales neqe candidiores terra tulit* p. 116. a. A.

7. *Regis Rupili pus atqe venenum* p. 82. b. C.

l. 2. 6. *Vernáſqe procaces Paſco libatis dapibus* p. 26. a. B.

7. *Nervis alienis mobile lignum* p. 207. b. D.

Epiſt. 1. 2. *Ruſticus expectans, dum defluat amnis* p. 108. a. A. 314. a. E.

4. *Albi noſtrorum ſermonum candide judex* p. 115. b. F.

17. *Si te primam ſomnus in horam delectat* p. 400. C.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu p. 360. a. D.

Art. *Nec verbum verbo curabit reddere fidus interpres* p. 198. a. A. 314. b. A.

Qod perfectum decies non caſtigavit ad unguem p. 82. b. B.

Em. Sat. l. 1. 2. *Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, opertos inſpiciunt* p. 280. b. D.

Ex. & Em. Epiſt. 1. *Eſt qodam prodire tenus, ſi non datur ultra* p. 144. b. B.

Vind. Art. Poët. *Succeſſit vetus his comœdia...* p. 418. B.

Jo Ex. apud Plutarchum in collat. terr. & aqat. Στρόβιλον ἀμφ' ἄκανθαν εἰλίξας; δίμας p. 217. b. D–G.

Iſidorus Peluſiota Em. Epiſt. 1. 470. Τὸν μήλωνα ἡυτύργου p. 3. b. H.

Julianus Em. Orat. 8. pag. 242. B. Οὐθὲν μέλει μοι. τἀμὰ καὶ καλῶς ἔχει p. 289. a. B.

Juſtinus Em. Epiſt. ad Diognet. pag. 497. Καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ p. 289. a. D.

Juvenalis Ex. Sat. 4. *Nuda ac tremebunda cruentis Ereptat genibus* p. 401. *E.*

6. *Et propter vitam vivendi perdere cauſſas* p. 191. a. A.

7. *Res nulla minoris conſtabit patri qàm filius* p. 2. b. F.

8. *Rarus enim fermè ſenſus communis in illa fortuna* p. 23. a. *E.* 388. D.

10. *Permittes ipſis expendere numinibus, qi conveniat nobis...* p. 146. b. C.

13. *Et Stoica dogmata tantum à Cynicis tunica diſtantia* p. 117. a. D.

14. *Nunqam aliud natura, aliud ſapientia dicit* p. 151. b. D.

Em. Sat. 13. *Et mirantis jam ſub aratro piſcibus inventis...* p. 243. a. D.

Ex. & Em. Sat. 14. *Nil præter nubes & cæli numen adorant* p. 110. b. *E.*

Lactantius Em. *Sed non, ait Cicero, & Jovis regno...* p. 166. b. *E.*

Lactertius Ex. l. 7. Zenone. Τήν τε ἀπροπτώσιαν ἐπισήμην... p. 83. a. F. b. D.

Ex. & Em. l. 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύταλα ἰσχνήνειν p. 143. a. *E.* 152. b. H.

l. 7. Zenone. Θεωρητικόν τε εἶναι, καὶ ποιητικὸν τῶν πρακτέων p. 247. a. D.

Ἔν τε εἶναι θεὸν καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία p. 281. a. *E.* F.

l. 10. Συνουσίαν δὲ ὄντως μὲν ὠδίκηλε. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἴλεως ψιν p. 151. a. F.

Οὔτε κολάσεως εἰσίτας. ἐλπίσας μέν τοι....] p. 151. b. A.

Libanius Exp. vita ſua. Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι p. 239. b. F.

Orat. 3. pag. 112. C. Ἡ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδὼ βούλεται p. 293. b. D.

Em. Orat. 19. pag. 509. D. Πεντήκοντα παῖδας ὁρῶμεν ὀφθαλμοῖς πατέρων κειμένους p. 320. b. G.

Declamat. 11. Δότε μοι προτείνειν φιλοσοφίαν ἡ τύχη p. 326. b. B.

Livius Ex. l. 5. *Annona nihil mutavit* p. 156. b. A.

Lucianus Em. & Ex. de luctu pag. 306. Ὁ δὲ Ἰνδὸς νάλῳ περιχύνει p. 133. a. *E.* F.

Em. Necyomantia. Τὴν τυμπάνα μετεπέδησε p. 358. a. C.

Lucretius Ex. l. 2. *Prob ſancta deûm tranquilla pectora pace, Qæ placidum degunt ævum, vitámqe ſerenam* p. 42. a. D.

Ludunt, in numerúmqe exultant ſanguine læti p. 62. a. B.

l. 3. *Brevis hic eſt fructus homullis* p. 191. a. B.

l. 5. *Uſqe adeo res humanas vis abdita qadam obterit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. verſ. a.

Manilius Em. Aſtronom. l. 2. *Qis cœlum poſſit, niſi cœli munera nôſſet* p. 163. b. D. 317. b. B.

Cognatámqe ſibi mentem vertiſſet ad ipſam
Et primas qi dant leges naſcentibus aſtra?
} p. 317. b. C.

Martialis Ex. l. 1. Epigr. 42. *Non es, crede mihi. qid ergo? verna es*
lib. 5. Epigr. 38. *Deflere non te vernula pudet mortem?*
} p. 26. a. B.

lib. 3. 16. *Sed te, memento, Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua* p. 118. a. F.

l. 10. 47. *Summum nec metuit diem, nec optat* p. 81. a. E.

lib. 14. Epigr. 54. *Si qis plorater collo vernula pendet* p. 26. a. A.

Maximus Tyrius Ex. Diſſert. 30. Οὐκ ἀποχρησίτας ὁ Ἀσκληπιὸς αὐτοῖς p. 401. C. D.

Em. Diſſert. 25. Καὶ ἄνθις ἂν ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνου βίον p. 127. a. *E.*

Supp. Τοῦτον ἐλαύνειν τῷ λόγῳ Θρασύμαχόν

χόν τινα p. 232. a. A.

Menander Ex. in certamine cum Philistione. Αὐτῶν τε δόξη καὶ κάλλει τῶν σωμάτων p. 66. b. B. C.

Em. & Ex. in Eqisone. Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἴφη p. 54. b. G. 55. a. A. B.

Mimnermus Em. apud Stobæum. Ὅτ' ἐὶψ ἀυγὴ ἄυξεται ἠελίε p. 312. a. G. H.

Τιερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὥτε κακόν p. 312. a. H. b. A.

Nazianzenus Em. Orat. pro Pavp. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν p. 264. b. F.

Ex. Carm. de natura humana 13. n. 119. Γλῶσσαι ἰφημερίων ἴκφυγις ἀφραδίων p. 122. b. D.

Nicetas Ex. in Manuel. l. 4. c. 5. Καὶ χθὲς καὶ πρώην, εἰ ἔστιν ὅλως, ἐγυμνάσατο p. 292. b. A.

Nigidius Ex. apud Gellium l. 4. c. 9. *Religentem esse oportet; religiosum nefas* p. 192. a. F.

Numenius Ex. apud Evsebium Præpar. l. 14. c. 7. Ἡ Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός p 143. a. E. F.

Oppianus Ex. Ἁλιευτικ. l. 3. n. 81. Ἠδ' ὑποχαὶ περιηγίες, ἤδε σαγῆναι p. 298. a. A.

Origenes N. *qi tunicas pelliceas, qibus protoplastas Deus induit* Gen. c. 3. v. 21. *vult esse corpora, qibus anima amictuntur* p. 288. a. E.

Ovidius Ex. Amor. 1. Eleg. 4. *Qæ qia non potuit, non facit, illa facit* p. 330. b. A.

Eleg. 5. *Qàm castigato planus sub pectore venter* p. 82. b. A.

Eleg. 8. *Et celer admissis labitur annus eqis* p. 44. a. B.

Art. l. 1. *Viderit Atrides* / l. 3. *Viderit utilitas* } p. 162. b. B.

Rem. Amor. l. 1. *Qi non est bodiè, cras minùs aptus erit* p. 246. a. C.

3. Trist. 6. *Qiqe est in charis animi tibi candor amicis* / 4. Pont. 14. *Tam felix utinam, qàm pectore candidus essem* } p. 115. b. G.

Em. Rem. Amor. l. 2. *Et multùm saliens incitat unda sitim* p. 64. a. D.

Vind. & Ex. Metam. 1. Fab. 8. *Vapor humidus omnes Res creat* p. 408. G.

Pacuvius Ex. in Atalanta. *Qid istuc? vultum qa caligat tristitas?* p. 42. a. E.

Palæphatus Em. de incredib. Ἐστὶν ἃ ἐγένετο, καὶ νῦν ἔτι p. 205. b. B.

Pavsanias Ex. in Atticis. Τὰ μὲν εἰς Τολμίδην / Corinthiacis. Τὰ δὲ ἄλλα εἰς αὐτὴν ἔστιν εἰρημένα / Eliacis 1. Οἱ ἀποσεμύνοντες τὰ εἰς αὐτὸν } p. 1. a. D. b. A.

Persius Ex. Sat. 2. n. 6. *Non tu prece poscis emacs* p. 146. a. G.

v. 31. *Ecce avia, aut metuens divum* p. 2. a. B.

n. 74. *Et incoctum generoso pectus honesto* p. 70. b. F.

3. n. 7. *Turgescit vitrea bilis: Findor* p. 239. b. G.

n. 66. *Discite o miseri, & causas cognoscite rerum* p. 290. b. C.

n. 93. *Veteres avias de pulmone revello* p. 2. a. B.

n. 103. *In portum calces rigidos extendit* p. 93. b. F.

5. n. 122. *Nec cum sis castera fossor, Tres tantùm ad numeros satyrum moveare Bathylli* p. 62. a. B. C.

n. 144. *Calido sub pectore mascula bilis Intumuit* p. 74. a. D.

Petronius Em. *Qid ille alter, qi toga virilis die stolam sumpsit?* p. 7. a. G.

Phœdrus Ex. fab. 89. *Tempus elapsum semel, Non ipse possit Jupiter reprehendere* p. 42. b. C.

Philo Em. de Mundo pag. 9. D. Τότε ὃν ἐξαπολίσθαι ἀνήνυτον καὶ ἄπαυστον p. 98. a. F. b. A.

de Libertate viri boni p. 871. C. Ὅθεν καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι p. 341. a. F. G.

Supp. de libertate viri boni pag. 879. D. Ψυχὰς δ' ἃ δύναται ποιεῖν ἃ μὴ βέλονται p. 253. a. D.

Pindarus Ex. Olymp. 1. Κέρᾳ δ' ἅλιε ἅτινα ὑπέροπλον p. 314. a. E.

apud Scholiasten Aristophanis in Nubibus. Τί με καλεῖς ὦ 'φήμερε p. 122. b. E.

Em. apud Plutarchum Nat. Qæst. 17. Πᾶσιν πολέσσιν ὁμιλεῖ p. 12. b. G.

Plato Ex. de legibus l. 3. p. 804. C. Χθὲς καὶ πρώην γεγονότα p. 292. a. E.

in Sympos. Ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ἡ λύγξ p. 293. b. E.

Em. de legibus l. 6. p. 869. Τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας παραδιδόναι p. 249. a. B.

l. 7. p. 884. A. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας ἀόρατα τροφῶν καὶ μητέρων... / Αὐτοὶ διὰ τὰ ἤθη διάφορα ἀυτὰ πεποιήκαμεν } p. 352. a. B.

Timæo. Συνέδοξε τῷ πλείστῳ βίῳ... τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα πάντῃ πάντως προαιρετέον p. 264. a. G.

pag. 1085. A. Ὡς κακόν τι λέγεται τῶν κακῶν p. 231. a. B. C.

pag. 1093. D. Ἐξ ὧν εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι p. 397. E. F.

Epist. 2. Τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνίαν διὰ σὲ ἀπειργάσατο p. 328. a. C.

apud Antonium Meliss. l. 2. cap. 74. Ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. G.

Vind. & Ex. Axiocho Tom. 3. p. 369. Οὐδὲ ἄπλεται ταῦτα τῆς ὁμοχροίας p. 413. B... E.

Convivio extremo. Καὶ τὸ ἀλγεινότατον ὧν ἄντις δηχθείη p. 417. A.

Plavtus Ex. Avlul. act. 3. scen. 5. *Nimis lepidè verba fecit ad parsimoniam* p. 1. a. C.

Capt. act. 4. scen 2. *Non enim es in senticeto, eò non sentis* p. 418. C.

Act. 2. scen. 2. *Sine populi suffragio ædilitatem hic qidem gerit* / Em. & Ex. Capt. act. 4. scen. 2. *Euge edictiones ædilitias hic habet* } p. 416. A.

Curcul. act. 3. scen. 1. *Noli verberare lapidem, ne perdas manum* p. 134. b. G.

act. 4. scen. 2. *Uti musca, culicesque, pedesque, pulicesque* p. 67. a. D.

Bacch. act. 3. scen. 1. *Stulti, blenni* p. 278. a. B. C.

Epid. act. 3. scen. 4. *Qi me emunxisti mucidum* p. 278. a. B.

Mercat. act. 5. scen. 3. *Voluptas est malorum esca* p. 151. a. F.

Pseudol. act. 3. scen. 2. *Si qò gradietur, pariter progrediminor* p. 117. a. C.

Trin. act. 4. scen. 2. *Tu te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida* p. 186. b. F.

act. 5. scen. 4. *Nos homunculi, salillum anima, qam cùm extemplo amisimus* p. 57. a. E.

Em. Stich. act. 1. scen. 2. *Cui male faciendi est potestas* p. 330. a. B.

Plinius Ex. l. 2. cap. 6. *Hic cæli tristitiam discutit, atqe etiam humani nubila animi serenat* p. 42. a. D.

l. 10. cap. 55. *Uniones exaluminati* p. 189. a. E.

Supp. l. 2. cap. 93. *Et qicqid est, ubi saltem busta urbium* p. 131. a. B.

Em. l. 17. cap. 22. *porrigere* p. 82. a. G.

Plutarchus Ex. Pompejo. Ὡς οὐκ ἦν ἐκείνῳ συναπαυσαμένῃ ἀδήλως ἀπελθεῖν p. 333. b. G.

Galba. Βίον ἀνύμενα p. 355. b. E.

de adulat. pag. 55. D. Ἄκρατον ἀεὶ καὶ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑποσοεῖν p. 334. a. B.

de profect. indic. pag. 82. E. Θεοί νύ τοι ἀλθέα δοῖεν p. 182. b. E.

de ser. num. vind. pag. 566. D. Ἄδην ἀυτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην p. 225. a. F.

Em. Lycurgo pag. 42. D. Πῶς δ' οὐκ ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς... p. 267. b. C. D.

Coriolano pag. 229. D. E. Τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγείροντες p. 390. D. E.

de profect. indic. pag. 82. B. Καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκρίμματα p. 360. a. F. G.

Sympos. pag. 152. A. Εἰ μόνῳ εἴη φιλόνικῳ p. 22. a. F.

de virt. moral. p. 446. E. Ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεὸς ψόφῳ τῶν ἡδοιῶν.... p. 330. b. C.

de ira cohib. pag. 457. A. Οὕτως ἐν ταῖς μαλακαῖς ψυχαῖς ἡ πρὸς τὸ λυπῆσαι... p. 335. a. B.

de Orac. defit. pag. 413. A. Θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς κακίας ὑποκεχυμένης p. 167. a. C.

de tranqillit. pag. 469. D. Καί τί φήσας τις ἂν ὕστ' ἔχαμεν p. 217. a. A.

pag. 477. A. Οὐτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος p. 352. b. D.

Περὶ ἀδολεσχίας. *Fulvius* perperam legitur pro *Fabio* p. 286. b. B.

Sympos. l. 2. cap. 1. Καθάπερ τὰ παρηγκισμένα μέλη p. 333. b. E.

l. 8. cap. 5. Καὶ τὸ βάψαι διῆσαι κέκληκεν ὁ ποιητής p. 189. a. G. H.

cap. 9. Οὐ μέν τοι νῦν γε καὶ χθὲς p. 292. a. B.

de facie lun. pag. 927. E. Καὶ ὃ πίζης τὸ λιθῶδες ἐπικείμενον p. 336. a. D.

de esu carn. l. 1. pag. 993. A. Ὄψα καὶ τροφὴν προσίτει εἶπεῖν τὰ μικρὸν.... p. 174. b. C.

de Stoic. contradict. cap. 38. Τὸ πνεῦμα μεταβάλλειν καὶ γίγνεσθαι ζῶον p. 357. b. A.

de commun. notit. cap. 20. Πάντων πραγμάτων... ἀπιδοῦσαι παρὰ τὴν ἔννοιαν p. 338. a. C. D.

cap. 39. Τῆς ἐναργείας πρόδηλοι p. 153. a. B.

adversus Epicureos pag. 1105. A. Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθῆν... p. 173. a. A.

Em. & Ex. de virt. mor. pag. 446. B. Ὅσις ἐκ μὲν γῆς ἀιήρηται βρόχοις... ἡμῖν δ' ἐυκρατεῖ τὰ πεισμάτα p. 1. a. B. C.

Supp. de igne & aqa p. 956. A. Ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις, ἐχθὲς φασὶ καὶ πρωὴν ὑπὸ Προμηθέως p. 292. b. A.

Pollux Em. l. 4. cap. 7. §. 1. Ἐπιμύριον ὠδήν p. 3. b. G.

Polybius Ex. l. 5. cap. 26. Οὗτος γὰρ ὅσοι ἔτοι παραπλήσιοι τοῖς ἐπὶ τῶν Ἀχαίων ψήφοις p. 185. a. A.

Em. apud Svidam in v. καθικόμενοι. Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι... p. 189. b. C.

Pomponius Ex. *Corpus continuum, qod continetur uno spiritu* p. 361. b. E.

Porphyrius Em. apud Stobæum Tom. 1. l. 1. tit. 40. Συνδεῖν ὀσημέραι τὸ σῶμα τὸν δισμόν p. 46. b. D.

de abstinentia l. 1. §. 44. Ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, καὶ σὺν τούτῳ πράττειν p. 256. a. D.

Em. & Ex. de abstinentia l. 4. §. 20. Καὶ τὸ ἰκτινᾶς διαμένειν p. 176. b. D.

Procopius Ex. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Ἐς ἀυτήν πω τὴν θείαν δεξαμένην ἐξαπιναίως ἐκάθισεν p. 207. a. B. C.

Em. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν εἰκῆ τις καθίσῃ p. 207. a. A.

Propertius Ex. l. 3. eleg. 3. *Optima mors, parcâ qa venit ipsa die* p. 111. a. A. 356. a. E.

Prudentius Em. in Romani martyrio. *Qinos supinat, obvias offert genas* p. 65. a. C.

Qintilianus Em. Institut. l. 12. cap. 11. *Brevis est institutio vita honesta beataqe, si credas* p. 43. b. A.

Salustius Ex. Jugurt. *Qæ irâ fieri amat* / *Vulgus amat fieri* / *Ea qa secunda res amant* } p. 303. b. C.

Em. & Ex. de republica ordinanda. *Populus Romanus antea obtinebat regna atqe imperia* p. 395. A. B.

Scholiastes Juvenalis N. ad Sat. 13. n. 121. qi *Cynicos pallio usos* negat. p. 117. b. E.

Seneca Philosophus Ex. de ira l. 2. c. 9. *Qid si mirari velit* p. 293 b. G.

de vita beata cap. 28. *Turbo qidam animos vestros rotat* p. 392. F.

INDEX

de Conſtantia ſapientis cap. 10. *Hic morſus non ſine humilitate quadam animi evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis* p. 412. A.

Epiſt. 8. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur* p. 284. a. C.

27. *Non quidem ceſſatur adhuc, ſed non feſtinatur. Multum reſtat operis* p. 88. a. A.

48. *Per iſtud philoſophia ſunt nigra.... etiam ad album ſedentibus, exceptiones* p. 115. b. F.

68. *In pectore collectio & vomica eſt* p. 82. b. C.

77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphora tranſeant. Saccus es* p. 252. a. B. C.

Puta te nolle ſeqi, duceris p. 308. a. B.

80. *Horum, qi felices vocantur.... gravis aut ſuppurata triſtitia eſt* p. 82. b. C.

95. *Vita ſine propoſito vaga eſt* p. 45. a. E.

104. *Terribiles viſu forma, letumqe, labóſqe* p. 234. a. A.

110. *Et ſcies plura mala contingere nobis qam accidere* p. 398. F. G.

114. *Tyrannus* p. 115. b. F.

Nat. Qæſt. l. 3. c. 29. *Origo mundi, non minus ſolem & lunam..... qam qibus mutarentur terrena, continuit* Mer. Caſaub. de Antonin. Teſtim. A. a. a. 4. verſ. &. p. 412. G.

l. 6. cap. 1. *Pompejos, celebrem Campaniæ urbem deſedisſe terra motu audivimus* p. 132. a. B. C.

cap. 26. *Falſa hæc eſſe, Pompeji ſenſere* D.

Em. de ira l. 3. cap. 42. *Iſtud tempus, qod aliena deſtinas morti, citra tuam eſt* p. 100. a. B.

de Tranqillit. cap. 2. *Et ſubit illud rabidarum deliciarum, qouſqe eadem?* p. 200. a. C.

cap. 11. *Securis & beata tantùm ſpectantibus graves eveniunt* p. 121. a. B.

cap. 12. *Circumcidenda eſt concurſatio, qalis eſt magna partis hominum* p. 45. a. D.

de vita beata cap. 20. *Populo teſte fieri credam, qicqid me neſcio faciam* p. 69. b. B.

de otio ſapientis cap. 1. *Non deſinemus opem ferre etiam inimicis, eruti manu* p. 186. b. C.

de benefic. l. 5. cap. 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt* p. 101. b. H.

Epiſt. 54. *Mors eſt, non eſſe, id qod antè fuit, ſed qale ſit jam ſcio...* p. 108. a. C.

73. *Qorum beneficio illis ſe vitiis exuit* p. 15. b. F.

91. *Qoties Aſiæ, qoties Achaïæ urbes uno tremqre ceciderunt?* p. 130. a. H.

Seneca Tragicus Ex. Thyeſt. *Ut nemo doceat fraudis & ſceleris vias, regnum docebit* p. 14. a. G.

Ubicunqe tantùm honeſta dominanti licent, Precario regnatur p. 14. b. A.

Reges, qá volunt, eant

Em. Hercule Oetæo n. 1467. *Ictus ſagittis qi tuis vitam expulit* p. 38. a. F.

Sidonius Ex. Epiſt. l. 8. 6. *Audivi eum adoleſcens, atqe adhuc nuper ex puero* p. 5. b. A.

11. *Epigrammata piperata* p. 333. b. D.

Carm. 23. n. 87. *Multùm ringitur otioſa virtus* p. 20. a. F.

Simplicius N. in Epictet. Enchir. cap. 7. in explicatione vocis ὑπεξαιρέσεως p. 396. A.

Simplicius Em. in Epictetum p. 342. Καὶ ἐχ ἅπαξ ποτὲ ταῦτα μηχανησάμενος.... p. 412. H.

Socrates Em. Hiſtor. l. 1. cap. 10. Πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς πάσχοντάς τισιν p. 348. b. C.

Sophocles Ex. Σοφὸν νυδεῖν, ἀλλὰ μὴ δόκει τύχην p. 198. a. A.

Ajac. Lorar. n. 659. Περισκελεῖς φρένες p. 116. a. E.

Antigon. Οὐ γάρ τοι νῦν τι κἀχθὲς p. 292. b. B.

Sozomenus Em. Hiſtor. l. 6. cap. 16. Ὡς ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τῷ σώματος ἀπαλλάξειν p. 266. a. F.

Statius Ex. Sylvar. l. 2. carm. 1. *Et caſtigata collecta modeſtia frontis* p. 82. b. A.

Thebaid. l. 1. n. 700. *Tu matris honori Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis* p. 93. b. F. 94. a. A.

l. 9. *Nodis & caſtigata jubarum libertas* p. 82. b. A.

Stobæus N. qi carmen ſub ἀχολασίας titulo non collocandum collocavit p. 268. a. C.

Em. Tom. 2. tit. 24. Ὡς γὰρ οἱ μιγνύντες ἢ ἀκιάλοις ἢ πυρετοῖς διαπαίοντες p. 241. b. B.

tit. 40. Ὑμᾶς μὲν ἂν οἴεσθε ἄτιμα τεθαμίνοι p. 254. b. A.

tit. 48. Diotogenes Pythagoricus, qi Diogenes eſt, perperam lavdatur p. 160. a. C.

Strabo Ex. 1. Καὶ τὸν Κάνωβον, ἰχθὺς πρὰν καταπεπαυμένον p. 292. a. E.

Svetonius Ex. Jul. cap. 52. *Curio pater Cæſarem omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellat* p. 89. b. F.

Avguſt. c. 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit* p. 24. a. E.

cap. 99. *Ecqid iis videretur mimum vita commodè tranſegiſſe* p. 322. a. C.

Sortitus eſt exitum facilem... p. 315. a. A.

Tiber. cap. 34. *Omnia eadem habere, qæ totum* p. 318. b. E.

cap. 57. *Appellans eum πηλὸν ἄιμαζι πεφυραμένον* p. 233. b. B. 390. H.

cap. 61. *Mors volentibus vis adhibita* p. 281. a. E.

cap. 68. *Vitam à trigeſimo ætatis anno arbitratu ſuo rexit, ſine adjumento medicorum* p. 27. a. F.

Calig. cap. 15. *Negavit ſe delatoribus aures habere* p. 4. a. C.

Clavd. c. 5. *Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei* p. 207. b. B.

cap. 12. *In ſemet avgendo parcus atqe civilis* p. 23. b. A.

cap. 35. *Non ſine nota jactator civilitatis*

Oth. cap. 12. *Ut mors ejus minimè congruens vita majori miraculo fuerit* p. 296. a. A.

Vitell. c. 8. *Ita ut erat in veſte domeſtica* p. 7. b. A.

cap. 14. *Nullis tamen infenſior qàm vernaculis* p. 26. a. C. D.

Domit. cap. 12. *Impiè locutus eſt parmularius* p. 3. b. A.

Em. Tiber. cap. 43. *Abutentes vulgato nomine inſulæ, Caprineum dictitabant* p. 359. b. C.

Svidas Ex. in Ῥαίτης p. 93. a. B.

Em. in Ἀκτινόστυδον. Ἔμαθον τὸ ἀκτινόστυδον καὶ τὸ ἐπίσχλινον p. 4. b. D.

in Ἀτυφία. Ἴσως γὰρ ἔχει πρός τι τὸν ἔνδοξον καὶ ἄδοξον p. 49. a. B.

in Δαίμων. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν p. 52. a. F.

in Ἐυπαιπλήτως. Ἐυπαιδεύτως, ἐπιδὰν... p. 7. b. H.

in Καλαγλωττίσματα. Ἡ περιλαλήματα, ἢ εὐδαιμονίας... p. 8. b. C.

in Κιγχρίδες p. 301. b. E.

in Ὀρθὸς. Ὀρθὸν δὲ εἶναι p. 76. a. A.

in Ῥόδον. Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζητεῖ πάλιν p. 342. b. E.

N. in Δεξαμένη, qia δεξαμένην intelligit *menſam, qa res divinas ſacráſqe recipiebat* p. 207. a. B.

Symmachus Ex. l. 4. 56. *Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis* p. 1. a. C.

Syneſius Em. de provident. l. 2. p. 128. Ἀλλ' ἐδὲ θεάματά φησιν εἶναι... p. 223. a. D.

Tacitus Ex. Ann. III. c. 55. *Rebus cunctis ineſt qidam velut orbis* p. 53. b. F.

Ann. IV. c. 37. *Qi omnia dicta factaqe ejus vice legis obſervem* p. 191. a. D.

Ann. VI. *Neqe mala vel bona qa vulgus putet* p. 136. a *E.*

Fatóne res mortalium & neceſſitate immutabili an forte volvantur p. 147. b. D.

Ann. l. 15. cap. 21. *Severitas obſtinata* p. 319. a. C.

Hiſt. l. 1. cap. 30. *Fallantur, qibus luxuria ſpecie libertatis imponit* p. 226. a. A.

cap. 90. *Privata cuiqe ſtimulatio, vile decus publicum* p. 22. b. G.

Hiſt. l. 3. cap. 35. *Aſſidere ſepulta urbis ruinis* p. 131. a. A. 251. b. B.

Hiſt. l. 4. cap. 6. *Etiam ſapientibus gloriæ cupido noviſſima exuitur* p. 360. b. D.

Hiſt. l. 5. *Apud ipſos fides obſtinata* p. 319. b. C.

Agric. cap. 3. §. 1. *Miſcuit principatum & libertatem* p. 17. a. D.

cap. 9. §. 4. *Nec illi avt facilitas avtoritatem, avt ſeveritas amorem deminuit* p. 13. a. F.

cap. 19. §. 4. *Omnia ſcire, non omnia exeqi...* p. 20. b. G.

cap. 46. §. 1. *Si non cum corpore exſtinguuntur animæ magnæ* p. 106. a. E.

German. c. 42. §. 2. *Nec Nariſci Qadive degenerant* p. 34. b. D.

de corr. cavſ. eloq. cap. 35. §. 1. *Adoleſcentuli deducuntur in ſcholas Scholaſticorum* p. 26. a. G.

Em. Hiſt. l. 5. *Condere corpora, qàm cremare* p. 133. a. D.

Tatianus Ex. adverſus Græcos cap. 41. Θατέρας τῶν ὕλων ἐξαμελῶσι p. 118. a. B.

Em. p. 156. Πῶς ὕλη καλὸν προσνιάπλοιτο τὴν εἰς τὰς μεμηνότας βοήθειαν p. 107. b. B.

Terentius Ex. Andr. 1. 1. *Et tamen omnia hæc mediocriter* p. 359. b. D.

Evnuch. prolog. *Si qiſqam eſt... In his poëta hic nomen profitetur ſuum* p. 41. b. E.

act. 1. ſcen. 2. *Evnuchum dixti velle te, qia ſola utuntur his regina*

act. 2. ſcen. 1. *Adeóne homines immutarier ex amore, ut non cogneſcas eundem eſſe Cujus maximè mos eſt conſimilis veſtrúm, bi ſe ad ves applicant* p. 117. a. C.

act. 5. *Cur in his ego te conſpicor regionibus? Vobis fretus Nos omnes, qibus.... omne qod eſt interea tempus..lucro eſt* p. 68. b. D.

Adelph. act. 3. ſcen. 3. *Iſtud eſt ſapere, non qod ante pedes modò eſt videre* p. 42. b. G.

act. 4. ſcen. 1. *Facio te apud illum Deum. Virtutes narro* p. 397. H.

Hecyr. act. 3. ſcen. 3. *Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni & humiles ſumus* p. 398. H.

Phorm. act. 2. ſcen. 2. *Ille ringitur, tu rideas* p. 20. a. F.

Nemo ſati' pro merito gratiam Regi refert p. 396. H.

Tertullianus Ex. de pall. c. 2. *Mutavit & totus orbis aliqando Mutavit rurſus orbis alius Lata mutant Laudans orbem mutantem* p. 156. b. A.

cap. 3. *Chamaleon mutare totus, nec alius valet*

adverſus Hermog. c. 39. *Et hic lineis tuis excidiſti*

l. 4. c. 17. *Puto me non temere huc uſqe adhuc lineæ inſiſtere* p. 104. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Nova emergit non ex ſeminis limo* p. 132. b. E.

Em. Apologet. cap. 40. *Legimus Hieranapen, & Delon, & Rhodon.... peſſum abiiſſe* p. 130. a. E.

Pompejos de ſuo monte perfudit ignis p. 132. a. E. F.

de anima cap. 25. *Videbimus an ſententiam finxerit* p. 357. b. C.

Scorpiac. cap. 5. *Periculoſa qaqe medicamina vitare...* p. 148. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Lacta ſortes non habentes idoneæ* p. 132. b. E.

adverſus Nationes l. 1. cap. 9. *Pompejos de ſuo monte perfudit ignis* p. 132. a. E. F.

N. de anima cap. 26. *Omnem hominis in utero ſerendi... paraturam aliqa utiqe poteſtas divina voluntati miniſtra modulatur* p. 306. a. B.

Themiſtius Em. Orat. qinqenn. Ὅτι χρηστὸν ἀνθρώπου

καὶ τὸ βάθη τῦ Θεῦ p. 108. a. H.
v. 14. Μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ ὐ δύναται γνῶναι p. 329. a. A.
cap. 3. v. 8. Ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν τόπον p. 255. b. A.
v. 15. Σωθήσεται, ὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός p. 260. b. E.
v. 16. *An nescitis, vos esse templum Dei* p. 90. b. C.
cap. 4. v. 1. Ὸ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις ἐυρεθῇ p. 117. a. B. 269. a. D.
cap. 7. v. 7–10. *Expurgate vetus fermentum...* p. 235. b. E.
v. 10. Ἐκ τῦ κόσμυ ἐξελθεῖν ὀφείλομεν p. 285. b. C.
cap. 6. v. 19. *An ignoratis, corpus vestrum esse templum Spiritus Sancti* p. 90. b. C.
cap. 7. v. 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι p. 33. b. A.
v. 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων p. 119. a. A.
v. 31. Παράγει τὸ σχῆμα τῦ κόσμυ τύτυ p. 177. a. D.
v. 35. Πρὸς ἐυπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως p. 77. b. F.
cap. 9. v. 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ, ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει p. 236. b. B.
v. 19–22. Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα... p. 12. b. C. 331. a. G.
cap. 10. v. 6. *Hæc typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas...* p. 202. b. C.
v. 9. *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentárunt...* p. 202. b. C.
v. 17. Ἕν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν p. 211. a. F.
v. 31. Ἔιτε ἐσθίετε, ἔιτε πίνετε, ἔιτε τί ποιῆτε, πάντα εἰς δόξαν Θεῦ ποιῆτε... p. 87. b. B.
cap. 11. v. 19. Δεῖ καὶ αἱρέσεις εἶναι p. 285. b. D.
v. 28. Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος σεαυτόν p. 315. a. D.
cap. 12. v. 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλά... p. 211. a. F.
v. 25. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι p. 250. a. A.
v. 27. Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρυς p. 211. a. G.
cap. 13. v. 4. Ἡ ἀγάπη ὐ περπερεύεται p. 143. b. D.
v. 5. Ἡ ἀγάπη ὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς p. 22. b. F.
cap. 14. v. 4. Ὁ γλώσσῃ λαλῶν p. 120. a. D.
cap. 15. v. 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, ὐκ ἐγὼ δὲ p. 284. a. E.
v. 36. Ὸ σπείρεις, ὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις p. 305. b. E.
v. 58. *Quam sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino* p. 255. b. D.
cap. 16. v. 13. Ἀνδρίζεσθε p. 97. a. F.
Em. cap. 4. 5. Καὶ τότε ὁ ἴκανος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τῦ Θεῦ p. 412. C.
2 Corinth. cap. 2. v. 15. Ἐυωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις p. 255. b. D.
cap. 4. v. 4. Τὰ νοήματα p. 116. b. E.
v. 7. Σκεύη ὀστράκινα p. 233. b. E.
cap. 5. v. 1. Σκῆνος ἐπίγειον p. 348. a. B.
v. 4. Ἐφ' ᾧ ὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι p. 282. a. C.
v. 6. Ἐνδημῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημῦμεν ἀπὸ τῦ Κυρίυ p. 58. b. A.
v. 8. Ἐυδοκῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον p. 58. b. A. 319. a. E.
v. 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες p. 289. a. A.
cap. 9. v. 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι... p. 123. a. C.
cap. 12. v. 13. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι p. 300. b. F.
cap. 13. v. 5. Ἑαυτὸς πειράζετε, ἑαυτὸς δοκιμάζετε p. 315. a. D.
Galat. cap. 2. v. 11. *Quum venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti* p. 331. a. E.
v. 14. Ὀρθοποδεῖν p. 104. a. D.
v. 12. Ζῶ δὲ, ὐκέτι ἐγώ p. 284. a. E.
cap. 3. v. 16. Χρισός p. 211. a. F.
cap. 4. v. 26. Ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐστι μήτηρ πάντων ὑμῶν p. 85. a. B.
cap. 5. v. 6. Πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργυμένη p. 191. a. B.
v. 22. *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, ita cohibitio...* p. 270. b. C.
cap. 6. v. 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζεσθε τὸν τοιῦτον, σκοπῶν σεαυτόν p. 117. a. B.
v. 4. Τὸ ἔργον ἑαυτῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος p. 315. a. D.
v. 9. Τὸ καλὸν ποιῦντες μὴ ἐκκακῶμεν p. 236. a. C.
v. 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας p. 72. b. B.
Ephes. cap. 1. v. 18. Πεφωτισμένους τὺς ὀφθαλμὺς τῆς διανοίας ὑμῶν p. 88. a. F. 116. b. E.
cap. 2. v. 10. Κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησῦ p. 170. a. C.
cap. 4. v. 1. Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως p. 346. b. A.
v. 5. Ἕν σῶμα, καὶ πνεῦμα p. 211. a. E.
v. 14. Ἐν κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης p. 9. a. D. G.
v. 18. *Tenebris obscuratam mentem habentes* p. 52. b. G.
v. 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι p. 345. a. E.
v. 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε p. 33. b. C.
v. 27. Μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ p. 77. b. E.
cap. 5. v. 11. Τὰ ἔργα τῦ σκότυς p. 80. b. D.
v. 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν p. 80. b. B. 90. a. B.
v. 14. Ἔγειραι καὶ ἀναβίωθι, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν p. 206. a. E.
v. 16. Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν p. 113. b. C.
v. 31. Προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα p. 140. b. G.
v. 32. Εἰς Χριστὸν καὶ εἰς ἐκκλησίαν p. 1. a. B.
cap. 6. v. 12. *Non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia...* p. 58. a. E. 229. b. D.
v. 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ p. 229. b. D.
Philipp. cap. 1. v. 12. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τῦ Ἐυαγγελίυ ἐλήλυθεν p. 160. a. A. 250. a. D.
v. 20. *Ut semper, ita nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo...* p. 149. b. D. 290. a. B.
v. 21. Καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος p. 191. a. C. 287. a. C.
v. 23. Ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι p. 133. b. D. 154. a. C. 319. a. D.
v. 27. Ἀξίως τῦ Ἐυαγγελίυ τῦ Χριστῦ πολιτεύεσθε p. 346. b. A.
cap. 2. v. 7. Καὶ σχήματι ἐυρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος p. 269. a. D.
v. 11. *Omnis lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Patris* p. 270. b. C.
v. 17. *Si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ* p. 290. a. B.
Χαίρων καὶ συγχαίρων σπένδομαι p. 300. b. E.
v. 21. Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητῦσιν p. 22. b. F.
cap. 3. v. 20. Ἡμῶν πολίτευμα ἐν ὐρανοῖς p. 84. b. F. 223. b. G. 289. b. A.
cap. 4. v. 11. Ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι p. 241. b. A.
v. 12. Οἶδα ταπεινῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν p. 30. b. B.
v. 18. Ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι p. 136. a. C.
v. 22. *Salutant vos omnes sancti, maximè qui sunt ex Cæsaris domo* p. 158. a. A.
Coloss. cap. 1. v. 10. *Ut ambuletis sicut Domino convenit* p. 346. b. A.
v. 15. Ὅς ἐστιν εἰκὼν τῦ Θεῦ τῦ ἀοράτυ p. 361. a. C.
cap. 2. v. 19. *Nec caput ipsum tenet* p. 323. b. C.
cap. 3. v. 1. *Itaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite...* p. 223. b. G.
v. 16. Ὁ λόγος Χριστῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτῦς p. 68. b. E.
1 Thessal. cap. 2. v. 12. *Ut ambuletis sicut convenit Deo vos vocanti* p. 346. b. A.
v. 19. Τίς ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ ὐχὶ καὶ ὑμεῖς p. 255. b. E.
cap. 4. v. 4. Τὸ ἑαυτῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ p. 68. a. D. 316. b. C.
v. 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ p. 118. b. G.
v. 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλυς p. 262. a. A.
cap. 5. v. 5. Υ̓κ ἐσμὲν νυκτὸς, ὐδὲ σκότυς p. 80. b. D.
v. 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν p. 25. a. D.
v. 21. Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε p. 79. b. F.
2 Thessal. cap. 1. v. 6. Ἔιπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ p. 350. a. D.
cap. 2. v. 4. Ὁ ἀντικείμενος p. 78. a. C.
cap. 3. v. 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιῦντες p. 236. a. C.
1 Tim. cap. 1. v. 17. Τῷ βασιλεῖ ἀοράτῳ p. 360. a. F.
cap. 2. v. 1. Ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς.... ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων p. 146. b. D.
v. 15. Σωθήσεται διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ p. 41. b. F.
cap. 4. v. 6. Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως p. 2. a. B.
Διδασκαλίας ᾗ παρηκολούθηκας p. 144. a. E.
v. 7. Τὰς βεβήλυς καὶ γραώδεις μύθυς παραιτῦ p. 69. a. C.
v. 10. Ἐις τῦτο κοπιῶμεν p. 1. b. B.
v. 12. Μηδείς σε τῆς νεότητος καταφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 6. v. 5. Διεφθαρμένων τὸν νῦν p. 264. b. G.
v. 12. Ἀγωνίζυ τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 16. Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον p. 360. a. F.
v. 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν p. 189. b. H. 249. b. A.
v. 18. Ἐυμετάδοτον εἶναι p. 2. a. C. 336. b. E.
2 Timoth. cap. 1. v. 5. Ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ συ Λωΐδι p. 2. a. B.
v. 6. Ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τῦ Θεῦ p. 206. a. B.
cap. 2. v. 16. Τὰς δὲ βεβήλυς κενοφωνίας περίϊσασο p. 69. a. A.
v. 23. Τὰς μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτυς ζητήσεις παραιτῦ p. 69. a. C.
v. 25. Ἐν πραότητι παιδεύοντα, μή ποτε δῶ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν p. 111. b. E.
Τὰς ἀντιδιατιθεμένυς p. 337. b. C.
v. 26. Καὶ ἀνανήψωσιν p. 192. b. F.
cap. 3. v. 5. Μόρφωσιν ἔχοντες ἐυσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι p. 277. a. H. 326. b. C.
v. 10. Σὺ παρηκολούθηκάς μῦ τῇ διδασκαλίᾳ p. 144. a. E.
v. 15. Ὅτι ἀπὸ βρέφυς τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας p. 2. a. B.
cap. 4. v. 3. Τῆς ὑγιαινύσης διδασκαλίας ὐκ ἀνέξονται p. 313. b. D.
v. 5. Σὺ νῆφε ἐν πᾶσι p. 25. a. D.
v. 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε p. 319. a. E.
v. 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 8. Τῆς δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτής p. 350. a. E.
Tit. cap. 2. v. 15. Μηδείς σε περιφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 3. v. 2. Πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι πραότητα πρὸς πάντας p. 286. b. A.
v. 9. Μαχὰς νομικὰς περίϊσατο p. 69. a. A.
Hebr. cap. 4. v. 13. Πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῦ.... p. 313. b. D...G.
cap. 5. v. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ γεγόνατε, καὶ ὐ στερεᾶς τροφῆς... p. 313. b. C.
cap. 6. v. 10. Υ̓ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός p. 350. a. E.
cap. 9. v. 27. Ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀνθρώποις ἀπόκειται p. 260. b. A.
cap. 10. v. 34. Τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσδέξασθε p. 157. b. C.

v. 39. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν p. 323. b. D.
cap. 11. v. 5. Οὐχ εὑρίσκετο p. 269. a. D.
v. 11. Σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε p. 123. a. E. 357. a. F.
v. 13. Ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς p. 116. b. D.
cap. 12. v. 4. Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνθαγωνιζόμενοι p. 70. a. B.
v. 5. Ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως p. 358. a. D.
v. 9. Ἵνα ζήσωμεν p. 149. a. B.
v. 10. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης p. 149. a. B. 311. b. A.
v. 22. Προσεληλύθατε πόλει Θεοῦ ζῶντος p. 85. a. A.
v. 28. Δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας p. 190. a. F.
cap. 13. v. 17. Ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες p. 255. b. E.
Jacob. cap. 1. v. 2. Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ὅταν πειρασμοῖς περιπίσητε ποικίλοις p. 311. b. A.
v. 11. Ἡ ὑπόπτωσις τοῦ προσώπου p. 215. a. F.
v. 13. Ὁ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν.... p. 47. a. H. 170. a. B.
v. 14. Ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος p. 73. b. D.
v. 25. Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον p. 92. b. C.
v. 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν p. 190. a. C.
cap. 2. v. 8. Εἰ μέν τοι τελεῖτε νόμον βασιλικὸν p. 101. a. C. 396. a. H.
cap. 3. v. 1. Πολλοὶ γὰρ πταίομεν ἅπαντες p. 330. a. E.
v. 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα p. 242. b. E.
cap. 4. v. 1. Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν p. 58. a. E.
v. 17. Ἦν ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς ὑμῖν p. 181. a. F.
v. 19. Ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ... καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν p. 286. a. A.
1 Petr. cap. 1. v. 16. Ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι p. 296. a. D.
v. 18. Ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου p. 128. b. E.
v. 23. Διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα } p. 353. b.
v. 25. Τὸ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς αἰῶνα } D.
cap. 2. v. 5. Ἱεράτευμα ἅγιον p. 69. b. G.
v. 8. Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ p. 182. b. A.
v. 9. Ἱεράτευμα βασίλειον p. 69. b. G.
v. 11. Ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς p. 58. a. E.
v. 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει p. 185. b. C.
v. 25. Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα p. 286. a. E.
cap. 3. v. 13. Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς p. 332. a. D.
cap. 4. v. 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα... διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι χάριτος Θεοῦ p. 359. a. B.
v. 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ p. 116. b. C. 242. b. D. 311. b. A.
v. 14. Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι p. 149. b. D.
v. 15. Μὴ γάρ τις πασχέτω ὡς ἀλλοτριεπίσκοπος p. 45. b. B.
cap. 5. v. 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν p. 118. F.
2 Petr. cap. 1. v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς p. 265. a. A.
v. 9. Τυφλός ἐστι, μυωπάζων p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 15. Μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον p. 47. a. B.
cap. 2. v. 13. Ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν p. 191. a. B.
v. 14. Ὀφθαλμοὺς μεστοὺς μοιχαλίδος p. 65. b. F.
cap. 3. v. 1. Δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν διάνοιαν... p. 41. b. G.
1 Johan. cap. 1. v. 9. Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος p. 350. b. B.
cap. 2. v. 17. Ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ p. 177. a. E.
cap. 3. v. 3. Πᾶς... ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι p. 296. a. D.
v. 7. Δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 4. v. 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται p. 360. b. F.
v. 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit...* p. 87. b. D. 262. a. A.
cap. 5. v. 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν p. 247. a. C.
v. 18. Τηρεῖ ἑαυτόν p. 190. a. C.
3 Johan. v. 2. Εὐχομαί σε εὐοδοῦσθαι p. 240. b. A.
v. 8. Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα... p. 202. b. D.
Jud. v. 16. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν p. 119. a. B.
Apocal. cap. 1. v. 5. Ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός, τῷ ἀγαπήσαντι... p. 68. b. C.
v. 6. Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ p. 69. b. G.
v. 17. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος } p. 197. a. F.
cap. 2. v. 8. Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος }
cap. 3. v. 4. Ὅτι ἄξιοί εἰσιν p. 346. b. A.
v. 12. Γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ p. 111. a. F.
v. 17. Οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ταλαίπωρος p. 52. b. G. 116. b. F.
cap. 5. v. 10. Ἐποίησας ἡμᾶς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς p. 69. b. G.
cap. 6. v. 16. *Qi dicunt montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
cap. 9. v. 6. *Invocabunt mortem & non invenient* p. 260. b. B.
cap. 12. v. 1. Γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς p. 275. b. A.
v. 11. Οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου p. 223. a. A.
cap. 14. v. 5. Ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη δόλος
cap. 16. v. 20. Καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν } p. 269. a. E.
cap. 18. v. 21. Καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι }
cap. 19. v. 20. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 20. v. 6. Μακάριος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ p. 206. a. E.
Ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ p. 69. b. G.
v. 13. Ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσωνται p. 304. b. A.
v. 14. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 22. v. 13. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος p. 197. a. F.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his commentariis notantur, explicantur, ſupplentur, emendantur, vindicantur. In qo *N.* notatorum, *Ex.* explicatorum, *Supp.* ſuppletorum, *Em.* emendatorum, *Vind.* vindicatorum nota eſt.

Elianus Em. lib. 3. cap. 2. Ἡδέων θητὰς γεωργούς, p. 99. a. G.
Æneas Gazæus de anim. immort. Em. Καί τοι καὶ Πλάτων τῷ σώματι τὸν Ἁρμόνιον ἐκ ᾠδῆς πρὸς τὰς ζώντας ἀνάγει p. 131. a. C.
Æſopus Em. Fab. 234. Ὅταν περὶ τοῖς ἐδέστοις πονηρεύονται, ἀνόητοι τῶν τεταγμάτων καθίστανται p. 418. G.
Alexander Aphrodiſienſis Probl. l. 1. q. 79. Ex. Τὰ δύο στοιχεῖα φεύγοντα.... τὰ δὲ δύο παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι p. 173. a. C.
Alexis Heſione apud Athenæum l. 11. Ex. Ἀεί ποθ' ὃν μὲν ἄπορος, ὃν δὲ θύλακος Ἄνθρωπός ἐστιν p. 252. a. B.
Anacreon Ex. carm. 31. v. 1. Ἄφες με, τὰς θεὰς σοι p. 213. b. B.
Anaxagoras apud Ariſtotelem Eudem. l. 1. c. 4. Em. Οὐθὲν, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄτοπος ἂν τις σοὶ φαίνοιτο p. 95. a. B.
Antonius Abbas Meliſſæ l. 1. c. 54. Em. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, ὕτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μιμνῆσθαι τῶν πόνων p. 251. a. B.
L. 2. c. 74. Em. & Supp. Δεῖ τῶν νέων ἐκπτυσμάτων τὸ ὄνειμα καὶ τὸν τύφον, ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. F.
Apollodorus in Adelphis Ex. Ἐν πιθήκοις ὄντα δεῖν πίθηκον εἶναι p. 282. a. F.
Apollonius Rhodius Argonaut. l. 1. v. 1040. Ex. Πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλαι ἔκτοθεν p. 93. b. E.
L. 2. v. 133. Ex. Ἐπίπρο δὲ λιγνυοέντι καπνῷ τυφόμενον πίτυος ἰκμὰς εἴσορόωσιν p. 58. a. C. 428. C. D.
Apollonius Tyanæus Epiſt. 66. Ὁ δίκαιος ἀβλαβέστατα τὰ ἀγαθὰ p. 302. b. G.
Apoſtolius Em. adag. 1621. Ῥᾴδιον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν p. 342. b. E.
Appianus Alexandrinus Ex. Ἐμφυλ. lib. 5. ὁ δῆμος ἐπεσημήναλο p. 431. B.
Apulejus Mileſ. l. 1. Em. & Ex. *Hymettos Attica, & Iſthmos Ephyræa, & Tanagræ Spartiacæ, glebæ fertiles* p. 192. a. B.
Ariſtides Ex. ad Rhod. de concordia. Ὀυ δύσει χώρων τοῖς παροξυσμοῖς p. 77. b. D.
Orat. ad Æſculapium. Τὸν δὲ γυμνοῦσθαι, καὶ λούειν ψυχρῷ p. 401. D.
Ariſtophanes Ex. Ἐχεφρύνου ὡς τάχιστα τὰς σαυτοῦ τρόπους p. 245. b. A.
Eqitib. Περικόμματ' ἐκ σου σκευάσω p. 257. b. D.
Ran. act. 2. ſc. 6. n. 120. Χθές τε καὶ πρώην κοπίδι τῷ κακίστῳ κόμματι p. 292. a. D.
Veſp. Κἂν μακάριον δικάζειν αὐτὸς ἔδοξα νήσοις p. 295. b. B.
Ariſtoteles Ex. Ethic. l. 3. c. 7. Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ p. 230. b. F.
Polit. l. 7. c. 10. Ἔοικε δ' ὁ νῦν, οὐδὲ νεωστὶ τοῦτ' εἶναι γνώριμον.... p. 292. b. C.
Sophiſt. Elench. l. 1. c. 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν p. 293. b. C.
Supp. Ethic. Nicom. l. 6. c. 8. Evdem. l. 5. c. 8. Τὰς γὰρ περισσὰς καί τι πρόσοντας

AUCTORUM.

αὐτῷ συμβελὴν προσφέρεται ⊙ παρακήκοας } p. 192. a. C.
Εἰ κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες
Σκιροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρεῖται } p. 259. a. E.
Δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ἢ ἐντέτηκε
Em. & Ex. Orat. 12. Ἀλλὰ καὶ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖται ὁ φαυλότερον Ἐμπεδοκλέης, ὁ μὰ δία ἐκείνῳ τῷ παλαιῷ p. 409. B—H. 410. A.
Theodoretus Ex. Therap. Tom IV. l. 3. pag. 519. C. Τὴν Ἀθηναίων φιλοτησίαν ὑφωδήσαντα... p. 326. a. C. D.
p. 527. C. Τῇ στογγιᾷ τῶ λόγω καταιονῶμεν τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος p. 401. G.
Theognis N. qi dixit. Χρὴ πεινῆν φίλοντα p. 264. b. B.
Ex. Μάναρχος δὲ πόλει μή ποτε τῇδε ἄδοι p. 398. E. F.
Theophrastus Ex. de cavs. plantar. l. 4. cap. 6. Ἀπαθέστερον p. 335. a. D.
l. 6. cap. 11. Ὑδροπετῆς p. 64. a. F.
cap. 27. Δῆλον δὲ ἡ συνοφυλλία p. 54. b. B.
Em. de cavs. plantar. l. 1. cap. 17. Ἐυδάλα καὶ ὑπνοια p. 61. a. G.
Titinnius Ex. Geminâ. *Claves illicò abstrudi jubeo, tecti nè sit copia* p. 7. b. B. C.
Varro Em. apud Nonium in ταφῇ Μυίππου. *Nec pistorem ullum nóssent, nisi eum qi in pistrino pinsseret farinam* p. 64. a. A.
de Ling. Lat. l. 4. pag. 5. *Priorem illam partem, ubi cur & unde sint verba, scrutantur Graci: vocant* ἐτυμολογίαν p. 208. a. C.
p. 17. *Inde venit divinitùs pullis insinuans se ipsa anima* p. 107. a. E.
Valerius Maximus Em. l. 8. cap. 3. *Motúsque omnes ad nervos defensionis* p. 62. a. E.
Virgilius Ex. Georg. l. 4. n. 221. *Deum namque ire per omnes Terrasque...* p. 125. a. D.
Æneid. l. 2. n. 265. *Invadunt urbem somno vinóque sepultam* p. 130. b. H.
l. 7. n. 88. *Pellibus incubuit stratis, somnoque petivit* p. 401. E.
l. 8. n. 427. *Fulmen erat, toto genitor qæ plurima cælo Dejicit in terras* p. 41. b. D.
l. 9. n. 589. *Multâ porrectum extendit arenâ* p. 94. a. A.

INDEX

Vocum Græcarum (Hebræis Latinísque pavcis interfitis) qæ in his operibus explicantur.

Γαπᾶν אהב p. 202. a. C. D. E.
Ἀγαπητὸν p. 151. a. E. F.
Ἀγωγὴ p. 384. b. D.
Ἀδαρκτὶς *Ops* p. 142. b. B.
Ἀδηκτος p. 333. b. F.
Ἀδήκτως p. 333. b. G. 334. a. A.
Ἀδιάπλωτον p. 83. b. D.
Ἀδιάστροφος p. 21. a. A.
Ἀδιατρεψία p. 21. a. B. b. E.
Ἀδιάφορα p. 193. a. B.
Ἀδιάψευστον p. 135. a. A.
Ἀθαύμαστον p. 19. b. G.
Ἀθεωρήτως p. 12. a. G. b. C.
Αἶα, γαῖα p. 173. a. *A.*
Αἰθρία p. 42. a. F. 247. b. C.
Αἰρεῖ p. 112. a. B.
Αἰρῶν λόγος p. 43. a. E.
Αἰτεῖν p. 136. b. F.
Αἰτιῶδες p. 110. a. *A.*
Ἀκαρὲς p. 84. a. E.
Ἀκαριαῖον p. 53. a. G.
Ἀκαταληψία p. 153. a. *A.*
Ἀκατόδοξον p. 22. a. B.
Ἀκατόσπυδον p. 4. a. H.
Ἄκιον p. 353. b. B.
Ἀκλήρημα, Ἀκληρεῖν } p. 311. b. B. C.
Ἀκοινώνητος p. 39. a. *A.* B. C.
Ἄκριτον p. 57. b. *A.* 94. b. D.
Ἀκτῖνες p. 260. a. C.
Ἀκύβευτος p. 9. a. B.
Ἀλλοιοῦσθαι p. 291. a. C. E.
Ἀλλοίωσις p. 291. a. D.
Ἀλυργὶς p. 404. E.
Ἀμαρτάνειν p. 415. H.
Ἀμελὲς p. 17. a. D.
Ἀμετάπτωτος p. 153. b. B.
Ἀμηχανεῖν p. 20. a. D.
Ἀναβιῶναι p. 206. a. E.
Ἀναζωπυρεῖν p. 206. a. B.
Ἀνακαλεῖσθαι p. 74. a. E—H. 192. b. F.
Ἀνακλητικὸν p. 7. b. G. 74. a. E. 437. a. C.
Ἀναληφθῆναι p. 102. b. G.
Ἀνάληψις p. 103. a. *A.*
Ἀναλῦσαι p. 133. b. E. 319. a. D.
Ἀνάλυσις p. 319. a. D. E.
Ἀνατιθῆ, *recensare* p. 92. b. F. 93. a. *A.*
Ἀνατρέπειν p. 192. b. F.
Ἀνατρεπὴ p. 61. a. E.
Ἀνατάσσεσθαι p. 74. a. D.
Ἀνδείζεσθαι התאושש p. 97. a. F.
Ἀνδρόγυνος p. 89. a. F. G.
Ἀνδρονομεῖν p. 302. a. D. 415. H.
Ἀνδρεῖσθαι p. 31. b. F.
Ἀνδρωθεῖσα p. 31. b. C.
Ἀνδρωθῆναι p. 31. b. B.
Ἄνεμος, *anima* p. 37. b. G.
Ἀνεξέλαστος p. 73. a. G. 76. b. C.
Ἀνεπίκρυκτον p. 18. a. F.
Ἀνεπίπληκτον p. 14. a. B.
Ἀνεπισάλως, Ἀνεπισήλως } p. 195. b. C.
Ἀνεπιφάντως p. 13. b. G.
Ἀνίχνισθαι p. 337. b. C.
Ἀνθέλκεσθαι p. 73. b. D.
Ἀνόδυρτος p. 225. b. E. F.
Ἀντικαθῆσθαι p. 78. a. B.
Ἀντιτυπία, Ἀντίτυπος } p. 405. H.
Ἀντλεῖν & ἐξαντλεῖν *exanclare, exantlare* p. 137. b. D—G.
Ἀνω κάτω p. 276. a. B.
Ἀξία, *æstimatio* p. 86. a. C. D. E.
Ἀξιοῦσθαι p. 350. a. F.
Ἀπαιθριάζειν p. 42. a. C. D. 247. b. C.
Ἀπανδρεῦσθαι p. 189. a. E.
Ἀπανθρακοῦσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπαρακολουθήτως p. 56. a. *A.* 145. a. E.
Ἀπαρεινθύμητον p. 144. a. G. 293. b. H.
Ἀπαρεινθυμήτως p. 144. a. G. 203. a. E. 294. a. *A.*
Ἄπειρον p. 402. E.
Ἀπένθητος p. 227. b. G.
Ἀπειρολάλητος p. 8. b. D.
Ἀπειροπάσως p. 77. b. F.
Ἀπεσητικὸς p. 4. b. D.
Ἀπίχει p. 135. b. E.
Ἀπίχειν p. 135. b. E. F.
Ἀποβιῶσαι p. 304. b. *A.*
Ἀπογεῦσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποδενδρεῖσθαι p. 186. b. G.
Ἀποδημία p. 319. a. D.
Ἀποθεῖσθαι p. 189. a. B.
Ἀποθηρεῖσθαι p. 186. b. F.
Ἀποκαθῆσθαι p. 34. a. E.
Ἀποκαισαρεῖσθαι p. 186. b. D. F. 189. a. C.
Ἀποκείρασθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποκλύσαι p. 93. a. B.
Ἀποκολοκύνθωσις p. 189. a. B.
Ἀποκολπῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολαβεῖν p. 94. b. *A.*
Ἀπολαύειν p. 76. a. G.
Ἀπολαυστικὸς p. 15. b. D.
Ἀπολειτουργήσαι p. 189. a. D. 304. a. F. b. *A.*
Ἀπόληψις p. 408. D.
Ἀπολιθῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολυθῆναι, Ἀπόλυσις } p. 319. a. B. C.
Ἀποτεμόμενα p. 240. a. C.
Ἀποτοιεῖσθαι p. 38. b. B.
Ἀποχαρτευσάσθαι p. 189. a. C.
Ἀποχιτῶσαι p. 263. b. D.
Ἀποπομπὴ p. 4. b. G. 384. b. G.
Ἀποχυρῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπορρέμβεσθαι p. 45. a. B. 57. a. G. 110. a. D.
Ἀποσαρκῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀπότευγμα p. 135. a. D. E. F.
Ἀποχρῆσθαι p. 400. F.
Ἀπροπλωσία p. 83. a. F. 428. G.
Ἀπρόπλωτον p. 83. a. F. b. C. D. 428. G.
Ἀπροσάτητος p. 353. b. *B.*
Ἄπτεσθαι p. 33. b. *B.*
Ἄρίσκεια p. 143. b. *B.*
Ἀρίσκεσθαι, Ἀρεσκεύεσθαι } p. 143. a. G.
Ἀριθμοὶ p. 61. b. G. 62. a. A—E. 185. b. *B.*
Ἀσεμολογία p. 7. a. B. C. D.
Ἄστὴρ, Ἄστρον } *distinguuntur* p. 412. H.
Ἄσπορος p. 15. a. *B.*
Ἄσχολος p. 15. a. E.
Ἄτυφος p. 80. a. *A.* B.
Ἀτύχημα p. 136. a. D.
Αὐθάδης p. 201. a. D.
Αὐθάδες p. 297. b. B. C.
Αὐθαδίζεσθαι p. 119. a. E.
Αὐτάρκεια p. 85. a. E.
Αὐταρκὴς p. 24. b. *B.*
Αὐτὸ δείξει p. 327. a. C.
Αὐλολαλητὴς p. 384. a. E.
Αὐτεργεῖν p. 3. b. C.
Ἀφ' ἑαυτῆ λέγειν p. 336. a. *A.*
Ἀψικάρδιον p. 266. b. C. 413.
Ἄψικορον p. 24. b. B.
Ἀψοφητί p. 13. b. D.
Βάλλειν p. 416. *B.*
Βάπτεσθαι p. 189. a. *E. F.* G. *tingi* p. 70. a. G. 189. a. H.
Βαρεῖν p. 251. a. D. E.
Βαρεῖσθαι, Βαρεῦσθαι } p. 254. a. D.
Βασιλικὴ τέχνη p. 396. F. G. 397. b. *A.*
Βαφὴ p. 70. b. G.
Βενετιανὸς *Veneta* factio p. 3. a. D.
Βλεννὸς p. 278. a. C.
Βλέπειν p. 313. a. C.
Βλῆμα p. 417. B.
Βίος p. 391. C. D.
Βρενθύειν p. 232. a. F. b. *A.*
Βύλεσθαι, παρίλκειν p. 293. b. C—G.
Βρόγθος, Βρόγχος } p. 7. b. B.
Γαλήνη p. 42. a. F. 233. b. F. 247. b. C.
Γάλλοι p. 79. b. B.
Γιφυρίζειν p. 21. a. G.
Γλισχεύεσθαι p. 143. a. D. E. 429. E. F.
Γλισχρῶς p. 136. a. G. b. *A.*
Γλῶσσαι, Γλωσσήματα } p. 120. a. *A.*
Γογγυλίδες p. 4. a. B.
Γραμμὴ p. 104. a. C.
Γράσος, Γράσον } p. 163. b. F. G. 430. F, G.
Γριμφθῆναι p. 360. a. G.
Γύμνασμα p. 309. b. C.
Γυψώσαι p. 133. a. F.
Δαίμων p. 393. H. I. 394. *A.* B. 407. G. H.
Δαῖρα, *terra* ארץ p. 143. b. *B.* C.
Δάκνειν, Δάκνεσθαι } p. 333. b. *A.*
Δεξαμενὴ p. 206. b. E. F. 207. a. *A. B.* C.
Δεὺς p. 146. a. *A. B.*
Δευσοπαὶς p. 70. b. G. 71. a. *B.*
Δεύτερος πλοῦς p. 263. b. D. 264. a. *A. B.*
Δῆγμα, Δηγμὸς, Δήκτης } p. 333. b. *E.*
Δημαγωγία p. 25. a. D.

INDEX

Δημοκοπία p. 25. a. D.
Δημοκοπικὸν p. 25. a. *A.*
Δήξις p. 333. b. E.
Διαγωγὴ p. 384. b. D.
Διαδρατίζειν p. 93. a. *B.*
Διαδρατισμοὶ p. 206. b. *B.* 431. *B.* D. E.
Διαπνεῖσθαι *perflari* p. 61. a. *A.* b. *A. B.* 178. a. C. E. b. D. 179. a. *B.* D. E.
Διαπνοὴ p. 61. a. *E.* G. b. *A. E.* 178. a. D. F.
Διαπρίσασθαι p. 239. b. F.
Διαρραγῆναι p. 239. b. D. *E.*
Διασυνίσασθαι p. 65. a. F.
Διδασκαλίαι p. 33. a. C. D.
Διδάσκειν p. 401. H.
Διαφίρεσθαι p. 195. b. *B.*
Διαφοραὶ p 359. b. D.
Διερρίμμενος p. 104. a. D.
Διευχρινεῖν p. 299. a. D. E.
Διῆρες p. 181. a. D. E.
Δικαιοσύνη p. 345. a. *E.*
Διοξθῶν p. 62. a. F.
Δριμὺς p. 142. b. C.
Δριμύτης p. 142. b. C. 420. F.
Δρυπεπεῖς, Δρυπετεῖς } *drupæ* p. 64. a. *E.* F.
Δρύπτειν p. 354. a. D. *E.* F.
Δυσαρεστεῖν p. 143. a. G.
Δυσθανατεῖν p. 315. a. *A.*
Δυσκαταλήπτα p. 133. a. C.
Δυσοδεῖν p. 180. a. F.
Δυσοδία p. 180. b. *A.*
Δυσπαρακολούθητος p. 144. a. B.
Δυσροεῖν p. 168. a. *A.*
Ἐγκαρτερεῖν p. 30. b. B.
Ἐγκαταληφθῆναι Meric. Casaub. Testim. Anton.
Ἐγκύκλια p. 275. b. G. H. 276. a. *A.*
Ἐγκυεῖσαι p. 9. a. D.
Ἐγκύπτειν p. 9. b. C.
Ἐγχειρίδιον *manuale* p. 78. a. D.
Ἐγχρίματα, Ἐγχρίεσθαι } p. 360. a. G.
Εἱμαρμένη p. 290. b. B.
Εἶρω, *sero* p. 290. b. C.
Εἰς & ἐς & *ad* pro *de* p. 1. a. B. C. pro *propter* p. 1. b. *A.* B.
Ἐκβῆναι τῆ ῥυθμῆ p. 404. D.
Ἐκδιεσηκὼς p. 270. a. *A.*
Ἐκθυμιᾶσθαι p. 171. b. B.
Ἐκπυρῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐκρῖψαι p. 245. b. B.
Ἐκταθῆναι p. 93. b. B–F. 132. a. G.
Ἐκτεινῶς p. 2. b. D.
Ἕκλικος p. 176. a. B. D. E.
Ἑλατῆσθαι p. 169. a. *A.* B.
Ἔλυτρα p. 266. a. C.
Ἐμβιβάζειν p. 295. a. F. G.
Ἔμβολα, Ἔμβολοι } p 169. a. G.
Ἔμβολον p. 169. b. *A.*
Ἐμφανταζόμενα p. 49. b. D.
Ἔμφασις p. 13. b. B.
Ἐμφιλήδονῶν p. 144. b. B.
Ἐμφιλοτεχνεῖν p. 226. b. F.
Ἔνδισις p. 307. a. F. b. *A.*–F.
Ἐνδότιμοι p. 336. b. D. *E.* F. 337. a.
Ἐνεργητικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐν παιδὶ p. 5. a. D. *E.*
Ἐντυγχάνειν p. a. b. D. *E.*
Ἐν χερσὶ p. 42. b. G.
Ἐξάγειν σεαυτὸν p. 428. *E.*
Ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν p. 113. b. C.
Ἐξαμάτωσις p. 109. b. *E.* F.
Ἐξανδραποδίζεσθαι p. 189. a. *E.*
Ἐξανδρῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξατεμῶσθαι p. 178. b. B.
Ἐξανλεῖν, *exanclare*, *exantlare* p. 137. b. D.–G.
Ἐξάπλεσθαι p 106. b. D.
Ἐξαρεῖσθαι p. 178. b. B. 189. a. D.
Ἐξατμίζεσθαι p. 178. b. *E.* F.
Ἐξελαιῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξελθεῖν p. 164. b. D.
Ἔξεσι p. 241. a. E.
Ἕξις p. 176. a. B–F. b. A–*E.* 404. G. H. 405. B.
Ἐξομοιῶσθαι p. 296. a. D.
Ἐξορχεῖσθαι p. 404. D.
Ἐξυδατῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξωμίδες, Ἔξωμις } p. 118. a. B.
Ἐπαγγέλλεσθαι p. 83. a. F.
Ἐπαινεῖν, Ἔπαινος } p. 412. D.
Ἐπακολουθήματα p. 194. a. *E.*
Ἔπαυλις p. 29. a. F. G.
Ἐπιβάλλειν p. 156. b. F. 157. a. *A.*
Ἐπίβαλλον p. 209. a. F. G.
Ἐπιγενήματα p. 63. b. D. 194. a. F.
Ἐπιγινόμενα p. 63. b. D.
Ἐπιγραφαὶ p. 119. b. *A.*
Ἐπιθήματα p. 27. b. D.
Ἐπίκοτον p. 215. a. *E.*
Ἐπικυματώσεις p. 220. a. B.
Ἐπιλαβεῖν p. 31. b. G.
Ἐπινόητον p. 28. b. C.
Ἐπίνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπίπαττα p. 151. a. B.
Ἐπιπεριτρέπειν p. 250. a. D.
Ἐπίπνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπισημαίνεσθαι p. 182. a. D. *E.* F. 431. B.
Ἐπισημασία p. 182. a. G.
Ἐπισκύνιον, *supercilium* p. 64. b. *E.* F. 65. a. *A.*–D. 428. *E.* F.
Ἐπισῆσαι p. 14. a. F.
Ἐπισροφὴ p. 119. b. B.
Ἐπισύρειν p. 257. b. B.
Ἐρᾶν p. 303. a. *A.*
Ἑτοιμότητες p. 101. a. C.
Εὐαναλήπτως p. 7. b. F.
Εὐέμετον p. 12. b. C.–F.
Εὐαφῶς p. 333. a. C.
Εὐδαιμονία p. 213. a. C. D. *E.*
Εὐδιαλλάκτως p. 7. b. H.
Εὐδιον p. 191. b. *A.*
Εὐεργετικὸς p. 6. b. *E.*
Εὐθανατεῖν p. 30. b. B.
Εὐλαβεῖσθαι, *cavè agere*, *cavere* p. 261. b. B.
Εὐζωεῖν p. 87. a. C.
Εὐθυδρομεῖν p. 104. a. D.
Εὐκαιρεῖ p. 363. a. D.
Εὐκοιναησία p. 337. b. *E.*
Εὔκρατον p. 19. b. B. C.
Εὐλυτον p. 74. b. *E.* 82. a. B.
Εὐμάρεια p. 92. b. F.
Εὐμοιρον p. 169. b. *E.* 170. a. *A.*
Εὐνοϊκῶς, Εὐνῶς } p. 86. a B.
Εὐπριῶς p. 299. a. D.
Εὐοδεῖν p. 180. a. D. *E.* F 240. b. *A.*
Εὐοδία, Εὐοδῶσθαι } p. 240. b. *A.*
Εὐόμιλος p. 27. a. B.
Εὐπατρείδαι p. 15. a. B.
Εὐπειθὴς p. 170. a. *A.*
Εὔπτιστος p. 296. a. C.
Εὐρεθῆ p. 269. a. C. D.
Εὐροεῖν p. 168. a. *A.*
Εὐρυς p. 43. b. *B.*
Εὐρυχωρία p. 279. b. D.
Εὐσαθεῖν p. 159. b. *A.*
Εὐσχολεῖν p. 333. a. *B.*
Εὐσχολία p. 103. b. F.
Εὐσχόλως p. 112. a. *E.*
Εὐτακτον p. 225. b. C.
Εὐτρεπὴς p. 170. a. A.
Εὔχεσθαι ἁπλῶς p. 146. b. A. ἐλευθερίως p. 146. a. G. b. *B.*
Ἐφήμερα, *animalculum* p. 122. a. G. H. *homo* p. 122. b. C. D. *E. qui in diem vivit* p. 122. b. *E.* F. *planta* p. 132. b. A. *venenata* p. 132. b. C.
Ἐφήμερον p. 122. a. G. 271. b. F.
Ἔχάτω p. 135. b. F.
Ἔχθεις *heri* p. 182. b. C.
Ζητητικὸν p. 24. a. A.
Ἤ, *nisi* p. 151. b. C.
Ἡμεροβίοι p. 122. b. F.
Ἡμίγυμνος p. 117. b. G.
Ἥμερος p. 21. b. C.
Ἡράκλειον ἄμμα p. 407. D.
Θίλειν, παρίλκειν p. 293. b. *E.*
Θιόλητος p. 356. b. D.
Θεσπισθεῖα p. 419. *B.*
Θευδὴς p. 43. b. D. *E.*
Θεοφορητος p. 356. b. D. 357. a. A. 420. D.
Θεοφορία p. 356. b. F.
Θηριομαχεῖν, Θηριομάχοι } p. 295. a. *E.*
Θιγγάνειν, Θίγειν } p. 33. b. *B.*
Θύλακος p. 251. b. D. *E.*
Θύειν p. 248. b. C.
Ἰδιώτης p. 12. a. F G. 193. b. *A.*
Ἰδιωτικὸν p. 92. b. *A.*
Ἰσονομία p. 16. b. *E.* F. 341. b. D.
Ἰσόνομος πολίτευμα p. 16. b. *E.* 17. *A.*
Ἰσηγορία p. 341. b. D.
Καββαλικὸς p. 225. b. G. 226. a. A–*E.*
Καθαριότης p. 11. b. H.
Καὶ, pro ἀλλὰ p. 45. a. A.
Καλεῖν p. 403. H.
Καλλίας p. 204. b. *B.*
Καλλωπίζειν p. 360. a. *B.*
Καρπὸς p. 111. a. A. 190. b. G. 191. a. *B.* 316. b. *B.* 317. a. A.
Καταδρύπτειν p. 354. a. D. G. b. A.
Καταιόνησις p. 151. a. A–*E.*
Καταχρισυργεῖν p. 258. a. A.
Καταμύειν p. 313. a. B.
Καταληκτικῶς δίδοναι p. 286. b. D.
Κατάλληλον p. 147. a. D.
Καταλύσαι p. 133. b. D.
Κατάπλασμα p. 151. a. B.
Καταστίζειν, Καταρτισμὸς } p. 331. a. D. *E.*
Καταφρονεῖν p. 294. a. B. C.
Καταφρόνημα, Καταφρόνησις } p. 294. a. C.
Καταφρυάττεσθαι, התגאה p. 285. a. B. C. D.
Κατειντάνεσθαι p. 97. a. C. D. 119. b. A. 185. b. A.
Κατεργάζεσθαι p. 19. b. D.
Κατεργαστικὸν p. 19. b. C.
Κατορθώματα, Κατορθώσεις } p. 156. b. F.
Κεκολασμένος p. 82. a. *E.* F.
Κενοσπουδία p. 206. a. *E.*
Κεγχραμίδες p. 300. b. *E.*
Κηδεμονικὸς p. 12. a. *E.*
Κηρῶσαι p. 133. a. B.
Κλινίδιον p. 416. F.
Κοινοπαθεια p. 22. b. *E. sensus communis* p. 23. a. *E.* 388. a. C. D.
Κολάζεσθαι p. 82. a, F. G.
Κόλλησις p. 406. F.
Κόμπος p. 390. B.
Κομψεία p. 73. b. D. *E.* 138. b. *E.*
Κομψὸν p. 73. b. D. G.
Κομψεύειν p. 138. b. F.
Κόσμος p. 139. b. D.–*E.*
Κρατεῖν ἑαυτῆ p. 19. a. A. τῆς χειρὸς p. 19. a. B. ὀργῆς p. 19. a. B. C.
Κρεατομεῖν p. 257. b. C. D. *E.*
Κρῖμα p. 93. a. E. 97. a. F.
Κροκύφαντον *reticulum* p. 37. b. *E.*
Κυβεία p. 9. a. D. *E.* G.
Κυβεύειν p. 9. a. B. C.
Κυβιςᾶν p. 9. a. D.
Κυκεὼν p. 114. b. A.
Κυμινοπρίσης p. 24. b. F.
Λελογισμένος, *consideratus* p. 265. a. B. C.
Λεσχηνεύεσθαι p. 421. D. *E.*
Λῃστεία p. 315. G.
Λοιπὸν p. 105. a. F. b. A.
Λύθρον, Λύθρος } p. 37. b. C. D.
Λύσσα p. 417. B.
Λυσσόδηκτοι p. 204. a. F.
Μαγγάνευμα p. 225. b. B. C.
Μαχαίραν νῆσοι p. 295. b. B.
Μίλος p. 211. b. C. D.
Μίμψεται p. 212. a. E.
Μίρος p. 211. b. C. D.
Μεταβαλεῖν p. 200. b. B. C. D.
Μετατίθεσθαι p. 243, a. *E.* F.
Μετονομάζεσθαι, *transnominari* p. 293. b. B. C.
Μετριώτεροι p. 176. b. *E.*
Μιᾶναι p. 189. a. H.
Μυγμὸς p 23. b. H.
Μύζειν p. 23. b. G.
Μυξα p 277. b. F. G.
Μυξάριον p. 132. b. D. 175. b. C.
Μύξος, Μυξώδης } p. 277. b. F.
Νάτμειν p. 168. a. B. C.
Νεκρεῖν p. 206. a. A.
Νεκύα p. 273. b. D. E.
Νευροσπασα p. 39. a. D. 207. b. A. C.
Νευροσπάσαι p. 207. b. A.
Νευροσπασεῖσθαι p. 39. b. C.–F. 89. a. *E.* 175. b. A
Νευροσπασθέντα p. 207. b. C. F.
Νευροσπασθὲν p. 315. a. *E.*
Νήπλης, Νήφειν } p. 25. a. D.
Νομοθετικὴ τέχνη p. 396. I.
Νοσῶν λόγος p. 248. a. G.
Νόσιμον p. 55. b. C. D. *E.* 427.

daver merum p. 125. b. G. 126. a. *A.* B. *terra & ſanies* p. 37. b. C. D. 68. b. *A.* 251. b. C. *ſaculus, utris, folliculus* p. 251. b. D. E. F. 252. a. *A. B.* C. *anima amictus* p. 247. b. B. *qualis* p. 37. b. D. *vagina* p. 266. a. C--F. b. *A.* B. C. *vaſculum & quale* p. 316. b. B. C. *huic ergo inſervire natum* p. 67. b. G. H. 68. a. *A.* B. C. *hanc qatenus officiat* p. 124. a. C. D. E.

Corporis habitus & geſtus gravis & fixus p. 228. b. F. G. *nec affectatus tamen* p. 229. a. B. C. D. *ut ſpeculum mentis ſit* p. 229. a. D--G. b. *A. reſtitutio non impoſſibilis Deo* p. 350. b. C--F.

Creationis ἀρχὴν qualem conſtituerint Stoici p. 412. F.

Cunctatio, & dilatio, in vita rite inſtituenda damnoſa p. 41. a. B--F. b. *A.* 69. b. E. F. 88. a. *A.* 103. b. D. E. 246. a. C--F. b. *A.* 288. a. *A.*

Curioſitas qatenus licita p. 393. E. F.

Deus ſumme bonus p. 47. a. D. *à qo nihil mali qi dicatur, qum tamen corrigendo & puniendo aſpera inſtigat* p. 47. a. B. D--H. *mala ordinat, non facit* p. 170. a. C. D. b. *A*--D. *natura prima* p. 111. b. C. *mens incorporea* p. 125. a. D. *corpus priſcis qâ notione dictus* p. 125. b. *A. viſibilis, inviſibilis qatenus* p. 360. b. D--H. 361. a. *A. B.* C. *unde immoteſcat* p. 361. a. D. E. F. b. *A.* B. C. *mundi qaſi anima* p. 110. a. D--G. b. E. F. G. 125. a. D. *omnia permeat* p. 160. a. C. D. 259. a. *A.* B. b. E. F. *temperat* p. 160. a. C. *ubiqe adeſt, omnia intuens* p. 90. a. B. C. b. *A. nudas etiam mentes ipſas* p. 346. b. C--G. *res humanas curat* p. 47. b. B--H. *ſingulorum etiam* p. 48. a. C. D. 197. b. C. *ab ipſo, per ipſum, in ipſo, ad ipſum omnia* p. 141. a. C. D. *ipſius providentiâ, ab initio deſignata* p. 112. b. E. F. 113. a. *A.* B. C. *diſpenſantur* p. 85. a. F. G. 170. b. D. 218. b. B. C. D. 219. a. *A*--F. 245. a. C. D. 359. a. C. *eidémqe inſerviunt univerſa* p. 195. b. B. *præ omnibus verendus* p. 190. a. E. F. G. b. *A*--G. *per omnia tam minoris, qàm majoris momenti negotia, cogitandus* p. 172. b. *A*--E. *& reſpiciendus* p. 87. b. C. *qocunqe ducit, ſeqendus* p. 83. b. F. 218. a. F. b. *A. ſtatio, qam ille aſſignaverit, tuenda, tenenda* p. 222. b. D. E. *ad omnia advocandus* p. 183. b. E. F. 184. a. *A*--E. *in omnibus agnoſcendus* p. 31. a. C. D. 34. b. *A.* B. 246. b. B. *de omnibus celebrandus* p. 172. b. *A*--E. 195. a. D. E. *huic qò ſalvi ſimus, ut medico, gubernatori, avſculsandum jugiter* p. 203. a. F. b. *A*--F. *patiens eſt, ad pœnas tardus* p. 253. a. G. b. *A*--D. *malis & ingratis benignus* p. 234. b. G. 235. a. *A.* B. C. 258. a. B. C. D. 271. a. B. *non adulationem, ſed imitationem exigit* p. 296. a. D--G. b. *A. injuſtè nihil agit* p. 351. a. B. C.

Dextrum ſiniſtro naturâ melius eſt p. 353. a. *A*--E.

Diſpenſatio qalis licita p. 135. b. *A.* B. C. 330. b. F. G. 331. a. *A*--H. b. *A*--E.

Documenta pauca ſufficient p. 43. a. F. G. *brevia & ſummaria* p. 92. a. B. C. *in promptu modò ſint* p. 87. a. D. E. 92. b. C. 101. a. C.

Dolor, longus, levis; gravis, brevis p. 219. b. C--H. 220. a. *A.*

Elliplis freqens p. 111. b. E. F. G.

Emendatione opus habere ſe, non emendatur, qi non credit p. 5. b. D. *nemo qærit, qod jam nactum ſe putat* p. 344. a. D--G. b. *A*--G.

Epiſtolæ qales eſſe debeant p. 7. b. E. F.

Error multiplex p. 210. a. E. F. G. b. *A*--E. *erroris admonitus, corrigere ſit promptus* p. 183. a. *A.* D. E. F. b. *A.* 243. a. G. b. *A*--E. *errantem reducere conandam* p. 286. a. *A.* B. *ſed placidè* p. 333. a. D. 334. b. B.

Examen ſui, primiùs, ſedulum, juge prodeſt p. 314. b. C. D.

Examinanda ſunt ſingula, tum qa admittenda, tum qa non admittenda p. 73. a. G. b. *A.* B. C.

Exempla qantum proſint p. 181. a. *A.* B. *viva valeant* p. 9. b. H. 10. a. *A.*

Exorciſta Judæi, Ægyptii, Romani p. 384. b. G. H.

Externa qaqe bonis, malis pariter obveniunt p. 49. a. C. D. 153. b. E. F. *media ergò* p. 49. a. E. F. *vilia* p. 153. b. E. F. 246. b. B. C. 252. a. *A.* B. C. *caduca* p. 49. b. B. 138. a. B. 153. b. D. *diurna, non diutina* p. 122. a. G. H. b. *A*--G. 132. b. *A.* B. C. 271. b. F. *ad avum retrò, porrò, anguſtiſſima* p. 138. a. B. *ut perituris utendum* p. 343. a. *A.* B. *tragica larva, ſcenica inſtructura eis demenda* p. 49. b. D--F. 175. b. D. E. 234. a. *A.* 245. b. *A.* B. C. 347. b. D--G. 348. a. *A. modeſtè habenda, placidè linqenda* p. 249 b. *A.* B. C. *in pretio habere, invidentia, injuſtitia, impietatis eſt radix* p. 180. a. *A.* B. 195. a. C--F. b. *A.*

Fama, extra nos p. 202. b. F. *alienum, non noſtrum* p. 236. a. *A.* B. *inane qiddam* p. 94. b. C. 120. b. D. E. F. 121. b. *A.* 179. b. B. C. *judicii expers* p. 57. b. B. 94. b. C. *inconſtans* p. 94. b. C. *ſectari ſtolidum* p. 13. b. D--G. 102. b. F. 235. b. F. 236. a. *A.* B. *ſuperſtes, res nihili* p. 84. b. *A.* B. *qàm anguſta* p. 95. a. E--H. *evanida* p. 58. b. B. 94. b. C. 100. a. C. 120. b. C. D. *de ea ſolicitum agere, qatenus fuſile* p. 104. a. F. b. C. D. *avcupantium miqitas, vanitas* p. 180. b. B.

Fatum qid p. 147. b. D. E. 194. b. F. 290. b. B. C. *an philoſophia ſtudium inane faciat* p. 353. b. C.

Feſtivitas qatenus adhiberi qeat p. 7. a. *A*--F. 73. b. D--G.

Fides habita fidelem facit p. 18. a. E. *fidem fallere nihil adigit* p. 80. a. D--G. b. *A.*

Filius ſapiens, parenti res lata p. 221. a. C. D.

Fluxu iſtic univerſa; conſiſtens nihil p. 56. b. E. *F.* G. 57. a. *A.* B. b. B--E. 461. b. B--E. 177. a. D. *his ergò affici ſapientis non eſt* p. 161. b. *F.* 162. a. *A*--D. 177. a. E. *F.* b. *A. ſed qærere, hac inter fluctuantia, qò ſe contineat* p. 353. b. D. E.

Fors incerta p. 57. a. G. H. b. *A. fortuita divinitus diriguntur* p. 39. b. *A.* B. *fortunam fingit qiſque ſibi* p. 170. a. *A.* B. b. *A.*

Fratres diſſidia non decent p. 37. a. E.

Frons animi index eſſe debet p. 18. a. *F.* 327. a. D. E.

Fructum nihil non fert, & ſuum quodqe p. 270. b. *F. his onuſta ſpecioſiſſima* p. 64. a. G. b. *A*--E. *fugientia gratiſſima* p. 64. a. G.

Futuri ut nihil certum p. 84. a. C. D. E. *præſagiri tamen multa poſſunt* p. 224. b. B--F. *fruſtra torqent* p. 209. b. D. E. *F.* 251. a. C. D. E. *avt ſolicitos habent* p. 345. a. C. D. E.

Gloriam de ſpreta gloria avcupari vaniſſimum p. 359. b. E. *F.* 360. *A*--H. b. *A.* B. C.

Gravitate affectatâ, faſtuoſâ, nihil gravius p. 11. b. G. H. 12. a. *A.* 43. a. *A.* B. C. 279. a. C. D.

Homo corpore, animâ, mente conſtat p. 37. a. F. 88. b. *A.* 348. a. B. *homines omnes cognati* p. 35. a. D. E. 51. b. D. 214. b. D. 274. b. *A.* 358. a. E. *ſemine cæleſti pariter oriundi* p. 35. a. E. b. *A.* B. 98. a. C. 117. a. *F. rationis ejuſdem particeps* p. 72. a. *F. luce communi fruentes, aere ſpirantes* p. 268. a. B. *corporis ejuſdem membra* p. 211. b. B. C. D. *ad opem mutuam nati* p. 36. b. B--*F.* 93. a. *F.* b. *A.* B. 139. a. *A.* 320. a. B. *qa ſit omnibus præſtanda* p. 72. a. *F.* G. b. *A.* B. 77. a. G. *ut in commune boni ſint* p. 39. a. B. C. 73. a. G. *homo neminem odiſſe debet* p. 36. b. *A.* B. *nec peccantes* p. 214. a. C. E. *F.* b. *A. ſed mitis eſſe etiam immitibus* p. 231. b. C. D. *non ad otium natus eſt* p. 138. b. C. *nec ad voluptatem* p. 139. a. B. C. D. *ſed ad opus* p. 139. b. F. *prout & alia univerſa* p. 244. b. A. 296. b. B--F. *hominis munus, Numen venerari, celebrare, homines juvare, ſervare* p. 196. b. C--F. *opus, cæleſtia contemplari* p. 223. a. D--G. b. A. B. 247. a. D. b. A. *humanitatem colere* p. 334. b. B. *ars, bonum fieri* p. 320. a. C. *hac qi non præſtat, nec hominis nomine dignus eſt* p. 296. b. B. *hominem enim internum, exteris exutum, conſiderare oportet* p. 280. a. C. *nec ab homine aliud, qàm qod eſt hominis, exigitur* p. 157. a. A. B. C. *nihilqe homini deſpondendum poſſe, qod homo potuit* p. 144. b. A. B. 180. b. C--F. 181. a. A. B. 351. a. D--G. b. A--G. *avt perferre, qod homo pertulit* p. 158. b. E. *nec impotentia ignavia pratexenda* p. 142. b. E. 143. a. A--D. 144. a. B. G. 180. b. C--F. 181. a. A--D. *nec affectui huic indulgendum, ſed uſu & induſtriâ contrà pro viribus obnitendum* p. 144. a. F. G. *homo animal ephemeron.* p. 122. a. G. b. D. E. *anima cadaver geſtans* p. 125. b. F. G. *ipſe, & humana omnia, vanitas mera* p. 58. a. D. 237. a. G 238. a. A. B. *bullarum inſtar* p. 245. a. D E. F. *mortales natos* p. 99. a. F. G. b. *A. pacem invicem colere, non diſſidia fovere, nedum iras & inimicitias immortales gerere decet* p. 100. a. A--F. 332. a. B. *divulſus à corpore, cui coaluerat, reſtitui poteſt* p. 350. b. C--F.

Ictus fulmine M. C. Teſt.

Ictus ſanguinis M. C. Teſt.

Ictericis mel amarum p. 204. a. B--E.

Ignis natura p. 91. b. C. D. *principibus prælatus* p. 32. a. B. C. D.

Imaginativa vis qalis p. 88. b. B--G. 89. a. D. 179. a. E. F. b. A.

Imitatio dextra rerum ingratarum, grata p. 65. a. F. G. b. A.

Impatientia malorum omnium mater p. 167. b. A. B. 231. b. A.

Imperceptibilia qibus omnia habeantur p. 152. a. A--H. b. A--H. 153. A. B. *perceptu difficilia pleraqe qibus* p. 153. a. C--G. b. A. b. D.

Imperiti peritis ferendi p. 12. a. F. G.

Impius omnis injuſtus, mendax, laſcivus, mollis p. 262. a. A--E. b. A. B.

Impoſſibilia ſectari, velle, inſanum p. 158. a. A--D.

Ingenii tecti amicitia anxia p. 18. a. G. b. A--D.

Inimicorum laudes perniciоſæ p. 15. a. A. B.

Injuria fructus in laſi ſenſu p. 101. a. B.

Injuſtitia, jus non exequi p. 267. a. F. b. A--E.

Inſani, ſtulti qiqe p. 344. a. B. C.

Invidia amulationis proles p. 27. a. D--G. *ſumo comparatur* p. 91. b. D. E.

Ira ſæ non reponenda p. 185. b. C. D. *injuriâ plus ladit* p. 332. a. A. B. *vincere iram, res virilis* p. 334. b. E. F. 335. a. A. B. C. *ejus remedium, mora* p. 417. H. *cogitatio mortalitatis* p. 100. a. A--F. b. A.

Iraſci an liceat p. 213. b. D. E.

Jupiter omnibus placere non poteſt p. 401. A.

Juſtitia, virtutum omnium genetrix p. 324. b. D. E. *ad ſuperos hinc abiit* p. 166. b. C--F. 167. a. A--D. *rediſſe qando habita* p. 167. a. B. C.

Juſtum eſt, bonis rependi bona p. 350. a. D. E. F. b. A. B. C.

Labori aſſveſcendum p. 271. a. B. C.

Ladere qenqam, niſi ipſe ſe, nemo poteſt p. 35. b. F. 36. a. A. B.

Latro, miles p. 415. F.

Laus à bonis, non à qibuſvis p. 72. b. D. 73. a. B. C. *aliena qid ad nos?* p. 104. b. E. F.

Lectio accurata prodeſt p. 8. a. C. *varia diſtrahit* p. 40. a. F--E.

Lege certâ obveniunt omnia p. 356. a. A--E.

Legi parendum p. 305. a. A--E.

Lex mundi M. C. Teſt.

Liberalitas profuſione diſtat p. 226. a. B.

Libido & voluptas non minùs qam labor & dolor moleſta p. 67. a. D. E. F.

Literatura profeſſoribus ſalaria liberaliter aſſignanda p. 2. b. E. F. G. 3. a. A--D.

Loco nullo non bene vivere licet p. 32. a. A. 157. b. F. 158. a. A. B. C. 254. a. E. F. 304. b. 345. a. A. B.

Lotio intempeſtiva, noxia p. 28. b. A. B.

Magnates ἀσφαλέστεροι p. 15. a. B. C. 16. a. G.

Mali ſemper fuerunt, ſemper erunt p. 205. a. A. B. C. *miſeratione magis qàm indignatione digni* p. 51. b. D--G. 52. a. A--H. b. A. B. b. A. B. 461. B--E. *juvandi & ſuſtinendi* p. 159. b. E. F.

Malum nihil niſi inhoneſtum p. 36. a. C--G. *habenti ſoli noxium* p. 259. a. C--F. b. A. *nihil ergò ladit, qod verè bono non deſtituit* p. 36. a. C. 100. b. C. 123. b. A. *malo abſtinere, ubi nil obſtat, virtutis eſt; ex metu mero, non eſt* p. 330. b. A.

Malus an volens qis p. 230. b. F. G. 231. a. A. B. C. *ſe non diligit* p. 140. a. G. b. A. *malum qenqam nemo, nec Deus feserit* p. 36. a. C. 47. a. C.

Mare guttula p. 193. b. D. E. 194. a. A.

Materia univerſi qàlis p. 170. a. A. B. *varias ſubinde formas induit* p. 214. b. C. D. E. 215. a. A. B.

Mediocritas in cunctis obſervanda p. 22. b. D.

24. a. F. G. b. A. B. 25. a. D. 27. a. B. 29. b. F. G. 32. b. D. E. F. 191. b. A--D. 234. b. C--F.

Mendacio ſapiens qatenus immunis p. 135. b. A--D.

Mens divinitus derivata p. 35. b. *B*--E. 107. a. D--H. 163. b. A--E. *hanc prater noſtrum nihil* p. 162. b. D. *eſt ipſe qiſqe* p. 212. a. E. 315. b. C. D. E. 348. a. E. *ſola eſt in homine eſtimatione digna* p. 83. a. D. 160. a. D. E. 180. a. *B. principatum obtinens* p. 90. a. A. 160. a. C. *ſervire corpori avt cupidini non debet* p. 38. a. D--H. b. A. *hac Deum attingimus* p. 50. b. A--F 90. b. *B. numinis ſeu damonis inſtar habet* p. 51. a. G. b. A. 59. a. E. F. 94. a. C. 154. a. E. 160. a. E. 213. a. C. D. E. b. A. *fons vita* p. 228. b. D. E. *affectuum, dogmatum* p. 247. b. C. *hac imprimis curanda, colenda* p. 51. b. *B*. C. 86. b. E. 90. b. *B*. 160. a. D. E. 180. a. *B. pura ſervanda* p. 190. a. C. D. *huic ſananda aſperum nihil non ſuſtinendum* p. 147. b. G. 148. a. A--H. b. A--H. 149. a. A. *huic nihil præferendum* p. 318. b. D. *hanc contra nihil admittendum* p. 78. a. *B*. C. *huic nihil impervium* p. 317. a. C--G. b. A--F. *omnia permeat & perluſtrat* p. 223. b. C. D. E. *vaga nè ſit* p. 45. a. *B*--F. 87. b. D. *alia ſcrutando ſape ſe negligit* p. 51. b. C. *viſis temerè nè concedat* p. 163. a. D. E. F. *rectè ſemper ſertur* p. 180. a. C--F. *nec impeditur* p. 45. b. E. F. 159. b. *F*. 255. a. C. D. *quia cum exceptione aggreditur* p. 91. a. A. *B*. C. *& obſtantia qaqe in rem ſuam vertit* p. 90. a. *B*. 160. a. A. 257. a. E. b. A. *motu levi avt aſpero non afficitur* p. 94. b. A. 162. b. D. *E. invicta ſit, ubi aliis ſubducta, ſuâ ſe virtute involverit* p. 217. b. A. B. C. *F*. G. 253. a. D. 325. a. D. 348. a. *E*. 349. b. *E. ſe intuetur, ſe pro libitu artat, ſe fruitur* p. 316. a. A. *B*. b. A. *B. moleſtiam ſola ſibi faceſſit* p. 352. b. C. D. *hujus morbi graviſſimi* p. 52. b. *F. cacitas* p. 52. a. *E. F*. G. b. A. *B*. 116. b. *E. F. penuria* p. 118. a. G. b. A--D. *de mentis ſede ſenſa varia* p. 95. b. D--H. 96. a. A--H. b. A--H. 97. a. A. *B*. C.

Methodus recta plurimi in cunctis habenda p. 13. a. G. b. A.

Migratio freqens minùs commoda p. 28. a. C.

Mimica qa, nec inutilis p. 322. b. G. 323. A--*F*. b. A.

Minima non negligenda p. 24. b. C. D. 56. a. C. D. 78. a. *F*. G. 92. a. C.

Mirari, philoſophia initium p. 19. b. G. 20. a. A--D.

Mirum ſapienti nihil p. 20. D. 292. a. *B. qi miratur ſtultus eſt* p. 353. a. C.

Miſer eſt nemo niſi ſuo vitio p. 259. b. D. *E*.

Miſericordiam ſapienti qatenus negent Stoici p. 51. b. G. 52. a. A--H. b. A. *B*.

Mores, candidi p. 115. b. G. H. *nigri* p. 115. b. G. 116. a. A. *B*. C. *prafracti* p. 115. b. G. 116. a. *E. F. moroſi* p. 116. a. G. *ferini, pecuini* p. 116. b. *B*. 145. b. C. 155. b. D. *pueriles* p. 116. b. *B*. 145. b. C. *mulicbres* p. 116. b. *B*. 145. b. C.

Moroſitas, & in docente, & in diſcente, officit p. 10. a. D

Mors non eſt malum p. 49. a. D. 99. a. *F*. 272. b. *C. ſed malè mori* p. 136. a. D. *E. vitâ turpi melior* p. 264. a. D--G. b. A. *B. C. natura opus* 50. a. *E*. 59. b. D. *E*. 74. b. C. 99. a. *C. debitum* p. 103. b. *E. non timenda* p. 50. a. *E. F*. G. 413. A. *nec erubeſcenda* p. 99. a. *E. F. nec contemnenda; id qatenus* p. 265. a. A. *B*. 362. b. *E*. 363. a. A. *B. C. nec faſtuoſè* p. 266. a. *B. nec faſtidioſè* p. 266. a. *B. nec negligenter* p. 265. b. *B. nec pracipitanter* p. 265. b. *C*--G. b. A. *nec rabidè* p. 265. a. D. *E. F. nec jactanter* p. 300. b. *E. F. nec diſcupienter* p. 264. a. D--G. *nec reluctanter* p. 307. a. *E. F. ſed conſideratè* p. 265. a. *B*--G. *compoſitè* p. 82. a. *C*. D. *facilè* p. 74. b. *C*. D. 82. a. B. 314. b. E. *placidè* p. 40. b. D. 59. b. B. *lubenter* p. 207. b. G. H. *qod pavci faciunt* p. 136. a. D. E. 137. a. A. B. *C. decenter* p. 82. a. F. *gratulatoriè obeunda* p. 133. b. E. *expectanda* p. 167. a. F. *excipienda* p. 40. b. D. E. 133. b. E. *admittenda* p. 207. b. G. H. *conſciſcenda* p. 165. a. B. *C. qod qibus de cauſis permittebant Stoici* p. 62. b. A--E. 165. b. A B. *C*. 255. b. F. 256. a. A. B. *ſed jure rejicitur & refellitur dogma iſtud* p. 62. b. F. G. H. 63. A. *B. rtè mori, res magna* p. 319. b. G. *mori non poſſe, volenti miſerum* p. 260. b. *C*--F. 261. a. A--F. *mors migratio* p. 46, b. E. F. 47. a. A. 256. a. A. 319. a. A. B. D. E. *tranſitus* p. 47. a. A. *exitus* p. 47. a. B. 256. a. A. *exceſſus de corpore* p. 47. a. B. *diſceſſus* p. 319. a. B. *dimiſſio* p. 319. a. *C. pramiſſio* p. 47. a. B. *C. reditus rei ad principium ſuum* p. 103. a. A. *compagis diſſolutio* p. 59. b. B. C. 315. a. B. *reſolutio in elementa prima* p. 99. a. C. D. E. 225. a. *A*--F. 233. b. C. D. *in eodem ſtatu ponero, qo retro fueramus, nonnullis (ſed falſò) viſum* p. 108. a. C--H. 245. a. F. b. *A. portus* p. 67. E--H. a. 165. a. F. *requiem dat* p. 67. b. B. C. D. E. F. 142. a. D. E. *meſſis* p. 221. a. E. F. G. b. *A*--D. 343. a. C. *imperatores, magnates, medicos, mathematicos, philoſophos, poetas, artifices pariter tollit* p. 66. a. F. G. b. *A*. B. C. 120. b. D. 129. b. C--F. 200. B. C. D. 201. a. E. F. 246. b. D. E. 247. a. *A*. B. 248. b. *A*. B. C. *omnes aqat* p. 204. a. B. *hanc nemo ratione ullâ effugerit* p. 173. a. *A*--H. b. *A*--H. 174. a. *A*. 223 a. *A*. B. C. *mortis dilatio, res ferè nihili* p. 129. a. D. E. F. b. *A*. B. 138. a. *A*. 294. b. *A*--G. 295. a. *A*--D. *mors verè nulla nonnullis* p. 99. a. *A*. B. *rerum omnium aliis* p. 272. b. B--E. *urbium etiam* p. 131. a. F. G. H. b. A--H. *ortus unius, mors alterius* p. 127. a. *B*--F. b. *A*--E.

Mucidus, fatuus p. 278. a. *A. B*.

Multis immiſcere ſe haud expedit p. 74. a. *A. B*. C. 111. a. F. G. *ſupervacuis præſertim, nonnuſqe neceſſariis* p. 111. b. G.

Mundus civitas Dei p. 111. a. E F 115. b. G. 116. a. E. F. *qaſi animal*, p. 124. b. *A*--G. *eſt omnium hominum patria* p. 198. b. *B*--G. 199. a. *A. B. corpore uno, animâ unâ pradito, conſtans* p. 125. a. *A. B. licèt, cimni inſtar*, p. 224. a. *A. B*. C. *ex natura ſua diſcordibus*, p. 115. a. C--H. b. *A. B*. C. 124. a. C--F. b. *A. B. ſcitè admodum compacto & concinnato* p. 119. a. F. G. H. b. *A*--*F. cujus membra ad congenera ſibi ſponte ferun*- p. 367. a. *A*--E. *cedunt ſibi invicem in totius uſum* p. 336. a. *B*--F. b. *A. B*. C. E. F. 337. a. *A*--F. *homo ſolus ex omnibus hic officio ſuo deeſt* p. 337. b. D. *mundus civitas quadam* p. 56. a. E. F. G. b. *A. B*. C. 84. b. D. E. F. 94. a. F. 98. a. C. D. 111. a. E. F. 198. a. *B*--G. *ſcena inſtar* p. 321. a. *F*. G. H. b. *A*--H. 322. a. *A*--D. *malis moribus fœtus* p. 243. a. B--G. *mutationibus obnoxius* p. 97. b. G. 98. a. A. B. C. 216. a. C. D. 240. a. B. *eiſdémque conſiſtens* p. 40. a. C. D. E. 50. b. A. 59. b. D. 177. a. E. 213. b. *E*. 216 a. B--E. *mundana omnia qàm nihili* p. 301. b. E. *pereuntia & peritura* p. 49. b. C. *mundi conflagrationes* p. 66. b. D. 156. b. B. C. D. 318. a. C. D. E. b. *A*. B. C.

Nihil ex nihilo, in nihilum p. 98. a. E. F. b. *A*--F. 156. a. C. 244. a. *A*--G. b. *A*.

Nominibus qa gerimus, re reſpondendum p. 293. a. B--H. b. B.

Novum inſolenſve nihil p. 53. b. C--G. 116. b. C. D. 205. a. *A*. B. C. 255. b. C. *ſapienti fortive* p. 121. a. B. *ſtultis ſecùs* p. 128. a. C. D. E. 234. b. *A*. B.

Obſtinatio mera Chriſtianis immeritò objecta p. 318. a. F. G. b. *A*--F. 417. H.

Occupationes fingere, ineptum p. 6. b. E. F. 15. a. E. F.

Oculorum continentia p. 65. b. D--G.

Officia pro relationibus & perſonis præſtanda p. 15. a. F. G. *officii divini humaniqe ratio pariter in qibuſqe habenda* p. 87. a. B. C. D.

Opinio qantum valeat p. 54. b. *A*. F. G. 55. a. *A*. B. 83. a. D. 98. C. 212. a. F. G. b. *A*. B. C. 290. a. B. *ea nos, non res ipſa, turbat* p. 97. b. F. 231. a. E. 254. b. C. D. 256. b. F. 257. a. *A*--D.

Orbi qibus miniſteriis demereantur p. 204. b. D--G. 205 a. *A*. b. C. b. *A*. B. C.

Oſtentatio vitanda, hujuſqe vanitas p. 6. a. E. F. 22. a. B. 28. a. *B*. E. 228. a. F.

Otium, uti neſciis, negotio moleſtius p. 111. b. *B*. C. 231. b. *A. B*. C.

Parentum virtus ad eandem proli calcar p. 2. a. *A*. 191. a. C. D. *horum veſtigiis, citra examen, non inſiſtendum* p. 128. b. D.

Parere prius qàm imperare p. 340. b. G. 341. a. *A*--F.

Parma p. 3. a. G.

Παῤῥησία ferenda p. 5. a. *B*.

Parſimonia juſta, etiam in principe, probanda p. 28. b. C. *Vide* Publica.

Pater familias qare dicatur; qalis eſſe debeat p. 11. a. *A*--H. b. *A. B*. C.

Patria ſapienti nulla non terra p. 198. b. *B*--G. a. 199. a. *A. B*.

Pax ſubdola qalis p. 328. a. *B*--E.

Peccandi malis ſatietas nulla p. 263. a. *A. B*. C.

Peccantes citra iracundiam avt aſperitatem corrigere conandum p. 164. a. *A*. b. C. 185. b. C. D. 186. a. F. 332. b. F. 333. a. A. *juvandi & ſuſtinendi* p. 167. a. G. b. A. B. *vel corrigendi, vel ferendi* p. 261. a. G. *peccant neſcii, inviti, qatenus* p. 329. b. *F*. 330. a. A--D. *peccare nemo coegerit* p. 154. a. G. b. A. B.

Peccat omnis homo p. 153. b. B. *ei qi invitus peccat, venia parata eſt* p. 230. a. A--G.

Peccata Stoicis paria p. 46. a. C. *gravora, qa à libidine, qam qa ab ira* p. 46. a. D. *aliena placidè ſuſtinenda* p. 35. a. B. *nobis non obſunt* p. 112. b. E. 162. a. *F*. b. A. 218. a. E. 259. b. D.

Peccati abſtimentia à procuratione divinâ p. 31. a. C. D.

Peritia verè bonum avt ſapientem non facit, nec plurimis ex ſe habenda p. 10. a. *F*. G, b. A--D.

Perſa pro communi omnium, ſolo Rege nominato, ſalute ſacra faciebant p. 400. b. H,

Perſeverantia jugis in vita rectè inſtituenda p. 190. a. D. E.

Pertinacia faſtus, inſcitia, ſtultitia proprium p. 21. b. E. *F*. G.

Philoſophia ſtudio ætas nulla non incumbere debet p. 38. b. B. C. D. *huic aliis miſſis vacandum* p. 83. b. *F. nec aliud qicqam pra principali hoc intendendum* p. 86. a. *F*. G. *ſenecta occupato præcipuè* p. 38. b. C. D. *non in ſermone conſiſtit* p. 301. a. B--*F*. b. *A*--D. *hanc profeſſi plerique titulo, non re tales* p. 26. b. G 236. b. *A*. B. a. *A*--G. 277. a. *B*--H. b. *A*--*F*. 301. a. *B*--*F*. b. *A*--D. *hujus partes qa* p. 242. a. D.

Philoſophari licet, ſine tunica p. 117. a. G, b. *A*--E. *ſine libro* p. 117. b. E. *F. ſeminudo* p. 117. b. G. 118. a. *B. ſine commeatu* p. 118. a. *F*.

Phocionis indoles qalis p. 326. a. *B*. G. b. *A. B*.

Pietas juſtitia juncta p. 345. a. E. *hac antiqior etiam* p. 337. b. F.

Platonis politia p. 278. b. B--F.

Plavſus nec avcupandus, nec importunè exhibendus p. 13. b. D. E. F.

Præceptoribus qantum debeamus p. 15. b. E. F. G. 16. a. A. B. C.

Præſentem imaginari, qem vereare, prodeſt p. 339. a. B--F. b. A. B.

Præſtantioribus viliora concedere & inſervire nata ſunt & debent p. 158. a. D. E. 160. a. E.

Præſtantiſſima qaqe eligenda, proſeqenda, tenenda p. 77. b. F. G. 79. b. C. D. E.

Præviſa minus afficiunt p. 229. b. E. F. G.

Prece nil à Deo petendum, qod homines latere velis p. 69. a. F. G. b. A. *verè bona inprimis petenda* p. 283. b. E. F. G. 284. a. A. *precibus praxis pro viribus jungenda* p. 284. a. D. E. F. b. A--D.

Principia duo, cauſſa & materia p. 110. a. A. B. C.

Progreſſus in bono perpetes p. 78. a. F. G. *qos faciamus, obſervandum* p. 78. a. G. *modici non ſpernendi, ſed fovendi* p. 278. b. F. G.

Proprium qicqam qatenus nemo habeat p. 358. b. F. 359. a. A. B. C.

Publica privatis, cum pavtis, præferenda p. 22. a. E. F. G. b. A--D. *publici ſumtus moderandi* p. 24. b. E. F.

Punctum temporis p. 56. b. C. D.

Rectâ ſemper accuratè, qaſi ad lineam ductam, progrediendum p. 104. a. C. D. 110. a. D. 141. a. C.

Redeundum properè, ubi deviâſſe ſenſeris p. 150. a. E. F. *reditus is firmabit magis* p. 174. b. A. B.

Refectiones neceſſaria, ſed modicè & ſobriè habenda p. 113. b. F. G. H. 114. a. D--E. 140. a. A. B.

R E R U M.

Regibus philoſophantibus beantur regna p. 17. a. E--H. b. A--H. 18. a. A--E. *ejuſmodi ſubditis patrum inſtar* p. 11. a. A--H. b. A. B. C. *libera ſatis ſub iiſdem ſervitus* p. 16. b. F. G. a. A--D.

Regnum ipſum ſervitus p. 239. a. E. F. G. b. A. B.

Religio citra ſuperſtitionem p. 192. a. E. F. G.

Res ipſa, formis & apparatu ſepoſitis, perpendenda p. 97. a. D.

Rhombus inter puerilia crepundia p. 403. a. G.

Romana, gravitas, ſtrenuitas p. 42. b. E. F.

pro Roſtris mortui laudabantur p. 403. a. H.

Sapere ſe ſolum qi putat, deſipit p. 22. a. F. G. b. A. B. C.

Sapientia gradus qis, lapſum moneri velle p. 101. a. C--H. b. A--H. 102. a. A--G. b. A.

Scelera lucem averſantur p. 80. b. B--G.

Seceſſus per ſe parum prodeſt p. 92. a. D. E. F. *in ſe ſecedere proſit* p. 92. b. A. B. D. E. *ſeceſſus amœnus conſcientia proba* p. 92. b. D. *horridus mala* p. 92. b. E.

Scholaſticus qis p. 398. b. B.

Scimpodium p. 5. b B.

Semina accepta vis occulta effingit p. 305. b. C--G.

Seni ab actu non deſiſtendum p. 186. b. A--D.

Sententia temere non ferenda p. 191. b. A--D. *aliena meliori cedendum* p. 21. b. E. F. G. 192. a. B--E. 283. a. A--F. b. A.

Servi ſors qualis p. 341. a. E. F. G. b. A--H. 342. A--D. *ſervitia ſpecioſa* p. 28. b. E. F.

Sigilla, *Sigillaria*, *Sigilliola* } *parva ſunt ſigna* p. 207. b. A. B.

Socrates undè magnus p. 232. a. A. C. D.

Somno, aut ſomnio ſimilis plurium vita p. 128. a. F. G. b. A. B. *ſomniorum ſpectra mera ſunt, qæ nos perturbant* p. 57. b. F. G. H. 58. A. 192. b. F. G. 193. A.

Somnus, cum pecude nobis communis, actionem intercipit p. 242. a. A. B. C.

Sophiſtæ quales p. 5. b. E. *F.* G. b. A--*F.*

Sors communis non recuſanda p. 227. b. C--*F.* 228. a. A. B. C.

Spes Chriſtiana qualis p. 108. b. G. H.

Temerè nihil admittendum, agendum p. 73. a. G. b. A. B. C. 76. b. C. D. 79. b. *F.* G. 128. a. D. 208. a. B.

Temperamentum probum animi, morum, motuum, laude dignum p. 13. a. E. *F.* b. B. C. 20. a. D. 22. b. D.

Tempus præſens, qo ſolo utimur, fruimur, ſedulò advertendum, ritè diſponendum p. 42. b. G. 86. a. *F.* 111. a. *F.* G. b. A--D.

Terra tota ad univerſum puncti inſtar p. 95. b. A. B. C.

Tragœdia unde dicatur p. 320. a. E. *unde ſit orta* p. 320. a. *F.* G. *an comœdiâ antiqior* p. 320. a. D--G. b. A. B.

Tranquillitas benè agendo, non nihil agendo, acquiritur p. 112. a. C.

Tranſitio à numero ad numerum p. 41. b. 117. a. A. B C. 202. b. C. D. *à perſonâ ad perſonam* p. 117. a. D. E. 202. b. C. D. 242. b. D.

Tyranni iidem aliis, aliis ſervi p. 119. b. C. D. *faſtuoſiſſimi, qi è ſervitio emerſerint* p. 302. a. E. *F.* G. b. *A.* C. D. *tyrannorum hypocriſis* p. 14. b. E. *F.* G. 15. a. A. *invidentia* p. 14. b. C. D. *tyrannum regémqe qantum interſit* p. 14. a. *F.* G. b. A. B. C.

Unionis genera varia p. 211. a. B--E.

Urbes integræ qaſi morte ſublatæ & ſepultæ p. 130. a. B--H. b. A. B. *C.*

Uſus qantum valeat p. 351. a. D--G. b. A--G. *gravia primitus levia, ingrata grata facit.* p. 303. b. E. *F.* G. 304. a. A--E.

Utile nihil, niſi honeſtum p. 86. a. G. b. A--D. 241. b. D. E. *F.*

Varietas juvat p. 199. a. *F.* G. b. A--G.

Velle ſanari ſufficit p. 259. A. B. *C.* 300. a. D. E.

Veniam qatenus admittant Stoici p. 20. b. B--*F.* *peccantibus havd difficulter habenda* p. 8. a. A. B. 20. b. D--G. 216. b. A. *ab eis præſertim, qi ipſi eâ opus habent* p. 216. b. B. *C.* 330. a. D. E. *F.* *invitè delinqentibus debetur* p. 73. a. E. *F.* 230. a. A--G. 353. a. B. *ignaris qatenus* p. 52. a. *C--F.*

Venter qàm vorax p. 109. a. A--H. b. A.

Verboſitas vitanda p. 74. a. A.

Veritas una p. 210. a. B--G. b. A--E. *res divina* p. 262. b. B. *hujus ſermo ſimplex* p. p. 345. a. F. b. *A*--D. *eâ nemo volens deſtituitur* p. 230. b. F. G. 231. a. *A.* B. C.

Verna p. 389. a. B.

Vernaculus p. 26. a. A. *C.* D.

Vernilitas, *Vernula* } p. 26. a. B.

Vernularum ácacitate delectantur domini p. 26. a. *A.* B. C.

Veſtis familiaris à forenſi alia p. 7. a. H. b. *A.* B. C. *citra ſplendidam in aula agere licet* p. 32. a. F. b. *A.*

Victus ratio valetudini conducit; tenuis potior p. 2. a. G. b. *A.* 4. a. *A.* B.

Vindicta modus optimus p. 171. b. B--G. 172. a. *A.*

Vir verè qis p. 97. a. E. F. G. b. *A*--E.

Viribus majora non molienda p. 208. a. C--E. b. *A.*

Virtus ſola in pretio habenda, & ſtudioſè aſſectanda p. 77. a. F. 121. a. *A.* 179. b. D. E. F. 201. b. *A.* B. C. *ſola permanet immota* p. 77. b. B. *ſola ad poſteros, ad ſuperos tranſmittit* p. 58. b. B--H. 59. a. *A*--D. *rectà ſemper fertur* p. 180. a. D. *viâ per ſe, vitii viâ minùs arduâ, minùs moleſtâ* p. 151. a. E. *maſcula* p. 42. b. E. F. 74. a. D. *niſi gratuita, nulla* p. 102. b. C. *ipſa ſibi ſufficit* p. 218. a. *A. ipſa pretium & præmium eſt ſibi* p. 28. a. F. 286. b. D. E. 287. a. *A*--D. *virtutes in aliis agnoſcere & ſuſpicere, candoris eſt* p. 115. b. F. G.

Vita brevis p. 43. b. G. 44. a. *A*--H. b. *A.* B. 103. a. B. 113. a. D--H. b. *A.* 138. a. D. E. F. *incerta*, p. 238. b. B. *puncti inſtar ad ævum* p. 113. b. B. C. 162. a. E. F. 280. a. B. D--F. *præſens tantùm vivitur, & hoc punctum inſecabile* p. 53. a. C. D. G. b. *A.* 59. b. C. 84. a. *A.* B. C. 113. a. E. *fugit* p. 42. a. F. G. b. *A*--D. 44. a. *A*--D. 113. b. B. *redit denuò* p. 42. b. B--D. 44. a. E--H. b. *A. indies diminuitur* p. 60. a. *A*--D. b. *A.* B. 63. b. C. D. *peregrinatio* p. 58. a. G. H. b. *A. navigatio* p. 63. b. D. 67. a. E--H. *militia* p. 58. a. E. F. *luctæ* p. 229. b. D. E. *moleſtiis referta* p. 137. a. F. G. b. *A.* B--G. *cum diſſentientibus tranſigenda* p. 266 b. E. F. *fabula* p. 321. a. F. G. H. b. *A*--H. 322. a. *A.* B. C. 363. a. *A*--F. 364. a. *A*--D. *in qa perſonam & terminum aſſignat choragus deus* p. 363. a. *F.* 364. b. C. *non qàm longa, ſed qàm benè acta intereſt* p. 83. a. B. *ſibi per omnia debet eſſe conſentanea* p. 9. b. B--H. 13. a. B. C. 17. a. *A.* 23. b. D. 30. a. *A--F.* 191. a. D. E. *F. ſibi, naturæ, rationi, legi, numini conſentanea, eadem* p. 11. b. D. E. *F.* 72. b. C. 83. a. E. 86. a. *F.* 142. a. C. 210. b. *F.* 362. a. D. E. *vitæ ſcopus certus aliquis proponendus, nè vaga ſit* p. 55. b. *A--F.* 315. a. C. 337. b. *F.* 338. a. *A.* B. C. E. *fructus qis verus* p. 190. b. G. 191. a. *A.* B. *malè acta morte pejor* p. 346. a. D. E. *vitæ ſpatium à deo præſtitutum* p. p. 42. a *A.* B. 356. a. *A*--E. *eo contentus agere qiſqe debet* p. 200. a. B--*F.* *dies ultimus jugiter cogitandus* p. 43. a. C. D. 46. b. C. D. 86. b. *F.* G. 218. a. B. C. D. *tanqam ultimus qiſqe habendus* p. 164. b. C. 218. a. C. D. 227. a. E. *F.* b. A. B. 234. b. B. C. 317. a. B. *qalem in eo deprehendi oportear* p. 192. b. C. D. E. *vita ſatietas* p. 263. a. E. b. *A.* B. C.

Vitii contages p. 264. b. D--G. *inconſtantia* p. 73. a. D. 258. b. E.

Vocabula olim uſitata, poſt obſoleta p. 120. a. *A--F.*

Voluptas bonum qare non ſit p. 193. a. C. D. E. 241. b. *F.* 252. a. E. b. *A.* *aqè ac dolor diſſert, diſtrahit* p. 67. b. D. E. *F.* *eâ peſſimi etiam fruuntur* p. 193. a. C. D. E.

Vulgus inconſtans, mutabile p. 94. b. C. 103. a. E. *F.* *hujus cenſura nihili habenda* p. 272. a. B--E. b. *A.* 274. a. E. *F.*

Vultus ſpecies affectata, genuinam exterminat p. 215. a. *F.* G. a. *A*--E.

Νέτος p. 427. D.
κατὰ Νῶν p. 406. G.
Νῦν ἠμὶ χθές p. 292. b. B.
Νῦν ἠμὶ νεωστί p. 292. b. C.
Ὀδῷ ὑπολαμβάνειν p. 13. a. F. περαίνειν, ἐλέγχειν p. 13. a. G. ἐρωτᾶν, ἀποκρίνεσθαι p. 13. b. A.
Οἰεσθαι p. 12. a. H.
Οἰκογενὴς יליד בית p. 25. b. G.
Οἰκονομία p. 104. b. F. 105. a. E. 138. b. E. 330. b. G.
Οἰκονομικὸς p. 143. a. E. F.
Οἰόμενοι p. 12. a. H. b. A. B.
Ὀλιγόχρονα p. 153. b. D.
Ὁλοσχερῶς p. 8. a. C–G. b. A. 168. b. D. 265. b. B. C. 412. H.
Ὁμοθαμνεῖν p. 418. C.
Ὁμότονον p. 17. a. E.
Οἰνοδισικῶς p. 14. a. B. 325. b. E.
Ὀργια p. 81. a. A.
Ὀρεχθῆναι p. 93. b. D. E.
Ὀρθὸς p. 75. b. G. 206. a. C.
Ὀρτυγοκοπεῖν / Ὀρτυγοτροφεῖν } p. 5. a. A.
Ὀρχεῖσθαι p. 62. a. B.
Οὐδαμῶ p. 238. a. A.
Οὐερνάκλης p. 25. b. G.
Ὀφρὺς, *frons* p. 64. a. G. 65. a. B.
Ὄψεται, *videris* p. 162. b. B. 252. b. D. 325. b. C. D.
Πάγω p. 232. a. B.
Παιδιόθεν p. 5. a. G.
Παὶς p. 5. a. E. F.
Παλιγγενεσία p. 318. a. C. D. E.
Παλμυλάριος p. 3. a. F.
Παμμιγὲς p. 224. a. A.
Πᾶν, ל *ullum, qicqam* p. 78. a. D. E.
Παὰ ποδὸς p. 42. b. G.
Παρακελευτικὸν p. 74. a. F.
Παρακαθίζω p. 251. b. A.
Παρακολυθεῖν p. 56. a. A. 144. a. C. D. E.
Παρακύπτειν p. 92. b. C.
Παρανδρεῦσθαι d. 31. B. F.
Παρατέμπειν p. 58. b. B. 297. a. A.
Παράπηγμα p. 266. b. C. 413. E.
Παράστασις p. 84. b. C.
Παράστημα p. 84. b. B.
Παράταξις p. 319. a. F. 418. A. 433. A.
Παραφορὸς p. 19. a. G.
Παρεσπᾶν p. 141. b. G.
Παρεμπορεύεσθαι p. 86. b. D.
Παρεμπόρευμα p. 86. a. F. G. b. A. B.
Παρενθυμεῖσθαι p. 144. a. G. 182. b. D.
Παρυπόμνησις p. 14. a. B.
Πασὰ p. 151. a. B.
Πάχνη p. 232. a. A.
Πεῖση p. 77. a. C.
Πεῖσις p. 76. b. E. F. G. 77. a. A–D. 202. b. F.
Ποίσματα p. 77. a. C.
Περιβάλλειν p. 416. B.
Περιβολὴ p. 347. b. B.
Περιγίνεσθαι p. 204. b. D.
Περιεῖναι p. 68. a. G.
Περιεργάζεσθαι p. 290. a. A.
Περιέσεσθαι p. 68. a. G.
Περιεσῶτα p. 15. b. A.
Περιέχον p. 123. b. C. 124. a. C.
Περίεσεσθαι p. 69. a. A. B. C. 428. G.
Περικείμενον p. 247. b. B.
Περιλαλεῖν p. 8. b. A–D.
Περισκελὴς p. 116. a. E. F. G. b. *A.*
Περισπᾶν p. 44. b. F. G. 214. a. B.
Περισπασμὸς p. 44. b. H.
Περισσάσεις p. 15. b. A. B. D. 19. b. A. 174. a. C. 271. a. E. F. b. A–E.
Περισσάλικὰ p. 15. b. B. C. 174. a. C.
Περίστρατος p. 248. a. A–F.
Περιφέρεσθαι / Περίφορον } p. 19. b. A.
Περπέρνα p. 143. b. D. 429. F.
Περπερεύεσθαι p. 143. b. D. G. 144. a. A. 429. F.
Πέρπερος p. 143. b. B. 144. a. A.
Πεφυκέναι p. 341. a. G. H. b. A. B.
Πηλοπλάστων p. 15. a. D.
Πιθανολογία p. 66. a. C.
Πιθανὸν p. 66. a. A. B.
Πιθηκίζειν p. 282. a. F.
Πίπλειν p. 400. E.
Πιρὰ p. 151. a. B.
Πλωσιακὸς p. 2. b. A. B.
Πνεῦμα ἀποπτεῖν, ἀφιέναι, ἐκπνεῦσαι, παραδιδόναι p. 142. a. E.
Πόμος p. 395. G.
Πρᾶγμα p. 137. b. G. 165. b. A.
Πράγματα p. 15. b. E.
Πρασιανὸς, *Prasina* factio p. 3. a. D.
Πρὸ ἔργου / Πρὸ ὁδοῦ } p. 160. a. B.
Πρὸ ποδὸς p. 42. b. G.
Προηγμένα, *producta, promota* p. 86. a. C. D. E. 91. a. C. D.
Πρόνοια p. 239. a. D.
Προπετὴς / Προπετὰς } p. 31. a. E.
Προπίπτω p. 31. a. E. 83. b. C.
Πρὸς pro παρὰ p. 54. b. D.
Πρὸς pro διὰ p. 274. b. D.
Πρὸς τῶν θεῶν *adjurationis formula* p. 414. E.
Προσάρτημα p. 349. a. C.
Προσδοξάζειν p. 231. a. D.
Προσεπιδοξάζειν p. 257. a. A. B.
Προσίεσθαι p. 199. a, D. E. F.
Προσκόπτειν p. 182. a. G. b. A.
Προσπάθεια p. 348. b. A. B. E. F. 349. a. A. E. F. *distinguitur* ἀπὸ τῶ πάθους p. 349. a. E.
Προσπαθῶς p. 348. b. D.
Προσπάττειν p. 141. b. D. 348. b. C. D. E. 349. a. A. B. C.
Προσπλέκειν p. 292. b. E.
Προσσεσηρὼς p. 120. a. E.
Προσσυνοικίζεσθαι p. 107. b. B.
Προσεστηκέναι p. 140. b. E.
Πρόσχημα p. 215. a. F.
Προωρίσευειν p. 227. a. A.
Πυᾶδες p. 82. b. B.
Ῥαικεντάτων, *recentatum* / Ῥαίκτωρ, *rector* } p. 93. a. B.
Ῥέμβος p. 45. a. E. 57. a. G. 428. A.
Ῥέμβεσθαι p. 45. a. C. D. 57. a. G. 328. A.
Ῥόμβος p. 169. a. E. 392. E.
Ῥήγνυσθαι, *rumpi* p. 239. b. F. G.
Ῥοπὴ, *momentum* p. 56. b. E.
Σεκυτόριον, *Secutorianus, Secutor* p. 3. a. H.
Σεμνοτυφία p. 279. A. C. D.
Σεσηρέναι, *rings, renidere* p. 10. a. E. G.
Σηκὸς p. 416. B.
Σεσυρὸς p. 332. a. C.
Σημεῖον p. 95. b. C.
Σημειωτοὶ / Σημειώδεις } ἰσοθῆτες p. 32. a. A.
Σιγιλλάρια p. 207. b. A. B.
Σκαλαμὴ p. 327. b. G. 328. b. *A.* 418. F. G. 433. B.
Σκαμβὴ p. 328. a. *A.* B.
Σκεδάζειν p. 411. E.
Σκελετὸς p. 166. b. *A.*
Σκίμπους p. 5. b. *A.*
Σκυτάριος p. 3. a. H. b. B.
Σκύβαλα p. 206. b. C. D.
Σκύζεσθαι p. 428. D.
Σκύτιον, *cinum, cilium* p. 65. a. C. D.
Σοφισταὶ p. 25. a. G. b. *A*–F. 277. a. C.
Σπᾶσθαι p. 37. a. F.
Σπέρμα p. 123. a. B. C. D. 176. b. C. 305. b. C. D.
Σπερματικὸς λόγος p. 103. a. *A.* 397. C–G.
Σπίνδειν p. 191. a. *A.* B. C.
Σποδὸς p. 166. b. *A.*
Σταγὼν p. 193. b. D.
Στίλλεσθαι p. 24. b. D.
Στενοχωρία p. 279. b. D. 280. a. A.
Στέργειν p. 149. b. E. 197. b. E. F. 202. a. C.
Στιγμὴ p. 56. b. C. 95. b. A. C.
Στοιχεῖον / Στοιχειῶδες } p. 93. a. C.
Στολὴ, *stola* / Στολίον } p. 7. b. D.
Στοργὴ p. 16. a. D.
Στοχάζεσθαι p. 12. a. B. C. D. 244. b. E. F. 291. a. B.
Στοχαστικὸν / Στοχασμὸς } p. 12. a. A. B.
Συγγνωμονικὸν p. 20. a. G.
Συγκατατίκεσθαι p. 140. b. E.
Συγκλῶσα p. 122. a. F.
Συγκολλᾶσθαι דבק p. 140. b. G.
Συγκρίνειν p. 325. a. E.
Συζῆν θεῷ p. 163. a. F. G.
Συμβαίνειν p. 147. a. D. E.
Συμμηχεύσας p. 123. a. F.
Συμμονὴ p. 149. b. E.
Συμπολιτεύεσθαι θεοῖς p. 289. b. A. B.
Συμφέρεσθαι p. 356. b. C.
Συμφερόμενον / Συμφορὸν } p. 420. C.
Συμφυὲς p. 405. A.
Συναίσθησις p. 215. b. F. G.
Συεῖναι p. 145. b. E.
Συνεμφέρειν / Συνεμφέρεσθαι } p. 71. b. F. G. 72. a. A–F.
Συνιζάνειν p. 325. a. F.
Συνίσασθαι p. 65. a. F.
Συνθλίβεσθαι / Συνίζειν } p. 325. b. A.
Συνεφεῖν p. 42. a. C.
Συνῆσαι p. 121. a. G.
Συντάττειν p. 146. b. G. 147. a. A.
Συντετηκέναι p. 140. b. F. דבק p. 140. b. G.
Συντρέχειν p. 325. a. E.
Σύρμα, *Syrma* p. 7. a. G. H.
Συσχάζεσθαι p. 16. a. E.
Σφυγμὸς p. 222. b. A.
Σφύζειν p. 222. a. F. b. A. B. 234. b. C.
Σχίσεις p. 15. a. F. 247. b. A.
Σχῆμα p. 318. a. B.
Σχολαστικὸς p. 26. a. E. F. G. b. E.
Σώματα p. 28. b. D. E. F. 166. a. E.
Ταμιεύεσθαι p. 388. a. E. F. G.
Τάττεσθαι p. 326. b. E. F.
Τεθνήκω / Τεθνήξομαι } p. 54. a. D. E.
Τέφρα p. 132. b. F. 133. a. A.
Τεφρῶσθαι, *cinefieri* p. 94. a. B.
Τόνος p. 389. A.
Τόπον διδόναι p. 77. b. D. E.
Τὰς θεὰς σοι p. 213. b. B.
Τραγομάσχαλος p. 163. b. F.
Τραγῳδεῖν p. 81. a. A. 164. b. C.
Τραγῳδία p. 320. a. D–G. b. *A.* B.
Τραπὶς p. 248. a. A. B. C.
Τραχηλίζεσθαι p. 346. b. D–G.
Τρίφειν p. 345. b. E.
Τριγενεῖς p. 138. a. F.
Τροπὴ p. 82. a. E. 419. b. B.
Τροφαλὶς p. 346. a. A.
Τυπᾶσθαι p. 88. b. A. B. 179. a. E.
Τύφος p. 54. b. F. G. 58. a. B. C. D. 175. b. E. *F.* 428. B. C.
Τύχη גד p. 34. b. *A.* B.
Τῶ, *cum verbo infinito idem valet ac* διὰ τὸ p. 63. b. A.
Ὑγιὴς λόγος p. 248. a. *F.*
Ὑδροφοβία p. 417. B. D.
Ὑπάρχον p. 262. b. C.
Ὕτιος / Ὑης } *Jupiter* p. 146. a. A. B.
Ὑπιξαίρεσις, *exceptio* p. 91. a. A. B. C. 428. H.
Ὑπίρτασις / Ὑπερτείνειν } p. 294. a. D.
Ὑπερτεὶς p. 294. a. E.
Ὑπερφρονεῖν / Ὑπέρφρων } p. 294. a. D.
Ὑπιδεῖσθαι p. 59. b. D.
Ὑποδὴς p. 39. b. A.
Ὑποδύεσθαι p. 39. a. G.
Ὑποκατακλίνειν p. 326. a. G. b. A.
Ὑποκείμενον p. 245. b. *F.*
Ὑποκρίνεσθαι p. 283. a. B.
Ὑποκριτὴς p. 277. a. H. b. *A*–E.
Ὑπομνήσεις p. 33. a. C.
Ὑποσάθμη p. 281. b. D. E.
Ὑποχὴ p. 298. a. *F.* 282. a. B.
Ὑπηλος p. 82. b. C.
Υ̓͂ων *Jupiter* p. 146. a. *A.* B.
Φαιδρὸν p. 24, b. C.
Φαντάζεσθαι p. 6. a. D. 315. b. *F.*
Φαντασία p. 6. a. B. C. D. 88. b. C. D. 206. a. *A.*
Φαντασιαστικὸς p. 86. a. D.
Φαντασιοπλήκτως p. 6. a. B.
Φαντασικῶς p. 88. b. *A.*
Φάρμακα p. 27. b. D.
Φελόνη, *penula* p. 29. b. C. D. E.
Φθείρεσθαι p. 283. a. *A.*
Φιλεῖν p. 303. b. B. C. D.
Φιλάληθες p. 16. b. *A.*
Φιλοδίκαιον p. 16. b. C.
Φιλοίκειον p. 16. a. G.
Φιλοσοφεῖσθαι p. 4. a. G.
Φιλόσοργος p. 13, b. B. C.
Φιλοτησία p. 326. a. C. D.
Φιλόψοφος p. 13. b. D.
Φιλοψυχεῖν p. 222. b. F. 223. a. *A.*
Φοιβόληπτοι p. 420. a. D.
Φρύαγμα p. 285. a. C.
Φρυάττεσθαι p. 300. a. *A.* B.
Φύματα p. 55. a. E. *F. tomica, tubera* p. 55. b. *A.*
Φύραμα p. 233. a. *F.*

Φύρισθαι p. 72. b. G. 73. a, *A.*
Φύσις p. 176. b. B--E.
Χαριεντίζισθαι p. 21. a. D--G.
Χαριεντισμὸς p. 21. a. C.
Χθὲς καὶ νῦν p. 292. b. *A.*
Χθὲς κ᾽ πρώην p. 292. a. D. E. b. *A.*
Χθὲς καὶ τήμερον p. 292. b. *A.*
Χθιζοὶ p. 132. b. C.
Χορηγία p. 388. a. H.
Χρεὼν p. 103. b. E.
Χρεὼν p. 151. a. B.
Χώραν διδόναι p. 77. b. E.
Χωρεῖν p. 112. b. C.
Ψοφοδὴς p. 191. b. E.
Ψόφος p. 272. a. E.
Ψυχαὶ p. 166. a. E. F. 176. b. B. C.
Ψυχομαχεῖν p. 315. a. *A.*
Ψυχορῥοφεῖν p. 38. a. H.
Ὥρα p. 31. a. F. b. A. 38. a. D.
Ὡσικῶς p. 265. b. C. 412. H.

I N D E X

Rerum præcipuarum, qæ his commentariis continentur.

Bscessus instar habet, qi fatum, qi fratrem aversatur p. 55. a. E. F. b. *A.* 117. a. *A.*
Absentia, amissa, præterita reqirere fatuum p. 342. a. G. b. *A*--G.
Accommodatio commoda non vituperanda p. 12. b. C. D. *qantum expediat* p. 12. b. E. *qando & qomodo devergat* p. 12. b. F.
Adjectiva masculini generis Græco more substantivis fœmininis adduntur p. 428. B.
Adulatio nec adhibenda, nec admittenda p. 34. b. D. *E.*
Adulator qalis p. 12. b. F. G. H. 13. *A*--D. *vermiculis compar* p. 67. a. D. E.
Adversa invicem ad universi bonum conspirant p. 39. a. E. F. G. 40. a. *A.* B. 288. a. B.
Æqualitas æqitatis pars prima p. 16. b. E. F. *hac qandoqe nihil iniqius* p. 16. b. G.
Aer ambiens fata, animantia qàm varie afficiat p. 123. b. C--F.
Æstimationis justæ ratio in rerum usu habenda p. 15. a. F. G. 22. b. D. 86. a. C. D. E. 119. b. D. E. 240. b. B. C.
Ætatis flos, res lubrica p. 31. a. F. G.
Ævum rapidè decurrens, secum omnia abripit, in se absorbet p. 126. a. C--G. b. *A.* B. 461. a. F. b. B--E. 214. a. *A.* 276. b. E. F. 277. a. *A.* B. 280. a. C--F.
Affectionibus naturalibus frustra obnitimur p. 162. a. F. 163. a. *A.* B. C.
Affectus animum miserè distrahunt p. 39. a. E. 77. a. D. E. b. F. G. 78. a. *A.* 315. a. B. *vim faciunt* p. 242. b. *A.* B. C. *rationem extrudunt* p. 174. a. D. E. F. *bis abripi non oportet* p. 69. a. D.
Affectus tenerrimi, prudenter, sed difficulter, haberi possunt p. 13. b. C.
Alienis intendens animus se negligit p. 45. b. B. 51. a. D. *negotium frustra facessit sibi* p. 103. b. F.
Alteratio est, qam corruptionem dicimus p. 291. a. C. D. E. b. *A*--E. 343. a. D. E.
Amat maximè se qisqe p. 349. b. F. G. 350. a. *A.*
Amicitia nec temerè contrahenda, nec facilè dissolvenda p. 24. a. E. F.
Amicorum absentium etiam ratio habenda p. 23. b. E. F.
Amor amorem conciliat p. 18. a. E.
Ἀνακόλυθα & σολοικοφανῆ, *in autoribus probatissimis deprehensa* p. 68. b. C--G.
Anima flatus p. 37. b. G. 38. a. *A*--D. 177. b. D. E. 178. a. B. 263. b. D. *exhalatio à sangvine* p. 37. b. G. 167. a. E. *sangvis qi ratione dictus* p. 38. a. G. *de eadem varia veterum sententia* p. 106. b. C. D. 107. a. *A*--F.
Animus contumelioſè qibus modis se habeat p. 43. b. F. 55. a. E. 70. a. *A. de animi immortalitate qam ambiguè senserint philosophi plerique* p. 50. b. E. 51. a. *A.* 67. b. B. 104. b. D. 106. a. B--F. 107. b. C--H. 108. a. & b. 167. a. G. 350. a. D.
Antoninus Pius Imp. qalis p. 22. b. C. 29. a. E.
Apum industria p. 139. b. B. C.
Aqam pavent λυτσόδηκτοι p. 204. a. F. G.
Aranea indoles p. 193. a. E. F.
Ars naturam imitatur p. 324. b. C.
Ars hominis bonum est p. 320. a. C. *in qibus consistat* p. 343. b. D.
Artem ut norit qis, discat oportet p. 340. a. F. G. b. *A*--D. *qam nôrit, exerceat, & intra fines ejus se contineat* p. 118. a. E. F. G. b. *A*--D. 198. a. B. 208. a. D. E.
Artes alia sunt pueriles, alia liberales p. 406. a. C.
Artifex qisqe artem suam diligit, & enixè affectatur p. 140. b. B. C. G. 141. a. & b. *A.* B. C. *adversus qosvis tuetur* p. 193. b. *A.* B. *imperitorum judicia non moratur* p. 166. a. *A.*
Artificia studiaqe inania reprehensa p. 4. b. *A.*
Astrorum contemplatio, qatenus usus p. 223. a. D. *qatenus inutilis* p. 7. a. B. C--G. b. *A.* B. 339. b. B.
Aulica vita, mores qales p. 158. a. *A.* 186. b. D. *inficere solent* p. 158. b. *A. in aula tamen rectè vivere est* p. 158. a. *A.* B. 241. a. F.
Αὐτάρκεια *probata & collaudata* p. 3. b. C--H. 4. a. *A.* B.
Auxilia non spernenda p. 208. b. C.
Beatitudinem mens bona sola facit p. 213. a. C. D. E. *citra externa aut aliena ulla* p. 48. a. E. F. 59. a. F. b. *A.* 76. a. D. E. 202. b. *F.* 274. a. *A.* 350. a. B. *at Deum qi excludunt, impie faciunt* p. 40. b. *A. qo sine nec vir bonus, nec mens bona* p. 48. a. C. D. 284. a. D. E. *F.* B. *A*--E.
Benefacere juvat p. 211. b. E. *F.* G. *benefacienti ipsi prodest* p. 212. a. *A.* B. C. 236. a. C. D. 320. a. D. *jugiter benefaciendo vitâ fruimur* p. 361. b. C. D. *benefacientem malè audire regium* p. 222. a. D.
Beneficii dandi ratio genuina p. 144. b. *F.* G. 145. a. *A.* B. C. *dextrè tam accipiendi, qam largiendi, ars est* p. 10. b. E. 249. b. *A.* B.
Beneficium nullum nisi gratuitum, qod in se desinat p. 286. b. D. E.
Benignitas, re exhibenda, non specie aut voce solâ p. 326. a. D. E. *benignitas & beneficentia divina nobis in exemplum data* p. 235. a. B. C. D. 258. a. B--C. 271. a. *A.* B. 274. b. *A.*
Bona non sunt, qa bonos non faciunt p. 49. b. *A.* 238. a. D. *qa nimia esse possunt* p. 157. b. *A.* B. *qa contemnere, qorum damna libenter sustinere, laudem habet* p. 157. a. E. *F.*
Bono malum vincere præclarum p. 332. a. D. E. F. b. *A*--F.
Bonum nihil, nisi honestum p. 35. a. C. 36. a. D. *nisi tempestivum* p. 363. a. D.
Bonus vere est, qi conditioni sua respondet p. 195. a. *A.* B. *qi intus talis* p. 326. b. C. *sacerdos is & servus Dei* p. 69. b. F. G. *athleta* p. 70. a. C--H. *pancratiastæ* p. 352. b. D. *aspera multa exercitii caussa, citra offensionem, subiturus* p. 181. a. F. G. H. 182. a. *A.* B. C. b. D--G. *virtute alte intinctus* p. 70. b. F. G. *nec mutatu facilis* p. 71. a. G. b. *A.* B. C. *rupis instar, immotus* p. 133. a. F. G. 134. a. & b. *mente bonâ oblectatur* p. 274. a. B. *rectè factis contentus, latus, agit* p. 76. a. F. G. 102. b. B. 232. b. B. 235. b. F. 237 b. B--F. 247. a. B. C. 317. a. *A.* B. *sponte obsequitur* p. 303. b. *A.* B. *huic regendum, agendum totum se dat; suiqe dispensanda permittit universa* p. 77. a. F. G. 118. b. E. F. 122. a. G. 225. b. F. 232. b. B. C. 356. b. E. F. 357. a. *A.* B. *præsentibus, concessis, destinatis acquiescit* p. 34. b. B. C. 39. a. G. 59. b. *A.* 71. b. D. 90. b. B. 171. b. *A.* 197. b. F. 216. b. C--F. 267. b. E. F. 288. b. B--F. 289. a. B. 349. a. G. *ut necessariis* p. 39. b. E. 121. a. *A. justis* 100. D. E. *bonis* p. 71. E. 197. b. B. *congruis* p. 110. a. D. 147. a. B. D. 194. b. E. *commodis* p. 111. a. *A.* B. *tempestivis* p. 111. a. *A. divinitùs dispensatis* p. 121. a. C. 226. b. E. *rationi consentaneus* p. 221. b. E. *in eisqe rectè excipiendis virtutem exercet suam* p. 86. a. *F.* G. 162. b. C. 171. a. B--G. 220. a. E. b. *A*--D. 285. b. D. E. 345. a. C. D. E. *nec lege indiget* p. 75. a. H. b. *A.* B. C. *nec teste* p. 75. b. E. *F.* 278. a. E--H. b. *A.* B. *nec juramento* p. 175. a. B--H. *nihil numen poscit, qod alios latere velit* p. 80. b. E. *F.* G. *nihil clàm agit, qod palam innotescere nolit* p. 297. b. D--G. *& solus, & cum aliis pariter se gerit* p. 81. b. B. C. *vitam, ut Deo consors, divinam agit* p. 43. b. D. E. 163. a. *F.* G. 289. a. E. *F.* b. *A.* B. C. 346. a. *F.* G. *aliorum de se judicia, dicta, nihil moratur* p. 298. b. B--*F. sereno, placido, composito semper est animo* p. 42. a. C--*F.* 75. b. G. 355. b. C. D. E. *nec numen incusat, nec homines* p. 353. a. B. G. *de vita vel productiore vel contractiore nihil satagit* p. 82. a. B. b. E. *F.* G. 83. a. *A.* 136. a. G. *mortem nec metuit, nec optat* p. 81. a. D. E. *malis est padagogi instar* p. 314. b. *A.* B. *qia vita illis censura est* p. 314. b. C. D. E.
Calamitas virtutis exerenda, exercenda, occasio p. 92. a. *A.* B. 228. a. D. E. 231. b. D. 257. b. *A.* 271. b. B--E. *rectè ferre, virtutis & felicitatis est* p. 134. b. G. 135. a. *A.* B. 136. a. E. *F.*
Calumniatores aversandi p. 4. a. C. D. E. *pediculis, vermiculis, viperis pares* p. 67. a. D. E.
Carnuntum, urbs Pannoniæ p. 428. D.
Censura examen sedulum sequatur p. 24. a. *A*--D.
Circulus est rerum omnium p. 53. b. D--G. *cujus particula orbis instar rotantur* p. 274. b. C. D. 275. a. B--H. b. *A*--H. 276. a. *A*--D.
Civilitas in magnatibus laude digna p. 23. a. E. b. C. 32. a. *F.* b. *A.*
Coactum nihil gratum p. 73. a. E. *F.* 179. a. *A.*
Cœlum civitas, patria nostra p. 98. a. D.
Cogitatorum ratio habenda p. 2. a. C. *Deo reddenda, qem non latent* p. 2. a. D--G. *reos faciunt* p. 2. a. C. *animum tingunt* p. 78. b. *A. facti crimen habent* p. 2. a. D. *affectuum, sermonum, actuum fontes, radices* p. 112. b. *A.* B. *vitanda vana* p. 69. a. *A.* B. C. *recidenda non necessaria* p. 112. a. *F.* b. *A. cogitandum nihil, qod proloqi pudeat* p. 69. a. D--G. b. *A*--D.
Comitas severitati juncta qantum valeat p. 13. a. E. *F.*
Comœdia vetus, media, nova; qatenus utilis p. 322. b. D. E.
Conatus etiam effectu destitutus, inanis non est p. 255. a. E. *F.* b. *A- F.*
Conscientia sua cuiqe maximè verenda p. 46. a. *E. famæ* (*cum paucis*) *præferenda* p. 28. a. *F. huic qò consulas sustinenda infamia* p. 142. a. *A.* B. 171. a. *A.* 328. a. B--*F. hæc contentum agere oportet* p. 102. b. *F.*
Constantia in bono tenenda p. 116. b. C. 212. b. D. 240. a. *A. aliud ea à pervicacia* p. 21. a. *A.* B. b. E. *F.* G. 22. a. A. *B. hac nihil fœdius, nocentius* p. 101. b. G.
Continentia sui, virtus eximia p. 19. a. *B*--G. 30. a. *B.*
Corpus, è luto effictum p. 233. b. *A. ex se cadaver*

THOMÆ GATAKERI

OPUSCULA PHILOLOGICA,

SIVE

DISSERTATIONES TRES,

In qarum I. disserit de

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS.

II. DE

NOMINE TETRAGRAMMATO JEHOVAH.

III. DE

BAPTISMO INFANTIUM.

HENRICUS STEPHANUS

In EPISTOLA *ad*

JACOBUM GILLOTUM,

APOLOGIÆ pro

AULO GELLIO

PRÆFIXA.

Tyrannus potentiſſimus eſt Error communis ille *qi* jus facere *diei ſolet. Hinc fit, ut eorum qæ ab illo recepta ſunt, intacta manere plurima videamus. qum enim ἀβασανίστως ea receperit, poſtea βασανίζεσθαι non permittit.*

THOMÆ GATAKERI

DE

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS;

Deqe Literarum qarundam ſono germano, naturâ genuinâ, figurâ novâ, idoneâ, ſcripturâ veteri, veráqe;

DISSERTATIO PHILOLOGICA.

LECTORI CANDIDO.

HAbes hîc alterum otii, per morbum nuper non indulti, ſed indicti, fœtum. *Tricas apinaſqe ſemper?* forſan dixeris. Ignoſcas, qæſo. Inter medicorum παιγνίλματα ὑγιεινὰ habetur, *Infirmis, qæ animum remittant, leviora condonanda; qæ intendant, gravioribus abſtinendos.* Qod avtem de ſuis olim ille,

[a] *Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus,*

& in morbo, & extra morbum, ſola ferè. Sed nec uſui nulli apinæ iſtæ. neqe enim inutile prorſus qicqam, qod veritati eruendæ, reíve literariæ promovendæ qoqo modo conducat. Et gravioribus ſubſeciva duntaxat fuiſſe, fieri poteſt, ut deinceps ratione aliqâ pateſiat. Illud unum à te avferre ambio, (nec iniqum avtumo petere) ne qæ hîc dantur, qia [b] παράδοξα videbuntur, idcircò παράλογα etiam habeantur. Ad rationis verò rectæ amuſſim obruſſamqe ubi exiguntur, nî probare ſe potuerint; non recuſo, qui minùs, cum Avguſti *Ajace*, [c] *in*

[a] *Martial. lib. 13. Ep. 1.*

[b] Παραδόξα μὲν ἴσως, ἃ μὴν παράλογα. *Cleanthes apud Arrian. l. 1. c. 1.* Πολλὰ γὰρ τἀληθῆ παράδοξα φαίνεται. *Ibid. l. 1. c. 27. Paradoxa qa appellantur iſta, mihi videntur eſſe veriſſima. Cic. parad.*

[c] *Sueton. l. 2. c. 85.*

ſpongiam incumbant; & ſi [a] *litura multa* emendare neqiverit, *una expurgat.* Me certè mea etiam ipſius, lingvâ qoqe manúve propria, velut

[b] *Lugdunenſem rhetor ad aram,*

delere, nemo qiſqam proclivior promptiórqe fuerit; ſicubi â veritate (qæ mihi, nuſqam non, nunqam non, [c] *avrichalco* dicam? imò [d] *avro Vphaz contra, non cara*) deſciviſſe fuerint deprehenſa. Iſta interim ſi faventer habuiſſe te intellexero, otii hujuſce fructus (modò ne per preli magiſtros, qos penes eſt, vel imprimendi, vel ſupprimendi, arbitrium, obſtiterit) uberiores, utiliores qoqe (utpote qæ ſacræ paginæ illuſtrandæ uſui eſſe poſſint) poſthac aliqando (in me certè nihil eſt futurum, qo minus etiam propediem) cum Deo bono, expectaveris. *Vale.*

[a] *Non poſſunt noſtros multa Favſtine litura*
Emendare jocos; una litura poteſt.
Mart. lib. 4. Epigr. 10.
[b] *Juvenal. Sat. 1. verſ. 44. de qo loco videndus Joſ. Scalig. emend. temp. lib. 5.*
[c] *Plaut. Curcul. 3. 1.*
[d] *Dan. 10. 5.*

THO-

THOMÆ GATAKERI

DE

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS

DISSERTATIO.

Diphthongos neſcio qas, ſive (uti appellant, qi aceuratiùs loqi amant) *Bivocales*, jam olim nobis procuderunt, ſuiſqe obtruſerunt, rei Grammaticæ Magiſtri. Mitto qi *triphthongorum*, ſive *trivocalium* qoqe portenta confinxerunt, qia rari ſunt admodum reperti, qibus commentum hoc ſuum iſti, avt probare, avt perſvadere etiam, potuerunt. Cæterùm in illorum, dictata hæc, tanqam dicta qædam Pythagorea, citra diſqiſitionem (uti videtur) exqiſitiorem ullam, non ſciolorum tantummodo turba imperita, ſed eruditorum qoqe literata cohors, ulnis obviis amplexa, tota ferè, ſententiam pedibus ivere. Ita longè latéqe diffuſa & graſſata traditio iſta, cum neminem offenderet, qi vel impetere, vel obſiſtere, vel ad examen etiam evocare ſuſtineret, in *ſcholas* paſſim omnes penetravit, & in lingvæ cujuſqe *Inſtitutionibus Grammaticis*, locum, haud ultimum eum, avt ignobilem, occupavit: nec *epidemius*, ſed *œcumenicus*, jam *error* evaſit.

Adverſus dogma minus ſolidum iſtud, uſu tam longo latéqe patenti propalatum, probatum, propagatúmqe, primus, (qod norim) ſolus etiam, (qem viderim) ſeculo tandem hoc noſtro (qo in priorum ſcita ceptum eſt acriùs altiúſqe inqiri) opponere ſe avſus eſt, Danus qidam eruditus, Jacobus Matthiæ. Is in *Tractatus*, qem *de Literarum Doctrina* edidit, libro ſecundo, in qo *de diverſa incommodis* diſſerit, inter alios, qos redarguit, hunc *de Diphthongis* errorem detexit, breviterqe pro inſtituti operis ratione perſtrinxit. Huic ego *σύμφωνον* & *σύμψηφον* cum me profitear, qod ille ſtrictim pavcis eſt executus, fuſius paulò proſeqi, *Diſſertatione* iſta inſtitui.

Hoc eſt igitur, qod contendimus uterqe, *Diphthongos* iſtiuſmodi, ſive *Bivocales*, *nullas dari: nec poſſe plures in eandem ſyllabam convenire ac coalaſcere vocales*. Hoc utiqe præ *conſonis* habent *vocales*. qod ſonum integrum, ſive vocem integram, (*ſyllabam* * cum nonnullis nullus dixerim, qi enim ſyllaba, ubi nulla *συναλοιφή*?) poſſit vocalis ſola conficere; qod conſona nec una, nec plures valent. at præ *vocalibus* iſtud *conſona*, qod poſſunt hæ plures in ſyllabam unam compingi, qum illæ plures ad unam eandemqe conſtituendam neqeant concurrere.

Iſtud, qo clarius eluceſcat, duo cumprimis præſtandi videtur incumbere neceſſitas. alterum, ut *opinionis diverſæ ortus* ſive *occaſio* aperiatur; alterum, ut *literarum* qarundam, ex qibus *bivocales* ſuas illi conficiunt, *vis* atqe *poteſtas vera* ac *genuina* eruatur.

Prius illud qod attinet, *Erroris origo*, *occaſio* ſaltem, ab Hebræorum uſu emanaſſe videtur: apud qos literæ י *jod* & ו *vav*, prout figurâ non multum abſimiles; altera enim productior pavlò facta alteram producit) & naturâ etiam affines ſunt: unde natum, ut ſecum invicem crebrò permutentur: qod patet in הוה & היה *eſſe*, חיה & חוה *ivere*, ילד & ולד *puer*, aliiſqe non pavcis: ita in hoc qoqe conveniunt, qod nunc *vocalis*, nunc *conſona* munus utraqe ſuſtineat. Hos avtem cùm Græci, qi ab illis literas ſuas (id qod elementorum nomina ipſa indicant) ſunt mutuati, tum & Græcos, à qibus totam ferè linguam ſuam (qod alibi oſtendimus) Latini, imitati; utriqe, I ſuum & Y illi, *I* ſuum & U iſti, cùm characterum varietas nulla ſuppeteret, nunc pro *vocalibus* eaſdem, nunc pro *conſonis* uſurparunt. Inde factum, ut I & Y Græcorum, *I* & U Latinorum in literarum combinationibus illis *αι*, *ει*, *οι*, Græcis, & qæ rariora tamen occurrunt, *ai*, *ei*, *oi*, Latinis; & rurſus in illorum *αυ*, *ευ*, *υ*, *ψ*, iſtorum *au*, *eu*, *ou*, *ui*, pro *vocalibus*, cum tamen reverâ *conſona* eſſent, à pleriſqe haberentur. Vidit hoc, nec advertit tamen ſatis, (qod in ſeqentibus indicabitur) vir Cl. Joannes Voſſius cum artis Grammaticæ l. 1. c. 15. ſic ſcripſit, *Omnis erroris fons caputqe eſt, qod* I *&* V *vocalis & conſonantis, idem ſit nomen, figuráqe eadem: adeo ut eodem modo ſcribi ſoleant, volui à volo & volui à volvo.* Cui adjici poteſt, qod itidem *objicio & ſubjicio*, (prout & * Gellio eſt obſervatum) *per duo ii ſcribunt*; qaſi eadem figura, cum natura ſonuſqe diverſus ſit, prioremqe conſonantem eſſe ex *præverbio producto* pateat. *verum nevtiqam*, inqit ille,

* *Videatur Chariſius inſtit. Gram. l. 1. c. 1.*

* *Noct. Attic. l. 4. c. 17.*

le, *diſpiciendum*, *qid factum ſit*, *verum qid fieri oportuerit*.

Atqe hoc ad alterum illud, qaſi manu nos ducit, qod ſecundo loco præſtandum propoſuimus. *Conſonas* itaqe, non *vocales* in iſtis has eſſe, res ipſa liqidò demonſtrabit, ſi *ſonum* earundem, in eis vocibus, eiſqe locis, in qibus *conſonæ* & ſunt & eſſe conſtat, non qidem vulgo uſurpatum, ſed genuinum & primigenium, penſiculatius adverterimus. Etenim ſi *ſonum* eundem *vimqe* & *poteſtatem* eandem, in iſtis exerere patebit, qam in illis obtinent, ecqid cauſſæ fuerit, cur non tam *conſonæ* in iſtis qam in illis cenſeantur? avt cur non tam in illis qam in iſtis contra, non pro *vocalibus* reputentur, ſi parilis planè utrobiqe *ſonus* percipiatur; par utrobiqe deprehendatur *vis* atqe *poteſtas*?

Ut à priore ordiamur. In linguis tribus illis, Hebraicâ, Græcâ, Latinâ, ubi ex communi literatorum conſenſu *conſonæ* vim habere agnoſcitur, ecqem ea ſonum obtinet? Eam planè, qam *y* ſive ꝑ noſtrum; cujus qidem nomen germanum, non *phya*, avt *hya*, qod nonnullis viſum refert Voſſius art. gram. l. 1. c. 32. nec *wii*, ſive *wei*, uti noſtri ferè nuncupant, ſed ꝑe. Ita Hebræorum *jod* à peritioribus accuratioribuſqe (Judæis ipſis qoqe aſtipulantibus) nunc dierum profertur. Nec ſeciùs Latinorum *I*, conſonantis ubi induit naturam. de cujus tamen pronunciatione, mirum meritò videatur, tam altum apud avtores illos, qi de iſtis tam accuratè egerunt (inter qos Juſtus Lipſius & Joannes Voſſius) deprehendi ſilentium. Verum eruditorum uſus, exterorum præſertim (nam apud noſtros prolatio corruptior adhuc obtinet) id qod diximus comprobat atqe confirmat. Sic enim illi Hebraica יותם יתר יה יוד enunciant, acſi noſtris literis *jod*, *jah*, *jether*, *jotham* ſcriberentur, & Latina pariter illa, *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, &c. acſi noſtris characteribus *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, exararentur. ita illis planè conſona ʒ in iſtis id ſonat, qod ꝑ noſtris, in ꝑarow *millefolium*, ꝑate *janua*, ꝑe, *vos*, ꝑeſ, *imo*, ꝑello *flavum*, ꝑore, *olim*.

Idipſum verò nec aliud qicqam ſonat cum *iota* Græcum in Græcis illis αι, ει, οι, tam & Latinorum I, in Latinis illis, *ai*, *ei*, *oi*, qam ꝑ eadem nobis, in ꝑap, *via*, ꝑap, *fanum*, ꝑap, *ſolvere*, ꝑꝛap, *precari*, ꝑꝛep, *præda*, ꝑop, *puer*, ꝑop, *latitia*, & ſimilibus. In prioribus avtem, ubi ſyllabam inchoat *y*, qin ſit *conſona*, ambigi non poteſt. ecqare ergò non & in iſtis, qibus voculam claudit, tamqe ubi vocalem ſubſeqitur qam ubi eandem præcedit, eadem eſſe agnoſcitur; qum idem proiſus utrobiqe *ſonus* audiatur? etiamſi enim nos charactere *diverſo* in qibuſdam uti conſvevimus, ut cum ſcribimus, ꝺaꝑ, *dies*, & cum ꝺaiꝛnꝑ, *opiparum*, cum ꝑaꝑ, menſis *Majus*, & cum ꝑaiꝺen, *virguncula*, cum ꝑaꝑ, *ſolvere*, & cum ꝑain, *pœna*, cum ſtaꝑ, *morari*, & cum ſtain, *inficere*; avrem tamen ſi conſulueris, *ſonum* qod attinet, nihil qicqam intereſſe deprehendes. Noſtri avtem qod *j* conſonum in Latinis (præter Belgarum aliorumqe qorundam morem) vulgo enunciant, qaſi *dg* illud noſtrum foret, qo in ɇdg, *acies*, ꝺꝛedg, *miſcela*, ꝺꝛudg, *mediaſtinus*, judg, *judex*, ſcribendo proferendoqe abutimur: id nobis ideò eſt familiare magis uſu factum, qia & eandem eodem modo, qo & *G* literam in qibuſdam (v. g. in ɇerman, *Germanus*, ɇeneꝛall, *Imperator*, ɇibɇs, *Vincula*, ɇinger, *Zinziber*) paſſim pronunciamus; uti videre eſt, in Jacob, Jameꝑ, *Jacobus*, jeſt, *jocus*, jollp, *jucundus*, juſt, *juſtus*, & innumeris aliis. horum avtem utrumqe à gentium barbararum, ſeptentrionalium maximè, ritu eſt tractum; Latinitas antiqa & genuina certè nevtrum unqam agnovit. Qum igitur *j* conſonans *y* noſtro reſpondeat, eundemqe planè cum iſto in eis, qæ pro *Bivocalibus*, venditantur, *ſonum* præ ſe ferat, cur iſtic potius qam alibi *vocalis* cenſeatur, ratio hactenus nulla comparet. Nec intelligo ſatis (qod ſit hic obiter adnotatum) qa ratione * vir Cl. reiqe Grammaticæ peritiſſimus, *tres* eſſe *mutas* ſtatuerit, *qibus Græcos ſuperant Latini*, F. *jod*, *vau*. ſiqidem *y* noſtri ſonus viſqe idem planè ſe prodit, in Αἴας, qi in *Ajax*, in Τροία, qi in *Troja*, in ἄϊω, qi *ajo* diſyllabo percipitur. ut Græcos hac in parte à Romanis ſuperari, cur viro Cl. dicatur, nihil video; præſertim cum idem ipſe agnoſcat, * *eandem* eſſe *utrobiqe eadem in voce pronunciationem*. qin nec de *vav*, ad qam jam tranſeundum nobis, id verè dici, mox docebitur.

Et *Vav* itaqe Hebræorum, & *Y* Græcorum, & *U* Latinum, tam *conſonantis*, qam & *vocalis* officio fungi, vix eſt ut qiſqam ambigere poſſit. De Hebraico & Latino liqido patet. De Græco Salmaſius ὁ πάνυ (contra qam ſupra Voſſius) agnoſcit & adfirmat in Notis ad *Inſcript. Attic.* ubi de *Digamma Æolico* agit. Y *Græcis*, inqit, *interdum vocalis, interdum conſonantis ſedem occupat*, *ut δαϜιον eſt δάνιον*, αἰϜὼς, ἀνὼς. cæterum non tam de literæ hujuſce in tribus illis lingvis officio gemino, qam de *conſonantis* ſono diſſenſus eſt. Ego planè, ſicut J *conſonanti Y* noſtri, ita *U* conſonanti *W* noſtri ſonum ac poteſtatem in eis omnibus tribuerim. Ac de *Vau* qidem Hebraico patrocinantem habeo virum illuſtriſſimum *Joſephum Scaligerum*, qi in Annotatis ad *Euſebii* Chronica, literam eam *Wau* indigetat, qo etiam in loco *V digammon* & *W Tevtonicum* pro eiſdem habet. qin & tam in *Canonibus Iſagogicis*, qam & in *Annotationibus*, *Animadverſionibus*, & *Temporibus emendatis*, qoties & Hebraica, avt huic affinium lingvarum vocabula, characteribus Latinis exprimere viſum eſt, qalia מרואן מעויה ואחק וליד אחשרוש ושתי & ſimilia, loco ו Hebræorum *w* noſtræ & Germanorum (eſt enim ea litera genti utriqe cum aliis qibuſdam communis) figuram conſtanter uſurpat ſcribendo, *Waſhti*, *Ahaſweros*, *Walid*, *Wathak*, *Mamjah*, *Marwan*, &c. id qod & virum doctiſſimum Sixtinum Amamam in *Antibarbaris* ſuis pariter obſervantem deprehendi. De *V* Latinorum ſuffragantes habeo complures. Et poteram qidem hîc ad antiqitatem provocare, & Dionyſium Halicarnaſſenſem in partes arceſſere, qi Antiq. Rom. l. 1. p. 16. *Priſcos Græcos* ait *ſolitos à vocali incipientibus τὴν ὑ συλλαϐὴν, ἐπὶ ϛοιχείῳ γεγϕομένην, ſyllabam ov elemento*, ſive charactere, *uno* (id *digamma* eſt *Æolicum*, cui F figuram tribuit) *deſignatum præfigere*. qos Latini imitati, prout illi Fελένη & Fάναξ, ita iſti *veliam* quod ϝέλλαν ille ſcribit, dixerint. Cui aſtipulatur conſtans ferè Græcorum uſus; qi pro *Valerio*, *Virginio*, *Veientibus*, *Volſcos*, ϝαλήριον, ϝεργίνιον, ϝεϊεντανὺς, ϝολϝίσκους, nobis paſſim repræſentant. ita ex Dionyſio, reliqiſqe Græcis ſcriptoribus habemus F Æolicum & *V* Latinum idem ſonuiſſe, (unde & Gellius noct. Attic. l. 14. c. 5. *ad hunc ſonum* in divus, rivus, clivus *declarandum*, *repertam* ait *novam literam*, *qa digamma appellabatur*) tum & utrumqe ſonum τοῦ, υ, Græci ferè exhibuiſſe; ad qem proximè is, qi à nobis datur, accedit; qum is, vulgò qi tribuitur, ab eadem longiſſimè recedat. Perperam avtem inde colligit Dionyſius Petavius in Annot. ad Julian. *V id ſi ſonat*, *conſonantem eſſe non poſſe*; *qod Grammatici tamen omnes eſſe conſentiunt*. qum potius iſtinc concludere debuiſſet, in υ illo, ſive *digammo*, conſonantis vim eſſe, ſed qæ citra vocalem adhibitam exprimi neqibat.

Verum antiqitate miſſâ, ad propiora nobis deſcendamus. Primus igitur (qod ego norim) ex noſtri ſeculi ſcriptoribus, literæ hujus pronunciationem eam, qæ per ſecula aliqot obtinuerat, & adhuc paſſim obtinet, ſpuriam ac vitioſam eſſe animadvertit, verámqe ac genuinam (ſed pavidus, nec ita palam profiteri, cum adverſus uſus tam longi torrentem connitendum eſſet, avſus) in lucem protulit, vir πολυμοχθώτατος pariter ac πολυμαθέστατος, Deſiderius Eraſmus. Is in Dialogo *de recta Latini Græciqe ſermonis pronunciatione*; *Qid* de hac re *cenſeret*, percontanti reſpondet; *Cenſor eſſe non avſim*: *at divino*, *veteribus U conſonans ſonuiſſe*, *qod apud Æoles digamma*; *id propemodum qod apud nos hodiè ſonat u u geminum*. id colligit ex vocabulis, qæ à Romanis acceptà popu-

* *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.*

* *Ibid. l. 2. c. 2.*

populares ſui adhuc retineant, Wyck *Vicus*, Wein *Vinum*, Gheweit *violentia*, Wint, Windich, *ventus, ventoſus*, Waken *vigilare*, &c. Cunctari qidem videtur Deſiderius noſter. *divinare* tantum ait ſe; & *propemodum*, dicit. At, qi huic ſuccenturiabitur, criticus celeberrimus, Jodocus an Juſtus Lipſius, in Dialogo *de recta pronunc. ling. lat.* c. 12. qod cunctanter ille deprompſit & propoſuit, fidentius adfirmat, variiſqe argumentis confirmatiſſimum dedit. *Literam*, inqit, *v cum pro conſonante eſt, priſci qaſi w proferebant. qod dico, tale eſt.* Vinum, vallum, ſervum *ita pronunciabant, ut V illud conſonans, ſive digamma, ſonum talem haberet, qalis eſt in* Quare, Quis, Quando, Suavis, Anguis, Aqua. *qo modo à Latinis integra ſumpta enunciant Germani & Belgæ*, Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve, Wein, Wall, Wick, Wan, Wet, *& infinita alia.* Eiſdem calculum dat ſuum, rei Grammaticæ Avtor accuratiſſimus, cenſorqe acerrimus, Joannes Voſſius, *Artis Grammat.* l. 1. c. 26. *V*, inqit, *qi ejuſdem credunt poteſtatis eſſe ac F, falluntur. Fallit eos vulgaris corruptuſqe ejus litera ſonus; cum pronunciari debeat, ut apud nos W. qod multis comprobarem, niſi ſufficere putarem, qæ de hac re ſcripſere Joſephus Scaliger, & Juſtus Lipſius. Qippe ex noſtra ſententia V conſonum, ſive Vau, idem ſonuit, ac in Germanico* Wein, Wint: *nec aliter extulere Latini* Vinum, Ventus, *qam* Winum, Wentus. Et ejuſdem lib. c. 24. *Olim V efferebant, ut Germani W. nempe pronunciabant Winum, Wallum, Widua, Wacillare*, &c. *unde noſtrum* Wein, Walle, wiouwe, waggelen, &c. Deniqe ibidem c. 28. *Ac Vau* (qod *v* Latino nomen hæſiſſe ex Grammaticis priſcis havd unis monent critici noſtri) *ut ſemel iterumqe diximus, ſonuit ut W. neqe hac parte tantum erratur in pronunciandis Latinis & Æolicis, ſed etiam Hebræis, apud qos ſextum elementum tanqam* Wau, *debet pronunciari.*

Hæc illi, qos, mirum mihi fit, non vidiſſe, qod exertâ nobis manu expanſaqe planè porrigunt. Cur enim Hebræum ו *Wau* potius qam *Waw* ſcribunt? cum *litera ſonus* utrobidem, tam in calce nominis, qam in capite, par prorſus exiſtat; qin nec figura diſcrepet. Sed qo diſceptationi huc lux clarior affulgeat, ad paradigmata deſcendamus. In צוה themate, ſive radice, *Vav* litera mediæ *conſonans* eſſe agnoſcitur. pronunciandum ergo ex magnorum illorum ſenſu ac ſententiâ *Tſawah*. In futuro avtem primo, ſive imperandi formula gravi צו *Vav* eadem radicalis qum ſit, *conſona* pariter eſt futura. itaqe enunciabitur *Tſaw*. jam qæro, ecquid, ſonum qod attinet, inter *Vav* alteram in וו & iſtam in צו interſit: nam figuram literæ eandem eſſe oculus ipſe indicabit) niſi qod vocalis ſubſcripta in illa productior, in iſtâ contractior, exiſtat; qod ad conſonæ ſonum nihil facit. avt ſi qantitas prætexitur, à קוה *delineare*, nomen qod lineam ſignificat, nunc קו per *kamets*, ſive longam vocalem, nunc קו per *patach*, ſive curtam, ſcribitur & effertur. jam qæro, cum in קוה *matrice*, *Vav* per *W*, *kawah*, dicendo, enuncient, cur in nomine inde deſcendente, ſive productam, ſive correptam habeat ſubſcriptam vocalem, non proinde, *kaw*, ſed *kau* (qaſi alius hic ab illo ſonus, aut figura etiam foret diverſa) ſcribant, vel cum Judæis hac in parte *βαρβαρίζων kaf* proferant. Deniqe literarum Hebraicarum, qoſdam (in qibus eſt Petrus Martinus) magiſtros lubens percontarer, qare *Kamets* cum *Vav* magis qam *Patach* cum *Vav*, *diphthongum* ſive *bivocalem* conſtituant: avt qare *Vav* aliter in עשו *Eſav*, שוא *vanitas*, qam in עולה *pravitas*, מוות qod & à מות *mors* eſt traductum, ſit proferenda. qanqam fruſtra qoqe hic eſt Guilielmus Coddæus, qi Martinium redarguendo, *vocalem* in iſtis *Vav* eſſe affirmat. Qum itaqe nulla diſcrepantiæ iſtiuſmodi, vel à ſcripturâ, vel à prolatione, ratio juſta qeat aſſignari, tam in iſtis qibuſqe qam in illis, tamqe in elementi nomen clavdente, qam in inchoante, *Vav conſonam* eſſe, poteſtatemqe eandem obtinere, omninò cenſendum videtur.

De *Vav* τῷ *Tſeri* ſubjuncto eadem prorſus eſt ratio; idemqe proinde ſtatuendum, in בסלו (menſis id nomen) & שלו *tranqillus*. qod in שלו qoqe confirmat forma pluralis שלוים *ſhlavim* (qo modo à שלו *ſhlav*, *coturnix*, שלוים *ſhlavim*, *coturnices*) & שלוי *ſhalve* contractius, *tranqilli*: in qibus *Vav* cum ſyllabam ſeqentem ordiatur, *vocalis* vim obtinere non valet. Nec diſpar ratio וי *Vav* in ציו *Tſiu* (menſis & id nomen) & in פיו *os ejus*. nam Judæos hîc qod moremur, qi tanqam F Latinum, vel Φ Græcum enunciant, nihil eſt; cum ab eruditis qibuſqe id ſit jam dudum exploſum. Hæc ubi chartis jam illeveram, animadverti paria in his mecum ſentire, inſignes duos literarum Hebraicarum profeſſores, Nicolaum Clenardum, & Johannem Druſium. Etenim iſte in tractatu *de recta lect. ling. ſanct.* cap. 29. cujus titulus, *Non eſſe diphthongum proprie in eis, qæ Jod avt Vav terminantur:* in diſſertatione eâ de re ſuâ, Clenardum lavdat probatqe, qi ſcripſerit, *Jod in fine poſt kamets, patach, holem, ſhurec, cum ſit conſonans, in præcedentem ſyllabam coaleſcere, in* פני *facies mea, diſyllabo*, אלי *ad me, diſyllabo*, גוי *gens, monoſyllabo*, גלוי *patefactus, diſyllabo.* addit ipſe, *Vav ſimiliter poſt kamets, tſeri, ehi ic magnum, & patach, in* פניו *facies ejus, diſyllabo*, גו *tergum, monoſyllabo*, זיו *menſis nomine, monoſyllabo*, קו *linea, monoſyllabo. non dicimus*, inqit, *diphthongos hic eſſe, ſed jod & vav coaleſcere videri in præcedentem ſyllabam, tanqam vocalis in diphthongo.* hoc avtem *nihil verius* eſſe concludit. rationes, qibus id confirmat, ab ipſo, qi volet, petat licet. Adjicere his virum Cl. Joannem Buxtorfium liceret, qi *Theſavri Grammatici lib. 1. cap. 3. Diphthongum duas pluresve vocales in lingua Hebræa conſtituere* negat. Et cap. 4. concludit, *Diphthongos veras Hebræos non habere.* Verum vir ille præſtantiſſimus (ut qod verum eſt fatear, & bonâ cum veniâ dictum velim) mihi in negotio hoc ἀπροσώπολημπτος eſſe videtur, fundamentis certè qibuſdam innititur, qæ ipſe minus probare poſſim. Altero Judæorum praxi vitioſâ, qâ *Vav* tanqam F proferunt. ſuo altero ſcito, qo *conſonam* eſſe eam cenſet, etiam ubi *qieſcit* omnino; ut in דברו *verbum ejus*, qo modo enim *conſona* eſt, qæ non conſonat? avt qomodo conſonat, qæ qieſcens omninò ſilenſqe nihil ſonat?

Anſam interim dabit iſtud viri Cl. placitum, objectioni obiter occurrendi, qæ à *Diphthongis* ſive *Bivocalibus*, qas appellant, *impropriis* deſumpta, adverſus nos torqeri poſſit. In *ae* & *oe* ſcilicet, qæ hoc in cenſu ponuntur, utramqe illam, qæ neutra tamen ſit *conſona*, eandem in ſyllabam coaleſcere, in *Muſæ proelium*, & ſimilibus. Qibus verbulo uno reſponderi poterit. Iſta ſi priſco modo, ſed politioribus ætatibus obſoleto enuncientur, ut *ai* Græcum in altero, *oi* in altero exprimatur, vel conjunctim id fiet, ut *Muſaj διςυλλάβως*, *proilium τρισυλλάβως*, (qod in Plavti Menæch. Muretus obſervat var. lect. l. 6. c. 4.) proferatur; & tunc altera, *j* utiqe, *conſonans* fuerit, ut eſt ſupra demonſtratum: vel diviſim, ut *Muſai* triſyllabum Ennio, & *proilio* qadriſyllabum, juxta qoſdam, Plavto: ita *vocalis* planè utraqe fuerit, nec *bivocali* tamen ullus locus; ſin eò modo enuncientur, qo *Evropa totius populi* qiqe hodiè proferre perhibentur, qemqe *veterem* qoqe (ævo ſaltem politiore) *rectumqe* eſſe tuetur * Janus Rutgerſius. hoc eſt, *ut e ſimplex*; (medium avtem inter horum utrumqe qi dederit, per me Phyllida ſibi habeat) *bivocalis* nulla prorſus eſt ratio futura. qum in alterâ *a*, *o* in alterâ, muta planè, nihil ſonet; ſicut & *Vav* Hebræorum, ubi penitus qieſcit. qomodo enim *bivocalis* fuerit, ubi altera nec vocalis eſt? avt φωνήεντα qomodo, qæ φωνὴν nulla emittit? neqe enim magis exavditur *a* in *Æneas*, *o* in *Oeneus*; licet ita deſcribantur, qo *utriuſqe* origo à Græcis Αἰνείας & Οἰνεύς indicetur; qam in goate noſtro *a*, in people *e*, etiamſi pari forſan de cavſſa ſcriptura recepta utramqe repræſentet: *bivocalis* utrobiqe prorſus nulla.

Iſtis porrò de Hebræorum *Vav* ſalebris emerſi, ad Græcorum Υ tranſiliemus. Hanc illi reſpondere & ἀνάλογον eſſe, vix qenqam opinor negaturum. Qum igitur *Vav* Hebræorum *conſonam* eſſe, in eis, qæ *diphthongi* ſive

* *Var. lect. l.* 3. *c.* 4.

ſive *bivocales* hactenus vulgo ſunt habitæ, idemqe valere, qod nobis *w* noſtrum, liqido ſatis ſit demonſtratum, ecqid obſtat qo minus & υ Græcum in *αυ*, *ευ*, *υ*, qæ *bivocales* eſſe pariter exiſtimantur, eandem naturam vimqe obtinere cenſeamus? Et noſtris qidem, qibus *w* litera familiaris eſt in ſonis illis exprimendis, facilius eſt iſtud dare confirmatum. Proinde *αυ*, in *αὐδῶ*, *αὔξω*, *καύσω*, *κλαύσω*, &c. qid aliud ſonat, qam *av* Latinorum, in *avdeo*, *avdio*, *avgeo*, *clavdo*, *plavdo*, & ſimilibus. id qod Gellio impoſuit, dum ob ſoni parilitatem, *av* in *avfero*, & *avfugio*, contra [a] Ciceronis ſententiam, [b] *αὐ* Græcorum eſſe exiſtimavit. Ecqid avtem τῦ *v* ſonus in Latinis iſtis à ſono diſtat ejuſdem in *ſvadeo*, *ſvaſus*, *ſvavis*; imò (prolatione priſcâ qam diximus, admiſſâ) in *vaco*, *vaſtus*, *valeo*, *validus*, *&c.* niſi qod *v* in iſtis vocali *a* præit, cui illic ſubjungitur? Apud nos ecqem alium ſonum agnoſcis, cum dicimus, aw *pavorem*, awfull *pavidum*, maw *ingluviem*, daw *corniculam*, paw, *leonis urſive pedem*, claw *unguem*, raw *crudum*, pawn *pingus*, dawn *illuceſcere*; qam cum auger *terebram*, maund *corbem*, naught *neqam*, fraught *refertum*; avt cum Latina pene illa, audience, audacity, autority, &c. Charactere qidem, uti videre eſt, in his diverſo uti conſvevimus; ſed qem vocis ipſius ſoniqe vi geminâ (an genuinâ dicam) germanâ evicti, in non pavcis, nunc awl, nunc aul, pro *ſubula*, nunc hawk, nunc hauk, pro *accipitre*, nunc hawty, nunc haughty, pro *elato*, ſive *faſtuoſo*, ſcribentes, promiſcuè uſurpamus. qo modo & in qibuſdam, qæ à Latinis traximus, qod illi *per v*, nos *per w*, ſcribimus, uti in ſwade à *ſvadeo*, unde perſwade, in ſweet à *ſvavis*; videre eſt; qum tamen ſonus utrobiqe idem exiſtat. Qin nec diſparem ſonum, in ew *oricula*, ew-tree *taxus*, ewer *gutturnium*, dew *ros*, few *pavci*, ab eo qi in Euchariſt, Euſebius, (qæ ſunt noſtris etiam *nomina* recepta) feverfew *febrifugium*, lieu *loco*, ſive *vice*, adieu *vale*, (qod à Gallis utrumqe traximus) avditur, qiſqam unqam deprehenderit. Proinde havd conſultè ſatis [c] vir doctiſſimus *Hebræorum Vav* (conſonum) à *Græcis in U vocale*, *mutari*, in Eva *ſive* Chava Εὔα, Ninive, Νινευΐ, Levi Λευΐ, David Δαυΐδ. Siqidem idem plane eſt in iſtis utrobiqe *ſonus*, ſi rite, imò ſi eodem, qo vel ipſe poſcit, ritu, h. e. tanqam *W* noſtrum, horum qorumlibet utrumqe enuncietur. de primo liqidò patebit, ſi nomen Hebraicum qomodo efferre debeat adverterimus. Hebraicum eſt וָוה qod ratione literam geminantis puncti eſſet, non *Chava*, ſed *Chavva* ſcribendum, & juxta viri ipſius doctiſſimi ſcitum, tanqam ſi *Chawwa* eſſet, proferendum. ecqis avtem alius ſonus τῦ *Vav* in *Chav* ſic enunciati, qam τῦ υ in *ἀ*, ubi idem ſonat, qod ew noſtris in ew *oricula*? in noviſſimo avtem, Δαυΐδ nempe, *αυ* idem prorſus ſonat, qod in *δάυιον*, cujus ſupra meminimus; ubi conſonum eſſe ex V. Cl. Salmaſio ibidem oſtendimus. de reliqis hîc adductis eſt ratio parilis: tamqe in Græcis, qam in Hebræis ac Latinis etiam illis *v* unam eandemqe *conſonantis* vim atqe naturam obtinet, cum ſonum in eis omnibus eundem omnino habeat. Unicum tantummodò argumentum ſubjiciam, qo eundem plane ſonum τῦ υ in *αυ* Græco, & *v* conſonæ apud Romanos fuiſſe, utrumqe *w* noſtrum expreſſiſſe, clariſſime demonſtrabitur. Καδυδα opidum eſt Cariæ; cujus meminit Strabo Geogr. l. 14. hinc advectæ caricæ *Cavneæ* dicebantur: has qi venales habebat, cum *Cavneas* clamitaret, ad bellum proficiſcenti Craſſo omen minus favſtum objeciſſe habebatur, qaſi *Cave ne eas*, contractius dixiſſet. refert Cicero de divinat. l. 2. Atqi non poterat is id dixiſſe videri, niſi *v* in *caveo* idem qod in *Cavno* ſonaret. in *caveo* avtem qin ſit *conſona*, negari non poteſt. in *Cavno* igitur pariter exiſtat, neceſſe eſt, qum idem ſonet in utroqe. Tum in *Cavno*, tam Græcis, qam & Latinis idem prorſus qod *w* noſtrum valet. & in *caveo* itaqe, ubi *conſonam* eſſe pro comperto confeſſoqe habetur, tantundem

a *In Orat.* b *Noct. Attic. l. 15. c. 3.* c *Voſſ. art. gram. lib. 1. cap. 15.*

A planè, nec aliud qicqam, & ſonabit, & valebit.

Proinde nec conſideratè ſatis [a] Vir doctiſſimus *V conſonam in vocalem tranſire* ſtatuit, *cum à* lavo, *vel* lavatum *ſit* lavtus, *à* caveo *vel* cavitum, cavtus. qum ſonus idem utrobiqe tam in verbo, qam in nomine, nec in *cavto* alius qam in *Cavno* exiſtat. ſed nec poſſum intelligere, qâ ratione [b] vir ſummus avt *Germanos* notarit, tanqam *havd ſatis Romane loqentes*, qia *ſangvis*, *lingva*, *tingvo pene per digamma Æolicum proferant*. qum tamen in *ſvadeo V* agnoſcat ipſe *ad conſonantis lineamenta propius accedere*. avt de *Græcis* ambigat *αυ & ευ bene pronuncient*; *à qibus intelligas priorem vocalem*, *alteram avtem ſono ſimiliorem conſonantis Æolicæ*. ad hanc enim, cum ſit *Hebræorum Vav*, & *Teutonici W* vim habeat (qod τῦ πατρὸς τὸ παιδίον, vir illuſtriſſimus ſupra monuerat) qo accedunt propius utriqe, eo literæ ſonum genuinum ſervant & obſervant magis.

B Ov avtem eorundem qod attinet, qo & Latinum *v* conſonantem exprimere conantur in ὐάρδα, ὐαλήρδα, ὐελία, ὀκταύϊα, &c. nec ea Hebræis unqam nota fuit, & Latinis eſſe in uſu jam olim deſiit. Nunqam enim in Hebraicis *holem* & *ſhurck*, avt *kibbuts* in eandem ſyllabam coaleſcunt. Latini verò etiamſi ſeculo rudiori ac C ruſticiori admiſerant; unde in ævi vetuſtioris ruderibus *lovmen*, *novncius*, *jovs*, *jovſtitia*, *Ovfens*, *Ovfentina*, &c. at ætas poſterior, politior ea elegantiorqe, hiatum, qem ea faciunt, vaſtiorem averſata, rejecit prorſus atqe repudiavit. qod idem & noſtros in multis admodum, antiqitus pari modo enunciatis, feciſſe deprehendimus. Denique υ Græcorum illud ad *w* noſtri ſonum, qem & manifeſtiſſimè includit accedere propius ſupra monuimus. certe nihil aliud ſonat υ Græcum in *υ* qam *ow* noſtrum; *υ* ipſum, qam *ow* noſtrum. nec alium qiſqam in Græcorum οὖρον *urina*, νεᾶρ *juvenis*, οὖλη *cicatrix*, &c. ſonum deprehenderit, qam in noſtris cow *vacca*, ſow *ſus*, vow *votum*, plow *aratrum*, aliiſqe ejuſmodi percipiatur. D

Reſtat *y* Græcorum, qam *biſonis* an *bivocalibus* accenſent pariter. Unde & [c] Voſſius inter *bivocales Latinas*, τῷ *ui*, tam in Græcis, qæ civitate Romanâ ſunt donata, qalia *Harpuia*, *Ilithuia*, *Orithuia*, qam & in ſuis, *cui* & *huic*, qando ſunt monoſyllaba, adverſus tum Chariſium, qem ex profeſſo impugnat, tum & Servium, qocum tamen ſentire profitetur, locum eſſe concedendum contendit. Egò verò etiamſi Chariſio non accedam, E [d] qi *i* in è Græco ſermone mutuatis illis *conſonantis vice* poni exiſtimat, (neqe enim, qod Voſſio viſum, *vocalem utramqe* agnoſcit) & *ad ſyllabam ſeqentem pertinere* opinatur; nec viro tamen Cl. aſſentiri poſſum, avt υ Græcum in ὑὸς & υἱοθυσία, avt *u* etiam in Latinis illis, *huic* & *cui μονοσυλλάβως* prolatis, *vocalis non conſona* vim obtinere. Adverſum planè evincunt monoſyllaba illa. ecqid enim aliud ſonat *cui*, vel *cvi* potius, uno flatu ſimul prolatum, qam *Qi*? qod ex Fabio rectè monet [e] Angelus Baſſus. in *Qi* verò qid incluſum *v*, qam *w* noſtrum? qod eſt multis ſupra demonſtratum. Nam qod de *huic* objicit vir doctiſſimus ideò *vocalem* ibi *u* eſſe, qia *v* F *conſonum aſpirari non poſſit*. primò qærere juxta licet, cur *v* Latinum aſpirationem non æqè ac ῥ Græcum ferat. tum qare non tam fallere qeat regula iſta, *de conſona non aſpiranda*; qam recepta pariter altera illa, *v fieri conſonantem*, *qoties in eapſe ſyllaba altera ſeqitur vocalis*. certè pari jure illam iſtic reſpuere licuerit, qo iſtam vir Cl. hic ipſe revellit. Nihilo me magis movent, nedum de ſtatu dimovent, qæ capite proximo adverſus Groſippum an Schoppium objectat, qi in Inſtitut. Grammat. ratione pari, *ai*, *ie*, *ii*, *io*, *iu*, & *ua*, *ue*, *ui*, *uo*, *uu*, in diphthongorum claſſem recipienda cenſuerat, in *Janus*, *jento*, *abjicio*, *jocus*, *juſtus*, & in *vaſtus*, *veſtis*, *viſus*, G *votum*, *vultus*; (qo in errore hæſit & Schoppio prior; à qo forſan is havſit, [f] Thomas Smithus noſter, dum in *noſtris yate porta*, pet, & pit *tamen*, pote *jugum*, pung *juvenis*,

a *Voſſ. de analog. l. 2. c. 5.* b *Jul. Scalig. de cauſſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* c *Aet. l. 2. c. 2.* d *Inſtit. gram. l. 1.* e *Miſcel. c. 89.* f *Int rect. & emend. lmg. Angl. ſcript. c. 2.*

juvenis, & in waſt *vaſtus*, wel *puteus*, wil *velle*, wo *ve*, wul *lana*, qæ per u is pingit, diphthongos ſomniat) figunt imò me, firmantqe magis. qod enim *j* & *v* in iſtis *conſonantes* eſſe contendit, (prout ſunt reverâ etiam p & w in noſtris) id utraqe manu lubens arripio, ulniſqe ambabus amplector; viroqe diligentiſſimo pariter atqe accuratiſſimo ſuggerendum ſubinde exiſtimo, qem *v* Romano vim ſonumqe genuinum toties aſſeruerit. id enim ſi attendiſſet, nec tam latum utique diſcrimen inter *v* in illis, ſed & in *qatio*, *qeror*, *qibus*, *qoniam*, *qum*, *equs*, & in iſtis, *Harpvia* nempe, & *hvic* monoſyllabo ſtatuiſſet; cum utrobiqe ſonus τῦ *w* noſtri clarè ſatis ſe prodat. nec verò ſic argumentaretur, ut diceret, ideò *V vocalem in iſtis eſſe*, qia *eundem habet ſonum*, *ac in Græco ὑὸς*. certè enim in Græco ὑὸς ſonus *w* noſtri, (qod & à Smitho noſtro jam olim animadverſum) planiſſimè deprehenditur. Idem utique prorſus, qem in noſtris white *qare*, which *qis*, whin *ſpina* genus, whine *qeritari*, white *candidum*, whip *flagellum*, whiſtle, *fiſtula*, &c. nos protinus agnoſcimus. intereſt duntaxat, qod aſpirationem, qam illi *v* ſuo præfigunt, nos *w* noſtro (qod præfigi tamen [b] Smithus æqè poſſe cenſet) ſubjiciendo adfigimus. qo modo & Latini in literâ illâ alterâ conſveverunt: qum qod Græci Ῥόδον, *Rhodum* illi dicunt. utri rectius, alii viderint. Certè tam in Ὀρειθυια & εἰλειθυια, qam in ὑὸς, in qibus idem prorſus valere agnoſcitur, τὸ *v* ſpiritum aſperum habet in eadem ſyllabâ præeuntem: nec ſecus qicqam ſonat, qam *w* nobis in noſtris illis, thawk *pulſare*, thwart *adverſari*, thwight *acuere*, Thwaights, nomen gentilitium. idem avtem eſſe conſtat *w* in thwight ac in wight ζῶον, in Thwaights atqe in weights *pondera*: ubi *conſona* qia ſit ambigi neqit. Accedit qod vir doctiſſimus Groſſippum eo nomine reprehendit, qod in *pitvita*, qando fit triſyllabum, ut Flacco; *fviſſe*, qando diſyllabum, ut Lucilio; *V vocalem* putat, ſubjectâ verbis hiſce reprehenſionis ratione; *Nam in his locis V in* fuiſſe *pronunciatur*, *ut in* vis; *in* pitvita, *ut in* vita. Et in Addendis; *Par*, inqit, *ratio*, *qando V ponitur poſt T*, *ut in* mutvatur *triſyllabo*, *Auſonio*; *ubi effertur*, *ut in* vates; *vel* D, *ut in penteſyllabo* dvodeviginti, *eidem*, (verba ipſa alio loco dabuntur) *ubi* V *pronunciatur*, *ſicut in* votum. in qibus *v* noſtrum valere ſuperius non ſemel monuerat. Et reverâ pariter omninò ſonat, in *pitvita*, ſicut in noſtris twins *gemelli*, twain *duo*, twine *plectere*, twiſt *torqere*; in *dvodeviginti*, ut in ſwoln *tumefactum*, a ſwel, *tumere*; in *mutvatur*, ut in twatter *garrire*. Qin & *triphthongos*, ſive *trivocales*, poſt Cornutum, introducentem eundem, *vai*, *vei*, *voi*, in antiqis illis, *qvai* pro *qæ*, *aqvai* pro *aqæ*, *qvei* pro *qi*, & *qvoi* Catulliano pro *cui*; (qod idem delirium & Smithus noſter deliravit, in noſtris wap *via*, watt expectare, wound *vulnus*, &c.) eodem hoc telo vir Cl. oppugnat, qia *V* in iſtis *conſonum ſit*. Adjicere poterat; *j*, in *qaj*, *qej*, *qoj*, perinde ac *v* in illis alteris conſonum eſſe. Nec ego qidem capio, qid voluerit [c] vir ſummus, ubi Eraſmum taxans, qod *falſo putarit V eodem modo ſubjici ipſi* C, *ſicut & ipſi* G, *in exemplo pronominis cui*: *Eſt enim*, inqit, *ibi V vera vocalis*, I *avtem conſonans*, *ut ſuo loco dictum eſt*. Ut enim de veteri ſcripturâ nihil dicam, qâ *cv* loco Q creberrimè uſurpabant; qod ex Nonio confirmat [d] Voſſius. qem ex ſerie literarum patet, Cverela & Cvis, pro *Qerela* & *Qis* ſcripſiſſe. nec inſtem in *cvi*, ubi μονοσυλλάβως effertur, *v* conſonam eſſe planè, qo modo & in *Qi* literæ Q incluſam, qocum *idem olim ſonuiſſe* [e] ipſe ὁ πάνυ concedit; atqe ita legendum accipiendúmqe contendit, in Maroniano illo, Eclog. 4.

---- qi non riſere parentes.

Etiamſi in *cui* diſyllabo *u* vocalis vera exiſtat, & in hoc exemplo proinde lapſus fuerit Eraſmus: at *i* in *cui*, ſive ſyllabam unam abſolvat, ſive in duas diſcedat, conſonantem eſſe, qî qeat defendi, non video. Inculcat qidem idem hoc ὁ πάνυ denuò cap. 12. verum qod evincat, adducit nihil. *I* inqit, *non ſolum*, *cum incipit ab eo ſyllaba*, *ut dixere*, *conſonans erit*, *ſed etiam*, *qod omiſere*, *qum terminabit*, *conſonans eſſe poſſit*: *ut in* Maijus, Pompeijus, *cum juxta antiqam ſcripturam per geminum ij ſcribuntur*; *qorum prius priorem clavdebat ſyllabam*; *alterum avtem ſeqentem inchoabat*. Nihil verius, nihil diſertius dici poterat, ad *bivocalium* rationem tollendam planè in μάσσω, λιμαὶ, Αἴας, *Ajax*: qod in noſtris hap *fanum*, gap *nitidum*, plap *ludere*, prap *precari*, Anglus qivis confeſtim deprehenderit. Si enim *i* utraqe in iſtis conſonans fuerit, ſonum certè in utraqe ſyllaba eundem ſortiatur oportet. idem ſonabit *i* in *Mai*, qod nos pariter Map dicimus, & in *jus*, qod noſtri pus ſcriberent: idem in *pei*, qod nos pep ſcriberemus; (ſic enim Pompejum, terminatione Latinâ inſuper habitâ Pompep; qo modo & vocativum [a] Flaccus extulit,

Pompej, *meorum prime ſodalium*,

appellamus) & in *jus*; qo repetito nihil eſt opus. ecqid avtem aliud ſonat. vel in σω, ubi τὸ μάσσω clavdit, qam in ſap, *dicere*, vel in μαι, ubi τὸ λιμαὶ, qam in *Maj* Latino, vel in Map noſtro, ſive menſem id *Majum*, ſive *licentiam* denotet? Luculentam ergò habemus à viro ſummo de *j* literæ in iſtis vi & poteſtate confeſſionem, qæ è vocalium cœtu eam penitus excludat. Sed pergit in ſua ipſius ſcita impingere vir ſummus. *Sic etiam*, inqit, *ut ſupra dictum eſt*, *clavdit tertium caſum relativi cui*. Si loco *Cui Qoi* Catullianum poſuiſſet, (qo ſe puero uſos refert [b] Fabius ut à *Qi* diſtingveretur) ego pedibus ambobus in viri incomparabilis ſententiam conceſſiſſem. jam cur nec alterum promovere poſſim, ſupra eſt indicatum. Avdiamus tamen, qid hîc afferat, qo placitum iſtud tueatur. *Qin etiam*, inqit, *ſeqente conſonante*, *ut in pronomine* Huic. *neqe enim* u *hic eſt conſonans*. *aſpiratur enim*. *neqe eſt diphthongus*. *atqe eſt monoſyllabum*. *& idem* i *eſt*, *qod fuit in ſecundo caſu hujus*; *ſicut in* cui *eſt*, *qod erat in* cujus. Hæc ibi. *I* qidem conſonantem eſſe poſſe, etiam ſeqente conſonante, non negabitur. eſt enim in μάσσω, in πμαῖς, in *ejs* monoſyllabo, in *avrejs* diſyllabo. ſed nec eſſe diphthongum ullam, vel in *huic*, vel in *cui* etiam promptiſſimè concedetur. Sed qare negat ipſe eſſe *diphthongum* ὁ πάνυ? Certè qi in ὑὸς *bivocalem* eſſe *y* cenſet, cur non de *ui* in *huic* idem ſtatuat, ego cavſſam nullam video. ecqid enim inter duo hæc intereſt, niſi qod illud ſit Græcum, Latinum iſtud? ac rectè proinde Smithus noſter, *hvic* in Virgiliano illo Bucol. Eclog. 6.

Huic aliud dabitur,

[c] *nihil aliud ſonare* affirmat *qam* white, *more noſtro* prolatum; [d] *y* in ὑὸς Græco qam noſtrum whi. Nam qod monoſyllabum eſſe ait. & de *y* in ὑὸς conſtat idem; & eſſe perpetuò, avt in *huic*, avt in *cui*, id verò nondum liqet. ubi avtem fuerit alterutrum, ecqid eſt neceſſe, vel ut *u* vocalis, vel ut *i* conſonans ſit? *V conſonans non eſt*: *aſpiratur enim*, de hoc ſcito ſupra vidimus. nec cramben eam hîc denuò reponere eſt opus. Verum *idem eſt* i *in* huic, *qod in* hujus, *in* cui *qod in* cujus *fuerat*. *at illic conſonans fuerat*. *& iſtic eſt ergo*. Imbellis ratio. Cur enim non ex adverſo pariter argumentari licuerit? *Idem eſt* v *in* cui, *ubi fuerit monoſyllabum*, *qod in recto* Qi (q *litera vi*) *includebatur*. *at* v *illud fuit conſonans*; ut eſt ante demonſtratum. *Et iſtic eſt ergo*. *& rurſus*; *Idem eſt* i *in* cui, *qod in* qi *recto*. *at vocalis ibi fuerat*, *& iſtic eſt ergo*. Cæterum res ipſa verè ſic habet. Nec *u* nec *i* in *ſynæreſi* vim rationémve eam habent, qam in *diæreſi* ſortiuntur. Atqe hoc eſt, qod [e] vir doctiſſimus agnoſcit, *V conſonum interdum abire in U vocale*: *idemqe ipſi qoqe J conſono evenire*. cujus exemplum dat *in adverbio* Jam, *qod Comicis nunc incipit ab I vocali*, *nunc conſono*. Tam in *huic* ergo, qam in *cui*, ſi ſeorſim enuncientur) ſicut in [f] Martialis illo,

a *De ling. Græc. pronunc. l. 2. & de ling. Ang. Script. c. 9.* b *Ibid.* c *Jul. Scalig. de cæſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* d *Art. Gram. l. 1. c. 28.* e *Scal. lib. 24.*

a *Carm. l. 2. ode 7.* b *Inſtit. l. 1. c. 7.* c *De rect. & emend. ling. Angl. Script. c. 9.* d *Idem de ling. Græc. pronunc. l. 2.* e *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.* f *Lib. 1. Ep. 105.*

Sed norunt, cui ſerviant leones.

(qæ & primigenia videtur fuiſſe vocum earum prolatio) utraque tum *u*, tum & *i vocalis* erit. qod nemo inficiari poterit. ſin in ſyllabam unam conveniunt & coaleſcunt, altera *conſonans* futura eſt, *vocalis* altera; & *v* qidem *conſonans*, *i vocalis*, ut ad eandem redeat illa naturam, qam in *Qi*, ad eandem iſta, qam in *Hic* habuit. eodem enim prorſus modo enunciabitur, altera qo in *dvo* monoſyllabo, *dvellum* diſyllabo; utraqe qo in *Dvillius*, ubi τεσσαράκοντα effertur; imò qo in *hvi*, ubi uno flatu; qod apud Comicos haud ſemel fit. in qibus omnibus, qin *v* conſonans ſit, idemqe ſonet prorſus, qod *w* noſtrum in ϸwarf *pumilio*, ϸwel *habito*, ϸwindel *flacceſco*, ambigi non poteſt.

Porro tam *j* conſonæ, qam & *v* ſonum verum ac genuinum arguunt clarè ſatis συγχρίσεις ἢ διαχρίσεις dictæ illæ, qibus nunc è conſonis literæ iſtæ à ſyllabarum ſuarum compage reliqâ reſolutæ in vocalibus aliis commiſſæ in conſonarum naturam è vocalibus deformantur. Harum utriuſqe exempla paſſim ſunt obvia. qod *i* atqe *j* attinet, *ſynæreſeos*, in illis Maronis, Æneid. l. 1.

---- pendent lychni laqearibus avreis.

ejuſdem in Eclog. 3.

--- rejce capellas.

(fruſtra enim ſunt, inter qos & Servius, qi pedem procelevſmaticum hîc ſomniant; prout & in illo Æn. l. 2.

---- intexunt abjete coſtas.

& l. 11.

---- tranſverberat abjete pectus.)

Lucretii, l. 5.

---- ambjens multa peruſſit.

Diæreſeos, in illis, Maronis Æn. l. 9.

---- dives pictai veſtis, & auri.

Senecæ in Hypolyt. 2. 4.

Siqa ferventi ſubjecta cancro.

Martialis, lib. 9 Ep. 94.

Pervigil in pluma Cajus ecce jacet.

Tò U, atqe V qod attinet;

Diæreſeos; in illis Flacci, Epod. 13.

Nunc mare, nunc ſylvæ.

Plauti, Ciſtell. Act. 2. Sc. 1.

Qod dedi, datum non vellem; qod relicuum, non dabo.

Lucretii, lib. 1.

---- confringere ut arcta
---- portarum clavſtra cuiret.

Naſonis, Epiſt. 12.

Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos.

Tibulli, lib 1. Eleg. 7.

Stamina non ulli diſſoluenda Deo.

Synæreſeos: in illis, Maronis, Æn. l. 5.

Genva labant. ----

Plauti, Captiv. Prolog.

Domi dvellique dvellatores optimi.

Lucretii, l 2.

---- eqorum dvellica proles.

Auſonii, Parent. 24.

Duodeviginti functus Olympiadas.

Ejuſdem Epiſt. 23.

Mvtvatur ad Græcam fidem.

Lucilii, l. 4. apud Nonium;

Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἄκοιτιν.

Flacci, lib. 1. Epiſt. 1.

---- niſi cum pitvita moleſta eſt.

Ennii deniqe apud Ciceronem de divinat. l. 1.

Cedunt de cælo ter qatvor corpora ſancta
Avjum. ---

de qo loco videndus Voſſius artis Gram. l. 1. c. 43. qi & idem rectè monet l. 2. c. 14. in *ſva* apud Maronem Eclog. 7. ubi legitur,

Strata jacent paſſim ſva qæqe ſub arbore poma

V ſonare, ut primam in *Svavis* diſyllabo. ſed qare, vir optime, non *ut & alteram*? cum utriuſqe, te qoqe cenſente, ſonus ſit idem, nempe *w* noſtri. jubeas Anglum ſcribat, qomodo ipſe proferri vis, *w* utrobiqe exhibebit.

Verum fruſtra eſſe videtur eodem loci Vir doctiſſimus, qum *diphthongum* ſomniat in *Oilei* diſyllabo magis, qam in *ajo* & *rejce* pro *rejice* pariter diſyllabis; (de qibus idem videri poterit, ibid. c. 19.) avt in *abjete* triſyllabo; qum ratio eadem utriuſqe exiſtat, ſonus idem utrobiqe ſe prodat. Verum his miſſis; ecqis avrem ubi leviter etiam conſuluit, non ſtatim intelligit, in literarum commiſſionibus & diſſolutionibus eis qas diximus; dato *j* conſonanti ſono *y* noſtri, *v* verò noſtri *w*; lubricam admodum ac proclivem à *vocali* ad *conſonam*, & vice verſâ ab hac ad illam, lapſum fore; qum aſperior multò duriórqe ac difficilior tranſitus hinc illinc futurus ſit, ſi ſonos, qi vulgò obtinent, barbaros eiſdem attribuerimus, qorum alter eſt literæ F genuinus, uti nos alibi demonſtravimus. Ex his ergò qæ dicta ſunt, liqidò patet, (criticis etiam celeberrimis ac peritiſſimis vel exemplo, vel calculo ſuo id diſertim comprobantibus) literarum I & U, ubi conſonantis munus obeunt, ſonum genuinum in tribus illis linguis eundem eſſe, illius nempe qi ϸ, iſtius qi ϸϸ noſtri: nec alium in eis, qæ pro *bivocalibus* habentur, ſonum exhibere, cùm rationibus variis, tum & avrium ipſarum teſtimonio, qo nullum in negotio hoc certius argumentum, eſt luculentiſſimè demonſtratum. ut nihil amplius ad *bivocalium* iſtarum exterminium juſtum opus adjecto videatur.

Cæterum ex occaſione iſtâ, qæſitis duobus, qæ à nonnullis ſunt propoſita, qid reponendum exiſtimem, pavcis exponam.

Alterum eſt de vocum earum lectione ac prolatione, in qibus, tam exteris, qam & noſtris, literæ iſtæ occurrunt. Siqidem cum ſcripto peculiari de *Nomine Tetragrammato* nuper emiſſo, vocis *Jehovah* uſum receptum approbârim, & confirmare etiam anniſus ſim; qæſitum eſt à qibuſdam, qî id nominis, inter legendum enarrandumqe, pronunciandum cenſeam, ſentiam ſaltem. neqe enim hac in parte per totam diſſertationem illam qicqam videri definitum. hoc avtem forſan eò magis à me expectatum iri jam ſuſpicor, qia literarum conſonantium, qæ in nomine illo præcipuæ ſunt, (de punctis enim vocalibus duntaxat eſt in ſcripto priore diſceptatum) aliam à vulgatâ receptáqe pronunciationem, tanqam rectam & genuinam, hîc aſſertum eam.

Qæſito iſti qò plenius ſatisfiat, tum generalia nonnulla præmittenda, tum & diſtinctiones qædam neceſſariò adhibendæ videntur. neqe enim in omnibus una eadémqe, ſive lex, ſive regula, figi poteſt.

Ac primò lingvarum, de qibus qæritur, ratio diverſa eſt. aliæ namqe ſunt, qæ in uſu vulgari eſſe deſierunt; aliæ, qæ adhuc perſtant. Ad claſſem priorem pertinent, Hebraica, Græca, Latina. In iſtis avtem, cùm terminos jam olim defixos ac definitos habeamus; nec niſi apud eruditos ac literatos ferè in uſu ſint; ad priſcam & primigeniam, qantum poteſt, prolationem, qæ qoad lingvæ illæ in puritate ſuâ viguerunt, obtinebat, ut qàm proximè accedatur, annitendum videtur: ſonúſqe ad ſcripturam, qæ certiſſima in iſtis eſt norma, qantum avt uſus præſens patitur, avt obtinere etiam potior valet, eſt omninò exigendus. ſcripturam avtem cùm pro norma illiuſmodi propono; eam velim intelligi, non qæ à pictoribus, ſculptoribus, artificibus imperitis qibuſqe profecta, in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur, (qanqam & ab his etiam ad rem iſtam qæ in manibus eſt, lux aliqa, ſed judicio adhibito, nec contemnenda ea, accedere qeat) ſed qæ ab eruditis rerúmqe harum peritis, qorum ad nos opera judiciáqe ſcripto conſignata pervenerunt, prodita ac comprobata reperitur. qæqe in eis habetur, qæ diſtinctis diverſiſqe characteribus depinguntur. neqe enim fit veroſimile, ſonum unum eundemqe, literarum avt avtores primos, avt ſcriptores priſcos, figuris pluribus, deſignatum voluiſſe. qanqam ubi elementum, qod unum idemqe ferè ſonare videbatur, in vocum flexionibus, ſyllabarúmqe commiſſuris, nunc conſonæ munus, nunc vocalis obiret; factum eſt, per varietatis juſtæ defectum, ut ſonus duplex, ſed alter alteri affinis, qiqe alter in alterum invicem

cre-

creberrimè tranſiret, [a] uno eodemqe charactere qandoqe deſignaretur. qod in illis duntaxat, qas diximus, literis duabus, uſu veniſſe compertum eſt. In iſtis avtem, avt pro ſoni uſúſqe varietate, characteres diſtincti, nec multum diſcrepantes tamen, adhibendi ſunt; avt regulæ ſaltem ſtatuendæ, qibus ſonus earum víſqe genuina, pro locis eis, in qibus inter legendum ſe obtulerint, à legentibus dignoſci qeat.

Atqe in Hebraicis qidem charactere proprio exarandis, ſcripturam qod attinet, cùm ſacroſancta duntaxat oracula idiomate illo, puro ſaltem, conſcripta habeantur, tum immutari in eis qicqam religio vix patitur; tum nec hoc facto opus eſſe videtur, qum ad lingvam intra fines tam anguſtos concluſam, adverſus errorem, qi hinc emergere poſſet, omnem muniendam, regulæ paucæ admodum ſuffecerint. Sed nec in eiſdem charactere Latino deſcribendis, neceſſe eſt, ut literæ *Vav* loco novus character, *w* nempe noſter, uſurpetur, (qod viris magnis factitatum monuimus) ab eis præſertim, qi genuinum *V* Latini ſonum agnoſcunt; niſi forſan, qo eorum vel inſcitiæ occurratur, vel inadvertentiæ conſulatur, qi vitioſæ ejuſdem prolationi ſoli aſſveti, eam figurâ illâ indicari opinarentur.

Cæterum non poſſum illorum hac in parte (qod tamen viros ſummos, qiqe in lingvæ ſanctæ ſtudiis promovendis, inſignem præ aliis pleriſqe, qibuſqe forſan verè dixerim, nec felicem minus operam navârunt, admiſiſſe video) praxin probare, qâ Judæorum hodiernorum prolationem corruptam ſecuti, (qam & exemplo ſuo ratione iſtâ comprobare videantur, niſi ſi à calamo lingva diſcrepet) in Hebraicis charactere Latiali depingendis, pro *Tav S*; pro *Beth*, in dictionibus ſyllabiſve extremis F, in mediis *V* ſubſtituunt. unde nobis barbara planè illa, pro בית *beth*, *bes*, pro בראשות *breſhith*, *breſis*; pro מדות *middoth*, *middos*; pro ארחת *orchath*, *orchas*; pro אגרת *iggereth*, *iggeres*; pro הלכות *hilcoth*, *hilcos*; pro הליכות *halicoth*, *halicos* & rurſus; pro רב *rab*, *raf*; pro טוב *tob*, *tof*; pro זהב *zahab*, *ſahaf*; pro נתיב *nathib*, *nathif*. deniqe pro אבות *aboth*, *avos*; pro בבא *baba*, *bava*; pro בבלי *Babeli*, *Baveli*; aliaqe ejuſdem *κάμματος*, *ὅσα ψαμαθίς τε κόνις τε*. Neqe verò Judæorum morem ritúmqe hîc obtendere valebit; non magis qam Italorum, ubi de ſermone Latino agitur. Memini me qondam, eqite affini, qi filiolum habebat, qem literis humanioribus imbutum averet, officii id à me flagitante, Italum qendam unâ cum illo conveniſſe, qi nobilium liberos aliqot lingvam Latinam edocendos ſuſceperat. Is evocatos hos in re Grammatica aliqid percontarer rogabat, qò profectus apud ſe ſui ſpecimen aliqod exhiberent. Ego cum inter minutiora qædam, ab eorum uno poſtulaſſem, præteritum daret verbi *Cano*, ille *Chechini* retulit. idqe magiſtro, qi ita inſtituerat, probante. qi qâ ratione inductus, ita proferret, ſciſcitanti, regeſſit, *Italos ſic pronunciare: ab Italis avtem dictionis Latinæ proferendi normam eſſe deſumendam.* Et ſanè, tam ab illis, opinor, Romanæ, qam à Judæis hodiernis Hebraicæ; qum non minus à priſcâ & genuinâ lingvæ olim ſuæ prolatione iſtos, qam illos, conſtet deſciviſſe.

Idem hoc & de Græculis hodiernis admonitu opus eſſet; niſi qod abſurdæ barbaræqe prolationes illæ (qas tamen apud Cantabrigienſes noſtros, edicto publico, avthoritate ſuâ interpoſitâ, adverſus Thomam Smithum & Johannem Checum, qi poſt Eraſmum, monſtra illa oppugnatum ac profligatum in aciem prodierant, ſub pœnis etiam graviſſimis, retinendas uſurpandaſqe, tam in re literariâ qam in religioſâ, tyrannum agens, Præſul ille Vintonienſis ſancivit;) qibus [b] *αι ab ε, οι & ει ab ι ſonis non diſtingvuntur*; *η ι υ ſono uno eodemqe proferuntur*: Βῆτα, non *Beta*, (qo modo [c] priſcis) ſed *vita*: υ in

a *Litera una pluribus ſonis propter inopiam inſervire poteſt: ſonus unus in Variis literis non poteſt contineri. Tho. Smithus de ling. Græc. pronunc. l.* 2. b *Edicti Vintonienſis verba.* c *Martial. l.* 5. *Epigr.* 17. *Iſidor. Origin. l.* 17. *c.* 10.

diphthongis (qas nuncupant) tanqam *f* avt *v* noſtrum: *π poſt μ*, tanqam ſi *b noſtrum* foret; *τ poſt ν tanqam d* enunciantur; aliæqe ejuſcemodi, qarum Græci hodierni plurimum tenaces exiſtunt; apud eruditiores qoſqe, tam exteros, qam noſtros, jamdudum exploſæ, & jam ferè prorſus abolitæ ſunt.

In hoc tantum apud noſtros pleroſqe peccatur; qod *I* vocalem tanqam ſi Ει, *Υ* tanqam ſi Ευ eſſet, enunciamus. alioqi *I* & *Y* conſonæ utriuſqe ſonum geminum germanum pleriqe retinemus. Nec figurâ diverſa adhibitâ multum hîc opus eſt, (etiamſi *I* conſona pingi poſſit productior pavlò, prout in *αι* plerunqe pingitur) qum regulâ unicâ res hîc abſolvi poſſit, Iſcilicet cum *α ε ο* prægreſſis, *Υ* ubi cum *α ε ο ω* præfixis, avt *ι* inſecutâ, in ſyllabam unam coaleſcunt. alibi paſſim *vocalem* eſſe utranqe.

De Latinis conſideratio curaqe ulterior ac uberior neceſſaria videtur, tam qoad prolationem, qàm & qoad ſcripturam. Qoad prolationem; qia lingva hæc, prout in communi, priore utraqe illâ amplius, eſt uſu, ita corruptelis pluribus obnoxia eſt facta. A noſtris avtem pleriſqe in Latinis proferendis, præ exteris compluribus, plurimum peccatur. Siqidem nec *I* nec *U*, avt vocali, avt conſonæ; nec *F* in ullis; nec *G*, avt *C*, in nonnullis; nec *T* in aliis; ſonum damus genuinum. *I* vocalem, qaſi *ej* eſſet; *U* qaſi *Ev* vel *Ju* foret, efferimus. *J* conſonæ ſonum damus cundem, qem & *G*, (perperam utriqe) ubi *E* vel *I* ſeqitur. pari nempe modo proferimus *J*, in *Jacio*, *Jecur*, *Injicio*, *Jocus*, *Juſtus*, qo *G*, in *Gens*, *Genus*. *Georgius*, *Gigno*, *Corrigitur*. Igitur *V* conſonam pronunciamus, qo modo *F* oportuit: *F*, tanqam *PH* avt Φ Græcum foret; qod in Græculo riſiſſe Ciceronem Fabius [a] refert. *C*, ante E & I, *in Cera*, *Cerno*, *Neſcire*, *Poſcere*, *Cicer*, *Cicur*, *Circus*; & T, ante *I* purum, uti appellant, h. e. ubi vocalis ulla ſyllabam eam ſeqitur, qam id claudit, uti in *Titio*, *Petitio*, *Primitia*, *Propitius*; tanqam *S*, utrumqe enunciamus; acſi nihil intereſſet, inter *Cedo* & *Sedo*, *Cepi* & *Sepi*, *Cellam* & *Sellam*, *Cilicem* & *Silicem*.

Horum avtem in pleriſqe cum vicini nobis Belgæ, exteríqe alii complures, accuratiùs emendatiúſqe pleriqe noſtri loqantur, cúmqe lingvæ iſtius in conventibus conventionibúſqe publicis præcipuus ac freqentiſſimus ſit uſus: voti itaqe ac deſiderii juſti res merito fuerit, ut priſca illa ac primigenia Latina pronunciandi ratio apud noſtros poſſet poſtliminio revocari; utqe in Academiis noſtris, cum operam ſedulam, tum & authoritatem, qâ pollent, ei qorum id intereſt, ad id procurandum adhiberent. Cur enim non ad errores qoſcunqe tollendos, rectámqe rei cujuſvis rationem figendam firmandámqe, uſui neceſſario juſtoqe ea nunc poſſit eſſe & debeat, qæ ad illos qidem fovendos fulciendóſqe, iſtam verò opprimendam ſupprimendámqe olim iniqiſſimè eſt adhibita? Qa in re & eò magis elaborandum videtur, qia prolationis vitioſæ ritus iſte retentus, facit ut apud exteros qi eundem repudiârunt, ab eis noſtri qandoqe deridiculo habeantur, qos eruditione tamen ſolidâ, boniſqe literis atqe artibus, paraſangis ipſi non pavcis anteeunt. Cæterum donec iſtud obtineri poſſit, ſeqendum neceſſariò Sapientis ſcitum illud, *Loqendum cum multis, ſapiendum cum pavcis.* & qod ſummus ille de ſe in Oratore orator, qi *avrium convicio veritatem ſibi extortam* conqeſtus, *uſum* ait *populo conceſſiſſe, ſcientiam ſibi retinuiſſe.*

Ac de Latinis, prolationem qidem qod attinet, iſta ſuffecerint. De ſcribendi ratione aliqid adjecto opus videtur. Qum itaqe *I* & *U* Latinorum ſonum geminum, vímqe ſint duplicem adeptæ; unde fiat, ut nunc in *conſonantium*, nunc in *per ſe ſonantium* claſſem concedant, támqe multiplex & varius conſonantium harum ſit uſus, ut ſub regulas certas reducere, eáſve inter legendum ob oculos jugiter habere, havd cuivis ita promptum ac proclive fuerit; idcirco veteres Voſſius [b] non immeritò caſtigat, qod *iſta cum ſoni natura diſcrepent, non & figuris*

a *Inſtit. l.* 1. *c.* 4. b *Art. Gram. l.* 1. *c.* 15.

(qod facilè poterant) *diverſis ſignarint.* Horum itaqe cum ut indiligentia compenſaretur, tum & legentium commoditati conſuleretur, ab accuratiùs iſta tractantibus procuratum eſt, uſúqe ferè jam receptum, ut diſtinctionis juſtæ cavſſâ, literæ iſtæ, ſicut ſonis diſpeſcuntur, ita characteribus diverſis qoqe repræſentarentur. Unde natum, ut *conſona* *J j*, *V v*; *vocales*, *I i*, *U u*, pingantur.

Cæterum non immeritò reqiſiverit qiſpiam, qare non conſtanter, ubicunqe ſonus idem deprehenditur, figura ab his eadem uſurpetur. hoc enim ſi accuratè obſervaretur, *bivocalium* vanitate falſitatéqe liqidò patefactâ, commentum illud confeſtim concideret, & ipſum per ſe evaneſceret. qare in qibuſdam eum, qem vocali deſignandæ deputarunt, characterem admittant retineántve, in qibus aliud qam *conſonans* eſſe non poteſt. v: gr. cur *ſuadeo*, *ſuavis*, *ſuetus*, *quis*, *quare*, *quum*, *quorſum* ſcribant, cum nec *u* vocali ulli ita præfixâ, ut in eandem cum eâ ſyllabam coaleſcat, poſſit eſſe *vocalis* ipſa: (neqe enim, apud Latinos ſaltem, agnitæ ſunt unqam *bivocales* iſtiuſmodi; qod adverſus Schoppium eruditè diſputat Voſſius) nec eundem cum *u vocali* in vocabulis iſtis (qorum in nonnullis utraqe etiam reperitur) ſonum edere ſit compertiſſimum. qare in *aquum*, *equum*, *antiquum*, *reliquum*, *tinguunt*, *ſtinguunt*, charactere *vocalis* peculiari; contra, in *ervum*, *cervum*, *nervum*, *ſervum* figurâ *conſonantis* indice, ad literam priorem exprimendam abutantur; cum tam in illis, qam in iſtis mera *conſonans* exiſtat. avt ſi, ubi *conſona* eſt, ſonum non unum ſortiatur, qare non, pro ſoni varietate, characterem qoqe diverſum habeat aſſignatum. qare deniqe in *aut*, *haud*, *autem*, *audeo*, *audio*, *auris*, & ſimilibus, non eodem, qo in *vaco*, *vado*, *vago*, *valeo*, utantur charactere, cum eundem utrobiqe, w utiqe noſtri, ſonum agnoſcant. verum hoc typothetæ operiſqe typographicis præfecti viderint. eruditi verò, in ſuis edendis, prout ipſis viſum, procurarint. Nos ad reliqa, qæ diſceptanda propoſuimus, pergemus.

Hactenus itaqe de lingvis eis diſpeximus & diſpunximus, qæ in vulgari eſſe deſierunt. reſtat ut de eis aliqid adjiciamus, qæ in uſu vulgari adhuc perſtant, qas & *vernaculas* appellamus. In iſtis omninò, prolationem qod attinet, ſeqendum tenendumqe, qod uſus probat. Valet ſiqidem iſtic, qod Fabius tradit, inſtit. l. 1. c. 10. *Conſvetudo certiſſima loqendi magiſtra. utendúmqe planè ſermone, ut nummo, cujus publica forma eſt.* Proinde ſi vox *Jehovah* qomodo enuncianda ſit, qæritur, conſiderationem qæſita res geminam cum admittat, reſponſione conſeqenter geminâ eſt opus. Si enim de voce hac qâ Hebraica eſt, qæritur, pronuncianda erit, ac ſi charactere noſtro Jehowah ſcriberetur. eam enim Hebraica efferendi rationem rectam ac genuinam eſſe, in antegreſſis eſt demonſtratum. at ſi pro Anglicanâ, qæ Hebraicæ illi reſpondeat, habeatur, non Jehowah, ſed Jehovah planè proferetur, eo utiqe prorſus ſono qo *J* & *V* literæ *conſonantes* apud noſtros ſonant. ſiqidem qibus illorum *Jod* & *Vav* ſonos exprimamus, alios habemus diſtinctos ac peculiares characteres, qibus iſtic non abutimur. neqe eſt neceſſe, ut vocabula Anglicana, qæ Hebraicis interpretandis ſive lingvâ noſtrâ exprimendis adhibentur, ad illorum proloqendi ritum modulúmqe exigantur. hæc eſt enim lingvæ cujuſqe prærogativa, ut aliunde mutuata ad morem proprium uſúmqe defingat. Exemplis aliqot, qid velimus, dilucidiùs patefiet. Si qis Hebraicè peritus, contextus ſacroſancti periochen aliqam recitaret, nomina illa אחשורוש דויד יעקב ישראל (rectam proloqendi normam ſecutus) proferret utiqe ac ſi Jiſrael, * Jaacob, Dawid, Aeſhweros, literis noſtris pingerentur. at idem, ſi ſcripturas eaſdem lingvâ noſtrâ enarraret, nomina eadem idqe citra juſtam reprehenſionem) Iſrael, * Jacob, Dabid, Aſſuerus, prout vulgo efferuntur, enunciaret. Aliud adjiciemus. Chriſti domini noſtri nomen Hebraicum idem omninò fuit, qod & ducis illius Judaici, qi in terræ eidem olim promiſſæ poſſeſſionem Dei populum immiſit, יהושוע utiqe, ſive *Jehoſhua*. inde יש׳ *Jeſhua* enatum, Syrum magis qam Hebræum (qanqam & Syriaca qandoqe [a] Hebraica dicitur; qia hujus tradux; ſed inter derivandum fonte, unde profluxit, corruptior effecta) nec niſi à populo è Babylone reduce, ubi linguæ Syriacæ ([b] ea enim eſt revera, qam Chaldaicam nos dicimus) aſſveverant, uſurpatum. hinc in Græcam lingvam tranſeundo, nomen geminum evaſit. ſiqidem Græcis priſcis Ἰησοῦν Ἰάσων, poſterioribus ιᾶσθαι ζειν etiam Ἰησοῦς dicebatur. Nos Hebraica impræſentiarum miſſâ, de reliqis, in qibus diſcrepantiæ vix qicqam comparere videtur, videamus. Ἰησοῦς ergò, ſive *Jeſus*, qomodo enunciandum ſit, ſi qis qæſierit, hoc à me reſponſum feret. Græca qidem vox Ἰησοῦς ita erit proferenda, ac ſi eſſet noſtro depicta charactere Jeſous: qia I Græcis hîc *vocalis*, Y *conſonans* eſt. *Jeſus* verò Latina, acſi Jeſus ſcriberetur. qia *J conſonans*, (qæ illis ȝ noſtrum ſonabat) *u vocalis* eſt. Anglicana vero Jeſus; prout nos J *conſonam* noſtram proferre conſvevimus. Nec de alterâ illâ, hac antiqiore multò, ſecius ſtatuendum. Vox Græca Ἰάσων τε ſου πάτρας prolata noſtris figuris eſſet Jaſon; qia I in ea *vocalis* eſt: Latina *Jaſon*, Ἰάσων. (poëticas enim diæreſes hîc mittimus) noſtro charactere, Jaſon: qia ȝ nobis ſonat qod *J* conſona Latinis: Anglicana vero Jaſon; eodem plane modo prolatâ primâ, qo J noſtrum ubi conſonans eſt, aſſolet. qod & in [c] codicis ſacri contextu recitando à qibuſqe paſſim obſervatur. Nec eſt igitur neceſſe, ut à nominis Jehovah pronunciatione vulgari, (prout nec à Jacob vel Dawid, vel Jeſus, vel Jaſon) in ſermone vernaculo diſcedatur.

Illud potius iſtic optandum venit, ut prolationem, qæ obtinet, ſcriptura ſeqatur. Rectiſſimè Smithus noſter, [d] *Æquum eſt, ſcripturam ſonos ſeqi, ut picturam corpus: teſtentúrqe ſcriptura ſonum ætatis, ut aulæa formas veſtium.* Qorſum namqe elementorum figuræ, avt ſunt primitus excogitatæ, avt etiamnum adhibentur, niſi ut qem in ſermone communi literæ qæqe ſonum edunt, eis commodè deſignetur? Certè & ætatis tenerioris noſtris, & lingvæ noſtræ ediſcendi ſitientibus peregrinis, compendium hinc non contemnendum accreſceret; ſi & figuras ſono cuiqe diſtinctim exprimendo deſtinatas, eaſdemqe ad ſonum proprium accommodatas & reſtrictas haberemus. Hoc eſt enim, qod ſortis utriuſqe qoſvis, in noſtris ediſcendis, conturbat havd parum, de qo & exteros avdivi non ſemel conqerentes; qod Gallis utiqe, inter alia, qæ nolo dicere, exprobrari conſveverat; *aliter legere nos qam ſcribamus, aliter pingere qam proloqamur.* Nec reverâ noſmetipſos (niſi ſi φιλανθρωπίας καὶ εὐφραδείας ἕνεκα reatum adſciſcere velimus) culpâ omni hac in parte immunes prorſus poterimus diffiteri: qum literas toties ſupervacaneas vel infercimus, vel affigimus; alio, qam qo proferri debeant, ordine diſponimus; elementis à ſono ſuo nomina diſſonantia planè tribuimus; uno eodemqe charactere ſonos à ſe plurimum diſcrepantes pingimus; & ex conſeqenti, ſonum eidem nec certum, nec ſuum damus. Ex. gr. Cur in people ſcribendo, o interſerimus, qod envnciatum tamen nolumus; e conſonæ l poſtponimus, qod loco priore, licet raptim, proferimus? Cur thin *tenue*, & thine *tuum* literâ initiali eadem depingimus, cum ð potius qam t ſonus in altero ſe prodat? qod proinde ð apice ad ſpinæ inſtar trajecto Saxones priſci exprimebant. Cur Gervaſe per G ſcribimus cum Jervas, avt Jarnis enunciatum velimus? Cur G ipſum Jee ſive Ji nuncupamus, cum in gate, gil, give, good aliter prorſus proferamus? Cur C literam ſee ſive ſi nominamus, cum tanqam ſi ſ eſſet (prout

* *Literâ mediâ forſan illâ miſſâ, cujus ſonus vel ignotus vel incertus cum ſit, nunc inſuper habetur, ut in* עמום Amos, *nunc per* G *exprimitur ut in* עמרה *Gomorra; ab aliis nunc ut* ng *in* בע malum, *nunc ut* gn *in* עץ lignum, *effertur.*

a *Act.* 22. 2. b *Ezr.* 4. 7. *Dan.* 2. 4. c *Act.* 17. 5. 6. *Rom.* 16. 21. d *De reſtâ & emend. ling. Angl. ſcript. c.* 9.

(prout eſt reverâ; & alterum itaqe ſuperfluum) efferamus, in care, core, cur, cure? Cur non eiſdem elementis proceed & ſeed ſcribimus, cum idem in utroqe ſonus percipiatur? Cur action, potion, poztion, petition exaramus, cum acſion, poſion, pozſion, petiſion legamus? Latinam ſi qis originem obtenderit; in promptu eſt reſponſio. In Latinis qidem *actio*, *potio*, *portio*, *petitio*, cum ſcriptio recta ac legitima exiſtat, nihil eſſe immutandum; ſed ad ſcripturam, qæ proba ac probata ſit, prolationem eſſe accommodandam. at in noſtris, cum voces vernaculæ, ſonis conſtent ab illâ planè diverſis; ſonumqe *t* in *s* demutando facta fuerit derivatio; ad vocabuli ſonum conformandam eſſe ſcripturam; neqe enim id eſt in deductitiis avt mutuatitiis neceſſarium, avt congruum etiam, ut elementum cum ſono mutetur. neqe verò nos id ipſi conſtanter obſervamus. v. gr. à voce Latina *declinatio* derivata gemina habemus; artis vocabulum utrunqe; mathematicæ alterum, declination, Grammaticæ peculiare alterum, declenſion. ecqid avtem obſtiterit, qò minus, qamvis Latia, mater utriuſqe vox per *t* ſcribatur, & rite qoqe proferatur, non per ſ tamen tam illa qam iſta deſcribatur; cùm hujus in utraqe ſonus avdiatur, t literæ in neutrâ? Ecqis enim Gallis vitio verterit, qod *Oraiſon* & exarent & enuncient, cum ab *oratio* tamen Latino ea vox deſcendat; avt illis qod *faſhon*, noſtris qod faſhion, (non faction, qod aliud utriſqe deſignat) cùm Latinorum tamen vocabulo *factio* natales ſuos debeat utrumqe? Ecqis Latinos vituperet, qia *reſinam*, non *retinam* ſcribant, cum Græcis ea ῥητίνη ſit; qod *ſciſſum*, non *ſchiſtum*, qum Græcis ſit σχιστὸν; qod *cutis*, non cuſtis, quum Græcum ſit κύτος; *perna*, non *pterna*, cum Græcis πτέρνα; *purum putum*, non *puſtum*, qod Græcis eſt πυτὸν; *oſſa*, non *oſta*, qod ὀστᾶ Græci; & alia ultra cenſum iſtiuſmodi? Certè, qam nulla non lingva in vocabulis aliunde derivandis tranſferendiſqe libertatem ſibi ſumit, noſtræ nullo jure, nulla ratione, à qoqam poterit denegari.

Iſtis avtem cum qæſito priori ſatiſfeciſſe nos avtumemus, ad alterum tranſibimus. De Q literâ itaqe, ejuſdemqe poteſtate ac uſu â praxi meâ occaſione ſumptâ, coorta eſt qæſtio. Cum enim in meis Latinè ſcriptis, ac in publicum emiſſis, *v conſonam*, an *vocalem* eam, huic ſubjungere deſtiterim, ſæpenumero ſum hac de re à viris doctis compellatus, qærentibus utiqe, qâ ratione inductus id uſurpem, qâve avtoritate ſubnixus, ſcripturam novitiam introductum eam.

Et ratio qidem, qæ nondum lecto avtore eâ de re ullo, in ſcriptis privatis compendia captantem, ad id primitùs impulerat, prompta pronáqe ſatis fuerit, qod ſuperflua planè adjecta vulgò altera illa videretur: qum utriuſqe ſonum, qæ duplex foret, litera ea per ſe ipſa includeret. Siqidem tam Q. qam X Latinum, Ψ Græcum, non ſimplex litera, ſed compoſita eſt. Conſtat enim ex C & *V*. qod Capella monuit de nupt. philolog. l. 3. c. 7. ex C, inqam, & *V*, non *vocali* eâ, qod Scaliger cenſuit de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 7. (ne fruſtra ſis) ſed *conſona* illâ (qod ex Velii ſententia tuetur Voſſius lib. 1. cap. 22.) cujus vis in *Angvis*, *Sangvis*, *Svavis*, *Svaſus*, ſe prodit. itaqe nec *Cu*, ſive *Qu*, i. e. juxta ſcripturam vulgarem *Quu* qod Voſſio tamen l. 1. c. 32. placuiſſe video, eſt genuinum literæ hujus nomen, ſed *CVE*, ſive *QE*, (qod eodem recidit) ſicut ECS τῶ X; non incluſâ, qæ utrobiqe nulla eſt, ſed qo proferri poſſit utraqe, neceſſariò, in altero præfixâ, in altero ſubjectâ, vocali illâ, qæ conſonis qibuſqe exprimendis conſvevit adhiberi. Ergo qo modo X ex C & S, Ψ ex Π & Σ; ita Q ex C & *V* eſt coalita & conflata. Rectèqe idcirco, cum Julius pater, de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 10. *ineptire* eos pronunciat, *qi Q cum C eandem eſſe* contendunt; tum & Joſephus filius, in diatriba de var. liter. pronunciatione, *delirare Varronem*, qi *nullam* ajat eſſe *inter* Q & C *differentiam. eam enim eſſe proportionem in voce hac* Qvos *ad* Cos, *qa eſt in* Lingvas & Lingvis *ad* Lingas & Lingis. uterqe τῶ *U litera poteſtatem in Q ipſo contineri* adfirmat.

A Unde & notat Voſſius l. 1. c. 32. eos, *qi ſemper poſt Q adſcriptum eunt V.* etenim *hoc appoſito nihil ſupereſſe præter C ſimplex.* qod de Q ſentire Scaliger alter *ineptum*, *delirum* alter cenſuit. Proinde ſicut fruſtra τῶ X τὸ S ſub. jungeretur, ut *exſeo*, *exſedo*, *exſpio*, *exſplodo*, *exſploro*, pro *exeo*, *exedo*, *expio*, *explodo*, *exploro*, ſcriberemus: alia enim eſt ratio, cum à *ſpecto exſpecto* potius qam *expecto*, qaſi à *pecto* eſſet compoſitum, Grammatici (qod Fabius l. 1. c. 7. docet) ſcribendum cenſuerint. qia ſ ibi non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſeqentis; ſicut & in *exſcribo*, *& exſurgo*; & nominis verò, in *exſors* & B *exſul*, ut recte [a] Voſſius. ita fruſtra τῶ q τὸ *v* ſubjeceris, cum ipſius *v* vis integra duplicis illius ſono jam incluſa habeatur. Etenim, qod ὁ πάππος de litera K; ſi qis cum Scavro, *nomina*, *in qibus à ſecunda eſſet ſtatim ſede*, *per* K *eſſe ſcribenda putârit*, *qod Ka nomen includit vocalem illam*, *nullam ſanè vocalem addendam in contextu dictionis.* & eâ qidem de cavſſâ priſcos obſervat Voſſius l. 1. c, 17. *a* poſt K omittere ſolitos, cum ſcriberent *Klenda*, *Klumnia*, *Krus*, *Kartago*, pro *Calenda*, *Calumnia*, *Carus*, *Cartago*, qia K utiqe C & *a* in ſe contineret. pari certè ratione tam *V* poſt Q qam & S poſt X, eſt prorſus ſupervacanea, C cum compoſitis ſuis iſtis utraqe illa, & qidem integra, jam ſit comprehenſa.

Ratio igitur clara ſatis ſuppetit, cur τῶ Q ſubjunctâ ſive *U*, ſive *V*, nihil ſit opus. Nec deſunt qi patrocinium hac in cavſſâ ſuum ſponte deferant, viri cum literati, tum & inter literatos ſortis ſediſqe havd infimæ. In his eſt, qem & ſuperius pavlò adduximus; Vir Cl. Scaliger filius. Is loco ibi deſignato: *V poſt Q nullum habet ſonum. ſed qi ſonus avditur, in ipſius vi eſt, qa ſine V potuit probari.* Accedit huic, ſed qi tempore, puto, anteceſſit Avtor havd ignobilis, licet de nomine ignotus, D cujus *de Lingva Gethica* commentariolum edidit Bonaventura Vulcanius; in qo iſta habentur. *Q eadem eſt cum C, niſi qod U includit. qare ubi hac ſubjicitur, ſuperflua eſt. Malè igitur ſcribunt Latini.* Quotidiè, Quis, Quia, Quoniam, *recte Getha, qui u includunt, ſcribentes* Qotidie, Qis, Qia, Qoniam. *Cum enim Q comprehenderet u, putabant ſuperfluum, ſi præterea annotaretur. qod monendum erat, ne qem in novo idiomate novitas offenderet. Tum u exprimendum ſit. ſi dictio per x ſcriberetur, qomodo Græci faciunt, qi loco q x uſurpant,* Κεῖντ& *ſcribentes pro Qintus. Errant verò, qi u geminum ſubjiciunt; qum ſimplum ſatis ſit; avt unicum, ſi alia vocalis ſeqatur.* Hæc ille diſertiſſima. Cæterum ne Getas Gothóſve.. gentes barbaras, Latinæ vel ſcripturæ vel loqelæ magiſtros facere videamur. Virum clariſſimum, antiqitatis omnis indagatorem ſagaciſſimum, rerúmqe iſtarum peritiſſimum, Joannem Voſſium avdiamus. Is (neqe enim in partes hic vocatus comparere recuſabit) Artis Grammaticæ l. 1. c. 22. Cujus inter alia ſummarium; *Veteres ſcripſiſſe*, Aqa, Equs, Qis, *& ſimilia*, *abſqe V. Non tantum*, inqit *eſſentia & poteſtatis ratione Q compoſita dici poteſt*; (qod Capellæ ac F Diomedis avtoritate firmat, qi ex C & *V* conſtare affirmant) *ſed etiam figura: qia*, *qod & Velius Longus obſervavit*, *ipſa nota*, *qâ ſcribitur*, *oſtendit* C & V *pariter literas in ſe confuſas. Atqe inde eſt*, *qod in Veteribus Codicibus alterum V*, *tanqam in* Q *contentum*, *prætereatur. Ita in eis legere eſt* Equs *pro* Equus. *ac in antiqis etiam inſcriptionibus interdum hic occurrit ſcribendi modus.* Velii verba qæ vir Cl. adſcripſit, hæc ſunt. *Multi* Q *literam excluſerunt*, *qoniam nihil aliud eſt qam* C & V; *& non minus poſſit ſcribi* Quis *per* C & V & I & S. *ideóqe nonnulli* Quis, & Quæ, & Qid, *per* Q & I & S *ſcripſerunt*, *& per* Qæ, & Qid; *qoniam ſcilicet in* Q *eſſet* C & V. G Hæc ubi ex Velio Voſſius, *Nec obſtat*, inqit, *qod Probus adverſus eos diſputat*, *qi* Seqi *in præterito ſcribebant ex* Seco, *avt* Aqi *ab* Acuo. *nam in his ratio diſpar. qia* C *ad aliam qam i ſyllabam pertinet: contra qam ſit in* Seqi *a* Seqor, *avt nomine* Aqa, *& ſimilibus.* Qibus adjici

a *Art. Gram. l. 1. c. 43.* b. *Jul. Scalig. de cavſſ. ling. Lat. l. 1. c. 10.*

poteſt, qod & ipſe pavlò poſt, ex eodem avtore ſuggerit, *V conſonam* in his eſſe, *cujus vis ac poteſtas Q littera includitur, non* prout in alteris illis, *vocalem* qod & Voſſius ipſe contra Diomedem, Priſcianum, adeoqe Fabium ipſum tueri ſuſtinuit. Idem deniqe libri ejuſdem c. 29. *Oecumenico errore à recentioribus, imo & penè omnibus antiqis, poſt Q ſcribitur V, cum Q nihil aliud ſit qam C pingvius ob ſeqens V. Sane ſi poſt Q geminam vocalem ſcribere viſum, nihil fortaſſe Q fingere opus erat. ſin Q ad ſoni pingvedinem indicandam adhibere placuit, V omnino in Q intelligetur; qia Q erit nota duplicis litera C & V. Rectius igitur aliqi, Qa, Qi, Qo ſcripſere; qam alii* qua, qui, quo; *cum in his V poſt Q redundet, ac ſapiens naturam inſeqi ſoleat, qa nihil facit fruſtra.* Hæc heroes illi. ex qibus liqido patet parétqe, ſcripturam hanc, qâ *V* poſt *Q* expungitur, nec novitiam nuperriméve inductam, ſed Latinis priſcis uſurpatam, nec verò avt ratione juſtâ eſſe, avt avtoritate etiam deſtitutam.

Et ad qæſitum geminum illud iſta ſuffecerint. Dictionis reliqæ ſummam pavcis ſic habeas. *Diphthongi*, ſive *bivocales*, ſunt, in qibus *vocales dua in ſyllabam unam coaleſcunt.* Hæ vel ſunt *impropriè*, vel *propriè* ſic dictæ. *Impropria* ſunt, in qibus, etſi *dua pingantur*, *altera* tantum *profertur.* hujuſmodi ſunt apud Græco, α, η, ω, qibus *iota* eſt ſubſcriptum; in Latinis *ae* & *oe* in *Æneas*, *Oeneus*, &c. de iſtis non laboramus, qia *ἀκύρως καὶ καταχρηστικῶς bivocales* dicuntur. h. e. dicuntur, & non ſunt. *Propria* ſunt, in qibus *vocalis utraqe profertur.* hujuſmodi habentur, in qibus *i* & *u* (qæ *bivocalium* matrices exiſtimantur) vel *aliis vocalibus adjuncta*, vel *ſecum* invicem *commiſſa.* aliis *adjecta*; *i*, in *ai, ei, oi*; *u*, in *au, eu, ou.* in iſtis verò *i* & *u conſonas* eſſe, non *vocales*, oſtendimus. habere enim ſonum eundem planè, qi *j* & *v* conſonarum genuinus eſſe, vel agnoſcitur, vel evincitur; *i* nempe τὸ *y*, *u* avtem τὸ *w* noſtri utriuſqe. *nullam* itaqe in iſtis *bivocalem* eſſe; cum *vocalis* altera nulla ſit. reſtant, in qibus, *ſecum* invicem *commiſſa*, *y* Græcorum, in *γῆς* & *ἄρτυξ*, *ui* Latinorum, qæ ſit illi analoga, in *huic* & *cui* monoſyllabis. in his viri magni *i conſonam*, *u vocalem* eſſe contendunt. ego contra *u conſonam*, *i vocalem. bivocalis* intercidit, utralibet detur.

Nulla ergò *Bivocales.*

THO-

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO,

QUA VOCIS

JEHOVAH,

APUD

Noſtros receptæ uſus defenditur, & à qorundam cavillationibus iniqis pariter atqe inanibus vindicatur.

LECTORI CANDIDO.

NOtum eſt [a] Cenſoris graviſſimi dictum, Tam ǫtii qam negotii rationem eſſe reddendam. Hoc ipſe qo ex parte aliqâ [b] præſtem, paucis hiſce te conventum velim. Cum morbo, qi me nuper habuit, (habuit enim magis me ille, qam illum ipſe) necdum penitus reliqit, domi concluſus, lecto etiam partem maximam affixus, diſtinerer, dum otii tædio (qod mihi nunqam non grave) ex libris levamen aliqod reqiro, in Viri cujuſdam clariſſimi de Nomine Tetragrammato Orationem apud ſuos habitam incidi, ad cujus oram in codice meo (pro more mihi non inſolenti) nonnulla olim adnotaram. Ea jam repetita & relecta, animum impulere, ut de argumento hoc molirer aliqid; qo vocis Jehovah uſum apud nos ([c] nec ſolos tamen) receptum, qem acrius pavlò avtor ille impugnat, & inſectatur acerbius, qâ poſſem, tutarer, & ab illius cum cavillis, tum & calumniis vindicarem; idqe eo magis, qia ab altero qoqe notæ etiam primariæ viro, Anglos noſtros, hoc eodem nomine, qaſi crimini graviori affines, nominatim perſtrictos offenderem. Hoc intra pavcos dies ubi abſolveram, juris publici facere viſum eſt. Qæ ſi cui forſan otioſa ac ſupervacanea videbuntur; ut aliud nihil dicam; illud primò habeat, eſſe hunc otii, nec ultrò accerſiti, ſed neceſſitatis lege qadam imperati, fœtum. tum veteris dicti meminerit, qo pronunciatur, ſatius eſſe, otioſum eſſe, qam nihil agere. Cogitet deniqe iſta, qaliacunqe fuerint, viros etiam ſummos exercitos habuiſſe. Tu ſicubi lapſum deprehenderis (qod cum à morbo, tum & ab ætate, [d] qi morbus alter eſt, laboranti proclive fuerit) manum ſi porrexeris, amice feceris, gratiamqe apud me eo nomine ampliorem iniveris, qam paria te mecum ſentire profeſſus: ſiqidem hac ratione forſan confirmatiorem, illâ (qod eſt optandum magis) emendatiorem reddideris. *Vale.*

[a] Catonis majoris, ex Origen. l. 1. meminit Cicero Orat. pro Planc. (imitatus & ad Attic. l. 5. Ep. 20.) & Columel. l. 2. c. 22.

[b] Libet non minus otii, qam negotii præſtare rationem, Symmach. l. 1. Epiſt. 1.

[c] Videatur Druſii ipſius confeſſio ad oram ſcripti hujus prope finem adſcriptam.

[d] Τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Apollodorus. Itaqe Philemon. Μηδὲ ποτ' ἐρώτα τὸν γέροντα πῶς ἔχει, ἢ γραῦν ἵν'. ἴσθι δ' ἰνδὺς, ὅτι κακῶς ἔχει. Senectus ipſa morbus eſt. Terent. Phorm. 4. 1. Senec. Ep. 108.

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO.

DE nomine Tetragrammato, ejuſdemqe ſive vivâ voce, ſive per ſcripta exprimendi ratione germanâ atqe genuinâ, grandis graviſqe inter eruditos orta eſt hiſce temporibus controverſia. Eam non ſine ardore utrinqe aliqo, & vehementiâ (uti mihi qidem videtur) minus neceſſariâ, proſecuti ſunt viri magni, Joannes Druſius in Tetragrammato, de rect. lect. ling. ſanct. c. 32, & 33. & in Annot. ad Pentateuch. l. 2. c. 5. Nicolaus Fullerus noſter Miſcellan. l. 2. c. 6. & in Append. Apologet. Ludovicus Cappellus in Oratione de nomine Tetragrammato & ejus pronunciatione, & Sixtinus Amama in diſſertatione de eodem. nam Gilbertum Genebrardum hominem maledicum καὶ μανικὸν inter heroas iſtos ne nominare qidem ſuſtinuerim. Ego, non qo inter tantos viros, tanqam arbiter confideam, ſed qo ad rem ipſam de qâ diſceptatur conſtituendam ſymbolam ſaltem conferam, meam de lite hac totâ, & qid parti utriqe concedendum exiſtimem, citra cujuſqam offenſionem, ſententiam liberè proponam; idqe qam commodè potero pauciſſimis abſolvam.

Primò itaqe יה & יהוה duo eſſe Dei veri, eaqe à ſe invicem diſtincta, ſed qæ rationem eandem habeant, nomina peculiaria, pro conceſſo confeſſoqe ſumetur. De illo, conſtat ex Hymno 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה. de iſto ex Hymno 83. v. 19. *Ut norint tè cujus nomen eſt* יהוה. Diſtincta eſſe à ſe invicem, nec alterum alterius formam contractiorem (qod nonnulli tamen ſunt arbitrati) inde patet; qod utrumqe ſimul poſitum reperiatur ביה יהוה Eſaiæ c. 26. v. 4. Sed & qod diverſos, uti mox videbitur, habeant natales. Eandem plane cum notionem, tum & notationem habere liqet, etiamſi à radice non eadem prorſus oriantur; qia à verbis admodum affinibus, & ejuſdem planè ſignificationis, deſcendunt. Sicut enim חוה & חיה unde primæ parenti nomen, Gen. c. 3. v. 20. ita היה & הוה idem utrumqe ſignificat, & illud qidem *vivere*, hoc *eſſe* utrumqe. ab היה avtem יה (priore ה ſicut in לך ab הלך abjectâ) ab יהוה חוה deductum, extra omnem eſt controverſiam, ita יה pariter & יהוה utrumqe τὸ ὄν, ſive τὸν ὄντα, deſignat. Rationem nominis utriuſqe Moſi Deus ipſe, cujus nomen utrumqe eſt, dedit, Exod. c. 3. v. 14. ubi dixit, אהיה אשר אהיה Qo loco & tertium habemus Dei nomen, ab utroqe illo diſtinctum, ſed cum utroqe mentis & ortus qoqe plane ejuſdem; idqe juxta interpretes nonnullos iteratò ibidem exhibitum. Siqidem, pro eo qod alii cum Hieronymo, *Sum qi ſum*; vel *Sum qod ſum*; qod noſtri conſtanter uſurpant; alii cum Pagnino, *Ero qi ero*, ſive *Ero qod ero*, qod αὐτολεξεὶ verba ſonant; atqe omninò retinendum Oleaſtrius contendit; Piſcator, (ſolus opinor) *Ero qi eram*: Junius à reliqis aliorſum abiens, reddidit, *Ehjeh*, *qia ſum*, ut אהיה prius ſacroſanctum ſit, & pro nomine (prout & in clauſulâ proximâ) habeatur; alterum (ut Hebræi loquntur) ſit profanum, & verbi (cujus & formam gerit) naturam retineat; אשר avtem non pronominis relativi, ſed conjunctionis cavſſalis (qod nec rarò fit) uſum ac ſignificatum hîc obtineat: à qo ſenſu nec longè Vatablus abſceſſit, qum vertit, *Ero*, *qia ero*: & mox ἐξηγητικῶς, *Ero*; *ero enim*. ut eis verbis Dominus Deus & Moſi de nomine ſuo percontanti reſponderit; & nominis editi ſimul etiam rationem reddiderit. nam de tempore connotato parum intereſt; cum ea apud Hebræos creberrimè, promiſcua habeantur; qod variis exemplis * alibi oſtendimus. De loci mente videri poterit Vir Cl. Joannes Druſius Obſerv. l. 16. c. 10. ſed & ex exteris Plutarchus de El Delphico; qod is eſſe vult hominis Deum compellantis, naturamqe divinam agnoſcentis vocem (qaſi Ei, Es, diceret) qi propterea propriè veréqe ὄντως eſſe ſolus dicatur, qia ſolus mutationis omnis ſit expers. nos ad alia properamus.

Secundò, nominis alterius illius יהוה pronunciationem genuinam, cum primis temporibus, tum & per inſecuta deinde ſecula plurima, vulgò cognitam fuiſſe, clariſſimè liqet. Et primis qidem parentibus innotuiſſe patet ex Evæ, qo partum primum ſuum excepit, elogio, *Acqiſivi virum* את יהוה *à Deo*. Deinceps avtem in ore ac ſermone, communi etiam, itidem fuiſſe, patet inter alia, ex nominibus locis perſoniſqe de ſpeciali aliqâ ratione avt occaſione impoſitis, qibus nomen id integrum continebatur. Sic enim monti, in qo Iſaak immolandus ſiſtebatur, יהוה יראה nomen indidit Abraham. Geneſ. c. 22. v. 14. unde & orta refertur dictio παροιμιώδης, qæ in celebri uſu fuerit בהר יהוה יראה *In monte Deus videbitur*. coactius enim pavlò Junius, *In monte Jehovæ providebitur*. Moſes qoqe ad tropæi inſtar erectam de Amaleko fuſo aram, יהוה נסי nuncupavit. Exod. c. 17. v. 15. uti & Gedeon alteram in proſperi ſucceſſus futuri omen, יהוה שלום Jud. c. 6. v. 24. Qin & Jerem. c. 23. v. 6. Chriſtus Dominus יהוה צדקנו nominatur. Eademqe appellatio eidem ipſi an urbi, eccleſiæ utiqe ipſius, incertum, attribuitur, ejuſdem prophetiæ, c. 23. v. 16. utriqe certè (certum ſatis id) competere poteſt, & illi, qo qid ſuis ſit, & iſti, qo unde id ei qod is ſuis eſt, adſit, eo nomine denotetur. Verum citra con-

* *In explicatione verborum arioli. Num.* 23. 21.

controverſiam urbi reſtitutæ nomen datur יהוה שמה in Ezekielis Vaticinio extremo. Qorſum avtem perſonis lociſve nomina, niſi qo eis in ſermone ſcriptoqe, prout occaſio, deſignentur? In ſermone verò communi qî id poteſt ab eis, qi proferre ea avt neſciunt, avt neqeunt? Accedit ſolennis illa juramentorum concipiendi formula חי יהוה qod qadragies minimùm in ſacrâ paginâ reperitur: qum in eiſdem citra nomen iſtud bis אלהים ſemel אל tantùm, occurrat. Qin nec exteris etiam ethniciſqe ignotum prorſus fuiſſe Dei nomen hoc, ex codicibus ſacris clariſſimè patet. Idipſum enim hoc proferunt, cum Laban & Bathuel Eleazari Abrahæ famulo, Gen. c. 24. v. 50. tum & Pharao Rex Moſi, Exod. c. 5. v. 2. & regis ſui nomine non ſemel Rabſhake Ezechiæ, Eſai. c. 36. v. 7. 10. Nec certè in uſu vulgari eſſe videtur deſiiſſe, qamdiu apud Dei populum prophetiæ ſeries continua perſtiterat, avt Spiritus ſancti amanuenſes ulli extiterant, qi oracula θεόπνευστα, in populi illius uſum communem, ſcripto conſignarent. qorſum enim illi qicqam in uſum communem, avt vivâ voce ederent, avt ſcriptó proderent, qod ab eis, qorum in gratiam propalabant, ne avribus qidem percipi, avt proferri, avt legi etiam, nedum ut intelligi, vellent? avt qis cuiqam dicti ſcriptive uſus, qem nec avditu percipere poſſit, nec proferre ipſe noverit? Proinde nullo pacto eſſe poteſt rationi conſentaneum, ut exiſtimemus, Vates ſacros in vaticiniis ſuis id nominis toties inculcaſſe, qod prolatum tamen lectumqe ab eis nollent, qibus ea tradidere. Imò qamdiu ordo ſacerdotalis eos habuit, qi erant legis divinæ obſervandæ religioſi, non poterat nominis illius prolatio inſuper haberi, nedum ut penitus intercidere, avt in oblivionem etiam devenire. Cum enim formulâ à Deo in lege per Moſem perſcriptâ Num. c. 6. v. 24--27. populo publicitus benedicere tenerentur, fieri non poterat, qum eam qotidie uſurparent, qin & nomen hoc proferrent ipſi, & in populum ſimul qoqe propalarent. Porrò ſi in benedictione ſolenni illâ & ſacerdoti proloqi, & populo avribus percipere liberum licitumqe fuerat, ecqid obſtiterit, cur non & alias qoqe, vel in ſacris ſcripturis legendis, vel in ſuppliciis publicis concipiendis idem faciendi parilis, ſive libertas, ſive licentia, exiſteret?

Nam qòd Judæuli inepti, horumqe veſtigiis inſiſtentes, [a] ex verbis illis noviſſimis, Num. c. 6. v. 27. *Et ponetis nomen meum ſuper filios Iſraël*, [b] eliciunt, *tum demum licuiſſe nomen illud effari, qum benedictionem illam pronunciarent.* ſed & ex verbis illis, Exod. c. 3. v. 15. qæ ſcripturæ ſacroſanctæ textum ipſum corrumpendo legunt, הוא שמי לעלם *hoc eſt nomen meum ad occultandum*, cum textus ipſe לעלם *in æternum*, habeat; nomen iſtud ſupprimendum, nec in vulgus propalandum colligunt. Ac proinde [c] *ſacerdotem in benedictione illâ conferendâ*, ita *raptim & ſubmiſſâ voce* (per muſſitationem qandam [d] magicæ non abſimilem, qali in miſſæ ſuæ ſecretis abutuntur hodiè Pontificii) ejuſdem *verba illa protuliſſe, ut ne* prolatio hujus nominis *à qoqam exavdiri poſſet.* Deniqe [e] *Moſis etiam tempore* prolationem illius *interdictam* fuiſſe verbis illis, Lev. c. 24. v. 15, 16. *Qicunqe maledixerit Deo ſuo, ille feret iniqitatem ſuam,* [f] *at qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur. qibus verbis Deus mortem interminari videatur, non illi modo, qi Deo maledixerit, ſed & illi* (*è vulgo nimirum*) *qi nomen illud effatus fuerit.* Hæc remoram nobis hîc cur objiciant, nihil qicqam eſt cavſſæ; qum ſint reverâ farfari foliis leviora; liguſtri etiam floſculis viliora nugamenta. itaqe mirum mihi valdè fit virum inſigniſſimum tam putidis commentis [g] *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* tributum ire voluiſſe. Cum primum norit nihil fundi à ſacro textu habere. neqe enim ſeqitur, ut, qia in ſolenni benedictione illâ imperatum, ideò alias fuerit interdictum. qum in aliis alibi hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis creberrimè uſurpatum occurrat; imò in nonnullis, nec pavcis qidem illis, præceptum etiam ac præſcriptum reperiatur. videantur Deut. c. 21. v. 8. & c. 26. v. 7. 10. Jer. 4. 2. Secundum eſſe textus codicis ſacroſancti depravationem manifeſtiſſimam, negari non poſſit. Tertium cum Judæis doctoribus etiam primariis agnoſcat ipſe, [a] *mandato divino adverſari*: & ex Majmonidis avtoritate definiat, *præceptum eſſe, ut altâ voce conciperetur ſacerdotalis illa benedictio.* In qarto, aſſumentum merum eſſe neſcire neqiverit illud, *è vulgo nimirum.* qod ſi ſuſtuleris, admiſſâ interpretatione iſtâ, nec ſacerdoti nomen illud effari licebit; ſin admiſeris, cum legis ejuſdem datæ latæqe membra ſint gemina, qorum alterum alterius ἐξηγητικὸν tantum, ſupplicii ſpeciem ac rationem explicatius deſignans, pleriſqe cenſetur; priori etiam inciſo ὁμοῦ τῷ κοινῷ idem fuerit aſſluendum. ita aliis qam è plebe & populi fæce licitum fuerit, qo modo nomen illud venerandum proloqi, ita & numini maledicere. Nec interpretum, opinor, ſaniorum ac ſolidorum qiſqam, niſi in execrationis ſignificatione verbum נקב in interdicto illo unqam ſumendum pronunciavit. Verum iſta ut mittamus, qum qod morentur nihil ſit: ſatis clarum videtur, & ante Moſem, & ſub Moſe, & à Moſis temporibus per ſecula qam plurima, nominis hujus prolationem in uſu communi extitiſſe: imò ex Dei ipſius mandato (è Judæorum Magiſtris primariis qoqe ipſis id agnoſcentibus) ſolennem ejuſdem prolationem, populi turbâ totâ aſtante, & qantum per locorum intervalla poterat, avribus percipiente, clarâ voce fieri ſolitam. ex qâ ſolâ occaſione, etiamſi nihil aliud acceſſiſſet, per tot ſecula illa fieri non poterat, ut non eſſet ea in vulgus etiam hominum notiſſima.

Tertiò, ex ſuperſtitione qadam, ſeculis inſecutis, & ſeqioribus illis, cum Spiritus ſancti amanuenſes illi è populo illo jam defecerant, nec ordo ſacerdotalis cultus ſinceri rituſqe priſci tenax extiterat, (qamdiu enim iſta obtinuere, uſus priſtinus ceſſare, avt aboleri non poterat) à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt: eoqe tandem deventum, ut pro piaculo immani haberetur, nomen illud effari; cum à Magiſtris ſcilicet denunciatum jam eſſet, [b] *partem non habiturum in futuro ſeculo, qiſqis nomen illud pronunciare præſumeret*: qod tamen per ætates retro ab orbe condito antegreſſas proferre, non licitum tantummodo, ſed & pium ac lavde dignum habebatur.

Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc; & merâ qidem: ecqid enim aliud ſubeſſe poterat? Obtenditur *religio*, & nominis ſacroſancti venerandus reſpectus; cui ut honos illibatus conſervaretur, nec avt uſu profano leviculoqe evileſceret, avt exteris etiam, qi abutendo polluerent, innoteſeret, vel eſt [d] *vulgi* ipſius ἰυλαβείας *qadam ſuſceptum*, vel *magni Synedrii ſanctione publicâ interdictum*, ut nomine illo proloqendo deinceps abſtineretur.

Specioſi ſiqidem prætextus iſti; ſed ſuperſtitionem eluere impotes planè. Siqidem, 1. cur de iſto potius nomine, qam de altero illo, qod ejuſdem eſſe valoris oſtendimus, ut de cæteris nihil dicam, tam ſoliciti ac curioſi extiterant? an qia uberior iſtius qam illius ſanctitas? amplior atqe avguſtior hujus qam alterius illius majeſtas? at literis ſyllabiſqe ipſis ſanctitatem ac majeſtatem tribuere, eſt inſignita planè ſuperſtitio; eiqe gemina, qam nos Pontificiis de nomine *Jeſu*, circa qod illi perinde ferè ſe habent, non immeritò objicimus. an qia nomen יה aliáve Dei nomina, etiamſi vel à ſuis, vel ab exteris, profanè, leviuſculè, impiè haberentur, tanti id neutiqam futurum foret? Atqi nihil abſurdius, qam hoc animum inducere, Dei majeſtatem non perinde à mortalibus, qicunqe ii fuerint, qantum in ipſis eſt, lædi, violari, pollui, ſub qocunqe tandem nomine divino deſignatum id fuerit. qaſi Deus, ubi *nomen ſuum* lege latâ *temerandum* prohibuit, Exod. c. 20. v. 7. avt ubi

a Ludovicus Cappellus *Orat. de Tetragram. pag.* 322. b *Idem ibid. p.* 320. c *Ibid. p.* 322. d *Eſai.* 8. 19. e *Idem ibid.* 203. f Hebræi & Junius *itaqe.* g *Ibidem* 320.

a *Ibid.* 322. b Ex lib. Juchaſin Druſius *annot. in tetragr. c.* 9. & Galatinus *de arcan. cathol. verit. lib.* 2. *cap.* 10. c Ludovicus Cappellus *de tetragr. p.* 319.

ſanctione horrenda, *tremendum* inſuper ac *venerandum* interdixit, Deut. c. 28. v. 58–61. de hoc ſolo, vel uno aliqo nomine reliqis poſthabitis, religioſè habendo, cavtum voluerit. Tum an non iſtud, non ſuperſtitionis jam dico meræ, ſed præſumptionis fuerit, arrogantiæqe extremæ, Moſe, Prophetis, piis priſcis qibuſqe, imò Deo qoqe ipſo, ejuſqe ſpiritu, cujus ex afflatu motuqe immediato oracula ſacra, cum ore edita, tum & ſcripto ſunt prodita, prudentiores pioſqe magis cenſere ſe? ut qod illi palam omnibus innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerint, illum ipſum iſti, acſi religioſius hoc eſſet, qodqe ad honorem divinum conduceret magis, ſilentio tegendum ac ſupprimendum prorſus ſancirent.

Cavillum vero eſt frigidum, ac calumnia mera, ideo nos [a] *ſuperſtitionis Judaica accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe* qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitus ortum affirmamus. cum hoc ab iſtis aliâ ratione uſurpari potuerit nimirum, cum nominis illius prolationem forſitan, avt neſcirent ipſi omninò avt non certam haberent, avt à pleriſqe non adverti admittive, obſervarent, ritum jam receptum, uſuqe diuturno comprobatum retinere commodiſſimum videbatur. novimus multa ex ſuperſtitione merâ primitùs orta, (cujuſmodi diebus hebdomadatim recurrentibus, à planetis, menſibus qibuſdam à numinibus ritibuſve ethnicis inditæ appellationes,) citra ſuperſtitionis ullius reatum aliis de cavſſis à pleriſqe uſurpari.

Qartò, deſvetudine iſtâ factum eſt tandem, ut nominis iſtius genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam planè devenerit. Nec in hoc firmando multis futurum eſt opus. qum & Judæi ipſi ſuam hîc inſcitiam agnoſcant: nec qi certi qicqam præſtare polliceatur, hactenus qiſqam ferè comparuerit.

Qintò, puncta (uti appellant) vocalia, qæ hujus nominis conſonis in textus ſacroſancti codicibus Hebraïcis appinguntur, eſſe reverâ vocis vel *Adonaj*, vel *Elohim* propria, qæ Maſorethæ nimirum, Judæorum ſui temporis ritum ſecuti, qo loco nominis Tetragrammati, cujus prolatio jam vel deſita, vel ignota etiam extiterat, iſtorum alterutrum ſubſtituere ſolebant, literis illis adjecere, mihi qidem nullo modo negandum videtur.

Conſtans certè punctorum vocis אדני adſcriptio, niſi ubi hanc ipſam comitem τὸ יהוה haberet, vocis אלהים ubi id fiebat, ne אדני utiqe iteratò legeretur, iſtud mihi validè ſatis evincit.

Sextò, vocabulum *Jehovah*, qod ex punctis illis vocalibus, qæ ſunt vocis *Adonaj* genuina, cum nominis iſtius conſonantibus commiſſis eſt conflatum, etiamſi non poſſit pro certo præſtari, prolationem nominis יהוה priſcam ac primigeniam exactè exhibere; nec tamen hanc non repræſentare, pro comperto qiſqam facilè probatum dederit; avt etiam qin ad eam accedat prope, negari probabiliter poſſe videtur.

Non ſeqitur, inqam, dato eſſe hæc vocis אדני puncta vocalia, idcirco τῶ יהוה qoqe non eſſe. qum vocabulorum à ſe invicem conſonis totis diſcrepantium, eædem tamen poſſint eſſe, ſintqe creberrimè vocales. ut conceſſo etiam priore illo, qod à viris doctis molimine tanto incaſſum contenditur, poſterius tamen iſtud inde non neceſſariò conſeqatur; nec obtinetur itaqe qod contentione tantâ evincere moliuntur, non eſſe iſta nominis tetragrammati puncta genuina.

Cæterùm ad verum germanumqe nominis hujuſce ſonum propius accedere, non ſvadent tantum, ſed adigunt, coguntqe etiam, uti mihi qidem videtur, in nominibus propriis, (horum avtem in ſacris literis numerus havd contemnendus occurrit) qæ ex hoc ipſo nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt, reliqa adhuc clara ſatis ejuſdem veſtigia. Hujus generis ſunt

A יהושע יהושפט יהוצדק יהונדב יהועזה יהורם יהונתן יהויריב aliaqe ejuſdem modi. qæ & contractio-ne pavlo formâ qandoqe leguntur יונתן יויריב יורם יוצדק יושפט & de cæteris pariter. qomodo filius Nun Moſis ſucceſſor, nunc יהושע, nunc ישוע, nunc הושע, & Jacobi filius minimo proximus, nunc יהוסף nunc יוסף qâ eadem ratione & qod *Jehovah* aliis, aliis eſt *Jova*, (prout Juda nobis, qod Hebræis Jehuda) ad qod proximè accedit Romanorum *Jovis*.

B Hoc avtem etiamſi viri docti qidam, qi ex adverſâ nobis hic parte conſiſtunt, eludere conantur, negando nomina iſta à nomine tetragrammato ſumere qicqam; at qi & ex eiſdem pariter exiſtunt; cum vir pectoris candidiſſimi, [a] Sixtinus Amama, veritatis clarè ſatis emicantis luce viqe adactus evictuſqe, ingenuè agnoſcit; tum & qi in iſtis præfractior pavlo, ipſe Joannes Druſius, in cogitationibus ſecundis, qæ ut ſedatiores, ita ſapientiores eſſe ſolent, [b] *ex nomine contracto Jova hujuſmodi nomina videri compoſita, ultimâ ſyllabâ, ut ſit, eliſâ & extritâ*, concedit.

C Nec deſunt qi hac in parte eis nobiſcum ſuffragentur, ex ipſis qoqe [c] Magiſtris Judæis. Et certè qi in יהונתן יהוצדק יהויכין יהוידע יהוחנן יהואחז יהושפט יהושבע יומצדק ex nomine tetragrammato ſive יהו ſive יה illud eſſe negaverit; idem in וזכניה אחזיה מתתיה מתניה נדביה יכוניה יקמוה יהועזה אלזבד אלנתן אלחנן illud יה; in שפטיה צדקיה illud, ex nominibus Dei eſſe (qum idem planè cum illis nomina iſta polleant) pari jure inficias iverit. Imò qi, ſemoto affectu omni ac præjudicio, ſeriò ſecum perpenderit, qam freqens ac familiare priſcis illis fuerit,

D tanqam pietatis teſſeras avt pignora qædam, è divinis nominibus aliqid ſaltem, ſuorum appellationibus intexere, (qod in אל & יה tam crebrum, tam clarum eſt, ut ambigi neqeat. ut de שדי [d] in צורי שדי & עמישדי nihil adjiciam, qæ cum עזריאל & עמיאל idem pollent) qamqe ſtudioſè id egiſſe, (ut ne dicam, etiam ambitioſius pavlo affectaſſe) videantur; næ is havd facilè animum inducet ut credat, tertium iſtud, qod utroqe illo temporibus illis non minus in uſu communi ac qotidiano conſtat extitiſſe, in negotio iſto poſthabitum & præteritum prorſus fuiſſe.

E His momenti nonnihil, imò plurimum etiam, accedere videtur à Latinorum, qem diximus, *Jove*: qod & ad Hebræorum יהוה deſumptum, *τῶν πάνυ* non pavcorum qi & rei criticæ peritiſſimi, & antiqitatis cum indagandæ ſtudioſiſſimi, tum & dignoſcendæ ſagaciſſimi fuerint, in qibus [e] par primarium, Hugo Sandfordus & Joannes Seldenus, noſter uterqe, conſtans eſt opinio.

Nihili enim ſunt planè, qæ ex adverſo opponuntur. utpote [f] qod *Jupiter à juvando* juxta Varronem, *qaſi juvans pater*, ſit dictus. ideò *per duplex p ſcribi, ne prima corripiatur*: *qod non opus eſſet, ſi à* יהוה *in* יה *contracto deſcenderet*. qin id ſi foret *in recto caſu Jova, non Jovis, in obliqis Jova & Jovam dixiſſent*.

F Siqidem, primò notæ ſatis ſunt eruditis Varronis in notationibus halucinationes. Tum neqe eſt neceſſe, ut *Jupiter* qaſi יה *pater* nobis nuncupatus dicatur, etiamſi *Jovis* nomen à יהוה profluxiſſe ſtatuamus. eſt enim reverâ nihil aliud *Jupiter*, [g] qam *Joviſpiter*, ut *Marſpiter*, *Dieſpiter*, *Diſpiter*; tum contractius, prout priſcis efferebatur, *Joupiter*; demum *Jupiter*. ſiqidem thema ipſum antiqis *Jovis* fuiſſe, (unde Dijovis & Vejovis) ex Varrone diſcere Vir doctiſſimus poterat. tam avtem in *Jovis o*, qam *u* in *Juvo*, corripitur. Porrò

G neqe

a Ludovicus Cappellus *p.* 315.

a De *Tetragram. p.* 544. b *Annotat. ad Tetragram. ſui c.* 12. c Videatur Joannes Buxtorfius *de nominibus Dei* ſect. 24. d Vide Joannem Buxtorfium *de Nomin. Dei* Hebr. Theſ. 50. e Videatur alter *de deſcenſu ad inferos l.* 1. alter *not. ad Purchaſ. peregrin.* f Ludovicus Cappellus *p.* 329. g Vide Gellium *Noct. Attic. l.* 5. *c.* 12.

neqe conſeqitur ideò non à יהוה deſcendiſſe, qia prima correpta ſit; unde poetæ, qo metro conſulatur, ut *repperit*, ſic *Juppiter* dicant. Neqe enim avt primam in Jupiter correptam eſſe doctiſſimus facilè probabit, & in contrarium faciunt avtoritates; qas facilè foret plenâ manu exhibere: Nec in deductitiis, ſuis etiam, qantitatem ſemper obſervant Latini: qum à *duco ducem* corripiant, & à *rego* contra *regem* producant: & in peregrinis multo minus. habent namqe à κρημνὸς, κρημνίδω, κρημνίδα, *crepido*, vocali primâ correptâ; *crepida*, & alterâ; à μήδομαι, *medeor*; à μορέα, μόρον, *morus*, *morum*, o producto; à λαγυνον, *lagena*; ab ἑρύω, *truo*; ab ἑνὸς, ἓν, *unus*, *unum*; ab ἴθω, ἴθω, *utor*, *uſus*, ὁ πλαγιὸς, *obliquus*, τὸ μέθυ, *temetum*, utrâqe productâ; ποιητὴς, *poeta*; Φήμη, *fama*, brevi ultimâ; & ejuſmodi innumera. rurſuſqe ex חניבעל *Hannibal*, ex שופט *ſufes*, ex חנה *Anna*, ultimâ brevi utraqe; ex טמא *tama*, *tamino*, unde *uva taminia*, è qâ vinum, qod à tinctura *tami* dicimus; aliaqe havd pavca. Deniqe cur *Jovis* potius, qam *Jova* dixerint, ratio in promptu eſt. tam Latinis ſcilicet qam & Græcis, in uſu fuerat, nominibus advenis eas terminationes dare, qæ apud ſuos maximè familiares exiſterent; hac ratione Græcis חניבעל Ἀννίβας, חסדרובעל Ἀσδρύβας, יוסף Ἰωσῆς, ישוע Ἰάσων, קרן κέρας, שׁק σάκκος, Latinis זכי qi Græcis, Ζαχαῖος, Sichæus, שופט ſufes; & ſicut אדני Adonis, ita יהוה Jovis.

De qo ex ipſo etiam Varrone luculentum habemus, Avguſtino exhibente, teſtimonium. *Varro*, [a] inquit, *Deum Judæorum Jovem putavit.* Et mox: *Nam qia nihil ſuperius ſolent colere Romani qam Jovem, eumqe Deorum omnium regem arbitrantur, cum animadverteret Judæos ſummum Deum colere, nihil aliud potuit ſuſpicari qam Jovem.* Ex qibus conſtat, *Jovem* à Judæis pariter atqe à Romanis coli, Varronem cenſuiſſe: & verò ex nominis affinitate, an identitate, (ut cum ſcholâ loqamur) potius, qam ex eâ, qam Avguſtinus putat, ratione, id illum veriſimile eſt avtumaſſe.

Verum urget maximè, qod Vir Cl. [b] *non facilè ſibi perſvaſum iri profitetur, Deum voluiſſe eouſqe laxare Satanæ habenas, ut ſacroſanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ ſacrâ eſt Deo proprium Apoſtata illo ſibi uſurpaverit.* Qod tamen nullius prorſus momenti eſſe deprehendetur, ſi accuratiùs perpendatur. Siqidem primò, Dei proprium nomen *unicum* eſſe hoc, non probatur. ſed nec poteſt probari. tam enim יה qam יהוה eſt ex propriis numinis divini nominibus. Tum utrum, qæſo, eſt ſceleſtius & execrabilius, Dei nomen an unum, titulum an honorem & cultum, appellationem unam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram, ſibimet qemqam arrogare? atqi eouſqe *Satanæ habenas Deum laxare*, iſta omnia ſibi ut uſurpet & arroget, præter ſacras ſcripturas, gentium omnium monumenta, & ætatis cujuſqe experientia tam clarè teſtatur, ut nemo id vel negare, vel ambigere etiam poſſit, niſi qi ſole, mero meridie, cœlo ſudo ac ſereno, radios undiqe diffundente, noctem altam tenebraſqe Cimmerias univerſa occupare affirmare ſuſtinuerit. De hoc avtem, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, cur ad illud hæſitet, ratio nulla comparet. Deniqe Vir Cl. ipſe eadem in diſſertatione affirmat, *nominis* hujus ipſius ſacroſancti [c] notitiam *à Judæis ad vicinos Tyrios & Sidonios*, ab iſtis ad Græcos (& qidni ab his etiam ad Romanos?) *tranſiiſſe*, ſub nomine Ἰαώ, qod ex [d] *Diodoro Siculo* confirmat. De hoc avtem [e] oraculum ex Macrobio citat, qo conſultus Apollo reſponderit, Deum ſummum (qem reverâ ipſum ſe Apollinem ſive Solem eſſe volebat) unum reverâ eundemqe eſſe, etiamſi pro variis anni tempeſtatibus, qem is pro arbitrio ſuo regat & moderetur, varias ſortiatur appellationes; dum vere Ζεὺς, avt Dorico ritu Ἀεὺς, Διὸς; æſtate Ἥλιος. i. *Sol*; avtumno Ἰάω unde & [a] Ἴαχχον dictum volunt; hyeme Ἀΐδης, ſive Ἀιδωνεὺς, ut alibi; (qod ab Adonaj efformatum nemo non videt) qi & idem Latinis Δὶς appellatur. nam qod [b] ad *Bacchum*, tanqam à *Jove* avt *Apolline* ipſo alium, nomen id tranſtuliſſe Dæmonium, exiſtimaſſe videtur ὁ πάνυ; in eo certè oraculi mentem, avt non cepit, avt non rite dedit. qod & à Macrobio ipſo diſcere potuerat, qi [c] eodem loci in Orphei ſacris (qos is appellat) verſibus *Solem* inter cætera ait Ἰάω vocari. ad qod probandum etiam oraculi verba iſta producit; ex qibus Labeonem qoqe colligere, *Liberum patrem & Solem*, utpote qi iidem ſint, ea voce ſignificari; & Orphei etiam verſum alium illum, qi eodem faciat, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἀιδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος, qo paululum immutato, & *Apollini* eidem attributo, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἀΐδης, εἷς Ἥλιός ἐστι Σάραπις, μίαν Ἥλίου καὶ Διὸς δύναμιν, *unam eſſe planè Solis Joviſqe poteſtatem*, hoc eſt, unum eundemqe utrumqe Deum eſſe, Julianus confirmatum it, oratione in *Regem Solem*. Verum de hoc non laboramus: nec qod multis agamus, eſt opus. Ex eis ipſis qæ hîc protulit Vir Cl. ipſe, claram ſatis apertamqe habemus illius rei ipſius, qam ægrè adeò perſvaſum iri ſibi profeſſus eſt, non confeſſionem vi extortam, avt fidiculis elicitam, ſed profeſſionem ultroneam, *Deum* nempe *Satanæ eouſqe* aliqando *habenas laxare voluiſſe* (qod enim feciſſe aliqando, & voluiſſe non negabitur) *ut ſibi*, an ex conſortibus ſuis alicui, (utrivis enim fuerit, res eodem redibit) *nomen illud ſacroſanctum attribueret.* Nihil ergo eſt à viro doctiſſimo hactenus objectum, qo minus nomen hoc, qod per Phœnices ad Græcos pertingens in Ἰάω ſe prodidit, per Græcos etiam ad Romanos tranſiens, in horum *Jove* ſe exeruerit. Tamqe nobis pro *Jehovah* noſtro à Romanorum *Jove*, qam & viro doctiſſimo [d] pro *Jahvoh* ſuo à Græcorum Ἰάω (hoc eſt enim, qod primarium habet, commenti ſui præſidium) argumentum petere licebit. Sed nominibus eis, qæ ſacra pagina ſuggerit, nos hac in cavſſâ præcipuè nitimur, licet acceſſoria iſta nec reſpuimus prorſus nec ſpernimus etiam: ex eis avtem nominis hujus partem aliqam (etiam qi vocabulum hoc oppugnant nonnullis, & primariis qidem illis, non diffitentibus) elicitam habemus; יהו *Jeho* ſcilicet in nominibus illis diſerte repræſentatum.

Iſtic avtem ſi ſiſteremus gradum, nec de clavſulâ extremâ qicqam ſubjiceremus, liqidò tamen ſatis comprobatum dediſſe videmur, (niſi ſiqis in adverſam partem niti animum ultro obfirmarit) non longè à nominis יהוה germanâ lectione, hoc de qo nunc agitur, vocabulum diſcedere. At verò de ſyllaba extremâ, ſive terminatione, qam appellant, minùs forſan laborabitur. Siqidem nomen יהוה ab verbo הוה deſcendere, habetur extra controverſiam. à verbis avtem in ה exeuntibus deducta, qotqot pariter finiuntur nomina, avt per *ſegol*, ut à עלה *aſcendere* עלה *frons*, à קנה *poſſidere*, מקנה *poſſeſſio*; avt per *Kamets*, qo modo à עלה *aſcendere* עליה *aſcenſus* & עולה *hoſtia*, à היה *vivere* היה *animal*, à חוה חוה *Eva*, proferuntur univerſa. ut è duabus his altera ſaltem genuina ſit & יהוה terminatio. cumqe iſta illâ longe freqentior occurrat; probabile eo ſit, hanc qam damus potius eſſe germanam, ut in a ſcilicet non in e nomen hoc exeat. Nam qod vir doctiſſimus [c] יהוה *Jahavoh* avt יהוה *Jahvoh*, (ad formam utiqe & יעקב ſive יעקב) qam יהוה *Jehovah* mavult; eſt ab analogiâ omni Grammaticâ prorſus alienum. etiamſi enim in nominibus, qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis, qæ ab anomalis ac deficientibus,

a Avguſtinus *de conſenſ. Evang. l.* 1. *c.*22. b Ludovicus Cappellus *p.* 325. qod & Sixtinus Amama ſed omiſſâ vocula *unicum* urget, *p.* 339. c Ludovicus Cappellus *ibidem p.* 339. d *Ibidem p.* 329. e *Ibidem.*

a Videatur H. Sandf. *de deſcenſ. ad infer*, *l.* 1. *Sect.* 17. b Ludovicus Cappellus *pag.* 330. c *Saturnal. l.* 1. *cap.* 18. d Ludovico Cappello *p.* 329. e Ludovicus Cappellus *p.* 329.

in ה desinentibus, descendunt, qorum in censu τὸ πτερυγόμματον esse consentiunt (qod sciam) universi, qæ eo modo siniantur, nulla penitus comparent. ita nulla planè ratio apparet, qare suum illud vir doctissimus nostro isti prætulerit; nisi qod

Cvivis placere maximè suum solet.

Qod avtem adversus hoc ex Abrahâ Esdraide objicitur, & apud Virum clarissimum, Hebraicarum literarum in Academiâ Basileensi professorem celeberrimum, *Joannem Buxtorfium*, τῦ πατρὸς τὸ παιδίον, reperio, in eruditissimâ illâ *de Nominibus Dei Hebraicis* diatribe, qæ ad manus meas non prius pervenerat, qam ista ad umbilicum jam ferè produxissem [a] *Havd esse* scilicet *conveniens majestati divinæ, ut nomen ipsius in terminationem exeat fœmininam*; qam leviculum & nugatorium sit plane, facile foret ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex sacro codice convectâ congerie, ut paginas totas implere posset havd pavcas. mirumqe non advertisse, cum hoc scriberet, virum doctissimum, nominis יה qod huic adeò est affine, ut parum admodum intersit, nec defuerint, qi alterius alterum abbreviaturam esse meram censuerint, hunc ipsum eundem esse, qem in hoc rejicit, affectum; atqe eo sanè etiam magis probabile sit, hanc esse γνήσιον planè nominis יהוה terminationem, qia affinis sui esse constat; ut qemadmodum *he* consonâ, sic *Kamets* vocali, utraqe fuerit concluſa. Ita hoc saltem obtinuisse videmur, à nominis יהוה prolatione germanâ nostrum istud havd multum abesse: ut ne adjiciam, (qod forsan jure possim tamen) genuinam eamqe ipsam fuisse, à verisimilitudine aliqâ non prorsus abhorrere. Et mihi qidem qo rem ipsam serio seduloqe magis mecum perpendo, subit animum, havd improbabile videri, potuisse (hominum studia atqe instituta divinâ qadam sic moderante providentiâ) contingere, ut per superstitionem, usumqe an legem inde manantem, in eadem ipsa, cum aliud vellent, puncta vocalia inciderent, qi hæc moliebantur, qæ omnium minimè intendebant; eamqe nobis ut punctationem, ita prolationem repræsentarent, qam ipsi modis omnibus suppressum ac sublatum ibant.

Septimò, necessarium planè videtur, ut vocabulum peculiare aliqod nomini huic designando habeatur. alioqi qo modo avt rite legi, avt commodè reddi poterunt loca illa, in qibus nomen hoc ipsum, qasi in tabulas publicas relatum, solenni modo disertim ac nominatim indigetatur, atqe adeò tanqam peculiare qoddam à reliqis qibusqe modo qodam secernitur? in his enim, nisi ratione istiusmodi aliqâ, avt si qâ aliâ Dei appellatione exprimatur, nec id avdietur, qod lectio sacra suggerit; & sensus ipse avt nullus, avt falsus est futurus. V. gr. Hymno 83. v. 19. Sive cum Judæis *Adonaj* substitutum legeris; sive cum Græcis, Γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος; avt cum Vulgato, *Ut cognoscant, qia nomen tibi Dominus.* etiamsi id qod verum est, dixeris; non tamen id qod Vates, sed aliud qid, dicis. At verò Exod. c. 6. v. 3. in Dei ipsius Mosem alloqentis verbis illis, ושמי יהוה לא נודעתי להם si pro יהוה Judæorum more אדני subsstitueris; avt si cum Græco reddideris, καὶ τὸ ὄνομά μυ Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς: vel cum Latino Vetere, *Et nomen meum Adonaj non indicavi illis*: non illud tantum dixeris, qod Deus non dixit; sed illud etiam, qod vero non est omninò consentaneum. Proinde aliqo omninò opus esse videtur, qod huic peculiariter respondeat, vocabulo; nisi si velimus istas sacri codicis periochas, nec recitatas unqam, nec lingvis aliis qam Hebraicâ redditas, silentio perpetuo prorsus addici. etenim subticere ac supprimere potius certè fuerit, qam sensum, avt alienum, avt falsum etiam affingere.

Deniqe cum necessariò vocabulum ejusmodi aliqod usus exigat, qo nomen istud exprimatur, illud mihi qidem commodissimè admissum iri videtur, qod nec

A à nominis ipsius genuinâ ratione multum abscedat, & apud populum Christianum usu etiam ipso jam diu receptum sit. Nomen avtem *Jehovah*, qin ejusmodi, & solum qidem id, sit, cui utrumqe hoc competat, qî avt negari, avt ambigi etiam possit, non video.

Verum ex adverso hic insurgit, magnoqe se cum impetu opponit Vir præstantissimus. [a] *Qi*, inqit, *puncta illa esse vocis Adonaj propria nescit, qi putat, qi credit ea esse Tetragrammati vera puncta, ille certè excusandus; nec mirum cuiqam videri debet, avt qenqam offendere, si ille legat Jehova, at qi agnoscit, qi non dissitetur, puncta illa esse vocis Adonaj, non Tetragrammati propria, & pergit nihilominus legere Jehova, ne ille ultrò & sciens prudens crassè & fœdè βαρβαρίζει. Et rursus,* [b] *Si certò teneremus veras Tetragrammati vocales, omninò per consonas illis junctas esset efferendum, nec cavssa fortè esset, cur qis Judæorum religione, vel superstitione vinctus ab ejus pronunciatione abstineret. Sed qando jam vocales nominis illius proprias ignoramus, omninò præstat ejus loco aliud divinum nomen, qale est Adonaj, usurpare, qam incongruè alienarum vocalium admixtione, atqe inde exurgente fœde barbarismo, tam sacrosanctum nomen qasi commaculare & dehonestare.*

Dicta sanè atrocia. sed rigida forsan præcepsqe nimis, ab animi æstu vehementiori excussa, sententia. Siqidem primò, qod & suprà monitum; non est necesse, ut qi puncta, qæ in codicibus nostris à Massorethis habemus, esse vocis *Adonaj* agnoscit, & hujus etiam, qâ à Massorethis, qi hoc legi volebant, ita propria, ut non illius haberentur; idem neget idcircò ea vocis יהוה esse omninò; qum & utrumqe simul constare, ut & vocis אדני genuina sint, & vocis יהוה pariter primigenia fuerint; & utrumqe hoc idem possit opinari & credere. perperam itaqe Vir Cl. qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumit; & qæ sunt disjungenda conjungit.

Secundò, dato non esse has easdem illas prorsus, qibus nomen illud primitus efferebatur, nec de eis etiam constare satis: at qam atrox, qæso crimen? qamve *crassus ac fœdus barbarismus*, si in voculâ aliqâ vocali fortè unâ, avt alterâ etiam, aberratur? An qia literarum qarundam vis nativa, sonusqe genuinus havd certò satis dignoscitur, ergò satius fuerit, Hebraica nec omninò legere, qam fœdâ barbaraqe prolatione dicta sacrosancta dehonestare? Ut in Dei ipsius appellatione aliqâ, & qidem in consonantis prolatione diversâ instemus; nominis יה litera prima qam longè à se invicem dissitis sonis profertur, dum alii ut j nostrum, alii ut y efferunt? cum alter duntaxat genuinus sit, & esse qeat. num igitur avt nomine illo proloqendo abstinebitur prorsus & interdicetur? avt si ritu illo, qi genuinus ut non sit, passim tamen obtinet, & in sacris, apud nostros saltem, ubiqe ferè usurpatur, prolatum fuerit, num ideò *fœdo barbarismo commaculatum & dehonestatum* dicetur *sacrosanctum Dei nomen*? nam qî sacrosanctum magis illud qam istud dicendum sit, ego certè nullus video. Vocales avtem qod attinet; qam illæ in nominibus ex Hebraico sermone in lingvas exteras transferendis mutare consveverunt, qi vel mediocri lingvarum earum cognitione fuerit imbutus, neminem planè latere potest. Hinc חוה Εὔα, Eva, חנוך Ἐνώχ, נוה Νῶε, מלכי-צדק Μελχισεδὲχ, בלעם Βαλαὰμ, כרים Μαρία & Μαριὰμ, אחזיה Ὀχοζίας, עבדיה Ἀβδίας, זפניה Σοφονίας, עזיה Ὀζίας, & alia ἀναρίθμητα. Ecqis tamen, qæso, censor tam rigidus, qi *crassi fœdiqe barbarismi* reos peragat eos omnes qi ista secus, qam Hebræis sonant, enunciat? qis vitio cuiqam verterit, qod Domini matrem (Evangelistam secutus) *Mariam*, non cum Mosis sorore *Mirjam* appellat? qum idem tamen utriqe nomen fuerit? qis Evangelistæ, avt Apostolo, qod Mosis in populi regimine successorem, *Jesum*, non *Joshuam*, avt *Jehoshuam*: cum istud potius nomen illius sonet Hebræis? De Domin̄

a Joannes Buxtorfius *de Nom. Dei sect.* 20. *pat.* 1. *n.* 4.

b Ludovicus Cappellus *p.* 327. b *Ibidem.*

mini Chriſti appellatione peculiari duntaxat adjiciemus: עמנואל nuncupandum prænunciat Eſaias c. 7. v. 14. hoc Evangeliſta commemorans, Matth. c. 1. v. 23. conſonâ initiali inſuper habitâ, vocali primâ i mutatâ, Ἐμμανουήλ reddidit; nec ideò tamen *nomen* hoc (ſi qod aliud) *ſacroſanctum barbariſmo Evangeliſtam dehoneſtaſſe, nedum craſſo fœdove, qiſqam contaminaſſe pius dixerit.* Eſto; non eaſdem eſſe planè vocales has qibus primitus enunciabatur. qod qî evincere tamen qis poſſit, non intelligo. at, ipſo Viro clariſſimo cenſente, havd ab eis longe diſceditur. Siqidem inter *Jahvoh*, [a] qod ipſe rectum eſſe cenſet, & *Jehovah*, ſive *Jovah* noſtrum, havd ita multum intereſt. *patach ſcheva holem* eſſe vult ille; ſcheva holem kametz noſtri. qantillum intercedit? literulæ metatheſis ferè conciliabit. Illud fidenter dixerim, fieri vix poſſe ut inter יהוה priſcum, qæcunqe ei vocales fuerint adſcriptæ, & *Jehovah* noſtrum diſcrepantiæ amplius intercedat, qam inter, אחשורוש & Χέρξης, ארתחשסתא & Ἀρταξέρξης, avt Aſſuerus, נבוכד נצר & Ναβυχοδονόσορ, דריוש & Darius, אלעזר & Λάζαρος, ישעיהו & Ἡσαΐας, חרו & India, ירושלם & Ἱεροσόλυμα. deniqe inter noſtrum *Jehovah*, & *Jahavoh* tuum, qam inter Ἱεροσόλυμα & Ἱερουσαλήμ, nec idcirco tamen avt tam gravis eis labes impingitur, qi vocabula illa uſurparunt; avt Evangeliſtis, qi iſtis promiſcuè ſunt uſi, barbariſmi nota inuritur, licet neutrum voci Hebraicæ per omnia exactè reſpondeat.

At [b] *cum de vocalibus genuinis non conſtat, omninò præſtat nomen Adonaj potius ſubſtituere.*

Perpetimne ſubſtituere? num etiam Exodi c. 6. v. 3. ubi Moſi Deus, לא נודעתי להם ושמי יהוה imò & hîc, (etſi non diſertè) inqit. hoc enim havd obſcurè inſinuat, qando adverſus nominis hujuſce uſum diſſerendo, [c] cum vulgatum hîc lavdat interpretem, qi eo loci reddiderit, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*: tum & Græcos, qi, Ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

Ego verò, vir præſtantiſſime, (qod bonâ cum tuâ venia dictum velim) in contrariâ prorſus eſſe me ſententiâ, liberè profiteor. malimqe, optio ſi detur, avt Samaritarum Ἰαβέ, ſive *Jave*, (qo modo דויד Δαβίδ) ex Epiphanio adv. Archont. hæreſ. 40. & Theodoreto in Exod. qæſt. 15. qod [d] *germanum eſſe* Druſius *conjicit*; & [e] *reliqis* omnibus *præfert*: avt Græcorum Ἰάω; qod ex Diodoro Siculo lib. 1. part. 2. Macrobio, Saturn. l. 1. c. 18. & Origen. Adv. Celſ. l. 6. [f] ex יהוה *per contractionem* יהו ultimâ abjectâ; (יהו Ἰάω, ut ביה Βαιᾶ) enatum vult Druſius: & ipſe *omninò Hebræorum* יהוה *eſſe*, cum Theodoreto, tam fidenter ſtatuis; ut [g] *nihil manifeſtius, nihil expreſſius dici poſſe* concludas: avt Clementis Alexandrini Ἰαώ, ex Stromat. l. 5. avt Irenæi *Jaoth*, ex adv. hæreſ. l. 2. c. *ult.* qod eſt idem cum *Jaoh*, prout Goliah גלית. avt Hierombali (ſive ירובעל is eſt, ut ירושלם Ἱεροσόλυμα, חבקוק Ἀμβακούμ, אבובא ambubaja) Ἰεσσὲ: qod ex Sanchumiathone Philo Byblienſis; ex Philone Porphyrius contr. Chriſtian. l. 4. ex Porphyrio Euſebius præpar. Evang. l. 1. c. 9. & Theodoret. therapeut. lib. 2. avt Thomæ Lydiati noſtri *Jeve*; qod ille citra punctorum adjectorum opem (qæ ille cum Joanne Cheradamo [h] ſupervacanea cenſebat) ex literis ipſis ajebat emergere, cum *he* vocalem eſſe avtumaret. avt *Jehovah* noſtrum; qod Petro Galatino probatur, de arcan. cathol. verit. l. 2. c. 10. qem & [i] *primum* hujus *parentem* eſſe volunt: ſive *Jova*; qo Caſtellio uſus eſt: qodqe Druſius, [a] *ſi electio detur, prælaturum ſe illi* profitetur; qo loco & Galatinum notat, qod *immeritò eam contractionem flagellat*: (& reverâ eodem utrumqe recidit, qum *Jehovah* & *Jova* idem ſint prorſus; nec magis à ſe invicem agebant, qam *Jehuda* & *Juda*, *Jehoſeph*, & *Joſeph*) avt tuum denique ipſius etiam *Jahvoh*, ſive *Jahavoh*; qod tu verò proximum eſſe putas. Horum, inqam, omnium qodlibet malim, qam Adonaj. qia illud qodcunqe legendo, finitimum ſaltem aliqid proferrem (& qod in voce peregrinâ reddendâ, præſertim ubi veſtigia minus clara ſuppetunt, ferri poſſit) hoc, falſum. illud, noſtrum ſaltem, legendo literas ipſas, conſonas eas an vocales, exprimerem; iſtud, nec vocales, te judice, nec conſonas. Eum certè qi *Adonaj* legerit, Scripturam ſacroſanctam depravare ac corrumpere eſt certiſſimum; qum nihil ejuſmodi avt ſonet, avt ſignificet, qod in contextu habetur, neqe enim יהוה eô loci eſt *Deus* ipſe qi id loqitur, ſed *nomen id Dei*. At ex illis aliqod qi legerit, etiamſi vocabuli ſonum avt ſcitè parum, avt minus peritè dederit, non ideò tamen ſcripturam ipſam depravare verè dixeris; qum de ſenſu demutet nihil. neqe enim voculæ alicujus avt minus dextra, avt vitioſa etiam, avt ab eo qod πεπώρωται ipſum habet, qoqo modo diverſa prolatio, textum ſacrum neceſſariò depravat; præſertim, ubi qoqo modo legatur, de ſenſu reqe ipſa, qæ eâ voce deſignetur, nihilominus conſtiterit. alioqi & Apoſtolus ipſe paginam ſacram depravaſſet, qum à ſerpente Εὕαν Evam (non Ἄβαν, avt Χάβαν, qod poterat tamen, qo הוה Hebraicum exprimeret) ſeductam dixit, ad Cor. Ep. 2. c. 11. v. 3. & tota itidem populi Chriſtiani turba, dum pro ſermonis patrii ritu uſuqe vario, *Jacobi* utriuſqe in Evangeliis nomen Galli *Jaques*, Hiſpani *Jago*, nos *James*, aliud alia gens, legunt. Fruſtra ergò barbaries hîc objicitur, & ei qô caveatur, falſi, imò mendacii manifeſtarii crimen admittitur. qi enim *Deum nomine*, vel Κύριον, vel *Adonaj*, eo qo ipſe eo loci ſenſu loqitur, *priſcis illis cognitum* negaverit, næ ille, non adverſus hominem, ſed adverſus Dominum ipſum, teſtimonium falſum perhibuerit. Malim ergò ego, id qod Deus voluit, (qo qid voluerit aliqo modo denotetur,) cum aliter neqeam, barbarè repræſentare; qam qo barbariſmi notam effugiam, falſi crimen, in ſacris præſertim, incurrere; & dum id illi ultrò ſciens prudens, an imprudens dicam, affingo, qod ne voluiſſe qidem certus ſciam, ſplendidè mentiri.

Sed [b] *qi Adonaj loco Tetragrammati dixerit, is Patrum omnium, & qotqot extiterunt, antiqorum ſacrorum Bibliorum Interpretum (in qibus Lxx illi, Græcique reliqi, cum Chaldæo Paraphraſte utroqe) adeoqe Apoſtolorum ſeqetur veſtigia.*

De *Judæis* ſuperſtitioſis ſatis ſuperius eſt dictum, nec adjecto qicqam opus eſt. *Patres* qod attinet; Hebraicarum literarum cum plurimum eſſent ignari, verſionem Græcam ſunt ſecuti: nec adverterunt forſan, qid locis hiſce veritas Hebraica exigeret; vel ſi cum adverterent, ſecus tamen legebant, culpâ penitus abſolvi qî poſſint, non intelligo. *Apoſtoli* Græcè cum ſcriberent, ſed & qæ Græcis cum Judæis communia eſſe volebant, uſum in Græcam verſionem admiſſum ſecuti ſunt. eô magis, qia Græco ſermone havd ita promptum eſſet id nominis exprimere; ſed & qod exprimeret, ejuſmodi futurum erat, ut Judæis etiam forſan peregrinum exiſteret. At apud Chriſtianos nunc dierum ſecus planè ſe res habet, cum per lingvarum peritiam, & Hebraicæ cumprimis, longè qam ſeculis antegreſſis, ampliorem ac freqentiorem Hebraica jam familiaria magis ſint facta; & vocabulum ſit in uſum communem apud plebem etiam receptum, qo id commodè ſatis exprimatur.

Deniqe qæritur hîc, non qid ob cavſſas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis,

a Ludovicus Cappellus *p.* 329. b Ludovicus Cappellus *p.* 327. c *Ibidem p.* 309. d Druſius *ad Exod. cap.* 5. e *Annot. ad Tetragr. c.* 1. f *Annotat. ad c.* 12. g Ludovicus Cappellus *p.* 322. h Is *in Alphabeto ling. ſanct.* voculationes Rabbinorum commentum merum cenſet, qo prolationem priſcam corruperint, inſtar in דריוש Δαρεῖος, Darius & יון Ἰων, Jon. in qo tamen ex Joſepho refellitur, qi *Antiq. lib.* 1. *cap.* 7. Ἰαυὰν exhibet. i Druſius *Tetragr. c.* 19.

a *Annotat. ad Tetragr. c.* 12. b Ludovicus Cappellus *p.* 328.

vertendis, vel legendis, (abſit modò ſuperſtitio) vel licuerit, vel etiamnum liceat: ſed qid in locis eis, qæ ſunt ſupra allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerit ipſe, ſincerè exprimatur, ſcripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, falſo etiam corrumpatur. qod ne fiat, neceſſariò rejiciendam hîc eſſe illam τῦ *Adonaj* ὑποθολιμαίαν ſubſtitutionem, tantum non clamat res ipſa. Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, vir doctiſſimus, ſi Apoſtolos probaſſet, locum iſtum, avt ipſos eo modo citàſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe. qod nec feciſſe unqam liqet, nec facturos etiam fuiſſe, qiſqis ea qæ diximus ſeriò perpenderit, qiſqam animum, opinor, facilè inducet ut credat.

Nam qod vir celeberrimus, cujus ſupra meminimus, [a] *Chriſtum ipſum hanc eandem conſvetudinem retinuiſſe & imitatum* adfirmat. qod nullâ tamen aliâ ratione confirmatum it, niſi qod *Evangeliſtæ ſic Domini verba Moſen Pſaltenqe citantis exhibuerint.*

Nec ſi daretur, cavſſam qam nos hic tuemur, attingeret magis, qam Apoſtolorum, de qâ diximus, praxis. & imbecillis eſt admodum, qâ fulcitur, deſtina. qum ex eis qæ Græcè reddiderint Evangeliſtæ, non magis pateat, qid Chriſtus Syriacè avt Hebraicè locutus fuerit, qam qid Moſes avt Pſaltes Hebraicè ſcripſerit uterqe.

Verùm ut lectori tandem ulterius eſſe moleſtus deſinam: ſumma eorum, qæ hactenus dicta ſunt, huc redit: Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen πτραγεγράμματον יהוה exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qædam, nec commodè, vec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem *Jehova*, ſive *Jova* etiam, (utrumvis enim dixeris, ciccum havd intererit) etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtat, ad eam tamen prope admodum accedere, ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum [a] à viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ & pebejis uſu longo [b] lateqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri; & multo etiam minus, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine, explodi furcillariqe debeat.

a Joannes Buxtorfius *de nomin. Dei Sect.* 20. *rat.* 2.

a Primus in hunc errorem induxit Galatinus. qem ſecutus eſt Fagius; & deinde alii multi ſine numero: Cajetanus, Lipomanus, Hieronymus ab Oleaſtro, Marianus Victorius, Marcus Marinus, omneſqe ad unum ferè Theologi religionis reformatæ; in qeis Tremellius & Beza. Druſius *in Tetragram. c.* 12. *& annot.* b Res eo adducta eſt, ut veritas non amplius terram conſpiciat: cœlum undiqe & undiqe pontus. Druſius *ibidem.*

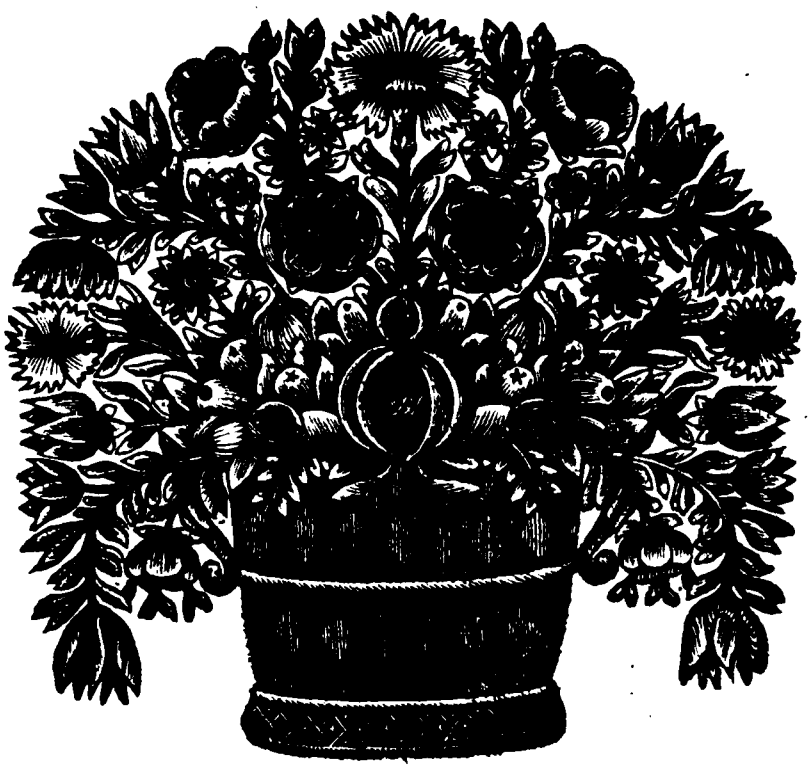

THO-

THOMÆ GATAKERI DISSERTATIONIS DE NOMINE TETRAGRAMMATO SUÆ, A D. LUDOVICI CAPPELLI, *In Diatribæ de eodem ſuæ Defenſione nuperâ, adverſus eandem objectis, Vindicátio.*

ANte qinqennium, dum per morbum difficilem ac diuturnum, (à qo penitus nondum convalui, nec verò per ætatem devergentem integrè convaliturum unqam, ſexennium ultra à ſeptuageno emenſus, ſpem alere poſſum) lecto adhuc affixus agebam, *de Nomine Tetragrammato diſſertatiunculam* conſcripſi, qæ havd ita multo poſt in publicum prodiit. In eâ, qo receptum paſſim; à viris tam eruditis, qam & plebejis, vocabuli *Jehovah* uſum, (iſte ſiqidem primarius fuerat ſcriptionis hujuſce ſcopus) pro viribus tutarer, nonnulla examini ſubjecerâm, qæ de ſubjecto hoc Vir Clariſſimus *Ludovicus Cappellus* in *Oratione* qadam ſuæ *de Punctorum Vocalium & Accentuum apud Hebræos verâ & germanâ Antiqitate Diatribæ* adjectâ, diſſeruerat. Pro eis avtem adverſus eandem, *Defenſionem* à ſe adornatam, *Criticæ Sacræ* ſuæ nuper editæ Vir Doctiſſimus ſubjunxit: cui qod reponere viſum fuerit, cum Deo bono, iſtic dabitur.

In *Defenſione* ſuâ Vir Doctiſſimus ita methodum inſtituit, ut primo loco, in qibus utrinqe *conſenſum* haberi agnoſcat, indicaret: tum *diſſenſum* in qibus ſubeſſe deprehenderit, ſubjungeret. qæ qidem agendi ratio mihi cum Oratore, *de Finibus lib. 2.* qam maximè probatur; qo *qid concedat, qid abnuat qiſqe*, commodiùs clariúſqe intelligatur, nec de eis intercedat rixa non neceſſaria, de qibus utrinqe convenit.

A Cæterum hoc in negotio non tam ingenuè avt integrè Vir Clariſſimus egiſſe videtur, cum in eis qandoqe *conſenſum* præſumat, in qibus is diſertiſſimè abnuitur; in eis contrà nonnullis *diſſenſum* comminiſcatur ubi nullus planè intervenerat.

Siqidem primò qod [a] *de Nominis hujus pronunciatione à Moſis tempore ſaltem, (etſi forte non à primo mundi exordio ad Moſem uſqe) tum & per inſecuta deinde ſecula plurima vulgo (Judæorum) cognitâ*; inter utrinqe conceſſa recenſet; eſt hoc ex eis, *παρέργεται* illa qod attinet, in
B qo à Viro Doctiſſimo diſſentiam, diſſenſionemqe meam; unâ cum rationibus ejuſdem adjectis, eis ipſis in paginis, ad qas digitum is intendit, diſertè profiteor. Id ipſum enim eo loci ago, ut oſtendam, *vocabuli iſtius prolationem genuinam à mundi ipſius exordio, longè ante Moſis tempora, cognitam fuiſſe, cum in uſu communi foret; & deinceps etiam, non Judæis ſolis, ſed exteris etiam uſurpatam.* qod utrunqe teſtimoniis (uti mihi ſaltem videtur) luculentis, è paginâ ſacrâ petitis adfirmo. ad qæ Vir Doctiſſimus iſtic nihil qicqam regeſſit.

Tum in conſenſionis Articulo tertio, de pronunciationis iſtius ſupprimendæ origine; qòd, *ex ſuperſti-*
C *tione*, qidem *aliqâ (etſi forte eâ non vituperandâ, vel ex nimiâ Magiſtrorum Judaicorum ευλαβείᾳ, ſev profanationis metu & cavtione) ſeculis inſecutis, à nomine iſto abſtinere ceptum eſſe; eoqe tandem deventum, ut pro immani piaculo haberetur nomen illud effari*; in iſtis inqam, qòd ſibi me, mihi ſe *σύμφωνον καὶ σύμψηφον* profitetur; id verò, qatenus *ſuperſtitionem* eam, non exte-

D nuare

[a] *p. 713.*

nuare tantùm, ſed excuſare conniti̇tur, eſt à meâ mente, qam & in *Diſſertatione* illa liberè ac apertè profeſſus ſum, qam longiſſimè diſſitum.

Accedit huc, qod in *Oratione*, qâ de agitur, qo ſuperſtitioni iſti patrocinium ferat, ex putidis Talmudicorum lacunis Scripturæ dictionem pervertentium, & in ſenſus alienos abſurdoſqe, ad commenta ſua ſtabilienda, pro libitu depravantium ac detorqentium, Scriptiſqe Sacris ſic perperam habitis, probatum it, [a] *ab ipſo Moſis tempore interdictam fuiſſe vulgo nominis illius pronunciationem, non alienum à vero videri poſſe.* Qin & in *Defenſione* iſtâ, [b] ita *ſuperſtitionis* nomen hîc admittit, ut *in bonam partem* ſumatur; *& pro εὐλαβείᾳ qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda* accipiatur. atqe *hinc primò ortum habuiſſe ultroneam in vulgari ſermone à nomine iſto proloqendo abſtinentiam, non uſqe adeo damnandam; qæ in ſuperſtitionem minimè probandam verſa ſit, ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas nomen illud qomodocunqe proloqi.*

Ubi mitto qærere, qam *αὐτόματα* exiſtant iſta, qando ritus iſtius ortus, nunc ſpontaneæ uſurpationi, nunc ex lege latâ inhibitioni tribuitur. Tum an non *piaculum & grande nefas* meritò habendum ſit, qod admiſſum, ex ſanctione divinâ, niſi admittentis morte expiari neqeat. Sic enim Viro Clariſſimo [c] viſum eſt vertere illa Moſis verba Levit. cap. 24. v. 16.] *At qi vel pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur; qia pronunciavit nomen, morietur.* interpretatio reverâ Judæuli alicujus ſuperſtitioſi, non Chriſtiani ſani cerebro digna. Ego verò (ut cum Viro Clariſſimo liberiùs pavlò agam) cujuſvis conſcientiam hîc appello, utrum *claris rationibus* (qas à me [d] exigit) Vir Clariſſimus in his agat; imò an non mangonium exercere, & *offuciam facere* meritò dicatur. cum falſis atqe ſuperſtitioſis Talmudiſtarum interpretamentis, arceſſitis etiam eo fine, tanqam fuco avt tectorio qodam, Græcorum verſionibus, *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* induere [e] molitur; & an illo digna ſint, qi parti adverſæ *offucias* [f] exprobrat, & *offuciis* (qæ qid velint, gnarum minùs ego me fateor) rem geri vetat. Verum iſtic cum de conſenſione mutuâ duntaxat noſtrâ agatur, mitto (Lectorem ne repetitis onerem) ea denuò apponere, qæ de locis his perperam habitis in *Diſſertatione* priore diſſerui; qæqe Vir Doctiſſimus ſilentio hîc tranſmittit univerſa. Illud tantùm moneo, tam longè me à Viro Clariſſimo in iſtis diſſenſionem profeſſum meam, ut *non ſuperſtitionis meræ, ſed præſumptionis arrogantiaqe extremæ* arceſſam, qi qod Moſes, Prophetæ, Deus ipſe, omnibus palam innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerit, (qod [g] Virum Doctiſſimum ipſum alibi agnoſcentem deinceps dabimus) illud ipſum ei ſilentio tegendum ac ſupprimendum ſancirent. Ac meliore ſanè ratione à Viro Doctiſſimo qæſierim, an non *Deo* ipſo *Deiqe Spiritu ſapientiores* ſe faciant, qi religionis prætextu iſtud moliti ſint; qum ille (poſt Druſium [h]) ab eis, qos in lite præſenti habet ſibi adverſantes, an [i] *Moſe ſapientiores eſſe velint*, qaſi *à Moſe* utiqe *edocti ſtatuiſſent iſta Magiſtri*, qia Galatinus ſcilicet (qem illi tanti non faciunt, qum pro plagiario inſigni habeant) ejuſmodi aliqid agnoſcat. Atqe hæc ideo, ne in ea cum Viro Doctiſſimo conſenſiſſe reputemur, in qibus multis paraſangis ab invicem diſtare noſ profeſſi ſumus, nec à ſententiâ priſtinâ diſcedere poſſe liberrimè profitemur.

Ad ea jam progredimur, in qibus diſſenſum Vir Doctiſſimus ipſe præ ſe fert. Diſſenſionis itaqe caput primum [k] ita proponit & explicat, ut per lacinioſam planè, minúſqe neceſſariam diſſertationem, utpote qæ nihil qicqam, inter nos ſaltem, controverſi habeat, qâ paginam in folio integram utrinqe implevit; ubi diſſenſionis rationem figat, conjicere havd proclive ſit. Affirmaverat utiqe Vir Clariſſimus verbis conceptis, [a] *luce meridianâ clariùs liqere, puncta, qibus Tetragrammaton eſt in ſacro textu affectum, eſſe vocis Adonaj propria puncta.* Hoc ego illi *nullo modo negandum* dixeram. Jam qo litis mihi ſecum materiam aliqam hîc procudat, *alio ſenſu* confingit ſua iſta *cepiſſe* me, qum de ſenſu ne verbulum qidem adjecerim.

Cæterùm, qo diſſenſus hac in parte ſpeciem ſaltem aliqam extundat, trahit [b] huc qod longè pòſt, paginis 17. avt 18. interſitis, dixeram; *havd improbabile prorſus videri, divinâ qadam ſic moderante providentiâ, contingere potuiſſe*, ut Maſſoretæ, aliud cum agerent, *in punctis Tetragrammati genuina inciderent, eamqe nobis uti punctationem, ita prolationem repræſentarent, qam vel per ſuperſtitionem, vel per ritum inde primitùs ortum, modis omnibus ſuppreſſum ac ſublatum ibant.* Et ſuſpicionem qidem meam hanc confirmant mihi, qæ (nullâ licet à me datâ occaſione) Vir Doctiſſimus iſtic diſſerit, [c] *Shevah* utiqe *ſimplex, qod τῷ Jod in Tetragrammato ſubjecerunt, & cum Patach compoſitum, qod τῷ Aleph in Adonaj ſupponitur, ſono manifeſto à ſe invicem diſtingvi*; qum hinc fiat manifeſtum, illud ſcripſiſſe eos, qod legi vetabant, illud pronunciatum noluiſſe, qod ipſi ſcripſiſſent. *Shevah* ſiqidem *ſimplex* adſcripſerant, *qod cum Patach compoſitum* efferri volebant. id qod cum Viro Doctiſſimo non invitus, imò, qum cavſſam meam juvet potiùs, liberrimè ac libentiſſimè agnoſco. Sed nec infirmat qicqam, [d] qod Vir Doctiſſimus qærit, *cur providentia eadem illos deſtituerit, ubi puncta* ך *Elohim τῷ* יהוה *ſubſcribebant.* Pari enim ratione de Caiphâ qæri poterit, cur Spiritus propheticus, qo adactus mortem Chriſti pro gente ſuâ oppetendam prædixerat, Joan. c. 11. v. 51. eundem deſtituerit, ubi Chriſtum illum ipſum blaſphemiæ reum pronunciabat. Mat. c. 26. v. 65. Qin ulteriùs etiam ſuſpicioni meæ fomitem ſubminiſtrat, qod qi *Segol ſhevatum* locis illis ſubſcripſerint, non & *Patach ſhevatum* iſtic appinxerint, cum æqe proclive hoc illis atqe illud exiſteret; nec cur omiſerint, cum ſic legi vellent, juſta avt probabilis ratio ulla comparere videatur. Etenim qod Vir Doctiſſimus obtendit, [e] *compendio ſtudentes* hoc feciſſe; cujus in voce *Elohim* rationem eandem non habuerint, qia *τῷ Adonaj* junctum Tetragrammaton rarius occurrat; id verò nullius planè hîc momenti videtur, qum & compendii parilis exemplum deſideretur, & nomen *Elohim* aliâs pariter ac Tetragrammaton creberrimè occurrat. Cæterùm, uti illis non aſſentior, qi *Jehovi* ideò legerint, qia ך *Elohim* puncta eis in locis *τῷ* יהוה ſubjecta reperiebant, cum qi illa ſubjecerant, *Elohim* legi velle, ex ſubjectis illis indicarent: ita mirum mihi fit, profiteri Virum Clariſſimum *noſcire ſe an cuiqam probari poſſit, ut Jehovah legat, ubi* יהוה ſcribitur, qum neſcius eſſe neqeat, tot inſignes eruditione pariter ac pietate viros, *Jehovah*, ſive *Jova* (qod idem eſt) paſſim citra diſcrimen legere, ubicunqe locorum *περιεργοσύμματον* occurrit.

Tandem poſt velitationem an vitiligationem benè longam, (qo diſſenſum, ubi nullus habebatur, ne diſceptatio tam prolixa gratis inſtituta videretur, confingat,) concludit, [f] *Certum eſſe, propriè loqendo, puncta iſta, puncta vocis Adonaj vocalia non eſſe reverâ.* id qod nec ego affirmaveram, nec aliter admiſeram, qam qo modo ipſe dixerat, à qo in pluribus, qam ex uſu eſſet, diſcedere non eſt viſum. Diſſenſus ergò iſtic eſt merè imaginarius; & diſceptatio tota hæc *ἀπροσδιόνυσος* prorſus. Nam qod adjecit, in [g] *Oratione*, *non eſſe*, [h] in *Defenſione*, *non poſſe eſſe*, *Tetragrammati puncta genuina*; in qo Viri Clariſſimi Druſii ſui veſtigia premit, qi eo etiam fidentiæ iſtic proceſſit, ut profeſſus ſit, [i] *tam liqere ſibi, eos, qi Jehova*

a *p.* 320. b *p.* 730. c *p.* 320. d *p.* 737. e *Orat. pag.* 320. 321. f *pag.* 324. *Defenſ. pag.* 737. g *Epiſt. ad D. Volph.* h *Tetragr. cap.* 19. i *Orat. pag.* 316. k *pag.* 715. 716.

a *Orat. p.* 324. b *p.* 716. c *pag.* 714. 715. d *p.* 716. e *Orat. p.* 325. f *p.* 716. g *p.* 324. h *p.* 716. i *Tetragr. c.* 12.

Jehova legunt, malè legere, qam bis duo esse qatuor; id verò nevter eorum hactenus probavit; nec etiamsi in adversum enixè contendendo ingenii nervos ruperit, probatum unqam (opinor) est daturus Vir Doctissimus.

Secundum proinde dissensus caput, partim à nondum evicto, partim ab eo, qod ad rem, qâ de agitur, nihil faciat, orditur. *Probatum est*, inqit, [a] *puncta illa non esse utriusqe nominis genuina; neqe verò ea esse vera Tetragrammati puncta.*

Probavit reverâ, qod nemo est inficiatus, *Shevah simplex non esse, propriè loqendo, vocis Adonaj punctum genuinum.* Sed puncta ea, qæ nomini Tetragrammato suppositа habentur, *Shevah* nempe *simplex, Cholem, Kametz*, non esse Tetragrammati puncta genuina, non probavit; nec qo id firmetur ratio probabilis, nedum ut demonstratio, est ab ipso ulla adducta. Siqidem qicqid vel ab [b] ipso, vel à Drusio, cujus argumenta in *Orationem* suam transtulit, & in [c] *Defensione* suâ istâ denuò reponit, est ab eis vel particularum præfixarum, vel vocabulorum insequentium affectionibus ductum, qas eorum, qi Adonaj loco יהוה vel legebant, vel legi volebant, ritus postqam est introductus, cum ab initio non fuisset, juxta receptas leges regulasqe Grammaticales, exigere videbatur; qod tanto cum molimine, vel fastu etiam ab utroqe proponitur & venditatur, ut imperitiæ, avt stupiditatis notam eis omnibus inurant qi suis in hac parte rationibus adducti, in ipsorum de nomine *Jehovah* non ulteriùs usurpando sententiam protinùs non concedant; hoc totum, inqam, ad id, qod est in manibus, nihil qicqam omninò facit. Evincit qidem, qod non qæritur, nec qisqam, qod ipse norim, est unqam inficiatus, per secula aliqa jam proximè antegressa, nomen *Adonaj* loco *Jehovah* lectitatum fuisse; at non evincit vocalia ista non esse Tetragrammati genuina, avt non fuisse istam primitùs nominis divini hujusce prolationem, qæ ante ritum istum, superstitionis pariter ac præsumtionis sobolem, cujus natales ævo primitivo illo seculis multis posteriores esse agnoscunt ipsi, conceptum ac in lucem editum obtinuerit. Istic itaqe qod Stoicus ille olim dixerat, περισπᾶσθαι tantum, strepitúmqe ingentem incassum cient.

Sed ad rationes accedit Vir Clarissimus qibus adductus existimem, *punctationem hanc, ad verum germanúmqe nominis hujus sonum propiùs saltem accedere.* Prior fuit *à nominibus propriis, qorum compositionem nomen hoc ingrediatur.* altera, qam huic *accessoriam* dixeram, *à Jovis* Latinorum appellatione.

His Viro Doctissimo visum est Ὁμηρικῶς ὕστερον πρότερον respondere. [d] Posteriori ergò huic *respondisse* ait *in Diatribâ suâ; in quâ dicta qia vellicaverim, ea istic adversus redargutiones meas propugnanda* denuò proponit.

Ego verò (ne logis longioribus Lectorem detineam, minutiisqe illis minus necessariis denuò repetitis onerem) qæ de *Jovis* Latini etymo atqe origine, vel sunt illic utrinqe disputata, vel istic etiam adjecta, citra disceptationem ampliorem avt ulteriorem ullam, rei Criticæ peritis, qi de istis censuram ferre sunt maximè idonei, simpliciter dijudicanda deferam. arbitri ei, per me licet, in lite hac inter nos sedeant, & probabiliora uter attulerit decernant. Eis certè non minùs deridiculo erit *Jupiter* qasi *juvans Pater*, qam Varroniana itidem illa, *canis* à *canendo*, & *calix* à *caldâ*. Sed nec *hybrida vox* est *Jovispiter*, magis qam *Vejovis*, avt *Marspiter*, avt *Dispiter*. neqe enim minùs (qod hic objicitur) est vox Latina *Jovis*, qam avt *Mars*, avt *Dis*, avt *canis*, avt *calix*, licet è lingvis peregrinis tam illud qam ista deducta sint. Qod avtem Vir Doctissimus poscit avdire, qibus rationibus adducti Duumviri literatissimi, qos advocaveram, illi, *Jovem* Latinorum à Judæorum יהוה profluxisse statuerint, consulat licet alterum eorum Virum πολυμαθέστατον D. Joannem Seldenum, in scripto illo *de Diis Syris* accuratissimo, eruditionisqe reconditioris cum primis fœto, *Syntagm. 2. cap. 1.* à *pag. 109.* ad *pag. 121.* fusissimè simul & clarissimè dissérentem. qanqam demonstrationes Mathematicas in istis non expectat (spero) Vir Doctissimus qi nec probationes Dialecticas exhibet ipse.

Cæterum qod Vir Doctissimus urget, [a] *non facilè sibi persvasum iri, voluisse Deum eousqe laxare Satanæ habenas, ut Sacrosanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ sacrâ est Deo proprium, Apostata ille sibi usurparet.* adversus ista, duo exceperam.

Primò, *non esse unicum hoc Dei proprium nomen.* Ad qod regerit hic Vir Doctissimus 1. [b] *cum varia sint in Scripturâ Dei nomina, decem Judæi numerent*; (de qo commento cum alibi fusiùs disseruerimus, nihil istic adjecto futurum est opus) *unum hoc esse proprium, cætera esse appellativa.* id qod hinc ostendatur, qia *Jod heemanticum præponi non solet nisi ad nomina propria.*

Atqi 1. *solet* illo interjecto opus erat. Subjicit enim statim Vir ipse Doctissimus appellativa qædam, qæ characterisiticon hoc ipsum in fronte præfixum gerant. nec *proprium* ergò esse necessariò hinc probatur. Tum si *proprium* esse detur, (qod nemo opinor, negaverit, nec ratione tamen istâ evincitur) ecqid hoc ad id qod agitur, qodqe Vir Doctissimus tam fidenter asseverat, nempe *hoc unicum esse Dei nomen proprium, reliqa* (qotqot fuerint; neqe enim de numero constat) *appellativa* esse universa? Qalis enim est argumentatio ista; יהוה *est nomen proprium Dei: cætera ergò omnia sunt appellativa.* An sic rationem instituentem sustinuerit ipse? *Esav est nomen proprium filii Isaaki majoris: ergò Edom nomen proprium ejusdem non est.* avt, *Jakob minoris nomen proprium est: ergò Israël non est.* avt, *Domini Christi servatoris nostri Jesus est nomen proprium: ergo Emmanuel non est.*

Adhæc qam inepta planè & viro tanto indigna est ratio ista? שדי אלהים אל [c] *non habent Jod formativum præfixum: ergò non sunt propria nomina.* Ergò nec *Adam*, nec *Evah*, nec *Noach*, nec *Moses*, nec *Simeon*, nec *Benjamin*, nec alia qæ passim occurrunt innumera, nomina propria fuerint. [d] Hac tamen ratione Vir Doctissimus denuo in *Jah* abutitur. *Jod in* יה *non est heemanticum: ergò non habet formam nominis proprii*; (qasi nominis proprii cujusqe ea propria sit affectio, ut *Jod* servile in fronte præferat) *nec est reverâ proprium ut* יהוה: Et rursus, qasi sæpius inculcando id confirmaretur, *est qidem*, inqit, *Dei nomen* יה *Psal. 68. 5. non tamen proprium nomen, qo modo nomen proprium ab appellativo distingui solet.*

At verò, ô Vir πολυμαθέστατε, ex Grammaticorum scitis indoctiores atqe imperitiores nos edoceas, qæso, ecqid illud in יה sit, qod prohibeat, qo minùs pro nomine proprio propriè sic dicto habeatur. Qin & אהיה nomen esse Dei ex Exod. c. 3. v. 14. cum constet, (asserente id qoqe Abrahâ Esdraide, astipulante verò etiam adversus Burgensem Drusio) proprium & hoc qin existat qid obstet? Sed *non est*, inqit, *proprium* ut יהוה. At qid interfit, proprii nominis notionem qod attinet, inter duo ista nomina, nullus dicis. qod dictum tamen & indicatum, si obtinere placita tua ista volueras, omninò oportebat. Esdræ certè filius in Mosis locum dictum, qatuor statuit πνεύματα, (à Drusio tuo *Tetragr.* c. 1. ex Esdraide & à Buxtorfio non tuo, de *Nomin. Dei §. 12.* ex Ephodæo, recensita etiam & agnita) qibus inter שם העצם sive nomen *proprium*, qod *substantiale* appellat, & הוא אשר שם id est, *appellativum*, qod *formale* indigitat, in Hebraicis distingvatur. primum est, qod ab illo verbum formari neqeat, ab isto qeat. alterum, qod illud possit pluraliter efferri, istud non possit. cujus loco tamen Buxtorfius substituit, qod pronomina affixa non recipiat. tertium, qod illi articu-

a *p. 717.* b *Tetragr. cap. 14. p. 316. 317.* c *p. 715. 716. p. 717.*

a *Orat. pag. 325.* b *Defens. pag. 719.* c *p. 719.* d *p. 719.*

lum præfigi inſolens ſit, iſti ſolens. qartum, qod regimen reſpuat illud, iſtud admittat. hæc avtem, qibus nomen proprium dignoſci vult, omnia יה cum primis conveniunt, qod & ideò nomen proprium eſſe (Druſio tuo hîc itidem calculum adverſus te dante ſuum) omninò concludit. Et ſanè litigioſus ſi qis in iſtis eſſe ambiret, meliore forſan jure contenderet, יה & שדי eſſe potiùs pro nominibus propriis qam יהוה habenda. Siqidem יהוה æqè ac אלה appellativè uſurpatum qandoqe deprehendi. nempe Deut. cap. 6. v. 4. verbis illis, יהוה אלהינו יהוה אחד Qemadmodum enim vocabulum אדם conſtat nunc eſſe שם עצם *nomen ſubſtantiæ*, ſive *proprium*, nunc verò שם הרבר *nomen rei*, ſive *appellativum*: ita יהוה eo loci, priore vice *nominis proprii*, alterâ *appellativi* rationem notionemqe obtinere videtur: qo modo & in Zacariæ verbis illis cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus eſt ſuper terram univerſam*: *in die illo* יהוה *unus erit*. ut ſenſus ſit, de qo & alibi diſſeruimus, יהוה *Deus noſter*, *eſt* יהוה *unus*. h. e. unicus ſolúſqe à ſe & in ſe verè exiſtens Deus. qin & in Syntaxi eâ, qæ tam freqenter occurrit, יהוה צבאות de qo deinceps dicendi etiam locus denuò dabitur, vocem יהוה cum regimen obtineat, appellativè uſurpari, Criticus celeberrimus ille Magiſter Judæus agnoſcit. At nec יה ſaltem, nec שדי forſan, uſqam (opinor) ſic uſurpata deprehenderis, (tametſi nomen שדי ſemper eſſe שם תואר nomen יהוה nunc שם עצם nunc שם תאר eſſe Magiſter ille ad hunc ipſum de qo agimus locum decernit) ut iſtud alterum ſaltem, ſi non alterutrum, potiùs qam יהוה pro Dei nomine proprio habendum videri poſſit, ſi argutiolis iſtiuſmodi agere liberet. qæ tamen ſolidiores forent, virèſqe meritò majores obtinerent, qam commentitia illa, qæ Vir Doctiſſimus iſtic proximè ſubjungit.

Qum enim argumenta *clara*, qalia à parte adverſa exigit, Virum Clariſſimum deſtituant, ad *Allegorias* ſe confert, & myſteriola, qæ è ſingulis nominis hujus literulis elicit. Qibus ego qidem tantum tribuo, qantum inſulſis ac inſubidis Manaſſis Iſraëlidæ de hoc ipſo nomine nugamentis, qæ in *Conciliatore* ſuo ὅλῳ τῷ ἁλάτῳ, qod ajunt, ad navſeam uſqe congeſſit: utqe liberè loqar, tantilli facio, ut nec recitatione, nedum refutatione, digna exiſtimem. qum eodem planè loco habeam, cum Judæuli impuri impiiqe frivolis putidiſqe commentis eis, qæ ex commentario in Moſem, inepto, inficeto, inſipido illo, cui *Zohar* titulum dedit, interpretanda atqe explicanda Vir Doctiſſimus ſcripto peculiari ſuſcepit. Ea avtem, cum figmenta mera ſint & pigmenta fucata, paginæ verò ſacræ detorſiones & depravationes tam manifeſtariæ, ut lectori pio cuivis ſtomachum poſſint meritò movere; mirum mihi, nec ſoli, ſed aliis iſtic havd pavcis fit, potuiſſe Virum Doctiſſimum animum unqam inducere, ut deliriis iſtiuſmodi, qibus Scripturæ Sacræ veritas, non illuſtratur, ſed offuſcatur, ſimplicitas corrumpitur, Orbi Chriſtiano exponendis, incruſtandis etiam, operæ tantum impenderet. Utinam in ſacris, non ſeriis duntaxat, ludere deſinerent aliqando, homines fidem pietatemqe Chriſtianam profeſſi, nec Judæulos impuros atqe inficetos Oracula ſacra irreverenter atqe irreligioſe divexantes, dum in ſenſus alienos abſurdoſqe varios diſtrahunt, hac in parte imitandos ſibi proponerent, nedum ut aliis inſuper commendandos cenſerent.

Sed, *Deus ipſe*, inqit, [a] *ſibi fecit nomen iſtud* יהוה *proprium ac ſingulare*; *qum Moſi dixit*, Nomen meum יהוה non manifeſtavi illis. *&*, Hoc erit nomen meum לעלם in æternum. &, *in benedictione Sacerdotali*, Ponetis, *inqit*, nomen meum ſuper populum meum Iſraël. *qod de hoc nomine intelligitur, qod ver ibi ponitur. deniqe in laminâ Sacerdotali inſcriptum erat hoc nomen. qo ſatis apertè ſignificabatur, nomen hoc proprium eſſe Dei nomen; non enim aliud ei inſcriptum erat.* [b] Concludit tandem,

a *p.* 719. b *p.* 720.

ex his videre eſt nomen hoc pra reliqis eſſe ſingulariter Dei proprium.

At iſta omnia nunqid evincunt, *hoc unicum eſſe Dei proprium nomen, reliqa omnia eſſe appellativa*? hoc eſt enim, qod Vir Doctiſſimus aſſeveraverat, probandumqe ſibi ſuſceperat. Verum ariſtas iſtas confricemus pavliſper, ut qid grani inde excuti qeat, videamus. Primò illud Exod. c. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם qod attinet; appello Viri Doctiſſimi conſcientiam, an non ſit vitioſa verborum iſtorum, qam lectori obtrudit, verſio, *Nomen meum* יהוה *non manifeſtavi illis.* Loci verba *ἀυτολέξει* ſic habent; *Apparui Abrahæ, & Iſakæ, & Jacobo in El Shaddai* (h. e. nomine, ſive notione, *El Shaddai, Dei Omnipotentis*, vel *Omniſufficientis*, ſi ita loqi liceat) *&*, ſive, *ſed*, *nomine meo* יהוה *non ſum notus factus eis.* Ubi נודעתי eſſe formæ notioniſqe paſſivæ, nec poſſe pro verſionis ſuæ ratione in שמי tranſire, norat ſatis Vir Doctiſſimus, nec qo ſine vertere ſic viſum fuerit, poteſt cuiqam obſcurum eſſe, qi ad ſuperiùs à Viro Doctiſſimo poſita, animum adjecerit. Ea verò verba qomodo intelligant exponantqe interpretes orthodoxi pleriqe apud Avtores ipſos, in Commentariis, qi paſſim proſtant, cuivis advertere promptum eſt. Vix reperiuntur, opinor, qi inde eruunt, qod Vir Doctiſſimus ſupra, qaſi ambigendo ſuggeſſit, *nomen Dei iſtud ante Moſis tempora Dei populo non innotuiſſe.* Adjicere poſſem non neminem extare, [a] qi verba Moſis noviſſima illa, non enunciativè, ſed interrogativè proferenda exiſtimat, rationibus etiam variis, qibus id firmet, adductis. in qo, ſenſum qod attinet, è Judæis qoqe nominis celeberrimi [b] Magiſtris habet ſibi conſentientes, qi qamvis enunciativè legant, tamen vocem לברי *tantummodo* ſupplendum cenſent. qo modo Gen. c. 32. v. 28. *Non ampliùs vocaberis Jacob* [tantummodo, utiqe] *ſed nomen tuum erit* etiam *Iſraël.* Verum de hoc aliiſqe notæ paribus locis alibi diſſerendi occaſio dabitur. nunc id, qod in manibus eſt, agamus. Secundò itaqe, ex hoc ipſo loco patet, tam אל שדי qam יהוה nomen eſſe Dei. qin avtem proprium dicatur, ecqid, qæſo, obſtabit? Deniqe, ſi nomen יהוה ſit *unicum Dei proprium nomen*, nec ante Moſem innotuerit, ſeqetur hinc, Deum ab Orbe condito ad Moſem uſqe nullo nomine proprio cuiqam innotuiſſe.

Seqitur locus ſecundus ex Exod. c. 3. v. 15. Eum tam à Græcis, qam & à Latino Interprete Vulgatæ editionis avtore, qos in priore illo, licet vitio non immunes, ſecutus eſt, ſed & ab aliis omnibus; qos ego hactenus oculis uſurpavi, diſcedens, Vir Doctiſſimus ſic vertit, *Hoc erit mihi nomen in æternum.* qaſi ante non fuiſſe inſinuaretur. Verba ſic habent; יהוה *Deus patrum veſtrorum, Deus Abrahæ, Deus Iſaaki, & Deus Jaakobi, miſit me ad vos: hoc* [*eſt*] (ita ſupplent Interpretes dicti) *nomen meum in æternum*; *& hoc memoriale meum per generationes qaſqe.* Mitto, qod in *Oratione* [c] ex impuris Rabbinorum cloacis monet, ſcribi לעלם defectè ſine *Vav*, qaſi legendum eſſet לעלם *ad occultandum, ut eo innuatur, nomen hoc eſſe occultandum, ne legatur, ſcilicet prout ſcribitur.* qæ eſt inſignis Scripturæ depravatio textúſqe corruptela turpiſſima. Ecqid hîc dicitur, prout & ipſe reddidit, qod de יה & שדי dici neqeat? niſi ſi cum Judæorum Magiſtellis ineptientibus, locumqe Zacar. c. 14. v. 9. illum ubi dicitur, יהוה *unum fore*, *unumqe nomen ejus*, huc trahentibus, dixerimus, iſta cum reliqis Dei nominibus abſqe יהוה univerſis, ſeculis inſecutis, uti ſub Meſſiâ illi, eſſe ſupprimenda, & vel celanda vel ceſſatura. Tum, an non hoc potiùs eo loci verbiſqe eis innueretur, fore nimirum, ut Deum verum patrum ipſorum, Abrahæ; Iſaaki, Jaacobi Deum extitiſſe, per ſecula omnia innoteſceret, idqe profeſſum ſe prædicaretur? Deniqe, ſi hoc nomen ſuum eſſe Deus ipſe profitetur, qo per ſecula

a Jo. Georgius Dorſcheus, *diſſert. de Nom. Jehovah.* §. 7. b Saad. haggaon, Abr. Eſdraid. & Iſak. Abarb. c *p.* 320.

ſecula qæqe commemorandum ſe diſertè conſtituit, videant, qam perverſè, qam impiè egerint agantqe, qi contra mentem divinam hac in parte liqidò patefactam, [a] *qi eo nomine voluit deinceps* ſaltem *à ſuo populo vocari*, (verba Viri Doctiſſimi ipſius habes) nominis id, qantum in ſe eſt, ſuppreſſum, mentionemqe ac memoriam illius omnem ſublatum, avt iverint, avt etiamnum eant.

Qod de populo Dei à Viro Doctiſſimo agnitum dixi, idem de exteris qoqe, non conceſſum duntaxat, ſed fuſiùs diſſertatum, ſeriò aſſertum, ſedulò firmatum, ſtrenuè etiam propugnatum ab eodem ipſo exhibebimus. In *Epiſtolâ ad D. Volphium Tigurinum*, qam *Defenſioni* ſuæ iſti attexuit, hæc habet: [b] *Non poſſum tecum ſentire, nominis illius pronunciationem ad Gentes nunqam dimanaſſe. Nec puto veteres Hebraos ante tempora captivitatis eadem, qâ poſteriores Judæos, religione, vel, ſi mavis ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari, imò forte vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio. Nempe hoc nomen Deus ſibi proprium eſſe voluit, qo, uti homines alii ab aliis proprio ſibi nomine diſtingvi ſolent, ſic ipſe avguſto hoc nomine ab omnibus falſis Diis & commentitiis Numinibus diſcerneretur, proprioqe nomine à populo ſuo in votis & precibus compellaretur. Ac qomodo Gentem illam Judaicam, qam ſibi in peculium ex omnibus terra populis delegerat, voluit eſſe ſupra reliqas Orbis terrarum Gentes celebrem atqe illuſtrem; ita & Numen, qod ab eâ colebatur, ſupra omnia falſa Numina voluit eſſe celebratiſſimum, famamqe ejus qaqa verſum ſpargi, ut ſic homines tanti Numinis celebritate excitati, ad ejus cultum & notitiam pellicerentur, avt certè ſic magis ἀναπολόγητοι redderentur, ſi ejuſmodi famâ excitati, de Numine ipſo penitiùs inqirere negligerent. Sic voluit Templi à Salomone extructi famam per omnes terrarum partes divagari; propterea̅qe procuravit, ut magnificentiſſimum & ſplendidiſſimum extrueretur, & qidem ita, ut ſplendore & magnificentiâ ſtructura omnia Idolorum Gentilium delubra longè ſuperaret. Cur, niſi ut Numinis iſtic culti fama ad omnes perveniret? Eſtne itaqe vero ſimile noluiſſe Deum nomen ſuum illis innoteſcere, qos ſui famâ & celebritate voluit eſſe perfuſos? Qod ſi libera & ſoluta fuit populo Judaico nominis illius divini pronunciatio, potuitne eſſe ignota Gentibus vicinis, qibuſcum freqens fuit & qotidianum penè Judæorum commercium, indeqe ad remotiſſimas qaſqe dimanare?* Hæc diſertiſſimè verbis totidem Vir Doctiſſimus, qæ prolixiora licet, tranſcribere viſum eſt, qo liqidò pareret, tum qo jure merito *præſumtionis impiæ* illos arceſſiverim, qi Dei populum id celatum contenderint, qod exteris qoqe Deus ipſe (Viro Doctiſſimo atteſtante) innoteſcere ambierit; tum & Virum ipſum Doctiſſimum tam in *Oratione*, qam & in *Defenſione* iſtâ, qæ diſſerit, non ex animi ſententiâ, ſed τῇ ὑποθέσει δουλεύοντα, profari; cum *non aliena à vero videri*, veriqe *ſpeciem ſaltem aliqam* habere alibi pronunciat, qæ ut *nec vero ſimilia*, iſtic multis redarguit.

Verum (ut ne diutiùs in iſtis hærendo, Lectori ſim tædio) nec iſta, de qibus vidimus, nec qæ iſtis ſunt à Viro Doctiſſimo ſubjuncta, de *Nominis hujuſce uſurpatione in benedictione ſolenni, inſcriptione in lamina ſacerdotali*, avt ſingula avt juncta etiam, earum ſunt virium, ut ex nominum proprioru̅ albo appellationes Dei reliqas omnes expungant; qod Viro Doctiſſimo demonſtrandum incumbebat.

Atqe hæc de eis qæ regeſſit Vir Doctiſſimus adverſus id, qod negaveram יהוה eſſe, non qidem *nomen*, avt *proprium* etiam (ecqis enim hoc alterutrum unqam dixerit?) ſed *unicum Dei nomen proprium eſſe*; qod Vir Doctiſſimus ſolus, qod ſciam, affirmat. in eo avtem firmando qid præſtiterit, aliorum qorumlibet judicium eſto.

Ad illud progredimur, qo [c] *havd facilè perſvaſum ſibi* profitetur, *Deum eouſqe voluiſſe frena Satanæ laxare, ut nomen Dei proprium iſtud ſibi uſurparet.*

Ad iſtud excipiendo viſum eſt qærere; [a] *utrum ſceleſtius & execrabilius exiſtat, Dei nomen an numen, titulum an honorem & cultum, appellationem nudam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram ſibi qenqam arrogare. atqi eouſqe Satana habenas Deum laxare, ut iſta omnia ſibi uſurpet & arroget. de hoc, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, ad illud cur haſitet, rationem nullam comparere.* His qo occurrat Vir Doctiſſimus à me qærit viciſſim, [b] *an neſcius ſim, inter homines olim fuiſſe, & etiamnum eſſe, qi Regum & Principum gratiâ & favore abutentes, vel malis artibus ad Regnum graſſantes, totam regiam potentiam & dignitatem ſibi uſurpant, atqe ita ſe gerunt, ac ſi reverâ Reges eſſent, omnia enim pro libitu adminiſtrare, & pro arbitrio regere atqe imperare, (connivente ad hac atqe diſſimulante Rege vel populo, ſive ex metu, ſive ex ignaviâ atqe imbecillitate) qi tamen à Regis nomine, titulo, throno, diademate abſtinent. — Unde planum fiat ex gratiâ & indulgentiâ, vel ex metu & imbecillitate, non rarò fieri, ut aliqis totam ad ſe trahat & uſurpet regiam poteſtatem & avtoritatem, abſtineat tamen à nomine & titulo ac diademate, & cum reverâ regia dignitas illi conceditur, nomen tamen & titulus non conceditur.* Tum qaſi qæſtioni à me propoſitæ hac ex adverſo oppoſitâ ſatis dediſſet, & conſcientiæ propriæ nexibus, ita conſtrictum, ut effugium nullâ daretur, teneret; rogat, *Cur ergò mirum mihi videatur, qod Deus, non qidem ex amore, gratiâ, favore, benevolentiâ, neqe etiam ex metu, ignaviâ, vel imbecillitate, ſed certo & arcano conſilio ſuæ ſapientiæ, paſſus ſit & patiatur Satanam inter homines, qi non ſectantur dilectionem veritatis, ſed mendacium perſequntur & amant, ita ſe gerere in hoc mundo, acſi Deus eſſet, & ab illis velit coli Dei ipſius inſtar, neqe tamen patiatur, ut ille ἀντιθεὸς titulum, appellationem, & nomen illud Dei veri proprium, ſingulare & avguſtiſſimum ſibi aſſumat.*

Qæ omnia qam nullius planè momenti exiſtant, aliis malim ego dijudicanda relinqere, qam argumentationis cum re propoſitâ tam parum convenientis infirmitatem multis oſtendere: qum clariſſimum ſit, tam *titulos* Satanam, qam *honores cultuſqe* divinos (contra planè qam magnates illi) in idolis vicariis ſuis palam ac diſertè ſibi arrogaviſſe; nec ea poſſe in numen divinum competere agnoſcat ipſe, illa qibus adducti, vel adacti etiam, Reges terreni iſta ſuſtinuerint, cum iſta, forſan qia nec petebantur, nec expetebantur etiam, non conceſſerint; nec cordato cuiqam mirum videri poſſit, ſi Deus, qi affectibus recenſitis illis omnibus immunis eſt prorſus, qod minus eſt ſceleſtum & deteſtabile permiſerit, cum illud qod eſt longè deteſtabilius & permiſerit & permittat. Ecqa enim ratio dari poterit, cur non tam illud qam iſtud permiſerit, (præſertim cum ad illos adverſus veritatis clarè emicantis lucem ſponte conniventes occæcandos & in errore ultrò ſuſcepto firmandos efficax æqè utrunqe ſit) niſi ſi cui ſuperſtitioſulo prodigioſa illa admittere libuerit, qæ de nomine iſto confingunt & fabulantur Talmudiſtæ & Cabaliſtæ Judæi; qorum commentis fœta nimis eſt Viri Doctiſſimi *Oratio*, eiſqe tanqam deſtinis, ſed putidis putridiſqe illis, in pleriſqe fulcitur; qum tamen [c] *non eſſe ſe hac in parte* profiteatur, *vel ſuperſtitioſum Judæum, vel Cabbaliſtam, avt, ut veriùs dicat, Magum, qi rebus iſtiuſmodi externis ſanctitatem & divinitatem aliqam tribuat, qæ aliqo hominum lapſu & errore inficiatur & dehoneſtetur.* Cæterum ex eis qæ ſunt dicta, clarè ſatis exiſtimo poſſe cuivis patere, nec qæſito meo Virum Doctiſſimum qicqam omninò reſpondiſſe; nec interrogatione ex adverſo propoſitâ, qod Lectori cordato ſatisfacere poſſit, regeſſiſſe.

Sed qorſum ego ratiocinatione ullâ, nedum diſceptatione prolixiore, id evincere connitor, qod Vir Doctiſſimus licet (renitente interim conſcientiâ) repellere

a *p.* 716. b *p.* 738. c *Orat. p.* 325.

a *Diſſert. p.* 56. 57. b *p.* 720. c *p.* 724.

ac refellere totis viribus hîc conetur, pòſt pavlò tamen, ubi ad rem ſuam facere avtumat, ultroneus admittit & agnoſcit ipſe? Siquidem primò, tum in [a] *Oratione* tum & in [b] *Epiſtolâ ad D. Volphium* ſuperiùs lavdatâ, affirmat, *nominis hujus Tetragrammati notitiam à Judæis ad vicinos Tyrios, ab iſtis ad Græcos tranſiſſe:* id qod & Diodori teſtimonio confirmat, qi *Judæorum Deum* Ἰάω dictum ajat. Tum ex Macrobio adducit Apollinis Clarii Oraculum, qo Ἰάω iſte qis ſit, qærenti reſponderit, non *Bacchum avt Liberum eſſe Patrem, qi Avtumno præſideat*, prout præter mentem Oraculi, avt non rite perceptam, avt ſponte (qod nolim opinari) detortam, Vir Doctiſſimus expoſuit; ſed *Deum ſummum* (hoc eſt, reverâ ipſummet ſe) *eſſe*; utpote qi pro variis anni tempeſtatibus, ſive *Horis*, prout Græcos imitatus Naſo nuncupat, qibus præſideat, qaſqe unus idemqe ipſe regat & temperet, varias ſortiatur appellationes, qum *Hyemis* reſpectu Ἀΐδης, *Veris* Ζεὺς, *Æſtatis* Ἥλιος, *Avtumni* Ἰάω dicatur. Ita Apollo, qi non eſt alius qam Satanas (dum ſub Solis, qem pro Deo ſummo Gentes Orientales habebant pleræqe, notione deliteſcens, divinos ſibi cultus appetebat & arrogabat) ipſum hoc nomen, qod eſſe Judæorum Tetragrammaton genuinum Vir Doctiſſimus contendit, aſſumit ipſe ſibi; vel (ut Viro Doctiſſimo qod avt minùs intellexerat, avt intelligere noluerat, concedamus) ſodali ſuo (qi tam *Jupiter*, ſive *Joviſpiter*, qam *Liber Pater* eſſe potuerit) havd minùs impuro ac deteſtando aſſeruit. Utrum enim ex iſtis eligere libuerit, ciccum havd interierit; cum ex utroqe, Viro Doctiſſimo ipſo etiam agnoſcente, prorſus comperiatur, qod iſtic tam difficulter ſibi perſvaſum iri profitetur, & diſceptatione benè longâ evertere atqe amoliri conatur, *Deum Satana frana eouſqe laxaſſe, ut venerandum & avguſtum ac ſingulare maximeqe proprium ſibi arroget atqe aſſumat nomen.* Ita Vir Clariſſimus partium ſtudio affectuqe abductus abreptuſqe, ubi adverſus ſententiam ſuam opponitur, ſtrenuè oppugnat, qod tamen, ubi cavſſæ ſuæ putat poſſe favere, havd minùs ſedulò firmare ac propugnare connititur.

Qod avtem Vir Doctiſſimus iſtic proximè ſubjungit, [c] *in Diatribâ ſuâ reſpondiſſe; etiamſi Jovis nomen ab Hebraico nomine illo deductum eſſet, non ſeqi tamen inde ut Jehovah magis vera pronunciatio, qam Jahvo, vel Jahveh fuerit; cum in nominum derivationibus nulla penè vocalium, ſed conſonantium ferè tantùm ratio habeatur: ad hanc avtem reſponſionem ſilentium meum videri cavſſam eſſe, cur huic rationi meæ à Jovis nomine & etymo ductæ firmiter non innitar, utpote qam infirmam tacitus apud me agnoſcam.*

Ut nihil dicam, qam parum commodè Viri Clariſſimi dictio hîc cohæreat. Ego verò cum aliis, qos hac in parte vel duces, vel comites habeo, viris eruditiſſimis, *vires* habere argumentum iſtud *non ſpernendas* exiſtimo; etiamſi in eo illius, qam tuemur, cavſſæ nec fundamentum, nec firmamentum præcipuum collocemus. Qod avtem ad periochen iſtam nihil regeſſerim, in cavſſâ fuit, qia in diſceptatione antegreſſâ, de *Jovis etymo* ſatis à me dictum avtumabam. Nunc verbulo reſpondeo, ideò probabilius qod nos opinamur videri, qia (qod in notationibus multum valet) ad ſonum vocabuli receptioris hujus *Jovis* nomen accedat propiùs, qam ad peregrina uſuqe minùs recepta iſta, qæ Vir Magnus (pavcis, puto, aſtipulantibus) iſtic proponit: præſertim, qum primam ſyllabam qod attinet, cum nominibus illis tam exacte conveniat, à qibus, utpote Tetragrammati nomen, ex conſenſione univerſali, in ſe concluſum gerentibus, argumentum primarium in hac cavſſâ noſtrum, cui *acceſſorium* duntaxat hoc profitemur, deducitur. Nec reverâ tam eruditorum illorum, qos objicientes hîc ſibi introduxerat, argumentationis ſuſpecta agnitave infirmitas, qam reſponſionis hujus à Viro Doctiſſimo redditæ meritò, uti mihi videbatur atqe etiamnum videtur, reputata imbecillitas atqe improbabilitas, ut ſilentio tranſirem tacituſqe tranſmitterem, ne legentium judicio in re tantillâ diffidere viderer, invitabat. At Vir ipſe Clariſſimus qæ nunc ego illi denuò regerere cogor, cur in *Defenſione* ſuâ tacitus planè præterierit, cum tamen id qod prius affirmaverat, contra animi ſui ſenſum, uti ex jam allatis clariſſimè patet, non recocta tantùm iteratò apponat, ſed anxiè propugnet, qid in cavſſâ exiſtat, legentem qemlibet apud ſe ſtatuere, qam ipſum me malim conjectari.

[a] De *Nominibus in Sacrâ paginâ* occurrentibus, *qorum compoſitionem nomen Tetragrammati ex* parte *ſaltem* ingredi habeatur, qæ præmiſeram, qod à [b] *Fullero meo mutuatum me* ait. poteram ego illi pariter, & jure forſan potiori regerere, [c] commentum ſe futile illud de *Deus* & *Doius*; in qo tantopere ſibi placuit, ut toties repetitum daret, [d] à Druſio ſuo mutuatum eſſe. cæterum non eſt reverâ Fullerus noſter, à qo me peritiores longè aliqid mutuari diſpudeat: de qo Amamam ſuum, qid pronunciet ac prædicet etiam, avdiat, in ipſo *Diſceptationis* cum eodem initæ primordio. *Nicolaus*, inqit, *Fullerus, vir extra controverſiam eruditiſſimus, Miſcell. lib. 2. & 4. multa egregiè de Nomine Tetragrammato ex priſcorum monumentis eruta, ediſſerit. Idem ad calcem Miſcell. poſter. in Cl. Druſium Apologiam edidit, in qâ ſententiam ejus de nomine Tetragrammato obiter perſtringit.-- Si Cl. Druſius Reſponſum ejus legiſſet, avt fallor valdè, avt eum ſui caloris pœnituiſſet.* qod idem de Viro Doctiſſimo optarim ipſe, qi caloris nimium in hoc argumento ſpirat paſſim. Qin nec poteſt eſſe neſcius vir lectionis tam multiplicis, Fulleri ſolius hoc non eſſe, ut ab illo mutuum ſumſiſſe neceſſe fuerit, qod ante viſum lectumve Fulleri qicqam jam diu adverteram animoqe agitaveram; qum tam paſſivum (ſi cum Septimio loqi licuerit) exiſtat, ut è totâ literatorum cohorte vix qiſqam, ſi qis omninò ſaltem, poſſit deprehendi, qi appellationes has pleraſqe, de qibus agitur, nomen divinum incluſum gerere, non animadverterit, exiſtimaverit, admonuerit, agnoverit. Ita nec ego Fullerum magìs hîc ſeqor, qam Druſium avt Amamam ipſe, qi adverſus Fullerum ab ipſius partibus conſiſtunt; qos tamen, qia hac in re patrocinium ſibi ſuum accommodare recuſant, unâ cum Magiſtris Judæis, levi brachio, qaſi nihili faciendos, amandat. Ego verò hîc, prout Romanus ille nobilis, meritò poſſim regerere; *Nomen Dei Tetragrammaton nomina hæc ingredi affirmant, ut Magiſtros Judæos præteream, Doctores Chriſtiani, antiqiores, recentiores ætatis cujuſqe, etiam qi de Jehovah D. Cappello conſentiunt, ubi ſedatiùs avt conſideratiùs agunt, Druſius & Amama; ſolus, ferè, Ludovicus Cappellus, (nullo vis alicujus adducto, qo ſententiam ſingularem ſuam firmet, argumento) reclamat & renititur; Iſti an illis creditis?* Neqe enim alicujus exiſtunt momenti, qæ ex *Diatribæ* ſuæ *editione alterâ*, qam non vidiſſe me verè monet, Vir Doctiſſimus iſtic ſuggerit, [e] *Nomina Jaakob, Judah, Joſeph, Joram, Jehoſhua*, non incluſum habere nomen Tetragrammaton, *ſed à verbis Hiphil avt Hophal deduci; ac perinde itaqe nomina iſta Jehoachaz, Jehochanan, Jehojada, Jehojakim, Jehojacin, Jehonadab, Jehonathan, Jehotſadak, Jehoſhaba, Jehoſhaphat, &c. ſimplicia pariter eſſe.* Ita enim concludit Vir Magnus. qæ ratio nullius planè eſt conſecutionis neceſſariæ, imo nec probabilis etiam; qum verba, à qibus horum nonnulla deducta eſſe non negetur, in formâ illâ, à qâ deduci vult Vir Clariſſimus uſurpata nuſqam deprehendantur, nec characterem eum in formulis illis, eas ſi haberent, admittant, qi in appellationibus illis conſpicitur.

Tum, qod comminiſcitur ὁ πάνυ, *fieri poſſe*, ut יהו illud *in initio nominum iſtiuſmodi non ſit ex Tetragrammato, ſed ex* יה *derivatum, vav avtem adjectum*, qo יה illud cum reliqâ *dictione coaleſcere qeat; qo modo in fine dictionis adſciſcit ſibi literam eandem cum puncto ſhurek:* qæritqe, tanqam ſi inſolubile aliqid objeciſſet, *ecqid hîc dicet*

a *p.* 330. b *p.* 739. c *p.* 721.

a *p.* 41-47. b *p.* 721. c *Orat. p.* 326. *Defenſ. p.* 723. & 724. d *Tetragr. c.* 16. e *p.* 722.

dicet V. D? Nihil ego certè amplius dico, qam adeo mihi iſtud futile videri, ut nec compoſitionis tam inconcinnæ exemplum poſſe reperiri, nec erudito cuiqam (avtore excepto) commentum hoc probatum iri exiſtimem. Proinde & iſtud ſilentio libens iſtic tranſmiſiſſem, ne legentium judicio diffidere, nî futurum ſuſpicarer, ut Vir Doctiſſimus pro more ſuo, uti ille apud Theodoretum loqitur, τὴν σιωπὴν μὲ συγχώρησιν interpretaretur.

Concludit tandem, [a] *ex dictis ſatis pro comperto probaſſe ſibi videri contra me, vocem Jehovah veram Tetragrammati pronunciationem non repræſentare, nec ad eam propiùs accedere qam Jahvoh ſuam.*

Atqi illud nec avt probavit, avt probare unqam poterit, qum *incertam & incognitam* eam eſſe profeſſus non ſemel fuerit: nec iſtud qod ſecundo loco contra me probaſſe dicit, in ſuperioribus ego uſpiam attigeram. Affirmaveram duntaxat, [b] *ad ſonum nominis illius genuinum propiùs* (pro qo *proximè* Vir Clariſſimus alibi ſuppoſuit) *accedere.* h. e. ab eo havd ita longè abſcedere (prout *comparativa pro abſolutis vulgò uſurpari*, monet Fabius. [c]) nam de Viri Doctiſſimi commento novitio iſto nihil hactenus dixeram, nedum ut collationem alterius cum altero ullam inſtituerim. id qod Viro Doctiſſimo qi [d] *vocalium nullam ferè rationem haberi* in his poſtulat, [e] cum *conſona omnes omninò citra mutationem avt metatheſin ullam retineantur ac repræſententur*, nullâ ratione diffitendum videtur. *propiùs* verò, qam ipſius *Jahvoh*, qod ego tamen nullus dixeram, accedat necne, hocqe an ipſum ipſe in præmiſſis probatum dederit, aliis ego qibuſvis dijudicandum ac decernendum dimittam. Certè contra id qod Dialectici dicere ſolent, *Concluſionem partem ſeqiorem ſeqi*, Viri Clariſſimi concluſiones præmiſſis, ut fidentiores, ita valentiores multò exiſtunt plerunqe, acſi præmiſſis vires addere potiùs, qam ab eis acqirere, natæ eſſent.

Atqe hæc de ſecundo diſſenſus capite diſceptatio fuerat. ad tertium tranſit Vir Doctiſſimus. [f] *Dixi*, inqit, *poſt Cl. Druſium, vocem Jehovah eſſe barbaram & ſolœciſmum redolentem; non ſecùs qam ſi qis Latinè diceret Doius pro Deus, commiſcendo vocales vocis Dominus cum literis ſev conſonis vocis Deus. Non poteſt V. D. id concoqere, avt aqo animo ferre; rigidam vocat præcipitémqe nimis hanc ſententiam.*

Imò, O Vir Magne, [g] *qo minùs punctis illis vocalibus cum Tetragrammati literis combinatis legamus Jehovah, obſtare affirmas vitioſam, peregrinam, incongruam, & intoncinnam vocalium cum alienis literis commixtionem, ſive combinationem, qa inter loqendum parit barbariſmum craſſum, fœdum, intolerandum, utpote qo ſacroſanctum nomen Dei qaſi commaculatur & dehoneſtatur.* Ecqis avtem moderati ingenii homo æqo animo iſtud accipere poſſit? cum *barbariſmo craſſo, fœdo, intolerando commaculati ac dehoneſtati nominis divini* culpâ an crimine obſtrictos teneri, ejuſdemqe ex Viri Doctiſſimi [h] cenſurâ ſententiâqe decretoriâ reos peragi legerit, qantum eſt ferè per Eccleſias Chriſti reformatas eruditorum hominum verbiqe divini adminiſtrorum ipſorum, univerſos. idqe (qod confidentiam ad miraculum uſqe ſapiat) nullo prorſùs allato argumento, qo vel *incongruentiæ*, vel *inconcinnitatis*, vel *ſolœciſmi*, vel *barbariſmi*, etiam leviſſimi, nedum *craſſi, fœdi* atqe *intolerandi* vocabulum iſtud arguatur.

Nam de *Doius* legendo pro *Deus*, qia vox *Dominus* eas vocales obtinet, tam eſt futile & ineptum, ut Virum Doctiſſimum in eo ſibi vel placere vel ſatisfacere potuiſſe, ſtupendum ſit planè. *Doius* enim cur citra barbariſmum non legatur, ratio patet; non qia ſunt eæ vocales vocis *Dominus* propriæ, ſed qia *Doius* eſt vox nihili, notumqe ſatis exiſtit vocales eas vocis *Deus* non eſſe. at *cominus* abſqe barbariſmo & ſcribimus & legimus, etiamſi eædem ſint vocabuli *Dominus* vocales. Hoc eſt avtem

a *p.* 722. b *p.* 717. c *Inſtitut. l.* 9. *c.* 3. d *Orat. p.* 326. e *Defenſ. p.* 721. f *p.* 723. g *Orat. p.* 326, 327, 328. h Videatur Druſius in *not. ad Tetragram. c.* 12.

qod contendimus, (nec id neſcius eſſe poteſt Vir Doctiſſimus) qodqe Viri Doctiſſimi fabricam maximâ ex parte diruit totam, non ſeqi, *qia puncta illa, Shevah, Cholem, Kamets, ſunt vocis Adonaj puncta*, (qod tamen propriè loqendo eſſe jam negat) *ergò non eſſe Tetragrammati puncta.* Ecqis enim mentis compos ſic argumentationem inſtituerit, *Shevah ſimplex, Cholem, Kamets ſunt vocis* רבורה *qæ apem denotat, puncta genuina: ergò non ſunt vocis* לבונה *qæ thus ſignificat, puncta genuina?* Neqe idcirco *perperam dixi* (qod Vir Clariſſimus [a] ſed ratione nullâ redditâ concludit) *Diſſertationis meæ* pag. non 31. ſed 81. *Virum Doctiſſimum perperam, qod non eſt neceſſarium, tanqam ſit ejuſmodi, præſumere, & qæ ſunt disjungenda conjungere*: qando utiqe præſumit, *ideò non poſſe iſta eſſe* ה יהוה *puncta, qia* ה *Adonaj exiſtant*; eaqe ſecum invicem componit, qæ à ſe invicem qàm longiſſimè diſtant.

[b] Tum, *Sic*, inqit, *prima ejus reſponſio* concidit.

At qænam eſt tandem ea, O Vir Eximie, *reſponſio mea*, qam *ſic concidiſſe* affirmas? Ecqid enim *reſponſionis meæ*, avt attuleras, avt attigeras; niſi qod *cenſuram rigidiorem, ſententiam præcipitem*, ſive Druſianam, ſive tuam, non ſine cavſſâ juſtâ, conqeſtus ſum? Sed qâ ratione, ut conciderit, factum eſt? *Qia*, inqis, *id ponit, qod nondum probavit.* At ego, Vir Clariſſime exiſtimaveram hactenùs, reſpondenti non incumbere onus probandi. nec poteſt eſſe neſcius Vir πολυμαθέστατος dicti Rabbinici, עלין הראיה המוציא מחברו Sua itaqe confirmandi negotium ad Virum Doctiſſimum pertinere avtumabam.

[c] *Sed qod pono, verum non eſſe demonſtravit.* Qid illud? *Puncta* utiqe *iſta non eſſe Tetragrammati propria, neqe adeò eſſe poſſe.* hoc enim *adverſus me oſtendiſſe* ſupra dixerat. Ego verò nec tam *Tetragrammati propria* ſive peculiaria, avt dico, avt dixi unqam, ut non ſint vel eſſe poſſint, vocabulorum aliorum qoqe communia: verum genuina eſſe poſſe vocabulorum plurium communia: qemadmodum vocales *o i u* ו *Dominus* & ו *Cominus*, dictionis utriuſqe genuinæ ſunt vocales; & puncta hæc eadem, de qibus agimus, ſunt tam רבורה qam & לבונה uti ſuperius eſt dictum, genuina puncta vocalia. *non poſſe* avtem eſſe *dictionis utriuſqe* & יהוה & אדני qod qæritur, *communia & germana puncta vocalia*, nec oſtendit hactenus Vir Doctiſſimus nedum avt demonſtravit, avt eſt unqam demonſtraturus.

Tum qod qæro, [d] *qam atrox crimen, qamve craſſus ac fœdus barbariſmus exiſtat, dato vocales iſtas non eſſe eaſdem, qibus nomen id primitùs efferebatur, nec de eis conſtare ſatis, ſi in voculâ aliqâ vocali unâ avt alterâ etiam aberratur.* Reſpondet Vir Clariſſimus [e] *non crimen id eſſe, barbariſmum duntaxat eſſe dixiſſe à lingvæ Hebraicæ genio & ingenio alienum.* tum inter *crimina* & *barbariſmos* qid interſit, pluribus oſtendere conatur. & de *Deus* & *Doius* qod dixerat, denuò inculcat, qo *barbariſmus* evincatur.

Atqi primò *criminis* nomine, pro vocis origine à Græcorum κρίμα latiuſculè ſumpti, *dicam*, ſive *accuſationem* qamlibet comprehendi, notum eſt ſatis. Tum *Nomen Dei tam ſacroſanctum, tam ſingulare barbariſmo craſſo, fœdo, intolerando dehoneſtatum & commaculatum ire velle*; [f] qam ille dicam eis omnibus intentat, *qi puncta illa vocalia vocis Adonaj propria eſſe non diffitentur, & Jehovah tamen legunt*, an non *crimini*, & *atroci* etiam, *intolerando* namqe, affines ab ipſo habeantur, alii viderint. De *Deus* & *Doius* verò futile illud qòd attinet, in qo tamen tantopere ſibi placuit, ut tertiâ vice jam, in *g Orat.* ſemel, in *Defenſ.* [h] bis, appoſuerit; meminiſſe debuerat, aliud eſſe lingvæ alicujus vocabulum, de cujus literulis conſtat, lingvam illam uſurpantem proferre, aliud idem lingvâ alienâ exprimere, in qo genere citra notam iſtiuſmodi mutationes inſignes fieri [i] Vir Doctiſſimus agnoſcit; avt ubi genuina prolatio incerta

a *p.* 723. b *ibid.* c *ibid.* d *p.* 82. e *p.* 723. f *Orat. p.* 327. g *p.* 327. h *p.* 723. i *p.* 726.

certa eſt; ad eam, qam conjecturâ proximè accedi poſſit, etiam ſi non exactè attingatur, experiri.

Sed, *barbariſmum in eo non eſſe*, inqit, *qî probat Vir Doctus?* Imò, *eſſe* inqam ego, *qî probat Vir Doctiſſimus? Actori* ſiqidem, ſive accuſatori ac delatori, qod priùs dictum, *probandi onus incumbit.* Hoc avtem Vir Clariſſimus niſi ſimpliciter affirmando, & freqenter inculcando, nec probare hactenùs anniſus eſt, nedum ut probaverit.

Mitto, qæ *de Vocabulis qibuſdam Deiqe nominibus aliter longè vel ſcriptis vel prolatis* adjeceram, *qam Hebraica lingva recepta jam locutio, vel ratio Grammatica etiam admittat, dum ad lingvæ ſuæ normam, ſermoniſqe vernaculi leges rituſqe, vocabula peregrina, vel Græci, vel Latini, vel alii qiqe defingunt; qibus tamen utantur etiam ſcriptores ſacri, non ſint ideo barbariſmi hujuſmodi arceſſendi, nec eis abſtinere uſurpandis urgendum qenqam, ne avt nomen divinum, avt ſcripta ſacra barbariſmis fœdis polluat.* Nec eſt animus in campum illum cum Viro Doctiſſimo deſcendere, (in qo latè ſpatiatur, an

Ludit exultim, metuitqe tangi,

ut [a] ille loqitur, aliorum cenſuras partim jam expertus, partim expectans ulteriùs) [b] *de variis antiqitùs vocabulorum avt punctationibus*, avt per punctorum abſentiam prolationibus; qâ ille præſcriptione à *barbariſmi* notâ abſolvere horum nonnulla conatur. Illud duntaxat attingo, qod huic diſceptationi, tanqam ἐπεισόδιον intercalare, ſubinde infercit, *craſſum & fœdum barbariſmum in vocis hujus mala conformatione, adverſus omnes lingvæ & Grammaticæ leges admitti*: qòd hoc, inqam, qm nuſqam hactenùs, in qo compareat oſtenderit, magnâ tamen, miraqe mihi qidem admodum, cum confidentiâ, ſic tandem concludit; [c] *Jam non puto incertum & dubium eſſe, an benè & convenienter & congruè lingvæ Hebraicæ genio & proprietati dicatur Jehovah, niſi illi, qi ultro & ſponte vult id neſcire.* Nunqid fungos ac ſtipites, avt adverſarios hac in lite habere credebat, avt lectores etiam habiturum ſperabat, qi ex ipſius aſſeveratione merâ, crebriùs duntaxat ac vehementiùs repetitâ, nullâ ratiocinatione valentiore expectatâ, cujus vi virtuteqe ad animi ſui ſenſa priſtina deponenda adigerentur, in ſententiam ſuam, à mente propriâ antè forſan alienam, proni confeſtim ultroneiqe deſcenderent?

Verum ſubjunctis ex *Oratione* ſuâ nonnullis, liberaliùs (uti videri vult) in hæc verba conceptis; [d] *Nulli tamen præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis illius moneo. legat qiſqe, prout illi libuerit, non repugno. qid,* [e] inqit, *mollius dici potuit?*

Imò, inqam ego, præmiſſis illis in lite iſtiuſmòdi, qam *non eſſe rem uſqeadeo in ſe magni momenti* pronunciat [f] ipſe, *ut propterea acriùs à qoqam decertari oporteat*, qid aſperius? neqe vero in his ipſis tam molliter, niſi mollitiem qæ minùs ſpirabant, (cavtè an callidè dicam?) reſecuiſſet. Siqidem ſtatim ab illis, *Qi agnoſcit, qi non diffitetur, puncta illa eſſe vocis Adonaj, non Tetragrammati puncta, & pergit nihilominùs legere Jehovah, na ille ultro & ſciens prudens craſſè & fœdè βαρβαρίζει. Nulli tamen*, inqit, *præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis moneo. Si qem pudet dediſcere qa malè didicit, & inolitam conſuetudinem, avt non poteſt deponere, per me licet fruatur judicio, (ſuo*, deeſt opinor) *legat qiſqe, prout illi libuerit, &c.* An non aculeata, & ſupercilioſa etiam, ſatis ſunt iſta? Si Viri Clariſſimi *mollia*, imò (ut ipſi videtur) *molliſſima*, iſtiuſmodi ſint, duriùs atqe aſperiùs agere ubi viſum fuerit, qalia ab illo expectabimus? Cæterùm miſſis hiſce, illud tantummodo adjecerim, qod tot viri inſignes, nec D. Ludovico Cappello forſitan lingvæ Hebreæ peritiâ inferiores, vocabulum iſtud in ſcriptis ſuis paſſim uſurparint, non facturi, credo, ſi tam *craſſum fœdumqe* in eo *barbariſmum* advertiſſent. ut Viro Doctiſſimo tam mirum videri nevtiqam debeat, ſi mihi meiqe ſimilibus in eâ lingvâ ſciolis, nondum iſtud tam clarum fuerit. Nam qod in ſeqentibus havd ſemel monet, [a] de nominibus aliter in textu Hebraico, aliter in lingvis exteris, ac Scripturæ ſacræ per conſeqens Verſionibus legendis; nihil ampliùs dicit, qam qod in *Diſſertatione de Bivocalibus*, qæ unâ ferè cum illâ *de Tetragrammato* prodiit, eſt à me priùs obſervatum.

Qod dixeram, *inter illius Jahvoh & Jehovah* (non *meum* qidem, uti ille loqitur, licet cum aliis havd pavcis probem) *havd ita multum intereſſe, & literulæ metathefin poſſe nos conciliare: Cogitet*, inqit, *V. D. an non illa vocalium metathefis plurimùm immutet genuinam nominis illius pronunciationem.* Tum, *Putas ne*, inqit, [b] *parùm intereſſe, an qis Latinè dicat Jupiter, an verò Jepitur, vel Jipetur, an verò Jeputir, vel Jiputer? qis ferat in Latio nomen ſic efferentem? qis avres non occluderet ad tam præpoſteram ejus prolationem?*

Et qis, inqam, virum gravem ſic argumentantem, fluctuſqe tantos in ſimpulo cientem, ferat? Niſi enim *Jahvoh* ſuum (*ſuum*, jure merito appello, an alterius cujuſqam ſit neſcius) genuinam exhibere (qod præſtare nullus avſit) nominis Tetragrammati pronunciationem probaverit; qomodò de *Jupiter* Latino conſtat, (niſi qod *Juppiter* in *Oratione* ſcribi volebat, qod in [c] *Defenſione* nunc ſimplici *p* pingit) inane planè ſunt hæ verborum ampullæ, (eis geminæ qæ de *Deus* & *Doius* ſuprà ſæpiùs appoſuerat) & qæ in aërem abeundo evaneſcant ſtatim. Hoc avtem ubi probatum dederit, nemo (opinor) pius prudenſqe hac ſaltem in parte ei refragabitur. Jam, cum mox agnoſcat ipſe *de Vocalibus genuinis non conſtare*, qam parum ad rem, de qâ agitur, attineant iſta, ecqis non ſtatim animadverterit? Interim ut Gallum cum Gallo componam, inter Viri Clariſſimi D. Cappelli *Javo*, & Viri Illuſtriſſimi D. Picherelli *Jova*, qam minimum interſit, qivis facilè viderit: adeò certè ſunt affinia, ut ſi illud tam *craſſum fœdumqe* habeat *barbariſmum*, vero ſimile ſit ſaltem, à fœdo craſſoqe barbariſmo iſtud havd longè recedere, nec hoc minus qàm illud *tolerandum* exiſtere.

Sed ad qartum tandem *diſſenſus* titulum devenitur; in qo reverâ de re momenti inſignioris agitur, ad qam *Diſſertatiuncula* mea tota collineabat. *Cum de vocalibus*, [d] inqit Vir Clariſſimus, *non conſtet, præſtat omninò Adonaj ſubſtituere?* Hîc ego qæro, *Perpetim ne ſubſtituere?* num etiam Ex. *6. 6. v. 3. ubi Moſi Deus*, להם ושמי יהוה לא נודעתי qod ego cum non verterim, Vir Doctiſſimus iſtic, prout priùs etiam, reddidit, *Nomen meum* יהוה *non notificavi illis.*

Conſtrictum hîc teneri ſenſerat ſe ὁ σπάνιος. Reſpondet itaqe, [e] *Aliam eſſe poſſe loci hujus ſingularis rationem, aliam reliqorum, in qibus nomen iſtud occurrit. Nam qia eo loco nomen hoc ſingulare & novum, (qod Deus priùs non revelaverat, & qo voluit deinceps à ſuo populo vocari) ſignanter exprimitur, ſanè docendi gratiâ, ut aliqatenùs (qantum à nobis fieri poteſt) nomen illud qale ſit indicetur, non abnuerim*, inqit, *ut iſtic per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus, ſi non veris (qia incerta ac ignota ſunt) at qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis ſive conſonis ſcribatur illud nomen, nimirum qatuor illis* י ה ו ה. *Neqe velim hîc qenqam Judæorum religione vel ſuperſtitione uſqeadeò ſcrupuloſe teneri, ut nefas omninò ducat nomen illud per conſonantes ſuas adhibitis qibuſdam vocalibus efferre.*

Atqi, ut miſſa faciam, qæ de verſione vitioſâ ſupra monueram; nec adhuc intelligere, ſciolus in iſtis cùm ſim, qa ratione נודעתי *manifeſtavi*, vel *notificavi* ſignificet; nec neſcire verò interim, reprehenſum ab Eſdraide, qi נודעתי pro הודעתי hîc poſitum voluerat: ea etiam præteream, qæ adverſus id qod de nomine hoc non

a Flaccus *carm. lib.* 3. *od.* 11. mente eadem, qa idem alibi, *metuente ſolvi, lib.* 2. *od.* 2. dixerat. b *p.* 725. c *p.* 724. d *p.* 327. e *p.* 725. f *p.* 735.

a *p.* 725. b *p.* 725, 726. c *p.* 325. d *Orat. p.* 327. e *Defenſ. p.* 726.

non ante revelato hîc denuò inculcatur, in [a] *Diatribe* meâ fusiùs disserui; qæ Vir Doctissimus in *Defensione* silentio alto transmittit planè; ne iteratis sæpiùs eisdem Lectorem onerem. Ecqid hoc est aliud, qæso, qam qod ipse dixeram? [b] *Malle me*, utiqe, *optio si detur, avt Samaritanum* Ἰαβὲ, *sive Jave, avt Græcum* Ἰάω, *avt Clementis* Ἰαοὺ, *sive Jaoth, avt Hierombali* Ἰαὼ, *avt Lydiati Jeve, avt Jehovah nostrum, sive Castellionis Jova, avt Viri Doctissimi Javoh, sive Jahavoh, qam Adonaj*; *qum istud ibi qi legerit, Scripturam sacram depravare & corrumpere sit certissimum*; *à qo crimine immunis sit, qi illorum qodlibet legerit, etiamsi vocabuli sonum, avt scitè parum, avt minùs peritè dederit, qum de sensu demutet nihil.* Avt qantulum ex parte præcipuâ ab his abit, qod Vir Doctissimus ipse ad mea ista subjicit? *Neqe verò ego*, inqit, [c] *invitas admodum abnuerim*, (ubi tamen fortè, *adnuerim*, scripserat; sed de mente constat) *in loco Exod. 6. 3. propter rationem modò redditam, ubi tamen mallem Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à V. D. adducta: & Jahvoh qidem, qia illud videtur vel ipsum Tetragrammaton rectè exprimere, vel propiùs videtur ad illud accedere: Jehovah verò, propter vocales illas ei à multis seculis per Massorethas additas, & ob receptum usum & inolitam apud multos sic pronunciandi consvetudinem.* Atqi aliud sensisse, censuisse ac pronunciasse saltem Vir Clarissimus videtur, [d] ubi Hieronymum Græcosqe probat, qorum ille *Adonaj*, isti Κύριος apud Mosem hîc reddiderunt.

Sed hoc loco excepto, de aliis havd itidem statuit.

At primò, in locis aliis havd pavcis nominis alicujus istiusmodi usurpandi par paret necessitas. [e] Certè qi Exod. cap. 15. v. 3. *Adonaj nomen ejus*, legerit, avt Hymn. 83. v. 18. *ut norint te, cujus nomen est Adonaj.* avt Esaiæ c. 43. v. 8. *Ego sum Adonaj, hoc est nomen meum.* avt alibi locorum, ubi de hoc ipso Dei nomine agitur, is loci sensum disertè pervertit, nec sensum eum qem Deus volúerat reddit. Adverterat hoc Vir Doctissimus ipse. Proinde etiamsi hoc in loco, ne in sententiam nostram avt protinùs concessisse, avt penitùs consensisse videretur, loci istius *peculiarem* ab aliis *rationem* hac in parte habendam censuerit: at post pavlò liberaliùs aliqanto nobiscum agit. Concedit enim, disertéqe agnoscit, *Totum illud* (qod *pag. 96.* dixeram) *verum esse locumqe habere, ubi animus & consilium scribentis est nomen ipsum exprimere, & qale sit docere & indicare.* id qod locis allatis, cum aliis havd pavcis, competit plane.

Deniqe, si necessitate justâ ad id adigente, vocabulum istiusmodi in locis istis admittere fas fuerit, ecqid, rogo, obstiterit, qo minùs idem alibi passim, ubicunqe occurrerit, cum familiare jam sit factum, admittere atqe usurpare licuerit, qo nomina Dei sacrosancta à plebe etiam imperitiore distingvi clariùs à se invicem possint? Istud interim cum Vir Doctissimus nobis concesserit, etiamsi in loco illo Mosaico *Jahvoh* suum qam *Jehovah* malit, nolim ego cum illo contentionis ferram hac in parte reciprocando, vel ipsi vel lectori etiam, ulteriùs molestus esse; nec suum hoc qidem, ubi obtinuerit, si id unqam contigerit, qod ipse etiam, opinor, vix sperare potest, respuendum ego censuerim.

Proinde qæ in hoc qarto *Dissensui* capite Vir Clarissimus fusiùs prosequitur, cum id qod primariò vo'ebam obtinuerim, & vel nolenti extorserim, vel ultrò concessum habeam, rem ipsam exigere, ut vocabulum aliqod istiusmodi, qod & *Jehovah* esse possit, eis in locis usurpetur, ubi Spiritus sancti animus est nomen illud ipsum Tetragrammaton exprimere, possent maxima ex parte penitùs transiliri; eoqe ipse libentissimè concederem, nisi qod ex silentio ἀνυποστάτῳ pronunciaturus Vir Doctissimus videretur, siqa tacitus præterissem.

Ea siqidem toties recocta, & itentidem istic repetita, de *præpostera, corrupta, depravata, barbara, inconcinna, absona pronunciatione, fœdo & crasso contra lingvæ Hebraicæ leges, naturam, genium, ingenium, proprietatem, barbarismo: peccato* deniqe *adversus τὸ πρέπον, qod in homine literato reqiritur. qod πρέπον si qis nihil faciat & securè contemnat, sit ille* (inqit stomachabundior pavlò V. D.) *inficetus, horridus, hispidus, incultus, qantum libuerit, non intercedo.* Hæc, inqam, qæ Viro Doctissimo bilis splendida suggessisse videtur, qæqe ipse pro molliusculis habet, avres nobis eousqe jamdudum pulsarunt, ut ad ea jam occalluerint, strepitumqe duntaxat merum cieant, qum citra rationem ullam, nedum justam aliqam, oggerantur.

[a] Nec certè majoris est momenti, qod ex hypothesi factâ subtexit; ubi hoc utiqe dato, *Romanos Romuli Conditoris sui nomine suppresso, Qirinum ejus loco dici jussisse, nomen verò ipsum pavcis, Pontificibus puta, &c. cognitum, in Tabulis publicis historiisqe solis consonarum figuris R M L S scribendum* sancivisse; hoc, inqam, supposito, à me qærit, *utrum satius ac convenientius putem, apud Livium aliosqe legere nomen illud ignotum per qalescunqe vocales, dicendumqe vel Rimilis, vel Rimales, vel Rumalas, vel Rimolos, &c. qam Qirini nomine notissimo, ubicunqe R M L S scriptum occurreret, appellare.*

Qod qidem commentum geminum planè est illis, de *Doius*, & *Jipetur*, &c. supra havd semel allatis. Cui ego (etiamsi sua ipsius superius [b] adducta Viro Doctissimo objicere postim) tunc respondendum censuerim, ubi eos produxerit, qi patrem eam de sacris Oraculis leges sanciendi, qam illi de Conditoris sui nomine vel eloqendo, vel subticendo, avtoritatem jure obtineant. Interim à Viro Doctissimo ego vicissim qæsierim, eum ex ipsius placitis incertum sit, utrum *Nebuchadnetsar*, prout Codices Hebræi nunc habent, an *Nabuchodonosor*, qod Græci exhibent, sit vera & genuina appellationis illius punctatio, num ideò satius ac convenientius existimet, alio aliqo titulo sive epitheto, qam nomine illo alterutro Regem illum Babylonium, ubicunqe nomen illius literis illis נבוכדנצר exaratum occurrit, designare. Istic interim, qod Vir Doctissimus ipse postulat, [c] *judicium sit penes æqum, non morosum, scrupulosum, avt superstitiosum lectorem.*

Sed, qod [d] *Scripturæ corruptæ, falsiqe adversus Numen divinum testimonii* eos arcessam, *qi in loco illo Mosaico vel cum Judæis ac Latinis Adonaj, vel cum Græcis* Κύριος *legendo Deum nomine* Κύριος *vel Adonaj, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, priscis illis cognitum fuisse, avt ipsi negaverint, avt Deum ipsum negantem fecerint.*

Hîc [e] *me potiùs* pronunciat V. Cl. *nimii rigoris, & præcipitis atqe præfractæ sine justâ cavssâ sententiæ accusari & insimulari posse.* At ecqare? qæso. nunqid qia σκαφὴν σκαφὴν λέγω? Ecqid enim falsum dicetur, istud nî fuerit? negare utiqe, Deumqe ipsum in Oraculis etiam sacrosanctis suis negantem introducere, nomine suo *Adonaj* priscis suis illis innotuisse. Verum ecqod ulceri tam manifestario à Viro Peritissimo non tam medela adhibetur, qam velamentum obducitur?

Neqe S. Hieronymus, inqit, [f] *neqe LXX hoc voluerunt dicere, qod fingit V. D. Deum non fuisse cognitum Patribus per nomen* Κυρίου *sive Adonaj, avt verò* Κύριον *vel Adonaj esse nomen illud Dei singulare, qod proprium Deus sibi tum fecit, qodqe ante hominibus non revelaverat: neqe eorum verba id sonent, nisi vexata, & contra mentem eorum accepta.*

Mitto, qæ frustrà toties inculcata, de nomine יהוה priscis illis prorsùs incognito, a Iversus testimonia è scripto sacro clarissima in *Dissertatione* à me in contrarium allata, ad qæ nihil respondit, hîc denuò infercit. An non sponte suâ citra vexationem ullam, sonant hoc, qod ipsissimis syllabis literisqe loquntur, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*, Deum priscis illis, de qibus loqi-

a *p.* 11, 12. b *Dissert. p.* 91, 92. c *p.* 727. d *Orat. p.* 329. e *p.* 727. *prop. fin.*

a *p.* 728. b *Ex p.* 726. c *p.* 728. d *p.* 99, 100. e *p.* 729. f *p. Ibid.*

loqitur, per nomen *Adonaj* cognitum non fuiſſe? Avt qibus tandem præſtigiis nos effaſcinaturum, effectumqe daturum ſperat ſe Vir Peritiſſimus ut oculi nobis id qod vident ne videant, avres id qod avdiunt ne avdiant, mentes ea qæ percipiunt ne percipiant etiam?

Sed, [a] *non ſunt*, inqit Vir Doctiſſimus *illa ipſiſſima Dei verba Hebraica, è rubo ad Moſem prolata, ſed ſunt eorum interpretamentum ab illis hominibus ad uſum & loqendi morem Judæorum ſui temporis accommodatum. acſi qis Cæſaris Commentarios in vernaculam noſtram Gallicam converteret, & Gallos; Galliam, Allobrogas, Æduos, Seqanos, Armoricos, &c. non veteribus illis, ſed hodiernis recentibus nominibus appellaret; an jure qis illi falſi & mendacii crimen imputaret, ideò qod loci & populi illi non illis nominibus tempore Cæſaris appellarentur? qis illum hominem non videret? Videat V. D. ne pariter ſe ridendum præbeat, cum falſi & mendacii crimen impingit S. Hieronymo & LXX interpretibus, eorumqe verſionem falſi arguit, ideo qod nomen Adonaj & Κύριος non ſit ipſum nomen Tetragrammaton, qo Deus ſe appellavit, qum Moſem de rubo alloqeretur. Qis enim pavlò æqior & rerum peritus, non ſatis percipiat, qid ſibi velint, qidqe ſonent eorum verba, nempe, verba illa Adonaj & Κύριον poſita eſſe illic loco & vice nominis illius Dei, qod Judæis ſub illis appellationibus notiſſimum erat avt fuerat?*

At, inqam ego, videat Vir Eruditiſſimus an non ridendum ſe præbeat, qi errori tam craſſo, ut in oculos ſtatim ſe ingerat, qo obvelet, fucum adeò tenuem illitum it, ut laternæ Punicæ inſtar pelluceat. *Non ſunt*, inqit, *ipſiſſima Dei verba Hebraica è rubo ad Moſem prolata.* Et ecqis iſtud, non dixit, dico, ſed vel ſomniavit unqam? Nec ſunt *Hebraica*; *Adonaj* ſi exceperis. qis neſcit? Sed nec *è rubo ad Moſem* à Deo *prolata.* Sunt illa Exod. cap. 3. v. 16. at non ſunt iſta, de qibus agitur, Exod. cap. 6. v. 3.? qem is locum, qia urget torqetqe nimis ipſum, attingere forſitan ſubveretur. Verum σφάλμα μνημονικὸν hoc fuerit potiùs. Sed qid ſunt tandem, ſi *ipſiſſima Dei verba*, qandocunqe, ubicunqe, undecunqe prolata, non ſint? *Sunt eorum interpretamentum*, inqit; hoc eſt, ſi ego Viri Magni verba ritè capio, in lingvam exoticam ex Hebraicâ verſio. Verſio avtem an non debet Textui Originali, ut archetypo apographon, examuſſim reſpondere? Certè verbum verbo etiamſi qi non jugiter reddiderit, interpretis tamen fidi elogium eſt ubi jure commereatur: at qi ſenſum avtoris verbis adverſum planè dederit, infidi notam ut defugiat non eſt. ne interpretis qidem nomen, qi ſic agit, meretur; fidi verò multo minùs. *Maledicta*, ajunt, *gloſſa, qæ corrumpit textum.* qid interpretatio, ſive verſio, qæ geminum prorſus admittit?

Sed, *qi Cæſaris Commentarios in vernaculam lingvam Gallicam verterit, non eſt falſi avt mendacii accuſandus, ſi nominibus recentioribus aliiſqe populos appellaverit, qam qibus per Cæſaris ætatem appellabantur.*

Et qænam iſtic parilis ratio? Cæterùm, O Vir Eximie, ſive Cæſarem qis vertendo, ſive ipſe commentando, ubi de *Britonibus*, qi nunc vocantur, agens, dixerit; *Britones*, qi nunc dicuntur, & per ſecula aliqot ita ſunt nuncupati; at priſcis Gallis *Armoricorum* nomine nunqam innotuerunt: avt de *Burgundionibus*, qi hodiè appellantur; *Burgundionum* qidem per ætates aliqot retroactas nomen geſſerunt; *Heduorum* verò nomine nec priſcis innotuerant. (Ignoſcat Vir Doctiſſimus ſi in ſuorum appellationibus lapſus fuerim) avt de popularibus meis verba faciens, dixerit; *Anglorum* qidem nomine priſcis innotuiſſe, *Britannorum* havd itidem. avt ad paginæ ſacræ Hiſtoriam nos conſtringendo, ſi qis de *Bethaven* apud Hoſheam diſſerens, dixerit; *Bethelem* qidem olim dictam, ſed *Luzi* nomine antiqitùs non innotuiſſe: an non falſi & mendacii manifeſtarii reus meritiſſimè perageretur? Ecqid avtem ab iſtis diverſum exhibent, qi Deum verbis diſertis negant, ipſumve negantem confingunt, nomine ſuo *Adonaj* priſcis patribus illis unqam innotuiſſe? *Verba qid ſonent intelligere*, non eſt reverâ, avt *peritiâ* multâ, avt *eruditione* etiam mediocri opus. opus eſt certè artificio havd mediocri, qo falſi crimen à nominibus ſplendidis illis abſtergatur, qi ritui ſuperſtitioſo, mentiqe divinæ (V. D. ipſo, [a] ſi hîc arbiter ſedere velit, ita cenſente) ex diametro repugnanti obſecuti, non illud duntaxat reddere neglexerunt, qod Deus ipſe dixerat, ſed adverſam planè dictioni divinæ ſententiam in paginam ſacroſanctam interſeruerunt. Avdias, qæſo, Vir Eximie, Druſium tuum in *Additamento* ad *Tetragrammaton* ſuum, de LXX interpretatione loci hujus Moſaici illâ, Τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς, his ipſis verbis cenſuram ſuam ferentem, *Qa interpretatio apertè falſa eſt; niſi per Κύριος intelligas nomen κύριον.* qo modo Philonem monet reddidiſſe, Ὄνομά μου τὸ κύριον οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς. h. e. ut ille vertit, *Nomen meum proprium non indicavi eis.* qanqam ne ſic qidem falſi notâ liberabitur; qod variis è ſacrâ paginâ eſt à me teſtimoniis indicatum, ad qæ nec μὺ nec γρὺ, qod ajunt, Vir Doctiſſimus regeſſit. Cæterùm Æqivocationibus Pontificiis, Scriptorumqe ſacrorum verſionibus vitioſiſſimis, vel introducendis januam latam ſpatioſamqe ſatis aperiunt, vel admiſſæ ubi jam fuerint, excuſandis ferendiſqe ſpecioſos exhibent prætextus, qi tricis techniſqe iſtiuſmodi ad nævos non tollendos, ſed oblinendos & obducendos abutuntur.

Merus proinde eſt verborum ſtrepitus ampullis tumidis inturgeſcens Concluſio illa, [b] *Nullum hîc ergò falſi crimen, nullum ſplendidum mendacium, nulla Sacra Scriptura corruptio avt depravatio; ſed mera V. D. hallucinatio, & in pravum atqe alienum ſenſum contorſio, qa homines ingenuos & candidos non decet, ſed rixoſos, contentioſos, litigioſos, κυμινοπριστὰς, qibuſcum contendendi nullus eſt finis.*

An non, Lector candide, qiſqis es, qaſi è plavſtro, qod dicitur, convitia funditantem avdire videris? Stomachum utiqe, uti conjicere licet, moverat illi Moſis locus ille, adverſus id qod definierat ipſe, intortus; qem levare aliter non poterat, niſi ut bilem vitream in partis adverſæ faciem egereret, atqe hoc ipſum ipſe faceret, qi [c] *contumeliis ne geratur*, intercedit, interdicit ipſe.

In eo qod ſeqitur, verba mea, avt non ſatis advertit, avt advertere ſciens prudenſqe noluit. *Qod ego*, inqit, [d] *dixi, de Judæorum, Paraphr. Chald. Apoſtolorum, & S. Hieronymi more, (qi pro יהוה Adonaj uſurparunt, vel κύριον) V. D. redarguit, & conatur oſtendere, non eo excuſari eos, qi hodiè illum ſequntur.*

Acſi ego neminem excuſatum velim, qi *Adonaj* avt *Dominum* hodiè legerit uſqam ubi יהוה reperitur. qum ego de locis eis duntaxat loqar, in qibus ex Viri Doctiſſimi ipſius ſententiâ antè repræſentatâ, vocabulum aliud aliqod reqiritur, qod τῷ יהוה reſpondeat. de qibus etiam duntaxat eò loci diſſerebam. Itaqe *Patres* qod attinet, excuſari poſſe non abnuebam, *ſi cum literarum Hebraicarum plurimùm eſſent ignari, verſionem Græcam ſecuti dum non advertunt, qid locis hiſce* (de qibus agebatur) *Veritas Hebraica exigeret.* Subjungo tantùm, *ſi cum adverterent, ſecùs legebant, culpâ penitùs abſolvi qî poſſint, non intelligere.* De *Apoſtolis* pariter rationes do varias, qibus adducti morem eum in verſiones Græcas admiſſum retinuerint. adjecto duntaxat, *hodiè ſecus rem habere, qam illorum ſeculo fuerit. Deniqe*, inqam, *qeritur hîc, non qid alias ob cavſſas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis, vel legendis, abſit modò ſuperſtitio*, (nam de *Judæis ſuperſtitioſis* ad ea qæ antè dixeram retuleram me, uti Vir Doctiſſimus & novit & agnoſcit hîc ipſe, ſicut mox videbitur) *vel licuerit, vel etiamnum liceat; ſed qid in eis locis, qæ ſunt ſuprà allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerat ipſe, ſincerè exprimatur, Scripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec avt gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, avt falſo etiam corrumpatur.* Atqe hæc neſcire qum neqiverit Vir Doctiſſimus an calumniæ notam

a *p.* 729, 730.

a *Vide verba ipſius ex Epiſt. ad Volph. ſup. p.* 64. b *p.* 730. c *p.* 737. d *p.* 730.

notam hîc defugere poſſit, ipſe viderit. Miror interim, cum dictionem hoc loco ita inſtituerit ſuam, ut ubi *Apoſtolorum* etiam mentionem fecerat, qibus *Hieronymum* (qem Sancti tamen titulo eo, qem Apoſtolis nullus tribuit, exornat) ſubjecerat, me ajat *conatum oſtendere, non eo excuſari, qi hodiè illum*, (non & *Apoſtolos*, cum hoc potiùs debuerit) *ſequuntur*. Siqidem Hieronymum *ſeqi*, niſi ubi errore immunis præſtari poſſit, culpâ ſanè non caret. de *Apoſtolis*, qum non *αἰξιόπιςοι* tantùm, ſed *ἀνυπόπιςοι* ſint, errore iſtiuſmodi immunes eſſe præſumitur. Verum conſcientiæ propriæ monitu ſufflaminatus forſitan dictionem ſuam ſic concinnaſſe Vir Doctiſſimus videatur, cum hoc conſcius eſſet ſibi, noſſe ſe, illud in diſceptatione iſtâ ſubjeciſſe me; *Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, ſi Apoſtolos probaſſet locum iſtum* (Ex. 6. 3.) *avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe*. Ea itaqe Vir Doctiſſimus hîc attribuit & affingit mihi, qæ nec volueram ipſe, ſed nec voluiſſe me ignarus eſſe non poterat.

Verum iſta tranſiliens, id arrodendum arripuit, qod in periochæ iſtius veſtibulo dixeram, *De ſuperſtitioſis Judæis ſatis ſuperiùs eſt dictum. Qid avtem illud eſt?* inqit? Tum recitat qidem è meis qædam, ſed ſegmenta duntaxat, malignè decurtata. *Nempe*, inqit, (*p.* 27.) *dixit, ex ſuperſtitione qadam ſeculis inſecutis & ſeqioribus, illis à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt*. Et, (*pag.* 29.) *Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc, & merâ qidem, ecqid enim aliud ſubeſſe potuit?* Et hæc ego dixi qidem, ſed nec ſola, nec ſolitaria. neqe enim *ſuperſtitionis ſolius*, ſed *præſumptionis* etiam *arrogantiæqe extremæ* Judæos arceſſo Magiſtros: nec id nudè affirmo, ſed rationibus allatis confirmo, (qas ſicco pede Vir Clariſſimus cum illic, tum & iſtic tranſilit) [a] *qod nomen utiqe illud ſupprimere conati ſint, qo Deus apud ſuos innoteſcere, qoqe apud eos inſigniri, appellari, compellari volebat*. addo jam, ex Viri Clariſſimi ipſius ſententiâ, *qod Gentibus* etiam *innoteſcere voluit, qas ſui famâ & celebritate perfuſas eſſe volebat*.

Sed qid ad iſta parte retracta & repoſita jam Vir Clariſſimus? *ut Religionis*, [b] inqit, *ſic & Superſtitionis, & αἰρέσεως etiam vocabulum, modò in bonam, modò in malam partem uſurpatur. eſt enim Superſtitio interdùm ἐυλάβεια qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda. Atqe hinc ortum ſuum habuiſſe primò videtur abſtinentia ultronea & ſpontanea à proloqendo nomine iſto in vulgari uſu & ſermone; qa qamdiu intra certos fines ſe continuit, non videtur fuiſſe uſqeadeò damnanda. ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas eſſe, nomen illud qomodocunqe proloqi, verſa eſt illa ἐυλάβεια in ſuperſtitionem minimè probandam. neqe verò etiam ea mihi probatur, neqe velim qenqam ejuſmodi religione teneri; ſi certò teneremus & indubitatò, qanam ſit vera Tetragrammati pronunciatio, liberum omninò* [c] *exiſtimarem cuilibet pio & fideli, illud efferre, maximè ſub N. T. ſub qo major eſt per Chriſtum ad Patrem recedendi & eum compellandi libertas & fiducia, qam ſub V. Ad cujus jugi partem aliqam forte pertinere potuit ſpontanea illa à vulgari & communi nominis illius prolatione abſtinentia ex ἐυλαβείᾳ ſive reverentiâ, honore & veneratione initio profecta.*

Hæc adverſus me, pro Judæis, qorum cavſſam agit hîc, V. C. ego verò, qod iſtic Vir Doctiſſimus *αἰρέσεως* vocabulum in partem meliorem ſæpiſſimè ſumi, unde Galeno Libri *περὶ τελῶν αἱρέσεων*, & *περὶ τῆς ἀρίςης αἱρέσεως* inſcripti, de qo & alibi eſt à me diſſertatum, non ignoro. Sed & *Religionis* nomen in partem ſeqiorem rapi obſervo, tam in Lucretiano illo.

Tantum relligio potuit ſvadere malorum; qam & in illo apud Gellium,

Religentem eſſe oportet, religioſum nefas. Superſtitio ubi in partem probam uſurpetur, nondum comperi. Cicero certè Latinitatis avtor optimus, *de Naturâ Deor. lib.* 1. *Horum ſententia, non modo ſuperſtitionem tollunt, in qâ ineſt timor inanis Deorum, ſed etiam religionem, qa Deorum cultu pio continetur*. Idemqe *l.* 2. *Non philoſophi tantùm, verum etiam majores noſtri Superſtitionem à Religione ſeparaverunt*. (qæ verba ex eodem citat Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 4. *c.* 30.) Et mox; *Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo; alterum vitii nomen, alterum lavdis*. Idemqe *de Divinat. l.* 2. *Non tollitur religio ſuperſtitione tollendâ*. Verum miſſis tricis criticis hiſce, obſervet licet hîc, qiſqis eſt, Lector cordatus, qam Judaicarum ſuperſtitionum ac præſumptionum favtorem ac fotorem ſedulum, patronum ac propugnatorem ſtrenuum Vir Doctiſſimus ſe exhibeat. Qod in [a] *Oratione*, *ἐυλαβείᾳ avt ſuperſtitione, in Epiſt. ad D. Volph.* [b] *religione, vel ſi mavis ſuperſtitione*, dixerat; id qaſi vel imprudenti excidiſſet, vel invitus conceſſiſſet, ſolicitè iſtic, qaſi ſcholio adjecto, cavet, ne vox ea, cum notæ notioniſqe minùs probæ habeatur, in partem ſeqiorem accipiatur. *ἐυλάβειαν* vult intelligi *non uſqe adeò damnandam*, utpote qæ *ad jugi illius partem aliqam fortè pertineat*, ſub qo priſci illi continebantur. qaſi verò è rituum per Moſem populo illi divinitùs indictorum, (qos jugi appellatione deſignant Apoſtoli, Act. c. 15. v. 10. Galat. c. 5. v. 1.) numero & iſtud fuêrit; & interdictio ejuſdem etiam à Deo ipſo lege latâ aliqâ ſit ſancita: qod & *non alienum à vero videri poſſe*, [c] in *Oratione* dixerat. Qin &, ut mittam qærere, utrum ſit vero ſimilius, plebem primitùs iſtud ſponte uſurpaſſe, an magiſtros ſuos eorumqe placita & decreta hac in parte ſecutam. Eſto à plebe primitùs ceptum, *ex venerat one qadam* ab hoc nomine proferendo abſtinere: Lubens ego à Viro Clariſſimo qæſierim, an non ſuperſtitioſum fuerit venerationem ſingularem iſtiuſmodi nomini ipſi huic potiùs qam nominibus ארני שרי אל יה aliiſqe Dei ejuſdem appellationibus exhibere: & an non geminum ſit hoc ritui illi vano nulloqe nixò fundamine, qem de nomine *Jeſu* uſurpant Pontificii, qibus eo nomine ſuperſtitionis notam jure merito nos inurimus. Certè, qod de Cicerone Avguſtinus loco ſuperiùs indicato, *Qis non intelligat eum conari religionem lavdare majorum, eamqe à ſuperſtitione velle ſejungere?* idem liceat de Viro Doctiſſimo dicere. Qis non animadvertat eum, hanc qam hîc prædicat, Judæulorum neſcio qorum *ἐυλάβειαν* (uti ipſe indigetat) probare, eamqe à ſuperſtitionis notâ velle ſejungere? Avdiat deniqe Vir Clariſſimus popularem ſuum piæ memoriæ D. Joannem Calvinum de Judæorum ritu illo ſententiam ſuam ferentem, in *Comment. ad Exod. 6. Certè*, inqit, *qod Judæi nec proferre, nec ſcribere avdent, ſed ſubſtituunt nomen Adonaj, putida eſt ſuperſtitio*.

Sed ad ulteriora pergamus. Tandem ergò, poſt dictionem diu ultra ſcammata productam, qaſi incertus planè ubi pedem figat, *Malo*, [d] inqit, *& ſatius duco; cum Judæis, non hodiernis ſuperſtitioſis, ſed cum veteribus illis ἐυλαβέσι, qi ultrò à nominis illius pronunciatione abſtinebant*; (*etſi non ex eadem cum illis ἐυλαβείᾳ*) *cum veteribus Interpretibus Bibliorum*; (*etſi non eadem cum illis de cavſſâ*) *cum Apoſtolis deniqe ipſis; ab ejus prolatione abſtinere, & ejus loco Adonaj legere, potiùs qàm pravè & perperam & barbarè illud efferre*.

Ita *cum Judæis antiqis ἐυλαβέσιν* illis neſcio qibus, qi qinam fuerint, nec ipſe (puto) novit; & *cum veteribus Bibliorum interpretibus*, convenire, nec convenire ſe, Vir Doctiſſimus profitetur. qod idem & de Apoſtolis ſubjungere potuerat; cur non adjecerit, ipſe viderit. Certè avtem, qi eiſdem cum aliis inſiſtunt veſtigiis, nec eiſdem tamen cum illis de cavſſis ſemitam eandem terunt, nec culpâ abſolvi qandoqe poſſunt, qâ immunes tamen illi fuerint; nec eandem contrahere ſemper neceſſe eſt, etiamſi illi aliqâ non vacaverint. De notis noviſſimis & notiſſimis jam illis, qibus tanqam teſſellis ſpecioſis, *Endo pavimento atqe emblemate vermiculato*, ſubinde interſitis, ſuam jugiter exornat dictionem, cum paſſim occurrant, Lectoris ſtomacho qo conſulam, iteratò adjicere qicqam ſuperſedebo.

a *Ep. ad Volph. p.* 738. b *p.* 7. c *p.* 731.

a *p.* 319. b *p.* 738. c *p.* 310. d *p.* 731.

Cæterum fruſtrà demum concludit (illud admordens, qod de Judæulis illis, qos ἰυλαβεῖς hîc appellitat, eorumqe prætenſionibus dixeram, [a] *Specioſi qidem prætextus iſti, ſed ſuperſtitionem eluere impotes plane*) verbis hiſce; [b] *Non ſpecioſi modò prætextus, ſed & legitima cavſſa hac omni æqo & cordato Lectori videbitur eluendæ omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis, contra qam V. D. (p. 33.) videtur. Itaqe qæ V. D. inde ad p. 35. habet adverſus ſuperſtitioſam nominis illius abſtinentiam omitto, tanqam otioſa, nihilqe ad nos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Atqi, primò egò qidem, Vir eximie, nuſqam dixi, *ſpecioſos illorum prætextus, qi cum Apoſtolis malunt à nominis* יהוה *prolatione abſtinere, qam pravè, perperam & barbarè illud efferre, eſſe ſuperſtitionem eluere impotes.* Hoc dixi duntaxat (qod & ipſe ſatis noſti) de *ſpecioſis* ἰυλαβῶν illorum, qos nullo adducto hiſtorici alicujus teſtimonio è cerebro tuo ipſe confingere videris, *prætextibus*, qi praxi eorum ſuperſtitioſæ à teipſo obtenduntur; idqe allatis rationibus, qibus reſpondere, officii tui, qi patrocinium eorum ſuſceperas, ego qidem fuiſſe exiſtimaſſem.

2. Conſideratè minùs ratione non unâ agere videris, cum ea qæ à me afferuntur, qo prætextuum ſpecioſorum illorum hac in parte *impotentiam* per paginas aliqot evincere connitor, *otioſa* eſſe pronuncias, *nihilqe ad vos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Siqidem 1. hoc dicto calumniæ notam à me tibi objectam agnoſcis, tuoqe te indicio, ſoricis inſtar illius, qi in divèrbio habetur, prodis.

2. *Superſtitioſos Judæos* hîc nuncupando, *ſuperſtitionem* eis exprobras, qos ἰυλαβεῖς modò nuncupari & haberi volebas, qoſqe notâ illâ liberare ſupra ſatagebas.

3. Fruſtrà, *tanqam otioſa, nec ad te attinentia*, omittere te dicis, qum ea qæ illorum *ſuperſtitionem* retundunt, non ad ipſos ſolos *attineant*, ſed ad illos etiam, qi eorundem ſuperſtitioni ſuppetias ferunt, patrocinium commodant, qorum è numero ſi te, qi excuſas, probas, lavdas, (qod èx ſupradictis liqet ſatis) exemtum ire volueris, meritò exiſtimaberis, qod diverbio antiqo dicitur, *Artem pudere proloqi qam factites.*

3. Qod tam fidenter præſumis, tibiqe nimium forſan vel adblandiendo, vel indulgendo polliceris, *non prætextum tantum ſpecioſum, ſed & cavſſam legitimam hanc eluendæ omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis æqo cuiqe & cordato Lectori viſum iri.* Ecqid, rogo hoc eſt, qod tam efficax videri debeat, & neceſſe ſit eſſe? *num, ſi malis cum Judæis illis* ἰυλαβέσιν, *interpretibus, Apoſtolis, à nominis hujus pronunciatione abſtinere potiùs, qam pravè, perperam, & barbarè illud efferre?*

At 1. meminiſſe debueras, qibus de locis hoc loco agatur. de eis nempe, *in qibus conſilium & animus ſcribentis eſt nomen hoc exprimere*, qod & pag. 727. agnoveras ipſe.

2. Probandum adhuc ſupereſt Apoſtolos te duces prævios his in locis habere.

3. *Barbaram pravamqe*, qo nomine vocem *Jehovah* paſſim σιγματίζειν καὶ σηλιτεύειν, prolationem, ejuſmodi eſſe, qalem ipſe qaſi è cathedrâ eſſe pronuncias, demonſtrari ſibi æqus qiſqe & cordatus Lector poſtulabit, priuſqam ad ſententiam pro te ferendam accedat.

Deniqe, Lectores ſperes & præſumas neceſſe eſt, vel præjudicio obſtrictos, vel minùs ſaltem conſideratos, qos pro te hac in parte pronunciaturos tam fidenter pronuncias; qum tamen ab eis aliis de cavſſis aliiſqe rationibus, qas interim qænam ſint ſubtices, qàm illi habebant, qorum ſub nominibus ſplendidis, tanqam ſub Ajacis clypeo deliteſcens, tutelam tibi cavſſæqe tuæ patrocinium juſtum expectas, ut in praxi cum illis conſpires, adductum te profiteris. qomodo enim à ſuperſtitionis notâ te in hac praxi abſolvent, qi facti rationem nevtiqam intelligunt? avt ſuperſtitionis ſuſpicionem qo pacto à ſe amolietur, qi facti ſui fundum diſertè proloqi non ſuſtinet; eas duntaxat à ſe cavſſas ſemotum it, qibus illi inducti idem fecerant, qos ſibi in hac cavſſâ imitandos proponit, qorvmqe exemplis atqe avtoritate praxin ſuam à *ſuperſtitione*, ejuſdemqe *ſuſpicione* omni *immunem* pronunciari poſtulat?

4. Diſpiciat ſecum pavliſper ſeriò Vir Doctiſſimus affectu ſepoſito, an ipſi ſecum iſtic conveniat ſatis.

1. *Malle* hîc profitetur *cum veteribus Interpretibus, à nominis illius prolatione abſtinere, ejuſqe loco Adonaj legere potiùs, qam pravè & perperam atqe barbarè illud proferre.* Atqi Vir idem Clariſſimus p. 726. *non abnuere* profitetur, *ut Exod. 6. 3. nomen iſtud per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis, ſive conſonis ſcribatur.* imò, qod *Diſſertationis* meæ p. 40. dixeram, *Malle me ejuſmodi qodlibet, qam Adonaj in loco illo Moſaico*; ratione qare id velim adjectâ, *Totum illud verum eſſe locumqe habere* agnoſcit, *ubi animus & conſilium ſcribentis eſt, nomen ipſum exprimere, & qale ſit dicere & indicare.* qod ſecùs factum interpretibus illis, qibuſcum tamen in hoc ſibi convenire iſtic profitetur.

Ad hæc, qod tanqam *pravum barbarumqe* cum iſtic tum & alibi paſſim explodit, tamen eſt ubi poſt *Javoh* ſuum reliqis omnibus præfert; *malleqe* profitetur [a] ſe *locis illis Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à me adducta:* in qibus fuerat & *Jave* Samaritarum, qod Druſius *germanum eſſe conjicit*, & *reliqis* omnibus *præfert.* Ecqis ergò *æqus & cordatus Lector* pro Viro Clariſſimo hac cavſſâ ſolâ ſubnixo, hîc pronunciabit, cujus infirmitatem agnoſcentem ipſummet adverterit?

Sed pergit Vir Doctiſſimus ad ſuperiora reverſus, qod p. 34. dixeram, ſub incudem reducere atqe exagitare. Dixeram, *cavillum eſſe frigidum, & calumniam meram, ideò nos ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe, qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitùs ortum affirmamus, cum hoc ab illis aliâ ratione uſurpari potuerit.*

Ad hæc qid Vir Clariſſimus? *Reſp.* inqit, [b] *Neqe à nobis etiam id ex ſuperſtitione Judaicâ fieri, ſed propter rationes ſupra explicatas. non poteſt itaqe nos ſuperſtitionis Judaicæ inſimulare, qin & illos & Apoſtolos etiam eâ ſimul involvat.*

Propter rationes, inqit, *ſupra explicatas.* At illæ qænam? qæ non ſint, utiqe ſupra dixerat; qæ ſint verò, nec verbulo meminit, nedum ut explicatas dederit. niſi de *prolatione barbarâ* qod dixerat, velit: qæ qam ſit cavſſa minùs idonea, ex ipſius conceſſis liqidò ſatis oſtendimus.

Verum urget hîc acriùs, vehementiúſqe inſurgit, & qaſi habenis vel effuſis vel excuſſis, liberiùs inſectatur atqe invehitur. *Malignitatis* utiqe me vel *ſtuporis* arceſſit. & hoc qidem ego qam illud mavelim. Videndum tamen an utroqe immunem præſtare me poſſim.

Avt malignè, avt ſtupidè, inqit, [c] *non animadvertit V. D. me hîc non argumentari, ſed retorqere argumentum, qo ipſius ſimiles ſolent gravare ſententiam, qam poſt Druſium & alios ego tueor. Factum noſtrum ſolent illi inſimulare Judaicæ ſuperſtitionis, qaſi aliunde eſſe non poſſit, qod qis à pronunciatione vocis Jehovah abſtineat. Si illud verum eſt, ut ipſi præſupponunt adverſus nos, ergò, inqam, accuſandi etiam ſuperſtitionis Judaicæ Apoſtoli, Patres antiqi, hodieqe multi doctiſſimi viri, qi ab illâ pronunciatione abſtinent.*

Atqi, O Vir diſertiſſime, ſtupori, qæſo, ignoſcas meo, ſi *mei ſimiles* qos hîc dicis, ſive ei, *qi vulgatam & vitioſam* (uti tibi nuncupare viſum) *illam nominis Tetragrammati pronunciationem tuentur*, (prout in [d] *Oratione* locutus es) qid velint avt cenſeant, non ſim ſatis aſſecutus. Ritum hunc à voce יהוה proferendo abſtinendi, & τὸ *Adonaj* ejus loco ſubſtituendi, *non niſi à ſuperſtitione primitùs profluxiſſe* contendunt. At verò ubi *ſuperſtitionis Judaicæ eos omnes inſimulant, qi nomen iſtud ejus loco uſurpant, avt qi vocabulum Jehovah non admittunt;*

a *p.* 33. b *p.* 731.

a *p.* 727. b *p.* 731. c *ibid.* d *p.* 315.

tunt; nuſqam ego apud horum ullum hactenùs comperi. Tu qi illis hoc affingis, niſi obſignatis tabulis egeris, verbaqe vel mea, vel *mei ſimilium* diſerta hunc in ſenſum produxeris, nondum me tam craſſus *ſtupor* obſedit, qin reverâ non tam *argumentari* qam *calumniari* iſtic intelligam. Hoc enim certè niſi potueris, calumnia manifeſtaria fuerit. Cæterum aliqid Viro Doctiſſimo comminiſcendum fuit, de *ſcandalo* à neſcio qibus *poſito*, uti in [a] *Orationis* veſtibulo profitetur, *qi nomen Tetragrammaton aliter qam Jehovah efferentem non ſuſtineant*; cujus occaſione, ſub prætextu ſpecioſo, tanqam Legi divinæ *de ſcandalo coram caco* (pro qibus me meiqe ſimiles habet) *vel non ponendo, vel poſitum non ſubtrahendo*, obſecutus, in nomen iſtud uſurpantes licentiùs graſſaretur, & *craſſo, fœdo, intolerando barbariſmo nominis divini dehoneſtati & commaculati reos ageret.* Calumniam avtem hanc (ita meritò dixerim, donec notam eam meliùs, qam eſt hactenus aggreſſus etiam, abſterſerit) qod attinet, tantùm abeſt ut eâ liberarit ſeſe *Defenſione* iſtâ, ut ampliùs etiam dilatarit. Siqidem *Defenſionis* hujus pag. 726. *Hæc eſt*, inqit, *plerorumqe, ne dicam omnium ferme eorum, qi Tetragrammaton efferunt per Jehovah ſententia, ut definiant hanc eſſe veram & legitimam ejus pronunciationem, præter qam nefas ſit aliam uſurpare, nec alios ferre poſſunt aliter illud efferentes, avt Adonaj illius loco proferentes, nec patienter, & ſine indignatione avdire eos poſſunt ſic loqentes.* At tu, Vir præſtantiſſime, aliqot ſaltem, qæſo, ex his omnibus, qos tam acriter oppugnas, tam graviter inſimulas, nominatim nobis exhibeas, qi vel *ſuperſtitionis Judaicæ eos univerſos arceſſant*, vel *minimè ferendos eſſe cenſuerint*, qicunqe ullis in locis ullâve de cavſſâ *nomen Adonaj loco* יהוה *uſurparint*, *vel nomen Jehovah non admiſerint.* Ex eis, qi de voce iſtâ è parte alterâ conſiſtunt, ut Pontificios ſileam, qibus tu hac in lite velificaris, te poſſim ſic affectum nominare, qi *intolerandum* eſſe vocabuli *Jehovah* uſum pronuncias, contumeliiſqe tam crebris, tam variis, tam gravibus qacunqe occaſione inceſſis, hoc ut ſtudio cumprimis habuiſſe videaris, ut nemini ferendum, qantum in te eſt, faceres. Cui adjungere liceat [b] Druſium tuum, qi (ex Viri Clariſſimi D. Dorſhei fide loqor) eo eſt lapſus, ut exiſtimaret, *ſalvâ conſcientiâ neminem pium Deiqe metuentem eo uti poſſe.*

Cæterum qorſum ego de aliis, qos hoc nomine inſimulas, litem tibi intendam, & calumniæ notam aſpergere contendam, qum de meipſo poſſim nominatim tibi dicam indicere, qem *ſeveritatis* (uti appellas) *ac moroſitatis* hujuſce arceſſis, pag. 735. *Qi eos*, inqis, de me verba habens, *ſuperſtitionis Judaica, & qidem meræ damnat, qotqot Jehovah renuunt pro Tetragrammato genuino recipere.* Hæc tu de me ipſe; & qo lectori fucum faceres, qaſi αὐτολεξεὶ ipſiſſima verba mea recitaſſes, accuſationis an criminis materiam qæ continebant, diverſo à tuis charactere depingi procuraveras. Mea avtem iſta ſicubi deprehenſa in lucem aliqandò protuleris, induci potero, ut credam idem ab aliis, qorum impræſentiarum neminem qenqam novi, admiſſum. Me interim hîc calumniatum certus ſum, idqe fidenter aſſeverare poſſim: de aliis ipſe videris.

Calumniam itaqe non injuriâ, & *calidam* qidem ſatis, hanc dixerim. *Cavillum* avtem havd *frigidum* minùs, qod ex hac noſtrâ de ritus iſtius origine ſententiâ, vis omnes eos à nobis *ſuperſtitionis* reos peragi, qi eum unqam uſurparint. Stupidum ſatis ut non diffitear me, utpote cui unâ cum corpuſculi vireculis exhavſtis ferè, animi qoqe facultates mentiſqe vigor plurimùm emarcuerint: at nondum ego meiqe ſimiles, per Dei gratiam, adhuc adeò obſtupuimus, qin ut ab illo ad iſtud, à ritus utiqe alicujus ortu ſuperſtitioſo, ad morem eundem aliis de cavſſis uſurpatum, ratiocinari, ſive in argumento primitùs intorto, ſive in retorto id fiat, ineptum & invalidum planè ſentiamus exiſtere. qod & variis rationibus atqe inſtantiis oſtendo, eo ipſo qem Vir Doctiſſimus indicat ſimul & impetit, loco. idemqe ipſe in ſeqentibus agnoſcit, & ulteriùs etiam, operâ minùs hîc neceſſariâ, (qorſum enim?) confirmat. Itaqe qamvis fruſtra, extra oleas (qod ajunt) divagatus ſit, qum extra limites ſubjecti in loco præſenti controverſi conſiſtere neſcius eſſe neqeat, qæ de *Patribus & Apoſtolis* ſtylo fuſiùs expatiante & excurrente diſſerit, in qibus *ſeveritatis* ſupradictæ & *moroſitatis rigidæ* notam *mihi meiqe ſimilibus & ſeqacibus*, ob dicam ſibi ſuiſqe ſine cavſſâ juſtâ dictam, inurere conatur; eis tamen Lectorem ubi diutiùs detinuit, tandem ad id qod agitur, cujus hactenus oblitus planè videri poterat, qaſi memoriâ refricatâ, denuò regreſſus, concludit, [a] *nullam in loci Moſaici Exod. 6. 3. verſione Hieronymianâ Græcanicâve, avt corruptionem, avt depravationem, avt mendacium* haberi, *uti à ſe demonſtratum eſt.* de qo ad ea qæ ſunt ab illo hoc fine propoſita, & à me contrà repoſita, Lectorem ego lubentiſſimè remitto.

Concluſio mea ſic habuerat: *Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen* יהוה *exprimatur, utpote abſqe qo ſacra pagina loca qadam nec commodè, nec verè, avt verti, avt proferri poſſint*; *nomen avtem Jehova, ſive Jova etiam, etiamſi ejuſdem prolationi priſca exactè reſpondere non conſtet, ad eam tamen prope admodum accedere ſit perſpicuum*; *idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum à Viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ plebejis uſu longo latéqe patente receptum*; *nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri, & multo etiam minùs, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine explodi furcillariqe debeat.*

Ad hanc Vir Doctiſſimus hæc reponit. [b] *Primò, ſi de verâ Tetragrammati nominis pronunciatione conſtaret, non interceſſurum, qo minùs ubicunqe occurrerit, in verſionibus vernaculis illic compareat. Cum avtem (Deo ſic providente pro ſuo arbitrio) nos lateat, non magnopere utile, multò minùs neceſſarium eſſe putare, ut aliqod nomen ejus literis, ſed alienis vocalibus, conſtans, in ejus locum recipiatur, cum abſqe eo Scriptura loca commodè ſatis & verè etiam verti & pronunciari poſſint.*

Atqi, Vir Clariſſime, num *omnia commodè veréqe ſic verti & pronunciari poſſunt?* hoc eſt enim, de qo qæritur, meiſqe ſi contraire & contradicere volebas, *Negativa Particulari*, ex legibus Dialecticis, *Affirmativa Univerſalis* opponi debuerat. In hac avtem parte, ad ea qæ ſunt ſuperiùs utrinqe dicta & diſceptata me refero; ubi inclinatiorem in hac lite Virum Doctiſſimum habuimus.

[c] Sed *Anglicanam verſionem noviſſimam* hîc appellat; in qâ *vocabulum LORD loco Tetragrammati ubiqe, excepto Ex. 6. 3. comparet, literis majuſculis deſcriptum, qo indicetur iſtic in Hebræo textu eſſe nomen Tetragrammaton.*

At verò, 1. havd diligenter ſatis Biblia noſtratia Vir Clariſſimus evolvit. in aliis enim comperiſſet, extra illum qem citat, locis, nomen *Jehovah* Interpretes noviſſimos noſtros repræſentaſſe, nempe Geneſ. c. 22. v. 17. Exod. c. 17. v. 15. Hymn. 83. v. 18. In loco avtem Moſaico illo, unanimi qaſi conſenſu conſpirantes, editiones, verſioneſqe, qæ proſtant, univerſæ, Tindaliana antiqiſſima, Epiſcopalis, qæ dicitur & Genevenſis, intermediæ, Jacobina noviſſima, uno ore teſtimonium adverſus Virum Doctiſſimum exhibent: ut qos patronos ſive favtores advocabat, ſententiam facto ferentes contra ſe habeat. cum præſumi meritò poſſit, verſionum harum Avtores, à recepto priùs more non fuiſſe receſſuros, ſi verè commodéve ſic verti potuiſſe loco illo, lociſve illis, qibus aliter vertere, exiſtimaſſent.

Tum videat Vir Clariſſimus Druſium, qem in his ſeqi profitetur, qàm ex adverſo hîc argumentantem habeat. Is *in Exod. Commentar. c. 13.* ubi non ſine ſtomacho (cui nimius nonnunqam indulget) pronunciaverat, *Circa hoc nomen graviter peccari ab eis qi Jehova legunt*; *qa lectio*, inqit, *nihili eſt.* mox aceto acri noſtros

a *p.* 314. b *De Nomine Jehova* §. 12.

a *p.* 41. b *p.* 734. c *p.* 734 *p.* 135.

ſtros perfundens; *Qocirca miror*, inqit, *Angles, qi eo uſi ſunt interdum.* qaſi verò Angli ſoli admiſſi hujus tam gravis ſint rei. cum neſcius ipſe non eſſet, imò diſertè agnoſcat ad *Tetragrammati cap.* 12. *Fagium, Cajetanum, Lipomanum, Oleaſtrium, alios ſine numero; uſqe ad unum ferè Theologos religionis reformatæ; in qeis Tremellium & Bezam*, (nam *Junium* per affectum ſeqiorem nec nominare ſuſtinuit; Calvinum verò cur omiſerit, cum Bezam poſuerit, ariolari neqeo) vocem iſtam Tetragrammati loco uſurpaſſe. Sed magiſterialiter ſatis, *Nollem factum*, inqit. Nec erat qod Interpretes noſtri vellet necne Vir Clariſſimus multùm laborarent, cum ad illius tribunal nec citari jure potuerint, nec ſe ſiſtere neceſſe haberent. Cæterum contra qam iſtic Vir Doctiſſimus rationem ineuntem D. Druſium avdiamus. *Avt genuina eſt lectio*, inqit, *avt corrupta. Si genuina, cur non ſemper utuntur? ſi corrupta, cur aliqando? nam qod corruptionem habet, exulare penitùs debet à literis myſticis. Forte nolebant nomen prophanum, qod ſacrum eſſe putabant, nimium prophanare. Ego ſic ſentio, cum non habeat proprias vocales, non poſſe legi ſuis conſonantibus.*

Atqi, O Vir eximie, qi noſtros tam acriter perſtringis, & dilemmate tuo tam arctè conſtrictos tenere te avtumas; ego à te primo loco qæſierim, genuina an corrupta ſit pronunciatio, legere, pro עזיה *Oziæ*, pro ישעיהו *Eſajæ*, pro עמרה *Gomorrha*, pro אלישבע *Elizabeth*, pro עזה *Gaza*, pro אשדוד *Azotus*. qod ſi genuina eſſe negaveris, & corruptionis qadantenus ſaltem arceſſiveris; *qod avtem corruptionem habet, à literis myſticis exulare penitùs debet*; certè è ſcriptis Evangelicis eradenda fuerint iſta, qæ à genuinâ vocum Hebraicarum, qibus exprimendis uſurpantur, abſcedunt longiùs pleraqe, qam à יהוה poteſt *Jehovah*. Imò cur non è ſacris voluminibus expungi poſtulas, nomina illa, *Beliar, Boſor, Sichar, Boanerges* aliaqe havd pavca, qæ in *Commentar: ad voces N. T.* corruptionem aliqam habere agnoſcis ipſe? Iſta avtem, qamvis à pronunciatione genuinâ, de qâ in pleriſqe conſtat ſatis, diſcedant, ſi licitè tamen uſurpari qeant; ecqid obſtat, qo minùs iſtud, etiamſi puncta genuina non exactè repræſentaret, (qod tamen nec probas, nec probari etiam poterit) ubi de genuinâ ipſâ prolatione non conſtat, non parem vel licentiam vel libertatem obtineat.

Tum eundem Virum Clariſſimum libens percontarer, ſi in ſuperis foret, utra *gravior* ſit habenda *corruptio*, vocabuli an ſenſus. at eſt ſenſus corruptio (uti eſt ſupra demonſtratum) eo loci, qem commentatur is, id legere, cum Vulgatâ, qod ipſe poſcit; voculæ tantùm, qod noſtri repræſentant. nam de Græca τὸ LXX qid ipſe cenſuerit, ſupra vidimus.

Illud interim obſervatum velim, qam nomine non uno viri Magni iſti à ſe invicem abeant. Admiſerat D. Cappellus locis qibuſdam *vocem aliqam ex nominis* יהוה *conſonis cum vocalibus licet alienis conflatam.* At D. Druſius, *qia corruptionem habeat*, vocem iſtiuſmodi à contextu ſacro *penitùs exulare* debere contendit. Tum D. Cappellus Anglos probat, qod illo duntaxat loco (in qo lapſum tamen oſtendimus) exhibuerint, aliud alibi paſſim ſubſtituerint. at D. Druſius vitio vertit culpatqe, qod genuinum cum avtumarent, non ubiqe exhibuerint. qin & ſuperſtitionis ratione hac reos facit, qaſi crebrâ nominis hujus repetitione profanatum iri nomen illud vererentur, cum ſacrum eſſe opinarentur. eſſetqe id reverâ metus inanis, ſuperſtitione non immunis. eâdem ſiqidem ratione nomen illud ipſum prophanaſſent Vates ſacri, cum in Vaticiniis concionibuſqe ſuis idipſum identidem tam freqenter inculcarent. Sed Druſio dimiſſo, ad Defenſorem revertamur.

[a] Qod de *Gallis* ſuis ſubjicit Vir Doctiſſimus, qi *Æterni* nomine, cum apud Moſem, tum & alibi paſſim nomen iſtud exprimunt.

Ut alia mittam; illud duntaxat reſpondeo; minùs qidem accuratè hac in parte qam noſtros, populares ſuos egiſſe, cum attributum nominis proprii loco ſubſtituunt: in hoc tamen ſaltem cum noſtris conſentire, qod fœdam craſſamqe loci Moſaici illius perverſionem devitarint, qam in Græcis & Latino Vetere Vir Doctiſſimus probat.

Sed [a] *ſi vocabulo ejuſmodi aliqo opus eſſet, ad exprimendum Tetragrammaton, ad id*, inqit Vir Doctiſſimus *non magis conduceret Jehovah, qam qodlibet aliud Javeh, Jevoh, Jaoh, Jahvoh*, vel Ἰάω.

An *magis conducat* propiúſve accedat, ex priùs dictis colligat licet Lector cordatus. Imò ſi *non conducat magis*, ecqid, qæſo, in cauſſâ fuerit, qare, ubi ego *horum qodlibet malle qam Adonaj* in loco Moſaico illo dixeram, Vir ipſe Doctiſſimus [b] *Jehovah malle ſe* pronunciavit, *qam reliqa à me adducta?* Cur enim hoc qam reliqa illa malebat, ſi malle ſui rationem nullam juſtam habebat? Verum perpendat Lector conſideratus, qam ἀπροσώπως passim Vir Clariſſimus exiſtat, qam parum penſi habeat, ὑπὲρ τῶν παθῶν ἀνηλεήμονος, qid malle, vel nec malle profiteatur, modò parti adverſæ adverſum aliqid proferat. Rationes ab ipſo redditas ibi videat Lector, ob qas id tunc maluerit, qod citra rationem aliqam aſſignatam nunc iſtic retractat.

[c] *Extra Scripturam* tamen, *qo minùs in virorum Doctorum Commentariis, Diſſertationibus, Exercitationibus uſurpetur Jehovah*, (*qia multo uſu receptum eſt*) *non ad exprimendam veram & genuinam* יהוה *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat, non intercedere ſe*, ait: *nec qin ſit liberum cuiqe, prout voluerit, hoc vel alio aliqo vocabulo uti. neqe enim rem eſſe uſqeadeò magni momenti, ut propterea acrius decertari à qoqam oporteat.*

Qod eſt idem prorſus ac ſi qis diceret de nomine *Eſajas*; *Extra Scripturam, ſi non uſurpetur ad exprimendam veram & genuinam* ישעיהו *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat non intercedere qò minùs in Virorum doctorum commentariis locum habeat.* Hoc avtem qi diceret, an non is innuere meritò cenſeretur, non probare ſe, ſi nomen *Eſajas* in Verſionibus vel Græcis, vel Latinis, vel aliis qibuſvis uſurpetur? Ecqis avtem, excepto Viro Doctiſſimo de nomine iſto iſtud diceret? At, qo alio fine nomine hoc Evangeliſtæ ac Apoſtoli utuntur, qàm qo *Jehovah* noſtri, ſive in verſionibus, ſive in aliis ſcriptis? qum tamen longiùs multo à genuinâ ישעיהו pronunciatione abſcedat *Eſajas*, qam à יהוה *Jehovah* vel abſcedit, vel abſcedere etiam poteſt.

Qod ſubjungit deniqe [d] *de uſu magno vocis Jehovah, à pleriſqe qâ paſtoribus, qâ plebejis recepta, non facere, qo minùs illa pronunciatio ſit juxta linguæ Hebraæ naturam genium & proprietatem, fœdus & craſſus barbariſmus.*

Cur non & [e] *intolerandum*, qod alibi dixerat, adjecit? Ecqid avtem obſtiterit, qo minus de nomine *Eſajas* idem pronunciaret? eademqe adverſus nomen iſtud uſurpantes intorqeret, qæ *de peccato adverſus τὸ πρέπον* contra nomen *Jehovah* adhibentes, ſupra [f] declamitando intonabat? *qod πρέπον ſi qis nihili faciat, & ſecurè contemnat*, (dum *Jehovah* utiqe legere pergit) *ſit ille inficetus, horridus, hiſpidus, incultus qantum libuerit, non intercedo.* Certe niſi adverſus τὸ πρέπον in illo magis qam in iſto peccari oſtenderit, qo minùs gemina de utrumqe uſurpantibus pronunciet prædicetqe, ego qid obſtet nihil video. Verum toties repetitam habuimus cuculinam cantionem hanc, paſſim inculcatam, nuſqam demonſtratam, ut ad eam planè nunc obſurdeſcamus.

Cæterum poſt *Concluſionem* ſic utrinqe definitam, non eſt viſum Viro Doctiſſimo V. D^m ſic dimittere. Ad ſuperiora itaqe δοχαὶ καὶ διαυλοδρόμως inſtar paſſibus repetitis regreſſus, *Ad ultimum*, inqit, [g] *veniamus diſſenſum, qi inter me & V. D. intercedit.* Dixerat utiqe in *Diatribâ, ex Diodori & Pythii Apollinis* (qem contra ſe minùs

a *Ibid.* b *p.* 727. c *p.* 735. d *Ibid.* e *Orat. p.* 326. f *p.* 728. g *p.* 735.

a *p.* 735.

nùs cavtè advocaſſe ſupra oſtendimus) Ἰαώ, & *Irenæi Jaoth, videri, primam, antiqam & genuinam* ꝛ יהוה *tum punctationem, tum pronunciationem* eſſe, יהוה *Jahvoh*, ad formam nominis proprii יעקיב.

Hoc, regeſſi ego mihi ideò minùs probabile videri, *qia ſit ab omni analogiâ Grammaticâ penitùs alienum. etiamſi enim in nominibus (omnibus*, de ſuo Vir Doctiſſimus neſcio qo fine, avt cui bono infercit) *qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis qæ ab anomalis & deficientibus, in* ה *deſinentibus, deſtendunt, qæ eo modo finiantur, nulla penitùs compareant.*

Vult ergo, inqit, [a] *& putat V. D. nomina qæ ſiunt & deducuntur à verbis qieſcentibus in* ג. ה *terminari qidem in Segol vel Camets, ut in exemplis ab eo in p. 66. adductis; at nulla inveniri qæ in Holem finiantur, qale volo eſſe* יהוה *ſed proculdubio fallitur V. D. Poſſum enim objicere* ערו pro ערה *prophetæ nomen à* ערה &c. Longum enim contexit catalogum nominum propriorum, cum locorum, tum hominum in *Holem* terminantium: qorum tamen cum pleraqe (qod in propriis uſu ſæpiùs venit) originis ſint incertæ; qædam, nec pavca hæc, aliundè potiùs deducta videantur, in qibus ſunt גילו & שילו (qo utroqe inſiſtit, cum iſtic, tum & in *ad D. Volphium Epiſtolâ*) & ערו etiam iſtud, qod in acie primâ hîc collocat, qum à ערר ortum habuiſſe potiùs, veroſimile ſit; demptis hiſce, pavcula qæ reſtabunt illa, pro anomalis non immeritò haberi poterunt. præſertim cum terminationes à me poſitæ, tam in appellativis, in qibus analogia qam maximè comparet, qam in propriis, in qibus ſæpenumerò negligitur, tam freqentes paſſim occurrant? ecqid eſt enim *anomalia*, qam à formulâ plerunqe uſitatâ dẽfectio? Nec verò, avt è Grammaticæ Magiſtris deprehendi poſſe exiſtimo, qi analogos alios in verbalibus iſtiuſmodi fines poſuerit, qàm qos à me deſignatos Vir Clariſſimus agnoſcit, avt appellativi ejuſmodi alicujus, cujus de origine conſtat, ſic uti ipſe vult exeuntis, exemplum poſſe produci. Si qod extaret, nec virum diligentiſſimum atqe in iſtis verſatiſſimum (opinor) fugiſſet; nec qod ſedulò anxiéqe ruſpando uſpiam deprehendiſſet, taciturum fuiſſe, qiſqam (puto) crediderit. Verùm hac de re (cum tanti non ſit) nolo ego cum Viro Doctiſſimo contentionis funem ulteriùs protrahere. Adverſus *Jahvoh* ipſius exceptio iſta (ſi eruditis minùs probabitur) invalida per me, licet prorſùs habeatur. Imò de *Jahvoh* ſuo illi conceſſerim, ubi viris eruditis (de nullo ſiqidem hactenus id compertum habeo) comprobatum intellexerim. tum enim agnoſcam, qod *invidioſe* à me dictum eſſe [b] cavſſatur, non ideò tantùm *Jahvoh* ſuum ſibi arridere, qia

Cuivis placere maximè ſuum ſolet: ſed *rationem* (uti ipſe affirmat) *manifeſtam* (qæ mihi ab oculis laboranti forſan nondum tam liqidò paret) *apparere*, utpote qæ alios etiam comprobantes habeat, *cur Jahvoh ſuum Jehovah noſtro prætulerit.*

Adverſus terminationem vocis *Jehovah* qod objecerat Vir Clariſſimus Joannes Buxtorfius, qòd *Majeſtati divinæ minus conveniat, ut nomen hoc ipſius in formam exeat fœmininam*; *hoc*, inqam ego, *qàm leviculum & nugatorium ſit planè, facile fuerit oſtendere, ex tot nominum maſculeorum tam amplâ ex codice ſacro convectâ congerie, ut paginas totas implere poſſet havd pavcas.*

Hoc avtem adverſus exceptionem illam repoſuiſſe cum ſufficere adverteret, nec poſſet id neſcius eſſe Vir Doctiſſimus, ſilentio tamen ſupprimens, illud duntaxat arrodendum ſelegit, qod ἐκ ϛ περιόντ@ adjeceram; *Mirumqe non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum, nominis Jah, qod huic adeò eſt affine, hunc ipſum eundem eſſe, qem in hoc rejicit affectum.*

Atqe hîc Vir Doctiſſimus [c] *Hoc* inqit, (qod D. B. utiqe exceperat) *ſi leve & nugatorium videtur, non minùs leve & futile eſt id, qod illi objicit & reponit.* At ecqid illud? num qod de nominibus maſculeis in formam eam exeuntibus regeſſeram? imò, illud cum refelli negarive non poſſe probè ſciret, eo tacito, cui cenſuram meam illam inniti maximè videret, id admordendum arripit, qod de nomine *Jah* ſubjunxeram. *An neſcit V. D.* inqit, *nominum fœmininorum in* ה *terminantium* ה *eſſe qieſcens, non verò mobile? in* יה *avtem eſt mobile, utpote mappicatum, non verò qieſcens; ac propterea formam habet nomen illud maſculinam, ut* אב *pater, ab* אבה *ita ut jure illi reponi poſſint ſua ipſius verba, Mirum hoc non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum.* Tum repetito, *juſtiùs multo leviculum & nugatorium dici poſſe hoc meum*; *An non*, inqit, *meliori jure concludere poſſem, qia* יה *terminatur* ה *mappicato, ſic &* יהוה *debere terminari? qod an admiſſurus ſit V. D. vix puto, certè qi dixerit (qod ſciam) nemo eſt.*

Ego verò, ut de ה *mobili* & *muto* nihil dicam; qod etiamſi *mappicatum* validiùs ſpirare agnoſcam, an reverâ tamen uſpiam qieſcat merè, mutumqe ſit planè, adhuc ambigo. Mirum mihi, Virum Doctiſſimum avt non meminiſſe, avt non advertere, etiam ה *mappicatum* in formæ fœmineæ pronomine, ſed & in appellatione muliebri הפציבה Reg. lib. 4. cap. 21. verſ. 1. & Eſajæ cap. 61. verſ. 4. perinde ac in nomine יה reperiri. cum nullum interim produxerit, avt producere etiam (opinor) potuerit (hoc excepto de qo agitur) nomen maſculum, qod in ה mappicatum *Kamets* præeunte exeat, mirumqe mihi ampliùs, qid in mentem Viro Doctiſſimo venerit ut in אב ab אבה inſtaret iſtic, qaſi avt ה avt *mappic* etiam אב nomen haberet.

Qod avtem *vix admiſſurum putat* me, (ita enim Viri Clariſſimi verba, licet aliâ neſcio qâ formulâ concepta, capio) *ut in* ה *mappicatum terminetur Tetragrammaton*, mentis fieri poteſt ut ignarus fuerit, certus (ſat ſcio) eſſe non potuit, meæ. certè ſi qis hac de re litem movere voluerit, non deeſſent forſan rationes, qibus hoc havd ita minùs probabile, atqe Vir Clariſſimus cenſet, argueretur. nam in adverſum qid poſſet adduci, vix aſſeqor. E reliqis verò qibus conjici poſſet illud, hoc unum fuerit, qia in formulâ illâ יהוה צבאות in qâ *notionem appellativam* (qod ſupra memineram) induere (Judæis Magiſtris etiam idem cenſentibus) habetur; qum in regimine exiſtat, utī interpretibus pleriſqe agnoſcitur; formam tamen non mutat, prout illa ſolent, ubi regimen obtinent, qæ in *Kamets He* non mappicato terminantur, qibus *Kamets* in *Patach*, *He* in *Vav* tranſit. ut non ſit neceſſe vel cum Judæis Magiſtris nonnullis ꝛ מלך vel cum noſtris qibuſdam ꝛ אלהי *ellipſin* facere, ubicunqe ea formula occurrit. Qod ſi objicere qis velit, הוה verbum, unde Tetragrammaton deduci convenit, ה mappicatum non habere; prout eruditis illis qi vocem אלה vel ab אלה Hebr. *jurare*, *adjurare*, vel ab אלה Arab. *colere*, *adjurare* deducunt, opponit Vir Clariſſimus qi [a] *de Nominibus propriis* in paginâ ſacrâ repertis ſcriptum peculiare evulgavit, nevtrum horum verbum ה mappicatum habere, cum אלה habeat. in promptu fuerit reponere, יה cum ה mappicato ſcribatur, à היה verbo deduci, in qo tamen mappic nullum agnoſcitur. Verum non eſt mihi animus eis inſiſtere, in qibus ſolitarium forſan contigerit incedere, avt qæ animo penitiùs nondum inſederint. Præſertim cum ad exceptionem, qam Vir Clariſſimus adduxerat, Rabbinicam enervandam, retundendam, elidendam, opprimendam, prorſùs abunde ſuffecerit ſeges tam copioſa nominum propriorum, qæ in *Kamets He* abſqe puncto illo terminantur. Iſta itaqe, qod ſupra dixeram ἐκ ϛ περιόντ@ adjecta ſint, qibus præſtandis ego obſtrictum me nolim.

De *punctatione Maſoreticâ*, *in eâqe dirigendâ diſpoſitione*

a *p.* 735. b *p.* 736. c *p.* 736.

a *Greg. Franc.*

tione divinâ, ſuſpicionem meam qod attinet, [a] qam Vir Doctiſſimus hîc denuò vellicat, ad ea me refero, qæ ſuperiùs repoſui, ubi (qamvis & illic extra locum ſuum) Vir Clariſſimus attigerat.

[b] Concludit deniqe Vir Doctiſſimus *hæc eſſe præcipua, qæ ad Diſſertationem meam animadvertenda eſſe exiſtimaverit & ad Diatribæ ſuæ defenſionem reponenda; ne bonam cavſſam dereliqiſſe, & qaſi injuſtam prodidiſſe videatur: qæ ſi minùs probabuntur, poſſe me, ſi libet, contra agere, modò id fiat claris & apertis rationibus, non offutiis, non vitilitigationibus, non contumeliis.*

Atqe hæc ſunt itidem, qæ mihi ad Viri Clariſſimi *Defenſionem* in *Diſſertationis* meæ *Vindicationem* regerere viſum eſt. In qibus *cavſſam* (uti mihi qidem videtur) *bonam*, nec *privatam* eam, ſed *publicam*, nec *popularium meorum peculiarem*, ſed *Theologorum religionis reformatæ ad unum ferè* (ex adverſâ parte qi conſiſtunt, id agnoſcentibus) *communem*, ſicut primitùs ſuſcepiſſe, ita nunc ulteriùs propugnatum iſſe, affectu ſeqiore nullo adductum, conſcientia mihi ſuggerit & atteſtatur mea: eidemqe proinde, Deo Opt. Max. vitam protrahente, vireſqe ſuppeditante, ſi occaſio dabitur, & expedire videbitur, nec in poſterum defuturum ſpero. Cæterum, qm in eo, qod primariò mihi propoſitum dixeram, qodqe momenti alicujus eſſe ducam, Virum Doctiſſimum ipſum, prout in *Diſſenſus* penultimi diſcuſſione indicatum jam habeam; de reliqis momenti minoris particulis, cum eodem ampliùs contendere minùs allubeſcit. Qanqam ſiqid ad iſta viſum fuerit iteratò reponere; ad mea ſingula, qatenùs veritati conſentanea videbuntur, ſarta tecta tutanda, in arenam denuò deſcendere nullus refugiam: ita tamen ut veritati indicatæ agnitæqe concedere nevtiqam unqam ſuppuduerit. Qod avtem Viro Clariſſimo *offutiis*, (qas neſcio qas, non mihi, ſed parti adverſæ in genere priùs [c] objecerat) *vitilitigationibus, contumeliis* agi non placet; nec huic culpæ in illis, qæ hac notâ aſpergere Vir Doctiſſimus hîc videtur, affinem fuiſſe me ſpero, nec futurum verò ſpondeo. ipſe viderit, an non in utroqe ſcripto ſuo, & *offutiis* & *contumeliis* rem crebriùs egerit. Ego verò Lectori cuivis, non præjudicio mero, partiumve affectu præoccupato, cenſendum libens detulerim, utrum adverſus Virum Clariſſimum, qem eruditionis variæ nomine ſuſpicio, cujuſqe in meis alibi mentionem honoratam facio, avt contumelioſiùs, avt etiam immodeſtiùs me geſſerim. In *Vindicatione* iſtâ ſi qid avt liberiùs, avt aſperius pavlò excidiſſe viſum fuerit, meminerit, ſive Lector, ſive Vir Clariſſimus ipſe, dicti veteris, à cothurno, an à ſocco primitùs profecti, (qidam enim Ariſtarcho, Chæremoni alii tribuunt, ad Menandrum alii referunt.)

Τὰδ' ἐκ ὑπαίχοιλ', ἀλλὰ λιμωρέμενον, vel ἀμυνόμενον potius; qod ſcena Latialis ſic reddidit,

Reſponſum, non dictum, eſſe ej qi læſit prior, ut primò ceptum, ita nunc receptum, opus an onus hoc, non ut me, (ecqis enim ſim, obſcurus homuncio, in gurguſtiolo deliteſcens, nec de nomine forſan, nedum ſcripto priùs Viro Clariſſimo notus, utpote qi Latinis avribus ante *Diſſertationem* illam nihil dederim) ſed ut Viros ſummos illos, qos & in *Oratione* illâ, & in *Defenſione* iſtâ exagitat, & inclementer immeritos habet, à *calumniis* & *contumeliis*, qibus paſſim eos onerat & inſectatur, vindicem.

Duo ſuperſunt duntaxat, de qibus, priuſqam manum de tabulâ, cum Viro Clariſſimo pavcis velim diſpicere.

Alterum eſt, qod in Orationis veſtibulo, qo adverſus partem adverſam apud Lectores minus conſideratos præjudicium creet, *Apud multos*, inqit, [d] *fruſtrà reclamantibus & obnitentibus doctioribus, obtinuit, atqe dum obtinet, adeóqe obtinebit porrò, ut* יהוה *ſic efferatur Jehova.*

Ubi *multorum* nomine qales voluerit, partim ex [a] *Dictionis Euſebianæ* interpretatione, ad qam *οἱ πολλοὶ* Græcis *vulgus* eſſe adnotat, partim ex adjunctâ *doctiorum* antitheſi, colligere licet, avt *vulgus* nempe hominum *plebemqe* imperitam, avt literatorum ſaltem turbam indoctiorem minuſqe peritam, qibus *doctiores reclamaſſe & reniſos affirmat.* Ita imperitiæ notam vocis *Jehovæ* uſurpandæ patronis avt favtoribus havd obſcure allinit inuritqe. At qi illi? qot qantiqe? *Ad unum fere religionis reformatæ Theologi.* Druſii ſui, non mea, verba Vir Clariſſimus agnoſcet, loco ſupra indicato. Videat ergò, ut Pontificiis iſtic gratificetur (qo ſymmyſtis ſuis in hoc negotio à ſe diſſentientibus odium faciat) qi Theologis noſtris (licet contra veritatis lucem in contrarium clariſſimè emicantem, qod & eorundem modeſtiores pavlò agnoſcere coguntur) imperitiam objicere aſſolent. In qo Druſium etiam prævium habuit, qi nomen *Jehovah* uſurpantes, nunc [b] *impietatis*, nunc *imperitiæ*, arguit, *doctiſqe ſe deridendos propinare* inſinuat. Verum havd ita multo poſt, qo qod dixerat firmet magis, advocat Vir Clariſſimus [c] *ut Pontificios omittat, doctiſſimos qoſqe ex Evangelicis, qi ſuperiore ſeculo Lingvæ Hebraicæ inſtavratores vel excultores celeberrimi fuere.* nominatim verò citat *Mercerum, Tremellium, Scaligerum, Martinium, Caſavbonum, Cevallerium, Schindlerum*, &c. *qorum teſtimoniis, ſi in hanc rem proferre liberet, multas paginas implere poſſe ſe* ait. Verùm ambiguè nimis loqitur iſtic Vir Clariſſimus [c] cum, *in hanc rem*, inqit. In qam rem enim, avt qorſum velit, non immeritò qæritur. an qod ex eorum numero eſſe velit, qi adverſus vocabuli *Jehovah* uſum *reclamaverint*, & enixè contenderint, qod paginâ prægreſſâ dixerat. an qod de *Patribus antiqis* verbis proximis præmiſerat, *qorum in ſcriptis nomen hoc nullibi compareat.* an (qo forſan ſuffugio hîc elabi cogitaverit) *qi agnoſcant puncta vocalia Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis Adonaj.* (id qod ipſe modo ait, modo negat, ſi qis propriè loqi velit) ita enim poſt iſtorum nomina recenſita, cum *Buxtorfium* adjeciſſet, *eandem*, inqit, *cum illis ſententiam amplectitur, agnoſcitqe puncta vocalia nomini Dei Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis* אדני *propria.* Cæterum ſi Vir Clariſſimus horum, qorum nominibus ſplendidis Lectorum oculos præſtringere ſatagebat, vel dicta recitaſſet, vel loca ſaltem indicaſſet, in qibus id, qod inſinuatum volebat ipſe, egiſſent, patere poterat, qid hac in cavſſâ protuliſſent ſinguli; & qatenus uſum vocis *Jehova* vel improbaſſent, vel adverſus eum reclamaſſent & obniterentur. Nam (ut Pontificios cum Viro Clariſſimo præteream, qorum tamen inſigniorum, qi in adverſâ illi parte iſtic conſiſtunt, catalogum D. Druſius pertexuit) Buxtorfius qidem loco ab ipſo indicato, oſtendit, (qod nemo opinor, inficiatur, niſi forſan Vir Doctiſſimus ipſe, ubi litem ſupervacaneam mecum inire geſtiebat) *puncta illa eſſe vocis Adonaj puncta, ideò ſubjecta ut Adonaj legeretur.* refert etiam, *apud priſcos Hebræos in majori reverentiâ, longèqe ſanctius habitum nomen hoc fuiſſe, qam reliqa Dei nomina*, (qod eſſe meræ ſuperſtitionis in *Diſſertatione* oſtendimus) *& pio qodam ſtudio ab eo pronunciando abſtinuiſſe.* (in qo cum Viro Doctiſſimo reverâ convenit, qi εὐλαβείας nomine hoc excuſat; qod *præſumptionis* tamen nomine improbandum meritò, demonſtravimus) ingentem deniqe congeriem nugamentorum futilium & figmentorum impiorum è ſcriptis Rabbinicis coacervat, qæ partim *ſuperſtitionis*, partim *falſitatis, mendacitatis, in Chriſtum blaſphemiæ*, nomine damnat ipſe. de nomine *Jehovah* hoc duntaxat obiter habet, *ante Galatinum* non fuiſſe in uſu. Reliqos verò ut præteream, qos impræſentiarum ad manum non habeo: Mercerus & Cevallerius, (qicqid alibi habeant) *in Additamentis Pagnini Theſavro* interjectis, tantum ab eo abſunt, qod vocabuli hujus uſum damnant avt improbant, ut poſt mentem ſuam in hæc verba indicatam.

a *p.* 737. b *p.* 737. c *Orat. p.* 324. d *p.* 314.

a *p.* 319. b *Præfat. ad Lectorem Tetragram. c.* 13. & 19. c *p.* 315.

tam, *Si litera* יהוה *legerentur* יְהֹוָה *efferendum erat, ſicut ſe Deus ad Moſem appellat* אֶהְיֶה ſubjungunt ſtatim, *Verum hac in re ſuum cuique liberum judicium relinqendum eſt.* tum, ubi de *myſteriis, qâ qamplurima in hoc nomine poſuiſſe Judæos*, monuerant, concludunt demum *à ſuperſtitione cavendum.* His ſi aſſenſus fuiſſet Vir Clariſſimus, nulla nobis cum ipſo in iſtis lis interceſſiſſet. Tremellius denique, & Schindlerus qem noviſſimo loco lavdat, nomen *Jehovah* uſurpant ipſi; ille *in verſione*, Druſio ipſo [a] atteſtante; iſte in *Lexico Pentaglotto*, *radic.* הוה *p.* 429. in interpretatione verborum Dei Exod. 3. 15. ita qam parum iſti de nomine *Jehovah* improbato, Viro Clariſſimo ſuffragentur, qorum nominibus iſtic abutitur, nonnulli ſaltem, liqidò ſatis comparet.

Alterum, qod cum Viro Clariſſimo aliis etiam perpendendum propoſuerim, hoc eſt. In Orationis ejuſdem, ſive *Diatriba* exordio, *τὸ κρινόμενον*, ſive ſtatum qæſtionis controverſæ conſtituendo, *Incumbit*, inqit, [b] *mihi probandum, Nomen Dei Tetragrammaton perperam efferri Jehova; melius eſſe, ſi per Adonaj proferatur. id qod duplici argumentorum genere à ſe iri* ait *demonſtratum.* 1. *totius Antiqitatis perpetuâ praxi ac conſvetudine. tum rationibus, primò ex Grammaticâ & lingvæ hujus proprietate, deinde ex hiſtoriâ petitis.*

Atqi primò, *τὸ προκείμενον* iſtud nevtrâ ex parte *Antiqitatis* veræ ac antiqiſſimæ *avtoritate* comprobavit. niſi ſi qis verſiones & interpretationes Judaicas, qas nec ipſe præſtare avſit, nec poſſit etiam, admiſerit. adverſus qas, qemadmodum adverſus Pontificios *Antiqitatem*, præ primaria, novellam nuperamqe crepantes, Septimianum in *Præſcript. adverſ. Hæret.* illud regerimus. *Qod priùs traditum, Dominicum & verum; qod poſteriùs immiſſum extraneum & falſum.* imò, qod Druſius in hac cavſſâ ipſe, [c] *Vetuſtiſſimum qod eſt, veriſſimum.* Sed & qod Buxtorfius minor, nobis itidem in hac cavſſâ adverſus, [d] *Eam ſolam eſſe veram antiqitatem, qæ prima: cætera omnia, etiam vetuſtiſſima, eſſe nova, ſi non ſint prima.* Ad *Antiqitatem* veram provocamus. ad eam, qam proxime poſſumus, accedere connitimur. *Antiqitatem* verò contra ſe facere, in eo qod hîc *melius eſſe* contendit, & *antiqitatis totius, teſtimonio atqe avtoritate, praxi ac conſvetudine, demonſtraturum* ſe pollicetur, ipſummet ſe agnoſcentem habemus. Ecqid enim aliud ſonant Viri Clariſſimi iſta in [d] *Epiſtolâ ad D. Volphium* de negotio hoc datâ & ab ipſo editâ? *Non puto veteres Hebræos ante tempora Captivitatis Babylonicæ, eâdem, qâ poſteriores Judæi, religione, vel, ſi mavis, ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari; imò fortè vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio.* Iſtud avtem temporis, qod ritum, qem tuetur iſtic, non antevertiſſe ipſe exiſtimat, qàm ab antiqitate primævâ ſit longè diſſitum ecqis non intelligat? *Antiqitatis* ergò præſcriptio hîc nulla; *demonſtrationis*, nec poſſibile, nedum probabile, firmamentum.

Tum de *Hiſtoriâ*, qam loqitur, ut nihil dicam, qæ aliuſmodi, qam qalis *Antiqitas* illa, eſſe non poteſt: E *Grammaticæ lingvæqe proprietate*, qî, qæſo, uſqam per totam, avt *Diatribam* illam, avt *Defenſionem* iſtam, vel probavit, (niſi ſi affirmare duntaxat, & identidem inculcare demonſtrationis loco habeatur) vel probare etiam conatus eſt, יהוה *Jehova perperam efferri*, ſive *per Adonaj melius efferri*? qod & *ex Grammaticæ regulis* poſſe *demonſtrari*, miror ego ſi cui unqam potuerit perſvaderi.

Avdiat interim Vir Clariſſimus Sixtinum Amamam, non noſtrarum qidem partium in hac controverſiâ hominem, ſed qi in eâ modeſtiùs & moderatiùs longè, qam avt Druſius avt ipſe, licet iniqiùs etiam pavlò qandoqe, dum Druſio Præceptori ſuo addictior, ſe gerit. *Is diſputationis* de hoc ſubjecto *Theſin* 66. his verbis clavdit. *Aliud eſt dicere* poteſt legi; *aliud*, debet legi. *Certè ſi ipſam vocem* יהוה *nudè poſitam conſideras, nec vocalium, nec conſonarum numerus, nec ulla Grammaticorum regula iſti lectioni* Jehovah *adverſatur; nec enim novum eſt, Jod Heemanthicum per ſcheva efferri; nec inſolens eſt, nomen proprium maſculini generis in* ה *deſinere; ecce enim exemplum in* יהודה Jehudah.

Cæterum utrum geminâ illâ Argumentorum acie, qâ inſtructum ſe prædicat, utrunqe hoc, qod *demonſtrandum* ſuſceperat, præſtandumqe ſibi *incumbere* agnoverat, vel in ſcripto priore, vel in præſente, vel in utroqe etiam junctim præſtiterit, (qod & nî fecerit idqe *claris atqe apertis rationibus*, qales in hoc negotio exigit [a] ipſe, cavſſâ, qam tuetur ipſo etiam arbitrante, conciderit neceſſe eſt) ſed & an *ſolidæ Demonſtrationis*, qo *Diſſertationem* ſuam in *Oratione* illâ habitam titulo [b] inſignivit, nomen ea mereatur, ipſe Lectori cordato, nec partibus addicto, cuivis, ex eis, qæ utrinqe iſtic & illic dicta & diſceptata ſunt, ſtatuendum relinqo.

a *Tetragram. c.* 17. & *ad c.* 12. b *p.* 314. 315. c *Præfat. ad Lect.* d *Exercit. de Cœn. Dom.* §. 4. e *p.* 738.

a *p.* 737. b *p.* 313.

FINIS.

F DE

DE

BAPTISMATIS INFANTILIS

VI ET EFFICACIA

DISCEPTATIO,

Privatim habita,

Inter Virum Celeberrimum

Dnum SAMUELEM WARDUM,

Theologiæ Sacræ DOCTOREM, ejuſdémque in Academiâ *Cantabrigienſi* PROFESSOREM,

ET

THOMAM GATAKERUM,

Th. S. B. Eccleſiæque *Londinum* propter *Rotherhithienſis* PASTOREM.

Ea qibus partibus conſtet, pagina averſa ſigillatim indicabit.

Exhibentur iſtic, uno qaſi faſciculo comprehenſa & colligata,

I.

D^ni D^ris SAMUELIS WARDI
Theſis,

II.

THOMÆ GATAKERI
ad eandem Exceptiones,

III.

D^ni SAMUELIS WARDI
ad eas Reſponſio,

IV.

THOMÆ GATAKERI
ad hanc Replicatio.

LECTORI PIO,

KAI

ΦΙΛΑΛΗΘΕΙ

Salutem in CHRISTO.

NOli, qæſo, gravatim ferre, qod ad limen, ſive in veſtibulo, præter moris boni uſum, te pavliſper detineo; dum ſcripti hujuſce, qod apud me ultra annos jam viginti delituit, in publicum tandem extrudendi rationem tibi redditum eo. Interceſſerat antiqitus inter me Virumqe celeberrimum *D. Samuelem Wardum* neceſſitudo ac familiaritas mutua; coætanei ferè cum eſſemus, & per ſtudii Theologici tyrocinia prima, in Academiâ eadem Cantabrigienſi, licèt Collegiis diſcreti, conveniendi invicem occaſiones freqentes ſatis habere-

mus. Avctior ea arctiorqe facta eſt, poſtqam ad Collegii illius præfecturam eſt evectus, in qo Socius ipſe pridem extiteram. Illud, dum filii occaſione, qi ſtudiis ibidem operàm navabat, inviſo, qum Virum amiciſſimum conveniſſem, de *Theſi* ſuâ, qam jam typis excuſam & emiſſam video, verba mecum habuit, eamqe aſſidenti integram perlegit ipſe. Senſum avtem de eâ meum ſciſcitanti, cum mihi nondum liqere, liberè profiterer; rogabat, ut per otium cogitationem de eâ ſeriam ulteriùs inſtituerem, & qod viſum foret, ſcripto ſibi ſignificarem. Eo inſuper fine *Theſeos* ſuæ exemplar, per filium, cui deſcribendum tradiderat, ad me tranſmittendum procurabat. Qin & per filii Tutorem *D. Richardum Dugardum*, cujus adhuc penes me literas habeo, ne officii id detrectarem, cum cunctantiorem animadverteret, perurgebat. *Theſin* itaqe cum impulſione iſtiuſmodi acceptam, ubi diligentiùs pavlò excuſſeram, *Exceptiones*, ſive *Animadverſiones* qaſdam ſubitaneas qidem illas ac tumultariè congeſtas, cum ultra privatos parietes nunqam prodituras ſperabam, qas ſub *Cenſuræ* titulo nunc proſtare comperio, ad Virum Clariſſimum unà cum literis retuleram; in qibus veniam præfatus ſum, qod onus iſtiuſmodi, ipſò licet perpellente, alioqi vix avſurus, in me ſuſcepiſſem. Eas is gratanter accipere ſe per literas Februarii 23. 1629. ad me datas his verbis reſpondit: *Animadverſiones tuas* ſolutas (**looſe** ipſe nuncupaveram) *ego non reputo. Verum opportunitatem, qam reverâ ex qo acceperim nondum habeo, habiturum ſpero conſideratiùs perluſtrandi; idqe animo veritati cedere parato.* Anno interim elapſo, ad *Exceptiones* meas *Reſponſionem*, qam & in publicum nunc prodiiſſe video, ad me tranſmiſit, cum *Cenſuræ* titulo meis præfixo; de qo apud ipſum per literas conqeſtus ſum, offenſionem utiqe aliqam apud eum, qem tanti ſemper habueram, utpòte qi in eo cenſuram agere virgulamqe cenſoriam arripuiſſe exiſtimarer, ex opere iſtoc ſuſcepto contraxiſſe ſubveritus. Ad qas ille ingenii Vir candidiſſimi, qo offenſionis ſuſpicionem omnem amoliretur, in ſuis Martii 2. 1630.

iſta regeſſit; *Nihil cauſſæ eſt cur hac de re anxius exiſtas. id qod egiſti, & me poſcente, nec abſqe lubentiâ meâ geſtum eſt. anſamqe præbuit in dogma iſtud accuratiùs pavlò qam feceram inqirendi. Qamvis avtem* Cenſuræ *vocabulum uſurpem, velim tamen illud in acceptione molliſſimâ ſumi; neqe enim aliter ipſe ſumpſeram. Animadverſiones vero tuæ (pro certo habeas) tam mihi gratæ futuræ ſunt, qam & approbatio foret; cum ad veritatem eruendam inſtitui, ſemper perſvaſum habeam.* De nonnullis ſimul monuit, qæ in *Theſi* ſuâ, vèl interſerenda vel expungenda etiam ex ſecundis cogitationibus poſtulabat; de qibus ſuis in locis dicetur. His ego receptis, Viriqe Præſtantiſſimi candore ac moderatione perſpectis, aliqantulum denuò recreatus, ulteriuſqe animatus, ad *Replicationem* concinnandam me protinus accingebam. Cumqe Virum Clariſſimum *Scriptorum* tum antiqorum, tum & recentiorum *teſtimonia* in *Reſponſionis* ſuæ firmamentum adſciviſſe animadverterem; eadem & mihi in hoc negotio methodo inſiſtendi neceſſitatem juſtam incumbere avtumabam: eoqe id magis, ne ſolitarius incedere, & in congreſſu tam impari cum notæ tam meritò inſignis Viro, ingenii proprii priviqe vireculis nudis fretus, in certamen temerè nimis deſcendiſſe cenſerer. Hanc ubi confectam ad Virum Clariſſimum dederam, is per literas accepiſſe agnito; otium adjecit *impræſentiarum non ſuppetere ſcriptum illud alterum priore multo jam prolixius factum evolvendi: facturum (Deo favente) qamprimùm facultas data foret: interim ſpem alere ſe, futurum, ut ex Reverendi Epiſcopi ad ſe datâ* (qam per filium exſcriptam ante communicaverat) *Epiſtolâ ſerio perlectâ ſeduloqe perpenſâ, de eis ſatisfieret, in qibus adhuc hæſitarem.* Qum avtem ad *Replicationem* meam nihil amplius deinceps repoſitum daret, diſceptatio noſtra non eſt ulteriùs protracta. Mihi interea cum *Reverendi Epiſcopi Epiſtola*, & ſæpius relecta & accuratiùs penſitata, nihil minùs, qam qod Vir Clariſſimus ſperabat, effectum dediſſet; viſum eſt à capite ad calcem artuatim an articulatim diſſectam, diſqiſitioni atqe examini juſto ſubjicere; in qod etiam tempus operamqe, otium nactus, impendi. Scriptum verò utrumqe, & hoc & illud, cum negotium hoc privatim inter nos agitatum fuiſſet, apud me, ne foras emanarent, continui. Qin poſtqam Viro Doctiſſimo *D^no Ruddo* qi in *D. Wardi* viciniâ gregem dominicum paſcebat, ea qæ inter nos agitata fuerant, ex familiarium qorundam relatione à Viro Clariſſimo communicata reſciveram; vix uni & alteri idem à me flagitantibus hactenùs duntaxat annueram, ut utrinqe diſceptatorum capita qædam indicarem, nec ulteriùs eo ſuperſtite unqam proceſſeram. Ab illius obitu, è *Theologis illis* qi in *Conventu* publico à Regni Proceribus evocati conſederant, uni, uniqe ſoli, cujus judicium plurimi faciebam, evolvendum cenſendumqe tradidi. Is ut ederem, inſtigabat, ſed in formam contractiorem redactum, cum Teſtimoniorum numeroſitas prolixitatem peperiſſet qæ Lectori tædium procreatura videbatur. urgebant idem & qibus ratione aliqâ res inter nos agitata innotuerat. Mihi aliter viſum; cum controverſiam eam jam ſopitam ἀναζωπυρεῖν, ætate præſertim iſtâ, qâ *Baptiſmus Infantilis* à Sectariis novellis molimine tanto oppugnatur, ex uſu nevtiqam fore exiſtimarem. Proinde in ſcriniis privatis concluſum diſtinere, qam in publicum emittere, ſatius & conſultius ducebam. In hoc propoſito perſiſtenti, rumor en avres perculit, prodiiſſe typis excuſa de ſubjecto hoc *D. Wardi* ac *D. Davenantii* nonnulla. Id itaqe negotii genero meo erudito *D. Fr. Taylero*, qi apud me tunc temporis agebat, dedi, ut codicem in qo ea haberentur, mihi qamprimum compararet. Is per officinas fruſtra ſcrutatus, nihil inventum renunciabat. Ab illius verò diſceſſu contigit, ut familiaris meus qidam Vir doctus in *D. Baxteri de Baptiſmo Infantili* ſcriptum qoddam incidiſſe ſe moneret, in qo is ab alterâ ſe parte Anabaptiſtis, qi eum penitùs tollunt, opponit; ab alterâ verò *Bedfordo* cuidam, qi efficaciam eidem nimiam,

miam, uti ipsi videbatur, attribuit. Ego protinus, cum *D. Baxterum* illum, licet de facie ignotum, ex eis tamen ipsius qæ jam videram scriptis, & eruditionis & pietatis nomine insignem admodum haberem, cum amico agebam, ut ipsius operâ scriptum utrunqe obtinerem: qod & ab illo havd ità multò post est præstitum. Ita libri Bedfordiani compos factus, deprehendi statim *Exceptiones*, an *Animadversiones* illas in *D. Wardi Thesin* ad ipsum à me datas, sub *Censuræ* titulo, qem Vir Præclarissimus ipse reverâ præfixerat, me inscio prorsus, evulgatas. Eas itaqe unâ cum Viri Præstantissimi ad easdem *Responsione* qum in publicum jam erupisse conspicarer, officii mei esse ratus sum, ne veritatis patrocinio deesse meritò censerer, *Replicationem* hanc, qæ tamdiu apud me in tenebris hactenùs delituerat, in lucem clariorem emittere. Qo avtem controversiæ totius status dilucidiùs se proderet, & disceptationis utrinqe habitæ series clariùs compareret, nec Lector studiosus qicqam desideraret, qod alibi qærendo, molestiam minùs necessariam, frustraneam etiam forsan, ubi codex alter non habebatur, subire cogeretur; visum est *Thesi* ipsâ in particulas discerptâ, & cum particulis illis *Exceptionibus*, *Responsione* & *Replicatione* in unum qasi σῶμα successivè coagmentatis sibiqe invicem intersitis, dissertationem integram per membra singula filo perpetuo simul contextam exhibere. Numeros qos Vir Clarissimus adscripserat, ideò retinui, qia ad eosdem ipse se sæpe rejecerat. Sectiones tamen, qas ex usu magis fore opinabar, adjeci, qia numeri illi havd commodè satis distincti videbantur. *Testimonia* nonnulla, amicorum consulta secutus, vel decurtavi vel resecui, ubi luxuriari forsitan existimarentur. nec deerunt fortean, qi recisionis falcem non ulteriùs adhibitam conqerantur. Sed nostrorum consensum unanimem indicari eo necessarium magis ducebatur, qia eorum toties avtoritate hac in cavssâ urgemur & premimur. Ista verò, qaliacunqe fuerint, si ad *veritatem* in hoc *Dogmate*, vel explicandam, vel illustrandam, vel firmandam contulisse qicqam intellexerim, fieri poterit, ut qas ad Viri Illustrissimi *D. Dris Davenantii Propositiones novellas* (ita nuncupo, qia novâ methodo, notionibusqe ante, credo, inavditis, rem gerit) penes me habeo, *Exceptiones* juris publici facere (venerabilibus Symmystis meis, qorum fidem judiciumqe compertum habeo, id consilii probantibus) his qæ nunc edo succenturiaturas, non sim gravaturus. Deus Opt. Max. nos suosqe omnes in *fide veritateqe Evangelicâ* intra terminos in *Verbo* suo *Scripto* defixos contineat, in eademqe indies ampliùs confirmet. Votum hoc juge assiduumqe

Tui in Domino communi conservi
immeriti emeritiqe

THOMÆ GATAKERI.

D. S A.

D. SAMUELIS WARDI THESIS.

Omnes baptizati Infantes ſine dubio juſtificantur.

SECTIO I.

QÆritur in præſenti de effectu qodam Baptiſmi in parvulis; ſcilicet an hunc effectum ſine dubio habeat in parvulis, ut valeat ad peccati originalis reatus ſolutionem.

Num. 1. *&* 2.

Ubi primò aſſerimus, Certum eſſe, Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem veram ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 1.

Qod pro certo aſſeritur, *Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem ſolutionem*;

1. De ſenſu qæro, qo id vel dicatur, vel dici qeat. Siqidem primo *remedium* propriè loqendo id dicitur, qod adverſus morbum, & ad eundem vel coercendum, vel tollendum adhibetur. Morbus avtem originalis pecca ti, non juſtificatione, ſed ſanctificatione duntaxat tollitur. At ſanctitatem in Baptiſmo dari *Theſis* ipſa non affirmat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Etſi remedium *ſtrictè ſumptum ſit remedium alicujus morbi, tamen* remedium *etiam illud dici poteſt, qod malum qodvis tollit; ſive illud fuerit culpæ, ſive pœnæ, ſive etiam obligationis ad pœnam, qæ reatus dicitur. Sic Theologi dicunt, Chriſtum veniſſe* in remedium peccati, *tam reatum per ſatisfactionem in cruce, qam culpam per gratiam ſanantem tollendo. Sic Avguſtinus* de peccat. merit. & remiſſ. lib. 2. cap. 3. Tales itaqe nos Dominus futuros [*peccatores*] prævidens, qædam ſalubria remedia contra reatum & maculam peccatorum, etiam poſt Baptiſmum dare ac valere dignatus eſt, opera ſcilicet miſericordiæ. *Baptiſmus ergò juxta Avguſtinum, inter ſalubria remedia contra reatum & vincula peccatorum recenſendus eſt.* Et lib. 3. cap. 4. *ait*, Parvulos--per medicinam Sacramentorum poſſe à peccati peſte ſanari. *Idem eſt Sacramentum Baptiſmatis dici* medicinam *&* remedium. *Sic* Hypognoſt. 5. *Sed & videndus Tertullianus* lib. de Bapt. c. 5. *ſub finem. Fulgentius* de Verit. Prædeſtin. lib. 1. Deus parvulo vitale noluit largiri remedium. *Avtor* de Spir. & animâ, (falſo enim Avguſtino aſſcribitur) *ſæpius Baptiſmum* remedium, *&* remedium ſalutare *appellat*; *etiam*, qod vinculum reatus ſolvit, & expiat peccatum originale. cap. 41. 42. *Beda*, Homil. de Circumciſ. Dom. *ſic habet*; Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, --- qia pactum vitæ in Paradiſo hominibus mandatum Adam prævaricante tranſgreſſus eſt, in qo omnes peccaverunt, peribit de cœtu Sanctorum, ſi non ei fuerit remedio ſalutari ſubventum. Utraqe ergò purificatio, & Circumciſionis in Lege, & in Evangelio Baptiſmatis, tollendæ prævarications primæ gratiâ poſita eſt. *Hîc Beda vult Circumciſionem in Vet. Teſtamento fuiſſe remedium ſalutare inſtitutum ad tollendum reatum prævaricationis primæ; ſimiliter & Baptiſmum in N. Teſtamento. Hoc ſenſu vox* remedii *ſumitur apud Bernardum*, Epiſt. 77. *Hugonem de S. Vict. Lombardum, & paſſim apud Scholaſticos. Atqe hoc ſenſu rectè dixi Sacramentum inſtitutum fuiſſe in remedium originalis peccati, qatenus ejus reatum tollit.*

Sed nec inficias eo Baptiſmum in remedium ipſius morbi ordinatum eſſe. Sed non neceſſe habui, ut de remedio eo ſenſu qicqam dicerem, cum Theſis *ad alterum ſenſum avocaret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

In remedium, &, *ad ſolutionem*, exiſtimaveram duo à ſe invicem diſtincta deſignare potuiſſe: præſertim, cum tanqam duo diſtinctionis ejuſdem membra à ſe invicem diſcreta proponi viderentur. Itaqe qo ſenſum animi tui explicatiùs expoſitum haberem, præſcriptionem eam adhibui. Qanqam nec efficax ſatis adverſus malum illud innatum *remedium* videatur, qod non *vitium* ipſum unâ cum reatu amoveat. Verùm rectè Whitakerus *de Bapt. qæſt. 4. c. 3. ad* 5um, *Remedium eſt Chriſtus, non Baptiſmus.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 2.

Solutio reatus vera, niſi ex pretio juſto repræſentato non videtur haberi; qæ in Baptiſmo ipſo non intervenit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo eſt pretii juſti, ſangvinis Chriſti repræſentatio, oblatio, exhibitio & applicatio ex parte Dei, cum abluitur baptizatus: ac in parvulis (qibus originalis reatus nondum eſt remiſſus) cum nullum impedimentum ex parte ſuſcipientis interveniat, Spiritu adjuvante, applicatio ejuſdem

dem meriti ſit ex ordinatione divinâ ad veram reatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nuſqam reperio in ſacrâ paginâ, Sacramenta eſſe eo fine inſtituta, ut meritum illud nondum apprehenſum applicarent, ſed ut applicatum vel applicandum obſignarent.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

At contra: 1. *Omnis parvulus in peccato conceptus & natus eſt* [*ordinariè*] *qod de ſeſe fatetur David*; *Pſal.* 51. 7. *ex immundo ſemine*; *Job.* 4. 4. *filius iræ*; *Eph.* 2. 3. (*i. e.*) *reatu originali implicatus.*

At parvulo hujuſmodi, ubi Sacramento Baptiſmatis initiatus fuerit, promiſſio ſit remiſſionis peccatorum. Act. 2. 38. 39. Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio. (*remiſſionis ſcilicet peccatorum*) *Ubi ſemini Iſraëlitarum baptizato promiſſio ſit remiſſionis peccatorum*; *& ſemini piorum circumciſo protectionis ſingularis, ſub qâ continetur promiſſio remiſſionis peccatorum, Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus & ſeminis tui. *& v.* 10. Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; Circumcidetur in vobis omnis maſculus.

Ergò *Sacramentum initiationis offert, porrigit, exhibet, & applicat ex parte Dei rem ipſam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus, juxta promiſſionem divinam, antè non applicatam. ſuſcipiens autem parvulus nihil opponit, qin ſuſceptivus eſt, & ſuſcipit rem ipſam exhibitam & applicatam.*

Ergò *Sacramentum ipſum meritum Chriſti nondum apprehenſum, abſqe qo nulla facta eſt aliqando remiſſio peccatorum, ita exhibet & applicat, ut reipſâ ejuſmodi parvulis ordinariè applicetur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adverſus meum iſtud varia proponuntur Argumenta; qæ ſigillatim ordine ſuo diſcutientur.

Argumentum primum à Sacramentis initiatoriis deductum, ſic videtur formari:

Ubi ex parte Dei exhibetur atqe applicatur Chriſti ſangvis, ad veram peccatorum reatus ſolutionem, nec ullum ex parte ſuſcipientis intervenit impedimentum, ibi vera reatus ſolutio exiſtit.

At in Sacramentis initiatoriis, Baptiſmo utiqe & Circumciſione ſangvis Chriſti, tanqam juſtum pretium, ad veram peccatorum reatus ſolutionem, ex parte Dei, qi eam dare promiſit, Act. 2. 38. 39. *& Gen.* 17. 7. 10.. *exhibetur & applicatur; nec ullum ex infantis baptizati avt circumciſi parte intervenit impedimentum.*

Ergò in talium baptiſmo ac circumciſione vera ſolutio reatus exiſtit.

Propoſitionem qod attinet, ego certè in ſe ſimpliciter conſideratam, veriſſimam & certiſſimam eſſe, libens conceſſerim, etiamſi exceptio illa, de *impedimento non interveniente* abeſſet. Nuſqam enim ex Dei parte reipſâ exhiberi atqe applicari cuiqam Chriſti ſangvinem exiſtimo; qin reverâ reatus ſolutio neceſſariò conſeqatur. cum ſangvis ille divinitùs applicatus, tollat neceſſariò qicqid impedimenti poſſit intercedere, qo minùs efficax evadat. Thomas Bradwardinus *de cauſſ. Dei, l.* 2. *c.*32. *in coroll. Dices, qod Deus offert cuilibet gratiam, & qidam non ponunt obicem gratiæ, ſed potius eum tollunt, & ideò accipiunt gratiam eis oblatam, alii ponunt eum poſitivè, non tollunt, qare ipſi neqaqam eam accipiunt. Sed qicqid obex dicatur, nullus poteſt hunc obicem tollere niſi Deus; & ſi ipſe eum voluerit tollere, irreſiſtibiliter tollitur.*

2. Exceptionem illam qod attinet, dogma illud Scholaſticum reſpicere videtur, qo *Sacramenta* aſſeruntur *ex opere operato vim ſuam exerere & exercere, ubi obex non ponitur.* De qo etiam rigidè forſan ſatis Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis, *adverſ. Thomſon. diatrib. c.*7. *Neſcio qâ fronte, tanqam Catholicæ fidei dogma, proponitur, Papiſticum illud Scholaſticorum pronunciatum, qod operis operati fundamentum eſt, Sacramenta ſemper conferre ſuum effectum non ponenti obicem.* Et Calvinus, *Inſtitut. l.*4. *c.*14. *§.* 14. *Scholaſtica Schola tradiderunt, Sacramenta Novæ Legis juſtificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Qæ ſententia dici non poteſt, qam ſit exitialis & peſtilens, planè certè diabolica eſt. nam dum juſtitiam citra fidem pollicetur, animas in exitium præcipites agit.* Nec multò mitiùs Whitakerus noſter; qanqam & ipſe, *de Sacram. q.*4. *c.*1. *monſtrum dogmatis* appellat; *nuperum Scholaſticorum inventum, priſcæ olim Eccleſiæ inavditum, qod non tam verborum, qam ſententiæ ipſius ſolœciſmum contineat intolerabilem.* Ego tamen de axiomate ipſo nolim contendere, ſi *Sacramentorum effectus* is tantum intelligatur, ad qem à Deo inſtituta ſint, *obexqe* ſenſu latiuſculo accipiatur, pro eo omni, qicqid tandem fuerit, qod effectum illum ſuum qo minùs ſortiatur Sacramentum, impedimento eſſe poſſit.

2. Aſſumptionis membra, & firmamenta, qod attinet.

1. Nego conſtare, *in Baptiſmi ritu percipiendo Chriſti ſangvinem exhiberi atqe applicari ſemper ex parte Dei ad veram peccatorum reatus ſolutionem.* Danæus *adverſ. Bellarm. de Bapt. c.*4. *rat.* 4. *Fallitur qi putat applicationem ipſam Chriſti & ejus beneficiorum fieri per ſignum aqæ qod illius tantùm applicationis eſt obſignatio.* Nec aliter ſumendum, qod Bucanus, *in Inſtitut. Theolog. loc.* 23. *qæſt.* 24. *Qomodò nobis applicatur Paſſio Chriſti? Verbo, Fide, & Sacramentis. Verbo enim qaſi manu Dei, offertur: Fide, veluti manu hominis, accipitur: Sacramentis obſignatur.*

Negationis ratio, partim ex eis, qæ ad propoſitionem primo loco reſponſa ſunt, partim hinc conſtare poterit; qod eis, qorum priùs ſunt remiſſa peccata, qam ad Sacramentum hoc acceſſerint, non poſſit propriè loqendo dici in Baptiſmo applicari ſangvis ille ad ſolutionem, qæ nondum ſit, conſeqendam; ſed intinctionem tantùm fieri ad ſolutionem, qæ jam collata ſit, obſignandam.

Adjicere libet illud Calvini, ex *Inſtitut. l.*4. *c.*14. *§.*14. *Rurſum admonendi ſumus, ut iſti vim Sacramentorum enervant, uſumqe prorſus evertunt; ita ab adverſâ parte ſtare alios qi arcanas neſcio qas virtutes Sacramentis affingunt, qæ nuſqam illis à Deo inſita leguntur.* Tum, ubi de axiomate illo diſſeruerat, *Ex qo*, inqit, *conficitur, non pendere ex Sacramenti perceptione ſalutis fiduciam, acſi juſtificatio illic ſita foret, qam in uno Chriſto repoſitam, nihilo minùs Evangelii prædicatione, qàm Sacramenti obſignatione nobis communicari ſcimus, ac ſine hac poſſe in ſolidum conſtare.* Et *ibidem §.* 17. *Qamobrem fixum maneat, non eſſe alias Sacramentorum, qàm Verbi Dei partes; qæ ſunt offerre nobis & proponere Chriſtum, & in eo cœleſtis gratiæ theſavros: nihil avtem conferunt avt proſunt, niſi fide accepta. — Cavendum præterea ne in errorem hujus affinem nos abducant, qæ ad amplificandam Sacramentorum dignitatem pavlò magnificentiùs à Veteribus ſcripta ſunt; ut ſcilicet arbitremur, latentem aliqam virtutem Sacramentis adnexam affixamqe eſſe, qæ ipſa per ſe Spiritus Sancti gratias nobis conferat, qemadmodum vinum in cratere propinatur: qum hoc tantùm illis divinitùs injunctum ſit munus, teſtificari nobis ac ſancire Dei in nos benevolentiam; nec ulteriùs proficiant, niſi acceſſerit Spiritus Sanctus, qi mentes & corda noſtra aperiat, noſqe hujus teſtimonii capaces reddat. Sacramenta enim id ſunt nobis à Deo, qod ab hominibus rerum latarum nuncii, vel arrhæ in pactis ſanciendis; utpote qæ non à ſe qidem largiantur aliqid gratiæ, ſed renuncient & oſtendant, qæ divina largitate nobis data ſunt.* Qibus paria ferè Petrus Martyr, qi *ad Rom.* 4. *pag.* 124. ubi de *Obice* diſſeruerat, *Hoc fixum & conſtitutum maneat oportet, nihil Sacramentis plus concedendum eſſe, qod ad ſalutem faciat, qàm Verbo Dei.* Idemqe *ad Rom.* 11. *Prorſus negamus, ulla Sacramenta conferre gratiam. offerunt qidem eam illa; ſed in ſignificatione. nam in Sacramentis, & verbis, & viſibilibus*

ſignis proponitur nobis promiſſio Dei per Chriſtum facta: qam ſi fide apprehendimus, & gratiam conſeqimur majorem, qam ea fuit, qam ante habuimus, & donum, qod fide complexi fuimus, ſigillo Sacramentorum obſignamus. Whitakerus etiam, *de Sacram. q. 4. c. 2.* adverſ. Bellarm. contendit, *eodem modo operari Verbum & Sacramenta.* Atqi nec Verbum ipſum eſt eo fine inſtitutum, ut merâ prolatione, Abſolutionis Papiſticæ ritu, peccata remittat, eiſdemve remittendis Chriſti ſangvinem applicet; ſed ut corda nobis Spiritu cooperante renovet, fidemqe in nobis producat, qæ Chriſti ſangvinem ad remiſſionem peccatorum apprehendat, eamqe nobis eâ ratione, vel apprehenſam, vel apprehendendam ſaltem confirmet. ut nec illud ipſum Sacramentum ullum efficiat, nec obſignet etiam, niſi tum demum ratum futurum, cum Spiritus Sancti operâ corda nobis fuerint immutata, cujus operatio ejuſmodi in parvulis ad Baptiſmi momentum non videtur reſtringenda. Qin & Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. c. 4.* prope fin. *Chriſtus fide à nobis apprehenſus juſtificat; non avtem fides ipſa noſtra. nam illa Chriſtum duntaxat (noſtram juſtitiam, noſtrumqe juſtificatorem, Rom. 4. 25. 1 Cor. 1. 30.) nobis applicat. non avtem cavſſat & efficit in nobis juſtitiam. tanto minùs igitur eam, avt gratias Dei ſpirituales, in nobis efficiunt Sacramenta, qæ non ſunt immediata, ſed mediata, non proxima, ſed remota Chriſti nobis applicandi & applicati ſigna. Verùm fides eſt & immediatum & proximum Chriſtum percipiendi Chriſtoqe fruendi medium, organum & inſtrumentum.* Qi idem videndus & *ibidem ad c. 3. arg. 2.* qod infra exhibebitur. Idem inſuper *ibidem c. 4. p 324. Baptiſmatis aqa, neqe ut cavſſa efficiens, neqe ut inſtrumentalis reqiritur, ſed duntaxat ut obſignatorium ſigillum.* Zvinglius deniqe diſertiſſimè, *declar. de pecc. orig. pag. 121. Vitium originale ſolo Chriſti ſangvine tollitur: & lavacro Baptiſmi tolli neqit.* Et mox; *Baptiſmi lavacro nullam peccatum tollitur.* propriè ſcilicet loqendo.

2. Qod *nullum ex Infantis parte impedimentum intervenire* dicitur; certè qo minùs effectum, qoad parvulos à Deo deſtinatum, ſortiatur Sacramentum, nullum planè intervenit.

Verùm *reatus ſolutionem* qod attinet;

1. Qo minùs *reatus ſolutio* obtineatur, ſi Chriſti ſangvinem baptizato cuiqam, ſive non baptizato, parvulo an adulto applicare Deus dignatus fuerit, impedimentum nullum poterit intervenire.

2. Qo minùs externi Baptiſmi vi obtineatur *reatus ſolutio*, gratiaqe illa, qam illi conferri opinantur, ubi obex non intervenit; mitto dicere cum Calvino, *in Antidot. Conc. Trident. ſeſſ. 7. can. de Sacr. Qaſi verò non ipſa per ſe ſatis magnum obſtaculum ſit infidelitas.* Videtur nonnihil eſſe, qod Walæus, *de Bapt. theſ. 26. Externa hac ſigna gratiam conferre volunt ex opere operato, i. e. ex ipſâ vi actionis externæ, modò non ponatur obex mortalis peccati. qa reſtrictio, vel ex ipſorum hypotheſi, ineptè ponitur; qia & infantes ante qam ſunt regeniti, peccato mortali omnes ſunt obnoxii, & adulti nondum regeniti, neceſſariò adhuc ſub peccati regno ſunt; niſi dicant, avt peccatum originale, avt peccati regnum in homine, mortale non eſſe, contra principia ſua.* Reverendus Epiſcopus Gregorius Derenſis *de perſev. c. 12. §. 5. Docent & ipſi Pontificii Sacramenta gratiam non conferre, in reatu mortalis peccati ad Sacramentum percipiendum accedenti, vel ut ipſi loquntur, ponenti obicem mortalis peccati. Sed omnes qi ad Baptiſmum accedunt percipiendum rei tenentur, niſi priùs fuerint juſtificati, mortalis peccati; nec adulti tantummodò qi originali peccato tranſgreſſiones perſonales ſuas adjecerunt; ſed infantes etiam qi præterqam qod originalis vitii reſpectu ſunt naturâ in peccato mortali, etiam tranſgreſſionis illius Adami graviſſima rei tenentur; qod peccatum proculdubio erat mortale.*

3. De *Sacramentis initiatoriis*, deqe *promiſſione divina* eis annexâ, qod aſſeritur, probatum itur,

1. De *Baptiſmo*, tum de *Circumciſione.*

De Baptiſmo, *remiſſionem reatus originalis parvulo baptizato promitti*, probatio ducitur, ex Act. 2. 38. 39.

A Verùm 1. de Infantibus baptizandis nihil qicqam eo loci reperitur.

2. Qod jubentur, *reſipiſcere & baptizari in remiſſionem peccatorum*, geminum eſt prorſus illi Domini Chriſti enunciato, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalutem conſecuturus eſt.* Marc. 16. 16. Et credenti ſiqidem & reſipiſcenti remiſſa ſunt, priuſqam ad lavacrum acceſſerit, peccata; ut λυτρὸν illud ſalutare reatus remiſſionem priùs exhibitam obſignet, non ſangvinem Chriſti eo fine applicet, qo ſolutio, jam habita, conferatur. Sclaterus noſter, in Rom. 2. 25. *Locorum Act. 2. 38. & 22. 26. ſenſus*
B *hic eſt recipiendum Baptiſmum, tanqam ſigillum, in venia certitudinem ampliorem. An non enim Judæi crediderant, & Pavlus reſipuerat, priuſqam baptizarentur? Qis avtem neſcit ad credentes veréqe reſipiſcentes remiſſionem ex promiſſione divina pertinere? Qarè ergò ſunt baptizandi? ad confirmationem ampliorem, dum Sacramentum accipiunt, tanqam teſtimonium reconciliationis ſuæ cum Deo.* Calvinus, in Act. 2. *Tametſi in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hîc præcedit, ordine tamen ſeqitur; qia nihil aliud eſt qam bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio, ut in Conſcientiis noſtris rata ſint. Qia avtem*
C *Baptiſmus ſigillum eſt, qo Deus hoc nobis confirmat; adeoqe arrha & pignus adoptionis noſtræ, meritò dari in remiſſionem peccatorum dicitur.* Qæ Calvini verba ubi recitaverat Chamierus; *Panſtrat. tom. 4. lib. 2. c. 3. §. 17. Sic*, inqit, *Calvinus. & cur non ex vera perpetuaqe naturæ Baptiſmi, hæc interpretaretur Apoſtoli verba, qæ Papiſtæ ſua freti avdacia torqent alio?* Piſcator, *in Act. 2.* Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. *i. e. in teſtimonium remiſſionis peccatorum ut habeatur ſcilicet teſtimonium divinum, qod Deus vobis remiſerit peccata propter Chriſtum, in qem creditis. Metonymia ſubjecti. non avtem ad conſoqendam remiſſionem peccatorum per hoc*
D *medium ſive inſtrumentum.* Et mox: *Non eodem modo exponenda ſunt hæc verba*, in remiſſionem peccatorum, *in verbis Apoſtoli*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *qo in verbis Domini*, Hic eſt ſangvis meus, qi pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. *nam ſatis eſt utrobiqe notari finem præpoſitione eis. at interim certum eſt, alium eſſe finem effuſionis ſangvinis Chriſti; alium verò Baptiſmi cæterorumqe Sacramentorum. nam ſangvis qidem Chriſti effuſus eſt ad remiſſionem peccatorum promerendam; at Sacramenta inſtituta ſunt, ad meritum illud nobis teſtificandum, atqe ita fidem noſtram confirmandam.* Malcolmus, *in Act. 2.* Baptizetur unuſqiſqe veſtrum
E in remiſſionem peccatorum, *i. e. accipite Baptiſmum, ſignum remiſſionis peccatorum, ſigillum etiam electis in ſangvine Chriſti.* Petrus deniqe Martyr, *in ad Rom. 11. de Juſtificat. pag. 608. De Sacramentis non ſemel docuimus, qomodo illis attribuenda eſt Juſtificatio. Ea enim ita ſe ad illam habent, ut prædicatio Evangelii & promiſſio de Chriſto, qæ nobis offertur ad ſalutem. Sapiſſimè verò in Sacramentis, id qod eſt rei, adſcribitur Sacramento. Et qoniam Baptiſmus remiſſionem peccatorum promittit per Chriſtum, eamqe ſignificat, & in illis qi tin-*
F *guntur, obſignat, idcircò Hieronymus ex omnibus aliis Sacramentis illi ſoli hoc attribuit.*

3. *Donum Spiritus Sancti*, de qo Apoſtolus ibi, non tam *remiſſio peccatorum*, qàm *donorum ſpiritualium collatio*, ex baptiſmo obtinenda, nonnullis videtur. prout & freqenter tunc temporis contigiſſe legimus. Ita Calvinus, *Qoniam admiratione tacti fuerant, qum viderent Apoſtolos alienis Lingvis repente loqi cepiſſe; Petrus ejuſdem doni ipſos fore compotes dicit, ſi ad Chriſtum tranſierint. — Neqe enim de Sanctificationis gratiâ, qa generaliter piis omnibus confertur, debet hic locus intelligi. Do-*
G *num ergò Spiritus illis promittit, cujus ſpecimen in Lingvarum diverſitate cernebant. idcò hoc propriè ad nos non ſpectat.*

4. *Promiſſio* itidem, tam liberis ipſorum, qam & ipſis præſtanda, ſunt qibus exiſtimatur, non eſſe de *peccatis remittendis*, ſed de *donis* illis *ſpiritualibus conferendis*, de qâ ex Joel. 2. 29. ſuperiùs v. 17. 18. locutus fuerat. Ita Piſcator; ἡ ἐπαγγελία, hæc promiſſio. *nempe parvò ante à me allata ex Joele ſupra v. 17.*

5. Etiamſi

5. Etiamſi latiùs extendatur *promiſſio* illa, ut & *remiſſionem peccatorum* comprehendat, & ad univerſam inſuper fidelium progeniem pertingat; non tamen beneficium hoc eis aliter ulteriuſve promittitur, qàm prout in fœdere gratiæ illud conſtitutis qibuſcunqe promitti perhibetur. qo fœdere contineri etiam, qi Baptiſmi immunes iſtinc demigrarint, fidelium infantes, noſtrum ſaltem nemo negaverit. ut ad Baptiſmi perceptionem reſtringenda minimè videatur. Nec reverâ *ſemini baptizato*, qod hîc dicitur, ſed *ſemini fidelium reſipiſcentium*, ſive baptizati illi fuerint, ſive etiam ſine baptiſmo deceſſerint, nullâ hîc factâ diſtinctione, *promiſſio*, qæcunqe ea tandem fuerit, facta dicitur.

6. Ad *promiſſionis* adeptionem, tam *reſipiſcentia*, qam *baptiſmi perceptio*, hoc ſaltem loco exigitur; ut non poſſit hinc *promiſſio* infantibus, ubi baptiſmo initiati ſint, *remiſſionis peccatorum* facta probari, niſi ſimul etiam reſipuerint.

2. De *Circumciſione* qod obtenditur, ex Gen. 17. 7. 10. *ſemini circumciſo promiſſionem* pariter fieri *remiſſionis peccatorum*; (ut controverſiam omnem ſemoveam, de ſenſu verborum illorum, *Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui*) conceſſum hoc id qod controvertitur, non evincit.

Siqidem, 1. poteſt ſemini circumciſo promitti, qod tamen circumciſionis ratione, qaſi medium ſit qoddam, qo Chriſti meritum ad id conſeqendum applicetur, non promittitur. Verbi gratiâ. *Pavperibus regnum cœlorum* promittitur; Luc. 6. 20. nec tamen hoc eis *pavpertatis ratione* promittitur, qaſi medium ſit qoddam, qo Chriſti meritum ad id adipiſcendum applicetur. Poteſt *circumciſo remiſſio peccatorum* promitti, ut tamen circumciſioni non promittatur.

2. *Semini circumciſo*, qâ circumciſo, ea promiſſio non datur; ſed cum ſemine univerſo fœdus initur. Fœderis ſumma eſt, *fore ſe illis Deum.* eſto, *protectione ſingulari*; eſto, *peccatorum remiſſione.* Fœderi ſub hac pollicitatione concepto adjungitur ſigillum, non qo, avt protectio ſingularis, avt peccatorum remiſſio, eo qaſi medio ſive inſtrumento conferatur; ſed qo veritas promiſſionis divinæ de beneficiis iſtis conferendis obſignetur. ideò *ſignum* & *ſigillum fœderis* nuncupatur, Gen. 17. 11. Rom 4. 11.

Non avtem *circumciſo ſemini*, qâ circumciſo promitti, patet.

1. Qia pactum ipſum principale, non cum gente una tantùm Judæa, cui ſoli circumciſio eſt imperata, ſed cum eis omnibus, qibus Abraham promittebatur Pater futurus, pangebatur. Gen. 17. 4. 5. 7. h. e. cum *ſemine univerſo*, qod tam ex Hebræis, qàm & ex Ethnicis Evangelium amplexis conſtitit. Rom. 3. 29. 30. & 4. 12—16. 17. Gal. 3. 7. 14. 16. qo modo & ipſe illud accipis, Act. 2. 29. Pavlus Ejtzenius, *in Gen.* 17. *Pavlus clare monſtrat hanc primam partem fœderis pertinere, non ad unam tantum gentem Judaicam, ſed ad totam univerſalem Eccleſiam ex omnibus gentibus, & eſſe univerſalem illam promiſſionem ſev pactum, de gratuita juſtificatione ſev benedictione per ſemen promiſſum J. C.* Et mox: *Hanc promiſſionem Evangelicam vocat hîc Dominus fœdus ſev pactum ſuum cum Abraha & omnibus fidelibus. — & in promiſſione Abrahæ nomen mutat, ut ipſum nomen promiſſionis univerſalitatem confirmet.* Deniqe, *diligenter notandum eſt, nomen Abrahæ mutatum eſſe ante inſtitutionem Circumciſionis, ut liqidò conſtaret, pactum promiſſionis, non tantùm ad unam gentem circumciſam, ſd ad multas gentes pertinere, — ad totam nimirum Eccleſiam.*

2. Qod ad Hebræos ſive Iſraëlitas attinet, qibus ritus illo tunc imperabatur;

1. Qia cum *toto ſemine* fœdus initur; qo ſemine fœmellæ etiam continebantur, ad qas tamen Sacramentum illud non pertingebat. Muſculus, *in Gen.* 17. *part.* 2. *qæſt.* 1. *Sic etiam ſentiendum eſt de fœmellis, qæ licet circumciſæ non ſint, nihilo tamen minùs ſunt in fœdere & populo Dei. Participem enim divini fœderis reddit, non ſignum, ſed gratia eligentis Dei, qi dixit,* Ego ſum Deus tuus, & ſeminis poſt te. *&*, Pono fœdus meum inter me & te & ſemen tuum poſt te. *Hæc ſunt generalia, & tam fœmellas qàm maſculos, de ſemine Abrahæ deſcendentes, fœderis & populi Dei participes reddunt. circumciſio verò præputii non eſt generalis, ſed ſpecialis; utpotè maſculis tantùm & non fœmellis impoſita.* Hinc & Juſtinus infert, *diſput. cum Tryph. p.* 47. ὅτι εἰς σημεῖον ἡ περιτομὴ δέδοται, οὐχ ὡς ἔργον δικαιοσύνης.

2. Nec *maſculis ante diem octavum*, qi Circumciſioni deſtinabatur, *obeuntibus*, promiſſio illa minùs avt facta, avt etiam præſtita creditur, qam *die octavo circumciſis*: niſi ſeqiore conditione uſum ſexum præſtantiorem, qem & Meſſias ipſe ſuſcepit geſſitqe, (qod rationi minimè conſentaneum fuerit) ſtatuere velimus: ut maſculus, qia ſtatim ab ortu, vel abortu etiam expiraverit, à promiſſionis beneficio excluſus ſit, cum fœmella interim eo gaviſa fuerit, licet ab utero ad urnam confeſtim tranſierit. Calvinus, *in Gen.* 17. 7. *Nihil certius eſt, qam Deum fœdus ſuum paciſci cum filiis Abrahæ, qi naturaliter gignendi erant. communis enim erat omnibus promiſſio.* Et, *ad verſ.* 14. *Colligimus nihil infantibus nocuiſſe ſuum præputium. ſatis enim ad eorum ſalutem efficax erat nuda Dei promiſſio. neqe ſic eam obſignavit externis ſigillis, ut ipſis virtutem ſuam adſtringeret. Sciamus ergò ſalutem generis Abrahæ in illo verbo fuiſſe incluſam*, Ero Deus ſeminis tui. — *Qamvis avtem Circumciſio vice confirmationis acceſſerit, non tamen feciſſet, qin vis & effectus verbo conſtaret.* Urſinus, *Tract. Theolog. de Sacr. c.* 1. *p.* 490. *Infantes item olim è vitâ prius evocati, qam circumcidi, avt nunc anteqam ablui baptiſmo potuerint, non minùs qàm circumciſi & baptizati, promiſſione illâ comprehenſi ſunt*, Ero Deus tuus, & ſeminis tui; *ac circumciſi & baptizati ſunt Chriſti Spiritu & ſangvine.* Whitakerus, *de Bapt. q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *Sicut omnes Abrahæ liberi erant in fœdere; ſic noſtri omnes: & ſicut Deus omnibus ejus liberis erat Deus, etiam ante octavum diem, imò ut primum nati ſunt, qia dixit*, Ero Deus tuus, & ſeminis tui; *ſic & noſtris liberis ante Baptiſmum. Et cum illa promiſſio, confitente Bellarmino, ſit remiſſionis peccatorum & vitæ æternæ, ergò promiſſio hæc ad omnes Chriſtianorum liberos, qoſcunqe Deus elegerit, vi fœderis pertinet.* Ameſius, *adv. Bellar. tom.* 3. *diſput.* 12. *de Bapt. qæſt.* 1. *theſ.* 5. *Filii eorum, qi participes ſunt benedictionis Abrahæ, ſunt filii Dei, etiam qum primò naſcuntur.* Et mox; *Baptizantur propriè homines, qia pro filiis Dei habentur non ut incipiant eſſe filii. alioqin ratio nulla eſſet, qare filii infidelium non aqè baptizarentur, ac filii fidelium.*

3. Nec eos omnes, qi per tot annos *in eremo* oberrabant, *circumciſionis exortes*, vel à fœdere alienos, vel beneficiorum illorum exortes, de qibus fœdus inibatur, avt ratio, avt religio opinari ſuſpicarive patitur: non magis qam qod & Paſchæ celebrationem per totum ferè id tempus omiſerant; de qo utroqe rectè monet Willetus noſter, *ad Gen.* 17. 14. Videatur & Chryſoſtomus, *in ad Rom. Orat.* 6.

4. Nec *circumciſi omnes reatus remiſſionem* eo Sacramento *conſecuti* ſunt. Qâ de re Reverendi Epiſcopi Roberti Sariſburienſis verba potiùs avdias velim qam mea. Is *adv. Thomſon diatr. c.* 2. hæc habet; *At verò Circumciſionis diligenter animadverſa ratio ſententiam ejus luculenter refellit. Jacob & Eſav gemelli ab Iſaako oriundi; uterqe circumciſus. ſed alterum dilexit Deus, alterum odit: & qem odit, non juſtificavit, non ſanctificavit, non renovavit; ut manifeſtum ſit, juſtificationem cum circumciſione non ſemper fuiſſe conjunctam.* Et Chamierus, *Panſtrat. tom.* 3. *lib.* 13. *cap.* 21. §. 34. *Negamus unqam reapſe remitti peccata eis, qi non pertinent ad æternam electionem, qomodo Eſav nunqam remiſſa fuerunt, etſi is circumciſus fuerit; nempe qia exoſus erat Deo, jam anteqam naſceretur.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Deus juſſit parvulos fidelium baptizari. juſſioni annexuit*

nexuit promiſſionem remittendi reatum originalem; quod eſt primum beneficium & primarium, cujus infans capax eſt, id quod ipſum ſymbolum ablutionis deſignat.

At non jubet Deus baptizari niſi eos qi capaces ſunt ſimul & indigi beneficiorum Baptiſmi. Parvulis inſuper ſufficienter ſunt diſpoſiti ad capeſſendam rem ſignatam per baptiſmalem ablutionem. Rite avtem diſpoſitis Sacramenta ſunt ſigna gratiæ, qam deſignant veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei.

Ergò Infanti, cum baptizatur, ex ordinatione divinâ, res ſignata ordinariè confertur. Eſt avtem illa, non ſola certioratio & obſignatio remiſſionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam converſus fuerit; ſed & ipſa applicatio prima remiſſionis originalis reatus anteà non remiſſi, dum ipſa Sacramentalis ablutio perficitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Qia interſperguntur hic varia, præter Argumenti ipſius ſummam ſubſtantiamqe, qæ diſcuſſione aliqâ non indigna cenſeantur, malui membratim, prout proponitur, deſcribere, deſcriptumqe diſcerpere, qam in formam ſtrictiorem arctioremqe compingere: idqe eo magis, qia interſperſa iſta accuratius pavlò diſcuſſa, ad promtiorem expeditioremqe reſponſionem, qæ ſeqentibus reponatur, viam munitura videantur.

1. *Juſſionem* de *fidelium infantibus baptizandis* qam velis, vellem ſpeciatim deſignaſſes. Etiamſi enim ex Circumciſionis analogiâ; & Sacramenti hujuſce ipſius naturâ, qâ initiationi deſtinatur; infantium fœdere gratioſo comprehenſione, &c. Pædobaptiſmum Eccleſiam cum priſcam uſurpaſſe, tum hodiernam uſurpare jure, meritò credam; *juſſionem* tamen hac de re ſpecialem nullam hactenus comperi.

2. *Baptiſmo infantium promiſſionem annexam de reatu originali remittendo*, nuſqam lego. Valet avtem hic mecum illud. *Qod non lego, non credo.*

3. Hoc eſſe *primum & primarium beneficium, cujus infans eſt capax*, (ne diſceptationes, qæ ad rem ipſam parum faciunt, admittantur) havd abnuerim. *Primum* eſto & *primarium. ſolum* tamen, avt *ſolitarium* non eſt. Tam eſt capax *renovationis* & *regenerationis* infans, qàm eſt *juſtificationis* & remiſſionis peccatorum. Nec minùs illam qam iſtam infanti conferre, avt Deus ipſe poteſt, avt Spiritus Dei, avt Chriſti ſangvis exhibitus & ſpiritualiter adſperſus.

4. *Ablutionis ſymbolum hoc deſignare*, qod dicitur; ſive *reatus remiſſionem*, ſive *remiſſionis* in baptizato *capacitatem* deſignare dicatur; ut deſignare havd negaverim; ita deſignare ex æqo ſaltem, ſi non *primò* & *primariò*, *renovationem* internam, *regenerationem*, *mortificationem*, *vivificationem*, qæ in Symbolo iſto clariſſimè non adumbrantur tantum, ſed & depinguntur, tum res ipſa clamat, tum pagina paſſim ſacra diſertiſſimè atteſtatur. Rom. 6. 3--6. Col. 3. 11, 12. Tit. 3. 5. Eph. 5. 25. Magiſter ipſe, *lib. 4. diſt. 3. L. Cavſſa inſtitutionis Baptiſmi eſt innovatio mentis; ut homo qi per peccatum vetus fuerat. per gratiam baptiſmi renovetur; qod fit depoſitione vitiorum, & collatione virtutum. Sic enim fit qiſqe novus homo, cum abolitis peccatis, ornatur virtutibus. abolitio vitiorum pellit fœditatem; appoſitio virtutum affert decorem. & hæc eſt res hujus Sacramenti, ſcilicet interior munditia.*

5. *Non jubere Deum baptizari niſi beneficiorum baptiſmi capaces & indigos*, qod dicitur, accuratius perpendendum videtur.

1. *Capacitatem* qod attinet;

1. Habent infantes *capacitatem beneficiorum omnium percipiendi in baptiſmo obſignatorum*, ex ſpeciali Spiritus Sancti gratiâ, eadem illâ, qam infantibus electis omnibus, intra ætatem illam infantilem hinc demigrantibus impertitur; etiamſi non habeant capacitatem eam, qæ in adultis rationis uſu jam præditis, vel vi & virtute naturali reperitur, vel lege ordinariâ reqiritur. Reverendus Epiſcopus Joannes Sariſburienſis *in ad Col. 2. 12. Si loqamur de fide actuali, de actuali ſtudio & profeſſione mortificationis & vivificationis, illa Scriptvræ loca qæ hæc reqirunt in baptizatis, ad adultos eſſe reſtringenda dicimus. qò infantes avtem qod attinet, qia peccatores ſunt, non proprio actu, ſed hæreditario habitu, ſufficit, qod peccati mortificationem & fidem habeant, non proprio actu ſeſe exerentem, ſed in habituali principio gratiæ incluſam. Spiritum avtem Chriſti principium hoc habituale gratiæ in illis efficere poſſe & ſolere, nemo ſanus negaverit.*

2. Habent *capacitatem* in ſe ex lege ordinariâ, etſi non beneficiorum omnium, qæ in Baptiſmo adumbrantur & obſignantur, tamen beneficii illius, ad qod Sacramentum illud qoad ipſos inſtitutum eſt; fœderis nimirum illius obſignandi, qo ante Baptiſmum acceptum comprehendebantur, in futurum ipſorum bonum, ſi ubi adoleverint, pactis ipſi ſteterint, in parentum ſolatium fideiqe de ipſis firmamentum, ſi minorennes diem extremum obierint. Idem qi ſupra Reverendus Epiſcopus, ubi ſupra; *Non eſt neceſſe, ut Sacramenta eo ipſo momento, qo adminiſtrantur, efficiant ea omnia, qæ figurant. imò concedentibus ipſis Scholaſticis, Pactio dilatoria locum habet, cum in ipſâ ſuſceptione obex ponitur. Jam verò in infantibus ipſe defectus rationis qoad actum, eſt impedimentum, qo minùs habere poſſint actualem fidem vel actuale ſtudium mortificationis. Præterea etſi fides & pœnitentia actualis reqiratur ab adulto, anteqam ſignum fœderis accipiat; tamen à fidelium infantibus non reqiritur in actu, qia eſſe fœderatum ſufficit ad accipiendum ſignum fœderis: infantes avtem eodem fœdere continentur cum parentibus.* Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 4. ad 5um. Etſi in præſenti tempore non percipiant promiſſiones; tamen ſi detur illis vita longior, poſſunt percipere; atqe ita in futurum tempus baptizantur Dei juſſu, ut cum adoleverint, fructum baptiſmi percipiant.* Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 9. Neqe enim ſancta hæc Dei inſtitutio, qâ fidem noſtram eximiâ conſolatione juvari ſentimus, ſupervacanea meretur dici. Siqidem Dei ſignum puero communicatum velut impreſſo ſigillo promiſſionem pio parenti datam confirmat, ac ratam eſſe declarat, qod Dominus non illi modò, ſed ſemini ejus in Deum ſit futurus.* Danæus, *adv. Bell. tom. 2. contr. 2. cap. 13. arg. 4. Baptiſmus non datur fidelium infantibus, ut eorum infantium fides confirmetur, impræſentiarum ſcilicet, ſed ut fides parentum fidelium, qi hos infantes genuerant, corroboretur*, qibus Deus promittit, Gen. 17. 7. *ſe, ut ipſorum patrum qia credunt, Deus eſt, ſic ſe fore ſeminis eorum i. e. infantium, qi ex his naſcuntur, Deum, teſte & interprete Pavlo,* 1 Cor. 7. 14.

3. Nec fideles ipſi, qi ad Baptiſmum accedunt *adulti*, ſunt impræſentiarum *capaces*, ex lege ordinariâ, *omnium* in univerſum *beneficiorum*, qæ in Baptiſmo repræſentantur. Reverendus Epiſcopus idem ubi ſupra. *Mortificatio illa & ſepultura peccati, qæ Sacramentaliter uno momento peragitur in actione baptiſmi, realiter per Spiritum gratiæ in baptiſmo acceptum, per totam vitam Chriſtiani protenditur.* Et mox; *habet ſuos progreſſus, qoad ipſum opus in homine perficiendum, qamvis qoad ſacramentalem repræſentationem & obſignationem ejuſdem nihil deſit.*

4. Nec *remiſſionis peccatorum capaces* ſunt ulli ex lege ordinariâ ordinationeqe divinâ, abſqe regeneratione & ſanctificatione, ſi non prævià, ſociâ ſaltem. Jer. 31. 33. 34. Ezek. 36. 25. 26. 1 Cor. 1. 30. & 6. 11. Col. 2. 12. 13. *Duo enim hæc beneficia ſunt ſemper nexa & juncta inter ſe.* Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *ad Col. 2. 12.* Et *ibidem ad verſ. 13. Sed & iſtud addendum, cum hac condonatione peccatorum, qæ animam vivificat, intelligi ſimul oportere ſemper connexam eſſe infuſionem gratiæ ſanctificantis, qæ etiam alio ſenſu vivificat. Cum enim peccatum remittitur, non reatus ſolus tollitur, ſed voluntas deordinata per peccata & occiſa, per gratiam vivificatur & reordinatur. infuſio itaqe gratiæ ſemper conjuncta eſt cum condonatione culpæ.*

2. In-

2. *Indigentiam* qod attinet;

1. Nulli cuiqam reverâ juſſit Deus Sacramentum illud tribui, qi non opus eodem habeat. hoc eſt, qi non opus habeat ſigno aliqo aſpectabili, qodqe in ſenſum incurrat, eorum commonefieri, qæ ſymbolo illo adumbrantur, vel ſaltem, qi non ſigillo ſolenni opus habeat, qo fœdus inter Deum ipſumqe jam initum firmetur & obſignetur. Ad Bellarmini dilemma illud, *de Sacram. l. 2. c. 7. ad arg 2. reſp. rat. 2. Hinc colligimus Sacrificia non valuiſſe ad expiationem peccati. nam vel qi offerre jubebatur, juſtus erat, vel injuſtus. ſi juſtus, non egebat remiſſione; ſi injuſtus, nihil valebat ejus ſacrificium.* reſpondens Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 3. p. 130. Si juſtus, non egebat remiſſione peccatorum; ergò non ſacramento remiſſionis. non ſequitur. Etſi enim non novâ remiſſione, tamen ſignaculo hujus remiſſionis opus habet. eget enim perpetua confirmatione & majori perſvaſione remiſſionis ſuæ, ut hac illi luculentius conſtet. — Qod ait, ſi injuſtus erat, nihil ejus valuiſſe ſacrificium, falſum eſt. nam ſi injuſtus ſuam injuſtitiam ex animo confitebatur, & peccata ſua agnoſcebat, eorumqe illum pœnitebat, ſacrificium ejus acceptum fuit, & illi remiſſionem peccatorum obſignabat. Verum Bellarminiano huic dilemmati nos ſimile referemus. Si juſtus fuerit, qi noſtra Sacramenta recipit, non eget remiſſione peccatorum, & ſic non eget Sacramentis. qare ergò homines juſti ad Evchariſtiam accedunt, avt ad ullum Sacramentum? hoc eſt contradicere Chriſto, qi vult credentem, i. e. juſtum, baptizari. Marc. 16. 16. & ſic Apoſtolus Petrus voluit Cornelium jam juſtum baptizari. Act. 10. 2. 35. 48. & Apoſtolos Chriſtus juſſit cœnam frequentare, qi erant juſti. Luc. 22. 19. Hoc eſt qod Auguſtinus ait, ſuper Lev. q. 84.* Cornelius & qi cum eo erant, cum jam inviſibiliter ſanctificati eſſent, tamen baptizati ſunt; nec ſuperflua judicata eſt viſibilis ſanctificatio, qam inviſibilis jam præceſſerat. Et *idem alibi* *, In Cornelio præceſſit ſanctificatio ſpiritualis in dono Spiritus Sancti, & acceſſit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptiſmi. *Jam de altero membro dilemmatis dicamus. Si injuſtus qis fuerit, qi ad Sacramenta noſtra accedit, ei Sacramenta non proderunt ad juſtificationem & remiſſionem peccatorum. nam indignum eſt Theologo dicere, Sacramenta afferre juſtitiam ei qi eſt ipſe injuſtiſſimus.*

2. Verùm *Baptiſmum* Deus multis *dari juſſit*, qi *non indigent* penitus *beneficiis* qibuſdam, eiſqe *primariis* etiam, in Sacramento illo deſignatis. Adultus enim fidelis qivis ad fontem ſacrum accedit, peccatorum retrò admiſſorum omnium remiſſionem plenariam & regenerationem internam jam conſecutus; ideoqe nec illius, qoad peccata præterita, nec iſtius etiam, cujus compos jam factus eſt, indigus. Nec obſtat, qod nondum plenè & perfectè renovatus exiſtit, qo minus id aſſecutus dicatur, qod eſt è *primariis Baptiſmi beneficiis*, ut *regenerationis* adhuc indignus cenſeatur. Sicut enim *remiſſio* reipſâ *unica* eſt; unde *remiſſa peccata redire* negantur: ita *regeneratio*, propriè loqendo, cum ſit vitæ ſpiritualis, prout generatio vitæ naturalis, principium primum, meritò & iſta *unica* cenſetur, ut ſicut nec renatus denaſci, ita nec iteratò renaſci qeat.

Non itaqe fidelis ad Baptiſmum eo fine admittitur, ut qaſi *remiſſionis* avt *regenerationis* adhuc *indigus*, eo qaſi medio, utriuſqe iſtius compos evadat; verùm ut remiſſionem & regenerationem jam perceptam, ſigno qaſi publico propalatam, & ſigillo ſolenni obſignatam habeat. Chamierus, *Panſtrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Juſtificatio ſimul & ſemel datur, partibus omnibus ſuis perfecta.* Et, *l. 2. c. 6. §. 2. Sacramentum non efficit juſtificationem in eo, qi jam antè juſtificatus eſt.* Tzegedinus, *loc. com. de Sacram. tab. 2. Sacramenta non conferre gratiam: qia ſancti prius juſtificati receptiqe in gratiam, qam initiati ſint ſacramentis.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8. fol. 74. Juſtificatio ex baptiſmo non pendet, ſed antecedit.* Et poſt; *Caterùm fortè dixeris, Qorſum ergò baptiſmus eis traditur, ſi ante rem baptiſmi habuerunt? Primùm, qia Deo paremus, qi baptiſmi opus nobis præcepit. Deinde promiſſionem & donum, qod accepimus, obſignamus. Præterea ibi à Spiritu Sancto per verbum & externa ſymbola fides confirmatur. Et cum de his cogitamus, Spiritus Dei excitat in cordibus noſtris fidem, qâ etiam atqe etiam amplectimur divina promiſſa, atqe ita juſtificatio amplificatur, dum fides in credentibus avgetur. Deus utiqe ſignis à ſe conſtitutis aſſiſtit. non enim ſunt profana ſev vacua ſigna. ideò baptiſmi fructus non eſt momentaneus, ſed per totam vitam extenditur. qâ de cavſſâ qi tinguntur, neqe ludunt operam, nec actum agunt.* Whitakerus, *de Sacr. q. 2. c. 2. arg 3. ad obj. 3. Non omnes in reatu naſcimur. nam qidam in utero ſancti ſunt, ut Joannes Baptiſta & Jeremias.* Et, *ad obj. 4. Gratia munere poſſunt aliqi naſci filii Dei, ut Jacob, Joannes Baptiſta, Jeremias, & alii hujuſmodi.* Et, *cap. 3. arg. 2. Si rectè Avguſtinus ſcripſerit, dicamus neceſſe eſt, qoſdam naſci ſanctos.* Idem, *ibidem q. 4. c. 1. arg. 5. Qi fidem & juſtitiam & primam gratiam habet is habet jam gratiam. qomodò ergò conferunt ei Sacramenta gratiam, cum conferre ſit ei dare, qi non habet?* Et mox: *Qi fidem habet, is gratiam & juſtitiam habet; qomodò ergò hæc ei per Sacramenta conferuntur?* Et, *ibidem c. 3. p. 83. Si anteqam circumciſus fuit Abraham juſtificatus eſt, non potuit ex Sacramento juſtificari.*

6. *Parvulos ſufficienter diſpoſitos eſſe ad capeſſendam rem ſignatam per baptiſmalem ablutionem*, qod aſſeritur;

1. Ex ſe ſunt certè, non ἀδιάθετοι planè modò, ſed & ἀνδιάθετοι; tantum abeſt ut *ſufficienter diſpoſiti* mihi videantur ad rem illam capeſſendam, qæ baptiſmali ablutione deſignatur. Ad Sacramentum capeſſendum ſunt *ſufficienter diſpoſiti*, qod fœdere divino comprehendantur, ſinteqe *fidei candidati*; ut eleganter Tertullianus, *de monogam.* & ex Tertulliano Hieronymus, *ad Ocean. de Epiſc. digam.*

2. *Baptiſmali ablutione* illâ, non reatus tantùm abſterſio, ſed & labis internæ expurgatio, eaqe non inchoata, ſed conſummata deſignatur, ut ex Reverendo Epiſcopo ſupra monuimus.

7. *Rite diſpoſitis Sacramenta eſſe ſigna gratiæ, qam deſignant, veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei*, qod dicitur;

1. Poſſunt eſſe *ſigna veracia*, etiamſi non ſint rei deſignatæ eodem ipſo, qo adhibentur, momento *exhibitoria*. Chriſti τυπήματα repræſentabant ritus paſchales, & οὐ περὶ ἁμαρτίας, verùm exhibenda ſuo tempore nondùm exhibita: qod idem & de gratiâ dici poteſt. Chamierus, *Panſtrat.* tom. 4. l. 2. c. 1. §. 27. *Moralis ſigni uſus eſt promiſcuus, ad effecta, tum præterita, tum futura. Sigilla in rebus politicis confirmant, tum pacta jam ſtatuta, tum promiſſa in futurum.*

2. Etiam *rite diſpoſitis Sacramenta non exhibent* reipſâ *qicqid deſignant*; nec ut exhibeant, avt opus, avt uſus eſt.

1. Evchariſtiæ participatio adumbrare videtur coepulationem noſtram cum Chriſto in Regno Cœlorum, de qâ Luc. 14. 15. & 22. 30. Math. 26. 29. Unde forſan & Tertullianus in *apologet.* dixit, *ſummum eſſe futuri judicii præjudicium*, à ſacris hiſce arceri.

2. Deſignatur in Baptiſmo, *non mors tantùm peccati, ſed & ſepultura, qâ vis corporis peccati ita enervatur, comprimitur, obruitur, ut qaſi cadaver terrâ obrutum, non poſſit amplius movere.* Verba ſunt Reverendi Epiſcopi Sariſburienſis *in Col. 2. 12.* Qis tamen adultus, etiamſi qam fieri poteſt præparatiſſimè & religioſiſſimè diſpoſitus ad ſacramentum hoc percipiendum acceſſerit, gratiam iſtam ex perceptâ tinctione conſeqitur, avt conſecuturum ſe ſperet? Attamen, ſi ex parte Dei exhibeatur, ecqid impediverit, præſertim ubi conſeqendi, in baptizato voluntas promtiſſima, deſiderium ardentiſſimum fuerit, qo minùs ſic affectus eam gratiæ amplitudinem conſeqatur? Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myſt. p. 324. Novi Teſtamenti Sacramenta ſalutem dant per Chriſtum in carne jam perfectam; & hanc perfectionem Sacramenta Veteris Teſtamenti nondum dabant, ſed promittebant*

* *Contr. Donat. l. 4. c. 24.*

bant. ſicut Sacramentis N. Teſt. ſalus in regeneratione perficienda promittitur tantùm, non exhibetur. Sacramenta Symbola promiſſionum ſunt. unde nulla plenè exhibent ea qæ promittunt. Zvinglius, *ad Luther. confeſſ. reſp. fol. 477. Nullum Sacramentum unqam fuiſſe invenitur, qod illud ipſum nobis præſens facere poſſit, qod per illud ſignificabatur: ſed hoc uniuſcujuſqe Sacramenti opus & munus eſt, ut illud qod denotet, præſens eſſe ſignificet duntaxat & teſtetur. Sic circumciſio neqaqam filios Dei fecit illos, qi in V. Teſt. circumcidebantur; ſed qi jam ante juxtæ promiſſionem filii Dei erant, circumciſionem, tanqam ſignum fœderis, in qo erant, recipere ſolebant. ---- Sic Baptiſmus filios Dei non facit; ſed qi jam ante filii Dei ſunt, filiorum Dei teſtimonium, ſignum, vel teſſeram recipiunt.*

3. *Exhiberi res ſignata* duobus modis dici poteſt;

1. Qoad actualem collationem: & ita Sacramenta qæ ſignificant non eodem ſemper momento exhibent.

2. Qoad vel collationem jam factam, vel de collatione futurâ promiſſionis, ſive abſolutæ, ſive conditionatæ, confirmationem; & hoc modo *exhibitoria* dicere ſolent noſtri rei ſignificatæ Sacramenta univerſa. Chamierus, *Panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 9. §. 18. Conſentiunt Sacramenta eſſe ſigna exhibentia id qod ſignificent. Qid eſt avtem exhibere promiſſiones præcedentes, niſi eaſdem re confirmare qæ priùs erant ſolis verbis concepta? Eſt enim ea ſigillorum natura, ut qæ diplomata in membranâ ſunt, fiant efficacia, ſortianturqe effectum plenum.* Gregorius de Valentiâ, *t. 4. diſp. 3. qæſt. 3. punct. 1. Dupliciter intelligi poteſt, Sacramenta illa vetera contuliſſe ſive exhibuiſſe gratiam; uno modo impropriè, qatenus fuerunt viz. velut pignora avt etiam ſigilla qædam, qibus eſt obſignata & firmata apud homines divina promiſſio, cujus vi atqe efficaciâ conferebatur etiam tunc gratia propter paſſionem Chriſti futuram. ut ſi dicamus v. g. ſigillum principis contuliſſe ſive exhibuiſſe alicui præfecturam urbis, avt aliud officium, qoniam literas & ſententiam principis obſignavit, virtute cujus officium eſt collatum.* Idem prorſus, ſubſtantiam rei qod attinet, de utriuſqe Teſtamenti Sacramentis dictum ſit.

8. *Rem ſignatam in baptiſmo infantium non eſſe ſolam certiorationem & obſignationem remiſſionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam converſus fuerit*, qod aſſeritur;

1. *Res ſignata in Baptiſmo* qolibet, ſive infantis, ſive adulti, eſt cum *remiſſio reatus* omnis, tum & interna *renovatio*, eaqe numeris omnibus abſoluta; non harum altera tantummodò, avt alterutra inchoata tantùm. Calvinus, *Inſtit. lib. 4. cap. 16. §. 31. Obtendit Servetus, Chriſti ſymbola, ut ſunt perfecta, exigere etiam perfectos, vel perfectionis capaces. Atqi ſolutio eſt expedita, Baptiſmi perfectionem, qæ ad mortem uſqe extenditur, perperam reſtringi ad unum temporis articulum.* Whitakerus, *de Bapt. q. 4. cap. 1. Nos in Baptiſmo duplicem gratiam conſeqimur; 1. eſt remiſſio peccatorum. 2. eſt regeneratio inchoata, propter peccati reliqias.* Et poſt; *Baptiſmus Sacramentum eſt qidem mortificationis: ſed hæc mortificatio non ſtatim perficitur, ut baptizamur, ſed aliqandò perficietur.*

2. *Obſignatur remiſſio*, vel jam collata baptizato, vel conferenda deinceps, ſive cum adultus actualiter converſus crediderit, ſive priuſqam hinc diſceſſerit, ſi parvulus adhuc obierit. Neqe enim neceſſarium eſt, ut eouſqe dilatam aſſeramus, qia in ipſo baptiſmi momento datam aſſerere non avdemus. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. cap. 7. Sacramenta, prout ſigilla ſunt gratiæ & promiſſionis divinæ, ita in illis tantùm vim ſuam ſpiritualiter exerunt, qi ſunt filii promiſſionis & hæredes gratiæ. ---- Qanqam neqe illis Sacramenta ſunt uno modo efficacia, ſed appoſita medicina citiùs in aliis effectum ſuum, in aliis operatur ſeriùs; & habetur nonnunqam Baptiſmus, ut diſtingvit Avguſtinus, multo anteqam utiliter & ſalubriter habeatur; prout ei viſum fuerit, qem penes unum effectus eſt. --- Neqe enim credimus, otioſam Pavlo fuiſſe Circumciſionem: & tamen credimus, non profuiſſe, priuſqam vocaret eum Deus per gratiam ſuam, & revelaret in eo Filium ſuum, in qo veram illam, non litera, ſed Spiritus, non carnis, ſed cordis & animæ Circumciſionem conſecutus eſt. Qanqam qi Jeremiam ab utero ſanctificavit, & inter Jacob & Eſav in ipſo utero inimicitias fecit, & Joannem Baptiſtam nondum natum tanto gavdio perfudit, idem qoqe infantulos pro arbitrio ſuo Spiritu Sancto imbuit & gratiâ, cujus ab ipſis ferè incunabulis mira interdum effecta cernuntur; ut de illorum regeneratione dubitandum non ſit, qibus longiorem vitæ uſuram negat.*

9. Denique, *applicationem primam remiſſionis reatus anteà non remiſſi, in ipſâ ablutione ſacramentali peragi*, qod affirmatur;

1. At ſi *fœderis vi* id fiat, anteceſſit fœdus ablutionem non ſacramentalem; nec ab iſtâ pendet illius efficacia; non magis qàm à ſigillo adhibito donationis veritas.

2. Sin à *fide* & *converſione actuali* pendet efficacia hæc; ea, cum nondum ſit, non poterit illud adhuc actu peragi, ad qod ut actu exiſtat, id qod nondum exiſtit, exigitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum in V. T. à Deo præſcriptus Gen. 17. 10. non obſcurè innuit, imò plane docet ante actum circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere & parvulis imputari; & poſt circumciſionem avferri & non imputari. id qod pariter pronunciandum de Baptiſmali ablutione; qæ itidem denotat, ante ablutionem, reatum originalem manere, & imputari parvulo; poſt ablutionem avferri, nec amplius imputari.*

Ergò ipſum Sacramentum ad remiſſionem reatus originalis meritum Chriſti primitùs applicat anteà non applicatum. Cum omne Sacramentum rite percipientibus ſimul efficit qod figurat, ut rectè Calvinus in Eph. 5. 26.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo. 1. *Ritus circumcidendi præputium* docere potius videtur, manere reatum, tam *ubi haberi poteſt & adhibetur*, qam & ubi haberi non poteſt & non adhibetur, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. pag. 150. Illa qæ in carne adhibebatur circumciſio, in membro generationis miniſtro, ſignificabat, naturam totam hominis ſic à primo ortu infectam & impuram, ut fœderis divini & vitæ Dei particeps evadere non poſſit, niſi per Deum de integro renovata, reciſo atqe rejecto, qicqid eſt à primâ generatione.*

2. *Calvini* ſententiam qod attinet, qâ firmatur poſterius antecedentis membrum, in qo vis Argumenti præcipua conſiſtit, etſi ſuperiùs de eâ ſatis dictum videatur, dictis tamen iſta adjiciantur, qæ Calvini ſententiam pleniùs exponant.

1. Qod *efficere Sacramenta qæ figurant* dicit; laxè nimis parumqe perſpicuè loquntur ſæpenumerò, tum priſci patres, tum noſtri recentiores, de Sacramentis ubi agunt, ut interpretatione commodâ opus habeant; qam & ipſi ſibi qandoqe adhibent, nobis exhibent, qo qid velint ſentiantqe dilucidius pateſcat. Chamierus, (qanqam nec ipſe forſan explicatè ſatis, mihi ſaltem, qæ mea eſt mentis hebetudo) *tom. 4. l. 5. c. 4. §. 9. Sententia noſtra eſt, utriqe huic parti* (tum juſtificationi, tum ſanctificationi) *adhibitum eſſe Sacramentum* (baptiſmum ſcilicet) *ſignificandæ atqe efficiendæ; qo modo aliàs diſputata eſt efficacitas Sacramentorum. Calvinus diſertè in Catechiſmo. Qæ eſt Baptiſmi ſignificatio? Ea duas partes habet. Nam ibi remiſſio peccatorum; deinde ſpiritualis regeneratio figuratur. Pavlo poſt: Sic figurata eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas. Neqe enim ſua nobis dona pollicendo, nos fruſtratur Deus. Proinde & peccatorum veniam & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo, & recipi à nobis certum eſt. Inſtitut. lib. 5. cap. 13. §. 1.*

Tria

Tria adfert fidei noſtræ Baptiſmus. 1. qod nobis à Deo proponitur, ut Symbolum ſit noſtræ purgationis & documentum, vel (ut melius explicem qod volo) inſtar ſignati cujuſdam diplomatis, qø nobis confirmet peccata noſtra omnia deleta eſſe, &c. §. 5. 2. qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit & noſtram in eo vitam. Rom. 6. 4. nempe qod per Baptiſmum Chriſtus nos mortis ſuæ participes fecerit, ut in eum inſeramur; & qemadmodum ſurculus ſubſtantiam alimentumqe deducit à radice cui inſitus eſt, ita qi Baptiſmum eâ qâ debent, fide accipiunt, verè efficaciam mortis Chriſti ſentiant in mortificatione carnis ſuæ, ſimul etiam reſurrectionis in vivificatione Spiritus. §. 6. 3. qod certò nobis teſtificatur non modò in mortem & vitam Chriſti nos inſitos eſſe, ſed ſic Chriſto ipſi unitos, ut omnium ejus bonorum participes ſimus. Chamierus idem *ibidem* §. 10. *Juſtificationem in Baptiſmo ſignificari, i. e. effici, nevtri negant. Conſtat & hoc ſaltem utrinqe poni, ſanctificationem i. e. novitatem vitæ conferri.* Et, *ibidem* c. 6. §. 4. *Denique ſumma hæc eſt, per gratiam Dei peccata remitti pœnitentibus. ejus gratiæ Sacramentum eſſe Baptiſmum. Itaqe hujus vim exeri non tantum in præcedentia, ſed etiam in omnia ſubſeqentia.* Et, §. 8. *Si nulla efficacia eſſet Baptiſmi in futurum, ergò ſanctificatio qa ſignificatur in Baptiſmo non eſſet in futurum. at hoc falſum eſt. ergò & illud. Major clara eſt: qia ſignificatio eſt efficacia baptiſmi: ac proinde ſanctificatio, pars ſignificationis, eſt pars efficaciæ.* Sed &, *de Sacram. in gen. l. 2. c. 7. §. 24. & 25. Sacramenta manifeſtum eſt non ſemper in præſenti operari ſanctificationem. ---- non in infantibus qibus nullus eſt uſus rationis ---- qare in his ſanctificationis efficacitatem oportet differri in id tempus, cum acqirent uſum liberi arbitrii. Ibidem c. 6 §. 16. Sacramenta juſtificant ſuo modo, i. e. Sacramentaliter, qod qid ſit docet Paulus in Circumciſione, nimirum eſſe σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως.* Ita Calvino etiam in partes advocato Chamierus, qi & ulterius videri poterit *ad Argum. 11. reſp. 1.* Uterqe licet alicubi ambiguis locutionibus utantur, alibi tamen qid velint, liqidò ſatis oſtendunt, cum Sacramentis *efficacitatem* tantùm *Sacramentalem*, h. e. ex Apoſtoli mente, *ſignificantem atqe obſignantem* attribuunt. Calvino & Chamiero concinunt Profeſſores Lugdunenſes. Rivetus *diſp. 43. de Sacrament. theſ. 29. Calumniam patimur, qaſi ſigna nuda, vacua & prorſus ineffacia ſtatuamus; cum præter ſignificationem, ex inſtituto Dei, ſuam etiam exhibitionem, ſed modo Sacramentis apto, & obſignationem promiſſionum divinarum, ipſis attribuimus.* Et, *theſ. 30. Finis Sacramentorum eſt, ut obſignent fidelibus promiſſionem Evangelii, & fidem confirment; qoniam, ut verbum, ita Sacramenta ſunt organa, per qæ Deus operatur & movet corda credentium.* Et Walæus, *diſp. 44. de bapt. theſ. 24. Unio Sacramentalis ſigni cum re ſignatâ eſt σχετικὴ tantùm, ſev relativa, conſiſtens in mutuo illa reſpectu, qo ſignum rem ſignatam credenti ob oculos ponit & obſignat; & res ſignata à cauſſâ principali ſub conditione fidei & reſipiſcentiæ præbetur & offertur.* Et *theſ. 27. Rejicimus etiam ſententiam qorundam Ubiqitariorum, qi vim regeneratricem Spiritus Sancti ita aqæ externæ in baptiſmo alligant, ut vel ea ipſi aqæ inſit, vel ſaltem non niſi in ipſo baptiſmi actu regenerationem inchoet. pugnat enim hoc cum omnibus Scripturæ locis, in qibus fides & reſipiſcentia, ac proinde regenerationis initium ac ſemen in baptizandis præexigitur: cauſſa autem efficiens effectu ſuo poſterior eſſe non poteſt.* Et *theſ. 29. Efficaciam ergo baptiſmi non alligamus ad momentum illud, qo aqa externa corpus tingitur: ſed in omnibus baptizandis fidem & reſipiſcentiam cum Scriptura præqirimus, ſaltem ſecundum charitatis judicium.* Et *theſ. 31. Qando propriam baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus; 1. certiorationem gratiæ promiſſæ, & à cauſſa principali collatæ aut conferendæ. 2. ejuſdem confirmationem & augmentum.* Et *theſ. 32. Hoc vero reſpectu concedimus eſſe rei promiſſæ exhibitivum.* Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myſt. p. 322. Semper qidem Sacramento Baptiſmatis remiſſio exhibita eſt peccatorum. ---- Et in baptiſmatis, qibus primum fœdus Domini conferebatur, vera ſemper regeneratio collata eſt.* Loqitur de baptiſmatis illis, de qibus 1 Cor. 10. 2. Heb. 9. 10. Exod. 19. 10. Num. 19. 19. 20. Poſt, *pag. 324. Et Sacramenta Novi Teſt. ſalutem non niſi ſignificando & promittendo exhibent; ut qæ ad confirmationem verbi fidei uſurpentur; unde & Symbola fidei dicuntur.* Calvinus deniqe, in eo ipſo, qi adducitur, loco; *Internæ & arcanæ ſanctificationi, addit etiam externum Symbolum; qia in hoc conſpicua eſt illius confirmatio; ac ſi diceret, illius ſanctificationis pignus baptiſmo exhibitum fuiſſe. Pignus ſanctificationis, ſymbolum externum, confirmatio,* aliud ſunt ab ipſâ *ſanctificatione*, ejuſdemve etiam *effectione. Efficaciam verò, ſignificationem & obſignationem* exponunt; idqe vel datæ, vel dandæ etiam gratiæ. eandemqe *efficaciam* Sacramento huic attribuunt, qæ *pignoris*, qæ *ſignorum*, qæ *ſigillorum* eſt, qæ *diplomatibus* annecti ſolent. Alioqi ſtrictè ſi ſumatur, *Sacramenta effectum dare, eo ipſo qo dantur momento, id qod ſignificant, faciendo ut exiſtat qod nondum exiſtebat*, id ſupra rejectum & refutatum eſt, *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. reſp. §. 2. & ad memb. 2. reſ. 2. & ad enunc. 7. reſ. §. 2.* Et avtores ipſi iſti conſtanter id pernegant.

2. Calvinus, loco adducto, non *in rite percipientibus*, ſed *in electis tantùm*, *Sacramenta* dicit *id qod figurant efficere.* Sic enim *ibidem. Neqe enim affixa eſt Dei ſignis gratia, qin citra adminiculum ſigni liberè eam diſtribuat ſi velit. Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratiæ non ſunt participes. qia ſignum omnibus eſt commune, hoc eſt, bonis indifferenter & malis: ſpiritus autem non niſi electis confertur. atqi ſignum, ut diximus, abſqe Spiritu eſt ineffcax.* Tum, ſi dixiſſet, *rite percipientibus*, de adultis fide præditis intelligendus fuerat, prout ipſe ſe loco à Chamiero allato explicat; de qibus etiam Apoſtolus in eâ periochâ qam explicandam ſuſceperat, agit, ſi Calvini ſaltem interpretationem admittimus, qi per *verbum* eo loci intelligit *myſterii ad populum explicationem*, qæ ad infantem ipſum baptizatum nec intelligentem nihil facit, non magis qam ad plebem linguæ peregrinæ ignaram demurmuratio Pontificia. Adjici poterant, qæ Calvinus idem habet in *Commentariis ad Rom. 6. 4. & Col. 2. 12.* Sed ad mentem illius clarè ſatis explicandam iſta qæ dedimus, abunde ſuffecerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. Meritum Chriſti non eſt applicatum Davidi parvulo octo dierum ante Circumciſionem, ſiqidem ipſe fatetur ſe in peccato & conceptum & natum fuiſſe.

At in Circumciſione Davidis applicatum eſt ei meritum Chriſti. ſiqidem Circumciſio erat Sacramentum proprii nominis; ac proinde ex inſtitutione divinâ medium erat divinitus ordinatum, in qo Deus Davidi rite ſuſcipienti offerebat & exhibebat & applicabat Chriſti meritum ad remiſſionem originalis reatus, qæ eſt res promiſſa.

Habemus ergò meritum Chriſti nondum apprehenſum Davidi parvulo in Circumciſione reipſâ applicatum ad reatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *non fuiſſe prius applicatum*, affirmatur tantummodò, non probatur.

Nam 1. ex gratiâ ſpeciali, potuit ante octiduum, putâ, ipſâ nativitatis die, vel horâ etiam, Chriſti meritum tum ad juſtificationem, tum ad ſanctificationem applicari. qo etiam non deſunt qi trahant illa Davidis de ſe pronunciata, *Pſal. 22. 10. & 71. 6.* (vide Auguſtinum *Epiſt. 120. c. 12.* Bernardum *Ep. 174.* Chamierum *de Bapt. l. 5. c. 10. §. 9.*) etiamſi in peccato prognatus fuerit. 2. Ex tuâ ipſius ſententiâ non ſequitur, ideò nondum fuiſſe juſtificatum qod *in peccato natus*, i. e. ut Calvinus rectè, *in Pſal. 51. ab utero matris totus corruptus, & qaſi vitiis delibutus fuerit.* qum *Reſponſ. num. 28.* ſtatuas, *Certum eſſe*

ex

ex ſententia antiqorum, ſanctificationem non eſſe neceſſariam ad acceptationem perſonæ parvuli.

2. Ex lege ordinariâ non fuit neceſſe, ut *in Circumciſione applicaretur.* Neqe enim reapſe applicatum avt fuiſſe, avt non fuiſſe, videtur qicqam occurrere, qod cogat credere. nec ſi fuiſſe concedatur, evicerit id, *circumciſionem eo fine inſtitutam*, ut ex lege ordinariâ id operaretur in circumciſo qolibet. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. c. 7. At verò Circumciſionis diligenter animadverſa ratio ſententiam ejus (in Circumciſione remiſſionis peccatorum & juſtificantis gratia influxum eſſe) luculentiſſimè refellit. Poſtqam enim Circumciſionem acceperat Abraham, ſigillum juſtitiæ fidei, circumciſus eſt Iſmaël, circumciſus & Iſaac; ſolus avtem Iſaac natus ſecundum ſpiritum, Iſmaël tantummodò ſecundum carnem. Iſmaël ergo qanqam circumciſus, non eſt tamen juſtificatus, ſervus tantùm ex ancilla, nunqam aſſcitus in promiſſionem, nunqam in libertatem filiorum Dei. Qod ſi excipias, Iſmaëlem in circumciſione non fuiſſe infantem; (qanqam exceptio havd ſatis valida ſit) oppono gemellos ab Iſaaco oriundos, Jacob & Eſav, qorum uterqe circumciſus; ſed alterum dilexit Deus, alterum odit, Mal. 1. 2. 3. Rom. 9. 13. Et qem odit non juſtificavit, non ſanctificavit, non renovavit. ut manifeſtum ſit juſtificationem cum circumciſione non ſemper fuiſſe conjunctam. Alioqi verum non eſſet, qod exprobravit Deus totam domum Iſraël fuiſſe corde incircumciſam, Jer. 9. 16. qia corde circumciſos neceſſario fuiſſe oportuit, h. e. juſtificatos, renovatos, qotqot carne ſunt circumciſi. Qin & Apoſtolus Pavlus, ſegregatus qidem ab utero per beneplacitum Dei; ſed non juſtificatus; qi eo fine credidit in Chriſtum, non ut juſtificationem repararet in circumciſione perceptam, ſed ut juſtificaretur per fidem Chriſti; Gal. 2. 16. ante qam naturali adhuc conditione ſe filium iræ fuiſſe fatetur.* Itaqe ex lege ordinariâ, nec Pavlo magis qam Iſmaëli circumciſionis ipſius tempore applicabatur meritum Chriſti ad præſentem efficaciam; nec Davidi magis qam Pavlo applicatum tunc fuiſſe, occurrit, qod cogat credere.

3. *Sacramenta eſſe media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum*, qoad res promiſſas, eas obſignando ſcilicet, fidemqe faciendo, vel de datis jam, vel de dandis etiam, conceditur. Verum an *ad applicandum Chriſti meritum nondum* ullâ ex parte vel *applicatum*, vel *apprehenſum inſtituta* fuerint, hoc eſt ipſum τὸ κεκτήμενον, qod probandum proponitur, nec dum probatur.

4. *Circumciſione* figurabatur, tam interna *cordis circumciſio*, qa corpus peccati mortificatur & qaſi reſecatur, qam *ſolutio à peccati reatu*, Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 25. 26. Ezech. 44. 7. 9. Rom. 2. 28. 29. Col. 2. 11. 12. deqe labe hac internâ, præcipuè locutus videtur David Pſal. 51. 5. ut patet ex antitheſi verſ. 6. nec iſta minus, qam illa reatus ſolutio, promiſſione divina continetur. Proinde niſi de iſtâ etiam conſtare poſſit, ad eam efficiendam & peragendam, inſtitutum fuiſſe Circumciſionis Sacramentum, nec de illâ etiam idem conſtare hinc poterit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. p. 151. Si jam Pavlo dicuntur circumciſi, qi Chriſto per baptiſma inſiti ſunt, qia baptiſmate conſecuti ſunt expoliationem corporis peccatorum, h. e. infectæ naturæ innovationem, abunde patet, hanc expol. corp. pecc. innatæ ſcilicet perverſitatis, Apoſtolo non modo circumciſionis propriam haberi, ſed etiam ſic in eâ præcipuam, ut ſicut eos qi hanc nacti ſunt, etiamſi externè præputium eorum reciſum non ſit, verè tamen circumciſos cenſet; ita illos reputet incircumciſos, qi hac immutatione & innovatione ingenii noſtri donati non ſunt.* Et poſt multa in eundem ſenſum adjecta; *Devt 30. 6. Nemo non apertè cernit, cordis renovationem id eſſe, qod Dominus circumciſione ſuis exhibere voluit.*

5. *Promiſſiones* hæ, qæritur, qibuſnam & qo modo factæ fuerint; (neqe enim Sacramentum meritum Chriſti obſignare avt applicare cuiqam poterit ad promiſſa conſeqenda, niſi cui, & huic etiam qatenus promiſſiones illæ factæ ſunt.) Si ſemini univerſo abſolutè factæ dicantur, qia fœdere univerſi continebantur, etiam ad non circumciſam ſobolem, fœminas putâ, ad nondum circumciſam, tertiâ putâ qartâve tantùm adhuc luce fruentes mares, pertingebant; harumqe beneficio fruebatur ſtatim ab ortu tota ſoboles, ſive nondum circumciſa, ſive nunqam circumcidenda, ſive ea ſexus incapacis conditione, ſive mortis intervenientis neceſſitate excluſa. itaqe nihil promiſſum conferebat circumciſo circumciſionis Sacramentum, qo non priùs fruebatur; obſignabat tantùm, & qaſi ratum faciebat, qod originis reſpectu, non circumciſionis, promiſſum fuerat. ſin ſemini tantùm ſecto, interius circumcidendo, Spirituſqe divini gratia in Chriſtum inſerendo, promiſſiones ſunt factæ, certè iſtis tantummodò, & vel ſic jam affectis, vel ſuo deinceps tempore afficiendis, (de renovatione dico actuali & inſitione in Chriſtum) promiſſiones abſolutè obſignabat & obſignando exhibebat circumciſio. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis ubi ſupra: *Neqe verò gratia limitem promiſſionis excedit, qæ facta eſt Abrahæ & ſemini ejus; & utriqe Sacramento circumciſionis obſignata. Qod ſi de ſemine Abrahæ qæramus, reſpondet Apoſtolus, non eſſe omnes Iſraël, qi ſunt ex Iſraël; neqe qia ſemen ſunt Abrahæ; ideò eſſe filios; ſed, in Iſaac, inqit, vocabitur tibi ſemen; hoc eſt, inqit, non qi filii carnis, ii ſunt filii Dei, ſed filii promiſſionis cenſentur in ſemine. Ergo jam non omnes ſecundum carnem nati facti ſunt filii; & tamen circumciſi omnes promiſcuè. Non ergo circumciſi omnes ſunt juſtificati, non omnes facti filii Dei; imò qamplurimi tantum ad numerum gentis aſſcripti, non ad peculium hæreditatis; nec propter bonum ſuum, ſed propter bonum electi ſeminis in populum Dei carnali titulo cooptati. Perinde ergo ſentiendum eſt, non mox juſtificatos & ſanctificatos, qicunqe ſecundum carnem baptiſmo aqæ conſignati ſunt; ſed in communitate Sacramenti, tantùm ad filios promiſſionis pertinere Baptiſmi vim & gratiam, & intus Deo tinctos non niſi illos, qos per omnes gentes Deus ſe Abrahæ daturum teſtatus eſt.*

6. *Rite percipientes* qod attinet, ſi de adultis agatur, nemo rite ſuſcipit, niſi qi fide pœnitentiaqe præviâ præditus acceſſerit. ſic avtem affecto cuiqe res promiſſa de peccatorum remiſſione jam præſtita eſt, in baptiſmo obſignanda tantùm. Petrus Martyr, ad 1 *Reg.* 8. *fol.* 73. *rat.* 10. *Certè, qi adulti ſunt, priuſqam tingantur, credant oportet; qi ſi credunt, jam ſunt juſtificati.* Idemqe *ad* 2 *Reg.* 13. *fol.* 238. *Juſtificatio non tum primum confertur, cum aqâ fideles tinguntur; ſed anteà illis conceditur, qam baptiſmate abluantur. ſiqidem Baptiſmus eſt obſignatio qædam promiſſionis acqiſitæ, ac ſigillum jam impetratæ regenerationis.*

Sin de parvulis rationis uſu deſtitutis, in ſuſceptione merè paſſivi ſunt, imò renituntur etiam nonnunqam & reluctantur, qod Avguſtinus etiam obſervavit, nec diverſa ratio deprehenditur, ſed eadem planè eſt partis utriuſqe, tam eorum ad qos promiſſiones pertinent ſua tempeſtate efficaces futuræ, qam & eorum qi a promiſſionibus illis alieni prorſus fuerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Media ordinaria applicandi meritum Chriſti, non ſunt alia qam verbum & Sacramenta ex parte Dei.*

At parvulo, qi baptizandus ſiſtitur, verbum non applicat Chriſti meritum primitus, (ſiqidem verbum non applicat, niſi intellectum) nec aliud Sacramentum qam Baptiſmus.

Ergo vel nullum datur medium ordinarium, qo meritum Chriſti parvulis ex parte Dei applicetur ad ſalutem, avt Sacramentum baptiſmatis erit illud medium. non enim aliud ordinarium medium ex parte Dei in Scripturis reperitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Duo hîc pro conceſſis ſumuntur;

1. *Par-*

1. *Parvulo cuique, qi ad fontem ſacrum ſiſtitur, applicare Deum meritum Chriſti.* qod probandum eſt.

2. *Aſſignandum eſſe neceſſariò medium aliqod externum qo meritum Chriſti parvulis ad ſalutem applicetur.* qod non eſt neceſſarium. Nam & ante Circumciſionem non conſtat medium ullum fuiſſe, cujuſmodi circumciſio fuiſſe præſumitur; nec durante Circumciſionis ritu medium aliqod extabat, qo ſeqioris ſexus parvulis Chriſti meritum applicabatur. Rivetus, *Iſagog. ad ſcript. Sacr. c.* 27. §. 5. ad illud Becani; *Judæi fide credebant fœmellas concipi in peccato originali — Ergò fide credebant, illas ſalvari non poſſe, niſi per aliqod remedium à Deo inſtitutum. Reſpondeo, conſeqens eſſe falſum, ſi intelligatur de remedio aliqo ſenſibili, avt ſacramento ſpeciali: nec id unqam probabit Becanus.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Illud actu applicatur parvulo in Baptiſmo, qod in Sacramento illo offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei.*

At meritum Chriſti in actu baptizandi parvulo verè offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei ad reatus originalis ablutionem.

Ergò meritum Chriſti actu applicatur parvulo in Baptiſmo ad reatus originalis ablutionem.

Major probatur; qia qod offertur, porrigitur & exhibetur ex parte Dei, illud etiam actu applicatur, ubi nullum impedimentum opponitur ex parte ſuſcipientis.

Minor probatur; Vel meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur in Baptiſmo ad reatus originalis remiſſionem, vel duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

At non duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

Ergò meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur ad ipſam reatus originalis remiſſionem.

Major patet; qia tertius finis (principalis ſaltem) non datur.

Minor probatur; qia Sacramentum Baptiſmatis non obſignat propriè loqendo remiſſionem peccati ſive originalis ſive actualis, niſi adulto credenti, qi conditionem fœderis præſtitit, & ſe præſtitiſſe certò novit. neqe enim obſignatio propriè fit niſi intelligenti ſe conditionem fœderis præſtitiſſe.

At nullus infans qamdiu infans eſt, actu credit; multo minus actu reflexo ſe credere novit, cum ætas infantilis non ſit capax actualis obſignationis.

Ergò Baptiſmus nulli infanti, durante infantili ætate, propriè obſignat, avt peccatum anteà remiſſum eſſe, avt poſteà remittendum fore.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Poſſent alii fines aſſignari; & aſſignantur etiam ab eis, qi regeneratricem in Baptiſmo gratiam dari contendunt. Verum illi reverâ utramqe ſimul datam defendunt. Mitto ſiqidem noſtrum qendam, qi ad *Spiritum Sanctum conferendum* inſtitutum vult Baptiſmum, *qi collatus* tamen, *nec ſanctificet actu, nec juſtificet* etiam.

2. *Obſignatio reatus*, vel jam remiſſi, vel remittendi, *fieri poteſt* etiam *non intelligenti*, qid, avt qâ ratione ſibi illud obſignetur. Certè *ſigillum fœderis*, fuiſſe *Circumciſionem*, Gen. 17. 7--11. Rom. 4. 11. eſſe *Baptiſmum*, inter cætera, de reatu condonando, parvulis fidelium, inter omnes in confeſſo eſt. Sigilli avtem munus qodnam tandem fuerit, niſi pactum aliqod obſignare? Id qod de beneficio futuro ac ſub conditione certâ promiſſo, parvulo cuivis, (etiam propriè loqendo) fieri poteſt; etiamſi obſignatio parvulo ipſi uſui eſſe non poſſit, donec adoleverit, conditioneſqe ex parte ſuâ pactas præſtiterit. imò poteſt illi in beneficium cedere, anteqam idipſum notum habere potuerit.

3. Nec obſtat, etiamſi de *adultis* ita ſe haberet, ut *credenti ſoli & credere ſe intelligenti obſignaret*, qin in parvulis rationis uſu deſtitutis ſecus ſe habere poſſit; qum hi pactum obſignare niſi alienâ operâqe vicariâ non poſſint, nec pacti, qod ipſorum nomine initur, conſcii exiſtant. Bonaventura, *ad 4. diſt. 1. q. 2. §. 23. Signum duplicem habet comparationem, & ad illud qod ſignificat, & ad id cui ſignificatur. prima eſt eſſentialis, & habet ipſam ſemper in actu: ſecundam avtem habet in habitu. & à primâ dicitur ſignum, non à ſecundâ. Sicut etiam parvulo ſufficit fides aliena, ita ſufficit, qod ſignificet ipſi parvulo in alio. unde qamvis non ſignificet ipſi in ſeſe, ſignificat tamen in alio:* Calvinus *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud, non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur.* Et Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 2. q. 4. theſ. 16. reſp. 2. Non fruſtra lavabatur Petrus, cum Dominus ipſe dicebat,* Qod ego facio, tu neſcis nunc, cognoſces avtem poſteà, *Joan.* 13. 7.

4. Etiam *adultis nondum credentibus*, multo magis *credentibus*, verum fidem ſuam forſan *nondum apprehendentibus, ſigilla fœderis divini* ſunt Sacramenta: atqe illis qidem promiſſiones obſignant, tum demum ubi crediderint, efficaces futuras, iſtis verò effectum ſuum jam ex parte ſortitas, etiamſi ipſis vel fides infirmior id nondum firmaverit, vel aſtus maligni contrarium ſuggeſſerit, & vehementius etiamnum ſuggerat. Neqe enim Sacramentorum naturam immutat humana avt perfidia, avt imbecillitas; licet illa ad beneficium omne prorſus, iſta ad ſolamen, ſaltem pro tempore reddat inefficacia. Hinc eſt qod Avguſtinus, *de bapt. contr. Donat. l. 1. c.* 12. qod & habetur apud Gratianum, *de conſecr. diſt. 4. c. Tunc valere.* & apud Magiſtrum, *ſent. l. 4. diſt. 4. c. Qi veró. Ut non denuò baptizetur, qi ad baptiſmum fictus acceſſerat, ſed ut qod ante datum eſt, tum valere incipiat ad ſalutem, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit.* Et Martyr, *ad Rom. 4. Imo vero Sacramenta affirmamus eſſe Sacramenta, qantumvis avt infirma, avt etiam nulla ſit fides tua. Et Avguſtinus optimè ſenſit de eo, qi Sacramenta carnaliter uſurpet. qid? inqit, non propterea deſinit eſſe ſpirituale, ſed tibi non eſt ſpirituale. Sacramentum baptiſmatis etiam in eis verum eſt, qi non ſunt in veritate manſuri.* inqit Proſper, *ad object. Gall. ſent. 2.* Imò, inqam, in eis verum eſt, qi veritatem ex animo nunqam ſunt amplexi, nec ſunt unqam amplexaturi. Rectè Ameſius, *ubi ſupr. theſ. 11. Non ſunt teſtimonia completa & abſoluta niſi credentibus.* & Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 6. rat. 5. p. 78. Fides noſtra non facit ut ſint Sacramenta. nam ut ſint Sacramenta, à Deo habent, non à nobis. — Sacramenta ſemper ſunt, propter Chriſti inſtitutionem: ſed nunqam proſunt ſine fide. ita qoad ſubſtantiam Sacramenta non pendent à fide; qoad fructum & beneficium, pendent.*

Inſerere iſtic non abs re fuerit, qæ Vir Clariſſimus in ſuis ad me, poſt tranſmiſſas ad *Exceptiones* meas Reſponſiones has ſuas, literis, in hæc verba adjecit; *Eſt qod in noviſſimis ad te meis ſignificatum, avt potius in Reſponſionis meæ loco aliqo interſitum, oportebat; hoc nempe, qod qamvis dicam qandoqe, Baptiſmum, infantibus in infantiâ non propriè obſignare remiſſionem peccatorum; propterea qòd obſignatio ejuſmodi propriè loqendo eis fiat, qi diſcretionis annos attigerint, & pacta conventa jam præſtent, idqe facere ſe norint; non ambigo tamen, qin, qemadmodum latifundia & hæredia infantibus donatione ſimplici* [a] *conferri & confirmari poſſunt; ita in cœleſti inter Deum & infantem tranſactione, fœderis gratioſi beneficia, infantibus in infantia, per ablutionem baptiſmalem* [b] *conferri & aſſecurari & confirmari poſſint.* Qod conceſſum & *Reſponſionem* meam ad *Argumentum* hoc firmat, & *Argumentationis* iſtius ſaltem vim penitus elidit; ſed nec ſeqentis etiam non imminutam relinqit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

7. *Parvuli nunc rite baptizantur, ſicut olim circumcidebantur ex præcepto Dei.*

a *Conveyed.* b *Conveyed & aſſured.*

At parvulo baptizato in infantia morienti baptiſmus non obſignat meritum Chriſti ante applicatum, utpote qi incapax ſit actualis obſignationis.

Ergò ſi aliqo modo efficax fuerit ejuſmodi parvulo, ſolummodò ei applicat meritum Chriſti ante non applicatum. Quod ſi nihil avt applicet, avt obſignet, reſpectu talis parvuli, non erit niſi nudum illi & inane ſignum, utpote cui nihil præſtat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non eſt *incapax infans obſignationis actualis*; etiamſi avt ipſe actu non obſignet, avt à Deo obſignari ſibi ſalutem ac remiſſionem reatus non intelligat. Ubi qis ſibi filioqe ſuo adhuc infantulo, fundi alicujus uſumfructum comparaverit, eumqe utriqe pro vitæ terminis ſub certis conditionibus fundi Dominus vendiderit, pactum ſcripto commiſſum ſigillo appenſo obſignaverit, infantuloqe illi in ampliorem facti confirmationem coram teſtibus eo fine adhibitis in manum ſigillum id tradere placuerit, an non actualis fuerit infantulo facta iſta obſignatio, etiamſi de eâ nihil infans intelligat, reſciſcat nihil?

2. Concluſionis diſjunctio havd ſufficiens videtur. poteſt enim alio modo *efficax* eſſe qam iſtic ponitur; meritum Chriſti ſcilicet prius applicatum obſignando; qem in Baptiſtâ locum habuiſſe circumciſionem ego certè nullus ambigo. Verùm hoc ut non ſit ordinarium; at morienti in caſu qi ponitur, ſi ſalutem adeptus fuerit, obſignabit Chriſti meritum tunc applicandum, cum ad internam renovationem idem ipſum applicatur. Neqe enim avdeo à ſe invicem ſejungere, qæ connexa & indiviſa eſſe, ex paginæ ſacræ luce clarâ, noſtri paſſim profitentur. Neqe hoc tamen ita accipi velim, qaſi inficias eam, qod etiam in ipſo actu baptizandi Chriſti meritum ad utrumqe beneficium poſſit applicari, avt qod unqam applicetur; verùm unde conſtet eo fine inſtitutum eſſe ſacramentum iſtud, ut munus hoc applicandi ordinariè obtineat, hoc eſt qod mihi nondum comparere profiteor.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

8. *Sacramenta adultis, ex omnium conſenſu in recto uſu applicant meritum Chriſti ad gratia prius donata avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.*

Ergò Sacramentum initiationis parvulis nondum initiatis ihitialem gratiam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus applicat, qod eſt primum beneficium cujus infans capax eſt.

Conſeqentia probatur. ſiqidem Sacramentum initiationis promiſſionem aqè habet conferendi & applicandi gratiam initialem remiſſionis originalis reatus parvulis, qibus nondum remittitur; atqe utrumqe Sacramentum habet promiſſionem conferendi & applicandi meritum Chriſti ad gratia prius donata avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Sacramenta in adultis*, niſi jam renatis & renovatis, *non applicant Chriſti meritum, avt ad gratia incrementum, avt ad reatus remiſſi obſignationem.*

2. Non valet conſeqentia; nec probatio, qæ adducitur, ſatis firma videtur. Efficacia ſiqidem Sacramentorum, qâ valent adultis ad gratiæ incrementum, & obſignationem, qoad ipſos actu certiores reddendos de reatu remiſſo, non pendet à promiſſione ſpeciali, qæ utriſqe tum parvulis, tum adultis communis ſit; ſed partim à naturâ ipſius inſtituti, qâ aptum eſt fidem exuſcitare & fovere; uti Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 5. §. 43.* & alibi ſæpe; partim à rationis uſu, fideiqe ipſius, cujus beneficio ad hunc finem adhibendi inſtitutum illud facultas tribuitur. de qo videri poterit Petrus Martyr, *ad Rom. 4. 11.* adductus ſupra in *Replic. ad Reſp Arg. 1. Aſſump. membr. 1.* Ejuſdem avtem defectus in infantibus impedimento eſt, qo minùs Sacramentis ad finem parem ſimilemve utantur. de qo videndus Reverendus Sariſburienſis *ad Coloſſ. 2. 12.* adductus ſupra *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. art. 2.*

3. Si valeret conſeqentia à gratiæ incremento ad inchoationem ejuſdem; *gratiam initialem* eam potius concluderet, qæ in adultis ex Sacramenti uſu avgetur. Ea verò peccatorum remiſſio non eſt. in iſta ſiqidem non ſunt gradus.

4. Concludi potiùs ſic forſan poterat;

Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, gratiam non inchoare, ſed confirmare nata ſunt.

Ergò initialis nulla in Baptiſmo confertur.

Vel; Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, ex opere operato gratiam non inchoant.

Ergò in parvulis nullam inchoant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

9. *Evchariſtia meritum Chriſti ad communionem cum Chriſto arctiorem, avctiorem & firmiorem anteà non habitam, & ad novam alimoniam animæ & corporis offert, porrigit, præbet, applicat.*

Ergò, qidni Baptiſmus pariter meritum Chriſti applicet ad reatus originalis in parvulis nondum ablutis ablutionem; abſqe qâ nulla unio avt communio cum Chriſto haberi poteſt?

Conſeqentia patet. Ut enim ſe habet Evchariſtia ad collationem communionis arctioris & avctioris & firmioris, & novæ alimoniæ; ita ſe habet Baptiſmus parvulorum ad gratiam remiſſionis, qæ removet reatum prohibentem & impedientem primam noſtram in Chriſtum inſitionem & unionem cum illo pro ſtatu parvuli.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Evchariſtia* non *applicat* cuiqam *meritum Chriſti ante non applicatum*; ſed nec *communionem* ante non habitam exhibet; ſed prius habitam amplius provehit.

2. Qo minùs id efficere poſſit in parvulis baptiſmus, nihil prohibet, ſi eo fine illud Sacramentum Deus inſtituiſſet. Verùm de hoc qæritur, nec adhuc conſtare videtur.

3. Sine ablutione interna à vitio ipſo, *nulla* itidem *cum Chriſto unio avt communio* habetur. Neqe enim niſi Spiritu intercedente habetur; nec Spiritus Sanctus niſi ut mundet & renovet, intercedere poſſe videtur.

4. Non pariter ſe habet *Baptiſmus* qoad *infantes*, atqe *Evchariſtia* qoad *adultos* fideles, qi fidei ope id præſtare poſſunt, qod infantes neqeunt. Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 3. voc. 1. Sacramenta non modo movent, ut cogitemus de Chriſto, ſed fidem noſtram ad Chriſtum apprehendendum, eoqe fruendum excitant, ut in Chriſtum inſeramur arctius, ab eoqe vitam havriamus.* Qo & illud Bonaventuræ, *ad 4. d. 1. q. 2. §. 21. Medicina corporalis non prodeſt, niſi præparetur percipiens: Sic neceſſe eſt fieri ſpiritualiter. fides diſponit hominem, ut ei ſint ſalutaria ſacramenta, & motus fidei excitatur per exhibitionem ſigni, ut reqirat ſignatum: ac per hoc homo diſponitur ad curationem.* Proinde qoad ſignificationem & obſignationem, licet pariter ſe habeat Baptiſmus ad gratiam initialem, atqe ſe habet Evchariſtia ad avctiorem eandem; tamen nec Baptiſmus ipſe idem in parvulis, qod in adultis operatur; nec in iſtis etiam gratiam illam initialem producit, ſed productam jam firmat, corroborat, & provehit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

10. *Idem probatur ex Analogiâ ſacramentali. Sacramentum enim omne inſtitutum eſt tam ad exhibitionem qam ad obſignationem rei ſignatæ. Ut enim aqa & ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo abluit reatum originalem. Hæc juſta analogia, & qidem potior, certè prior, qam hæc, Ut aqa vel aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo certò obſignat ablutionem*

tionem reatus originalis. Neqe enim res ſignata in baptiſmo tam eſt remiſſio reatus obſignata, præſertim in parvulis, qam eſt ablutio & remiſſio actualis.

Vel aliter ſic. Idem probatur ex Analogiâ Sacramentali, ſev ſcheſi elementi externi ad rem cœleſtem, qa rem cœleſtem dictat exhiberi rite ſuſcipientibus externum elementum, ſuppoſita inſtitutione divina. Ut enim aqa vel ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes iis qi ſordibus volutantur: ſic ſangvinis Chriſti aſperſio abluit reatum originalem rite ſuſcipientium hoc Sacramentum; qales ſunt parvuli ſuſcipientes Baptiſmum.

Ergò vi Sacramenti ex inſtitutione divina meritum Chriſti nondum apprehenſum parvulis applicatur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramenta non ſunt eo fine inſtituta, ut rem ſignatam ſemper actu exhibeant. Vide *ad Arg. 2. enunc. 7.*

2. *Res ſignata in Baptiſmo* eſt potius interna *animæ purificatio* per Spiritum Chriſti. Joan. 3. 3. 5. Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *res obſignata* eſt *reatus remiſſio* per ſangvinem Chriſti. Marc. 1. 4. Act. 2. 38. licet à cruce Chriſti reverâ virtus utraqe dimanet, & utraqe ſimul juncta ſit. 1 Cor. 6. 11. Poteſt enim Sacramentum eſſe rei alterius *ſignum*, *ſigillum* alterius. qemadmodum maſſa cerea diplomati regio annexa, regiâqe imagine inſignita, eſt ſymbolum ſive typus perſonæ ipſius regiæ, eſt ſigillum regiæ donationis; illam repræſentat, iſtam obſignat. Pari modo in Evchariſtiæ Sacramento, panis & poculum, cum ſacris ritibus circa utrumqe adhibitis, Chriſti mortem repræſentant, remiſſionem peccatorum Chriſti morte procuratam, noſtramqe cum eodem communionem obſignant. De *Baptiſmo* forſan idem dici poterit; repræſentari in eo ſordium elutionem, obſignari reatus ſolutionem. De *Circumciſione* Paræus, *ad Rom. 4. 11. obſerv. 12. Circumciſio erat ſignum. ergò ſignificabat. qid? amputationem præputii cordis per Spiritum Chriſti. Erat & ſigillum; ideóqe præter ſignificationem obſignabat. qid? juſtitiam fidei*, &c. De *Circumciſione* & *Baptiſmo* pariter Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 4. Promiſſio in utroqe una eſt, nempe paterni Dei favoris, remiſſionis peccatorum, vitæ æternæ. deinde res figurata etiam una & eadem, nempe regeneratio.* Zanchius deniqe, de *Bapt. & Evchar. de Oper. redempt. l. 1. c. 16. q. 3. theſ. 1. tit. de cœn. Dom. Sicut Baptiſmus eſt, & ſignum inviſibilis gratiæ, & ſigillum, qo fœdus obſignatur: ſic etiam Cœna. externa panis & vini adminiſtratio & diſtributio ſignum eſt internæ & inviſibilis communicationis, & ſimul etiam ſigillum eſt, qo fœdus renovatur & obſignatur, juſtitiæ fidei.*

3. Non videtur *juſta analogia* iſta; *Ut aqa abluit ſordes, ita ſangvis Chriſti in baptiſmo abluit reatus.*

Nam, 1. confundere videtur Sacramentum cum re Sacramenti, reſtringitqe ad ſignum efficaciam ſangvinis Chriſti, nullo, ut mihi videtur, fundo. cum ſignificatio (prout & ipſa efficacia, qæ extra Sacramentorum uſum ſe exerit) generalior latiorqe ſit multo, hæc ſcilicet. *Sicut aqa abluit corporis ſordes; ita Chriſti ſangvis aſperſus* (ubicunqe avt qibuſcunqe nimirum mediis applicetur) *animæ ſordes eluit.*

2. Non eſt generaliter vera. neqe enim *ſangvis Chriſti, in baptiſmo abluit reatus* eorum, (niſi repræſentativè & ſacramentaliter tantùm) qi jam juſtificati ad fontem ſacrum accedunt.

4. Nemo, opinor, analogiam baptiſmi iſtiuſmodi conſtituit, *Ut aqa aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti obſignat ablutionem reatus.* Neqe enim cum *baptiſmum* dicimus *obſignare remiſſionem reatus*, hoc volumus, avt ſangvini ipſi hanc obſignationem tribuimus. Verùm, aqa corpori aſperſa ex inſtituto divino, obſignari dicimus fœdus Dei de reatus remiſſione. De analogia cum agitur, repræſentationem attendimus, qa *Sacramenta* obſervat Avguſtinus *habere ſimilitudinem qandam earum rerum, qarum ſunt Sacramenta.* alioqi in ſacra Cœna, etiamſi reatus ſolutio obſignetur, fruſtra tamen, qod id repræſentet, reqirimus. Rivetus, *de Sacr. theſ. 22. Forma Sacramenti interna & propria eſt pulcerrima illa ἀναλογία & σχέσις ſigni ad rem ſignatam & mutua unius ad alterum relatio: illa in comparatione & ſimilitudine effectuum; hac in ordinatione ſigni ad rem ſignatam conſiſtit. Itaqe* Whitakerus, *de bapt. q. 1. c. 2. Hæc aqa Chriſti ſangvinem ſignificat; & congruit analogia. nam ut ſordes infuſâ aqâ abluuntur, ſic peccata Chriſti ſangvine aſperſa.* In Baptiſmi itaqe analogiâ ſtatuendâ, ex alterâ parte aqa & corporis ablutio occurrit, ex alterâ Chriſti ſive ſangvis, ſive ſpiritus, ſive uterqe ſimul junctus, & ablutio animæ interna. non aqæ aſperſio obſignans corporis ablutionem. hoc enim eſſet ſignum ipſum ſecum committere. neqe Chriſti ſangvis aſperſus obſignans reatus ſolutionem. hoc enim eſſet rei ſignificatæ, qod eſt ſigni tribuere. ſed aqa aſperſa, qæ corpus abluit, repræſentans Chriſti ſangvinem aſperſum, qi animæ ſordes interiùs expurgat, rituqe eo, dum exteriùs peragitur, obſignans fœdus divinum, de peccatorum omnium reatu per Chriſti ſangvinem remiſſo, cum eis omnibus, qibus meritum Chriſti applicatum fuerit, tum Sacramentum illud percipienti, ubi hoc in ipſo peractum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

11. *Sacramentales locutiones docent Sacramenta aliqa meritum nondum apprehenſum applicare.*

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Antecedens probatur. ſiqidem iſta locutiones, Circumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata; *docent rem ſignatam in uſu legitimo cum ſigno coexhiberi vi inſtitutionis divinæ. Signum enim dans Deus dare ſe rem ſignatam ſignificat, idqe ſignificantius exprimit & vehementius affirmat, qando ſignum, qod dat, rei ſignatæ nomine appellat; ut rectè Urſinus.*

Ergò ſi res ſignata fuerit beneficium à merito Chriſti prius non apprehenſo manans, etiam illud beneficium in uſu legitimo coexhibetur cum ſigno vi inſtitutionis divinæ.

At tale beneficium eſt ablutio originalis reatus in parvulo, qi ſiſtitur baptizandus & baptizatur, cui iſte reatus ante baptiſmum non remittitur.

Ergò Baptiſmus parvulo adminiſtratus eſt Sacramentum eo fine inſtitutum, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicaret; ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

Vel aliter ſic, Sacramentales locutiones fundantur potiſſimùm in conjuncta exhibitione & collatione rei ſignatæ cum ſigno in uſu legitimo ex inſtitutione Chriſti.

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Conſeqentia patet; qia aliqa locutiones occurrunt, qæ denotant exhibitionem rei ſignatæ cum ſigno nondum apprehendenti rem ſignatam, ut ei applicetur: qalis eſt, Circumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata. *Hæ enim formulæ denotant Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur, (i. e.) beneficium fœderis conferre præputiato, cum circumciditur; Et baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis, etiam illi qi ante baptiſmum nondum eſt regenitus; & baptiſmum abluere peccata etiam ejus qi antea lotus non eſt; qales ſunt parvuli, qi olim circumciſi ſunt, & nunc baptizantur.*

Antecedens patet; qia tales locutiones non fundantur in ſola & nuda ſignificatione, analogiâ & repræſentatione; nec etiam in nuda obſignatione rei ſignatæ, ut nec illa, Panis eſt corpus; Panis eſt communio corporis Chriſti; *ſed potiſſimùm in collatione rei ſignatæ in ſigni uſu legitimo juxta inſtitutionem Chriſti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Signa, rem ſignatam* eatenus *coexhibent*, qatenus *ſigilli* munus eſt, rem eo obſignatam exhibere. Verùm

actu exhibere impræsentiarum, sive eo ipso temporis momento, rem obsignatam, sive obsignatione designatam & firmatam, qo obsignatio ipsa sigillo affixo traditoqe peragitur, non est avt necessarium, avt perpetuum sigilli officium. Pacto sive fœderi sigillum adjungitur, pactiqe formam respicit; nec amplius avt ulterius qicqam valet, nisi qatenus illud exhibendum qicqam paciscitur. Chamierus, *tom.* 4. *l.* 2. *c.* 9. §. 18. *Consentiunt, Sacramenta esse signa exhibentia id qod significent. Qid avtem est exhibere promissiones precedentes, nisi easdem re confirmare, qæ prius erant solis verbis concepta? Est enim ea sigillorum natura, ut qæ diplomata in membranis sunt, fiant efficacia, sortianturqe effectum plenum.* Idem, *ibidem c.* 5. §. 42. *Sigillorum est certos reddere tantùm significando, non etiam efficiendo. patet de iride, Gen.* 9. *de Solis regressu, Esaj.* 38. *& omnino generalis doctrina est omnium signorum additorum promissionibus. Ibidem cap.* 9. §. 5. *Omne sigillum est signum. Omne Sacramentum est sigillum. Ergo omne Sacramentum est signum. Minor habetur ex Rom.* 4. 11. *ubi phrasis ponderanda. qia illud* signaculum *finem exprimit instituendæ circumcisionis, ideóqe etiam institutæ efficaciam.* Et §. 6. *Annotat Thomas, Pavlum ostendere, Circumcisionem non fuisse cavssam, sed signum justitiæ.* Et mox: *Nullum signaculum efficit id, qod signat. At Sacramenta sunt signacula gratiæ. Ergo nulla Sacramenta efficiunt ipsam gratiam. Ibidem c.* 5. §. 17. de *circumcisione*; *Conferebatur circumcisio etiam legitimè, non intelligentibus: & tamen significabat tantùm. i. e. non operabatur in anima sanctitatem immediatè, sed tantùm significando.* Et de *Baptismo, ibidem c.* 7. §. 25. *Baptismus sanctificationem non efficit eodem momento in infantibus, qibus nullus est usus rationis. — sed in his sanctificationis efficacitas differtur in id tempus, cum acqirent usum liberi arbitrii. Avgustinus de bapt. cont. Donat. lib.* 4. *cap.* 24. *In baptizatis infantibus præcedit regenerationis sacramentum, & si Christianam pietatem tenuerint, sequitur etiam in corde conversio, cujus mysterium præcessit in corpore.* Bucerus, *ad Rom.* 6. *de Bapt. p.* 322. *Sic est ingenium nostrum, ut cum res insensibiles vel pollicemur, vel exhibemus seriò, faciamus id sensibilibus signis. — Istuc apud omnes gentes videmus observari in qibuslibet magni momenti contractibus. ad hunc modum junguntur fœdera, inavgurantur principes, contrahuntur matrimonia, perficiuntur venditiones. Igitur qantum ad hunc usum Symbolorum attinet, agit nobiscum nostro more Deus. cumqe totum fœdus, qod nobiscum icit, & omnis salus nostra ab eo initium capit eoqe nititur, qod persvasum habemus, ipsum nobis peccata nostra condonare, voluit meritò fidem hujus condonationis cumprimis suo symbolo confirmare & excitare.* In eandem sententiam multa etiam habet *ad Rom.* 3. *p.* 149. Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 2. *ad clas.* 6. *Dicit Bellarminus signa esse duplicia, qadam tantùm significantia & theorica, qadam efficientia & practica, qæ præterqam qod significant aliqid, efficaciam etiam aliqam habent, ut sigillum. nos dicere Sacramenta esse prioris tantùm generis signa. Sed ab insigni mendacio avspicatur. Nos enim semper, sacramenta non tantùm significare, sed & efficere qod significant dicimus; & esse signa talia, qalia sigilla sunt, sicut Apostolus Circumcisionem vocat sigillum justitiæ fidei. Efficere* utiqe obsignando confirmandoqe verbum illud promissionis cui adjunguntur, uti supra Chamierus.

2. *Locutiones Sacramentales*, in qibus insistitur qod attinet;

1. *Circumcisionem esse fœdus*, qâ ratione dictum sit, docet ipse tum fœderis avtor, tum & ritus ipsius institutor, qia *signum* sit *fœderis*, Gen. 17. 11. sed & *sigillum*, uti clarius pleniusqe Apostolus, Rom. 4. 11. Consentiunt nostri. Calvinus, in Gen. 17. *Sicut olim fœdera non modò in publicas tabulas referebantur, sed in æs incidi, vel in lapidibus insculpi solebant, qo magis testata & celebris esset eorum memoria: ita nunc Deus in carne Abrahæ fœdus suum insculpsit. fuit enim circumcisio qasi solenne monumentum ejus adoptionis, qa genus Abrahæ electum fuerat in peculiarem Dei populum.* Et mox; *Dominus fœdus novum, novo Symboli genere obsignat.* Et rursus; *Cum fœdus Dei à Mose vocatur circumcisio, inde colligimus inclusam in eo fuisse promissionem gratiæ. — qod fœdus ratum aliter non est, qam dum illi respondet fides. atqe id commune est omnibus sacramentis, ut verbum Dei annexum habeant. —— imò nihil aliud est sacramentum, qam verbum visibile, vel sculptura & effigies gratiæ Dei, qæ verbum melius illustret.* Whitakerus, *de Evchar. q.* 2. *c.* 4. *ad* 1um *resp.* 1. Circumcisio vocatur fœdus, *qa non nisi signum fœderis divini fuit.* Et mox; *Sic baptismus vocari potest παλιγγενεσια. i. e. renascentia, sev regeneratio.* Zvinglius, *declar. de pecc. orig. fol.* 120. *Primò videmus hîc* pactum, *sive* testamentum *appellari symbolum testamenti, circumcisionem.* 2. *videmus idem signum vocari signum* fœderis, *qod jamjam* pactum *appellatum erat.* 3. *est signum ejus fœderis, qod erat inter Deum & Abrahamum. ergò infantes qoqe erant in fœdere. dabatur enim signum, ut esset indicio, eos perinde esse in fœdere atqe Abrahamum.* Deniqe rectè Alstedius, *de Eccles. c.* 7. §. 6. *Circumcisio non facit fœdus cum Deo, sed factum obsignat.* Videatur & Musculus in Gen. 17. part. 2. observ. 3. §. 4. & Procopius Gaz. in *Gen.* 17. *infra ad fin.* §. 13. *replic.* 3. Optimè Petrus Martyr, *in Rom.* 4. *Vix puto ullum extare locum, qo tam breviter, & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qam his Pavli verbis qibus circumcisio appellatur signaculum.* Et mox; *Hæc omnia in Sacramentis inesse nos minimè negamus. sed caput & summam eorum significationis in hoc ponimus qod obsignent nobis Dei dona & promissiones, qas ille offert fide apprehendendas.* Paræus *ad Rom.* 4. 11. *Omnia Sacramenta significant & obsignant justitiam fidei per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox; *Obscurum igitur non est, significare & obsignare gratiam, esse de Sacramentorum formâ* συσταλικῇ. *unde principalis eorum effectus existit, atqe hoc est, qod dicitur, Sacramenta principali suo usu fidem confirmare.*

2. Nec abnuerim tamen etiam aliâ ratione *pactum*, sive *fœdus circumcisionem* dici posse, qia nimirum de ipsâ qoqe circumcisione observandâ facta est inter Deum Abrahamqe cum semine ipsius stipulatio. Duplex enim pactum innui videtur: generalius unum de adsciscendo Abraham cum posteris ejus in populum Deo peculiarem; alterum de ritu isto deinceps ab eis observando, qo pactum prius illud obsignaretur. id qod *pactum circumcisionis* Stephanus dixit, Act. 7. 8. i. e. *pactum de circumcisione observandâ.* ita enim malim locum illum exponere, cum Ursino, qi *Tract. theol. pag.* 578. *refut. thes.* 6. *Facilè*, inqit, *dare possumus v.* 14. *pacti nomine intelligi præceptum, qod irritum faciunt, i. e. non servant, qi circumcisionem contemnunt.* qàm cum Piscatore, *fœdus gratiæ, qod ei circumcisione obsignarit.* Verùm de hoc vide sis Paulum Ejtzenium *in Gen.* 17. *supr. ad Arg.* 1. *Assumpt. loc.* 2.

2. *Baptismum* dici *lavacrum regenerationis*; ab Apostolo, opinor, vis ad Tit. 3. 5.

At 1. dubitari potest non immeritò, baptismíne Sacramentum, an interna ablutio, hoc nomine eo loci designetur. Atqe ego certè, etiamsi ad baptismi ritum externum respectum aliqem haberi nullus negaverim, de internâ tamen ablutione disertè dictam existimem, qæ externâ illâ corporis lotione designatur; ut ex clavsulâ mox seqente verba illa exponantur. Ita Piscator: *διὰ λυτρᾶς παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, i. e. per regenerationem & renovationem Sp. S. tanqam per lavacrum. Similis syntaxis est in illo,* Rom. 4. 11. Et accepit signum circumcisionis. *i. e. accepit circumcisionem tanqam signum.* Idemqe, *Thes. Theolog. vol.* 1. *loc.* 25. §. 20. *Per lavacrum regenerationis non videtur Apostolus significare baptismum, sed ipsam regenerationem, qam lavacro comparat.* Qin & Sclaterus noster, *in Rom.* 2. 15. *Dubium est, utrùm Tit.* 3. 5. *ullus sermo fiat de Sacramentis, an verò de Spiritu duntaxat.* Whitakerus, *de bapt. q.* 2. *cap.* 2. *Regeneramur*

per

per fidem. & ſacramentum regenerationis eſt baptiſmus. Qis enim externum baptiſmum regenerationem eſſe dixerit? externus baptiſmus non niſi ablutio eſt in aqa. at regeneratio eſt interna qadam gratia, eaqe inviſibilis.

2. Etſi concedatur, de *baptiſmo* ipſo exteriori expreſſè ac diſertè agi.

1. Non hinc tamen evinceretur, inter baptiſmi ſacramentum percipiendum aliter rem ſignatam obſignatamve exhiberi, qam ſigilli ratio poſtulet. Whitakerus, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad 3. reſp. 1. Aqa in baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic aqâ renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem, qamvis nobis ſpiritus operatur.* Vide & eundem *ſup. §. 1.* ſed *& infr. memb. 2. rat. 2.* Martyr, *in Gen. 17. p. 70. Non hîc ſunt univerſales propoſitiones admittendæ, cum de circumciſione tum de baptiſmo, ut dicamus, Omnis qi iſta ſymbola recipit, regeneratur.* Et pavlò ante; *Refricare iterum non me tadet, illam, etſi magnifacienda, non valuiſſe ex vi actionis, ſive ex opere operato, regenerationem afferre.* Malcolmus *ad Act. 7. 8. Vocatur Circumciſio* fœdus Gen. 17. *qod ſit ſignum fœderis, & ſigillum ejus juſtitiæ, qæ eſt fidei,* Rom. 4. *Phraſis Scripturæ notanda de Sacramentis: ſæpe tribuitur rei ſignificatæ appellatio ſigni; ut* Tit. 3. *baptiſmus dicitur regeneratio, cum ſit ſignum regenerationis noſtræ.* Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 2 l. 2. c. 14. ad arg. 2. Qod Bellarminus palmarium atqe Achilleum ſev efficaciſſimum vocat. Sacra Scriptura teſtatur verba ſacramentorum eſſe inſtrumenta & activa noſtra juſtificationis, non avtem obſignationes Dei promiſſionum. Ergò Sacramenta efficiunt in nobis juſtificationem. ait enim Scriptura nos per baptiſmum naſci,* Joan. 3. 5. *Eccleſiam per eum purgari,* Eph. 5. 26. *Baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis,* Tit. 3. 5. *qi manducat carnem Chriſti, vivet in æternum,* Joan. 6. 58. *Reſpondeo; Inſtrumenta & ſigna, etiam merè obſignantia & teſtantia, dicuntur per tropum & metonymiam id facere qod obſignant. nam & annulus ſponſalium, qi ſolùm eſt ſignum eorum, dicitur conjungere & obligare ſponſos; contractus inſtrumentum, qod ſolùm conſenſus ſignum, obſtringere contrahentes, doctoratus ſigillum & litera, creaſſe & effeciſſe N. Doctorem. Qæ enim nos juvant, efficere ea ipſa dicuntur, propter finem in qem ſpectant, in qibus ab eis juvamur. Verum vitanda eſt verborum hujuſmodi, qæ ut cavſſis, vel ſignis, vel inſtrumentis actionem tribuunt, homonymia; ne propterea cenſeamus ea ſigna, vel inſtrumenta eſſe cavſſas iſtius actionis, vel effecti, vel fructus efficientes. Efficiunt enim, avt efficere dicuntur, illa effecta, ſuo tantùm modo, nempe per modum duntaxat ſigni, qatenus obſignant & certificant eam actionem vel effectionem, avt per modum inſtrumenti, qoniam ad effectionem adhibentur. Multum enim ſigna & vera inſtrumenta inter ſe propriè differunt. Signa verò nihil planè ad effectionem conferunt, qalia ſunt Sacramenta; ſed effectionem Sp. S. & opus illius in nobis, duntaxat veriſſime & certiſſimè teſtantur & conſignant.* Zvinglius denique, *reſp. ad Luther. confeſſ. Qod à Theologis hîc graviter erratum eſt, & erratur etiamnum hodiè, nihil obeſt. Pavli enim pronunciata, qæ ille Tit. 3. Eph. 5. de mundatione aqa per verbum, & lavacro regenerationis, producit, non intelligunt ἐναλλαγὰς eſſe, i. e. munerum immutationes, vel commutationes, qibus fieri ſolet, ut ſignis tribuantur, qæ illa ſignificant ſolummodo.*

2. *Actu* certè, eo ipſo temporis momento, qo baptiſmus adminiſtratur, *exhiberi rem ſignatam*, ex hac phraſi non conſtare, certiſſimum videtur.

Nam 1. in eis qos alloqitur Apoſtolus, ſive verè fideles, ſive fictitii ad fontem ſacrum acceſſerant, nevtiqam inter baptizandum ea gratia collata eſt. Siqidem enim fictitii fuerant, nihil qoad ipſos efficiebat ille ritus: ſin fideles, non poterat eis regeneratricem baptiſmus conferre gratiam. ante ſiqidem regenerati regigni denuò qi poterant? Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *Epiſt. part. poſter. propoſ. 2. memb. 2. Non recipit idem ſubjectum plura accidentia ejuſdem ſpeciei.* Thomas, *ſumm. part. 3. qæſt. 66. art. 9. Unius non eſt niſi una generatio; & ideò non poteſt baptiſmus iterari; ſicut nec carnalis generatio.* Et *Auguſtinus dicit ſuper illud Joan. 3.* Nunqid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire & renaſci? *Sic tu, inqit, intellige nativitatem Spiritus, qomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis.* Eadem habet & Tilenus, *ſyntag. part. poſt. diſp. 60. theſ. 43.* Qin & Auguſtinus, loco citato, *in Joan. tract. 11.* & in Proſperi *ſent. 331. Ipſæ duæ nativitates ſingulæ ſunt; nec illa poteſt repeti, nec illa. qomodò uterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. at Adamus non poteſt bis generare, ſic nec Chriſtus.* Et Walæus, *de bapt. theſ. 51. Sicut ſemel tantum naſcimur; ita ſemel renaſcimur.* Vide infra *ſect. 2. ad Num. 3. memb. 1. repl. 3. reſp. 1.*

Si *baptiſmus* itaqe *lavacrum regenerationis* verè fuiſſe dici poſſit in eis, qibus ille tamen regenerationem non conferebat, ſed jam collatam obſignabat, vel conferendam etiam ubi verâ fide imbuendi & innovandi erant; tum non poteſt ex hoc enunciato concludi, *gratiam* ipſam *ſignatam in baptiſmo*, etiam *eum rite percipientibus neceſſariò tribui.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. cap. 2. ad Bellar. rat. 1. Sacramenta verè juſtificam immediatè efficienda ſanctitatem. Si hoc ſit verè juſtificare, (qod non eſt) [illegible]ere ſanctitatem, tum qi ſuſcipiunt ſacramenta, anteà juſti. i. e. ſancti non ſunt. at juſti & ſancti* [& per conſeqens, regeniti] *ſunt, antequam ad ſacramenta admittantur. nam in adultis ſanctitas anteà reqiritur; qia fides reqiritur, & fidem ſemper ſanctitas ſequitur: ipſa enim fides ſancta eſt, & ſanctos efficit, qi eâ præditi ſunt. Qod Philippus Evnucho, hoc ſemper addendum eſt in baptiſmo adultorum,* Si credis, potes baptizari.

2. Negant noſtrum pleriqe, qi ſaniores ſaltem habentur, in baptiſmo infantium regenerationem illam ipſam, de qâ hoc loco Apoſtolus (neqid ambigui dicatur) parvulis baptizatis communicari. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *propoſ. 2. memb. 2.* ingenuè fatetur, *regenerationem* illam, qam in baptiſmo horum effici opinatur, *non eſſe cum nova creatione & ſpirituali renaſcentiâ ejuſdem ſpeciei.* Calvinus *Inſtitut. l. 4. cap. 16. §. 20. Verè circumcidebantur infantes, in natura ſua corruptæ mortificationem, qam aduliti poſteà meditarentur. — baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam.* Et *§. 21. Qos electione ſuâ dignatus eſt* Dominus, *ſi accepto regenerationis ſigno, præſenti vita ante demigrant, qam adoleverint, eos virtute Spiritus ſui nobis incomprehenſa, renovat, qomodò ipſe ſolus providet expedire.* Beza, *ad Act. collat. Mompelg. pag. 122. Nec enim baptiſmi efficaciam ad id momentum referimus, qo præſtatur, ſed ipſa Chriſti beneficia in eo oblata interdum ipſum præcedere, interdum ſubſeqi affirmamus, in iis viz. qi fidem non habent, ſed ſuo tempore habebunt, qam profitentur cum baptizantur. — Infantes, putamus, abſurdum eſſe dicere, renovari, ut vel eo ipſo tempore qo baptizantur, vel etiam antè non modò adultæ ætatis, vel cogniti & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. Ibidem pag. 106. Ad infantes qidem qod attinet in Eccleſia natos & divinitus electos, (cujuſmodi non temere dixi cunctos præſumi) & anteqam uſum intelligendi nacti ſint, morituros, facile exiſtimarim Dei promiſſione fretus, naſcendo inſeri Chriſto. --- de cæteris verò qid aliter ſtatuere, niſi apertiſſima temeritate poſſumus, qam eos tum demum regenerari, cum vera fide ex avditu donantur? niſi in nonnullis Dominus extraordinariam iſtam vim afflatus ſui exercuerit. hoc verò tempus qis hominum definiet? Ibidem p. 191. Eorum qi adoleſcunt, dixi & adhuc dico, renovationem non eſſe ad baptiſmi, ſive in infantia, ſive in adoleſcentia, collati momentum reſtringendam; ſed ab eo demum tempore, qo actuali fide ex avditu Chriſtum apprehendunt.* Et *pag. 100. Qem mihi dederint infantem, adoleſcente ætate futurum Chriſtianum, niſi avditu verbi, qæ ante ignorabat, & qæ nec caro nec ſangvis docet, edoctum?* Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. Auguſtinus ait, in infantibus præcedere ſacramentum regenera-*

tionis, & ſeqi cordis converſionem, ſi Chriſtianam fidem tenuerint. non ergò exiſtimavit infundi eam gratiam in baptiſmo, qa infantes juſtificantur. præcedere enim ait Sacramentum regenerationis. qid hoc eſt, præcedit, *niſi illos, cum baptizantur, non niſi Sacramentum regenerationis accipere? non ergò juſtitiam accipiunt. Ibidem p.* 293. *Infundi talem gratiam in baptiſmo, falſum eſſe, experientia adultorum docet, qi etiam benè diſpoſiti, eam qam fingunt Pontificii, poſt Sacramenti perceptionem non ſentiunt novam gratiam infuſam.* Idem, *de Sacr. q.* 1. *c.* 2. *voc.* 4. *Parvuli — in futuram fidem & pœnitentiam & conſcientiam bonam baptizantur.* Et qæ ſequntur ex Calvino. Et, *de bapt. q.* 4. *c.* 5. *Si puer baptizatus transferretur ad Turcas avt paganos, ubi de Chriſto nihil avdiret, non crederet actu, etiam remoto ætatis impedimento. qod indicat eum nullum talem fidei habitum habuiſſe. nam ſi habuiſſet, ætate jam provectus, ſciret aliqid eorum, qæ fidei ſunt, & poſſet aliqem fidei actum ex illo habitu elicere.* Ameſius, *adv. Bell. tom* 3. *diſp.* 14. *q.* 3. *theſ.* 1. Bellarminus. *Infantes non juſtificantur ſine ullâ fide.* Proteſtantes. *Verum qidem hoc eſt, ſi intelligatur de gratiâ illâ, qæ eſt principium fidei, & eandem relationem ad Deum in Chriſto conſtituit cum fide actuali.* Mox, *theſ.* 2. §. 2. *Omnibus baptizatis iſtos habitus non infundi, experientia ipſa probat; qia Chriſtianorum liberi multi à Turcis rapti & educati, aliam nullam inclinationem avt diſpoſitionem oſtendunt ad fidei actus, qam liberi Turcarum.* Et, §. 3. *Deum tamen qibuſdam, dum baptizantur, habitum vel principium gratiæ infundere non negamus.* §. 4. *Verum poteſt Deus, vel ante, vel poſt baptiſmum gratiam eandem communicare.* His avtem ego calculum liberè libenterqe concedo meum.

3. *Baptiſmum abluere peccata,* ex Act. 22. 16. qod obtenditur;

1. Poſſim cum Chamiero, *tom.* 4. *l.* 2. *c.* 3. §. 15. regerere. *Non eſſe neceſſarium, tribui baptiſmo hoc in loco remiſſionem peccatorum. Tria ſunt,* inqit, Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua. *nec magis baptiſmo, remiſſio avt vis remittendi, qam τῇ ἀναστάσει baptiſmus ſive vis baptizandi, tribuitur neceſſariò. Certè ſimilium ſimilia ſunt conſeqentia: & hîc phraſes non diverſæ. qod ſi abſurdum τῇ ἀναστάσει eam vim tribuere, certè non neceſſarium baptiſmo.*

2. Sed reſpondeat Whitakerus, de Sacr. q. 4. c. 2. ad 4um. *Tribuitur baptiſmo ablutio & remiſſio peccatorum; at non vi ipſius baptiſmi; ſed qia baptiſmus eſt pignus remiſſionis peccatorum, & qia baptiſmo obſignatur nobis remiſſio peccatorum, ideò in baptiſmo meritò dicuntur peccata remitti.* Et mox; *Familiari loqendi modus eſt ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Calvinus pariter, *ad Act.* 22. *Qatenus fidem noſtram adjuvat baptiſmus ut remiſſionem peccatorum percipiat, ex ſolo Chriſti ſangvine, lavacrum animæ vocatur. Ità ablutio, cujus meminit Lucas, non cavſſam deſignat, ſed ad ſenſum Pavli refertur, qi ſymbolo accepto, peccata ſua expiata eſſe, melius cognovit. — Jam enim remiſſa erant Pavlo peccata. non igitur baptiſmo demum ablutus eſt, ſed novam gratia, qam adeptus erat, confirmationem accepit.* Malcolmus, *in locum eundem. Ut hoc ſacramento exhibito ipſi ſignificetur, merito ſangvinis Chriſti peccatorum omnium remiſſio.* Piſcator, *theſ. Theolog. vol.* 1. *loc.* 25 §. 15. *Non qod futurum eſſet, ut baptiſmo abluerentur ipſius peccata, qæ non niſi ſangvine Chriſti ablui poſſunt; ſed qod baptiſmus ei futurum eſſet divinum & infallibile teſtimonium, qod peccata ipſi remiſſa eſſent, propter Chriſtum, in qem crederet, qemqe ex fide invocaſſet.* Petrus deniqe Martyr, *ad* 1 *Reg.* 8. *Si qando Scripturæ divinæ remiſſionem peccatorum & ſalutem ſymbolis externis tribuere videantur, id per metonymiam eſt intelligendum, qæ ſignis ea dantur qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferuntur. Sic Petrus Ep.* 1 *c.* 3. *Ætate Noë octo animas ſuiſſe per aqam ſervatas, ad baptiſmum alludens. Verum per aqam non externum elementum intelligit, ſed eam ablutionem, qæ ſangvine Chriſti fiat. atqe in ſymbolo externo rem ſignificatam comprehendit. qod ipſe poſteà manifeſtè declarat, cum ait,* Non qo deponuntur ſordes carnis, &c. Videri poſſunt qoqe Fulco & Cartwritus, noſter uterqe, *adv. Rhemenſ. in locum.*

3. Qod *phraſes iſtæ fundari* dicuntur, *non in nuda vel ſignificatione, vel obſignatione, ſed in collatione potiſſimùm rei ſignatæ; ſicut & illa,* Panis eſt corpus, Panis eſt communio corporis Chriſti:

1. Sufficit ad phraſes iſtiuſmodi verificandas, qod res ſignatæ ſymbolis deſignentur & obſignentur, qod & ſuperius ſatis demonſtratum videtur. Petrus Martyr, *ad Rom.* 4. 11. *pag.* 114. *Hic locus apertiſſimè declarat, qod & Avguſtinus tradiderit ad Bonifacium,* Sacramenta habere nomina earum rerum qas ſignificant. *idqe ille multis probavit ſimilibus; inter qæ Evchariſtiam qoqe commemoravit, qod eam appellamus* corpus Chriſti, *cum ſit illius Sacramentum. & nos docemus, panem in ſacris myſteriis ideò eſſe corpus Chriſti, qia ſit illius ſignum. Hæc nonnulli ferre non poſſunt. ſed eos meminiſſe oportet in Libro Geneſeos, Circumciſionem fœdus Domini appellari; qod nihil eſt aliud, qàm promiſſio juſtitiæ & condonationis peccatorum per Chriſtum. Atqe hoc fœdus Dominus juſſit ut Judæi geſtarent in carne ſua. id nunc Pavlus exponit, eam fuiſſe ſignum ejus; juſtitiæ, inqam, & fœderis. Qarè apparet interpretationes hujus generis qibus nos utimur, ab Apoſtolo fuiſſe introductas; & eas conſectari, nihil aliud eſſe, qam veſtigiis Apoſtolicis inhærere.* Videatur & Calvinus, *Inſtitut. l.* 4. *c.* 17. §. 21.

2. Non negatur etiam *collationis,* ſive *exhibitionis* rationem inſuper haberi; ſed ejuſmodi, qæ ſigillis competat, qæ promiſſionibus reſpondeat, qæqe ad tempus ritus ipſius etiam legitimè adminiſtrati non neceſſariò ſemper reſtringatur. Danæus, *adv. Bell. tom.* 2. *l.* 2. *contr.* 4. *c.* 3. *arg.* 4. *Act.* 2. 38. *&* 22. 16. *Remiſſio peccatorum ſacramentaliter, non effective, tribuitur baptiſmo. Eſt enim baptiſmus remiſſionis peccatorum, & animi ſeria pœnitentiæ, ſigillum ſignum, & Sacramentum, fide ſuſceptus. Luditur in ambigua ſignificatione harum vocum.* Accipere remiſſionem peccatorum. *Accipimus enim eam à Deo, tanqam à ſolo avtore; accipimus à Paſtore, ut à miniſtro; accipimus à Baptiſmo, tanqam à ſolo ſigno illius & ſigillo. Sic diploma gratia regium, aliqis accipit à Rege, ut à vero iſtius gratiæ avtore; accipit ob amico Avlico, velut interceſſore; accipit à Cancellaria regia, velut ab Avla obſignante Principis beneficia.* Idem, *ibidem ad c.* 4. *Inepties* 8. *eadem tribui Sacramentorum ſignis, qæ fidei. nam utraqe illa dicuntur nos ſalvos facere, Luc.* 7. 1 *Petri* 3. *juſtificare & ſanctificare, Act.* 15. *Eph.* 5. *Tit.* 3. *Rom.* 5. *Ergò fides ut ſigillum tantùm nos juſtificat, ſanctificat, ſervat;* (*qod falſiſſimum*) *ſi Sacramenta nos juſtificant & ſanctificant ſolùm, velut ſigilla. Reſponſ. Iſta juſtificare, ſanctificare, ſalvare, & Deo tribui, uti ſoli cavſſæ efficienti; & Chriſto, velut materiæ; & fidei, velut inſtrumento; & baptiſmo, velut ſigillo. Sic Rex, ut avtor, dat beneficium immunitatis; amicus Avlicus, ut interceſſor; acceptatio mea, ut cavſſa antecedens & acceptans illud donum; & Cancellaria regia, qæ diploma regii doni obſignat, velut teſtis publica iſtius beneficii.*

4. Qod ad *formulas* illas, *Panis eſt corpus,* &, *communio corporis Chriſti:*

Reſpondeo. de priore. 1. Qod *panis corpus* dicitur, in hoc fundatur, qod corporis ſit typus. typus avtem de archetypo, locutione licet impropriâ, prædicari ſolenne ſit.

2. *Panis* nobis in Evchariſtiâ traditus, non aliâ ratione *corpus Chriſti* nobis *confert & exhibet,* niſi qatenus obſignat nobis fideiqe noſtræ jus noſtrum ad Chriſtum ejuſqe merita. Hæc eſt *collatio* Sacramentorum propria. nec id cuiqam confert exhibetqe, niſi qi prius ejus compos fuerit.

De poſteriore. 1. Qod *panis communio* dicitur *corporis Chriſti,* 1 Cor. 10. 16. avdi Mortonum noſtrum *in locum*; Panis nonne communio corporis Chriſti eſt? *i. e. An non vel veſtrâ confeſſione communis illa panis comeſtio,*

meſtio, eſt communis participatio mortis Chriſti? i. e. externum & ſenſibile ſignum interna & ſpiritualis noſtræ participationis Chriſti, qo in noſtris conſcientiis obſignamur, & aliis profitemur, nos verâ fide Chriſti participes fieri? Et de *poculo* adhuc clarius; *Qid igitur? an potatio vini credenti confert Chriſtum? neqaqam. licet confirmet & excuſcitet internam fidem, qâ Chriſtum hactenus participatum magis arctè complectimur. Ergò potatio non eſt participatio Chriſti, ſed externum ſignum internæ participationis; vel externa actio, qâ profitemur, nos cum omnibus aliis credentibus Chriſti participes jam priùs factos eſſe.* Petrus Martyr, *in* 1 *Reg.* 8. *In ſumma id amplectendum eſt, ſigna externa minimè conjungere nos Chriſto, ſed jam ei conjunctis dari. qemadmodum teſſera non conſcribit militem, ſed jam conſcripto dari conſvevit. & nemo notam ſuam ovibus, eqis, bobus inurit, niſi prius ea bruta poſſederit. Et ſanè cum Abrahamo ſic actum eſt. prius credidit, & imputatum eſt illi ad juſtitiam. deinde Circumciſionem accepit tanqam σφραγίδα juſtitiæ fidei, qa donatus fuerat in præputio: nec cepit Deus circumciſione agere; ſed ea ſecuta eſt juſtificationem. — Qod avtem ad Galatas legitur,* Qotqot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; *ita exponendum cenſeo. ut ſi accipias,* induere Chriſtum, *pro eo qod eſt, illius membrum fieri, baptiſmum id antecedit. ſin verò moribus & vita Filium Dei exprimere, id poſt baptiſmum acceptum conſeqitur. — Et ſi qis objecerit, in* 1 Cor. 12. *haberi,* nos eſſe baptizatos in unum corpus; *id non ſic exponendum eſt, qaſi per externum baptiſmum in corpus Chriſti primùm tranſeamus. cum prius de corpore Chriſti fuerimus; deinde ut id teſtificatum & conſignatum evadat, exteriùs baptizamur. & idcircò ante illa verba ſcriptum eſt,* per Spiritum nos in unum corpus baptizari. *prius ergò efficitur Spiritus Sancti opera, ut abeamus in membra Chriſti, deinde baptiſmus adjicitur.* Danæus ubi ſupra, *ad Arg.* 6. *Reſp. Participationem unius panis ſacramentalis, non eſſe cavſſam, ſed ſignum duntaxat unionis illius fidelium inter ſe. — Sacra Cœna non nos primùm unit; ſed Spiritus Sanctus in Chriſto id facit.* 1 Cor. 12. 13. 1 *Joan.* 1. 3. *Sacra verò Domini Cœna & panis illius obſignat illam noſtram (qi fideles ſumus) inter nos unionem, eamqe ratificat & confirmat, non avtem efficit & cavſſat, ut vult bardus homo.*

2. Qod *arctiorem* hoc pacto *cum Chriſto communionem acqirimus,* id non ſimpliciter ex Sacramenti merè collati efficaciâ provenit, ſed ex fidei opere & exercitio, qod in parvulis non habetur.

5. Qod dicitur, *formulam illam,* Circumciſio eſt fœdus, *denotare, Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur. i. e. beneficia fœderis conferre præputiato, cum circumciditur:*

1. Imò fœdere continebatur nondum circumciſus, alioqi nec circumcidendus, qi circumcidebatur, priuſqam circumcideretur. Ideò avtem circumcidebatur, non ut jus ad fœdus haberetur, ſed ut jus ad fœdus jam habitum ritu ſolenni obſignaretur. Ita, *de baptiſmo* Whitakerus, *q.* 4. *c.* 5. *Non baptizantur infantes, ut fiant ſancti: ſed, qia ſancti ſunt, ideò baptizantur. i. ſigillum accipiunt.* De utroqe ritu, tum *Baptiſmi,* tum *Circumciſionis,* Martyr, *ad Gen.* 17. *Ex hoc loco concludimus, pueros qoqe Chriſtianorum, in fœdere Domini naſci, & idcirco baptizandos, ut illi erant circumcidendi.* Et cum de ſtatu infantium citra ritum alterum perceptum demigrantium verba faceret; *Jam cum naſcuntur ex fidelibus, ad Deum pertinent, qi pollicitus eſt ſe futurum Deum ipſorum & ſeminis ipſorum. à qo non excludi infantes eſt manifeſtum, cum voluerit illos circumcidi. ſed nota non adhibetur alienis à Deo. qo fit ut jam ad illum pertineant.* Id qod ex Chryſoſtomo in prægreſſis luculentiſſimè illuſtraverat, collatione à more humano deſumptâ, *qo ſervos avt jumenta, ubi comparaverint, notam eis aliqam inurere ſolent, qâ ipſorum eſſe dignoſcantur.* Paræus, *ad Rom.* 4. *dub.* 3. *Fidelium infantes comprehenſi ſunt fœdere Dei in parentibus, juxta promiſſionem,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *Sunt ergò confœderati Deo. ad confœderatos avtem pertinet Sacramentum initiatorium fœderis; qod nunc eſt baptiſmus; olim erat circumciſio, cui baptiſmus divinâ ordinatione ſucceſſit.* Vide Zvinglium ſupra adductum. De *Circumciſione* deniqe clariſſimè Calvinus, *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. §. 24. *Nec Dominus, cum Abrahamum ſibi cooptat, à circumciſione ſumit exordium, verùm cum ferire cum eo fœdus inſtituat, primùm denunciat. tum deinde poſt fidem promiſſioni habitam, Sacramenti facit participem. Cur in Abrahamo fidem ſacramentum ſeqitur, in Iſaaco filio intelligentiam omnem præcedit? qoniam eum, qi adulta demum ætate in fœderis ſocietatem recipitur, qia fuerat hactenus alienus, ejus conditiones antea perdiſcere aqum eſt. infantem verò ex eo progenitum non item, qi hæreditario jure à matris utero in fœdere continetur.* & qæ ſequntur. Idemqe de *Baptiſmo,* Epiſt. 229. *Si qis baptiſmum illis* (fidelium infantibus) *neget, in promptu eſt reſponſio, jam eſſe ex grege Chriſti & ex Dei familia, qoniam fœdus ſalutis, qod Deus cum fidelibus paciſcitur, filiis etiam commune eſt, ſicut & verba ſonant.* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *niſi præcederet hæc promiſſio, qa Deus liberos fidelium nondum natos adoptat, perperam illis baptiſmum conferri, certum eſt.*

6. *Baptiſmum* pariter *eſſe regenerationis lavacrum, & peccata abluere infanti nondum regenito, & adhuc illoto,* qod dicitur:

Atqi ſupra oſtendiſſe videmur;

1. Nec hæc in *Baptiſmi* ipſius *momento* actu, cum non eſſent, *collata*; ſed, cum prius exiſterent, *obſignata* tantùm in illis, de qibus formulæ iſtæ uſurpantur.

2. Nec iſta, ex noſtrorum ſententiâ, in Baptiſmi actu ipſo infantibus conferri ex lege ordinariâ. Concludam iſta Bezæ verbis, qibus de *formulis* hujuſmodi uſus eſt, *ad Act. Colloq. Mompelg. dogm.* 1. *&* 2. *de Bapt. p.* 115. Ubi, *ſignificativè mundari Eccleſiam aqa, realiter baptiſmo Spiritus,* dixerat; *Contrarium annon,* inqit, *dogma ex fœtidis Scholaſticorum lacunis havſtum eſt, qi ut ſuum Satanicum characterem inveherent, cavſſativam, ut loquntur, vim conferendæ gratiæ, principalem qidem Deo, inſtrumentalem avtem Sacramentis tribuerunt? — Nec diffiteor, in hunc qantumlibet palpabilem, errorem inductos eſſe nonnullos, malè intellectis Patrum ſententiis; qi non certè ut ſignis ullo modo tribuerent, qod eſt unius Spiritus Sancti opus; ſed ut Sacramentorum uſum & efficaciam commendarent, ſæpe ſic de ſignis ſunt locuti, ut qod unius eſt divinæ virtutis, videantur illis, qaſi ſubordinatis, ut iſti volunt, inſtrumentis, attribuere. Sic panem, qem frangimus, vocat Pavlus, corporis Chriſti, & calicem, qem bibimus, ſangvinis Chriſti, κοινωνίαν. ſic baptiſmum aqæ vocat lavacrum regenerationis. — Et qidni ſic loqerentur ipſi, & Patres etiam eos ſecuti, cum Chriſtus ipſe, ut ſacramentalem ſignificationem minimè vanam eſſe oſtenderet, illi ipſi pani, & illi vino, ipſius ſui corporis & ſangvinis appellationes tribuerit?*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

12. *Deniqe certiſſimum eſt, efficaciam ſpiritualem Sacramentis à Deo inſtitutis in recto uſu nunqam deeſſe. Avt igitur abuſus oſtendendus in baptiſmo infantium, avt fatendum efficere in infantibus qod figurat. Confert ergò baptiſmus remiſſionem peccati infantibus applicando meritum Chriſti.*

Abuſus cogitari non poteſt ex parte ſuſcipientis parvuli. ſed nec ex parte adminiſtrantis, qi ſecundum Dei voluntatem baptizare parvulos agnoſcitur ab omnibus, qi errorem Anabaptiſtarum non approbant. Hinc Calvinus paſſim docet, Sacramenta non eſſe nuda & inania ſigna gratiæ; ſed Deum rite utentibus præſtare illud, qod in Sacramentis promittit & figurat. qod non minùs ad parvulos fidelium, qam ad ipſos fideles pertinet.

Dicendum igitur, avt non inſtitutum fuiſſe baptiſmum in utilitatem parvulorum, avt concedendum ex virtute divina efficere in infantibus qod repræſentat & ſignificat.

Ergò Baptiſmus in illis abluit reatum originalem.

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Efficacia qidem Sacramentis à Deo tributa in uſu legitimo nunqam deeſt.* Verum hanc eſſe baptiſmi ſacramento à Deo tributam efficaciam, ut parvulo adhibitum, Chriſti meritum nondum applicatum applicet ad remiſſionem reatus originalis, imò ad ea omnia qæ figurat, in parvulo efficienda, id verò probandum adhuc ſupereſſe videtur, nec (ut ipſe reor) unqam probabitur.

2. Calvinum qod attinet, *inculcat* reverâ *paſſim, non eſſe nuda & inania ſigna gratiæ ſacramenta.* nec certè pius qiſqam, vel id ipſe unqam dixerit, vel ſine horrore ab alio prolatum ad avres ſuas admiſerit. Sed neqe, qi fœderis divini verè obſignatoria aſſeruerit, & ex animo faſſus fuerit, hoc unqam ſe piaculo obſtrinxerit; nec ideò *nuda & inania ſigna* haberi debent, ſi non id perpetuò & præſentaneò, qod obſignant, actu exhibeant præſtentqe; niſi forte Baptiſmum in jam renatis & juſtificatis eſſe ejuſmodi qis dixerit, vel in eis etiam fuiſſe, qi poſtqam tincti fuerint, deinceps ſuo tempore regeniti fuerint. Cavtè ſatis Calvinus, *ad Act.* 3. 38. *Qanqam Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium.* cum tamen antè dixiſſet, *Nihil eſt aliud, qàm bonorum, qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio.* Idem, *ad Act.* 7. 8. etiamſi concludat, *Sacramenta, non eſſe inanes figuras: qia Deus, qi verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet.* tamen ibidem, *Judæos interea perperam facere*, oſtendit, *ſi in externo ſymbolo ſalutis ſuæ initium ſtatuant, cum prius Abraham vocatus ſit, & promiſſa ejus ſemini redemptio ac terra, qam circumcideretur, & tametſi tradita ſuerit Circumciſio, ut gratiæ ſymbolum,* [*non cavſſa*, nam & hoc *ibidem*] *eſſet, eam tamen ordine & tempore adoptio præceſſerit.* Idem, *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 18. Deus cum Adæ & Evæ arborem vitæ in arrhabonem immortalitatis dedit, ut eam ſecurè ſibi promitterent, qamdiu ederent ex illius fructu; & cum cœleſtem arcum Noë & ejus poſteris in monumentum ſtatuit, poſthac ſe diluvio non diſſipaturum terram: hæc Adam & Noë pro Sacramentis habuerunt; non qod arbor præſtaret illis immortalitatem, qam ſibi ipſa dare non poterat; avt arcus coërcendis aqis foret efficax, qi ſolaris duntaxat radii repercuſſio eſt in oppoſitas nubes; ſed qia notam à verbo Dei inſculptam habebant, ut documenta eſſent teſtamentorum ejus & ſigilla.*

Verum Calvinus de Sacramenti hujus in parvulis efficaciâ qid ſenſerit, ex eis qæ hîc adjicientur, abunde (opinor) patebit. Primo *Sacramenti totam integramqe naturam*, ubi *definitione accuratiore & pleniori complecti* ſe velle ſignificat, his eam verbis concipit; *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 1. Sacramentum eſt ſymbolum, qo benevolentiæ erga nos ſuæ promiſſiones conſcientiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem; & nos viciſſim pietatem erga eum noſtram, tam coram eo & angelis, qam apud homines teſtamur.* qæ *Sacramenti definitio* videtur Whitakero, *de Sacr. q. 1. c. 3. longè optima, & aliis omnibus præferenda.* Addit mox majoris compendii cavſſa alteram; *Divinæ in nos gratiæ teſtimonium externum, ſigno confirmatum, cum mutuâ noſtra erga ipſum pietatis teſtificatione.* Tum de *Baptiſmo* ſpeciatim in eandem mentem, *ibidem c. 16. §. 2.* In hoc enim *ſolidam Baptiſmi veritatem, totamqe ſubſtantiam, vimqe ac naturam* conſtituit, qod *Scriptura oſtendit peccatorum purgationem, qam à Chriſti ſangvine obtinemus, hîc primò demonſtrari. Deinde carnis mortificationem, qæ mortis ejus participatione conſtat, per qam in vitæ novitatem regenerantur fideles; itaqe etiam adeò Chriſti ſocietatem. Ad hanc ſummam referri poſſe, qicqid in Scripturis de Baptiſmo traditum eſt: niſi qod etiam præterea teſtandæ apud homines religionis eſt ſymbolum.* Demùm de *Pædobaptiſmo* agens, *ibidem §. 5. Myſterii ſpiritualis ſi qa ratio habeatur, conſtabit, infantibus etiam adminiſtrari Baptiſmum, ut qi illis debeatur. Non enim Dominus olim Circumciſione dignatus eſt, qin eorum omnium participes faceret, qæ per circumciſionem ſignata tunc fuerunt. alioqi meris præſtigiis ludificatus eſſet populum ſuum, ſi fallacibus ſignis eos lactaſſet: qod ſolo avditu horrendum eſt. diſerte namqe pronunciat, Circumciſionem infantuli loco ſigilli futuram ad obſignandam fœderis promiſſionem. Qod ſi fœdus firmum & fixum manet, Chriſtianorum liberis non minus hodie competit, qam ſub veteri Teſtamento ad Judæorum infantes ſpectabat.* Qod & idem rurſus *ibidem §. 9.* qam periocham tranſcribere totam iſtic licuerit. Deniqe clariſſimè pleniſſiméqe *ibidem §. 21. Qarè nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ reqirendum eſt, qam ut fœdus cum illis à Domino percuſſum obſignet & ſanciat. reliqa ejus Sacramento ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio Num. 3.

Ad hos fines, vel alterutrum horum, conſeqendos, Baptiſma mihi minimè inſtitutum videtur; qum in inſtitutione ipſâ eis primariò adminiſtrandum ordinetur, qi ex prædicatione Evangelii fide in Chriſtum imbuti, & diſciplinam Chriſtianam jam amplexi fuerant, Marc. 16. 15. 16. Mat. 28. 18. At hi & ſanati ex parte, & reatu omni exoluti, ad Baptiſmum ſuſcipiendum accedebant, avt ejuſmodi ſaltem eſſe præſumebantur anteqam ad Baptiſmum admitterentur.

Qin & Joannis Baptiſmum ejuſdem fuiſſe efficaciæ cum illo qi ab Apoſtolis ex Chriſti inſtituto adminiſtrabatur, adverſus Pontificios noſtri omnes tuentur. At in Joannis Baptiſmo prævia exigebatur pœnitentia, qam peccatorum venia neceſſariò & inſeparabiliter conſeqitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad reatum tollendum, ubi remiſſio anteà non fuit, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, ſatis (uti ſpero) oſtenſum eſt, ad Cenſur. præced. Num. 2. *In remedium etiam morbi ordinatum eſſe Baptiſmum, qatenus exhibet gratiam ſanantem verè credentibus, ejuſqe exhibitionem obſignat, vix dubitari qeat. Sacramentum ſiqidem Baptiſmatis adulto credenti & illud ſuſcipienti exhibet qod ſignat: alioqi minimè verax, qin fallax eſſet ſignum. figurat avtem ablutionem pleniorem ſordium peccati inhabitantis, & ſanationem ulteriorem morbi illius, qam illa erat, qæ in primâ converſione accepta eſt, eamqe pariter obſignat.*

Ad rationem, qam ſubjungis, reſpondeo; ratio cur in primâ inſtitutione Baptiſmus iis primariò adminiſtrandus *erat*, qi ex prædicatione Evangelii ad fidem Chriſti converſi ſunt; *ratio, inqam, erat, qia adulti primò ad fidem Chriſti convertendi erant, anteqam parvuli eorum baptizandi erant. non enim niſi baptizatorum parvuli baptizandi erant ordinariè. Lege avtem de baptizandis parvulis exemplo Circumciſionis ex Chriſti inſtituto ſemel ſtabilitâ, poſteà ordinariè ſoli infantes ſolebant baptizari; qo modo poſt primò latam legem Circumciſionis Abrahæ adulto jam tunc credenti, non amplius niſi infantes octo dierum circumcidendi erant.*

Non ergò de fine adæqato, avt etiam maximè principali Baptiſmi, judicandum eſt duntaxat ex fine, qem habuit in Eccleſia primitus conſtituenda in prima inſtitutione; ſed potius ex ordinaria praxi ſubſeqente, & ex finibus, qos habiturus erat & habuit in parvulorum Baptiſmo in Eccleſia conſtituta. In finibus avtem hiſce is erat, ut eſſet organum avt medium exhibitivum remiſſionis originalis reatus parvulis, & ejuſdem remiſſionis & aliorum actualium obſignatorium iiſdem credentibus, qum ad adultam ætatem perventuri eſſent.

De Joannis baptiſmo *præparatorio idipſum pariter dictum eſto: ante cujus ſuſceptionem* pœnitentia prævia exigebatur *ob eandem cavſſam, ob qam dicebamus in initio Miniſterii Apoſtolici fidem à baptizandis exigi ſolere: adultis ſiqidem duntaxat pœnitentia prædicata eſt.*

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, primum illud qod attinet;

1. *Ad remiſſionem peccatorum* jam remiſſorum, niſi obſignandam, adhiberi non potuit, & hanc tamen figuraſſe præſumitur. Lombardus, *ſent. l. 4. d. 4. G. Si qaritur, cujus rei Baptiſmus ille ſit Sacramentum, qi datur jam juſto; dicimus Sacramentum eſſe rei qæ præceſſit, i. e. remiſſionis ante per fidem datæ.*

2. Nec ad *morbum* directè *ſanandum* adhibebatur, niſi qatenus obſignationis ratione fidem fovendo excitandoqe vires eidem addebat ad concupiſcentias debellandas. Hoc avtem efficit, non eo tempore tantùm, qo adminiſtratur & ſuſcipitur, licet plenius forſan tunc temporis & validius, verum & deinceps, qoties ejuſdem memoria ſeria apud nos in animis noſtris renovatur. Videatur Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. p. 293.* & *de Sacram. q. 1. c. 3. voc. 4.* allatus ſupra, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2. reſp. 2. §. 2.*

3. *Regenerationis* ipſius Sacramentum Baptiſmus dicitur. at ea jam præterierat, nec repeti potis eſt. Contraremonſtrantes, in *Colloq. Hag. de theſ. 5. Arg. 10. edit. Brand. p. 348. Semel tantùm regeneramur, ſicut ſemel tantùm naſcimur. qare & ſemel tantùm baptizamur in regenerationis noſtræ obſignationem.* Videatur & Ameſius, in *Coronid. ad art. 5. c. 11. p. 356. 357.* & qæ ſupra adducta ſunt, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2.*

4. Non *plenior* tantùm, ſed pleniſſima etiam, *ſordium ablutio*, in Baptiſmo figuratur, qæ niſi ad vitæ terminum non exhibetur. Lutherus, *concion. de bapt. tom. 1. edit. Jenenſ. fol. 337. Porrò illa peccatorum demerſio & mortificatio, (qæ in Baptiſmo figuratur) non perfecte in hac vita abſolvitur, donec hoc mortale corpus pereat, & totum in pulverem abeat. Sacramentum vel ſignum Baptiſmi, id qod videmus, brevi perficitur; verum ſignificatio ejus ſpiritualis per totam hanc vitam durat, & non niſi in morte perficitur. tum enim verè demergitur homo in Baptiſmum, & verè hoc fit, qod Baptiſmus ſignificat.* Et mox; *Qantum igitur ad figuram & ſignum attinet, mortua etiam nunc una cum homine ſunt peccata, & reſurrexit homo. Verum qantum ad opus attinet, ſacramenti effectus nondum perfectè eſt abſolutus. h. e. mors & reſurrectio in noviſſimo die, nondum ſunt facta, ſed fient.* qæ & ibidem latius perſeqitur.

5. *Signum* non eſt neceſſariò *fallax*, etiamſi non actu exhibeat id, qod figurat. ſatis eſt, qo ſignum iſtiuſmodi *verax* cenſeatur, ſi vel jam exhibitum, vel exhibendum obſignet; imò ſi nec exhibendum etiam, ubi ſub certâ conditione res obſignata promittitur. niſi enim conditio illa præſtita fuerit, nec in eis ſignum eſt fallax, qi culpâ ſuâ re obſignatâ caruerint. Urſinus, *tractat. Theolog. p. 579. Univerſaliter in omni ſtipulatione, cum ab una parte violatur conditio, etiam promiſſio alterius partis ſit irrita; qia ad eam præſtandam non amplius obligatur. promiſſio qippe conditionalis rata eſſet debet poſitis conditionibus.* Vide & Petrum Martyrem *ad Rom. 4.* ſupra, *ad Arg. 6. replic. 4.* & Calvinum, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 17. ad Arg. 11. de locut. 2.* & *ad Rom. 4. 11.* infra, *ad Num. 30. de Calvin.* Rectè Heerbrandus, *Compend. Theolog. p. 619. Sacramenti veritatem incredulitas hominum non evacuat.*

6. *Baptiſmum*, nec in infantibus, nec in adultis, *ea omnia qæ figurat reapſe ſtatim exhibere*, pro confeſſo, opinor, apud omnes, ne Pontificiis qidem ipſis exceptis, habetur. ut ſi *ſignum fallax* cenſeatur, qod non actu exhibet id qod figurat, Baptiſmi ſacramentum ex parte ſaltem fallax, tam in adultis, qam in parvulis univerſis reputandum ſit.

Secundum qod attinet; *rationem* agnoſco, *cur adulti prius qam parvuli fuerint baptizandi.*

Verum 1. *principali effecto*, imò principalibus effectis, caruiſſe Baptiſmum in eis omnibus, qibus *in prima inſtitutione primariò* deſtinabatur, id mihi certè minus verosimile, & probatione altiore indigere videtur. *Principales effectus, regenerationem* dico & *remiſſionem peccatorum*; ſi Baptiſmi præſumuntur effectus eſſe.

2. Si qem in parvulis alium ſtatuere libuerit *effectum*, qam in adultis obtineat, id mirum valdè S. S. nuſqam inſinuaſſe. nec de eo certi qicqam conſtare poterit, qo fides noſtra innitatur, donec verbulo ſaltem divino aliqo illud nobis innoteſcat.

SECTIO II.

SAMUELIS WARDI *Theſis Num. 4. & 5.*

ID Scriptura docet, Act. 2. 38. Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *Act. 26. 26.* Baptizare & ablue peccata tua. *Epheſ. 5, 26.* Mundans eam lavacro aqæ per verbum. *Tit. 3. 5.* Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. *1 Cor. 6. 11.* Sed abluti eſtis; ſed ſanctificati eſtis; ſed juſtificati eſtis. *Coloſſ. 2. 12.* Conſepulti cum eo per Baptiſmum. *Ex qibus locis ſatis conſtat, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, in remiſſionem, in ablutionem, in mundationem à peccatis; qæ verba denotant ſolutionem reatus omnium peccatorum, etiam originalis, qibus antea remiſſum non eſt.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad *Teſtimonia* & firmamenta attinet è Scripturis petita; Qædam dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præſumitur, ut Act. 22. 16. cum 9. 11. qo rite & ſalubriter baptizarentur. eis ergò cum ſtatim atqe reſipiſcerent, remiſſa fuerint peccata, non potuit Baptiſmus reatus illius ſolutionem efficere, qi jam antea ſolutus fuerat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ut teſtimoniis & firmamentis meis è Scriptura petitis accommodatius reſpondeas, ea digeris in qatuor claſſes.

1. Qædam, *inqis*, dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præſumitur, ut *Act. 22. 16.* cum 9. 11.

Ubi ſupponis adultos ante Baptiſmum ſemper fuiſſe, avt ſaltem præſumptos fuiſſe, vera pœnitentia præditos, ac proinde ab omni reatu peccatorum ſuorum abſolutos. unde infers, Baptiſmum ad ſolutionem reatus in talibus non eſſe inſtitutum.

Hæc mihi non videntur adeò firma & explorata, ut ſine omni exceptione admitti debeant. Concedo neminem adultorum ad Baptiſmum admitti debere abſqe profeſſione fidei & pœnitentiæ. Concedo itidem ſolidam pœnitentiam conjunctam cum vera & viva fide in Mediatorem, obtinere præſentaneam peccatorum remiſſionem apud Deum.

Sed nego pœnitentiam avt fidem initialem, qæ judicio Apoſtolorum ſufficiebat ad dandum Baptiſma deſiderantibus, ſemper eorum judicio avt præſumptione ſuffeciſſe ad tales ponendos in ſtatu adeptæ reconciliationis, remiſſionis peccatorum, regenerationis avt ſalutis. Act. 2. 37. Qi præſumuntur verè compuncti corde ob peccata ſua, qi præſumuntur deſiderare ex animis liberationem à peccatis, qi inſtituuntur, ut qærant liberationem hanc in merito Chriſti, idonei jam judicantur ad accipiendum Baptiſmum, & in Baptiſmo remiſſionem peccatorum, ibidem, verſ. 38. ſed non præſumuntur ante Baptiſmum obtinuiſſe hanc remiſſionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Ego qænam ſit *fides* illa ac *pœnitentia initialis*, non intelligo qâ præditum avſit qis ad Baptiſmum admittere, qem tamen *vera vivaqe in Mediatorem fide*

imbutum nondum credat. Philippus certè Æthiopi Baptiſmum poſcenti, *Si credis*, inqit, *ex toto corde, licet.* Act. 8. 38. qaſi non baptizaturus, niſi id ille profiteretur, ipſeqe, charitatis ſaltem judicio, ita credere credat. *Non vult eum baptizare, niſi credat.* inqit Lutherus, *in Gen.* 48. nec *fidem* tantùm *initialem* illam volebat, qi *ex toto corde* poſcit ut *credat.* Et de Ananiâ Calvinus, *ad Act.* 22. 16. *veræ fidei expertem non baptizaſſet.* eâ nempe imbutum præſumpſiſſe vult: & ex Chriſto ipſo id didiciſſe videtur, Act. 9. 11. Bucerus *ad Rom.* 6. *de bapt. myſt. p.* 327. reſpondens Anabaptiſtarum objectioni ab Apoſtolorum & Philippi praxi ſumptæ, concedit, *ab adultis & confiteri potentibus anteqam baptizentur, confeſſionem fidei reqiri.* Qin &, *idem Baptiſmum appetentibus, ab adultis omnibus, qod ab Evnucho Philippus, exigi debere* contendit. Videatur Whitakerus, *de Sacra. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 3. *p.* 10. & *q.* 4. *c.* 2. *ad rat.* 1. *p.* 75. allatus ſupra *ad arg.* 11. *de locut.* 2. *reſp.* 2. *rat.* 1. qi & multis adverſus Bellarminum confirmat, *Baptiſmum non primò & propriè facere nos Eccleſiæ Catholicæ Chriſtiqe membra, ſed metonymicè tantùm, qia nos eſſe tales confirmat, & nobis jus illud obſignat.* Et, *de Eccleſ. q.* 1. *c.* 4. *ad arg.* 2. *eos qi credunt, ſtatim fieri membra Eccleſiæ Catholicæ.* Et, *ibidem ad* 3um. *Catechumenos, ſive non baptizatos, vera fide præditos, de Eccleſia Catholica eſſe, & ad eam pertinere: in ſtatu ſalutis eſſe, idqe non voto tantùm, ſed re & actu. alioqi non poſſe ſervari magis, qam qi voto in arca Noë fuerant, cum re & actu non eſſent.* qæ omnia ille latius proſeqitur; *ibidem* c. 5. Videatur & Petrus Martyr adductus ſupra, *ad arg.* 4. *reſp. ult.*

2. Si *fides* illa nondum *vera vivaqe* foret, nec *pœnitentia* ejuſmodi, ut remiſſionem peccatorum ex vi promiſſionis neceſſariò indipiſceretur, qam Baptiſmo tamen inſeqente conſeqeretur baptizatus; videtur eam eſſe Baptiſmi collati virtutem, ut vel ſine *vera vivaqe fide pœnitentiaqe ſalutari* baptizatum juſtificet; vel ſaltem, ut ex *fide* illa, *pœnitentiaqe* nondum *vera, viva, ſalutari,* accedente *ablutionis* ritu, *vivam, veram, ſalutarem* efficiat: qo modo ſcilicet Pontificii docent, ex *attritione*, qæ non juſtificet, accedente Sacramento *abſolutionis, contritionem*, qæ juſtificet, fieri. Bellarminus *de pœnit. l.* 2. *c.* 18. *in fine.* Et tale qid ſomniaſſe videtur Durandus, *ad* 4. *d.* 4. *q.* 2 *ad* 2um. Qod utrumqe cum novum & Eccleſiæ priſcæ prorſus inavditum ſit, teſtimonio divino aliqo ſtabiliri neceſſe fuit. Philippus Mornæus, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 5. *Sacramenta non indunt fidem: ſuſcipit illa indita fides, qam porrò corroborant.* Et mox; *Sacramenta fidelibus data, non ut credant, ſed qia credunt; non ut in fœdere Dei comprehendantur, ſed ut eo ſigno comprehenſi ſignificentur.* Whitakerus, *de Sacr. q.* 1. *c.* 2. *Nos ſacramenta inſtituta eſſe dicimus, non ut fidem infundant; ſed ut fidem ante infuſam confirment.* Baſilius, *contr. Evnom.* Πιστεῦσαι δεῖ πρῶτον ἔπειτα ἐπισφραγίσασθαι. Tertullianus, *de bapt. c.* 13. *Pavlus ubi credidit, tinctus erat.* Bellarminus ipſe, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſ.* 1. *teſt.* 2. *Fides non eſt effectus Baptiſmi, cum eum præcedat; ſed potius diſpoſitio ad illum.* Whitakerus deniqe, *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *partic.* 2. *Nos verè dicimus, Sacramenta non juſtificare, nec primò, nec ſecundò, per ſe & proprie. nam qando fides noſtra in prædicatione Evangelii Chriſtum amplectitur, tum juſti ſumus. Verbum ergò juſtificat; Sacramenta hanc juſtificationem obſignant: ut niſi qis juſtificatus & pius ad Sacramenta accedat, Sacramenta non eum juſtificare poſſint. Juſtitia ergò & prima & ſecunda ex verbi prædicatione confertur; per Sacramenta verò alitur & avgetur. Non poſſunt Sacramenta homini, qi caret juſtitiâ, juſtitiam conferre, ſed in eo tantùm, qi habet, avgere & corroborare.*

3. Locus ille, *Act.* 2. 38. non tam præſumit hoc in baptizatis, qam à baptizandis exigit. Hortatur Petrus ut reſipiſcant avdientes, prout & cap. 3. 19. μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε. qo loco etiam Baptiſmi nulla fit mentio, cum peccatorum tamen promittatur abſterſio. μετάνοιαν avtem iſtam, ſive *reſipiſcentiam*, ſive *pœnitentiam* reddere libuerit, qam ab eis Petrus exigit, non fuiſſe *ſalutarem*, eandemve illam de qâ Pavlus 2 Cor. 7. 10. vix erit, credo, ut qiſqam dixerit. *Compunctio* ſiqidem *cordis*, de qâ verſ. 37. ſalutaris ea necne fuerit, ad rem ipſam, de qâ agitur, parum refert. neqe compunctionis illius ratione, Petrus iſtos, non magis qam timoris intuitu τὴν διεμοφύλαξιν Pavlus, ad Baptiſmum admiſerit; ſed *reſipiſcentiâ*, *ſalutari* prorſus, dubio procul (ut *fide* verâ vivâqe commentarienſem ille) præmiſſâ, ad Baptiſmum invitat. Qin & Martyr, *ad Rom. c.* 3. *p.* 39. *Unam eſſe veræ pœnitentiæ rationem, qæ à baptizandis adultis exigatur*, multis probat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Idem eſto de Pavlo judicium, cui dictum eſt per Ananiam, Surge, baptizare, & ablue peccata tua. *Act.* 22. 16. *Nam remiſſio peccatorum nititur fide: fides divini verbi promiſſionibus. Verbum promiſſionis ſic ſe habet qoad adultos initiandos*, Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Marc.* 16. 16. *Sic Petrus hîc*; Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum. *ſcilicet obtinendam, non obtentam. Sic Pavlo ab Ananiâ dictum eſt*; Surge, baptizare & ablue peccata tua. *ſcilicet non remiſſa, ſed hoc myſterio remittenda, ut probabile eſt. Nam in Baptiſmo fides baptizatorum ferebatur in Deum, ut remittentem & abluentem peccata virtute ſangvinis Chriſti tum illis applicati, qorum onere premebantur illorum conſcientiæ ante & uſqe ad hoc remedium applicatum. Qid igitur ante Baptiſmum Deus fecerat arcana ſua voluntate pro talibus baptizandis, Apoſtoli, nec judicare nec præſumere potuerunt; ſed in ipſo Baptiſmo dari remiſſionem, ac fieri ablutionem peccatorum virtute ſangvinis Chriſti omnibus in Chriſtum credentibus, & præſumpſiſſe & docuiſſe videntur Apoſtoli. Atqe hac ſpe nixi ad Baptiſmum accedebant Chriſtiani; atqe in hunc ſenſum Veteres hæc loca intellexerant.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *Loco* illo *Act.* 22. 16. nolo denuò reponere qæ ſunt prius exhibita, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *locut.* 3. ibi poterunt videri.

2. Chriſtus ipſe, cum dixit, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur.* an non *fidem veram, vivam, ſalutarem*, à baptizandis verbis illis exigebat? eandem utiqe ipſam, de qâ alibi toties, Baptiſmi avt ſuſcepti, avt ſuſcipiendi conditione nevtiqam adjectâ, *Qi crediderit, non peribit, habet vitam æternam, à morte ad vitam tranſiit, in judicium non veniet.* Joan. 3. 15. 16. 18. & 5. 24. & 6. 40. 47. *Qibus in locis, ſi qis* (inqit Whitakerus *de Sacram. q.* 4. *c.* 3. *p.* 97.) juſtificari & vitam æternam habere, *ſic interpretetur ut Bellarminus*, id eſt, diſponi ad juſtitiam & vitam æternam, *nonne hoc eſſet infigniter abuti Scripturis, & hac omnia teſtimonia egregiè pervertere?* Avt in ſtatu ſalutis nondum conſtitutos credere fas eſt donec Baptiſmum nacti fuerint, qi fide tamen ſalutari fuerant imbuti, atqe hoc Chriſtum verbis illis voluiſſe? ut perire neceſſe habeant, niſi lotio externa acceſſerit? qi *fide* tamen *cor* interiùs *mundatum* habuerint. Act. 15. 9. Horrendum certè Bellarmini illud, *de pœnit. l.* 3. *c.* 2. *probat.* 7. *rat.* 1. qod ex Avguſtino tamen ſtatuminare conatur; *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint.* De Baptiſmo paria ſi dicantur, qod ex verbis Domini ſic intellectis fluere forſitan videatur, ecqis non animo exhorruerit? Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 3. *arg.* 1. *p.* 81. *Scriptura docet fidem afferre juſtitiam. ergò, qi crediderit, eſt juſtus. credere avtem poſſumus ſine ſacramentis. ergò Sacramenta illam juſtitiam confirmant, non afferunt per ſe, avt ſecundam, avt primam juſtitiam. Et nulla juſtitia eſt niſi fidei, non una fidei, altera ſacramentorum.* Idem *ibidem p.* 83. Cum Bellarminus, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſſ.* 1. *teſt.* 2.

ex

ex *Marc.*16.16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Hîc tribuitur Baptiſmo vis ſalvandi. at non ſalvat niſi juſtificando*, &c. Ipſe contra ex eodem loco ſic argumentatur. *Reqirit fidem ante Baptiſmum in adultis, Marc.*16. *unde conſtat, fidem eſſe, qa ſervat, non Baptiſmum.* Bellarminus (*de effect. Sacr. l.*2.*c.*9.*ad primum*) *ait, non hinc colligi Baptiſmum non ſervare.* Reſpondeo. Ergò *ſaltem hoc ſeqitur, Baptiſmum non ſolum* [forſan, *ſolum non*] *ſervare. Si ergò Baptiſmus ſervat fide, qomodò tandem intelligitur hoc*, cum fide? *num Baptiſmus & fides conjunctim ſervant? an Baptiſmus tantum, ſed non ſolus, i. e. non ſine fide, qia fides debet diſponere hominem? Id ex eo colligo, qia antea* (*l.*2.*c.*1.*not.*3. *fin.*) dicit fidem eſſe *tantum diſpoſitionem ad juſtificationem & ſalutem; ut ſiccitas eſt in ligno ad combuſtionem. Si ſic, tum revera omnem ſervandi vim Baptiſmo tribuit; ut ignis eſt qi comburit, non ſiccitas ligni, etſi non comburat, niſi ſiccum fuerit lignum. Sed pugnat hoc cum tota ſerie, atqe adeò cum conſtante doctrina Scripturarum, qa faciunt fidem non eſſe diſpoſitionem tantùm ad juſtitiam, ſed fidei juſtificationem tribuunt. Rom.*3. 28. *&* 5. 1. *& Abrahamum eſſe ex fide juſtificatum, ajunt, Rom.* 4. 3. *Num ea Abrahæ fides, qa ſic commendatur in Scripturis, nihil aliud ſit, qam diſpoſitio qædam ad juſtitiam? Cum ergò Scriptura tam apertè fidei juſtificationem & ſalutem tribuant, non poteſt de nuda diſpoſitione intelligi. Ergò fides verè juſtificat. Si ergò & fides juſtificat & Baptiſmus conjunctim, tum juſtitia partim fidei, partim Baptiſmo tribuenda eſt. Si ſic, tum partienda inter fidem & Baptiſmum juſtitia eſt. Dicant ergò, qantum fidei, qantum Baptiſmo ſit tribuendum. Qod qum planè ridiculum ſit, ut juſtitia partem unam fidei, alteram Baptiſmo tribuant, ſeqitur eſſe ſolam fidem, qa ſervat, cum Bellarminus concedat non Baptiſmum ſolum ſervare. Et ideò Chriſtus in poſteriore membro ait*, Qi non crediderit, condemnabitur. *non*, Qi baptizatus non fuerit. Idem, *ibidem p.* 813. *Sic Chriſtus Joan.* 5. 24. Qi ſermonem meum audit; *ibi eſt auditus*; & crediderit ei qi miſit me; *ibi eſt fides ex auditu*; habet vitam æternam; *ibi eſt juſtitia ex fide. Hîc nulla de Sacramento mentio.* Et *hanc eſſe veram & perfectam juſtitiam, ex eis patet qa ſeqntur. addit enim Chriſtus*; In condemnationem non veniet, ſed tranſiit à morte in vitam. *Et ſic multis Chriſtus remiſit peccata, & juſtificavit multos, ſalvoſqe pronunciavit, ex fide ipſorum, ut mulierem eam Cananæam, Math.* 15. 28. *& Archiſynagogam, Marc.* 5. 36. *qi non erant baptizati. qod ſatis indicat, non pendere ex Baptiſmo juſtificationem.* Et *ibidem* rurſus *p.* 95. *Si hoc verum ſit, verbum non niſi offerre ſalutem, Sacramentum vero operari; tum non ſufficit, ut voto tantum ſimus participes Sacramentorum, ſed ut participemus neceſſe eſt, ſi ſalvi eſſe velimus.* Et, *p.* 96. col. 1. *Sed ille ait*, Verbum prædicatum etſi intelligatur & credatur, nil tamen prodeſſe ſine Sacramento; qia verbum offert tantum ſalutem, non avtem reipſâ operatur vel applicat; hoc enim per Sacramentum tantùm fieri. *Hæc abſurdiſſima & profaniſſima doctrina eſt.* Et, *col.*2. Fidem *ait Bellarminus* juſtificare, qia removet obſtacula, & diſponit animam. *Lugenda horum hominum improbitas eſt. adeo nihil pudet eos pervertere vias Domini. Num fides removet obſtacula, & diſponit animam? at Scripturæ docent, ſi credamus, & qando credimus, & propterea qod credimus, ſalvos nos eſſe. hoccine eſt tantùm diſponi ad ſalutem credendo?* & qæ ſequntur, nam diſerta ſunt. Deniqe, *de Sacr. q.*2. *c.*1. *Concil. Trident. ſtatuit*; Sacramenta novæ legis eſſe ad ſalutem neceſſaria, & homines per ſolam fidem ſine Sacramentis, avt eorum voto, non adipiſci gratiam juſtificationis. *Et Bellarminus ait*, fidem qamvis maximam, non tamen juſtificare, niſi adſit etiam Sacramentum in re, vel in voto: imò magis reqiri Sacramentum qàm fidem; qia ſine Sacramento in re, vel in voto, nemo juſtificatur, neqe parvulus, neqe adultus: at ſine fide parvuli, qi fidem propriam nullam habent, qâ recipiant juſtificationem, tamen per ſacramentum fidei juſtificantur. *De infantibus, qod inqit, iniqiſſimum eſt, & Scripturis contrarium. Æqumne enim eſt, infantes, ſi mortui ante fuerint, qam baptizentur, in æternum perire, qia votum Baptiſmi non habuerunt? at ne adulti qidem pereunt, ſi ſine aliqa negligentia ſua avt contemptu, Baptiſmo caruerint. multo minus infantes, qi nec negligere, nec contemnere poſſunt. Infantes ergò ſervari poſſe dicimus, etſi nec re, nec voto baptizentur: imò adultos qoqe, etſi non re baptizentur, modò nullus contemptus interceſſerit. Fatemur ergò Sacramenta eſſe neceſſaria,* 1. *propter Dei mandatum & ordinationem: qia his mediis uti nos voluit, ad applicanda & obſignanda nobis beneficia Chriſti; & qia ſigna ſunt fœderis inter Deum & Eccleſiam. Qi verò ſigna fœderis aſpernatur, is ſe divini ordinis contemptorem declarat, & eſt apertè ſacrilegus & fœdifragus.* 2. *propter noſtram infirmitatem qa his adminiculis opus habet ad fidei confirmationem*, &c. *Interim tamen, non eſſe Sacramenta avt magis avt tam neceſſaria, qam avt eſt fides avt Dei verbum ſine qibus nemo* (*de adultis loqor*) *ſervari poteſt, ut ſi qis millies in voto haberet credere, niſi tamen actu crederet non ſervaretur: itaqe ſi qis in voto haberet baptizari, fide tamen careat, nihil ei votum ejus proderit.* Hæc Vir ille piæ memoriæ, qæ ideò latius tranſcripſi, qia ad negotium qod in manibus eſt, plurimum faciunt.

Sed, qo clarius dicti Dominici mens genuina eluceſcat; Apoſtolorum enunciata gemina, cum hoc Chriſti contendamus. Pavlus, ubi dicit, Rom. 10. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, cordeqe crediderit*, &c. *ſalvus futurus es.* & ſubjungit etiam, verſ. 10. *Corde ſiqidem ad juſtitiam creditur, ore vero ad ſalutem confeſſio editur.* non ideò vult (opinor) hominem etiamſi jam credat, in ſalutis ſtatu tamen nondum exiſtere, donec confeſſionis edendæ opportunitas obtigerit. Sed & Jacobus, qanqam *fidei abſqe operibus profeſſionem nihil valere* contendit. cap. 2. verſ. 14. *Abraham ex operibus juſtificatum; fidem ejus una cum operibus cooperatam, & ex operibus ipſis conſummatam*, aſſerit. verſ. 21. 22. *hominem* deniqe *ex operibus juſtificari, concludit, & non ex fide tantùm.* non hoc tamen (puto) voluit, hominem verè fidelem nondum in juſtificationis ſtatu conſiſtere, donec opera ſubſeqentia fidei præeunti adjecerit. Hoc tantum, qantum ego aſſeqor, uterqe voluit, confeſſionem Chriſti, vitamqe ſanctam, profeſſioni Chriſtianæ conſentaneam, ab eis omnibus exigi, qi fide Chriſtum ad juſtificationem & ſalutem amplexos ſeſe profitentur; nec fidem ſuam, tanqam veram vivamqe poſſe comprobatam dare, ſi iſta, ubi opportunitas data fuerit, prorſus neglexerint. Optimè Cajetanus *in Jac.* 2. *Adverte hic prudens lector, qod Jacobus non ſentit, fidem abſqe operibus mortuam eſſe*, &c. (*ut patet in infantibus baptizatis, & in adulto baptizato, ſi ſtatim moreretur*;) *ſed ſentit, fidem ſine operibus, hoc eſt renuentem operari, eſſe mortuam, eſſe vanam, & non juſtificare.* De Chriſti dicto paria dicamus licet. non excludit à ſalute non baptizatum, ſed baptizari renuentem, (qomodò Phariſæi & Juridici *Baptiſmum Joannis aſpernati*, perhibentur, Luc. 7. 30.) utpote præcepto Dominico morem gerere reſpuentem, τὴν ἐξ ὑπακοὴν, contra qam exigitur, Heb. 5. 9. ἀπὶ τῷ ἐυαγγελίῳ ἀπειθοῦντι. 2 Theſſ. 1. 8. ac proinde infidelitatis convictum qicqid profeſſus fuerit; qomodo & illi, de qibus Pavlus, 1 Tim. 5. 8. Tit. 1. 16. Algerus, *de Sacr. Evchar. l.* 5. *c.* 6. ex Avguſtino *de Bapt. l.* 4. *Baptiſmus qidem poteſt ineſſe, ubi cordis converſio defuerit: converſio avtem cordis poteſt qidem ineſſe, non percepto Baptiſmo, ſed contempto non poteſt. neqe enim ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cum Dei ſacramentum contemnitur.* Qin & membrum oppoſitum interpretationem hanc confirmat, qo fidei, non Baptiſmi abſentiæ exitium æternum denunciatur. Ita Petrus Comeſtor, *hiſt. Evang. c.* 197. Qi crediderit, &c. *Non ait*, non baptizatus fuerit, *ſine Baptiſmo enim ſalvatur homo, cum eum excludit articulus neceſſitatis, non contemptus religionis. unde qod dictum eſt*, niſi qis renatus fuerit ex aqâ & Spiritu, &c. *ſic intelligitur, qi contempſerit renaſci.* Ita noſtri paſſim. Calvinus, *harmon. Evang. Tenendum eſt, non ita neceſſariò reqiri ad ſalutem baptiſmum, ut perire neceſſe ſit, qicunqe*

eunqe eum adepti non fuerint: Neqe enim hic fidei adjungitur, tanqam dimidia salutis cavssa, sed ut testimonium. Et mox; *Hominibus necessitatem imponi, ut signum gratiæ Dei negligant, qæ huic tamen constricta non est: nec simpliciter necessarium esse, sed tantum obedientiæ nostræ respectu.* Paræus, *in Marc.* 16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, *scilicet si copiam baptismi habuerit. secus enim, non ita præcise baptismum esse necessarium, patet ex sententia seqenti huic opposita, ubi baptismus omittitur. si avtem baptismus aqè ac fides ad salutem requireretur, dicendum fuisset in antithesi,* Qi non crediderit, vel non baptizatus fuerit, condemnabitur. *Hinc illud axioma in Ecclesia receptum,* Non privatio baptismi, sed contemptus damnat. Petrus Martyr, *ad Rom.* 6. *p.* 220. *Negari non potest, adultos credentes justificationem habere, etiam anteqam baptizarentur. neqe tamen hujusmodi frustra baptizantur. parendum enim est præcepto Dei: qod si qis contemneret, qantumvis jactaret fidem suam, satis tamen declarat, se non credere, non justificatum esse, nec remissionem peccatorum accepisse.* Et mox: *Obsignatur etiam nobis per baptismum jus ad vitam æternam. donatur qidem illud nobis statim ubi justificamur, pertinetqe ad nos jure, non meriti, sed liberalis donationis Dei; per baptismum verò obsignatur. Ut regia largitiones qam primum concessa sunt, sine controversia ad nos pertinent: postea verò adduntur obsignationes, ut Regis voluntas, si sit opus, aliis testata esse possit. Neqe verò pars ista ita accipienda est, qasi excludendi sint è regno cœlorum, qi non fuerint baptizati. Si enim crediderint, & per eos non steterit qo minus baptizarentur, non est ambigendum de eorum salute. Christus enim ait,* Qi credit in me, habet vitam æternam. *& alio loco, qamvis dicat,* Eum qi crediderit & baptizatus fuerit, salvum fore; *tamen statim adjicit,* Qi non crediderit, condemnabitur. *qibus verbis innuit, baptismum non ita esse necessarium, qin fideles absqe eo salvari possint; modò ne intercedat contemptus & inobedientia.* Danæus, *adv. Bell. tom.* 2. *l.* 2. *q.* 1. *c.* 3. *arg.* 2. Bellarminus. Marc. 16. 16. vis servandi tribuitur Baptismo. *Resp. Imò tribuitur fidei, ut docet Paulus,* Eph. 2. 8. Rom. 1. 17. *nam Baptismus est solum testimonium istius Dei promissionis, nos, si credimus, i. e. per fidem servari. Hab.* 2. 4. *Itaqe Bellarminus putat absurdè, hîc Baptismum oportuisse fidem præcedere, non avtem fidem Baptismum. promissio enim præcedit sigillum. fides avtem qoniam ex avditione verbi est in adultis (de qibus hîc agit Christus) pendetqe, idcircò eos oportet prius avdire verbum Dei qam baptizentur. Rom.* 10. 17. Et mox; *Non est eadem ratio fidei & Baptismi. ergò non sic immediatè applicat nobis Baptismus Christum Christiqe beneficia; sicut ea nobis applicat immediatè fides. ratio diversitatis est, qod fides immediatè apprehendit Christum; ergò & immediatè eum nobis ejusqe merita applicat. At Baptismus neqe est Christi apprehendendi instrumentum, sed apprehensi sigillum; neqe etiam immediatum, sed mediatum. nam accedit signum ad verbum in Sacramento; & ex verbo & per verbum scimus signum esse nobis Christi applicati sigillum. Ergò est mediatum, subseqens & fidem & verbum Sacramenti, & utroqe posterius.* Amesius, *adv. Bell. tom.* 3. *disp.* 4. *de effect. Sacr. q.* 1. *thes.* 3. *Marc. ult. non magis tribuitur salus externæ actioni Baptismi per se hoc in loco, qam externæ professioni,* Rom. 10. 10. *tribuitur propriè fidei. sicut ex verbis seqentibus apparet,* Qi verò non crediderit, (*non dicit,* qi non baptizatus fuerit) condemnatur. Videatur idem *ibidem disp.* 6. *thes.* 2. Zvinglius *ad Baltas. libel. resp. fol.* 105. *Notabis ergò Baptismum externum esse fœderis cum Deo initi symbolum, cujus omnes eos, qi fœdere continentur, participes esse oportet, nemine illorum excepto, nisi qem Deus casu qodam immisso exceperit. qem verò casus aliqis divino judicio immissus excludit & impedit qo minus externum signum participet; neqaqam inter damnatos referri oportet, nisi Deum nobis iniqiorem rigidumqe magis, qam Mosis seculo fuerit, imaginari velimus.* Optimè deniqe & latissimè, (Martyre etiam accersito) qem magna ex parte transscribere non pigebit, Whitakerus. Is *adv. Bell. de Sacr. q.* 2. *c.* 3. *arg.* 3. *p.* 36. *Scripturæ docent Christum cum omnibus ejus beneficiis applicari nobis in Evangelii prædicatione extra & ante Sacramenta, & sic sine sacramentis per solam fidem, qando scilicet promissiones Christi fide amplectimur.* & qæ sequntur. Idem, *de bapt. q* 2. *cap.* 1. *His verbis Marc.* 16. 16. *Christus credentibus & Baptizatis salutem promittit. Hinc qeri potest, num Baptismus tam sit ad salutem necessarius qam fides; qia Christus cum fide Baptismum conjungit, sine fide verò salvi esse non possunt, qi modo ad avdiendum Evangelium & credendum idonei sunt. — Igitur prima qæstio est, — num adultus credentibus, & tamen anteqam baptizentur morientibus, modo nullâ suâ culpâ Baptismo caruerint, non sufficiat fides ad salutem. — Nos, etsi contempsisse Baptismum sit morte dignum peccatum, qia qi Christi institutum contemnit, Christum contemnit, & non sumpsisse cum possis, avt distulisse longius qam oportet sine necessaria cavssa, defendi non possit; tamen, si homo ex animo credat, & remissa esse ei peccata, & eum nihil à cœlo arcere posse, non Baptismi, avt rei ullius externæ privationem dicimus. — Mortiferum est contemnere. at non mortiferum, si careat aliqis non sua culpa sine contemptu. Nos ergò sic esse necessarium Baptismum affirmamus, ut non debeat contemni: non avtem esse simpliciter necessarium contendimus.* Et, *ibidem c.* 2. *ad* 1um. *ex Joan.* 3. 5. *Qemadmodum perfectè sanati sunt, qi serpentem spectabant; sic eos qi in Christum credunt, à regno cœlorum nihil impedire potest.* Et, *ibidem resp.* 3. *Petrus Martyr in* 1 Cor. 7. *ait, non esse vim faciendam in copula [&] qasi perinde aqa necessaria sit ac Spiritus. nam etsi copula [&] conjungit qadam, non tamen facit esse ejusdem conditionis & necessitatis. Paulus enim ait* Rom. 10. 10. Corde creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem. *at qis dixerit, parem esse necessitatem confessionis & fidei? nam sine confessione potest qis servari; at non sine fide. potest enim aliqis ex metu Christum negare, & postea pœnitere. Bellarminus ait, hoc esse miserum effugium,* qia fides cordis necessaria est ad justitiam acqirendam, confessio oris ad salutem non amittendam. *At certè hæc misera responsio est, nam Paulus vult utrumqe esse ad salutem necessarium, & tamen utrumqe non est aqè necessarium.* Si dicamus cum Bellarmino, confessionem esse necessariam, ne amittamus salutem, & sic aqam, ne amittamus regnum cœlorum; qemadmodum ergò qi volunt salutis participes esse, debent Christum confiteri, si hoc reqiratur, nec salutem asseqi possunt, qi confessionem, si eâ opus erit, subterfugiunt; ita qi volunt intrare in regnum cœlorum, non debent recusare Baptismum, si haberi potest. Idem; *de Sacr. q.* 4. *c.* 2. *ad test.* 2 *Marc.* 16. *Baptismus dicitur servare, qia nostram per Christum salutem obsignat — Non qia vis servandi in ipso Baptismo est. qæro enim, num per se Baptismus sine fide servet. hic locus illud refellit. Nam Christus hîc fidem cum Baptismo conjungit. Si verò fides cum Baptismo conjungi debet, num infantes credunt anteqam baptizantur? Ergo manifestum est hîc Christum loqi de adultis, qi credendo servantur, ut ex multis Scripturæ locis constat. hi fide servantur: in his fides præcedit, & additur Baptismus, ut sit sigillum fidei. Verum ait Bellarminus.* Sicut fides apud adversarios immediatè justificat applicando merita Christi; cur non eodem modo fateantur Baptismum immediatè justificare applicando merita Christi, cum Christus hîc eodem modo loqatur de fide & de Baptismo? *Resp. Non negamus, Baptismum dici posse applicare nobis meritum Christi, & sic nos justificare, qia obsignat nobis justitiam fidei; ut omnu vu Sacramentorum ex fide pendeat, non fides ex Sacramentis.* Idem, *ibidem q.* 1. *c.* 3. *voc.* 37. *Christus ponit fidem ante Baptismum. Et sic omnes fidem reqirunt in adultis ante Baptismum. Philippus Evnucho,* si credis ex toto corde, potes baptizari. *qasi diceret, si per fidem apprehendis Christum & in illo remissionem peccatorum, ego sigillum qasi diplomati apponam. & hoc in omnibus adultis perpetuò reqiritur. Cum ergò fide remissa pec-*

cata

cata credimus, hanc fidem & promissionem Baptismus obsignat. non ergò Baptismus efficit fidem & vitam æternam, sed confirmat. qare ante promissa esse debet vita æterna. &, *ibidem q. 4 c. 3. p. 84. col. 2. Christus non ait, hoc ipsum, non baptizari damnationem afferre, sed non credere. Qare cum Christus nullam aliam causam condemnationis hîc ponat, nisi non credere; apertum est, non baptizari non esse causam damnationis; & sic justitiam non esse in Sacramentis, sed in fide. Etsi ergò Christus cum fide Baptismum in priore membro conjunxit, non tamen ut simpliciter necessarium conjunxit; sed ut symbolum & sigillum, quod non simpliciter necessarium est; imò cum fide dignus est qi promittit, non omnino necessarium ex parte ejus qi promittit, sed tantum ex ejus parte cui promittitur: tamen in negatione, hoc est, in posteriore membro, nulla mentio symboli fit, qia non carere symbolo causa damnationis est, sed fide, qâ Christus apprehendi debet.* Idem, *ibidem p. 89. Bellarminus ait.* Qi habet sacramentum, & non vult credere, damnatur. *Verissimum hoc est. unde constat Sacramenta non propriè & vi sua nos justificare, aut servare, imò sine fide nihil valere.* Porrò *ait*, si qis habet fidem, & non vult Sacramentum percipere damnatur. *Resp. Qi habet veram fidem, non potest non habere voluntatem utendi sacramentis. Fingit Bellarminus hominem habere fidem, & tamen nolle uti sacramentis. cum respuere Sacramenta sit infidelitatis argumentum certissimum. eo enim ipso se prodit qis non credere, si sacramenta recuset. contemptus sacramenti indicat fidem non habere. Ibidem q. 5. c. 8. ad rat. 4. Nostra sacramenta dicuntur hæc omnia præstare* (salvare, regenerare, justificare) *non qod ipsa propriè & per se hæc præstent; sed qia nostram salutem & justificationem à Christo jam peractam credentibus obsignant. & hoc vetera etiam sacramenta fecerunt.* Idem deniqe *ibidem qæst. 4. c. 2. ad test 3. resp. 5. pag. 66. Postremò, fidei soli sine mentione aqæ salus tribuitur. Joan. 3. 15. 16. 18. ergò credere per se ad salutem sufficit.*

3. Qod *fides promissionis verbo niti* dicitur, id avtem qoad adultos sic se habeat, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur:*

Respondeo. sicut fides patrum, qi ante Christum incarnatum vixerant, eadem planè cum nostrâ, qi jam degimus, fuit. Act. 15. 10. 11. 2 Cor. 4. 13. Heb. 11. 13. sic promissio per fidem in Messiam salutis, qoad substantiam apud utrosqe eadem prorsus. nec promissionis verbum, fideive, qo ea nitebatur, fundamentum, mutabat Sacramentorum sive sigillorum eidem obsignando adjectorum pro istis illisve temporibus seculisqe varietas avt diversitas. promissione merâ scilicet eâqe per secula omnia una eademqe fides nitebatur, sive lotione, sive recisione, sive nevtrâ etiam adhuc ea obsignaretur. Avgustinus, *ad Ep. Pelag. l. 1. c. 21. Antiqos justos non fecit salvos nisi fides mediatoris.* & *l. 3. c. 4. Antiqi omnes justi, & Moses ipse testamenti minister veteris, hæres novi, ex fide, qa nos vivimus, una eademqe vixerunt.* & *de pecc. mer. & rem. lib. 2. cap. 29. Una ergo fides est, qa omnes salvos facit, qi ex carnali generatione in spiritualem renascendo salvantur. — sed hujus pro significationis opportunitate per varia tempora Sacramenta variata sunt.* Idem, *confess. l. 10. c. 44. Salvi per fidem passionis futuræ, sicut nos per fidem præteritæ.* &, *Epist. 11. cap. 7. Christi fide saluberrima etiam illi justi facti sunt, qi priusqam veniret in carne, crediderunt in carne venturum. eadem namqe fides est, & nostra & illorum, qoniam hoc illi crediderunt futurum, qod nos credimus factum.* &, *in Joan. tract. 45. Tempora variata sunt, non fides. --- Venit, & venturus est, duo sunt tempora; sed eadem est fides. --- In signis diversis eadem est fides. Sic in signis diversis, qomodo in verbis diversis; qia nihil aliud sunt verba qam signa. --- fide manente signa variata videtis.* Idem deniqe, *Epist. 57. Qod si circumcisio antiqis sanctis pro Baptismo fuisse creditur; qid respondebitur de his, qi antequam hoc præceptum esset, Deo placuerunt, non tamen sine fide?* Whitakerus, *de sacr. q. 4. c. 3. rat. 4. ad 3m.*

Justitia una eademqe fuit in Patriarchis, in Prophetis, in Apostolis, in omnibus deniqe piis, qi ab origine mundi fuerunt. qi & videndus infra, *ad resp. 4. replic. 3. de formul.*

4. *Fidem baptizatorum in Deum ferri, ut remittentem peccata virtute sangvinis Christi tum illis applicati; qorum onere conscientia ante & usqe ad remedium illud premebantur;* qod asseritur:

Respondeo, *fidem baptizatorum in Deum ferri*, si fides ea saltem verbo divino nitatur, ut remissionis promissionem, qam fidei & resipiscentiæ absolutè dedit, Act. 10. 43. qamqe solidam pœnitentiam, cum fide verâ vivâqe conjunctam, *præsentaneam* obtinere ipse concedis baptizato obsignantem. qâ obsignatione solenni nil mirum, si leventur & stabiliantur conscientiæ antè & eousqe etiam forsan conturbatæ & oppressæ, ex fidei novellæ adhuc infirmitate, statusqe sui conditione beatâ minùs perspicuè apprehensâ. Ideò enim in Sacramentis bonorum, qæ per Christum conseqimur, obsignatio fit, *ut in conscientiis nostris rata sint*, uti Calvinus, *in Act. 2. 38.* verum isti, de qibus hîc agitur, vel verâ vivâqe fide imbuti jam fuerant; & tum ex concessis remissa habebant peccata, etiam priusqam ad Baptismum accederent; vel si verâ vivâqe fide destituti Sacramentum fidei illius susceperant, pacem, non veram, opinor, sed falsam, ac proinde fallacem, à fide non verâ enatam, conscientiis suis à ritu illo externo sunt consecuti.

5. Idem de *spe* illâ dictum sit, *qâ subnixi Christiani ad Baptismum accessisse* perhibentur. Spes enim vera, in fide recta fundatur. Heb. 11. 1. fides promissione divinâ innititur. qæ nisi fidei veræ vivaciqe, nec in Baptismo, nec extra Baptismum peccatorum veniam pollicetur; huic avtem etiam citra Baptismum præsentaneam eandem præstat.

6. *Apostolos ignaros, qid arcana voluntate ante Baptismum Deus fecerit, in ipso Baptismo dari remissionem & ablutionem peccatorum virtute sangvinis Christi & præsumpsisse & docuisse*, dicitur.

Atqi missa *Dei arcana voluntate*, ex patefacta *præsumebant & docebant*, dari credentibus omnibus præsentaneam remissionem peccatorum; (qod & ipse supra fassus, ab eis, scio, non aliunde didicisti) non verè credentibus nec Baptismum eam posse conferre sciebant. Proinde arcana Deo remittentes, à baptizandis fidem exigunt & resipiscentiam, individuam fidei comitem, veram dubio procul vivamqe utramqe, Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. 12. 13. 36. 37. & 16. 14. 15. fidei justificationem & peccatorum remissionem passim attribuunt & pollicentur, ut qæ sangvinem Christi in eum finem efficaciter semper applicet. Act. 16 30. 31. Rom. 3. 22. 23. 26. 28. 30. & 4 3. 10. 11. 23. 24. & 5. 1. 9. Gal. 2. 16. & 3. 14. efficaciam ipsius hac in parte, à ritu aliqo pendere, nusqam docent, nec ipse id asseruisse videris, modo vera vivaqe fuerit.

7. De phrasibus illis, *baptizari in remissionem peccatorum, & in ablutionem eorundem*, satis, opinor, est supra dictum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt. §. 2.* &, *ad Arg. 11. enunc. 2. locut. 3.* Addam duntaxat, qæ de hac formula, Amesius noster, & Piscator. Hic, *ad Marc. 1. 4. verba illa*, in remissionem peccatorum, *non valere, ad consequendam remissionem per hoc opus, judicari potest ex eo, qod Scriptura passim tradit, hominem adultum, de qalibus in illis dictis sermo est, non consequi remissionem peccatorum aliter qam per fidem in Christum, ac proinde statuunt eum jam per fidem habere remissionem peccatorum, non igitur per opus Baptismi. item ex eo, qod adultum baptizare non est fas, nisi is profiteatur fidem in Christum, ac proinde statuatur, eum jam per fidem habere remissionem peccatorum. Non igitur statui potest, qod illam demum adipiscatur per opus Baptismi. Necesse est igitur illa verba exponi. non potest avtem afferri melior expositio, qàm qæ petitur à natura Sacramentorum, qa constat esse sigilla justitiæ fidei*, Rom. 4. 11. Idemqe, *Thes. Theol. vol. 1. loc.*

loc.25.§.13. Prædicabat Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. *i.e.prædicabat reſipiſcendum eſſe, & credendum in Chriſtum, Act.19.4. teſtificabaturque reſipiſcentibus atque credentibus in Chriſtum, peccata eis ſua remiſſa eſſe propter Chriſtum.* Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 5. q. 1. theſ. 1.* Bellarminus. *In his locis tribuitur Baptiſmo remiſſio peccatorum.* Proteſtantes. *Remiſſio peccatorum in ſententia Dei offenſi conſiſtit; neque poteſt tribui externæ alicui ceremoniæ, niſi ſub ratione ſigni avt ſigilli ſententiam illam teſtatam reddentis.* Bellarminus. *Qis non miretur novum iſtum tropum, qo* abluere peccata *ſignificet, accipere ſigillum juſtificationis acceptæ?* Proteſtantes. *Juſtificationem ante fuiſſe ab illis acceptam non poteſt negare, cujus hæc eſt confeſſio, c. 13.* Adulti per fidem & contritionem veram juſtificantur anteqam ad ſacramentum accedant. 2. *Tropum, qem nos in iſtiuſmodi phraſi dicimus, eſt,* ablue peccata tua. *i. e. accipe ablutionem ut ſigillum remiſſionis peccatorum, ſive acceptæ, ſive accipiendæ, per conſcientiæ certiorationem. hic avtem tropus non eſt adeò novus avt mirus, ut Magiſtri illi magni, qos citat & approbat Bonavent. in 4. d. 1. q. 2. eundem jam dudum approbarint.*

8. *In eum ſenſum Veteres loca illa intellexiſſe,* qod dicitur:

1. Forſan minus cavtè ambiguéqe illi ſæpe locuti fuerint, prout & neoterici freqenter, etiam illi qi à ſenſu tamen illo, ubi ſermonem accuratius inſtituunt, qam longiſſimè recedunt. Certè Danæus veteres nobiſcum ſenſiſſe affirmat, *adv. Bell. de Bapt. c. 13. In Sacra Scriptura, qidpiam ab alio tolli, vel remitti dicitur, vel tanqam à cavſſâ; ſic Deus remittit peccata, ſic Chriſtus ea tollit. Mat. 9. 6. Luc. 5. 21. Joan. 1. 29. vel tanqam ab ejus remiſſionis & deletionis ſigno & ſacramento; ſic Baptiſmus peccata tollit & lavat. Marc. 1. 4. Eph. 5. 26. Scriptura & Patres hoc poſteriori ſignificato concedunt Baptiſmo peccata tollere.* Deniqe conferantur phraſes illæ, *baptizari in reſipiſcentiam, εἰς μετάνοιαν,* Mat. 3. 11. &, *baptizari in remiſſionem,* ſive, *ablutionem peccatorum;* & altera ex altera intelligatur. non eſt illud, *baptizari ad reſipiſcentiam conſeqendam, ſed ad teſtandam & obſignandam; in reſipiſcentiam,* i. e. *in teſtimonium reſipiſcentiæ.* & pari modo, *in remiſſionem,* & *in ablutionem peccatorum.* i. e. *in teſtimonium & obſignationem, vel remiſſorum ſive ablutorum, vel remittendorum & abluendorum.*

Verum, 2. Reſpondeo.

1. Qod Joannes Sariſburienſis in *Metalog. proleg.* *Non dedignatus ſum,* inqit, *modernorum proferre ſententias, qos antiqis in pleriſqe præferre non dubito. Doctoreſqe, qo juniores, eo perſpicaciores* fuiſſe in Scripturis exponendis, fatentur etiam è Pontificiis nonnulli, Cajetanus, *præfat. in pentateuch.* Dom. Bannes, *in ſecundam ſecundæ.* Salmeron, *in Rom.* l. 2. diſp. 51. ut verè poſſit hîc obtinere Philoſophi illud, *Polit. l. 3. c. 8.* τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ἤθη ἂν διέρθρωται τῶν νεωτέρων.

2. Baptiſmo nimium tribuiſſe è veteribus nonnullos, non eſt heri avt perendie à noſtris obſervatum. Centuriatores Magdeburgenſes id crebrius inculcarunt. Ambroſius reverâ, *de initiat. c. 4. Credit etiam catechumenus in crucem Domini Jeſu, qâ & ſignatur; ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus havrire.* Et, Avguſtinus, *de nupt. & concup. l. 1. c. 33. Qid prodeſſet, vel ante Baptiſmum pœnitentia, niſi Baptiſmus ſeqeretur, vel poſteà, niſi præcederet?* qaſi à Baptiſmo penderet fidei pœnitentiæqe efficacia, qum ab illius utriuſqe veritate pendeat potius iſtius fructus & effectus. Verum in hoc mihi vel Ambroſio, vel Avguſtino calculum dare religio eſt. Ne adjiciam, de Infantibus citra Baptiſmum decedentibus, hunc etiam Pontificiis immaniorem protuliſſe ſententiam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed eſto, illo loco Act. 2. 38. reſipiſcentia prius exigatur à baptizandis: atqe adeò eſto locus propriè intelligatur de adultis reſipiſcentibus, qos jam Petrus compellavit: tamen verba illa, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum; *ſimul etiam deſignant finem, in qem Baptiſmus adhibetur. qi licet adultis verè reſipiſcentibus non adhibeatur niſi ad teſtandam & obſignandam remiſſionem peccatorum jam partam, parvulis tamen, qibus nihil in præſenti obſignat, nec obſignare poteſt, pro illo ſtatu, ſignum eſt viſibile gratiæ illius inviſibilis, qam Deus mediante Baptiſmo porrigit & præbet parvulis inter baptizandum. Eſt avtem illa remiſſio peccati originalis, qo ſolo implicantur parvuli. non enim alio modo prodeſt parvulo ad remiſſionem peccatorum. Hortatur enim Petrus Judæos ad pœnitentiam & Baptiſmi ſuſceptionem, hac ratione, qod promiſſio facta ſit illis & eorum liberis, illis ſcilicet verè jam credentibus & reſipiſcentibus,* obſignationis *remiſſionis peccatorum per Baptiſmum, biſce verò, qibus nondum remiſſum erat peccatum originale,* exhibitionis *illius remiſſionis, qam Baptiſmalis ablutio repræſentat & ſignificat, cum obſignationis remiſſionis nondum facta capaces non eſſent. Nam, ut habet Calvinus in locum,* Baptiſmo ſemper connexa eſt ſpiritus gratia, niſi à nobis impedimentum occurrat. *à parvulis avtem impedimentum occurrere non poteſt. Ergò in horum Baptiſmo Sacramentum præbet & confert qod ſignificat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam loco huic abunde ſatisfactum ante videri, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. Aſſumpt. §. 2.* qo remittere itaqe neceſſarium fuerit, ne eadem ſæpius repetita navſeam moveant. pavcula tantùm hîc adjicio.

1. Etiamſi *Baptiſmi finis* iſte *qoad parvulos* verus eſſet, non poſſe tamen ex hoc loco elici, qo de Baptiſmo eo ſolo agitur, qem reſipiſcentia præceſſerit.

2. Havd verum videri qod præſumitur, *per Baptiſmum infanti obſignari nihil poſſe*; qum fœdus obſignet cum ſemine etiam initum; nec cum ſemine baptizato tantùm, avt qâ baptizato, ſed cum ſemine ſimpliciter, etiam non baptizato, etiam non baptizando, qod citra Baptiſmum defungeretur. Qin &, *parvulo obſignari poſſe*, ex cogitationibus ſecundis agnoſcit ipſe Vir Clariſſimus, uti ſupra monitum, *Sect. 1. Num. 2.* ſub calcem *Reſp. ad Arg. 6.*

3. *Deum gratiam in Baptiſmo parvulis porrigere,* non poſſe niſi valdè ἀκύρως dici. Porrigitur aliqid, ut accipiatur. i.e. ut is cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat. Ita Satyricus;

Porrigis irato puero cum poma, recuſat.

Neqe avt terræ ſitienti aqam aqator, avt proſciſſæ ſemen *porrigere* dicitur. Parvulis ergò electionis liberæ uſu deſtitutis, etiamſi *præberi* aliqid, *porrigi* tamen propriè non poteſt. *tradere*, vel, *indere*, qis poteſt in manum infantuli, inſtrumentum aliqod ſigillo communitum, vel virgulam, qæ hæredi jus obſignet. at *porrigere*, avt *offerre* eidem eâ ratione jus illius beneficii, vel qod traditionis illius ritu deſignatur, vix qiſqam, opinor, dixerit; niſi forte ab infantili illius admiſſione avt rejectione (ſicut à pullorum actu conſimili in avguriis de rerum futurarum eventu conjectabantur) jus illud abſolutè penderet. Verùm infans tantùm abeſt, ut *gratiam in Baptiſmo porrectam* an *oblatam* dixeris, ut nec ſacramentum ipſum ex libero electionis uſu vel admittat vel reſpuat. Unde nec reniſus parvulorum iſtiuſmodi, cum ad ſacrum fontem ablutionis gratiâ ſiſtuntur, eis qicqam obeſſe creditur. Qod & Avguſtinus non ſemel monet, *Epiſt. 57. de bapt. l. 4. c. 23. de pecc. mer. & remiſ. l. 1. c. 25.*

4. Calvinus *cum dixiſſet, Non proponi in Baptiſmo nudam figuram, ſed rei qoqe exhibitionem ſimul annexam eſſe.* dicti rationem ſtatim iſtam ſubjungit; *qia nihil fallaciter* Deus promittit, ſed verè complet, *qod ſub figuris ſignificat.* cujus contrarium, ut nemo pius aſſeruerit; ita nec dicere qenqam neceſſe eſt, qi cum Reverendo Epiſcopo Joanne Sariſburienſe negaverit, *gratiam eam renovantem,*

vantem, qâ Chriſto renaſcuntur fideles, infundi parvulis in ipſo actu Baptiſmi. qam in Baptiſmo tamen figurari, ecqis inficias egerit?

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Objectio. *Dices, verba illa*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum; *non poſſe gemino ſenſu eodem in loco accipi & uſurpari, ut tum deſignet* obſignationem *remiſſionis peccatorum adultis reſipiſcentibus, tum ipſam* remiſſionem *peccati originalis parvulis, qibus ante peccatum originis non eſt remiſſum.*

Reſponſio. 1. *Certum eſt, cum dicit Petrus*, Reſipiſcite unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *ibi ipſam remiſſionem intelligi nondum impetratam, ſed actu reſipiſcendi impetrandam, non remiſſionis obſignationem.*

2. *Certum itidem eſt, Petrum hortari Judæos ad pœnitentiam & Baptiſmi ſuſceptionem hac ratione, qod promiſſio facta ſit illis & eorum liberis remiſſionis peccatorum parvulis avtem Judæorum promiſſio remiſſionis non aliter facta eſt qam fieri potuit, ſcilicet porrigendo, præbendo & exhibendo inter baptizandum remiſſionem originalis reatus nondum remiſſi. Nemo enim dixerit, promiſſionem factam eſſe univerſaliter conferendi ipſam remiſſionem originalis reatus omnibus eorum parvulis anteqam ſiſtantur baptizandi, vel ſi qis dixerit, omni fundamento caret talis aſſertio.*

3. *Calvinus annotavit in locum, ubi explicat hac verba*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. Tametſi, *inqit*, in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hic præcedit, ordine tamen (*ait*) ſeqi; qia nihil aliud eſt (*inqit*) qàm bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur obſignatio, ut in conſcientiis noſtris rata ſint. *per remiſſionem ergò peccatorum intelligit vult ipſam remiſſionem, ſed eam non plenariè fieri, niſi ubi in conſcientiâ rata fiat, ſev in foro conſcientiæ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ego ſanè *de ſenſu gemino* nihil ejuſmodi objecerim, nec ut objiciatur opus eſt; qum clarum ſit, qos alloqatur eo loco Apoſtolus, ut fruſtra fuerit controverſiam inſtituere, qo ſenſu de parvulis eo loci loqatur, qo non parvulos ullos, ſed adultos qoſdam alloqitur.

2. *Remiſſionem nondum impetratam, ſed actu reſipiſcentiæ impetrandam, non obſignationem remiſſionis promitti*, facilè concedo. nec qiſqam unqam, credo, avt negavit, avt negaverit. Verùm hoc qæritur, remiſſio ipſa qatenus à reſipiſcentia, qatenus à baptiſmo pendeat; & an poſitâ reſipiſcentiâ illâ, qam eo loci Apoſtolus exigit, nondum tamen remiſſio verè habeatur, donec ablutio externa acceſſerit.

3. Hac ratione ipſos peculiariter, *hortatur ad reſipiſcentiam & Baptiſmum ſuſcipiendum, qod ipſis promiſſio facta ſit.* Ad ampliorem avtem bonitatis divinæ commendationem adjungit, (qod & Oecumenius obſervavit) promiſſionem eam, de qâ agit, qæcunqe tandem ea fuerit, (neqe enim de hoc apud omnes conſenſus eſt) latius etiam patere; qippe qæ *ad filios* ipſorum, nulla facta parvulorum avt adultorum mentione; & ad *exteros* etiam, qoſcunqe Deo viſum fuerit adducere, pertingere dicatur. promiſſio avtem illa, eſto ea qam Calvinus loqitur, (qanqam aliò qi trahant, nec ignobiles illi, non deſunt interpretes) *Ero Deus tuus, & ſeminis tui.* certe ea, qicqid in ſe continuerit, & qatenus ſemini remiſſionem peccatorum promittebat, tam ad Judæorum qàm ad Chriſtianorum ſobolem univerſam pertinere qi dixerit, fundamento ſolidiſſimo, nempe verbo divino in ævum omne permanſuro innitetur. Verba fœderis aperta ſunt, *Ero Deus tuus, & ſeminis tui.* maſculi ei an fœminæ fuerint. Fœderis avtem iſtius ſymbolum ac ſigillum ad pleniorem ejuſdem obſignationem adjicio, circumciſionem die octavo proli maſculæ imprimendam. Hoc Deus; nihil amplius. Gen. 17. Qi ulterius aliqid adjecerit, aliunde expiſcetur neceſſe eſt. Nec colligere hinc cuiqam licet, avt prolem Judæorum maſculam ſtatim ab ortu, avt fœmineam, donec ritus alterius cujuſqam compos exiſteret, vel de ſemine Abrahæ nondum cenſeri, vel fœdere ibi inito non comprehendi. Regula juris eſt, *Ubi lex non diſtingvit, nec nos diſtingvere debemus.* Certè qos divina non excludit dictio, nec nos excludendi poteſtatem habemus. Nec ſanè Judæi proles maſcula, nec Chriſtianorum ulla, ad fœderis ſigillum admitti debuerat, niſi fœderata prius cenſeretur. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *ad Col.* 2. 12. *Eſſe fœderatum ſufficit ad accipiendum ſignum fœderis. infantes avtem eodem fœdere continentur cum parentibus*, Ero Deus tuus, & ſeminis tui. Et poſt; *Abraham filium ſuum Iſaacum, utpote jam fœderatum, prius circumcidit, qàm per ætatem poſſet credere.* Mornæus pariter, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Dantur Sacramenta, non ut in fœdere Dei comprehendantur, ſed ut eo ſigno comprehenſi ſignificentur.*

4. *Parvulis*, qod dicitur, *aliter fieri non potuiſſe promiſſionem illam de remiſſione peccatorum, qam inter baptizandum reatus remiſſionem exhibendo*; aſſeritur nudè, non probatur, nec probabile etiam videtur. Qid enim impedit, qo minùs eadem ratione promiſſio facta ſit liberis, qâ & ipſis eorundem parentibus tunc fiebat, ſub conditione ſcilicet reſipiſcentiæ & Baptiſmi ſuſcipiendi, illius qidem ad conſecutionem, iſtius verò ad obſignationem? nec alio ſanè modo promiſſio ea, hoc ſaltem loco, (qid ſi nec alibi etiam uſpiam dixerim?) vel qoad illos, vel qoad iſtos proponitur, vel qoad eos omnes, qos adducturum deinceps Dominum Apoſtolus prædixit. Illud duntaxat intereſt, qod in adultis Baptiſmi perceptionem reſipiſcentia, & remiſſio ipſa reſipiſcentiæ comes prorſus individua præcedit, in parvulis ea utraqe ordinariè ſubſeqitur; ſed eo tamen ritu infanti etiam intincto, utraqe obſignata, & ubi altera ſucceſſerit, altera etiam præſtanda.

5. *Promiſſionem de remiſſione reatus originalis, abſolutè*, & citra ullam omninò conditionem *omnibus in univerſum fidelium parvulis factam*, qæ vel ante Baptiſmum, vel inter baptizandum præſtetur, nec nos dicimus, nec qæ hactenus conceſſimus, dicere nos cogunt.

6. Nec Calvinus, nec alius qiſqam, (qod ſupra dicebam) remiſſionem ipſam hoc loco deſignari negaverit. verùm Calvinus remiſſionem iſtam Baptiſmum ipſum præcedere, eam Baptiſmum obſignare tantummodò contendit, *qo in conſcientiis noſtris rata ſit.* qibus tamen ille verbis nihil minus voluiſſe videtur, qàm *remiſſionem plenariè non fieri, donec conſcientiæ ipſi rata fiat*; ſed tum demum mentes conſcientiaſqe noſtras de eâ jam exhibitâ plenius certiúſqe confirmari, ubi ſigillum etiam divinum acceſſerit. Apud noſtros ſiqidem paſſim occurrit, *remiſſionem ac juſtificationem uno ſtatim momento peragi, nec remiſſionem veram eſſe, qæ plenaria non fuerit*; qanqam eam à nobis non ita plenariè ſtatim apprehendi; qia fides ea, qâ plenè jam peractam apprehendimus, infirma plerunqe ac imbecillis ſit, ideoqe adminiculis opus habeat, qò de eadem adhuc certior fiat. Rectè Strigelius, ad Eph. 4. 23. *Differunt peccatorum remiſſio & renovatio: nam remiſſio fit in momento, renovatio ſucceſſivè & gradatim.* Et Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 1. Remiſſio eſt perfecta, regeneratio inchoata.* prout & de juſtificatione, ad qam remiſſio conſeqitur, Chamierus, *panſtrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Juſtificationem ſimul & ſemel dari, partibus omnibus ſuis perfectam: ſanctificationem verò per gradus, ut promovendo paulatim feratur ad ſummum.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed eſto, dicamus obſignationem remiſſionis peccatorum promiſſam duntaxat eſſe adultis per Baptiſmum, utpote qi inter-

interveniente fide & reſipiſcentiâ ipſam remiſſionem prius impetraſſent qam baptizati eſſent; tamen parvulis eorum, qibus ante Baptiſmum peccatum non eſt remiſſum, promiſſio ſit exhibitionis ipſius remiſſionis & ſolutionis originalis reatus per Baptiſmum, qomodo jubentur reſipiſcere in remiſſionem peccatorum. i. e. ad impetrandam remiſſionem. atqe hoc inſtituto noſtro ſatis erat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *parvulis*, verſ. 38. ne γρὺ qidem reperitur. *promiſſio* avtem, qæ verſ. 39. *non ipſis ſolum, ſed & liberis ipſorum facta* dicitur; cujus promiſſionis, ſi ea generalis illa de *confœderatione* intelligatur) ſicut circumciſio, ita & Baptiſmus ſignum tantùm eſt & ſigillum, neqe enim longius, opinor, uſqam Scriptura progreditur) ea, qatenus ad parvulos pertinere videatur, jamdudum abunde dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hæc noſtra interpretatio inde confirmatur, qod apud Veteres parvuli olim dicebantur baptizari in remiſſionem peccatorum. *i. ad reatus originalis ſolutionem. Origenes*, Homil. 8. in Levit. *qærit*, Qid cavſſæ ſit, cum Baptiſma Eccleſiæ in remiſſionem peccatorum detur, cur ſecundum Eccleſiæ obſervantiam etiam parvulis Baptiſmus detur. *reſpondet.* utiqe ſi nihil eſſet in parvulis qod ad remiſſionem deberet & indulgentiam pertinere, gratia Baptiſmi ſuperflua videretur. *Et*, Homil. 14. in Luc. Parvuli baptizantur in remiſſionem peccatorum. qorum peccatorum? vel qo tempore peccaverunt? avt qomodò poteſt ulla lavacri in parvulis ratio ſubſiſtere? niſi juxta illum ſenſum de qo pavlò antè diximus, *Nullus mundus à ſorde, nec ſi unius diei qidem fuerit vita ejus ſuper terram.* & qia per Baptiſmi ſacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur parvuli. *Niſi enim qis renatus fuerit ex aqâ & ſpiritu, non poterit intrare in regnum cœlorum. Vide eundem*, lib. 5. in cap. 6. ad Rom. *Cyprianus*, Epiſt. 59. ad Fidum. Parvulus ad accipiendam remiſſionem peccatorum hoc ipſo facilius accedit, qod illi remittuntur, non propria, ſed aliena peccata. *Concil. Milevitan.* c. 2. Item placuit, ut qicunqe parvulos recentes ab utero matrum baptizandos negat, avt dicit, in remiſſionem qidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, qod regenerationis lavacro expietur, ut ſit conſeqens, ut in formâ baptiſmatis, *in remiſſionem peccatorum*, non vere, ſed falſò intelligatur, Anathema ſit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in ſeipſis adhuc committere potuerunt, ideo in remiſſionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Patres antiqos hîc allatos qod attinet:

1. Eos oppugnant, qi parvulos peccati omnis expertes prorſus naſci contendebant. id enim ſi verum ſit, *in remiſſionem peccatorum baptizari parvulos* verè non poſſe. At hoc nihil impedit, qo minùs in futuram peccatorum remiſſionem baptizentur: nec eos qicqam tangit, qi in ipſo actu baptizandi remiſſionem hanc dari non avdent ſtatuere.

2. Non eſt inſolens, vel apud priſcos Patres, vel apud ſacræ etiam paginæ ſcriptores, ea Sacramentis per *locutiones figuratas* tribui, qæ ad rem Sacramento deſignatam pertinent. Atqe hoc noſtri ad Teſtimonia ex antiqis à Pontificiis depromta, ad dogmata ſua conſtabilienda, paſſim inculcant. Qin & Avguſtinus ipſe clariſſimè, *Epiſt.* 23. *Nempe ſæpe ita loqimur, ut Paſchâ propinqante dicamus*, craſtinam vel perendinam Domini paſſionem, *cum ille ante tam multos annos paſſus ſit, nec omninò niſi ſemel illa paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus*, Hodie Dominus reſurrexit; *cum ex qo reſurrexit tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loqentes arguat eſſe mentitos? niſi qod iſtos dies, ſecundum eorum, qibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupemus; ut dicatur ipſe dies, qi non eſt ipſe, ſed revolutione temporis ſimilis ejus; & dicatur illo die fieri, propter ſacramenti celebrationem, qod non illo die, ſed jam olim factum eſt. Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen in Sacramento non ſolum per omnes Paſchæ ſolennitates; ſed omni die populis immolatur; nec utiqe mentitur, qi interrogatus eum reſponderit immolari. Si enim Sacramenta qandam ſimilitudinem earum rerum, qarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent. Sicut ergò ſecundum qendam modum, Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt; ſacramentum ſangvinis Chriſti, ſangvis Chriſti eſt: ita ſacramentum fidei, fides eſt. — Sicut de ipſo Baptiſmo Apoſtolus*, Conſepulti, *inqit*, ſumus per Baptiſmum in mortem, *non ait*, ſepulturam ſignificamus; *ſed prorſus ait*, conſepulti ſumus. *Sacramentum ergò tantæ rei non niſi ejuſdem rei vocabulo nuncupavit.* Qæ & Mornæus adducit, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 4. Calvinus, *Inſt. l.* 4. *c.* 17. *§.* 21. Petrus Martyr, *ad Rom.* 4. *&* 6. & alii.

3. Patres illi, qo tempore *remiſſionem dari*, eodem etiam *nativitatis ſordes deponi*, cenſent. qæ ſententia ſuffragium à me facilè feret. At hoc ſi in Baptiſmi actu fieri voluerint, utut è Pontificiis forſan pleroſqe, è noſtris, puto, ſuffragatores pavcos habituri ſunt.

4. Qod Cypriano, *parvuli non propria, ſed aliena, ad Baptiſmum afferre peccata*, dicuntur; ego qid ſit, non ſatis aſſeqor, niſi ſi de *actu commiſſis* intelligatur; qo modo Concilii *Milevitani*, an *Carthaginenſis* potius, Patres loqi videntur. Certè enim vitium originale, etiamſi ſit à parentibus traductum & contractum, ipſorum eſt tamen, inqe ipſis inhærens.

5. Origenes, *in Rom. 6. l.* 5. qid habeat, qod hoc dogma ſtabiliat, non reperio. qod oppugnare potius videatur, more ſuo ludens, inter alia, qæ & Sedulius in *collectanea* ſua tranſtulit, hæc habet; *Docet per hoc, qod ſi qis prius mortuus peccatis eſt, is neceſſariò in Baptiſmo conſepultus eſt Chriſto. ſi verò non ante qis moritur peccato, non poteſt ſepeliri cum Chriſto. nemo enim vivus aliqandò ſepelitur. Qare ſi non ſepelitur cum Chriſto, non legitimè baptizatur.* Et poſteà; *Hoc eſt qod colligitur ex his Apoſtoli dictis, per altiorem intelligentiam, qod ſicut nemo vivus poteſt ſepeliri cum mortuo; ita nemo qi adhuc vivit in peccato, poteſt in Baptiſmo conſepeliri Chriſto, qi mortuus eſt peccato. & ideò, qi feſtinant ad Baptiſmum, hoc prius curare debent, ut moriantur ante peccato, & ſic poſſint conſepeliri Chriſto per Baptiſmum.* Cæterum qid ſani ſolidive ab eis expectes, qi de paginâ ſacrâ ludos ſic faciunt?

6. Non tam de dogmate, qam de loci interpretatione impræſentiarum qæritur, cujus iſtorum in Teſtimoniis adductis nemo vel meminit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex his & aliis antiqorum Teſtimoniis ſatis conſtat, ab Apoſtolorum temporibus hanc formulam baptizandi parvulos ſemper uſu receptam fuiſſe in Eccleſiâ, ut baptizentur in remiſſionem peccatorum; qod ita intellexit Eccleſia, ut veraciter per Sacramentum Baptiſmatis ablatus fuerit originalis reatus in parvulis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Formulam qod attinet, *baptizandi parvulos in remiſſionem peccatorum uſu ſemper receptam:*

1. Conſtat reverâ, antiqitus receptum, ut *baptizari* dicerentur qibus ritus ille competebat, *in remiſſionem peccatorum*; qod & de pædobaptiſmo diſſerentes uſurparint. Formulam eam tamen in Baptiſmatis ritu adminiſtrando, per Eccleſiam priſcam œcumenicam, avt unqam uſqam-

ve

ve etiam, nedum ab Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe, ut Baptiſmum adminiſtrans, inter tingendum diceret. *Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum*, nuſqam reperio, nec in *Rituali* antiqo ullo extare exiſtimo.

2. *In remiſſionem peccatorum Baptiſmum dari*, nemo (credo) non admiſerit, ſi ſanè accipiatur; imò ſi eodem modo, qo in Apoſtoli verbis illis accipitur. i. e. *ut eam obſignet*, (is enim ſenſus generalis eſt) ſive datam, ſive dandam; vel (ſi ita exprimere libuerit) ubi reſipiſcentia acceſſerit exhibendam: ea enim ibi, nec fides minus, apertiſſimè præexigitur. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 219. In hanc promiſſionem (remiſſionis peccatorum) fides in Baptiſmo obſignatur.* Et mox; *Nobis in præſenti ſatis eſt, qod ex elemento & verbo Dei luculenter habemus, teſtimonium regenerationis & ſalutis.* deniqe; *Remiſſionem peccatorum per ſangvinem Chriſti propoſitam habemus in verbo promiſſionis, & aqa corpori extrinſecus admota. his porrò teſtibus & excitatur & roboratur fides noſtra.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 9. teſt. claſ. 4. §. 5. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. & meritò qidem, remiſſionem peccatorum, gratiam, vivificationem, regenerationem, &c. — Qod ergò Sacramentis hæc tribuunt, hoc modo ſunt intelligendi.* qo modo? qo ſcilicet ex Baſilio docuerat, *Baptiſmum ſignificare ſymbolicè depoſitionem operum carnis. qod qid aliud eſt*, inqit, *qam eſſe ſymbolum & Sacramentum hujus rei?* &, *eſſe qaſi purgationem animæ, (i. e. qaſi vim habere purgandi animam.) à prudentia carnis. qod vocabulum* [qaſi] *indicat Baptiſmum externum non purgare, ſed eſſe ſignum vel ſymbolum purgationis.* De *juſtificatione* pariter, *c. 3. Sacramenta ex ſe non juſtificant, — ſed juſtitiam tantum conſignant. — Chriſtus per ſe juſtificat, nec communicat hanc vim ulli rei. tantùm reqirit, ut ejus apprehendantur merita. qod per fidem fieri poteſt ſine ſacramentis & extra Sacramenta.* Et rurſus; *Qi credit Evangelio nondum baptizatus, ſalvus erit. & credere qis poteſt ſine Sacramentis; ut de Evnucho conſtat, qi credidit Evangelio nondum baptizatus; & ſine dubio Evangelium, cum credidit, fuiſſet ei potentia Dei ad ſalutem, etſi non baptizatus omnino fuiſſet. ſed Baptiſmus hanc ei ſalutem obſignavit.* Concludit deniqe, *Si anteqam circumciſus erat Abraham juſtificatus eſt, non potuit ex ſacramentis juſtificari.* De *peccatorum remiſſione* pariter ſit dictum: Cui credenti & reſipiſcenti ante Baptiſma perceptum remiſſa ſunt peccata, non poſſunt ei (propriè loqendo) dici in Baptiſmo remiſſa.

3. *In peccatorum remiſſionem* recens natis Baptiſmum tribui, ſi *peccatorum* nomine actu jam admiſſa intelligantur, minus propriè dicitur, qum remittenda hæc adhuc nulla habeant: qod & Origenes obſervavit. de futuris avtem, ubi ætatem intelligendi rationeqe utendi compotem attigerint, ſi ſumatur, ſub conditione pari planè illis, qa & adultis eam obſignat.

4. *De remiſſione inter baptizandum conferenda intellexiſſe antiqos* illos omnes, apud qos ſolennis ea fuerit formula, credere vix poſſum. ut intellexerint nonnulli, fieri poteſt; nec id ipſe abnuerim. adjicio tantum, & internam renovationem ſimul peragi cenſuiſſe; qa tamen in parte ab illis diſſentiunt, qi dogma hoc tuentur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hanc avtem formam baptizandi parvulos ex hoc ipſo loco, Act. 2. 38. 39. potiſſimùm eos petiiſſe plus qam probabile eſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Formulam hanc ab hoc loco deſumtam, non eſt adeò certum, potuit enim & aliunde deſumi: puta ex Marc. 1. 4. ubi *Baptiſmum pœnitentiæ prædicaſſe* dicitur Joannes *in remiſſionem peccatorum*. Verùm de hac re contendere, non eſt operæ pretium; cum ad rem præſentem parum interſit.

2. Non eſt neceſſe, ut ſi *formulam illam ex hoc loco deſumſerint*, ideò *locum ipſum de parvulis baptizandis ad reatus originalis ſolutionem intelligendum eſſe ſenſerint.* poteſt *formula loqendi* ex loco aliqo deſumi, qi de eis tamen, ad qos, ſive ad qæ, formula illa accommodatur & applicatur, nihil habeat. V. G. de Apoſtolorum præconio Pavlus loqitur Rom. 10. 18. ex Pſalm. 19. 4. mutuatum nemo non videt. qo tamen loco de Apoſtolis nihil à Pſalte Rege dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus ergò hæc verba, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, qin de eis etiam intelligi & intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, 1. qod negatur, *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur:* mirum mihi valdè, qî id poſſit negari, niſi ſi qem illorum, qos tunc temporis alloqebatur Apoſtolus, abſqe ea, qam exigebat, reſipiſcentia, ad Baptiſmum admiſſum ſe eo loci ſimul innuiſſet. Certè ſi reſipiſcentiam ab eis omnibus, qos hoc loco alloqitur exigit; de aliis, qam à qibus reſipiſcentia exigitur, locus nullâ ratione intelligi poteſt.

2. Sed nec ex præmiſſis neceſſariò infertur, *de eis etiam intelligi, ac intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

Nam 1. etiamſi Patres antiqi nonnulli ita expoſuiſſent, (qod nec liqere videtur) non tamen inde ſeqeretur, *ſic intelligi debere:* nec ſi id centies aſſererent, aſſenſum forſan extorqerent, qum nihil in textu, qod ſvadeat, nedum cogere poſſit, occurrat. qin è contrario luce meridianâ clarius exiſtit, Apoſtolum adultos ſolos avdientes allocutum.

2. Adhæc in Baptiſmate adminiſtrando antiqi illi à parvulis etiam, qi ad fontem ſacrum tingendi ſiſtebantur, fidem (qidni avtem & reſipiſcentiam?) præexigebant, qaſi promiſſio in Baptiſmo obſignata in bonum eorum tum demum eſſet conceſſura, ubi fidei ac reſipiſcentiæ compotes fierent. Bonifacius apud Avguſtinum, *Epiſt. 23. Interrogamus eos, à qibus offeruntur, & dicimus*, Credit in Deum? *de illa ætate, qa utrum ſit Deus, ignoret, reſpondent*, Credit. Et Avguſtinus ipſe *ibidem. Cum reſpondetur, parvulum credere, qi fidei nondum habet affectum, reſpondetur, fidem habere, propter fidei Sacramentum, qia & ipſa reſipiſcentia pertinet ad celebrationem Sacramenti.* Durius hoc, fateor. cum reſponſio illa ſacramenti perceptionem præcedat. Meliùs Mornæus, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Qod Dominus nobis in Sacramentis offert, verbo ſuo ſanctificatis, nobis eſt infrugiferum & inutile ſine fide.* Poſt, ubi citaſſet illud Domini Marc. 16. 16. & Apoſtoli illud Act. 2. 38. *Et infantes*, inqit, *avt pro eis parentes reſpondere ſolent.* Credo. In *Liturgia* noſtra eadem reperitur *ſponſio & reſponſio.* nec de promiſſione divina fides datur, niſi qatenus & pacta à baptizato præſtantur. In *Catechiſmo* verò. *Q. Qid à baptizandis reqiritur? R. Pœnitentia & fides. Q. Cur ergò baptizantur infantes, cum per ætatem teneram iſta præſtare non poſſint? R. Imò præſtant per ſponſores qi ipſorum nomine utrumqe ſpondent, qod & ipſi, cum adoleverint, præſtare tenentur.* Itaqe Calvinus, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *Baptizari parvulos* aſſerit, *in futuram pœnitentiam & fidem: qo modo & olim circumciſi, cum circumciſionem pœnitentiæ fideiqe Sacramentum infantibus Deus communicabat.* Videatur & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis infra, *ad Num. 6.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad locum Act. 22. 16. Baptizare, & ablue peccata tua. *ais*, pœnitentiam hîc in Pavlo præſumi.

Solutio. *Eſto Pavlum egiſſe pœnitentiam anteqam ab*

Anania audiverat, Surge, & baptizare, & ablue peccata tua. *illud tamen contendo, hac formula loquendi indicari integrum finem, sev potius effectum Baptismi. Siquidem illa prædicatio.* Baptismus abluit peccata, *locutio est sacramentalis, ubi proprietas rei signata tribuitur signo propter coexhibitionem signi & signati in certo usu, ejusque coexhibitionis certitudinem juxta promissionem divinam. Hac formula enim loqendi voluit Spiritus Sanctus significare, Baptismum institutum esse, tum ad abluendos suscipientes omni reatu, tum ad hujus ablutionis certiorationem & obsignationem. Quod si contingat, ut qis sit à reatu ablutus mediante vera cordis contritione & fide,* (*qod Pavlo contigit*) *ejusmodi Baptismus non primitùs abluit peccata, sed eorum ablutionem obsignat. Sin baptizandus sistetur, qi pœnitentiæ, avt fidei, avt actualis obsignationis capax non fuerit, sed tamen ablutionis reatus capax sit, qales sunt omnes parvuli in Ecclesia nati; dicimus hac formula loqendi verè indicari, Baptismum abluere peccata eorum priùs non remissa: præsertim cum res signata in hoc Sacramento sit tam ipsa realis ablutio & ablatio reatus, qam ablutionis obsignatio; imò magis respicere videatur* (*certe prius*) *hoc Sacramentum ipsam realem ablutionem, qam solam ablutionis obsignationem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. posito, qod hic asseritur, ex hoc ipso loco dogmatis propositi contrarium evinci posse videtur.

Nam 1. si *finem integrum, sev potius effectum Baptismi eo loco* designari conceditur; nihil avtem amplius hoc in loco Baptismo tribuitur, avt ab ejus susceptione expectandum proponitur, nisi ablutionis obsignatio; seqi videtur, finem integrum, sive effectum Baptismi hunc esse, ut peccatorum ablutionem duntaxat obsignet.

2. Nihil amplius ex hoc loco elici avt concludi potest, qàm qod in Pavlo eo tempore gestum præsumitur. Verum in Pavlo jam contrito, & ex concessione tuâ peccatorum veniam jam consecuto, Baptismus (agnoscente te) condonationem obsignare tantum potuit. nihil itaqe amplius ex eo loco potest necessariò concludi.

2. *Sacramentales locutiones*, & *coexhibitionem* qod attinet; de utroqe satis, opinor, est actum superiùs, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *resp.* 1. *&* 2.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

In Baptismo (*inqit Calvinus*) signum est aqa, res avtem ablutio animæ per sangvinem Christi, & carnis mortificatio. *In* Comment. in 1 Pet. 3. *Et in* Catechism. *in* Opusc. p. 44. 6. Peccatorum remissio species est lavacri, qo animæ suæ maculæ absterguntur non secus atqe aqa abluuntur corporis sordes. *qod non fit nudè obsignativè. Et in* Formula Baptismi administrandi *in* Opusc. p. 56. In hoc Sacramento aqæ signum notamqe instituit, significans adeòqe apertè ostendens, qemadmodum eo elemento maculæ corporis eluuntur, eo modo velle se animos nostros purgare atqe expiare, ne ullæ amplius labes avt maculæ appareant.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Calvini loca adducta nihil exhibent, qod probet rei significatæ, (qam & *carnis mortificationem* esse verè asserit) in ipso ritus externi actu exhibitionem præsentaneam.

Hæc tantummodò dicit docetqe, de qibus utrinqe convenit:

1. *Aqam in Baptismo significare ablutionem animæ per sanguinem Christi, & mortificationem carnis.*

2. *Remissionem peccatorum speciem esse lavacri, qo animæ absterguntur eo modo qo aqa corporis sordes abluuntur.*

3. *Deum hoc ritu ostendere, velle se animos nostros purgare & expiare, ut nulla amplius labes avt macula appareat.* Id, opinor, respiciens, qod Ephes. 5. 26. 27. dicitur, qodqe in hac vita impleri, nedum in ipso tinctionis articulo, cum Avgustino, (*ad* 2. *Ep. Pelag. l.* 4. *c.* 2. *& c.* 7. *retract. l.* 2. *c.* 18. *de Doctr. Christ. l.* 1. *c.* 16. *Epist.* 57. *de nupt. & concup. l.* 1. *c.* 34.) negamus universi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 6.

Pleraqe de eis, si non solis, at cumprimis loquuntur, qibus pari modo peccata ante Baptismum susceptum remissa fuisse præsumuntur, ut Tit. 3. 5. 1 Cor. 6. 11. Col. 2. 12. Avt enim prius crediderant & resipuerant isti qam Baptismum suscipiebant: atqe tum peccata jam condonata habebant; nec efficere Baptismus vel opus habuit, vel etiam potuit, qod jamdudum confectum fuerat. Avt fidei salutaris & resipiscentiæ expertes prorsus ad Sacramentum suscipiendum accesserant. qod si detur, necesse est, inter baptizandum dona illa adepton fuisse, qo ad reatus solutionem Baptismus efficax redderetur. Atqi vel fidem in Baptismo dari, vel Baptismum eo fine institutum, ut per eum dona illa exhiberentur, nec liqet, nec in *Thesi* asseritur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Esto, hæc tria loca cumprimis loqantur de iis, qibus peccata ante Baptismum remissa fuisse præsumuntur *per fidem & pœnitentiam præviam. tamen istis in locis de hisce solis non agitur; sed etiam de parvulis, qibus ante Baptismum originale peccatum, nec remissum erat, nec remissum fuisse præsumebatur, qod satis erat ad nostram conclusionem stabiliendam.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *de iis solis agi*, in duobus, 1 Cor. 6. 11. & Col. 2. 12. manifestum satis videtur, nec de tertio forsan minus liqet.

2. Sufficit ad institutum, si *de eis* saltem, etiamsi non solis. si enim in istis saltem verè potest enunciari, qicqid de Baptismo illic dicitur, etiamsi gratiam divinam, vel jam collatam, vel deinceps conferendam obsignet tantum, non eo ipso tempore conferat; etiam in parvulis idem, qicqid est, qod illic asseritur, verè itidem enunciari poterit, etiamsi reatus remissio in ipso baptizandi actu realiter non conferatur. Vel sic habeas; si de eis saltem, nihil amplius inde concluditur, nisi qod illis est collatum. Optimè Walæus, *de bapt. thes.* 28. *Nec valet qicqam qorundam exceptio, qâ Baptismum adulterum ita distinguunt à Baptismo infantium, ut Baptismum adulterum signum & signaculum regenerationis accepta concedant; sed Baptismum infantium instrumentum regenerationis inchoandæ esse velint. nam præterqam qod illius differentia, in tota Scriptura nullum extat fundamentum, qa Baptismum non nisi unius generis agnoscit; etiam illi ipsi loci, Rom. 6. Gal. 3. Eph. 5. Tit. 3. &c. qos pro hac sua sententia proferunt, de iis proprie & immediatè agunt, qi jam adulti erant, & qi in adulta demum ætate fuerant baptizati; qemadmodum ex ipsis locis manifestum est.* Qin & Reverendus Episcopus Sarisburiensis *in* Col. 2. 12. ad illa verba, *per fidem. Non frustra est, qod fides exigitur ab Apostolo, ut beneficium spiritualis resurrectionis obtinamus. Nam ut in Baptismo adulterum requiritur fides prævia,* Marc. 16. 16. *sic ab illis qi baptizantur, cum jam infantes sunt, requiritur fides subseqens; qam si non præstiterint postea, retinent externam tantummodò sanctificationem, interna sanctificationis effecta non habens.* Unde Avgustinus, *qæst. Nov. Test. q.* 59. *Qi Baptismum putat carnali ratione consistere, hic non est spiritualis, nec donum cœleste poterit conseqi, qi se per aqam, non per fidem communitari credit.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed singula loca inspiciamus.

Locum

Locum Tit. 3. 5, non neceſſe eſt, ut ad ſolos adultos reſtringamus. Nam, 1. non ſolum adultos fideles, ſed & horum parvulos ſecundum miſericordiam ſalvos facit Deus per lavacrum regenerationis. 2. Lavacrum regenerationis non effunditur copioſè ſolum in adultos ſed & in parvulos. 3. Non ſolum adulti, ſed & horum parvuli juſtificationis ſunt capaces & hæredes efficiuntur vitæ æternæ. Cum autem hæc omnia ſint communia parvulis cum adultis, non eſt quòd exiſtimemus hoc in loco Apoſtolum ſolos adultos, excluſis parvulis reſpexiſſe. Quod autem hoc in loco Apoſtolus de Baptiſmo agit, admittit Calvinus in locum: ſed & Calvinus diſſerens adverſus Anabaptiſtas, parvulos ab Apoſtolo hîc non excludi, ſed potius includi, non obſcurè innuit, ubi retorqet argumentum Anabaptiſtarum contra Pædobaptiſmum ex hoc loco petitum, ubi ajunt infantes non eſſe capaces regenerationis & renovationis, ac proinde non baptizandos eſſe. Sed enim (*inqit Calvinus*) nobis ex adverſo excipere licet; neqe circumciſionem aliis qam regeneratis fuiſſe conferendam, qæ regenerationem deſignat; atqe ita Dei inſtitutum à nobis condemnabitur. *Hæc ille*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *ubi argumentum eorum ex hoc loco petitum, contra Pædobaptiſmum, aqe poſſe interqeri oſtendit contra Circumciſionem parvulorum, qam tamen Deus expreſſè inſtituit. Bucerus, in* Epitom. Doctrin. ad Eccleſ. Argent. Confitemur & docemus ſacrum Baptiſmum, qum is ſecundum præceptum Domini datur & accipitur, in adultis pariter & infantibus, verè eſſe lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, per qem baptizati omnibus abluuntur peccatis, &c. *In* Operib. Anglic. p. 178. *Urſinus*, in Explicat. Catechet. Edit. Cantabr. p. 608. Atqe hæ (*inqit*) ſunt rationes, qibus probatur, Infantes eſſe baptizandos. 1. Baptiſmus eſt ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam, qæ tota debet baptizari, juxta illud, *Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis.* Tit. 3. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De adultis ſolis agi*, non eſt exceptio mea; ſed *de eis cumprimis, ſi non ſolis*, ad rem meam ſufficit, ſi *de eis* ſaltem. qod non negatur.

2. Rationes adductæ, qibus itur probatum, *non de ſolis agi*, havd neceſſario id evincunt. neqe enim ſeqitur, Ea qæ hoc loco habet Apoſtolus, parvulis etiam competunt. Ergò de parvulis Apoſtolus hoc loco agit, non magis qàm ſi ſic ratiocinemur; Apoſtolus 1 Theſſ. 2. 13. Theſſalonicenſes dicit ſermonem à ſe prædicatum, non ut ſermonem humanum, ſed ut divinum excepiſſe. at hoc idem Corinthii, Galatæ, Epheſii & Philippenſes factitarunt. Ergò de iſtis omnibus Apoſtolus eo loco locutus eſt.

3. Non tam *lavacrum regenerationis*, qàm ſpiritus ipſe renovans & regenerans, ſuper eos, de qibus loqitur, *copioſè effuſus* prædicatur. Qod, ſi Reverendi Epiſcopi Joannis Sariſburienſis *Propoſitiones* admittimus, de parvulis enunciari non poſſe evicerit. Ut ne adjiciam, verba illa præcedentia, verſ. 3. *Eramus & nos*, &c. (illis gemina, 1 Cor. 6. 11. *Tales eratis*) &, non ex operibus, qæ feceramus, verſ. 4. qæ opera aliqa præceſſiſſe præſumunt, *de adultis ſolis* diſſertationem Apoſtolicam inſtitui innuere ſaltem videntur. Et ſanè contextus integer diligenter perpenſus, de his ſolis agi apertè ſatis indicaverit. Verum nolo in reſolvendo & retexendo tempus in caſſum conterere, qum *de ſolis agi* non ſit neceſſe, ad exceptionem meam ſtatuminandam, qæ *de ſolis* concepta non ſit.

4. *De Baptiſmo* hîc agi, qod ex Avtoribus illis confirmatur;

1. *Calvinus* ſaltem vacillat, & in adverſam potius partem propendet. *Non dubito*, inqit, *qin ſaltem ad Baptiſmum alludat, imò facile patior de Baptiſmo locum exponi — qia partam à Chriſto ſalutem Baptiſmus nobis obſignat.* Et poſt, etiamſi *tam lavacrum qam Spiritum intelligi poſſe* moneat, (cum illud tamen αὐτόψως ſatis dici videatur) at, *qum lavacrum*, inqit, *effuſum docet, non tam de ſigno, qam de re ſignatâ loqitur.* Nam qod Anabaptiſtis hunc locum urgentibus reſpondet, ſatis habuit illorum argumentum futile alia ratione refellere; omiſſâ de loci interpretatione altercatione minus neceſſariâ.

2. *Bucerus, hoc ſacramentum eſſe tam in parvulis qam in adultis*, qod hîc dicitur. at Apoſtolum de utriſqe hîc agere, non aſſerit. Nec aliud ferè *Urſinus*; qi inde probat eſſe *ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam.* qod nemo negaverit. ſed nec alteruter aliâ ratione infantibus qam adultis *lavacrum* dici *regenerationis* affirmat, avt qam qâ Calvinus ſupra.

3. De internâ renovatione, alluſione duntaxat ad Baptiſmi ritum habitâ, videtur reverâ intelligendus Apoſtolus. atqe ita alii non contemnendi avtores. clariſſimè Piſcator, *in Tit. 3, Videtur alludere ad cavſſam qandam inſtrumentalem, qâ Spiritus Sanctus utitur ad regenerationem nobis teſtificandam, obſignandam atqe avgendam. viz. ad Baptiſmum, cum ait,* Deum ſervaſſe nos per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. *i. e. per regenerationem & renovationem Spiritus Sancti tanqam per lavacrum qoddam, qo ſcilicet abluimur à ſordibus peccati, cujus ſigillum ſit Baptiſmus.* Idemqe, *Theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 20. Apparet Apoſtolum hac metaphora ad Baptiſmum alludere atqe reſpicere.*

4. Ut *de Baptiſmo agi* concedatur: nihil tamen hinc elicitur, qod remiſſionem præſentaneam in ipſo actu tingendi dari, confirmet. Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 5. Alterum fructum Baptiſmus affert, qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit, & novam in Deo vitam. — Et hoc ſenſu eo qem ante citavimus loco, vocavit lavacrum regenerationis & renovationis.* de qo & idem, *ibidem c. 14. ſect. 2.* ſupra adductus. Petrus Martyr, *in Rom. 6. p. 218. Qid Baptiſmus obſignet, ſatis exprimitur, cum ſignum regenerationis appellatur. Nam Chriſtus apertè docet, Joan. 3. eos qi ſervandi ſint, oportere renaſci. Hujus avtem regenerationis Baptiſmum eſſe ſignum Pavlus docet. Tit. 3. Ibidem p. 219. Per verbum Dei & ſymbolum externum ſignificatur nobis reconciliatio nobis cum Deo per Chriſtum facta, qam ſi fide apprehendimus, & juſtificamur & ſanctificamur. — In infantibus avtem, qi adhuc per ætatem credere non poſſunt, Spiritus Sanctus in eorum cordibus fidei vices agit. effuſio qoqe Spiritus Sancti promittitur in Baptiſmo, ut Tit. 3. 5. diſertè ſcribitur. Neqe iſta duo ſic nobis offeruntur in Baptiſmo, qaſi ea ante Baptiſmum nullo modo habeamus. Negari enim non poteſt adultos credentes juſtificationem habere, etiam anteqam baptizentur. — Neqe parvulos baptizaremus niſi jam eos ad Eccleſiam & Chriſtum arbitraremur pertinere.* Whitakerus, *de ſacr. q. 4. c. 3. ad Teſt. 3. Joan. 3. 5. Aqa in Baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic ex aqa renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem.* Piſcator, *Theſ. Theolog.* ubi ſupra, §. 20. *Sed poſito atqe conceſſo, ipſum Baptiſmum hoc loco* lavacrum regenerationis *appellari. dicendum erit, id hoc ſenſu fieri, qod regeneratio per Baptiſmum ſimpliciter efficiatur; ſed qod Baptiſmus ſit divinum atqe efficax teſtimonium, qo Deus electis baptizatis efficaciter teſtatur, ſe illos per Spiritum Sanctum regenerare ac renovare cepiſſe, & deinceps amplius regenerare velle indies, donec in die illo παλιγγενεσίας plenè ac perfectè regeneret atqe renovet.* Ameſius deniqe, ad illud Bellarmini *de Sacram. l. 1. c. 14. de part. 8. arg. 2. Qis ferret eum, qi ita diceret*, Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium divinæ voluntatis? reſpondet? *Omnes illi, qi Sacramenta intelligunt & ferunt, & ferrent eum, qi ita diceret*; Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium regenerationis à Deo promiſſæ.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Locus Coloſſ. 2. 12. etſi cumprimis (*uti tu loqeris*) *de iis agat, qi conſepulti erant cum Chriſto in Baptiſmo, qatenus obſignabat Coloſſenſibus credentibus ablutionem reatus pec-*

catorum & veteris hominis mortificationem: tamen parvulos hîc non excludi, vel inde conſtare poteſt, qod illi ſuo modo cum Chriſto conſepulti ſunt, qatenus & ipſi cum baptizantur, immerguntur ſacro lavacro atqe à peccato originali, qo ſolo laborabant, abluuntur, & eo modo circumciſi ſunt Circumciſione non manufactâ ſuo modo, in expoliatione corporis carnis per Circumciſionem Chriſti. Hunc etiam locum Calvinus eripit Anabaptiſtis, qi ex hoc loco Pædobaptiſmum impugnant, ut videre eſt, Inſtit. lib. 4. c. 16. ſect. 21. *Urſinus in* Catechiſmo edit. Cantabrigienſis p. 610. Mandat & hoc ipſum [*baptizari infantes*] Pavlus, cum docet nos eſſe circumciſos in Chriſto, & cum eo conſepultos per Baptiſmum. ſubſtitutus ergò eſt Baptiſmus Circumciſioni, qæ ſubſtitutio Baptiſmi eſt loco mandati. *Si hoc loco Pædobaptiſmus mandetur juxta Urſinum, tum locus iſte non de ſolis iis agit, qibus ante Baptiſmum ſuſceptum peccata fuiſſe præſumuntur remiſſa, ex ejus mente; niſi ſimul dicamus Urſinum voluiſſe omnibus parvulis ante Baptiſmum ſuſceptum remiſſum fuiſſe originalem reatum præſumere ex mente Apoſtoli. Idem in* Tractat. Theolog. p. 598. num. 5. *ait Apoſtolum oſtendere*, Col. 2. 11. 12. 1. Qod Baptiſmus eundem uſum habeat, qem habet Circumciſio. 2. Ita opponere Circumciſioni Baptiſmum, ut nobis Circumciſione non opus eſſe probet. *Qod ſi igitur Baptiſmum non aqè ac Circumciſionem infantibus communem eſſe vellet, Argumentum Apoſtoli tantùm de adultis valeret, qod abſurdum eſt, & à mente Pavli alienum. Idem etiam*, p. 612. Sic argumentatur Apoſtolus ab abſurdo; Si Baptiſmus tantùm adultis competat, ſeqeretur ex mente Pavli non valituram ejus uſurpationem ad removendam Circumciſionem ab infantibus, atqe ita tantùm ex dimidiâ parte refutari inſtantiam Judaicam ab Apoſtolo, qod eſt falſiſſimum. *Hæc ille adverſus Anabaptiſtam qendam. Si Apoſtoli locus intelligendus ſit, tam de parvulis qàm adultis ex mente Urſini, tum non de ſolis iis agit, qibus ante Baptiſmum ſuſceptum peccata remiſſa fuiſſe præſumitur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. de *parvulorum excluſione* etſi nihil ſit cur litigetur, qia ad vim argumenti inde deducti elidendam, præſcriptione illâ nihil opus eſt; tamen apertiſſimum videtur, nihil de illis iſtic agi: cum de eis duntaxat Apoſtolus qos alloqitur, loqatur. nec ſi in parvulis iſtud ſuo modo fiat, qod de Coloſſenſibus adultis Apoſtolus hîc perhibet, ideò ſeqitur de parvulis hic ſermonem inſtitui; avt de parvulis aliud qid concludi poterit, qam qod de adultis hîc dicatur.

2. Teſtimonia allata qod attinet:

1. *Calvinus*, loco citato hæc tantùm habet, *Pavlus cum docet nos per Baptiſmum Chriſto conſepeliri, non eo intelligit, conſepultum cum Chriſto eum prius oportere, qi Baptiſmo eſt initiandus: ſed qa Baptiſmo ſubeſt doctrina, ſimpliciter declarat; idqe jam baptizatis, ut ne inſani qidem Baptiſmo præire ex hoc loco pugnaturi ſint.* Qibus verbis Apoſtolum de parvulis ſermonem inſtituere nullus dicit. Imò clarè prædicat, illis verbis Apoſtoli declarari duntaxat, *qid ſymbolo illo monitos velit baptizatos, ut mortificationi ſcilicet ſedulò incumbant.* Libet adjicere Martyris verba in locum huic geminum. Is *in Rom. 6. p. 220.* hæc habet: *Inſeri nos viſibili Sacramento in Chriſtum & Eccleſiam, declaratur ex hoc loco. — addidimus* Sacramento viſibili, *qoniam animo & ſpiritu, ſtatim ut ſumus juſtificati, reipſâ inſerimur Chriſto & Eccleſiæ.* Idemqe, *in* 1 *Reg.* 8. *Non diffiteor, qadam ſignificaſſe Baptiſmum, qæ non antecedunt, ſed ſequntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia. atqe ſecundum hanc analogiam, qod ad Romanos habetur intelligo, ſcilicet nos commori Chriſto, & unà cum eo ſepeliri: qod vetus homo, carnis affectus & cupiditates perpetuò ſint mortificandæ. qod ubi tinguntur, effectum adhuc non eſt; ſed convenit ut poſtea fiat.*

2. *Urſinus* aliud nihil hinc colligit, qam *Baptiſmum circumciſioni ſuccedere, ejuſqe jam vices agere.* id qod ex Apoſtoli verbis luculentiſſimè demonſtratur. Inde avtem Argumentum petit, (nec *ab abſurdo Apoſtolum argumentari*, ait, ſed Pædobaptiſmi adverſarios impetit & impugnat ipſe) ad parvulorum Baptiſmum comprobandum, qod alterum illud ſacramentum, cujus in locum ſucceſſit, ex divinâ inſtitutione eiſdem olim conferebatur. At non hinc ſeqitur, Urſinum aſſerere, de parvulis iſtic Apoſtolum verba facere. A Dei verbis ad Moſem ex Moſe Exod. 3. 6. habitis, argumentum petit Chriſtus, ad *reſurrectionis* dogma ſtabiliendum, & Saducæorum errorem refellendum. Matth. 22. 31. 32. Nemo tamen, opinor, inde concluſerit, de *reſurrectione* Deum eis verbis locutum. Urſinus ipſe *Tract. Theolog. p. 567. Sepelire & ſuſcitare & circumcidere nos ſine manibus per Baptiſmum, eſt ſignificare per Baptiſmum externum, qod intus ipſe, qi hoc ſignificat, nos baptizet, circumcidat, ſepeliat, vivificet.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Locus avtem 1 *Cor.* 6. 11. *eſto de adultis Corinthiis intelligatur, qos ſolos forſan propriè appellat: tamen* τὸ abluti eſtis *planè videtur reſpicere Baptiſmalem ablutionem, ut Martyr in locum. qa licet Corinthiis fidelibus adulta ætate baptizatis, ablutionem ſive remiſſionem peccatorum non niſi obſignabat, hac tamen formula loqendi indicare voluit integrum finem ſev potius effectum Baptiſmi. Eſt avtem ille non ſola obſignatio ablutionis prius facta, ſed & ipſa ablutio in iis qibus ante Baptiſmum peccati macula non abluuntur. atqe adeò parvulis ipſorum Baptiſmum ipſam juſtificationem & remiſſionem ſuo modo exhibere, hac formula loqendi innuere Pavlum credibile eſt, qomodo & ſupra obſervavimus ad ſimilem loqendi formulam, Act. 22. 16. Num. 3.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil amplius hîc regeri neceſſe eſt, qam qod prius dictum eſt de loco Act. 22. 16. *Num. 5. ad Reſponſ. memb. 5. Replic. 1. & 2.* & de locis ſupra noviſſimè adductis: de adultis ſaltem dictum, ſufficere; nec aliud aliqid hinc concludi poſſe, qam qod & in illis verum extiterit. Illud tantum adjicio, præſumi ſubinde *finem effectumqe Baptiſmi* illum ipſum, qi è textu probandus eſſet. hoc eſt enim τὸ περινόμενον, utrum iſte ſit, Baptiſmi finis effectuſqe, ut reatum actu ſolvat necne. ut eſſe probes, locos illos proponis. ut confirmes Apoſtolum finem illum effectumqe locis illis inſinuare, eundem aſſeris ad Baptiſmi finem effectumqe integrum reſpexiſſe. de fine ergò iſto aliunde conſtare prius neceſſe eſt, qam probari illis finem illum reſpexiſſe, qia Baptiſmi finem integrum reſpexerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 7.

Qædam *ablutionis* nomine *ſanctificationem* ſolam deſignant; ut Eph. 5. 26. Col. 2. 12. Qædam tam *ſanctificationem* qàm *juſtificationem* comprehendunt; ut 1 Cor. 6. 11. nec minùs liqidò de illâ qam de iſtâ loquntur; qæ tamen minimè concedi videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Solutio. *Eſto qadam ablutionis nomine ſanctificationem ſolam deſignent. ſed tum* ablutionis *nomen largo ſenſu ſumendum eſt, qatenus complectitur tum remiſſionem peccatorum, tum regenerationem ſpiritus.* καθαρίζειν τῷ λυτρῷ ϗ ὕδατος, *eſt purgare etiam per remiſſionem peccati & ſolutionem reatus, & non ſolum ſanctificationem qæ contradiſtinguitur juſtificationi, denotat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod manu alterâ datur, alterâ ſtatim tolli repeti-

qe

qe videtur. in locis qibuſdam, de qibus agitur, *ſanctificationem ſolam deſignari*, conceditur. ſtatim tamen ſubjungitur, *ablutionis nomen* eis utiqe in locis *largo ſenſu ſumendum* eſſe, ut tam *remiſſionem reatus*, qam *ſpiritus regenerationem* denotet. qæ mihi qidem αὐτόματα prorſus videntur, cum alterum altero neceſſariò tollatur.

2. De mente formulæ illius καθαρίζειν τῷ λουτρῷ ἐν ῥήματι, ſuo loco mox videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed loca ſingula percurramus.

Locus Eph. 5. 26. agit de ſanctificatione largo ſenſu; ut rectè Calvinus in locum. Zanchius in locum; Docet [*Apoſtolus*] modum qo hanc perficiat ſanctificationem, nempe mundando nos à peccatis. id qod fit primò remiſſione peccatorum, in qâ propriè conſiſtit juſtificatio; & deinde fit repurgatione à ſordibus peccatorum, mortificatione pravorum affectuum, & qotidianâ cordis purificatione ac regeneratione. *Rurſus*: Fides, *inqit*, ideò hoc loco non exprimitur, qia de Baptiſmo, qo parvuli, licet actuali fide deſtituti, in corpus Eccleſiæ inſeruntur, verba facit Apoſtolus dicendo, *Mundans eam lavacro aqæ. Poſt pauca:* Subſtantia Baptiſmi, qo Chriſto incorporamur, conſiſtit in ablutione à peccatis, ſev in remiſſione peccatorum & regeneratione. Medium avtem efficax ex parte ejus qi mundatur, eſt fides, ut in adulto, vel ſaltem Spiritus fidei, ut in pueris. Spiritus avtem ipſe applicat ſangvinem Chriſti infantibus. *Muſculus in locum*; Ablutio hæc nihil aliud eſt, qam peccatorum remiſſio. peccatorum avtem remiſſio omninò eſt per Chriſti ſangvinem. *Beza in locum, vult hanc purgationem per lavacrum aqæ fieri per fidem adhibitam verbo promiſſionis. Ergò hunc locum non intelligit de purgatione qæ ſit per infuſionem ſanctitatis, ſed per ablutionem reatus. Urſinus* Tract. Theolog. p. 609. Totam Eccleſiam ſanctificat lavacro aqæ per verbum. Ergò & infantes. *Ablutio ergò hoc in loco non denotat ſanctificationem* ſtrictè & ἀντονομαστικῶς ſumptam ex horum Theologorum ſententia.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Detur *ablutionis* nomine Eph. 5. 26. etiam *peccatorum remiſſionem* comprehendi. nolo enim adverſus tot Eccleſiæ proceres in re minimè neceſſaria contendere. qanqam probatum mallem ab eis, qam aſſentum nudè; cum *ſanctificationis mundationem* Apoſtolus ſe loqi apertè teſtetur; qam à *juſtificatione* noſtri paſſim accuratè diſtingvunt; illud tanqam nota dignum Pontificiis ſubinde objicientes, qod iſta ſecum invicem confundere ſolenne habeant: poſſimqe, (ſi id opus eſſet) prolatis, *Calvino, Zanchio, Muſculo*, (nam *Beza & Urſinus* revera qod huc faciat, nihil dicunt) Hieronymum in Eph. Chryſoſtomum, Theophylactum, Oecumenium, Hugonem, Aqinatem, Cajetanum, Hervæum, Fabrum, Bucerum, Rollocum, Wellerum, &c. ibidem opponere, Verum ut detur hoc;

1. Nihil in loco hoc de Baptiſmo in parvulis aſſeritur, qod non in adultis verum ſit.

2. Si remiſſionem peccatorum parvulis in Baptiſmo conferri, etiam ſanctificationem eiſdem in eodem, vi rationis pari, ex hoc loco concludetur.

3. De loco hoc Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. l. 2. c. 4. arg. 7.* ex Eph. 5. 26. *Oſtendit Deum, ſev Chriſtum, non avtem Baptiſmum mundare nos: ſed Deum poſtea adhibere iſtius mundationis ſpiritualis externum ſignum & ſymbolum, nempe Baptiſmum. id qod eruditiſſime & veriſſimè ſcripſit & ſenſit Calvinus.* Et ſic revera Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 1. Qod primum eſt in Baptiſmo, hoc eſt, qod à nobis accipiendus eſt cum hac promiſſione, Qicunqe crediderint & baptizati fuerint, ſalvos fore. §. 2. In hunc ſenſum intelligendum qod à Pavlo ſcribitur, Eccleſiam à ſponſo Chriſto ſanctificatam eſſe, & mundatam lavacro aqæ in verbo vitæ. Et alibi, nos ſecundum miſericordiam ſalvos factos eſſe per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. Et à Petro, qod Baptiſmus nos ſalvos facit. Non enim ſignificare voluit ille, ablutionem & ſalutem noſtram aqa perfici. — neqe hic ſalutis cavſſam, ſed duntaxat talium donorum cognitionem & certitudinem in hoc ſacramento percipi. Nam verbum vitæ & Baptiſmum aqa ſimul connectit Pavlus; ac ſi diceret, per Evangelium nobis noſtræ ablutionis & ſanctificationis nuncium afferri, per Baptiſmum nuncium hujuſmodi obſignari.* & qæ ſequntur. *Ibidem c. 16. §. 22.* de loco iſto; *Teſtatam Baptiſmo vult Chriſtus ablutionem, qa Eccleſiam ſuam mundat.* Unde & concludit; *Teſtimonio hoc parvulos non eſſe deſtituendos, qum in Eccleſiæ parte jure cenſeantur.* Beza, ad Act. Collat. Mompelg. *ad dogm. 1. & 2. de bapt. Et ſignificativè mundatur Eccleſia Baptiſmo aqa, & realiter Baptiſmo Spiritus.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8.* cum illud præmiſiſſet, *per metonymiam ſignis ea dari, qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferri.* ſubjungit, *ad eundem modum exponi debere, qod ad Epheſ. habetur, Chriſtum ſemetipſum pro Eccleſia dediſſe, ut ea aqa lavacro ſanctificetur per verbum, &c. Cavſſa ſanctificationis eſt ipſe Chriſtus, qi ſe pro nobis dedit, & ea cavſſa lavacrum adhibuit, ut mundatio ejus per verbum & ſymbolum teſtificata eſſet.* Bucerus, ad illud Eph. 5. *mundatam lavacro. Si adminiſtratione Baptiſmatis mundavit, qid opus fuit ergò ſanctificatione? Imò Petrus diſertis verbis teſtatur, externam lotionem ſalutem neqaqam adferre. Pavlus externo ſymbolo addit internam, qæ Dei verbo fit mundationem; cujuſqe eſt externum lavacrum conſpicua qædam confirmatio. Deus optimè novit ingenium noſtrum, qod opus habemus externis ſignis. nunqam ſolet amicus occurrere amico, qin pacem illi precetur adhibito etiam externo ſigno.* Piſcator, *Theſ. Theol. vol. 1. loc. 25. §. 17. Epheſ. 5. 26. Per lavacrum aqæ non neceſſariò intelligitur Baptiſmus. qum intelligi poſſit ſangvis lavacro aqæ comparatus. conceſſo tamen hoc, Eccleſia lavacro aqæ. i. e. Baptiſmo purgari dicenda eſt; non qod à peccatis purgetur per ipſum Baptiſmum: qum iſtud ſangvinis Chriſti proprium ſit. 1 Joan. 1. 7. ſed qod Eccleſia Baptiſmum habeat, ut divinum atqe efficax illius purgationis per ſangvinem Chriſti factum teſtimonium*, &c. Whitakerus deniqe, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad teſt. 4. ex Act. 2. 38. & 22. 16. Familiaris loqendi modus eſt ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Ibidem ad 7. ex Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *In Baptiſmo mundari & ſalvari dicimur, qia Baptiſmus pignus & arrha eſt noſtræ ſalutis. — & veritas ſigno conjuncta eſt in electis.* Et mox: *Baptiſmus nobis obſignat ablutionem à peccatis & ſalutem. nec abhorremus ab eis formulis, qibus Scriptura utitur. Lavat nos Deus per Baptiſmum, vel ut Apoſtolus loqitur per lavacrum regenerationis, & lavacro aqa per verbum. i. e. in Baptiſmo & per Baptiſmum, non qod efficacia ſit in Baptiſmo, ſed qod hoc organo Deus utatur, & qod ipſe in uſu hujus organi ſit efficax, & his externis ſignis ſpiritualem gratiam nobis obſignet. Ibidem ad Teſt. 8. ex 1 Pet. 3. 21. Baptiſmo vim purgandi & ſervandi qodam ſenſu tribuimus, nempe ut declaret & obſignet tanqam pignus, noſtram ſalutem. Ibidem ad claſ. 2. not. 2. Non aliter dicuntur* [Sacramenta] *in Scripturis purgare & ſalvare, niſi qod fidei noſtræ repræſentent atqe obſignent noſtram purgationem atqe ablutionem, atqe ita nobis ſint pignora ſalutis.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Col. 2. 12. Vox ablutionis non occurrit. Dicit revera Apoſtolus, conſepulti ſumus cum eo per Baptiſmum. *Sed Baptiſmus hîc ex conſenſu omnium interpretum, tum veterum, tum recentiorum, ipſum Sacramentum Baptiſmi propriè ſumtum deſignat. Baptiſmus avtem tam reſpicit ſolutionem reatus, qàm ſanctificationem. Urſinus, in* Tract. Theol. p. 558. *ediſſerens hunc locum*, Hîc circumciſione jam non opus dicit, qia per Chriſtum exhibitum impletur qod ſignificabat Circumciſio. *viz. qod exuimus carnem peccatricem; qod ſit imputatione & inchoatione juſtitiæ.* Ibidem

dem p. 567. Docet [*Apoſtolus*] nos conſepeliri, reſuſcitari, condonari nobis peccata, circumcidi ſine manibus per Baptiſmum. Ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ ἀπέκδυσις τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, *ſuâ notione includit condonationem reatus, atque adeò non ſolam ſanctificationem: neqe enim unqam ſanctificatio habetur abſqe hac præhabita.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Ablutionis* reverâ vox eo loci non habetur. Memoriæ itaqe an oſcitantiæ lapſus eſto. Hoc interim volebam, locum hunc ex eis eſſe, in qibus *ſanctificationis* opus duntaxat Baptiſmo attribuitur.

2. *Conſepelitione illa utrumqe includi, qia Baptiſmus, de qo ibi agitur, utrumqe reſpicit*, non ſeqitur. Siqidem non neceſſe eſt, ut Apoſtolus ea omnia, qæ in Baptiſmo deſignantur, ubicunqe de eo ritu agit, beneficia recenſeret. Nec illud mihi animo adhuc inſidere penitus poteſt, ἀπέκδυσιν illam *remiſſionem reatus notione ſua includere.* certè ratio adjecta, qia *niſi hac præhabita altera non habeatur*; (ut omittam qod de enunciati hujus veritate jure ambigi poſſit) illud nevtiqam evincit: non magis qam *adoptionem* notione ſuâ *juſtificationem* includere, qia niſi iſta præhabita illa non habeatur. Me, qo minus aſſentiar, remoratur, tum qod *ſepultura* hæc, omnium, qos viderim interpretum conſenſu ad Rom. 6. 4. *mortificationem* internam deſignat, qæ ad *ſanctificationem* pertinet; ad qam pertractandam tranſeat eo capite Apoſtolus, relicto, de qo prius prolixè egerat, juſtificationis negotio: (ut de *vivificatione* huic oppoſitâ nihil interim dicam:) tum qod illa *veteris hominis*, ſive *corporis peccati* ἀπέκδυσις *ſanctificationis* actum ubiqe deſignare videatur. Eph. 4. 22. Col. 3. 9. qod & ex membro eidem ibidem oppoſito colligitur. ut avtem Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad rat. 1. Revera juſtificare non eſt ſanctificare, etſi hæc duo conjuncta ſunt.* & Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 6. de juſtif. c. 7. Neqe tamen intereà negandum eſt, qin perpetuò conjuncta ſint ac cohæreant hæ duæ res, juſtificatio & ſanctificatio: ſed perperam inde infertur unam & eandem eſſe.* Beza certè, *in locum*; *Circumciſionem cordis, de qa hîc agitur, certum eſt ad ſanctificationem potius, qam ad peccatorum remiſſionem pertinere. omninò igitur his verbis declaratur alterum Chriſti beneficium, nempe noſtra ſanctificatio*, &c. Qo modo & Piſcator ἀπέκδυσιν illam, ex Rom. 6. 6. & Col. 3. 9. de *ſanctificatione* interpretatur.

3. Verum qicqid de hoc fuerit, neqe enim multum ad rem ipſam facit, de qa præcipuè agitur; idem de teſtimonio iſto dici poterit, qod de ſuperiore dictum eſt. Qin & videri poterunt, qæ de hoc dicto ſunt ſupra dicta, *Num. 6.* de *Loc. 2.* ſed & qæ mox, *Num. 8.* dicentur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1 Cor. 6. 11. *Calvinus per* ἀπολούσασθε abluti eſtis, *vult ſolam juſtificationem deſignari; nec differre juſtificationem & ablutionem, niſi ut ſimplex & tranſlatitium.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De ſenſu iſto loci illius, ego cum Calvino contendere nolim. Malim tamen Mortonum noſtrum ſeqi, qi, *qæ prius in uno abluendi verbo involuta erant, ea poſt diſtinctè proponi*, monet: (in qo & Muſculum cum aliis præeuntes habet:) eo qod iſta noſtri expoſitio contextus Apoſtolici rationi (in qo utriuſqe & *ſanctificationis*, qæ primo qoqe loco ponitur, & *juſtificationis* diſerta fit mentio) multo magis conſentanea mihi ſaltem videatur. Inclinat eodem & Petrus Martyr; niſi ſi de *ſanctificatione* ſolâ potius acceperit; qia *ſanctificati eſtis*, immediatè qaſi ἐξηγητικῶς ſubjicitur. Verum non in hoc controverſiæ præſentis cardo vertitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Theſis, qam tum probandam ſuſcepi, de ſolâ juſtificatione agebat: ut non neceſſe tum habuerim de ſanctificatione qicqam dicere.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamſi in *Theſi* de *ſanctificatione* nihil dicatur, niſi tamen & iſta pariter in Baptiſmo data ſtatuatur, locis iſtis vis virtuſqe omnis demitur *juſtificationis* in eodem datæ aſtruendi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 8.

Qædam non tam de Baptiſmi Sacramento, qam de operatione ſpirituali, qæ in eodem, tum delineatur, tum & obſignatur, intelligenda videntur, ut *Tit. 3. 5. Coloſ. 2. 12.* ubi id de qo agitur, *per fidem* effici dicitur, qæ in Baptiſmi externi ſuſceptore præexigitur, Act. 8. 37.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Negamus*, de *ſola* ſpirituali operatione, qæ in Baptiſmo tum delineatur, tum obſignatur, intelligenda *eſſe loca Tit. 3. 5. & Coloſ. 2. 12. excluſo Baptiſmi Sacramento.*

De loco Tit. 3. 5. Calvinus in locum ſic; Facilè patior de Baptiſmo locum exponi. *Beza in locum*; Argumentatur à Baptiſmi Sacramento, re viz. cum ſigno conjunctâ. *Urſinus*, Tract. Theol. p. 592 Non dubitant omnes veteres & recentes Orthodoxi Interpretes ea loca Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. 21. de Baptiſmo exponere.

De loco Coloſſ. 2. 12. *exiſtimo neminem interpretum de ſola operatione ſpirituali, qa in Baptiſmo tum delineatur, tum & obſignatur, ſecluſo ipſo Sacramento, intelligere hunc locum; cum locus iſte ſit palmarius, qo contra Anabaptiſtas evincimus Baptiſmum ſuccedere Circumciſioni. Calvinus in locum*; Pavlus, factâ Baptiſmi mentione, Circumciſionem, inqit, ſpiritualem peragit in nobis Chriſtus, non intercedente vetere illo ſigno, qod ſub Moſe valuit, ſed Baptiſmo, *Rei ergò exhibitæ ſignum eſt Baptiſmus, qam abſentem figurabat Circumciſio. Vide eundem*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 11. *Zanchius in locum*; Ac primùm oſtendit Apoſtolus Baptiſmum ſucceſſiſſe Circumciſioni, & hoc eſſe Sacramentum initiationis in N. T. *Urſinus in* Cateches. edit. Cantabr. p. 609. Baptiſmus in N. T. ſucceſſit Circumciſioni; & qidem ita ſucceſſit, ut habeat eundem uſum, qem habuit in vetere fœdere Circumciſio. *Idqe probat ex hoc loco*, Coloſſ. 2. 11. 12. *Vide eundem in* Tract. Theolog. p. 611. 612.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De ſola operatione ſpirituali, ſecluſo Baptiſmo intelligenda loca illa*, non dixi; ſed *non tam de Baptiſmo, qam de operatione illa ſpirituali, qæ in Baptiſmo delineatur & obſignatur.* qod qi dicit, tantum abeſt ab eo, ut Baptiſmum à diſſertatione Apoſtolicâ prorſus excludat, ut *de operatione ſpirituali illa, qæ Baptiſmi ritu delineatur* qaſi & depingitur, Apoſtolum agere fateatur. Verum aliud eſt de *Baptiſmo* ipſo, ſive ritu externo, diſertè, ac prima intentione agere, aliud de gratia ipſa divina & operatione, cum alluſione habita ad ritum externum illum, qo gratia operatioqe illa repræſentatur. e. g. ubi dicit Apoſtolus, 1 Cor. 5. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt.* De Chriſto agit, non de Paſchate: nec de Chriſto tamen, Paſchate prorſus excluſo; ſed de Chriſto, qatenus Paſchate præfigurabatur. Hoc ipſo in loco, eorum de qibus hîc agitur, altero, Coloſſ. 2. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta*, &c. de interna

interna cordis renovatione, non de externo Circumcisionis ritu agit: nec de illa tamen ista penitus exclusa; sed de illa qatenus ista repræsentabatur. alioqi nec posset ex eo loco probari, *Baptismum circumcisioni succedere.* Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 3. arg. 4. ad 4m. Bellarminus ait Pavlum tribuere expoliationem à corpore peccatorum, — non circumcisioni Judaicæ, sed Christiano. i. e. Baptismo.* Resp. *Si per Baptismum intelligat externum opus, falsum est quod ais. non enim hoc magis Baptismo qam circumcisioni tribuitur. sed si signum & gratiam simul intelligat, verum est.* Sed & de loco isto videatur supra, *Num.* 6. ex Avgustino aliisqe.

Ita & Tit. 3. 5. ex Piscatoris prius exhibita interpretatione, de renovatione interna & regeneratione agitur; allusione tamen ad Baptismum habita, qo renovatio illa & regeneratio figuratur; ut salutem ibi memoratam regenerationi tribuat, non Baptismo, qæ in eis, qorum ibi rationem habet, ante Baptismum susceptum obtigerat. De qo videndus Zvinglius, *respons. ad Luther. confess.* supra allatus, *Sect. 1. num. 2. ad Arg. 2. enunc. 7. resp. 2. rat. 2.* & in *declar. de pecc. orig. ad Arg. 11. de locut. 1.* Itaqe qod Ursinus, *non dubitare* ait, *omnes tum veteres, tum recentes orthodoxos, de Baptismo hunc locum exponere*; non sine restrictione aliqâ forsan intelligi debet. præsertim cum nec Calvinus etiam ipse satis fidenter id faciat. *facilè*, inqit, *patior de Baptismo exponi.* qasi aliam potius qorundam expositionem probaturus, ni aliorum importunitas aliò impelleret. verba sunt enim alii concedentis aliqid potius, qam animi sui sensum enunciantis. sed nec Beza expositionem eam definitè & absolutè proponit, sed præfixâ disjunctivâ, cum aliorsum ante concedere visus esset, & de regeneratione ipsa interpretari; *vel argumentatur à Baptismi sacramento*, &c. Addantur his, qæ Vorstius in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. 1. thes. 1. & 2. ad rat. 2. ex Eph. 5. Tit. 3. Respondent nostri, — aliena Testimonia citari, qæ res qidem in Sacramentis significatas metaphoricè declarant: attamen de Sacramentis propriè dictis non agunt.* Et *thesi* 6. ad eadem loca, sed & *Matth. 3. Joan. 3. Act. 2. & 22.* Resp. Evangelici, — *Fallaciam esse homonymia simul & figuræ dictionis; qod Baptismus sæpe non pro signo sacramentali, & qidem seorsim accepto, sed pro interna mentis purgatione sive animæ ablutione vel sola, vel etiam una cum suo signo considerata in sacris literis accipiatur, qumqe in Baptismo, vel per Baptismum, — id rectè fieri dicatur, qod per illud symbolum jam factum esse declaratur, vel qod per ritum illum notificatur & solenniter obsignatur: qomodo & verbum mundandi sev purgandi sæpe in Veteri Sacramento accipitur, Lev. 12. & 13. & 14. & 16.* &c. *Ibidem ad controv. 2. thes. 1.* de locis iisdem. *In locis citatis, de re significata potius qàm de Sacramento ipso agitur.* Denique *thes. 6. & 7. rat. 1.* de iisdem; *Evangelici respondent, Principium peti, qatenus ad externum aqa Baptismum referuntur ea effecta, qæ in locis citatis ad ipsum Christum ejusqe sangvinem & Spiritum Sanctum interveniente fide ex Evangelio concepta, &c. disertè accommodantur.* Pari ratione & *Coloss. 2. 12.* de *mortificatione* & *sepultura spirituali* agitur, ad Baptismi ritum allusione facta, qo ea delineabatur. idqe eadem planè ratione, qâ & de Circumcisione, de cujus tamen ritu externo Apostolum ibi agere, sive id tanqam effectrici tribuere, qod in fidelium cordibus peragi eo loci affirmatur, vix puto interpretem orthodoxum agnoscere aliqem. Qanqam & de *Baptismo* exertè magis istic qam illic agi, ego nevtiqam inficias iverim: *ut*, qod Piscator monet, *objectioni occurrat, qæ opponi poterat, à circumcisionis rituumqe legalium zelotis: Etiamsi intus per Christi Spiritum circumcisi essent, tamen externam qoqe circumcisionem, tanqam interioris illius symbolum ac testimonium suscipiendam esse; sicut olim sancti Patres (Abraham cumprimis, Rom. 4. 11.) susceperant. Hoc autem Apostolus minimè necessarium esse contendit, qod jam loco Circumcisionis externa Baptismum habeant, interioris illius renovationis tesseram ac sigillum efficacissimum.*

2. Verum in istis diutius immorari non est necesse; qia qocunqe modo in lite istâ se res habeat, *Exceptiones* priores hîc qoqe obtinent, tum qod *de jam fidelibus baptizatis istic agatur*, tum qod nihil dicatur, qo *in ipso tinctionis actu conferri*, qæ hîc recensentur, probetur. deniqe qod tam *sanctificatio* qàm *justificatio* pari ratione utraqe Baptismo, sive is interior, sive exterior, sive etiam, pro modo suo consideratus, uterqe designetur, in Apostoli verbis tribuitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Qod subjungitur, ut ratio hujus qartæ solutionis, non probat: siqidem evicimus supra ad Num. 6. etsi hæc loca loqantur cumprimis de adultis ante Baptismum conversis; tamen non de iis solis intelligi, sed & de parvulis. unde pariter evincitur in istis locis id de qo agitur, non effici duntaxat per fidem, nisi per* fidem *intelligi simul vis* inclinationem *etiam* ad fidem, *cum Ursino.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio de *fide adjuncta* hoc probat; fidei vi & efficacia Christi sangvinem apprehendentis atqe applicantis, consepultos fuisse Christo Colossenses illos qos Apostolus affatur, & cum eodem etiam consurrexisse: (hoc enim Apostolus *συνεγείρει* affirmat) itaqe & de fidelibus adultis agi, & hos ante fuisse Christo consepultos, & ante cum Christo consurrexisse, qam Baptismum susciperent, qia fideles jam ad fontem sacrum accesserant. qod & idem de peccatorum remissione dictum sit, qam vivificationi annexuit Apostolus ibidem vers. 13. Avdias tamen ulterius Ursinum *Tract. Theol. p.* 609. *De mandato docendi ante Baptismum, jam dictum est, hoc de adultis loqi. talia sunt etiam exempla & loca fidem & resipiscentiam in Baptismo requirentia, qacumqe proferre potes.*

2. Locum illum *Act.* 8. 37. ideò adduxi, ut ostenderem, fidem veram vivamqe, avt illius saltem professionem exegisse populi Dei *προσώπως* tunc temporis ab illis qos ad Baptismum admittebant; qam ab infantibus ipsis qis exigat? Rectè Amesius, *adv. Bellar. tom. 3. disp. 14. q. 3. thes. 3. Scriptura fidem justificantem antecedere docet Baptismum, Act.* 15. 9. Et *thes. 2. antecedere debere Baptismum, non in eo infundi.*

3. *Qæ ad Num.* 6. dicta sunt, ibidem eis & responsum est.

4. *Inclinationem ad fidem*, qam Ursinus dicit *p.* 613. ubi Anabaptistarum illud, *Solos credentes esse baptizandos* rejiciens, *Nisi qis*, inqit, *fidem nominare velit etiam renovationem & inclinationem ad fidem, qam Spiritus Sanctus efficit in infantibus; — & credentes intelligat, qos Ecclesia pro fidelibus & sanctis censere debet.* hanc inqam, *renovationem*, in qâ *& fidei semen* âliqod delitescat, libens agnosco, in infantibus omnibus per infantiam ad salutem hinc abreptis. Verum vel ad Baptismum eandem universos adducere, vel in Baptismo eandem universos percipere, nec Ursinus dixerit, neqe qisqam unqam (opinor) probatum dederit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Resp. Me nullam operationem spiritualem in Baptismo parvulorum delineari avt obsignari iis in locis agnoscere, qæ etiam in eodem Baptismo non prius exhibebatur qam obsignetur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Præsumitur hîc *de Baptismo parvulorum* eis in lotis agi; qod nondum constat. qanqam ista etiam de qibus in locis illis Apostolus, *in parvulorum Baptismo & delineari & obsignari* nemo, puto, negaverit.

2. *Hæc omnia in ipso eorundem Baptismo prius exhiberi qam obsignari*, non asserendum, sed probandum fuisse videtur,

videtur, hoc est enim maxima ex parte τὸ ζητούμενον, & qidem principale, & ex his locis evincendum fuerat. Ut ne adjiciam, hoc si detur, necessariò inde concedendum videri, qicqid Concilium Tridentinum avt Catechismus etiam in parvulorum Baptismo conferri statuit, (qa tamen in parte à nostris universis oppugnatur) id omne perpetuò & infallibiliter conferri. Legatur Reverendus Episcopus Sarisburiensis locum illum Coloss. 2. explicans: non potest plus tribuere Baptismo Concilium illud, ut qam latissimè ritus hujus efficaciam extendat, qam ille verbis illis contineri disertissimè docet.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 9.

Non videtur firma satis argumentatio ab his locis deducta, *salvi fieri dicuntur per lavacrum regenerationis, justificati & sanctificati, & cum Christo per Baptismum consepulti, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa præsumuntur.* (de hoc enim duntaxat liqidò constat) *Ergò in ipsâ Sacramenti susceptione, vel per illam Sacramenti susceptionem, eis etiam remittuntur, qibus nondum sunt remissa.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nego nostram Argumentationem ex dictis locis petitam, à te rectè formatam avt vibratam esse. Liceat ergò in hunc modum formare.

Probo Christum instituisse sacramentum Baptismi ad reatus originalis veram solutionem, ubi antea remissus non est;

1. *Ex Act. 2. 38. 39. Baptizandi sunt parvuli Judæorum ad fidem conversorum in peccatorum remissionem. Ergò baptizandi sunt ad veram solutionem originalis reatus. Consequentia patet, qia non alio reatu implicantur; nec capaces sunt pro statu parvuli obsignationis actualis remissionis peccatorum. Antecedens patet, qia promissio remissionis peccatorum ad parvulos etiam spectat, & non solùm ad adultos Judæos. Act. 2. 39. Vide Ursinum* Tract. Theolog. p. 600. 616.

2. *Ex Act. 22. 16.* Baptizare & ablue peccata tua. *Est formula loqendi sacramentalis. & ipsam rem signatam conferri, i. e. ablutionem originalis reatus iis rite baptizatis denotat, qibus ante Baptismum non est remissus. Ergò ipsa formula loqendi parvulis istis tum dari dictat ipsam reatus originalis ablutionem. Consequentia patet, qia ista formula loqendi sacramentalis aqè accommodari potest parvulis, qibus ante Baptismum reatus originalis non est remissus, atqe adultis credentibus, qibus ante Baptismum remissus est.*

3. *Baptismus est parvulis* lavacrum regenerationis *Tit. 3. 5. Parvuli* mundantur aqæ lavacro per verbum, *Ephes. 5. 26.* Consepulti sunt Christo per Baptismum. *Coloss 2. 12. ut supra probatum est. Ergò parvulis in Baptismo originalis reatus verè solvitur. Consequentia patet, qod iisdem, cum sistuntur baptizandi, originalis reatus non est dimissus, post Baptismum est remissus; ut supra probatum est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non est à me proposita, tanqam tua foret, *argumentationis formula*, sed tanqam in se contineret, admissis *Exceptionibus* illis, qæ mihi justæ videbantur, qicqid ex locis adductis erui posse existimabam, qod ad præsentem controversiam faceret.

2. Ad Argumenta jam proposita, qæ è locis illis eliciantur, non videtur necessarium ut qicqam denuò regeratur, cum nihil hîc de novo prolatum occurrat, qod non supra disceptatum & discussum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud coronidis loco hîc addendum. Etiamsi deessent nobis testimonia Scripturæ, qa nos docerent & demonstrarent Christum instituisse Baptismum in remissionem originalis peccati & ejus reatus solutionem: tamen probationes desumtæ ex natura Sacramentorum & eorum efficacia, ac aliis locis Theologicis sufficerent ad hujus nostræ assertionis demonstrationem. Qo modo & Anabaptistarum errores, qi Pædobaptismum impugnant, ex rationibus Theologicis in Scripturis fundatis refelluntur: etsi exempla & testimonia pro Pædobaptismo clara non supereressent. Rectè enim Ursinus Tract. Theol. p. 618. Probationem ex dogmatibus multò potiorem esse eâ qæ fit exemplis — & collationem locorum, & analogiam doctrinæ Apostolicæ nobis disertam satis esse probationem *asserit. Videndus hac de re Augustinus*, l. 4. c. 23. de Baptismo contra Donatistas.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Istud facilè concedo, sed subjungo tamen, enunciata illa, *de Sacramentorum natura aliisqe locis Theologicis*, qibus nituntur probationes istæ, Verbo divino aliqo priùs stabiliri debere, qam ad alia statuminanda ipsa possint adhiberi. Rectè Cyrillus, an Joannes, Hierosolymytanus *Catech. 4.* Δεῖ περὶ τῶν θείων καὶ ἁγίων τῆς πίστεως μυστηρίων, μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν θείων παραδεδόσθαι γραφῶν. Et Pavlus Ejtzenius, in Gen. p. 463. *De Sacramentis tantùm ex verbis Scripturæ judicandum est.* Qin & Bellarminus, (qod ipse cum suis utinam per omnia observaret) *de Sacram. l. 1. c. 14. Essentia & natura Sacramentorum non potest aliunde melius intelligi, qàm ex verbis illius qi ea instituit.* Et Lutherus, *contr. Cochleum*, (à Bellarmino etiam ibidem adductus) *In rebus sacris vehementissimus & robustissimus locus est, arguere ab avtoritate negativè.* Vorstius deniqe in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. thes. 1. & 2. de natur. Sacram. Qæritur, an Sacramenta sint signa tantùm & sigilla fœderis gratiæ, sive externa Symbola & signacula fœderi gratiæ appensa, ad hoc divinitus instituta, ut gratiam Dei salutarem in fœdere promissam nobis significent, significando obsignent, fidemqe suo modo confirment, & publice testatam reddant: qa communis est Evangelicorum sententia; an præterea sint cavssa efficientes hujus salutaris & justificantis gratiæ; sive an sint effectiva gratiæ ejusdem organa, nempe ad hoc divinitus instituta, ut eam realiter in se contineant, & reipsa conferant. qa Pontificiorum omnium opinio est.* Et, *ad thes. 6. de Sacram. effectu, virtute & efficacia, deqe opere operato; Nostri hoc dogma de opere operato, sev de actione externa & sacramentali, qasi qa per se, absqe fide & bono motu utentis, justificare qenqam possit, &c. planè falsum & pernicioſum esse judicant: & omnia Sacramenta ex ipsius Dei ordinatione, tantùm vim significandi & obsignandi, non avtem ipsam Evangelii gratiam conferendi, habere docent.* Deniqe, *ad controv. 2. thes. 6. & 7. de bapt. effect. & efficac. Evangelici unicum duntaxat Baptismi generalem effectum, — agnoscere solent; nempe obsignationem geminæ gratiæ salutaris in Evangelio promissæ, de remissione simul & expurgatione peccatorum per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox: *Negamus avtem Baptismum per se & ex opere operato, ipsa peccata eorumqe pœnas avferre posse, sev qenqam justificare, & perfectè, sive interna ratione sanctificare, &c. tum qia nusqam hæc in sacris literis indicata sunt, tum maximè, qia illis, qæ ibi tradita sunt, apertè repugnant.*

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 10.*

Hinc illud Symboli Constantinopolitani, Credo unum Baptisma in remissionem peccatorum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Illud ex *Symbolo Constantinopolitano* de *uno Baptismo, ad remissionem peccatorum*, tam ad obsignandam qàm ad conferendam potest dictum intelligi.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ego potiori jure regerere possem, tam ad conferendam, qam ad obsignandam remissionem peccatorum, cum tum temporis, temporibus scilicet Ecclesiæ florentissimis, ordinariè tam ad conferendam, imò potius, qam ad obsignandam remissionem Baptismus adhibitus esset. tum enim non nisi parvuli ferè baptizati sunt, adulti verò rarius. Vide qæ supra annotavimus ad Num. 4. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. An hoc *potiori jure regerere* possis, ambigi potest.

1. Qia *actori*, sive *affirmanti incumbit probatio.* mihi itaqe interpretationem qæ commodè dari posse videbatur, dedisse; vel eam etiam qæ à te adducebatur, negasse, satis fuerat. tibi verò vel mea tollendi, vel tua firmandi onus incumbere videtur.

2. Qia Scripturæ sensui, ex qâ phrasis illa mutuata, te etiam avtore, videtur, illud convenit, tuum istud non item. Sic Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 4. c. 5. ad test. 2. Ubi dicimur baptizari in remissionem peccatorum. Finis Baptismi his verbis ostenditur, uti & Marc. 1. 4. Act. 2. 38. — Et præcipuum Sacramentorum finem docuimus docemusqe esse hanc obsignationem.* Et pavlo ante, *ad test 1. ex Concil. Nicen. 1. Virtute Dei in aqa abscondita renovari eos qi baptizantur.* respondet, *Sacramentaliter, non cavssaliter, qoniam propter promissionem Dei, signum aqæ testatur & obsignat baptizatorum regenerationem, eam avtem neqaqam efficit, cavssat, avt producit.* Videantur & qæ Calvinus *in Act. 2.* supra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt.*

2. *Ad conferendam tunc temporis datam* concludere, *qia parvuli* fere tunc baptizabantur; est id petere qod controvertitur, parvulis eam Baptismum conferre.

3. Qod *unum* illi *Baptismum* agnoscere dicuntur, potest de Baptismo non iterando intelligi. Sic Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 4. Catechismus Romanus ex hoc loco (Ephes. 4. 5.* Unum Baptisma) *demonstrat Baptisma non esse iterandum. & hoc videtur voluisse Synodus Nicena in Symbol.* Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. qod si admittatur, à voculâ illâ nihil potest concludi, qod ad rem præsentem faciat.

4. Si *unum* illi *Baptismum* agnoscunt, cum qi parvulis, tum qi adultis datur, isqe horum utrisqe in eundem finem, *remissionem* scilicet *peccatorum*; adultis avtem eam non confert, sed obsignat tantum, sive fideles, sive facti accesserint, nolo dicere, qod tamen forsan jure possim, concludi hinc, *unum* illum *Baptismum* etiam *in parvulis remissionem* duntaxat obsignare, qia hoc tantum in adultis facit: illud fidenter dixerim, non posse his positis, ab eâ dicendi formulâ necessariò deduci, *Baptismum parvulis remissionem peccatorum conferre.* Avdi Whitakerum, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad clas. 3. test. 2. ex Concil. Constant. 1. in Symbol.* Credimus unum Baptisma in remissionem peccatorum. *In Baptismo remitti peccata qis dubitat? nos hoc fatemur. sed non dicunt Patres ex opere operato, & vi elementi externi, peccata remitti in Baptismo.* At rem tamen, inqies, Whitakerus concedit. Ipse semet explicat, tum alibi, tum & in proxime prægressis. *Ad test. 1. ex Concil. Nic. 1. Non hoc ad literam intelligi voluerunt Patres. — Sed sic Concilium loqitur, qia Baptismus novum statum designat.* Et disertissimè *ibidem q. 6. c. 4. p. 193. Neqe aliter remittitur peccatum originale in Baptismo qam in Evchariştia. in utroqe enim Sacramento obsignatur nobis remissio omnium peccatorum.* Et *de bapt. q. 2. c. 3. arg. 3. Bellarminus negat Baptismum esse sigillum acceptæ gratiæ, sed ait esse instrumentum conferens gratiam: qod à nobis supra refutatum est.* Idem deniqe, de Sacr. q. 4. c. 3. (prout & Vorstius supra) hanc tanqam communem nostrorum sententiam proponit: *Sacramenta non ex se justificare, nedum ex opere operato, sed justitiam tantùm obsignare.* Et in fine *cap. ejusdem* ubi Bernardi qædam retulerat; *Annulus non tradit hæreditatem, sed obsignat tantùm: ita Sacramenta gratiam obsignant tantùm, non tradunt.*

SECTIO III.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 11--16.

2. *Asserimus Baptismum rectè parvulis administrari: qomodò & Circumcisio olim in Veteri Testamento parvulis Judæorum, ex unanimi consensu Theologorum, & perpetua Ecclesiæ traditione. Unde rectè dicimus cum Avgustino,* de Baptismo contra Donatist. l. 4. c. 23. Si qisqam in hac re avtoritatem divinam qærat, qanqam qod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi avtoritate Apostolicâ traditum rectissimè credimus; tamen veraciter conjicere possumus qid valeat parvulis Baptismi Sacramentum ex Circumcisione carnis, qam prior populus Israëliticus accepit. *Hæc Avgustinus. Et certè hoc apertè evincit exemplum Circumcisionis, in cujus locum Baptismus successit.*

Hinc 3. asserimus, Cum Baptismus in Novo Testamento Circumcisioni succedat ex Christi Instituto, & rectè parvulis administretur, eundem valere ad originalis peccati reatum, qo solo implicantur parvuli, solutionem.

Hæc tria nemo Catholicus inficiabitur.

Sed adhuc qæritur, An omnes infantes rite baptizati sine dubio justificentur. Hîc hærent nonnulli Theologi, qi hunc effectum justificandi ab originali peccato ad solos electos restringunt. Nos duo dicimus:

Primum est, Omnes parvulos rite baptizatos in infantia morientes sine dubio justificari.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 11.

Ratio ab ea Analogia deducta, qam Baptismus cum Circumcisione obtineat, cavssam ipsam, ad qam statuminandam adducitur, infirmare mihi magis qam confirmare videtur. De Circumcisione siqidem qod ad effectum illud attinet reatus tollendi, res multo magis in incerto est, qàm de Baptismo.

Exceptioni isti duo nunc adjecta volumus:

1. Qod *tria illa* enunciata *neminem Catholicum inficiaturum* præsumitur: *Catholicorum* certè numero, si verè dicitur, omnes ferè, si non universos planè Theologos Evangelicos excludet, qi adversus Pontificiorum errores ex professo scripserunt, eosdemqe hac in parte *enunciato tertio* qod asseritur, erroris tuendi reos peragunt. nec potuit Vir Clarissimus Pontificiis gratum magis præstare, qam nomina istorum ex Ecclesiæ Catholicæ diptychis expungendo.

2. Qod *qosdam Theologos* ait *hîc hærere, & Baptismi effectum hunc ad electos restringere.* Imò non *qidam* duntaxat, sed multo maxima nostrorum pars, non tam *hîc hærent*, qam ex adverso se disertè opponunt; qod ex Testimoniis supra adductis luculentissime est demonstratum. Unus & alter forsan, qod vel ambiguè vel latiusculè alicubi protulerunt, ad electos alibi restringunt, alii etiam ab electionis ratione dogma istud impugnant, ut in seqentibus indicabitur. Interim ad telam exorsam pertexendam revertimur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex Analogia inter Baptismum & Circumcisionem Argumentum deduximus ad Pædobaptismi dogma statuminandum, non avtem ad solutionem reatus in Baptismo asserendum. siqidem ad Argumenta nondum deventum erat. Qadam enim duntaxat præstruximus hîc, ut status qæstionis magis eluceret.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Erroris (ſi qis hac in parte fuerit) anſam duo præbebant:

1. Qod ex Avguſtino pro fundamento ſubſternitur, ex *Circumciſionis ritu veteri veraciter conjici poſſe, qid Baptiſmi Sacramentum parvulis valeat.*

2. Qod, *hinc*, inqis ipſe, 3. *aſſerimus, cum Baptiſmus in N. T. Circumciſioni ſuccedat, ex Chriſti inſtituto, & rectè parvulis adminiſtretur, eundem valere ad originalis reatus peccati ſolutionem, qo ſolo implicantur parvuli.* Iſtis enim verbis exiſtimaveram, priora illa ita præſumi, *Baptiſmum* ſcilicet & *Circumciſioni ſuccedere*, & *parvulis rite adminiſtrari*, ut *ex illius in parvulis efficacia*, hujus itidem gemina in eiſdem ex Avguſtini ſententiâ verè ſtatuatur, ad 3um. illud inferendum, *valere* utiqe *eundem ad reatus ſolutionem.* qod, niſi de *Circumciſione* idem ſtatueretur, non poſſet ex præmiſſis concludi.

2. *Ad Argumenta* avtem jamdudum *deventum* opinabar, qia Scripturæ ſacræ Teſtimonia eo fine fuiſſent producta, qo *Baptiſmi finem & effectum* iſtum ſtatuminarent. Et certè qorſum ab initio tota ferè diſceptatio tot *Argumentis*, tot *Teſtimoniis* eſt utrinqe agitata, niſi ut id diſcuteretur & decerneretur, qod nunc, tanqam de qo hactenus nihil dictum, nedum diſputatum ſit, ſub incudem denuò, vel qaſi primitus potius, revocatur & reducitur.

Verum miſſis iſtis, jam de re ipſâ diſpiciatur: in qâ ego imprudenter feciſſe me ſponte fateor, qod agentis partes minùs neceſſariò ſuſceperim. Qanqam in hac cavſſâ idcircò fidentius pergo, qia Apoſtolum mihi præeuntem & prælucentem habere videar, qi à *juſtificationis* negotio, & per conſeqens à *reatus ſolutione Circumciſionem* penitus excludit, Rom. 4. 9--12. Gal. 5. 3--6. qod & Bellarminus ipſe rectè obſervat, *de effect. Sacram. l. 2. c. 14. loc. 2. Apoſtolus*, inqit, *ex profeſſo probat, Abrahamum non in Circumciſione, ſed in præputio fuiſſe juſtificatum; ut inde admoneat Circumciſionem non fuiſſe datam ut juſtificaret. Si enim is, cui primo data eſt, non fuit ex ea juſtificatus, qanto minùs alii ex ea juſtificandi erunt?* Qo argumento eodem fine uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* qi cum aliis exhibebitur, ad finem *Num. 13.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 12.

Primò namqe non apparet præceſſiſſe remedium aliqod externum iſtiuſmodi per annos mille & qod excurrit, cui Circumciſio ſucceſſerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco cum Avguſtino, l. 5. contr. Julian. c. 9. *ſacram hiſtoriam non meminiſſe alicujus remedii externi ante Circumciſionem. Sed hinc non ſequitur, noſtram Aſſertionem aliqa ratione enervari. Sufficit nobis, ſi Circumciſio, ex qo primùm inſtituta eſt, originali reatui tollendo ordinata fuerit. Neqe enim neceſſe erat, ut tale aliqod remedium per annos 2000. extaret, cui Circumciſio ſuccederet. Qomodò nec voluit Deus poſteritatem Semi, in qa propagata eſt Eccleſia, uſqe ad tempora Abrahæ à reliqo humano genere ſigno aliqo viſibili in carne diſtingvi & notari, avt Sacramentum externum aliqod ordinarium & determinatum per illud tempus inſtitui, qo fœdus obſignetur. Hæc ergò cum ſint poſitivi juris, à ſolâ voluntate Dei legiſlatoris pendent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sufficit reverâ, ſi id conſtare potuerit. Veruntamen.

1. Si per tot annos, vel uſqe ad tempus internæ renovationis reatus iſte perſtiterat, vel ſtatim ab ortu abſqe remedio tali interveniente ſublatus fuerit, certè non videtur neceſſarium remedium ejuſmodi reqirere, ſive qod ante actualem renovationem id præſtet, ſive qod diutiùs differat id, qod maturiùs ante conferebatur. Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 3. teſt. 2. p. 86. Si Deus Eccleſiam antè habuit, Circumciſio non ex ſe Eccleſiam fecit. i. e. gratiam ex opere operato contulit; ſed Eccleſiam inſignivit, & gratiam obſignavit.*

2. *Non fuiſſe per tot annos ſacramentum externum aliqod, qo fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur*, qod dicitur, paginæ divinæ adverſari videtur. Erant ſiqidem ritus externi, (ut peculiarem illum omittam Circumciſionem antegreſſum, Gen. 15. 9--18. qem imitati videntur illi, Jer. 34. 18.) per totum priſcum illud ſeculum, *ſacrificia* nimirum, *oblata*, *libamina*, à lapſu ſtatim inſtituta & uſurpata; Geneſ. 4. 3. 4. & 9. 20. & 12. 7. 8. & 26. 24. 25. & 28. 18. 22. & 33. 20. & 35. 1. 7. 14. qibus fœdus divinum obſignabatur. hunc enim ſacrificiorum uſum fuiſſe, Pſaltes nos edocet, Pſalm. 50. 5.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 13.

2. De Circumciſione ipſâ nuſqam qicqam reperiri videtur, unde hoc fine inſtitutum eſſe, erui poſſit. eâ tantùm deſignatam obſignatamqe innuitur fuiſſe Circumciſionem cordis ſpiritualem. Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 26. Eſaj. 52. 1. Ezek. 44. 9. Rom. 2. 28. 29. Phil. 3. 3. Col. 2. 11. qam tamen avt unà cum Circumciſione internâ collatam, avt per eam etiam exhibitam ſemper, imò vel unqam fuiſſe, non poteſt ex illis locis neceſſariò concludi.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed contra. 1. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum Gen. 17. 20. docet ante actum Circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere, & parvulis imputari, & poſt Circumciſionem avferri & non imputari, ritu convenientiſſimo. Nam ideò in membro genitali Circumciſio facta eſt, ut qicqid damnationis è carnali nativitate infames contraxerant, per hunc actum illis avferretur & amputaretur, & avferri & amputari conſtaret. Ideò etiam ſangvis effundebatur, ut ſangvine Chriſti reatus originalis tolleretur, ejuſqe merito per hunc ritum infantibus applicaretur. Huc facit illud Proſperi in ſent.* 298. *ex Avguſtino.* Circumciſio carnis lege præcepta eſt, qia non poſſit meliùs per Chriſtum ſignificari regenerationis avtorem tolli originale peccatum. cum præputio qippe omnis homo naſcitur, qemadmodùm cum originali peccato. *Vide Avguſtinum* de Nupt. & Concupiſc. l. 2. c. 11.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sumuntur hîc multa, qæ probanda forent.

1. *Reatum ad Circumciſionem uſqe manere, poſt eam ſuſceptam ſublatam jam eſſe.* qod *Gen.* 17. 10. non dicitur.

2. *Ritum convenientiſſimum eſſe ad hoc deſignandum*, non ſufficit. id eo deſignatum, vel ad id deſignandum inſtitutum fuiſſe, probandum eſt.

3. *Ideò in membro genitali factum, ut qicqid damnationis contractum eſt tolleretur*, qod dicitur. cur non potiùs, ut qicqid corruptionis & vitii? (hoc enim ritu illo deſignari Scriptura locis ſupra allatis inculcat) ut nihil amplius in parvulis etiam pravæ diſpoſitionis poſt eam ſuſceptam remanſerit. Qod Athanaſius, *Serm. de Sabbat. & Circumciſ.* Ὅθεν μέρος περὶ σώματος, καὶ ἕν τι τὸ ἄλλον περὶ σώματος γενέσεως, προσπίπτουσιν ἐκλυτύσεις, προσδιδασκόμενοι περὶ ὅλης ἀπέκδυσιν, ἵν' ὥσπερ ὑποδιδόντες τὸ καταπεσὸν, διασωθῆναι δυνηθῶσι. Vide Bucerum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 4. §. 4.* Coactius forſan pavlo, qod Petrus Martyr, *ad Rom. 2. Inurebatur genitalibus partibus, ut Chriſtus intelligeretur, qâ homo fuit, ex humano ſemine naſciturus.* Aptius Calvinus, *ad Gen. 17. 11. Duabus de cavſſis probabile eſt, Dominum juſſiſſe præputium circumcidi. nempe ut oſtenderet, vitioſum eſſe qicqid ex homine gignitur.*

tur. deinde ſalutem ex benedicto Abrahæ ſemine proditurum. Primum ergò, qicqid ex ſuâ generatione proprium habent homines, Deus in Circumciſione damnavit, ut oſtenſa natura corruptio illos ad carnem mortificandam adduceret. unde etiam conficitur pœnitentia fuiſſe ſymbolum. Avguſtinus, *adv. Favſt. l. 6. c. 3. In qo enim membro convenientius exſpoliatio carnalis & mortalis concupiſcentiæ figuratur, qam unde carnalis & mortalis fœtus exoritur?* Muſculus deniqe, *in Gen. 17. Circumcidebatur caro, non labiorum, avt avrium, &c. ſed præputii, in ſignum repurgandæ immunditiæ ejus, qa tota eſt humani generis natura ex ipſo ſemine & conceptu contaminata.*

4. *Parvuli ſangvine Chriſti ſangvinem adumbratum*, ego certè nullus dixerim. qanqam id ad rem ipſam, de qâ agitur, parum intereſt. *αἷμα ἀλλότριον* illud, non noſtrum fuit, nobis collatum, non connatum nobiſcum, avt à nobis profectum.

5. *Significatum hoc Sacramento, per Chriſtum regenerationis avtorem, tolli originale peccatum*, ego cum Avguſtino & Proſpero libenter conceſſerim.

6. Verum *ſangvinem in Circumciſione* eo fine *effuſum eſſe, ut per hunc ritum Chriſti ſangvis ejuſdemqe meritum ad reatum originalem tollendum* applicaretur; hoc eſt qod ſumitur nec probatur, eſtqe id ipſum qod qæritur. Ego cum Tertulliano *adverſ. Judæos*, lubens agnoverim, *Circumciſionem populo Iſraël datam, in ſignum, non in ſalutem.* vel, *in ſalutis figuram, non in ſalutis medellam*, uti idem *ibidem* loqitur; ſive, *carnalem, in ſignum, ſpiritualem, in ſalutem*, prout & idem *ibidem* diſtingvit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Devt.* 30. 6. Cicumcidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui. *Promiſſio hæc facta eſt Judæorum ſemini, non adultis tantùm, ſed & parvulis maribus, ut patet ex inſtitutione Circumciſionis, ubi (propter promiſſionem illam,* Ero Deus tuus & ſeminis tui) *die octavo jubentur circumcidi. Nullum avtem ordinarium medium dabatur, qo cor parvulorum circumcidi potuit, avt conſvevit, qam Sacramentum Circumciſionis, id qod vox Circumciſionis evincere videtur. Ergò hoc Sacramento circumciſum erat cor parvulorum. At nulla Circumciſio cordis parvuli fieri potuit abſqe ſolutione originalis reatus: cum hoc ſit primum ſalutare beneficium, cujus parvulus eſt capax. Ergò hoc Sacramento ſolutio facta eſt originalis reatus. Qod avtem hoc beneficium collatum erat parvulo una cum Circumciſione externa, & ſemper exhibitum, ex eo probatur, qod Sacramentum ſemper eſt efficax parvulo, ubi nullum occurrit ex parte ejus impedimentum. non enim ſunt Sacramenta ſigna fallacia, ſed in recto uſu veracia, & verè rei ſignatæ exhibitoria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sumuntur & iſtic, qæ non probantur:

1. *Promiſſionis illius executionem ad Circumciſionis tempus reſtringendam.*

2. *Neceſſariò reqiri medium aliqod externum, qo id Deus exeqatur.* qod non neceſſe eſſe, ex fœmellis & maſculis ante octavum diem obeuntibus cuivis liqere poterit. nam ad voluntatem divinam ſi recurratur, de eâ, hoc iſtic, non illic velle, ex ſcripto aliqo conſtare debet.

2. Qod *maſculis* etiam *parvulis promitti* dicitur, non abnuo. ſed & fœmellis etiam nihilo minùs.

3. Qod *in parvulis omnibus circumciſio cordis interna una cum externa ſemper collata* dicitur, vix futurum puto, ut è noſtris cuiqam id probetur, vel ut etiam probari poſſit. Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis id abnuere videtur. ut controverſum per magis adhuc controverſum hîc probari videatur.

4. De *Sacramentorum veracitate & efficacitate* qod ſubjungitur, in præcedentibus non ſemel, & diſcuſſum eſt, & excuſſum etiam, ut mihi qidem videtur. Vide Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 12. rep. 2. Athanaſius *ſerm. de Circumciſ. & Sabb.* *ἡ ὁκ μέρους περιτομὴ ἓξ ὅλυ ἦν σκιά.* eoqe ritu illos prædoctos aſſerit *ἓξ ὅλυ ἀπιχθυσιν.* qod & in Baptiſmo multò magis fiat. Adjiciantur verba Reverendi Epiſcopi Sariſburienſis *ad Col. 2. 11. Eximius Circumciſionis Chriſti effectus eſt ipſa depoſitio corporis peccatorum carnis, vel depoſitio veteris Adam cum actionibus ſuis, vel corrupta imaginis à parentibus noſtris peccato infectis ad nos derivata, vel (ut Origenes) eſt purgatio animæ & abjectio vitiorum, non corporalis ſigni impreſſio.* Et poſt, *document. 3. Sed hîc dubitatur de hoc effectu circumciſionis interna. videtur enim, qod totum illud corpus peccatorum non exuitur à Chriſtianis regeneratis*, &c. Solutio. *Ab omnibus renatis totum corpus peccatorum totaliter exuitur & aboletur, 1. qoad reatum, 2. qoad dominium, 3. qoad ipſum Sacramentum regenerationis. nam in eo omnia peccata noſtra abluuntur & mortificantur. nec* tamen, ut ipſe mox *ibidem*, non dico, in Sacramenti perceptione, ſed nec in vitâ totâ, qamdiu hîc degitur, *peccatum totaliter qoad actum exuitur.* Et, *de Juſtit. actual. c. 50. Non eſt eadem ratio Circumciſionis carnalis & cordialis. præputium carnis ſimul & ſemel avfertur: at præputium cordis pavlatim & ſenſim, prout infuſa charitas extenuare poteſt & extirpare cupiditatem. Hæc igitur Circumciſio cordis in hunc finem tendit, atqe tandem eò pervenit, ut renati tandem toto corde Deum diligant. ſed illud tandem tunc veniet in actum, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Male ergò coharet hæc Bellarmini argumentatio*, Deus circumcidet cor renatorum, ut toto corde ab illis diligatur. Ergò ſimul ac incepit circumcidere, illi poſſunt illicò Deum toto corde diligere. *Præſtabit id tandem Deus: ſed prout ſapientia ſua ordinavit, non prout Bellarminus illi dictabit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Parvuli Judæorum circumciſi fuerunt veri Judæi; & eorum circumciſio fuit vera Circumciſio ex mente Apoſtoli, Rom. 2. 28. 29. ſiqidem illi ex præcepto Dei circumcidebantur. ergò rite erant circumciſi: & circumciſioni eorum annexa erat promiſſio gratiæ condonationis originalis reatus. ergò & exhibitio ejuſdem iiſdem obicem non ponentibus. alioqi coram Deo ab incircumciſis gentium parvulis parùm avt nihil diſtarent; imò aliqo modo deteriores meritò haberentur; utpote præputium cordis ſub externa circumciſionis carnis tegumento habentes; qod non videtur conſonum veracitati divinæ, avt ejus inſtitutioni, ut apparerent ex ejus ordinatione, qod non ſunt reverâ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Parvuli Judæorum*, etiam nondum circumciſi, erant *veri Judæi*, qod ad fœdus illud attinet, qo unâ cum Patribus comprehendebantur. Gal. 2. 15. Verum ex mente Apoſtolicâ, qâ Judæum definire videtur ex *Circumciſione interna*, poterat non eſſe *verus Judæus* parvulus etiam circumciſus. De qo videndus Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis *adv. Thomſ.* ſupra adductus, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. replic. §. 7. membr. 2. & ad Arg. 4. replic. §. 2.* Alioqi ex interne circumciſis, & per conſeqens ex ſemine incorruptibili regenitis fieri iterum præputiati, & denaſci denuò priùs renati: qod Scripturæ ſacræ contraire videtur. 1 Petr. 1. 23. 1 Joan. 3. 6 9.

2. *Circumciſio* omnis *ex Dei præcepto collata*, etiamſi *vera* ſit, non eſt idcircò tamen ea, de qa ibi Apoſtolus, qæ Deo gratum & acceptum faciat. Martyr, ad Rom. 2. *Non agit hîc Apoſtolus de natura vel præſtantia Sacramenti, verùm de ejus fructu atqe utilitate.* eodem modo loqitur Apoſtolus eo loco, qo 1 Cor. 7. 19. & Gal. 5. 6. & 6. 15. Itaqe Martyr, *ibidem. Diſcimus ex hoc loco, res externas per ſe parum ad ſalutem prodeſſe, niſi mutatio vel facta fuerit, vel dum uſurpantur, per Spiritum fiat in cordibus noſtris.* Et Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 6.*

At magnum qiddam eſt, inqis, *circumciſio. Fateor & ipſe; ſed cum intus circumciſionem habeat.*

3. *Circumciſioni externa* non videtur *annexa promiſſio gratiæ*, ſed gratiæ promiſſioni potius adjecta circumciſio, qa promiſſio ea obſignaretur. Videatur Calvinus, *in Antidot. Concil. Trident. ad Seſſ. 6. c. 5. & adv. Cenſur. Facult. Pariſ. art. 1.* infra repræſentatus *Num. 17. memb. 2.* Et de Baptiſmo Melanchthon repoſitus infra *Num. 30. de Melanch.* Et de Sacramento qovis Calvinus, *ad Num. 31. replic. memb. 3.*

4. *A Gentium parvulis diſtabant Judæorum liberi*, etiam non circumciſi, tam mares, qam fœminæ, qia fœdere divino erant comprehenſi.

5. Non ideò *deteriores meritò* habebantur, qia *parvuli adhuc circumciſionem externam ſine interna habebant*, cum nondum mediorum adhibendi capaces exiſterent, qibus corda eis circumciderentur.

6. *Non voluit Deus ex inſtituto ſuo apparere qod non eſſent, interiùs* ſcilicet circumciſi. ſed voluit primùm eo ſigno doceri eſſe Deo fœderatos; qod in hoc ritu præcipuum erat. deinde, vel ipſe teſtari, qid in illis ſuo tempore eſſet operaturus, ſi ad ſalutem pertinerent, vel illos ſaltem, ubi adoleſcerent, monere, ad qid conſeqendum contendere & elaborare deberent. qod de Baptiſmo Calvinus ſupra. Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 8. Hac de cavſſa ſignum accepiſti, ut rem reqireres, cujus ſignum habes.* Ambroſius, *de Abra. l. 2. c. 10. Egregiè avtem infantiæ in primis vagitibus circumcidi mares jubentur; qia ut ab infantia circumciſio, ita & morbus. Nullum tempus vacuum eſſe debet tutelæ, qia nullum eſt culpæ vacuum. & infans renovandus eſt*, &c.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Circumciſio vera illa demum judicanda eſt, qæ laudem habet non ex hominibus, ſed ex Deo, teſte Apoſtolo Rom. 2. 29. i. e. circumciſio cordis, qam Deus exhibet, non homo. At talis eſt circumciſio parvulorum omnium, dicente Moſe*, Devt. 30. 6. Circumcidet Dominus cor ſeminis tui. *Ergò cum Deus promittit ſe circumciſurum cor parvulorum Iſraëliticorum, qi circumciſi ſunt externa circumciſione, erit illa Circumciſio ſalutaris, ac proinde condonabat iſtorum parvulis reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non probatur ex *Devt. 30. 6. circumcidi parvulorum omnium Iſraëliticorum corda.* non magis qam Spiritum verbumqe ſuum à nullo qoqam ex poſteris eorum unqam abſceſſurum, ex Eſajæ 59. 21. Urſinus, *tract. theolog. p. 579. Verum eſt, non omnes, qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumciſos fuiſſe.* Imò eo loco potius innui videtur, non pavcos ex eis nondum corde circumciſos unqam fuiſſe,

2. Non ſeqitur ex præmiſſis concluſio qæ poni debuit. Etiamſi enim facturum id ſeſe in omnibus ſinguliſqe eorum parvulis Dominus promiſiſſet, non ſeqeretur tamen hinc in externæ circumciſionis actu ſemper avt unqam etiam neceſſariò id fieri. imò id ſi promiſiſſet, tam nondum in carne circumciſos, ac nunqam etiam circumcidendos, qam externè circumciſos complexa fuiſſet promiſſio illa.

3. Concedi poſſe videtur, citra cavſſæ controverſæ detrimentum, qicqid in concluſione, prout hîc poſita eſt, aſſeritur; *futuram* enim duntaxat aſſerit, *Circumciſionem ſalutarem*, cum *Dominus eo qo promittit modo, eos circumciſurus fuerit, qi externè circumciſi ſint.* Verùm ita circumciſurum omnes, qi externo ritu circumciduntur, promiſiſſe, non aſſerit, neqe id verò probari poſſe videtur.

In relectione ſeriò magis advertenti mendum ſcripturæ ſubeſſe, animum ſubit ſuſpicio. forſan pro [*erit*] ex mente tuâ [*erant*] ſcribendum fuerat. qod ſi fuerit, *Exceptio* illa *tertia* vacabit, non tamen avt *ſecunda*, avt *prima*. hos ſolos certè ſpectat promiſſio iſta, qibus & promittuntur ipſiſſima illa, Jer. 31. 33. 34. & 32. 38--40. & Ezech. 11. 19. & 36, 25--27.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eodem modo parvuli noſtri ſervantur à reatu originali per gratiam Dei, mediante Baptiſmo, ordinario condemnationis originalis reatus medio in N. T. qo Judæorum parvuli in V. T. mediante Circumciſione.*

At Apoſtolus Petrus pro conceſſo ſumit, Judæorum parvulos, mediante Circumciſione, ut ordinario medio & remedio à reatu originali per gratiam Dei ſervatos fuiſſe. Dicit enim, Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi. *Act. 15. 11. At ſalus illa, de qa Petrus, includit ſolutionem originalis reatus; nec de adultis ſolummodò agit, ſed & de parvulis: nec de iſtis alio medio ordinario qam Circumciſione oblata, exhibita & applicata ex parte Dei ſolutione originalis reatus. Ergò hoc medio & remedio Circumciſionis ordinariè ſolutus eſt originalis reatus Judæorum parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Petrum pro conceſſo id ſumere, negatur; nec ex verbis illius hoc patet. ſed nec ex ratione ſubjuncta, qæ hoc nititur fundamento, *medium aliqod externum neceſſario reqiri*, qo ſalus illa parvulis exhibeatur: qod eſt ſupra negatum, & negandum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Gentium parvuli dicuntur fuiſſe abſqe Chriſto, & extranei à pactis promiſſionis, eo qod expertes erant Circumciſionis, ordinarii ſcilicet illius medii & remedii, qo Chriſtus, & fœderis beneficia in V. T. ordinariè communicabantur:*

Ergò parvulis Judæorum qi Circumciſionis participes facti ſunt, hoc medio Chriſtus & fœderis beneficia (in qibus erat ſolutio originalis reatus) ordinariè communicabantur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qæro, qomodò *à pactis extranei* fuerint *Gentium parvuli*, ſi *cum toto genere humano fœdus gratiæ ſit initum*, ut infra dicitur Num. 31.

2. *Gentium parvuli* non ideò dicuntur *extranei à pactis*, qia Circumciſione caruerint, etiamſi hinc, tanqam à poſteriori, evinci poterat, eſſe eos à fœdere extraneos, qia circumciſio, qod eſt fœderis ſigillum eis nunqam data avt mandata fuiſſet; ſed qod fœdere divino non fuerint comprehenſi. Qin nec ſi qæ Gentium Circumciſionis ritum uſurpabant, non ideò à pactis extranei non erant, qod & Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* obſervat. Rectè Bellarminus, *de Sacr. effect. l. 2. c. 17.* ſub finem *reſp. ad arg. 1. Gentiles dici* à pactis extraneos, *Eph. 2. non qia carebant Circumciſione, ſed qia carebant vera fide & notitia veri Dei. alioqi etiam inter Gentiles, qi verum Deum agnoſcebant*, inqit, *ut olim Job, & poſteà Cornelius, & alii nonnulli, non erant ejuſmodi, etiamſi non eſſent circumciſi.*

3. Antecedens pro conceſſo ſumit, qod probandum fuerat, fuiſſe Circumciſionem medium ordinarium ejuſmodi, qale hîc dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Ex iſtis aliqatenus conſtare poteſt alicubi aliqid videri reperiri, unde non irrationabiliter concludi poſſit, Circumciſionem hoc ſine inſtitutam fuiſſe, ut reatum originalem ſolveret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At ex his locis illud erui & neceſſariò concludi, qod

in

in *fidei dogmatibus* neceſſarium videtur, mihi certè nondum liqet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò etiamſi dicamus Circumciſione tantum deſignatam obſignatamqe jamvi Circumciſionem cordis ſpiritualem locis à te citatis, tamen vel hinc etiam liqet Circumciſione cordis ſpirituali deſignari ipſam remiſſionem originalis reatus. Chryſoſtomus*, Homil. 40. in Gen. Licet & in prima & in media & in ultima ætate hanc non manufactam Circumciſionem recipere; in qa non ſuſtinetur labor, ſed peccatorum onera deponuntur, & remiſſio invenitur omnium peccatorum, qæ per totam vitam geſta ſunt. *In prima avtem atate non deponitur peccati ullius onus, avt remiſſio invenitur, niſi originalis reatus. Calvinus*, in Rom. 4. 11. Admonebat Deus Abrahamum externo ſigno [Circumciſionis] ut ſpiritualiter carnis ſuæ corruptionem circumcideret. qo etiam alluſit Moſes in Devt. 10. 16. Qo avtem indicaret, non eſſe opus hominis, ſed Dei, circumcidi voluit teneros infantes, qi per ætatem nondum poterant exeqi id mandatum. Nam ſpiritualem Circumciſionem eſſe divinæ virtutis beneficium non diſſimulat Moſes; qemadmodum habes Devt. 30. *Circumcidet Dominus cor tuum & cor ſeminis tui, ad diligendum Dominum Deum tuum*, &c. Prophetæ idipſum multo clarius explicarunt. Duæ deniqe, ut Baptiſmi hodie ſunt, ita olim Circumciſionis erant partes, nempe tam vitæ novitatem, qam peccatorum remiſſionem teſtari. *Non teſtabatur remiſſionem in teneris infantibus niſi qam priùs contulerat, ut nec hodiè Baptiſmus. Urſinus*, Tract. Theolog. p. 523. Circumciſio interna & remiſſionem peccati & abolitionem complectitur, ut Pavlus Coloſſ. 2. apertiſſimè docet. *Et* p. 579. 580. Circumciſio primò & principaliter ſignificat Circumciſionem internam, non qatenus à nobis fit, ſed qatenus à Deo fit per peccati remiſſionem, & Spiritus ſancti donationem. *Et poſteà edifſerens locum Devt.* 30. 6. Illud iterum dico, impium & blaſphemum eſſe, Cicumciſionem internam ad ſolum verbum reſtringere, & à Circumciſionis ſigno removere. id enim tantundem eſt acſi dicas, Deum tantùm in verbo veracem eſſe, & intus præſtare ſuo Spiritu, qæ verbis de ſua voluntate nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus, qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, & qaſi pictam ob oculos ſtatuit, vanum & mendacem eſſe, ludere & hiſtrionem agere: ſiqidem ea ſigna exhibens non implet intus, qod ipſe per ſigna foris ſignificat. Qid eſt irridere Deum, & verbum ejus excarnificare, ſi hoc non eſt? Adde qod feminis etiam cor ſe circumciſurum promittit Deus. At cujus feminis? an non ejuſdem cujus ſe fore Deum promittit? Gen. 17. In hoc verò nunqid non infantes ſunt? illi avtem qomodò per verbum circumciſi ſunt, qod nondum illis prædicatum? Dum igitur foris circumciduntur, qæ eſt impudentia negare, qod intus à Deo circumcidantur; ſalva tamen libertate electionis & vocationis divinæ? *Qid de hac ultima clavſula ſentiendum ſit, diſpiciemus poſtea. Interim ex biſce locis è Chryſoſtomo, Calvino & Urſino productis, conſtat in Circumciſione cordis ſpirituali contineri originalis reatus remiſſionem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Cordis circumciſione peccatorum remiſſionem denotari*, ut credam, nihil adhuc qod ſvadeat video, qod cogat multo minùs. Certè ſi qis verba illa, Devt. 10. 16. *Circumcidite ergò præputium cordis veſtri.* avt illud etiam Jer. 4. 4. *Circumcidimini*, ſive, *Circumcidite vos Jova.* expoſuerit, *Remittite vobis peccata veſtra*; γέλωτα (puto) ἰφλήσει. Loca in qibus phraſis illa occurrit, diligentius perpenſa, mihi diverſum qid planè ſonare videntur. Clarè admodum Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 3. Ac ne qis ambigeret ſignum mortificationis* (qam à *peccatorum remiſſione* ibidem diſertè diſtingvit) *eſſe Circumciſionem, Moſes alibi clarius explicat, & Iſraëliticum populum exhortatur ad præputium cordis Domino circumcidendum. — qemadmodum Deus circumcidi præcipit, ita Moſes corde circumcidi oportere pronunciat, enarrans ſcilicet qæ ſit carnalis iſtius Circumciſionis veritas.* Vide eundem, *ad Gen.* 17. 11. ſupra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. §. 3.* adductum. Idem & *ad Devt.* 30. 6. *Hunc admonet præcipuum fore reconciliationis fructum, qod Deus Spiritu regenerationis eos donabit, — qaſi diceret, Deus ſpiritualiter creabit vos novos homines. — circumciſio enim pœnitentiæ & renovationis ſacramentum erat, ut hodiè nobis eſt Baptiſmus.* Et, *in Devt.* 10. 10. *Cor circumcidere tantundem valet, ac purgare pravis cupiditatibus.* Et *adv. Anabapt. art. 1. In ſummâ Circumciſio idem vult qod pœnitentia.* Ita veteres, ita recentiores qiqe. Athanaſius, *de Sab. & Circ. Circumciſio nihil denotabat, niſi exuviarum nativarum depoſitionem.* Et mox: *Ideò in membris illis fieri juſſit, ut ſcirent vetuſtatis exuendæ ſignum eſſe.* Hieronymus *in Jer.* 4. 4. *Pro eo qod nos diximus.* Circumcidimini Domino; *Symmachus poſuit*, Purificamini Domino, & avferte malitias cordium veſtrorum. Avguſtinus, *de Spir. & lit. c.* 8. *Circumciſionem cordis dicit, puram ſcilicet ab omni illicita concupiſcentia voluntatem.* Et, *de temp. ſerm.* 141. *In Circumciſione ſignificabatur exſpoliatio carnalis vitæ.* Tertullianus, *adv. Marc. l.* 5. *Qia & Moſes*, Circumcidetis duricordiam veſtram; id eſt, *non carnem.* ut clavſula poſterior priorem exponat. Theodoretus, *in Devt. q.* 7. *Atqi licet minimè eſſent circumciſi, non præcipit ut circumciderent præputium, ſed duritiem cordis & cervicem duram. ſiqidem longè præſtantior eſt circumciſio cordis.* Et, *in Jer.* 4. Docet apertè Circumciſionem *apparentem latentis eſſe figuram, & ſi abſit interior, ſuperfluam eſſe corpoream.* Ambroſius, Epiſt. 73. *Litera occidens exiguam corporis portionem, Spiritus intelligens Circumciſionem totius animæ corporiſqe cuſtodit, ut ſuperfluis amputatis i. e. peccatis avaritiæ libidiniſqe vitiis, frugalitas diligatur, & caſtimonia teneatur*, &c. Videatur idem, *de Abr. l. 1. c. 4. & l. 2. c. 10.* Hugo Cardinalis *in Devt.* 10. Circumcidite præputia cordis veſtri. *i. e. omnem malam voluntatem, & ſuperfluas cogitationes, ut Jer.* 4. 4. Lyra, *ibidem* circ. præp. c. 5. *omnem malam cogitationem & voluntatem avferendo.* Tremellius & Junius, *Tollite qicqid divinæ voluntati repugnat.* Pari modo exponunt Lutherus, Zvinglius, Oecolampadius, Oleaſtrius, Vatablus, Stevchus, Volphius, Strigelius, Bullingerus, Gvalterus, Piſcator, &c.

2. Fateor interim utramqe hanc ſimul conjunctam eſſe, nec à ſe invicem unqam diſjungi, qod Reverendus tamen Epiſcopus Sariſburienſis in *Epiſt.* ad te datâ nevtiqam concedit. nec inficias iverim, utramqe Circumciſionis ritu *obſignari*: (ita malim qam *deſignari* dixiſſe) qia fœdus ſive pactum hanc etiam includit. ſed illam potiſſimùm (qid ſi, *duntaxat*, dixerim?) eâ adumbratam & repræſentatam exiſtimem. qod & Urſinus etiam agnoſcit.

Teſtimonia qod attinet, hoc qod jam dixi, voluiſſe videntur, unâ cum Circumciſione internâ, qæ hominis renovatione internâ conſtat, conferri ſimul reatus omnis remiſſionem; in qo ego illis lubentiſſimè calculum do meum; qum Apoſtolus id apertiſſimè nos doceat, Coloſ. 2. 11-13. nec qicqam ferè amplius avt Chryſoſtomus, avt Calvinus: ſiqidem nec Calvinus *Circumciſionis interna duas* eſſe *partes* dixit, ſed externæ, prout & *Baptiſmi, partes* eſſe *utramqe hanc teſtari.*

Urſino verò altercationis æſtu abrepto, minùs cavtè, avt etiam piè dicta excidere iſtic nonnulla, qæ ſuppreſſa à te potius optarim, cum reverâ nec defendi poſſint, nec caviſſam tuam juvent, ſed lædant potius; uti in ſeqentibus, ubi de eis ulterius dicendi occaſio dabitur, indicandi locus futurus eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eam avtem [*circumciſionem cordis ſpiritualem*] *ſemper*

cum circumcisione externa collatam fuisse parvulis, & per eam exhibitam semper, ex istis locis vel inde colligitur, quod Circumcisio erat Sacramentum minimè fallax avt ludificatorium, sed veraciter & infallibiliter exhibitivum remissionis originalis reatus parvulis, nullum impedimentum apponentibus, avt apponere valentibus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod tam in calce præcedentis, qam & in præsentis paragraphi corpore, *ex his locis, colligi & constare* dicitur.

1. *In Circumcisione cordis spirituali contineri originalis reatus remissionem.*

2. *Hanc semper una cum Circumcisione externa parvulis collatam.*

De nevtrius enunciati veritate, ex locis illis constat; etiamsi hoc dicerent, qod tu illos vis dixisse. constaret duntaxat hoc ab illis esse dictum, qod tu statuis.

Cæterum de priore, dixerint necne, nolim cum illis rem disceptare: qomodò nec cum Pontificiis, qod *Justificationis* nomine, tam *renovationem animi*, qam *remissionem peccati* comprehendere consveverunt, cum de re ipsa utrobiqe conveniat, utramqe hanc uti in *justificato*, sic & in interius circumciso unoqoqe concurrere, nec alteram unqam ab altera diffitam esse: qanqam de vocabuli notione ab utrisqe discedam, & in ea sic sumenda errare existimem.

De posteriori, etiamsi illi dicerent, qod tamen nec Calvinus, nec Chrysostomus dicit, non possem illis assentiri; cum & rem ipsam veritati, & rationem adjectam pietati, minùs consentaneam existimem. Siqidem, *eam cordis circumcisionem, qa in Spiritus renovatione & reatus remissione consistit*, (nam utramqe voce illâ comprehendi asseritur, & de illa cumprimis liqido constat) *cum externa circumcisione in parvulis semper fuisse conjunctam*, qia alioqi *signum fallax esset ac ludificatorium*; q'cqid Ursinus vel asserat, vel asserere videatur, consequentiam justam nullam penitus habet. Potest enim signum verax esse, qod pactum de beneficio aliqo in posterum vel absolutè, vel sub conditione præstando initum obsignet, ut sæpius jam dictum est. Videantur Reverendus Episcopus Sarisburiensis suprà *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 2. *enunc.* 5. *memb.* 1. *art.* 2. & Chamierus *ibidem ad enunc.* 7. *art.* 1. Certè non *ludificatur*, avt *histrioniam exercet*, sed *veraciter agit*, qi de beneficio futuro, sive absolutè promisso, sive sub conditione præstando, pactum alicui bonâ fide obsignat, etiamsi impræsentiarum promissorum pactorumqe nihil actu præstetur avt exhibeatur. Nemo sigillum regium de beneficio istiusmodi in futurum conferendo, signum fallax, *histrionicum* & *ludificatorium*, sine regiæ majestatis contumeliâ insigni nec ferendâ dixerit, qia impræsentiarum nihil exhibetur, imò etiamsi conditionis à parte alterâ non præstitæ ratione nihil unqam exhibeatur. Videantur qæ supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 6. *Resp.* 2. *replic.* 4. habentur. Videatur & qid Ursinus ipse suprà, Sect. 1. Num. 3. ad resp. 1. replic. 5. allatus. Huc forsan duntaxat Ursinus hîc voluit, *Signum verax in infantibus istud non fore, nisi & infantium corda Deus circumcidat.* qod nec ipse, nec orthodoxus (puto) qisqam negaverit. Cæterum ni hoc ipsum in actu ipso infantium circumcidendi, imò, ut ipse contendis, perpetuò tunc fiat, *vanum Deum & mendacem esse, ludere & histrionem agere* qi dixerit, impietatis, ac blasphemiæ horrendæ reus jure merito censeatur. nec à notâ istâ immunis ageret, etiam se judice, Ursinus ipse, hoc si diceret, qi eodem loco contendit, *non omnes qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumcisos fuisse.* sed & in verbis ipsis à te adductis, à beneficio hoc excludit reprobos omnes: ut in istis saltem omnibus hoc nevtiqam præstetur. Ecqis tamen in horum circumcisione *veracem esse Deum* negaverit? ecqis avt Circumcisionem, avt Baptismum in talibus *signum fallax, histrionicum, ludificatorium* citra impietatis insignis notam dixerit? Ursinus itaqe utinam avt consideratius cavtiusqe locutus fuisset, avt mentem suam plenius planiusqe explicasset.

2. De Circumcisionis efficacia nostri pleriqe qid sentiant, ostensum est supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *replic.* 2. *de locut.* 1. & *replic.* 5. *de formul. eadem.* qibus & veterum consensum hîc adjicere non abs re fuerit. Purgandi itaqe justificandiqe vim ac virtutem istam Patres antiqi Circumcisioni passim derogant, distingvendi, designandi, obsignandi duntaxat usum eidem tribuunt. Justinus, *disput. cum Tryph. Abraham in præputio existens justificatus est ex fide; circumcisionem avtem in signum, non in justitiam accepit; qemadmodum & Scriptura & res ipsa agnoscere nos cogunt.* Irenæus, *adv. Valent. l.* 4. *c.* 30. *Qoniam circumcisionem, non tanqam consummatricem justitiæ, sed in signo eam dedit Deus, — ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ, ex ipsa Scriptura discimus. Gen.* 17. 11. *Hoc idem & de Sabbatis ad Mosem Deus Exo.* 31. 13. *& Ezechiel* 20. 20. *In signo ergò data sunt. non avtem sine symbolo erant signa. i. sine argumento, neqe otiosa. — sed carnalis circumcisio præfigurabat spiritualem. Jer.* 4. *Col.* 2. Et mox; *Qia per hoc non justificabatur homo, ostendit, qod Abraham sine circumcisione credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Tertullianus, *adv. Jud. Circumcisionem purgare*, havd semel negat: *datam in figuram, non in salutem; in salutis figuram, non medelam*, asserit havd semel. Athanasius, *synops. sacr. Scr. Circumcisionem Abraham postqam est justificatus accepit in carne, ut signum esset posteris ex ipso secundum carnem nascituris, qod desitura esset, qando gentes fierent filii Abraham, inciperentqe vivere secundum fidem Abraham, ex qa ille justificatus est cum in præputio adhuc existeret.* Idem, *serm. de sab. & circ. Ubi jam crediderat, circumcisionem accepit, pro nota regenerationis ejus, qa per Baptismum existit.* Et mox: *Erat circumcisio signum, lavacrum regenerationis illud, qod eo signo designabatur.* Hieronymus, *in Gal.* 3. *Ante circumcisionem Deo placuit, & circumcisionem in signum fidei prioris accepit.* Et mox: *Genus Israëliticum circumcisionis cavterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios & Assyrios hoc signaculo designarentur.* Tum, de circumcisione à Jesu Nunidâ repetitâ, *Significat à D. N. J. C. spirituali circumcisione credentes esse mundandos.* Chrysostomus, *in Gen. hom.* 40. *Ne gentibus commiscerent se, — circumcisionem signi gratia justo præcipit.* Et mox: *Numqid ad animi libertatem confert carnis depositio? non avdierunt Deum manifestè dicentem*, erit in signum fœderis? *— Ex rebus ipsis discamus, nihil id animæ conducere, sed signi gratia fieri. pueri enim immaturi, qid ageretur ignari, qam inde in anima sua utilitatem accipere poterant?* Et rursus; *Ut doceat & illos & nos omnes, qare ut esset assignatus sibi peculiaris populus*, Erit, *inqit*, in signum pacti inter me & vos. Idem, *in Rom. hom.* 8. *Si præputiatus adhuc justificatus est, qa cavssa introducta est circumcisio?* Signum, *inqit*, accepit & sigillum justitiæ fidei, qæ illi inerat in præputio. Et post: *Donec fides accesserat, non est justificatus. vides præputium non obstitisse, qo minus præputiatus adhuc justificaretur. fide igitur posterior est circumcisio, — & ipsa etiam longè inferior, qanto signum re ipsa cujus est signum inferius est.* Ibidem. *Venerandum qiddam est circumcisio, qia justitiam prædicat.* Chrysostomi vestigiis insistit Theodoretus, *in Gen. qæst.* 67. & *in Rom.* 4. Theophylactus itidem & Oecumenius, *ibidem.* Procopius, *in Gen.* 17. *Ne qis arbitretur Circumcisionem esse fœdus ipsum, sed signum fœderis & sigillum, ut Apostolus docet. Qod est illud fœdus? qod sit Abrahamo & semini ejus Deus. illud fœdus sive testamentum hoc qasi sigillo confirmatum & obsignatum erat.* Ambrosius, sive qisqis is est, *in Rom.* 4. *Circumcisio signum est tantùm, qod accipiebant filii Abrahæ, ut scirentur ejus filii esse, & ut æmuli essent paternæ fidei.* Et mox: *Neqe enim adhuc erat circumcisio, cum promissio facta est Abrahæ credenti.* Idem, in Rom. 15. *Circumcisio carnis data est in figuram circumcisionis cordis, — cujus minister Christus est.* Videndus idem, *præfat. ad Gal.* Disertè Avgustinus, *ad*

ad Hieron. Ep. 19. Sacramenta veterum homines non juſtificaſſe, ſed gratiam qâ juſtificamur, prænunciaſſe. Appoſitiſſimè deniqe, *in Num. q. 25.* (qod tam de noſtris, qam de illis verum eſt) *Si per ſe attendantur Sacramenta vetera, nullo pacto poſſunt mederi. ſi avtem res ipſa qarum hac ſacramenta ſunt, inqirantur, in eis inveniri poterit purgatio peccatorum.*

Qod ſi qæratur, cur hac in parte ſeqar Veteres illos, qos tamen ibi deſeram, ubi Baptiſmo iſta deferre videntur, qæ Circumciſioni derogant; Reſpondeo, qia rationes ſolidas è Scripturis ſacris mutuatas, qæ id qod aſſerunt hac in parte evincant, afferre mihi videantur. Nec iſti avtem, nec noſtri illi, qi ſuperius adducti ſunt; avt *inane*, avt *otioſum*, nedum *fallax*, *hiſtrionicum & ludificatorium ſignum*, idcirco ritum illum reputabant.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 14.

3. Non veroſimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero reqiſitum, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; avt ad reatus ſolutionem non valuiſſe maſculis, qod in ſexu ſeqiori ſufficiebat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Æqè veriſimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero neceſſariò reqiſitum ad reatus ſolutionem, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem avt obſignationem. Tu verò largiris Circumciſionem conceſſam fuiſſe, imò neceſſario reqiſitam, ſaltem neceſſitate præcepti ad ſignificandam & obſignandam ſolutionem reatus ſolis maribus: qidni & ergo pari jure ad ſolutionem reatus etiam in ſolis maribus?

Porrò, æqe veriſimile eſt ad reatus ſolutionem non valuiſſe in maſculis, qod in fœminis ſufficiebat; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem & obſignationem non valuiſſe in maſculis qod ſufficiebat fœmellis. qod tamen poſterius neceſſe eſt, ut tu fatearis. Qidni igitur & prius illud nobis largiare?

Mitto remedium, ſive ad ſolutionem reatus, ſive ad ejuſdem obſignationem, non abſolutè negatum, avt remiſſum fuiſſe fœminis: qin potius ſuo modo communicatum fuiſſe, cum ipſæ fœmellæ cenſebantur circumciſæ in patribus circumciſis, à qibus prognatæ ſunt. qod Theologi, ut ſatis noſti, colligunt, ex Exod. 12. 48. Gen. 34. 14. & aliis nonnullis locis. Vid. Urſin. Tract. Theol. p. 607. 615.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1um. qod attinet, havd pariter veroſimile videtur.

Nam 1. fœderis obſignatio alterius vice, & in alterius etiam uſum fieri poteſt. Nehem. 9. 38. & 10. 28. 29. At beneficium ipſum ex fœdere conferendum ab altero percipi in uſum fructumqe alterius non poteſt. Obſignatur diploma, qo civitatis alicujus privilegia continentur, traditurqe ſigillo regio communitum, in Prætoris avt Senatorum qorundam manus, apud qos ſolos & aſſervatur. at beneficia in diplomate illo conceſſa obſignataqe, in propriâ, qatenus ad ipſum ſpectant, perſonâ, civium qiſqe percipit.

2. Solutionis actus unicus eſt, obſignationis modus multiplex, rituſqe non unus. maribus iſte qidem peculiaris; verum alii fœminis cum maribus communes. Minus ergò *veroſimile*, *ſolutionis* ipſius *remedium* ſolum unicuiqe ordinarium fœminis negatum, qam *ſolutionis obſignandæ* ritum unum è multis, cum alii eidem non negarentur. *Qis credat*, inqit Bellarminus, *de effect. Sacr. l. 2. c. 14. Deum dediſſe remedium, qod ſolis maſculis prodeſſet?* Qo eodem argumento, & eodem fine, uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.*

2um. Qod attinet, nec iſtic eadem de cavſſa par ratio utrobiqe videtur.

Nam 1. valebat ad obſignationem in maribus, etiam qod ſufficiebat in fœmellis, etiamſi ampliorem in iſtis obſignationem inſtituere fœderis avtori placuerit.

2. *Solutio* ipſa multo majoris momenti res eſt, qàm *ſolutionis obſignatio.* Citra ullum ergò omninò medium ordinarium, tantum opus in fœminis peractum fuiſſe, cum in ſexu altero medium aliqod ad idem exeqendum neceſſarium ſupponatur, multò minùs eſt veroſimile, qàm ad obſignationem operis ejuſdem ritus utriqe communes in altero ſuffeciſſe, cum alteri tamen ſexui, eiqe eminentiori, ritus alter inſuper adderetur.

Ad 3um. qod *fœminis remedium hoc non abſolutè negatum*, dicitur, *ſed ſuo modo communicatum, cum in patribus circumciſis circumciſa cenſerentur*; Reſpondeo, *communicatum* forſan dici poſſe, (qatenus *ſigillum* fuerit.) hac ratione, qod ritu iſto fœdus illud obſignaretur, qo & ipſæ, è *ſemine* cum eſſent, comprehendebantur. atqe hoc eſt, qod dicunt, *innuptas cum patribus, nuptas cum maritis connumerari.* ut Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* & *ad Rom. 4.* Verùm qatenus remedium, ſive medium, reatus tollendi ſupponitur, non video, qo modo, avt qâ ratione, circumciſio aliena huic vel illi perſonæ in hunc finem efficax potuerit. Imò ſi circumciſio præſentaneam ſemper efficaciam obtinebat, parentis circumciſio reatum filiæ tollet, priuſqam ea in rerum naturâ extiterit. Avdi rationes tuas ſupra, *Sect. 1. Num. 2. propoſ. 2. Arg. 3. Infans qæqe obſtricta reatu naſcitur, ad circumciſionem uſqe in hoc ſtatu conſiſtit, ea accepta reatu ſolvitur.* De maſculis, dices, hoc dictum eſt. Verùm & fœminas pari cum reatu in lucem prodire, negari non poteſt. Et iſtis ergò remedio hoc communicato eſt opus. qando tandem, avt qo modo huic communicabitur? *à patre*, inqis, *communicatum habet ſuo modo.* at qis iſte modus, ego capere non poſſum. Si ideo huic prodeſt ad reatus ſolutionem, qod ſit patre circumciſo prognata, certè ſtatim ab ortu, imò & ante ortum circumciſa cenſebitur, ut nec in prævitate formata ſit, nec in peccato eam mater ediderit, cum circumciſio illa paterna, non partum ſolum ſed prægnatum præceſſerit, & ampliori privilegio cohoneſtabitur ſexus deterior, ab ipſo ſtatim exiſtentiæ ſuæ primordio id beneficii conſecutus, qod ad octavum demum à natalibus ſuis diem præſtolari eo præſtantior jubeatur.

4. Urſinum qod attinet, locis adnotatis nihil aliud dicit, qam, *cum Deo placuiſſet Circumciſionis ritus, ad ſignificandam propaginem humanam immundam, & ſemen ſanctum ex Abrahamo proditurum, per qod alii ſanctificandi eſſent, eum ſexui maſculino imperaſſe, fœmellas in maribus complexum, ita ut illis natas eſſe ex circumciſis pro circumciſione eſſet.* h. e. ut ipſe mox ſe explicat, ex Luc. 13. 16. *ut filiæ Abrahami cenſerentur, nec ad eas minùs qam ad mares privilegia poſterorum Abrahami pertinerent.* Atqe hac ratione facilè ego illi conceſſerim, qod loco altero dixit, *Fœminas in maribus circumciſas fuiſſe.* ſive, qod duriuſculè tamen dictum, *Fœmellas non in ſuis, ſed in marium corporibus, acceptæ circumciſionis fuiſſe participes.* Nihil enim hîc afferitur, niſi circumciſis ortas, natalium beneficio, fœderis illius cum ſemine Abrahamio initi, cujus Circumciſio ſignum ac ſigillum fuerat, participes habitas.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 15.

4. Si remedium, vel medium ſaltem reatus tollendi ordinarium Circumciſio ſtatuatur, extraordinario modo ſtatuendum videbitur, peccata piis omnibus remiſſa fuiſſe, qi in eremo per tot annos incircumciſi perſtiterant. At extra ordinem remitti peccata hominibus in Meſſiam credentibus (cum fides ipſa medium ſit, non ordinarium tantum, ſed ſolitarium potius & unicum juſtificationem, & per conſeqens remiſſionem peccatorum adipiſcendi) qi poſſit dici, nullus capio.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo 1. *Parvulis in eremo extraordinario modo remissum fuisse originale peccatum iis, qibus remissum est in infantia; qo modo, te etiam fatente, statuendum videtur, iisdem per tot annos ejusdem remissionis obsignationem factam fuisse.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si ideo *medio extraordinario remissus* dicitur *infantibus in eremo defunctis reatus originalis, qia citra circumcisionem acceptam remissus*; etiam *extraordinario modo* omnibus tam masculis qam fœmellis parvulis ante eam institutam, fœmellis etiam post institutam pari ratione defunctis remissus dici poterit. qod mihi sanè minus commode dici videtur. qâ enim ratione *modus extraordinarius* dicitur, qi per tot secula, non freqens solum, sed perpetuus etiam fuerit?

2. *Obsignationis rationem aliqam extraordinariam, qæ Circumcisionis vicem infantibus suppleret*, per ea tempora fuisse, nec ego ullus agnosco, nec video qicqam à me positum, qod id possit concludere. Obsignationem solennem hoc ritu fieri usitatam, excludente necessitate, tunc temporis suspensam tantum agnosco. Sed nec eadem est ratio remissionis condonandæ & obsignandæ. Remissionis condonandæ modus unus & idem est, fuitqe per secula à fœdere gratioso inito universa; non modus temporibus seculisve aliis alius, isqe nunc ordinarius, nunc extraordinarius. verum remissionis ejusdem, sive fœderis de ea inter cætera conferenda, obsignandi, modi rituqe pro seculis ac temporibus aliis aliisqe, varii extiterunt; qorum nonnulli ordinarii, nec pavci etiam extraordinarii, merito censentur. Gen. 15. 1. 5--10. Jer. 34. 15. 18. Joan. 3. 14. 15. 1 Cor. 10. 1--4. Ab *obsignatione* itaqe ad *collationem*, sive *condonationem* ipsam, argumentari, forsan minus solidum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Non tamen dicimus, iis qibus illud peccatum non est remissum in infantia, sed in ætate adulta primitùs per fidem in Christum venturum, remissum fuisse extraordinario modo, sed modo ordinario. Dicimus enim adultis, fide ut medio ordinario ex parte nostra, remissum fuisse peccatum originale, qibus ante fidei ingenerationem remissum non est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adultos qod attinet; si circumcisio *reatus illius tollendi medium* fuerat *ordinarium*, certè extraordinario modo condonabatur, ubi medium abfuerat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Dicimus, probabile esse votum parentum circumcidendi parvulos, qamprimum opportunum esset, & fidem Ecclesiæ, suffecisse parvulis maribus per istud tempus ad peccati originalis remissionem: qia cum essent veluti in perpetua profectione, ignorantes, vel qando castra movenda, vel contra hostes dimicandum esset, non poterant sine gravi incommodo circumcidi. id qod videtur Josua subindicare, Jos. 5. 5. 7. Et vers. 8. dicitur; postqam Josua eos omnes circumcidisset, mansisse eos eodem in loco in castris suis, donec sanarentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *voto parentum*, & *fide Ecclesiæ*, qod subjungitur, etiamsi nullo fundamento mihi niti videatur; qum nusqam appareat, hæc reatus tollendi, avt Christi sangvinem cuiqam eo fine applicandi media fuisse à Deo instituta: nihil hîc opponitur, qo minus *modo extraordinario* reatus sublatus dicatur, ubi *medium tollendi ordinarium* prorsus defuerat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio. Num. 16.

Assertum itaqe primum præmissis innixum, *Parvulos omnes baptizatos, in infantia morientes, proculdubiò justificari*, nondum probatum satis videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Anteqam ad assertum primum deventum est, tria præmisi λήμματα, ut viam munirem ad utriusqe assertionis demonstrationem, non ad justam alterutrius assertionis demonstrationem. Non mirum igitur, si prius assertum, licet illis lemmatis aliqo modo innitatur, nondum probatum satis tibi videatur. Tria lemmata erant.

1. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus.*

2. *Baptismum parvulis rite administrari.*

3. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus parvulis.*

Istis præmissis jam qærebatur adhuc an Baptismus institutus fuerit in remedium originalis reatus & ejusdem solutionem omnibus, qibus applicatur; sev, qod eodem recidit, an omnes rite baptizati, sine dubio justificentur. Nos duas assertiones posuimus.

1. *Omnes parvulos rite baptizatos, in infantia morientes, sine dubio justificari.*

2. *Omnes parvulos etiam non electos & finaliter perituros, in infantia rite baptizatos, à reatu originalis peccati in Baptismo liberari. Vides nondum deventum fuisse ad probationem alterutrius assertionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Verum esse id, qod dicis, fateor, nec attendisse me satis ad dissertationis propositæ seriem.

2. Veruntamen, in postulatis istis, & in primo præcipuè, eisqe Scripturæ sacræ testimoniis, qibus id confirmatur, Asserti istius firmamentum totum integrumqe consistere, mihi & tunc videbatur, & etiamnum videtur: ut nisi id qod pro certo substratum est, cui fabrica tota innitatur, ejusmodi comprobatum fuerit, *assertum* eo innixum consistere neqeat.

3. *Nondum satis probatum*, qod dixi, disputationi futuræ nihil præjudicat.

4. In disceptatione seqenti (exclusis testimoniis humanis) nihil invenio, qod non in prægressis discussum & (ut mihi qidem videtur) disjectum sit.

SECTIO IV.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 17--23.

SIc *Ecclesia Anglicana*, *in* Rituali *suo in* Rubrica, *ubi agitur de dilatione Confirmationis*; Ne qisqam putet ex dilatione Confirmationis qicqam detrimenti pueris accessurum, is certo sciat ex Dei verbo clarum & perspicuum esse, Infantes baptizatos omnia habere ad salutem necessaria, & sine dubio salvari. *Ubi dicitur*, Infantes omnia habere ad salutem necessaria, *intellige*, [*pro statu scilicet parvuli*] & sine dubio salvari, [*scilicet si in statu infantili moriantur.*] *alioqi certum est non salvari multos baptizatos infantes qi ad adultam ætatem perveniunt. Hæc verba prout habentur in nostro* Rituali, *qod jam usu receptum est, verbatim desumuntur ex* Rituali, *qod editum est* Anno 1552. anno Edvardi sexti 5. *Sed in editione priori*, Anno 1549. *qæ extat in* Operibus Anglicanis *Buceri* p. 439. *expressiùs habetur*, Ne qis noxium putet esse pueris dilationem Confirmationis usqe dum adoleverint, is certò sciat ex manifesto verbo Dei, pueros qi

in

in infantia & poſt Baptiſmum & ante Confirmationem moriuntur, ſalvandos eſſe. *Sed & hæc eadem ferè habentur in* Libro Synodali, *edito avtoritate totius* Cleri Anglicani, 1537. *qi inſcribitur*, inſtitutio Chriſtiani hominis, Cap. de Sacramento Confirmationis. Non ejus eſſe neceſſitatis Sacramentorum putandum eſt, qin ſi parvuli baptizati fuerint, & ex hac luce innocentes migraverint ante Confirmationem, certò conſecuturi ſint æternam ſalutem virtute Baptiſmi prius accepti. *Hiſce ſimilia habentur alio libro, titulo etiam* Inſtitutionis Chriſtiani hominis; *qi editus eſt ſexennio poſt avtoritate Henr.* 8. *In* Homiliâ *etiam* de ſalute humani generis, *qæ edita eſt primò*, Anno 1547. 1. Edv. 6. *ſic habetur*, Tanta eſt vis ſacrificii Chriſti, ut parvuli baptizati, & in infantiâ ex hac luce migrantes vi hujus ſacrificii abluantur à peccatis, in Dei favorem adducantur, & filii Dei fiant & hæredes cœlorum. *Ex locis citatis juxta doctrinam Eccleſiæ Anglicanæ* ex Dei verbo perſpicuum eſt, *Infantes rite baptizatos omnia habere ad ſalutem neceſſaria (pro illo ſcilicet ſtatu) & ſine dubio (ſi illo ſtatu moriantur) ſalvandos eſſe.* Cum *dicit noſtra Eccleſia*, ex Verbo Dei conſtare de ejuſmodi parvulorum ſalute, *multo magis conſtabit ex ejuſdem ſententia de eorundem juſtificatione in ſolutione reatus originalis peccati; qippe cum ad ſalutem non perveniatur, niſi prævia fuerit ſolutio reatus originalis.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 17.

Sed nec ex *Ritualis noſtri* verbis id evincitur: in qo id tantùm agitur, ut conſtet ſalvos nihilominus fore, qi baptizati fuerint, etiamſi *Confirmationis* ritu non accepto deceſſerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Non tantùm in Rituali *noſtro id agitur, ut conſtet ſalvos nihilominus fore qi baptizati fuerint, etiamſi Confirmationis ritu non accepto deceſſerint: ſed aſſeritur pro certo haberi ex verbo Dei parvulis baptizatis nihil deeſſe ad ſalutem neceſſarium, qin indubiè ſalvari, ſi ex hac vita deceſſerint non accepto ritu Confirmationis. Baptiſmi igitur ad ſalutem parvulorum pro illo ſtatu ſufficientia ſimpliciter aſſeritur. Qâ in re ſecuta eſt noſtra Eccleſia regulam illam, qam Fulgentius,* de fide ad Petrum, *figit, c.* 30. *Unde certum eſt, ex noſtræ Eccleſiæ ſententia, omnes parvulos baptizatos morientes in infantia ſalvari. Id qod clarè aſſeritur* Homilia de ſalute humani generis, *loco qem nos citavimus*, Tanta eſt vis, &c. *Nititur avtem hæc doctrina promiſſione divina, qæ efficax eſt, ad ablutionem originalis peccati parvulis omnibus non ponentibus obicem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Eſto; *Baptiſmi ſufficientiam ſimpliciter aſſeri.* ecqis enim hoc negat? ſed & citra Baptiſmum per ſe ſufficit ad ſalutem promiſſio, teſte Calvino; cujus verba inferiùs pavlò exhibentur, ex *Antidot. Conc. Trid.* ſeſſ. 6. c. 5. qanqam clarum eſt, ideò iſta inculcari, ne & Confirmatio neceſſaria exiſtimetur.

2. Fulgentius nobis *fidei regulam* non *figit*: eo loco defixam *ſecutam Eccleſiam noſtram* nolim dictam, cum tam horrida ea ſit, ut & Pontificii ipſi, nedum noſtri, ab eâ prorſus abhorreant; utpote qæ ſine Baptiſmate morientes infantes cruciatibus æternis adjudicet. Nam de *promiſſione divina, obiceqe nullo poſito*, ſatis eſt ſupra diſceptatum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe enim *ex vi Baptiſmi* id uſqam fieri dicitur, niſi qod in *Inſtitutione* illâ, temporibus minùs repurgatis concinnatâ, *virtute Baptiſmi ſalutem conſeqi*, ab illis dicitur, qibus *Confirmatio Sacramenti* nomine inſignitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

At hoc apertè innuit Eccleſia noſtra, etſi verbis conceptis non exprimat. Qidni igitur cum iis dicamus hoc fieri virtute Baptiſmi inſtrumentaliter & organicè, qo modo & vi ſacrificii Chriſti principaliter. Siqidem Calvinus, Bucerus, & alii ex noſtris Theologis in hunc modum ſæpe loquuntur. Vide Calvinum in Antid. Seſſ. 7. Concil. Trident. cap. de Sacramentis. 4. 5. *Et in* Cap. de Baptiſmo in Can. 5. *Et Bucerum, in* Retractat. in Matth. 3.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Diſertè non dicit; nec ex dictis neceſſariò elicitur.

2. Ubi dicta ipſa non cogunt, ſenſum tribuere, qi ex ſacris Scripturis firmari neqeat, minùs æqum videtur. hoc avtem ſi effectum fuerit, res tota confecta eſt.

3. Qin & Patres illi, qos temporibus minùs repurgatis vixiſſe dixeram, ſi in vivis jam eſſent, forſan ſententiam ſuam ita commodâ lenirent interpretatione, ut nihil aliud & ipſi vellent, qàm qod è noſtris ſaniores qi habentur, etiam hodiè adverſus Pontificios tuentur.

4. Id eo magis mihi probabile videtur, qia *Calvinus* hîc adductus, (nam *Bucerum in Matth.* penes me non habeo) etiam locis iſtic deſignatis, avt uno ſaltem eorum, qæ huc faciant, clariſſimè locutus videatur; idem tamen alibi aliorſum prorſus abire deprehenditur, nihilqe minus ſe velle apertiſſimè profitetur, qàm qod verba illa præ ſe ferre videantur. Inde fortean factum, ut Whitakerus noſter, *de bapt. q. 4. c. 5. Calvinum* dixerit, *etiamſi acerrimo ingenio eſſet, tamen vix inveniſſe qid ſtatueret, nec ſecum qidem per omnia conſtare.* In *Antidot. Conc. Trid. Seſſ. 7. cap. de Sacram. can. 4. Facilè*, inqit, *patior, ut qæ nobis Chriſtus dedit ſalutis adjumenta, eorum uſus neceſſarius dicatur; qandò ſcilicet datur facultas. qanqam ſemper admonendi ſunt fideles, non aliam eſſe cujuſvis ſacramenti neceſſitatem, qam inſtrumentalis cauſſæ, cui neqaqam alliganda eſt Dei virtus.* Verum iſtic adhuc nihil occurrit ad qam pars alterutra impingat. Pergamus. *Ad can. 5. Fatemur non alenda tantùm, ſed avgenda qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta.* Et mox: *Hoc ut clarius intelligant lectores, ſemper memoria repetendum eſt, Sacramenta nihil qam inſtrumentales eſſe conferenda nobis gratia cauſſas, qæ tum demum poſſunt, ſuumqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* cui nempe alendæ avgendæqe deſtinantur. Qæ in diverſum planè concedunt ab eo, qod de *virtute Baptiſmi qoad parvulos* hîc aſſeritur. *Ad Cap. de Bapt. 5.* rotundè loqi reverâ videtur. *Nos Baptiſmum ordinarium Dei inſtrumentum aſſerimus, ad nos lavandos & renovandos, ad ſalutem denique communicandam. Hoc tantùm excipimus, ne manus Dei inſtrumento ſit alligata, qin poſſit per ſe hominum ſalutem efficere. Nam ubi deeſt Baptiſmi facultas, abunde valet ſola Dei promiſſio. Verum hac de re in ſuperiore ſeſſione aliqid dictum eſt.* Age ergò ad ſuperiora illa reſpiciamus, qo Calvinum explicet Calvinus ipſe. *Ad Seſſ. 6. c. 5. de Juſtificat. Verùm infantes à regno Dei arcere libuit, qi ante erepti ſunt ex hac vitâ qàm offerri ad Baptiſmum potuerint. Qaſi verò de nihilo dictum ſit, eos naſci ſanctos, qi ex fidelibus naſcuntur. Imò qo jure eos ad Baptiſmum admittimus, niſi qod promiſſionis ſunt hæredes? Niſi enim jam ante ad eos pertineret vita promiſſio, Baptiſmum profanaret, qiſqis illis daret. Qod ſi Deus in regnum ſuum eos adoptarit, qanta injuria fit promiſſioni, qaſi per ſe ad ſalutem non ſufficiat? Invaluit contraria opinio, fateor. ſed iniqum eſt hominum errore, qamvis diuturno, obrui Dei veritatem. Incluſa eſt infantium ſalus in promiſſione, qa Deus fidelibus teſtatur, ſe fore & illis & ſemini eorum in Deum. Hac ratione ſibi naſci pronunciabat, qi ex Abrahamo ducebant originem. Hujus promiſſionis beneficio recipiuntur ad Baptiſmum, qia cenſentur Eccleſiæ membra. Non à Baptiſmo igitur initium habet eorum ſalus, ſed qæ jam in verbo fundata erat, Baptiſmo obſignatur.* Aydin, qomodo *Baptiſmum inſtrumentum* dixerit

esse, *ad nos abluendos, renovandos, salutem nobis communicandam*; ista nimirum *obsignando*? qod si in parvulis hoc duntaxat modo, in adultis qanto magis, qi regeniti jam, fideqe imbuti ad ritum istum percipiendum accedunt? Vis adhuc clariora? Idem in *Antidot. adv. Censur. Facult. Paris. artic.* 1. *Certa & firma fide credendum est, Baptisma omnibus, etiam parvulis, ad salutem necessarium; & per ipsum dari gratiam spiritus, &c. Antidot. Offerri nobis in Baptismo ac exhiberi tum remissionem peccatorum, tum Spiritus Sancti gratiam pii omnes confitentur. Eo qoqe agnoscunt opus habere infantes, non tanqam adjumento ad salutem necessario, sed tanqam sigillo, ad obsignandam in illis adoptionis gratiam, divinitus ordinato. Sanctos enim fidelium liberos nasci, tradit Pavlus. Et sane neqaqam illis conveniret Baptismus, nisi jam in hac promissione salus eorum inclusa esset*, Ero Deus tuus, & Deus seminis tui. *Non enim filii Dei per Baptismum fiunt; sed qia promissionis beneficio haeredes sunt adoptionis, ideò ad Baptismum eos admittit Ecclesia. Et sicut olim Israëlitarum liberis, si ante diem octavum mortui essent, nihil nocebat, qod Circumcisionis sacramento carerent: ita hodiè modò nulla avt contumacia parentum, avt negligentia intercedat, sufficit infantibus ad salutem sola promissio, qâ in societatem Ecclesia ab utero adoptantur. Fit enim Christo injuria, si imminutam Dei gratiam ejus adventu putemus. Atqi filios suos vocabat Deus olim, qicunqe ex Israële nascebantur.* Hinc Malderus, *adv. Synod. Dordrac. c.* 2. *de c.* 1. *art.* 17. *§.* 2. *Notus est is error in nostri temporis haereticis, ut Baptismo non tribuant efficaciam sanctificationis, sed tantùm significationem, instar sigilli confirmationem prius obtenta. Sic volunt fœdere cum Abrahamo & semine ejus inito jam sanctificatos, non nisi in confirmationem & obsignationem beneficii jam prius accepti baptizari; Calvinus Instit. l.* 4. *c.* 15. Verùm malignè nimis Calvini nostrorumqe sententiam recenset, qi etiam *in futuram fidem pœnitentiamqe baptizari parvulos, gratiamqe Sacramenta, non tantum jam collatam, sed etiam postea conferendam obsignare* contendunt; ut rectè Vorstius, *adv. Bell. tom.* 3. *contr.* 1. *thes.* 6. & *contr.* 2. *thes.* 5. qod & alibi ostendimus. Qin & mox Malderus idem *ibidem. Qo pertinet & qod mulierem in necessitate baptizare non permittunt. Calvinus in Epistola qadam: Atqi infans ita privatur signo salutis, Baptismo nempe. Nego tamen illius conditionem coram Deo deteriorem esse. qamvis Baptismus sigillum sit adoptionis nostra, inscripti sumus tamen in libro vita, tum mera gratia Dei nostri, tum illius promissione. Cedò enim qo nomine filii nostri servantur, nisi ex illo verbo*, Ego sum Deus seminis tui. *Ac nisi illud verbum ad eos pertineret, ne ad Baptismum qidem admittendi essent.* Atqe hæc qidem ego prolixius pavlò, qo Calvini mentem ex suis ipsius scriptis clarius & dilucidius explicatam & expositam darem, ipsumqe piæ memoriæ virum insignem in partem seqiorem hac in cavssa declinandi suspicione liberarem.

Cæterùm de *Libro Synodali anno* 1537. edito, ex qo nonnulla istic urgentur, qod regesseram, de interpretatione moderatiore admittenda, præsumptione subjecta, *Synodi illius Patres, qi temporibus minus repurgatis vixerant, si in vivis forent, sententiam suam interpretatione commodâ aliqâ forsan leniturus*; id jam revocare me, in eoqe secus sentire me nunc, monitos hîc ista lecturos velim. siqidem postqam librum illum, qi in manus serius inciderat, inspexeram, *Institutionem* illam fæcibus Pontificiis, eisqe crassissimis, scatere totam deprehendi; ut non magis avtoritatem apud nos ullam obtinere debeat, qam vel Doctoris Papicolæ cujusqam scriptum, vel Conciliabuli alicujus Papistici decreta.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 18.

Deinde an non idem dici potest de parvulis eis, qi fidelibus orti parentibus, vel in utero, vel ab utero statim, prius expirant qam Baptismus commodè haberi possit? Nolo enim jam de illis controversiam movere, qi parentum neglectu lotionis expertes hinc exeunt. qibus tamen fatalem esse suorum negligentiam mihi ipse vix persvaserim.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed nec ego qicqam dubito idem pronunciare de parvulis iis, qi fidelibus orti parentibus vel in utero, vel ab utero prius expirant, qam Baptismus commodè haberi possit: cum hoc tamen discrimine, qod istis in casu necessitatis, in qo usum Sacramenti, non contemtus religionis, sed articulus necessitatis excludit, *qomodo loqitur Avgustinus de adultis non baptizatis*, l. 4. de bapt. contr. Donatist. c. 22. *votum & fides parentum & fides matris Ecclesia parvulum Deo consecrantium & ejus Baptismo destinantium, ad reatus originalis remissionem acceptatur à Deo, & voluntas eorum pro facto reputatur. cum tamen parvulis baptizatis ordinario modo ac medio hujus reatus solutio impetretur. Id qod pariter dicendum puto de parvulis, qi parentum neglectu expertes sunt lotionis. illis enim extraordinariè fidem matris Ecclesia ad hujus reatus solutionem sufficere piè credendum est, cum intra Ecclesiam nascantur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. De hac *sufficientia parentum matrisqe Ecclesia voti fideiqe ad reatus alieni solutionem*, nihil mihi videtur in scriptis sacris occurrere, unde possit id liqere. Petrus Martyr, *in Rom.* 2. *p.* 68. *Avgustinus putat ex offerentium avt Ecclesia fide salutem illis contingere. Scio qidem fidem posse impetrare aliqibus gratiam, conversionem, & praclara dona spiritualia. Sed salus non contingit adultis nisi per propriam fidem, & parvulis per Spiritum & gratiam, qa latenter in eis operatur regenerationem, cujus Baptismus est externa obsignatio.* Qod si in baptizatis verum est, in non baptizatis multo magis. Beza, *qæst. & resp. part.* 2. *§.* 126. *Vis ergò aliena. i. parentum fide infantes servari? Resp. Alienam fidem & Sanctorum preces, multis qoqe infidelibus ad mitigandas pœnas prodesse; imò etiam sic posse aliqibus fidei donum impetrari docet Savlis conversio, si vera est eorum sententia, qi hoc datum esse scripserunt Stephani precibus. Neqaqam tamen facilè dixerim qempiam aliena fide servari. — qod non minus falsum & absurdum esset, qam si dixerim qempiam posse aliena anima vivere, avt alterius sapientia sapere. Sed hoc qidem verè dixerim, intervenientе parentum fide fieri, ut nati vel nascituri infantes sancti sint. i. e. fœdere censeantur, ac proinde serventur.*

2. Nituntur hæc fundamento illo, *Baptismum esse medium ordinarium, à Deo eo fine institutum*; qod mihi certè nondum probatum videtur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè Synodus Dordrectana *Cap.* 1. *de Praedestin. art.* 17. *Pios parentes de talium electione ad salutem vetat dubitare, eo qod fœdere eodem cum parentibus comprehendantur.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud Synodi Dordrectana vectissimè dicitur, si rectè intelligatur, Can. 17. Qandoqidem de voluntate Dei ex verbo ipsius nobis est judicandum, qod testatur liberos fidelium esse sanctos, non qidem natura, sed beneficio fœderis gratuiti in qo illi cum parentibus comprehenduntur, pii parentes de electione & salute suorum liberorum, qos Deus ex hac vita evocat, dubitare non debent. *Liberos fidelium* sanctos *appellat Apostolus*: sancti *avtem dicuntur* (*interpretante Synodo*) non naturâ, sed beneficio fœderis gratuiti, in qo illi cum parentibus comprehenduntur. *Sed hoc bifariam intelligi potest: vel ratione actualis admissionis in fœdus, eo qod ex talibus nascantur parentibus, ita ut ex qo concepti sunt, iis originalis reatus remittatur, & reliqa fœderis beneficia impertiantur. vel ratione fidei, propositi, voti parentum, eos Baptismo ordi-*

nario

nario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priori modo liberi fidelium non dicuntur ſancti ſenſu Pavlino: non enim omnes ſunt Iſraël, qi ſunt ex Iſraële; nec omnes filii fidelium ſtatim beneficiorum fœderis ſunt participes. Poſteriori modo ſancti dici poſſunt & ſunt liberi fidelium, qatenus Deus fidem & votum parentum pro ſumma ſua miſericordia imputat parvulo, & pro parvulo acceptat, ubi inevitabili aliqa neceſſitate à Baptiſmo capeſſendo impeditur.

Dici etiam poteſt liberos fidelium dici ſanctos, tum jure natalium, qoad jus & aditum ad capeſſendum Baptiſmum; tum ratione fidei & voti parentum, eos ordinario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priore ratione diſtingvuntur à filiis infidelium ſenſu Apoſtoli. Vid. Hook. l. 5. ſect. 60. p. 318. Poſteriore cooptantur in communionem Eccleſiæ, & beneficiorum fœderis participes facti, ſi qando neceſſitate inevitabili à Baptiſmo excludantur. Neqe alio modo ſancti ſunt beneficio fœderis gratuiti, avt in eo cum parentibus comprehenduntur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam; 1. illud de *medio ordinario*, qod non conceditur, iſtic paſſim ſupponi.

2. Non tam Baptiſmum à fœdere, qam fœdus à Baptiſmo hac ratione pendere.

Reſpondeo breviter; (qia eadem ſæpius iterata inculcantur) *alio modo* qam hîc ponitur *ſanctos* dici, *fœdereqe una cum parentibus comprehendi:* eodem ſcilicet qo & piorum proles ante legem de circumciſione datam, ſed & poſt eam latam ſoboles *ſancta* fuerat *eodemqe cum parentibus fœdere comprehenſa.* nec ideò *ſanctos* dici, *fœderatoſqe*, qia jus ad Baptiſmum habeant, ſed ideò jus ad Baptiſmum habere; qia *ſancti* jam *fœderatiqe* habeantur. id qod Zvinglius, Calvinus, aliiqe noſtri locis ante citatis, alibiqe paſſim inculcant. qibus Bezam adjicio, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm. 11. p. 102. Nec piorum infantibus primus ad ſalutem aditus eſt Baptiſmus, ſed ipſa ex piis parentibus propagatio; & illius fœderis obſignatio per Baptiſmum, non aliunde qam ex vi fidei parentum, ex fœderis formulâ intervenientis orituræ.* Et Whitakerum, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad rat. 2. reſp. 2. Baptizantur infantes, qia Baptiſmus eſt ſignum fœderis, & ii ſunt in fœdere. dicere avtem illos ſervari, qia ſunt baptizati, nullo fundamento nititur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 19. 20.

Nam qod *ad ſalutem neceſſaria omnia* parvuli baptizati dicuntur habere, unde & per conſeqens pro juſtificatis habeantur, cum ſalus ſine juſtificatione nulla exiſtat:

1. Id eo fine tantùm dictum videtur, ne ad ſalutem ſic decedentium *Confirmatio* neceſſaria cenſeatur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus eo tantùm fine id dictum videri: ſed porrò Baptiſmi ſufficientia pro illo ſtatu ſimpliciter & abſolutè aſſeritur. Vid. ſupra Reſp. Num. 17.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos etiam, ne eadem denuò repetantur, pro replicatione habenda, remittendum ducimus.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 21.

2. Baptiſmus *neceſſarius* noſtris dicitur, *neceſſitate mandati* uti loquuntur, non *neceſſitate medii.* Neceſſitate itaqe mandati deeſt aliqid neceſſarium, ubi deeſt Baptiſmus, ſi commodè potuit haberi: at neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſt fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Baptiſmus juxta Eccleſiam Anglicanam non ſolum neceſſarius eſt neceſſitate præcepti, ſed & neceſſitate medii ordinarii *parvulis ad ablutionem originalis reatus: unde baptizati infantes dicuntur in* Rubrica omnia habere ad ſalutem neceſſaria; *intellige neceſſitate tum* præcepti, *tum* medii. *Non baptizati etiam fidelium filii non habent omnia media ex ordinatione divina neceſſaria ordinariè, ſed extraordinariè & in caſu duntaxat; Deo in caſu neceſſitatis ſuppeditante, qod abſqe culpa parentum deeſt, pro ſua ſumma benignitate. Cum dicitur ergò,* neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſſe fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit; *Eſto, infantulo fœdere divino comprehenſo, ratione voti parentum & fidei Eccleſiæ, nihil deſit neceſſarium in eo caſu, ubi tinctio haberi non poteſt. hoc tamen non impedit, qo minus ordinario jure Baptiſmus dicendus ſit neceſſarius* neceſſitate medii *ordinariè reqiſiti ad tollendum originalem reatum, ubi haberi poteſt; atqe ita deeſſe tali parvulo aliqid neceſſarium neceſſitate medii ordinariè reqiſiti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. hoc utrumqe negatur; &, *Baptiſmum eſſe reatui ſolvendo inſtitutum medium ordinarium*; &, *Votum fidemqe, ſive Eccleſiæ, ſive parentum, ad reatus ſolutionem acceptari.*

2. Sed nec intelligo, qænam ſit ibi *neceſſitas medii*, ubi ſine medio illo ullove etiam haberi poſſit ſoleatqe, ad qod conſeqendum medium id neceſſarium perhibetur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 22.

3. Ad ſalutem neceſſaria ſunt etiam, qæ non ſunt *reatus tollendi media*; ut reſipiſcentia, vitæ ſanctimonia, rituum ſacrorum obſervatio religioſa, &c. qorum qædam tamen non ſunt pari modo, parive gradu neceſſaria. qod de fide fideiqe fructibus obſervat Cajetanus *in Jac. 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ais, ad ſalutem etiam neceſſaria ſunt, qæ non ſunt reatus tollendi media; ut reſipiſcentia, &c. *Ego nego reſipiſcentiam non eſſe medium neceſſarium ad reatum tollendum in adultis. Eſt enim medium abſolutè neceſſarium ad diſponendum hominem ad veniam capeſſendam & remiſſionem peccatorum. Id patet ex Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. Prius David egit pœnitentiam, qàm Nathan dixit,* Tranſtulit Dominus peccatum tuum. *Utqe peccatum fidelis lapſi non remittitur ante novum actum pœnitentiæ: ita nec peccata primitus non remittuntur nondum juſtificato, niſi anteceſſerit veri nominis pœnitentia. i. e. dolor de offenſâ ob peccata, cum propoſito in poſterum ab iiſdem abſtinendi. Non nego omnia ad ſalutem etiam neceſſaria eſſe, qæ non ſunt reatus tollendi media; ſed dico inter ea qæ* ad ſalutem *dicuntur* neceſſaria *in* Rubrica, *intelligi debere ea qæ tollunt reatum originalem, & ponunt parvulos in ſtatu juſtificationis; hæc enim ſunt abſolutè ad ſalutem neceſſaria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non ſeqitur, *reſipiſcentiam eſſe medium reatus tollendi*, etiamſi ſit medium neceſſarium, qo *diſponatur homo ad remiſſionem capeſſendum.* Idem enim de cognitione doctrinæ Evangelicæ, idem de fide dogmaticâ, idem de renovatione interna, de ſpe ſalutari, de timore tam libero qàm & ſervo, de virtutibus theologicis univerſis, qæ ſunt inter ſe connexæ, poteſt enunciari. neqe enim abſqe prævиis iſtis, peccata adulto cuiqam avt remiſſa ſunt unqam, avt unqam etiam remittentur. Fidei ſolius iſtud mihi munus peculiare videtur, tum in Chriſtum recumbere, tum ſangvinis ipſius à ſe apprehenſi &

applicati, virtute juſtificandi, reatumqe ſolvendi medium exiſtere. Apoſtolum avdio dicentem, *juſtificari nos fide*: at, *reſipiſcentia noſtra juſtificari nos*, nuſqam lego. qod eſt avtem juſtificandi nos medium, illud duntaxat eſt remiſſionis procuratorium medium propriè ſic dictum, cum remiſſio ſit juſtificationis efficacis conſeqens neceſſarium. Rectè Calvinus *Inſtit. l. 3. c. 3. §. 20. Ubi tamen adnotandum eſt, non eam conditionem ſic poni, qaſi emerendæ veniæ fundamentum noſtra ſit reſipiſcentia; qin potius (qia in hunc finem hominum miſereri ſtatuit Deus ut reſipiſcant) qo ſit tendendum indicat, ſi gratiam obtinere volunt.* Et §. 21. *Qoſcunqe eripere vult Deus ab interitu, hos ſpiritu regenerationis vivificat. non qod pœnitentia ſit ſalutis cavſſa; ſed qia jam viſum eſt, inſeparabilem eſſe à fide & miſericordia Dei.* Et tamen, *ibidem §. 1. Sola fide & mera venia juſtificatur homo.* Optimè certè ipſe utriuſqe hujus, pœnitentiæ nempe & fidei, munus in hoc ſalutis negotio peculiare diſtingvis infra, *Reſponſ. Num. 24.* Verum περὶ φερόντως καὶ λέξεως tantùm iſtic (puto) diſceptatur, de re ipſa ſatis convenit.

2. De *fidelium in peccata lapſorum reatu*, ne novas ſuſcitem controverſias, cum ad præſens inſtitutum parum facere videatur, impræſentiarum nihil diſſeram. Illud duntaxat obiter monitum velim, inter paternam offenſionem remittendam, & mortis æternæ reatum amovendum plurimum intereſſe. qod fortaſſe ſeriò perpenſum, & accuratè diſterminatum, ad Pontificiorum aliorumqe nonnullorum de offenſarum venia à Deo petenda, ut qæ credentibus minùs competat, objecta, viam expeditiorem qàm eſt à noſtris pleriſqe hactenus obſervatum, munierit.

3. Si *abſolutè ad ſalutem neceſſaria* in *Rubrica* intelligantur, & in his *Baptiſmus* etiam contineatur, ut Baptiſmus in parvulis parem habeat neceſſitatem, qam reſipiſcentia in adultis; certè abſoluta Baptiſmi ad ſalutem futura eſt neceſſitas, qæ ſupra negata eſt; nec magis proderit illoto parvulo votum alienum, qàm impœnitenti cuiqam prodeſſe poterit pœnitentia aliena.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 23.

4. De *Juſtificatione* qod dicitur, idem & de Sanctificatione dici poteſt. 2 Theſ. 2. 13. qæ tamen in Baptiſmo data non aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco, qa de Juſtificatione parvuli dicuntur, pro modo parvuli intelligi poſſe de Sanctificatione. ſed non neceſſe habui de Sanctificatione qicqam dicere. & qanam ſit illa parvulorum Sanctificatio meritò qæritur à Scholaſticis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Si *pro modo parvuli* eadem de *Sanctificatione* intelligendi copia petatur, detur nobis eadem & qæ de *Juſtificatione* ac *remiſſione reatus* in baptizatis parvulis dicuntur, *pro ſuo modo* intelligendi. eo ſcilicet modo, qo *panem eſſe ſuo modo corpus Chriſti*, & *Sacramentum fidei, ſuo modo fidem*, Avguſtinus olim dixerat.

2. Ex locis ſcripturæ ſacræ pro confirmatione Theſeos adductis, tam iſtam qàm illam ſtatuere neceſſe fuerat.

3. *Scholaſtici* pro libitu more ſuo de dogmatibus ſuis inter ſe digladientur invicem. At qænam ea ſit *ſanctificatio*, regeneratio, interna ſpiritus *renovatio*, qam Spiritus Sanctus Baptiſmo deſignari docet, nulla (opinor) inter ſanos Theologos eſt qæſtio.

SECTIO V.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 24.*

FUndamenta avtem hujus Juſtificationis parvulorum tinctorum in tenera illa ætate morientium ſunt certa.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Ex ſuperioribus alia, & ut mihi qidem videntur, *certiora*, probabiliora ſaltem ſtatuuntur *fundamenta*, qibus ſuperſtruatur *parvulorum juſtificatio*, ſive loti exterius, ſive illoti exierint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Qanam ſint illa, ſive certiora, *avt* probabiliora fundamenta juſtificandi parvulos, *cupio ut fuſius explicentur, nondum enim in ſuperioribus ſatis explicari videntur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fundamentum qo ea nititur præcipuum eſt fœderis ratio; qo ex pacto divino una cum parentibus comprehendi dicuntur, Gen. 17. 7. Hoc fundamento nituntur noſtri omnes, qos viderim, Theologi. Vide Calvinum, Bezam, &c. ſup. Num. 17. 18. Sed ne ſingulos recenſendo ſyllabum ſev catalogum Scriptorum contexere velle videar. ſic ipſi *Dordrechtana Synodi* Patres, *Cap. 1. art. 17.* Atqe hæc illis de Baptiſmo, ſi non *certiora*, *probabiliora* ſaltem meritò dixerim.

1. Qia verbo divino nititur iſtud, in qo ſemini fidelium pollicitatio fit expreſſa, *fore Deum ſe illis in Deum*, nullâ factâ limitatione, ſive reſtrictione, vel ad circumciſionis, vel ad Baptiſmi perceptionem.

2. Qia fœderis illius virtute, fidelium liberos ſalvos evaſiſſe confiteamur neceſſe eſt, niſi ſi inter fidelium infideliumqe propaginem nullum diſcrimen extitiſſe velimus aſſerere ante pactum illud cum Abrahâ ſolenniter renovatum.

3. Qia fœderis iſtius virtute ſeqioris ſexus prolem piorum ſalutem nactam nemo negat, cum circumciſionis capax non fuerit.

4. Qia fœderis iſtius virtute apud noſtros omnes in conceſſo eſt, tam qi incircumciſi olim defungebantur, qam & qi illoti hodiè hinc demigrant, ſalutem indipiſci. Calvinus *Epiſt. 229. In ſumma, niſi omnia religionis principia evertere libet, fateri neceſſe eſt, non eſſe fundatam in Baptiſmo infantis ſalutem, ſed Baptiſmo tantùm obſignari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certa illa ſententia, qa ſtatuit parvulos juſtificari ordinariè vi ſolius fœderis abſqe Sacramento, *non videtur admittenda. Avt enim per* fœdus *intelligit.*

1. *Illam promiſſionem*, Gen. 17. 7. Ero Deus tuus, & ſeminis tui.

2. *Illam Heb. 8. 12. ex Jer. 31. 33. 34.* Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inſcribam, — & ero propitius iniqitatibus eorum.

3. *Illam, qa Chriſto promittitur*, ſemen longævum. *Eſa. 53. 10. qa non aliud eſt qam arcanum Dei propoſitum de qibuſdam efficaciter per ſpecialem miſericordiam regenerandis, ſanctificandis & ſalvandis.*

Sed vi nullius horum fœderum abſqe Sacramento ordinariè juſtificantur parvuli.

1. *Si hanc formulam animo concipiant* [Ero Deus tuus & ſeminis tui.] *nego juſtificationem cujuſcunqe ſingularis infantis nondum baptizati in hoc fœdere poſſe fundari.*

1. *Qia biſce verbis non ſubeſt hac ſententia*, Filii omnes fidelium ſive Chriſtianorum erunt juſtificati; *ſed*, Filii omnium fidelium, ſive confœderatorum erunt ejuſdem fœderis participes. *Jus habebunt confœderatorum liberi ad eandem confœderationem & beneficia inde pendentia, ſed eo modo & illis conditionibus, qibus Deo viſum eſt ea eſſe derivanda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil ferè potuit explicatius dici, niſi qod *ad confœderationem*

rationem eandem jus habituros dicit eos, qos Deus diſertè confœderatione illa comprehendit. Ille (opinor) revera ſenſus eſt genuinus promiſſionis illius: *Confœderatorum filii omnes, erunt fœderis iſtius qod ego tecum nunc ineo, participes, juſqe habebunt ad beneficia omnia inde pendentia, ſed eo modo & illis conditionibus ad eos derivata, qibus mihi viſum eſt ea eſſe derivanda.* At qinam tandem modi illi? per fidem nempe in Meſſiam, ſi ad annos maturiores adoleverint, per arcanam Spiritus Sancti operationem, ſi parvuli adhuc diem obierint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Conſtat ex confœderatis verè fidelibus & juſtificatis parentibus naſci ſæpenumero liberos, qi ad reproborum & damnandorum gregem ſunt ablegandi: tales avtem beneficio ſolius fœderis fuiſſe unqam juſtificatos non admittent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Excipi poterat, ex *theſi* hic poſitâ fieri poſſe, ut *juſtificati qi fuerint, reprobi tamen ſint.* itaqe infirmam eſſe conſeqentiam, *ideò qia reprobi ſint, juſtificatos non fuiſſe.* De qo videndus Malderus, etiamſi alio torqeat Synodi verba, longiuſqe forſan qam ipſi voluerint producat, *adv. Synod. Dordrech. c. 2. §. 3.*

2. Sed reſpondeo, eos, ſi poſtqam adoleverint, in Meſſiam non crediderint, fœderis beneficio ſuapte culpa excidere, nec verò juſtificatos omninò unqam fuiſſe.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Si juſtificationem parvulorum à ſolo fœdere cum parentibus inito arceſſant, nulla ratio aſſignari poteſt, cur non promiſcuè & univerſim juſtificentur parvuli omnes ante Baptiſmum, ſive morituri ſint in ſtatu parvulorum, ſive non. Nihil enim facit, ad immutandam fœderis efficaciam, contractior avt productior vita illorum, qi naſcuntur in fœdere.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio poteſt aſſignari ex tuis ipſius dictis ratione primâ, qia *dat jus ad beneficia eo modo, ad illos derivanda*, qem Deus in fœdere ſuo ſanciverat: de qo modo & ibidem dictum eſt, cum qoad adultos, tum qoad parvulos in infantia morientes.

2. Etiamſi *vita contractior productiorve fœderis efficaciam non immutet*; tamen per vitam productiorem fieri poteſt, ut ſuopte vitio qis beneficio careat, qo alioqi fœderis virtute frui licebat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Promiſſio illa Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus, & ſeminis tui; *non eſt abſoluta, ſed conditionalis, facta ſub conditione obſervatæ Circumciſionis, qa eſt ordinarium medium remiſſionis originalis reatus. Proinde verſ.* 10. *ſubjicit Deus*; Hoc eſt pactum meum, qod obſervabitis inter me & te & ſemen tuum poſt te; Circumcidetur ex vobis omnis maſculus. *Ergò non niſi poſita conditione iſta qicqam ponit ineſſe, niſi in caſu ubi haberi non poteſt. Ergò vi ſolius hujus promiſſionis, ſemoto Sacramento, non juſtificabantur ordinariè parvuli Judæorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Aliud eſt *promiſſio*, ſev, *fœdus* ipſum, aliud *promiſſionis* ſive *fœderis ſigillum* & obſignationes. Fœdus, ſive promiſſio, ab initio per univerſa deinceps ſecula idem fuit, de ſalute per fidem in Chriſtum exhibenda. Fœderis ſive promiſſionis hujuſce obſignationes & ſigilla, per ſingulas ætates varia ac diverſa fuerunt. Promiſſionis avtem ſive fœderis virtute, per fidem in Chriſtum juſtificabantur & ſervabantur, qotqot ſingulis ſeculis ea conſeqebantur beneficia. Act. 15. 11. non avtem rituum obſignatoriorum, ſive ſigillorum perceptorum vi, niſi qatenus ea juſtitiam ac ſalutem promiſſionis fœderiſqe virtute, vel adeptam jam, vel adipiſcendam obſignabant. Neqe enim nova aliqa virtute, ac non priſca priſtinaqe fœderis ac promiſſionis efficacia juſtificabantur & ſervabantur, qi poſt circumciſionem imperatam vixerunt, qâ & illi qi ante defuncti fuerant. Qâ de re videri poſſunt, Juſtinus, diſput. cum Tryph. *p.* 44. Irenæus, *adv. Valent. l.* 4. *c.* 30. Tertullianus, *adv. Jud. c.* 3. *& c.* 6. Cyprianus, *adv. Jud. l.* 1. *c.* 8. Chryſoſtomus, *ad Rom. Homil.* 8. aliiqe Veteres ſupra adducti, *Sect.* 3. *Num.* 13. *ad Reſp. ult. Replic. noviſſ.* Abſurdum itaqe Malderi illud. *adv. Synod. Dordrech. c.* 2. *de c.* 1. *art.* 17. *§.* 10. *qod fœdus* dicit *in Circumciſionis Sacramento fundatum eſſe*, qaſi diceret qiſpiam, regiam veniæ fundive donationem in diplomate, ſive in ſigillo diplomati appenſo, fundari.

2. Verum *addita eſt Circumciſionis conditio, qa niſi ſervata promiſſio nihil ponit ineſſe.* Scilicet ergò non meliori, ſed deteriori conditione facti fuerint fideles ex novis fœderis gratioſi obſignationibus, & ex expreſſionum amplificatione, beneficiorum ipſorum ampliatio & dilatio oriretur: ut qi ante Circumciſionis ſigillum adjectum à nativitate ſtatim ipſa in fœdere cenſebantur, deinceps uſqe ad diem octavum fœderati nevtiqam cenſerentur. Ne adjiciam de ſeqiore ſexu hærendum & ambigendum eſſe, qonam tandem tempore in ſemine fœderato deberent cenſeri, ſi ad Circumciſionem jam confœderatio reſtricta fuerit, cujus capaces non fuerunt illæ.

3. *Circumciſio* enim qod *pactum* dicitur, de eo ſuprà abundè diſſertatum eſt, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *Replic. memb.* 2. Ibi diſſertatis adjici poſſunt, qæ Muſculus habet, *ad Gen.* 17. *part.* 2. *obſerv.* 3. & Whitakerus, *de bapt. q.* 2. *c.* 3. *teſt.* 1. *ad* 3um. *reſp.* 1. *Si Baptiſmus tunc neceſſarius fuit*, (cum priùs non fuiſſet) *tum Chriſtus viam ad cœlum arctiorem feciſſet, ſi omnes per aqam Baptiſmi ad ſalutem tranſire debeant. At hoc inſanum. Chriſtus enim viam ad cœlum dilatavit. Regenerari verò ſemper neceſſarium fuit.* Inſtantiis nunc tantùm qibuſdam, tum *diſſertationem* illam, tum & *replicationem* iſtam clariorem facere conabimur. Fœdus Deo viſum eſt cum Abrahâ renovare, promiſſionibus priùs factis denuò repetitis. Gen. 15. 1. 5. fœderis promiſſionibus fidem adhibendo juſtificatus Abraham perhibetur. ibidem verſ. 6. Ad promiſſionum obſignationem Symbolum poſcit: qod & poſcenti exhibetur. Verſ. 9–17. Eo facto Deus fœdus ſive pactum cum Abrahâ iniiſſe dicitur. Verſ. 18. Qæro jam fœderiſne virtute, fideqe promiſſionibus adhibitâ juſtificatus ſit Abraham, an ſacrificii rituſqe illius virtute, qod ſigilli vice fœdus initum obſignabat. Reſpondebit utriuſqe nomine Apoſtolus, promiſſionis fideiqe nomine juſtificatum, non avt ſymboli illius, avt Circumciſionis etiam ipſius. Rom. 4. 3. 10. 11. 13. 16. 21. 22. Ad hæc qando fœdus idem cum populo Iſraëlitico Deo placuit renovare, Exod. 19. 5. &. 24. 8. & 34. 10. alios ritus adjecit, obſervandoſqe præcepit, additâ inſuper horum violatoribus internecionis & exterminii interminatione. Exod. 12. 19. Lev. 7. 20. 21. 25. 27. Num. 7. 13. & 19. 13. 20. Hujus generis fuerunt lotiones illæ in lege imperatæ, victimarum immolatio, ſolennitas paſchalis, cum cæteris illis, de qibus pactum initum cum populo illo Deus ipſe aſſeverat, Exod. 34. 27. *In hac verba pactum cum hoc populo confeci.* ubi ſuperiora illa qædam recenſuiſſet. unde & victimis illis adſperſum ſal, *pacti*, ſive, *fœderis divini ſal* dicitur. Lev. 2. 13. Num ergò, qia ritus iſti ſunt fœderi gratioſo adjecti, deqe iis obſervandis pactum qaſi ſecundarium eſt initum, iſtarum idcircò obſervationum virtute, an fœderis ipſius, cui obſignando ea inſerviebant, juſtificationem adipiſcebantur illius ſeculi fideles? avt *promiſſio divina*, qia ſub iſtorum obſervatione conſtanti facta eſt, *nihil ponebat ineſſe*, donec Paſchalis (puta) ſolennitas peracta, avt Pentecoſtes feſtivitas fuiſſet celebrata? avt eouſqe, non dico, confœderatio ipſa dilata, ſed juſtificatio etiam in

Messiam exhibendum credenti suspensa, donec omnia ista cum Deo pacta ad extremum usque apicem præstita fuissent? nullus, credo, nisi si Judæus forsan aliqis, hoc dixerit. De *Sabbato* ipso qid Dominus ipse? Exod. 31. 13--18. *Pro signo dari, qod ipse sanctificet populum illum, ex pacto perpetuo, ab omni* (utriusqe sexus) *anima, sub excisionis pœna, præcisè observanda.* de qo videatur Irenæus, *l.* 4. *c.* 30. suprà adductus, *Sect.* 3. ad finem *Num.* 13. Ecqid amplius de *Circumcisione* avt dictum est, avt dici potuit? Nemo tamen, opinor, avt Sabbati observati virtute populum illum sanctificatum, avt etiam populi illius sanctificationem ad diei septimi usque suâ tempestate reapse tunc exhibendam sanctificationem suspensam fuisse dixerit. Christus deniqe Marc. 16. 16. *Qicunqe crediderit & baptizatus fuerit, servabitur.* En promissionem conditionatam, datam sub conditione Baptismi percipiendi. Num ergò in Christum jam credentis justificatio suspenditur, donec aqâ tinctus fuerit, qi jam verè crediderit? non opinor. At verè credens, dices, Baptismi percipiendi votum saltem habet. habet revera, si probè saltem edoctus fuerit de ritus illius, ratione præcepti, necessitate percipiendi. Verùm habet & Evchariſtiæ, cujus *poculum* qoqe fœdus ipsum dicitur, Luc. 22. 22. ubi commodum fuerit, percipiendi. habet & novæ obedientiæ per vitam totam præstandæ. Nemo tamen, puto, Theologus, sanus saltem, avt fidelis justificationem, usqe ad Evchariſtiam perceptam, obedientiamqe illam præstitam suspendi, avt harum vel utriusqe, vel alterutrius etiam, ac non fidei promissionisqe solius vi atqe virtute remissionem peccatorum consecutum ipsum asseruerit. Proinde parum valere videtur seqela hæc, *Circumcisionis conditio est fœderi annexa: ergò ante eam perceptam non erant consœderati*; avt, *nisi ea percepta promissio nihil ponebat inesse*; avt etiam, *hujus, non fœderis ac promissionis solius vi atqe virtute justificationem nanciscebantur.*

4. Nam qod adjicitur, *conditionem de ritu isto percipiendo eo fine fœderi adjunctam, qo id ordinarium remedium reatus originalis solvendi existeret*; id nec in textu reperitur, nec probatum adhuc videtur, cum huic tamen totius fabricæ illius moles integra innitatur. In sententiam nostram hanc Beza, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm.* 11. *p.* 132. *Dico magnum esse discrimen inter ipsum salutis fœdus, & sigilla ipsi fœderi ad ejus promissionem in animis credentium certiore fide obsignandam adjuncta — Fœderis enim ipsius pactum tale est, ut nullam exceptionem penitùs admittat, & vel eo comprehendi, vel perire necesse sit, citra ullam vel personarum, vel locorum, vel temporum distinctionem. Nam extra Christum, qi veluti substantia est istius fœderis, nulla prorsus est salus. Christus avtem ex fœderis formula solis credentibus applicatur. Itaqe stat illud Christi dictum, nullam prorsus necessitatis excusationem admittens,* Qi non crediderit, damnabitur. — *Sacramenta verò cum sint illius salutaris fœderis appendices, qibus propriè neqe Deus sese ad nos servandos obligat, neqe nos jus illud vitæ æternæ adipiscimur; sed fidei nostræ antegredientis sint & apud nos & apud Ecclesiam adminicula, cui tum jam anteà Deus sese obligavit, & nos vicissim ejus gratiam recepimus, crescente sic fide, in nobis magis ac magis obsignandam: Consequitur, non simpliciter, ut de fœdere ipso diximus, Sacramentorum usum & perceptionem divinitus præcipi, sed qatenus ejus legitimè potiundi adminiculi copiam & potestatem facit Deus. qemadmodum in contractibus humanis obligatio ex pactis conventis nascitur. instrumentum verò contractus, tabellionis subscriptio, testium nomina, sigilli publici appensio, confirmationis tantùm cavssa adhibentur; qæ non adeò necessariò requiruntur, qin firmus etiam absqe illis maneat contractus ex mutuo partium consensu; vel dissentiente qoqe unâ parte* * forsan [non] *infirmetur, si modò ullâ ratione communibus illis & ordinariis testimoniis de ipso contractu liqeat.* & qæ sequntur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

5. *Ex hac promissione*, Ero Deus tuus, & seminis tui. *facta posteris Abrahæ & semini suo, hortatur Petrus Judæos credentes, Act.* 2. 39. *ut liberos suos sistant baptizandos. Ergò supponit Petrus parvulos eorum ante Baptismum re ipsa susceptum non fuisse in fœdere actu comprehensos, nec peccata habuisse remissa ex prima conceptione, sed tum demum, cum baptizati essent in remissionem peccatorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamsi de loco isto supra satis dictum videatur, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Assump. firm. locut.* 1. & *Sect.* 2. *Num.* 4. *ad Loc.* 1. pavcis tamen denuò sic respondeo.

1. *Hortari Apostolum, ex hac promissione, ut liberos sistant baptizandos*, non legitur.

2. Etiamsi daretur, consequentia tamen infirma esset; *ergò in fœdere actu non comprehensos fuisse ante Baptismum.* Cum ideò potius (qod ex Calvino supra adduximus) baptizandi sint, qia fœdere sunt comprehensi.

3. *Fœdere actu comprehendi fidelium liberos*, non video, qî possit ab eo negari, qi *cum toto genere humano initum fœdus gratiæ* supponit. *Num.* 31.

4. *Ex prima conceptione peccata remissa habuisse*, non necesse est asserere eos, qi fœdere etiam tum comprehendi existimant. Peccatorum condonatio suo tempore salvandis qibusqe exhibenda apud Deum ab æternitate omni decernebatur, apud homines ipsos salvandos tum demum transigitur, applicato, cujus merito id effectum datur, Christi sangvine, ubi Spiritus ope operaqe vel fides ipsa in adultis, vel qod fidei est analogum in infantibus producitur. Justificatio siqidem & renovatio interna perpetuò sunt ex dispositione divina sibi invicem connexa.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

II. *Si per* fœdus *intelligant cum fidelibus initum fœdus de semine illorum efficaciter regenerando, sanctificando, & salvando, ad qod alludit Apostolus Hebr.* 8. 10. *ex Jer.* 31. 33. 34. *nec illud valet ad pradictam sententiam stabiliendam. Nam*

1. *Si fœderis vocabulum propriè sumamus, duo tantùm sunt fœdera, sub qibus salus offertur, Legale, & Evangelicum.*

Legale hac formula concipitur, Fac hoc, *vel*, si feceris hoc, vives. *Evangelicum hac*; Crede in Mediatorem, *vel*, si credideris in Mediatorem, justificatus & salvus eris. *Ex nevtro horum deduci potest, omnes filios fidelium & justificatorum ordinariè vi solius fœderis justificari ante susceptum Sacramentum & absqe Sacramento. Ex legali non posse deduci, jam pro concesso supponimus; utpote qod justificationem gratuitam non agnoscit: Sed nec ex Evangelico deduci potest. nam* 1. *vere fidelium parvuli sæpe ad salutem non pertingunt, non salvantur.* 2. *infidelium parvuli sæpe salvantur.*

Dices, etsi justificatio non sequitur vi solius fœderis cum parentibus initi: tamen infallibiliter sequitur ubi conjuncta est cum prædestinatione divinâ.

Solutio. *Ergò juxta hanc sententiam tota ratio justificationis pendebit ex sola prædestinatione; nullo modo ex fœdere*: qare *frustrà conjungitur ut cavssa partialis. Si lignum accensum & non accensum juxta ponantur, tota ratio calefactionis petenda erit ex ligno accenso, nullo modo cavssaliter ex ligno non accenso.*

2. *Hac Propositio*, Hic est Filius prædestinati & prædestinatus. *v.g. Isaac. non est idoneum fundamentum cui superstruas hanc conclusionem*; Ergò, *Hic in infantia ante Sacramentum susceptum fuit justificatus. Licet enim vis electionis conjuncta cum virtute fœderis inferat talem personam justificandam & salvandam: non infert illam justificandam ulla ætate designabili, nec ullo tempore certo: sufficit si fiat ante exitum vitæ ad implendum decretum electionis, & ad verificandam illam promissionem*, Ero Deus tuus & seminis tui.

Dices,

Dices, *locis citatis Jer. 31. 34. & Heb. 8. 12. Remiſſionem peccati recenſeri inter primaria beneficia fœderis gratuiti, ac proinde ad ſolos electos parvulos pertinere. unde ſequitur, non electis parvulis non poſſe originalis reatus remiſſionem communicari.*

1. *Reſpondeo; agere Prophetam eo in loco de plenaria remiſſione omnium peccatorum mediante fide & pœnitentia. hac autem ad ſolos electos pertinet.*

2. *Dico, etſi remiſſio reatus peccati originalis infanti baptizato in infantia morituro ſit effectus prædeſtinationis, tamen non neceſſe eſt ut ſit in omnibus infantibus baptizatis ſupravicturis effectus prædeſtinationis. Etſi enim parvulum non electum in eo ſtatu ponat, ut ſufficienter ordinet eum ad vitam æternam pro eo ſtatu; tamen cum idem parvulus adoleverit, hæc ſola remiſſio originalis reatus non ſufficit, ut idem ſufficienter ordinetur ad vitam pro ſtatu adulti: Niſi enim impleverit votum Baptiſmi credendo, abrenunciando, & præcepta adimplendo, non juſtificatus erit pro modo adulti. Cum igitur multi ritè baptizati infantes in adulta ætate, nunqam actu impleant votum Baptiſmi, ac proinde nunqam ad ſalutem pertingant; ſequitur iſtiuſmodi remiſſionem originalis peccati eſſe effectum communis providentiæ divinæ ſupernaturalis, & non effectum prædeſtinationis.*

3. *Non magis incongruum eſt ut non electus parvulus per remiſſionem originalis reatus ſit ad tempus in eo ſtatu, in qo ſi mortuus fuiſſet, ſalutem conſeqeretur æternam, qàm ut Pavlus electus qum adhuc blaſphemus eſſet, aut David & Petrus electi & renati implicati reatu atrocium peccatorum, in eo ſtatu & conditione eſſent ad tempus, in qo ſi mortui fuiſſent, in æternum perirent; qæ eſt ſententia graviſſimorum Theologorum, Bezæ, Zanchii, Perkinſii, & aliorum: & ita ſe habere, res ipſa loquitur.*

4. *Certum eſt Deum in Sacramento Baptiſmatis ritè adminiſtrato omnibus parvulis offerre, porrigere, exhibere meritum Chriſti ad remiſſionem originalis reatus; Alioqi Deus verax non eſſet in Sacramentis, qin (quod abſit) Sacramenta eſſent fallacia ſigna. Cum ergò nullus infans obicem ponere poſſit, & inter tales ſint nonnulli, qi apoſtatizant finaliter; neceſſe eſt, ut ille effectus remittendi originale peccatum communicetur qibuſdam non-electis, adeoqe non ſit ſemper effectus prædeſtinationis.*

5. *Si Angelis non-electis collatum fuerit donum originalis juſtitiæ, atqe adeò ipſi in eo ſtatu poſiti fuerint, ut nihil in iis eſſet, qod impediret eorum perpetuam beatitudinem, niſi qod liberos actus virtutum nondum produxiſſent, abſqe qorum interventu Deus non voluit, ut beatifica viſione fruerentur: Qanto magis cenſendum eſt temporaneam qandam ordinationem ad vitam æternam parvulis nonnullis per remiſſionem originalis reatus primorum parentum inobedientia introducti poſſe competere, qæ non ſit ordinatio prædeſtinationis, ſed communis ſupernaturalis providentiæ duntaxat.*

III. *Si* fœdus *intelligant tertia notione pro ea promiſſione, qa Chriſto promittitur ſemen longævum, nec vi hujus fœderis abſqe Sacramento ordinariè juſtificantur parvuli.* Nam

1. *Hoc fœdus peragitur inter Deum Patrem & Chriſtum mediatorem potius, qam inter Deum & ullas perſonas ſingulares.*

2. *Qamvis Chriſto promiſſum ſit ſemen longævum, ſi vitam ſuam poſuerit, Eſa. 53. 10. atqe hoc fœdus impleatur, dum Chriſto ſemen ſpirituale qotidie excitatur: hoc tamen fœdus nemini mortalium prædicari poteſt ſub hac formula,* Si tu verè fidelis extiteris, Deus omnes tuos filios juſtificabit; idqe ante Baptiſmum ſuſceptum. *Ubi veſtigium talis fœderis in verbo Dei?*

3. *Si juſtificatio parvulorum nitatur tali fœdere, aut inferri poſſit ex illo; tum etiam ex horum ſententia prædeſtinatio eorundem.* At qis dicere avſit omnes fidelium & prædeſtinatorum liberos eſſe prædeſtinatos?

4. *Utcunqe hæc ſententia Chriſto tenus videatur ſuperſtruere juſtificationem parvulorum ante Baptiſmum fœderi cum parentibus ſtabilito: revera tamen illud ſuperſtruit ſoli prædeſtinationi prædictorum parvulorum. Si enim non fuerint ex prædeſtinatis, nunqam dicent eos naſci juſtificatos, utcunqe naſcantur ex parentibus juſtificatis: & è contra, ſi fuerint è numero prædeſtinatorum, affirmabunt eos juſtificatos fuiſſe ante Baptiſmum, utcunqe naſcantur ex improbis parentibus. Huc igitur redit illorum ſententia, Infantes prædeſtinatos ante Baptiſmum juſtificari: vi fœderis poſſe fideles parentes colligere ſuos liberos eſſe prædeſtinatos. Ergò vi fœderis poſſunt certiores fieri de juſtificatione eorundem ante Baptiſmum adminiſtratum. Qis non videt utramqe propoſitionem omni certitudine carere? Nam licet certiſſimum ſit, Infantes prædeſtinatos ſuo tempore juſtificandos & glorificandos fore; tamen hanc juſtificationem illis ordinariè competere ante ſuſceptum Baptiſmum, temeritatis, non charitatis, judicium eſt. Sed demus (qod tamen omni probabilitate deſtituitur) electos Infantes, vi fœderis ordinariè juſtificari ante Baptiſmum: nunqid vi ejuſdem fœderis conſtabit ulli fidelium ſuos liberos eſſe electos? Nullo modo. Electio ſiqidem parvulorum pendet ab arcana & abſoluta voluntate Dei, non ab ullo fœdere avt conditionato pacto cum parentibus eorundem ſtabilito, avt illis revelato. Dicendum igitur ex Baptiſmo parvulorum habere nos rationem bene fundatam, qod juſtificentur expiato reatu peccati originalis. Nam ex Dei inſtitutione Sacramentum ritè ſuſceptum efficax eſt ad abluendum illud peccatum. Dicendum etiam ex migratione talium dum ſunt in ſtatu parvulorum, habere nos fundamentum, unde à poſteriore colligamus eos fuiſſe è numero electorum: Nam ſoli electi moriuntur liberati à damnabili reatu omnium peccatorum. E contra negandum eſt à fœdere cum parentibus ſtabilito habere nos ullam certitudinem, qod liberi eorundem ſtatim atqe naſcuntur habent beneficium juſtificationis ſibi applicatum. Negandum etiam qod à fœdere cum parentibus in verbo Dei ſtabilito oriri poſſit certitudo aliqa de electione liberorum à talibus parentibus oriundorum, cui ſoli reapſe ſuperſtruunt hanc qam ſupponunt ante Baptiſmum ſuſceptum parvulorum juſtificationem. Nullum exſtat fœdus divinum de juſtificandis filiis juſtificatorum ſtatim atqe concipiuntur, avt naſcuntur, multo minus de prædeſtinandis. Nullum fœdus exſtat de gratia ſpirituali & ſalutifera à parentibus vi fœderis ad filios infantes ordinariè tranſmittenda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Eam qæ ſequitur de locis aliis promiſſionibuſqe diſſertationem prætereo: partim qia iſtis ipſe qibuſdam in hac cavſſa non innitor; partim etiam qia locus iſte de qo jam agimus, ſufficere mihi videtur ad ſententiam, non meam, ſed noſtrorum omnium fere ſtatuminandam; ad illam ſaltem confirmandam, probabiliora videri pro hac parte dici, qam pro illa altera dicta hactenùs videantur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nam primò ad applicandum Chriſti meritum hunc in finem inſtitutum fuiſſe Sacramentum, hoc nondum conſtare videtur. Idqe mihi eo minùs veroſimile videtur, qod in adultis nullum prorſus compareat medium externum ejuſmodi. Nec Baptiſmus ſiqidem, nec Evchariſtia hunc uſum in adultis habent; reatum non ſolvunt, ſed avt jam ſolutum, avt ſolvendum obſignant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Capacibus ſubjectis verbum Dei eſſe ordinarium medium externum ex parte Dei, adhibitum ad ingenerationem pœnitentiæ & fidei, qæ ex parte noſtra neceſſaria ſunt adultis ad applicandum meritum Chriſti ad ablutionem reatus: per verbi enim annunciationem Deus operatur reſipiſcentiam, qæ peccatorem proximè diſponit ad converſionem, & fidem qæ apprehendit & applicat meritum Chriſti ad ſolutionem reatus non prius dimiſſi; ſed parvulis, verbi minimè capacibus aliud inſtrumentum ex parte Dei neceſſarium erat; non autem aliud eſt, qàm Sacramentum initiationis & inſitionis*

ſitionis in Eccleſiam ex parte Dei. Eſt enim externum medium ordinarium unicum, qod parvulorum juſtificationi inſtitutum eſt, & eſt remedium ſufficiens, nec aliud medium ex parte Dei inſtitutum eſt parvulis: ſed ex parte parvuli Spiritus ſupplet qod illi deeſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nodum iſta mihi minimè ſolvere videntur, cum Sacramenta non eodem fine in parvulis inſtituta, qo in adultis præſumant: hoc avtem id ipſum ſit, qod minùs probabilem iſtam ſententiam facere videtur.

2. Si ideò medium aliqod externum ſit infantibus neceſſarium, qia non ſunt capaces verbi divini, qo fides & pœnitentia ingenerentur; ergò medium illud eo fine neceſſarium fuerit, ut iſta eadem, avt ſaltem qæ ſunt iſtis analoga, puta cordis renovationem, & imaginis divinæ inſtavrationem, cujus etiam capaces eſſe Infantes Baptiſtæ docet exemplum, in parvulorum animis ingeneret; qod tamen medio iſti externo negare videtur, qi hoc dogma tuetur etiam, Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis.

3. Non neceſſariò reqiritur inſtrumentum aliqod externum ex parte Dei, qod idem præſtet in parvulis, qod verbum ſolet in adultis, vel qod id præſtet, qod eſt ei rei analogum, qam in adultis verbum producere eſt natum.

4. Ubi Spiritus Dei ex parte parvuli ſupplet, qod ei deeſt, interius renovando & refingendo, qod in parvulis ſaluti deſtinatis eſt neceſſarium; utpote ſine qo ad Dei regnum introitus non datur; tum verò demum parvulus actu juſtificatus eſſe incipit. verum hoc avt Baptiſmi avt Circumciſionis tempore fieri, nihil eſt qod cogat credere.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò Baptiſmus parvulis adhibitus non poteſt reatum ſolvendum obſignare niſi credenti, cum parvulus impleat votum Baptiſmi. Qare qoad parvulos eſt inane & nudum ſignum, cum nihil pro ſtatu parvuli obſignet, nec hunc moralem uſum obſignandi parvulo præſtet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si non poteſt obſignare, non poteſt conferre: eſſe enim ſigillum in confeſſo eſt; nec niſi ſub fidei conditione datur vel jam habitæ vel habendæ. Mitto, qod prius interrogatur infans an credat, qàm ad Baptiſmum admittatur. in fidem, pœnitentiamqe futuram baptizari infantes, cum Calvino, ſtatuere nullus recuſem.

2. Non ſeqitur nudum fore & inane ſignum, etiamſi pro præſenti ſtatu parvuli nihil obſignaret. Etenim non ſunt nuda & inania ſigna ſive ſigilla, qibus de futuro concepta pacta conventa obſignantur. non fuit ejuſmodi ſignum Abrahæ datum de prole futura deqe terrâ Cananæâ à poſteris ejus poſt annos 400. poſſidendâ, Gen. 15.

3. Obſignatur aliqid pro ſtatu parvuli præſente, ſcilicet eſſe Deo fœderatum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Sed nec verè dicitur in adultis nullum prorſus apparere medium externum ejuſmodi, nec Baptiſmum hunc uſum ſolvendi reatum habere [in iis, ſcilicet adultis.] Nam ſatis conſtat formulam baptizandi tam adultos qam parvulos eandem olim fuiſſe.* Ego baptizo te in remiſſionem peccatorum. *qod antiqi intellexerunt de ipſa reali remiſſione peccatorum tam in adultis qàm in parvulis, & non de ſola obſignatione remiſſionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non conſtanter in adultis medium externum ejuſmodi comparere: nam illud [*in iis, ſcilicet adultis*] qid velit, avt qare lineis illis coërceatur, non aſſeqor. Ratio clariſſima eſt: avt enim adulti verè credunt, nec ſine remiſſione poteſt eſſe fides ſalutaris; remiſſa ergò jam peccata habent, priuſqam ad Baptiſmum percipiendum acceſſerint: avt non credunt, ſed fictè ad Baptiſmum accedunt; nec Baptiſmus ergò reatum illis ſolvere poteſt, cum fidem ingenerare poſſe negetur.

2. Formula an ea baptizandi fuerit, necne, havd contenderim. licet id mihi planè compertum non ſit, nec in *Rituali* ullo avt antiqi, avt recentioris etiam ævi reperiam. *In remiſſionem peccatorum dari*, paſſim dici fateor, eâqe dicendi formulâ Spiritûs Sanctus ipſe uſus eſt. Verùm formula illa in Scripturis uſurpata, qomodo intelligenda ſit, & noſtri ſaniores qiqe priùs adducti docent, & ratio ipſa qam ſupra attuli, evidentiſſimè evincit. Eodem avtem ſenſu antiqos illos uſurpaſſe, qo Spiritus Sanctus uſurpavit, probabile fuerit, niſi ſi contrarium aliunde certo conſtiterit: avt ſi ſecùs uſurparint, veniam jure poſcimus ab antiqis illis diſcedendi; neqe enim fidei canonem nobis illi figunt, avt figere etiam voluerunt. qa de re, qod Avguſtinus toties inculcat, notius eſt, qam ut deſcriptu ſit opus.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 25.

Certum eſt ex præmiſſis voluiſſe Deum parvulos aqè baptizari jam atqe olim voluit circumcidi. Qorſum avtem voluit Deus, ut illi baptizentur, qi morituri ſunt in infantia, niſi iiſdem itidem velit meritum Chriſti applicare, qoad ablutionem originalis peccati, pro cujus expiatione ſangvinem effudit? Sangvis enim Chriſti purgat ab omni peccato. Et qorſum obligari parvulos voluit ad perceptionem ſigni, ſi non vult pariter admittere ad participationem ſignati?

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Et baptizari, & circumcidi, infantes voluit Deus ad obſignandum fœdus (qo & fidelium proles continetur) de remiſſione peccatorum, à qa nec infantes excludunt illi, qi tum Circumciſioni tum Baptiſmo vim illam reatus tollendi negant; nec debent excludi, etiamſi tingendi copia non fuerit, non magis qàm Judæorum ſexus ſeqior, qi Circumciſionis capax non erat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Solutio. *Qomodò baptizari & circumcidi infantes in infantia morituros voluit Deus ad obſignandam remiſſionem peccatorum? cum*

1. *Moralis uſus obſignandi remiſſionem non capax ſit ætas parvulorum.*

Nec 2. *extra Baptiſmum ullum aliud ordinarium medium aſſignari poteſt ex parte Dei, qo reatus tollatur in ejuſmodi parvulis.*

Nec 3. *probabile eſt Deum velle proſpicere de ordinario medio ad obſignandam remiſſionem, nec tamen proſpicere de ordinario medio ad tollendum reatum & exhibendam ipſam remiſſionem; qam tamen ablutionis aqæ analogia Sacramentali ob oculos poni voluit. Qorſum enim parvulum ablui voluit, ſi non tam ad exhibendam ablutionem reatus, qàm ad ejus reatus ablutionis obſignationem? cum præſertim ablutio per aqam reatus ablutionem potiùs deſignet, qàm ablutionis reatus obſignationem.*

Porrò nos non excludimus parvulos, qibus tingendi copia non datur, à beneficio ablutionis reatus ſimpliciter. Siqidem Deus ſupplet ex miſericordia hoc caſu id, qod alioqi ordinario jure per Baptiſmum diſpenſari voluit.

Deniqe nec Judæorum ſexum ſeqiorem, etſi circumciſionis

nis minimè capacem, ob defectum præputii, nos à beneficio abluti reatus excludendum censemus, cum in populo Dei non minus censebantur quam masculi. Vid. supr. annot. in Resp. num. 14.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramentum omne sigilli rationem habere nostri omnes adversus Pontificios tuentur ex Rom. 4. 11. Gen. 17. 11. vide Vorstium supra *num.* 9. *membr.* 2. ex *Antibell. tom.* 3. *contr.* 1. *Thes.* 1. *&* 2. sigilli autem usus nisi obsignare, qis tandem est? Si ergò de essentia Sacramenti sit, ut sigillum existat, de essentia sigilli ut hunc usum obtineat; negare Baptismum hunc usum in parvulis obtinere, est negare esse sigillum, & per consequens Sacramentum.

2. Non est æquè probabile Deum prospexisse de medio externo remissionem parvulis conferendi, quàm de medio ejusmodi pacti obsignandi, 1. qia de hoc constat ex disertis scripturæ verbis Gen. 17. 11. Rom. 4. 11. de illo non item. 2. qia symbolum externum hujusmodi, hoc ipsum scilicet de qo agitur, in adultis dari constat, illiusmodi non item. De *designatione* & *obsignatione* qæ afferuntur, superiùs satis discussa videntur, *num.* 2. *ad arg.* 10. Sed & qæ de infantibus illotis & Judæorum sexu sequiore subjunguntur, ita supra disceptata sunt, ut eadem denuo repetere, minùs ex usu videatur.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 26.

3. *Deus per Sacramenta sua semper efficax est, ubi ex parte suscipientis impedimentum non ponitur; ab infantibus autem poni non potest, cum consensum præbere nequeant. Hinc Augustinus ait*, Infantem Sacramentum (*fidei*, scilicet) id est Baptismum salubriter percipere, si fidei obicem contrariæ cogitationis non opponat. Epist. 23. *in fine. Non potest autem infans inter baptizandum opponere obicem contrariæ cogitationis, aut pravæ ullius operationis, cum præ carentia usus rationis, nec cogitare, nec omninò liberè operari possit.*

Ergò in iis Baptismus efficaciam suam sortitur qoad originalis reatus solutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Efficax proculdubio est Sacramentum qodvis, ubicunqe obex non opponitur, ad id peragendum cujus gratiâ institutum est; at hoc fine institutum esse Sacramentum istud, ut ad originalis reatus solutionem valeat, nondum evictum videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nos (*uti spero*) *antea hoc satis eviciſſe videmur.* Responsione ad Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos qoqe libenter regredimur.

SECTIO VI.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 27. 28.

Mitto alias rationes. Videamus qid hac de re sensit antiqitas. Concilium Carthaginiense Epist. 90. *apud Augustinum.* Qicunqe negat parvulos per Baptismum Christi à perditione liberari, & salutem percipere sempiternam, Anathema sit. *Id qod intelligit synodus de iis infantibus, qi in infantia ex hac vita discedunt. Augustinus* Epist. 23. Hoc Sacramentum (*scilicet Baptismatis*) tantum valet, ut si ante rationis usum ex hac vitâ emigraverint parvuli, per ipsum Sacramentum commendante Ecclesiæ charitate, ab illâ condemnatione qæ per unum hominem intravit in mundum, Christiano adjutorio liberentur. Hoc qi non credit (*inqit*) & fieri non posse arbitratur, profectò infidelis est, etsi habeat fidei sacramentum. Epist. 59. Qid dicturus est de parvulis infantibus, qi pleriqe accepto in illa ætate Christianæ gratiæ sacramento, cum sine dubio pertinerent ad vitam æternam regnumqe cœlorum, si continuò ex hac vitâ migrarent, sinuntur crescere, & nonnulli etiam Apostatæ fiunt? *Et* de peccat. merit. & remissione l. 2. c. 28. Si continuò sequatur ex hac vita migratio, non erit omnino, qod obnoxium hominem teneat, solutis omnibus qæ tenebant. *Fulgentius* de verit. prædest. l. 1. c. 12. *ait*, Parvulum parentibus infidelibus violenter ablatum, aut furto surreptum, si ad sanctum Baptisma qorumlibet fidelium pia charitate perducatur; & mox ut baptizatus fuerit, de hac vita discedat, factum esse hæredem Dei & cohæredem Christi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Adversus Antiqos, qi hic adducuntur, exceptio duplex occurrit.

1. Qod sine tinctione discedentes flammis infernalibus adjudicarint, qod Theologi nostri omnes ut minus sanum rejiciunt.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *Esto qod in uno dogmate aut altero erraverunt, non sequitur, illicò in aliis dogmatibus non rectè sentire. Nestorius etsi de hypostatica unione hæreticè dogmatizavit, non illicò sequitur de Spiritus Sancti persona hæreticè sensisse*: Viri etiam aliqi Catholici in nonnullis non fundamentalibus salva fidei compage errarunt, sed ideò non damnanda dogmata, in qibus Catholicè senserunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Fateor non seqi, ut qi in uno aut altero dogmate errarit, non in aliis rectè sentire possit. Verùm qi circa eam, de qa quæritur, materiam fœdissimè errarit, qum remissionem peccatorum ita Baptismo alligarit, ut sine eo percepto decedentem parvulum omnem damnaverit, eum meritò hac in lite suspectum haberi: sicut qi in eo, ad qod testificandum adhibetur, non id tantùm asserit, qod actor, à qo adducitur, agnoscit; verùm ulteriùs etiam aliqid, qod idem verum esse pernegat, pro teste satis idoneo nevtiqam, opinor, admittetur, testimoniumqe ea ratione minùs validum ex communi omnium judicio perhibebit. Ratio autem mea his verbis concluditur: Qos Baptismo nimium tribuisse in confesso est, in hac saltem lite judices minùs competentes videri. De Augustino autem (cujus authoritate in controversia ista imprimis urgemur) ita Petrus Martyr. *ad* 2 *Regum*, *c.* 8. in *Append. Est porrò in hoc dogmate Augustinus graviter hallucinatus, qod nimium Baptismo tribuerit. Non enim agnoscit illum esse regenerationis externum symbolum; sed ipsa tingendi actione vult nos regenerari & adoptari, atqe in familiam Christi transire. Qasi ante illam horam tinctionis ad familiam Diaboli pertineamus, atqe toti ab eo pervadamur.* Qin & postea de antiqis etiam aliis qibusdam: *Sed caput superstitionis illud est, qod isti homines opinantur Baptismo externo primum condonari peccata. Sed vehementer falluntur.* Et rursus ibidem: *Deinde alterum caput erroris fuit, qod ceptum est nimium Sacramentis tribui: qa in re Augustinus perspicacis alioqi ingenii & doctrina incomparabilis, admodum falsus est.* Whitakerus noster *de Sacr. bapt. q.* 1. *c.* 2. *ad arg.* 2. *Ego fateor Patres pleroſqe nimium Baptismo tribuisse: imprimis Augustinum.* Adde qod horrendum dogma illud, in hoc ipso, de qo nunc agitur, dogmate fundabant, qod ipsorum in cavssa ista testimonium cumprimis enervat. Whitakerus idem *ibidem q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *ad* 5^m. *Respondeo me non posse Augustini*

guſtini teſtimonium admittere in hac cauſſa, qia hic multa durius ſcripſit de hac re, & præbuit occaſionem multorum errorum de Baptiſmo.

2. Nec illud ſeqi agnoſco, *ideò eſſe damnandum, ſi qid alioqi catholicum ſenſerit.* Verùm hoc ipſum de qo qæritur, ſit Catholicum necne, id eſt ipſum τὸ κρινόμενον.

3. Cum Whitakero noſtro reſpondeo ulterius, *de Sacr. Bapt. q. 2. c. 2. ad arg. 1. exem. 1. Conſentiens expoſitio Patrum eſt in Theologia probabile tantum argumentum, non neceſſarium.*

4. Ex Calvino illud interim obſervatu non indignum cenſeo, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 26. Immodica illa, qa apud veteres, Avguſtinum inter cæteros, leguntur Sacramentorum encomia, hyperbolicas eſſe dicendi figuras.* Itaqe etiam Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 2. ad arg. 2. reſp. 2. Reſpondeo cum Calvino has dicendi formulas eſſe hyperbolicas, & non eſſe rigidè urgendas.* Et, *ibidem q. 4. c. 2. ad theſ. 5. & 6. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. — Et forſan aliqid nimium tribuunt: qanqam* (fieri poſſit ut) *nihil revertâ dicant, qod non ſatis commodè exponi poſſit.*

Verùm ex dicendi formulis hyperbolicis avt figuratis etiam, hyperbolica, uti & Calvinus ibidem, dogmata vel enunciata ſenſu proprio ſumenda deducere, non dialecticum, ſed ſophiſticum fuerit. Certè ſi citra tropum omnem eſſent intelligenda qæcunqe genere encomiaſtico rhetoricati, de Sacramentis protulerunt antiqi, portentoſa nimis de Sacramentorum virtute & efficacia procuderentur & producerentur nobis dogmata. Velim itaqe, ſi id dicta ipſorum admittant, hic obtinere, qod Danæus noſter, *adv. Bell. tom. 2. contr. 4. c. 6. & 7. Patres & de Baptiſmi & Evchariſtiæ ſignis ſic locutos, ut qæ ſunt propria rei in Sacramentis ſignatæ effecta ſignis tribuerent, genere loqendi planè tropico & metonymico. — ut Patrum tum Græcorum tum Latinorum locutiones iſtæ omnes, cum tropicæ & Sacramentales exiſtant, ſacramentaliter ſolum ſint intelligendæ, non cavſſaliter. Ex qo fiat, ut ejuſmodi teſtimonia, nullam vim effectivam ſignis ſacramentorum tribuant, ſed tantùm obſignativam. Id qod* (inqit ille) *verum eſt.* Et ſit utinam, ni fuerit, dictis illorum fidem noſtram obſtringere non tenemur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Illud urgebant dogmæ antiqi, imprimis Avguſtinus contra Pelagianos, qi Infantes remiſſione peccatorum non indigere contendebant, eoſqe baptizari non in remiſſionem peccatorum, ſed in regnum Dei dogmatizabant. Contra verò Eccleſia Catholica, & imprimis Avguſtinus, neceſſarium eſſe infantibus Baptiſmum ad remiſſionem originalis reatus aſſerebant. Id qod probarunt ex forma Baptiſmi, juxta qam Baptiſma dabatur in remiſſionem peccatorum. Qa forma baptizandi fuiſſet otioſa & ſupervacanea, ſi non ineſſet infantibus virus & contagium originalis peccati, & inde contractus reatus, qi Baptiſmo ſolvendus eſſet. Verùm noſtrorum Theologorum opinio rationibus Avguſtini non adverſatur. Agnoſcit enim in parvulis eſſe peccatum originale generatione carnali contractum, qod ſpirituali regeneratione ſolvi neceſſe ſit. Itaqe gratiam non tantùm ad regnum Dei conſeqendum, ſed ad peccatorum remiſſionem impetrandam illis neceſſariam eſſe contendit. Hoc tantùm addit hæc noſtrorum ſententia, piè credi ipſum votum Baptiſmi ex parte parentum, ubi actu haberi non poteſt interveniente aliqa inevitabili neceſſitate parvulis ante Baptiſmum hinc migrantibus ex Dei clementia ſufficere ad originalis reatus ſolutionem ipſamqe ſalutem. Avguſtinus fortaſſis, ſi rationes qas noſtri Theologi & nonnulli ex ſcholaſticis proferunt ad emolliendam illam duram antiqorum ſententiam de pœna migrantium hinc parvulorum abſqe Baptiſmo, non hæreſis alicujus ſtabilienda animo, ſed ſolo amplificanda Dei clementiæ erga parvulos ſtudio proferri intellexiſſet; non hanc noſtrorum mitigationem ut impiam rejicere voluiſſe exiſtimandus eſt. ſiqidem hæc opinio noſtrorum & aliorum, qa ad ſalutem parvulorum ante Baptiſmum ſuſceptum hinc migrantium, votum parentum & fidem Eccleſiæ ſufficere ſtatuunt, ubi Sacramentum haberi non poteſt, non magis gratiam remiſſionis originalis reatus à Baptiſmi Sacramento avellit in parvulis, qam ea qa fide Chriſti præditos adultos catechumenos Baptiſmi ſacramentum expetentes, ſi neceſſitate ab eo excluduntur à Baptiſmi gratia non excludit; cum utriqe Baptiſmi eqè capaces ſint, & fidem ſuam hi propria, illi parentum & ſponſorum opera, profiteantur; nihilqe in iis ad Baptiſmum præter tinctionem aqa requiratur: & Spiritus, cujus in reatu avferendo præcipua partes ſunt, qamvis ex Chriſti inſtituto per aqam ordinariè operetur, tamen non ita aqæ externo ſigno alligatus eſt, ut ſine ea in caſu avferre reatum non poſſit & velit. Denique neqe omninò hîc aqa & externa ablutio prorſus abeſſe dicenda eſt, qam voluntas, propoſitum, votum & deſiderium cum fide conjunctum qodammodò Deo cordium æſtimatori repræſentant; ut planè exiſtimemus hanc ſententiam hoc modo explicatam cum veteris Eccleſiæ ſententia minimè pugnare; cum minimè credibile ſit Eccleſiam veterem avt Avguſtinum exiſtimaſſe, Deum velle rigidius agere cum parvulis alieno peccato duntaxat implicatis, qam cum adultis ſuis actualibus peccatis etiam contaminatis. Ut veriùs dicere poſſem rigidiores antiqorum ſententias pronunciatas fuiſſe ἀγωνιστικῶς potiùs in diſputationibus cum Pelagianis qam δογματικῶς ad impugnandam moderationem illam Scholaſticorum qorundam & noſtrorum Theologorum. Addo me hoc veriùs aſſerere poſſe, qam tu dicere poſſis verba Rubricæ ſupra citata* Num. 17. *poſita fuiſſe duntaxat ad excludendam abſolutam neceſſitatem ritus Confirmationis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qocunqe avt fundamento avt fine illud aſſertum fuerit, aſſertores nevtiqam errore liberat, ut exceptio nihilominus juſta ſit.

2. Actus rituſqe parvulos baptizandi, cum *in remiſſionem peccatorum* ſive conferendam ſive obſignandam, *dari* perhibeatur, qacunqe tandem verborum formula concipiatur, etiamſi apud Pelagianos otioſus ac inanis jure reputaretur, non eſt tamen apud illos ejuſmodi, qi vitio originali non alieno eo qidem ſed proprio ſuoqe infectos, ejuſdemqe reatu morti æternæ obnoxios, infantes naſci univerſos, agnoſcunt.

3. Qod præſumitur Avguſtinum de parvulorum ſtatu, ſi ſcholaſticorum aliorumqe rationes perſpexiſſet, meliùs edoctum, ſententiam ſuam mutaturum fuiſſe: qidni præſumi pariter poſſit & in hac parte, ſi Calvini aliorumqe noſtrorum rationes accepiſſet, etiam de Baptiſmi uſu & efficacia, ſententiam ſuam fuiſſe mutatu um?

4. De Eccleſia veteri in genere, ut nihil dicam, neqe enim Eccleſiæ totius ſenſum ſententiamqe in multis proclive fuerit expiſcari: Nec abs re prorſus hîc fuerit illud Vorſtii, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 3. Hallucinatio Avguſtini & qorundam aliorum pro totius Eccleſiæ conſenſu perperam affertur.* Qin & verum forſan fuerit, qod Danæus, *adv. Bell. de bapt. c. 4. Patres, qi ante Pelagianos vixerunt, de præciſa Baptiſmi parvulis neceſſitate ne cogitaſſe qidem.* At verò Avguſtinum cum ſeqacibus ſuis, idem vobiſcum de Baptiſmi abſoluta neceſſitate non ſenſiſſe, ex utrinqe dictis utriuſqe cuivis facilè conſtiterit: nam de adultis qod ſubjungitur, cur mitiorem de illis qàm de parvulis ſententiam tulerit, rationem ipſe aſſignavit *de bapt. l. 4. c. 25.* qam & Bernardus adhibuit, *Epiſt. 77. qia converſio cordis,* actualis nimirum, *in adultis habeatur, qa Baptiſmi defectum ſuppleat.* cum in parvulis ea deſit.

5. Sententiam iſtam non ἀγωνιστικῶς tantum ſed & δογματικῶς prolatam, inde conſtat, qod tanqam *de fide* tenendum paſſim inculcant; etiam ibi, ubi fidei regulam figunt. Concilium Africanum ſub Bonifacio *can.* 77. Avguſtinus ex ſententia *Concil. Carthag. Epiſt. 90.* & *Concil. Milev. Epiſt. 92.* & *totius Eccleſiæ, Epiſt. 28.* & *ad Hieron. Epiſt. 10. de nupt. & concupiſc. l. 1. c. 20. In Joan. tract.*

tract. 67. de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 16. de animæ orig. l. 1. c. 9. 11. 12. 13. Fulgentius *de incarn. & grat. Christi. c. 30.* Innocentius 1. *ad Conc. Milev. Epist. 26.* Prosper *de vocat. Gen. l. 2. c. 20.*

6. Vix videtur pari, majori multo minus, veritatis certitudine hoc asseri posse, cum avthores ipsi verbis disertis toties reclament; qam illud de *Rubrica* sensu, à me positum dici possit, cum eo fine disertè prolata inuentur, qæ sunt ibi posita, *qò parentum vacillantes conscientias stabiliant, qi de ritus alterius illius necessitate subdubitare forsan poterant*: qanqam nec pugnat qicqam cum ea, qam nos tuemur, sententia, cum nihil qicqam supersit ex parentum parte, qod mandati necessitate necessarium dici possit, avt pro præsente parvulorum statu ab ipsis exigatur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 28.

2. Qod tam sanctificari qàm justificari tinctos omnes contendunt; qorum in altero hîc deseri respuiqe videntur. qos ergò in confesso est Baptismo nimium tribuisse in hac saltem lite judices videntur minùs competentes existere.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *De sanctificatione, qam toties ingeris, vides thesin meam non postulasse ut de ea agerem, sed de justificatione duntaxat, Spartam meam ornasse satis mihi erat: unde minus rectè infers, in hoc altero Patres hîc à me deseri respuiqe videri.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fateor reverâ ex tacitâ sanctificatione id non conseqi, qanqam, nisi & in alterâ (si & eam saltem tuebantur antiqi illi) cum eisdem conspiretur, testimonii firmitatem constat enervari; minusqe æqum videbitur adversam partem de altera avtoritate istorum premere, qorum in altera judicium ipse defugias.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *In eo non rectè sentire videris me antiqos hac ex parte deserere avt respuere. Nam* 1. *certum est ex sententia Antiqorum, sanctificationem sev virtutum infusionem non esse necessariam ad acceptationem personæ parvuli, qicqid sentiant aliter Romanenses: siqidem ex sententia veterum, non acceptatur persona in gratiam ob aliqam inhærentem qalitatem, sed ob meritum Christi personæ applicatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Non est certum, antiqos sanctificationem necessariam ad personæ acceptationem non censuisse, nec id evincit subjecta ratio; nam 1. Etiamsi acceptationis cavssa non sit qalitas aliqa inhærens, tamen ad personæ acceptationem potest necessaria censeri, & censeatur ab iis necesse est, qi justificationem à sanctificatione ex dispositionis ac dispensationis divinæ ratione nunqam sejungi agnoscunt. Rectè Petrus Alliacensis, *in 4^tum. q. 1. art. 1. concl. 1. Licet possibile sit Deo de potentia absoluta culpam delere originalem, avt aliam qamlibet mortalem sine infusione gratiæ, vel collatione cujuscunqe positivi: tamen de potentia ordinaria hoc non est possibile.* Nec discrepant hac in re, avt à nostris Romanenses, avt à Romanensibus nostri; nisi qod per calumniam ea nobis affingunt & affigunt illi, qæ nostri nec per somnium qidem cogitarint.

Calvinus, *in 1 Cor. 2. 30.* de *justificatione* & *sanctificatione. Ista gratia qasi individuo nexu coherent, ut, qi eos separare nititur, Christum qodammodò discerpat. Instit. l. 3. c. 3. §. 1. Neqe tamen à gratuita justitia imputatione separatur realis (ut ita loqar) vitæ sanctitas. De vera ration. reform. Eccles. Nunqam reconciliamur, qin simul donemur inhærenti justitia. In Antid. Conc. Trid. ad sess. 6. c. 6. Neqe negandum est, qin perpetuo conjuncta sint, ac cohæreant duæ istæ res, sanctificatio & justificatio: fatemur ergò simul atqe justificatur qispiam, necessariò innovationem seqi.* Zanchius *de Nat. Dei l. 3. c. 4. q. 14. §. 3. Ubi non est regeneratio, ibi etiam locum non habet justificatio & peccatorum remissio. Ibidem l. 4. c. 2. q. 8. Separari regeneratio à justificatione non potest.* Melanchthon, *Loc. comm. de bapt. adversus Anabapt. arg. 4. Hæc certa sunt; — dari semper cum remissione spiritum, & neminem placere Deo, nisi sanctificatum à spiritu, sicut clarè inqit Christus Joan. 3. 5.* Whitakerus *de Sacram. q. 5. c. 3. p. 146. 6. Cum justificatione sanctificatio necessariò conjungitur.*

2. Christi meritum personæ cuivis applicatum tam sanctificationem qam & justificationem necessario producit: siqidem sangvini Christi spiritualiter adsperso utriusqe producendi efficacia ex æqo tribuitur. Rom. 6. 2. 6. Ephes. 5. 25. 26. Col. 2. 11. 12. Hebr. 9. 13. 14. & 10. 10. 1 Petr. 1. 2. Nec sanè video, qî meritum Christi participare qisqam censeatur, qi non Christo verè unitus fuerit; avt qî Christo qisqam uniri possit, nisi per spiritum Christi; avt qî Christo per spiritum uniri qeat, nisi qî spiritu Christi præditus sit; avt qî spiritu Christi præditus & imbutus esse possit, qi non interius ex partè saltem verè ac reapse sanctificatus fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Opinor te vix existimare ex sententia Antiqorum, virtutum infusionem esse necessariam parvulis, ut animam parvuli baptizati ad agendum promtam & expeditam reddant, avt ad actus virtutum facilitent. Qorsum enim in parvulis talem animæ ad agendum promtitudinem, avt ad actus virtutum facilitationem ponerent, cum parvuli agere omninò moraliter non possint, nisi remotis impedimentis ætatis, & accedente externa per sensus institutione ac doctrinâ? Tales avtem virtutes non sunt necessariæ nisi iis, qi moraliter agere tenentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De virtutum infusione ut nihil dicam, qæ qidnam sibi velit, me parum asseqi libere ingenueqe profiteor. Ex illorum sententia existimo sanctificationem veram sive renovationem imaginis Dei internam cum reatus originalis solutione unâ collatam, qo, tam regeneratione etiam qam adoptione, filii Dei fierent, qod Avgustinus innuit, *de pecc. mer. & rem. l. 2. c. 7.* dum primæva in eis puritas restavratur; qo persona ipsa imagini Dei conformis jam facta, gratior eidem acceptiorqe redderetur: denique ut alios, qi adduci poterant, fines omittam, qo si ætatem maturiorem attingerent, ad actus hujusmodi facilitarentur. Avdi Concilium Aravsican. 2. *c.* 25. *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, qod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo cooperante & adjuvante, qæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Ex sententia Antiqorum, præsertim Avgustini, illa qæ dicitur* gratia finalis, *qæ plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam animam reddit, non confertur parvulo in infantia morienti, in ipso Baptismo, sed in egressu animæ è corpore.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At nihil obstat, qo minùs, hoc posito, in Baptismo

eandem inchoari tenant, qemodò & de adulto omni justificato idem sentiunt.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *An sint ulla qalitates mere qiescentes & sopitæ, fidei, spei, charitatis, avt aliarum virtutum, qæ infunduntur parvulis in Baptismo, ex sententia eorum Patrum, qi indubitato asserunt peccati originalis reatum tolli in Baptismo, merito in dubium vocari posse affero. Unde visus es mihi nimis fidenter pronunciare, cum ais, omnes veteres contendere, omnes tinctos tam sanctificari qàm justificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *qalitatibus fidei, spei, charitatis merè qiescentibus & sopitis* &c. nihil dixi, avt ex mea, avt veterum etiam illorum sententia: de *sanctificatione* tantum locutus sum. Avdi tamen qid Avgvstinus *Epist.* 57. *Dicimus ergò in baptizatis parvulis, qamvis id nesciant, habitare Spiritum Sanctum: sic enim eum nesciunt, qamvis sit in eis; qemadmodum & nesciunt mentem suam; cujus in eis ratio, qa uti nondum possunt, velut qadam scintilla sopita est, excitanda ætatis accessu.* Et post: *Habitare etiam ideò & in talibus dicitur, qia in iis occultè agit, ut sint templum ejus, idqe in proficientibus, & proficiendo perseverantibus perficit.* Et mox: *Illa sanctificatio, qâ efficimur templum Dei, — non est nisi renatorum; qod nisi renati homines esse non possunt.*

2. [*Omnes veteres*]. Ego certè nullibi dixi, nullus dico. qorsum enim? cum adversus eos duntaxat [*qi hic adducuntur antiqos*] exceptionem illam adhiberi velim, *tinctis omnibus, istos*, dixi, *utramqe in Baptismo collatam contendere.* Cæterum de priscorum hac in re sententia, ex eis, qæ *ad Reverendi Joannis Sarisburiensis Epist. ὅλῳ τῷ θυλάκῳ* corrogavi, testimoniis clarissimè hoc deprehendi poterit; è qibus pavca mox delibabimus. Verùm nimis fidenter à me dictum probatur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nam 1. *ubi tu ex veteribus certò edocebis, habitus, avt fidei, avt spei, avt charitatis, in qibus potissimum sanctificatio consistit, infundi parvulis in Baptismo?*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nondum liqet in *habitibus* istiusmodi *infusis* sanctificationem consistere, consistit opinor in renovatione, & sanatione, mentis, voluntatisqe, qâ idonea utraqe efficitur ad exercendam se conformiter voluntati divinæ patefactæ, prout occasio se tulerit, & pro objectorum, circa qæ versari contigerit, varietate diversa. Itaqe si de renovatione sanationeqe probare possim, verum esse, qæ de veteribus illis dixeram, fidem satis mihi videar liberasse meam. En ergò qibus istud probari posse videatur, non de illis tantùm hâc adductis, sed & de aliis etiam non pavcis. Clemens Romanus fictitius licet. Ep. 4. *Qid confert aqa Baptismus ad Dei cultum?* 1. *qia qod Deo placuit, impletur.* 2. *qia regenerato ex aqis & Deo renato, fragilitas prioris nativitatis amputatur.* Clemens Alexandrinus non fictitius, *pædagog. l.* 1. *c.* 6. *Baptizati illuminamur, illuminati adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Et mox: *multis modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum, lavacrum, lavacrum qidem, per qod peccata abstergvntvr; gratia avtem, qia remittvntvr, qa peccatis debentur; illvminatio avtem, per qam sanctam illam & salvtarem lvcem intvemvr; perfectvm avtem, cvi nihil deest.* Et rursus: *Qi regenitus est, solus qod & nomen ipsum decet, illuminatus à tenebris confestim liberatur; & qemadmodum ii, qi somno excusso statim evigilant, vel potius, qi aliqid oculis suffusum excusserint, — detracto jam visus impedimento pupillam liberam relinqunt: ita qi baptizamur, peccatis, qa nebula instar spiritui divino tenebras obducebant, discussis, liberum expeditumqe, ac illustrem oculum obtinemus.* Dionysius, *Hierarch. Eccles. part.* 1. *c.* 3. *Sacrum divina regenerationis Sacramentum, qia primi luminis consortium tradit, omniumqe divinarum illustrationum principium est, ex effectu ipso verissimo, illud illuminationis nomine nuncupamus. Etsi enim aliis Sacramentis commune est, sacri luminis consortium dare; istud tamen imprimis mihi videndi munus præstitit, ipsiusqe principali maximè lumine ad alia inspicienda Sacramenta lucis gratiam cepi.* Origenes, *in Luc. Hom.* 14. *Qia per Baptismi Sacramentum nativitatis sordes deponuntur, propterea baptizantur & parvuli.* Gregorius Nyssenus *de bapt. Baptismus peccatorum expiatio est, remissio delictorum, renovationis & regenerationis cavssa: regenerationem avtem intellige eam, qa cogitatione cernitur, oculis non videtur.* Et mox: *Ad* propositam qæstionem, *qâ ratione ista fiat regeneratio; aqa, qa benedicitur, purgat & illuminat hominem.* Gregorius Nazianzenus *de bapt. Generatio, qa est ex baptismate, est divina, libera, qa à passionibus liberet, operimentum omne generatione contractum amputet, & ad vitam supernam reducat.* Et mox: *Illuminatio ista est animarum splendor, vita transmutatio, conscientia stipulatio, creatura restavratio, peccati mundatio, lucis participatio, tenebrarum dissolutio.* Basilius Cæsar *hortat. ad bapt. Baptismus est captivorum aris alieni remissio, peccati mors, anima regeneratio, amictus splendens,* &c. Chrysostomus *in* 1 *Cor. Hom.* 40. *In lavacro regenerationis ipsam animam tangit gratia, & illinc peccatorum evellit radicitus; — unde videre licet, animam ejus, qi est baptizatus, minimè sordidam, sed ipsius solis radiis puriorem, & qalis fuit generata ab initio; imò verò illâ qoqe meliorem: fruitur enim spiritu, qi eam omni ex parte inflammat, & avget sanctitatem. Et sicut avrum & argentum refundens purum ac novum facit denuò: ita spiritus in Baptismo tanqvam in fornace eam refundens, & peccata consumens, efficit, ut avro puro purius fulgeat.* Idem *in* 2 *Cor. Homil.* 6. *Baptismo peccata sepeliuntur, priora delentur, homo vivificatur, omnis denique gratia in ipsius pectore, tanqam in tabulis inscribitur.* Et, *in Philipp. Hom.* 11. *Primum pharmacum, qasi antidotum qoddam; ita omnem evomuimus vitiositatem.* Idem in *Hom. ad Neophyt. Vides qot sint Baptismatis largitates? Sed multis qidem videtur cœlestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere: nos avtem honores computamus decem. Hac de cavssa etiam infantulos baptizamus, ut non sint coinqinati peccato, ut omnis addatur sanctitas, justitia, adoptio, hereditas.* Et, *ad baptizand. Homil. Mystica purificatio, non unico vocabulo, sed variis nominibus nuncupatur; dicitur Sacramentum regenerationis: Tit.* 3. 5. *Illuminatio Heb.* 6. 4. *&* 10. 32. *Baptismus Gal.* 3. 27. *Sepultura Rom.* 6. 3. *Circumcisio Col.* 2. 12. *Gruc. Rom.* 6. 6. — *Sordes corporis Judaicum lavacrum emundabat, divino avtem gratia lavacrum non corporis sed animæ maculam sordesqe emundare consvevit: — qe cum ad illam piscinam veneris, & fontis illius rivos experta fverit, solis radiis mundior lavatur. Nec mundos tantùm efficit, sed & sanctos & justos.* 1 *Cor.* 6. 11. *non dixit lavati estis tantùm, sed & sanctificati & justificati.* Cyrillus, *in Joan. l.* 2. *c.* 42. *Qemadmodum viribus ignis intensus aqa calefacta non aliter ignis qàm ipse ignis: sic Spiritus Sancti operatione aqa qa baptizati corpus aspergitur, reformata ad divinam virtutem & potentiam.* Leo. 1 *Epist.* 86. *c.* 4. *A parvulo enim recens nato usqe ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à Baptismo: ita nullus qi peccato non moriatur in Baptismo. Sed parvuli tantùm originali, majores avtem etiam omnibus moriuntur peccatis; qacunqe malè vivendo additerunt ad illud, qod nascendo traxerunt.* Qæ ex Avgustini *Enchirid.* tracta videntur. Mitto reliqua: ad Avgustinum accedo, eorum qi istic adducuntur primipilum; præter hunc enim Patres Carthaginenses, quorum ipse pars magna fuit, & Fulgentius, qi ejusdem vestigia pressit accuratè, duntaxat à te proferuntur. Atqe hîc nolo repetere *ἀνωμοίως*, qod ex Avgustino *Epist.* 57. paulo supra posui, ne & mihi denuò describendo, & tibi-

tibimetipſi relegendo moleſtiam faceſſam. *Habitare Spiritum in infantibus* dicit; qomodò avtem Spiritus Sanctus in talibus habitat, niſi ſanctitatis eis gratiam, gratiam, inqam, gratos facientem impertiendo? neqè enim ſecundum eſſentiam duntaxat, non & operationem; (qod è noſtris non nemo, qò gratiam neſcio qam imaginariam procuderet in Baptiſmo collatam, commentus videtur) hoc enim modo & in dæmoniis, nedum reprobis, & illotis etiam qibuſvis, exiſtit: neqe etiam ſecundum gratiarum ſive donorum peculiarium collationem, qæ aliorum magis qàm habentium commodum ſpectant: hoc enim nullus, opinor, dixerit. Reſtat ergo, niſi qartus aliqis modus poſſit aſſignari, qod futurum vix credo, ſanctificationis & regenerationis gratiam impertiendo, qod & Avguſtinus etiam diſertis verbis mox aſſerit. Deinde dicitur *Spiritus Sanctus habitare in parvulis* illis *qamvis* id *neſciant qomodo mens in iiſdem habitat.* At ea, opinor, ita in parvulis habitat, ut rationali facultate parvulum, in qo habitat, imbuat, non ut ubi adoleverit, mente novâ aliqâ, qæ ante non inerat, inditâ opus habeat, qò rationalis evadat. Deniqe ita habitare in eis dicitur, *ut occultè in iis hoc agat, ut templum ſint ejus, qod in proficientibus deinceps & perſeverantibus* non inchoet, ſed *promoveat & perficiat.* Idem *de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 19. Originalis in eis ægritudo ſanatur, in ejus gratiâ, qi ſalvos facit per lavacrum* regenerationis. Et, *c.* 18. *Renaſci in Chriſto, qod per Baptiſmum fieri volait.* Et, *c.* 30. *Cur naſcitur denuò, niſi renovandus? unde renovandus, niſi à vetuſtate? qa vetuſtate, niſi in qa vetus noſter homo ſimul crucifixus eſt cum* illo, *ut evacuetur corpus peccati?* Et, *l. 2. c. 7. Non enim advertunt eo qoſque fieri filios Dei, qo eſſe incipiunt in novitate ſpiritûs, & renovari interiorem hominem ſecundum imaginem ejus qò creavit eos.* Idem, *de Trinit. l. 5. c. 16. Pater noſter eſſe incipit, cum per ejus gratiam regeneramur, qonium dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtantia itaqe noſtra mutatur in melius, cum filii ejus efficimur*, &c. Idem *Epiſt. 23. Aqa igitur exhibetur forinſecùs Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſolvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in uno Chriſto ex uno Adam generatum.* Et poſt: *Idò parvulus ſemel perceptum Dei gratiam non amittit, niſi propriâ impietate, ſi ætatis acceſſu tam malus evaſerit. Tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, qæ non regeneratione auferuntur, ſed alia curatione ſanantur.* Idem, *ſuper Levit. q. 84. Num ſine iſta ſanctificatione invisibili, viſibilia Sacramenta qid proſunt?* Idem *de nupt. & conc. l. 1. c. 33. Sic accipiendum eſt,* (qod Epheſ. 5. 26.) *ut eodem lavacro regenerationis & verbo ſanctificationis omnia prorſus mala hominum regenerationi adhibentur atqe ſanentur.* Habes in his locis *illuminationem*; habes *ſanctificationem*; habes *mundationem*; habes *ſanationem*; habes *ſordium carnis depoſitionem*; habes *renaſcentiam & regenerationem*; habes *renovationem hominis interioris ad imaginem creatoris, in qa poſtea progreſſus faciendus ſit*; habes *Spiritus in anima, qalis eſt mentis in corpore, inhabitationem*; habes *veteris hominis crucifixionem, corporis peccati exſpoliationem*; habes denique *ſubſtantiam in melius mutatam, & naturæ bonum reconciliatum.* Hæc iſthi clara ſatis certaqe videntur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sanè Avguſtinus tibi adverſari videtur, Retract. l. 1. *c.* 13. *ubi ſic habet*: Gratia Dei non ſolùm reatus omnium peccatorum præteritorum ſolvitur in omnibus, qi baptizantur in Chriſto, qod ſit ſpiritu regenerationis: verùm etiam in grandibus voluntas ipſa ſanatur, & præparatur à Domino, qod ſit ſpiritu fidei & charitatis. *Hic agnoſcis Avguſtinus in omnibus parvulis, qi in Chriſto baptizantur, ſolvi reatum peccatorum ſpiritu regenerationis: at non niſi in grandibus ſev adultis voluntatis ſanationem, qâ velit fieri Spiritu fidei & charitatis: per Spiritum regenerationis non intelligit Avguſtinus aliud qàm Spiritum Chriſti, è ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem transferentem. Vide Avguſtinum* de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 9. & 27. Et, de Trinit. l. 14. c. 17. Sanè iſta renovatio (qæ fit ad imaginem Dei) non momento uno fit; ſicut momento uno fit illa in Baptiſmo renovatio remiſſione omnium peccatorum; neqe enim vel unum qantulumcunqe remanet, qod non remittitur. Sed qemádmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitatibus, qæ febribus factæ ſunt, revaleſcere: Itemqe aliud eſt inſitum telum è corpore demere, aliud vulnus qod eo factum eſt ſecundâ curatione ſanare: Ita prima curatio eſt cauſſam removere langvoris, qod per omnium fit remiſſionem peccatorum; ſecundâ, ipſum ſanare langvorem, qod fit pavlatim proficiendo in renovatione hujus imaginis. *Ubi docet Avguſtinus, aliam eſſe renovationem Baptiſmalem, qæ fit remiſſione omnium peccatorum uno momento, initium capiens ab ipſa converſione cordis, qa non facta eſt ante adultam ætatem. Vide Avguſtinum* l. 4. de Bapt. contra Donatiſt. c. 24. 25. *Si juxta Avguſtinum renovatio ad imaginem Dei incipiat à converſione cordis, tum nulla habituum infuſio in parvulis in Baptiſmo ex ejus ſententia.*

Idem de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 27. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne ſine illo male de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur; Qod non fit niſi in remiſſione peccatorum. *Et poſtea* — Filii ex parentum reliqa vetuſtate toti vetuſti in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam, Sacramento ſpiritualis regenerationis & renovationis evadunt. Illud namqe præcipue propter qæſtiones, qæ de hac re motæ ſunt, vel moveri adhuc poſſunt, attendere ac meminiſſe debemus, tantummodò peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis verò ipſius qalitatem non totam continuò commutari, ſed ſpirituales primitias in bene proficientibus de die in diem novitate creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum ita renovetur, ut animalis etiam infirmitas corporis ad firmitatem ſpiritualis incorruptionis perveniat. *Ex hoc loco conſtat etiam juxta Avguſtinam primitias renovationis habere parvulos à remiſſione peccatorum in Baptiſmo, ipſam verò renovationem, qa gradatim perficitur, & ſanctificationem non item. vid. &* c. 7. ejuſd. l. 2. *Certè videtur Avguſtinus paſſim ſtatuere adæqatum Baptiſmi effectum in parvulis eſſe illam renovationem, qæ fit ſola remiſſione originalis peccati; alteram avtem illam renovationem, qæ fit ad imaginem Dei, non incipere niſi ex eo tempore, qo cordis fit converſio.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Avguſtinus qod adverſari dicitur: ſanè ſi adverſetur, ſibiipſi adverſabitur, cujus ea ſunt, qæ ſupra poſueram. Itaqe reſpondeò, 1. Non eſſe meum, omnia Avguſtini dicta dogmatavè præſtare, qò minùs inter ſe qandoqe diſſentiant. 2. Non adverſari prorſus videntur, qæ adducuntur iſtic, eis, qæ ſuperiùs allata fuerant. Siquidem primus locus ille ex *Retract. l. 1. c. 13.* explicari poterit ex illo *Epiſt.* 23. ſupra adducto, ut de *ſanatione grandium* intelligatur, qæ non regeneratione, ſed aliâ curatione perficiatur: nec *ſanationem* omnem Baptiſmo neget, qam eidem alibi diſerte tribuit, *de pecc. mer. & rem. l.* 1. *c.* 19. ſed ejuſmodi tantùm, qalem ipſe deſcribit, cum *ibidem* tum & *Epiſt.* 23. qæ fide charitateqe actuali peragitur. Qomodo &, *de adulter. conjug. l. 2. c. 16.* Idem affirmat, *homicidium à Catechumeno factum baptiſmate ablui, à baptizato pœnitentia & reconciliatione ſanari.* cum tamen pœnitentia vera, & qoad ſubſtantiam ipſam eadem ab utroqe interna exigatur. Matth. 3. 6. 8.

2. Qoad locum illum ex *l. 2. de pecc. mer. & rem. c. 9. & 27.* Unde probari contenditur per *Spiritum re-*

generationis non intelligere aliud Avguſtinum, qàm *Spiritum Chriſti à ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationis, per originalis peccati remiſſionem transferentem.* Reſpondeo 1. *Regenerationis* ſtatus ego qid eſſe poſſit non intelligo, citra internam *animæ renovationem*, qam & in Baptiſmo collatam aſſerit Avguſtinus *de mer. & rem. pecc. l. 2. c. 17.* Certe Avguſtinus *libri ejuſdem c. 27.* qo remittimur, cum dicit: *Sacramentum Baptiſmi profectò ſacramentum regenerationis eſt*; ad loca etiam illa reſpexit, ad Tit. 3. 5. Joan. 3. 3. 5. qorum alterum citat etiam *ibidem. Regenerationem* avtem, de qâ utroqe loco, tum Apoſtolus, tum & Chriſtus, qis unqam interpretum intellexit, niſi de renovatione reali, commutationeqe interna? *regenerationis* itaqe nomine qidni Avguſtinum id comprehendere concludam, qod locis illis deſignari conſentiunt univerſi, qibus ille adductis id qod voluit confirmavit, imo qæ pro dogmatis ſui fundamentis fermè ſola conſtituit? Sane probabilius multò dici poterit, *regenerationis* vocabulo utramqe comprehendiſſe Avguſtinum, tum reatûs ſolutionem, tùm & renovationem internam; qam *ſanctificationis* nomine Eph. 5. 26. avt *circumciſionis*, Col. 2. 12. Apoſtolum (qi Avguſtino diſtinctius de iſtis agere ſolet, nec *juſtificationem* unqam cum *ſanctificatione* confundit, qod Avguſtino ſolenne nimis eſt in Apoſtolo interpretando) utramqe deſignaſſe. 2. Nihil ego deprehendo in locis illis, qod à parvulorum Baptiſmo *ſanctificationem* & *renovationem* internam excludat.

Nam 1. *c. 7.* hoc tantùm occurrit, qod videri poſſit huc facere, *idcircò oportet etiam, ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur.* qod tantum abeſt ut excludat, ut etiam innuere videatur. Siqidem,

1. Spiritus renovationis expreſſa fit mentio, qod qid ſibi velit, doceat nos Apoſtolus ipſe Tit. 3. 5.

2. *Idcirco*, inqit. qare? *qia vetuſtus & infirmus naſcitur*; hoc enim verba proximè præcedentia habent: at verò qò vetuſtati illi infirmitatiqe medicina fiat, non ſola reatus remiſſione, ſed interna inſuper opus eſt renovatione.

2. *Cap.* 2. qod dicitur: *Sacramentum regenerationis non fieri, niſi in remiſſione* (forſan, *in remiſſionem*) *peccatorum* non excludit *renovationem* internam: cum illud [*non niſi*] nihil aliud ſonet, qàm [*non aliter qàm*] ſive [*non citra hoc vel illud*] imò verbis proximis aſſerit potiùs, cum ait: *Qod etiam ipſo loco Chriſtus oſtendit.* (qo illo, qæſo, niſi qo renaſcentiam exigit? Joan. 3. 3. 5. qod longe aliud qid à mera reatus ſolutione deſignat, vel Avguſtino ipſo interprete) *cum interrogatus qomodò poſſent iſta fieri, commemoravit qomodò Moyſes fecerit in exaltatione ſerpentis* (fuit illud, opinor, & ſanationis, non liberationis tantum à morte, medium & remedium.) *Cum itaqe per Baptiſmi Sacramentum, morti Chriſti conformantur infantes, eos à morſu ſerpentis liberari fatendum eſt, ſi à fidei Chriſtianæ regula nolumus aberrare. Qem tamen morſum non in ſua vita propria, ſed in illo, cui primitùs inflictus eſt, acceperunt.* Qid eſt, (*morti Chriſti conformem fieri*) niſi carnem mortificatam, mortis ejuſdem vi & efficacia habere? avt qis morſus ille ſerpentis, niſi virus vitiumqe illud nativum, qod à Protoplaſtis illis per ſeriem continuam, nec unqam niſi in Chriſto ſolo interruptam, propagationis naturalis medio ad nos uſqe deſcendit?

3. Qod ad ea qæ ſequntur *ex de Trinit. l. 14. c. 17.* & ex hoc ipſo amplius, de qo jam actum eſt, *capite*, contra te militant, dum *renovationem* illam qæ ad divinam fit imaginem (qam ejuſdem *c. 7.* loco ſupra citato, Baptiſmo diſerte tribuit) etiamſi *totam* ſimul in Baptiſmo dari, ſicut remiſſio tota ſimul integra ibi datur, omnino neget; eandem tamen (qod & alibi non ſemel) exertè tunc temporis inchoari contendit aſſeritqe. Qid enim aliud iſta ſonant è *cap.* illo 7. qæ & ipſe poſuiſti? *Tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis verò ipſius qalitatem non totam continuò commutari* (at *mutari* tamen *l. 5. c. 16.*) *ſed ſpiritales primitias* (in Baptiſmo nimirum collatas) *in bene proficientibus de die in diem novitate* (tunc primò inchoatâ ſcilicet) *creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum renovetur.*

4. Qod avtem obiter ad Avguſtinum, *de bapt. l. 4. c. 24. 25.* amittimur, qo doceatur ex Avguſtini ſententiâ *renovationem illam ad imaginem Dei, qæ à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non effici.* negatur eo locì Avguſtinum *renovationis* illius internæ ad ætatem uſqe adultam inchoationem ablegare; cum *cordis* tantùm *converſionem* (actualem nimirum ſive activam appellare placuerit) ad annos illos differri dicat; nec exigi magis à parvulis, qàm vel ut corde credant ad juſtitiam, vel ore confiteantur ad ſalutem.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Si infantes ex ſententia Avguſtini in Baptiſmo donentur fidei habitu infuſo, qidni fideles denominandi ſint ab illo habitu infuſo; qomodò & recte homines ſapientes avt temperantes denominantur, qibus donum infunditur ſapientiæ avt temperantiæ? Ipſe tamen Avguſtinus nuſqam ex eo, qod fidei habitu, avt qalitate infuſa parvuli imbuantur alicubi fideles denominari vult, ſed aliis ubiqe nominibus.* Epiſt. 23. *ait*, Parvulum etſi nondum fides illa, qæ in credentium voluntate conſiſtit, jam tamen ipſius fidei Sacramentum fidelem facit. *Et*, de peccat. merit. & remiſſ. l. 1. c. 19. *ait*, Parvulos rectè fideles vocari, qòd fidem per verba geſtantium qodammodo profitentur. *Et*, c. 33. Ubi parvulos ponimus baptizatos niſi inter fideles? Sicut univerſæ ubiqe Eccleſiæ clamat autoritas. Ergo inter eos, qi crediderunt, hoc enim iis acqiritur per virtutem Sacramenti & offerentium reſponſionem. *Hic de fidei habitu altum ſilentium, ubi opportunè maxime ejus meminiſſe potuit, ſi de fidei habitu in parvulos infuſo unqam ſomniaſſet. Et*, ſerm. 14. de verbis Apoſtoli: Abſit ut ego dicam non credentes infantes. credit in altero qi peccavit in altero. *Et poſtea*; — Credunt & infantes. unde credunt? qomodo credunt? fide parentum; ſi fide parentum purgantur, peccato parentum polluti ſunt. Corpus mortis in primis parentibus generavit eos peccatores, Spiritus vitæ in poſterioribus parentibus regeneravit eos fideles. *Hic etiam ad fidem alienam confugit. Vide etiam* ſerm. 10. de verbis Apoſtoli. *Et*, cont. duas Epiſt. Pelag. *l. 1. c. 22. Idem Avguſtinus*, Epiſt. 57. ad Dardanum, *ait*: Ad templum Dei pertinent parvuli ſanctificati Sacramento Chriſti, regenerati Spiritu ſancto. *Et poſtea*; Dicimus in baptizatis parvulis, qamvis id neſciant, habitare ſanctum Spiritum. *Sed nuſqam ait habitare per fidei habitum infuſum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Mitto multa in Avguſtinianis illis, qæ obruſſâ exactiori admotâ minùs ſolida forſan deprehenderentur. Ad ea, qæ cavſſam præſentem ſpectant, ſic pavcis reſpondeo. 1. Infantes tam ex Avguſtini fundamentis, tum *fideles* (ſi ſanctificatio fidei habitum neſcio qem infuſum neceſſariò præſumat) tum *ſancti* certè (qicqid de illo fuerit) dici poterunt non *Sacramento tenus* tantum, avt *ex fide aliena*, ſed *ex fidei habitu ſanctitateqe* ipſa inſita; qàm à rationis facultate rationales dicuntur. Vide qæ ſupra *ex Ep. 57.*

2. *Fideles* denominari ſolent homines, & eo ſenſu, opinor, Avguſtinus accepit, non tam ab habitu cordis, qod facultate imbuti ſint fidem habendi promiſſionibus divinis, ac in Chriſtum recumbendi ad ſalutem juxta illas conſeqendam, qam ab actu ipſo credendi, eiſdem fidendi: qo ſenſu reverâ parvuli etiam cum Joanne Baptiſta renati & renovati, qanqam facultate id præſtandi, ubi opportunitas fuerit, imbuti, *fideles* tamen adhuc dici nevtiqam poſſunt. Vide infra *Reſponſ.* tuæ *membr.* 5.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responſio.*

3. *Si veteres, imprimis Avguſtinus, aqe certò omnes parvulos tinctos tam ſanctificari qam juſtificari cenſuiſſent, aqè fidenter de utriſqe pronunciaſſent. At juſtificationem parvulorum fide catholica credendam eſſe veteres pronunciarunt, ut patet ex Conciliorum definitionibus à me prolatis. Concil. Carthag. Epiſt. 90. apud Avguſtinum. Concilium Milevitan. c. 2. Concilium Valent. c. 5. Ex Avguſtini etiam locis à me productis* Epiſt. 23. *Et* de pecc. merit. & remiſſ. l. 3. c. 5. *Et*, Enchirid. c. 42. *Et paſſim alibi; Patet eum hoc pro indubitato dogmate habuiſſe; cui etiam concinit Proſper in locis adductis ad capit. Gall. object. 2. & in ſecunda ſententia ſuper illud caput: Qibus adde Fulgentium de fide ad Petr. Diaconum c. 30. At de ſanctificatione parvulorum tinctorum in definitionibus Conciliorum, avt antiqorum Patrum, nihil tale occurrit. Hinc eſt qod antiqiores Scholaſtici negabant parvulis in Baptiſmo gratiam habitualem, avt virtutes infundi. Ut meminerunt Halenſ.* par. 4. membr. 8. art. 3. Sect. 2. *Et Thomas* 3. part. q. 69. art. 6. *Et Gerſon in* compendio Theolog. *ubi de fide parvulorum qærit. Sed & Eſtius ingenuè agnoſcit de hac infuſione inhærentis juſtitiæ habitualis problematicè diſputatum fuiſſe apud Schola Doctores.* Unde Magiſter (*ait*) eam (qæſtionem) in textu proponens non determinat, ac magis in negantem partem propendere videtur. — Sed & (*inqit*) Innocentii tertii temporibus hac ipſa de re dubitatum. *Et poſtea: In Concilio Viennenſi ſub Clement.* 5. Etſi virtutes infundi in Baptiſmo parvulorum definitum eſt; non tamen ut dogma de fide, ſed ut opinio magis probabilis. *Dominicus item Soto in* 1. *diſtinct. q.* 3. *art.* 1. *ſic habet*: Igitur qi ſanè intelligere cupit, qomodo Sacramenta gratiam conferant, id primùm conſtituat oportet, fingendo nullam qalitatem (*habitualem*) eſſe neceſſariam. Nam profectò patres nunqam de illa diſputare cogitarunt, imo res eſt non adeò antiqa. *Hæc ille ibi, & plura huc facientia. Et*, de nat. & gratia l. 2. c. 10. Illi habitus infuſi parvulis non ſunt tam ab antiqo tantaqe certitudine in Eccleſia cogniti, qam eſt fides Catholica, qoniam neqe Concilium Viennenſe illos probat, niſi tanqam opinionem probabiliſſimam. *Ex his aliqatenus videri poſſit, qòd veteres non contendant pari certitudine omnes tinctos tam ſanctificari qàm juſtificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. In teſtimoniis reperiuntur, qæ ad utrumqe reſpicere, etiam illud, qam iſtud præſumere videantur. Sicut in eis qæ ex *Concilio Aravſic.* 1. *c.* 25. ſuperius allata ſunt; nec nunc apponi denuò neceſſe eſt: ſed & in illis ex *Concil. Valent. c.* 5. *Firmiſſimè tenendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & ſpiritu regenerata ac in Chriſti morte baptizata, in ejus ſangvine ſit à peccatis ſuis abluta: qia nec in eis potuit eſſe vera regeneratio, niſi fieret & vera redemptio, cum in Eccleſiæ Sacramentis nihil ſit caſſum, nihil ludificatorium, ſed prorſus totum verum, & ipſa ſui veritate & ſinceritate ſubnixum. Ex ipſa tamen multitudine fidelium & redemtorum, alios ſalvari, qia per gratiam Dei in redemtione ſua fideliter permanent, — alios, qia noluerunt permanere in ſalute fidei, qam initio acceperunt redemti, ad plenitudinem ſalutis nullo modo pervenire. In utroqe ſiqidem doctrinam pii Doctoris habemus: qicunqe baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus. — Et iterum: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei adſperſi corde à conſcientia mala & abluti corpus aqa munda*, &c.

Nam in *Epiſt. Avguſtini* illa 90. habetur duntaxat, *negare Pelagianos parvulos propter ſalutem, qæ per Chriſtum datur, baptizandos, vitamqe illis, etiamſi non baptizentur, polliceri: nihil eſſe in eis vitiatum, avt ſub Diaboli poteſtate captivum; nec pro eis fuſum Chriſti ſangvinem eſſe, qi fuſus ſit in remiſſionem peccatorum.*

Halenſis avtem *part.* 4. *qeſt.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. hanc affirmat eſſe *opinionem communem, qod gratia & virtutes conferuntur parvulis in Baptiſmo; qantum ad habitus, ſed non qantum ad actus.* In qam & ipſe concedit: ex Avguſtino confirmat, & objectionibus ex Avguſtino adductis inter alias reſpondet. Nec aliud qicqam Thomas, qàm qod *qidam antiqi* (Scholaſtici an alii nullus dicit) *poſuerunt, qòd pueris in Baptiſmo non dantur gratia & virtutes*: qorum ſententiam oppugnat ipſe. Nec amplius dicunt qos hîc advocas, avt Halenſis, avt Gerſon, qam, *dicunt aliqi*, ille; *dicunt qidam*, iſte; (qomodo ipſe mox utrumqe citas) nominatqe iſte unum duntaxat *Hugonem* neſcio qem, ſui ævi an ſuperioris nullus monet, qi *Apparatum fecerit ſuper Decretum.* Hoc avtem in dogmate convenire Alexandrum Halenſem noſtrum, Albertum Magnum, Thomam Aqinatem & Joannem Scotum, (licet in aliis havd pavcis à ſe invicem diſſentientes) Evſtathium, Bonaventuram, Franciſcum Majronis, Aſteſanum Aſtenſem, Robertum Holcot, Petrum Alliacenſem, Joannem Gerſonem, ut alios omittam, locis indicatis, alibi oſtendimus.

Sed nec verum eſt, qod Eſtius, *Magiſtrum in negantem partem propendere*, cùm extrema concluſio huc inclinet. l. 4. diſt. 4. &c. Et regula juris ſit, referente Alberico Gentili *jurid. l.* 2. *c.* 3. *Ubi lex non reſpondet qæſtioni propoſitæ, determinare pro ea parte videtur, qæ ultimò ponitur.* Certè Concilium Viennenſe iſtam non ſolùm tanqam *probabiliorem* admittit, ſed tanqam *dictis ſanctorum* etiam *magis conſonam ac concordem.* Unde etiam Whitakerus noſter diſerte pronunciat, de bapt. q. 4. c. 5. *In Concilio Viennenſi & Tridentino definitum eſſe, habitus harum virtutum infundi in Baptiſmo.* Qi & *ibidem*: *Hanc Concilii Tridentini, Eccleſiaqe Papiſticæ ſententiam eſſe.*

2. Ideo forſan crebriores de *remiſſione* definitiones, qia de eâ cumprimis qærebatur. Pelagiani ſiqidem, *Baptiſmi perceptione jus qidem concedebant ad regnum acqiri; ſed peccata, qæ nulla eſſent in parvulis, ſolvi negabant*, (uti Avguſtinus *de Hæreſ.* c. 88. & alibi) vel realiter vel ſacramentaliter etiam: nevtrum enim horum cum illorum hypotheſibus conſiſtit, qas & iſtorum utrumlibet pariter tollit.

3. Veteres illi, ſi *ſanctificationem* etiam in Baptiſmo dari, etiamſi non pari certitudine aſſeruerint (qanqam ubi dubitanter de iſta locuti fuerint, ego nevtiqam reperio) ſufficere videtur ad illud, qod ego volebam, avt in hac parte recipiendos eſſe, avt ne in illâ qidem pro teſtibus idoneis habendos. Qæ avtem qaliterqe locuti ſint ex teſtimoniis ſupra allatis facilè conſtabit: qibus & in veterum ſcriptis qis evolvendis diligentiùs verſatus, cui otii ad id amplius ſuppetit, plura multo clarioraqe forſan adjicere potuiſſet; cujuſmodi etiam havd pavca in animadverſionibus meis *ad Reverendi Epiſcopi* ſuperius dictam *Epiſt.* ſimul congeſta licebit reperire.

4. Deniqe ſi Patrum ſententiæ ſtandum fuerit, nec illi *ſanctificationem*, ſive *renovationem* internam, & *regenerationem* eam, qam Scriptura ſacra loqitur; ſed *remiſſionem reatus* duntaxat, in Baptiſmo dari aſſerunt; certè eliduntur planè tum argumenta illa, à locis eis Scripturæ ducta, qibus *ſanctificatio, mortificatio, vivificatio, regeneratio, veteris hominis crucifixio*, Baptiſmo tribui videntur; tum illa etiam à ſacramentorum naturâ & efficaciâ perpetuâ mutuata, qâ ea ſemper reipſâ conferre præſumuntur, qæ figurant: iſta enim Baptiſmo deſignari, nemo eſt, qi inficias iverit.

SAMUELIS WARDI *Responſio.*

4. *Dico gratiam, qam Scholaſtici finalem vocant, qæ plenariè ſanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam reddit animam, non conferri parvulo in Baptiſmo, ſed in ipſo egreſſu animæ è corpore. Hoc non obſcurè docet Calvinus* Inſtitut. l. 4. c. 16. §. 17.

§. 17. Infantes qi ſervandi ſunt (ut certè ex eâ ætate omnino aliqi ſervantur) antè à Domino regenerari minimè obſcurum eſt. Nam ſi ingenitam ſibi corruptionem è matris utero ſecum afferunt, ea repurgatos eſſe oportet, anteqam in regnum Dei admittantur, qo nihil ingreditur pollutum avt inqinatum. Non tollitur avtem à parvulis omnis pollutio, nec omne inqinamentum niſi in exitu hujus vitæ, ut ſanctificatio conſummetur. *Conſtans etiam eſt noſtrorum Theologorum ſententia, plenariam animæ ſanctificationem ab omni labe peccati fieri in exitu hujus vitæ, nec ante exitum compleri.* *Gerſon in* compendio Theologiæ, *ubi de 3. virtutibus Theologicis, de fide diſſerens qærit*, utrum parvuli baptizati habeant fidem. *Reſpondet:* Dicunt qidam, qod nec fidem habeant nec cæteras virtutes, eò qòd hæ non conferantur iis in Baptiſmo, ſed tantùm purgantur ab originali peccato. Dicunt tamen, qod ſi anima parvuli poſt Baptiſmum ſeparetur, in illa ſeparatione illi infundi fidem & cæteras virtutes ab ipſo Deo. De hac (*inqit*) opinione eſt Hugo qidam, qi fecit Apparatum ſuper Decretum. *Alexander de Hales*, part. 4. q. 65. membr. 3. art. 3. §. 5. Dicunt aliqi, qod triplex ſit gratia,

1. Baptiſmalis, qæ dominatur in animâ ex virtute Sacramenti, & omnino omne genus peccati tollit.

2. Pœnitentialis, qæ dominatur in animâ ex ſubjectione & conformitate liberi arbitrii ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne mortale, non avtem omne veniale.

3. Finalis, qæ dominatur in anima perfecta ſubjectione & conformitate omnium virium animæ ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne veniale. Cum enim anima jam ſeparatur à carne, jam pronitates & perturbationes, qæ inerant animæ, ex carne recedunt; & potentiæ animæ tranqillantur, & gratiæ ſubjiciuntur; & per hoc venialia delentur, ſive ſint in parte rationali, ſive ſenſuali: Et ita nullum veniale dimittitur poſt hanc vitam, ſed in illo inſtanti, in qo dici poteſt, hæc finalis gratia dominium ſibi vindicat, & omnem expellit culpam. *Hanc ſententiam in ſeqentibus tum explicat fuſiùs, tum approbat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. At ſi in Baptiſmo ex Dei parte exhibetur, qicqid ritu ipſo externo figuratur, non video qid impedire poſſit, qo minus gratia iſtiuſmodi inter baptizandum conferatur.

2. Verum in hoc libenter calculum tibi do meum, addóqe ſimul reatus ſolutionem mihi videri, qoad actum ipſum conferendi eo uſqe ſuſpendi, dum gratiâ ſanctificante illa vel inchoatâ duntaxat, vel inchoatâ ſimul & conſummatâ, regeneratio ac renovatio facta fuerit interna.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eſto, Patres aliqando meminiſſe alicujus qalitatis ſopitæ & qieſcentis infuſæ in Baptiſmo parvulorum, erit ille gratiæ gradus omnium minimus, qi in hac vita recipiuntur, puta, prima diſpoſitio ad futuram vitæ novitatem, ut vult Hookerus noſter* Lib. 5. Sect. 60. *vel ut alibi ait: Primus gradus ſpiritualis motionis ad habitum fidei. 64. talis tamen ſufficere deſinit ad ſanctificationem ejuſdem parvuli, cum ad adultam ætatem advenerit. Ut enim ad juſtificationem adulti non ſufficit fides, avt pœnitentia habitualis, ſed reqiruntur liberi actus pœnitentiæ & fidei, ut votum in Baptiſmo nuncupatum adimpleamus: ſic nec ad ſanctificationem adulti ſufficit illa ſopita & qieſcens qalitas, ſev illa prima diſpoſitio ad habitum fidei, avt aliarum virtutum, ſed reqiritur etiam omnium virtutum habituum infuſio, qi ad actus virtutum facilitent, & animam promptam ad agendum reddant.*

Hinc etiam eſt, qod noſtræ profeſſionis Theologi diſtingvunt inter renovationem parvulorum & adultorum. Beza ad 7. dogma D. Wirtemb. in Colloq. Mompelg. *habetur* in Reſponſione Bezæ ad Acta Colloq. Mompelg. p. 122. Infantes putamus abſurdum eſſe dicere renovari, ut vel eo ipſo tempore, qo baptizantur, vel etiam ante cogniti, & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. *Vid. etiam* ad Acta Colloq. p. 118. *Et in* Reſp. ad eadem Acta p. 130. Naſcuntur ergo infantes, etiam electorum propter alienum, ſimul & ſuum ex Adamo propagatum peccatum corrupti & rei; ſed nullis adhuc illius vitii amariſſimis fructibus coram Dei facie contaminati. Sufficit igitur illis admirabile qidem & abditum & inſcrutabile, certiſſimum tamen, illud Sancti Spiritus in ipſis opus mere paſſivum, qo fit ut Chriſti membra naſcantur, cujus ad mortem uſqe crucis obedientia ipſis imputata à mortis reatu ipſos abſolvit, & æternâ vitâ per imputatam eandem Chriſti juſtitiam in ipſo dignos efficit. Qod ad corruptionem avtem, cui obnoxii naſcantur, ipſorum ſpiritus prius ex hac vita in illam beatam evocatus, qam corruptionis illius fructibus contaminetur, illâ certè ſpecie renovationis non indiget, unde in adultis certamen illud inter ſpiritum & carnem exoritur, ſed ad illum ipſum regenerationis gradum ulteriorem multò & feliciorem rectâ tranſcendit, in qem apud Deum in Chriſto evehuntur, qicunqe in Domino moriuntur. ſcilicet *per finalem gratiam. vid. Calvin.* Inſtit. l. 4. c. 16. Sect. 21. *Sic idem Beza libro citato* part. 2. p. 123. Renovari qidem *ait* illos (*parvulos in infantiâ morientes*) at non ita tamen, ut ii, qi hanc vitam totam vivunt intelligentiâ qoqe & ratione utentes. Qorſum enim illis illuminationem mentis ad diſcernendum ſecundum Spiritum Dei veritatem verbo Dei comprehenſam, qod nunqam ſint avdituri ad diſponendum apprehenſionis aſſenſum per fidem? ad affectus ſecundùm Spiritum adverſus carnem componendos? deniqe ad omnes illas animi facultates ad rectum ſcopum dirigendas, qæ per ſenſus & phantaſiam exſeruntur? Hactenus ergò negavi & nego iſtiuſmodi infantibus illam adultis propriam Regenerationem convenire, non illam, ſine qa nemo videbit Deum. *Hæc Beza. Conceſſa ergo hac ſanctificatione parvulorum ex Patrum ſententia, nulla ratione videtur noſtra defenſio avt læſa, avt imminuta.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qis *gradus iſte primus ſpiritualis motionis ad habitum fidei*, qæve *prima illa ad futuram vitæ novitatem diſpoſitio*, qam Hookerus noſter in Baptiſmo dari vult, avt unde etiam hæc havſta ſint, niſi *regenerationis* illius, de qa Dominus Joan. 3. 3. 5. & Apoſtolus Tit. 3. 5. ortum ipſum intelligat, qia *Sacramentis* pariter ac verbo *vim virtutemqe generativam* tribuit *Sect.* 50. ego nevtiqam aſſeqor.

2. Qod *ea ſufficere definere* dicitur, *ad parvuli ſanctificationem cum ad adultam ætatem advenerit*; nec hoc qid velit ſatis aſſeqor. Sufficere ſiqidem aliqid ad ſanctificationem duplici ratione dici poſſe videtur. 1. qod verè ſanctum licet imperfectè, conſtituat; atqe hac ratione diſpoſitio illa animæ, ſi ſancta verè fuerit, etiam τὸ ὑποκείμενον verè ſanctum conſtituit, & ad id conſtituendum omninò ſuffecerit. 2. qod non ſolum ſanctum conſtituat, ſed eo etiam modo ſanctum, tum qoad ſanctitatis gradum, tum qoad ejuſdem exercitium, qi à ſubjecto in hoc vel illo ſtatu exigitur: atqe hac ratione reverâ ſanctificatio illa in adultis non ſuffecerit, qia amplius aliqid ab eis exigitur, qomodo à parvulis in Chriſto, etiam adultis minùs exigitur, qàm ab eiſdem aliiſve etiam in eodem adultis: atqe hac ratione Calvinus in *Catechiſmo*; *Fidem in nobis ſemel inchoatam eſſe neqaqam ſufficit, niſi continenter alatur, & magis indies magiſqe avgeſcat.* Qum tamen fides inchoata ſemel nunqam deficiat, & juſtum ſanctumqe ſtatim atqe inchoata, conſtituat.

3. Nam qod *ad juſtificationem adulti non ſufficere fidem*

dem avt pœnitentiam habitualem, dicitur; *ſed ad votum in Baptiſmo nuncupatum implendum liberos actus utriuſqe requiri*: ut illud omittam, multa ad votum Baptiſmale implendum reqiri, qæ ad juſtificationem non reqiruntur; ubicunqe fides & pœnitentia habitualis extiterint, qamprimum ſeſe exſerendi facultas data fuerit, actus illæ ſunt liberos neceſſariò producturæ: qippe cum verum hic ſit noſtrorum dogma illud; *Veram fidem ab opere nunqam eſſe ſejunctam*: ſive ut Cajetanus rectè *in Jacobi* 2. qi ab hac agendi efficaciâ fidem veram vivámqe definit, *qa renuit operari, fidem veram non eſſe.*

4. Qòd *diſpoſitionem illam ad habitum fidei ac aliarum virtutum*, ſive *qalitatem* illam *ſopitam & qieſcentem* ad adulti ſanctificationem ſufficere negatur; ſed reqiri etiam *omnium virtutum habituum infuſionem* aſſeritur, &c. Si diſpoſitio illa verè ſancta fuerit, certè ſanctitatis infuſio novæ nulla reqiritur, ſed nec reverâ eſſe poteſt, cum *duo accidentia ejuſdem ſpeciei ſubjectum unum idémqe minimè recipiat*: ſin minùs, infantem qomodo ſanctificaverit diſpoſitio illa, cum nec ipſa ſancta extiterit?

5. *Habituum infuſionem* iſtam havd ſatis capio: *habitus* ſiqidem nomine duo poſſunt intelligi; 1. Facultas ſimpliciter aliqid agendi; qales ſunt δυνάμεις illæ naturales, videndi, avdiendi, corporis membra movendi agitandiqe, &c. qas Philoſophus obſervat actus omnes inde elicitos anteire. 2. Facultas dextrè ac cum artificio & facilitate qadam munus aliqod iſtiuſmodi exercendi, qæ uſu ac praxi comparata ſit: qales ſunt, qas nomine peculiari ἕξεις ille indigetat. Prioris generis videtur *diſpoſitio* illa *ſancta*, qam Spiritus Sanctus in anima, ſive parvuli ſive adulti, cujuſpiam operatur, cum morbidum ejuſdem affectum ſanat, vel mortuam potius ipſam vivificat, ac vivificando renovat, & ad imaginem, in qa protoplaſti ſunt creati, ex parte refingit. Fit avtem id, (qantum ego aſſeqor) non habitus neſcio qos virtutum diſtinctim inſtillando; ſed menti voluntatíqe vitam & ſanitatem reſtituendo, qæ qatenus ſanantur, ſive vivificantur, vel ad fidei, vel ad ſpei, vel ad charitatis, vel ad timoris actus eliciendos exercendoſqe jam habiles atqe idoneæ redduntur. Poſterioris generis videntur eſſe *habitus*, ut ita dicam, illi fidei, ſpei, juſtitiæ, charitatis, cæterarumqe *virtutum*, qibus induuntur illi, qi diu ante regeniti atqe interius renovati, longo jam uſu praxiqe ſubacti, tentationum conflictibus freqentiùs agitati, eiſdemqe aſſueti, actuum deniqe exercitiorumqe ſpiritualium tenore conſtanti elaborati, cum, Spiritu Sancto iſtis cooperante, ſanctimoniæ viriumqe ſpiritualium gradum aſſecuti fuerint, ut ad actus virtutum (prout tu loqeris) facilitentur, poſſintqe jam prompte atqe expedite ea præſtare, qæ ſine moleſtia prius havd poterant. *Sanctam* illam *diſpoſitionem*, ſi *habituum infuſorum* nomine intelligere placuerit; illa vero niſi in vere regenito eſſe non poterit; ſed nec ea, cum ſit ſeminis illius immortalis portio, de qo 1 Pet. 1. 23. interire, nec, cum ſemen vitale ſit, otioſa unqam eſſe poterit, ubi liberam agendi facultatem nacta fuerit: Vereqe ſanctum neceſſe eſt ea præditum conſtituat, ſive parvulus, ſive adultus is fuerit, ut infuſione ſecundaria nihil adulto ſit opus, ad eum primitus ſanctificandum, qi ea parvulus imbutus fuerit. Nam poſterioris generis habitus non tam infundi, qam uſu exercitationeqe, Spiritus Sancti opera coadjutrice, acqiri videntur; nec ſpecie, ſed gradu tantum ac progreſſu à priori illa diſterminari. Siqidem ſtricte nimis fidei habitum ſumere videtur Danæus adv. Bellarm. de bapt. c. 1. ubi negat ipſum etiam *Spiritum in nos fidei habitum infundere*, qia *ea* ſcilicet *ſed & virtus alia qavis per modum ἐγκραλείας, non avtem per modum ἕξεως inſit nobis in hac vita.* Verum is de habitu plene conſummato, opinor, locutus eſt. Videatur Halenſis *part.* 4. *q.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. *ad object.* 18. *&* 19.

6. Bezam qod attinet, id forſan voluit, non eandem eſſe parvuli ac adulti renovationem, qoad actus ab iſtis, non avtem ab illis vel exercendos, vel exigendos, carnis ſcilicet edomandi, cumqe ea confligendi, avt intelligentiam in fidei dogmatibus exercendi, &c. alioqi mentis voluntatiſqe renovatione, ac ad divinam imaginem reſtavratione conſtare eam nullus, opinor, negabit, avt negare etiam poterit, qi in *ea ſanctitate* (qæ qid eſt aliud?) conſtituit, *ſine qa nemo Deum viſurus eſt.* Certe enim cum Apoſtolus ab adultis hanc exigit Hebr. 12. 14. eandem parvulis qi tribuit ſanctitatem, is ſpecie eandem in utriſqe agnoſcat, neceſſe eſt. Recte Whitakerus *de bapt. q.* 4. *c.* 6. *Infantes à Spiritu Sancto purgari dicimus & fieri novas creaturas, qia caro & ſangvis regnum cœlorum non poſſidebunt; & niſi ex aqa & Spiritu Sancto renati fuerint, non poſſunt intrare in regnum cœlorum.*

7. Conceſſo ergo hanc ex Patrum ſententia parvulis in Baptiſmo dari; conſeqetur eam eandem ſpecie parvulis dari in Baptiſmo ſanctitatem, qæ in adultis reperitur, avt ſaltem ſi ea non ſit, qæ in adultis reperitur, non eſſe eam, qam Apoſtolus vult, ubi renovationem hominis & regenerationem Baptiſmo tribuere videtur: nec poſſe ergo inde argumenta deſumi, ad ſanctitatem eam in Baptiſmo dari probandum, de qa Apoſtolus iis in locis non loqitur.

SECTIO VII.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 29.

SEcundum noſtrum aſſertum eſt; Omnes parvulos etiam non-electos & finaliter perituros in infantia rite baptizatos à reatu originalis peccati in Baptiſmo liberari.

Fundamenta hujus aſſertionis ſunt: Primo natura Sacramentorum, qæ ſunt ex ordinatione divina efficacia ſigna, & eatenus efficacia, ut ubi ex parte ſuſcipientis nullum impedimentum ponatur, ibi ſuam vim, & efficaciam exſerant pro capacitate ſuſcipientis. Cum ergo infantes ex eo qod liberi arbitrii uſu prorſus deſtituantur, nihil impedimenti opponere poſſint (ut ſupra ex Avguſtino docuimus) qod vim & efficaciam Sacramenti retardet & obſtet; cumqe Baptiſmus potiſſimum inſtitutus ſit ad ſolutionem reatus originalis peccati; ergo omnino dicendum Baptiſmatis Sacramentum in parvulis omnibus hanc ſuam vim & efficaciam exſerere.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 29.

Qod ad 2. Aſſerti (*à reatu* ſcilicet *liberari baptizatos etiam, qi in æternum perituri ſunt*) Fundamenta hic jacta: Primum nititur illo dogmate, de *fine inſtitutionis*: petit itaqe qod nondum firmatum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo: finem inſtitutionis Baptiſmatis, ſatis, uti ſpero, ſupra demonſtravimus, Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ibidemqe reſponſum, qod mihi tunc ſatis videbatur; & adhuc videtur.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 30.

2. *Idem evincitur ex verbis operatoriis, qæ in præſenti inter baptizandum miniſter pronunciat, ubi ait*, Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *Ex qibus ſatis conſtat, Baptiſmum revera illud ipſum operari, qod Miniſter pronunciat.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Baptiſmi Miniſter id dicit qod facit, Sacramentum utiqe adminiſtrat, ritumqe ſacrum peragit à Deo inſtitutum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo. *Verum eſt illum dicere qod facit: at id inſuper dicit, qod Deus per illum facit, ſcilicet.* Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *& ſimul Deus verè facit, qod Miniſter dicit, remittendo peccata. Cum Miniſter abluit parvulum, & verba pronunciat, Chriſtus qaſi manu ſua cœlitus demiſſâ, parvulum ſangvine ſuo in remiſſionem peccatorum aſpergit, vel, ut habet Hieronymus exponens illud Matt.* 3. 11. Homo tantùm aqam tribuit, Deus avtem Spiritum Sanctum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Miniſter dicendo, *Ego te baptizo*, &c. nihil dicit amplius, qam qod ipſe facit, qemadmodum & Joannes Baptiſta, cum diceret; *Ego vos baptizo aqa in reſipiſcentiam* Matth. 3. 11. nihil aliud dicebat, qam qod ipſe faciebat, nec qiſqam, puto, etiam inde colligere poterat, hoc velle Joannem, eos, qos ipſe baptizabat, Baptiſmi à ſe collati virtute reſipiſcentiam adepturos, qam à baptizandis præexigebat, verſ. 6. Nam qæ ſequntur, illa, ſive (*in nomine*) legantur, avtoritatem tantum ſonant, qa munitus, baptizandi munus illud obit Miniſter ille, qi baptizat; ſive (*in nomen*) admiſſionem duntaxat ſolennem ſignificat in cultum ſive fidem & profeſſionem unius Dei veri in perſonis tribus diſtinctis, qemadmodum *in Moſem baptizari* 1 Cor. 10. 2. eſt in cultus divini per Moſis miniſterium inſtituti profeſſionem, per eum ritum ſolenniter initiari. Ita Zanchius *de tribus Elohim part.* 2. *l.* 4. *c.* 2. *q.* 3.

2. Qod Deus ſimul ea facit, qæ hic facere præſumitur; nec probat Miniſtrum id dicere, & hoc ipſum videtur probatione indigere, cum id ſumat pro confeſſo, qod eſt caput controverſiæ.

3. Illud Hieronymi in Eſajæ 4. 4. libenter tamen admittimus; qis enim unqam ſecus opinatus eſt? at num eo ipſo Baptiſmi momento id faciat, hoc vero eſt qod qæritur, nec defendi poſſe ab eis videtur, qi Spiritum Sanctum ad animam interius abluendam & expurgandam, ad qod nova creatura neceſſario conſeqitur, 2. Cor. 5. 17. & Gal. 6. 15. in Baptiſmo dari non agnoſcunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

At Miniſter Baptiſmi non avdet dicere, *Ego te juſtifico*, qod & non uno in loco urget Avguſtinus adverſus Donatiſtas, non ergo dicit qod Deus, ſed qod ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Miniſtrum non poſſe ideo rectè dicere, Ego te juſtifico; *eſt enim juſtificare ſolius Dei opus. Qod ſapè & rectè inculcat Avguſtinus contra Donatiſtas.* Si Miniſter, *inqit*, non avdet dicere, *crede in me*, non avdet dicere, *juſtificaris à me.* l. 3. c. 11. contra Creſcon. *Et alibi*: Non ſolum juſtos ſe dicunt eſſe homines, ſed & juſtificatores hominum, qod de uno dictum eſt, qi juſtificat impium, & qod ſit juſtus & juſtificans. l. 2. c. 25. contr. liter. Petiliani. *Et tamen rectè poteſt dicere*, Ego te tingo, Ego te baptizo in nomine Chriſti, *ut Miniſter ejus. Optimè enim diſtingvit Avguſtinus*: Ad aliud aliqid eſt (*Miniſter*) ad aliud non eſt aliqid. Ad miniſtrandum & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt aliqid; ad mundandum avtem & juſtificandum non eſt aliqid, qia hoc non operatur in interiore homine, niſi per qem creatus eſt totus homo, & qi Deus manens factus eſt homo. *Hæc ille* cont. liter. Petilian. l. 3. c. 54. *Ad miniſtrandum ſiqidem & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt cavſſa inſtrumentalis Miniſter in genere cavſſæ moralis; principalis avtem Deus; ad mundandum & juſtificandum totalis cavſſa eſt Deus in genere cavſſæ Phyſicæ, ſev efficientis*: Juſtus enim & juſtificans non eſt niſi Deus, *dicente Avguſtino*, Epiſt. 50. ad Bonifacium, *ubi hac ipſa de re agit*: *Et* c. 49. *dicti* l. 3. cont. liter. Petilian. *Et* contr. Creſcon. l. 2. c. 20. 21.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Si illud, *Ego te tingo*, *Ego te abluo*, de exteriore tinctione & ablutione accipiatur, nihil dicitur, niſi qod facit ipſe Miniſter; ſin de interiore ſive ſpirituali ipſius animæ ablutione ſumatur, (ut ſenſus ſit, *Ego te abluo à peccatis*) qod Bellarminus vult *de Sacram. l.* 2. *c.* 8. *rat.* 9. perinde futurum eſt, ac ſi diceret, *Ego te ſanctifico*, *Ego te juſtifico*; at hoc dicere non poſſe agnoſcitur: nihil amplius ergo dicitur verbis illis, qam qod Miniſter ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Rectè Tertullianus, de Baptiſmo c. 6. Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Tertulliano nolo objicere, Baptiſmi uſum ad adultos reſtrinxiſſe; unde telum ſibi arripuerunt Anabaptiſtæ, ut de fidelibus adultis intelligi debeat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, negando reſtrinxiſſe ad adultos, *avt illicitum putaſſe parvulos baptizare, qicqid aliter ſuggerunt Anabaptiſtæ; Licet c.* 18. *cunctationem iis utiliorem ſcripſerit: qod alii de infidelium parvulis intellexiſſe eum volunt. Id qod videtur innuere ex eo qod ſubjicit de ſponſorum periculo; ubi enim parentes ſunt Chriſtiani & fideles non videntur ſponſores periculo ingeri. Sin de Chriſtianorum parvulis intellexerit, non de iis intellexit, qibus aliqando periculum mortis incumbebat. Siqidem Baptiſmi neceſſitatem* eodem lib. c. 13. *colligere videtur ex loco Joan.* 3. Niſi qis renatus fuerit — *Libro etiam* de anima c. 39. *Fidelium filios ex altero parente fideli natos*, deſignatos ſanctitatis *appellat qibus certò Baptiſmum negare voluiſſe, non eſt veriſimile. Nazianzenus etiam dilationem Baptiſmi ſvadere viſus eſt, ut noſti; qi tamen parvulorum Baptiſmum non ſolum licitum eſſe vult, ſed eos baptizari vult, ſi qod periculum urgeat. Interim locum, qem produxi, de adultis intelligendum eſſe ſatis bene intellexi: teſtem tantum adhibui verborum in Baptiſmo operatoriorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De Baptiſmo parvulorum Tertulliano qid viſum fuerit, havd ad rem præſentem multum facit; ipſius tempore obtinuiſſe ex ſcriptis illius liqet ſatis.

2. *De adultis* interim *agere eo loci* ſi conceditur, nihil inde concludi poterit de *verbis Baptiſmi* in parvulis *operatoriis*, extra id, qod in adultis eadem operantur: hæc avtem in adultis juſtificationis avt regenerationis gratiam conferre, ubi ea ante nulla fuerat, vix eſt, puto, ut orthodoxus qiſqam concedat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè *fidei impetrationem*, *tinctioni obſignationem* tribuere

buere videtur, nisi si fortè *tinctionem divini nominis nuncupatione qasi obsignatam* dici voluit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Esto, fidei impetrationem, tinctioni obsignationem eum tribuere, *illa tamen obsignatio non erit ablutionis delictorum, sed ipsius fidei, vult enim non omnem fidem impetrare ablutionem delictorum, sed illam qa obsignata est in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, qa interpretatio videri possit colligi ex aliis locis. Siqidem* c. 13. *vult obsignationem Baptismi* vestimentum *qoddam* fidei *esse. Et*, de pœnit. c. 6. Lavacrum illud est obsignatio fidei. *Et*, de Idololatria c. 12. Male nobis de necessitatibus humanæ exhibitionis supplavdimus, si post fidem obsignatam dicimus, Non habeo, qo vivam. *Scilicet si post fidem obsignatam reali susceptione Baptismi. Vide* de pudicit. c. 9. *Et*, de resurrect. carn. c. 99. *Ex qibus videtur colligi posse, fidem revera impetrare ablutionem delictorum, sed illam demum, qa obsignata est in Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Siqidem ex mente Tertulliani, fidem & pœnitentiam profitentibus Catechumenis non protinus remittuntur peccata, nec ante Baptismum reipsa susceptum. Etsi enim fidei Catholicæ & pœnitentiæ professione Catechumenos ad remissionem peccatorum præparari censuerit: non tamen remissionem ipsam exhiberi censuit ante Baptismum reipsa susceptum, id qod sæpius innuere visus est, hoc ipso* libro c. 4. *Hanc realem ablutionem in Baptismo fieri ex ipsa analogia Sacramentali deducit.* Qanqam (*inqit*) ad simplicem actum competat similitudo, ut qoniam vice sordium delictis inqinamur, aqis abluamur. *scilicet à sordibus delictorum, qod postea vult intelligi de sordibus communicati reatûs. Et* c. 5. *de Ministris Verbi agens*, Nunc *inqit*, qotidie populos conservant deleta morte per ablutionem delictorum, exemto scilicet reatu, eximitur & pœna. *ubi instituit collationem inter aqas Bethesdæ & Angelum, qi vitia corporis remediabant, & ministros Evangelii spiritum medentes. Et*, c. 7. Spiritualis effectus (*Baptismi*) est qod delictis liberamur. *Tertullianum adhibui testem vis & efficaciæ Baptismi etiam in adultis, & verborum in Baptismo operatoriorum, de qibus locutum fuisse Tertullianum satis bene intellexi eo in loco, non de parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Baptismum tam fidei professionem ex parte nostra, qam remissionis promissionem ex Dei parte obsignare, (qod & ex Whitakero *de Sacr. q. 1. c. 3. & q. 4. c. 2.* supra exhibuimus *ad Num. 4. & 5. Repl. 4.*) nemo, puto, non concesserit.

2. Tertullianus hoc si censuit (etiam vere credenti nondum remissa peccata priusqam ad fontem sacrum accesserit) in errore manifesto (te etiam id fasso *Resp. Num. 4. & 5.* qo loco de re ista satis disceptatum videtur) versatus deprehenditur. Itaqe ex testimonio ipso minus comprobato, testis ut parum idoneus jure rejicitur. Verum nec id mihi certo liqet; saltem ex dicto allegato non elicitur necessario: aliud innuunt, & sonare planè videntur ejusdem verba illa in *lib. de pœnitent. c. 4. Qi pœnam per judicium destinavit, idem & veniam per pœnitentiam spopondit, dicens ad populum*; pœnitere, & salvum faciam te. Et post. *c. 5. Pœnitentia per Dei gratiam ostensa & indicta nobis, in gratiam nos Domino revocat.* Et c. 6. *An alius est in tinctis Christus, alius in avdientibus? — Lavacrum illud obsignatio est fidei, qæ fides à pœnitentiæ fide incipitur & commendatur: non ideò abluimur, ut delinqere definamus, sed qia desiimus, qoniam jam corde loti sumus.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Avgustinus Hypognost. 5. Ut qid jussit in remissionem peccatorum baptizari, si non verè facit remissionem? Imo idem jussit, qia facit, est enim verax Deus, omnis avtem homo mendax. *Avgustinus* Epist. 157. Non est falsa etiam in parvulorum Baptismate remissio peccatorum, nec verbo tenus dicitur, sed veraciter agitur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nec *Hypognosticon* scriptum illud Avgustini esse censetur: nec Avgustini testimonium in hac lite admittendum professi sumus. *Num.* 27. De formula illa baptizandi *in remissionem peccatorum*, abunde satis est supra dictum, *ad Num. 4. 5.* De *Dei* itidem *veracitate. Num. 2. ad Argum.* 12. & *ad Num.* 13.

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Cui convenit illud Lutheri; Qi non credit verbo Ministri dicentis, *Ego te baptizo*, facit Dominum mendacem, cujus illa verba sunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Verba illa Ministri baptizantis non sunt ipsa Dei verba; non magis qam Baptistæ illa, *Ego vos baptizo.* Matth. 3. 11. qanqam qo minus qis Ministro hoc dicenti credat, etiamsi vobiscum de Baptismi vi & efficacia juxta non sentiat, qod obstet, nihil est. Itaqe ex Lutheri dicto qid in rem vestram elici possit non video. Locus si indicatus fuisset, de verbis judicium fieri poterat ulterius.

2. Lutherus in dictis suis est ex affectu vehementiori immodicus sæpenumero: inter cætera in Doctrina Sacramentaria, ubi adversus *Sacramentarios*, qos appellat, se opponit. Ex qo genere est, qod habet ad Esaj. 20. *Deus sic ordinavit, qod nolit dare Spiritum suum sine signis & externa re aliqa.* Qin & *in Gal.* 3. 27. Ea Baptismo tribuere videtur, qæ in parvulorum Baptismo conferri negantur.

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Melanchthon in Loc. Commun. de Bapt. *ait*, Baptismi verba esse Evangelii summam; Ego (*inqit Minister*) mandato divino & loco Christi baptizo te. (i. e.) hoc signo testificor ablui peccata tua, & te reconciliatum esse vero Deo.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Melanchthonis verbis istis nihil amplius Baptismo tribui, qam ut sit gratiæ jam collatæ testimonium, ex prægressis liqet. *Principalis*, inqit, *significatio & finis Baptismi nascitur ex promissione*; Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. *Ideo enim Baptismus proprie Sacramentum dicitur, qia huic promissioni additus est, ut testetur promissionem gratiæ verè ad hunc pertinere, qi baptizatur. Ac perinde sentiendum est de hoc testimonio, acsi Deus nova aliqa voce de cœlo testaretur se hunc recipere.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Præclarè itidem Zanchius (3. Miscellan. *ubi* de cœna Domini Thes. 35.) Cum Minister baptizat, oculis mentis in cœlum sublatis cogito, & credo, Christum qasi manu sua cœlo demissa filium meum sangvine suo in remissionem peccatorum aspergere per manum illius hominis, qem video aqa caput infantis aspergentem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Præclarè qidem, (præsidenter interim) si claro aliqo verbi divini testimonio subnixus, qod mihi sanè nevtiqam liqet. Siqidem 1. Zanchius ibidem contendit, *per Sacramentum hoc hominem Christo uniri, Christiqe sangvine aspergi.*

aſpergi. At ego in æternum perire qenqam, qi Chriſto unqam efficaciter unitus fuerit, avt pollutum ac immundum prorſus manere, cui ſangvis ille Dei ipſius manu aſperſus ſit, non adducor facilè ut credam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dicere parvulos, qibus originale peccatum remittitur, Spiritu per Bæptiſmum, ſuo modo, Chriſto uniri, qæ unio pro ſtatu parvuli ad participationem Chriſti ſufficit, non eſt abſurdum. Dicimus tamen hanc unionem non ſufficere adulto ad Chriſti participationem, ſed ſufficere ceſſare. Cum enim ad adultam etatem perventum fuerit, ad noſtram unionem cum Chriſto fides & pœnitentia actualis exiguntur. Non ergò inconvenit dicere illum unionis modum qæ parvulo ſufficit ad Chriſti participationem efficacem pro illo ſtatu, ceſſare ſufficere eidem adulto; qi cum adoleverit, ſi credere in Chriſtum neglexerit, atqe adeo per fidem uniri, non mirum ſi talis in æternum pereat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod *unio illa qæ parvulo ſuffecerat ad participationem Chriſti, adulto non ſufficere* dicitur; nolo repetere de ſufficientia ea qæ ſupra dicta ſunt: nam de unione aliqid ulterius dicendi occaſio infra dabitur. Illud tantum jam qæro; Unio illa num deſinat planè, ubi qis adoleverit, ut nova ſuccedat; an eadem ipſa continuetur, ſed ut nova qædam eidem adjiciatur, & duæ diverſi à ſe invicem generis uniones ſimul in eodem conſiſtant; qorum utrumqe varia ſecum inconvenientia trahere videri ſaltem poterit.

2. De clavſula illa (*ſi credere neglexerit*) reſpondeo; fieri non poſſe, ut qi Spiritus Sancti ope ita Chriſto unitus ſit, ut unus cum illo ſpiritus evaſerit, in Chriſtum credere ſuo tempore vel negligat, vel deinceps etiam deſinat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. Si agas de ſangvinis aſperſione ad ablutionem ſordium originalis reatus; dico parvulum baptizatum non eſſe amplius pollutum avt immundum ratione hujus reatus, cum peccatum originale ſemel dimiſſum non redeat qoad reatum, ut nos ex Proſpero in *Theſi* noſtra demonſtranda docuimus. talis tamen poteſt novam immunditiem contrahere, & in ea in æternum perire.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ut illud omittam, aliud qid *ſordes*, aliud *reatum* ipſum exiſtere. de ſangvinis aſperſione ſimpliciter loqor, qi aſperſus non reatum tantum, ſed & maculam expurgat.

2. Novam immunditiem contrahere poſſunt, & contrahunt qotidie ſancti: ſed an ejuſmodi, qæ munditiem omnem penitus exterminet, & ad exterminium ipſorum etiam æternum valeat, hoc eſt qod noſtri negare ſolent, nec admitti poſſe in qoqam vere mundato videtur.

3. Proſperum qod attinet, ſententiæ illius te minimè ſubſcripturum exiſtimo; avt ſi ſubſcribere volueris, certè Synodi Dordrechtanæ decretis contraibis. Verba hæc ſunt, eo ipſo qem tu citas loco, *ad Gall. object.* 2. *Omnis homo, qi credens in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum regeneratur in Baptiſmo, tam à propriis peccatis, qæ mala voluntate & actione contraxit, qàm ab originali, qod à parentibus traxit, abſolvitur. Sed relapſum poſt Baptiſmum ad infidelitatem & impios mores qi negat originali peccato fuiſſe purgatum, tam falſa opinatur, qam qi eundem aſſerit non æterna morte eſſe damnandum.* Et, ibidem ad *object.* 3. *A ſanctitate ad immunditiem, à juſtitia ad iniqitatem, à fide ad impietatem pleroſqe tranſire, non dubium eſt: & ad tales prædeſtinationem filiorum Dei, cohæredum Chriſti, non pertinere certiſſimum eſt.* Videz Proſperum diſertis verbis aſſerere tam adultos credentes, qam parvulos tinctos, tam à peccatis actualibus, qam à reatu originali ablutos, & abſolutos, tam à fide & ſanctitate, qam à juſtitia accepta excidere prorſus, & in immunditiem, iniqitatem, impietatem, infidelitatem incidere, per qam in æternum exitium deveniant. Qod nec ipſe (credo) credis, nec Synodi illius decreta admiſerint.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

2. Zanchius ipſe, *ibidem Theſi* 6. & 8. *de Bæptiſmo*, & *ad Epheſ.* 5. 26. *mundationis* ſive *ſanctificationis* nomine tam *regenerationem* qam *juſtificationem* comprehendi vult; ut utraqe in Baptiſmo ex conſeqenti collata intelligatur; qorum in altero ſi à Zanchio diſceditur, qidni & in altero diſcedatur?

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tota theſeos meæ explicatione non potes juſta conſequentia inferre, me in eo qod toties ingeris, omnem ſanctificationem parvulis denegaſſe, ac proinde non rectè infers me hac ex parte à Zanchio in loco à te citato diſcedere. Qid de hac tota re ſenſerim, ſupra explicavi. Interim tu hoc ipſo in loco à Zanchio diſcedis, qi vis locum Epheſ. 5. 26. *de ſola ſanctificatione, excluſa juſtificatione, intelligendum eſſe, ut videre eſt Cenſura* Num. 7.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Hoc tantum volui, admiſſa Zanchii ſententia, utrumqe ſtatuendum; cum de altero tamen ſecus opinari te crederem: nec Zanchii avthoritate magis in hac parte teneri me, qam avt te avt alium qempiam, qi tecum ſentiat in illa altera.

2. A Zanchio diſcedere me in loci illius expoſitione liberè agnoſco; ſed nec avt ſolus hoc facio, avt qo minus facere id liceat, non video; præſertim cum nec de loci ſenſu teſtem illum advocarim, nec in cujuſqam verba (ſacris illis exceptis Spiritus Sancti amanuenſibus) jurare qiſqam teneatur. Hanc igitur veniam petimuſqe damuſqe viciſſim.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Verum ut Zanchio ſecum convenire poſſit, ipſe viderit, ſi hoc de baptizatis omnibus dictum voluit, qi ipſe in *Miſcellan. de Prædeſtin. c.* 4. *Theſ.* 1. Et *demonſtrat. Theſ.* 6. aſſerit, *reprobos in peccato relinqi, & perpetuo coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere.* Qin &, *de Attributis Dei l.* 5. *c.* 2. *de Prædeſtin. ſanct. Theſ.* 2. *Num.* 2. *Unionem cum Chriſto, & juſtificationem, electionis effectus, notaſqe* facit. Et, *ibidem q.* 3. *Num.* 2. *Electionem juſtificationis cavſſam.* Et, *de reprobis q.* 2. *Theſ.* 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hic Zanchium ſecum committere ſatagis. ſed mallem loca à te citata interpretari de adultis, de qibus potiſſimum agit: Fateor enim & ipſum & Apoſtolum ex qo ille ſuas theſes demonſtrat, parcius agere de effectu Baptiſmi in parvulis. Illud, Reprobos in peccato relinqi, & coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere, *intelligendum de peccato actuali, & reos eſſe mortis propter iniqitates proprias.* Unionem cum Chriſto & juſtificationem eſſe effectus electionis *ex Apoſtolo docet, ſed intelligit de unione & juſtificatione per fidem facta, de qibus Apoſtolus proprie agit.* Electionem *vult* juſtificationis *per fidem* cavſſam eſſe. Reprobos nec vocari unqam, vel juſtificari

juſtificari *vult : ſcilicet per donationem fidei, nec fide juſtificari, de qa vocatione & juſtificatione paſſim agit Apoſtolus.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De adultis ſolis Zanchii illa intelligi, nec materiæ de prædeſtinatione in genere, qam tractat, ratio, nec ipſe etiam avthor patitur. Nam *l. 5. c. 2. de prædeſt. ſanct. q. 5. §. 2. de mediis*, hæc habet: *Sine his igitur ne pueri qidem & infantes ad finem æternæ gloriæ deduci poſſunt. Ideo interne omnes, etium electi infantes per Spiritum Sanctum ſuo modo vocantur, & juſtificantur, ut etiam glorificentur. Qadam verò his annexa ſunt, qæ etſi locum in infantibus propter ætatem habere non poſſint, reliqos tamen electos omnes conſequuntur*, &c. *Uti actualis fides, auditio verbi*, &c.

2. Illa à te allata, à Zanchio hac ratione dicta intelligi debere, qod puerum baptizatum ex charitatis judicio electum eſſe præſumat (id qod contra tuam *theſin* diſertè facit) inde liqet clariſſimè, qod idem ipſe, *de operibus redempt. l. 1. c. 16. tit. de bapt.* dum Baptiſmi à ſe allatam definitionem explicat; *Diximus*, inqit, *electi; qia reprobi, licet lavacro aqa baptizentur, beneficiorum tamen, qæ per Baptiſmum conferuntur, expertes manent, nec baptizantur à Chriſto, Spiritu Sancto & igne : Non enim baptizat Chriſtus niſi ſuos, hoc eſt, à Patre ſibi datos.* Et poſtea, in *cavtion. 1. Ut Baptiſmi beneficia conſeqamur, opus eſt fide, vel ſaltem ſpiritu fidei & pœnitentiæ, qo certè non donantur niſi electi, & ad fœdus pertinentes.* Imò eis ipſis in *Theſibus*, unde teſtimonium illud tuum deſumitur, ab ipſo protinus exordio, de *electis ſolis* ſeſe agere, qibus iſta conferantur, ſive per Sacramenta, ſive per alia media, beneficia, aperte ſatis oſtendit. *theſ. 1. & 2. & theſ. 26.* ubi *electos* ſolos ſtatuit *ad fœdus admitti, & Chriſto uniri, atqe in corpus ejus incorporari.*

Zanchianis gemina habet Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8.* in *Append. de exorciſm. fol. 74.* Sed de Zanchio videatur Malderus, *ad Synod. Dordr. c. 2. §. 5.*

3. Si *de Baptiſmi in parvulis effectu parcius agere Apoſtolum* concedatur; vix erit, opinor, ut ex ſcriptis Apoſtolicis theſes iſtæ de materia ea certo clareqe poſſint ſtabiliri.

4. Zanchius qod de eadem re parcius agere dicitur: certè ſententiam ſuam ea in parte aperte ſatis profitetur, *ad Epheſ. 5. loc. 2. part. 2. de bapt. §. 5. & 6.* ſi qid verò deſideratur, Lectorem ad Calvinum in *Inſtit.* remittit; utpote qem in argumento iſto probet; de eo avtem jam ſtatim videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hiſce accedat clariſſimus Calvinus (*in* comm. in Epheſ. 5. 26.) Qod Baptiſmo nos ablui docet Pavlus, ideo eſt, qod illic nobis ablutionem noſtram teſtatur Deus, & ſimul efficit, qod figurat; niſi enim conjuncta eſſet rei veritas, avt exhibitio, qod idem eſt, impropria eſſet hæc locutio, *Baptiſmus eſt lavacrum animæ.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Calvino idem qod de Zanchio dictum ſit; ne ſibi contrarius exiſtimetur. qi & qod addit *Baptiſmum* dici *animæ lavacrum*, ſi de Baptiſmi Sacramento accipiatur, intelligi poteſt ita dictum, qod ad ablutionem animæ deſignandam atqe obſignandam inſtitutum ſit. Verum de Calvini mente videantur, qæ habuimus ſupra repoſita *Num. 2. ad Arg. 3. Reſp. 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nemo noſtrorum Theologorum de Sacramentorum vi & efficacia ſæpius & clarius loqitur, qam D. Calvinus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Atqi Calvini doctrina de catena illa Apoſtolica, cujus nexus dogma iſtud diſſolvere videtur, cum Zanchii illis, qæ ſupra allata ſunt, planè conſentit.

2. Calvinus certè diſertè videtur ad partes noſtras tranſire, ubi tum de Sacramentis in genere, tum de Baptiſmi, qoad parvulos ipſos efficacia uſuqe ex profeſſo agit. Ut enim illud prætermittam ex *comment. ad Epheſ. 5. 26.* à te ipſo adductum; *Neqe enim affixa eſt ſignis Dei gratia, qin citra adminiculum ſigni liberè eam diſtribuat, ſi velit. — Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratiæ numqam fiunt participes; nam ſignum omnibus eſt commune, h. e. bonis indifferenter & malis; Spiritus avtem non niſi electis confertur: atqi ſignum abſqe Spiritu eſt inefficax.* Et, *ad Rom. 4. 11. Sacramenta per ſe etſi nihil juvant, Deus tamen, qi gratiæ ſuæ inſtrumenta eſſe voluit, arcana Spiritus ſui gratia efficit, ne profectu careant in electis: & qamvis reprobis mortua ſint ac inutiles figuræ, vim tamen ſuam & naturam ſemper retinent.* Idem, qæ de Sacramentorum natura in genere ſtatuit, *Inſtitut. l. 4. c. 14. §. 1.* videri poterit ſupra *Num. 2. ad Arg. 12. Replic. §. 2.* Qin &, *lib. eodem. c. 16. §. 7.* de fructu agens ex profeſſo, qi ex hoc ritu parvulis adhibito, tum ad parentes fideles, tum ad infantes tinctos redeat; hos ponit.

1. *Qoad parentes; qod Dei ſignum puero communicatum, velut impreſſo ſigillo promiſſionem pio parenti datam confirmat, ac ratam eſſe declarat, qod Dominus non illi modò, ſed ſeminis ejus in Deum ſit futurus.*

2. *Qoad infantes; nonnihil*, inqit, *emolumenti pueri è ſuo Baptiſmo capiunt:*

1. *Qod in corpus Eccleſiæ inſiti, aliis membris aliqantò commendatiores fiant.*

2. *Qod ubi adoleverint, ad ſerium Deum colendi ſtudium non mediocriter ſtimulantur; à qo in filios ſolenni adoptionis ſymbolo accepti fuerint, anteqam per ætatem eum cognoſcere poſſent.* Qanqam avtem de Calvini in hac parte ſententia ſuperius abunde ſatis dictum videatur *Num. 2. ad Arg. 12.* & *Num. 17. Replic. ult.* tamen qò illud, qod ex eodem *ad Epheſ.* hic adductum eſt de avthoris ipſius mente qid velit, clarius pateſcat, ex ejuſdem *Catechiſmo*, ubi accuratius iſta diſtingvit, pavca delibabimus. M. *Qid eſt Sacramentum?* P. *Externa divinæ erga nos benevolentiæ teſtificatio ad obſignandas cordibus noſtris Dei promiſſiones, qò earum veritas melius confirmetur.* Et mox, *de baptiſ.* P. *Baptiſmus veluti qidam in Eccleſiam aditus nobis eſt, illic omnes teſtimonium habemus, nos cum alioqi extranei alieniqe ſimus, in Dei familiam accipi, ut inter ejus domeſticos cenſeamur.* Mox; M. *Num aqam eſſe animæ lavacrum cenſes?* P. *Neqaqam; hunc enim honorem Chriſti ſangvini eripere nefas eſt, ut abſterſis omnibus noſtris maculis puros coram Deo & impollutos nos redderet. Atqe hujus qidem purgationis fructum percipimus, qum ſacro illo ſangvine conſcientias noſtras Spiritus Sanctus aſpergit; obſignationem verò in Sacramento habemus.* M. *Verum annon aliud aqa tribuis, niſi ut ablutionis tantum ſit figura?* P. *Sic figuram eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas: neqe enim ſua dona nobis pollicendo nos Deus fruſtratur: proinde & peccatorum veniam, & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo & recipi à nobis certum eſt.* (Habemus qæ ex *comment. ad Epheſ* prolata ſunt; ſed pergamus.) M. *An promiſcuè in omnibus impletur hæc gratia?* P. *Multi, dum pravitate ſua viam illi præcludunt, efficiunt, ut ſibi ſit inanis. Itaqe non niſi ad fideles ſolos pervenit hic fructus: verum inde nihil Sacramenti naturæ decedit.* poſt; M. *Nobis verò qid agendum eſt, ut rite Baptiſmo utamur?* P. *Rectus Baptiſmi uſus in fide & pœnitentia ſitus eſt: h. e. ut ſtatuamus* 1um. *certa animi fiducia, nos ab omnibus maculis Chriſti ſangvine purgatos Deo placere: Deinde ut Spiritum ejus ſentiamus in nobis habitare, atqe id operibus apud alios declaremus.* (Vides Calvinum de adultis fidelibus iſta dixiſſe debere intelligi, qibus obſignando exhibere beneficia iſta

dicantur: atqi horum nemo avt eſt reprobus, avt in æternum periturus; ut *aſſerto* tuo *ſecundo* Calvinus minime ſuffragetur. Verum ſequntur jam *de Pædobaptiſmo*, qæ pro nobis prorſùs faciant. M. *Si hæc requruntur ad legitimum Baptiſmi uſum, qi ſit ut infantes baptizemus?* S. *Non eſt neceſſe, ut Baptiſmum ſemper fides & pœnitentia præcedant: ſed ab iis tantum exiguntur, qi per ætatem jam ſunt utriuſqe capaces. Satis ergò fuerit, ſi infantes poſtqam adoleverint, Baptiſmi ſui vim exſerant.* Poſt; M. *Qâ ergò conditione baptizandi ſunt infantes?* S. *Ut teſtatum fiat, benedictionis fidelium ſemini promiſſæ ipſos eſſe hæredes; ut agnitâ, poſtqam adoleverint Baptiſmi ſui veritate, fructum ab eo percipiant & proferant.* Hæc Calvinus, qæ cum dogmate, qod tu iſtic tueris, qi poſſint conſiſtere, ipſe videris.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 31.

3. *Si in parvulis omnibus Baptiſmus non ſolvit reatum originalis peccati, videri poſſit Deum non ſeriò & veraciter agere cum ſuſcipiente, qem vult & juſſit baptizari, & ſuppoſito novo fœdere cum toto humano genere, & ejuſdem ſignis, & ſacramentis tum inſtitutis, tum ritè applicatis, iiſdem ſignis ſuis Deum deeſſe & (qod abſit) ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeo ſuppoſito novo fœdere deſerere, antequam deſeratur. Qare prorſùs dicendum eſt, Deum remoto omni ex parte ſuſcipientis impedimento, i. e. libera reſiſtentia, ſuæ ordinationi non deeſſe, ſed in parvulo ritè baptizato ſolvere reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Non ſeqitur *Deum veraciter non agere, etiamſi in Baptiſmo reatum non ſolvat*, dummodo gratiæ fœdus obſignet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, 1. At ſeqetur mea illatio, ſi reatus ſolutio promittatur in Baptiſmo. *Promitti avtem ſolutionem reatus evincit* 1. *Analogia Sacramentalis. Qemadmodum aqa, ſev aqæ aſperſio, abluit ſordes corporis: ita ſangvis Chriſti ejuſqe applicatio ritè ſuſcipientis abluit reatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non videtur ex eo confirmari ſatis illationis neceſſitas, qia *Deus in Baptiſmo reatus ſolutionem promittat*; niſi addatur, promittere eo ipſo tempore dandam; qod nuſqam promiſiſſe deprehenditur.

2. Analogia ſacramentalis id non probat: analogia hæc in genere eſt; Sicut aqa vim habet abluendi corporis ſordes, ita Chriſti ſangvis eluendi animæ maculas: analogia ſiqidem à repræſentatione ſumi ſolet, repræſentatur avtem priùs, propriéqe in Baptiſmi ſacramento cordis ſanctificatio, qâ ab inhærente ſorde emundatur. Epheſ. 5. 26. 1 Pet. 1. 2. Tit. 3. 5.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ac qanqam non negarim aqa aſperſionem etiam obſignare ablutionem ſordium, id tamen non præſtat niſi ſecundariò, & ubi priùs eſt ablutus reatus. Obſignatio enim non eſt propriè niſi rei priùs exhibitæ; non enim verè obſignatur, niſi qod prius eſt, ut non uno in loco verè D. Beza ad Acta Colloq. Mompelg. *Eſto enim obſignatio fiat futuri beneficii ex promiſſione, ipſa tamen promiſſio priùs ſit qàm obſignatur, avt obſignari poſſit.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reverâ obſignari non poteſt, qod non aliqo modo præceſſit. Verùm obſignatio duo reſpicit; tum promiſſionem ſive pactionem ipſam, tum beneficium, idqe vel abſolutè pactum ſive promiſſum, vel conditionatè. Illa obſignationem præcedat neceſſe eſt, iſtud qo minùs ſeqatur, avt ne ſeqatur qidem, nihil obſtat, ubi conditio, ſub qâ promittebatur, præſtita non fuerit. Calvinus *Inſt. l. 4. c. 14. §. 3. Ex hac, qam poſuimus, definitione, intelligimus nunqam ſine præeunte promiſſione eſſe Sacramentum; ſed ei potiùs tanqam appendicem qandam adjungi, eo ſine ut promiſſionem ipſam confirmet ac obſignet.* Whitakerus de Sacr. q. 1. c. 3. *Sacramenta Dei promiſſioni, tanqam ſigilla diplomati, annexa ſunt.* Petrus Martyr *ad 1 Reg. 8. In Baptiſmo res ipſa, hoc eſt, fœdus initum cum genere humano per Chriſtum antecedit, deinde ſymbolum externum conſeqitur. — Non tamen diffiteor qadam ſignificata eſſe Baptiſmi, qæ non antecedunt ſed conſequntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia.* Hilarius *in Pſalm. 118. part. 3. Eſt ergo, qantum licet exiſtimare, perfecta illius emendatio puritatis, etiam poſt Baptiſmi aqas repoſita; qa nos Sancti Spiritûs ſanctificet adventu, judicii igne nos decoqat, qa per mortis injuriam, à labe morticina & ſocietate purgabit, &c.* Et hanc tamen in Baptiſmo deſignari docuimus ſupra *Num. 2. ad argum. 2. enum. 7.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tuis avtem hypotheſibus nihil hîc promittitur, niſi obſignatio ablutionis reatûs; atqe ita analogia ſacramentalis erit: Ut aqa, ſev aqa aſperſio obſignat ablutionem ſordium corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus applicatio obſignat ablutionem reatûs. At qis neſcit aqam priùs natura abluere ſordes qàm earundem ablutionem obſignat, avt obſignare poteſt?

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ex *meis*, ſed non ſolius, noſtrorum ferè omnium *hypotheſibus* ſeqitur, nihil promitti vi Sacramentorum propriè ac primariè perficiendum, niſi fœderis divini, promiſſionumqe & pactorum ejuſdem obſignationem; tum qicqid ex obſignatione beneficii ulteriùs poſſit accreſcere: neqe vix avſim pedem in hoc negotio ulteriùs proferre, qàm Apoſtolum ipſum mihi præeuntem advertam. Rom. 4. 11. qo loco integram Sacramenti definitionem, totámqe ejuſdem naturam rationémqe complexus, noſtrûm pleriſqe perhibetur. Petrus Martyr. *in Rom. 4. Vix puto ullum extare locum in ſacris literis, qo tam breviter & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qàm his Pavli verbis, qibus Circumciſio appellatur ſignaculum.* Calvinus, *ibidem. Porro hîc habemus inſignem locum de communi Sacramentorum uſu. Sunt enim, teſte Pavlo, ſigilla, qibus & Dei promiſſiones cordibus noſtris qodammodò imprimuntur, & ſancitur gratiæ certitudo.* Et, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 23. Nec verò Baptiſmo noſtro plus tribuere fas eſt, qàm Apoſtolus Circumciſioni tribuit, qod vocat ſigillum juſtitiæ fidei.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 2. Non hîc Circumciſionis tantùm, ſed Sacramenti in genere definitio habetur; & hæc brevis & perſpicua Sacramenti definitio eſt, ut mihi videtur: primò enim σημεῖον pro genere ponitur, h. e. ſignum externum avt ceremonia; deinde σφραγὶς δικαιοσύνης, ſigillum juſtitiæ, qæ ex fide ſcilicet eſt, rem Sacramenti & finem & uſum declarat, ut ſi poſſemus eſſe Scripturis contenti, non meliorem definitionem deſideraremus.* Paræus, *in Rom. 4. 11. Hic locus eſt ſedes doctrinæ de natura & uſu principali Circumciſionis, & Sacramentorum reliqorum, unde cognoſcitur, qod ſacramenta ſint σημεῖα divinitùs data, & σφραγίδες, ſigilla juſtitiæ fidei.* Et, *ibidem. Obſerv. 2. Omnia Sacramenta ſignificant & obſignant fidei juſtitiam: Baptiſmus ergò ſignum eſt & ſigillum juſtitiæ fidei, per ſangvinem & Spiritum Chriſti.* Et mox; *Obſcurum non eſt, ſignificare & obſignare gratiam, eſſe de Sacramentorum forma συσκλαχῆ, unde principalis eorum effectus exiſtit.* Rivetus, *de Sacram. theſ. 30. Finis Sacramentorum proprius eſt, ut obſignent fidelibus promiſſiones Evangelii.* Wallæus, *de Bapt. §. 31. Propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere.*

Optimè

Optimè Vorſtius, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 2.* Objectio. *Omnes homines naſcuntur in peccato originali, & proinde cum reatu mortis æternæ, Pſal. 51. Rom. 5. &c. Ergò niſi per Baptiſmum hic reatus tollatur, pereundum ipſis eſt; qia per hoc organum gratiâ Chriſti hominibus applicanda eſt, & ſine hoc applicari non poteſt.* Solutio. *Non reatus ille generalis propriè per Baptiſmum, ſed per Chriſti gratiam (qæ propriè per Baptiſmum non qidem reipſa conferri, ſive nobis applicari, ſed tantùm ſignificari & obſignari ſolet) à nobis avfertur.* Et, *ad Contr. 1. Theſ. 6. Noſtri hoc dogma de opere operato, ſev de actione externa & ſacramentali, qaſi qæ per ſe abſqe fide, & bono motu utentis juſtificare qempiam poſſit, plane pernicioſum eſſe judicant: Et omnia ſacramenta ex ipſius Dei ordinatione tantùm vim ſignificandi & obſignandi, non avtem ipſam Evangelii gratiam conferendi habere, docent Evangelici. — Sacramenta dicuntur ſigna & ſigilla divini fœderis, uti ſupra diximus ex Gen 17. & Rom. 4. Ergò gratiam in fœdere promiſſam, non ipſa in ſe continent, avt vi ſua nobis conferunt; ſed jam fortè collatam, vel etiam poſtea conferendam tantùm ſignificant & obſignant. — Qippe qæ gratiæ divinitùs promiſſæ, non antecedentes cavſſæ, ſev inſtrumenta operativa, ſed conſeqentia qædam adjuncta ſunt.*

2. Nihil tamen aliud in Baptiſmo promitti, niſi obſignationem ablutionis reatûs, *ex meis hypotheſibus* non ſeqitur. Promitti enim poteſt, qod non ſtatim præſtatur; promittitur in fœdere, ſed ſub conditione, ablutio ſordis ablatióqe reatûs: promiſſio iſta, ubi fœdus obſignatur, qaſi promiſſione novâ reali, non vocali avt verbali illâ duntaxat, ulteriùs firmatur ac ſancitur. Ita in Baptiſmo remiſſionem ipſam reatûs promitti non negatur, etiamſi obſignari duntaxat in præſenti, non & præſtari, ſtatuatur.

3. *Sacramento fœdus obſignari tantummodò*, qi dixerit, *ejuſdem obſignationem in eodem promitti* nullus dicit: imò abſurdè admodum & contra ſuam ipſius mentem loqeretur, id ſi diceret; ſi enim in obſignatione Sacramenti ipſius natura uſúſqe proprius conſiſtere cenſeatur, neceſſario ſeqetur in Sacramenti adminiſtratione obſignationem, non futuram promitti, ſed impræſentiarum præſtari.

4. Talem, qalis hîc fingitur, *Analogiam* de Baptiſmo hinc ſtatui, (non magis qam ex hypotheſibus Pavlinis de Circumciſione) id verò pernego. Verùm nihil fuerit opus, hoc loco denuò regerere, qæ ad objectum iſtud diluendum priùs dicta ſunt. *Num. 2. ad Arg. 10. Repl. §. 4.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Deus in hoc Sacramento promittit illud parvulo, cujus parvulus eſt capax, non id cujus parvulus pro ſtatu parvuli non eſt capax. At remiſſionis originalis reatûs parvulus eſt capax pro illo ſtatu, non itidem obſignationis ablutionis reatûs; hunc enim moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, qoad parvulum ipſum, te ipſo fatente* Num. 32. ſeqente.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nuſqam promittit Deus, in Baptiſmi Sacramento, infanti baptizato conferre id omne, cujus infans capax eſt.

2. Obſignationis fructus capax eſt infans, etiamſi uſus moralis illius actualis nondum ſit capax, cujus beneficio gratiam alere, confirmare, avgere Sacramenta in adultis fidelibus ſolent. Nec ego obſignationis uſum omnem qoad parvulos Sacramentis derogavi, verùm hunc tantùm, qo mediante ſignificatione, repræſentatione, obſignatione, gratiam eis communicare qeant. Obſignatio poteſt latifundiorum parvulo fieri; qæ etiamſi qoad parvulum ipſum firma efficáxqe ſit; unde & obſignationis capax meritò dicatur; non tamen obſignationis illius uſum eum poterit obtinere, qo vel de poſſeſſione obſignatâ gavdium, vel de donatoris benevolentiâ notitiam percipiat, ut ad ipſum denuò impenſiùs diligendum obſervandúmqe excitetur, donec ad rationis exercitium per ætatem acceſſerit. Breviter, hoc volui, non nullum qoad ipſos ſimpliciter, ſed nullum apud illos uſum iſtiuſmodi obtinere, non qod nullus omnino uſus exiſtat, ſed qod nullum ipſi adhibere poſſint, non magis qàm iſtius, qi Baptiſmo tribuitur, effectus, de reatûs ipſius remiſſione, qam illi nec intelligunt, nec mediante ideò intellectu uſum iſtiuſmodi aliqem ejuſdem poſſunt habere. Vide Chryſoſtomum *in Gen. 17. Hom.* 40. ſupra *ad finem Num. 13. Repl. 3.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Promiſſio ipſius remiſſionis, & non ſolius obſignationis ſit parvulis Judæorum* Act. 2. 39. *ut ſupra obſervavimus in* Reſp. ad Cenſ. Num. 4. & 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqe ibi ſatisfacere objecto iſti conati ſumus.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex iſtis conficitur Deum veraciter non agere cum parvulo ſuſcipiente Baptiſmum, ſi non abluat reatum, prout in ratione noſtra tertia deduximus; ſed ſuis ſignis deeſſe, & ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeò deſerere antequam deſeratur à ſuſcipiente Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Satis eſt, ut veraciter Deus agat, dummodo fœdus gratiæ obſignat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Si ſatis eſt, ut fœdus gratiæ obſignet, illud intelligendum de obſignatione vel ipſius pacti conditionalis; Si credideris, remittentur tibi peccata. *vel ipſius rei promiſſæ, qatenus ſuſcipiens de re promiſſa, i. e. remiſſione peccatorum, jam obtentâ certioratur.*

1. *At nevtra obſignatio obtinebit in parvulis, qippe in qibus pro eo ſtatu hunc moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, te ipſo fatente,* Num. 32. *Atqe adeò parvulis in infantia morientibus Baptiſmus non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſus ineffícax; ſupervictaris avtem non erit ſignum efficax, niſi cum adulti primùm crediderint.*

2. *Si de obſignatione conditionali intelligas, illa ſit cum omnibus baptizatis, ſed nihil ponit ineſſe, niſi poſita conditione. Si ergò ſufficiat, ut Deus dicatur veraciter agere cum qovis ſuſcipiente, & tamen nihil ponat ineſſe, niſi in conditionem fœderis præſtante & implente, pœnitendo & credendo in Chriſtum Redemptorem*; Ergò talis obſignatio ſufficit, *qæ nihil prodeſt parvulo pro ſtatu parvuli, nec adulto, niſi cum primùm pœnitentiam egerit, & in Chriſtum Redemptorem actu crediderit*; *unde talis obſignatio non eſt dicenda ſufficiens, cum parvulo pro ſtatu parvuli non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſùs ineffícax; itidem omni etiam adulto, priuſqam conditionem præſtiterit.*

Sin de obſignatione ipſius rei promiſſæ, ſcilicet remiſſione peccati intelligi vis, ut Deus dicatur veraciter agere cum baptizato parvulo, qatenus obſignat ipſam remiſſionem jam exhibitam & collatam ante ſuſceptum Baptiſmum; *præterqam qod talis obſignatio non ſit parvulis in illo ſtatu, de qibus agitur in noſtro argumento*; *Dico non poſſe veraciter fieri omnibus baptizatis talem obſignationem*; *cum omni baptizato parvulo non priùs remittantur peccata, qàm baptizetur, ex tuis etiam placitis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo, obſignare Deum pactum illud ſub fidei

&

& reſipiſcentiæ conditione cum parente, tam de prole ſuâ, qàm de ſe initum, quod ad adultam ætatem pervenienti, tum demum ex lege ordinariâ fiat *efficax, ubi actu crediderit ac reſipuerit*; quod de Pavlo rectè Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adverſ. Thomſon. diatrib. c. 7.* (ex lege dico ordinariâ, qia nemo Deum reſtrinxerit, qin poſſit in parvulis etiam ſupervicturis efficax prius facere, ſi velit;) apud eos avtem qi in infantiâ moriuntur, infantes efficax evadat, poſſim cum Zanchio dicere, *qando fidei, etiamſi non actus, virtus tamen, Spiritûs Sancti ope operaqe ingeneratur. de Attribut. Dei l. 5. c. 2. q. 5. §. 2. benef. 3.* dico certè, qando Spiritus Sancti virtute interiùs ceperint renovari: nam de uſu morali, qem in infantibus obſignatio nullum habere poſſit, ſatis puto me pavlò antè reſpondiſſe. Nec nudum avt inane, pro ſtatu parvuli etiam, ſignum fuerit, qod hunc qoad ipſos qem dixi uſum habeat; ſiqidem in adultis donec iſta præſtiterint, non prodeſſe, nec tu ipſe, credo, nec orthodoxus qiſqam negaverit. Calvinus, *adver. Anabaptiſtas art. 1.* de Pædobaptiſmo agens, *Cum de Sacramento aliqo agitur, animadvertendum eſt, ſubſtantiam omnem & vim ex doctrina æſtimandam eſſe, à qa confirmationem capit; notemus ergò doctrinam velut rem præcipuam, Sacramentum verò velut appendicem eſſe. Nunc Baptiſmum cum Circumciſione comparemus. Baptiſmus pœnitentiam avt renovationem vitæ continet, cum promiſſione remiſſionis peccatorum: utrumqe iſtorum Circumciſio, nec plus avt minùs, complectitur. Nam qod ad pœnitentiam attinet, de ea ſæpe tum apud Moſen, tum apud Prophetas fit mentio, cum monent, ut circumcidantur corda. Id ipſum enim eſt, qod in Novo Teſtamento dicitur veterem hominem mortificare. In ſumma ſpiritualis Circumciſio idem ſibi vult, qod pœnitentia. Qod verò ad alteram partem attinet, ſcilicet ad remiſſionem peccatorum, clarior approbatio petenda non eſt, qàm ea Pavli ſententia, ubi dicit, Circumciſionem Abrahæ datam eſſe ad juſtitiæ gratuitæ confirmationem, qam fide obtinuerat. Si igitur ita argumentari velint, rationi conſentaneum non eſſe, ut infantes baptizentur, qi nec fidem nec pœnitentiam habent, cum Baptiſmus ſit Sacramentum regenerationis, & lavacri ſpiritualis, qo per Chriſtum abluimur: reſpondeo idem de Circumciſione dici poſſe, ac Deum nihilominus juſſiſſe, ut infantes circumciderentur. Deum ergò ipſum redarguunt, cum ajunt, rationi adverſari, ſi Sacramentum, qod fidei & pœnitentiæ teſtimonium eſt, communicetur infantibus. Qid igitur dicendum? ſanè ſi qæ à Deo conſtituta ſunt probemus, ejus doctrina certò oſtendit minimè neceſſarium eſſe, veritatem, qæ Sacramento ſignificatur, ſemper præcedere, ſed aliqando ſufficere ſi ſubſeqatur, ſaltem pro parte. Renovatio enim vitæ ſignificabatur per Circumciſionem; ac ſimiliter juſtitia, qam fide obtinemus; nec pœnitentia nec fides erant in puero infante; nec tamen propterea minùs capax erat Sacramenti recipiendi. En igitur qomodo ſignum veritatem antecedebat. Si hoc aliqando licitum & rationi conſentaneum fuit, qare nunc erit diſſentaneum?* Tandem diſſertationem his verbis concludit: *Gratiam Dei præcipuè æſtimare debemus ex declaratione, qam tum Verbo, tum Sacramento facit. Cum igitur Baptiſmus hodiè inſtitutus ſit, ut promiſſio ſalutis corporibus noſtris obſignetur, ut in populo Judaico fiebat; ſingulari conſolatione privarentur Chriſtiani, ſi hæc confirmatio liberis ſuis adimeretur, qâ ſemper potiti ſunt fideles omnes, ut viſibile ſignum haberent, qo Dominus oſtendit ac teſtatur, ſe liberos ipſorum in Eccleſiæ communionem recipere.* Idem, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Dicimus ergo, qum Circumciſionem, pœnitentiæ, fideíqe Sacramentum infantibus Deus communicarit, non videri abſurdum, ſi nunc Baptiſmi participes fiant, niſi planè in Dei inſtitutionem debacchari placeat. Verùm cum in Dei factis omnibus, tum in hoc qoqe ipſo ſatis ſapientiæ & juſtitiæ ad retundendas impiorum obtrectationes relucet. Nam etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud intelligentia non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur, in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſtea meditarentur. Deniqe nullo negotio ſolvi poteſt objectio hæc, baptizari in futuram pœnitentiam & fidem, qæ etſi nondum in illis firmata ſint, arcana tamen Spiritûs operatione utraqe in illis latet. Hac reſponſione ſemel evertitur, qicqid adverſum nos torqent à Baptiſmi ſignificatione petitum; qale eſt elogium, qo à Pavlo inſignitur, ubi vocat lavacrum regenerationis & renovationis.* Deniqe ibidem, *§. 21. Contendunt qidem illi, ex eo nihil Pædobaptiſmo reliqum fieri, niſi ut inanis ſit fumus; nempe à qo longè ſepoſita ſit hæc veritas. Verùm hallucinatione iſta identidem peccant, qod rem temporis ordine ſemper ſigno præire velint: nam & Circumciſionis veritas eodem conſcientia bona teſtimonio conſtabat. Qod ſi neceſſariò præcedere debuiſſet, nunqam infantes Dei mandato fuiſſent circumciſi. Verùm ipſe bona conſcientia teſtimonium Circumciſionis veritati ſubeſſe oſtendens, ſimul tamen præcipiens parvulos circumcidi, ea parte in futurum tempus Circumciſionem conferri ſatis indicat. Qare nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ reqirendum eſt, qàm ut fœdus cum illis à Domino percuſſum confirmet & ſanciat. Reliqa ejus Sacramenti ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.* Beza, *qæſt. & reſponſ. part. 2. §. 111.* Qæſt. *Num verò vis illa Spiritus ſenſim hunc veterem hominem in nobis abolens, & novum creans, ab ipſo Baptiſmi momento incipit?* Reſp. *Apage hunc errorem operis operati. incipit ergò Baptiſmi fructus ab eo momento, qo fides incipit, qæ qidem interdum præcedit Baptiſmum; ut in Cornelio apparuit, Act. 10. 47. interdùm verò ſubſeqitur; ut in infantibus baptizatis, modò tardiùs modò ſeriùs evenit, ſiqidem adoleverint & ſint ex electorum numero. Deniqe non eſt fructus Baptiſmi ad illud momentum coarctandus, qo cuipiam confertur, ut nec verbi ſimplicis, latente tantiſper ſemine in avdientium animis, dum virtute fidei modò ſeriùs modò tardiùs collata, emergens fructificet.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 4. ad arg. 5. Promiſſiones Dei vel ſunt categoricæ & abſolutæ, vel hypotheticæ & conditionales. primæ illæ ſemper ratæ ſunt, nec unqam mutari poſſunt, ſive nos credamus, ſive non; ut promiſſio de diluvio nunqam futuro, de mundi fine, de reſurrectione: reſurgemus enim qantumvis non credamus. At promiſſio gratiæ conditionalis eſt, reqirit enim fidem: non credenti igitur Sacramentum nihil confirmat; qia promiſſiones ſacramentales ſunt conditionales,* &c. Idemqe, *ibidem q. 4. c. 2. Sacramenta nihil ex opere operato efficiunt. i. e. ob id tantùm, qia adhibentur, etiam in parvulis. Non enim parvuli, eo tantùm qod baptizantur, gratiam participant, nec tamen fruſtrà baptizantur, qia in futuram fidem & pœnitentiam baptizantur, & qia membra ſunt Eccleſiæ, & ſancti ex fœdere, ideóqe ſignum fœderis eis negandum non eſt, adulti verò niſi credant Evangelio, nullam ex Sacramentis utilitatem percipiunt: atqe ita omnis Sacramentorum vis ex fide pendet.* Et, *q. 5. c. 2. ad rat. 3. Hæc erat promiſſio principalis;* (me fore tibi Deum & ſemini tuo) *& hujus promiſſionis nemo ſine fide particeps eſt.* Videantur & qæ ſupra ex eodem, *de Sacram. q. 1. c. 3. vocab. 4.* adduxi, *Num. 2. ad Arg. 11. Repl. 2. locut. 2. Reſp. 2. rat. 2.* Walæus *de bapt. theſ. 31. Qando ergò propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus: primò certiorationem gratiæ promiſſæ, & à cauſſa principali collatæ, avt conferendæ: ſecundò ejuſdem confirmationem & avgmentum: qum avtem promiſſio illa non ſit abſoluta, ſed conjuncta cum conditione fidei & reſipiſcentiæ; ſeqitur gratiam illam non obſignari niſi credentibus & reſipiſcentibus.* Sclaterus noſter, *in Rom. 2. 25.* reſpondens argumentationi iſti Pontificiorum: *Sacramenta rectè atqe utiliter etiam infantibus conferuntur. Ergò ſanctitatem conferunt ex opere operato. — Qid ſi Baptiſmus utiliter infantibus adminiſtratur? num utilitas iſta neceſſariò eſſe debet collatio ſanctitatis abſqe diſpoſitione pravia? ac non potius obligatio ipſorum ad obedientiam; per vitæ totius curriculum præſtandam? rectè eum parentum fidelium infantibus adminiſtramus, hoc modò initiantes eos fœderi divino, obligantes ad jugem obedientiam, at verò utrum Baptiſmus alio ullo modo proſit eis, mihi dubium eſt.* Deniqe Reverendus Gregorius Derenſis Epiſcopus *de perſever. c. 12. §. 3. Non eſt neceſſa-*

ceſſarium, ut baptizatus qiſqam (parvulus ſcilicet) *præſentaneè vel juſtificetur vel regeneretur; verùm Baptiſmi Sacramentum eſt ei ſigillum juſtitiæ fidei, qæ eſt juſtitia Chriſti avt à Spiritu Sancto applicanda electo in infantia morienti, avt etiam fide apprehendenda in eis, qi ad diſcretionis annos ſuperſtites, credendi gratiam aſſequuntur.* Et, §. 4. *Neqe enim Baptiſmi effectus eſt, fidem inchoare avt producere, qa in adultis Baptiſmum præire debet, nec poſſunt infantes, dum rationis uſu deſtituuntur, actualiter credere; ſed baptizato juſtitiam fidei obſignare, atqe ita ſacramentaliter juſtificare, qi qidem effectus non eſt ad tempus ipſum Baptiſmi adminiſtrationis reſtringendus, ſed ad totum vitæ curſum extendendus, qandocunqe is crediderit ac reſipuerit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dices forſan Deum obſignare fœdus gratiæ in Baptiſmo veraciter cum parvulis ſupervicturis conditionaliter duntaxat; at cum parvulis in infantia morituris abſolutè, qatenus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhibitam à prima conceptione obſignat.

Reſpondeo; At ſic parvulis ſupervicturis pro ſtatu parvuli, nihil veraciter obſignatur, cum nihil exhibeatur, qod obſignetur pro ſtatu parvuli; & ſi aliqid eſſet, qod obſignetur, illud tamen obſignari non potuit illis, qi in illa ætate obſignationis incapaces ſunt: Unde obſignatio illa pro illo ſtatu, otioſa eſt, & ſupervacanea. Qorſum enim tales baptizantur in infantia, ſi nihil illis veraciter avt exhibetur avt obſignatur vi Sacramenti pro illo ſtatu? Qod avtem ad parvulos attinet in infantili ætate hinc migraturos, etſi dicamus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhiberi, tamen cum parvulus non ſit capax hujus moralis obſignationis, non ei obſignabit Baptiſmus rem promiſſam, qamvis antea exhibitam; ſed inſuper dicimus, non poſſe ex Scripturis probari, rem promiſſam ordinariè exhiberi ejuſmodi parvulis baptizatis, ante reipſa ſuſceptum Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ex eis, qæ præmiſſa ſunt, qia ſeqentibus hîc occurri videtur, objectioni avtem reſpondent à me minimè propoſitæ, ad qam data *reſponſio* eiſdem nitatur ſuppoſitis qæ ſuperius diſcuſſa ſunt, idcircò omittere viſum eſt; eoqe magis, qia in molem majorem excreſcere diſceptationem hanc jam tandem adverto, qàm futuram, cum aggrederer primò, opinabar. Illud tantum adjicio claris ac diſertis ex Scripturâ ſacrâ firmamentis illud ſtabiliri debere, qod niſi concedatur, *Deum non ſeriò nec veraciter agere, nec promiſſis ſuis ſtare,* qin *& deſerere ante qam deſeratur,* ſtatui neceſſe fuerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod [Fœdus gratiæ ſcilicet] mihi tamen non cum toto genere humano, ſed cum Evangelium amplexis tantùm intercedere videtur. Act. 2. 39.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certum eſt conditionale fœdus pangi cum toto genere humano, qomodò cum lapſis Angelis non pangitur, qatenus Deus ſub conditione fidei & pœnitentiæ promiſit omnes homines in gratiam recipere; unde & omnes homines per præcones Evangelii incitari veraciter, & ſeriò poſſint ad ſalutis per Chriſtum partæ participationem; non itidem Angelos lapſos, utpote qos Deus ſub nulla conditione in gratiam denuò recepturus eſt. Interim concedo, res in fœdere promiſſas non exhiberi, niſi Evangelium amplexis & eorum ſemini. Promiſſio item, de qa Act. 2. 39. *non ſolum ſit cum adultis Judæis Evangelium amplexis, ſed etiam cum iſtorum liberis, etiam parvulis, ut ſi ipſi baptizentur, remiſſionem originalis reatus conſeqantur. Id qod pariter* (*maceria jam diruta*) *intelligi vult Petrus de Gentibus vocandis & eorum liberis. Ipſi enim jure natalium jus habent ad Baptiſmum, qod non habent Gentilium non vocatorum liberi. Vid. ſupra* Reſp. ad Cenſ. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Promiſſionem illam Act. 2. 39. qod attinet, de ea ſæpiùs jam dictum eſt. De fœderis latitudine; qod utrinqe dicitur, nec ad cavſſam præſentem multùm facit; verbiſqe forſan ac modo loqendi, magis qàm ſenſu dictorum réqe ipſâ diſſidetur.

Fœdus reverâ ſub eis conditionibus ineundum generi humano toti nunc dierum, ut Apoſtolus Act. 17. 30. (at non & olim itidem) proponitur ac promulgatur; actu tamen intercedere cum eis ſolis propriè, opinor, dicitur, qi fidei ac Evangelii profeſſionem ſaltem amplectuntur. Ita ſub Veteri Teſtamento, cum tamen fœdus gratiæ, qoad ſubſtantiam, eadem qæ nunc eſt, exiſteret, fœderati Deo ſoli Judæi habebantur, Rom. 9. 2. gentes cæteræ à fœdere alienæ cenſebantur, Eph. 2. 12. Rex qiſpiam, etiamſi voluntatem ſuam ſcripto publico divulgaverit, fore ut ex gentibus avt civitatibus regno ſuo finitimis (unâ interim avt alterâ duntaxat excluſis) ſub tali talive conditione, qæcunqe voluerit, fœderata ſibi futura ſit; non tamen hoc facit, ut fœdus iſtud ſtatim ex ſcripto illo divulgato cum eis omnibus, avt cum ullâ etiam earum intercedat: intercedet tum demum, cum gentium civitatumve illarum eis tantùm, ſi qæ ſaltem id fecerint, qæ conditiones illas accipere, & præſtandas in ſe recipere voluerint, idqe modo ab eis poſtulato eidem intimandum curaverint. Certè fœdus, qod Deus cum Abrahâ poſteriſqe ejus pepigit, nevtiqam pangebatur cum cæteris, qæ tunc temporis erant, gentibus. Nec video, ſi fœdus gratiæ cum univerſo genere humano ſit initum, cur non & infidelium æqè ac fidelium liberis jus ad Baptiſmum tribuatur, cum fœdere pariter comprehendantur utrique; avt etiam cur à fœderis beneficio excludantur, niſi actu aliqo ſuo ſeſe ipſi, ubi adoleverint, excluſerint. Rectè Beza, *ad act. colloq. Mompelg. de bapt. dogm. 11. p. 130. Dicat nobis D. Andreas, cur natos in Eccleſia ad Baptiſmum admittat, Turcarum avtem avt Judæorum, qi nunc à fœdere ad tempus exciderunt, liberos non item. Annon qod illi qidem ad fœdus pertinere, qia in Eccleſia nati, cenſeantur? qibus propterea fœderis σημεῖον & σφραγὶς denegari non debeat: illi verò qia extra Eccleſiam nati, & idcircò immundi, in Templum Dei admitti non poſſunt? Nam ſi exceperit in Eccleſia natos infantes, non ut jam ſanctos & cenſos in Dei fœdere, ſed ut ſanctificandos & cenſendos ad Baptiſmum admitti: qæram rurſus, cur hos potiùs qàm Turcas avt Judæos ad iſtam nanciſcendam ſanctificationem admittant.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qin potiùs, ſi cum toto humano genere pactum ſit eâ ratione firmatum, ut *deſerere priùs, qàm deſeratur* videri Deus qeat, ni ad Baptiſmum oblato reatum remittat, certè idem feciſſe non minùs videbitur, ſi parvulo ulli omnino id beneficii negaverit; & multò magis, ſi fidelis cujuſqam parvuli, qi vel neceſſitate inſuperabili excluſus, vel per ſupinam ſuorum negligentiam, ſacro flumine caruerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ratio mea apertè agit, non de qovis promiſcuè ad Baptiſmum oblato, ſed de ſuſcipiente qem Deus vult, & juſſit baptizari, & de Sacramento ritè applicato, ut liqidò conſtare poſſit me de Chriſtianorum parvulis tantum egiſſe, avt inſtar Chriſtianorum ſcilicet de paganorum parvulis, qi legitimè in Chriſtianorum poteſtatem adducuntur, & pro qibus ipſi Chriſtiani ſponſores erunt: tales enim inſtar parentum ſunt. Et de ejuſmodi parvulis dico, ſi in iſtorum Baptiſmo Deus non ſolvit originalem reatum, non ſerio & veraciter agere cum tali ſuſcipiente, & deſerere anteqam deſeratur; qatenus Sa-

cramentis ſuis deeſt, & ſuis (qod abſit) non ſtat promiſſis. Qod dici non poteſt de parvulis Paganorum, qi nunqam ſiſtuntur baptizandi. qomodo enim deerit Sacramento ſuo Deus, in iis qi illud non ſuſcipiunt?

Qod ſpectat ad illos fidelium parvulos, qi neceſſitate inſuperabili, vel per ſupinam ſuorum negligentiam Baptiſmo privantur, nos non negamus hoc caſu, tali parvulo, beneficia fœderis, ut ſupra diximus, Reſp. ad Cenſur. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Intelligo ſatis de qibus agas, illud duntaxat viſum eſt obiter monere, qid ex à te hîc poſitis deduci poſſe videbatur. Siqidem enim ſub hâc formâ fœdus actu ſit initum cum humano genere univerſo, videri poterit Deus, forſan ex à te hîc poſitis, parvulos omnes, qi fidei reſipiſcentiæqe capaces nevtiqam ſunt, deſerere, priuſqam ab ipſis actu deſeratur, ad ſalutem ni admittat: qale neſcio qid & Arminiani, non ſaltem nulli, apud ſe fovere inſimulantur. Certè Adrianus Borrius *reſponſ. Armin. ad art.* 31. *p.* 117. à Feſto Hommio citatus, in *Specim. Controv. Belgic. art.* 15. *theſ.* 5. *p.* 56. *Neceſſe eſt omnes ſalvos fore, qi actu nulla alia peccata ipſi perpetraverunt, qales ſunt infantes omnes ſine diſcrimine, qia Deus univerſum genus humanum in reconciliationis gratiam aſſumpſit, & cum Adamo omnibuſqe ejus poſteris in eo fœdus gratiæ inivit: cúmqe infantes fœdus illud tranſgreſſi non ſint, non videntur condemnationi obnoxii.*

2. Illud prius videtur firmiſſimè fuiſſe probandum, atqe ex aliqo verbo perſpicuo fuiſſe demonſtrandum clariſſimè, ſignum iſtud Deum eo fine inſtituiſſe, qo per illud reatus originalis ſolutio actu ipſo daretur, ac de reatu eodem, ſub eadem conditione remittendo promiſſionem dediſſe, qam ut mendacitatis ludificationiſqe reus, ni id præſtet, peragatur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Hinc Patres in Concil. Valentin. in Gall. tempore Lotharii Imperatoris circa annum 855. *cui præfuit Remigius Lugdunenſis Epiſc.* c. 5. Firmiſſimè tuendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & Spiritu regenerata, & per hoc veraciter Eccleſiæ incorporata, & juxta doctrinam Apoſtolicam in morte Chriſti baptizata, in ejus ſangvine ſit à peccatis ſuis abluta. Qia nec in iis potuit eſſe vera regeneratio, niſi fieret & vera redemptio, cum in Eccleſiæ Sacramentis nihil ſit caſſum, nihil ludificatorium; ſed prorſus totum verum, & ipſâ ſui veritate & ſinceritate ſubnixum. *Hac Patres Valentini.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Concilium Valentinum redemptionem & regenerationem conjungit, & ſanè qicqid pro alterâ dictum eſt, pro alterâ ex eiſdem fundamentis dici poterit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Concilium Valentinum agit de redemptione efficaci, qa reſpicit applicationem, non de redemptione impetratâ, qa proculdubio latiùs patet qàm regeneratio. Eſto ergò, conjungantur redemptio *&* regeneratio; *hoc tamen non facit contra noſtram illationem, qa hinc inferimus, Sacramentum Baptiſmi ſemper abluere vitè eum ſuſcipientes à peccatis ſuis; ergò & omnes parvulos etiam non-electos; qâ enim abluit à peccatis, regenerat, i.e. nova nativitate donat. Omnis enim talis ablutio à peccatis, & regeneratio fundata eſt in vera redemptione; ex uſu enim legitimo Sacramenti infert ejus certam & indubitatam efficaciam, & ex efficacia indubitata infert previam redemptionem, in qa hac efficacia fundatur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi ego, non de aliâ *redemptione*, qàm *efficaci*, Concilium locutum intellexi; de alia *regeneratione*, qam tu iſtic deſcribis (qæ revera *regeneratio* non eſt) eâ ſcilicet qam ſolam ſacra pagina agnoſcit, qámqe Apoſtolus deſignavit, ubi de *lavacro regenerationis* verba facit, locutum intellexi. Et vero Deo unqam renatum qenqam, in æternum qi pereat, ſeminis divini incorruptibilitas non patitur. Cæterùm in Concilii hujus capita cum diſqiſitione diligentiori factâ, qæ ante non occurrerant, jam inciderim, ejuſdem in capitis verbis, ei qæ hic citatur periochæ proximis deprehendo, qod in Proſpero ſupra erroneum plane annotaveram; *Ex ipſa tamen utiqe fidelium multitudine & redemptorum, alios ſalvari aterna ſalute: — alios, qia noluerunt permanere in ſalute fidei, qam initio acceperunt, — ad perceptionem aternæ beatitudinis nullo modo pervenire.* Qod dogma cum Synodi Dordrechtanæ decretis qî poſſit conciliari ipſe videris. Iniqum avtem fuerit me Concilii hujus in altero avtoritate premere, cujus in altero ſententiâ obſtringi recuſares.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Nec minus rectè Clariſſimus Calvinus, in Tit. 3. Illud valere debet inter pios, Deum non inanibus figuris nobiſcum agere, ſed virtute ſuâ intus præſtare, qod externo ſigno demonſtrat. Qare congruenter & vere Baptiſmus dicitur lavacrum regenerationis.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Calvinum qod attinet; de mente ſenſúqe illius abunde ſatis, opinor etiam ad tædium forſan & navſeam, ſuperiùs à me pavlò dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 32.

4. Rectiſſimè dicuntur Sacramenta Inſtrumenta moralia & organa gratiæ, qam ſignificant, exhibitoria. Qomodo ergò Baptiſma dicetur Inſtrumentum gratiæ, cum parvulis adhibetur, ſi tum cum actu applicetur, & expeditum ſit, & nulla libera reſiſtentia ex parte ſuſcipientis impeditum, non tamen effectum, ad qem divina inſtitutione ordinatur, producat? Qod avtem Sacramenta rectè dicantur Inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione, paſſim docent noſtri Theologi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Inſtrumenta moralia gratiæ exhibitiva, mediante morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione dici poſſunt Sacramenta, etiamſi tunc temporis cum adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Argumento noſtro 4. non reſpondes, ſed explicationem noſtram impugnas, qa oſtendimus à noſtris Theologis Sacramenta rectè dici inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali (hæc vox omiſſa videtur, in eo qo uſus es exemplari) & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Argumento mihi viſus ſum reſpondiſſe, qia conſecutionis negationem manifeſtam verba mea in ſe continent.

2. Explicationem, non tam tuam, qam Theologorum noſtrorum, tantum abeſt ut impugnarem, ut tum alibi con-

concedam & ſtabiliam, tum iſtic etiam non abnuam; niſi qod minùs perſpicuè locutus, & properante nimis calamo verba qædam omiſerim, qæ nunc inſeri poſtulem, [ſcilicet *qæ ſignificant, repræſentant, obſignant.*] qum hoc ſit qod voluerim; *dici poſſe Sacramenta gratiæ, uſus hujus moralis vi, exhibitiva, etiamſi omnia, qæ ſignificant, repræſentant, obſignant, non efficiant ſemper tunc temporis cum adminiſtrantur*: qa de re multa ſunt ſuperiùs etiam diſputata, qæ tranſcribere denuò avt relegere, nimis foret moleſtum.

3. Id adjicere mihi ex re ipſâ fore videbatur, partim qo clarum fieret, qonam ſenſu illud poſſet admitti, qod à Theologis noſtris hac in parte aſſeri ſolet, qia illos in partes advocaveras: partim etiam, ut qo ſenſu illud admittere, avt non abnuere ſaltem, ſignificarem; utpote qod ſic acceptum ſententiæ noſtræ nihil incommodare videtur.

4. *Phyſicus* ille *modus* tantum abeſt, ut à noſtris admittatur, ut ne Bellarminus qidem fidenter aſſerere ſit avſus. Vide Bellarminum *de Sacram. effect. l. 2. c. 1.* & Chamierum, *panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 1. §. 18. & 19.* Qanqam phyſicus efficiendi modus, & ſignificatio phyſica, ſunt reverâ res à ſe invicem diſſitæ, atqe iſtud, puto, non illud, volebas. Nec vocula ea exemplari, qo uſus ſum, aberat, ſed dum *Theſeos verba* in compendium redigere, imaqe cum ſummis connectere ſatago, imprudens omiſeram. [Cæterùm poſt *Exceptiones* has à me acceptas ſignificavit per literas Vir Clariſſimus *unum velle ſe vocabulum in noviſſima Num. 32. clavſula inſertum*, ut dicantur Sacramenta, *gratiæ exhibitiva* [*& obſignatoria*] rationem præmiſerat, qam exhibitam ſuprà reperies *§. 1. Num. 2. ad calcem Arg. 6.*]

Exhibitiva interim noſtris qatenus dicantur, oſtendit Chamierus ſupra adductus *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. memb. 7. Reſp. 3.* & *ad Arg. 11. Reſp. 1.* In exemplari avtem illo, qod ad me tranſmiſerat, cùm verba illa [*mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione*] uncinis incluſiſſet, prout iſtic à me exhibentur, ad marginem adſcripſerat, *mallem incluſa* [ ] *deleri*: qod ideo, opinor, adnotavit, qia *moralem* hunc in parvulis *Sacramentorum uſum* ſuprà non ſemel rejecerat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Patet in adultis, qi fidem profeſſi tantùm cum baptizarentur; poſt multos poſtea interjectos annos, efficaciter vocati fuerint. Videatur Abbotſius noſter, *adverſ. Thomſon. part. 1. c. 7.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego inficias eo, Sacramenta dici poſſe ejuſmodi inſtrumenta, etiamſi tum temporis, cùm adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant. *Rectè Lombardus*, Rem Sacramenti aliqando longè ſeqi ipſum Sacramentum, ut in illis, qi fictè accedunt, qibus cum poſtea pœnituerint, incipiet Baptiſmus prodeſſe. 4. Diſt. 4. lit. G. *Suſtineri etiam poſſe probabiliter* pactionem dilatoriam *Durandi, qi aſſerit*, ubi in ſuſceptione Sacramenti ponitur obex, ibi vi pactionis divinæ Baptiſmum habere ſuum effectum abluendi reatum, qamprimum obex removetur. 4. Diſt. 4. qæſt. 4. *At in infantibus rite baptizatis, qi obicem ponere avt fictè accedere neſciunt, de qibus ſolis noſtrum agit argumentum, hac pactio nullum locum habet; unde nullum ſubſidium ab hac pactione dilatoria peti poteſt, qod vim noſtri argumenti enervet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si pactio de ſolutione præſentaneâ interceſſerit, locum in parvulo pactio illa dilatoria non habet. Verùm illud probandum adhuc ſupereſt. Vide D. Davenantium, *Num. 2. ad Arg. 2. Memb. 5. de capac. Replic. 1. & 2.*

2. Reſponſio mea hoc nititur fundamento; qod modus ille, qo Sacramentum gratiæ actualis exhibitivum fiat, ex uſu morali, qem percipiens ipſe facere poſſit, pendeat: eum avtem qoad infantes ipſos, cum rationis uſu deſtituantur, Sacramentum habere adhuc neqeat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe certè in infantibus adhuc rationis uſu deſtitutis, qoad ipſos uſum hunc moralem (qo ſint gratiæ exhibitiva) obtinere poſſunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego in ea ſententia ſum, ut exiſtimem vim Sacramenti pendere ex uſu morali, actu avt ſignificandi, avt repræſentandi, avt obſignandi parvulo beneficia fœderis; ſed ex inſtitutione divina, qa Deus ordinavit, ut ad uſum talis ſigni, qod analogiam habet cum re ſignata, ille præſtò ſit in conferenda tali gratia, qamvis ipſe ſuſcipiens uſûs hujus moralis capax non fuerit: Neqe enim aliud iſtis verbis noſtris intelligi velim.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Tam Verbi qàm & Sacramentorum efficacia illa, qâ gratiæ ſunt exhibitiva, pendet primariò qidem & principaliter ab inſtitutione divinâ, abſqe qâ nihil avt efficere avt obſignare ſunt nata: ſecundariò tamen ab uſu illo, qo tanqam medio neceſſario adhibito, ad gratiam tam ingenerandam, qam & fovendam & promovendam fiunt actu efficacia. Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 5. Fatemur non alendæ tantùm, ſed avgendæ qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta. Sed aliud ſibi volunt cornutæ beſtiæ: fingunt enim ſubeſſe vim magicam Sacramentis, qæ ſit extra fidem efficax; qo errore tollitur, qæ inter fidem & Sacramenta in Scripturis perpetua ſtatuitur relatio. Hoc ut clariùs intelligant lectores, ſemper memoriâ repetendum eſt, Sacramenta nihil, qàm inſtrumentales eſſe conferendæ nobis gratiæ cavſſas, qæ tunc demum proſunt, ſuúmqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* Verùm niſi in uſu illo morali, fidei ſervire qi poſſunt? Idem mox, *ad can. 8. de Sacramentis idem qod de Verbo prædicandum eſt, nihil prodeſſe niſi fide percepta.*

2. De *inſtitutione* ipſa tota lis eſt, an in eum finem uſumqe inſtituta ac deſtinata ſint Sacramenta, ut abſolutionis inſtar Pontificiæ, gratiam eam, cui deſignandæ obſignandæqe ſunt aſſignata, conferant neceſſariò, etiam ubi percipiens uſus capax nevtiqam fuerit: qod mihi ſi probatum fuerit, res tota confecta illicò futura eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 33.*

Bucerus, in retract. in Matth. 3. *agnoſcit*, Sacramenta rectè dici inſtrumenta, organa & canales gratiæ. Atqe hinc, *inqit*, Apoſtolus vocavit Baptiſma *Lavacrum regenerationis*, & *Baptiſmo* affirmat nos eſſe *in Chriſti mortem ſepultos*, Chriſto *incorporatos* & *Chriſto indutos*, & per Sacramenta Chriſtum Dominum ſuam nobis redemptionem communicare; & Sacramenta eſſe communionis Chriſti (i. e.) ſalutis noſtræ ſigna exhibitiva & organa, qibus Dominus ſui communionem nobis impertit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad illud ex Bucero qod adducitur, cui non orthodoxo mirum, ſi non horrendum dictu, videatur, aliqem *in Chriſti mortem ſepultum, Chriſto incorporatum, Chriſto indutum, communionis cum Chriſto. i. e. ſalutis factum participem*, (idqe non Sacramento tenus, ſed reapſe) in æternum poſthac exitium devenire?

SAMUELIS WARDI *Responſio.*

Hæc omnia ſuo modo competere parvulis baptizatis, dicere non eſt avt abſurdum, avt horrendum, etiamſi poſteà, cùm adoleſcunt, votum Baptiſmi non impleant unqam, qin in æternum pereant: neqe enim magis inconvenit, hæc omnia iis competere, qam dicere eos in ſtatu ſalutis eſſe, ut ſi in illo ſtatu ante adultam ætatem moriantur, certò ſalutem conſecuturi ſint; qæ eſt noſtra Eccleſiæ & totius Antiqitatis indubitata ſententia; &, ut ego reor, ipſius Scripturæ. Similia iis qæ habet Bucerus, occurrunt apud Avguſtinum, Enchirid. ad Lavrent. c. 52. 53.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nolim verba mea, ſecus qàm intellexerim ipſe, accipi. Non hoc volui Bucerum hoc dicere, qod *avditu horrendum* exiſtimare me dixi: neqe enim Bucerus hoc ipſum ipſe dicit, *aliqem Chriſto indutum, Chriſto incorporatum, ſalutíſqe cum Chriſto factum participem, in æternum poſſe perire*, verùm verba illa mea [*qod ex Bucero adducitur*,] hunc ſenſum habent, qaſi dixiſſem, *Qod avtem attinet ad id qod ex Bucero adducitur, Cui non mirum*, &c. non ut Bucero dictum hoc agnoſcere avt aſſerere voluerim; ſed ex Buceri dictis, ſi generalia forent, eoqe ſenſu, qo tu accipi contendis, ¿ concepta, reſultaturum id, qod non *mirum* tantùm, ſed & *avditu horrendum* mihi viſum ſit. Ego ſiqidem Bucerum, cum liber ipſe mihi non adſit, qo locum perluſtrare poſſim, eo ſenſu ſuſpicor iſta locutum, qo Calvinum Zanchiúmqe paria fere enunciaſſe ſuperiùs pavlò, liqidò, uti opinor, oſtendi. Qin & Bucerum à te eo loci, hac in parte diſcedere, etiamſi libri copia non ſuppetat, inde tamen colligo, qod *in Matth.* 3. idem, Bellarmino referente, (penes avtorem ſit fides) *de Sacr. Bapt. l.* 1. *c.* 4. docere dicitur, *prædeſtinatos parvulos etiam ſine Baptiſmo ſalvari, non prædeſtinatos etiam cum Baptiſmo damnari.*

2. *Suo modo in Baptiſmo iſta fieri*, nemo noſtrûm etiam negat, eodem ſcilicet qo Apoſtolus 1 Cor. 10. 16. Gal. 3. 27. Col. 2. 12. 13. hoc eſt, vel ſacramentaliter, qod eſt omnibus commune, prout Avguſtinum *ad Coloſſ.* illud interpretari ſuprà monuimus; vel efficaciter, qod eſt adultorum fidelium proprium; qatenus in iſtis illa Baptiſmus, non repræſentat tantum, & obſignat, ſed provehit etiam.

3. Verum eo qo hîc aſſeri videtur, modo, baptizatis parvulis univerſis iſta competere, *magis inconvenire* mihi ſaltem videtur, qam *aſſerere infantes fidelium in eo eſſe ſtatu, ut ſi parvuli obierint, ſalutem conſecuturi ſint*: qod & ipſum tamen è noſtris nonnulli havd ita fidenter & indefinitè ſtatuere videntur. Videatur Calvinus *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. §. 21. adductus ſuprà *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *de locut.* 2. Beza, *ad Act. Collat. Mompelg. de bapt. dogm.* 7. *p.* 106. Sed & idem, *qæſt. & reſp. part.* 2. §. 123. & 127. Paræus, *adv. Bellarm. de amiſſ. grat. & ſtat. peccat. l.* 6. à Maldero adductus, *antiſynod. c.* 2. §. 5. Whitakerus *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 4. Georgius Down. Epiſcopus Derenſis *de perſev. c.* 12. §. 3. ſupra *ad Num.* 31. *membr.* 4. Petrus Martyr *in* 1 Cor. 7. 14. *fol.* 92. & Bucerus *in Matth.* 3. apud Bellarminum ubi ſupra; & in *operibus Anglic. de bapt. efficac. p.* 597.

1. Qia nexum videtur ſolvere catenæ illius Apoſtolicæ, Rom. 8. 29. 30. qam noſtri adverſus Arminianos & Pontificios, ſartam tectam tueri tanto connituntur molimine.

2. Qia de Chriſti corpore vero vivóqe deperire aliqid poſſe concedere videtur; qa de re videatur Whitakerus, *de Eccl. q.* 1. *c.* 9. *arg.* 3. & 4.

3. Qia *juſtificationem* videtur à *ſanctificatione* vera, renovationéqe interna ſejungere.

4. Qia Sacramento vim virtutémqe tribuit eam, qæ ex ſacris literis nondum confirmata videatur. Cum ad poſterius iſtud aſſertum nihil horum conſeqatur.

4. Avguſtinum qod attinet, (ut omittam Bucero gemina habere dici non poſſe, niſi Bucerum prius conſtet cum Avguſtino eadem dixiſſe) in hac caviſſa cur ut teſtem minus idoneum rejiciam, rationes à me ſupra allatæ ſunt: eo magis hoc in loco, qia in eis qæ aſſerit, firmandis, Scripturas à ſenſu genuino, uti mihi videtur, detorqet. Tantum Avguſtino tribuo, qantum ipſe ſibi tribui poſtulat, *de Trin. l.* 1. *c.* 2. & 3. &, *libr.* 3. *c.* 1. *ad Oroſ. contr. Priſcill.* & *Origen. c.* 11. *de anim. & ejus orig. l.* 4. *c.* 1. *ad Hieron. Epiſt.* 8. &, *ad Vincent.* 48. Interim Avguſtinum Avguſtino oppono, ídqe præeunte mihi & facem allucente Præſulum pari nobiliſſimo, Reverendo Patre Jac. Primat. Armach. & Reverendo Patre Roberto Sariſburienſi Epiſcopo qorum verbis iſta conſignabo. Ille in *Continuat. hiſt. Pelag.* ſive *Controv. Prædeſtinat. c.* 12. *p.* 88. *Qo ſpectat*, inqit, *& illa ſententia, qam inter ipſos Scholaſticos Gabriel Briel eſt amplexus, in* 3. *ſent. diſt.* 10. *art.* 1. *Reprobos, ſive ut ille appellat, præſcitos, non eſſe filios adoptivos. Et veterum celebratiſſimum illud dogma: Corpus Chriſti, qod eſt Eccleſia, ex ſolis conſtare electis*, Col. 1. 24. *collat. cum* 2 Tim. 2. 10. *Eos eſſe Eccleſiam qi in domo Dei permanent*, Cyprian. *Epiſt.* 55. §. 3. *Bonos de Eccleſia non poſſe diſcedere. Idem de unit. Eccleſ.* §. 6. *Et qi perierit, ex illa non fuiſſe. Avg. de catech. rud. c.* 11. *Secundum præſcientiæ ſuæ gratiam Chriſtum Sanctam Eccleſiam de in æternum permanſuris Sanctis conſtruxiſſe. Greg. in Cant.* 3. *neqe eum juſtificare niſi corpus ſuum, qod eſt Eccleſia. Avg. Epiſt.* 50. *Non revera corpus Domini eſſe, qod cum illo non erit in æternum. Avg. de Doctrina Chriſtiana, l.* 3. *c.* 23. *Deum non omnium, ſed eorum, qos antè præſcivit & prædeſtinavit, delicta dimittere. Idem contr. adverſ. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Qi perſeveraturi non ſunt, non eſſe à maſſa illa perditionis prædeſtinatione diſcretos. Idem de corrept. & grat. c.* 7. *Eos qi cum tentati fuerint, ſuperantur & pereunt, videri qidem filios Dei factos propter aqam Baptiſmatis, revera avtem non eſſe filios Dei, qi non ſunt in Spiritu baptizati. Avthor oper. imperf. in Matth. hom.* 5. *Viſibilem Baptiſmum poſſe habere alienos, i. e. qi regnum Dei non poſſidebunt, ſed eſſe donum Spiritûs Sancti, qod proprium eſt eorum tantùm, qi regnabunt cum Chriſto in æternum. Avg. de unit. Eccl c.* 13. *Denique Sacramenta in ſolis Electis efficere qod figurant. Idem apud Petr. Lomb. Sent. l.* 4. *d.* 4. §. 1.

Iſte, *adverſ. Thomſon. diatrib. c.* 7. *Qod ex Scripturis*, inqit, *urgetur, omnes qi in Chriſto baptizantur, Chriſtum induere Gal.* 3. 27. *reſpondet Avg. de bapt. contr. Donat. l.* 5. *c.* 24. *induere homines Chriſtum aliqando uſqe ad Sacramenti perceptionem (id qod non niſi ſecundum nos fit) aliqando uſqe ad vitæ ſuæ ſive animæ ſanctificationem, qod ſecundum Deum fit, & ex propoſito gratiæ fit, & abſqe illo non fit. Et mox; In Chriſto baptizantur omnes, qi baptizati ſunt; in Chriſtum non baptizantur, niſi qi tranſeunt in Chriſtum corpúſqe ejus & membra fiunt, qod de baptizatis omnibus dici non poteſt. In remiſſionem peccatorum baptizari dicimur, ſed ita, ut verum ſit qod habet idem Avguſtinus contr. adverſ. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Non omnium Deus ſed eorum qos præſcivit & prædeſtinavit, delicta dimittit. Dicimur uno Spiritu in unum corpus baptizari, ſed tamen, teſte iterum Avguſtino de doctr. Chriſtian. l.* 3. *c.* 32. *Non eſt revera corpus Chriſti, qod non erit cum illo in æternum. Datur in Baptiſmo Spiritus Sanctus, & tamen qia Spiritus promiſſionis eſt, Eph.* 1. 13. *præterqam filiis promiſſionis dari non poteſt; & qanqam viſibilem Baptiſmum habent & alieni, (inqit Avguſtinus de unit. Eccleſ. c.* 19.) *i. e. qi regnum Dei poſſeſſuri non ſunt, donum tamen Spiritus Sancti proprium eſt eorum tantùm, qi cum Chriſto regnabunt in æternum; hoc eſt donum Spiritus S. proprium Sanctorum, unde nemo communicat alienus; hoc deeſt omnibus malignis, & gehennæ filiis, etiamſi Chriſti Baptiſmo baptizentur, ſicut Simon fuerat baptizatus.* Idem deniqe, *ibidem c.* 8. *Ante Avguſtini mentem oſtendimus, non juſtificari à Deo alios, niſi ſecundum propoſitum vocatos, neminem reproborum adduci ad pœnitentiam ſalubrem, & ſpiritualem, qâ homo in Chriſto reconciliatur Deo; non niſi eorum, qos præſcivit Deus & pra-*

prædeſtinavit, peccata dimitti; non eſſe revera corpus Chriſti, qod non erit cum illo in æternum; donum charitatis Spiritus Sancti proprium eſſe eorum tantùm, qi cum Chriſto regnabunt in æternum. Diſerta iſta aperte expreſſa ſunt, & cum defenſione tua, Thomſone, conſiſtere non poſſunt.

Exceptiones cum hucuſqe produxiſſem, iſtîc ſubſtiteram, controverſiam hanc diſceptationibus mutuis, ex harum, qas jam dederam, occaſione, abundè ſatis ventilatum & diſcuſſum iri ratus. reliqa tamen qæ ſunt *Theſeos*, ſubjungere viſum eſt, qò integram Lector hic habeat; breviculis duntaxat qibuſdam ad ea qæ ſuperſunt Annotationibus adjectis.

SECTIO VIII.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 34.

OBjectio. *Dices Sacramenta hæc omnia præſtare in recto uſu. At parvulo non electo non adhiberi hoc remedium ex intentione Dei qicqid ſit de intentione Eccleſiæ.*

Solutio. *Negamus parvulo non electo non rectè adhiberi. Nos dicimus Eccleſiam rectè & ſalubriter, tum electos, tum non electos baptizandos ſiſtere, eoſdémqe Baptiſmatis lavacro rectè promiſcuè abluere, & Deum efficaciter ſuæ ordinationi adeſſe, qoad ſolutionem originalis reatûs, non obſtante qocunqe antecedaneo decreto, ubi nullum impedimentum per liberam ſuſcipientis reſiſtentiam opponatur.*

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Objectio reverâ nullius momenti videtur; cum arcana & occulta Dei conſilia avt decreta, adminiſtrationum noſtrarum dirigendi regulæ nec dentur, nec exiſtere etiam qeant.

Verùm objecti ſolutio eis nititur fundamentis, qæ in prægreſſis qidem jacta, ſed verbo Dei nullo firmata ſatis videntur. Videantur qæ *ad Num.* 2. & alibi ſæpiùs ſunt diſceptata.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 35.

Id qod jam ampliùs demonſtraturi ſumus de conſenſu Antiqitatis. Concilium Milevitanum c. 2. Propter hanc regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in ſemetipſis committere potuerunt, ideo in peccatorum remiſſionem veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt. *Ubi de omnibus baptizatis parvulis agitur. Avguſtinus* de peccat. merit. & remiſſ. l. 3. c. 5. Antiqitùs univerſa Eccleſia pertinuit (*i. e. conſtantèr tenuit*) Fideles parvulos originalis peccati remiſſionem per Chriſti Baptiſmum conſecutos. *Et in* Enchirid. c. 42. A parvulo recens nato uſqe ad decrepitum ſenem, ſicut nullus prohibendus eſt à Baptiſmo, ita nullus qi non peccato moriatur in Baptiſmo. *Proſper*, ad Cap. Gall. object. 2. Relapſum poſt Baptiſmum ad infidelitatem & impios mores, qi negat originali peccato purgatum, tam falſa opinatur, qàm, qi eundem aſſerit, non æternâ morte eſſe damnandum. *Et in* ſententiâ ſecundâ ſuper illud cap. Qi dicit, qod ab his qi non ſunt prædeſtinati ad vitam, non avferat percepta Baptiſmi gratia originale peccatum, non eſt Catholicus. *Epiſt. Synodic. Epiſc.* 9. *Africanorum*, Eſav, *inqiunt*, Sacramento Circumciſionis accepto, reatu peccati originalis caruit, ſed per neqitiam cordis, illius judicio derelictus, qi gratis ſalvat, juſtéqe damnat. *Et rurſus*, Illud tenendum omnibus, neceſſarium eſſe ſancti Baptiſmatis Sacramentum, qo dimititur peccati originalis vinculum. *Fulgentius*, l. 1. de veritat. prædeſt. c. 7. Iniqi qi in ſuâ iniqitate juſto Dei judicio relinquntur, etiamſi perceptione Sacramenti carere dicantur peccati originalis reatu, ſubſeqentium tamen, i. e. propriorum merito peccatorum, ad ignis æterni devolvuntur ſupplicium.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Sub Avguſtini ætatem gliſcente factione Pelagianâ, qæ & prædeſtinationis decretum impugnabat, & vitium ſive peccatum originale tollebat, Patres, qi ex parte alterâ conſiſtebant, Orthodoxi, inter qos cumprimis agmen ducebat Avguſtinus, dum adverſus Heterodoxos illos acriùs depugnabant, telum qodvis (minùs conſiderati qandoqe) arripiebant, qo ipſorum dogmata peſtifera impetere & elidere poſſe videbantur. E cæteris nullum validius habebatur, qam illud à Pædobaptiſmo ſumptum, qo infantes ab ipſo utero, vitio reatúqe aliqo havd immunes exiſtere, jure merito concludebant. Atqe intra lineas qidem iſtas ſi ſe continuiſſent, doctrinam fidei Chriſtianæ ſanam ac ſalubrem, illibatam planè, nec ulla ex parte imminutam ad poſteros tranſmiſiſſent. Cæterùm per contentionis ardorem ulteriùs provecti, eo tandem devenerunt, ut Pontificiorum *de vi & efficacia Baptiſmi in parvulis ex opere operato*, uti illi loquuntur, *deqe abſoluta ejuſdem neceſſitate*, dogmatibus fundamenta ſubſtraverint; qin & Pontificiis ipſis longiùs adhuc à veritatis tramite fuerint divagati. Nam præterqam qod juſtificandi vim efficaciámqe Baptiſmo tribuebant, qam Circumciſioni tamen denegabant, noſtri avtem in nevtro agnoſcunt; infantes citra Baptiſmum perceptum, per neceſſitatem etiam inſuperabilem decedentes, flammis gehennalibus adjudicarunt univerſos, & prædeſtinationi divinæ prorſus imputarunt, qod fidelium qorundam liberi (nihil proficiente parentum piorum curâ induſtriáqe omni ad Baptiſmum procurandum, qam poterant diligentiſſimè adhibita) illoti tamen hinc exierint; cum contra flagitioſorum qorundam ac ſcortorum proles, (parentibus interim impuris improbiſqe eis, nec cupientibus, nec momenti ullius rem reputantibus) vicinorum forſitan avt familiarium pietate ſtudióqe tinctionem ſacram ante conſecuti ſint, qàm luce iſta privarentur; eſſe enim hoc in iſtis electionis indubitatum argumentum, qod in illis rejectionis indicium havd minus certum ſtatuebant. Videatur Avguſtinus *Epiſt.* 105. &, *ad lit. Pelag. l. 2. c. 6. & 7.* Sed & eo inſuper ſunt progreſſi (fines enim limitéſqe à Deo defixos ubi ſemel tranſilierit indoles humana, ubi conſiſtat vix reperit) ut non *Baptiſmi* tantùm, (dum ſignis id ipſum qod eiſdem deſignatur attribuunt) ſed & *Evchariſtiæ* perceptionem ad ſalutem conſeqendam infantibus neceſſariam prorſus definirent. Videatur Avguſtinus *Epiſt.* 106. *de peccat. merit. & remiſſ. l. 1. c. 20. & 24. de prædeſt. Sanct. l. 1. c. 3. ad lit. 2. Pelag. l. 4. c. 2.* &, *contra Julian. l. 1. c. 2.* Iſti avtem errores, cum jam manifeſtarii deprehendantur, nec à noſtris ſolis rejiciantur, ſed à Pontificiis ipſis *anathemati* etiam ex parte (nec adverſantibus noſtris) ſubjiciantur, non poſſunt non facere, ut in hac controverſia, circa qam Veteres (licet viri alioqi inſignes) illi tam craſſè halucinati comperiantur, ab eis diſcedendi diſſentiendíqe veniam havd ſine cauſſâ juſtâ gravíqe dari nobis expoſcamus.

Verùm de *Patribus* adductis videantur qæ ſupra ſunt diſſertata in *Excep. & Repl. §. 6. ad Num.* 27. & 28. De *Concilio Milevitano* idem dici poterit, qod de *Valentiano* dictum eſt in *Excep. & Repl. §. 7 ad Num.* 31. *prope finem.* De *Avguſtino*, qod *§. 6. Num.* 27. *ad Reſp. Repl.* &, *§. 7. Num.* 33. *Repl. memb.* 4. De *Proſpero*, qod in *Except. §. 7. Num.* 30. *ad Reſp.* 2. *Repl.* 3. De *Fulgentio*, qod *§.* 4. *Num.* 17. *Repl. art.* 2. De *Epiſt. Synodica ſententiâ*, qod Chamierus, *Panſtrat. tom.* 3. *l.* 13. *c.* 21. ſupra *§.* 2. *Num.* 2. *ad arg.* 1. *in fine*; & Robertus Sariſburienſis *adv. Thomſon. Num.* itidem 2. cum *ibidem*, tum & *ad Arg.* 4. *Reſponſ.* 2. adductus.

Illud obiter monendum, verba illa *Avguſtini* ex *de merit. & remiſſione peccat.* ex ipſius codicibus ſic eſſe legenda: *Factum ut antiqitùs univerſa Eccleſia retineret, fideles* —

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 36.*

Dices ſecundum hoc noſtrum aſſertum ponere apoſtaſiam juſtorum, & planè impugnare perſeverantiam ſanctorum, qam tamen ſupponere videri poſſit Artic. 17. noſtræ Confeſſionis, dum ſupponit verè pios eſſe prædeſtinatos.

Solutio. *Nego ſeqi: Nam etſi aſſeram parvulos non electos & finaliter perituros in infantiâ ritè baptizatos, à reatu originalis peccati Baptiſmo liberari, atqe adeo juſtificari; tamen ſimul aſſero, totaliter juſtificatos nunqam excidere ab illa juſtitia, nec (teſte Proſpero ad Cap. Gall. object. 2.) in id qod remiſſum eſt, incidere, nec in originali peccato damnari, ſed propter poſtrema crimina morte affici. Peccatum igitur originale in hujuſmodi Apoſtatis non redit, etſi propter actualia peccata, novam, cum adoleſcunt, contrahant injuſtitiam, cujus reatu non deleto, proprio demerito poſtea damnantur.*

2. *Reſpondeo, Originalis peccati indulgentiam, qæ ſufficit parvulo ad juſtificationem, non ſufficere eiſdem ad juſtificationem, cum ad adultam ætatem pervenerint. Qamvis enim prior juſtificatio non ſit irrita; manet enim ſemper, illam verè ſolviſſe reatum originalem; non tamen actualia peccata ſupervenientia, qæ libero arbitrio committuntur, aliter qàm liberis actibus fidei & pœnitentiæ dimittuntur. Id qod ex formula Baptiſmi manifeſto evincitur, ſiqidem parvulus baptizatus per ſponſores paciſcitur, 1. Se, qamprimùm ad adultam ætatem pervenerit, renunciaturum Diabolo, carni & mundo; 2. Crediturum ſe omnibus fidei articulis; 3. Sanctam Dei voluntatem, & omnia ejus præcepta obſervaturum, in eiſqe per omnem vitam ambulaturum, qod votum ſi tunc non præſtiterit, cum arbiter jam conſtitutus ſit ſuæ voluntatis, fœdifragus ſit, nec ab iſtis peccatis omiſſionis abſolvi poteſt, niſi actuum fidei & pœnitentiæ interventu.*

Ad juſtificationem igitur adulti baptizati alia ratio ineunda eſt, qam illa qæ inita eſt in ipſo Baptiſmo. Id qod pariter pronunciandum eſt de adoptione & myſtica unione.

3. *Dico noſtram aſſertionem nullo modo perſeverantiam Sanctorum enervare, ſiqidem qando de perſeverantia Sanctorum qæritur, perſpicuum eſt, de illis Sanctis agi, qi rationis uſu pollent, actibúſqe fidei & pœnitentiæ ex Evangelio prædicato conceptis juſtificantur, qiqe in eadem fide propriæ voluntatis actu perſeverare, avt à perſeverantia ſiſtere, ponuntur. Ac de illa perſeverantia proprie lis erat Avguſtino cum Maſſilienſibus, An donum Dei ſpeciale fuerit, an opus liberi arbitrii abſqe hoc dono. Et perſeverantia propriè denotat conſtantiam oppoſitam mutabilitati, ex libertate arbitrii creati, profecta. Unde & infantes, etiamſi in gratia permaneant, qia in ea à Deo phyſicè conſervantur, ipſi tamen non certè dicuntur perſeverare in illa, qia ad illam in gratia permanentiam nihil liberè conferunt avt cooperantur.*

Ex dictis aliqatenus conſtare poteſt, qo ſenſu verè dicatur, Omnes baptizatos ſine dubio juſtificari.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Theſes hîc poſitas ſive *Aſſerta* ipſa claris ex Scripturâ Sacrâ *Teſtimoniis*, vel *Argumentis* ſaltem neceſſariò inde deductis, primo loco firmari & demonſtrari oportuit; tum de ſeqelis loco ſecundo videri poterat; illud avtem cum nondum præſtitum videatur, parum refert, utrum *dogmati orthodoxo* ſingulari alicui adverſentur, necne, oſtendi qeat: neqe enim ſeqitur, *orthodoxum* eſſe, qod cum orthodoxo dogmate altero alio conſiſtere ſimul poſſit; qum nulla fere *hæreſis* ſit, qæ non orthodoxa teneat nec pavca.

Cæterùm de hîc objectis diſqiſitione ac diſceptatione ulteriùs protrahendâ, etiam eò magis ſuperſedere planè, impræſentiarum viſum eſt, qia in *Exceptionibus* ad Reverendi Viri D. Davenantii *Epiſtolam*, Argumentum hoc fuſiùs proſecutus ſim; qæ aliqando forſan lucem patulam non verebuntur.

INDEX

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in his Opuſculis lavdantur, explicantur, illuſtrantur.

Gen. cap. 4. v. 1. *Acqiſivi virum* את יהוה p. 30. b. C.

cap. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & ſeminis tui* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 113. a. G. b. A. B. 134. b. F. G. 135. a. A. E. F.

v. 10. *Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; circumcidetur in vobis omnis maſculus* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 103. a. B. 104. b. B. 105. a. E. 124. b. D. E. 135. a. F. b. C--G.

v. 11. *Ut ſit ſignum fœderis inter me & vos* p. 102. a. G. b. A--E.

cap. 22. v. 14. *Abraham vocavit nomen loci illius,* יהוה יראה... p. 30. b. D.

cap. 3. v. 28. *Non ampliùs vocaberis Jacob, ſed nomen tuum erit Iſraël* p. 51. D.

Exod. cap. 3. v. 14. אהיה אשר אהיה p. 30. a. E. b. A. B.

v. 15. הוא שמי לעלם p. 32. E. 51. E. F.

cap. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם p. 38. F. p. 40. C. D. 51. A--D. 59. E. F. G. 60. B. C. D. E. 61. E. F. G. 62. A--G. 63. A. B. 67. B. 69. E. F.

cap. 15. v. 3. *Nomen ejus eſt Jehova* p. 60. C.

cap. 17. v. 15. *Moſes exſtruxit altare, & vocavit* יהוה נסי p. 30. b. D.

Levit. cap. 2. v. 13. *Neqe ceſſare ſinito ſalem fœderis Dei à munere tuo* p. 135. b. F.

cap. 24. v. 16. *Qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur* p. 32. F. 33. B. 44. C.

Num. cap. 6. v. 24.... *Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te* p. 32. C. D.

v. 27. *Imponetis nomen meum ſuper filios Iſraël* p. 32. D. E.

Devter. cap. 6. v. 4. יהוה אלהינו יהוה אחד p. 50. A. B.

cap. 10. v. 16. *Circumcidetis præputium cordis veſtri* p. 98. a. E. 127. a. B. G. b. B.

cap. 30. v. 6. *Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum & animum ſeminis tui* p. 98. a. E. 125. a. D. E. G. b. A. B. C. 126. a. D--G. 127. a. C. D.

Judic. cap. 6. v. 24. *Exſtruxit Gideon altare Jehovæ, qum proclamaviſſet ipſi* יהוה שלים p. 30. b. D.

Hymn. 22. v. 10. *Cum tu ſis qi eduxiſti me ex utero, faciens ut ſecurus agerem ad ubera matris meæ* p. 97. b. G.

Hymn. 51. v. 6. *In iniqitate ſum formatus* p. 97. b. G.

Hymn. 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה p. 30. a. C.

Hymn. 71. 6. *Tibi innitor inde ab utero; à viſceribus matris meæ tu abripuiſti me* p. 97. b. G.

Hymn. 83. v. 19. *Ut norint te, cujus nomen eſt* יהוה p. 30. a. C. 38. E. 60. C.

Eſaj. cap. 26. v. 4. ביה יהוה p. 30. a. C.

cap. 42. v. 8. *Ego ſum Jehova, hoc eſt nomen meum* p. 60. D.

Jerem. cap. 4. v. 4. *Circumcidite vos Jehovæ, & amovete præputia animi veſtri* p. 98. a. E. 127. a. G. b. B. C. D.

cap. 9. v. 25. 26. *Dies venturi ſunt, qibus animadvertam in omnem circumciſum cum præputiato* p. 98. a. E.

cap. 23. v. 6. *Nomen, qo vocabit eum Iſraël,* יהוה צדקנו p. 30. b. D.

cap. 33. v. 16. *Is qi vocabit eam, Jehova juſtitia noſtra* p. 30. b. E.

Ezech. cap. 44. v. 6. 9. *Præputiatus corde & præputiatus carne* p. 98. a. E.

Zacar. cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus eſt ſuper terram univerſam: in die illo* יהוה *unus erit* p. 50. B. 51. F.

Matth. cap. 3. v. 11. *Ego baptizo vos aqâ ad reſipiſcentiam* p. 112. a. D.

cap. 26. v. 26. *Hoc eſt corpus meum* p. 104. b. E. F.

cap. 28. v. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti* p. 148. a. C. D.

Marc. c. 1. v. 4. *Johannes prædicabat Baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum* p. 111. b. F. G. 112. a. A. B. C.

cap. 16. v. 16. *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur* p. 108. b. B. E. 109. b. C. E. 110. a. A. C. F. b. A. B. C. 111. a. A.

Qi non crediderit, condemnabitur p. 109. a. D. b. F. G. 111. a. A.

Luc. cap. 6. v. 20. *Beati pavperes, qia veſtrum eſt regnum Dei* p. 93. a. C.

Joh. cap. 3. v. 3. 5. *Niſi qis renatus fuerit ex aqa & Spiritu, non poteſt videre regnum Dei* p. 109. b. G.

v. 15. 16. *Ut qiſqis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam* p. 108. b. E.

cap. 5. v. 24. *Qi ſermonem meum audit, & crediderit ei qi miſit me, habet vitam æternam* p. 108. b. E. 109. a. D.

cap. 6. v. 40. 47. *Qi credit in me, habet vitam æternam* p. 108. b. E.

Actor. cap. 2. v. 37. *Qi hæc audierunt, compuncti ſunt corde* p. 108. b. A.

v. 38. 39. *Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio* p. 91. a. B. 92. a. G. b. A--G. 93. a. A. B. 104. b. D. 107. D. 108. a. G. b. A. 112. a. G. b. A. B. 113. a. A--G. 115. b. B. C. 155. a. G. b. A.

cap. 7. v. 8. *Dedit ei pactum circumciſionis* p. 102. b. E.

cap. 15. v. 11. *Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi* p. 126. b. B. C.

cap. 17. v. 30. *Deus mandat omnibus ubiqe hominibus ut reſipiſcant* p. 155. b. B.

cap. 22. v. 16. *Surgens baptizator & abluitor à peccatis tuis* p. 92. b. B. 104. a. D--G. b. D. 107. b. D. 108. b. B. C. D. 112. a. B. 115. b. G. 116. a. A--D.

Roman. cap. 2. v. 28. 29. *Non qi in propatulo eſt Judæus, Judæus eſt...* p. 98. a. E. 125. a. D--G.

cap. 4. v. 11. *Accepit ſignum circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei* p. 102. a. G. b. A--E. G. 103. a. B. C. 152. b. E. F. G.

cap. 10. v. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, & corde credideris,*

dideris, ſalvus futurus es p. 109. b. C. D.
v. 10. *Corde ad juſtitiam creditur, ore ad ſalutem confeſſio editur* p. 109. b. C. D. 110. b. D. E.
1 Cor. cap. 5. v. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt* p. 120. b. G.
cap. 6. v. 11. *Et hæc eratis quidam: ſed abluti eſtis* p. 116. b. B--G. 118. b. C. D. E. 120. a. F. G.
cap. 7. v. 14. *Liberi veſtri ſunt ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A--D.
cap. 10. v. 2. *Omnes in Moſen baptizatos eſſe* p. 148. a. D.
v. 16. *Panis nonne eſt communio corporis Chriſti?* p. 104. b. G. 105. a. A. B. 158. a. D.
cap. 12. v. 13. *Per unum Spiritum nos omnes in unum corpus ſumus baptizati* p. 105. a. C.
Gal. cap. 3. v. 27. *Qi in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis* p. 105. a. B. C. 158. a. D. b E.
Eph. cap. 2. v. 12. *Eratis extranei à pactis promiſſionis* p. 126. b. E. F.
cap. 5. v. 26. *Ut eam ſanctificaret, purificatam lavacro aqæ* p. 118. b. F. G. 119. a. A--G. b. A--E.
Coloſſ. cap. 2. v. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta* p. 120. b. G. 121. a. A.
cap. 2. v. 12. *Et ſepulti eſtis cum eo per Baptiſmum* p. 116. b. B--G. 117. b. G. 118. a. A--G. b. A. B. 119. b. F. G. 120. a. A--E. b. B. F. 121. a. F. b. C. 158. a. D. b. E.
Tit. cap. 3. v. 5. *Servavit nos per lavacrum regenerationis* p. 102. b. F. G. 103. a. A--G. b. A--G. 116. b. B--G. 117. a. A--G. b. A--F. 120. b. B. F. 121. a. B--G.
Jac. cap. 2. v. 14. *Qæ utilitas, ſi fidem dicat aliqis habere ſe, opera verò non habeat?* v. 21. *Abrahamus nonne ex operibus juſtificatus eſt* v. 24. *Videtis ex operibus juſtificari hominem* v. 26. *Fides abſqe operibus mortua eſt* } p. 109. b. C. D. E.
1 Pet. cap. 3. v. 20. *Octo animæ ſunt ſervatæ per aqam* p. 104. a. G.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his Opuſculis lavdantur, notantur, explicantur, illuſtrantur.

Ambroſius N. de initiat. cap. 4. ſcribens, *Catechumenum etiam credentem, niſi baptizatus fuerit, remiſſionem peccatorum non accipere* p. 112. a. F.
Avguſtinus N. de nupt. & concup. l. 1. c. 33. ſcribens, *Pœnitentiam non prodeſſe, niſi Baptiſmus præcederet, avt ſeqeretur* p. 112. a. F.
N. *ut qi nimium Baptiſmo tribuerit* p. 139. b. F. G. 140. a. B.
N. *qia ſibimet ſæpius adverſatur* p. 143. b. E.
Ex. Retract. lib. 1. c. 13. *In grandibus voluntas ipſa ſanatur* p. 143. a. G. b. F. G.
de Peccat. mer. & rem. lib. 2. c. 9. & 27. *Spiritum regenerationis eſſe Spiritum Chriſti, à ſtirpe veteri in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem nos transferentem* p. 143. b. A. 144. a. A. B. C.
Ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur p. 144. a. C. D.
Sacramentum regenerationis non fieri niſi in remiſſione peccatorum p. 144. a. D. E. F.
lib. 3. c. 5. *Antiqitus univerſa Eccleſia pertinuit, fideles...* p. 159. a. E. b. G.
de Trin. l. 14. c. 17. *Iſta renovatio, qæ fit ad imaginem Dei, non momento uno fit, ſicut illa in Baptiſmo...* p. 144. a. G. b. A.
de Bapt. l. 4. c. 24. *Renovatio illa ad imaginem Dei qæ à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non efficitur* p. 144. b. A. B.
Avſonius Ex. Parent. 24. 8. *Duo deviginti functus Olympiadas* Epiſt. 23. 24. *Mutuatur ad Græcam fidem* } p. 14. F.
Bellarminus N. de Pœnit. l. 3. c. 2. prob. 7. rat. 1. aſſerens, *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint* p. 108. b. F.
Buxtorfius N. *qi Vau tanqam* F *profert, & conſonam eſſe cenſet, ubi omninò qieſcit* p. 9. D. E. F.
Calvinus N. *qi ſecum per omnia non conſtat* p. 131. b. C.
Ex. in Act. cap. 2. v. 38. *Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium* p. 106. a. C--G. b. A. B.
Baptiſmo ſemper connexa eſt Spiritûs gratia... p. 112. b. G. 113. a. A.
cap. 7. v. 8. *Sacramenta non ſunt inanes figuræ, qia Deus verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet* p. 106. a. C--G. b. A. B.
Baptiſmus eſt bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur obſignatio, ut in conſcientiis noſtris rata ſint p. 113. b. E. F.
Baptiſmum vocat *inſtrumentum ad nos abluendos, renovandos, ſalutem nobis communicandam* p. 132. a. A.
in Eph. 5. 26. *Omne ſacramentum ritè percipientibus ſimul efficit qod figurat* p. 96. b. D. F. 97. b. C. D.
Baptiſmus eſt lavacrum animæ p. 151. a. F.
in 1 Pet. 3. *In Baptiſmo res eſt ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio* p. 116. a. E. F. G. b. A.
in Opuſc. p. 44. *Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo animæ maculæ abſterguntur non ſecus atqe aqâ abluuntur corporis ſordes* p. 116. a. E. F. G. b. A.
p. 56. *In ſacramento aqæ ſignum inſtituit, ſignificans qemadmodum eo elemento maculæ corporis eluuntur, eodem modo velle ſe animos noſtros purgare...* p. 116. a. E. G. b. A.
Catullus Ex. 1. 1. *Qoi donum lepidum novum libellum* p. 12. E. 13. C.
Chariſius N. Inſtit. Gramm. I. ubi 1 *in è Græco ſermone mutuatis conſonantis vice poni exiſtimat, & ad ſyllabam ſeqentem pertinere opinatur* p. 11. E.
Coddæus N. qia *Vav in* ו... *vocalem* affirmat p. 8. F.
Cornutus N. qi *triphthongos, ſive trivocales* introducit p. 12. E.
Ennius Ex. apud Cicer. de Div. I. *Cedunt in cœlo ter qvatuor corpora ſancta Avjum* p. 14. F.
Eraſmus N. de *recta Latini Græciqe ſermonis pronunciatione*, dum non avdet dicere, *qid veteribus conſonans ſonuerit* p. 7. G.

Ful-

Fulgentius N. qi *infantes ſine Baptiſmo morientes cruciatibus æternis adjudicat* p. 131. a. F.

Gellius Ex. l. 4. c. 9. *Religentem eſſe oportet, religioſum nefas* p. 64. G.

Horatius Ex. Epod. 13. *Nunc mare, nunc ſylua* p. 14. D.

Sat. 2. 3. 258. *Porrigis irato puero cum poma, recuſat* p. 112. b. E.

Epiſt. 1. 1. *Niſi cum pitvita moleſta eſt* p. 14. F.

Lucillius Ex. apud Non. IV. *Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἀκοίλαν* p. 14. F.

Lucretius Ex. l. 1. v. 71. *Confringere ut arcta... portarum clavſtra cupiret* p. 14. D.

v. 102. *Tantum relligio potuit ſvadere malorum* p. 64. G.

l. 2. v. 660. *Eqorum duellica proles* p. 14. E.

l. 5. v. 397. *Ambjens multa peruſſit* p. 14. C.

Lutherus N. *qia in doctrina Sacramentaria ex affectu vehementiori immodicus ſæpe fuit* p. 149. b. C. D.

Martialis Ex. E. 1. 105. 22. *Sed norunt, cui ſerviant leones* p. 14. A.

E. 9. 94. 4. *Pervigil in pluma Cajus ecce jacet* p. 14. D.

Martinus N. qia *Kamets cum Vav magis qam Patach cum Vav bivocalem conſtituit* p. 8. F.

Melanchthon Ex. L. C. *Hoc ſigno teſtificor ablui peccata tua...* p. 149. b. D. E.

Neſtorius N. *qi de hypoſtatica unione hæreticè dogmatizavit* p. 139. b. C.

Ovidius Ex. Her. 12. 4. *Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos* p. 14. E.

Pelagius N. qia *peccatum originale* negavit p. 140. a. E.

Petav. N. in *Julian. Orat.* 11. p. 77. dum negat *digamma Æolicum Feodem modo, qo u diphthongus, efferendum eſſe* p. 7. E. F.

Plautus Ex. Capt. prol. *Domi dvelliqe dvellatores optimi* p. 14. E.

Præſul Vintonienſis N. *dum ai ab e, oi & ei ab i ſono non vult diſtingvi* p. 16. G.

Proſper N. ad Gall. Obj. 2. *docens, credentes à fide, juſtitia, ſanctitate poſſe prorſus excidere, & in æternum exitium devenire* p. 150. a. F. G. b. A.

Rubrica Eccleſiæ Anglicanæ Ex. *Infantes baptizati omnia habent ad ſalutem neceſſaria, & ſine dubio ſalvantur* p. 130. b. F. G. 133. a. E. b. F. 134. a. C. D.

Scaliger N. de Cavſ. L. L. 1. 7. ubi putat Q *conſtare ex* C *&* V. *vocali* p. 20. E.

1. 8. ubi *Germanos* notat tanqam *non ſatis Romanè loqentes, qia ſangvis... pene per digamma Æolicum proferunt* p. 11. A.

de *Græcis ambigit av & eu bene pronuntient...* p. 11. B.

Eraſmum taxat in V ſubjecto C p. 12. F.

Seneca Ex. Hippol. 2. 4. *Siqva ferventi ſubjecta cancro* p. 14. D.

Symbolum Conſtantinopolitanum Ex. *Credo unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum* p. 122. b. G. 123. a. D--G.

Symbolum Nicenum I. Ex. *Virtute Dei in aqa abſcondita renovantur qi baptizantur* p. 123. a. C--G.

Synodus Dordracena de Præd. cap. 1. art. 7. Ex. *Dei verbum teſtatur liberos fidelium eſſe ſanctos* p. 132. b. F. G. a. A--D.

Tertullianus de Bapt. c. 6. *Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto* p. 148. b. C--G. 149.

N. Si cenſuit, *etiam verè credenti nondum remiſſa peccata, priuſqam ad fontem ſacrum acceſſerit* p. 149. a. E.

Tibullus Ex. I. 7. *Stamina non ulli diſſoluenda Deo* p. 14. E.

Varro N. qia *nullam* ait eſſe *differentiam inter* Q & C. p. 20. G.

Virgilius Ex. Ecl. 3. 96. *Rejce capellas* p. 14. C. D.

Ecl. 4. 62. *Cui non riſere parentes* p. 12. a. G.

Ecl. 6. 26. *Huic aliud mercedis erit* p. 13. E.

Ecl. 7. 54. *Strata jacent paſſim ſva qaqe ſub arbore poma* p. 14. G.

Æn. 1. 730. *Pendent lychni laqearibus avreis* p. 14. B.

2. 16. *Intexunt abjete coſtas* p. 14. C.

5. 432. *Genva labant* p. 14. E.

9. 26. *Dives pictai veſtis & avri*; 11. 667. *Tranſverberat abjete pectus* } p. 14. C.

Voſſius N. Art. Gram. 1. 15. ubi ſtatuit *Hebræorum Vav conſonum à Græcis in U vocale mutari* p. 10. D.

1. 32. ubi ſtatuit *litera* Q *genuinum nomen eſſe* Cu, *ſive* Qu p. 20. F.

de Anal. 2. 5. ubi *V conſonantem in vocalem tranſire ſtatuit* p. 11. A.

— Ui *&* ui *inter bivocales Latinas recenſet* p. 11. D--G.

Urſinus N. *qia illi altercationis æſtu abrepto minùs cavtè, avt etiam piè dicta nonnulla exciderunt* p. 127. b. G. 128. a. A.

Whitakerus de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 3. teſt. 2. Ex. *In Baptiſmo remittũ peccata qis dubitat?* p. 123. a. F. G.

Zanchius Miſcell. De Prædeſt. demonſtr. th. Ex. 6. *Reprobos in peccato relinqi....* de Attrib. Dei l. 5. c. 2. *Unio cum Chriſto, & juſtificatio, ſunt electionis effectus & nota* de reprobis q. 2. th. 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

INDEX

Rerum, in his Opuſculis maxime notatu dignarum.

ABlutionis *nomen non complectitur remiſſionem peccatorum* p. 118. b. G. 119. a. A. E.

Adonaj יְהוֹה *non eſt ſubſtituendum* p. 40. C. D. 41. A. 42. A. 59. E. *Patres qi ſubſtituerunt, Hebraicarum literarum fuerunt ignari* p. 41. E. 63. F. *Græci, qia* יְהוֹה *Græco ſermone havd ita promptum erat exprimere* p. 41. F. *Apoſtoli Græcos ſunt ſecuti* p. 41. F. 42. B. C. 63. F.

Adulti *prius qam parvuli fuerunt baptizandi* p. 106. b. E. 107. a. G. *credentes prius juſtificantur qam baptizantur, nec tamen fruſtra baptizantur* p. 110. a. B.

Ae *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

אהיה *Dei nomen* p. 30. a. E. b. A. B. C.

אחשורוש *Hebraicâ proloqendi normâ Achſhweros, Anglicanâ Aſſuerus enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Ai *ab* e *non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Αἰδωνεὺς *ab Adonai efformatum* p. 37. A.

אל *eſt nomen Dei proprium*; אלהים *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D.

Apollo *deus ſummus* p. 36. G. *ipſe Satanas* p. 54. B. *pro variis anni tempeſtatibus varias ſortitur appellationes, & vere* Ζεὺς, *æſtate* Ἥλιος, *avtumno* Ἰάω, *hyeme* Ἅιδης Αἰδωνεὺς *&*

Als *appellatur* p. 37. A. B. 54. A. B.
Arborem *vitæ quæ Adæ & Evæ Deus dederit* p. 106. a. D.
Arcum *cœleſtem quæ Noë & poſteris in monumentum Deus ſtatuerit* p. 106. a. D.
Baptiſmi *vis & natura quænam* p. 106. a. F. *ſacramentum an inſtitutum in remedium originalis peccati, & ad reatûs ejuſdem veram ſolutionem* p. 90. a. A--E. b. A--D. 107. b. B. C. D. *res eſt interior munditiæ, & mentis innovatio* p. 94. a. E. F. *ſignificatio ſpiritualis per totam vitam durat* p. 107. a. D. *effectus* p. 107. b. A. *facultas ubi deeſt, abundè valet ſola Dei promiſſio* p. 131. a. F. b. E. F. G.
in Baptiſmo *obſignatorum beneficiorum percipiendorum capaces ſunt infantes* p. 94. a. G. b. A-D. *ſunt adulti* p. 94. b. E. F. G. *res ſignata eſt cum remiſſio reatûs, tum interna renovatio* p. 96. a. E. F. G. *non omnis qui caret, perit* p. 109. b. A. 110. a. A. b. B. *in... veraciter Deus agit, etiamſi peccati originalis reatum non ſolvat* p. 152. a. C. 153. b. C. *cujus ſolutionem promiſit non eo ipſo tempore dandam* p. 152. a. E. *ſed ſub conditione ſuo tempore præſtandam* p. 153. a. C. *fœdus vero gratiæ obſignat* p. 152. a. D. 153. b. D.
Baptiſmus *eſt ſigillum... obſignatorium* p. 92. a. C. b. C. E. *traditur illis, qui jam ante Baptiſmi rem habuerunt* p. 95. a. G. b. A. B. C. *non poteſt repeti* p. 103. b. A. B. 107. a. C. *Johannis ejuſdem cum noſtro fuit efficacia* p. 106. b. C. *eſt ſacramentum rei quæ præceſſit* p. 107. a. A. *quo modo ad morbum ſanandum adhibeatur* p. 107. a. D. *ſuo ſenſu nos juſtificat, & nobis applicat meritum Chriſti* p. 110. b. F. G. *nos mundat* p. 119. b. B--F. *neceſſarius ad ſalutem tanquam ſigillum, ad obſignandam adoptionis gratiam* p. 132. a. A. *neceſſitate præcepti, non medii* p. 133. a. G. b. A. B. C. *pendet à fœdere* p. 133. a. C. D. *non ſervat ſine fide* p. 109 a. A. *quo modo neceſſarius* p. 110. a. A. B. C.
Baptizamur *in remiſſionem peccatorum* p. 114. a. C. D. E. 115. a. A--E. 138. b. B. C.
Baptizo *te in remiſſionem peccatorum, non fuit ab Apoſtolorum temporibus baptizandi formula uſu recepta* p. 114. b. G. 115. a. A. 138. b. B. *quæ ſi fuiſſet, potuiſſet peti ex Act.* 2. 38. 39. *& Marc.* 1. 4. p. 115. a. F. G. *In nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti non ſunt verba operatoria* p. 147. b. G. 148. a. A--G. b. A. B.
Βῆτα *non eſt* vita *proferendum* p. 16. G.
C *ante* E *&* I *tanquam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D.
Cavneæ *dicebantur caricæ ex Cavno advectæ*
Cavneas *clamitans, qui venales eas habebat, ad bellum proficiſcenti Craſſo omen minus favſtum objecit* } p. 10. F.
Καδμῶ *oppidum Cariæ*
Chriſti *meritum cuique parvulo baptizando non applicatur* p. 98. b. F. G. 99. a. A. *quo parvulis applicetur, medium aliquod externum & ſenſibile non eſt neceſſarium* p. 98. b. F. G. 99. a. A. B. *ſanguis parvuli ſanguine in circumciſione non fuit adumbratus* p. 125. a. B.
Chriſto *quodammodo per Baptiſmum dicimur uniri* p. 149. b. G. 150. A. B. *quod tum parvulo, tum adulto ſufficit* p. 150. a. C.
Cicumcidendi *ritus docet manere reatum, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit* p. 96. b. D. E.
Circumciſi *non omnes ſunt juſtificati, nec facti filii Dei* p. 93. b. F. G. 98. a. B. C. b. C.
Circumciſio *in membro genitali quæ facta* p. 96. b. E. 124. b. D--G. 125. a. A. 127. b. B. *legitimè conferebatur non intelligentibus* p. 102. a. C. *quid circumciſo contulerit* p. 98. b. A. B. *à juſtificationis negotio excluditur* p. 124. a. D. *cui ſucceſſerit remedium externum iſtiuſmodi non præceſſit* p. 124. a. E. F. G. *deſignabat & obſignabat circumciſionem cordis ſpiritualem* p. 124. b. C. *quæ cum externa omnibus parvulis non eſt collata* p. 124. b. C. 125. a. G. *externa adjecta erat gratiæ promiſſioni, ſed non circumciſioni annexa promiſſio* p. 126. a, A. *interna & cordis denotat peccatorum remiſſionem* p. 127. a. G. b. A--D. 128. a. A. B. C. *quam tamen ſibi conjunctam habet* p. 127. b. E. 128. a. C--G. *maſculorum fœmellis communicata quo modo poſſit dici* p. 129. b. B. C. D.
Circumciſione *figurabatur tum interna cordis circumciſio, tum ſolutio à peccati reatu* p. 98. a. E. F.
Circumciſioni *non ſemper conjuncta fuit juſtificatio* p. 93. b. F. *purgandi & juſtificandi vim & virtutem derogant, diſtingvendi, deſignandi & obſignandi uſum tribuunt Patres* p. 128. b. A-G.
Circumciſionis *ipſius tempore Chriſti meritum ad præſentem efficaciam non applicabatur* p. 98. a. A--D. *ab analogia cum Baptiſmo non colligitur Baptiſmi efficacia* p. 123. b. D. 124. a. A. B. C. *interna effectus* p. 125. b. B.
Confirmationis *ex dilatione pueris nihil detrimenti accedit* p. 130. b. F. 131. a. A. C. D. 133. a. E.
Conſona *una, nec plures valent vocem conficere* p. 5. A.
Diphthongi *accutatiùs dicerentur bivocales* p. 4. A. *nullæ dantur* p. 4. D.
de Diphthongis *errorem primus detexit Jacobus Matthiæ, Danus* p. 4. C. *erroris occaſio ab Hebræis emanaſſe videtur* p. 5. B. C. D.
Diphthongus *non eſt in eis, quæ Jod aut vav terminantur* p. 9. B. C.
Doius *pro Deus barbarum* p. 56. F. G. 57. F. G, 59. C. 61. C.
דלת *Hebraica proloqendi norma Dawid, Anglicana David enunciandum* p. 18. F. 19. A.
Ει *ab* ι *ſono diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.
Ευ *non eſt bivocalis* p. 10. A. C. D. E.
H, ι, υ, *ſono uno eodemque non debent proferri* p. 16. G.
F *Æolicum &* V *Latinum idem ſonant* p. 7. D. E. *tanquam* PH *aut* Φ *Græcum foret, pronunciant Angli* p. 17. C.
Fidei *confeſſio requiritur ab omnibus adultis & confiteri potentibus antequam baptizentur* p. 108. a. A. B. 111. b. E. 120. b. B. 121. b. D. *& exigebatur olim ab infamibus, quorum nomine ſponſores illam ſpondebant* p. 115. b. D. E. F. 138. a. E.
Fides *quo ſenſu nos juſtificet* p. 92. a. B. C. *quænam ſit initialis* p. 107. b. G. 108. a. A. *facit nos membra Eccleſiæ Catholicæ* p. 108. a. C. *Baptiſmum præcedit* p. 108. a. E. 154. b. C. *interdum ſequitur* p. 154. b. C. *non eſt tantum diſpoſitio ad juſtificationem & ſalutem* p. 109. a. A. B. C. F. *nos ſervat abſque ſacramentis* p. 109. a. D. E. 110. b. A. *patrum qui ante Chriſtum incarnatum vixerunt, eadem cum noſtra* p. 111. a. D--G. 135. a. G. b. A. *an nominari poſſit inclinatio ad fidem* p. 121. b. E. *parentum & matris Eccleſiæ à Deo non acceptatur ad originalis reatûs remiſſionem* p. 132. b. B. C. 133. a. A. b. B. C. *hoc qui dicunt, quo fundamento nituntur* p. 132. E. *aliena quid proſit* p. 132. b. D. *quænam ad adulti juſtificationem ſufficit* p. 147. a. A.
Fœdera *in publicas tabulas referebantur, in æs incidebantur, in lapidibus inſculpebantur* p. 102. a. G.
Fœdus *Dei eſt fundamentum juſtificationis parvulorum, ſive totorum, ſive illotorum* p. 134. b. B-D. *non pendet à Baptiſmo* p. 133. a. C. 135. b. B. *ab initio per univerſa ſæcula idem fuit, licet ejus obſignationes & ſigilla per ſingulas ætates diverſa fuerint* p. 135. a. G. 136. a. E. F. 155. b. B. *non cum toto genere humano pactum* p. 155. a. F. G. b. A--D. 156. a. C.
Fœmellæ *non circumciſæ, ſunt in fœdere & populo Dei* p. 93. G. 135. b. C. *quo modo in maribus poſſint dici circumciſæ* p. 129. b. E. F.
Habitus *nomine quid poſſit intelligi* p. 147. a. C. D. E. *fidei, ſpei, aut charitatis an in Baptiſmo parvulis infundantur* p. 142. a. D. E.
ע *nunc inſuper habetur, nunc per* g, *nunc ut* ng, *nunc ut* gn *exprimitur* p. 18. G.
ו *&* י *figurâ non multum ſunt abſimiles, naturâ ſunt affines, ſecum invicem crebrò permutantur, nunc vocalis, nunc conſona munus ſuſtinent* p. 5. B.
I *&* Υ *Græci,* I *&* U *Latini uſurpavocalibus, nunc pro conſonis nunc pro runt, & in literarum combinationibus pro vocalibus habuerunt* p. 5. C. 17. F.
Jod *Hebræorum,* Jota *Græcorum &* J *Latinorum ſonum obtinent quem ij Anglorum* p. 6. B. C. 15. B. *ſunt conſona* p. 6. E. F. G. 7. B.
I *vocalem tanquam ſi* Ει *eſſet, perperam enunciant Angli* p. 17. A. C. *cum* α, ε, ο, *pragreſſis in ſyllabam unam coaleſcit* p. 17. B. *conſonæ eundem, quem*

G, *ubi* E *vel* I *ſequitur, ſonum Angli dant* p. 17. C. *vocalis hoc modo* I *i, conſonans vero* J *, j recte pingitur* p. 18. A. B. C.

Ἰάσων *vox Græca* τετραπλῶς *prolata Jaſon, Latina Jaſon* διπλῶς *Jaſon Anglico charactere eſſet* p. 19. C.

Jchova *Hebraica efferendi ratione Jehowah ſcribendum; ſed Anglicana Jehovah* p. 18. E. 19. D.

Ἰησοῦς *vox Græca eſt proferenda, ac ſi Anglico charactere depicta eſſet Jeſows,* Jeſus *Latina, acſi Teſus ſcriberetur, Anglicana vero Jeſus* p. 19. B. C.

יהוה *& duo & diſtincta ſunt Dei nomina* p. 30. C. *eandem habent notionem & notationem, τὸ ὄν ſignificant* p. 30. D... *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. E. F. 50. A.

יהוה *non eſt vox barbara, nec ſolœciſmum redolens* p. 56. D. 66. F. *deſcendit ab* הוה p. 30. D. 37. E. 73. E. *qare Deus illo dicatur* p. 30. D. E. *ejus pronunciatio genuina per plurima ſecula fuit cognita* p. 30. C. D. E. 31. A--D. 33. C. 43. A. B. 52. B--D. *in hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis uſurpatur* p. 32. A. G. 33. A. *ſeculis inſecutis, ex ſuperſtitione ab illo proloqendo abſtineri cœptum eſt* p. 33. D-G. 34. A. B. C. 43. C. 44. E. 64. C. D. E. 65. A--D. 66. A--E. *& ejus genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam devenit* p. 34. C. D. *ejus puncta vocalia vocis ſunt vel* Adonaj, *vel* Elohim *genuina* p. 34. D. *à Maſoretibus adjecta* p. 34. D. 39. A. B. 45. A. B. 48. B. C. D. 75. C. D. *ad priſcam & primigeniam nominis prolationem prope accedunt* p. 34. E. G. 69. B. C. 40. A. B. 43. A. 56. B. C. *cum vocabulorum à ſe invicem conſonis diſcrepantium eadem poſſint eſſe puncta vocalia* p. 34. F. 39. C. 57. A. B. D. *ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt multa nomina propria* p. 34. G. b. A--D. *ejus veſtigia in nominibus propriis ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflatis* p. 34. G. 35. A-D. 55. E-G. *illi* Adonaj *ſubſtitui non debet* p. 38. E. 41. A. *ſed commodius ſubſtitueretur avt* Ἰαὲ ... p. 40. D-G. 72. A. *hinc deſcendit Jupiter, Vid.* ſuo loco. *Dei nomen eſt proprium, ſed non unicum* p. 36. E. 49. B-E. 50. F. G. 51. F. *ſibi, avt ex conſortibus ſuis alicui attribuit diabolus* p. 36. E. F. 37. C. 53. A-D. *ejus notitia ad Tyrios & Sidonios, ab iſtis ad Græcos & ad Romanos tranſiit* p. 36. F. *in terminationem exit fœmininam, quod majeſtati divinæ non eſt inconveniens* p. 38. B. C. Æterni *nomine cum apud Moſem, tum alibi paſſim Galli exprimunt* p. 70. G.

יהושע *filius Nuni Moſis ſucceſſor, nunc* יהושוע, *nunc* הושע *dicitur* p. 35. A. *Domini Jeſu nomen Hebraicum idem qod ducis Judaici* p. 19. A. *Græcis priſcis* Ἑλληνίζουσιν Ἰάσων, *poſterioribus* Ἑβραίζουσιν Ἰησοῦς *dicebatur* p. 19. A. B.

Infantes *non omnes ritè baptizati juſtificantur* p. 123. b. C. F. *non electi & finaliter perituri à reatu originalis peccati in Baptiſmo non liberantur* p. 147. b. D. *ante circumciſionem & Baptiſmum obeuntes promiſſione divina comprehenduntur* p. 93. b. A--D. *an ſint ſufficienter diſpoſiti ad capeſſendam rem ſignatam per ablutionem* p. 95. b. C. *baptizati à Turcis abrepti & educati diſpoſitionem ad fidei actus non oſtendunt* p. 104. a. B. C. *circumcidebantur & baptizantur, qia ſunt ſancti & fœderati Dei* p. 105. a. E. F. 131. b. F. G. 132. a. B. 133. a. D. *baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam* p. 103. b. D. 104. A. 115. b. F. 132. a. D. 138. a. E. 154. b. A. *Judæorum etiam nondum circumciſi erant veri Judæi* p. 125. b. E. *& à gentium infantibus diſtabant* p. 126. a. B. *qi qare extranei à pactis dicantur* p. 126. b. D. E. F. *an baptizati omnes ſine dubio ſalventur, ſi in ſtatu infantili moriantur* p. 130. b. F. G. 131. a. A. C. D. *qo modo dicantur ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A-D. *ſunt in Dei fœdere ante Baptiſmum* p. 136. b. A. B. *in infantia morituri qare baptizentur* p. 138. b. D-G. 139. a. A. B. C. *ſine tinctione diſcedentes flammis infernalibus veteres adjudicarunt* p. 139. b. C. E. 159. b. C. *& rigidiorem hanc ſententiam, tanqam de fide tenendam, paſſim inculcarunt* p. 140. b. G. *qo modo fideles poſſint dici* p. 144. b. C-G. *qid emolumenti è Baptiſmo capiant* p. 151. b. C. D. *non fruſtra baptizantur, licet in Baptiſmo ipſo gratiam non participent* p. 154. b. E. F. G. *Turcarum avt Judæorum non ſunt baptizandi* p. 55. b. D. E.

de Infantibus *fidelium baptizandis ſpecialem juſſionem non habemus* p. 94. a. C. *in... qamvis id neſciant, habitat Spiritus Sanctus* p. 142. a. B. C. 143. a. A. B.

ex Infantium *Baptiſmo qid emolumenti capiam parentes* p. 151. b. C.

יעקב *Hebraica proloqendi norma Jaacob, Anglicana Jacob enunciandum* p. 18. F. 19. A.

ישוע *Syrum magis qam Hebraum eſt vocabulum, ex* יהושוע *enatum* p. 19. A.

ישראל *Hebraica proloqendi norma Iſraël, Anglicana Iſraël enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Jupiter *non eſt dictus à* juvando, *ſed ab Hebræorum* יהוה p. 35. E. 48. F. G. *nihil aliud eſt qam* Joviſpiter, *contractius* Joupiter, *dentum* Jupiter p. 35. F. 48. F. 54. C. Jovis *dictus, non* Jova; *& qare* p. 36. B. C. *prima non eſt brevis* p. 36. A. *illum pariter à Judæis atqe à Romanis coli putavit Varro* p. 36. C. D.

Juſtitia *non niſi una eſt & fidei* p. 108. b. G. 109. a. A. C. *una eademqe in Patriarchis, Prophetis...* p. 111. b. A.

K *continet in ſe* C *&* A, *&* A *poſt* K *omiſerunt veteres* p. 21. B.

Lingva *Syriaca qandoqe Hebraica dicitur, & qare* p. 19. A. B.

Lingvæ *cujuſqe prarogativa eſt, ut alium-de mutuata ad morem proprium & uſum defingat* p. 18. F. 20. D.

in Lingvis *vernaculis, prolationem qod attinet, ſeqendum & tenendum qod uſus probat* p. 18. D.

Medium *aliqod externum, qo ſalus parvulis exhibeatur, non eſt neceſſarium* p. 99. a. A. 125. a. D. 126. b. C. 133. a. C. 138. a. A. B. C. *nec conſtanter in adultis apparet* p. 138. b. A. *ſed tamen, qo ſalus illis obſignaretur, neceſſarium fuit* p. 139. a. A. B.

Norma *dictionum proferendarum non eſt ſcriptura, qæ à pictoribus, ſculptoribus... in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur* p. 15. F. *dictionis Latinæ proferendæ ab Italis non eſt deſumenda* p. 16. E. *Hebraicarum charactere Latiali depingendarum ab hodiernis Judæis non eſt petenda* p. 16. C. D.

Notam *ſervis avt jumentis inurimus, qâ noſtra eſſe dignoſcantur* p. 105. a. G.

Obicem *ponere qvo ſenſu in ſacramentis dici qis poſſit* p. 91. b. B. 92. a. E. F.

Obſignari *qædam poſſunt de futuro* p. 138. a. E. F. 152. a. F. b. A. *non poteſt qod non aliqo modo præceſſit* p. 152. a. F. b. A.

Obſignatio *fieri poteſt etiam non intelligenti, qid ſibi obſignetur* p. 99. a. F. G. b. A. B. F. G. 100. a. B. 112. b. D. *eſt præcipuus ſacramentorum finis* p. 123. a. C. *per circumciſionem facienda in eremo fuit ſuſpenſa* p. 130. a. C. *fœderis divini, promiſſionum & pactorum ejuſdem vi Sacramentorum propriè ac primariò perficienda promittitur* p. 152. b. D-G.

Obſignationis *hujus modus multiplex eſt, & ritus non unus* p. 129. a. F. 130. a. C. 135. a. G. b. A. *fructus, non uſus moralis actualis capax eſt infans* p. 153. a. F. G.

Oe *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

Oi *ab* i *ſono non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ou *non eſt bivocalis* p. 10. A. *illo Latinum* v *conſonantem exprimunt, Hebræis non eſt notum* p. 11. B. *Latinis in uſu eſſe deſiit* p. 11. B. C. *ad* w *Anglicum accedit* p. 7. D. E. 11. C. D.

Π *poſt* μ, *tanqam ſi* b *Anglicum foret, perperam enunciatur* p. 17. A.

Paſchales *ritus Chriſti* πρόσημα *ſuo tempore exhibenda repræſentabam* p. 95. b. E.

Patres *ad Sacramentorum dignitatem amplificandam parùm magnificentiùs ſcripſerunt.* V. Sacramenta. *qæ tamen non ſunt niſi hyperbolica dicendi figura* p. 140. a. B. *ſacramentaliter ſolum intelligenda* p. 140. a. C. D. *in materia de Baptiſmo merito ſuſpecti habentur, & judices minus æqi videntur* p. 139. b. D. E. 141. a. B. *habitus fidei, ſpei, charitatis parvulis in Baptiſmo infundi putaverunt* p. 142. a. F. G. b. A-G. 143. a. A-E. *ut ſe Pelagianis opponerent, telum qodvis minus conſiderati arripuerunt* p. 159. b. A. B. *non Baptiſmi tantum, ſed & Euchariſtiæ perceptionem infantibus neceſſariam definiverunt* p. 159. b. E. *ante Pelagianos qi vixerunt, de præciſa*

Baptiſmi neceſſitate non cogitaverunt p. 140. b. F.
Porrigi *infantibus Dei gratia in Baptiſmo non poteſt* p. 112. b. E. F.
Porrigitur *aliqid, ut is, cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat* p. 112. b. E.
Patrum *conſentiens expoſitio eſt in Theologia argumentum non neceſſarium, tantum probabile* p. 140. a. A.
Q *litera eſt compoſita ex* C *&* V *conſona* p. 20. E. F. 21. F. 22. A. *ejus genuinum nomen eſt* C V E, *ſive* Q E p. 20. F. *non eſt eadem cum* C p. 20. G. *τὸ* v *fruſtra ſubjiceretur* p. 21. B-G. 22. A. B.
Qantitatem *in deductitiis Latini non ſemper obſervant* p. 36. A. B.
Religionis *nomen in partem ſeqiorem rapitur* p. 64. F.
Remedium *ſtrictè ſumptum eſt, quod morbum vel coercet, vel tollit* p. 90. a. B. C. b. C. D. *laxiùs forte, quod malum quodvis, ſive fuerit culpa, ſive pœna, ſive obligationis ad pœnam* p. 90. a. C. D. E. b. A. B.
Reſipiſcentia *non eſt medium neceſſarium ad reatum tollendum* p. 133. b. D-G. 134. a. A. B.
S *τὸ* χ *fruſtra ſubjungitur, in compoſitis, in qibus exprimitur, non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſeqentis* p. 21. A.
Sacramenta *non ſunt inſtituta, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicent, ſed ut applicatum vel applicandum obſignent* p. 91. a. A—D. *ex opere operato vim ſuam non exerunt* p. 91. a. G. b. A. B. D-G. 92. a. A. B. C. E. 93. b. C. 97. b. B. 100. b. B. 102. a. C. 122. b. D. E. F. 123. a. G. 153. a. A. B. 154. b. C-G. *ſunt ſigna veracia, licet non exhibeant reipſâ qicqid deſignant* p. 95. b. D-G. 107. a. E. F. G. 128. a. D-G. *qo modo rem ſignatam exhibeant* p. 96. a. B. C. D. 101. b. G. 102. a. A-F. *ſuo modo juſtificant* p. 97. a. C. D. *qo modo ſint media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum* p. 98. a. D. *adultis, nondum credentibus, vel fidem ſuam forſan nondum apprehendentibus, ſunt ſigilla fœderis divini* p. 99. b. B. C. D. *ſine fide non proſunt* p. 99. b. E. *qibus adultis applicent Chriſti meritum* p. 100. a. F. *qo modo ſint neceſſaria* p. 109. b. A. B. *ſalvent, regenerent, juſtificent* p. 111. a. C. *qibus fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur, ante circumciſionem fuerunt & qanam* p. 124. b. A. B. *inſtrumentales ſunt cauſſæ conferendæ nobis gratiæ, qibus Dei virtus non eſt alliganda* p. 131. b. D. E. 151. b. D. 157. b. D. *eodem fine in parvulis ſunt inſtituta, qo in adultis* p. 138. a. A-C. *ſuo ſenſu poſſunt dici inſtrumenta moralia gratiæ, qam ſignificant, exhibitiva* p. 156. b. D-G. 157. a. A-G. b. A-G.
Sacramentalis *ſigni cum re ſignata unio qalis* p. 97. a. E. *analogia qalis* p. 100. b. G. 101. a. A. E. F. G... *qo modo verificentur* p. 104. b. A. B. C. *non probat in Baptiſmo tolli reatum* p. 152. a. E. b. C. *promiſſio eſt conditionalis* p. 154. b. D.
Sacramento, *id qod rei eſt, ſapius in ſacramentis adſcribitur* p. 92. b. E. 103. a. C. 104. a. G. b. B. 114. a. G. b. A. B... *ſive ſigno aliqo ſpectabili, qod in ſenſum incurrat, opus habemus, qo fœdus inter Deum & nos initum firmetur & obſignetur* p. 95. a. A-D.
ad Sacramentorum *dignitatem amplificandam pavlò magnificentiùs veteres ſcripſerunt* p. 91, b. E. 96. b. F. 105. b. D. E. 112. a. C. F. *& noſtri recentiores* p. 96. b. F. G. 97. a. A. B. C. *de... formâ συσχλυχῆ eſt gratiam ſignificare & obſignare* p. 102. b. D. 152. b. G. *diverſitas non mutat promiſſionis verbum, nec fidei fundamentum* p. 111. a. E. *eſſentia & natura non melius poteſt intelligi, qàm ex verbis illius qi ea inſtituit* p. 122. b. C. *vis ex fide pendet* p. 154. a. E. *efficacia pendet ab inſtitutione divina* p. 157. b. C.
Sacramentum *qid ſit* p. 106. a. E. F. *alterius rei ſignum, alterius ſigillum eſſe poteſt* p. 101. a. C. D. E. *efficax eſt ad id peragendum cujus gratiâ inſtitutum eſt* p. 139. a. E.
Sacrificia *fuerunt ritus externi, qibus fœdus divinum obſignabatur* p. 124. b. A. B.
Sancti *contrahunt qotidie novam immunditiem, ſed non ejuſmodi, qæ ad æternum ipſorum exterminium valeat* p. 150. a. F.
Sanctificatio *& juſtificatio individuo nexu cohærent* p. 141. a. G. b. A. B. E. *ad perſonæ acceptationem ſuo modo neceſſaria* p. 141. a. F. b. E. *conſiſtit in renovatione & ſanatione mentis & voluntatis* p. 142. a. E. *an in Baptiſmo infundatur* p. 142-147.
ad Sanctificationem *ſufficere qâ ratione qid dici poſſit* p. 146. b. E. F.
יהוה *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. 50. A.
Saulis *converſionem ſunt qi ſcripſerunt eſſe datam Stephani precibus* p. 132. b. D.
Sigilli *uſus non eſt niſi obſignare* p. 138. a. E. 139. B.
Superſtitio *an in bonam partem ſumi poſſit pro* ἐυλαβείᾳ p. 43. C. 64. D-G. 65. A-D.
Syllaba *non eſt, ubi nulla eſt* σύληψις p. 5. A.
T *poſt* v *tanqam* d *perperam enunciatur* p. 17. A. *ante* I *purum tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D. 20. B.
Terminationes *nominibus advenis Græci & Latini dant eas, qæ apud ſuos maximè familiares exiſtunt* p. 36. B. C. 58. B.
Tetragrammati *nomen ingreditur compoſitionem plurimorum nominum propriorum* p. 35. A. B. C. 55. A-F.
de Tetragrammato *nomine ſcripſerunt Joannes Druſius, Nicolaus Fullerus, Ludovicus Cappellus, Sixtinus Amama, Gilbertus Genebrardus* p. 30. A. B. 55. B. C
Vav *Hebræorum,* ϒ *Græcorum &* U *Latinorum conſonantis & vocalis officio funguntur* p. 7. A. B. *Hebræorum idem cum* w *Anglorum & Germanorum* p. 7. B. C. D. 10. A. *eſt conſonans* p. 8. D. E. G. 9. A. B. C. D. G. *licet non, ubi qieſcit* p. 9. D. E. F. *à Græcis in* U *vocale non mutatur* p. 10. D. *tanqam* F *Latinum, vel* Φ *Græcum non eſt efferendum* p. 9. A. D.
ϒ² *Græcum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. *idem valet qod* w *Anglicum* p. 10. A. F. G. 11. E. *ſonum aſperum habet* p. 12. C. *vocalem, tanqam* Ev *eſſet, Angli enunciant* p. 17. A. *cum* a, e, o, ω *præfixis, avt* ι *inſecutâ in ſyllabam unam coaleſcit* p. 17. B.
ϒι *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. B. C. 13. E.
U *Latinum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. 17. F. *cum pro conſonante eſt, qaſi* w *prolatum* p. 7. A. B. C. 12. A. B. C. 14. G. 15. B. ~~*adſpirationem fert*~~ p. 11. 5. F. *vocalem qaſi* Ev *vel* Ju *foret, Angli efferunt, conſonam ut* F. p. 17. C. *vocalis hoc modo* U, u, *conſonans vero hoc* V, v, *rectè pingitur* p. 18. A. B. C.
Ui *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. A.
Vocalis *ſola poteſt integram vocem conficere* p. 5. A.
Votum *parentum, ubi Baptiſmus actu haberi non poteſt, non ſufficit ad reatûs originalis ſolutionem* p. 132. b. B. C. 140. a. F. G.
X *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* C *&* S. *ejus genuinum nomen eſt* E C S p. 20. F. *τὸ* S *fruſtra ſubjungeretur* p. 21. A. B.
Ψ *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* Π *&* Σ p. 20. F.

FINIS.